

MAGYAR
NYELVTÖRTÉNETI SZÓTÁR.

LEXICON
LINGUAE HUNGARICAE
ÆVI ANTIQUIORIS.

AUSPICIIS ACADEMIAE SCIENCIARUM HUNGARICAE

EDIDERUNT

GABRIEL SZARVAS ET SIGISMUNDUS SIMONYI.

VOLUMEN TERTIUM

SZ—ZS

INDEX VERBORUM.

BUDAPESTINI

SUMPTIBUS ET TYPIS VICTORIS HORNÝÁNSZKY ACADEMIAE LIBRARI

MDCCCXCIII.

MAGYAR NYELVTÖRTÉNETI SZÓTÁR

A LEGRÉGIBB NYELVEMLÉKEKTŐL A NYELVÚJÍTÁSIG.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA MEGBIZÁSÁBÓL

SZERKESZTETTÉK

SZARVAS GÁBOR ÉS SIMONYI ZSIGMOND.

HARMADIK KÖTET

SZ—ZS

SZÓMUTATÓ.

BUDAPEST

KIADJA HORNYÁNSZKY VIKTOR AKADÉMIAI KÖNYVKERESKEDÉSE

1893.

PH
2625
S 8
KOT. 3

Sz.

SZAB (zob Vitk. C. 2, szabas Mel: Herb. 52. Cis. H. Tel: Fel. 80.): **1)** concido MA. zuschneiden PPB. Hogy myndenben meg gyalazhatnaak ez vylagot, alaa valo feyeer poztoban rywýd rwhakat zabadanak magoknak (ÉrdyC. 580b). Az masra zabot zokniat, en lyzem, tetthety nyaualyad, hogy az te Crystwsodra adnad (ÉrsC. 489). Had hazudgyon varga Beretz, azért vgyan jó talpat szab (Helt: Mes. 201). Hámozd meg az csukát, az hámozott felét sózd meg, az hámozatlan felére szabj annyi vásznat, mennyi az hosszasága és szélessége (Radv: Szak. 110). Mivel reformátorinknak semmi fontani szőszők nem volt, a vásznat sem szabhattya reájok (Pós: Igazs. I.541). A mely mentecsináltatás felől ő felsége a minap parancsolt Kglđnek, mostan a posztót, a kiből kell szabtatni, elküldöttem (TörtT. III.377). A hollandiai gyoles végeket szabjátok a szegényekre (Fal: NA. 125). Neszsze emez a nagy oriás, mely kitsimre szabta magát (Fal: NU. 288). **2)** apto, concinno MA. zusammenfügen PPB. ammissen Adámi 202. Vg zaba az ő bezedet, hog az ő zinet es elmeiet megvelagosita (NagyszC. 160). Es mydenykre teuen egy egy venyat meg aune auo Mariaual zabuan az aue Mariakhoz Marianaak az lelky jozagyrt, kyuel erdemlet lenny istennek auya (DomC. 237). Az miben megismerheteni te erkölcsedet, ahhoz szabom én elmémet és életemet (RMK. IV.76). Sem inide, sem amoda nem tudnac magokat szabni (Born: Préd. 252). **3)** [constituo, instituo; anordnen, bestimmen]. Szabott rend: canon C. Valaminek árrát szabni: *aestimare pretium rei PPBl. Bel nyomothwan wr flywy varaban, haat mynd mas modon vagon zabwan, honnem hatta volna (ErdyC. 513b). Egebb dolgokban is modot szaba: ceteris arte modum statuisse (Decsi: SalJJ. 39).

[Szólások]. *Vmit szab*: Ha fölérkeznének az hadak, az száma mutatna operatiókhöz módot, s az mód szabna rendet (Bercs: Lev. 307). No szabd ide szavaidat (Matkó: BCsák. 263). *Törvényt szabni*: *constituere jura PPBl. *Vmit eleibe szab*: Voltak is eleitül fogua nag elmék, kik népeknek törvényeket szabtak elejekben (Ver: Verb. Előb. 1). *Vmit vmihez szab*: Az miben megismerhetem te erkölcsedet, a hhoz szabom én elmémet és életemet (RMK. IV.76). Valamit az conciliomoc vegesztenec, ahoz kell magat mindennez szabni (Mon: Apol. 274). A mi akaratuinkat az ő szent akaratjához szabjuk (Tel: Evang. 78). Az a lánalókhöz szabjátoc túmagatokat: humilibus consentientes (Helt: UJT. r7). Kenylen negydesen ty magatokrul ny erchytok, de az alazatosokhoz tymmagatokat zabytok (Konj: SzPál. 91). *Erszényedhez szabd költségedet, szolgálodat* (SzD: MVir. 121). Édes öbester uram, én azt javallom, Kegyelmed szabja az maga asztalát az fizetéshez, mert nem szabják az fizetést az Kegyelmed asztalához (Bercs: Lev. 136). Kolóst, fekvést szabja gúntzól szeke réhez (Orczy: KöltH. 72). Jól tudja az időhöz szabni beszédét: eloquens temporum *moderator PPBl. Az

időhöz szabom, jól szabom a dolgot: attempero PPBl. Az időhöz szabni magát (Decsi: Adag. 8). Nem az idő szabja magát mi hozzánk, hanem mi szabink magunkat az időhöz (120). Hogy tudýác ez veszedelmes időkhöz magokat szabni (MA: Scult. 13). A beszédet időhöz és személyhez kell szabni, hogy kedves legyen és erejében maradjon (Fal: NE. 22). Akyc akarnac erkölclőkben meg epithetui, ígekezenec ez ala valo irasokhoz eleket zobna (VitkC. 2). Az uradnak az szája ézihez szabjad az szádnak ézit (Radv: Szak. 13). Lelietlen őket kedvűnkhez szabni (Fal: SzE. 560). Az eléb meg-bizonyított dolgokat az jelen-való kérdéshez szabni (Pázm: Kal. 586. Pázm: Préd. 460). Az ő kívánságához szabja vala magát (Kár: Bibl. I.646). Ne szabjátoc magatokat az régi kívánságokhoz (MA: Bibl. IV.225). Nemes állapotokhoz és nem a kevésységhez szabták köntösöket (Fal: NA. 193). Egyéb hasznót nem nyújt, hanem hogy a módíhoz szabhassad hajlagó testedet (Fal: NE. 29). *Vmit vkinek szab*: *Törvényt, regulát szabni valakinek*: jemanden gesetzte, regeln vorschreiben (Adámi: Sprachl. 202). *Időt, órát szabni valakinek*: die stunde, die zeit zu etwas bestimmen (202). *Vmit vmire szab*: Hogy magokat jó állapotra szabniak és nagy jókkal bírhasanak (MA: SB. 131). A legaprób fogatkozásokat temérdek nagyra szabják nyelvekkel, szákból gerendát tsínálnak (Fal: UE. 421). *Regulára szabott, mértékes, limeázott*: normalis PPBl. Azon isteni ayandekokath az atiafinnak segédelemre szabja es kólze (Konj: SzPál. 34). *Vmit vmiképpen szab*: Röviden szabni igyekezem beszédemet (MA: Tan. 166). Az újítók a szentiség nevét oly szorossan és keskenyen szabják, mint a mely szabó lopni akar a posztón (Pázm: LuthV. 311).

[Közmondások]. Nints a szükségnek szabott törvénye: *necessitas caret lege PPBl.

el-szab: [constituo; bestimmen]. Az Isten el szabta, mennyi hoszan nőyünc (Born: Préd. 553).

föl-szab: [consecro; zuschneiden]. A zsidóknak a felséges fejedelem csak közönséges vásszonnal parancsolta a sátort megbellelni, még fel nem szabta a czviliket (TörtT. III.190).

hozza-szab: accommode, attempero C. MA. adapto, applico PPBl. zuffügen, dazu ordnen PPB. Hozzá szabom, iletem, ékesitem, alkotom: concinno PPBl. Emek példájából mi is jól meggondoljuk és nagy vigyázással magunkat hozzá szabjuk (RMK. VI.204). A sok eszmélés és hozzá szabott beszéllés, dolog, ha pör alá nem bocsátja magát (Fal: UE. 486).

hozzászabás: [accommodatio; das anpassen]. Kinec illy czudalatos engedelmes hozzanc szabasorl es illy édes maga tartásorl enlekezik (Born: Préd. 259).

lő-szab: [imminuo, diminuo; verkleinern, herabsetzen]. Mihelyt közelibb megismerkedünk vélek, azonnal kitetszik kitsínések, magok szulják-le magokat (Fal: UE. 458). A végre szabja le érdemét, árárt, mert magának akarja megszerezni (Fal: UE. 490). Hozzá férhet ember ahoz, a mit kíván, ha tudni-illik előbb le szabja árárt, érdemét, és meg veti (Fal: UE. III.16). Azon törekedik, hogy le szabhassa azokat, kik nagyobbak, jobbak nálánál (Fal: BE. 581). Akármely tornyosan emelkedgyél, el-ér a világ mértékével s le-szab a dűtsőség tetejéről (SzD: MVir. 465).

még-szab: [constituo; bestimmen, festsetzen]. Azt se vegyék észre, hogy megszabtuk nagy árárt érdemiünknek, keressék mások (Fal: UE. 429). Legottan szabd meg igaz mértékét és határát támauló gyuladásidnak, tartsad zabolán heveskedő indulatidat (444).

rőá-szab: [adapto; anmessen]. Én az Énekek énekét, mert azt olvasta az asszony, kezdém rászabni (Bethl: Élet. I.353).

Szabás: **1)** concisura MA. [das zuschneiden]. **2)** aptatio, concinnatio MA. zusammenordnung, ordnung PPB. **3)** [forma, species, genus; sum, figur, gestalt, art]. Marc redög példázatot orozlan zabásban (MünchC. 71).

Szabású: talisfere, ejusmodi, pene ejus concinnitatis MA. dergleichen, fast solcher PPB. Ablak szabású: fenestralis; édes szabású: subdulcis; ék zabású: cuneatus; fejjé zabású: albidus; fűrés zabású: serratus; oltó ág zabású: surculaceus; paraszt zabású: subrusticus C. Félék zabású: subtimeo, subvereor; seiyvedt zabású: subrancidus MA. Christusnak orozának feűsséghetől nem igekőzhetyk vala megl irány my abrazw awagh my zabasu Xpus volna (WindC. 283). Az élet kerle az halalt mondan: Myehoda az, akyt az te azzu kezeyd-ben tartaz, egy felewl elewsnek teczky, mas felewl kedeglen conka zabasu (PéldK. 51). Elew hywanak egy vyn zabasw, azwzynew emberth (LexT. I.257). Kőrc, vaczoráló házac, torony szabásoc (Helt: Krón. 169). Az őrdög zabasoc henger hoza nyul a fogolyhoz (Helt: Háló. 116). Es annakutana ot a helyen feier anagy veres zabasun kelenény fukadand (Helt: Bibl. I. DD43). Meg iyede a nagy komondor szabásoc kostól (Helt: Mes. 350). Az scyia az az val hagymanac virága, ha vizes zabásu és késsén herud meg, bő lészen az buza (Cis. II). Azokat, kik őrszabásu nemes vagy szolgáló ember vala (Monlrók. III.63). Az egygye olyan zabasu mint az eb száló (Mel: Herb. 52). Kokkinon, iogies karmasin színt, vér zabasu színt (Mel: Szfán. 407). A céhal száiból lámpások zabásu világosigok származnak ki (Mel: Jób. 101). Az ő hozza egyenlő tarsának szomorú zabasunak mondgya vala (Forró: Curt. 670). Az tányérszabású karikát is vizezl s nyomd bele az kovászban (Radv: Szak. 96). Az ingohát jól megvagdalod, míg leves zabásu lészen (152). Az téstát szárazod meg csatornás szabású kerekded gűnbűlyeg kályhában (266). Janos az llyes zabasun ember (Born: Préd. 24). Ő is oly zabásu volt (Tel: Fel. 80). Olyan zabasunon lészen dolgoz, mint amac az emberoc, kit az hideg lélés tör (Tel: Evang. I.271). Melly zingolodáson mintha meg bosszszonkodie zabásu az eselédés ember (Zvon: Post. I.406). Paraszt zabásu beszéd (MA: Tan. 52). Titkos szabásuan gyalázattal illeto (169). Barua szabású (3). Ennek közepin egy csőbör zabasun karikas fogatoju réz fazéce vala (Prág: Serk. 708). Virag vasarnap tiszta, hető deres zabasoc 1621 (KNagysz. I). A láng zabásu: pyramis (ACsere: Enc. 76). Bőrk kemény és fekete zabásu, magjok tajtékos, hideg zabásu (170). Szerecsen zabásu (Com: Jan. 63). Suel dísznő zabásu tengeri kan (47). Háló szín zabásu (63). Hajnal zabásu, ragyogo színi (63). Kedvetlen zabásu valék (Matkó: BCsák. 135). Noha szintén akkor a kődős időben kedvetlen zabásu valék, mikor olvasám (Matkó: HRoml. 50). Sz. András

hava nedves zabásu lészen 1645 (KlAcse. 40). A bódós-banka tavaszkor fűjér zabásu (Misk: VKert. 441). Makhaon rövid zabásu, mérész, de kevély és kopasz ember volt (Hall: HHist. III.69). Gamorai és sodomai alma, mely kívül megl ért zabásu, belül hamuval és korommal teli (RendÉl. AS). A borsó igen big ne legyen, hanem kemény zabásu (Radv: Csal. III.38. 40).

Szabásún: [modo; -weise]. Még erre haragos-zabásun mondá (ErdTörtAd. II.63).

Szabatlanság: [effrenatio, effrenis licentia; zügellosigkeit]. Annal közeli közelb itue hozzan az ellenség es benebben el arrada minden szabatlansag es nyomorusag (Tel: Evang. 109).

Szabó: **1)** sartor C. sareinator MA. schneider Com: Vest. 144. Ez zabo eztendey auagy tonab mukalkoduan poklossagban az ev elotyrel keetsag vala (MargL. 153). Vala myth takacznak, zűdnek, zabanak es zűcznek twdnya kell (JordC. 77). Mikor a szabó meg-üti az asztalt, az olló ki-mutaltja magát (Pázm: Préd. c2). Ez az orvos jó szabó, ez a timár jó bodnár (Pázm: Kal. 869). Az ujtiók a szentség nevét oly szorosan szabták, mint a mely szabó lapu akar a posztón (Pázm: LuthV. 311). Minden Luter prédikátorok, kivészem a szabókat, szakácsokat és egyéb efféle chelédéséget, tudgyák, hogy Krisztus az ő halála után hallhatatlan (Tasi: Foukt. 46). Szabók ezélt mestere kontár szabóktól hozott 2 t. (MonTME. I.266). Kőrilettek a szabórend, a kalmárság, kik hát megett nevetik az-esze ficzamodott urfiacsokát (Fal: NE. 34). **2)** aptator, concinator MA. zusammenfüger PPB.

[Szólások]. Egy szabó álmat aluván, megindultam (Monlrók XVII.77).

foltozó-szabó: interpolator Nom.² 285. vestium interpolator PPB.

fő-szabó: [magister sartorum; oberschneider]. Nem sok idő múlva elesék és meghala, főszabója az urnak jntott vala, az agának fojét vétette vala (RMK. III.182).

péremező-szabó: limbolaris PPB.

szűr-szabó: braccarius PPB. gausapifex SK.

törvényt-szabó: [legislator; gesetzgeber]. Az istennek nem adatott törvény, holott ő a legfőlségesb törvényt-szabó és semmi törvény alá nem vettetett (GKat: Titk. Előb. 7).

Szabód-ik: **1)** [se accommodare; sich anpassen]. Az isten akarattynhoz szabódgyék (Hall: Paiza. 84). **2)** [se excusare; sich entschuldigen]. Igen mented magad, erőssen szabodol, hogy sem harag sem írogés nem indettot (Tel: Fel. 5). Kérdgy-meg akár-kít, ha pokolba akar-e menni, keresztelkedik, szabodik, hogy oda uem akar menni (Pázm: Préd. 342). Meg halljuk ezennel, mint szabodik az augustana confessio, hogy ő semmiben el nem szakad az régi ecclesiától (Pázm: Kal. 170). Magával ellenkezik a Farkas, mert szabódik, hogy ők nem tiltják a pápista könyvek olvasását (Sall: Vár. 6). Ott szabódik, esküszik, de beszédét nem hiszik (Thaly: VÉ. I.350). Nem jó most ezeknek fölitébb szabódni, el vagon végezve, hogy semmit nem inditnak Folségd ellen 1878 (TörtT. I.12). Gézi lamentabiliter szabódván ártatlanságában, fohászkozva mondja (Monlrók. XXVII.57).

Szabódoz-ik: [se excusare; sich entschuldigen]. Demirhám pajtársom hatól sem irtózik, Idriz-Zagatár sem sokat szabódozik (Kúnyi: HRom. 108).

Szabogat: [constituo; vorschreiben]. Itt is sok rend-tartásokat szabogat (Pázm: Kal. 186).

Szabot. Nem forgathia, nem zabothithya; non discontuntur NémGl. 365.

még-szabottat: examinabit NémGl. 133.

Szabott: detixus, determinatus Kr. [bestimmt, festgesetzt]. Szabott és elrendelt abrak: demensum C. Böts, szabott árta valaminek: aestimatio PPBl. Megunván a szabott úton járni (Matkó: BCsák. 319). Már a szabott óra cseng (Thaly: VÉ. 1316). A marháak úgy adassanak, a mint szabott ára lészen (ErdOrszgy. 573). Mindennek megvagon az ő szabott ideje, ennek is (Fal: UE. 500).

SZABAD (*zoboduha* IIB.): **1)** liber MA. frei PPB. Szabad bémenetel: *ingressus planus PPBl. Zabodac a fiac (Műuch. C. 46). Igassagnak zabadi valatok: liberi fuistis iustitiae (Döbr. C. 358. JordC. 55). Kik ertesseuek magokat szabadoknak lenni: qui intelligentur sui juris esse (Ver: Verb. 184). Zigarto Jakob fölvalotta az hazat mint zabad öröksegeth (RMNy. II.223). Ország az, az hol szabad rendec, statusok vanna: regnum est, ubi sunt liberi status (Com: Jan. 142). Mi az Tiszát jó híddal általköztettük, szabad passusunk vagon minden felé (RákGy: Lev. 163). Herodes szabad erkölcsét megfeddette (Illy: Préd. I.54). **2)** licet, licitum, fas C. es stehet frei, es ist vergönnet Com: Vest. 134. es ist erlaubt PPB. Fele mas barnot nem szabad volt őszue fogni (Dáv: Utm. 96. Fél: Bibl. 18). Javallák-é, hogy papság után senkinek szabad ne legyen meg házasodni (Pázm: Kal. 430). Szabad volt Salamonnak a pogány Hiram-tól fikat venni, melyekből templomot épített istemek: mennél szabadabb isten tisztességére fordítani, ha mi jót találunk a hamisság-között (Pázm: Préd. b2). Ha szabad volt Foxus-t eretnekezni (Czepl: Japh. 129). Valamint nekik szabad, oly szabad Rómaiaknak is (Sámb: 3Fel. 71). Ha szabad ugy mondani (Kem: Élet. 42). A pinczében is borlátni nem volt szabad mennem (Bethl: Élet. II.370). Hogy nest és rókabört szabad ne legyen kivinniek az országból (ErdTörtAd. II.159).

[Szólások]. *Szabad akarva:* [sua sponte]. Választva és szabad akarla számtalan kissebségeket szenvedett (Pázm: Préd. 52). A vétek emberben vagon, a ki szabad akarva törvényellen tselekszik (71). Szabadakarla es őrvendeeve szenvednek (Illy: Préd. II.77). *Szabad lábra:* Fogságunkot keltess szabad lábra (SzD: Mvir. 368). *Szabad szakálra:* ad lubitum Kr. Ők nem tanítanak vagy tsak ritkán, hidegen, haszontalanul es szabad szakálra (MHeg: TÖszl. 81). A szabad szakálra élő embert kerüld (Kisv: Adag. 2). Szabad-szakálra bocsátott praedikásokkal azon vármegyétet ne pusztítsák (RákF: Lev. II.139). Hazánk törvényeinek minden igasságát szabad szakálra pusztították (RákMan. 44). *Szabad vagyok vele:* ich kann damit thun, was ich will (Adámi: Sprachk. 202). Tagad ky magadat az atyay öröksegből es bocsad mind ne kezembe, hogy legyek szabad vele (VirgC. 27). Mondanac az kyalok: Zabad ő felesége uelönc (DebrC. 332). Mynden ember kezöllyön az halalahoz, myh ydó vagon neky es zabad magawal (ÉrdyC. 22). Zabad uele, ah ki olvassa (Ozor: Christ. 16). Vagy megversz vagy meg ölesz, szabad vagy velle (54). Ihol mind a királyság, mind a hertzezség, szabad légy velle, melyiket fel veszed (Helt: Krón. 37). Felelence a ketsége: Bátor vgy légyen jó farkas uram, szabad légy velünk, mert te vagy urunk (Helt: Mes. 304). Az isten szabad vele, kince mint es miczodát ad (416). Magaval szabad ember: sui juris esse (Ver: Verb. Szót. 30). Magokkal szabad emberek: liberi (Ver: Verb. Előb. 33). Nem vattok szabadok magatokkal (DecsiG: Préd. 47). Az írást szent lélec isten írta, szabad volt ő szent fölsege vele (Mon: Apol. 309). Nagy dolog az, hogy valaki magával szabad ne legyen (Pázm: KT. 25). Szabad vele, ha el-végzi-é vagy nem (Bar: SzBücsi 260). Akaratunkat semmi külső erő meg-nem kötheti, szabad magával (Fal: SzE. 538). *Szabadjában:* libere, licenter MA. [effrenate]. Es nem mód az, hogy az mi erdönket szabadgyában vágja (Pázm: Kal. 91). Luther a bibliának olvasását szabadgyában hatta (453). Szabadgyában rontyák, fogyatt-

yák a gonoszok az isten-félőket (Pázm: Préd. 24. Pázm: KT. 282). Tiltja az szabadiában bagzo fuitalanságot (Zvon: PázmP. 80). Vádollya őket az ő szabadgyában való dologoc, bátorkodásoc (MA: Seult. 302). Szabadgyában futhat minden gonoszra (Sall: Vár. 192). A nap-keleti ecclesiában szabadgyában házassodtanak a papok (Pós: Igazs. 571). Hogy hivemket szabadgyában nyomorgathassa (EszM: Lev. 44). Valamikor a bécsi mezőt szabadgyában nyargaltak szélel (Pethő: Krón. 255). Szabadgyába a vétkeken nyargalni (Illy: Préd. 1325). Nem egyeb szerzi a kívánságnak szabadgyában való járását, hanem a gondolatoknak szabad járasa (PP: PaxA. 322). A képzeléseket soha sem kell szabadgyában magok kényére eresztetni (Fal: UE. 376).

[Közmondások] Gondolatok, óhajástól vámtól szabadok (Amade: Vers. 181). Szabad a patak, de nem a palatzk (SzD: Mvir. 369). Szabad a gaza a maga házánál, ha mindgyárt a gaza bújik is (Uo.).

faluszabadja: ager compascuus PPBl. [gemeindetrift].

Szabadít: **1)** libero MA. befreien, erretten, erlösen PPB. Isten bulsassa w bünet és zoboduha w urdung ildetuitul (IIB). De zabadoch münkét gonoztol (MűuchC. 23). Fogsagbelieket nem zabadytotam (VirgC. 10). Zabadoh engemth (GyöngyC. 11). Zabadohad een lellemeth (KulesC. 8). Jöve egy emberem, a comendant levelét hozta és azoknak az kassni rabnimeteknek számát, kiket kívánnak szabadítani (Bercs: Lev. 611). **2)** [licentiam do; erlauben]. Minden gonoszásra szabadít (Pázm: LuthV. 121). Hit-szegésre szabadítanak az új vallások (Pázm: Kal. b4). Nem szabadított-é kurvaságra feleségedet egy két hónapig távol lévén tőle, vagy súlyos betegségben sinlődvén (Matkó: BCsák. 239).

[Szólások]. *Vmire szabadít:* Mikor az mező megszabadúl, az ő keme tarnóci marháját az dälji pusztára szabadítottom (LevT. II.262).

el-szabadít: absolvo C. elibero, exsolvo, extrico MA. befreien, loslösen, losmachen PPB. Meg feniőgette vala őttet, ha a Kristust vruual el nem zabadítanaia (WeszprC. 92). Igékőzik őtet el zabadítanya (DebrC. 311. 5). Temleczben veteek, de eeyel wr istennek anyala el zabadoytta a házasságot (ÉrdyC. 434). Az szigetvári bék rabja volt, a honnét az uristen csudálatosképpen sarez nélkül elszabadéjtotta (TörtT² IV.88).

föl-szabadít: **1)** [dissolvo, dirimo; auflösen]. Az isten csak azért emelte fel őtet, hogy az sidók fogságát fel szabadítsa (Pázm: Kal. 452). Gergely pápa nem szól az oly nyavalyáról, melybe esik az aszony a végbe-ment házasság-után, mivel efféle nyavalya soha fel nem szabadította a házasságot (Pázm: LuthV. 125). **2)** [licentiam do; erlauben, erlaubnis geben]. A mostani módi derekasán felkapta a fertelmes esküvést, de azzal senkit törvényesen fel nem szabadíthatott reá (Fal: NE. 15). Többre igyekezhetal azért Neander, selyenre, bársonyra, szótt, vontaranyra es gyeuge vaurásokra is felszabadítlak; csak csendesen légyen (29). **3)** eliberto, redimo MA. [manumitto; frei lassen, die freiheit schenken]. Kezének fejére tétele által, mint régen szokás volt a rabot felszabadítani, valakit felszabadítani: *assere manu servum aliquem PPBl. II. József alatt fel szabadítottak az örökös jobbágyaság alól (Orczy: KöltSz. 32).

fölszabadítás: liberatio, evictio MA emancipatio Ver: Verb. Szót. 8. dispensatio Szentiv: Verseng. 108. [befreiung]. Nem lehet dispensatio avagy felszabadítás abban az istentől való tilalomban (Szentiv: Verseng. 108). Úgy látom, ezeknek felszabadításával, ha csak jó kezesség alatt is, igen consoláttatnék mind az ezer (Bercs: Lev. 310). Haizter egyenesen az bányavárosoknak akart gyünni, mert megígérte azoknak felszabadításokat (359).

fölszabadító: eliberator MA. befreier, freimacher PPB.

ki-szabadít: 1) libero, eripio MA. befreien, erlösen, erretten PPB. Ez három zerzetbelyeketh onnan mind ky zabadihad (VirgC. 61). Kezből magát ki zabadita (ÉrdyC. 189). Ky zabadoyt az engemeth (KulcsC. 33). Vagyon egy janjchar foghwa, azon kenjergek, zabadytason ki vele (LevT. 1.332). Zabadeits ki poganoz fogsagabol (Born: Ének. 421). Az vr segetsegehez folyamek alazatosan könyörögven, hogy az vesze delmekből ötet ki szabadítsanak (Lép: Ptük. 1.319). A foglyoc esorélással ki szabadíttatnac (Com: Jan. 152). 2) [frenum remitto; freie zügel lassen]. Többet veszt ember egy nap azzal, ha igen kisézabadija magát, hogysen sok nap azzal nyerhesen, hogy megvonta erkölcsét (Pal: UE. 500).

kiszabadítás: eliberatio, evictio MA. befreiung, auslassung PPB.

még-szabadít: libero, emancipo, expedio, extrico C. befreien, erretten, erlösen PPB. Minket kedog zabadoch meg (BécsiC. 79. 80). Mind az otualo foglyokat meg zabadytam (VirgC. 61). Vytetik vala egi vrdwngws ember zent Ferenczhez, hogy ötet meg zabadytana az vrdwngwl (72). Meg zabadita zegen lelket vrdwngnek foksagabol (73). Hoé minketh megszabadyon mindön gonoztvl (NagyszC. 345). Megh zabadoyttaa hwtet mynden nyomorwsagabol: ermit ex omnibus afflictionibus (JordC. 727). Hog ha eotet megszabadytanaya eo feyenek faydalmatvl (DomC. 174). Meg zabadoyth az erek keentvl (ÉrdyC. 349). Szabadits meg életedet: salva animam tuam (Helt: Bibl. 1.H3). Ha ualaki egy sötet tömlőcbe régulta tartatnece, vallyon nem örülne e raita, ha valaki ötet megszabadéando uolna (Tel: Evang. 1.29). Mi peniglen remélyiük vala, hogy ő szabadéando volna meg Israel (H.45). Azért monda az auyal is örök felől, hogy ő szabadétya meg az ő népét az ő biüőköl (54). Az egész anyaszentegyhazat megmentet és szabadedet fogadása szerent (Mon: KépT. 76). Kinec ha ily könyörögne, noha egy ideig meg hágy sanyarodnunc, de mindazáltal megszabadétt (Zvon: Post. 1.506). Szabadíts meg a te szolgád lelkét (Tarn: Bar. 183). Mind az 13 vármegyét megkezdjük szabadítani (RákGy: Lev. 202).

még-szabadítás: absolutio, liberatio MA. befreiung PPB. Tyzen eeggyed tanwsagunk: myndden yelen valo es yewendő gonoztvl es erek halaltvl valo megh zabadoytas (ÉrdyC. 537b). Az én atyám engemet elhagyott és legkisebben sem igyekezik megszabadításom (Mik: MulN. 20).

még-szabadító: [liberator, salvator; befreier, erlöser]. W dieheri vala az meg zabadito Cristust (VirgC. 73). Te halalatlan te meg zabadeitődnac ió toteleről nem éac hoé ötet bözgesigal nem zoreted, de vetkezen inkább ellene vyaskottal (VikC. 19 Helt: Bibl. 1.d2).

rész-szabadít: [licentiam do; freien laß lassen]. Minden latorszara rei szabadítja őket (Mel: Szlän. 105). Isten is, mink-előtte rei szabadította a sítánt, hogy eretnek konkolyt hiútsen valamelly tartományba, felarattya az istenfelő sz. embereket (Pázm: Préd. 296). Hogy szükölködő katona élhel meg ne hallyon, rei szabadítyák minden prédára, lopásra (Pal: NA. 215).

rész-szabadítás: licentia; erlaubnis. Meg engedést és rei szabeditást nyerne az Jobnac nyomorgatására (MA: Tam. 221).

Szabadítás: liberatio C. MA. befreiung, erlösung PPB. Vram ymadlak tegedeth foglyokath zabadedassoderth (PozsC. 18).

Szabadító: liberator C. servator MA. befreier PPB. Felmemec a zabadeitoc (salvator) Symnac hegere (BécsiC. 237). Izrahel tyay kyaltanak istenhez, hog bochatna eoneky zaba-

deytot (CornC. 205). Vram en erősegem es en híyedelmem es engem zabadyto (DöbrC. 31). Rakua az szent irás, hogy az isten az mi szabadítónk és gonozból való kimentőne (Bal: CsIsk. 254).

[Szabadíttat]

ki-szabadíttat: [facio ut liberetur; in freiheit setzen lassen]. Vagyon egy janjchar foghwa Hamza uevy, azon kenjerghwk az Kristus erdemecrt, zabadytason ky vele te Nagyságod (LevT. 1.332).

Szabadon: libero, licenter C. licite MA. frei, mit erlaubnis PPB. Vala hova akarandaz memed, ei meliecz zabadon (EhrC. 21). Zabadon es egesseben nem zilletek (VirgC. 32). Kőtelesek vatok ötet diczeni az egbe zabadon valo rvpwlestekert (51). Zabadon alnak istennek devite (CornC. 200). Ha sydo zolgaath veyendez, hat ezteendeegh zolgallyon teged es heted extendőben zabadon ky bozassad (JordC. 51). Agyon leveleth neky, ky melletz zabadon megh-maradiassanak (RMNy. II 75). Zabadon jártham az hegyeken, senky engem nem bantoth (310). Tartozyk az józogat zabadon kezembe bochatny (LevT. 1.255). Szabadon valakit meg szídalmazni (Deesi: Adag. 53). A kichu gyermekeket is zabadon kenylethik vele, annak sűch artalmara (Frank: HasznK. 16). Ez kértneec minden tájánac gyümölcsében szabadon egyél (MA: Bibl. 1.3). Az Dnuu már apadott többet ma félrétnél, ha így apad, elgyűibet az ereken szabadon (Beres: Lev. 654).

Szabadonként: [elfrenate; zügellos]. Dühösképen azért is haragszik, ilyen szabadonként azért nyargalódzik (Thaly: Adal. 1.26).

Szabados: 1) liber C. immunis MA. frei PPB. [befreit]. Számadástul szabados: aneclogistus C. Tegy engömeth zabadosa myndőnmemv byneymtvl (CzechC. 63). Ha szabadosa lehetsz: si potes liber fieri (Helt: ÚJT. ts). Bizomyára szabadosoc lesztec: vero liberi eritis (Helt: ÚJT. b4). Hanem szabados legyen az ő házába egy esztendeig: sed vacabit absque culpa domi suae (Helt: Bibl. 1.Xxx3). Mert az aszszonylát nem volt szabados: quia non fuit libera (Helt: Bibl. 1.IIIb). Azoc uralkodni akarnac, tő szabadosoc lemi: dominari illi volunt, vos liberi esse (Deesi: SallJ. 28). Es neduesseggel megh laborittia az eget, az meli reudelestől őstán az masod nap szabados lehet 1572 (KBécs. Eüij). Lakic vala egy magánac való szabados házban: habitavit in domo separata (Kár: Bibl. 1.397). E réle dolgokban ki-ki szabadoson követhette annak a helynek szokását, a melyben lakott (Pázm: Préd. c3). Lábok szabados, hogy isten-után járhasanak (31). En most zabados zonal kialtom (Zvon: Osiand. 174). Szabados folyást adgyam az ő beszédének (Matkó: BCsák. 71). Az igazságot szabadosom meg-vidlani (Com: Jan. 205). E réle alatta való értéseknek szabados menedék adattatik (Pós: Igazs. 138). Az istentől vót igazságot szabadosan praedikálja (Czegl: MM. 77). Az ember gondolati szabadosok (48). Szabadosokka temi (Szár: Cat. A). A természetnek miatta szabadoson megmaradhat, szabados lehet (Zvon: Dávid ts). Ismérjék-meg istennec szabados uraságát (Szathm: Cent. 133). Igy vagyunk isten fiaí és szabadosok (Illy: Préd. 1.289). Miundenek szabadosan kezlének beszélni, hogy oly könnyen megőletett volna a császárné egy olyan embert, a ki szükséges volt a birodalmnak (Mik: MulN. 85). Kebelet mindenkor nyitva tartya, hogy az eo tellyességeben mindenek szabadosan részesüllyenek (Csázi: Sip. 271). Akár nemes, akár nemtelen, az egyházi szolgának tizetésétől szabados nem lészen (Bod: Pol. 13). 2) [ingenuus, liber, civis; freigeborner, bürger]. Magabiró, szabados úr: dynastes PPB. Ez teldy kiralyok, feyedelmek es tyztartok, kazdagok es erősek, mynden zolga es zabados elnevezteek enmagokath (JordC. 586). Almachius monda: Mynemew némből vagy te? Cecilia felele: Zabados es nemes (ÉrdyC. 652). En

egy sydo ember vagyok, ciliciabeli, Tarsson varasbol es az varas twdasura zabados: civis (JordC. 780). Nincsen isten előtt sem szabados, sem szolgál (Czepl: MM. 115). Az elhagyatott házias fél nem rab, hanem szabados (Mátók: BCsák. 444). **3)** [licitus; erlaub]. Szabados szerelm: *concessus amor; szabados bujálkodás: concessa Venus; nem ítéli szabadosnak a ludlus élett: auserem *gustare fas non putant PPBl. Szombaton az hadakozásban való munka szabados legyen (Pázm: Kal. 492). Az lágy és szabados úton sokan sietnek (133). Kiki maga értelme-szerűt akarja a sz. írást szabadoson magyarázni (Pázm: LuthV. 52). Nem szabados dolgokat kívánni: illi-cita appetere (Com: Jan. 178). Nekünk is szabados, a miut az alkalmatosság hozza, élmünk (Szob: Dáv. 107). Szabados lát a jó lelki tanítóné, a Samson rokáinak farkokat egyben kötői (Czepl: Japh. 37). A szent írást szabadosá tette olvasni (Czepl: MM. 220). Fogadás tétele, szűfelek ellen nem cselekedni, azután szabados (61). Nem szabados nélküne, hogy valakit az istenen kívül megtartóknak ismértjűne (Sárp: Noe. 117). Magunk dolgára vigyázni szabados (Teleki: FLÉl. 207). Szabados embernek imya bort (Szatlm: Dom. 121). Uratok a ki lesz, annak kedvít keressétek, de jó és szabados dolgokban (TörtI.² 1151). Te minden nem szabados dologtól megtartóztatod magad (Mikes: TörL. 429). A sok feleségiség-is szabados volt (BodLex. Előb. 5). **4)** [licentians; licentiat]. Fő iskolában, a melyre baccalaurosokat, közönségesen valamely tudományt tanító szabadosokat és doctorokat teremtene: lycea et Athenaea, qui baccalaureos, magistros licentians atque doctores creant (Com: Jan. 157). **5)** [salvi conductus; mit freibrief beschenkt]. Szabados volt-e az a concilium, ugy hogy nem volt senkinek bántása, hanem minden tilalmazás nélkül ratio cum ratione certavit (Czepl: Japh. 206). **6)** licentiam spirans Kr. [libere sentiens; freisinnig]. Követem a szabados elmékedésekben azokat, kik előttem írtak (Pázm: Préd. a3). Ha tsak egy rövid prédikációt nyomtassak-e minden vasárnapra, mely keveseb monda mondat szerezne a szabados ítélet emberokban (Pázm: Préd. a4). Ha peng a hitet nem illeti valamely szabados vélekedés (Pázm: LuthV. 21). Szabados lélekkel birnak az isten dolgaba (Vás: CanCat. 642). **7)** exlex, solutus C. [effrenus; zügellos]. Igen szabados nyelvvel esék énnekem: magna libertate verborum in me *incurrit PPBl. Szabadoson vétkeznek, mintia menedék levelek volna az isteni szolgálattól (Pázm: Kal. 7). Az Epcicus szabados zabolátalanságára viszik az embereket (364). Azt akarták, hogy rozsziúl, parasztiúl, szabadoson nevelvén, szolgálj erköltsükhöz szoljanak (Pázm: Préd. 195). Ha szabados és tetsz a gyermek, tudni-való, hogy a vénség vétkes leszen (338). Szabados életű: liberioris vitae (685). Némely fél-melegek és szabados életűk, azért tesznek halasztást a gyónásban (Pázm: KT. 454). Kelletnél szabadosul gven az ördögnek törőben ne essenec (Debr: Christ. 33). Szabados tselekedeti (Megy: 3Jaj. 7). Ha isten engem szabadosít és vétkezhetőt akarz teremteni (Ily: Préd. II.28). **8)** libertus C. [freigelassener]. Urak szabadosa: cursor nobilium, cursor rusticorum, ambaetus PPB. Ky newezeteky vala zabadosnak: synagoga quae dicitur libertinorum (JordC. 725. 655). Szent Agostont a király zabadwssaa tewee es wrara (ÉrdyC. 519). Abrahamnac két felesége volt, eggye szolgáló, masie szabados (Mon: Apol. 299). Örömeiben szabadosá tette szolgálját (Pázm: Préd. b3). Akar szabados akar szabados (Zvon: Post. I.162). Szolgálat utáló és a dolgot fűtő szabadosá nem lehet (Kisv: Adag. 334). Teleky urambhoz is expedialám szabadosomat (Monlók XVIII.35). Bágyadt nyelven szólj már itt körül állóknak, nemes-, nemtelenek és szabadosoknak (TörtI.² 1355). En mindeuk maradok adóssa, hogy általa lettem pusztán szabadosa (Könyi: HRom. 146). **9)** [veles; plänk-ler]. Kérem, tudósiton Kglé lovas szabados által (Gér: KárCs. III.390). Lovas szabadosok hármán, nyomorult szegények ketten (IV.322).

[Szólások]. Az meg gioladasban szabados leszen 1572 (KBécs. D5). Az adótul szabadosoc (Com: Jan. 123). Szabados a bűnec tselekedetétől (VSzentyl: Pat. 65). Az bűnő kne szemetétől tellyességgel szabados volna (Zvon: Post. I.362). Mozas országnac minden ceremoniáitól szabadosoc vagyne (MA: Bibl. 198). Christus szabados lehet vala az halandoságtul (Zvon: Post. I.120). Micsoda konászt emleget Luther, a kitől kenőma szabados lenni (Bal: CsIsk. 25). Az munkától szabadosnak lenni (Kisv: Adag. 159). Szabados voltál a fűdalommal-való szűlésnek átkától (Pázm: Imáds. 37). Szabadosoc vagyne az ő törűentől (Tel: Evang. I.162). Szabados akar attól a fűtől lenni (Magy: Nád. 36). Az vérnec meg nem ételétől szabadosoc vagyne (MA: Bibl. 18). A mellyektől szabados, a ki a haragot kikergeti (Ily: Préd. II.64).

félig-szabados: semiliber C.

Szabadosít: liberto Kr.

föl-szabadosít: 1) [excnso; entschuldigen]. Szűkség volt azoknac, az kie ez illyen hivolkodo nyugodalmas állapotban akarának földőgélni, kiváltképpen való szabadságocok magokat kimenteniec és felszabadositaniec (MA: Tan. 1135). **2)** [absolvo; lossprechen]. Nem szabad attúl seukit felszabadosítani tekintes nagy ok nélkül (Pázm: Préd. 1261).

Szabadoság: 1) [imunitas; das frei sein]. Az eredendő igazságot, a paradísom állapottjának bődögságát, a testnek betegségtől és minden fogyatkozástól szabadoságát elveszteté az egy engedetlenség (Pázm: Préd. 931). **2)** [voluntas; arbitrium; wille, das gefüden]. Bé-veszi isten az ő hivelnek supplicatiojokat, de a bé-tellessést alkotmas időre halasztja az ő szabadosága szerint (Megy: 3Jaj. II.177).

Szabadosságos: 1) [liberrimus; freierster]. Az isten semmi törvény alá nem vetteté, hanem szabadosságos tselekedő főv ok (GKat: Ttk. Előb. 7).

Szabadság: 1) libertas C. MA. freiheit PPB. Tartozzatok mendenkoron ewtett gyezerny az zabadsagert, kyt vallotok (ElhrC. 139). Mikor mŷ vronc adangá ő zolgaynac e zabadosag, legén isten te veled es mŷközepettőne (BécsiC. 22). Zözesegőth tarthnak zabacőg birasertth (SándC. 14. JordC. 834). Yghen otalmazta anya zent egyhaznak zabadsagaat (ÉrdyC. 637b). Ew kemnyanak lewn walthsaga es ez wylagnak zabadsaga (ÉrsC. 495). Az lazám zabadságának sérelmével semmit nem akarok cselekedni (RákGy: Lev. 186). Hazám zabadságért kész vagyok életemet is letenni (208). Vanak még igaz magyarok, kik hazájok zabadságát otalmazni akarják (231). Mintsem ő általok vesszen el a magyar zabadság, készebbek volnának ma fegyver alá mennieik (Bercs: Lev. 725). **2)** immunitas C. MA. [das frei sein]. Kel a mi testőnketh tartamonk tisztasagban es lőlkőnketh binőltől való zabadsagba (DebrC. 46). **3)** licentia C. MA. erlanbnis PPB. Kéretézec, hog zabadsag adatnec őneki eyel es villamodat előt kimeenni ynadkozni (BécsiC. 36). Agrippa kiral monda Palnak: Zabadsaghi adatyk teeneked the magad fielől zolnod (JordC. 791). Ez zegheny ember keonyeoregh walani ydeghy való zabadsagertth, ky byzony en tewlem ys keowetthe az zabadsagotth, de en N. bire nélkül zabadsagotth adny nem merthem (LevT. I.297). **4)** [effrenis licentia; zügellosigkeit]. Szűkség, hogy az ő tanitása szentségro s nem valóni csütalan zabadságra vigye az embert (Pázm: Kal. 638). A czégéres vétkekre bírságot avagy büntetést kell vetni, hogy a büntetelenség zabadságban ne memyen: ne impunitas in licentiam abeat (Com: Jan. 136). **5)** asyilia C. [sicherheit]. **6)** privilegium MA. [vorrecht]. Zabadságra való: privilegium C. Engedec rokonsag törűenőne, mert nem turtozom en nememec vtolat eltőrlőnem, te őltetessel en zabadsagommal: tu meo utere privilegio (BécsiC. 9). Meg battam, hog

myndenytéknek az ew zolgaltatya zarent kynek falwkat, kynek kedgy fyrtwl fyra walo zabadsagot adgion (RMNy. II.276). Purgeles leuele sem volthi azaz város szabachagaron valo levele nem volth (277). 7) [otium; musse]. Olyan nagy munkalodásban lőnek, hogy még ételekre való szabadságoc sem lehete (Helt: Krón. 104).

[Szólások]. Nem lehetett szabadságában ezeknek elosztások (RákF: Lev. II.259). Seryltis zabacyagontartya (RMNy. II.62). Az theb jobagyokthwl elig kyalthas volt, hogh magoknak kereskednek, meg ismer fizetek nekyl, annak felethe zabadsagon tartom ewketh (LevT. I.250). Szabadságot kiáltani: ad pileum vocare (Deesi: Adag. 84).

[Közmondások]. A szabadság drágább minden egyéb ajándéknál (Fal: UE. 504).

elménésrevaló-szabadság: commeatus, salvus conductus C.

némnek-szabadsága: natales C.

választásravaló-szabadság: optio C.

Szabadságos: 1) [liber; frei]. Hőg zabadságosban magamat meg elgoyedhettem a nag keserűségűs sirasocban (NagyszC. 62). 2) [offrennis; unbändig]. Emez szabatságos Antichristusnac szolgáló feleségeket vitatíté, czyfrára fiznek, konczokkal iol laknac (Mon: Apol. 516).

Szabadságtalan: [libertato privatus; unfrei]. Mint rabok maradéka, szabadságtalan jobbügy (Pázm: Préd. 317). Szabadságbontó terhet és szabadságtalan igát mireánk ne hozzanak 1662 (Orszgy. 253).

Szabadságtalanság: [dammum libertatis; freiheitsverlust]. Elég nagy szabadságtalanságra jutott szegény hazánk (RákFy: Lev. 489). Semmiben ő kegyelmek veszedelmére, romlásokra, szabadságtalanságokra nem munkálkodunk (MonOkm. XIV.153). Ő maga is eddig való szabadságtalanságunkat meg-orvosollya (ÉrdOrszgy. 11). Csűzár választát látom, ablak bizony elég rajta az magyarok testi, de kivált lelki szabadságtalanságára nézve (TörtT? II.111). A mit az kibin lévő vass és azok tartóztatásiból lett szabadságtalanság ura szolgálattján elmulatott véle, azt is helyre igyekezik hozni (GyöngyD: Koszorú MI). Vallyon nem ez-e oka apostoli hazánk eltájult szép szabadságunk, akarom mondani, szabadságtalanságának (Csűzi: Tromb. 31).

Szabadtalanság: [servitus; knechtschaft]. Szabadságának és törvényének romlásával az ország semmire nem melhet, ez léven az országunk feltett czélja, kiro néz, hogy jobb az tisztoséges halál, mint az rut szabadtalanság (MonTME. IV. 129). Ű hírek nélkül szabadtalanságok fölől semmit nem szólhatunk (ÉrdTörtAd. II.353).

Szabadul: liberor Kr. [befreit werden]. Uacok latnak wala, őrdőngőssők zabadolhatnak wala (DeerC. 31). Egy nemes embert megfogott az német, bajszuál fogva vitte, szeczon szabadult (Beres: Lev. 285). Adjungalom relatióját egy katonának, ki már Ibráni mellől szabadult az rabságból (158).

el-szabadul: eliberor Kr. [befreit werden]. Mykoron ymmar zent Adoryan haza menne, lata ewtet egy zemely, ky legottan el fyra es Natilyanak meg zvené mondwan: Adoryan el zabadwlth. Hogy ezt Natalia hallotta volna, nem lywe (ÉrsC. 356b). Jol hozta az kochka, hogi jó helyre akathanak, Kd. erowssen paruncholljon Oroztony wraunak erewl, hogi azok el ne zabadwllyanak (LevT. I.361).

föl-szabadul: 1) [solver; sich auflösen]. Ha pedig föltáben gonosz tétéért el futott az férfiu, föl szabadult az házasság és másioz melhet aszszonyom (Pázm: Kal. 485). A mely asz-

szonynak ura meg-hólt, föl-szabadult kötelessége (Pázm: Préd. 149). A másik ok is Nagyságod által föl-szabadult (Zrinyi: Symb. Előb. 3). Ezen dolognak mindég lesznek oldozni való bogai és az ellenkező vélekedések alól fel nem szabadul (SzD: MVir. 369) 2) [liberor, liber fio; frei werden]. A szabados, a szolgálból felszabadult kezéél fogva szabadon bocsáztatott (Com: Jan. 121). A törvénynek sattszoltató igazja és kárhóztató ereje alól föl-szabadultanak (Pös: Igazs. I.730). 3) [absolver; freigesprochen werden]. Az inasságból fölszabadult mesterlegények egy-egy forintot adui tartozauanak (MonOkm. XIV.43).

fölszabadulás: [liberatio; befreiung]. Gyanakszom, ha nem örömlövisek voltak-i Földvár fölszabadulásáért (Berces: Lev. 586).

fölszabadulhatatlanul: [inexplicabiliter; unauföslieh]. A pokolbéli sárkánknak olyan falatot nyuiton, mely, ha meg nem öli is, föl-szabadulhatlanól kinczra bélénesellye (Csűzi: Sp. 87).

ki-szabadul: evado, emergo C. [liberor; frei werden]. Arczwl pókeo az gonoz zelletőt es myndden kiscertetből ky zabadwla (ÉrdyC. 550). Az purgatoriombelynek vege vagyon, mykoron az bodog lelkők az kenből ky zabadwnak (566b). Nem ütközhetik wala hirtelen eszembe, mint kellene ki-szabadulnom a gonoz ember meg-vetette hálójából (SzD: MVir. 368).

kiszabadulás: evasio MA. entrinnung, entkommung PPB. Zent Potemek Herodes fogsgagból valo ky zabadwlusa (ÉrdyC. 443b). Az isten nem hagy tőteket kesertetni, hanem etzersmind a kesertettel egyetemben ki szabadulást is ad, hogy el viselhesse (Bori: Evang. IV.4).

[kiszabadulhatatlan]

kiszabadulhatatlanság: [insolubilitas; unerlösbarkheit]. Az isteni jóság, mivel által-látta az embori természetűnkek a pokol-béli sítán kegyetlen rabságból kiszabadulhatatlanságunkat, azt végezé, hogy az ige meg-tesztessüllyön (Csűzi: Sp. 655).

még-szabadul: 1) [liberor, evado; befreit werden]. Kyan-kozyk wala, hogy meg zabadolhatna ez yly nemew ketségtől (EhrC. 77). Ha ma veztegleudez, égőb okkal zabadoltnac meg a sídoo (BécsiC. 58). Azt hyzi wala, hogy enek miatta megh zabadul az kesertettowl (VirgC. 18). Megh zabadwl az zereg erdőtől: sumus factus est a legione (JordC. 551). Nagy nehez vezedelmektől zabadulnak meg (DonC. 235). Ezenkeppen Romassag ketikeppen wala haladtwl zabadwltaek meg (ÉrdyC. 190b). A sído nep a fogsgból megszabadul (Helt: Bibl. Ig2). A josszagból penzel ki fizeti őket, hogy ha leany negyedik volt benne, az elege kötelességtől hamareb meg szabaduljon (Ver: Verb. 57). Kik Christusei, minden bünöktől megszabadultanak (Czegi: MM. 4). A világi nyomorúságok alól meg nem szabadul az ember (Tof: Zsolt. 15). Istemek hála, hogy megszabadulunk azon nagy galibjátul az ráczoknak (Berces: Lev. 558). Ők lassók, pedig hogi én megszabadullattam (Mik: Törl. 386). 2) [absolver; freigesprochen werden]. Akkor megszabadulsz az eskávétől, mellyel kötelezteloc (MA: Bibl. I.21).

[Szólások]. Ha meg nem váltya azt az földet vagy azt másnac eladgya, azutim azt meg nem válthattya, hanem a z föld, mikor az kürtölésnac esztendéjén megszabadul, az urnac szenteltessé (MA: Bibl. I.116). Mikoron meg bñtödné a gonosz-tól embereket, igen meg tisztula az ország és minden fölé megszabadulának az atac (Helt: Krón. 50).

megszabadulás: [liberatio; befreiung]. Imagűwala Israel istenöt, hog viselne ő vtat ő népének meg zabadolására (BécsiC. 38). Kizeli wala őtet, hog ez iflonac lenne megszabadolasara (89). Predicallany foglyoknak meg zabadwlth, vakoknak

latasth (JordC. 531. 823. Helt: Bibl. I.g4). Hozzávaló szertetőkől munkálódnak megszabadulásodon (Mik: MulN. 20).

Szabadulás: liberatio MA. befreimung, erlösung PPB. Syonac haegen lezen zabados es lezen scent Jacobnae haza (BécsiC. 236). Kyk meltek valanak, halakra zabadulast veznek vala (Margl. 6t). Zenwede embery nemnek zabadulasert (ÉrdyC. 60b). Szabadulásnak városi (Kár: Bibl. I.155). Mikos uram felesége szabadulásában írott leveliben accludálja ezen maga kezével írott csendes panaszszát (Bercs: Lev. 498).

Szabadulat: [redemptio; erlösung]. Istén tőt zabadolatot ő népének (MünchC. 109).

Szabadni: quiritor, querulor, sese excusare MA. sich beklagen, sich entschuldigen PPB. Mondanak wala Peternek: Byzon azok kezzyt walo wagy. De amaz kezdte zabadny [?] (exserari) ees eskedny (Pesti: NTest. 106).

Szabadkoz-ik: ∞ Illetlen dolog, hogy királyi felség magának mentséget keresne, mellyet ha tselekedett volna, Pilatus ara ítéltette volna, hogy a haláltól féltében szabadkozik (GKat: Váls. II.290). Ne is mentse itt senki magát és ne szabadkozzék (Bíró: Micae. 35).

Szabadkozás: [obtestatio; beschwörung]. Kiről nagy szabadkozással magokat noha mentgették, de kevés hitelek volt (Bartha: Krón. 48).

SZABLLYA: pugio Nyirkállai. ensis, gladius, framea, spatha, balteus C. acinaces, sica MA. chalybs PPB. sábel, spieß PPB. Eger fogoya wala zent Petőrnök az kőrdzt fa, zentli Katerinának az zablya (SándorC. 7). Zabliokat ky vontak, vtnok futottanak (RMNy. II.169). Az paytha folewl jöttek be zablyayok fel kowthwe (189). Szablyával forgódik, tereket az kapitul eltágitá (RMK. III.290). Szablyára kelének, igen vivának (304). Az elefánt agyarára két szablyát kötnek (Monlrók III.161). Szablyára hányatá (16). Az terekek az magyarokra szablyát rántának (94). Mi ellenséginé eles szablyakot foíne felett foratnac (Bom: Ének. 133). Szablyára hányatá őket (Kár: Bibl. I.488). Igen nehéz embernek szablyájával is el-vágni (Ker: Préd. 672). A kard, szablya, tőr, koszperd fel-övedztetie: gladius accingitur (Com: Jan. 147). Szabljája kezében, maga lustos porban és keresztény vérben (Zrinyi: ASyr. I5). Vérben uszo szablya vagon az oldalokon (Liszi: Mars. 91). Oh vrnak szablyaira, meddig nem nyugzol meg (Bartha: Krón. 21). Ezistös szablya (Radv: Csál. II.12). Szablya tarsolyostól (MonOkm. XXIII.350). A hasznak elfordult és a szablya az eleivel áll föl (Erd: TörtAd. III.216). Oh vrnak szablyája, meny be a te hávelyodbe (Ily: Préd. II.450). Szablya vagon az ő ajakokban (Csúzi: Edom. 172).

[Közmondások]. Nom pennához illik az szablya: respublica nihil ad musicum (Decsi: Adag. 315. Kisv: Adag. 458). Ha néked kardod vagon, nékem is vagon szablyám (Decsi: Adag. 156).

görbe-szablya: gladius incurvus Nom.⁹ 325.

horgas-szablya: harpe C.

kurta-szablya: sica Nom.⁹ 325.

Szablyás: [ense armatus; mit einem säbel bewaffnet]. Hegyös tőrrel urfi hozzá taszita, szablyás karját ő a földhöz nyássalá (RMK. III.187). Szablyás kezit elvágá neki (Monlrók III.5).

SZAG: odor, odoramentum C. geruch PPB. Mongyanala magatt beltewitnek leny edesseges zagokul (EhrC. 93). Meeg az huss zagh ew fogok kőzöt vala: adhuc carnes erant in dentibus eorum (JordC. 142). Illetven viragokkal a padimentum, zarnazeg chodalatos illatnak nagi nemes zaga (SándC.

78). Kibolto edes illatnak zaga meg-marad (TelC. 139). Az illatozás vidámodik pészmaszaggal, sok jó-illatú virágok, vizek és étek párájával (Pázm: Préd. 746). Nagy dolog, ha a saxoniai ser szag meg nem köcsagósította a Balduinus agya-velőjét (Pázm: LuthV. 44). Méz-szag medvének orrában esik (Zrinyi: ASyr. 183). Elahudt vala, de a béles szagára felébredett (Kisv: Adag. 197). Az irlanmasságnak csolokedetű jó illatú szagnak nevezi (Bíró: Angy. 133). A büzhelt dögnök türhettelen nehéz szaga messze terjed (Pál: UE. 429).

bor-szag: [vini anhelitus; weingernuch]. Bor szagot bostáni a száján: a faucibus erapulan halare, foetare mero, popinam exhalaro PPB. A bor szagot még érezvén a férjek, mint gyalázatot szemekre vetették volna a biveknek (Pázm⁹: Kal. 898).

égött-szag: nidor C. PPB.

jó-szag: fragrantia C. [wohlgeruch]. Jó szagot eresztő illatozások: odoramenta (Com: Jan. 116).

jószagú: [fragrans; wohlriechend]. Ada a királnak sok jó szagú keneteket (Mel: Sám. 151). Meg rósavizezzed az formát, hogy jó szagú is legyen (Radv: Szak. 210). Az szénát szokták az rostában tenni, hogy jó szagú legyen tőle az borsó (230).

nehéz-szagú: peninosus C. [stinkend].

pöcsönye-szag: nidor MA. bratengeruch PPB. A meg sált avagy égetett hús pecsenye szagot bostát (Com: Jan. 62).

Szagatlan: inodorus C. [geruchlos]. A nád szagatlan (Com: Vest. 27. 133). Szagotlanabb virágot hoz (Nad: Kert. 98). Né-meltyek óltással az szagotlan virágot szagossá tészik, némeltyek a rósának jó illatját más szagotlan rósákkal közlik (Lipp: PKert. I.146).

Szagol: odoro, olfacio C. suboleo MA. riechen PPB. Untalan zaglom: olfacto; valamennyire szaglok: suboleo C. Ki talán puská port éltében nem szagolt, még az is regulát erről bőven esaholt (Orezy: KöltA. 6).

még-szagol: ∞ Az Noe áldozatya, mellyet az isten meg szagolt, kedvesen vót (MNYil: Zsolt. 60). Miesoda miképpen légyon szagos, meg-szagollya, büzlí: qualiter quid oleat, olfacit (Com: Jan. 62).

Szaglál: [olfacto; wittern]. Tsászár nagy táborát nyomozván szaglálta (Kónyi: HRom. 24).

[Szagolánt]

még-szagolánt: [olfacio; wittern]. Ez a Christus ditsőségét marcango ember meg szagolántván a tőrt, a mellyben ő meg akadando vala, képtelen és szemtelen hazugságot gondol fel (GKat: Titk. 327).

Szaglás, szagolás: odoratio C. odoratus, olfactus MA. das riechen PPB. Zaglásra való: olfactorium; szaglásra való érzékenység: olfactus C. A szaglás avagy büzlés az illatokat különbözteti-meg (Com: Jan. 62). A medvék szaglásokkal is meg-érzik a fáknak odvába rakodott méhet (Misk: VKert. 67).

élés-szaglás: sagacitas C.

Szaglat: [odoratus; geruchsm]. Megh érzi a szaglat, mely kedves, a mit az ész joval (RendÉl. E9).

Szagoldogál: olfacto MA.

Szagló, szagoló: 1) [odorans; riechend]. A jó illatu fás-telő szerszám győnyöröködteti a szagoló embert (Land: ÚjSegits. 1416). A nagy orruac erősen szaglóknak tiltetne lenni: acriter odorari putantur (Com: Jan. 54). A szagló ebeknek ebész is kártele (Gyöngy: KJ. 9). **2)** odorator C. **3)** [olfactus; ge-

ruchsinu). Elbeczki uramnak rossz az szaglőja, mert eltévedtünk (Börs: Lev. 375).

élésen-szaglő: [sagax; leicht spürend]. A vadász az élésen szaglő kopó ebeknee búzálése által a vadakat nyomozza (Com: Jan. 80).

Szagos: 1) odorus, olidus, odorifer C. olens, odoratus MA. wohlriechend PPB. Szagos vagyok: oleo, oboleo; igen szagos vagyok: peroleo; valamennyire szagos vagyok: suboleo C. Itatottan szagos állatokat (VirgC. 4). Miesoda miképpen legyen szagos, meg-szagollya, búzli: qualiter quid oleat, olfacit (Com: Jan. 62). Szagos az fekete viola (Zrínyi II.117). Adsz szomjuság meg-olto jó szagos vizeket (Zrínyi: ASyr. 56). Ennek utána se lé so ki nem léssen szabad vinni a haj-keményét őrt, pomádát és szagos vizeket (Fál: NA. 127). **2)** foetulentus, peminosus C. [stinkend]. Negy napig balua es eltemetue szagoson fekvőnee (Börn: Préd. 272). Monda neki az megholtak nemie Martha: Vrum, immaron szagos, mert negied napi (Fél: Bibl. I.161). Az tehőneek az lurkáját meg kell mosni szép tisztán, hogy az gancjtul szagos ne legyen (Radv: Szak. 28). Immár szagos is az ő vétke: peccatum ejus jam foetet (Ily: Préd. I.187).

Szagosít: olentem facio, odorum reddo SI.

mög-szagosít: inodero C. [riechend machen]. Megszagosítottam, bűdösítem: inodero PPB.

Szagoskod-ik: [oleo; duften]. A szaglás az illatokat különbözteti meg és valami miképpen szagoskodjék (Com²: Jan. 52). A jó illatú bérkek, a tőmjénell és balsamommal szagoskodó erdők (Dörnkő: Flor. 191).

Szagosod-ik: olesco MA. riechend werden PPB.

mög-szagosodik: [putesco; stinkend werden]. Az pisztrangot meghozták, de nem sózták jól meg, majd megszagosodott volt (LevT. II.338). Megszagosodnac, bűsződnee az hólt testee (MA: Scult. 443).

Szagosul: olesco Kr.

mög-szagosul: [putesco; verfaulen]. A so eszi es csípi a lust, de azért meg oltalmazzá, hogy meg ne szagosuljon (Börn: Préd. 305b).

SZÁGGYA [zaggya?]: tribulus DörbC. 360. [distel]. Mi nem zednek tövisről zőlt avag zaggarol figet: numquid colligunt de spinis uvas aut de tribulis fiens (DörbC. 360).

SZÁGULD, SZÁGULD-IK [száglód- Kónyi: HRom. 10. 79. száglódik Gyöngy: Char. 53. Gyöngy: KJ. 139. szágló-Land: ÚjSegits. II.112. Tel: Fel. 202. Zrínyi I.51. Pös: Igazs. I.542. száglód Matkó: BCsák. 37. száglód MA: SB. 112. száglódik Pös: GBot. 41. zaguttam LevT. I.57: velociter curro, equito cum impetu MA. [dahinjagen, galoppiren]. Sem wtath az eu ne-pymwel nem allathom, sem war ala nem zaguttam (LevT. I.57). Nagy gyorsan Titus lovára fordula, város alá az sánczokhoz száglunda (RMK. VI.165). Szágludgy életednek el táplálásáért (MA: SB. 136). A játékos kerékdél helyen szágludva harcolnac vala a rómaiak (Com: Jan. 210). Száglottatya a lovakat (Land: ÚjSegits. I.720). Pázmány Péter lovára fel fordulván keményen száglódik (Pös: Vetékl. 18). Mint száglódik e matéria körül (Pös: GBot. 11). Csak gyorsan utánnok lovakon száglodgyunk (Zrínyi I.51). Zríni Miklos oda száglutata (60). Száglódik a lova Pósgáspus szárnyával (Gyöngy: KJ. 139). Egyhez s más-hoz futván az utszán száglódik (GyöngyI: Char. 69). Az Arabiában termett tövék postán szágludva járó tevéknek hivattnak (Misk: VKert. 38). Arszlán vezér két ezerrel mindjárt hozzájuk szagludott (Kónyi: HRom. 10).

által-száguld: [pervolo; dureljagen]. Az asiai scithiák ki őttenee Hircania által Mediában és aszt véletlen mind által

száguldották és tűzzel, vassal mindeneke el vesztőtée (Helt: Krón. 8b).

be-száguld: [involo, pervolo; hineinjagen, durehjagen]. Holnap nap Troiában be száguljunk (CsomaC. 36). El boczáta az ő népében, kie az egész Pest vidékét beszáguldanák (Helt: Krón. 55). A iambroknae nyaiaba be széguldasz (Helt: Mes. 99).

el-száguld: 1) praeterequito C. velociter abequito MA. [davonjagen]. Az zyles mezőn mykeuth madar nagh hamarsag-gal el zagolduan ez ehwdalonak szeme elől el enyzek (DeerC. 64). **2)** [efflorer; wild werden?]. A meiy ló meg-zabállik is avagy el-száguldott avagy az állásban elversődött, az oly lónak e liktar-iombol 3 lotot adgy-lé (Cseh: ÖrvK. 20).

elszáguldás: abequitatio MA. eilige fortreitung PPB.

föl-száguld: [evehor; hinaufreiten]. Dévni kertőkön két ősvént nyita, Terek János maga az vár felé felszágulda (RMK. III.181).

ki-száguld: excurro, exequito MA. [herausjagen]. Nem hagyom pennámát igen messze kiszágoldani (MA: Tan. 1124). Szígetből azonnal kénem ki-száglóttak, a lik a töröknek szándékán aggóttak (Kónyi: HRom. 79).

kiszáguldás: incursio, excursio MA. ausfall PPB. Ellen-ségi ki száguldás: incursus PPB.

mög-száguld: [equo volante transcurro; durchreiten]. Hunyadi János meg szágulda az egész groffságot es mind el predalla aszt (Helt: Krón. 94b).

vissza-száguld: [revehor; zurückreiten]. Sokat ez kiesin csoport ottan nem késék, ők vissza száguldeva nyomra sietének (Zrínyi I.51).

Száguldás: equitatio vehemens, cursus velox MA. das schnelle reiten, rennen PPB. Az győry, tatay tyzt tartok giakorlatossaggal valo varak ala zaguldastul, ragadozasoktul meg nem zfunek (RMNy. II.255). Nem használ az futáslótás, szágludás es csalárkodás, az urnae áldása gazdagit meg (MA: Scult. 885). Nem nehez lesz Kalauznak ellenünk való szágoldását meg-gátolni (Pös: Igazs. I.507). Vagyon Rákóczihoz áttýok indulással, azért Murány felé mennék szágludással (GyöngyI: MV. 56).

Száguldó: [speculator; auskundschafter]. Száguldó, jó-futó, postálkodó: veredus PPB. Lest vetőtteneek es az pulank ala zaguldoth bociattnak (RMNy. III.102). Az pusztá Somlyónál megszálla, onnat száguldótt vég Temesvár alá bocáta (RMK. III.77). Onnat hamar száguldótt bocátának, az határon utakat hogy megjárják (197). Tata alól száguldótt bocátának (Mon-Irók III.114. 21). Angyalidat mint száguldo postákat kiküldöd (MA: Bibl. V.47). Száguldó posták: postboten (Com: Orb. 284).

Száguldoz: [circumvolito; herumsprennen]. Eszed hűre nélkül száguldoza nyelved (SzD: MVir. 321).

SZÁJ, SZÁ [causa] JordC. 410: os, orificium, bucca C. mund, maul PPB. Labadot vessed en zaura (EhrC. 11). Nagokat zolo za: os loquens (BécsiC. 119). Mi zan bemagen, nem ferteztet meg, de mől zabol ki is, a ferteztet meg embereket (MünchC. 42). Az ő meg dyhát zayat be rokzto (VirgC. 54). Az bodog Ferencznek zaiabol neuekadek egy arany keret (85). Ollan lők mikent hallatun ember, kinek ő zaiaba segedlm nincen (DörbC. 90). Nagi kőuet tőnek a koporso zaiara (WeszprC. 112). Az za, ki hazud, ez meg őli allelkőt (NagySzC. 174). Kez volnal tizta zaul es keős zyuul mindeneke megboátnod (98). Ha teghed halgatand, meg nyered te atyádfyat, ha kedgy teghed nem halgatand, veő meeg egyet anag kettőt veöl, hogy kettőnek anag három byzonsaghuak zawa-

ban alyon meg mynden bezed: in ore trium festium stet omne verbum (JordC. 410). Zanak atala zarmazyk: ex ore procedit (S38). Megnylt zauul lattatik-vala be nyehie (DomC. 39). Illetoe az en zamát... Yme attam az en ygheymet a te zadbau... Ollyanná twee az en zamát mykeent az elős tör (ErdyC. 342). Zauul lezen vallas ydweesseegre (ErdyC. 145). Tennen zenth profetola zayaddal megl mondottad wala (ThewrC. 190). Az eo sagyabul [így] hallottuk (RMNy. II.55). Ki ne iöyen száiatokból (Helt: ÚJT. C66). Meg eskütt az én száim, melly órában hozzum fel kiáltand az bűnös (Balassa: Ének. 11). Ila az vizéul szayadat meg mosod, minden heuségét meg gyogyittya (Mel: Herb. 34). Meg-nyitom szájamat példákban (Pázm: Préd. 307). Hns bé nem ment szájamba (Illy: Préd. I.100).

[Szólások]. Sola be nem áll a szája: *cicada vocalior PPBL. Szája íze ellen van (BSzabó: MVir. 374). Minden tselkységért siróban állt szája (Könyi: HRom. 17). Az had az vizálynak nem kedves vendége, mert már ettől soknak a szája elége (18). Hány száid vagyon; vagyon gondya, nem adgy helyre beszél (Kereszt: FelsK. 346). Szájba rág: inculcare MA. Ugyan a szájába rágni a tudományt: praeceptum *instillare auribus PPBL (Decsi: Adag. 168). A hit igazságát előnkben adgya vagy száinkban rága (Mad: Evang. 524). Nem mertek egyebet végezni e gyűlésben, hanem csak a mit a pápa Rómából száitokban rágh (Czepl: Japh. 155). Másnak kellene az ételt száidban rakogatni, olly nyimmet nyámmal eszel (Kisv: Adag. 301). Bizony ó czak szájaiba vár (Decsi: Adag. 153). Az forog zayabla, hogy nem bynek nekedi (LevT. I.244). Chac ezek forognak száidban (Mon: Apol. 288). Valakit a maga szájából meggyőzni: *jugulare aliquem sua confessione PPBL. Zayabol halottak, hogy ő harmad etzennapra alayv (RMNy. II.69). Ezt ugy hiszem, mintha a szájából hallottam volna (Mik: TörL. 11). Szóval szájjig: oretenus (Com: Vest. 139). Harom fele bölcseseg leletethetik: zylenek, zanak es tetemnek bölcsesége (DebrC. 210). Azt beszéllek, az mi szájak izéent tetezik (Tohn: Vigaszt. 114). Tudom már szája természetit (Matkó: BCsák. 40). Ki szép győzedelme ez szabad akaratumnak, mikor a bennünk feltámadott vágyódásinkat szájakon hordozzuk (Fal: UE. 367). Mikor azt száján tartjuk (Czepl: MM. 142). Szemünknek, szájunknak ne higgyünk (Pázm: Kal. 714). Zamual zatoknak zolnom (JordC. 875). A lovat szájára bótásítani: *admittere equum PPBL. Szájokra bótátott, féslett gyermekek: soluti et *fluentes pueri PPBL. Öt szájára bótátotta, zabolán nem hordozta (Pázm: Préd. 19). Testednecl indulatit szájára ne bocássad (Megy: 6Jaj. III.26). Lator természet volna egyebekben is, ha isten száiókra eresztene (Born: Evang. IV.228). Szájára eresztett déleczg ló (Megy: 3Jaj. II.36). Szájára eresztett ifju (Megy: 6Jaj. II.11). En adok nektők zaat és bölcseségöt (DebrC. 209). Szát adok én tñeknek: dabo vobis os (Sylv: ÚJT. I.117). Száját megaranyzták: pénzen fogadott orcsák (SzD: MVir. 374). Csapd meg a szájadat (Matkó: BCsák. 50). Sok káromlók szája bédngatik (Pázm: Kal. 801). Ki győzn minden károgó varjaknak szájakat bédngni (SzD: MVir. 373). Közbeszédként gyakran égeti az kása az száinkat meg (Nád: Lev. 78). Féltuenni a kásának ígetésétől az szádat (Bal: CsIsk. 153). Megeresztetni a ló száját: *dare frená PPBL. Fordítottam az ló száját Sasin felé (Bercs: Lev. 192). Addig forgattuk, a míg száj-tátva ki adgya lelkét (Fal: NU. 262). A kiben szaporítlan az ész, minden aprólékra tája száját (Fal: UE. 380). Egyenlőképpen egyszájjal diczöitsétec az istent (IV.149). Más száiuul akarsz te onni (Decsi: Adag. 103). Ezután affélében más szájuval nem eszem (Mon: Irók VIII.64). Tsak más ember szájuval ettél: tsak a hazug hírharangot követted (SzD: MVir. 373). A módnélkül jeleskedő

külömböségen kiki meg akad és mind egy valami irigységből szívvel szájjal reá támad (Fal: UE. III.147). Eg zavaul tiztelletek istent (DöbrC. 259).

[Közmondások]. Nem ló más ember száiuul ennyi (Helt: Mes. 329). Az kinek az kása meg-égeti az száit, még az tarhóit is fúia: sculus mare prospectat (Decsi: Adag. 99). Minden embernek nem kell hinni, soknak jó a szája, de rosza a szája (RákGy: Lev. 187). A nagy száj nagy falatokkal telik (Fal: UE. 399). Gyalázkodónak bűdös a szája (Fal: UE. 428). Sült galamb nem repül a száidba (SzD: MVir. 110). Szája veri meg az asszonyt (373). Zártalan kapu a tseléd szája (373). A kinek a kása meg-égette egyszer a száját, másszor a tarhót is megfúja (374).

angyal-szájú: [eloquens; wohlredend]. Nagy fel zowal zola az angyal zaiu zenth Dawyd (ÉrsC. 115).

arany-szájú: chrysostomus Kr. [wohlredend]. Ez zozat, miképen mongia arany zaiu zent János, el halatik meniorzagba es (VirgC. 115). Kiről arañ zaiaw zent János zol (NádC. 55. ErdyC. 524).

edény-szája: [orificium vasis; geschirrsöffnung]. Meg-ezüstözni az edény száját: *circumcludere vas argento a labris PPBL.

égett-szájú: [incommodo affectus; der einen schaden gelitten hat]. Tallóját is fúja az kásának az égett szájú ember (Bercs: Lev. 664).

erős-szájú: [indomitus, infractus; umbändig, ungezügelt]. A ki erős-szájú lovon jár, sokszor nem ott jár, a hol akarna (Pázm: Préd. 161). Bánat úgy hordoz mint erős száju ló (Zrínyi: ASyr. 184).

farkas-szájú: [latrator; schreibhals]. Az farkas szájú tanítóknak minden rongyos patvarokat csak ezekkel az álló seregekkel is le csöppülhettyük (Pázm: Kal. 499).

fél-szaj. Azokról is olly fél szájjal szól, hogy ki-tetszik melly kevésre betsüllli (SzD: MVir. 374).

keménce-szaj: praefurium, propnigeon C.

kemény-szájú: [durioris oris; hartmäulig]. Mit használ embernek jó loagnac lenni, ha az ló kemény szájú (Prág: Serk. 697).

két-szájú: bilingvis PPBL. [doppelzüngig]. Gyermekek gondviselése aránt tött fogadásimban sem két szájú sem lütel-leu lenni nem akarok (TörtT. 2 III.165).

koporsó-szája: [orificium sepulchri; grabesöffnung]. Talalak az keweth el fordoythwan az koporssonak zayarol (JordC. 616). Az koporsó száiuara köuet téuen (Kár: Bibl. III.30).

kőlyuk-szája: [orificium cavernae; mündung der höhle]. Monda Josue: Haytsatoc nagy köveket az kőlyuknak szájára (MA: Bibl. I.202).

köntös-szája: [os tunicae; spalte des gewandes]. Kötösömnek a szaya es niakam kőniül valo galléra (Mel: Job. 71).

kút-szája: [os putei; brunnenöffnung]. Látá egy kutat egy mezőben, az kútnac száján nagy kő vala (MA: Bibl. I.26). Tarts meg ellenségün haragjától, ne merüllyec tengeri mélységben, az kútnac szája engem be ne zárjon (V.32b). A kút szája akkor rekesztetik be, mikor a bűnös a bűnökben megrögzik (Illy: Préd. II.536).

lustos-szájú: [lingua lubrica; schlüpfrigman]. Az lustos szájú gaz asszonyok burítottak inkább (Mon: Irók XI.483).

madár-szája: rostrum MA. schuabel PPB.

sima-szajjú: [mendax; liugner]. Igen hazug, simma szajjú: Cretensi mendaciore (Kisv: Adag. 94). Ittől érik sima-szajjú kúr-tát és föllelt regimentét nevelő deavit (Csúzi: Tromb. 28).

szoros-szajjú: [angusti oris; eughalsig]. Ezt szent Jakab szoros szajjú kobakjából köszöndöm reátok (Csúzi: Síp. 741).

tejes-szajjú: [imberbis; unbärtig]. Tejes szajjú gyermekek (Pécsv: Fel. 12). Tejes zayu ifiak és leányok (Vás: CaiCath. 582). Tejes szajjúakra bízta a műzés dolgokat (SzD: MVir. 420).

veszött-szajjú: stomaticus MA.

völgy-szája: [os vallis; thalmündung]. Völgyec szája: beth-phage (MA: Bibl. Magy. 2).

zsák-szája: [orificium sacci; sacköffnimg]. Egy sák szája szakadt meg Kőszeghen (Bal: Epin. 1). Sákjának száját megnyitotta (Tyuk: Józs. 396).

Szájacska: buccula C. osculum PPB. oscillum; mündlein PPB.

Szád: [orificium; öfning]. Zadkő, castrum per Vajvedam a Cap. Trans. tentum. 1321. Zadlik, poss. in C. Zemplin. 1436 (Czinár). Vettetek a veremec zadara: positus est super os laei (BécsiC. 146). Ky emely fel mynekünk az nagy keweth az koporsónak zadarol (ÉrsC. 122b). Az borok forrottanak, semmy keppen az borok zadaytt be nem dwgazhattak (LevT. 1295).

erdő-szád: [introitus silvae; waldeingang]. Erdeu-Zada poss ad Zoluok. 1429 (Czinár).

patak-szád: [fons rivi; bachquelle]. Inde jungit Belapathakazada et ibi terminatur 1297 (Wenzel X318). Nogpotokzada (uo).

szurdok-szád: [orificium anguli; eingang des winkels]. Circa. fassatum Zurdokzad uocatum 1288 (CodPatr. VI.339).

[Szádaz]

be-szádaz: [obturo; zuspünden]. Mykeppen zekott az hor doot be zadaznya, kybe az forro bor vagyon, hogy a bor erős seb legen, ezenkeppen kell az zerzetősnek zoros vezetősgehel tartanya (WinklC. 132).

Szádol: obturo; zustopfen PPB. Szádól fa: dolii repagulum PPB.

[Szájas]

sima-szájas: [adulator; schmeichler]. A fejedelmek incéib meg besélic a sima szájasokat, hogy nem mint a bölceket és értelmesekeket (Helt: Mes. 191).

Szájatlan: inermis MA. ohne maul PPB.

SZAJHA: scortum, meretrix, prostibulum SI [hure]. A részegségből származik a fajtalanság, ebből a buja élet a kurvák, szajhák között (Com: Orb. 231). Bért vevő szajhák kal gyönyörködteti magát (Humm: Tracta. 165). A magát tsino gató leány gyakorta szajha (Kisv: Adag. 98). Bizony rút dolog volt a szegény postát egy a vízben elsikkasztani mint egy bozorkányt vagy szajhát (Bethl: Élet. II.15). Tarka barka ruhá illy szajha farára (Kisv: Adag. 123). Hogy az szajha hordozó legényekért az vajda ömbürei az szubasákkal együtt alijöttek, az kettejének ajándékpénzt attunk (MoutME. 184).

SZAJKÓ (szajkó Gyöngy: KJ. 9): gracus C. graculus MA. dolo PPB. Zayko ezer fel ekesyto magát a pananak tallayba (Pesti: Fab. 21). Igen örvend az rigo, neki felel az szajko (SulMark. 10). Mikor az madarac sereggel menne az erdőről falukra és városokra, kiáltéppen zaykóc, soha nem io iel (Cis. II). Ifjak, kik látják, csak megcsúfolnak tégődet, mond-nak csásogó szajkónak (HMK. IV.78). Csak czázogó mint az

zaykó (Döcsi: Adag. 110). Olliatan mint a zayko (Mon: Apol. 500). Pázmán gyakor helyen az mi ellenünk írt fondor panto-lódásban olyan mint az czázogó zayko (Zvon: PázmP. 215). Szajko, a nagy szájától nevezeték így (GKat: Tük. 1120). A tsoka avagy zayko tsátsog (Com: Jan. 39). Ugy élnek ezzel, mint a zayko az embert szoval (Komár: Ináds. 2). Csásognak a szajkók sívölő rigokkal (Gyöngy: KJ. 9). Olly csásogó mint a szajkó (Kisv: Adag. 518). A fő és mélységes dolgokról száto-ugy tsevege, mint valamely tengeri szajkó (Fal: NA. 138).

Szajkócska: ~ Szép szavú rigócskák, csásogó szajkócskák együtt sáratnak engem (Thaly: VÉ. 1428).

1. SZAK, SZAKA: **1)** pars, frustum SI. [teil]. **2)** plaga SI. [gegend]. **3)** uva, nodus gutturis MA. uva guttoris, mentum duplicatum, angina SI. züpflein im halse PPB. Szaka, torok gyk: uva, nvula, das züpflein Nom. 14. Szak, szaka: plenitudo prominens sub mento (Otr: OrigHung. II 279). Nyeldekő, szaka: gange (KirBesz. 128).

disznó-szaka: angina; kehlucht PPB.

ebédét-szaka: [coena; mahlzeit]. Ezenkeppen jmadkozyk vala mynd ebedeve chaka etel nekevl (MargL. 71). Ez soror, nykeron volna ebekoron az azzal az egyeb sororokkal, mynd az teljes ebédelchaka nemely mas soror ellen gyflev-segnek, habarussagnak gondolaty gondola (117).

é-szak, éj-szak, éjt-szak, ét-szak, éjt-szaka: **1)** aquilo JordC. 82. septemtrio MA. nord Nom. 7. Az bárán hym legyen es azt aldozza az oltarnak bal kez felől es ezak felől wr istennek előtte (JordC. 82). Megh mwttata ennekem Jem sülemnek warasaath, vala nagy kewtala és magas kapwy, nap keletről három kapwk, nap nywgtatrol három kapwk, ezakrol három kapwk (926). Zent Iános az mennyey varának tyzen-lethi kapwyt latta, nap kelet es eset, deel es ezak, myndden felől három kapwkát yrwan (ÉrdyC. 602b). Nemellyek ez neepek kezwl vannak maap kelethről, delről, nap nywgtatrol, ezakrol (ÉrsC. 145). Lnciper monda: Vetetem az en zekömét ezakra es hasonlatos leze a felszegőshöz (TelC. 207). Ki tery-ietz napnyugatra es napkeletre, ezakra es délre (Helt: Bibl. IN3). Isten mindenkoron északrol hosza elő az ő kemény és nagy ostorit (Helt: Krón. 9). Job olyankor északra valo helyen laknod (Cis. IIb). Az északnak kirah aszzenia: regina austri (Fé): Bibl. 20). Az épület tizenkét udvarokra volt osztva, latta északra, a latta délre egymás ellenébe valo kapukkal (MA: SB. 263). Délnek es északúnak táyára be lathat (Lép: Flük. 25). Hon az észak tenger magában küszködik, híred mindenütt van s mint nap egy tündöklk (Zrinyi 199). Északra dél, délre dél (Tof: Zsolt. 699). **2)** nox MA. nacht Com: Vest. 138. KirBesz. 125. Eczaka nem leszen többé az örök élet varasaba (Mel: Szajún. 522). Setét északán látszanak a tsillagok (Pázm: Préd. 61). Az étzaka ugyan megliggattya az én czontyaimat (MA: Bibl. I.467). Minden mennyei tudomány vezérünk uekünk az életnek útira, melyet lánqás gyauánt kel ez életnek étzakáján előttünk viselhünk (Alv: Post. 154). Az étzaka ott érné őket (Mol: Evang. 325). Az mennyei igazságnak tilos oszlopa, mely a sok tévelygések s erotnokségek setét étzszakáján megmutattya, mely uton juthatnak be a mennyei Canahán nyugodalmába (Mileg: Töszl. Cím.). Nyugodalmas északát kívánok (Zrinyi 1.16). A tündöklő nap fekete földhözbe borúl, a dél színtis éjtszakára változtatja (Hall: Hist. III.83). A chrisoprassus kő nagy fényességet bocsát ki északúnak idején a sötétségben (Hall: Patzs. 196). Vizsgáló portásim megtérve nappal indulnak, északra próbálnak (Béres: Lov. 341). Hát az egész-ség jó-e, vizgáz-e Kéd reája; jó éjtszákát edes némén (Mik: TöRL. 24). Már nagy éjtzaka volt, midőn megindultak (Könyi: IRom. 113). Elmula az éjtszak, másnap virradóra... (Gvad: FNót. 6). **3)** noctu; nachts]. Egesz ezaka tarto: pernox C.

Mend ez eczaka munkalkoduan semmit nem fogtone (MűnchC. 117). Ki mene ymatkozni es vala mend eczaka istennec imad-sagaban (VirC. 10). Enekletyk mynd ez tellyes lütechaka ez felyevi mondott jge (CornC. 94). Az on oltaronon mynd eeth-zaka tyz eeghetetlyk (JordC. 86. 135. 534). Gyakorta ecchaka marad vala jmad-sagba (DomC. 19). Zent Damascos be mene az egyházba es mynd ecchak ot marida (139). Ez eczaka a thüz öle meg (DebiC. 55). Syrwan mynd eetzaka (ÉrdyC. 642). Ima egy ethzaka pokolbely ewrdegh az borbala zyznek abra-zattyat fel wewe (ÉrsC. 522). Mikoron eg etzaka jöne eg falu-bol, kel uala neky eg folo vizön attal memie (TihC. 85). Az apostolok egész eitszaka halászván semmit nem fogának (Tel: Evang. II.511b). Valánac pasztoroc az mezon, kie vigyáznae vala éttzaka az ő nyáioc mellett (Zvon: Post. I.132). Gyertyát étezak gyújtott (Uzoni: Dáv. 128). A melly gyermek az éjtszaka lőtt az én szállásomon, vágjátok ketté (Hall: HHist. II.42). Ez étszaka ide érkeztem az hadak közé (Bercs: Lev. 106). Karácson éhezaka két misét szolgáltat (Szög: Aqn. 110). A törökök nagy éjtszaka faluznak (Könyi: HRom. 9). A tar-varjú éjtszaka rút kiáltással szokott szállani (Gvad: FNöt. 24).

[Szólások]. Károli hova lett, nem tudom, elbízsem, megfordul, ha Haiszter nem megyen alább, ha pedig alábbmegy, — jó étszakát (Bercs: Lev. 111).

étén-étszaka, éjtén-éjtszaka: [tota nocte; durch die ganze nacht]. Ezenkeppen eethen eecz-zaka ew zenthsegs zakalath ty typarlak, ew ekössegs hayayt ky nyöweek (WinklC. 174). Ott zolgallya ur Jesuth Christuth mynd eeten eethzaka (ÉrdyC. 390). Nedvestem eten etszaka az én nyoszolyámat (Szek: Zsolt. 4). Az égő aldózat égien az oltaron éten étzaka mind regeli (Helt: Bibl. I.AAa). Éten étzaka kialta az wrhoz (II.141). Éten étzaka sir (IV.216). Mind éten étszaka munkál-tomme (Hel: UT. P6). Mikoron Mátyás király éten étzaka ecképpen veszzédet volna, haynalba el hadia ötet a nagy fay-dalom (Hel: Krón. 175). Mind éten étszaka munkálkodtunk és semmit nem fogtunk (Tel: Evang. II.498). Kivánnák, hogy az gyertya világ soha el ne alunnék, hogy éten étszaka lázhatná-nak (Lép: PTük. I.280). Éjten-éjtszaka quasi éjjet-szaka (GKat: Titk. 1117). Egész éjten éjtszaka kénóztatott (GKat: Váls. II. 414). Jácób azt mondgya az angyalnak, az kiuel éyten eytzaka küzdöt (Mih: ÖElet. 55). Éjten éjtszaka nem szűnik meg a baja (Gvad: NTest. 52).

éjténlő-éjtszaka: ∞ Éjtenlő éjtszakán kűszkódótt (Land: UjSegis. II.248).

két-éjtszaka: binotium MA. zeit von zwei nächten PPB.

éj-szakai, ét-szakai: nocturnus MA. nächtlich PPB. Szóla isten az Izraeloc éttzakai látásba és monda: Jákob, Jákob (MÁ: Bibl. I.44). Ha lopoc jötteken volna reád avagy étszakai tolvajoc, vallyon nem annyit loptanac volna-é, a mennyi nékiec elég lett volna (Csúzi: CsehEdom. 1). Ez étszakai posta által jelentettem Nagyságodnak Pekri Lőrincz bátyám-uram szerencsétlen casussát (Bercs: Lev. 27). Nem kétlem, felkereste az Nagyságod étekfogója ez étszakai válaszómmal Nagyságodat (367).

éjszakáll, étszakáll: 1) [vigilo; durchwachen]. Vallyon nem sz. Lukács szava e az, hogy étszakállott az imádkozásban: erat pernoctans in oratione dei (Pázm: Préd. 647). Aggasztó gondok között éjtszakállok hol-léted nem tudása miatt (SzL: MVir. 31). 2) [pernocto; übernachten]. Éjszakáló helyre Szent-Ágotára érkeztem (MonIrók XVIII.16).

étszakára, éjtszakára: [noctu; nachts]. Ballásiné aszo-nium harmadapigh wolt ith, de chak nappal, ichakára alá menth (RMNy. II.209).

északi, ójszaki: boreus C. borealis, arcticus, arctous, aquilonaris, aquilonius MA. mitternächtlich, nordisch PPB. Északi szél: boreas, aquilo C. Ki tudta valaha meg-magyarázni, mit-soda erővel vonsza, és az északi tsillagra fordítja a mágnes a vasat (Pázm: Préd. 1405). Eljel is lüt a bagoly, puppenevér, északi csikorgó madár (Com: Jan. 30). Az északi országokban elszakadtak a római ecclesiától (Czegl: MM. 91). Az ég közé-pin valo tsillagzatok északiak avagy déliek, az északi korona mindjára a paszor mellet vagyon (ACsere: Enc. 99). Veretnek étezaki szelektül, isten haragjának kegyetlen tizétül (Thaly: VÉ. II.187). Itt jószágokat nem osztogatnak, az éjszaki szelet és a déli szelet mindenkinek egyaránt osztogatják (Mik: TörL. 274).

erő-szak: 1) vis, violentia, impetus C. gewalt, ungestüm-mer andauf PPB. Erőszak tevő: violentus C. Erőszakot teszek: violo MA. Erőszakot tenni a leányon: vim *afferre virgini PPB. Nem merek erőszakot raita teteit (DebrC. 144). Gya-korta törteenyk, ha erőzak az testyt [tisztaságot] el vezty, wr istennek malazttywawl az lelkyvel az testy ees megh koronáz-tatyk (ÉrdyC. 480b). Ez zemerősségnel kil walo [ifju] az en azzonyomak hazaba elbe mene, jelönte keuassagát, vegre erőzak tetelet (TihC. 314). Erőszakot es törőntelenséget kel szemnedned teljes életődbe es nem leszen ki meg szabadítson (Helt: Bibl. I.Zzz3). Az menyekneec orszaga erőszakot szemned es az erőzak tenőc ragadgyac azt (Born: Préd. 15). Éfféle erő szaku értelmeckel mind ő magoknak s-mind a kösségnek eszet vesztic (Born: Evang. I.136). Erőszak szemnedő léssesz: oppri-maris violentia (Kár: Bibl. I.184). Lön hertelen az eghből vgy mint erőszakkal vitetet szélnek szugása (Fél: Bibl. I.180b). Bizonyos, hogy a menny-ország erő-szakot kíván (Pázm: Préd. 973). A rémülésnek néméném erőszakát szemvedgyük (Illy: Préd. 1.25). A feddhetetlen ember félelem, szerelem, erőszak miatt eltekélett szándékáról félre nem borgan (Fal: UE. 380). A böles senkinek rögzött vélekedésén erőszakot nem teszen (434). Erőszak hatalmát, galibát nálok meg találunk (Orezy: KöltH. 7). 2) [violenter; mit gewalt, gewaltsam]. Myndenkoron hozwszsgot zenvegy es erewzak megh uyomorwltassaal (JordC. 250). Eeltessetek wr ystennek yohayt, kyk ty közzöletők wa-gyon, hozyayok latwvan nem erőzak sem keetelen de zabadon (854). Meenyeknek orzaga erőth zeegh es kylembben nem ha-nem chak erőzak veezyk ewtet (ÉrdyC. 89). Meenyeknek or-zaga erőth veezen es erőzak ragaggyaak el ewtet (524b). Az zent korezt erdegnek hatalmaat megh törée, hogy senkyt erő-zak meg nem chalbat (537). Ha isten nem seerkögethnee es erőzak nem vonna embernek lölkeet, mynt barom zamaban eelneenek emberek (540).

erőszakképpen: violenter C. MA. mit gewalt PPB.

erőszaki: [violentus; gewaltsam]. Az ur isten hadackal, támadással, öldöklésekkel avagy egyéb erőszaki boszszu téte-leckel meghadgya [az embereket] gyakorta báboritatni és kísér-tetni (MÁ: Tan. 744). Peter apostolnac az ur Christustol meg-mondatic, hogy ő neki erőszaki halállal kellyen meghalni (MÁ: Scult. Előb. 15).

erőszakos: impetuosus C. MA. ungestüm, stürmisch PPB. Szerencsétlen a nemes tudomány emberben, mikor erőszakos akaratja által a gonosz szándék után elragadtatván sokféle alávalóságoknak szolgálatjára vetemedik (Fal: UE. 372). Az igaz szűnek tisztí s hivatalja az volna, hogy minden erőszakos hatalomnak ellent álljon (380). Semmit sem tudott az erőszakos tételén (Könyi: VM. 9). Nyertes tábornak nem félsz haragjától, sem erőszakosnak rád rohanásától (Orezy: KöltH. 48). Mutasd bátor, kinek tetszik, fel püffedt hatalmadat, erőszakos dicső-séggel esmértesd sorsodat (136).

erőszakosan: [violenter; gewalttätig]. Sokan erőszakosan bánnak természetekkel, arra kűnszerítik, a mire se kedve se ketsége nincsen (Fal: UE. 383).

erőszakkal: excusse C. [violenter; gewaltsam]. Ha ki-rohannac, nagyobb rohanással, erőszakkal meg-verettetne (Com: Jan. 151).

erőszakkal való: [violentus; gewaltsam]. Christus megholt, nem természeti halállal, hanem erőszakkal való halállal (MA: Scult. 689).

erőszakszőröntvaló: ~ Ha ötlet bal kézre itelendi az ő érdemének fiktessége, erew zak zerent való hertelenességgel haborytatik meg (BodC. 23).

esztendő-t-szaka: [per annum; das Jahr hindurch]. Az reghi szent ecdésia egész esztendőtszaka, mértékletes életet kívánt mindenektől (Alv: Post. 1.422). Egész esztendőtszaka sola mi nagyob innepet nem illűnc (Prág: Serk. 429). Esztendőnként vagy esztendőtszaka (GKat: Titk. 1117). A balsamfa leve szarvatskakba tartatik, egész esztendő-t szaka is keveset gyűjtögethetni benne (ACsere: Enc. 224). Szomorú fergeteg nem uralkodik egész esztendőtszaka (SzD: MVir. 446).

esztendőtszakai: [annuus; jährlich, jährlich]. Esztendőtszakai forgása a napnak (ACsere: Enc. 108). Kinek esztendeig tartó pénze vagyon, esztendő-t szaka immukát tegyen mellette (Kisv: Adag. 29).

hét-szaka, heted-szak, heted-szaka, hetet-szaka: 1) hebdomada MA. woche PPB. Vasárnap kezdetik az heted-szaka és szombatig tart (Lép: PTük. 1.225). 2) [per septimanam; die woche hindurch]. Az angialoknak kariban voltam semit nem erőzen sok heteczaka az isteny latasnak nezesetől (VirgC. 143b). Gyakortaa mynd hetedzaka eehen zomehon beytelth (ÉrdyC. 276b). Antyfonak kyk woltag, hetchhaka Benedictusra és Magnificatra mondhatny ewketh (LányiC. 108. 33. 12). Kikről ez egez heteczaka rendel leszne predicatione (Bor: Evang. 111.99). Mit egyenek hetetzaka mindenmap az emberek (MesékK. 7). Setétes és hausa egy forgat mind hetetzaka 1582 (Kal. Fv4). Az ő és új testamentomot által praedicállotta, minden nap egész hetedszaka egy egy caputot meg magyarázván (Zvon: Post. I. Előb. 14). Nem elég az tanitónac heted tzaka egy vagy két praedikatiót tenni (421). Ezt a jó szándékot kell hetedszaka sokszor újítani (Pázm: Préd. 461). Valamit egész hetedszaka a te szolgálatodban el-mulattam (Pázm: Imáds. 144). Gyakorta egész hetedszaka gyűlölköznac egymással (Prág: Serk. 334). Hetedszaka sinesen mit venni a szánkban, van az egész tábor nagy ébel-balásban (GyöngyD: KJ. 411). Szolgájától csak egy napot kívánt isten egész hetedszaka (SzD: MVir. 414).

hetedezsaki, hetedezsakai: hebdomadalis MA. wöchentlich PPB. Hetedezsaki vásárok: fora hebdomadalia (Ver: Verb. 237). Hetedezsakai reggeli s esivéli könyörgések (Koncz: Könyör. Cím.).

napot-szaka: [tota die; den ganzen tag]. Két egész napot-szaka vesztog állott (MA: Tan. 186b). Napot-szaka nem mondjuk, hanem: napot-nap-estig (GKat: Titk. 1117).

nyarat-szaka: [aestate; im sommer]. Kewethkezyk yt tabla, nykeppen az wy istoriakth be wenny nyaradzaka kyk esnek (LányiC. 225). A söt nyaratszaka hajókon számtelenül szállítván (Szal: Krón. 36). Lisztet őrlenni, a ki meg-áll nyarat-szaka (Lipp: Cal. 11). A sül-diszno egész nyaratszaka és ősszel tsak a maga télre való elesége gyűjtésében foglaltak (Misk: VKert. 241). A fenyő pinty egész nyaratszaka nem igen látszik, hanem csak szőlő éréskor (461).

tolet-szaka: 1) [hiems; winter]. A sül diszno teletszakára való eladelt gyűjt (ACsere: Enc. 211). A mólus nyárban egész teletszakára tartozó eleségét magának bé-gyűjti (Misk: VKert. 234). 2) [hiems; im winter]. Egész telledtzacka táborban nyomorottanac vala (Helt: Krón. 143). Kívánja, egész teletszaka mellette maradjanak (SzEszM II.60). Teletszaka havalnac és

hidegeknoe ily keménysége között unás nélkül virrazthatna (Prág: Serk. 63). Teletszaka az ő barlimjában lappang a medve (ACsere: Enc. 205). Teletszaka is frigyot kíván vala az török esiszár, do ezek hallani sem akarák (MonIrok VII.29). Teletszaka az Dunát lékelik és őrzik (TörtT. VIII.122). A persiai királyok tsak kenyérrel szoktanak vala élni, semmit nem téven egyebet hozzája, hanem tsak egy kis tornát, a minthogy a medve is egész teletszaka azzal szokott élni (Misk: VKert. 71). A nyúl teletszak az ő lakását rendeli a vetések között (173). Ha teletszaka itt laknak az mediatorok, én ki nem adok rajtok (Bercs: Lev. 720).

2. [SZÁK]

borsó-szak: [puls pisina; erbsenbrei?]. Borsó szak. Az borsót meg kell héjalni és főzni, egy tiszta réz rostán által kell törni, hogy megtörőd, fel kell egy tiszta kalánnal darabonként táiban adnod (Radv: Szak. 196). Borsó szak. A borsót igen szépen ereszd meg rostán, héjald meg, egy fatörövel törd meg (230).

kondérmag-szak: [puls ex seminibus cannabis parata; hanfsamenbrei]. Kender mag szak. A kender magot törd meg egy mossárban, vízzel egyelétsd össze, szűrő által egy réz rostán, tedd az tűzhöz (Radv: Szak. 233).

1. SZÁK: [ludus latruncularius; damenbret]. Nem vesztegülő játékban, mint a kockza, kártya, szák, micsoda, gyönyörködtöm (Bethl: Élet. 1.168).

2. SZÁK: [canalis?]. Ha az ló szerszáma meg-dagad, és nem akarna meg-enyhődni, a szákján által egy toll vastagságní szőr sinört kell által vonni (Cseh: OrvK. 67).

SZAKÁCS: coquus, culinaris, opopoeus, magirus C. koch PPB. Ételt orvos, szakács, konyás: popinator C. Leány sarja, melyet sült lúd-fi alá készítenek a szakácsok: moretarium PPB. Matthyas az Mezey Gaspar zakathyanak itette az pswakat agyához (RMMY. II.190). No monának ehez némely szakácsok, hogy az lehetetlen volna (Radv: Szak. 33). Most oly szakácsok támadtak, hogyha eliben vinnéd az plataiszt, nem tudná, micsoda (148. 12). Elhalgatom azt, hogy az illetén praebendác nagy gyakorta barbélyoknak, szakácsoknak és őszvir hajtóknac jutalmoc és feltiszteltetésece legyenoc (MA: Tan. 1130). Szakács avagy főző asszony: coquus vel coqua (Com: Jan. 82). Az szakácsnak hagyok két ökör tínót (Gér: KárCs. III.420). Az vezér szakácsának fizettünk (MonTME. I.138). Sirt, mentette magát, míg azon jágere és szakácsa tanáltak olyat mondani, hogy van mint kavallérnál, klenodimocska is (Bercs: Lev. 549. 296). A szakácsnak jól van dolga, télen nyáron könnyen él, úr a szakács és nem szolga, mikor tetszik, akkor kél (Fal: Vers. 877).

[Közmondások]. Szakácsánál embernek nem kel meg haragumi (Decsi: Adag. 307). Nem mind szakács az, ki nagy kést hordoz (Kisv: Adag. 193). Nincs oly szakács, ki mindennek szája izént valót tudgion főzni (SzD: MVir. 170).

fő-szakács: archimagirus C.

paraszt-szakács: [coquus mediocris; gemeiner koch]. Az tyúknak az torkát ne mersed meg, az mint az paraszt szakácsok szokták (Radv: Szak. 157).

Szakácskod-ik: coquinar C. MA. koch sein PPB.

Szakácsság: coquinar C. Com: Jan. 82. [kochkunst]. Következik szakácsághoz való mesterségek (Radv: Csál. III.37. 50). Sem a szakácságot sem a molnárságot, mi iző, nem kóstoltam (ÖtvMest. 83. vsz).

SZAKAD (szekad Helt: Krón. 2. 118. Göres: Mát. 69. szakkad Ver: Verb. 89. szakadgyam Köny: HRom. 77): laceror,

rumpor MA. zerrissen, zerbrochen werden PPB. Bika rugaskodván, kötél szakadt vala, Tholdi Miklós látá, bika utáo fut vala (RMK. IV.243).

[Szólások]. **Ál m o k s z a k a d v a** Kristus után jártak (Pázm: Préd. 833). Sok szép beszéd szakad atyi szájából (SzD: MVir. 373). Mely nagy elhorba szakadt mi tisztességünk (Zrínyi II.51). Szakadúnak egek rám kéménletlen (Zrínyi: ASyr. 306). Negyed ellenszeg az zegheen eeha zakadot halaal, ky soha be nem telhetyk (ÉrdyC. 326). Paralísis: ina zakadot ember, ol betegsegh, mel mikoron embernek testinek valamel rezere esik, az meg alozik es ezzel nem kezd birni (RMNy. II.50). A szolgám házamban fekszik inaszakadva (Mad: Evang. 129). Inad-szakadva ígethecz (Matkó: BCsák. 232). Melly ina-szakattúl ígethet ez előtt igen begyessen es gödönsen futkározó Mátyás (Matkó: BCsák. 373). Bizony kő rő m s z a k a d n a o t t, ha nyúlát bokrostól akarna fogni (RákGy: Lev. 259). Léle k s z a k a d v a vártam Nagyságod levelét (Bercs: Lev. 590). Magva szakadt: cui semen deficit MA. Magva-szakadt jószág: bona caduca, cadiva haereditas, haerede vacua PPB. Az egerec tanácsot tartánac, mel kellene műnelne, hogy a matskálék meg megmenekődnének, hogy maguoc ne szakadna miatta (Helt: Mes. 384). Az falw Kőmyes Janose wolt, de magva zakat (LevT. I.373). Az első ütközetben minden yereségűnknek nyaka szakadott: gloria victoriae *defloravit primo praelio PPB. Le essek es nyaka zakada (ÉrdyC. 377). Tömlőchen zakad nyakam (LevT. I.197). Egy csapással minden épületek le omol és nyaka szakad minden habozásoknak (Pázm: Kal. 110). A két fiát levágák, magának nyaka zakada (Pázm: Préd. 196). Ki-tollya tehát az ördög rabjainak szemeket, hogy veszedelmes állapottokat nem látrán véletlen verembe szakadgyon nyakok (421). Nyaka szakad a catabaptisták ellenvetésének (Ker: Préd. 589). Polycarpusnak ásta a vermet, de a maga nyaka szakad belé (Czegl: Japh. 153). Vay szakadna nyakad (Agend. 88). Az Jesus az keresztfarol lata theged edes zyz Maria az keresztfa alath állanod nag z y w e d z a k a [d] w a való keserűségghel (ThewrC. 149). Mynd yonak, gonoznak weege zakat (ÉrdyC. 21). Ha ez nem volna, soha egy törvénynek sem szakadna vége (Pázm: LuthV. 250). Azon napon vége szakad a bídeg lelésne (Com: Jan. 58). Szemem essőjének nem szakadhat vég (Zrínyi: ASyr. 184). Vég szakadott az én hatalmamban (268). A kicsatlott taesköktől verítették s z a k a d v a fáradozni munka, nem multság (Fal: NE. 28). A ki verítették-szakadva végét érvén a tökéletességnek, tetején meg tudott állapodni, süfrni szedi gyümölcsöt fáradságának (Fal: UE. 365). A vizek a hegyekről nagy erővel szakadnak, minden partot meglátogatnak (Fal: BE. 579). Reám szakad a zápor (SzD: MVir. 76). *Vmibe szakad*: A várossal általellenben szakad a Dunába az edes Olt vize (Mik: TörL. 411). Az Viszla száz negyven ött mélyföldet kerengven, itt szakad a tengerben (SzCsomb: Utleir. 49). *Vmiben szakad*: Myert mynden felől az gyarló győkeer velewnk és bennewnk zakadot (ÉrdyC. 3). Még eddig minde á g a kezünkben szakadt, mert nem az isten segítségéhez kaptunk (Mik: TörL. 243). Latván azért Luther, hogy itt markában szakad, azt mondgya, hogy ötet az fejedelem és világi tisztviselő rendek hitták (Pázm: Kal. 117). Markában szakad Baldoiusnak és semmi jelenségét nem adhattya, hogy Lutert isten ő-maga hitta (Pázm: LuthV. 80). Jól meggondolják császár hatalmát, kivel soha egy koronás király sem tött fei, s ha elkezdtek is, markokba szakadt (TörT.³ I.301). De azt sokszor próbáltuk magunkban, soha nem nyertünk véle, mindenkor markukban szakadt (Zrínyi II.175). Részessé teszi várt birodalmában, nem hagyván szakadni az ágat markában (Pázm: Adal. I.134). Orca-pirulással markában szakad ize himes hazugágának (Csúzi: Tromb. 28). Ki látta valaha, hogy ezek erkötös életnek oly torkos próká-

tori ki-támadtak volna a virtus mellett, hanem ha akkor, mikor tsak nem markokban szakatt a gonoszság (Fal: NE. 91). Az udvari bíltis előbb-áll-el a dologtól, hogy sem markában szakadgyanak (Fal: UE. 421). *Vmbol szakad*: Nem hiszi az ember, t v é b ű l szerencse szakadgyon, markában kis édesért száz ürmet adgyon (Zrínyi I.62). *Vminek szakad*: Hamis tudo emberec, kic magoknac szakattac, hogy magoktól az irasnac magyazatit hozzac (Mon: Apol. 3). Nem akaryvk, hog csak thy zakadnathok magathoknak az dologból (RMNy. III.32). *Vmire szakad*: A török vallás bárom ágra szakad (Mik: TörL. 126). Az egész ország Dauidra szakada (Szék: Krón. 28). Ty vrasagtok feldőre akarok zakadny (LevT. I.351). Mast is Kdre szakadott igyem mind gyermekestel egyetemben (Nád: Lev. 123). Ha magva szakadt, ismeg azon coronara szakad es szál az joszag (Ver: Verb. 16). Hogy az örökség egyic nemzet-ségről másra ne szakagyon (MA: Bibl. I.155). Mint egy rabot czac meg sem kémély, ha szinte pokolra szakad nyakad is (Born: Evang. IV.277). A nagy város három részre szakada (Illy: Préd. II.435). Iszonyú rettentésekkel szakadnak szavaid szívemre (SzD: MVir. 371). Ki kell ízetni házából és harmokhoz illendő vétkel: úttýára kell szakadni (Pázm: Préd. 64). Hogy hazámt, hitemet meg-tagadjaon, ne engedje isten arra hogy szakadjam (Kónyi: IRom. 77). *Vmitől szakad*: A z z o n a l l a t t w l z a k a d o t m a g z a t o k n a k f e l e t t e (ÉrdyC. 657). Oh k ő s z á l t ó l z a k a t, oh f a t e r m é s z e t ű v a d o c t e y é n t a r t a t o t (Illyef: Jephtha. 30). Nem akara szakadni az ő barátinac tanácsától (Helt: Krón. 118). *Vmi után szakad*: A mihez nem juthatnak, a z n t á n s z a k a d k i v á n s á g o k n y u g h a t a l n a s á g a (Pázm: Préd. 327). A minapi újságok kezdői Luther és Calvinus után szakadának (Pázm: Préd. 249). Tsac egyedül szakadt, nintsen segedelme (Balassi: Ének. 12). Azt írta Ocskai, corpusban marad Trencsénél, azonban három-fel é z a k a d t a k (Bercs: Lev. 523). Sok felé szakadnak itt is az írásmagyarázók (Ker: Préd. 167). Itt egy corpust kell tartanom Sente körül, másikat Újvárnál, s magam soha nem tudok h o v á s z a k a d n o m (Bercs: Lev. 523). En bitemre nem tndom, m e r r e s z a k a d j a k (4).

alá-szakad: [praecipitor; herabstürzen]. Judas magat fel acazta, acaztofarol alazacada, bele ki omla (GuaryC. 21). Mykoron az lean az yeghen fvtosna, alaa zakade es gonozwl veze el (ÉrdyC. 525).

által-szakad: [emacesco; abmagern]. Mint az általszakat ebec, kic az vgtast is restellie (Mon: KépT. r.). Ollyan mint az által-szakadt, éhségtől el-sóványkodott eb (SzD: MVir. 91).

belé-szakad: [incido; hineinfallen]. Egy arany vederkem vala és aual meritce uala vizet és belé szackada a kútba (Helt: Mes. 423).

[Szólások]. Valaki a más ember lovának vermet áss, belé szackad önnen lovánac a nyaka (Helt: Mes. 278).

el-szakad: [disrumpor, deficio, secessionem facio MA. [sich trennen, sich losmachen, abfallen]. Az tyz soha el nem zakad: ignis nunquam deficiet (JordC. 86). Vr el zakat en tölem (DebrC. 612). Haborwsaggal twle el nem zakad (ÉrdyC. 407). Az hittvel el zakad (544b). En twleml el zakatz (550b). Az wr istentwle es isteny yrgalmassagtwtlerreke elzakadnak (555b). Ofigón hozam kötőznelek, hog őroke soha töled el ne zakathatnek (TibC. 8). Eel zakadyanak w gondolatyoktól (KulesC. 7). Myltan elzakadyak een hewsagws ellenségyntwl (10). Siessenek el zakadny bűnőkttl (CsomaC. 92). Ezt kedig a magyarocért műuele, hogy az ielen szászoc miat el ne szakhatnának el 'oly 'banmar ő tölle és a romai császárságtól (Helt: Krón. 24). Jayžszegűy nem szakadbat el a czechtől (Decsi: Adag. 182). Hálát, adok néked a szép lelki táplálásért, mellyel elszakatt erőmet 'újítod (Pázm: Imáds. 150). Ez gyálázatban elszakatt szívem (MA: Bibl. V.32). Egymástul, el voltac szakadva, de könnyen eggyessé lehetne

(MA: Scult. 416). Elszakad s apad a tejee, kie nem szoptatnac (Megy: 6Jaj. III.35). Egy lányok lón, de az elszakada tőlök még kisdeden (Gyöngy: Char. 356). Phoebus mellett nevedetem, s onnét elszakadtam, Mars szolgája lettem (Gyöngy: Cúp. 3). Nagyságod mellől sem szakad el kordélyban az jó had (Bercs: Lev. 292. 610).

elszakadás: disruptio, defectio MA. [losreissung, abfall]. Melto, hogi toabab ilien egi mastol valo el zakadas es megolas közöttünk ne legiön (VeszprC. 81). Vala ew benne ez vylagtwl valo el valasnak es el zakadasnak malasztja (ÉrdyC. 571). Az istentől valo elszakadasnac soldgyat ebbe peldasztja meg (Helt: Bibl. I.43). Az népnek elszakadásával az wralkodóra nyomorúság iő: in paucitate plebis ignominia regis (Kár: Bibl. I.611). Szükség, hogy ti köztető elszakadasoc legyenec (EszT: IgAny. 51). Másik leveléből nem örömet értém az hidnak elszakadását (Bercs: Lev. 500). Az igasságtól elszakadást szerző (Czegl: Japh. 16).

elszakadhatatlan: inseparabilis MA. unzertrennlich PPB. A czet hal teste paissal be földöttötet, egyic az másikhoz ragasztatott, erősen egy mást tartac és egy mástól elszakadhatatlanoc (Kár: Bibl. I.537b).

eleibe-szakad: [prorio; vordringen]. A német Pozsonnak ment; no most Károl; ha Bécsnek szalad, be jó jár, mert ha ki nem látják, sola hirre nézve nem mér Komárom s a Dunna mellé eleiben szakadni (Bercs: Lev. 341).

félben-szakad: [interrumpo, disrumpo; zorbrechen, unterbrochen werden]. Kardgya marcolattya félbe szakada (Güres: Máty. 69). Szakadgyon félbe az én tiszteletem (Illy: Préd. II.93).

félbenszakadás: [interruptio; unterbrechung]. Nem egyhuzomban, egy igazán, minden félben szakadás nélkül fordítottam e könyvet (Debr: Ker. 31).

ketté-szakad: [dissolvere, discedere; sich zerreißen, zerspalten]. A templomnac saporlaha ketten kette zakada (MünchC. 69). Az templomnak vitorlája kettő szakadott (Fél: Tan. 265). Kettő szakada az templombeli fedelis (Born: Préd. 26). Ottan kettő szakada az templomnak is amaz vitorlája (247). Haragjában ketté ű chak nem szakada (Zrinyi I.30). Hector úgy tsapja Artilogus királyt éles fekeverével, hogy mindgyárt ketté szakad derekában és szörnyű halált hal meg Artilogus (Hall: III.141).

kettőszakadás: [dissolutio; zerspaltung]. Ő zenth lelkeh ky bochatha az templomnak saporlatha kethe zakadaserth, napnak wylaga oel vezekyerth es az zenth lelkekerth, kyketh ő yowethelywel megh wigazaltja (PozsC. 28).

ki-szakad: elaceror MA. [dilaceror; zerrissen werden]. Mongyatok egi eperflának: Zakagy ky tvedből (JordC. 587. 716). A kék köntöst mentül hamarébb elkészíttesse, mert ez a ki velünk van, már is megkopott állapottal van s minden órán ki is szakad a könyökén (TörtT. III.382).

(Szólások). Hogy ha a több szentekre igazítás, onnan is ki-szakad ez (Matkó: BCsák. 280). Ki ne szakadgyon ennek a szóának emlékeozete (Pázm: Préd. 7). Arany, ezüst, gyémánt kitűs rejtekéből sola ki nem szakad (PhilFlor. 30). Ő neky dicseroty sola ty zatokból kywe ne zakadgyon (ÉrsC. 250b. LevT. II.301). Előbb a tengerek fenéig apadnak, mint te ditséretül számból kiszakadnak (Gyöngy: Char. 370). Az föl szél K és márk bul ki szakad (Zrinyi: ASyr. 95). Az zent ymachag ew zayaból ky nem zakad vala (ÉrdyC. 450b). A lelek kizakad a testből (BodC. 18). Ha ky zakad az zentől közzől (ÉrdyC. 593). Feietől valo ki szakat gondolatokat tunét (Mon: Apol. 3).

kiszakadás: eruptio, elaceratio, evulsio MA. das ausreißen PPB.

kiszakadt: [disjunctio; ausscheidung]. Elhagandaz, miken ammeg halando embőr ő halalanac ideyen, lelke ki zakatta coron mindenöket el haag (NagyszC. 25).

közbe-szakad. Közbe szakadva: interrupte C.

lő-szakad: cornu MA. [decido]; abreißen, einreißen PPB. [herabfallen, herabstürzen]. Mikoron az haz le zakadot volna, egi giermeketh meg nioma (VirgC. 108). Nagi zapor eső kezd leh zakadni (DebrC. 169). Az én karom az ő forgó ezontairól le szakadgyon (Kár: Bibl. I.530). Temérdek setéség szakadot völt-le (Mad: Evang. 325). Ne terheltessek Kglá a esuhadár-szekérre való veres-posztót is elküldeni, mert már erről teljességgel leszakadott, a ki volt (TörtT. III.197).

mög-szakad: disrumpo Kr. [dilaceror; abgerissen werden]. Ő kötele ne legyen megszakadot (BécsiC. 114). Az halo meg zakada eos my meg zabadwlanck (KeszthC. 358). Azon nap a nagy melsegnek minden kuffeiei meg szakadanac (Helt: Bibl. I.41). A ki poklos leend, annac meg szakadot ruhaia legyen (Helt: Bibl. I.110d4). Meg szakada a hid es le dőlle (Helt: Krón. 2). Kd esuálltasson nekem valami vászon nadrágot, mert három volt és annak is az egyek már megszakadt (Nád: Lev. 203). A felfűtt hojag könnyen meg-szakad (Pázm: Préd. 1010). Az liknac körszőkőnyűl kétszerezése légyen, hogy meg ne szakadgyon (MA: Bibl. 175). Mint az elviselt ruha, mely tétul megszakat (V.47). Oly új idegeuel rugatom az szemed köziben az igasságnak nylát, hogy a hamisságnak le szegik a szárnya, meg szakad a begyi (Bal: CsIsk. 126). Ocskai azt írta, nem substálhatnak, ha csak túl nem megyen az hegyon; úgy megszakad az had (Bercs: Lev. 308. 312). Erős corpust kell túl tartanom, ha túl is lenne muszka, megszakad az ereje (529).

mögszakadás: hernia, enterocele SI. [hodenbruch]. Tököség és bélnek le-zállása, meg-szakadása (Com: Jan. 58).

mögszakadt: [herniosus; hodenbrüchig]. Azt se áldozzad az urnac, a mi megszakadot, a vagy megsephőtötet: animal, quod scetis ablatisque testicularis est (Helt: Bibl. I.J.113). A főnyű magot id meg borban főue, vizeletet indit, meg szakattaknac igen io (Mel: Herb. 9). Megtörődött, megszakadott barom (MA: Bibl. I.110).

oda-szakad: [irrumper; einbrechen]. Ne iargaly lő-haton, ha akarod, hogy nyakad oda ne szakadgyon, ielesben az kék szőrű-fele louakon (FortSzer. K2b). Ha ez ellenvetésce elemolnac, az többinek is vélec egyfűtt oda kell szakadnioc (MA: Scult. 987). Megapad az Morva majd, Ocskainak is kiuyilik Ausztriára az útja, ha oda is kell szakadni neki, úgy is kevesedik (Bercs: Lev. 451).

[Közmondások]. Addig jár a tük a jégre, hogy egyszer oda szakad (SzD: MVir. 127).

ösze-szakad: concido, collabor MA. [zusammenfallen]. Egyfelől az Tisza alatta foly vala, mas felől a Zagyva alatta foly vala, vár alatt az két víz ösze-szakad vala (RMK. III. 103).

öszevszakadás: [confluxus; zusammenfluss]. Mely öszevszakadásnál való magos orozaton s szegoelet nagy parton fekszik az híres Nándor-Fejérvár (MonTrk VIII.381). Az Vág és Duna öszevszakadásának torkolatjában az hajókat hátok megé vonják fel (Bercs: Lev. 408).

rőa-szakad: [superirruo, decido; herabstürzen]. Kyre reaoak zakada a Syloe tornya (JordC. 574). Rőa szakada a fordó haz (Helt: Bibl. I.4).

szakadton-szakad: [continenter laceror; unaufhörlich gerissen werden]. Minden felől szakadton szakatsz (Főcs: Vetők. 13).

Szakadás: ruptio, schisma C. ruptura, dissolutio MA. riss, bruch, spaltung PPB. Senki nem vety az kemeen pozto fotot az meg avultl ruhában, mert nagob zakadass leezen (JordC. 379). Laituan zeut Dumanos atyánk, hog az kevntevsnek zakadasat meg nem varhatnayak, cunen suart, kene az kevntevsnek zakadasara (DomC. 280). Zent teste be teljesedie szelke es zakadasokal (DobrC. 313). Keth felee zakadaas nincsen a Carthusian zerzetben (ÉrdyC. 572b). Nagy zakadasokkal beewes (579b). Mindeneknél feljebb némóttel vív nala, teste szakadását ő nem színya nala (Tin. 280). Meg eskyttewuk, hogy werewuk hwallasawal, tagonk zakadasawal zolgalonk ew fewlsegenek (RMNy. II.98). Az hituán ruhát meg szakasztja és az vtán nagyobb szakadás lészen rayta (Kár: Bibl. III.9). Az keresztyén-ség zászlója-alatt sok ellenkező szakadások pártolkodnak (Pázm: Kall. 44). Testek szakadását és vérek serkedezését örömmel nézték (Pázm: Préd. 490). Vallásbéli szakadásból gyűlölség támadott (Matkó: BCsák. 17). Valameddig fenn lészen a Jesus ecclesiája, mind addig ellenkezik a szakadás Christussal (Szatin: Dom. 173b). Órizd meg a hazát az ellenség hadától, oltalmazd népeit belső szakadástól (Orczy: KöltSz. 59).

ágyék-szakadás: lumbifragium C.

álmom-szakadás: [interruptio somni; schlafstörung]. Ők, mint szorgalmatos jó pásztorok, sok álmom-szakadással dajkálkodván figyelmetesen vigyáznak a Kristus nyájára (Csúzi: Síp. 504).

csont-szakadás: [catagma; beinbruch]. Olly helyőn is történhetik sebe, hog chyont szakadas-nekil vagyon, az illyen nem halálos seb (Frank: IlaszK. 39).

ég-szakadás: [nubifragium; cataracta PPB. [wolkenbruch]. Jakab nap után sok izben menydörgések, égszakadások fenyegetnek bennünket 1652 (KNagyv. 31). Iszonyú dörgések között, mint ha ég szakadások volnának, ugy omolnak a záporok (Hall: III. Hist. III.83). Az égszakadások megnyilatkoznak (Illy: Préd. 11).

félhő-szakadás: ∞ Jakab nap után sok izben kő-essők, menydörgések, félhő s ég-szakadások fenyegetnek bennünket 1652 (KNagyv. 31).

hit-szakadás, hittől-szakadás: [haeresis, schisma; abfall vom glauben]. Mindön eretnikség, mindön hittől zakadas ez atkozot őrdőgi helytől veth maganc eredetűt (GuayC. 16). Eretneksegekre, hit szakadasara sietni (Mon: Apol. 2). A hit-től szakadás a hitnek épen megtagadása (ACsere: Bölcs. 129).

kő-szakadás: [ruina lapidum; felsensturz]. Az űrdőgh meg baraguek, az nagi kő zakadasokat egibe vere oli igen, hogi eből lán czatogas es nagi villamas (VirgC. 22).

köröm-szakadás: [nimius labor; allzu grosse anstrengung]. De ezt is sok köröm szakadással és vér patakokkal ugyan meg vővé Sinán (Pázm: Kall. 441). Köröm-szakadással, vér-lullással jutottak a vár meg-vételéhez (SzD: MVir. 243).

magva-szakadás: defectus seminis Ver: Verb. Szót. 7.

meredék-szakadás: cataracta C.

Szakadat: [scissura; riss]. Senki sem erezi vy otromba poztonac foltát o ruhaba, mert ki zakaszt magát az o ruhából es a zakadat nagob lezen (MünchC. 29). Scet Peter vasa zakadaffa (WeszprC. kalend. 8). Zinem zakadatyanak keserűsege (NagyszC. 62).

Szakadatlan: 1) illaceratus MA. unzerrissen PPB. 2) incessans MA. [unaufhörlich]. Tokajt szakadatlan izben meg-ostromolják (Rumy: Mon. I.56).

Szakadatlanul: indesiuenter, sine intermissione MA. unaufhörlich PPB.

Szakadék: 1) ruptura, fractura, divulsio, fragmentum MA. bruch, trennung PPB. 2) rivus Pesti: Nom. 94. [brachium fluminis; arm des flusses]. Wolt Nagyságtoknak Seredy vrammal valamý Dwna zakadék wyze, kyn Bathory vram zegyett chynultatott (LevT. I.295). Cyrus-is az Gindes folyóvizet három-száz hatvan szakadék árkoklásokra vőtte és becsátotta (MA: SB. 249). Rottenetes erdők előttünk, még az német hadak sem járnak Hradiscu felé, hanem a rohatinczi hídön által és az Morva szakadikja közt Veszének (Bercs: Lev. 685). 3) [sinus; busen]. Tengernek olly szakadikja vagy öbl, a hol a tenger vize ki s bé-üt PPB. Által vergődven az Morva szakadékján vesződtünk, tartóztattuk volna az ellenség menetelit (Kemény: Élet. 55). A tenger tsínál hylásokot, szakadékokot (Com: Orb. 17).

tengér-szakadék: [sinus maris; meerbusen]. Vagyon az az varos ket ket Syrtis nem tenger szakadék közt (Decsi: SallJ. 64). Nemeltyec értic az tenger szakadékját ezen, nemeltyec valami hegyet, melly a tengerig nyúl (MA: Bibl. I.206b).

őn-szakadék: [segmenta plumbea; bleistückchen]. Őn szakadék fél tonnával (Radv: Csál. II.393).

vas-szakadék: [segmenta ferrea; eisenstückchen]. Taraczkhoz való vas szakadék egy tonnával (Radv: Csál. II.393).

Szakadékony: solubilis, lacerabilis SI. [zerreissbar]. Igen szakadékony kötele volna az isteni félelemnek, hogyha az mi eleinknek jótettzését követnő az isteni tisztetletben (MA: Tan. 34). Ez ielen való élet minden ezérna szálnál gyarlóbb es szakadécomb (Lép: PTük. I.321). Hamis esztérgárban faragta szakadékony ideg nyílát (Bal: CsIsk. 126).

Szakadékos: 1) loculatus, loculosus C. [voller fächer]. 2) [uliginosus; morastig]. A tegnapi hó is nagy részt elolvad- és szakadékos, ingoványos helyeken is kelle jőnünk (Mon-Irók XVIII.102).

Szakadhatatlan: 1) illacerabilis, indissolubilis MA. unauf-löslich PPB. 2) [non intermittens; unaufhörlich]. A hideglelés-nec apadása vagyon a szakadhatatlanon kívül (Com: Jan. 58).

Szakadhatatlanul: inseparabiliter, indissolubiliter MA. unzertrennlich; unauf-löslich PPB.

[Szakadkoz-ik]

el-szakadkozik: [rumpor; brechen]. Többet nem írhatok egy húzomban, bizony majd elszakadkozik az kezem (Bercs: Lev. 479).

mög-szakadkozik: [debilitor; schwach werden]. Az sátn gondot tartott az Christus állopottyánac alkalmatosságára, meg nem kísérti előb, maig nem igen meg éhezic és szakadkozic (MA: Scult. 265).

Szakadó: [lacerabilis; zerreissbar]. Tsak egy szakado-szalat sem különböztűnc a pogányoktól (Megy: 3Jaj. II.110).

Szakadós: [lacerabilis, solubilis; mit einsturz drohend]. Igen szakados az mennyezeti az hazunknak, hanem megkellene csinálni (Évk. XIII.52).

Szakadoz (szakadozik Bercs: Lev. 105. 151. 499): 1) laceror MA. zerrissen werden PPB. Zakadoznak vala hű zvyőkben: findebantur cordibus suis (JordC. 731). Űstbe vette a gémőket, hog legottan zakadoza es elozla (DebrC. 573). Be rekeztének halaknak nag sokasagat, szakadoz vala pedig az ő haloik (Fél: Bibl. I.93b). Nem papirosból tsínált könyvbe, melly meg-éghessen, szakadozhasson, hanem két állandó könyvbe írja (Pázm: Préd. 14). Láncz, hárs kötél testéről szakadoza (KTör: SzJán. 17). A szemek szakadozván az az lelkiképpen megnyilatkozáu (Illy: Préd. I.94). 2) [dissipor; sich zerstreuen]. Az nyaynak

ihai ide s tona szakadoznak (Sylv: ÚJT. 143). Szakadozna lakoznak Pontusban (II.119). Az Máté vajda oláira parancsolt meg, vigyázzanak s megőrestőlják őket akár csapatostul s ha szakadozva mennek el Beszterce és Modor felé, parancsolj az havasok alá (RákGy: Lev. 274). Nem szakadozik ő annyira egymástól, hogy egyik Pozsonná s a másik Budánál gyűjőjön által az Dunán (Beres: Lev. 105). Ha erre gylin, tudja, hogy láta nem szabad, ha arra megy, minket várhat maga után; ott a sikon szakadozni nem mér (269). Azon kérem Nagyságodot, az ezrek hadlól ne szakadozzanak (177. 641. 499). **3)** [interrumpor, haesito; stoeken, unterbrochen werden] Mihent első szókat akadozva és szakadozva rebesgethünk, a szent háromság nevében magunkra keresztet formálunk (Pázm: Préd. 710). Örönlövésnek nem az a rendi, hogy szakadozva lőjön (Beres: Lev. 651). Bizony nem lehet vaktában és szakadozva cselekednem (677). **4)** [secudo; abweisen]. Másán Parnassusból ki régen távoztál, Pegasus kutjától messze szakadoztál (Gyöngy: MV. Előb. 10).

el-szakadoz: dilaceror, debilitor MA. [laxor]; zerrissen, geschwächt werden PPB. Nag keserűsegeben ereie elzacadozni (NádC. 593). Kötölők el zakadoznak (JordC. 765). Mynden erőm el zakadoza (ÉrdyC. 563b). Az vasnak ev rola el zakadoznak (617). Kezdenek az ev ynay elzakadozni es myndenemv eryl el fogynakozniya (ÉrsC. 440b). El zakadoztanak mynden een tetemeym (KulesC. 40). Sokak pedig életben találván, élől elszakadozván, könnyen meg adták magokat (Szal: Krón. 117). Az kő szikláról le taszigáláé őket és mind el szakadozának (Kár: Bibl. I.395). Az én elmém anhra meg fáradá, hog végm el szakadozné (460). A felettébb megtöltött puská hamar elszakagoz (Kisv: Adag. 36).

föl-szakadoz: [disolver, liquefio; sich auflösen]. Az Moreva jöge felszakadozván, semmiképen ott által nem jöhetett (Mon-Irók XV.8).

hátra-szakadoz: [remaneo; zurückbleiben]. A Loth feleségével hátra szakadozván, hol ni szerelmes dolgaira szíve (Megy: 6Jaj. II.34).

lő-szakadoz: [decido; herabfallen]. Lee zakadozának ew rolok az vasnak (ÉrdyC. 337b).

még-szakadoz: **1)** [disrumpor, discindor; zerrissen werden]. A főmlőe megzakadozane: rumpuntur utres (MünchC. 29). A kiuek meg zakadoznak es repedőzenek (WeszprC. 16). Chak alok hog valamv koron az ev ruhayát el változtatta, mynem myndenestevl fogva megauolt, zakadozot (MargL. 3). Nem zakadoza meg az halo (JordC. 701). Az leinoc az ő nemzetségekből való férfiakhoz mennyence, hogy az örökség meg ne szakadozzon (MA: Bibl. I.155). Mind az vízbe vesztenoc vagy az kő sziklákon szakadoztanak meg (MA: Scult. 1028). **2)** [dissipor; sich teilen, zerstreuen]. Ha megszakadozva az ellenség, most tetenre jól vélek Károli (Beres: Lev. 108). János diákkal jókor érkeztek volna, de azok is megszakadoztak étzsika úgy, hogy nem mertek rájuk ütni (208). Két felé akar menni, egy része Pozsonnak, más része erre, de azt nem hihetem, hogy megszakadozzék (232).

mégszakadozás: **1)** [dilaceratio; zerfleischung]. István urnak evecbe az lorol le esek; mykoron ez meg boltnak az meg zakadozabol meg oktelenolót orchat es egyeb tagyart az ev helyekre helyhezette volna, fel kele ez zentséges atya az jundsgwtl (DomC. 72). **2)** [dissipatio; zerstreung]. Ez illyen megszakadozása az németnek ismét leverést és segítségének várását jelenti (Beres: Lev. 611).

mégszakadozhatatlan: [indissolubilis; unzerteilbar]. Az istenség eloszolhatatlan es meg szakadozhatatlan állapattában (MNyil: Irt. 209).

szélllyel-szakadozik: [confringor; zerbrechen]. Lába a kengyelbe akad, s az erős megbusult ló addig hirtzolja, hogy feje koponyája is szélllyel szakadozik (Misk: VKert. Előb. a6).

Szakadozás: **1)** laceratio MA. zerreissung PPB. Jay vereknee varosa minden hazugsage zakadozassal telles (BécsiC. 262). Kwuoknek romlasi, zakadozasi es hasadási (VirgC. 22). **2)** [schisma, defectio; abfall]. Hitbeli szakadozasokat sokasita (Mon: Apol. 431). Nem volt abban az szakadozásban es zendülésben reszo (Pécsi: Szfzk. 69). **3)** [dissipatio; zersplitterung]. Már Sentőre is más hadat kell küldenem; nincs haszna szakadozásomnak (Beres: Lev. 264).

ina-szakadozás: [paralysis; lähmung]. Miesoda ártalmasb az ina-szakadozásnál (Mad: Evang. 133). Az ina szakadozas az inaknak eloszlásából, megoldásából törtéuk (138).

Szakadozott: lacer C. lacerus, ruptus MA. zerrissen, zerbrochen PPB. Az barátok fekeznekula az towlewn es nemy zakadoz[ot] gyekenek ualnak alattok (EhrC. 86). Ez zent zézne palastya vala hituan, zakadozot (MargL. 38). A peterseym levele olyan mint a büröké, kőrös környül szakadozott (ACsere: Enc. 241).

ina-szakadozott: [paralyticus; gelähmt]. Inai szakadozott betegsegen felszic (Kules: Evang. 160). Illetés nélkül nem szükkölködik senki, hanem tsak az inai-szakadozott, gutta ütöt (Com: Vest. 43). Erre az ina-szakadozott ellen-vetésre innár egy nehány ízben megfeletem (GKat: Titk. 321).

1. Szakadt, szakadott: lacerus, ruptus MA. decisus, derutus; zerbrochen, zerrissen, erbrochen PPB. Ki arokat gyüttöt, erentötte azokat a szakadot sakba (BécsiC. 287). Az mostani szakadott találmanyoknak alkalmatlanságát világ-eleiben terjesztem (Pázm: Kal. a2).

[Szólások]. Fától szakadot ember: ex quercubus asaxis prognatus (Decsi: Adag. 61). Miért tűri, sőt rendeli, hogy a jámborok fején szűnsuak az istentől szakadt gonoszak (Pázm: Préd. 25).

erojo-szakadt: [debilitatus, enervus; entkräftet]. Az ereje-szakatt beteg nem járhat segítő-nélkül (Pázm: Préd. 71).

hittől-szakadt: apostata C. [abtrümmig]. Kyt evzve gyfflitet poganolnak, erotnekknek, hitvel zakattaknak myatta (MargL. 83). Kez hittől zakadottnak yteelteneek (ÉrdyC. 364). Mynt hittől zakattakat kywe keel az zent egyházbol zakatzany (612b). Az huzlok, erotnökk, hittől zakattak, pogatok es halalos binbe elő kőroztenők nem ualnak bizon zeretett (TihC. 13). Efféle hittől zakattakat Christus poganyokhoz hasonlittya vagy mint pribekeket, partosokat (Vás: CanCat. 457). Meg tudgya az poganyoknak, erotnekeknee, hittől zakattaknak káromkodásokat ezáfolni (Zvon: Post. Előb. 10). Az hittől szakat Julianns megengedte az sidoknac, hogy az ő templomokat ismeg meg épitené Jerusalemben (MA: Scult. 620). Ha tudva különbet hittee, az egesz romai ecclesián kívül nyilván azoc hittől szakadtne voltne (Czegl: Japh. 34).

ina-szakadott: paralyticus MA. gelähmt PPB. Im láttyatok pépista uraim, melly ina szakadott bajnokot bocsítottatok-ki ellenkezőben (Matkó: BCsák. 33).

juha-szakadt: [ruptus intestinis; gedärmbrüchig]. Mintha valamelly nagy kénsvel bíró király magát a tzondrás, juha szakadt, fekélyes koldusokkal egyesitené össze (GKat: Titk. 57).

magva-szakadt: cui semen deficit MA. [ohne nachkommenschaft]. Magva szakadt örökség: foudes *caducue PPB. Magva szakat josszig (Ver: Verb. 127).

teste-szakadt: [paralyticus; gelähmt]. Menenek ő hoszája teste szakattat viuen, ki hordoztatnek meg emberekül (Pél: Bibl. 154).

Szakadtság: [defectio; abfall]. Nem lehet ott igazság, a hol ennyi szakadtság vagyon (Sám: 3Fel. 313).

2. Szakadt: [ruptura;bruch]. Szakadtában: ruptura; szakadtág: ad rupturam, usque ad decisionem MA. Kiatlatiha torkok szakattából (Mel: SzJán. 223). Ha szinte torka szakadtág énekelne is ez éneket: jer mindnyáján örüllőfene, de ha szíve távol vagyon, kiáltása haszontalan (MA: Seult. 84).

[SZAKAJT]

benn-szakajt: [infringor; abbrechen in . . .]. Benn ne szakajtsad a kárban nyakadat (Könyi: HRom. 108).

SZAKASZ, SZAKASZT: frustum, pars, fragmen, sectio SI. [teil, abschnitt]. Egészsen, avagy bizonyos szakaszokban, elég idő adattatott (Pataki: Reg. 304). Erről külön szakaszban foglalkozni szólni (Otr: Tökéll. 257). Eső na szakaszban két ízben is szapora esett (Monlók XVIII.91). Az elmúlt éjjel nagy eső lő, csaknem napestig esvén az eső szakaszokban (93). Bathory Sidmond hagiott megh adny Rawazdy Giewrgh vramnak valamely kenés iőzagoth, aztagokoth, zakasz zeuakoth (Radv: Csál. III.160). Szűraba szállott az esze, pusztá nála a felső szakasz (SzD: MVir. 134).

Szakaszkod-ik: langvesco, debilitor MA. schwach, kraftlos werden PPB. Egy levelet néki megmutatának, hogy fogsága volna ő vitéz urának: erő szakaszkodék kezének, lábának, földhöz ütő magát (RMK. III.275). Eddig szakaszkodott volna a szegény magyar ország az vízszá vonyásokból (Helt: Krón. 120). A pusztában-bújdósó zidóknak sok éhezéssel szakaszkodott erőtlenségét vastagítani akarván az isten, mennyei eledelt ada nekik (Pázm: Préd. 107). Igen szakaszkodék az én szívem (MA: Seult. 369). A kezekben forgó dolgok vége felé szakaszkodék (Fal: UE. 396). Hídegedni, szakaszkodni kezd köztök a barátság (SzD: MVir. 52).

elszakaszkodik: ∞ El szakaszkoztam és igen meg romlaltam (Szék: Zsolt. 36). Elszakaszkodnak az úton: deficient in via (Helt: Újt. L.2). Ha éhen bochtom haza őket, el szakaszkodnak az úton (Tel: Evang. II.538). Hosszu betegségben el-sindett, el-szakaszkodott (Pázm: Kal. 760). Akár-mennyit fusson, el nem fárad, el nem szakaszkodék (Pázm: Préd. 166). El kellene szakaszkodni az életnek pusztájában (MA: Seult. 305). Bal: Csisk. 326). Hogy az erő el ne bágyadjanak avagy el ne szakaszkodjanak (Com: Jan. 208). Nem megyek olyan anyához, kinek csenevén emléje után el szakaszkodgyam (Czepl: BDorg. 306). Nézhette meg az csecsemő gyermeket dayka nélkül, el kell badgyadni, szakaszkodni (MNyl: Zsolt. 19). Ő gyonge természetű lévén, elszakaszkodék (Ilyés: SzÉlet. IV.105). Hogy itt száradók bújdósásokban el ne szakaszkodjanak (Csúzi: Síp. 504). Ezek bizony úgy elszakaszkoztak, hogy nem sok hasznát veszszük az fizetett hadaknak (MonOkm. XXIII.627). Olyan mint az elsoványkodott, satnyadt, szakaszkodott eb (SzD: MVir. 91).

még-szakaszkodik: ∞ Ha the atyádfya megl zakaszkodandy és lakozandyk a hazadnaal mynt egy zolga beeröss, semy vsrart ne veegy hűraytta (JordC. 112). Nints oly erős ember, hogy meg ne szakaszkodgyék, ha minden-nap ennyie nem adsz (Pázm: Préd. 323). Meg szakaszkodik ennek kívánsága miatt az én szívem (Lép: PTük. III.210). A hatalmas nemzet jármában való megszakaszkodott és szűkült állapotjokat tekintvén (ErdTörtAd. II.174).

Szakaszkodás: 1) [debilitatio; entkräftung]. Ostorozast, beytőt meeenyet tett leegyen ew testeenek zakaszkodasara, ky gondohattya meg (ÉrdyC. 569b). Ereje szakaszkodása miatt tisztító el-maradt (SzD: MVir. 63). Erejének gyengeségét, szakaszkodását vette mentségül (307). 2) [pernities; das verderben]. Mikor a meg-haragutt istennek három-élfü pallosa reánk

rohan, mennyi vér-ontásokat, pusztulásokat, szakaszkodásokat árasznak minnyájunkra (Pázm: Préd. 1147).

[Szakaszkodtat]

el-szakaszkodtat: [debilito; schwächen]. Ha fáradtságunk el szakaszkodtat, erősti szívünket (Pázm: Préd. 156).

Szakaszonként: [per vices; wechselweise]. Mindenütt szélllyel nem szakaszonként, hanem egyszer s mind volt minden felé merő azon egy hadakozás (DBenkő: Flor. 148).

Szakaszt: 1) dirumpo C. lacero, rumpo MA. [reissen, abreissen]. Középet zakasztotta tengert és által vitte őket (AporC. 34). A mely fán meg-lágyul a gyümölcs és mihent szakasztyuk ottan meg-ehettyük (Pázm: Préd. 26). 2) [partior, impertior, divido; teilen]. Szakasztá fiait Leahoz, Rahelhöz: divisit filios Liae et Rachel (Helt: Bibl. I. Q2). Az szegeneknek valamit szakaszon az ő testi marhaiabol (Fél: Tan. 505). Az Izrael fiait két-felé szakasztá az áldásnak és átkozásnak hegyén (Pázm: Préd. 16). A kevéshől is tégy részt, szakasz valamit a szűkölködőknek (Com: Jan. 188). Ihon szakasztva adat 3000 okka lisztet és 15 vágót (Monlók. XV.516). Eddig is a kuruczokat bizonyos praevendával tartották, hanem szakasztva adtak, a mit adtak (516). Az székelj lorásban szakaszthattok, az hova kívántatik édesem (RákGy: Lev. 336). Nagy-szegi tábla földemnek az közepiből szakasztottam a szőlő hely földet (Kár: Élet. L361). Megszaladt az német, három felé szakasztván, lecsapdozták (Beres: Lev. 404). Hosvri, Zsámboki elmentek Vác felé, más hadat szakasztottam oda helyette (577). 3) subigo MA. kneten PPB.

[Szólások]. Ő felsége practikáját markokban szakasztotta (RákGy: Lev. 292). Hol torkodba verte, hol markodba szakasztotta szemtelen hazugságodat (Fal: NU. 250). Kezdet munkádat markodba szakasztyák (SzD: MVir. 19). Markába szakasztani pergetyűs sulykának nyelét (19). Árrát sem szakasztotta, min adgya Kristust, hanem a vásárlók akarattjára hadta (Pázm: Préd. 493). Kegyetlen bég az éles szabylával gégjét el chapá, életét és szavát egyszer-mind szakasztá (Zrinyi L58). Az Belus leáni nagy erőt szakasztanak vala rayta, hogy az által likasztott hordót meg töltheték (Lép: PTük. L249). Maga futásban szakasztotta fejét (Zrinyi: ASyr. 88). Lathan zent Stanyzo pseppek, hogy az dyhes farkass az wr isten nepeenek magwaat zakaszttya, wr istennek ayanlaa magaat (ÉrdyC. 299). Temlechbe zakasztom nyakokat, hogha gongyat nem wyselyk (LevT. L263). Házasságra ötven tiának leányokat ada, ez leányok szép férjeknek nyakokat szakaszták (RMK. VI.27). Eöröckön öröcké csak az nagy munka szakasztia az nyakát: in culmo arat (Decsi: Adag. 285). Az mit elkövéthetek, el nem mulatom, mert hiszem istent, nem szakasztja még nyakát ezzel az fűlő operatióknak (Beres: Lev. 55). Űdőt nem szakasztthatt magának foglalatosságától (SzD: MVir. 482). A szent írás magán véget nem szakasztthatt minden versengésben (Pázm: LuthV. 255). Isten szíved bánatjának szakaszsa jó végét (Könyi: HRom. 202. Told). A kérdéseknek szakaszuk végét és ujra ne kezdjük (Mik: TörL. 224).

által-szakaszt: [trajicio; hinüberwerfen]. Mintsem az Csálóközből által szakasszon hadit s az többi veszedelemben hagyja, inkább Pálfi Jánosra hagyják Styriának defensióját (Beres: Lev. 469).

el-szakaszt: rumpo, abrumpo, derumpo, obrumpo, avello, diungo, disparo, delanio C. von einander reissen, abtrennen PPB. A tsőtstól el szakasztom: ablacto C. El-szakasztom, el-választom: divello; szopástól el-szakasztott süldő, mely még nem rágódhatik: nefrens PPB. Eet el zakasztom mondasomat (ÉrdyC. 76. 655b). Földyekhez való zerelőm az myndenható

wr ystenthwl el zakazt (ÉrsC. 289). Elnszakasztjac a te fiaidat én tőlem (Holt: Bibl. I. Num. 12). Bortól és részegítő italtól el szakasza magát (Kár: Bibl. I. 123). A bűn elszakaszt és távol ejt istentől (Pázm: Préd. 767). A pokol ereje az igaz hittől el nem szakasztja az ecelsőt, ha el nem szakad az igazságtól (Pázm: LuthV. 266). A téjtől el szakasztott malacok sülőknek mondának (Com: Jan. 43). Ki a pört elszakasza és el választja: qui litem decitat ac dirimat (132). Szakaszdel négy szegre (Szakácsmest. 15). Az hajhúságnak ide köll sietnie, hogy az passant el ne vegye s azzal el ne szakaszthasson egymástól bennünket (Beres: Lev. 543). A víz szakasztotta el az hidat (592).

elszakasztás: abruptio MA. [das abreissen]. Adam az almanak el zakasztására ky mutha az tiltot fara kezét (TihC. 225).

elszakaszthatlan C. elszakaszthatatlan MA.: indissolubus C. ilacerabilis MA. [unzerrennlich].

félben-szakaszt: obturbo C. [auflösen]. A gond, dolog félben-szakasztja az álmot: cura *divellit somnos PPIB. Az barátságot félben ne szakzd (Deesi: Adag. 174). A csúfolódást bevényben legjobb félben szakasztani (Kisv: Adag. 59). Akkor jó embernek félben szakasztani dolgát, mikor még szolgál a szerezése (Fál: UE. 385).

félben-szakasztás: pausa C. [das innehalten]. Az erős meg szűnés, félben szakasztás nélkül az ő fel-tőtt szándékában elő megyen (Com: Jan. 196).

fől-szakaszt: resigno C. refigo, dilacero MA. aufreissen, zerreißen, aufbrechen PPIB. Fől szakasztja a levelet: resignat literas PPIB. A levélnek petsétit leszakasztván, fel-szakasztá a levelet (Balog: Corn. 41). A levél bé-pecsételtetie pecsét nyomóval, mellyene fel kell szakasztatni (Com: Jan. 207). Az levelet Pacozón fől-szakasztván elsőben magában olvasta meg (TörtT. 1562). Hogy Nagyságodnak szólló levelét vigyázatlanul felszakasztottam, alázatosan követem Nagyságodat (Beres: Lev. 358). Ma megmellőzött Nagyságod levele, kit Károli urum felszakasztott (365. 587). A maga titkát áruló szív hasonló a felszakasztott levélhez (Fál: UE. 457).

főlszakaszthatatlan: [indissolubilis; unauflösbar]. Ékes mondás ez, melly által igen szépen kimutatattá az fel-szakaszthatatlan egyesülés, az melly egyesülésee az Christusnac minden tagának vagyon egymással (MA: Tam. 1087).

kettő-szakaszt: [divello; zerreißen]. Orozlant az Samson kezébe ragada, mint egy kechko ollot ő kettő szakasztá (Hofgr. 81). Hol propositio, disputá, ha disputálni akarsz, anagy majd kettő szakasztom (Dáv: VDisp. 168). Turi György ágyúja jó lovát alatta kettő szakasztá (Zrínyi 131). Idrist seregek közt innár meg találta, egy elapásban kettő derékban szakasztá (166).

kettőszakasztás: [dilaceratio; zerreißung]. Az egy áldozatnac kettő szakasztása nagy vétce nélkül meg nem ezelekődhetie (Zvon: Osiand. 127).

ki-szakaszt: excerpere, sejungo C. elacero, ovello Kr. [ausreissen, austrennen, ausschneiden]. Senkisémet ereztí vy otromba poztonac foltát o ruhába, mert ki zakasztá magát az o ruhából (MünchC. 29). Ez isteny byzonságnak értelmehől semlyekpen az yz Maria azzonyvokat ky nem zakasztatnyok (ÉrdC. 533. 571b). Mint hittől zakuttakat kywe köel az zent egyházból zakasztani (612b). Mykor Janos kyrály ifja morlamath el wyteté, akkor ghazdam azon az thóby kezől zakasztott wolph ky hath boryws teleuth (RMNy. II 211). A téstát meggyurván, ki-szakasztván, ugy csinál kenyéret (Com: Jan. 76). A református papok adót nem adnak, míg minden papnak szántóföldje, erdeje ki nem szakasztatik (Bod: Pol. 147).

közbe-szakaszt: interrumpo C.

közbeszakasztás: [pausa; stillstand]. Az egyházi szolgálkodgyéc az néki adatot talentummal hasznossan azaz közbe szakasztás nélkül kiilezon (Zvon: Post. I. Előb. 6).

lő-szakaszt: devello, revello, destringo, subrumpe, excerpere C. abreissen, ablösen, abbrechen PPIB. Lőszakasztani a gyümölcsöt: destringere PPIB. Pentőköd hatod oran Adam zakasztá le az tiltot fanak gőmőchet (TihC. 225). Ime egy leszakasztott olagat hozza sznyába (Holt: Bibl. I. D). A kinyitló bimbo a virágot ki tolyla, a virág az éretlen gyümölcsöt, a melly annak utána meg érik és leszakasztatik (Com: Jan. 19). Rósat virágában le nem szakasztottam (Zrínyi: ASyr. 4). Delmán lábánál megkapván Szvilevichet, le rántya, nagy fált véle leszakasztván (Zrínyi 1183). A levélnek petsétit leszakasztván, fel-szakasztá a levelet: vincta epistola laxavit (Balog: Corn. 41). Azokból lehetne Nógrád s Hont vármegyékét még leszakasztani (Beres: Lev. 348).

lőszakasztás: revulsio C. avulsio MA. abreissung PPIB.

mög-szakaszt: interrumpo Kr. [scindere, dirimo; zerreißen]. Oz gimilnece vyl keserev nola vize, hug turchneat migo zozozti vola (Hb). A papoc fejedelme meg zakasztá ődn ruháit (MünchC. 66). Ennekőm, ky vagyok tellyes nyuden keserőseggel, zakazd megli erőmet (WinklC. 215). Meg zakaztom vala nyakadat (TelC. 332. Holt: Bibl. 183). Rayok iregykegyz, eteket ys meg zakasztja es az ewnen tyának aya (Pesti: Fab. 7b). Meg tokeritűen az madárnac feiét szakaszsa meg az nyakát (Kár: Bibl. 188). Szájából megszakasztja és földbe hagygyállyá tiplálására rendelti búzáját (Pázm: Préd. 780).

Szakasztás: divisura C. laceratio, ruptio Kr. [sectio; abschnitt]. Lásd-meg erről a Calvinus János institutioját is az első könyvnek 4-dik részét s annak 3-dik szakasztását vagy darabját (Nagyari: Orth. 87).

álom-szakasztás: abstinentia a somno, vigilatio Kr. [das wachen]. Sok álom szakasztást, törődést túrve nyög (Ben: Rithm. 100). A testi sanyargatás, ugy mint a böjtlőlés, álom-szakasztás, ostorozás dítséretes, nehéz dolog (Fál: Sze. 535).

erő-szakasztás: [vis; gewalt]. Melly igen nagy erő-szakasztással ostromolják a purgatoriumot (Szentiv: Verseng. 129).

nyak-szakasztás: [interruptio; das einstellen]. Az egyenetlenségek nyaka-szakasztásában job módnak kellett lenni (Pázm: Kal. 528).

Szakaszték: [sectio, pars; teil, abtheilung]. Az égnee mellyie kerületi, szakasztékia, darabja alatt: sub qua zona (Com: Jan. 171). Lásd-meg erről a 4-dik könyvnek 8-dik részét és ugyan 8-dik szakasztékját vagy darabját (Nagyari: Orth. 87).

Szakasztó: ruptor MA. zerreisser PPIB.

álom-szakasztó: [interrumpens somnum; schlafunterbrecher]. Isten fől aszony állatok ne saynállatok fúratságotokat, fáydalmatokat, nyughatatlán, álom szakasztó daykaságotokat (Sam: Cer. 87).

erő-szakasztó: [laboriosus, arduus; beschwerlich, anstrengend]. Születik ugyan az ember, de nagy bura, erő szakasztó munkára s siralmokra (SBalog: TenK. 42).

nyak-szakasztó: ∞ Kik o világi nyak-szakasztó szorgalmatosságban főlly merítlenek be, kik az élet csak nem uappá változtatták (SBal: TenK. 150).

szív-szakasztó: cordifragus MA. herz brechend PPIB. Szív szakasztó igée ezee, mellyekkel így szól. Abba, édes atyám (MA: Scult. 369).

Szakasztott: 1) devulsus, decerptus, laceratus MA. abgepflikt, abgerissen PPB. 2) [fixus, computatus; sicher, bestimmt]. Ha nincsen szakasztot jövedelme: si computatum proventum non habuerit (Ver: Verb. 216). Az itélőmester dolgából ez végeztetelt, hogy legyen szakasztott jövedelme (ErdOrszGy. 572). 3) [penitus, plane, prorsus; ganz]. Szinte szakasztott olyan: penitus, plane, prorsus, perinde, decise, praecise talis MA. Szakasztott szinte eképpen esett az Christus szava (Pázm: Kal. 716). Szakasztott szinte vgy mint a hogiák, az lélek áduességek körül való foglalatossággal igen keueset gondoltok (Bal: Csisk. 30) Ez a szakasztott képe a londoni szentségnek és isteni szolgálatnak (Fal: NE. 8). Akadémós, szeges munka az idegen nemzetnek nyelve járását szakasztott úgy, magyarosan ejteni (Fal: UE. 361). Szakasztott egyik valának ábrázatokra nézve (Fal: BE. 762).

Szakasztva: 1) [decise, praecise, perinde; ganz]. Az Christus mondatát szakasztva vgyan arra tekerőd, mintha az választott az tudományban és az hit dolgában soha sem tenelgyetnenec (EszT: IgAny. 121). 2) [interrupte; abgebrochen]. Nem mongya ki egyenesen, hanem szakasztva, noha egyszer smind mongya (Helt: Arithm. A5). 3) [selectum; mit auswahl]. Prusiai királynak emberivel az borok iránt mire mehetett Kgd, örömet informáltatni magam; én mai napon várom magamhoz, azon leszek, hogy disponálhassam, nem szakasztva, hanem az egész borokat vigye el (TörtI: 2 III395)

[Szakat]

el-szokat: [dilacerare; zerreißen]. Az ok levelet el szokatyak: literas dilaniantes (Ver: Verb. 70).

még-szokat: [disello; zerreißen, zerfleischen]. Tamad embőrbbe keserues fájdalom, ky embőrmek znyet attal folya és megk zakkattya mindőn tagokat (KazC. 2). Meg zakathyak őket madarak: devarabunt eses aves (KulesC. 179).

SZAKGAT, SZAGGAT: lancia C. lacerare MA. in frusta discerpo Kr. [vellico, carpo; reißen, zerreißen]. Kezdené gabona fölket zaggatnioc (MünchC. 34). Önmagát a kőveclehez zagatua: concidens se lapidibus (78). Keneknek myatta zaggattatol wala (CzechC. 12). Zamtalan patwarokkal zaggattatol wala (WinkC. 247). Zagatta magat az festi keuansagnak okaert (VirgC. 31). Az bñwñsñket mind űrñke zagatya es mardosa (56). Vgy veryk, zagatyak magokat, mykeppen zamarok (DomC. 255). Görög taborth szñmien zagatya wala (CsomaC. 34). A lélec zagatá őtet: spiritus conturbavit eum (Helt: ÚjtL. 4). A farkasigen boglatya és zagatya a iuhokat (Helt: Mes. 134). Nem szaggatom igen köntösődet (Decsi: Adag. 8). A kapitányságokra, hadnagyságokra szaggattatott avagy osztattatott kösség: plebs in tribus distributa seu divisa (Com: Jan. 132). Nem io űdőtlenül virágot zagatni (Zrinyi: ASyr. 104). Szaggattya heában heát győkerőg (183). Iszonyu nagy rágás zagatya béleket (GyöngyD: Char. 87). Ne engedgyed, hogy szaggattassam a rágalmazoknak nyelveitől (Ily: Préd. II.252). Szalma nines, az új zsiput zagatják még a quártélyokban is (Beres: Lev. 450). Így látván dolgomot, hogy lehetne hadaimot szaggatom s fagyatoni lefelé (515). A zápor esők után a megszorodott patakok nagy erővel mennek, partot zagatnak (Fal: BE. 610). Több győtrelem szaggat, mint szívem dobbanást adhat (SzD: MVir. 75).

[Szólások]. *Vmire szaggat:* Az mi ű hozzaioe nem illic, arra ne szaggassanac es vágyódyganc (Pécsi: SzűzK. 107). Telles életében soha arra nem szaggatott, hogy felékesített palotában laknék (Pázm: Préd. 740). Esztelenek, arra zagatnak, a miről őket megítélik az okos jámborok (Fal: NU. 259). Vétkezik, a ki drága es e megék re szaggat (Pázm: Préd. 431). A ki külső látszatosságra szaggat, ne ontsa egyszersmind kincsét (Fal: UE. 501). A mennyiségre és

sokaságra mód nélkül szaggató emberek még eddig nem igen fennyeen jártatták dolgokat (Fal: UE. 379). Irtóztató szőrnysűg azokat látni, kik minduntalan ki-vágynak, módira szaggatnak és szertelen szokásokra vetemednek (Fal: UE. 401). Pé n z re és jó szágra igen űztotec, szaggattatoc (MA: Scult. 885). Nem szaggattam a cifra szókra a fül gyönyörködötésért, hanem a miket irtam, a szívre szabtam (Báti: LPrób. 6). Nagy tisztekre és felső helyekre nem szaggat (Pázm: Préd. 58). Ne szaggas afiële tisztokra avagy mesterséges tudományokra, a mellyeknek érdemek már alább szállot (Fal: UE. 381). Az előbbi beszéd már avott régiség, újra szaggat a világ (126). Áltom szaggatra töltöm az éjszakát (SzD: MVir. 31).

által-szaggat: [perrumpo; durchbrechen]. Ha ki tégedet a jóban megtántorit, erőssits-meg elmédet és tőkéllyed meg, miglen az akadályokat által szaggatod és el-töröd (Com: Jan. 199).

el-szaggat: lacero, dilacero, delacero, convello, conserpo, discerpo, transcindo, lanio, dilanio, delanio, perrumpo, dispalo, diruncino, deruncino C. zerreißen, zerfetzen PPB. MA el-szaggatnak egy nélny vesszőt a hitamon: vae virgis, quae hodie *morientur in tergo meo; a beteg juhokat külön seregben el-kell szagathni egymástól: in *laciniis pecus aegrotum distribuendum est PPB. Kewteleyt elzagatua mendemnek kezobelew elky-zalada (EhrC. 60). Az meg baltaknak ew köteleket el zagatya (VirgC. 115). El zagatua az ystennek ygheyet (JordC. 477). Mend teles testeben el zagattatoc (VitkC. 90). Ha wr isten nem sörkőgethee embernek lelkeet elzagathatwan el vylagnak ragadwanyatwl, mynt barom zamaban eel-neueek emberek (ÉrdyC. 540). Az erethuekeketh el zagatad, myd ky gonulalad (RMNy. II.7). Olyan mint a tajték, melly egy szeletskétől el-szaggattatik (Pázm: Préd. 70). Az ember teste a föld alatt a férgekűl el-szaggattatik, megrothad (994).

elszaggatás: laceratio, laniatus C. dilaceratio MA. zerreissung PPB. Az elefántok igen kegyelmesek még az elefántok közé eltapodásnak és elszaggatásnak okáért törvény szerint vettetett lires lator emberekhez is (Misk: VKert. 29).

elszaggathatatlan: illacerabilis C.

föl-szaggat: 1) [dilacerare; zerfleischen]. Az isten baragja bizonyára éles szántóvas és czoroszlya, ki az sziveket megsebesíti és felszaggatya (MA: Scult. 231). 2) [resigno; aufbrechen]. Az postát mind elküldtem Nagyságnak, azokat is, az kiket felszaggatván, valamit tanitanyi gondoltam (Beres: Lev. 332). A bécsi postát nem győztem mind felszaggatni, de az mellyeket felszaggatva fasciculushan tettem, azokban van valami tanulás (385).

ki-szaggat: vello, evello, exstirpo C. ausreißen, ausraufen PPB. Földből kiszaggatom: extradico; győkerestűl kiszaggatom: eradicó; tövéből kiszaggatom: deplanto; közé közé kiszaggatom: intervallo C. O zentsegős gónas, te vag binőenee ki zagatoia (GuayC. 43). Ky zagatom hűket az neep közzől (JordC. 106). Netalantan vele ky zagassatok az yo gabonat ees (395). Mynden hayayt nagy eoreouel ky zagatnyak (DomC. 174). Fondamentomabol ky zagatnyak ez erethel-seegnek hazwgsagaat (ÉrdyC. 565b). A nag ar vizez gabonayt, zena retyt, nomasyt es gőnőle kertyt ky zagata (TelC. 85). Kiszaggattom Amaleknek enlekezetit az ég alól (Helt: Bibl. I.Kk4). Szűnőből valami vélekődést ki zagatni (Decsi: Adag. 212). Azon igyekezik, hogy az jó magot ki szaggassa és az ő konkolyával azt elhyommaszsa (MA: Tan. Előb. 24). A hajakat régenten ki tépic, szaggattyac wala (Com: Jan. 115). Még ingó, győnge korában kel irtani és ki-szagatni a bennünk meg fogamzott vétkeket (Fal: SzE. 533).

kieszaggatás: evulsio C. exstirpatio, dilaceratio MA. ausrüttung, ausreissung PPB. Menden hiedeben, kichen előzőr zokta uala vigattat, haini ki zagatasnal tötöbe (BécsiC. 78).

el-kiszaggat: [evello; ausrufen]. Ha megtanítandó most serdült ifjakat, gyöngygyel megfizetlek mint jó szakállomat, de ha nagy szűgyenbe hozod tinnen magadat, szálonként tégedet én el-kiszaggattalak (RMK. IV.252).

lő-szaggat: carpo, decerpo C. delacero MA. abreißen, abpfücken PPB. Also ruháit es rola le zagata (VirgC. 27).

lőszaggatás: carptus C. captura MA. abpfückung PPB.

elől-lőszaggat: praecерpо C.

még-szaggat: exciso, excarnifico C. [discindo, dirumpo; zerreißen]. A serögeket meg-szaggatni, szélyel verni: *disjicere agmina PPB. Az ebek meg zagatnae tütöket (MünchC. 25). Megh zagatnak hű rhyayokat (JordC. 764. 372). Sarkant bohattata ow reca, hogy megh zagatnaa (ÉrdyC. 338). Zagassok meg ő kowtelekoth (KulcsC. 2). Ismet helyere hoztate a meg szaggattat közenséget (Helt: Bibl. 1b3). A melyet a vadoc meg szaggattanae, nem vittem teneked (Helt: Bibl. 1P3). Mikor az tyúk megsül, szukgassd meg, rakd az tállban (Radv: Szak. 89. 101). Eles nyilak légyenek, melyek a szívek keménységét meg-szaggassák (Pázm: Préd. c3). Kötődését meg-szaggatá (Szathm: Cent. 125). Megvallom, nem örömet mennek vissza úgy, hogy az badak dispositióját megszagga sam (Bercs: Lev. 92. 320. 539).

mégszaggatás: [interruptio; das abbrechen]. Meg-szaggatás nélkül beszélni valamit: non *interrupte narrare aliquid PPB. Estene az nyomtatásközbe nemely hibáé az igéknece meg szaggatásában (Zvon: Post. 1e4).

őszve-szaggat: [dilacero; zerreißen]. Az oroszánok, valami eleikbe szakad, mindent őszve szaggatnak (Misk: VKert. 57).

szélyel-szaggat: ~ A kik a párdutznak fene dülhősségét meg akarják jádóztatni, azt tselekszik, hogy az embernek képét valami táblán írva mutatják nékie, melyet a párdutznak dülhősséggel megragadván őszve-ront és szélyel szaggat (Misk: VKert. 74).

Szaggatás: laniatio, vulsura, vellicatus C. laceratio, vulsio MA. [zerreissung, zertrennung]. Sokaknak feieket vőttek, praedikatorságokat kötőseok szaggatásával levontak (Vás: Can. Cath. 629). Ha sem istenitől sem embertől büntetése nem volna is a gonoszoknak, magok lelki-ismereti szaggatása elég vesztély volna (Pázm: Préd. 29). Születésünk anyánk szaggatásával, gyakran halálával szokott lenni (67).

álom-szaggatás: [viglatio; das wachen]. Az ember ilyen nagy gondnal, fűratséggel, álom szaggatással éyel nappal őrfűtetik (Mih: ŐElet. 121).

tisztre-szaggatás: [ambitio; amtsbewerbung]. A tisztre szaggatás és a bícsületnek rendetlen megkívánása tilalmasra is viszi az urakat (Pal: NA. 246).

Szaggatásképpen: [conciise; mit unterbrechung]. Ha hozym nyrtolendez es zagatas keppen, hat mynd az eghez tabor yndwlyon ackoron (JordC. 136).

Szaggató: ruptor C. breissend. Előbb is a diákokból lettenek a pupok, míg nem tanadtanak volli a csép-szaggató baritok (RMK. V.212).

sziv-szaggató: cordifragus MA. herz brechend PPB.

SZAKÁLL: barba C. barbitium MA. bart PPB. A szakállát meg-kopaszítani: *intervellere barbam PPB. Papoc flucc feie-

ket es zakalokat megborotualtam (BécsiC. 112). Az ő ven orczayan es zakalan a kőuhullatas ala hulvala (NagyszC. 37b). Nemeliok zakalanul, nemelliek hayanal fogua vondoziak vala (WesprC. 67). Meg őzfűlt zakalat zagatnam (DebrC. 135). Zakalunk igen meg nőth (TelC. 283). Ha hazassagra nem meeg, az nagy hevssegből nagy zakalod newekődyk (ÉrdyC. 371). Zakalodath zagattyak wala (ThewrC. 70). El borotualtatá fel fel szakalokat (Helt: Bibl. II.195). Meg etseltete mind feiét mind szakálát (Helt: Krón. 174b). Kezde a számár az wránac a szakálát bekenni és benyúlani (Helt: Mes. 46). Az szakála anyira megnőtt, hogy az szúra közepit érte (MonIrok III.87). Valakinek szakállát szaggatni (Döcsi: Adag. 114). Nyala szakalan mind ala fut vala (Born: Ének. 271). A férfini áll elsőben pilvel, osztán szakállal és a felső njac bajusszal fedettetik-bé (Com: Jan. 48). Munkálkodnac a hajaknac és szakállaknac el-metélésében (176).

[Szólások]. Szabad szakállra: ad lubitum Kr. Némelly szabad szakálra élni akarók (GKat: Váls. I. Előb. 33). Ők nem tanitnak, vagy tsak ritkán, hidegen, haszontalanul és szabad szakálra (Mileg: Töszl. 81). Szabad szakálra bocsáttunk (Toln: Vigaszt. 217). Szabad szakálra élvén e földön a menyeyeiekről oktanulul el-foletkeznek (SBalog: TemK. 165). Hazánk törvényének minden igazságit szabad szakálra pusztították (Rák: Manif. A4). Szabad szakálra bocsátott praedálásokkal azon vármegyékét ne pusztítsák (RákF: Lev. II.139). A szabad szakálra élő embert kerüld (Kisv: Adag. 2). Éppen ma egy hónapja, hogy irtam Kédnek, de szakállomra fogadom, hogy ha az idő meglágyul, gyakrabban írok (Mik: TörL. 21). Majd meg-könyvededik ágya szalmája, már szakállára pökik (SzD: MVir. 63).

[Közmondások]. Tsak az szakálla mutat bőséget: *barba-tenus philosophus; a szakáll tudóssá nem teszi: *barba non facit philosophum PPB. Nem a hevszu szackálra adtác a jó tanácsot (Helt: Mes. 56).

bak-szakáll: [tragopogon; bocksbart]. Bak-szakállu fő: barba hirci, tragopogon PPB. Bak szakál, egy közönséges fő Magyar országban, elég terem a réteken, a virágja szép sárga (Lipp: PKert. II.169). Minden ketskének álláról egy türt gyapji le nyúl, melyet bak szakállnak linak (Misk: VKert. 217).

bő-szakállu: multibarbus C.

erdei-szakáll: barba silvana; waldbart Mel: Herb. 137. Erdei szakál, olyan mint az vizi utifű, a levele mint a gyöngyvirágnae (Mel: Herb. 137).

isten-szakálla: Aron, Aros, epitimis MA. Arum, radix Aronis; pfaffenbinde PPB. Hazánkbeli fűszerszármoc: a kapor, kőmény, mustár, borjú láb avagy isten szakála neve fő (Com: Jan. 23).

kakas-szakáll: palea MA. id, quod pendet sub rostro galli Nom². 161. hahnenbart PPB.

kecske-szakáll: 1) aruncus Com: Jan. 43. [barba hirci; ziegenbart]. A gödölgyének még nintsen ketske szakáll: haed nandum est aruncus (Com: Jan. 43). 2) [barba acuminata; spitzbart]. Antichristusnae szolgai kőezokkal iol laknac, vgan az hozzu keclike szakallokon foly le az penteki kőeznac ziria (Mon: Apol. 516). Nem mernéd nyáladat kecske szakálladon le ereszteti (Matkó: BCsák. 211). 3) aruncus C. barba capri; walddiebsbart Fuchs: StörH. 101.

kecskebak-szakáll: aruncus PPB. bockskraut (KirBesz. 156).

vasmaeska-szakáll: dens anchorae PPB.

Szakállacska: barbula C.

Szakállas, szakállós: 1) barbatus C. MA. birtig PPB. Zakalus János 1484 (Nyr. V.510). Oth az Kegyelmetek warasa bewes tarazk es zakalos golyobysal (RMNy. II.159). A gyermeket-is meg-öleték, ha a bajszos, szakállós ifjú előtt fel nem állott (Pázm: Préd. 218). A brassiai vertenek egy pényt, melynek egyik felin volt három ember-fő, egyik szakállatlan, a másik szakállós (Bod: Pol. 54). 2) bombardá, sclopetus MA. sclopetum pogonatum; büchse, musquette PPB. Jó álgyu és tarasz huszonnégy benn vala Szolnokban, szakállós másfél ezr vala (RMK. III.102). Nagy álgyukat, taraszokat puskákat, egyszörsmind kilővének szakállósokat (155. 172). Zakalosok ees por, golyobys arraba tarthozyk (RMNy. II.214). Álgyu, tarasz, szakállósok ropognak (Göres: Máty. 27). Viadalhoz készűl soe taraszkuial, szamszerigyal, puskáual, szakállóssal (15). Szakállásban való golyóbisok, egy tonna szakállóssal való töltések (Radv: Csál. II.393). Vett egy szakállóst, mellyel nagy erősen és bátorágosan lött a tatárookra (TörtT. IV.61).

[Közmondások. Megód magad szakálás aszszontol: barbata eminus salutanda MA. (Kisv. Adag. 51). Szakállós szolgálának szó is vereség (Alv: Ifin. 18).

Szakállasod-ik: lanuginem induo; bart gewinnen PPB.

Szakállatlan, szakáltalan: imberbis, investis C. ohne bart PPB. Szakállatlan, szőretlen, ruhátlan: investis, impubis; szakáltalan ifjú: imberbis PPB. Zakalathlan István 1484 (Nyr. V.510). A férfini áll szakállal és bajszsal fedetteti-bé, nemelylec mindazáltal szakáltalanoc (Com: Jan. 48). Az aszszonyok szakalatlának (Com: Vest. 37). A brassiai vertenek egy pényt, melynek egyik felin volt három ember-fő, egyik szakállatlan (Bod: Pol. 54).

Szakalka: [barbula; bärthen]. Nagy az ket cseszi ő-neki, baja csoportos, szakalkaja-is vagyon mint az kecskének (Sal-Mark. 4).

SZAKMÁNY, SZAKVÁNY (szokmány PPB. szokmányos Szentm: Kalm. 12. ErdTörtAd 170. szokmányba BFaz: CastC. 4): operarum elocatio, conductio, demensum MA. dungung, vermietung PPB. Szakmányban adom: abloco C. MA. Szokmány-szóló: vinea conducta PPB. Egy néhány jó legént küldé szakmába (BFaz: Castr. C4). Szakmant tóttel minket győlőlőkben (Born: Ének. 199). Egy meg-szokott könyörgésnek formáját mint egy szakmant őznek (Komár: Imáds. 81). Az isten elfordult tőlők az közbenjárótskájoknak szakmában rovásra való szorgoztatások miatt (MNYil: Irt. Előb. 18). Rám terbes szakmant vetet-tél (Gvad: RP. 527).

Szakványi: [mercede conductus; gedungen]. Ere valók a sok hypocritai kopolások, olvasókra hányt szakványi imádkozások (GKat: Váls II. Előb. e).

Szakmányol: [mercenarium operam praesto; tag-löbner]. A köznép és eselédék szakmányolni és a közellevő szőlő hegyekre cseresznyézni igen kioszlottak vala (Szal: Krón. 284).

Szakmányos: operarius MA. [taglöhner]. Ne ted istent erőtelenne, hog szakmániost fogacz mellie az időssebbe (Mel: Préd. 165). Rajtok terméseket a mieink csak eszekben sem vehették volna, ha a szakmányosok jüvetelek bírét be nem viszik vala (Szal: Krón. 284). Tekénts-d-meg a szakmányos aratót vagy kapálót, melly nagy munkát téssen, hogy dolgát vége vigye (Pázm: Préd. 326). Ugy fizessen mint az gazda az nap-zámosoknak, szakványosoknak (MA: Scult. 216. Lép: PTük. II.15). A munkások, robotások, szakványosok bérben fogadtat-nac (Com: Jan. 105). Nem mind vásárol, ki sátorhoz farol, tétova kap és nyul, de nem tsak a szokmányos, nemes és nemtelen, elég vagyon ilyen (Szentm: Kalm. 12). Úgy bízsem, hogy volt két szakmányos székely, de a semmit nem ért

(ErdTörtAd. 170). Seregeket kell kibocsátni a szakmányosok őrizésére (III.344). Jobb lesz, Kegyelmed limitációkat tétetvén az falukra, azokat jó disciplinás tisztekkel exigáltatni s szakmányosokkal tiszteket kiküldeni (RákF: Lev. 1627). Az őrdög szakmányosai voltak (Gvad: Gond. 12).

[Szakmányoz]

el-szakmányoz: [operor; verriichten]. Azoknak is nem kistsny részeket vagyon ebben, a kik tsak valami szokásból szakmányozzálc-el (Komár: Imáds. 168).

SZÁL (szallakon Sylv: UT. I.11. száll Cis.N szállly LevT. II.442. RákF: Lev. 176. 206): 1) stilus, columna MA. [trabs, tignum; stamm, baumstamm]. Praranesoltunk híveinknek, hogy az Tisza mellől szállítsanak elegendő szályokat, melyből, az hol Kegyelmed az hidnak csinálását alkalmasabbnak itüli, az hid reperáltassék (RákF: Lev. 176). 2) [longa statura, gracilis; hochgewachsen, schlank]. Mint nagy szál kő ugy meg-áll (Balassi: Ének. 17). A kovács a vasat szál vasakra és egyéb islógokra kiszélesíti (Com: Jan. 104). Agamemnon király nagy szál ember és igen fejér ábrázattal birt (Hall: IIIlist. III.68). Troilus termetes nagy szál ifjú volt (71). Nagy magas szál ember. Aurelianus tsászárának udvarában volt egy Bonusus nevű igen dali termetű nagy szál ember (Misk: VKert. 231). 3) trabica, rates MA. floss PPB. Alá viszie az tengerre az fákat, én pedig azokat szálakra rakatom (Kár: Bibl. I.306). Az minemű zab felől irtam volt Kúnek, hogy Kd szerezze és egy szállal kiüldene alá (LevT. II.238). A szályokat Barkóczy Ferencz uram mind elvitte, talán vagy az árával vagy hasonló szálllyal tartozniának érette (442). Holmi házak boro-náibul valami hitvány szálakat furván (Szal: Krón. 317). Nadbol szálakat csinálnván, az folyo vizen által hajókázának (Forró: Curt. 745). A folyo vizben gyalog hajóckal és csónakokkal élne, sőt még szálackal-is (Com: Jan. 91). Könyörgünk Nagy-ságodnak, lenne készen feles szál, ha szoros állapot találna, költözhetnének által az Tiszán (RákGy: Lev. 560). Sóval terhel-tetnek tsajkák vagy szálak (Gvad: RP. 169). 4) [pars, fragmen-tum; stück]. Hat zal karot vytteouk (RMNy. II.311). Kertem wolth walamy fakath és Ktek adoth wolth szaz szalygh (327). Attonk keet zaz zal fát (LevT. I.296). Meg fazottam wala es hagiam az gyermeknek, hogy kerien egy nehany zal fatt, hogy az zobat be fevtche (360). Két szál hebanum chid van fényes kezében (Zrinyi: ASyr. 143). Három ezer szál fát vittének el, kit Szolnokban kit egybvé tettenek benne (Gér: KárCs. III.319). Egy szálfát haraug lábna voltünk 70 d. (MonTME. I.23). Az nógrádi kapitánnak kétszál tallat 1 ft 40 d. (23). Az templom pallásának való deszkát 199 szálban vetünk (50). 5) culmus, scapus MA. [filum]; halm, stangel PPB. [faden]. Az kötést az keth zal yrha zyw nem bohatta föl az derekarol (LevT. I.229). Az te feiedre ne esküdgel, mert eg feier auag fekete szal haját nem teremtheez (Fél: Bibl. 7). Veteményes magoc azoc, a mellyec szálban avagy szárbán kelne (Com: Jan. 26). Az ő selymének szálai minden őszve tsefűződés nélkül mind végig megmaradnak (Misk: VKort. 676). Vigyázz lelkedre és pénzes erszényedre, egyiknek is másinak is gyenge szálon függ szerencséje (Fal: NE. 8). Borzadjon fel rájnk minden szál sző-reink (Könyi: HRom. 3). A szél rövid serényét szálon válogatja (14). 6) [bolus, frustulum, gutta, exilitas; bischen, wiuzigkeit, nichtigkeit]. Oly zewnyew fogas vagy, hogy egy zal ayakayd synchenek (PéldK. 49). Bizzonsaghi nekünk az wristen, keth negwen nopeneg eg zalath sem ethünk (TelC. 273). Eg zal gongia sem nolt uolna mi reánk (Ozor: Christ. 382). Tsak egy szál búncetke is nem lenne benne (Born: Préd. 30). Soha czac egy szal nyugodalmunc sincz (273). Az hol azt írja, hogy Kdre vetették volna az dolgot, bizony egy szál kétségem sincs benne (Nád: Lev. 77). Egy szál süvegem sincs, az előbbt is elbon-tottam (LevT. II.32). Nem teszeu ő ebben eczal válogatást is

(Lép: PTük. 66). Ezal hasznat sem érzék (194). Te nagy oktondáságod szerint egy szálát sem felettél (Pós: Vetélk. 63) Az ti királtak egy szál bint sem cselekedött (TörtT². 1.269).

ág-szál: [virgultum; zweig]. Theremte mennyeth es földet es minden mezey aagh zalakath (JordC. 9). Nem következik, hogy Kégyelmednek arra authoritássá legyen, hogy mi lúriünk nélkül csak egy ág szálát is más idegennek conferáljon (Gér: Kárts. IV.159).

cérna-szál: filum lineum duplicatum SK. [zwirnfaden]. El zakaztaa, mynt egy ezernazalat (JordC. 344). Az kopyan wolt egy kús vas mynth egy cherna zal, wasbol czynalt (ÉrsC. 68). Az ielen valo elet minden czerna szálnál gyarlóbb és szakadé-komb (Lép: PTük. 1.321). Madár fogó lálóchkat olyat elhiá-lok, hogy lathatatlanak lesznek cérna szálók (Zrínyi 1.110). A hyacintlus apró virágú, kinek közepéből mint egy sárga ezérna szálak nőnek ki (Lipp: PKert. 54). Sürtin szórták a vas gombotzokat, úgy hogy tzer-na-szállal nem győzték azokat (Könyi: HRom. 160).

[Szólások]. Csak egy tzer-na szálon fűg: de filo atque pilo penlet MA. (Deesi: Adag. 69. Kisv: Adag. 109).

fonál-szál: [filum duplicatum; faden]. El zagathaa Saumon az kötőzeesth mynt ky egy nyahas fonal zalat el zagathua (JordC. 344). Testi yfakuae moaga zarent eg kfs galistan, fonal-zalon meg fogattatec (TelC. 69). Mint egy fonal-szálát köteleket szagatá (RMK. 1.341). Mind abból, a mi tyied, el nem vészec elae egy fonalszálát is (Helt: Bibl. 1.F3).

fű-szál: [cunus herbae; grashalm]. Az nagy hew hoban myndden fyw zalak meeg gyökerekből oes ky aznak nagy bowzak mynta (ÉrdyC. 455b). Az halál ellen nem terem seumí fű szál az karte: CsIsk. 142).

haj-szál: pilus MA haar Com: Vest. 141. Ő haizalit (cin-cimmos) egbe köttő süneggel (BécsiC. 45). Ő feieknee haizala nem egotuala meg (134). Nem tebecz egy hayzalat feyeert, awag feketet (JordC. 68). Hayzaly feyeerek valanak (885). Te eletet mikent ha előttel eg zór awag hay zalon ketmenek eg golobist fel (BodC. 1). Nem buitateg meg az thyvzevl sem hayok zala (DebrC. 543). A ti haizatok szala meg szamlaltattak (Mel: Szál. 7). Magdalénának minden haja szála ége amaz égő s lobogo szoretettel (Megy: 6Jaj. IV.47). Károli is jó volt, mig nem praedált, a hajmaszála áll fel, miket hallok most elene (Börs: Lev. 8). Megáll bennem a vér és minden haj-m-szálti felborzadnak (Pal: NE. 36).

hajó-szál: ratis Major: Szót. 103.

karó-szál: tralis Sylv: UT. 1.11. [balken]. Myrt nized az te atadtiának szemiben valo koroszalat, az te szemedben valo karo szalat myrt nem veszed eszedbe (Sylv: UT. 1.10b).

kóró-szál: festuca Sylv: UT. 1.11. [halm]. Myrt nized az te atadtiának szemiben valo koroszalat, az te szemedben valo karo szalat myrt nem veszed eszedbe (Sylv: UT. 1.10b). Az vereb az vton is talal hulladokot, az ezuuege telbe az ho felött az koro szállokon (Born: Préd. 552b).

kő-szál: scopulus C. rupe MA. fels. steinklippe PPB. Egy magas kow zalrol wettek le es meg hala (Pesti: Fab.). Vízet tamasztá nekik az isben a kúszalbol (Szék: Krón. 19). Kőszál-ból kibochatol vízel tartá (Helt: Bibl. 1a3). Kő szállára let az ainszentgyuzazac (Mon: Apol. 2-3). Oh kőszáltól szakat, oh fa tömészetű vadac tyén tartatol (Hlyef: Jephtha. 30). A kő-szálak és kősziklák ki tetzenek (Com: Jan. 16). Kőszála és oltalmazója a tövisesdizsokunk azaz befogadója a tövises gazdagoknak (Hly: Préd. 1.559).

lovól-szál: pagina C.

nád-szál: arundo, canna MA. [rohr]. Tinish korona fe-ben leuen es nadzal kezeben (WeszprC. 89). Tarth vala kezeoben egy aranyas naad zaal meertekóth, hogy megh me-nee az warasth (JordC. 926). A meg szegget nádszált el n-akarya tömri (Helt: VigK. 82b). Nad szal neki ollian vala m-a kú miessek regulayok (Mel: SzJán. 279). Nád szál foru-ingadozo sziv (Land: ÚjSegis. 1.59). Nád szál látnij mentetel ki (Kules: Evang. 38). Az nád szálon louaglo faezikántok (CsIsk. 104). Hogyha a kigyót nád-szállal egyszer meg-menten elhal belé (Misk: VKert. 591). Valóban nem ingó n-szál, meg tudja állani a háborut (Pal: NU. 314).

[Közmondások]. Nem indul meg nád szál finás nélkül (Dec: Adag. 39).

szalma-szál: stipula straminea; strohhalm PPB. Hogy valaky félél rya rakandh el fundamentomra aranyath, fakozynath, zalnazalath, kynek kynek mywe, dolga meg nylatk-tatyk (Konj: SzPál. 133).

szőr-szál: pilus, capillus MA. haar PPB.

[Szólások]. Felette gondossan eszmélni és nagy ki-minden leg kisebb szőr szálon hasogatni nem jó (F: UE. 390). Tanítványainak szőr-szál-hasogatva elejekbe r (SzD: MVir. 423).

toll-szál: [penna; feder]. Sem zolhat vala sem elutyk va-hanem talzalon agyak vala az etket ev zayaba (MargL. 19). Az bölé eg kis ruhakaba takara az kőnet, touen eg tol za-ellene, leg ottan meg noma az követ (BodC. 1).

tölgy-szál: [trabs ruburnea; eichenstamm]. Deli Vid h-török fölött áll, dárdája kezében mint nagy sugár tölgy sz (Zrínyi 1.112). Milos Badankovich az kapu mellet ál, más fe-Hervoich miut két magas tölgy-szál (183). Nem állhat borostya-ha le diál az tölgy szál (1.35).

vessző-szál: [virga; zweig, reiss]. Adateek en kezem egy meertek mynt egy vessző zaal (JordC. 903). A tőkel egy kis vessző szal nőt ki (Mik: Préd. 148). Moyses egy vessző-szállal fegyverkezetté Faraó-ellen (Pázm: Préd. 111). Az szál-tón valának három vessző szálae (MA: Bibl. 1.37).

virág-szál: [flos; blume]. Leesik Juranich mint egy sz-virág szál (Zrínyi 1.165).

[Szálal]

mög-szálal: [stringo folia; abblättern]. Az káposztát es-megszálaljad, az fű torsáját kihányjad (Radv: Szak. 230).

Szálas: 1) filosus, fibrosus Kr. [voll faden]. Magassan k-nyakát fején alá hajtya, szálos rövid serényét szél hajtogat-t. (Zrínyi 1.33). 2) procerus MA. [schlauk]. Az neep, kyt lattwn-mynd mag, zalass (JordC. 147). Vármegeye a seini, ez al-vayon mind az egész Schlaunia, ama szállas tőtec (Helt: Kró-3). Ez az nép nagyobb és szálasb mi nálunknál (Kár: Bil-1.157). Ezek mind szálas emberek voltak, hasonlók az oriaso-hoz (Halt: Hllist. III.113). Az város töviben lévő szálas erdőb-esoporton legyenek (Munkrök XV.133). Magas, szálas ezeder-(Szeg: Aqu. 61). Ha szintén természetre nem volt is igen szá-l-de elnéje helyen, ábrázolja pedig akárhol is számot tehet v-1759 (Házánk 1.299).

Szálasság: proceritas MA. lingo PPB.

Szálatsēm: [minimo; am wenigsten]. Sokan voltanak g-nosz hitetlenek, ezek mindenkoron keresztényt kergettek, me-az ur istentől egy szálát sem féltek (RMK. V.132). Egy szál-se féll (Hofgr. 181. 239). Hogy valamenynyivel könnyöbbedné-e egy szálát sem, sőt még inkább ez őjfel leg nehezebben volta (Nád: Lev. 88). Egy szálát sem különböz (Deesi: Adag. 32). Eg szálát sem könnyörög vala (Kules: Evang. 196). Ő egy szál-sein fél azon (MA: Bibl. V.53).

Szálka: festuca C. fibra MA. splitter PPB. Zalcath: festuca NémGl. 264. Haragodat boctatad, ki he öle fket mikent eg zalkat (DibreC. 247). Myt neezed az zalkat te atyadlyanak zemeben (JordC. 372. 541). Ha fít ft, még az szálkája is oda fordul, a homat is (Cis. 113). Vannak olly bótánandó hűnök, melyeket a sz. irás szálkának, tsőpűnek, tsőynognak nevez (Pázm^o: Kal. 930). A hangya szálkákat viszen (Com: Jan. 52). Eo vala ellenég szemének ki-szűrő szálkája (Czeegléd: Eml-Vers. XXX.3). A halaknak nintsen tsontjok, hanem a helyett tetemek vagy szálkájok vagyon (Misk: VKert. 6).

[Szőlások]. Ne lenne mint egy szá l k a az szemünkben (MonTME. IV.270). Az én feleségem bújóczi lakása ne legyen szá l k a szemekben (Bercs: Lev. 200). Nagy szá l k a vala szemében a szomszéd Bolgárország, kinék ügyes ura Dardanus vala (Fal: TÉ. 673). Íme egy kis torma vetekedő farsam orra alá, és egy nihány szá l k a szívébe (SzD: MIVr. 237). A leg apró fogatkozásokkal temérdek nagyra száják nyelvekkel, szá l k á b u l gerendát tsínálnak (Fal: UE. 421).

[Küzmondások]. Az szá l k á t más ember szümében meg látod, az gerendát pedig az magadéban nem látod (Decsi: Adag. 45). Kicsiny szá l k á t könnyű más szemében látni (Kisv: Adag. 174). Jól példázot ununk, a szá l k á t megláttunk másokban, magunkban a temérdek gerendát-sem (Fal: SzE. 533).

Szálkácska: [festuca; splitter]. A kis szá l k á c s k a küllöm-bűzik a nagy gerendától (Bíró: Angy. 127).

Szálkás: festucinus, fibratus MA. [splitterig, fäserig]. Az lúsból szed ki amaz szá l k á s csontokat (Radv: Szak. 110). Az csukának az húsát tépegesd meg szépen, az szá l k á s csontját bánd ki belőle (112). Nem szereti a kutyák szá l k á s szőrét (Land: Újségis. I.161). A veteményes magok szá l k á s kalászatok avagy feikeket hoznak (Com: Jan. 26). Más vagyon szá l k á s, az is igen formás az adomány levélben (Felv: Dics. 30).

[Szálkáz-ik]

Szálkázás. Köröm mellett bőr fel-foszlása, szá l k á z á s a : rodviae PPB.

Szá l n y i s e m : [nequicquam; nicht das kleinste]. Az istent csak egy szá l n y e sem fűle (Boru: Ének. 219). Az ő felebaráttjoknak csak egy szá l n i segítségével se legyenec (MA: Scult. 797).

Szá l n y i r a s e m : [minime; am wenigsten]. Gyakorta biuen iew emberre oly ferefereuche, kybo egy szá l n y i r a sem bynes a zegen (Pesti: Fab. 76). Czac egy szá l n y i r a sem kemelhette őtet (Boru: Ének. 227). Az czezeműket is egy szá l n y i r a sem szá l n y i r á c (313). Egy szá l n y i r a nem is változott meg természetiben (Zvon: Osiand. 191). Egy szá l n y i r a sem gondoltam én azt (MA: Tau. Előb. 7). Egy szá l n y i r a sem különbözött meg (1186). A halál eczániera sem tekint az ti ifűságtokot (Lép: FTűt. 71). Eczániera sem vagynuk szorgalmatosok lőlőkűnről (113). Az eleven kén eső egy szá l n y i r a sem ázik meg (Com: Jan. 19). A maga szavait itt egy szá l n y i r a sem ellenkezteti (Matkó: BCák. 271). Annak betűjétől egy szá l n y i r a se legyen szabad el-távozni (Pós: Igazs. I.4). Mit írott legyen Nagod, azt is mi megértettük, de mi az végett egy szá l n y i r a is nem jöttünk (Tört. 2. L424).

SZALÁBOL: [cursito; hin und herlaufen]. A nyughatatlan, száguldo és imide amoda szalabolo emléknec tsak fűlőc mellől mulik-el az igo (Megy: 3Jaj. II.113).

1. **SZALAD** (elszallad Helt: Krón. 3. 88. Tin: Zsigm. 18. beszallad Valk: Gen. 8. Göres: Máty. 52): evado, aufugio, erumpo, snbterlabo MA. entrinnen, entfliehen PPB. Moysset se említ-sük, ki futva szalada az isten sátorába (Pázm: Préd. 124). Tűz szalad és legottan mindeneeket megemészt (MA: Scult. 877).

A vár, az hová az hadban meg-verettettec futva szaladtac, meg-szá l l a t i e (Com: Jan. 151). Futva szaladgyatok azoktól, kik lelketek idvességében akarnac meg báborítani (Czeegl: Japh. 125). A görögök úgy megfélemlettek, hogy még csak tekinteti előtt is csoporttal szaladtanak (Hall: III.100). Attul félnek, hogy arra fog szaladni az német, miuthogy másfelé nem mér mounyi (Bercs: Lev. 280).

[Szőlások]. Szalad j farkas, inadban az igazság (Fal: Jegyz. 931). Az halgatok ne legyenec oly kev re szalad-tac, hogy az tanítónak feddését el ne szenvedhesséc (Zvon: Post. I.69).

által-szalad: [transfugio; himiiberlaufen]. Földvár előtt tibort szállítani írja Károli uram; minek? Csak azért, hogy ha ő k általszaladnak, inkább ne féljenek től (Bercs: Lev. 121). Már az német általszaladt, le is esenededett vala (295).

be-szalad: [introeo, incurro; hineingehen, hineinlaufen]. Német Wybelly ált szálla táborba, minap soc élés szekér be szá l a d a (Göres: Máty. 52). Hogy chalardban az egyigű ihoc közzé be szaladhassanac (Mon: Apol. 3). Szorencsére egy cuncellista szaladt bé Czténben lármát tenni (Bercs: Lev. 280).

el-szalad: subterfugio, subterlabor C. evado, elabor MA. entspringen, entfliehen, ausflüchten PPB. Meg-állatták vala az útakat, hogy el-ne szaladnának: ubi *effugia, insederant PPB. Erőkődnecuala elzaladnioc (BécsiC. 43). Egy sem zalathata el unyd az sokassagból (JordC. 303. 507). Nekyk el zaladanac es kylemb kylemb ferre el fwtanak (ÉrdyC. 548b). Haumar lonokon el szallada (Helt: Krón. 88). Czac alég szalada el közűlec és midőn el szalladot vólna, igen lassan kullaga a hedgy oldalán fel (Helt: Mes. 305). Elszaladott, futásban esett: profugus (Com: Jan. 138). Mint egy tekergő sik chik ismég el-szaladot (Veresm: Lev. 200). Étszika fujtogatták szállásán álmában; felugrott, feit vette egyiknek, másik elszaladt (Bercs: Lev. 376. 433. 451).

elszaladás: effugium, evasio MA. entsprungung, ausflucht PPB. Örölletéc en elzaladasomon (BécsiC. 39). Tridates meg veretéc és futva el szallada, az elszaladásban egy scithiai vrkot vőtet a nyakában (Helt: Krón. 8b). Ha elszaladásban mesterkedik s kézben akad, többet nem fog enni (RákGy: Lev. 202). Meg-intették Lőrinczet az ővéi, hogy az el-szaladásra készített könnyű szerű hajóban ugranék, hogy így az ővéihez szaladhatna (Teleki: FLél. 174).

ki-szalad: effugio MA. entrinnen, entgehen PPB. Az áitoc megútuat kizalada (BécsiC. 171). Az kyal egy kys fiachkaya-wal ebak alyg zalada ky (ÉrdyC. 543). Meg nyita a róka a szíját és azonközbe ki szallada a kackas a róka száiyából (Helt: Mes. 240). Kizsaladtak előle az németek, zászlót is hat-tak az utcában (Bercs: Lev. 295).

kiszaladás: effugium, evasio MA. ausflucht PPB.

mög-szalad: [fugam capio; flüchten, fliehen]. Kór ember, kinék inai belekről elindultanak és meg szalattanak vala (Sylv: UT. I 13). Mikoron Sennacherib kirűl sídőségűl futna szaladott vólna meg, és némellyeket meg őlt vólna, én azokat titkon el temetem vala (Kár: Bibl. I.478b). Még barczot sem állottak, az mennyire meglátták, megszsaladtak (Bercs: Lev. 284. 287). A faluban érték őket az mi portásinuk, megreműltök s megszsaladtak (583).

rőá-szalad: [incurro; anlaufen, anrennen]. Deák Ferencz jókor odaért, épen reászaladt az német előtt az had (Bercs: Lev. 295).

szaladton-szalad: [ceclerrime effugio; eiligst entfliehen]. Mint tűz előtt az nád, melyet pásztor tavasszal gyujtogat, így hull az sok török és szaladton szalad (Zrinyi I.188).

viSSza-szalad: [refugio; zurüicklaufen]. Az Treuesén alúl viSSzaszaladt népnek reliquiút az hol kaphatta, megzajgatta (Bercs: Lev. 88).

viSSzaszaladás: [fuga; rückzug]. Megtudván viSSzaszaladását s megözlését Brainornek, ment igényesen Hegyeshalomhoz Hlitzter is (Bercs: Lev. 84).

Szaladánt: [so confestim conferre; sich schnell wohin bewegen]. Korlek, had szaladincezak oda haza es had latogassam meg az en batiaimat (Mel: Sám. 43).

Szaladás: fuga, evasio MA. flucht, entrinnung, entwischung PPB. Deli Vid törökök ostroma, mert tanítva őket gyakor szaladásra (Zrínyi 190). O te nagy forgó szél, állich meg futását az én gellicémnek, tarch meg szaladását (II.112). A nyúlak, mivel-hogy tsak szaladásban volna minden securitások, azt végezték magokban, hogy egy nagy tóba belé ölnék magokat (166).

Szaladó: fugiens Kr. [flüchtig]. Péter király szaladóra vévé a dolgot (Pös: Igazs. I.187). Indúl hanyat homlok minden szaladóban (Gyöngy: Char. 41). Amiolta a vajda elment, szüntelenvaló zenéboua a városban, minden készül, rakodik, szaladófélhen vagyon (Mik: Törl. 383). Radivoi gyors volt szaladóban (Könyi: III.10m. 115).

Szaladói: [facultas fugiendi; freier lauf]. Ő kegyelme nem bocsátja szaladóiira es szabad futamlásra a lámák sokfelé igyekező indílatikat (Pal: NA. 173). Nyelved kötve hordozd, ne botsál szaladóiira (SzD: MVir. 324).

Szaladócki: [fugax; lauffertig]. Gyalog es munitio szükséges, hogy, nem csak már megszokott szaladócki hadnak ösmervén az földnépe, szívossobben hajoljon (Bercs: Lev. 469).

Szaladoz: cursito, fugito MA. [hin und her laufen]. Mikoron a magyaroc Mörzburg állól haza szálladosztanac volna, vesztge löne egy édeig (Helt: Krón. 25b). A püspökök es papok látván ilyen veszedelmet, a hön ki bátorságosb holt találhat magúinak, oda szaladozának (Pethő: Krón. 243). Kezdenék néki szomorú hirt hozni, hogy az ő serege kezdett szakadozni, s ide s tova szaladozni (Gyöngy: Char. 52). Meg nem áll, szaladoz, sok felé tekereg (Orczy: KöltSz. 207).

Szaladott, szaladt: eliberatus, profugus MA. entronnen, flüchtig PPB.

SZALAJT: [fugo; in dio flucht schlagen]. A nyúlát kergetik a kopók, Déceire hajtják, de eselt vét ott nékik, más-felé szalajták (GyöngyD: KJ. 371).

SZALASZT: fugo, emitto, facio evadere MA. anlassen, entrinnen lassen PPB. [in die flucht schlagen]. Az országnac fejedelmé Sigmund nagy népel tímado Atilára, de meg veré es futna szalasztá azt (Helt: Krón. 16). Mind el veszenec a magyaroc hgtól meg válna, kiknee el metzéc orrokat es füleket es vgy szalasztác azzokat haza (26). Ez ország határiból ki kergeto es futna szalasztá őket (Ver: Verb. 230).

[Szólások]. Trwflaban hamiss bevezedőt zalaszt, kywel senkynek nem arth (ÉrdyC. 26b). Vala egy farkas, ez mikor reggel fel költ volna es huzakodné az álom után, nagyot szalasztá egyet, huzagncé valót (Holt: Mes. 293).

által-szalaszt: [transmitto; eilends hinüber schicken]. Ha Nagyságodnak túl-létit bizonyossan megértem, egy kis corpuskát is szalasztok által (Bercs: Lev. 21). Míg én Posonnál múltok, másokat által-szalasztok még na mástól (48). Talám úgy adja isten, hogy által-szalaszthatok valamit háta megé (592).

el-szalaszt: emitto, dimitto, evadere sino, elabi facio MA. loslassen, entlaufen lassen PPB. Mikoron meg tutta volna az ppa, hogy el zalasztottaak volna az madarat, monda nekik

CornC. 116). Mykepen sebesythetel meg, az nyulat el sem zalasztottak meg (ÉrsC. 357). Ha el szalasztjátok ez rabot, tehát az sakelát raytatok weszik meg (RMNy. II.158). Az Aesopus obe árnyéknak ürülve a húst is elszalasztja (Kisv: Adag. 73). Ezt, úgy látom, elszalasztottuk, mert már ennek nem lehet háta megé menni (Bercs: Lev. 179). Az strázsáink közül lovakat elszalasztván kellett nékik kergetni (512). El ne szalasztja Nagyságod az esztét (Gvad: FNót. 105).

ki-szalaszt: emitto, evadere facio MA. [loslassen]. Zent Janos ewangelista nagy ygbeet zalaszt ky zayabol (ÉrdyC. 54). Az ő száiból ki szalasztván, hogy gonosz vagy iót czelekedie (Kár: Bibl. 91).

Iő-szalaszt: [demitto; hinablassen]. Josno le nem zalasztta ew kezeet, kyt fel emelt vala (JordC. 303). Midőn az ő maga hátiából az király hátiába akar menni, az deszka leszalasztatik es az királyné az ő leányival az vízbe lötzeznak (MA: SB. 75).

mög-szalaszt: [relaxo; nachlassen]. Az test, mikoron meg zalasztak az okosságnak zabolat, nem gondol az lelekről (BodC. 10). Megh szalasztotta az madzagot es az ő tevelysege megh latzot (MNYil: Irt. 187).

SZALOGAT: [mitto; laufen lassen]. Az rawazakath az tilystevoknak gabonaokban zalogattaa (JordC. 311).

2. SZALAD: byne, hordeum madefactum quod germen emit et deinde una emu enatis ligulis tostum est C. [malz]. Árpalépény, ázott árpa-liszt, szalad vékony ebéd: polenta PPB. A meg-aszalt lisztből avagy meg csirázott szaladból (ex furre tosto vel polenta) es komlóból ser főzzettetie (Com: Jan. 85). A ser szaladbul es komlóból főzzettetik (Com: Orb. 115). Sörnek való szaladot es árpát készít (Lipp: Cal. 54. VectTrans. 23).

SZALADIA: [?]. Te Kdnek küldem egy alávalót szaladiát (LevT. II.66). Olasz szaladgya. Az szaladgyát így főzzed: az sóból mosd ki az halat, szép tiszta fazékban rakd, tölts ecetet s bort reá (Kadv: Szak. 247).

SZALAG: vimen, vinculum MA. windl Adáni. Szalag-szaj: ligula MA. ligula coriacea, ligula ferro praefixa, ferro armata PPB. Szalag-szaját metzeni valaki hátából: de cute alienus ligulas trahere PPB. Kelle az iaczo giermekiknek sarn kötődiket szalagban fel tenni (Erasm: Erk. 69). Egy merőn aranyas kamácska es egy gránatos pártá ő szalag (TörtT.² III.178).

SZÁLDOK: tiliae SI. [bastbänder]. A száldót, ha eleg vagtag, tizgolya avagy száldok veszzőlkek is meg lehet kötözni (ACsere: Enc. 271).

SZÁLI: [?]. Száli patyolatot is megirtam most Ördög Istváné asszonyomnak, hogy vegyen Szatmárt (LevT. II.325).

SZÁLL: 1) descendo, subido MA. absteigen PPB. [sich niederlassen]. Latta tewozs vylagossagot ewrya zallanya menbelew (ElwC. 61). Nemelyek zahnak nala feyere, nemelyek tordere (40). Midőn éhség befedét volna minden földöt, zallannac (descenderunt) Égiptomba (BécsiC. 17). Gondolatoc zahnac tő zánutecbe (MünchC. 168). Ez kegies Cristus legottan hozaya zalluan zola neki (VirgC. 34). Sola ő zynebe zomorusas es bynról valo keserűseg nem zalot (36). Az anygal monda neky: Zenthlelek földi zaal te read (WinkC. 277). Zalottak vala az vyzre (JordC. 533. 709). Embörnek zyweben sem zalloth, mykoeth zerzódh az vr isten (SindC. 1). Vellam zalla reaiok az eegből (DobC. 42). Az ydőkben zalla wrnak ygbeje en hozyam (ÉrdyC. 341b). Zalla ew vele az temlecznek vermben (387b). Erwendetőseeg, kyt zdm nem latot, sem ifyl nem hallot, sem embernek zywebe nem zalot (511). Hayora zalla az ew tanytwanywal (Pesti: NTest. 86). Keserűsege leuen szállac a sirbe az én fiamhoz (Helt: Bibl. I.83). Szalluan mint

az galamb: descendens sicut columba (Fél: Bibl. I.4). Ioszagod más örökösre ne szálljon (Mon: Apol. 396). Az keültre nyomorúság száll (Kár: Bibl. I.651). Nézd, mely sebesen a földre száll (Pázm: Préd. 135). Sola beretva az ő fejére nem száll (MA: Bibl. I.344). Szállók az ur istennek testi áldására (KTör: Assz. 19). Előb épül a ház, az után száll belé az ura (Fal: BE. 571). **2)** [se conforre, se recipere; sich begeben]. Más tartomint ére az ő seregével, Hydaspes folyóviznél szálla népével (RMK. IV.145). Ha megsegíti is Fileket az ellenség, mi onnét is hátrább Rimaszombathoz szállunk (RákGy: Lev. 146). Az ellenség ma fogott Felső Vadászhoz szállani (251). Az ellenség ma Halmajhoz szállott (252). Haiszter megtért, Mocsáshoz szállott (Bercs: Lev. 426). Az német az hid végében száll Vereknéhez (584. 593. 633). **3)** divertor PPBL. einkehren Adáni. Ha valaba szállandaz: si quando in nostra* diverteris PPBL. Zallot vala nemely viteznek eozevgy feleségynel (DomC. 312). Zokot zallany egi ember hazanal (ÉrsC. 431). A vendégfogadó házbán nem volt helyec, hanem istáloba kényszerítettetec szállani (Zvon: Post. I.140). Kedvetlen idő jár, ki miatt tartunk, quartélyra ne kelléskés szállani az hadaknak (RákGy: Lev. 271). Ronsyó táján quartélyra akarunk szállani (286). A sok katona pozsoni bustáiba, pajtákba szállván (MonÍrók XXVII. 14). Egy nyomorult udvarházban vagyis majorban van szállva (Mik: TörL. 106). Tzinkotára bé értem s szállottam egy paraszt gazdára (Gvad: FNót. 31). **4)** [obsido; belagern]. Isten mint lón Egörmek megtartója, ebből vitézők sok jót tanulhattok, szállott bázba mi szükség, meghalljátok (RMK. III.106). Ez wek haz, zór keel bele, nep keel bele, többé ez fele zalloth 'házban, kjth belől zálnak mek, nem maradok (LevT. I.239). Az mely szállott várat meg vettec, az witezeket fogua, az wrokat tömlőzben tartýác (Born: Préd. 245b). Más szállot vár előtt az király kiáltatá, hogy az ki fel gyuytana, negyven baz iobbagyot adna (547). Szállott várban veszedelmes az bátorságos akor, mikor kívül vigyáz az ellenség (Vás: CanCath. 107). Mivelhogy az portára nem akar vala személy szerént udvarlani menni az görög császár, ennek az fogásnak színe alatt Constanczinápolyt reája szállá (Pázm: Kal. 439). Noha latta az isten azthe heü voltodattb, de szüksegh uala, hogy proba szállion thegedett (Thevtr: NyelvK. 34).

[Szólások]. Noha minyájan maraszták, de ugyan tsak gyalog szállván sebesen néki ment az ellen bástyának (Fal: NA. 221). *Vmibe száll:* Imé egy nép ki Egiptusból es ellenbe szálott velem (Helt: Bibl. Bbb). Gálýába szállottam és a tengeren-túl dolgaimban jó darabig késtem (Fal: NE. 21). Újjabb vesztesen hartzban szállott szomszédgyával (Fal: UE. 370). Heiában diczekedik az papa, hog Petemek heliebe szallot (Fél: Tan. 228). Az örök életben az fogiatkosz helieben szal az tökelletesség (297). Már csak Károli uramat várom, az ki majd ide száll helyemben (RákF: Lev. 357). Az istennek kőniörgöttének, hog ő velek ítleitben ne szallion (Fél: Tan. 456). Valaki jó szágába szállani: *bereditatem alicujus adire PPBL. Lá bába szállott bátorsága: animus in pedes decidit (Decsi: Adag. 60). Szály m a g a d b a (45). Szállýatok magatokba immár minyájan (Pázm: Préd. 11. Pázm: KT. 30). Jobnak tartya, hog ember magában szálljon, egy vagy más félrehorgadozó tsavargó szíve járást rendbe vegye (Fal: UE. 401). Vélek perben ne szálljon (Aphi: Vend. 751). Neszállj pörbe az te szolgáddal (Zoly: Elm. 209). A furdaló kis-bíró, a lelki-esméret haragos perbe szálla véle (Fal: NE. 77). Nem alku a hatalmas istennel pörbe szállani (Fal: BE. 613). Az böles senkivel pörben nem száll (Fal: UE. 389). De a pispekségbe Hircanus nem szalbata, mert mind a ket fület el meczetec vala (Szék: Krón. 77). Szárában szállot immár szegénnek az esze (Decsi: Adag. 202). A vén tsászárnak is szárába szált az esze (Kónyi: HRom. 150). Szembe száll a bűnnel (Born: Préd. 240). Szemben kel Monozloival szallanunk (Gyarm: Fel.

116). Hogy Goliáthval szemben szálljon (Czegl: Japh. 3). A megcsalatkozott reménység szembe száll a képes dicséretekkel (Fal: UE. 387). Szállj szembe a kevélyekkel, a hatalmasokkal (Fal: BE. 601). Bár szállanának szívokba a mi fondorló urfiánk (Fal: NE. 54). Szállj szívedbe, ha vétkes vagy, fordíts meg omberül (Fal: BE. 583). Az ellenség ellen táborba szállanac az Izraelnek népei (Kár: Bibl. I.179. MA: Bibl. I.179). Mehemeth bek taborba zaloth es naponkenit feyenkre warywk, walamith isten ad ez dologhrol (RMNy. II.56). Majusnak fotára az egész hadak szállanának táborban (Zrinyi I.17). *Vmire száll:* Dávid Goliathal baivivásra szálla (Bíró: Osk. 16). Nagy álom száll az emberekre (Kár: Bibl. I.531). A böles ha hol valamit sajdit, annak fenekére száll (Fal: UE. 384). Másnak helyere szállani: succedere alicui (VerVerb: Szót. 30). A kire az én házam száll (MA: Bibl. I.12). Akarom, néki kőnyebsegére szálljon es lelkenek hűvösülésére álljon (Zrinyi I.22). Vrokat el-árulták, az ő tisztessége-mellett mezőre nem szálván, bajt nem viván (Pázm: Kal. 613). Én egyetem az idővel próbára szállhatok kettővel (Fal: UE. 395). Süprejére szállott és tellyességgel vége-szakatt te-bennem a nemes-ségnek (Csúzi: Sip. 567). Az aniaszentegyhaz almelkodo keues szá m r a szállot vala (EszT: IgAny. 31). Akaratya nekül nem zall walamy zerzesek re (RMNy. II.32). Zyveere zallya hűneky, hogy megh latogathnaa az hű atyafyatt: venit ei in mentem invisere fratres (JordC. 728). Nekem ugy tetszik, hogy valami gond szállot Kegyelmednek szívére (Fal: NE. 61). *Vmit száll:* Szívét nagy fájdalom szállya (GyöngyD: Char. 74). Nem szokása az rácznak olyan ceremoniával táborot szállani (Bercs: Lev. 591).

[Közmondások]. Ne tanítsd ánygodat ágyba szálni (Kisv Adag. 310).

alá-száll: **1)** descendo MA. herabsteigen PPB. Alá-szállani a barlangba: in specum *degređi PPBL. Te menekből ala zalal (PeerC. R). Lata ala zalani egi tñves angialt (VirgC. 33). Zaly ala purgatoriomba (61. TelC. 99). Az lelkek, kyk az toban ala zaalnak uala, meg hasasulnak uala (SándC. 37). Alá szállnac a sérbe (Helt: Zsolt. 177). Az egész egek is alab szaltac es le czeckentec (Born: Préd. 9). Űl vala Illyes az hegy tetei-en, monda nékie: Az király paranczollya, szállý alá (Kár: Bibl. I.331). A nap fel jövén a mi zenitűnkre tavaszt tsinál és ismét alá szálván ősz (Com: Jan. 6). Ne szaggass aűle tisztekre, a mellyeknek érdemek már alább szállott (Fal: UE. 381). **2)** [depauperor, debilitor; verarmen, schwach werden, sich vermindern]. Mef dolyot hogy az czazar halla, mérge ottan alab zalla (ÉrsC. 506b). Egy igen gazdag ember vala, ki nem igen soc idő múlva alá kezdé szállani és igen el szegényedui (Helt: Mes. 321). Az időueény te ellened fel menekedic, te pedig igen alá szállasz (Kár: Bibl. I.184). Az oroszlanok levinek nevezetnek, a mikor megvénhednek, minthogy akkor osztán erejek alább-alább száll (Misk: VKert. 57).

alászállás: demeanulum C. [descensio; das herabsteigen]. Az zent atyak meg vizagtaltatnak Cristusnak lynbosban valo ala zallasa mya (CornC. 96). A nap immár alá szállásban vala (Hall: IHist. III.52).

által-száll: [trajicio; übersetzen]. Ha az mi hidunkot elbonthatja Kleklspergh, az is általszáll az Dunán Pestnél (Bercs: Lev. 586). A német, mibelt összegyűlekezhetik, az pozsoni mezőre akar általszállani (636).

be-száll: **1)** descendo, incendo, immittor MA. hineinsteigen, einköhren PPB. Bel zalwan Jesus az hayoczkanab által eveze (JordC. 378). Mykoron bel zallott volna az pyspekségben (ÉrdyC. 544). Azon napon, hogy zent Hugo be zalлот volna az pyspekségben, yewe egy feyer hatyw oda (637b). No hamar Altvitzbe Frater György be szálla (Helt: Canc. 75). Az eccle-

síakba be szállót szokas meg tartassek (Pécsv: Fel. 853). Az lét capitányok zászlója alatt az magyar nemzetség bé szálla Magyarországon (Pázm: Kal. 436). Tösmör miat szul bé sellye szobájában (SzBodó: Sódics. A4). Beszálla Szebenben és azon télen Medgyesen az országnak gyűlést csinálá (TörtT.² 14). Mihelen Homonnay és Radul vajda elosztatják hadokat, ő is legottan beszáll helyében és az békességhez alkalmaztatja magát (431). Nyitrára beszállott imét az németem (Béres: Lev. 74. 129. 181). Nyilván valami aszszonyi kép szállott bé szívedhen (Fal: NE. 5). **2)** [obsido; besetzen]. Az Vezule hegynek ő körületiben, jeles szm népek laknak az mentiben, ezt egészen az kik beszállották vala, kulesos városokat rajta raktak vala (RMK. II.27). Noe fiai szaporodának gyorsan, nagy kéz földet őe be szállának (Valk: Gen. 5).

el-beszáll: [ingredior; einkehren]. József el-beszálla jegyével egy istállóba (RMK. II.58).

belé-száll: adeo possessionem Kr. [antreten]. Az örökségbe belé-szállani: haereditatem *adire PPB.

egybe-száll: [concurro; zusammenkommen]. Chazaar erey velők lewen, zallanak egybe az Tyza Duna közbe (ÉrdyC. 397b).

el-száll: **1)** [secedo, digredior; weggehen, sich entfernen]. Károly el szála a vár alól és méne Szepességbe (Helt: Krón. 64). Közliúrel beszélgetik, hogy elszállottak alóla, de bizonytal nem tudjuk (TörtT.² 1380). Ocskai, ha erő nem gyün ellene, elszállhat, az hová akarja (Béres: Lev. 693). **2)** [transeo; übergehen]. Kinczei el szálnac egy őzuegy aszonra (Born: Préd. 537).

[elszállás]

hold-elszállás: [occasus lunae; mondesuntergang]. Őszveakadnak az némótel épen holdelszálláskor, őszvepuskázna (Béres: Lev. 190).

hátra-száll: [recedo; sich zurückziehen]. Mi reggel innét hátrább szállunk Fülehez közel (RákGy: Lev. 147. 152). Mi most inkább elő megyünk, mintsem hátra szállanánk (181). Kemény János uramnak szükség volt hátraszállni (245). Mementest az ellenség csak Rimaszombatik hátra szálljon is, mindjárt kiindulhat (271).

hátraszállás: [receptus; rückzug]. Nekünk is nagyobb búsulásunkra volt az utolsó hátraszállás, hogy nem az első... Az hátraszállás kevés kárral volt, az ellenség is nem dicseked vele (RákGy: Lev. 295).

ki-száll: **1)** exscendo, diverto MA. aussteigen PPB. [ausgehen]. Azommal kywe zalla az vyzből (JordC. 362). Jwanak Genezaretnak földében es ky zallanak, es mykoron az hayobel ky zallothak volna, legottan megh esanereek őteth (ÉrsC. 4). Sarkadon kiszálla, Kölesérőtt az földnépe rátalála (Tm. 27). Hamar szalada Bissussal, táborból hamar kiszálla (RMK. IV. 121). Ha az mi hadunkot megtollatja Kleklspergh, ez is kiszáll Csulókúzból (Béres: Lev. 586). Most már bíre, hogy na az lovassa kiszáll, az yzalógia peng Nagy-Magyarhoz gyün (590). Távul hagyván a vársi zurzavart magános tsendes lakásra ki-szálla (Fal: NU. 278). **2)** [invehor; losziehen]. Ky zalla ty ellentek Leon Ešebonnak kyallya (JordC. 263). Sokan az vének-közül mellotte ki-szállottak és az észvesztő papok-ellen meg-óltalmazták őtet (Pázm: Kal. 554). Pálí azt mondta, még kiesip egyszer, ha succéál csupás, kiszáll, ha nem, csak békelni kell (Béres: Lev. 626).

kiszállás: exscensus C. exscensio MA. [processus; das vorrücken]. Jelentse meg Nagod, mi az oka az Nagod kiszállásának, hogy értvén tudhassuk mi is, mi adott okot Nagodnak az kiszállásra (TörtT.² 1421).

környül-száll: admoenio C. [circundo; belagern]. Latanyatok az ellenséglől Jerwsalem varasath keről venny, zallany: circundari (JordC. 603). Harmad napon pénteken környül szállák, nagy roppant táborral Sziget alját elfogák (RMK. VI.134). Az jablonczai kastilyba bészorult Kicsán vagy három század magával, körül-szállottam s feladták rabul magokat (Béres: Lev. 43).

lő-száll: **1)** descendo C. MA. absteigen PPB. Le zallna kamorayabol lata az aztalekott magassan meg nettny (Ehr. 83). Őltőziel temetől iob ruhaidba es zal le a zőrdre (BécsiC. 6). Kie a haitzant vadnac, ne zalluac le valamint feluennee ő hazocho (MünchC. 59). Ki mene a városból Oliuetim hegiere es leh zalla onnan (WesprC. 52). Le zalla az zamar latarol (VirgC. 46). Mikoron leve zallot vona az hegyről (JordC. 374). Pokolnak meelsoghere zallaz lee (387). Az verembe le zal ev vele (DomC. 230). Senki fel nem megen az isteni gondolatra, hanemha lezal őmaguac alazatossagara (VitkC. 8). Le zallott ez földnek also rezere (ÉrdyC. 539). Zenztseges győlekezteth el hagynak es wylaghy eethre zallnak le (ÉrsC. 248). Le szala Egiptusnac minden részébe (Helt: Bibl. LG2). Le szállot az zapor őss (Fél: Bibl. 11). Az zuzmarásos idő mégsem szállott le (MonIrók. XV.21). **2)** [devertor in hospitium; einkehren, absteigen]. Yevenek egy faluba bee, holoth lezalanak (DebrC. 515). [A császár] zalla le Tessalonica varasban (ÉrdyC. 593b). **3)** [sedor, desino; sich legen, auflören]. Az eo daganagya le zalla, el muleek (DomC. 315). A peor pattwar le zallyon es semmywe legyen (RMNy. II.157). Az privilegium le szál: perditur (Ver: Verb. 272). Pőri le szál (condescendet), melynek utanna, ha akarja, ujonnan kel kezdeni az pört (287). Bírókat rendelt és papi főjedelmet, kinek tanításából le szállanának az egyenetlenségek (Pázm: Kal. 497). A daganat fel-dagad és le-szál: tumor intumescit et desidit (Com: Jan. 58). Az Kegegy-med leveléből megértettem, hogy megeseendesedének és le-szállanának az vármegyék; adja isten, hogy leszálljanak (TörtT.² 1429). Végre le-szállott, száraz menykövekre fordult mérge, epésége (SzD: MVir. 214).

lőszállás: **1)** descensus C. descensio MA. absteigung PPB. Lőn hasonlatos az vr istenhez pokorra valo le zallasaba (VirgC. 31). Lyőn zeit Ferencz hasonlatos vrunkhoz az purgatoriumba eztendőnek lezallasban (58). Verebnek le zallasa földre (ÉrdyC. 632). A gyopárnak vize a nyak tsapnak le zallast meg gyógyítja (BaytheA: FivK. 69). **2)** sedimentum C. [das fallen]. A Nilus vízenek árjának le-szállása után a seppedékből egerek lettek (Ker: Préd. 248). **3)** [finis, intermissio; das auflören]. A hadleszállás után az vitézeknek határookban való magok megtartásának az bűnért való megbüntetetés és az fölelem zabolájok (RédTem. 17).

nap-lőszállás: [solis occasus; sonnenuntergang]. Érkezőnek napleszálláskor 6 óra után a franciai követek is (MonIrók XVIII.26). Oda érkeztem még szürkület előtt, nap-le-szállása után nem sokára (SzD: MVir. 114).

[lőszállat]

nap-lőszállat: [solis occasus; sonnenuntergang]. A szeke-rek napleszállat tájban bejövének (MonIrók. XXIII.32).

még-száll: **1)** subsido MA. sich niederlassen PPB. Zalla meg Nadaber newó varasban (ÉrdyC. 542). Ez vyteezők szállottak vala meg eegy zsep kyas mozon (547b). Es megszálla ott: ibique mansit (Fél: Bibl. 5). Egy szép kúttor-rásul sok társával Delimán meg-száll (Zrinyi II.38). Éhség és a szükség vagon, a hol járniak, nyomorúság, inség, a hová meg szálnak (Orczy: Kült. 44). **2)** [castra pono; das lager aufschlagen]. Mennyenok ky cennen es zallnak meg Fyariotnak elleneben (JordC. 37). Elindulnan Sukhotból meg szalanac Edhauba: castrametati sunt in Edham (Helt: Bibl.

LIHt). **3)** [divertor; einkehren, absteigen]. A gazdához megszállani: *divertere ad hospitem PPBl. Mikoron egy atyjafiát kérésztük volna, Olaton meg szállottunk vala (Gér: KárCs. 328). **4)** [haereditate obvenio; die ertschaft fällt zu]. Ha hothon thewrthnyek, thieathi ez nemes ewlys mynden az zantho feildwel neky thyztan es zabradon meggy zalyon (RMNy. II.17). **5)** [sedor, debilitor, deminuo, desino; sich setzen, sich legen, schwach werden, aufhören]. Meg-lahadok, meg-szállok: detnmeo PPBl. Veenuseegh, mykoron ember meg kezd zallany (ÉrdyC. 131). A vizec kedig meg szállánac (Holt: Bibl. I.D). Reggelre kelwe az daganag es hat ugán ygón meg szállott (LevT. I.202). Az aszszonyi allat ha ötedszer avagy hatodszor férhez megyen, jegyruhaja annyira meg szál, hogy vegtere igen keves leszén (Ver: Verb. 166). Czelekszi, hogy az szél-vészi háboru megszállon es leczendeszedgyéc (MA: Tan. 194). Nem lépnek bé a templomba meg szállani szívvél es szemmel a szentség előtt (Fal: NA. 147). Kétes szívvél válagatnak a tanátsban, sohul tellyesen meg nem száll kedvek (Fal: UE. 403). Megszál a víz, a bor: das wasser, der wein setzt sich (Adámi: Spr. 203). **6)** obsido, admoenio C. belagern, umgeben PPB. Azok, kiket meg szállottak: obsessi C. Meg-szállani a várost: *cingere urbem copis PPBl. Mykoron Samariat ellenseegeek meg zallottak volna (ComC. 171). Nemely eordgeotol meg zallot ember (DomC. 241). Nagy haddal be yowe magyarraa es zallaa meg Vng vaara (ÉrdyC. 400b). Varasaut meg zallottaak az törökök (589b). Kewer twlkok engometh meg zallottanak: tauri pingues obfenderunt me (KulcsC. 40). Görögöktől az Troja megh zallatek (CsomaC. 31). Megzallnak: circumdabant NémGl. 301. Az theoreok Palotát meg zallotta es igen lwtety (RMNy. II.331). Isten is meg szállja egyeb emberek színet, hogy ők is iol kezdne szolni (Born: Préd. 481). Az őrdögtől meg szállott embert az keresztyén ember meg rivasztja, hogy igazat mondgyon (Pázm: Kal. 61). Ez baromi értetlenség es megvakult kemény nyakuság megszállotta es elfoglalta az egész világot (MA: Tan. 73). Az szép czuda czillag az ő szemeket szívetek megszállotta, hatotta (MA: Scult. 124). A meg-szállottac, ba ki-rohannac [a várból], vízszáa üzettietnec (Com: Jan. 151). Megszállá Palotát vezér ennyi néppel, sok ágyuval, elég tüzés mesterséggel (Zrinyi: ASyr. 37). Soha olyan várost meg nem szállott, melyet meg nem vőtt (Misk: VKert. 82). Mentem Szent György alá, kit megszállván, a bennlévő ellenség megadta magát (Bercs: Lev. 465). Bizonyossan Úvjárt akarja az német megszállani (513). A bornak szesze-ereje meg-szállá fejeket (Fal: NA. 2).

megszállás: 1) mansio Helt: Bibl. I.Kk3. [das einkehren]. Ez világi élet czac olly mint az meg szallas es vton iaras (Born: Préd. 450). **2)** obsidium C. obsessio, obsidio MA. [belagerung]. Nem leezen egyeb myt eenytek az meg zallanak okaerth (JordC. 261). Danetriensis nevy varasnac meg zallasa Fvlyptól, burgondia beli hercegtől lőtt (TelC. 130). Semmi annál egyeb nem maradott a megszálláskor es a megkőrnikezekor, mellyel meg kőrnyekez tégedet az te ellenséged minden városban (Kár: Bibl. I.184b).

megszálló: 1) diversor MA. **2)** obsessor C.

oda-száll: [progredior; vorrücken]. Kronczfeld regimentje elérkezett Magyarországra, Pandorfra odaszállott, a hol ő volt (Bercs: Lev. 320). Somogyi uram írja az hadunk casussát, hogy odaszállott közel hozzá az csallközi németnek egy része (608).

reá-száll: 1) [descendo; herabsteigen]. Bekeseg ez haznak, es ha az baaz melto leend, rea zal ty bekesegethek (JordC. 382). Veen atya ystentől tyztességhet ellyen nemő hű rea zallo zowal (857). Reeaok zalwan istennek ygassagus haraghiya (ÉrdyC. 13b. 156). **2)** [hereditate obvenio; durch ertschaft auheimfallen]. Kateryna meg marada, az kyralsag rea zalla (ErsC. 456b). **3)** [obsido; belagern]. Azon fél wrac Budat ra

szállýac (Göres: Mátý. 58). Az serenchenec Constantinapolt rea szállottac (Mon: KépT. 39). Nabuchodonozor Jerusalemét immar rea szállotta vala (Kár: Hal. Oiiij). Paranczolta, hogy az nép rejá szállana Dávidra és az ő embereire: praecipit, ut populus obsideret David et viros ejus (MA: Bibl. I.267). Az várost is reánk szállotta vala hadaival (MonTME. V.120). Prágát reá szálván, mind az athnámekat s mind a koronát ki vevé kezéből (Monlrók VIII.98).

reászállás. Erekségnek rea zallasaerth: propter haereditatis successionem NémGl. 381.

szembe-száll: [cougredior; sich in kampf einlassen]. Ha nyaron szembe nem szállhatunk is ellenségünkkel, télen jó processusokat remélhetünk (Zrinyi II.204. SzD: MVir. 56).

szállton-száll: [continenter cado; in einem fort fallen]. A földről az vizec szálon szálnac vala (Sztár: Vízöz. A4).

vissza-száll: 1) [revertor, recedo; zurückgehen, sich zurückziehen]. Télen jó processusokat remélhetünk, mikor a török visszazáll (Zrinyi II.204). Vissza szállottam Majténhez és az kótya-vetyére való őszvehordozásban fáradozunk éjjel nap-pal (Bercs: Lev. 44). Haiszter vissza szállott, az vizek közé vette magát (101). Indul, vissza szál a vitéző nép: die kriegsvölker rücken an, ziehen ab, ziehen sich zurück (Adámi: Spr. 203). **2)** [redeo; zurückfallen]. Rezem mynden pénnelkewl meggy wyzza zalyon az Dragffy Jánosra (RMNy. II.17). Az Szaniszló nevű falu holta után Redey Ferkőre visszazálljon (TörtT. 2 IV.132). Hogyha halála törtémék, szálljanak vissza az én feleségem atyafiakra (135).

vissza-szállás: [receptus; rückzug]. Mirevaló volt Károli uram visszazállása, nem tudom (Bercs: Lev. 101).

Szállakoz-ik: [descendo, residio; absteigen, sich niederlassen]. Emez uralkodó indulathoz, akár hová szállakozott legyen, mennél közelebben lehet, úgy szökjél (Fal: UE. 378).

[Szállandó]

Szállandóság: successio Kr. [nachfolge]. Az o testamentomban volt az papoc között valami rend szerint való kőuetkőzes, mint az helibeli szállandóság is (EszT: IgAny. 167).

Szállandogál: [pedetentim descendo; kleinweise fallen]. Éjjel hó is szépen esett, nappal is szállandógált (Monlrók XVIII.7).

Szállang, szállong: sparsim volvor, volutor, volo SI. [zerstrout fliehen]. Az ellenség megrémülván, magokat megadgyák, egyebec el ozzoltatván szálanganac, szélednec (Com: Jan. 151).

ki-szállong: [discedo; sich entfernen]. Neky my kőzölwnk ky zallonghwan megh haboryotttak tyeket bezeddel (JordC. 761).

Szállongó: [veles; plänkler]. A tatárságnak hol mi szálangoja a Barattyon által útven fel gyujtja Esztárt (Bartha: Krón. 38).

Szállangol: [singulatum advenio; einzeln ankommen]. Magyarok seregéstől nem bocsátattak, hanem csak szállangolók mentek valahányan (Kem: Élet. 54).

Szállankoz-ik: dispergor, ventilor MA. [einzeln ankommen, kleinweise fallen]. Szállankozó: sparsim se volans MA. Föltonként szálankoznak mint az vert hadak (Pázm: Kal. 369). Az földre szállat fehér havat mint szállankozo gyapjat (MA: Bibl. V.66).

be-szállankozik: [mano; einsickern]. Szomakjában egy chóp vér beszálankozot (Zrinyi II.39).

el-szállankozik: [dissipor; sich zerstreuen]. Győjcsed ismét földökre az elszállankozot népnek sokaságát (Pázm: Imáds. 304).

Szállás: 1) [descensus, successio; Ubergang, nachfolge]. Az jóság szállásának tulajdonosságát és uralását magának tartotta: juris successorii proprietatem et dominium pro se reser-vaverat (Verb: Verb. 132). Azoc az irasec az kezről kezdre valo szállas által az első könyűeknek meg íróitól maradtac az vtnomoc vadokra (EszT: IgAny. 177). 2) hospicium Pesti: Nom.⁸ 80. taberna, taberna diversoria C. stabulum MA. [mansio, statio]; herberg, gasthof PPB. [standort, wohnsitz]. Szállásért való fizetés: locarium C. Szállást ad: hospitari, hospitium praebere; szállást tart: hospitari, diversari MA. Fris szálláson lenni: *laute diversari; házához szállásra fogadni: *excepere hospitio; minden szállásokat bé-nyargaltam: *circumcursavi omnia PPB. Be mégén vala zállasocba (in vicos), falucba auag városocba (MünchC. 83). Sietenec az legőñoc zállasocra (GuayC. 58). Kezdek meg tiltani, hog senki a városban zalast neki adna (WesprC. 15). Ezek leenec Yzrael fyaynak lakodalmu es zalasy: hae sunt mansiones filiorum Israel (JordC. 188). Kerkyetek meg, ky vaçon ot melto zallaasth adny (382). Mykoron eo tarsynak kellene mennyk zallassa (DomC. 121). El menel az ő zallassara (VitkC. 74). Nem tudom, hol lezen zallassom, balasom (BodC. 2). El erede az zalasrol az veehez (DebrC. 518). Egy zallasson zalannak megh (ÉrdyC. 666b). Hol lezen [az én lelkemnek] zallassa, hol lezen ez eyel megh maradasa (ÉrsC. 302b). My okkerth nem bagya Kegelmec emekem salahst adny az my felsiges wrunk varassaban (RMNy. II.58). Meg mutattatic a sido népne a pusztaba valo zallassinae szama (Helt: Bibl. I.f). Haz, zallass, korcsoma: taberna (Ver: Verb. Szót. 30). Tsintalan zallassokon erköltstelen vendég-fogadókkal kell vesződni (Pázm: Préd. 85). Szállásra való ménésnec ideje vagyon: propinquat ad vesperum (MA: Bibl. I.236). Annakutánna Gőntzön es Debrecezenben lőtt deakul tanulgatásomnak zallassa (MA: Scnt. 3). Nem rókáknak, borzoknak Sziget zallassók (Zrinyi I.144). Egy pár napra zallassat kérek (Fal: TE. 651). 3) [castra; lager]. Nőzied ma az assiriosoknak zallassit (castra Assyriorum), mikent méltó lőttel latnod az egiptomiaknak zallassit (BécsiC. 30). Meg vorem tú ifaitokat es felmentetem tő zallastoknak (castrorum) bűzet tő orrotocba (221). Meg keserteec Moysesht az zallassba: in castris (KulesC. 156). 4) obsidio MA. [belagerung]. Egőr zallassa előtt Dobó István egy inasát Vas Miklóst felbocsátván (Tin. 146. Güres: Máty. 52). Egy bírú kiált vala: Jaj minden firtúnak, vég jaj minden asszonyi állatoknak... Mind az zallasskorig ez így lett vala (RMK. VI.181). Meg észed a te fiadnac és leányidnac húsokat, mellyeket az te wrad istened adott te néked a zallasskor és a megszorítás-kor (Kár: Bibl. I.184b). Jerusulem zallassakor (Fél: Tan. 84). Az várak zallassának mi unár békét akarunk hagyni (RákGy: Lev. 286). Trója veszedelmét, Romának zallassát, Aeneas, Ulysses hosszas bujdosását (Orczy: Költ. 6).

béres-szállás: conductum PPB.

háló-szállás: [diversorium; nachtlager]. Háló szállásán főzetett volt egy öreg kandér káposztás húst az utra (Monirók VIII.377).

lakó-szállás: [habitaculum; wohnsitz]. Ez világ végén, holott az fenyas napnac haylékot az isten helyhezitetet szépen eo lako zallassának (MA: Bibl. V.9b).

marha-szállás: condascensio honorum Ver: Verb. Szót. 6.

tábor-szállás: [obsidio; belagerung]. Az portát most expediálhatnám örömröst, az austriain tábor-szállás is meglehetne, haugyan lesz ideje (Bercs: Lev. 693).

tanuló-szállás: [cubiculum discentibus inserviens; studiumzimmer]. A collegiumban nappali tanulószállásul a kapu felett való házat rendelék (Bethl: Élet. 244).

téli-szállás: hibernaculum PPB. [winterquartier]. Ezen hires ember egy téli szállásban egy asztal felett meg találá ereszteti csuszamló nyelvét a táborban viselt dolgairól (Fal: NE. 14).

vár-szállás: [oppugnatio arcis; stadtbelagerung]. Ha békeséges idő volna, akkor mikor nints várszállás, hanem tsak rablás, a lovast hamar elkiűldhetnök, valabová szükségos volna (Zrinyi II.182). Ellhatta az vár szállásokat (Thurzó: Lev. I.32).

Szállásocska: diversorium C.

1. **Szállat:** [descensus; das hinabsteigen]. Ymadlak pokolba zallatodert (PozsC. 18).

nap-szállat: [solis occasus; sonnenuntergang]. Egyhuzomban mentem Kémec nevű magyar faluba, napszállat előtt érkezvén oda (Monirók XVIII.101). Maradok Nagyságodnak Jaszliszka, napszállat előtt alázatos szolgája G. B. Miklós (Bercs: Lev. 189).

2. **Szállat:** [immitte; binablassen]. A földre szállat febrőhátat mint az szép szállankozo gyapjat (MA: Bibl. V.66). Sci-tából ki hoztam őket, széntséges lőlkömet refojok szállattam, az körösztén hűtre fiam által boztam (Zrinyi I.12). Ellenségedre fogok kárt szállatui (II.60). Jupiter Danaéra magát aranyul szállattat (105).

még-szállat: [sisto, facio desidere; lagern lassen]. Fejérvár alatt még-szállatták ő hadokat (Tin. 20).

Szállattat: [hospitio recipio; beherbergen]. Egy sátorat a basa hamar vonyattata, ott nagy tisztóséggel abban szállattatá, főfő lerekkel néki udvartata (RMK. III.271).

Szálldogál: descendo pedetentim MA. langsam hinabsteigen PPB.

Szálldos: [volito; herumfliegen]. Nagy fekete hölök sűrűn szálldosínak, s ott körülül kerengvén ekkép kárognák (Thaly: Adal. II.273).

Szállít: 1) facio subsidere, immitto, colloco MA. [statuo; herabsengen, absteigen lassen, führen, beordern]. Az zent leelköt el valaszt az bodog odcantowl es zalloytaa az aldot wrlesusnak őleeben (ÉrdyC. 484b). Szakmárja jó volna búzá szállítani (RákGy: Lev. 149). Tisza mellől szállítsanak szályokat (RákF: Lev. 176). Megindítom az hadakat és szállásokra szállítom (Bercs: Lev. 369). Mivel igen messze voltak az hadak egymástul, azért egy fáradsággal füvellésre szállítottam őket (482). Mintha kocsisomat a bakról a hintóba szállítanám (Fal: NE. 73). Porban szállította, vasat vert kezére (Orczy: Költ. 14). 2) [facio succedere; nachfolgen lassen]. Im nekod bagyon orzagomat, rad zallyttom kyralsigomat (ÉrsC. 456b). Az atyoknac őrkéségébe zallassit őket: ei in hereditatem succedant (Helt: Bibl. I.Eee). Az ő atyoknac őrkéségébe zallassit őket (Kár: Bibl. I.146). 3) remitto, sedo MA. [stillen, besänftigen] PPB. Az asszony az községes lőlkömet is nagy búcsen oktatja, urhom nem voltán pereket szállítja, nemes népeknek is háboruit oltja (RMK. II.36). Ezek az isten haragját nem szállitták (Fél: Tan. 500). Az el esőt ember köteleessé tétetűt vala isten haragját szállítani (Zvon: Post. I.116).

[Szállások]. Ezek embert gyakran eszére hozzák és szívében szállitták (Pázm: KT. 35). Azokat az kinokat őszvősséggel mind feidükre szállittya (Lép: PTük. I.275). Szállitson szerenhe minden veszedelmet en ifjú fejemre (Zrinyi I.157). Isten esászárok közt békeséget szállitja, az frigy adat egy ostorút bocsátá (Tin. 209). A különböző véle-

kedésnek ekát akkor adam elő, mikor a paradicsomnak minéműségére szállítom beszédemet (Mohn: JÉpül. 9).

alá-szállít: [deprimo; herabsetzen]. Alább szállítani a gabona árát: levare annonam PPBI.

be-szállít: illoco, introduco MA. einführen PPB. A sido népet az igiretnee földere beszallita (Helt: Bibl. I.43).

egybe-szállít: [conjungo; vereinigen]. Allá időne Macrinhoz Pamoniába és egybe szállita az ő népet az Macriunak népével (Helt: Krón. 11).

föl-szállít: [facio conscendere; hinaufführen]. En föl zalloytalak tyteket Egyptomból es ky hozalak az zolgalathnak hazabol (JordC. 328).

ki-szállít: [facio egredi; aussteigen lassen]. Az követet az hajókból kiszállítván és az szekerekkel együtt az Morova berkiből kihozván szállította az én sátorom alá (MonIrók XV. 10). Meg-parantolta vala, hogy derekas hajót ki-szállítanak, a melyeken az egész napnyugoti világot magához bódoltatná (Misk: VKert. 81).

lő-szállít: 1) facio considerare MA. [facio descendere; absetzen, absteigen lassen]. Ott zalloytaak le ew satorokath: ibi castrometati sunt (JordC. 190). Hogyha valamit a tanacztul kermi akarnának, az badat szállitanac le: ab armis descendant (Decsi: SallC. 24). A hó pénzec kifizettetván a vitéz had le szállittat és fegyveréből ki állítottat (Com: Jan. 152). Mint egy meg benuit paripa le-szállította urát (Fal: NU. 285). 2) sedo, restringo C. placo MA. stillen, besänftigen PPB. Mykoron keretteneek, hogy ez nagy kemény életben ev maganak le zallehtana az az hog jl kemény életet ne viselne, ffelele: Valaky tuga magat sokayg elny, le zallehon maganak es hallogassa, holnapozza azt, ammy[ti] myelkedhetneek (MargL. 43). Ez igen iambor vala, azért minden haborusagot le szállitta (Szék: Krón. 97). Naponként törénys is állt es soc fele pörökot le szállított Magyarországra (Helt: Krón. 129). Ha hyweu akaryatok az my kegvelmes fejedelmőnkkel az frygyet meg tartany, tehát minden ellenkezőeknek yndtasyth le szallyceyatok (RMNy. III.92). Az hosszú tűrő le szállította az háborgást (Kár: Bibl. I.611). Leszálltan pedig az ıro deak az seregőt: et cum sedasset scriba tnrbas (Fél: Bibl. 214). Két nemzetségnek gyökeres gyűlölségét le-szállították (Pázm: Préd. 114). Egy nyelven ember oly egybe-veszést szerez a nagy fejedelmek között, melyet sok tanatos nagy emberek nem tudnak le-szállítani (810). Szoll azon vőrsőngészrűl, melyet igyekőzic köztőc feddsképpen le szállítottani (Zvon: Post. II.434). Tőrekedtem haragját le-szállítani (Nyr. X.469). A vízözönt le-szállította (Ily: Préd. I.219).

lőszállitás: decisio C. [remissio, sedatio, dilatio; stillung, unterlassung, das aufhören]. Ez fő fayást hoz es wraságoknak le szállítását 1591 (Kal. C7). A külső perlekedések le-szállításában szorgalmatos gondot visel (Pázm: LuthV. 248). Néha elhallasztás, le-szállítás adatic: interdum dilatio adhibetur (Com: Jan. 136).

még-szállít: 1) [facio considerare; sich niederlassen machen]. Meg-szállítani a táborn: castra metari PPBI. Őket ah nagy isten itt mind megszállítja mint ah zsidó népet Kanaánnak földében (RMK. II.17). Az tabor mestereinek meg parancsolam, hogy az tábort mindgyart meg szallicsak (Forró: Curt. 714). Siklősnál meg szállította volt táborát (Zrinyi 172). Károli nram hadait megszállítván Mocsonokon, megindultam Sopron felé (Bercs: Lev. 303). 2) [sedo, remitto; stillen, beruhigen, ein ende machen]. Ymachagot teweem meg zalloytaa az tengőrnek habaat (ÉrdyC. 527). Ez a betegség nem aféle volna, kit orvossággal meggyógyíthatnának avagy kötözéssel megszállíthatnának (RMK. VI.420). Sok heleket houal be hintenek es az hidegőt is meg nem szállittak 1572 (KBécs. Ev4). Igen nagy hirtelen egy

szélet támaszta, kiuel az vizeket meg szállítanánya (Sztár: Vízű. A4). Nehéz volna az ő harsago czevegéseket meg szállítanom (MA: Tan. 47).

vissza-szállít: [reduco; zurückführen]. Már részét a hadaknak ismét visszaszállították magok helyeire (Bercs: Lev. 296).

Szállítás: illocatio Kr.

maga-szállítás: [demissio sui; selbsterablassung]. Szolgai engedelmességre való maga szállítása (Zvon: Post. I.121).

Szállítat: [deportare curio; fortschaffen lassen]. Tseléideit könyveivel s nevezetesebb féltő portékáival Enyedre szállította (Bođ: Pol. 196).

Szálló: 1) descendens, subsidens MA. absteigend PPB. En istenem ne cendessőll en rvlam, mert ha rvlam vezteglez, továbbá zallokhoz hasonlóm verembe: assimilor descendenti-bus in lacum (DöbrC. 73). 2) diversans MA. [hospes; einkehrer, gast]. Az ő háznál sincz sok szálló (Decsi: Adag. 172). Tsintalan szállásokon erköltstelen vendég-fogadókkal kell vesződni, kik víg ortzával fogadgyák, de üres erszénnyel szomorún botsátták szállójoakat (Pázm: Préd. 85). A test olyan, mint egy ház, kinek szállója a lélek (László: Petr. 94). Ez az istenese lelek soha üressen nem megyen be, a hova szállóval be fogadtatik (Lép: PTük. I.183). Rosz a szálló a szálláson (Tof: Zsolt. 34). A jó lakót vagy szállót marasztjuk (Megy: 6Jaj. III.27). Egy vískőba nyomorgok, mégis szállót adnak reám (RákF: Lev. 282). 3) [obsidens; belagernd]. A vár avagy castély meg-szállítat avagy vár szálló táborral környűl vétetic: arx obsidetur vel obsidione cingitur (Com: Jan. 151).

[Szállód-ik]

még-szállódik: [divertor; einkehren]. Ott megszállódván egy néhány nap mulatánk (Cserei: Hist. 197).

SZALMA: stramen C. stramentum MA. pala JordC. 528. stroh PPB. Semi ferfyunak vezedelmesh azonyembernel es azoniembernek ferfyunak, mynd az kettő zalma, mynd kettew zen (VirgC. 135). (Haragod) megh emeeztee hűket mynt az zalmaath (JordC. 41). Az tyzta gabonath gyéthly hűv czyreben, zalmayath kedegh megh eegty (528). Fegzyk vala zalmakon (DomC. 122). Ha arany, ezyzt leend, haat meg tyztwl, ha zalma es hozdorya, haat meg eegy (ÉrdyC. 540b. 614). Szalma es abrae elég vagyon nalunc: palearum quoque et fœni plurimum est apud nos (Helt: Bibl. I. K4). Megnyúztá, bört szalmaual kitűmeté (MonIrók III.95). Meg-elégszik a pusza szalmával (Czegi: Japh. 61). Ha ily draga a szalma, hogy lészen a széna (Kisv: Adag. 484). Szénát szalmát ingyen követelnek (MonTME. II.126).

[Szólások]. Hamisságából nem tudván más-képpen ki-gázolni Mátyás, a Pósbázi vram ellen biggyezett szalma argumentumát fitogattya nékem is (Matkó: BCák. 50). Sokallván a mély hallgatást, a király megrivasztá őket mondván: hagy tudjam meg már egyszer, széna-e vagy szalma (Fal: TÉ. 695). Meg könnyebb edik ágya szalmája (SzD: MVir. 63).

Szalmácska: [stramen; stroh]. Joseph el mene, hog egy keves zalmath venne es az keves zalmaczkabol agyath zozenee (ÉrsC. 329b).

Szalmás: 1) stramentitius C. stramineus MA. [stroh-]. Szalmás kalyibák: stramineae *casae PPBI. A ház tető szalmás avagy téglás (Com: Jan. 107). 2) [falsus; falsch]. Csak szalmának mondgya Luther és nem igaz szent írásnak (Sámh: 3Fel. 344).

Szalmáz: 1) [stramento consero; mit stroh bestreuen]. Nem kell tölteni az leopoldi árkot, csak szalmáznyi (Bercs:

Lev. 212). **2)** [stramine utor; von stroh gebrauch machen]. Ha Károli uram ellepi az Kis-Duna mellékit, egy marok szénájok sem lesz, már is szalmáznak (Bercs: Lev. 309). **3)** [futilia loquor; nichtigkeiten vorschwatzen]. Praediciót tett az babócsi pap, de csak szalmázott 1761 (Házánk II.60).

SZALONNA (*zalanna* SándC. 7. RMNy. II.14. *szallana* Helt: Krón. 36. *szalona* Valk: Gen. 15. LevT. I.44): lardum C. laridum MÄ. speck Pesti: Nom. 219. Ti a túrótl, szalamától és mindenféle hústól őket megtiltottátok (RMK. V.230). E szallanába sem éseim, mert igen sós, igen meg szominhoznám váltána (Helt: Mes. 294). Nagy vizákat küldénec a császárnac aündokba és soc szallanákat, soc bariukat (Helt: Krón. 36). Ebredre paray ny szalonaua (LevT. I.44). Szalamat eszál? (Abig. 10). Bűdös szalonna és háj: lardum foetidum et arvina (Com: Jan. 62). Míntla minden szántó földje bé volna szalonnával terítve (Mik: TörL. 43). Tsepegésd meg szalonnával (Szakácsmest. 60).

[Szólások]. Szalonnája lett ő frigyessének: tet-szése szerint bánhatott vele, metszhetto, vagdalhatta (Könyi: HKom. 17). Rajta érték az ebet a szalonnánu: meglepték a tolvajsgón (SzD: MVir. 90). Ha azt akarod, hog mind ezók az to testfőben legyenek, tudod, hog teog: ne keomeeld maast az beka zalannat b (SándC. 7).

[Közmondások]. Szalonna nem lézen semmi pörköléssel az kuzaszbol (Zvon: PázmP. 291). Akar mind perseld az ebet, nem leszen szalamaboune (Szeg: Theoph. 37). Nem lesz az ebből szalamna (Kisv: Adag. 14). A szalonná ha egyre füstölök is, nem válik belőle derelye (Fal: Jegyz. 920).

avas-szalonna: laridum rancidum Nom.² 305.

sós-szalonna: succida C.

Szalonnás: larido conditus, laridum habens Kr. [speckig]. Szalonnás gallérán fogva vissza kell huzozni (Illyef: BC&Tomp. 13).

SZÁM: **1)** numerus C. MA. zahl Com: Vest. 138. PPB. Az enőenec zamoc vala ötzer ezer (MünchC. 11). Az nag zammal ualó zozetősöknek zamok (SándC. 1). Kybe myndőn enbőrdőke való iozagoknak zama twdwan vagyon (WinkC. 291). Azoknak zamok, kyk ot oethenec vala, valanak ewt zeren (JordC. 399). Tellyesoyezetek be ty atyaltolnak zamyt (429). Ystennel valatzassanak zama bel tellyesednek (706). Deakoknak nagy sok zama (DomC. 6). Harmad napon fel thannazha, kynek ymar ez may nap negyzen zam napnak yegzettetyk (ÉrsC. 131b). Hoznak ewtzen zamw doktorokat (480). Mely legyen en napomnak zama (KulesC. 95). Imiár több batvan szám barmomnál holt meg (LevT. II.8). Alkomas szamu férfiac: viri non pauci (Helt: ÚjT. 5). Hasonlo jozzagot, anyyi szamot es anyyi erőst tartozik adni (Ver: Verb. 137). Az ecclesia gyalorta igen keues szamo (EszT: IgAny. 27). Alkolmas szamuván valának jelen ott (Alv: Itin. 8). Sokkal is szemoben meut kovés szám hadival (Gyöngy: KJ. 91). Mód nélkül kevés szám hada se rottassék (119). Nevetet feljegyzém az versek számában (Thaly: VÉ. II.56). Láttuk szolgálai a költőz tatárokat, de számát ki nem tanulhatták (Monrók XV.556). Egynek vitésége nagy katonas-zám helyett vala (SzD: MVir. 378). **2)** [ordo, classis, series; körperschaft, klasse, reihe]. Te vagy karlozzattiennek zamabol (EhrC. 51). Legőn te neued seenteknee es igazaknac zamaba (BécsiC. 32). Barom zamaban zamulatunek embery nemzet (ÉrdyC. 25). Nem byzon emberek, de barom zamaban vannak (596). Mykoron thy közzittetek huborkodas leud, nem de ember zamaba jartokee es teth zorent vittokee (ÉrsC. 222). Söky gyermek zamaba nem lezen (573). Atközött az nap es sommivé legyen, nap számba az nap soha ne legyen (RMK. IV.65). Meg gyermek zamaban vannak: adhuc pupillaris aetatis sunt (Ver: Verb.

208). Nem onoka, hanem fiui zamaban legyenek (Gyarin: Fel. 147). Szilleinket meg-öllyük vagy holt számában hadgyuk (Pázm: Préd. 67). Ember-számaban sem tartatot, hanem féreg volt (197). Ki kelljünk a gyermek számból (739). Eretuek számba írták Aeriust, a ki ezt nem javallotta (Pázm: LuthV. 476). Ki holt-számba jutasz és ismét megleveniesz (Pázm: Ináda. 551). Diaconus vagy vgyan az papi számból való (Bal: CsIsk. 347). A szenteknek számoc közé helyeztetec vala (Com: Jan. 130). A fő-német generálok mellet szabados officzér számban sokka több időt töltött (Gyöngy: Char. Előb. 13). Hogy valaki kedve legyen Istennél és az előlerendeltettek számbólvaló (Illy: Préd. I.133). Nem akartok az betegek számából lenni (II.529). A melly keresztény rest a jóra, abban aluszik a hit; a melly buzgó a rosszhoz és el követi, abban holt-számba vagyon (Fal: SzE. 543). A tékelletességek tsak holt számban és eltemetve laknak benne (Fal: l'E. 394). **3)** [tanquam, quasi, per, instar; wie, als, filr, anstatt]. Ezen Herodes öletee meg az apro zentőkeht Cristus zamaban (ÉrdyC. 362b). Mynt barom zamaban eelneenek emberek (540). Leánt azért Cyrus feleségül vené, nem ágyas számában, de királyne renden ez egyet vőu hozzá (BFaz: Asp. 6). Én vagyok uram én vagyok ama samaritanus, kit holt-számban pattak ellenségim (Pázm: Préd. 526). Szarándok és jövevény számban visellyed magad (Pázm: KT. 92). Meg sebesítettett és holt-számban hagyattott (Bátai: l.Prób. 451). Neha olly kistsín a lélegzet, hogy ember éppen holt számban róka hót vagyon (PP: PaxC. 29). Az úton keresztül fekszik a' számban (RendÉL. C. 10). Leányi mellé vette és kisasszony számban tartotta (Bethl: Élet. II.8). Az isóglának inas számban vannak udvarnál (Mik: TörL. 38). Haló számban hagyta, úgy megverte (Nyr. X.469). **4)** [nomine; im namen]. Hol ezac vgy miut őmaga, hol sokaknac zamaban szol (Vallást. M). **5)** [?]. Megertettük, hogh az lyndway zambol nekünk ywtheth volna walany hath cheber bor (LevT. I.328).

[Szólások]. A szerencsétlenek száma majdan nyira telik mint az embereké (SzD: MVir. 377). Johoknak őrdai, kienéc zamoc nem uala (BécsiC. 13). Az gonoz teetememnek zama nem vala (ÉrdyC. 631. 55). Az ellenség sokaságát harminzt ezer számba foglalták (SzD: MVir. 376). Emnyi sok szépséget számban sem lehet hozni (Szefim: Kahn. 11). A bolondoknak rőjja számba az ollyamokat a világ (SzD: MVir. 377). Számba venni: *comprehendere numero, *censere finitias, pecunias PPB. Az ő mindenre érkező bölcsesége számban veszi hajánk szálaeskait (Fal: NE. 43). Nem vétetik számba, mikor szokott menése szerint jól foly dolgunk (Fal: UE. 452). A pénznek harmadrészt magokunk tartván, két részét számán hagyják és adják az egyház fiáknak kezekben (Bod: Pol. 65). Kiki mind az ő tisztinek hiuatalja szerint száman hozza be 1638 (TudT. III.243). Számtalan sok hajókat Fejérváruál az Dunán valókat nagy hamar felvontata az Szá-ván és Szabácsvár tájatt hoztata száman (RMK. 124). Ő azokat száman nem tarthattya (Megy: 3Jaj. II.156). Még hajok szálát is száman tudgya (Sárp: Noe. 315). Hajoc száma száman vagyon (Born: Enek. 227). Feistek-nec haia szála is mind száman vadnac: capilli vestri numerati sunt apud deum (Kár: Bibl. III.11). Még az testoden való haik és száman vadnak az istemmel (Kár: Credo. 190). Főifne haia szála is mind száman vanac (MA: Scult. 16). Kérék száma b eszélőnek es io szónak tartassál (Bal: CsIsk. 85). My ez, ali mith hallok te feleledt, aggy zamoth: quid hoc audio de te, reddo rationem (NémGl. 295). Ennen maga meegyen zamot ady az wr istennek (ÉrdyC. 7. 361. ÉrsC. 186). Foggyatkozás lewen en welem adnak zamoth (RMNy. II.111). Az emmarara jevt zam adnya (LevT. I.154). Az igaz-ítől istennek széki előt siralmas számot kellett adni (Pázm: Kal. 156). Lutheránk mindeneknek haia borzasztó csudálkozásival vallásról számot adot (Toln: Vigaszt. 270). Bizony számot adzt

Isten előtt soe gonosságról (Czepl: Japh. 218). Még jövőendőben számot is kell adnunk (Thaly: Adal. 148). Számot kért: *computationem expositulare PPBl. Az vezeges es igienessogh illien condicional lett, hogy so tanach so kössegh wdö elöwt zamot ne kewanianak az folnagytól (TörtT. I. 190). Midőn ember az által istentől számot kívüv (Illy: Préd. II. 28). A mit lát, hogy tisztességgel ne érhet, annac vgyan békét hadgyon és semmi számot ne tarezon arra (Helt: Mes. 178). Regen nagy számot tartottac arrais, kit mihel neuzemenec (Born: Préd. 65). Bennünk lakik az sz. lélek, jónkra és gonoszunkra számot tart és vigyáz (Pázm: Kal. 33). Ha álukokságimra számot tartasz, meg nem menekedhetem (Tarn: Bar. 106). Békélylök az császár, ha békélylik, mort számot ne tartson az armádúra (Beres: Lev. 702). El feledy vala, ha ember zamot teezen awagy nem (ÉrdyC. 503). Ha rajtunk gyün által Haiszer, már az hullongó se reá nem ér, se számot se reménséget nem teszen (Beres: Lev. 389). Ha természetere nem volt is igen szálás, de elméje helyén, ábrázatja pedig akárhol is számot tehető volt 1759 (Hazánk I. 299). Az kiraly myndentől zamot akar venny (VirgC. 148). Vr isten nag kemezőn uezy itelethi napyan az zamot embertől (DebrC. 392). Zaa meetyetik enthülem (ÉrsC. 304b). Számot vizen az ür dolgotól (RMK. II. 136). Számot veznek a sapharsagrol, a talentommal mit nyertel, azt kerdi Christus (Mel: SzJán. 67). Vegyétek számát az egész Israel fiú gyülekezetinac: tollite summam universe congregationis filiorum Israel (MA: Bibl. I. 117). Soha senkittől azért számot nem veszek, ha jót cselekszik (RákF: Lev. 1. 652). Szolgáunktul számtartossághárul exactorunk által számott vétetvén (Thewr: Nyelvk. 26). Számot vetni: rationem *deducere, *edere rationes; valakivel számot vetni: *disputare rationem cum aliquo PPBl. Akart zamot vetni ő zolgaial (MünchC. 48. JordC. 411). Kywanynya, hogy számotl vessenek egymással (RMNy. III. 94). Botyanj vramhoz menek zamot vetnj (LevT. I. 39). Nagy szóval kiáltnak, hogy számot vessen Babilionnal (Thaly: Adal. I. 61). Tessék most jó dának legalább múlt félben számot vetni tévova repített gondolatokkal (Fal: NA. 134). Az úján vetni fela számot: *digitis computare PPBl. A mel imacagokat tez, mindenkoron bizon zamot alat tarzad (VitkC. 12). Zamot nekevl valonagy sok marha (CornC. 246). Vereseöggben voltam zaa mnaal kyl: in plagis supra modum (ÉrdyC. 92b). Athanasius, Cyrillus és száma nélkült bben nis házasság-nélkül éltenek (Pázm: Kal. 598). A bőjtöt és inádságot száma-nélkül szükségesnek mondgya az igazán meg-térőknek (Pázm: Préd. 431). A sz. írásban száma-nélkül olvassuk hogy az isten szolgai meg-áldották az embereket (485). Engem-is száma-nélkül gyalázatosan említ (Pázm: LuthV. 5). A sz. írás száma-nélkül mongya (286). Száma nélkül meg akara indulni (Mik: MulN. 199). Zamot zereut myndenekben bagyon istennek bwnyse magamat (VirgC. 13). Zamot zereut nyolczan valának (60) Az bíró verettesse meg szám szerint való czapással (Kár: Bibl. I. 181). Számszerint minden húsz esztendő férfiu az Israel fiaik közül (MA: Bibl. I. 76). Számszerint czac egy satan awagy ördög emlétetik (MA: Tan. 158). Szapora szám szerint, gyakorta meg-látogatni valakit (SzD: MVir. 376).

[Közmondások]. Nem jó gazda nélkül számot vetni (Decsi: Adag. 167. SzD: MVir. 378).

arany-szám: numerus aureus Kr. [goldene zahl]. 1649, mely első esztendő szákból esztendő után, az arany szám 16, romai ado szám 2. 1649 (KLöese 3).

egész-szám: numerus integer Kr. [ganze zahl]. Egész számoknak arithmeticiáinak vége (Helt: Aritm. J. 8).

egy-szám: [numerus singularis; einfache zahl]. Láddé, hogy mindenütt csak egy számban szól az apostol (Pázm: Kal. 663). Az Elohim szöből hozzuk ki az isteni személyeknek

többségeket, azoknak pedig állattjoknak egységét a melléje tétetett egy számu szöből, minemű a teremű (GKat: Titk. 21).

[gyalog-szám]

gyalogszámos: [pedestris; fuss-]. Mi lovas és gyalog számos hadainkkal készen vagyunk (MouTME. IX. 81).

hó-szám: menstruum Kr. [das monatliche]. Nadráruval való orossig awagy a hó szám, a mely asszonyalaton meg al (Frank: HasznK. 35). Ha párlagyma vízzel kenéd az asszony méhét hó száma után, a bönodot méhet meg-tágitgya (Nad: Kert. 307). A régi doctorok mályuák felöl írják, hogy gyomorba bément eledelt lágyitgyák, gyfikere, vakaresa hasad meg-inditgyák, s asszonyon meg-állott hósza mot mozditgyák (Felv: SchSal. 18).

hószámos: [menstrua; das monatliche habend]. Minden mi igasságnak olyan mint az hó számossac poztoia (Zvon: Osiand. 56).

[holnap-szám]

holnapszámra: [per singulos menses; monatlich]. Holnapszámra 30 tyúkot adnak (TörtT. XIX. 197).

idő-szám: [aetas; alter]. Idő számnak külömbsege; aetatis distinctio (VerVerb: Szót. 2). Szent Paltul a házasságra olyan elemenes időszám szabatik, az mely többire efféle veszedelem kívül vagyon (MA: Tan. 1297). Megtudni azokat, kik tekintetes főbsséggel éltenek vagy élnek veled azon idő-számban (Fal: UE. III. 13). Tartson jó rendet, hogy a forgandó időszám és az előfordulandó alkalmatosságok meg ne ártanak (Fal: UE. 500). Az értelemből származott gyümölsőkben is vagyon bizonyos időszám, melyben érett korra jutnak (SzD: MVir. 483).

kapu-szám: porta censa, portae censa; thor-stauer PPBl. Kegylmetek vitessen abrakot az kapu sam szerint az awynden kapurul egy küböl listet (RMNy. II. 185). Láttu Nagyságod kapuszám adónak ki nem szedhetésinek igaz okát (MontME. VI. 121).

kerek-szám: summa MA. numerus rotundus Kr. [runde zahl]. Neuez hetuen beteket ugy mint korec számot (Kár: Bibl. II. 168).

nap-szám: 1) [aetas; alter]. Egy fő nytez, napzammal es oleg ides, böczeseggel meg ekesült egy ill yo tanaczot ada (ÉrsC. 448). Midőn az egghazi szolgatban foglatasok volna az ő nap szám szerint való rendiben (Sylv: ÚT. 80). Vala Sidoorszagban egg nimell egghazi ember, kinek Zakarias vala newe, ki az Abiasnak nap szám szerint való rendiből vala (97). Nap szám szerint igen kicsiz vagiok tíj pedig elemenes emberek vattok (Mel: Jób. 76). 2) [merces diurna; tagelohn]. Minden idejénec napszámát belé tudgya: rationem mercenarii suppuita (Helt: Bibl. LLL3).

napszamos, napszamos: operarius; tagelöhner Com: Vest. 139. Az öreg istállót csinálló hetes és napi számos ácsoknak fizettem nyolcz firtot (Radv: Szak. 27). Ugy fizessen mint az gazda az napszamosoknak (MA: Scult 216). En az ur segedel-méből mint egy tíz pásztálban az ur napszamosi eleibe adtam, kiket ő felsége mindennap hív a szentség munkáira (MHeg: TOSz. II. 190). Mint az napi számos, az ki erős munkára bérrel fogadtatott (Mih: ÖÉlet. 37). A székelek közül némelyek napi számosnak alkalom szerint megfogadnak (MonOkm. XIV. 23). Volt a sok mester-ember, a sok nap számos, kiket (a próféta) seregesen öszve gyűjtött (Moln: JÉpül. 64).

napszámra: [quotidie; täglich]. Ha nap-számra jól élünk, a hetek, hónapok, és esztendők, azou képpen mendegelenek bódlogul és istenesen (Fal: NA. 125). Nap számra (naponként) új bokrétákkal ajándékozta-meg (SzD: MVir. 378).

napszámú: [ad diem pertinens; tage-]. Kezde kosárokat, gyékényeket csinálni, melyekért naponként véssen vala egy nap száma pénz (Fr: SzLán. 144).

szér-szám: **1)** instrumentum, machina, utensile SK. [werkzeug, gerätschaft]. Okos ki-gondolt szerszám, malom, gépezet az akná, mesterséges tsimlány: machina; lóra való ékes szerszám, mint a szögnyelő, tzafrang: *monilia eorum PPBl. Mind az egészsz Israel népeij alá meneuen a philistensokhoz, hogi ki ki mind meg élosítottne az ő szántó vasát, az ő szekerezeit es egyeb mi szer számát (Mel: Sám. 25). Lő-öltözet, szerszám (Com: Orb. 168). **2)** [mentula; das männliche glied]. Két szavat vere meg David a philistensokba es el metoluen David az ő titymányokat vág szerszámok bőret, be viúé azokat (Mel: Sám. 39).

ács-szerszám: [instrumentum fabrorum tignariorum; zimmermannwerkzeug]. Vonyatik utána sok taraczk, pattantyú, minden ács-szerszámok, nagy erős kötelek, deszkák es vasmachkák, kiből hidat vernek (Zrínyi 134).

ágy-szerszám: [vestimenta stragula; bottzeug]. Széchy asszony amminemő ágy szerszámot adott vala, ahhoz megcsináltattam az ágyot is (Nádt: Lev. 30).

ágyú-szerszám: [tormentum; kanone]. Ágyú szerszámot égetnek (Göres: Mát. 19). Ágyú szér számot mindent elnyeréne (Valk: Barb. MT. 112). Mielta ágyú szerszámot találták, ilyen rettenetes voltát nem látták (Valk: Tuna. MF. Pótl. LVI).

borbély-szerszám. Borbély szerszámokhoz való fűnee: chirurgiene (Com: Jan. 32).

esigázó-szerszám: tormentum (Com: Jan. 136. [folter-instrument]). A nem jámboroknak megzabolázására vauae a kalodák, tömlőzők, esigázó szerszámok, akasztó fák (Com: Jan. 136).

éres-szerszám: [aeramentum; ehernes gefäss]. Sokak vannak, az mellieket fel vettenek meg tartani: az poharoknak es meszőlőknek es ercz szerszámoknak es agiaknak giakorta való mosásit (Fél: Bibl. 164).

éték-szerszám. Előls étec szer szám: hedysmata C.

evező-szerszám: [remigium; rudor]. A könyörgés erős evező szerszám, melly által a habok meg-rontatnak (Mad: Evang. 162).

fegyver-szerszám: arma Ver: Verb. 165. [waffe]. Minden fegyver zerzammotl Parkas wramenak mondotti hozny (LevT. 1381). Minden más egyéb sbbéli fegyverszerszám hozzá képest tehetetlen gyarlóság (Fal: UE. 414).

forrasztó-szerszám: ferrumen PPBl.

fű-szerszám: [condimentum; gewürz]. Fűszerszám, minden ízt adó szerszám: condimenta PPBl. Azt monthead, hogy íth fyw zer zamot haital, de sohol megli nem thwdom talhalny (LevT. 1122). Inmar el vntam az borsolást, mert Kegelman semy fw szerszámotl nem hagyot wolth (209). Veneu az Jesus: nak testet es be ködtszok azt lepődőkben fű szerzámokkal eggőit, az miképpen szokasok az sídoknak temetkőznii (Fél: Bibl. 1176). A tyúkolt ki fogják a sáros udvarról, fű-szerszámokkal izessé teszik (Dázm: Préd 39. Tel: Evang 26). A válogatott jó íz az egész életünknek fűszerszáma (Fal: UE. III.179).

fűszerszámol, fűszerszámoz: condie Medl.at. 109. [würzen]. A mostani írók közül sokan édes indulatokkal fűszerszámozzák munkájikat (SzD: MVir. 245). A fejet, hogy szaga legyen meg-fűszerszámolta (Kőnyi: HRom. 188).

még-fűszerszámol, még-fűszerszámoz: condio C. [würzen]. Jól meg-fűszerszámozni az étkeket: *gulose condire

cibus PPBl. A sültet egészségesebbec, hogy nem mint a főzőt-tec, hanemha jól es bővebbetkén meg fűszerszámoztatnac (Com: Jan. 83). A pimpinella a bornak jó szagot ad, mintha meg-fűszerszámozták volna (Lipp: PKert. II.112). Eusebius jól meg bélelte s fűszerszámozta magát myrrhával, isoppal (Fal: NA. 125).

fűszerszámos: [aromatarius; gewürzkrämer]. A miniom, sárga arany-festék, verhenyő sárga föld, arany enyv értz köd-zül szívárkózó bányászti nedvességeknek mondatnak s a fűszerszámosoknak áruú (Com²: Jan. 15).

füstölő-szerszám: **1)** [thuribulum; rauchgefäss]. Meg-haragne az Vzzjár, kiuec közölön vala az füstölő szerszám, hogy füstölne (Kár: Bibl. 1396b). **2)** [odores; riucherverk]. A jo illatu füstölő szerszám gyönyörkölteti a szagolo embert (Laud: Újsegít. I.416). A füstölő szerszám akkor bocsáttya ki illattyát, mikor tűzre vettetik (Hall: Paizs 20).

hadi-szerszám: [arma bellica; kriegsgerätschaft]. Ostrom-lásra való hadi szerszám: musculus PPBl. Salomonnac mindenek aándokot hoznak vala, ezüst es arany odényeket, őltözeteket, hadi szerszámokat (Kár: Bibl. 1314). Minden féle profontot, hadi szerszámot, az mi kell várnak mindent hozat (Zrínyi 191).

rúgó-hadiszerszám. Pattantyú, rugó hadi szerszám: catapulta Major: Szót. 130.

író-szerszám: [graphiarium; schreibzeug]. Paranczola, hogy neki vinne író zerzámot es papirosat (VirgC. 19). Agyatok mynekwnk yrozerzámot es megli yryw (ÉrsC. 109. Sylv: ÚT. II.134). Ilat férfi jó vala, egy férfi vala ő közöttöc győlcban őltözne es író szerszám vala az ő oldalán (Kár: Bibl. II.115). Monda neki: vegied az ts íro zerzámodat es le fluen hamar iri őtuent (Fél: Bibl. I.119).

ívő-szerszám: [vas potorium; trinkgefäss]. Látunk olliakat is, kik ezoda ívo szerszámokat találnak, mellieket ez ő társokat az italra ingerlik (DecsiG: Préd. 24).

íz-szerszám: [condimentum; gewürz]. Az húst tellyesség-el főzem, ízi szerszámát meg adom (Kár: Bibl. II.131).

kinzó-szerszám: tormentum Com: Jan. 136. [folter-instrument]. Mindennemő kinzó-szerszámokkal vesztegették a Christas bajnakit (Hall: Paizs. 122).

konyha-szerszám: [vasa culinaria; küchengerät]. Kde kérem, adjon ezüstmivet, konyhaszerszámokat es kárpitokat (Nád: Lev. 238).

kovács-szerszám: [instrumentum fabrile; schmiedgerätschaft]. Jvtanak egy zyghet mellea, hol ott mynden nemew kawaeb zerzámok valanak (ÉrdyC. 314b).

kristélyező-szerszám: mstrechytæ PPBl.

lővellő-szerszám: missile PPBl.

lövő-szerszám: [tormentum; geschütz]. Azt mivelni, hogy ne árthassanak a lövő szerszámok: tormenta bellica *ludificari; közelről a lövő szerszámoknak nintsen erejek: usus tormentorum spatio propinquitatis *interit PPBl. A hegnek közepibe lövő-szerszámokat helyeztettek (Szal: Krón. 548). Az ő köfalay az test, lövő szerszámi, bastiay az oldalak (Lép: FTük. 56). Isten az által a lövő szerszám által szélhesze-el az ő ellenségit (EKat: Tít. 450). Porral, lövő szerszámmal küálnak (RákGy: Lev. 142. 187). Szüntelen hallott ellenség ágyúját, lövő-szerszámokkal routatni bástyáját (Thaly: Adal. II.24). Minden lövő szerszámokhoz az pattantyúok mellé embereket rendeljenek (MonOkm. XIV.182).

[Szólások]. Meltosagos zent tar ssag o k b a n z a m l a l t a t t a n (ÉrdyC. 516b). Hyweyduke tar ssasag o k b a n z a m l a l t a s s w u k (TbewrC. 199). Az illetlen örö m s o k j a i t f e j e d r e s z á m l á l

(Kisv. Adag. 520). Olyba zamlaltasseek az isteny zentsegeoknak vetelére (CornC. 19). Kegetlencenekel zamlaltatot: cum iniquis reputatus est (MünchC. 104). Alkalmas ewtet az bynesek közzee zamlalny (ÉrdyC. 352). Tégedet az fényes portának hű szolgálatjában igazságos ezíráki közé számlálván (Montrók VII.41). Adkozattak kezbe melto vagy zamlaltatnd (EhrC. 33). A gonosz tönéc közbe számláltatá (Helt: ÚJT. N7). Kereztynöknek közzee zamlalal (WinklC. 244). Ky zamlaltatot vala my közynkben (JordC. 708). Meltoltatneek ev szentsegek atyának zentevknek kezben zamlalny (MargL. 121). Az tholwayok közbe zamlaltathny (PozsC. 34).

be-számlál: [in numerum confero; einreihen]. Ewrál o zentsseges leelek, ky ez may napon bel yktattaal az martyroktwl, bel zamlaltattaal az confessoroktvl (ÉrdyC. 520b). Chak azt zamlallya be wr isten az eelő kenyben (615).

el-számlál: enumero Kr. [aufzählen]. Zamlald el, mene zepseg vagón az egön, ez földön (SándC. 2). Orzaganak nyrczen zama, mert nap tamadattwl fogwan nap nywghathy el zamlalwan mynd ezek ewnen maga byrya (ÉrsC. 461).

elő-számlál, elől-számlál: enumero, recensio, memoro C. [aufzählen, anführen]. Nevén nevező, neveket elő-számlál: nomenclator aut nomenclator PPB. Cristus az ew hyweeyt meg alga előwe zamlalwan az heet yrgalmassagokat, kyket tőtteneek (ÉrdyC. 13). Zent Mathe előwe zamlalwan Abraham atyanktvl foglwan mynd az profetákat (529). Kiket an elő zamlalunk (Ozor: Christ. 187). Ezeket ni mind erdemljük, vétkeinket ha előszámláljuk (RMK. VI.232). Az aszszoni allatnak sok tisztit es ekesegit számlallia az irás elő (Fél: Tan. 463). Nem hűnen számlalod elő az én beszédemet (Tel: Fel. 23). Nem akarom ma uyonnan minden okait elő számlálnom az anyaszentegyház keresztineek (Tel: Evang. II.271). Minden féle esetit elő számlallya (Vis: CanCath. 206). El-fogyna az idő, ha mind elő akarnám számlálni, melly nagy szentségre nevelt a mi urunk (Pázm: Préd. 180. 1156). Csak azokat a bűnöket kel elő-számlálni, a kirkól ember emlekezik (Pázm: LuthV. 32. 474). Ha az ecclesiában valo igaz tudomány felől valo értelmet isten kegyelméből által latlathue es elő számlalathue (Esz: IgAny. 4). It menyí idő telhetet el, azt sem akarom elő számlálnom (327). Isten győzné elől számlálni (Czegl: Japh. 27). Számlálhatza elő azokat a példákat (Pós: Igazs. 193). Neoburgi fejedelem az ő príbékiségének tizeket okait számlallya elő (Toln: Vignazt. 32). Nem szükség ezeket egyenként előlszámlálni, mert nyilván mutogat rájuk és elég feujen kacagja őket az értelmes világ (Fal: UE. 381).

előszámlálás: enumeratio, memoratus C. recensio MA. herzhlung PPB. Intettotteneek a sidoc az wr istennek törvénye-nek meg tartására es meg őrszeres, a törvenec meg magyarázasauul es vyonnan elő számlalasaual (Helt: Bibl. I.f).

föl-számlál: 1) [enumerare; aufzählen]. Kvról nylnw eatekőzyk zent Máthe ewangelista fíel zamlalwan Cristustwl es az yz Mariatwl foglwa mynd Adam atyankyh (ÉrdyC. 440). 2) [dinumero; zusammenzählen]. Az többi ot valo sokaság, ki föl nem számláltatott (Zvon: Post. II.257). 3) computo Kr. [berechnen]. Ha jól felszámlálom, egy hónapja, hogy irtam Kédnek (Mik: TörL. 21).

hozzá-számlál: annumero C.

ki-számlál: 1) exputo MA. [computo]; ausrechnen PPB. Azon igyekoztee, hogy kiszámlálhatná az ítet napját (MA: Scult. 28). 2) excommunico MA. [ausschliessen]. Kiszámlálni valakit az hívek közzől (MA: Bibl. IV.154). Ez az büntetés, hogy az tanács közől ideig ki-számláltassék, valamíg istenét meg nem engeszteli (MonTME. 177).

kiszámlálás: [excommunicatio; ausschliessung]. Valamely bűnös embernek az hívek közzől való kiszámlálása (MA: Bibl. IV.154).

mög-számlál: numero, ennumero, dinumero, pernumero C. connumero, computo MA. [zählen]. Megzamlala a férfiakat, zaz huz ezer galogokat es louagokat (BécsiC. 12). Vg sokasoltanac még, hog ő serogée megném zamlaltathatic (18. 143). Tű fetec nec minden fírti megzamlaltatac (MünchC. 32). Fejeteknek haya zala mynd meg zamlaltattanak (JordC. 384). Meg zamlaltaak mynd een tetemeymeth (KulesC. 41). Ha meg számlalom azokat, az főveinel többec leszuec (Szék: Zsolt. 146). Egy ember talál az ő atyának könyneben meg számlálnom, hogy önéki egy ember tartozniéc 4 sing posztóul őt forintért (Helt: Aritm. 15). Még az fejeteknek hayszala-is mynd megh vadnak számlaltatvan (Szár: Cat. C4). Főkötd, vagyon rajta 32 arany boglárók és az mint megszámlálttam, szíz szép válogott gyöngyszemek (TürtT. 2 IV.142).

mög számlálás: dinumeratio, enumeratio, recensio C. zählung, abzählung PPB. A negyedic könyuebe Mosesnek meg mutattatic a síde nepnek a pusztaba valo meg számlálása (Helt: Bibl. I.f).

mög számlálhatatlan: [innumerabilis; unzählbar]. Tengernek főenyé meg számlálhatatlan (Börn: Ének. 88). Meg számlálhatatlan düchöségcs lökők düchöseget előtte szépen énekelnek (Zrinyi II.81).

mög számlálható: numerabilis, computabilis C.

őszve-számlál: connumero, computo Kr. [zusammenrechnen]. Ha mind őszve-számlálom sem hiszem 4000 lovasnak lenni (Bercs: Lev. 180). Őszve számlálván az hadat majd 8000 praesentiája lesz az okossak előtt is (324). Ha őszveszámlálom valóságosan népit, van három ezer s több is (709).

őszve-számlálás: computatio C.

Számlálás: numeratio MA. abzählung, rechnung PPB. Ez eellyen zamlalasaak yrasaat elezer kezdé el Cyrinus (JordC. 521). Zentek közee valo yrasa es zamlalasa (ÉrdyC. 283b. 323). Számlálásokat csinálnac esztendeiérül, holnapjárul, sőt meg napijárul az világ végéne (Zvon: Post. 125). Ez indította Dauid színet az számlaltatásra (Fél: Tan. 495).

Számlálat: computus MA. [numerus; zahl]. Ha kynek értelme vagyon, zamlallya az bestyeenek zamokat, kynek ew zamlalttyok mynd emberek: numerus hominis est (JordC. 909).

Számlálatlan, számlálatlan: [non numeratus; zahllos]. Zent Elek edes atyath anyath (hagya el) es zamlalatlan kinczeket (Apost. 30). Lata minden lelky atyának nemzetebevl dychekevdneen zamlaltalan sokassagok az felséges istennek zyne evelt (DomC. 186).

Számlálgat: identidem computo Kr.

Számlálhatatlan: innumerabilis, innumerosus C. unzählbar PPB. Az te mondhatatlan kögyelmesség yrgalmassagod (CzechC. 22). Valanak az jazonak hadaban kevv nepek zamlalhatatlan zamuun (CornC. 175). Vr tytkaynak nezeyo zent Damancos az ev zoretetek fyaynak es leanynak zamlalhatatlan sokassagat evze evlele zoretetek karyayval (DomC. 180). Szamlalhatatlan lelkeket viszen pokolra (Mon: Apol. 499).

Számlálhatatlanul: innumerabiliter, innumera multitudine MA. unzählbarlich PPB.

Számlálhatatlanság: innumerabilitas C. MA unzählbarkeit PPB.

Számlálhatatlanul: innumerabiliter MA. unzählbarlich PPB.

Számlálód-ik: [delibero; mit sich zu rathe gehen]. Szükség, hogy az egész ember gondolkodjék, tanachkozzék, magán számolódjék (Pécsi: SzűzK. 141).

Számonként: numeratim MA. nach den zahlen PPB.

Szamos: 1) numerosus C. MA. zahlreich, viel PPB. Vattok az mennyi zenteknek számos palogar tarsay (ÉrdyC. 226). A gyülekezetet, a mely mennél számosabb, annál kedvesebb, el bocsátja (Com: Jan. 126). Számos öreg könyvec: numerosa volumina (157). 2) [numeratus; gezählt]. Az Judah seregének számos száz nyoltzánhat ezer (MA: Bibl. I.119). 3) [paucus; wenig]. Ég néhány számos embernek hatalmaert az önnön maga beczületit arulna el (Deesi: SallJ. 2). Rövid írásban foglalm nem minden cikkelyét, hanem csak egynehány számos részeit az Mahomet tétovázáinak (Pázm: Kal. 433). Igen igen keves, számos embereknek szájukban talaltatik (MNYil: Irt. Előb. 6).

Szamosan: [numerose, saepenumero; zahlreich, vielmal]. Az kását főzzed, savát is add meg mint az több kásáknál immár ugyan számosan megvagyon (Radv: Szak. 249). A régi doctorok között sokan, kiket Bellarminus számosan béhoz, ez mi értelmüket követik (Pós: Igazs. II.150). Szent Ilona napját számosan érhesen (Thaly: Adal. I.222). Vegye fel Szabó Mátét is hadastúl és úgy számosabban Szent-Endrénél megmutassa magát (Bercs: Lev. 329).

Szamosít: multiplico, augeo SI [vermehren]. Ügykezttünk azon, hogy az szegény hazának barátit s jó akarót számosítamók (Bethl: IIRákGy. 76). Isten számosítsa esztendőidet (BiróM: Préd. b2).

mög-szamosít: ∞ Halgas fiam engem és megszámosítottamuk az te életednek esztendei (Zvon: Post. I.234).

Szamosod-ik: multiplicor, augeor SI [sich vermehren]. Ű altaloc szamosodjék az istennek népe (Agend. 63). Uram tellyesítsd kérésit ha tetszik, országodnak népe azzal számosodik (Szatm: Dom. Előb. 27). Az attiafiaknak egges es bekesseges itben való lakassok által ez waros teliesedni es számosodni lattatik (TörtT² III.171). Szamosodik búbanatja, közel halála, halálának végöráját várja (Thaly: VÉ. II.251).

Szamososság: numerositas C.

Szamosz: 1) computo K. [berechnen]. Olvasora számozzák az kép mutatóc az ő inádságokat (Zvon: Post. II.295). 2) [dinumero; abzählen]. Elkészíti főzeményét, egy néhány tál étkeit, nyáásra való süteményét, számozza vendégeit (Fal: Vers. 378).

föl-szamosz: [dinumero; abzählen]. A mint felszámaztam folyó napjaimat, békőszönt, úgy látom, századik esztendőm (Fal: Vers. 901).

föl-szamoszás: [conscriptio; volkszählung]. Ez az első föl számozás lén Cyreneusnak, Syria tiztartóinak általa (Kules: Evang. 69).

mög-szamosz: [dinumero; zählen]. Isacarnak nemzetyt megzamoszan leenek bethwen neegy ezere (JordC. 175).

Számtalan, számatlan (számtalan MNYil: Irt. Előb. 18. GKat: Titk. 293): innumerus, innumerabilis MA. unzählbar PPB. [unzählig, zahllos]. Zamtalan bozzosagokual ylltetetik (EhrC. 3). Midőn őket az egyiptomiaknac zamtalan serege földözönte, vgy fedeztetébe vizzel, hogy éac égsem marada (BécsiC. 18). Zamtalan sok czodakat tőt (VirgC. 28). Nagy zamtalant fordoyta meg az erek vezedelemnek wtarol (ÉrdyC. 148). Meg sokasulanak, zamtalan lepek (KulesC. 97). Mellyec mellé oc számtalan doctrinákat számlálnak az német számuető nesterek (Helt: Aritm. A2). Az gyökerec oc számtalan apro

mint á földi monyorónac (Mel: Herb. 36). Szamtalan sok keppen többek az poganok (Mel: SzJán. 208). Szamtalánon vadnac efféle (Kules: Evang. 39). A Krisztus szereteti nem hadta helyélni, hanem számtalan esztenezte számtalan munkák és fáradsagok terhének viselésére (Pázm: Préd. 1247). Micsoda víz hozta amaz számtalan lélek terbelő traditiókat (MNYil: Irt. Előb. 3). Az isten elfordult tőlők az számtalan apro közbenjárótskák miatt (18). Az egy teremtet emberi természet számtalan sok ezer emberi személyekkel közöltetik (GKat: Titk. 295). Az végbeliek szinte úgy prédáltak, ide számtalan életet takartanak be (RákGy: Lev. 143). Minden dolga fordul csak számtalan káron (Zrinyi: ASyr. 40).

Számtalanság: innumera multitudo Kr. [zahilose menge]. Az eyeli latroknak számtalanságot mongia lennie 1572 (KBécs. F2). Ott voltak a mély tudományú bölts emberek számtalansági (Pázm: Préd. 877).

Számtalanszor: saepissime, innumerabiliter MA. unzählig, vielmal PPB. Nem egyszer, hanem számtalanszor versz arcul (Tel: Fel. 11).

Számú: numero Kr.

[három-számú]

háromszámúság: [triunitas; dreifaltigkeit]. Az Istenségbeli többség az írásban három számúságra határoztatik (GKat: Titk. 54).

tíz-számú: decas C.

több-számú: [pluralis; von mehrfacher zahl]. Fen marad még a mi bizonyságunk, hogy az Elohim név mind végeződésével mind jegyzéssel több számú ige legyen (GKat: Titk. 20).

SZAMÁR: 1) asinus C. MA. esel PPB. Szamárul ordít: rudere; samárul ordító: rudens MA. Per binas metas venitur ad locum, qui dicitur zamaroth (Wenzel VIII.249). Campus zamarluchka (ZichyC. II.278). Az zamar ganayahoz basanol (EhrC. 80). Le zalla az zamar hatarol (VirgC. 46). Ne kywand te baratodnak zamarath (JordC. 54). Nemeli oktalan allatnak első fyt mint a zamaroknak egi ibon kelh vala meg váltani (DebrC. 173). Vala az calastromnak egy zolgaló zamara (ÉrdyC. 562). Meg nyergelé az ő samarát és el méne a moabitac feiedelmiwel (Helt: Bibl. I.Bbb3). Talála egy meg terült szegény samárt elől (Helt: Mes. 117). Az áruáknak samariát el haytyác: asinum pusillorum abegerunt (Kár: Bibl. I.526). E hozac a teneszoe samárt (Tel: Evang. I.451). Sok kétfábu samárok vannak közöttök (Pázm: Kal. 586). Samarak egy monyas és egy kancza (Radv: Csal. II.403). Úgy bánom véle mint az szentelt vizet megívó samárral az kispap (Bercs: Lev. 471). 2) [indotus, stupidus; unwissend, dumm]. Ifjak kik látják csak megcsúfolnak, engömet mondnak asszony samarának (RMK. IV.79). Nám samár volt Szlúny Ferencz, ki cak választot sem tén levelünkre (Nád: Lev. 47). Ez az őn feü ember annyira el mégien az istentelenségben, hogy az sz. atyák írását tudatlan samár írásnak is meri mondan (Bal: CsIsk. 368). Samar coronát adtok é fejében (Czegl: Japb. 44). Samár felelet, még samaráb a ki Posabázival dicséri (Sám: 3Fel. 672). Félre csapontak ők is náloknl samarabtol félleken (Matkó: BCsák. 105). Látodé gusra való samár (213). Honnét kullantád ide a csak-ot gáncs kereső samár Mátyás (220). Igen samár-módra viselvén magát a nagyatyja körül Somai, testamentumát revocálta 1766 (Hazánk I.378).

[Szólások]. Ugyan pap a samár 1760 (Hazánk I.375). A töb calvinisták a lutherista tanitokat samárnyi samároknak, esze-fordult tévelygőknek nevezik (Pázm²: Kal. 289). Semmit egyebet nem tudnak, hanem csak a samár árnyékaról beszélgetni (Misk: VKert 316).

[Közmondások]. Nem illet számárt veres nyereg (MA: Decsi: Adag. 22). A hol nints ló, számár-is kedves ott: *inter coecos regnat strabo PP13. A mély dolog nem számárt illet (Czegl: MM. 167). Minden számár a maga terhéért viseli (Matkó: BCsák. 88).

anya-szamár: [asina; muttersell]. Ime te kyalod yñ the hoznad ylvén az anya zamaron (ÉrsC. 79).

erdei-szamár: [onager; waldesel]. Az oroszánoknak prędai az erdei számárok az pusztában (Kár: Bibl. 1658).

indiai-szamár. Némelly tudós emberek eleitől fogva tagadták, hogy valahol e világon unikornis volna egyéb, hanem a kít ők indiai számárnak neveznek (Misk: VKert. 93).

nöstény-szamár: [asina; eselin]. Leltec ég mogkötőzöt nöstén zamart (MünchC. 51. Kulcs: Evang. 12).

vad-szamár: onager C. [waldesel]. Vadszamár tsikoia, fia; lalisio C. Vadszamarokkal nala ő lakodalma (BécsC. 143). Vad számár anağ vad lo, nekik beléndnek, vad ökörnek mongiak (Mel: Jóh. 646). Az vad számárnak az mező-séget adtam házánae (Kár: Bibl. 1536) Virgilius az olasz-országi vad számárokat emlegeti, holott vad számárok ottan nintsenek (Misk: VKert 3. 91).

Szamári: asinius C. [esels-]. Neues bator, byzwan myelheted a te zamari voltodert (Pesti: Fab. 13). A második példának előhozattatásában szamári tudatlanságát mutatja-ki (GKat: Titk. 259).

Szamárkod-ik: servio more asini MA. wie ein esel dienen PPB. Szamárkodó szolga: Aegyptius laterifer (MA: Decsi: Adag. 212). Másnak szamárkod-ik: asinus balnearis (Decsi: Adag. 290). Aóás nem léssz néki, akár mennyit szamárkodgyék érottet (Pázm: Préd. 81). Jó néküink ez a világi lakás és ha lehetne, örökké itt maradnának, itt szamárkodnának (417). Szamárkodgyál a magad bibliád ellen is (Matkó: BCsák 307).

Szamárkodás: [laboratio; müllie]. Valamit egyebet mivelünk tsak barmokkal köz szamárkodás (Pázm: Préd. 3. SzD: MYir. 288). A gazdagságot nyughatatlan szamárkodással győjti (Pázm: Préd. 89).

Szamárocska: asellus C. eselein PPB. Lole Jesus zamárocskat es főő ő reia (MünchC. 196). A számárocska a levásznac füstélyától őszdönztetvén, ordit (Com: Jan. 43).

Szamárság: [stoliditas; dummheit]. Ebből nem is kől karhoztatnom semmi hazaságot, sem rolak az szamassagnac szemernet el vemni (Zvon: Osand. 174). Ha tudatlanoe voltak, mit arhattak szamárságoccak (Czegl: Japh. 43).

SZAMONCA: [acceptus, familiaris; güntsting?]. A fejedelem asszony a maga váradí szamonzáját s azok között Teleki Mihály bátyját minden uton módon promoveálni akarta (Cserei: Hlist. 16). Ugyan pap a számár! Meg is moudám neki, hogy nem csodálom, hogy a sertésemet megölte, mert két feleségo is holt meg a keze miá s ha azokat nem irtózott megölni, hogy irtóznék disznót ölni; Kolosváriak hívták, ugyan odaváló szamunca 1760 (Hazánk 1375).

1. SZÁN: 1) misereor, commisereor, commiseresco, poenitet C. condoleo MA. reuen, bedanern, erbarmen Adami. nüt-leid haben PPB. Zamon: poenitet me NémGl. 184. Ez kegőtlen nepek nem kevanac az en életömet, sőt sem zanae az en halalomat (NagyszC. 49). Ha megc es tovaab az te neepednek zykseeges vagyok, nem zamon a mwkaat, leegyen az te zent akarato (ÉrdyC. 625). Halalomat, lidiged, inkab nem szamam (CsomaC. 12). Sok faratsagot nem szansz erekem (16). Erősen szamniak vala (30). Nem szamnia magat, nem szamnia haladat az Christum noneirt (Sylv: ÚT. II.162). Ne s'amnia kegelmetek

kewleceget mettelewn (RMNy. II.97). Hogy ni-is szabadságunkért fáradságunkat ne szánnank, hanem azokért élni és halni köszek volnánk (III.125). Szeretettel kérem, ne szánya ez iránt maga fáradságát (LevT. I.307). Nem szannya magat meg életui juhait (Born: Préd. 280). Szánt es könyörült raytunc (429). Meg holt gyermeket szanya, sirittya, iaygattya (Born: Evang. III.102). Az czezemöket is egy szal nyira sem szányác (Born: Ének. 313). Életedet nem szántad (Kár: Bibl. I.498). Vért sem szánná ki ontani (Decsi: Adag. 114). Halált sem szánná, csak kedve telnék benne (237). Az kőniörülő isten az embernek niomornságát es veszedelmét szánnia (Fél: Tan. 24). Testi éhségöket szánnia (Kulcs: Evang. 424). Testi javaidtul megválnia sem szansz (Újt: HÉnek 58). Tantolókuae hiságos képiért nem szannyuc penzünket (Vás: CanCat. 121). Áldottac vadtoe, hogy eugenet szántoc (MA: Bibl. I.268). Semmi fáratsagot, költségeket nem szánniác (MA: Scult. 464). Az haretí életnee meg förtöztetésétis zannyác (Zvon: Osand. 187). Ha időmet nem szánnám vesztegetni (Bal: CsIsk. 183). Kik nem szánniák a veszszöt a gyermekektől (256). Nem szánta költséget (Megy: 6Jaj. IV.26). Számom a sereget, mert imé harmad napia, hogy éhezik 1666 (KBécs. A5). 2) [destino; zudenken]. Meg emlékeze isten beszoderöl es mi nekünc szannt kegyelmessageröl (Born: Ének. 469). Szem látomást láttunk az isten irlalmát, mert minékünk szánta magyar birodalmát (Zrinyi. I.19). Az édes anyja fogantatásától fogva, ha fja születniék, a papságra szánta volt (Bod: Pol. 72). A mőlnár tsak nem őrdögnek szánta magát dühödött mérgében (Fal: TÉ. 734). 3) [propono; beschliessen, sich vornehmen]. Sokat zantaak az ewangelionnak moxyat el kezdeni (JordC. 515). Veegez el, a mit zantal (ÉrdyC. 377). Aszt szánta, ha magyart hozzá haythattya, Budán, Romában mezezetet rakatna (Göres: Máty. 78).

el-szán: 1) [condoleo; bedanern]. Elszánám, hogy a fő ember árvája mily gyámoltalan (Bethl: Élet. II.7). 2) destino C. devoveo MA. geloben, bestimnen PPB. Kasszinder lőn ezen, jó Zebernik várát királytul megnyerné, miképpen elszánta kedve szerént lenne (RMK. VI.60). Meg büntetni el szánta vala (Cserey: PersF. 98). Nüivét negyven-nap-után sem veré földhöz, mint el-szánta vala (Pázm: Préd. 5). Ennek környűllő dolgaib semmi nem történt magától el-szánt nagy okon nélkü (99). Mint vitte légyen véhez Christus az nép meg vendéglésében valo el szánt gondolattyát (Zvon: Post. I.546). Teljességgel elszánta és erőss végezéssel elvégezte (MA: Scult. 705). Ugy szálítá reájok az el szánt büntetést (Alv: Post. I.24). Én semmit emberi autoritasval, el-szánt-szándékom szerént magunk mellett nem bizonyítok (GKat: Titk. 302). Istennek el szánt igaz akarattya (Zrinyi. I.99). Keserűségében nagy merész dolgokat viszen vala végbe, elszánván teljességgel életét (Mik MulN. 36). Veszteg maradj a böcsülettel és el ne szánd magad véle valami lejtőre (Fal: UE. 414). Ollyasmire elszánhatná magát, mellynek bajos aggodalom volna a vége (505). Magától el szánt ok nélkül nem esett (SzD: MYir. 333).

el-szánás: destinatio, devotio MA. bestimmung PPB.

ki-szán: [devoveo, destino; bestimnen, entschliessen]. A praedikatorok . . . ki szánó béresesek és ragadozó farkasok (Pázm: Kal. 136). A legveszedelmesebb próbákra kiszánják magokat imádság, alázatosság, isteni félelem nélkül (Fal: NE. 86). El ne költsed ma, a mire holnap szükség leszén, ne szánd ki magadat a bizonytalamra (Fal: BE. 580). A megszorult szükség sok-felé törekedik, sok felé kap, néha a tilalmásra is kiszánja magát (Fal: NU. 284). Egyetlen egy próbára ne szánd-ki bötsületedet (Fal: UE. 460). A ki többre érkezik eszével továb' szánhallya-ki magát (498).

mög-szán: 1) commisereor Kr. [poenitet; bedanern, bemitleiden]. Genoz zokasban newitek föl es sem ky nem akarnak belőle temy, sem meg nem gyonyyaak, sem meg nem zamnyaak

(ÉrdyC. 27). Meg zannya, bánya és meghgyonnya az ő byneyth (ÉrsC. 266b. 154). Ordeg embert yghen eyte, azért isten, hogy ezt latta, ez dolgot igen meegh zana (478). Meg-szánod szerelmen (Rim: Ének. 303). Inkább ifjúnem jobbnak lenni, ha a hozzánkvaló keresztény szeretetből megszána mindnyájunkat (Bercs: Lev. 403). Reménylen, hogy megszánod esztelenségedet (Mik: MulN. 252). Inkább okot adsz arra, hogy megbántsanak, mintsem arra, hogy megszánjanak (Fal: UE. 431). Ha nem érdekl-e szegény sziveteket, hogy meg-nem szánjátok ez egy biveteket (Könyi: HRom. 139). 2) [statuo; beschliessen]. Megh zantam vala, hogy tyztességhet tegyek: decreveram honorare (JordC. 171).

még-szánás: 1) [misericordia; erbarmung]. Meg-szánásra könyörületességre méltó (Com: Jan. 193). 2) [poenitentia; reue]. Az töredelmesseg szívből való meg szanasa és vtalasa az bűnnek (Fél: Tan. 238).

még-szánat: [poenitentia; reue]. Agyad nekőm bűnőmnek keservségős meg zanathyat (CzechC. 12. GyöngyC. 10. PozsC. 3).

neki-szán: [devoveo; sich vornehmen]. Neki szánni magát a kereskedésre: *callere ad suum quaestum PPBl.

Szánakod-ik, szánakoz-ik: miseresco, misereor MA. sich erbarmen, mitleid haben PPB. Szánakodnac az ő haláláról (Born: Préd. 298). Felesége dolgán szánakodie vala (Cserényi: PersF. 93). Szánakodnac, mutatyac magokat (Mon: Apol. 416). Luterűrl azt írja, hogy szánakodni kel ő-rajta, mivel a purgatoriumot elein jóvá batta (Pázm: LuthV. 129). Amott őrvendez avagy irégykedic, itt szánakodie rajta avagy őrmébeu tapsol (Com: Jan. 69). Jó szerencsésé és boldog elő menetele van e valakinek, ne borgas szemmel nézzed; szerencsétlenségé, szánakodgyál rajta (202). Mintha nem is tudna nyavalyádon szánakozni (Ács: BHal. 235). Az emlétett jószág nem származik mindenkor attól, hogy szánakodók vagyunk, hanem néha attól, hogy tehetetlenek (Fal: UE. 496). Az anya gyermekét sirva szánakozta (Könyi: HRom. 171). Te kinek vállalai az esztendőket terhe alatt le rokannak, szánakodoté rajtam (SzD: MVir. 477).

Szánakodás, szánakozás: misericordia, miseratio MA. erbarmung, mitleid PPB. Szánakozásra indítani kell a bírakat: *miseratione mens iudicum permovenda est; szánakozásra indító beszéd: *oratio miseranda PPBl. Az isteni felség oly nagy szánakodásra indított, hogy keservesen sirt (Illy: Préd. II.189). A szánakodás valóságos és törvény szerént-való adóssa a szegénységnek (SzD: MVir. 14).

[Szánalom]

Szánalmas: [miserandus; bedauerlich]. Bizonyára szánalmas és siralmas dolog volt az, hogy az istenes Dávid királynac olly szomorú utat kellett járni (MA: Seult. 365).

Szánandó: miserandus MA. erbärmlich, kläglich PPB.

Szánás: commiseratio MA. das mitleiden, erbarmung PPB.

Szánat: miseratio Kr. [mitleid].

Szánatos: miserabilis MA. erbarmungswert, erbärmlich PPB. Szánatos, keserűletes: miserabilis (Ver: Verb. Szót. 17).

Szánatosan: miserabiliter MA. erbärmlicherweise PPB.

Szándék, szándok (sayandek? RMNy. II.58. 59): propositum, intentio, animus, sententia SL [vorsatz, plan]. Ő egmen-demic minemő zandekben volna ifuendő (BécsC. 319). Te leg-nekem oltalnam te igazitasodnak miatta nekem gonoz akarok-nak ellene és te benné ő ereknék zandokat megfűzhessem (PeerC. R). Masnak kenantam lozagat gonoz akaratal, zandekal (VirgC. 7). Igiekezik vala wtet az io zandoktól meg vonni

(100. JordC. 747. DomC. 103). Zandocod az, hogy aratlan verthi ky őssed (DebrC. 335. 25). Vgokőzie vala a meñekőzőnec nap-yat meg zozzeni, de isten, ki meñdenőknec es meñden tauačok-nac főltte vagon, e zandokot eltekozla (TelC. 69). Yo zandekban valo alhatatossaghl (ÉrdyC. 517b). Zandekom legyen towalba nem vetkőznye (KrizsC. 79). Ha Kegyelmed azon sajandékban wagon, hogy emekem nem adnad sem hazzat wemnem, sim salastli tarthamom, azért Kegyelmedetl kyrám, hyelenczyen kegielmed leweledben, mynemy sajandekban wagon Kegyelmed (RMNy. II.58. 59). Nem viszed lator szándékat végre (Helt: Mes. 293). Minthogy szándékon kívül meg hosszabbíták ezeket az könyveket, nem megyek tovább (Pázm: Kal. 433). Éjjel-nappal főzik útkos szándékokat, egyiütt nyugtatliassák mi-képpen magokat (GyöngyD: MV. 16). A kik nem tudnak igaz utakon énni el-cilzott szándékokhoz, azok térnek a csavargóra (Fal: UE. 438). Az arany alnárért Betsig szándékunk (Könyi: HRom. 73).

[Szólások]. Vette szavaiból észre Nagyságodnak, messzi jár szándéka (Bercs: Lev. 170). Kutya volt szándéka német urannak (84). Nem hagyok alább szándékomban: non *minuam meum consilium PPBl. Lewel-bewl meg értette, hogy Benyeczky wram meghys azon zandekban volna, hogy az peorrel meg ewzze Kegyelmedet (RMNy. II.28). Meg értette vala, hogy az ő magyarai e szándékba volnának, hogy az ő halála vtán mindjárt az római kereszténységet el akarné hadni (Helt: Krón. 31). Oly szándékban voltak, hogy ez éjszaka is Nagy-Füdüsenes maradjanak (Bercs: Lev. 545). Azt hiszem, hogy Bottyán által költözött az hegyen és oly bizodalommal le nem állok szándékomtól (290). Valakit maga feltöltt szándékától elvonni: *labefactare aliquem PPBl. Egybe gyűlelek, hogy egy zandekkal akarattal Josweenak és az Izraelnek ellene hadakoz-nának (JordC. 305). A ki ezt jól általérti, mentegetni fogja, mintha szándékján kívül történt volna (Fal: UE. 366). Magán vehettem szóra és szivem szándéka szerint beszélhettem Amiliával (Fal: NA. 132).

által-szándék: [consilium transeundi; übersetzungsplan]. Talán valami nyelvet kaptak általszándikáról, azért gyűleke-znek erre az badak felim (Bercs: Lev. 390).

szánt-szándék: propositum MA. vorhaben, fürsatz PPB. Vala ky megly twnywth zanzandeka zorent meg wtalwan nem akarya teenny és követny, ennen maga ennen kar-hozattyanak oka (ÉrdyC. 146). Kérlek, ne véd szándszándok-nak, hogy az meghagyott napokra hozzad nem mebeték (Nád: Lev. 3). Valamit ember nem szabad akarattyának szántt-szándékával tselekeszik, abban halalos véték nintsen (Pázm: Préd. 725). Mutasd meg, mit végezet az isten az ő őrdécké való tanácsaban és szánszándékaban (Let: Hitág. 112).

Szántsándékból: consulto MA. mit vorbedacht, vorsetz-lich PPB. Zantth zandekból nem akarok wetenem (RMNy. II. 80). Szánt-szándékból való bűn (Kár: Bibl. 188). Az kie az poenitenciai fenyítéket szánszándékból el akarné töröltetni, az anya szent egyháznak végső romlását keresic (MA: Tan. 1251). Szanszandekból ellene ne cselekedgyel (Magy: Nád. 70). Szánt-szándékból cselekedett (Com: Jan. 193). Híjjában pityergünk bűneinkben, ha azoknak tselekedetiktől meg nem szűnünk s tetten tészük szánt-szándékból (GKat: Váls. II.43). Votkezie gonosz akarattól és szánszandekból (Teleki: FKer. 81).

Szántsándékkal: composito, consulto, propense C. [mit vorsatz]. Zantzandokual: deliberate, industria NémGl. 177. 260. Zantzandokkal te istened ellen veetkeveznek (CornC. 453). Walaky zantzandekkal megly őlendy hiw baratyat (JordC. 56). Egy falumoth az gonoz lathor emberek mynd elekettek zanzanddeggal (RMNy. II.111. Helt: Mes. 49). Szanszandekal valo

oretuóc (Born: Préd. 561). Szegény Kapronezei uram bizony szán szándékkal maga veszítette magát (RákGy: Lev. 141). Az efféle haszontalankodásra szántszándékkal ne siessen (Fal: UE. 382). A ki szánsszándékkal kétésekedik és vak kérdésekkel szorongatja társát, dehog, ha nem facsar ki valamit belőle (474).

vezeték-szándék: [consilium alterum; nebenabsicht]. Mozog ajakok üntig, de vagyon vezeték szándék mellette, mert zsíros konkra s egyházi uraságra sietnek vele (Fal: NE. 39). Elintézett szándékokat más vezeték-szándékkal segítsd (Fal: UE. 369). Ez a lecke a vezeték-szándékra mutat (439). Tzélzott szándékát más vezeték szándékkal el-addig segítte, hogy tárgyát titné fel-tett dolgának (SzD: MVir. 424).

Szándékos: [cogitatus, quaesitus; absichtlich]. Az ajándékokról se felekezettek-el, hanem azokkal tapasztaltassátok belső indúlatokat, szándékos jó akaratotokat és valóságos igaz szereteteket (Csúzi: Sjp. 21). A követek elkészülések szándékos betelése után beléptek a gályába (Fal: TÉ. 694). Látván, hogy Németországba kíváncsozók, nem tartóztatta, szándékos bételésre útravalóval becsületesen megajándékozta (726).

Szándékoskod-ík: [molior, agito; vorhaben]. Mi-úta a sáttannak szekere farkára ílt, mindenekben szándékoskodik gonosz akarattyalhoz szabni magát (Csúzi: Tromb. 60). A méltóságos fejedelmek békességes szövetséget szándékoskodván szerezni, különb-külföld-be drága ajándékokkal szoltak egymáshoz követeket küldeni (Csúzi: Sjp. 87).

Szándékoz-ík: [intendo, meditor SI. [vorhaben, sich vornehmen]. Zandokozom: machinor Nyirkállai. Sok jokat zandekozneek tenny az pispekségben (DomC. 261). Puztába zandekozek mennie (221). Minden betegnek imez legyen dolga: jó életet szándékozzon magának (Born: Evang. IV.230). Ha valaki büntetelre zandekoznék, senmiképen nem hadnoíok az ír asztalához járulni (Tel: Evang. I.524). Mint jár tehát, a ki ritka és igen lágy igyekezettel szándékozik (Pázm: KT. 61). Gonoszra igyekeztec, szándékoztak ellened (MA: Bibl. V.11). Szándékozie, igyekezie, szepelkodie (Com: Jan. 68). Látszik, Hálszter ideim szándékozik megindulni az Rábán (Beres: Lev. 332).

[Szólások]. Halálokra király figyekeznéc és d b n d o s á s o k r a szándékoznéc (Valk: Gen. 18). Ha valaki felebarát-tyara zandokozie és álnoksággal meg ölendi őtet (Helt: Bibl. I.Mn 2). Mikor valaki felebaráttyára szándékozie és meg öli álnoksággal (MA: Bibl. I.67). Assuérus királynak ha lál á r a szándékoztak az komornyíkok (Pázm: Kal. 420). Alítak, hogi azt ölték meg, kire zandokoztak vala (DebrC. 169). Kyre akartok zandokozni (ÉrdyC. 577b). Jo dolgot szándékozol (Illyef: Jephtha. 22). Ő magokat zandekoza c istenhöz toryenyőc (TelC. 8).

el-szándékoz: destino, devoveo MA. bestimmen PPB. És az unnya e' világol ki-mulván, el-szándékozá, hogy vitéz ember légyen (Illy: SzÉlet. III.53). Az törőkők, kik innár el-szándékozták volt az ostromot el-hadni (Konst. 14).

Szándékozás: [intentio; vorsatz, das vorhaben]. Az te teetemenyűnek zandekozusa és vygyazusa ez may napon tegehőlet dycheeretősnek valnak leenny (ÉrdyC. 455b). Bizd az wrra á to dolgaidat es előmeneti léssen á to szándékozasidnac (SalMark. E). Kemény tsipásokkal ostorozta isten Faraót a házasság-törésnek tsak szándékozásáért (Pázm: Préd. 246). Kivál tisztának látattannak lenni, belől pedig rakvák voltak ragado-mányad, alítván hogy a törvény a kezeket, nem az szándékozaist tartoztattná meg (Mad: Evang. 520). Attól félek, hogy pénzeket, ezüst miveket is el szedeti az csehországi hadnak contentálására, értegetnek is innár afféle szándékozást (TörtT. 189).

Szánkod-ík: [miseresco C. [sich erbarmen]. Es vgy mint szánkoduan annac nyomoruságn kezdé kerdezni, miczoda veget

remellenec annac az nyomoruságnac (Deesi: SalC. 29). Ez, mibelyen alkolmatossága lón, az Jugurtához mene, ki igen busul es allapattny szánkodie vala (Deesi: SalJ. 52). De keves nep ez nagy dolgon ziből zánkodik (Vás: Epit. 8) Kinec most halálán minnyáyan szándokime (Csákt: AU. 6). Az miatt esett minden égetés, rablás, kin bizony mi magunk is keservesen szánkodunk (ÉrdTörtT. II.252).

Szánkodás: [misericordia; mitleid]. Még barátinakis szánkodásokat nem érdemli (Förör: Curt. 357). Csak el álméldoknak, csak főnel czualnac, vagyon oly nagy szánkodás, az egész várasón szélel nagy szomorkodás (Illyef: Jephtha 31).

1. Szánt: [pocnitens; renig]. Agyad meg bowne zantnak fiát (EhrC. 158).

Szántakarva: [consulto; absichtlich]. Őh melly nagy esztelenség volna, ha lúsvétra halasztván a gyónást, a bójtölésben valo szenvedésünket szántakarva haszontalanná tennők (Pázm: Préd. 408).

2. Szánt-: [propositum; entschliessung, vorsatz]. A gonosz jóvá nem leszén, bár jó szántunkból mivélyük-is (Pázm: Préd. 785). Jó szántából kedue szerint vagyon ott (Alv: Itin. 216). Jo szántokból tselekeszik (GKat: Titk. 6). Jó szántomból mondám nékik (Bethl: Élet. I.34). Jó szántokból magokat újolag a fegyverviselésre resováják (RákF: Lev. II.338). Recommendálok Nagyságodnak ezen emberséges embert, ne légyen jószánta, házánkhoz való devotója megvetve (Beres: Lev. 71). Maga szántta, akarattya volt az oka (SzD: MVir. 333).

2. SZÁN (szány (Gvad: RP.7): traba C. MA. schlitten Com: Vest. 149. PPB. Tsép, talyiga, szán: tribula PPB. Illogy ha ez télen ió szán út kezd lenni, jó leány szép s gazdag legénhöz fogz memi (FortSer. I.36). Az szán kész, valamely napon ráir Kd. az napon elküldem (Nád: Lev. 73). A terhec terh hordo szekereken, temérdec talpu kicsin szekereken és szánakon borozlatnac (Com: Jan. 87). Az szekér szinben három szán (Radv: Csúl. II.347). Az szán előtt bat ökör volt (Monlók XI.358). Az egyetmást úgy köztised, hogy karácson előtt négy nappal indúttad meg, vagy szekér lesz vagy szán leszen (TörtT. 111. 158). A borokért 16 szánat küldtem (RákF: Lev. I.238). Udvár közepére szány volt vonva (Gvad: RP.7).

Szánka: traba parva Kr. [kleiner schlitten]. Két ló után való szánka (TörtT. XVIII.267). Ugy tsúsz mint havon a szánka (PhilF. 59).

Szánkáz-ík: [traha vehor; schlitten fahren]. Nem ió néked téiben szánkáznod, oda törík egy olykor kezéd avagy lábád (FortSer. II.3b). Ez télen jó leány szép legénhöz fogz memi, ki velled egyűt nappal fog szánkázni, eyel igen szepen te raitad iargalni (FortSer. L36). Csak hogy júne meg Kd, mert innár alég várúán, hogy szánkázhatnék (Nád: Lev. 89). Ma jó reggel felkeltem, füröstököztem, füröstököm után szánkáztam (Monlók XVIII.3). Seithiában úgy meg-szelidülnek a szarvasok, hogy mint a lónak hátára-is fel-filhet és eleget szánkázik rajta az ember (Misk: VKert. 138).

SZANDZSÁK: [praefectus Turcius; türkischer anführer]. Bogler békkel, Annhat basa hadával, tengőrelveől békőkkel, jancsárokkal jutta sokasággal, zöngés-bongással (RMK. III.127). Mehmet passal sok nippel és fő szangziakkal jűve Budara (Monlók III.52). Ede az zanchyagoknak azth hoztha chyazartwl, hogy myudewnefe rabollyanak, de negy zanchyagoth adthak chewz (LevT I.289). Az bandor feyrwarj zanchyokotys variu az basa tzy ezer nappel (74). Memhethi bek Zolnaknok hel tartoya es zanchyakya (221).

Szandzsákság: [praefectura; verwaltung, distrikt]. Ez bassa hozattartozokal zanchaksagokkal menek elezer Egrew

(LevT. I.144). Bebek Ferencnek az á hyssegeyerth wrasagothi es zanchyaksagothi adothi az passa (221).

3. SZÁNT: aro, inaro, pastino C. pfliügen, ackern PPB. Másodszor szántja: aratrat MA. Tiz vékára szántani: araro decem modios ex jugere; egy ekével szántani: arare in singulis jugis; mag-alá szántok: firo PPB. Ianus newew parazt, ky zantnala ew mezeyben (EhrC. 97). Zant Judas es zeg ömaganae barazdakát (BécsiC. 195). Ti nem zantotok, sem vetek sem aratok (VirgC. 51). Zanczad the földedetü es be gyöhdet hwy laznaath (JordC. 59. 110). Az pokolbeli ördök, myert hog sem zant sem kapal meg iredle ez zent iambornak ő nag thizta eletit (DebrC. 247). Valamelyeket az emberce szántnac, cuezne, epitne uizen es földön, azoc az ioszagos chelekedetnece engednece (Decsi: Sall. 2). Mikor te szántasz vagy szantattatsz (Diósz: Préd. 273). Nagy mamuz az lábán kemény földet szántya (Zrinyi: ASyr. 99).

[Szólások]. Miért tűri, sőt rendeli, hogy a jámborok fején szántsanak az istentől-szakadt gonoszok (Pázm: Préd. 25). Nem jön oly szomorán-fel az nap, hogy hátán az jámbornak szánt hasson (Hall: Paizs. 25). Hogy az ördög szántson barázdát a hátán (Könyi: HRom. 164). Ha az én üszömön nem szántottatok volna, az én mesémet ti meg nem lértétek volna (RMK. III.339. 293).

[Közmondások]. Heverő ökorre nem szoktak szántani (SzD: MVir. 219).

alá-szánt. Az földet alá szántani: subarare (Ver: Verb. Szót. 29).

be-szánt: obaro C.

föl-szánt: exaro MA. auspflügen, anbanen PPB. A szántó az ekének eleiben ökrökkel fog, és az ösztönnel szurkálván őket pallagából fel-szántja (Com: Jan. 73).

ki-szánt: exaro C.

környül-szánt: circumaro C.

mög-szánt: exaro PPB. [aufackern, aufpflügen]. Alat megszántom: subaro; mindenestül fogva megszántom: peraro C. Megszántottál teljességgel engemet [mondja Jób] (RMK. IV. 66). Jó eleve a földet meg-szántod (Diósz: Tal. 271).

Szántás: 1) aratio C. agricultura MA. das pfügen, ackern PPB. Mag alá szántás: ternatio PPB. A zanthas es wethes felel ezt yrhathok te Ke. (LevT. I.333). **2)** [ager; acker]. Vétet io magot ő zantasaba: in agro suo (MlinchC. 38). Eg faluyaba neki nag soc zantasa vala (NádC. 531).

másod-szántás: repastinatio MAI.

1. Szántat: [arare curo; ackern lassen]. Zantas hatwan kebewire walo wgarath (RMNy. II.158).

2. Szántat: [ager; acker]. Az zantat, az é világ, a' io mag kedeg azoc az orzagnac fny (MlinchC. 39).

Szántatlan: inaratus C. [ungeackert]. Job keus szántot, hogynem mint sok szántatlan föld (Decsi: Adag. 299).

Szántdogál GKat: Titk. 1117.

Szántható: arabilis MA. zn pfügen dienend PPB.

Szántó: 1) [arans; ackern]. Felele a szanto ember es monda a farkasnak (Ielt: Mes. 436). Birgiak az en iozgomat mind zanto feoldeuel (RMNy. II.83). A szántó-ember a tövisses avarba tüzet vét, hogy meg-tisztítsa földét (Pázm: Préd. 6). A szántó-föld a világ, melyben elegy vannak a jók es gonoszok (301). Sárgodik a szántó-földdek es a mezők színe (Mad: Evang. 36). **2)** arator C. pfliüger, ackermann PPB. Meg galaztattanac a zantoc: agricolae (BécsiC. 204). Az tehénhúst ne

aprésad szántó falatra, hanem szép aprón (Radv: Szak. 22). A szántó az eketalpban tétetett lemoz vassal fel-monttzi a barázdákat (Com: Jan. 73). Ha az nap le megyen, az juhász lo felcszik, szántó vigan oszik (Zrinyi II.119).

Szántóka: alauda arvensis Kr. [lerche]. A patsirta, szántóka az egre repül fel (ACsere: Enc. 216).

[SZAPALL]

ki-szapall: exurgito; herauskotzen C.

SZÁPOLY: ama MA. grabschaufel PPB.

Szapolyoeska: amula PPB.

SZAPORA (szapara ACsere: Enc. 238. zaparodik DomC. 84. szaporodie Kules: Evang. 65): **1)** auctificus, fecundus MA. [uber]; zunehmend, reich, überflüssig PPB. Szapora beszéd: multiloquium; szapora beszédtü: multiloquus MA. Emlékdziel te zapora es bewsegs veerödnök hwllassarol (WinklC. 258). Szapora beszédnek ne legietek: nolit multum loqui (Fél: Bild. 8). Azzal ioszagat szaporana teszi (Born: Ének. 243). A jesuiták gazdagságát szapora lazugságokkal himesíti (Pázm: LuthV. 30). Az ti szapora szaun es keus saun Osiandertek meg mutattia es vally az zent Hieronymus pápistaságát (Bal: CsIsk. 369). Szapora szó (Sall: Vár. Előb. 2). A köles igen szapora gabona (ACsere: Enc. 238). Ha szaporábbak-is nálunknál számokból, tétovázó szívet ne vegyünk azokból (Gyöngy: KJ. 8b). Mint földnek pora oly szapora bűnöm árja (Rim: Ének. 353). **2)** [frequens, creber; häufig]. Szapora szám szerént meg látogatnátok a betegeket (Bal: CsIsk. 31). Szapora név a magyaroknál az Ersebet neve (Tarn: Szens. 70). A kinek kedvez a szerentse, annál szapora a vendég (Fal: BE. 578). **3)** [densus; dicht]. Oly világos volt, mint ha annyi égő szövétneknek égése világolt volna az égen; ez tűzszikráknak szapora lehullásával elmulván, nagy lövöldözések ballattak az égen (Bercs: Lev. 512). **4)** [amplus; weit]. Vedd reád eszt, mert igen szapora köntös, luther és caluinista praedikátornak éppen jut benne (Bal: CsIsk. 29). **5)** celer, citus, propus, festinus SI. geschwind, hurtig, plötzlich Adami. Szapora sürgéssel járnak 's kerülnek (Gyöngy: KJ. 4). Siet szapora futásban (74). Sokszor próbával tapasztalták szent Györgynek szapora segítségét (Csizi: Sip. 130). A mi korhelyeink többször dítsérték a bor-nem-iszsa józanságot, de azonban szapora, lábón járt köztük a pintes kersó (Fal: NE. 58). Az az öröm, melyet ígér, hamar keserűségre fordul és maszlaginak vagy hosszú nyavalya vagy szapora balál a vége (Fal: BE. 585). A' bal hír könnyen támad, mert szapora bitele vagyon es nehéze belőle tisztán ki-mosdani (Fal: UE. 410). **6)** [fructuosus, utilis; ürtizlich, erfolgreich]. Ha csak embeereknek kellene kedveskedni és ez világi nyugodalmat üzni, szaporáb volna kezünköt egybe kölesolván halgatásban maradnunk (Pázm: Kal. al). Ha immár születettünk-is, szaporább volna azt mondanne (Megy: 3Jaj. II.109). Csak tudjam, min kezdjük én dolgom, szapora munka lesz abból (Bercs: Lev. 700). **7)** [densitas, multitudo; dicbtheit, menge]. Bolbák aszszonyoknak szokott ellenségek, kinek Murányban is vala szaporáia, öreg-aszszonnak is meg-tölt volt ruhája (GyöngyD: MV. 116). Nem árt néki semmit a nyíl szaporája (Könyi: HRom. 182). **8)** [fructuositas, emolumentum; nutzen, erfolg]. Epitnece vala és io szaporáia vala munkáioknak: aedificabant et prosperabantur (Kár: Bibl. I.422). Nints szaporája a bitangnak, nints isten áldása a hamissan keresetten (Pázm: Préd. 636). Ha látod, hogy nints dolgaidban elő-menetelod, munkáidnak szaporája, szerencsétlen vagy (Bátai: LPrób. 162). Nem sok szaporáját látom az munkának (RákF: Lev. V.568). Nem vala szaporája nálla az ország jóvedelmének (ErdTörtT. I.113). Keresmények hasznát, szaporáját nem érzik, mert feneketlen zsákba hordgyák nyereségeket (SzD: MVir. 219).

[Szólások]. Csak szapora Margit beszéde (Czegl: Tromf. 74). Szapora Margit módjára (Sámbár ellen 127. Kr.) Szaporán szóra szapora Mátyás tetemes talpas házugságokat (Matkó: BCsák. 288).

[Közmondások]. Sok károkat szerez a szapora szóllás (Pázm: Préd. 813). Az szapora szavú felelet negédős emberek munkája (Alv: Itin. 13).

Szaporán: 1) [largiter; reichlich]. Nem esmerik en yo tetemet, kykett oly zaporan es bensegest adok nekyk (EhrC. 94). Tövisset és boytor jánt terem, kie mindenkor szaporábban is teremniek (Zvon: Post. 1428). Azért rágok mindout ily bőuen és aprónként a szádban, azért magyarázok mindent meg ily szaporán (Bal: CsIsk. 219). 2) [erelbro, frequenter; häufig, oft]. Az esők nedvességét, az égnek minden háboruit szaporán szeuvedtem (Pázm: Préd. 603). Bányászok, vallyon mit érdemel, a ki ilyen szaporán hazud (Matkó: BCsák. 12). Tökölly ő nagysága felől igen szaporán hozák, hogy meglőtték (BékOkl. 237). 3) [celeriter, cito; schnell, geschwind]. Nem kertől utakra vezérli isten az embereket, hanem által-íttra, mellyen hamar és szaporán érkezniek, a hová kell jutni (Pázm: Préd. 87). Szaporán lobbán haragiok (Bal: Epin. 7). Ma, az Bécs felől érkezett németnek lirit szaporán hozván, Károlinak két levelét is vettem (Beres: Lev. 319). Talán majd kiüldök valamely hadat még, ha megcsaplatuák hajnalban, de ha szaporán költözik, csak confusióval tér meg (619). Alkár melly szolgálatért a hálaadást adó gyanánt szaporán beszédni, paraszt erkölcs (Fal: UE. 364). A szorgalmatosság szaporán végzi, a mit a sokat tanácskodó elme egyszer elszánt (394). Szaporán forog a kerék a tengely körül (Bod: Lex. 90).

Szaporás: [celer, citus; schnell, eilig]. Hogy szaporás vala Szulimánnak utja, Drinápolyból hamar Belgrád allyát futja (Könyi: II Rom. 16).

Szaporaság: fecunditas C. [ubertas]; fruchtbarkeit PPB. Anne zaporassagot adok tyneknek, hogy három extendőre való gymelezet terem (JordC. 112). Tekeench megh napnak fecnességeit, vetemennek zaporasagait (ÉrdyC. 115). Leen az idővözölő neepelnek zaporasaga (516). Sok lelky yozagoknak zaporasaga es bewseoge mynt chodakait teeznek (558b, 322b). Ackor elhűszem a kenyérnek szaporaságát: postquam confregero baculum panis vestri (1elt: Bibl. LMMm). Nagy szaporasággal gyümölgözött hoznac (MA: Bibl. V.43).

Szaporátlan: 1) [infecundus, sterilis; unfruchtbar]. A kibben szaporátlan az ész, minden aprólékra felgombolja aiaikát (Fal: UE. 380). A kibben szaporátlan a tréfa, termékeny az okosság (404). Mi hasznodat várhatod azoktól, kik magokon sem tudnak segíteni, mi vigasztalásodat azoktól, kikben szaporátlan az ész (46b). 2) [nequiquam; erfolglos]. Nézz esudát már hogyes olvasó, melly szaporátlan motozson álló helyében az ina szakadt Sámbár (Matkó: BCsák. 107). Marchio uramnak tetszett, hogy Danczkáig vizen járjak, de valóba szaporátlan, mert a szél feletto alkalmatlanokodik (TörtT: III.3). 3) [ardus; ungesünet?]. Szaporátlan kenyér (Fal: Const. 935).

Szaporékony: quod facile augmentatur Kr.

Szaporékonyosság: [fertilitas; fruchtbarkeit]. Az isteni második személynek szaporékonyossággal meg-áldattatott kenyere (BíróM: Micne. Cml.).

Szaporgat: [multiplico; vermehren]. Javokat szaporgassák (Vallást. 380). Ez az a pénz, a mit gyűjtögettem, szaporgattam az erdélyi ekklesiák számára (Bod: Pol. 89). Az ekklesia jövői, mollyeket a püspökök okos szorgalmatossággal szerzetenek, szaporgattának (91).

Szaporgatás: [multiplicatio; vermehrung]. Ezeknek gondviselésekben, szaporgatásokban a Geleji után következett püspök nem volt olyan szerentsés (Bod: Pol. 89).

szó-szaporgatás: [multiloquium; überflüssige rede]. Harmadik tagja ellen-vetésének haszontalan szó-szaporgatás (GKat: Titk. 247).

Szaporit: multiplico, fetifico, procreo C augmento, propago MA. vermehren, vervielfältigen PPB. Erdőket es adot nektek fiatokat zöláni es zaporítani (VirgC. 51. 52). Mynd ez tellyes embery nemet egyből zaporoytotta: fecit ex uno sanguine totam gentem hominum (JordC. 768). Az wr isten zaporoytta vala kezy mwkayokat (ÉrdyC. 463b). Isten, zaporohad ewket ozer anneera es kyk mynd ew wtannok tamadandok leeznek (580). Meg hyrdetee az istennek papya, hogy bazassagra kellene mennye es istennek zent nepeet zaporoytany (648b). Az mi ezordaink is ezert szaparcizanac es tiz ezert az mi vczainkba (Szék: Zsolt. 151). A dizno kek vizeuel ha elnek a gyermek-tartok, anagy salataiuul ezik, teieket zaporitya (BeytheA: FivK. 38b). Menyecskeket akart vinni az seminariumban apró alumnusokat szaporítani (Beres: Lev. 118). Az kongót én igazán nem impedialom, mert semmit sem szaporítok az költésben (500). Magtalan az, a ki nem szül es nem szaporit (Bod: Lex. 114).

[Szólások]. De nem akaroc hoszu beszédet szaporitanom (Tel: Rövlr. 15). Egy dolgról sok szót szaporítani: ex uno multa facere (Deesi: Adag. 86). Mi szükség küezin dologban anny sok szót szaporítani (200). Ezt is megírtam ide elől, nem szükséges hát szót szaporítanunk (Radv: Szak. 117). A fontos józan ítélőt, melly nem szaporit szót, hanem kovéssel adja a választ, legjobb (Fal: UE. 486).

el-szaporit: propago Kr. [augmento; verbreiten, vermehren]. Népét harmát el-ki bocsátá, ez szép száraz földön isten elszaporitá (Tin. 263).

ki-szaporit: [propago; verbreiten]. Az malazt által való ayandok sokakra ky zapareytatot: abundavit (Komj: SzPál. 62).

még-szaporit: augmento Kr. [multiplico; vermehren, vervielfältigen, vergrössern]. Wr Isten meg zaporitya yozagokath (ÉrsC. 554). Az ő meaztatit oll igien meg szaporittana mint a tengernek főueniet (Szék: Krón. 11). Az ur áldásával megszoriton titeket (MA: Bibl. V.54). Ha igen erős leszen az eezet, his levével meg is szaporitsad (Radv: Szak. 74. 90. 124). Károlyi minek múlt ottan, mert én csak elhűszem, megszoritya magát az német (Beres: Lev. 217). Pálfi János a népét megszorított a vigvárból (640).

szaporitton-szaporit: [augeo et multiplico; fort und fort vermehren]. Hadait szaporitton szaporitja (Szal: Krón. 443). Az után mind szaporitton szaporitja a napokat (Lép: JTük. III.9).

Szaporítás: multiplicatio C. [vermehrung]. Mi haszna az sok rend szaporítás, mikor még magát sem vette rendben az comissariatusság (Beres: Lev. 450). Az anyai szeretet szükséges mind a szaporításra mind a gondviselésre (Mik: TörtL. 308).

szó-szaporítás: [multiloquium; überflüssige rede]. Az föltte való mondékonyságtul és heába való szó szaporitástul meg ohassa magát (Zvon: Post. 111). Tsalirdságnál egyéb nints postilláiban, álnok s tökéletlen szó-szaporításban (Czegl: Japh. 16). Szent-írast bátya, s onné bizonyiesd-meg minden ellenünk való hitetek czikkelyeit esavargás és szó-szaporítás nélkül (Matkó: BCsák. 30. Pás: Igazs. II.419). Egy tekintésével is őb-bet viszen végbé, hogy-sem más valaki alkalmas szó szaporítás-sal (Fal: UE. 388).

Szaporító: 1) fetifer, fetificus C. [vermehrter]. Filyhő szá-
szaporító 5 bímátos szive és tenger árasztó két rettentő szeme
(Zrínyi II.46). 2) procreator C.

szó-szaporító: [loquax; redselig]. A módossan és jól maga
viselő nem szó szaporító, hanem kevés beszédű (Com: Jan.
184). Kevesen vannak szószaporítók, kik az idő alatt a szai-
nak valamely vétkét ne cselekedgyék (Illy: Préd. II.249).

Szaporkod-ik: [?]. Az ücsém a feleségivel egyetértvén
úgy szaporkodtak néki és cseréltek és azt a rossz házat s hat-
száz forintot adott neki, mely ellen nem állhaték semmi uton
módon (ErdTörtAd. I.17).

Szaporod-ik, szaporosz-ik: augmentor, augesco MA.
[sich vermehren]. Vronk teste a zámek véréből teremtetek,
ky a földből teremtőt Adamot zaporodék (DebrC. 7) Lelky
yozagban napról napra zaporodnak (ÉrdyC. 57b). Erőth adok
zyletesre, hogy zyllyenek es zaporoggyanak (115b). Az ew
tarssasagok zaporodny kezdőt vala (382b). Az iozagok alaza-
thossagal thlytkolwan zaporodnak (ÉrsC. 195). Mikepen sza-
porattanac az emberec (Helt: Bibl. Le4. Fél: Tan. 461). Mind
az szabad varasoc mind az Romabol szaparadot nepec nekűnc
engedni fognac (Decsi: SallC. 48). Ha öreg az csuka, orrját is
velhedd, annyival az kőncz szaporodik (Radv: Szak. 106). Az
igaz mint az palma ugy virágzic és mint az Libanus erdőnek
cedrus fái ugy szaporoszic (Zvon: Post. I.226). Osztogatás köz-
ben titkon isteni erő által szaporoszic az keuyrec (II.185).
Bővebb és zaporodobb az tévőlgés (195). Beszéde pedig szapo-
rodic vala (MA: Bibl. IV.119). Szaporoszic ez az szőrnűy bűdös-
ség (Lép: PTük. I.80). Imez nem szárad soha el, nem is foly,
de gyakorta es könnyen szaporoszic (366). Ez az állat sokat
tenyészic, hová lehet emél-is szaporodob (Czepl: Japh. 67). Az
vörös narcissus ritkán virágzik, mivel inkább csak leveleivel és
gyökerekkel fölőtte buján szaporoszic (Lipp: PKert. 153). Hi-
tenare, nem tudom, hová szálltusk az hadakat majd; már sza-
porodunk (Bercs: Lev. 294. 342. 358. 568).

el-szaporodik: ∞ Ha mykoron yyatok fyyatok el zapo-
rondy az yo felden, byzonsagyl hywom mennyet es feldelt
(JordC. 210). Tarsot terőnte neki Eua aniantak, hogi az embőri
nemzet fölők el zaporodneiek (DebrC. 148). Hogy el zaporod-
hatnanak, keth zent egyházat ada nekük azon pwtában (ÉrdyC.
582). Kic, által elszaporodnéc az egész föld (MA: Bibl. I.8).
Ezek, ha nem irtoztatjuk, buján elszaporodnak, mint az utá-
tatos gyomok (Fal: UE. 367). Gyakor ágra ki-terjedt vérség, feles
izre elszaporodott atyafiság (SzD: MVir. 14).

még-szaporodik: ∞ Meg elegeteuek az meg zaporod[ott]
darabokból istentevl (DomC. 84). Esmeg meg zaporodny vala
kezeeben az maradeka (ÉrdyC. 472b). Megszaporodván az
hadak Bottyán visszajövetelével, soba nem tudom, mit csináljak
véle (Bercs: Lev. 297). A zápor esők után a megszapordott
patakok partot szaggatnak (Fal: BE. 610).

**szaporodton-szaporodik, szaporodton-szapo-
ro-
szik:** [multiplicor et augmentor; sich fort und fort vermehren].
Az ő feleknek elmékedéséből szantalanokat gondolton gondol-
nac, kie oztan e miatt is zaporoton szaporoszic (Born: Préd.
302b). Istenekéiáldásából jó állapottal birunk, hadaink szapo-
rodton szaporodnak (Bercs: Lev. 336).

Szaporodás: fetura C. multiplicatio MA. vermehrun PPB.
Az angyal eeggyk másyknak fyya sem lehet mynt az embery
termeezetben mondatyk lenni zaporodasnak okaert (ÉrdyC. 46).
Zent Ioachym es zent Anna termeezet zerent hydegők valanak
zaporodasra (438). Minden földi gyümölsőknek, és tenyésző
szaporodasnak első zengéje néki szenteltesék (Pázm: Préd.
337).

Szaporodható: multiplicabilis C.

M. NYELVTÖRT. SZÓTÁR. III.

Szaporul: [augmentor; sich vergrössern]. Egy vagy kettő
között könnyű a választás, de a szaporult szám merő fő aggasz-
tás (Gyöngy: KJ. 6). Mintegy éjféltájban kis fola-
mozdula, északról és délről többet szaporula (GyöngyD: Char. 335).

SZAPPAN (szaponozás Helt: Krón. 82. szappany Fal: NA.
38): sapa, smegma C. MA. seife Com: Vest. 144. Tízítő mint az zap-
pan: smegmaticus C. Hoziatoc énnékem zappanban gartot eesseget
smigmata (BécsiC. 169). Eöriz meg engemet az banis czele-
kődőkneec szappanaton (Szék: Zsolt. 148). Sietve hozzatok oly
szappant énnékem, kivel megmossatok (RMK. II.83). Ha sza-
ppannal megmosodis, billyeg vagyou rajta (Czepl: MM. 141). A
kapitány Deák számára vöttünk szappant 1 ft. (MonTME. I.13).
Belépik asszonyához a komorna leány rendre rakván a toaletta
asztalra a pézsmaszelenecéket, szagokat, a könnyen habzó fran-
cia szappanokat (Fal: NA. 141).

Szappanos: smigmator SL [seifensieder]. Melto, hogy neve-
ket fel-irjuk ezeknek, szappanos, mészáros, ács, erszény-gyár-
tóknaec (Nógr: IdvK. Előb. 5).

Szappanoz: smigmatico lixivio lavo MA. sapone eluo;
mit seiflaue waschen PPB. Las az magad bőreiehez, mig az
maset szappanozpd, talánn hasznosabb lesz (Zvon: PázmP. 291).
Lássuk itt ez aránt, mivel szappanozza Kalauz a római ecclé-
siát (Pós: Igazs. II.662).

Szappanozás: [lixatio; das seifen]. Az anya el hadia a
szoponozást el el futaméc a gyermekhöz (Helt: Krón. 82). Sze-
recsent akarunk szappanozással meg-fejériteui (Toln: HBék.
17). A szappanozást és inasom számára a sütést ő vállalta
fel (TörtT. 2 III.164).

[Szappanoztat]

még-szappanoztat: [smigmatico lixivio lavare curo; ein-
seifen lassen]. Meg csak az ő ruhait sem szappanoztatta vala
megh (Mel: Sám. 105). Német inget gatyá nélkül kell viselnem
addig, míg a magyar ingemet megszappanoyztatom (TörtT. 2
III.376).

SZAPU: cista C. sextarius, modius, medimnus MA. halb
mass, scheffel PPB. Vetic ötet a zapu ala: snb modio (MünchC.
20). Senky nem győth zewethneket es reytekben tezy sem az
zapw ala (JordC. 566). Gyomer, mértékneec neme, annyit tött
az, mit mi szapúnac nevezőnc (MA: Bibl. I.64). Kartz avagy
három köblös szapu: trimodium (Com: Jan. 166). Abrakkal-is
ha zab lészen, hét lora egy abraklára bé-érjék egy kassai szapu-
val (Rák: Art. 23). Tíz es tizenkét forintokon járt a tiszta búzá-
nak kassai szapúval való köble (Rumy: Mon. I.50). Leucse, borsó,
kása egy-egy szapú (Moulrók XXIV.129). Ugy osztán sok ezer
szapu lisztet felvévén katonaság, megindúltanak Berzsennre
(XXVII.27). Felverte adajokat 50 magyar forintna, egy szapu
borsóra, egy szapu díjóra (TörtT. VI.131). Borsó, köles-kása egy-
egy szapu den. 25 (Évk. XIII.74). Ötven szapú bőven ezer
embernek elég (Bercs: Lev. 473).

Szapul: lixo, lixivio lavo MA. mit seiflaue waschen PPB.
Ömagok az kik szerzék, gyakran szapulották 's tisztogatták
az confessiót (Pázm: Kal. 32b). Koholó katlanban szapul az
isten hiveit (Czepl: MM. 49). Fördőre úgy hajtattya a' tengerre,
melyben mind addig szapulattya, mig nem a tengerbe öleti
(Veresm: Lev. 182). Némellyek tulajdon mocskokat a máséval
meutegetik és ha így sem szapulhatják ki, színnel szépitik (Fal:
UE. 428). Haszonatlan dolgok: szelokenn horgászni, kopaszt
borotválni, szerecsent szapulni (SzD: MVir. 219).

[Szólások]. Téglát szapul és bolondul fírad (Pázm: LuthV.
81).

ki-szapul: [elixo; mit lauge auswaschen]. Ez a kopasz
mentség ki-nem szapullya főtőjéből a tsunyt (Fal: NE. 17).

Némellyek tulajdon mocskokat a máséval mentegetik és ha így sem szapulhatnak ki, szímel szépitik (Fal: UE. 428). Hogy ki szapulhassa magát a motskos latorsagból, meg hitt két emberével vitte végbe maga ezen fogását (Fal: TÉ. 641).

még-szapul: vestem lixivio candido PPBl. [mit lange waschen]. A fonalat hanuban meg-szapulják (Lipp: Cal. 6). Hamissan reánk kenett szennyes mocskok, melyet eléggé-is meg-szapullottunk (Pós: Igazs. II.343).

Szapulás: lixatio Kr. [das lungen]. Mosdásodban, fonásodban, szapulasodban temeny ezer babonát és bűbajt érthet az hitelenekfől (Born: Préd. 394. Born: Evang. III.15). Nem szapullasnac, hanem keresztsgnec hittac (Mon: Apol. 318). Bezzeg volna nékemis módom az feied szapullásában (Bal: CsIsk. 107). Módom volna fejed szapullásában az ellene-való szitkos nyelved mosásáért (SzD: MVir. 310).

Szapuló: 1) lixivio lavans MA. [laugend]. Szapuló kád: cupa lixearia PPB. 2) lixivarium MA. [beuchfass]. Ily mosdatlanul menyben nem juthatnak, hanem az Calvinus pitvarában, szapulóban vettenek elébb (Pázm: Kal. 800). A bűnnek útálatos áltétet akarja, hogy szapulóban ki-mossák (Pázm: Préd. 84).

SZAR (zaar ÉrdyC. 502. szár MA. Prág: Serk. 693): merda, oletum, excrementum MA. menschenkot, unfat PPB. Pervá-tisztító, szar-király: foricarius; salak, vasmak, ónnak és egyéb olvasztott értnek a szara, salakja: scoria; úgy meg-úntam a sok beszédet mint a szart: *foetet mihi tuns sermo PPBl. Ynkab vialak meg az zamar ganayzhoz hasonlot pecetz, hodnem az zamar zarat: stercus (EhrC. 80). Az portarius wgy felele az nagysagyas azzonak nagy haraggal: myt yaarz eet te zaar saak (ÉrdyC. 502). Hogy meg ne harapna téged? Vegye az szart az ő szájában, melyet a disznó meg érezvén, fel néz, hogy azt meg egye és az rayta ült meg nem harapja. . . Mellyik szar szólhat? Felelet: az tehén szar, mely ha az ő anyjától el esik, azt mondgya, hogy slap, slap (MesésK. 11). Micsoda szár kőcz az, mely sírosabb felejt volna, mint az minémű nemes elméjű embernek mutata magát ez paraszt ember (Prág: Serk. 693). Ganéjac, szaroc és bűdös kakác (Com: Jan. 51). A szar, emberganej bűdös (Com: Vest. 81).

[Szólások]. Arannyal írsz, szarral pocsételsz (Thaly: Adal. I. 85).

agg-szar: [stercus vetus; alter dreck]. Az disznó az ag szart meg észí és ifjú gyermekdéd szart szerez abból (MesésK. 13b).

bak-szar: [vox contumeliosa; schimpfwort]. É te backszar ne zugolódyál, talám igen vizket a háttad (Helt: Mes. 135). Monda a farkas: Tzotoua te bakszar, ne zugolódyál mert nyiluan megh szakad a subád (Helt: Mes. 279).

disznó-szar: succerda Nom.² 361.

éb-szar: [stercus caninum; hundsreck]. Nagy bolondsag olyan dologért tőrőkődni, egy nagy ebszar fog nyereségod lenni (FortSzer. IIb). Talál, az eb szar orvosság avagy szar (MesésK. 13).

egér-szar: muserda C.

galamb-szar: [stercus columbinum; taubendreck]. Nagy éhség támadá, kezdék csókolgatni az galambszart, kivél ők sóznak vala (RMK. II.22). Lón igen nagy éhség Samariába, aszszu galamb szart őt ezült penzen attak (Mel: Sám. 388).

[gyermék-szar, gyermekszaroz]

be-gyermékszaroz. B-gyermek-szarozom magamat: bulbito PPBl.

kan-szar: succerda MAI. PPBl.

kecske-szar: spyras Nom.² 361.

lő-szar: [excrementum equinum; pferdedreck]. E világ rakua eféle példákkal, mint vesze az álnac kéntstarto barát mint porba lőszar (Helt: Mes. 266). Mikor szent Péter e földön jára egy fáradt lőszart előtalála, ugy felrugá, hogy előtte hármát fordula: aha csunya-bűdös pára, czo fel, légy tóttá (Thaly: VÉ. II.7).

ördög-szar: [assa foetida; tenfelsdreck]. Ördög szarnak biják a patikában: laser PPBl. Cyrenaicus succus, mely olajban el-oszlott, ezt másképpen ördög szarnak, sylphiusnak-is hívják (Nad: Kert. 27. Cseh: OrvK. 9).

tehén-szar: [excrementum bovinum; ochsendreck]. Az tehén szar ha az ő anyjától el esik, azt mondgya, hogy slap, slap (MesésK. 12).

vas-szar: *retrimentum ferrarium PPBl.

veréb-szar: [excrementum passerinum; spatzendreck]. Veréb-szart hol látnak, azban megbotoznak (RMK. II.229).

Szaros: merdosus, foetidus, cacator; mistig, kotig PPB. Az ördögi kísértetek-ellen való bűdös fegyverét Luternek, úgy-mint a szaros terhet, al-felének csókját és egyéb mocskolódit dicséri Balduinus (Pázm: LuthV. 104).

[Szaroz]

be-szaroz: concaco; besndelu, mit menschenkot beschmeissen PPB.

SZAR-IK: caco C. merdo MA. [scheissen]. Selyem szaró bogár: bombix, neyduhus C. A számár, a hol legeltetik, ott nő, a hol szarik, ott ganéjöz (SalMark. 6). A lomposba szartam volt egyszer, ird fel azt is (Pázm: Kal. 211).

[Közmondások]. Lágy pásztor előt az farkas gyapjat szaric (SalMark. 12).

ki-szar: excerno MA. auswerfen, ausmisten PPB. A patika-szarszámtól ódd meg magad, lám purgatio-nélkül-is kű szarhad (FortSzer. 14).

még-szar: permerdo MA. concaco PPBl. mit kot besudeln PPB.

Szarás: catio, excretio MA. [das scheissen]. Gondod vagyon neked csak tobzodásra, etelre-iltatra, nagy büszkeszárásra (FortSzer. G3). Has menésre, szárásra való erőltetés (Com: Jan. 57).

[Szard]

még-szard: concaco, conforio C. conspurco MA. mit meenschenkot beschmeissen, besudeln PPB. Ha semmi nem fér fogadtra, még is nem behetz el békességgel, hanem meg szardod a iámboroknac aytait (Helt: Mes. 99).

1. SZÁR: 1) crus C. tibia MA. schienbein PPB. Kinec az szárai bé horgattak: varus MA. Ha a paztor élrágadand orozlannac zaiából ket zarakat: duo crura (BécsiC. 219). Az tolvayoknak megh törek zarokath (WinkC. 226). Kerek Pilatost, hog törneiek meg zarokat (DöbrC. 473). Megh verjen teghed wr ysten te térdednek es zarayduak twryawal (JordC. 259. 696). Terdeid zarad fel emelen (VitkC. 58). A foiettis száruuaf es belesinel egyetembe meg egyetec (Helt: Bibl. I.G4). Vess le saradat es mezit száraf meny által á vizen (IV.79). Ártalmas embernek az száraf valo oruussoltatás (Cis. J3). Az szakála anyira megnőtt, hogy az szára közepit érte (Monfrók III.87). Az tuloknac bétitis es szárait mossa meg (Kár: Bibl. 1.88). Az ő szárai vasból valónac (II.157). A kinek türos szára vagyon, akár-mely szép ezinadóffal béküsse, sem marad túrnélkül (Pázm: Kal. 747. Pázm: Imáds. 74). Szárokat adgyák á

láb vetéssel el-eytöknek (Mad: Evang. 812). Az bôld mikor vagyon az víz-öntô jelben, száradot ne kenyed 1613 (KNagysz. A5). A térdec alatt vadnac a szárac (Com: Jan. 48). Illike az giermekeknek ily móddal fîni, hogy eggik szarat terdeuel figgezze fîel (Ersam: Erk. 22). A szárac az emberi testben azok a ré szek, a melyek tartják és hordozzák a testet (Bod: Lex. 171). Le-verik mind a két száromat (Könyi: IRom. 42). **2)** culmus, scapus MA. halm, stengel, rohr PPB. Mic êz olay falnac zaray. melêc vadnac a két aran zaknal (BécsiC. 299). Mykron fel newt vona zarasthwl es gymelczet hozot vona, tehát kôzette leeletenek az konkolyok es (JordC. 394. 465). Het gaboua fô neukôdnec leel egy szarbol szép es telyes (Helt: Bibl. I.V). Az szára czepegetôt szîni (Mel: Herb. 89). Lata kiraly, hogy egy szarbol ki îonenec (Born: Ênek. 565). A rósát, két-képpen szedheti: vagy szárán vagy virágán (Pázm: Préd. 33). A fû az ô torsáján avagy szárán fûgg (Com: Jan. 25).

[Szólások]. Oly vékony az szára mint az nád szál (Decsi: Adag. 92). Kender zarba eredeth (JordC. 25). Szárba indul: canescere C. Midôn a vetésec szárban indulnac (Com: Jan. 73). Az ô buzája nem indúl szárba (Szok: Bals. 133). Veteményes magok azok, a melyek szálban avagy száran kelnek: fruges sunt, quae in culmum seu calamm surgunt (Com: Jan. 26). Az mag fellyeb nevedike, míg nem szárba megyen (MA: Scult. 240). Szárába szállott pórtorsága (Kisv: Adag. 28). Szárában szállot az esze: saturnia lenna (Decsi: Adag. 88). Minden vén embernek a szárába szûl az esze: bis pueri senes (33). Szárába szállott mmár szegénnek az esze (202). Szárban szállott eszû tanító Matkó: BCsák. 178). Csuda, ha inad nem szakadott és eszed zaradba nem szállott (409. Laskai: Lips. 325). Tudván hogy tt igen meg-ü t ô d száradat (Czegl: MM. 134). Meg-ü t t ű c zarunkat (Czegl: Japh. 97).

alma-szár: petiolus PPB.

csizma-szár: canlis ocreae PPB. sura PPB. schaft am tiefel PPB. Fel-kötött szizma-szár, szár-kötés: crura *substricta PPB. Kôvetjek az pénzverô-házban forgolódván, ki vitt volt már az eszmaszárban egy pecsétet (RákF: Lev. 97).

ëgy-szárú: unistîrpis, unicalamus C.

fej-szár: [collum; nacken]. El tsapják a feje szárát (SzD: IVir. 211).

fék-szár, fékemplô-szár: lorum, habena freni SK. [lenkriemen]. Rövideden fogni a fék szárát: equum brevi *moderari ac flectere PPB. A lovas a lovat zabolával és fékemplôvel, fék szárral akarattya szerint bajtogattya (Com: Jan. 105). Ó karabul lónak meg kapia fék-szárát (Zrinyi: ASyr. 208). A ló fékemplô szárát el-szakasztván, hirtelen tsak el-tûnik az emberek szeme elôl (Hall: HHist. II.297). Lovamnak féke szárát ártván (Kem: Élet. 73). A mostani királyt pap tartja fékszár ál (Thaly: Adal. I.9).

gabona-szár: culmus C. colus, caulis MA. stîpula; kornstengel PPB.

gyertyatartó-szár: [stipes, hastile candelabri; leuchterm]. Az gyertya tartónac mind az szára mind az virága merô ramból verettetet vala (Kár: Bibl. I.125b). A gyertyatartónac zárán légyen mondola formára czínáltatott négy tálczka MA: Bibl. I.72. 84).

kantár-szár: [lorum freni; lenkriemen]. Jobb lett volna tenemnek szolgálnom, hogysem itten fris paripám kantárszáron orgatnom (Thaly: VÉ. I.304). Fele sem okosság lóggón bocsi máni a kantárszárt (Fal: NA. 174). Az okos lovagló lógóra nem reszti a kantárszárt, hanem száján tartja vétô lovát (Fal: UE. 45).

kidülledt-szárú: valgus PPB.

kihorgadt-szárú: valgus C.

körte-szár: petiolus PPB.

láb-szár: crus, tibia SK. [schenbein]. A beléndnek lába szárai avagy hogy minden betykok nélkül, avagy hogy könnyen hajló izek s inak nélkül valók (Misk: VKert. 91). Vékony lába szára ketté tört (335). A lábok szára meztelen (Mik: TörL. 453).

liliom-szár: crinonia C.

lyukas-szárú: [fistulosus; röhrig]. Az orgona lyukas szárn bórdókból áll (Com: Jan. 169).

pétrészelyëm-szár: [culmus petroselin; petersilienstengel]. Bizony csak a petrezselyem-szárból irogattak híreket principalistoknak (Monfrók VIII.260).

pipa-szár: tubus infundibuli tabacarii; tabaksrohr PPB. A minap hozzám jöven ebédre egy embertelen török, a pipa-szárral az ortzáját megsimogatta (Mik: TörL. 393).

rokka-szár: colus C.

saru-szár: sura PPB.

tollu-szár: [stilus calami; federstiel]. Tollú szárral festô: plumarius C.

Száracska: cruscum C. Körtvély vagy alma szárátskája: petiolus PPB.

Száras: 1) habens crus MA. schienbein habend PPB. Kewlgyethék negy kapezat, ketthey zaras legyen es kethey dely legyen (LevT. I.320). Vörös skárlát nyári mente, kit viselni vettem, gomb száros (Radv: Csal. III.353). Bôr mente arany, ezüst fonálos gombszáraival, hasonló vörös skárlát gombszáras kurta mentével (359). **2)** multicaulis C. culmosus, petiolatus MA. [halmig].

2. SZÁR: calvus, calvaster, depilis Kr. [kabl]. Andreas, Bela et Lewenta filii Zarladiislai (Eudlicher 109. 113). Myeert hogy ennen maga ees zaar homloku vala, az ew akarattya zerezt nevezeteek zekzardnak (ÉrdyC. 398)

3. SZÁR: [subniger; braun]. Kelemennek hagyom az szárszeg lovat (Gér: KárCsal. III.363).

bab-szár: hilum; das klein schwarz flecklein an den botten C. Bab szár, bab seggin való foketetske: hilum C.

SZÁRAD: siccus C. MA. trocken werden PPB Száradt könnytelen szemmel nézte veszedelmeket (Kár: Bibl. II.273). Fôzd meg szirupnak, ereszd egy serpenyôben, hadd száradni (Radv: Szak. 266). Gyümôlts-fûrûl a száradott vagy gyökérterhelô sűrű ágakat levagdalta (Pázm: Préd. 26). Hozton hozzátok mindgyárt, mert ha nem hozzátok az két nap alatt, karóban száradtok (MonTME. I.254). Nincs úgy a dolog, a miút a liir támad, a holott nedvest mond, ott gyakorta szárad (GyöngyD: MV. 9). Dolog azért, ha rajta nem fog száradni idvezitôknak átka (Fal: NE. 84). Ki-derül a te napod-is és ugyan tsak arra szárad a gyalázat, a ki gyalázott (Fal: SzE. 538).

be-szárad: [inaresco; eintrocknen]. Süsd meg az tyúkot, s tegyek aztán egészben egy fazékban, hadd száradjon be valamennyire (Radv: Szak. 101). Az czompó halat fôzd meg elsőben vízben, míg félig beszárad a víz (119).

el-szárad: contabeo, distabesco, extabesco, intabesco, marceo, marcesco C. peraresco, inaresco, exsiccior MA. ganz dürr werden PPB. [vertrocknen, verderren]. Az eeltethô állatok bewseghnek myatta el zaradnak (JordC. 862). Eedes knyner, kynel kyl el fogyathikozot es el zaradoth vala mynd ez vylagh (ÉrdyC. 112. 131). Míg elszaradnac a vizec a földről (Helt: Bibl. I.D). Minekutana elszaradot volna a harmat (Helt: Bibl.

I.Kk2). Az vén embernek teste oztán vgyan el szárrad (Decsi: Adag. 152). Egy vén ember, kin mikor az asszú kórság volt s igen elszáradott volna, ilyen levecskével élt s meggyógyult (Radv: Szak. 285). Az elszáradott vérnek fogyatkozása másnán nem pótoltnék (Pós: Igazs. I.133). Elszáradván az emberek azoknak féltése miatt (Illy: Préd. 9).

elszáradás: atrophia C. contabescentia, arefactio MA. tabes; betrocknung, dörrsucht PPB.

föl-szárad: siccor Kr. [trocken werden]. Az esőnec czepl ha hamar fel szárad szél nélkül, nagyobbat váry (Cis. G2).

ki-szárad (*kiszáradik* Amade: Vers. 145): exareo, exaresco MA. ausdorren, austrocknen PPB. Az nap fel keluen el sülenek es miért hog nem vala giökreik, ki száradának (Fél: Bibl. I.21). Kiszáradt bennük a kellemes beszédnek minden ere (Fal: UE. 392). Előbb, hittem, minden csillag eloldódik, egész tenger kiszáradik, mint szíved csak habozzék (Amade: Vers. 145).

köztéközte-szárad: interaresco PPB.

mög-szárad: tabesco, assiccesco, exarefio, obaresco, interaresco, aridus fio C. austrocknen, ausdorren PPB. Meg zarada hű vere folyasanak feyezoty (JordC. 469. 604). Megh zaradvaan emberek feelelemnek es varankozsának myatta (ÉrdyC. 105). Az meg azot, zaradot es hydegódót isteny zeretnel kyl valo zywek (568). Meg zarada a tenger vyzo (656). Az yo hyw keroztynenk, kylben ez wylagy kewansagok megh zarattanak (ÉrsC. 30). Most kedig a mi lelkünk meg száradot (Helt: Bibl. I.Tt2). Kinec keze meg száradot vala (Helt: UT. I.6). Meg száradott kezű ember (Kár: Bibl. III.33). Ha télben hértelen meg szárad eggyetmäs pappiros auagy egyéb, nagy deret és fagyot jegyez (Cis. G3). A malaczot, ha megszárad, vedd le onnét s tedd oly helyre, hogy meg ne vesszen (Radv: Szak. 74). Minden nti kenyeret megszáradott vala és penészes vala (MA: Bibl. I.201). Az oltovány az ő gyökereinek rostyain bé-szíván a nedvességet, tápláltatik, attul meg-fosztatván meg-szárad (Com: Jan. 17). Nem csak a mezők ki száratnak, hanem az emberek is éhol holtak (Illy: Préd. II.457).

mögszáradás: [exarescentia; verdorrung]. Az meg süteesen erteetik az körözti fanak kemenczeien ű testenek meg zarádása (SándC. 4).

öszye-szárad: coaresco PPB.

[Száradant]

mög-száradant: [exsiccor; austrocknen]. Tedd az pinna-tában, egy kissé száradaneson meg (Radv: Szak. 44). Az malaczot az szörös vizből szépen ki tisztítsad, egy kicsinyé tedd fel, hogy megszáradaneson, azután meglángoljad (69).

Száradás: siccitas, exsiccatio MA. [das vertrocknen]. Mert tenger öve es ő tötte őtet es az zarradast ő kezi allattak (DöbrC. 173).

Száradatlan: insiccatus C. inexsiccatus MA. [ungetrocknet]. Ky ő hyneyt megh syrattya, masodzer esmeg theezy, olyan az, mynth ha ky mosna zaradathlan theglath, mellyeth mynth memel inkab moss, annal nagyob sarya leezen (ÉrsC. 169).

[Száraddogál]

mög-száraddogál: exaresco C.

Száradékony: [siccabilis; was sich leicht trocknet]. (GKat: Gramm. B3).

Száradt: marcidus, exsiccatus MA. welk, ausgedörrt PPB.

Száradtság: [siccitas; trockenheit]. My lelky zarádsagwnknak venereeket zolgaltathna (ÉrdyC. 189).

[Szárajt]

mög-szárajt: [sicco, arefactio; abtrocknen]. Az nti finmagiát száraz meg, törd meg (Cseb: OrvK. 4). A sind mohát meg kel száraitani (37). Az apáturt zöld festékben meg fűrésztötte a festő, az tűz előtt meg is szárajtotta (Thaly: R. I.234).

SZÁRASZKOD-ÍK: [siccor; sich trocknen]. Az tenger madarac ha nem szárazkodnac az parton, tiszta földet iele (Cis. G). Kik a bóstáiban szárazkodnak vala (Pethő: K. 242).

SZÁRASZT: assicco C. sicco MA. exsicco; austrocknen PPB. Verőfényen száraztom, fejeritem: insolo PPB. Kyw orczait zaraztya vala (WinkC. 172). Etannak folo vizit te zaraziad (DöbrC. 140). Ruhay kyk az tevnél zaraztattak, vissen maradnak vala (DomC. 93). Az fraternek nem gyözyk v vereyteket zarastany (ÉrdyC. 23). Mykoron labayth kenwala es hayaddal zaraztot wala (ÉrsC. 318). Az nap kell szeglec mind szárazstnac (Cis. H2). Csukának az ikriját táll. szárazstván dagasztasz belőle olyan tésztát, mint fodorgat fínknak valót (Radv: Szak. 113). A hívek teste néha akasz fákön vagy nyársakban száraztatik (Pázm: Préd. 4). Száraz keserűség (MA: Bibl. I.467). A vászon a nap fényen öntözte és száraztatit (Com: Jan. 97). Vizeket szárazstván, nagy hog, ket bontván, virosokat rotván (Zrinyi I.32). Ponyvákat alrunk csináltatni puskapor szárazstani valót (MontME. I.21). Hol száraztyák, hol áztattyák szemeket (Gyöngyl: Char. 7).

föl-szárazst: [assicco; abtrocknen]. A szél föl-szárazstja harmatot: *assiccatus ventus rorem PPB.

ki-szárazst: exsicco C. MA [austrocknen]. Szárazsak ássissal vizes árkokat (Zrinyi I.143). A fölöttébb való vigyá el-fárazst, mert az agy velőt ki szárazstya (Com: Jan. 65). A Jób borostyán-fája, melyet a féreg meg-rángván, ki-szárazstott (H. Paizs. 75).

lő-szárazst: desicco MA. austrocknen PPB.

mög-szárazst: sicco, desicco C. exsicco, assicco MA. austrocknen PPB. Verőfényön megszáraztom: insolo; füstön megszáraztom: infumo C. Eez kedlyh kömv hullatasawal meg megh een labaynth es ő hayagyal zaraztha meg (WinkC. 3 JordC. 546). Ez nyers fát meg zaraztotta vala (ÉrdyC. 53). Ez wala, ky Yesusnak labayt meg mosta wala es az ő ha wal meg zaraztotta wala (ÉrsC. 74). Az wr meg szarazstass te farchikodat: putrescere faciat femur tuum (Helt: Bibl. PPp. 4). Elzetben meg áztad az heit, az tñm meg szár. (Mel: Herb. 21). A leuelét szárazd meg, törd meg (105). M száraztotta az ti wratoc az Jordán vizét az ti ortzotoc e (Kár: Bibl. I.197). Az magokat szarazd meg (Frank: Hasz. 23). Az citrom az ki omot haragos epot meg zaraztya (Beythe: FivK. 22). Az melegen is megszárazthatod, ha füst nem les (Radv: Szak. 18. 113. 187). Az ő itéletivel minden hamisságot folyamit meg szárazthattyuk (Pázm: Kal. 534). Sírva szillet hogy a mi köny-hullatásunkat meg-szárazsza (Pázm: Préd. 10). Az ur megszaraztya A te temporodat (MA: Bibl. I.123).

Szárazstás, szárazsttatás: siccatio, exsiccatio MA. austrocknen, ausdorrung PPB. Napfényen száraztás: insolo PPB. Szükséges keppen melegtetet es száraztatást ke (DBón: Részegs. 20).

Szárazstatlan: insiccatus MA. untrocken PPB.

Szárazstó: siccificus, tabeficus C. siccans, exsiccans M. austrocknen, dülrrond PPB. Werew zarazto NémGl. 65. Szárazst természetű: exsiccandi vim habens PPB. Igen szárazstó viriga az fagyol fánc (Mel: Herb. 25).

SZÁRAZ: 1) siccus, siccaneus, exsuccus C. aridus M. dürr, trocken PPB. Tsür, eszterha, melly alatt szárazban áll

mit oda hordanak: nubilarium, nubilar PPB. Zarazonon, vallis Zarazvelgh 1235. CodPatr. Zarraz labbal a tengérnek fenekét iar zarzan alal mēnēne (BécsiC. 18). Laatae vroncat a tenger hatan raz labbal iarnia (NagyszC. 219). Mynt ha jgeen zarraz almalnombum tartottak volna (DomC. 95. 92). Yar az zaraz helyeken (JordC. 391). Folyamyal az zent keresztifianak zaszoja alaa zaaraz zemmēl (ÉrdyC. 118). Egy könyve-esetlen, száraz szemmel vala asszony, hogy házához haza megyen vala (RMK. II.47). Aszu föld, száraz a víz nélkül (Frank: HasznK. 81). Száraz és száraz gondolatokat forgatnak (Pázm: Préd. c). Csak száraz labbal elmenél melőlle (Czepl: MM. 168). Bisztattyá Cumillát Delimán, de auaz szüntalan sirástul még mind jobban száraz (Zrínyi II.38). Ide is sok eső jára, de már szárazra fordula (RákGy: Lev. 180). **2)** [solus, unus et solus; einzig und allein]. Nem csak száraz ember az idnező, hanem veyan öröke valo isten (Mel: SzJán. 164). Istemi erő nélkül csak száraz beszéddel ily nagy dolgok véghez nem vitetnek (Pázm: Kal. 65). A farkasnak embertelen szitkait halgatással mulatom, mert egy száraz hazudsz ezekre a felelet (Sall: Vár. Előb. 3). Csak simpliciter, őszinte és szárazában állítja, hogy úgy legyen (GKát: Titk. 202). Az ábbé nem gondolta volna, hogy a molnár gazda olly szemtelenül csak a száraz tagadással meutegesse magát (Fal: TÉ. 761). **3)** continuus C. [das feste land]. Tengeren és szárazon rajta-lenni valamin: navibus et quadrigis aliquid petere PPB. Megkerőltet tenger és a zarrazt (MünchC. 56). Fordeita teugert zarrazba (AporC. 12). Az frater az víznek feueken iar vala mykepen az zarazon (VirgC. 108). Gyűlyenec egy helyre, hogy lathassak a szarazt (Helt: Bibl. I.A). Az nagy lalnak isten parancsola és kiokádá Jónást az szárazra (RMK. VI.100). Kőrül járják az tenger és az szárazt (Zvon: Post. II.104). Szárazon és vizon addig keresem, mig életem halad (Fal: TÉ. 704).

Szárazon: 1) sicce C. aride MA. im trocken PPB. Szarazon őket alal vitte (Helt: Bibl. Ia3). **2)** [breviter; kurz]. Szarazon kimondván: ne légyünk kísértő ördögök (Fal: NU. 308). **3)** [impune, sine detrimento; ungestraft, ohne schaden]. Szarazon az az büntetetlen, el nem megyen (Mad: Evang. 590). Tarackzjait, szekereit is elhuyerhettük volna, még az gyalogja sem ment volna szárazon (Bercs: Lev. 547).

Szárazság [szárazság Illy: Préd. II.457]: siccitas, marcor C. ariditas MA. dürre PPB. [trockenheit]. Nagy szárazság vala minden vízuélkül: in qua erant nullae omnino aquae (Helt: Bibl. I.Oo3). Az edes mondola olay minden szárazságot és darabosságát a mellyec meg lagyltya (Mel: Herb. 13). Meg ver tégedet az wr szárazsággal és ragyával (Kár: Bibl. I.181). Az cométa sürű kőd avagy para, kibe melegseg, szárazság, kőnérség és ragadosság vagon (Misoc: Progn. 8). Az hőség igen nagy szokott lenni az embercen a hideglelésben, pestiben és szárazságban (Radv: Szak. 256). Nagy szeleket jegyez az féle és szárazságot 1620 (Kal. E2). Nem csak a mézők nagy szárazság miatt kiszáradtak, hanem az emberek is éhel holtak (Illy: Préd. II.457).

Szárogat: sicco Kr. [trocknen]. Lábat könyhullatásinal ásztatta, haianál szárogatta (Bal: CsIsk. 268).

Szárogatás: [siccatio; das trocken]. Cze nekic szolgálja igen ala valo dologban, laboc mosogatásában és annac szarogatásában (Born: Préd. 216).

SZARAHORA, SZARAKORI: solivagus, vulgivagus MA. [landstreicher, vagabund]. Kakas Gergelynek attunk, hogy Nógrádba ment az sarahorák hírok vinni 22 d. (MouTME. I.65). A császár Isabella királyné asszonyt minden vitézlő népével össze fegyver nélkül sarakori módjára Budából kiküldé (ErdTörtAd. 14).

Szarahorság: [praedatio; räuberei?]. Az kovács mestereket ne háborgassátok sem kaszilással, sem sarahországgal, sem más dologgal (KeeskTört. II.307).

SZARAKAKUTA, SZALAKUTA: upupa epops MA. wiedehopf PPB.

SZÁRCSA: fulica, larus, phalacrocorax C. uria, querquedula MA. wasserhuhn Com: Orb. 49. tanchente PPB. Szártsa, vízi-tyuk: fulix PPB. Szarcsa monnyal néha ő asztalat tartya (Jlosv: Toldi 3). Oly tarka mint az szártsa mony: attagen (Decsi: Adag. 262. MA). A hattyu, sártsa, buvár, vad réce és egyéb vízi madarak széles lábú tenyeres talpuac (Com: Jan. 30). Szántóka madárkát, tyutyukot, szárcsát add szakátsnak (SzBodó: Sódics. A4). Vad lúd, kátsa, buvár, szártsa szaladnak seregekkel (Orczy: KültH. 136).

SZARDÉLLA: [clupea encrasicolus; sardelle]. Szardella salátájúl. A szardellát csinál ki egy kis tilban szintén úgy, mint az czethalnak ikráját (Radv: Szak. 155). Szardelle, sós lemoni, brunella egészen itt maradtanak a faolajjal együtt (TörtT? III.196).

SZARKA: pica C. MA. elster Com: Vest 141. Tomas dictus Zarka (ZichyC. I.192). Nicolaus dictus Zarka (III.13). Tsátsógok, tsörgök mint a szarka: gurrio (Major: Szt. 239). Ezec a madarak közzül, mellyeket meg ne egyétec: eyi varyiu, hubogato bagoly, szarka az ő nemenel, búdesbabuc es pupeneuere (Helt: Bibl. LCc3). Az variuc, szarkac az dögön vagy aztagokba takaras nélkül eleget találnac (Born: Préd. 552b). Az sok roz szarkafészekben földik routassunk (RákGy: Lev. 190). Hányad része azoknak ez az szarka vár (Zrínyi: ASyr. 145). Csak úgy szóllanak mint a szarka vagy publikány (Tof: Zsolt. 606). Mártiusban kell lüni szarkát és feje veleit ved ki (Cseh: OrvK. 12). Még a szarka is jót jövendült (Kisv: Adag. 216). Az szarkát is megtaníthatni szólni (Bercs: Lev. 124). Magas repülésre elindult sok szarka, de heába evez, nem bírja a farka (Fal: Vers. 912).

[SZÁRMAD-IK]

Szármadság: [generatio; geschlecht]. Yewyetők enhozyam mynd, [kik] kewantok enghemet es az zarmottsaghymbol tellyeseggyetők be: transite ad me omnes, qui concupiscitis me et a generationibus meis implemini (ÉrdyC. 529).

SZÁRMAZ: [emitto; ausströmen]. A kwt a vyzh helieben uagi ioh illatw es izw olayt folia es zarmaza magabol (DebrC. 55).

Származ-ik: 1) promano MA. procedo, provenio Kr. [entstehen, entspringen, kommen]. Ige, ki zarmazik istennec zaia-bol (MünchC. 19). Mellek zabol ki iőnec, zühöl zarmaznac: quae procedunt de ore, de corde exeunt (42). Bynes ember nem akarya azt, hogi meg vltatasek, ki zarmazik az gonoz keuelsegtől (VirgC. 97. 145. 130). En ítletem te orcattul zarmazik (DöbrC. 18). Az kőnhullatasoc, kik az ayetatos keserűségökből zarmaznac (NagyszC. 41. WesprC. 80. JordC. 362. 477). Voltauk zarmazwan Ballam nemzeteből (ÉrdyC. 66). Nagy isteny feenessegőt latnak vala ew zeut orczayabol zarmazny (67. 191. 514. 520). Az weer, ky ő belőle zarmazeek (ÉrsC. 131). Ettől szarmasztanak az, kie satorba laknac es barmot tartnac (Helt: Bibl. LB4). Nem fer uala feiekbé, hogy achitl ualami nagyio szarmazhatneiek (Tel: Evang. I.40b). Az kősziklából származot viz (Kár: Bibl. I.139). Kik magokat sara-cénusoknak, mintha Abraham és Sára neméből származtaknak, bíják (Pázm: Kal. 435). A nyűvek az hűsban származnak (Com: Jan. 50). A jesuitác korbácsolása tsak a 10-ik Gergely pápa idejében származot (Czepl: Japh. 75. 35). Hogy nagyob vétkeknek molyi és férgői ő benne ne származzanak (Illy: Préd. 139). De itt kétség származik (230). Pesz-szegéssel származnak szo-

vii százából (Csúzi: Síp. 614). Mondd meg ágyékdoból származó rajodnak (Thaly: Adal. 125). Az religio az égből származott, Jesus hozta a földre (Fal: NE. 56). **2)** [pergo, transeo; gehen, übergehen]. Azokat ystenneknek mondan, kykre az ystennek becedde zarmazott (JordC. 664). Minden á mi elődbe rakatie, az á te hasadba zarmazik (SalMark. 88). Ugyminat tibolyodásból származván a fejedelem színe elől (Illy: Préd. 161). A város népe is mindenfelől haza kezdé származni (ErdTörtAd. 175).

alá-származik: [defluo; abdiessen]. Az orr lyukakon mint egy csatornákon a penészes takony alá szarmazik (Com: Jan. 47).

be-származik: [trauseo; durchkommen]. Minden, az mi beszarmazik a száron, az hasban megien és az peruatara ki vettetik (Fél: Bibl. I 25b).

el-származik: [trauseo; übergehen]. Az mint az belpokosság eltenyészik az atyákról az fiakra, azon képpen az bűnis el származik (MA: Scult. 864).

föl-származik: [ascendo; aufsteigen]. Az ew fysty föl zarmazeek mynd erekkül erekkee (JordC. 920). Embernek zywoeből zarmaznak föl nedwessegek ew foyeere (ÉrdyC. 420).

ki-származik: emanatio MA. [entspringen, ausströmen]. A iozag, ki kizarmazot vala ő belőlő (MünchC. 79). Latak oldalán valo sebet es vert belőle ky zarmaznan (VirgC. 29). Weer eos tyzta wyz bőseggel ky zarmazek (PeerC. 128. 34. WespzC. 60). Az ew vere ew testebevl ky zarmazheek nyint egy kevtővevl (CornC. 324). Ky zarmazeek ez hyr mynd az tartomanban (JordC. 380. 402). Kezde zent Damancos koporsoyabol ky zarmazny edessegeos illat (DomC. 150). Vereyteke ki zarmazek (DebrC. 613). Orczayabol feenesseeg zarmazyk vala ky (ÉrdyC. 540). Zykra zeon zarmazeek ky az feredew alol (551. 549. 632). A beszedec, mellyek ki származnac vala az ő száian (Helt: UT. P4). Ez kutfűből sok foliások származnak ki (Fél: Tan. 13). Az Christus oldalabol ver es viz szarmazot ki (427). A bölchessegeből iő es szarmazik ki a io tudomány (Frank: Hasznk. 59). Az meg haragutt szyuból ki származott bertelen indulat (Zvon: Post. II. 151). Az bizodalom ki származik az kezére az ő szívéből, hogy az Christusnac köntőset illothesse (MA: Scult. 1016). Az te vizeidnek esőrgotegi az uczakra ki szarmazzanak (Szár: Cat. O3). A szemérmertesség a lélekről az ábrázatra kiszarmazzik (Illy: Préd. II. 465).

el-kiszarmazik: ∞ Sok vér Sándorból el-kiszarmazék, ő zászlója alatt földre loesék (RMK. IV. 105).

kiszarmazás, kiszarmazat: emanatio MA. [entstehung, ausströmung]. Mindömenüi teremtődi alateknac kyzarmazatua nac eredeti (NagyszC. 2). Ky folyo kwtfőow vala meelseegeos bölchessegeenek ky zarmazattyaban (ÉrdyC. 500).

kiszarmazó: manualis, manans MA. [abfließend PPB].

[Szarmazandó]

Szarmazandóság: [ortus, generatio; entstehung]. Masod tyztöltes volta az istennek yglyeueenek mondatyk erek zarmazandosaag (ÉrdyC. 92).

Szarmazás, származat: promanatio MA. [ortus, generatio]; das ausgehen, hervorfließen PPB. [entstehung]. Zarmazasol: in causalitate NémGl. 202. Föl magaztatvan magokat az tostnok zarmazasabol (VirgC. 147). Vala menec bnynek gondolaty, yndwlaty, kewansagy, teetemeny es zarmazasy keser-tetnek awagy gyarlosagnak nyatta leenek az elssew zylekben (ÉrdyC. 91b). Atyatwl valo zarmazattya (564). Nemolliok yg tuitának, hog' a természetnek közönseges foliasa szerint az lelkekis az szarmazasbol lesznek (Fél: Tan. 92b). Minden igaz

conciliomoknak származattyoc mindenkor a római ecclesiától lőtt (Pös: Válasz. 228).

Származtat: **1)** derivo, deduco SI. [abführen lassen]. Az hól az vizeket más-főle, származtattae, ott vendégeskettek (Prág: Serk. 360). **2)** [fedo; von sich geben]. Igen nyers és nedves eleséggel élnék azok a barmok, mellyeknek tejet kell származtatniok (Misk: VKert. 8).

ki-származtat: [prorumpere facio; hervorbrechen lassen]. Az ragadozóság az farkas kőlykökben magát jobban jobban ki származtattya (KCsipk: Woll. 77).

SZÁRMÉNTA: [malleolus; reisholz]. Nem zőmnee vala a kemencet gerietzeni leu muztal es pozdoriaval, zurockal es azin sarmentaval (BácsC. 130).

SZÁRNY: **1)** ala C. MA. flügel PPB. Szárnyait tsattogatni: concutere alas PPB. Israel istene, kinee zarnay ala futtal (BácsC. 4). Tie göiti égbe ő pisenit ő zarnai ala (MünchC. 58). Kezdek zarniokat el terietzeni (VirgC. 52. 33. 51). Te zarniadnac anika alatt oltalmaz engem (DöbrC. 33). Hat-hat zarnyok vala (JordC. 892. 51. 429). Az keth zarnyon emelkedyk föl embernek ew beyty wr istennek oleybe (ÉrdyC. 137b. 511). Az apróléját metéld meg, ugy mint szárnyát, fejét, lábát, zúzát (Radv: Szak. 82). Tudta jól édes üdvözítőnk, hogy a tanításnak szárnya a jó példa (Pázm: Préd. 91). Az atyafiak kérik, ne hajtson már előbbi dolgira, bocsássa a búkat a szelek szárnyára (GyöngyD: Char. 378). **2)** [lacinia; zipfel, lappen]. David elmeltzi az Saul felső ruhájának szárnyát az barlangban (MA: Bibl. I. 268). **3)** [cornu, latus; seite, flügel]. A badakbao való szárnyak: cornu in proelio; rendelt seregnek a szárnya: ala PPB. Az győriek szárnyul melléköl állának, taraszkból mindkét fél sok golyóbiat szórának (RMK. III. 100). Nygh zarnyul zypen lowagokkal kizewle fel (RMNy. II. 87). Rendelte vala két fölöl szárnyul az huszirokat (Helt: Krón. 88). Elöl kaszís szekér, szárnyul louag sereg Ammon hadiában vala (Illyef: Jephtha. 6). Kertjében sétálgatott, melly kastélyának napkeleti szárnyához volt ragasztva (Fal: NU. 310). **4)** [foris, valva; thür-flügel]. Száz kapukon nyílik vala az egész város ezeknek mind sarkok, mind ragasztójok, mind szárnyok merő finom rézből valának készítve (Mohn: JÉpül. 212). **5)** [porticula; vordach]. Más ember szárnya ala kezdé lakni, títos búdosni (Monlrók III. 71).

[Szólások]. Nám olyan mint a szárnya szegét lúd (Deesi: Adag. 245). A galamb, mivel még nem szárnyaszegett, hanem fris s jó repülő, el nem vész (TörtT. II. 378). Örömet repülnek, de félek, szárnyunk szegne belé (Bercs: Lev. 298). Ez istenes atyanak oly tyzta es meel bölchessege vagyon mynt ha zarnyon yarna (ÉrdyC. 570b). A jó hir szárnyon jár, ide-is érkezett, Ferencz egri püspök primásnak tétett (Orczy: Nimf. A2b). Az gabona meg doblik az veremben awagy szárnyra kél (MA: SB. 133). Kely szárnyadra, járd meg az vadon Lybiát (Zrínyi: ASyr. 1). Boreas haragal sugár szárnyára kél (259). Szárnyára repétette (Megy: Glaj. II. 9). A fíjat nem ismérihetni addig meg, míg az apja szárnya alatt vagyon (Mik: Törtl. 233).

bal-szárny: [ala sinistra; der linke flügel]. Eztet követte Balogh István uram négy zászlója oldalalag; balszárnyára Szalay Pál uram tíz zászlóval (Bercs: Lev. 464).

előjáró-szárny: [agmen primum; vortrab]. Szeretném megölni két előjáró szárnyunkkal, nem félténém az corpust, hittemre (Bercs: Lev. 608).

evező-szárny: **1)** palnula C. MA. [ruderschaukel]. **2)** [pinna; flossfeder]. A halaknak vannak evező szárnyok, kerékded héjjak, kopótók, tetemek... Valamire valók a madaraknak a szárnyak, ugyan azokra valók a halaknak is az ő hátokon és husokon lévő evező szárnyok (Misk: VKert. 503).

hal-szárny: vexillatio C. pinna MA. flossfeder Com: Vest.

141). A vízben lakók hal szárnyakkal usznak (Com: Jan. 34).

jobb-szárny: [ala dextra; der rechte flügel]. Két órákor indultam Modor felé, a jobbszárnyára első seregben nógrádi zászlót, utánna Ocskay uram ezerit (Bercs: Lev. 464). Cusani, Darnstadt felső balszárnyán, jobbszárnyán Slik, Hanover, Latur (645).

madár-szárny: ala PPBL.

sereg-szárny: agema C.

Szárnyacska: [ala parva; flügelchen]. Vala mynek zarynaskaya vagyon es heeya, akar az thengherbe akar folyo vyzbe, ylyk velők eelny (JordC. 94).

[Szárnyal]

[el-szárnyal]

el-szárnyalóság: [evaporatio; ansdiinstung]. A tapasztalatok a melegség és a hidegség, olajosság, enyveség, elszárnyalóság (ACsere: Enc. 126).

föl-szárnyal: [ascendo; hinaufziehen]. Az erdélyi hadaknak útát készíteni gyűttek, ennek híre nem kicsín lesz, felszárnyalbat egész az Rábáig (Bercs: Lev. 324).

[Szárnyalkod-ik]

Szárnyalkodó: [volucris; geflügelt]. Mindőu lelkős állatok és zarnalkodo madarac (NagyszC. 114). Az eget med dízesztörte égben zarnalkodo madarakkal (121).

Szárnyall-ik: [festimo; eilen]. Egykorban tekintők, s hát a nemesség is ide szárnyallik (ErdTörtAd. 177).

Szárnyaló: [volucris; fliegend]. A déli jegyek régiek avagy nem régen találtattak; nem régen találtattak: a tarkabarkavad, a déli háromszeget, a szárnyaló hal (ACsere: Enc. 101). A szárnyalo halak a herénghez igen hasonlítanak (215).

Szárnyas: 1) alatus, aliger, ales, volucer C. geflügelt PPB Szárnyas sárkány: *draco aliger PPBL. Dycheryetek wrath vadak ees kezenseges barnok, kygyok ees zaarnyas madarak (KeszthC. 406). Sólhan, Chargol, Chagab es egyeb szárnyas állat, melynece négy lába vagyon (Kár: Bibl. 197). Égeu repeső szárnyas állatoc: volatilia (460). Ihon jön szárnyas lovon szép piros hajual (Zrínyi I.136). A musikának barátja a ki keleti szárnyos nép fenn a fáknak tetején, az egytűgyű pásztorság (Fal: NE. 29). 2) [avis, volucris; vogel]. Az lelkes zarnyasnal hamarab élle el hamarkodek (PeerC. 71).

Szárnyatlan: involucris C.

Szárnyaz: [volo; fliegen]. Igykeztem historiámnak magyar versekből füzet tollaival szárnyoznom (Gyöngy: MV. Előb. 3).

föl-szárnyaz: [instruo; ausrüsten, aufbauen]. Rendire járja az asszonyosság az áros bultokat, a legújabb formára már tetőzött és felszárnyazott búbokot válogat (Fal: NA. 143). Értetem s lélek-béli minden féle jószágokkal felszárnyozván magokat, sebessen űzik, kergetik a forgandó szerentsét (Fal: I.E. 375).

Szárnyék: 1) alaris C. MA. zum flügel gehörig PPB. 2) [refugium; zuflucht]. Nagy vala az Salamon bölcsesége, de unaz teremtetlen bölcseségnek ajandeka es szárnyeka (MNyl: Irt. 219). Isteni bölcseségnek szárnyékában részestülni (SzD: MVir. 472).

Szarnyékos: fimbriatus C. MA. verbränt, bordirt PPB.

SZARV, SZARU: 1) cornu C. MA. horn PPB. Szarú boggyára meg keményödöm: cornesco; szaruból való: corneus 2. Hajló szarvat bajtani: flexile cornu curvare PPBL. Nezem

uala a zarnakat es ime ő középekből tanada mas kičenéd zaru (BécsiC. 148. 380). Felemele műnekőne fűdösségnece zaruat (MünchC. 109). Kynek homloka zarwawal meg erőssölth wala (PeerC. 66). Mené meg engem orozlañ zaiabol es ég zarvoknak zarvioktul (DöbrC. 45). Ha mykoron barom zarwawal vala kyt megl őlend, megl kel köwezny (JordC. 56. 907). Az ő zarnokkal zagattak (DebrC. 118). Keuleyeknek fel emelt zarnok (DomC. 177). Vénén Sadoc pap egy szaru olayt az Istennec satorából (Helt: Bibl. II. 237). Fel emelte minékünk az idűösségnece szaruut (Helt: UT. O5). A kossoc meg őckleléc a farkast és szaruac közibe szoritác (Helt: Mes. 299). A Juda nemzetibe is sok szaruac kiraliok es vrazczak voltak (Mel: SzJán. 418). Vőu egy szaru olayt (Kár: Bibl. I.302). Az Leopardnac negy nagy szaruac vala (Born: Ének. 554). Az földnac eszac földl ha hegyes az szaruac, szeleket hoz onnat (Cis. G). Te bemed szarvunkon szörjűk ellenséginket (Pázm: 5Lev. Cml.). Az Antichristus meg irattatic nekűnc egy ket szaruac bestianac kepe alatt (EszT: IgAny. 198). Az nagy oltarnak eszaki szarva földl (MA: Zsolt. 60). Szarva indult tulok (97). 2) [tuba; trompete]. Szarv, kürt (Com: Vest. 124).

[Szólások]. Elhiszi magát, az aszszony ellen szarvat emel (MA: Bibl. I.13). Isten ellen szarvat emelvén mindenedet az ő erejénec tulajdonitana (MA: Bibl. II.11). Senki tollat, szarvat ne emeljen vagy egyebek felet ne kevélykedgyék (Mad: Evang. 143). Királyunk ellé szarvat emellyünk (Czegl: MM. 55). Meg hamisították azokat az dőgleletes tudományokat, melylek ő idejekbeu szarvat nevelték vala (Pázm: Kál. 90). Ne rakj férjednek szarvakat (Orezy: Költ. II.156). Szaruokat azoknac meg ronta (Valk: Kir. 36). Kényén kedvén akar élni, még is hív lenni, a sima fejekre szarvakat tenni (Amade: Vers. 166). Mikor látja ember, hogy nintsen büntetés, szarvat veszen a gonoszra: spes *impunitatis maxima est illecebra peccandi PPBL. Más embernek tisztít ő felkapta vala ezzel nagy szarvat vőu keresztýének ellen (RMK. V.182). Hamar szarvat veszen, a ki bort iszik (Pázm: Préd. 230).

[Közmondások]. Az őkröt szarván, az embert szarván szokták meg-fogni (SzD: MVir. 157).

egy-szarvú: unicornis, monoceros C. [einhorn]. Mené meg engem ég zarvoknak zarvioktul (DöbrC. 45). Egy-szarvú fene vadac (MA: Bibl. Előb. 11). Az egy szarvu a félen való helyeken el-rejtet pusztákat és kietleneket lakja (Com: Jan. 37).

eke-szarv: bura, stiva C. pfugsterze PPB. A szántó szántás közben az edgyic kézzel az eke szarvát tartja, hogy ne csavarogion (Com: Jan. 73). Foghatta az adót hozó, földben járó eke szarvát (Zrínyi: Symb. Előb. 2). Már régen kezűnket az eke szarvára vetettük (Thaly: Adal. 167). Érdemesebb nálom az eke-szarva után járó szántó-vető gazda ember (Fal: NE. 14).

három-szarvú: tricornis C. MA.

két-szarvú: bicornis C. MA. was zwei hörner hat PPB. Papoknak fejekben két szarvú süvegek (Czegl: MM. 24).

vak-szarv: [sinciput; vorderkopf]. A főnec első része, homloka vak szarva alatt vagyon a közönséges értelem (Com: Jan. 64). Jusson eszetekbe Jahel, a ki Sísarát, a hadak fő hadnagyát vak-szarvonn a földhöz szegezte (Csúzi: Síp. 584b).

vitorla-szarvai: cornua antennarum PPBL.

Szarvas: 1) corniculatus, corniger, cornutus C. [gehörnt]. Szarvas kalács: crustulum bicorne PPB. Lattyak vala, hogy zarvas es fenes vona az hű zyne (JordC. 75). Szaruas és lábas barnok (Mih: ÖrökÉ. 103). Moses orchája szarvas volt (Czegl: MM. 192). Nem tudgya vala, hogy szarvas volna az orozia az ur beszéde társalkodásából (Zóly: Elm. A.2). Szárnyos vagy

szarvas vadat kerget (Fal: NU. 272). 2) [imagnus, crassus; gross, stark]. Baluaniozas az az szarnás és szarvas veték (Mel: SzJán. 114). Szarvas veték: crimen notorium (Ver: Verb. Szót. 7). Az is szarvas buzugság, hogy valaki ellen fenekedett volna az Kalanz (Zvon: PázmP. 258). Szarvas vétéc: magnum peccatum (MA: Bibl. I.467). Anna nagy és szarvas vétélek (Ker: Préd. 383). Nem egyéb, hanem szégyen vallás vagy valami nagy eset, ijedtség, félelem és aból származott szarvas veték (GKat: Vált. II.188). Szarvas ellenkezés (Czegl: Sion. 657). Mindazonáltal Calvinus ő benne sok rút eseteket szarvas bűnöket és gyalázatos vétéket álmódos (Pós: Igazs. I.644) A véték nem annyira szarvas, hogy közönséges botrányozás származott volna belőle (II.548). Két nagy szarvas véték nyersz itt is (Kereszt: FelsK. 37). 3) cervus C. MA. hirsch PPB. Jövő a zarvas koriglan, kit latamuala allatta a kapu előtt (BécsiC. 162). En labaimat tökéllétesse tőtte ment zarvasokat (DöbrC. 37). Nagy sok seregh zarvas és gymók eleyben yeweenek (ÉrdyC. 403b). Egy zarvast lőttek és egy erdeyet, az zarvast Bydre atak (LevT. I.215). Kiunkozik az szarvas az kut feiohez (Born: Ének. 197. 525). Mint a szonju szarvas, kit vadász rettengett (Balassa: Ének. 51). Körmel, száraz innal szarvast meg haladgya (Zrínyi: ASyr. 41).

csoda-szarvas: [cervus prodigiosus; wunderhirsch]. Előtte egy nagy szarvas és ennek a szarvain soc égő győrtiác valának és előtte öt kerenge; monda Geysa király: Miczoda ezoda szarvas ez (Helt: Krón. 41).

nőstény-szarvas: [cerva; hindin]. Az pwtzabol yewe el egy nesteren zarvas kysdel fyawal (ÉrdyC. 544). A nőstény szarvas hogy a vadász hálóban esic, belé keverődzie, meg öletie (Com: Jan. 80).

[Szarvasul]

mög-szarvasul: [cornutus fio; hörner bekommen]. Nem twggya vala, hogy megli zarvaswlh vona az hű orozaya (JordC. 75). Az hold huszszon hatszor alig nyíjlhatott s el-ozlott személye mög-szarvasulhatott (Gyöngy: KJ. 93).

Szarvaz: cornibus exorno Kr. [mit hörnern versehen]. Igen derék német és szarvazá (Bethl: Élet. II.228). Sokan farsíngos tarka színnel változtatták öltözeteket, tornyozzák fejeket, szarvazzák homlokokat (Csúzi: Síp. 14).

fői-szarvaz. Főlszarvazott ház: tectum *delicium PPB.

Szarvazás: [canterius; sparren]. A mely zsindely maradt, annak is a szarvazása készen kifuragva vesze a templomban (Bethl: Élet. II.228).

SZÁSZ: Saxo Kr. [der sachs].

[Szólások]. Ha d d a l á b b j ó s z á s z, mert nem babodban találtál: jube actu proclivis, non enim inter centauros versaris (Kisv: Adag. 255).

SZATIRA: [satira]. Ez a szakasztott képe a londoni isteni szolgálatnak távol hagyván minden satyra vagy hyperbole azaz nardozó vagy nagyra mondó beszédet (Fal: NE. 8).

SZATIRUS: [satyrus]. En balando alatti vagyok, kyketh pagan nepek yrogaknak awagh satyrwnak mondának (PeerC. 68). Szatirusok a nimfáknak mosdó-vízét hordának (Fal: Vers. 874).

SZATÓCS: tabernarius C. [propola, salsamentarius; krämer, verkauf]. Az feiedelem, vr és nemes ember feiedelem, vr és nemes ember légyen, az pölgár, áros ember, kalmár, szatócs pölgár, áros ember, kalmár és szatócs legyen (MA: SB. 116). A kufároe, keresmárosoc, szatócsoc kereskedőknec mondatni akamne (Com: Jan. 95).

SZATTIN: [caniculus; hüindlein]. Egy szamar látja, hog az wra látnodné egy szattinnal és hogy fel szolnéc mellette kulza és kellené magát (Helt: Mes. 45). A szattin semmi nem ió, hanem ezac hogy ballát szerezzen és büszk tegyen házba (46).

SZÁTYÁR (szatyár MA): spureus, obscoenus MA. u rein, garstig, unfittig PPB. Tragár vagy szatyár beszédök, amelyek nem illendők (Szár: Cat. O2).

szó-szatyár: locuteus Com: Jan. 185. [schwätzer] nyelvesköd szószatyár a meg-lőtt dolgot nem lőttne beszé és regéli (Com: Jan. 185). Ezek a szó-szatyár és fetsegő pap azt is a Christusk gyalázására fordították (GKat: Vált. II.28). Végére mentem annak az anglusnak, az mint érttem, csak féle szószatyár (MontME. V.106). A füles bagoly méltán ábrázolja lehet a szó-szatyár avagy hirlarang embereknek (MiskV. Kert. 496).

szószatyárság: [blateratio; schwatzhaffigkeit, gerede]. Ne jo a szószatyárság, de a mulgatás is veszedelmes (MHeg: TOS. II.118). Amaz régi regét a mi vallásunknak újságáról immár meg-tromfoltuk, azért e csak szó szatyárság (Pós: Igaz. I.490). Az embereknek rágalmazása a szó-szatyársága: was d leute sagen (KirBesz. 55).

SZATYOR (szotyrot Radv: Csál. II.333b): fiscella C. se pculum, sporta MA. calathisus PPB. [marktkorb]. Egy remény el lopanak a szatyorból (Pesti: Fab. 28). Bizony felvész és a szatyorba a palack mellé tesszed (RMK. V.222). Nem elkelezte-i meg amaz hét kefirrül, mell hét kenirul míg ezt embert elghytik meg és han teljes szatrot vűtök fel (Syl. UT. 126). Az balázok szattriát be tölthedd-e (Mel: Jóh. 9). Szatiornak való egészes süss (20). Eggyic am az kaka gieké szatzyrot, gyéként kötönc belőlle (Mel: Herb. 55). Sárossi Mihály kezéhez vűt egy szatzyrot, mely ér 5 dénárt (Radv: Csál. 333b). Szatzyrát néznéd é vagy benne valóját (Czegl: MM. 7). Sákot, szatzyrot hátára és kezébe vévén házrul-házra kódolna (Pós: Igazs. II.588). Péntz őc nem hordoznac, de kezében szatzyroc (Thaly: VÉ. II.72). Hoztunk 2 szatzyor körte (KecskTört. II.67).

[Szólások]. Rá tarttya magát mint az két fűlű szatzyor) SzMiv. 276).

kaka-szatzyor: fiscella juncea Kr. [binsenkorb]. Nem kaka szatzyorban, hanem barnok jászolába tétették (Pázm: Préd. 1271).

pénzész-szatzyor: [thea nummaria; geldkästchen]. Két pénz szatzyornak egy pint bor az ára (Fal: Jegyz. 926).

Szatzyrocska: [fiscella; körbchen]. Moyses, kit egy kisd szatzyrocskába az víz el nem burithatott (Alv: Post. I.289).

SZATTYÁN: corium ovillum; schatleder, schaffell PPB. Siet öltönie szattyan ruhában, sok tövis hogy ne sértene uiban (Pny: Gizm. 7). Vettünk 3 szattyán kapezát (MontME. I.10). Vna pellis ex satyris, flava x. 30 (Montrok. XXIV.34). szattyán igen szép szina legyen, sikállott legyen, vastag legyen (TörtT. 111 156).

SZÁZ: centum C. MA. hundred PPB. Százig való: centum C. Bichoriensis de centuriatu sceculaz 1217 (VReg. 208). Z húz ezér viláto galogok (BécsiC. 12). Adanak gimőlőtt egzaz nemőnet (MünchC. 37. 47). Zaz zegen etene sok nap (VirgC. 90. 29). Zaz vitezeknec hadnaga (VitkC. 99). Meg ygyon yrwán az soltaar kenyuek zaz harmynecz kettől rozeob (ÉrdyC. 359). Kesz pénzül megli fizethém az felyű megli madoth zaz maghyar forynthoth (RMNy. II.105. 157. 181. 27). Reank izenthek myud fűlvul, hogy hűz beyan zaz forynthoth ker az fűlvul (LevT. I.321. 303. 269). Tíz száz nyoltzian ei

ren készülénee (Valk: Gen. 7). A negyedik száz esztendőben (Veresm: Lev. 83).

száznvi-száz: decem mille Kr. [zehntausend]. Száznvi száz, ezernyi ezer új s meg új haszontalanságok (Fal: NA. 139).

Század: 1) centesimus MA. hundertster PPB. Egi ifyu ielének többel zazad magauul (DebrC. 180). Adgyátoc meg nékiec az bornac és olaynac századát (Kár: Bibl. I 431). 2) centuria MA. [kompagnie]. 3) saeculum Kr. [jádhrhundert]. Most vagyon kezdete arany századának, tszászák atyjai lettek országoknak (Orczy: KöltSz. 177). 4) [numerus centenarius; das hundert, aus hundert bestehend]. Büles és figyelmetes udvari ember, Gracian után. Első század (Fal: UE. 361). Második század (115). Harmadik század (467).

Századik: centesimus C. centenas MA. hundertster PPB.

Századonként: centuriatim PPBl.

Százados: centurio, hecatontarchus C. hauptmann PPB. Zerez hlv közzölők tyzedősöketh es zazadosokath (JordC. 50). Melleie véné a Jehoiada a százados hadnagiokat, az louag huszárokat és a gialog futosó vitézeket (Mel: Sám. 411). Mene fi hozza az szazados (Fél: Bibl. 11). Kivánnya amaz jámbor Cornélius századosal meghalgtatni mind azokat, valamellyec ő néki az isten felől hirdettetne (MA: Scult. 687). Százados kapitány-ságra ment (Gyöngy: Char. Előb. 13).

vice-százados: subcenturio C.

Századosság: centuriatus C. PPBl. centurionatus MA. hauptmannschaft PPB.

Százall, százol: centuplico MA. centurio, in centurias distribuo; hundertfältig machen PPB.

Százallás, százolás: duplicatio MA.

Százan: centeni Kr. [hundert]. Az atiatiak hozza gvlének tiben, honnem zazan (VirgC. 29).

Százanként: centuriam C. MA. je hundert und hundert PPB. Bezzegb uram rendöltetik, hogy mindjárt egyenkint, százanakint s csoportonként jövő ráczoknak fejrépénzül fizethessen (Bercs: Lev. 328). Febírvár felé portázui változik három-négy-százonként (175).

Százaz: centuplus Kr. centenus PPBl. [centenarius; hundert, hundertfach]. Zérze kóról zazasokat (BécsiC. 24). Szóllok százaz jutalomról, mellyet e világon vebettünk (Káldi: Préd. 274). Ezekből ki-tetszik, hogy sz Pál el-vétte e világon a százaz jutalmat (280). Oly nagy e százaz jutalomnak méltósága, hogy az embert nem csak a szegénységre, de a tűzre is elvihetné (283).

Százféle: centuplex MA. hundertfältig PPB.

Százképpen: centuplicato C. MA. auf hundertertei art PPB.

Százsor: centies C. MA. hundertmal PPB. A feiedelmet is többszer százszerrel ellenel fel indetottam (Tel: Fel. 6). Az Hilarianál többszer találod százsornal, hogy három substantiae vagynac az istenben (MA: Tan. 103). Százsor jobb utánna nem indalni, hogy sem a próbán szerencsétlétődni (Fal: UE. 391). Többet vesz véle, ha mikor ki egyszer elvétí, hogysen nyerjen véle, ha százsor elítli tárgyát (152).

Százsor: centuplo Sl. [hundertmal]. A veszedelem százsor a százsor több és nagyobb a városban, hogy sem a magános kastélyokban (Fal: NU. 272).

-SZE, -SZA: [partienla adhortandi: age; partikel der aufmunterung: woblan]. Mit kísértetec engemet kepnutatoc, mutassatocze ennekem az adópénzt (MünchC. 55). O zerelemes

atymfny gondollyatokze meg, maynemew nagy felelemmel keezől az ydöben yowny az hatalmas byronak eleyben (ÉrdyC. 10). Gongolkodjunksa, ezek miként vagynak, ha mind a szentek mind ezen osztoznak (RMK. II.165). Lássadsza pispék uram (V.231). Éredse véle csépszagató kánkó (234). Mouda a kac: Nyuyttetze [figy] a kezedet; felele a róka: Maydan kezemet nyuytom bñdes ag obemne (Helt: Mes. 372). Láthatsze, ezt megtaláltam (Kár: Bibl. I.627). Adze s ne: simul da et accipe (Deesi: Adag. 147). Hossza gazda aszszony az gyermeket, nesze az szablya (326). Neszedez meg, vallion hol vadnak (Kules: Evang. 25). Gondolhatsza meg a szegény iámbor Jobual, hogy soc iot vöttel istentől (Sib: VigK. Bij). Láthatsza, melly tolyongva hordgyák reá minden javokat (Pázm: Préd. 948). Nézbetze Lothót, kinek nem árthata a Sodoma tűze (Czepl: Orólul. 19). Hajdánk ha ki nyomúl Pozsonról, nosza Fölvártul nyargaló azalatt (Bercs: Lev. 123). Neszsze emez a nagy oriás melly kitsüre szabta magát (Fal: NU. 288).

SZÉCCÉL (szetzel Apoll. 13. szetzel Helt: Krón. 13): [sella, sedile; sessel]. Az ő töb szerszáma is, asztali, székei, szeteli, szekerei és egyebec mindenec (Helt: Krón. 13). Király tsak magának egy szetzelben ül vala (Apoll. 13). Aranyból egy szeczelt csináltatának, kit a koporsóban bérakatának, a szeczelben Sándort behelybezették (RMK. IV.172). A király semmit nem felelvén fedezett fölvel közzéjek bément és maga alá szeczelt téven közzöttök leült (Misk: Anglind. 93).

háromlábú-széccézf: [tripos; dreifuss]. A uendégeg, midőn magokat megmostác, a padokon és három lábú széceleken asztalhoz ülne (Com: Jan. 110).

kis-széccél: lecticula C.

SZÉCSKA (szacska PPBl.): stramentum concisum; häckerling PPB. Szatskát metélui: *stramenta secare PPBl. A lovász a zabot megpalollya a palló rostával, mellyet egyelét szecska köziben (Com: Orb. 155). A szolgálók fonnyanak, tollat fosznak, szecsát metéllenyee (Lipp: Cal. 7). Sok hordó kéne a szecsához (RákF: Lev. II.201).

Szécskáz: [stramentum colligo; häckerling sammeln?]. Sok hordó kéne a szecsához, ha az főig mind szecsakzni akarua (RákF: Lev. II.207).

SZÉCSKEVÉSZ: [perfuga; überläufer]. A szeckőész-szeket, kie a babilonai király mellé szektenec vala, el viué (Helt: Bibl. II.362). Nagyobb bücsülletti légyen ebben az igyben az régi keresztényi gyölközetnek, hogy sem mint imez amaz bitetlen szecskevésznek (Pázm: Kal. 106).

SZÉD (széd Helt: Mes. 192b. széd Bal: CsIsk. 191. széd ÉrdyC. 221. szédgöl Matkó: BCsák. 110. szédgie LevT. I.91): lego C. carpo, colligo MA. lesen, zusammenlesen PPB. Fát szédök: lignor; olaját szedek: olivor C. Ha paranóolz, elmégee a mezőre es gabona fölket zedée (BécsiC. 3). Minem zednek tñuisséről zölöket avag korokrol figeket (MünchC. 26). Kez vagyok en vram Cristusert zenednem, kynec kerteben rosakat almakkal gyevtviek auagy zedek (ComC. 254). Egy emberth talutának vona, ky faat zeedett az ynnep uapon (JordC. 152b. 408). Kinek kerteben rosakat zedök (DebrC. 186. 56). Zeep rosakath zeed vala (ÉrdyC. 143b). Neky agakat zeghnek wala, nekik wyragot zednek wala (ÉrsC. 79). Szedgyetec kőeket (Helt: Bibl. I.P3b). Mostan a feiedelmee mellé vetti magát minden varga föl, ot hazndoz, tñrlődie, pihekot széd (Helt: Bibl. 192b). Nemde szednek-e az tñuisséről szőlőt (Fél: Bibl. 10). Valast teve, hogy egyeb varmegyekbe es az ysán szedne a rauast (LevT. I.13). Az méznek nem igen tiszta es sok lepe szedettetik 1572 (KBécs. F3). A pók meergot széd a főuekről (Bal: CsIsk. 191). Még ez jövő héten nem fognak szedni az derék begyeken (RákGy: Lev. 374). Szép eperjet szetttem, kerék-

ben kötöttem (Zrínyi: ASyr. 299). A hajdúság az ajtókról a plébókat szedi (RáldF: Lev. 1314).

[Szólások]. *Vmibe széd*: Nem volt-e előttem bütsben o kegyesség, egy tőm o ban szedett anyagi ékesség (GyöngyD: Char. 57). Bár eszét esomóba szedte volna (SzD: MVir. 129). Elméjébe szedte vala a dolgokat: in animo res *inculcas habebat PPB. Mikor az wtan sok ideuel ezebe zette volna magát a farkas, monda a mint mendhata (Pesti: FAb. 66). Ezebe zede magát (78). Homlokát ranczba zedwen olcharlya wala a mezewt (13b). Gruditsozott, rántozkba szedett komor bomlok (SzD: MVir. 214). A diestér erkölcsös érettség nem abban áll, hogy ember rendbe szedje tagjait (Fal: UE. 507). Szt. István király rendbe szedte mind a politiai s mind az ekleziái dolgokat, klastromoknak, papoknak állapotjokat (Bod: Pol. 4). A deák oratóiókat és verseket Bojti Gáspár szedte rendbe (70). *Vmin széd*: Piporés és szemem szedett szokból őszve rakogatott oratio (KCsipk: Woll. El3b. 5). *Vmire széd*: Tőre hegyre szedtem egy kevés útra valót számára (SzD: MVir. 451). *Vmit széd*: Yarulanak zont Peter apostolhoz, kyk az adoot awagy feld vamoto zedyk vala (ÉrdyC. 552). Az adósságokat szedik, noha az kolosváriak búsulnak, tartván attól, hogy most megadják, jövedőben meg ugyan megveszik rajtok (RákGy: Lev. 219). A ki a tökéletességnek tetején meg tudott állapodni, sírfin szedi gyümölcsét fáradságának (Fal: UE. 365). Gyönyörűség látni, mikor egy szépen termett urfi helyesen szedi s rakja teljes inait (Fal: NE. 29). Az ítélkésben a legerősebb bajnokkal szokott meg-zálogosodni, rajtok zsákmányt szedni (SzD: MVir. 100). Nagy Szuliman tászár kövér zsírját szette országunknak (Könyi: HRom. 2).

be-széd: recolligo, recondo MA. zusammenlesen PPB. [einreiben, einnehmen]. Az soc predat nehezen zedeg be (GuaryC. 59). Az pástétomot nyomogasd őszve körül, szedd be az káréját (Radv: Szak. 109). Kivántatik tőle, hogy az jövedelmet beszedje igazán urbarium szerint (TörtT: 1391). Öreg-atyádnak nagy-attyá gúlyás ur volt, beszédett minden esztendőben száz ezer aranyat (Fal: NE. 13). A ki a töréshez ért, beszedi gyeplőjét heves kívánságának (Fal: UE. 394). Illyen ízben sem jó adó gyanánt beszédni a búcsületet (420). A kevély beszedi mint az adót a térdhajlásokat (Fal: BE. 589).

beszedés: collectio MA. sammlung PPB. A ki a derécsunna felett usorát vezet, az nem hitelben adó, hanem usorás és pénz ki-adással a be-szedéssel kereskedő (Com: Jan. 191).

beszedő: collector MA. einsammler PPB.

egybe-széd: colligo C. [einsammeln]. Akard é, elmágnoc es egbe zéggé azacet (MilinchC. 38). Ezek egybe zeedettenek leeleknak ő nagy nemessegherowl (ÉrsC. 530). Az isten igéjének balgatásának egybeszedett és figyelmes lélekkel kell lenni (Illy: Préd. 1296). Számtalan olvasásoknak legjobb hasznát s kincsét egybe szedvén, kellő renddel adogatják eleibe (Fal: UE. 372).

egybeszedés: collectio C.

ol-széd: decerpo, aufero MA. [wegnehmen, abtragen]. El szedi a zsírját: adipem, pinquedinem tollit; elszedni az asztalról az étket: forcula tollere, educere PPB. Ha ez őth kőnek első böttyh egy nashwl ol zedytők és őzwe rakyatok, Marya lezón benne (ÉrsC. 521). Az asztalnál apró pohárokkal kezlik ol a tsatát, mikor az étket el-szedik, akkor hozzá-elő a faltörő pattantyúkat (Pázm: Préd. 226). Az sajkat és öreg hajót szépen elszedtem egészen és úgy rakattam szekerekre (Bercs: Lev. 438).

[Szólások]. Idején elszedte magát és elrándult az keleptze előt (MA: Scult. 1084).

elől-széd: praelego, recolligo MA. vorher zusammenlesen PPB. Elöl szedett szőlő bora: praeliganum MA.

föl-széd: colligo C. tollo MA. [auflesen, ansammeln]. Megkérni, fel-szedni az adósságot: ciere *nomina PPB. Föl-szedett adó-pénz: collecta PPB. Fel zeduen vronknak ki zagatott ha yath es zakalath (WesprC. 70). Boczatok tynektők hwhstl mebből, meunen ky az neep es zeggye föl (JordC. 41. 104b). Pokolbéli ördögök is kijönnek, gonoszokat ők is valahol lelnek kit találnak, mindönöket föl-szednek (RMK. VI.40). Solkal wala ados, hytelben is sokat zettel fel es zalogra es (RMNy. III.86). Hát ha még tiztkelenként felszedném (Czegl: MM. 169). Szagos az fekete viola, fel szedik és teszik süveg karimába (Zrínyi II.117). Iűn login korában szedett föl (Gér: KárCs. IV.538). Az elefant orra arra készítettett, hogy azzal az ő eledelt min kezével fel-szedje (Misk: VKert. 22). Gondoltam azt, hogy ne talán Montecuenli az földépit föl-szedve hát megül irrupáljon (Bercs: Lev. 696. 704). Jól fel-szedett volt a tudománynak mindenféle drága kintseiből (Bod: Pol. 56).

[Szólások]. Föl szédék az asztalt (Zvon: PázmP. 299). Apád színte így járt volna, ha fel nem szédte volna a fűr hálót és más földre nem ment volna lakni (Helt: Mes. 365). Föl-szedi a sátorfát: colligit, conclamat vasa PPB. Arslán sátorokat gyorsan föl szedete, félve és rettegve onnu elsiete (Zrínyi I.32). Fel-szedték sátorfájokat és nap-nyugott felé indultak (Moln: JÉpül. 129). Rád szogezi kész táborát meg felszedi sátorát (Fal: Vers. 868). A Kalkás pap leánya igen szép termettel bírt, szép sáruga meg-eresztett hajjal járt, fel-szedett szemöldöke volt (Hall: HHist. III.70). Justinianum fel-szedett szemöldökkel, a tűztől gyulladt tekintettel így kezd (Fal: TÉ. 694). Fel-szedni a vas-matskákát: molir *anchoras PPB.

föl-szedés: collectio, sublatio MA. sammensammlung PPB. Úgy látom, a gyalogságunk felszedésében s előállításában igen restül munkálódnak a nemes vármegyék (Bercs: Lev. 532).

föl-szedetlen: illectus C.

ki-széd: oxcorpo MA. [auslesen, herausnehmen]. Csontyá kiszedöm: oxosso C. Paranczold Eleazarnak, hogy zeggye k, az tyzből az twyr bwlomokath (JordC. 156b). Paranczol wr Jesu hogy az konkolth kywe zeggyeek az tyzta zabona közzől (ÉrdyC. 129b). A sült báránynak csontyából a velőt ki szedik val (ÉrsC. 69). Az húst az tiszta vízből szedjed és illendő faszékba rakjad (Radv: Szak. 23). Mikor fel akarod adni a tyűkt, szedd ki az táblára, szaggasd meg (99. 102). Ilajó bérekne k szedői (Com: Jan. 140). Szénát vagy a pervátából ki-szedez szalmát visznek elő (Czegl: Japh. 144).

[Szólások]. Kénytelen lesz véle, hogy maga kezével szedje k a paríz alól a gesztenyét, hogy más nyálankodhasson véle (Fal: UE. 464).

kiszedés: exemptio, excerptio MA. ausnehmung, herausnehmung PPB.

külön-széd: seligo C. [auswählen]. Uradnak ha kedves kedni akarsz, az menyhalnak az máját külön szedjed (Radv: Szak. 131).

különszedés: selectio C.

lő-széd: decerpo C. MA. ablesen, abbrechen PPB. Els virágát leszedöm: praeffloro C. Le szedi az étet zsírját: in adipo purgat PPB. Az téstát erősen egyben nyonjad, nyújtó fával nyújtad, kezdeddel le-szedjed (Radv: Szak. 38). Szent tét le-vezik a keresztről, le-szedetik superlúttya (GyöngyD: Koszorú 191). Hunar leszednénk az anyagi kegyes szintről (Fal: NE. 18).

[Szólások]. A bírót pénzzel lábáról le szedni (SzD: MVir. 16).

még-széd: colligo MA. [carpo; lesen, ablesen, pflücken, sammeln]. Kérmét megszédöm: exungulo C. Moabitis ki írt vala Noemival es kéré, hog az elmaradando gabona fölket zéd-né még az aratoc üomokat követuén (BécsiC. 4). Zédgetek meg az felette valo morsalekokat (DöbrC. 309). Embör az liliumnak lenolet megz zedy (KazC. 142). Myre tereed meg ő gyepvyeth es meg zedyk öteth mynd, kyk el mulnak az wton (KeszthC. 211). Mikor a te szölyödöt meg szedended, meg ne megözzed (Helt: Bibl. LXXxib). Ha nyersen az kőként meg szeded es meg töröd, ez tört kőként erőssen keueried az nyarlot borban (Mel: Herb. 26). Az spináczá szedd meg elevenenként, igen szépen mosd meg (Radv: Szak. 43. 64. 97. 179). Hires eperre hasztalanul viszed a kosarat, bizonytal meg szedték már mások (SzD: MVir. 234).

őszve-széd: colligo, comparto MA. zusammensammeln PPB. Viszontag összeszedöm: recolligo C. MA. Az igen őszsze zedet-et és egyben gömbellyedet ryak fősnét és gonoszra szándékozót jelentne (Cis. O). A könyvnyomtato az öntött betűket őszve szedi, sajtó alá veti (Com: Jan. 160). Pálfi maga sánczeit levonta, salvagnárdait összeszedte (Beres: Lev. 578). Megírtam Antalnak, az parasztságot összeszedje háta megett, mikor bocsap (642. 757. 682). A legbűlsebb ember is megesik, de vélte és mert nem szedte őszve esztét (Fal: UE. 475). Egy római császár arra bolondult, az egész városnak pókhálót őszveszedte (Fal: TÉ. 774).

őszveszédés: collectio MA. zusammenfassung PPB. Énnekem tetszenék, ha Nagyságod ezen ezernék őszveszedését biznya valamely alkalmatos emberre (Beres: Lev. 166). Lesz ideje Nagyságodnak az hadak őszveszedésére (577).

tele-széd: [compleo; anfüllen]. Hany kozart zedetek tele az hwladekkal (Pesti: Evang. 87).

széd-véd: [collecto; ansammeln]. Szóló begynek jövedelme, mely deszmabol es egyeb szédő vedő szokasbol adatik (Ver: Verb. 216). Az asszony a maga udvarát szedgye vegye jó rendben s érdemenél feleby ne bójazzon (Fal: NE. 86).

fői-szédvöd: [tollo; aufnehmen]. Apronkent fől szedik vedik, el-kölik füzeteseket (Lép: FTük. 194).

szédésvödés: [collecta; beisteuer]. Minden jöszagokkal az annón magok batarokban szabadon élhetnek és szolgálattal, zedessel vedessel, adozással senkinek nem tartoznak (Vor: Verb. 15).

szédővödő: [exactor; steuereintreiber]. Azokat a várakat mind a bódolástól s mind egyéb szédő-vödőtől immunitálta (MonRók VIII.121).

szédtevette: [formula exsecrationis; fluchwort]. Czoki szédtevette, eb hátán ülj szikra (Thaly: VTÉ. II.256). Megállj szédtevette (Kónyi: HRom. 97). Hallod-e csapláros, adta szédte vette hozz pecsenyét és bort (Gvad: RP. 49).

Szédget: collecto Kr. [wiederholt lesen, sammeln]. Olvaslogalog, olvasgatom, szedegetem: lectito PPB. Monda neki napa: Hol szédgettél ma es hol főkellétted meg műedet (BécsiC. 5). Apolgattya zent feyeeth, kybawl zedegbety vala a hewissekvt (WinklC. 102). Minden te töled var, hog idein ő tkeket meg aggad, ha te adandaz, ők zedegetnek (DöbrC. 184. KeszthC. 277). Vgan azon iras, kyt Pelbarth atthank zedegheteth (DebrC. 504). Heten az avyvtatos azzonyallatok közöl köwetyk vala az wton es az ew zent vereet zedegletyk vala (ÉrdyC. 213b). Egy kakas mykoron a zemeten zedegetne (Pesti: Fab. 10). A róka egyic lábánál köneket szédőgot vala a kosárba (Helt: Bibl. 282). Az tikfiak az gyöngö fűvön zedegetnek apro magokat (Lép: PTük. 112). A teve a nagy lévségöl kényszerítettén az ő lábait feljebb feljebb kezdi szedegetni

(Misk: VKert. 41). A melly fél beszédre fakad, elöadja böles elmeléleményeit, a hallgató fél azonközben a szépében s javában válogatva szedegethet (Fal: UE. 368). Ugy tetszik, szomlélem a fényes kardokat, mikép szedegetnek pamukos tsalmákat (Orczy: KültSz. 178). Már a tsendes ő magát sorkengette s fekete kárpittját égről szedegette (SzD: VMir. 200).

el-szédget: [abimo; wegnehmen]. Az isten az nopnek halaadatansagnert el szedegeti az tanitokat (Fél: Tan. 331b). Ha elszedegetendő a papista vallástól a rhetoroknak pillago ekességét, semmi sem marad benne (Göutz: RTab. 3).

ki-szédget: excepto MA. oft herausnehmen PPB. A könyv csinál az cástálból az öntött betűket kiszedegetvén őszve rakja, sajtó alá veti (Com: Jan. 160).

még-szédget: [eligo; auswählen]. Föld meg sirupnak, tedd bele a megszededetett bisalmának a jóvát (Radv: Szak. 266).

őszve-szédget: [collecto; zusammenlesen]. A tengeri lapos es sodrott csigákon kapván, nemek szerint őszveszedgett bennék (Fal: NU. 331).

Szédgetés: collectatio Kr.

kalász-szédgetés: spicilegium MA. ährenlesung PPB.

szószedgetés: [verborum aucupium; wortklauberei]. Lássá nálunk is nagy kőniű volt az szo szedeghetesnek es az ő nouo, neme iol ki feszeghetésének (Bal: Epin. 4).

Szédés: 1) collectio MA. [sammlung]. 2) vindemia MA. [lese].

alamizsna-szédés: [collectio elemosynae; almosensammlung]. Luther azért kezdette a vissza-vonyást, hogy a pápa nem ő reá bizá az alamizna szedést (Pázm: Kal. 388).

fa-szédés: lignatio C.

makk-szédés: glandatio MA. eichensammlung PPB.

olaj-szédés, olajgyümölcs-szédés: olivitas C. [olivenlese]. Olajszedésnek ideje: oleitas C. Olaj szüret vagy olaj gyümöls szedésnek ideje: oleitas PPB.

vessző-szédés: virgindemia C.

Szédet: [colligi curo; sammeln lassen].

[Szólások]. Halála után meg-visgálták s rendbe szedették Vas György és Rédei Pál a tipografiát (Bod: Pol. 169). Nabugodonozor kerál sok fejedelmeknek fejeket szedteté (RMK. II.18). Sigmond az töb partolokat is előfogá es mind feikeket szedette (Helt: Krón. 75b).

ki-szédet: [exigere facio; eintreiben lassen]. Ispan meg-rava hegiñcet, az Nagsagod kepebely ember ky zédette ray-tonk borral (LevT. I.91b).

még-szédet: ∞ Az adórl való levelet kiküldtem Nagyságodnak; az kolosváriakon meg szedotem s mindjárt kiküldöm (RákGy: Lev. 226).

őszve-szédet: [colligi curo; ansammeln lassen]. Valamely leveleket én is oda béküldtem, azoknak páriájokat őszve szedetem es béküldöm (TörtT. 1.300).

Szédő: 1) legulus C. colligens MA. [sammeln]. 2) [vindemiator; lesor]. Bor itt is nem leszen böven, pálóci jöszágból hozattunk 300 szédőt, 50 szekeret, azok szednek most (RákGy: Lev. 270). A sok szédőt, szédőnt látja az ember szüretkor (Mik: TörL. 213b).

adó-szédő: exactor, coactor, eranarches C. [steuereinnehmer]. Ő belőlő ki megen egembe meuden ado zedő (BécsiC. 309). A meel chomoot talál zayaban, ad een eeretem az ado

zedeknek (ErdyC. 552). Lata egy few tyz tarto awagy ado zedew, hogy Natalya yghgen zep volna (ErsC. 360). El küldé a király az ado szedek fejedelmet a Juda városában nagy se- reggel (Land: UjSegits. I.92b).

bor-szédő: vindemiator PPBl.

csiga-szédő. Tengeri tsiga szedő, halászó: conchyta PPBl.

csont-szédő: ossilegus MA. beinsammiler PPB.

fa-szédő: lignator C. MA. holzhacker PPB.

gabona-szédő: frugilegus MA. fruchtsammiler PPB.

hamu-szédő: [emutatorium; lichtputzer]. Meg csinálta a hét lumpást, hamoszódóuel es olto edenyuel tiszta aranybol (Helt: Bibl. I.Uu2).

haráas-szédő: [exactor tribut; steuereintreiber]. Fogdostak az harász szedő törökükben (MonIrk XV.578).

pénz-szédő: [collector pecuniae; geldsammiler]. Ma iűtem meg Potokbol, maidan el killek az penz zedéhez (LevT. 1.7).

szőlő-szédő: vindemiator PPBl.

tetem-szédő. Tetem szedő vas a borbélyoknál: volsella PPBl.

tőmjén-szédő: turilegus C.

virág-szédő: florilegus C.

Szédőlők: [collectio; sammung]. Azon bűdős bakot nyuzza és más hasonló rossz ragadtékből és szédőlékből mutatja ama költött hamis dolognak nem következését (GKat: Titk. 286).

SZÉDELÉD-ÍK: [vertigine corripior; schwindeln]. Lába alá tapod szédeledett fővel (PhilFlor. 77).

SZÉDELÉG: 1) [vertigine corripior; schwindeln]. Az én író kezem reszket az pennán, fejem szédülőgve [így] nagy gondolkodván (RMK. III.315). Hogy a palón által ménéc, szédelegni kezdte a fejem és vgy essém a sárba (Helt: Mes. 288). Feie zug awagy zedőlőg (Frank: Hasznk. 33b). El ne essél, mert la mint szédeleg a fejed (Sáub: Isp. 29). 2) [luc illuc vagor; herumschweifen]. Minden iambor keresztény kőnesse az regiékne tanulságát, ne szédelegien imide amoda (Mon: Apol. 520).

Szédélégés: vertigo, caros C. scotoma MA. schwindel PPBl. A te tők fejed szédelgése szerént az emberek a magok tulajdon cselekedetekből igazulhatnának meg (Matkő: BCsük. 308b). A szanárnak gyonge feje vagyon és gyakorta bántja a szédelgés (Misk: VKert. 128). A mit előhoztam, az újjomból nem szoptam, a humoristák szédelgésétől ment vagyok (Fal: NE. 74).

fő-szédélégés: vertigo capitis Kr. [kopfschwindeln]. A maiorana olai mindön fele foy fainst, foy szédélégést gyogit (BaytheA: FivK. 75). A konkoly, ha a liszt közé egyelitetik, fő-szédélégést és okáddist szerez az évőknek (Mad: Evang. 178). Betegségek, melyek az álom által kipirázott fő-szédélégés után érezetnek meg (Com²: Jan. 151). A méhben való fogadásnak fájdalmi az éolnek utálása, gyomorbéli imolygások, fő szédelgés (Szatm: Cent. 41). Az hasban megtartott kőválygó dohos szél nagy nyavalyákat hoz onnan, ha ki nem kél, s az ily ember gyakran fő-szédélégéstől föl (Folv: SchSall. 6b).

Szédélget: vibro MA. [vertiginosum facio; schwindelig machen]. A medvét a sok sebek szédelgetik és immár lábai gyöngén viselhetik (GyöngyD: Cup. 607). Megvesztegetik az idegen étket szájok izit, a bor szédelgeti fejeiket, az egyrezabálás felkeveri gyomrokat (Fal: NE. 70).

Szédélgő: vertiginosus MA. [schwindelig]. Szédelgő-féjt: scotomaticus PPBl. Szédelgő feleiknek io a mák (Mel: Herb. 61b). Hogy Luternee hamis es szédélgő tudománya let legyen

(Mon: Apol. 4). Meg homlott, szédelgő beteg fejetek (Bal: Cs. Isk. 219). Hazud abban, hogy én szédelgő lilektől hordoztatón (Pázm: LuthV. 167). Tanuld meg, mint kelléssék az ideiglen tartéletet megbűcsülni és azoknak a szédelgő elméknek se ligy kik azt tartják, hogy meg kell vetni (Fal: BE. 576). Kevélységgel szédelgő lelkek (SzD: MVir. 279).

SZÉDÍT: [vertiginosum facio; schwindelig machen]. A szőlőnyi oklatan vétkek ezek: a fejet szédítő dagályos kevélység az akaratos és csak maga eszén járó fejesség (Fal: UE. 43). Ajándékkal maga részére szelidíteni, szédíteni a bírót (SzD: MVir. 16).

még-szédít: ∞ Meg-szédíteni, meg-bolondítani: sensum animi *confundere PPBl. Demirhám fölben jól meg szédítették mellyel nem kevésbé meg-is zódította (Könyi: HRom. 125). A világ maszlagitól meg-szédítették (SzD: MVir. 465).

mégszédítés. Meg szedites, valakit arra ingerelni, hogy alnakul cselekedgyek: corruptio (VerVerb: Szót. 6b).

SZÉDÜL: [vertigine corripior MA. [schwindelig werden]. Némellyeket megterhel a szerencse, mert nem szoktak hozzá hozzá adván magát a kevélységnek füstje, derekasan szédülnek a magas fokokon (Fal: UE. 417).

el-szédül: ∞ Az eléfántok irtóztván a hajórul a part szélire nyújtott keskeny pallón le-menni, hogy a pallónak hosszúsága és magassága miatt fejük el-ne szédülne, farral a fölé felé fordulva meentenek ki a hajóból (Misk: VKert. 27).

még-szédül: ∞ Mahmet császárnak mellében egy nyila az magyarok lövének, császár megszédüle (RMK. IV.39). Nerijed az vitéz vajda, noha feje ütéstől meg szédült vala (Zrinyi. I.176). Ha a lélek háborúságotól nem szóztatik, megszédült megtántorodik (Illy: Préd. I.31). A bolond szeretettől meg-szédült a szélső végére nem tekint a veszedelemnek (SzD: MVir. 400).

SZÉDERJ (szederu Illy: Préd. I.323. zódries TihC. 106b). morum, sycaminon MA. maulbeer PPB. Ha vallandotoc hűtőmondandotoc e zederib fanac ki irtatni, enged tünete (MünchC. 150). Meg őlt ő zederieket ho harmattal (AporC. 37). Ű zederieket derbe es Ű barmokat ké esnek ada (DübrC. 148). Valami zedery által nőt az esuennyen, abban aekattá nem árt (Helt: Mes. 364). Az szedery fogh faiasrul io, ha bolban meg főződ (BaytheA: FivK. 27). Ha a zederyből kötés csinálzs és a toroknac dagadáására kötőd, igen hasznos (Mel: Herb. 16). Ha ki későn örő cseresnyét kíván, szelid szederj fában őltsa (Lipp: PKert. III.71b). Főtt szederjnek leve (Folv: SchSall. 35b). A szederjnek vérét mutatták: ostenderunt sanguinem urae (Illy: Préd. I.323).

fa-szédérj, fái-szédérj: [morum; maulbeere]. A fái szederj nyers korában hidegítő, nedves (Mel: Herb. 16). A fa szederj és gesztenye bétvamak búrétva héjal (Com: Orb. 29). A fíge, az eperjee, fái szederjee lágyitlyác a hasat (81).

foljó-szédérj: [morum rubi; brombeere]. A folyó szederj igen tövises, szelylet terjedő, levelei eperj formák, gyümölsz szinte olyan természetű mint az igaz szederj fié (ACsere Enc. 236).

földi-szédérj: [fragum; erdbeere]. A földi szederj nyers korában hidegítő, mikor meg grik, kevés melegség vagy benne (Mel: Herb. 1b).

Szédérjés: violaceus Pesti: Nom. I.42. [coccineus; violett-scharlachfarben]. Ha sederes uocata (ZichyC. I.21). Byntelonol lezánk ez fogadásból, ha nykoron be yewendvink ez feldre yegyál nem leend ez zederyes kötél: funiculus coccineus (JordC. 288). Eg kős zederyes palastal meg kőrnekeztetők

VitkC. 81). Also ruhaia vala sem igen feier, sem igen vörös az az zódörös (TihC. 106b). Viragoknac sarga, szederjes, zöld, tündöklő ekes színek (Born: Préd. 554). Egh zederyes granat zoknya (RMNy. II 34b). Feleségem wetött wolt zalagiban egy zedéryes selémml wouth arany subath (211). Atymtlyanak matkammak, Chwyz Anna azzonnak hattam ket zoknyat, egyk zedéryes, masyk zewkty zynw (226). Egy egy teugeri nyúl bór suba szederjes (Gör: KárCs. III 228. Radv: Csal. II.6).

[Szédérjéséd-ik]

el-szédérjésédik. Ostoba ember, item: el-szederjesedett ember: *plumbens homo PPBl.

még-szédérjésédik: [caeruleum colorem induco; blaufärbig werden]. Karja a lántzok miatt meg-szederjesedett, meg-kékiült (SzD: MVir. 294).

[Szédérjésül]

még-szédérjésül: [livesco, caeruleo; blaufärbig werden]. Ackit megvernek, meg sederiesül a helie (Mel: SzJán. 407b).

Szédérjin (*szederjén* Zrinyi: ASyr. 14): rubus Idaens MA. [brombeerstande]. A bodza fa, csipke bokor, szederjin bokor túske, tövis (Com: Jan. 27).

SZEG (*zergh* ÉrdyC. 89. *zeg* 523b. *szégitec* meg Helt: Bibl. LXXb. meg *szegget* Helt: VigK. 82b. *kiszég* Ker: Préd. 380): **1)** frango, rumpo MA. [brechen]. Es zog ő maganac barazdakát (BécsiC. 195). Az hostya három reezre zegettetyk (CornC. 830). Nekyk agakut zeghnek wala (ÉrsC. 79). Az byn ky nyilatbkozassal zeghetyk (194b). Mykoron az ewt kenvert zegem: quim quinque illos panes fregi (Pesti: NTest. 87). **2)** scindo, proscindo MA. zerschneiden PPB. Azzal nagyobb sebet szívembe csak szegek (Amade: Vers. 84).

[Szólások]. *Vkihez szeg:* Mégis hozzád szegűne kegyes fejedelem (UsákF: Assz. 10). *Vmire szeg:* Az folyó vizek sebessegek mint gyakorta ny es mas folyasra szoktak szegni (Ver: Verb. 157. 166). Peta tatár fejedelem Lengyel orszagra szeg (Helt: Krón. 55b). Az vitan szege Slesiaara, ki ott is nem különben ronta az ördög tagait (Szék: Krón. 201). Más útra szegének és az ellenkőd vallásoknak undok ékelességek meg mutaták (Pázm: Kal. 369). Más útra szegének és vissza nem térének Jerúsálembe (Pázm: Préd. 191). De lássuk, nem szegtél-e más útra (Czegl: MM. 171). *Vmit szeg:* Tanolyad meg atte akaratodat mindönökben zegnőd (NagyszC. 42). Meenyneknek orzaga erőth zegli es chak erőzak veerzyk ewt (ÉrdyC. 89). Nagy erőt szegnek raita (Tel: Evang. I.208). Az Luther halalat nem követte az papasagnac fel epitese, noba nagy erőt szegtenec ezen a romaiac (EszT: IgAny. 537). *Kedvűt szegni:* den willen widerstehen Adami. Egymásnac kedűt né szegűtéc (Helt: UT. 7). Soc baratinac nem szegheti keduet (Born: Préd. 402b). Keriwk Fldt, bogi Fld kedűnket né szegye (RMNy. II.231). Valamivel isten meg nem bántódik, abban egymás kedvűt ne szegjék a házások (Pázm: Préd. 243). Minthogy azért ny akarod, szem szegem kedvet (Fal: NE. 11). Hol rendetlen vigszaga, hol esztelen szomorúságra indítanak, néha töltik, néha szegik kedvűnket (Fal: UE. 377). Ma szeretnek, holnap megutálnak, ma keresik, holnap szegik kedvűnket (Fal: BE. 554). Nem szeghetem kedvűt az uraknak (Fal: TÉ. 70). Ne erőlted a dolgot, mert nyakát szegheted (SzD: MVir. 124). Ne engedd, hogy az izetlen dolgok szárnyát szegjék az reménységednek (Fal: BE. 579). Vala ky ew twlaydon felessogeget el bagyanyga zertelen es maast veend, tőrweent zeez (ÉrdyC. 523b). Ha binűs, bűnhűdgyék, ha törwényt szegett, büntetűdgyűn (SzD: MVir. 82). Dolgának utat oly eszközzel szeged, az ki elronthatja az rá torlott jeget (Thaly: Adal. I.166). *Vmivel szeg:* Nem akarásomat

nyögéssel, tőrázással jelentem, nyakkal szegek: renuo PPBl.

[Közmondások]. A rózsát tövis nélkül nem szeghetni (SzD: MVir. 3).

által-szeg: [perumpo; durchbrechen]. Általszegie őc ez korlatot, midőn azt kíványác, hogy ember az halottac felől szűhtelen való nyughatatlauságban legyen (MA: Tan. Előb. 17b).

be-szeg: [cirenmsuo; säumen, einsäumen]. Bé-szegni a ruhát: oram elice consuere, limbum convolvere PPB. Ennek az szélit, az mint szokták, szegd be (Radv: Szak. 191).

beszegés: sutura PP. [das einsäumen].

főibe-szeg: [interrumpo; unterbrechen]. Az ő tanítását félbe akarta szegni (Pázm: Kal. 397).

hátra-szeg: [refringo; abknicken]. Az pap hattra zeghween hű nyakath, ky őathi hű veereeth (JordC. 82b).

ki-szeg: [offringo MA. [brechen, ausbrechen]. Ky zeghyk nyakat az twloknak (JordC. 243b). Mint edgy árviz el hagyván a töltést, kiszég a tiszta földre (Ker: Préd. 380). Akara itt ki-szegni (Megy: SzAÖróme 4). Gyakorta-ki-szegett ő kegyelme a járombol (11). Hald megh, ne szegi arra ki, hiszem te valold (Czegl: ORoml. 72). De látod nem olly erős járom szegok azok, mellyeket könnyen ki nem szeghetnének (Pós: Igazs. I.256).

Iő-szeg: 1) defringo, dirumpo MA. [abbrechen]. Le-szegni az ágat: frondes avellere; le-töröm, le-szegem: defringo PPBl. Egy azzonyallat, kynek betegb lelke vala es le zeghetőt vala (JordC. 575). Első hada lőn az erdei szaszoc ellen, kiknec az ő rugadozasokot na hamar le szege (Szék: Krón. 190b). Egy ágat le szegvén (Huszt: Aen. 13b). Leszegik, tördelik szálásadó gallyait (Thaly: Adal. I.1). El fogja beszélni, hányat szegett, szűrt le az ellenségből (Fal: NU. 356). **2)** [licitor; abfeilschen, abhandeln]. Nagy nehezen sok fizetés által kellett ezt is leszegni (Bartha: Krón. 25). Mind az két rendbeliek kívánságát nagy sunna fizetéssal kellett le szegni (29). Vólt sok sirás, annak a nagy kívánságnak ha tsak részit is, minődon szeghetnék le (43). Tizenött formális tallérokban szegik-le a kívánt éléssel való negyven szekereket (Rumy: Mon. I.69).

Iészegős: [licitatio; das herabhandeln]. Melly teljesíthetetlen kívánságnak leszegése végett elküldtettnék bizonyos aján-dékokkal Babocsay Izsák és Mészáros János (Rumy: Mon. I. 68).

még-szeg: frango, violo, rumpo MA. [brechen, verletzen]. Olofernes zűnű mégzegettetée (BécsiC. 36). Nakat megnem zeg (MünchC. 35). A het keñereket mégszege (43. 41). Meg tőrű az ercz kapukat es a nas zuarokat meg zegte (AporC. 77). Ilus veue az kényereth, mogh zeghe es meg alda (WinkC. 146). Az en zerzetemnek tyztasagat ez vylagnak dychevsegeert sem zegnem meg (MargL. 316). Appapok az ymnet meg zeghyk (JordC. 388). Beohteot nem zego meg (DomC. 123). Vernen az frateret az eordeogek, sok palchakat zegenek meg eo hatan (265). Lathwan hogy mynden tehetsegheeben meg zeghetőt vona (ÉrdyC. 401). Ti testi betegségeknek miatta megli zezetendőtők (206b). Az vr Jesus vyue a kényeret es mynek vtanna halakot tāt volna, megzegee (Komj: SzPál. 166). A meg szegget nádszálit el nem akarya tőrni (Helt: VigK. 82b). Szegd meg az ehezűnek az te kényerodet (Marg: Imáds. 48). Az diőt zegd meg, udd ki az belit (Radv: Csal. III.56).

[Szólások]. *Vmit megszeg:* Miert szégitec meg eképen az wr beszédet (Helt: Bibl. LXXs). Valobizon isten meg zegi ő ellenségeknek foieket (AporC. 16). Frigykűtés, a mellyet fel-bontanac, meg-szegnec (Com: Jan. 143). En az en hitemet meg nem akarom zegnye (RMNy. II.76). Gonasz fogásokkal szegűnt elhittették, királyi szent hitit véle megszegették (Thaly:

Adat. I.10). Így szegék meg inok töltött bialdának (Monlörk VIII.167). Hogy sem kedvet nekem meg nem szeged (Istv. Volt. 7). Bátor egy egész spanyol flotta volna is, meg ne szeged kedvedet egy litván garasert (Pál: NE. 25). Az gonosz kívánságát meg kell szegni annak, ki az Christushoz tartozik (MA: Scult. 104). Hogy meg szegte az én kötetesemet (Helt: Bibl. I.G2). A meg-erőssítettét kötéseket erőtlenecké tenni, meg-szegni nem illic (Com: Jan. 199). Meg-szegli eskütmondását (Zrinyi: ASyr. 207). Ha kedig meg nem váltandod, szeged meg a nyakat (Helt: Bibl. L.H4). Szeged meg az nyakat a te biadnac (Born: Evang. 1347). Szeged meg a nyakát (MA: Bibl. I.60b). Az ki meg szegi egyiket ez paranczolatoc közöl (Pál: Bibl. 6). A sydek idwezyttenket megh karonak, hogy az ew tanythwany megh zegneek az zerzeosekoth (ÉrsC. 8). Sok zyekeoth the megh therteel, zegyed megh imma az een zyve methees (WinklC. 93). Az törventh meg zekted: factus es transgressor legis (JordC. 835). Nincs olly buzgó fogadás, mellyhez nem lérne valami kifogás, a nélkül hogy a legszentebb barátságának törvényeit megszegjed (Pál: UE. 494).

mégszegés: infractio PPBl. [das brechen]. Vádolom emgamat az en fogadásomnak meg zegesoról (VirgC. 2). Valának veghyg megh maradwan az apostoloknak tanwsagokban es az zenth kynernek közönseghes megh zegheeseben (JordC. 713). Vezedelnes hyn leen isten törweencyenek megh zegheese (ÉrdyC. 523b). Hol az törwyn nynchen, oth az törwyn meg zegys nynchen (Komj: SzPál. 58). Innep meg szegésért meg kőeztetö (Vás: CanCath. 264).

mégszeghetetlen: 1) [inflexibiliter, constanter; unerschütterlich, standhaft]. Nem csak az közönseeggel kyadot paranczolatokat, de meeg az feellyeb valokat ees oressen es meg zeghetetlen meg tarttya vala (ÉrdyC. 269). Isten feelők valának meg zeghetetlen yarwan wr istennek paranczolatyban (440b). **2)** [infrangilis, infrangibilis; unzerbrechlich]. Ez eegy meg zeghetetlen sentencia, hogy mynd nyayan el keel veznetek (ÉrdyC. 547).

mégszeghetetlenül: [infrangibiliter; unverbrüchlich]. Ezth kedgy meg zeghetetlenül fogadyok meg tharthany (RMNy. II 33b).

reá-szeg: [infringo, porfringo; einbrechen, zerbrechen]. E witez nag baraggal az aytot rea zoge (GnaryC. 45). Moses reá szegi az istápot az megbizonyosodott bűnösre (MA: Scult. 921b).

szegtén-szeg: [continenter violó; immerwährend verletzten]. Isten parancsolatit szegtén szegi (Pós: GBot. 81).

Szeg-ik: [frangor, rumpor; brechen]. Ysteni akaratbol három rezree zegek az ostyá (ÉrsC. 410). Nyaka szegik miattad a te traditíós ecclesiádnak (Matkó: BCsák. 235). Szarva szegik a pápistáknak a meg-holtak után valo gúrdílesekben (Vár: Szöv. 104).

[Szólások]. Ennek is jól szája d b a n s z e g i k i z i (Megy: 6Júj. II.27b). Erdélynek bozzeg valóban szájaiba szegett vala akkor is ize (Szal: Krón. 20).

[Közmondások]. Szép szónak szárnya nem szegik (SzD: MVir. 292).

kettő-szegik: [diffringor; zerbrechen]. Mykoron az zegheen rea ronhanna, egy embernek karyá kettő zegheek (ÉrdyC. 638b).

ki-szegik: [offringor; brechen]. Magassagvrl esőt es nyaka ki zegőt (DebrC. 245). Hogy ha rá mégy ez útra, kő szegik az lábod (FortSzer. N3). Régen kiszegett a nyaka Posuházának (Sámb: 3Fel. 579). Ki szegik a nyaka (TóthJ: IstN. 66).

lő-szegik: [defringor; brechen]. Az en nákam le zegven ala fűg vala (NagyszC. 37). Lefüggesztött fűvel leszegik nyakam (RMK. III.314). Terhe alatt az rabságban nyakunk leszögék (VI.32). Az hamisságnak le szögék az szárnya, meg szakad a begyi (Bal: CsIsk. 126). Le-szegett nyakn, görbedt doreku vén ember (GKnt: Váls. II.1260). Leszegik a szárnya, magát is megmja s bújában epezsti (Thaly: Adal. I.195).

mög-szegik: [perfringor, perrumpor; zerbrechen]. A keckekuec baka lőn igen nagga es mikor neuekedetuoína, megzegec a nag zaru (BécsiC. 152). Nyacka szeggiec meg beme (Helt: Mes. 16). Almaba azt lata, bog az Atila yue meg szegot volna (Szék: Krón. 117b). Az kinec keze vagy lóla meg szegott (Kár: Bibl. I.108). Meg szegik es meg török kezek labok (Decsi: Préd. 31). Az kinek chontya meg zegyk, sümörtis es minden fele merges fakadekokat io véle kenny (Frank: HasznK. 15b). Hátra esde es megszegée az nyaka (MA: Bibl. I.248). Az isten megörizi minden ezontainkat, hogy azoc közöl eze eggis meg nem szegie (MA: Scult. 450b). Mit tudott benne szegény Héli pap, hogy székiből nyakra-főre kiesvén meg-szegjéc a nyaka es ngy hallyon-meg (TempPomp. 47).

Szegdögél: [perfringo, perrumpo; wiederholt brechen]. Istennek parancsolatit, hagyományit kedvünkre szegdegellyük (Pál: NE. 44). Ha keménységet mutat, szegdegelyel kedvét, törjed akarattyát (113). A ki istenének parancsolatit kedvére szegdegeli, házi gazdájának akarattyát sem tölti be (Pál: NU. 295). Az ember maga magának se adjon mindent kezére, némelly buzgó kívágyásiban önnön kedvét szegdegelje (382).

el-szegdögél: proscindo, diffringo, confringo MA. [zerschnitzeln, zerbrechen].

szegtén-szegdögél: [continenter violó; unaufhörlich verletzen]. Jutalom a menyország, nem ajándék, nem azoknak nyújtja azt az isten, kik szegtén szegdegelik az ő szent parancsolatit (Pál: NA. 160).

Szegdel: 1) frango MA. [brechen]. Nem vágoc prophetae fia, de paztor vágoc en zegdeluem zelery fakat (BécsiC. 227). Agakat zegdelnek vala (JordC. 492. ÉrdyC. 103b). Az zent ostyá az oltaron három rezre zegdeltetyk (ÉrsC. 553). Az fractio es szegdel szám kiváltképpen származic az diuisióból (Helt: Aritm. K.). Hogy nem uolmanak, az kie szegdelneice mi kőztünk es osztogatnáiac az evangeliomnac kenyerét (Tel: Evang. I.94b). Finae ágait szegdelic vala (MA: Bibl. IV.43b). **2)** [proscindo, discindo MA. [zorselmeiden, zerschmitzeln]. A halac fel lasitnatue avagy derekon szegdeltetuec (Com: Jan. 83). A nyelv esze-hire nélkül gyalázkodik, szegdel, vagdal (Pál: UE. III.20). Véres kardja szegdelt pogány-lépet (Könyi: IIRom. 31).

el-szegdel: [diffringo; zerbrechen]. Nem olyan rész és darab, melly az egészből ki számláltatot és el szegdeltetet (Helt: Aritm. Kb). Christus szokása szerint fölveszi az kenyeret, megáldván el szegdeli (Zvon: Post. 1680). A Christus valóság teste soha sem szegdeltethetik el (Matkó: BCsák. 422b).

lő-szegdel: [defringo; abbrechen]. Egy ágotskát le szegdölle a fáról (Helt: Mes. 390). Az nagy állófáknak ő ágait szömyen leszegdeli (RMK. V.85).

mög-szegdel: [confringo, perfringo; zerbrechen]. Ő megszegdeli ő baluánokat (BécsiC. 194). Kezeben veuen a kenier es meg zegdeluen ötet monda (WeszprC. 47). Az my wrwnk kothzer zegdeltetuek meg ew keen zenwedeesenek ydeyeen (ÉrsC. 558). Megszegdeli az kenyeret (MA: Scult. 779).

Szegedelm: [fragilitas, iactura; vergänglichkeits, verderben]. Ewk kedleeg hogy zegódelemnek coronaynat vegyeek: illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant (ÉrdyC. 88). Nynchen ellene es zeghedelmere az isteny termeczetnek, myert

az isteny termeezet egy allattyaban es harom leegyen zemeiben (663).

[Szegédelmes]

Szegédelmesség: [contritio, afflictio; qual, pain]. Ha ez ygeet az ember zyweeben hordozna, nem hűzöm, hogy sokath gondolna ez vylaghy zegédelmességökkel (ÉrdyC. 10). Kyk meny yoban de yfyywsagoktól foghwa veensegőknek wtolsó zyredekeyglon zegédelmességekben eelnek (57b). Az zent yrasban harom fele keneteth talalwnk, kyn ertethnek harom keppen való zeghodelmessegek; az elsw keneten magyaráztatyk az ygaz penitencia, az masodykon myndden ez vylagon valóknak wtalattyá, az harmadykon mynden testy gyenyérwségeknek megh nyomoroytassa (122). Az zentseeges eelet nem aal az kemeen eelothnek vyseleeseeben, thwdya ylyk erőss beyteleesben, hozyw vygyazaasban, testy zeghodelmessegekben (393b). Az zyz nag sok zeghodelmesseegtől meg otalmaztatyk, kywel wr isten az bazast meg atkozta (471). Az wr fyyw myndden veenseghnel kyl, betegseegnel es testy zeghodelmesseegnel kyl harom zaaz extendeegh lakozwan wr istenek azalan (5b).

Szegés: 1) ruptio, fractio MA. [das brechen, bruch, bruchung]. A nap ő feneth boctatta az iverg altal zeges nekil (NagyszC. 235). Latia, haat az tekenelche olyan eepen vagyon mynt annak elette es meny zegheesnek yegye ew raytta nem tetzyk (ÉrdyC. 243). Ha az isten parancsolatinak tartására kötelesek nem vagyunk, nem vétkezünk ennek szegésében (Pázm: LuthV. 112). 2) in ilicem sutura PPB. [limbus; saum]. 3) [contignatio; stockwerk]. Kilentz részről avagy szegésből áll az egész torony, ezek a szegések fellyeb fellyeb mind szűkebbek (Moln: JÉpül. 438).

bőjt-szegés: fractio jejunii Kr. [fastenbruch]. Vethkeztbem thorkossagomba, bűyth zegesembe (GyűngyC. 62). Torkossagra magyarázán a bőjt-szegést (Pázm: Préd. 894).

hit-szegés, hite-szegés: perfidia C. [perjurium; eidbruch]. Hit-szegésre szabadítanak az új vallások (Pázm: Kal. 1033). Mint a frigy-routások, hit szegések, ugy a kegyetlenkedés is két rend béli nép között pogányság s eretnkség között forog (Veresin: Lev. 122). Job let volna nekem Vid niat el vesznem, hogy sem chászár hit-szegésével élneim (Zrinyi II.50). A pápista vallás termi a gonoszságokat, mert tanította s javallya a hitszegést (Matkó: BCsák. 65).

kedv-szegés: frustratio desiderii Kr. [unerfüllter wunsch]. A mostani kevés kedv-szegésért mindenkor bé tellyesedik akaratod menyországban (Pázm: LuthV. 348. 159).

kényér-szegés: fractio panis Kr. [das brodbrechen]. Megmondac, mellec lőttec vala az vtban es miképpen megemertec őtet az kenérec zegesében (MünchC. 168. 320). Valanak meg maradok jnadsagba az apostolok Jesusnak anyaua es az kenyernek zegesének osztogatasaban (CornC. 24b). Yeleneek az ket tanoythvanoknak, kyk az kynyér zeghesen megh ysmereek (ÉrdyC. 142). Sokan követik Jesust a kenyér szegésig, de kevesen a kin szenvedés poharának italáig (Pázm: LuthV. 154). Nagy őrdömmel láttyuc, hogy az isten népe őszvegyül az kenyér szegésre (MA: Scult. 858).

törvény-szegés: violatio legis Kr. [gesetzesübertretung]. Mint lehessen az, hogy az hiveket az törvény-szegés nem kárbosztattya (Pázm: LuthV. 113).

ünnep-szegés: violatio festi Kr. [festbruch]. Calvinus predicator társait arra tanította, hogy mikor elsőben a pápisták közé menek, a pénteki hűsételt és innep szegést igen eltávoztassák (Pázm: Kal. 306).

Szegt, szegettet: 1) [interrumpere facio; unterbrechen assen]. Az ő tanítását félbe akarta szegetni (Pázm: Kal. 397).

2) [circumsuere curo; einsiumen lassen]. Dohányzaeskót szarvasbőrűl egy párt szegettessen (TörtT². III.383).

Szegtelen: 1) infractus PPBL. [ungebrochen]. 2) [inviolate; unverletzt, unversehrt]. A hit, kit valaki teljesen es zegtelen nem tartand (DöbrC. 56). Zolgalo zűlto vrat es zegtelen mag vetűből terbelt ziz (509b). Ky keresztyn byteth valaky teljesen es zegtelen nem tartandya, keethsek nekűl erekkö el veez (KulesC. 53).

hiti-szegtelen: inperjuratus PPBL. [uneidbrüchig].

Szegött: fractus, proscissus MA. ruptus; zerbrochen P¹B. A ki egyikével béves, a másikában megfogatkozott, szegött szerencsájének más fele hiával vagyon (Fal: UE. 363). Ha nem szereted az istent teljes szivedből, szegött szived nem kell neki (Fal: SzE. 42).

erő-szegött: [eunuchus]. Vadnac erőszegettec, a kie amyoec méheből eképpen szűlettettec, és vadnac erőszegettec, kiket emberec tőttec erőttelenecké, és vadnac erőszegettec, akik őnen magokat erőszegetté tőttec a meanyekuec országáért (Helt: UT. E7b).

hit-szegött, hite-szegött: foedifragus C. perfidus, perfidus, perjurus, perjurius P¹B. [treulos, meineidig, glaubbrüchig]. Hythy szegett nevet reyam ne agyanak, mert az dolog ezben tywg (RMNy. II.76) Hűtiszegett Julianus (Illy: Préd. 1.243).

nyaka-szegött: [perditus; verloren]. Nyaka szegett ország (SzD: MVir. 321).

nyakaszegettül: [pertinaciter; verwegen]. Nagy nyakaszegettül az világosságot el meric tőlöc taszítani (MA: Scult. 247b).

szárnya-szegött: [ala fractus; flügelarm, mit gebrochenen flügeln]. Mint a darás a mézre, ugy repdcével ez a szárnya szeghett dougho az igaz római hűtnek tudományára (Bal: Epin. 2).

Szegétség: [vitiositas; fehlerhaftigkeit]. Szegetség vagyon testében, vagy bűma vagy vak (Soós: Post. 63).

Szeghetetlen: 1) infrangibilis MA. [unzerbrechlich]. 2) [inviolabiliter; unversehrt]. Meg coronazaa artatlansaglak zeghbetetlen dychőseeges koronayawal (ÉrdyC. 617). Az embery termeezetűt fél veeven es az ew dychőseeges voltaban zeghetetlen meg maradwan (663).

Szeghetetlenség: [infrangibilitas; unzerbrechlichkeit]. Tulaydonsaga az arannak zeghetetlenségh (ÉrdyC. 466).

Szegő: ruptor, fractor, violator MA. [verletzer].

fogadás-szegő: [perjurus; eidbrüchig]. Isten meg-büntette a fogadás-szegőket, de a fogadás-tevőket meg-halagatta (Pázm²: Kal. 1058).

hiti-szegő: [apostata; abtrümmiger]. Sz. Markot Calvinus hiti- és hivatalyszegőnek nevezi (Pázm²: Kal. 384). Ortza-e az, mely egy hiti-szegő barátot szembe mer szűktetni sz. Ágostonnal, Baziliussal (405).

hivatal-szegő: [infidelis in munere obeundo; amtsuntreul]. Szt. Markot Calvinos hiti és hivatalyszegőnek nevezi (Pázm²: Kal. 384).

hivség-szegő: [fidem frangens; treubruchig]. Mond meg az én hivség-szegő, mellőlem elszalado tanitványimuk (MA: Scult. 483).

kő-szegő: lapidarius PPBL. [steinbrecher].

szomszedság-szegő: [injurium vicinis inferens; verletzer des nachbarrechts]. Ott leszen szomszedsag szegőkűl, országunk vesztőnkűl magyari szabadulas (Debr: MCongr. 2).

törvény-szegő: [violator legis; übertreter des gesetzes]. Mint jár a törvény szegő, nyilván el-kárhozic, ha életét meg nem jobbítja (Czegl: Japh. 129).

Szegőd-ik (szegődnec MA: Tan. 1132. szegődött Czegl: MM. 287. szegődés Pös: GBot. 48): depaciscor, transigo MA. [sich verdingen]. Eg estipenzbe zegőttel velem: et denario conventi mecum (MünchC. 50). Jo szolgam insson eszedbe, mint szegőtünk egymással (Helt: Mes. 459). Némellyec vicarin-soc, az mellyec napenkiut valo bérbe szegődnec az mise olvasásra és éneklésre (MA: Tan. 1132). A szentségnek ki szolgáltatásért az egyházi ember magán ne szegődgyék a kösség-gel (Sam: Cer. 56). A halál a bűn szegődőt katonája (Czegl: Tromf. 325). Szegődött szolga (SzékÖkl. II.124). Az három száz sing hevedernek valo majezot szegődve csinaltatam (MonTME. IV.267). A ki eltő világot tart a jó ész, nem szegődik effélékre (Fal: UE. 391).

be-szegődik: servitium ingredior SI. [sich verdingen]. Venusnak óráiban ió meg hazasulni, családót be szegődni (Cis. I.4b).

beszegődség: [pactio; das libereinkommen, vertrag]. Praedikátor uram beszegődségekör az öreg deákoknak attunk (MonTME. I.132).

el-szegőd: [loco; verdingen]. Es a szőlőt mas szőlőműve-seknek szegődi el: et vineam locabit aliis agricolis (Helt: UT. F.5b).

hozzá-szegődik: [adjungor; sich anschliessen]. A hamis-gás tengeren szárazon el-jár, szüzte úgy hozzá szegődik a vitor-lás gallyához, mint a piartosz boltokhoz (Fal: NE. 104).

még-szegődik: de servitio convenio, contractum inco KR. [übereinkommen, einig werden]. Megzegődnen a művesekkel eg esti penzbe (MünchC. 50). Ees megk zegődhoek velők (WinklC. 143). Nem de egy napi penzbe zeghettel ee meg en velem (JordC. 416). Az fev mestert, kyvel meg zezevtték vala, az boltak kevue le zakaduan evtet meg evle (DomC. 68). Egy napy penzben zeghettel ee meg en velem (ÉrdyC. 130b). Nem thwdom, mybe zegedőt megk welek Kög, azert nem thwdom nekly megk fizethny (RMNy. III.90). A kiket reggel híjt, meg-szegődött vélek (Pázm: Préd. 333). A jó cselekedetek örök életet érdemlenek, ha szinten isten azokban velünk meg-nem szegődött volna is (Czegl: MM. 287). Valami nehezen meg-szegődém vélek, hogy ötöd magammal vigyen el Kandiába (Monlrók VIII.506). Ötven forintot adattam Tamás uramnak, ha otthon meg-szegődötök vele, adas ötven forintot neki fizetésé-ben (TörtT. 2 IV.134).

Szegődés: conductio C. pactum, conventio MA. [das libereinkommen, vertrag]. Attyumfya farkas fogadót tartany ez zegowdest (ElrC. 151). Zegődes meg levon kfide fket zőlebbe (DöbrC. 291. 506). Zeghődesth tweven egy napy penzben (ÉrdyC. 130). Reá segített a munkára, hogy szegődésedet meg-teljesí-tened (Pázm: Préd. 72). Urak, meg-adgyátok a szolgálknak, a mivel szegődés-szerént tartoztok (272). Sz. Péter nem indúlt szegődésbe Krisztussal (1233). Az istenek szegődésén fundál-tatik érdemünk (Pös: GBot. 38).

Szegődetlen: [non conductus; nicht verdingen]. En zegődetlen woltam, walamyt N. adot, en awal woltam (LevT. I.137).

Szegődöz-ik: [transigo; unterhandeln]. A kalastromunk gárgyánnya mégyen a tenger mellé és ott a halászokkal kezd szegődözni (Hall: HHist. II.145).

Szegődség: pactio MA. [vertrag]. Semy zegowdseg elew nemegye (VirgC. 127). Az halál nem nyutya bekesegek friget auagy zegowdseget (PéldK. 61. JordC. 415). A szőlőt a szőlő-

műveseknek szegődségbe ada (Helt: UT. M.5b). Kiknek isten szegődségben adta az ő szőlőjét (Tel: Evang. II.443). A szegődségre igazét mindent (Tel: Fel. 47). Az béresnek érdeme és szegődsége szerént kell fizetünk (Pázm: Kal. 773. Pázm: Préd. 32). Csak az isten velünk tött szegődsége teszi az örök élet érdemét (Czegl: MM. 287). Azt vitattya, hogy minden isteni szegődség-kivül magokban az igazaknak cselekedetek (Pös: Igazs. II.313b). Meg nem fizetnek nekik szegődségek szerint (MonOlm. XIV.23).

Szegődtet: [conducere eum; verdingen lassen]. Nem szárdékom, hogy nagyságos asszonyomat a fonó-leányok közé szegődtessen, hogy szőszt rágjon (Fal: NE. 86).

[be-szegődtet]

beszegődtetés: [conventio; vertrag]. Arra tartunk, hogy szolgálatunknak be-szegődtetésével szükségessékk tegyük magunkat (Fal: UE. 365).

1. SZÉG (szeg Thaly: Adal. I.247. lécz-szeg MonTME. I.50) **1)** clavus C. [nagel]. Fogas, szeg a filon, mellyre valamit függesztetek: paxillus PPBl. A vas verő, kiuel a vaszegeket verec (NádC. 343). Was zegőkwel meg gyakdostak (CzechC. 5) Ilanem ha lataudom bű kezeyn az zegheknek fwratyat es bel bozatom en wyymat az seghelnek [figy] helyben, nem hyzem (JordC. 699). Ő nem hinneie, myg a zegeknek heliet kezein nem latnia (DebiC. 33b). Iuday kyraknal wagon Crystws labaynak zego (ÉrsC. 72). Ime holotti vadnac a zegek es chuchia (TelC. 262). Az lid szegot beverő porkoláb töröknek adtuk i f. (MonTME. I.306). **2)** cuneus C. [keil].

[Szólások]. Igen áll eggyen, de nem a szegenn az ió hasznos tanulás (Bal: Csik. 437). A melly frigy részére költ Westphaliában, gyarló szegen fityog kis vár tárlházában (Orczy: KöltSz. 30). Aggasd szegre egy darabig a setét gondokat (Fal: NE. 26). Pompejus is kardját szöggre függesztette (Thaly: Adal. I.147). Szegot ütött elméjébe (Bethl: Élet. II.76). Moltán szegot űthetett a fejében (EszM: Lev. 105b). Ez, tudom, szegot fog űtni fejekben, nola titkolni fogom (RákF: Lev. III.34). Szegot űtni téjében valadinek: *injacere scrupulum homini PPBl. Szegot szegvel űtni: clavum clavo pöllere (Decsi: Adag. 9). Szeghet szegghel kell űtni (Bal: Epin. 9). Az igaz tanítóknak ravaszoknak is kell lenniük, hogy a tromfot tromfál, a szeghet szeggel helyesen tudhassák űtni (Misk: VKert. 164). Más lábából maga talpába verni a szegot (SzD: MVir. 458).

[Közmondások]. Uj száta szegen függ (Matkó: BCsik. 333). Fal: Jegyz. 932). Nem szükség meg-tűzőlni, magán ki-tetszik a szeg a zsákból (SzD: MVir. 303).

ék-szég: cuneus PPBl. [keil]. Szent Pálban wagon győzhetetlen mennyűtő éékszegec, az molly nem oly könnyen törethetik el (MA: Tan. 708).

fejes-szég: *clavus capitatus PPBl.

foglaló-szég: impages C. [anschlagnote]. Fogluló-szeg, keresztül belé-kötölt fa: impages PPBl.

járom-szég: [clavus jugalis; jochstecken]. A mi uj jesuitane járom szegre von (Czegl: Japh. 12). A fele más, járom-szegre vonó a visszaz roszt életű társul meg-verettetett házasság (DEmb: GE. 149). Az affle járom szegre vonók, a neutraliták se nem hevek se nem hidegek (Misk: VKert. 275). Ki-tűri a járom-szegot és ura parancsolattját le rázza (SzD: MVir. 339).

[Közmondások]. Nem illet konyha ökröt, bot, kos, járom szeg: bos in civitate (Decsi: Adag. 201)

kormány-szég: clavus gubernaculi navis SK. [steuererruder]. Mikor minden emberi tocs elapadnac, úgy kezdűne osztani az

istenhez mint egy szükség kormány szeghez nyulni (MA: Scult. 751). A kormányos az hajó farában a kormány szeg mellett állván, igazgattya (Com: Jan. 88).

Léc-szeg: [clavus asserculis firmandis; latteunagel]. Oth az lech szeg vala mennire olehob, hogy nem ith Sopront (LevT. 1.148). A belső várbeli czajt házban vagyon egy kis tekenőbe lécz szeg (Radv: Csal. 396). Az lécz szegnek százát tizenöt pénzen adják (TörtT. XVIII.233). Hosszú vas léczszeg találtatott 200 (TörtT.² IV.152). Lécz-szöget vöttünk az templom épületéhez (MonTME. 150).

patkó-szeg: clavus solearum PPBl. [hufnagel]. Kérem, züistöt küldeni Kgd ne terheltelessék kapocsnak s patkószegnek (TörtT.² III.193).

rúd-szeg: [clavus temonis; fahrnagel]. Minden lova rúgjon el, a rúd szegre hulljon el (Fal: Vers. 872).

sátorosfejű-szeg: *clavus umbellatus PPBl.

sindél-szeg: [clavus scandularius; schindelnagel]. Az senle szegheth itt is vgyan azon arun meg vehettem volna (LevT. 148). Sindél-szöget bozattunk Budárl (MonTME. 150).

sing-szeg: clavus canthorum PPBl. [radnagel].

Szegecske: claviculus C. [nägelein].

[Szegel]

lő-szegel: [defigo; festhaften machen]. Eb engedje, eb akatja is volna és így primum principale Kihingyszegh uramat lezegelni (Bercs: Lev. 121).

Szēges: **1)** clavatus C. MA. [genagelt]. Tartván a komonlor ebet, a ki fel-fegyverkeztetet szeges-örvel (Com: Orb. 95). **2)** dentatus, aculeatus Kr. [gezackt, zackig]. Az erdőllő a fákat öldre leteríti és meg hasítja az rosszszul basadó és szeges ágas át (Com: Jan. 103). Eszéken adtanak Daczó uramék szeges allérokat (MonIrók VIII. 311). Küldtünk az portára graei és szeges tallérokat (MonTME. V.53). **3)** [acris, mordax; stehend, eissend]. Mind nyelvünkkel, mind szeges írásunkkal vitézked-yünk (Pázm: Kal. a). Nem szenvedbetem szeges beszédidet és me lélekterhelő leckédidet (Fal: NE. 73). Szeges beszédekkel ortáztatok egymásra (80). Nem úgy adá értékre a leckét, mint ha hegyes, szeges szökökkel valakit közülök sértegetni akart volna (Fal: NU. 301). Akadémós, szeges munka az idegen nemetnek nyelve járását magyarossau ejteni (Fal: UE. 361).

Szēgez: **1)** figo Com: Vest. 129. [nageln]. Ő fiayt zegezēc kereztre (BécsiC. 70). Gondollauala, mit isten tenni akarna s zegezēvén vallauala ő elméieiben: et fixum habebat in animo 74). Nepek azon vezedelembé zegeztetennek (infixae sunt), kit öttek volt (DöbrC. 25). Engemet a sidok kyt toluai közt kezefára három vas zeggel zegeznek (WeszprC. 32). Hagya z ev labaat kereztfához zegezny (CornC. 174. ÉrsC. 201b). **2)** [affigo; stecken]. Sas tol van szegezve paysán (Zrinyi I.87). Zóchak tollat is szegeze sisakián (Zrinyi: ASyr. 270). Ki ki nyerge lapájához szegezvéa kőpóját, arányzóba vette ellenségét (Fal: É. 639). **3)** [dirigo; richten]. Ott azon bástyára terekék állgynat szegezének (RMK. III.141). Az várasnac szegeze mind az lgyukat (Helt: Krón. 165). A földi dolgokban szegezi szeretét (Illy: Préd. I.367). Mire szeretetünket szegezzük (363). Nem z ellenségre, hanem előtte járó tisztire szegezi puskáját (Fal: JA. 217). Megtanulhattya, mi után indul, mire szegezi arányásait (Fal: NU. 133).

[Szólások]. A dolgot mélyen fejekbe szegezni akarja ala (Illy: Préd. I.442b). Had szegezem egy öttéssel a föld-öz (Helt: Bibl. II.169). A tegnapi jó lakás a lelket földhöz zegezi (Pázm: Préd. 233). Nem bagyjuk magunkon szegezni, hanem boszuinkot duplán megtoroljuk (SzD: MVir. 88).

által-szēgez: perfigo, perfodio C. transfigo MA. [durchstechen, durchbohren]. Aldot kezeyh valának által zegeztettek, által fipattattak az vas zeggel (CornC. 218). Spékő nyárskskával a husokat szalonnával által szegezi (Com: Jan. 82). Az isten szent félelmével általszegeztetnek (Illy: Préd. II.478b).

általszēgezés: confixus PPBl. [durchbohrung].

be-szēgez: **1)** infigo MA. [vernageln]. Főlywl bezegezōm: superclaudō; kereszt fuaal bé szēgezōm: clathro C. Forgo kerekéket zerezete és vass fyreezőkkel be zegeztetee és elős borothakkal meg fizete (ÉrdyC. 671b). Illy nagy dolognak emlekeztét mélyen beszēgeznē (Illy: Préd. I.318). **2)** claudō, introclaudō, perclaudō, praeclaudō, sero, obsero C. [schliessen]. Ky cerdőlees vtan zent Pal ő aytoyath ky htywan wala bee zegeze (PeerC. 76). E nemes sziz beszēgeze magát háló házában és inádkozván sirással ezt mondja vala (KrisztL. 9). Őket az belső tömlőczben vetē, az lábokat kalodában beszēgeze (RMK. IV. 181). Az aytot be szegesztet (Hofgr. 321b). Be szegesztete az egyházakat és a cinteremeket (Helt: Krón. 63b). Az aytót be-szēgezte (Helt: Mes. 31b. Helt: Bibl. I.C4. EEe3). A vittenbergai iskolákat bé szegezek (Pázm: Kal. 298). Ha meg halsz, be szegezik az aytot (Magy: Nád. 70). Beszēgezet házának közepette áll (Mad: Evang. 333b).

[Szólások]. Vintze megint bé szegezte magát ura kedvébe (Fal: TÉ. 27).

belé-szēgez: infigo PPBl. [einschliessen]. A kerély ember ha mit belé szegezett elméjébe, attól nem akar el válni (Fal: BE. 614).

ēgybe-szēgez: [configo; annageln]. Egybe zegezedy the felelmeddel een testemeth (KeszthC. 344).

ēgybeszēgezés: [confixus; das zusammennageln]. Czynaltanak tyzen három was zeget, negyet a kereztfanak egybe zegezesere (ÉrsC. 67).

fől-szēgez: affigo, infigo MA. [annageln]. Kezeydet labaydath waszeggelkel fel zegezek (ÉrsC. 54). Lelky zemeyd elewt walyad Jeswt az kereztfan fygbwen, nas zeggelkel alyd kezait fel zegezwen (167).

hózzá-szēgez: adclavo, affigo MA. [annageln].

lő-szēgez: defigo MA. [vernageln, niederstossen, festhaften machen]. Esik-le Hanviván Vid előtt hanyattá, földben le-szegezste Deli Vid dárdája (Zrinyi I.112). Sátorokat szegecel le-szegezni: tentoria paxillis figere (Com: Jan. 147). Súlyos betegségek három egész holnapról fogva nyomorgatják és ágy fenekére leszegzették (TörtT.² III.410).

még-szēgez: **1)** configo, conclavo Kr. [annageln]. Te filelmeddel zegezd meg (configo) en testimet (DöbrC. 66). Mykoron was zeggel meg zegeztetöt volna, leg ottan az wer ky kezde foly (ÉrsC. 516). **2)** [transfigo; durchstossen]. Latom kemény lanczawal megh zegeztetny es által weretettny (ÉrsC. 56b). **3)** [signo; versiegeln]. Rekezd-be e bezedeket es zegezied meg a kőnnet: signa librum (BécsiC. 166).

mellé-szēgez: affigo; anheften C.

őszve-szēgez: clavo committo, compingo PP. [zusammen-nageln, zusammenheften].

reá-szēgez: **1)** affigo MA. [annageln]. **2)** [dirigo; richten]. A napra reá szegezni szemét: *acriter intueri solem PPBl. E káromló szidalmazást tsak a maga fejétől szegezi reá (SzD: MVir. 133). Reá szegeztem minden erőmöt, hogy porból poltzra gyámoltsam (242).

viassa-szēgez: [recurvo; zurückbiegen]. Viassaszegezett kaszu: cobus, cobis MA. Szede hamar lovas, gyalog parasztot, kiknél viassaszegezett kasza látszott (Thaly: Adal. II.10).

Szegezés: 1) compunctio MA. [das nageln]. Mely zegezeseben az aIdot Christus nagy kent zenuede (ComC. 212). 2) [pleuritis, lateris dolor; seitenstechen]. Kit az zegezes bant auagy zyufaias, meg kennyed es meg kennyebözik (Frank: HasznK. 148). Az oldal fájás, nyilallás, szegezés kevésbbé kénszanak (Com: Jan. 57).

Szegezget: [punctito; sticheln]. A ki pedig nem hágy senkinek magán szegezgetni, tisztességbeli bötsülletes nagy embernek ítélteik (Pázm: Préd. 125). Nem mondom, hogy hamissan rajtunk szegezgetőnek ellene ne állunk (262). Ellenségét úgy büntesse, hogy mások-is tanúllanak és ne szegessenek rajta (961). Egyszer 's mind azt-is jelenté, hogy abban nagy bizonynyal én-rajtam szegezgetsz és hitetlenség mesterének engemet nevezsz (Veres: HitMegt. 18). Mind addig szegezget rajtad, valámig meg-nem felelsz néki (Hall: Paizs. 245). Motskos írásának rendiben az én nevemen láttatic szegezgetni (Kereszt: FelsK. Előb. 4).

Szegezgetés: [punctitatio; stichelei]. Bizony szintén elunjuk az sok rajtunk való szegezgetéseket, utánunk való czirkálásokat (SzEszM. II.15).

Szegező: claustrum; schloss Com: Orb. 251. Vgan erőseitic meg a papoc az aítokat zegezőekkel es lakatokkal (BécsiC. 111)

ajtó-szegező: repagulum C. riegel Nom. 25.

[Szegeződ-ik]

be-szegeződik: defigor C. [sich einbohren]. És béveré az szeget az ő vakszemébe és beszegődic az földbe: defixit in cerebrum usque ad terram (Com: Bibl. 1.220).

Szégfű (székfű Mel: Herb. 131b. Csiso K4. SzBodó: SöDics. A4. ACsere: Enc. 243. Major: Szót. 137. Lipp: PKert. 80. zek-fű, Frank: HasznK. 22. RMNy. II.210. zékfű Beythe: Nom. 3. székfű Mel: Herb. 72. 73. székfű Franc: HasznK. 17. székfű C. MA. Mel: Herb. 186. szögű MA. Com: Vest. 122. PP. szókfű C. Born: Préd. 271. Gyarm: Fel. 62b. Radv: Csal. III.41. MonTME. I.147: 1) caryophyllum C. MA. Com: Vest. 122. PP. [nelke]. Végy másfel uncia senát az az betuen két pénz nyomonit, mosd meg vízben, az szárít hánd el, székfűvet tizenkettőt, kőmény magot két drachmát az az tizenkét pénz nyomonit (Mel: Herb. 22). Ha egy kis kekoto szókfűnek vagy egyéb maguac oly szép színeyeket adhat isten, miért kettelkednec istennek meg ekesítő hatalmaba, az mi testünk fel tamasztasabannis (Born: Préd. 271). Ezek az virágok: zek fű virágja fél lat (Frank: HasznK. 22). Zek fű: caryophylleus flos (Beythe: Nom. 3b). Mutassa meg ezeket Monozai, es ha igazan megl mutatlatya, mindjart szókfű avagy rosa kozorut tegyünk az fejeben (Gyarm: Fel. 62b). Ha lehet, egyfügy székfűből az az a ki nem tellyes, ne vegyenek magot, hanem a tellyesekből; mennél tellyesebb székfűből szedik az magokat, annál jobb leszén (Lipp: PKert. L80). Mindenütt a mezők bé voltak terite virágokkal, hogy csak a szegítüre és a tulipánra léptek a lovaink (Mik: TörL. 423). 2) [eugenia caryophylla; gewürznelke]. Ezezet, confreytet, az jo sáfrány termő baynotznak határit, székfűnek, gyömbérnek minden gazdagságát ad szakítsuak (SzBodó: SöDics. A4). Egy más szegfűtől 4 flor. 50 den. (VocTrans. 24). Küldöttünk riskását, szókfűvet, gyömbért (MonTME. I.147). Székfűvet hozattunk az piacerul (296). 3) chamomilla Major: Szót. 137. camamelum PPB. [kamille]. A székfű sok fele: egyic az az igen jó szagu, a kit az borbellyoc a lugban votec, emek chamomilla a neuc, az masic fele sarga a virága, széles a leuele, széles a feio mint egy fél garas, harmad fele ob kapor, bűdös (Mel: Herb. 72). Ha meg főzed a székfűvet borban, gyakorta igyad melegő, az vtan parold vele az asszonyember testét (72b). A székfű vize, a ki lélegzetet nem vehet meg gyógyítja (Uo). A virágát meg szedgyed a székfűnek és etzetben főzd (Uo). Asszonyember mat-

raioknac fainassat gyógyítja a székfű (Uo). Szeek fű virágia camomilla, fel tint (Frank: HasznK. 17. 22). 4) [betonica; wundkraut]. A szek avagy seb fű hegyes levelű, pasint moden terem virágia sok fele színűk és szagló, melyek ujji korokban meg főretven a fő sebeit egybe forrasztjak (ACsere: Enc. 243).

erdei-szégfű: [dianthus carthusianorum]. A kakuc virág virága veres mint az erdei székfűnek (Mel: Herb. 186).

kerti-szégfű: [dianthus caryophyllus]. A kakuc virágot v székfűnek biac sokan, mint hasonlo a kerti székfűhöz (Mel: Herb. 186).

mezei-szégfű: caryophyllus silvestris sine montanus Beythe: Nom. 3b.

nömös-szégfű: chamomilla Mel: Herb. 72.

nyúl-szégfű. Lychnis sil. vad zek fű h. e. sil. caryophylleus, quibusdam etiam nyul zek fű h. e. leporis caryophylleus (Beythe: Nom. 5b).

vad-szégfű: flos cuculi Mel: Herb. 186. lychnis silvestris Beythe: Nom. 5b.

Szégfüves: [caryophyllo conditus; gewürznelkig]. Igya borsos és székfües bort (Csiso K4). Székfüves lével fáczán (Radv: Csal. III.41). Kővér lúd ogészen sütte székfüves sása alája (Radv: Szak. 79). Csuka székfüves lével (109. 211. 31).

[Szégfüvez]

még-szégfüvez: [caryophyllo condio; mit gewürznelken zubereiten]. Tedd az tűzhöz, vágj hagymát reá, borsold, székfüved meg (Radv: Szak. 61). Ez szerszámokat ved reá az erdeinek husára, de mindjárt meg-szégfüved, borsoldjad (65. 69. 26). Az új sőtalan vaját meg-szégfüvezték (PP: PaxC. 286).

2. SZÉG (zewg EhrC. 124b. zög TelC. 246): angulus MA [ecke, winkel]. Particula terre Huzyuzeg nominate (ZichyC. III.56). Ad Kertuelesszeg (IV.200). Cuiusdam feneti Kukuthzeg vocati (II.115). In meatu currit ad ligeteszeg (IV.200). Ad locum Nyresszeg (IV.200). Poss. Zomuszeg uocata (III.54). Villa Zamuszeg (II.648). Hazuak negy zegwi: quattuor anguli domus (EhrC. 124b). Kic zeretik véac zegen ahan imatkozotcat, hog lattassanak emberetől (MünchC. 23. 145). Ez velagnac negy zegere el ozlanak (VirgC. 52). Zerezietek vigasagos napot reit tekben oltarnak zegéig: usque ad cornu altaris (IXbrC. 53). Egy zekrenth zereez ees hű neegy zegheere neegy arany karlyath zerez (JordC. 63. 85. 516. 901. KazC. 9. 74. 185b). Ez vylagluak negy zeghe zeren való abrazattya (ÉrdyC. 602b. 507b). Ad az isten ellenséguak tégedet kezéba, elozlatol mind felé sok ország szegibe (RMK. II.208). Őnch négy arany karikat es chinald annac a négy szegére (Helt: Bibl. I.002). Az földnec negy szegein laknac (Mel: SzJán. 503. 255). Nagy szel tünada és az házuc négy szegét meg rendité (Kár: Bibl. I.512. Pös: Igazs. II.355).

[Szólások]. Nem a fél-fél-ülő helyeket választják magoknak, hanem, ha csak lehet-is, a szegy-fűre verekednek (Pös: Igazs. II.589). Eleitül-fogva mindenkoron völtanak valami szegre-völások, viszáldokásat az ecclesiában (Pös: Igazs. I.505).

fél-szeg: defectus, defectivus, mancus, mutilus, debilis MA. gestümmelt, mangelhaft, unvollkommen PPB. Megfogytokzó, félseg: defectivus PPB. Santa augy félseg: claudus aut mancus (Sylv: UT. 1.28). Az fél zemem ky eset, fél zegre lettem (LevT. I.137). Nem minden félseg vélekedés teszen menten eretneket (Czepl: Japh. 121). Az adó beérkezék s akkor is félsegen (Monfrók VIII.491).

[félszögít]

még-félszegit: *depravo homines PPB.

félszegség: [defectus; inuollkommenheit]. Kövesse ugyan az urat, de csak félszegséggel, görbén, sántálva (Mileg: TOSz. 16).

három-szég: triangulum Kr. [dreieck]. Minden mérés éssen az három szegen (Com: Jan. 165). A meg laylott szegelőt három szeg (ACsere: Enc. 57b).

három-szégős: triangulus C. [dreieckig].

háromszögű: triquetrus, triangulus, triangularis C. [dreieckig]. Három-szegű vas-sulymok: murices PPBl. A louag fegyveresek az ő kepeckek, koplákkal és három szegű hegyes tősekel mint egy semmün vgy mennece vala által raytoc (Helt: Krón. 87b). Három szegű fenyuele reya tekint 1583 (KBártfa 3v-4). Régen nyomtatnak vala szerűm tapodó három szegű aligúval (Com: Jan. 74). A görög delta három szegelőtű, három oldalú avagy három szegű (164).

[hat-szég]

hatszögű: sexangulus, hexagonum C. [sechseckig].

négyszög: quadrangulum Kr. [viereck]. Négy-szegre csüldom: quadro C. Négy szekbe reudele a sereget (Helt: Krón. 9b). Az nyársat egy hozzá illendő fiatalból négy szegre faragand ki (Radv: Szak. 32).

négyszögős: quadratus C. viereckicht Com: Vest. 143. az asztal négy szeges (Com: Vest. 8).

[négy-szégít]

még-négyszégít: quadro PPBl.

négyszögű: 1) quadrangularis Kr. [viereckig]. Neg szegű önekből raka ő kő falit (BécsiC. 11). Nam nem vag mast a eg szegű kő toromba (NádC. 315). Az varas vala neegy zeghew lordC. 926. TibC. 205). Czináltatot vala egy négy szegi hátr szeket (Helt: Krón. 155). Az varas negyszegűen fonatlan vala (Mel: SzJán. 519). Az táblác négy szegűc valának Kár: Bibl. I.309). Ewgy negy zegű eregh fekvű lada, meely azon ees egyeb haaz ezkewz marhawal rakwa wolth (RMNy. I.211). **2)** [sica quadruplici acie; vierschneidiger dolch]. Kit lars negyszegűeuel meg sertette 1583 (KBártfa Cv2)

öt-szég: pentagonum Kr. [fünfeck].

ötszögű: [quinque angulorum; fünfeckig]. Az oldal fűc öt zegűc valának (Kár: Bibl. I.305).

sok-szögű: angulosus PPBl.

Szégel: angulo Kr.

Szégelet, széglet: angulus C. MA. [ecke, winkel]. Ő he illő zegolet es ő belálló karočka (BécsiC. 309). A kőnet, kit rakoc megutaltanac, ez lőt a zegoletnee feizeteben: in caput anguli (MünchC. 54). Zent Ferencz az egyhabza mas zegoletbe alla (VirgC. 71). Ki az keredgd allatba zegoletöt lel GuayC. 15). Folanac ferfac mindön földnece zegoletiből NádC. 458). Mel követ rakok, meg gonozlanak, az zegoletnek ieve lön (DöbrC. 53. NagyszC. 61b WeszprC. 87). Kew, ky en az zegoletnek feyezety (JordC. 717. 369). Az barlangnak negy zegoletly mennyei fenessege be telyessettek (TelC. 04). Az istennek kegyelmességéből e szegolet földnece valaszt feiedelmé vagyunc (Unitrók 168). Czináltatá az aytóknac fűszöbit négy zegoletre (Kár: Bibl. I.308). Az vezaknak szegűben kőniörögni (Fél: Bibl. 8). Minden tengernece es földnece zegoleti engednece uala az romaiknac (Decsi: SalIJ. 8). Orszáának minden zegoletire gyors követeket boesáta (Pázm: Kal.). Az bika az fias tyukkal az eglemek tizedik szegoletibece vagon 1619 (KDebr. C5b). A fűc kereszfűl ötöt mutató szegoletre reudeltetnece (Com: Jan. 71). Kiben nyenyi szöglet, bennem nni döglest esebheti én szuoemet (Balassa: Ének. 3).

égvényes-szégelőtű: [rectangularis; rechtwinklig]. Egyenes szegoletű három szegolet (ACsere: Enc. 57).

három-szégelőtű: 1) [triangulum; dreieck]. A görög delta három szegoletű (Com: Jan. 164). Minden mérés lészen az három szegoleten avagy három szegen (165). **2)** [sidus; ein gestirn]. A déli jegyek régiek avagy nem régen találtattak; nem régen találtattak: az indiai méh, a légy, a déli háromszegolet (ACsere: Enc. 101).

négyszégletős: [quadrangularis; viereckig]. Négy szegoletessen hosszúra száz száz ember állýon (Zvon: Post. I.554).

négyszégelőtű. Négy szegoletű avagy négy szegű: quadrangulus (Com: Jan. 165). A gömbölyeg és négy szegoletű forma között ez különbség vagyon, hogy a gömbölyeg nehezen hocsáttya magához a mocskot, a négy szegoletű pedig könnyen (Illy: Préd. II.157).

szém-szégelőtű: hircus PPBl. [augenwinkel].

tengéri-szégelőtű: cherronesus PPBl.

Szégelőtős: angulatus, angulosus C. [eckig]. Szegoletes mértéke az igazságnak (Sull: Vár. 14). A föld mérő a szegoletes lineáléhoz szegoleteket vonogat (Com: Jan. 164). Szegoletes alma, a ki földýűl négy szegű (Lipp: PKert. III.143).

Szegős: angulatus, angulosus, angularis, angularius, quadrarius C. [eckig]. Szeges, szurdekos, szegoletes: angulatus Major: Szót. 42. Szeges borsó: cicercula, orobus PPB. Tyúk szeges laskával. Mikor az nyújtó fűval elnyújtod, metsző vassal metéld el az tésztát szép aprón, negy szegűc legyenek (Radv: Szak. 91).

Szegesen: [angulose; eckig]. Végy egy ostyát s mesd meg szegesen, hogy négyszegű legyen (Radv: Szak. 284). Az ález mester az mérő tészért néki vonsza, elintézi azt az ő festet sínórájával, szegesen szabja azt (MA: Bibl. II.37b).

3. SZÉG (szég Pethő: Krón. 32b. 33. szög Gyöngy: KJ. 109b): leucophaeus C. fuscus, brunus, subniger Sl. [braun, kastanienbraun]. Bela király sánta es fekete szeg ember volt (Helt: Krón. 38b). Egy zegh men lowani vala (RMNy. II.186). Baján házynak hagyom az szeg lovat, melyet katonának bívok (Gér: KárCs. III.363). Szög ló van alatta, de szomorúsággal jártattya az lovat az szép hold világnál (Zrínyi II.67). Vala pedig Bela király fekete szég szűnű, kiről osztán a várost nevezték Szekszárdnak (Pethő: Krón. 33). Az az szeg török ló béna (MonOkm. XXIII.266). Az pej volt búsz esztendő, az szeg pedig sült béna, volt (MonTME. III.316). Maga-is szög legény, lova-is szereesen (Gyöngy: KJ. 109b). Ábrázatom teljes es piros, kerek, barna, szeg, szemöldököm is barna 1759 (Hazánk I.216). Hol diühös Ibrahim szeg páripájával, Tzupoly fél mázsát nyomó buzgányával (Orczy: KöltSz. 206).

SZEGÉNY: 1) pauper, paupertinus, inops, egens, egenus, miser C. arm, dürfing, elend PPB. Nem kőuettel ifiakat zegeneket anağ kazdagokat (BécsiC. 7). Bodogoc lelki zegenec (MünchC. 20). Meg zabadita az zegen lelket (VirgC. 73). Myert istennek zegeny valának (DomC. 244). Az nem imatkozó zegoletnek öröke valo kinoc igertetnece (VitkC. 15). Feyeet veweeke zegoletnek (ÉrdyC. 548b). Christus igen nagy szegeny modra születet (Born: Préd. 34b). Nagy hirtelen es szegent által lőnic (Born: Ének. 219). Legienek ezec oltalmi az en zegin arwaimnak (RMNy. II.81). Ege nehan zegeny kathona wagyon, kyk sola ne talau zakalos sem wolt kezebe, nem hog lőny tudna (LevT. I.164). Ayanlom zegeny maghamatt (332). Vallyon javaink felét néki adgyuk-e szegényiben (Pázm: Préd. 83). A szőlő fejeiket le-metvén a mezerlét a szegényeknek engedvén (Com: Jan. 84). Szegényt nyomorítás, özvegy s árva rontás oh mely sokszor hallatott (TKis: Pan. 3b). **2)** [vilis; geringfügig, schlecht].

Magam számomra bár jobb lisztet no annál, a mint most küldtél volt, csak szegényebb se legyen annál (TörtT.² III.163).

[Szólások]. Kúldúsna lis szegénb: Iro et Codro pauperior (Deesi: Adag. 14). El veszi szegény János azt is (101). Bolond a m szegény (161). Eleget élt szegény, ha meg holt is (157). Szegény ember pártékaia: Colui supellex (324). Szegény háztól ösztövérszalonna (380). A szegénynek szerencséje is szegény (380). Szegény ember szándékát boldog isten bírja (382).

[Közmondások]. Az szegény ember csak azt eheti, az mi az táskijában vagyon (Radv: Szak. 151). A szegényt az ág is húzza: a szegénynek még a tsupriból is kiforr (SzD: MVir.125).

Szegénycse: [misellus; armselig]. Az zegencke ystentewl nem hagyattatynala meghalni (EhrC. 62).

Szegényded: pauperculus, egenulus SI. [firmlich]. Kyk az zegended Cristust kőmetny fel fogaták, semy főldy alatot kenany anygy keresniök nem kel (VirgC. 124).

Szegényecske: pauperculus, misellus C.

Szegényéd-ik: ad inopiam redigor Kr. [verarmen]. A szegény szegényedik, a gazdagok gazdagodnak (Fal: NU. 351).

ol-szegényedik: ∞ Yghen el zegenyettewnk es myndden yotwl meg foztatwnk (ÉrdyC. 88b). Egy igen kazdag ember fia nem igen sok idő múlva alá kezdé szállani és igen el szegényedni (Helt: Mes. 321). Hogy annak is az bücsületes embernek az elpusztult és elszegényedett város olly konyhát tarthasson mint azelőtt, liteenre, messze köll azt hadni (Bercs: Lev. 403).

még-szegényedik, még-szegényészik: depauperor MA. comminuo re familiari PPB. verarmen, arm werden PPB. Megszegényődött: pauperatus C. Anyra meg seghenyetewnk, hogy inmar megli az kenyérben sen elhethewnk (LevT. I.323). Az ki patuarkodie az szeginnel, hogy azzal őregbitse kazdagságot, megszegenyeszic (Born: Préd. 561. Born: Evang. IV.303b). Az német terh s portio, úgy gyakor tűz-szerszámozott szerencsétlenségek miá megszegényedtünk (RákF: Lev. 164).

Szegényít: paupero MA. arm machen PPB. Adosagoth vezon bynes ees meg nem fizety, ygaz keddeeg zegenety magath ees meg fizety (KeszthC. 89). Noha halgatoc es szegenitem magamat kirali előt (ComBal. 18b).

még-szegényít: paupero C. [arm machen]. Mykoron kazdag vona, magat meg zegenyette (ÉrdyC. 390b). Ő magat meg zegenytew az ő kezoyne munkayannal keresinala az ő életet (TelC. 125). A rest kez meg szegényít, a munkálkodó kez meg kazdagit (Helt: Mes. 332). Meg szegényét az haszonatlan költés (Com: Jan. 189).

Szegényítés: depauperatio MA. armmachung PPB.

Szegényke: pauperculus, misellus SI. [armselig]. Az ecclesia szegénykénoki és szél-vésztől el-szaggattatotnak hívattatik (Mad: Evang. 153).

Szegénykéd-ik: depauperor Kr. [armselig sein]. Teljes bizodalommal énekelhetitek a gazdagságban is szegénykedő Dávid király zoltárját (Bíró: Micae. 236).

Szegénység: I) pauperies, egestas, indigentia, inopia, miseria, incita C. armut, dürftigkeit PPB. I.án hasonlatos az vr istenhez zegenesegbe (VirgC. 31). Kezde predikalni az zegenesegnek megtartasáról (71. PeerC. R). Errel vala zent Margit azzon az bodog zegenesegrel (Margl. 3. 38). Szegenesegne leguon őket meg ekesilitette (VitkC. 22). Mykeppen twlaydon flyat eeltoty vala nagy zegenhsseeggel (ÉrdyC. 339b). Hadna beket

az en kewesemnek, mert az nekwl ys elegh zegenesegel olek (LevT. I.363). Sok és nagy lelki nyavalyák, szegénységek és betegségek vannak az ember lelkében (Pázm: Préd. 13). Végső szegénységre ösztetite: ad incitas compellitur (Com: Jan. 209). Szegénység jágat hajlékában (SzD: MVir. 379). 2) [egentes, inopes; die armen]. Istentől es végre megkoronáztattok, hogy az szegénységért ily igen fáradtok (RMK. III.283). Az zegenesegh kenyérgeth neky, hogi ideyen be hordlathnak marhayokath es az wethoshez kezewlhetnenek (RMNy. II.189). Az zegenyseg foztassat, nyomorusagat akarnya be kewtnie (LevT. I.155). Előttö menne az tanétványoc, utánna soc szegénység, kie közül kétség nélkül sokával sok iokat czelekedőt vala (Zvon: Post. I.18). A szegénység csendességre kegyes propensióval volna. Kegyelmed a békességre (MonIrok VIII.175). Mind magunk s loginkabb az szegénység elé járulunk (RákGy: Lev. 193). Az szegénység mind elfutott (Évk. XIII.52). Az szegénységnek marhája az hegyekben van (Bercs: Lev. 677). A mit nyert akármu játékban, bankó volt a szegénységnek számára (Fal: NU. 311).

[Közmondások]. Nagy akadály a szegénység: maximus *nodus est inopia PPB. Mindent ki-gondol a szegénység (SzD: MVir. 382). Nagy kurva a szegénység (382).

évangéliomi-szegénység: [paupertas religiosa]. Ez zertet az euangeliumi zegeneseg w kezdte el (VirgC. 86).

Szegényül: ad incitas sedigor Kr. [verarmen]. Kazdagok zegenwlenek es meg ehwlenek (KulcsC. 77).

el-szegényül: ∞ Oda van, elromlott, szegényült és pusztá (Orczy: KöltH. 46).

még-szegényül: depauperor MA. verarmen, arm werden PPB. Kazdagok meg zegenwlenek ees meg ehwlenek (KeszthC. 78). Ebből igen meg szegényüle es megerőtlenule a Magyar ország (Helt: Krón. 24). Ha meg bódogólnak is az ő fia, nem tudya, ha meg szegényölne, azt sem veszi észbe (Kár: Bibl. I.520). Gyakran az gazdag is meg szegényül (Deesi: Adag. 41).

SZEGY: pectus jumentorum, armus MA. [bruststück]. Fel vene a szakacz a meg főt tal koncot es a tal konczon felül való szegiet (Mel: Sám. 34). Fel emele a szakacz a szar ezontot mag felős koncot es az lapiczkan felül való reszt az az a szeg feiet (Kár: Bibl. 194). Tiztellyed az papot és add ki az ő részt, az áldozatra való baromnac szegyenec áldandékát (654). Az malaczo mikor megakarod ölni, az szegényél oles bele az kést (Radv: Szak. 9). Egy kis táiban elég egy balkonc egy szegyfő (18). Borsold meg az töltelék és úgy töltis az borjú húsnak az szegyében (10. 93). Isten áldomása nyerésért való áldozatok job falattya, szegye es tzenere papoknak adatot (Pázm: Préd. 946). Az áldozatnak némely részei a papoknak rendeltettek vala, ugymint a szegye és lapotzkai (Misk: VKert. 211).

SZÉGYE (segye, zege, zegge, zegye, zege Herman: Halk. Szót): excipula MA. [clausura; verschluss]. Zege, clausura Tyciae Czinár. Altera clausura vulgo Zege vocata... Clausura Tyciae Zege vocata (Herman: Halk. Szót).

SZÉGYEN (zeg'én WeszprC. 93): pudor, dedecus C. scham, schande PPB. Engemet ilyen nagy bozzusagat, zegenlety közwéletek ki vetetok (VirgC. 67). Kerik vala őtet, hogi keresztfára feztuen ölnieik meg az ő nagiob zegenleert (WeszprC. 93). Zegenb, zegydñb, wlatosb es el vető lezen az mas vylagon (ÉrdyC. 473). Nagy zegenen orezawal raytok futameek (486). Ellonsegem akarnak engemeth embereknk elowte zegenaywl [igy] toni (PozsC. 39). Éely zégimel yllottel (ThewrC. 193). Nagy szigienel laza szulada (Szék: Krón. 31). Nagy szegyen dolog volna az istent szidalmazni (Kár: Bibl. I.533). Az zegeneth fewl nem vetthem volna tyz folynterth (LevT. I.321).

A gyors indulatból vagy szégyenre vagy bánásra valót mivel (Pázm: Préd. 25). Az igazat szégyen nélkül ki-mondgya (59). Fejed szégyenére származott (Bal: CsIsk. 38). Miért csalárdkodol, szégyen ám az ilyen olyan marka pókös jesuitának mint te vagy (Matkó: BCsák. 41). Arra költenek, a miért kudarcot és arca piritó szégyent vallának (Fal: NU. 259).

[Szólások]. Szégyen a te dolgod, itt fekszel az árnyékban és vgy ehez, hogy vgyan lantolás a hasad belé (Helt: Mes. 227). Az szőlásban szemérmesbő legyen, ha fog raita az szégyen (Bal: CsIsk. 447). Nem fogja é szégyen vitéz szíveteket (Zrínyi: ASyr. 207). Esne nagy szégyenben minden ellensége (Born: Ének. 297). Garazdaat keresnek hozya, hogy nywel szégyenben kewerőthetneek (ÉrdyC. 561). Ez ne történék, hog en szígyenben maraggak ez diczekedésnek beszidiben (Sylv: UT. II.50). Az más ember számaul énn, illy éhen, de szégyenben is maradtál (Bal: CsIsk. 132). Múlt, hogy az értelmes ember illyes mokskaú korán ki adgyon, hogy szégyent ne tégyen vélek több más példás, jeles tulajdonságin (Fal: UE. 448). Az monostorban zegen valuan azokat kevanny (VirgC. 124). Valamy zegynth vallottam, kynn en zenuedőm (SándC. 30). Szégyent nagyot vallottac (Born: Ének. 44). Az megnevezett napra elérkeztek, szégyent ne vallyatok (Radv: Szak. 11. 187). Az kit az nap lát kevélyen jöni, ugyan azon nap meg látja azt szégyenvalva futni (RédTem. 15). Ha jót nem ad isten, ámbár akkor valljam szégyenét (Beres: Lev. 65. 361). Dupla szégyen a szégyenvallásnak bélyegével dicsekedni (Fal: NE. 29).

[Közmondások]. Szégyen a futás, de hasznos (MA. Czegl: Japh. 151).

[Szégyenőd-ik]

lő-szégyenődik: [descendo; sich herablassen]. Némelyek igen fenn ülnék, a hová nem fér, vagy igen alatt, a hová nem könnyen szégyenődik le az irigység (Fal: NE. 101).

még-szégyenődik: [pudescio; sich schämen]. Ez a nap, mellyen az isten népének ellensége megszégyenedett (Pázm: Préd. 565). Az anya-szent-egy-ház szokásiban keresztül-állók vagy tanúllanak vagy meg-szégyenedgyenek (1201) Meg-aláztatván és szégyenedvén (Pázm: KT. 199). Megkissebbődék kevély Herodes ii birodalmában, megszegyüődék latorságáért nagy illoságában (PhilKözl. IX.181).

Szégyenődés: [conturbatio; beschämung]. Kiknek az ur isten kevés erő által adá szégyenedését (Paskó: ESir. F3).

Szégyenős: [ignominiosus; schändlich]. Gyalázatos vagy szégyenes mezétolenségnek jele (Mad: Evang. 452). Inkább akart dücsőséges halálával jó emlékezetet hagyni maga után, hogy sem mint az várnak szégyenes feladásával hite-neve fényét maculával meg-szeunyiseni (GyöngyD: RK. 157).

Szégyeng: [verecundor; sich schämen]. Az frater kezdé zegenyeny (EhrC. 90b).

Szégyenget: [pudefacio, pudore, probro afficio, ludificor MA. verspotten PPB. Az sathan feyedelmeth nagy zernyw pyronghatassal zegengetven (ÉrsC. 118). Közöttök búdosunk népeknek, kik minket igen szégyengetnek (RMK. II.72). Kie minket igen szégyengetne (Born: Ének. 199b).

még-szégyenget: [corripio, reprehendo, increpo; tadeln, schelten, rügen]. Fegy meg engemet es kemeuen megzegeges (EhrC. 12). Ewtet meg zegengetuen monda (33). En lelken nem zegenget meg engemet (48). Igaz engem igrálnba fedd es meg zegenget (DöbrC. 220).

Szégyenít: [pudefacio Kr. [beschämen]. Italtalmát semmijé tévé, terek császár erejét szégyeníté (RMK. III.105). Isten meg-

mutatta ő ellene pogány erőtlenségét, szégyeneti hívei ellenségét (VI.147). Azth sem engette, hogy emberek előtt Kd. szigenitette (RMNy. II.142).

el-szégyenít: [repudio; schmähhich zurückweisen]. Ellenségimet megháborítá és elszégyeníté, nagy hamarsággal szégyenvallással mind visszatéríté (RMK. VI.218). Magatoktól az ti jó akaróitokat el ne szégyenítsétek (MontME. IV.22).

még-szégyenít: [inhonesto, dehonesto C. confundo MA. [entehren, beschämen]. Az istenőknek nalo tisztosseg teteel nem zegynet meegh (SándC. 23). Hogy az pokolbeely erdegeth megh zegeneythenee (137). Katheryna megh zegenyitto kewel-seguel kyalalyath (ÉrsC. 405). Oly beucz az ew bezedo, hogy engeem megh zegenyitto (477). Az wr isten az ő népet egy-falkaig a nyemorusaigba hagyta, de annae vtán megszabadította es annac ellenesegat megszegenyiti (Helt: Bibl. I.42). Romla-sunkra igiekőző tagiait szegienicze es roneza meg (Zvon: Osiaud. Előb.). Meg sértett valaki téged, pillogatva halgasd el és meg-szégyenited őtet (Com: Jan. 201). Az uristen csudálatosan meg-gátolá útjokat és megszegyeníté őket (TörtT. IV.61).

mégszegyenítés: [reprehensio]. A reménségnek haszna elsőben a békeseges fűrés, a másik az halgatas, az harmadik a meg nem szégyenítés (Diósz: Préd. 133b).

Szégyenköd-ik: [pudendum est, pudore, ignominia afflicor MA. [sich schämen]. Gakorta zegőnkődie az ő bineiert (GuaryC. 42. 11). Zegenkegyek azért az rutsagos gane (VirgC. 127). Zegenkegenek es fogatkozának, kik engemet akarnak eluezteni (PeerC. R.269). Bantodnocek el szegőnkődniőce (NádC. 5). Zegenkegenekes pironkőganak, kik nekem gonozt gondolnak (DöbrC. 83). Ne zegynkőgyem te előttd (CzechC. 33b). Hogy ezeket mondanaa, nagyon zegenkednek vala mynd az hw ellenseghy (JordC. 575). Zegenkedik, hog a testert az lelket el hatta volt (BodC. 22). Zegenkedyenek ees hertelen haborwltassanak mynd een ellenségy (KulesC. 9). Sokan, kyk igen nagyokkal kérkednek, mynt hegyek egerrel vgyan zegenkednek (Pesti: Fab. 18). Gergel vele nem zegenkedneyek (LevT. I.38b). Mit zegenkettek hamis peretekkel (Vás: CanCat. 705b). Mindenkor súlyos kárral szégyenkettém (Könyi: HRom. 102).

Szégyenködés: [confusio; beschämung]. Maria a sok emberek előtt való szégyenkedéssel semmit sem törődött (Vajda: Kriszt. I.373).

Szégyenl: [pudet, verecundo C. ernubescor MA. sich schämen, schamhaftig sein PPB. Igen szégyenlőm: disputet; majd szégyenlőm: supputet C. Erősen szégyenli magát: disputet MA. Latatykuala neky, hogy koldolny zegenlőnenek meuy (EhrC. 81). Zegienli vala ilyen nagy zent atyanak ez dolgot meg ielenteni (VirgC. 18). My ezt igen zegenliwk (67). Semmy neuev alazatos dolgot nem zegely vala tenny (MargL. 51). Zegionlek ah zent euangelistac meg yrnia (WeszprC. 78). Zegenly hwket attyafyainak hywnya (JordC. 801). Az kereszttyen hyteth ne zegenlye vallany (ÉrdyC. 145b). Ne zegenled, ha harnadzor hazasulz (TelC. 49). Vgy szégyelem, hogy vgyan meg pirúlt ortzáyal kel el mennek onnég (Helt: Mes. 338). A királytul gyalogokat és louagokat szégyenlém vala kérni (Kár: Bibl. I.452). Szégyenlem az te ortzád eleibe menni (452b). Nem szégyenlem én magamuak szolgálni (Deesi: Adag. 74). Senki ne szégyenlyo magát meg alázni (Pázm: Préd. 51). Szégyenlic még tsak reá is nézni (Tyúk: Józs. 481b). Az igazsagot meg-vallani ne szégyenlyed (Com: Jan. 205). Te nem szégyenlettél a földön hordozni (Hall: Paizs. 455). Ezután-is nem szégyenli oda menni (Matkó: BCsák. 396b). Szégyenlik törvény nélkül szólni (Apaü: Vend. 9b). Syégyenli vicéje lenni Andrási uramnak s annak sem jó (Beres: Lev. 408). Azt szígyenleném, ha az ellenség azt tartaná, hogy Nagyságod defensióban locálta magát (629). Bizonyiságot tenni sola ne szégyenlye, se ne félyen

(Biró: Angy. 266). Szégyenlik magokat a házi gondokban avatni (Fal: NE. 24).

[Szólások]. Szégyenlem szabású: supputet MA.

el-szégyēnl: erubescō Kr. [sich schämen]. Mint-ha a pokol-beli kígyók mardosták-vólna szívét, úgy el-szégyenl és útálá rútságát (Pázm: Préd. 1147).

még-szégyēnl: erubescō MA. sich schämen PPB. Magam még szégyenlöm: pudetio, erubescō C. Magamat még szégyen-nen tanulni egyebeknek dolgairól halgatni (VirgC. 139). Mykoron ég szerető flya vona, kyldé azt es hozayok mond-wan: mert meg zegenylik az en flyamat (JordC. 196). Vali ky englem meg zegenylen, azt embernek flya es meg zegeny (555). Meg zegenylenen megkosereodeck (DomC. 186). Felette meg szégyenlie vala, hogy olyan rútul meg veretenee vólna az humnóktól (Helt: Krón. 11b). Meg szégyenlie, hogy azokhoz bízának vólna (Kár: Bibl. 1.515b). Hogy megszégyen-lytéc magatokat, azért mondom (MA: Bibl. IV.155). Midőn az istenes ember látja, a barom melly igen mértékletes, menten meg-szégyenli magát (Misk: VKert. Előb. A7).

Szégyēnlés: erubescētia MA. schamhaftigkeit PPB.

Szégyēnlet: pudetio, erubescētia MA. [beschämung]. Mely beszédekent mykoron zent Bereck tagadnaya zegenletyben monda zent Marton pispok (CornC. 350). Berecz ottan meg feelelniek es zegenyoltiben meg tagada, hogy nem mon-dotta vólna (ÉrdyC. 626b). Zegenletekben hozniak uézik (Ozor: Christ. 199). Azt felelé, hogy ő szégyenletiben búdosnék (RMK. IV.257). Szegenyoltibe kellett meg mutatni külső erkélhel (Helt: Bibl. LB3). A lelki-isméret szégyenletet indíta benne (Pázm: Préd. 592). Nagy szégyenletben ortamat bé kell fednem (MA: Bibl. Előb. 22). Szégyenletekben meg-pirulnak (MA: SB. 219b). Szégyenletekben tselekedték (GKat: Titk. 272).

Szégyēnlő: pudens, pudibundus, verecundus, orubescens MA. schamhaftig, züchtig PPB.

Szégyēnség: pudor, propudium MA. scham, sebande PPB. [schmach]. Mutatnakvala nyom zegenységet (EhrC. 126). En magamnak es mynden en hazamhelyeknek evrek zegenységere meg azua teerek meg en hazamba (MárgL. 170b). Az ew myel-koodyben semmy zegenység nem volt (CornC. 53). Kerezh-nek zegenységozth zenwedeo (JordC. 824. 852). Megon uala Maríanal az zent zemerneskedes, zegenység (DobrC. 346). Leeznek ez cellyen mondasok az karhoztaknak nagyob zeogenségozko (ÉrdyC. 12b). Eellyen zeogenségozt zenwede (536). Legottium zegenységere el megyen (ÉrsC. 5). A ty zygensygtelkre zoolog (Komj: Szál. 185b). Aaron meg fosztotta vala őket zegenysé-gekre az ő ellenségoe közet (Helt: Bibl. 1R4). Ozak az isteno az tisztessog, ammi orczanak zegenység (Mel: Száj. 217b). Szé-gyenség és gyalázás lézen (Kár: Bibl. 1.610). Nem szemér-meség inkáb, hanem szégyenség (Tel: Evang. 11.217). Gyalázattal, szégyenséggel megfututac (MA: Bibl. Előb. 31b).

[Közmondások]. Ahol a kevélség legyen, ott legyen a szé-gyenség (SalMark. C6).

Szégyēnségős: propudiosus C. pudendus MA. schändlich PPB. [schmachvoll]. Halgassud meg engem tegedet zigenységes giarlosagbol keres (PeerC. R). Dariust is egytéc zegenységes futamásban (Helt: Krón. 8b). Szegenységős halállal halnak (Frank: HasznK. 71). Szégyenséges házasság rontó (MA: SB. 223b). Ez nem tsak valami egygyűgyű hazugság, hanem egy-szer s mind szégyenséges tudatlanság-is (GKat: Titk. 349b).

Szégyēntelen: impudens, inverecundus Kr. [unverschäm]. Sola ne leleletesol zegenyelen zemewnek (VirgC. 134). Oda meno egh zeph testő zegenyelen leái (PeerC. 44). O zegeny-telen arulo, homnem kőniőrűel a koseruos anyan (WeszprC.

29). Zegenyelen eeb, az testen hatalmad vagyon, do az lelket Cristus evryz (CornC. 330). Yo teetemeennyel neomwyczatok meg az zegenyelen omboreknek tudathlansagokath (JordC. 848). Az testy fajtatlansaghatk zegenyelen baromsaga (ÉrdyC. 517. 408). Nem teleti é az ő frantzus fiéire és szégyentelen homlokára az ő gyönygős kontyát (MA: SB. 220). Szégyentelen képuntatisokrol keveset szollyone (MA: Scult. 409b).

Szégyēntelenség: inverecundia C. [impudentia; unverschämtheit, schamlosigkeit]. Oly igen elmentene az szégyēntelenséghen, hogy Anastasius patriarcha neve alatt egy decreto-mot boczatamának ki (MA: Tan. 1177).

Szégyēnül: pudetio MA. [sich schämen]. Poritassanak es zigenyölnek égetembe (DobrC. 83). Az ewrdegek nagy zegeny-nylwen el fwtanak (ÉrsC. 352). Rövid nap szégyenülve megyen vissza ellenségtük (RákGy: Lev. 153).

még-szégyēnül: pudetio, confundor MA. [sich schämen, beschämt werden]. Zegenyölneessel meg, hogy elyen gyengo zű-zeth meg nem győzhetőel (SándC. 30). Az őrdég meg zegeny-nylwen el futa (CornC. 359). Pokolból evrde meg zegeny-nylwen el mene (DomC. 48). Ky ewbenne lyzen, meg nem zegenyöl (ÉrdyC. 145. 163. 181. 529. ÉrsC. 422). Mindene, valakie tégedet varnac, meg nem zigenyölne (Szék: Zolt. 22b). Meg szégyenülttem és szégyenlem az te ortád oleibe menni (Kár: Bibl. 1.452b). En istenem bomeid biztam, hogy meg ne zegenyöltessem (Jörn: Ének. 277). Soba meg nem szégyenültetűne (MA: Scult. 97b). Így szégyenüle meg a lelki Hámán, így marudának tserben az ő fel-lázadt haeséri (GKat: Váls. 11.953).

Szégyēnülés: [confusio; beschämung]. Szégyenülés nélkül való: inconfusus C.

1. SZÉK: 1) sella, sedes, scamnum C. sedile MA. sítz, stuhl, bank PPB. Elforditom orzagoknac zekit: subvertam solum regnum (KécsiC. 290. 12. 48). Mikor flend emberne fia ő nagysaganc zekiben, fltőc es tū tizenket zekeken (MünchC. 50. 2). Ot lata vala meg ekeshlt zekeket (VirgC. 63). Yme egy zek vala le teewel az menyozaghiban (JordC. 892. 415). Oztan elazar ezt tetetee hogy ew zekyt meg zewrzete (ÉrsC. 482). Bewlezesegnek zeko Maria (ThewrC. 37). Wezedelemnek zokybe nem űlth (KulesC. 1). Peterne zeko es meltosaga meg marat (Mon: Apol. 27). Mi, kiket az ellened-pártolkodó nagy alok zékiben választottál (Pázm: Imáds. 19). Űlő párnácal el-rendelt zékeken flnee (Com: Jan. 110). Két felé kapván, két szék között ne maradgyon (Czegl: Japh. 175). A Moyses székin űlték az irástudók (Illy: Préd. 11.82b). **2)** tribunal MA. [judicium, jus]. richterstuhl PPB. [gericht]. Te Kd az zékben be nem jött, hetfűn megent zek lezen (RMNy. 11.136). Székűk lezen bőt elől hetfűn (301). Pör putvar tamadot ith my előtűnk az varas zekin (Hl.68). Az el unlt zeken az varmegyenek emlekezem felowle (LayT. 155). Holnap lezen zék itt Kis Tapolesánt (11.70). Készobben hozzá szólhat, mikor a zék számén elé fordul a dolog (TörtT. 1.151). **3)** [districtus; distrikt]. Az ő földce zékekre vagyon osztván (Helt: Krón. 6b). András Mártonnak a fia egynehány széknék fő-ki-ly-birája (Győngy: Char. Előb. 8). **4)** [habitatio, sedes; wohnung, wohnsitz]. A királynac zéki, lakó helye az anyavárasban vagyon (Com: Jan. 139). **5)** [sella funiliaria; leibstuhl]. Székre haszontalan kíván-kozás, erőltetés: tenasus PPB. **6)** [secreto; stulidgang]. Talam szűz rendbeli szék volt, míg megtisztula (Kom: Elet. 45). **7)** [taberna; gewöl]. Szolga bírái bört se közönséges visárt se zékben ne vehessen (KeeskTört. 11.251). **8)** [cavea; höhlung]. Szülemnye egy valamely székűl ki latsogó agyvelőnek (Fal: NE. 56).

[Szólások]. Azt parantsollya urunk, hogy mikor a szék ből ta nitnak valamire, cügedgyünk nekik (Pázm: Kal. 637).

Lén a Vidnak ilyen felelet: Ehez bizonyság kel, s állyon törvény széket (Zrinyi II.44). Köz birót választanac, a kinec ítéletin meg nyugodjanac mind két felől avagy törvény széket kövessenec (Com: Jan. 133). Midőn az szegény édes anyja rajazott volna, a szülésben felkült a székre 1759 (Hazánk I.144). Széket fili: consilium habere PPB. Zekőth yle es Palth eleybe hozataa (JordC. 788). Ezek Joachimhoz gyakran gyűlnek vala es az ő házául széket ilnek vala (Bat: Sus. 2). Az kiraly zeket üle (PontII. 35). Immár ő magok kezdtek volna ő köztők birót tenni és széket ilni (SzékOkI. I.297). Abban az püspökök rendiben, a ki őnnem magától Péterőt fogua Anastásiusig hozattatik, a ki most azonn széket fili (Bal: CsIsk. 386. Czegl: MM. 4). Hadi széket bírái ott egyben gyűlének, hitiszegő felett ők széket ülének (Thaly: Adal. II. 272). Ennél inkább kezdők fogyatkozni, mind az két széket közt őt pusztá földön maradni (Tim. 223).

[Küzmondások]. Az ki sok felé kap, két széket közt a földön marad (Decsi: Adag. 195).

ácsló-szék: cantherius; bock Com: Orb. 129. Az ács a meg-faragott fát az ácsló-székekre reá szegezti vaskapocsal (Com: Orb. 129).

alacsony-szék, alsó-szék: subsellium C. [niedrige bank]. Az alacsony, also széket a tanulóké: subsellia discentium (Com: Jan. 154).

árnyék-szék: cloaca, latrina, forica C. [abtritt]. Árnyék-székre menni: dejicere alvum PPB. A pocol mondatic lemie förtelmes helne, houa takarodic mind ez velagnac ondogsagos genetsege, vő mint ez velagnac árnyékzekebe (NádC. 65). Hőg Adrianos ezt hallotta volna, be vettethe az árnyék zekben (638). Vr isten abbint a pocolnac árnyékzekebe takaretangá (NagyszC. 226). Testit az árnyékzegeben vettetek, hōgi a keresztienők őtet ne tisztolneiek (DebrC. 138). Árnyéknek basa oly igen fűj vala, ám egy árnyékszékre félfelé tért vala (RMK. V.179). Az varbau sidok elreitezenek, árnyékszekben, o kntban ők szőkedesnek (Cseng: Jer. 24). Kiszalada Lőcsértül, ki árnyékszékre, ki hová búhatik, szolgálai közül (TörtT. IV.66). Barczait két basíuál egy árnyékszékből húzták ki (XV.143). Ő mutatott módot az bemenetelben bizonyos ablakokon és árnyékszéken az ifiú úr részére (RákF: Lev. I.212).

árnyékszékécske: cloacula C.

árnyékszékés: [ad foricam pertinens; zum abtritt gehörig]. Az rozsályi kastélyban az öreg palota alatt való két bolt, pitvarával és árnyékszékes kamorájával együtt Tholdi György legyen (Gér: KárCs. IV.378).

biró-szék: tribunal MA. richterstuhl PPB.

borbély-szék: [sella tonsoria; barbiertstuhl].

[Szólások]. Én csak beülök a borbélyszékben, fogassuk aztat, a mit lehet; mert régen általláttam, hogy piszogatás a dolgunk (RákF: Lev. I.493).

bőr-szék, bőrszék: sella pellicea Kr. [lederner stuhl]. Nappali nyugovó ágy vagy bőrszék: analinierium PPB. Várban levő mobilisek: bor töltő kis asztal no. 1. tábori bőr szék no. 3. (Radv: Csal. II.399). A filistéusok, mikor szemérmes helyeken ostoroztattak, nem engesztelték istent, hanem bőrszékeket tinsáltattak, mint-ha azzal gyógyúlna nyavalyájok (Pázm: Préd. 696).

csap-szék: [canponium; schenke]. A mely bort megittak a dűbrőczőni csapszékstől adtunk Szabó Balázsnak 10 ft. (MonTME. I.373).

dagasztó-szék: mactra Com: Jan. 76. [backtrog]. A süte a téasztat a dagasztó széken dagasztja (Com: Jan. 76).

fa-szék: sella lignea Kr. [hölzerner stuhl]. Egyik közülök kitekerete egy fa széket a lábát és a molnárhoz kezdé mérni (Fal: TÉ. 732).

faragó-szék: cantherius; bock Com: Orb. 129. Az ács a meg-faragott fát a faragó-tőkékre, székekre reá szegezti kötővassal (Com: Orb. 129).

fől-szék: [sella alta; hoher stuhl]. Ugyan nagy fel székre hágott Matkó (Sámb: 3Fel. 398).

főlhágó-szék: anabatra Major: Szót. 37.

főlső-szék: [judicium summum; obergericht]. Ha meg nem edenezethetok [egyenesűdhetők] Comporval, haath az felső-zekenys ezvel kel mentenem maganath (LevT. I.41).

généralis-szék: [conventus omnium; generalversammlung]. 1-ma Marty indúltam Désre generalis-székre 1761 (Hazánk II. 55). Azért haladott el a minapi generalis-székről, hogy maga szólott a főispán úrnak (I.133).

hadi-szék: [tribunal militare; kriegsgericht]. Hadi széket bírái ott egyben gyűlének, hitiszegő felett ők széket ülének (Thaly: Adal. II.272). Nagyságod hadi-széke lévén, appellatio sem volt, sem lehet följebbre (Bercs: Lev. 429).

hamu-szék: [sedile pone fornacem; ofenbank]. Vetkeznek amaz engedetlen aszszonyallatok, kik az kuczikból az hamu székről akarnak regulat szabni az ő ferjeknek (Nyr. VII.82).

hordozó-szék: sella gestatoria Kr. [tragessell]. Velenczében lónak, hintónak és bordozó széket hīre síncsen (Bethl: Élet. 335).

húsvágó-szék: truncus lanius Kr. [haubank]. Az svēteo zobaban: soo eorleo kew bokor, hws wag[o] zek (Radv: Csal. II.60).

isten-széki: thronus dei MűnchC. 22. [gottestron]. Ne eskeggētetec mēre, mert istennek zeki (MűnchC. 22).

ítélet-szék, ítélő-szék: [tribunal; gericht]. Cristusnak ytelew zeky elewt alnak (EhrC. 115). Ő az ítélő zecben flette, erezte ő hozia ő felesége monduan (MűnchC. 67). Hōgi hallotta volna Pilatus ez bezedőket, le yle ítélő zekybe itielny (WinklC. 193). Ky hozata a nep eleibe vronk Kristust es ytelőh zekyben fleh (WeszprC. 92. JordC. 426. 694. ÉrdyC. 526). Latod, nyeken az magas kirali etelő zegen kezne leni itelni (VitkC. 91). Tewe yteletre & ytelw zekyth (KeszthC. 13). Salomon az ítélő széket tornáztot czinála (Kár: Bibl. I.308). Nem olyan az ő itelneinek széki előt a törvény, a micsodás e nyelvesséknek a szugollyban (Hall: Paizs. 281). Fel állott a vadászó ítélő-szék (inquisitionis tribunal), a mely sok jó keresztényeket emesztett meg (Bod: Pol. Előb. 3).

kamara-szék: cloaca, caseale C. secessus Com: Vest. 145. forica Major: Szót. 233. [abtritt]. Kamara-székre menni: moliri *dejectionem PPB. Ha a so elenezendie, mibe sozatie, sem kellemetes földre sem kamora zekbe de ki vettette (MűnchC. 146). O mēh yen zep az tyztasagh, annal kwl az zertes dyznool awwağb kamorazek (Apost. 14). Hasat kezdé faylalni és a kamara székre mene (Helt: Bibl. I.64). Czinala reytec házakat, kikből nagy mély kamora széket mennec vala (Helt: Krón. 168). Az testet a kamaraszékit titztitia (FortSzer. Nb). Ismég a pápák kamara-székebe megyen Balduinus (Pázm: LuthV. 34). Dohos és kamaraszék szagú szája a részegesnek (Pázm: Préd. 233). Az kamaraszeket mentül inkább izgattyac attul inkább bűdösb (ComBal. 46). Nem a camara szek elejébe citálatunk (Mik: TörL. 62).

kar-szék: sella Major: Szót. 430. Per: Gramm. 10. scamnum dorsuarium; lehnbank PPB. lehnstuhl, fautenil KirBesz.

57. Eli az ő karszékiől hatra esék (Mol: Sám. 10). Szobában és boltban ezek vannak: asztal, karszék fogások (Radv: Csul. II.114). A leány asszonyok házában asztalos csinálta ajtó, egyes székek, karszék (Gér: KárCs. IV.446). Egyes karszék fehéren hús fából 30 d; egy hosszú karszék 42 d. (TörtT. XVIII.267). A kép mellett egy arany asztal áll a és egy arany kar-szék (Moln: JÉpül. 239).

kétembernekvaló-szék: bisellium C.

kégyelēm-szék: [propitiatorium; versöhnungsmittel]. Climaly kegyelemszékettis tiszta aranyból: facies et propitiatorium de auro mundissimo (Helt: Bibl. I.Oo2). Te vagy kegyelem-székűne (Helt: VigK. 54).

kiáltó-szék: [cathedra]. A mely praedicans a kiáltó-székiől prosmál (Sám: Isp. 36b).

király-szék, királyi-szék: 1) thronus C. solium Kr. [tron]. Hol vagyon az kyalry palotla, kyalry zeek, kyalry wdwar (ÉrdyC 121b). Chac kiralyi szekemmel haladac meg togedet (Helt: Bibl. I.V3). Az teremőnece királyi széki környül ezor szerte való ezerni álván őtet tisztelie (Com: Jan. 216). Miért mondgya valyon Dávid állani és nem inkább valamely királyi székből állni (Csizi: Síp. 372). 2) [curia regia; königliche tafe]. Azzal fenegot, hogy kiral zekire hewat (LevT. I.236). Mind kiral székből mind vármegyén mindenütt állac ő kegyelműrt (Gér: KárCs. II.237). Királyi székből pozsonyi gyűlésben közvöl választattam (Thaly: VÉ. I.108).

királyiszekés: [rex, dominus; könig, herrscher]. Akar kiralyi szekesee legyenec akar vralkodo vrac (Born: Evang. III.645. Helt: UT. Eo3).

könyöklő-szék: [sella anconibus instructa; armstuhl]. Siralminak könyhullatásával az padimentomot avagy az könyöklő széket ászattat (Prág: Særk. 663).

láb-szék, lábaltatvaló-szék: scabellum pedum SI. [schämel]. Imágotok ő laba alat való zeket (DöbrC. 177). Vetem tel ellensegylidet te labaydnak zeky alaa (JordC. 498). Imádyátoc az ő lábainac székit (Vás: CanCat. 86).

lábálaváló-székécske: scabellum C.

méhkas-szék: apiarium MA. bienenbank PPB. Méhkas székek, méh tarto hely: apiarium Major: Szót. 54.

mészár-szék: 1) laniena C. macellum Com: Jan. 79. [fleischbank]. Baraň, ki vitotie az aldozattra anag a mesar zekre (NagySzC. 18b). Valany a myzarzege arultatyk megl egytek (Konj: Szál. 161). A medő tehén mészár székre való (Com: Jan. 78). A mészárszékekben tisztaságnak okáért mély vermet ásnak (Misk: VKert. 88). Az commissarius sem győzi rendit az mészárszékeknek (Beres: Lev. 499). A királyoknak ura az eke mellől, a mészárszékekből nagyra felemel (Mik: Törl. 25). 2) [pegna supplieii; blutgerist]. A kegies Jesus horgadna megőn a mezarzekre (WeszprC. 96). Kérlec, mészárszékre leányonnan egyűtt hogy engemmel fel vinnél (Ilyef: Jephla 33). Mikor Károly császár sok ezer evangelicus embereknek husokat adta volna fel megételekre az ot való pápistaságnak a párisi méh-szár székből, tombolt őrmécben a parázna aszony (Czegl: Japh. 103).

[Közmondások]. A jó kapált kis kert második mészárszék (Kisv: Adag. 216. SzD: MVir. 264).

mosó-szék: sella lavatoria SK. [waschtisch]. Az tömpe oszlop teteibe fel siugni gömbölyfi keresség vala mint egy táltart az asztalon vag eg medencezo tarto a moso szék teteibe (Mol: Sám. 142b).

nádorispán-szék: tribunal palatinale Kr. [palatinalamt]. Őllo békességgel nádorispán székit, őtől ízig lássa számos maradákit (Fal: Vars. 900).

óráló-szék: [cathedra]. Gracchus a tanás-ház előtt való óráló székre fel-áll (DBenkő: Flór. 223b).

őszvefogható-szék: sedes plicatilis; stuhl, den man zusammenlegen kann PPB.

pad-szék: [scannum; bank]. Vagyon vala neeg keskeny karpyt padszekre walo (Radv: Csul. II.5). A leányasszonyok házában egyes székek, karszék, padszék (Gér: KárCs. IV.446). Új palotában egy padszék, egy ágy, két paraszt fogas (448). Csak egy padszéken fekiitem (Czomb: l'leir. 370).

pap-szék, papi-szék: [cathedra ecclesiastica; kirchenstuhl]. Azt tanultam egyszer a pap székiől (PhilFlor. 66). Nem a papi-szek teszi a papot nevezetessé, hanem a pap a papi széket (Bod: Pol. Előb. 7).

párnás-szék: [lectus; sofa]. Egyet pihenik a párnás széken (canape), mert más gond vagyon előtte (Fal: NA. 142).

pérvátá-szék: [forica; kloake]. Az ő háza pernatá székek téteessé (Kár: Bibl. II.161. MA: Bibl. II.157). Isten templomát pernatá zeknek tarttyak sok helyen (Vás: CanCath. 511).

pohár-szék: abacus Ver. C. MA. abax MA. cyclothea, vasarium; kredenzisch PPB. Nagy sok kincsét népeinek megmutatí, pohárszékit király kirakattatá (RMK. II.277). Császár Kazulnak minden marháját, pohárszékit, társzerkerit elnyeré (III.257). Tétet ki király szép pohárszékit, fényesetteté sok aranyas palotát (IV. 221). A pohár székről egy kezt raggada és aszt a gyolkosnac a torkában fte (Helt: Krón. 64b). Pohárszékeket rakata, szép étkekkel megtölteté az asztalt (Pázm: Préd. 69). A kristály ővegoc meg-dörgöltetvén, pohár székből rakattatnac (Com: Jan. 111). Hagioc neky pohárszék ezvst nyemből (Radv: Csul. III.148). Találtatott pohárszékhez való úri láda (TörtT. IV.155). Sok székek a asztal vagyon itt s amott hevvero, azokon sok étel s ital elkeverve, pohárszék és pohár ide s tova vervo (GyöngyD: Char. 4).

prédikáló-szék: cathedra, thymele C. suggestum MA. predigtstuhl PPB. Rakot vala fezek egy fecke az predikálókhoz közel (VirgC. 106). Praedikáló székek avagy könyöklő hely (Com: Jan. 125).

püspöki-szék: [sedes episcopalis; bischofsstuhl]. Leen, hogy zent Berecz esmegh pyspeky zekyben helhezteetek (ÉrdyC. 627b).

római-szék: [sedes Romana; römischer stuhl]. Valamely vallást még a római székek utált, méltó volt, hogy ez ellen páltat készitsen . . . Mind a pápa, s mind a római székek utálta régen a magokat korlátszó embereket (Czegl: Japh. 77b).

szaró-szék: forica Com: Jan. 121. latrina PPB. [abtritt]. Pernata, arnyek zsek, közönséges szaro szék: forica C. A törvényház megott, a fél felé való helyeken pervátic, szaró székek, fosó helyec szoktat helyheztetetni (Com: Jan. 121).

széccélő-szék: lectica C. PPB. [tragessell]. 'Zettel-szék, lektika, oly bintó, melyet két őszvér vagy két ló vizen: lectica PPB. Tiz ezüstlábi szék settel székeket ajándékon küldé király (RMK. IV.233). Aztat, settel zeek, kopya, pays (RMNy. II.84). A könyvesce lektikákon, szettel székekben hordoztatnac (Com: Jan. 87).

szent-szék: forum ecclesiasticum MA. [kirchengericht]. Nem láttatyk, hogy ez evrekeseknek byrodalma lehessen bator-sággal zent zeknek engedelmel nélkül (DomC 137). Eretneksegők tamadnak es el zakálnak romay zent zektel (ÉrdyC 30b). Zent Peter apostolnak nagy meeliosagiarol byzonsagot teezen romay zent zek (364).

szövő-szék: textrina Com: Jan. 97. [weberstuhl]. A takács a szövő székből a bordával és vetélővel vásznat csinál (Com: Jan. 97).

fejérit ved ki és az székét had benne (Cis. Ol). Annál job leszyn, ha a tyikmony szeket, fa olayt is űlőitz ez négi fyle fű közzé (Mel: Herb. 96b). Vedd az mendolának az fél részét és ha akarod, két avagy három tyikmony székjät is belé abárolván (Radv: Szak. 81). Készets tészttä tikmony székiből, nád-méből, rósn vízből (267).

2. Székés: [medullus; kernig]. Az egyik gesztenyét őltsd a másik gesztenye fába hasítva és öreg zikós leszen mint egy olasz gesztenye (Radv: Csal. III.52).

3. SZÉK, SZÍK: [natrum]. Szikto . . . Versus paludem Zytkon (Weizel IX 487). Flunym Zytkon (ZichyC. II.427).

3. Székés: natrosus, natro impraegnatus SL [sodenreich]. Hogy az ő lakó es gló helyey szekes es soss föld legén, en ezimáltm (Mel: Jóh. 95). Zikós fiuek: chymbor anag kőzmy menta, pulegum leuele virágostul, rozmalin (Frank: HasznK. 17). Zikós fiuek: dzino kenyér gyökere aranyas papratz: filix aurea (18).

SZÉKELY: 1) Siculus MA. Nom. 9. [szekler]. Jól teszel, ha az vizgázást nem csak az székely tisztelkre bízod (RákGy: Lev. 134). A székelyeknek tulajdon magános magyar bőftüi és írási voltanak (Lászy: Krón. 172). **2)** custos confiniū SL [grenzer]. En Banfly ideyeben Horwathon zokel voltbam (RMNy. II.310). Ha az zekelyek ott tanulnak, be vyznek bemeonekot (311).

[Közmondások]. No mind fel veszi az székely, valami egy tetűnél job: Siculus omphacizat (Deesi: Adag. 118). Székely fortély: Ulysses commentum (158). Az székely pokolba is el megyev, csak fizessenek néki (215). Ostoba mint a székely (Kisv: Adag. 47).

Székelyősköd-ik: [astutus, versutus sum; verschmitzt, ver schlagen sein]. Székelyősködni, fortélyoskodni: siculari (Deesi: Adag. 211).

SZÉKÉR: currus, velus, vehiculum, plaustrum, petorritum C. carrus, rheda MA. wagen, karren PPB. Mykoron az barátok kernenek nemy zekeret, batgatagol felelna nekyk (EhrC. 157). Bizuioe zekereche es oluagocba es hadakozoknac sokassagiba (BécsiC. 30. 248). Nem zekereim megen, de gúlog (DobrC. 345. 15. ÉrdyC. 545). Ne aggyathok se zeodeoth se zekereth (LevT. I.117). Az Israel zekere bezzegh nem ilyen lőzerektil vezetettik (Bib: Epin. 3). Az iuak zekerei vagy hordozói az érzékenységnek (Mad: Evang. 138). A pupás hátú teve szekér gyanánt vagyon (Com: Jan. 42). Csak az szekereknek elköltözése is az síros helyeken időt foglal be magában (RákGy: Lev. 145). Szép hajnal szekere mindeneket inditot gyönyörűségre (Zrinyi: ASyr. 125). Mesterséges szekere volt egészen előfánt tsontból készítettet (Hall: Hist. III.114). A szekér előtt négy szálatú fűkő ló vala (ErdTörtAd. I.133). Már a nap a tengerről emelgeti szekerét (Pal: Vers. 889).

[Szólások]. Beg kár illyen feles ifjunak más szekere farkán állni s a mások nótáját nyomni (Megy: 6Jaj. II.15). Veszem levelét Antal urnak, hogy az szombati német szekere hátán van (Bercs: Lev. 359). Szekerét az olympiai földön nyargallja (RendÉl. F9).

[Közmondások]. Ne margalliatok a cigánok lonan szerencze kereken az történet szekerebe, mert el dőltek (Mel: SzJán. 7b). Mikor a szekér tsikorag, megitta akkor a kotsis annak az árát (Czegi: Japh. 128). Minden bűnök vége bődlog halál szekere: *janua caelorum pia mors finisque malorum PPB. A ki *szekere farkán ilsz, az énekét hallgassad PPB. Nints oly rakott szekér, a melyre több nem fér (SzD: MVir. 152).

ágyú-szekér: [currus tormentarius; artilleriewagen]. Pesti Binon basának adtuk egy tallért, mikor az ágyú szekereket alá vitte (MonTME. I.317).

Básta-szekere: [currus birotus; zweirädriges fuhrwerk]. A talyiga, mellyet az emberek akkor gondoltak-fel a szék miatt, akkor neveztetett volt Básta szekérének (Bod: Pol. 4).

borhordanivaló-szekér: [plaustrum vinarium; weinwagen]. Borhordani való szekér leszen több jóságokból (RákGy: Lev. 275).

borított-szekér: *vehiculum cameratum PPB.

bőr-szekér: [currus corio vestitus; wagen mit ledern überzogen?]. Az kerekas mesterek egy bőr szekérhez való kerek tizenkét küllőjű batvan pénzen adgyák (TörtT. XVIII. KétMDipl. 144).

esuhadár-szekér. Ne terheltesék Kgl a esuhadár-szekerre való veres posztót elküldeni, mert már erről teljesség leszakadtott, a ki volt (TörtT. 2 III.197).

dörék-szekér: carrus C. PPB.

dészkas-szekér: essedum Com: Jan. 87. [lastwagen]. Köz népec kocsikon és deszkás szekereken, néhol még talyig is hordoztatnac (Com: Jan. 87).

élés-szekér, élésős-szekér: [plaustrum frumentarium proviantwagen]. Élés szekerec között het taraszta vala (TörtT. 124. Görös: Máty. 52). A német az élést, az kik ott érték v az éléses szekerek közül, mind Kapuvárhoz küldte vis (Bercs: Lev. 110).

ernyős-szekér: arcera, epihedium Nom: 319. *vehiculum cameratum PPB.

fakó-szekér: postellum, currusligneus sine ferramento M. ein kleiner wagen, ein wagen von purem holz ohne eis PPB.

fűrmán-szekér: [currus sarcinarius; lastwagen]. A kerek tetis hátán el-vihette egy ember, de ha azok a dírb-darab mind együtt volnának, a mellyeket együtt is s másutt is megtutnak, nem volna olyan lengyel országi fűrmán szeker mely meg nem telnék velek (Pös: Igazs. II.652).

függő-szekér: [carpentum; kalesche]. Függő-szekér, un hivattatik hintónak (Com: Orb. 173).

fűhordó-szekér, füvellő-szekér: [plaustrum foenarium henuwagen]. A szükséges füvellő-szekereket, minden compánió kettőt számlálván, repartialtassa Kegyelmed (RákF: Lev. I. 257). Az hadak bagázsáját azt is bánom, az ki itt van; ha csak fűhordó szekere ha volna vile, az ki mégis kenyeret hoz (Bercs: Lev. 658).

göncöl-szekere: arctos C. ursa major, helice MA. [siebgestirn]. Őkör pásztor, göntzöl szekere mellett való tsilla arctophylax PPB. Ha a Geuzel szekereig felépitené is a házat megis czie olyan leszen mint a kunyó (Kár: Bibl. 528). Nem tudja eltökélleni magában, hol ültesse pófájára kis tafotúkat a fiastyúk vagy a göncöl szekere módjára (PNA. 113). Kelést, fekvést szabja göntzöl szekéréhez (OrszKöltII. 72).

kis-göncölszekere: ursa minor, cynosura MA.

hadakozó-szekér: [essedum, covinus; streitwagen]. saskac szurnainak szanok ollian vala mint a szörgő hadakozó szekerek szörgése (Mel: SzJán. 246). Hadakozó szekeret is sok lehetne vala az egyiptumbéliec (MA: Bibl. II.27).

hajós-szekér. Megilletjük immár az szép vitézséget mind az bunta disznó az hajós szekeret (Thaly: Adal. II.91).

háromlovú-szekér: trijuga Com: Jan. 87. [dreisännig wagen]. A köz népec három lovu szekereken hordoztatnac (Com: Jan. 87).

hintó-szekér: *pilentum* Ver. *carpentum* Nom.² 319. [kalesche]. Fiát ülegeti, sírva ápolgatja vala, egy hintó szekérben úgy álltatta vala (RMK. III.278). Egy irot hnyto zeker (RMNy. II. 199). Kőnfi folio kozzik es hinto szekerek (Mel: SzJán. 440). Azt tudom, hogy hat szekeres lovat és egy hintó szekeret kell vele adni (Nád: Lev. 48). Játékok nézésére hinto szekérben mennének (Prág: Serk. 448).

[Közmondások]. Nem illt agebet hintó szekér (Helt: Mes. 47. 259. Decsi: Adag. 27). Igen illet mint agebet a hintó szekér (Decsi: Adag. 155).

kaszás-szekér: *covinus* C. *covinum* MA. *sensenwagen* PPB. Az Darins népe sok nemzet vala, ű kaszás serege öt sereg vala (RMK. IV.107). Sok kaszás szekerek kirohanának, ki miatt nagy sokan ott meg halának (114). Elő kaszás szekér, szárnyul lovag sereg Ammon hadában vala (Illyef: Jephtha. 6). Kaszás szekerekkel bévelkednek vala: *falcatis curribus abundabant* (Illy: Préd. I.106).

kétkerekű-szekér: *cisium* Nom.² 319. *birotum*, *papo* PPB. [zweiiridriger wagen]. A két kerekű szekér, mely nevezetett volt Bista szekérének (Bod: Pol. 52).

kétlövű-szekér: *biga* C. [zweispänniger wagen]. A köz népec két lova 'szekeren, talyigán hordoztatnac (Com: Jan. 87).

kicsiny-szekér: *statilum* C.

kólya-szekér: [carrus; karren]. Kikel vala Aegyptomból eg kolia szeker mind louastul (Mel: Sám. 303).

konyha-szekér: [plastrum rei frumentariae subvehendae; proviantwagen]. Már indulófélben van, már el is ment konyha szekere Brunócra (RákF: Lev. V.158).

könnyű-szekér: *curriculum* PPB.

köz-szekér: *sarracum*; *sterzwagen* Com: Orb. 171.

Lászlókirály-szekere: [ebiramaxium; handwagen]. Tali-gat most is hiáe azon neűbe, László király szekere nevezetbe (Valk: Gen. 32).

lovak-szekér: [currus; wagen]. Múltóztatnék parancsolni Nagyságod, hogy mennél több szekeret hozzanak, ott lovak-szekerek telhének (Bercs: Lev. 283).

magátólmozgó-szekér: [automatum]. Ezen rendből valoc az ön kama jártoc, óra, magától mozgó szekér csináló (Com: Jan. 104).

markotányos-szekér: [plastrum frumentarium; proviantwagen]. Négy ágyú van vélek és minden regimentnek három-négy markotányos-szekere (Bercs: Lev. 968).

négylovú-szekér: *quadriga* C. [vierspänniger wagen]. A köz népec négy lova szekeren, kocsikon hordoztatnac (Com: Jan. 87).

oldalal-szekér: [currus sarcinarius; lastwagen]. A terhec oldalal szekereken hordoztatnac ide s tova (Com: Jan. 87).

ökr-szekér, ökrös-szekér: *plastrum* Nom.² [lastwagen]. Három száz német két száz öker szekereekel, éléssel racko-tockal eyel be mentenece vala Wybillybe (Helt: Krón. 171). Ökr-szekér legyön hat, hat vastag ökrök legyenek előtők (MontME. I.237). A folyó évi hadjárat élelmének szállítására igen sok ökrös szekér kívántatik (VIII.323).

[posta-szekér]

postaszekérbeli: [ad veredarium currum pertinens; zum postwagen gehörrig]. Ha sietni kell, szigndó látas lovackal hogy sem mint posta szekérbeliekkel jobb élni (Com: Jan. 94).

székés-szekér: [currus auliens; hofwagen?]. Tőncé a koronát egy szép székes szekerre és be vinée aszt nagy tisztaséggel a budai várban (Helt: Krón. 187).

széna-szekér, szénahordó-szekér: *velus foeni* PPB. [heuwagen]. Egy rakodó széna-szekeret tölt vala, Tholdi Miklós kezében nyomtató rid vala (RMK. IV.243). Minden portától küldgyn két vágót, két szénahordó szekeret (Kecsk: Tört. III. 353).

szent-Péter-szekere: [arcetos; siebengestirn]. Isten czénálta az ég közepi mellett forgó szent Péter szekerét, a kasza hugiot és a fias tikot (Mel: Jób. 22).

tábori-szekér: [carrus militaris; heerwagen]. A szász kapitulumok tartoztanak a fejedelemnek adni valami résát nagy tábori szekereket (Pod: Pol. 51).

tár-szekér: *plastrum eastrense*, *currus sarcinarius* PPB. [lastwagen]. Zerzete hath zaaz thaar zekereketh es annak felette vala memee zekereketh talalhata Egiptomba (JordC. 38). Miérthogy itt két társzekerem vagyon, egyike az konyha szerszámot, az másikára az morlámát rakotom fel (Nád: Lev. 53). Elküldöttem a társzekeret (LevT. II.12). Egy nehany tarszekeret hantak az Dunaba (MontME. III.305). Az társzekerereket penig küljel fekete posztóval bérítették (Monlörk. XI. 402). Forgassa fel az asszony két társzekerrel való könyveit (Fal: TÉ. 664).

terehordó-szekér: ∞ A terhec terh hordó szekereken hordoztatnac ide-s-tova (Com: Jan. 87).

triumfáló-szekér: [currus triumphalis; siegeswagen]. Marius az hatalmas Jugurtha királyt meggyőzte és az ő triumpháló szekere előtt haytotta (MA: SB. 55).

utazó-szekér: [currus viaticus; reisewagen]. Szitkot, átkot mondott fiára, hogy nem tudósította előbb, hanem csak utazó szekeren irt (Fal: TÉ. 761).

Szekérbeli: [plaustralis; karren-]. Holnap egy szekérbeli lovat bocsátok lozzád, és mihelt írok, ottan jütten jüjji (Nád: Lev. 15).

Szekerecske: *curriculum* C. [kleiner wagen]. Járásra tanító karikán forgó szekerecské (Com: Jan. 44).

Szekeres: 1) [eurulis; wagen-]. Az sarga lovat fekestül, hamostul, zekeres niergessel hagiom Thamasnak zolgaltatninban (RMNy. II.302). Neg zekeres lovat kezeyeyen tharzk ala valokat (III.33). Minthogy otthon is két szekeres lovaink vadnak, azzal együtt nyolcz szekeres lovaink vadnak (TörtT.² IV.133). **2)** auriga, agitator trigarius C. MA. [kutscher]. Kaszás szekeresek elérkőzének, kit Sándor vitézi erre szerzének (RMK. IV.140). A farkas tatála az vton egybe varrot háyat, melyet egy szekeres el eytet vala (Helt: Mes. 294). Az sambokiakat lesre vőttek es taligasokat, szekeresőket barmostul elvittek (RMNy. III.105). Az kykkel en voltham zekereosseel azok mynd megl holthak (RMNy. II.309). Az szekerestől ő meg értette nyilván, hogy mi magyarok voltunk (Gér: KárCs. 328). A kotsis, szekeres bé fogja a lovakat (Com: Vest. 51). Ez elmúlt kedden gyűttek el szekeresek, az midőn már felrakodott volt egészen az tábor (Bercs: Lev. 110). **3)** *plaustrarius*: szekerral kereskedő PPB.

Szekereskőd-ik: *aurigor*; *fahren* PPB.

Szekeresség: *aurigatio* Com: Jan. 85. *das fahren* PPB.

Szekerez: *aurigor*, *vehienlor* Kr. [kutschiren].

Szekerezés: [veetura; fuhr]. Az jobbágyok tartoznak mindenféle mezai vetésekből, fahordással és egyébféle szekerezéssel valamire költetik (TörtT.² IV.94). Kiváltképpen a szeke-

rezésekben vannak némely vármegyéknek a főbbízej képest gráveneni (Beres: Lev. 447). Míg három garasra hajtattam az munkást, semmi sem volt, et sic a szekerezés is (449).

Szekerező: vehicular Kr. [fuhrmann]. Az alatta-valók fiait el-vészi a király és azokból szekerezőket, lovasokat szerez (Pázm: Préd. 479).

Szekerke: [curriculum; kleiner wagen]. A szent Lelket állítták szekerkén el-pelílni Romába (Tus: Apol. 203).

SZEKERCE: securis C. MA. beil, axt PPB. Mykoron egyik fel huzóthi volna ew föye felethi egy zokerelethi, az zent Marton zenwede az tolway kezenek ew woreseth (ÉrsC. 341b). A leany fel kapa a szekertzet és adion kezdé anal ftui a kunt (Helt: Krón. 39). A pórc az farkast hurogatni kezdé és szekertzecek hagyigálhi (Helt: Mes. 257). Oda futamodé az egyie szolga egy szekertzenel, hogy be vágna anal az agyát (276). Mind az Israel nepey ala menen a philisteusokhoz, hogi ki ki mind meg glesittetne az fi szekertzeit (Mel: Sám. 25). Volt szekerce, czakan a templom heizatába (137). Nagy bardos szekertzenel wóttec vala feikket (Mel: SzJán. 491). Foguert és szekerczét visel az ő kezében (Kár: Bibl. II.108). Szekerczéje is hol öve megett s hol különben (Szal: Krón. 225).

[Szólások]. Látván az őrdög, hogy az ő sok mesterséges intsekedésivel semmit sem használhatott, más nyelben szögezé szekerczét (GKat: Váls. 1632). Nagy fába vágád tompa szekerczét (Matkó: BCsák. 371).

kétőlű-szekerce: [bipennis; zweischneidiges beil]. Hadi kaszákkal és két élű szekerczékkal, persiai fejszékkel által vevén (Com: Jan. 150).

Szekeréeske: securicula C.

Szekerécs: securiger, securifer MA. beiltragend PPB.

SZEKÉRNYE: gallicae, ocrea C. MA. Nom. 20. stiefel PPB. Botskor, szekernye: pero; esőben-való hosszú szárú szekernye: gallicae PPB. Megércezőült sekernyék fedék szárait, éreből csinált paizs fedé vállait (RMK. III.229). Meg hagyá, hogy minden ember egy egy szekernye földet éyel vinne az város körítése mellé (Helt: Krón. 44). A varga csipellőseket és szekernyékét varr (Com: Vest. 55. VectTrans. 3). A meszsze földre menendőne saru, szekernyéc illene (Com: Jan. 92). Egy öreg szekernyét halásznak vát, kit az övökhöz szoktanak kötni adgyák két forinton (TörtT. XVII.224). Szekernye-saru egy pár, itam egy fejelés (MonIrók. XXIV.129). Egy felkötő szekernye kocsó herből 50 d; egy térdig való szekernye 25 d. (ErdOrszGy. II.380).

[Szólások]. Vővék eszékben, hogy ló bőr a szekernye, ha ez így vagyon (Pázm: Kal. 431. Pös: Igazs. I.730).

paraszti-szekernye: [erepidae; bauernschuh]. Mikoron rut paraszti szekernyét kezében venné, kérdik a fő emberek, mészene azzal (Ker: Préd. 249).

pokrócos, talpatlan-szekernye: gallicae C.

Szekernyész: ocreatus C. MA. gestiefelt PPB. Botskoros, szekernyész: peronatus; harisnyás, szekernyész, nadrágos: caligatus PPB. Hiszen nem vallyák a papazoe, hogy az őrdög való logos férliu volna anagy hogy szekernyes volna, melyeket köttelekkel szoktác fel kötni (Vallást. Ggb).

SZEKRÉNY (szekrin DoesiG: Préd. 63b *szekriny* Kisv: Adag. 407. *szókrény* Zvon: Post. I.137; *serinium* Pesti: Nom. I.44 capsula, mactra C. cista MA. schrein, schrank, lade, kiste PPB. Zienek zokrenieben tulydon akaratyanak erzeniet tartangia (VirgC. 33). Bez olien embör ew zaiának kwlehat zwenek zokrenyebe tartia (WinkC. 130). Vram kel fel te ívgalmadba

te es te zentsegédnek zokrene (DöbrC. 210. Az provincialis chynaltata fábol egy jgen erevs zekrent (MargL. 102). Nem gondolnak az zeep aranyas zekrennyel, kyk hitvan, rothadatos állattal tolyos (NagysC. s. JordC. 63. 813). David vígáda az istennek zekrenyenek meg adasaba (CornC. 81b. ErdC. 141b. 569). David vrnac zekrent Jerusalemba benizt vala (TelC. 170). Hoé az kis gyermekot ruhában kötözne, szekrenben szögezze köz helyre fel tenne (Istv: Volt. 12). Szekrenytörő bátorságot mert az Ferencz tégyen, az más ember szekrényének is békét hagyjon (RMK. IV.261). Egy szoross szekérben té tér és egy széles szekérben avagy tekenőben nem tér? Egy hosszú nyárs (MesésK. 30).

kényértartó-szekrény: cardopus C.

pénzész-szekrény: [gazophylacium; schatzkasten, geld-schrank]. Bé rontják az aytót és vokat halva fekvén találják az ő pénzész szekrényén (MA: SB. 132).

rakott-szekrény: [serinium vermiculatum; mosaikschrank]. Egi eoreg labas rakot zekren (RMNy. II.149).

szövetség-szekrénye: [arca foederis; bundeslade]. A templom ellen sem zoltam simmit, mert az zönetsegnek zekreni benne tartatik (DebrC. 66).

Szekrényecske: capsula C. MA. kästlein, schächtelien PPB. A Noé szekrényecskeje annyival magasban emelhetik vala fel a vízek-felet, a mennyivel inkább áradnak (Mad: Evang. 160).

Szekrényész: scriiniarius Com: Orb. 140. [tischler]. Az asztalos: szekrényes meggyalullya a deszkákat gyaluval, egyben foglallya enyvel (Com: Orb. 140).

Szekrényke: cistula MA. kästlein PPB. Gyékénből egy szekrenket elinnla (Helt: Bibl. I.Ce).

fűszérész-szekrényke: [cistula aromatica; gewürzkästlein]. Egy párna zsák durva veres posztóból, fűszeres szekrényke, hat vas fazék (Radv: Csál. II.12).

SZEKRÉTÁRIUS: [secretarius]. Enys záz vagyok es Cris-tusnak secretariussa (Apost. 36). Zyz Marianak yeles secretariussa volt zent Mathe (ÉrdyC. 542).

SZEKSZAMONTA: 1) [amuletum]. A pogányok, kívált-keppen a gyermekek nyakára sok egyet más szekszamontát, czedulákat szoktak vala kötni (Pázm: Imáds. 84). Ha bizonyos bűnökkel írot czedulákat és egyéb szekszamontát hordoz nyakán (Barna: Isk. 449). **2)** [pudenda; schamglied]. Le vetette gattyajt az ki tetzik minden szekszamontaja és szerszáma (SalMark. 31).

SZEKSZÉNA: sagma, elitellae; saumsattel PPB. Vadnak annyi historicus könyveim, hogy olyan szárnak mint te vagy, egész szekszénáját is tele rakhatnám (Matkó: BCsák. 95).

Szekszénás: elitellarius; mit einem saumsattel geladen PPB. Sok szekszénás lovak ezek után jünnek (Zrinyi: ASyr. 43). Az tolmács ur restellé jó szekszénás lovaival vontatni azt az nagy molest (MonIrók. VII.378). Poserolezárul illisel érkezének meg úszvéreim s szekszénás lovaím (XV.151).

SZEKULÁR, SZEKULÁRIS: [saecularis; weltlich]. Ha az secularoknak ruhay ilyenek volnának (VirgC. 149). Secularis pap voltában enstossagot vyselt vala (ÉrdyC. 500). Az ő züley meg haborodanac, hog illen nag tamit ember secularra, ez világi emberre lenne (TelC. 69).

SZEL: scindo, proscindo MA. Com: Vest. 145. schneiden PPB. Mykoron ky mynd az ev elette felt falat kenyeret zohelye, ime koet ílynek be jenenek az refectoriumban (DomC. 81). Egyéb cdeledek késsel szellettetnek (Com: Vest. 84). Apró lepény vagy szeltekre fűrészi vagy szeli a kenyeret (Bothl:

Élet. 285). Kardjának éli már oly nagyon nem szel (Gyöngy: KJ. 111). Szép vékonyan s laposan szellyen kővér szalonját (PP: PaxC. 94b). Szelly magadnac kenyeret (Warin: Gaz. 125b). Kénytelen lesz véle, hogy a rövid farsangért hosszú bőjtellel adózzon, apróbb falatokat szeljen maga eleibe (Fal: NE. 23).

ketté-szel: [discindo; zerschneiden]. A mint a kenyeret ki-veszik, ottan ketté szelik (PT: PaxC. 113b).

lő-szel: [abscondo; abschnneiden]. Leszeltt nyelve a földhöz ütettvén, szökdécsel fel s alá vettvén (Gyöngy: Cup. 624). Uram bocssiss igaz tanítókat a te biveid-kőzzé, kik le-szellyék az éhezőknek szent igéd kenyerét (Csizi: Tromb. 409).

még-szel: [scindo; schneiden]. Az vr Jesus vyne a kenyeret es mynek vtanna halakot tvt volna, meg zele (Konj: SzPál. 166).

Szdel: [iterato seco, scindo Kr. [schneitzeln]. A keñert assan zeldedel (VitkC. 48). Szűuem keserűség szdelte (Illyef: Jephth 5). A tikmoniat ngi egie meg az giermek, hogy előzőr tenieret darabonkent szdeljen (Erasm: Erk. 51). Az borjú máját nyersen szdeldik és úgy rántják faolajban (Radv: Szak. 37). Az cipót metéld meg, egy kis kőgös vesszőn pirítsd az zeldelt cipókat (206. 38. 161. 169).

el-szdel: [discindo; zerschneitzeln]. Vegyetek es egyetek, ez az en testem, ky tñ yretetek el zeldeltetv: (Konj: SzPál. 66). Az szép fejér cipót szdelde el szeletenként, az mint elszdelte egymástól, megezövekeld (Radv: Szak. 206).

föl-szdel: [consecro; zerschneiden]. Kristus urnak a két palatskát tizenkét részre fel-szdelte (Vajda: Kriszt. 1.658).

lő-szdel: [abscondo; abschnneiden]. A keñert lassan zeldedel es a bort lassan szölded ahera, hoğ mikoron ezel, se a lezeldelt teher se a boor a poharban meg ne marağon (VitkC. 48).

még-szdel: [discindo; zerschneiden]. Az borjú máját vékonyan meg kell szdelni, meg kell hinteni sóval, borssal (Radv: Szak. 37).

[Szeldöz]

el-szeldöz: [consecro; zerschneitzeln]. Mykron el zeldöznee a kyeret, meg zaporodk kezeében az maradeka (ÉrdyC. 72b).

Szelés: [scissio; das schneiden]. A cipónak szelésével, ártásával úgy élj, mint meghallád (Radv: Szak. 207).

1. Szelet: [scindere curo; schneiden lassen]. Mikor felakard adni, kenyeret szeless alája mint az tűrés ételnek (Radv: Szak. 116).

2. Szelet: segmentum, frustum, scissum MA. schnitt KirBesz. 2. abgeschnittenen stück PPB. Szelet-kenyér: bucella, plagula panis PPB. Az kynek ez martot kynyer zeletet adom, az. És nykört az kynyer zeletet megh martotta volna, ada Ivdasnak ÉrsC. 88). Szeleth kenyer: frustum panis (Heyd: PCF. 27). Apró pny vagy szeletekre szeli a kenyeret (Bethl: Élet. 285). Vékony szelet kenyér (Sam: Cer. 111b). Egy szeletet eszünk belőle (KirBesz. 32).

borjú-szelet: [assum vitulinum; kalbschnittel]. Imhol vagyon ojtott-petsenye is, vetretze: vágott hús, rostélyon sült borjú szelet: hier ist auch ein gedämpft fleisch, ein gebäckte und ein rost-raten (KirBesz. 63).

top-szelet: petaso C.

Szeletecske: [frustulum; bischen]. Ott szerecsendiő vagyon s minden harmadnap egyszer egy szeletecskét végy hozzád venne (Nád: Lev. 55).

[Szeletél]

még-szeletél: [consecro; aufschneiden]. Az szép fehér kenyeret szelétéljed meg (Radv: Csál. III.38). Mikor felteszed, kalánal mind üntözzed reá az vaját, az hol megszeletelted (Radv: Szak. 175).

Szeletenként: [frustulatum; stückweise]. Az szép fejér cipót szdelde el szeletenként (Radv: Szak. 206). Az birsalmát szeletenként megmetéld, ugy hánd ki az torsáját (237).

Szelhető: scissilis; sich schneiden lassend PPB.

Szelő: scindens, scissor; vorschneider PPB.

Szelt: [segmentum; schnitt]. Étekebe való szelt: intritum PPB. Az pirított búst mikor felakard adni, szelt is legyen alatta (Radv: Szak. 18). Az szeltet ősd meg telénhúslel, úgy rakjad az vetreczét felül az hidra (uo). Az borjunak az szegyet mikor feladod az táiban, három vagy négy szeltet alája (41). Fejér kenyeret egy neány szeltet piritván, jó veres borban áztassad (163).

kocka-szelt: intritum tessellatum, panis frusta angulatum praedicanea; würfflichte brodtchnitte PPB.

Szeltebeli (szeltebeli ≠ MonOkm. XXIII.167): [ejusdem con-cinitatis]. Ha szekér eleiben való szeltebeli lovak kívántatnak, minemű szőrűek legyenek (MonOkm. XXIII.167). Szeltebeli kotsis lovaknak való gyeplő (TörtT. XVIII.226). Küldött egy törökforma szekeret és négy egyszeltebeli lovakat (KétMDipl. 144).

1. SZÉL: 1) ventus, flatus C. MA. wind PPB. Ewkw tudományoknak zeleuel meg ragalmaztak eleteket (EhrC. 115). A zel minden videbe fu (BécsiC. 115). Futtanac zelec, es omlottanac a hazra (MünchC. 26. 59). Fanak lenely lassv seel mya ingadoz wala (PeerC. 43). Az ty igetek zelek, az ty jgyrettevk essevkw (CornC. 261b). Egybe gyeytyk az hñ valasztatyt neegy zel felől: congregabunt electos a quator ventis (JordC. 432). Ky az zeleknek paranchol (DomC. 205). A port teherében a zelre vízi (VitkC. 67). Neegy zeel felewl: a quattuor ventis (ÉrsC. 569). Sebes szélnel sebeseb forgodasa (CsomaC. 58b). Az szel arezul fuy vala (Sylv: UT. 1.23). Szelet bochiata a földre (Helt: Bibl. 1.D). Öszue gyűtice az ő választotit a negy szelekről: congregabunt electos eius a quattuor ventis (Helt: UT. 64b). Esmet neğ szarna kele e vilagnac neğ szele alat (Szék: Krón. 48). Minden szelre el hanyatnac az az földue minden szegeletire: in omnem ventum dispergentur (Kár: Bibl. II.123b). Lengedező iv szelit elfoga (Mel: SzJán. 201). Hazathoknak az hamwath zellel fivthathom (LevT. 1.319). Harmatot ha nem látsz reggel es ha szél is ninczen, esőt vagy fagyot jegyez (Cis. 64). Az egylygty hívek minden tudományok szelétől tétova ne hordoztassanak (Pázm: Kal. 110). Meg ne haborodgunk minden szó szelén (Pázm: KT. 270). Az tudomannac minden szélivel haduá magát vonyaltatni (Zvon: Post. 1.63). Nehezkesec vóltunc, fáydalmat szenvedtunc, mintha szelet szültunc volna (MA: Bibl. II.22). Nagy szeleket jegyez penig az fele es szárazságot 1620 (Kal. E2). **2)** [spiritus; athem]. Nagy zellel, lelekkel chak alyg zalada be az barlangba az zarvas (ÉrdyC. 527b).

[Szólások]. A tél tél, de a szél szél (SzD: MVir. 384). Jól fu most az szél néki: secundo aestu procedit (Deesi: Adag. 118). Fű ilyen szél is, hogy a király ő felsége is oda készüil (MonIrók VIII.183). Ocskairól Kegyelmes uram rosz szél fűj, de nem hiszem (Bercs: Lev. 726). Arra fordította a palástot, a honnan fű a szél (SzD: MVir. 384). Fejéket hívságnak szele járja (SzD: MVir. 383). Mikor Later a visza-vonyást kezdette, legeltette őtet a kősség szele (Pázm: LuthV. 88). Szél mentében vigan elmennek az hajúval (MA: SB. 73b). A patsirta ritkán száll a fáknak ágaira, fészket sem rakja azokra, hanem a vetések között valami alaton bokrotskára

szél montóban helyeztetni az ő fűszkét (Misk: VKert. 468). Szél tudgya, hol nyugszik szűnyog: venti campus (DebrC. Adag. 124). Az halál híreth nevet az zelne c ágá (DebrC. 459). Szélkút azért szélre boesátom (Pázm: LuthV. 179). Szelet boesátani: emittere *flatus ventris PPB. Hogy az ember az dohától belé ne haljon, nagy orvosság egy lepedővel szelet fogni azféle gödörben (ErdTörtAd. II.64). Az hajdúság estve szélét fogott az erdőn, berken (Beres: Lev. 29). Midőn hallották dobs trombita szelét, ordítással kapák fegyvereknek nyelét (Kónyi: HRom. 121). Magok fejének köcsagos szelét követik (Pázm: LuthV. 355). Vettem valami szelét a dolognak (SzD: MVir. 384). Magam szelétől nem ijednék meg most is 1759 (Házánk L217). Az előtt sidó széltfül feje köcsagos lévén az vj testamentomot haszontalanak mondotta vala (Pázm: Kal. 431). A népek kedvező szózati voltak és szélle váltak (Fal: UE. III.14). Széllel élni: vento vivere (Deesi: Adag. 316). My tudományok zeluel yar: nostra scientia graduatur super terram (EhrC. 96b). Mint az bolond csak széllel jár: Buthus obambulat (Deesi: Adag. 133). Illetve az giermekiket ruháikat ala bocziatatan szellel pallal iarni: incedere ventilando (Erasm: Erk. 29). Az isteni névről akarini széllel, pallal tsufossan ne szollyunk (Kor: Préd. 739).

[Közmondások]. Az ki oztán vezni indul, az szélis árt annak (Deesi: Adag. 184). A kinek veszett neve indul, szélis árt hat annak: *arbore dejecta quivis ligna colligit PPB. A kemény szél gyűikeréből ki forgatja a nagy fákat (Fal: BE. 664). Mesz'e fűjja a szél búzát a roz'sz' tétéménynek (SzD: MVir. 384).

al-szél: [auster; südwind]. Menből felzelt el valta es v ereivel al zelt fordyta (DöbrC. 132). El változtataa az felzeleti menybelowl es hozza w ereyewel al zeelt (KeszthC. 199). Dél felől való avagy al szél (Com: Jan. 9). Remkivül való alszél fűjt (Menlrók XV.75). Se nem jó niudent al-s felszélnek ereszen, se nem mindenhez végső erővel nyulni (Fal: UE. 427). Csak elhigyd te istentelen, akár fel akár al szélnek menj, inadba leszek (Fal: TÉ. 734).

bal-szél: [ventus contrarius; gegenwind]. A tenger bátát bal szél nyargalta (SzD: MVir. 383).

dél-szél, déli-szél: auster C. MA. [südwind]. El nitte meiről az eső zelet es be vitte ő tehetsegeben a del zelet (AporC. 35. 36). Ystemek eltetev zenth lelkew tegowl által fva del zel keppen (PozsC. 44). Vilagane mindenie rezo e negnee: fel-zel, del-szel, nap kelet, nap esset (Mel: SzJán. 526b). Chátörtökön az kódók el kezdik az egibe gőlest, meliek osztaman az deli szelektől el őszottetnek 1572 (KBécs. Év).

ellenküző-szelek: injuriōi venti PPB.

eső-szél: [auster; südwind]. El vitte meiről az eső zelet (AporC. 35).

észak-szél, északi-szél: boreas, aquilo C. MA. nordwind PPB. Kozak zeel tamada roegoyk, ky ifel yndoytaa az tenghert (ÉrdyC. 314b). Serkeny fel északi szel és ioy ol deli szel, fuy az én kertemre, hogy folyanae amae drága illatu szerszámi (Kár: Bibl. I.633). Az ho megl tart sexagosi vasar [napig], beifőn az északi szelek fonak 1572 (KBécs. D.7). Az északi szeleknek funasa föl tamad es az Marsson föllől gőitöt kódóket el hiuti 1572 (KBécs. E.1). Az egymást erő mennydörgések és sikoltó északi szelek miatt nem érthették egymást (Fal: TÉ. 644).

forgó-szél: turbo, vertex C. circius CorpGramm. 19. PPB. [wirbelwind]. Leznee momal veterney chulo harmat, mikent forgo zeltől zerőben el ragattatott por (BécsiC. 198). Nagy forgo zelet hozza vr ysten azon eayel es nappal (JordC. 27). Az forgo zeelben algya vala az vr istent (DomC. 120). Ezek mynt forgo

zeel ez zeeles vylagot bel foglallyaak (ÉrdyC. 17b). A forgo zel az ő hazat eltőre, el romta (TelC. 84). A forgoszél elragogya őket mint a szalma tőreket (Helt: Bibl. IV.67). Tűz, k eső, forgoszél, mely mondassat meg műveli (Helt: Zsolt. 297). Az mi dolgunk hamar mint forgo zel változando sokra (Bori Ének. 516). Háborgó szél, vihar és forgo szél (Com: Jan. 11). Mint sebes forgo szél hajtja az folyhót, ugy tűnsz el előttiün s kívánságunk előtt (Zrinyi I.124. II.12).

[Szólások]. Ha ezeknek nincs forgo szél a fejekben, bár vétsek (Fal: NE. 7).

sebes-forgószeél: Typhon C.

forgószeles: turbineus C. [wirbelwindig]. Forgo szeles úd (Misc: Progu. 8).

fől-szél (fen szél Cis. G4): boreas Ver. aquilo MA. [nordwind]. Isten fel zelrewl yew (AporC. 144). Vr nag és tizeleten minden földnek őrvendő allatoja, fel zelnek oldala, nag kiranak varosa (DöbrC. 103. 148). Ördögnece iregsege felzelnece forgo zelet tamazta (TelC. 99). Napkelet felől Sziget város vagyón, a felszél felől derék várad vagyón (RMK. III.79). Az felszél felől nagy ároklja vala, három szegén három erős bástya vala (103). Felszél felől az tenger szigetibe vala királynak igen szép vadkorte (IV.219). Az berkeknek roppogása és fa lenele ha rezege fen szél idő (Cis. G4). Az gialog paisosoc az fől szél felől valaitót állották (Mel: Sám. 412). Az the leyandy az fől zélről hozatnak (Beythe: Epist. 38). Az hegynece fől szél felől valoldala (Zvon: Post. II.410). Mint mikor a fől szél Késmárkból ki szakad (Zrinyi I.86).

föld-szél, földi-szél: apogari C. MA. Major: Szót. 58. landwind PPB.

háborgó-szél: [circius; sturmwind]. A háborgo szél: vihar és a forgo szél korengőben magokat csudálatosképpen forgattyál (Com: Jan. 10).

has-szél: [flatus ventris; bauchwind]. Hasadnak szelít, fin gasodat meg tartani (Erasm: Erk. 21b).

jó-szél: ventus secundus PPB.

jövendőelő-szél: vulturus Nom.² 459.

juh-szél (veg zel NémGl. 222): [auster; südwind]. Austrun audio a quibsdam vocari juh szél (CorpGramm. 19).

napenyészeti-szél: zephyrus MA. chelidonia PPB. westwind PPB.

napeseti-szél: zephyrus MA. westwind PPB.

napkeleti-szél: eurus, subsolanus C. morgenwind, ostwind PPB. A sarkalatos szelek ezek: nap keleti szél, kies avagy élet hozó nap nyugoti szél (Com: Jan. 9).

napnyugoti-szél: zephyrus, carbas C. favonius MA. abendwind, westwind PPB.

nappali-szél: subsolanus Nom.² 459.

naptámadati-szél: [eurus; ostwind]. Nap tamadati szellel el rontod az tőngörnece haitót (Szék: Zsolt. 46).

sarkalatos-szél: [ventus cardinalis; hauptwind]. A sarkalatos szelek ezek: napkeleti, déli, napnyugoti, északi szél (Com: Jan. 9).

tengér-szél: zephyrus CorpGramm. 19.

visszafuvó-szél: redatus C.

Szeleberdi: homo vanus, jactator SL. [windbentel]. Itt a bolondok, szeleberdik és fűtegők lakó-helye (NótPM. 25).

Szelecske: [ventulus, flamen; leiser wind]. Hall egy híves szelecskét, az mineműt ember néha az nyári hévségben érez (MA: Seult. 640b).

Szelel: ventilo MA. [schwingen]. Árpát szelelni: hordei aream ventilare (MA: Bibl. I.242). Szoro lapattyaival kezdél szelelni (MNYil: Irt. 94). Tsontos Pál nekik erre is meg-főlel, szarkos koszorúkat mert reijok szelel (Könyi: HRom. 128).

el-szelel: aufugio, profugio Kr. [sich aus dem staube machen]. Bezzeg elszelelt s elszaladt a tanács (Gvad: RP. 204).

ki-szelel: [ventilando purgo; ausschwingen]. Vágj szép czeklát egy marokkal, meg mosván, szeleld ki jól az vizet, kezdeddel megfogván az csutkjáit mesd le (Radv: Szak. 152).

Szelelés: ventilatio MA. erlungung PPB.

Szeles: 1) ventosus, pummaticus C. flabilis MA. windig PPB. Ma zeles ydow lezen: hodie tempestas erit (JordC. 404). Ackoron jó kemény tél, de szeles tauasz leszén (Cis. E2). Az nyár szeles és égi hábornival elegyedett meg 1613 (KNagysz. D4). 2) furiosus Ver: Verb. 83. vesanus MA. unsinnig PPB. Ha kedegh eggyik barom zeles voltli es az hlv wra be nem akarta rekezerény, az holteerth mashi aggyon (JordC. 57). Szeles es hiába valo tudomant felele (Mel: Jóh. 37). Szeles es naga mutogato elmec (Born: Préd. 204b). Szeles vakmerőség az szolasban (Fél: Tan. 326). Nagy szeles bolondság (Mon: Apol. 20). Ne légy szeles, mikor emberségesnek akarsz láttatni (LibEleg. 10b). Hazugsággal azt kőkagjók ellenünk az szeles praedikátorok (Pázm: Kal. 450). Segítségét köldölő szeles Matkó (Illyef: BCsTomp. 110). Szelest láttál olyant, a mely haszontalan (Czepl: Japh. 16). Az üldözéseknek szeles haljai (Illy: Préd. I.205).

[Szelesöd-ik]

mög-szelesödik: 1) deliro, mente moveor MA. unsinnig, wahnsinnig werden, irren PPB. Esztelen, léhás, megszelesedett elméjében (SzD: MVir. 133). 2) [efflorer; wild werden]. Ördög biart meg szeleseden ő maga fut olly helyre, bol le vagiue (Born: Préd. 574). Minnyájan az ő futásokban futnak mint az útközetben meg szelesedett ló (Tel: Evang. II.628).

Szelesen: [ventose; windig]. Ked es szerda szelesen merletetes leszén 1572 (KBécs. E).

Szeleskéd-ik: furo, tumultuor, insanio MA. [rappeln, sich windig betragen]. Néz el az bolondot, mint szeleskedic (Born: Evang. 618b). Ha Salamon akkor írt volna valamely könyvet, mikor az bálványok után szeleskedik vala, az isten szavai közzé nem számláltatnék es az ő írása (Pázm: Kal. 461). Elegee az isten igéie fundmentomin meg nyugoto kegyes elménec, ha azon kívül szeleskedő elméc meg nem elégednek is véle (Zvon: Post. I.106. Sall: Vár. 7b). Ezután tehát ne szeleskedjél azzal a kérdéssel (Czepl: MM. 158). Morog, szeleskedik haragjában (Matkó: BCsák. 450). Némelly szeleskedő magyarok a királyságra emelni akarják vala (Liszny: Krón. 301b). Vannak emberek, a kik minden nap mások és szeleskednek mint a vitorla a báznaq tetején (Fal: UE. 402).

Szeleskédés: [insania; unsinnigkeit]. A viszszavonyók nyája láthatatlan volt a Luther szeleskedéseig (Pázm: Kal. 732).

Szelesképen: [ventose; windig]. Sz. Piroška azzon napia szeleskeppen valo zoz marazzal fagilalo leszén 1572 (KBécs. D6).

Szelesség: 1) ventositas MA. windigkeit PPB. 2) praecipitatio MA. [herabsturz]. Nag zelességghel mynd az sokassaghiw czorda mence nyakra az tengherbe: impetu abiit totus grex per praecipitum in mare (JordC. 377). Több régi szent atyák bizosságit hozom elő ezenn igazságnak az ti hebelurgia zelességek ellen való meg gőzhetetlen oltalmára (Bal: CsIsk. 117b). Ne talám kényszerítessünk az njéttok agyas zelessége zido formán szombatot illeui (Csúzi: Tromb. 286).

Szélhéd-ik, szélhüd-ik: deliro, insanio, vertigine corripior Sl. [rappeln, fieseln]. A magok kényén gonosz szándékból újításra szélhűdt emberek (GKat: Titk. Előb. 7). A bálványozásra szélhűdt Israel fiai (GKat: Titk. 432).

el-szélhédik: ∞ Az nyomorult hitben el szelhedűt és el tantorodott tótság (GyöngyTört. 74).

mög-szélhűdik: insanio, delirus fio MA. [unsinnig sein]. Tyztli tartoya eleybe yarola es meg szelhwth fýedelmnek (DebrC. 549). Ördög vagón benne es meg szellűt, mit halgattiatok őtet (Fél: Bibl. 158b). Futnak, mint az útközetben meg szelhűt ló (Soós: Post. 105).

1. [Szélhet]

mög-szélhet: [furere facio; rasend machen]. Meg bolondít és meg dühűt a pápa hiti, megdühűti es szelheti a lovat (Mol: SzJán. 406).

Szélhül: [insanio; wahnsinnig werden]. Bezzeg nekik szélhült s nekik meszhűdt ismét az üldöző Saul az urnak tanítványinak (GKat: Váls. II.41).

mög-szélhül: ∞ A meg-szélhült ifju vén attyát öreg állapottában farban rugja (Megy: 6Jaj. II.9b).

Széli: ad ventum pertineus, flatis Kr. [zum wind gehörend]. Én őket mind széli porrá rontom (MÁ: Bibl. V.9b).

Szellet: 1) [spiritus, flamen, aura; luft, lufthauch]. Miatán zelletét vót volna (resumpto spiritu), meghiedelmzettetőc (BécsiC. 40). Ő vtolso zelletébe iutuan (in ultimo spiritu constitutus) íg monda (87). Töz, konkó, baboro zellet (spiritus procellarum) ő poharoknac reze (DöbrC. 28). Meg yelenenek feldnek feneky te fegyelmetwl wram the hazadnak zellete fwasatwl (KeszthC. 29). Also szellet szagu dög (Mel: SzJán. 408). Az erző állatokban nenelő es erző szellet auagy para nagyon mint a loban, legyben (Mel: ATam. 64b). A has menésre való erőltetés tézic a hijában való sok puffasztó szelleteket (Com: Jan. 57). Isten haragjának én szelleti voltam, mikor ez világot fegyverrel nyargultam (Zrinyi II.147). Mintha menykü szörnyű szelletivel esztelenítette volna (142). A kire csapnak a mardozó tréfák, azokat mint a sebes meny-köveknek szelleti szörnyen a földhez verik (Fal: UE. 385). 2) [spiritus, anima; geist, seele]. Tördelmes zelletben es alazatofban zolgallone őneki: in spiritu constitui humiliato servientes illi (BécsiC. 27). Ő scent zelletben keresztel meg tőfőket es tűzben (MünchC. 113b). A nemzet, ki nem bírta ő zűnet es nem hit istenben, ő zellete (AporC. 34). Adot őneky az ilw isten cypdesw, furdalo lelket, zelletetb (Komj: SzPál. 85). 3) [spiritus, genius, daemon; geist]. Kiben gonosz szellet vagyon: spaticus Szikszai. Vala ő sinagogaiocban fertezetes zellető ember: homo in spiritu immundo (MünebC. 72). Gyettrethnek vala gonoz zelletőktwl: vexatos a spiritibus impuris (JordC. 721). Pal monda az zelletnek: Paranczokok teeneked vr Cristusnak neweben, meny ky belőle (764). Tyztwlatlan zelletőknek el yzeese (ÉrdyC. 61. 143). El fwtla ew tewle az gonoz zellet (337b). Az wen atya kethelkedny kezdé, ne talamta fewrtezetes lelek auagy pokol zellet wona (ÉrsC. 425b). Ördög weezen ő wele heet zelleteket ahokbakat nalamal (531). Zolgalhanak az gonoz fwrtelemtw szelleteknek (Komj: SzPál. 278). Izenkid eltörte az embert az fertelmes szellet (Sylv: UT. 150). Lovag vitézőket gyakran csúfoltátok, köztetők egymást kurta szelletnek hijátok (RMK. III.70). A szellet meg ragadgya őtet (Helt: UT. R5. Frank: HasznK. 84b). Az gonosz szellet Saranac het matkaint egy mas vtan meg őlte (Sib: VigK. Ax).

Szelletés: pythoneus JordC. 107. [besessen]. Vala meel azzonyallath gonoz zelletes leend, halahnak balalawal halyon (JordC. 107). Mykoron korok, beteghek es zelletesek ew hozya

hozottathnak vala, mynd ottan meg vygaznak vala (ÉrdyC. 283).

Szellő: aura, ventulus, flamen, spiramen MA. [windhauch, luftchen]. A folyó-víz szép halakkal táplállya közel-lakosit, hűvösen leügedező szellőkkel ülttja az embereket . . . A szent lélek a Babilon égő tüzében a három szent ifiakat harmatos szellők fuvalásával öltalmazta (Pázm: Préd. 702). Az fulladozó igen kajja, szivallya az eget, az szellőt (MA: Scult. 81). Sebes szellőddel fúj (Land: ÚjSegits. II.232b). Az orra likjain langos szellők mennek, szíja tájtéket vér mint vízi istennek (Zrínyi I.32). Fölült már Zríny, ál az sorog előtt, sisakján szép struzztoll vér haragos szellőt (64). Ha az gyöngye szellők ágak között fújnak, az ő bánati is nyugbatatlankodnak (II.23). Ha stak közep szerű szél mozgattya a levegő eget szellőnek nevezetetik (A-Csere: Enc. 136). Mikor szellő módra könnyű lovam fordult (PhilFl. 12). Aggaszt szegre egy darabig a esetét gondokat, magad pedig térsz szellőre, friss égre (Fal: NE. 26). Oly fertelmes könnyen öltözik, hogy a szellő is, a szem is megjárhasa a ritka gyöcsöket (Fal: NU. 267). A gyenge kedves szellők a virágos táblákat járják (Fal: UE. 400).

Szellőcske: ∞ Elő jó az barlangból és meg akarja halni, mit mondgyon ő nékie az az szerelmes szellőcske (MA: Scult. 640). A sűrű lélekűves fiú szellőcskét indított, ohból derék szél támadott (Fal: TÉ. 655).

Szellős: pneumatius MA. [luftig]. Űl vala egy igen szép dombon a szellős árnyékban (Zrínyi II.21).

Szellőst: [ventilo; liften]. Nyárban mindeniknek kezében egy szellőstöt legyező draca tollakból vagy aranyazot papirosból csinált (SzCsomb: Utleir. 231).

Szellőz: 1) auram capto, perflo MA. nach der luft schnappen PPB. 2) [ventilo; liften]. A fák nyárban, mikor a sűrű verőfénynek sügári az egész tagokat el-tikkasztják, az ő szellőz árnyékokkal azokat meg élesztik (Lipp: PKert. III.2). Téli gőztől fejét szellőzé jártában (Orczy: KöltSz. 167).

még-szellőz: [ventilo, perflo; durchwehen]. Az szíveket megfuvallya és szellőzi (MA: Tan. 49). Az lüves szellőcske megfuvallya, megszellőzi az el badgyatt szívét (MA: Scult. 639).

Szellőz-ik: [ventilor; dem winde ausgesetzt sein]. Hogy ha ebédeltél, kicsit szellőzzél ott kin az lüvesben (Félv: SchSal. 4). [Árnyékokban] szállást lalnek az égi madarak, szellőznek minden állatok (Bíró: Préd. 42). A hóhér fojtó gombot kötött nyakára, akasztó-fán szellőzik (SzD: MVir. 320).

Szellőztet: ventilo, perflo MA. [lüften]. Szellőztető gyenge ruhában vala a szűz és hajdanon (Fal: TÉ. 633. SzD: MVir. 200). A hóhér fel-kapta és az Amán ablakára aggatta szellőztetni (Fal: NE. 41. SzD: MVir. 321).

2. SZÉL (szélvel Sylv: UT. II.113. RMNy. II.67): 1) extrema, margo C. ora MA. rand PPB. Hajó széli, pártázattja: acrostolium PPB. Földnek zele enim es ő neki ő tellessege (DöbrC. 107). Az hwmernalnak keth zelen (in summitate) onykhyn kőwekőn megh nyomyaak Yzraelnek tyzen keth ifya neweeth (JordC. 64). Egy nagy kowón az dwia zeelen el-tőreok foyeet (ÉrdyC. 545). E féle igiket kőnül a zelen meg magyarasztuc (Helt: Bibl. I.e3). Illető a szellyét: tetigit loculum (Helt: UT. Q4). Egh nagh arany zelew fedel, kynek az wege kettewt, slogos gyengős, az zele es (RMNy. II.35). Hagiók egy chezet, az zilo araniós (67). Az tézsza fazéknak az szélét megkenjed tiszta vízzel (Radv: Szak. 41. 226). Fén űl az ágy szélén (Tof: Zsolt. 590). Mezejénec szélében: in extrema parte agri sui (MA: Bibl. I.119). Széle akárminek, de kivált képpen az papirosnak (Com: Vest. 135). Az víznek az szélben János deák állitá be az maga lovát (Monfrók VIII.372). Erdő szélén farkas kullog,

hútra feni fogát (Fal: Vers. 888). 2) continuum C. [finis; gegen, grenze]. Lateek neg' augyalokat tartvhan ez vylaglnak neeg' zeleeeth (JordC. 896). Az thelek melleth wallok thyezen negy hold földeth, az horgas zelebe egy holdoth (RMNy. II.185). Egyic közölüne menne a szénarénec az egyik szélére, a másic a másicra (Helt: Mes. 298). Hatvan útszán kívül a Tötőz-szélben a kertek között (Bartha: Krón. 29). Ha arról a szélről ellenségink zörgölődni akarának, miattok reánk nem jöhetnek (Monfrók VIII.138). Inkább hiszem, Lengyelország szélén fog folgyünni; szürnyű félelmet fog ez okozni a széleken (Beres: Lev. 75). 3) [latitudo; breite]. Vr földnec zelet (orbem terrae) egészensegbe itili (DöbrC. 24). Hartya, kynece zele legyen of zeles (NagyszC. 69b). Meg merek ötet a keresztfahoz mint hozzat smind zelet (WeszprC. 102). Palasttyanak eegyky zelet az zegbeemnek adna (ÉrdyC. 624). Sípok, dobok trombiták barsagnak vala, szélét hoszját az nagy badnak nem látják vala (RMK. III.103). A melly palastot Pázmánnak szabtal, annak mind szélit s mind hoszját telliességgel tömen magadhoz aranióztad völt (Bal: CsIsk. 112). Galles gyöcs két szélbe, örög csipke kerül (Radv: Csál. II.270). 4) iustitia; bráme PPB. Az széli az szürnek szöttül két sing, kallattól penig egy sing (TörtT. XXII. 252).

[Szólások]. Egy szélibe szedvi, a pedig jó takácshoz nem illik, mert mind nyüsti mind bordája különb a kettőnek (Pós: Igazs. II.364b. 411). Az erdőket szélben vévén iszonyu kiáltással űzik, kergetik vala a vadakat (Szal: Krón. 225). Az ellenség az országban szélit vévén, valahol eljömne, mindent porrá teszen vala (613).

ajtó-szél: [antae; thürpfosten]. Az ajtó szélelinec, oldalainae ajtó ragasztói léznez: antarum postes erunt (Com: Jan. 106).

dolmány-széle: *lacinia togae PPB.

határ-szél: continuum C. MAL. [grenze]. Az tartzálazi batár szellyben (KöltTört. 411). Találjuk az határszélben őket (TörtT. XIII.99).

könyv-széle: *margo libri PPB.

ország-széle: *extremum regionis PPB.

papiros-széle: margo Com: Jan. 157. [rand]. A papiros széltő iratott jegyzésekel az elmét könnyebbíteni senki nem tiltja (Com: Jan. 157).

posztó-szél: [latitudo panni; tuchbreite]. Azt a két csattot csináltad meg olyan szélesen, mint annak a posztó-szélnek a szélessége, a kit adtam (TörtT. III.156).

selyem-szél: limbus, iustitia Com: Jan. 101. [bráme]. A fő ékességeg: prémec porsományoc avagy selyem szélec, sinőroc (Com: Jan. 101).

tábor-széle: [extrema pars castrorum; lagergrenze]. Tar-chunk tábor szélén vigyázo istrását (Zrínyi: ASyr. 150).

tongör-szél: [litus; meeresufer]. Lataak az egyiptombelyeket halwan az tenger zeelen (JordC. 40). Lata az gyermekot az tengernek zelen az apro kowekel yaczodwan (ÉrsC. 438b. CsomaC. 50b). Nagy sok hegyek alját befogták vala, mert az tenger szélét állották vala (RMK. IV.94). Az tenger szélire szála (Kár: Bibl. I.489. 491b).

zsinórozat-széle: limbus PPB.

Szélbeli: [confinis; benachbart]. Az lippaiak a szélbeli földükben beholdottanak (MonIME. VI.327).

Széled, szélhed, szélled tel szelledik Zrínyi. I.108. szellyed Beres: Lev. 191. szelredez Kem: Élet 72): palor MA. [dispergor; sich zerstreuen]. Rész szerint elfogatnak, némellyec elosztat-

án szálanganac, szélednee (Com: Jan. 151). Az sötétben úgy széllýedtek, hogy csak szakadozva, széllýedvo gyýíttek felém (Bercs: Lev. 191). Inkább verjék össze egymást ótt, mintsem széke, széllýedve menjenek által (537). Az had koplaljon, az nig gyózi, ha széllýed s vész, nem én vétkem, hanem az tiszté (682).

el-széled, el-széled: palor C. dispalor, dissipor, dilator MA. sich zerstreuen PPB. [zersprengt werden]. A teckenés béka földre esúny, mind el széledék és el veszze (Helt: Mes. 406b). Az iuhoc ide s-toua el széllhetek (Kár: Bibl. II.140). Minnyájan el-széllýedtünk és tétova bújdostunk, mint a pástor nélkülvadó szók (Pázm: Préd. 586). A pogányok közé el-széledhet való dőzség (GKat: Váts. II.db). Az hol choportokban török gyýílecezik, az Zrini kezétől gyorsan elszéledik (Zrinyi. 1108). Az ajdúságnak mégéddig semmi hírét nem hallom, jobbára mind elszéledett (Bercs: Lev. 525).

el-széledés: dispersus C.

[elszéledő]

elszéledőség: [dissolubilitas; ablőbarkeit]. Az elrepülőség tapasztalhatatlan részeknek a melegtől könnyen el széllýedőse (ACsere: Enc. 127).

ki-széled: dilator, extendor Kr. [sich ausbreiten]. A Kristus elesiájának ki kellett széledni minden nemzetségekre (Pázm²: Kal. 713). Uj segítséget adok két részbe, kik élő nyelven szolgáltnak a ki széledett nemzetnek (Land: UjSegis. Előb. 4b).

kiszéledés: [dilatio; ausbreitung]. Az ki szeledes az io karatban való beülködés (Fél: Bibl. II.58).

mög-széled: [dissipor; sich zerstreuen]. Megszelednek azok nyájak (KecsTört. II.229). Most már az had megszállýedt, mert János Diák messze esett előmben Hantzprugra (Bercs: Lev. 77).

Széledés: dilatio Kr. [das auseinandergeben]. A Luther s Calvinus hiti széledésében két dolgot kell tekintenünk (Pázm²: Kal. 139). Mire való az továbbvaló distractio egyébre, hanem épünknek fogyasztására, mert csak veszve is vészett már 200 z széllýedéssel (Bercs: Lev. 681).

Széledőz: [vapor, dissipor; herumirren, sich zerteilen]. Látra z fabulielik, hogy nyelvet nem tudva csak másodmagammal szélvedezek ott (Kem: Élet. 72). Minthogy úgy gyýütt szélt mint z siska az katona, széllýedezett csűrőknek s majoroknak, kik lhanva vadnak az völgyeken (Bercs: Lev. 190).

el-széledőz: dispergor, dispalor MA. [sich zerstreuen]. El széledneznek a nyaynak iuhai (Kár: Bibl. III.27. MA: Bibl. IV. 8).

Szélleg: [vapor; herumschlendern]. Mind egész esztendő ital tamadnac széllegő latroc, kie gyuytasokat akarnac 1582 (Galg. Fv2). Koborol és szélleg mint a kimi-tatár, hátán háza, ursolyában kenyere (Fal: NA 215).

Szélős (szelles Helt: Mes. 448). Com: Jan. 47): **I)** latus, apandus C. prolixus MA. breit, weitläufig PPB. Menyetek szelles velagban euntes in mundum universum (NémGl. 193). ala egy kew es zeles vala (EhrC. 130). Zeles a kapu es bő z vt, mől vízen a vezedelemre (MünchC. 25). Mynd ez zeles ylagon az ewangelyom predykaltatyk (AporC. 24). Igen sebes ala es zeles a folio viz (VirgC. 109). Zeles földnek ő feneki ő jeleninek: apparnerunt fundamenta orbis terrarum (DöbrC. 5). Zeles es yrtas az vt (JordC. 373). Eleybe kezde ióni egy mber, igen szelles galleros mente vagy on rayta (Helt: Mes. 48). Ha nagy széles ho esic hamar fel oluad (Cis. G4). Széles rtelemben vészi a széleség nevét (Pázm: LuthV. 310). Legtalmash gonosztévő az széles ég alatt (MA: Scult. 432b).

A kutból vizet vomak széles-körékkal (Com: Orb. 149). A keskeny homloc disznói, a szelles jó indulatu avagy minéműségfi (Com: Jan. 47). Mint vas-bánya fújo az ő széles mellye (Zrinyi: ASyr. 237). Nincsen oly okos, erkölcsös nemzetség széles e világon, mellyhez szó nem férne (Fal: UF. 367). **2)** marginus C.

[Szélesebbéd]

Szélesebbédként: [paulo latus; ein wenig breiter]. Néhol megszakasztás nélkül szélesebbédkén ki-terjedhetett a tracta (Nagyari: Orth. c5).

Szélesebben: [latus; breiter]. Arius és Mahomed hamarób és szélyesebben ki-terjesztették hamisságokat (Pázm: Kal. 676). Valamit egész egyéb írás szélyesebben befoglal (Illy: Préd. II. Előb. 1b).

Szélősécske: [paulum latus; ein wenig breit]. A szurok termő fanak levelei szélyesécskek (ACsere: Enc. 231b).

Szélősöd-ik: latesco MA. breit werden PPB.

el-szélősöd-ik: [dilator; sich ausbreiten]. Az en zayam nykwan vagy on te lozayatok o coryntombelyek es az en zywm el zelesödöt (ÉrdyC. 372).

ki-szélősödik: dilator MA. [sich ausbreiten]. Myt mondana zent Damancos atya, ha mastan nezneye az fratereknek ky zelesedet vagy meg nágyotot hazokat es cellayokat (DomC. 131). A mi szününk kiszélesedet: cor nostrum dilatatum est (Helt: UT. z2).

mög-szélősödik: latesco C. MA. breit werden PPB. Ila az vaj bé, végy tikmonyat egy kalámmal, tedd bele, az mennyi széles az serpenyő, annyéra megszélesedik (Radv: Szak. 287).

Szélösen: late, spatiose C. MA. weit PPB. Mynd ez wylagha mezze es zelesen ky therythe (PozsC. 28). A vörősbagymat hámozd meg, tiszta asztalon mesd meg szélesen (Radv: Szak. 40). Az vörősbagymát szélesen metéld reá (101). Három féle értelemben vétetik a tudósknál ez a szó: végezés, 1) szélesen, az okos teremtet állatok felől tött isteni végezésért (DEmb: GE. 29). Olly szélesen lővöldöz a tárgyra, hogy minden mosogatást befoglal (Kereszt: FelsK. 354).

Szélésít: dilato, prolato SI. [erweitern, ausbreiten]. A foglal mondás az, a melynek utolsó része több dolgokat foglal bé magában egynél valamely foglalós szócska által, a mely foglaló szócska itt gyýűjt vagy szélyesítő (ACsere: Búcs. 46).

el-szélésít: ∞ Ez chelekedetel zynek zeme meg tyztulatyk, elmeye embernek meg eleyesityk, értelme el zelesesityk (WeszprC. 129). El zelesesityk hew galleerokat es nagyoboytytyak lhw rwhaoknak peremyt (JordC. 126). El zelesesityk een wty-math een alattam: dilatati gressus meos subtus me (KulesC. 32). Zelesched el vram the yrgalmassagodat (84b). El szélesétette az pokol az ő torkát (Zvon: Post. 1.44).

ki-szélésít: dilato, produco C. [ausbreiten]. Mykoron en ky zeleseytendem az the batarydat, senky nem pathwarkodyk az the földednek (JordC. 75). Ki szélesítik pedig az ő be íratott tartaiokat (Fél: Bibl. 39). Két osztára az mondolási téstát vékonyan ki szélesítésed (Radv: Szak. 284). Ilyts lisztet az fura s nyomd azt az fát az kiszélesített pogácsára (287). A kovács a vasat ki-szélesíti, ki nyújtja (Com: Jan. 104).

ki-szélésítés: dilatio MA. ausbreitung, erweiterung PPB. Az én nyomorúságimban ki-szélesítettést szerzél énnékem (Szék-Zsolt. 3).

mög-szélésít: [dilato; erweitern]. Vr szélyeságet őbenne mégzéleseite, hóg mendénec zemey előt teccikula (BécsiC. 31). Zelesched meg te kopazlatodat (248). Ő filateriomokat megzéleseitik (MünchC. 56).

Szélesség: latitudo C. MA. breite PPB. Itaka ő kő fali hetven kőnkölene magasságban es szélességét hamik kőnkölene (BécsiC. 11). Eglkys hangyanak nyoma eoz feldnek zelesseghen (WinklC. 82). Nomorosagbol vrra kialtek es vr engem zillesig ben meg halgata (DöbrC. 51). Az eo zyvnyek zelessegere beovelen ki ette (DomC. 8b). Soksgaw sebydnek zelesge (PozsC. 10). Ada az isten Sálomonnac igen nagy értelmet és elménee szélességet (Kár: Bibl. I.306). Hámozd meg az csukát, az hámozatlan felére szabj annyi vásznat, mennyi az hosszúsága és szélessége (Radv: Szak. 110). Az naptámadat felől való szélesség: latitudo ejus, quae respicit ad orientem (MA: Bibl. I.73).

Szélességös: [extremus; äusserst]. Ez velagnac szélességös zegeletiből mindönket megkeserítőtem koserűségökekel (NagyszC. 61).

Szélességű: 1) [latissimus; weitest]. Ez parancolat ki igen szélesség te minden vidékiben möghirdettesec: in omne, quod latissimum est, provinciaram tuarum (BécsiC. 50). 2) [latitudinis; breit]. Ime egy tenérni szélességű fettet az en napimat (Sib: VigK. DXH).

Szélesül: [dilatator; sich erweitern]. Ky myath my mynd mennyorzagban iratthassunk es zelesülthnek awagy erősnök (ÉrsC. 180). The zent lytwed el terüllyen es ez lewen zelesüllyen (510b). Erdenlyem, hogy ky ew dycseseghekert es lytemnek zelesültyert kywól walokat kenzathok (512b).

el-szélesül: ∞ Elzelesüle: dilatatus NémGl. 146. El zeelőséwit az en zerethóm: dilatatus est dilectus meus (JordC. 274). A lelec fel emelkedhetic, ha testi erzenysegeknek myatta nem hágatatic el zelesülni (VitkC. 7).

elszélesülés: [dilatatio; ausbreitung]. Kereztyen bytnék el zelesoolese (DomC. 301).

ki-szélesül: [dilatator; sich erweitern]. It meg iria az profeta az Messias orszaganac io szerenezes allapatiat, mel nap tamadat-tol fogua nap essetic ki szelessültötöt (Szék: Zsolt. 183b).

[mög-szélesül]

mög-szélesülés: [dilatatio; verbreitung]. Mykoron jmad-sagot tenne az ev zerzetnek megzelesooleseert awagy meg-sokasulasert, zent Peter ad uala zent Damancos atyanknak egy istapot (DomC. 18).

Széleszt (el széleszt Mad: Evang. 858. el szélesztetés GKat: Titk. 97. széleszt C. MA.). dispergo MA. zerstreuen PPB. Mód nélkül szélyeztenem az hajdút magánossan nem lehet (Béres: Lev. 476). Pásztor az ő nyáját már maga szélyesztí, ártatlan csordáját szánt szándékkal vesztí (Fal: Vers. 912). Szélesztük, a kire emelünk kezöket (Könyi: HlRom. 3). Ide jön prókátor baját széleszteti (Orczy: KültSz. 204).

el-széleszt: 1) dissipio, dispergo C. MA. zerstreuen PPB. El széleszte azokaert az wr oman ökott mind a széles földre (Helt: Bibl. I.E2. Aa1). Meg lassatoc, hogy testi gondolkodas ebben meg ne iaczottasson, az beleket meg sokasitum es az szélessegeket el szélyeztetu (Zvon: Osiand. 41). Az álgyu-öntő vagy öntető tsak azt kérte véle, hogy az isten az által a lövő szerszám által szélyesze-el az ő ellenségét (GKat: Titk. 450). Szemerénél őt megveré, hajdúit es szélyeszté (Thaly: Adal. II. 338). Az irígységnek minden felhője elszélyesztetett (Hly: Préd. II.79). 2) inconcilio C. (verfeinden). El-szélyeszttem, öszve-háborítom: inconcilio PPB.

elszélesztés: dissipatio C. dispalatio MA. zerstreung PPB. Az isten a nyelveknek meg ögyolyittetések és az éppítőke-nek el szélyesztetések által jelenté magát itt alatt a földön lenni (GKat: Titk. 97).

elszéleszthető: dissipabilis C. MA.

ki-széleszt: prolato, dispalo MA. austreiben PPB.

mög-szélyeszt: [dispergo; zersprengen]. Habár meg-szélyeszszem is az Austria szélét őrző hadat, nem vagyok bizonyos benne, hogy ismét valami ne csoportozzék (Béres: Lev. 96). Ha most megszélyeszteti tanátnak az hadat, az jövő is eloszlaná útjából (301).

[Szélheszt]

el-szélheszt: [dispergo; zersprengen]. Meg-váltó és sz-szólo-is, azért ki kételkednék ő benne; mi pásztorunk s az ő juhait el-szélhesztené-e (Mad: Evang. 858).

2. [Szélhet]

el-szélhet: dissipio, dispalo, disgrego MA. zerstreuen PPB. El szélhetlec titeket: dispergam vos (Kár: Bibl. I.428). Mint az útnán való sárt megtapodtam őket és elszeliettem őket: disperdi eos (MA: Bibl. I.300).

[Szélire]

szélire-hosszára: [per longum et latum; weit und breit]. Szélire hosszúra mely hertelen növe (Matkó: BCsák. 7).

Szélyyel (zelel ErdyC. 510b. szélel Helt: Krón.² 22. szílel Sylv: UT. II.118): 1) passim, fusim, palatim, diffuse C. sparsim MA. zerstreut PPB. Az zeep mezőn zeellel az föld nagy eekős seeggel ffeel őtötötöt (ErdyC. 510b). Ki miatt kiszélytetene a toronnac vegezese előtt szellel el oszlani (Szék: Krón. 8). Az pogánoknak tartományban szílel lakoznak vala (Sylv: UT. II. 118). Ezek szélyel az alfölden lappagtak, udvarlani királynak nem akartak (Tin. 335). Mellyekkhöz soe faluc vadnac ot mind szélel (Helt: Krón. 3). Vndoc paraznasag mind szélel el aradi (Born: Ének. 348b). Midőn az romabeli fejedelemség erejébe völt és e világon szélyyel oralkodot (Tel: Evang. II.977). Tábor környül mind szélyel őrizénee, mert ellenségektől igen félnée (Gosárv: MagyB. Díj). Az protestaloc ezt szorgalmazae szélel irasokban, hogy mi ezac az háit által igazulune meg (Zvon: Osiand. 37). Az levitac az izraelitac között szélel szerint szeret laktak az orszigban (MA: Bibl. I.175). Az útközben szélel futo (Mad: Evang. 217). Szélyyel bujdosó játékos vándoroe (Com: Jan. 209). Másutt forgott, szélyyel bogározott, túrje kárát (Hall: HlHist. II.306). Széjyel imitt-amott bujdosotok (Thaly: VÉ. I.102b). 2) vulgo MA. [gewöhnlich]. Imadyatok istent mind zellel, hq mutassa meg nekőnk, miképpen ez binesek lelke megen ki a testből (BođC. 28). Az isten szélyyel az irásban hosszu életet igér (MA: Scult. 16). Ezt hirdeti Dávid szélel a solárokból (Pós: Igazs. II.19).

szélyyel-szélyyel: [ubique; überall]. Mostis ezac nem minden szem pillantasba szellel szellel soc ezer változóc vadnac (Born: Préd. 548).

szérto-szélyyel: ∞ Hetven tanétványát bocsátta vala k szeret szellel (Zvon: Post. H.334). Szeret szellel ez világon (Toln: Vigaszt. 43). Ezeket elítála ám szeret szellel könyveiben (Czegl: Japh. 48). Sok név-nélkül-váló nép kard miatt hul-el két vitél kéz miatt mezőn szeret szellel (Zrinyi: I.161). Zrini az várból k megyen nagy bátor szível, előtte türökök futnak szeret szellel (II.87). Meg-volt e természet ellen való dolog szeret-szélyye Magyarországon (Szatm: Cent. 61). Szent Pál levelei meg mutatják, hogy miénk völt ő és Bulgáriában szeret szélyye az ő vigyázása alatt levő ecclesiák (Szatm: Dom. II.5b. 14). Az istentelenek és hypokriták az irásban szeret szélyyel orosz lúoknak nevezetnek (Misk: VKert. 64). Az hajdúság szeret szélyyel ment az hegységnek (Béres: Lev. 525). Esze Tamás reáfelelt, hogy nem bocsátja ököt szeret-szélyyel (545).

Szélyyelváló: [diffusus, sparsus; ausgedehnt]. Az keres kedőnece és szélel való fáradságnac gyakorlatossága (Helt

ritm. G8). Fiókat tanczolasra, szellel való kuritolásra szok-
tatiak (DecsiG: Préd. 52).

[Széllýül]

ki-széllýül: [divulgor; kundgemein worden]. Ennek hyre
y zellywle: rumor ejus processit (JordC. 456).

Szélső: extremus, marginalis Sl. [üusserst]. Egy mély és
oszu völgy fekszik tábor mellett, csak nem az vár éri egyiky
zélső végét (Zrinyi I.50). A szélső végére nem tekint a vesze-
lemnek (Fal: TE. 634). A szélső mellettem panarancsot
vett, oly eleven s friss volt mint ágon az evet (Gvad: FNót.
07).

Szélť (széť Gvad. Orsz. 75.): passim Kr. [weit und breit].
Óképen derék nyárban másfél-százan-is a nagy halas-tókon szélť
prognak (Misk: VKert.344). Széltmegy az had (Bercs: Lev. 620).
z csalóközi német, csak széltpraedál s éget, nihelt puskáznak,
zéltmegy (685). Mint juli nyárj farkastól ha széť kergettetik
mindenfelé mégyen, a merre telketik (Gvad: Orsz. 75).

Szerte-szélť: [passim, disperse; weit und breit]. Szerte szét
olyának (Gvad: Lev. 135).

Szélťében: 1) collateraliter MA. seitwürtig PPB. Fejér
ékony patyolat vagon fejében, két choport kóchak-tól alá ál
zélťében (Zrinyi I.33). **2)** [in latitudine; der breite nach].
zakaszszatoc huszonöt ezer sing földet hosszabán és tíz ezert
zélťében (Kár: Bibl. II.151). **3)** [sparsim, diffuse; zerstreut,
ungedebnt]. Éjeli varjuk így járnak szélťében (Zrinyi II.86b.
33). Minden tartozkodás nélkül, szélťébe fajtalanoknak (Tus:
pol. 9). Azok bizony elterjedtek az falukra szélťiben (Bercs:
ev. 280). Ambár béállott az Vág, de ugyan szélťiben nem
behet az had (290). Visszalopódjék az fiódt had az Vágon
men való falukra, mert innen ugyancsak szélťiben nem gyihet
(47).

Szélťelen: [margine carens; ohne rand]. Merth a keresztfa
tlen vala, azért egyky labath masyk alá teweek ees őzue
emenyőn zeghezek (WinkIC. 207).

Szélťől: [eminus; in der weite]. Így tetzik, tábort látok
mot szélťől (Zrinyi I.137).

Szélűen: [late; breit]. Chynaltatot vala maganak keet vyne
elev avagy három barom vyne zeleven auag negy vyne ze-
len a dyznonak bevreiben egy evuet (MargL. 86).

SZELE: [?]. A nagy zele bak soce Pázmány Péter vramtol
em ferhet el, magha bizony ő velle fertalyos az nem volna
al: Epin. 2).

SZELEMEN: trabs, transtra, tignum MA. [balken]. Myt
eezed az zalkat te atyadffyaunk zemeben, hoğ az zelement
e zemedben meg erzed [igy] (JordC. 372). Hagyad, hogy ky
onyam az zalkat az te zemedből, teemagad nem erzed az
element the zemedben. Képpwtalo, vesd ky elezer az zelement
a zemedből (541). Kezezt az zelemenhez kewtelwel kewty vala
ÉrsC. 539). Ki gerenda, ki szelemen, ki ozlop (Mel: SzJán.
80). A léczek ragokon, szelemeneken feksűznek (Com: Orb.
35). A szarufákon, ollókon, ragokon, szelemeneken és lécz-
zen a téglác vannak (Com: Jan. 107). Falai meg-rendűltek,
inden szelemenyi és gerendái őszveverűdtek (JesTitk. 15).
ettünk az schola mestőr házának egy szelemen ágast (MonTME.
156). Maga szemébe nem érez szelement (Gvad: Időt. 206).

SZELENCE (zelőnce WeszprC. 11. Helt: UT. G7.): pixis,
necula MA. [dose, bűchse]. Szelenze, puska: pyxis PPBl. Nem
lik nekűnk, hogb ezt az zelenchebe tegyűk, merth verek
italma (WinkIC. 179). Kenet, ki vagon alabastrom zelenchebe
NagyszC. 166). Venen egi zelőnce dragulatos kenetűt, feiere
tte (WeszprC. 11). Ky vona az zelencheet, kyben vala Cristus-

nak zent teste (DomC. 302). Az zelencheet nytta, kyben az
zentsseeg tartatlyk vala (ÉrdyC. 91). Az zsebből egy szelőnczét
ott kivonya, áfián nevű maszlag kyben vala (RMK. III.255).
Arany zelencheeket eltékozlanak, arany koronákat mind fel-
rakának (V.30). Az orvos zelenzűiet akar mint forgassa, semmit
nem használ (Vás: CanCat. 268). Az patikárosc jó izű lágý
orvosságokat, liktáriomokat, nyálasztós édes falatokat zelenche-
ben eltesznek és megtartanak (Com: Jan. 175). A kegyelmekne
tartására nincs jobb zelenche a maga felől való józan értelem-
nél (Megy: 6Jaj III.34). Szelencheeket és orvossággal teli edényeket
tartván kezekben (Hall: HHist. II.338b). Estem itt szoros-zelen-
chébe (Gvad: Időt. 6).

[Szólások]. Vgy kell agebne, se mired, sem szelencheed,
azért vgyan barbéllya tőtted magadat (Helt: Mes. 296). Oly or-
vost keresnek, az kinek sem ihere sem szelencheje nincsen (Marg:
Imáds. 20). Sem ira, sem szelencheje nem lévén (Sall: Vár. Előb.
2). Sem irok, sem szelenchejek, s doctorokká tészik magokat
(Megy: 6Jaj. II.39). Akar disputallyon, akar valamit írjon, az ő
néki mind ire, mind szeleutzeje (Pós: Választ. 307). Ha sem
ired, sem szelencheéd, nem kell vala magadat doctorrá tenned
(Matkó: BCsák. 184). Vah ageb, se irod se szelencheéd, s még
is orvos doctorrá tőtted magadat (Kereszt: FelsK. Előb. 2).
Nincs a dologhoz se irod, se pedig szelencheéd (Csúzi: Síp. 431).
Ha nincs ired és szelencheéd, miért tészed magad borbéllya
(Kisv: Adag. 101).

fűstölő-szelence: [tribulum; räucherpfanne]. Szigonyokra,
czészékre és fűstölő szelenchekre tiszta aranyat ada(MA: Bibl.
I.383).

írös-szelence: lenticula PPBl.

olajtartó-szelence: [lecythis; ühlfäschen]. A fa olaj az
olaj fäkből sajtolatik és meg-tisztittatván az olajtartó szelen-
chékben tétetic (Com: Jan. 72).

patikabéli-szelence: [narthecium; arzneibűchse]. A nevek
olylanok mint imez patikabéli szelenchekre raggattatott schedu-
lák (GKat: Váts. I.213).

témjénöző-szelence: [tribulum; räucherpfanne]. Fel-
mene az jo illatoknak fűsti az isten eleibe az temyenező sze-
lentekből (MNyl: Irt. 373).

útmutató-szelence: [magnetica pyxis; magnetbűchse].
A tengeren járó hajósoknak útmutató mágnes-kői szelenchejek
vagon (DEmb: GE. 169).

1. SZÉLÍD (zeled EhrC. 150. NagyszC. 92. KulcsC. 76. szeléd
Decsi: Adag. 214. Kisv: Adag. 261. Fal: NE. 61. szelégý Zvon:
PázmP. 1. Zrinyi: ASyr. 15. zelig TelC. 380. szeligy Helt: Krón.
187. Mel: Herb. 49. Güres: Máty. 73. sziléd Mad: Evang. 16.
szilid Fél: Tan. 318. Kulcs: Evang. 10. Bal: CsIsk. 352. zyligý
ÉrdyC. 244. zyligý ÉrsC. 197b. sziligy Decsi: Sall. 28. Csákt: Assz.
16. zirigseg [?] TihC. 239. zeuledseg EhrC. 146): mansuetus,
mitis, cicur C. MA. [zalm, sanft, mild]. Az farkas el megyen-
ula zent Ferencznek vtanna mykeppen zeled baran (EhrC.
150. VirgC. 56). Míkeppen ez zeled barant ez keges istenne
eggetlen eg fyat ez zerrel gőttrötűk (NagyszC. 92). Haragus
vala es zylig leen (ÉrdyC. 374). Tanwilyatok en tewlem, mert
zylig vagyok en es keges zyű (390b). Legyethek eedessek,
legyethek merteghiles es zyligy (ÉrsC. 197b). Az zerzetes
legén zelig, ne vizhauno (TelC. 380). Az földet nem czac
sziligy és vad oktan állatokkal ékesitűtte (Mel: Herb. Aij).
Terem az hegyeken, olyan mint a szeligy kemény, terem er-
dőkön is (Mel: Herb. 49b). Az vad faban szilid oltatik (Fél:
Tan. 318). Az vadfabannis olthatnak szeled fa ágatt, nem bogý
az tulajdon szeleg faban ismeg szeleg ágatt nem olthatnanak
(Frank: HasznK. 79b). Szeléd őltot fák: arbores sativae (Com:
Jan. 21). Az nagy vad fát szeliddé változtatni (Radv: Csal. III.

51). A vad körtvélt a szelédüél nagyobbra becsüli (Kisv: Adag. 261). Szeléd és vad protestansok is vannak köztünk, gondal várom tudni, hogy kikkel tartasz (Fal: NE. 61). A tavasz fel ölteteti a földet szeléd gyeppele és virágokkal (Fal: BE. 587).

2. [SZELÍD, SZELŐD]

még-szelíd, még-szelőd: [mansvesio; zahm werden]. Őc is megszeliődüene és a régi ostobaságból kitornéne (Helt: Krón. Előb. II). Látom sölýmomat unár megszeliődni (Thaly: VÉ. II.45).

Szelíded-ik: [domor; zahm werden]. A mi testünk is búval szelídedik (Rim: Ének. 320).

Szelídet: [mansvelacio; zähmen]. A lovas a lovat avagy pírösögtással szelídeti, avagy sarkantyúkkal izgattyá (Com: Jan. 86). A kegyetlenség, mellyene édesgettetni, szelédgettetni, onyhétetni kellene (199).

Szelídít: domito C. domo, cieuro, mansvefacio MA. mitifico PPBL. [zähmen]. Szelídítő: domitor; sziligyítók: mansvetorii; szelédítő azzony: domitrix C. A putvaria egymáshoz sziligyíti a haborisz szorzókat (Félv: Dícs. 27). Az eczete olajt egyeltünk, hogy annak keménységét szelídítse (Illy: Préd. 1.317).

még-szelídít: mansvefacio, cieuro, mitifico, domo, edomo, perdomo, praedomo C. [bezähmen]. Még-szelídítjük a barmokat, úgy járunk rajtuk: effcimus domitu nostro quadrupedum ventiones PPBL. Ha a phariseusoe zablát szenvedhetene, te is az eretnekekkel vetekeduen íket meg szelédetheted (Mon: Apol. 265). Az Christus ecclesiájának ígirtetett, hogy az pogány nemzetségeket megszeliődi és menyjei emberekké teszi (Pázm: Kal. 622). Lám az vad korechent megszeliőgíthetni (Zrinyi: ASyr. 8).

mégszelídíthetetlen: indomabilis C. [unbezähmbar]. Az orószlán egy kiváltképenvaló igen kegyetlen és meg-szelédíthetetlen állat (Misk: VKert. 48).

Szelídítés: domitura C. domatus, domatio MA. [zähmung].

Szelídítetlen: intractatus C. [ungezähmt].

Szelídítget: [mansvefacio; zähmen]. Jesus szelédítgeti édesgetésivel a bűnösnek fene szívét (Megy: 6Jaj. II.42).

Szelídíthetetlen: indomitus, indomabilis MA. [unbezähmbar]. A második akadály az elmének rendetlen indulattya avagy a szelídíthetetlen meg-íudulás (Teleki: FLÉl. 2b). Szelégíthetetlen sebes kesellyő-sas (Zrinyi: ASyr. 15).

Szelídség: mansvetudo C. MA. [zähmheit, milde, sanftmut]. Az farkasról, ky bodog Ferencznek myatta fordola nagy zewledsege (ElhrC. 146). Fogadlyad, hogi az zilytseget, kit en elvtem fel fogadal, hogi azt erőseu meg tartod (VirgC. 57). Megtere az elebhy zewledsege es tellyes okossaga (MargL. 167). Oh, mel nag zewledsegele engeduala (VitkC. 89). Az orozlan nagy zilygseggel meg marada velők (ÉrdyC. 561b). Nery nekem lölky szelidségthi (TheurC. 166). Uram emleczöl meg Dautról es mind az ő zirigsegről (TihC. 239b). Fel appiczetek szelidsagnek lelkeul (Fél: Tan. 323). Itt merneie valaki szilgiseget es igrulmassigot emlogetni (Deesi: Sall. 42). Oktassatoe szelidsegnek lelkeul (Tel: Fel. 7) Nem ezeket kívánom, hogy tanulmányok: hanem az egy-ügyű szelidséget (Pázm: Préd. 51).

Szelídségös: mansvetus, mitis, benignus MA. [sanft, mild]. Idwőzöly zelyczögös vram Jesus Kristus (CzechC. 17). Az te kyalvöl el yewt teeneked zilygsszeghes: rex tuus venit tibi mansvetus (ÉrdyC. 103b). Moyses peniglen szelídséges embernek nevezeték (Tel: Evang. II.189). Az ur Christus merő szelídséges nyájasság (MA: Scult. 933. 713). Szelídséges bárány Illy: Préd. I.2).

Szelídül: mitesco, mansvesco, mansvetio MA. [zahm, sa werden]. A király nem gondola vele, hogy a kősség vgy veszala a nemeseket, mondván: Had, had, had szeligyűllyenek kőuély nemes wraim (Helt: Krón. 205). Vad és zilaj lelke szelídülni, meg-alázodni kezd (Megy: 6Jaj. II.39). A ki a töké tességnek tetején meg tudott állapodni, sok hozzája szelídü sziveket fog tapasztalni (Fal: UE. 365). A rozsak rozsakl csapják magokat, a jók jókboz szelídülnék (369).

égybe-szelídül: [familiaritatem contrahio; sich befreundet]. Megböcsüssa, hogy most semmit nem küldhettem Kdnek, me hogy asszony ő Kegyelme csak tennap iuta; örömetest kecs szerint leane es, hogy egybe szelídülnék (Nád: Lev. 80).

még-szelídül: mansvesco, mansvetio, mitesco C. [zahm, saft werden]. A vásott természet a tudomány által megszeli: vitiosa natura *eomprimittur doctrina; még a vadall munkával meg-szelídülnék: *mansvescunt tractatu ferae PPBL. Ha fene vadakkal fenyegeth, Xpusnak neweet halwan n zilygyewlnok (ÉrdyC. 216b). Kezdenék a magyaroc lassan k san meg szelídülni (Helt: Krón. 26b). Ezek meg oem gondolly hogy az vad állatis meg szilgyül (Cis. A2). Nehéz bir emberne az kőuer testel, meg kel azert ő neki abrakát voni, hogy meg szelédűllyön (Tel: Evang. 1.365). A róka soha nem szelédül (Com: Jan. 47). Ugy meg szeligyűltek mint ő előt vad tyuk (Zrinyi: ASyr. 238). Az eléfántok akármint fogtassanak-is meg, igen könnyen meg szelídülnék (Misk: VKert. 25).

Szelídülés: mansvetudo; sanftmut, milde. Édesseget lálnék előb epében, hogy neui szelégűlést az te vad szűvedl (Zrinyi: ASyr. 16).

Szelídülget: [mansvetio, mitesco; zahm werden]. Szelídügetni, lágyludgni kezd szíved az isten dajkálkodása alatt (Megy: 6Jaj. II.44).

Szelídülhetetlen: [indomitus; unbezähmbar]. Az aszszes szelídülhetetlen és mértéketlen, ha bőltsességgel és szép tudományokkal nem ékesíttetik (Pázm: Préd. 1128).

SZELINDEK (szeléndek PP. Zrinyi: ASyr. 249. szelene Fal: NA. 4. szilindek TörtT. III.249): canis sagax, canis Augustinus MA. canis sanguinarius Anglorum Nom. 133. [dogge, hlenbeisser]. De jai, nagy szelendek oroszokdik után (Zrinyi: ASyr. 249). Vér szopó szelendek, világuk tolvaja, telhetetlen ségednek el jüt őrája (Zrinyi II.94). Itt édes bátyám ur nyolcz öreg szelindek, kölyök négy vagyon (RákGy: Lev. 40). Két-két szelindek van minden nymphánál (Gyöngy: Cup. 3). Hogy egy szeléndek akad ott szememben, azon meg-vidül háborult szívemben (GyöngyD: Cup. 589). Szelindek formára le ezüst polárok (MonIrók VIII.45). Szelindekre való bársony rézkarikás örv (XXIV. 184). Ezek után vitték 8 szilindek vizslátot (TörtT. III.249). Pokol fenekéről származott best megdőlődt szeléndek, vérszopó hárpia (Thaly: VÉ. II.257). Pádassan folyt nyálok s az angliai imilyen s amolyan szelendekről, agár, visla, kopó, s több afféle fityesző tatskókrul (Fal: NA. 4).

SZÉM (zem Pesti: NTest. 85. zöm JordC. 380. 792. szem Helt: Krón. 32. zum IIb.): 1) oculus C. MA. auge PPBL. Szem előt forog: obversor C. Latiatue feleym zuhtuchel mie von meuc IIb. Menbe felemelet kezekuel es zomekuel ygeket (ElhrC. 4b. 67. 122). Kezerytek ötet, hogi venne oruosigot a meunek (VirgC. 36b). Legottan az gyernek zomei megvut kozle ov daykayanak emloyt zopny (MargL. 192). Te testedn zewethnöke mondatyk te zemed (JordC. 371). Bestyeek, ky nek faarkokou sok zömők valanak (SündC. 38). Ki ő nek vala szemekou világa és ő vénségének tápláló estáipja (RM II.330). Mikorou megvallották volna az ő támadássokat, so

koknac kitollatá szömeket (Helt: Krón. 33). Zemekkel lattak, hogh az Dwnan menten megyen fel az török (LevT. I.245). Hályag fogá be az én szememet (Kár: Bibl. I.479). Tartóztatván valának az ő szemek, hogy megue osmerneiek ötet (Tel: Evang. II.48). Menyőörgéskor szömodet be tapuzd és füleidet, mert meg vakít (Cis. II.3). Bodogok a zömők, melyek lattiak 1583 (KBártfa. Bif). Mint az két szömet vgy szereto: plus oculis suis (Decsi: Adag. 238). Szebb iffiat soha az nap szeme világon nem láthat (Zrínyi: ASyr. 98). Az ő kárbunkulus módra tsilagzó szemeivel meg-látja (Misk: VKert. 165). **2)** granum MA. gemma C. MA. [korn, knespel]. Megh sokasíthom az the magodat mikpen az tengőrnék főuen zómith (TihC. 163). Ez fínac magua hús szöm nádmézzel viz korságot gyógyít (Mel: Herb. 20b). Ha harmintzat meg törsz a szemében és meg iszod borban (83). Az egy czeresnye szembe harom külön valoc vadnac, mind az harmit egy czeresnie szembe mondygue (Born: Préd. 382). A veteményes magok a tokjokban magot, szemet neuelnék (Com: Jan. 26. 165). Az abrak pedig ugyan szemül legyen meg (MouTME. II.69). Buza, zab, árpa se szemül se szalmájában kezem alatt semmi sincs (RákF: Lev. I.258). **3)** [annulus; ring]. Arany lantc, egyik forgacz zömre wagon, 32 zöm benne (RMNy. II.220). Ugy függ tőlem miot szemről az arany lantzon a szem (SzD: MVir. 171). **4)** [punctum; auge]. Az két s három szöm egy jó tanács néked, még ez őszel felségedet haza vigyed (FortSzer. N3). Az hat s öt szöm oeked prophétállya, hogy héában törőd feiedet raita (FortSzer. K2).

[Szólások]. Kinek a szeme sem áll jól: *consceleratus vultus PPBl. Egy gonoz ember meg wrótta az zent egyházat es annak okaert istennek chapasa zerent ky apattanak zemey (ÉrdyC. 638b). Fecske-ganéjjal ki-apadott szem (SzD: MVir. 388). Vérbe borul a szeme (SzD: MVir. 387). Jót érzek, igen eziklandik az iob szödmóm (Decsi: Adag. 111). B-ésnek a szemei: lumina *cadunt PPBl. Meg rekedenek en nyeym, meg fogyatkozozanak en zemeym (KulesC. 161). Szemeink folyhatnak köny hullatásokkal (Thaly: Adal. II.55). Vérben forognak szemei (Czegl: Japh. 247). Szeme, szája járása, bővséges ajánlása teljes udvariság és biztató reménység (Fal: NA. 243). Olly fertelmes könnyen öltözik, hogy a szellő is, a szem is megjárhassa a ritka gyolcsokat (Fal: NU. 267). Ezen is sok szem kap ám: versatilis Artemon (Kisv: Adag. 527). Helyén költ a szeme: okos, vigyázó, szemes (SzD: MVir. 387). Nem ott költ a szeme, hogy ezt véghez vigye (386). Másokoak szemek láttokra soba sárlhudni nem szoktak (Misk: VKert. 39). Az ő szeme el lépi az eget és földet (Fal: BE. 569). A ki fenn ül, még azoknak is rabja, kik udvarolják, minden fül, szem lesi, ha vét, messze látszik, messze hallik (Fal: SzE. 538). Azon vannak, hogy boszszút állyanak fenyegetődző nyelvekkel, felénnéző szemekkel (Hall: Paizs. 264). Nyiljék szemed, mikor az idő és alkalmatosság megkivánja (Fal: UE. 482). Már talám felnyílik az szemek ezen szerencse után és sopronyezni fognak (Bercs: Lev. 78). Nem mind azok, a kik látnak, vannak kinyílt szemmel (Fal: UE. 482). W zemey inkább meg nyílnának (VirgC. 33). Házbá mennek s vannak kedves beszédekkel, lopogatják egymást oldalról szemekkel (GyöngyD: KJ. 398). A bősületes urnak arra szeme légyen, hogy maga kezével nem veredgyék (Pázm: Préd. 274). Minden felé szemetek, fületek legyen nektek is, éjjel nappal tudósítsatok (RákGy: Lev. 144). Kővárna szemed, füled legyen, ha megtanúlna halni Monoki (291). Ebeczki uramnak az Duna-melléki passussokon úntalan szeme légyen (Bercs: Lev. 541). Mindütt rajta lehet szeme az ellenségén (649). Szembe-a-kadott velem: mihi factus est obuiam PPBl. Mihelyt akad annyának szemében, meg-kezd halványodni az mindgyárt színében (GyöngyD: Cup. 629). Mel őrdögök zembe hánának a leleknek ő bűneit (BodC. 25).

Szömébe hányá neki az ő vétkét (Helt: Krón. 72b). Alig ültek vala le, hogy juta szemben az uramnak két szolgálja (LevT. II.41). Távul hogy-ha osik válások magolnak, napot rendelnek szembe-jutásoknak (GyöngyD: MV. 107). Akarja azt adni Keménynek magának, ha módját ejtheti szemben jutásának (Gyöngy: KJ. 75). Ha isten egymással szemben juttat, azon köll lennünk, minden jóra hozhassuk a dolgot (Bercs: Lev. 90). Kényszerítlek arra, hogy juttasd szombe vele (Mik: MN. 181). Azt lobbantya szemébe, hogy illetlen pompával jár (Pécsv: Fel. 449). Szembe megy: congridi PPB. Jó vitéz Franciskó, kivel nem merűnek, az vitézek közül hogy szembe menének (RMK. VI.55). Azt hánytá szemére, hogy goromba, szembemondó, izetlen (Fal: NU. 355). Szemben patant vala velem itt is Károli: mit használ, hogy oltalmaztam itt is ezt az földöt (Bercs: Lev. 135). Szembe szállata Daidot Isten Goliattal (Born: Préd. 239). Ky zemedbe zepet zol, de hatwl meg ezen, az weled egyűtt soha sokayg nem lezen (Pesti: Fab. 53b). Szembe szólló (Pécsv: Fel. 562). Szembeszökik: insultare, rebellare PPB. Ő ember ki vagy te, ki az istemmel szömb szökuén pártolódol (Helt: UT. r2). Ortae az, mely egy hitű-szegő barátot szömb mer szöktetni sz. Ágostonnal, Baziliussal (Pázm: Kal. 405). A kakas mikor mástól meg győzzetetik, erőtlenségét előtte viselvén, mindjárt az első szembe szökés közben bátorságában tsüggedez (Misk: VKert. 355). Kinek mi szívében, meg tetszik szemében (SzD: MVir. 42). Akkor láttuk leg szembetűnőleg ő felsége gyengülését (ErdTört. I.11). Látom szivtelenségét az hadnak, négyezer, háromezer is meg ver szemben (Bercs: Lev. 692). Pirongatással zömögbe netnen (DebrC. 66b). Bodog ember, kynek bineethi zer zemebe nem vetette: beatus vir, cui non imputavit dominus peccatum (KulesC. 71). A kösegis szemetekben veti (Mon: Apol. 425). Nagy száka vala szemében a szomszéd Bolgár-ország (SzD: MVir. 385). Másokkal nem örömet lenni szemben: fugere conspectum aliquorum PPBl. De ezekről és nagyobb dolgokról mikor szembe lészüök, beszéllünk: sed haec et alia maiora *coram PPBl. Mikoron szömbbe lőttenec volna, eszekbe vőuéc, hogy nem olly igen darabos volna ezászár mint az előt (Helt: Krón. 121). Ha eltembe Keguel zembe lehetők uala (RMNy. II.11). Zembe lettenek kyalry kepelw (331). Enyhanzer woltham zembe velek (LevT. I.88). Az-után ismét tizen-négy esztendő múlva ugyan ottan volt szembe Péterrel (Pázm: LuthV. 8). Jacob szembe léssen Esauval (MA: Bibl. I.31). Moses az Pharaó királlyal való utolsó szembe létele után mondogta (MA: Bibl. I.58b). Beszélli Décei, mint volt szembe vele (GyöngyD: KJ. 394). Az füvezérel szemben létek alkalmatosságával (RákF: Lev. I.470). Eszterház Antal nrammal ő kegyelmivel is szemben voltam (Bercs: Lev. 621). Idő nap előtt el-erőtelenedtek, sem ehettek, sem alhattak, az halál ki-né az szemetekből (Bod: Pol. 112). Az álom ki pattan vala az én szemeimből (Alv: Post. I.604). Nem jobbé tisztességgel halni embernek, hogy sem szemén élny szegyenell mindennek (Zrínyi: ASyr. 64). A ki ezt a rettenetes világot bíró méltóságot szemén hordozza, könnyen elfelejti a bűnt (Fal: NE. 46). Kiki szemén tartsa csillagát, mert ha elveszti, nem lesz vezére (Fal: UE. 465). Miudennek vagon már szemén ellensége (Zrínyi: ASyr. 62). A bátorság isteni szeotség a katona előtt, ezt viseli szemén, ennek áldozik (Fal: NA. 209). Eleget adna a szemnek, ha más marha után nem járnának az urfiak (Fal: NU. 267). Adgy dugaszt fülednek, kápát a szemednek, keveset láss és hally (SzD: MVir. 387). Állanunk kell ő székeinek előtte, bűneinket hányja mi szömeinkre (RMK. VI.36). Póshazi deák a mi szemünkre hányta a barokát, kit ő hordoz a fején (Sám: 3Kérd. 753). Szemére hányás: exprobratio PPB. Ide kívánczik egyvelesleg sok dáma, hogy szemre kaphassa azokat, a kikhez a városban nem fér (Fal: NU. 267). A szer-felet akar tetszeni, nem tetszik; azoknak, a kik szemre

kapják, unalmas (Fal: UE. 429). Még a szent helyeken is az, emilylen szemre kerülések és szomszéd ülések veszedelmese (Fal: NA. 201). Ő felségének szemire hányták, hogy oly semmi, sohoni oláh embernek anynyi hűtöt, jószágot adott (ErdTört. I.9). Mikor a fiatal ágaaskáról egy szemot lementszenek és más fiúnk héja közzé vonszak, ezt szemre vagy levélre való óltásnak nevezik (Lipp: PKert. III.23). Főyetekre, zemetekre paranczyolom, myngyarast ywt-tún jfyenek (RMNy. II.252). Szemünkre ne térjen a dolog: szégyent ne vallyunk vele (SzD: MVir. 386). Az őrdög zemere vethy abbnász embernek gonoz fertelmes gondolatokat (TelC. 258). E dolgot en szemekre vetettem (Czegl: Japh. 151). Mikor ingyen sem gondolta, akkor vettem ezt szemére: hoc *nec opinanti objeci PPBl. Némelyek kopasz mentségre szornlnak, mikor szemekre vetik mások fogyatkozásokat (Fal: UE. 442). Szemre-vetéssel kezdik a dolgot és tsak nem véres hartzal végezik (424). Némelyek tulajdon mocskokat a máséval mentogetik és ha így sem szapulhatják ki, színnel szépitik, hogy bédughassák szemét a világnak (428). Jóseph fogja be te néked az te szemeidet (MA: Bibl. I.44). Talán az bor-hályog fogta bé a jesuita szemeit (Czegl: Japh. 230). A pór-rendnek sok feje vagyon, sok gonosz szemeket forgat, sok ártalmas nyelvekkel támad ellenünk (Fal: UE. 409). Szememet reá függeszttem: spectro C. Effeyle kereszt fogasokkal akariák fgyeket tamasztani, hogy a szegény egyfgyűnkne szemeket be halolhassák (Vallást. Mij). Kezde zemeit le hajtani (VitkC. 92). Szemít hánya a szőlő, gyöngyre dagad (SzD: MVir. 387). Rágták ajakokat mérgekben, véres szemeket hánytak egymásra (Fal: NE. 26). A diesért ritkaság szemot kiszit (Fal: UE. 442). Ha akarta, császár, királ szemét békötöte, az mint ő szerette, mind kettőt úgy viselte (RMK. III.14). Zöldellő fáknak szem-legeltető különbözőségi (SzD: MVir. 387). Tudom bizony, hogy merezgeted itt az szemeidet s fonod az inadat (Bal: CsIsk. 314). Fel nisd az szömdőd, ha mit akarsz (Decsi: Adag. 9). Szeme fel-nyitva aluszik (Misk: VKert. 49b). Aszszonyom nyithatod szemedet a szépre-is, de okkal móddal (Fal: NA. 173). Tudom, hogy ez megh sauanittia az szemeket (Bal: CsIsk. 22). Igen szúrta szemét a szomszéd Bolgár-ország (SzD: MVir. 385). Eő vala ellenség szemének ki-szúró száklája (CzeglVers. 3). Itt sok hamisloklőség ment végbe, mert ötezer forinttal kiszúrták a szemét 1759 (Házánk I.147). Az őket fiúnak ki tollác a szömeiket (Holt: Krón. 32). Bóldog állapotod ki ne tolya szemét a továbbnéző takarékoságnak (SzD: MVir. 388). Nézéssel szeméit bé nem tölthette (386). Nem kötelessége a nemességnek, hogy két kézzel szörjön, szemeket verő pompára szagasson (Fal: NU. 288). Képtelen különbség váltja őket, mely magok viselésekből kinéz és első tekintetre szemet vér (Fal: UE. 479). Vétém szememet arra az oszlopra, mely a kunyhó közepin volt felásva 1759 (Házánk I.282). Senkire jó szemot nem vetnek (Fal: UE. 382). A ki valami vétünknek bizonyosága lehet, arra jó szemot nem vetünk (Fal: UE. 485). Szemeit rólunk elvettö (SzD: MVir. 385). Pöldre vetett szem illet szüzeket (386). Reün leg-ébrebben veté szemeit (386). Szemeivel eljárnia sereget: oculis *obire exercitum PPBl. Ugyan által-járt szemével: acerrime me *oculis contemplatus est PPBl. Totétől talpig által járta szemével 883 (SzD: MVir. 385). Tízzer is megjárja szemével, valamennyi búbok vagynak az egész szobában (Fal: NA. 142). Kaján szemével mindenkinen gúncst keres (Fal: BE. 581). Monda, hogy zememvel sem látta (RMNy. III.80). Tanítványit szemmel látott igazságra vitte (MA: Scult. 46). Szemmel látott dolog, hogy sok csúfolásokat viselnek (Czegl: MM. 6). En szemmel látott tanúkról szöllok (207). Szemmel-látott tanú (DEmb: GE. Előb. 12). Harag szemmel néz reád (MA: SB. 53). Bóldog elő menetele vané valakinec, ne horgas

szemekkel nézzed (Com: Jan. 202). Az orozlan meg baragnek, kezdő pokol zemmel reya nozny ees fogat chykorgatny (Pesti: Fab. 78b). Nem lépnek bé a templomban meg szállani szível és szemmel a szentség előtt (Fal: NA. 147). Nagi harag szemmel az aszonira tekint (Pont. 216). Tekintettél harag szemmel reá yok (Vás: CamCath. 214). A bölts azon igyenes szemmel tekint jó és bal-szentséjére (Fal: BE. 579). Nem hagyá gyámoltalan árvaságra, hanem gondos szemmel vigyáz reá (Fal: NE. 43). Szem eleibe ereszteti valakit (SzD: MVir. 388). Az halálról való thwdmant myuden ember az ő zemey előtt forgassa (ÉrsC. 270). Szeműne előt forgassoc az szent Pál intését (Zvon: PázmP. I.44). Szem előtt forgás (Pázm: KT. 71). A tisztesség igazgatja, vezérli minden cselekedetünket akár ott-hon legyünk, akár ottkin sok szem előtt forgolódjunk (Fal: NA. 186). Légy minékünk szeműne gyanánt: eris ductor noster (MA: Bibl. I.129). Az kie meg akarnac gazdagulni, ezekne szemec köziben megyen az ur és mondgya (MA: Scult. 876b). Nem tudot szemközbe menni a felelőssel (Sámb: 3Fel. 19). Argumentumodot szemed köziben lob-bantya (Matkó: BCsák. 97). Mikor valami apróbb barnok véle szemközbe mennek (Misk: VKert. 26). Szem-közbe mégyen a madarászokkal (352). Szemközbe találkozott vélek (Kár: Élet. II.400). Azok természetéhez alkalmaztassuk magunkat, kikkel szemközt léendünk (Fal: UE. 441). Négy szem közt lenni, beszélteni (SzD: MVir. 387).

[Közmondások]. Monduan vagón: zemét zemert, fogat fogort (MiinchC. 22. JordC. 368. Fél: Bibl. 7). Csak azt hűd, az kit szömdüel látz (Decsi: Adag. 8). Sok fűle, sok szöme vagyon az királynak (9). Két szöm mindenkor többet lát egynél (181). Az városi ember kinn el való embernek, ha lehetne, szemétis kü ványa: vrbanus aequi nihil bonive cogitat (199). Job az szömben való szidás, hogy nem alafomban való czalárdás (285). Senki nem sírja ki szemeit a más szerencsétlenségében (Kisv: Adag. 261). Szemével hallotta, fülével látta (SzD: MVir. 386). Szén-égetőnek tőkén a zeme (388).

arany-szém: balux C. baluca MA. goldsand PPBl.

árpa-szém: granum hordei Kr. [gerstenkorn]. Obolus, tizen-hat arpa zömdöt nyom (RMNy. II.51). Nem adnéce egy árpa szömet rayta (Helt: Mes. 10).

borsó-szém: [pisum; erbse]. Ebből ezínály pilulákat egy borso szemmet (Mel: Herb. 19).

borsószömdü: [magnitudine pisi; erbsengross]. Hettön az kőnczöl az időnek miuoltat giöngö borsó szömdü houl be hintni 1572 (KBécs. DS).

buza-szém: [tritium; weizen]. A szérűn edgyütt vagyon a buza szem a polyvával (Szathm: Dom. 167).

csöpögő-szömdü, csöpögős-szömdü: lippus C. PPBl. [triefingig]. A vñec avagy czepegő szömdüec alig látanak két szót olvasni (MA: Tan. 37).

csik-szömdü: lucinus C. MA. kleinäugig PPBl.

csip-szömdü? Czigánnál találod meg el veszet marhádat, czip-szömdü, kirázza borzos szakálát (FortSzer. K3).

csipás-szém: [oculi suffusi; triefauge]. Tsipás szemmel vagyok: lippio PPBl.

csipás-szömdü: lippus Kr. [triefingig]. Pötsenyés, tsipás szemmel vagyok: lippio PPBl. Igen alnoe vala, rautasz, szörös, mint eg Pšav, czipás szömdü, czomos hatu, santa es pelp (Szék: Krón. 171).

csóka-szömdü: glaucopis C.

éb-szém: conisa media; hundsauge Mel: Herb. 138b.

egy-szemű: unioculus, luseus, coelites C. coeles PPBl. [einäugig]. Sokkal jobb és hasznosb egy szeműnec lenni, hogy nem mint valnac (Com: Jan. 53).

éles-szemű: [acribus oculis; scharfäugig]. Ha délkorban megnézellyük, az mie kőrskörnyűl szemecne előtt forognak, éles szeműeknek láttatunc magunknak (MA: Tan. 3).

fa-szēm: [oculus; knospe]. Fa-szem őltő: inoculater; fa-szemet, bimbót bé-őltök: inoculo PPBl.

fél-szēm: 1) oculus unus Kr. [einauge]. Mykoron fél szemmel neezőt vala kyre mynt mastan teeznek ez vylagnak flyay (ÉrdyC. 647b). Engem egy forgach wé itet, hog az fél szemem ky eset, fél zögge lettem (LevT. I.137). Az választ tette András uram, akár fél szemét tolja ki, akár az lovat adja meg (Nád: Lev. 133). Az néki fél szeme: igen kedvese (SzD: MVir. 388). 2) [oculus retertus; schiefer blick]. Fél-szemre nézni, meg-lopni szemével: *limis oculis aspicere PPBl. Fél szemre nézni egyebet: alios intortis oculis intueri (Eras: Erk. 44).

fél-szemű: luseus, unioculus, coelites, defoculus MA. coeles, monoculus Nom.² 197. einäugig PPB. Fél-szeművé teszi: eluscat MA. Vaksi aszszony, fél-szemű aszszony: *lusea mulier PPBl. A fél-szemű kandits, edgyic szemétől meg-fosztatott vak: coeles monoculus est, lunine altero orbus (Com: Jan. 54).

főlnéző-szēm: sublimes oculi Kr. [hochfahrende augen]. Hét dolgot számlál Salamon, melyet isten gyűlöl és azok-közül előtveti a fél néző szemet (Pázm: Préd. 1008).

gabona-szēm: [granum; körnchen]. Az galamb zokta az gabona zemmek az ianát valogatny es az gonozat el vetny (CornC. 232).

gyöngy-szēm: unio SK. [perle]. Ez leen az eekes aranyas gyengzem (ÉrdyC. 464b). A gyöngy szemek a csiga héjakban találatnac (Com: Jan. 14). Almadin aranyba foglalva, gieönggh szemek vadnak mellette (Radv: Csal. III.162. 320).

háló-szēm: absis, plaga retis C.

hályogos-szēmű: glaucomaticus PPB. [der einen staar hat]. Hályogos szemű tseresznye: cerasum Julianum MA.

jegy-szēm, jegyző-szēm. Az olwaso zem közöt vala egy ezysth kereszt yegg zemewl (ÉrdyC. 277b). Két kaláris olvasó, kik között az jegyző szüm vagyon (Gér: KárCs. IV.365).

kecske-szēmű (szőlő): bumastos Nom. 80b.

kék-szēmű: caesius PPBl.

kiálló-szēm: [oculi prominentes; hervorstehende augen]. SzD: MVir. 385.

kiesiny-szēmű: lucinus C.

kidomborodott-szēm: [oculi prominentes; hervorstehende augen]. SzD: MVir. 385.

kiülő-szēm: ∞ SzD: MVir. 385.

lágyszēm: [oculus debilis; schwaches auge]. Ferkót lassan lassan az verőfény nézésre kell szoktatni, mert félő, hogy lágyszeme ne legyen, mert ha isten élteti, az kópja hegyire kell többit nézni, hogy nem sem anyjára, sem anyjára, ahhoz kedig nem jó az lágyszem (NádT: Lev. 15).

lánc-szēm: [annulus catenae; kettening]. Ezek a szép nevek mind reá illenek mint császár nyakában az aranyláncszemek (Thaly: Adal. I.19).

ló-szēmű (szilva): pruna asinina; rosspfaume PPB.

macska-szēmű: glauciolus C. caesius PPBl. Stephanus Machkazemew dictus (ZichyC. IV.468).

mák-szēm: 1) granum papaveris Kr. [mohnkörnchen]. 2) [pauhlulus; winzig klein]. Nynch eg makzem thewkelletheesség benne (LevT. I.18).

mákszēmnyi: [pauhlulus; winzig klein]. Ozac egy mac szemnyi edesseget sem adnac (Born: Préd. 301). Ozac egy mác szēműt is nem aluttac vala (Temesv: Béla 17). Hogy csak egy mák szemnyibenis szollyon (Bal: CsIsk. 225).

olvasó-szēm: granum rosarii Kr. [rosenkrantzperle]. Az olwaso zem közöt vala egy ezysth kereszt (ÉrdyC. 277b). Sarga gyanta, a ky az olvaso szembennis vagyon (Frank: HasznK. 36b).

ökör-szēm: 1) regaliolus C. trochilus Com: Jan. 31. [zaunkönig]. Ember dragalatos mykent ekerzem (ÉrsC. 263b). Nagyra viszed az ökörszemet: mira de lente (Kisv: Adag. 308). Az ökör szem és czinege nevetségesen hasonlitanac magokat a strucz madárhoz (Com: Jan. 31). 2) buphthalmus; rinds-ange Mel: Herb. 71. Ökör szem, ez fő olyan mint az eb kapor, feiéir virága mint az ökör szem (Mel: Herb. 71. Beythe: Nom. 2).

ökörszēmölcske: [regaliolus; zaunkönig]. A krokodilus az ökör-szemetskének minden veszedelm nélkül megengedi, hogy a torkából ehessék (Misk: VKert. 248).

öreg-szēmű: [oculis magnis; grossäugig]. Magas, szép kin élő, öreg szemű ravasz lésgnis (Cis. k4). Bársony őltözeten, szép, öreg, fekete szemű szemöldökű leányokkal sétálunk (Pázm: Kal. 442).

pap-szēm, pápa-szēm: conspicillum, perspicillum MA. [augenglas]. Pápa-szem, okulár: conspicillum; okulár, pap-szem, sebet tisztító ispót, seb-mérő vas: specillum PPBl. Igen tisztá papaszemet vegyen elő, a ki az augustiai vallásnak ágazatit fel akarja találni (Szentiv: Verseng. 273). Nem jó mindent pápa-szemmel, hanem sokszor csak fél szemmel újai közt (Fal: Vers. 892).

pécsenyés-szēm: [oculi suffusi; triefauge]. Pécsenyés szemmel vagyok: lippio PPBl.

pécsenyésszēmű: lippus MAI.

pézsma-szēm: [granum moschi; bisamkörn]. Egy pézsma láncz, melyben vagyon rostélyosan aranyba foglalva 43 pézsma szem (TörtT.² IV.141).

rák-szēm: [lapillus cancri; krebsauge]. A rák szemek többre a nőstény rakokba találatnak (ACsere: Enc. 254).

ráró-szēm: [oculi acres; scharfe augen]. A ráró szemek is kaprozhatnának utánna (SzD: MVir. 385).

sok-szēmű: [multorum annulorum; vielgliedrig]. Semmi gonosz sem érkezik magán, mind a jó mind a gonosz sokszēmű lánc (Fal: UE. 492).

szégyentelen-szēmű: [impudens; unverschäm]. Ne lehetel szégyentelen zemeznek (VirgC. 134).

szőlő-szēmű: [annulorum magnorum; mit grossen ringen]. Egy arany láncz széles szemű, kibe 98 arany (Radv: Csal. II.129).

szēmbe-szēm: [coram; zugegen]. Fiamnak alibocsátása úgy lött, hogy az fejedelemnek magát kötelezte az visszamenetelre, minek okáért ez országnak fejedelme azt megértvén, csak szembe szem alart fiamnak lenni, miglen az odavaló kötelezettségbe leszen (NádT: Lev. 169).

szēr-szēm: [elegantulus; stutzerhaft]. Nem szenvedgyük, hogy akármely nyalka szerszem katona szemesnek s okosabnak itillye magát az anyaszentegyháznál (Pázm: Kal. 455). Nem szennedgyük, hogy akár mely nyalka, szerszem katona

vagy kapta bűzü műves legény itelő mester legyen az szent iras dolgaiban (Zvon: PázmP. 301). Szerszemü katoná (Fal: Jegyz. 935).

szörszemség: [nugae, scurrilitas; posse-reisserei]. Tudatlan deli szertelen szerszemségét arulta akkoris (Zvon: PázmP. 162).

szőlő-szém: acinus MA. [weinbeere]. Az el hagyott zelő feyeth away szemeth, ky el hwllo, fél ne zeggyed (JordC. 104b). Szőlődben az el maradot szőlő feikeket ne keresd fel, az el hullot szőlő szemeket ne szedd fel (Kár: Bibl. 1.105b). A kenyér soc buza magbol és a bor soc szőlő szömből leszen egyye (Tel: Evang. 1.521b). Egy szörszál Fabiust, egy szőlő-szem Anaereont meg-fojtotta, torkokon akadván (Pázm: Préd. 1145). A szőlőnek jósağa és ereje a szőlő-szemekben, nem a vesszőkben vagy a levelekben áll (Mád: Evang. 190).

szőlőszemés: [acinus; weinbeeren-]. A szőlő szemes szőlő gerezdekből csőbőrben meg-nyomattatott szőlő nedvesség sajtoval nyomattat ki (Com: Jan. 84).

tyúk-szém: 1) ehalaza C. [hühnerauge]. 2) corchorus C. anagallis mas; gauchheil Fuchs: StürpH. 8.

tyúkeszémü. Vaklyos, homályos szeműk, tyúk szeműk: myopes PPBl.

vak-szém: 1) oculus coecus SK. [blinder auge]. Az viteznek vala vak zöm; hogh meg őklelte volna Ihusnak oldalath, az lancharol cheppene ogh cepp veer zömere, legottan megh nyileek (WinkIC. 220). 2) tempus C. tempora Nom. 13. [schläfe]. A keze a füle s a vak-szeme körül jár: manus *errat circum aures et tempora PPBl. Kősd az két vak szemedre, fő fayást gyogyit (Mel: Herb. 13). Az te két vak szemed az te haiadnac fonetelia között (Kár: Bibl. 1.632b). Mikort mulatni kímégy is, egy kis eezettel kend meg az balfélől való vak szemedet (Nád: Lev. 55). Ha az bogats koro győkerét őzue töröd dzino haial és meg kenőd vele kezet, basat, vak zómet, az negyed napy hidegből meg gyogyul (BeythieA: FivK. 63). A cherleuelő fyuet ha az vak zömödre kötöl, igen io (84). Rekedez röhögő torkod, fogaid meg-fekotednek, orrod meg-vékonyodik, vak-szemed bé-esik (Pázm: Préd. 74). A vakszem és orr között: inter tempora et nasum (Com: Jan. 47). Kennyék-meg a vak szemét popiommal (Web: Anul. 97. Nad: Kert. 317. ACsere: Enc. 194). Ha fejed faj, vakszemed gyakran kend (Félv: SchSal. 35b). Demirhám Delit vak szemben késével találta (Könyi: HRom. 182). Kit osztán vak szemben egy on golyobis ér, melly miatt el-esvén meg-holt e jó vezér (183).

vendég-szém: conspicillum Major: Szót. 162. [angenglas].

vér-szém: audacia Kr. [kühnheit]. A ki az gyönyörűségre adta magát, zöld ágra nem mehet az vagy nem vehet semmi vér szemet (MA: SB. 33b). A sátán vérszemet véssen a bátoratlan kereszttyén ellen (Czegl: Enoch. 1.75). Mind az had- s mind az országban oly confusio vala, alig tudtam vérszemre kapatni (Beres: Lev. 19). Nines abban nagyobb rasz, mint hogy az meg-félemlett ellenség vérszem-kapva megyen magának megerősítésé (62). Térj szöllőre, frís égre, vérszemet véssnek a megszornult s fojtott erek (Fal: NE. 26). Vond meg magadat, vér-szemet kapsz, meg újulsz (Fal: NU. 288). Lássék vérszeme eszednek, add jeles próbáit készségednek (Fal: UE. 467). Távol légy a város gőzétől, térj ki frisebb égre, vérszemet kapsz, megújulsz (Fal: NU. 288). A gyáva és megfélemlett szív nem tud vérszemet venni (Fal: BE. 587).

verfolye-szém: [punctum talarium; auge an den würl-feln]. Fejér cipőt kell pirítani, az tejben verfelye szemre kell metélni, nádmézzel folyál meg kell hinteni (Radv: Szak. 197).

zab-szém: avenae granum SK. [haferkorn]. Neki sinez gyűszűbe, ha mikor tatarozzás, zab szemre lániya varrását (Bal: Epin. 6. SzD: MVir. 387).

[Közmondások]. Bolond, a ki egy zab-szemért a lóba bújik (SzD: MVir. 300).

Szembe: coram, ad faciem, in oculos MA. vor augen öffentlich PPB. Szembe meghazudtol: mendaci probum alien in os ingerere PPB. Szemben ditsérni: *coram in os aliquem landare PPBl. Kitsoda fodd meg őtet szemben (Kár: Bibl. 1.525). Szembe szépet szól: hát meget meg ragalmaz (Decsi Adag. 196)

szém-szembe: [in os, ad faciem; ins gesicht]. Atte életől doth zemzemen nem zönne megzidalmaznia (NagyszC. 97b). Kezde szém szömben őtet pirongatnia (DebrC. 164). Zem zembe allatta volna az doctorokat ev vele (ÉrdyC. 661b). Törvében az gyermekek ilnek, egymással játéokban szemszembe perelnek (RMK. II.306). Szemszembe eszt ő neki meg parancbola (Hoffgr 158).

szembe-szembe: [praesens; zugegen]. Wramwal zembe zembe wolth (LevT. I.19).

szemtől-szembe: coram, cominus, praesto, oretenus C. in os, ad faciem MA. [ins gesicht, gegenüber]. Szemtől szembe tőle halljuk vala: *coram ex ipso audiebamus PPBl. Szemtől szömbbe ellene allék (Helt: UT. Bb. 1). Szemtől szembe meg szál (Mel: Jób. 6b). Szemtől szembe szölloc ő véle és niluár való látásban (Kár: Bibl. 1.130). Mig az istent szinről szinre és szemtől szembe látuó (MA: Bibl. Előb. 1). Szemtől szembe ellene mondanának az igazságac (MA: Scult. 877b). Szemtől szemben-is meg-dörgálta (Land: UjSegits. II.11). Előtte szemtől szemben: in os fiat (Com: Jan. 204). Ellenségekkel szemtől szembe meg kell harcolni (Illy: Préd. 1.322). Szemtől szembe nem köszönhetette meg védelmét (Fal: TÉ. 640).

Szembevaló: 1) [apertus, manifestus; offenkundig]. Debit tor apertus et manifestus, qui debitum bujismodi non nega quique vulgari et materno sermone szembe-való adós nuncupatur (DeerUladiš. Kr.) 2) [simulatorius; täuschend]. Nem szömbbe való szolgálattal szolgálván, mint azzoc, kie az emberekné kelletic magokat (Helt: UT. Dd1). 3) [adversus; gegenüber stehend]. Laszlo kiraly az tatar nemzetet szembe-való viadalla (aperto Marte) meg ronta (Ver: Verb. 230). Az Christus halak szembe való ítkezött vala mind azokkal az ellenségekel, a kiknee (Born: Préd. 238b).

Szemébe: [in oculos; ins gesicht]. Csúfoltál-e valakit szemében vagy háta mögé (Bíró: Augy. 297). Egy hertzeg asszony nak szemébe jövendölék sokan, hogy előbb utób ugyan tsak a játék-felet fog meghalni (Fal: NA. 146).

Szemécske: 1) ocellus C. [äuglein]. 2) [ansula; henkel chen]. Ötven szemécsket chinaly mündoeic karpittra: quinquagena ansulas cortina habebit in utraque parte (Helt: Bibl. I.Oo3). Kécs selyemből ezüny az sátor kárpittýára szemécskéket: fa ansulas hiecinthinas ad cortinas (MA: Bibl. 1).

Személ: 1) granatim colligo Kr. [kornweise auflesen]. N szemeld a másét, tsépeld a magadét (SzD: MVir. 385). 2) [grana porrigo, cibum praebere; füttern]. Szemelni kell a betemalatzot, szemem, magom, fel-veszi magát (SzD: MVir. 388).

ki-személ: [eligo; auswählen]. Ki-szemelni a lovakat: szépit, színit, szállassát a lovaknak ki-szedni (SzD: MVir. 452).

Szemlél: 1) aspecto, circumspectio, obtineo C. specto, con templor, lustro MA. besichtigen, betrachten, anschauen PPBl. Távil szemlélem: prospecto C. Nézellem, szemlélem: inspect PPBl. Meg latod az mit ez előt nem szemléltel (Mon: Apo. 39). Az Isten reánk szemlél (Pázm: KT. 59b). Az isteni természetnek felségét most nem szemlélhettyük (Pázm: Kal. 24). Semeit forgattya vala szemlélvén az áetatos népet kit követ a gyönyörűsége musika szó (EszT: BSzdz. 46). Ugyan nem

egyéb vegre alittyá vala magát születetnek lénni, hanem csak hogy az szépséges napnak gyönyörűséges világot es fünyet szemlélnie (Lép: P'ük. I.110). Ne borges szemekkel nézzed avagy szemlélyed: ne limis aspice aut specta (Com: Jan. 202). Ha azt mongyák: saepe et magnus dormitat Homerus, bizony szégyen nélkül szemléhetem chorbáimat (Zrinyi I. Előb. 2). Több társait magától el küldi, az nagy theatronon csak magát szemléli (II.61). Mikor valaha az a szernyi látás jobban szemléltet praktikára hozattatni (Illy: Préd. I.70). Mennyit adakoznak, szemlélik, de mennyit ragadoznak, meg nem gondolják (II.50b). Úgy tetszik, szemlélem a fényes kardokat, mikép szedetnek pamukos tsalmákat (Orezy: KöltSz. 178). **2)** [eligo; auswählen]. Szemléllitek kőszüetők hét férfiakat, kikről bizonyosság tetetik, kik telliesek szent lelekkel (Fél: Bibl. I.188).

el-szemlél: lustro, collustro C. [beschauen, besichtigen]. El-szemlélem, meg-világosítom: collustro PPB. Az wrakat király mind el szemlele (Güres: Máty. 31). El szemlelte szemem őt állapattyát (Eny: Gizm. 14). Házát belől ha elnézi, mindenfelől elszemléli (Thaly: VÉ. II.211). Jelen volt a fejedelem, végig mindeneket el-hallgata, a papi szentelésnek rendes tzerimóniáját el-szemlélé (Bod: Pol. 82).

környül-szemlél: circumspecto C.

még-szemlél: perspecto C. contemplor, collustro MA. be-rachten, besichtigen, besehen PPB. Megválasztom, jól meg-szemlélem, vizsgálok: dispicio PPB. Byzon ky akaria az ew fogatkozasyt zvenek zemeuel meg zemlelni, meg tekynteni WeszprC. 135). Meg zemlele az azzoniallat, hog io volna a fa es zeph (TelC. 205b). Azonközbe az Ventzel a fő capitány meg szemlélte volt a Kupat (Helt: Krón. 23). A nőtelen legény meg-nézi, megzemléli a szüz leánt (Com: Jan. 116).

még-szemlélő: [speculator; auskundschafter]. Kémekek, megzemlélőket és czirkálókat kell ki-bocsátani: emittendi sumi orycae, speculatores et exploratores (Com: Jan. 148).

rész-szemlél]

részszemlélő: [episcopus; bischof]. Adtác nekie az püspöknek vagy részszemlélőnek titulussát és nevezetét (MA: Tan. 110).

Szemlélés: inspectus, obtutus, circumspectentia C. contemplatio MA. [besichtigung, betrachtung]. Embernek zyweből zar-paznak ky az gonoz gondolatok, gonoz zemleleesek (JordC. 78). Ez wylagon elő zent emberek el thawoztattak byneketb zywelkedethben, gondolathban, zemleleesben (ÉrsC. 218b). Ittétatic az templom, ha szemlélésnek okáért léssen az temp-mba menetel (Zvon: Post. II.273b). Az emberek az oktan-latok szemlélésekből vésznek alkalmatosságot az istennek leszítésére; ez a szemlélés olyan, mely ez őt dolgokat magába glalja (Misk: VKert. 5).

Szemlélet: ∞ Ráro tekénteti s deli szemléleti (Liszti: ars. 17).

Szemlélhetlen: [quod conspici non potest: unsichtbar]. idám legyek vagy kedvetlen senki arról nem tehet, indúlatom emlílhetlen, napvilágra nem kelhet (Fal: Vers. 890).

Szemlélő: **1)** conspicuus, contemplativus C. **2)** lustrator, spectator C. contemplor, inspector MA. [zuschauer]. Volt y majom, mely igen mesterségesen tánczolt, mellyel a szem-őket nevetésre indította (Misk: VKert. 228).

Szeménként: [granatim; kornweise]. Riskását keveset y bele, csak szemenként legyen (Radv: Szak. 19). Az egrest némbús lében tedd fel, szemenként is, az mint lehet, szedj, gy tisztességet vallhas vele (20). Az riskását szemenként sd meg, mos s szárazd meg, mosárban erősen törd meg (9).

Szeménvaló: [albugo; augenstaar?]. Szeménvalója ha lonak vagyon, az halyogfúnak az héiát törd meg es ad meg enni a lonak (OrvK. 97).

Szémés: **1)** oculatus, ocellatus C. oculus MA. [der augen hat]. Zemesek: oculati NémGl. 375. A zemesek szemeket mind itt elvesztik, azoknak itt szemet ad isten, kik csupa szemtelnek (Sylv: ÚT II.161). A nap a szemőst, élőtt élteti, a zeme fűtot, holtat meg dögleti (Mel: SzJán. 50). Az mi kezine zemesec, azt hiszie, az mitt látnac (Zvon: Post. 1.694). A gonoszokból jókat, a vakokból zemeseket alkota (Pázm: Préd. 379). Oly zemesec vattoc mint az bagoli az hod vilagon (Pázm: Fel: 73b). Vak vezérek vezetik őket, kövessenek szem-essebbeiket (Matkó: BCsák. 101). El-nem hiszem, a mely io zemes, hogy a p betűt hozzá nem tenné (Czegl: Japh. 153). Ama lelkesállatok elől, hától és belől zemesek voltanak (Illy: Préd. II.228). **2)** providus, perspicax MA. [scharfsichtig, unsichtig]. Eszes, zemes, mesze-látó: prospex PPB. Szömös mint az maczka: Lynceo perspicatior (Decsi: Adag. 86). Szemesnek kell lenni, a ki czekek meg sajdíthattya (Pázm: Kal. 272). Az isten azt itili, hogy mennyei jókkal gazdagok, zemesek szép tiszták (Pázm: LuthV. 429). Szemes abban, a mire egyebek kötelesek, de azt könnyen el nyegi, a mivel maga tartózik (Pázm: KT. 122). Okos, zemes áros ember (MA: SB. 119). Fel nyílt zemes völdotat meg-tapaszalod (Com: Jan. 3). Oly zemes nem lehet az ember, hogy néha által ne ugordzyék a nyomtatásnak vét-kén (Illyef: BCsTomp. 72). A szent írás stílus-ának, szava jár-ásának zemes megvisgalása (Pós: Igazs. I.136). A zemes világ alkalmasint tudgya, mennyit nyomunk a latban (Fal: BE. 597). Nincs olyasmi teljes életünk forgásában, mely úgy kívánná a zemes vigyázást, mint a társalkodás (Fal: UE. 440. 464). Ha ebbéli fogatkozásodat megsajdítja a zemes világ, alkalmatosságot adsz, a körültedd mesterkedő hamisságnak (481). Bernárd, a ki zemes udvarba nevelkedett, magára vállalta a dolgot (Fal: TÉ. 645). Azok zemesek a mások megítélésében, a kik tsip-rások a magok látására (SzD: MVir. 253). **3)** [oculis conser-tus; mit augen bestreut]. A ruhák ne legyenek csodások az az csodálatosan zemesek vagy hasogattattak (Mad: Evang. 452). A páva az ő tarkabarka és zemes avagy sokképpen festet farkát el-terjesztvén (Com: Jan. 38).

[Közmondások]. Vak szömösnek ad világot: sus Minervam (Decsi: Adag. 4). Szömösnek való az iütek (Decsi: Adag. 40). A kinek ellenségi vannak, zemesben jár és inkább vigyáz magára (Pázm: Préd. 126). Az vakis vezetheti az szemest (Zvon: PázmP. 274b). Az ajándék megvakította az zemeseketis: minera excecant etiam prudentes (MA: Bibl. 1.69). Job egy szömös tanu, hogy sem tiz füfével halló (Prág: Serk. 531). Más házánál zemes, magáénál vak: *lynx foris, domi Tiresias PPB. Más házá-vál zemes, otthon pedig vaksi (Kisv: Adag. 182). Szemesnek való a törvény: vigilantibus jura (Fal: NE. 103). A vakondok utat mutat a zemesnek (Fal: Vers. 912).

Szémésöd-ik: [providus fio; unsichtig werden]. A bíró Argusban zemesedgyék, hogy az igyet jól által lássa (RendEl. F4).

Szémésen: circumspecto C. perspicenter, vigilanter, provide MA. [unsichtig, vorsichtig]. Ha állapotunkat zemesen visgállyunk, nyilvánban ismérhettyük, kik vagyunk (Pázm: Préd. 66. Pázm: Kal. 419). Ha a tanuló önként tanul és a tanító örömet oktat, jeles gyönyörűség mind lettőnc (Com: Jan. 154). Ha Székél Istvánt Sámbar zemesesben olvasta volna, ugyan ott okát-is megtalálta volna (Matkó: HRoml. 5). Szemesen olvasd a szent írást (Matkó: BCsák. 300b).

[Szémésköd-ik]

Szémésködés: [circumspectio; vorsichtigkeit]. A Nagyságod zemeskedése miatt dolgaiban elé nem mehető végbeli pogány-ság (GyöngyD: RK. Előb. L6b).

Szemésség: dispicientia C. perspicacitas MA. vorsichtigkejt, scharfsichtigkeit PPB. Félvén a kösség szemésségétől család-ságát így palástolta (Matkó: BCsík. 126b). Félőttébb való szemésség és figyelem kívántatik bennünk, hogy ebben a gonosz világban se isten se ember ellen ne véstünk (Fal: SzE. 522).

Szemetlen, szämtelen: 1) [oculis carens; augenlos]. A szemesek szemeket mind itt elvesztik, azoknak itt szemet ad isten, kik csupa szemtelenek (Sylv: UT. II.161). Aztis meg gondolyluk, mely nagy szemtelen vakságban légyen az bűnös ember (Pázm: Kal. 31). Vaj szemtelen, mért nem tanulsz az így szőlő szent Ágostontól (Czegl: MM. 152). 2) [sterilis; unfruchtbar]. Ez hazhoz igen kevés gabona gyl, merthi szemtelen az gabona (LevT: I.107). 3) [impuro, proci, scurrilis C. effrons, impudens MA. [schamlos, unverschäm]. Valamennyire szemtelen: subimpudens C. Szämtelen ember: frontis perstrictae (Decsi: Adag. 58). Szämtelen mint az eb: Atticus aspectus (67). Szemptelen mérészséggel azt hirdeti (Pázm: Kal. 208. Pázm: KT. 62b). Az lőddör sócának szemtelen pacsokálása (Bal: Epin. 5). Az ti fűdőlten költ szemtelen cathalogustok, könyveitek aszt meg nem mutathatták, hogy az római hűtnek csak egyjás az sz. atiók közzül ellene mondott volna (Bal: Cslsk. 414). Oly szemtelen álnok ember ne légy (Megy: Bayle. 314). Philosphustól aranyat avagy ezüstöt kívánni szemtelen és embertelen esécsapás (Prág: Serk. 891). Az koldus bátor és szemtelen: mendicis audax et impudens (Com: Vest. 14). Szemtelen, tisztátalan asszonyoc (Com: Jan. 138). Szemtelen orcátlanságoc: impudicitia (133). Szemtelen, vakmerő, család őrdög (Bartha: Krón. 231b). Miért nem nézted meg szemtelen száju a Calvinus mondását (Matkó: BCsík. 175). Érteti nem akarja szemtelen meg általkodása (Sámb: Fel. 468). A beteg-ágyamból is csak ki nem húz ez a szemtelen Ferencz (TörtT? II.386). Szemtelen állat a légy (Misk: VKert. 654). Az emberséges ember előtt ez az alakozás nem egyéb, hanem szemtelen csalakozás (Fal: UE. 380). Szemtelen e vagy szemtelen tulajlanság az (SzD: MVir. 387). 4) [impudenter; unverschäm]. Tilya az vakmerő ítéletet, melyet ily nagy szemtelen más emberekre kergeez (Mon: Apol. 427).

Szämtelenked-ik: impudens, effrons sum Kr. [unverschäm sein]. Azokról szőllek, kik nevüket el titkolván irásokban, hogy bátrabban számtelenkedhessenek, az ártatlanokra hamis híreket költenek (Pázm: Kal. 1076). A luterista prédikátorok tapasztaltató hamisságokkal mernek számtelenkedni (Pázm: LuthV. 136). Baclus is közikben számtelenkedvén, szíveskedik vala azon, miképpen tudhatta volna mézes borára édesgetni Nagyságotat (GyöngyD: RK. L5). Ha általgylin, nem számtelenkedem itten, Botytyánt hagynom az hadakkal (Bercs: Lev. 258). A gyermek megszokja az arcátlanúságot, derekassan számtelenkedik (Fal: NA. 156). Nem mérészenének előttetek számtelenkedni, visszapirokodniának az első haragos szem intésre (179). Mennyit könyörgött, számtelenkedett a palotán s az utcán a fő személyek körül (235).

vissza-szämtelenkedik: [effrons revertor; ohne schen zurückkehren]. A légy, akár mint kergessék is a legyezővel, ismét tsak vissza számtelenkedik (Misk: VKert. 655).

Szämtelenképpen: [impudenter; unverschäm]. Szämtelen képpen aszt meri mondani (Vallást. Ojji).

Szämtelenség, számtelenség: 1) [caecitas; blindheit]. Rejánk szállott az nagy vakság, minden számtelenség (RMK. II.213). 2) [impudentia; unverschämtheit]. Valamely helyt találkozik a számtelenség, ott szokott lenni a büntetés (Land: Uj. Segits. II.209). Magokat a számtelenségnek adták (Illy: Préd. I.289). Semmi nints oly meg-tudhatatlan állat mint a légy, a számtelenség derekas nagy mértékben meg vagyon benne (Misk: VKert. 655). Szämtelenségétől ezen asszonynak nem

maradhatott az méltóságos fejedelemasszony (Bercs: Lev. 479). Orczátlán számtelenséggel neki mégyen akár mely bűnne (Fal: NE. 68). Okok viselik őket erre a bátor számtelenségre (Fal: NU. 287).

Szämtelenül: impudenter, procaciter, scurriliter C. impudice MA. [unverschäm]. Meg esmered, mely számtelenül in legyen irast Dávid Janos (Mon: Apol. 5). Szämtelenül bann vech effele dolgot irasodba (336). Ne csak tudatlanul és számtelenül, hanem parasztül és nem keresztyénueli szolasz (Bal: Cslsk. 436). Imez vagy amaz gézuguz emberek számtelenül fitogtatnak és árulgatnak (GKat: Váls. II.1307). Tudja a ur isten, itt anynyi kérő vagyon számtelenül, majd semmi pajjóság nem marad (RákGy: Lev. 246). Merné-e számtelenéből marczonegani (Pós: GBot. 11). Testét számtelenül felmezteleníteni (Kisv: Adag. 128). Ez az igaz isten, kit az átkozott félti vallkodott nemzetség így számtelenül tapod az földre (Bercs: Lev. 345).

Szämtöldök (szemledék JordC. 130. számtöldök, számtöldök MA.): supercilium C. palpebra MA. augenbrauen PPB. Szämtöldök közü: glabella C. PPB. Meg a számtöldökből is ki-tetszik supercilia hoc "claudicare videntur PPB. Ala lorgata szemledék: supercilia depressa (NémGl. 376). Az templomnak aytan nyryek el ew hayath ez zemeledkeeth az megl wyonua megl zentölthnek (JordC. 130b). Homlokabol es zevmevdeke bevl nemymenev fenlev velagossag fenlyk vala (DomC. 127). W zemeledky kordyk embereknek fyayth: palpebrae ejus in terrogant filios hominum (KulesC. 18). Az ő zömei walana fenössök es tyztlyak, zöme zöri es fekethek, zämtöldöke es fekethe (TihC. 105). Semmy nem wollam, el fel emeltem zemeledkewmet (401). Szép homloku és számtöldökü, közép emberlészen (Cis. M). Nagy az kot cseszi ő-neki, haja csoportos hosszsz az számtöldöke (SalMark. 4). Bársony öltözethen, számtöldök szemü, számtöldökü leányokkal sétálunk (Pázm: Kal. 442). Ezt a szem-szöröc nedvesitic, a szem hajac és számtöldökoc meg erősitic (Com: Jan. 47). Bresaida szép sárga meg eresztett hajjal járt, fel-szedett számtöldöke (Hial: HHist. III.70). A lovak szemekkel és számtöldökökkel tzifrán hunyoritnak (Misk: VKert. 106). Ábrázatom teljes és piros, kerek, barna szeg, szemem, számtöldököm is barna 1759 (Házánk L216—217). Justinianus tsak magát látván a követekkel, fel-szedett számtöldökökkel a tüztől gyulladt tekintettel így kezdé (Fal: TÉ. 694).

ajtó-szämtöldök: limen superum PPB. [obere thürschwelle]. Ajtó számtöldök köve: hyperthyrum PPB. Egy ayt mellékétől, cifrás faragot műv, kinek az számtöldöke kornisos adgyanak töle hét forintot (TörtT. XVIII.233). Tudgyak, mir való, a mit irt volt Plató az ajtó számtöldökre (Felv: Dics. 28).

kinnülő-szämtöldökü: silo C.

nagy-szämtöldökü: blepharo C.

szämtöldökös: [elatus; hochmütig]. A magok alito, számtöldökös embereknek dögletes szándékokat meg akadékozta (GKat: Titk. Előb. 4). Szämtöldökös és magoknak fennyetetsző emberek (DEmb: GE. Előb. 19).

Szämtre: ad oculum Kr.

szämtről-szämtre: [de facie; von angesicht zu angesicht]. Te őört alloid fel emelek zavokoth, égetembe düterik, mer számtől zemre láttak (DöbrC. 269b).

[Szämt]

még-szämt: [diligenter intueor; genau besichtigen]. Valamit szem-hegyre venni, meg-szementeni (SzD: MVir. 385).

Szämtzik: gemmo Kr.

Szämtzet: gemma MA. rebange, knospe PPB.

SZEMÉLY: 1) [imago, facies, vultus, conspectus, aspectus; bild, gesicht]. Emberek ystennek zemelyere teremtettek (EhrC. 148b). Te zéméléd előt vadnae: in conspectu tuo sunt (BécsiC. 14. 19). Vala ő zemélő (aspectus) miként villamat (MünchC. 70). Igazak génerkegyenek es vigágának istenek zemele előt: in conspectu (AporC. 14). Isten meg uilagosseha ő zemelet (vultum) mi raitonk (13). Engemet teremethi zemelyere es hasonlatossagura (VirgC. 2b). Zyneet awagh zemelyeeth nem lathatnaya (WinkC. 283). Zeep zemelyő azzonyallat: mulier pulchra (JordC. 244). Hő zemelye vala neuwen Jernsalemben: facies ejus erat euntis Hierusalem (558). Byneseknek zemelyth valagatyatoc: facies pecatorum sumitis (KeszthC. 216). Ez vylagnak ez mastany keepe zemeellye el mwlyk (ÉrdyC. 18). Tyztölendew zemelyew veen ember (509). Zent Lucacbot őkor zemeelben yryaak (588b). Zent Jakab meg yelőnc neki zaran-doe zemelben (TelC. 88). Az ő szauat sem hallottatok, sem az ő szemilit nem lattatok (Sylv: ÚT. I.134). Ne chinaly teneked taragot képet valamely szömelyre: non facies tibi sculptile (Helt: Bibl. I.LI.4). Isteni szömelyre Ádam teremtetec (Born: Ének. 348b). Nem nez az embereknék szemeliere: nec enim vides in faciem hominum (Fél: Bibl. 74). Személ szerint ismerni: de facie nosse (Decsi: Adag. 70). Szakálla merő ősz halvány zemelyében (Zrínyi: ASyr. 42). Harag-é vagy jó kedv látzik zemelyében, meg tetik a szándék menten nézésében (GyöngyD: MN. 42). 2) [forma, figura, species externa; form, figur, gestalt, das äussere]. Az aynal azon zemelben frater Bernaldnak yelenek (EhrC. 18. 46b). Mőnőc zemélét tuğgatoc mégvalazta-notoc (MünchC. 44). Dawyd ystennek kenyerewgh, hog ewtet az ew ellensegyetwl meg mencez, melynek zemelye alath az Crystwsnak halála es az sydoknak wezedelmé meg profetaltatyk (AporC. 17). Zeep zemel ő rayta nem lattatic (NagyszC. 7). Agya Cristus mynekevnik az ev zent testeet eledelevl kenyer-nek zemelye alatti (CornC. 171). Harmad meltosag zemeel zerenit valo gygyenesseg (ÉrdyC. 596). Hogy ezt látá az szűz Mária, az földre le esék, hogy embery zemel nem volna ő rajta (ÉrsC. 94). Jelen uala ab bizoi Christus teste ah kenier zemel allat es az ő bizoni uere ah bor zemel allat (Ozor: Christ. 183b). Miert vetetic ket zemel alath az vr vachoraia (Zvon: Osiand. 127). Oh te Inabusnak nagy híró fajtája, em-béri zemelyéből végre ki-vétetvén, az istenek száma közibe tétetvén, én is hozzád jöttem híredet követvén (GyöngyD: Char. 338). 3) persona C. MA. person PPB. Két zemély-között való bajviadal: monomachia PPB. Nem nézed embéréncé zemélékét: non respicis personam hominum (MünchC. 55). Atyafyty zoretet eg zemelyhez nem mondatik lenny (VirgC. 122b). Az teztan ertetyk az fywnak zömelye (SándC. 3. 34). Lattatyk vala lenny valamely vtalatos zemelnek (MargL. 26b). Zemelyeknek valazthasa: acceptio personarum (JordC. 834). Elmene sok nepekkel, zemelyekkel (DomC. 106). Az wr isten zemeelben harom, allatban eegy (ÉrdyC. 533b). Holoth ysten zemelth ne walogasson (ÉrsC. 339b). Chinallyune embert, szömelt, ki mi hozzanc hasuolatos legyen (Helt: Bibl. I.A2). Nem szól szent léleknek szömélyéről auagy állattyáról (Helt: ÚT. m). Gewgyere mentewnik ez nemes zemeliekkel, ottis iktattwyk ez witező zemelieketh az iozagban, az falwbeliek voltak halगतok (RMNy. II.129). My az harom zemely felel mynyayan mertenk volna felelni (LevT. I.171). Az kerreszten emberec nem szemeltől, hanem az isten igietől kel figgeni (Fél: Bibl. 324). Mivel zemelyében hozzá nem mehetett, tanitványit hozzá küldötte (Pázm: Préd. 23). Az szentek nem imádkoznak egy egy keresztyéni zemélyért, hanem eggyzersmind az egész keresztyéni gyülekezetért (Bal: CsIsk. 285). Minem szokta az értelmes világ a tselekedetet a zemély-szerint mérsékelni, hanem inkább a zemély tselekedetiből megismerni (Fal: NE. 12). A finom udvariság inkább többel, hogyssem kevesebbél bücsüli meg az embert, mindazonáltal számot tartván a zemélyekre és azoknak különös érdemekre (Fal: UE. 425). Maga

zemélyéről és maga dolgairól igaz ítéletet tégyen az ember (164). 4) [femina: weib]. Egi gonoz elethi leunít küldének hozzá, de ő ki uere a zómelt a hazból (DebrC. 205). Lakic vala az ődöben Jerusalemben egy szép szemel, ki lőn neki nagy szerelmében (Hofgr. 156). Ime tudom én, hogy te szép szömely vagy: novi quod pulchra sis mulier (Helt: Bibl. I.E4). A Bank-ban felesége igen szép szömely vala és igen iámhor (Helt: Krón. 53b). Tisztátalan személy: meretrix (MA: Bibl. I.36). 5) [dignitas; würde]. Nem az viseli jobban magát, a ki királyi személyt visel, hanem a ki diszesben meg-felel hivatalyának (Pázm: Préd. 276).

férfi-személy, férfú-személy: [vir; mann]. Haromezer yewyen en eleembe oztendeegh mynden fyrfyw zemeely (JordC. 59). Se férfi se nőtény személy egyik féltől is se ne raboltassék se el ne adattassék (Monlók VIII.120).

fiú-személy: [filius; Sohn]. Az fiú-személyében valo isten tellyes igaz ember és nemcsak lélec nélkül valo test (Zvon: Post. I.109).

fő-személy: [principalis, primarius; hauptperson]. Némely királyocka fő személy a sidok között (Illy: Préd. II.209b).

hét-személy: [septemvir]. Hét-személyök méltósága: septemviritus MAI.

léányzó-személy: [puella; mädchen]. Senky nem ysmery vala, hogy leanzo zemeely vona (ÉrdyC. 339).

némés-személy: [nobilis; adeliger]. Nemes zemelynely nég neg forintra, paraszt zemelynely egy egy forintra luz forintyg zabad meg eskenny (RMNy. II.177b). Gewgyere mentewnik ez nemes zemeliekkel, ott is iktattwyk ez witező zemelieketh az iozagban (129).

nőtény-személy: [femina; weib]. Se férfi, se nőtény személy egyik féltől is se ne raboltassék se el ne adattassék (Monlók VIII.120).

öt-személy, ötös-személy: [quinquevir MAI]. Ötszemélyi-méltóság: quinqueviritus MAI.

papi-személy: [persona ecclesiastica Kr. [geistlicher]. Mennyi szabadságokat adtak a keresztyén tsászírok a papi szemelyeknek, a papi jószágoknak, az egy-házi marháknak (Pázm: Préd. 949).

paraszt-személy, paraszti-személy: [plebejus; plebejer]. Nemes zemelynely nég neg forintra, paraszt zemelynely egy egy forintra luz forintyg zabad meg eskenni (RMNy. II. 177b). Szerzesek es kewtesek egyhazy es parazthy szemely kewzt semmyk legyenek (Ver: Verb. 80).

rideg-személy: [singularis persona; alleinstehende person]. Rideg személy, kinek sem fia sem leánya sem atyafia nincsen: singularis persona, quae nec filios nec fratres habet (Ver: Verb. 349).

szabados-személy: [caelebs; unverheiratet, ledig]. Valaki parázuságban találatik, szabados személy megperengőzetetik, nős ember megöletik (MonOkm. XIV.265).

szolgáló-személy: [servus; knecht]. Ha zabad vagy, myre tetteted te magadat zolgaie zemeelnek (ÉrdyC. 216).

tanácsbéli-személy: [senator]. Római fő bírák, tanácsbéli szemelyek: patres conscripti PPB.

tisztbéli-személy: [dignitate conspicuus; person vom range]. A fejedlemnek igen jó igazgatói legyenek, vizsgálás lévén arra tisztbéli szemelyek választassanak (Illy: Préd. II. 159).

tisztviselő-személy: magistratus C.

nráságviseelő-személy: dummvir MAL.

úri-személy: [vir doctus; gelehrter mann]. Szerencsés iparkodás arra serkenni, hogy ember a maga tanulását máséval toldja, sokak által sokat tudjon; egy ilyen úri személy akár mely társaságban sok más ember által okosodik (Fal: UE. 371).

vallo-személy: persona latens Ver: Verb. 112. Effle valkus tethuk megerősítésere, ha az vallo személy innar csak egyes es magna szakattól volna is, sem a kiraly, sem az osztazo atyafiának engedelmé nem szükséges (Ver: Verb. 112).

Személyében: 1) [nomine alicujus; im namen]. Ez eelylek zemelebeben mongya zent leelek böleli zaya atal (ÉrdyC. 517). Ez büniösök személyében szent Agoston így szoll (Illy: Préd. I. 15). Megfelel az ő személyében Eusebins (II. 299b). 2) [prae-sens; persönlich]. Azután Sinán eleiben személyében méne (Pázm: Kal. 411).

Személyes: [adultus; erwachsen]. Ez a könyv a személyes nagyoknak szól, mind azon által a felszerdült fiatal rend is alkalmas hasznát veheti (Fal: NE. 1).

Személyhezvaló, személyi: personalis C. MA persönllich PVB.

Személység: personalitas Kr. [persönlichkeit]. A Jehova tulajdon személyeség és saját létele lélek (GKat: Ttk. 472).

Személytelen: [impersonalis; unpersönlich]. A Jehovának lelken semmiképpen nem éltethetik valami személytelen erő (GKat: Ttk. 472).

SZEMÉNY: [berittener kosak]. Huszonharmadmagával jött vala ki szombatán az legnagyobb látor személy s gyalogok kapitánya (RákGy: Lev. 492). Az itt való latranságot mindennap fogják, gyalogja, személye inkább mind elveszett (491). Kár annyi vitéz embernek elveszni, az személyben mi sem maradt, gyalogja is feles vesze (495).

Szeményi: [kosakisch]. A szeményi gyalogság zászlóstit kiment az ellenség közibe (Szal: Krón. 326).

SZEMÉREM (zemermet JordC. 835. szemirem Sylv: ÚT. II. 109. zameeröm CzechC. 47): 1) propodium, dehonestamentum C. pudor, verecundia MA. [schande, scham, schamhaftigkeit]. Ne talant ez fevlelvmondottat alaytanak ew zerzetynek zemer-mere (EhrC. 69b). Az őrdög micoron embör az bünt teszi, az zemermet ő tüle el vezí, micoron kellene meg gönni, az zömer-möt, kit ő tüle el vet vala, mind oreziára kení (GuayC. 46). Bizoni nagi zemerem ez minekván (VirgC. 16). Xpus halalok-tíval ees zemermetkthöl zabadoh meg engemet (PeerC. 259). Kerlec az ő nag zemerem, kit valla a keth tohny közt figven (NagyszC. 387). Nagi zemeröm tönektök, ha a thá kiralitokat meg feztetöm (WesprC. 93). Tartz meg engömethi bnyókból, myndön emböry zameerömtwl, haragtool (CzechC. 47). Nagy zemerem az testnek vrankodny az lelken (CornC. 287). Zemermet zenvettek az terven myathi (JordC. 835). Gakorta meg-tökletem volna a gonoz gondolatokat ha e világi zemeremtl nem feltem volna (VitkC. 28). Zemeröm rola zolany az ew atkozot coleteenek okaert (ÉrdyC. 31). Zemyenek meg zemerem bezedot zohiy (572b). Szemiremme nem tarfa: non pudet eum (Sylv: ÚT. II. 109). A te zömérmed felnefedesztesser: ne reveletur turpitudo tua (Holt: Bibl. I. Mm). Nagyob diadalommal el törlölyfic eszt e kis zömérmet (Holt: Krón. 120b). Nem zemerem nekünk is tanulni (Cis. 111). Ha meg öznegybnek is kölig, zemerem mondani, minem öznegyseget niselnee, mert heuolkodok (Tel: Evang. I. 51). Szöméröm ez énnékem: turpe silero (Deesi: Adag. 136). Mi helyen meg asz, el szoktat vehi es másit vyint könni, minel hogy vgyan zemeremnee tar-

tanac azt viselni (Pécsi: SzűzK. 21). A világi fogvatkozásoknak emlékezteti szeméremet nem szeroz a szentekben (Pázm: Préd. 16. 326). Hazudván minden szemérem nélkül (Czepl: Japl. 144). Igyenletlen ott a barátság, a hol egyiknek vagyón, a másiknak ninesen; kinek ninesen utoljár, szemérnes ninesen (Fal: UE. 153). Ismerem, szemérem, ezt mivoltam (Amade: Vers. 46). 2) [pudenda; schamteil]. Venec fige fanae leueles agat, aual fedzee be az ő zemeremket (TelC. 210). Szemeremre czondorát vetett (Szöll: Dáv. 78b). Noe nem az Chámot, az ő szemérm-mutogato fajtalan tiát, hanem a Chenaánt, annak tiát átkozá meg (GKat: Ttk. 230).

[Szólások] V rayta acart erővel zömérmet tennie (GuayC. 25). My raytonk nagy szemérmot temenek (MargL. 10). Valamely szűcs mester más mesteren beszédével avagy cselekedetivel szemérmot tehend, ötven pénz árra boron marad (KecskTört. II. 282). Az meenyey kiral nem hagyaa az ew zemerem zolgaló leánya bezedeeet lamysasgaban, hogy zemerem őt ne vallana (ÉrdyC. 640). Szemermet nem val-lottam: non sum confusus (Helt: ÚT. Z1).

[Közmondások]. Szemérem a futás, de hasznos: vir fugiens et deum pugnabit (Deesi: Adag. 74).

[Szemérmekéd-ik]

Szemérmekédés: [verecundia; schamhaftigkeit]. Hoó bimeit meg ne merneie mondani zömérömöktesben (DebrC. 368).

Szemérmesség (zemerseg EhrC. 116): [pudor, opprobrium; schande, schmach]. Ynkab kyanua Cristusnak zemeremsegyt, ment ez vylagnak hiúsagát (EhrC. 20). Ew tuelgese es hamos-saga, kyket byzonsagnak lenny predaltanak, baatban es ve-zelben meg vegezettetek es zemersegen (116). Ekosen iariokniken nappal, nem zemeremsegen (DebrC. 257). A zemeröm-seg ő züet nem hagga uala fel emelni (NagyszC. 167). Hő zemeremseghet hordozvan: probum ejus portantes (JordC. 828). Ystenem een the bened byzom, zemeremsegeth ne walyak (KeszthC. 44). Meg nem halahy az yo tetelt, nagy zemerem-segh (ÉrdyC. 612. 27b. 189. 259b). Hyretek semmi zemer-ömseeggel ne zaggattassak (ÉrsC. 222).

Szemérmés: 1) pudens, pudicus, pudibilis, verecundus C. [schamhaftig]. Vala ez frater Leo egy igw es zemeremes (VirgC. 18b). Jelesevl kedez zemeremes titkon valo zegenyeknek (MargL. 58). Bezedeben jgeen zemeremes vala (CornC. 43b). Jmaégozogen kesedelmös, zemeremes, igaz gákorlatos es siralmas (VitkC. 4). Gdnasod egez legen, zemeremes legen (36). Az nemes kyal leanya folette zemeremes vala (ÉrdyC. 639b. ÉrsC. 535). Senk én felölem nem tartja, hogy szemérmes koldus volnék (RMNy. II. 276). A tetvek kozlének szemérmes teste körül ki posogú (Pázm: Kal. 191). Ott kin ne badl az ajtó külsőbénél szolgád dal a szemérmes tisztességet (Fal: NE. 18). 2) [probrisus; schändlich; schamhüch]. Zemeremes es zörnü kenokat töttek rait (DebrC. 622). Myndden bynnec törtelmeettwl es zemeremös mywolködetöltetwl meg tyztökok az my zynvnek zallasat (ÉrdyC. 5b). Szemeremes vtekeket dél szinre hoz és szem-eleibe terjeszt (Pázm: Préd. 15).

[Közmondások]. Szömérms deáknak how táskáia (Deesi: Adag. 136. MA). Szemeremes deáknak fres táskáia (Deesi: Adag. 224).

Szemérmésen: pudenter, verecunde C. pudico MA. züchtig schamhaftig PVB. Zent Margyt azzon zemeremesen mosolodek nykepen zolta vala (MargL. 138). Alattomba es zemeremessen ingörlwen az romabelyeket küntesre (Konj: SzPál. 35b).

Szemérmeskéd-ik: verecundo MA. schamhaftig sein sich schämen PVB. Leanyom en kerozyen vagyok, ne zemer-meskegyel en teyem (CornC. 266). Felele zent Agota azzon:

Holmet zemermeskevdehetnem, mykoron te hogy jceen veen 266). El pyrul vala auag zemermesködic vala (TelC. 47).

Szemérmeskédés: [verecundia; schamhaftigkeit]. Megen ala Mariaual az zent zemermeskedes (DebrC. 346).

Szemérmesködő: pudibundus, pudens, verecundus MA schamhaftig, züchtig PPB.

Szemérmesség: 1) modestia, verecundia C. [schamhaftigkeit]. Őt dologh benne legyő, első, zömermesscegh (SándC. 34b). Mehel a pap eleybe zemermesscegh (VitkC. 24). Elssew menyekző rwha mondatyk testy zoplótelenscegh, masod rwha z isteny zent zeretét, harmad zemeermössceg (ÉrdyC. 641). Jagadhatatlan, hogy az emberi szemérmességnak nagyon valami akadékjá a gyónásban (Pázm: Préd. 429). 2) [turpitudó; schmach]. Az te hugodnac fel ne fedezzed szemérmességét: turpitudinem orris tue non revelabis (MA: Bibl. I.105b).

Szemérmetés: [modestus; bescheiden]. Az írásban, s az zólásbannis szemérmetésb legyen, mert nem socekkal vagyon nost dolga (Bal: CsIsk. 447).

Szemérmetésen: verecunde MA. pudice Com: Vest. 143. schamhaftig, keusch PPB.

Szemérmetésesköd-ik: [pudet; sich schämen]. Röstelen-elve kell szemérmetéskedőnk ruházatumkal (Csázi: Tromb. 4).

Szemérmetésesség: 1) pudicitia, verecundia MA. schamhaftigkeit, keuschheit PPB. Minden dologban zömérmetésességet önes (Decsi: Adag. 174). A kikben csak egy czep tisztességes zeresztényi szemérmetésseg vagyon, szégyenleniec kell azoknac nagokat (MA: Tan. 61b). Parazti zemermetesseg: rusticus udor (Erasm: Erk. 7). Az vérnek szemérmetessegge nem engedi, hogy az atyafiasok és sogorsagosok egyben hazasodgyanak (MNYilz: Agend. 349). A kúrvác az ő szemérmetéségeket (pudicitiam suam) bordélyban való kereskedésre bocsáttatja (Com: Jan. 183). 2) [pudenda; schamteill]. Ania ő főfődelet oda vete s fyanak zemermetessegeket vele be földőze (VitkC. 89). Meg zoztatana testi ruházattytulís, hogy kilattasanac zemermetesseggek (Born: Préd. 457b).

Szemérmetlen, szemérmételen: impudicus, inverecundus C. impudens MA. unverschäm PPB. Alnok zolga en gyewesewne vetetted te zemermetésen zenyedet (EhrC. 122). Zemérmételen orcaio kiral: rex impudens facie (BécsiC. 153). O the zemeretelen halaal, nam the mynd eoz napeegh oriaokath ees nagh erews vitezeketh meg gewzteel (WinklC. 93).

Szemérmetlenség, szemérmétlenség: impudicia NémGl. 322. C. inverecundia, protervia MA. [schamlosigkeit, unverschämtheit]. Embénéc belől zúnéből zarmaznac törnéu ötétéc gólkossagoc, zemérmétlenség (MünchC. 85). Ám fájddalnas legyen, mintbogy illetlenség, a miről kell szólnom és szemérmétlenség, nem tehetek róla (GyöngyD: Char. 343).

Szemérmetlenül: inverecunde C. impudice, impudenter MA. unverschäm PPB.

SZEMEREG: [?] Venit ad duas arbores zemereg vocatas Wenzel VIII.251).

SZEMÉT (szömét Helt: Mes. 261b): colluvies, sublvies C. argamen, purgamentum, quisquiliae, sordes MA. unfalt, kehricht PPB. Szemét, hulladék, gaz, aprólék: quisquiliae PPB. Alyczak magatokat ez velagnak zemetynek (VirgC. 147). O zepes-es korona ygen zep vagh, de ha tegedeth emberek tudnanak reegh, az zemeten sem veunenek fel (Apost. 39). Haznak zemetyt ky horgya (DomC. 222). Őh én vén szakálom szálonként zedet én el-kiszaggatalk, város piaczára, szemetre vakanán a RMK. IV.252). A kackas egy nyihány tyuckal vakarván a

szömétet, emnyi keressénec (Helt: Mes. 261b). Lelkek ama jó-lakó gazdaggal pokolban, a világnak rítub és kínosb szemeté-ben temetetik (Pázm: Préd. 31). Szépek az isten úttjai és olly tiszták, hogy semmi rítóságok, sárok és szemetek nem talál-tanak benne (87). Az sido népségnec nagy soc szemete talro-dott bé Jerusálembe (Zvon: Post. II.257b). A szemetee seprével seperetnec (Com: Jan. 114). Csak szemetre hagytyuk (Czepl: Japh. 167). A mi ellenkezik az emberséges erköltsel, szemétre való puruttyság (Fal: NE. 16). Mit ér valaki azzal, ha a más szemetében vakarsál vagy rothsátságban piszkál, azzal mulatja magát (Bod: Pol. Előb. 11).

[Szólások]. Nem tudom, miként biztathassam ezzel a tót földdel Nagyságodat, mert ez bizony csak a maga szemé-tén mara d (Béres: Lev. 6). Már is vadnak csuportban többen 6000-nél, de az mint a kuvasz, az maga szemétit nem ha-gyja (11). Nincs mezei badam ezer, hét is van vármegye, az kinek nagyobb része maga szemétét őrzi (83)

[Közmondások] Az más ember szemétén szemések az embe-rek (Pázm: Kal. 431).

Szemetes: sordidus MA. unfällig PPB. Zent Ferencz vele vyselhala sepréwkwet zemetes egyhazakwt meg seprény (EhrC. 96b). De csak kapeza foltokkal és zemetes díb dabokkal volt rakva (Bal: Epin. 1). A feljebb való esztendőkbén fenn forgott vetéldéseknek, zívődásoknak holmi zemetes m.ralványi még meg-voltanak némellyeknél (Bod: Pol. 103). Nem hányom vetem az ő szemetes szavait, hogy dögletes bűze re terjed-gyen (SzD: MVir. 186).

Szemetöz: sordes facio, sordibus repleo Kr. [beschmutzen]. Az őrdögnek gyakran szállást adtunk és az ő rítűsággal lel-künkét szemeteztük (Pázm: Préd. 734). Tsak szó szaporítások, valamelyeket kalauz ellenünk bő beszéddel szemetez (Pós: Igazs. 1.259). E fundamentomokat le-tévéu, valamit a pápisták sok beszéddel szemeteznek, könnyen kisépertetnek (II.195).

Szemetözés: [inquinatio; besudelung]. Látván, hogy nem egészszéges a szemetezés, fel-szedte sátor fáját (SzD: MVir. 20).

SZÉN: 1) ignis C. MA. [feuer]. Semi ferfymak vezedel-mesb azonyembernel es azouiembernek ferfymal, mynd az kettő zalma, mynd kettew zen (VirgC. 135). Meg néé sertessem wyztól, zenthól (PeerC. 255). Mykoron soror Sabina nem mer-ne ky venny az fazekat az zenbevl, leg ottan zent Margyt azon az ev kezét vete az langnak kezvymyben es ky vona az zennek kezvemybevl (MargL. 23). Sokzor esyk az zenben, gyakorta az vyzben: saepe cadit in ignem, saepe in aquam (JordC. 408). Fytezyg vala a zennel: calefaciebat se (507). Sem az zen egethetne meg őtet, sem az viz merythetne meg (BodC. 2). El nem weez sem zenben sem vyzben sem hadban (ThewrC. 63). Esky bynesekre tewr, zeen, ken (KulcsC. 18b). Chínaly szénnec való serpenyőket: facies ignium receptacula (Helt: Bibl. I.Pp). Szenece hullánac ű reaioc es az zenbe vesséd fktó (Szék: Zolt. 147b). Czinala egy nagi szenet az varosnak eggik vchaian, holot az zegeni emberek fűtesznek (Ponll. 127b). Az németek Győr városát szénnel megégették (Monlrok III.116). A fa a széntől uészen erőt a melegítésre (Mel: Préd. 14). Hoz szenre való fat (Szeg: Theoph. 25). Fűtőzen az szennel: calefaciebat se ad ignem (Fél: Bibl. 80). Ede. tejet az szén mellé kell tenni, hogy megaludjon (Radv: Szak. 103). 2) carbo, pruna MA. PPB. [koble]. Hulnak ő reaiok zenek, leneted őket tűzbe (AporC. 111). Zemeből tűz ki harsana, főle zenec meg gulanac (DöbrC. 35). Ű raiok zenek esnek, fket tűzbe veted: cadent super eos carbones (219). Pocz Jánosnak, hogy az császár vasát fölmunkálódta, szem egetésért fizettünk 1 ft. 40 d. (MonTME. I.13).

[Szólások]. Maga feiére vakart szenet: Chius do-minum emit (Decsi: Adag. 106). Magad feiere vakarz szenet (302).

[Közmondások]. Ki kezeleb az zenhez, az jonkab fyezyk (LevT. 123). El litta, hog kovátstól kellyen szentet vemi: hucinae deest cautio (Decsi: Adag. 222).

alutt-szén, mēgalutt-szén: [carbo emortuus: totde kohle]. Kyk zenth monostorhol ez wylarga thernek, fokeethek awagy zernyebbek leeznek az alwth zenneel (ÉrsC. 247). Zeen & orchayabol zykrazel, meg aluth zenek meg gypanonak tőle (KulesC. 28).

égő-szén: [flamma; flamme]. Mindenkor benne ujult az égő szén; vagy volt az esztendő ifju awagy vén, mindenkor ii szive háboruságban lén (Zrinyi II.100).

eleven-szén: pruna MA. PPBl. [glühende kohle]. Az che-repek ala hagyá eleuen zenet tenny (CornC. 268). Esnek & reayak elewen zenek: carbones (KeszthC. 387). Meg töltee hyretomaat elewen zenel es vywee zeut Marton pyspeknek koporsoyahoz (ÉrdyC. 627. Sylv: UT. I.154). Iárlatnaé valaki az eleuen szénen és az ő kibai meg nem égnéuc (Kár: Bibl. 1.605). Az égő fa valamig tűzesedik, eleven szénnek nevezetik (Com: Jan. 8). Ila megtöröd az gyémántot és az háznak négy szegire eleven szénre hinted, ugy tetszik az házban valóknak mintha fenekével felfordulna az ház (Keesk: ÖtvM. 273).

holt-szén: carbo, anthrax C. totde kohle PPB. Holt zennek nagy rakasat ky okada (DomC. 108). Oly fekete mint az holt szén (Decsi: Adag. 188. MA: Bibl. I.475b). A meg-öltöt fa füstölő fűszögnek, annak darabocskája holt szénnek nevezetik (Com: Jan. 8). Azért csak vissza ugrik a Matkó homlokára a holt-szénnel veretett tompa esülcány (Illyef: BCsTomp. 130). Hlót szeneket mutogatnae, hazudván, hogy az a holt szén az, mely maradot megl a szent Lórintz meg sítésének tűzétől (Czepl: Japh. 144). Feketébbé lőtt a holt-szénnel (Illy: Préd. I. 176).

holtszenes: carbonarius C.

lángos-szén: [ignis; feuer]. Ne leeltesseek the benned, ky atal wztassa az langass zenon ew ifyat (JordC. 239).

parázs-szén: cinis dolosus, pruna cinere tecta Sl. [glut]. A hys almát csak amnyira bevicl meg, hogy a kezed el tirsesse, parás zenel (Frank: IlaszNK. 21b).

sebés-szén: [carbo vivus; glühende kohle]. Mykeppen az sebess zeen az hyretomot meg nem sértőbe, azonkeppen zeplőtelen vagyok en azzonyallatnak yleteseetewl (ÉrdyC. 627).

szikra-szén: [flamma; flamme]. Zykra zeen zarmazeek ky az feredew alol (ÉrdyC. 551b).

tűz-szén, tűzes-szén: *candens carbo PPBl. [glühende kohle]. Ő előtte fellegoc elmennek kő ess es főzne: zeni: grando et carbones ignis (DöbrC. 35. KeszthC. 28). Vuneky fenessegetől fellegok elewe mennek, kőnes es oos tyzes zeen (KulesC. 29).

Szeneeske: igniculus C.

Szenel: ignem alo, carbones paro Kr.

Szenelő: focus, focus Sl. [herd]. Ama régi Fabriciust eo meg nyótt zubonkájában és Curint a szenelő mellett jobban megtisztelte Róma városa s inkább tarttta tőlök, hogysen Caligulától vagy Heliogabalustól (Ful: NE. 31).

Szenes: igneus, ignitus C.

SZÉNA (zina RMNy. II.281): foenum C. MA. heu PPB. Zeut ezél ment tehen (BécsC. 139). Paránola, hog ló őlténőne mēndéneket seregée zerént a zöld zénan (MünchC. 82b). Viragoznak városol milent földnek zenaia (AporC. 25). Nendeie mynden test hamu es zena (VirgC. 145. JordC. 571). Az sororoknak zenayokat el arultad es az penzeet el reytetted

(DomC. 270). A kis Jézust a iazobeli zenara helihőztete (Döbr. 53). Szenat terőmtöt az barmoknae (Szék: Zsolt. 106b). Házunál vagyon sok polva, sok széna, ott az terőlnek is lesz nagy jó szállása (RMK. II.115). Retemnek egyik rezereül zümot elwittete (RMNy. II.284). Zenayokath alyk waryok, ho föl gőyezo az zegen embőr (LevP. I.104). Szenan, keme agyon, de hatalma veghetlen (Born: Ének 26). Ne légy oly mint a cigány, ki így szóll felgyűjtendő szénájáról: rugó s hadd ott (Czepl: MM. 300). Puzta földre kell jüni, széna abrakja, sőt nég szalmája sincsen (RákGy: Lev. 146). Árpád búzájért, szénáért attunk (MonTME. I.128). Se szénájok se kenrek (Bercs: Lev. 282).

[Szólások]. Jo renden vagyon még szénájok az. Jól vagyon azoknac dolgoz (Tyúk: Józ. 235). Lekaszált szénát is jó renden volt néha, siivegemet félre tehettem valaha (Thal: Adal. I.207).

[Közmondások]. Igen kel szénát hidra vezetgetni: quid cum balneo (Decsi: Adag. 27). Itt sem széna sem szalma (7). Nincz oly rakott *szénaszekér, kire még egy vella széna nem fér MA. Mikor szénát talált, el vetette a szalmát (Czepl: Japh. 8). Nagy külembőség vagyon a fa, széna és pozdoria kő (Vallást. ij). Ha ily drága a szalma, hogy lézen a széna (Kis: Adag. 484).

görög-széna: foenum Graecum BeytheA: FivK. 28. Görözena horgas hínélő zena, harom levelű mint az lo here (Beythe: FivK. 28b).

sarjű-széna: *chordum foenum PPBl.

szekér-széna: volas foeni MA. fuhrhen PPB.

Szénás: 1) foenarius MA. zum heu gebürg PPB. Komároeleire küldtem Oskait 20 lovas zászlóval vigyázásnak oká az szénásabb helyekre (Bercs: Lev. 142). 2) [horreum foenarii heumagazín?]. Az isten urunk házat őrizze, minden marháján gondját viselje és háza népét ő jóra intse, az szőmest, szénát el ne felejtse (RMK. VI.264).

Szénáz: [foenum comparo; heu sammeln]. Ugy sem ves Nagyágod hasznát ott annyi lovas hadnak, azok penig pedek ják Nagyágodat, az Vízközből szénázhatják magokat (Bercs: Lev. 175). Kőrül uram az Vízközből szénázhat, hol abrak kenyeröz, pecsenyöz, nem tudom (305).

el-szénáz: [foenum suppedito; mit hen versorgen]. Itt Sállkörül az kis-duna-közi Komáromig elszénázhatja az derekassa corpust, míg az Vág jege tart (Bercs: Lev. 309).

Szénázás: [collectio foeni; das heusammeln]. UjvárNyitra között az hadakat telepitem, a szénázás meg lehetne Játórul (Bercs: Lev. 271).

SZÉNDÉRÉD-İK (el:zöndörőlött ÉrdyC. 638b. ThC. 18). obdormisco MA. entschlafen PPB. Az el-tiunt fő jónak és álmai közt szenderedni s ismét fel-ébredni (SzD: MvIr. 32).

el-széndéredik: ~ Mykoron mynd eethzaka eekeppe kenyergeth volna, el hínyal [igy] fele el fáradá oos el zenderek (DöbrC. 516). Az nagy faydalomban el zöndörödött (Érdy: 638). Mykoron azon zumart ewryzio az orozlan, el zenderede (ÉrsC. 314). El zöndörödek es eletten lattast lata (ThC. 18). Soha nyube el ne zenderedyem (KulesC. 20. 183). A munkák kinyiltt üllel kapj, abban el ne szenderedgyél (SzD: MvIr. 241).

még-széndéredik: [obstuspe fio; erstaunen]. Ez czodlathwan győlekezeek nagy sokasagah es ő elmeeyekben meg zöndörödwen azz el amalkodwan czodallyak wala (ÉrsC. 16).

Széndéredés: sopor MA. [das entschlummern].

SZÉNDÉRETÉSSÉG: [tranquilitas; friede]. Vala sent leleknek senderetessegevel (tranquillitate) fundaltott es eresseytetett (EhrC. 2b).

SZÉNDÉRÍT: [sopio; einschläfern]. Téged kíván, hogy abban segítsd, az rá ehült sasok szemit szenderítsd, dolgait végilhez azzal közelítsd (Thaly: Adal. I.133).

SZENT: sacer, praedivinus, indiges C. sanctus MA. heilig, fromm PPB. A szenteknek fejek felibe kép írótól irt sugár: nimbus PPB. Vimagguc szen achiu Mariat, es nimagguc szent Peter urot es vimagguc mend szentuent . . . Uimaggomuc ez scegin ember lelki ert, bug birsagnop ivta mend vv sentii es unntei cuzicun ioo felevl iochtotua ilezie vvt HB. Ecclesia s. petri uulgariter Scentpoturzezy (ZichyC. I.63). Az angialok mynd az zentekel egietemben rezketny kezdek (VirgC. 148) Ne akaryatok ty zentótket adnya eebeknek (JordC. 372). Az Cristusert veegre zent halalt ees zenwede (ÉrdyC. 521b). Zentel zenthe leez (KulesC. 30b). Ha szent és isten-előtt nagy vagy, minden szentek szenti, a ki barom-álló helyen születik (Pázm: Préd. 105). Az naseréusoc szent életnek szép példai vóltac (MA: Bibl. I.123b). Holnapi szent napot elvárom, piünkös-d-hét-főn megindúlok isten kegyelméből (Beres: Lev. 558). A mit eddig mondal uram, jobb s főveb részére nézve szent igaz (Fal: NE. 51).

[Szólások]. Ezenis sok szent kap am: versatilis Artemon (Decsi: Adag. 262).

apró-szenték: innocentes Pesti: Nom. I.17. [unschuldige kinder]. (MünchC. 12b). Eleve menenek azzonyok Maria eleyben az apro zentek (CornC. 101). Hoznak zent Pálnak testeet keth apro zentóknak testyvel (ÉrdyC. 631b). Tudod, mely jeles három innep légyen egymás után, negyedik az apró szentek (Nád: Lev. 63).

ostya-szent: [idolum; götze?]. Hat ty ember ragok, ke ueliek es telhetetlen tanitok, bagyatok el az ostia szentet, ne legyetek balamitak, kik hamissat mondotok az ifümedelemért (Mel: SzJán. 263).

újtörvénybeli-szenték: [sancti novi testamenti; heilige des neuen testamentes]. Eleve menenek az vy tevrueubely zentekes (CornC. 101).

Szentecske: [sanctus parvulus; kleiner heiliger]. A minemű dolgokat az ő szentecskeiről az papistak pattogatnak, nagy részre az barátoktól költtetnek (Tolu: Vigaszt. 73). Ila ki egy szentecske napján munkát teszen (Barna: Isk. 217). Így főbb vétkektékét szép színnel takarván, szentetskék az igaz erköltsöt el bagyván (Orczy: Köth. 193).

Szentél: desacro, polluceo, dico, dedico, devoveo C. sacro, consecro, sanctifico MA. heiligen PPB. [widmen, weihen]. Neky volt senteltetett ysteutewl: quidam erat sanctificatus (EhrC. 2). Scentéltessée (sanctificetur) ténened (MünchC. 23b). Ez zent alazatosság vtet minden isteni iozagal ekesyti vala, zenteli vala (VirgC. 76). Gyermekegetevl fogna zent zerzetben uristennek zenteltetett (MargL. 28b). Ynnep napoth zentellyed: diem sabbati sanctificas (JordC. 54). Leanaat Cristusnak zolgalattara zentőlee (ÉrdyC. 543b). Kalostromaa zentőleek (512). Pappna zentőlee (520). Valazyad el en ygyemetű nemzettwl, ky nem zentelteteth: discerne causam meam de gente non sancta (KulesC. 105). Nem szentelétac engemet az Israel fiai közet: non sanctificastis me inter filios Israel (Helt: Bibl. I.10004). Ószue gyűytött most minket, hogy ünnepet szentellyűne (Boru: Ének. 126). Szenteltesd magad, ezzentől lészen jó plébanusságod (FortSzer. N3b). Scentelenek teged mirraba pyspeke (RMNy. II.23b). Nagyságodért, bazámért ha életemet szenteltem, miért ne életemben való történeteket (Bercs: Lev. 504).

be-szentél: consecro, inauguro MA. einsegnen, einweihen PPB. Be zentőlee ewket zerzetssegeben (ÉrdyC. 580b). Csodalkozyk vala rayta az wr istennek papya, ky ewtot az zyzeknek oskolayaban be zentőlee (646b).

fől-szentél: initio C. PPB. consecro, inauguro MA. [einweihen]. Kyldene eeg kiraly koronaat, kywel zentőltetnek űl (ÉrdyC. 497b). Theologiaját dicséretesen elvégezte, papá is felszenteltetett (Fal: TÉ. 728). Nyóltzan a papi hivatalra alkalmasoknak nem ítélteván fel nem szenteltettek (Bod: Pol. 134). Minekutánna a papságra fel-szenteltetett, szolgalatja köttetett a kolosvári népes gyülekezethez (161).

főlszentelés: initiatio, consecratio, inauguratio MA. einweihung, einsegnung PPB. A ceremoniac nem azonoc mindeneknél, sem az egyházi szolgaáknac rendeléséne és fel-szenteléséne azon egy módgya (Com: Jan. 127).

még-szentél: sacro, consecro, inauguro, perspergo, respergo C. sanctifico MA. heiligen PPB. [einweihen, einsegnen]. Alazatosság ewtett meg zentellyuala (EhrC. 71). Mi nağob, az araű e auag a templom, ki meg scenteli az araniat (MünchC. 56b). En magamat te neked meg zenteltem zent zerzesnek fel vetele nyat (DomC. 226). Még zentőlee az ew zent testeet (ÉrdyC. 512). Meg zentőlee w haylokak felesges isten (KulesC. 112b). Meg vattok szentőltetve (Szár: Cat. A4).

mégszentelés: consecratio, lustramen C. heiligung PPB. [weihung]. Az my keresztseegewnk Xpusnak keresztseegheben meg zentőleesnek kezdetet vetth (ÉrdyC. 187b). Az remenseg veszen meg igazulast es meg szentelest (Fél: Tan. 292b). Az sido népség gyülekezten gyülekezőt fől az husvéti innepnek meg szentőlésére (Zvon: Post. 118). A Christus testének s vérének megszentelését a nép született nyelvén hallja vala (Czegl: MM. 269).

még-szentelő: [sanctificator; heiligend]. Az attya teremő, a fiu meg valto, a szent lélec meg szentelő es vigasztáló (Helt: Bibl. I.42).

még-szenteltség: [sanctificatio; heiligung]. Myndentek twggya az ew edeenyeet byrnya meg zentőltseegben (ÉrdyC. 353).

Szentelés: sacratio, dicatio, dedicatio, dicatura C. sanctificatio, consecratio MA. heiligung, weihung PPB. Lelky atyank arra tanoyth, ky mynekűnk baznalatwnkra vagyon es zentőleesűnkre (JordC. 825). Kywaltkeepen valo zentőleessel zentőltetűt legyen meg (ÉrdyC. 530). Sok tudós emberek azt vélik, hogy az antiochiai kéz-vetés predikállásra való küldés vagy rendelés vólt, nem pűspökségre-való szentelés (Pázm: LuthV. 69). Az szentelésnek kossa (MA: Bibl. I.76).

búza-szentelés: [consecratio frumenti; fruchtweihe]. A papasoc isten paranczolattya ellen valo dolgokat soc ezert szerzetec: kokonya, gyertya, víz, buza szentelést, holtak inadását (Boru: Evang. IV.515b).

ünnepe-szentelés: [celebratio festi; das festfeiern]. Immar szollyunk az ünnepe szentelésről; az ünnepe szentelésről szép példat ad ő maga Jesus iduezitűne (Boru: Préd. 85). Hitet, remenséget, szeretetet, ünnepe-szentelést és egyéb tiszteleteket kíván isten tőlűnk (Pázm: Préd. 821). Idnepi szenteléséne utálatos volt az isten előtt (Kereszt: FelsK. 350).

szombat-szentelés: [celebratio sabbati; das sabbat feiern]. Az szombatnac szenteléséhez kedvetlen (MA: Scult. 901b).

Szentelési: [consecratus; gesegnet]. Az ember nem közönséges, hanem szentelési vizből és sárbol formáltatott (Illy: Préd. 546b).

Szentelésre-való: devotiorius C.

Szentélet: sanctificatio, consecratio MA. heiligung, weihung PPB. Té hazad té seöntéletédhen maragígon még: domus tua in auctificatione tua permanet (BécsiC. 31). Eluene ötálló az alhatatusz aldozatot es leuete ő santeletenec helet (152).

szombati-szentélet: sabbatismus MA. haltung des sabbats PPB.

ünnepi-szentélet: [celebratio festi; das festfeiern]. Az istennélis kedves lészen az mi ünnepi szenieletünk (MA: Scult. 77b). Egyedül tsak istenő volna az ünnepi szenielet (Ker: Préd. 781).

Szentéletlen: [non consecratus; ungeweiht]. Vikeleűnek testét kiisták és szenieletlen helyre vetötték Angliában (MA: Scult. 621).

Szentelő: **1)** lustricus, lustralis C. sanctificans MA. [feiern]. Bakkus innepét nagy díltőltséggel szentelő asszonyok: mimallonos PPB. **2)** consecrator C. MA. heiliger, der heilige PPB. **3)** aspergillum C. lustralis peniculus PPB. [weibsprenge]. Ha tollat nem találhat, kecskerágó fából csinálj szentelőt neki (Radv: Szak. 185).

gyertya-szentelő: [festum purificationis; lichtmess]. Gyertya zentelő bodog azzon (WinklC. Kab). Gyertya zentelő bodog ania napia (DebrC. 170. LányiC. 98). Ez may zent ynnep mondatyk gyertya zentelőnek (ÉrdyC. 212. RMNy. III 76. MesésK. 18).

Szentelt: consecraneum C. saceratus MA. geheiligt PPB. Az pater nosterben keryk ystont, hogy az ew none zentelt heegyn (ÉrsC. 163b). Ezekon fog az szentelt yyz mynt eu lathom (LevT. 1226).

Szenteltség: [sanctificatio; heiligung]. Walakynneel az zent leek lezend, myndenkorh zenthöltseeghere wayon (ÉrsC. 152b).

Szentés: **1)** diuis, diualis C. sacrificus, religiosus MA. [pius; heilig, fromm]. Mykoron zentesnek mwatathaa ennen magaat, lectorraa toveek, ky erdeghy bydsseeghel tanachot kerde az erdegtől (ÉrdyC. 357b). Az ő predicationa a kenelyec, a szentes emberek es ez vilagi telhetetlenec meg alasztie magokat (Born: Evang. 1.121). Örömet barátságot tézen mindennel és vgyan szentesis, de sola meg nem guzlagálhat (Cis. 02). Szentesnek mutatják magokat, de latrok (Deesi: Adag. 41). János szokatlan szentes életével magát neuezetessé tőtte vala (Zvon: Post. 176). **2)** [specie pius; scheinheilig]. Vetelkődik vala az jólekedzetben az sidokkal es az szentesöllel és az piazon naponkent mindenekkel, az kik rea akadnak vala (Pál: Bibl. 1210).

Szentesség: [pietas; frömmigkeit]. A felhívalkodott olmás ségnek színe alatt azt keresi, hogy igen tiszteltesség és dicséresség, ez pedig valósággal csak azon kevélység és szűns szentesség (MA: SB. 175).

Szentéz: [honoro; verehren]. Annál szentebbleket is, ők nem szentetnek (Veresm: Lev. 225).

[Szentít]

még-szentít: [sacro; heiligen]. Tés nteza vagy, nola nem nagy, magadról azt véled, a ki moved pusztá helyed Szentogylázról vészek, holott senkit meg nem szentít e szent nevezetel (Thaly: TörtK. 221).

Szentség: **1)** sanctitas C. sanctimonia MA. [heiligkeit]. Nem tőhni annyira istentől, mint eddig, alább hagyni a szentségben: *minuere religionem PPB. Ferencnek szentes tarsi azuma szentesnek voltanak embery (EhrC. 1b). Még emlékwnek vala bodogságos zent Ferencnek ő nagy zentsegeről (VirgC. 58). Az ispanyay frater Egyed vala nagy zentsego ember (DomC. 222). Kepmutatas, zentseguen ielessege (VitkC.

54). Az életnek szentsége is az alázatosság hamva alatt leho maradandó (Pázin: Préd. 58). Az keresztség az mi szentségünk ket confirmállyá (MA: Bibl. IV.116). Az isten igéje ugy lel kenyered néked, ha a szentségnek belső kenyerét szerzed által lelkedben (Hajnal: KCzég. 246). Az aranyas épületek alatt nem lakott más szentség, hanem egy büdös patkány vagy mérgekrocodilus (Pál: NE. 13). Három a jó: egészség, bölcsesség szentség; a szentség a mondott erkölcsből áll (Pál: UE. 510). **2)** sacramentum Kr. [sakrament]. Vadolom en bűnwmet hogy haznak het zentseget nem fizteltembe (VirgC. 12b). Myche magok mentest mondhatnak azok, kyk nem akaryak felvenni az penitenciának zentseget auagy egyeb zentsegeket (CornC. 16). Vallast teen ew előttök anyia zent egyházban valo lies zentsegookról (ÉrdyC. 582). **3)** [ministerium, ministerium]. Szentségt levonja: exactorare MA. Aggad a the testhedne es vorednek zentsegeheeth tisztelnownk (WinklC. 40). Tykossagor auagy zentsegerel valo keynyv (CornC. 1). Esőt vala ez zentseghnek zeryben: sortitus erat sortem minister hujus (JordC. 708). **4)** sacrum C. [opfer]. A foyedelem az ayan dekokat es zentsegoeket aldozva istemek (JordC. 806).

isteni-szentség: religio C.

oltári-szentség: eucharistia SI. [das hochwürdigste]. Zölseg fel mennöm Jerusalembeli es ot zérozióm az oltári zentseget (WesprC. 39b). It vettetyk reez zent valo kerdés any zent egyháznak minden zentsegerel: az keresztsegnek foyvetelerevl, az oltary zentsegek vetelerevl (CornC. 16b). Ezenel meg keel balnom, azért aggyatok confessorth, oltary zentseget es kenetöl (ÉrdyC. 515). Az oltári szentség a Krisztu halálárul emlékeztető nagy titok (Biró: Augy. 322).

tettetés-szentségű: [hypocrita; scheinheiliger]. Mindene morgolódna a Christus ellen, hogy ő a bűnőshöz tért voln bé; ezec voltac az nagy tettetec szentségű pharisensec (MA: Scult. 222).

titkos-szentség: mysteria C.

Szentségös: diuus, sacerdotus, augustus C. [heiligster]. Ez szentes embernek erdemerth vagy engem te hozza (VirgC. 41). Kynck ew zentseghes lelket banathnak thewralthal yaraa (WinklC. 41). Zentsegoos anyaad yz Maria (Czeic: 32b). Imatkozal zentesos papa vronkert (VitkC. 21). Vallyatol ő zentseghes emlékezetlyh (KulesC. 64b). Ölylec meg az áldozatna barnát, mert szenteses az (MA: Bibl. 193). Erelő min szenteses atyádnak megz yzohónnyál (Pós: Vetélk. 58). A király bőséges az ő kezohmével, mert élte szenteses (GyöngyD. Char. 365). Mikor kárlátóban jirt Rátkay oram, akkor szent volna eum ceremónia az szegény plebánu az szentessegersa mentumot, térdén állva átkozván a németet (Beres: Lev. 345). A lator Cinthia ezekkel a szenteses készületekkel egyebre nem szünlékozt, hanem hogy dús menyecske lehessen belől (Pál: NA. 177).

Szentségösen: [sancte, pie, devote; heilig, fromm]. Zentsegesen elenek az zent zerzetben (DomC. 257). Erössen es zentsegesen tartanak az zerzetnek regulayait (ÉrdyC. 58b). Az vasárnapot nagy szentségösen megtartottic (MA: Scult. 904).

[Szentségösít, még-szentségösít]

mégszentségösítés: [sanctificatio; heiligung]. Adyatok az ty tagyotokat az igazságnak zolgalatyara meg senthegye seytstekre (Komj: SzPál. 66).

Szentségüstil: [canonizor; heilig werden]. Noky volt szentesewltetel (canonizatus) meiben (EhrC. 2).

Szentségtelen: profanus C. MA. unheilig, ungeweiht PPB. Továb mégyen szent Pál és azt mondgya, hogy a szok-

nak szentségtelen újságít el-távostassuk (Pázm: Préd. 885). A kortosom szentségtelen (Com: Vest. 93).

Szentségtelenít: profano MA. desacro; entweihen, entheiligen PPB. A templomokat szentségteleníteni (SzD: MVir. 368).

még-szentségtelenít: ∞ Meg fertezették az én szent-helyemet azon a napon és az én szombatimat meg-szentségtelenítették (Káldi: Bibl. Ezek. XXIII.38).

Szentségtelenítés: profanatio MA. entweibung PPB.

Szentségtelenkőd-ik: [peccatum committo; sündigen]. A ki többéti, szaporéttya vétké, szentségtelenkedik (Csúzi: Tromb. 242). A pokolbéli sátán azért kénszerette Judást ki-menni a vacsoráló házból, hogy inkább titkon szentségtelenked-gyek (Csúzi: Síp. 214). Mhient a sátán űlt a tribunálban, Hore s Jeroboam papi hivatalban, szentségtelenkedtek ez áldozatok-ban, rút esáva öntetett a szent bibliában (752).

Szentségtelenség: [impietas; gottlosigkeit]. Ha ez az anya-szent-egyház szentsége, nem tudom, mitsoda a szentség-telenség (Pázm²: Kal. 508).

1. **Szentül:** sancta, pie, auguste C devote MA. [heilig, fromm]. Az ilyen tanító szentül és mélyen átalértette hiva-lyát (Pázm: Préd. c) Az esküvést szentül meg tartya (Com: Jan. 185). Szentül és igazán élne (Ily: Préd. II.80).

2. **Szentül:** sanctificor Kr. [heilig werden]. A ki igaz, gazdillyon még-is és az szent szentfilyón még-is (Csúzi: Tromb. 362).

SZÉNTÉNCIA: [sententia, capitis damnatio; urteil, odesurteil]. Azegi rend ől az birokot illető zekőkön, nem hagi entenciát agimák, de hagi az istentől adatot sentenciát erősíhek (DomC. 117). Ev rayor sentencia adatuan, mynd ketten egye-mben nyakokat vagak (CornC. 368b). Pilatos keménységes sen-encia ada vronc Iesusra (VitkC. 84). Az ki vetesben az tanitok mongiak ki az sententiát (Fél: Tan. 320). A haláluk senten-iját kimondotta ő ellene (Ily: Préd. I.88). Vászár után mind-art törvény szolgáltattott és ily szentencia fejünkre hozattt (Gvad: RP. 95).

Széntenciáz: [sententiam dico; urteil sprechen]. Pilatosol agh kemonón megli ostoroztatam, koronaztatam, es halala entenciáztatam (TibC. 123). Az törvény igen solgaltaty es az raim igen sentenciasak egy mast (RMNy. II.161). Kérdend teg czac, minemü elmével legyenec azoc, az kiket balálra entenciázta és immiár szinte kivitelne (MA: Scult. 368). Halálra entenciázottat (Ily: Préd. II.533b). A mártýrok gya-zattal multanak ki a világ szemei előtt, mint a tégéres onosz-tévőket ugy szentenciázván eőket (Fal: NA. 211). Bé larván menni egy városban, elő találá két már az akasztó-ra sentenciázott katona rabot (217). A ki tsak az ornelne-égnek gyanúságában volt is, a tűzre sentenciáztták (Bod: Pol. 13b. 3).

még-széntenciáz: 1) [constituo; bestimmen] Nem olyan kok alat törteneek az ew zent ky nwlasa mynt közönseeghel egh vagyon sentenciázattwan terneezet zerent (ÉrdyC. 479). 2) [condemno; vernurteilen]. Szabadé a romai embert es meg m sentenciázottat ostorozni: si hominem Romanum et indem-tum licet flagellare (Helt: ÚT. n3). Meg sentenciázott ember: homo convictus (Ver: Verb. 337). Christus az papi fejedelmek-l olly hamar meg sentenciázattathic, mint az tudatlan kösség-l (MA: Scult. 223). Kicsoda sentenciázta meg, az bamis könyv-izárok miért nem írjak (Sám: 3Fél. 254). A bíráknál is anúra kezde szállani böcsülete, s elvégre megsentenciáztták al: NE. 101). Ha ki parázna feleségét meg-sentenciázza, a mbornak legyen szabad meg-bázásúlni (Bod: Pol. 86).

SZENVED (szenyved MA. Monrók XV.668. Gvad: Püsty. 20. szendued Helt: VigK. 81b): 1) patior, perceptor C. tolero, suffero, perfero MA. leiden, dulden PPB. Kiralnak orciat nem viselleti zenvedni (BécsiC. 63b). O lüftöten nomzet es vízha viuo mig lezec tüveletoc es mig zenuedoc tütőket (MünchC. 46). Mind ezeket akarom zerent zenuedom (VirgC. 27). Morgodás nevel nem zennedbet kemeu dolgotok (CornC. 159b). Harmad napja hogi zenwednek enghem: triduo jam sustinent me (JordC. 479). Kyk teged zenwednek, meg nem gyalaztatniak: qui sustinent te, non confunduntur (KulesC. 45b). Ha szenduednem kel, szenduednec én vellem minden te szent angyalid (Helt: VigK. 81b). Az nagy inseget es nomorusagotb tonab semyke-pen nem czenduedhetyk (RMNy. III.107). Az ferfiac aszszoniat-latokhoz illendő dolgokat szenduednec vala (Deesi: SallC. 10). Mély szemérmességgel szenvedi az dűcsődité 1613 (KNagysz. D3). A büntelen szenvedhet-e a vétkesért (Monrók XV.668). A kakas az ő bűdös ólában társot nem szenved (Misk: VKert. 354b). Kértek, hogy tekéntsek beteges ügyökre, mert szörnyen szenvednek (Gvad: Püsty. 20). 2) [sino, concedo; lassen, erlauben]. Ne zenvedged vram meg halny a fyat amnya nekywl (WinklC. 83). Feyer ruhában zenveded magadath megh chufoly (238). Töb hadakozasy voltanak, kyket ha mynd meg yrnauk, ydő sem zenwednee (ÉrdyC. 496b). Az emberec nem szenuedic, hogy az én lelkemtől meg feddettessenec emek-utanna (Helt: Bibl. I.C2). Kedvesb dolgom nem lehetne, mintha Kdnek szolgálhatnék, de sokféle alkalmatlanságok nem szen-vedik (RMNy. II.246). My bizonyos emberünkél Kegdet megh latogattattam volna, de az ideo nem zenuedte (LevT I.304). Hogy ha az gyermek betegsége szenvedi, jöjj holnapután hozzám Lenkára (Nád: Lev. 30). Ne szenuedgyenec dűhös martalekot szerzeni az istennee nyaiaban (Mou: KépT. 3). Vétközic azert az romai papa maga hatalmat küllyeb teriesztuen, hogy sem azt a közönseges gyűlesnec vegezesse szennedi (Zvon: Osiand. 219). Nem szenuedgyiik, hogy akar mely kapta bűzü mñnes legény itélő mester legyen az szent írás dolgában (Zvon: PázmP. 301). Lelkünkben nevedkni ne szenvedgyik a test kívánságát (Pázm: Préd. 162. 207). A régi canonoc nem szenvedik, hogy papsága után valaki házassodgyék (Pázm: LuthV. 205). Anyira fel geriesztce az vr istent, hogy szennedé őket rabságra vitet-etni (EszT: IgAny. 80). Buzgóságunk nem szenvedé, hogy az magunk kinyñen fel-vállalt kötelezégünkkel el késniék 1613 (KNagysz. D2). Azokban legkisebb szeplőt sem akart szenvedni (Ily: Préd. I.37). Az Dunát bezárva nem fogja szenvedni (Bercs: Lev. 600). 3) [propensus sum; ueigung haben, geneigt sein, ausstehen]. Nem szenvedhetem azokat a fellegek közt nyar-galódzó pietistákat (Fal: NE. 39). Azt gondoltad, szerettelek, azért hogy csak szenvedtelek (Amade: Vers. 189).

[Szólások]. Az ki bűnén szenved, semmi szenvedés az, de az ki büntelen szenved, az szép és jó (TörtT.² III.324). Kiral valami bánatot ne szenvedne: rex non sustinet molestiam (BécsiC. 144). Myt allotok yt ezenne bozóságot zen-ueduen (EhrC. 106). Az bozúsagot istenert zennedi (VirgC. 88b). Kettőn kívül mindhyájam bűnt szenvedtek (Monrók VIII.258). Soha ehseget nem zenuecz (VirgC. 55b). Mondasa ellenzeest zenwed (ÉrdyC. 621). Menyeknek orzaga erőth zenwed (JordC. 386). Az menyeknek orszaga erőszakot szenued es az erőszak teüoc ragadgyaczt (Born: Préd. 15). Erőszak szennedő lésszes: opprimaris violentia (Kár: Bibl. I.184). A rémülésnek néminémü erőszakát szenvedgyiik (Ily: Préd. I.25). Mikor szűlte, fájdalmat nem szenvedte (Pázm: Préd. 102). Semmy gonozt sem felelmet nem zen-uedett (DomC. 172). Fogságot Jcsus szenved az artat-lan (RMNy. II.40). Meg ősmérék, hogy méltán szenvedniék azt az gyalázatot es fogságot (Lép: PTük. I.142). Az hold tizen-két eyel szennedet fogatkozást (Zvon: Post. II.252). Mit haznal emberne, ha mend e világot őrerie es ő lelkeben

getreimet zenueggén (MünchC. 45). Bodogok, kyl haborwsagot zenwednek ygassaghert: beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam (JordC. 365). Telben az raitatok valo habornasagokat io keduel szemueggietök 1572 (KibésC. F4). A mely dolog haladéket nem szenvedhet (Czegl: Japh. 222). Ugyan ott szenvedett haláltis (MA: Scult. 4b). A szörödni kezd leányoc minden bölnapokban aszszonyi havatszenvednee (Com: Jan. 44). Zolgalatunknac karat zenueggüe: servitutis nostrae dauna patiamur (BécsiC. 14). Kyczoda az, hagi zenueghesse ezenel nagi keserüsegot (VirgC. 35). Az martyrek zenetek az kent a kegitlen emberektöl (VirgC. 28). Örömetösdn zenuedueie a kent (DebrC. 62). Mi zenuegök az kent (RMNy. II.42). Testebe nagi kesertetet zenuedu vala (VirgC. 18b). A ördwgi kesertetet sok napik zenueu volna (19b. JordC. 332). Tyzen ket extendö wla fogva veer korsagot zenved vala (JordC. 380). Tapasztalt jó tulajdenságid mellett moesko t ne szenvedj (Fal: UE. 376). Ez zerzetben sok munkákat szenved (DomC. 64). Az zentek es minden iduezölendök bozzusagot es egieb sok nyualyakath zenueuete (VirgC. 91. JordC. 728). Az fraterek lyntyk vala istennek jgyt, zenuedueen zegenegnek nag nyomorusagot (DomC. 31). Ferenc meeg nem zenueued az en testemen valo vere-segeket es osterozasokat (VirgC. 35). Öklözést szenvedni: edere pugnos PPBl. Nem szenvedhetni valami szagot: *laedi odore PPBl. Zenuedni kel az teoreneent (DomC. 306). Zenvette eordeogeoknak sok eotkeozetyt (DomC. 129).

[Közmondások]. Ha nem szenuedz, bizony nem veszed haznát (Deesi: Adag. 164).

[égybe-szenved]

égybeszenvedés: [compassio; das mitleiden]. Masod alamsyna felünkkel valo egyben zenuedeesben (ÉrsC. 539b).

eggyütt-szenved: [compatior; mitleiden]. Indulatok óltat-tak istentől a sziveinkbe, hogy vigadhasunk, szenvedhessünk vagy egygütt-szenvedhessünk (Mad: Evang. 491). Egyebek nyomoruságán egygütt-szenvedő szívnek indulattya (492).

el-szenved: 1) tolero, suffero C. pertolero, perpetior MA. [erdulden, ertragen]. Myndent kez vagyok ő ere te el zenuednem (VirgC. 63b). Az te illatozasod zegenyeknek dohat elnem zenued-hety (CornC. 155b). Az en jgassagom nem zenuedh el eme sok gonozsagokat gyeotrelm nekeol (DomC. 178). A habornasagokat el zenuegüdök (DebrC. 62). Kevelsegnec fyi, kiket ideiglen az vr isten el zenved (254). Raytta lett bozzwsagokat nagy alazatossaggal el zenuedöt (ÉrdyC. 623). Mindent, valami a tüzet elszennedi, a tüzen által vonnyatoc (Helt: Bibl. I.Ggg). Isten nem hagy tüteket kesertetni amla, a menire el szenued-hetitee (Born: Evang. IV.4). Aluok szüeteket el nem szenueu-hetem (Born: Ének. 204b). Az tíz nemzetsegec feiedelni egygöl egyic el szenuedtec az nyilum valo közdnsages bahuanyozast (EszT: IgAny. 80). Elszennedik köztöc az romaink oly papot, ha ki házánál safarinákat, kuruákat tart (433). Fák, a kik el-szenvedhetik a tarolást (Lipp: PKert. I.14). Gyakorta magunk haszna reá szorit beünket, hogy elszenvedjük azokat, kiktől várunk (Pal: UE. 447). Oly jók hozzáz, hogy el-szenvednek a vélek való társalkodásban (KibésC. 39). 2) [propensus sum; geneigt sein]. Senky nem zolgalhat ket vraknak, mert awag egyket gywöltyee es az masykat zeresse awag egyket el zenuegye es az masykat meg vtallya (JordC. 371).

[Közmondások]. Ha mindent el szenuedz, vgyan reid lárnak oztán mint egy kamora székre (Deesi: Adag. 152).

elszenvedés: perpassio MA. [eruldung]. Habornasagunk bekességgel valo el szenvedese (CornC. 40). A habornasagunk elszennedeseről valo tamsag adatik előnkbe (Helt: Bibl. I.f3).

elszenvedhetetlen: intolerandus C. [intolerabilis; un-träglich]. Az pokolnak ew el zenueuethetetlen ewrewk kem (PéldK 55b). Negywen napnak wtlana zala ny reuk na es el zenueuethetetlen dolhossagl (TelC. 275). Miért válume az romai anya szent egyháztól, mely elszenvedhetetlen do (MA: Scult. 57b). Ezt az jersalembéli szentes lelki rend lyességgel el szenvedhetetlen dolognac itili (333b). Egykor nyulak uralkodván igen erős el-szenvedhetetlen törvénye irtak volt a farkasok és oroszlanok ellen (Misk: VKert).

elszenvedhetetlenül: intolerabiliter MA. unerträglich weise PPB.

mög-szenved: [perfero, perpetior; erdulden, ertragen]. Az halálnak keennyaat meg zenuedytek (ÉrdyC. 432). M zenuedee az martyromsagot (652b). A Christus minden kesetinket meg szenuette es meg gőzte (Fél: Tan. 264). Két vagyon pedig, melyért bün-alatt köteleztetünk az eeclesián szokott bőjtjét meg-szenvedni (Pázm: Kal. 598). Nékic bánatot és inséget kellyen meg szenueduiee (MA: Scult. 1). Az Christusnac hartza, melyet megszenvedett az olayfás kben (363b).

[Szólások]. Ig fvsatok, hog meg ragagatok, mert mind, halalan törekedik, magát mindentől meg zenvedj (DöbrC. 2).

Szenvedékény: qui facile patitur Kr. [dulder]. (GK Titk. 1115).

Szenvedendő (zenvendő NagyszC. 105. WespzC. 2): [patie-leidend]. Engömet a keserü keuban vezteglőth megmduet vala es engemet bekességgel zenvendöt mindönc megkarom vala (NagyszC. 105). Kőnőörönlőnk kel a ken zennendő Kristu-hogi mynket az ő dragalatos zent verene meg váltana (Wespz 2). O vralkodo wr ysten yrgalmass es kegyelmes, zenveden (patiens) es soksagly yrgalmassagos (JordC. 73). Oka az, ha a test zenvendendő lehetne es halande (ÉrdyC. 58).

Szenvedendőség: [toleratio; duldung]. Wr isten a tly nektek David profetanak igralmassagat, Danyel profetan zenvedendősegetb (ÉrsC. 220).

Szenvedés: passio, patientia, toleratio MA. das leid geduld PPB. Bekesages az bozzwsagnak zenuedesebe (VirgC. 81). Az ymepnek masod nappan az a zenuedeesnek vtar gywleenek az yrasthwok Pylatoshoz (JordC. 449). Zenuednek ydeyn beweyt meg kezgessekn az igassagot (Érd 538). Jut nektek-is a szenvedésben (Pázm: Préd. 137). A bek-sages tőrésről avagy szenvedésről: de patientia (Com: Jan. 19). A ju az atyának értelméből születik minden ő szenyed nélkül (GKat: Titk. 40). Az ki bünön szenved, semmi szenuev az (TörtT² III.324).

békesség-szenvedés: [patientia; geduld]. Bekessagl wedestekben tarttyatok meg ty lelketeketh (JordC. 603).

erő-szenvedés: [vis; gewalt]. Az menneknek orszaga szenvedésben vagon: regno coelorum vis affertur (Sylv: I.17b).

halál-szenvedés: passio mortis Kr. [todespein]. Boes magát halál szenvedésre (Zvon: Post. I.120). Halál szenve által kellyen nékie dicözséggel megkoronáztatni (MA: Sc 502b).

kár-szenvedés: [damnum; schaden]. Kár lön ez várak-tőlünk elveszése, Királi felségnak nagy kárszönvedése. (Tin: 9). En azen zerolmes tarsomnak az eo nag nyomorusaga es k szenyedeseerth haladatlan nem akarham lennem (RM I.167).

kin-szenvedés: perpassio cruciatus, tormenti perpassio MA [das leiden]. Mellettek akoron kefen gondolnod Cris-vronknac kin zenuedeséről (VitkC. 18). Ha meg valtonknae

zenvedése zánónkba iol be iomotatic, az éalard ördögnee nem lezen hefe meg éolasra (70). Megielentnen a Christus Jesusnac születeset, kenszenvedeset és orszagat (Helt: Bibl. I g). Christus ken szemedesenee napia (Mon: Apol. 469). Sokan követik Jéusnt a kenyér szegésig, de kevesen a kín szenvedés poharának itallig (Pázm: KT. 154).

tűrés-szenvedés: [patientia; duldsamkeit]. Tűrés-szenvedéssel és alázatossággal minden ellenségünknel erősekké lehetünk (Pázm: KT. 39). Egyebek fogyatkozásának elviselésében bekésséges tűrésre szenvedésre igyekezéssel (50).

vereség-szenvedés: [damnum; schaden]. Az te vereség szenvedésed az én orvosságom, az te bánatod és szomorúságod iz én örömem és vigaságom (MA: Scult. 472b).

Szenvedet: [tolerantia; geduld]. Kéезде belczen gondolny rent Ferencben emnyí huzzw zenedetfitt (EhrC. 3). Keresztyen ambór tanoly Christustol bekesegehőt awagh zenedetföth (WinklC. 109).

Szenvedetés: 1) [maceratus; exagitatus; qualvoll]. Aldoth eegh te myndön confessoroknak fölötte zenedetösb (WinklC. 153). Kiki lássa jól meg, hogy ő olly virág lehessen az ur zenedetes kertében, mely igaz hit által meglintetött az Jéus érével (MA: Scult. 377). Utolsó wachorája minemű szenvedetes Zoly: Elm. 248). 2) [tolerabilis; erträglich; geduldig]. Zenedetesb lezen Sodomának es Gomorranak felden, honnem mynt z városnak (JordC. 382). Kerlek thegedeth, keserwetes, kenye-wetes, zenedetes legy minden een bumon, banatomon (PozsC. 24).

Szenvedetésen: [toleranter; geduldig]. Az kiraly mintha zenedetesen hallana azokat, igen meg haragnt vala: rex ehut patienter audiret ingentem iram conceperat (Forró: Curt. 45).

Szenvedetesség: 1) [patientia; tolerantia; geduld]. Ez ent azzonnak nagy sok yozagos mywelködetynek ez zent emvedetessegenek wtanna az ew eedes eedemeet meg akaraa oronazny (ÉrdyC. 340). A szenedetességnak es a vigaszalásnac ado istene adgya tűnkec, hogy vgyan egyet ertsetec öszetec (Helt: UT. s2). Fabiusba nagy tűrés es szenedetesség olt (Born: Préd. 549b). Mas fortelt találtnac benne, kiuel ki kariak fogyatui a keresztyének közül ez isten szerint ualo zenedetességet (Tel: Evang. 1366). Bekesseg, tűrés, elmenek zenedetessége, jamborsag (Tel: KerF. 95). Az ti zenedetesegötök altal birjatok az ti lelketeket (Szár: Cat. A2). 2) [abstinentia; enthaltsamkeit]. Zenedetességet nem hagyauala: abstinentias minime dimittebat (EhrC. 50). Az zezetnek regula erent valo kemenseget, zenedetesvséget, bevhet erevkedyk ala megtartany (MarL. 9b). Ez zenedetességnak regulayat yonsagual meg tarta zfw Maria (CornC. 46b). Anno zenedeteseggeot tartottanak, hog nyolchad napyg nem jttak (DomC. 97). Az ő teste ellen nem lel egebet, hanem cak zenedetesegot (BodC. 10). Ezt a nagy zenedetességet tozi vala, mert gionrat igön faulaila vala (DebrC. 157). Zenedetességben nag etelben természetet fölöl ne műlad (VitkC. 52). Az zenedetesség teneket al viselhetetlenec latatnac (55). Nem ak az eteknek zenedetességet, de akarmi nemő kemenseget el zenedhez (56). Az eegyhaaz hosweet napyanak előtte agy zenedetességet tezen (ÉrdyC. 33b). Wr isten megl halyaa, hogy zenedetességet tartananak (136b). Szerdan vagyon zent Jakab böti, azon tartozic minden hiuü keresztyen zenedetességet tenni (Agend. 199). Miért tebat ezekről gondolkodvan, zenedetességben, koplalásban nem visellyfik magunkat (Lép: Tük. 1420).

[Szenvedetlen]

Szenvedetlenked-ik: [impatiens sum; ungeduldig sein]. e szenvedetlenkedgyűne, hanem bizonyos réménségben élylőnc A: Scult. 203b).

Szenvedetlenség: 1) [impatientia; ungeduld]. Bal fölöl vagon haborusaghebi zenedetlenség (NagyszC. 345. ÉrsC. 165). Szenedetessége szenedetlenséget nyerie meg (Pécsi: Ágost. 15). 2) [apathia; leidenschaftslosigkeit?]. A szenvedetlenségnek [?] jószágát megmutatta az utolsó wachorán, midőn önnön magát adá eledelfil az apostoloknak (Illy: Szélet. H.126).

Szenvedhetés: tolerantia C. MA. tolerantio; erdulung PPB.

Szenvedhetetlen: 1) [apathies, intolerans C. impatiens MA. nihil sentiens; empfindungslos, dem leiden nicht unterworfen]. Istenek ftya zenedhetetlen es hallhatatlan (ÉrdyC. 663). Könnyű a halál fájdalmának és világi fogyatkozásnak békés-séges szenvedését parantsolnod, mert szenvedhetetlen vagy (Pázm: Préd. 117). Fel nem darabolatik az hallhatatlan és immár szenvedhetetlen test, mikor a kenyérnek színe eltörtetik (Pázm: Kal. 703). Sokak törtémeek raytnak, de legyünk erősek és mint egy szenvedhetetlenek (Mad: Evang. 332b). Az érzék-ség-nélkül-való állapot es szánakodva szörnyűködtenek, hogy im a szenvedhetetlen látták meg-kötözve (Csizi: Síp. 107). 2) [impatient, intolerabilis C. intolerandus MA. unleidlich, unerträglich PPB. Rodbadásnac bűzi szenvedhetetlen volt (Zvon: Post. 1221). Hogy azért ennek az képtelen és szenvedhetetlen szidalmazásnak hamissága, ennélis jobban napfényre hozattassék (Pázm: Kal. 433). Szenedhetetlen vakmerőség (MNYil: lrt. 334).

kín-szenvedhetetlen: [doloris, cruciatus innoxius; leidlos]. Az bodogok keen zenedhetetlenök lesznek (SándC. 7). Dičerik vr istenth, myerth hog nyerteek az örk dičősegoth lolkőkben, vilagos testőkben, keenth zenedhetetlenben, hatha-toban (20).

Szenvedhetetlenség: 1) intolerantia C. impatientia MA. ungeduld PPB. 2) [apathia; leidenlosigkeit]. A zenedhetetlenségnek ayandokh megpeldaza, micoron a veg vacaran a keferet változtata ő zent testeue (NagyszC. 219). Isteni hatalmával meg-tartóztatta, hogy fényesség és szenvedhetetlenség szent testére ne terjedne a dűtsőült lélekrül (Pázm: Préd. 412). 3) [patientia; duldsamkeit]. Szenedhetetlenség vagy inkább békés-ség tűrés a szerőségokban vagy a nyomorúságokban (Mad: Evang. 332b).

kín-szenvedhetlenség: [apathia; leidenlosigkeit]. Kyllőmbőz az joknak feel tamadasok az gonozoknak feel tamadasok-twl az kenzenvedhetlenségben es kenzenwedeshben (KazC. 195).

Szenvedhetetlenül: intoleranter C. impatienter MA. ungeduldig, unleidentlich PPB.

Szenvedhető: 1) [qui tolerare potest; duldsam]. Társa nem szenvedhető igazgatás: regnum *insociabile PPB. Eles hozzáuk hasonl gőtrelmzenvethetű ember vala: Elias homerit similis nobis passibilis (DöbrC. 332). Tégyen minnyájunkat buzgókká lélekben, szenvedhetőkké a háboruságokban (Mad: Evang. 413). A teűk kevés eleséggel megelégedők, a szonjúságot sok ideig szenvedhetők (Misk: VKert. 43b). 2) [passibilis, tolerabilis C. patibilis MA. erträglich, leidentlich PPB. Az áldozatok vagy arra használnak, hogy tellyességes bocziánattia légyen vétkeknek, vagy hogy zenedhetőbb légyen az kinyok (Bal: CsIsk. 66). Szenedhető egészségben vagyunk (RákGy: Lev. 240). Szenedhető és kevésbé gonosz a pogányaság az ő vallástételek emberiben (Illy: Préd. II.326).

Szenvedhetőképpen: tolerabiliter C.

Szenvedő: patiens, tolerans C. MA. ertragend, erdulend PPB. Fordoba ő elmeyther az zenedő Jéusnak kenyara (ÉrsC. 271b). Ne fely azoktul, akiket zenedő vag (Mel: SzJán. 70).

kín-szenvedő: [patiens; leidend]. Az ken zenedő Cristu-sert rea fut vala es kenanya vala (VirgC. 27).

munka-szenvedő: laborifer C.

Szenvedtet: 1) [facio ut patiat; leiden machen]. Ha torokszának miatta kesert, tehát zenuettedess magadat bőtyel (BodC. 18). Az faldalmakat ereztessed es zenynetessed my velűnk (GümC. 37). Az irgalmas isten szent fiára rakta álnok ságnikat és ő véle szenvedtetette érdemlett kínáinkat (Pázm: Préd 773). Tégedet szeretett és szeret, ha szinte annyit szenvedtetettél is vele (Mik: MN. 301). 2) [abstineo; sich enthalten]. Tartoztatya es szenvedtetéti magát testi eleségfűl (Tel: Fel. 27b). Az emberoc nem őrmest szenvedtetéti magokat (Tel: Evang. I. 366b).

el-szenvedtet: [facio ut perferat; ertragen machen]. Ha az Crystus kenyrarol őrmest emlékezől, az haborswagot kynnyen el zenwettety (ÉrsC. 24).

mög-szenvedtet: [abstineo; sich enthalten]. Az test ez tanalchot agya, soha magadat meg ne zenwettessed semmy gonoz kousagfűl (CörnC. 162). Meg nem zenwettetyk eo magokat hys etelteol (DomC. 132). Hog innen-tona magadat meg zenuettedess az eo nekyl valo bozzusag tetelreol (281). Zenuetted meg magadat ielesen földörőses meleg eteketűl (VitkC. 56). Nialuliat teteten meg zenueteti magát vala a Publiusnak tarsasagol (DebrC. 59). Artatlansag, kibem embőr mygh vagion, mindön ektelen dolgoktol meg zenueteti magát (142). Halnak eteletwl amera zenwettette meg magath, hogy newezye sem akarta (ÉrsC. 333. 391). Két oray meg kely magát zenuetethy mind etetűl, italtol (Frank: HasznK. 31).

[Szenvedtetés]

maga-szenvedtetés: [abstinentia; enthaltsamkeit]. Ky zyzességű akar tartany, ymez harm dologh keel hozya; elezer, hogy chak Christushoz ygyewsewleesnek okaert tegye, masodzor erekkez valo maga zenwettetesnek okaerth (ÉrdyC. 170b).

SZENNY: macula C. sordes, squalor, strigmentum MA. [schmutz]. Fűd-szakadás, kár, szenny, motsok: labes PPB. Zegensagnek zenyebe neveltettek (CörnC. 91b). Ha zennies fűgeinket meg mosatiok, nagual inkab a binőknek zenniet leh kel magonkrol tiztitanok (DebrC. 47). En a te zennyet meg mostam (TelC. 260). Ez vilagnak el vettetett szennyeiue lűttűnk (Pál: Bűl II.32). Az fejrű cipűt meg ne hűmozzad, haem csak megtisztogassad szenyűtűl, mitűl (Radv: Szak. 15). Nem az kereszűsű az, mellyel az testuec szennyei el mosattatnac, hanem az jó lelki ismerűe az istennel való kűtelessűe (MA: Scult. 103). A motsok, szennyek spondiával tűrűltemek-le (Com: Vest. 82). A gűz fűrdűkben a szennyec, bűdűssűeac mosattatnac-le (Com: Jan. 114). Amaz irva küldűt versbeli szenny (Czezl: MM. 18). Kűrelek tűged uramot, tűkűtűs reűm kegyessen, tizűts-meg bűnűm szennyűbűl (GűngűD: RK. 289). Az embernek siros izzadűkos szennyűbűl teremnek a sűrkű és tetűek (Misk: VKert. 14). Műt ír valaki azzal, ha a műs szennyűben vakarűtűl vagy rothatsűgűban piszkal, azzal műlatja magát (Bod: Pol. Elűb. 11).

[Szűlűsűk]. Ha della Casa ollyan kűnyűet írűt, a műnűműt Balduinus eműlűt, latrűl, nem jűmborűl cűselekedűt, az ő szennyűt magunkra nem vűsűzűk (Pűzm: LűthV. 122). Te kezűd szennyű: ex tua officina prodűt (Decű: Adag. 133). Az keze szennyűnek rut mocsokia (Bal: Epűn. 5). A nyomtatűt keze szennyűt a professorom orűzűjűra kenű Matkű (Illyű: BCűTomp. 72). A magam kezűszennyűt is rajta hagyűvű (Kűl: Idűv. 14). Műg kűr me szennyűt is kűrollya el vetűi: rhipocondylus (Decű: Adag. 269).

Szennyes: sordidus, sordidatus C. maculosus, sentus, squalidus MA. untlűtűg, garstűg PPB. [schmutzig]. Szennyűs-vag yok, szennyűssű leszűk: sordeo C. Ha zennies fűgeinket meg mos-

tiok, nagual inkab a binőknek zenniet leh kel magonkrol tiztitanok (DebrC. 47). Monda az veen atya: Hűoz kűt zennyű fazakat eede (ÉrdűC. 94b). Etel vűtűn szennyűs fazakokat meg vala (Hűsv: Tűlűű. 4). Monda Lucűper a kegyetlen nemesűeknek lűgen szennyűsűek vattok, de kesűz a fűeredű (Hűlt: Mes. 17). Az aű lepelűek feűt Frűsűműnak, az zenűesűt hűgion az scho mesternek (RMűy. II.303). Istentelűssűgűgűl szennyűsűec (MA: Scult. 210). Nyargalűdűzik rajtam a tetűk serege, mert szennyű az ingem, nűncű ki feűjűrűsűe (Thalű: Adal. I.231). Roszűz vűszű szennyűsű zatsűkű, abban való szakadozott levelelel (Bod: Pol. 121).

Szennyesűd-ik: sordeo, sordesco, obsordeo MA. untlűtűt werden PPB.

el-szennyesűdik: obsordeo C.

műg-szennyesűdik: obsordeo C. MA. [schmutzig werden]. Hűvűz eűtűndűy vagion, hűűg sem rűvhaya sem laba hely meg nem zennesűtűtenek (ÉrdűC. 507). Mellyűk az a meg nem szennyűsedűt szűnt írűs (Sűmb: Isp. 31b).

Szennyesen: sordide, squalide MA. unsűberlűch, garst PPB. Nagy szennyűssen bűtyel gűzűbűa imada (Eszűl. 11).

Szennyesűt: sordido, maculo Kr. [beschmutzen]. Szennyűsűtűtűt: sordidatus MA. Rűgűi rege ez, mellyűl a pogűnyűk szennyűsűitűni es fűeketűtűni akartűk a kereszűtűnyűsűgűt (Pűzm: Prűd. 1208).

műg-szennyesűt: ~ Inkűbb akart dűcsűsűesűgű halűlűvűűjű eműlekezűtűt hagynűi maga utűn, hogy sem műnt az vűrűmű feladűsűlűvűű jű hűre-neve szűp fűműyűtűt leg-kevesűbb maculűvűű is meg-szennyűsűitűni (GűngűD: RK. Elűb. M). Őrdűg-rűtsűgűvűű meg-szennyűsűitűni lűkkűt (SzűD: MűVir. 475).

Szennyeskűd-ik: sordide se gerere Kr. [sich schmutz betragen]. Megkűvűnűya, hogy tellyűsen elfeűjtűvűű a szűnes kűtűst, csak szennyűeskűdjűnk, rongyoskűdjűnk (Fűl: NA. 17). Tudűjuk, hogy a mostam kűnyűes vilűgon nem leűtűt szennyűekűnűi (192). Sűjűnűllyűa szűvűessen, hogy eműe vagy ama rűtsűgűű meg-szennyűskűdnűk (Fűl: UE. 376).

Szennyeskűdűs: [sordities; unsauberkeit]. Ha jobhatsűkűűlűűtem, hűvűsűgűnak tulajdonűtűtűtű, ha le tettem a tűzűfrűt, szennyűekűdűsűnek (Fűl: NA. 205).

Szennyűessűg: squalor C. squaliditas MA. unsűberlűch untlűtűt PPB.

Szennyűez: maculo, sordido MA. [besudeln]. Szennyűzetűt sordidatus MA. Kegűyelmedűt nűgyűn kűrem, hogy kegűyelmedűt írűsa atűl, se gondolkűdűsa atűl engem igaz atűjűahűt azzal műszűrűz ne szennyűezűen (TűrűT. XII.160).

be-szennyűez: maculo C.

Szennyűezű: sordidans, commaculans MA. besudlend PPB.

[Szennyűezűd-ik]

műg-szennyűezűdik: [commaculor; besudelt werden]. A igaz ecűlűsűia a rűgűi atűyűk ideűekben keűvűssű meg-szennyűezűűdűű (Czezl: Sűon. 168).

SZÉP (szűp Mon: Apol. 304. szűp Frank: HasznK. 27b. szűp Sylv: ŪT. I.22. szűp Hűlt: Mes. 347): 1) pulcher, formosűsű, speciosűsű, perdecorus, venustus, elegans C. schűn, saűber, wol gestűltűt PPB. Szűp dolog hadű-vezűűrsűgűben meg-hűhűű: prűclaryae *mortes sunt imperatoriae PPB. Nemy ygen zűpp hűvűyűac az kűppura (EűrC. 14). Nű akariatűc engűműt hűynűtűt Noűműneűc, zűpnűe (BűcsűC. 313b). Keűtantam, a műt zűpp hatam urala (VirűG. 8). Lata erűket lűműy zűppűkűnek (Dom: 191). Zűpp leanzokűt hozattűtűtű (ÉrdűC. 337). Le vonű szűp sima verűs bűrűt (Hűlt: Mes. 347). Gűdűnyűűkűdűe ű fe

emberek, kic mind é világ előtt s mind ő előtte szépek és kesek (Helt: Bibl. I.e-1). Kinek a partium meeg mostis szép almae s szőlő gerezedec terőmneec (Szék: Krón. 11.b) Meg-mutatom, helyi idővösséges szép út a Krisztus követése (Pázm: Préd. 86). Kérjük szép Rákóczit mint kedves urunkat (Thaly: VÉ. I.159). 2) [snavis; angenebm]. Zeepyllathw myrra kenet (ÉrsC. 318b). Zép zagu illat (Frank: Hlászik. 27b). A persiai lilium, kit ha z szobába visznek, szép szaggal bé tölti az házat (Lipp: PKert. 59). 3) [selectus; ausgewählt]. Fiát szép seregével Amurat egitségére bocsátotta (Pázm: Kal. 438). 4) [utilis; nützlich]. de jó idő vagyon szép esőklkel egyeslel és szép meleg időkl. Zép zagu illat (Lev. 139). 5) [longus; lang]. Midőn sok szép időt ilágbán töltene, hat-száz esztendőket úgy-mint eldegelne (Czegl. ImVers. 3). 6) [magnus; gross]. Kioszta szép préda nyereséget MA: Bibl. V.31b). Elhallgatá szép csenddel kezdetitől fogva mind végig beszédemet (Fal: NA. 205). 7) [dilectus; dilecta; alobter, geliebte]. Én iegeysem, én szépeim (Kár: Bibl. I.632). 8) [mulier; weib]. Szépek, természetnek tsodás alkotmányi, ti agytok világnak vonzó szírvárványi (Orezy: KöltII 150). 9) [argross]. Szép-anya: avia; szép-apa: avus MA.

[Közmondások]. Akárki-is szereti a szépet: quod pulchrum em amicum MA. Szép a jószág, fogj kezét s ölekezéssel-meg le. Szép köszönetnek szép a felelete. Zsüros táskából szép agtás (SzD: MVir. 390).

bársony-szép: *amaranthus* Mel: Herb. 92.

százzsor-szép: [bellis bortensis; tausendschönbchen]. Száz-sor-szép nevű virág: bellis PPBl. Csengővirág van nyomában, presai a százzsorszép, csendes egy pár ő magában, Flora előtt edves kép (Fal: Vers. 870).

Szëbb (zëbb ÉrdyC. 528b. zëbb DöbrC. 502. Kár: Bibl. I.633b); ulcior; schöner]. Zep mikent hold, isóth zëbb holdnál (DöbrC. 92). Meneewal zëbb, yob es dragab, anneewal teeb arwt keel rette adny (ÉrdyC. 528b). Vetekeednek wala a punyka alma ees maas almái a egymassal, mélyk wolna masykual zëbb esti: Fab. 86). A gyöngyös hurka egyéb hurkánál szükjebb az, neve is zëbb (Radv: Szak. 31). Meinde nem zëbbé annál MA: Bibl. I.231b). Legyëc zëbb, hogy sem vagyoc (Balassa: nek. 9). Az fényes nap zëbb mindennél (Zrinyi: ASyr. 218). annál szëbb, tellyesebb, annál jobb leszen (Lipp: PKert. I.80). disztelen mód mindent kárba és bücsstelensébe kever, miatta mpulnak a zëbbnél zëbb észböl származott helyes, éles gon- tok (Fal: UE. 371).

leg-szëbb: *pulcherrimus* MA. schönster PPB.

legszëbben: [pulcherrime; am schönsten]. A közép termetű ober leg szëbben alkalmaztatott (Com: Jan. 45).

Szëbbeeske: [paulo venustior; ein wenig schöner]. Szëbtske inkább, hogy sem isten-félt (Fal: NE. 18).

[Szëbbëd-ik]

mëg-szëbbëdik: [mollior fio; weicher werden]. A stokfist vics porólylyal megverjed erősen, az annak utána ugyan szëbbëdik (Radv: Szak. 146).

Szëbben: [melius; besser]. A Christus hisoriaiat tudnunc züksegesb, kiből szëbben tanulhattyc meg mind azokat, mikre egyéb historiae tanitanac (Born: Préd. 52).

Szépe: [optimum rei; das beste]. O nagy kazdagssag Cris-sal Meenynek földnek zëpet jawaat ereklv erekkei lyry (ÉrdyC. 568). Öltözéssel tiszta hadi erköltsben, szépihez szokjál (al: NA. 218). A szépeben s javában válogatva szedegethet (al: UE. 368).

Szépecske: *venustus, limatus* C. [lieblich schön]. Tudákos, petske, tsinasotska: *scitulus* PPBl. Feleséget föltöb szerette,

föltötte hogy szépeczke volt (Mel: SzLau. 68). Óh kelves file-miléske, szépecske fejr menyecske száud szíven, szintén ideje (Thaly: VÉ. II.219). Az a külömbég van benne, hogy mikor valamely szépecske énekel, annak a szava egy kevésé simábbnak tetszett (Mik: TörL. 394).

Szépeget (*szépenget* Gyarm: Fel. 264b. Mih: ÖrökÉ. 84): *perpolio* C. *venusto, exorno, como* MA. [coloro; zieren, verschöneru, bemänteln]. Külömben vagyon sokval az dolog, hogy nem az mint Monozloi szépengeti és födözni akarja az papistaknac lelki fertelmessegeket (Gyarm: Fel. 264). Az egyházi személyek vétkeit nem javallják s nem szépegetik (Pázm: Kal. 154). Ezt az aszszony pápát, kinek emlékezetivel szépegetheti vala dolgát s gyalázhattya vala Rómát, sola som Fócus sem egyéb az görögök-közül nem említette (635). Annak-előtte testét szépegette az ura szemének (Pázm: Préd. 146). Memél nagyob a menyei király, annál nagyob igyekezettel kell az ő házat szépegetni (1171). Tsak szint sem találuc hozzá, mint szépegethesse (EszT: IgAny. 374). Mesterségessen tudgya az bünt szépegetni (MA: Scult. 267b). Az maczkák tudgyák magokat nyalogatni, törőgetni és szépengetni (Mih: ÖrökÉ. 84). Az ti vak ténylegésteket szépegetni igyekeztek (Bal: CsLsk. 399). Mikor az király az haját fűsüll es szépegeti, az követésekre valaszokat akkor teszen (Forró: Curt. 496). Szépegetni akarják vétkeit (ThemSec 38). Szépegeti dolgát (Veres: Lev. 215). Magát szépegetni, tsitsomázni (SzD: MVir. 390).

Szépegetés: [exornatio, coloratio; verschönerung, bemäntelung]. A világi szépegetések példájával akarja ismértetni a mi istenfunk, mennyi sok szépségekkel ékesíti a lelket (Pázm: Préd. 425). Hogy semmi rücsnc, folyamásunc ne lehetne az mi hitel-senégünkne szépegetésére (MA: Scult. 617). Imezec minden szeméret elvesztőttene, az kic akarjác az pápistaságnac szépegetését venni (MA: Tan. 1180).

[Szépegető]

maga-szépegető: *mundulus* MA.

Szépël: [tego; bemänteln]. Félelmes a követ, alig mer szólani, szépelné örömet, de meg-kell vallani követsége dolgát (GyöngyD: KJ. 383).

Szépen: *pulcre, graphice* C. *venusto* MA. schön, zierlich PPB. Az zöld fa zëpen viragozyk es benen gymwlezwrt teremth (VirgC. 65). Zëpönzolo madarak (KazC. 201b). Lisztet ránts meg igen szépen tiszta vajban, annyi legyen az liszt, hogy szépen süréte az levét (Radv: Szak. 79. 97). Szakmár Szabolcs-vármegye is holnap ilnek fel, onnét is szépen ijúlnifog az hadunk (RákGy: Lev. 165). Irigylői az szépenjárásnak (Thaly: VÉ. II.399). Nógrád vármegye is szépen van (Bercs: Lev. 350). Egy értelmes ember napestig is szépen tudja beszéddel tartani vendégét (Fal: NE. 20).

Szépít: *decoro, depolio* C. *venusto* MA. zieren, putzen PPB. Görög fejr, mellyel az aszszonyok magokat szépítik: psimnythium PPBl. Zëpítet ekesseges wltözetok (VirgC. 149). Teghód zentli alazatosságnak violaya zëpíte (WinkC. 340). Fay tyneltek yrasthwok es zerzetesek, kyk zëpeytytek az yazaknak teme-teeseket (JordC. 429). A szegént ne szépsíts az ő igyëbe pauperis quoque non misereheris in judicio (Helt: Bibl. I.Nu 2). Másut szépiez, mert ezt nem el hiteted (Decsi: Adag. 251). Építs, szépsíts lelleden (Fal: BE. 573). Az udvarló inasok urokban szépítik a rútat, ditsérik s magasztallják a gonoszt (Fal: NE. 71). Julius Caesar tar fejének hajatlanságát különbféle borostyán koszorúkkal nem csak födögette, hanem szépítette is (Fal: UE. 376). Némellyek tulajdon moeskokat színnel szépítik, hogy bédughassák szemét a világnak (428).

mëg-szépít: *exorno, excolo* C. [verschöneru]. Tyztasag meg zëpeyty embernek lelkeet (ComC. 242). Az nedwesseg embery

lelköt meg tisztított és meg széppítht (ÉrdyC. 420b). Embernek az haját megszepéteni (Radv: Szak. 295).

mégszepítős: exornatio MA. zierung, ausputzung PPB.

Szepítő: ornator, exornator, reparator C.

Szépség: pulcritudo, formositas, decor, callos C. venustus MA. schönheit PPB. Prater Bernald czudalnala ow nagy zepsegerowl (EhrC. 18. 122b). Mire magasztalt fel az poztónak zepsegeben (VirgC. 145b). Megfogattatek zent Margit azzon zepsegeben (MargL. 27b). Mynden zepseoglniek zepseoge vagyon lewrwle (ÉrdyC. 510b). Mint egy czurgo patak, mely visza nem folyhat, ugy fűt el szépséged (Zrinyi: Ásyr. 4). Egyiknek sem kell nekem szépsége, sem esze, sem comandója (Bercs: Lev. 424). Ez az a drága szépség, a melybe mi magunkat tetőtől fogva talpig borítjuk (Fál: NE. 30).

Szépségös: decorissimus C. venustus, formosus, perelegans, decorus MA. schön, lieblich, artig, geziert PPB. Lata egy tűznek langyát zepsegest es fensegest (VirgC. 41b). Igeen zepseges kyalrne azzon (DomC. 302). Emberöknek fiaynac földtte zepsegošb (TelC. 117b). Zepsegesb abrazat emböröknek fioknal (TihC. 99). Ezek ott jelennek meg, a hol udvart tart a bölcsesség, zászlót emelt a víztészé és virággznak a szépséges erkölcsök (Fál: UE. 369).

Szépségösen: perbelle C.

Szépségű (zépsego BécsiC. 239): [pulcherrimus; reizend schön, anmutsvoll]. Az hely, holotuala zepsegw erdew (EhrC. 144b). Jonas zépsego galumbnac magaraztatie (BécsiC. 239). Gakorlatosan zepsegő almakat enneköm mutattal (NagyszC. 64b). Az ő zepsegw angiali orcaziat kezdek pókdösnie (WeszprC. 78). Ime ielenek ő neki eke zepsegő azzonyallat (BodC. 6). Az zepsegw gyermeknek zemelye (PozsC. 43). Oh zepsegw zűz Marya, idwez legyetek zyesseges labak (45). Mely zepseeghew labay vannak (ÉrdyC. 145). Ygen zepseegeow zyz (593). Karthago new varasban neme nemes vala, olneeyeben zepletelen, foteeben zepsegű (215).

Szepül: decoror, pulrior fio SL [schön werden]. Vnekyk leany zepwltettek (compositae) ees meg ekesewltettek (KeszthC. 396b).

még-szepül: ∞ Az ő leany meg zepwlték (VirgC. 145). Az arau mygh gyakrabban eeghotyk, annewal ynkaab meg tyztwl, zepewl (ÉrdyC. 465b). Tegedet meg zeret ees meny-orzagiban helheztet, mert megh zepwlt meg főredwon (ÉrsC. 467b).

Szepület: [reviviscens prosperitas; besserung]. Nézuén szabadságát s-rabságból váltságát s-újuló szépületűt (Balassa: Ének. 5).

SZEPE: [subalbus; weisslich, grau]. Szép szerszámos szepe-szörű lovánült (Monlörk XXIII.587).

SZÉPÉG (zépégés Kár: Bibl. 1614. zepeges EhrC. 65. 162. megh zőpēgh ÉrsC. 236. zőpōges DomC. 19): **1)** [lamentor; weinen]. Zepēgik vala fűtet azzonemberek: lamentabuntur cum mulieres (DöbrC. 462). Naponkeed syrankozyk es zepēgh vala ow wrnak elette (JordC. 340). Essel le ő eldte syrwan es zepēghwen (ÉrsC. 40b). Sirtok és szepektek ti, do a világ őrvendex (Tel: Evang. II.3). Szűkség sirni es szőpōgni affelo leleknec (Pécsi: Ágost. 60). **2)** timeo, paveo, trepido SL [fürchten]. Mi penig az harez alatt az fővezérrel valóban szepegtünk vula (Monlörk VIII.326). Rosz végezés vagyon a barátom felől, el-hittem, szepegett mind kívül mind belül (GyőngyD: MV. 99). Az pater jesu viták szepegnek is, őrdlnek is, már kigyót-békát kiáltanak Bohusra (Bercs: Lev. 118). A moldvai vajda, a fő tolmátsnak testvér őse lévén, tudom, hogy most szepeg (Mik:

Törl. 399). Oly hideg uralkoda, hogy reszketni s fogaimma zepēgni kezdők (NótPM. 25).

még-szépég: [deploro, defleo; beweinen]. Jay tynektek lyk ez wylagon mewettek, merth megh zőpēghytek (ÉrsC. 236).

Szépégős, szőpōgēs: [lamentatio, fletus; das weinen schluchzen]. Nagy ely, hogy meg nem halhala gyakortaulak zepēgeseknek ydnesseseg felelemre valtoztatun Cristusnak yczereyre (EhrC. 65). Az azzon keserewseges zepēgesek belteluen (162). Ez zőpōgesōmben leplemet minden yel meg mosom (DöbrC. 20). Syraswal, zepēgeswel kery wala őtetl (PeerC. 88). Ez testből ki ment vala nag' olhaytasal es zőpōgessel (NádC. 313b). Nagy syralmakkal, zepēgesekkel varya: vala Christusnak zent testet (MargL. 70). Gyakortá zvyvnek zepēgesetewl az ew jmadsgy kezewt ordeht vala (DomC. 19). Az zepēges az aszszoni állatnac szűntelen sēmbelődése (Kár: Bibl. 1614). Mi erettűnc kiált es eszedez meg mondhatatlán szőpōgessel (Pécsi: Ágost. C4). Nagyobbak es keserewsebbek lősznek pokolban tékoszlo fiaknak panaszkok es zőpōgések (Lép: P'ük. 1138). Könyves szemét az egekre forgatja, zőpōgēsēt a mint lehetett el-nyelē (Könyi: HRom. 143. 145).

Szépēget: [timeo; fürchten?]. Nagy inségünkben kit reményeltünk, nyavalyánkban kit szepegessünk (Thaly: Adal. II. 393).

Szépēgő: [lamentans; klagend]. Syrankozyatok az zőpōgők kel (ÉrsC. 216).

SZÉPELKÉD-İK: nitor, adnitor C. MA. conor MedLat. 119. [sich anstrengen, bestroben, bemühen]. Igyekezém, szepelkedem, valamihöz támaszkodom: nitor PPB. Akar mint szepelkegik az ő ördög, erőten az ő dereka az fű nekül (RMNy. II.88). Jora szepelkedő szent lelketis venni (Born: Préd. 278b). Sola annyira senki nem szepelkethic, hogy őn keyen ingyen meg saldithassa, mi legyen e nagy titkya a nagy isteneec (Born: Evang. IV.166). Szűkség, hogy faraduan szepelkedgyec (Mon: Képt. 3b). Azt alitom, ugyan jól szepelkedgyenek, sem találnak fizet az számtalan eretneknek közzül (Pázm: Kal. 162). A sátn telyes erejével azon szepelkedik, hogy a Christusnak ő-is költsōnt mint adhasson (GKat: Váls. 1139). Miundenkor a telyes tőkölletességre szepelkedünk (Konár: Imáds. 147). Nosza szepelkedgyél, míg időd vagyon (Matkó: BCsák. 16). Ugyan csak nem bírod, akar mint szepelkedgyél-is (304). Eleget szepelkedik rajta, hogy csak a papokra huzza Christus urunknak abból mondását (Pós: Válasz. 210). Ha szinte szepelkedve meg-erőltetik magokat-is, de bizony azt véghez nem vihetik (Pós: Igazs. 365). Ha szepelkedve meg-erőteti is magát (Pós: GBot. 14). Hoho szegény lélek, csak hejában szepelkedel, nem bírsz véle (Toln: III.ék. 29).

föl-szépēlkēdik: [adnitor; hinaufstreben]. Ha az emberi elme ez kősziklás hegyre föl akarna szepelkedni, százszor is hátra esnee es tellyességgel el romolna (MA: Tan. 142).

ki-szépēlkēdik: [enitor; sich herausarbeiten]. A veremből ki akarván a farkas szepelkedni, mást is magához oite bé (Czegl: Japh. 91). Szép apád ott maradt é vagy ki-szepelkedet (Czegl: Tronf. 177). Ottan ottan a búnnec fertőjébe koveredűne, mellýből ő mely sírván, sopánkodván szepelkedünk-ki (Tem: Pompa 44).

Szépēlkēdēs: annisus, conatus C. MA. bemühung PPB. Mi ellene nem alhatunc seummi erőnnel sem szepelkedesűnnel sem az őrdōgneec sem az halálnac (Born: Préd. 281). Nagy szepelkedessel akarica el routani az wrnak igiet (Born: Evang. 193). Szepelkedesekkel, erőkōdēsekkel (426). Ezt a vajas pogáclát, szepelkedesed a mint mutatya, elő-vetted volna (Veresm: Lev. 57). Így mene semmiben minden ügykezeti és szepelkedése e szent-háromság ellen tusakodo bajnaknak (GKat: Titk. 276).

m ittis semmi haszna nem lűn szepelkedéseknek (Czegl: BDrög. 81). Igy emeli ki nagy szepelkedéssel (Czegl: Japh. 12). Lásuk már sárgyuró Mittyásnak-is szepelkedését (Matkó: BCsák. 00b).

SZÉPPEN: exterreo, paveo SI

még-széppen: [terrefio, contremisco; erschrecken]. Megzeppenni: de gradu dejici (Deesi: Adag. 24). Megzeppen magán, nyilván tudom (MA: Scult. 221b). Ha egy urnak foniegeté-ére meg szoktunk széppenni (Csanaki: Dögh. 15b). Látdé minn zeppent-meg a Pilatus (GKat: Váts. 11.47). Szasz uraimék is megzeppenének nagyon (ErdTörtI. 114). Homonnai György megzeppen és a lengyel had is haza mene mellőle (ErdTörtAd. 11.160). Az hűn megzeppent mind császártúl (MonOkm. XXIII. 73). Az hadak megtartásán meg is zeppentek (RákGy: Lev. 31).

SZEPET (szépet MonÍrók XV.71): [cista] koffler, reisetruhe adami. Volt az eperjesi öreg zűld ládában két kis szepet, egyik nagyobb, másik kisebb (Radv: Csal. 11.358). Bőrrel borított szepetekben meg hámozván elhozták az fejr cipőt (MonÍrók XI.333). Terhes őszvireken posztók, abák, veres fejtők és valamely szépetekben magam szüksigire való vásárlások vadak (MonÍrók XV.71). Császár szepetjéhez és ládáihoz még ddig nyúlai a fővezér nem engedett (456).

Szepetecske: [cistula; kofflerchen]. Egy szepetecske 60 szporán, az lakatja 23 oszpora 1878 (TörtI. 1.155).

SZÉPLŐ (zeple DebrC. 515. széplé Kereszt: Leg. F3. széplő 1A): [impetigo, lentigo, petigo, vitiligo, lichen, mentagra C. macula]; zittermahl, sommerfleck PPB. [fleck]. Zernyŵ zeplŵ: eformis macula NémGl. 123. Ver es test semmynemew zeplŵt ewbennek nem yegyeznek (EhrC. 110). Zeplőt és atkot eressec en vénségémné (BécsiC. 91b. MünchC. 107). Zeplő ekilvaló vyolak (NagyszC. 57). Sok zeepke vagon az ev or-haym: (DebrC. 515). Egy gonoz azzonyallath, kynek kylencz any valanak olyan zeplő eeletewyek, hogy harmincz napeeen ynteneek ewtöt, ha mykeppen az ew elmeeyeet el fordoyt-atnaak (ÉrdyC. 215b). Byntewl es zeplőtewl ember eeth agaat meg ohaytta (575b). Fakadé vagy zeplő a poklosan (Ár: Bibl. 1.98b). Hogy maguanc allatna dichlődséges anyszent-zyhazat, kiben nem talatnatuc semmi zeplő auagy sòmör (Mon: Apol. 356). Zeplőnélkül való kos (MA: Bibl. 1.92). Ő az tenne ártatlan és zeplő nélkül való baránya (Kereszt: Leg. 3). Zeplőt is el-oszlat a torna (Felv: SchSal. 21). Mind az, mi valami árulásra mutat, zeplő és gyalázatunkra válik (al: UE. 450).

[Szólások]. Nemyemew wton yarotwl zeplőben eseeek a gazda leánya (ÉrdyC. 339). Hol voltam en veled zep-őben valaha (Szár: Athan. 28). Menyeczkec rőttenetes zeplőket es kinokat szenuettec (Born: Préd. 78). ucretia Tarquinius miat zeplőt szenuede (Csákt: Assz. 9). Ha rayttam zeplőt teetetz en akaratomnak ellene, az en ztassagomnak erdeme kettőztetyk coronazattra (ÉrdyC. 591).

fehér-széplő: eandor MA: Bibl. 1.100. Mikor a férfinac sténec bőrcn fejr zeplő indul, nézze meg a pap (MA: Bibl. 100).

fekete-széplő: [mentagra; flechte]. A velűnc szűletett bé-egec, a sòmör, var, fekete zeplő meg rutétanac (Com: Jan. 1).

hagymáz-széplő: varus febrilis, purpureus; rote sprossen PPB.

korpás-széplő: [lichen; schwinde]. A sòmólesű, golyva eg rutétanac, hasonlóképpen az apró korpás zeplő: rüh (Com: 54).

Széplős: lentiginosus MA. [maculosus; fleckig]. Ertolmetők legyen yteeletőt teny az zeplős es zeplőtelen között (JordC. 93). Mynden zenthnek eeleto zeplősnok lattatyk vala zont Janosnak zentsseeghes eeletoezh (ÉrdyC. 347b). Kivalasztom a zeplős es a tarka iuhokat (Helt: Bibl. 1.03). A kosoc hagnac a tarkakra, zeplősekre és a bontakra (Helt: Bibl. 1.1). Széplős és czepegetet színyű kosok (MA: Bibl. 1.25b).

Széplősít: stupro C. temero, violo, vitio, contaminio MA. schänden PPB. Zeplősítetem ziuemet gonoz gondolatokai (VirgC. 4). A szent irast hamisettayac, es zeplősétic (Mon: Apol. 301). Ha lelketet zeplősítet, fertőztetted biünnel, rosza vetemedel (Fal: BE. 570).

még-széplősít: violo, depudico, devirgino, constupro C. commaculo, dehonesto MA. adultero PPB. besudeln, unverbren, schwächen PPB. Sem etelemert sem halalomert auagy clak egy kenesben sem zegnem meg auagy meg nem zeplevselte-nem (MargL. 31b). Hazvgoknak mutagya azokat, kyk eetet meg zepleoseytetteek (DomC. 230). Meg zeplősöytec Moysesnek tőrweenyet (ÉrdyC. 523b). Te twdod wr myndenható ysten, bogy twdatlan zeplewsytetem megh az en zerzetemet (ÉrsC. 363b). Vele hahan meg zeplősíte (Helt: Bibl. 1.Q3). A királyné asz-szonyoknac leanyait eyel el vinéc az horuátoc és mind meg zeplősítéc őket (Helt: Krón. 69b. Mel: SzJán. 240h). Pjna a Jacob leania meg zeplősítettec az Hemor fiatol (Szek: Krón. 146). Addig bokrétazza asszonyom, addig pogátsázza pipere uramat, végtire meg-szeplősíti urának ágyát (Ker: Préd. 253). A főhajósunk török volt, eleget mondotta, hogy megszeplősítet-tik a hajóját (Mik: TörL. 366).

mégszeplősítés: compressus C.

mégszeplősítő: constuprator C.

Széplősítés: vitatio, corruptio MA. stuprum Com: Jan. 183. schändung, verderbung PPB. Nem csak a házasság töré-sec, zeplősítés, hanem még a csókolgatásoc is szemtelen orozatlanságoc (Com: Jan. 183).

Széplősítő: vitiator MA. schänder PPB.

Széplősöd-ik: maculor SI. [befleckt werden].

még-széplősödik: [commaculor; befleckt werden]. Idegen fertezekkel meg nem zeplevsedevm (CornC. 413). Egyebeken kenyérwlyetek gywólwen az testet zerenthi való megh zeplese-det kentest (JordC. 882).

Széplősség: [lascivia, libido; unzuht]. Vrvnknak malaz-tyat el valtostathwan gonoz eletyeknek zepleseegheere (JordC. 879). Testy dolos zeplősseeghnek gyenerwseeghehez ragazkot-tak (ÉrdyC. 506).

[Széplősül]

még-széplősül: [inquinor, contaminor; verunreinigt, besudelt, geschändet werden]. Ő neki vtai minden iden megzeplő-söltek (DöbrC. 26). Testyeket ne kevanyon, hol az ev zyue meg zeplevselyne (CornC. 42). Haznagnak mutagya azokat, kyk eetet meg zepleosseoltnak aktartak mutatni (DomC. 231). Meg degleek feld weer mya ees meg zeplewle w myuelkedetykbe (KeszthC. 291).

Széplőség: 1) [macula; fleck]. Mynddeu ez vylaghy zeplősegtwl meg oltalmazwan az ew elkőczeet (ÉrdyC. 242b). Isteny meltosaag, kynek termeeztyben semy zeplőseeg nem egyelődhetyk (418b). **2)** [lentigo; sommerfleck]. Ez pártával földi avagy koszorival ferges zeplőségt, szin hányo keudövel fenyi amaz rüt varas orozját (Csúzi: Síp. 55).

Széplőtelen: intemeratus C. immaculatus MA. [unbefleckt, unbesudelt, rein]. Maga mondatyk a zeplőtlen tisztasagh angiali

iozaguakh (VirgC. 14b). Hozattatek az elastromban istenek anyanak, zepleveltelen zyz Marianak neve es oltalma alu (MargL. 4). Kezdetyk azzonyonk zepleveltelen zyz Marianak zeitsé[ge]-revl valo kovny (CornC. 1). Akarwan zeplőlтелен wr ystennek zolgalny (JordC. 705). Zeplőlтелен vagyok az azzonyallatnak ylteesetewl (ÉrdyC. 627).

Szēplőlтеленég: castitas, puritas, mmditā, intemerata virginitas Sl. [reinheit, keuschheit]. Ember hā zeplőlтеленeghe-nek nywgodalmanban kazdagl mynden yobn wr ystennek zynee előth (JordC. 849). Zeplőlтеленegbe tudā zallani (DebrC. 228). Wr istennek anyulotta állatod ew zeplőlтеленegheinek yogyzeset (ÉrdyC. 591). O zeplőlтеленegheinek hallhatatlan malazttya, yme az aldot meennyey kiral nem hagyaa az ew zerelmes zolgalolomnya bezedet letnyssagban (640). Ymadna ew erte, hog az wr ysten ewtet ez wylagou meg cryzneye zepletelelensegbe (ÉrsC. 359).

Szēplőlтеленül: intemerate Kr. [unverletzt]. Ez bekessegek zepleveltelenewl meg kel tartatny (CornC. 178b).

SZÉR (zér BécsiC. 148. szerben MA: Tan. 1124. zórh LevT. 193. *szörben* RMK. II.108): **1)** ordo, series MA. ordnung, reihe PPB. Ime mas val egnő mednouel fel fele alla es ő zaiában harom zer fogac valanac (BécsiC. 148). Tetēt ennekēm kezdet-től foguā zórehnest mēndénōket tēnekēd zóruel mēginom (MünchC. 106b). Else helt tarth zerben az hā irta ewangeli-omanak keiwe (JordC. 353). Bezeelly az dolognak zeryth: omnia exposuit ordine (745). Egy szerben akarua vala flni a királyal (Helt: Krón. 54b). Elő érē törőc had, szép szer vala (Görös: Mátý. 69). Űles, mely falu szerben vagyon: sessio, in ordine aliarum sessionum sita (Ver: Verb. 212). Hogy a te hasoulatosságodra teremett állatod minden tagjának illendő szerezvel jőjön e világra (Pázm: Imáds. 336). Meg diesire őket, hogy az szer noba egybeknek adatot volua, de mindazonaltal az vigyzasban meg maradtanak volua: collaudatis quoque, quod etiam aliis tradita vice tamen excubare perseverassent (Forró: Curt. 479). Kőszben iszane avagy kőrnűl szerben iddogalua: hibunt in orbem seu circumpotant (Com: Jan. 182). Jūve a mohási mezőre igen szép szerrel hat sziz lóval (Pethő: Krón. 139b). Ha mind papok lennénk, meg bomlának tisztűnk, szerre jána kőztűnk a törvényes actio (Felv: Dies. 12). Némellyeket a bősűlet inkább ingerel az elsőségre a második szerben, hogy sem a második űlésre az elsőben (Fal: UE. 398). **2)** [plica; falte, schicht]. Hétzerő kötéllel Samsomot meg kötē (RMNy. III.342). Hét szerbe font haj (MA: Bibl. 1.233). Ötödik arany lőncz igen apró szűk tizenkét szerben (Radv: Csul. II.149). Kőrezd fel a tőknek imát és kőzd által raita három vagy nyg szerrel (OrvK. 47). A primum mobile az az indulásra s indításra készzebb lelki erő, mely nem tartózkodik mindenkor a legfővebb tulajdonságnak rendiben, mint a forgó égen, hanem gyakortább az alsó szerre bősűtkozik (Fal: UE. 378). **3)** [collegium, tribus, classis; körperschaft, klasse, orden]. Aggēs latitatie prophētic zórehen (BécsiC. 290). Mynd el oztatatnak meg zerbe auagi rendbe (VirgC. 117). Mikoron Zakariás papságnak tizet tartanaia ő zeriben isten előt: cum sacerdotio fingeretur in ordine vicis suae ante deum (DöbrC. 397). Mit lattok az Synaitisbe, ha nem čak seregűknek zerit: chorus castrorum (481). Az ew zerének zolgalatya felet gyakorta meg latogatya vala az betegeket (MargL. 48b). Maria nyhen az zent haromságnak zorebevl (CornC. 61). Kizunlatlatot vala my közynkben es esőth vala ez zeitségűnek zeryben (JordC. 708). Jegieket adot mala nem ezac az sidosanac sidosagba, de meg ez vilagac kylemb kylemb zorebe (DebrC. 327). Eellyen gyarlo zemoelnek zoreeben masszat ilyg talallhatyok (ÉrdyC. 639). Az elől lépēt engedgyűc az pispókűkne es adnū isten, hogy ez nekűe tisztességekre térhetne, hogy ezen szerben őc legyenec az első (MA: Tan. 1124). **4)** [pars; teil, abschnitt]. Ez epistolának

nylwabban valo ertelneere ylyk meg keresnewuk zent y zoreeben, kyeloda Herodes kyraal (ÉrdyC. 362). Regwlyat u fondamentomat ez mostny ala mondando yrasnak zoreeben, ky akarya, meg tanwllattya (ÉrsC. 557). Első peldat veget istenbe zerelmes hugūm az zent irasnak zeriből (TihC. 93). antifonalba hwsseth zerybe keresd (LányiC. 255). **5)** [lat: frons; seite]. A piazton vala a király szállása, a szeren, mely pūspec házianac ellenébe vagyon (Helt: Krón. 134b). A tād dot nagy tűz Várad es Szent Miklos uczákuak mind ket resz vagy szerit meg emesztette (Bartha: Krón. 4). **6)** [platea, via; gasse, strasse]. Ezerűtszázban es im az negyveűegyl Váradon ezt szerék, kele az káptalan szerben (RMK. II.18). Menny a városnak vtzaira es szerire es hozd be ide a szegnyeket (Born: Préd. 411). Menny a városnak űchájara es s rire es hozd bé ide a szegényeket (Tel: Evang. II.437). Menny az utszákra es a városnak szerire: exi in plateas est vicos vitatis (Illy: Préd. 1.232). **7)** [forum; marktplatz]. A Sámbl vallása konkoly, mert későn hullattya azt a pataki kufár szerin (Matkó: BCsák. 54b). **8)** [modus, ritus, ratio; art, weis]. Mongyad atyany, mert ymmar ez zeruel az keppen felelmykeppen akarandaz (EhrC. 35). Eethlynek scereth vgy ottan mend megh yra (P'erC. 16). Ez serrel nagh munkat es erűel zenth Bonifaciuss martynak eg hazaba wegzetve h viűek (33). Kezde ez zerrel zolnia (NagyszC. 1b). Akkít ő zer az steth es zeresse igen ez zerrel (5). Az rosant vehessek az zerrel mint kevanyac (8). Nem lellettel volna-e atte drők b ősegedből egeb zert az emberi nemzetnek megváltására (25). Aggyad ewketh az leuitaknak ew zolgalatynak zorezer (JordC. 131b). Mutassad zyznek zylese zereth (KeszthC. 5). Isten, ky chodalatws zerrel embereknek zolgalatyth bee wez (461b). Kynek feelyebben valo meltosagat es dycheretyt nywabban meg hallony[k], mykoron az ew zent eethlynek zom meg magyarazyok (ÉrdyC. 388). Az harmadyk eethlynek zerben az az őzwegyseegűnek regnlayaban (643b). Alphoraby ymylyien zerel bezelle (ÉrsC. 451b). Ez ymaczagot ez zer kel olwasny, hogy myndenyk wtan eg eg pater noster es e aue Mariat kel mondany (TherwC. 295). Ynty el tauoztatnyak leny az zaygo vyzza vonast es az zer nelkwál valo bezed (Komj: SzPál. 121). Minden ő iauait fel laka tarsaiual es k dulasra iuta űgye szeri (Soós: Post. 81). Sok istenteleueket őszne gyűfőttem, szabad szeren azokat meg részegített (Szentm: Tűű. 13b). Ha szegűsegre intand űgye szeri (Ekl'ri. 155). Jön két regiment ygalog es hētezer lovas es ezek előv könnyűszerrel általjűnek az Dunán (Bercs: Lev. 634. 71). A ki űri szerrel akar lenni, annak költeni kell (Fal: NU. 27). **9)** [conditio; bedingung]. Ezen latast meg monda el zer a hog ha valakynek meg mondanaya, tahat az eo neuet semm keppen ky ne mondanaya (DomC. 264). **10)** [meritum, donu, verdienst, geschenk]. Ez latasnak zeret erdemlettek ver zent Ferench myat (DomC. 179). Mikor id el a szerűnknek italununkac gyűmöltsē (Kár: Bibl. I.459b). **11)** [numeri; zahl]. Az kapitannak gondja legyen reā, hogy sok számon le vitēzetek maga számára ne tartsanak, ő magoknak 10 lovas feljebb való szeri ne legyen (MontME. III.51). **12)** symbol. C. Mál. [marke]. Az edgyűtt ivőc vigabam iszszāc a bort, mēk mál szerben iddogalua es kiki avagy ad avagy fizet szegyet (Com: Jan. 182). **13)** [instrumentum]. Hozának ő vel azhoz való szert, kiwel a vas szegyet ki vonának (ÉrsC. 55). Mynden zeretekkel ido syetsegel űyietek az ew felsőg hada (RMNy. II.173). Vryon kōd wramnak, fūduanak tōb zōrh y merth egj nap es el keel (LevT. I.193). Kōtőzze valani dā szerbe mind tokjával egyűtt az leveleket (II.54). Nem keve magokkal fegyveres szerrel felkészűlvén, Magyarországb routani erűszakosan igyekneknē (Rumy: Mon. I.25). **14)** [vismal]. **a)** Vtolzeren (novissime) űtiay wtan az aia es mēg gestetēc (BécsiC. 90). Mentől vtolzeren (novissime) erēzte ő h iūcē űnōn fiat (MünchC. 53b). Fiat erēzte ő hozaiūc vtolzeren

novissimum (95). Tartozik fel venny az keresztsegevt harom okokert: elevert az bylegnek meg kereseseert, masodszor hog hasonlattasseek Cristus kenyahoz, harmadzer az engedel- nessesnegnek jaurert (CornC. 19). En se bantom thebzert K[egyel- medet] ez dolokal (LevT. II.2). Zokasok az frateroknak ketzer avagy haromzor hoteben (DonC. 249). Mennyiszer történi, hogy az istentelen emberek testét fényesen temetik (Pázm: Préd. 4). Senkit se hívassanak vajda urak eleibe, hanem kit kit székén keressenek előbbszor (SzékOld. II.122). Csak az kívántatnék, hogy egy először az maga hadával vehetne győze- delmet (ErdTört. II.227). Egyszerre való meghajlás (Lép: FTük. 82). **b)** Kaldra kechemel thebel bort nem vythének (LevT. I. 280). Ellenségtét oly erősen vágta, hogy egy szerbe nyakát, két kezét elcsapta (PhilFlor. 49). Másszorra legyenek (Orczy: KöltH. 195). **2)** [-mal]. **a)** Valanac őtzer ezer ferban: erant viri quin- que milia (MünchC. 130). Valanac négzer ezer embere: quat- tuor milia (86). Ezerzer valo ezeren, tyz ezerzer valo zaaz ezeren (ErdyC. 553b). Az meely yoot te elveztől tartaz, keth zeereel megbövyőtötte az isten (611) Athlacz zoknyat, kynek az allya ket zerrel wont arannyal hant (RMNy. II.65). Egy kamoka zoknyat, fekete barsoml hant ket zerrel (no.). Fizesd meg hetszerrel az mi szomszedinknac az ű kobelőbbe az ű szidalmassagokot (Szék: Zsolt. 82). Húszszor való száz ezer indus (Mathó: BCsák. 102). Kétszerrel kettőztesették meg a büntetést (118). Tízszerte való százszor (Bíró: Préd. 129). **b)** Ketzerrel nagyobbban, mynt ty: duplo quam vos (JordC. 427). K[egyel- mednek] csak ég kis leweleczkeye nagyobbbat ezerzerrel nyom az ön könörgesemuel (LevT. I.61). Meg enel es ezerzer kiseb (VirgC. 98). Hétszerrel nagyobbban ostorozlak a tő bünetekért (Helt: Bibl. LLI.4). Három-szertel [így] inkább megégeti az nap az hegyeket, hogy nem mint az völgyeket (Kár: Bibl. Sirach 43:4). Hétszerre inkább megbüntettetik (MA: Bibl. I.4). Hét- szerrel inkább ostorozlak titeket (115). Ha még százszorta ma- gasabbban vitték volna is (TóthJ: IstN. 32). Megesik nem egy- szer, hogy a beteget nem megkönyebbítik, hanem kétszerre nagyobb betegségbe ejtik (Megy: 3.Jaj. 15). A veszedelem száz- szorta százszor több és nagyobb a városban (Fal: 272).

[Szólások]. Reá iuta a szer, hogy jó illatod áldozné (Helt: UT. 02). Ez a papi tisztnece rendi szerint reá iuta az szer, hogy jó illatod geriezene (Kár: Bibl. III.49b). De az Caesar mikor az szer ű reá iuta, sententiait kerdetuen a Cicerotul így szolla (Decsi: SallJ. 36b). A mi most el marad, szer jut akkor reá (Czepl: ÓRoml. 251). Míg a többire jutna a szer, addig bosz- szumat állanam rajtatok (Hall: HHist. III.90h). Vóna-é valaki ezeroszer bánatra, kinek ez világon szer nem jutott volna (Hall: Pajzs. 35). Az papsagnak szokasa szerent rea kerüle az szer, hog illatoszo aldoszotat tonne (Fél: Bibl. I.84). A kis- sebbik fiúra került-vóna a szer és néki kellene lőni a holt testhez (Pázm: Préd. 212). Reá kerül a szer (Felv: Dies. 59). Akoron v a g y o n az Kemed z e r y, mykoren Ke. akarja borath kethethnye (LevT. I.224). Mostan raytad a szer; megczafólál minap vaczoráddal, de ez legyen helylyébe (Helt: Mes. 88.). Látod-e én mint jártam tegnap, ma te rajtad lehet a szer, rövid nap utánna várlak (Pázm: Préd. 145). Ez mostani időben, hálá istennek, mi raytunc vagon az szer, mi predikatoroc vagon az szolgác és az leánzó kérőc (MA: Scult. 941). Az négy-négy száz sing vázsnat megadhatják esztendeig valo szer nem járásoktúl az két takács, ha penig dificultálnak, ezután is járjanak szert (Évk. XIII.64). Menemew z e r t a r t a s e k az teyedennek czelekedesebe (VirgC. 133). Minemew zert kelyen tartany az ferfakhoz ielwewl az zolasban (136b). Sivalkodván futamaták lovokat, nagy szép szertartással jargalásokat (RMK. III.196). Szer-t-e-sz: acquirere MedLat. 16. Monda Fabius: Alletem, hogy zeretsegőmrre vonhatom őket; mondanak az le- genyők: Nehezen tehetőd zereet (SándC. 24b). Az török vya- daat mynd eny seregheewel oly nagy feelelem ytee, hogy my-

koron fwtlhy akarnak, nem teheteek zeeryt (ErdyC. 674). Vgy főméc a pénznece szerit (Helt: Krón. 191b). El akara vesztetni, de nem tehete szeret (Szék: Krón. 52b). Miklósnak két lóra akkor szert tött vala, szolgálatra menne, őt kényszeríti vala (RMK. IV.244). Kégy egy fedelet, ha nalad nem volna, the K. tegey zereht (RMNy. II.70). Az fele gerendelnak nalo fanak semikepen szerit nem tehetni (330). Minden ember, midőn valami marhaczkancac szerit tötte, igen félti (Born: Evang. IV. 266). Az gyümölcsre vagon gondom, ha szerét tehetném, de itt nincs (Nád: Lev. 103). Nehezen tehetta vgyan szerét: corvus aquat (Decsi: Adag. 186). Szegény, és ezeknek szerit nem teheti (MA: Bibl. I.101). El rontya a vétkeket, szerit tészí az ioszágos cselekedeteknek (Lép: PTük. I.189). Az hársokban, az minek szerét teheted idején, csak azt hántad (RákGy: Lev. 109). Kyrlek jo Estwan vram, valaminek sereth teheted, ne hagy nala nakylen (Gér: KárCs. III.86). Szokása az igen ritka jeles embernek, hogy a mostani világban fenforgó, kellő, tetsző, szép tamultságra szert tegyen (Fal: UE. 375). Ha értelmes jóakaród nincsen, tégy szert reá, szükségedben jó tüköröd léssen (410).

alacsony-szerű: [humilioris status; niedrigen standes]. Vagnak alacson szerű pörvendégek, ezeket arra bajtják, hogy az utcák csúnyaságát öszvetakarják (Fal: TÉ. 772).

apró-szerű: [parvulus; kleinartig]. Gyöngy és arany művek szűna: aprószertű gyöngy, nyakra való négy renddel (Gér: KárCs. IV.420).

azon-szerű: ejusmodi Kr. [derartig]. A nyers erő és bátor- ság minden ügyben azon szerű (Fal: BE. 578).

egy-szerű: simplex MA. einfach PPB.

fél-szér: [dimidiatus; halb]. Kézer kötőféket jót d. 16, fél- szer kötőféket d. 10, alább való félszer kötőféket d. 5, kéczer kengelszűjat cseser bőrből d. 16, félszer cseser bőrből valót d. 10, fejér bőrből csinált félszer hámat d. 8 (ErdÖrszy. II.381). Kéczer dolmántól, karasiától es stamettől d. 40. félszer dolmántól d. 20 (382). Egy virágos csendely bárony zöld félszer kis suba taf- fotával bétel (Radv: Csal. II.124). Egy skárlát félszer felső ruha (Gér: KárCs. III.395).

félszerű: imbecillis SI. [schwach]. Mint lehet, hogy egy fél- szerű ember azt igerhesse magának, hogy ő meg nem botlik (Pázm: Kal. 515).

[gyalog-szér]

gyalogszérbeli: [ad munus coloni pertinens; zum frohn- bauerdienst gehörig]. Székérrel és gyalog-szerbeli szolgálatjuk megteszen 20 magyar forintot (TörtT. VI.118).

gyalogszérben: [pedibus; zu fuss]. Ű maga is gyalog szer- ben szaluan, seregét az helynece es az nepnece miuoltahoz kepest el rendele: ipse pedes exercitum pro loco atque copiis instruit (Decsi: SallJ. 49b). Hektor gyalog szerben hartzolván olly fene módon viselte magát, hogy senki féleje nem igen közelíthetett (Hall: HHist. III.126). Ökörrel és gyalog szerben terhes szolgálat lévén (MontTME. VIII.80).

gyalogszérés: [colonus servus; frohnbauer]. Gyalog sze- resek, özvegyek száma: tíz háznép tíz telken (Gér: KárCs. IV. 289). Az mikor többölne az jobbágy avagy gyalog szeres ember, annyival az census is augeáltatnék (290). Marhás jobbágy: 8 háznép 8 telken; gyalog szeresek: 5 háznép 5 telken (292). Azelőtt egy hétbe egyszer az ökrös ember egy taliga fát vett, gyalog-szeresekből ötten egy hétben a szénhelyben mentek (RákF: Lev. 235).

gyalogszérjáró: ∞ Értheti Nagyságod, egy gyalog szer járó takácsnak munkája mennyi pénzre mehetne (Évk. XIII. 64).

gyalogszérrel: [pedibus; zu füss]. Minthogy gyalog szerrel vala, passusát, leveleit kívánták látni (Fal: TÉ. 730).

gyógyító-szér: [materia medica; beilmittel]. Nem használt nekik semmi gyógyító szer (Könyi: HRom. 166).

gyümölcs-szér: [pomum; obst]. Nem mindenkor sokalj az gyümölcs-szerben, ámbár bőven egyél az cseresnyében (Thaly: VI. 1121).

hét-szérü: [septemplex; siebenfältig]. Het szerű kötellel ha meg kötöz engem, elszakasztására nem lesz nekem erőm (Hefigr. 90).

ifjú-szérü: [adolescens; jung]. Mivelhogy ő kegyelme ifjú-szerü ember, mint a fő uramat, azonképen az együgyűveket is meg-betsüljo és semmi személy-válogatás benne ne találtassék (Bod: Pol. 48).

kapus-szér: [janitor; portier]. Meg vagyon hagyva a kapus-szernek, hogy a palotába a gonosz szerentsét, a rongys szerénységet, a kesergő ügyet bé-ne botsássa (Fal: NA. 228).

kendő-szér: [cosmeticum; schönheitsmittel]. Némelyek ortzajok felét kendő-szerekben és festékekben tarták (NóTPM. 51).

két-szér: [duplex; doppel]. Alább való kézzer féket d. 14, kézzer kötődéket jót d. 16, kézzer kenyelszját cseres bőrből d. 16 (ErdOrszgy. II.381). Kézzer dolmántól, karisiától és stamettól d. 40 (328).

kicsiny-szérü, kiseded-szérü: [pusillus; klein]. Látom ezt az kegyes indulatot Nagyságodban, hogy akar minemű kicsin szerü munkában is gyönyörködik (Zóly: Elm. 8). Kised szerü szönyeg (VocTrans. 15).

könnyű-szerü: [levis; leicht]. Az leg könnyeb szerűvekre reazjok meuen, nemellyeket adomannyal szállita le (Forró: Curt. 4). A könnyű szerü vitézec az hartznac kezdetit cselekszie (Com: Jan. 119). Meg-intették Lórinczet az övéi, hogy az el-szaladásra készített könnyű szerü hajóban ngranék, hogy így az övéihez szaladhatna (Teleki: FL. 141).

köz-szérü: [vulgaris; alltäglich]. Az értelmes emberek megótták magokat az pompás öltözetektől és megelégettenek az közszerű öltözettel (MA: SB. 225).

közép-szér: [mediocritas; mittelmässigkeit]. Hogy a jóságos cselekedetnek közép szerire eljusson (Illy: Préd. II.75).

középszerü: [mediocris; mittelmässig]. Igen középszerü: permediocris C. Nagya ügyekközzel s közép szórút nyerhetz: summum cape et medium habebis (Decsi: Adag. 101). Az székfi nemely tellyes, nemely közép szerű, nemely chac paraszt (Pécsi: SzűK. 32). Voszállyal és kárral juttattya őket szegénységre, avagy ezenek által közép szerű állapathban tartya meg őket (MA: Tan. 744). Ménelaus nem volt magas, hanem közép szerű ember (Hall: Hist. III.68). A mezei öreg uyulnak teste közép-szerü, ritkán kővér, hanem főképen kemény teli időn (Misk: VKert. 170). A lengeteg igyekzetekuek és középszerü mérték után való forgolódásnak nincsen hangos híre (Fal: UE. 397). Mikor magad magadat akarod mutatni, a középszerűek közt forgolódjál (443).

muzsika-szér: [musica; musik]. Benn a scenac piacúr a hírok egybezengése, a teljes karral felzendült muzsikaszér, kinn röhögés, hahota (Fal: NE. 109). A muzsika szer zengedezett, szólottak az álgyük (Fal: TÉ. 653).

mű-szér: instrumentum Pesti: Nom. 36b. Vassal csénálnac műszert az takátsnak (Szentm: TFü. 22). Ékesen hangzó műszerek (Hall: Tel. 111b). Műszere van s ebben pennauálist hordoz és kalamárist (Fely: Dics. 29). Van műszered, nincs kenyered (Thaly: TörtK. 220). Élelemre valót, műv szert sokat adtak (Gvad: RP. 284).

orvosló-szér, orvoslanivaló-szér: [medicamentum beilmittel]. Kollirium deacenl, gőrgőgl kolurion, minahunk miné neve ez igenek, de sok szoval orvoslani való zernek magrázlatnok (RMNy. II.47). Sok aszszony baráti rajta száznak, nyavalyája felől sűrűn tudakoznak s az ellen orvoszereket is hozzák (GyöngyD: Char. 32).

[szám-szér]

számszerüj: ballista Pesti: Nom. I.49. catapulta C. P. armbrust Pesti: Nom. I.49. mauerbrecher, geschütz P. B. Számszerüal lövöldöző hely: ballistarium MA. Megnyomordani: közdék bényelnie számszerü ideget, önnön saruk talpát (RM. II.22). Erősen kezdénc vini számszerü lövésseel, kez iyeld való lövésseceel és minden módon (Helt: Krón. 86b). Vgy an nyira eliseg közdöttec vala, számszerü ideget meg észnece vala (Cseng: Jer. D2). Atzélból csinált számszerü: arcus aere (Kár: Bibl. I.524). Kőuet csinál az számszeriben: nitüt lapide in acervum Mercurii (619). Egy kicsiny kasotskában fektüs: és egy tágas szekérben tér el? Felelet: számszerü avamotóla (MesésK. 30). Ezek mellett rendel bástyák valán sebes számszer-fjak ezekben vadnak (Huny: Trója A6). A nyikat számszerügeceek ki-lövöldözvén (Com: Jan. 149).

számszerüjjas, számszerüjjes: [ballistarius; schland schütz]. A magyaroc közzül az számszerüesec neki vágác louakat és a hegyre fel kezdénc sietni (Helt: Krón. 39). Áseregben állatata a louag fegyvereseket, a számszerüasok és a kopiásoskat (83b). A két szárnyára rendelte vala elős a louag fegyvereseket, azoc megé állatta vala az louag számszerüeseket (87b). Pompejus elefántokat vitétt fel a jád helyre, hogy ott hartzolnának meg a vélek szembe menő számszerüesekkel (Misk: VKert. 28).

témjénző-szer: [thuribulum; rauchwerk]. Nag sok te ienező szert adának ű neki, hog temjénezist az aran oltárotemne (Sylv: ÚT. II.143b).

trombita-szér: [tuba; trompeta]. Erre másodsor m szállalott a trombita szer (Fal: TÉ. 637).

ucca-szér: [platea; gasse]. A derék uteza szerben házakk szállának (Bethl: Élet. I.323)

[vallás-szér]

vallászerü: [religiosus; religiös]. Tévelygés az angyalol is vallászerü tisztolottal illetni s imádni (Pós: Igazs. I.117).

vékony-szérü: [tenuis; schmal]. Kérem Nagyságodat, hoz papirusbeli vékony szerü aindéket vegye jó nével (Zóly: Elm. 10). Vékony szerü gyeplöket hoznac (Bartha: Krón. 7).

Szérbe-szérbe: [interdum, nonnunquam; mitunter, zuweilen]. Lefekvének ismét s viradigt aluvánk, de szerbe-szerbe a c legánmul vigyáztam én is (Bethl: Élet. II.41).

Szérbeli: [ordinis, vicis, dignitatis; aus dem orden, von range]. Volt ég néméném pap, Zacharius neud pap, Abiasz szerbeli: de vice Abia (MünchC. 107). Masod szerbelyek azkyk zegen etelet viselnek (CornC. 185). Zyz Katherina yo zebely zylektenw zylethwen (ÉrdyC. 280b). Hogy halalata halltának zegenyenek, bodog kyalok és nagy zeer hely vrak (63).

1. Szérdék: [partum, praeda; erwerb, beute]. Sött Bécsu alját is ő mind fönyargal, sok derék várossát tűzben bocsatá, oménd bőv szerdékkal tére ismét alá (Thaly: Adal. 106). Bőven is szólhatnék megijedségéről, el is feletkezők sovány szerdékről (KecTört. II.503).

[Közmondások]. Eből gyűtöt szerdekébből omol el (Mel: J. 13b). Eből gyűtöt szerdekének eből kel el vezni: rapina rem Cümari (Decsi: Adag. 158. Com: Jan. 188). Eből gyűtöt szer

déknek, eből kel el-veszni: male parta male dilabuntur (Czegl: Japh. 135). Eből gyült szérdéknek s hamis keresetnek prédára kell oszlani (Ben: Ritlm. 198b. Fal: Jegyz. 922). Így vész el az eből gyült szérdék (Gvad: RP 52).

[Szérebbe]

Szérébben: [rectius, melius; besser]. Az ember, ki az zerezen való géuerkődésnek miatta az örök örömet el vettötte vala, kérdlek azon tegedet, hog miken lehet vala zerebben, naug iob zerrel hanem čak hog az idő zerezt való habornaságos farratsaggal az el veröthi örököt meg úriuala es megleli vala (NagyszC. 30).

Szérében: [secundum; nach]. Kyt meg bizonywnk mynd zent yassal mynd peldazattal ez may zent epistolanak zereben (ÉrdyC. 8). Ur isten ugymond evangyelyom zereben (ÉrsC. 234). Wallom ez lewelnk szeriben en magamat adosnak lenni (RMNy. II.143).

Széréen: [quondam; einst?]. Szeren egikor hoz mentek vala (CsomaC. 9).

Szérénként: [alius post alium; einer nach dem andern, nacheinander]. Izek, inok, csontok kötéstül szerenként helyekből ki-mozdulnak (Paskó: ESir. A3).

Szerint, szerént (zerent ÉrdyC. 10. CzechC. 45. *szörzent* Ozor: Christ. 94. *zörent* RMNy. II.230. *zeren* HorvC. 99. *szerin* KBés. 1572. D2. *zerient* DöbrC. 198): **1)** [helyről: per] secundum C. [entlang, längs, durch]. Menden vidéc zerezt folszan: per omnes provincias discurrantes (BécsiC. 66). Menda vidéc zerezt: in universam regionem illam (MünchC. 42). Mynden egyház zerezt zerzettenek hű nekyk papokat: per singulas ecclesias (758). Mynd vylag zerezt mene ű bangossagok: in omnem terram exivit sonus eorum (KulcsC. 34). Országok zerezt el ozloltanak az apostolok (ÉrdyC. 542). Ez vylag zerezt myndenwt twdnanak predicalany (542b). Mind országoc szerént akodalmot töne (Kák: Sám. B4). A folyó viz szerént, meiben, könnyű uszkálni (Com: Vest. 64). Noe maradeki ez világ zerezt mind el ozlaltanak (Vars: Xerx. 2). **2)** [időről: per] durch, hindurch]. Ezentd zerezt ígekezel, hog ezzer bűnöt meg gónad (VitkC. 36). **3) a)** secundum C. juxta Kr. secundum; nach Com: Vest. 145. [gemäss, laut]. En beszédm zerezt secundum verba mea) felely, kyknel teged tanoytandlac (ÉhrC. 34). Isten megőzödelmek minket mbfőnőne zerezt: secundum peccata nostra (BécsiC. 25). Az ty hytetők zerezt legyen tynek: secundum fidem vestram fiat vobis (JordC. 380). Terweynk zerezt megh kel halny: secundum legem debet mori (693). My ygazan my teetemenyken zerezt meeltan zenwedwen: nos iuste, digna factis recipimus (614). Moysesnek törvénye zerezt: ritu Mosis (759). Zent Anselmosnak mondasa zerezt (ComC. 1). Nem voltanak kar zerezt el valasztan eegy mastvl az angyalok (ÉrdyC. 556b). Regulam zerezt nem eltem (VirgC. 3). Az ky akkor byro legend az waros valasztasa zerezt (RMNy. II.2). Eluegezt sententiaia zerezt (Ozor: Christ. 33). Legyen minden az ő kiuasaga szerént (Helt: Krón. 1). Mathe írása szerént való euangelionának vége (Helt: UT. J1). Legyen nekem a te beszéded szerént: fiat mihi secundum verbum tuum (O. 4). Az természet szerént ualo balal (Tel: Evang. I.447b). Itéleti ez, hogy bűnünk szerént ostoroz (II.149b). Annac a ki munkalkodic nem kedue szerent tulajdonéttatik a bér, hanem adossag szerent (Tel: Fel. 124b). Az igazságot könetik, isten szerent elnek (Mel: SzJán. 320). Szabadetot fogadasa szerent (Mon: Képt. 76). Meg fizetűen néki az ő igazsága szerint: retribuens ei secundum iustitiam suam (Kár: Bibl. I.311). Idő szerint és történetből léznece mindenec: tempus, casusque in omnibus (Kár: Bibl. I.629). Szenvedése nem vétke szerint esett rayta (Zvon: Post. I.567). Esaiás szavai szerint (II.31). Ez beszédéc szerint feleltűnc néki: juxta id respondimus ei consequenter (MA: Bibl. I.11). Az ő igazságit vékony tehetségem szerint óltalmazza (Pázm: LuthV. 1). Bőli szerént szolván arrol (Illy: Préd. II.18). **b)** [respectu, ratione; hinsichtlich, betrefis]. Nemzetee zerezt Syryabol tamada (JordC. 705). Egyenlev volt Cristushoz erzekenszeg zerezt (CornC. 23). Ha test zerezt nem vetkezem, de elmembe tanitorgo voltam (VirgC. 3). Ydó zerezt eleeb valo (ÉrdyC. 573). Tanoyth az bahuanyoknak aldozoth husokath allattya zerezt semmibe nem kvlmbwzny az egieb husoktnl (Komj: SzPál. 119). Nevezet szerent (MA: Bibl. Előb. 1). Ideie szerént vén ember vala (SzVer: Bar. 1). Meg-ölettetenek számszerint száz huszon öt ezeren (Liszny: Krón. 117). Az élés szerént és hadak gyűjtéséről is megmondhatja, hadat itt gyűjteni eddig nem volt szokás az portának, az élés penig Erdélyben is igen szűk (MonOkm. XIV.12). Meg neve szerént is dux exercitus dei, az isten serege fő kalmazának nevezetik (Biró: Préd. 124). **4)** ex C. ad modum Kr. [gemäss, nach massgabe, nach der art und weise] **a)** Zokasa zerezt: ex more (BécsiC. 5). Bezealle hűnekyk peldazerezt: locutus est eis in parabolis (JordC. 392). Ydózerent valo: temporalis (394). Zabad akarattya zerezt: quia voluit (833). Lelek zerezt: spiritaliter (903). Nem vala egy poztoya, kyben elegseg zerezt be takarhatta volna fyát (CornC. 90). Szent Mathias apostol, ky sors szerént ualasztattal (ThewrC. 167). Ez may zent innepnek epistolait eredet zerezt yrtta meg bodogssagus zent Isayas (ÉrdyC. 341). Neheze tartlyak chak az irast, azt velnem, hogy soma zerynth tebeth adnanak (LevT. I.15). Tylenk erewzak zerynth ky wewe (RMNy. II.100). Ha a fakadék színe aláb léssen az természet szerint való bűnről, tehát poklosságnac czapása az (Kár: Bibl. I.98). Nagy tékozkás szerint ne költessenec az joc (Zvon: Post. II.182). Az doctorral mind levelem által s mind nyelv szerint itt létében eleget beszélttem (Évk. XIII.63). Senkit tudva, tudomása szerént meg nem szomorít (Com: Jan. 185). Akaratszereztvalo engedelmesség: voluntaria obedientia (Illy: Préd. II.72). A vételnk szabad akarat szerént kel lenni (IL.87). Csak általmenetel szerént emlékezett ez itéletről (II.167). Emberi mód szerént siratta: humano modo deflevit (II.181). **b)** közép-szerint: mittemässig Com: Vest. 136. Vala myth melte zerezt tett: fecit digna (JordC. 572). Akar mel tőkeeltős embőrne esete ees vezedelmelyen zerezt lezen (WinklC. 124). Eg ygún anaeg eg ygű zerezt (NagyszC. 97). Ah természetnek törvenie Moisesnek általa fel zerezt (partim) meg uitatek (Ozor: Christ. 70). Tiz amyival toldjátok be, mint ha szépszerént adnátok (MonOkm. XV.108). **5)** instar PP. juxta Kr. [als, wie, gleichwie]. Vtham mwatwan kód ozlop zerezt (JordC. 37). Fyrflyw es azonyallat zerezt teremtetle hűket: masculinum et feminam fecit eos (413). Yeleneenek hűnekyk oly mynth el ozloth nyelv zerezt, mykeppen tyz: visae sunt eis dispartitae linguae instar ignis (709). Jacobnak hasonlatossaga zerezt foyet le haytnan (DomC. 128). Jesus nem akara bertelen nevekődy öreg embernek ewe zerezt (56). Enghedelmes magzatok zerezt keel kewetnewnk (656b). Noked adnám ez földet, hogy birnád azt örökség szerint: darem tibi terram istam, et possideres eam (MA: Bibl. I.12). Örökség szerint birja (II.29).

[Szólások]. A zon szerént: eo modo; e szerént: hoc modo Kr. Azok is kimentek, de nem az szerint, az mint parancsolják nékiek (LevT. II.165). Ezen szerint (Zvon: Post. I.49). Ez szerént cselekeszie (II.12). A szerént vagyon dolgok az újítónak, mint a zsidónak, mikor előttöljárói nem valának (Pázm: LuthV. 49). A hancsárját kiluzá a Rocan mellébe veré, a ki holtan eleibe esék; e szerint vesze el ez a szultánné (Mik: MulN. 87). Ngos asszonyém, hogy ha te Kd látnája, hiszem azt, hogy te Kd isten szerint is megszama (LevT. II.7). Rész szerint: partim MA. Ez kétt dologban áll nagy rész szerint az keresztényénc tőkelletessége (Zvon: Post. II.245). Rész szerint az ember rész szerint az ördög lelkiélül vagyon (Czegl: MM. 51). Christus nem rész szerént, hanem

hogi en árók bekaséget zerezek (VirgC. 55). Ystemek yceye zörzi az bynesth feyerree (CzechC. 56b). Ne zerezetek ystemekth: non facietis deos (JordC. 55). Choda dolgokat zerezny (ÉrdyC. 557b). Thenen magad ezt meg tetesed es mynt mondd wg zerezessed (ÉrsC. 509b). Magad germőkőknec intekul zörzödt (KazC. 85). Szerzem a te magodat mint a földnec porat (1Helt: Bibl. 1F). Atila azokart könyeteket bozátá Ecinhoz és arra kéréte őtet, hogy frigyét szörzenéec egymással (Helt: Krón. 17). Szöuetségeket szörze minden szomszediunl (2S). Törvényeket es io szörzésekét szörze (30). Mit szerzez itt: quid hic agis (Kár: Bibl. 1325b). Szöröz alaminat: facies elemosynam (Fél: Bibl. 8). Az latrok szörözötek az io törnéut: bonae leges ex malis moribus procreantur (Decsi: Adag. 76). Az meg holtakból eleueneket szereznek vala: de mortuis viuos faciebant (Mon: Apol. 421). Szabad az igaz anyaszentegyháznak rendeléseket szerzeni (Pázan: Kal. 486). Szörzéséget szerez vala velece (MA: Bibl. 18). Ez következőst szerzik magokból (MA: Scult. 41). Két fél közdött szörzéségec ha vettetnec, köttetnec, szerzetnec: induciae si panguntur (Com: Jan. 148). Többé nem mernének világi dolgokat traktálni, kötésleveleket szerzeni (Illy: Préd. II.167b).

[Szólások]. *Vmitbe szerez*: Vram te engemet remenséggé zerezettel (DöbrC. 18). Rendbe nem tudá semmi képen a sereget szörzeni (Helt: Krón. 56). *Vmihez szerez*: Mykeppen zerezye magat ew halalához (ÉrdyC. 645). Annak előtlhe zerezye az halalhoz öme magat (ÉrsC. 270b). Vtőlők feyenked buent vön es zörze oztan magat az halalhoz (KazC. 25). Lelkődth zerezede a kesertethőz (NagyszC. 25). *Vkit v. vmit vmire szerez*: Minec előt imadkozni kezdez, zerezede magadat belőluoalyhtatassagra (VitkC. 4). Ferencz zerezede magadat bekaségra (VirgC. 34). Monda mester az fratreknec: Zerezetek etot az disciplinara ereonel (DomC. 219). Kyket zerezeken az dologra: quos huc usui praeficiamus (JordC. 725). Vezedelmes eoelette zerezettwnk gonossagunk zerént (ÉrdyC. 6b). A király ezokaért halokra szörze magát (Helt: Krón. 75). Zerezenghemet eltemettesre (JordC. 438). Zerezek magokath az vtra (ÉrsC. 327b). Szerzette magat az vtra, akki nom io (Szék: Zsolt. 33b). Eyszerezen kezemeth vnyadatra (KulesC. 31b).

[Közmondások]. A haszon nem szerez igaz barátságot: utilitas non *conglutinat amicitias PPBl. Unalmas várakozás, de bőségséget szerez... Egy fetske tavaszt nem szerez (SzI: MVir. 403).

be-szöröz: [colloco; unterbringen]. A bátyámat ugyan akkori főispán Bánfi György úr mellé szerzette volt be a nagyanyám 1759 (Házánk I.138).

[Szólások]. Az sidok beszörzök magokat az kerezteneknek barátságokba, hog' annak szijne alát sokakat meg ezallhassanak benne 1583 (KBirtfa Cij). Az kettőshen ió vton iárni és az gyermekeket iskolában beszerzeni (Cis. K). Az zalagos jászogrol valo szokastis, lattuk, hogy levelben is be írjak es beszerzik (Ver: Verb. Előb. 54).

egybe-szöröz: 1) [comparo; anschaffen]. Peldazyak Cris-tianus testechzent lelőknek élelkődeitől zöz Marianak meheben egben zörözöth (SándC. 3). Szerzésének egyben soe fele éléseket, esűszár vaiot hadában mind ezeket el küldée (Valk: Gen. 15b). 2) [conjungo, copulo; verbinden, vereinigen]. Megszöztelte e házasság rendit az atya isten, az első házásokat Adamot és Évát egybe szerezvén (Mad: Évang. 117). A vő legénynece edgyben szerző nászmagyá vagyon (Com: Jan. 117).

el-szöröz: 1) [paro, praeparo; bereiten, anschaffen]. Zerezde el az vaczorat: para, quod coenem (JordC. 587). Mikor el szerzette volna, mellyec az vtra szükségesece valinac (Kár: Bibl. 1481b). Gaz Gergelyt hogy a fiukei németeknek rajtkunk

kért 3-on vágó marha elszörzeni kültük Fiulekben, költsé volt (MontME. 1.122). 2) [compono, dispono, transigo MA. [v-richten, in ordnung bringen]. Enghegyed, hogy zerezyem el, kofli vannak (JordC. 559). Érdeme szerént meg is büntette volna fiemberek el nem szerzették volna dolgát (MonOkm. XI. 258). Hat napokon munkálkodgyl és minden dolgaidat szerzed (Ker: Préd. 782). Traktára indulván, semmi alku ál a Hegyalja dolgát külfömben el nem szerzethetik, hanem ez hordó borok ígérétével és praesentálásával (Rumy: Mon. I.

elszörzés: [compositio; erledigung]. Hogy Eszterházy urdó naga az salétrom felől izent volt Rabota Andrástul, hogy felgyujtatta az házát, annak elszörzése felől küldöttük főlnagához Tollas Pál és Boldizsár Márton uramékát (MontME. 149).

elő-szöröz: [apparo, praeparo, compono, depromo M] vorbereiten, zuriisten PPB. Itt az ördög fel-puzdrázodva fordic, elő-szerzette a vétkeknec lajtromát (Megy: 3Jaj. II.84). Hogy az köpönyegét elhárta az eb, hát csak eloszoljon vala elő szerzece vagy legyen maga is köpönyeggé (Bercs: L. 272).

föl-szöröz: [instruo; ausrüsten]. Feienec őltözöt igón n zepseggel fel zerze (GuaryC. 55). Ottan ky mynd kezvlyen yközette es zerezyek fíel ew seroghókth (JordC. 242). Zöröztyíel az te lelkdöt myuden keseertette (ÉrdyC. 598). Zerezyek fel ty maghatokth (ÉrsC. 300). Manue istemnek áldozakara, hamar azt felszerzé erős közziklára (RMK. II.336).

hozza-szöröz: 1) [praeparo; vorbereiten]. Hoza magzerze vgy, hogi atyanak kenezévl egi tizw penzth vvn (VirgC. 25b). Legottan ez Bernald vr wmagat bozza zerze (SlValanikor comicialni akar, öncelkegel temmagadat zozomatossagal hoza zerezede (VitkC. 37). Az ygazak hozzazerezyek ennen magokat az nagy yteletnek elette (ÉrdyC. 7b). Addeeglan ymaggywnk egymaseert es vysollyewnk gondrola, myt kellyen temewnk magwnkkat hozzaa zerezwen (Szola az pokolnak Lucifer és mondá: Zerezyed hoza thenn magadat beléd fogadvni az Jezus Chrystust (ÉrsC. 113). Mijora es mind gonozra zerezyetek hoza thy zyweiteket (201576). Hoza szerzek magokat, hog' trombitalanak: praeparaverunt se, ut elangerent (Sylv: ÚT. II.144). 2) [accomodo; a-bequemen]. Tutta az ő vranak annattat es magat hoza ne szerzette (Sylv: ÚT. I.104).

ki-szöröz: 1) [libero; befreien]. Josa wram jobbagyt Bergtől ky szörözöttem (LévT. 1241). Az atyát az tömlőczb mikor ki szerzethetné, ki nem valtya (Ver: Verb. 102b). Ezpenig az német követek csak hazudnak s tökéltlenkednek miképpen szerzeshessék ki magokat imet (ErdTörtAd. II.261). 2) [evinco; durchsetzen]. Kérem igen bizodalmasan Nagyságod hatalmas csiszárunk kegyelmességéből rendelt kevés fizetésem szerzece ki (MonIrok. VIII.62).

még-szöröz: 1) [requiro C. comparo MA. acquiro, praeparo erledigen, überkommen PPB. [verschaffen]. Vigyázással megszerzem: elncubro C. Olly ember, ki valamit hogy megszerzece utánna voti magát: limax PPBl. Ő haloioat meg zerezece (reficientes retia sua) lúna őket (MihuczC. 20). Igazsagunk coronaya nekem meg zerezwen wgyon (PeerC. 88). Yget fette es meg zerzette őtet, az yybe halalnac ednyit zerzet (DöbrC. 22). Hol akarod, hogi a husetöt meg zerezők (Weszpr. 38). Ty vattok, kyk meg maratottan en velem az en nyonon sagymán es en meg zerezem tynektek, mykeppen meg zerzet emekem az en atyám, hogy egyetek es igyatok en aztalom (ComC. 184b). Zerezyetek meg vrnak vnat: parate viam domini (JordC. 361). Ebeedemeet meg zereztem (423). Mwtat egy nagmegh zerzet vaczoralo hiel (606). Ez vrnak az eretnekev

olgaltatjak vala meg az ov zíkseget, kyt egyebven meg nem zerehet vala (DomC. 27b). Eh közbön a keresztfa meg ereztetven mondanac neki: Mei a keresztfara (VitkC. 88). 'me el kylden az en angyalomat, ky meg zerzy az te wtadat a etted (ÉrdyC. 347b). Mynd addyg fwtostam akor baratin ewzewt, hogy azt meg zerzottem wala (RMNy. II.78). Az egen megh fogadott safrant, nola igen zík es igen dragha, meg zerzem (LevT. I.294). Szerzöd meg a te szivednek öröme ndátatását sajátiddal és ráigítsállyad azokat rólok való szíves línélkedések által (Mileg: TOSzl. II.207). Törj bőven gyömbért szze nádmézzel egy mzsárban, ha ezt megszerzöd, aztán trágyád szöü (Radv: Csal. III.40). Az áldott türelmesség szerzi meg nyugtát szívünknek és boldogokká téssen mulandó életünkben (Fal: UE. 447). Naponként uem elégednek meg a száz panatokkal, megszerzik, hol s mikor lehet (478. 490). Ki nyomtaták bibliát sok-féle nyelveken, a mellyet az előtt, mint-hogy tsak tanak, kevesen szereshetennek meg (Bod: Pol. 6). **2)** [providere, rdino, struo; besorgen, in ordnung bringen, ausrüsten]. Megzerzém té nekéd, hog iol légén ténekéd (BécsiC. 6). Akar ynemew baznak tizit írwmes lelekel meg zerezetek (VirgC. 26b). Teegy testamentomot es zerezd meg te hazadat (ÉrdyC. 70b). Ew rettenetös ördögöknel mynth az yol megh zörzeth regöknec orozattya az ellenszögöknél (ÉrsC. 521). **3)** officio, nficio, facturio C. auctuarium addo MA. [perago; machen, isticthen, beenden]. Onnat ki iduen az hoba göngörgete het omböröt; mikor meg zerzette volna, kezdé wmagá maganak odaui (VirgC. 103). El vegezettöd minden dolgom, melet e agban kelle meg zereznem (VitkC. 96). Te zerezd meg anlem, amyt akarz (TelC. 48). Az mit urad hagyott, azt te egszerezzed (RMK. II.39). Hat napon munkalkodgyal es meg erezzed minden te dolgaiddat (Helt: Bibl. I.Mmm.4). Meggia, hog ötöt a közep kü oszlophoz vigie, kit a gíernec eg szerzet (Szék: Krón. 26). Nagy tizességgel es dítserettel eg szerzi dolgat 1582 (Kal. Fv3). Meg szerzö oka az időnség-e (Kár: Credo. 31b). Hat napon munkalkodgyal es azon nden te dolgaiddat megh szörözzed (Szár: Kat. L4). **4)** [con-; erregen?] Az népnek felt zendülését es fejedelmeknek ragját meg-szerzi 1693 (KNagysz. D4). **5)** [statuo, constituo, cerno; bestimmen, festsetzen, verordnen]. En megzerzem, it kellyen tennetek (EhrC. 138b). Erök megzerzöth sentenac felemlés volta (NagyszC. 25). Meg zerzette ennekem vren (JordC. 445). Meg zerzette vala ez keges atya, hog ez nagy jozagoknak bezolgáltatásában gond viseleok volnanak a parazi fraterok es irastudatlanok (DomC. 124). Meg zerzetet temnec batarat (VitkC. 107). Ky wala isteni elmedben erekke gh zerezven (PozsC. 1). Megzerzöt ínnepnapok (TelC. 9b). ystennek meg zerzöt ygassagis yteelyit bel tellyesedy (ÉrdyC. 554b). Maydan el yew az meg zörzöt ydew, mykoron g lattatyk ygassaga (604). **6)** expango C.

mégszerzés: 1) [comparatio, procuratio; anschaffung]. En cellak nem volnanak sem eegyeb zyksoegnek meg zörzeese (ÉrdyC. 636b). Tött késedelmet az papyros meg szerzésben wo alkalmatlanság is (Zvon: Post. II.Elöb. a2). Pénz megszerzés (Ortha: Krón. 10). Pestö kiöltik az templomhoz való mészne megzörzésére (MonTME. I.132). Csáky Mihály sógor uram iu serénkednék maga ezere megszerzésében (Bercs: Lev. 5). Bátor egyre fúradozzanak a földi jóknak megszerzésében. ind csak ontás és hiábavalóság (Fal: NE. 66). **2)** confectio, efectura C. [besorgung, ausrichtung]. Engedelmes minden nakanak meg zerzesere (VirgC. 130). Az tebh yw nekyk tmoznak enghedny minden isteny parancholathnak meg zerzeesen es gond viseleeseeben (ÉrdyC. 557b). **3)** [accessorium; zabae]. Hozzá-tétel, fölt, meg-szerzés: additamentum PPBl. M; adta a költsönt minden hozzátartozandó meg szerzéssel (Fal: NU. 297).

mégszerző: confector C. effector MA. [verschaffer]. Nagy segítség a jó természet, nagyobb a magát kollekt kögyes erkölcs; amaz kérője, ez pediglen megszerzője a szeretetnek (Fal: UE. 387).

öszve-szeréz: 1) compono, copulo MA. [verbinden]. Öszve-szövetkezni, öszve-szerezni: amorem *contexere PPBl. Az kiket isten öszü zöröz, ember el ne valazza (Zvon: Osiand. 173). Minthogy könnyen öszveszerzi magát a fiatal rend, lesznek ndvarló (Fal: NU. 323). **2)** [colligo; versammeln]. Bottyáu bontmaradt Mocsonakon, alig tudtam három órákorig délután öszveszerzenem ökök (Bercs: Lev. 300). A hasonlóság s egyenlőség szerzi öszve a szíveket (Fal: UE. 405).

öszveszerző: compositor C.

rőá-szeréz: [statuo, constituo; beschliessen]. Ez aytatos frater rea zerze magát, es kezdé kányörgni az felsége istenhez (VirgC. 59).

vögre-szeréz: [perficio, efficio; zu stande bringen]. Myt az wr isten akar vala veegre zerezni, semyt rola nem ertöközhetyk vala (ÉrdyC. 509b).

Szerzés: 1) constitutio MA. [statutum, institutum, mandatum; verordnung, beschluss, befehl]. Attyannak zerzese nyat (precurante patre) ben uoltam en attyannak Ferencznek zent egyházaban (EhrC. 74). En töllém vettetté e zérzés (decretum), hog mündén nép eluezién (BécsiC. 134). Té kedég méinél a végezetés zérzésre (167. 55. 72). Isthennek zerzeseből oes akathabol romay parthra ywta (PeerC. 12). Te zerzesedbe napok megmaradnak: ordinatione tua perseverat dies (DöbrC. 64). Akaratya es zerzese ala hagyta (MargL. 28). Ez zent zerzetnek zerzesenek keouetoye (DomC. 116). Isteni zerzeseből kimulek ez velagbol (DebrC. 41). Nem törtenedből lón, de isteni zerzeseből (51). Hygygyd anyya zenth egyháznak mynden zerzesyth (ÉrsC. 275). Allapotomat atte isteni zerzesödre hágom (TelC. 48). Törnényeket kezd szabni és az bíródalomac erőségére soc szörzéseket szörzeni (Helt: Krón. 13). A te töled vött törüéit meg nem tartottac és az te szerzésedet meg nem öriztéc (Kár: Bibl. I. 467b). Ellen iurunc mündén szerzésenec (Bora: Ének. 131). Megörizend minden ő szerzésit: custodieris omnia praecepta eius (MA: Bibl. 163). Ez utálatos szerzésekbén egyget se czelekedgyetec: nolite quidpiam facere de his abominationibus (106). **2)** [traditio; überlieferung]. Mire törtimög a te tanéitvánd a véneenec zerzésöket: traditionem seniorum (MünchC. 42). Nem tarttyatok ystennek paranczolatlyat ty zerzeesteknek okact: transgredimini mandatum dei propter traditionem vestram (JordC. 401). Az ew tanythwany megh zegneek az weneknek zerzeesekeith: transgredimtur traditionem seniorum (ÉrsC. 8). Miért szogie meg a vényeknek szerzését: quare traditionem seniorum transgredimtur (Helt: UT. D7). Megtartuán az ő eyleknek szörzéseket: tenentes traditionem seniorum (K8). Tarttyatok az eubereknek szörzeset: tenetis traditionem hominum (Fél: Bibl. 64). **3)** [dispositio, testamentum; verfügung]. Egyakarattal the ellend zerzesth zerzenek: testamentum disposerunt (KeszthC. 218). A testamentomon nem chac a meghalo ember zerzese erticie (Helt: Bibl. I.d). **4)** [ritus, ceremonia; ceremonie]. Az zerzeeseek (ritus), kyketh Moyses adot mynekwnk (JordC. 726. Helt: Bibl. I.m). Emberi zerzessel nem kell tizelned az istent (RMNy. II.40). Itt azért szöljünk az egy igaz hitről, mint megcsalattonk emberi szerzéstől (RMK. II.163). A papa hitihez es szörzessehez senki no aggyon, senki el se vegien benne (Mel: SzJán. 345). **5)** [paratio, praeparatio, comparatio; bereitung, vorbereitung]. Az zent ewangeliombeli ygeknak bezedyt kel my nekwnk yrnwnk mynden kerestyennek hw elközenec es eceletnek zerzese (JordC. 349). Zúuenec seminemő zerzesenelkül megen az zo zarent valo imatsagra (VitkC. 5). Ez ifen zerzesről mondatie: Vram az ő

zűneknek zerzeset halgasa meg a te föld (6). Zerzeteel neky ethketh, merthi vgy vala neky zerzes: quoniam ita est prae-paratio eius (KulesC. 151). Helyén eset mondásokat el forgatván veszedelem szörzészec igyeközetibül (Zvon: Post. 1. 586b).

6) [pactum, conventio; vertrag]. Zerzes ez es yegy en közdöt tem es the közzötöd (JordC. 67. 74). El myhuan hat vagy heet hetek, zerzes zereit az prior meg teere (DomC. 310b). Hogy zerzeskeppen el voegztho vona veleli, kyben myktor megh nem alltho vona (RMNy. II.71). Mi Kaskay Mihai, Sigmund es Est-van tödönk ilien zerzest . . . az fogot emberek fel ne öthessenek ezerzest, ha az-töbi nem akarnay (22). Ez szerszies kövt pinkvst nap elvt valo voszarnap 1556 (120). Két száz forint kötelen maradjon es csak ezen levél erejivel megvehesse, az mellyünk meg tartja az szerzést (Gér: KárCs. III.270). **7)** [conditio; bedingung]. Tövrteueek, hog nemely iffyw ievne jödegen orzagogból es fel vone az zűzert az hadat yl zerzees alat, hogha ez iffyv az hadban meg halna, hog ez zűznek kellene ez iffyvnak ev veres fegyueryt es ruhayt fel tenny az ev camorayaban (ComC. 222). Monda az ew attyanak, yzemenoe meg akarattyyaat az ly-raknak cel ok es zörzees alat, hogy tyz yzyeket kyldeneenek neky nyayassagnak (ÉrdyC. 591). A görögöc és a bolgaroc inkab akarac azt io szerzes alat Geycza herczog kezebe adni, hog nem mint a Salamon királéba (Szék: Krón. 168). **8)** [car-men, poema; gedicht]. Mykent nagy kenokat walla es meely dyczőseggel meg hala, mynd eezekrewl igy bezellek es mynylyen zörzest thörlythtek (ÉrsC. 470). **9)** [editio; ausgabe]. Elragadac ö vagokot avag ö iavokat, melleket éac a méghirhétét zérzés-ben (in vulgata editione) lölthöc (BécsiC. 75). Egeheec, mellec mondandoc e ködhöc, vögéiglen, Theodocius zérzéséből (de Theodotiois editione) vétettenee ki (167). **10)** [praeda; bute]. Egy része a tábornak megöltalmazására siet, a többi veszednek vala a sernegec szörzésén (Helt: Krón. 120). **11)** [ornamentum; schmuck, putz]. Öltözecc ö dragalatus ruhaiaban vöcün lilomokat es güröket, kinec es vr ada féneseget, mert mend ezérzés nem helendösségből, de iozagbol éiguala: ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat (BécsiC. 31). **12)** [mantissa, appendix, auctarium, corollarium C. [zugabe, zusatz]. Ezt hozya teneen az apa, cchak ez ez zerzeest, hogba az keep esmeg az elebi egyházhoz meg teerne (DomC. 101). Mégh itt nynecs végh gyötrelmekben, mintegy szerzésöl hozzáiia adgyák kinokhoz az istennek ellenek valo nagy gyűlödségét (Lép: P'Tilk. I.138). Szerzés gyanánt (avetari loco) javallom és intec, hogy a kegyességre fordits őszvességgel mindeneket (Com: Jan. 219). Ha mi a fönt felesleg megnyomáson kívül hozza adattatie, szerzés az (167).

[Közmondások]. Nám job az szörzés ö magánál: plus est mantissa, quam obsonium (Decsi: Adag. 176).

békesség-szerzés: [foedus pacis; friedensvertrag]. Meg emleköznek ő nagi chodolatos bekesez zerzeseről (VirgC. 58). Midőn az császár küllömb-küllömb szín és küszbenjárók által folytatná már békesség szerzését, ime interregnumot mutatott az isten (Borcs: Lev. 518).

folt-szerzés: additamentum C.

frigy-szerzés: [foedus pacis; friedensvertrag]. Andras meg ielente az wraknak, hogy a frigy szörzésben meg igérte volna az Henrik császárac, hogy az tiát Salomont akarna királlya tönni (Helt: Krón. 36b). Békességnek jele az, hogy az portára küldenek, az frigyszörzésért (LevT. II.163).

háború-szerzés: [motio, excitatio discordiarum; zwistigkeitsanstiftung]. Nekys yrok, hogy ez fele kegték közt valo habovor zerzesnek bekot hagion (RMNy. II.135).

had-szerzés: [collectio exercitus; armeerhebung]. Ime találtam ez három difficultást az had szerzésben s disciplinálásban (Zrinji II.199).

jóság-szerzés: [paratio bonorum; gütererwerbung]. K mind az olly félhöz adhattya magát, az mellynél pénz gy-törse, jóság szerzésre és tisztességes állapotra mehetne (M Scult. 615b).

ménnyegző-szerzés: [conjugii conciliatio; ehestiftung]. I ralne azzon keuesse enged vala ez menykezev zerzeere (Mar 29). Leeg bator dolgozban, ne legyön gondod az ny menyke zerzeessönkre (SándC. 21).

szentség-szerzés: sacrificatio MA. opferung PPB.

vers-szerzés: versificatio MA. [das dichten]. Vers-szer-nek tudománya: poetica PPB. Tudos ember vala az vers szörzésbe (Helt: Krón. 144). Az ékessen szözlásnak és vers sz-szésnek tudománya és mestersége (Com: Jan. 161). A vers-szerzésben is hogy szép tehetsége volt, azt bizonyítják az ő ve (Bod: Pol. 56).

Szerzet (zered, zeret NagyszC. 294b. 311. zereles Vir 65b. szerzetes Pázm: Préd. 146.): **1)** institutum MA. [constitutio, praeceptum, lex, regula: bestimmung, gesetz, regel]. V mely zerzetett ennekem bevezetek: aliquam regulam mihi minetis (EhrC. 108). Ozyas királ mikor istennec zérzetét z galmast zeretnéi, a zérzötneec igen nag zerelemőirt rézzete Moysés törövéneec parancólafa ellen (BécsiC. 211). Bánt k tem esmery es vetket tenny regulumnak, zerzetemnek atyamfyanak elene (VirgC. 2). Szerzet szerént phariseus: sed dum legem Phariseus est (Helt: UT. Dd. 6). A keresztény-lásnak régi szerzetit inkább annak elő járójátul kíványják, n a szent írástul (Pós: Igazs. 1383). **2)** [institutio; einrichtung]. A házasság igen réghí szerzet (Mad: Evang. 117). **3)** religio MA. [glaub]. Keerdeneye evtet nemzetsegerevl es zerzeterő ffelele zent Margyt azzon: nemzettel nemes vagyok es szerzet keresztény (CornC. 328). Meg kerdven ewtet, mel zewrte volna, ewnen magat szabadon kereszténynek walja wala (ÉrdyC. 311). **4)** [ordo religiosus; orden]. Szerzethe hagas: apostoli NéniGl. 371. Kysaltatykuala ew yonhaban, hogy ew nem vö ydzewewlew kewzewwalo es azz az zerzetben valamitt z galna, mend el veztene (EhrC. 50. 79). Zokasbol ö zerzeterő eggesölnecuala: eorum religioni jungerentur (BécsiC. 67). Melkysedek zörzethe zeerenth: secundum ordinem Melchised (CzechC. 53b). Lata zent Ferenec zerzetiből sokakat (Vir 109b). Feluene az zent zerzetnek ruhayat (MargL. 1). Imag ötet, hog a ki tegedet az zent zerzetbe be lit, a te ikegete tce zepölteni meg tarca (VitkC. 21). Gondolaa ez nyawal vylagot el hadny es zent zerzetben menny (ÉrdyC. 33). Mely a sadduceusoknak szörzeter: quae est haeresis Sadduceorum (Helt: UT. g7). Ez a két szerzet kevés lett volna kötféle ellenségnak, ha ez a két szerzet nem vett volna vally kevés segítséget (Mik: Törl. 226). **5)** [status; stans]. Zörzeterő zyzessoegről hazassagra változtatta volna wr istem akarattyabol (ÉrdyC. 642). **6)** [pactum; vertrag]. Az kyk zerzetben vagyok, azoktolys, az myth welethnek, azzalys i zán megh oztözzanak mynd egy aranth (RMNy. II.217). **7)** sum, species; erscheinung]. Miezoda vy szörzet lehet ez: modus equitum (Decsi: Adag. 148). Az udvaron levő széköly meglátván s nem tudván, mi szerzet, elijesztek egymást (Cser Hist. 80). **8)** fictio MA. [erdichtung]. Találmanya tsac bñ mondhatalan szerzet (Czeg: Japh. 16). **9)** [copiae; schaar]. három ötközetben hét eret esett-el a pogány szerzetben (Kón HRom. 167). **10)** [praeda; bute]. Soc io szerzet vñan had el szállá (Béaz: Custr. C4). **11)** [auctarium; zusatz]. Az resztég mi nálune minden emberi bozza adasnékül, szerz nélkül szolgáltatie ki (MA: Scult. 858). **12)** machina MA. riist PPB. Az ács mester öök es a kezében levő eszköz fűök valamely szerzetnek faragásában (Vár: Szöv. 148).

apáca-szerzet, apácai-szerzet: [ordo monialium; monenorden]. Zent apáclia zerzetben meene be (ÉrdyC. 502).

Ez zent zerzetből zarmazanak kylemb kylemb zent zeztra es be rekeztöt apacchia zerzetők (451b). Képtelennek tecz ez az olly embereknek, kie apáczi szerzetekhez csatlották magokat (Zvon: Post. I.285).

asszonyállati-szérzet: ∞ Vannak asszonyállati szörzetek, apatzaságok es szestraságok (Gyarm: Fel. 49).

baráti-szérzet: [ordo monachorum; münchsorden]. Emberek, kie baráti szerzetekhez csatlották magokat (Zvon: Post. I.285).

pap-szérzet: [sacerdotium; priesterschaft]. Hlyvatot tyeketh, hogy papzersteben allanak (JordC. 154).

prédikátor-szérzet: [ordo Dominicanorum; dominiikanerorden]. Hogy ew leegyen az zentli predicator zerzethek elsew eredety attya es zörzőye, eelien isteny yelönetből byzonwtlyak meg (ÉrdyC. 451).

régülás-szérzet: [ordo religiosus; religiöse bruderschaft]. Leen idwözewl neepeknek zaporasaga zent regulas zerzetöket zerezween (ÉrdyC. 516).

szésztra-szérzet: [ordo monialium; nonnenorden]. Ez nemes zent zerzetből zarmazanak kylemb kylemb zent zeztra zerzetők (ÉrdyC. 451).

Szérzetbeli: [ordinis; aus dem orden]. Ez három zerzetbelyeketh, kyket ot lelendez, mind ky zabadihad (VirgC. 61b). Mykoron zentli Ferencz ymatkoznak azert, hogi megjelentene önek y az vr isten, hogy myuel gyakorta megli bantanayak az ő zerzetbelyek az vr istent, zozat iwue ő hozzaya (111b). Damankos predicator szerzetbelieknek herchege, vezere (DomC. 1). Zent Bernald zerzetebely aytatos frater (97). Ezeeben forgatvan az zeertzetbely angyal esletöt, kenyeregb wala vr papanak, hogy tenne mast helyette (ÉrdyC. 638). Ez ado pénzec elő mutatása bamisséttya némely szörzetbelieknek képmutato szentség tétetésekot (Zvon: Post. II.609).

Szérzetös: 1) [pius, devotus; fromm, gottesfürchtig]. Menden zérzetösök iol mongatoc istenök vra istenének: benedicite omnes religiosi (BécsiC. 133b). Az zöwd fan ercedi io zeretes emberth (VirgC. 65b). Felette zerzetes es ysten feelő: pius ac imens Denm (JordC. 740). Ha ky aloyttya ennenmagat zerzetesnek lenny: si quis videtur religiosus esse (834). Vala jgeen zerzetes es aytatos ember (DomC. 246). Meg jelentevtte nemely zent zerzetes frater, hogy az regy fraternek kezevel halgatta vala meg zaz fratereknek gyonasokat (292). Ez teremtet alaocba valo zerzetes zeretet (DebrC. 291). Szent Cyrillus Anna asszonyt religiosissimam monialem, szerzetes és istenes apátzák nevezi (Pázm: Préd. 146). **2)** religiosus MA. [monachus; münch]. My vltalatos ment zerzetes engedelmessegnek feledőes es vltaloya (EhrC. 93). El io az zent papokal es zerzetesekel (VirgC. 116). Egy zerzetevssrevl, apacharol eme nagy gond ragyon (MargL. 63b). Konfessorok, zúzeek es az nag zammal halo zerzetösöknek zamok (SándC. 1). Imatkozal menden zerzetesekert (VitkC. 22). Nézzük el, mitsoda mértékletes életet önek a szerzetesek (Mik: TörL. 172). **3)** [ecclesiasticus; geistlicher]. Egyhazy zerzetes neepok zeep isteny dycheretekkel yewek vala az zent zymek koporsoyahoz (ÉrdyC. 341). Mert most zent vagy, most tetszetes, most világi, most szerzetes (Amade: Vers. 207).

paraszt-szerzetös: [laicus; laie]. Zent Damancos zerzetes nemely paraszt zerzetes es ezees fratereket, kyk az sororok mastomat evrezneek (DomC. 104).

Szérzetesség: 1) [pietas; frömmigkeit]. Az mynor fraterk zerzeteben ez vitez nagy szerzetességgel elő es mendekektoel zerettetyk vala (DomC. 286). Nagy zentseegben, zeerzetesseegben, zent zereteben eelth (ÉrdyC. 520). Kyknek ká-

rwzthyeny zörzetösségwkról csak hallot vala (Komj: SzPal. 20). Onzollya mynth fiayth, hogy ő tőle erkölchely es kerezthyen zerzetességgel el ne fialulnának (117). **2)** religiositas Kr. [cultus religiosus, vita religiosa; münchsleben, münchstum]. Valamely zerzetes valland auagi tartand aldomasnekl, egi töt nem er sem wmagu som zerzetessege (VirgC. 110b). Egiptomba valo zerzeteseknek mynd küwzwnsegel ez egy ieles es tytzes zerzeteseg es sanyarusaghnak meg tartalasa vagon, hogy senkit be nem fogadnak, hanem csak engedelmet (129b). Mykoron mondangyak tynektek, mynemw zerzetesseegh ez, mongyatoc hűnek yk, wr ysten menetynek emleközety ez (JordC. 33). Heyaba valo hű zerzetessege: hujus vanus est cultus religiosus (834). Maragyatok zerzet zentet valo életnek zerzetessegeben (DomC. 141). Ezt zerete es kereso zerzetessegetvl fogva (DebrC. 251). Zerzetessegeben lakozeek, myg cele (ÉrdyC. 442).

Szérzetés: [institutio, constitutio; bestimmung, begründung]. Eredeti avagy szerzetése a szombatnak istentől vagon (Tel: Evang. II.781).

Szérzetlen: irreligiosus Kr.

Szérzetlenség: [quod vitae religiosae repugnat; ordenswidrigkeit]. Ha valamely zerzetlenséget auagy erkeveltlenséget latnak vala egymastol, tahat vgmondanak vala: Ez nyuchen az my azzonyonknak regulay kezevel (MargL. 60).

Szérzetség: 1) [religio; religion]. Monda azert wr ysten Moysesnek es Aaronnak: Ez az hosweethnak zerzetseeghe: religio (JordC. 35). Megli kesereyceetek ty lelkötöketh mynd erekke valo zerzetseegghel (100b). Nagy sokok hamys keepwalo zeerzetseegöket tamazthnak hamysaghnak alatta (ÉrdyC. 31). **2)** [exemplar; vorbild]. Erdemleo, hogy teste mynt idwesseeghnek abrazattya es zörzetsege az zent hegynek teteyu nywgodneek (ÉrdyC. 663b).

Szerző: 1) pararius C. parens MA. [erzeugend]. Egy kevéssé bosszúság szerző: subcontumeliosus C. Siralom-szerző: luctificus; a jóságos tselekedet szerzője a baszonnak: virtus efficiens est utilitatis PPB. Hetfőn tiszta szerző szel tart 1582 (Kal. Gij). Vigasság szerző édes italok (Com: Jan. 111). Csnda titkú és szerencseszerző jóság emberben (Fal: UE. 389). **2)** patratör C. auctor, conditor MA. [urheber, erschaffer, schöpfer]. Cillagoknak zent szerzője (AporC. 128). O vram Jesus Kristus ez vilagnak zörzőye es terömlőye (CzechC. 13). Ky woltb ez velagh előth myndönnök zörzője (WinklC. 343). Az frygnék zerzee nem en wyldham (LevT. I.57). Nem kis dolog valaminek első szerzőjének lenni (Fal: UE. 398). **3)** scriptor C. [verfasser]. Némellyek a könyveknek potrolát nézik inkább, hogysen belső jóságát, mintba szerzői a végre irták volna azokat, hogy lenne a kezeknek mit emeljenek (Fal: UE. 379). **4)** [nuptiarum conciliator; heiratstifter]. Ugy ballom, csak házassítja Kglid az iffiakot; olyan az öreg legén, a ki nem mér házasodni, szerzőnek vagy kuplernek teszi magát (TörtT. 2. III.390).

álom-szerző: somnificus C.

ének-szerző: [poeta; dichter]. Méltó volna imni ezt is (krónikában), az énekszerzők is feledkeztek dolgokban (RMK. IV.240. Görös: Máty. 2b). Dávid gyönyörűségés ének szerző volt (MA: Bibl. I. 300b).

halál-szerző: letificus MA. tödtlich PPB.

hír-szerző: [auctor gloriae; ruhmwerber]. Nemzetinknek birszerzői, fényes csillagi (Thaly: Adal. II 209).

jó-szerző: [justus; gerecht]. Kegyelmességet az igazság és jó szerzőknek (Kár: Bibl. I.611).

könyv-szerző: auctor libri Kr. [verfasser, schriftsteller]. Mondhatatlan nagy értelmes ember leen, kylemb kylemb yrasok-

nak meg h főtöye, kenyő zörzew (ÉrdyC. 519b). Az egi haz terhorl irt kőnőne zörződ azt mongia (Zvon: Osiand. 1). Megvallom, hogy némely próféták szép ékes módgyával élnek az beszédnek, úgy hogy az pogány authoroknak és kőnszerzőknek semmit ne engedgyenek (MA: Tan. 52b. Veresm: Lev. 57).

menyegző-szerző: [conjugi conciliator; elhestifter]. Az vendőec őrlőne az menyegző szerzőknek (MA: Scult. 941).

munka-szerző: [auctor; verfasser]. Ritkán találkoznak magok elméjétl új-munka-szerző emberek (Hall: Paizs. Előb.3).

pártolkodást-szerző: [auctor discordiarum; unruestifter]. Néha azzal győltöték, hogy országháborító, pártolkodások-szerző (Pázm: Préd. 52).

törvény-szerző: auctor legis PPBl. [gesetzgeber]. Az törvény-szerző Zeleucus oly törvént adott ki, hogy férfiak bársounyal, selym ruhával ne ékesítetnének (MA: SB. 220). A pap vétkében hozzá nem adgya a törvény szerző, hogy tudatlansághol vétkezet: in peccato sacerdotis non addit legislator, quia per ignorantiam peccaverit (Ily: Préd. 158).

vers-szerző: poëta Com: Jan. 162. [dichter]. Ertelmes ember leen es yo vers szerző (ÉrdyC. 519b). Az vers szerző említi Homerust (Ver: Verb. Előb.34. László: Petr. 37b. Com: Vest. 77. TitkRózs. 176). A vers szerző borostyán koszorúval meg koronáztatot verseket és rhythmusokat énekel (Com: Jan. 162). Homerus mindenkori a versszerzőknek hercege volt (Fal: TÉ. 669).

[Közmondások]. Sokat hazudnak az vers szerzők: mentiuntur multa cantores (Deesi: Adag. 98).

zsoltár-szerző: [psalter; psaltist]. A Jehovah szabadjja meg az Israelt minden ő búneiből, azt éneklő a soltar szerző is (GKat: Titk. 233b).

Szerződ-ik: 1) transigo, paciscor MA. [unterhandeln]. Lata ez fraternek feyen pokolbely erdeget az jdeoben mykoron ezzel zerződne (DomC. 264). Az anya méne Drágfi Birtókhoz és allatomba szerződne akara vgle, hogy eleit vőne a fianac veszedelméne (Helt Krón. 201). Senkiel nem akarok sem zewrzewdnewm sem wégeznewm (RMNy. II.90). Fiaink ha látni s hallani akarnak, egy magyar úr udvarába beállanak és szerződnek (Zrinyi II.178). 2) [adeo; zugehen]. Mykoron mynt halotnak eltemetese[re] zewrzewdne, hyrtelcusegwe az byronak ytelotyre roytetek (ÉrsC. 311). Ottan viadalhoz hamar töltőzének, az ő fő lovokra szepen szerződének (Tin. 285). Korgetik a forgandó szerentsét mind addiglan, a mig közelebb szerződven, kezét nem foghatnak és kedvek nem telik vele (Fal: UE. 375).

föl-szerződ-ik: [consenso; besteigen]. Lovag, gyalog seregők megszerződének, az ő fő lovokra mind felszerződének, viadalra hamar ők mind készülének (Tin. 285).

még-szerződ-ik: paciscor, convenio MA. vertrag machen PPB. [übereinkommen. einig werden]. Zerzőggetde meg egymással es tőfőztötde bekeseg ozzatoc meg (TelC. 98). Az orozlan az iwihlial ocs egybekell meg zewrzedek, hogy a myt foghatnanak, kewz lenne (Pesti: Fab. 116). Keg. akadot es zerzedet megli, Keg. yymar fizessen meg nekly (RMNy. III.90). Vegre oztan meg zerződene az ellenséggel (Szék: Krón. 59b). En nekem azt mongya walla Wernelius wrany, hogy yom volna raytok somban mek zerzedny vele, hogy nem így saczolny (LevT. 115). Az tolvajt nem akasztja föl, hanem meg zerződik vele, summa penzt veven rayta, el bocsattya (Ver: Verb. 239b. Fél: Bibl. 133). Megszerződven ő véle egy napra tíz pénzbe (MA: Scult. 213b). A ki mással meg alkutt, szerződött, meg kötelezte magát (Com: Jan. 189). Szolla az őrdőgnek, megszerződven véle (Ily: Szélet. IV.121).

még-szerződés: conductio C. conventio, pactio, contractus MA. vertrag, vergleich PPB. Egy téhely kést az vajdával meg szerződéskor vőttine (MonTME. 1120).

Szerződés: contractus, conventio, conventum C. pact MA. vertrag, vergleich PPB. Szent Márton napjára esmét a perre állanánk, mely szerződésről szolt volt Ferencz ura kinstartó drammak (Nád: Lev. 136).

Szerződő: conventionalis C. pactor paciscens, contrahens MA. der einen vertrag stiftet PPB.

Szerződőség: [conventio; vereinbarung]. Az ur az ő szolga a fizetésnek a szerződőség szerent jó kedvéből ígért jutalom felvételére hívja (TomPompa 14).

[Szerződött]

ösze-szerződött: [pactum in eo; vertrag machen]. We hőczy urammal ösze akarna szerződtenie, hogyla ez halad alatt megszerezhetné köztünk ez dolgot (Nád: Lev. 136).

Szerzőlék: [additamentum; Zusatz]. Ez-is légyen elég : oda fel tött feleletimhez felül adatott szerzőlékben (GKat: Titk. 455).

Szerzősköd-ik: [paciscor; vertrag machen]. Az őrdőg ártalom az, midőn valaki az őrdőggel szerzősködik másnak ártalmára (Barua: Isk. 449).

Szerkesz-ik, szerkés-ik: [jungor; sich zugesellen]. Pter Bernald aluala velem zerkehwt (conjunctus mihi), mykoron te hyuoduala ewtett (EhrC. 10). Nemy azonember yelenseg ayoytatassagual zent Ferenczhez zerken meg változata me den testnek vtat (155). Altalkodnac vala mégieletteni égmac nac ő kéuansagokat akaruan önelő zerkeni (BécsiC. 16). Sénk munket nem lat, azért eneg mfnekdne és zerkdne mfnekdne (169). En nekem kedeg io istenhez zerkenuen mihi autem adhaerere deo bomm est (DöbrC. 140). Een zektem the hagyasydhoz wram (KeszthC. 329).

őgybe-szerkészik: [conjungor; sich vereinen]. Jőd ő itü, ki el reitőzét volt es vele égesdől és latoc öket egbe zerkeny (BécsiC. 170).

Szerkészköd-ik: [se illocare; platz nehmen]. Judás ollyan betsiletes helyre szerkeszkedett, hogy Jessussal azon egy táll mártogatna (Vajda: Kriszt. III.238).

Szerkeszt: jungo, socio, conjungo, copulo SI. [verbinden; vereinen]. Hoztatykuala őgybe egy erewsen kewtewzet er dewges ember es sok emberektewl zerkeztetet: mūtis con tantibus hominibus (EhrC. 60). Kyk myndeneknek kyalym lazarak zerent vattok zerkeztettek (VirgC. 142b). En mynde koron oda zerkeztettem magamat, hol nagyob vlatatos dol volt (PéldK. 17). Jőuendől nem valamely masrol, mely köve kezend volna az pogany taszaroc ideie tele, midőn még tiz szaruac egy testben sörkőzteten es az orszagoc adozas kötelezteten volnane (EszT: IgAny. 449).

ösze-szerkeszt: [conjungo; verbinden]. Tudgyátoc, hon nem szabad valamely sidőnac őszue szerkősztetni auagy men idegenhöz: scitis quomodo abominatum est viro Judaeo conjungi aut accedere ad alienigenam (Helt: ÚT. i.4). Emly közelítettünk és így őszue-szerkeztünk az istomel Kristus uran ban (Bíró: Micae. 388). Tudja tagról tagra, izről izre, mi szerkesztette légyen őszue ezen tulajdon keze munkáját (Fal: NE. 45).

Szerkosztet: compono, colloco, insinuo, applico, ordino MA. [vereinen, verbinden]. Az jras az orzuagyeket őfzeke zerkezteti (CornC. 296). Az gerlyce egy gerlycehez zerkeztuen ewnagye maraduau, sola mas gerlycehez nem zerkezt tyk (297). Tegyed, hogy te amnyadhoz zerkezteten engemet

zent zerehmed (Gömc. 163). Aldem az te ayakaydath, kyketh iz yduzeytew Jesusnak aldth zayához nagy sokzer zerkezetel (303b). Az azonyalath paraznanak neuztetyk, ha ew-nagath mas fyrfyhoz zerkeztety. Ha megh haland az ew fyrye, meg zabadol az ew fyryenek kwtelytwl, hogy ne legyen varazua, ha mas fyrfyhoz zerkeztettetyk. Ty es meg holtak rattok az tfrnyennek az Christus Jesus testyn, hogy tymagatokat zerkeztettetyk mashoz (Konj: SzPál. 67). Ky a hydbenyarło, kwtzytębe zerkeztessetyk (95b). Melihez az kegies Venus szszoniz magát szörkőztethi 1573 (KBécs. D5). Készítettelek, hogy mint tiszta szűzet egy férfinhoz szerkesztesselek (Matkó: JCsák. 171b).

[be-szerkesztet]

beszerkesztetés: insinuatı PPB.

egybe-szerkesztet: compono, copulo MA. zusammenetzen, zusammenfügen PPB. Kyketh isten egybe szörkőztetõt, mber el ne valazya (ÉrdyC. 523b). Egybe szerkesztetett renesség (Pázm: Préd. 267). Valóságos testét az akkorbeli kovászan kenyérrıl egybe szörkőztetvén egy adta az tanélványi-ae (Zvon: Post. 1596). Az Jerusalem szépen építetett város, mely egybe szerkesztetett egyenlőképpen (MA: Bibl. 1541). A ogarak nıtsenek anyvi-féle részekbıl egybe szerkesztettek mint az ıregebb állatok (Misk: VKert. 625b).

egybeszerkesztés: [conjunctio; verbindung]. Hıtetlen mbereknek egyben szerkesztetések nem teszen házasságot (Zegl: MM. 65).

eggyüvő-szerkesztet: [compono, conjungo; zusammenigen, vereinigen]. Az szıvvec öröme származic az lelki esmetec békeségébıl, azért szerkeszteti szent Pál mind kettõt gyüvő (MA: Scult. 70b). Tolvayok tolvaiokkal eggyüve szörkőztetnek (Lép: PTük. 182).

elő-szerkesztet: [reparo; wiedererlangen]. Az óra elvész, ha elé nem tudta szerkesztetni (MonIrók XI.340).

őszve-szerkesztet: colloco, compono, consocio, conjungo, IA. [zusammenfügen, verbinden]. Az mit az isten őzue serkőztet, ember el ne valasza (Fél: Bibl. 170). Az szükség igen zue tudgya az embereket szerkesztetni, férkezteni (MA: Scult. 3b). Őszve szörkőztetett avagy elegyített testek: corpora imposita (Corn: Jan. 5). Az articsoka egészen őszve szerkesztett magva rendivel fenyő gubát jelent (Nád: Kert. 88).

őszveszerkesztetés: [conjunctio; verbindung]. Az házassági köteletség, őszveszerkesztetés magzat kedvezért vagyon (m: Jan. 118).

őszveszerkesztethetetlen: dissociabilis C. MA. ungesellig PPB.

őszveszerkesztethetõ: consociabilis MA. copulabilis; verbindlich PPB.

Szerkesztetés: conjunctio C. [verbindung]. Kis karacsonak upia egi neminemõ nednessegre fordul fıkeppen reguel az dlnak az Mars természetõ czillaghoz való szörkőztetesiert 72 (KBécs. D6). Melliet meg bizoniet az bold, mikoron Venus-ık közel való szörkőztetesert sieth 1572 (KBécs. E).

[Szérket]

egybe-szérket: [conjungo; verbinden]. Kiket isten égbe rkétet (conjunxit), embér mégué valazia (MünchC. 49).

Szérkěz-ık: se applicare, collocare SI. [sich zugesellen, ba vereinigen]. Az tyztasag zerkezek az ty elmetelkehez (VirgC. 9). Ydónek mendenkorán a hozzá szerkezzek (PeerC. 278). gesswly awagy zerkezzel a the latbatatlan yegesed Jesus tetushoz (WinkIC. 358). A zent ayetatossaghoz igón zerlkőzõt

vala (NádC. 534). O emnekõn bodogtalamae, mit tegoc, ki zerlkőztem e gonoz nemhelihöz (556). Artatlanok es egésesek hoziam zerkeziuek (DöbrC. 49). Hyuni ég isteuben semmi nem egeb, hanem hyuni isten es istennec parancolatlyat, bozedet, es teljes zinel, akarattal õ hozzá zerkezi (NagyszC. 317). Az ev teste en testemhez zerkezet oltary zentsegnek nyatta (CornC. 412). Az te bodoksagos lelked az testhez zerkezuen ten magadat latađ meg dñehwülwen (Gömc. 132). Mydõn madarak az õ feldkõhöz zerlkőzne (DebrC. 438). Nekem zerkeznem ystenhez yo (KesztC. 184). Nem zerkezeth een hozyam gonoz zyw (264). Emlekezyetek my rolonk, hogy melfotyassonk ty hozyatok zerkeznı (411). Szörkőzyek en hozyam zerehmenek kötelewel (ÉrsC. 238b. 336b). Nem zerkezet en hozyam gonoz zyw: non adhaesit mihi cor pravum (KulesC. 242).

egybe-szérkězık: [consocior, conjungor; sich vereinigen]. Az lelök a testtel vg zerkeztenee egeben, hogy igben nehezu valnac egmastol meg (DebrC. 462). Az edes Jesus egybe zerkezet thermezteth mykeppen ég zeep zerethe yegyesth fel wywe az menyey hazanak bodogsagos lakodalmaba (ÉrsC. 131). Wagywnk helhezettwen egy hazban nygy sok emberek, ezeknek kel mynd egybe zerkeznıyök (199).

egybeszerkězés: [junctura, conjunctio; verbindung]. Te farodnak ege zerkezeze mikent nasfak, kiket mesteri keez gartot (DöbrC. 181). Nem ferfy egybe zerkeztetwl ystennek fya embery testeth reya veen (KesztC. 53).

eggyüvő-szérkězık: [conjungor; sich verbinden]. A károhozottak az dohos es bñdös testekkel eggyüve szörkőznek es iutnak (Lép: PTük. 1116).

őszve-szérkězık: [consocior; sich zugesellen]. Nem tıgya-toky, hogy aky agya magath, fzyue zerkwzyk a paraznahoz, egy testee ew vele lyzen (Konj: SzPál. 144).

őszveszerkězés: [conjunctio; vereinigung]. Feiedelmivel szep őszve esküvést, téssen igen hasznos őszve szerkeztet (KTör: SzJán. 10b).

Szérkězés: [conjugiale foedus; ehelbündis]. Kynek zere-tete tyztasag, illetese zentseg, zerkezeze zzyeseg (CornC. 410b).

Szérkėzet: [junctura; fuge]. Tagaydnak minden szörkőzeti meg zakadozanak (KrizaC. 18).

Szérkėzül: [se jungere; sich verbinden]. Jay az ty term-zetteknek tulaydonsaga, ha akarmely igen lelky ferfyhoz zerkezewlend, vegre bayol (VirgC. 137b).

Szérkivül: [praeter modum; am unrechten orte]. A mit ember a beszédhez szer-kivül hozzá töld vagy homályosan belé-fır, nem jár illendõ méltósággal (Fal: UE. 438).

[Szërre]

szërről-szërre: [per ordinem; der reihe nach]. Zerrõl zerre meg mondotta az õ gonoz zerenceyet (TelC. 89).

Szërrel: 1) ordine, per vices Kr. [nach der reihe, nach-einander]. Vetykuala zent Benedeknek regulay zerzetett Agostonnak, Bernalduac, kyk tanoytatmac ezkeppen es ezkeppen szerel elnye (EhrC. 107b). Taneytnaynak mendh szerrel megbbescele, hol yarth (PeerC. 110). A meg boldogult angaloknac kary zerrel, az õ rendõkzerent nag ekessegeel õ eleybe ydueneec (TelC. 164b). Ezer ember szep szerrel vala (CsomaC. 36). Efele zolas ket-twtık altal legyen a vagy mentwl felyeb három zemyl altal eztes valtoztatossan, egyenkint zeruel (Konj: SzPál. 179). Szerrel istrását állanac vala, a szer pengi akkor õ raytoc vala (Cserenyi: PersF. 77b). Ő utánna jöve Anthar ur és azok után mind a többi-s szerrel (Tess: SzMag. D2). 2) [modo, ratione; weise]. Könyv szerrel való: veles C. Az barátok ferre ynyuen meg kerduen, hogy mykent yewtvolna yly zerrel, felele

(EhrC. 142). Jay ennekem edes fyam myro ez zerrel megh zomereytottal (PeerC. 23). Folesoge Aglaes azzon es ez zerrel iamborsaggal el vala (NádC. 577). A tatárocs könyű szerrel lénén, mindiárt által menénee a patakon (Helt: Krón. 56). Igen szép szörrel méné a király oleibe (109b). Valának jó szervel, minden szertartással, harczolni kimennek minden bátorsággal (RMK. III.41). Halwa szerrel wontak ki az vizből (LevT. I. 330). Az állhatatos embernek más szerrel vagyon dolga, más a képe (Fal: BE. 607). Jobb szép szerrel elmenni, mint sem kénteségből (Fal: Jegyz. 925).

szerte-szerrel: [passim, ubique; überall, ringsherum]. Vitembergában imillyen vorseket hintének szerte szerrel (Pázm: Kal: 352). Rút szerte szerrel buydosó rút lelkec (Prág: Serk. 503). Mi feljártuk szerte szerrel ez nyavalyás világnak tágas és széles kerületit (Bök: Lämp. 117).

Szerzte: sparsim, passim MA. [ringsherum, überall]. **a)** Mend Judean zérte: per universam Judaeam (MünchC. 164). **b)** Ky-mene az hyr mend az faluzerte: exivit rumor per totam villam (EhrC. 97). Elozoluan ez velag zerte: per mundum (DebrC. 4). Jára az egyház zerte (DomC. 74). Latyak vala, hog az egy fraterit vonzak vala az egyház zerte (251). Legottan ez chodatos dologh mind az város zerte el hirlmek (VirgC. 56). Uezak szerte (Sylv: UT. I.9). Nag dőghalálók lisznek belek szerte: erunt pestilentiae singulis locis (I.35). Nipek szerte: apud omnes gentes (I.124). Dicirete vagon nipek szerte: ejus laus est per omnes ecclesias (II.49). Világ szerte hüre vala (Valk: Gen. 37). Világ szerte (MHeg: Töszl. II.3).

széllyel-szerzte: [diffuse; zerstreut]. Kik minden nipeknek közötté sziluel szerzte lakoznak (Sylv: UT. II.113). Pal es Barnabas apostolocka valasztattanne a sidoknak és azoknac maradékinac széllzel szert ez vilagon lakozoknak (Vallást. Zsüij).

szérén-szerzte, szérin-szerzte: ∞ Mykoron mynd zeren zerthe megh mendotta vona: cum exposuisset omnia (JordC. 741). El kyldzeének zeren zerthe mynd orzagonkeed városoneed, hogy meg keresneek (ÉrdyC. 410). Ez vylagon zeren zerthe el yarh (617). Szerínszerzte nagy pusztaságokat művelt (Helt: Krón. 20). Es elfolya mind az egész bőrt, feietől fogua a talpáig mind szerínszerzte: et operuerit omnem cutem a capite usque ad pedes quidquid sub aspectum oculorum cadit . . . (Helt: Bibl. I.1042). Szerínszerzte futosnac (Helt: Bibl. IV.57). Leszne földindulások szerínszerzte: erunt terrae motus per loca (Helt: UT. M8). Meny el ez országba szerínszerzte minden forrásokhoz: vade in terram ad universos fontes (Kár: Bibl. I.323). És küldée őtet az Philisztusoc földre szerínszerzte: et miserunt eum in terram Philistaeorum per circuitum (MA: Bibl. I.276). Az isten küldötte az ő hiteknok szerén szerzte nagy igykezetel való terjesztésére (Pázm: Kal. 123). Szerén-szerzte járt, keresve kereste a szűkölködőket (Pázm: Préd. 923. 1112). Szerénszerzte meg vagyon irva: passim exstat (Ver: Verb. Előb. 39). Chak az ur isten tudgya számát a lelki sok szép oltványoknak, melyeket szerénszerzte Nagyságod óltogatótt (Veresm: Lev. xij). E világon szerén-szerzte okklésáikat gyűjtene vala: per orbem varias colligebant ecclesias (Vallást. 213). Katonái, szolgálói szerénszerzte az országban nagy sok kborlásokat tesznek vala (Szal: Krón. 88). A pestis szerén szerzte fakadoz (TörtT. X.64). Ha ezután Mikas uram fölöl comperialatik, hogy faluban szerénszerzte házalna, hitelenségnék nőtájin maradgion (TörtT. 1394). Szerén szerzte e világon nem akartak eloszlan (GKat: Titk. 79).

szerül-szerzte: hinc inde, passim MA. [woit und breit, überall]. Az igaz fő bőltsesség kün szerül szerzte kiált és az vtzákon zengedeztetí az ő szauát (Kár: Bibl. I.602). Az írásban szerülszerzte vagyon ezekről emlekezet (Pós: Igaza. II.59). A sáskák szerül-szerzte a parlagokon kezdttok kibújni (Rumy: Mon. I.123).

Szertelen: **1)** enermiter MA. [ungewöhnlich, übermässig]. Szertelen dicserni magát: *immodeste gloriari PPBl. Hattan magamat zertelenim zertelen fogdosnia (GuaryC. 48). Nem akara zertelen zent Ferencznek meg ielentyen az zentségeitket (VirgC. 64b). Hogi cselekedesőnkét zertelen főni ne hamioik (DobrC. 98). Az ew wranak atyafiya zeortelen ke-seorty vala, de az azzon ellene aal vala (ÉrdyC. 653). Ineytel iera az zertelen írókat, meg vigasztallyatok az kűsed siuűk (Konj: SzPál. 353). Peroncyolunk tinektek, hogy meg vonnyat titeket mynden atafintol, ky zertelen visely ámmamaga (361). Hátul járó sereg szertelen megyen (Tin. 155). Vtzár piazton szertelen vér onla (Göres: Máty. 63). Mig volt, nag szertelen kőltötték (LevT. II.8). Mast szörtelen drága az jószá (Gér: KárCs. 462). Kezde minden elienségét szertelen meg törni (Kák: Sám. B2). Am nem szennedé ennél touáb az istel illyen nagy keserűséget szertelen (Bess: II.Ének. B4). Dihőkődő ven ellensegim haborgatnak szertelen (Born: Ének. 184). Törő kőt Hnyadi szertelen vágá (BFaz: Castr. B). Szertelen fő vala: timebat nimis (MA: Bibl. I.368b). Szertelen nagy inségbes nec (V.18b). A régi szent atyák a Christust a testben látá szertelen kívánták (GKat: Titk. 213). Oly szertelen reánk ütnek, hogy az vár kapujáig vágak beünket (ErdTörtT. II.72). Kérály jó tavaszra kelve nagy szertelen indula (ErdTörtA. I.23). Engemet szertelen sokszor megszólított holmírel (TörtEm. II.62). Szertelen kevés bíza termett Erdélyben (ErdTörtAd. IV. 168). Éheznek, fogynak s félnek szertelen (RákGy: Lev. 183). **2)** insolens, enormis, ingens, grandis MA. ungebrüchlich, ausserordentlich PPB. Serenyen futamnak tancban az leanyok, sertele ba lend az ő yamborsagok, ott el hol partayok (PeerC. 339). Anneul restebben kezdé meg touvny istennek zolgalatytat menouel az testnek zertelen keunsagatwl vonatyk vala (DomC. 62). Embör zue zeren bankogiek teth bineiről es meg vtiat elh velagnak zertelen gőniörűséget (DebrC. 210). Am lassac ha mynd eollyn zeortelen dolgokat el keel enghedny (ÉrdyC. 642b). Hol wamnak yo baratyim, kyknek ő kedvekeerthi zeortelen dolgokban eelthem (ÉrsC. 304). Nagy szertelen éssé akkoron ott vala (Hoffgr. 183). Szertelen nagy fő fiás vagyoy rayta (Helt: Krón. 46). Szörtelen sommán kellene meg váltart (127b). Szertelen nagy arany kupa (196b). Inezték a szertele életneket: corripite inquietos (Helt: UT. Ff.6). Halld-meg éde hazád szertelen romlását (Paskó: ESir. A2). Meg ielentéce ezok az Titusnac, hogy illy szertelen dolog történt raytoc (Cseng. Jer. D2). Vesd ki belőlűne szertelen szerelmét ez jelen való életne (MA: Scult. 244). Azokat sem javallyuk, kik igen zeortelenek az halottnak pompaiban (SzCsene: Conf. 181). Szertele fenekedés, kieltlenség: immanitas (Com: Jan. 199). Szertele vigasz néz ki mind a két szemedből (Fal: Const. 814).

[Szörtelenb]

Szörtelenbül: [magis magisque; mehr und mehr]. Ke-dötté szörtelenbül gyűlölni és szidalmazni (MA: Tau. 101b).

Szörtelenigen: perquam maxime MA.

Szörtelenit: inordino NémGl. 144.

Szörtelenkéd-ik: modum excedo, immodicus sum S [unnässig sein]. Mikoron szörtelenkédttetec és a kősséget fö-inditattóck (Unitrók. 181). Az isten kevesé fog kedvezni e megavult hideg világnak, az mely főltötté szörtelenkedik (MA: SB. 18b). Értették volt oda ki való szolgálunk, hogy itt mi bírdalmunkbeliekbén akarnának szörtelenkedni (BékOkL. 202).

Szörtelenség: **1)** [irregularitas, immoderatio, insolentia, enormitas, licentia; ungewöhnlichkeit, masslosigkeit]. Emen ke-weslegheknék zörtelensége (JordC. 354). Keuannam, hog ez zertzet tartok jllyen zörtelenségnek helyere ne mennonek a zertetlen életnek okaert (DomC. 133). My oka, hogy Cristu ollyan herre meennyen, hol sok zeortelenségek és vezedelme

oktanak lenni és történni (ÉrdyC. 73b). Kewzibeen elegytem nynden zertelenségeket (ÉrsC. 369). Ereik nyndenlatho isteny akaral Pylatusnak zertihellenssegeit elleygben hordozthatathnya (GyöngyC. 50). Gondol nagy vigyázással, tisztartok ne ilyenek zertelenséggel (RMK. IV.934). Ez parazna mostani ilagmac zertelenségeket ne köncsöc (Born: Préd. 391). Igen zöcc vírus kerítése zertelenséggel (Gosárv: MagyB. Eij). Nagy zertelenséghen élő rút barmoc (SzépÉnek. 6b). Jó zertelenséggel olyan reménséggel (Balassa: Enek. 12). Vegre vgyan zertelenségre menne az dolog, hogy aiaudekockal, penzel ordognac az választasban (EszT: IgAny. 391). Reá akarunk andolni, hogy ez féle istentelen zertelenség kivétessék közfünk (ErdTörtAd. III.288). **2)** [dissensio, discordia; uneinigkeit, vietracht]. Nem az istentől ered a zertelenség, hanem békeség: non enim est dissensionis deus, sed pax (Helt: ÚT. X5). z wyzaknyak kewzewth az zer thartas nyath thewrthenth olti walamy egyenetlenségh az thanach es az kowssegh wvzeth, mely dologban myerthogy lattwyk ilyen zertelenségeti wztewk, ny az thanach es az kowsseg akaratyolb ilyen zer artasth thewtewnk kwztewk (TörtT². 1.189). **3)** [inopia, penuria; angel, dürtigkeit]. Hogy tőrek császár útba vóna, azért idején zzzá akarnának látni, hogy valami szörtelenség miatti el ne eszne (MonIrók. III.127). A véghaznak szörtelenség és hozjatlanság miá történt veszedelme (181). Ha az summát rejá öltöttek vóna, olyan nagy zertelenségbe a végház nem maradt ina (182). Megh irtuk az végbelielkne zertelenségeket (BékOkI. 0).

Szörtelenül: insolenter, insolite, confuse, perverso SI. [unwöhlich, übermässig, allzusehr]. Nag zertelenwl haagy embert dalanak ydeien (ÉrsC. 281). Hallottunk nemelleket iarny, ajaskodny tikwzöttetek zertelenül, nyughatatlano, semmy olgot nem teneen, dehisagossan (Komj: SzPál. 362). Ki szörtelenül viseli magát: ambulans inordinate (Helt: ÚT. Gg2). Chak on kőniörgenenek, nadorispan wramnak, lenne fenedségek [igy], gh az wram jobagyn ne chelekedenek ilyen zertelenül (LevT. 27). Az nyomoruságoc szörtelen zertelenül találnc bennünket von: Post. II.311b). Kít oly szörtelenül ostoroztatott, faggattatott, gy immár alég volna emberi ábrázat ő rayta (MA: Scult. 5b). Szörtelenül sírnak rívnak (MA: SB. 133b). Kít oly szörtelenül pazarlék el testem kívánságira (Szöll: Dáv. 183). Szörtelenül egymáshoz kezdtek vala (Huny: Trója.² B2).

Szertelenvaló: [enormis, ingens; aussergewöhnlich, all-gross]. Zertelenvalo bekeség: pax inordinata NémGl. 122. zertelen tanwsagwnk az zertelen valo halarrol (ÉrdyC. 523). talponk alath wagyon zertelen valo zerelem (ÉrsC. 165).

SZERDA (zerda ÉrdyC. 544b. zereda LányiC. 26. Decsi: lag. 202): dies Mercurii MA. feria tertia; mittwoch PPB. zedee az zerdant es penteketh beytelny (ÉrdyC. 157). Ymat zyk vala zerdan, peentőkön (544b). Ez kantor zent Lucy zony nap wtan walo zeredan essyk (LányiC. 26). Zeredan, uteken the anyad emleyeth ecber esmerek (RMNy. H.23b. 6). Az en homnak napya az jewendew zerdan wagyon zenth wryncz napyan (273). Az hetekne napjai: vasárnap, hettő, dd, szerda, tsőtörtőc, péntec és szombat (Com: Jan. 7). Hiszem, dedden vagy szerdán reggel udvarlok Nagyságodnak (ÉrsC: Lev. 558).

[Szólások]. Elérte immár szegént az gyakor szereda (Decsi: Adag. 202). Vagyon egy hétben szeredánk pentekünk (Bal: CsIsk. 354).

bőjtő-szerda, bőjtőfogadó-szerda: [dies cinerum; chermittwoch]. Kere zent Fferenc, hogy ewtett vetne által tonak zygetebe; ez vala beyfwe zeredara viradolnak (EhrC. 1). Ha zent Matyas beyfwe zeredan esyk, az ewangyeliumat bewytfwe zeredayt kelly mondany (LányiC. 104). Kewlt

Kauisán bewth fee zerdan (LevT. I.238). Becit mas huanak első negiede leszen bőit fogado szerdan nap eset után 1572 (Kibács. D7).

hamvas-szerűda, hamvazó-szerűda: ∞ Hamvas szerűda: cineralia PPB. Hamvazo zerdatul mynd husutyk cili-ciomot visel vala (MargL. 41b). Zent Damancos zerze, hog hamvazo zerdan ewzne govlének zent Sixtusnal (DomC. 104). Bőit fő sorodán auagy hammas szerűdán (Vás: CanCath 175).

nagy-szerűda: dies Mercurii in septimana sancta Kr. [eharmittwoch]. Nagi zerdan nem mene fel wronk a varosha (WeszprC. 25. GömC. 241). Nagh zerdan az fezwleth előth az fewlden el fezwlwen mongy harmyez pater nostert (ThewrC. 54).

Szűrdás: [dies votivus; votivtag]. Az két anglus egyik hintómban gyütt bé és mivel ma szűrdás vagyok, nem tehetek róla, késűn ettek ebédet (Bercs: Lev. 715).

2. SZűRDÉK: lac coagulum MA. oxigala, oxigalum: zsammengeronnene milch PPB. Alutt-těj, szűrdék, sós-těj: oxigala PPB. Lapos szűrdék. Ezt így csináljad: végy egy fazékban annyi tejet, mennyi tálra akarod csinálni, az tükmonynak az fejérit bocsásd a tejre (Radv: Szak. 189). Az rántott cipót tedd az tálban, úgy adjad reá a boros szűrdéket (220). Megverték sokszor az fejedet, üstökben is kaptál az szűrdékért, sokszor verték orrodát tejfőlért (Thaly: VÉ. II.4). A nagy darab fák-ból szűrdékhez való nagy kalánokat készít (Misk: VKert. 626).

[Közmondások]. Nem állja meg a szűrdék a nyársat, az aszszony a titkot (Fal: TÉ. 665. SzD: MVir. 432).

SZERECSEN: 1) aethiops, saracenus MA. mohr PPB. Isrlnecc fiay ném vatoc ennekém é mént zerecőnéknecc fiay (BécsiC. 230). Ő előtt esedeznek zereczenek (AporC. 24). Mendh görőgh yrashan ees serechen yrashan yol thanolt wala (PeerC. 38). Yme yew vala egy zereczen ember Jerwsalembe (JordC. 734b). Zereczeneknek nemely atya papja (DomC. 304b. ÉrdyC. 293). Eleybe mennek zereczenek ees ellenségy feldeth nyalnak (KeszthC. 179. KulcsC. 172). A zereczennecc feier foga wagyon (Mon: Apol. 139). Az serechenec Constantinapolt rea szállottac (Mon: Képt. 39). Salamon asztalának készűleti, melyet czodálkozván nézet az zereczen kiralyne aszony (Zvon: Post. II.34b). Ha el változtathattya a zereczen az ő fekete bűrét, ti is jól escelekedhettek (Czegl: MM. 66). **2)** [niger; schwartz]. A fekete festőnecc ezek a gradicsi vannac: sőtét, barna, zereczen szűbású (Com: Jan. 63). Ezek előtt mégyen vitéz Amirassen, maga is fekete, lova is zereczen (Zrinyi I.22).

[Közmondások]. Soha nem érőd azt, hogy az zereczen meg feirődgyék (Decsi: Adag. 335). Haszontalan dolgok: kopaszt borotválni, szeretsent szapulni (SzD: MVir. 219).

SZERELÉM (zerelm WinklC. 144. zerem NagyszC. 44b): 1) amor, eros C. [caritas, dilectio]; liebe PPB. A zerelmu locus ille vocatur Zereche (Anon. XVII). Monnofelnek enghedelmessege, zerelme, bekesége es alazatossaga (EhrC. 12b). Veried meg őtet en zerelmemnecc aialkibol: ex labiis caritatis meae (BécsiC. 30). Sokaknak méghidegől zerelméc (MünchC. 58). Vete az ő zűeben egi azonai altnak zertelen zerelmet (VirgC. 100b). Sirassam nappal es eyel en lelkennek serelmeth (PeerC. 28). Az zerelm ygenlő lenne monno kennyanak (WinklC. 144). Ki engem zeret, zerelmben lezen en atfamtól: qui diligit me diligitur a patre meo (DöbrC. 339b). Az zeremnecc tűze, langa meg gyoyta (NagyszC. 44b). Ez wylagnak zerelmeth meg olezad (CzechC. 16). Minemű szerelmet keuan felebaratinkhoz (Helt: Bibl. If2). Mi peniglen gyakrabban chac ott mutattynac az mi szerelűnfunket, a hol hasznót erezűnc (Tel: Evang. I.267). Fiat az isten wlaszta, szerelmeből értűnc ala (Born: Ének. 32). Illy bamar feléd csapott lángja a szerelmemnek (Fal: NE. 5). Se légy teljesen másé, se más a tied; se a vérség, se az eskűtt szerelmem, se más köte-

lösség nem szoríthat erre (Fal: UE. 491). **2)** [zelus, studium; eifer]. Minden zerelmel ez nap ielös yméppe zérzettetné: omni studio dies ista solemniter sanciretur (BécsiC. 71). Zeretetnek nynden zerelmeuel zorgalmatosok legyenek lelkeknek jduességeoreol (DomC. 124). Ylyk ty zerelmeleknek nynden figyelmetességgel reoa halgatny (ÉrdyC. 345). Az níg euangeliomnak kőnuuit zerelmeuel ohasangak (Sylv: ÚT. 1.125b). Jo kedwel, zerelmeuel wyhan zolghal az nagszagh gyermeke kewrnyewl (LavT. 1.201). **3)** [vocabulum honoris; öbrentitel]. Te szerelmed ennekem, vgy mint ysmeretlenec, meg boczasson, hogy erre mertem szerelmedet inteni (Dáv: KKr. A3). Most auagy az mi varasunkban Coloniaban es az szent birodalomban, auagy the szerelmedael vagion (Zvon: Osiand. C3). Isten hozzad apám, anyám, én édes szerelmem, húgom, bátyám (Amade: Vers. 109).

[Szólások]. Szerelmemre adni magát: *Iudum dare amori PPB. Vannak emberek, kiknek úgy szívekhez aszott némelly különös vétkek, hogy diesskedve fitogtják, és mások, kik titkos szerelmebe esnek vélek, de nem merik mutatni (Fal: UE. 447).

anyai-szerelém: [amor maternus; mutterliebe]. Kerlek tegedeth az anyyay zerelmelek oknerth (ÉrsC. 83).

asszonyállathozvaló-szerelém: [amor muliebris; frauenliebe]. Nagyob vólt hozzáid való szerelmem az asszonyi állathoz való szerelmemél (MA: Bibl. 1.277b).

atyafüi-szerelém: [amor fraternus; nächstenliebe]. Évkett tyztelyuala attyafywy zerelmnek kyanattyauul (EhrC. 70). Egy mas között való édes atyafüi szerelmeec egy varba lakokban it mi közöttne diczeretes 1582 (Kal. Eüj).

buja-szerelém: [amor venereus; buhlerische liebe]. Nem csak az házasság töreseu, hanem még minden buja szerelmeu való katzérság is szemtelen orczatlanságoe (Com: Jan. 183).

buzgó-szerelém: zelotypia C.

felebaráti-szerelém: [amor proximi; nächstenliebe]. Meg lált nála fele baráti szerelem (Orczy: KültH. 132).

isteni-szerelém: [amor dei; liebe zu gott]. Goryedevz vala isteny zerelmuel tüzeuel (MargL. 6).

magzathozvaló-szerelém: [amor liberorum; liebe zu den kindern]. Szávfőkben plantálta az isten az szülőknek, magzattyokhoz való szerelmét (Pázm: Kal. 4).

pénz-szerelém: [amor pecuniae; geldgier]. Meg-vakitotta a pénz szerelme: coeius *amore auri PPB. Láddé, mind ezeket nivellheti az nyomorult pénz szerelme az fősvény potrolokban (MA: SB. 133b).

testi-szerelém: [amor carnalis; sinnliche liebe]. A testi szerelem minden ő gyönyörűségét az istenen kívül és magán kívül keresi (P: PaxA. 307).

világi-szerelém: [amor terrestrium; liebe weltlicher dinge]. Ez vylaghy zerelmről flfel fyggezetttheuen, hogy myndenestowl fogva istemek eolne (ÉrdyC. 504b).

Szerelmes: **1)** carus, charopus C. amatus, amabilis MA [lieb, teuer]. Szerelmes bratym uimaggomuc ez segin ember lilki ert HB. Nominaverunt locum illum amabilem quod interpretatur in lingua eorum zerelmes (Anon. XVII). Zerelmesnek lattatie nala: amabilis videbatur (BécsiC. 53). Daidot az vr isten meg akara verny mykeppen zerelmes fyat (CornC. 76b). O Jesus, zerelmes kyraly (PozsC. 7). Terteeneek egy napon, hogy wylma ezeeben az ew zerelmes leanya (ÉrdyC. 338b). Zerelmes öleleeth attanak egymasnak (511b). Zerelmes mykeppen viicornis neű wadnak fyaa: dilectus quemadmodum tilus unicornium

(KulesC. 63). Losen è szent biblia szerelmes es bechületes az istemec (Helt: Bibl. 1.c4). Az én szerelmes megnyomorodott ura tül megjettek, de csak hejában jártak (Nád: Lev. 126). Hogy én szerelmes hazámmak szolgályak (Pázm: LuthV. 5). Isten n azokatis az, kie ő néki igen szerelmesec, meg engedi kés tetni (Zvon: Post. 1.470b). Az tékozto fiu czae azt kívánta, hogy nap számos legyen, az attya pedig azt mondya, hogy szerelmes fiu legyen (MA: Scult. 985b). Igazságom nékem volna én szerelmes atyámfiat jószágokban (Gér: KárCs. III.294. 307). A méltóságos gróf Teleki László urnak szerelmes ház társának fénylő példája (Bod: Pol. Ajánló levél 2). **2)** [diligens; curiosus, sineerus; fleissig, eifrig, sorgfältig]. Ffel yndoytom ty zerelmes elmeeteketh: sinceram mentem (JordC. 860). Zer Damancos vala hyv keresztienevlnek igeen zerelmes tanejtoj (DomC. 3b). **3)** [bonae mentis; gutwillig]. Hogy tartó egés ges állapotra jussom, ilyen szerelmes tsalárdsággal (Pázm: Préd. 34. Fal: Jegyz. 935). **4)** [amans; liebend]. Joviniun eléb dobzódással rutitá, az után szerelmes levél írások közl végeze életét (Pázm: Préd. 888). Ne is állyanak el mind-add egyenástól, se szerelmes Vénus hadakozó Márstól, se hadakozó Mars szerelmes Vénustól, nyertessen még viszza nora jónu dolgoktól (GyöngyD: Char. 16). **5)** [dilectus, dilecta; geliebt]. Meg nitum én az aytót az én szerelmeemec (Kár: Bibl. 633).

Szerelmesb: [amabilior, carior; mehr geliebt]. Janus ewa gyelysta leen zerelmesb egyeb apostoleknuul (KeszthC. 58b).

Szerelmesben: [accuratus; sorgfältiger]. Mikor zorgalmasagokat zerelmesben meglattauolna, mégtanola, hoğ Artaxe kiralra öröködnene kezéket erzeneniec (BécsiC. 74). A főrbi zerelmesben tudakozam lelec Danielt imadkozatta es onzolla ő istenet (145).

Szerelmesen: **1)** care, amanter C. amabiliter MA. lieblich PPB. Mellyet ez aytatos azzonyallatok zerelmesen meg fedd nec (DomC. 163). **2)** [diligenter; eifrig]. Jo leanyu zerelmes halgasatok, hog it nynden vezedem vagyon (VirgC. 124b).

Szerelmeskéd-ik: amo, amoribus operam do MA. amo indulgeo PPB. lieben PPB. Szerelmeskédő beszédek: nuga amatoriae, verba amatoria PPB. Láttál már rósákat, ehüsig kigyókat, mint gyönyörködnek, szerelmeskednek (Zrínyi II.122). Anyai szeretettel szerelmeskédő, anyáskodó kegyes anya (Biró Préd. 29).

Szerelmeskédés: anatio MA. das lieben, bublen PPB.

Szerelmesség: amabilitas MA. lieblichkeit PPB. Zolgalyna nak chak az te zerelmességewdnek meyl zeretethnek myatt (PozsC. 46b).

Szerelmességös: [amantissimus, carissimus; geliebtester, theuerster]. O zerelmességos Jesus te bennod hívőknek idvóssege (PterC. 203). O zerelmességös bölcseseg čak tennen mazas ismerted zerelmes zynek természetit (NagyszC. 1). El yw e földnek zynecere az wr ystemnek zerelmességos zenth fya (ÉrsC. 112b).

Szerelmest: **1)** [amanter, amabiliter; gütig]. Egyebeke zerelmest jut vala nyvgodahara (DomC. 129). **2)** [diligenter; sorgfältig, eifrig]. Israel zerelmest iaron istemek tisztességöbe (BécsiC. 109). Zerelmest tanofla vala ő töllde a ellignae ideie (MünchC. 16b). Herodes titkon hiva az kiralokat, meg tda töllök zerelmest az ellignak ideiet (DöbrC. 279b). Zerelmes meg tudakozeeek az sororoktol, hog ha valamynonev kenette meg kenteek zeuf Margit azzomnak testet (MargL. 101). Je es zerelmest meg tozy azt (DomC. 178). Kerdekegetek zerelmest a görmekről: interrogate diligenter de puero (JordC. 359).

Szerelmetes: praeclarus C. amabilis, desiderabilis, dilectus, percarus MA. [liebster, theuerster, sehr geliebt]. Meg aldatek zenth atyátnál, mikorhál zolya uala neky: ez az en zerelmetös fiam (SándC. 4). O kegyes Jeesusnak zent eölöz keresztetnek vegyevel megh jegyzettétöt zerelmetes atyámfyay (ÉrdyC. 567b). Nem azért irom en ezeket, hogy en tykteketh pyron-gatnalak, de mynt emmekem zerelmetes fnyimothi nytlek (Konj: SzPál. 137). Szerelmetessivé tétettünce istennee (Zvon: Post. I.111). Saul és Jonathas szerelmetesec és életökben egy más szeretőc talinac (MA: Bibl. I.277). Az alább valókhöz nyájás légy és esz szerelmetes: amabilis (Com: Vest. 110). A szerelmetes meg-álto (Illy: Préd. II.19b).

Szerelmetesen: peramanter C. [gütigst]. Az aldót Cristus nagy zerelmetessen hozzya fogaggya az byneseket (ÉrdyC. 418b).

Szerelmetesség: amabilitas C. MA. [liebe]. Nagyob zerelmetessege senkynek nyneben (ÉrdyC. 99b). Masod tanwsagwnk oezen zerelmetessegnek veegy valo meg tartassarol (369b). Cristusnak zyz zent Katharinához valo zerelmetessegeeröl (357b). Változás kedvében, szavában sem vala, régi nagy nyájás-ág, szokott nagy gyorsaság, ő urához való nagy zerelmetesség RMK. II.40).

Szerelmetöst: [diligentissime; sorgfältigst]. Az ky tewt eyedelme, zerelmetest meg kerdezet az monostornak mynden ozaganak belzolgáltatásában (VirgC. 132b).

1. SZERET: amo, diligo C. MA. lieben PPB. Igen szere-
töm: peramo: föllötte igen szeretöm: deamo: tökéletesen szere-
töm: peramo: viszontagsággal szeretöm: redamo C. Kerlek tytekelt
ittymfyay, zeresetek egymast (EhrC. 25b). Te méned, ki tégedet
eret (BécsiC. 10). Az vr istent zeresetek es diczeretek (VirgC. 52).
Az synagogában alvan zerethnek ymatkoznya (JordC. 369). Halat-
an voltam vram istennee aiandokirok, kiuel ő zent istensége enge-
net zeretet (VitkC. 30). Meltosag newezetelt ees zeretee ewtet wr
sten, hogy Agoston lenne newe (ÉrdyC. 516). Űr isten szeressen
ltekét nagy birodalommal, aranyval, ezüstvel (RMK. II.119).
Christus feltámadá, mi bűnünket el mosá és kiket ő szereté,
penyorszagban fel vivé (Tel: Evang. II.41). A kit isten okos-
sággal szeretett, tanulbat ezekből (Pázm: Kal. 438). A nádak
s a kákák motsárokat, vizenyős helyeket zeretnek (Com: Jan.
3). A ruta-is azt a földet szereti, melyet a fige-fa: *amicitia
st rutae cum ficu PPB. Inkább szeretem fázni és jól lakni
Mik: TörL. 437).

[Szólások]. Halálra szeretik a pénzt (Tel: Evang. II.423).

[Közmondások]. Az ki igen szereti magát, sokan gyűlölik
zt: multi te oderint, si teipsum amas (Decsi: Adag. 167). A
ki fiát szereti, nem kiméli az ostort tőle (Pázm: Kal. 599).
ki feleségét nem felti, nemis szereti az (306). Jobb embernek
volgy szeretni egymást, hogy semmint közel gyűlölni (TörtT.
V.138) Ki a papot, ki a palástját szereti: *diversos diversa
vant; szeretjük a hasznót, de nem a munkát: fructus nos
plectant, labor non *item PPB. Teljes életedben soha se sze-
sed a pénzt csak magáért (Fal: NE. 25).

még-szeret: adamo MA. [liebgewinnen]. Valakit házasa-
gra meg-szeretui: *amare aliquem in matrimonium PPB.
légeretöt ötet kiral: adamavit eam rex (BécsiC. 53). Kyt
lyan yghen meg zeretöt es tyztölt az aldót felszeeges wr isten
ÉrdyC. 488b). Monda neky az remete, kyt felette megh zerete
ÉrsC. 467b). Joachim Zsuzsánnát igen megkedvelé, igaz házasa-
gra ötöt megszereté (RMK. II.31). Kit a sok próba és tisz-
ségessé hosszú élet szép bölcseséggel megszeretett (Fal: NE.
9). Megvigyáznak, megböcsülnek, megszeretnek benniünket,
a érdemes tisztségre lévrén azt érdemesen viseljük (Fal: UE.
28). Se ne könnyen mindent binni, se ne birtelen valamit
egyszeretui (441). Számtalan áldomásokkal meg szerettél (Fal:
É. 742).

mögszeretés: adamatio MA. das heftige lieben PPB.

vissza-szeret: redamo SI.

visszaszeretés: [amor mutuus; gegenliebe]. Ilyen nagy
szeretet-után, mellyel kötelezett, ne maradjunk-hátra a visza-
szeretésben (Pázm: Préd. 118).

2. SZERET: [amor, dilectio; liebe]. Ki zereti ez velagot,
münchen afa istennek zereti ő benne (BodC. 1). Tyztassagban,
zegheenseegben es zerethnek zenthsegeeben eelveen Jeesus
Cristus kyrálnak zolgalának (ÉrdyC. 471b). Okosságnal es
szerettel mindenekben meg szentelet (Born: Ének. 228b). Nem
látod régi eleinek ajtatosságát, buzgó szeretit (Pázm: Préd. 28).
Ezekis szeretekben addig kényeskedtetik és gyengéltetik fiokat,
hogy szerelmekmiatt el-vesztik lelkekben és erköltsőkben (205).

Szeretendő: [dilectus, carus; geliebt, theuer]. Lata my
nekeonk zeretendeo dolgokat (DomC. 197). Hol wayon az en
ygeu szeretendő fiam (ÉrsC. 44b).

Szeretés: amatio MA. [amor; liebe]. Zúnetlen valo zere-
testek legén, ki tökéletességnak kötele (DöbrC. 289). Példával
tanította Dávid az ellenség szeretését (Pázm: Préd 50). A zere-
tés, ugymond Aristoteles, abban áll, hogy jót akarjunk (124).
Minden adománynál többre kell bősülleni a szeretést, mivel
szűvét adgya, a ki szeret (589). Vágyodik Isten szeretésére
(Illy: Préd. 32b).

asszonyembér-szeretés: philogynia C.

bölcsesség-szeretés: philosophia PPB.

ékeesszólás-szeretés: philologia PPB.

embér-szeretés: philanthropia C.

kincs-szeretés: philargyria C.

maga-szeretés: philautia C. [selbstliebe]. Az ideig valo
kegyelem munkálkodik kezdetből maga szeretésből (MHeg:
TÖszl. I.119). Az indulatok a kívánságnak és az eltávoztatás-
nak, szerelemnek és magán valo gyűlölségnek, magaszeretés-
nek vagy gyűlölésnek nemeivel szoktak nevezetelni (ACsere:
Enc. 164).

péNZ-szeretés: philargyria C. amor pecuniae Kr. [geld-
sucht]. Jndásban annyira nevedeké a pénz szeretése, hogy
végre a pénzért Kristust kőyavetyére veté (Pázm: Préd. 729)

tudomány-szeretés: philosophia PPB.

Szeretet: amor, eros C. dilectio, caritas MA. liebe PPB.
Kegietlen emberek nagi edessegeel es zeretettel halgatyak vala
wtet (VirgC. 46b). Sokan legyenek, kyt egymast zereteből
zeresek (122b). Hog zeretnek mynden zerelmeuel zorgalmas-
tosok lennenek (DomC. 124). G'ónal az keues zeretettől, mellet
vallaz istenbez (VitkC. 33). Az aszszoni állatokhoz ragazkodé
Salamon szeretettel (Kár: Bibl. I.315). Valakinek szeretetit hoz-
zánk két dologból szoktuk ismérni (Pázm: Préd. 113). A mit
szeretettel várunk, arról gyakran es örömet beszéllünk kedve-
sínkel (525). Nem lévén menyegzős ruhája, első szeretetnek
palástya (Illy: Préd. Előb. I.3b).

**atyafi-szeretet, atyafiú-szeretet, atyafiúi-szeretet,
atyafiúság-szeretete:** [amor proximi; nächstenliebe]. Zent-
lelek elen valo bñwák: igraságnak elene mondas, atyafyu zere-
tetnek gyűlölsége (VirgC. 12). Az istennek es atyafiúságuak
zeretety minden egieb lelki iozagot fölöl mul (93b). Inte űket
atyafiúi zeretetre (107). Erfsiehet hitñket, remenségñket, nemz
isteni eis atyafi zeretetet (ThewrC. 107). Mint a tűz a meleg-
sége nélkül nem lehet, azonképpen az igaz hűtis az atyafiú
szeretetnélkül (Bas: Credo. 133). Atyafi szeretetből mindenek
tartoznak masokat áldani Christus urunknak parantsolatja
szerént (GKat: Titk. 206). Az atyafi szeretetnek törvényét mé-

részlette szegni (Illy: Préd. Előb I.3). Gyújtsa fel atyafi szeretetet fáklyáját, a szép egységnek kősse meg tsombókját (Orczy: Kültsz. 56).

bécsülő-szeretet: amor appetitativus Kr. [liebachtung]. A bécsülő szeretet kész az isten akarattjának teljesítését minden vesztésével megvenni (Pázm: Préd. 1029).

egymás-szeretet: *mutuus amor PPBL.

embér-szeretet: philanthropia C.

felebarátsághozvaló-szeretet: [amor proximi; nächstenliebe]. Ha ember a felebarátsághoz való szeretetet képírással ki akarja ábrázolni, ennél jobban nem lehetne (MA: Scult. 932).

isteni-szeretet: amor dei, amor divinus Kr. [göttliche liebe, liebe zu gott]. Az isteni szeretetben meg erősödek (VirgC. 23b). O isteny szeretetnek aleytatatlan zerelme (CornC. 143).

körösztevény-szeretet: [amor Christianus; christliche liebe]. Jobbnak ítélném lenni, ha a hozzánkvaló keresztény szeretetből megszűnna miunduyájunkat (Beres: Lev. 403).

lölki-szeretet: [amor spiritualis; geistige liebe]. Myndenek zeret egyenlew es lelky zeretuel mynt leanydat (VirgC. 133b).

maga-szeretet: philantia, egoismus SI. [selbstsucht]. Fertetozetosseget jelentetem elmembe enen magamnak zeretetyuel (VirgC. 9).

majom-szeretet: [amor inanus; affenliebe]. A mostani gondatlanabb szíflék majom szeretettel kedvelik magzattyaikat (Csuzi: Tromb. 79).

pénz-szeretet: [amor pecuniae; geldsucht]. Hol az szű az pénz szeretettel elfogaltatott, ki aluszik ennán az istennek és feleinknek szerelme (MA: SB. 107).

világ-szeretete: [amorterrarium; liebe weltlicher dinge]. Az ő lelkeket meg ne terhellie ez vilagnak szeretetivel (Fél: Tan. 485).

Szeretetés: 1) [dilectus, carus; geliebt, theuer]. Szerethetős anyá ymaghi (PeerC. 358). Lezón szeretetős istenlőz (NádC. 17). Zeretteses nikent ég zarvoknak fia (DöbrC. 74). Istennek zerettes leánya (WeszprC. 127). Idwőzleg zeretetés vram Jesus Kristus (CzechC. 16b). The zenezegős fyad myndón hyw köröztyenőknek zeretetés (39b). Jay en zeretteses fyam Iesus (VitkC. 76b). O en zeretetés iegődsőm (DebrC. 100). Mindőnnnek főlőtte zeretetésbe tezőn tegőd ennekőm (TibC. 16). Fyammak zeretetés tanitvány (KazC. 15). Veged az en lelkőmet tőled zeretetés (25). Minden országiban zeretteses (Valk: Kár. 43). Hogy az egymásközött való zeretteses szövetségnek elégtétele lehetne (Szal: Krón. 98). Gróf Bethlen Istvánnal egymáshoz zerettesesek (224). 2) [diligens, accuratus; fleissig, sorgfältig]. Mynden byneith mynd yelen valokath mynd el multakat zeretteses megh gondolással meg háunya, vesse (WeszprC. 122). Zeretteses gengiát wyselwen őtet meg wygazta (ÉrsC. 314). Kéglmed hagga meg myndőnwtt tyszartoinak, hóg mennel nagóbb zeretetés wttal es hanarsággal lebeth, hyyak el az conuent byzonságyt (LevT. I.299).

Szeretetésen: 1) [diligenter; sorgfältig]. Kereskednek zeretetésen az het fő halalos biuekről (BodC. 18). Menden bűnök, meleklet tőtel, zerettesen olmedbő gődyed (VitkC. 24). A morsalekokat zerettesen egbe gődyed (50). Menden hf leleknek kol az ő vrat zeretetésőn es vizaguan megh tartani (TelC. 156). 2) [vere; aufrichtig]. Meg kol teneked zerettesen siratnod az te bineidet (DebrC. 231).

[Szeretetésesség]

haza-szeretetésesség: [amor patriae; vaterlandsliebe]. Mindezek generális nram ő kegyelme dexteritására, s hazaszeretőségére, egyszersmind tisztí kötelességire bizattanak (Beres: Lev. 330).

Szeretetésesség: [amans; liebend]. Az zeretetésességhez kózikotának az zerelmben igekőzőnc az zerelmece íetet kómutatnia (NagyszC. 5).

Szeretetlen: osor SI.

Szeretetlenesség: odium, animi abalienatio Kr. [hass]. Ha valaki meg-bántya istenét szeretetlenességével, hamis hitivel, nem veri adosságban magát (Csúzi: Tromb. 615).

Szeretget: [diligio; liebhaben]. Szeretgetni: *inspirare ignem PPBL. Vronk zerette ez ifiat, őtet tanituanaua akarja nala teni azaz zeretget őtet, edes bezeddel zola neki (Ozor: Christus 79).

Szerethetetlen: inamabilis MA. unlieblich PPB.

Szerető: 1) [amans, diligens; liebend]. Igen szerető: per amans C. Ewk vadnak ez zent ewangeliumy gyewngnek zeretűy (EbrC. 133). A ki nem zereth, ez nem mukalkodik, mer mindőn munka az nem zeretőknek nehez (TibC. 10). Szeretio szolgai kezdek őtet siratni (TürilI. 7b). 2) amabilis MA [dilectus, carus; geliebt]. Ancilla nomine Seretei 1210 (VReg. 134). Itt vagy en zerető fiam, kibem magamnac iol kellett (MünchC. 18). O en zeretűy aldet fiaym (VirgC. 29b). Zereth atyauuffyay tawl legen eegebben byzawuk, csak az edes mevaltonknak hű zent ewangelionaban (JordC. 351). Zereth atyauuffyay ne akaryatok teetowa wdosny ez hyttű elzakawan hevenyeeben (852). En zeretew zolgaam (ÉrdyC. 594b). Zerethű atyauuffyay mierz hogy a lelky zenth yblyseknak kűnwethűy vattok, az anyazentegyhasznak ipoytysyre kereskegytelk (Komj: SzPál. 176). Szeretű wraim (Helt: Mes. 1). Szeretbarátom, keres aszszonyalatot ne végy, soha nem gődyed keuét keresni (396). Kerem kegielmedeth miuth zeretew azzoniamath (RMNy. II.60). Zereth atyauuffyay az myth irz, jol ertem (LevT. I.21). Nem vgy szerető nram: non ita domeue mi (MA: Bibl. I.9b). 3) amansius, amica, dilector, fautrix C. amator MA [concubina; geliebter, geliebte, kebsweib]. Kiralnac zeretűm feidelmkédicuala: qui concubinis regis praesidebat (BécsiC. 52). Zeretűm nagiók mynd az zentek (VirgC. 42b). Lelket az zeretőknek meg ada (107) Zeretűl valasztottam enen magamnak (ÉrdyC. 415b). Yewyel en zeretűm (562b). A lelők elhagi az ő természet zerent vale zeretűet az istent (DebrC. 142). O te zegen lelők sok buyasagot től a te zeretűiddel (143). Ma szeretűmet nalanal tobbet bezam ne eresztenec: nullum praetium amatorem admittam (Mon: Képt. 281b). Egybe illend szeretűk: utrinque florens amor (Decsi: Adag. 272). Soc szeretűkel őlygőddt (Tel: Evang. I.166). Kivül magát mindenképpeneki pipesgette, hogy mentől tőbb szeretűket vonhasson magutűn (Méry: Cowp. 101). Nem jó egy leánynek, hogy imi tőjon azeg, hogy a szeretűnek ne irhasson (Mik: TörL. 53). A egyik énekel új szeretűjéről, a más emlékezik régi szerelemről (Orczy: KültII. 224).

asszony-szerető: mulierosus MAI.

atyauffúság-szerető: [diligens proximi; nächstefreund]. Legyőnk mint egy atyanak fiay igénylő zűdyek es atyauffúszeretők (Itaythe: Epin. 208b).

buzgó-szerető: zelotypus C.

egyszemély-szeretők: rivalis C.

embér-szerető: philanthropus MA. [mensenfreund]. Embér szerető nem ember gyűlő (Mad: Evang. 533b).

gyermek-szerető: emasculator C.

igazság-szerető: [justus; gerecht]. Vala Jerusalemben egy patriarcha es ez vala jgen igazság szeretev (ÉldK. 24).

isten-szerető: theophilus Kr. [gottliebend]. Az isten szeretnek minden iora fordul (VirgC. 91).

lélek-szerető: amator animarum Kr. [seelenfreund]. Mikor szent irás tulajdon néven akarja nevezni istenünket, azt mondja, hogy ő lélek szerető (Pázm: Préd. 1055).

lő-szerető: philippus MA. liebhaber der pierde PPB.

maga-szerető: egoista SI. [selbstsüchtig]. Az emberek sznek magok szeretők (Fél: Tan. 524b). Az emberek magoc szeretőe leszne (Mon: Apol. 2). Az embőrők magokszeretőy (Frank: HasznK. 60b).

pénz-szerető: numarius C.

ura-szerető: philodespotus MA.

Szeretőcske: amicula C.

Szeretség: [amor, caritas; liebe]. Megfogattam zsepségököl, alletom, hog szeretegömre vonhatom őket (SándC. 24). gymaszhog valo zerezhsegek legyen tybenmetek (JordC. 852). lynd ezekne főlötte keodeg zerezhsegtők legyen: super omnia nem haec caritatem habete (ÉrdyC. 84). Meemye zerezhseghöz ragazkodwan (506b). Kyeert nagy bewseeges isteny zerezhsegeőt nyere (569). Ördöghőt gyözy ellenseghekn zerezhseghewel (ÉrsC. 212b).

Szerettelebi: [dilectus; geliebt]. Ha az asszonykának elve lenne szerettelebi férjfiakkal jádszani (Nyr. VI.363).

SZERÉNCSE (zerencia JordC. 176. *zerencha* ÉrdyC. 78. *zerencha* LevT. I. 2b. *zerencha*kepen ÉrdyC. 531. *zerenchass* ÉrdyC. 260b. *zerencsátlan* Tin. 296. *szörénscse* CsomaC. 2b): 1) sors, fors C. [schicksal, zufall]. Teremtenk es atyánk anyánk egy, csak *zerencha* esetőth es malaszt teezen kylembreegőt őztünk (ÉrdyC. 78). Ha csaszar yly yol leend, hogy az *zerenche* en rean terend, mywel ayandekez meg engem (ÉrsC. 83). Egyedl Tamás száz lóval kéredzék, hogy szerencsét keresse (RMK. II.38). Táborában annak vagyon nagy híre, ily nagy szerencsére Sándor készűlne, népe közt zúgódás kezd emle (IV.146). Ez lona merítésene szerenczeieiből tetetec irallia (Szék: Krón. 51b). Minden dolgoz czac szerencsene irtya (Born: Ének. 270b). Isten gyöny számlálni, mennyi eszedemet szerentséken kell a szegény anyának által-menni (Pázm: Préd. 209). Akár-mi uémű nagy-méltóságú ember sem gyél, hanem gyarlóságok tüköre, szerentse kereke játéka (322). Az ő állapotok szerencsétől és az üdötől szokott iggeni (RákGy: Lev. 204). Az hatalmas Murád szultán khának mindenekben kinyílt szerencsét (Monfrók VIII.128). Iost itt hordoz a szerentse szele (GyöngyD: Char. 90). Szerene nyomoréka (Fal: Jegyz. 936). 2) fortuna C. MA. glück PPB. Ar jrygseeg be rekezy ev zemejt, hogne lathassa egyeknek zerencheyeket (CornC. 153b). Hegha az isten az Amen ain neki szerenczet adna, tahat meg terőbe leg előszórt eleibe eme (Szék: Krón. 24). Negyed magával ő beszalada nagy zerencsájával (RMK. III.78). Keszölőnek Egőr vára alá, de z ő szerencsijok visszafordúlt vala (104). Azt mongya Taly zerench, hog ennekem ninnen zerencham az igaz mondashoz LevT. I.312). Előbb utóbb az ő szerentséje-is ki virágzik (Fal: IE. 382). A szerentse póltzára széköllik (SzD: MVir. 392). A andér szerentsének palotájához férkezik (392). Esedezni a amar-farkú, szaladó szerentsének (397).

[Szólások]. Még a forró szereleni is lüül, ha a felek közül gyikének esendőben van szerencseje (Fal: UE. 28). Fel s alá forgatván őket egy darabig a szerencse, töllyára akasztó-fán száradnak (Fal: NE. 8). Fel ütőtt, le

vetőt játszik velünk a szerentse (Fal: TÉ. 675). El-rándul fölled a szerentse (Fal: NA. 339). Nem szol-gálván a szerencse, veszen veszett (Fal: NU. 292). Euse bins egy böles és istenfélő, mind a két szerencsében forgott úri személy (Fal: NE. Előb. 2). Szavát tudom fogadni annak, kit mind a szerentsében forgott sok próba meg szeretet (Fal: NE. 10). Életeis szerencsén forog (MA: SB. 144). Szólok én ti nektők hősök, hallgassátok, szerencsékön jártok, vérőket hullattok és soknak történik tinoktök haláltok (RMK. III.287). A ki valami böles úri személy szívéhez közelséggel férhetett, különös szerencséjének tarthatja (Fal: UE. 428). Porfelgyűlés, árutalás történék, ez es az mi jó szerencsánkra esék (RMK. III.137). A mi lelkünk üdvösségét szerencsére ne vessük (Pázm: Imáds. 52). Fejét akkor vető oly nagy szerentsére (Huszi: Aen. 13). Én ezt az életet szerencsére vetem azért, hogy egy szempillantásig láthassalak (Mik: MN. 186). Ez mai napon este nagy szerencsére vetém fejemet 1839 (TudTár. 323). Üstökön fogtat a szerenchét (Zrinyi: ASyr. 07). Kees wagyok zerenchyath kezerteny (LevT. I. 2b). Szerencze probalni Kolosvarra megyen (Petki: Virt. 18). En ölfözete-men zerenčet vetenek: miserunt sortem (DöörC. 41b). Talán engem Mahomet hizlalt szerencsével (Zrinyi: ASyr. 236). Ez nem azt tészí, hogy ember soha szerentsét ne próbáljon, mivel az hadakozás mindenkor is az isten-adta szerencsével jár (Bercs: Lev. 338).

[Közmondások]. Jól szolgál a szerentse: fortuna *adspirat PPB. Változó a szerentse (SzD: MVir. 393). Üveg a szerentse (393). Forgó a szerentse, nints állandó kénste (393). A szerentse kerekinek sík a tengelye (393). A szerentse zálagját senki el nem kapta (393). A szerentse próbával jó (393). A bölts vidám artzával nézi mind a két szerentsét (394). A szerentse mást el nem vész, hanem a mit adott (394). Nints oly szerentse, mellyről ne lehetne panaszt tenni (395). Tsak azok vannak jobb rendben, kiknek a szerentse vetett ágyat (396). Hitvány szerentse, mellynek irigye nints (396).

bal-szerénscse: [fortuna adversa; unglück]. Erős szíve elbirja és te kedvédert örömet magára vállalja a sirú szemrevetést, a község morgolódását, a balszerencse ostronit (Fal: UE. 441). Azok a barátok a legjobbak, a mellyekkel szép egygyességben jó s bal szerentsével már sok pönteket el-értünk (446). El ne temesd szívedet a keserűségnek mélységébe, mikor a bal szerencse sújtogat (Fal: BE. 577).

gonosz-szerénscse: ∞ A gonosz szerentsét meg-előzni: *mederi res adversas PPB. Nagy gonoz *zerencha* talala (ÉrdyC. 595). Nám vgyan reánk fordúlt az gonoz szerencze: malorum panegyris (Decsi: Adag. 168).

[Közmondások]. A gonosz szerentse ritkán enged-meg a nagy jószáguk (SzD: MVir. 397).

jó-szerénscse: [fortuna, sors prospera; glück]. A jó szerentsével el-hitte magát: rebns *secundis ebrins PPB. Mykon az wton madár feezketh talalandez, az ew anyokat el boczassad, hogy yo zerenchad legyen ez felden (JordC. 246). Yo zerenchának keewansagawal nyalankoztat, hogy meg challyon (ÉrdyC. 80). Isthen tharcha Kegelmeth yo egessegen sok yo zerenchewel (RMNY. II.268). Jo szerenczed, elő mented nem lesz ti eltedben (Born: Ének. 361). Czuda io szerenczeie neki vala (Valk: Gen. 56). Országának io szerentsáia (Kulcs: Evang. 14). Jo zerenchayokon örölni (Beythe: Epist. 212b). E világon sokszor a gonoszoknak jó szerentsékkal virágozó állapotok vagyon (Pázm: Préd. 24). Fölszednek egészsegeért és jó szerencsájért (ErdlPorta 62). El ne felejtkezzél róla a jó szerentsében, ne panaszkodgyál, ha sanyargat (Fal: NE. 41).

[Szólások]. Yar yo serenchawal (ÉrdyC. 435b).

[Közmondások]. A világi jó szerentse hamar vakot vet (SzD: MVir. 393). A világi jó szerentse szélháton jár (396).

jószērēncēs: faustus C. [glücklich]. Az en eoletem koronked bodog es yo zerenchass volt (ÉrdyC. 60b). Minden dolguba io szerenczes vala (Szék: Krón. 30b). Fő emberekhez adgya magát, io szerenczés és gazdag leszen (Cis. L). A ki az istennek akarattját követi, minden cselekedete jó szerenczés leszen (MA: Scult. 794b). A gazdagoc es io szerenczéses io állapattyoctak ne kevéllkedgyene (Zvon: Post. II.32). Az nagy batalmu isten Felségednek minden dolgait tegye jó szerentessé (BethTám. 48). E világnak gazdagi és jó szerencsési (Illy: Préd. II.298b).

jószērēncēsēn: [feliciter; glücklich]. Vr isten tarcha megh vasagodat jó zerenchyszen (LevT. I.336).

tündér-szērēncse: [fortuna; glück]. Némellyek megelégednek azzal, hogy egyszer valamikor a tündér szerencsének palotájához férkezhettek (Fal: UE. 375).

vak-szērēncse: coeca fortuna Kr. [blinder zufall]. Ha niha niha valami iót végezhetné, azt történetec es vak szerencse mondhatnuc (Born: Préd. 618b). A ki aligh jót vala a tulaydoni-közzé, szabad-akarattya-szerént való szám-ki-vetést kell fel-venni; de szülmény-megh csudálkozni, nem vakszerencsétől vagy heában lőtt az (Mad: Evang. 91). Vannak, kik azt tudgyák, hogy isten nintsen, tsak a vak szerentse szolgál nélkik (Ker: Préd. 129). Azokat a játékokat meg se izelitsed, a bol a nyereség csak a vak szerencsétől függ (Fal: NE. 26). A ki nem tudja megválasztani a rosszat, nem találja fel a jókat, hanemha vak szerencsére (Fal: UE. 490).

[Közmondások]. Az uak szerenczie uralkodie minden dologban (Deesi: Sall. 7). Az emberoc dolgubaen nem uralkodie az vac szerentse (Zvon: Post. II.122). Egygyiket jobb kezén, a másikat bal kezén vezetí a vak szerentse (Fal: BE. 614).

Szērēncseképpen: [fortuito; zufällig]. Nem wyonnan talaltat, sem zerencha keppen lélettetűt (ÉrdyC. 531).

Szērēncsél: periclitari, periculum facio, tento, probo SI.

még-szērēncsél: [faveo, felicitio; begünstigen]. Áldott légy úristen, hogy ki méltótatlán én útomat ez nap jól megszerencsélhie (Hoffgr. 29. RMK. II.115).

Szērēncséletlen: [infelix; unglücklich]. Ezeket a louakat melete tartana, hogy ha szerencséletlen lőme az ő viadala, hogy azokon el tudna szálladni (Helt: Krón. 92b).

Szērēncsélkéd-ik: periculo se exponere SI. [sich der gefahr aussetzen]. Szerencsélkedni nem mindenütt tanácsos (SzD: MVir. 396).

Szērēncsélkédés: [periclitatio; versuch]. Ez veszedelmes szerenczélkedéstül ugy őrizkedhetnuc meg, hogyha meggondolhuc, miért szokta legyen az isten az angyaloc által az ő batalmát megmutatni (MA: Tau. 153b).

Szērēncséltet: 1) periclitari, periculo expono MA. [der gefahr aussetzen] Életét, betületit szerentséltetni; in *discrimen adduci vitae, existimationis; más kedvéért magát is szerencsélteni; pericula communicare PPB. Az ki okos ember, nem szerencséletti átvősségét (Pázm: Kal. 169). Egy bűben vizgáztatlanul szerencséltetvén ember magát, gyakorta több sok nehézkben esik (Megy: 6Jaj. II. 18b). Kérlek Uram téged, magadat te itten ne szerencsétlenség (Zrínyi. I. 44b). Én nem látok egy szomszédot-is, sem egy idegen nemezetet, a ki a mi kevlünkért örömet szerentséltesse a maga békességes voltát a mi veszedelmünkkel (II. 166b). Az fejer népet, apro eselydet ik-tassák erősebb helyekre, ne szerencsétlenségük szegényeket

(Bartha: Krón. 98). Ne szerencsétlenségük jelketeket ebben bűben (Gyulai: Tincez. D3). Bizonytalanságra az hadat ho szerencsétlenségem, hogy odaszorúljon (Bercs: Lev. 693). Ne szerentsétsd életedet holmi bíváságokodásért (Fal: NA. 22). Szerencse, ha nem szerencséletti ma holnap lelkiümméretit (FA: NU. 281). A földi aprólekos jókhoz úgy ragaszkodik, hogy öröködőségét szerentsélteti (Fal: SzE. 521). Ne vessd életed kockára Uram, magad itten ne szerencsétlenség (Könyi: HR. 26). Motskok sarányi gyönyörködtetésért szerentséltetni az tatlanságot (SzD: MVir. 395). 2) [prosperum reddo, felicit beglücken, begünstigen] O een wram ydwezeli engemeth, een wram yol zerenchaltas (KeszthC. 324. KulcsC. 300). Az isten minden kívánsága szerint való javaival szerencséltes Ngdat (LevT. II.304). Oh uam szerencséltes minket (MA: Evang. 6). Rákóczy Sigmund, kit az isten szerencséltes (Monfrók. VIII.231). Ha isten más módon szerencséletti ügyi kött, mások fegyvere által, optime (Bercs: Lev. 617). Nem vol képes, hogy egy emberséges ember valami hitván barátság szerencséltesse vagy keresményét vagy hírét (Fal: UE. 45). 3) [gratular; beglückwünschen]. Szerencséletténéc á László rályt a magyar királyi méltóságba (Helt: Krón. 191b). Egy hína mind a több békákat, hogy el főnéne szerencsélettőni királyt (Helt: Mes. 58b). Siessen szemben lenni az passív mostani tisztiben szerencséltesse (Monfrók. XXVII. 187).

még-szērēncséltet: 1) [congratular; beglückwünschen] Nagy főlelemmel el idővén meg szerencsélettőti vala a király (Helt: Mes. 59). 2) [felicito; beglücken]. Könyörgök fi szerentségtének, hogy onneg tova is megtartsa, meg is szerentsétesse (Nád: Lev. 88).

Szērēncséltetőd-ik: in periculo versor Kr. [in gefahr sein]. Egy pár koszos sárga pénzért nem méltó egymást próbákkal vékony szálon szerencsélettődni életedet (Fal: N. 211). A melyekben gyakorta szerentséltetődik a kárt is az igényesség (Fal: UE. 380). Százszor jobb utána nem dólni, hogy sem a próbán szerencsélettődni (391).

Szērēncsére: [fortuito; zufällig]. Az földet ő nekik szerentse mertekel oza (DöbrC. 148b). Nem adhat ember igaz szerenttiát, hanem ha csak szerencsére (Pázm: Kal. 99). Vasárnap akkor-is tsak szerentsére józanodik (Fal: NE. 6).

Szērēncsés: fortunatus C. felix, faustus, prosperus, secundus MA. glücklich, glücksolig PPB. O szerencsés es bodog u ez vígasaguc napya (TelC. 33b). Szerencsések az magyarc mert megint fel kell mennünk az franczia miatt (Bercs: L. 351). Munkánk elég lesz, csak isten szerencsésé tegyen bűnünket (105). Oh en szerencsés szolgálja jó helyre találkozt (Bíró: Préd. 129). A szerentsés folyamattját a dologunk kánának tulajdonította (Fal: NE. 15). A szerencsések és szerentséletlenek közt választást tégy; azokat kövessed, ezektől távolgy (Fal: UE. 381). Az újság kellett magát és ha szerencs hírre támad, dupla érdemet ad mindennek (503). Mikor egyik nek támad, a másinak lenyugszik szerencsés csillagzatja (Fal: TÉ. 675).

[Szērēncséséd-ik]

még-szērēncsésédik: [feliciter, prospero; glücklich werden, gedeihen]. Gyermekei lesznek, de azoknac nem őrállni noha mindenben igen meg szerenczésedic (Cis. L2).

Szērēncsésēn: fortunatus, faustus, prospero, auspicio felicitari MA. glücklich PPB. Az vizeknek arradasyt batron zerenchesen által mene (DomC. 121).

Szērēncsésít: fortunari, felicitari, secundo MA. [glücklich machen]. Erősítsd és szerentsésítsd az ő víj orszigát, mol az euangelium által el kezdűt (Kulcs: Evang. 14b). Szerenci

ményét (MA: Scult. 67b). Minden philosophusok köszöntötték, szerencséztték Alexandert (MA: SB. 177b).

mög-szērēncsésít : ∞ Mig meg ismerőye, hogy ha az wr az útát meg szoréutsesítötte volna a vgy nem (Helt: Bibl. 1. 4). Az wr meg szoréutsesítötte az én útamat (Helt: Bibl. 1. 2). Forgolodásokat isten meg szerczésésze (Zvon: Post. 3b). egyszerűcsésítette volna az nr az ő útát vagy nem (MA : bl. 1. 20b). Mind a nilket cselekszik, megszerencsesítettnek : Préd. 1.431).

Szöréncsesítés: prosperatio, fortunae apprecatio; das
guten, glückwünschen PPB.

Szërëncséséköppen: [prosperere; günstig]. Niarban minden dolgok szerenches keppen esik. 1572 (KBécs. F3).

Szërëncsësség: prosperitas MA. wohlfart, glück PPB.

1. Szērēncsēsül: [prosperor; gedeihen]. Ne akary gyeneredny abba, ky zerenchassultatyk w vtaba: qui prosperatur in a sua (KeszthC. 87. KulcsC. 86).

mög-szērēncsēsül: ∞ Remid vten valo iarastok sem sze-
nczesöl megh. 1572 (KBécs. F5).

2. Szērēncsésül: [prosperare; glücklich]. Te dizeddel es te psegeddel zerenčesfl fgekeziel: specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede (DöbrC. 100b).

Szerencseség: [fortuna; glück]. Apollót áldom s hívom
gitségére, juttasson többször is ily szerentseségre (GyöngyD:
iar. 30).

Szērēncsétlen (*szerecsátlan* RMK. III.297): **1)** improp-
er, infortunatus, obscenus, inominalis, inominatus C. infelix,
faustus, inauspicatus M. unglücklich PPB. Iay neked zere-
netlen lelek (VirgC. 148b). Oh volna yl vezelem es yl zere-
netlen fyeim (ÉrdyC. 511). Egy keveset szökel Magyarorszá-
g, inségéről szerecsátlan voltáról (RMK. III.297). A szere-
ések és szerecsétlenek közt választást tégy; azokat kövessé
ektől távul légy (Fal: UE. 381). **2)** [improspere, infelicit-
er, unglücklicherweise]. Soha gondviseletlensége miatt szerecsétlen
m járt (Balog: Corn. 109).

Szērēncsétlenít: [infelicem reddo; unglücklich machen].
madárka az ablakon frissen ki-repüle, tsak hogy Szusziónak
erentsétlenítő várától megmenekedhessen (Kónyi: VM. 24).

Széréncsétlenség, széréncsételenség (*zerenchiatalan-*g LevT. I.7): infortunitas, infortunium C. infelicitas MA. un-
fück, unfall PPB. Ezzel egyetemben vagyon evnekyk zeren-
chetlenségevk (CornC. 158). Az vr bochat teread átkot, vesző-
elmet es szerénchetelenséget (Helt: Bibl. I. Zzz2). Ha az fyele-
elmnek valamy zerenchyetlensége, gonozza thvrtendnydyk
MNy. II. 37b). Ez my warasy feleoknek, Teleky Geor'nek
eoreonchetlensége esoot (323). Banom az K. zerenchiatalansa-
t, hog velem zembe nem lehetet (LevT. I.7). Tsoportos sok
erencsétlenség (Kisv: Adag. 222). Nemzetünknek megböcsül-
tetlen szeréncsétlensége az mi hadainknak tudatlansága
kercs: Lev. 331).

Szöréncsétlenül: improspere, inauspicato C. infeliciter
A. unglücklich PPB.

Szöréncszé: 1) prospero, fortune, felicitó MA. beglücken
PB. Haidan leaniat neki ada, kit hóg meg szerzet volna,
szohelt szerenczeze ötet Magiar orszagnac birodalmual (Szék:
rón. 21b. Pethő: Krón. 103). Isten megh thartsa es zeren-
cze kegelmeteketh mynden jawawal (Századok IX.205).
[gratulari; beglückwünschen]. Más seregben hajtnak szép
örjás inöket, szerencsiezé vendég ott mindketten öket (RMK.
68) Nekfüc szerencsiezé az új szülétt gyermeknek jo tété

mög-szērēncsész: 1) [felicitó; beglücken]. Aggron te neked az te szűved szerint es minden tanácsodat meg szerenczeze (Szk: Zsolt. 18). Kírlek vram, ted ezt, hog' mostan meg szerenczeszűne (123). Le veere az igazságot es igen meg szerenczetec (Szk: Krón. 48). Az ur megszerenczezi a te utadat (MA: Bibl. 1.21). 2) [congratulator; beglückwünschen]. Jó atyafián őtt mög szerenczézec, nagy szép beszédekkel ő nékie ezt mondák (RMK. II.118).

mög-szëröncsézés: fortunae apprecatio MA. das glück-
wünschen PPB.

Szerencsézés: [appreciatio; glückwunsch]. Áldással, szerencsézéssel vallást tésznek a Christusra (MA: Scult. 13).

Szöréncséztet: [prosperum facio ; glücklich machen]. Az isten a mi tündöklő birodalmuukat, mint a ragyogó nap tündöklési, szerencsézteti (MonIrók VIII. 230).

SZERÜ (szerő Born: Ének. 447b. *zycr* JordC. 235. *zyrcro* JordC. 362. 528. *zörő* BécsiC. 6. *zevrev* CornC. 36. *szüré* Helt: Bibl. IV.38. *szürő* Born: Préd. 25b. *szüré* Hoffgr. 68b): area C. MA. tenne PPB. Simúl a szerű: area *glabrescēt; nap és hold udvara, szerűje: halo PPB. Szerű, tsűr, olly hely, a hol a gabonát kitapodhatják vagy kitséplik az emberek (Bod: Lez. 179b). Az arpanac zöröiet zoria: aream hordei ventilat (BécsiC. 6). Nari zérőnce pörniéi (122). Zoro lapatía ő kezében és meg-tízéitá ő zérőciét (MünchC. 18). Az buzat gyevchetelek az en zevrevmben (CornC. 36). Witra valot agy ewneky te barnod-bol, te zeerűdből (JordC. 233). Mykoron be gyeztendem te zy-redről és saytodbol te yawydath (235). Meg tiztyottya liw zy-rewyet (302. 528). Semykeppen ne ytelle magat meltonak lenny a mennyeknek orzagara, vala ky ez vylagnak zérően meg nem nyomottatyk nyomerwsaghuak myatta (ÉrdyC. 431). En egy flirt gyapiat vetőc a szűrűbe (Hoffgr. 68b). A szűrűről iandokot adtoc az wrnac (Helt: Bibl. I. XXx3). En szerelmes szűrēm, kin én chépléc (Helt: Bibl. IV.38). Szero lapattya keze-ben vagyon es meg tiztittyá az ő szűrőiet es buziat az ő czi-rebe be gyfityi (Born: Préd. 25b). Így czezed te az szerőn az czeplest (Born: Ének. 451). Az Arafua szűrűfien, ahol az pusztó angial meg allot vala, oltart rakuan, az istennek aldozik (Fél: Tan. 501). Az állövize ha egy követéskét vetünk, elsőben kisded korekdéd szűrűt indit (Pázm: Préd. 749). Vagyon még az sáttáncak máss less helye, szerője is (MA: Scult 31b). Az egyenes hely, szerő széles avagy keskeny (Com: Vest. 6). A madarász elkészíti a szűrűt (Com: Orb. 104). Sok gyűlevész gar-nép meg fordúlt ezen az országon mint egy nagy, széles, füess szerűn (Tof: Zsolt 621). A szerőkben-is szokták vólt vinni a gyermekeket és ott alutni, rengetni rostákban (Hall: Paizs. 5). Mint az éh madarak a széles szűrőre, úgy járnak a ifiak ezekhez kérdőre (GyöngyD: KJ. 361).

hadakozás-szerűje: [palaestra, locus pugnae; kampfplatz]. Mint hadakozásnak szerűjére ide gyűlekeznec vala (ErdTörtAd. III.90).

nyári-szerű : [aestiva area ; sommertenne]. Elromla az vas, czerép, értz és lőnc mint az polyva az nyári szerőn (MA : Bibl. II.158). Mint a nyári szertinek pozdoriái (Illy : Préd. II.211).

SZESZ: 1) fragrantia, odor MA. vapor, exhalatio, spiritus Kr. [geruch, dñft, geist, dunst]. Kiment szeszű bor: vappa (C. Ez volt ee az czazar eze, bator yo, de ki kewlt zese (Érsc. 481). Enuek hamar ki-mégyen szesze és meg-vész az polárban (Pázm: Kal. 729). Ki-ment szeszű, megerűlenedet bor (Com: Jan. 84). A ki-nyitattok koporsobol iszonyon, ol-szenyvedhetelen nehéz szesz és dögös illat zuhan-ki (GKat: Váls. 1.995). Egy féle állatok a jo szagu füveket ingyen sem illatoztaták,

hanem a kertésznek és egyéb munkásoknak emésztésköket és hűdős lányadékokat szagolják, nyomozzák és a szeszin fel-tálalván, azt abrárolik (II. Előb. 63). Nem részeg szesz, de lé-zag aggyal irkált (Sall: Vár. 179. Illyef: BCsTomp. 46). Le-szília édes leve a palackoknak gyomrokban, de szesze-ereje meg-szállá fejeket (Fál: NA. 121).

álo-m-szesz: [sommolentia; schläfrigkeit]. Álom szeszszel való karomlas (MNyl: lrt. 328).

bor-szesz: vapor et odor vini MA. [weingeist]. Borna a szesze: anhelitus vini PPBl. Az reszegesek ezekből elege ma-gokat oszszekben vehetneik, ha az bor szes elmeiüket el nem borította volna (DociG: Préd. 26). Mikor Pristinusnak a bíró eleibe és oman mártíromságra kelle menni, sokat ivék, hogy a bor-szeszszel erőt venne a kínok-gyzedelmére (Pázm: Préd. 227). Mikor az ember fejéből kinégyen a bor-szesz, eszébe sem jut, hol volt és mit mivel (1112). Hogy a bornak szesze ki-mennyen (Pós: Igazs. II. 457).

tengér-szesze: [exhalatio maris; meeresdunst]. Valami kövér berbées pecsenyétől és osztán a tenger szesztől meg-estömörülván, betegem érkezém Szuzába (Bethl: Élet. 295).

SZÉSZTRA: [soror, monialis; nonne Pest: Nom. 92b. Az ev vira hgya evtet nemely apachakual anagy zeztrakual (Margl. 195). Pelda oluastaty ket zeztrakrol, kyk zoktak vala evlly nemely hytuan nadas huzachkaban (CornC. 238). Ty, kyk vatok az baratolnak ayatatos zeztray, illyetek az ty zenteteknek jünepet (DomC. 163). Meene be zent atyank Ferencnek har-mad zezzeteeben az zeztrának közzee (ÉrdyC. 644. 451).

Szésztraság: [ordo monialium; nonnenorden]. Vannak aszszonyállati szözretetek, apatzasagok es szeszasagok (Gyarm: Fel. 49).

SZEVEDÉZ [széledéz?]: [dissipor; sich zerstreuen]. Ő, mi-belt az meg szelledet szekereket mind az egész harczon veze-tőknélkül idestova szevedezni lata: is ut dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit (Fórró: Curt. 525).

SZÍ, SZÍV [szorárkodik Helt: Bibl. IV.36. 1878 Tört. I.59]: sugo, attraho MA. sugen PPB. Az ember az sok bünt úgy szívja mint az vizet (RMK. IV.66). A mit köldökén magához szíhat anyja vérből, azon sindig és nevelkedik a gyermek (Pázm: Préd. 67). Az emberi szívfűvek az eset után nem egy-bee, hanem gyümölcszetlen pusztaság, az ki szíya mint az vizet az álnokságot (Zvon: Post. I.357). Az emberek magoknak olly gonosz akarói, hogy az ellenségeket magokhoz vonzák, ma-gokba szíják és táplálják (Mad: Evang. 140). Tudom, bonnan szívta ezt: az ily szollo Nihusintól (Ozegl: Japh. 161). Egy levegő-egyet velünk miert szíjnak (Pós: Igazs. II.460). Magneskő az vasat miként hozzája szíja, szintén így az fnyákló gazdag-ság az embereket (Fűsűs: KirTük. 135). A levegő-egyet ne szíják (Illy: Préd. I.11). A' pók mérget szí a' virágról (Páp: KeskÜt. 48). Megek a vig kecske, mikor anyját szíja (Fál: Vers. 908).

[Szólások]. Szép színt mutat hozzád, alattomban melléd szíjja magát, mind ellened rakja tüze lángját (Thaly: VF. I.402).

be-szí: insugo, imbibo, attraho SL [einsaugen]. Bé-szívom, bé-ízom: combilo PPBl. Az feld megli nytaa ew zaytath es be zywan az folyo vyzeth (JordC. 907). Az ember az sok bünt úgy szívja, mint az vizet vagy az eget bé-szívja (RMK. IV.66). Valaki a papa tudomaniat veszi, abból iszik és be szya, merget iszik (Mel: Sz.lan. 236). Orra lyukán bé-szivandó orvossgoe (Com: Jan. 174). Személybeli ok-nélkül beszitt gyűlölség (Ve-resm: Lev. 412). Ez nem lőtt légyen a levegő és bé-szívó s ki-fűvő égben hallato külső zendület, hanem az istenben lévő belső szózat (GKat: Tük. 8). Mikoron az híg ég tiszta és vilá-gos, bé-színi mindennek akkor bátorságos (Felv: SchSul. 7).

Vannak olyan emberek, kik midőn a macska lehelletit szíjják, ez által az ő testeknek természeti megháborodik benn (Misk: VKert. 168). Szoptató dajkája életünknek az ifúság, mit ebben bé-szívunk, úgy nevekedik életünk (SzD: MVir. 23).

el-szí: [retraho; zurückziehen]. Nem kevesen a holt test közzé magokat elszíván, életben meg-maradtanak (Rnmy: M. I.145).

föl-szí: suctu attraho, exsorbeo MA. sursum traho, sub-stig aufsaugen, in die höhe ziehen PPB. Az elephant az folyo nagy völtáual meg tartoztathattya és véli, hogy az Jordán folyó vizét fel-szíjhattya (Kár: Bibl. I.537). Szívárvány a szív lóstól, mert bor szivatik fel rajta (GKat: Tük. 1120). Száják a tengerből a vizet (Szeg: Aqu. 102).

hozzá-szí: suctu attraho MA. an sich ziehen PPB.

ki-szí: mungo C. exsugo MA. aussaugen PPB. Megh-az orozlan s ueret kih ziaa (DebrC. 39). Végy tikmonyat, közepin meghasítván szidd ki (Radv: Szak. 277). A jó gazd nem várakodnak, hogy a konkoly kiszíván a föld zírját, fojtsa a búzát (Pázm: Préd. 27). A bél közt levő étel szo-erec a meg-emésztett ételnek legjobb erejét ki-szíjják (Cor Jan. 51). Kevés értékedet kiszítja a török mint a vészopo r-dály (Paskó: ESir. G). A sárkányok az elefántok fülébe tsi-belkednek és azon véreket bőségesen ki-szíjják (Misk: VKert. 34). Az oroszánok milyet megragadhatják a prédát, húso-k össze-rágják, véreket ki-szíjják (55). Ki szíjván a már kor napok testekből a nyereséget, tsupa kendőzéssel föltozgatn magokon (Fál: NA. 144). Az én állapotom száraz betegségb-nyavalyog, kiszitta erejét a káros koczká, s kártya (Fál: N. 287). Szívárványból ki-szívod az eget (SzD: MVir. 95).

még-szí: [exsugo, extraho; ansziehen]. Ha vizét a' dagad faio szemre tészed, meg szíya (Mel: Herb. 64).

össze-szí: [contraho; zusammenziehen]. A sül-disznó mik-vész eszébe, hogy valaki jár körülötte, menten össze szí magát és így tövisses volta miatt senki hozzája nem fér-l (Misk: VKert. 242).

Szítat (bé-szívat SzD: MVir. 117): attrahere facio Kr. [zu ziehen lassen]. Hasas köpöly, mellyel a' testből a' vért szíta-yuk (Nad: Kert. 82).

be-szítat, be-szívat: [inbibere curo; einsaugen lasse]. Ide toua lahatatnac es ingadozatnac mint eg reszeges es m-den bölczesegbe be szitatie (Szék: Zsolt. 113). Bé-szívatnya n sokkal-is gonosz példájának mérget (SzD: MVir. 117).

föl-szítat: [subtrahere facio; aufziehen machen]. Vizet kútból felszítató rúd: embolus PPBl.

ki-szítat: [exsugere facio; aussaugen lassen]. Szítasd ki mérget a' dühös eb harapássinac (Mel: Herb. 142). Szítasd-lelkemnek gennyet rihét (Rim: Ének. 7).

Szívall: [sugito; athmen]. Az fulladozo igen kapja, szívall az eget, az szellőt (MA: Scult. 81).

még-szívall: [exsugo; aussaugen]. Az elephant moh-iszik vg anniera, hogy a fenekét meg gri a víznek es vgi meg szíuallin (Mel: Jóh. 98b).

[Szívalkod-ik]

még-szívalkodik: [contrahor; zusammenshrumpfen]. I-á fa az melegsegtől meg sűttetven meg szívalkodott vala: ha vapore torrida casu inarserat (Fórró: Curt. 317).

Szívallás: [suctus, attractio; das saugen]. Szívárvány szívallástól, mert bor szivatik fel rajta (GKat: Tük. 1120).

Szívárkod-ik: demano MA. [stillen]. Szívárkodom, tsu-gok: mano (Com: Vest. 135). Miesoda bűnök szívárkodnak

fűsenységéből (Barna: Isk. 262). Hogy a nedvesség béno vonná magát az épület közé és lassan szivárkodván végtére megne ejtené, kelete volt itten a pálma lából hasogatott deszkáknak (Moln: JÉpül. 230). A kevély kérkedés és esztelenség azon egy bomlott agyvelőből szivárkodnak, fakadnak (SzD: MVir. 278).

alá-szivárkodik: [deman; herabfiessen]. A pók az iny kőről az agy fenéke tájánt levő takony tsináló makkotskakból szivárkodik alá (ACsere: Enc. 148).

által-szivárkodik: [paulatim transgredior; langsam hinüberkommen]. Van vagy száz katona most is köztünk, szivárkodnak napenként is ugyan az dunántúli valók által (Beres: Lev. 7).

be-szivárkodik: [mano in . . .; hineinrinnen]. Az földnek gyomrában is be enyészik és szivárkodik (Lép: PTik. III.49).

ki-szivárkodik: [emano; herausrinnen]. Az nyomás előtt ki szivarkodo must: protropion C. A páras kiadás az, a mely a bőrnék apro menedékin színtelenül ki adatik, szivárkodik (ACsere: Enc. 150). A kősziklából kiszivárkozó víz (Ily: Préd. II.343).

lő-szivárkodik: [deman; herabfiessen]. Az lágy tőrös masszát szedd ki kosarocskában, így leszivárkodik róla az savó (Radv: Szak. 276). Szivárkodgyék le a vize (Szakácsmest. 70).

Szivárkoz-ik: [mano Kr. rinnen]. A szűz Marianae kepeből szivárkozott volna neminemű olainae nedvessege (Mon: KépT. 260). Az imádság esatorna, mellyen reánk szivárkoznak minden áldások (Pázm: Préd. 645). A sok éretlen nedvességek az érzékenységek tsatornáira szivárkozván, bétöltik és megreszkítik az útakat (840). A predikátorok isten esatorná és töléséri, mellyeken szivárkozik a calvinistákra az igazság (Sal: Vár. Előb. 5). Erez közzül szivárkozó bányászai nedvességek (Com: Jan. 20). A savós rész az hügy éren a vesékre megyen, szivárkozik (51). Az hordoból szivárkozik: ex vase manat (Com: Vest. 24).

alá-szivárkozik: [deman; herabrinnen]. Meg hívűsödven seppenként szép lassan szivárkozik alá (Pázm: Kal. 15).

által-szivárkozik: [permano; durchfiessen]. A föld gyomrából ki forró folyamok azon ereknék tulajdonságiban részevölnek, a mellyeken által-szivárkoznak (Fal: UE. 367).

be-szivárkozik: [mano C. [se insinuare; hineinschlüpfen]. Múriába éppen bé-szivárkozott a malaszának telyes-volta (Káldi: Préd. 366). Valóban raknák magyarral meg azokat az helyeket, de csak titkon és éjjel szivárkoznak be az várakban (1873 (TöT. 82).

el-szivárkozik: [emano; abfiessen]. A folyó víz elszonárkozván meg szárad (Helt: Bibl. IV.36).

ki-szivárkozik: [emano, dimano C. [ausrinnen]. Az tehén must hányjad ki tiszta asztalra, meg várjad, hogy az vére ki-szivárkozzék (Radv: Szak. 17). Az uri gombát megmossad, tiszta asztalra leburétsad, hogy az víz kiszivárkozzék belőle (225). Ki-szivárkozot, mint a kövérségből az ő hamisságok (Ily: Préd. I.35).

lő-szivárkozik, lő-szivárkozik: [deman; herabfiessen]. A fűnkot tedd ki az serpenyből, az vajat le hadd szivárkozni (Radv: Szak. 175). Az borza virágot mosd meg, tegyed tiszta álban, hogy az vize leszivárkozzék (179). Az apró szíllőt üntsd zítára, szivárkozzék le a vize (189).

Szivárkozás: [manatio Kr. [das rinnen]. A chodalatos aszonyállatnak lábai-alatt vagyon a föld, mert Evának minden veszedelmes és ártalmas szivárkozásánál fellyebb való (Káldi: Préd. 96).

[Szivárkoztat]

által-szivárkoztat: [facio ut permanet; durchrinnen lassen]. Ha ki azt akarja, hogy a syrup szép fényes legyen, tégyen egy árkos folyó papírost alája és azon szivárkoztassa által (Lipp: PKert. III.288).

lő-szivárkoztat: [facio ut demanet; herabfiessen machen]. Az laskát tiszta vízben megforrázzad, az vizet jól leszivárkoztad, úgy hányjad az hűshöz (Radv: Szak. 92). Az orvosságok akár pihálák akár orrlyukba tétetett taknyot leszivárkoztatók légyenek (Com: Jan. 145).

Szivárogo: **1)** diffuo; tröpfeln, rinnen PPB. **2)** [sensim congregor; allmähig zusammenkommen]. Haddak is kezdének ide szivárogani (ErdTörtAd. 194). A lakosok futásolnak helyeiről kevesenként baza szivárognak (Rumy: Mon. I.30). Az én csalóközi németem szivárogo Kúpesén felé (Beres: Lev. 503). Alázatosam adjungálom, miképpen lehetne egész hadnak Nagyságod mellett maradni, avagy legalább az, az ki az Duna-Tisza közt marad, az ki mellől is szivároghat az had (506).

által-szivárogo: **1)** [permano; durchrinnen]. Által-fivok, által-gözülgök, szivárogok: perspiro PPB. **2)** [sensim transeo, allmähig durchkommen]. Ezen hírekkel komportáltam az Tó-közről általszivárogo három rendbeli hadnagyokat (Beres: Lev. 112).

be-szivárogo: **1)** [immano; hineinrinnen]. Az hajónak hasadékin bé-szivárogván az víz, a hajót silyedésben hozza (Szatlm: Dom. 154). **2)** [paulatim ingredior; nach und nach hineinbringen]. Hírem semmi sincs újabb, hanem ezen csalóközi szivárognak hol bé, hol ki Csalóköziből (Beres: Lev. 293).

ki-szivárogo: [emano; auströpfeln]. A kiszivárogo nedvesség kövé asz: gutta *arescit in gemmas PPB.

Szivárgás: [manatio; das rinnen]. Christus a közbejárásnak tisztiben minket maga mellé társul vött, úgy hogy eredet szerint ő lévén közbejáró, mi-is származás avagy szivárgás szerint azok volnánk (Pós: Igazs. II.313).

Szivárogtat: [manare facio; rinnen lassen]. Azokra a suprákra, mellyekből ez hamis patvart szivárogtattya Kalanz, mi is megfeleltünk (Pós: Igazs. II.545).

Szivárvány, szovárvány (szauaruan Hoffgr. 14. Born: Préd. 9): **1)** epistomium C. siphon Com: Jan. 85. [heber]. A magnes kő hozza snya es vonná a vasat auagy a szouaruan a vizet (Frank: HasznK. 69). Oly szivárványt adott nekik, mellyel nagy hamar az embernek vérét kiszíhatták (Pázm: Kal. 19). Szivárvány a szivallástól neveztetik így, mert bor szivatik fel rajta (GKat: Titk. 1120). A ser csapoltatic esővőn, szivárvánnyal, hébérral avagy tsapon: promitur siphone, tubulo aut epistomio (Com: Jan. 85). Hébérr, szivárvány: siphon, heber (Com: Orb. 113). **2)** [spongia; schwamm]. Vőn eg szouaruant es betölte azt ecettel (MünchC. 69). Eg kedeg el futuan betölte a szouaruant ecettel es a nadra tővén ad uala ő neki venereket (105). Eg közzőlők zovarvant fel vőn, be tölte ecettel (DöbrC. 442). **3)** Iris, arcus C. [regenbogen]. Hogy vizet ez világ többszer el nem veszne, annak örök jegye az szavárván lenne (RMK. II.97). Isten Noénak meg ígér ő irgalmasságát, szovárvány lőn az pecséti (IV.255). Noénak szovárvánt isten mutata (V16). Láték angvált, aeki igen erős vula es ennek feien az égbeli szouaruan vula (Mel: SzJán. 265). Az szauaruanban az vereses tűzes színy azt hirdeti (Born: Préd. 9). Annak örök iegy e az szouaruan lenne (Born: Ének. 348). Az üll vula hasonlatos lattassal az szardis küldöz es az szouaruan körülötte hasonlatos lattassal smaragdushoz (Fél: Bibl. II.168). Jelt is ada, az egen nalo szouaruant (Tel: Evang. I.158). Enece örök iegyül az szouaruant vette (Sztár: Vizöz. 132. Valk:

(Gen. 5). Ez az en számaruányom az eghen (Vas: CanCat. 140). Bizonyára az fa annak előtte is ugyan fa volt és az szovárvány is szovárvány (MA: Tau. 1319). Az zavarvannac meg szóró okait talállyác az bőlezec az természet folyásában (Zvon: Post. 1.28). Az egyiptom-béli templomokban az égszínű szivárvány-bólt haitások alatt nem lakott más szentség, hanem egy mérges krokodilus (Fal: NE. 13).

Szivárványos: [siphone paratus; spritz-]. Szivárványos avagy feeskendő csőrhögét sütni (Radv: Szak. 287).

Szivás: [suctus; das saugen]. A fejedelem a tabák füst szivást el-távoztatá, mellyel az előtti él vala (Czegl: Dág. Előb. 30).

Szivattyú: [antlia; wasserpumpe]. A hajó fenékben a víz össze folyván merítő szerszámmal, vízvezető szivattyúval merítetie ki (Com: Jan. 90).

Szivó: sugens, attrahens Kr.

vér-szivó: [anini duri, efferatus; hartherzig, gransam]. Vveer zywo emberli ees chalarodh wr meg wtal (KulesC. 7)

Szivód-ik: 1) attrahor Kr. [hinneigen]. Már akkor is szokásu szerint magyarnak kiki feleségéhez szivódott (Monlók XXVII. 88). 2) [sensim convenio; allmählig ankommen]. A Tisza-Duna közti helyekből a mezei hadak nagy része hazaszolt avagy csak úgy is odaszivódott (Bercs: Lev. 330). 3) [aresco; trocken werden]. Ma is hasonló szép idő volt mint tegnap, szivódnak is már az utak (Monlók XVIII.104).

[Szivogat]

Szivogatás: [sugitatio; das locken]. Az evangeliombéli (d)ességeknek nagyobb izi, kostonlása és szivogatása, hogy sem mint akárminek e világon (IIIeg²: Töszl. 163).

Szivós (szijas PPB. szius Helt: Mes. 146): lentus, flexilis; weich; biegsam PPB. Szijas, nehezen törő fa: lignum lentum fraugi; szijas vas: ferrum ductile PPB. Sükeres, szívos, lassú: lentus PPB. Az alyafa sziusb á töb fáknál (Helt: Mes. 146). Természet szerint a sok fa nem közt egyik könnyebb a másiknál, szívosb, tömöttebb, tartósabb (Meln: JÉpül. 67).

SZID: maledico C. vitupero MA. [schelten, schmähen]. Valakit szemtől szembe szidni: *laedere os alieni PPB. Niehmenel ragalmaztam, monetem, megrútoltam, bolondnak montam, zítam istenek neuenel, zítam atyokrol, anikrol, rokonságirol (VirgC. 7). Kezde fiketh zyduya os fehögotny (SándC. 29). Besthie kverwanak syttia (LevT. 16). Fuldoklónak, eszem-nélkül esufondárossan bőfögönk szid (Matkó: BCsák. 236). Száiguld az báistához, az kapitánt szidgya, esti donevének és lopónak hja (Zriiny 131). Ebből is ki tetszik állhatatlansága, szidta igen az érsoket (RákGy: Lev. 192). Illesházi cselekedetét senki nem dicséri, sőt pöki, szidja érte (292). Ezeket az török Dunán innen rútul harogatta és mindenfelől szitkokkal szidta (Monlók VII.72).

ki-szid: [conviciis consector; ausschelten]. Ha o tévő leszek s társaim meg-sajdítyák, ki-szidnak a világból (Fal: XU. 278).

még-szid: vitupero, inrepro, convicior MA. [schmähen, lästern]. Valakit erősen meg-pirongatni, szidni: *prosequi aliquem verbis vehementioribus PPB. Ki megzidáná attat anag annat, halállal hallon (MünchC. 84). A ki az ő atyát es anyját meg szidgya, halállal halyon (Helt: Bibl. I. Mm²). Mykron Bechbe uoltunk, nehezen uoltam akoron es sokszor szytal meg (LevT. 176). A puplikál akármelly betűletes embert is sokszor undok motskos szókkal szólít-meg vagy ugyan meg is szid (Misk: VKert. 415).

Öszve-szid: [conviciis consector; ausschelten]. Elküldtem lovasokat s hát a mieink! Öszveszidim lármáskodó kapitány uranékot (Bercs: Lev. 295).

[vissza-szid]

visszaszidás: [reerinnatio; zurüickschmähung]. A farkasnak embertelen szitkait halgatással mulatom, mert egy száraz hazudsz, egy visszaszidás ezekre a felelet (Sall: Vár. Előb. 3).

Szidalom: convicium, opprobrium, opprobriamentum, vituperium, dirae C. probrum, obrectatus MA. [schmähung, lästern, scheltung, schmachrede, schande]. Pironság, szidalom, gyalázat, probrum PPB. Jo ees gonoz zerzetötsnek diheretj ees zydalmi (WüklC. 351). Bozzusagot, gyalazatot, zidalmat valamit tudnak raita tenni, mind el tenek (WeszprC. 78). Megh tekintötte vr isten az a medősegödnék zidalmat (TihC. 115). Homan zenweez emny bozzwsagot es emny sydalmat (ÉrsC. 47). Az isten vtoloc az örec szidalomra menne (Helt: Bibl. I. g3). Az isten el vöthe relam a szidalmat (Helt: Bibl. I. O3). Szidalom beszédöckel illeti (Helt: Mes. 193). Ne egyel itt meg az vtblan, mert nagy szidalomra lenne ez ennékem (272). Az mi atyáine vetkeyert vagyon mostan szidalomban Jerusalem (Born: Evang. IV. 186b). Valaki az ő bátyjánac feleségét el veieni, nagy szidalmat czelekedet (Kár: Bibl. I 107). Nem merte ütöt szidalommal illetni (Fél: Tan. 479). A füláros nyelvek szidalmit nagy alázattal viselte (Pázm: Préd. 52). Szidalom, boszszúbeszéd ne elegyedgyék a beszélgetésben (Pázm: Kal. 407). Ezeket az verseket nem szidalomra valo kedueből írta (Bal: Epin. 3). Szidalommal rútítani: conviciis prosciudere (Tom: Jan. 204).

Szidalmas: probrosus C. MA. [schändlich, schmachvoll, lasterhaft]. Fileim az zidalmas öföknak műnetesöklkel betelenec (NagyszC. 35). Az aldöt Jesus megalaztatec mind az zidalmas kereszt fanac halalanac nemeiglen (DebrC. 256). Zydalmas karomlast zenwede (ÉrdyC. 536). Az idvezítő Krisztus adott nekem győződömet, lerontanom atti szidalmas tévelygéseket (KrisztL. 16). Szidalmas volna nekünc (Helt: Bibl. I. Qt). A ki megnyomorította az ő atyát es anyát előzi, az szidalmas es atkozot gyermek (SalMark. E8). Zalagos jozsagot tartani nem volna szidalmas (Ver: Verb. 144). Szidalmas lön az halal, mellyel minket meg valta (Born: Ének. 48). Valahol kevelység vagyon, ott szidalmas gyalázások találatnak (Pázm: Préd. 1011). Ne kövesd szived szidalmas szindékát (PhilKözl. IX.176).

Szidalmason: [probrose; schmäblich]. Csak egy imegben ndvarról köhnyták, nagy szidalmason utezikon lueréjták (RMK. II.267).

Szidalmasság: ignominia, opprobrium MA. [schande, schmach]. Az zidalmassaguk miattá iuez az tyztasesre (VirgC. 92). Mikepen zennedel a te zent fydalon, hog ifen nag bonzasagot es zidalmassagot tezne (VirgC. 83). Atamsagot ellaguan nag zidalmasagal, ez vilagi emberre lenne (TelC. 69, 109). Ky az terentő wr istennek bozzwsagara, zydalmassagara pokolbely erdegőt fogad tarsswl (ÉrdyC. 7b. 159. 569). Yllyethen zydalmassaghokkal az yrasthwdoglnak ehayok zereht horozthatyk wala (ÉrsC. 32). Míg lézen az én dístiretem szidalmassagra (Szék: Zsolt. 3). Mind az önnen sidoitol, mind kedig a poganoktol szidalomsaga feszítettet (Vallást. Eej).

Szidalmasságos: [ignominiosus; schmachvoll]. Mindön bi-nöknec, zidalmassagos zegenesze nylvan meg-lattatie (NádC. 7b).

Szidalmatos: ignominiosus, vituperandus, probrosus MA. schändlich, schimpflich, schändlich PPB. Cristus ydwezeytenk meg alazatot volth mind halahnac zydalmatos nemeiglen (WeszprC. 140). Nem az mi istenöknec félelmében iartok én inkáb, hogy nem mint a mi ellenségine előtt a pogányoc előttis zidalmatos czelekedetben (Kár: Bibl. I. 1431. MA: Bibl. 1563). Szidalmatos az sídokban hogy szokássá vöttéc, hogy az gylkost az nagy imupen elboezissé (MA: Seult. 418). Gyalázatosb és szidalmatosb lenne az, hogy ha egymással gyűlölségben élne (652).

Szidalmatosan: [probros; schmählich]. Tüvozozatok el tölem siraukozva, vigasztalhatatlani, szidalmatosan (Lép: PTük. II.194).

Szidalmaz: opprobrio, reprehendo, vitupero, convicior, vitiligo, taxo, retaxo, incesso, incilo, incenso, bovino C. [schmähen, lästern]. Szidalmazni: conviciando NémGl. 102. Egyeb bozzosagocott tebett es nagyobakat zydalmazuau mongyw (EhrC. 11). Kezde szidalmazni mend a varosocot (MüncH. C. 34. 66). Mikoron az testi rutsagot igen szidalmazna (VirG. C. 37. 67). Az ő zolgay szidalmazak uala őtet (PeerC. 28). Az on zolgain őrlűnek, tñ pedig szidalmaztatoc (NádC. 90). Hlogi a mi hitőnket szidalmaznaiae (DebrC. 20). Sem dycheeryek sem zydalmazyok (ÉrdyC. 590b. 596b). Kyk zydalmaztathnak, ky zaggattathnak: qui malignantur, exterminabuntur (KulesC. 86). Minyaian őflette igen szidalmazzac az én lelkemnek beszédét (Helt: Bibl. I. C2). Valaki szidalmazza az wrac nenét, meg őletesséc (Kár: Bibl. I.111). Nagyon szidalmaz, kezeit mardossa (Göres: Mát. 71). Az ki septében futvan valami fában megűtkőzik, az fát szidalmazza büntelen (Zvon: PázmP. 94). Ez oka, hogy engemet szidalmaz (Teleki: FLél. 6). Szidalmazni, szidalommal rutitani, bitván es ros szemmiro kellő embereké (Com: Jan. 204). Az egész sokaságot annyira fel-indították, hogy mindnyájan sirtanak es szidalmazták is Pompejust (Misk: VKert. 28).

mög-szidalmaz: vitupero, obtrecto, convicior MA. [mit schmähungen überhäufen]. Menden kegyetleneket meg zydalmazon (EhrC. 96). Istennek zeretev zerzete meg zydalmaztalyk (t10). Te nem akar ez velagba meg zydalmaztatnod (VirG. C. 2. 80). Mykoron megli zydalmazta vona urnak neweeth (JordC. 109. 168. 476. ÉrdyC. 601). Meg haborvauak es meg yndwauak mykkepen borral elegűth es őnekly nynden bewhegeek meg zydalmaztateek (KeszthC. 297). Az wrac is meg zydalmazna őrtte, monduu: im az yndoc számár (Helt: Mes. 273). Meg szidalmaztat mind az istent s mind az királt (Kár: Bibl. I.328). Amaz negyuen gyermekceek, kie Eliseus prophetat neg szidalmazac (Born: Préd. 87). Szabadon valakit meg szidalmazni: de plaustro loqui (Decsi: Adag. 53).

vissza-szidalmaz: [revitupero; schmähungen mit schmähungen erwidern]. Mikor szidalmaztatnak, senkit visza nem szidalmaz vala (Fél: Tan. 185. 269).

Szidalmazás: vituperatio, opprobatio C. [schande, schmähung]. Krisztus szidalmazással es káromlással függött a kereszt án (ÉrsC. 70b). Hallottam sokaknak en kerűflem lakozoalak zydalmazassath (KulesC. 68b). Nagy szidalmazások (Decsi: Adag. 53). A hitelen sidok az ur keresztének lábánál állottak s ezer szidalmazásokkal illeték őtet (Mly: Préd. II.90). E káromló szidalmazást maga fejétől szegezi másra (SzD: MVir. 09).

Szidalmazatos: permiciosus Nyirkállai.

Szidalmazatoság: [opprobrium; schmach]. Nem esmeremeg az őrókevalo bozzosagos zidalmazatoságot (NagyszC. 72).

Szidalmazdogál: reprehendo C. MA. oft schelten PPB

Szidalmazó: vituperator C. [lästere]. Szitkos, szidalmazó: ouviator PPBL.

Szidalomság: [opprobrium; schande, schmach]. Nagy szidalomságban, bolygóban maradánk, sok esztelenségben im mind megvakulánk (RMK. II.178). Semmi atoc es szidalomság ot nem leszen többé (Mel: SzJán. 534).

Szidas: vituperatio, increpatio MA. scheltung PPB. Job az zmben való szidas, hogy nem alatomban való czalárdas (Decsi: Adag. 285).

Szidogat: vitupero, convicior MA. [wiederholt schelten, lästern]. Kyk mynketh zydogatnak, őnekly yoth mondunk (Konj: SzPál. 56. Pesti: Fab. 39b). Szidogatnak őtet es mondanak: to leg annak tamitania (Fél: Bibl. I.157). Az anyalázának neuzeti alat minket pirogaci, ostorosz os szidogacz (Tel: Fél. 164). Szidalmazó vagy szidogató: exprobrans aut obloquens (MA: Bibl. I.499). Parancsolt is volt, hogy megoltalmazza őket, de még igen szidogatta (TörtT. VIII.229). Latom, de nem tudom, Lycæon tégedet miért szidogatot, mégis teszereted (Zrinyi II.125). Engem oldalban szidgattak (Monlrók VIII.378).

ol-szidogat: [vituperando repello; scheltend wegtreiben]. Sok fortelyezási után előle el szidogattya (Bartha: Krón. 50).

mög-szidogat: vitupero, convicior MA. schelten, lästern PPB. Intette volna, hogi senyth ne indetana, amazoka fordolvan megys zydogatta volna ewketh (RMNy. II.189). A ki mást meg-szidogat gyermek-korában, magadat gyaláz öregkorában (Pázm: Préd. 206). Semeinek megveszett akarattját isten hajtotta arra, hogy Dávidot megszydogatná (Kereszt: FelsK. 41). Ezt a számár szolgámat valamely gazolkodásért megszydogatván, azon éjszaka elsőkött. 1760 (Házánk I.375).

Szidogatás: convicium, vituperium, vituperatio MA. [schmähung]. Vért ont az keűlyeknek hartoc es azoknac szidogatásoc nehéz hallásra (Kár: Bibl. I. 668b).

SZIG-ET (zeget BécsiC. 72): insula C. MA. insel PPB. Silua hothzigeth (ZichyC. I.237). Insula Gendzozygeth (II.93). Cosma de Zygeeth (III.645). Ewtett wetne által az tonak nemynemew zygetebe . . . Zent Pferenczet az mondot zygetbet által vyue (EhrC. 26). Asnerus királ minden földet es tengertec menden zegetit tene ado ala (BécsiC. 72. 163). Az Dumanak zygete, mely zyget az idetev fogua neuzeteteek zyz Marianak zygetenek auag bodog azon zygetenec, mert annak elevte mondatyk ala nyulaknak zygetenek (MargL. 4). Meg értuen, hog eelne meg ket zaz zűz a palmaia neű zigeđen (DebrC. 61). Ez ynnepnek epistolayaat yrtta meg Janus ewangelista Patlmos zyghetben (ÉrdyC. 551). Az Gamarya newew zygetben egy papal menne (ÉrsC. 345). Ezekől teryedenecki a poganoc szigeti az ő földeken, mindenie az ő nyelue, nemzetsege es uepe szerent (Helt: Bibl. I. D1. Helt: UT. 5). Két csónakon Duna szigethe jutának (Ilosv: Toldi 5). Eg szigethen beerezködűen aligh lehetenk megtartoi az cizonaknak (Fél: Bibl. I. 226b). Szigetnek az orránál csinált jó sánczot (Monlrók XV.525). Azt a szigetet a Duna mind ez nati napig szent Margith aszszony szigetinek hyák (Pethő: Krón. 58). Minden két óra mulva nagy szép szigetekre találtunk (Mik: TörL. 365).

fél-sziget: peninsula C. [halbinsel]. Fél sziget, tengeri szeget: cherronesus PPBL. A föld le-űró a tartományoknak helyeshetéseket le-irja, mellyec legyenece tér földön, szigetekben, fél szigetekben (Com: Jan. 171).

sáncos-sziget: [insula vallo munita; verschanzte insel]. Azután egyinhán tartománt bėjára, az sánczos szigethe Niteomba méne (RMK. IV.187).

Szigetbeli: [insularis; insularisch]. Len fratreknek helye ky mondatyk zygethbelynek (EhrC. 28). Zigetbeli kiralak aiandekot aianleak (DöbrC. 135). Kyról wy mond romayaknak yrth leweleeben es Ffylips newű zeeghetbelyeknek meg azonkeppen (ÉrdyC. 377).

Szigeti: insularis MA. zur insel gebörig PPB.

Szigetség: [insula; insel]. Ez zygetseg oltalmazny my kesvesek vagyunk (LevT. I.207).

SZIGONY: fuscina C. MA. fuscina piscatoria; fischergabel PPB. Szigonial által furhad e az ő pofuitat vág kopólúját (Mel: Jóh. 99). Meg rakhatod-é borgeckal az czethalac bört,

auagy szigomnyal az ő fejét (Kár: Bibl. I. 537b). Szigonyokra, czészekre és füstölő szelentzékre (tisza aranyat ada (MA: Bibl. I.383). Ezekbe vevel, hogy az nyilnak szigoni volnának (Forró: Curt. 568). A husoknak tájtékját a főző kalánnal le-hánnya, a vas villával avagy szigomnyal ki vonnya (Com: Jan. 82). Ördög szigomnya avagy káromkodásnak lelkétől eredett tanítás (Szentp: ÖrdSzig. Gmb). Hegyes szigonyt, szürös tövis-veszőkből fonatott a Christus koronája (GKát: Vált. II.395). A esontokba hatván szigomnya éléknek, nem lehet ki-gyömi ezeknek (GyöngyD: Cnp. 604). Szigomnyal-is szokták fogni a balatskát (Könyi: HRom. 153). Jön tegezze, s töltött nyilas puzdraival, végein meg kent szigonyival (Gvad: FNót. 120).

Szigonyocska: fuscina C. MA. kleine gabel PPB.

Szigonyos: cuspidatus, aculeatus Kr. [zackig, spitzig]. Szigonyos dárda: sparus C. MA. Egy hosszú nyílú ember érközék, kitől szigonyos nyíl elővételék (RMK. IV.150). Tüzes, éles és szigonyos nyilakat készített (Nagyari: Othl. 218). Nincsen semmi gyalázat, melynél nem szigonyos az, az mellyel az istennek lelke terhel az Antichristus (Toln: Vigaszt. Előb. 24). Lánsát kap Diána s-azt hozza magával, hogy által-szögezze szigonyos vasával (GyöngyD: Cnp. 600).

SZIGORÚ: afflictus; bekümmert, betrüft PPB.

SZIHÁTÚ [szög-hdtü?]. A szekér előtt négy szihátu fakó ló vala (ErdTörtAd. I.133).

SZÍJ (zywyat JordC. 454. zyw LevT. I.229. zylol DomC. 294): corium, lorum, ligula MA. riemen PPB. Nem vágok melto hű sarwyauak zywyat meg oldoznom (JordC. 454). Nem vágok melto, hogy megh olgyam hű lababelynek zywyath (625). Verek ykda ev magokat zylol chynalt gombos ostorokkal (DomC. 294). Némellyec szial keményen meg kötözie (Cis. B). Az kötést el kerem Marko wrantwł, azhoz wolth kedh zyw wekon yrhabol chinalwa, az kedh zal yrha zyw nem bohatta föl az derekarol, ez zjwoth az turtotta helen (LevT. I.229). Meg vonni a sziat: calculum reducere (Decsi: Adag. 34). Egy darab szíjért kellett fizetnem 1 ft. 60 d. (MonTME. I.244). Selyemmel ezírázott majez vagy szíj volt, az kívül felkötötték (MonIrók XI.353). Az lovaknak az üstököket szíjával avagy szironyyal felkötötték (367).

bocskor-szíz: [lorum peronis; schuhriemen]. Az törököknek 6 szál bocskor szíjút vettünk (MonTME. 194).

eketető-szíz: colum MA.

eresztő-szíz: 1) [averta, pectorale; brustharnisch?]. Vagyon egy ezüstös nyakban vető ersztő szíjjam (Radv: Csal. II.287). 2) lorum vertagomum; jagdklepp PPB. Agár-eresztő szíz (Radv: Csal. II.103). 3) [vinculum, ligamentum; fessell]. Rab vagy ersztő szíz (Veet: Trans. 22).

gyeplő-szíz: [lorum habenae; lenkriemen]. Minden lova rajjon fel, a rúd szöge hullyon-el, repedgyen a gyeplő-szíz, pintze-tökja folyon ki (Thaly: VÉ. II.131. Fal: Vers. 872).

hát-szíz: averta C.

hermec-szíz (hermene szíz MonTME. I.382): [lorum clitellis dependens; riemen am sattel]. Leánykáknak hajok mint az hermet szíjhöz szinto-oly kíméletlen kötötték nyereg fához (Paskó: FSir. A4). Egy pár szironyos hermez szíz (TörtT. XVIII.257). A mi időnkben sem ló sem marha s még csak egy nyereg vagy egy hermecz-szíz is oda nem vezett (MonTME. I.382).

hordozó-szíz: [lorum gestatorium; trageband]. A mennyit ketten vihetnek taraglyán, annyit vihet egy, tolván maga előtt a talicskát az nyakban akasztott hordozó-szíjjal (Com: Orb. 133)

jávor-szíz: lorum urinum, lorum de corio urino: aueroch laut, gemsehaut, elendsfell PPB. Az jávor szí is igen jó, ha a hássára köted (Cis. O3).

kard-szíz: lorum gladii SI. [säbelriemen]. Tetétől fogtalpig neélban vala, a kard szíját drága kövekkel megrak (Fal: TÉ. 637).

kengyel-szíz: lorum scandalarium, equestris scandalarum; steighügelriemen PPB. Isméglen egy nyeret, kengyel szíját, egy bevedert vettem (Radv: Csal. II.19. VeetTrans. 22).

kötő-szíz, kötöző-szíz: amentum MA. ligula scortea PP. zügel Pesti: Nom. III.102 [ledergürtel]. Kötöző szíjakkal öszszorítottuk magunkat (Com: Vest. 84).

láb-szíz: [pedica; fussriemen]. Láb-szíja a karuly-madárnak pedica, emissarius funiculus falconum, injecta pedibus lin PPB. A sólyom szép madár, bősüllik ötet a fejedelmi embere de azért lábai kötve és láb szíjakkal nyugáztva vannak (Pázm: Préd. 30). Öszve-gyűjti népet Neszter-fehér-várnak, láb-szíjjal készített most fogott solymának, hogy azzal földözlye győzzék met urának (GyöngyD: KJ. 424).

pánt-szíz. Hol függnek a hintók jobban a pántszíjakra Olasz- vagy Franciaországban (Fal: NU. 331).

rab-szíz: lorum quo captivi ligantur Kr. [sklavenfesse]. A gonoszság fogságba ejti embert és lőnök rab-szíjával szíjával kötözi (Pázm: Préd. 765). Ihon vadnak rab szíjait magában meg hasonlott augustana confessio gülenéz hadán (Bal: Csksk. 138). A lőnök köteleivel mint meg annyi rab szíjakkal bennünket megkötöz (TKis: Pan. 25). Rab vagy ersztő szíz (Veet: Trans. 22). Tett ígérte, rab-szíját vetett, ilyen parolája (Anade: Vers. 216). Kik szabadságnak oszlopot emtek, azok is rab szíjon alatta hevernek (Orezy: KöltSz. 43).

saru-szíz: corrigia Nom. 453. [shuhriemen]. Kinec meg vágoc melto megodonon ő saruinae zyat (MfinchC. 71).

szablya-szíz: balteus C. [säbelriemen]. Szablya-szíz, goperd-szíz: sueciungulum; heveder ő, pártá ő, szablya-szíz: balte PPB. A kard a bogláros övre: szablya szíjra fel függeszte (Com: Jan. 147). Bagaria, kiből szablya szíját szabhatni (ÖtMe. 49 vsz). Törvényeket szerezzen, a mellyekkel meg-zaboláztass a káros pompa kocsikban, szánakban, bogláros szablya-szíjjában (Teleki: FLÉ. 95).

szalag-szíz: ligula Nom. 2 153. PPB.

szorító-szíz: [corrigia; schuhriemen]. A czipelesnek talp két füle és kötő, szorító szíjai vannak (Com: Jan. 100).

[Szíjaz]

Szíjazat: loramentum Kr. [die riemen]. Nyakán mind szíjazatja veres bársonnyal bélelve (Fal: TÉ. 638).

SZIKACS: [assula; holzspan]. Apro száraz szikacsot fogásot rakosgatnak a tütre (Megy: 6Jaj. III.41).

SZIKKAD: siccor SI. [trocken werden]. A káposzta száraz és szikat helyeken terem (Sad: Kert. 289). Szikkad türes has, a pófák apadnak, bé-esnek a szemek, az orez hervadnak (GyöngyD: KJ. 414). Czombjaim szép husosak, tojesek voltak, ugy hogy az ösztyöcségnek, szikkadt szárazságnak nem mondhatott (Beihl: Élet. I.153). Az utak is néhol szikkadni kezdettek (MonTME. V.242).

még-szikkad: [aresco; austrocknen]. Zerelmes, kedv vala nyindeneknek latasaara, nyayassagura, megh zykkad vala ez wylaghyaknak wtulattyara (ÉrdyC. 329). Meg zaraad zykkada az en erőm (586).

SZIKKASZT: [sicco; trocken]. Az mai meleg idő alkalmat szikkasztja az utakat (MonIrók XVIII.24).

Szikkasztás: [siccatio; das trocken]. A butykosoknak szikkasztása, a vásott gégeknek üntözgetése nálok késedelmet nem tud (SzD: MVir. 358).

SZIKLA (zykra Nagysz. 331): rupes Kr. [fels]. Mikeppen vagón a zykra a tengőr középföldi, azonkeppen istemec igralmassaga embőrkőnc gonossaga ellen (NagyszC. 331). Zent Pal apostolnak mondása zerent Christus vala az zykla (CornC. 231). Ez a kew, kyt megl waltának az rakook, leen az zegheletnek feyezety, otalomnak kewee es tantorodasnak zyklaya (JordC. 847).

kő-szikla: saxum, cautes, scopulus, rupes C. petra MA. fels PPB. Kősziklából való: saxens; kőziklana változtat: saxificus; kőziklan lako: saxatilis C. Meny amoda az kő zyklahez (VirgC. 46). A kew zykla megl hasadoznak (WinkC. 85). Yne cethi aall megl az kew zyklan (JordC. 72). Epey hly hazat az erőss kew zyklan (374). Kőrfel nagy kew zykla es zakadasokkal beewes (ÉrdyC. 579). Az ödewbe adatek nekyk az wyz az kew zykla (ÉrsC. 368. 47). Eyel wontak fel az kő sziklarol öket (LevT. I.133). A ki eppitötte hazat az kősziklan (Fél: Bibl. I.11). Hogy a hajó kősziklához avagy esekélyekre ne akadgion (Com: Orb. 183). Kőszikla kemény szivét a törvénnel győdtörje (Czegl: MM. 200). Nem hajlott mint az ág, mint kőszikla állot (Zrinyi I.35).

kősziklás: scopulosus, saxosus, saxetum, confragosus C. felsig, steinig PPB. Kősziklás föld, mellynek nints sok földje és noha gyorsan ki-kél ebben a mag, de mivel gyökere és nedvessége nintsen, el-szárad (Pázm: Préd. 345).

SZIKRA: I) scintilla C. favilla MA. funke PPB. Hamar megaludt szikra: favilla; tűzes vasról ugró szikra: stricturae C. Mikeppen sebösségős tűzne zikraia felfutának vala (NádC. 87). Ha minden tagone változtatnanac fieler, mennel kisbe szikraiat ő diősegeuec megne mondhatnoc (NagyszC. 282. DebrC. 625). Szikra jöve ki a kősziklából (JordC. 329). Az lelky ysmeretnek zykraja meg ysmeri vala, ny dolog az leeleknek zawara vagyon (ÉrdyC. 25. 507. 557). Miglen én magamban csak egy szikrát érzek, mindaddiglan hozzád nagy hűséggel őszek (RMK. II.49). Az szikra széunek az ő fia es porney da fel repülnek az ég felé (Mel: Job. 12). Kialuszik bennünk a bűne kiszűtő gonosz gerjedelemnek szikrája (Fál: NE. 46). 2) [exiguum; bischen]. Meely twdomannak eegy ceppee es zykraja nagyob, honnem ez vylaghnak myndden bőlechesseeghnek neelseege (ÉrdyC. 557). Ha az igassagnac még ezac egy kis zikra bennetec vagyon (Vallást. Nüij).

[Szólások]. Az arany nap s eüist hold csoda sebességgel forott és szikrát hányt (Fál: TE. 677). Szikrát üt a aripája, nagy városn nézik (Amade: Vers. 105). Mibelyt csak zikráját vehetik is a tractához való hajlandóságoknak, helytelenségeket vetnek elő (Bercs: Lev. 58).

[Közmondások]. Gyakran kis szikrából gerjed nagy láng abból (Kisv: Adag. 150). Hozzá szoktak a tzigány gyermekek a szikrához (471).

tűz-szikra: [scintilla; funke]. Ez tűzszikráknak szapora hullásával elmúlván nagy lövöldözések hallattak egy fehér ellőben az égen (Bercs: Lev. 512).

vas-szikra: [stricturae; funke]. A vas szikrác ki-szőkelleec (Com: Jan. 104).

Szikrácska: scintillula C. [kleiner funke]. Nem vesztegel z szent lélekis, fellonallya az hitne szikráczkáját (MA: Scult. 60).

Szikrás: favillaceus MA. voll funken PPB.

Szikrás-ik: scintillo C. MA. funkeln PPB. Lata az tűzes asat zikrazni (VirgC. 37). Mindön tagyát be vernec zikrazo

tizes vassal (NádC. 100). Mikoron közelgetneenek Bethlem felee, nagyon kezdte zykrazni az cyllag (ÉrdyC. 66. 380. 511). Ha lyk eegyebeket ygassagra tanoythnak, olyanok lesznek myuth az zykrazo cyllagok (560). Thyzes zynw wylagossag mikoppen az napnak kereksege eegween, zykrazwan (ÉrsC. 158). Zeen w orchayabol zykrazek (KulesC. 28). A feltámadás után az igazak testo olly fényes lesznek mint a felső égben szikrázó és ragyogó tsillagok (Pázm: Préd. 412). Szikráznak a kardok, magokon merő vas nagy messziről ragyog (Zrinyi I.133). Naponként szikrázzen elméd jobban s jobban (Fál: UE. 491).

által-szikrázik: [perluceo; durchschimmern]. Sisakjának hasadékjain által szikráznak mérges szemei (SzD: MVir. 215).

el-szikrázik: [dispergor; sich zerstreuen]. A nem akaró fél azért nagy szidalmazással elmenének, a városról inide-amoda elszikráznak, bűdösának (ÉrdTörtAd. I.75).

Szikrázás: scintillatio C. MA. das funkeln PPB. Lón tűzne nag zikrazasa (VirgC. 22). A fényes nap-lelet-után az égi tsillagok szikrázása meg nem tetszik (Pázm: Préd. 537). Az erendő bűnök taplója tellyességgel belőlünk ugy ki nem aluszik, hogy annak semmi szikrázási nem volna (Pós: Igazs. I.502). Meg esméri Amor szikrázását (GyöngyD: Char. 180).

Szikrázdogál: [scintillas jactito; kärglich funkeln]. Kikben noha nem langalhat az hit, de ugian szikrázdogál azért néha néha (Csanaki: Dögh. 107).

Szikrázol: [scintillas jacto; funkeln]. A kardok tsapási széllyel szikrázoltak (Könyi: HRom. 183).

Szikráztat: scintillas elicio Kr. [funkeln lassen]. Az ütés szikráztattya a hideg követ, a metszés gyümöltözteti a szőlőt (Pázm: Préd. 686). A vadászok tűz-köveket szoktak magokkal hordani és a farkast meglátván, azt szokták tűzzel szikráztatni (Misk: VKert. 180).

SZIL (szili-teluk Czinár. zyul ZichyC. II.24): ulmus MA. ulme, rüstholz PPB. Szilfa erdő: ulmarium C. Zyl, locus, arbor 1251 (Czinár). Metam, in qua sunt due arbores se simul neentes wlgariter zyul et sent dicte (ZichyC. II.24). Arbor wlgó zyl vocata (126. 147. 162). Argulus, qui dicitur aprouseyl. 1268 (Knausz). Árnyékot tartnac a bárs fa, plátán fa, szil fa és egyéb széles levelű ágas bogas fák (Com: Jan. 19). A szilfa levelei enyves erejűek (ACsere: Enc. 232).

Szilas: ulmarium, ulmetum MA. [ulmenwald]. Villa Scilos 1221 (VReg. 369).

SZILÁGY: [pertinax, obstinatus; hartnäckig, starrköpfig]. Szilágy, kemény nyakú: laboeone insaniör (Kisv: Adag. 259).

SZILAJ: petulans, lascivus C. petulcus MA. effrenus, effrenatus PPB. mutwillig PPB. [zigellos]. Bujaságra való tisztatlan kívánság, zily gerjedezés: tentigo MAI. Az szilaj lonakhoz illik feiet razuan haia idestoua hanni (Erasm: Erk. 17). Nem hasonlíthatnának, a mint szokták, valamely fortélyos és szilaj lőhoz (Alv: Post. 162). Vad és zily lelke szelédülni, meg-alázodni kezd (Megy: 6Jaj. II.39). Az isten az ő gond viseléséne zaboláján tartya az embereknec zily és el-vetemedet indulat-tyokat (Pós: Igazs. II.39). A vad pogányoknak némely szilajabát reá dühösítvén (Tarn: Szents. 145). Hogy az hitetlenek kedvekre ének, olytan az, mint mikor az zily tullok bizaltatnak a meg öletésre (Páp: KeskÚt. 5). Mint az szilaj kosok ők nem tükrödnék, patvarbeszédekkel sem nem zörgölődnek (Thaly: VÉ. II.123). A természet gonosz, a testnek szilaj engedtlenségében, bujaságában, szokta ki-adni ő-magát (Bod: Lex. 93).

Szilajkod-ik: lascivio PPB. [unbändig sein]. Ne szilajkodgyunk mint a vad tullok, hanem társunktól tanulván szelidek

legyünk (Bíró: Micae. 297). A tehát az ő megfolytatásának idején igen megbűsdló és szilajkodó állat (Misk: VKert. 120).

Szilajság: petulantia, lascivia, protervia C. ferocitas MA. nuntwille, geilheit PPB. Szilaisag, latorsag (DictaGr. 40). Le-vet-keztenek minden mezei szilajtságot (DKal: Ker. 255). Nem az istent, hanem az zilayságot és testi faytalanságot kedvelik (Lép: PTük. 1303). Az öveit tanítsa békéséges tűrésre és az ő zilayságokat zabolizza (MA: TAn. 199). A tudomány azon kos, mely által még a vadparaszt emberek szilajtsága is szépen megszolidul (Misk: VKert. 35).

1. [Szilajul]

mög-szilajul: [ferocio; wild werden]. A ló néha meg-vadul, szilajul (Com: Jan. 42).

2. Szilajul: [effrenate; unbändig]. Nyakra vonással, szilajul vagy kényessen csokelkedzi az ő dolgait (Com: Jan. 196).

SZILÁL: ventilo, spargo, dispergo, SI.

el-szilál: [dispergo; zerstreuen, zersprengen]. A mit te irásodban sok tsapodár, kajtor beszédekkel emitt-amott el-sziláltul, azokat boglyájában raká (Pös: Válasz. 27).

mög-szilál: [penicillo tergo; abbürsten]. Paripákat Jarasz-lón eleget találni, csak az kí bemegyén, jól megismerje, mivel igen meg szokták nyugotni, szilálni (RákGy: Lev. 222).

SZILVA: prunum C. MA. pflaume PPB. Szilvát is küld-hettem volna Kdnek fejr érettet (Nád: Lev. 76). Szilvat aru-lam (Com: Bal. 16). A szilváknak sokféle külömbiségekrül sokat írnak némelyek (Lipp: PKert. III.176). Olyan nagy szilvát látunk vala, mint egy nagy szilva (Mik: TörL. 5). Csoszsz elé szilvalé téged is megborsoznak (Fal: Jegyz. 922).

apró-szilva: [pruna cerasaria; kirschenpflaumen]. A nás-polyác kövesec, a tengeri barackkoc, apró szilvác csontosoc (Com: Jan. 20). Az apró szilvát óltással jobb szaporítani (Lipp: PKert. III.175).

árpáva-lérő-szilva: hordearia pruna PPB.

aszú-szilva: [prunum pressum, siccatum; getrocknete pflaumen]. Az asszú szilvát mosd meg meleg vízben, főzd meg erő-sen (Radv: Szak. 198). Aszúszilva véka m. 222 (Monrók VIII. 424). Asszú szilvákat is vett Reyner uram (Radv: Csál. III.29). Két negyed aszú szilvát vöttem (MonTME. 1221).

bába-szilva: prunum uredine vitatum Nom.² 87.

bésztercei-szilva: prunum Damascenum MA. prunell PPB. Az nyers bésztercei szilva mikor megérik, hámozd meg (Radv: Szak. 199). Első helyt foglal magának a bésztercei szilva, a kit magyar-országi szilvának hívják (Lipp: PKert. III.177).

böröny-szilva. A gömbölyű-szilvát, a kit némelyek böröny szilvának neveznek, némétül brüner zwespen óltással job szaporítani (Lipp: PKert. III.175).

dobzó-szilva, dobzódó-szilva: [pruna cerina; wachspflaumen]. A náspolyác kövesec, a tengeri barackkoc, fejr szilvác: dobozoc csontosoc (Com: Jan. 20). Lével apró sárga, kit hűdeglélő, dobzódó szilvának is neveznek azért, hogy ha valaki ebben sokat eszik, hűdeglélést szerez (Lipp: PKert. III.177).

duránci-szilva: [pruna Damascena; damaszenerpflanmen]. A náspolyác kövesec és a duránci szilvác csontosoc (Com: Jan. 20). A duránci szilva mikor jól megérik, igen édes, hosszúkás (Lipp: PKert. III.177).

fehér-szilva: prunum coreum MA. wachstügel pflaumen PPB. (Com: Jan. 20).

kökény-szilva: prunum silvestre; schlehen PPB. A le-barackkoc, fejr szilvác, kökény szilvác kemény maguac (Com: Jan. 20).

lőszemű-szilva: pruna asinina PPB.

sárga-szilva: prunum hordearium MA. gelbe pflaumen PPB. Vagyon más öreg sárga szilva, mint a barackkoc (Lipp: PKert. III.177).

sozó-szilva: prunum agreste MA. wilde pflaumen PPB.

vad-szilva: prunum agreste MA. wilde pflaumen PPB.

vörös-szilva: prunum ibericum MA. spanische zwetsgen PPB. Találkoznak apró, hosszúkás, vörös szilvák is (Lipp: PKert. III.177).

Szilvás: prunetum Kr. [pflaumengarten]. Terek János szilvásban áll vala, hogy az tereket őt meglátta vala, vitéze rándította vala (RMK. III.185). Láttunk a szilvásban, mi loppal ettél (Fal: Ének. 199b).

1. SZÍN (szén Tel: Evang. 1.271. szín EszT: IgAny. Lép: PTük. 1.115. szín ÉrsC. 536b. szín 1626. KCsepreg. D. 1) color C. MA. farbe PPB. Legien az rula mynd körül n kívnyekőzdt kívnyb kívnyb zynekel (VirgC. 146). A tyzta se-fonálnak zyne soha annak wtanna megh nem yew (ÉrdyC. 59). Midőn a teyet ky őttd valam yedenből, a zőne az eden marad, az wyznek nem marad semmynemő zyne (ÉrsC. 537). Nemes edén, kynek zyne soha meg nem hervad (Thew. 96). Sőtét, föld, homályos, barna szín (Com: Jan. 63). Szín a-nificat nobis colorem (Otr: OrigHung. II.113). 2) simago; bild. Meltoltással ennekőm te zolgadnac atte kenodnac tyztőlen zynet, zemelyet, hasonlatossagat zyvemre es testőmre nom (NagySzC. 102). Lehetne valami színe ez ő magyarázattokn de az igazságnak semmi színe, semmi képe nem lehet érmeken (GKat: Titk. 236b). 3) facies MA. [vultus, conspectus, gesicht, angesicht]. Vimagguc mend szentűcűt, lug legenee n seged rome sine elűt HB. Vr fordila terad ő zent zinet (Vir. 19. 3. 26). Hgh haladod ideylen zenth zyneth lathassad (Wink. 122). Vram te zinednek vilaga mi raytonk iegezven vagon (Köb. 18). Minemű zlut viselt legen Cristus a koserűseős ken z vedesne ideylen (NagySzC. 1). Vyuen etot az felsages istem zyne eleyben (DomC. 116. 187. 17. 2). Neelyk en atyau zynet (JordC. 416. 588. 775). Myre vonzod el entőlem az zeep vygassagus zynődet (ÉrdyC. 509). Myre fordoytad vala nedet az feldőleee (566). Ur isten teremőtte az embert zyneenek hasonlatossagara (596). Zomorw zymel tekenethw ow reaya (633). Zynet el waltoztata ő előttek (ÉrsC. 13). rezyed een vtamath zynednek eleybe (KulesC. 7). Elreyye az wr isten színe előt: abscondit a facie domini dei (H. Bibl. I.B). Ezokaert Cain igen meg haragnuee es színe n valtoze: iratusque est Cain vehementer et concepit vultus e (Helt: Bibl. I.B2). Az istennek színűl színe valo latasa (M. SzJán. 203). Az wamnegye zynyre ydeszem (LevT. 184). Ha lunknac utana aggyad nekűne űr isten szent szenedet lath mnc (Tel: Evang. 189). Az isten, az ki előt az meunyei leh az ő színeket befődie (MA: Scult. 667). Kőnyhullatásimot szí-eleibe vőtted (Illy: Préd. II.188). 4) [forma, figura, habitus, persona; gestalt, das äussere]. Mind ruhákban mynd zyne basonlatosak valnak (VirgC. 102). Lathwan Abagarus, ho Xpsnak zynet awagh zemelyeeth nem lathathaya, nemyet keep iroth bochata lhusoz, hgh vronknak kepeeth yrua lathaya (WinkC. 283). A tengőrbeli leai zyn halmak ő hang edőseős zeep eneklesy (NagySzC. 63). Kynek sem zawat n hallottatok sem zynet nem lattatok (JordC. 640). No yteell tek ezak zynzerenth (649). Valeek ysmeretlen zymel Judent valo egyházaknal (ÉrdyC. 373). Tyztasagus vala ow teste, yz lelke, elmeeye (531). Kezde zynet, zemelyeet neszny (53)

Salamon orozlan keepeth és ókór zynth és kerwhyn angyl zömelth iratta wala fol (ÉrsC. 227). Urulnak zyne omböri kez nélkül irattatot (TihC. 21). Külső és látható ábrázatban, érzékenység-alí vettetett színben Kristus urunk maga vörsen szímet az utolsó ítéletben (Pázm: Préd. 9). Az ember színedet, iz isten szívedet látja (Pázm: KT. 32). Látom, hogy ti az én szímem alatt akartok minden hatalmat cselekedni (Monlrók. III. 198). **5)** [species, forma eximia, decor, venustus; schöne gestalt, schönheit, anmut]. Nem esec le ifáctol, de Judit ő orcanac zineben fejte meg őtet: specie faciei suae dissolvit eum (BécsiC. 45). Nem lelettetyk hozya hasonlatan azzony alatt zynnel, teketettel, zeepséggel (ÉrdyC. 660). Színődet, szépségedet hogi megh latam (CsomaC. 11). Sokkal küllömbözik attul e színed (22). **6)** [species externa; das äussere, schein]. Csak zinet viselik ő hivataloknak (CsomaC. 119). Az keresztiensegnek czac színet viselik, ereit pedig meg tagattak (Fél: Tan. 24b). A kenyérnek színe alatt (Tel: Evang. II.411b). Az masic eszo, mely színnel inkább, hog nem mint haszonnal laczik ala iobnac, vgy mint ren helyeckel és bazakcal meg ekesitue ala, Adherbahuac iuta: illam alteram specie quam usu potorem, quae portuosior et aedificius magis exornata erat, Adherbal possedit (Decsi: SallJ. 15). A farkas színt meg változtattac kiüfil (Mon: Apol. 3). Chac színe és külső képe vagyon alatot az istenessegnek (322). Az ő mondásának az egész sz. rásból csak színnel-való bizonyosságát sem nyújtja (Pázm: LuthV. 5). A cselekedetnek színet nézi (Ker: Préd. 34). Kik csak a zínürl tézmenk ítéletet, akkor veszik észre, hogy megcsalatkozuk, mikor székét s belét látják valaminek (Fal: UE. 440). Két-őle a barátság. egyik telles igaz, a másik tsak színe és löre való (445). A nagy tiszt meghozza a színe való tekintetet e nem dicsekedhetik mindenkor annak, a ki viseli érdemével (358). **7)** [modus, ratio; art, weise]. Az szerenhe egy előben sudálatos jó színnel mutatá néki magát (Pázm: Kal. 441). Jogy valami színnel ezeket meg fejtegecsék az atyafiak, azt pondgyák (542). Nemis nevezhetni semmi színnel mást, ki ebben z ecclésiában állandó tisztiben Sz. Péternek successora lehetne z római pápa-kivül (658). Itt mi nem mulatunk az Ngod méltó ieséretinek színe meg adásában. 1613 (KNagysz. D2). **8)** superficies C. MA. [oberfläche]. A kirali palota faluac zinen (BécsiC. II. 222). Megh wyoytot a feeldnek zyneeth (WinklC. 37). Felcezetek be mynd zynül az vydreketk vyzzel, es be telteek mynd zynül (JordC. 627. 748). Melien tartaiac meg [a sebeket] agi csak a test zínön (DebrC. 34). Az vton neue ezebe, hogi vyz zínön iart volna (223). Mynden yo zzew venereekőkkel znewi telles (ÉrdyC. 432. 124. ÉrsC. 519). Mikoron az mély izneknek színece be fagy (Kár: Bibl. I.536). Kie ez földnek zínén adnac (Kules: Evang. 16). Es megszáradot vala az földnek zíne (MA: Bibl. 17). A szén tsak színte szelyes vonatbol allo olog (ACsere: Enc. 52). Szín significat nobis colorem, item aciem vel superficiem (Otr: OrigHung. II.113). Setéség vala z mélységnek zínén (Ily: Préd. II.67). Aranycsésze, ki szíig töltve vagyon borral (TKis: Pan. 65). Ninesen a föld zínén ekinetre méltóbb úr annál, a ki maga magának ura (Fal: JE. 366). A hosszú idő nagy változást tett a tartománynak zínén (Moln: JÉpül. 16). **9)** [exquisitum, optimum rei alienius: as beste, das vornehmste]. Szín-must: *mistum livium; tisztator, szín-bor: merum PPBl. Hozanak neki egy sült hal rezes s mez zint (MünchC. 168). Az te emlékeztetőt az en zamban minden meez zynnel edesb (NagyszC. 132). Vrnak íteletj miznel s miz zinnel edeshec (DöbrC. 40). Vrnak íteletj bizonyok, vlesek meeznek és meez zynnek fellette (KulesC. 35). Tizen iolez ezer embert vűnece fogua el, de mind a nepnec a színt szék: Krón. 43). Az masik azt mőga az ű hytyre, hogy zyn ep nynchen harom ezere (LevT. I.165). Válogatott szín nép mind egygiz vala (Cserényi: PersF. 65). Nem az alávalója az emességnek, hanem az színe (Monlrók. III.150). Az isten giora az nepnek színet és derekat az fogsagra vitette (Fél:

Tan 460). Az első anyaszentegyháznak színe az ő partokon vőlt (Pázm: Kal. 151). Jai nekem László királynak, oda színe magyarságnak (Sámb: Isp. 85). Szín nemesség az kit papirosson vész (Ely: Gím. 16). Itt veszet el egész Bosznának ereye és színe (Pethő: Krón. 173). A jók jókhoz szelidülnek, a nagyok nagyai a nagyok színevel tartanak (Fal: UE. 369). **10)** praetextus, praetextum C. MA. [schein, vorwand]. Édős zymek alatta keserü mergekkel itattal (NagyszC. 64). Donaciokat kuldutmac vala a királyoktól külemb külemb színece és okoc alatt (Helt: Krón. 55). A szeretet ne legyen színszerént való: dilectio sine simulatione (Helt: UT. 7). Czak szímel vagy hozzam (Mel: SzJán. 133). Színnel iamborok (222). Vendég színnel ellenségem be szálla (BFaz: Assz 17). Sok szín beszédecel ő meg csufoztaté (Kák: Sám. B3). Nem hihetnek vala Alexandernek, áldozatot vélék csak az egy színek, áldozat-szín alatt foglylyá esnének (RMK. IV.100). Iai azoknac, kie színnel keresztienec (Born: Ének. 81). Azert az sidok be szőrzik magokat az keresztieneknek baratsagokba, hog annak szíjne alatt sokakat meg czalhasanak benne. 1583 (Bártfa. Cij). Más dicziretnek színe alatt magát ditsíri (Decsi: Adag. 212). Szep szín alatt az embereknek niakolban vetik az igat (Fél: Tan. 364). Az egyhaz kulchai hatalmanac színdő alatt penzt vonsonak az Christusnac niham valo moudasa ellen (Zvou: Osiand. 66). Feleseget egyhazi szolgálat színdő alatt el ne vesse (106). Parasztól és minden szín nélkül hazud, midőn azt mondja (Pázm: Kal. 188). Mert találkoztak oly hamis tévelygők, kik azt tanították, hogy Krisztusnak tsak színnel vőlt teste (159). Igen ritka madár az igaz barátság, meg-választja köve, ki szín, ki valóság (Gyöngy: KJ. 84). Amaz álnok kígyó színe őszitőfüzé bölts eszes Salamont (Rim: Ének. 282). Fegyver-csimáltatás színe alatt bejö a városra (RákF: Lev. I.204). Semmi szín, okok és praetextusok alatt 1662 (Órszgy. 251). A hízeldő hamisnak a szíve mély rejtekben fekszik, hímezi szavait, színe beszél (Fal: BE. 584). Mikor mások között adnak vesznek, olly ürtiggyel és színnel megy végbe, hogy kétes marad, mely fél légyen nyertesebb a bűcsületben (Fal: UE. 488).

[Szólások]. Áll-ortzójú, más színbe öltözött: larvatus; jó színben vagyon, egészséges: validus hominis *color PPBl. A jót jó színben (Fal: UE. 431). Színérül panaszkodik az istenes életnek (Czegl: MM. 9). Austria az ilyen tökéletlen hírekkel azt akarja, hogy a maga igazságtalanságának színt adhasson (TörtT. 2. III.17). Többszer oly színet adga dolgának, mint ha innen is, amonnan is fel-fedve ki tet-szenék belső titka (Fal: UE. 370). A bölcs maga vétkének tud színt vagy fedelet adni (430). Színt csinál a Kalauz a Costerus szemtelen mondásának (Pós: Igazs. II.552). El-hagyni színet, rutná lenni: amittere *colorem PPBl. Ott tanulom-meg a világi földér szín hányást és ál orezával képzett s ravasz practikával prémtett barátságtalanságot (Csözi: Síp. 33). Valakinek valami dologban ravasz-színnel szemét békütni: alieni doctis dolis *glaucumam ob oculos ob-jicere PPBl. Némelyek tulajdon moeskokat színnel szépítik, hogy bédughassák szemét a világnak (Fal: UE. 428).

ajtó-színe: antae C. MA. thürseite PPBl.

angyal-színü: [forma caelesti, venustissimus; himmlisch schön]. Reea tekenh zent Demeternek angyl zynew zeep orczayara (ÉrdyC. 594).

arany-szín: *color flavus C. aureus PPBl. Noegh ruhának walo tafota egyk arany zyn, másik test zyn, az kettye tyndeklew (RMNy. II.35. Pázm: Préd. 1224). Ha még egyszer arany színt mutató rossz rezedet a bányászhoz küldőd, kohban erős tűzben égeti meg (Matkó: BCsák. 216).

aranszínü: fulvus, aurei coloris MA. goldfarbig, goldgelb PPBl.

babos-szinű: guttatus PPBl.

barackvirág-szín: *color ostrinus PPBl.

barát-szín: *color fuscus, svasus, svasum PPBl.

barátszinű: baeticus PPBl.

barna-szín: [color fuscus; braune farbe]. A fekete festé-
noc ezec a garádicsi vammac: sötét, homályos, barna szín (Com:
Jan. 63).

barsony-szín: ostrum PPBl.

barsonyszínű: ostrinus, purpureus, blattens C. [purpur-
farbig]. Bárson színűvé leszok: purpuro C. Barson zynw werðs
kezed, zerehnenben meg őlelöm (CzechC. 26. ThewrC. 286).
A veres festéc hajnal szabásu, bárson színű (Com: Jan. 63).

(bél-szín), bél-szű: [lumbus; nieren]. Longum prott néme-
til, magyarul pedig bél szű pecsenye. Így kell csinálni: az bél
szű pecsenyét vedd meg, egy fazékban bort, ecetet és egy
pohár vizet egyben kell egyeleteni (Radv: Szak. 58).

bor-szín: [species vini; weingestalt]. Nem hibetséges, hogy
mikor minden nap communicáltak a keresztények, az aszszon-
nyok részesültek volna a bor-színben (Pázm²: Kal. 898). Nem
inádgyuk sem pedig a kenyér-szín avagy bor-szín (Szentiv:
Verseng. 79).

büdöskő-szín: *color citreus PPBl.

citrom-szín: *color citreus PPBl.

csöpégetett-szinű: guttatus C. PPBl.

csigavér-szinű: [coloris purpurei; purpurfarbig]. A veres
festéc verhenyő, hajnal szabásu, csigavér színű (Com: Jan. 63).

dél-szín: 1) lux aprica Kr. [mittagslicht]. Fél tamal az
sötétlisseben az te vylagossagod es az te sötetsegtyh leznek
mykent az del zyn (Apost. 17). Az mezőben ugí nyugottin
nepet a del színben (CsomaC. 75). Miként a vak az délszínben
úgyan tapogattok (RMK. II.213). A lőnéstől dél színben meg
szűmménoc (Valk: Kár. 15. 12). Szinte a del színben is mint
a sötét őyol vak módra tapogatnak (Mel: Jóh. 12). Dél színben
az nap meg homályosodik (Pázm: Kal. 58). Igasságod ugyan
lassa minden, mint az fényes nap ténle del színben (MA: Bibl.
V.18). Tellyességes fényo vagon nálunc az isteni igazságnac,
az minemő világosság délszínben szokott lenni (MA: Tan. 192).
Bizonyágtételőc olly nyilván való világos mint az fényes nap
dél színben (MA: Scult. 626). Délszínben sem láthattya a vak
a napnak világát (Ker: Préd. 104). Ekkor mi nálunk dél-szín,
őnálók pedig éjjélkor leszen. 1671 (KLácsó. C2). A szép tse-
des tündöklő nap fekete főllyhőkbé borúl, a dél színt-is éjtsza-
kára változtattya (Hall: III.183). Délszínben lévő nap-fény-
nél is világosabb dolog (Misk: VKert. 424). Fényes nappal
dél-színben tizenegy és tizenkét órák között rendelt seregekben
kiindul (Rumy: Mon. I.54). 2) [plaga meridionalis; südliche
gegend]. Meg szűnik nap kelet nép őzönt küldenü, délszín vil-
longásit kezdi fejeiteni (Orezy: KöltSz. 230).

[Szólások]. Délszínre hordogatja, dobra veri legtit-
kosabb vétkeir fele-barátjának (Fal: NE. 89). Szemérmes vét-
keket dél színre hoz és szem-cleibe terjeszt (Pázm: Préd.
15). A Matke sentenezázása dél színe hozatott, világ szemei
előibe terjesztetett (Illyef: BCSTomp. 22). Mely nagy haszna
légyen az ilyen gondolkodásnak, igen dél-színre hozza a József
attyafiának példája (Hall: Paizs. 200). Délszínre hozza áhok-
ságát (Fal: BE. 584). Hogy hamissága világos dél színe
jőjjön (MNYil: Irt. Előb. 10). Előrémlőnek az emberek vala-
melly nem reméltet dolognak délszínre keletin (Fal:
UE. 363). Délszínre kelvén alkalmatlan sőt tőrhetetlen fejés-
kedések rajta vesztenek (477).

deres-szín: *color murinus PPBl.

ég-szín: *color caeruleus Nom.² 227. PPBl. [himmelblau].
Ég-szín: caelum colore referens (Otr: Origlunq. II.223). Ég-
szín: kék (Bod: Lex. 165).

égszinű: cyanens, caeruleus, glaucus C. Com: Vest. 123.
[blau]. Satoroc függzettenec vala eg zínőec es arai zínőec
(BécsiC. 48). Fenlikuala kirali ruhacban iacinctinos zínőecben
es eg zínőecben (67). Olly palástot visellyen, mollynec mind-
szegeletin kötők légyenek, a kötők végén ég-színű kék rojtok
(Pázm: I.120. 1031). Ég színű posztó: pallium hyacinthinum
(MA: Bibl. I.121). A kék festéc szederjes, sötét, ég színű (Com:
Jan. 63). Az aegyiptom-béli templomoknak égszínű szivárvány-
bólt hajtásai (Fal: NE. 13).

égy-szinű: unicolor, concolor C. [gleichfarbig]. Egy színű
véle, hasonló hozzá: *concolor est ei PPBl.

elegyős-szín: *color mixtus PPBl.

elő-szín: [latus superius; aussenseite]. Minden állapotnak
meg vagon az elő színe és visszajja (Fal: UE. 479).

fakó-szín: *color gilvus PPBl.

[fehér-szín]

tiszta-fehérszín: *color candidus PPBl. [glänzendweiss].

tiszta-fehérszínű: candidus Com: Jan. 63. [glänzendweiss]
A fehér festéc piros fehér színű, tiszta fehér színű, víz színű
(Com: Jan. 63).

piros-fehérszínű: rufus Com: Jan. 63. [hellrot]. A fehér
festéc piros fehér színű, test színű, tej színű (Com: Jan. 63).

fekete-szín: *color ater, nubilus PPBl. [schwarze farbe]
A bővőlködő fekete vérnek jelei: mikor testedben bő nedves-
ség salakja, bőrdő fekete szín s kemény a pulsusa (Felv
SchSal. 29).

feketelő-szín: *color migrans PPBl.

föld-szín: color pullus Com: Jan. 63. [schwärzliche farbe]
A fekete festéknek ő alatta ezec a gradicsi vammac: sötét, föld-
szín (Com: Jan. 63).

föld-színe: [superficies terrae; erdoberfläche]. Meg wyoy-
tod a földnek zynect (WinkC. 37). Mykenth poor, kyth zee
el fwith földnek zynere (KulesC. 1. ÉrdyC. 400b). Ki ősz ma-
engemet ő földnek színéről (Helt: Bibl. I.B3). Bátor az föld-
színen schol semmi eccelésia nem volna is, mindazáltal az
mondgyne (EszT: IgAny. 103). Ime ez nép ellépte az földnek
színét (MA: Bibl. I.141).

fővény-szinű: Hammonius MAL.

fű-szinű: herbeus C.

galamb-szinű: [coloris columbini; taubenfarbig]. Az fiam-
nak galamb színű atlaczt vettem (Radv: Csul. III.21).

geszténye-szín: *color spadiceus Nom.² 251. *color badius
PPBl. [kastanienfarbe]. Fényes gesztenye-szín, király-szín: puni-
cus PPBl. Szép gesztenye színe battyúra változik (SzL: MYrt.
407. Com: Jan. 63).

gesztényeszínű: [badius; kastanienbraun]. Haja nagy-
szép fodor és gesztenye színű, vitézi feje vala (RMK. IV.10)
Az Apis gesztenye színű, barna bika vala (Prág: Sork. 218).

habos-szín: *color undulatus Nom.² 231. cumatilis PPBl.

haj-szín: subfuscus, badius PPBl.

[hajszínű]

ősz-hajszinü: [coloris albicans; grau]. A fejér festéc piros fejér színű, téj színű, ősz haj színű (Com: Jan. 64).

hajnal-szín: [color rubicans; rötliche farbe]. Az idő már titét gyászszát le vetette, piros hajnal-színben magát öltöztette (GyöngyD: MV. 24).

halál-szín: pallor, horror SI [todtenfarbe]. A tengeri habokhoz nem szokot bujdosok el rémülnek és halál színben altoznak (Drég: Spec. 64).

halovány-szín: *color surdus, dilutus PPBl.

hamu-szín, hamvas-szín: cinereus *color MA. Nom.² 29. cinericius PPBl. aschenfarbe PPB.

hamuszinü: cineraceus C. MA. aschenfarbig PPB. A fejér festéc piros fejér színű, test színű, hamu színű (Com: Jan. 64). Ól tetszik nekem ez a szürke hamu színű (KirBesz. 18).

hát-szín (*hát-szű* Radv: Szak. 172): lumbuli PPBl. hammelsung KirBesz. 126. Berbéts, őrfű hát színe (KirBesz. 126). Sült ít szű petyenye: *lumbuli tosti PPBl. Mikor új őzet visznek hozzád, nyúzd meg, a hát szű peccenyét mesd ki te magad (Radv: Szak. 172).

holló-szín: *color coracinus Nom.² 227. nigricans PPBl. hwarz Nom. 27.

hollószinü: coracinus MA.

holt-szín: [color pallidus; todtenfarbe]. Herwadot orozal, holt zymmel függél a keresztfán (KrizaC 54).

homályos-szín: color nubilus Com: Jan. 63.

ibolya-szinü: violaceus Com: Jan. 63.

kedves-szín: *color savis PPBl.

kedvetlen-szín: *color austerus PPBl.

kék-szín: glaucus PPBl.

fekete-kékszín: lividus; schwarzbleich Nom. 28.

világos-kékszín: *color caeruleus, cyaneus PPBl.

kékszinü: cyaneus C.

két-szín: 1) [species utraque; beide gestalten]. Ana monusból: igyatok ebből minnyájan, a két-szín vételének kötelese nem bizonyodik (Fázsm: LutrV. 388). 2) simulatione Kr.

kétszínkéd-ik: [simulo; heucheln]. Ha kétszínkedni nem d, vagy lazája mellett felettébb híven viseli magát, hamar billálnak akar-kít is. 1760 (Hazánk. I.380).

kétszínü: 1) bicolor C. [zweifarbig]. Vala meely ember e nemzetedből makwlas le'end az az ketb zymw, ne aldozék hw ysteneenek (JordC. 108). Zerezyenek peremöket ew dasttyoknak neegy reezeen, wethween ew reayok keeth zynew ltozat (153). Vincentius két színű keszkenyével addig játszott, a míg lerontotta Normandusnak szép udvarát (Fal: TÉ 8). 2) [simulationis amans; heuchlerisch]. Két-színű barát: splilus PPBl. Gyűlöli az két-színű tökolletleneket (Debr: rist. 287). Azt írja, hogy két száju, két szavu, két színű, két ivű ember Matko (Matkó: BCsák. 146). Irigy, kétszínű és yéb emberi gyalóságokkal megrakodott. 1759 (Hazánk. I.135).

király-szín: *color Tyrius PPBl. [purpurfarbe]. Király színűtös vala ő nagyságán (MonIrók. VIII.365). Velencei tetszín, res királyszin atlatz (TörtT. XVIII.207). Egy ágyra való ezüst pkés király szín kamuka suporlát, körfüetivel együtt (Gér: rCs. IV.463). Husz sing király szín tafota (TörtT.² I.182).

királyszinü: [coloris Tyrii; purpurrot]. Király színű virás bársony (Radv: Csal. II.272).

kopott-szín: *color obsoletus PPBl.

külömbkülömb-szinü: [diversicolor; verschiedentfarbig]. Sok azzonyallatok ievuenek es valuak kevlemb kevlemb zynyevek (CornC. 117).

láng-szín: [color igneus; flammenfarbe]. Láng-színen tűndöklöm: rutilo PPB. Gyenge láng-szín kárpit házát terítette, ragyogó falára tegzét függesztette (GyöngyD: MV. 21). Láng színnel elegyes barna ábrázattya (Gyöngy: Cup. 3). Hasad a piros hajual, lángszín festi nagy részét a fellegoknak (Fal: NA. 190).

lág-szinü: [cinericius; aschenfarbig]. Az gyógy mikor az ég veres, rút lág-szinüvé leszen (Keesk: ÖtvM. 274).

májas-szinü: [colore hepatico; leberfarbig]. Süsd meg az tyúkot, tegyed aztán egy fazékban s öltös malosát hozzá, így sürt májas színű leve leszen (Radv: Szak. 101).

mák-szinü: [colore papavereo; mohnfarbig]. Elew hywanak egy yyn emberth, makzynew keowntewse vagyon, felewl ismeg zewr cywhaya (LevT. I.257).

méggy-szín: [color rubidus; dunkelrote farbe KirBesz. 132. Négy és fél rőf meggy szín gubás bársony (Radv: Csal. II.144).

méggysszinü: coloris merasini Kr. [dunkelrot]. Megjelent a herceg méggysszínű virágokra metélt tar bársony hosszú köntűben (Fal: TÉ. 636).

mönyét-szín: color mustelims PPBl.

méz-színü: [coloris mellei; honigfarbig]. Embernek térdén, könyökén növő tsorgó kelevény, melly rakva sárga méz színű évvel és genetséggel: meliceris PPBl.

narancs-szín: *color auriacus PPBl.

narancsszinü: [coloris auriaci; goldfarbig]. Egy narancs színű atlacz szoknya (Gér: KárCs. II.228).

olaj-szín: *color subflavus PPBl.

ón-szín: *color plumbeus Nom.² 228. PPBl.

pázsit-szín: *color herbicus Nom.² 227. PPBl.

pázsitszinü: [colore herbeo; grasgrün]. A zöld festéc kékes zöld, világos avagy pásit színű zöld (Com: Jan. 63).

pej-szín: *color badius PPBl. Fekete, barna, pej, barát-szín: *svasus color PPBl.

piros-pejszín: *color puniceus PPBl.

pejszinü: gilvus Major: Szót. 242.

[piros-szín]

barna-pirosszín: *color puniceus PPBl.

pirosszinü: subrutilus C. (Com: Jan. 63).

publikán-szín: *color subflavus PPBl.

purpián-szín: sandycinus color MA. purpurfarbe PPB

rózsa-szín: color roseus Nom.² 227. PPBl. [rosenfarbe]. Rózsa szín egyvelült gyenge személyében (SzD: MVir. 107).

mályva-rózsaszín: molochinarius PPBl.

piros-rózsaszín: roseus PPBl.

rózsaszinü: roseus C. (Com: Jan. 63).

rút-szinü: decolor Com: Jan. 64. [entfärbt]. Némellyec sok színűec, némellyec tarkác és némellyec rút színűec: szinetlenec (Com: Jan. 64).

sáfrány-szín: *color croceus PPBL.

sáfrányszínü: croceus PPBL. [safrangelb]. Az arany színű festée sáfrány színű (Com: Jan. 63).

sárga-szín: *color flavus PPBL. [gelbe farbe]. Mikor főződ meg-sáfrányozd, az derek lőben mérj hozzá, hogy sárga színt ne mutasson (Radv: Szak. 169).

fehér-sárgaszín: *color pallidus PPBL.

sötét-sárgaszín: insvasum, *color fulvus PPBL.

sárgaszínü: subpallidus C.

halvány-sárgaszínü: pallidus Com: Jan. 61. [blasse gelb]. A fehér festée piros fehér színű, halvány sárga színű (Com: Jan. 64).

sárgálló-szín: *color pallidus PPBL.

savó-színü: [helvus; hellgelb]. A fehér festée tej színű, hó avagy savó színű (Com: Jan. 61).

skarlát-szín: *color socceus, coccinus PPBL.

sok-színü: 1) multicolor, versicolor C. [vielfärbig]. Némelyec sok színűec, némelyec tarkic, némelyec színtelenec (Com: Jan. 64). 2) [versipellis; heintückisch, heuchlerisch] Hizelkedni a soc színű, czigány, ravasz embereké: versipellium impostorum est (Com: Jan. 205).

sötét-szín: *color ater PPBL.

sötétés-szín: *color austerns PPBL.

szamár-szín: grau KirBesz. 132.

szédérjés-szín: color hyacinthinus Nom.² 227. plumbeus PPBL. [veitcheublau]. A kék festée szederjes avagy ivolya színű (Com: Jan. 63).

szögfü-szín: *color ferrugineus PPBL.

szomorú-szín: *color lentus PPBL.

szürke-szín: *color leucophaeus PPBL.

tarka-szín, tarkás-szín: maculosus Nom. 28. *color varius PPBL. [bunte farbe]. Királ leánának minden dícsége belől vagón aranyas peromokban, tarka zínben (DöbrC. 101).

tarkaszínü: maculosus, varius MA. gesprengelt PPB.

tégla-szín: *color subrufus, helvus PPBL. [ziegelfarbe]. Eg tegla zyn kamwka zoknya (Radv: Csál. II.5). Kilencz rit tégla szín atlasz (323). Krucsay János uram a veres posztón nem kap, de az mint beszél, tetszeni fog az a téglaszín (TörtT². III.190).

téglaszínü: helvus Com: Jan. 63. [ziegelrot]. Az arany színű festée sáfrány színű, pej és tégla színű, mint a telére megégettetett tégla (Com: Jan. 63).

tej-színü: [coloris lactei; milchweiss]. Fejér ló mint a tej, tej színű: lacteolus PPBL. A fehér festée hamu színű, halvány sárga színű, tej színű (Com: Jan. 61).

teljes-szín: color satur PPBL.

tengér-szín: thalassicus C. glaucus PPBL. [dunkelblaue farbe]. Négy és fél rőf tenger szín gubás bársony (Radv: Csál. II.14-b). A tengerszín-forma mente alája fogja Kghd csináltatni azon veres-aranyos matériát (TörtT.² III.192).

tengérszínü: color Thessalicus MA. meergrün PPB. Tenger színű virágos bársony (Radv: Csál. II.141). Tenger színű tafota bársony hosszú suba, nestell bélett (215).

test-szín (tetszín PPBL): *color carneus Nom.² 229. *color helvus PPBL. fleischfarbe KirBesz. 132. Tetszín ajakak: *labella

purpurea PPBL. Test szín pántlikára csinált pártá (Radv: Csál. II.281). Velencei tetszín, veres királyszín, szederjes, igen finom kamukák... Velencei tetszín, veres, királyszín, szederjes, leg job féle kanovátzok (TörtT. XVIII.208).

testszínü: [coloris carnei; fleischfarbig]. Test zynow stam zoknya (RMNy. II.34).

triumf-szín: [color omnia percutiens; trumpf]. A legalacsonyabb kártyalevelek is, mikor triumph színben vannak, többé nem érnek a felsőknél, ha többek elszíneztek (Fal: UE. 381).

tündöklő-szín: *color lactus PPBL.

tűz-szín: [color igneus]; feuerfarbe KirBesz. 132. A szívránban az negy szín példazza az frigokat, az tűz szín a Christus halalat (Mel: Szján. 268).

üveg-színü: [vitreus; glasfarbig]. Az szeknek előtte üvegszínű tenger vala, hasoulatos az crystalhoz (Fél: Bibl. 168).

vad-szín: [color foedus; widerliche farbe]. Nincsen a természet erejében oly mindenfenn tekéletes alkotmány, melyen valami éktelenség és vad szín nem maradna (Fal: UE. 361).

vas-szín: color ferrugineus Nom.² 227.

vendég-szín: [fucus; schminke]. Oktatják, mint kellessé elejét venni, hogy a veríték le ne mossa és el ne árulja vendégszín (Fal: NA. 155). Valami titkos vendég-szín kíváncsilynek tekintetere nézve elhitesse magával a fél, hogy mit forgatunk, az ő haszára válik (Fal: UE. 439).

vérese-színü: balius C. hajus PPBL. [scheckig]. Véres színű haragos mén volt alatta, könnyű kazul nyereg rajta (Fal: TÉ. 637).

[vörös-szín]

ragyogó-vörösszín: *color igneus PPBL.

vöröslő-szín: *color subrufus PPBL.

vörhényes-szín: *color halvus PPBL.

vörhényítő-színü: ochra C.

viasz-szín: color coreus Nom.² 229. gilvus PPBL. wachsgelb Nom. 27.

világos-szín: *color serenus PPBL.

viola-szín: *color janthinus PPBL.

violaszínü: janthinus, violaceus C. (Com: Jan. 63).

víz-szín: color crystallinus Nom.² 227. aqueus PPBL. wasserfarbe KirBesz. 132.

vízzsínü: *color aqueus PPBL. (Com: Jan. 64).

zöld-szín: prasinus PPBL.

világos-zöldszín: *color prasinus PPBL.

Színél: 1) [simulo; heucheln]. Szidalmazok eseléd közzé színlik magokat (Czegl: MM. 10). Mentséget színlet (Illy: Pré II.161b). Barátságot színölve irántam (TörtT. XI.162). Szín jó kedvet magának, hogy ne szomorítsa jó-vóltát ipán: (GyöngyD: Char. 611). Színlett esendességgel a világ mulatt gyönyörű kezdettel magához kapcsolgat (Orezy: Köld. 3). 2) ascio, coloro, incarnato MA. [färbung geben, beschönigen]. Mivel színlik az pápa gyalázását az atyafiak (Pázm: Kal. 65). Abban az itéletben senmi fedezve és színölve nem lehet (Pázm: LuthV. 366). Tévelygésűek otrombaságát színlette, színogát (GKat: Titk. 14). Meg-tettzik ezekből, akár mint színöllyék mázollyák dolgokat a tudatlan kösség előtt (Pós: Igazs. II.18). Örökkéig faragnak, bárdolnak, színlenek a gyermekben (Fal: NA. 205). Tudjuk, mivel színlik dolgokat ezek a heveske

larsnak tiai (221). **3)** [aequo; eben machen, applaniren]. Minden völgy be telic es minden hegy es domb megalaczodice es a mi horgas egyenessé leszen es a mi darabos, szintet vta leszen (Holt: UT. P).

be-szinél: **1)** insinuo MA. [eindrängen]. Törvénnyel színi-bé a hamisságot; fraudi speciem juris *imponere PPBl. se színlé magokat odnis, a hová nem hivattatnac (Zvon: Post. 1204). Előljáró beszédet bocsátván elől, önön magát bé színlé: se insinuat (Com: Jan. 162). Bé-színlé és belé keveri magát, z holott ő néki semmi közti nincs (185). A voltaképpen való edvesseg az, midőn a víz avagy valami egyéb leves dolognak észrei a kemény testeknek menedekibe ugy szenlik bé magokat, hogy hozzájuk ragadjanak (ACsere: Enc. 126). A sátn a régi bálványokat az apostoloknak és a martíromoknak nevek jatt bé-színléte (Gyöngyl: KVall. 163). Hitetű tanítók az há-akba magokat bé színlík (Hunn: Tracta. 3). A magok feleazetéből való könyvárosokat, némiméű gyanús vallásbeli ügyeknek titkon való árulgatásával, az igaz evangelicus ur rendekhez szokták bé-színléni (Misk: VKert. 182). Gonoszot gondol és így magát az ördögnek bé-színlé (Illy: Préd. II.101). papok tisztébe akarta magát beszinélni (I.194). Bóldog állatunkban ötszobban férünk a jó-akarókhöz, mert seregelt annak, kik magokat bé-színlík hozzánk (Fal: UE. 423). Pénz-el utat nyitván magának, hamar bé-színléte magát az udvarba (Fal: TÉ. 680). **2)** [incrusto; übertünchen]. Törvénnyel színi-bé a hamisságot; fraudi speciem juris *imponere PPBl. az az elebbi sebenek helye be nem színléttven, az első tezek közöt harezol vala (Forró: Curt. 140). A tengeri nyul ki-vágott füreket felfil bé-színlé porral (Misk: VKert. 174).

beszinlés: insinuat; incrustatio, infuscatio, coloratio MA. anschmeichehung, färbung, einstreichung PPB.

el-szinél: **1)** [seduco; verführen]. Így színlé el Torinust ő tölle (Gosárv: NagyB. Díj). **2)** [dissimulo, celo; vermiclichen]. El-színlé vagy eltíkollya gonosságit (Mad: Evang. 0). **3)** [dissono; abstechen]. A legalacsonyabb kártyalevelek mikor triumph színben vannak, többet érnek a felsőknél, ha lők elszínlétek (Fal: UE. 382). A legalacsonyabb kártyák is, kor győzelem színben vannak, többet érnek a felsőknél, tőlők elszínlétek. (SzD: MVir. 403).

ki-szinél: **1)** [elicio, dolose expelle; herauslocken, mit list streiben]. Gondolá Petruit, barát mint járt volna, osszont szágólól ki színléte volna (RMK. III.33). Latterséget közük kiszínléttünk, nem bánt senki, bátor immár ne féljünk (19). Ezen szín alatt a királné asszont Erdélyből kiszínlék lonlók III.88). Attyafiat az örökségből ki színléni (33). Ákoczi kiszínlék Erdélyből és Báthorit bevék a fejedelembé (MonOkm. XIX.258). Az németeket, lengyeleket kiszínlé lőle s kiigazítá Erdélyből (ErdTört. II.35). **2)** [elncido, exuo; verschärfen]. Csudálkozom, hogy a sovány váraljai bor nyíra kiszínléte Kegyelmetek eszt (RákF: Lev. I.69).

kiszínlés: [exturbatio; austreibung]. Igen bánja az királyal szörződését, az királ fiának onnat kiszínlését (RMK. III.50).

még-szinél: ascio C. [coloro, exorno; verschönern, verren]. Festéssel meg színlék kívül az oldalat (Huszi: Aen. 4). wácskövekkel levén megszíneltetve tarkáson, virágosan (Szal: ön. 206). Mérges borral poharát felteti, kedves köszönettel meg-színelteti (Gyöngy: Cup. 22). Gondolon, talám meg-nli az hadat, az javát viszi el Pálfi vagy ki magával, az bit nekem hagyják (Bercs: Lev. 579).

Színélés, színlés: **1)** coloratus MA. das glätten, zieren B **2)** simulatio MA. [schenkelei]. Távul légyen minden tsadág, minden színlés, minden hamis esküvés (Pázm: Préd. I). A Bellaminus berenálása ezis, de csak sophistához illendű

hamis színélés (Pós: Igazs. II.438). Vigan tartya ugyan kén-telenségéből, örömet mutatya kedve színléséből (Gyöngy: MV. 57). **3)** [insinuat; das hinein-schmeicheln]. Hízkelőd beszédnek edesgetésével való beléne színlése az igazságnac (Zvon: Post. II.196). **4)** chromata PPBl.

Színlésképpen: [simulate; zum schein]. Pityeget anyám is, de csak színlésképpen (Gyöngy: Char. 22).

Színélet: [superficies; oberfläche]. De a dolgoknak tsak színlé a' superficieseket, külső színeket vagy színeletjeket és képeket látja (GKAt: Váls. II.1243).

[Színlet]

ki-színlet: [emieare facio; hervorleuchten lassen]. A tisztesség mindenkor s mindenütt tökéletes jóra szorít és tellyes böcsületet színlé ki rajtunk (Fal: NA. 187).

Színlő: [aseians; zimmer]. Színlő fejsze: ascia MA. Gyulu, színlő bárd: oscia PPBl.

fal-színlő: tector MA. tüncher PPB.

Színlik: [splendeo; glänzen]. Akkoron az orszagh urakkal tündöklött, a' kiknek elméjük királynénál színlétt (Liszi: Mars. 35). Erzi már az erdő. kifakad zöldsege, felvont sátorinak színlík ékessége (Fal: Vers. 915).

főnn-színlik: alte splendeo Kr. [hoch glänzen]. Jobb volna a világnak megmutatni, hogy nem csak a kapukra függesztjük címerünk régiségét, hanem fen-színlő erkölccsel is érdemeskedünk (Fal: NA. 181).

ki-színlik: [effloresco; hervorblühen]. Mikor már tsirázik és ki-színlik valami eszetske belőle, akkor sietve sietnek véle a mamma belső kamarájában igyenesen a tükör eleibe letzkére (Fal: NA. 155). Ez a dáma minden aszszonyi kíváncsot érdemére nézve olyan volt, mint a flora-fiatallal tavasszal ki-színlő szép virágos kert (182).

[Színént, színéntvaló]

maga-színéntvaló: [simplex; einfach]. Az okoskodás maga színént való vagy elegyes (syllogismus simplex vel compositus); mikor tudniillik az egész kérdés a feltételbe foglaltatik bé és így az okoskodás is elegyes; ha a harmadik tekintet a magaszínént való okoskodásban a kérdésnek mindenik ágával meg egyez, akkor az okoskodást mindenik részében allítani kel (ACsere: Bölc. 92).

Színés: **1)** colorius MA. coloratus, speciosus SL. [schön gefärbt, geschmückt, glänzend]. Színes mentségek nem lehet azoknak, kik az istent nem isméri (Pázm: Kal. 1). Ilihetlen és az istennek gondviseléséhez illetlen, hogy csak oly je-lünk légyen az ecclesiának esméréiben, mellyet nola hamissan, de nagy könnyen és színesen magára vonhasson akár-mely tévelygő gyöleközeti (570). Nem abban fáradnak, hogy Jákókkal a juhok-eleibe színes vesszőket terjesztvén szép bárányokat nevelyenek (Pázm: Préd. c). Comediás köntösök mind a világi színes öltözetek, mind a küldös rongyok (Pázm: Préd. 31). Egybe-gyöjtik udvarok színes eleit, bé-hirdetik országok fő né-peit (409). Színes udvara vagon, de az adósságit meg nem fizeti (634). Vajha eszkebe vennék az emberek, hogy a világi uraság színes nyomoriság (Pázm: Kal. 468). Bölcseszégne színes neve alatt elámitott (MA: Tan. 3). Az léleknek nódógelni kezdő színes kedvét az kár vallásnak kő essője zápor módjára le csepüli (Czegl: Enoch. III.12). Fő-urak közt, színes társaságban, nagy asztalok fölött vagy békét a kérdésnek (Fal: NE. 13). Követem mély alázatossággal az urat és egyetemben ezt az egy-pár színes vendéget (Fal: NA. 149). Egy hollócskának az juta eszébe, hogy vetközven a sötét gyászból, színesbe öltözne (Fal: NU. 284). Még a színesebb része is a

világnak nem tartja azt nagyra, a mit könnyen meg fog elnéje (Fal: UE. 491). Nagy urakból válnak a színes nagy emberek (75). Azért is vagy úgy mint márvány, mert színes vagy mint szívmárvány (Amade: Vers. 145). **2)** fictus, simulatus SL [geheuchelt, heuchlerisch]. Színes barátság: *fucata amicitia (Pál: UE. 491). Maga gondolt, színes beszédet beszélt ki (Mel: Jóh. 38). Egyesség és nyitottság kívánsárral való szűnös beszélgetés (Zvon: Post. II.206). Nemis bizonyíthatókat asztalra nem hogy valószínűséggel, de még csak színes okoskodással (Bal: Csik. 17). Színes, magoknak teendő hypocriták (Megy: 6Jaj. II.10). Nem vagyunk pharisaeusok, hogy színes igazságokkal pipéskedgünk (Matkó: BCsik. 401. 402). Mostanság minden állapot nagyra ment, a világ előtt való színes magaviselés pedig legfővebb helyre mesterkedett (Fal: UE. 362).

[Szinésb]

Szinésben: [clarus; lauter]. Oly dolgok, melyekkel legszínesben terheltek a római vallás és gyűlöltetik a Kalanz (Pázm: LuthV. 7). Hogy színesben cáromkodhassanak a luteristák, mást főgnak reánk (80). Ezt azért gondolják, hogy az római anyaszentegyházat színesben gyalázhassák az bírványozással (Pázm: Kal. 704).

[Szinésget]

Szinésgetés: [figura]. A' mondásokat külső színesgetéssel színesíti (Com: Jan. 161).

Szinésít: coloro Kr. [schmücken; verschönern]. Nem isten követségével színesíti dolgát az Antichristus, hanem magát mutogatja istennek (Pázm: Kal. 807). Temérdek hazugságokkal színesíti tsalárdását (Pázm: Préd. 404). Az ékessen szövő a szőlőnek módját gyakorolja és a mondásokat külső ékesgetésekkel színesíti (Com: Jan. 161).

ínög-szinésít: coloro, depingo; färben, abbilden]. Ez am az z. Pál irásának foliája szerint megíratott és az apostoli kép író pennájával megzsinésített Antichristus (Zvon: Osiand. 239). A posztót a festő meg színesíti (Com: Jan. 98).

Szinésköd-ik: **1)** [splendeseo, fulgesco; glänzen]. S hírséges, hogy külső-képpen is mint valamely tisztaságban színeskedgjen (Fal: UE. 371). Vannak, a kik csak a külső pompával színeskednek, mint némely épületek (Fal: UE. 392). Kitérnek és a világ szeméi előtt színeskednek a tekintetben tisztok (409). **2)** simulo Kr. [heucheln]. Ha ki hasznosokat szől, edgyet érts, hogy ha hasznotalanokat, [ne] hízelkedgél, színeskedgél (Com: Jan. 205).

Szinésködés: [simulatio; heuchelei]. Sok színeskedés, kép-mutatás, kendőzködő mázolás patvarkodik körüllette (Fal: NE. 38).

Szinésképpen: [simulate; scheinbar]. Megtudták, hogy eljött Cseglédi, de holtan, ugyan megbódultak főrendek magukban; színesképpen főrend magyaroknak mondja (Thaly: Adal. 127).

Szinésség: simulatio SL [heuchelei]. A tökéletesség meglatározott, melyet színesség nélkül valósnak nevezünk (Apafi: Vend. 753).

Szinez: **1)** coloro MA. färben PPB. Pontolylátok meg, helyesen színező a' bünt (Matkó: BCsik. 445). **2)** [simulo; heucheln]. Várad fölül vagy gonosz gondolatnyok, noha igen színeznek (Paskó: PSir. 1). Most valami hírséget mutatott színezve hozzánk (MonOlm. XXIII.215). **3)** [in medium procedo; auftreten]. Egy elromlott kalmárt urálnak helyében, ki parlamentumak színezett nevében keveri kezét jó polgár vérében (Orezy: KultSz. 18).

Szinezés: **1)** coloratio Kr. [verschönerung]. Mivel rontotad-el a calvinisták színezéséért, add elő, hadd lássuk mi (Matkó: BCsik. 408). Mind ezekkel a színezésekkel az igazságot ellen tsakodunk (Vajda: Kriszt. 1577). Vén artzját kendzés, tsalóka színezés simítja (SzL: MVir. 43). **2)** [simulatio; heuchelei]. Addig váradiak bátran költözödnék, ez csak színezés vala (Paskó: PSir. 183).

Szinezésképpen: [simulationis specie; heuchlerisch]. Ezeket Kgték nem színezése képpen, bizonyosan asserállhaty mert az mi induciánk úgy köttek Ferdinánddal (TörtT. 162).

Színség: [praetextus; vorwand]. Az Maroson való hídat elállottak ily színséggel . . . (ErdTörtAd. 1206).

Szint: [penitus; gänzlich]. Be tölték az vedreket mind szintig (DöbrC. 285).

föld-szint: [in summa terra; auf der erdoberfläche]. Földben tsakarjuk a mi halottinkat avagy boltban föld szint, avagy földben tsakarjuk a föld támadásnak reménységeért (Sant: Agen. 189).

Szinte: **1)** prorsus, prorsum, penitus, mere, plane MA. gänzlich, durchaus PPB. Nem szinte jó pénz: *dubium argentum; még nem szinte kész az írisra: nondum satis *confutatus ad scribendum; még szinte el nem végeztem magamban: *nondum satis constitui PPB. Némely leányok az melyeket nyitva hagyják szinte a bimbóig (Kirlész. 52). **2)** [comode, maxime, ipse; gerade, just]. Wág el aggyak wág kotezyk, ha szinte ayandekon akaryakys walakynek adny, zaldok legyenek vele (RMNy. II. 22b). Tekeried bator, a mi szinte akarod (Unitrók. 1138). Ám szőljon föllünk ki szinte mit akar, hiszen tsizta lelünk (Balassa: Ének. 46). Ha színpelkelvede meg erőltetik magokat-is, de bizony azt véhez nem vilitik (Pós: Igazs. II.365). Midőn szinte induló-félt voluék, érkezett Marchio uram embere (TörtT. III.4). Színaszal felett tsalámtam és pedig ily válogatott círában (Fal: N. 21). Régi mondás: ha nem szinte tsztesen, legalább eszes (Fal: UE. 430). Meg is cselekedte volna, de szinte akkor orszábiró haddal érkezett a némettség ellene (Fal: TÉ. 696). **3)** [etiaaeque, pariter; gleichfalls]. Szinte annyi: perinde, tantundem szinte az: idipsum, is ipse, illepe; szinte mint: sicut, quodadmodum; szinte úgy: perinde MA. Ez szinte mint a torsi vagy ezomorika, a kiuel meg hal, valami állat meg eszi (MHerb. 86). A termő fának, ha szinte ki vágattatik, az ő sűrűágai nem mingszának, hanem ki kelnek a földből (Mol: J. 34b). De szinte ezzel rontod (Unitrók. 1177). Ki tehet bínyossá, hogy szinte meg nem tsuszamodott a könyvnek őrdében (Pázm: Kal. 989). Szinte ezen szuszékból való az is, dőn az ordinaland az oltar elejébe állattatnac (MA: T. 1129). Mondhatdsza, mint alkuszik meg a kétségbe-esés a nalsággal; szinte úgy mint a tűz a vízzel (Fal: NE. 28). **4)** [tutum non; fast, beinahe]. Szinte hal, nem él sokáig: mors *appropinquat PPB.

Szintén: **1)** prorsus, penitus, plane MA. ganz und g. durchaus PPB. Nem vagyok szintén olyan embertelen, parissim adeo *inhumano sum ingenio PPB. Második esztendőts bele jöföle bisalmát szintén az földszinbe (Radv: Csál. III.5). Ha szintén valamely catholicus értelmes ember accomodatió keresné is az udvarnál, azt mindgyárost applicálják holmi közolgálatokra (Beres: Lav. 491). Ki ki a tisztességnak egy graditsaról a föllobb valora kíván lépnvi, míg szintén az emberek között a leg fölőbb potzikra állhessen (Tóth: IstN. 6). Az is igazat tart, a ki észrel s tudománytal nem bír, noha, s kél, nem szintén él (Fal: UE. 371). **2)** [comode, ipse; gerade]. Szintén nikor ezt imám, érkezik Sebosus: dum ha scriberem, *ecce tibi Sebosus; szintén olyan vagyok most hozzád, mint az elött: tibi nihilo sum *aliter ac fui PPB. Ha sz

én a tengernek vízi s hajjai között jár is, nem engedí magát elborítani (Szék: Krón. X3). Ha szintén békesség szerető-is, de í azt rövid időn patvarossá teszték (Prág. Serk. 425). Szerecs-
 nek a mi felebarátunkat, mint szintén minnen magunkat (Pós: gazs. I.342). Szintén induló földben levén Kékedi Zsigmond iram, ugyan megújulék, hogy levelet láthatam Kédnek (TörtT. 627). Tehetünk szintén két felül való diversiót neki, hogy az Dunántúl való földre reákapathatnánk (Bercs: Lev. 622). A ki vendes békességre bírta természetét, sok bús kedvetlenségeket og elkerülni áltében és a bücsületre vívó járásnak szintén ál-
 alutjában vagyon (Fal: I. 172. 367). **3)** [usque ad summam; bis um rande]. Tölésétek-meg a vedreket vízzel; es szintén teli állték azokat: impleverunt eas usque ad summum (Mad: Evang. 13).

[Szinténség]

Szinténséggel: [prorsus; gänzlich]. Az mint rövid időn szinténséggel meg bizonyítoc, ő nekie minden (EszT: IgAny. 366). Nemeli zenteknecc nyomán talált ielenesi nem zinténséggel való casagot hoznac (Zvon: Osind. 5). Halac, kiket az utolsó napon álogatnac el zinténséggel az balászoc egymástul (Zvon: Post. I.291).

Szintelen, szinetlen: decolor C. MA. farblos PPB. A föld szintelen és pusztá vala (Helt: Bibl. I. A). Némellyec rít sinéc, szinetlenec (Com: Jan. 64). Nemde nem szinetlenek, bé sett szemek és arcájok, se erő se nyersség benne (Fal: BE. 85). Mit kellett még megérnem; azt gondoltam, lehetetlen, mincs szíved hogy szintelen (Amade: Vers. 145).

Szintelenít: decoloro C. MA. entfärben PPB.

mög-szintelenít: ∞ Ne nézzetek engem, hogy feketés vagyok, mert a nap szintelenített-meg engem (Bíró: Micae 391).

mög-szintelenítés: decoloratio C.

Szintelenül: incolorate C.

Szinüleg, színülen: superficialiter; oberflächlich GKat: Bk. 1119.

Szinültig: ore tenuis PP. [randvoll].

2. SZÍN (zeen JordC. 522. ÉrdyC. 50. zein DöbrC. 454): guriolum Com: Jan. 102. scena, nubilarium PPB. [hütte, heune]. Filgoria, szín, mely alá eső-ellen ember vonja magát: nubilarium vel nubilar PPB. Hol vagyon zein, hul pascat a taneitvanimval égem (DöbrC. 454). Zylce hű egyetlen egygyet helyhezeteie bűtet a yazolba, mert nem vala egyéb helye nek a zeenben: in diversorio (JordC. 522). Nem leen myt nyólk, hanem tereenek ez rozzass hegyazatw zeenben (ÉrdyC. 50). Hellezeteie ewtet az yazolba, mert nem vala ewneky gyeb helye az zeenben (111). A kert bé-kerítetté sövnyel, mely vesszőkből fonatic és kertbéli árnyékos színekel éketie (Com: Jan. 71). Sátorokban, ágas bogas hajlékokban, inekben (in tuguriolis) lának vala (102). Bé-akarván menni ház elein, színén, folyoson által a házban (106). A madarász rejti magát a lappango szénbe, kunyoskába (Com: Orb. 104). in significat nobis non solum colorem, sed etiam receptaculum quodpiam (Otr: OrigHung. II.113). Mi színt csináltatván, első szembenlétel ott legyen (KétMDipl. 101). A háznál szín lt elkészítve, az szín közepin jó magos sályom (MonIrók. 404). A többi állást, levél-színt, szerszámra s eledel tartásra ikséges hajlékokat földügetett (Moln: JEptil. 65). Kiket az ba vagy színbe bevívén, szörnyűképen igyekeztek megrá-
 giteni 1760 (Hazánk I.363).

árnyék-szín, árnyékos-szín: umbraculum MA. topia-
 um Com: Jan. 71. scena umbrosa; schattiger ort, lanbütte
 PB. A kert bé-kerítetté sövnyel és árnyékos színekel, luga-
 lkal ékesítettie (Com: Jan. 71).

futtató-szín. [A vashímerban] a futató szín mellett vagyon napkeletre egy rostolo (CsikGy. 33).

játszó-szín: [theatrum]. A mit a játszó színekben felad-
 nak, mind azon him munka, a derék fogás már bűdös maszlac,
 az ütöllyá méreg és halál (SzD: MVir. 259).

lapta-szín: [sphaeristerium; ballhaus]. Méne az lapta
 színbe, magát az lapta játékon ott meg-izzasztja vala (Apoll.
 12).

levél-szín: tabernaculum PPB. scena, viridarium; laub-
 hütte PPB. Levél szín, hajlék, sátor: tabernaculum Major:
 Szót. 465. Levél szín, a mely alatt a komédiát játszottak:
 scena PPB. Hét napig legyetec leuel szín alatt: habitabit in
 umbraculis septem diebus (Helt: Bibl. I. KKK2). Mint egy sa-
 torral es leuel szénnel be földi őket (Mel: SzJán. 213). A kome-
 diát jádzó levél szín elől függesztő ponyvával burittatie, fedez-
 tetic bé (Com: Jan. 211). Az udvarházon kívül való szekérszín,
 item egynéhány istállók, kovács műhely, levélszínvel és reke-
 szekkel együtt aestimáltott in summa fl. 180 (Gér: KárCs.
 IV.359). Az ur szemei a hévségben levélszín: tegimen ardoris
 (Illy: Préd. I.507).

levélszínecske: topiarium C. Leuel zenecske, zöld agból
 tsinált farnekozo: topiarium C.

szekér-szín: [curruum receptaculum; wagenschoppen]. Az
 udvarházon kívül való szekérszín, item egynéhány istállók, ko-
 vács műhely, levélszínvel és rekeszekkel együtt aestimáltott
 in summa fl. 80 (Gér: KárCs. IV.359).

Szinécske: [tabernaculum; zelt]. Az kysded zeeneecske
 zoros vala, zyk wala, ondok wala (ÉrsC. 211).

lugas-szinécske: topiarium PPB.

SZINOGAT: [pelliceo; verführen]. Ámítani akarsz é szí-
 nogat szóddal (Czepl: MM. 180).

SZIPOLY: blatta MA. schabe PPB. motte, holzwurm
 Ádám. Szipoly a méh-kosárban: tinea alvearium, apiroster
 PPB.

SZIROM, SZIRONY (szirma 1878 TörtT. I.157): **1)** mem-
 brana colorata, pellis levigata, colore tincta, vimen, ligula, aluta
 MA. vinula salina, vimina saligna; gefärbte haut, pergament,
 band aus allerlei PPB. Karó póznákból, vitlakkból, szironyok-
 ból (viminibus) és egyéb hajló s kötő vesszőkből fonatic a sö-
 vény (Com: Jan. 71). Szironyból font szatyroc (109). A szőlő-
 tövek kötő vesszőkkel, szironyokkal a szőlő-karókhöz kötöt-
 nek (Com: Orb. 112). Szirmával varrott egyik keszkenő 600
 oszpora 1878 (TörtT. I.157). Igen ezifra szironynyal, sőt ezüst
 fonallal ezifrázott majcz vagy szij volt, az kivel felkötötték
 (MonIrók. XI.353). Az lovaknak az üstöküket szíjnyal vagy
 szironynyal felkötötték (367). **2)** [pruina; rauhreif]. A fák itt
 katonák, tsak azok puskáznak, kiket szirony, mara s jég-tsapok
 ruháznak (Gvad: RP. 234). Skófiunimval varva, sárga, veres és
 zöld szironynyal zavarva (Gvad: FNót. 42).

Szirmos, szironyos: **1)** crusta obductus SI. [krustig].
 Szirnyos hó: crustosae nives, crusta obductae nives PPB.
2) [timbratus, segmentatus; besetzt, belegt]. Egy fatokban zöld
 szirnyos, aranyos perspectiva (MonIrók. XXIV.165). Négy
 ágbn szirnyos jó korbács (Czepl: Japh. 77). Egy lóra való
 szirnyos egész szerszámot hat forint adják (TörtT. XVIII.217).
 Pásztor kinek fonyod szirmos ostarodat (Fal: Vers. 913). Tsigás
 lesz szerszáma, szirnyos a féldi (Gvad: RP3).

1. SZIRT (zirtoe BécsiC. 46. zirton MünchC. 26. zirtot,
 zirtbol AporC. 35): **1)** occiput MA. hintertheil des haupts
 PPB. Ágfa-főbe, nyakon, szirtön tagoltatá magát (Pázm: Kal.
 554).

kő-szirt: scopulus, ciutes Kr. [fels]. Kőszirtet megolvadnac ment viuz te orád előtt (BécsiC. 46). Rakia ő hazat kő szirt (MünchC. 26). Meg tört a kőszirtot Ermonban es meg itatta őket es ki hozta a vizet a kőszirtból, czipa a kőszirtot (AporC. 35). Kietlembe kő szirtot meg hasznata es őket meg itata es az kő szirtból vizet ki hozza . . . Az kő szirtot őte es vizek folyának (DöbrC. 145). Zavarásoknak magas hegnek, gymoknak hiedelmek kő szirt (183). Oh kő szirtok egybe zenwogyetek na en welem (FőrsC. 57). Menyey madarak lakoznak ő raytek, kőszirtok közől adyák ő zawokath (KeszthC. 274).

nyak-szirt: occiput C. MA. cervix Nom. 14. sternon Major: Szót. 448. occipitum PPB. nacken Nom. 13. hinterteil des haupts PPB. Czendességben valék, de az isten megrontá és nyacszírtan ragaduan vgyan el eszkatá, őmön magának tzelnac fön engemet (Kár: Bibl. 1521). Az isten engemet őszve tűre es engemet niakszírtan ragada es vgyan őszve vere (Mel: Jób. 40b). A nyaknak része nyac szirt, nyac esiga (Com: Jan. 48). A főnce hátulsó része, nyak szirti alatt az emlékező elme vgyon (65). Harpia el-érvén a kant, nyak-szírtan ragadgya (GyöngyD: Csup. 599). Sokan úgy ítélenek, hogy az oroszán nyakszírtjának semmi ize nintsen, hanem csak merő tsont (Misk: VKert. 48).

2. SZIRT: wust, gepickte haare Adámi.

Szírtos: agasyrthus, hispidus, sordidus, squalidus MA. wüst garstig, unfähig PPB. Szírtos vgyoc: squalo MA. Rusnya, otsmány, szirtos: agasyrtus PPB. Fedületlen és rút szirtos ruhában öltözött ember (Ker: Préd. 670). Azoknak szirtos aresulattyok es borotvalatlan borzas hajok volna: hirta illis ora et intonsas comas esse (Forró: Curt. 179). Inkáb mindenkor szirtos a lélek, a hol a test féllek (Zóly: Elm. 424).

Szírtosan: squalido; garstig, unfähig PPB.

Szírtosság: squalor MA. unflat, wust PPB. Az te lelked nagy keserűségben győtrődie és életedet nagy szirtosságban foglaltad (Prág: Serk. 896). A nagy szirtosság és nagy tisztáltság nem könnyű fájdalommal tisztított meg (Illy: Préd. 198).

SZIRUP: [syrupus]. Szirup, édes orvosság: syrupus PPB. Az italban elegyits viola lyttariomot avagy sirupot, rósit avagy nádmézét (Radv: Szak. 256). Egy fél font mondolához végy öt tikmony szélkját, főzz sűrű siropot, kovord bele. Végy szitált nádmézét, mikor az sirup megfűt, tedd egyívé (263). A hegyes tövis gyümölcséből nád mézzel tsináltat szírop a gyulado hideg lelések ellen használ (ACsero: Enc. 235).

SZISZÉG: musso, mussito MA. [zischeh]. Sziszegő: denfioquus MA. PPB. A te boszéded a porr közül sziszög (Helt: Bibl. IV.49). A Kalauz a ki ellen csiripelték, sziszegtek minden tudományuk öltözeti nélkül (Bal: CsLk. 198). Az sziszegő denenének kőszit (Bal: Epin 1).

Sziszөгet: [muissito; zischen]. Szuűltik es sziszөгetik es boszontiák a tőb népek a gonoszt (Mel: Jób. 64).

SZISZÉRÉG: prae timore mussito Kr. [aus furcht winnern]. Igen sziszөгettek, rettegtek, reszkettek it még a regularis próbált vitézek is (Biro: Micav. 190).

SZÍT: [foveo; orwecken]. Szítani a tüzet: struere, versare ignem MA. Az fűvő gégeje körül szít es tüzet, penete bojtával hint reá vizet (Gyöngy: KJ. 50). A rútha férfitől szerelmet fűz, de aszszonban szít (Foly: SchSal. 27). A ki csak magának él, mindent csak maga kedve öltésére gyűjt, takar, szít, fordít, másnak semmit sem enged (Fal: UE 491).

[Szólások]. Nem szít ez is hozzád (Czegl: MM. 121). Tsak te feléd vala szívűnknek hajlása, hozzád szított szívűnk (SzD: MVir. 399). Minden ember az ő maga fazeka mellé

szít (Decsi: Adag. 10). Fazék mellé szító haráság: ollae ac citiae (32). Ne szies csak magad fazaka mellé (Czegl: Jap. 248). Igen szítanál a magad fazekad mellé (Matkó: BCsá. 258). Igen a nagyok fazeka mellé szíjtának itten a rómaiak (Pós: Igazs. 1711). Ha szinte egyeből a romai egyha mellé szított is (Bás: Credo 204). Az Sabellius eretnősége mellé szít (Pázm: Kal. 412). Tévelygő emberek mellé szító zimbora (Toln: Vigaszt. 77). Igaz hitt mellé szító (Czegl: Japh. 35). Kiki az ő peterkeie mellé udedűt őrdömet szíthnac (Balassa: Camp. 52). Az ő pohár mellé szító hazugi (GKat: Váts. II.1330). Tízálma valamely gyűlést, mely ő mellé szíjtana (Tus: Apol. 223). Azo mellé szíjtanak (László: Petr. 16).

bő-szít: [?]. Ide toua hántatnac mint ég reszeges, es minden bőlezeséget be szitatik (Szék: Zsolt. 113).

el-szít: [denoveo; entfernen]. Ha az forró víztől el szít az tüzet, forrasától megál (Vás: CanCat. 106).

ki-szít: [excito, inflammo; in flammen setzen]. Az ilvezit nem csak az mi búneinknek mély fővényében ment, hanem a isten haragjának ki szított tűzét kellett nyomdosni (MA: Scu. 368).

Szítás: [studium; parteinalme, anhänglichkeit]. A mel nem egyéb, hanem a Sabellius eretnősége mellé való szíjt (Pós: Igazs. 1676).

Szító: [princeps; feuerzange]. Clinaly szitokat, medentőket: facies forcipes atque fuscinus (Helt: Bibl. Pp). Az csukrakol tiszta fazékban, tegyed az tűz hátára, az tűznél ropogtas meg, de gyakran az szító vason megrántogasd, hogy meg ragadjon (Radv: Szak. 106). Megezínála az oltárnac fazekai szitót, medentzeit, horgas uellát (MA: Bibl. 185).

szén-szító: ama, batillum PPB.

SZITA: subcrniculum C. incerniculum, cribrum pollinarium, farinarium MA. sieb, mehlsieb PPB. Zyta, rosta, saa (RMNy. II.84). A nézőe es bá baiosoc holt tüszet viszbe hanna rosta által es szita által czelekesznec (Born: Evang. III.15). V szita, boros tők (Decsi: Adag. 330). Száfrd szita által a tiszt kenetöt (Frank: Hasznk. 216). Az szítán által veretvén a kalács, öblöcsd meg szépen a fazokat (Radv: Szak. 280). Egy őreg szérű szita ára 60 d. (TörtT. XVIII.271). Ha a fokhagymát szítán által töröd, igen használ a kigyó marás ellen (Nad: Kert. 316). Szita, szatyer kötést én sola nem próbáltam (Öt: Mest. 83vsz). Az irt tedd egy medenceben, melyben erőse dörgöllyed, az után osztán egy szítán által nyomván szűrje (Cseh: OrvK. 22). Vettünk két vödört s egy szitát (MontMF. 1295). Ollón szitát forgat cathechismus helyet, hogy tegnap álmát fejtegesse (Fal: NA. 158).

[Szólások]. Szemtelen ál ártzat függesztvén nyilván ki-köss a szitát, a gyönyörűségnek szabad-nyereségű leányává vállyo (SzD: MVir. 118).

[Közmondások]. Uj szita szögön függ (MA. Matkó: BCsák. 333. Bethl: Élet. 1320).

gyakor-szita: pollinarium C. cribrum pollinarium MA. mehlsieb PPB. Az riskáit szemenként irtsd meg, másraiban erősen törd-meg, hogy megtöröl, gyakor szitával megtisztaljad (Radv: Szak. 209).

szűrő-szita: colum; siehlsieb PPB. A szűrő szitával meg szűrje (Com: Jan. 82). Levét szűrő által az szűrő szitán (Radv: Csál. III 43).

Szítácska, szítka: [farinarium; siebchen]. Végy egy ritka szennő szítácskát, töltsd az mézes kalácsot az fazékban való lére, habard az szítácskán s verd által rajta (Radv: Szak. 280).

Szíták áru: egy szítka 12 d., egy lék vagy tejszűrő szíta 6 d. TörtT XVIII 271).

Szítál: pollincio MA. [sieben, beuteln]. Szítált liszt: pollis MA. Az kezedben egy öreg erős fa kalán legyen, melletted egy talban tiszta, szítált liszt (Radv: Szak. 176). Végy öt tikony székjárt, főzz sűrű siropot, keverd bele; végy szítált nádnezet, mikor az sirop megfőtt, tedd egyfűvé (263).

által-szítál: [pereribro; durchsieben]. Végy ujontani nádnezet, igen apróra törtöt és szítán általszítáltat (Radv: Szak. 77).

ki-szítál: ∞ Ila az téstát tejhez akarod megcsinálni, tikonnyal gyírd meg az téstát, ennek kiszítáld az lisztét (Radv: zak. 187). A szita által a liszt ki-szítáltat és ki-eresztet, a orpá ki-hinteztetvén (Com: Jan. 76).

még-szítál: pereribro Kr. [beuteln]. Az riskását szemént irtsd meg, mosárban erősen törd-meg, hogy megtöröd, yakor szítával megszítáldjad (Radv: Szak. 209). Lisztit ma szítálták meg (Tof: Zsolt. 764).

Szítálás: [cribratio; das sieben]. Átfamfiai tisztolhatók ki az kovazt, hog lehetek vy zitalas, mikent pogačak vattok (DöbrC. 18). A szítálásba meg marad a korpa és a rostaba a polyua (ZsSír. H).

Szítáló: pollintor C. MA. pollinis exensor; bentler PPB. iszt-szítáló, mólnár, sítő: pollintor PPBl.

SZITOK: maledictum C convicium, vituperium MA. lüsmug, schmähung PPB. Nyeluemel, gonoz atokal, zitokal isten neuuel atkozotam, zitkozotam (VirgC. 5). Kőrüblem lakozokak zytqat hallam (DöbrC. 77). Szitockal, átockal tarogüt nber (Decsi: Adag. 15). Rut zytkokal zidot vot benfütet (MNY. II.169). Erews zytkokkal ees atkozodasokkal mongyak IIb: 108). Soha megh ennekem zythokkal nem fizetek (LevT. 115). Fáratságodért csak szitok intalmód (FortSzer. F6). En - ő szítkait dícsireteknek tartom (Pázm: LuthV. 5). Szítkait ért szélre bocsátom (179). Átockal, szitockal rakva szája IA: Bibl. Előb. 6). Az Kalauznak szítkaival ebak annyit gondtam mint az gunarnak pösödgetéseuel (Zvon: PázmP. 206). yallal folyo szítka (Bal: Epin. 2). Sok szitok s-halállal valo nyegetés érdeké éltedet s-koseresz szenyvedés (Czegl: Sion. 1). Nem kell szitokkal s mocskokkal felelnünk vallásunk ellenének (Czegl: MM. 233). Ezeket az török rútul hurogatta és indenfélől szitokkal szidta (Monlrok VII.72). Szitok, átok ált igyünknek kezdeti (Thaly: VÉ. 147). Sikólt-kiált, ninesen go sok szítának (GyöngyD: Char. 632). Herbeville a sapká-asztalhoz ütven szitokkal mondá: Ez sok (Bercs: Lev. 634). Iptattana, oda hajta mérgében a káros kockát, utána egyhany pajkos szitkokat (Fal: NE. 27). Ki-for boszúja, fújja a k szitkot, átkot (Fal: SzE. 534).

Szitkos: maledicus, conviciator C. MA. lüsternd, scheltend, sterer PPB. Ila valaky ty kőzölletek zytkos, atkozo a vagy zegeskéd lendi, e folykuel meg egyvth se egyetels, ygyatok omj: SzPál. 141). Haragosnac, szitkosnac mondgyac (Born: éd. 430b). Verekedőc, szitkosoc, reszegesec (466b). Negyedik der-víz a házusak erköltsé, haragos, szitkos, morgó, reszeges kszor az egyyk, el kell tűrni a másíknak (Pázm: Préd. 239). t érdemli szitkos szájo (MA: Bibl. Előb. 28). Nem ez túrávéle a moslékos tajtékot, szitkos, mocskos, eszelős nyálasdásokat (Matkó: BCsák 2). Szitkosoknak és vásottaknak láttunc A: Tan. 1182). Az anyaszentegyház ellen nem álbhatnak vani rossz szitkos könyveknek kohlónak kakukki (Bal: CsIsk. 1). Nézd meg tsac ama szitkos Pázmánt (Czegl: Japh. 22) szitben fog állni, hogy szolgálkra szorgalmatosan vigyázzon legyenek istenkáromlók, szitkosok, reszegesek (TörtT² I. 11).

Szitkosság: [convicium; lüsterung] A szitkosságról és fajtalanságról (Pázm: LuthV. 170).

Szitkozód-ik: convicior C. MA. schmähen, lüsteru PPB. Nyeluemel, gonoz atokal, zitokal isten neuuel atkozotam, zitkozotam, karomlast tőtem (VirgC. 5). Nem fenekedie, szitkozódie senkire (Com: Jan. 198). Az ördög lelkével szitkozódó pajkosokat meg-plengérezik (Pós: Válasz. 49). Megmondán ezeket Balassi Ferencnek, eleget zugolódék, szitkozódék szegény (TörtT². I.11). Toremítettével életemben sem szitkozódttam valami tíz vagy tizenkettőnél többet 1759 (Ilaúink I.219).

Szitkozódás: maledictio, maledicentia C. MA. lüsterung, das schmähen PPB.

SZITTYÓ: juncus, donax, cyperos C. MA. biuse, riedgras PPB. Szittyó, hínáros-gaz a vízben: ulva PPBl. Szittyó, gyékény, sás: storea (Majör: Szót. 450). Ki az zep igenős szittón émot lel (GuayC. 15). Szittyó, sas, kaka, hordót tataroznak vele, zatyrot es gyeként kötnek belőle (BeytheA: FivK. 104b). A gyékény kákából, szittjából gyékényeket tsínálnak (Com: Jan. 33). Szittyó, gyékény avagy szalma, supp terítetté alája (112). Az erdei galanga, mely tulajdon-képp-en cyperusnak, szittyonak neveztetik, par bagyma forma leveleket hoz (ACsere: Enc. 246).

Szittyós: 1) juncosus C. MA. [binsen-]. Szittyós, kákás: juncinus PPBl. 2) juncetum C. [binsenlache]. Kákás-hely, szittyós: juncetum PPBl.

1. SZÍV, SZÜ: 1) cor, cordia C. MA. [animus]; herz PPB. Felmagasztatec Nabuhodonozornac orzaga es ő zűvű felemelked (BécsiC. 11. 37). Embernek zinet meg nem kemenity (VirgC. 21). Zent lelekh illete az w zinet (83). Wdwōzōm atte zōzey zādet (PeerC: R). Keges vazyok es alazatos zyvev (CornC. 3) Mit gondoltok gonozt ty zywetokban (JordC. 378). Az yfiywnak ew elmeeyet es zyweet, lelkeet az aldot Jesustwl el zagathnaak (ÉrdyC. 337). Mert tudgyatoc a iōueenyeknek szūvūt: scitis enim advenarum animas (Helt: Bibl. I. Nn2). Bator szūvű fűfi (Mel: Jóh. 81). Halgassa meg mi kőörzű szūfűket (Born: Ének. 17). Bodogoc, a kie lelki szegenyec, szūböl könyörögne (120). Boldogok, az kik tisztak szūbőkben (Fél: Bibl. 6). Jaj ki bolondok, a kik fűlőz és nem szűlőz szőlának (Pázm: Préd. C2). Meg mondotta ő néki minden szűvét: omnem animum suum confessus est ei (MA: Bibl. I.233). Megnyitván szeméit a meg keseredett jó szű, lélek (Tof: Zsolt. 15). Fajtan képeket irnak elméjekben, sok tüzet raknak szűvek alá (Fal: NA. 157). 2) [pars media, interna; das innere]. Leezen embernek fűya az feldnek zyveben (JordC. 391). Mykoron en Damascosban mennek deelnek zyveben: media die (JordC. 780). Atyamfya, ha meg akarz latlmy, yewy eede ezen herre harwad napnak deel zyveeben (ÉrdyC. 509b). Masod napon esmeg deel zyveeben ywtot vala hazahoz (514). Del szűben (Valk: Kár. 15). A télnek szinte szűvébe vagyunk (Fal: TÉ. 631). Félhelmes sétségben vala éjjel nappal, a télnek szűvében, mérges hidegnél, nem tudván jövendőjét (744). Az ország szűvében épült Mátyás palotája (SzD: MVir. 409). 3) [animus; mut]. Ila megrözenik az német, későn tér meg az szűve (Bercs: Lev. 197). Holnap kigyün Bottyán, talán kigyün az helyére megbukott szűve hadunknak is (252). Ellenkező kimeletele a dolognak a tartományokat is megbűdítja, kiknek szűvek nebezen tér, csak megrözenések, nemhogy vesztések után (338). 4) [verbum alloquendi; anredewort]. Én édesem, én szűvem: *mel menm; szűvem lellem: meum *coruhum PPBl. Ajánlom Kdnek, mint szerelmes szűvem lellem én édes uramnak (LevT. II.68).

[Szólások]. Néki is hitván helyen áll vgyan az szűue (Decsi: Adag. 158). Ha száia felebarattyauul szol is, de szűue penzeuel beszél (Born: Evang. IV.302). Szűve ajakin ki-

tsordul (SzD: MVir. 110). Az kincz gyűtösen ezűg szíve (MA: Scult. 877). Ila magát nem szűnya, essék szíve feleségén, gyermekén (Pázm: Préd. 95). Meg esek az ű szűnyat (Sylv: UT. 1108). Tulajdoná azoknak, kiket lenyomott a szerenese, hogy bal sorsokon sok szív megesik (Fal: UE. 449). Valami keveset engedhetünk gyarlóságoknak, hogy ne fájjon szívek (Fal: NE. 19). Kit embőr meg nem mondhat és ziv meg nem foghat (NagyszC. 211). Ila semmi úttal nem fűl szíve férjéhez, vályék el tőle (Pös: Igazs. 557). Tisztelheti valaki istent szíjjal, de ha szíve nem ott jár, a hol nyelve, nem fogadatos istennél (Pázm: Préd. 1016). Se külső okok se belső szívem járását nem viselhettenek olyasra (Fal: NE. 1). A szívek alattomban való járási könnyebb úttal férnek a bősülethez (Fal: UE. 363). Vedd ki jobban pártosodat, lásd meg talpig szíve járását (SzD: MVir. 430). Valahol vagyon te kenezed, ott vagyon te zyved ees (JordC. 371). Legyen egy zínetek (VirgC. 122). Oda a szíve: sine *animo miles PPBl. Az liúeknek sokaságának egy zyevek es egy lelkek vala (VirgC. 122). Szűve lelke ő néki ez a dolog (Deesi: Adag. 106). Szíve fedve kell embernek a tsalár mostani világgal bánni (Fal: UE. 204). Szíve szakad valaki után: cor ejus vertitur ad aliquem (MA: Bibl. 1.289). Anam zive zakadvan alvala (NagyszC. 99). Néla istenhez fordítván szeméit szíve szakadva kiáltotta (Pázm: Préd. 84). Szűve szakadva beszélt vélek (Sim: Evang. 99). Szívünk szakadva vadaskva az dicsőseget (Alv: Itin. 291). Szűve szakadva várja (Huszt: Aen. 29). A böles egy oktalannal sola sem bocsátkozik szoros kötésbe, és jöllehet holmikor valami nyájasságra fakadjanak egymás közt, nem következik abból, hogy egyik fél a másikat szívébe fogadja (Fal: UE. 445). Zent Jakabnak ev bezedy gyakorta ty zvyetekben forogyon (VirgC. 140). Késérű zent halálát zyvedbe forgassad (WinklC. 122). Egy gonosz kívánság es gondolat se forduljon meg szívekben (Matkó: BCSák. 267). Bezedőket ő zivében igen be rakja (CsomaC. 80). Bír szállanának szívekbe a mi fondorló urfiánk s okulnának fűvességes fölelre (Fal: NE. 54). Térjetelek szívetekbe bűnösök, vessétek-el bűnösöket (Pázm: LuthV. 410). Meg mondám tüknekt, hog az mi színeinkben vattok, hog eggűtt illünk es eggűtt hallunk (Sylv: UT. 1147). Nem twdom, my wagyon zyvebe (LevT. 1374). Az vr meg késérgete tégedet, hogy niuán lenne, mi volna a te színedben (Kár: Bibl. 1165). Szívébe venni: inordinare MA. My zyűnkbe semi tőredelmességet nem vezánk (VirgC. 49). Ha a Meltóságos ír es ezen levelemet megoldvasni méltóztatik, úgy fogja szívében venni, hogy minden alkalmatlanságot eltávoztat tőlünk (Beres: Lev. 493). Wr Bernald vete az owu zyueben (EhrC. 4). Ezt ziuűnkbe vettete (VirgC. 83). Veto az ő zűben egy azoni alutmac zertelen zerelemet (100). A kik igaz szívből hozzád barátokztak, azokra mint mesteridre úgy figyelmezz (Fal: UE. 368). Az paracolatnak vege az zeretet tyzta ziből es nem tettefőz hitből (TibC. 11). Bvzgo szűből te liad kegyes atyane könyörgűne (Born: Ének. 145). Szűből meg bocsátta az ellene tet vétket (Pázm: KT. 74). Igazat mondott, de nem szűből (Illy: Préd. 1.251). Az en zeglyn nywoltom zerynth tyzta zywbewl zolgalok kűnek (RMNy. 11293). Szűből valo meg utalasa az bűnök (Fél: Tam. 238). Ezt az mi szűből származott atyni affectusból elődben adott paracolatunkat követhessd (Évk. XIII. 54). Szívekhez aszott némely különös vétkek (Fal: UE. 447). Penitencyat nem tartanak, sem zyevekhez nem terenek (DomC. 166). Kaputne nyiss szívedben, mikor az abakkal beéred (Fal: NE. 363). Kerekesen kimondá már régen e fölől Kornelius szíve ágazattyát (Moln: JÉpiül 13). Szíve izét előtalálni valakinek (Fal: UE. 483). Valakinek kiadni szíve titkát: *credere animum suum alicui PPBl. Mykoron azért hel telheek az neeg yaz eztendők ydoye, zyveere zallya hűnek (venit ei in mentum, hogy megl

latogathua az hű atyafiyat (JordC. 728). Nékem ugy szik, hogy valami gond szállott Kegyelmednek szívére (NE. 61). Ezeket szíve gyűkerére bocsátá, igen szív vevé (SzD: MVir. 110). Nem ártott nekik, sőt inkább vet adott (Monbrók. III. 164). Jó akaróm jóvállásokkal adának még többeknek is irásokra (Veres: Lev. xxiij). Szű batorságot ad (TitkRóz. 115). Szívet adjon az hadak, hogy annál is jobb szívet vegyenek a szolgálatra (Monbrók. XV. 345). Szűnyű fölelmet fog ez okozni az széleken, nem kevés szívet ad az morvaiknak (Beres: Lev. 75). Istenért, hiszem most kell az mi hazafűségünkkel szívetünk az országnak (713). Így szű és így chinál szíve magának es az ő rettenetes vitéz hadának (Zrínyi II. 71). Szű dobantó hír (Fal: Jegyz. 935). Nehéz volt néki kesemeg-győzni, melly epedő szívét régen kezdte főzni (Győr: Char. 350). Bánom, hogy által kell hagnom azt a zélt, a lyet feltettem volt, hogy magamhoz hajttom szíve (Mik: MulN. 138). A böles udvari ember hallgató, magának marad, nem bordonzza szívet terjesztett tenyerén (Fal: UE. 479). A szívetek megilletni: *afficere ani PPBl. Szűv-indító a sz. irás (Sall: Vár. 46). Ila elszed tendő a papista vallástól a rhetoroknak pillaga ékeses semmi sem marad benne, a mi embernek szívet meglíratna (Göntz: RBab. 3). Magam az lovassal azon vagyok, rülkerüljek Ricsánon, talám szívet kap az had isten gyelme által azon (Beres: Lev. 39). En oly hiszemben vagyok isten után, hogy csak három-négy napi operatióm is megdiják Heistert s míg az miénk Beszprémtől szívet kap Győrhez száll (123). Szív meg-lippeszt s meg-babor szép zavú Syrenes (Megy: 6Jaj. III. 14). Szív-mard főreg (Pázm: Préd. 765). Hogy a jó akaratot fentartsák, ki-öntik szíveket (Fal: SzE. 533). Obligálják mindket, s majd kipűkik ők szíveket, hogy hálóba keríts azután kivevűnek (Amade: Vers. 60). Szív-rágó fű (Fal: Const. 935). Holtigtartó bűgyötrelmet, szívrepesztő vedelmet gondolatlannal szereztek (Thaly: VÉ. II. 335). Minnyviszsa kezdőec terni, látuán eszt a törőkec, igen őrléne szívet vénec esmet (Helt: Krón. 91). Szívet vénec (Valk: Gen. 8). Az ellenségek az fegyvertelen es sanyarokkal meg saylodot hadat latvan szívet ellene ne vegye (Forró: Curt. 552). Vegyetec szívet s reménseget (GKat: V. 1495). Ha szaporábbak is nálunknál, számokból tétovázó szíve vegyünk azokból (Gyöngy: KJ. 86). Az ellenség szívet vé (RákP: Lev. 1.605). Szívet vött, meg-bátorodott: animatus PPBl. Szívet venni: ejicere animi molliitum PPBl. A Tiszántul nép zászólótól kezdtek kirgándozni a sáuezből, melyet látván az ellenség, ujjonnan nagy szívet vett (TörtT. IV. Minél alább megyen Nagyságod, annál nagyobb szívet ves az elmaradandó rácz (Beres: Lev. 23). Ila által tanalok ment s ott nem subsistálhatok, szívet veszen az ellenség (95. 2). A szereutsét szűvel szokunk óhajtani es szíjjal kivíkedvesünknek (Fal: UE. 368). Istenemet nem zeretem tel, zinemel, elmemel es tolyes erűmel (VirgC. 5). Kit ők zetek volt tolyes zyekek (110). Zeresed tolyes zynedel (1 Tyzta lelelek, tyzta zyuel hozza magamat nem zerez (VirgC. 11). Nagy eedes zyuel lelekekkel raytta ragának (ÉrdyC. 575). Nagy eedes szível lélekekkel waryak w (ÉrsC. 157). Egy szűvel-lélekekkel választottak engedjékké (TörtT. XIX. 117). Mindenkoron ötet zaual es zidyzeriem (VirgC. 45). Édes hazánk ügyének boldogulását kívánván alizatos igaz szível (Beres: Lev. 455). Jó szűvű lón a ezaszár Salamonhoz (Valk: Gen. 19). Bizony igen színel vagyok szent Péternek szűv mondásáról (Bal: Csik. 1). Az én követőim nem is igen jó szível vagynak hozzáim, m az sódértul es börtul fosztottam meg őket (NótM. 61). egyetembe es egy zyuel valakyt valastandunk (RM. II. 37). Vetkeztem zynem zereit es tetemenyemnek mi

(VirgC. 13). Masod rendbelyek, kék csak test zarent tarttyak, de nem zýv zarent valo akarattal (ÉrdyC. 590b). Bizony nem pokochabol mondgya, hanem szíve szerent aianla tegeket enmekem (Helt: Mes. 462). Ertem, hogy K. nagy karth vallott volna valany katonak mint, ha hwyg vagyon, bizon ziwem zarent banom (RMNy. II.104). Kyth nagh zeñwem zerynth wartham volna (LevT. 1388). Szívem szerint gyűlölöm (MA: Bibl. Előb. 13). Az nagy szombati ecclesianae főfő patronusinae istennek kegyelmes Áldását kívánom szíveim szerint (MA: Senlt. 3). Az mit egymás ellen vétettünk, arról egymásnak szívünk szerént megbocsásunk (TörtT. IV.131).

[Közmondások]. Az imatsag az zñuee, nem az ayake (VitkC. 5). Mínel rakna a szíw, abból szól a szay: ex abundantia cordis os loquitur (Helt: UjT. C8). Szem, szív, elme talál, mit vihes házadhoz (Órezy: KöltSz. (202).

asszony-szivü: effeminatus MA. zaghattig, weibisch PPB.

bátor-szivü: audax Kr. [mutig]. Tsak emlekezo-to is a halálnak rettegésbe ejthet akár-melly bátor-szívü embert (Pázm: Préd. 1139).

bátortalan-szív: *infractus animus PPB.

csendő-szivü: acquanimis C.

[egy-szívü]

egyszívűség: [concordia; eintracht]. Az edgyességnec, egy szívűségnek meg ujittatni kell (Com: Jan. 202. GKat: Titk. 1119).

egyén-szívü: ingenuus, recti cordis SK [treuhertzig]. Ur ki időzzeit egésen zívűköt (DöbrC. 22).

[egyénetlen-szívü]

egyénetlenszívűség: discordia Com: Jan. 202. [zwietracht]. Az egyenetlen szívűségek és versengések hogy közben ne essence, alig lehet meg (Com: Jan. 202).

egyenlő-szívü: [concors; einträchtig]. Legyünk mint egy attyanak fny igyenlő zivűek es atyafiusag zeretők (Baythe: Epist. 208b).

félelmes-szívü: [timidus; feigherzig]. Felelmes zivűnek enghem aleytatok (PeerC. 337). Nagy bátran előjöttem, jeleníteni akarván, hogy de nem olly félelmes szívűvéem immár, mint annac előtte (Zvon: Post. I.885).

gyenge-szívü: pusillanimus Com: Jan. 195. [kleinmütig]. A gyenge szívü a szerencsés állapotokban fel-fuvalkodik, a nyomorúságokban elméjét el-hadgya (Com: Jan. 195). A kétségbenesek előbb fojtogattya a gyenge szívűeket, hogy sem reájok mondotta légyen végső sententiáját az isten (Fal: NE. 52).

józan-szívü: [probus; rechtschaffen]. Legyek tiszta, gyozan szívű, isten félt es isteni szolasokkal tellyes (Gyarm: Fel. 72).

kegyes-szívü: [misericors; barmherzig]. Zylýg vagyok en es kegyes zýv (ÉrdyC. 390).

kemény-szívü: durus, inhumanus SK. [hartherzig]. Mind az kemény zivű férfiak nagyon el-almolkodanak (VirgC. 71).

kész-szívü: [animus promptus; bereitwillig]. Úgy leszünk valójába ő felségének dicsőségét adni kész szívű, igaz keresztényének (DEmb: GE. 16)

kicsiny-szívü: micropsichos MA. pusillanimis Com: Vest. 113. [kleinmütig]. A kicsiny szívű embereket méltán lyuc embereknec mondhatyue (Prág: Serk. 533). A kicsiny szívü a szerencsés állapotokban felfuvalkodik, a nyomorúságokban elméjét el-hadgya (Com: Jan. 195). Bátoritgya a kicsinszívű bűnösöknek lelkét, kétségbe ne essenek (Illy: Préd. II.474).

kő-szív: [animus durus; hartherzigkeit]. El vezem ty tev letet az kev zyvet es adok nektek test zyvet (CornC. 93. VirgC. 21). Kő szívet ha vér az isten akarattyának poróltye, tsak föl pattan róla (Komár: Imáds. 142). Azért engeszteljod kőszívedet, légy egyszer mint viasz hajlandó (Amade: Vers. 140).

kőszívü: [duri animi; hartherzig]. Kő szíű ember (Deesi: Adag. 50). Ezt kellene eszékbe venni az meg-keményedet és kő szíű embereknek, kie véttesec (Zvon: Post. II.165).

magahitt-szív: *expletus animus PPB.

nagy-szívü: magnanimus C. [grossmütig]. Nagy szívű az, a ki az ő kedve szerint való jókat és véle ellenkező gonoszokat elviselheti (Com: Jan. 195). Nem nagy szívű, a ki a másébol bőkezű (Illy: Préd. I.360).

nyúl-szívü: pusillanimus Com: Jan. 195. [nuttlos; feig]. Nyúl szíű: timidió Pismiro (Deesi: Adag. 63). A nyúl szívű a szerencsés állapotban fel-fuvalkodik (Com: Jan. 195). Láttunk, hogy a vissza aggott vén is iffiúnak fitogattya magát, a nyúl szívű és bátortalan vitéséggel kérkedik (Csúzi: Síp. 55).

pacal-szívü: [pusillanimus; feig]. Dicsőségesebbnek tartotta vérével a viaskodó helyet megfesteri, hogy-sem némelly paczal szívű katonák módjára (Szeg: Aqu. 47).

paszkonca-szívü: [iners, tardus; unbefähig?]. A Krisztus prótesszusának nem olyan vége szakadtott, mint a paszkontusz szívű Pilatus gondolta volna (Vajda: Kriszt. III.474).

testi-szív: [animus mansuetus; gefüllvolles herz]. El vezem tñed az kvy zñuet es adoe neked testi zivet (VirgC. 21. CornC. 93).

titkos-szívü: [callidus; heimtückisch]. Megismerteti véle belsőképén a titkos szívű személyeket (Fal: NU. 320).

Szívbeli, szűbeli: cordialis Kr. [herzens-]. Zivűbely bekeseg tarto nem voltam (VirgC. 13). Szívbeli alazatosok alगतokat vrat (DöbrC. 231). Bočatot engem, hog zivűkbeli törődel-meseket meg orvoslanek (268). Zibeli tisztasag (DebrC. 111. ErdyC. 33b). Ky ydwezeyth zivűbely ygazakat (KulesC. 11. 134). Az ilyen nyavalyáknak leghasznosb orvosságával az bekesség tñrrel kötözze Kd szívbeli sebeit (RMNy. II.256). Siűbely banatoc (Born: Préd. 619). Megilletethk sokan a Krisztus ereklýjét, de Krisztus semminek tartya, ha szűbéli jó indulatok-nélkül vannak (Pázm: Préd. 1017). Mennyivel kell tehát minékne nagy-szívűli buzgóságos kívánsággal meg gondolom ez draga idvűségnek dolgát (MA: Senlt. 325). Mi őrfillyne minden szívűli láborúságot leténén, melyre Cristus int bennünket (Zvon: Post. I.39). Szűbéli ájtatosság (GKat: Titk. 268). Mérészled el árulni mesteredet oly nagy szívűli barátságunk jelével (Illy: Préd. I.7). Belső és szívűli szeretet (599). Az értelem szívűbéli foganatos erő nélkül tenyészetlen és moddó (Fal: UE. 364).

(Szíved), szűved [szűved?]: [fero; dulden]. Ha isten az atyákat magzattyoktól megfosztaná, szűvedgyék azt bekességos tñrrel (Szathm: Cent. 92).

Szívedéz [rűvedez?]. De Horváth János legbelsőbb szolgálja a rétségeken szívedezvén, valahány harsányi hajdú kezébe akada (Szal: Krón. 117).

Szível: 1) [fero; ertragen]. Szent József és a boldogságos szűz igen-fájdalmasan szívelték a gyermek Jénusnak el-veszését (Vajda: Kriszt. I.86). A szerentse kerekének minden ugrását nyígd és szíveld békével (SzD: MVir. 395). Restellem ezeket tovább tñrni, szívelleli, szenvedni (446). 2) [diligio; lieb haben]. Tsak téged szívellettünk, egyedül te való szerelmünk taplója (SzD: MVir. 400).

mög-szivel: [animus commoveo; zu Herzen gehen]. Mindenkor hasznos volt maga fölül kevesebbet tartani, rész szerént azért, hogy nagyobb gondtal folytassa ember maga dolgait, rész szerént pedig azért, hogy ha nem esnék szíve szerint, felőbb meg ne szívelje (Fal: UE. 420).

Szívont: [ex animi sententia; nach Herzenslust]. Fizessen neked te zivedent es erősséhe minden tanácsodat (DöbrC. 41).

Szívontvaló: [exoptatus; erwünscht]. Tokenez engöm zent zöndölwel, zyweuth walo zerelmedwel (CzechC. 33. ThewrC. 295).

Szíves: 1) promptus, libens; bereitwillig]. Szerezd meg a te szivednek öröme indétását sajátóddal es rágitsályad azokat rólok való szíves elmékedéssel által (MHeg: TOSzl. II.207). Szíves magunk meg-alázása a bűnért (MHeg: TOSzl. II.101). A mennyei igazságnak szíves szeretője (DKal: Ker. Cím). Az istenhez való megtérés nem egyéb, hanem az eléb megszokott bűnöknek szíves megutállása a szíves meggyónás által (Illy: Préd. II.427). 2) audax, animosus SI. [mutig, kühn]. A harag bűnökre és veszedelmekre dőjtü a szíves embereket (Pázm: Préd. 801). Mint az oroszány ordítás, úgy meg-rettentü a szíves embert is a király haragja (1112). Dolmán mint szíves oroszán sok vadást erőben ha lát, nem fut, haraggal előttök mégyen (Zrínyi: ASyr. An. 11). Várossát jó erős, mérész, szíves, feles gyalog és lovas katonákkal meg-szálván (Biró: Préd. 7). 3) [verus, intimus; innig, offenherzig]. Judit ő maga-is szíves keserveket s ejt Theogenessel a szíves könyveket (GyöngyD: Char. 38). Meg-értvén, vött körül most melly veszedelem, hatható lesz nálad a szíves kérelem (71). Meghitt szíves barátidnak jó akaratjokkal úgy élj, hogy se szemtelennek se alkalmatlannak ne mondhasanak (Fal: UE. 383). Jóakaróinkról ismér s ítél meg beuntinket a világ, mert a jó a rozsval soha sem bocsátkozik szíves szíves kö ésba (445). 4) carus, dilectus SI. [theuer, geliebt]. Akkor titban imádtá Krisztust, mikor számtalan nép előtt csüföl függött a keresztfán s ellagytott szíves barátitál (Fal: NE. 53).

Szívesen: 1) libenter SI. [bereitwillig]. A mire szívesen vártokozott, azt kedve-szerént el-nyerhetvén el-vehette (Tarn: Szents. 111). Azért sz. Pál ily szívesen int minnyájunkot (Illy: Préd. II.190). 2) [fortiter, audacter; mutig]. Szóllyannak a vétkek-ellen keményen, a veszedelmek-ellen szívesen (Pázm: Préd. II.1) 3) [sincere, ex animo; aufrichtig]. Gümör-vár-megyének föl-ispánnya, kinek hozzám hajló szívességét most szívesen köszönöm (GyöngyD: Char. Előb. IV). Mondgyák, mint szeretnék azt közönségesen, de elszakadt tőlök, kit bánnak szívesen (GyöngyD: Char. 355). Isten Nagyságodat áldja meg, szívesen kívánjuk (MonTME. VII.31). Eleget gondolkodom rajta, de szívesen iparkodik, látom (Bercs: Lev. 298). Igen szívesen kívánom segétemem, Kegyelmes Uram, ha Vöröskő, az átkozott, ide nem húzta volna minden ereit Pálának (709).

Szívesít: [animus; ermutigen]. A jó nyelv ha biztat, szívesít, ha bátorít, vigasztal (Pázm: Préd. 809). Midőn András Simon Daniuta városa ostromára a király népét maga előttök menésével szívesitené (Gyöngy: Char. Előb. 6).

Szívesőség: 1) animositas SI. [mut]. Máriát először a helynek szentsége, leginkább Jupiter képzett felsősége rettenté, de megtért hamar szívesősége (Orezy: Költ. II. 67). 2) [bona voluntas; das wohlwollen]. Gümör-vár-megyének föl-ispánnya, kinek hozzám hajló szívességét most nyilvánosan köszönöm (GyöngyD: Char. Előb. V). Jóbot isten meg-áldotta igaz szívességű kedves barátokkal (Könyi. HRom. 201).

Szívetlen: micropsychos, corde carous, excors MA [unbarbarherzig]. A szívetlen embernek kell oster bátára (Czepl:

MM. 136). Ne fogad mindennek szívetlen tanácsát (Zrínyi: I.150).

Szívetlenség: [ignavia; mütlosigkeit]. Én, hitenre, féltelenben nem írom, de látom szívetlenségét az hadnak; négyezer három is megver szemben (Bercs: Lev. 692).

Szívi: [eordis, animi; herzens-]. Iduez legy uram Jesu angyaloknak kenyere, zűny vygasag (GümC. 148).

Szívség: [promptitudo; bereitwilligkeit]. Mind az királfünek nagy szívességgel szolgálja (TörtT. I.240).

2. [SZÍV]

Szívat: [segmentum; schnitt, schuitzel]. Mikor az vizát akarod bontani, az orját fel veszed, az perezogója alól is kétfelől két szívatot felvehetsz az husában, ezt az két szívatot vissza tegyed az füstre (Radv: Szak. 124).

Szívatos: [sectus; geschnitten]. Adójukban százhusz szívatot poszárt fölhoztanak (MonTME. II.356).

Szívol, szívil, szíjal, szíul: [seco, dissecó; schneiden, aufschneiden]. Kyltem Ke. tyzen barom zywolt halat, egy zywolt tokot (RMNy. II.140). Ha sós az szívuít posár, metél aprón mint az két újjad hosszasa (Radv: Szak. 116). Ugyan ezen szívuít vizában ha meg akarasz főzni, meg lehet (124). Rák szívuít (165). Az Agoston doctor-is jobban itélte hogy bőfőljön az, a ki estvéig semmit nem eszik, estve pedig osztá valami füstölt, szívalt husval főtt parét eszik (GKat: Vált. I.1079). Nem frissen főzött kecsagével, vizával, szíjalát rákkirritemus palatum, hanem úgy a mint Augustinus le-ír (Matkó: BCsák. 402). Zívolt rák Főzd meg a rákot és az húsosát tisztítsd meg (Radv: Csál. II.43). Vöttünk urak számára szívolvaló halakat (MonTME. I.84). Ismét egy szívolvaló halat adtunk (121). Adott egy szívolvaló halat is (272).

föl-szíjal, föl-szíul: [dissecó; aufschneiden]. A halak: fel-metélhi, fel-száljni: exorsuare pisces PPBL. Ha azt akarod hogy az hús sokáig álljon, igen szépen felszíuljad, azt forvizben hányjad (Radv: Szak. 17). Ha ebédre valót akarasz csinálni, esto felszíuljad az húst, sózd és hányjad fel az füstre (18).

mög-szíjal, mög-szíul: ∞ Tehénhús pecsenyét szíul meg, verd meg az késnek az pokával, fonyzard meg az rostélyon (Radv: Szak. 17). Két borjúhús pecsenyét szíul meg verzező módon (41). Szíjald meg (Szakácsmest. 102. 81).

SZKÓFIA, SZKÓFIUM [szkófiosmos Zvon: PázmI. 31]. mitra, cidaris, infula MA. aurifilum; mütze, haube, hauptbüsch PPB. Drága szkofiák és pattyatok (Helt: Canc. 102). Császá Morgayt egy szkuffiával és sok pénzzel megajándékozza (Mon Irók. III.167). Hajfonó, szkofia fodorétot haj koronka (Com Jan. 100). A király elephánt teténből csinált királyi székből ül, bíborral és vort arannyal. fővel varrot szkófiommal rakot ruhában öltöztetvén (139). Szkófiommal ki varrot bársony öltöztet (Land: UjSegits. II.33). Szkófiumbul varrot fityol kötök (TKis: Pan. 65).

Szkófiácska: mitella MA. mützelein PPB.

Szkófiás, szkófiomos: mitratus MA. der eine mütze an hat PPB. Schiofiosmos apat wrak: abates infulati (Ver: Verb. 316). Erre kernem Pázmányunkat, hogy az szegény halasz Petert írja ki az több szkófiomos papak közzöl (Zvon: PázmI. 311). A szkófiomos fő pap a szentséges helyben bé-megyén vala és a több alko renden való áldozó papok a tönjénezővel ilatokat tésznee vala (Com: Jan. 129). Szkófiomos süvegű pap (Pós: Igazs. II.544). Egy skiofiosmos kis orszényben vagyon háromszáz hét arany (Radv: Csál. III.282).

SZKOMPIA: rhus conaria; gerberrinde PPB. (VeetTrans. 26).

SZÓ (zauyt EhrC. 72. KulcsC. 34. szavatska C. szavatos 1A. szouera DebrC. 136): 1) vox, verbum, vocabulum C. wort PPB. Válogatott szók: genus verborum *nitidum; oly szók, melyekkel nem élünk: verba *interitura; sok szóval ellenezni alkalmi: *consumere verba in disvadeudo; hogy sok szóval ne utóztassuk: ne multis *morer PPB. Kig' m'oda szo legem, em mondhatom, egi futasne fednek magarazhatlak volna RMNy. II 46). Mammon siriai szo, mel' f' nalok nyeresegget geiz az az gazdagsagot (47). Eg' gouoz szo mondatlan volt LevT. 1357). Nagy b'ow szoual meg iria (Born: Préd. 279b). Evangelionának egy nehány első szavaiban töb' m'elységei tudomány vagy, hogy-sem minden filosofus írásiban (Pázm: réd. 136). Agesilaus, midőn el-akarna tölle Carneades memi, az szomorán ilyen szókkal marasztalta (Hall: Paizs. 435b). az ellenséges ember minden lépésdre, szódra figyelmeztvén jutt egy nógatva integet (Csúzi: Sip. 700b). Inádságunk ne sok szóvalvaló légyen (Illy: Préd. II. 205b) 2) loquela C. actio MA. [sermo]; rede PPB. Most szép szóval reá akarna emi: nunc mibi *blandidiens es; dolgát rövid szóval véghez-lyi: *negotium paucis verbis conficere PPB. Vr ysten yonhalyi töredelmesekek meg vigazt es alazatosoknak zauyt meg ulya (EhrC. 72). Davidnak psalmosa nepnek zana Cristosnak etelmeről (AporC. 9). En zomal niongiatok neki (VirgC. 16). anokai es io peldauai tanityak (30). Csak az zent elmeknek yut akaryatok halgathy (183). Zouara fel kaialta az azzoni lat nagí felli zonal monduan (DebrC. 136). Cristusnak es az inteknek zawoc myndden keweelyöket meg hayt (ÉrdyC. 343b). zon egy zawara Cristusnak zent Mathe myndden ez vylaghy eresoeget el hagyaa (540b). Een zomal wrhoz kayaltak kulcsC. 4). Galileabel walo vagy, zood ys olyan wagyon (Pesti: Fest. 106). Ez az én szom, hogy ezt válaszszne (Helt: Krón. 5). Yzenthünk Kegyelmeteknek sowa ys (RMNy. II.55). Az szód is megieient tégedet (Kár: Bibl. III.29). Szent David tal, zent János által isten szouat halled (Born: Ének. 143). omot haluan hozzam figyelmeezetec (189). Vg' tezie, nem szóm az (Tel: Fel. 22b). Szép az szaua mint az méz: Neprea eloquentia (Decsi: Adag. 12). A ki írásooknak mestersés ravaszagát nem érti, könnyen meg-csalatkozhatic szép szakkal (Pázm: Kal. 685). Errül is más helyen bőveb szone léssen von: Post. I. 40b). 3) sonus MA. [stimme, ton]. Hallatós szó-l az egész sokaság meg-egyezett rajta: clarissima *conceitione ncionata est tota catterva PPB. Az langbol zo zozatlikuala es nt Fferenczuel zolnala (EhrC. 43). Zauok felemelnén kezdé-c sirnoc (BécsiC. 2). Azoknak felette menni repékek lakoznak tok közepiből aggak zauokat (AporC. 67). Kezde zolnia az kolnak keniarol nagy fene zonal (VirgC. 56b). De ez filemile v' czöngő zauauai felieb halada az bodog atiatli (107b). Alanak ez zent atyanak hozyv kezey es zeep zana, nagy zana la (DomC. 127). A boldogok mynd io zauuk lemozk, ky ky ynd kynualth keppen nalo zonal yneekől (SándC. 9). Á mada-kuak zawok, zeugheesök mint agyaly eeneklees volna rdyC. 510b). A iwhok kewety ewtet, mert ewsmeryk az ew wat (Pesti: NTest. 208b). Ate attyad fia vérenee szaua kialt hozzam a földről (Helt: Bibl. I. 53). A saskak szaruiainak ukok es czaczogások (Mel: SzJán. 246b). Meg veszet a szaua bres: Máty. 72). A szel fu, halled az szauat (Fél: Tan. 317b). orgona siptay közzől is ki igón kichin ki őregb es nagob quo (Frank: HasznK. 104b). Tisztesseges-e orrodol szot anagy agnst ki bocziatani (Erasm: Erk. 5b). Miért wagyon ez hábo-dot városnac szava (MA: Bibl. 1305). Sem feyszének sem lapácznak szaua nem hallattatott (Zóly: Elm. 212). Hangos avokat megváltoztattyac (Com: Jan. 44). Hallám a lelkesállak számyai szavát (Illy: Préd. I. 561b). Inádságunk ne tsak szóval-való légyen (II. 205b). A sasoknak szavok nem kelves,

hanem rettenetesen sikító és rémítő vagyon (Misk: VKert. 277). 4) [sermo; gerede]. A mint a nemes ember a köz rendnek porából ki-emelkedett, úgy jobban látszik és okot ad a szóra (Fal: NE. 12).

[Szólások]. Kínél a szó meg-áll: *arcannus homo PPB. Napontként közöttünk ilyen sok szó esik, nem értem ezekből végre mi történik (RMK. II.40). Mikor a szépről esik a szó, egygyik a másik eleibe akar húni (Fal: NE. 19). Mikor a verekedők s vagdalkozókra esik a szó, igyenesen az atlékékre példázunk (31). Mihelt szo f'cr hozzájuk (Ver: Verb. 201b). Nincsen oly ékes, okos, erkölcsös nemzetiség széles e világban, melyhez szó nem férne (Fal: UE. 367). Mint-hogy vagy rosszalkodnak vagy restelkednek, sok szó fér hozzájuk (376). Tagadhatja-e az úr, hogy még a jóhoz is fér a szó (Fal: TÉ. 667). Ehez nincsi mostan zom (RMNy. II.153). Mivel az szó úgy volt, hogy egy lét alatt visszajűnénk (Kem: Élet. 52). Az italról szó sem volt (Mik: TörL. 5). Volt is már olyan szó, Szolnoknál is fognak élelt készíteni neki, de csak szó (Bercs: Lev. 110). Vronk egyik toluayal elégedek zoban (PeerC. 196). Ha Kd szóba elegyeszik Páltty nrammal, emlékezzék az Ikrán dolga fölél (LevT. II.140). Nem kívántam ereszkednem szóban Szirmai nrammal, hanem hallgatam (Bercs: Lev. 409). A mint a nemes ember a köz rendnek porából ki-emelkedett, úgy jobban látszik és okot ad a szóra (Fal: NE. 12). Mind ezek az előtünk lévő es szoban forgo helyből nagy nyilván kilátzanak (GKat: Titk. Előb. 3). Ugyan lássák meg az szombati németet, ne építsenek paraszt szaván (Bercs: Lev. 318). Beszedgyéből ilyen biztást hallának, el-érkezvén véle szóba indúlának (GyöngyD: MV. 57). Kerem Kegyelmedeth, hoghy mynden zawokon felne indultassek (RMNy. II.79). A kurnezok tölem el állanak, egy szón vadnak (MonIrók XV.680). Csak szonak se állj azért a sátámnak ilyenkor (Mey: 6Jaj. II.18). Mindeddig egy szódnak nem állál (MonIrók VIII.68). Ha a mi lelkünk ki-párállaná magát a fiist-ként, talán lehetne kelteti azoknak az esztelen szóknak: ede, bibe, gande cras moriemur (Fal: NE. 48). Ha az en zomra bochata volna oda ty Kmed, az kart ty Ktek nem walota volna (RMNy. II.92). Első zomra nem engedél (VirgC. 69b). Ha szóra fakadnak, ez léssen a válasz, hogy a virágzó ifjúság a gyönyörűségnek ideje (Fal: NE. 47). Lathwan az foyedelem az leanzoban olyan nag tekelettesseghet, fogaa zora ew zyleyt (ÉrdyC. 199b). Szómra irom Kdoek, nem busitanám Kdet (LevT. II.294). Bizony szónkra írjuk, ha az hadaknak lovok bárcsak egy helyben két avagy három héti nyukhatának s épülhetne, soha mi az velek való viadalt sem halasztanánk (RákGy: Lev. 146). Ajaki illy szókra kelének (Gyöngy: KJ. 87). Volt annyi grátiám, hogy magán vehettem szóra és szívem szándéka szerint beszélhettem Aemiliával (Fal: NA. 132). Egyéb kálombség nincsen közöttök, hanem az szóról (Pázm: Kal. 330). Szóról-szóra: de verbo ad verbum Kr. Igy szól szóról szóra Luther Márton (Bal: CsIsk. 149). Ez a sz. János izenete szóról szóra (Biró: Préd. 6). Az ersekek és püspekek László hertzegre szót adának (Helt: Krón. 41b). A kie az várba szállattac vala, ezac hammar szót adának ki (39). Mi meg kértük őtet, ha magyar, de nekünk semmi szót nem adott (Gér: KárCs. III.328). Eperjest igen tentálta s mint aféle városi emberek, szót is adtak volt nekik azalatt (RákGy: Lev. 184). Én semmi szót nem adtam az leányos házhoz (Beth: Élet. 1362). Minék-utánna, hogy fel-keresem, az iránt szót adtam, azóta dolgain gyakran fel-borzadtam (GyöngyD: Cup. 591). Indúltam meg hadastúl Zólyom alá, kit meg szállván szót adtanak ki belőle 1839 (TndTár. 179). Rusztán bék fel-kél, hogy szót adjon (Könyi: HRom. 103). Szóért szót adni nem sokba telik (SzD: MVir. 413). Jól ejteni a magyar szót: im ungarischen eine

reine aussprache haben; rosszúl ejteni a német szót: das deutsche nicht rein aussprechen (Adámi: Sprachl. 190). Szót sem érdemel (SzD: MVir. 413). Nem követte, sőt kerülte a világ nyelvészeinek szó-fodor-gatását (Pázm: Préd. 1246). Eltekbe le zónokat nem fogatam (VirgC. 6b). Ez a mi fiúnc nem akarya szónak fogadni (Helt: Bibl. I. Unu3). Ez a mi fiúnc szónak nem fogadgya (Pázm: Préd. 121). En vitézim minden szót fogadgyon, senkit az nagy bátorság el ne ragadgyon (Zrínyi I. 49b). Szavát tudom fogadni annak, ki mind a két szerencsében forgott (Fal: NE. 10). Isten nem kíván egyebet tőlünk, hanem hogy szavát fogadjuk (38). Az isten szeretetiben részesek lehetünk, ha szavát fogadjuk (47). Meg égeti az kása száját szófogadatatlanságért (MonTME. 124). Maga szavait veszedelemre fordítani: *jugulare suo sibi gladio PPBl. El-habarni a szót, szaporán beszélni: *convolvere verba PPBl. A nagy uraknak mézes szókat hány (Thaly: Adal. 131). Darabokban szólni, a szót félbe-harapni: loqui amputata et *infracta PPBl. Szava hihető tanító, autor: *juratissimus author PPBl. Szavát az éneklésben jól hordozni: *modulari vocem PPBl. Valaki szavait ottan-ottan elő-hozni: *iterare voces alienjuss PPBl. Más szájából a szót ki-lesni, ki-kapni (SzD: MVir. 413). Ugy költött szót a vezérrel, hogy mikor a tatárok próbálnak, a kurucok is próbáljanak (Monlrók XV.555). Azért jött fel, hogy egy szót kössünk (674). Kemény darabos beszédű s szó kimondó ember lévén, sokaknak nem tetszett (Bod: Pol. 168). Szót taglani (SzD: MVir. 413). Szavadat megtartsad felebarátodnak (Orczy: KöltH. 43). Tagadod, hogy az engedelmességről nem tóttél szót (Matkó: BCsák. 159). Nem méltó, hogy szót-is tegyek én azokról (391b). Ugyan tegnap érkezett Beniczki Márton is; Nagyságod méltóságos levelében feltett szava M-nak úgy confirmálnátnék (Bercs: Lev. 438). Valaki szavát keresztül vágni (SzD: MVir. 412). Schok zot kellett fel vennem az yo wramtvl (RMNy. II.78). Ily szót vett ajnkához (SzD: MVir. 412). Szóvá tenni valamit (SzD: MVir. 412). Szóval: verbo, summarie Kr. Varyon Dávidnak isteni felelme, kegyessége, imátsága, egy szóval minden isteni szolgálattya (Mnyil: Zsolt. 60b). A könyveknek sokaságát bibliothecának mondanak egy-szóval a deákok (Hall: Paizs. El3b. 1). András, Illosvai, Diák Ferencz kimentek az hadakkal egy erdő alá, Elcezik is kivíte az hadakat, Bottyán is odament, egy szóval omnes (Bercs: Lev. 299). Egy szóval: sokat láss, hallj, tanulj (Fal: NE. 22b). Más szava után eskünni: *jurare in verba alicujus PPBl.

[Közmondások]. Minden szónak, tudomásnak ne higgyünk (Mol: SzLán. 43). Az bolondnak bolond az szava is (Deesi: Adag. 8). Minemű az szava, olyan ő maga is (42). Kőnyű szóval fizetni: Polycrates matrem pascit (142). Az madarat szavan esmerie meg (Mon: Apol. 300). Sok jámbor szava isten szava: vox populi vox dei (Czegl: Japh. 233). A szót elfújja a szél: migravit PPBl. Nines szebb szó az arany pengésnél (Kisv: Adag. 46). A szép szó a vásárlásban jó (Fal: UE. III.57). Nincs könnyebb a szónál (SzD: MVir. 413). A harizst maga szaváu fogják-meg (413). Szóért szót adni nem sokba telik (413). Ki-tetszik szavából, kinek fayzattya (413).

agg-szó: 1) ververbium, vetus, sed verax verbum MA. altes wort PPB. Mert ag szó amaz: humani nihil a me alienum puto (Pázm: Kal. 99). Agg szó, de igaz (SzD: MVir. 413). 2) famigeratio; klätscherei. Mennyen ki az agh szó ti szavatokból (Mel: Sám. 6). Mit értesz a hívalkodo beszédhen? Érem azokat az ag szó veréseket, melyeket az emberek piátzon, házak előtt szoktanak szaporítani (Pás: Igazs. II.118). Előle ag-szó-veréssel csak nevétséget akart inkább fűzni (433). Meleg kávé mellett ag szót kováchollyunk (Zrínyi: ASir. 55).

béka-szó: *coaxatio ranarum PPBl.

bíró-szó: [judicium; richterspruch]. Bíró-szó, vissza nem vonható, másolhatatlan végezés (SzD: MVir. 69).

bő-szavú: [facundus, fusus; redselig]. A mi az ő tsalárd ságit illeti, nints oly bőv szavú ember, a ki azokat ki tudomondani (Bethl: Tám. 35).

bűcsű-szó: [verbum discedentis; abschiedswort]. A készív ha elvél, bűcsűszókat nem talál (Fal: Vers. 887).

cséngő-szó: euphonia C.

dob-szó: sonitus tympani SK. [trommelschlag]. Nagy dobszóval és trombita szóval szállásra kísérik (Monlrók. III.148). Énecs szóval, dob és hegedű szóval (MA: Bibl. I.29). A fodráty engugeti a kamarában s a dob szót fülelgeti (GyógyD: Char. 48). A tigris a dob-szót seummimódon nem állhatja, hanem megdühödik tőle (Misk: VKert. 87). Mért végeznek oly titkon Selmecezen most az urak? mit? — semmit; nem ilyen dobszónál szokták az hazít árulni (Bercs: Lev. 163).

dupla-szó: [duorum concentus; duett]. Ugy tetszett nekem mint ha valamely éneket dupla szóval énekelni hallott volna (Könyi: VM. 42).

éggyező-szó: harmonia C. Az éneklésben edgyező szedgyűtt zengés: symphonia (Com: Jan. 168).

elő-szó: antiloquium, proloquium MA. vorrede PPB.

ének-szó: cantus, musica PPBl. [gesang]. Kik minket fogvan vittek vala, ot minket inek zorol kerdeznék vala (DöbrC. 214b). Nem hadra való yndulath az, de eenek zooth hallok en (JordC. 69). Énecszót kezdőttenec (Helt: Mes. 319). Diczerit eenek szoval (Born: Préd. 266b).

föl-szó, fönn-szó: vox alta, sonora, clara, clamor MA. klare, helle stimme PPB. Nagy fel szoval ystent gyeceruen alta voce laudando deum (ElnC. 88). Ky nagh felzowal kealtthwan atyadnak kezeiben anyanlad az to zenth lelkdödeh (WinkC. 240b). CzechC. 20b). Fel zowal kyaltthwan monda (JordC. 402. 553. 214). Jaygatuon kezdé nagy fel zonal kyalttany (DomC. 235). Ellembe fluen felszonal sira (Helt: Bibl. I.J2). Nagy felszonal kiáltnak vala (Mel: SzLán. 207). Éneki fölszóval magasztalom fölségedet (MA: Bibl. V.13). Nagy föntt szoval zöndögyön az föleyiben (Lép: PTük. I.174). Az elmondás fel-szóval való recitatio clara (Com: Jan. 156). Ilyen fel-szótt hallanál zászóló alatt esztázóktól (Czegl: MM. 173). Minnyájan föl szoval igyeküsznek vala (Zrínyi: ASyr. 95).

gyapotlágyszó: [vox molliuina; süssliche stimme]. Meg kívántuk, hogy gyapot-lágyszókkal éljünk, senkit meg ne sértünk a beszédhen (Fal: NE. 97).

harag-szó: [vox irata; zornige stimme]. Harag szóval igyekedél el panaszszt (Eny: Gizm. 10).

haragszavú: [irate loquens; zornig redend]. Sok harag szavú dob tombolva robbana (Zrínyi I.64).

harang-szó: sonus campanae Kr. [glockenklang]. Reyely vygyazasth wgy tartotta, hogy veterinye harang zöygh el nem alwth (ÉrdyC. 280). Az harangszót vagy esendőtest szabot orikban halván oda mennyenek minnyájan (JesReg. 31). Én bizony nem tudom, mi gyönyörűségre kívánczozhatik ide bármely jó-akaró barátom is, hanemha a sok jajsztót és temettető harangszót akarja hallani (Bercs: Lev. 402).

hegedű-szó: sonus fidium Kr. [geigenton]. Ha Pithagorás hegedű-szóval enyhítette a haragot, enyhítettse a mi haragunkat a Kristus szava (Pázm: Préd. 807). Hegedű szóban szép mesét jelentec (MA: Bibl. V.24).

jaj-szó: ejulatio, lamentatio, quiritatio SI. [das wehklagen]. Ő sen túrte iní szó nélkül oldala furdalását (Bal: CsIsk. 39).

fidőn amaz nagy kevély város Babylon elrontatájék, kílőmb hílőmb iny szók hallatnak vala benne (Lép: PTük. 1113). En bizony nem tudom, mi gyönyörűsége kívánczozhatik ide bármely ákaró barátom is, hanemba koplatni és a sok jajsztót akarja allani (Beres: Lev. 402).

játék-szó: [sermo jocosus; posseurede]. Az kit játék szónac z előt tart vala, minden ember el hiué (Illyef: Jeplta. 31).

kakas-szó: galli cantus MA. [hahnschrei].

kakuk-szó: [cantus cuculi; kuckukstimme]. Nehezen hallóbb kakuk-szót (SzD: MVir. 62).

kürt-szó: [cantus tubae; trompetenschall]. Elsew zozat kyt alleek, olyan vala mynt kyrthnek zawa (JordC. 891). Halleek ly mynt egy nagy kyrth zooth es mynt sok vyzeknek zawath (21). A kürtök szava le-veté Jeriko városának falait (Mád: Evang. 58).

madár-szó: oscen oscinum PPBl. [vogelgesang]. Vetkeztem, ert az vr istent nem imatam hitemel, mert madar zonak tem (VirgC. 5). Madár zohan ne hyggyetek (JordC. 105b). ladár szóból itélni: augurari (Com: Jan. 130).

mellék-szó: adjectivum SzD: MVir. 413.

muzsika-szó: sonus musicae Kr. [musik]. Szemeit forgattya-da szemlélvén az áéatos népet, kit követe a gyönyörűségés usika szó (EszT: BSzfz. 46). Szép leányokkal nem szóltam, musikaszt is régen nem ballottam (Kem: Élet. 364). A medve musika szóban felette igen gyönyörködik (Misk: VKert. 68).

orgona-szó: sonus organi SL [orgelten]. Annep vigad vala gona zonal, kintornaul (GuaryC. 59). Vygadnak az orgona ban (Apost. 4. Mel: SzJán. 409). A negyedik kérdés, hogy ikor hallottak orgona szót a templomban (Mik: TörL. 223).

orvos-szó: [vocabulum medicum; medizinisches wort]. A tek a torok gyik ellen hasznosan segítő, ha eezettel s méli rel rotyogtatod, hogy orvos szóval éllyek (Nad: Kert. 320).

panasz-szó: [querela, quiritatio; klage]. Panasz szo nem sek (Hosv: NS. 10).

sip-szó: fistulae cantus SK. [pfeifenton]. Mikor ninkel az tra, sip-szóra, tizifrára sokkal többet költünk (Illyef: Jeplta 6). A szarvas felette igen gyönyörködik a dúdolásban, sőt még sip szónak hallgatásában is (Misk: VKert. 138). Zengedező szó (Csúzi: Sip. Cím).

sok-szavű: multiloquus PPBl.

sokszavúság: multiloquium PPBl.

szél-szó: [vaniloquium; leeres geredé]. Csak szél-szók és on hávelyezések, valamiket a Farkas bizonyítások-nélkül szél (Sall: Vár. 229). Belől jól vagy nem igen fontolod a el szokot (Pázm: KT. 271b).

szēr-szó: [verba magnifica; grosssprecherei]. A szines keresz-ének gyakorta alittatnak az ő nagy szer-szavokhoz és markok-késéhez képest a Christusan lelki szerűjén szemén-szedett zta buzáknak (GKat: Titk. Előb 6).

szófia-szó: [sophisma]. Hogy peniglen ez nem elak valami tia szo legyen, majd bizonyos példákkal az ő bororkazo olygasiból meg is bizonyítottam (Zvon: PázmP. 120).

tréfa-szó: [sermo jocularis; spassrede]. Jugurtha király szágának el-vezetése-után tréfa szókkal nevette, midőn a maiaktól tömlőczben vettetett (Hall: Paizs. 485b). Ha falusit szek, akárni tréfa-szót nem bágy mordulatlan (Thaly: VÉ. II. 6). Ezt lamar végben vitte, egy hatalmas tréfa szónak fullánkja al: UE. 385).

trombita-szó: tarantantara C. bellieum PPBl. [trompeten-klang]. Nagy haddal az charazar ees tñel kezowle mynt mertos-sagosban leheto, nagy trombita szowal (ÉrdyC. 315b). Nagy dobszóval és trombitaszóval szállására késérik (Monfrók HL148). Az ő wra istene nagyon ő véle és az királuac trombita szawa nagyon ő véle (Kár: Bibl. I 112) Régemben a papok kürtöléssel avagy trombita szóval gyűjtötték össze a népet (Sam: Cer. 3b).

tyúk-szó: [catus galli; hahnschrei]. Leva kedeg hog tyk zo koron magat meg indeytanaya (DomC. 75). Halakat aduan zent Janos el enizek vronk előle a vasarnap, mikoron el iót volna első tyk zoh koron (DebrC. 71). Tyueszókort auagy haynalba (Helt: UT N1).

vezeték-szó: adjectivum SzD: MVir. 413. Szépen összevillő vezetékszók (Fal: Jegyz. 933).

virgína-szó: [sonus virginialis]. Dob, hegedű, virgína-szóval töltik és költik napjaikat (Pázm: Préd. 30. SzD: MVir. 102). Hogy azért az vdarhoz közelgetett vala, az öregbik ablakrol virgína szót halla (Szenton: TFü. 16).

Szóbeli: verbalis, vocalis Kr. [wort-]. Ezek csak szó-béli játékok és fundamentum-nélkül-való beszédek (Pázm: LuthV. 260). Szóbeli keresztül-vágás (SzD: MVir. 412). Szóbeli táborba szállani valakivel (412).

Szócska, szavacska: vocula C. verbum MA. wörtlein PPB.

foglaló-szócska: [conjunctio]. A foglalt mondás (axoma compositum) az, a melynek utolsó része több dolgokat foglal bé magában egy-nél valamely foglalós szócska által, a mely foglaló szócska itt gyűjtő avagy szélyesítő (ACsere: Bölcs. 46).

Szól: 1) loquor, for C. reden PPB. Daru modra szollok korrogok : gruo; fenszovall szollok : protons; röviden szollok : compenditacio; sokat szollok : fator C. Mykeppen zolot Christus Masseusnal (ElirC. 70). Imadkozuatoc né akariatoc sokat zolnotoc (MünchC. 23). Kezde gondolni, miképen zolhatna az bodog atyuanal (VirgC. 86b). Jot zolyegieketről (94b). Az istennek zent embery zol-tanak (CornC. 7b) Ez idevben zent Margit azzon meeg yol nem zolhat vala (MargL. 1). Ziledet te elődbe hozom en zoom zolnia (NagyszC. 134). Kezdeenek zolny kylemb kylemb nyelvel (JordC. 709). My azth nem tehettyek, hog myt tettwnk es hallottwnk, ne zollyok (718). Meg az züksegeseket is csak aljiz zolad (VitkC. 39). Choda dolgokat zolt, bezeellet (ÉrdyC. 514b). Sok nyelwen twdna zolany (542b). Nem ember zol ew tñve, de zent leelek zol belewle (ÉrsC. 497b). Embőrlőknek es angoloknak nelnőkön zoliak (TibC. 4). El veztes myndenth, kyk hamyssagothi zolnak (KulesC. 6b). En nyelvem mynd nap estyg zolya te ygassagodat (171). Zollya wala nekyk istennek bezedet (Pesti: NTest. 71) Az sátn ott vetekedest támaszta, az nagy isten szava mellé igr szólla (RMK. IV.60). Bőneben egy kevésé szőlyone vgyan ezen dologról (Helt: VirgK. 9). A tatároc mikoron szőlnac, ezac fuőltezne, kenyerec nekje nincz, de kőllessal élnee (Temesv: Béla 4). Jaj ki bolondok, a kik fiüllöz es nem szűlöz szőllanak (Pázm: Préd. c2). **2)** [dico, praedico; sagen, verkiünden]. Yme az wadak ees Christust zolalyk, te kedeg ysten gyanyant bahuant ymach (PeerC. 71). En nyelvem mynd nap estyg zolya te ygassagodat (KulesC. 171). Ha szintén értelmén beszédet szőland is (Kár: Bibl. L658b). Zollya nekőd az igeket (Beythe: Epist. 7). Ugy szőlhassa mint istennek beszédét (Zvon: Post. 1.2). Nem szőlyác az istennek igéjét (523). Az papok nem szőlynac az en czadatos czelekedetimet (Zvon: Osiand. 81). Teremtet állatid az te országodnac diczőségét szőlyác uram (MA: Bibl. I. 584b). Az szent lélee ez igeket szőlyya ő benne : Simeon indully (MA: Scult. 134). Én azt mondom, hogy ti szőlyátok az szent irást, de hamissan (Bal: CsIsk. 421). Semmi uton módon ne szőly hazugságot (Czegl: Japh. 5).

Mit alitanál efféle ellen, hanem tsak sz. Agoston e mondását szollanád (6). Azt szólylunk, a mit a Jehova szánkba ad (Czegl: MM. 57). Az isten beszédét tisztán, meg-egyeztetés nélkül szólylák (Matkó: BCsák. 60). Jó szót szólla és vigasztalást felele (Csizi: Sip. 472). Szólylunk néktek az istenek titkos hőltességét (DEub: GE. 7). **3)** [respondeo; antworten]. Szoly rá ez egyre (Huszt: Aen. 7). **4)** [detraho alteri, calumnior; schmähen]. Ne szólylunc, ne meüsslunc senkit (Born: Préd. 431b). A leányaimnak azt hagyom, kegyesen éljenek, embert ne szólyjanak, férjeket szeressék (TörtT.² I.150). **5)** [sono, cano; singen, tönen]. Fülemlél szól: mitilat MA. Ty uattok az hegedők, kyk mynd igón zepőn zoltok (SándC 19). A béla sokat szólló és a sárt szerető (Ily: Préd. II.59). Szól a trombita (Adáni: 204). **6)** [suffragium fero; stimmen]. Negyven ember azok előtt walazak az folnagiot, az kyre többen zolnak, az legyen az folnagy (TörtT.² I.190).

[Szólások]. *Vmiben szól: D a r a b o k b a n s z ó l a n i*, a szót félbe-harapni: loqui amputata et infracta PPB. *Vmiből szól: Én velem el nem biteted, hogy gyomorból szóllasz* (Pázm: Kal. 163). *Vmíhez szól: A királytól nagy jutalom ígértetek annak, a ki jobban szóll a dologhoz* (Pázm: Préd. 1111). *Ilyen szentséges titkokhoz igyekezem előttetek szóllanom* (Lép: PTük. III.198). *Vmín szól: Nem byzom, hogy ezeden szóla* (ÉrdyC. 651). *Vkinek szól: Az kyrálynak szollo* Kegd lewelét, nyhelém ywtott, ottan kőltőn kőltők az postham (LevT. I.231). *Mely levelek között vagyon egy Müller Péternek szólló levél* (RákF: Lev. I.32b). Valami asszony elgyütt Bécsből, egy levele volt Páter Kéri uramnak szólló (Berces: Lev. 479). Az accludált leveleket invialom, a mint látom, Kanciznak szólló is van közöttük (533). *Kinek szól ez a levél?* Ez itt neked szól (Adáni. 204). *Vkire szól: Ne szóly a szent emberre: omítte vatem* (Decsi Adag. 161). *Kőtabetűkre szóllani: erőltetve, fűnyásan* (SzD: MVir. 412). Az portára szólló levelünket éjjel éjjel éjjel nappal küldd (RákGy: Lev. 265). Az protectionalistok nem szóllottak személyekre, hanem az helységekre (Berces: Lev. 429). *Vmiről szól: Erről ez ket dologról fogok szóllanom ez mostani predicationban* (Tel: Evang. I.80). *Hogy arról többet ne szólyjak: *ne plura PPB.* Azt vitatod hogy arrul akaroc szóllanom (Tel: Fel. 21b). Nem mernéc semmit azokrol szóllanom (ÉszT: IgAny. 237). *Szóllanjá az uraknak róla* (LevT. II.10). *Vmi felől szól: Vakmerőképpen ez dolog felől nem merek egyáltalában szóllanom* (Lép: PTük. I.375). *Szóllni az előnkbe vett renddel a dolog felől* (SzD: MVir. 411). *Vmi mellett szól: Kérdi, ki szóllhatott annyira mellette, hogy az ücsese magát mostan erre vette* (GyöngyD: Char. 377). *Egyenesen, kerekén, magyarul szóllani* (SzD: MVir. 413). *Tsak futólag szólni valamiről: *eursim dicere aliquid PPB.* Ne mondjam, hogy görögöktől vették a pápisták a szent írást, hanem görögül szólló szent atyáktól (Matkó: BCsák. 236). *Tévéltával szóllani egy más között: igen barátságosan* (SzD: MVir. 411).

[Közanonlások]. Ky zemedbe zepet zol, de hatwl meg ezen, az weled egywt soha sokáig nem lezen (Pesti: Fab. 53b). Pohár mellé szóllók: chorus domesticus (Decsi: Adag. 255) Ha varga, ne szólyon fellyebb a kapfánál (SzD: MVir. 413).

bele-szól: obloquor, obturbo C.

beleszólás: [obloquio; das dareinreden]. Az ő lelki esmeretiben az szent léleknek belészólása által meggyőzetett (MA: Seult. 625).

egybe-szól: [colloquor; sich besprechen]. Egybe szólna egy kerdeztée, hol vagyon az vr (Born: Préd. 77b).

eggyütt-szól: [colloquor PPB. [sich besprechen]. Az latharisták közönséges vallások így szól egytt (Pázm: Kal. 211). A távol valókkal edgytt szóllani levelek által (Com: Jan. 207).

el-szól. Szold el szóld: tül lőttek s ide áll ayánál: al Meneceles, alia porcellus loquitur (Decsi: Adag. 178. MA).

ellene-szól: [reclamo [contradico; widersprechen]. Meggyőztettek wgy amera, hogy semmyt nem twda ellene zoly (ÉrsC. 523).

ellenszólás: [reclamatio C. [das widersprechen]. Ne gondlyunk semmit azok morgolodásával, ellen-szóllásával (Mad: Evan. 315).

elleneszló: [adversarius; widersacher]. Jesuśnac valami ellenségi es ellene zolloc (DebrC. 288).

elő-szól: [praeoquor, praefor C. [vorreden]. Lúdas emb elő szól, auagy: az harist az ő maga nyeluen fogiák me suo ipsius iudicio perit sorex (Decsi: Adag. 22).

előlszólás: prologium MA. vorrede PPB.

előlszló: [praeans, prologus MA. vorredner PPB.

[fönn-szól]

fönnszólás: [alloentio; anrede]. Vőfény tisztetel el felejtés az fűnnszólásra (Thaly: VÉ. I.373).

[fönnen-szól]

fönnenszólás: [superbiloquentia, magniloquentia, grandiloquentia MA. hofährtige rede, grosssprechererei PPB. Meg mattyta, hogy az ő országa az nagy fűnyen szóllásban es isten káromlásból állandana (MA: Tan. 1182b).

fönnenszló: grandiloquus C.

hozzá-szól: [affor, alloquor MA. aureden, dazureden PPB. Tarssonwal egethemben wallamylth kel hozaya zolny (LevT. I.15).

hozzászólás: **1)** [affatus, alloentio, alloquium MA. dazureden, das dazureden PPB. **2)** [allusio; anspielung]. A jelek tréfák és valaműhez játékos mondások, csúfos hozzá szóllások a bűntességekhez illelenc: allusiones factae urbanas decem (Com: Jan. 187).

ki-szól: [proloquor, pronuncio; verkünden]. En nelvem t zep bezididet kizolla (DóbrC. 70b). Lelek, ky kywa zol val hű belőles (JordC. 725).

közbe-szól: [interloquor C. MA. dazwischenreden, in der rede fallen PPB.

közbeszólás: [interloquio C. MA. dazwischenredung PPB.

közbeszló: [intercessor; fürsprecher]. Legy emmeki nígasztalom és istennel közbe szóllom (ThowrC. 182).

mög-szól: **1)** [pronuncio, praedico; verkünden]. Mynden megh zool eő nekyk, vala myt megh paranczolok (JordC. 240). El meene Moyses es megh zola mynd ez bezedeket mynd az teljes Izrael neepenek (268b). Kyket toeneked paranczolok, meg zoolod (ÉrdyC. 341) **2)** [traduco, infamo MA. admoordeo PPB. verlenunden PPB. A piatzon megszólhat: i circulis *vellicant PPB. Zent Damascost meg zolyak, ragalmazak (DomC. 164). Myt egyeeben megh zoltok, azb inkabatly besztethok fellyeethok lennye (ÉrsC. 188). Hoő valak mőnkdt meg ne szóllon (Sylv: UT. II.49b). Inkáb akarja, hog őtet megszóllyák az emberek, hogy-sem az embert mindgyarostorozza (Pázm: Préd. 5). A kik pedig okos tanatosi és vőc valának a zidőságnak, hátra-maradának, de nem szabad semmi ezele-közöl megszóllani (23). Kristust meg itlle az emberi vakmerőség, meg-szóllotta a nyelvesség (778). Hatad mego megszólhat es zidnak (Vás: CanCat. 614). Hogyha téssz kivel jó még érette megszól (Kisv: Adag. 412). Jóllehet oly édes fala legyen a fivortaság azt tanácslom, hogy atna ne járj, bi meg nem akarod magadat szólatni (Fai: NA. 240).

őszve-szól: **1)** [colloquor; sich unterreden]. Mene az olyre, hogy zolanak ewwie ystény myuelkedettrewl (EhrC. 2) [so invicem vehementius insectari; sich gegenseitig anfeinden]. Nem vettem eszembe, ha öklelte velek vagy nem, de zen szólnak vala őszve, míg őszve jutának (Gér: KárCs. III. 24).

reá-szól: [denuncio; anzeigen]. Rád szól, be árul az király-nak (Göres: Mátý. 21).

reászolás: [obtrectatio; verleumdung, schmähung]. Ollyba ritom roz embernek reámszólását, mint szeméten gubás ebnek gátását (Thaly: VÉ. II.125).

reászoló: [obtrectator; verleumder]. Az vy tóvruenbe eww-
amaga yrya, yreegyekneekyl és reaya soloknalkyl nem
betheth (Komj: SzPál. 13). Meny zem, anyui itélet vagyon a
apon, meny nyelű rea zolo, anyui sententia (Vás: CanCath.
9).

szolton-szól: [incessanter loquor Kr. [fort und fort reden].
zolon szolyunk az Christus felől (Born: Préd. 252). Szent Pál
t mondgya: Praedicállyad az igét, szolton szoly mind alkot-
antos időben (Zvon: Post. I.830). Zríni Deli Viddel így beszélnék
lla, azonban szolton szol Ali Kurt agyua (Zrínyi I.155).

vissza-szól: **1)** respondeo, obmurmuro SI. **2)** [revoco;
derrufen]. Készeríteték arra, hogy ő azt fogadná, azon közseg
tít mind vissza szoláná, az mit pápa ellen prédikáltolt volna
MK. VI.119).

visszaszólás: [contradictio, oblocutio; das widersprechen].
felvethekeeth vyzza valo zolasokthwl meg enyhithendyek
rSc. 188b).

Szólal: **1)** loquor, proloquor, for MA. [sprechen, reden,
gen]. Beszédébe szólal: obrogare C. Es feltechen inöl-
ne, es legottan Ihe zolala nekie mondau: vallatoc hűse-
t, ea vágoc (MünchC. 41b). Zolala neky Pethőr (WinklC.
9). Nem embery akarath zerent zolaltatyk (ÉrdyC. 457).
sathan feyedelemre zolala az dyczőseghuek kyrallya (ÉrsC.
8). Isteneknek wr istoue zolala (KulcsC. 120). Egy ü közlilök
vidnak szollala, ezt mondja vala (RMK. III.231). Úgy szollalsz
mit a jól örlött: igen könnyeden beszéltesz (SzD: MVir. 413).
sono MA. [cano; tönen, singen]. Meegh ezt bezeelveen, az
kas zolala (JordC. 610). Mynek elewte kakas zolal kezer
esti: NTest. 106b). Az vigyázo hallik, bátyárol mint szollal
inyi: ASyr. 59). **3)** [facio sonare; tönen lassen]. Agyúit
intelen szollalja (Könyi: HRom. 110).

elő-szólal: [profor; heraussprechen]. Elő szollal megint
az hiteles íőuendő mondo Chrysostomos (Lép: PTük. I.134).

föl-szólal: [vocem edo; die stimme erheben]. Egy bőchő-
ben fekw gyermek föl zolala, monda: Amborus leegyen
pek (ÉrdyC. 259).

még-szólal: incipio loqui, loquor, vocem edo Kr. [zu reden
tamen, die stimme erheben]. Hozanak neki embert néma
lőgöt vallot es az őrdögöt ki vetuen, meg zolala a néma
müchC. 30). Meg zolala a galamb (DebrC. 133). Nyakaat
zaak es yme az halálnak wtanna meg zolala (ÉrdyC. 521b).
latheryna meg zolala es a chazarnak yl zot monda (ÉrsC.
2). Azzonunknak kepe meg zolala az zent eghaznak
tosanak (TihC. 22b). Meg-szollala a vitézhez mondván néki
inyi: Symb. 9). A bir, ha jóbul szollal-meg mellettünk, holtunk
n téssen nyomossá (Fal: UE. 368).

szólalkozik, szólakozik: colloquor Kr. [sich besprechen,
sich unterreden].

egybe-szólalkozik: ∞ Igen szép igyenesen egyet értet-
t, ha szinte távul létek miatt egybe nem szólalkoztanak

(Pázm: Kal. 256). Az gyűlölközetben kik valának, nagy sokan
ők egybe szólakozának (PhilKözl. IX.184).

őszve-szólalkozik: ∞ Noha egymással őszve nem szólal-
koztak, de azon egy szent lélektől igazgattatván, egy lineán
folyt tanítások (Pázm: Kal. 553). Őszve találkozáván és szolla-
kozván, meg alkudott a vendég a hajóssal (Fal: TÉ. 679).
Alattomban őszve szólalkozott két értelmes meg hitt révésszel,
ki lopta magát az udvarból éjszakának idején (696).

[Szóaltat]

még-szóaltat: [facio loqui; reden lassen]. Ez atyák vesze-
delme a néma fiakat is meg szóaltattya, szóra hozza (SzD:
MVir. 411).

Szólamli-ik: incipio loqui, sonare SI.

még-szólamlik: **1)** [vocem edo; die stimme erheben].
Egy csöcsőmös kised gyermek csudálatossan meg-szólamlián
ki-jelenté ezen isteni dicséretnek nagy erejét (Bíró: Préd. 144).
Az eo szája és nyelve erejével annyit bőlts szólamlik meg, vala-
mennyen előbb számára tanultak (Fal: UE. 372). **2)** [sonitum
edo; ertönen]. A méltóság kívánó nagy szíveket leginkább
gyöttri, mikor hanggal szólamlik meg híre, mit követett legyen
el emez s amaz (Fal: UE. 404). Erre másodszor megszólamlott
a trombita szer (Fal: TÉ. 637).

Szólás: locutio, loquela MA. rede PPB. Más ember erkölt-
sének és szólásának követése, mutatása, ki-formálása: mimesis
PPB. Hogyha az szólásnak új folyamása leend, mindjárt az
régí székeltek nyelvére tekintsen, kiknél tiszta magyaryelv
maradéka vagyon (RMK. VI.255). Legyek tiszta, gyozan szívű,
isten felő es isteni zolasokkal tellyes (Gyarm: Fel. 72). A
szólásnak beszéde egy vala az földön (MA: Bibl. I.9). Szólásban
való czífrát vagy tara-farát nem tapasztalván e munkában
(Nagyari: Orth. c6). Alkalmas meg-piskolásával esik szép magyar
szólásinknak e fele szokat: jött, nőtt, így igyekezni írni (Megy:
Dial. Előb. 12). A grammaticus betűket s szólásnak formáit
és a beszédet helyessen, törvény szerént ki mondani meg ta-
nította (Com: Jan. 159). A szólások formái, a mellyekkel élt,
hathatóság voltanak mint a vasszegok (Bod: Pol. 112). Külömb-
féle nyelveknek szólását az elmébe önteni, nyelven szólást adni
istennek tulajdon tselekedete (SzD: MVir. 251).

cifra-szólás: *cincinni orationis PPB.

ékes-szólás, ékesen-szólás, ékesenvaló-szólás: **1)**
facundia C. eloqui nitor PPB. eloquentia Kr. [beredsümkeit].
Nagy ékesen szólást honnan ő tanulta és nagy bölcsességet,
kinek ily ruhája (RMK. II.50). Ékesen szólásokat mutogatniak
(Fál: Tan. Előb. 5). Egen az gonoz kiunsagokban, eleg nagy
ekesen való szollasa uala (Decsi: Sall. 4b). Jeles éköszen való
szollás: Attica muna seu eloquentia (Decsi: Adag. 60. Beythe:
Epist. 3). Ékesen-szólásra, sem egyéb tizfrára nem szaggattam
(Pázm: Préd. 4. Pázm: KT. 16b). Ékesen-szólásra tanítómaster:
rhetor (Com: Vest. 144). Más idegen országoknak is hasznára
ezen ékesen szólásnak mi voltát ismértetui akarta (Tarn:
Szeuts. 152). Hívságos és festett ékes szollás (Hly: Préd. I.84b).
2) [melodia]. Fülemilének ékes szollásával fel zöndült elméje
igen gyorsasággal (Zrínyi I.142).

embér-szólás: *canina eloquentia PPB. [calumnia; verleumdung]. Az öklöknece bynei: család bezed, ember mőnetes,
ember zolas (NagyszC. 356). Mennyi boszszúságot kell nyelhuink
a hamis perek, az iszonyú gyalázások és ember-szólások között
(Pázm: Préd. 1147). Az ember-szollás nem valami gondolom
forma képzelés, hanem fen-forgó tellyes szokás (Fal: NE. 97).
Az embérszollás a szívünkben fogamszik meg, az után a nyel-
vünkben for-ki (99). Vagynak elegen, kik futnak munkától, a
felett nem szűnnek az ember szollástól (Orczy: KöltH. 4).

játékos-szólás: [allusio; scherz]. A tréfás hozzámondás, játékos szövegek nem beszédrel való tépégetése (Com: Jan. 203).

kakas-szólás: [cantus galli; hahnschrei]. Vigasztatok, nem tudjak, mikor az haznak gazdája el jár, estve, vagy éfelőlkor, vagy kakas szövegek (Fél: Bibl. 1.77b). Még kakas szólás előtt: priusquam gallus iterum cecinerit (Decsi: Adag. 227). Első kakas szövege (Mad: Evang. 318).

madár-szólás: [oscen, augurium; vogelgesang]. Nézőketb tanacszoljon, almatti tarczón és madár szövegek (JordC. 239b).

röviden-szólás, rövidenvaló-szólás: laconismus C. Lakonizáló módra való rövidedő és fontos szövegek: laconismus PPB.

Szólát: facio loqui MA. [reden machen]. Oly nyelveken szövegeket, melyeket ők soha nem tanultak (Tel: Evang. 11.305).

Szólátlan: [infans; nicht redend]. Semmi el nem hagyja szövegeket az egyetemen (JordC. 304b). Szólátlan kisértéseket csak testet táplálásában főtáplát (Pázm: Préd. 68). Az aszszony-népeket és szólátlan gyermekeket meg ne öljék a hadban (1182). Az érsek Váradot azért szereti, mert szólátlan kisértésének fejét ő benne szövege (Sall: Vár. 36). Szólátlan gyermekekkel fogva rosszul nevelték (Fél: NE. 78). Szólátlan kisértés korában kezdett a hízelkedésnek ölében nevelkedni (Fél: NA. 126). Legdrágább kisértést hoztam ide, méhemen vagyok igaz ügyes ökörd. Ártatlan, szólátlan (Fél: TE. 651).

Szöldogál: loquitor MA. immer reden PPB.

Szöldogat: [reprehendo; rügen]. Almos Theogenes ezt alig hallattya, fel-ugrik, feddi Charichát és így szöldogattya (Gyöngy: Char. 12).

Szólhatatlan: 1) [inefabilis; unaussprechlich]. Lathatatlan és hallhatatlan és szólhatatlan, jelentetlentlen és tyztelendew emneki vrtel adatothi hatalmában (ÉrsC. 342b). 2) [mutus; stumm]. Mert ha nem mondasz édes uradnak, ifjak kik látják, csak megcsúfolnak, tégedet mondanak szólhatatlan társnak (RMK. IV.78).

Szólhatatlanság: [infantia; säuglingsalter]. Fogamatia meg tiztoita, zöletese meg bizoitoita, szólhatatlansága minket tiztoita (DörC. 11).

Szólható: [fans, loquens; redend]. Nyelvével néma és nem szólható (Zvon: Post. 1.520). Szövegek is lévén, még pedig szólható (Matkó: BCsák. 104b).

Szólít: appello C. alloquor MA. anreden PPB. Valakit név szerint szövege: appellare aliquem *nominatum PPB. Ezöket halván az apath, szövege Smaragdost (NádC. 422). Mykort az zyz engem lata, ottan nevemen szövege (ÉrsC. 502). Az törven meg ma kezdettek el szövege, ez ideig csak szövege (RMN. 11.162). Az isten szövege engemet te általad (Tel: Fél. 8b). Ha ehözök az talakat, szövege nevek szerint az szakács-mestereket (Madv: Szak. 12). Tudta a vétékét fainak és meg nem büntette, nola intéssel szövege őket (Pázm: Préd. 196). Szövege az házúpet (MA: Bibl. 1.37). Egy kevésé félén szövege és valamit sug az fülébe (MA: Scult. 977b). Valaki nevemmel szövege (NóPM. 20).

be-szólít: accerso, intro voco MA. [herufen].

elő-szólít: accerso MA. [herbeirufen]. Fő biroiat az varasnak előve szövege (CsomaC. 77b). Jesus elő szövege őket és monda: Mit akartok, hogy ezeleködjem ti veletök (Fél: Bibl. 1.35). Vala ott egy övegy aszszony, kit előszövege azt monda neki: hozz egy keves vizet nekem (MA: Bibl. 1.324b).

fől-szólít: provoco Kr. [herbeirufen]. Mindemnek öry angyla vagon, embernek ees és azok fél szövegeket iste nek hatalmawal mondan: kellyetök fél hallottak (ÉrdyC. 1). Fél szövege az zszonywnk zyz Mariat, ew eedes zent zylege (13).

ki-szólít: evoco, accerso foras MA. hinausrufen PPB. V. ter neki hagyá, hogy kiszövege, néminemö dolga neki v. volna (RMK. 11.32). Ilyen ölnökságot vitéz gondol vala, aszszonak magát rokonságnak mondaná, az aszszon, gondolkiszövege (VI.59). Az örsten elkivánta tölünk, ez öry világból kiszövege reggel 6 órakor (TörtT. 2 IV.90). Ha isten az én gyermekeket az világból megtakuml kiszövege minden jószágom az én atyámfiaira szövege (132). A szeren az ostobákra osztja a hosszú életet és az okosokat hamar szövege a világból (Fél: UE. 463). Az isten az életnek és halnak ura, akkor szövege ki, mikor legjöbnek itéli (Fél: BE. 57). Nem tudjuk, mikor szövege ki isten e világhul (Adámi. 205).

közbe-szólít: interpello C.

közbeszövege: interpellatio C.

még-szólít: alloquor, affor, compello C. [anreden, ansprechen]. Iesus meg szövege hwket (JordC. 399). Attya meg szövege hwket (ÉrdyC. 639b). Kyth mykoron az pokolbeely eürde meg szövege volna (ÉrsC. 286b). Esmet megszövege és is őket minden iokra (Helt: Krón. 312b). Meg szövege ő munda: hoysz ide, hoysz (Helt: Mes. 467). Így szövege Moisiert (Mon: Képt. 61). Isten akart te általad engemet szövege (Tel: Fél. 5b). A szövege, beszövege meg ne szövege loquentem ne interpella (Com: Jan. 200). Előtalalom min N. uramat, meg állítam s meg szövege (Fél: NE. 27).

megszövege: interpellatio, interfatio, compellatio C. [rede]. A kegyes olvasoknak megszövege (Matkó: BCsák. 104b. 1).

megszövege: interpellator C.

oda-szólít: [advoco; herbeirufen]. A király oda szövege arulat és erősen kezd meg kérdeni, miczoda volna szövege (Helt: Krón. 31b).

vissza-szólít: revoco, reclamo Kr. [zurückrufen]. Vissza szövege ötet munda neki: hozz egy falat kenyeretis neki (MA: Bibl. 1.324b). Bátor fortyanjon a sok ötokkal, egy zezskéjét sem szövege vissza (Fél: NU. 262).

Szövege: [objurgatio, increpatio; verweis]. És ha szövege szövegest nagy feddest érdemlettem volna (Tel: Fél. 7).

Szövege: [non compellatus; ohne anrufen]. Ne szövege mert az szövege vigyáz (Zvon: Post. 1.522b).

Szövege: [arcessere facio; herrufen lassen]. Ez-ntán meggyárt proclamáltattya, szövege isten az emberi nem (Pázm: Préd. 6).

Szövege: loquens, locutor MA. dicax Com: Jan. 203. red PPB. Zent Ferenc fél vala az zolonak (VirgC. 42). Misse szövege, mondékony ne légy: in alios dicax haud esto (Com: Jan. 203). Vaj szemetlen mért nem tanulsz az így szövege Agostont (Czegl: MM. 152).

bölcsen-szövege: [sapient; weiser]. Nem akarjuk azt, te myratonk vrtkogyal és minket te byry, mert te nem v. bblezen zolo (VirgC. 67).

böven-szövege: largiloquus PPB.

ökiesen-szövege: faemudus C. [beredsum]. Igen ökiesen szövege pertacundus C. Mind életöflogna sem voltam ökiesen szövege mert nehezen szövege és nehez nyelhem vagyok (Helt: Bibl. 1.324b). Bonfinius ökiesen szövege és író a deac nyelwben

Holt: Krón. Előb. 1). Az órátoroc, ékesen szólóc, ha kívül vala-
mit el akarnak hitetni, elő hoznac sokféle okokat, miért kellyen
avagy ne kellyen emberne ezt vagy amazt cselekedni (MA:
Scul. 267). Pericles Athenás városának bölcz és ékesen szol-
lójedelme (Zvon: Post. I. Előb. 1). Az ékesen szóló hogy az
áhitetendő dolgokat el hitethesse, a beszédnee formáit össze-
keresgeti (Com: Jan. 161).

embër-szóló: [detractor, obtrector; verleumder]. Váltak
szeken kívül háládatlanok, ember-szólók, irigyek, kik a főké-
létességet is cselekedetekkel moeskölták (Hall: Tel. 251). Az
ember-szóló nyelvek ellen... Ha belől jól vagy nem igen fon-
olod a szél szokat (Pázm: KT. 271).

érëttünk-szóló: advocatus Ver: Verb. Szót 1.

jó-szóló: [intercessor; vernittler]. En eremesth jó zolo
ezek the Kd. melléti (LevT. I.198).

magáról-szóló: [vocalis]. Az vocalist magáról szolonac
mondhatnac (Orthilung. 2).

szó-szóló: advocatus, orator, intercessor MA. fürsprecher
PPB. Az ragalmazó órdógneec zozoloia (GuayC. 8). Leegy
zozoloom (CzechC. 47b). Inad my ertevik atya isten elevt
nykepben my zonk zolo (CornC. 381). Hw vala az bölczeseghe-
nek zozoloya (JordC. 757). Ha ki veethközendyk, zozolounk
vaygon az aldot atynal, az ygaz Jesus Christus (864). No azert
ny zonk zolo az te irgalmas zemeydet my reank fordohad
DomC. 185). Jesus lezzen te hyv zozolod (DebrC. 285). Az yz
Maria mynd ez zegheen vylagnak zool zoloya (ÉrdyC. 453).
Árthándy Pál, kinél nagyobb szószóló az ország között nem
vot (Monlrók III.131). Nem szabad más szószólót keresnünk
annál, kit ő ajánlott (Magy: OrszR. 19). Az hatalmas ezazar
az nagyasag Malmutbot, az ő zozoliat es fő titkosat kívldötte
ErdOrszgy. 307b). Hív szószóló vala királyi udvarban, ha mi
roszat koholt irigység a sutban, azon volt, lehessen háritani
nyomban (Orczy: Nimfa A5).

Szólogat: [loquor, dissero; reden, sprechen]. Ez el mwlt
apokban zologatunk lelky testy feelelmről (ÉrdyC. 34). Eeltyen
bezeedöket kezdeek zologathny (563b). Hala adatlanoknac röt-
enetes büntetesiből im szologatoc (Boru: Préd. 457b).

ellene-szólogat: reclamo C.

Szólongat: identidem alloquor Kr. [wiederholt anreden].
Lovait szolonagatta, hogy sérűységre készíthetné (Hall: Tel.
64). Az fejedelmet sokan szólongaták uri rendek, de csak con-
onnálá (Kem: Élet. 59).

mög-szólongat: ∞ Nem veték eszekben, hogy itt vagyok,
negszólongattam ökö, bízattam is, hogy már quartélyban szál-
ott az német (Bercs: Lev. 271).

Szölt: [loquens; redend]. Nem szégyenli szoltát azzal, az
ki élet nélkül vagon (Zvon: Post. I.316).

Szoltat, szóllat: [facio loqui; reden lassen]. Engemet
sten zoltata ew akaratia scerent (EhrC. 35). Mindent jól tót,
siketekkel hallatot es nemakkal zoltatot (DöbC. 367). Hozywk
Jerwsalemb ewketh, nethalantbal zoltathattywk (ÉrsC. 108b).
Christus á szent lelkő által zoltattá á prophetakal (Mel:
SzJán. 68b. 342). Így zoltatnan az prophetanal (Born: Préd.
29b). Korlath Cristof fel jewth es eth wazyon, kywel en zol-
hattam (RMNy. III.85). József nem értené, ők azt tudják vala,
mert ő vélek tolmács által zoltat vala (RMK. IV.17). Kezdé-
nek külfömb, külfömb nyelveken szólni, amint az a lélek szoltat
vala ő vélek (Tel: Evang. II.294). Oly nyelveken szoltatá
őket, mellyeket ők soha nem tanulának (305). Mas nehueken
kezdinek szólni mint az szent llek szoltat vala ű vélek (Sylv:
UT. I.164). Ez fő épült birodalmat szoltattya az papa (EszTl.

IzAny. 495). Oly könnyen szoltathats az kövekkal, mely könnyen
ő vélek halgathathats (DBón: Részegs. 22).

Szós: verbosus, loquax MA. [beredt, redselig]. Űgy hallot-
tuk, hogy jó szós ember volt Stizipió: Scipionem accipimus
non *infantem fuisse PPB. Ez szos os bezedes keretzonec
(Born: Evang. III.108). Engem eoszuo vetnee egy szós es gyarlo
emberrel (Csákt: AU. 4). Vlysses mit használt aekor szós nyel-
uénél (8). Az aszszony-nepek közönségesen szósok és zúgolódók
(Pázm: Préd. 243). Kerék száma beszéllőnek és io szós-
nak tartassál (Bal: CsIsk. 85). Az okos embernek az igen szós
gonoszág mások jószágának hirdetője (Pataki: Reg. 186). Noha
szós, de szájába kell adni, nyelvét megtartóztatassa (RákGy:
Lev. 445) O boldog isten, oly szós, oly csacska magában e
világ, hogy a ki mindenekre élesen s harsányan nem felel, kába
bolondnak aléttatik (Csúzi: Síp. 32).

Szósság: loquacitas SI. [schwatzhaftigkeit]. A nyelveske-
désnek es szósságnak el távoztatása (Pázm: KT. 27b).

Szótalan, szótlan: mutus, alius MA. stumm PPB. Mes-
ter hoztam az én fiamat te hoszad, az kiben szótalan lélek
vagon (Fél: Bibl. 168). Tudatlan vagyok, mint az anyja tejét
szopo szotalangyernek (Ily: Préd. 1.56b). Bizonyos ideig szo-
talan volt hitlenségéért (II.296). Ambír te légy néma, szótalan
es szuszna, megtanít a bor szólni (Kisv: Adag. 532). Oly
csacska e világ, még-is a szót némává és az ígét szótlaná
tészi (Csúzi: Síp. 32).

Szótalanod-ik: mutesco, obmutesco SI. [verstummen].

el-szótalanodik: ∞ El-szótalanodni, a temérdek szópom
pinak meg-nem felelni (SzD: MVir. 413).

Szótalanság: infantia, alalia MA. unntüdigkeit PPB.

Szavatos, szavatynos: evictor, expeditor, expeditor in
jure Ung. MA. vormund in rechtssachen PPB. Ha hol s kinél
az allyan marhák fel-tálatatnak, tartozzanak szavatos adni
(ErdOrszgy. 43). Sok bajom volt, míg szavatyst adhattam. 1759
(Hazánk I.140).

Szavatosság: evictoria, cautio MA. [gewährschaft]. Jo kötés,
szavatosság (Ver: Verb. Szót. 4b). Jo level, menedek, irasbeli
szavatosság: expeditoria cautio et literae, quietantiae vel evictio
(9b). Lopott lónak találatot és így a szavatoyosság reum is
kerülvén, sok bajom volt, míg szavatyst adhattam. 1759 (Hazánk.
I.140).

Szavattyú: instrumentum sonorum SI.

Szavattyús: 1) vocalis, sonorus, clamosus MA. lauttüend
PPB. Jó szauatius: Cyclobori vox (Decsi: Adag. 186). Jó sza-
vattys, nagy kialtható: stentore vocalior, clamosior (Kisv: Adag.
491). Fogadbatatlan, hogy mind a néma mind a szavattyús
musika igen meg indítja a sziveket (Fal: Nu. 268) Szavattyús
ifjú (Fal: Jegyz. 935). Jó szavattyús, hangos torkú (SzD: MVir.
413). 2) furti index; diebstahlsverräter PPB.

Szózat: 1) vox MA. vocabulum, dictio Kr. wort PPB.
Nem czüda, ha meg rettenett ew zozattyara (EhrC. 45. 159).
Ez tázból zozat iw vala (VirG. 24). Ez soror sokzer tezen
jeget es zozatot (MargL. 74). Sem zozat sem erzekönek nem
vala ű benne (PázmC. 151). A király álmában hall ilyen
szózatot: vedd fel, vedd fel (Hall: HHist. II.42). 2) sonus Kr.
[ton]. Jelénéec zozatoc, zaigusok"es"meñ görgésce (BécsiC. 74.
139). Zayok es zozattyok olylan vala mynt az elős es meg
sykarlot tör (ÉrdyC. 343). Épp"hallással, hangos szózattal birt
mint valami ifjú legény (Otr: Tökél. 279). Ezt a szózatot
rettenetes menny-dörgésnek nevezi a szont irás (Pázm: Préd.
17). A pogányok ecclesiája az evangéliumnak szózattya es
haugolása által kéretett-meg (Debr: Christ. 457). Olyanok mint

a sípok, melyekből ha ki-mégzen a szózat, benne semmi nem marad (Mád: Evang. 293). Nem tudom melyikfél egy szózat ki jöve (Zrínyi: ASyr. 85). Az barang hangos szózatot ad (Hall: Paizs. 23). A tengerek és folyóvizek nyugvén rettenetes szózatokat bocsátnak (Illy: Préd. I.11b). Az arany noha kivül veretetik, semmi szózatot nem bocsát (32). A boros palackok pírálási és a tomboló célnak vig szózati között elfelejti nyavalyás állapotját (Fal: NU. 261). Meg tudjuk ismerni az embert szózatjáról, a jámbort erkölcséről és cselekedetéről (Fal: UE. 506). **3)** [syllaba]. Ez igébe Jehoua három különb betű es szózat vagyon: Je-ho-ua (Mel: SzJán. 16b).

belső-szózat: [vox interna; innere stimme]. Ez nem lőtt legyen a levegő és bő-szívó s kifutó égben hallato külső zendület, hanem az istenben önmón magában lévő belső szózat (GKat: Titk. 8).

embéri-szózat: vox humana Kr. [menschliche stimme] Szent Pál szavait nem úgy hallgatták a hívek, mint emberi szózatot, hanem mint isten szavát (Pázm: Préd. 456).

ének-szózat: [cantus; gesung]. Az hattyu szép ének szózat-tal ő halálát várja (Rim: Ének. 311).

ismertető-szózat: tessera Com²: Jan. 123. [losungswort]. A vitékedésben jeles hasznok vagyon a hadi esmertető szózatnak is, mellyel az önmón-magok felekezeti ő magokat megismerik (Com²: Jan. 123).

kürt-szózat: [sonus tubae; trompetenschall]. Az utolsó kürtnek ew zozaty a fileymbe hangoslik (VirgC. 115).

öröm-szózat: vox gaudii Kr. [freudenruf, jubelgeschrei]. Gyászból frissebb színbe már azért öltözzünk, örömszózatokkal vigán örvendezzünk (Fal: Vers. 899).

trombita-szózat: [cantus tubae; trompetenklang]. Nagy serű kőd be boroyttan mynd az hegyet es nagy trombita zozatot kezdének zengheny (JerdC. 52). Az utolsó trombita zozat mikor meg-hallatik, egy szem pillantásban támadnak fel az holottak (Alv: Post. I.33b).

vég-szózat: valedictio Kr. (Fal: UE. I.32. Kr).

Szózatl: **1)** [sono, timio; klingen]. Mykoron az helynek csapnyara zozatlonk, az kappuntarto yeow haragnuan (EhrC. 30). Nem a felköltötől, de a zozatloctol (sonantibus) ebrédne fel Olofernes (BécsiC. 11b). **2)** [significo, denoto; bedenten]. Ez okert e gyermekot ig huna: Amathi, mert Amathi má üelünkön igazsagot zozatl (BécsiC. 237b).

Szózatl-ik: **1)** [insono; tönen]. Az langbol zo zozatlík utala (EhrC. 43b). Hallas nem ki illbe zozatlík, de mel zűben értet-tetik (BécsiC. 201b). **2)** [definior, explicor; erklärt werden]. Az igazsagbol galamb zűletik, mert Jonas galambnac zozatlík (BécsiC. 238).

Szózatos: sonorosus, vocalis S1 [tönend, klangvoll]. Nem elég istennek szózatos dícsirete (Illy: Préd. II.82).

SZOBA: **1)** [furnus, fornax; ofen]. En immar isten akarthyaból el mentem feel zaaz ostenderwl, bizon telben igen fazom, meyholt zobatwl el tawozom (RMNy. II.24). Egy szoba az kementzével: unum idenque alveare (Deesi: Adag. 244). Egy volt a szoba a kementzével (Czegl: Japh. 138). **2)** hypocaustum Pesti: Nom. I.1. MA. badstube P1B. Az napra fekvő szoba: heliocaminus Uji: Nom. Kementzo szája, szoba mellett valo meleg kamara: propugnium; szoba, feredő ház: hypocaustum P1B. A szoba: fűtő ház a kementzével melegedie meg: hypocaustum fornace calefit (Com: Jan. 108). **3)** conclave P1B. cubiculum Kr. [stube, zimmer]. Menyezet, a gerendák közü a szobában vagy egyelőtt: lacunar P1B. Ezt ki szörzé kénesős Kassában egy fűtő-szobában Timódiának biják mind ez országban (RMK

III.161). Ezen sathan különb különb discantoeckal először p-arba, amak utama szobayába meg ieszettete (Vás: CanCat. 677). Egész alkalmatosságú íveges ablakú szobák vannak ben (Monlrók XV.20). Kályhát vöttem nagy szobára (MonTM. I.279). A szobák többire pusztá képpen vannak (RákF: Le. 1.92). Most már szobára kaptam, de még eddig csak tüzelte (Bercs: Lev. 211). A szent helynek felső szobái arra szolgálhattak, hogy ottan a papi öltözetek tartatnának (Mohn: JÉpi. 479).

beszéd-szoba: [exhedra; empfangszimmer]. Eleutheri megharaguvék, fel s alá járdogála a beszéd-szobában (Fal: N. 73).

ebédlő-szoba: coenaculum Kr. [speisezimmer]. A mi leíratosabb a históriákban, azt feszítjük arany rámkra, a függeszűjük az ebédlő- és hálószobákban a tafota kárpitok (Fal: NA. 137).

elő-szoba: protoecus Kr. [vorzimmer]. Az úrti reá kü a kocsisokra, szobókra, kalmárookra, hogy jelenjenek meg reggel az előszobában (Fal: NU. 256).

fürdő-szoba: [hypocaustum; badezimmer]. Az udvar vagyon a kút, az istalo, a földő szobával (cum balneo) egy (Com: Orb. 145).

gyermék-szoba: [parvulorum diaeta; kinderstube]. Ezt catechismust a szép Sabina dajkájától tanulta a gyermekszobában es nem a szentegyházban (Fal: NA. 198).

háló-szoba: cubiculum, dormitorium Kr. [schlafzimmer]. A mi legirtóztatóbb a históriákban, azt függeszűjük a hálószobákban a tafota kárpitokra (Fal: NA. 137).

ítélő-szoba: [oecus judicialis; gerichtssaal]. A római nem tudtak megegyezni, mint kellessék az ítélő szobát építeni (Fal: TÉ. 783).

kávészoba: caverna Kr. (Fal: TE. 139. Kr).

selye-szoba: [arca; surg?]. Ha sóhoz szokot nép megye Rácz országban, akar mely sőtalan idegen városban, tsüm-miat szál bé selye szobájában (SzBodó: SöDics. A4).

sütő-szoba: [pistrina; backstube]. Assonyomoth, niigh bekewel tartom es az Pálochy Esthwan haza belen három hazat cnyaltatok neki, egy sywthew sobath, odwarath, kerthethi rekestethem (RMNy. II.27). Az sűtő szobában azthal 1, őreg dagaztho wy theknyó 1, őreg kad 1 (Radv: Csál. II.60).

téli-szoba: hiberna P1B.

urak-szobája: [conclave domini; herrenzimmer]. Felmentek az urak szobájában az egyet-mással, a podgyászt vitték-f (KirBesz. 97).

SZOBOR (czobor Adámi, czubor RMK. III.229.): **1)** statu columna MA. PP. ehrensünle Adámi. Szobor-talp: stereobata P1B. **2)** palus, statumen, vacerra MA. pfahl P1B. Első szlop, szobor, szegelő köve, rend szőlő töve: antis MA.

szövő-cubor(fa): [jugum textorium; weberbaum]. Magkopjanyele oly temérdök vala, mint az szövő czuborfa oly vala (RMK III.229).

Szobros: palaris MA. zum pfahl gehörrig P1B

SZÓFA: [canapeum]. Az utána szófájára dült es el szend rede (Fal: TÉ. 697).

SZÓFIA: [sophisma?]. Kigondolt szófia beszéd: fabula; tsz szó-fia beszéd: tabula est; örömet hallgatják a szófia beszédet: duntur *auditione fabularum P1B. Homian meg tetik, hogy ne egyebet esolekedik, hanem csak almot hívelyezes szophia beszéd avagy mesét nyögtet Monozlai (Gyarm: Fel. 293b). Csak szó fia b

zéd az, hogy az apostolokkal ők egyet értnek (Pázm: Kal. 150). Salvius azt írja, hogy csak szófia beszéd és agnó rega, a mit sokan beszélnek (497). Az örök életről és az halottaknak áltamadásiról való tudomány merő fabula és szófia beszéd (MA: Tan. 1184). Hogy az nemcsak valami szófia szó legyen (Zvon: PázmP. 120). Sok hosszú, szófia szau, szapora imádlások (Bal: Csik. 32). Az csak szófiászó, erős bizonyágokkal enig soha meg nem próbálthatatik (Tolm: Vigaszt. 83). A talító tudománt hoz-e, el-hadgya az szó-fia beszédet (Com: Est. 73). Szó-fia beszédet mondani (Kisv: Adag 161). Egy askara-eszű okos hintsen ilyen szófia-polyvát (Bercs: Lev. 75). Én ennek a hallatlan dolognak mélységében álom-hüvelyű szófia-beszéddel nem merészek bebocsátkozni (Csúzi: tp. 98b). Vjásgot töllem ma senki ne várjon, se hízeltedő s il ket csiklandoztató szófia beszédet ne kívánjon (185). Nem szem, hogy egy nemzetben is volna annyi mese és szófia-beszéd a tiüder országról, mint a magyarok között (Nyr. IX.123). (Vö. FI).

Szófiás: [fabulosus; fabelhaft, unsinnig]. Immár régen azokat int szófiás beszédeket által nyársolta szent Jeronymus (Pós: azs. I.22).

SZOFISTA : [sophista]. Ki nem sophista, megéri ezzel (Czegl: M. 190).

Szofistálkod-ik : [sophismatibus utur]. Ne sophistalkogjál (Tel: SzJán. 459b).

SZOK-IK (meg szok Tel: Evang. 222. Kulcs: Evang. 233b): *invesco* C. *sveo*, *svesco* MA. Minden évben szokott; sollemnis *gewöhnen* PPB. Mykeppen szokottala, akarun keges engelssegett yelenten (EhrC. 11.50). Ihol Asnerus kiral zoktala lakoztat: nbi rex Asnerus manere consueverat (BécsiC. 49). Etanala, hog-elezeretené (MünchC. 67). Zoktak emberek ilyeneket alni (VirgC. 100b). Valamely lelők yde zokandyk ees yde merködendyk (WinklC. 290). Holot a gonoz teüket zoktak la meg giötörni (WesprC. 101). Tudom, hog adbaga, de m zokta temy (DomC. 243). A bor emberi természetet kta buyasagra geryezteny (VitkC. 49). Valamý dolgot zamar zokot volt temy (ÉrdyC. 562). Egg belvala, holoot abereket soktanak vala megvalni (RMNy. II.45). Nem zoktam barot orzat es tizta orczaval akarok az koporsóban memem (EvT. I.361). Az egymás szerető atyafiakat szoktuk baraknac neuzeni (Mon: Apol. 260). Nem szokom indulatim-ek engedni (Eras: Erkl. 46b). Az légy meg ne rútolja, mert feir állatra igen szokott menni (Radv: Szak. 9). Szoktanak la nevec adattatni az kised gyermekcékire (Zvon: Post. 109). Eretnekségetis szoktanak támasztani (Pázm: Kal. 677). Ut a tulok, ki az jármot uem szokta (Megy: 6Jáj. II.25b). Publikán értelmes szokot formálni szokik (Com: Jan. 39). földi beszédek és gondolatok az imádságot lágy meleggé öktik tenni (Ily: Préd. 586b). Kemény próbákhoz szokott piunk (Bercs: Lev. 331). Igaz hírmondók szoktak lenni az szmúliek (566. 731). A kiktől tanulatsz, azokhoz szokjál (U: UE. 368). Mődját s rendit, a mely szewint szoktál eljánni ügodban, néha változtatassd (372).

Közmondások. Másuttis kéry, nám vgyan reám szoktál ut egy wr borára: aliam quercum exuto (Decsi: Adag. 33). ki mibőz szokot, azt holtig el nem hadgya (109). Könnyű nek az, az ki mibőz szokot (203).

belé-szokik : [assvesco; an etwas sich gewöhnen]. Reá esedni valamire, valamibe belé szokni (SzD: MVir. 94)

égybe-szokik : [consvesco una vivere; sich zusammen-gewöhnen]. A párdutz kitsínségétől fogva báznál egy ketske előlyével égyütt neveltetvén, derekasán egybe szoktanak volt (sk: VKert. 77).

el-szokik : *desvesco*, *invesco* C. *desvesio* MA. [sich ab-gewöhnen]. Ha ennek előtte az fele appellatiokat el zokot bothyataný Keg., tehát ezth sem tarthatny megl (RMNy. II. 239).

el-szokás : *desvetudo* MA.

hozzá-szokik : *adsvesco* Kr. [an etwas sich gewöhnen]. Hozzá szoknak az emberekhez a vadak: *ferae assuescunt ad homines* PPB. Hozzá szokott immár ő szegény az nyavalyához (Decsi: Adag. 157).

még-szokik : *consvesco*, *adsvesco*, MA. [sich gewöhnen]. Még-szokni a hadakozást: **assvescere bella animis* PPB. Még zokot alazatosagba meg marad (VirgC. 68b). Az keges Cristus meg zokta vigasztalni az tőredelmes zineket (77). Megl zokta vala az vylagnak hangosságath (Apost. 4). Vala egy embő, semy egyeb yozzag benne nem vala, hanem chak hogy az zombatot meg zokta vala beytelny (ÉrdyC. 531). Kezerőyteek fel papaa lenny, hogy nyhwabban zokhatnaa meg az isteny es oltary zolgalatot (636). Zokya megl az wr ystent zerehtnye ÉrsC. 149). A mit meg szoc az emberi állat (Kulcs: Evang. 233b). Az gyalog és munitio szükséges, hogy nem csak már megszokott szaladóczki hadnak ősmervén az földnépe, szivesebben hajoljon (Bercs: Lev. 469). Megszokjuk a roz, rít arcákat, kepes hogy a roz természetekkel is megalkudjunk (Fal: UE. 424). A megszokott és gyakorlott erkölcs természeté válik (486).

[Közmondások]. A mit ember ifiu koraba megszoc, uensegebe sem tauozie el attul (Tel: Evang. I.222).

réá-szokik : *assvesco* C. MA. [sich an etwas gewöhnen]. Gabriel igen read zokth kar thietelbel, egyeb bozzw allasbol (RMNy. II.166).

réaszokás : *assvetudo* MA. PPB.

[vissza-szokik]

visszaszokás : [desvetudo; entwöhnung]. A szokás vissza-szokással meg-győzetik (Pázm: KT. 75b).

Szokál : *solito* Kr. [pflegen]. Salvius Juliánus azt szoktala mondani, hogy ha egyik lába a koporsóban volna-is, még-is kívánna tanulni (Káldi: Préd. 497).

Szokás : **1)** *consuetudo*, *assuetudo*, *mos*, *ritus* C. MA. *gewohnheit*, *gebrauch* PPB. Meg kewtelezek ewtét, hogy meg mondana, myre ma zokasnal ynkab kynzatnak (EhrC. 60b). E vala zokas a régioknel (BécsiC. 9). Egyeb hai zokasnak állíte inkab gióvtreteek (VirgC. 73). Mykeppen zokas temy yo baratoknak (MargL. 27b). Ez emberek oly zokasth hyrdetlnek mynekwnk, kyt nem ylyk mynekwnk fel fogadnwkn (JordC. 764). Zokasa vagyon heyaba valo eskewoesre (ÉrdyC. 525). Mardossik Alexandert az szentelt viznek szokásáért (Pázm: Kal. 152). Emberi szokást balladé erköltsét szemekkel látták (Pázm: Préd. 49). Néha-ueha szokás tréfálni (Com: Vest. 104). A szokás már széppé tette a boszszú-állást (Fal: NE. 32). Átkozza vala forrón a mostani világnak szokását (39). A sokszor fel-kapott, meg-erősödött roz szokás annak idejekor össze-furr tsontunkkal (50). Az ember-szollás fen-forgó telles szokás (97). **2)** *institutum*, *jus* C. [einrichtung]. Mindenütt bé-vött szokás: **jus gentium* PPB. Beleiktattuk ez falukban az my regy zokas thörwenywnk zereneth (RMNy. II.128). Zewlew hogiönknek amymnemő zokas tőruenye volth (LevT. I.91).

[Szólások]. Szokot szokása ez e világnak, hogy a Kristus és az igazság-ellen egybe-gyűlönek, noha egyébként egymással ellenkeznek (Mad: Evang. 808). Az énekszóval való isteni dicséretnek szokásba kelének (Imre: GKat. 28). Szokásba ment: **invaluit consuetudo* PPB. De látszik, hogy szokásban ment ez nála (Czegl: Japh. 12). Némely püspő-

kölnél szokásban ment (135b). A faragott ritkaság és egyéb tífia nem ment szokásba ezen nemzetségnél (Fal: TÉ. 775). Szokásban vala akkor: erat tunc in *niore PPBL. Szokásba venni: *adducere in consuetudinem PPBL. A pohárnokok, borteolteok szokással uoettek, hogy darabontok által nisznek minden szolgálatot uégben (TörtT. XI. 175b). Kirali szokásból méndénkor vele öggesődnec vala (BécsiC. 49). Az ő zokasabol a kirali aran őstapot ki őoyta (65). Szokását egy ideig őlhagyni: *intermittere consuetudinem PPBL. A mostani fiatalrend más szokást tart, akkor vetkőzik fekvőni, mikor hasad a hajnal (Fal: NE. 2). Valami szokást felvenni: *adhūbere consuetudinem PPBL. Egyikünk se vegye azt szokásúl, hogy mi rosszul esolekedjünk (Beres: Lev. 459). Az vetkek ez vilagon mar szokás fűlűt neuekődnec (Zvon: Osianl. 234). Mynd ezt meg mondotta zent Ferencznek ymtessenek zokasa zereut (EhrC. 107b). Félkele, heg gabona őket ggytene ő zokasa zereut (BécsiC. 5). Yo zokaas zereut vywee az zent egyházban (ÉrdyC. 514).

[Közmondások]. Az io zokas minden iora vizen (VirgC. 93). A zokast nehez el hagyni (DebrC. 174). A szokás vissza-zokással meggyőzetik (Pázm: KT. 75b). A szokás tanít szólni: *loquendi magistra consuetudo; a szokás természetté válik: *consuetudo est altera natura PPBL.

elveszített-szokás: lapsa consuetudo PPBL

gonosz-szokás: cacothēs C.

köz-szokás: [mos consuetus; allgemeine sitte]. Köz-szokásban azt látjuk, a fel-szerült ifiak ki-mevén atyáik házoktól, országokat járnak (Megy: 3Jaj. II. 33b).

módi-szokás: [mos; sitte, mode]. A cerimónia-dolgát, a módi-szokásokról írott könyveket nem forgattam (Fal: NE. 3). Az emberszolás egyáltalában már módi szokás (89).

új-szokás: [mos novus; neue sitte]. Új szokást hozni-be: *introducere consuetudinem PPBL.

Szokásbeli: [consuetus; gewohnheits-]. Csupa szokásbeli megjobbulás (Mileg: Toszl. I 106).

Szokatlan (szoktalan CornC. 237. DomC. 214b. TelC. 97. 108): insuetus, inasuetus, inconsuetus, insolitus, insolens, insolum, inusitatus C. ungewöhulich, ungebräuchlich PPB. Szokatlan kőstök: insveta pabula; szokatlan a munkához, hajókázáshoz: insvetus laboris, navigandi PPBL. Czergete oly sokka, mykent zokatlan (EhrC. 14). Be vyz engemet vram igeen zokatlan keuanságban belel (CornC. 237). Aditot ez illyvnek zynnek zokatlan keuansaga (DomC. 214b). Ez illen zokatlan isteni titok (TelC. 97). Vy es zokatlan tistesség (108). Szokatlan vtra valo indulattján rettegéssel főhőzködic (Vás: CanCath. 270). Az vrságokat szokatlan tudományokat el távoztassuk (Pázm: Kal. 541). Igen mély és szokatlan, de haszontalan tudományokkal viszkettetik a halgatók fűlét (Pázm: Préd. e2). Dionisius Tirannus, a kit szokatlan kínokkal akart illetni, szemjúsággal és alantlansággal fűrszotta (556). Vannak oly szók és oly móddal ejtett szőlások, melyek most szokatlanok (Pázm: LuthV. 193). A tenger lanjodáshoz szokatlan emberek (Drég: Spec. 63b). Szokatlan és majd lullatlan dolog is amaz magyar mondás szerint: hál előtt halat fogni vagy megfogatlant melyesíteni (MontME. V. 242).

Szokatlanság: insolentia, desuetudo C. MA. entwöhnung PPB. Szokatlanság, kevésység: insolentia PPBL.

Szokatlanul: insolite, inusitate C. MA. [ungewöhulich]. Elszélesítette az pokol az ő torkát és meg őította zóhiát szokatlanul (Zvon: Post. I. 44). A maga meg-gondolt eszes magát kevéslen, szokatlanul fel nem emeli és magasztaltja (Com: Jan. 186).

Szokdogál (szokdogálk ACsere: Enc. 172): solito C. [sic gewöhnen]. A gyermeket megis kell fenytetni, hogy engedmessé szokdogallyeok lenni (ACsere: Enc. 172).

hozza-szokdogál: [adsvesco; sich angewöhnen]. Hozza-szokdogalván nagy békességes tűréssel szenvedé (Köl: Dobl. 44).

Szokhatatlan: [insolitus; ungewöhulich]. Vadnae zokhatatlan gőndőrséges etkek (VitkC. 53).

Szokód-ik: [assuefio; sich gewöhnen]. Az egyiptombeli isten gyanant imadnae vala egy fekete borint és asidok aho szokoduan az igaz istent is borinnae alettiae vala lenni (Mor. Képt. 71). Irasanak módgyához kell szokódni (Tor: Eny. 282).

Szokott: solitus, solens, vetus, usitatus MA. [gewöhnlich gebräuchlich]. Szokott-mód: consuetudo, mos PPB. Meg-reke-vén szokott nyilási a tiűdnék, mi tuda, ha akkor akadna a halál horgára, mikor ingyen sem gondolnák (Fal: NE. 18).

Szokottság: [assuefactum; angewöhnung]. Iga ala szokottság (Megy: Dial. Előb. 14b).

Szokottul: usitate C. MA. gebräuchlich PPB.

Szoktat: assuefacio, consuefacio C. MA. gewöhnen PPB. Mynden lelly yozagokban zoktattya vala ennen magaat (ÉrdyC. 232b). Hogy annak emlékezete erősíttené őket es az kinokhe io ideien korán zoktatnúa (Lép: Ptiik. II. 29). Simittya honlokát, tépi szőmőldekit, le-felē orrát, hátra zoktattya fűle (Fal: NA. 142).

be-szoktat: [assuefacio; angewöhnen]. A kísértetek az egy üggyi urfiakat ámttyák, hogy magánul meg felejtkezzen erkölésből ki, a másikba be zoktatttyák (Fal: NU. 254).

el-szoktat: desuefacio C. MA. [abgewöhnen]. Elszoktatrola: desuefacio; valamitől elszoktatottat: desuefactus C. Miva a hosszú békesség el-szoktatta népünket a disciplinától, ke mestereket találunk, kik által ismét in usum jöhessenek a el-felejtett reguliánk (Zrínyi II. 195).

ki-szoktat: ∞ A kísértetek az urfiakat egy erkölésből ki a másikba be-szoktatttyák (Fal: NU. 254).

még-szoktat: consuefacio MA. [angewöhnen].

rőa-szoktat: insuefacio, condeefacio C. assuefacio MA [daran gewöhnen]. Néha búknak orvosiga az elfelejtés, re kell zoktatnunk azért elménket, hogy más uton járjon (Fal: UE. 495).

Szoktatás: assuefactio MA. gewöhnung PPB. Elmét isten példát hív kötelességgemmel Nagyságodhoz magam, szoktatás adjon Nagyságod parancholatja neki (Beres: Lev. 460).

Szoktatdogál: [sensim assuefacio; allmählig gewöhnen]. A gyermeket lágy etkekhez is kell szoktatdogálni (ACsere: Enc. 172).

SZOKNYA: tunica Pesti: Nom. I. 43. stola, tunica longa MA. cyclos, tunica muliebris PP. [langer rock, weiberrock. Nenczen semym, ezak engalya ruham es cordam es zoknyam: tunica (EhrC. 47. 139). A zoknárol a palastot elvőttétée (BécsiC. 249. 112). Ki akarand te veled tőrnőben perleni es tő zekadát megőnőni, aggád néki palastodat és (MünclC. 22). Kiead ezak egi zokniatis vishni (VirgC. 101b. 109b). Az zokniat zarad kőze teged (VitkC. 57). Varratlan zoknat zőne (TelC. 36). Egy zoknya, kynek mynd főwly mynd allya fekethe barsomnyul vagyon még hanywa (RMNy. I. 211). Az papi őltőzetekből zoknyákat és far-dagályokat csinálnak (Pázm: Kal. 197). Három szolgált lennak három három zoknya (Gér: KárCs. III. 228). Aszszony hűlygeteknek zoknyát vagy zokniá vagy rokolya villat csináltatok (Bal: CsIsk. 31). Vettünk két sing abát zoknyája alá (MontME. I. 291).

abroncsos-szoknya: [tunica circulis instructa; reitrock]. Feleségünkre, hintó szekerekre, abronczos szoknyákra, azt az út országunk óltalmára költethetünk, ne fiezerezzük (Soós: Post. 300).

alsó-szoknya: [tunica interula; unterrock]. Egy zöld tlaez alsó szoknya, egy vörös kamuka alsó szoknya (Radv: Csál. II.107).

atlac-szoknya: [tunica Serica collustrata; atlasrock]. Egy arancs színű atlac szoknya (Gér: KárCs. III.228). Egy test-zin atlac szoknya, az vállán fényös aranyas perém vagyon (29).

bársony-szoknya: [tunica holoserica; sammetrock]. Waray Frwsynnal egy weress barson zoknya, emeltű aranyas yraggal való (RMNy. II.212).

csémélet-szoknya: [tunica undulata; atlasrock]. Az luganok eg csiémélet zokniat küldöt (LevT. I.110 RMNy. II.199). hiúliának egy cheelet zoknat (Radv: Csál. III.186).

cspikés-szoknya: [tunica reticulata; spitzenrock]. Zöld irágos tercenell váll nélkül való egy aranyas rendű csepkés zoknya (Radv: Csál. II.336).

hosszú-szoknya: [tunica longa; langer rock]. Egy hajínó virágos bársony hosszú szoknya ezüst paszumánynyal rémezett (Radv: Csál. II.214).

kamuka-szoknya: [tunica Damascena; damastrock]. Egy idő színű kamoka szoknya (Radv: Csál. II.361).

kanavász-szoknya Radv: Csál. 254.

kapicol-szoknya Radv: Csál. II.309.

karasia-szoknya Radv: Csál. II.6.

kerek-szoknya, kerekallyú-szoknya Radv: Csál. II.7. 255.

korcoványos-szoknya Radv: Csál. II.337.

ködmén-szoknya Radv: Csál. II.277.

kurta-szoknya Radv: Csál. II.138.

londis-szoknya Radv: Csál. II.101.

mazolán-szoknya Radv: Csál. II.216.

metélt-szoknya Radv: Csál. II.151.

metszett-szoknya. Megyisin metszett bársony szoknya, öngyös rubintos boglárokkal rakott (MonIrok. XXIV.142).

mohara-szoknya RMNy. II.88.

nyomtatott-szoknya Radv: Csál. II.77. 152.

öltöző-szoknya Radv: Csál. II.258.

pérpétuána-szoknya Radv: Csál. II.223.

posztó-szoknya Radv: Csál. II.73.

prémézett-szoknya: [tunica fimbriata; verbrüinter rock]. gy vörös bársony egynéhány szerrel prémezett szoknya vállos- l (Radv: Csál. 368).

purgamal-szoknya Radv: Csál. II.6.

purpián-szoknya Radv: Csál. II.5. RMNy. II.31b.

rása-szoknya: [tunica rasa; leinwandrock]. Egy veres sztó rásza szoknya, két bársony perémmel hányott (Radv: al. II.123). Abban az időben nagy fő nemes asszonyoknak is szoknyája volt (MonIrok. XI.314). Rása szoknyában voltak vad: RP. 10).

reco-szoknya: [tunica reticulata; netzrock]. Aranyas recoz zoknya wy (Radv: Csál. II.54).

redős-szoknya cyclas C. MAL.

rövid-szoknya Radv: Csál. II.151.

sajéta-szoknya: Radv: Csál. II.214. 223.

sima-szoknya: Radv: Csál. II.268.

skárlát-szoknya: Radv: Csál. II.10.

szoba-szoknya Radv: Csál. II.101.

tabit-szoknya Radv: Csál. II.16.

tafota-szoknya: [tunica Serica; tafetrock]. Egy tarka thafota zoknyat weores barsonnal hint mynd allya smind galliéra (RMNy. II.65). Keek tafota zoknya (34b). Az tafota szoknyát igen szépen megcsináltattam (LevT. II.64). Kék tafota szoknya, alja, feli veres bársonnyal vetett (Radv: Csál. II.6).

tércenőlla-szoknya: Radv: Csál. II.275.

vagdalt-szoknya: Radv: Csál. II.300.

viselő-szoknya: [tunica quotidiana; alltagsrock]. Azt irhatom Knek az kevély nádrispánúé felől, hogy viselő szoknyája egy szál sines (Nád: Lev. 92). Király szín tarka kamuka, minden nap viselő szoknya, arany galonnal prémezett (Radv: Csál. II. 283).

Szoknyás: stolatus, tunicatus MA.

SZOKOTÁL: multiplico Kr.

fői-szokotál: [connumero, computo; zusammenrechnen]. Talán nem is hazudok, ha mondok, hogy több két száz tojásnál napjában; sokotálja fel Kéd egész bűjtön és a négy után tegen Kéd három tizfrát, meg látja Kéd, hogy négy ezerre megyen (Mik: TörL. 301b).

még-szokotál: ∞ A bor, búza és egyéb dézemből való patrocíniumot ne egyszersemind tékozolják el a deákok, hanem mikor azok ide Maros-Vásárhelyre szállítatnak, az itt való pásztorok, mester, egyháziak és a scholába való két officiálisok szokotállyak meg és mind bort, búzát tizenkét részre osztván, egy-egy hónapra, a mi jut, csak amnyit osszanak fel a deákok beune (Szatham: BethITan. 12).

SZOLÁK: [custos corporis; leibwache]. Janicsárok, szolákok, szpahiak (MonIrok. III.59).

SZOLGA (zulga Zichy I.33. 35. zomga? LevT. I.59): **1)** servus, dulia C. serviens MA. [sklave, knecht]. Egy fiatal szolga rabom vagyon (Fal: TÉ. 634). **2)** famulus, minister, ministrator C. diener PPB. Szolgáknak soksága: famulatio C. Mondoc en zolgammak, téd ezt és tézi (MünchC. 27). Vagiok neked vram kised zolga (VirgC. 41b). Ezt az ew zolgaynak peldazatba hagyja (127b). Mendb ez velaghsereuth zolgayth el éréstlie (PeerC. 6). Mongyatok, bazoutalan zolgak vagyonk (CornC. 11). Az czalados embernek hű zolgay (JordC. 394). En zolgam vagy te Izrael (ÉrdyC. 342). A beszédnec szolgálai voltak (Helt: UT. 2b). Janos dyak, ky en nekem regy iambor zomgam (LevT. I.159). Az Keg-med zolgayathi igen meg fedetlnei (263). Amny kegelmes vrvnknak vala egy Iwan new zolgaya (RMNy. II. 72). Szokások volt a régieknek, hogy a fogadot szolgálkat gyermekeknek hinák (Mad: Evang. 136). Homommai János szolgáljának elfogatása is istennek nem kicsin áldása (RákGy: Lev. 218). Szolga és inas az, a ki szolgál és inaskodie (Com: Jan. 121). Szolga formában öltözött (Laud: ÚjSegits. II.43). Legkissebb zolgádót szépen fogadgyák más világon (Fal: NE. 33). Magad, a ki cselédes úr vagy, igaz légy zolgádhoz (Fal: BE. 617).

[Szólások]. Mint a papoc szolgálji, lusták, renyhék a háznál... Tsak biztatja, mint a katona a szolgálját (SzD: MVir. 415).

[Közmondások]. Menyi szolgálk annyi ellenségeknek (Decsi: Adag. 101). Ne iudál szolgálk, mert társul veszen (259). Sok ember sok szolga (Béres: Lev. 755). Az öreg szolgálk és az agg kutyának egy a fizetése... Nem fülém, hanem hátán tanul a rossz szolga... Szólkótt szolga jót nem mond uráról (SzD: MVir. 415).

archi-szolga: [archidiaconus?]. Az utánuk tsődült areli-szolgák (Mey: Dial. 49).

árnyék-szolga: [famulus adumbratus; schattendiener]. A ki fölötti udvarát valami hercegi állapotra egy téiben, első tavasszal utánna már kifogyván belőle, szegényfejében bujdosóra indul, árnyékszolgára szorul és hosszú koplálásra (Fal: NU. 285).

áros-szolga: institor C. [kolporteur]. A kufároc, áros szolgák, szatócsoc kereskedőknec mondatni akarnac (Com: Jan. 94).

bérés-szolga: [mercenarius, servus mercede conductus; lohdienier]. Miklós lát minden dologhoz az bérés szolgálk (RMK. IV.242). A bérés szolgálk ha legeltetie is inohok, de vgreket nem adgyac az mas inhaert (Born: Préd. 279b). A bérés szolga eztendjenek végével vizgattalya magát, mikor jutalmat remenly (Lép: FTük. 240).

buzogányos-szolga: [eado; tressknecht]. A tábori mosléc tisztító és buzogányos szolgálk a szolgálatra hagyattatnac (Com: Jan. 146).

egyházi-szolga: diaconus Com: Vest. 126. [ecclesiasticus; dechant, priester]. Az egyházi szolgálk nem történetből találkoznak, hanem isten rendeléséből küldettnec (Zvon: Post. I.712). Az egyházi szolga a gyűlekezetnec véneivel a szedegetett pénz-nec gondviselője (Com: Jan. 127). A reformata vallásnak különös püspökeik voltak, a kik igazgatták a több egyházi szolgálkkal együtt az ekklesiákat (Bod: Pol. Előb. 6).

fogoly-szolga: [mancipium; sklave]. Kétféle szolgálk vannak, némelek fogoly szolgálk, kiket hadban fogunk (Pázm: Préd. 1090).

fő-szolga: [praefectus famulorum; oberdiener]. Rebeka aszont feleségül hoza Isaac maganac Mesopotamiából Abrahamnak eg fű szolgálk által (Szék: Krón. 12).

udvarló-főszolga: [praefectus famulorum antieorum; oberhaupt der hofdienerschaft]. A fejedelem hívei távul rendet állanak vala az ott udvarló fű szolgálkkal edgyütt (Czegl: Dág. Előb. 30).

furkós-szolga: calo Com: Jan. 146.

holtigvaló-szolga: porrenniservus C.

isten-szolgája: [servus, minister dei; gottesdiener]. Bizoni nagy zemerem ez minékünk istennek zolgáinak (VirgC. 16). Ez emberek az fölséges ystennok zolgay (JordC. 764). Az isten szolgálk tisztí nem tsak az, hogy szentül szölyanak (Pázm: Préd. 64b).

[járó-szolga]

úrutan-járószolga: pedisequus C.

kohbeli-szolgák: [ministri officinae; hüttenpersonal]. Kohbeli szolgálk: koh-sáfár, trébells-mester, trébells-tongár (TörtT. I.376).

[örző-szolga]

ruha-örzőszolga: vestispicus C.

pap-szolgája: curialis; priesterlicher diener PJB.

paraszt-szolga: [rusticus; bauer]. Jobbagyok és paraszt szolgálk: jobagiones et rustici (Ver: Verb. 443).

pénzész-szolga: [famulus; diener]. Jóllehet én most Nagyságodnak nem pénzes szolgálk vagyok, de esmérem azt, hogy elvettem régen és naponként veszem azt én Nagyságodtól, kiért én Nagyságodnak tartozom szolgálattal (Nád: Lev. 237).

rabotás-szolga: [servus; knecht]. El boezatta istan az ő fiauae lelket az tű szünetekbe, annac okaert nem vagyunc többre rabbotás szolga, hanem fiu (Born: Evang. IV.377).

táborbeli-rabotásszolga: calo C.

szablyaviselő-szolga: [ensifer; waffenträger]. Az kyalnak zablia úisselő zolgaua monda őket eufagbol őrdögöknek lenny (KazC. 127b).

számadó-szolga: [rationarius; rechnungsführer]. Phokasz nem tartjuk számadó szolgálk (Fal: TÉ. 856).

szolgált-szolga: [famulus; diener]. Mynden zolgalt zolga tartozyk ew wranak hagyomasat meg tartany (ÉrdyC. 77).

udvarló-szolga: circumpedes C. minister Com: Vest. 136. [diener]. Emleközween arról, myt teenek ew eodes zyley es udwarlo zolgay (ÉrdyC. 511b).

város-szolgája: lieter Com: Vest. 131. apparitor PJB. [stadtdiener]. Azoknak szolgálkúl vannak a város szolgálk (Com: Jan. 131).

vesszőzött-szolga: flagrio C.

Szolgácska: [servulus; diener]. Frater Masseus felele neki mondwan: En zeretű vram halya te zolgaczkad (VirgC. 77b). Uram istenem szegény, nyomorult szolgácskad vagyok (Pázm: KT. 179). Eorizd és tarsed meg a to szolgácskad lelkét az életnek sok veszedelme között (403).

Szolgái: famularis, vernilis C. servilis MA. knechtisch PJB. Hogy az my zerelműnk ne latatneyek zolgay zerelomnek (ÉrsC. 402). A zolgay felelem nem elewen ayto tarto (532). Semmi szolgálk munkat rayta ne tegyetec (Helt: Bibl. I. Jji). Miképpen kellessé a ház népet, szolgálk sereget igazgatni (Com: Jan. 121).

Szolgál: 1) servio, asservio, deservio, inservio, praeservio, ministro, comministro, famulor, confamulor C. dienen PJB. Ném iőt zolgaltatni, de iőt zolgálni (MünchC. 51). Zolgali te te vradnak istonednek (VirgC. 103b). Felelemben zolgallatok vradnak (DöbC. 16). Akarwan zepőstelen wr ystennok zolgahy (JordC. 705). Az eo fraterynok egeez eztendeyg zolgal mynden fizetes nekeol (DoinC. 160). Zent zeretettel nem zolgaltam vram istennec (VitkC. 28). Nepek, kykethi nem ysmertem, zolgálnak nekem (KulesC. 33). Mindenewl akarok zolgálni, migen elewk, miuel tisztességemel hozza ferek (RMNy. II.89). Az sombat vrainnak eremest zolgálok, az mellik miben megh talalh (95). Azert mert hoga fel tartot, őrdmesben zolgálnak w-nak, hogesem masnak (LovT. I.248). Bukoei kapitányyná lévén esztendeig zolgált azon hivataljában (II.259). A prédikátoroc ha nem zolgálhatnac, ottan a parlagra kűldie őket (Helt: Mes. 74b). Szolgallatoc az nagy vr istennek (Born: Ének. 165). Bőcsülyled mint atyádat, zolgálylad mint uradat, félyled mint birádat (Fal: NE. 41). 2) [avoo, succedo; günstig sein, nützen]. Ezekből meg tezik, miképen az eg zolgalt es engedet legien neki (VirgC. 45b). Első uta neki nem zolgala (CsomaC. 9b). De ez a mentség semmit nem zolgál (Pázm: Kal. 376). Nem zolgála az első igyekezet az bit újítóknak (563). A kártia nem zolgált néki (Bal: CsIsk. 142). A sujkák, a szél is nekik zolgálynak lepedőket eresztettek (Monlók XV.161). El-nem bízza magát, mikor kodvére zolgál a szerentes (Fal: NE. 9). Sok idővel fogva nem szorultam az orvosokra, mint hogy egézségem zol-

gál (Fal: TÉ. 771). Gróf Teleki előadja, hogy olyan embert választanak, a ki ezen házának sokat szolgált (Bod: Pol. 158). **3)** [valeo; gelten, wiegen]. Ez mélt szolgál csak olyan szímban, ahől csak 1 az kőta és az többi mind 0 (Helt: Aritm. E3). Azért a sídők s pogányok tanításáról való végezés csak Sídő-országba szolgált (Pázm: LuthV. 10b). Az elmének képzése tovább szolgál, hogy sem a szem (Fal: UT. III.153). **4)** [appareo, luceo; scheinen, glänzen]. Reggel nem leszen többbe, az nap sem szolgál (Mel: SzJán. 524). Más rendbéli felek vannak, mellyek főképpen akkor szolgálnak, mikor az eeclesia csudattelek által meggyarapolott és el-terjedett (Pázm: Kal. 571). A fényes nap homályosodik, fogyatkozik, a hold nem szolgál (Fal: TÉ. 675). Nap, hold világ szolgál: die sonne, der mond scheint (Adámi. 205). Nem csak arany fénylik, de agyag is tiündöklök, ha szolgál napfény (Amade: Vers. 175).

[Szólások]. *Uminék szolgál*: Bünöknek nem szolgálni (Nly: Préd. II.218). *Hasoknak szolgáltók* (Decsi: Adag. 153). Mi ennek utána is, a miből tudunk, Kdnek szolgálni és kedveskedni igyekeznünk mindenkor (LevT. II.267). Az ember te neked szolgált sárkány és haza hozot ide (Helt: Mes. 246). Az szerencze hitvánul szolgált néked, nem telik benne te kéánus kedud (FortSzer. K2). *Uminé szolgál*: Az atyai joszag nem mindenkoron szolgál a leányi ágra is (Ver: Verb. 35b). Nem ygaz mynekünk elhadnwnk az ystennek ygheyet és a z t a r r a zolgálny (JordC. 725). Aztalokra önön maga zolgal uala (TihC. 19b). Az calendariomban pedig... találod azt az epata számot, mely az jelen-váló es z t e n d ő r e szolgál (Pázm: Imáds. 7b). Az nyakam csigolyájátul az fülekre szolgált erekben volt az nehézség (MonIrók. XV.381). Öröme és javára szolgált, akár mi essék rajta (Pázm: Préd. 618). Az olasz kaprot ugy ültessék, hogy a napra szolgáltlyon (Lipp: PKert. II.103). István király jeles fundameotomot szerzett, mely nem szolgál az törvényre való p d r p a t v a r k o d á s r a (Ver: Verb. 230). A szívre szolgált út könnyű feltalálni (Könyi: VM. 4). Több időnk szolgálhatna az szomorúságra (RákGy: Lev. 246). Ablak az utcára, hegy felé szolgált: das fenster geht auf die gasse, gegen den berg (Adámi. 205). A tatároknak reánk szolgált útjokat intercludálják (MonIrók. VIII.195). *Vmírl szolgál*: Yozagaawal eelnék es nem zolgalnak rola (ÉrdyC. 612b). *Vmit v. vkit szolgál*: Igassaag zolgaltatyk (ÉrdyC. 536). Őc el hitte, hogy az mi gyűlekezetfünkben az igaz keresztseg zolgaltassec (EszT: IGAny. 49). Zolgalnaak az kőssőeghőt (ÉrdyC. 549). Az aldot Iesust zolgalna (VirgC. 107). Cristus zolgalta auagy monta az ev elsev y myseyt (CornC. 369). Myseet zolgalna (ÉrdyC. 528). Karácson-éhezaka két misét szolgált (Szeg: Aqu. 110). Azert zolgalta ew zyleteeseenek napyaat (ÉrdyC. 523). Peneten-czyet zolgalot uala (EbrC. 28). Erwendetesseeggel zolgallyad ynnepeet (ÉrdyC. 532). *Vmivel szolgál*: Ez vtan isten rea segituen nagyobb-is igyekezem zolgalnom. 1582 (Kal. Emj). Nagyobb-al is igyekezem Nagyságodnak zolgalnom 1626 (Kősepreg. D2). *Vki alatt szolgál*: Talám tanálkozik az ki reásmér az német lovasok közül, ha Hohenzoller alatt szolgált (Bercs: Lev. 549).

[Közmondások]. Sénki ném zolgalhat ket vrat (MfinchC. 24). Senky nem zolgalhat ket vraknak (JordC. 371). Ha zolgalz, zolgalatik tenekd (VirgC. 97b). Ne szolgály, csak fizes: hostimentum est opera pro pecunia (Decsi: Adag. 108).

be-szolgál: [penetro; durchdringen, eindringen]. Ezeket különben nem láttyuk, banem a melly lynkon be-szolgál a verő-fény ságára (Pázm: Préd. 15). Ezen harmadik sáncz már oly közel vagyon, hogy a pistoly lövis is jól be szolgál a német sánczába (MonIrók. XV.535). A hová az apró ablakokon a nap be-nem szolgáltatótt, oda lámpással kellett járni (Moln: JÉpil. 86).

el-szolgál: **1)** [persto; aushalten]. Száraz keh ellen teriiket borban kel el dőrgölmi és minden új hold pinteken a tor-kában tölteni egy nihány esztendeig, az ntán el szolgál (OrvK. 96). **2)** [emereo; verdienen]. Ingyen vagyon adva, senki azt el nem szolgálhattya, el nem nyerheti (MA: Scult. 1043).

főnn-szolgál: [adservio; bedienen]. Az főnnszolgáltó ifjak ne légyenek csacsogók (Thaly: VÉ. I.410).

ki-szolgál: emereo C.

még-szolgál: **1)** [administro, celebros; vorrichten]. Megh yzene, hogy ne warnayaak towaba, de hamar megh zolgalnaya az nyseth (ÉrsC. 410). **2)** [gratiam refero; dankbar sein]. Eoreokke meg szolgalom Kegnek, hogy Keg. en eerethem vrammal nadrispan vrammal theorekedett (LevT. I.290). Az tenger balath the K-nek megh zolgalom (365). Az dinnyét, az tokot, az vadat meg-szolgáltjuk Kdnek (Nád: Lev. 81). Küldje alá Kd az lovakat, meg-szolgáltom Kdnek (111. 134. 142). Nó meg szolgáltya azért ő őtet: digna canis pabulo (Decsi: Adag. 127). Az Nagyságod kegyelmes gondviselését alázatosan meg-igyekezem Nagyságodnak szolgálni (RákGy: Lev. 164). Meg-szolgáltók rula egész életemben (Nyr. X.470). Kegyelmet-k fáradságát adja az ur isten; örömetes dologban szolgálhassam meg Kegyelmeteknek (Radv: Csal. III.5). Adjon mellénk bizonyos embert, melyet mi ő felségének meg-szolgálni igyekeznünk (TörtTz. III.205).

reá-szolgál: **1)** [collustro; bescheiden]. Nemesak arany fénylik, agyag is tiündöklök, midőn a nap rá szolgált (Kisv. Adag. 45). **2)** [commereo; verdienen]. Meg-érdemlem, reá-szolgáltók: commereo PPBl.

Szolgalás: famulatus, famulatio MA. [dienst, bedienung]. Embört a vezetseegh tartas istennek való zolgalásra zerez (WinklC. 128). Teged yllet paranczolas, engem ylletli csak zolgalas (ÉrsC. 502).

isteni-szolgalás: [cultus dei; gottesdienst]. Isteni zolgalastul emagamat meg vontam (VirgC. 7b).

mise-szolgalás: [administratio missae; das messelalten]. Az fraterék sokan fvtuak vala egy myse mondo fraterhez myse zolgalasnak okaert (DomC. 295). Vala ky az ew newee-nek tisztesseeghere myse zolgalassal meg emléköz-nydk, mynden nyomorwsagaban meg zabaddwlyon (ÉrdyC. 221b).

Szolgalat: servitium, servitus, famulatus C. ministrium, famulatio, famulatura MA. dienst, dienstbarkeit PPB. Kewnewek nem vala zolgalatra (EhrC. 32). Zolgalatonknac karat zenwég-ük (BécsiC. 14). Ez vendeg atyafyknak az zolgalat latom, hogy igen nagy zűkseg (VirgC. 60). Zolgalnak zolgalatyat megh nem adni (PeerC. R). Menden zolgalatban zolgalo tarsok vala (MargL. 22). Zolgalatra adatot az test az leleknek (CornC. 287). Gonozwl fizetee meg zolgalattyokat (ÉrdyC. 525). Mert immar meg szűnt az Aaron papsaga es a Leuitaknac zolgalattya (Helt: Bibl. I. d4). Az hamis attyfiak közűnkbe mászkáltanac vala, hogy minket rabságos zolgalatra kényszeritenének (Helt: UT. Aa8). Kezde sídokat kegyetlen zolgalattal gióttreni (Szék: Krón. 16b). Az ew felsége zolgalattya raytam mulyk el (LevT. I.212). Azon wagyok, hogy zolgalaton vthan el ilyek (227). Önnőmaga veri az ő testét és zolgalat-alá fogja (Pázm: Kal. 596). Szolgalatomat irom Kegyelmednek (Gér: KárCs. III.377). Ha által tanálna az ellenség gyűlni, vihessem az hadat confusio nélkül az túlsó zolgalatra (Bercs: Lev. 682).

[Szólások]. Kiadnia leányt szolgalatra (SzD: MVir. 12). Solgalatomath agyanlom the K. es magam agyanlasomath (LevT. I.35). Szolgalatomat irom mynt vrannak (24). Mond szolgalatomat őcsémasszonyodnak (Thaly: VÉ. II.201). Mondd szolgalatomat, engem oda várjon

(217b). Az németekben együtt az commendanttal négyen mentek el, az többi mind szolgálatokat vettek (Beres: Lev. 76). Ha olyan esauz jött, ki már Budán előkelő volt s szolgálatjával élhettünk, némelynek 20, némelynek 25 tallér adattunk (RákGy: Lev. 190). Bőcsületes igaz emberekhez add magadat, ezeknek hívást szolgáltság és szolgálattal is élhetsz (Fal: UE. 424). Erewko walo zolgalmatnak vanna (LevT. 421).

[Közmondások]. A nagy szerentse nagy szolgálat (Fal: SzE. 538).

egyházi-szolgálat: ministerium PPBl. [cultus ecclesiasticus; kirchliche ceremonie]. Egyházy zolgallattal ew zerelmes jegyeseenek koporsoyaban helldőteek (ÉrdyC. 515).

engedelmesszolgálat: obsequium C.

isten-szolgálat, isteni-szolgálat: [cultus dei; gottesdienst]. Borbas és Saulus tereenek megh Jerwsalemből, be ye-leuthwen az ysteny zolgalmat (JordC. 750). Górsabnak kel leni az isteni zolgalmatban (VitkC. 16). A bűnös embert furdallja és feddi lelki-esmérti, hogy az isteni zolgalmatban illy restes volt (Pázm: Préd. 994). Elfeleltűne volna Úram, ha más isten szolgálatra kezűnket emeltűne volna (MA: Bibl. Előb. 22). Minden é világi szorgalmatosságtól, gondtól és rabotalkodástól magadat meg vonni innep napon az isteni szolgalmatba légy foglalatos (Agend. 85). Ma, hogy az isteni-szolgálat után expedálni akarám Gerhard mramat, érkezők Nagyságodnak levele (Beres: Lev. 458. 501). A mi isteni szolgálatunk férges valami pogány szokással (Fal: NE. 7).

papi-szolgálat: [sacerdotium; priesteramt]. Aaronthi the atyadlyat fogd hozjad hű fnyavval, hogy papy zolgallattal zolgallyanak ennekem (JordC. 64b).

Szolgálati: ministratorius MA. [dienstlich]. Az euangelium olly szolgálati tiszt, az mely az lelket és az életet adja (MA: Scult. 920).

Szolgáló: 1) famulans, ministrator MA. [minister; diener]. Sem zolgálok sem zolgálolyanyok vadnak (EhrC. 130b). A kiralluac zolgái és zolgái (servi et ministri) mondanak (BécsiC. 61). Mícor betűtűnolna a kőünet, mégada a zolgalonac; ministro (MincC. 115b). Ember vg eutezien mñket, mikent Cristusnak zolgáloit (DöbrC. 260b). Ki feellyeb valo köztetők, leegyen mynt zolgálo (ÉrdyC. 505b). Az angyalok my nekűnk otalmazonyok es zolgáloynk (553b). Rutlisagall bantth zolgallwo (RMNy. II.142). A nyelv az értelemnek szolgáloja (Illy: Préd. 242b). **2)** serva, ministratrix C. ancilla, famula St. [dienstmagd]. Teneked az towb sororok, mynth Xpus zolgáloynak engednek (VirgC. 132b). En te zolgad es te zolgáloznak (ancillae) fia (DöbrC. 203b). Kyt mikoron latott volna a zolgálo, monda (WesprC. 71). Irok en te nekűd Iesusnak zolgáloja zeep dolgozath (SándC. 1). Minemű aszszonyja, olyan zolgáloja (Böcsi: Adag. 298). Abrahannac két felesége volt, egyye zolgálo, masie szabados (Mon: Apol. 299). Cselédi az zolgálc és zolgálo (Zvon: Post. I.208).

asztali-szolgáló: dietarius MA. tafeldecker PPB.

egyházi-szolgáló: [ecclesiastes; priester]. Kezde oztany, viseluen w kebelet teljes penzettel, egyházy zolgáloknak (VirgC. 84b).

komorna-szolgáló: [famula eubicularia; kammerzofe]. A kisasszony sok roszt tanul a komorna szolgáloktól (Fal: NA. 157).

konyha-szolgáló: [ancilla culinaris; küchenmagd]. Példát akart adni az egyházi pástoroknak, hogy gondyok legyen a leg-alább-való konyha-szolgáloknak ödvösségére is (Vajda: Kriszt. I.471).

mise-szolgáló: [sacerdos; priester]. Az misse szolgálo kezbe veszi az patenat, kin az ostia vagyon (Holl: Préd. 21b).

rabotás-szolgáló: [serva; sklavín]. Vesd ki tőled a rabotás szolgáloktól az ő fiával egyetembe (Holt: UT. Bb5).

sajn-szolgáló: [nomino ancilla; scheinmagd]. Kevés bűnnek tartják a pápista papok amaz sajn szolgáloktól hőrpögetni jó idején bűnűt adván az inasoknak, szűlűst adnak éczkűra az bolla pohárt fel-vívó aszszonkűknak (Matkó: BCsak. 405).

Szolgálocska: servula, ancillula C.

Szolgálokskod-ik: ancillor PPBl. servam ago Otr: Orig. Hung. II.52.

Szolgáltat: 1) [servitute oppressum tenere; in knechtschaft halten]. Tudgyad eszt, hogy a te magod önuevény leszen a földön, mely nem őue es ott szolgaltattynak őkett es nyomorgattynak negyszaz esztendeig (Helt: Bibl. I. F4). Vtalyinc es szolgaltattynak vala az egiptusbelie az Izrael fiait kiniletlen (Helt: Bibl. I. Bb4). Ha a te attyadliad meg szegényedendie te mellett es magát eladandgya teneked, ne szolgaltasd mint egy rabott (Helt: Bibl. I. LLI2). Felebarátodat ne szolgaltassad úgy mint rabot (MA: Bibl. I. 113b). **2)** ministro, subministro, supposito, suggero C. [geben, darreichen]. Valamy zolgaltat, mend zolgaltatyk ysteny bevlűzesegawl (EhrC. 131). Zolgaltatée egzőzöldemne őrdmő (BécsiC. 46). Amyt tutam, nem atam, nem zolgaltatum masunk (VirgC. 8b). Italt es zolgaltat vala nekyl evenen maga (CornC. 309b). Az ty zerzeteknek capituloma ny nalonk zolgaltatuek (DomC. 199). Gazdasagokat zolgaltatgae zűkűlkűdűknee (VitkC. 22). The Keg. med paranezyolyon es zolgaltason welem (LevT. I. 140b). Sohul nem szolgaltat neki az föld neuedékenségre való éltető neduességet (Bal: CsIsk. 219).

[Szólások]. Kivánt alkalmatosságot szolgáltat ez vagy ama gonoszra (Misk: VKert. 250b). Lakodalmat szolgáltattam inasomnak egy frauezimerivel az feleségemnek (Monlók XV.277). Az kyrál me e nyekz őt zolgaltat vala ew leanyanak (ÉrdyC. 167). Zyletose napyat jelente ezzer hogy szolgaltatna a sas, a madarakat wocharara hywa (Pesti: Fah. 41). Tűrűnt zolgaltatuen reini, feiet neuek (DebrC. 30). Werbeczy tervint zolgáltatossan (Monlók 69). Az törvény igen zolgaltatyk (RMNy. II.161).

által-szolgáltat: [trado; übergeben]. Jűszűgiben valahol jó puskást értbet vala, azokat mind csak puskázattja, által szolgáltattja vala (Szal: Krón. 226).

be-szolgáltat: administro MA. [darbringen, einliefern]. The dezmadath es elsew magodut ne keessel be zolgaltathgy (JordC. 58). Mynd ezek be zolgaltatnak tyuektek (372). Illyk az yűdűnek tyzedeeht wr istennek bezolgaltatwnk (ÉrdyC. 137). Alamosnűlkűdűs, mell mű általunk szolgáltatik be (Sylv: ÚT II. 49b). Az thyzedeth igazan be zolgalthathom (RMNy. II. 19b). Byzon chyak be zolgaltatnak (az penect), en eremesth be zednem (LevT. I. 55b).

beszolgáltatás: [subministratio; das darbringen, einlieferung]. Az monostornak mynden iozagnak es mynd az sororoknak belzolgaltatasaban zorgalmatossaga nekeld hagyatyk (VirgC. 132b). Ez velagy iozagoknak be zolgaltatásaban gond viselevk volnanak az paratz fraterok (DomC. 124). Meel tyztűknek bel zolgaltatassert kylemb kylemb őerdeműt zűrűt (ÉrdyC. 87b). Az őszendűnkűnt járű 30 ezer aranynak fűnyos portára való beszolgáltatása (Monlók VIII.31).

adó-beszolgáltatás: [subministratio tributum; stoner-einlieferung]. Wannak az chyaszar kapitany keozzevl, kik az ado be zolgaltatasaba ollenit mondanak (RMNy. II.182). Az adű beszolgáltatásának ideje prima junii volt volna, de hogy

lébb adják be, azt az mostani állapot kívánta (RákGy: Lev. 55). Az adónak beszolgáltatását édesem parancsolt meg (212).

beszolgáltató: [administrator; verwalter]. Mynden iani z haznak valasztot bezolgáltatok adassanak (VirgC. 128). Ew élsyge jwedelmének be zolgalthattoya (RMNy. III 18).

ki-szolgáltató: erogio, administro, depromo, praebeo, exsenor MA. anstetien, vollbringen PPB. Az sentenciának ereyt w zolgalattya ki (ÉrdyC. 555b). András deák szolgámmak zolgalattam ki lakodalmát (MonIrók XVIII.43). Az úr isten tadat áldja meg és egészsegedet naponként boldogul szolgássa ki (RákGy: Lev. 286). Miképpen kellessé a ház népet, zolgái sereget igazgatni, kiszolgáltatni, rendelni (Com: Jan. 21. Com: Vest. 118). Az isteni szolgálatot nem a közösség helyén szolgáltatták ki (Vár: Szöv. 107). A pénznek hasznát uslárius nevű belga zolgáltatta-ki bizonyos esztendőben (Bod: ol. 133).

kiszolgáltatás: [subministratio; verrichtung]. Midőn egy asárnap az ur vatsorájának ki-szolgáltatásában volna foglalás, egy szolgája meg-sítja nékie, hogy egy kedves kantáája megtsiközött (Misk: VKert. 105).

kiszolgáltató: praeitor, administrator MA. verwalter PPB.

még-szolgáltató: [suppedito, praebeo, administro; geben, anstetien, darreichen]. Minden napi züksegedet meg zolgalta-lyak (VirgC. 55b). Az sororoknak züksegek binséget meg zolaltassanak (125b). Hol vagyon az erewksegh, kybawl een letemnek zyüksegehe megh zolgaltassek (WinkIC. 107). Az ur ten . . . meg zolgaltagya a my züksegeonket (DomC. 244). Mindőn züksegeket nagi beusegel meg zolgalattattia vala (DebrC. 9b). Myg eele, gyakorlat meg latogattya vala owket mynden yksegeket meg zolgalattihwan (ÉrdyC. 582).

oda-szolgáltató: [subministro; darreichen]. A szakványoc-é bérben fogadtatnac, hogy edgyetmást oda szolgáltassanac, idackal emellyenec, stempélyöckel forgassanac (Com: Jan. 105).

odaszolgáltatás: suppeditatio MAI

Szolgáltatás: subministratus, suppeditatio C. MA. dar-schung PPB. [verrichtung]. Mynden egh hazwnkban harom les zolghalthathasth tarthozvuk thenny (AporC. 147). Az by-domnak zolgalatasaban haznokat keuanynak (VirgC. 32). Tayothlywan gyakorlatay beytelnek es zolgalatasokat temek JordC. 537). Meg teere azert az fraterekhez zent Damancos z conciliumnak zolgaltatasa utan (DomC. 16). Mennyey yllath-ak zolgaltatasa (ÉrdyC. 537b. 538). Masodkeppen ertetyk az alaztasa az isteny zent malazthnak zolgaltatasa felől (606b). Az isten az éghen valo czillagokat is sociéle szolgáltatócokkal z emberi nemzetnek segítségére alkotta 1626 (KCsepeg. D).

igazság-szolgáltatás: administratio iustitiae Kr. [rechts-fflege]. Az igazság szolgáltatásban mértékletesség kívántatik, oszszü-üzés nem szenvedtetik (Pázm: Préd. 508).

ménységző-szolgáltatás: [nuptiarum celebratio; hoch-eitsfeier]. Az emberek semmi más dologban nem foglalatos-odtak, hanem eledeleiben, italokban, menyekző szolgáltatások-an (Illy: Préd. I. 16b).

mise-szolgáltatás: iussio celebrationis missae Kr. [das messelesen]. De nem használ mise szolgáltatásunk, olvasásunk, rocessió-járásunk (RMK. VI.80). Valaki az mise szolgáltatást, z purgatoriumot tagadgia, tagadgia a halottakért való imádsá-t is (Bai: CsIsk. 148). Vaj gobe, ti vadtok azok, kik válogat-ak a mise-szolgáltatásnak helyeiben (Czegl: Lag. 57).

törvény-szolgáltatás: [gerichtspflege; juris dietio]. Mos-on értem, hogy itt Erdélyben ez jüvendő vizkereszt napján ykezdőtnék az törvényt-szolgáltatás (Nád: Lev. 169).

Szolgáltató: subministrator, praestitor C. [ansteiler]. Mon-dom Jesust Cristust zolgalatoyának lett lenni az kewnyowl metelecsnek (ÉrdyC. 9). Az isteny zentseeg zolgalatoyának sat-fary (14b). A pomagranát faesarással jó italt szolgáltató (Debr: Christ. 410).

[Szolgáltatód-ik]

ki-szolgáltatódik: [subministror; ausgeliefert worden]. Az amona szolgáltatódjék ki, ő kész leszen akkor ki is menni (MonOkm. XIV.277).

Szolgáskod-ik: servum ago Otr: OrigIllyug. II.52.

Szolgaság: servitudo, servitus MA. dienstbarkeit, knecht-schaft PPB. Rabi szolgaságból, jobbáyságból szabadságra ment: libertus PPB.

SZOMAK, SZOMOK: [culigna tergina; lederne feld-flasche]. Zomok bort, olajt, darat, parat, saytot ada (Pécsi: SzitzK. 126). Szomakjában egy chóp vér be-szállankozot (Zrinyi: ASyr. 229). Cumilla urának szomakját szabályról le veszi kezé-vel (Zrinyi II. 38b). Az en zekreniembem vagion egy pwardra, vagion 2 zamzirigh, vagion zomakh egy (Radv: Csál. II.104). Egy fejr vasas szekrényben vagyon egy zomok ezüstös, egy fa csesze, ezüstös az széli (120). Zomok, vagy bür korsó (VetfTrans. 22b).

Szomakos: [coriaceus; ledern]. Borza-túróval rakta vala meg tarsolyát és kótya-vetyére adott zomakos táskáját (Csúzi: Síp. 286).

SZOMBAT (*Zombothel* ZichyC. I.94. *zumbath* II.322. *zumbot* II.117): sabbatum C. dies sabbathi, Saturni, feria sexta MA. samstag PPB. Bőitőluala ő életénec mindén napiban zombatoctol mégualuan (BécsiC. 26). Mikor estue lőt volna, ki vagion a zombat előtt (MünchC. 105. 35. 74). Veragb vasarnap előtt valo zombaton iöve Ihus Betaniaba (WinkIC. 112). Zombaton kegeg enélkegel (VitkC. 40). Vala egy embör, ky az zombatot zyz Marianak tyztességeere meg zokta vala beytelny (ÉrdyC. 531b). Szombatnak ádnepiben (Sylv: UT. 50b). Igen reguel a szomba-toznak első napan menének a koporsóhoz nap keletkoron (Tel: Evang. II.1). Bemegyén a szombathá az az az urnak nyugodalmába (Illy: Préd. II. 180b). Az heteknek napjai: vasár-nap, hettő, kedd, szerda, tsőtörtőc, péntec és szombat avagy nyngodalom napja (Com: Jan. 7).

nagy-szombat: [sabbatum hebdomadis sanctae; char-samstag]. Az ev ruhayat meg nem változtatgya vala, sem fuyet megnem mosta nagy zombatyg (MargL. 41). Mykort ywtottak volna nag zombatra, meg ieletnek az ő zent anyának (ÉrdyC. 193. ÉrsC. 102). Nagy-péntelen és nagy-szombaton nem min-denik mondhatván, így két mise marad hátra, hanem karátson éjszakáján töltik ki a számot (Mik: TörL. 223).

virág-szombat: [sabbatum ante dominicam palmarum; palmsamstag]. Vrunk ith marada verag zombatyg (WeszyrC. 9).

Szombati: [sabbati; samstäig]. Szombati szentelet: sabbat-ismus MA.

Szombatos: sabbatarius MA. [sabbat feiernd]. A szomba-tosok a Kristus Jésumt tsak embernek tartván imádni nem akarják vala (Bod: Pol. 76).

Szombatoz: sabbatizo Kr.

Szombatozás: sabbatizatio MA. das feiern des sabbats PPB. Az tiz paraneholatnak világos bötfje mellől el menvén az szombatozásra senkit nem köteleznek (Pázm: Kal. 470).

Szombatozó: sabbatizans MA. [sabbat feiernd]. A sidőzist a mi kegyelmes urunk anyjira ki-irtá, hogy immár nyilván a féle szombatozok ez országban nem tudatnak (GKat: Titk. 271).

SZOMJÚ (*zomch* VirgC. 46. NagyszC. 327b. *zomechal* JordC. 159b. *zomechon* ErdyC. 374b. *zomihozam* Ozor. Christ. 161. *zomyual* Hoffgr. 174b. *zomyohomba* ÉrsC. 53. *szomiohozuan* Born: Préd. 255b. *zomiuon* WeszprC. 16b. *szomjuhan* Pázm: Préd. 447. *szomjuhuul* Frank: HasznK. 113. *szomnyehozie* Tel: Evang. 16. *szomnehozual* 27. *szomnyu* Tel. Evang. 1.6. Agend. 120. (Gvad. NótVégr. 191): 1) [sitis; durst]. Futtam en zomianban, ő zaiokkal meg aldnakuala es ő zywólkkel meg atkoz-nakvala (AporC. 7). Attanak en etkembe epet es en zomiam-ban itattanak engemet ceettel (20). Mynd mymagwnk mynd barmwnk megl habának zomechal (JordC. 159b). The attad te zolgadnak keze myat lenny az nagy gyezedelmeth es yme zomechal halok megl (342b). Ew vranak zolgayát megl éhnee ehel, zomechal (ErdyC. 64b). En zomyohomba ytatának engemet echeettel (ÉrsC. 53). Nem őly megl az wr isten az ő zolgaloy-nak lelketh eehel, zomechal (214b). Könnyőreg istennek nagy szomjúságában, ne hagyná meghalni szomjóhal útjában (RMK. II.296). Meghalunk szomechal, isten elhagyott minket, adjuk meg magunkat (V.143) Bizony meg hallunc szommiual, ha belé nem háguie a kútba (Helt: Mes. 371). Ehuul zomyual (Hoffgr. 174b). Chyak meg nem holthag barmok zomywwal ys (RMNy. II. 314b). Meg őli szomiual (Frank: HasznK. 113). A doctor azt mondja, hogy nem jó nádrispáné asszonynek vizet innya, azért még sem halok szomjál meg (Nád: Lev. 92). Az száraz helyeken csak halnának meg szomjával (Pázm: Kal. 61). Ha viz meríteni és innya senki a kúthoz nem mégyen, szomjával veszhetnek minnyájan a bőv kút mellett (Pázm: Préd. 82). Meghaloc szomjával (MA: Bibl. I.232). Csaknem őlie meg éh-vél, szomjuval magokat (MA: Scult. 235b). Szomjuval meghal (Ker: Préd. 104). Egynéhány ember holt meg szomjuval a had-ban (ErdTörtAd. III.127). Majd szomjával haló hadainak viz-forrást fakasztott (Tarn: Szens. 26). El ottották szomjűhokat (Gvad: FNót. 10). A frantzok szomnyűját enyhíti (Gvad: Nót-Végr. 191) 2) sitiens, sitibundus MA. durstig PPB. Mene ez zomeh ember az kw ziklahoz (VirgC. 46). Zomeh valec, nem itatatoe (NagyszC. 327). Zomyw zamwal ha illetlek (CzechC. 28). Zomyw zamal ha ylleleok, geryedetósth ba őlelek, akor wágok mynden yoban (ThewrC. 291). Ő akoron nagy szomiu vala (Hoffgr. 176). Száraz és szomiu föld (Kár: Bibl. II.125). Érzí az én őh és szomju lelkem is (MA: Scult. 359). A szomeh földre vizeket boesatok (Szár: Cat. J). Álmában iszik és fel-serkentén ugyan szomju (Komár: Imáds. 198). Szomju lellekuek tiszta forrása (Drég: Spec. 14b). Szomjú szarvas (Tarn: Szens. 111b). Nyárban valamely szomju bak nagy meredekről boesát-kozott innya (RendÉl. A12). Éhee es szomnyuac vagyunc (Agend. 120).

[Közmondások] Szomiu ókórnek zavaros viz is jó (Decsi: Adag. 220. MA). Kőmjnen nyeli a szomjú ember a vizet (Pázm: Préd. 296). A szomjúnak nincsen kedveseb és job a hideg viznél (Bárai: VTárgya. 176).

Szomjuán, szomjan (*zomeha* Hoffgr. 233. *szoméhan* Dial. 169. *zomechon* JordC. 220. ErdyC. 374b. *szomjuhan* Pázm: Préd. 447. *szomjuhon* Com: Jan. 173. *zomiuon* WeszprC. 16. *szomyu-van* Milleg: Töszl. II.108: sítienter MA. [durstig]. Ehőn zomiuon tereh Betaniában (WeszprC. 16b). Meg halunc zomeha (Hoffgr. 233). Szomian lúttunk tighedet (Sylv: ÚT. I.41). Szom-juban kívánta Krisztustól anna szókat hallani (Pázm: Préd. 447). Szomjuvan maradsz (Milleg: Töszl. II.108). Nem úgy élünk, mint a hal a vízben, mert ők szomjuán meg nem hal-nak, itt pedig a vizünk is megszűkült (Mik: TörL. 428). Kereszt-fűn fűgél és szomjan epedtél (Ben: Rithm. 12).

éhőn-szomjan: *sobrie*, jejune MA. nüchtern PPB. Le esem wr ystennek elette, ehon zomechon esedezwen az ty byne-tekorth (JordC. 220). Meztelen lábbal meztelen füvel futos-ula uarasról uarasra es ehon zomehon (DobrC. 342). Mykoron

eehen zomechon le telepőtenek volna, az eedes zyz Maria nap-kelet felől, Joseph kedeez nap nywgottra tawoldaad helyet va-laztanak magoknak (ErdyC. 50b). Gyakortan mynd hetedzuka eehen zomehon beytelth (276b). Nagy kedden ehon zomehon terden alwan az fezőleth előt mongy negywen pater nosteri (ThewrC. 53). Az te ellenségedet boezáttya az wr te ellensé-een es szomian (Kár: Bibl. I. 184b). Midőn az ő vra a bányák-ról nagy éhen szomjan haza jőne, elő hozatnak neki az arany-kenyerek (MA: SB. 138). Éhen szomjuhon váriad (Com: Jan. 173). Meg várd étlen, itlan, éhen, szomjuhon (215). Szolgal-á te ellenségednek éhen, szomjuhon (Díósz: Préd. 278). Éhen szoméhan könyőrgé (Dial. 169). A kívánság jó mértéke a tisz-teletnek és bűcsületnek; éhen szomjan várják azt tőlünk jó-barátink (Fal: UE. 510).

Szomjúd-ik: *sitio* Kr. [dursten]. Az éhes ember a test elédhez és a szomjút a frís vízhez szokott kíváncsozni (Vajda Krist. I.685).

Szomjúhoz-ik, szomjaz-ik: *sitio* C. MA. *dursten* PPB. Ha zomiohozandol, ménnel az edénéhez és ígal vizeket (BécsiC. 4). Bodogoc, kie elhénec és zomiuhoznac igassagot (MűnchC. 20). Zomiazot te benned en lelkem (AporC. 8). Zomelozcek the benned een lelkem (FestC. 28b). Zomebozam es ennekem inon adatok (VirgC. 117b). Zomeloztak hozzád yőnek (CzechC. 7. 16). Bodogok, kyk elhezlyk es zomehozyak az ygassagot (JordC. 365). Engeged vram, hog en is mendenkeron zomyohezam (VitkC. 106b). Gőnoz telbetetlenscegel zomelozwan az kereszttyeneknek morbayokot (ErdyC. 358). Ehezik az Christus, szomjuzik, fűrré-érettünk (Sylv: ÚT. II.161). Elhőzuen, zomehozuon az ő le-kec ű bennőe meg fogatkozok (Szék: Zsolt. 112b). Mennel tőb-bet izik, annival inkább somehozik (RMNy. II.50). Mi errettűne lőt emberre, ehezet, zomehozot (Tel: Evang. 1531). Hogyha az gyermekágyas szomjuhozik, szelj kenyeret, tölts bort red-add fel (Radv: Szak. 271). Nagy kívánsággal szomjuhozza, hogy egyebek-is ismerjék, bűcsűllyék (Pázm: Imáds. 11). Ha zome-hozik, adgy italt neki (Szár: Cat. O). Szomjúhozik (Tof: Zsolt. 501).

[Szólások] Vtíhez szomjúhozik: Zomehozek en lelkem isten-hez (KulesC. 102b). I'mire szomjúhozik: Keri az en iozagi-math, ezac arra zomiohozott (Mel: SzJán. 517). Vmit szom-júhozik: Elő knt-forrást szomjúhozik (MHeg: Prob. 92). A mi hertzeinket apja kivitte, hogy a forrásból igyék és meg-gyógyuljon, de inkább szomjúhozza a meleg forrást (Mik: TörL. 236). Bodogok, kyk elhőzik es zomehozyak az ygassagot h (WinkC. 278). Az en lelkem ehezte, zomehozta istenek ige-yet (VirgC. 10b). Tulykoknac ő vérét nem szoktam szom-iunzyi (Born: Ének. 205). Ne szomjuzzon gonosz vért (Rim: Ének. 279). Az anyaszenteghaz elveszését szomjuhozzák (Hly: Préd. I.201). Az kie isznac engemet, annál inkább zom-iuhoznac engemet (Kár: Bibl. I. 666b). Szomiuhozot az en lelkem tigedet (Szék: Zsolt. 60b).

[Közmondások]. Az ki az másét szomiuhozza, az ő magát is el vezti (Decsi: Adag. 209. Kisev: Adag. 63).

el-szomjúhozik: *sitio* MA. [dursten]. Az elfáradott és el-szomjúhozott magyarok (Liszny: Krón. 115b).

mög-szomjúhozik: *sitim concipio* PPB. [durstig werden]. Nagyon megl zomehozek oth az neep (JordC. 47). Az uton valo farratsagert megzomehozik (DomC. 88. 56). E szallanábá sem észem, mert igen sós, igen meg szomiuhoznám vtáma (Helt: Mes. 294).

Szomjúhozás: [sitis; durst]. Zomehozasodat keserő epo-wel ees ecóthiwl yatak (CzechC. 32b). Of igen meg gūlazta, hog soha senki of buzgosagos zomyozással az kűttőne vizet nem kevanta (NagyszC. 45b). Kyklől megl ysmertetyk kerez

yenseghöz való zomeelozása (ÉrdyC. 159). Embery ydweygerth zomeelozasodati koserw epewel es eczetwel ytatak (bwerC. 115). Víz-szomjúhozást bostítani valakire (SzlD: MVir. 1).

Szomjúhozó : sitiens C. sitilundus MA. durstig PPB. Eho-
köt nem etetem, zomeelozokat nem itatom (VirgC. 10b).
as morhayanak zomehozoya (JordC. 553). Mindenkor szomjú-
hozó tömüssé lpu, a kinec levelében az víz meg áll (Mel:
erb. 43). Az Christus nepe verének ondok szomehozója az
rök 1572 (KBécs. F4).

vér-szomjúhozó : sanguinarius PPB. [blutdürstig]. Az
en az vérszomjúhozokat azzal fenyegeti, hogy az ő életiket
lig se vihessék (MA: Scult. Előb. 16).

Szomjúhoztat : siti affligo Kr. [mit durst quälen]. Vala
y test zereit ehezettve, zomeelozattatya ennen magaat, hogy
yilaglyi eleeletet yora fordoyha (ÉrdyC. 619). A ken szom-
júhozattatya az embert (Tel: Evang. 1597b).

Szomjúhoztható : siticulosus C. MA. durstig PPB

Szomjúl (meg zomechul JordC. 633. szomjúhul Illyef:
Jephla. 30b) : [sitim concipio; durstig werden]. Edes gyermeké-
né vére szomjúhult (Illyef: Jephla. 30b).

még-szomjúl : ∞ Napnak hatod ideien llust megh feze-
yek, keenyaban megh zomywla, epewel kenzoatok (WinklC.
9). Mynden, ky ez vyzben yzik, esmegh megh zomeelw
JordC. 633). Meg zomehult (Dial. 134).

Szomjúság : sitis C. MA. [durst]. Ehseguel, zomywsagual
agat ewztewuerettyette (EhrC. 72). Léteriezettőné őzének előt
miasagban (BécsiC. 24b). Ynczelkegyek zent Pal apostallal
lgalni istenek ehsegeben es zomebsagban (VirgC. 129). Zomy-
gban tizta vizet meryetők (NagysC. 23). Testly kywanatos-
guk zomesaga (CzechC. 16). Zomyosagomban eczetel itata-
c (VitkC. 95). Az clazar paranchola, hogy ötet az temlebbe
zenketh nyng kynzanayak elhwel es zomebsaggal (DebrC.
4). Neha ehseg neha szomesag miat eleget szennede (Tel:
rang. 1288. 598). Meg ne sózd felettébb, mert az igen sós
ek méreg az betegnek, az szomjúságot is megőregbéli (Radv:
ak. 263). Dionisius a kit szokatlan kinokkal akart illetni,
omjúsággal és alutlansággal fárasztotta (Pázm: Préd. 566).

Szomjúságos : siticulosus MAL

SZOMOGY : sapor ingratus; widriger geschmack PPB.

Szomogyos : insipidus; ungeschmackt PPB.

SZOMOLLÓ, SZOMORLÓ : striatum ferrum ad fun-
das virgas aureas; einguss, giessloch Keesk: ÖtvM. 377.
omorlo vas, szomorlo, három-négy szomolló-vas (Keesk: ÖtvM.
7). 12 nehezék finum ezüsthöz 12 nehezék tiszta ezuzatot
urokkal, pórissal erőssen kell jártatnyi, az szomollót is azzal
ll megkennyi (293).

Szomorlás. Egy zomorlas darab arany, ky niom hetwen
j aranyath, ez jutottl. Karoly Kata azzonnak . . . Ismét más
arab zomorlas aran, ez melle egi arany, ky keth aran j forin-
tl niom (Radv: Csál. II.95).

SZOMORÍT : exacerbo C. tristo, contristo MA. traurig
achen, betrüben PPB. The ellenseghyd balbatatlan kenokwal
eged zomorítanak (PozsC. 5).

még-szomorít : tristo, contristo, moero C. exacerbo MA.
trüben PPB. Yoltewd fiam, hogy hewl frater Fferencnek,
ert az ky meg zomoroytottuala, volt ewrdewg (EhrC. 55).
uki még né zomorobon tégédét (BécsiC. 4). Hérodész királ
egzomorottatec (MünchC. 16). Áky teged megzomorita, az
dég vala (VirgC. 23b) Az ky engemet meg zomoretitot, yob

lehet en nalammal (PéldK. 19). Meg ne zomoroyon tyeteket az
az en testzerent való el valasom (DomC. 143). Meg zomoroy-
tot ate tanoholtot (TelC. 153). Előtőkbe aduán az mi bűneink-
nek nagy es veszedelmes voltát, meg zomorótottalak volt
titeket (Tel: Evang. 113b). Feddődöl azon is, hog meg zomo-
rétom az hűeket (Tel: Fel: 23b). Az kép mutatog megzomo-
rétyie az ő ábrázattokat, hogy láttassanak bőyölhni (Zvon:
Post. 1475b).

mégszomorító : tristificus C.

Szomorító : tristificus MA. traurig machen PPB.

SZOMORKOD-IK : moereo, condolesco C. tristis sum,
tristor MA. [traurig sein]. Teljeséggel szomorkodom : commoereo
C. Ne akary edes anyam ekepen en rolam zomorkodny
(WeszprC. 34). Zomorkodyk fele baratyanak elew meueterawl
(127). Zomorkodyk ee vala ky ty kezzeletek, edes lelekkel
ymathikozyeek (JordC. 842). Lathwan az zyzmek ew attya felette
zomorkodyk vala raytta (ÉrdyC. 356b. 608). Vada ky eet ez
vylagon zomorkodyk, syrankozyk es olhayt, bodogsagkeppen
veetetyk ewnekyl (620b). Az egy fiadon szomorkodol-é (Kár:
Bibl. 1468). Mindenkor ne szomorkodgyál (Decsi: Adag. 81).
Szomorkodom elmolt életemen, mellyet tudatlanságban és vét-
kekben fogytam el (MA: SB. 331b). A tőruény azt ezelekeszi,
hogy szomorkodgyunk (Mad: Evang. 10).

Szomorkodás : [moeror; traurigkeit]. Czak el álmeleked-
nak, czak föl el czouálnac, vagyon oly nagy szűnkodás, az egész
varason széllel minden háznál czoda nagy szomorkodás (Illyef:
Jephla 31). Nem olly igen ád néki erre okot az szegény pub-
licánusoknak bűncé, mint az ő szívbéli szép megtérésee (MA:
Scult. 725).

Szomorkodó : [moerens; betrübt]. Idvőzöttne ez evan-
géliomban vígattallya az szomorkodo tanéványokat (Zvon:
Post. 1774).

SZOMOROD-IK : tristor, moereo Kr. [traurig werden].
Aman siete méuni ő hazaba zomoroduan (BécsiC. 62b).

lő-szomorodik : contristor MA. [traurig werden]. Erre
melyen leszomorodtak és szűrnyen felindultak, a kik előb biz-
tosan reá támaszkodtak (Fal: NÁ. 243).

még-szomorodik : ∞ A tanétuánc igen megzomoroduanac
(MünchC. 64). Monda: Embernek fia elaroltatik es megölle
őtet, es igen megzomoroduanac (46). Meg terenek meg zomoro-
dot elmeuel (CornC. 108). Megh zomorodeek az hozyw wttert:
taedere coepit itineris (JordC. 162). Inghien meg zomorodek
azon az királ (358. 408). Atyank vyz orchaul monda nekyl:
Ne zomorogyatok meg (DomC. 83b). Ha tyztőlteek, dycheertek,
ottan meg zomorodot raytta (ÉrdyC. 569b). Meg zomorodam
en gyorsasagomba (KulesC. 130). Meg szomorodek az királi
(Fél: Bibl. 23). Akár-melly súllyos nyavalyák között meg nem
szomorodik isten ellen (Pázm: Préd. 265). Mihent oda érkezek,
meg-félemlék, meg-únakodék, meg-szomorodék (490). Ha tapaszt-
alni fogja, hogy az emberséggel nem felelhet meg, megszomo-
rodik, eláll a barátságtól (Fal: UE. 492).

mégszomorodás : contristatio MA. betrübung PPB.

Szomorodás : aegritudo C.

Szomorodott : [contristatus; tribselig]. Nem sűtik-le feje-
ket, mint a szomorodott és gondba-esett búslakodók (Pázm:
Préd. 11). Oh bívséges idvezítő Jesus, te minden szomorodott
szívűeknek könyöröltes szeretője (MA: Scult. 961b). Szomorod-
takat meg-vidáméttya (Mad: Evang. 115).

SZOMOROG : tristor, moereo SI. [wehmütig sein]. Amyn
wírwl egytek, mastok ne zomorogyon (VirgC. 123). Kézde Acla-
dius zomorgany es jgeen rezketny (CornC. 364). Az szegény

haziz, huzsz ököz, ló nagy inóc között egyet el vett, felőtte igen szomorog rayta (Börn: Préd. 426b). Sírtoe és iagattoe ti, ez világ ez ellen örül, ti pedig szomorogtoe (Zvon: Post. 1.676b). Beszélli Décei a dolgot, eleinte Anna mint búszult-szomorgott, végső válaszsakor mely víg volt s-mosolygott (Gyöngy: KJ. 394).

Szomorgat: contristo MA. betrüben, bekümmern PPB. Mindket rettetgetne és szomorgatna az nő hamisságna (MA: Seult. 860b).

Szomorgatás: contristatio MA.

Szomorgató: contristor, contristans MA. der betrübt PPB.

[SZOMOROSZ-IK]

még-szomoroszik: [contristor; betrübt werden]. Christus gyűlöli az bűnöket, még-szomorozik azokon és meg is bünteti érte az embereket (Zvon: Post. II.252).

SZOMORÚ, SZOMORÓ: tristis, moerens, vultuosus, illaetabilis C. moestus, tetricus MA. traurig, bekümmert PPB. Igen zomorú: petristis; majd zomorú: subtristis C. Mota pervenit ad salicem-somoron füz. 1251 (Weizel VII.329). Lewtuada komorodott es zomoro (EhrC. 50). Miben voltam zomoro ténekéd (BécsiC. 254). Micor imadkozandote, nő légőte zomoro (MünchC. 23b). Zomorulat nem vizgaltam (VirgC. 11). Ne akaryatok lenni zomorvok (JordC. 370). Ez frater mykoron zomorv volna, allapeek nemely zemely eyleben, monduán ev neky (DomC. 154). Haragykba zomorwak valanak nekem: in ira molesti erant mihi (KulesC. 120). A zsidók zomoró bánattal, keserő sirással édes hazájokból mind fogva vitetének (RMK. II.18). Hogy a leg szomorább dolgokat is vidám orezával ruházom fel (PP: PaxC. 105b). Hátra még a vérnek a fekete neme, buják s zomorúkat hoz engek ereje (Fely: SchSal. 27).

Szomorúan, szomorún, szomorán, szomorván: moesta, tristis C. tristiter MA. betrübt, traurig PPB. Szomorán szenvedni: dolenter ferre aliquid PPB. Mikor hallotta volna e beszédet, zomorán méns el (MünchC. 49b). De my oka, hogy napokend eedlen zomorva yarz (ÉrdyC. 338b). Az leányokna gonosságán szomorván siránkoznak (Prág: Serk. 558). Nem jön oly szomorán fel az nap, hogy hátán az jámbornak szánthasson (Hall: Paizs. 25). Agesilus midőn okarna tőle Carnendes memi, nagy szomorán ilyen szókkal marasztalta (435b). Az szegénység büntődését szomorúan szenvedem (Rádc: Lev. 256). Semmiel szomorábban az armynak elvesztése nem viseltetik (László: Petr. 128).

Szomorúcska: tristculus C.

Szomorúl: [tristor; betrübt werden]. Elmene nemy keveset zomorwluu (EhrC. 10). Mynd vegy meg horgadeek, napokend zomorwluu megyek wala (KeszthC. 92b). Zomorwltaknak korz wydansagok (ThewrC. 276). Myképpen zomorwlth azonképpen alazatom wala (KulesC. 81. 91b). Semmi zomorult dolog nem lattat (Pécsi: Ágost. 144).

Szomorulat: [moeror; kummer]. Masod peczet legyen hallasnak zomorwlatty (ÉrsC. 62).

Szomorúság: tristitia, moeror, moestitia, tetricitas, collyrium C. moestitudo MA. [traurigkeit]. Kipótolni a kis vigaságot szomorúsággal: laetitia moerore pensare PPB. Ez zomoróságna napját isten fordította nekik örömbé (BécsiC. 81b). Soha w zynebe zomorúsag nem zolat (VirgC. 36. 119. 123). El nem keltettem ewbenne zomorwsagra (JordC. 253. 683). Zomorúsag neköl vyg zonal vgymond wala szenveduen az fnydalmat (DomC. 120). Gónd az hívagos zomorúságról es hívagos örömről (VirgC. 35). Boszszongas, irigység, zomorúság gyakorta nagy betegségekbé eytik az embert (Web: Amul. 62).

Szomorkodie, bánnya, panaszkodie, innét a zomorúság, bánat, panaszkodásoc (Com: Jan. 68).

[Szólások]. Azert tene, hog az frater zomorúsagban eytene (DomC. 254). Esseek nagy zomorwsagban fellé (ÉrdyC. 338b). Hagi ekeneken nagy zomorúsagba volna, twrtenek (VirgC. 77).

[Közmondások]. Haragosságnak zomorúság leánya: *iracundiae comes tristitia PPB. Örönnök vége zomorúság: *gaudii moeror comes PPB.

lelki-szomorúság: cardialgia C.

Szomorúságos: tristificus, dolorosus, moerore plenus MA. voll traurigkeit PPB. Myndőn zomoróságos nyavalyamban legem nekőm lyedelmem (Czech. 16. PozsC. 7). Az wr isten a zomoróságos esemee vigasagos véget adgya (Helt: Bibl. I.2). A tanító az örök élet evangéliumából az bűnö terhe alát nyögő lelki ismereteknek zomorúságos bánatit tudgya enyhíteni (Zvon: Post. ElMb. 10. ÉszT: IgAny. 127). Szomorúságos világi gyönyörűségről örökké-valo gyötteleme memi (Veresur: Lev. 4). Nem láttatc örvendetesnek, hanem zomorúságosnak lenni (Köl: DohK. B).

Szomorval? [moeste; traurig]. Meg habborodwan ez bezedem el fordyla zomorwal, mert sok erekséghe wala hwnky (JordC. 489).

SZOMPOLYOD-IK: [deficio animo; niedergeschlagen werden]. Jázdik szemed szemével, annak fénye fényével, az holott ő szompolyodik, ott szíved is zomorodik (Gyöngy: RK. 234).

SZOMSZÉD: vicinus, affinis, accola C. nachbar PPB. Né akariad hiuud tö barátid sém zomzédidat (MünchC. 115). Ew zomzed, kyk lattak wala annak előtte, mondnak (WinklC. 304b). Zomzed ő zomzegát a kenra vonza (NádC. 545b). Mynden megh ölye hw attyaflyat, zomzeggyat es barátlyath (JordC. 70. 75b). Wala ez azzoni állat rokon zomzegya az zontegyláznak (DomC. 61). Zomzegiát kerte wala hozzáia (DebrC. 117). Hahuan azt az ő zomzedi (351). Zomzid firtiaekal es ő nemzetseguel megőn wala (TelC. 20). Leek nagy zegyenszegeu zomzedynnak (KulesC. 63). Az byro hazath az ellen hely zomzedhoz menthem (RMNy. II.191). Jar-e arra az oc erdeien wala makra widelyeknek es zomzed falwnak dyzno barmok (288). Lúd riskásával. Az szász nemzetek itt is követik azt az edelét, azonképen az szomszéd országbeliek is (Rad: Szak. 81). Mikor az sok biztatásnak örügyével galibában keveri, el fogattyn szomszédgyát (Pázm: Kal. 438). Nem látok egy szomszédot is, a ki örömet szerencséttesse a maga békességes voltát a mi veszedelműnkkel (Zrínyi II.166). Csak szomszéd példát is adhatnánk erre, ha a dolgot akarnók ezégéreztetni (Pós: Igazs. II.555). Még a szent helyeken is az emilly szemre kerülések es szomszéd-félek veszedelmessok (Föl: NA. 201).

[Közmondások]. Hiuuán szomszédgya vagyok, mert ő maga diczéri magát (Deesi: Adag. 125). Job a szomszéd bánját egy bűnuel, kettőnel el venni, hogy nem mint az idegent egyuel sem (163). Irigy az szomszéd szöme: inimicus viciniu oculis (179). Bár te is fély aktor, mikor a szomszédod háza égh (221).

tő-szomszéd: contiguus C.

Szomszédos: conterminus C. [nachbarlich]. Az öt város, kik szomszédosok valának, népet bocsáttak belje (Mondrók III.96). Spanyolok és azokkal szomszédos sok nemzetek (Hall: Paizs. Előb. 4). A bátor nagy szív mikor már kezd lankadni, szomszédos részeihez kel folyamodni (Fal: UE. 151). Szomszédos népeknek szabott s tett frigyeket (Orezy: KültSz. 209).

Szomszédtság: vicinia, vicinium, vicinitas C. parocia MA. nachbarschaft PPB. Szomszédtsághoz való: vicinalis C. Serelnes

tyaltasokul mend az zomzedsagot fel rezzerte syralomra (JörC. 159). Mykoron az zomzedsagba nagi zöndöles löt volna (JörC. 103b). Ésseek nagy feelelem mynd az ew zomzedsagura (JörC. 345. 641). Mynden jo zomzedsaggal lezök erőtte (RMNy. 143). Ne addyon okoth az my közhünk walo jo zomzedsagot megh bunlasara (233). Palucsakya wagyon oth az the eg. zomzedsagaban (233). Itt az szomszedságban sok illetleneket cselekesznek (RákGy: Lev. 221). Thales bé-szállott vala gy esmerőssének házában, a királyi várnak csak szomszedságán (GyöngyD: Char. 355). Két ellenséges szomszedságba, nyilut és titkost tartani lehetetlen jó véggel (Bécs: Lev. 712). esését nyomjanak a tejes, vajás edényekre, netalán a szol-
lók a szomszedságra osztogassanak benne (Fal: NA. 192).

Szomszedságbeli: [vicinalis; nachbarlich]. Zomzedságbeli emlériec égbe őruendéznekuala vele (BécsiC. 10).

Szomszedsági: vicinalis MA.

Szomszedságos: confinis C. PPBl. [nachbarlich]. Szép re neve folyt már a Tyberisnek vize mellett-is, annál inkább az szomszedságos keresztény tartományokban (GyöngyD: K. 151).

Szomszedságosan: [affabiler; freundlichst]. Nagodat vizlő úr barátunk jó szomszedságosan kérjük, mostan is legyen Nagod a nevezett kívánságok nélkül (Tört². 1.434).

SZONTYOLOD-IK, ZONTYOLOD-IK (szonkolyodik A. PPB): contristor, contristando humilior, deficior MA. PPB. etrübt, niedergeschlagen werden].

el-szonkolyodik (MA), el-szontyolodik (PPB): con-
minisco, humilior, tristior MA. trauern PPB.

még-szontyolodik, még-szontyorodik: ∞ Ezeket hal-
van, megh zontyorodanak hű zzyekben (JörC. 712). Halvan
ert idwezöyteneknek kemeen bezedet, megh zontyorodanak
ytia (ÉrdyC. 431b). Mykoron ezette volna ez vylaghy kyny-
r-
zoeet, megh zontyorodeek ew benne (515). Esmerjük meg
zozán megszontyolodott és keseredett lélekkel ez nagy búneink-
et (Szal: Krón. 667). Idvözitőnknek tsak egyik parantsolattyára-
meg-szontyolodik (NagyAri: Orth. 113). A bűnök ismér-
tiatt megszontyolodott, meg-szomorodott (GKat: Váls. 1094).

mégszontyolodás: [contristatio; betrübnis]. Sákban öl-
zésekkel és hamuban való gunnyasztásokkal alázatosságot és
eg-szontyolodást tettetrén (GKat: Váls. 1. 1087b). Valóságos
agunkban szállást s-igaz meg-szontyolodást szerez e tanuság
legy 6Jaj. IV. 14b).

SZOP, SZOP-IK (szoptat ÉrsC. 331b. ver szipo ACsere: ne. 221. szipokál Vajda: Kriszt. III 22): sugo, lacto, fellico C. saugen PPB. Egégie egégie emloet, az masie masie emloet zopiac (JuarC. 48). Hogh lathassam, ky zopta az en emleimeth (ÉrsC. 25). Helyhezetee ewtet az feldre, hogy az kew zykla-
l-
mezet zopnaa (JörC. 273). Az gyermek meg elevenevle,
tyet zopeek (DomC. 74b). Emlewky, kyketh zoppa a kyrayl
ozsC. 45). A gedelyet meg ne főzzed az ő anyyanc tiebe,
z az addig míg az ő anyyat zopia (Helt: Bibl. I. Nn3). A régi
mai edes anyátul ilyen nevendékes teiet zopnak vala a fiak
szeg: BDorg. 5). A képeket szopják, nyallják (Matkó: BCsák.
9). Flórának ezer méh szopja virág emlőjét (SzD: MVir. 466).

[Szólások]. Vagy vijodból szoptad vagy valamely
oghár vtán mentél ilyen nagy hazugságnak gazzában (Bal: slsk. 161). Újomból semmit nem szoptam, magam fejemből
pholt dolgokat fel nem jездettem (Illyef: BCsTomp. 140). Az
út irok, nem újamból szoptam, higgye bizonyosan (TörtT².
I.412). Némellyec solia se nevezik tanítójakat, mintha min-
ent az újjokból szoptak volna (Moln: JÉpül. Előb. XXIII).

be-szop: imbibo, insugo MA. einsaugen PPB

ki-szop: exsugo C. MA. aussaugen PPB. Kiszoptatott:
exsuctus C. Ki-szopni a tsctset: *obibere ubera PPBl. A meg-
vendéglést a kiszoptott palackoknak számáról ítélte (Fal: NU.
305).

lő-szop: delibó C.

még-szop: [exsugo; aussaugen]. A bárányok a más ide-
gen juhok emlőjét meg nem szopják (Misk: VKert 205). A
ketsk-fejű madár igen merész madár, a pakulároktól semmit
nem félvén a ketskélet meg-szopja (472).

vissza-szop: resorbeo C.

Szopás: suctus C. MA. das saugen PPB. Mit iül a raga-
dozásról, nyúzás-fosztásról, szegény emberek vére szopásáról
(Pázm: Préd. 19).

csőcs-szopás: [lactentia; das milchsaugen]. Csőcs-szopás-
nak és gyermekségnek ideje (Mad: Evang. 93b).

Szopó: lactens, sugens MA. saugend PPB. Zopo zolhatla-
noknak zaiokból tökellettel díceret (DöbrC. 22b). Abból pedig
kell enni még a szopó gyermekeknek is (Mik: Törl. 310). A
császárné maga még szopó korában Konstantinusnak adta
Artemius nevét és vizont (Fal: Const. 829).

csőcs-szopó: lactens PPBl. [säugling]. Eltaszított, mint
az aña & cheeh zopo germeket (NagyszC. 125). Czeweze zopok-
nak zayabol tewkolled megh ysten te dyczezeretedeth (ÉrsC.
345). Düljad, levágjad az benne valókat, az csecsszopókat és
minden barnokat (RMK. III.226). Meg emészti őket, az czets
szopót is az vén emberrel egyyütt (Kár: Bibl. I. 189b). Mint
esedezic az ő czecz szopoiert (Börn: Préd. 386). Sok szép la-
kosinak erős jajtátások, ártatlan csecsszopók keserves sirá-
sok (Thaly: Adal. I.284). Kised csecsszopókat fegyverre lá-
nyatunk (275).

emlő-szopó: ∞ Gőhetek égbe apodokat es emlő zőpo-
kot (DöbrC. 299b). A kisedec es az emleszopók (Helt: ÚT.
F3).

vér-szopó: 1) sanguinarius C. [blutdürstig]. Jámor hű
kereszténynek egyemben országostul az vér szopó pápának mind
ellene mondanak (RMK. V.262). Az gyermek vérszopó Hérod-
des király sok fejedelmekkel és királyokkal egybegyűlnek
(VI.42). Mint az mérős sárkány, közel látván prédát készíti
mérges körmét s vérszopó torkát (Zrínyi I. 171b). Kevés érté-
kedet ki-szítja a török mint a vér szopo nádály (Paskó: ESir.
Gb). Nem vala méltó, hogy olyan sz. hadba ilyen istentelen
attyafi vérszopó, kegyetlen ember lett volna fő vezér (Pethő:
Krón. 39). Buritsad szégyenben az vérszopókat (Thaly: Adal.
I.50). Már vérszopó, már hetyke-hegyke katonák (Csúzi: Tromb.
343). Halljátok-e ezt ti vér-szopó, hóhér természetű udvarbírák
(Bod: Pol. 111). Nehéz sors hazának, hol hatalma vagyon vér
szopó királynak (Orezy: KöltH. 30). 2) hirudo Com²: Jan. 35.
[blutegel]. Feletőbb ártalmas állatoiskák a tetvek, ballák, na-
dályok avagy vér-szopók (35). A nádály: vérszipo a testbe ragad
és az ő ket águ s sip szabásu nyelvél a vért onnan ki szítja
(ACsere: Enc. 221).

Szopogat: crebro sugo Kr. [allmähig saugen]. Szopogass jó
kedvvel kétszer szűrt borotskát (Orezy: KöltSz. 244). Egy ke-
vés vaczkort is hoztunk Kügymednek, tegye az ágyo száma-
jába, ott megdühödik s ugy szopogathatja (Nyr. II. 226a).

ki-szopogat: [exsugo; aussaugen]. Az hitetlenec kénszerét-
tetnee ki szopogatni az isten pohára italának még az sóprőjét
is (Zvon: Post. I.768).

Szopóka: [hirudo; blutegel]. A nádály, pióka, szopóka szopja
a vért (Com: Orb. 69).

Szipokái: [duco; schlingen]. A templomban a bornótos bűrböntést vessék-elő abból szipokálván (Vajda: Kriszt. III.22).

[Szoppant]

be-szoppant: [insugo; einsugen]. Mikor ivott némelyik, megtölt a bűjsza s beszoppantotta (Monfrók. XI.350).

még-szoppant: dolibo Com: Jan. 61. [kosten, belecken]. Kóstold, izelits, szoppants-meg (Com: Jan. 61).

Szoptat: lacto, subrimo C. MA. [säugen]. Az ev onylet tyztely vala, kykkel Cristust szoptatta (DomC. 237). Evmaga szoptatya menyozzagból megh towlth emlekel (ErsC. 331b). CsomaC. 110b). El menyeka, hogy egy daykat hiya a sido aszszonnépec közzül, mely szoptassa e gyermeket (Helt: Bibl. I. Cc). Az gyermekágyas, mikor nagy erőtelenségben semmit nem ehetik, nem is szoptathat jól (Radv: Szak. 257). Láttátok-e, mint bánik a dajka a szoptatott gyermekkel (Pázm: Préd. 39). A szoptató dajka az ő szoptatósát emlőivel szoptatya, rágottal meg elégíti (Com: Jan. 41). Seythiú medve ha szoptatot téged, mégis nem kellene így kegyetlenkednöd (Zrínyi II.102). A megsebesedet emlőji anya igen szorgalmatos vala, hogy midőn fiát szoptatná, a vér a tejfel össze ne elegyednék (Illy: Préd. I.156).

még-szoptat: admitto partum ad ubera PPB. [säugen]. Maga mellé vévő s megszoatná, elahuván, mind ő mind a gyermek. 1759 (Hazánk I.143).

Szoptatás: lactatus C. MA. säugung PPB

Szoptató: lactans MA. säugend PPB. Vőn harmintz szoptato tenőt mind chitkoinal egyetembe (Helt: Bibl. I. Q). Jai az nehezkösöknek es szoptatoknak azokban a napokban (Fél: Bibl. I. 76b). Keress eger fészket, az kibo meg vak szoptató eger fiak vannak (Radv: Csál. III.80).

esécs-szoptató: ∞ Jai az evez szoptatoknak: vae mtrientibus (Fél: Bibl. 41).

Szoptatós: 1) [lactens; säugling]. A dajka eskolgatván az ő szoptatósát emlőivel szoptatya (Com: Jan. 41). 2) [lactans; säugend]. Ha a szoptatos juhuk valami nyavalyája lesz, a bárányt el kell alolla fogni (ACsere: Enc. 271).

SZOPPAN: [?] The Keg-nel is nyhwan vagion, myuennw szák szoppant helen vagwnk (LevT. I. 272).

SZÓR: vamo, ventilo MA. [spargo]; wamen PPB. [strouen]. Az arpanne zörölet zoria (BécsiC. 6. CsomaC. 36). Te beimed szarvunkon szörjok ellenséginket (Pázm: LuthV. Címl.) A mint ti szoltok, anagy inkább csak szót szörtok (Kal: CsIsk. 9). A buza eltávozik a polvától, midőn szörják és nem távozik-el a esür-földéről, midőn esépetetik (Hall: Paizs. 288). Kezdték vala szörni az polturát (RákF: Lev. II.186). Sürrin szörták a vas gömböztokot, úgy hogy zörna-szállal nem győzték azokat (Könyi: HRom. 160).

el-szór: evanno C. [disjicio; zersprengen]. Vontattyák az ellenség ellen a bástyák réz hóhérit, a golyóbisokot okádó s egész rendeket el-szóró réz tsíveket (SzD: MVir. 99).

föl-szór: evanno Kr. [wamen]. A mely buzát most elvertek s felszörták, mind elvessék, semmit abban egyéb szükségre ne fordíts csak egy vélelt is (TörtT. III.157).

fölszórás: [evannatio; wamung]. A szörün edgyütt vagyon a buza szem a polyvával a felszórásig (Szathm: Dom. 167).

ki-szór: 1) ejicio, excutio Kr. [ausstreuen]. A hol éneklés vagyon, ne szórd ki az beszédet (Kár: Bibl. I. 672b). 2) [ex-cerno; auslesen]. Szórd ki az riskását az porától igen szépen, mint immár sokszor meghallottad (Radv: Szak. 251).

még-szór: vamo, eventilo C. [wamen]. Az komet az sarro-nal le vagiac, emec vamaa meg céplic, meg hadariae, meg zoriae (GuaryC. 26). Tiszta gabonát észne, mely meg szóratot (Helt: Bibl. IV.52). Mindeneket jól meg szörjanak, rostályanak (Pázm: Kal. 81). Nem kel az ő igyét viszontag meg szörni és törvényre bocsítani (260).

mégszórás: eventilatio MA. das wamen PPB.

Szórás: ventilatio MA. das wamen PPB. A szórásban a jó mag meg-marad, de a polyva messze vitetik a széltől (Hall: Paizs. 21). A buza szórásnak idejen a buzát szörják (FelsőB: UKöls. 46b).

Szóratlan: non ventilatus, nondum evannatus MA. nicht gewannet PPB.

Szóró: ventilator C. ventilans MA. wanner PPB. Szóró, palló: ventilator PPB. Szóró-lapát: ventilabrum, vannus PPB. A buza meg-válik a polyvától, mikor a szóró mester elérkezik (Hall: Paizs. 288).

SZORDÍT: [sollicito, urgeo; anfordern, antreiben]. En is megbízvau magunkat, szordítam a legényeket, mondék: Fogjátok meg az bestye kurvát (ÉrdTötAd. II.177).

SZOROG: 1) [festino, sollicitus sum; sich beeileissen]. Zorgalmassagual zorognakuala kazdagolny zent yozagokual: sollicitissime procurabunt ditari (EhrC. 70). 2) [angustor, aretor, premor; bedrängt werden]. Ezen lövéstől a tenger háborog, erős forrással, tatyékkal fel forog, mert sürr lövéssel Anria szorog, sok haio szörzsam lövéstől czikoreg (Valk: Kár. Gijj).

Szorgalom: cura, sollicitudo Kr. [fleiss, sorge]. Feyedelmeknek zolgaltatert es predikalusnak zorgalmaert nem kel el hadny zent ymadsagot (EhrC. 117). Figyelen, szorgalom, vigyázó okosság, feltett dolgaiban gyémánt állandóság (Fal: Vers. 900).

Szorgalmas: diligens, sollicitus MA. [fleissig, sorgfältig]. Nagoytassok vr, kik te idvősegedet zeretik, en kedeg koldos vagók es zogen, vr en nokem zorgalmas (DöbrC. 94b). Ne lenneink halalatlanok es el feletkőztek az ew hozyank valo zorgalmas zolgaltatytokrol (ÉrdyC. 553b). Zorgalmasok my hozyank az zent angyalok my halalwnknak ydeyen byzathwan az zent lytben (551). Nagy zorgalmas vala ballottaknak temeteseben (637b). Sok munkával, zorgalmass fáradtsággal keresték, találák, az mire vágyódtanak (MA: SB. 126b).

Szorgalmasan: sedulo C. diligenter, sollicite, accurate MA. fleissig, sorgfältig PPB. Igen szorgalmassan: perdiligenter C.

Szorgalmaskodás: [diligentia, cura; fleiss, sorge]. Hogy már az ő ura dolgait sürgeti, szorgalmaskodását nagy híven tetteti, azomban a maga hasznait sürgeti (PhilFl. 62).

Szorgalmasság: diligentia, sollicitudo MA. fleiss, sorgfalt PPB. Zorgalmassagual zorognakuala kazdagolny zent yozagokual (EhrC. 70). Mikor megértette volna ő gondolatfokat es zorgalmassagokat (BécsiC. 74b). Az bekeseget nagy zorgalmassagual kel megh thartanya (ErsC. 283). Midőn azt megszerzeték, az mire vágyódtanak, ott kezdetik osztán valóban el az ő nagy szorgalmasságok, haségek, győtrőlések (MA: SB. 126).

Szorgalmast: [diligenter, sollicite; sorgfältig]. Ozyas kiral mikor istennee zérzetét zorgalmast zeretüő (BécsiC. 211b). Judas zorgalmast vépuén Ishoz monda (MünchC. 65b).

Szorgalmatlan: indiligens C. MA. PPB. unflössig PPB. Semmi dolog minczu, az melyet szorgalmatlanban gondolnane meg (MA: Tan. 745b). Nem is hallam eddig, hogy valamikor egy tudatlan vagy szorgalmatlan orvost meg büntettek volna (Fal: TFe. 783).

Szorgalmatlanság: indiligentia MA. unfl-eiss, hinfl-ssigkeit B. Igazán mondotta az Cato, hogy az ékesszegré való nagy szorgalmatlanság nagy szorgalmatlanság legyen az jószágokra A: Tan. 755).

Szorgalmatlanul: defunctorie C. indiligenter, negligens MA. unfl-eissiglich, hinfl-ssiglich PPB.

Szorgalmatos: diligens, sollicitus, sedulus, studiosus, intrin-sus, assiduus, gravis, efflagitatus, inuus, anxius C. sorg-ig, fleissig, angsthafteig PPB. Igen szorgalmatos: perstudio-perdiligens C. Szorgalmatos kedv: studium; szorgalmatos udékú; studiosus MA. Szorgalmatos forgódás valamiben: antia PPB. Kezde szorgalmatos lenni (VirgC. 101). Kereset kedvet az en testemre ez világnak szorgalmatos es hívsgondolatfában (VitéC. 27). Felette igen szorgalmatos dolok wágon (RMNy. II. 134b). Az írásoltnak szorgalmatos olása (Zvon: Post. 697b). Isten sokkal szorgalmatosb gondot ol ő-reá (Pázm: Préd. 265). Az fősbény szorgalmatos gondkinozza magát (MA: Scult. 235).

Szólások. Szorgalmatos minden ő dolgaiban, per-naras, sérény (Cis. M2). Szorgalmatosok legyetek vatalotokban (Pázm: Préd. b3). Ne legyetek szorgalmatosok ty lelketeknek, myth egyetek (JordC.). Nem annera szorgalmatosac az írásra, menere más ember írásnác olcharlasára (Helt: Bibl. I. c4). tanításnak bizonis ezellírel nem szorgalmatosok (Fél: Tan. Előb. 5). Az ev fyaz szorgalmatosok van ev atyoknak egéssegereol (DomC. 141). Az anya zedelmekfűl meg-környékeztett fiairól szorgalmatos (Pázm: Kal. 786). Ne legietek szorgalmatosok a elkőtőkről (Fél: Bibl. L9). Valya enrolam szorgalmat-s gondolat (EhrC. 49). Sem igen szorgalmatosok ő lelkenel (BodC. 11b). Szorgalmatos ő felőle, a róla el nem felelkezik (Tel: Evang. II. 121b).

Szorgalmatosan, szorgalmatosan: diligenter, studiose, cito, graviter, industrie, intente, instanter, impresse, expun-, conquestis, perquisite, perspete C. sorgfältiglich, ängstig-PPB. Feletőbb szorgalmatosan: curiose; szorgalmatossau-gálók: subservio; szorgalmatosan meg gyógyítom: percuoC. holyon ez velagba isteny malasztot szorgalmatosan keresny-rC. 45b). Sokan yewtenek latlany el az embert koroknak szorgalmatosan zolgalny (ÉrdyC. 357b). Meg tanul az egyszer-yet szorgalmatosan (Helt: Arim. C2). Szorgalmatosan eszake-zie, mit szólana (Kár: Bibl. I. 327b). Szorgalmatosan meg-átoc az földet, minémő légyen (131). Az ő dolgaiba, kikot-reanc bizot, szorgalmatosan el iariunc (Born: Préd. 551b). egd keresztyén olvasó szorgalmatosan kérlek (Pázm: Imáds. Szorgalmatosan meg-lássátoc az földet, minémő légyen A: Bibl. I.131).

Szorgalmatoskod-ik: sat azo C. enro anxie MA. äng-lich sorgen, sich bemühen PPB. Szorgalmatoskodie e világ-e dolgaiban (Helt: UT. 1b). Minden hitetlennek nagy kaz-sagot igér, ha istenét elhagyuan eyiel nappal gondolkodie, fírad, szorgalmatoskodie (Born: Préd. 551b). A veszendő-igen szorgalmatoskodunk (Pázm: KT. 31b. 69b) Az ő ja-írel eleget szorgalmatoskodnak (Mad: Evang. 370). Mivel-ndenkor csak nagyra vágyódik, végbe-viteliben szorgalmato-slik (GyöngyD: MV. 10).

Szorgalmatoskodás: sollicitudo, anxietas MA. sorge, angsthafteig PPB. Midőn azt meg szerzették, az mire oly-gy szorgalmatoskodással főrekedtenek, ott kezdetik el az ő-gy főtrődése (MA: SB. 126).

Szorgalmatosság: diligentia sollicitudo, studium, cura, curatio, navitas, industria, sedulitas, assiduitas, instantia C.

fleiss, ängstliche sorge PPB. Főltőbb való szorgalmatosság: periergia, curiositas C. Szorgalmatosságokat vetetek kysew tudom-an keresetyre (DhrC. 113). Zolgalni te zorgalmatossagol (VirgC. 103b). Mynden alnokságnak zorgalmatossaga, kyket zoretet vala ozdig (MargL. 35b). Keryk vala zorgalmatossaggal (JordC. 512). Einzelkegel elmedet minden zorgalmatossagtol meg vomod (VitéC. 17). Tomiaságnak es egieb ez velagi zorgalmatosságnak eltanoztatasa (DobC. 47b). Semyben zorgalmatossagtol ne le-tyen (ÉrdyC. 34b). Es az ő szíue meg szabadulta minden szorgalmatosságokból (Helt: Krón. 27). Ez világi sok szorgalmato-ságunk között ő róla el ne felelkeznék (Tel: Evang. II. 779). A szent életnek szorgalmatosságára fogamatosen indíttassék lel-künk (Pázm: Préd. 14). Az kegyetlenec nagy szorgalmatosság-gal akartie az könyveket elveszteni (MA: Bibl. Előb. 1). Szál-lásokat bñnydosván nagy szorgalmatossággal keresék (Zvon: Post. 1262). Szorgalmatossággal eszeleszi az ő dolgait (om: Jan. 196). A földi szorgalmatosságot elhagyván az isten aka-rattyára könnyebben figyelmeznének (Ily: Préd. 126).

Szorgalmatost: [diligenter; sorgfältig]. Vegyetek ezetekbe szorgalmatost (VirgC. 121b). Igen szorgalmatosth zogenytek (KulesC. 91).

Szorgalmaz: urgeo, sollicito, accelero, maturo Kr. [an-eifern, betreiben]. Kit hazam nepo betegsege myatli es egieb zorgalmazob dolgaynk myatli meg nem kereszteltethettewk (RMNy. II. 240). Chak zorgalmazol ivketh, hogh vegek fel a leweleket (LévT. 121). Ez velagyakat szorgalmaznak (Beytho: Epist. 229). Praedikályad az igét, szorgalmaz az mind alkalmas időben (Zvon: Post. 155). Nem elő egyszer eze avagy kétszer könyörögni, hanem szorgalmazni köll az könyör-gést (510b). Az mint eddigh, ez utam is szorgalmazni fogjuk ő főlségétől (TörtT. VIII. 76). Minden héten követét küldte az budai vezérhez, sokképen szorgalmazván az törököt, hogy segít-seget adjon neki (TörtT. IV. 72).

Szorgalmaz-ik: [sollicitus, enrius sum; sich befeßsigen]. Hestér méndénéket yán tézen vala mént az időben zorgal-maziknala, kiben őtet kiénekségében őltetnala (BécsiC. 54). A ruharol mit zorgalmaztoc (MünchC. 24b). Semmit ne zorgal-maziatók, de hala adassal ti kerelmek asmetessenec istomel (DöbrC. 262). Isten zorgalmazyon thy weletek es beczassa megh tyhnektek mynden hynetheketh (ÉrsC. 174b). Kellene zorgal-mazynwk es gondolynwk, nyképen magynkath kellessék az ur ystemek (402). Idwezlegy en edes Yesnosni, őrk nagy yo-yrgalm teny zorgalmazo (ThewrC. 290. CzechC. 8).

Szorgalmazás: [instantia, sollicitudo; sorgfält]. Azoknalkfűl, kik kívöl vannak, napon ked való zorgalmazasom minden gőlekezetnek zorgalmazasa: praeter illa quae extrinsecus sunt instantia mea cotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum (DöbrC. 297).

Szorgalmazat: [cura; sorge]. Minden napon iarnala a haznac gadora előt Hester ádvösségenec zorgalmazattat műnel-koduén (BécsiC. 52). Vram ninc temeked zorgalmazatod, hog-en hugon emmagamat haót zolgalhom (MünchC. 135).

Szorgalmazatos: [sollicitus, anxius; ängstlich]. Zorgal-mazatusok legent: nos sollicitos reddere NémGl. 293. Ninc ő kereskedésének vége, kie ez őstöt faragnac es zorgalmaz-tosec (BécsiC. 104). Márta zorgalmazatos vag (MünchC. 135). Momdom tőnektec, ne légetec zorgalmazatosok: ne solliciti sitis (24). Egebecnece időssegeről zorgalmazatos gondat visel (GuaryC. 15). Főltöte hozza zorgalmazatosoc ne legőne (NagyszC. 343).

Szorgalmazatosság: [sollicitudo; sorge]. Ez világnac zorgalmazatossaga (sollicitudo) és kazulagsagnac hazugsaga meg-foifa (MünchC. 38). Az elme zorgalmazatosságokkal thetowa elvonyattatoth (WeszprC. 131)

Szorgalmazatost: [confestim; sogleich]. Ihus vete ő reia kezét es zorgalmazatost feligazoltattee es dióneiti wala istent (MünchC. 143).

Szorgalmaztat: sollicito, adurgeo, insto C. [aneifern, antreiben]. Ez ferlyunak kelemetes leon ez yz es kezdő zorgalmaztatni ewtet byne (PéldK. 81). Kezdek az zent zőzet sok keppen zorgalmaztatni (MargL. 86b). Tegnapon zorgalmaztatol vala erőtem testzerent meghalnod (NagyszC. 101b). Kezdek az yambor atyart zorgalmaztatni, hogy yelentenee meg (666b). Zorgalmaztatnyak vala igazsagra az wr ystent (ÉrdyC. 634). Paris Venus azont zorgalmaztatia (CsomaC. 8b). Hogi zorgalmaztatny szívenet mered (15). Az tizbélíec az munkodo népet zorgalmaztatnyé vala (Kár: Bibl. I.306). Az marhank araert Teleky Georgyeol igen zorgalmaztatnyak (RMNy. II.324). Az N. cőwt myweyert en Gergel vramoth eleghie zorgalmaztottam (LevT. 1.295). Az tisztartók engemet gyakorta zorgalmaztatnyak réji, hogy ók nem elekek réji (Nád: Lev. 132). Az paraszlok paripákért, bátas lovakért zorgalmaztatnyak az istent, mert ha ezek elfogynának, az nemes emberek az paraszt embereket sarkantyúkkal nyargalnák (MesésK. 8). Tsak nem tñrhetetlenül zorgalmaztatia a Messias jövetelét (Pázm: Préd. 84). Ha zorgalmaztatják, hogy meg adja, adja meg neki (Gér: KárCs. II.422). Mátő vajdának is ha emberi kiérdezek, zorgalmaztasd, siessék az pénzt hozni (RákGy: Lev. 232). Hogy zorgalmaztatya indíását, annak sok okát mutatya (GyöngyD: Char. 414).

Szorgalmaztatás: sollicitatio C. sollicitudo, coactio MA. ernstliche anhaltung PPB. Az ny élet zorgalmaztatása (Mlad: Evang. 4).

Szorgalmaztató: sollicitator C. MA.

Szorgat: euro MedLat. 141. urgeo Kr. [aneifern]. Zorgatuan hegeket te tehetségeddel öuedőwen hatalmal: praeparans montes in virtute tua acinetus potentia (AporC. 11. Göres: Máty. 79). Ilyen tiszta életre szorgató szent írisokkal ellenkezik (Sámb: 3Fol. 690). Szorgató gondyni érkeznek (Hall: Pajzs. 362).

Szorgol: sollicito Kr.

Szorgolód-ik: [sollicitus sum; sich betheissigen]. Minduntalan valami gonosz körül szorgolódik s furagitsál (Fal: NE. 100).

Szorgos: frequens, arcans multitudine MA. häufig PPB. [eilig, dringend]. Szorgos a dolog: impendit negotium PPB. Szorgos munkám között (DEñb: GE. Előb. 3). Szorgos es siető dolgai vannak (Megy: 3Jáj. II.20). Megfölt szorgos fiú már elűszír hírével (Zrínyi 180). Erre sokaknak vagyon szorgos gondya, hogy ol meg hízzék gyorsan futo lova (KTör: Szólin. 26). Már az ellenség vérevel piroslottak volna az bástyák, az várban is volna már mind az borbélyoknak mind az sírásoknak szorgos munkája (GyöngyD: RK Előb. 156). Kinek vagyon dolog es szorgos munkája, nem hosszú amak az nap (Kise: Adag. 374). Hogy hadaink szorgos fáradsága magok kíváncs végeket assequállhassák (RákF: Lev. 1.61). Az okos udvari ember szorgos figyelemmel általmazza magát a tsevegők-fél (Fal: UE. 370).

Szorgoskod-ik: euro, curam habeo, sollicitor, sedulo observo, studioso servo SI. [sich aneifern, eifrig sein]. Futnak, szorgoskodnak az sok vitéz vajdák, magok személyek szerint várat vigyázzák (Zrínyi: ASyr 100).

Szorgosság: 1) [studium, cura; eifer]. Hadbéli szorgosság nagy szorult ő benne (Zrínyi: ASyr 43). 2) angustia, congnatio MA.

Szorgost: statim, illico, actutum Kr. sogleich, eiligst]. Szorgost megyen Nándor-Fejérvára, holy királ erről bizón hírt

vára (RMK. 1.24). Kiszikvén szorgost királhoz jnta, legottan neki egy helet mutata (26). Zorgost ott az riezok választák kimőkét (III.23). Szorgost híre jöve az Ali basának (97). Szorgost készölének Egör vára alá (104).

Szorgosul: [callo; eifrig sein]. Város bírának dolga szorgosula (Gyöngy: Char. 125). Megterítették a király táblája, hogy fel-tálallyanak, lőt-fut sok szorgója sietvén szorgosul szakácsok munkája (GyöngyD: Cnp. 612).

[Szorgoz]

rőa-szorgoz: [adurgeo; dazu drängen]. Megtapasztalhatta Kegyelmed jószágainak fel nem predáltatásokból, és noha egy-néhányan szorgozták rá, mindez ideig senkinek nem adásából (TörtP. 1.141).

Szorgoztat: sollicito, eogo; nötigen, zwingen PPB. [drängen, antreiben]. Az ifjabb szultánt szorgoztatván, hitekre emlé-keztetvén, velem együtt lovakra ragadozárk (Szal: Krón. 326). Hogy az keresztséget egyszerrel többször fel nem kel vennem, ad irast rolla, szorgoztat Kalauz (MNyl: Irt. 149b). Az tatár igen szorgoztat, ez által akarjuk az tatárt is magunkévá temüük (RákGy: Lev. 489). Nádasli uram azont, királ Vingárton tettünk válszt, szorgoztatja (540). Az adót is pedig igen szorgoztatják (MonOkm. XV.89). Az adósság kérők minden órában többire szorgoztatnak engem (MonTME VIII.47).

Szorgoztatás: [sollicitatio; das drängen]. Az isten elfordult tőlők az számtalan apró közbenjáratosajoknak szakmában ro-vásra való szorgoztatások miatt (MNyl: Irt. Előb. 18).

Szorgoztató: [sollicitans; dringend]. Hogy ha olyan derék, szükséges es szorgoztató dolog leszen, béküldik (Monfrók. XXIV.589).

SZORÍT (zerit RMNy. II.118): stringo, exstringo, premo C. angusto, arcto MA. [drängen, pressen, drücken]. Nem mutatta, hol szorította a lába-béli WF. Zoreytlac es kerdlec az őrc istenre (GuaryC. 48). Az nagibikát őlebe zorította (VirgC 31. 92). Őőth zent zywedhöz zoroytottad (WinkIC. 346. 242). Visel vala vasbol chinalt evnet, kinel ewnechzy, zorehgya vala magat nagy kemensegel (MargL. 41). Az kalodaban zoroytuk labaykat (JordC. 764). Az leuelethi markaba zoritha (TihC. 24b). A kossoc meg őeklele a farkast es szarnoc közébe zorithe amnyéra, hogy minden oldala czontyni portzognának belé (Helt: Mes. 299). Az ellenség az hatara zyuthe benneukthi zorithoth (RMNy. II.118). Az isten ol veghetetlen, ki helire nem zoritatik, hanem mindeure ki tered (Fél: Tan. 280). A kigyót anynyira nem zorithatod, hogy síkossáéval magát ki ne furja markodból (Pázm: Kal. 408). Mihelyt a katona egyet nyikkau, bőjtre, vasra zoritják (Fal: NA. 216). Kivántatik emberben, hogy jó tőteményekkel zorítsa a sziveket magához (Fal: UE. 387). A hírnek hangos trombitája csaknem fojtó madzagra zorítja keservében az irigységet (448). Egy font hajpor vala zfojába zoritva (Gvad: FNót. 51). Szükség zorított e dolog-tételre (Fal: MVir. 11).

[Közmondások]. Senki sem láttya, hol szorította másokat a lábokbéli (SzD: MVir 417). A ki mindent őel, semmit sem zorított (168).

által-szorít: [circumcingo, circumplico; umgürteln, umschlingen]. Wala ez nemes zőznek nemely was reteez, kywel az ő gyengesseges derekat által zoritytya wala (ÉrsC. 397b). Az oroszlinok mikor a vadakhoz járulnak, farkokkal által zorítják azokat (Misk: VKert. 54). Boreis fiveghidakat állitt, által-szoritytya a folyókat (SzD: MVir. 383).

be-szorít: oppilo C. ingero, arcto MA. [hineindrängen, hineinzingen]. Markodban ez ylagat be zoroythatod (ÉrdyC. 563b). Mind ez bezedőket egy kysed leueleben be zoroy-

n (564). Ne legyen thy kezethők el nywlwa weethorre es zoryothwan adasra (Érsc. 208). Ne zoroia beel een rekwt w zayat (KulesC. 163b). Ekepen szorita be őket az tengernek közéjébe (Helt: Bibl. I. J13). Nagy hamar la- az követ mozditá, az kő Tholdi Miklóst oda bészorítá (C. IV.247). Az ki buzaiát be szorítta, átkozá az népet (Bibl. I.609). A berkenyée, birs almác bé-szorítottuk és bé- zítik a gyomrot (Com: Jan. 21). A kistsiny szivekben lét- tott melegség mindenkor nagyobb s erősebb (Misk: VKert. Ezeket a tatárokat) a Sándor az régi időben Caspius- neknek belső részeiben bé szorította volt mint egy reko- z-Temesv: Béla 4).

ybe-szorít: [conprimo, congero; zusammendrücken, zusammenpressen]. Az keuet sarroual le vagiac es egbe zorey- tie ryC. 26). Az derekath egbe zoryottya es azonkeppen me- gty es megl aldozja az testeet (JordC. 82). Felele az zoro- szolú: Soha nem tudom, mizezoda szorította lábaimat (Helt: Mes. 365). Találá az Izraelnek királyját ott, az egybe szorítottak vala az pántzél (Kár: Bibl. I.330b).

ybeszorító: [constringens; zusammenpressend]. Jay azok- az kie czuálnac egybe szorító szerszámokat, akár mikor- knek feikre, hogy vadászszá az lelkeket (Kár: Bibl. II.119).

-szorít: secludo, eoangusto, concludo, eoarcto MA. ein- gen, ins enge bringen PPB. Az dínus az pozsoni szigetből vínikftől elszoríthat (Beres: Lev. 89). Ha ide a Vág felé na jönni az ellenség, elszorítana a Vágtól és provisiótól. A rosszt mindgyárt pázsittyában el kell szorítani (SzD: r. 416).

-szorít: [sursum premo; hinaufdrängen]. Hídat vetnek s hátul-esik Károlinak s felszorítja... Most megint Ká- rol akarja szorítani (Beres: Lev. 388).

zázá-szorít: adstringo, praeingo C. [andrücken]. Ezen- en hozza zorita ez bodogh atyát (VirgC. 35). Te zoretottad fíet a lemen vas zegeekkel (NádC. 355). Hozza zoryottaa whayat (JordC. 701). Ólegetinala es apogationala, hozza- yanala (DebrC. 341). Hozza szorituan megőlele es meg- (Helt: Bibl. I. Q2).

-szorít: [excludo; hinausdrängen]. Koczára, kártyára e tedd örökűdet, mert előbb utóbb mindenedből kiszorít a- nese (Fal: NE. 24). Szükséges időből ki-szoríttatni (SzD: r. 417).

örnyül-szorít: circumeingo C.

ög-szorít: constringo, instringo, dstringo, vincio, cingo, gusto, expisso, arcto C. [bedrücken, bedrängen, einzwün- g, zusammenpressen]. Előbb megszorítom: praestringo; igen szorítom: perstringo, percoarcto C. Meg zorvtnak: angust- nit (NémGl. 301). A hiaočka ő neki zolgálna a gölelézet- hóg még né zoréitanac őtet (MünchC. 75b). Az vrdlvgát nek hatalmual meg zoritak (VirgC. 72b. 31b). A poeolha- g zorosság lezen, mint a saitoa igón meg zoretoth zölő- ő (NádC. 82). Az nagy hydegseeg az fevidet meg zorey- (ComC. 257). Megh zoryotanak theghed myndenfelől (C. 597. 551). Megzorejtassana az te veséid (DomC. 36). Allokot meg kol szoríttani szabolaua es fekkal (Szék: Zsolt. Meg szoríttatol minden te varosidba (Helt: Bibl. I. Zzz4). szorita az ő kezét (Fél: Bibl. I.14). Semmi nem szoríttya az te járásodat (MA: Bibl. I.553). A szőlőt meg-kell szorí- esomoszlani, minék-előtte aból bor szűretnék (Mad: ng. 192). Általítom megelőzven megszorítja a két svéc- zalt (MonIrók. VIII.154). Egy kis rekeszen szorított meg- m (Hall: Paizs. 485). Tudja Haister, Károli csak tud sz- i, nem is próbálja megszorítani (Beres: Lev. 347). Szépen

kigazulnak dolgokban, sőt megszoríttatván nagyobb erőt vesz- nek (Fal: UE. 395).

mégszorítás: [compressio, eoangustatio; bedrängen]. A te méhedne gyámölehet meg észed, a te tiadnac es leanyidnac hísat, kiket a te wrad istened adot tenekel a meg szálsabac meg szori- tába (Helt: Bibl. I.aaaa). Meleg legyen-é vagy hideg, meg-szori- tással tudhani meg (Com: Jan. 61).

őszve-szorít: comprimo, interstringo, substringo, eoarcto, constipo C. eoangusto MA. arcto PPB. einzwängen, zusammen- schliessen PPB. Őszve-szorétom, stürütom: constipo PPB. Kő- tőző szijakkal őszve szorítottuk magunkat (Com: Vest. 84). Az téstát hajtogasd őszve, az két végét szorítsd őszve, úgy rántsd meg vajban (Radv: Szak. 178).

őszveszorítás: compressio, eoarctatio C. zusammendrük- ekung PPB

rēa-szorít: 1) adstringo MA. anpressen, anstrengen PPB. Reá szorítani, reá erősdni: *adducere in necessitatem PPB. **2)** [permoveo; bewegen]. Gyakorta magunk haszná reá szorít- bennünket, hogy elszenvedjünk azokat, kiktől várunk (Fal: UE. 447).

rēaszorítás: adstrictio MA. anziehung, zusammenziehung PPB

tűl-szorít: [trajicio; hinüberwerfen, hinüberdrängen]. Mi lehessen oka Komárom felé val' jövetelének, nem magyaríz- hatom másra, hanem hogy kinyomjon az Csulókőből, vagy ha általmegyünk, túl szorítson (Beres: Lev. 3). Ha az német által nem ment, az mi hajdúinkat túlszorítaná az Vágon (377).

Szorítás: constrictio, pressus, praeincurtatio C. eoangustatio MA. pressung, einzwingung PPB. Elősegnek zoryotasa myat ezer- getvük (EhrC. 31). A ki nagy szorítással fejedgel, a téj után vért-is cseppent (Fal: UE. 407).

mell-szorítás: [asthma; engbrüstigkeit]. Hogy akár mely- lyie résznek tulajdon orvossági legyen-e, kétség nélkül vagyon, mint a fő fájás ellen való, szem fájás ellen való, mely szor- ítás ellen való (Com: Jan. 174b).

Szorítkoz-ik: arctor, eoarctor, comprimo MA. eingezwün- gen, zusammengeedrückt werden PPB.

Szorító: 1) adstrictorius, stypticus C. constringens MA. zusammenzwingend PPB. [verstopfend]. Nyakszorító vas: col- laria C. A szigonyos nyilakat állhoz szorító idoggal ki-lévvöldöz- vén (Com: Jan. 119). Láb szorító vas (Gyöngy: K.J. 58). Szorító gyümölcs, mely székrekedést okoz (Nád: Kert. 246). A komorna leány felfedi a toaletta asztalt, rendre rakván a függőket, nyak- szorító gyöngyöket, pereceket (Fal: NA. 141). **2)** [baltens; gürtel, gurt]. Leen az igazsaag ew eehanak zoryotya (ÉrdyC. 349). Czenalanak szöretokat, takareto szerszámot (Mel: Préd. 116). Az ephodnac szorítója (MA: Bibl. 174).

esécs-szorító: strophium Major: Szót. 451b.

dérék-szorító (köntös): thorax Com: Vest. 83. [brust- bekleidung]. A szabó csinálja a palástokat, mely-, derékszori- tókat (thoraces) gombocskákkal es ujjakkal (Com: Orb. 125). Férfini öltözet: a derék szorító köntös, bugyogó, phuder, lom- avagy nagydrág, salavárdi (Com: Jan. 99).

ködménés-szorító: [zona pellicea; ledergürtel]. Janosnak vala ködmenes zoryotya (JordC. 361).

nyak-szorító: [ligula collaris; halsbinde]. Mely-tartót, vagy a mint most hiják, laszi vagy maszi vagy mi-ördög nyakszori- tót senki se viselt, hanem 1733 tájban kezdenek csak igen keskeny nyakszorítókat vagy pántlikáskákat az ifju leányok viselni. 1759 (Hazánk I.296).

Szorítós: [comprimens; drückend]. En sem vagyoc tellyes-séggel olly igen szoritos keménységgé (MA: Tam. 102b).

Szorítvány: [pressura, compressus; das Zusammendrücken]. Tágulnak az erős derek szorítványi, a kemény jageknek lágyulnak márványi (GyöngyD: KJ. 513).

SZORONG: angustor, aretor, premor MA. 1P. [dringen, bedrängt werden]. Az bűnösök, kik Christushoz szorongottak (MA: Scult. 236).

Szorongás: angustatio Kr. [anxietas; ängstlichkeit]. Szorongással őrzik szívet javait (MA: SB. 126b).

Szorongó: [anxius; drückend]. Az dög halál, éhség és szorongo nyomorúság sokakat vesz el (Prág: Serk. 24).

Szorongat: torqueo, percoarcto C. angusto, premo MA. drängen, pressen 1PB. Meggőződéshezem ötöt, hogy né szorongasson engemet (MűhC. 152). Hattam magamat zörötőimnek fogdosni és zorongatni (GuayC. 48). Penitencia tartással zorongatja vala ennem magat (ÉrdyC. 615b. 46b). Ki iellőthetne ky, mel elűsödődn hozza zorongattianala (TihC. 193b). A té méheduec gyümölcshét meg észel, a te fiaidnac es leanyidnac húsát, kiket a te wrad istened adot teneked a meg szálásba es megszoritásba, melyel tegedet a te ellenséged szorongat (Helt: Bibl. Lancia). Tanít, a nő sanyarit, oktat, a nő szorongat (Pázm: Préd. 691). Az félőkenyoc az nyakra főre hányattakat szorongattyák (Prág: Serk. 911). De nem szorongattak ezzel (MNyl: Irt. 359b). Nem kell busulással belkünköt szorongatunk (Hly: Préd. 1421). Midőn egy néménemű bűnök mi voltát erősebben szorongatni (Tarn: Szents. 151b). A vizeletedet nálad ne szorongasd (Fely: SchSal 3). A te népeket el nyomják, szorongattyák és sanyargattyák vala (BíróM: Ékeség D). A ki nagy szorítottal szorongatva, erőltetve fejedgel, a téj után vért is eszeplet (Fál: UE. 497). Vak kérdésekkel szorongatja társát, dolog, ha nem facsar ki valamit belőle (475).

mög-szorongat: perarco, coarcto, distringo MA [bedrängen, bedrücken]. Kővethy wala nag sok nep es vgyan meg zorongattyák vala hűtet (JordC. 469). Szálliskor és megszorítások az te ellenséged téged megszorongat (MA: Bibl. I.185). A scholst újibb törvényekkel meg szorongattyák (Bartha: Krón. 18). Megszorongatnak téged mindenfőlől (Hly: Préd. II.195).

Szorongatás: compunctio, districtio C. pressura, aretatio, anxietas MA. pressung, ängstigung 1PB. Jelek lesznek a napban és holdban és tsillagokban és a földön népek szorongatása, a feugenek és a haboknak össze-elegyedett zúgása-miatt (Pázm: Préd. A). Látván, hogy szorongatásoknak és keserűségeknek epéjétől rázattatnék (Hly: Préd. I.103b). Megkönyékezték engem a szorongatások (II.199).

kólika-szorongatás: *colica passio 1PB.

lelki-szorongatás: [anxietas animi; seelenangst]. Ha valahol inség és lelki szorongatás vagyon, azt legjobban érzí a gonosz lelki isméret (Pázm: KT. 126).

szű-szorongatás: ∞ A kik Jezust szeretik, minden háborúságokban és szű szorongatásokban áldgyák (Pázm: KT. 151b). Gyakorta akadékokt szerez a gyónáshoz-váló készületnek szű szorongatása (453).

Szorongató: aretans, coarctans, comprimens MA. zwingend, pressend 1PB. Háborgattyák ötöt az nyomorúság és a szorongató veszedelem, mely el hatalmazie ő raytja (Kár: Bibl. I. 520b). Ti sem keressitek a szorongató beszédeket hallani (Hly: Préd. I.82).

[SZORONKOD-IK]

ki-szoronkodik: [extrior, evolver; sich herauswinden]. Az bűnőkből ismög ki folytőzhetie, ki szoronkolatit (MA: Scult. 676b).

SZOROS (curtus Wenzel VIII.257): **1)** angustus, arctus O. MA. eng, gedrängt 1PB. Oth őriznődé, hol zoros ut lehetuala (BécsiC. 16). Mőhietébe a zoros kapu (MűhC. 25). Ilyen ruhák illetoe zereszt azzonikot, nem keskeny és zoros kötős viok (VirgC. 149. 134b). Az eg zoros iazolban tagit ruhaba takarvan be polkázia zia minia (DóbrC. 242b). Az egerek lakoznak zoros lykakban (SándC. 5). Yghen kesken es zoros az wt (JordC. 373). Collayok volt az fratereknek teglabol chynaltak es egyegy kychyn zoros ablak volt rayta (DomC. 135). Nem akara velec baylodni a szoros es nehez vtagon (Helt: Krón. 105b). Szoros az ágy es azzonkőufl semmi füresség ninchen (Helt: Bibl. IV.48). Keskeny, szoross honlok: frons angusta (Com: Jan. 47). Szoros a menyőszag utja, ez a világ pedig csak viandorló pnsza (Thaly: Adal. I.21). Szoross a kapu es keskeny az út, mely az életre viszen (Tarn: Szents. 190). Fősvény, szoros szájjú erszény (László: Petr. 123). Nem szoross, nem össze-vont kézzel, mint a dugszagdag fősvények (Csúzi: Síp. 588b). Előd után szoros légyen házam a vendéggel (Fál: NE. 82). Szoros a palota inneplő népével (Fál: Vors. 900). **2)** [durus, severus, rigidus; hart, streng]. Ezenkőppen kell az zörötőnek zoros vezteséghez tartanya (WinkIC. 132). Zoros vezteségnek tartasa alatt (DomC. 23). Zoros elet es az kemen penitenciac d tartasa (DóbrC. 281). Az puztatban lakozik vala nykent zeut Yllyes profeta zoros celetnek okaert (ÉrdyC. 348). Kieről zoros zam esmertetic adandone lemye (TelC. 52). Szoros számot kell adnom regnalamoról (MA: SB. 331b). Szoros es kemény törvény: jus strictum et rigidum (Com: Jan. 134). Naj bizony szoros leszén a számadástok (Matkó: BCsák. 315b). Kénszerítettén szoros szükségektől, készil s búcsúzik Érdyától (GyöngyD: MV. 7). Itt ugyan még olyan szoros rendre nem jutottunk, de nem sok héja (Mik: TörL. 235). Kegyelmetek jól tudja, ez a dolog az ő régi canálisn nem folyhat, mert szorossak a napok (Bod: Pol. 163). Szoros szerencsédlen mutasi bátor szívet (Orezy: KőhH. 91). **3)** via angustā, angustior MA. [engpass]. Az vtziknac szorossin beselkedie (Kár: Bibl. I.542b). El három az város az szorossikon és az vtzikn keresem azt, az kit szeret az én lellem (632). Eregy el az városnac utzáira és szorossira (Zvon: Post. II.48). Eredgy el az városnac utzáira és szorossira (MA: Scult. 710b). Az táborhoz közel lévő szorossin, az hol tisztás van, sánczat vesenek (Monlrók XV.517). A szorossakon és utszakon keresem (Hly: Préd. II.861). Retirálván magát egy szorossa, áldgyikkal s kemény lüvésekkel defendálta magát (Béres: Lev. 43). Még ma válik el, merre fordul az ellenség, ha Pozsonnak megyen, hamar szorossokra veszi magát (229).

[Szőlások]. Szoros a kapezaja: der hat ängsten (Adáni: Sprachl. 205). Szoross a kapta (SzL: MVir. 315).

[Közmondások]. A szoros vta könsed, ne az tágast: per publicam viam ne ambules (Bécsi: Adag. 81). A fősvény szoros markú (Com: Vest. 105).

Szorosan: stricte, restricto, districto, astricto, districtum, concise, compresso C. [eng, streng]. Igen szorossan: peranguste C. Szorossan markolt: strictus MA. Szorossan megtáfolni: *accerrime emendare alieuus scripta; szorossan bánni valakivel. summo *iure agere cum aliquo 1PB. A io tanitoknak az isten igeie mellet igen szorossan kel iarni (Fál: Tam. El5b. 5). Szorossan rövid szóval a dolgot ki-mondaga: strictim rem enunciat (Com: Jan. 162). A Kristus az igaz keresztényeket ma is szorossan szereti (Misk: VKert. 361). A szajkó igen szorossan szereti a maga nemét (393b). Igen nagy vigyázással és szorossan nevelik őket (Mik: TörL. 435). Kevesen foglalják szorossan magokhoz a közvélet (Fál: UE. 128).

[Szőlások]. Szorossan van a dolog (Misk: VKert. 227).

zorosság: 1) angustia MA. die enge PPB. Az agynak yssagát és zölleségeit meg feddy az jazolnak zorossaga nC. 88). **2)** [globus confortus; gedränge]. A pocolba el nag ssag lezen, mint az sayfoba igón megzoretoth zöld törkölt C. 82). Az ötöt követő nepec nag zorossaga lón (VitkC. **3)** [angor, anxietas, angustiae; ängstlichkeiten, bedrängnis, d]. Leznek ielenések napban és holdban és hvágakban es ön nemzeteknek zorosságok (DöbrC. 260). Ky veetköztyk, nye megl el az artathlan eoethnek korezhthfayant az az ossagaat (ÉrdyC. 148b). Meg sem elczteneec, meg sem fokoztanac az ő tselekedetekben, egyice nem volt az másikk zorosságára (Kár: Bibl. 1.660). Légy igralmas nékem ennek utolsó betelyesítésekör, midőn lelkem zorossagiban, kenységim háborúságban lésznek (Pázm: Imáds. 277). Amot lasztás vagyon a világtól, it a meny országtól, minden megadulásnak reménsége-nélkül, bizonyára emnyi zorosságokba t bennünket a bñn (Mad: Evang. 110). Békéséges-tűrés a sságokban vagy a nyomoruságokban (b.). **4)** [angustia loci; er pass]. Meg alla az anygal egy zorossagon (JordC. 166b). Mellyec az zorosságra sietuen, egimast el nyomodac: alii angustis ipsi sibi properantes obficeret (Decsi: Sall 50).

zorul: arctor MA. premor, stringor, cogor, adigor, devenio [eingezwungen werden PPB. Látum kedig a számár az wrnac alát, a falhoz szorula (Helt: Bibl. 1.Bbb3). Az török eszázár rád várát megvette, szorultunk megény édes anyámmal om várában (TörtT². IV.99). Pártos erkölcs szorult fűrtt ben, harag és irigység vert fészket szívekben (Gyöngy: 14). A bátorság úgy szorult szívéinkbe, hogy mindenkor en légyen oltalmunkra kitamadni (Fal: UE. 391).

zólások]. 1) kibi szorul: Vay ki sok latorság szorult azért eleie is (Decsi: Adag. 239). Vitézség sokosság egyerant benne, hadbéli szorgosság nagy szorult ő benne (Zrínyi Vmure szorul: A kik a tékozlás miatt mindenekből kifogyk, más ember aijtájára szorultanak (TörtT². 1.160). Nem szorultunk hivatalunkra, hanem azon szorult reánk (UE. 428). Tencsében ló húsra szorultak, az bizonyos es: Lev. 514). Az ember ha egy darab kenyérre szorul, nem kétségben esik, busong (Pós: Igazs. 708). Koldura szorul (Adámi 205). A ki felíti udvarát valami her-állapotra egy téiben, kifogyván belőle hosszú koplalásra l (Fal: NU. 285). Nem arra való, hogy azok rájáák min-ember füllébe a virtust, a kik vagy megúvná a latorsá-ny három lábra s két párszemre szorulván, etlenek még a gonoszra is (Fal: NE. 71). Kopasz mentre szorulnak, mikor szemekre vetik mások fogyatkozát (Fal: UE. 442). Időnap előtt mindenből kiűrtülnek és órákra szorúlnak (454). Sok időtől fogva nem szorultam orvosokra, minthogy egézségem szolgál (Fal: TÉ. 771). rá m szorulsz (Adámi 205). Képes hogy a rossz természet el is megalkudjunk, kivált ha reájok szorultunk (Fal: UE.

tal-szorul: [trajicio; hinüber gedrängt werden]. Ha általunk az Vágon, ott sem lesz mit emyi (Bercs: Lev. 661).

z-szorul: inaretor, ingeror MA. [eingezwungen, eingeengt en]. Zorwla be egy diszo barom aklaban (ÉrdyC. 644). Az jabolnczai kastilyba beszorúlt Ricsin vagy három százal (Bercs: Lev. 43). Hogyha az német az Duna mellé ruhulni akarna, avagy ha felnyomulna, ntánuamenésére nézve áttem ma az Csálókőre (52). Azt lattam, harmadnapig se sák, ha beszorul és reávrjának (134).

zorulás: [gravitas praecordiorum; brustbeschwerde]. nac, tűdönec, mellnec be szorullassat ki nyittyae (Mel: 15. 117).

föl-szorul: [coarctor; eingeengt werden]. Az tilsó partra tarazkokat viszen, azzal megeresztí az sajklását, kik tízenegy sajklával felszorúltak vala (Bercs: Lev. 438).

ki-szorul: excludor Kr. [ausgeschlossen werden]. Ha teljes bőség mellett élhel meg nem halunk, kiszorúlnak az egeknek országából (Fal: NA. 124). Abból kiszorultak, a mit el nem kellett volna hagyni (Fal: UE. 435).

mög-szorul: in angustias, necessitatem, egestatem venio, egeo, indigeo, coarctor SI [in bedrängnis geraten]. Megh zorultanak az földön, be rekeztőtte hűket az föld (JordC. 37). Ameeera meg zorultanak az varasban, hogy sem emnyők sem ynnyok nem volna (ÉrdyC. 589b). Ez földéken az nipek minden fölöl meg szorúlnak es nag vtolsó szükségben fognak lenni (Sylv: UT. 117b). Az aszszonyember hideg és meg szorult testét párlással és melegítéssel meg gyógyította (Mel: Herb. 55b). Oly igen megszorul (coarctatur) es rettőgésre jut, hogy menyből az atya isten küld vigasztaló anygalt néki (Kules: Evang. 253). Krisztusnac ez mondása: szívem esic ez népen, minden meg szorult igyeinkben nagy vigasztalást ad (Zwon: Post. II.180b). Csak egy hétik szorúljon meg, élhel kell meghalnia (RákGy: Lev. 187). Megkönyehszük tested, vérszemet vésznek a megszorult idegek, minden megfrissül benned (Fal: NE. 26). Megszorúlnak, és szörnyen boulnak (Fal: UE. 371). A ki a tűréshez ért, meg nem szorul szívében, meg nem unakodik a hosszadalmas várásban (395).

ösze-szorul: [congeror; eingeengt werden]. A viz mikor keskeny árokban ösze-szorul, habzik és fel-fövellik (Hall: Paizs. 98).

reá-szorul: adstringor, adigor MA. [bedürften]. Csak ismét reászorúlok és minden voxommal az oxieruciumra (Bercs: Lev. 143). Csak rászorúlok én, látom, az monsieur kösd földre, ha tudna hozzá (349). Rászorúlnak ni erre, majd mikor kevesebben telünk (607). A kil a szerencse okossággal megszeretett, inkább kívánja, hogy adósi utóbb is reá szorulván tiszteljek (Fal: UE. 364). Ezek mellett csak felettében néz az ember az ég felé, akkor is tsak úgy, mintha nem szorulna reá (Fal: SzE. 554). Mint viszi bőségét azoknak számára, kik rá szorultanak tárlházára (Orezy: KöltSz. 54).

Szorulás: 1) [necessitudo, res afflictiae; bedrängnis]. A hízkeldeők, ha az szerencse változik és vroknak sorulása esik, nem állják meg helyeket, tőle elszakadnak (MA: SB. 301). Lészen sorulásnak, nyomoruságnak hídeje (GKat. Titk. 357). Nagy sorulás az, mikor a pap is lopni kényszerítettik (Matkó: BCsák. 333b). Ezentúl senki sorulástól a táborn nem féltette (Hall: Hlist. III.98). **2)** [angustiae; enger pass]. Két tenger között bé nyúló sorulások (Com: Jan. 14).

mell-szorulás: asthma Com: Jan. 56. angustiae pectoris PPB. [brustbeschwerde]. A főnec nehéz volta és torha a náthának le-tsepegése, a mely sorulás és szív fogás a lélekzetnec nehézsége (Com: Jan. 56).

Szorulat: arcamentum Kr. [die enge]. A földnek szorulatja a két tenger-közt: isthmus; tengeri szorulat Konstántinápolnyál: Hellespontus PPB.

Szorultság: necessitas, angustiae Kr. [bedrängnis]. (Fal: UE. II.13. Kr.). A szükség, sorultság okozta, hogy erre adnám fejemet (SzD: MVir. 11).

SZÓROR: [soror, monacha; schwester, noine]. Ha nemely ruhak fewlelte vannak, egy berre rekeztessenek, hogy azok-kewzöl, valamely soror zykes, rea vehese (VirgC. 126). Az sororok kezzél nemelyek ciliciumba járnak (MazL. 2). It kezdetyk el az sororoknak nenevk, kyk ez clastronban lakoztanak (197). Az soror kerl vala ez ezeget (PéldK. 70b).

SZORTYOG: hirsquisio, defluxu capitis laboro Kr. [schmarchen]. Szortyogui orrával: rouchissare Major: Szót. 114. Az ahívó orrával szortyog (Com: Jan. 66).

SZOTYOG: sensim excido; sachte, allmählig fallen PPB.

SZOTTYAN: cado, decido, salto, prosilio SL.

ki-szottyan: [excido; ausfallen, entgleiten]. A pápa katonának nem simúlhatnának kardgyök helyében oly sima vasat, a mely hamaréb ki szottyanna helyéből, mint ez (Matkó: BCsák. 79). Az is megesett, hogy az ilyen öröm mondó lora seggibe tyúkjátsást dugtak, s mikor a lovára felült és megindult, kiszottyant a lora seggiből, mely nagy nevetséget okozott 1760 (Hlazzák L383).

Szottyant: [permittere; zukommen lassen]. Mi azt ígérjük, hogy ha anyánk hódás kenyérét süt, Magasságtoknak egyet szottyant (Nyr. I 429. II 224b. 227a).

SZŐ (zemes CornC. 38. egybe szőntek KeszthC. 64. egybe szőntek DöbrC. 74. szőyee Born: Préd. 619b. szőtetet Tel: Evang. I 49b. sződd Pös: Igazs. II 367): texo, detexo C. weben PPB. Szőtt kárpát, pokrócz: stragulum *textile; a pántzólt vas rostélyokból szövök: lorine ex cratibus *adtextuntur PPB. Sem fony nem tuttoe sem zewny (EhrC. 140) Ő zékiben dragulatus kőneceből szőtetet (BécsiC. 33). Vala a zocina varratlan, mindenestől szőtetet (MünchC. 211). Fel elveztetet engemet arannyal zőv atlachiba (CornC. 411). Az mezőnek vyraghy sem dolgoznak sem zőnek (JordC. 371). Gyolcho zőve es el arylaa (ÉrdyC. 414b). Varratlan zoknat zőne (TelC. 319). Hofigha enbenem az erek mind aranyl zőt köttelek uonak, ezőkel en hozam kötőnelek (TihC. 8). Vala szent Pál sok nap ott az Aquillával, véle kárpitot sző vala gyorsasággal (RMK. IV 183). Ez tudománac, paraznác, azért szőtté az sfortkat mint ég hazat, hogy a papoc, ez lator nepec azoc alatt paraznalkottanac (Mol: Sám. 466). Kálőmbező ruhánac nemébe, mely gyapjuból es leuból szőtetet volna, ne őltőzzel (Kár: Bihl L106b). Hossza vaszon mogyara szőyee es szaporitsac az bűnőket (Born: Préd. 619b). Meg elegetet egy tene szőrből szőtetet ruhául (Tel: Evang. I 44b). Közőslég arannyal szőtetet huyant szőni ruhában vala (Fórró: Curt. 704). Az nemzetseg az funak leveleiről mohot szedven az erdej pilből ruhákat sző (712). A takáts által fonat szővén alja (Com: Jan. 97). Harom szőzek, a kik mind hárman fohatnak, szőhetnek egy imogot és kővőfőlk egygyikre adhatják (GKat: Válsz. L106b). Mellyekben Julius császár historái voltak szőtetve (Szal: Krón. 34).

[Szólások]. **Imben sző:** Ha vgyan szinté egy bordában szőnétek is magatokat az cáhmistákkal (Bal: CsIsk. 243). Mind egy bordában szőttek vagynak (Zrínyi: Synh. 25). Gyann perrel hozzá felehetünk itt is az gonosz bordában szőtt emberhez (Pázm: Kal. 417). Ollyan bordában szőtt ez is (Czegl: MM. 226). Más hazugságot sző bordájában (Könyi: HRom. 161). Egy forma vásott erköltsűek, egy nyüstben szőttek (SzD: MVir. 118). Egy szőlből szővi, a pedig jó takácsnak nem illik, mert mind nyüsti mind bordája igen kifőmb a kettőnek (Pös: Igazs. II 364b). **Imt sző.** Az eretneknek ebei, kik az ő testamentomot mészárollyak és ilyen okokkal való beszédet szőni szoktak (Hly: Préd. L238b). Tovább szővi még-is fontáni szőszit Takáts Mátyás s így hűmnya a vetéllőt (Pös: Válsz. L38).

be-sző: intexo, obtexo C.

egybe-sző: contexo C. zusammenweben]. Egybeszött: contextus C. Vrnak zova egybe szőventet meg jelent: vox domini praeparantis cervos et revolvabit condensa (DöbrC. 74). Vrnak zava zarvasoknak zewyee es meg jelenőth egybe szőnteketh (KeszthC. 64. KulesC. 63).

hozza-sző: attexo C. MA. PPB. anweben PPB.

környül-sző: circumtexo C. PPB. anweben PPB.

közibe-sző: intexo C. Közbeszött: intertextum C.

közbeszövés: intextus C.

még-sző: detexo C. pertexo MA. ausweben, zusammenweben PPB. A gyapjú meg fonatic a gyapjú fonó asszonytól, osztán meg-szővetic (Com: Jan. 97).

mellé-sző: praetexo C.

őszve-sző: contexo MA. zusammenweben PPB. Mely hayak ugy zevntek vala evzue, mynt ha evzue zevntek volna evket (DomC. 174). Az ev ezenkeppen evzue zevnt hayat meg mutatatta nyham az predicacyon (175). Meg-parantsollya Sándor, hogy venikéből szőnének lajót őszve, azt val bőrről bérellyek meg (Hall: HlHist. I 47). Könnyen őszve-szővi magát a fiatal rend (SzD: MVir. 52). Ők voltak szővő takátsi, ők szőtték őszve a hamisságot (170).

őszveszövés: contextio C. MA. zusammenfügung, zusammenknüpfung PPB.

réa-sző: attexo MA. anweben PPB.

végre-sző: pertexo C.

viszsa-sző: retexo MA. Med: Lat. 162. auflösen PPB.

Szódögél: textio Kr. [kleinweise weben]. A pók pók hálót ereszt, fűzdögöl, szűdögöl (Com: Jan. 52). Az esztovára mellé fűvén lássuk mint szódögél (Pös: Válsz. 128). Pókháló szódögél káromkodásnak palástolására (Matkó: BCsák. 110).

Szőnyeg (szönyeg Gér: KárCs. III 365. szönyeg MA: SB 28b): tapos, tapetum, triclinaria C. teppich PPB. Le fekegyek az zewnegon mynd adygh, míg az proposnak tetele lezen (LányiC. 426). Az szőnyöket az otarnak előte le teritek (TihC. 184. CsomaC. 74). Szőnyegekkal felöltöztet az pulpistot (Montlók III 68). Zőnyöket kettel hagyok az gyermeknek (RMNy. II 68. 36. 170). Az gazda szőnyegét hozták el urammal, az uram ő szőnyege ott maradt (LévT. II 34). Meg ne rutits az szőnyegekkel be vont padimentumot (SalMark. 22). A kome diát jádzó lével szín elől függőzdő ponyvával, szőnyeggel, kárpittal avagy játéc hely fedőzdő sergo lepellel burittatie bé: scena sipariis velatur (Com: Jan. 211). Egy szőnyegot hozattunk Tallas Jánossal Budáról (MontME. L20).

asztal-szőnyeg, asztalra való-szőnyeg: [stragula mensae; tischdecke]. Az asztal szőnyegét meg ne vndokiezid (Erasin. Erk. 51). Az őlső házban való marháknak száma: három asztalra való szőnyeg (Gér: KárCs. III 365. Fal: Jegyz. 933).

diván-szőnyeg. Két fejer dővány szőnyög (Radv: Csul II 296). Az szentegyház előt egy dővan szőnyegre az vitez holt testek rendel vannak téve (Zrínyi: ASyr. 79).

falra való-szőnyeg: [tapetum]. Az őlső házban való marháknak száma: két öreg szőnyeg fúdra való, két kím járó szőnyeg (Gér: KárCs. III 365).

pérszia-szőnyeg: [tapetum Persicum]. Persiaszőnyegot pihen szép sítórsan (Thaly: Adal. II 117).

Szótet: [texere euro; weben lassen]. Sítórátt tisztá sallyemből és aranyból szőtetet (Helt: Krón. 14).

Szöttül: [textus; gewebt]. Az szőli az szőrnék szöttül késsing, kallattul pedig egy szög (TörT. XXI 252).

Szövés: [textus C. textura, textile MA. gewebe PPB]. A szővőből senki engem meg nem halad: *do lanticio nemini me tuo; gyapjú szövés, fésülés: pexitas PPB. Zewnesnek dolgab

alya vala magát (CornC. 38). Naponked megón vala a zö-
nec minckaiara (TelC. 36). Az szönest, fonast el ne foletse
ni: Ének. 307). Leányát szövésre, fonásra, retzekötésre,
terséges varrogatásra tanítsa (Pázm: Préd. 1127). Egygyet-
sőt elő-adgyad neki, badd lássa rakását, én pedig fel-bout-
szövését s varrást (GyöngyD: Char. 183).

szövetküz-ik: paciscor, foederor, foedus in eo SI. [sich
essellen]. Mi-is ezekhez szövetkezvén, mennyünk-fel a karba
ó: Préd. 138). Florinával szerelmet szövetkezett (Kónyi:
53). Más barátságához szövetkezni, édesedni (SzD: MVir.

szve-szövetküzik: confoederor Kr. amorem contexo
[sich verbinden]. Ez egész világ hamis latorságra öszve-
vetkezik (MA: Tan. Előb. 20). Könnyen barátokzik, öszve-
vetkezteti magát a fiatal rend (SzD: MVir. 52).

szveszövetküzés: confoederatio SI. [bündnis]. Az isten-
nec közönséges öszve pártolásból és öszve szövetkezésből
sidokra mindenféle szidalmat, vételt költénec (MA: Tan. 60).

szövetküzés: foederatio, pactatio SI. [bündnis]. Fel-bon-
a barátsági szövetkezést: *nodum amicitiae tollere; hittel-
szövetkezés: *juratum foedus PPBL.

szövetküztet: foedero Kr. [verbünden, vereimigen]. Az
és engedelmes szolgának eltekéltett szándéka urának ked-
akarattyával szövetkeztetni akarattyát (Csúzi: Síp. 51).

szövetség: induciae, conductum C. foedus, pactum MA.
dnis, vertrag PPB. Atkozot íelv te vag az, ki io szövetséget
feytet (GuaryC. 16). Ő zöuetsegenec fogadasat meg nem
ya (DebrC. 406). Eluegeze, hog az ő zűvesegenec allapattyat
umi nemű szövetséget el nem változtatnaya (TelC. 1b). A tes-
tentomon nem csak a meghalo ember szerzése es vegezese
stic, hanem minden elreudeles, szövetség es kötes tettel
lt: Bibl. Id). A kivel tenéked szövetséged avagy barátságod
yon (Com: Jan. 204). Ha a nemzetec meg-békéllenec, szövet-
az, a mellyet fel-bontanac, meg-szegnec az hamis hitűec
3). A mi a consonánsoknak vocálisokkal való szövetségét
i, néha egy vocalissal tsak egy consonáns társalkodik (Corp-
mm. 595).

Szólások. Szövetséget bont: frangere *foedus et rum-
e PPBL. Az én szövetségemet felbontyátoc: ad irritum per-
atis pactum meum (MA: Bibl. I.114). Egymás-között szö-
tséget kötni: facere, ferire *foedera inter se PPBL.
kit a kétség választásában tartóztat, sokat látott, hallott
es emberekkel kössön szövetséget (Fal: UE. 382). Azokkal,
már többet nem veszhetnek, szövetséget ne köss (453).
övetséget tesz: stipulari, depacisci MA. Zönetsegőt tön-
nknak ez uilagra bociatasarol (TihC. 42). Soha nem akartak
bussiták szövetséget vetni az Lutheristákkal (Pázm:
l. 158).

Házassulás-szövetsége: sponsalia C.

Szövetségtelenség: [defectus foederis; bündnislosigkeit].
an értem a szövetségtelenséget és a viszálykodó szüntelen
orít (Csúzi: Síp. 33).

Szövevény: 1) textura MA. gewebe PPB. 2) vepretum
dornbusch PPB. Semegy lakas sem uala, holot feyet lehaya
nemynemew zewuenenben (EhrC. 27). Lata hata megót
kost, ki szaruana meg akadot vala a szönenenbe (Helt:
I. IJ4). Az szövenben kost látott: vidit arietem inter vep-
(MA: Bibl. I.18b). Sámbar a szent írással való ellenkezés-
sűrt szövevényéből akarna ki-gázolni (Matkó: BCsák. 333).
spelunca Sylv: ÚT. I.145. [böhle?]. Vala az koporso egé-
nenben es könet töttenek vala rea (Sylv: ÚT. I.145). 4)
implicata, intricata, impedita, involuta SI. [verwicklung].

A bűnöknek sok szövevényi közdtt az idvessegnek utát el ne
téveseszűik (SBalog: TemK. 155b). Az mennyei igasságnak tizes
oszlopa, melly az illy sok istentelenségek szövevényi közdtt is
világosan meg mutatya, mely uton jutlatnak bé a mennyei
Canalán nyugodalmába (MHeg: TOSzl. Cím.). Nem esik fel-
bonthatatlau szövevényben elméje, midőn gondolkodic ez három-
nac egységéről (Sárp: Noe. 640b). Nem hogy magát bajából ki-
fejtette volna, sőt olyan szövevénybe ejtette, mellyből tsak az
halál szabadította ki (Bođ: Pol. 207).

Szövevényes: perplexus, textilis MA. verwirrt PPB. Szö-
vevényes nagy vetélkedés (Apafi: Vend. 128). Bujdosásnac szö-
vevényes pusztája (Czegl: Enoch. III.10). Niuts olly szövevényes
galiba, mellyből a vidám elmék ki nem tudnának feselni (SzD:
MVir. 17b). Nem láthattam szövevényes tsínyát az átkozott
szívnek (430).

Szövevényesség: [res implicata; verwicklung]. A bőles
szív minden igazságra vezérrel, lelünk ismertetit minden habo-
zásokból, szövevényességekből ki-szabadítja (Apati: Vend. Előb.
11).

Szövvő: 1) [texens, textorius; webend]. Magas kopjanyelo
oly temérdök vala mint az szövvő czuborfa olyan vala (RMK.
III.229). A takáts a szövvő székben az álló melléc fonálnac bél-
fonalat szű alája (Com: Jan. 97). Lydianak, amaz barson szövvő
asszonnak (Der: Préd. 37). 2) textor MA. weber PPB. Eu
iletem be metteteth mikent zövvőtől (DöbrC. 244b). Megh tanay-
totta vala, myth takacznak, zövvőnek, zabanak es zűcznek twd-
nya kel (JordC. 77). Az en eletem napiai hamarábbaká és
könniebbe lőnek a szövvőnek az ő vetélőiebe valo czűnél (Mel:
Jób. 17b). Az ő kopjaja temerdek vala mint az szövvők zugoly
faja (Megy: Comp. 4b).

keszkenő-szövvő: linteo Nom.² 287.

selyem-szövvő: sericarius C. phrygio PPBL.

SZÖCSKE (szecskő Thaly: VÉ. I.347. szecskő Helt: Mes.
216. szecskő Lipp: Kal. 40b): grillus MA. PP. bruchus Nom.²
145. [grashüpfer]. Pfirzcköc, szöczküc: aethaliones MAL. A han-
gyáról és szeckezéről... Talála oda iőni egy szöcskő, az látván
a magokat, könyörgeni kezdte a handyánac (Helt: Mes. 216).
Fényes hátú szöcskék (Com: Jan. 51). Juliusban szöcskővel
horgásznak (Lipp: Kal. 40b). Az saiska és szöcskő nem igen
külömböznék, emez kisebb, amaz nagyobb (Lipp: PKert. V.240b).
Szépen írt levelemet vidő el szövrőnyei szecskőnek (Thaly: VÉ.
I.347).

SZÖK-İK (szöket Helt: Krón. 10. 106. LevT. I.330. zöc
TelC. 171. MA: Bibl. V.8b. Mel: SzJán. 28b): 1) salio C. MA.
springen PPB. Egi verembe zökek, ki telies vala ieges vizez
(VirgC. 103). Az ewzwer zewk oes tombol wala (Pesti: Fab.
77b). A menülő szök, nieret a kabolara (Mel: SzJán. 28b).
Vítana zeket volt egh aga, azt es balwa zerral wontak ki az
wizbewl (LevT. I.330). Az vad eroszlán az lesből az predára
zöc (MA: Bibl. V.8b). Vízben szökuoc, belé ölik magokat
(MA: SB. 133b). Szökött mint az evét, ngrik fáról fára (Kónyi:
HRom. 14). Sok féle külömbséget hoz elő egy ágról másra
szökvén (SzD: MVir. 15). Emez uralkodó indulathoz, akárhová
szállakozott légyen, meunél közelebben lehet, úgy szöklél (Fal:
UE. 378). 2) salto MA. [hüpfen, tanzen]. Mű vigasagos éneket
éneclenc tű nectéc és ném zöktécé (MünclC. 33). Micor be
mént volna az láua és zökött volna (DöbrC. 81. 406). Dami
diceretőt monda es zöc vala telles ereyenel (TelC. 170). Tap-
soltam es zöktém örömembe (Mel: Jób. 74b). Ha nyárba biuol-
kottál és vigattál, eregy el mostanis, szöklél és mondgy
vigasagos éneket (Helt: Mes. 217). Örüllietek azon az napon
es zökietek, mert ime az ti iutalmatok sok az eghben (Fél:
Bibl. I.96b). Látván hogy tántzolha és szöckne előtte (MA: Bibl.

L282). **3)** [perfusio, transfugio; entlaufen, überlaufen]. Mikoron meg öltec volna a királyt, mindhárt a scithiaiakhoz szöckének (Helt: Krón. 10). Minap it nálunk egy csásosgo barát szöckék a lutheristák közzé (Pázm: Kal. 397). Ma égettök meg az hajlók oly kénét, az ki francziától szöckött (Bercs: Lev. 320). Előszlatni nem merem az hadat igen, s így koplal, már is szöckik (381). Zsámboki hada mind ideszöckött (337).

által-szöckik: transilio C. MA. hinüberspringen PPB. No gondold, hogy immár által szöcket az árkot (Helt: Mes. 130). Ha az to fiad az néked való engedelmeségen általszöckött volna és idegen országban mindent elköltött volna és kérvé, hogy ötet ismög kegyelmedben vennéd, meg vonhatnád ezt atya lévén ő tőle (MA: Seult. 730b). Valami általszöckött gútai ember mondta, hogy ez éjjel az lovas német elment jobb részén Gútáról (Bercs: Lev. 476). Olly szörnyű árkon, és pedig olly ovet-kömfűséggel szöckik által, hogy teljes álmélkodás (Pal: NA. 122). Egyenes úttját nyelve gyakran általszöcki, rakvák hazugsággal beszédgyei (SzD: MVir. 225).

be-szöckik: 1) insilio Kr. [hineinspringen]. A békác a tőba beszöckének (Helt: Mes. 76b). Nem gondolat meg elősz, hogy ha be szöckel a kútba, miképpen ismeg ki időghetnél belőle (373). 2) [transfugio; überlaufen]. Itt az az hűre, hogy Gyulafi László mind feleségestül gyermeketül beszöckött az török közbén (Nád: Lev. 206). Ezek úgy hiszem azok, kiket Nagyságod gondolt, hogy beszöcktek Leopoldban (Bercs: Lev. 225). Nem kell a rossz embereket megfogadni, csak fel kell írni, Kamuti László is beszöckött (RákGy: Lev. 182).

ögygyütt-szöckik: consilio C.

el-szöckik: absilio, aufugio MA. entspringen, entlaufen PPB. Egyhazatoknak kenczet el lopa és wele el zöckek (ÉrsC. 523b). Nem som idő mulva el szöckék az országból Bela hertzeg mind feleségestől, gyermeketől (Helt: Krón. 37). Olyat kezdenek eretgetni, mintha az Máté vajda olái is elakarnának menni és szöckni (RákGy: Lev. 274). Az elszöckött pártos katonák csak haton vannak (MonIrók XV.499). Már fele sínes az hajdúnak, mind elszöckött (Bercs: Lev. 465). Ha nyér, elszöckik, ha nem nyér, megúnja (682). Ezt a szolgánat valamely gazolkodásáért megszigorogtván, azon éjszaka elszöckött 1760 (Házánk L375).

[Szólások]. Üress nála a felső vár, el-szöcktek nála a fellegrvából (SzD: MVir. 134).

elszöckő: [evitans, recusans; ausweichend]. Lathod, mert nem eel zekke wağok, de azért nem sok ydewt hagyok, wala-myrewl thwez kerdened, myndennek feleletyt nalam leled (ÉrsC. 490).

elől-szöckik: praesulto MA. [vorspringen].

előlszöckés: praesultus, praesultatio MA. das vorspringen PPB.

előlszöckő: praesultor, praesul MA. vortänzer, vorspringer PPB.

föl-szöckik: subsilio C. assulto MA. aufspringen PPB. El hañnan ő ruhaját fél zöckén idűő ő hoziaia (MünchC. 93). Az lo fél zöckuen, rugwan, ki rayta il, mind az földlőz veri (BodC. 10b). Supra agnűő, szöck fol kabla, haza jött fűrd tonh Kató (RMK. I.161). Egy számar láta, hogy az wra iázodnée egy szattimel és hogy fol szöckné mellett a kutza és kellettne magát (Helt: Mes. 45). A sarda a musika zengesben igen gyönyörködik, úgy hogy arra a tengerből fel láttassék szöckni (ACsero: Enc. 220).

főlszöckés: assultatio, subsultatio MA. das aufspringen PPB.

ki-szöckik: exilio C. hinauspringen PPB. Kiszöcktec a főlső várból: vacuum inhabitat MA. PP. Neunimend doctor wgh mondli,

hogy idwezeytenk a vízbe köre esőth volna arcezel ees ott keeth fuga ky zokethi volna (WinklC. 167. CsomaC. 26). Podmañyczky János szűresuhába öltözik és egy puttont vállára fogván ki szöckik Budából (MonIrók. III.62). Hajóeskájából ki-nu ugordlyunk, szöckjünk (Mad: Evang. 161). Kurt aga mezétele-n kardal ki szöckék sátorból, kiált segítséget (Zrínyi I.29). Mint eszénn kívül-való tombol, majd ki-szöckik magából örömbén (SzD: MVir. 480).

el-kiszöckik: [aufugio; entlaufen]. Az őrdöghel az mon-as torbol el ky zöckek (ÉrsC. 523).

lő-szöckik: desalto C. desilio MA. herabspringen PPB

mög-szöck: [corripio, irripio; ergreifen]. Az tűz lángot szerez, a mely az házokat meg-szöcki (Com: Orb. 13). Meg-szöckte a tűz az épület házaztját (SzD: MVir. 447).

mollé-szöckik: assilio PPB.

rőa-szöckik: assilio C. MA. consilio PPB. aufspringen, hinauspringen PPB. Szent Palt igen latornac véltéc, hogy az kigyó rea szöckott (Born: Préd. 429b).

rőaszöckés: assultus C. MA. ansprung PPB.

szembe-szöckik: [resisto, repugno; widerstehen, widerstreiten]. Ő ember, ki vagy te, ki az istennel szömbé szöckuen pántolódol (Helt: UJT. r2). Kik itt ez arant istennel szemben szöckue és ő véle pántolódna, el-veszik a feleletet amaz há-sártos szöld művesekkel (Pös: Igazs. II.39).

szembeszöckő: [oppositus; entgegengestellt]. Homlockal szemben szöckő avagy elől járó sereg (Com: Jan. 148).

szöcktön-szöckik: [alins post alium profugit; nach einander ausreissen]. Mynd zekten zeknek, gyakorta jawnnek emberink (LevT. I.185).

vissza-szöckik: resulto, resilio C. MA. zurückspringen PPB.

visszaszöckés: [rő refugere; das zurückziehen]. Általjv-etelit egy katona visszaszöckéséből megtudhatták (Bercs: Lev. 634).

Szöckdésöl: persulto C. salto, subsalto MA. [helfen]. A bárány szöckdésel, játszik: *agnus lascivit PPB. Eszt meg egytéc a madarac közzől, a mely negy labon iár és hoszszú szára vagyon, melyen szöckdéselnek (Helt: Bibl. ICCc3). Igen szöckdésölnek és ugrálnak, hogy egymásra hullnak (RMK. V.85). Szöckdeczel mint az szarus (Born: Préd. 66). Ott addig szöckdeczel, hogy ezac mulatsagbanis kettő szegi a szarat (Sib: VigK. Dk). Ha nem szölgál az idő, elugranac, szöckdeczölne az békác (MA: Seult. 753). Miképpen a kigyó farka el-met-zetvén, ugrik ide-tova nyugtát nem lelhetvén, úgy szöckdésel ez is fel a-lál vettetvén (GyöngyD: Char. 624). Addig szöckdésel a bolha, hogy vagy vízbe esik vagy tűzbe (SzD: MVir. 127).

el-szöckdésöl: [aufugio; entlaufen]. Elszöckdésöltek két hét alatt az böcsiülletes nemes vármegyék zsoldos és zsoldatlan tagjai (Bercs: Lev. 477).

föl-szöckdésöl: subsulto C. [hinaufspringen]. A föld alatt lévő medves erekből kibuzgó kút-fejek fel-szöckdésölnek (Com: Jan. 12).

Szöckdésöldegel: saltito MA. PPB. oft springen, helfen PPB.

Szöckdésölés: saltitatio MA. [das hin und her springen]. Vgy kezdetik el egy vallásból a másban való szöckdésölés, a kis külfömbsegekből giakrum nagiok köuetkeznek (Bal: CsIsk. 317). A hegyeken és halmonokon való szöckdésölés a gyorsaság és örömmel való jövetel (DKal: Ker. 144). Szöckdésöléssekel gyakorlyic magokat (Com: Jan. 209).

Szökdel: [pererro, titubo; hin und her schweifen, straucheln]. zfy Marianak ev maga viselese nem vala tetoua zegdelev rnc. 53).

Szökdös, szökdös-ik: **1**) [salio; springen]. Az ördögök ottan mind a tengörbe zögdösének (NádC. 125). Kezdenek fázokak eg masra zökdösny (SándC. 25). Az várban sidok reizezenek, amyezszekben o kutban ök szökdössenek (Cseng. 24). Szegdössenek vala fökröl az árokban (Görös: Mátv. 19). disznoknak egész niaia szökdösök (Fél: Bibl. I.12). Az tenbe szökdössének (MA: Bibl. IV.135). **2**) salto C. saltito MA. [hüpfen]. Zökdöső Hérodiasnac laia az ebéllő haz epét (MünchC. 40b). Némely hajdu tánczot fegyverrel szökle (Zrinyi: ASyr. 77).

be-szökdös: [insilio; hineinspringen]. Benn az rómaiakban an veszének, tűz miatt is sokan égettetének, ó kutakban an beszökdösének (RMK. VI.171).

öl-szökdös: [subsilio, assulto; aufspringen]. Mind niaian zökdösnen az aztaltol vtanna futanak, de sehol meg nem metek (DebrC. 163). Halwan ez dolgoth, fel zekdeseenek nd, meüyen walanak (ÉrsC. 110).

ri-szökdös: [excilio, profungo; ausspringen]. Az buffoc, ki zögdöstec vala az azzonnac zaiabol (GuaryC. 47).

ki-szökdös: [adulto MA. aufspringen, an etwas springen B].

Szökdösés: saltatus C. saltatio Kr. [das hüpfen]. Az eb ew urat megh esmeri vala es nagy zeokdeochessel keseri a (Pont. 39b). Senki a tántzot tsak szökdösésért nem szereti, nem a kézfogások és szorítások, ülések és tapogatások tetnek (PázmPréd. 1132).

Szökdöső: **1**) chironomus C. **2**) [reptile; kriecher]. Diezelt mennek es földék, tenger es minden zökdösök ő ben: (AporC. 21).

Szökdöz

alá-szökdöz: [desilio; hinabspringen]. Öt ezeren öltéc meg zokat valami nagy mély völgyre szökdözvén alá (Zvon: Post. 57).

Szökell-ik (főlszökölleek ÉrdyC. 299b. MA): **1**) [salio; ingen]. Idestova szökvölöm: dissilio C. A zentők közzöl ki test teth testen, kih a yeg verömbe zököllött (DebrC. 184). wyen zyweeben az Jesus, onnan zököllyeek zayaban (ÉrdyC. 1). A vízbe szökellenek (Helt: VigK. 27b). Az király ezen nekezik, hogy az kevély vitéz lásd melyet szököllék (RMK. 55). Inmaga es az thoba zekelyk (LevT. I.330). Nem arra lett volna szököllenek (Bal: CsIsk. 148). A szerentse póltzára köllik es szerelemre verdődik a házasságára való ürügykönnélkül (SzD: MVir. 392). **2**) subsulto, salto MA. [hüpfen, zen]. Exultabunt sancti in gloria, magyarul: ün küwfülök zöknek (SándC. 12). Már szökölni láttassék az örömmek miatta ad: Evang. 313b). Mintha szököllenék, magát mutogatja naly: VÉ. II.237).

alá-szökellik: [se deorsum mittere; herabspringen]. Myron egy magas toromba fel menne es onnath alá zökellek, ez mondatyk ystent keeserthény (ÉrsC. 5). Szökelly el alá elt: ÚT. A6). Mihellyt a ketské meg látác a farkast, alá zökellenék a kementzeröl (Helt: Mes. 303). Monda a leánnac: gd a kundt es zseekellyel alla a lórol (Helt: Krón. 39).

altal-szökellik: transulo MA. hinüberspringen PPB. Az alai fiainak bazakon altal szököllött Egyptusba (Szár: Cath. 1).

be-szökellik: insilio C. MA. [hineinspringen]. Az erdeg y zegyentelenevl be zekelleek zent Justina azzonnac agya-

ban (CorinC. 361b). Be szököllék a tengerbe (Helt. ÚT. f3). Beszeckelék a vízbe (Helt: Mes. 15). A póroc beszekeluen a vízbe verni kezdée a farkast (284). Hunyadi be szeckelék a czászárnac egyic haióba, eszt látúan a tdb keresztényenc vtánna szekelénec (Helt: Krón. 105b). Aetnauak tizes házagságiban szököllék bé (Lép: PTük. I.27). Mind ruhástol az folyo vízbe szököllött (395).

bele-szökellik: insilio PPB. [hineinspringen]. Az vtan oztan ömagais bele szökölléc (Szék: Krón. 35b).

el-szökellik: absilio C. desilio MA. entspringen PPB.

elől-szökellik: praesilio MA. hervorspringen PPB.

föl-szökellik: prosilio, subsilio MA. aufspringen, in die höhe springen PPB. Az kegyetlen kyral azt halwan föl zökölleek (ÉrdyC. 299b). Az nyawalyas ember föl zökölleek agyabol es nagy ywölttest kezdé teenny (633b). Az kyraly agyabol fel zökellek (ÉrsC. 453b). Az frater agyabol fel zewköllek (522b). A székből is föl szökölvén kiáltanac vala (Prág: Serk. 606).

ki-szökellik: prosilio, exsilio MA. [entspringen]. Vagao ki zökellék annéphéz (BécsiC. 42). Egh ondoc buffo zökellék vala ki az azzonnac zaiabol (GuaryC. 41). A tórt torkabol ky vonak, ime az tór oly mynth el bagiatatot volna, ky zököllek (VirgC. 104). Eo kezeyuel tartanak, vononak kezebevl ky zewkellek es el fta (DomC. 232). Dan oroszlanckölýöc, kiszökellék Basanbol (Helt: Bibl. I.ddd. Kár: Bibl. I.191). Fel hágoc a válodra, onnég a fejedre es arról annac utánna ki szeckelen (Helt: Mes. 372). A kovács a meglágyittatot vasat az föld vason veri, az honnan a vas szikrác ki-szökellenek (Com: Jan. 104).

el-kiszökellik: ∞ Aranyas szekérből el-kiszököllék, egy jó fű lovára ottan felesék (RMK. IV.96).

lő-szökellik: desilio C. MedLat. 172. [herabspringen]. Le zökölleek lóva hatarol (ÉrdyC. 510). Garai Miklós lováról le-szökellék, a szekér mellett viadalt tart vala, asszonyokat ő oltalmazza vala (RMK. III.327). Le dőtte az Ikaczt a loról es le szeckelnén fejét véué (Helt: Krón. 76).

rőa-szökellik: [adsilio, insilio; aufspringen, an etwas springen]. Az oroszlán megismeré a pásztort es reia szöckeluen nyalogatni kezdé (Helt: Mes. 109).

szömbe-szökellik: [prosilio; entgegenlaufen]. Vele vakmerő-képpen szemben ne szökellyél (KBodor: HÖszt. 57).

Szököldöz-ik, szököldöz-ik: assulto C. saltito Kr. Szököldözve: assultim C.

Szököldöző: saltator MA. springer, tänzer PPB.

Szökellés: saltus, saltatio MA. das tanzen, springen PPB. Mynemew zököllesöket teen ez wylaglnak meg valthasagaert (ÉrdyC. 380. CsomaC. 4). Lát nál akkor veszedelmes szököllést (Bes: HÉnek. B2). A kegyetlen Herodes az ő szemtelen lngának szökölléséért esze felejtettül kelletenél nagyobb ígérertet tévén (GKát: Váts. II.303).

Szökellő: **1**) saltans MA. [saliens; springend]. Gyertyára szököllő lövöldékek (Com: Jan. 51). **2**) [saltus; sprung]. A boruak füstmiatt olly töredelmes szível nem lehetnek, a-minüenút kívánna az életnek ntóló szököllője (Pázm: Préd. 227). **3**) saltus, salebra MA. [declivitas; abhang]. Olly meredeken vagon, mellynek veszedelmes lészen a szököllője (Fal: NU. 276). A próba-kőnek veszedelmes szököllőjére tétetődni (SzD: MVir. 343).

Szökés (szökvés? RákF: Lev. I.626): **1**) saltus, saltatio, saltatus MA. sprung, tanz PPB. Ideje vagon az szökmec: tempus est saltando (MA: Bibl. I.577). Vagon údeje a sirásnak,

űdeje a nevetésnek és a szökésnek, tántorlásnak is (GKat: Vált. I.1050). **2)** [transfugium; flucht, desertion]. Az más fél közzé való szökéssel s meuetellel fenyegetőzik (RákGy: Lev. 256). Fegy is az ellenség mind fegyver, dögbalál és szökés által napouként (258). A regimentet mind a szökvéstől megtartoztatom (RákF: Lev. I.626). Semmi hírem egyéb az panasznál és katona szökésnél (Bercs: Lev. 467).

ér-szökés: pulsus Kr. [aderschlag]. A himlőt eleve meg jelenti a lágy, lükkögő, gyors, egyenetlen érszökések (ACsere: Enc. 194). Pulsus vagy érszökés az emberben, melyről az értelmesek a léleknek jó és rossz állapottját ki veszik (Fal: UE. 478).

mérges-szökés: dracuncul. PPBl. [mitfresser in der haut]

mirigy-szökés: bubo; pesthene PPB.

Szökevény (szökevény? Fal: NA. 217): fugitivus, profugus, herifuga, transfuga, desertor SI. [überläufer]. Ugyan dögít látynak a szökevényeknek és sok gyalog sok lovas, ha mingyárt rajta vesz-is, nem sokat törődik véle (Fal: NA. 217). Fegyvert ne nyújt azoknak, kik szeretetéről szeretetre vándorlók, pártoló szökevények, mert elvégre dühösködnek (Fal: UE. 476). Példázott, nyájaskodott a két hertzei szökevény (Fal: TÉ. 699).

Szökö: **1)** saltator MA. tänzer, springer PPB. Láttjátok-e, mely jó szökö, kész ő akar mely nagyot-is ugrani (Matkó: BCsák. 37). **2)** fugitivus, transfuga MA. flüchtling PPB.

bokor-szökö: [fugitivus; flüchtling]. Az ő asztal felett való tréfi bekorszökö, hitván, kajtor csöselék szájában való tréfik (EszM: Lev. 30).

hágó-szökö. Jöszte csak hágó-szökö kankó, bizeny úgy titüm az apácamaró fogadat, hogy kiesik onnan (RMK. V.226).

Szökőd-ik: [salio; bespringen]. Mikor immár akarod, hogy a ménes-ló szökődgyék, akkor... (Csch: OrvK. 6).

Szökődő: [fugitivus, transfuga; überläufer]. Constantinus császár, midőn azoknak el-futásokat meg értette, oda rugazkodván az szökődőket kérte, hogy maradnának (Konst. 15b).

Szökődöz-ik: dissulto C.

Szökött: fugitivus, fuga elapsus Kr. [flüchtling]. Jól felkerested az otthon maradtakat, haza szökteket (RákGy: Lev. 153). Szökött katona: ausreisser (KirBesz. 147).

Szöktet: facio ut saliat, saltet, prosiliat, profugiat SI. [entlaufen lassen]. A vízbe szektetie vala a törőkeket (Helt: Krón. 106). Jáczattatták, szöktetté és minden csúfsággal bolondoskodtattá előtőc (Megy: 6Jaj. III.15).

által-szöktet: **1)** [transilire facio; überspringen lassen]. Által szektetüen egy árkon meg ütté a ló az innát és el sántula belé (Helt: Mes. 119). **2)** [trajicere enro; hinüberbringen lassen]. Megirtam, külön-külön passuson az innenső statiójokra inkább szöktesse által az rosszát (Bercs: Lev. 349). Az lovas hadakban elhoztam, általszöktettem az Vágon, úgy gyalogot is (590).

el-szöktet: facio ut profugiat Kr. [entlaufen lassen]. Ez az Nagy Gergelyerth sem kezes nem wolth, sem el nem zeoktette es nem enyegette (RMNy. III.66). Az zgyethyek lesben voltak, mykorth az jobagyoth el zektetyk wala (LevT. I.111). El-szökteti, őzi nyugalmanat (SzD: MVir. 31).

szembe-szöktet: oppono, contrapono Kr. [entgegenstellen]. Orta-e az, mely egy hti-szegő barátot szembe mér szöktetni a tiszta-életi sz. Ágostonnal, Basiliussal (Pázm: Kal. 405).

[Szökt-]

szeme-szöktében: [in os; ins gesicht]. Nyargaltatja szemek szöktében alá s fel (Megy: 3Jaj. II.25b). Szeme szöktében, minden tarts nélkül igen el-mongya a nem-ügy vagyont (SzD: MVir. 224).

[Szöktető]

apáca-szöktető: [menialem ad fugam inducens; nonnenentführer]. A régi szentek Kristus házassága rontóinak nevezték az apátzák szöktetőit (Pázm: Kal. 395).

Szökvész: [fugitivus; flüchtling]. Mint szökuészec a heazaton ala rekesztüen fekesznez vala: inclusi sub tectis fugitivi perpetuae providentiae jacuerunt (JésusSir. R6).

SZÖKE: subalbus SI [grau]. Zeweke purpyan zoknya (RMNy. II.34b). Hagiók Georgnek ket tulkot, az szeke tarciat és az retet (302). Igy tisztulék az mint lehete az szöke marhától (Kem: Élet. 53).

Szökés: [subalbidus; graulich]. Hagiók wilat kettőt, egik aramos, az másik feier, zekes (RMNy. II.67).

Szökül: subalbus fio Kr. [grau werden].

még-szökül: ∞ Ha kedig láttya a pap, hogy a varnac szine ninchen alá a töb bőrnél, a szőr sem szökölt meg, hét napig rekeszszobe (Helt: Bibl. LDDd.3).

SZÖLLŐ (zele ÉrdyC. 130b. KeszthC. 202): **1)** uva C. MA. weinbeere, weintraube PPB. Ewuek zewlewit beteguel (EhrC. 91. 92). Ném zödnée fűnissokról zölőket avag korokrol figeket (MünchC. 26). Eg zölő tő nevekődöt es ez zölőt terömte (GuayC. 17). Nem yrom en zölőnek zyraban (JordC. 410). Vetenyenek es zewlew jgeen meg tevrettek volna (DomC. 205). Hogi ha beven termőth szölő pinterkednie kelleő, szaneb, ves 1572 (KBécs. C5). Az szölő igen meg raggyált, makk is kevés leszen (RákGy: Lev. 203). **2)** [vitis, palmes; weinrebe]. A szölőt el-fedni, az őltő-ágakat földbe tenni: *humare taleas PPBl. A zölők gerezdőt terömtenek (DebrC. 56). Wramnak sem leheteth job borw zölöye minth az (LevT. I.218). **3)** vinea C. MA. [weingarten]. Vewue ewtett egy nemy zewlewbe (EhrC. 92). Mőgtöröm ő zölőit: corrupam vineam eius (BécsiC. 180). Mőnőtté az en zölőmbé (MünchC. 51). V zölőeket kő essel meg őle (DöbrC. 148). El hagyuan mayor hazajt, zewlejt, zanto feildeet (CornC. 249b. JordC. 57b). Az zeleen ertetyk anya zent egyház (ÉrdyC. 130b). Amazok azt alytak, hogy walamy kynchet asot volna el az zewlewbe (Lest: Fab. 73). Koucz Imreh hossza nyulhasson a bakony berez szölőnek a felehez (RMNy. II.206). Keit hegien wadnak pwtza zölők (LevT. I.292). Hárem falu kapálja a diősgyőri szőlőt is (Gér: KárCs. III.487).

agg-szöllő: vinea calvata MA.

álló-szöllő: venuncula MA. uva conservabilis Kr. trauben, die sich lange halten PPB.

apró-szöllő: uvae Corinthiacae; wellische rosinen PPB. Mikor immár megvágod, szép apró szőlőt is vess reá (Radv: Szak. 35). Vágj almát, apró szőlőt is hanyj reá, szekfüvezd meg (109).

aprószöllő: [avis Corinthiacis consteruo; mit rosineu bestreuen]. Az székít nád mézöld, sáfrányöld, borsöld, sózld, apró szölőzld, mint ide fel megmondám (Radv: Szak. 214).

asszú-szöllő: astaphis C. uva passa MA. gedürnte trauben PPB. Mikor ferüu az nazaréusságra kötelezi magát, semmi szőlőből ezínált iltalt ne igyéc, uy szőlőt se egyéc se pedig asszú szőlőt (MA: Bibl. I.123b). Asszú szőlő lépnek vagyon ártalommal (Fely: SchSal. 14). Kegyelmed azon asszúszőlő-borából, a melyiket jobbnak itélti lenni, egy palaczkkal küldjön

T.² III.193). Remésségülünk felett sok asszúszőlő lévén kevés borunk ingrediál, bezzeg, ha időnk volna reá, volna modunk az asszúszőlő-bor csináltatásban (397).

ajor-szőllő: lageos C.

akator-szőllő: uva helvola MA. bleichrote trauben, unfarbige trauben PPB.

oros-szőllő: vitis vinifera; weinrebe Fuchs: StirpII. 47.

prostyán-szőllő: corymbi C.

prus-szőllő: [uva Cypria; cyprische trauben]. Cyprus főnek ki satult gerezde (Ágost: Zar. 393).

p-szőllő: solanum mortale Mel: Herb. 85. solatrum, solahortense; judenkirschen PPB. Eb szőlő, boldog aszszony sabina Major: Sztót. 417. Végy cipkénec rósa bimboiát, gonya fünc a bugyoiát és eb szőlőt, ezeket tőrd őszue és évében az popiomat főzd meg erőssen (Mel: Herb. 11). Eb vagyon öt fele is; az ötödik fele solanum mortale, halápolondító eb szőlő (85). Szep zőlő, kit eb zőlőnekis hyunak nek: HasznK. 18b). Az naptamadatrul hozot eb szőlőt vala állat meg ezy, meghal (BeytheA: FivK. 109b). Ha vizét t a kerti eb szőlőnek, belső, külső dagadast gyógyít (110).

[Közmondások]. Eb szőlő sem terem kertedben, mégis bort gatsz: servus cum sis, comam geris (Deesi: Adag. 157).

univaló-szőllő: uva cibaria, escaria; essbare trauben

dei-szőllő: vitis silvestris Beythe: Nom. 8.

hér-szőllő: uva argitis, spinaria; griechische trauben PPB.

keke-szőllő: vitis idea Beythe: Nom. 8. uva nigra; arze trauben PPB.

ld-feketeszőllő: uva lavinia Nom.² 93.

dor-szőllő. A fodor szőlő igen ágas bogas, sok hegyes sei vannak, levelei olyanok mint a földi borostyáné (ACsere: 236).

örézd-szőllő: botrus MAL.

ersely-szőllő: uva dactylina MA. fingersdickbeerige trau- PPB.

ohér-szőllő: uva praecoqua, praeciae, praeciana Nom.

alló-szőllő: uva caduca MA. uva semicaduca; halbab- nde trauben PPB.

eeskecsésű-szőllő: bumamma, bumastos C. geistutten ben PPB.

eeskeszēmű-szőllő: bumastos Nom. 80b.

ővér-szőllő: spionia; weintrauben mit grossen beeren

gyború-szőllő: uva inercula Nom.² 93.

ány-szőllő: uva virginis; jungfertrauben PPB.

agas-szőllő: arcella *vitium PPBL.

agasontermétt-szőllő: uva pergulana MA. an der som- laube gewachsene trauben PPB.

alosa-szőllő: uva Malvatica MA. zibeben, welsche trau- PPB. Az molosza szőlő leuében ha meg iszod, mérget gyógyít : Herb. 31). Ebben az palánkban rakhatsz apró rétest, osa szőlőt is (Radv: Szak. 96. 102). Malosa szőlő egy oka lórók VIII.223). Küldöttünk fügét, malosa szőlőt (MonTME. 7). Egy oka riskása, egy oka malosza szőlő s füge (TörtT². 3).

metszett-szőllő: sarpa C.

muskotály-szőllő: muscatula, uva passa, apiana uva MA. muskateller trauben PPB.

nagyszēmű-szőllő: uva spionia MA. grossbeerige trauben PPB.

nehezenépülő-szőllő: *morosa vitis PPB.

nyel-szőllő: botrus, racemus MA. kamm, trapp an der weintraube PPA.

ostály-szőllő: lageos, uva leporaria C.

palánt-szőllő, plántált-szőllő: novellatum C. vinea novella MA. [frisch gepflanzt weingarten]. Matyas dyak ellenti az palánt szőlőt, a mellyet a szolgálja ell adott wolt Bana Andrásnak (RMNy. II.205). October 16. fogattam az palánt szőlőmhöz (Kár: Élet. II.64).

parlag-szőllő: vinea sterilis, viduata MA.

romonya-szőllő: uva praecox MA. uva praecoqua, praecia, praecociana; zeitige trauben PPB.

rózsaszēmű-szőllő: uva helvola MA. rosenfarbige trauben PPB.

savanyú-szőllő: uva acida, caduca Nom. 93.

sokmagú-szőllő: acinosus Major: Sztót. 10.

szép-szőllő: solanum hortense Beythe: Nom. 8.

tengéri-szőllő: astaphis C. MA. PPBL. uva passa Pestí: Nom. I.39. ribisel, meertraublein PPB. Apro tengőri zőlő: ribes vulgaris, minor marina uva Beythe: Nom. 7. Szent János fája, tengeri szőlő: ribes PPBL. Vedl az mondolának az fél részét, megnádmézelvén, rósa vizet és tengeri szőlőt hozzá tevén (Radv: Szak. 81. 163. 167. 174). Sophoclesnek, Anacreonnak csak az tengeri szőlő akada torkokon s meghi fulanak tőlő (Lép: FTük. 31). A tengeri szőlők tágétnak, lágyéttýac a hasát (Com: Jan. 25). Tégy be borsot, gyömbért, apró tengeri szőlőt és töltsd meg a malacgot (TörtT². I.575). Theofilactus lovait nem tsak szénával, hanem jó borral, tengeri szőlővel, malosa szőlővel, figével táplálta (Misk: VKert. 104). Jó a tengeri szőlő és fái- sóska liktarium is (PP: PaxC. 291).

termő-szőllő: [vitis; weinstock]. Ket hasonlatossaggal níl- uaban valo ismeretre hozza, az első hozza az törme szőlőről, az masikot az olai farol (Szék: Zsolt. 240. MA: Bibl. I.542).

tő-szőllő: vitis vinifera Beythe: Nom. 8. [weinrebe]. The feleséged legen the bazadba olyan mynth termew thw zelw (KulesC. 331b).

vad-szőllő: labrusca C. corymbus Nom. 39. wilde traube KirBesz. 154. Ez vad szőlőnece vize, levele hasat meg állat és minden varat gyógyít (Mel: Herb. 6b). A vad szőlő keserű, fojtós gyümölcs (Com: Jan. 61).

[Közmondások]. Az atyác őttéc meg az vad szőlőt és az fiaknac fogoc vásic meg belé (Kár: Bibl. II.123b).

zsëndült-szőllő: [uva praecox; frühreife trauben]. Zsëndült szőlőt hoztak Váradról (ErdTörtAd. IV.34).

Szőllőcske: [vinea parvula; kleiner weingarten]. Kötelezem magamat ő kemeket minden háborgatók ellen megőltalmazni, ő kemek hasonlóképen engem a megnevezett szőlőcskék szabado bírástában (LevT. II.385). Az aprólék Zomborinak valami szőlőcskét restitultta Nagyságod (Bercs: Lev. 318).

Szőllős: vites et uvas habens MA. was weinstöcke und trauben hat PPB. Villa Sceuleus 1217. VReg. Villa Zeulous (ZichyC. I.87). Possess. Zulus (II.190). Villico de Zeuleusordo

(II.332). Az ellenség ímet keozul Zeoleos warasaban (LevT. I.277).

[Szőlőlőz]

mög-szőlőlőz: [uvīs consterno; mit trauben bestreuen]. Mikor feladod, megnádmézeld, szőlőzld (Radv: Szak. 180). Még ha lehet, megmondolázza, szőlőzve (212).

SZÖMÖLCSŐ (*somolcs* PPB *sumölcső* Major: Szót. 489. Adami *sömölcső* C. *sömölcső* C. *somolcs* vesztő PPB. *sömölcső* Váli: OrvSz. 16. *somölcsők* Fal: Vers. 881. *sömölcső* Com: Jan. 54. *sömölcső* Pázm: Kal. 146; *verruca*, *acrochordou* C. *warze* PPB. Napra néző fű, *sömölcs* vesztő fű: *verrucaria*; *sömölcsőnek* neve, vak-tetű, hangya boly: *myrmecia* PPB. A baraszok enyűt etzethen ohazd meg, varat olthi, *sömölcső* gyógyit (Mel: Herb. 4). *Szömölcsőnek*, *sonkolynak* és *fogyatkozásnak* nevezik az égiekben, az mit mi beununk bálványozásnak mondanak lenni (Pázm: Kal. 146). A *sömölcső*, golyva meg-rutét: *verruca*, *struma deformans* (Com: Jan. 54). Ha lovadon *sömölcső* avagy egyéb nővés vagon (Cséh: OrvK. 48). Ha fűfának hajtát eczethen meg-fűzöd, a testeden lévő *sömölcső* el-űzöd (Felv: SebSal. 31). Egy agg lant van Gyöngyös táján, rút *sömölcsők* ül pofáján (Fal: Vers. 881). A kapornya-fának levele golyvát, *sömölcső*ngét el-ront (Váli OrvSz. 16).

eves-szömölcső: *chalyza* C.

Szömölcsőcske: *verruca*; *wärzlein* PPB. A kőszvény a lábokban, melyet az apró *szömölcsőcskék* is hideg megvétel-től való csomóc nyavalygatnae, láb kőszvényecne mondatie (Com: Jan. 58).

Szömölcsős: *verrucosus* C. MA. *warzig*, *voll warzen* PPB. Isten tilalmazza, hogy disztelen ajándékot ne adgyunk neki, bennát, erőtlent, rühest, *szömölcsőst* ne vigyünk az ő áldozattárára (Pázm: Préd. 335).

SZÖMÖR [P]: [tristitia; tranrigkeit]. Minden szömör nekül való élet, fájdalom nekül (Pécsi: Ágost. 33).

SZÖMÖRCSŐK: *species fungi* MA. PPB. *Szömörchők:* *fungus dactylites*, *quem germani manrach appellant* Beythe: Nom. 5. Tyúk *szömörchőkkel*. Az *szömörchők* így csináljad (Radv: Szak. 87. 36. 88. 168. 223). *Szömörchők* borjú lusból, kappanból (TörtT.² IV.570).

SZÖMÖRKE: *pinus*; *fichtenbaum* Mel: Herb. 18. A szömörkénec bugái és diói melegítő, szaraszó, az vízkorsagosoknak igen hasznal (Mel: Herb. 18).

SZÖMÖRKÖZÉS: [verruca; warze]. Szép vagy én hugom, én szeretém és semmi macula vagy ki-vettendő szömörkőzés ninesen te-benned (Csúzi: Síp. 282b).

SZŐR (szér Helt: Mes. 402): *pilus* C. MA. Com: Vest. 141. haar PPB. Szőrből szőtt guba: *cilicinus* PPB. Vón Daniel zúrt és zőrt és égbesző (HécsiC. 175b). Ekelenség lezen az zőrből kötöt ruhakban (VirgC. 149). Kybe mynd földjbestyeknek ees mynd zőrknek zuma vagon (WinkC. 292). Sem kezét sem ruháinak zovret sem eget meg (MargL. 24). Latinyak az poklosságot hű testen es el változt zint avagy zórt (JordC. 97). Ismet a szömörkénec ha hosszú és soe szőrű lelend, szorgalmatost és nagy gondolatú embert jelent (Cis. N3). Oth megli esmertek az wram johagy ewkreth zewren mynd (LevT. I.335b). A szőr feregnek ellene vagon, melyet vizes tetőnek is hínak (Frank: HasznK. 15b). Mikor az borjú lábának szőri elmegyen, vedd ki az tűztől (Radv: Szak. 10). Nem kedvelli az oroszlány haragos serényét, sem a medvék gubás szőré (Land: ÚjSégis. I.161).

[Szőlők]. Nem mind szőri mentébe simogatják itt némelyek az Ngod tekintet (TörtT.² I.94). Szőre mentére:

pilis secundis PPB. Szőre visszájára: *pilis adversis* PPB. Az jóságot tartozik szőrin (in specie) vissza adni (Verb. 137). Az ördögnek is kell ugyan ezeknek hántódás nélkül gyertyát gyújtani, de meg esmervén kit kit szőrin úgy lúszek nekik (RákGy: Lov. 230). Szőrére elő mutatja verbotenus in specie ostendit, suis coloribus depingit MA. Csép villa, ásó, kapu, ha kit ezekért törvényre idész, léssen bajja míg szőrin számodra elő tudgya rakogatni (Matkó BCsák. 122b). Tegyen collatiót a két-fél-között a képkne dőlgaiból, szőrin azon módon tapasztallja a praxi (Pós: Igaza. II.662). Ló, kinek szőrin ülnek: *equus desultorius* Székessai. Szőrérdőm egírja: *suis coloribus describi* MA. Testi Antikrisztus ki légyen jól tudják, szent Pál és Dánie szőrére megírják (RákGy. II.108). Szőrdőrtől már ismerek az igazságnak fia (Fal: BE. 585). Sem szőrdőrtől sem nevérdől eddig nem ismerte (SzD: MVir. 317). Tellyes könyv telnél belőle, ha mind ezekről szőri szerént szőlőnánk (Pós Igaza. II.666).

[Közmondások]. Meg ismerik agebet szőriről (Decsi: Adag. 208. 60). Csak szőrit veti el a farkas, nem természetit (194).

egy-szörű: [ejusdem speciei; von gleicher form]. Egy-szörű formájú lovak: *equi gemelli* PPB.

kecske-szőr: [pili caprini; geishaar]. Kecske szőr, szőruha: *cilicium* PPB. Az külső sátor építésére valami kevés kecske szőrt vihet még fel kisebbik fiam is (Nyr. XIV.463).

külömb-szörű: [diversi generis; verschiedenartig]. Am külömb szőrű, szép mint egy szívdárvány, vad tigris társához mint egytigyl bárány (Zrinyi II.104).

lábartóztató-szőr: [tendicula; vogelgarn]. A madarás a madarakat kalitkában rekeszti, ha mely a nyúgtól megtartóztatott magát ki-szabadította, el-repül, hanem ha magát ismét láb tartóztó szőrökben akasztja (Com: Jan. 81).

lő-szőr: *seta equina* Kr. [rosshaar]. A kötel volt az lona zőrből czynalva (ÉrsC. 134). Főkött, fekete lőszőre csinál az is szakadozott (TörtT.² IV.142).

nyúl-szőr: **lana leporina* PPB.

nyúl-szőrűség: [color subalbus; graue farbe]. A hát matskának szőri külömb külömb színű, mindazáltal a szőrűség avagy nyúl-szőrűség az ő természetéhez legellendőbb (Misk VKert. 165).

orrlíkbanvaló-szőr: *vibrissae* MAL.

ritka-szörű: *raripilus* C.

szēm-szőr: *palpebrae* Com: Jan. 47. *cilium* Kr. [anger wimper]. Zőme feue wala fekethe, zőme zőri es fekethe (TibC. 105). Kárát néha az úr eszébe veszi, hamar esal, bírda csiklde ejti, mert szőme szőrében szoktak szaggatni (RákGy. III.316). A szemet a szem-szőrűc pillogatva nedvesít (Com Jan. 47).

[Szőlők]. Meg-szedi szemed szőrit, jőgre visz (SzD: MVir. 348).

teve-szőr: *pili camelorum* Kr. [kameelhaar]. Janus valual ruhát tenénece zőrből (MünchC. 18). Teueneke zevreben ev tezev ember (CornC. 202b). Janosnak étezet vala teveke zőrből es kődmenes zorozytoja hű elha körd (JordC. 361). Az Janosnak éltőzet vala teue szőrből, az ő etke pedig val val rákok és erdei méz (Fél: Bibl. 3). Ez a teve szőr kő gyapui esmélet volt légyen (MA: SB. 226). Teve szőrből val matéria: camelot (Kirkosz. 140).

törlő-szőr: [peniculus; büste]. A test törlő szőrrel dörgött (Com: Jan. 114).

Szörétlen: depilis MA. impuber Com: Jan. 44. ohne haar [nielt manibar]. Szakállatlan, szörétlen, ruhátlan: investis, is PPB. A szörétlence midőn szörösödni kezdenec, véko-cseugő szavokat meg-változtattyác és rikácsolnac (Com: 14).

Szörös: pilosus C. MA. haarig PPB. Szörös boczkor: car-; szörös fű, egér fűl: pilosella; szörös hernyú: scolopendra Szörös baratzk: Persicum lanuginosum PPB. Szörös-her-
ap-matskája: scolopendra; szörös pap-matska féreg: onis-
PBI. Guba, gubás köntös, mind kívül belől szörös, gyap-
mihallom Major: Szót. 34. Esaw hiuattat szörösnec
C. 233b). Teste széres és boytos vala (Helt: Krón. 45b).
neftől fogua szöres mint egy szöres bőr (Helt: Bibl II.4).
ne a balha és a szöres farmentringbe buiúe és ott halgata
Mes. 213). Eb nyela, hasonló az uty fűhöz, tsak hogy
az leuele (BeytheA: FivK. 120). Esan szörös, én pedig
vagyok (MA: Bibl. I.24). Mint két haragos libiai oroszlan,
lyák körmeiket egymás szörös hátán (Zrínyi I.132). Ilyés
a felől azt írja a historia író, hogy szörös ember volt és
öntöst viselt (Misk: VKert. 47). Kálmány szörös, sánta és
ember vala (Liszay: Krón. 292).

Szöröske: [pilosella; mausührlein]. A szörös fű négy fele;
nadiknac szörös a leuélkei, feyér, kéc a virága, ennek
ke a neve (Mel: Herb 79). A varfű vagyon négy fele is,
aprokat szöröszkénec, szöske fűnec hiuac (154).

Szörösit]

g-szörösit: [crinio; behaaren]. Ha az föld fűsti leuet
ival özne főződ, meg zörösyt (BeytheA: FivK. 117).

Szörösöd-ik: pilo MA. haarig werden PPB. A szörétlence
szörösödni kezdenec, szavokat meg-változtattyác; a szö-
ni kezdő leányoc pedig minden hólnapokban aszszonyi
szenvednec (Com: Jan. 44).

g-szörösödik: pilo C. PPB.

Szörösség: pilositas Kr. [haarigkei]. Jákób az ő kezét,
gódőlye-börrel bé-fedé, hogy a bátyja szörösségéhez
ó lenne (Pázm: Préd. 553).

ÖRÖBÖL]

szörböl: obsorbeo C. [schlürfen].

SZÖRNYÜ (zeme NémGl. 155. zernye EhrC. 146. zernyü
C. 45. meg-zernyeedett EhrC. 2b. zörnő BécsiC. 122): **1)**
trux, truculentus, atrox, dirus, immanus, terrificus MA.
am, abscheulich PPB. Szörnyű gyilkosság: infanda caedes
ily zewnryew dologra zent Ferenc es ew tarsy ky yew-
(EhrC. 54. 146). Ő nézéső zörnő nala (BécsiC. 122). Zörn-
alath zenuede (VirgC. 28b). Az ev zynryevl ne jtyl, ha
nagy zernyev (DomC. 196). Thwrsathes ees eebewl yaraa,
v halállal megh bala (ÉrsC. 510b). Szernyő kegyetlenség,
baráznság azután támada (RMK. II.97). Erettem emberré
szörnyű kint szennedtel (Born: Ének. 143b). Szörnyű rút
ekeredik mérges sáskákkal (Pázm: Préd. 6). De ha az
lattyák e szörnyeket, jól lattyák eok pedig, meg-bánod
(GyöngyD: Cup. 622). Élünk az istennek szörnyű átká
(Fal: NE 37). A király a földön mint a nap az égen
fű méltósággal fényeskedik (64). **2)** [valde; sehr]. A fűzfa
ő hamar nő (ACsere: Enc. 233). A tzeála szernyű hamar
(9b).

Szörnyebb, szörnyűbb: [atrocior; grösslicher]. Felfezit-
keth tolvayoc közze, hog az en halalom lattatnec zerneb-
nagyszC. 35). O mynemew lataas lehetőt zörnyeb (ÉrdyC.
4). Az minemű bűnben mast megitelet, azonban el nagy
teged is esned, auagy sokual nagyobb es szörnyűbbe
s (Born: Préd. 429b).

Szörnyebben: [magis; mehr]. Az obnél es az kigyónál
szörnyebben kel gyűllőned (MNYil: Irt. 43). Szörnyebben gyá-
korolják addig, a míg ki-nem vénhednek belőle (Fal: NA.
159).

Szörnyebbik: [turpior; hässlicher]. Inkább szeretet az
szobliket, hogy sem mint az szörniebbiket (DeesiG: Préd. 61).

[Szörnyed]

még-szörnyed: [deformis fio; verunstaltet werden]. My-
koren sent Ferenc meglen vala ez vylagy ruhában, peniten-
cyaert mendenestewl meg zyrnyeedett es meg sargolott (defor-
mis et squalidus), vgy hogy sokaktól balkatagnak aloytatnek
(EhrC. 2).

Szörnyen: atrociter, tetre MA. [valde, nimis; grausam,
grässlich, sehr, ungemein]. Latvan etvet jllyen zevrnyen meg
feretzetven (MargL. 26). Nag zeernyen vereek (ÉrdyC. 526).
Szörnyen szidogacz, átkosz és rágalmaz én magamat (Tel:
Fol. 3). Az gonosz népec engem szörnyen nevetnec (MA: Bibl.
V.17b). Most veszem Hellenpach uram levelét, szörnyen prot-
stál (Beres: Lev. 423). Szörnyen vigyáz mindenütt az német
(631). Mikor a következő gonosz szörnyen öregbitjük és
utóbb kisebb mértékben bocsátkozok reánk, kevesebb szégyent
vallunk mellette (Fal: UE. 374).

Szörnyit (szörnyöldöm SándC. 23): detestor, immanem ceu-
seo, atrocem fingo MA. [verwünschen, verabscheuen]. En az
en nyakamath megh nem zörnyöldöm az az zörnyőwe nem
tözöm (SándC. 23). Mint szörnyítik az atyafiak az római győle-
köznek tudományát, titkon nem lehetett (Pázm: Kal. 612).
Ha a római ecclesia el hadta azt a hitet, mellyet ő-benne
dicsért sz. Pál, és oly iszonyú bálványozásra jutot, mint az
ujított szörnyítik, lehetetlen, hogy titkon volna ez a nagy vál-
tozás (Pázm: LuthV. 312). A pápistaknak tévelygésöket ször-
nyitő nagy ebatorával hát szinte akkor számlálod-elő (Veresim:
Lev. 111). Az isten-é, ki annyira szörnyíti a bűnt, te-é, ki csak
tréfának tartod (MHeg: Preb.² 176). A többi között azzal ször-
nyétik vallásukat, hogy az istent minden tyrannusnál kegyet-
lenebbé tsinállynk (Pós: Igazs. II.47). Az szegény tudatlan em-
berek szörnyítik, hogy annyimennyi ember veszett Persiába
(ErdTörtAd. II.127). Méltán szörnyítették a háladatlan nevet (SzD:
MVir. 317).

még-szörnyít: [deformo; verunstalten]. Sokkal iszonivabb
es mindokabb az ördög, ki meg szörnyétheti az embert (Lép:
PTilk. I.234).

[Szörnyüd-ik]

még-szörnyüdik: [deformis fio; verunstalten]. Az ygaz
kereztyenseeghnek regulaya meg zernyüdtö vala embery terem-
töt leelekken (ÉrdyC. 568).

Szörnyükeppen: borrende, atrociter SI. [grässlich]. Ször-
nyükeppen megh kell büntetni (Ver: Verb. 74b). El veszenec
szörnyü keppen (Born: Préd. 7).

Szörnyül: [horreo; fürchten]. Te megh zabadeyhasra fel
weendew embert, nem zernyewleed zyznek meheeth: non
horruisti virginis uterum (FestC. 22. 243).

még-szörnyül: [foedor; verunstaltet werden]. Mynden
balos bynnel megh zernywl es el változik ew zyneben (ÉrdyC.
126).

Szörnyülköd-ik, szörnyüköd-ik: horreo, horresco Kr.
[sich entsetzen]. Zörnükköddöm az eleuen halalon (NádC. 68).
Mynden ember zewnryülkedyg, kytöl az algyw lattatyk (ÉrsC.
509). Érzékenység-nélkül-való állatok is szánakodva szörnyüköd-
tenek, hogy im a megfoghatatlant látták meg-ködzve (Csúzi:
Síp: 107). Kezdet nem annyira szörnyülködni a vétekre (SzD:
MVir. 317).

el-szörnyűlködi: [perherreo; sich entrüsten]. Az sydok el zewrnylkedenek mynd rayta (ÉrsC. 97).

[Szörnyűköz-ik]

mög-szörnyűköz: [perherreo; sich entrüsten]. Attya kedig ezeben wewen emme vezedelmes bynt, mög zernyškezwen leanyat nyundenkeppen el hagyta (PéldK. 75).

Szörnyűség: atrocitas, tetricitas, diritas, immanitas MA. gransunkait PPB. Mene zörnyűség lezón, az helothi zónetlen lattak őrdőgne zörnyűséget (GuaryC. 2). Ez nagi zörnyűségre zent Ferenc és mind ő tarisia ky hertelenkednek (VirgC. 22b). Emlekdőzyl megős Jesus az retenetős zörnyűségokról, kyket zenvedeel (CzechC. 12). Ez kywl való zörnyűséggel semyt nem gondol vala (ÉrdyC. 371b). A világ úttjáról gyalázatos zörnyűségeket mond a szent irás (Pázm: Préd. 87).

Szörnyűségös: horribilis, terribilis, atrox Kr. [fürchterlich, grässlich]. Yowue zewrnewseges es naualas ehseg (EhrC. 62b). Zernyűseghes kenok nya zagattatol wala (PozsC. 3). Meg ostoroztatok ees kemenseges keresztifának zernyűseges halálara karhozhatok (ÉrsC. 104). Sok és szörnyűségös jelektől megolőztetik (Pázm: Préd. 5). Az mi eleink látták, hogy nem volna oly szörnyűségös nagy rút véték, az mellyet az elfordult, fcslet emberek meg nem mernének cselekedni (MA: SB. 345).

SZÖRTYŐGET: [sorbeo; schlürfen]. A torkos, nyalakodó dőslől és szörttyőgetve hőrpől (Com: Jan. 181).

SZÖSZ: pensum, stamen MA. [hanf, werg]. Egy gu'zaly kender, egy rokka len, szösz, mellyet a fonó a gu'zalyra vagy rokkára köt: pensum PPB. Ha középpötte volna eg maroc haág len ődpő anag zöz (NagyszC. 75). Gyapart kereso es zőzt es mwkalkodek (ÉrdyC. 414b). Mikor a tű erősségte olyan leszen mint a szösz es annac tehetése mint a szikra (Helt: Bibl. IV. 13). Az istenteleneknek telyes gyűlekezeti olyan mint a szösz-nec pila, melyet a láng meg emészt (JesSir. F5). Eledelet ad az ő házának es szösz az ő leánának (Kár: Bibl. I.622b). Az füstölő szösz, czőpít el nem olia (Kár: Credo. 25). Füstölőge mint az szösz vagyunc (Born: Préd. 252). See nyilakra is szösz kötesztette, kiket meg gyutatnán mind be lőtte (Cserényi: PersF. 81). Mihent pápát választanak, egy kis szösz fellobbantnak előtte (Pázm: Préd. 985). Bé vonnyák magokat gyantával, szöszszöl, lennöl es egyéb effélékkel (MA: SB. 30). A szösz es a nőhnek csomós izem-áttal (Mád: Evang. 275). A gyermek születetvén a földőlét szöszszel meg kel kötni (ACsere: Enc. 172). Füstölő szöszek (Zoly: Elm. 88). Csak szöszhöz, pazdorjához hasonlók vagyunk (Laur: LViad. 73). Nem szándékom, hogy nagyságos aszszonyomat a fonó-leányok közzé szegődtessem, hogy szöszt rájjon (Pál. NE. 86).

[Szólások]. Mivel reformatorinknak semmi fontani szöszök nem volt, a vásznat sem szabhatta rájuk (Pós: Igazs. 1541). Ez arra való munkája a sőtánnak, hogy nőkor szinte menekedni láttatnék a magyar ecelésia, akkor oly konkolyt hintson Erdélybe, hogy felejtülk amazt, hanem ithon legyen fontányi szöszünk (TörtT. I.220). Elég fontányi szösz szerzetem néked, csak fohassad (Bal: CsIsk. 183. SzD: MVir. 94). Tovább szövi még-is fontányi szöszit Takáts Mátyás s így hány-nya a vetéllőt (Pós: Válasz. 138).

[Közmondások]. A mely abroszt igen el viselne, szöszszo valik, es chepő (SalMark. A6). Volt is bizony szövi való fűz nálunk, szöszünk is foni való (TudTár. 1839. 315). Meggyult szösznek hűgyed füstöt nézhetni (Eny: Gizm. 5).

kondér-szösz: [eximium cannabis; das feine vom hanf]. Irnak tinálid ezeket és kender szöszszel a dagunatra kössed (Cseh: OrvK. 64). A mi nálunk lévő paraszto az élő fáé tőkeit tépett pamuttal vagy kender szöszszel bé-csinállyac (Nad: Kert. 23b).

kő-ezősz: [amiantus]. Egy kö lentől, egy kötés vagy kö kendertől, egy kö szösztől fizesse nek 3 den. (VectTrans. 21).

rokka-ezősz: [pensum; hanf]. A fonó aszszonyoc a rocka szösz a gusalyra, rockára kötén fonalat vonszanac (Com: Jan. 96).

Szöszke: [pilosella; mausöhrlein]. A senydecő fű vagyon négy fele is, ám az aprókat szöszszeknek, szöszke fűnek linac; igen hasonlú az egérfüllöz a kettei a szöszfűnek vagy varfűnek (Mel: Herb. 154).

Szöszös: [pilosus; haarig]. Szöszös vagy rostosnak lenni, mint némely fák es gyökerek: capillor; matska ezüst, földi len, oly szöszös kőnek neve, mellyből vásznat szöhetni, melly a tűzben tisztul meg: amiantus PPB. A régi főnik vgyan szöszös, a réten terem, hosszu a levele, szálai (Mel: Herb. 461). A nagy erdei salátának sarga virága, szöszös a feie (75b).

Szöszösség: ina; füslerlein PPB.

SZÖVÉTNÉK (szövednek Kár: Bibl. I.615. szövetnek Mel: Sz. Jan. 297. szövetnek JordC. 465. ÉrdyC. 156. ÉrsC. 323. szövetnek Pesti: Nom. 34. szövetnek Illy: Préd. I.145. szövednek MA: Zsolt. 42. zövednek Mel: Jóh. 31. zövednek DöbrC. 37. Sylv: Újt. 55. szövednek Sylv: Újt. I.7b. Szék: Krón. 172). Lucerna, fax, lychnus, funalia C. fackel, laterne PPB. Ő bet zövétneki őraita (BécsiC. 298). Ném őitnac zövétnékét es vetic őtet a zapu ala (MünchC. 20b). Vattok mynt az füstölő zövétnék (VirgC. 105). Vram en zövétnékemet te meg világosyodt (DöbrC. 37). Ez gyermeknek es ev atya futameek zent Margyt azzonnak koporsoyához zewvetnekkkel es aldozattal (MargL. 159b). Te testednek zeweethnőke mondatyk te zemed (JordC. 371). Zent Damankos lenn mykeppen az geryga tarton valo zewvetnek (DomC. 12). Meggyottli zövétnékők (DebrC. 615). Leegyen eegghew zewetnekk ty kezetekben (ÉrdyC. 156). Zövednőkőket czinaluala (KazC. 63). Zövednőkők gywtatnak (TihC. 124b). Ez az Estuan királ, a ki az egő szövedneket az embernek az afelebe czepegette (Szék: Krón. 172). Élnék niemoruságba mint eg meg alutt szövednek (Mel: Jóh. 31). Az arany gyertya tartóra rendellye az világosító zövednekeket: super candelabrum ponentur lucernae (Kár: Bibl. I.111). Szövednek az parantsolat es az tudomán világosság (605). Az ki az ő attyát vagy az ő anyját meg átkozza, annac meg őltatic szövedneke az setéségnek homályosságában (614b). Kezeinkben mindenkor legyen egő szövednekűne (Born: Ének. 298). Kelle szövedneket giutani az holtaknak (Fél: Tan. 510). A nagy őltár előtt való két szövednek (RMNy. III.344). Oly világos volt mint ha hirtelen megvirradott volna es mint annyi egő szövétnék égése világolt volna az égen (Bercs: Lev. 512).

[Közmondások]. Az testnek az szövetneke az szöm (Fél: Bibl. 9).

Szövétnékéske: lucernula C.

Szövétnékös: lucernarius; zur fackel gehörrig PPB.

SZŰ: 1) thrips, tereö, cossus C. holzwurm PPB. Szű, melly a fát rája: cossis PPB. Az ilyghsegh mynden leleknek molya awagy zwa (ÉrsC. 189). Az veternyére hogy husvét napján juttunk, az koporsó környül kerengve hazudtunk, szöött tőkéhez fejünként békéldoktilok (RMK. II.135). Szű őtte rénes fa (Mel: Jóh. 34). Te cözödöt az zu mind el rothasztja (Born: Ének. 515). Mit ad elődben a faragot kép? Hogy a Christus érzékenység nélkül való valami szű őtte rénes fa (Ker: Préd. 719). A fáé, hogy szat ne erzenec, föld tölte után vágattasanae le (Com: Jan. 103). Szö-ette nyirfa (Szeg: Aqu. 66). Szövitkos kevélységnek mint valami szű mardosási miatt meg-vesszt (SzD: MVir. 409). 2) caries MA. Major: Szöl. 128. wurmstich PPB.

zuvas, szuas: cariosus C. teredine tritus MA. wurm-ig PPB. Kezeket fel emelve inagdyac a szuas Corpetes y terdet suitnac neki (Mel: ATam. 122). Senki sem voszi az papa butsuinac szuas es büdös arniat (EszT: IgAny. 1). Hogy a fíe szuasoc ne legyenec, hold tölte után vágatunac be (Com: Jan. 103). Mozdullatlan, zuvas es erzesegnelkül valo kepek (SzCsene: Conf. 17). Hítván, régi, avult zuvas képek (Dial. 27b).

zuvasod-ik: carie corripior SI. [warmstichig werden].

zög-zuvasodik: ∞ Hogy a fíe meg ne szuasodgyanac, tölte után vágattassanac le (Com: Jan. 103). A puszpang meg nem zuvasodik (ACsere: Enc. 232b).

zuvasodás: [caries; fäulnis]. Az ő házoknak gerendái a cédrus avagy cyprus minden rothadás és zuvasodás föl régig meg maradtanac minden épségben (Zvon: Post.

ZUBOLY: [liciatorium; weberbaum]. A kopianac az ő biatul fogua a töné ollian valamint a szűnök nag feü olia, ackire a fonalat tekerik (Mel: Sám. 34).

ZUGOLY, SZUGOLYA (szuglya Gvad: Nánd. 31. /yó Lipp: PKert. II. 215b): angulus C. MA. winkel PPB. lakni a háznc szugolyáiában, hogy nem mint az háborgó zoni állattal egy háznc társaságában élni (Kár: Bibl. I.615). Akról, piatéról, minden szugolyatból oly nagy rohamás vala, lól ki vtól, mind szegény nind gazdag vduar házhoz fut (Illyef: Jephtha 31). Az isten az földnek minden szugolyai. ltötte teremtetie dolgokkal (MA: SB. 136). Nem tanács és-nélkül, nem szugolyában vagy szurdékban kell házai (Mad: Evang. 120). Isten belső titkos tárházának leg-rejsebb szugolyája (DEmb: GE. Előb. 4). A szugolya avagy it mellől előjővén meg-állapodék előtte (Pós: Igazs. I.473). Ördög bintette konkoly a kereszténységben nyilván nem hallatott, hanem titkon lött valahol valami szugolyában at: Titk. Előb. 15). A hernyók imitt amott a szugolyóban onnyák magekat, hogy kikeletre kibújhassanak (Lipp: PKert. 35b). Nem olyan az ő itileinek széki előtt a törvény, a odás a nyelveseknek a szugolyban (Hall: Paizs. 231). Pü-soly szugolyában vagyon, hogy alól rajta van az lid Po-ly felé, fölül rajta van Köpésen felé (Bercs: Lev. 513). Nem t sáncc, mert mind vízben van azon szugolya nádas közt). Nincs szuglya, nincs helyünk (Gvad: Nánd. 31).

ZUKA: [canis; bündin]. Wisel gondot az daro dolgara es zuka ytatasara ys (LevT. II.2).

ZUKMÁNY (szokmány Radv: Csál. II.333): chimastrum ymballota, gausape MA. zottige decke, zottiges kleid PPB. ótz, szür, zukmány: baeta; szür, darotz, zukmány: *sa um gregale PPB. A szakadozott zukmány rengye rungya, os czondra az embert disztelenvé teszi (GKat: Váits. I.917). félig viselt szürke szokmány (Radv: Csál. II.333). Katona tös, zukmány: reiserock (KirBesz. 131).

aróc-zukmány: ymballota MA. zottiges kleid PPB.

zör-zukmány: ∞ Malatz vólt zör zukmánya mellett ad: RP. 167).

zukmányos: gausapatus MA. der ein zottiges kleid trigt 3.

. SZULÁK, SZULOK: 1) clematis C. MA. winter- PPB. Fulák, zulák: convolvulus minor Beythe; Nom. 4. periclymenos C. MA. waldlilien PPB. Erdei lilium, zulák, ák: periclymenos PPB.

. SZULÁK: [spina; dorn]. A sül diszno, ba valami oszszára valo dolgot veszen eszébe, gömbölyeggé lészen,

nyg hogy az ő szulákjinal senki egyebet semmit se foghasson meg (ACsere: Enc. 211).

Szulákos: [spinusus; dornig, spitzig]. Kinek a szulákos korbás vége a gyakor verésben... (Czepl: MM. 117). Magad adtál okot rá szulákos írásiddal (299). A mirha leveleinek szelyei szulákosu és tövissesen nőnek (ACsere: Enc. 223b). A praedestinationnak az a neme, melly elhagyásnak nevezetik, szulákosabb és fulákosabb mint az elválasztásról való tudomány (DEmb: GE. 18).

SZULTÁN: [imperator Turcarum; türkischer kaiser]. Az egyiptomi király, kit minálunk szoltánnak mondanak (Monfrók III.124). Régen szándékozunk, hogy a nagyfelségű világ bíró szultánhoz emberünket küldjük (VIII.213). Kadilescher vala szultánnal igen bőhületben, mert valo, ő főpap és érsek hiteken (Zrinyi I.73). Saladinus Ásiának Syriának és Egyiptusnak sultánja (Illy: Préd. I. 357b).

SZULTÁNA: [uxor imperatoris Turcarum; gattin des türkischen kaisers]. Megízenék az vezérek, hogy nem lehetünk szemben az császárral, mert az szultának jöttek hozzá, azokat vendégeli (TörtT². I.10).

SZUNNYAD, SZUNNYAD-IK (zwnyad KulesC. 108b. Kár: Bibl. I.143. zwnyadoznanac MünchC. 60b. szunnyod Sim: Evang. 58. elszunnyodek SalMark. Cb. szunnyod ACsere: Enc. 290): dormito C. dormisco MA. schlummern PPB. Mvkalcodeek nagy faratsaggal es zwnnyada eppesegeeben (ÉrdyC. 617b). Gyorsan köppent, még idején békeni magát, szunnyad, véti ő nótáját, vonszja az fáját (RMK. III.268). Ne olvasd az irast szunniadva (Mel: SzJán. 414. Fél: Bibl. 43). Noha szunnyad, mind az által megülatkoztatot a szeme (Kár: Bibl. I. 143b). A fono leanyok a gusaly alatt igen szunnyodnak (ACsere: Enc. 290).

el-szunnyad: addormisco C. condormisco, ebdormisco MA. [einschlummern]. Mire zuñocz el vram (DöbrC. 99b). Te segeltől mind el zwnyadanak, kik lovakra ellettek vala (141). Zent Damancos atyank ky muleek ez velagbol könyev alommal el zwnyaduan jmdsaga vtan (DomC. 147). Keesedelmeth tveeen az vew legheeu mynd el zwnnyadanak es el alwanak (ÉrdyC. 150). El ky meene azon közben, le haytaa feyeet es el zwnnyada (91. 626). Az weternyenek wtana mykort el zwnnyadoth volna (ÉrsC. 352). Myre zwnyattal el vram (KulesC. 108b). Markalf el szunnyodek es erőssen kezdte hortyogni (SalMark. Cb). El szunnyodnan az álomnak miatta (Sim: Evang. 58). Bizvást elszunnyadbatsz néba Homerusként helyt adván holmi aprólékos fogatkozásnak (Fal: UE. 408).

elszunnyadás: sopor MA.

Szunnyadag: somnolentia, somniculositas SI.

Szunnyadagos (szunnyadacos RMK. IV.260): somnulosus, vetemosus C. somnolentus MA. schläfrig, hinlässig PPB. Ha hol Gergely uram szunnyadacos lészen, lágy pásztorságáért farkastul jutalmat vészen (RMK. IV.260). Az könyörgés igen szunnyadagos (MA: Scult. 985b).

Szunnyadalom: sopor, dormitio SI.

Szunnyadalmas: soporosus Kr. [schlāfrig]. A szunnyodalmas restséget ki igazította házából és a tynaságnak ki valott ellensége (Fal: BE. 582).

Szunnyadás: sopor MA. Com: Vest. 146. Bod: Lex. 11. schlaf PPB. Een adandok almath een zemeymnec ees een zemeldekymnek zywnyadasth, myg nem een lelek helth wrnak ees Jakoob ystenenek baylokoth (KeszthC. 367). Meg álmat se engedgy az te szemeidnec, se szunnyadást az te szömöldökdö-nec (Kár: Bibl. I.604b).

Szunnyadatlan: insopitus MA. PPB.

Szunyadékony: [sommelentus; schläfrig]. Az szunyadekonec es masua gondolkodoc nem tiztelic az istent es nem szentelic az ünnepet (Born: Evang. IV.487b).

Szunnyadhatatlan: insopitus MA. der nicht schläft PPB.

Szunnyadoz, szunnyadoz-ik: dormito Kr. [schlummern]. Az bodog azzon horayt gonozyl, tynan es znyadozian mongya vala (DomC. 248). Az hű vezedelnek nem zwnnyadoz (JordC. 858). O nyavalyas, ky tely vag bñdñknek rutsagauat, nit zwnnyadoz (TelC. 242). Nem szunnyadozie az, nem aluszik el (MA: Bibl. 58b). Az aluszékony szunnyadoz az az fejével gyökkent (Com: Jan. 66). Gyakran magadban el mondgyad, nem immel ámmal, szunnyadozva (155. Pázm: KT. 189). A mi istenűnc nem szunnyadoz, nem nictál, nem is pislog (Tof: Zsolt. 59). Az őrállók szunnyadoznak avagy tsak a ludakra nez, mint regenten Romában (VárM: Szöv. 73). Imé meg-virrad, reám ért az álom, szunnyadoztok ti is (Gyöngyl: Char. 29). A böles pártos álnoksága sem szunnyadoz, ébresztí s biztattya magát szorgos figyelmével (Fal: UE. 370). Ne szunnyadozzál, ébrett ébren légy, vedd-ki pártosodat jól, hogy talpig ismérhessd (Fal: UE. III.37). Ha vesztünk, attól vagyon, hogy lankadott szorgalmunk és szunnyadoztunk (Fal: UE. 495).

el-szunnyadoz: [obdormisco; einschlummern]. Mend el szunodozauac es el alunac (MünchC. 60b).

Szunnyadozás: dormitatio MA. [schläfrigkeit]. Melly ártalmas légyen a szunnyadozás a népnek (Illy: Préd. Előb. A1).

Szunnyadozó: somnolentus C. dormitans, dormitator MA. schläfrig PPB. Akkoron az yora valo resthesg vralkodyk zertesben, mykoron leend lankath, almas, zwnnyadozo (WeszprC. 127). Nevelődíc az ioravalo restseg, mikoron lankat zwnodoz (DebrC. 234). Némellyeket nem tartóztat egyéb attól, hogy a tekéntetes érdem-állásokra nem léphetnek, hanem a szunnyadozó restseg (Fal: UE. 373). Lessük módját, hogy ébreszthesstik szunnyadozó emlékezetit azoknak, kikkel élünk (428).

Szunnyadság: [sopor; schläfrigkeit]. Ez nagy szunnyadsag miatt czac alig saldithattyac meg az hiuek is az Christus fel tamadasanac soc fele edes izit (Born: Préd. 238).

Szunnyaszt: sopio, soporo MA. einschläfern PPB. Az álom szunnyasztó mákját meg-lankadt tagjai várják (SzD: MVir. 31).

el-szunnyaszt: consopio MA. einschläfern PPB. El-alutóm, el-szunnyasztom: consopio PPB. Az élii latásba valo álom, mikor iz el szunnyasztó álom reá esik az emberekre (Mel: Jób. 78b).

[Szunnyit]

el-szunnyit: consopio MAI.

Szunyáta: somniculosus, somnolentus C. MA. schläfrig, verschlafen PPB. Ez tanitok restek es szunniatac (Fél: Tan. 326). Az mi szunjáta lelkinet az imádkozásra föl indítsa (Zvon: Post. 1.813b). Kérlek, ne legyetek szunyáták a halgatásnak (Pázm: Préd. 132). Az könyörgésben szunyátác vagynac (MA: Scult. 356). Szunyáta halgtatók (Mad: Evang. 201b). Vétkeznee ana tynya, áhi, szája-tátott szunyáta tiszt-viselő, a kik nem haragszanak-meg az isten törvényének meg-szegőire (GKat: Váls. 1.947). Nem szunyátábl azzal a hadi Márs, hogy siskájában vér lézsek a Pállás madara (Land: Újségits. Előb. Ib). Sőt még néha némelly szunyáta oroszánt is megől (Misk: VKert. 181). Tegnap nálom vala Lambergh, szunyáta állot, dixit nihil (Berces: Lev. 166). Réteit szunyáta, Mórícz részeges, ez hadi doboljon köztők Antal mellett (272). Dávid hogyan őstönőzi a szunyátát, tessék hallani: Viriliter age, confortetur cor tuum, mit pissoksaz? mit motossz? emberkedgyél és erősdgyék meg a szíved (Csúzi: Síp. 142). A bársounak színe a mord kedvet-

lennek és vissza rugó szunyátáknak-is meg-csalja szíveket (247).

Szunyátán: somniculoso MA. faul, schläfrig PPB. Nem halkak és szunyátán viselte magát, hanem serényen és elevenen (Pázm: Préd. 824). Nem gyalázat é a dolgot hidegen és szunyátán cselekedni (Mad: Evang. 143).

Szunyátaság: [dormitatio; schläfrigkeit]. A textusban feljegyeztek a konkolynak mind alkalmatossága s mind oka; alkalmatossága az emberek szunyátasága, fő oka az ellenségnek gonossága (Mad: Evang. 179). Két külső és szélső vétkek a felettébb-való haragosság és felettébb való szelidség, együgyűség, szunyátaság (GKat: Váls. 1.938).

Szunyt: [sopor; schlummer]. Négy órák folytak el, tartottak miúnta, nem tsuda, hogy őket érte álom szünia (Gvad: Orsz. 55).

SZUNYOG: culex, couops C. mücke, schnake PPB. Vac vezeree, kie az zwnogot ki zúritec (MünchC. 57). Iőve zwnog os bñdös fireg (DöbrC. 187). Az byes bayosok zwnyogokath tamztanak (JordC. 21. 428). Hogy leget awag zwnogot fogna (BodC. 8). Vakoknak vezérőly ki pekween az zwnyogot (ÉrdyC. 173b. 654). Az kik meg szúritek az szunogot (Fél: Bibl. 40). Vanuak olly bñsánandó bñndök, melyeket a sz írás szálkának, tsőpñnek, szunynognak nevez (Pázm: Hal. 930). A legyeec, szunynogoc és edőle egyéb férgek telben elszűnnek, hovevec (MA: Scult. 292). A szunynognak elég megszűrése s a tovének elnyelése (Czepl: MM. 146). Szunynogot szűrsz, tevé nyelsz (Veresm: Lev. 299b). Szunynogtermészetűek az illyen családok (Land: Újségits. 1.337). A szunynogok is eleget szilhatnak a meg-hólt oroszlának testén (Hall: Hllist. III.214). Szunynogokká és kőcsin legyekké változnak (Illy: Préd. 1.253b). Vailyon nyúl agarat és szunynog madarat nevé szível mellette (Kisv: Adag. 23). Viziok, minémű a két farkú hosszú bogár, nadály, vízi pók, vízi szunynog s a többi (Misk: VKert. 636).

[Közmondások]. Szél tudgya, hol nyugszik szunynog (Decsi: Adag. 124). Szunynognak csőbörrel vérét nem vehetni (Fal: NA. 204).

SZUPITA: [tegumentum; decke?] Hagiók egy veres kamuka zwpithat (RMNY. II.67).

SZUPLIKÁL: [supplicio; flieten]. Leboml, szuplikál, kőnyörög, hogy hosszab idő rendeltessék neki (Illy: Préd. II. 476b).

SZUPOLYKA: kised, kicsiny, kerekded, meg nem eresztett, karsu pl. has, orr SzD. Szupolyka-húsu (ACsere: Enc. 352 Kr.)

SZÜR: pungo, jaculo MA. Com: Vest. 143. stechen PPB. Gyakom, szárom: pungo PPB. De az oldal-tanács addig szúra téged, míg mindent elesa s ködülés lőn véged (Montrók VIII.133). A csipkétőris testűnket szúrja (Hall: Paizs. 671). En lovat arulok s te belé szűrsz: meos neco cecinos (Kisv: Adag. 305). Fekélybe körmöt szúrni, a sebet mérgecsíteni (SzD: MVir. 360).

által-szür: [transfigo; durchstechen]. Által szurták kópjával az oldalát (SzD: MVir. 453).

hozzá-szür: [percutio; zustossen]. Hozzá szura lát a kecske (Thaly: Adal. 180).

Ki-szür: expungo, ejaculo MA. dispungo PPB. [ausstechen]. Éo vala ellenség szemének kiszűrő szálkája (CzeplEml. xxx3).

kiszűrés: expunctio MA. das ausstechen PPB.

lő-szür: [deripio, avello; herunterreissen]. A napot, a holdot s tsillagokat is az égbl le-kellene szunynunk, mert azokval a pogányok visszá-éltek inádván őket (GKat: Váls. I. Előb. 62).

ög-szür: pungo, jaculo MA. stechen PPB.

[szural]

ög-szural: [saepius pungo; wiederholt stechen]. Magok a könyörögjenek, hogy az ő elméiket nyissa meg, szíveiket ama jerusalemi sokaságét dobba tsa s szuralja-meg (GKát: s. II.1058).

zúrás: punctio, jaculatio MA. punctus PPB. stoelung

i-szúrás: vulnus *punctum acu PPB. [nadelstich]. Kísény domban avagy ő-szúrásért nem szoktunc mindjárt borbélyra i (Megy: 3Jaj. II.88).

zúráscska: punctiuncula PPB.

szurdal: extimulo C. [wiederholt stechen]. Tövisektől lig-
tük és szurdaltatik (DKal: Ker. 115). Az éhezés lészen a
mornak az savanyo es meleg nedvessegektől valo maratta-
dol, melyek a gyomrot szurdallyák (ACsere: Enc. 144).
dallya az elmét a vakmerő főának kevéslen ki-bőfentett
a (László: Petr. 167). A csipke szurdal és sebesit és a mit
zer meg kaphat, szakasztás-nélkül el-sem bocsátta (Hall: s.
66b). A kis hegyes kövecskét eszében sem veszen ember
beliben, miglen a talpát nem szurdallya (264).

szurdaló: [pungens; stechend]. Az ő virágít mely őrmest
néd, ha szurdaló tövisstől sem vonszod-el a kezedet (Hall:
s. 63).

szurkál: saepius pungo MA. stechen PPB. Sebens zeneth
ween alaya zvrkállyak (ÉrdyC. 469). Jancsárok bélővénék,
dosának, ott belől es lövénék, szurkálának (RMK. III.142).
zántó az ökröket őstőnnel szurkálván pallagából fel-
tya az földet (Com: Jan. 73). Szurkállyatok az isten ecclét,
de meg-emészt az isten haragjának tüze érette (Matkó:
ik. 90). Meunyi betegségeknek tövisi nem szurkállyak emek
testi egészégét (Ily: Préd. II.260). Darázt ne szurkálly
z: Adag. 221). Lator az a nagy bak, öklelődik, szurkál,
p két rídeget a vízbe ngratott (Fal: Vers. 911).

szurkál: Itt akarják, ubi sola religio floret catholica, az
meket szurkálni és okot adni magunk is ideveszté-
(Bercs: Lev. 5). Csak szalma kópjával szurkál
Jegyz. 922).

ög-szurkál: [saepius pungo; prickeln]. Az borjúfejnek
rra lyukát tiszta szép vesszővel megszurkálja (Radv: Szak.
55).

szurkálás: punctio MA. das stechen PPB.

[szurkálgat]

szurkálgatás: [punctio; kleinliches stechen]. Inatokra
nk az romai anyaszentegyház kősziklaia ellen való szur-
atásra puhánn tekert gusitokat (Bal: CsIsk. 314).

[szurkod]

s-szurkod: [impungo; hineinstecken]. Kezdének ház-
ui a hordók közé a dárda nyelivel (Bethl: Élet. I.261).

zúró: jaculans, pungens, configens MA. stechend PPB.

zúros: [acutus; spitzig]. Darabos, szúros: asper actatu
l. Hátadat vered te szúros ostorkákkal (Czegl: MM. 189).
amának a szúros eleségek semmit nem ártnak (Misk:
rt. 127). A szőlások formái, a melyekkel élt, hathatósak
ának, mint a vasszegek érezhetőleg szúrosak (Bod: Pol.
Mig az irigy róza kezdő nyílásában béburkolva lappang
es tokjában, távozzatok tőle gyermekek kezei, meg-sebe-
nek szúros tövissei (SzD: MVir. 466).

zúromgyak: jaculum, hasta, verutum MA. wurfspieß

SZURDEK, SZURDOK (surdok, zurdok, zurdok Czjvár):

angulus, latebra MA. heimlicher winkel PPB. Nagy zurdokok
wadnak: super angulos excelsos NémGl. 361. Zurdok vel hor-
liag (Wenzel III. 176). Az kert szurdokabol my ez dolgot latoc
(Hoffgr. 324b. RMK. II.85). A háznak minden szurdékában
egyr fogo vagyon (Helt: Mes. 32). Nem a szurdokokba, nem
az bé závarlatot házban, hanem nyilván (Tel: Evang. II.306b).
Az keresztynség közt tsac egy szurdoc simtsen, az hona az
Luther által meg víjatot tudomanyac hire el nem erkezet
volna (ÉszT: IgAny. 542). Bot vglrott ki az ti szurdéktokból
(Bal: CsIsk. 13). Magauak valo mise az tomlomnak szurdeki-
ban (MNYil: Irt. 133). Akar mely zurdékban, szegéletiben le-
gyenek-is e világnak (Mad: Evang. 32). Lythobolus nevű hely
az városban vala, külön magának egy szurdékban (KTör:
SzJán. 17b). Csak Jerusálem táján, ez világnak egy s-két szur-
dokjában (Veresm: Lev. 140). A lelki-ismeretnek titkos szugo-
lyai és szurdokjai (GKát: Válsz. II. Előb. 58b). Ezt tötted na-
sodszor fel, ha csak surdokban is, hogy minket méltán kár-
loztattok (Czegl: BDorg. 284). Annak a kerekdedségnek nincsen
szurdokja (Czegl: MM. 147). Ott ott a barátok szurdékiban
szottak bővön afféle Sodoma tava mellett tenyesző korommal
tellyes gyümölcsök teremni (Pós: Válsz. 239). Az isten arra
int bennünket, hogy imádkozunk, ez pedig nem fér össze a
koresmákon való tombolással, a bordélyok szurdékival (Fal:
NE. 65). Kik magok szurdékokban semunire sem mehettek,
ott-kin már bálványok (Fal: UE. 466). Egy helyt ért viznek
szurdokára (Gvad: RP. 496).

Szurdékos: angulatus, angulosus C. latebrosus MA. win-
kelig PPB. Oszton házad padimontomos légyen és szurdékos
légyen, bátor szűved és nem halsz meg isten ackarattyánál
(Cis. Hb). A hit-szegést szurdokos irások után tulajdonitván
(Sámb: 3Fel. 145).

SZURDI-BURDI: [humilis statura; von kleiner gestalt].
Foszót Zsigmondhoz ment, ki is egy kis szurdi-burdi kopasz
ember 1759 (Hazánk I.213)

SZUOK: resina Pesti: Nom. 56. pix C. MA. gummi juni-
peri PPB. pech PPB. Nem zőnnecvala a kemencet gerietteni
len muztal es pozdorjauak, zurokkal es aziu sarmentauak (BécsiC.
130. 175). Az ő verőc változoz zurocca (NádC. 95). Feketeb az
fekete zurokna és hollonal (BodC. 24). Affakat olayal, zvrkal
keзде őtőztetni (DebrC. 29b). Az pokolba a bvia emberek egő
zvrokkal őntetettnek meg (277). Az tetueket meg őli ennek a
szuruka vagy resinai (Mel: Herb. 31). A cedrus enyueuel
auagy zurokiaual, melynek cedria neue, keny az feiedelmek
testet (BeytheA: FirK. 8b). Bőv szurku, viaszú szővétnék
(GKát: Válsz. II.1285). Ollyan ottrombák és bufák lesznek mint
ha az ő agyokveleje zurokkal őntetett volna be (DBon: Ré-
szegs. 86). Vigyen zurokkal őntöt kenükves gránátot (Zrinyi:
ASyr. 247). Az enyv zurokhoz hasonlo nedvesseg (ACsere:
Enc. 248).

[Közmondások]. Szurokban akad az egér (Czegl: Japh. 108b).
Ki a szurkot fogja, kezét megmocsolja (Kisv: Adag. 411).

fekete-szurok: [resina; pech]. Paranchola Pascasius zent
Lucia azzonra fekete zvrkot es buzgo forro olayt evtteny
(CornC. 406).

fenyő-szurok: resina pini Pesti: Nom. 56. [kienbaumharz].
Zent Apalín azzont onnal, feő zurokkal, kenkövel, olayal igőn
őőttrette (NádC. 520). Paranchola Pascasius zent Lucia azzonra
fenyev zvrkot es jceen buzgo forro olayt evtteny (CornC. 406).
Feő zurokkal, fa eőőnel, zurokkal őőttrette (DebrC. 570).
Hagyaa, hogy fenyew zvrokkal es olwaztot olayal agyuu en-
teneek (ÉrdyC. 171b. 429). A feőő fa gyűkerén érti a feőő
szurkot es a feőő magat (Mel: Jóh. 72).

gyalogfenyő-szurok: vernix Com: Ján. 104 [wachholderharz]. Az asztalos a deszkákat edgyben eresztí és gyalogfenyő szurokkal, gyantával bé kení (Com: Jan. 104).

varga-szurok: [pix; schusterpech]. Ha varga szurockal őszne főzed a levelét, vizét es rea kötőd, a merges kőnes kelekset meg fakasztja (Mel: Herb. 116b). Végy 3 lot varga szurkot, 2 lot terpentínát, 2 lot bak-fadgyat, olvazd őszve ezet (Cseh: OrvK. 47b).

Szurkos: 1) piceus MA. pechig, harzig PPB. Gyantás, enyves, mezgés, szurkos: resinaceus; szurkos fenyő fálya: taeda PPB. Lataak, haat nagy fekethe tyzes es zwrkos emberek (ÉrdyC. 314b). A fáklyák, szövétnekek, szurkos fenyőc fűstölnee és fűstölőgneec (Com: Jan. 158). Tsontos Pál nekik erre is megfelel, szurkos koszorúkat mert reájok szelel (Kónyi: HRom. 128). 2) [sordidus, squalidus; schmutzig]. Szurkos orrú műves legény (Pázm: Kal. 691). Illyenek lésznek a mi szurkos, kosmos testeink is a fel-támadás után (GKat: Váls. 1.552b). Minden-napi szurkos kőntős (916). Szurkos, sáros-lábú kőldús (Hall: Paizs. 87). Szurkos az ingem, nincs ki fejéritse (Thaly: VÉ. 1.220). Hej mely szurkos vagy lakatos bátya (368). Kik nagy bizelkedve mindenekhez szembe szép szint mutatnak, hát megé pedig szurkost (Misk: VKert. 247b). Noha sokszor mind az erő mind pedig az okosság a szurkos kőntős alatt nem állta egyfűt meg-utáltatnak (428b). Olly szemnyes, szurkos mint a malat (Kónyi: VM. 10). Kik szurkos majornét bé lúnak s kérdezik, hány lúd hizalóbam (Orczy: KöltII. 158). Szívességit szoktad nézni a gazdának, szorgalmatosságát szurkos gazdasonynak (Orczy: Nimf. B5).

[Szólások]. Nem tolvaj, tsak szurkos a keze (Fal: Jegyz. 929).

Szurkoz: pico, impico MA. pichen, verpichen PPB.

be-szurkoz: 1) oppico C. impico MA. [verpichen]. 2) [sordido; dedecoro; beschmutzen, schmähen]. Nagy hírű nemzötinket bé szurkozni, bé kormozni (Gvad: FNót. XIII).

még-szurkoz: pico, impico C. [verpichen]. Megszurkozott: piatus C. Meg-szurkozom, szurokkal bé-kenem: impico; az ajtó-felit meg-szurkozni: inducere postes pice PPB. Szurkoz meg mind kőrnál s mind belől (Helt: Bibl. C2).

mégszurkozás: impicatio MA. verpichung PPB.

SZURMOS: [villosus, hirsutus; struppig]. A hetz mestert egy nagy szurmos medve a földhöz tsapta (Gvad: FNótTest. 200).

SZUSZÉK (szúszék C. PPB. szuszik RákF: Lev. V.190. zezok DöbrC. 290b. 418b): cunera C. MA. getreidekasten PPB. Kád, szőlő-nyomó dása, gabonás kas, szúszék, bolthajtás, menyezet: lacus; búzás, lisztes, gyümölcsös kas, szuszék: cunera PPB. Az bvzat kedeg göhetek en zvezokomba: in horreum meum (DöbrC. 290b). Zövedneket sem goitnak es zvezok ala tezik, de vilagtartora (118b). Lyukassoc a szuszékok (Helt: Mes. 328b. 325b). Holmi hordókat, szuszékokat az árok földével megtöltvén (Szal: Krón. 633). Ha egybe kúcsolod kezedet a vetésnek idején, őressen marad szuszékod (Pázm: Kal. 382). Az buza rostával megtisztítván az szuszékba takartatik (MA: Tan. 1066). Szinte ezen szuszékból valo az is, midőn az ordinalandó az oltar elejébe állattatnac (1129). Az élésnek pedig az föld alát szép tiszta helyt szereznek, holott mint egy szuszékban az tely profontot meg taresak (Lép: PTük. II.14). Esaiás a Christust fájalmoknak és szenyvedésöknek szuszékjának mondja (GKat: Váls. II.108). Egy tele szuszékból végy csak egy marok búzát ki (ErdTörtAd. II.61). Az hostátban az Duna mellett vagyon két szuszék (1.200). Megvallom, azon böcsülletes három vár egyik sem érdemel kisebb Likavárnál; mindeik vidék szuszik-tartó helye (RákF: Lev. V.190).

álom-szuszek: [sommolentus; schlafhaube]. Átkozott festéssel tellyes álom-szuszek, mely fene elleuségünk kegyetlen rabságára ejtesz (Csúzi: Tromb. 4).

buzás-szuszek: [cunera; getreidekasten]. Buzás szuszékokat egynehányot a bumbi elrontott, őszvetört (Monlók XXIII. 422).

zab-szuszek: [granarium; kornspeicher]. Jobb volt földalban és csontmalomban, zab-szuszekban, setét boltban mint Liptovában (Thaly: VÉ. II.8).

SZUSZKÓ: [angulus; winkel]. Mind tegzét mind nyilat veté a szuszékban (Orczy: KöltII. 144). Maradjon unalmas maga szuszékjában, ki egy hétig nem szől, sétál szobájában (195).

SZUSZMA: lentus, tardus, cunctator Kr. [zauderer]. Vitahakerus, Hunnius és egyéb szuszma deákok a mi bibliánk deaktalanságáról krapesáltak (Sall: Vár. 23). Ámbár te légy néma, szótalan és szuszma, megtanít a bór szólni (Kisv: Adag. 532).

SZUSZMATA: ∞ Pongrácz szuszmata ember, bátortalan, eszének sem meri hasznát vemyi (RákF: Lev. V.198).

SZUSZOG: 1) hisco, mussito MA. brummen PPB. 2) [anhelo; schmauben]. Csac móttzumi-is vagy szuszogni, lehelleni alig mer (Com: Jan. 196). Ha szuszog és prüsszög, jobb lesz másra bízni az dolgot (RákF: Lev. II.201). 3) [tempus in exsequendo perdo; herumtündeln]. Moud meg, ne szuszogy, had tudgyuk mi is (Deesi: Adag. 230). Szuszogót szőlővá teszi a borital (Kisv: Adag. 180). A sveeucok csak szuszognak Strassal-diában, hová a prussusok szorították őket be (Hazánk 1884. 288).

Szuszogás: mussatio, mussitatio, MA. das brummen PPB.

SZÜCS, SZŐCS (zech RMNy. II.67b.): pellio C. pellifex MA. kirschner PPB. Mynden bölcsesseeggel be tellyeseytette, vala myth takaczuak, ződunek, zabonak es zőcznek tudnya kel (JordC. 77). Az bór giitők, szegeni vargaknak, szőczeknek keniereket el vőttek (Kár: Hal. Riij). Keteles Janosnenak egy zechenek adtam bort harom hordawal (RMNy. II.67b). Valahol szőcs volt, mind őneki miveltek kődmeneket (Monlók III.154). A szőcs a bóről kődmeneket készit (Com: Jan. 98). A Baerea városbéliel közzött voltanak mives emberek-is, ugy-mint timárok, szőcsök, szabók (Matkó: BCsák. 453). A szőcsök bástyájának a cserépzete bomlott meg (KoltTört. 406). A vezér szőste hogy ne volna gazdag (Mik: TörL. 35b). Az szőcs mesterek is hajtottak kezinkbe birságot (MonTME. 1.274).

Szücsöl: [pellem subsuo; füttern]. Róka bőrrel-is szűchőlük mentéjüket (Veresm: Lev. 287).

SZÜGY (szigyn Cseh: OrvK. 28): armus MA. [pectus; vorderbug, brust]. Szügye a lónak: pectus equi PPB. Első tag vagy tizer a marhában, szügy, szegy, váll: armus PPB. Ved az Aron meg szenteléséne kossanac melyét alias szegyet es emeld fel az vr előtt (Helt: Bibl. I.4q2). Melynek melysege először az lovak szügyenek leg felső felet eri vala (Forró: Curt. 157). Az him oroszány az ő borzas torzas szügyeivel (Com: Jan. 46). Locsogás büri és őszitővér szigyn ló (Cseh: OrvK. 28). Ha a szarvast feke találják, egyszersmind rohanak reája es ki szarva közé ki nyakára ki szügyére tsimbelkodik (Misk: VKert. 149). Poroncsol Naugságod két öreg csáp rág felől is, kik az ló szügyét is belepiék (MonOkm. XXIII. 46).

Szügyelő, szügyellő: antilena, pectorale, averta MA. brustriemen PPB. Lóra-való ékes szerszám, mint a szügyelő, tzafrang: *monilia equorum PPB. A papistaknal csak olyan az Christus, mint az hatas lovon az szüg'elős és az farmatring

[Fel. 281]. A rúd orrában vettetűec a szűgy-elő lámról
zō nyaklóc, tartó istrángok (Com: Jan. 87). Fékagy,
k, kék ezqa, aranyos farmetring (Radv: Csal. II.121).
kiszes aranyas kantár szűgyelöstől, orrozatjával együtt
elyemből kötött szűgyelő (358). Teorők Istvan vramnak
az szép teorőkés keowes nyergőt, teorőkés keowes szű-
g, farmetringostul, fēkestul (III.146b). Egy szűgyellő
ranyas bogláros (Moulrók XXIV.137). Szűgyellő, tar-
(VectTrans. 22).

yes: humerosus, pectorosus PP. [breithristig, breit-
ig]. Az oroszlány szűgyes, nyakas állat (Hoffm: Préd. 5).

K (zyles ÉrsC. 187b. RMNy. II.159b. *szēgh* TörtT.
zewkin RMNy. II.140. *zewkes* EhrC. 157b): **1)** parcus,
ancus MA. [wenig, dürrtig, knapp]. Neha az bor szűk,
bő (Mel: SzJán. 182). Ez buza nihol szűc lenen (Born:
37). Az eles az ew felesge hadanak ilyen zywk nem
RMNy. II.154b). Az regen megh fogadott safiranra, noha
atlan igen zwk es igen dragba, megh zezzem (LevT.
az vizekben szűk leszen az ball (Kal. 1591 C5b). Látom,
szűk voltáért nem adhatunk min[den]műve egyházi
et (Pázm: Préd. a3). Az kőny nyomtatásnac szűc volta,
zása miat (MA: Scult. 1074). Szűc, falatoczkának szűk-
repta (MA: Bibl. Magy. 4b). De tudom, hogy igen szűk na-
orcsa pirossito veer (Bal: CsIsk. 113b). Az exempla-
szűk és kevés vóltok miatt (Matkó: BCsák. Előb. 1b).
r idején (Bethl: Élet. 1163). Az igaz magyar oly szűk
fekete hattyú (RákGy: Lev. 169). Egyáltaljában szűk
ta atyafiak közt az, ki lüit megállja (194. 162. 146).

János uramat még az mindennapi kenyereemnél is
símélném, de szűk az ember (186). Szűk a jó feleség,
zerit tenni (Gyöngy: KJ. 4b). A buzgó patronusoknak
tok miatt (Misk: VKert. 17). Szűk pénzünk van (Mon-
II.322). Posztó, papiros szűk lesz (RákF: Lev. I.182).
stus, arcus MA. eng PPB. [unfruchtbar]. Megsokasv-
zák jdevk, ezeknek myatta lettek feesvenyek alamysna
DomC. 138). The Keguel is nyhwan vagion, mynemw
ppan belen vagiwnk (LevT. I.272). Ezeket úgy készítsd,
rom vagy négy gyöngyös hurka legyen, egyéb hurkánál
is az, neve is szebb (Radv: Szak. 31). Ez szűc és
őben (MA: Scult. 880). Némellyec szűc, szoros ruhában
zōdneec (Com: Jan. 99). Elesbeől megh ne fogyatkozunk,
ost igen szēgh hely ez elesbeől (TörtT. VIII.14). Ne
nekem ezután, hogy a száraz esztendő szűk esztendő
rL. 401).

[szok]. Búza szűki: frumeti *inopia PPBl. Nem z
űki a musika szerszámoknak-is (Tel: Fel. 92b). Az
em leszen szűki. 1626 (KCsepeg. D1). Nincs szűki
ily vezérnél (Zrínyi I.141). Báthori Sigmond idejében-is
szűki a jó tisztviselőnek (II.196). Nincsen nagyobb
kőnyveknak (Hall: Paizs. Előb. 3b). Magyar catholicus
usok szűki miatt (Ily: Kat. Előb. 12b). A tsalárdok-
sen szűki (Fal: UE. 380). Azoknak sincsen szűki, a
ormán megforgatják a monda-mondát (410). Olly nagy
szűki vólt, hogy Segesvárt tik forinton elment vékájá
ak (Bod: Pol. 52). Nagy szűk ezre juttat mindgyárt
kezdeten beszédem (SzD: MVir. 417). Elege van min-
szűköt soba nem lát (179).

[szok]. Bevőkoldésben bűdős, szűkben édes (Zvon:
49).

en, szűkőn: [parce; dürrtig]. Felesegenek teje szű-
c (CsonaC. 71b). Az ember igen zewkin megen innet
NY. II.140). Ételet és italt szűkőn adgyatoc néki (Kár:
90). Az mi magyar nyelvűnkön felette szűkőn vadnak
vek (Álv: Post. Előb. 3b).

[Közmondások]. Ky zykōn hyntŭ, zykōn ees arath (ÉrdyC.
463). Szűkőn vét, szűkőn is arat (Tel: Evang. II.491). A ki zű-
kōn vét, szűkőn arat (MHeg: Preb. 2^a 214).

Szűkít: arcto, minuo, penuriam facio MA. einzwingen,
verkleinern, mangel machen PPB. Erős magas kőszálon Murán
vala, egnebán országot szűkítnek vala, erősb várat seholt nem
láttak volna (RMK. III.216b). Az nagy szelec szűkítnek min-
dent, ha télbe dérral fúnak (Cis. II). Szűkítik és fősvényítik az
isteni természetnek jóságát (GKat: Titk. 293b). Elég tág a vár-
megye, de szűkítem, hogy néki mássát adhatná (SzD: MVir.
418).

még-szűkít: [diminuo; vermindern]. A császári kénestet
ott hagyja, csak annyit vigyen el benne, kívül meg ne szűkítse
a tárbázat (TörtT. 2^a 16). Kegyelmed leveléből értem, hogy négy
seregemet Kegyelmedhez elküldjem, de hogy itt az hadat
annyira megszűkítsem, nem lehet (RákF: Lev. I.298).

Szűköl: **1)** aretor PPB. [angor; ängstig sein]. Jancsár-aga
föltiben szűkölt vala, árnyékszékben kedve ellen ül vala (RMK.
VI.136). **2)** egeo, indigeo; mangeln PPB.

Szűkölköd-ik (*szűkölköd* Kisv: Adag. 335): egeo, indegeo,
careo C. mangeln, bedürren PPB. Ha nalaki latangia az ő
attyfiat zűkölködnie es megh uoangia az ergalmassagig tetelt
ő tőle, mint naçon istennek zeretete ő benne (TihC. 17b).
Minden-féle bőség mellett szűkölködnek Tantalus módgyára
(Fal: NE. 25).

[Szólások]. *Vmitől szűkölködik:* A nemes urfiak nem szűköl-
ködnek az időből, sok drága óra vagyon előtők, nem tud-
gák hasznát venni, tsak heverve s hivalkodva vesztegetik
(Fal: NE. 19). *Vmire szűkölködik:* Mely szentségre szűköl-
ködnek azok (Tel: KerF. 71). Vallom az en elegtelen votomert
ilyen taneításra inkább en magamat zykelkednem (WeszprC.
120). Az azzoniat ha férfuv magtul fyat fogadant, zeplös
lezőn es zűkölködik az megbiztulasra (TihC. 172).
Vmitől szűkölködik: Nem twgyok, honnat legyen, hody zűköl-
kedünk magzattwl (Érs. 450b). *Vmi nélkül szűkölködik:*
Ha birodalom nélkül szűkölködnünk, megbántuk az
istent (Ily: Préd. I.584). Nem szűkölködik bizonyítás nél-
kül (Zvon: Post. 1495). Az ki szűkölködik bölcseseg nél-
kül, kerien az istentől (Fél: Tan. 285b). Egyéb jelenések
nélkül nem szűkölködnünk (Uzoni: Dáv. 9). Nem szűkölködnec
gyertia világ nekül, sem a napnac az ő világ nekül
(Mel: SzJán. 535). Mostanában felette igen szűkölködnöm pénz
nélkül (LevT. II.55). Nagy reformatio nélkül szűköl-
ködik az ecclesia (Czegl: MM. 30). Más tanátsa nélkül
szűkölködik: *eget consiliū, consilio PPBl. Szűkölködic tanács
nélkül (Com: Jan. 201). Nem szűkölködhetnek déák tolmá-
csolás nélkül (Bal: Epin. 8). A szem nem mondhattya a
kezec, nem szűkölködnöm nállad nélkül (Tel: Evang.
I.118b). Mi nélkül szűkölköddöl (MA: Bibl. I.318). Sem mi-
nélkül nem szűkölkedtel (Kár: Bibl. I.158b).

[Közmondások]. Nem szűkölködnek az egessagesek oruos-
nekül (Fél: Bibl. 13). Ember ember nélkül mindenkor szűköl-
köd: nemo sibi satis est (Kisv: Adag. 335).

még-szűkölködik: [indigeo; bedürren]. Midőn meg szű-
kölködnene az wr segitsege nélkül (Born: Préd. 411). Minde-
nekbe meg szűkölködnec (Kules: Evang. 423).

Szűkölködés: indigentia C. penuria MA. mangel, notdurft
PPB. Oly föld, melyen minden szűkölködés nélkül elég kenyeret
ehetel (Helt: Bibl. I.Ooo3). Jelec leszen az napban és az hold-
ban es az földön nepeknek gyötredelme tanacznac szűkölkö-
dese miat (Born: Préd. 7).

Szűkölködő: egenus, egens, indigus, indigens C. inops
MA. dürrtig, mangel habend PPB. Gazdagsagokat zolgalttágac

zűkölködőknek (VitkC. 22). Jozagoknak masie rezet zűkölködőknek adae (TelC. 19b). Kevésként nyujtanak a zűkölködőknek, hogy amiyval is inkább forrjon bennük a már felhevült kívánság (Fal: UE. 462).

Szűkös, szűkes: 1) indigus MA. bedürftig PPB. Hogy a ruhak kowzewl valamely soroz zűkes, rea velose (VirgC. 126). Kizdagok zűkösök lőnek es chezenek (DöbrC. 82). **2)** [necessarius; notwendig]. Kyk leznek zewkowsewk temetsegre (EhrC. 143). Vrsolanac atia mindönt, mivel ő leania es ő tarsasagabeli vitezec zizec es zikkösök valanac, meg zerze (NádC. 458). Hleyaban vezen az oly ember orrossagot, kynek nem zewkevs... Mykora Maria volt meg anya nebeben, nem volt zewkevs az korentséggel (CornC. 17). Binök bochanattyának hirdetese mely zűkös mind közönségsösen (Beytbe: Epist. 10). I'alezá nekül szűkös (Mon: Apol. 313). Az fiuek es gyökerek, a kik hozza (a sorapium keneshöz) zűkösök (Frank: HasznK. 17). Zykes vala en nekem meglehen (LevT. 17b). Küldje meg, mert az nekem szűnetlen szűkös (54). A kinek búne nincsen, bocsánat nélkül nem szűkös (Pázm: Kal. 415).

[Szólások]. Sem miben szűkös nem volna (Tarn: JóAk. 66b). Borún lehet szűkös, mert pénzen is megveszik (MonIrok XV.509). A pénz bűl szűkös leszen hazánk 1662 (Orszgy. 252). Hogy soha sem miből szűkösek ne legyünk (Land: ÚjSegits. II.333). Beveteknek bochanattyaual zewkesök vattok (MargL. 110). Zűkees bewlczesesegwel (ÉrsC. 323). Igassag nem zűkes eskeessenk lenny (187b). En jommal zikes nem vagy (DöbrC. 31). Een yozagomal zűkes nem vagy (KulcsC. 23b). Kik nem zikesek gőtrélmel (DöbrC. 352). Nem vagyunk zűkevesek ez velagy auagy embery segedelmet (DomC. 126). Mykora valaky ev vele zewkes vala, ev magat ev neky tellyesseggel, keez lelekkel agya vala el (222). Zeokeoseok wagiwnk eoweg ablak giarto nekül (RMNy. II.175). Emberi kézzel nem tisztítottak az isten, mintha szűkös volna valami alatt nélkül (Szár: Cat. D). Kűlgy kett font araniat, mel nélkül mel ighen zűkesek wationk mostan (LevT. I.315). Josigos erkölczde nélkül szűkös szűkölködő (MA: Scult. 947). Te szonaid ezek, de értelem nélkül igen szűkösök (Bal: CsIsk. 85). Ki volna oly esze nélkül szűkös (Mad: Evang. 468). Nem voltunk zűkösök feyedelőm neki (Beytbe: Epist. 122). A föld szűkös leszen hit nélkül (Kár: Bibl. I.460). Szűkös volt az ecclesia igaz canon nélkül (Pós: Igazs. I.25). Minden emberi meltosaggal erősitett szőzet okosag nélkül szűkös (Zvon: Osind. 184). Az orvos doctorok nélkül szűkösöknek magok alkalmaztatásról (Fel: SchSal. 1b). Jó keduel Amannac király ot szola, pénze nélkül hogy ő nem szűkös volna (Eszth. 7). Nem hogy szűkös volna segítség nélkül, hanem hogy így tetszet (Com: Jan. 216). Ditselkedett, hogy sem mi nélkül nem szűkös (Pázm: Préd. 644). Az szent anyyalok, kie szabadeto nélkül nem uoltac szűkösök (Tel: Evang. 170). Zeker, ky nekwewlawn zewkesek valanac (EhrC. 157b). Bikesiguel valo nara nélkül szűkösök vattok (Sylv: ÚT. II.108b). Az varos viz nélkül zűkes vala (Hodgr. 170). A nélkül nem szűkös tárházam, ha élek (Zrinyi: ASyr. 66). Mind ezec nélkül szűkösöc vagytoe (Kules: Evang. 319b).

[Közmondások]. Az zem nem mondhatya a keznek, nem zűkös vagyok eu tenaladnakül (Komj: SzPál. 172).

Szűkösöd-ik: [indigeo; dürftig sein]. Mykora myndeneket el tekozoth volna, kezdze zykeskedny (ÉrsC. 11). Segedelmeuel logyetek ew neky valany dolgaban, ky nalatoknal zűkeskedyk (Komj: SzPál. 104b).

Szűkösl-ik: [egeo; bedürfen]. Tűgga tő meíneí atatok, hogy ménd ezec nélkül zűköslötőc (MünchC. 25). Mit zűköslötőc mégés tanoc nélkül (66).

Szűkség: 1) necesse, necessitas C. necessum MA. notwendigkeit PPB. Minden zűkségekről gondot viselek (VirgC. 45b). Ez vendeg atyafyának az zolgalat, latom, hogy igen nagy zűkség (60). Az zűkségnekli hatarat fewlewl ne mulyak (129). Latangya hű attyufyat zűkségen lenny (JordC. 869). Az zeagsseg nem kezereyt (DomC. 136). Nem zűkség ew neky zewkeles (ÉrdyC. 510). Neegyed oka lenn seghedelemnek zűkségre (602). Ezen keppen zűkségh az zentőknek ynachagok (606b). Soha ne egl gőnrősegből, de zűkségből (VitkC. 51). Azgyerneac zűlő sieti az zűlésnec zűkségét le tenni (Kár: Bibl. I.459b). Nem zűkség a choda tétel (Tel: Evang. II.234). Zűkség földt mértékelen étellel töltie gyomrokat (Zvon: Post. 141). Isten igéienec zűksége támad (549). Zűkség földt azért senki borát ne kölőse so tékozollya 1626 (KCsepeg. D8). Az akaratnak bekölőse kell tartani, a zűkségnek hadat (Illy: Préd. II.195b). Az ételkor zűkség gyakran kevés ital (Felv: SchSal. 16). **2)** [res necessaria; bedürfnis]. Ad tynektek testj zewkségekremlualo segedelmet (EhrC. 106). Myndden zűkségre te borgy yezeth (ÉrdyC. 340). Fiat herdoz az haznak zűkségre (562). Kyraly ő felséghe nazados hadnaghyathwl zűk zűkséghe mre kerthem küllőwn zaz maghyar folyuthoth apro penzth (RMNy. II.104). A királyoknak nints méltóságok-ellen, hogy a jobbágyok a zűksétsok szolgálattyt vészik es zűkségeket ezek által véghez viszik (Pázm: Préd. b2). Pénze sem volt, miellyel a temetésre való zűkséget megszereznie (520). Az sacramentomot készen tartották mindenkor az betegek zűkségére (Pázm: Kal. 729). A munka-előt futnak es zűkségeket egyebektől igyekeznek kitékerni (Mad: Evang. 503b). Meghozta a zűkséggenre rendelt ökröket, tehencet es bербéceket (MonIrok XV.123). On beun is az ezüst, az mi zűkségtre kívántatik, arra is fordíthatok benne (RákGy: Lev. 201). Ha az ott benn való zűkségtet engedí, hova hamarabb küllj 2000 jó lovat (146). **3)** [vietalia; lebensmittel]. Az ifu özneieket ne tapaliad az egyházi sűkségebűl (Komj: SzPál. 377b). Vigyetec el haza a gabonai a melyet zűkségekre vőttetec (Helt: Bibl. I.x). Az ekklesiának gondviselői, kik az ekklesiának eledélet es zűkségeit kiészítták (Vallást. 215). **4)** inopia, egestas, penuria C. [not, mangel]. Az barátok zewkséget fewlawn nyugoznakuala (EhrC. 143b). Zegent nem segellem zűkségre (VirgC. 7). Az ny ke nyerglesenketh no vtyadn megh zywkseghynke (WinkC. 4). Zűkségel aung kongsal kezerítetel (VitkC. 55). Ne hagyja el mi zűkségvőnkben (ÉrdyC. 531). Nagy leszen ot az kemyer zűksége, minden féle élés el zűkölése (SzópÉnek 9). Az ételnec zűkségeiért tetoua búdosnac (Kár: Bibl. I.536b). Itt es helyen az buzannac sűksége maradhunc nem engedí (Dacs: SallJ. 48). Ha hordo sykseg lesen (LevT. I.24). Annyan syndek ky eglh volna az haznak megh thartasara zűkségh kora (166). Az viznec zűksége miatt szomjuhozéc (MA: Bibl. I.6th). **5)** [requisita naturae; notverrichtung]. Az fűzék gyártó, hogy ha zűkségere kelletie menni, meg mossz először az kemt (MesésK. 31b). Kienenny zűkség temi (MA: Bibl. I.119b).

[Szólások]. Zűkség lézén, hog akémec elfussanc (BécsiC. 41). Zűkség, hog vronknac testfiset hiven bige (DöbrC. 185). Szűkségem vagyon, hog el ki mennie es meg lassan (Sylv: ÚT. I.107). Szűkség volt volna ezokaert, hogy ne kinőltte volna kölchegeket (Helt: Bibl. I.c). Halgatoí életénec telyes rendit töltöte zűkség, hogy az timeto szom előtt viselhe (Zvon: Post. 17b). Zűkség, hogy az okait gondollyuc meg, az mellyec az mi sziveinket méltán inditsic (MA: Scult. 90b). Nem zűkség néktek sokat szőllnyk (Zrinyi I.19). Harom kdes, kiket nekőnk zűkség meg tudnone (GuayC. 4). Valaki örcé életit ezic, emec zűkség örcéke elne (NádC. I). Zűkségh hal tellesődyn az yrasnak (JordC. 708). Zűkségh vana kőnywl metthy hőketh (759). Tuduan, hog zűkség kanc okot adnod (VitkC. 45). Halarra menny, mykora zűkség (ÉrdyC. 603). Zűkségh emekőm ördűdöznöm (KazC. 19th).

g nek sokat zenwedny (Pesti: Nom. 161). Nem szükség
kat gyötrenetec (Kules: Eyang. 490). Igen szükség ezt
ni (Pázm: Préd. 421). A szőlőt szükség a napnak érni
Evang. 191b). Szükség aítatosságunknak ajándékát isten
adnnak (Ily: Préd. II.93). Segítséget ígérne vala néki
lén, valami az hadakozáshoz szükség volna
krón. 48). Erős orvosság szükség nyavalyához, kit
vittok, bátor jó orvoshoz (Orezy: Kült. 54). Menyi sing
szűgseg az istennek nadrágnak (MesésK. 3b).
megbűntetésére szükség álgynak jelenta
(ErdOrsagy. 572). A mi életmedre nem szükség,
szegényeknek (László: Petr. 51b). Itt az kopjákra
szükségünk (RákGy: Lev. 143). A nagy vétkeknek nagy
entiaira vagyon szüksége (Ily: Préd. I.98b). Valóban
Sárosnak szüksége az jó udvarbiróra s kore
(RákGy: Lev. 205). Vronkne kin zenuedese zűkseg
tudosság önkre (VitkC. 93). Minemű vallasteto-
szűkseg az kiraly engedelme es mineműekre nem
(Ver: Verb. 125). El otyiak vala, lynek mynd me-
zykseegb vala (JordC. 713). Ezt magától meg nem fog-
hanem erre a szent hitnek világosságával van
ége (Ily: Préd. II.3b).

mondások]. Nem zűkseg az egez embereknek az orno-
gC. 48). Nem zűksegh az eghesegbelyeknek orwoss
379. Helt: VigK. 58). Nagy dolog az zűkseg (Decsi:
02). Nints a zűkségnek szabott törvénye: *necessitas
ge PPBl.

szűksgös: 1) necessarius, interest C. notwendig, nützig
letünkre zűkségese dolgok: utensilia C. Zykseges, hog
gyenek, kyk egymast zeresek (VirgC. 122b). Meg nem
zyk zűksegesevkben (CornC. 8). A bűnőknek meg
kara harmae legenee zűksegesee (VitkC. 24). Eegye-
teremtőhöz oly mynt eeljen isteny zykseges dolog-
yC. 538). Embörnek iduességére igön zűksgös pelda
Ob). Azoknac, a melyec zűkségec az ő meg tisztula-
elt: Bibl. I.EEe2). Szűkséges nagy hasznait sokképpen
te (Pázm: Préd. 56). Nagyságodnak magát megmérse-
a zűkséges (RákGy: Lev. 164). Könyörgésekkel hogy
k bennünket, zűkséges (262). Ha jelen volna, nem
és volna annak emlékezeti (Udv: Dáv. 103). Nem jó
ánt beszédni a böcsületet, hanem csak zűkséges esz-
rével kell utána lenni (Fal: UE. 420). 2) [egens,
bedürftig]. Ezeknel kyl zykseghesek vattok (JordC.
nem zykseghesek az eghesegbelyek orvosnal kyl (459).
nyueket bagja nekyl, kykkel eok gteen zyksegesek
(DomC. 261). Zykseegösök vagywnk istennek yrgal-
maal kyl (ErdyC. 574). Nagyoban örülz chak egy ze-
nesnek megh tereesen, honnem mynth az kylenczwen
n, kyl nem zyksegesek penitencia tartasra (ThewrC.
ndod mynden zykseges voltomath es garlosagomath
em magunkat sem kösségünket ez mostani zűkséges
nem tekinthetjük (ErdTörtT. II.351).

szűksgösen: necessario, necessarie MA. notwendig PPB.
esen kívántatik, hogy a bűnös elő-számllálya bűneit
Préd. 429). Az két színnek részesülése zűkségesen
nék (Pázm: Kal. 725).

szűkségképpen: ∞ Szűkségesképpen inom-kell: *ne-
abeo scribere PPBl. Fő-képen négy dolog kívántatik
sz-képen a keresztény ház-aszszonytól (Pázm: Préd.
r: Verb. Szót. 11b). Nem látod-e számár, hogy a Chris-
n mondatik lapinak, külön ismét caput angulinak, azért
sképpen férje (Matkó: BCsák. 172). Az o testamentom-
oknak zűkségesképpen kellett tudniok az áldozatra való
t (Misk: VKert. 3).

Szűkségképpen: necessario MA. notwendig PPB. Myne-
mow zent aldormast keel mynekewn keernewnk az wr isten-
tewl zyksegekppen (ErdyC. 622). Nagy zyksegekppen ylyk
mynekewn folyamwnk az ew zent malasztossagához (382b).
Szűkségképpen következie, hogy azot, az kie magokat megölie,
mentségesee legyenee (MA: Scultl. Előb. 17b). Nem köll az
hadat Pesten alól vinni, hanemha az ellensegnek oda-alább való
gyülekezeti kíváltkipen és zűkségképpen kívánná (Bercs: Lev.
329).

[Közmondások]. Valami zűkségképpen leszen, az történettel
nem lehet (Mel: SzJán. 7).

Szűkül: 1) ego Kr. [mangel leiden]. Az éléshől szűkülhi
kezdettünk itt az tájon (RákGy: Lev. 143). 2) [minor; sieh
vermindern]. Bővült attól inkább, mint szűkült inségem (Thaly:
Adal. I.70).

el-szűkül: 1) [rarefio; selten werden]. Ha az magyaror-
szágiak egyaránt fognák, csak az kívántatnék, de meghidd,
bizony itt az ember elszűkült (RákGy: Lev. 168). Az pénz az
országban rettenetesen elszűkült (MonOkm. XV.129). 2) [in
egestatem redigor; in not verfallen]. Lapulra vigyázzatok, adna
isten oly gonoszakarót neki, vesztene el vajdaságát; igen el-
szűkült az paripa, meglátszik, ha ugyan eladta leányát, csak
az is nagy lamisság tőle (RákGy: Lev. 162).

elszűkülés: [egestas, penuria; mangel]. Nagy leszen ot az
kenyér zűksége, minden féle élés el szűkülőse (SzépÉnek. 9).

még-szűkül: 1) [rarefio, diminui; selten werden, sich
vermindern]. Igen meg-szűkült minden: remm copia attenuata
PPBl. Tábora igen meg szűküle (Helt: Krón. 145b). Meni sok
narosokban szűkült meg az ur istennek igienee kirdetese
(RMNy. III.88). Immár mind bojtos bársony süveget keresnek,
majd az is megszűkül miattok (MonTME. III.49). Az oskolák
sok országokban elpusztulván az isten beszédéből való igaz
idvességes tudomány igen meg-szűkült (Bod: Pol. 6). 2) aretor,
angor, egeo, indigeo, in egestatem redigor MA. [mangel haben,
in not kommen]. Nyomorult szegény es meg szűkült ember
(Ver: Verb. 55). Vetí, báunya, élését el foghassa, Atilla tábora
hogy meg szűkülne (Gosár: MagyB. C). Jó vitéz barátim, meg
szűkült magyarim isten légyen hozzátoc (Balassa: Ének. 7).
Fiokat, leányokat eladhatták a szűlék, mikor megszűkültek
(Pázm: Préd. 1093). Ha termékeny a föld, a rajta lakok nem
könnyen szűkülnek meg (ACsere: Enc. 257). Meg-szűkült ügyé-
ben hozzánk küldött supplicatior (Matkó: BCsák. 59). Talám
meg-szűkültél, hogy illy szemlátomást lopásra vemetedél (277).
Bizony magunk is meg szűkültünk szintén, mert itt szörnyű
drágaság kivált széna, abrak és hus dolgából (TörtT. 1.229).
Meghallgatom ítet mint megszűkült szegényt (Thaly: Adal.
I.47). Megszűkült ember (Tam: Szents. II.231b). A szerente a
meg szűkült szegényeknek nem árthat (Fal: NU. 278). 3) [dam-
num patior; schaden leiden]. Sem az eladandó marha árrán
fellyől el ne adatassék sem a vevők meg ne szűkülljenec
(ErdOrsagy. 89). Nagy könnyeden el akar öldallani a bizony-
ság mellől az arra való feleletből meg-szűkülvén (SzD: MVir.
305).

[Szólások]. *Vmidől megszűkül:* Élésből meg-szűkülhi: re fru-
mentaria *laborare PPBl. A váradiak igen megszűkültek élés
dolgából (RákGy: Lev. I.322b). Ha megszűkültek pénzből,
zálogba vetették (MonIrók XI.329). *Vni nélkül megszűkül:*
Kenyér nélkülül nem szűkülne meg (Zvon: Post. I.511b).
Meg-akart szűkülhi kenyér nélkül és bőjtölhi akart (Komár:
Imáds. 233).

Szűkültőség: egentia, egestas SI. [mangel, dürftigkeit].
Mellyek a gyengeb hitnek jegyei? A hit szűkültőségének érzése
(MHeg: Toszl. 67). Igen félek kereszténynek én azon, az szű-
ketség hogy valamit ne hozzon (Thaly: VÉ. I.51b).

SZÜL (zil VirgC. 32. zyl JordC. 260. ÉrdyC. 339b. KulesC. 11b): **1)** gigno, geno, genero, progenero, procreo, foeto, foetifico C. zeugen PPB. Abraham zülé Isaacot (MünchC. 15). Ki szülte a harmat cseppeit (Illy: Préd. I.103). No ribűs németek most kevéldedjének, elszülte ráczai bozogg elcsellegetek (Thaly: Adal. II.106). Gyanít és végtére bosszúságot, tapásúkat szül fejedre (Fal: UE. 390). A mit ránk szül a jó és bal szerencse, egy-aránt vegyük (Fal: UE. II.30). A világi szerecsse háromféle, egyikét az idő szüli reánk és az melyre véletlenül akadunk (Fal: SzE. 542). **2)** pario C. enitor MA. gebären PPB. Meddow zewl szok gyermekeket (EhrC. 116). Pharés, kit Tamar zülé Judasnak (BécsiC. 10). Sohha ne lassone te tüled fiat zülne (GuayC. 53). W gyermekeket serem nekül züle (VirgC. 32). Vnaak igazságot meűnek hírzetik zülendő népnek: populo, qui nascetur (DöbrC. 46). En mehebből zűlelek teged (1981). En zűlelek es az en omlímethi emted (KrisztL. 15). Hiszem nem röpül az átkozott, ha hamis akar is az eb-agyában szült lűtő lenni (Bécs: Lev. 143).

[Közmondások]. Sok jót szül az egyenlőség: *benevolentiae mater similitudo PPB. Az igaznak zaya bölchesegőt zyl (ÉrdyC. 521).

benne-szül: ingenerisco PPB.

elől-szül: praegigno C. MA. vorher gebären PPB.

előlszülés: praegenitura MA. vorhergebärung PPB.

időelőtt-szül: aborior C.

hozzá-szül: congenere C.

mög-szül: [pario; gebären]. Ime a megli zülthi tuloc es megvagutic (NagyszC. 74).

viszontag-szül: regigno, regenero C.

Szüldögél: [iteratim gigno; wiederholt zeugen]. Szüldögellye újabbakká naponként minden indulatainkat (Komár: Imáds. 146).

Szüle: 1) parens C. genitrix MA. [eltern]. Ayoytatus zewleynek hytet nezen meoltatnak megzabadoytany az gyermeket (EhrC. 160b). Mőghirdettettek ennekőm, hōg mőghattad lőg té zűleidet (BécsiC. 4b). Zyleed az, ky theged theremthethi (FestC. 18b). Kazdagsagok az zűleeknek tiaknak nem haznak (VirgC. 119b). Te zerehmes zyleed zyz Maria (CzechC. 15b). Sem egybekpen nem neuozy, lya zala, hanom istennek zűleének (MargL. 18b). Zerető zyleem, aűam Maria (NagyszC. 90). Oh en kegelmes zűlem (WesprC. 39). Meg mutata az ev zent zűleyenek az ott allo angeloknak seregyt (Corn. 99b). Meg talalaak az gyermeket hű zyleyewel egőtemben (JordC. 359). Testy zűleeknek keuansaga (DomC. 262). Vyzon ellen az cedus zyle byzonoyttya vala (ÉrdyC. 519b. 565). En edes zylem Marya (EhrC. 55b. 275. 288). Kiezodak ő zyley (462). Az ő zűleynec akarattya ellen (TelC. 2. TűlC. 7. 17). luti a zűleket (Helt: Mes. 81). Keszeritetic mind szűléstől elfutni (Börn: Préd. 77b. 315b. Kár: Bibl. 1.611). Éhel haló zűléleket táplálni véle (Tel. Evang. II.818). Fel tamadnak az fiak zűlélekre (Fal: Bibl. 15). Szűlélekre engedetlenec (Mon: Apol. 2). Szűledet szeressed (DictaGr. 17b. Zvon: Osiand. 30). Ugy keroste kedvét, mint szűléjének (Pázm: Préd. 139). Első szűlék az Adam (ExPrinc. 226). Attyávi, szűléjévé tévé (Mad: Evang. 166. Hal: III.11. II.54b). Az lepenyű, vagy lependők a hornyúknak nemzűjo vagy szűlője (Lipp: P'Kert II.236). Nem fedezem Éva szűlémmel rűtságitot figele-véllel (Thaly: VÉ. I.132b). **2)** [vetula; alte weib]. Vessük be ezt a szűlét, próbáljuk meg, lemegyene a vízben... Kaczagták a hajások, a szűle elmorgá (Bethl: Elet. 1.297b).

[Közmondások]. A szükség szinte ugy szűleje a gonosznak, mint a bőség (Fal: NU. 229).

asszony-szüle: [genitrix; mutter]. Az attya nagy keserv-seegben marada, azzon szűleye keddeghi es zerehmes jegyese nagy zomorw rwhaban ődözeenek (ÉrdyC. 410).

őgy-szülejű: [eorumdem parentum; von denselben eltern]. A kie egy nemzetségből valóe, egy test vérekneec mondatuac, mint az ősecc, bátyac és egy szűléji nénec (Com: Jan. 119).

nagy-szüle: [mater magna; grossmutter]. Lássuk meg immár, mielő bizonyít a romaí nagy szűle az ő piseniuel (Vallást. DDIIIj).

Szüléketlen: [sterilis; unfruchtbar]. Ha a sterilis terméketlennek jól mondatik, mi okon nem teiszűléketlennek vagy szűléketlennek (GKat: Titk. 1118).

Szülemény: foetus, partus, proles, soboles SI. [geburt]. Megli eeghety ez feldet mynd zylemenywel: devorabit terram cum germine suo (JordC. 274b). A religio nem uzsorakereskedés, se nem szűleménye egy valamely székéből kilocsogó agyvelőnek (Fal: NE. 56). Nem ily szűlemény kell mostani időben, ki tanitást foglal némely czikkelyében (Orczy: Kült. 16).

Szülemér: [progenies; abkömmling]. Semy tantorodasnak zylemeere nem arth az embernek, chak neky ne engheggyen (ÉrdyC. 80). Tawozyal el en tñlemi bynnnek zylemeere, gonosaghnak eeleztőye, halalnak zűlyőe (198b). Wgy wagyon meg yrwá zent Mathe kenywenek harmad reezeben: oh yaspia kezgonny zylemeery (progenies vipararum), ky yelentette meg tynektek el fivthnotok az yewendew harag előt (349).

Szűlés: partura, genitura C. progeneratio, paritura, nixus, enixus MA. [geburt]. Zentegyhaznak yogywlasa, kyt te zerezed vallott zewlesenek ideyewtl foguan (EhrC. 126). Elsébét nēc betölēc zűlésēc ideje (MünchC. 109). Jnta zűlesenek ideyere (VirgC. 31b). Zerezed temagadat a zűleshőz (TelC. 221b). Es a szűléstől meg szűnec: cessavitque parere (Helt: Bibl. I. 02). Ezőn győkereket egy diony mezzel chinaly őzue es az szylest elő hozza (BeytheA: FivK. 1b). Az szűlés után nyőlezad nappal ődzaka a boszorkány lāba az beteg asszony agya előt meg āl (Alv: Post. I.474). Igassággal mondom, hogy soha meg nem corrigáltam munkámat, mert időm nem volt hozzá, hanem első zűlése elmémnek (Zrinyi I. Előb. 6). Szere tett szűlése sok édes anyáknak, egyetlen-reménye régi neme ágnak (Orczy: Kült. 46).

gyermék-szűlés: partus prolis, puerperium Kr. [niederkunft]. Azzonállatokath, kik germők zűlesben gőttördőneec, magzat advan fket meg vigasztalyad (DebrC. 571b). Gyermek szűlésről avagy gyermek ágyról: de puerperio (Com: Jan. 117). Gyermek-szűlésben meghala (Megy: 3Jaj. II.160).

időtlen-szűlés: abortus C. [frühgeburt]. Időtlen szűlés szerezni: inferre abortum PPB. Ez italt ne ad hasas as szonyynak, mert fűdőtlen szűlést csinál (Mel: Herb. 113b). Időtlen szűlés, mikor a természetnek szűlésbeli hatása előt meg esik a szűlés (PP: PaxC. 257b).

újáváaló-szűlés: [regeneratio; wiedergeburt]. Meg teretes igazetas, vya való szűlés (Mel: SzJán. 502).

Szület-ik: nascor, enascor C. geboren werden PPB. Mőghattad a földet, kibn zűletet (BécsiC. 4b). Xps zűletek az ya zolha (VirgC. 31b). Höl vagón, ki zűletet, sűdőknek királ (DöbrC. 279). Nyelv, kibe ez vylagra zylettűnk (JordC. 710). Kyknek oldalokból awagy esekből zyletesek es tamada any zent egyház (ÉrdyC. 343). Az te hazádnak, holott te zűletet Lycin neve (RöK. II.6). Servetus azt mondgya a Christus feld, hogy pusztá chak a zűlőtől szűletett ember (Tel: Evang. II.358). A luteristák fantasiájában szűletett álmok ezek (Pázm: LuthV. 425). Házból ki-keresztvén, istállóban szűleték, jászolba pótl.

(Pázm: Préd. 52). Mihent születnek, járnak és úsznak Oratorriá, szolová született (MA: Bibl. Magy. 3b). Mester kezét, azé vagy az ő szüley, hogy vakon születnéiek l'Ytik. II.152). Ki sok fogyatkozásokkal születik az ember, yekből nem lehet birtelen kiürülni (Fal: UE. 365).

mondások). Az nap myndennek egyenlőképen zylethlyk 153b).

születik: enascor MA. herauswachsen, entspringen PPB. llője-születik: agnascor C.

-születik: [adnascor; zu etwas geboren werden]. Reált volt az ékesen szólásra: *naturam habuit mirabilem endum; nem születvén reá, nem lévén természeti hajlan: *adversante natura PPB.

e-születik: [inascor; mitgeboren werden]. Vele-született rékosság: *ingenerata ei frugalitas PPB.

letés: generatio, genesis, partus, nativitas C. [geburt]. asonlatos az vr istenhez ő zileteseben (VirgC. 31b). Cris- hű zyleteesenek tamadasat hyw tanwssagall ky yelen- rdC. 705). Ersebeth zyletesseenek bel teleek ydeye es yle (ÉrdyC. 345). Een zyletesseennek wtana tbe vagy tenem (KulcsC. 40b). Zyletese napyat ielente ezzer hogy atna a sas (Pesti: Fab. 41). Christus wrunknac születé- utánna (Helt: Krón. Előb. 1). Melyből gyermekeknek seknece természetec és az napoknac miuolta meg ismer- (Cis. Ciml). Ki ő születeseuel minket meg vigasztala Ének. 4). Születeseenek modgya leen nagy szogensegbe (Vang. 1.67b). Az ő magvából léssen annak születése, ki a világ átkát (Pázm: Préd. 158). Nem volt ebben a sben semmi rütság (102). Születésétől fogva utolsó órá- ugotta nem volt (Land: UjSegits. II.4).

-születés: [primogenitura; erstgeburt]. Esau egg ite- áltá el az ő első születisét (Sylv: ÚT. II.111). Jacob l el ragada az első születeseuec méltosagat es aldasat Krón. 13b. MA: Bibl. I.22b).

nnan-születés, újonnanvaló-születés: [regenera- tedergeburt]. Vzv Maria mynekevink lelky anyank az u valo zyletesnek valasztasa myat (CornC. 1b). Ty, kyk ek enghemet az yvonnian valo zyleteesenben (JordC. 415. bl. 33). A víz nem szerző oka az yvonnian valo züle- az keresztsegben (Fél: Tan. 401. 315). Miért úzze Chris- mec oly igen az yvonnian születést, miért mondgya oly gesnec (MA: Scult. 682b). Előszór az yvonnian születés- mészetiit magyarázzuc meg (uo).

letésünk: natalis PPB.

letet: [nativitas, generatio; geburt]. Te nekéd mondom, a főlc előtt en népemből zyletettel nagobbac (BécsiC. 8). Adonozor őbozia hiva mend a zyletettel nagobbakat (12). zyleteténéc kőnuő (MlinchC. 15). Istenec illen zületet ilik (129). Hasolatik emberhez, ki ő zyletetinek orcaiat tőkör- ndolla (DöbrC. 330). Vr Cristusnak zyletety ezen kepi- (JordC. 357. 356). Imak vr zyletety vtan hat zaz es tenderven (CornC. 193b). Soha sem volt sem leezen chodalatus zyletet, kyről wgy mond Origenes zolwan Marianak zyletetyről (ÉrdyC. 530b). Mynd ew zyleteté- wan sok zűveket tarta (ÉrsC. 313). Christusnak ew zy- Pesti: NTst. 2). Mikor imanak ziletet vtan 1552 ezten- LevT. I.93b).

-születet: [primogenium; erstgeburt]. Senky ne legyen etők gonoz termeezet, mykeppen Esau, ky eg ebeederth a első zyletetyt (JordC. 826).

ületetlen]

újja-születetlen: [non regeneratus; nicht wiedergeboren]. Újja születetlen es a bűnben meg-hólt ember (Apafi: Vend. 19).

Született: natus, partus C. generatus, genitus MA. geboren PPB. Ajta halála után született: posthumus C.

éggyütt-született: congenitus C.

első-született: primogenitus, primigenius C. [erstgeboren]. A Christuson, az ő első fián kezdete el és ilyen rendet tart minden ő fiaival (MA: Tan. 732b).

földből-született: terrigena C.

későn-született: cordus C.

lakóföldben-született: indigena C.

mezőn-született: ririgena C.

nappal-született: lucigena C.

naptól-született: soligena C.

új-született: [regeneratus; neugeboren]. Adná isten, hogy mi ez uy született gyermeket olyl őrómmel vennőc, az minemő nagy őrómmel az mennyei atyától nékűnc ajándékoztat (MA: Scult. 67b).

vakon-született: coeigenus C.

Születhető: generabilis C. MA.

Születlen: improcreabilis C.

Születtet-ik: generasco C. [geboren werden]. Marianak zeut zyletetyk (ÉrdyC. 530b). The atyadert fyak zyletetnek te nekéd (KulcsC. 111b). Ennékem szaz esztendőseuec szület- tetnéke gyermek (Helt: Bibl. I.G3). Fogautatvan, születetűen erendő bűnben (Born: Ének. 10b). A kitűl születtetet az Jesus (Fél: Tan. 1). Minden emberec bűnnel es gonoz kiüansagall zületetuec (Zvon: Osiand. 28). Ki bocsata az isten az ő fiat aszszonyiallattul születtetet (Szár: Cat. B4). Szolgai módon zü- lettettem (László: Petr. 104). Az atyának egy fia kised gyer- meczke akart születetűni (Illy: Préd. 12). Születtettem is ugyan háboruságos időben (Kem: Élet. 16).

[Közmondások]. Szegény, gazdag, koldus egyként születet- nek (László: Petr. 112b).

viszontag-születtetik: renascor C.

Születtetött: genitus C. Házunknál születtetött: verna C.

főllegből-születtetött: nubigena C.

Szülő: 1) [parturiens; gebärend]. Nem tuğga a zűlő az- zőniállat, mit teğen a nağ keserűseget (NádC. 347b). Rezte- teg lele fket, oth banatok ment zűlőnek: tremor apprehendit eos, ibi dolores ut parturientis (DöbrC. 103b). Tawozyal el en tőlem balahak zűlőye (ÉrdyC. 198b). Az isten zylew zyz Ma- ria (530). Ez a férfini magzatnac auagy a leanzo zűlőnec tőr- nyenye: ista est lex parientis masculum et feminam (Helt: Bibl. I.DDd). 2) generator C. parens, genitor, genitrix, generatrix MA. zeuger, gebärerin PPB. Minden zűlője: omniparens C. Az anya vagy zűlő méhében fogad (Com: Jan. 118).

gyermék-szülő: puerpera Nom.² 387. [wöchnerin]. Gyer- mek zevlev azzonyiállatok az ev neueet hyuan az ev faydal- makban erezenek hamarsagall valo segedelmet (CornC. 256). E germőkded ziz, iűzendő germők zűlő a templomnac tizőn őt gradieyt faratsag nelkél lattatec felmennye (TelC. 36b). Gyer- mec zűlő asszonyi állat (Kár: Bibl. I.98).

kettős-szülő: gemellipara C. MA.

[újja-szülő]

újjászületés: [regeneratio; wiedergeburt]. A szent lélek küldetik az hivekhez tanításra, vizsgálatosságra és újjá-születésre (GKat: Titk. 210).

Született, szült: effectus, natus, genitus MA. C. [partus, progenies; geboren, kind]. Ném tamadot nagob Janus baptisatol némbériencé szültötte közt (MünehC. 33). Yme & szülte bizoival israelne megvaltoya (NagyszC. 369). Azzonyallatoknak szletet kevezet nem tamadot nagob (CornC. 64b. 99). Syratya edes szültötte (ÉrdyC. 512). O zerelmes atyam anyam szültötte (530. 532). Kysded szletethet egy kewes yzeeken helhezethwen (ÉrsC. 211. TihC. 47b). Mind ketten szültötyöket nevelic: ambo gnatos educant (Com: Jan. 118).

anya-szült: ex utero matris editus Kr. [-geboren]. Ekepen aña szült mezhiten a keresztan fel emeltetec (VitkC. 89). Nagy confusioa esett anyyira, hogy anyaszült-mezhiten is járt (Haz. II.57). Ez a lárma olly alkalmatlanná teszi a helységet, hogy az anyaszült siketek, ha eszkekkel fel tudnák venni, nem olajtanák könnyen a hallomást (Fal: TE. 774).

égy-született, égyetlen-született: unigena C. unigenitus MA.

elő-született, elő-szült: [primogenitus; erstgebomer]. Ű harmokot halalba rekezte es mind elő szletet űte Égiptomba (DobrC. 148). Meg ele mynden elő szlthet Égyptomnak feldelen (KulesC. 193. KeszthC. 202) Az akaratosság rut puffadásá az elmének, elő-szülte a kevély szűnek (Fal: UE. 476. 381).

első-született: protogenos C. [erstgebomer]. Te elsew szlettedetb ennekem aggyad (JordC. 58). Cristus Jesus mynnden halandoknak elsew szltheték (ÉrdyC. 583). Az hyt első szlthet mynden yozagok közdth (ÉrsC. 275). Affra az ő első szlthet Erzebötöt szle (TelC. 10). Canaan nenze Zidont az ő első szlthet (Helt: Bibl. 114). Miglen szüle az ű első szlthet fiat (Fél: Bibl. 2). Kaba Atyllának első szlthette (Liszny: Krón. 173). A király ilyen szókat hall: Szaladgy, mert ez az első-született gyermek te vejed leszen (Hall: Illist. II.42).

első-születettke: ∞ Első szlthetttkéje ez a találmánynak, méltó tsemétéje az matkozásnak (Orezy: KöltH. 160).

elsőszülöttség: [jus primogeniti; erstgeburtsrecht]. Add ennekem tahat még ma a te első szlthettedet: vende mihi primogenita tua (Helt: Bibl. 114). Esau az első szlthetűet Jakobnak pepen el-adta vala (Martoni: SzHist. 241). Jakób Esau bátyjának farkát tartotta, mintha őtet viszszaüzni és elsőszülöttségét elakarná venni (DEmb: GE. 109). Esau az első szlthetűegnee méltóságát kicsinyre becsülte (CsuziCselt: Edom. 39).

kis-született, kisdé-született: [infans; nengebornes kind]. Lélek egy kys szlthetet rwiaczkakban bel takargatwan (ÉrdyC. 111b). Idwez legyetek yzszessagos fylek, kyk erdemlettek halgathy az zent angyaloknak ew dycheretyöketh tyztólwen az te kysded szlettedet (ThewrC. 97b).

vakon-született: [coecigena; blindgeboren]. A vakonszületnee sem adlat latást (Helt: Bibl. 1c). Az vakon szlthetnee szemet adot (Born: Evang. L324).

SZÜN-İK [zenik NádC. 398. zen-nek JordC. 724. 752. Väs: CanCat. 142. zönnel MünehC. 18. zöndü GnaryC. 16. szünnyön meg Born: Préd. 39b): cesso, desino MA. [auflören]. Égebi mondaucuala: Zönnel, lassuc, ha id illés őtet meggzibadéitani (MünehC. 69). Kegőtlen vadolasocut nem zönnel meg socasoytani (GnaryC. 16). Az ő felesége nem zenik vala az zegezőknek zolgábi (NádC. 398). Nem zennek vala tanoytany (JordC. 724). Ez ember nem zönyk az törveen ellen zohy (726). Nem zönnel uala uaghy (SándC. 38). Nem zeoneek hiv-

nia segedelmet (DomC. 76). Ne zennyewnk halaakat adny (ÉrdyC. 52b). Nem zönt uristen codakal fenleni (TihC. 29). Hen es draga chinalt eteltől mast zönnie kellő. 1572 (KBécs B5). Matkó nem szüni addig Mátyást csákányozni, míg . . (Matkó: BCsák. 154b). Hiszem istent, hogy a megirt nagy hadi generálók elkezdett dolgokban nem szűnek (Monfrók VIII. 183). Szűnik a haszon, támad a kár (Fal: NU. 286). Vagynak eleget, kik futnak munkától, a felett nem szűnek az ember-szöllástól (Orezy: KöltH. 4).

el-szűnik: [torpesio; erstarren]. Az legyec, szunyogoc és effele egyéb fergec télben elszűnnek, hevenec (MA: Scult. 292b).

még-szűnik: cesso, concesso, desisto C. [auflören, ablassen, abstehe]. Sirástól megszűnöm: elugeo; kegyetlenkedéstől megszűnöm: ex[s]aevio C. Mianon Asuerus királnac méltatlan-kodaffa mégzöntuolua, mégemlékőzéc Vastirol (BécsiC. 50b). Megzöndé a zöl (MünehC. 78). Meg zönie az bozzu allas (GnaryC. 43). A lelöknee művelkedetj megzöndé (NagyszC. 335). Zeonyetek meg gonozokat tennetek (CornC. 36). Mikoron meghzent vona az yzvez, hozya lyvata Pal az tanoythwanyokat (JordC. 773). Az még nem zönie imatkozni, ki meg nem zönie őt ölekedni (VitkC. 3). Tovabba meg zoenének eotet haborgathy (DomC. 27). Nem zyennek meg az eloda teetel (ÉrdyC. 525). Mig a föld leszen, meg nem szűnie a vetess es az aratass (Helt: Bibl. 1D2). Kölség adasséc az férfiaknac, hogy az el kezdett éppület meg ne szűnyéc (Kár: Bibl. I. 422b). Meg szűnéne az én rokonságim és az én ismerőim el feletkezénec rólam (523). Ellenem iragykodni meg nem szűtenek (Frank: Hasznik. c). Ekeppen az emberi nemzet, mely az hazassag által szaporedic, meg szűneie (EszT: IgAny. 477). Boszszomat állom még raytatoc és annakutána megszűnöm (MA: Bibl. 1231b). Ha kivetel házadból a czufolót, megszűnie az patvar-kodás (566). Az inas gyermek, nielt az rendbe felvétetec, mindgyárt meg szűnie olyan lenni, az minec nevezetie (MA: Tan. 1493). Szűnyél meg csudálkozni, nem vak-szerencsétől vagy heában lött az (Mad: Evang. 91). A zidulás általmet nagy ropogással az Dunán, azután megszűnt (Bécs: Lev. 512). Feujon és cifrán kezdi ugyan a ceremonia dolgát, de egy-szersmind megszűnnek és mélyen hallgatnak (Fal: UE. 392. 456). Éjten éjszaka nem szűnik meg a baja (Gvad: NótTst. 52).

[Szölások]. *Vmben megszűnik:* Nem szűni meg a munkában: non cessare in opere 1PBl. *Vmből megszűnik:* Megzönnel atte balgatsagodból (NádC. 505). Ű gondolatokból szűnienek meg: decidant a cogitationibus suis (DobrC. 19b). *Vmiről megszűnik:* Mikoron a porkolab a kalastrombelyowsketh haborgatua, lathwan az conwenh, hogy soha meg nem zennek rola, essenek az wr istenhez kenyereghween (ÉrdyC. 633). Mért nem szűnt meg rola: quare non destitit (Mon: KéT. 50b). *Vmitől megszűnik:* Nem zonyk uala meg az isteny bozedekevel (DomC. 118). Szűnyetec meg a ti bűneitektől (Kár: Bibl. 1476). Mind addig fed denem kell azon bűnőket, mig az emberek meg nem szűnnek tőlök (Pázm: Préd. 34). Megszűnsz a minket csudálástul (Czepl: Dág. II.6). Meg nem zönnem codalkodástól (NagyszC. 21). Hoé az zöz Maria meg chak az ev kozzevnyetben es meg ne zenneek istennek dychiretyetvel (CornC. 54). Szanc meg ne szűnyön az ő diczeretifil (Born: Préd. 39b). Az Bácskaságon lévő rácz az ellenük való ellenségeskedéstől megszűnyvén barátossan lakik (Bécs: Lev. 32). Harag zül feiere, ha a gonoztól meg nem zűnik (DobrC. 120). Pemmát kezemből le-tévén és az irástul megszűnyvén (Tyúk: Józ. 15b. 11). Ki minden jót ellenz, meg nem szűnik a késértettül (Pázm: KT. 308). Szűnyél meg a tudománynak mértékletlen kívánságától (Pázm: KT. 6).

ilik az k duihullatastol megh zónni (VirgC. 105). keel az yo my welk d dettewl megh zenny (ÉrdyC. Nem szünöl-meg a morgástol (Matkó: BCsák. 31b). hogy eletek egymástól, ritkán szünelmeg a könyves fájástól (GyöngyD: Clar. 373). Az tészát öntől vajjal, ha az öntözésé től megszünöl, meglohad ismét (Radv: 175). A györy tyzt tartok giakorlatossággal való varak aguldastul, ragadozasoktúl meg nem zónmek (Ny. II 255). Nem zónyk vala meg istennek zolgalat-awl (ÉrdyC. 371b). Szüléstül már megszűnt aszszony: PPBl. Az isten megszűnt az teremtestül (Fél: Tan. Tojástúl megszűnt tyúk PPBl. *Vmi felől megszűnik*: kédeeg teeyz vala, hog ynkal meg zónneenek felőle: siserent a se (ÉrdyC. 637).

Megszűnés: cessatio C. pausa MA: Bibl. V.2. verzug, gkeikt, mlie PPB. Kere papatwl az ev pispoksegenek meg seet (DomC. 21b). Az bñt elteltül auag italtul valo meg s (Fél: Tan. 441b). Az erős meg-szűnés nélkül az ő fel-zándékában elő megyen (Com: Jan. 196).

Szünetlő-megszűnés: diludia C.

Szünet: vacatio, cessatio MA. stillstand, musse, weile PPB.

Szünet: ∞ Nintsen szüneti: non datur cessatio PPBl. az igaz pásztoroknak szüneti nem volt (Pázm: Kal. 121. r: KT. 56). Mellynek még most siutsen szüneti (BethItám. Ezeknek az hadaknak csak az assignatiót sem győzőm én zetésre, annak sein végi sem hossza sem szüneti, soba lamentatiót nem értem (Bercs: Lev. 316). Ha esztelen üntőlódó a fél, nem lész szünete a hartznak (Fal: UE.

Szünet, szüntet: facio ut cesset SI. [aufhören ma. (CsomaC. 3).

Meg-szünet, mēg-szünet: ∞ Megh zentetóm euberek l az ew emlékdzetteketh (JordC. 275). Az ew meg gézen lelket az ymadagtlwl megh nem zentety vala (ÉrsC. Pokolbely ewrdegh alnoksagyráa wete magath, hogy zenth ryna azzonh megh szüntetnye az el kezdte yo mywel-awl (422). Meg zenetem emberek kezeth ō emlékezete. (KulesC. 179). Meg szünetem az utálatosságot az földről: am scelus de terra (Kár: Bibl. II.130b). Christus ígérte, az ecclesiát a pokol meg nem szünteti, tehát lehetetlen, Christus hazudgyon (Pázm: LuthV. 150).

Szünetlen, szüntelen: 1) assidue, perpetim, exordine C. nenter MA. unaufhörlich, stets, ohne unterlass PPB. arayaban euel zenetlen egnekuala lampasok (EhrC. 3. Ezentdőkneé égéb idéy kőmetneé őmagokuac zőnetlen foroban: annis sibi jugiter succedentibus (BécsiC. 71). Zőnet-s minőncoron lattac az zamtalan őrdőgneé zőrnűseget yC. 2). Kezde zőnetlen az cellaban berekezetuen lakozni C. 76b). Zőnetlen tegődeth kerlek (CzechC. 18). Az meg-vasznak jötelete zővetlen kezettetyk vala (MargL. 170b). len neezuen az angolok (NagyszC. 11. 40. JordC. 612). netlen mioket meg ál (BodC. 1). Zenetlen keery vala C. 524). Zőnetlen syrtanak (KazC. 4). Zőnetlen őrzik. 178b). Szünetlen a templomba valónac (Helt: ÚT. g1). len tőr vala a üemetekre (Helt: Krón. 77b). Őrőkke szü-na diczard az vrat (Mel: SzJán. 217b). Mint a pokol-var a 21). úgy a vétek a lelki-isméretet szünetlen bőbőrrlyra r: Préd. 29). Ha szünetlen nem tartana isten, mindgyárt ivé lennének (66). Szünetlen menvén az az nagy sietségel Bibl. I.10b). Mindenkor és szüntelen zőldellenek (Com. 21). Az őznegynek keze szüntelen őrlő malommal lenue űntelen folyó préssé (Land: UjSegis. I.386). Szüntelen hal-ellenség ágyúját, lövő szerszámokkal rontatni bástyáját

(Thaly: Adal. II.24). Akadunk olyasokra, kik szüntelen fegy-verben vannak (Fal: UE. 426). 2) indesinens, assiduus, continuus MA. [unaufhörlich]. Szüntelen ital: perpetatio C. Te necked cherbybn ees seraphyn zenetlen zowal yveeltnek: incessabili voce proclamant (FestC. 241b. DöbrC. 233). Szent atyanc kerfűne tegedet, hogy minket szent lelkedneec általa vezzerely es hordoz, hogy szüntelen penitentiába elyűne (Born: Evang. IV.120b). Szüntelen jelen letel (Fél: Tan. 413b). Az imádságban zőnetlenők (Beythe: Epin. 45) A bátorságos lelki isméret szünetlen lakodalom (Pázm: Préd. 176). Mert nem lehet szünetlemb szorgalmatosság mint az anyáknak magzattyok-kőrül-való dajkálkodásában (209). Hogy a Melchisédek áldozat-tyának csak árnyéka-is volna a misében, szüntelen mondás (Matkó: BCsák. 438). Az értelmes ember nem terhel más sok-
kal, kivált azokat a főurakat, a kiknek elméjekben szüntelen a gond, kezek körül sereggel a munka (Fal: UE. 419).

Szünetlenképpen: indesinenter C.

Szünetlenség: perpetuitas C. [ewigkeit]. Szűzek, mártírok, szentek ott nagy dicséretekkel az anygali seregekkel áldgyák szünetlenségben (GyöngyD: RK. 343).

Szünetlenször: [indesinenter; unzülligmal]. Szitkozodtam peniglen ugyan szünetlenszer (Szentm: TFü. 13b).

Szünetlenül, szüntelenül: continue, continuato, jugiter C. indesinenter MA. ohne unterlass, stets PPB. A sőt nyarat-szaka hajókon szüntelenül szállítván (Szal: Krón. 36). Nagy-ságotat az itt való dolgokról tudósítottam szüntelenül (Bercs: Lev. 524). Ments meg az gonoszoc kezéből, az kik igyekeznee szüntellenül, hogy engemet megeytsenec (MA: Bibl. V.64).

Szünetlenvaló, szüntelenvaló: continuus, assiduus, perpetuus, perpes, jugis C. immerwährend, stetig PPB. Szüntelen való siró: flagitator C. Zőnetlen való edeskedeseert igen elmerült vala istenbe (VirgC. 68b). Atte diccessig zent kinod legyen nekem zenetlen való oltalmara (PeerC. R). Byzson jegye az evrek karhozatnak ez velagyaknak zővetlen való zeren-cheye (CornC. 76b). Hw zőmőketh he tellyesytlwiwen gonoz kywansággal es zenethlen való bynnel (JordC. 859). Zenetlen való felelm (BodC. 1). Zenetlen való ymachaaq leezen való ew erotte (ÉrdyC. 361b). Szünetlen való keresztyéni engedelemmel kel a io lelki esmeretet meg tartanunc (Dáv: Kker. Hij). Legyenec neked tizta, szünetlen való mertekletes böytőlesid (Zvon: Osiand. 216). Szünetlen való tűz (MA: Bibl. I.148b). Szünetlen való hideg lelés (Com: Jan. 58). Szünetlen való paranza életre adgya magát (Czepl: Japh. 235). Szüntelen való vigyázással légyünk (Fal: SzE. 525).

Szünetlenvalóság: continuatio C.

Szünetlenvolta: [perpetuitas; stetigkeit]. Időkneé szünetlen volta (Mel: SzJán. 413).

Szünhetetlen: [incessabilis; unablässig]. Nem ok-nélkül nevezi tehát szent Péter a fajtalanságot szünhetetlen bűnnek (Pázm: Préd. 349).

Szünő: cessator MA. zauderer PPB.

1. **SZÜR** (zyr KazC. 72): gausacum, mastruca C. gausape, laena MA. gausapina penula PPBl. zottigis kleid, oberkleid, oberrock PPB. Zeke áros, köpenyeggel kereskedő, szűrt, zton-dorát áruló: sagarius PPBl. Peuztől el futamtak az papok, zőrbén be őltöztec (PeerC. 341). Draga ruhaiait rola le bany-uan zyrbén őtőztek (KazC. 72). Nem őltőzneec szőrdős, gyapvas lasnakba, szűrbe, hogy hazuggyanac benne mint a czezyi ba-rátoc (Mel: Sám. 465). Kor beteg, finel rakua es faydalommal, nincz lasnoka, nincz szűre, saria (Born: Préd. 387b). Daroczbán, szűrbén őltőztettek (Lép: FTük. 36). Az nemesseknek czimere boytos szűrre változnék (Prág: Serk. 858). Gazdagságok költ-

hetetlen, azt mondtam, de nem sokká az barsont szűrnek lattam (Eny: Gizm. 17b). A vétkes természetet mint egy bűdös czondorát és koldus vagy rab foltos szűrűt rolatok le-vessétek (GKat: Váls. I.910. ACsere: Enc. 257). Angliai poszto kamuka és tafota helyet szűrűt, ködmönt vet nyakatokban (Báth: Tromb. 143). Vettém isméglen öt embernek öt szűrűket (Radv: Csal. II.20). Egy-egy szűr vagy mindakettőnek fl. 4. (MonIrók XXIV.127). Az szűrért adtunk neki 1 fl. (MonTME. L290).

[Szólások]. Mint-hogy ki néz a szűrűből is a nemes vér, úgy a bársonty köntöséből is a paraszt természet (GyöngyD: Char. 427). Hamar ki adnak raita mint a patbai szűrűn (Bal: CsIsk. 341). Most én is elmondhatnám neki, hogy kiadtak rajta mint a patai szűrűn 1760 (Hazánk I.367). Eb-rúdon ki-vetették, ki-tótték a szűrűt (SzD: MVir. 12).

bohaj-szűr: [pannus gausapinus; zottígas zeug]. Fejér szűrűből csinált köpenyeg vagy bohaj szűrűt, öreg embernek valót adgyanak egy forintot (TörtT. XVIII.240).

fölső-szűr: laena C.

övedző-szűr. Eovedző szűr béres legénynek való (TörtT. XVIII.240).*

törlő-szűr: pannus detersorius; abwisch Tuch PPB. Abban hordozták az patkólozascskót, lóvakarót a törlő szűrűt (MonIrók XI.369).

törlőszűrőz. Törlő-szűrőzni a lovat: equum defricare PPB.

varrott-szűr: [gausape sutura exornatum; gesticktes oberkleid]. Varrott szűr (VectTrans. 16).

Szűrös: mstrucatus C. gausapatus MA.

2. SZÜR (zyrween JordC. 64. ÉrdyC. 209): percolo MA. vindemio C. seihen PPB. Bort-szűrni: brisare C. PPB. *Mézet szűr: mel a favis excernere PP. A zölő gerezedekből a balsamot zűrük (DebrC. 56). Anya zent egyhaznak kezey jo mywelkedethnek myrrayath zyreenek (ÉrsC. 219). A ki forrot taitékiát, a ki enyues, egy czeréphon szűrűd (Mel: Herb. 316). Szűrűd szita által a tizta kenyetőt (Frank: HasznK. 21b). A német úgy hallatik, hogy szűrni készül; nem jó volna, ha Ujvárat is elvesztenék s a borunkat is elvennék (TörtT.² III. 385). Az irt tedd egy medenezében, melyben erőssen dörgöllyed, az után osztán egy szítán által nyomván szűrjed (Cséh: OrrK. 22). A méz nem egyéb, hanem méhek szűrte bor (Misk: VKert. 647). Itt most szűrnek, azért beszelljünk a szűréről (Mik: TörL. 175).

[Közmondások]. Másnak szűr, maga szomjan marad (Fal: Jegyz. 927).

által-szűr: [percolo; durchseihen]. Mikor az abárlának ideje, tizta fázókban szűrjed az levét, igen szép tizta szítán szűrűd által (Radv: Szak. 11). Az tikmonyat habaró fíval erősen meg kell törni és szítán által szűrni (28). Végy ugyan ennek való uj saffelt és tedd abba az által szűrűt borsót (Radv: Csal. III.40). Törj fokhagymát, eczettel, lével olegyítsd meg és szűrűd által az szítán (TörtT.² I.571).

égybe-szűr: [concolo; zusammenseihen]. Bort, mézet, kenyér belot meg kell forralni, petresalem levelet, tárkont kicsent bele bocátani és az kenyérrel egyben szűrni (Radv: Szak. 213).

[Szólások]. Ottan egybe szűrük az levét, mihent az catholien-sok ellen kel tusakodni (Pázm: Kal. 254. Fal: Jegyz. 926).

el-szűr: deliquo PPB. [abseihen]. Meg-szűrűm, el-szűrűm, valami edénybe el-töltűm: deliquo PPB. Szűrűd el az olaiat rula, had ligadgyon meg az tizta olaiá (Frank: HasznK. 23). Szűrűd el az levét, hideg vizet töltis reája (Radv: Szak. 10). Azt

az levét, melyben felforráztad, szűrűd el, mert nem jó abban főzni (18). Az tehénbélűt az mely vízben kiforráztad, szűrűd el, az hogy az ganéjbűtzt vegye el (28). Szűrűd el az levét róla (Radv: Csal. III.39). Végy olasz káposztát, forrald fel tizta vízbe, azután szűrűd el azt a levét (TörtT.² I.576).

ki-szűr: [excolo; herausseihen]. Vac vezerec, kic a zuhogot ki zűrítec: excolantes culicem (MünclC. 57). Az tevét el nyelvén szunyogot szűrűc ki (Zvon: Post. II.609). Törűd meg az cipót fokhagymával, eczettel, szita által borral egyetemben ki kell szűrni igen sürűn és mikor szűrűd, vess nádmézet bele (TörtT.² I.574).

lő-szűr: [colo, percolo; abseihen]. Mikor lúsát helyére főzűd, az levében szűrűd le egy szép tizta fazokasában (Radv: Szak. 37). Az borjú bétl vedd ki, szűrűd le az levét, szűrűd edes tejet reá (40). Az mely levében az edes káposztát megfőzűd, azt szűrűd le róla (50).

még-szűr: colo, percolo, defaeco, deliquo C. [durchseihen]. Hozyanak teueked olayth az olay fakrol, olayth tyztan es megh zyrween (JordC. 64). Zyryed megh az zelűnek haznaat (911). Megh zyry ewket mikent az aranyat (ÉrdyC. 209). Meg szűrűtek a szunyogot (Helt: ÚT. G1). Az mi az te el hagyatot szőlűdűn terem, ne szűrűd meg (Kár: Bibl. I.112). Az kik meg szűrűd az szunyogot (Fél: Bibl. 40. Frank: HasznK. 21b). Az egest, az kit meg-szűrűsz, tehénbűs lében add fel (Radv: Szak. 20. 82). Az kűsmétűben keveset meg főzz, őssd az tyűkiű levében, szűrűd meg (97. 103). El-nyelvén a tevét a tulaydonokban és a szunyogot meg-szűrűvén az egyebek cselekedotiben (Mad: Evang. 520b). Főzd meg az rákot, aztán az lábát hányd az mozsárban és törűd meg, szűrűd meg borral (Radv: Csal. III. 43).

még-szűrűs: percolatio MA. durchseihung PPB. A szunyog-nak elég meg szűrűse s a tevének el-nyelése (Czegl: MM. 146).

őszve-szűr: [concolo; zusammenseihen]. Fehér ürűm, dic, feuryűm, ezeket egyben kell törűi és eget borban őszve kell szűrűti (OrvK. 51). Közűnsűges emberekkal szoros barátsűgot kűtűni annyiban tartatik, mint a nemes vűrt őszveszűrűni a jobbűgyi alávalűsűggal (Fal: NE. 23). Szűrűd őszve magadban a galamb és kűgyű természetűt (Fal: UE. 487).

Szűrűdék: colatum MA. durchgesiebtes PPB. Kik sem yoban, de yfűywsagoktűl fogwa weenseűgűkűnek wtűlso zyre-dekeygen zegűdelmessűegben celnek (ÉrdyC. 57b).

[Szűrűenkűzik]

Szűrűenkűztet: [destillo]. Fertelmesűegnek edenyiben tűltűi elűszűr az istennek tizta ajűndekűt, szép lelki nedvesűegűt és osztűn azok által szűrűenkűztetűi a tűb lűvekre (Pűcsv: Fel 207b).

Szűrűent: [fundo, emano; stillen]. Nem de lehet ee, hogy az ewtűbűle azon fednek verneebűl edes es kesűrű vűzet zyreen: num fons ex eodem foramine fundit, emanat dulcem et amaram aquam (JordC. 838).

ki-szűrűent: [exprimo; auspressen]. Se eczetet se cűgyeb venereeketh, kyth zelűbűl ky zyrentűnek, ne ygyanak: quidquid de uva exprimitur, non bibent (JordC. 129).

Szűrűs: colatio, percolatio MA. durchseihung PPB.

bor-szűrűs: [vindemia; weinlese]. Mykoron eu Gelsen az bor zűrestű forgatham, wrammak neg' ekejevel mjűnd magűnak zamthathoth (LevT. L270). Az embereket minden helyeken szűlűs művre, bor szűrűsűre, szűntűsűra, vetűsűre meg tamitotta (MA: SB. 199).

1. Szűrűet: [vindemia; weinlese halten]. Kit is otthon nem taműlűvűn fordűltűnk vűssűa szűleje felű, ott szűretűvűn (MonIrók XVIII.80).

-eszüret: [absolvo vindemiam; mit der weinlese fertig en]. A szüretelésen rajta legyen, mihelyt beszüreti, egy tést kiildjön jó gondviselés alatt (RMNy. II.338).

Szüret: vindemia C. colatura MA. [weinlese]. Eldények, ekkor a régiek éltek a sajtoláskor, szüretkor: fora PPBL. A zöldbe zyrethnek ydeyn az el hagyoth zöld feyeth y zemeth fíel ne zeggyed (JordC. 104). Ime az zyretnok nagyon (TihC. 322b). A cheples a szüretet éri: apprehensum tritura vindemiam (Helt: Bibl. I.114). Szüretbe a főlze az ő dézmáit (Helt: Krón. 84). Ezt azért hozom hogy ez nem az derék disznó szüretre való, hanem urad jért (Radv: Szak. 64). Minec előtte az szüretre mogh ec, nagy csobbal az koporsóban hullanac (Prág: Serk. Ötödfél ezer forinton az szüretjeket és károkat megvevék P: Lev. 1640). Nem drágább az nyír-víz az tokaji szüret: Prág: Serk. 651b). Az szüretűl régen félek én, csak látom, roszul vagyunk (Bercs: Lev. 135). Kivánnék egyébbel skedni ő kegyelmének, hogy mások is hasonlót kívánmaz szüret alkalmatosságával (155).

zmondások). Jókör időz, el költ az szüret (Deesi: Adag.

h-szüret: mellatio PPBL.

z-szüret: mellatio C.

j-szüret: olivitas C. olivatio; olivenerte PPB. Olaj vagy olaj gyümölcs szedésnek ideje: oleitas PPBL.

retécske: vindemiola C.

retél: vindemio Kr. wein lesen Adami.

retéz: ∞ Valamig itt kiün szüretezték, mind ott tartá (ErdTörtAd. I.74).

rethézvaló: vindemialis, vindemiatorius C.

reti: vindemialis, vindemiatorius MA. zur weinlese ge-PPB.

űrít]

ve-eszürit: [concolo; zusammenseihen]. Egy bűdös-fűszve-szüritet leve: laserpitium PPBL.

űrő: **1)** colans MA. [seihend]. Borszfűrő kosár: colum, C. MA. Mézes kalácsot végy, reszeld apróra, szűrd meg űrő edény által (Radv: Szak. 289). Ha mi forr és tajtéa szűrd szítával és szűrd kosárral megszűrje (Com: Jan. ort szűrd emberek (Czegl: Enoch. II.13). **2)** colum MA. ium PPBL. seiher, sieb PPB. Ha mi forr és tajtékozik, űrvel megszűrje (Com: Jan. 82). **3)** colator, vindemiator urchseiher PPB.

rcsöl [ziritsölöm C. MA. sücsöl Sam: Cer. 93b. sürcöl Dáv. 92. DBón: Részegs. 4): sorbeo, pitisso C. absorbeo chlürfen]. Szürtsölve iszik: pitissat PPB. Disznoktól felatott potsolyából szürtsöllyünk, hörpögessünk (GKat: Váls.

Szörtyögteve, szürtsölve hörpöl: pitissando sorbet (Com: 31). Csak maga sürcölzi a bort (Szob: Dáv. 92). Sürtsölisz z disznó (DBon: Részegs. 4). Csak hörpentve avagy szürtszsznk s-nem teli torokkal (Sam: Cer. 93b). A medve iszik nem szürtsölve iszik, hanem ugyan marja s harapja (Misk: VKert. 70).

sziricsöl: absorbeo C.

zürcsöl: exsorbeo C. MA. ausschlürfen, aussaugen

ricsöldögél: sorbillo C. MA. allmällig schlürfen PPB

rcsölés: haustus C. sorbitio MA.

Szürcsölget: sorbillo PPB.

SZÜRKE (zeörke RMNy. II.302): leucophaeus C. fuscus MA. braun, dunkelschwarz PPB. Vestis de kamvka coloris zewerke 1540 (Nyr. XVII.275). Hagjom Josanak a nagh zeörke louat (RMNy. II.302). Engemet e rút szürke tollac felemelnee az egbe és ott fen iároc az égbe kezel az istenséghöz (Helt: Mes. 415). Csuka szürke lével (Radv: Szak. 108). Menyhal szürke lével. Ezzel is úgy élj, mint ennek előtte emlékezetet töttem az szürke lé felől (130). Végy körtvélyt, bámozd meg, végy mondlát, tengőri szőlőt, kevergesd, vesd az léhe, hagy megbidegüdni, ez leszen szép szürke (Radv: Csál. III.48). Császárook, királyok nyakokat a szürke kávas barátok nyárfá cze-pelyüssel ronesolják (VárM: Szöv. 189).

almás-eszürke: dunkelgrau KirBesz. 133.

sötét-szürke: [badius; dunkelgrau]. A fekete színnek ezek a gráditsi vagynak: setétfekete, földszíni, setét-szürke avagy gesztenye szín szabású (Com²: Jan. 53).

Szürkéli-ik: [fuscor; grau schneien]. Szürkéliő nád-szál: arundo *glauca PPBL.

Szürkés: cinereus Pesti: Nom. I.42b.

Szürkít: fusco MA. grau, schwärzlich machen PPB.

mög-szürkít: fusco C.

Szürkül: [vesperasco; dämmern]. Az est-tillag kezdi fén-yét elő-venni, esteledni kezd, szürkül (SzD: MVir. 438).

SZÜZ (zuz VirgC. 30b. JordC. 621. zewz EhrC. 77): **1)** virgo C. MA. [jungfrau]. Latattykuala neky lehetetlensegnek, hogy annya volna es zewz (EhrC. 77). Imé züz val fiat ő méhébén (MünchC. 16. 60). Heted rendbely zentek vannak meniorzagan az zyzekh (VigrC. 30b). Zűzet veogyenek felesseghül magoknak (JordC. 108). Hozattatnak kyrálnak zyzek: adducetur regi virgines (KulesC. 111b). Ez igen szép tekintetű leany vala es szüz vala: puella decora nimis virgoque pulcherrima (Helt: Bibl. I.K.3). **2)** innuba C. [puella; jungfer, unverheiratetes mädchen]. Minden népec örölkuekua nemberieckel es zűzec-kei orgonakban es hegedőcben (BécsiC. 40). Azert mykoron ez zent zűz zent Margit azzon immar volna tyz eztendevs (MargL. 3b). Az ziznece teste genkeb hog nem mint az ferfyue (DebrC. 318). Thewrek mya budosoban vagon es nagh kar vallasok-ban, mykipen ide s towa kel fivni zizel, nyomorogh (LevT. I.337). **3)** castus C. MA. keusch PPB. Nem neztem aytatossag-gal es tyztesegel ziz Marianak es zenteknek kepet (VirgC. 4). Vala ez prior zűz elmeyeben es testen holta utan es (DomC. 315). Zyyz az az tyzthaa ez fertelmes gondolatoktul (JordC. 142). Szegény embernek három szöz leánya, kiket akar vala gonoz bönre adnia (RMK. II.6). Melynél zűzebb szüz és jam-borabb asszony nem találkozott (Fal: TÉ. 642). **4)** simplex C. [purus, vacuus; rein, unvermischt]. Az feld, kyből Adam zerez-tetek, zepletelen vala es zyz (ErdyC. 188). A hőjtös észik valami fűstön száradott bitván hsz szüz lével (GKat: Váls. I.1069). Angliában a mezőbéli lakások és magános kastélyok sem szűzen szűzek töle (Fal: NU. 251).

apáca-szüz: [monialis, nonna; nonne]. Hogyha az apáca szűzek magánosságát restellitek, ám tiétek a világ és szabadság, adja isten lelketek idvességére (Fal: NA. 203). Hideg ben-nem a tűz, mert vagy apáca szüz (Amade: Vers. 148).

Szűzecske: virginicula C.

Szüzei, szüzi: virgineus, virginialis MA. [castus, immacu-latus; keusch, züchtig, unbefleckt]. Wdwozłom atte zűzey zűe-det (PeerC. R). Zent Margyt azzon az ev zűzey kezeuel az betegnek kevvrenyes feleet megtapaztala (MargL. 174b). Kyt en zűzei teienmel neuelek (WesprC. 257). Zent Dorothea

azzonak zŕzey tyztasaga meltan jegyeztetyk az rosan (CornC. 241). Zŕz Maria ky teryeztveen az ev zŕzey kezeet (DomC. 35). A zŕz ania ŕtet zŕzei teieuel tarta (DebrC. 48). Meltŕl zeplŕ nelkŕl zŕletec atte zŕzey testŕd (TelC. 120. 174). V kegek nemi-nemŕ zŕzey zŕmerinŕsszgbŕl ingen nem akaryauala hallania (KazC. 40).

Szüzelik: [fulgore virginittis nico; keusch glŕzen]. O zizlee zep zemek ŕllagozo fenesseggel ŕllagozuan, o rosalo puros tyndeklŕ zep orchak (NagyszC. 119).

Szüzen: **1**) caste, pudice C. MA. [keusch, rein]. Zŕzen zŕlŕ zŕz Maria (CornC. 80). Siluester az zŕznek zŕzen valo zŕleeset meg magyaraznaa (ŒrdyC. 188). Ew fyat zŕzen zŕlthee (ŒrsC. 490b). Kivŕl belŕl szŕzen maradni vaj ki nagy dolog (Fal: NE. 85). **2**) [illaece; unverletzt]. Csak ez a hŕrom hely marada szŕzen (Helt: Krŕn. 59b). Ha valaki nagynac vŕli magŕt, ottan nagyob tŕmad ŕ nŕlŕnŕl; ez is nem mehet szŕzen el (Helt: Mes. 39). Ne lŕpd meg irŕgy szemmel mŕsnak sajŕtjŕt, szŕzen maradjon kezed tŕle (Fal: BE. 583).

Szüzŕnt: [caste; keusch, unbefleckt]. Fiad, kyth te zizenth: zŕleel, banat nekŕl viseleel, annak kemnyan keges anya epedŕzeel (WinklC. 335).

Szüzesség, szŕzség: **1**) virginitas, castitas, castimonia pudicitia C. keuschheit, jungfranschaft PPB. Szŕzsŕgŕt elve

szem: devirgino; szŕzsŕg hŕrtŕjŕ: hymen MA. Ky valla nagy ketseg[et] aldott Cristus annya[na]k zewzesegerewl (EhrC. 77). Az zeit zizesegat meg ferteztete volt (VirgC. 30b). Zizesekben megmaradal (NagyszC. 363). Holtyk mynden bynnel kyl zŕzesseghben meg maradwan (JordC. 705). Zŕzsŕgŕt akarok tartany (ŒrdyC. 550). Senky testeben zŕzsŕgŕt nem tartlat, hanem ha elezteb lelkebe leend zŕyz (KazC. 142). **2**) caelibatus C. [ehelosigkeitt]. A szŕzsŕgnek ŕllapattyŕt azzal gyalŕzza Balduinus, mert sokan ezt nem ŕrztŕk tisztŕn (Pŕzm: LuthV. 33).

Szüzessŕgbeli: [virgineus; keusch]. Nŕmŕsb az zŕzsŕseeghely tisztassag (SŕnC. 34).

Szüzessŕgŕs: [virginus, immaculatus; unbefleckt]. Embŕr yth lezŕn myndŕnŕstŕl zŕzsŕgŕs (WinklC. 290). Adatek te zŕzsŕgŕs ŕledben (CeclC. 39b). Az en zizesŕgŕs zeep aian Maria (Nagysz. 18). Zŕz Maria leen kyrŕly wt, kyn az idwezŕtew mylhozyauk yewe es az ew zŕzsŕseeges zeit meheblŕ zarmazeek (ŒrdyC. 532). Idwez legyetek oh zŕzsŕseges zemewk mynden zemeknel boldogbak (PozsC. 43).

[Szŕzetlen]

Szüzetlensŕg: impudicitia C. [unkenschheit]. Innen van, hogy az jesuitŕ az barŕtŕs ŕs apŕtzak szŕzetlensŕgeket men-tegetŕi akarjŕc (MA: Scult. 789).

T.

TÁBIT (*tabat*): sericum undulatum; gewässertes zeug. Tabit legyen es vgyan szep tafotta inneplő ruha (Helt: 452). Tabit szoknya (Radv: Csal. II.16). Egy vont arany szoknya, vont arany perém vagon rajta (Gér: KárCs. 29. VectTrans. 9). Fekete tábattal borított csapkaforma p volt fején (Fal: T.É. 636). Veleucei tábat (Fal: Jegyz.

TÁBLA: **1)** tabula C. MA. tafel PPB. Monda ysten Moyses. Keth kew tablakat adok teeneked es törveent es parantokath (JordC. 61). Nagyon megh razaghwan le hagyttaa ablakath: iratus valde projecit tabulas (69). Egi ifyn ielőnek, a zent teshöz mennem feieához egy maruanikéből éenalt t tőn (DebrC. 180). Egy gyermek, ky az oskolaba iar wala, pa eczer az tarsi tablayat, kyre abeczet zoktak wala irny i: Fab. 67b). Ez tablábam megint olyat találsz, kin ha semmi zo betű nints, az első leuelet jegyzi (Mel: Sz.Ján. 563). Az c négy szegőc valánac (Kár: Bibl. I.309). **2)** [mensa; tisch]. űnk az asztalhoz, a táblához (KirBesz. 98). **3)** [judices, ium; gerichtstafel]. Est ada tanacol, bogy az tablara bocsas-mert az őrkseg dolgat ők meg nem ittylhettyk (RMNy. 2). Táblára viszi a pört (LevT. II.43). Az mely privilegiumot a tődvőzült uram az tábla bírának eleikben is adott volt . Láttam én paraszt emberek gyermekiből állókat, kik g tanulnak, míg deákságok után ítélő mesterek, tábla fiai nek (TörtT? I.153). Szükséges dolgaink végett kellettűv tünket, Háromszéknek táblabíráját hatalmas császáruk-kiüldentünk (MonTME. VI.345). Reám voksoltatja a táblát t táblaia által beestelen panaszt tesznek ellenem a guber-ban (Bethl: Élet. II.214). **4)** [tabula, lamina, pars; platte, j]. Végy tábla aranyat, végy gyapottat és pinczellust (Radv: III.48b). Tizenegy táblatűveg ablak, kettei fa (Gér: KárCs. 48). Küldöttünk a szolnoki vajdának egy üritűt, egy tábla ant, egy pár kést (MonTME. II.98). Egy nest láb suba, yben 2 tábla van (VectTrans. 4). **5)** [effigies, simulacrum; bildnis]. A föld le-írását elő-adó táblák: atlas PPBl. Elevte ak az zent fűznek mynden ev zep aranyas kepey, tablay reklyey (MargL. 75b). Ha ky oly twdatlan, hogy ezeeben ywt, teknenben az tablara, az zent fezewlettire es ottan en vehety (ErdyC. 37b). Mindenek úgy mutatódnak, a mint k, mintha minden zikkelyek egy táblán kiürattak volna (Pázm: 15). **6)** [area; grundfläche, gartenbeet]. Tábla a kertben: bors area, pulvinus descriptus, topiarius pulvinus, quadratum PPB. ennek tábláit meg részegitem vízzel (Kár: Bibl. I.667). r-szegi tábla földemnek az közepiből szakasztottam ki szálló földet (Kár: Élet. I.361). Tábla: a veteményes kertben n apró részetskék, a melyekre a föld fel-osztatik (Bod: 181b).

ablak-tábla: [area vitrea; fensterscheibe]. (Com: Vest. 149).

ajtó-tábla: [valvae; türrügel]. Kettős egybe iáró aytó tábla (Kár: Bibl. II.148b). Két-felényiló aytó, tábla (Com: Vest. 149).

cél-tábla: tabula metae Pest: Nom. I.49. [zielscheibe].

éneklő-tábla: *diagramma musicum PPBl.

fejedelőm-táblája: [curia regia; königliche tafel]. Oly level, melyben meg írják az birák törvényét, kik előt a törvény lőt es azt az felső székre, az fejedelmi táblájára avagy személye eleiben is viszik (VerVerb. Szót. 15).

fejérgyántás-tábla: album C.

gyántáros-tábla: tabula gypsata PPB. [gypstafel].

író-tábla: pugillares C. [schreibtafel, notenbuch]. Tetzie, hogy homlokodhoz tttettéc az iro táblát (Helt: Mes. 230).

jegyző-tábla: tabula, pugillaris, pugillar, pugillare PPBl. [notenbuch]. Az tudoroc házi eszközöknek jedző tábláit, regis-tromokat csinálnac (Com: Jan. 120).

kalmár-tábla: venalitus pluteus PPB. [krämertisch].

kegyelőm-tábla: [altare propitiatorii; gnadentafel]. Hely-heztessed az rúdakát az suporlát előtt az kegyelem táblája elle-nébe. Az kegyelem táblája az bizonságtételnek ládája előti léssen (MA: Bibl. I.77). Az o testamentomban az imádók orczá-jokat az kegyelem táblájára fordították. Mi nekűnk is vagon kegyelem táblánk, a Jesus Kristus (Mad: Evang. 392).

király-táblája, királyi-tábla: [curia regia; königliche tafel]. Az wrak meg akarac a királyi táblát wyítani, hogy az országnac decretoma lőnne (Helt: Krón. 203). Soba érette sem király tábláján sem vármegye székiu nem perlek (Gér: KárCs. III.342).

kocka-tábla: albeus, alveus, fritillus C. [schachbrett].

könyv-tábla: libri vestitus; bücherpappel PPB.

lőeresztő-tábla: tabula pensilis PPB. [bewegliche tafel].

mutató-tábla: repertorium C. PPBl. [verzeichniss]. Nemű-nemű meghiedzendő igikről és dolgokrol, A, B, C szerént való mutató tábla (Tor: Eny. 726). A könyveknek mutató tábláit is alig olvasta által a véle bíró ura (Com: Jan. 157). Mint magyar könyveimnek mutató táblája mutatya (Illy: Préd. I.25). A könyvnek mutató táblája (II.1).

őntábla: [tabula plumbea; bleitafel]. Ki cselekszi azt velem, hogy megirattassanak bsszedim könyvbe es őntáblára (Offic. 278).

jegyző-őntábla: *cartha, *charta plumbea PPBl. [bleierne schreibtafel].

óra-tábla: tabula horaria Kr. [studentafel]. Az emberi élet hasonló egy olyan óra-táblához, melynek nincs mutatója (Fal: BE. 625).

os-tábla (okstábla Pesti: Nom. 78. Helt: Krón. 156. oxstábla RMK. IV.209. ox tábla MA): alveolus Pesti: Nom. 76. alveus, alveus, fritillus C. mactra PPBL alveus lusorius; spielbrett, brettspiel PPB. Kockza vagy ox tábla, feredő kad: alveus (Major: Szót. 29). Sokhol én csak egy könyvet sem láthaték, pintes serleget, oxstáblát láthaték (RMK. IV.209). Vajha bővebb lenne az isten könyve, hogy nem mint az sok gaz historia, kártya, os-tábla közöttünk (Megy: Szöv. 81). Játékján Márs ostáblájának vakja kezd fordulni végre kockájának (GyöngyD: KJ. 96). Ostáblát játszunk (Com: Vest. 63).

okstáblás: [ad fritillum pertinens; spielbrett-]. Gyakorta meg hallá Mátyás király, hogy Beatrix királyné aszszony oks táblás vitéz iátekot iáztodozna László királlyal (Helt: Krón. 156).

ostábláz: tesserulis ludo; brett spielen PPB. Kártyáz, kockáz, ostábláz az egész compagnia (Fal: NA. 146).

sima-tábla: plancae C.

számvető-tábla: [abacus; rechenafel]. A számvető tudomány a számokat egyben veti, miképen osztassanak el egymással a számvető táblán (Com: Jan. 163).

törvény-tábla: [iudicium; gericht]. László király tisztiséget tón a törvény táblainae (Kelt: Krón. 186).

verfolye-tábla: alveus C. [würfelbrett].

viaszas-tábla: tabula *cerata PPBL [wachstafel].

virágos-tábla: [area floribus consita; blumenbeet]. A gyenge kedves szellők a virágos táblákat járják (Fal: UE. 400). A méhecske a virágos táblákon legis-legelőszőr az édeset keresi ki (436).

Táblácska: 1) tabella C. [täfelchen]. 2) [pugillares]. (Fél: Bibl. 86).

kocka-táblácska: alveolus Major: Szót. 29. [würfelbrett].

mutató-táblácska: [index; verzeichmis]. Mutatotablácska, melyben a könyvben levő részek tételnek edgy summában le (VárM: Szöv. Előb.).

viaszos-táblácska: [tabella cerata; wachstäfelchen]. A régie viaszos táblácskákon írta vala (Com: Jan. 207).

Táblás. Egyik boglárban egy szép tábla gyémánt, másikban táblás rubint, ketteiben smaragd (TörtT. IV.141).

fa-táblás: [tabula lignea instructus; mit holzladen versehen]. A táizam négy-kő falból áll, azon egy fa táblás ablak, azon a szél mind szélre, mind hosszára be jöhet (Mik: TörtL. 21).

Tábláz: asso C. [täfelh]. A menyezet avagy padlás táblázott s az is hasogatott deszkákkal rakott (Com: Jan. 90).

lő-tábláz: [describo; abreissen, darstellen]. Had láthassuk vallásodnak fölled le táblázottat régiségét (Matkó: BCsók. 88). Mintha a sz. írást díszítő bőr orczával táblázta volna le (Illyef: BCsTomp. 73). Ezeket mint Calvinus szavait hamissan táblázta le furfánt Mátyás (Pós: Válasz. 279).

Táblázás: [descriptio; darstellung]. Mi grincset talál a fellyebb meg lőtt táblázásban (Pós: Vetélk. 36).

Táblázat: [tabulatum; tafelwerk]. A menyezet avagy padlás táblázat, s az hasogatott deszkákkal rakott (Com: Jan. 108).

TÁBOR: castra C. MA. lager PPB. Két táborn megiltközvetni: conferre *castra castris; meg-szállítani a táborn: *castra

metari, ponere, facere, locare; egybe iitközven a két táborn: castris *collatis; a táborn felől jöttem: veni *a castris PPBL. To twez mynden helyeket az pusztában, hol ot yob tabor helyek vannak (JordC. 138). Ffel hantak az ydegbőneknek hlv taborokat (823). Tábornában annak vagyon nagy híre, ily nagy szerencsére Sándor készülne (RMK. IV.146). A táborna igen meg szükföle (Helt: Krón. 145b). Nem illik az Israel taboraba senkinek ganelni (Mel: SzJán. 59b). Vetí. hányra, gléssét el foglassa, Atilla táborna bogy meg szükölne (Gosárv: MagyarB C). Úgy hirdetik, hamaridőn a tábornba indulunk (Nyr. XII.79). Trombiták és kúrtók a tábornban barsognak (Com: Vest. 97). Csak itt az táborn szélén jöven hintámban adta vala leveledet (RákGy: Lev. 189). Tarcubuk táborn szélén vigyázó istrását (Zrinyi: ASy. 150). Az ő táborn utólján lévő zászlókon farkas képet szoktanak volt viselni a régi romaiak (Misk: VKert. 278). Nagy-vezzenéssel hirtelen megindula az egész táborn (Thaly: TK. 59). Rákóczi táborna torpad az síkságon (Thaly: Adal. II.117). Igen igen nagy, roppant tábornokat szerze (Lászny: Krón. 150).

[Szólkások] Sebes víz a Garam, siet a Dunába, kurnezok táborna éppen ott meg szállla, Rákóczi táborn út a Garam-torokban (Thaly: Adal. II.117). Az ellenség ellen tábornba szálllanac az Izrahelac népei (Kár: Bibl. I.179b). Tábornban száll ellenetek (CúziCseh: Edom. 48). Szóbeli tábornba szállani valakivel (SzD: MVir. 412). Senki mi nállunk az maga terezését az közönséres értelemmel tábornban nem szálléttya (Pázm: Kal. 106). Ottan-ottan reá-ültöttek a tábornra: *assultatum est castris PPBL. Sak galyibás utazások után verekednek be a lengyelek tábornára (Rumy: Mon. I.76). Táborn járok: castrametor PPBL. Szokot nevő hegyen ők mind meg-szállának és ott táborn járának (RMK. II.351). Léva keröl ő tábornát járatá, az királ álgyúit az várnak igazgató (RMK. III.211). Az leuitac az sátor köröl iárianac táborn (Kár: Bibl. I.118). Táborn jára az viros ellenébe (MA: Tan. I.31b). Egy szélős nagy völgybe tábornát jártatának, ő sátorokba letelepedének (RMK. II.75. 238. 240). Tábornát az ravó jártatta vala, Jeruzsálem előtt meg-szállott vala (V.30. 89). Az ő szent angyalinal mi környölők tábornát jártatna (Sim: Evang. 198). Az szegedi tábornak azt lúszem csak híre, nem szokása az rácznak olyan ceremóniával tábornát szállani (Bercs: Lev. 591). Yetro yewe Moysesshez az pusztában, hol oth meghytetteek vala taborokat az ysten hegye alatt (JordC. 49). Holnap táborn ütnek Diószegnél (Bercs: Lev. 30). Én is táborn ütnek Suránál, ha merném kimutatni magamat, meny-nieu vagyunk (497).

dérék-táborn: [major pars exercitus; hauptcorps]. Az többinek administratiója egészzen az derék tábornra marad (Bercs: Lev. 165). Minden passussimat az ellenség elállotta, két zászlóalja katonasággal a dritonai völgyre hajtottam, az hol a derék táborna volt (525).

előjáró-tábla: [primum agmen; vortrab]. Mivel ő kegyelme éppen nem volatilis való és operatiófa való, ugyan előjáró tábornak vezérlésére méltóztatik leporancsolni ő kegyelmét (Bercs: Lev. 467). Præmittáljon két-három felé erős portákat hajtasson statókra provisiókat és ugyan csak előjáró-tábornak hirostse magát, ha maga lesz is in toto (Bercs: Lev. 516. 469. 527).

füvellő-táborn: [copiae pabulatoriae; fouragiercorps]. Ez-tergam elein most ütnek füvellő-táborn hadaink (Thaly: KT. II.112). A Duna mellett igyekezék füvellő tábornt ütni (Bercs: Lev. 476). Ebcecki István uramat csak egy hétre bocsátottam vala az kamosai füvellő-tábornból (495).

hajós-táborn: castra navalia Kr. [flotte]. A görög városok a rómaiakkal hajós tábornt indítottak és a vizen hartzoltak meg (Fal: TÉ. 725).

poló-tábor: *castra stativa PBPI. [standlager].

rszálló-tábor: [copiae urbem obsidentes; belagerungs-]. A párt fűtő kerítet város es vár vár-szálló táborral áll véteik (Com: Jan. 151).

borbéli: [castrensis; lager-]. Lőnce mennydörgésec és ásoc, hogy mind az egész táborbéli nép rettegne (MA: L66).

bori: castrensis C. MA. zum lager gehörig PPB. Az készület sokat kér: vitézlő népet, tábori élelét, költséget (Jan. 145). Elfogy minden peszmetéje s tábori profonttya (E. Enoch. 1.75b). A kamarában: asztalos csinálta ajtó egy, ágy (Gér: KárCs. IV.445). Sok tábori udvari urnak meg t az esze (Fal: NE. 105). A szász kapitulumok és ekkle-tartoztanak a fejedelemnek adni a táborozás idején i részát vagy tábori szekereket (Bod: Pol. 51).

boros: [militaris; kriegs-]. Gábor Pál dészájáért, melyet boros törökök elvitték volt, vöttünk eg dészát 24 denár (ME. I.13). Egy táboros legénynek városból költséget adnom 40 d. (242). Tarhót táborosoknak vöttem (242).

boroz: exercituo PPBI. [lagern]. Egy kis imádság használja az olyanért, a ki pósta lovon táboroz (Mik: TörL.

nyúl-táboroz: [obsidione cingo; belagern]. Környül zni, meg-szállani: *circumsidere urbem PPBI.

borozás: [expeditio; feldzug]. Fegyverhordozóink tábo-unk alkalmatosságával harcokban mellettünk járjanak (I.155). Dispositiót tettem, hogy diversiót tehessen fű-táborozásunk (Bercs: Lev. 476). A szász kapitulumok és iák tartoztanak a fejedelemnek adni a táborozás idején i részát vagy tábori szekereket (Bod: Pol. 51). Késérűi János jelen volt a fejedelemmel moldovai és más tábo-iban (62).

orság: [exercitus; armee]. Körül fogta az egész tábor-őny: HRom. 182).

CA: [pocillum ansatnm; tasse]. Esterházy Ilona kis y partéikainak száma: egy kis fejér virágos tácza, tíz fejér ezüst kalán (Radv: Csal. II.312).

CÁNY: [scutella; tasse]. Melyet az ura tatzanyon s on fel tegyen néki (Nyr. VI.363).

CLI (taszli 1659. UjMMuzeum. IV.171): [limbus mani-raefixus; manschette]. Külömb külömbféle gallérok bu-táczli négy-bokor (Gér: KárCs. IV.417). Négy pár török os kézre való taci selyemmel, arannyal, ezüsttel varrott. párt ezüsttel varrott taci szpanyol himmel (Radv: Csal. I. Taci ki szőr selyemből csinált csipkéből ki réz vesz- (286). Egy pár gyöngyös taszli. Egy fel arany perecz. gyöngyös galler. Egy szőr selyem taszli körül csipkés. UjMMuzeum IV.171).

CSKÓ: canis vestigator; spürhund PPB. (Sziksz. 328). az tatskók vgyan fel fűtiek: cybaritici canes (Decsi: 177). Minden vadász mester, midőn io es gyors tachko-nagy agarakat akar föl nevelni, mindgarast meg köldc-an szoktatja őket vidamsagra (Pécsi: SzűzK. 170). Pag-igen jó görög lévén, kinek te csak tacsója sem lehet- (Zrínyi II.131). A szarvas után sietnek szaporán, el-a tacsók, nyomozza csak porán (GyöngyD: Csup. 597). szultott tacsókkal veríték szakadva fádazni munka, mulatság (Fal: NE. 28). Az apró gyermekeket nem jó ugy-i a jóra mint a tatskókat a vadászatra, bottal és verés-al: NA. 197). [V6. PARACSKÓ].

[TÁCSOL]

lő-tácsol: [tacere jubeo; zum schweigen bringen]. Nem így vala-e uram? De Kegyelmed neveltséggel letácsola (Bethl: Élet. II.25).

TAFOTA: bombycina multitia, tafetum; tafiet PPB. Egy tarka thaffota zoknya weores barsonnal hant mynd allya s mind galliéra (RMNy. II.65). Chwzy Anna azzomnak hattam ket zoknyat, dwla tafotak barsonnyal peremeztek, esmegh eg fekete jankot fekete tafóta az az olaz modra chynalt (II.226). Ha Kegyelmed karlotta hath wagh heth fortyntara tafiotat kyl-deny s az fortyntal solgaltham volna megh (LevT. 13). Tabit legyen es vgyan szép tafotta inneplő ruha (Helt: Mes. 452). Kék tafota szoknya alja, felü veres bársonnyal vetett (Radv: Csal. II.6). Osztrosochki Dorkának csináltosson az én és bátyám uram egy tafota, egy rassa és egy perpetuán szoknyát (III.262). Egy viselő zöld dupla tafota szoknya (Gér: KárCs. III.430). Könnyű tafotából való s gyöngyökkel fűzetett adriai ruhát viselt (Könyi: VM. 4).

habos-tafota: multitia segmentata, virguta; kleider von reiner leinwand, schön gestickt PPB.

TAG: 1) membrum C. artus MA. glied PPB. Kérdik vala ha elezteb ennéc, hog nem mend ő testében menden tagi zó-rent gétrettetnec (BécsiC. 86). Job, hog eluezien eg te tagid közzöl, hog nem mend te tested meüen pokolba (MünchC. 22). Az ő taga az keresztian főg wala (PeerC. 125). Az eg zo-ros iazolban tagit rhaba takarvan be polkazia ziz anña (DöbrC 242b). Mindön testbe, tagba lezön corsagnac faydalma (NádC. 97). Semmynemew egesseg ev tagyban es tetemyben nem wala (MargL. 155). Az fev alazatos es tag keuely (CornC. 286). Sem testhee sem taghya nynczen (JordC. 619). Hog az meg farradot tagokat meg nyugotnaya (DomC. 139). Holot az karhoztattacnac tagai fekfznec (DebrC. 307). Tagaydnac min-den zörközeti meg zakadozanak (KrizaC. 18). Faydalmat zem-negyen egyk tagh, ew vele egyetembe zenuednek mynden ta-gok (Komj: SzPál. 171). Nagy tehén tagokat egyedül hord wala (Ilov: Toldi. 4). A meszarosnak a tagokat renddel, moddal kel fel bontani (Mel: SzJin. 279). Az gyamor minden tagoknak annyok (Frank: IlaszK. 24). Talám azt mondod, hogy sok jó is wagyon benned, úgymint: tagjaid erőssége, érzékenységed gyönyörűsége (Pázm: Préd. 69). A fene az egész tagot érzé-kelelné teszi, hanemha hamarvaló orvossággal értetik (TKis: Pan. 29b). Nincs semmi csont te tagodban, rakonezad sincs fogaidban (Ben: Rithm. 127b). Ejjel faratt takjok erőssen kor-bacsollyák (Paskó: ESir. a3). Vagdalják s azt mondják, nem kár vágni, felbárdolni minden tagjait (Thaly: Adal. I.1). Azon éjjel lopja az ökröt, levágatja, az mit el nem bír tagokba, az vízben hányja (Bercs: Lev. 554). 2) [assecla, assentator; nach-gänger, anhängen]. Egebbeppen az meg valtonac tagia nem lehetönc, hanem ha mi afanc fiain köndörüledönc (GuaryC. 40). Ötözyetők föl mynt yrgalmassagnak taghyay (ÉrdyC. 84). Az vtan szege Slesia, ki ott is nem különbön ronta az ördög tagait (Szék: Krón. 201). Mind tagiauna es iegyesüeg ez kiraly wala (Born: Ének 7b). Lassa minden kereszttyen, kie legye-nec Antichristus tagyai (Mon: Apol. 471). Mit tsodárod tahát, ha te raitad, ő tagyán mostan is olyan szerensétlenség törté-nic (Kules: Evang. 76). Hogy néha gyűlésünkben volt hírség-nek tagjai (Nyr. XII.417). 3) [socius; mitglied]. Némely ecclé-siának lágymeleg tagai (MA: Scult. 9). Ezek a minden féléből álló tagok sokat veszekednek pro et contra (Fal: NU. 256). 4) [corpus; körper]. A mennyey tagok es a cillagok es jeles-ben a nap es a hod (TelC. 269). 5) [cadaver; leichnam]. Ma-darac szallanac a tagokra: descenderunt volucres super cada-vera (Helt: Bibl. F4). 6) [agri; grundstück]. Kaszáló rét hat helyeken wagyon: negyedik katonák tilalmasa nevő, ötödik tagy-elei [?] az csűrös keitnél (Gér: KárCs. IV.318).

[Szólások]. Mindenekben úgy vagyok annak dolga, kinek feje nincsen, elesik is tagja (Thaly: Adal. II.31b). Ha az ökör farknak főződ viragot borban és azt izod, zakattakat, taga le esteket gyogít (BeytheA: FivK. 115). Négy tagba szakadt ló, mokány lesz a neve (Gvad: RP. 85). Kinek s minek készségét, tehető erejét, belső mivoltát izre tagra s ha kell, szór szál hasogatva is elejbe tudja rakni (Fal: UE. 392). Saurus nevű paripárnál kezdé a beszédet, tagról-tagra dicsőséges szókkal kezdé magasztalni (Fal: NA. 121). Ha az merog az ziuere megyőn és egyeb tagayt el iarya, az vtan nem olyan hasznos (Frank: HasznK. 27).

[Közmondások]. Gonoz az nyelv, noha kőzin tag (Soós: Post. 366b). Hol a fő el esik, jaj ott a tagoknak (Matkó: BCsók. 61).

alkalmatlan-tagú: [maneus; von gebrechlichen gliedmassen]. Ökröt vagy inhot, fogyatkozott vagy alkalmatlan tagút szabad akarat szerint való áldozatban meg áldozhatod (Kár: Bibl. I.109).

megalutt-tag: *stupidum membrum PPBl. [gelähmtes glied].

csonka-tagú: [debilis; krüppel]. Egy férfinak is nem kell oda járulni, az ki vagy vac, vagy sánta, vagy csonka tagú lejéud (MA: Bibl. I.109).

gygyvér-tag: [consanguineus; blutsverwandter]. A kie azon edgy ágból való, egy test véreknek mondatnac, mint az egy vér tag átesée, bátyác (Com: Jan. 119).

éktelen-tagú: [maneus; verunstaltet]. Egy férfinak is nem kell oda járulni, az ki vagy vac, vagy sánta, vagy éktelen tagú lejéud (MA: Bibl. I.109).

fogyatkozó-tagú: [maneus; von gebrechlichen gliedmassen]. Fogyatkozó vagy álkolmatlan tagú ökröt vagy jultot ne áldoztatod az wrnac (Kár: Bibl. I.109b).

három-tagú: tricolon C. [dreigliedrig].

hidegvétt-tag: membrum nive *praenstum PPBl. [gefrorenes glied].

holt-tag, mégholt-tag: [membrum debilitatum; gelähmtes glied]. Holt tag égető hely: tymbos C. Haszontalan meg-holt tagok: *abalienata morbis membra PPBl.

holteleven-tag: artus *seminex PPBl. [halbtdotes glied].

íz-tag: artus, membrum MA. glied PPI. Kinek s minek készségét, tehető erejét, belső mivoltát izre, tagra, s ha kell szór szál-hasogatva is elejbe tudja rakni (Fal: UE. 392).

két-tagú: bimembris C. MA. zweigliedrig PPI.

szémérmetés-tag: [virilia; schamglied]. Szémérmetes tagja elmetzetett (Czegl: Sion. 217).

szülésrevaló-tag: genitale C. [geburtsglied].

utól-tag: *absegmen carnis cum canda PPBl.

város-tagja: [civis; bürger]. Város tagjává lenni: *adscisci a civitate PPBl. Város tagja, haza fia (KürBesz. 148). Emlékeztetik rola tiztelendew vrain, miikeppen een thi Kegielmetek attiafia oes varas tagja legiek (RMNy. II.124).

vér-tag: [germanus; geschwister]. Hát néktek mit mondjak két kicsiny bátyám, Beldi Pál és János édes vértagjaim, Borbála néuémmele engem kedvelőim, terhes nyavalyámban mindenkor szűnőim (TörtT. 1355).

megzsibbadt-tag: membrum *stupidum PPBl. [gelähmtes glied].

Tagol: fustigo, flagello, verbero MA. prügeln, peitschen PPB. Zent köröztfán megwontattaal, vgy mynth bynős taglatattal (CzechC. 28. ThewrC. 392). A kit ő zült vala, sephette-tőt, tagoltatot és meg vtaltatot (WeszprC. 4). A papok az áldozatot meg fogtak, veret vöttek, taglottak (Mel: SzJán. 26b). Megh pőszdől a vér minden tagainkban, ha valamely halálra íteltetett embert előttünk tagolnak (Lép: PThk. I.405). Mit mivel azzal, a ki tagollya, sebesíti, öli, fősztja attya-fiát (Pázm: Préd. 19). Azért verné, taglaná őtet, hogy szembe szidgya (127). Sok külső üldzők verték, taglották és mártíromságokkal kínozták (245). Rontyák, tagollyák, sőt bénává is tesszik egymást (Ker: Préd. 253). Magát az szegény embert, feleségét ne saczortassa, ne verje, ne tagolja (MonTME. V.316). Sanyargatja őket, veri, tagolja (TörtT. VII.108). Éli így világát minden nap részegen, hitestársát gyakran tagolja keményen (Thaly: Adal. II.383). Az ő számárát büntelen verte s taglotta (Misk: VKert. 437). Egy nád-szál akadván kezébe, fölén fogva hirtzolta szegény szolgáját és a vendégek szemek-láttára untag tagolta (Fal: NU. 297). Rútalmazni, tagolni és áldozni kezdé nagy mérgessen (356).

el-tagol: [plagis irriro; durelprügeln]. Latnan a sidok az edes Jesust igen el tagoltnak lenni, kealtnak vala (WeszprC. 90). Miért meg ada magát a tolvaj, annera el taglak, hgy meegh a hely es ki omloth (DebrC. 25b). Sok milakkal annira el taglottak, semmi epseget testemben nem hadtak (Frank: HasznK. 116). Némelyeknek vas veszszővel az egész testeket szőnyen el tagollyák vala (Pázm: Kal. 53). Pilatus darabantól ugy eltagoltott, verettetőt (MA: Scult. 607b).

föl-tagol: [disseco; zergliedern]. Gyermeke nec testét fel tagollya (Ilyef: Jephtha 33). Szölloc az anya szent egyházac zugolodásáról, az mellyec azon kiáltnac, hogy őc feltagoltnac (MA: Tan. 1175).

lő-tagol: deartuo C. [occido; todtschlagen]. Noha ez világ letagol, de ugyan feltamadunc mindnyáján (MA: Scult. 94). Sas kesellő fejemre lasd mely hamar szallion, ket szarniaual ueruen engem letagollión (Báth: Bucs. 2).

még-tagol: [obtrunco, disseco; zergliedern, zerstückeln]. Parancola a feiedelőm, hgy meg ostoroznaia és nagy erő zvr foltokkal a meg tagolt testet törőnieiek (DebrC. 12). Ez ilien (égből szirmazott) test meg nem tagaltathatik (98). Vénén egy pár ökröt, meg tagla azokat (Helt: Bibl. II.131). Meg taglac és meg fuzgatac (Born: Ének. 33). Orrokat, fölőket elmetélvén olyan megtagolván alábocsátják (Land: UjSegits. 125).

mégtaglás: [circumcisio; beschneidung]. Syr az istennek fya hullatlan a meg taglasban erettők az ő drágalatos zent veret (DebrC. 101).

Taglás: fustigatio, flagellatio MA. das abprügeln, abpeitschen PPB. Natalia tekenven ő vrat hatra fekvén a nag kenac es taglasnac miatta fye ala tove ő kezeth (NádC. 563). Taglasath, nyomorusagath fel nem wötte volna fr. 50 (RMNy. II.294). Esseth az urán az taglás és az hatalom, ueres, wag dalas (295b). Koporso, dög, azért őltöztetni kell mint kuruasokat hársomba, ér verését, taglását jelent, mert a kit megvernek, meg sederesöl a balie (Mel: SzJán. 407). A citharáknak kedves hangok a szentek testen eset verések és taglások (Land: UjSegits. 1682b). Annak felette taglás ő rajta oly helyen esett, kit ruhája sem fed be (Gér: KárCs. III.329). Ugyanakkor sebek, taglások, verések estek rajta (TörtT. VIII.215). Az szegény jobbágságnak verése s taglása (Thaly: Adal. II.40).

Taglat, tagoltat: [verberari curo; schlagen lassen]. Agyba-lőbe, nyakon szirtou rút vereségekkal tagoltatá magát (Pázm: Kal. 450).

-taglat: [concidere curo; zerhacken lassen]. Im haragiat o már nem tarthatá, az aszszonnac kis fiaért bocsátá, annya hogy szórnyen le taglassa (BFaz: Assz. 26).

-taglat: [verberare curo; schlagen lassen]. Ilwzann az kezeseket meg akarya taglatny; ne akaria K. hogy hitwan agneierth ily fee kezesek meg taglatnanak (RMNy. 5).

tagonként: membratim C. MA. gliederweise, stückweise A remek munkát izenként, tagonként adják vizsgálásra (UE. 501). A dolognak csak külső színén akadoz, izenként, ként nem: bontogattya (SzD: MVir. 21).

tagos: membratus MA. [vasti corporis; kräftig, vierschrit]. Jelenenec ő zemelec iobbaknac es tagosbaknac (corpulentus) minden gyermekek felet, kic kirali etkekkel ettettnec (BeesiC. 118). Szép ortzayu, jó termető, tagos, keűér, jó, jó kedűű lészen (Cis. L4). Véres, tagos ember (PP: PaxC.

tagosság: [corpulentia; wohlbeleibtheit]. Ugy jár mint olus Hercules ellen, nem lesz tagossága én erős őlemben (vi: ASyr. 192).

tagosul]

-tagosul: [membris orno; glieder bekommen]. Mihelt st megh tagosul, az lelők ottan terőmtetik (TihC. 68).

TÁG: latus C. latus, relaxus MA. weit, ausgedehnt PPB. saru: latus *calceus PPBl. Az taagi es győnerősség zep rzi az bal kez felől valo ntat (Frank: HasznK. 69). Tág futnak (Mad: Evang. 218). Széles a kapu és tág az út (Préd. I.509b).

tagadalom: [remissio, relaxatio; vermindern, das nach-]. Oh halálnál keservesb bí és aggodalom, ezekben valessz-é tagadalom (GyöngyD: Char. 60).

tagon, tágon: laxo MA. [locker]. A mi szabadságunkat ra tágon ereszzük, hogy akármedly hajdutska is nem est hagyja magát venni ebbe (Zrinyi II.191).

tagas, tágos: spatiosus, latus, propatulus, latus, amplus weit, breit, geräumig PPB. Szalma és abrac elég vagyon ec, hely is elég tágas vagyon szálásra (Helt: Bibl. I. K4). s az kapu es tagas az vt, a meli viszen a veszedelemre (Bibl. 10). Az szoros vtat kőnsed, ne az tágast (Deesi: 81). Tágas es széles út (Dehr: Christ. 135). Tágas hatá: adott az ur minekűne: dilatauit nos dominus (MA: Bibl. Némelyec tágas, bő ruhában gyönyörködűec (Com: Jan. Az ház bőv, tágas avagy szoros (Com: Vest. 6). Gyönyört szíve tágas szabadságban (Czegl: Japh. 16). Vére tágas mának nézd széles csatornáját (GyöngyD: RK. 301). Oh tósság, szoros magadnak, tágas az istennek (Illy: Préd. Kinekkinék bőven elegendő és tágos szállása vagyon (TörL. 76). Némelyek pajk-társaságot iván a billikomok gas serlegek bor őzénében szenvednek hajó-törést (Csúzi: 65). Nem a heveskedő áétatosság vonsza az ékes, tá-árosokba, hanem a szabadság, a feslettség (Fal: NU. 258). tágos szívéhez képest az egész világnak ki nyílt szeren- kivan (Fal: BE. 583). Más nap hajnalkor olyl parantsolat az udvarból, hogy a fő piazton egy négszegletű, tágas, os fa állást építsenek (Fal: TÉ. 650). Le őlvén, tágos mezőt gondolatnak (707).

tagasít: laxo, amplio; weit machen, erweitern PPB.

-tagasít, meg-tágosít: 1) [amplio; erweitern]. A urancsolatod útján futottam, midőn a szívemet meg-tágo- dat (Csúzi: Síp. 231). 2) [relaxo, remitto; nachlassen u. lauf lassen]. Megtágasítják zabolájokat a vétkeknek (Préd. II.330b).

Tágason, tágosan: [ample, laxo; weit, breit]. Igen remoté tágason és tavolydalon veszi a relatit (GKat: Titk. 350). Amny tágoson mint egy kemence-kürtő, úgy fogták oda az szelet (ErdTörtAd. II.64).

Tágasság, tágosság: 1) laxitas, laxamentum, spatiositas, capacitas MA. weite, geräumigkeit PPB. Ees feel wyn enge- meth tagassuagra, ydwezeythe engethet, merth akara (KeszthC. 29. KulesC. 30). Láttam oly balat is, az molynek gyomrában egy kegyetlen erdő vala tágasságban (Thaly: VÉ. II.82). A hol nagy kész elme vagyon, ott mélyen rejtekeznek a titkok, hogy könnyen elférjenek, alkalmas tágasság és mélység kívántatik (Fal: UE. 457). A pogány sokság el-lepte mindenütt a föld tá- gasságát (Kőnyi: HRom 89). Nagy közbe-vetett tágasság van ezen országok között (SzD: MVir. 289). 2) [otium; musse]. Maga hívat, mikor neki tágossága leszen, fél egész napot ne- kem rendel (ErdTörtAd. II.95).

Tágít: 1) [amplio, amplifico; erweitern, verstärken]. Vettem észre, de későn már, reá nem értem, azért nem tágéttatom egy táborral Újvart (Bercs: Lev. 614). Az elme-beli vizagszálá- sok tágítják a magában meg-szorult értelmet (Fal: NE. 20). 2) laxo, relaxo MA. [remitto]; nachlassen PPB. A szorgalma- toskodáson tágítani: *abstrahere se a solitudine PPBl. Sok magyarok futni kezűdnek, viadalt tágíták, megijednek (RMK. III.344). A ki sehes víz ellen evez és fel-vonsza hajóját, mihent az evezést tágítja, mindgyárt vissza-ragadtatik (Pázm: Préd. 323). Ne tágítsad az viadalt: conforta bellatores tuos (MA: Bibl. I.286). A hust egy óráig sem szabad tágítani (Nyr. XIV.566). Ha már szereted, tiszteled, csak ne tágítsd, lészen veled s meg- segít szükségemben (GyöngyD: RK. 342). Fejedelmét Kemény tovább se tágította, hogy ne mulatozzon, kérését újította (GyöngyD: KJ. 416). 3) [desero, relinquo, cedo; aufgeben, ver- lassen nachgeben]. Az italt, valamint tegnap, nem tágítottuk (Monlók XVIII.33). A gyermekek a templomot és scholát ne tágítsák (TörtT. II.166). Fgedet kérjük, hogy a minemő jó akaratját mutatta a keresztyénséghez, azt semmiben ne tágétsa (346). Kérlek, tovább ne tágítsad, a mit elkezdettél (Thaly: Adal. I.171). Én úgy hiszem, nem fogja igen tágítani Óvart a német, ha csak nem avocálja valamely operatio (Bercs: Lev. 64). Azt hattam, harmadnapig se tágétsák, ha bészorul és reá várjanak (134). 4) [lenio, mollio; erleichtern, lindern]. Tágít a nyavalya: aegritudo *abscedit PPBl. Tágíthatnák a kínyokat io eselekedetekkel (Lép: PTük. I.355). A görög dinnyék, sárga dinnyéc, tökőc, ugorkác és a tengeri szőlőc tágétnac (Com: Jan. 21). Hívesít tégedet s tágít gyomron szíva, sokat használ, hidgyed, néked annak jova (Felv: SchSal. 14). Terpsicore egyen- geti citaráját, kivel örömrre indította az szíveket és tágította azoknak bus gondját (GyöngyD: RK. 169). Kúnya tsak nem tágít sebesült szívemnek (SzD: MVir. 75). Nem tágít buslako- dásom (418).

el-tágít: [averte, depello; abwenden, verjagen]. Monda isten, hóg fket el vezteneie, ha Moises f előtte nem allott volna, hogy f haragiat el tagytanaia (DöbrC. 189). A reájoc rohanókat nyíllal el-kergetni és el tágítani tudgyac (Com: Jan. 147). Jó Balassa Menyhért ezt hogy megtudá, csak az egy imegbe kapuhoz szalada, terekeket az kaputul eltágítá (RMK. III.290).

ki-tágít: [volutando complano; auswälen]. Ehhez való téstztát nem igen keményen kell gyűrnod s kitágéttanod (Radv: Szak. 266). Az mely téstztát nyújtó fával kitágéttottál, azt rendre egymásután tegyed az asztalra (287).

meg-tágít: 1) laxo C. relaxo MA. nachlassen PPB. [nach- geben]. Megtágítani a bevedert: solvere cingulum equi PPB. Azzonyom thagohad megh a sirst (WinklC. 103). Kerlek, tago- had meg a keserűségűt (NagyszC. 387). Ember kednet keresi

ő testenek meg tagetvan nekye az ő okosságának zabolyayat (BodC. 10). Az unnt magában megtököllett vala, abban Volter semmit meg nem tágit vala (RMK. II.39). A hírok hír-tekerő szegetsékdél meg-vonattatnak és meg-tágítatnak (Com: Jan. 169). **2)** [lenio; lindern]. A büntetése módját megtágitotta (Nyr. XII.79). **3)** [dissolvo; auflösen]. A mérges időnek lágy Zefirus fagyait felbonttya, megtágittya (SzD: MVir. 383).

megtágítás: 1) laxamentum C. relaxatio MA. erlabung, erquickung PPB. Az meg tagytasbol az lelek meg vidamulan erwshon meg gyulayl (VirgC. 131). **2)** dissolutio C.

Tágítás: 1) [lenimentum; linderung]. Bajoskodásnak kibebítése, tágítása: *detractio molestiae; a bűnösön törvénybeli tágítást tenni: *ampliare reum PPB. A kárhozottak örök égetésben laknak és minden tágítás nélkül (Pázm: Préd. 907). Az az örök karhozatnak pohára tellyen teli, csurdúltig vagyon meg töltve, semminémő tágyítása azoknak soha nem léssen (Lép: PTük. I.117). **2)** [mora; verzug]. A kiknek kegyelmez isten, azoknak bűneit tágítás, haladék nélkül bünteti (SzD: MVir. 84). Tágítás, halasztás nem lesz benne, hamar nap tezek róla (419). **3)** relaxatio MA. nachlassung, erweiterung PPB.

Tágul (tágulás MA. tágolni PPB): 1) laxor, relaxor MA. [nachlassen, nachgeben]. Tágulni a dolgoktól: *laxamentum curarum habere PPB. Ime sokat tmeittattal es tagolt kezeket batoreittottal: manus lassas roborasti (DöbrC. 517). Hálát adnak mind az egri vitőzők, tágulának szégyőnökre törekők (RMK. III.153). Meg ne szűnnyfene, tágullyunc az menyeyi várat ostromlani (MA: Scult. 47). Már az rossz nátha tágulni kezdett rólam (RákGy: Lev. 56). Fájdalmas nyavalyáink nem tágulnak (Nyr. X.121). Ha dolga tágult, minden nap elment hozzája (Nyr. XIV.460). Ha valamit tágul a nyavalya (PP: PaxC. 31). Tágulnak az erős derek szorítványi, a kemény jögeknek lágyulnak márványi (GyöngyD: KJ. 543). **2)** [amplior; sich vermehren, sich ausdehnen]. Tenyészik marhájok, vastagodik jóvedelmek, tágul uraságok (Fal: BE. 611). Tágul éltének határa (SzD: MVir. 222).

el-tágul: 1) relaxor MA. [langvesco; nachlassen, erschlafen]. Az yora valo resthseg vralkodyk zerzetesben, mykoron eltágult ky verny, ky özny belele az lankatságot (WesprC. 127). **2)** [decedo, se retrahere; sich zurückziehen, sich entfernen]. Am szégyőnökre el tágulának, dobok fakadva elbűsulának (RMK. III.175). Ezután terekek hogy eltágulának, az városból hamar kitakarodának (290). **3)** [abstinere se; sich enthalten]. Az ostromtól két fél eltágulának, mert az tűző ők nem indulhatának (RMK. VI.174). **4)** dilator MA. erweitert werden PPB.

eltágulatlan: [non intermissus; unaufhörlich]. Ez ilyen hiedelmes és eltágulatlan könyörgésre következik az kívánt segedelem (MA: Scult. 253).

mög-tágul: relaxor, dilator MA. nachgelassen, erweitert werden PPB.

mögtagulás: laxitas C. relaxatio MA. nachlassung, erweiterung PPB.

Tágulás: laxamentum, laxitas MA. [lenimentum; erholung, erleichterung]. Hoő egebeknek munkától valo tágulást tegeu: ut aliis sit relaxatio (Sylv: UT. II.19). A kinek ételtől megdagadt az hasa, én általam léssen annak tágulása (Fely: SchSal. 13).

Tágulatlanul: [sine intermissione; unaufhörlich]. Eiel napal tágulatlanul sírnak, rémnak (Lép: PTük. I.132).

Tágzit? [solvo; erlösen]. Ha oz wr isten tagzeytana wrath oz sok gondtwl, the Kd által mek keresnem felőle (LevT. I.105).

TAGAD: infitor, diffiteor C. nego MA. läugnen, verneinen PPB. A király tagadja a fizetést: pretium rex *inficiatur PPB. Sem tagadom en magamat rekonsagnac lennem (BécsiC. 7). Mely bezedeket mykoron zent Bereck tagadnaya zegenletyben, monda zent Marton pispok (CoriC. 350). Eleyben yarwlanak az saduceusok, kyk az fél tamadasth tagagyak (JordC. 600. ÉrdyC. 519). Mikor tagadnaia Jesusnac istenségét, rea szakada a ferdő haz (Helt: UT. b4). Megh edyg mynd tagatam, hogy en nalam nychen (LevT. I.197). Nem tagadhattya, nem is tagadgya (Mon: Apol. 347). Meg vallyák az atyafiak, hogy vagy tűrik nagy tagadgyák, de soha csak hírrel sem hallották volna, hogy sz. irás légyen ez világon (Pázm: Kal. 468). Bellarminus tagadgya, hogy a sidóknak irás-nélkül való traditioi voltak (Pázm: LuthV. 232). Nem tagadom, el-inakozom azon, hogy enyiszer kel a Balduinus hazugságit pirongatnom (361). Igaznac lenni tagadgyuk (EszT: IgAny. 99). Tagadom, hogy szentelő püspökké csak ő tététt légyen (Czegl: MM. 21). Tagadgyák, hogy a római pápa nem vettetett alá a gyűléseknek (242). Tagadod, hogy az engedelmességről nem tőttél szót (Matkó: BCSák. 159). Nem tagadhatom, hogy Nagyságodnak társaságunkban elég búsulása nem lett volna (RákGy: Lev. 106). Nem tagadhatom, hogy sokszor az is nem bántot (Zrínyi I. Előb. 4). Nem tagadta, hogy ő nem fosztott volna meg és alkumban nem volt volna velem (MontME. L80). Némely tudós emberek eleitől fogva tagadták, hogy valahol e világon minkor is volna (Misk: VKert. 93). Én sem tagadom sem mondom (Bercs: Lev. 500). Valljon tagadhatná-e valaki, a ki esmérte ezt az Esterát, hogy a szent irás ennek fejében, szívében s szájában nem lett volna (Bod: Pol. Előb. 3). A világ tagadva szaporodik (Fal: Jegyz. 920).

el-tagad: abnego Ver. denego, pernego C. *inficias eo PPB. verläugnen, abläugnen PPB. Haromzor tagacz eel engő-meth (DebrC. 610). A le tőtt marhát meg kell adni, nem kell el-tagadni (Com: Jan. 190). Laszó agájának is adunk az szénájért, az melyet eltagadott 4 ft (MontME. 127). El nem tagadhatjuk, a mesék közé az illyeneket nem számíllhatnyuk (Moln: JÉpil. XIX). Némelyek a próféták és apostolok írásait valósággal el-tagadják (Bod: Pol. Előb. 1). A job lator meg-menthette volna életét, ha el-tagadta volna a Kristust (Fal: NE. 54).

ki-tagad: 1) abnego MA. verläugnen PPB. Mykoron az ew oedes mestereet ky tagatta vona, nagy keserűséggel meg syratna byneet (ÉrdyC. 364b). **2)** abdicio C. excludo, exheredo MA. ausschliessen PPB. Jóságomból kitagadom: exhaeredo; jóságból kitagadtatott: exhaeres C. Valakit örökségéből kitagadni: *exheredem aliquem scribere PPB. Tagad ki magadat az atyay örökségből (VirgC. 27). Ez világi jogazbul magat mind ki tagada (27). Sokan ki akarják tagadni az leány ágat, mikor az jóságrol valo ok levelet elreytik (Ver: Verb. 701). Vannac, kik az ő sajáttyokat az örökségből ki tagadgyák (Com: Jan. 120).

kitagadás: 1) abnegatio MA. verläugnung PPB. **2)** abdicatio C. exclusio, exhereditatio MA. enterbung, ausschliessung PPB.

mög-tagad: nego, abnego, subnego, inficias eo C. denego, pernego MA. läugnen, verläugnen PPB. Elyszer meg-tagadja vala, másszor meg-ítéli vala: *alias revocabat, alias decernebat PPB. Nem tagadom meg vrát (BécsiC. 87). Ki megtagadand engemet emberek előt, meg tagadom es en őtet en afam előt (MünchC. 32b. 45). Valamelik ezenkepen tagata meg ez velagot (VirgC. 28). Ki en vtaunam akar iőni, tagadgya meg magát (84). Mielőtt kakus ketzer zavart adnaia, haromzer vag engem meg tagadando (DöbrC. 446). Az zentségős zaad ime latom, hoő engőmet vizagatalia es zelnia meg tagad (NádC. 353). Po-

Abraham az kozdagnak egy ehép vyzet meg tagada (Helt: 179). Megh tagadatok Pylatusnak zyno elöt (JordC. 57). Meg tagada, hogy nem mondotta volna (ÉrdyC. Sara meg tagada es eszt monda: Nem meuettem (Helt: 14). Meg tagadgya felebaráttjánac nálla le tött pénzét (Bibl. 1.92). Meg vallá s meg sem tagadá, hogy nem van Kristus (Pázm: Préd. 47). Eeképpen meg tagadátoc ne istenteket, mind a háromságot, mind a négységet t. Feijj). Vannak, kik semmit sem tudnak megtagadni (Té. 484). Hogy házamat, hitemet megtagadjam, ne ensten arra hogy szakadjam (Kőnyi: HRom. 77). A mosok az ifúságot arra kisztik, hogy kívánságának semmit tagadjyon (SzD: MVir. 245).

tagadás: abnegatio MA. verlängnung, abschlagung Hasonlatos lvn az zent apastalakhoz uilagi jozagnak gadasaba (VirgC. 28). Az tördelmesseg magunc meg sa (Fél: Tan. 238b). A megtagadás vontatással nem válik verfvé (Fal: UE. 433). Az ígérlet s meg-tagadás dolgáson járj (SzD: MVir. 256).

adton-tagad: [non desino negare; wieder und wieder]. Szabad legyen tagadton tagadni és azt az tagadást essel erősíteni (Tolu: Vigaszt. 220).

za-tagad: recanto C. [wiederrufen]. Meg-hívom, viszdom: recanto PPBl. Efféletül mászszor meg ód magat, tsogtál. azt mind vissza tagad (Apoll. 45).

adás: infitatio, negatio, negantia C. das läugnen PPBl. est teszk: infitias eo C. Törvényben *tagadás jó: seclerim defuit oratio MA. Szabad legyen az tagadást eskü-erősíteni (Tolu: Vigaszt. 220). Az abbé nem gondolta hogy a molnár gazda csak a száraz tagadás-sal mentenagát (Fal: TÉ. 761).

tagadás: abnegatio fidei Kr. [glaubensverläugnung]. kést attyámia Péter, had öllyem meg magamat, mert adásomért kinlódom a pokolnac lángjában (Czepl: Japhl.

n-tagadás: abnegatio dei Kr. [gottesverläugnung]. Ha-észik istenekké, gazdagsággal bálványoznak, egy szóval tselekedetek isten-tagadás (Pázm: Préd. 769)

lás-tagadás: inhospitalitas C. PPBl. [ungastlichkeit]. **adás-képpen:** [negative; läugnerisch]. A praescientia-eve valo esmeretnek a tagadás-képen való munkája és ása kétféle (DEmb: GE. 37b).

adás-képpenvaló: [negativus; läugnerisch]. Ebben képpen való tsufolás vagyon (GKat: Tittk. 55).

adatlan: [quod negari non potest; unlängbar]. Tagadolog, hogy az isten él az ő hiveinek meg-szabadítottá- (GKat: Tittk. 235). Tagadatlan dolog, hogy Erdélyre soha az békesség meg nem tartatott (MonIrók VIII.428). kink, tagadatlan, bizony eddig sokak voltak s gördülnek orta újabbak is elő (RákGy: Lev. 245). Kiknek, tagadolog, egyelsőben nagyobb kedveket láttam (PSzerTört.

addogalom: negito MA. beftig verneinen, verläugnen

adhatatlan: non infitialis, quod negari nequit MA. [gbar]. Tagadhatatlan dolog, hogy mikor az kereszténység üle. Rómában igaz kit volt (Pázm: Kal. 600). Tagadha- hogy az emberi szemérmességnek vagyon valami aka- gyónásban (Pázm: Préd. 429). A mesterséggel vetél-disputáló némelyeket nyilvánvaló, tagadhatatlan erőssé- megmutogat (Com²: Jan. 134). Tagadhatatlan, oly meg-

bódúlt, rémült nép ez, kiki cselédjét sóhajtja takarni (Bercs: Lev. 29). Tagadhatatlan, hogy vagy nintsen elevenséggel hitünk, vagy élével eszünk (Fal: NA. 134). Tagadhatatlan, hogy mind a néma mind a szavattyús musika igen meg indította a szíveket (Fal: NU. 268).

Tagadó: infitialis, negans, inficiator, negativus C. verneinend, läugner PPBl. Ez heyanban való keeres es ez taghado feleleth jegyzik, hogy senky nem folytamlhaty sogedeseeg keerny akar mel nagy ees zentli emberhez (ÉrsC. 18).

hit-tagadó: desertor fidei Sl. [glaubensverläugner]. A hit-tagadó vezérek koránt sem voltak olyan jók a keresztényekhez mint a született török vezérek (Mik: TörL. 459).

isten-tagadó: [qui deum esse negat; gottesläugner]. Fele sem volna okosság, ha mind azokat, a kiket test és vér meg ejtet, isten tagadóknak tartanám (Fal: NU. 252).

szállás-tagadó: inhospitalis C. [ungastlich].

szenstháromság-tagadó: 1) [qui trinitatem esse negat; dreifaltigkeitsläugner]. Ezeket magok agyafúrt elmékedések csigázásából satúllják a szent háromság-tagadó tévelygők (Pázm: Préd. 720). 2) [unitarius; unitarier]. A levelet szent-háromság-tagadó Kövendi uram hozta (TörtT.² III.397).

[Tagadt]

hiti-tagadt: [desertor fidei; glaubensverläugner]. Ha az ilyen ecdésiának tagja volna, vagy tévelygő eretnek vagy hiti-tagadt és kép-mutató volna (Pázm: Kal. 560).

[Tagadtat]

még-tagadtat: [abnegari enro; verläugnen lassen]. Kézbe kérnek nagy sok jámbor híveket, hogy megtagadtassák az szent ígétet (RMK. V.18).

TÁJ (tály Bod: Pol. 67): 1) vicinia, vicinium, confinium, districtus MA. [gegend, umgegend]. Szívnek vápája, szívnek há-lója, szű tája, belső-részek: praecordia PPBl. Mykoron Ihus predicalna Jerusalem tayan, halwan ezt Abagarus yra kezene-tött Ihusnak (WinklC. 280). Mynd az tayban lakozo kyralyok, kyk lakoznak az hegyekben es az mezőson, egybe gyűleennek (JordC. 305). Jesus gondot vysel az zegheen kereszttyen neep-ről mynt az yo chaladus ember ew haza tayarol (ÉrdyC. 324b). Azonközbe yteenek be az cbeuik Magyar orzagban es Trenchen tayaat mynd ffil dwlaak (398b). Az bewlez mester haza taiat hogi meg zörze, wtat legottan el kezdle (ÉrsC. 450b). Azth mond-yak, hogy bizonynal oda mentek vala Zent-Benedek tayarol (RMNy. III.14). Tnd vala nyelveket és bécsi tájának minden állapotát (MonIrók III.56). Megveré az terekeket Nádudvar táján (98). Az széles ház tája avagy lako hely alkalmazossá teszi a lakást (Com: Jan 106). Ki-olkádá, a mi báborgatá mája s tödője táját (Matkó: BCsák. 8). Csak Jerusalem táján, ez világnak egy s két szurdokjában (140). Az élésből is szükkülni kezdettünk itt az tájon (RákGy: Lev. 143). Kemény János uram most talán Körműz-Bánya táján fog leuui (215). Az egész föld táját nagy csendesség tartya (GyöngyD: MV. 22). Szolgálója gond-gyát viselte a háza tájának (GyöngyD: Char. 19). Nem vigyázol Sopron tájra nyalka kurucz (Thaly: Adal. II.296). Nyitra s Újvár táján való hadak közé divertáltak két-három napra (Bercs: Lev. 85). 2) [tempus; zeit]. Lőnce ezec Christus wrunknac születése vtan, e tayban, mikoron irnának 969 (Helt: Krón. 28). Az tayba, mikor ezekbe munkalodnam (Born: Ének. 536). Mint egy huzonket esztendő taig volt (Bal: CsIsk. 28). Hasonló lesz kis aszszony tája is az igen háborgo idők miatt (Kal. 1620 C). Az unitarius papok is Háromszékre a réformátusok generalis gyűlésekben ordináltattak szintén 1690-dik esztendő tályig (Bod: Pol. 67).

Táján: [circa, circiter; umher, um, gegen]. Ezer zaaz tyzen egy eztendő tayyan (ÉrdyC. 66). Jesus hoswet nap tayyan ewt ezer embereket meg elegőtyött ewt arpa kynyerekből (522). Marada ew wele Maria oly mynt harom holnap tayan (Posti: NTes. 115). Meg nem elégzik az kárhozottakkak valami idő tayan el fogyando büntetésekkal (Lép: PTük. 1.279).

Tajatt (tájott Bethl: Élet. 1.373): ∞ A város-tajatt, vidékiben: in *vicinia urbis PPBL. Sok hajókat felvontata az Száván és Szabácsvár tajatt hoztata számán (RMK. 1.24). Az estvéli tetsző lemenetel a tsillagoknak a napsugariba halások, úgy hogy midőn egy kevessele előbb a napnyugoti határozó tajatt meg-lát-szanak, akkor a nap hozzájuk közzellítése miú el-rejtessenek (ACsere: Enc. 96). A szarvas hold leszen minden holnapnak 4-dik napjan, fél hold leszen többire a 7-dik nap tajatt (113). Igen rút időben, máreziusnak közepi taját [olv. tajatt] (Bethl: Élet. 1.340). A tajott a palakőnél egyéb nem igen vagyon (373).

Tájban: ∞ Vgyan a tayban kezdé Herodes nekiket haborgatni (Helt: UJT. 17). Zent Górgi nap táiban mulot három ezendeie, hagi Margit azoni jnet megőn haza (RMNy. 11.15). Temetését rendeltük Báthorban lenni délelőtt kilenc és tíz óra táiban (LevT. 11.174). Vgyan azon ora tayiaba (Born: Préd. 217). Vgyan azon napok táiba (Vás: CanCat. 677). Ez idő táiban igen betegeskednek az emberek az gyümölestől (Kadv: Szak. 227). Az ephesombeli közönséges győlekedetnek ideje táiban (Pázm: Kal. 71). Urunk születése után 853. eszendő-tájiban Jancsi aszszony lőtt volt pápává (634). Urunk nem jőve, mihelyt Ádám el-esék, hanem az-után négy ezer esztendő-tájban (Pázm: Préd. 99). Közönséges képpen vallyáe vala mind az Christus el ísüete előt s mind születése taiban (EszT: IgAny. 92). Fél támadása után Christusnac negyven esztendő táiban (Zvon: Post. 11.258). Minden holdtölte tayban egyszer estveig semmit ne egyel 1619 (KlDebr. 38). Joachim Camerarius élt 1530 eszten táiban (Czegl: Japh. 133). Mi táiban, melyik esztendőben, melyik eszszár vagy király idejében (Matkó: BCsák. 186b). Szent Jakab apostol nap táiban Egré mentemben (Gér: KárCs. 111.327). Ma dél táiban érkezik maga Károli uram (Berces: Lev. 346). Ilyen idő táilyban, ennyi órákor: um diese stunde (KlBesz. 9). Az egyházfalyiak ez idő táiban sokáig veszekedtenek a földiaikkal a paptartásban (Bod: Pol. 103).

Tájék: 1) [tractus; gegen, lage]. Elbeszéllik okát járá-soknak, tájékát az ő lakásoknak (GyöngyD: Char. 428). Már az tatár eltakarodott, kárt semmit itt e tájékon nem tettenek (MonTME. VIII.330). 2) [tempus; zeit]. Vacsora tájéka felő valamennyire megállott az eső (Monlörök XVII.64).

TAJDOK: turpis; abscheulich, hässlich PPB.

TAJTÉK: spuma C. MA. schaum PPB. Tajtéka az olvasztott aranynak: chrysis; fejez tajtéka borította-el a vizet: spumis *incanuit unda PPBL. A zellet meg foglalta őtet, le citi es a taitekkal megvondokéitá (MünchC. 131b). Az wr, kyt zereth, meg haggya keseertetlmy, hogy temptationnak fizekekaban ky foryon nyundlen bynnok tayteeka (ÉrdyC. 573). Az ki forrot tajtékiát, a ki enyues, egy ezerében szárl (Mel: Herh. 31b). Ha az vér veres és keues tayték vagy víz habb ralta, egészséges embert iegez (Cis. P2). Az forró fuzélanac taytekia (Kár: Bibl. 11.131). Ollyan, mint a tajték, melly egy szeletskétől el-szaggat-tatik (Pázm: Préd. 70). Szép ortzáin főtöze tayték vértől (Fny: Gizm. 22). Buburék vagy víz színén való tayték, melly mind-gyárt meg-fakad vagy el-oszol (Mad: Evang. 821). A tűznél forró ételnek tajtékiát lehánya (Com: Jan. 82). Véres, mérges tajték foly ki az két szemén (Zrinyi 116). Hon jön szárnyas lovon szép piros hajjal, mosódik zabalyja fejez tajtékiával (136). Tajtékokat is lácz meg szálolt véredbe. 1666 (KlBes. b2). Az hab tajtékká leszen (Teleki: FLÉL. 5).

[Szólások]. Kitajtékozom, tajtékot hányok: expumo PPBL. Tenghernek feue habai taytikát hányán (Sylv: UT. 11.135). Miként fülemile vér s tajtékot hányok (Zrinyi 11.140). A neema leelek vala hol ragadungya, tayteekot thwr és lw fogat ctyzorgattya (JordC. 484. Fél: Bibl. 68). Midőn az oroszán elhnytozt volna, el időe egy vadkan és taytékokat túrván meg vága hosszu fogaiual (Helt: Mes. 42). Az földre lees-vén ferteng vala taytékok turván (MA: Bibl. IV.41). Taytékok túró fertelmes vétkeek (MA: Tan. 1185b). No ember rágalhazók tűzes kemenezében öröklén kapdozni, tizes tajtékokat ottan fogtok turni (Thaly: VÉ. 1.375). Az orra likjain lángos szellők mennek, szája tajtékokat vér mint vízi istennek (Zrinyi 132).

arany-tajték: chrysis SI. [goldglütte, goldhaar]. Isten hozzád márvány hajlék, vont ezüstös kárpitak, kiket borit arany tajték (Fal: Vers. 876).

ezüst-tajték: lithargyros C. argyritis MA. silberglütte PPB.

kényér-tajték: [nebula, panis tenuis; hippe]. A pápisták Miklós pápa bagományából a kenyérnek tajtékiából szolgál-tattyák ki az ur vacsorát (Ker: Préd. 604).

könnyű-tajték: aelne PPBL [schaum].

salétrom-tajték: aphronitrum C. Major: Szót. 54. PPBL [mauersalz].

száj-tajtéka: [saliva; speichel]. Az földre pökek es az ő szájának taytikából sárt ezínála (Sylv: UT. 1.141. Frank: HasznK. 90).

tengér-tajtéka, tengéri-tajték: [spongia; schwamm]. Ragada tengőri taitekot es ezetbe martuan zaiához illő (WeszprC. 109). A gödény nem tenger tajtékaival szokott élni, hanem vízi állatokkal (Misk: VKert. 344).

vizi-tajték: [spuma; schaum]. Ez a bizakodás ollyan mint a vízi tajték (Pázm: Préd. 176).

Tajtéki: spumeus MA. [schaum]. Az természet szerint való kenyér helyett taytéki kenyeret rendelt (MA: Scult. 358).

Tajtékos: spumeus C. pumicosus, spumosus MA. schäumicht PPB. Az husát rakjad ki az táiban, az süllőzt penig mennél tajtékosban lehet, úgy adjad reá (Radv: Szak. 37). A mely tajtékos s bírdős sárt Sámbr gyura, azt az bányász tétova eská-nyozá (Matkó: BCsák. Előb. 2). Bőrök kemény és fekete szá-lásn, magjok tajtékos, hideg szá-lásn (ACsere: Enc. 170).

Tajtékoz-ik: spumo, dispumo, expumo C. spumescio MA. schäumen Com: Vest. 146. PPB. Igen tajtékozik a víz: amnis *exuberat spumis PPBL. Taytecozny kezd: dispumat NémGl. 300. PPBL. A zellet meglaboreita őtet es le eitnen a földre, hőmpölg uala taitekozuan (MünchC. 89). A lelek fedlhez ytlwen hewer vala taytekozuan (JordC. 484). Taitekozie az Duna (Göres: Mátv. 16). Hányd az liszes csukát az hév vajba, ha hidegen hányod bele, csak tajtékká az vaj s nem is rátök azzal szépen (Radv: Szak. 108). Taytegyk haragyanban (Toln: Vigaszt. Előb. 3). A tajtékozó es agyarkoló vadkan a vadász dárdával meg-öletic (Com: Jan. 80). A szakács, ha mi forr és buzog, vas kalánnal meg ezáfollya, ha tajtékozik (s2). Utána férje siet, dől-fül s tajtékká mérgével (GyöngyD: Cup. 587). A vad kanok a vadlások közzől tsak egyiket tézik tá-lil fel és tajtékozó agyarokat annak az egynek vérivel festik meg (Misk: VKert. 119). Szája vér-habbal tajtékozik (SzD: MVir. 197).

[Szólások]. Szintgy tajtékozik a dühösség belől (SzD: MVir. 215). A borral gőzölő has hamar fajtalanságra tajtékozik (Pázm: Préd. 228. SzD: MVir. 72). Hogy pennün a Sámbr moslék kal tajtékozó pennáját ne imi-

két akokért cselekedtem (Mathkó: BCsók. Előb. 3). Pokol ájával tajtékozó consequentiák (Pós: GBot. 23).

tajtékozok: expumo PPBl. [hervorschaümen].

tajtékozok: [despumo; sich abschäumen].

lások]. Végre le-tajtékozott hiú rettenésro haragja MVir. 214)

g-tajtékozok: spumescio C. [aufschäumen].

tékozás: spumatus C. MA. das schäumen PPB.

tékozottat: [spumare facio; schäumen machen]. Valahol agadanga, le eiti ötet es taitekoztafta (MünchC. 89).

K: appendix PPB. [lacinia]; anhang, zusatz, ergänzung [deck]. Altalvetoet, kit Erdeliben minap hoztal volt, bocziakkal, bőgőrevel kit meg raktal volt (EpiCath. 12b).

KÁCS: linteo C. textor MA. weber PPB. Takáts tsóradius textorius PPB. Takáts zugoly fája: jugum PPBl. myth takacznak, zűőnek, zabonak es zűőnek twdnya (JordC. 77). Az én életemnek napiai gyorsabac voltanac rácznac az ő karikáinál (Kár: Bibl. 1516). Vassal esénál-niszer az takátsnak (Szentm: TFüü 22). Egy szélbe szűő, ig jó takácshoz nem illik (Pós: Igazs. II.346b). A takáts a székben az álló mellé fonálnac bél fonalat avagy által ut szű alája (Com: Jan. 97). A takáts lepedőt, vásznat Com: Vest. 54). Ez élet árnyék, mely könnyen elműlik, snak vászonya, mely hamar el-metszetik (Mad: Evang. Kilencz lovas szabados, kik közül egy lengyel fin takács KárCs. IV.302). Az takátsok bástyájára járó graditsnak on karja (KolTört. 401). Az takátsokhoz az ki fonalat a, abból ilyen mód tartassék (TörtT. XVIII. 239).

ir-takács: [pellio; kürschner]. Az szűrnek végét min-tállyák egy mértékre szűr takátsok (TörtT. XVIII.

akácsol]

akácsolás: textura MA. das weben PPB.

akácság: textura C. gewebe Com: Orb. 120.

TAKAR: 1) [volvo, involvo; wickeln]. Vram yme hol az benzed, ky en nalam allot kezenebe takarvan (JordC. Az bőle ég kis ruhačkaba takara az kőnet es tőn ellene nzt (BoóC. 8). Ha figét, almát, gyűmölcszet a lenében sz, sokaj meg áll, nem rothad (Mel: Herb. 147b). Testét k, kacczinban takarak (Görös: Máty. 42). Gyászos sákban ták a testet (Czegl: Dág. Előb. 20). Csak vasléll nem nélyen az kard, vágó-részét aranyban is takard (Thaly: 1.118). 2) [lego, congero; sammeln]. Fűvényesség, sok atlanság ndvarol teneked, mind e világ, látjuk, hogy takard (RMK. II.195). Egőrben Dobó és Meeskei az tisztben dnak, takarnak mindent hertelen (III.111). Oh mely nagy tesznek az ndvarbírák, mert titkon magoknak sokat takar- (316). A ki színeből hamissan takar, masnac takar, az ő ba mas buialkodic (Born: Evang. IV.303b). Ki én velem takar, tékkozt az (Zvon: Post. 1516). Ha kvártélyból ki-, semmidet sem hagyja, minden javaidat magának takarja ly: Adal. I.272). Az jobbágyságot sok ezer székérrel mind n alól takarja, az élest cseplik es szekoreken, tevéken Pestre és Budára takarják 1878 (TörtT. I.21). Magadnak rod menyben, a mitt itten a szegényekre bintesz (Fal: NE. Tanátsos takarni a bőségnek idejében, hogy elő-vehessük úkségben (Fal: UE. 423). Anglus a mit szerzett Mógol agából, valentze gálya takart Afrikából, valamit hollandus t Indiából (Orczy: KöltSz. 42). A mébetsék a keserű fűdes mézet takarnak (SzD: MVir. 94). 3) [provideo; ver-

sorgen]. Várak és városok néppel és éléssel kirúlné asszontól igen takartatnak (RMK. IV.28). 1) [sepelio; beisetzen, begraben]. Az Aaron takartatit az ő népéhez (Kár: Bibl. I.139). Meghala és az ő népéhez takartatit: mortuus est et appositus ad populum suum (MA: Bibl. I.22). Földben takarjuk a mi halottinkat avagy boltban föld szint avagy földben tartjuk a föl támadásnak reménségeért (Sam: Agend. 189).

alá-takar: [depello, deduco; hinabtreiben, hinabführen]. András király és Béla hertzeg allá takarác minden barmot és élest Magyarországba (Helt: Krón. 35).

be-takar: 1) [involvo C. involvo, obtego MA. zudecken PPB. [einwickeln]. Betakartatott: obsitus; betakarva: involute C. Elalutt, bé-takart tűz: *sopitus ignis; bé-takarni a gödröket vagy árkokat a mezőben, hogy más észébe ne végye: *obcaecare fossas in agro PPBl. A tétet veuen, bétakarta azt tizta földbe (MünchC. 69). Ragada tengőri taitekot es isopual be takaruan fel ada nadon ő neki (WeszprC. 109). Megh mthata az gylezot, kywel ötet be tlakartam wala (ÉrsC. 1071). Vere Mihál archangel a golcot es betakara testet (TelC. 233). Az lábait mind az horgas ináig vizes ruhában erősen betakarja, hogy az esontjai meg ne égenek (Radv: Szak. 34). Tedd az tyúkot az tálban, az pirított cipzőval takard be, az levével üntözd meg (92). Pergaménával takarjuk bé (Com: Vest. 72). Találtok egy gyermeckét pólákban bé takarva és a jászolba helyhezette (Illy: Préd. 180). A tyúk bétakarván szárnyaival tenyészetét melegíti (SzD: MVir. 122). 2) colligo MA. [congrego, coacervo; zusammenlesen, sammenschaeren, zusammen-läufen]. Az soc predat harmicz naeg nehezen takarac be (GuaryC. 59). Sok orszagh kinczet ő be takara (CsomaC. 102). Egiptomnac földlen szantalan soc gabonat takara be (Szék: Krón. 15). Sok ország kéncsét ő betakarta (RMK. II.225). Mikor a földneec gyűmölcsét be takaryatoc: quando congregaveritis omnes fructus terrae vestrae (Helt: Bibl. I.KKk2). Nim-csen mivel betakarnom, az mi keveset az isten adott (LevT. II.64). A papoknak negyven-nyöltz városok vólt minden hatá-ri-val egyetemben, mellyek bé-takarták a közel-való dézmákat (Pázm: Préd. 946). Az végbeliek szinte úgy prédáltak, ide számla-talan élest takartanak be (RákGy: Lev. 143).

betakarás: 1) [involutio; einwicklung]. Az betakarásával is úgy élj az mint oda fel megvagyon, mert semmire kellő leszen, ha az leve kimegyen az peesenények (Radv: Szak. 67). 2) [subvectio; getreidezufuhr]. Az mostani be takaras ideie (Born: Préd. 455).

betakaró: 1) involucrum C. [hülle]. 2) collector MA. einsammler PPB.

belétakar: [involvo; einwickeln]. Eluéné ő or iegét az ozlopokrol es belé takara ő testenec tőrsőkét (BécsiC. 38). Az nyújtó fával megnyujthatod az tészát, takard bele az tész-tában az esukát (Radv: Szak. 108). A mihed semmire valo liszen, nem takar bele mizet [a kasba] (OrvK. 62).

el-takar: [involvo, contego; einwickeln, zudecken]. A jószere-ntse el-takarja a vétkeket: secundae res *obteutae sunt vicis PPBl. Félre nem mentek a táboron kívül s ott is ru-nyálkodásokat a földbe el nem takarták (Szal: Krón. 656). Nicodémus közel száz font aloét es mirrát egybe-elegytvén, tisztességesen el-takarta vala az urunk holt testét (Pázm: Préd. 578).

eltakarás: [sepultura; bestattung]. Az testnek eltakarasa-nak valo napoth battvk mynd zent nap wtan valo wosarna-poth (LevT. II.69). Némel nem jo akaroinnak felőlem való spargálások miatt nem akartam kegyelmes uramnak es atyám fiának eltakarásában jelen lenni (TörtT. XIII.113).

félre-takar: [sepono; bei seite legen]. Ha tréfiából taklúdat mondani, a mit előboztál, takard félre, nem ide való (Fal: NU.

286). A legjobb fiú édes atya elől félre takar valamieskét (Fal: UE. 494).

föl-takar: [detego, retego; aufdecken, aufheben]. Hamar hosszú ruháit föl takará, titkon az erdőre ő ki indula (SzFabr: AmAff. 12).

ki-takar: **1)** [expello; austreiben]. Kültvén Gadna nevű fahra, az lakosít kitalkaván belőle az fahját megégették (TörtT. VI.104). **2)** [eveho, exporto; hínansführen]. Ez országnae kinczet innet mind ki takarja vala (Szék: Krón. 163). Nappokat hagyott az ház adásnak nem egeb okkayrth, hanem csak hogh inkább mindent ky takkarhassanak bellőle (LevT. 194). Atyila es a magyarok minék-utánna az Olasz-országból ki-takart sok kincset le-takrtanak volna (Liszny: Krón. 155).

mög-takar: **1)** [instruo, exorno; versehen, versorgen]. Főjérvárat porral, álgúval, éléssel jó módon megtakarván (MonTrók III.181). Az várakat megtakarjátok mindenféle éléssel bőven (RákGy: Lev. 169). **2)** [reparo; herstellen]. Julianus a zsidókat keresztyének ellen biztató, hogy Jeruzsálemet nékik megtakarná (RMK. V.196).

mégtakarás: [provisio; versorgung]. Kún László uramnak parancsoltunk Szakmár mégtakarása felől, te is szorgalmaztasd (RákGy: Lev. 162).

össze-takar: **1)** [coacervo, colligo; zusammenhüften, zusammenlesen]. Tékozlás az, mikor az illendő helyre tett költségektől meg maradt morskéloc össze nem takartatnae (Zvon: Post. 1560). Míg mindent össze takar, sok ezer embert térszen koldusá (Fal: BE. 595). Az ntszak tsúnyságát össze takarják és el hordják sabandusok (Fal: TÉ. 772). **2)** [complico; zusammenfalten]. Az össze takartatott levél bé-pecsételtetéc pecsét nyomóval (Com: Jan. 207). **3)** detendo C.

széllýol-takar: [dispergo, dissipo; zerstreuen]. Az sok drága kincsöt széllal takarják vala (RMK. III.64).

Takarás: **1)** collectio MA. [summlung]. Csak az takarásra, gyűjtésre szorgalmazkodnae (Born: Préd. 410). **2)** [subvectio frumenti; getreidezufuhr]. Masth az takarasnak volna ideye (LevT. 1248). Nem szükölkedem pénz nélkül, mert az takarás rajtunk vagyon (II.56). Ím rajtunk vagyon minden naponként az áldott takarás (64). Aratas es takaraskort (Born: Préd. 457h). **3)** [exsequiae; leichenbegäbnis]. Édes gyámolomnak az ő édes testének takarására nem mehettem (Nád: Lev. 243). Szent Ágoston édes anyjának takarásakor a mi váltáságnak áldozattját bé mutatták (Pázm: Préd. 1003). **4)** plicatura MA. faltung PPB. **5)** tectio MA. bedeckung PPB.

Takarék: volumen PPB. velum, velamen, operimentum SL. [decke, hülle]. A testnek épületi csontokból, izekből, különb különbféle burkokból, takarékokból össze szerkesztetett (Com: Jan. 46). A ruha nem a mi minden állatunk, hanem csak néminémű azon félfél adatott lepel és takaréék (GKat: Válts. 1916).

[Takarékony]

Takarékonyosság: [moderatio; mässigkeit]. Tizenhetedik io erkölch az szűzekne az meg elegendes es takarékonyság (Pécsi: SzűzK. 121b).

Takarékos: **1)** parcus, frugalis MA. [modestus, temperans]; sparsus, karg PPB. [mässig]. A vacsorálások mértékletesebbec és takarékosabbac (Com: Jan. 111). **2)** [gratus, decens; müstündig, anmutig]. Szép, tsinos és takarékos levelet ír (Mik: TörtL. 298). Egy szép takarékos királyságot szereznek nékie (353b). A nyoltzadik toronyuk tetejére egy kis takarékos kápolnatska építették (Moln: JÉpül. 238). Jámbor, józan, mértékletes, takarékos, kelleuetes (Fal: Vers. 863).

Takarékosan, takarékoson: [parce, moderata, temperanter; sparsus, karg, mässig]. Kezdeeg vadolny az zent azzont, hogy teekozlo volna es nem tartanaa takarekoson ew vranak yozauat (ÉrdyC. 642b). A bűn a lelki jókat takarékoson kiűresíti (Pázm: Préd. 726). A takarékosan élő kevesse megelégedic (Com: Jan. 189). Takarékosan éljete, ne tékozzoljatek, mert a tékozlásnak koldustarisznja a vége (TörtT.² 1.150).

Takarékosság: [parsimonia; sparsamkeit]. Vele-született a takarékkosság: *ingenrata ei frugalitas PPB. Marasztbats kimélletes takarikössággal valamit az te munkádból az te liadnak (MA: SB. 146b).

Takargat: **1)** ot tego, protego MA. bedecken PPB. [einhüllen, einwickeln]. Een ewteth takarghatam laagh ruhában (WinkIC. 89). En takargatam lağ ruhában, te kedeg öltöztetted őmődn verence ruháiban (NádC. 355). Azzonywnk záz Marya bepokala, takargata ő zent fyath (ÉrsC. 332). Takargatni, nem ostorozni kel az gyarló testet (Pázm: Kal. 599). A lelki-isméret szégyenletet indíta beunek és füge-levél gatyával kezdék takargatni rütságokat (Pázm: Préd. 592). **2)** [servo, reservo; sparen, ersparen]. Űra keresményit takarkattya, tselédet jó rendben tartya (Pázm: Préd. 241). **3)** [occulto, celo; verbergen]. Kimár a farka s nem takargathattya (Czepl: Japh. 221). **4)** [tueor, defendo; beschirmen, beschützen]. Bé-fedezem, őltalmazom, takargatom: protego; őltalmazott, takargatott: protectus PPB. Minden nyomorúság ellen magát ny vizagtalással takargattya (MA: Scult. 100). Nem hagysz-el veszedelmekben, ki a hiveket meg-tartod, gonosz ellen takargatod (MA: Zsolt VII. zsolt. 5. vers).

bé-takargat: [involve, velo; einhüllen, einwickeln]. Vendeeg váleek, es nem fogadatok be, mezeytelen, es nem takargatatok be (JordC. 437). Zyz Maria zeep Cristust apro poztochkakban bel takargataa (ÉrdyC. 43b). Be takargatta, fektette, alutatta (Born: Préd. 34). Azt mondgya az evangelista, hog be is polállia Christust az ő annia és be-is takargattya mint bizony embert (Kufcs: Evang. 75). Híven dajkálkodtál, még széltől is őltalmaztál, betakargattál (TörtT.² 1346).

föl-takargat: [detego; aufdecken]. Az ember fél kelee es fél takargathwan híw agyat myndenek lattara el mence (JordC. 458).

mög-takargat: [reservo; aufsparen]. Öltözetiben oly szép takarékkosságot követ, hogy semmit nem pazarol, hanem a maradékokat igen megtakargatja (Misk: VKert. 235).

Takargatás: **1)** [tutela; schutz]. Földes urainkat őrizzed, őltalmazad, hogy mi azoknac vezérlesee, takargatásoc alatt emekutánna is nyugodalomban élhessűne (MA: Scult. 912). **2)** protectio MA. beschirmung PPB. E volt az ő palástolások, takargatások (Bal: CsIsk. 416).

Takargató: **1)** [homo parcus; sparer]. Szaporetóia es takargatóia legyen fgrie marhaianae (Agend. 216). A jó takargató jó ki-osztó: bonus condus bonus promus (Mad: Evang. 560). **2)** protector MA. beschirmer, beschützer PPB.

Takarít: **1)** obtego MA. zudecken PPB. Barsson palastot takaroyttanak híw rea (JordC. 416). Takaroyez hozyd the rubadat: amictor pallio tuo (749). Az mas rezeet magara takaroyttaa (a köpönyegnek) (ÉrdyC. 624). The feyodnek ystbőkky mykeppen kynaly barson thakaroythwan erezhweenben: comae capitis tui sicut purpura regis vincta canalibus (ÉrsC. 182). Vőn egy eleven nyulat es ruhaia ala takarita (SalMark. C6). A palástokat ránk takarétynk, burétynk, fűdjük (Com: Jan. 101). A kicsiny gyermekeket paysban takarították (Hall: Paizs. 5). **2)** [sepelio; begraben]. Földbe takaritom, el-temetem: inhumo PPB. Az testét egy káptalamba iktatták, édis atyafiai takaríták (RMK. III.169). Maglala és takaritatéc az ő elhőz (MA:

L. 133). **3)** [occulto; verbergen]. Micoron vr isten előldről mint elmosága és a pocolnac árhekkzekibe takaretangá, az ve az istennec zent igassága a napnac ő tisztósseget meg a (NagyszC. 226). Vón egy eleven nyulat es ruhaja ala takar (SalMark. 22). Engom haylékába takarít (MA: Bibl. V.13). [supprimo; unterdrücken]. Egy puskásunkat, kire legelsőben ut volt az egyik medve, 3 fiával megsebesítvén alája takarította (RákGy: Lev. 75).

be-takarít: 1) [involvo; einwickeln]. Mindeneket meg fog az ő gyalmokkal és bé takaríttyák az ő báléioiban (MA: 120). **2)** [in horreo recondo; aufspeichern]. Gyűmöltsé is által takarították csűrben be (VárM: Szöv. Előb. 1).

betakarítás: 1) [tectio; bedeckung]. Az koporsó betakarítása János deáktul fekete bagariát (vettünk) 3 ft 50 d (MonE. 166).

egybe-takarít: 1) convolvo, complico MA. [zusammenkellen PPB. [zusammenfalten]. Zent Palnak keze egybe takarazza zömkőstew kezkenőth mynd veerevel (ÉrdyC. 379). **2)** rado, colligo MA. [einsammeln, zusammenlesen].

gybetakarítás: 1) convoluto, collectio MA. [zusammenwickeln, zusammensammlung PPB.

l-takarít: 1) [asporto, aveho, aufero; abführen, wegtragen]. Javát takarította-el: multa de rebus suis *asportavit PPB. tén terekek hogy eltáglulának, lovakat, morhákat eltakarának (RMK. III.290). Mi már nem győzzük a sátorokat takarítani (TörtT. 2. 1205). Tartozik minden jobbágy 4 kila tot elvetni, azt az zselyérekkel együtt megaratni és eltakarítani (IV.94). **2)** [inhumo; beerdigen]. Az Loránt uram testét a szép tisztességgel el takarétották (LevT. II.48). Kiknek mek a falu pelengére mellé eltakarítottak vala (Szal: Krón. 1335).

ltakarítás: 1) [funus; begräbnis]. A mi attiankfianak el arításában szükseg jelen lenni (Fél: Tan. 512). Rendeltem elmes édes uramnak tisztességes eltakarítását ez jelen lévő endőben szent János havának 13-ik napján (Gér: KárCs. 1335).

ög-takarít: 1) [instruo; gehörig versehen]. Az itt lakó osi rendek élésekből az várat megtakaríja, ha kíváncsiak nTME. III.107). **2)** [parco; sparen]. Nintsen bizonyosabb daság, mintsem ha mid van, meg-takarítani (SzD: MVir. 1335).

szve-takarít: 1) [colligo; zusammenpacken]. Nem sok idő van özue takarítuan mindeneket az ifiabbi fia elmene ze leuő tartomaniban (Fél: Bibl. 118).

takarítás: 1) [collectio, complicatio, congregatio MA. [zusammensetzung, zusammenfaltung PPB. Az isten iavainac vesztői közzé számláltatnak minden részegese, tozodoc és den takarításra gondatlan emberek (Zvon: Post. I.560).

takarító: 1) [tegumentum; decke, hülle]. Czinalanac manac szörető takaretot az ő rutságoc fődőzésére (Mel: Préd. 120). **2)** recondens MA. verbergend PPB.

takarítvást: 1) [?]. Miulta Erdélyből kijűtt az német armada e falunkhoz szállott az németiség takarítvást (Fab: Orszgy. 1335).

takarmány: 1) [commeatus; fourage]. Ninczen houa am az en sok takarmaniomat (Kár: Hal. Rijf). Az erdélyiek-takarmányok felől azt mondgyák, nem tudgyák hová tenni (Zsolt. 616). Ceres sarlója is kár nélkül metzhetett, bő armányból nagy hasznout vehetett (GyöngyD: KJ. 402). **2)** simonia; ersparung]. Okosbak gonozul valo gyöytemenre

ez vilaghoz valo ragazkodással es takarmanuyal (Frank: HasznK. 59b).

Takaró: 1) velans, convolvens MA. [deck-]. Takaró kötös: *stragula vestis PPB. Takaró papiros: charta emporetica; takaró vászon: emporetica, segestre camnabium PPB. Kalmári marha takaró szürke papiros, melly a bors és egyéb fű szerzsmul takaró papiros csuklyára illeendőbb: charta emporetica, cuculis aptior (Com: Jan. 155). A takaró paplant mind magára vonza és a társat fázni hadgya (Hall: Paizs. 227). **2)** volva C. [velamentum; decke, hülle]. Pokrózt is van takaró (Szentm: Kalm. 11b). **3)** [frumentator; getreidesammler]. Divertáltam volt az mezei munkásimhoz s takaróimhoz is (MonIrók XV.121). **4)** colligans MA. [sammel-]. Szénát-takaró: foenum colligans, cumulans foenum; széna-takaró-hely: foenile; széna-takaró villa: furca foenaria MA. PPB. Pénz takaró ceremóniak (Kules: Evang. 44).

orca-takaró: 1) [velamen, rica; schleier]. Katrinczában takaritam volt az koronkát és orca takaróba, bizony nem azért, hogy Kdet kérvén olyannal búsitánám, de nem volt más (LevT. II.273). Egy o orca takaró, gyengyes zőwes rayta (Radv: Csál. II.19).

Takarod-ik, takarosz-ik: 1) [se conferre, abscedo; sich begeben, sich ablagern]. Sietenec az legeődc zallasocra takarodnia (GuaryC. 58). Houa fol es takarodic mind ez velag-nac ondogsagos genetsege (NagyszC. 65. NádC. 65). Most ez-okaert takarodgyal haza: revertere ad locum tuum (Helt: Bibl. I.Ccc3). Nézzed, mennyi bűdös ganéj, takony, vizellet takaroszik testünkől (Pázm: Préd. 68). Minekutánna ez élettel meg-elégettec, nyugodalomra az koporsóban akarnac takarodni (MA: Scult. 224b). Az pusztába nagy sokaság takarodot (Zvon: Post. I.549). Ez világnac többire minden kincse papi rendekhez takarodott (II.271b). Abos felé takarodott, rajta kaposdván mind az kassaiak Kemény János urammal (RákGy: Lev. 184). Az mi kevés magyar had alájűtt is, mind Filekhez takarodott (244). A Keresztes mezejét ott hagyván egy elsőben Fejér-várra takarodék (ErdTörtAd. IV.292). A sok német, frantzia, spanyol takarodik Olaszország felé (Mik: TörL. 299). Már az emberek a mezőről hazafelé takarodnak (Misk: VKert. 280). Egy egész városnak vagy községnek minden tisztátalansága oda takaroszik és onnan forr ki (Fal: UE. 428). **2)** [frumenta in horrea inveho; einfahren, einführen]. Aratnak, takarodnak az szegény emberek (RákGy: Lev. 211). Mintbogy a nemesség-nek nagy része most takarodik és arat (Nyr. XIV.357). Az illes hajók ma is takarodtak és a kik terhesebbek voltak, az nagy borozánokból a Dunának csekélyebb voltához képest az illesnek jobb részit más hajókban hordották (MonIrók XV.184).

alá-takarodik: 1) [descendo; herabkommen]. Pécsét felvervén az oda alá takarodott népség nyomakodik fel (RákF: Lev. I.105).

által-takarodik, által-takaroszik: 1) [transeo; binüherziehen]. Elszénázhatja az derekassabb corpust, míg az Vág jege tart; ha az felbomol, vagy odareked az had vagy magában is általtakarodik (Bercs: Lev. 309). Hacsak az előttünk való Haiszer corpussa által nem takaroszik, ott ő kegyelmének ártható ellenségi nem olly könnyen támadhat (337). Az tábor bizonyosan általtakarodott ma az Dunán (660. 672).

be-takarodik: 1) [ingredior, intro; einziehen]. A kalastrom, hova igen soc nép be takarodot (Helt: Krón. 59). Az sido népségnek nagy soc szemete takarodott bé Jerusálemba (Zvon: Post. II.257b). A tatárok hazájokba bé takarodának, a város is a sok hír tudakozástól megszűnik (Bartha: Krón. 82). Az német tegnap kirendelkezett erre felénk s úgy állott nüg bagázsája bétakarodott (Bercs: Lev. 363). Szombatból is éjféltkor ment ki az német, az nap az eleje éppen Récséhez ment s takarodott bé sietve az Csálóközre (407).

egybe-takarodik: [tumltuor; sich aufrühren]. Egbe takarodo gwylye zurdulo: tumultuans (NémGl. 380). Egbe thakarodo nepet: turbam tumultuantem (383).

el-takarodik, el-takaroszik: [diggređior, recedo, discedo; weggehen, sich zurückziehen]. Alá sűtce feieket az őker, ketske és a juh és eltakarodának (Helt: Mes. 22). El takaroszon innég (264). Eltakaroszik a Christus előtt a bűn (Helt: VigK. 48). Takarodgyál el és menny (85). Vdő előtt el takarodni (Decsi: Adag. 86). Minthogy semmi sem takaroszik ki belőle, a kőlika szorongatások miatt nagy kínban vagyok (Fal: NU. 316).

föl-takarodik: [ascendo; aufsteigen]. Minec vtánna az nép az partra fel takarodott volna, az Jordán vize ismét helyére áll (Kár: Bibl. I.196. MA: Bibl. I.195). A séllyei passuson levő gyalogságnak jobb része feltakarodhatnék Szeredhez (Bercs: Lev. 666). Már 9 öreg-ágyút levontattak az várból az híd eleiben, de a híával az német csak feltakarodott onnan Gúta felé (513).

ki-takarodik: [eggređior, exeo; hinausgehen, ausziehen]. Mind ki takarottanak az egi hazból (DebrC. 26). Ki takarodol az utból (Helt: Mes. 119). Ezután terekkel hogy eltáguának, az városból hamar kitarakodának (RMK. III.290). Valaki az városban volna, úr, nemes, soddonar kitarakodni (MonIrk. III.62). A vezér intvén az udvarlókra mind kitarakodának és csak magam és Skerlet uram maradának a vezérrel együtt (XV.263). A fejedelem megöltvén az ő szolgál hadai is innét kitarakodának (TörtT. 2. I.596).

lő-takarodik, lő-takaroszik: [se demittere; sich herabziehen]. A nedvességek le-takarodnak az emberben az ereken, a petyenyék között, a vállá közin (PP: PaxC. 39b). Tegnap este is megírtam alázatosan Nagyságodnak, hogy az német-ségnek egy része letakaroszik Gúta felé (Bercs: Lev. 612).

vissza-takarodik: [se recipere; sich zurückziehen]. Azúltá hogy visszazakarodott, helyben volt tegnap (Bercs: Lev. 586).

Takarodás: 1) [importatio frumenti; getreidezufuhr]. Arastaskort ezekről adnánk balakat, hogy io nyári időt adogatot es közep szerint való takarodást (Born: Préd. 458). Mária Magdolna tájban jó takarodásra való napokat remélhetünk. 1620 (KalC). Az takarodás ríjtok leszen az embereken, abból is akadályunk lenne (RákGy: Lev. 211). Az szántásnak és nyári-takarodásnak ideje mellől elrekesztett (MonOkm. XIV.248). Az mi az takarodás dolgát illeti, akarom, hogy oly serény gazdasszony kezdél lenni (Gér: KárCs. IV.394). Az szegénységet ilyen takarodásnak idején rontja, opprimálja (TörtT. 2. I.432). Itt való kicsiny takarodásomat végezvén felmegyek Járában (III.166). 2) [receptus; rüekzug]. Máriássy uram maga ballván az német takarodásának relatióját, tudom, eddig meg is beszéllette Nagyságodnak (Bercs: Lev. 665).

buza-takarodás: [messis triticea; weizenerte]. Az éjjel tündöklő bogaratskák búza takarodás után nem szoktak repülni (Misk: VKert. 662).

nyári-takarodás: collectio frugum aestivarum MA. sammlung der sommerfrüchte PPB.

széna-takarodás: [foenisecum; heuernte]. A széna takarodást és aratást el-rontya. 1620 (Kal. C1).

Takarodó: 1) [messarius; ernte]. Ma tiszta idő és szép nyári takarodó napunk lőn (MonIrk. XVIII.50). Én is mint ilyen takarodó időben itt való fő embereken és possessorokban előhívtam (MonTME. I.196). 2) [vespertinus; abend]. Takarodóra barangozni: ignitegium pulsare PPB. Hogy imár takarodó idő föli volna, szűvitnekeknél föllőzák az király fiat

(MonIrk. III.62). Estueli takarodókor való vigilia (Mel: Sám. 22).

Takaród-ik, takaródz-ik, takaróz-ik: 1) [anicior, velor; sich umbüllen]. Az ystennek zeegenyt elbel zomohal bagiód meg halni fekwze az palotaban az tee feleséggel barsomban takarodwan (ÉrsC. 435b). Tafotaba őltesszek es takarogyec (Mel: SzJán. 461b). Kőntőben takarozvan (Toln: Vigaszt. 27). A kevélység nem őrmest fekszik szalmán s takaródzik pokróccal (Fal: NE. 69). Vonnt aranyban takaródzom földig (82). 2) [colligor; gesammelt werden]. Mezejen sokkal több kepe gabona takarodgye (Zvon: Post. II.186b). Kaszáló rét ezen határon egy vagon, sok széna takarodik rajta (Gér: KárCs. IV.320). 3) [adponor; beigesetzt werden]. Manasses meg bala és az ő népéhez takarodé (Kár: Bibl. I.500).

be-takaródik: [obtegor; sich zudecken]. Fáraho nagy herteleuséggel az tengernék indóla, hogy bétakarodék minden népeivel, az tengernék vize esmét egybezdola (RMK. II.15). Igyl, takarodgyal be vtánna, izagy iól meg (Mel: Herb. 21b). Minec előtte purgatiót vennél hozzád, takarodgyál be és izzagy meg vtánna (180). Bétakarodgyál, hog' jól verétytzhess (Web: Amul. 75). Sok jó gabona takarodik-bé ez eszendőben (KirBesz. 38).

el-takaródik: [obtegor; sich umbüllen]. Az ég el-takarodék, mint mikor a papyrossat egyben takarják (Matkó: BCsák. 100).

Takaródzó: operimentum PPB. decke KirBesz. 135. Akármi fedél, takaródzó: cooperimentum PPB. A több rabok nemcsak szűntelen káromolják vala, hanem éjszaka takaródzó-jokat rólok levonják vala (Bod: KOstr. 130).

Takaros: 1) [parcus, moderatus; sparsam, karg]. Az főseny takarosnak, tartua költőnek hya magát: parcum se sordidus vocat (DictaGr. 45b). 2) [avarus; geizig]. Takaros major ember: *avarus agricola PPB.

Takarosán: [parco; spärlich]. Mikor beuen uagyon kenyerűnc, nem tudgye bőchőlni s takarosán költeni (Tel: Evang. I.428).

Taktartat: 1) [obtegi jubeo; decken lassen]. Nemely embert lő ganéba taktartata és abban meg róstoltatta (Helt: Krón. 45b). 2) [providere, instruere curo; versorgen, versorgen lassen]. Az várt taktartasd minden föle éléssel (RákGy: Lev. 24).

be-taktartat: [importare curo; einfahren lassen]. Meghagytam vala azt is, hogy az pénzen vett fiwet lekaszáltatván taktartatni be (LevT. II.102).

Taktartatás: [messis; ernte]. Az taktartatást hogy elvégeztetted, igen akarom (Gér: KárCs. IV.396).

széna-taktartatás: [foenicium; heuernte]. Ha az úristen jó időt adna, tehát az széna taktartatásra lenne szorgalmatos gondjok (LevT. II.102).

Takarvány: 1) [operimentum, tegumentum; decke, hülle]. The feyednek ystők mykeppen kyalry draghulathos tarsom gyűlekőztetőh pokrocban awagy thakarvanban (ÉrsC. 182). 2) collectum, depositum, quae sit a bona collecta, reposita MA. [erwerb, ersparnis].

TAKONY: mucus, phlegma, myxa C. mucus narium, pūta MA. rotz Pesti: Nom. I.20. [schleim]. Az een fyan ymma embereken taknyaval ees nyalawal vagon meegh fewrthezween (WinkC. 98). Az ű nyalat es taknyat az ű szakallara iartattya vala (Mel: Sám. 90). Vérlasat, taknyot tisztít az hasból (Mel: Herb. 6). Az kakuk fvy mint egy enyő olyan taknyot hoz ki az vesekből (KeytheA: FivK. 73b). Az a szó: nevedegietek es szupordgiatok szükségessőbb, hogy sem enni, innya, a taknyot ki fimi (Bal: CsIsk. 272). Az orr lyukakon a pené

es takny ala szarmazic (Com: Jan. 47). Koszkenő, melyben taknyot fűjök (Com: Vest. 137). Az szot mint a tük a takot, az mint szoktuk mondani, akképpen leső eretneknek (KCSipl: oll. Előb. 7).

Taknyos: mucosus C. pituitosus MA. rotzig PPB. [schleim]. Náthás, taknyos: pituitosus PPB. Az fok hagyoma zagu az nedues, enyues, nyalas, taknyos neduessegőt ki tiztitya eythia: FivK. 87). Orrok minden mohossagnak genetsegetül egének az az nem takniosok (Erasim: Erk. 5). Babonás cereoniak, minéműiek a keresztelenkedőnek szájában hintett s egh bővöltetett só, a keresztelő papnak taknyos nyála (VárM: 5v. 46). A nyálás és taknyos vérűekről (Felv: SchSal. 2 39). Műllyon belőle, a kinek nem taknyos az agya (SzD: MVir. 5).

TAKSA: 1) [census; kopfstener]. Olly jóság, melytől takadnak: praedium *stipendiarius PPB. Kepes zereuth ualo at fizettek (RMNy. II.270). Az taxarol walo level; ebben ez a dolgban megh yelenthy hozzank walo yo akarathyath (I.29). Némellyek az adótul, taksától szabadosc lévően magok-e magán élne (Com: Jan. 123). Az alatta valóc adó fizeték-el és erővel kitekert taxákkal ki ne meréttessenec (141). Egh fizettem az taxáját 50 tallért Baranyi Mátyás uram kezé-z (Gér: KárCs. III.470). Falunkba bészáll, kiáltja bírát, hozk meg mindjárt mindnyáján taksát (Thaly: VÉ. II.381). Az ész erdélyi papok özvegyeiknek meg-engedtüik, hogy minden ó, taksa alól ki-vétessenek (Bod: Pol. 58). Bartsai Ákos azt ánta, hogy a papok is biúségére meg-esküdjének és holmi onyos taksával segljék (Bod: Pol. 94). **2)** [pretium monetae; brung]. Az verett ezüst pénzé lött és bizonyos taxaja és uy ezi vagyon (MA: Tan. 1320).

Taksás: [stipendiarius; steuerpflichtig]. Taksás adó-fizető: civitas *stipendiaria PPB. Soc féle bűnököt meg enged, mint az romai poenitentias kamorának taxás könyve mutya (Zvon: Post. II.271b).

FAKTUS: [numerus; takt]. Két kerekünk tactusra tsu-gott (Gvad: RP. 33).

TÁL: patina, catinus, paropsis C. scutula MA. schüssel n: Vest. 140. PPB. Vtő tál étek: epidipus C. Egy rendbéli étek: missus PPB. Az mynister ada neky talat, kyhen k uala (EhrC. 84. 101). Jay tünectec kepmutatoc, kik meg eifotoc azt, mel künöl vagón a kehfen es a talon (MünchC. 1. Ky een velem a taalba martya ew kezeeth, az akky enm el arwl (WinklC. 147). Akarom, hog mayten nekem gad talban keresztelő Janosnak feiet (DöbrC. 406). A cobnyan z vala az sororoknak, talakat mos vala (MargL. 22). Tala-nak kywle vagyon: deforis est catini (JordC. 566). Az husy keñert keet tal közth fel kell az polezra teny (SándC. Anne edesseget veznek vala, hog az eo zyvelknek vigassav-yl az talakat chokolgatyak vala (DomC. 296). Egi ezüst tal a bazaba (DebrC. 213). Látá, mossattlanoc a táloc, töröttec azakoc (Helt: Mes. 328). Kegelmetek hozzon talan kalant, ozt, mert it semmy nincen (RMNy. III.60). Ha az tálaso vizef vezik, talakat, kannakat es mindön on mynet tiztaua ön, ba vele dörgölük es mossak (BeytheA: FivK. 104b). Ba-na modra az mi tálainc főlibe ne mondassunc iárlui (Zvon: st. L557b). Égett bort töltvén talban azt megmezelték (Mouk XI.321). Tálát, vödröt vöttünk az szombatiaktul (MonTME. 5). Köz néppel egy tálból ettenek (Orczy: KöltSz. 25).

[Szólások]. Valakit maga tállából lödölözni: pellem inam rodere (Decsi: Adag. 115). Többen vadnak, hogy nem at egy tálra fernének: non una vehit navis (267).

[Közmondások]. Nem jó nagy urakkal cseresnyét soha enni tálból (Kisv: Adag. 423).

borító-tál: gabata C. [paropsis; servierschüssel]. A könyhanc eszközi: tekenőc, bögréc, borító tálac (Com: Jan. 83).

cin-tál: [patina stannea; zinkschüssel]. Megeszi a rozsprádlit czintálbul (Thaly: VÉ. II.309).

cserép-tál: patina fictilis; irdene schüssel PPB. Rima-szombatiaktul fazekakat, cserép és fa-tálakat vöttünk (MonTME. I.296). Eszik cseréptálbul vagy bográcsbul (Thaly: VÉ. II.309).

fa-tál: [patina lignea; holzschüssel]. Ewreg tekenew, fa taal, fa talnyer: cledonia domus (RMNy. II.84. MonTME. I.296).

föld-tál: fictilis *fidelia PPB. [irdenes gefäss].

gyümölcs-tál: bellaria, tragemata C. [nachtisch, dessert]. Utol étek, gyümöls tál: bellaria Major: Szót. 104. Végre az ntól étkeket: gyümöls-tálakat szedd fel Com: Vest. 85. A sültekhez adattatnac csemegéc avagy trágyás gyümölcs tálac (Com: Jan. 111).

mély-tál: gabata C. [servierschüssel].

ön-tál: [patina stannea; zinkschüssel]. Vas gyertya tarto, on taal, on talnyer (RMNy. II.84). Némellyek kalántól van seb a fejében, ön tál öttöt némellyt az ülő helyében (GyöngyD: Char. 4). A minap a sárvári öntálokat egy pár dobbal küldtem (RákF: Lev. 168).

pép-tál: pultarius PPB.

sík-tál: lanx C. discus Major: Szót. 297. platte Com: Orb. 117. Sík-tál, tál, mérték, serpenyő: lanx PPB.

szélés-tál: patella C. [platte].

Tálacska: scutella, scutula, catillus, catinellus C. kleine schüssel PPB. Az ugorkát rakd tálacskaiban, annakutána ecetezd, borsold, faolajozd meg (Radv: Szak. 235). Az gyertyatar-tónac tálaczkái: sphaerulae candelabri (MA: Bibl. 172). A sültekhez adattatnac tálacskaiban mártogatni való étkec (Com: Jan. 111). Egy ezüst aranyos szélő tálacska (MonIrók XXIV. 140). A kis tálacsák is ott vannak, földből csináltak (TörtT. 2 III.353).

mérő-tálacska: [bilanx; waagschale]. Ha mi a mérő tálacskaiban tétetic, a fontban igaz útő vesszőit meg-mérsékellyed (Com: Jan. 166).

sík-tálacska: langula C. [kleine platte].

Tálal: patinas cibosque propono MA. [auftischen, serviren]. Ezt ígértem é én az én barátomnak, hogy kaur kardgyának praedaul tálallyak (Zrinyi I.118). Tábla, kiben az tálnok tálozni szokott (Radv: Csal. II.373).

[Szólások]. Lassodgy kása, nem téged tálalnak (SzD: MVir. 92).

elő-tálal: [depromo; auftischen]. A kérkedő elő tálalja vi-selt dolgait (Fal: BE. 597).

föl-tálal: [epulas appono; auftischen]. Megterítették a király táblája, hogy feltálallyanak, lőt-fut sok szolgálja (GyöngyD: Csup. 612).

ki-tálal: ∞ A mit az elme főzött, a nyelv kitálallya (SzD: MVir. 170).

Tálás: theca scutellaria MA. schüsselrame Nom. 34.

Tálcsa: [patella, scutula; schüsselchen]. Mykoron meg twtta vona az saffartwl, hogy teb semy nem vona az calastromba az ezyt talchanal, neky paranczolaa adny (ÉrdyC. 235).

Tálnok (tálnák MA. Liszti: Mars. 46): dapifer MA. [truchsess]. Tálnok, étek el-osztó: structor PPB. Az asztalnoc, tál-

noc, étec fogo az első hozott étkeket megízeli (Com: Jan. 110). Belső titkos tanácsosoc: petset őrző, asztalnoc, táhuac, pohárnoc (140). Királynak tálnákia, tiszti volt is tál fogásáról (Liszt: Mars. 46). Két lábatlan tábla, kiben az tálnok tálohi szokott (Radv: Csal. II.373). Az tálakhoz látók: az két tálnok, Maroltá, Simor (III.8).

fő-tálnok: archidapifer Com: Orb. 285. vorschneider 117. A fő tálnok izenkeut el-darabollya az étkeket (Com: Orb. 117). Zárúnak az fő-tálnoknak ruhájára 14 rőf (Radv: Csal. III.377). Az aga fő-tálnokja (ErdPort. 271).

TALÁL (*tanál* Matkó: BCsák. 221. GyöngyD: Char. 17. Gér: KárCs. IV.368. Beres: Lev. 517): **1)** invenio, reperio MA. finden, erfinden PPB. Valamit gondolva találók: excogito C. Egy emberth talantanak, ky fiat zeedet az ynnep napon (JordC. 152. 408). Senkyt nem talalt, kyre nagyobra eskwt vona (808). Nem wyonnan talaltatott, sem zerencia keppen leeleterft (ÉrdyC. 531). A meel chomoot talalz a bal zayaban, ad een eerettem az ado zeedeknek (552b). Az lit meegh az gonozokba es talaltutik (TihC. 2). Faustius noni ember Nemetországba leg előszört talala a kőmű nyomtatást (Sékl: Krón. 211). Czodálatos tábori számszámokat talála (Helt: Krón. 13b). Vőrsen talála mind a falukat (31). 1452. esz találtáe a könyvnyomtatást (Helt: Artn. 38). Buiyákban, arany és ertz buiyákban találni (Mel: Herb. 39b). Fel vyzek el adni, ha borwiwe embereket talalunk (LevT. 1280). Ha mi vetket talalnak az nyomtatásban, gonoz vegro ne magiarazzak (Kár: Hall. Ceij). Az törvenyt emberek talaltak (Ver: Verb. Előb. 39b). Deakul mondottanak emberektől talaltatott miseket (Fél: Tan. Előb. 9). Más istene vagyon, az mineműt elmeiebe ki ki maganac talalt es kepezet (Mon: Apoll. 6). Az egyzes szeretetet nem talalni az atyafiak közt (Vás: CanCath. 553). Nagy elméjű embernek mondjuk azt, az ki először az forgó órát találta (Pázm: Kal. 35). Csontos buzugság, hogy a bérnialást Higinus pápa találta volna (Matkó: BCsák. 417). Az en feleségemnek testamentom leuelet talalliatok az en ladamba (Radv: Csal. III.92). Az Szabo Mihály dísznűt az avasra ne ereszzék, de én nem bánom, ha pászort tunál, az fiasát bocásd róá (Gér: KárCs. IV.368). A mi iryink mindenkor készen tartják fűleket, hogy ollyast mit talállassanak bennünk, a melyet tsúfra szokott fűni a közönséges ember (Fal: UE. 410). **2)** [occurro, incido, convenio; treffen, antreffen, beggauen]. Mikor egy poklost talalt volna, meg emléköz az Christus Jesusrol (VirgC. 100). Ezt történetet zereut talalak es halakra sobesitek (103). Talala oth egy embert: reperit illic quemdam (JordC. 739). Vg talála őket, hog alomának: reperit eos dormientes (Sylv: UT. 143). Talala egy darabant bolé (Helt: Krón. 209). Irja meg K., az wrat hol talayok (LevT. 190). Az kapunál tulálac ötet állani (Kár: Bibl. I.195). Sokat ot talala hornát wrakba (Valk: Gen. 40). Artzul talála egy fő görögöt (Huszti: Aen. 9b). Találtanac néminémű személyekre (Zvon: Post. I.13). Akarom, hogy itt tanállalak lenni (GyöngyD: Char. 17). Menyem asszonyt irissen találtam (Kár: Élet. II.70). Ebéd felett tanáltam Toleki uramat (MonIrók XVIII.1). Köszönsed én szómnal mihelyen meglátod, virágos kertiben aluva találod (Thaly: VÉ. II.217). **3)** tango, attingo MA. [ico, ferio; treffen]. Épen oda lóni vagy hajítani, a hová arányzott, jól találni a telt: certo ictu *destinata ferire PPB. Hagynaly kezdleg kowel es eegyk sem talallya vala (ÉrdyC. 545). Találá az Izraeluoc királyját ott, az hol egybe szoritottac vala az pánztált (Kár: Bibl. I.330b). Az nyomorúságoc szüntelen szeretelenül találának bennüknök (Zvon: Post. II.311b). **4)** [quaero, comparo; erwerben, verschaffen]. Szolgálatyaval valami josszgot avág falut talaland: servitius possessionaria quaesiverit (Ver: Verb. 87). Az szegénység találta az bölcseséget: paupertas sapientiam sortita est (Deesi: Adag. 31). Latorsággal talált nyaulya: Sybaritica calamitas (96). Valamit munkájával vagy szolgálatyával talált a fő, atyáé volt és nem magáé (Pázm:

Préd. 1093). Mivel hogy kintseket tsak óltson talállják, csuda, mely kényessen élteket táplállják (GyöngyD: Char. 3). Valamit isten nekem adott, mind én magam találtam, nem fejedelem adta, hanem én találtam (Gér: KárCs. III.488). **5)** nanciscor C. MA. [adipiscor; erreichen, erlangen]. Nyugodalmat talaltok a ti lelketeknek, mert az én teremh könyű (VirgC. 113). Nemellyek fífel flyggezettetenek nem fogadwan az megh valtsagot, hogy yob fífel tamadasth talalnanak (ÉrdyC. 522). **6)** [censeo, arbitror; meinen, glauben]. Vgy találta, hogy verekődnéoc: apparuit illis litigantibus (Helt: UT. 13). A bírak azt találták, hogy más terminus prefigáltassék (LevT. II.196). Meg tudakozúnac az dolgon és vgy találac a mint mondták (Kár: Bibl. I.502b). Azt talállya rayta, hogy igen távul jár az isten igéjétül az concilium (Pázm: Kal. 529). Bolondnak téged nem ok nélkül hílak, am bár ne volnál, de annak talállak (KTör: SzJán. 23). Lássátok meg, hogy ha igazét-e ott valakit az ti ecclesiátokhoz a Christus, ha ugy találljátok, ám legyen helyes a Sámbar szava; ha penig ugy tanálljátok, a mint én írtam, legyen hazog Sámbar Mátyás (Matkó: BCsák. 221). Az három városbeli törvény s ezekben leült tanácsuraink azt találták, hogy bírak urainknak ebben semmi vétkök nem volt (MonTME. 177). **7)** [τορχάζω, forte, casu; zufällig, möglicherweise]. Félni, hogy ludakozás talál lenni: *vereri bella; valamit ott-kinn ki-ne találjátok segítségni: ne vos imprudentes foris hoc *effutiat PPB. Netalántan az isten ellen is találtatoc főreködni: ne forte et deo repugnare inveniamini (Helt: UT. g8). Olyan feleséget találz el verni, a mely másnak kezdi farat tartani (FortSzer. N4). Félek, hogy valami veszesen, verésen ne talált volna általmenni és abból valami rossz ne lehetne (LevT. II.390). Találá Bias bölcs az gallyában teager erezedni (MA: Zsolt. 56). Nem igazat talált írni (Bal: CsIsk. 447). Noha egyszeri ketszeri, betegesegdből meg tanalsz gyogyni (ExPrinc. 225b). Talám rosszul találtad fordítani (Matkó: BCsák. 324b). A több helyeket találtad fel jedzeni (Czegl: MM. 21). Farkas veremben talált esni (Czegl: Japh. 90). Uti társyánút tolvajokhoz ne talállják magokat adni (SBalog: TemK. 155b). Ha addég megtalálna halni (Bar: SzBücsú 122). Ugy tanálá hozni valami keresetlen alkalmatosság (Kem: Élet. 44). Valamikor oda tanál menni, el-mehet (GyöngyD: Char. 34). Ha találna szakadni markodban, oh mely szörnyű veszély követne újobban (Thaly: Adal. I.171). Éppen a kadiánál talált lenni akkor (Mik: TörL. 76). Hogyha uagy szükségben találnának esni (155). Fel találta fogni a szoknyáját, mind kiláttam a lába ikráját (PhilFl. 60b). Amazt feletlében dűskástára megtalálta hazutolni (Fal: NE. 7). Tízet tsapatott egyiky szolgáján, mert azt talála mondani, hogy otthon vagy (Fal: NA. 232). A bús tsászárnak szólni így talála (Könyi: HIRom. 132).

[Szólások]. Még te sem tudod, estueig mi talál (Deesi: Adag. 46). Mi talála téged? (Matkó: BCsák. 382b). Biztatott öcsém uram, hogy ide jön, de nem tudom, mi dolog találta (LevT. II.272). Engem egeg dolog talalt (RMNy. II.94). Job, kezen legen Keg., hogy nem kezűethlen talalyon az iwdow (LevT. I.144). Tudjad, történetből vak talált volt patkóra (Kisv: Adag. 88). Veszély ne találjon engem rusnya nyűvedet (Ben: Ritm. 49). Had aláb íó száz, mert nem babodban találtál: jube actu proclivia, non enim inter centauros versaris (Deesi: Adag. 237). Igen igen koves számos embereknek szájokban talaltatik (NNyil: Irt. Előb. 6b). A sok ember között nem talál az attyára: *aberravit a patre inter homines PPB. Észre vevé, hogy igen elovenéret találtak (SzD: MVir. 20). Bátia, nem tudom, ki neued, de itt is emberre találz, meg hűd (Deesi: Adag. 201). Senkit nem latbatum, kibe valami ganczot nem talalunc (Born: Préd. 431). Mindenben ganczot találz te (Deesi: Adag. 115). Minden dologban talalsz ganczot (Vás: CanCath. 482). Calvinus ezekbein is ganciot talál (Pázm: Kal.

0). Mellette zorgalmatosan elő keresne, chiac hogi az regi őgñee imatsagaba valami ganciot talállimac (Pázm: Föl: 1b). Másoc csünálmányiban mindgyárt ganciot talált Momus on: Post. II Előb. 2). A mindeuben gantsot találó: momus m: Jan. 186). Mi gantsot talals benne (MNyl: Irt. 307). dos ngrásában nem találni ganciot (GyöngyD: KJ. 512). Kőrgő szép szavunk minket meg nem tartott, grátiát főkre senki sem találunk (Thaly: Adal. I.276). E féle ánkodások a mi szívünkben helyt ne talállyanak zm: Préd. 23). A megszűnése a közönséges helyen való egyi szolgálatnak sokszor talált helyet az igaz ecclesiában is utkő: BCsák. 97b). Nem találja helyét (RákF: Lev. I.198). hazugság jobbára előljáróban vagyon, mindent elfoglal és rt az utánna érkező valóság már nem talál helyt magának l: UE. 480). A puffadozó kevély nem találja helyét maga éltében (Fal: BE. 589). Találva kedved nald: inium gratiam in conspectu tuo (Helt: Bibl. I.O3). Sándor a sák őltözeti fel-vévé kedvet találá náloc (Pázm: Préd. 115). Kérők szívetek is adnak e Florának éppen, kedvét találhat: csak valami-képpen (GyöngyD: KJ. 390). Uradnak is ügy lod kedvét (RákGy: Lev. 88). Csak egy pár inggel is kednet találnák most ő kegyelmek (TörtT² III.376). Találjad lveket azoknak, kik székes urak Minerva ndvarában (Fal: . 467). Mese, mese, mi az? Ha kulcsát találod, bárámmal zsiros léssen tálod (Fal: Vers. 906). Eelnyen gyarlo beelnek zoreeben massa at alyg találhattyok (ÉrdyC. 447). Az hisban tanálunk már módot, de szörnyű drárcs: Lev. 517). Könnyen fér szerentséjéhez, sőt módot talál ne, hogy fejére járlasson (Fal: NE. 101). Semmi palás-lást nem találhatott (Ily: Préd. II.428). Minden napon én beszédemben patvart találnac (MA: Bibl. I.505). kor szénát talált, el vette a szalmát (Czegl: Japh. 8). k szint sem találnac hozzá, mint szepegethesse szT: IgAny. 374). Azon vala gondgya elméjének, mi uttyát állja dolga kezdésének (GyöngyD: KJ. 375). Talalnc talán mi es valamit te bemed, szantaltant penigen e partodon valo némely vrainban (Tel: Evang. 11). A tób egésit Baldinus a Kalauzban fejteve találta, de látatná tési magát (Pázm: LuthV. 127). Bozzog igen talál: pulehre dixti, belle narras (Deesi: Adag. 76). Igen talál: kezdet kéri, láodat adod (241). Találád mint ás pap a veczernyt (203).

Közmondások]. A gazdag talál barátot: *res invenit amicos Bl. Pénteki vig tántzot s megövelt malatzot vasárnapi búál (Ben: Ritm. 205). A ki jámbor asszont nem talál, kurvákell annak tánczolni (Thaly: Adal. I.86). Ki mint keresi y talála (SzD: MVir. 23).

egybe-talál: [convenio, occurro, obvius fio; zusammen-
hen, sich beegneuen]. Keffen ők egymástul akkort elválának on megtérének, egybe találnak (RMK. II.83). Balassa oylhárt jó Horváth Ferenczcel ott egybe talál (III.51). rtonoshoz ő mikor közel juta, az négy száz hajdúval ott betalálta (69). Egybe találnac a Kupa capitanyal (Helt: 29). Egybe talala trojai iffiakkal (Iuszi: Aen. 9). Utolc egyben találtak és megvittak (Monfrók VII.4). Megizen- ő kegyelmeknek, Bátor táján hol találunk egybe (TörtT² 31).

el-talál: **1**) [delineo, describo; abreissen, abwerfen]. Ele-
képét nem adhatom, ő szinte-való, igaz képét el nem ta-
natom (SzD: MVir. 131). **2**) [confinio; erraten]. Talál el:
ina PBB. Homályos beszédgyéből nem egyéb hanem a
áld el' maradtot reánk (Fal: NU. 322).

elő-talál, elői-talál: **1**) obvio, obviam habeo MA. begeg-
o PBB. [antreffen]. Kyt Maria elől thalwal keserőséggel
ulb wala (PeerC. 123). Talalanak elől eg Simon new embert

(JordC. 447). Elől talala egy ez vylaghy embert (ÉrdyC. 503b).
ötet az aran kapun elől talala (TibC. 117). Az varoshan egg
embert találtak elől (Sylv: UT. I.118b). A mint mondam vgy
szolyatoc Esaunac, mikor elől talalyatoc őttet (Helt: Bibl. I.Q).
Mikoron bemegy a városba, elől talál tégodot a prophétáknak
egy falkaia (IV.129). Mindent le vagánac, a kit elő találnac
vala (Helt: Krón. 25b). Az vton elő talála egy mező egeret
(Helt: Mes. 30). Egy ló talála egy meg terhőlt, fíradot szogény
szumárt elől (117b). Az disznot ha elő talalod, ne menny vetny
(Born: Préd. 394b). Mikor Abdias meune az vton, imé Ilyés
elől találá őtet (Kár: Bibl. I.324). Tied-e a sereg, mellyet elől-
találéc (MA: Bibl. I.31). Valamiképpen elől ne talállyanac, az
kic titeket keresne (194b). Iglódon innét talállunk elő l'adánit,
Askaniusékért jüi volt (RákGy: Lev. 64). Bannám, ha elől-talál-
nám az érseket (Bercs: Lev. 137). Az igralmasság és igasság
előltaláltak egymást (Ily: Préd. II.472). Mikor szent Péter a
földön jára, egy fíradt lőszart előtalála (Thaly: VÉ. II.7). **2**)
[supervenio; dariüberkommen]. Mikoron elől talalangyaak ewtet
az nyomorvsagok, meg felel akkoron ewneky ez dyczeeret
(JordC. 271). **3**) [solvo; erraten]. Aemilia aszszony elő talála
való okát, hogy a rozg gyermek neveléstől fíg (Fal: NA. 154).
Mese, mellyik madár repdes szárnya nélkül? Ha elő találod,
tied lesz kobakom (Fal: Vers. 906).

előtalálás: [conjectio; das erraten]. Ritkábbak, a kik a
ritka dolgoknak elő-találására érkezzenek eszakkal (Fal: UE.
503).

fől-talál: **1**) [invenio, reperio, exploro; auffinden, wieder-
finden]. Ugyanott azt is feltalálod kevés munkával (Radv:
Szak. 116). Nehéz fel találni, az mi sohol nincz (Deesi: Adag.
85). Az szűz leány, az ki az ő szűzességet el veszti, soha többé
azt fel nem talállya (MesésK. 39). Lásd a 'zidók setétségét,
kik magok országában meg nem ismerik, a kit idegen országi
királyok fel-találnak nálok (Pázm: Préd. 186). Ighen orrollyák
a vittebergai doctoroc, hogy a magyar Kalauz illy igen fel
talalta a Luther les helyeit (Bal: Epin. 6). Vesd meg és fel-
találd, hogy a törvényt gyakorta meg szegted (Mad: Evang.
3). Nám fel-találták őt, noha te azt írad, hogy sobult sem
talállyák (Matkó: BCsák. 369). Ha hol s kinél az ollyan marhák
feltaláltatnak, tartozzanak szavatost adni (CompConst. 43).
Szorgalmatosan visgállya meg, ha feltalállya é a szent lélek-
nek ajándékját (Tarn: JóEl. 116). Valamit a remény fel-tudhat
találni, nem mulattya szívét azokkal táplálni (GyöngyD: KJ.
408). Szenthe Bálint reversálissát feltaláltam (Thaly: Adal.
I.316). Ezeknek homályos példázattyában a mi társaságunknak
némelly példás le-ábrázolását fől-találom (Bíró: Préd. 136).
Hasznos emberünk volt, a ki fel találta a tengeri paripát,
tudni illik a hajót (Fal: TÉ. 724). Nincsen az erdőben, fel
nem találtatik a tágas mezőben (Fal: Vers. 906). A szívre
szolgáló útát könnyű feltalálni (Kónyi: VM. 4). **2**) [cognosco,
experior; erkennen, erfahren]. Ebből tégy ítéletet, mi vagy
te istenhez képest, és fel-találd, hogy akár-ki légy, semminél
semmib vagy (Pázm: Préd. 65). Ha mindeneknecc mondasit,
czelekedetit meg tudkozhatsz es fel talalhatsz (EszT:
IgAny. 116). Feltalállyunk, mely erőtlének és gyengék vagyunk
(Ily: Préd. I.440). Bátor decemberben őltözzen feje, feltalállya
még a világ a juniust ábrázattyán (Fal: NA. 150). **3**) [rationem
invenio, excogito; ausdenken, ausfindig machen]. Azt találtak
fel, hogy királyságát maga száájából fogják reá (Laud: UjSegits.
I.47). Kornis Ferenczre vigyáztatóék, de mi formán, útját fel
nem találhatom (RákGy: Lev. 220). Hogy szándékát megváltoz-
tatná Patrónának, azt talánál fel, hogy az ő társát vennék
arra eszközül (Mik: TzL. 262). Minémü legjobb útát, módot
kellenség el-követniünk, Nagyságod kegyelmesen és böltsen
találja-fel (Bod: Pol. 117).

főltalálás: [inventio; erfindung, entdeckung]. Eles elmesség,
hamar meg-értés, serény fel-találása valaminek: sagacitas PPTB.

Nagyságodnak írott tegnapi levelem itt maradván még reggelig az póstának fel nem találása miatt, adom alázatosan értésére Nagyságodnak, hogy verradtakor vettem Antal úr levelét (Deres: Lev. 614).

ki-talál: [invenio; auffinden]. Az adósleveleket tartozzék ki keresni Kőrösön és Kecskeméten bíró uram, és ha ki talállya, kezemhez küldeni (PSzerTört. 201). Az papistak mas rendbeli isteneket találtak ki, az kökre ezeket bízták: az nyakat Balasra, az lapotzkakat szent Lőrinczre (Gyarm: Fel. 45b). Méltó ehez fogni, kívált ha a kitalált vétkeink magunknak is értelmesnek látszik lenni (Fal: UE. 480).

még-talál: **1)** invenio, reperio C. MA. [auffinden]. Elvesztött marhát újonnan megtalálni: redipiscor C. Megtalálának az gyermekek hű zyleyewel égetemben (JordC. 359). Mongyak, hog az Adam fejekaponyaiat találtak volna ot meg (RMNy. II.45). Mint kellessék főznöd, megtanulod ezt is jól keresvén (Radv: Szak. 132). Megtalálhatja Kegyelemtek füstín az embert (Nyr. X.121). Hamar megtalálta törát (Könyi: HRom. 47). **2)** [obvius fio, convenio; antreffen, begegnen]. Ha mykoron megtalálgyatok, keeryetök, hogy ne yewyen eede (ÉrdyC. 507b). Ffeel gydytete, kyt hol meg találhatának (525). **3)** [cognosco; erkennen]. Ielt aduan nekies, melyrül meg találhatnának es meg ismerhetneik az uionnan születet Messiaszt (Tel: Evang. L.80). Az ecclesiát az isten igéjének igaz tanításából kel megtalálni (Pázm: Kal. 566). **4)** [solvo; lösen]. Megtalálja a mesét: solvit problema (JordC. 340b). Találd meg, micsoda ez? Nem nagyobb egy egernél (MesékK. 3). **5)** [se vertere ad aliquem, rogo, imploro; sich an einen wenden, ausuchen, ersuchen]. Az sombati vráimnak eremost szolgálak, az mellik miben megl találth (RMNy. II.95). Ha valami gonosszal illeték Kdet a polgárok, hát Kdnek ü fölségét kellett volna megtalálni róla (Nád: Lev. 200). Az Kd jámbor szolgálja talála meg minket a Kd nevel (LevT. II.108). Annakokáért találtam meg az rokonság-beliakat, hogy Bazinban jelen lennének (160). Kdet azért találem meg levelem által, hogy Kd láttassa meg törvénynyel (172). Nines erje az sinatnak, mert az római pápát kellett volna előlben is meg találhi, kit nem cselekedtek (Pázm: Kal. 429). Az havasalyi vajda talált immár egynehány levelében meg, hogy egy szép fegyverderekat szerezzek neki (Gér: KárCs. III.423). Kornis uramat tanul meg, kérjed, ne kedvozzon neki (RákGy: Lev. 75). Ők maguk is megtalálták Nagyságodat levelek által (MonOkl. XIX. 293). Adtam tanácsul nekíe, hogy találtassa meg ő hatalmasságát követje által (TörtT. I.292). Valamely nap megtalálom az vezért, legyen a tevő, a mire requirálom (632). Ha mely attiaffy betegségben essnek es az chehlestort meg talalna, tartosik ketteot az attiafiak keozwl melle adny (TörtT. III.172).

[Közmondások]. 'Zák meg-találta följát: dignum *patella operculum PPB. Az farkast az in bór alat meg talalluae (Mon: Apol. 306). Az ki mit keres, meg talállya (Deesi: Adag. 67).

megtalálás: inventio C. MA. erfindung PPB. Egy számot az másodikban valo meg keresését és találását gyakorta meg irtam oda elő (Helt: Arith. N4).

megtalálhatatlan: irreperitus, inventibilis C. unpersvestigabilis MA. [unertfindlich, unerforschlich].

megtalálható: persvestigabilis MA. erforschlich PPB.

megtalálós: repertor C.

reá-talál: **1)** [supervenio, opprimo; überrassen, überumpeln]. Nem tudni, ningmi dolgot ot ream találnae: quae ventura sint mihi ignorans (Helt: UJT. m5). Bényére jött Pukhan maga viczéje zászlótartójával, világotartó jó fegyverrel, ki reá találnán Bosok Benedeket, felét elejtették volt (RákGy: Lev.

165). Ama kurucz kölkök addig csotlának-botlának, a mig reánk tanálnak (Nyr. II.224). **2)** [occurro; antreffen]. Sarkadon kiszálla, kölesért az földncpe rátalála (Tin. 27). **3)** [incido; darauf kommen]. A ki reá talált, hogy valami úri személy szívéhez férhetett, különös szerencséjének tarthatja (Fal: UE. 428).

Találás: **1)** inventio MA. findung PPB. **2)** [?]. Az kennak forgasa es nagy sebes találása nagy ezewr poghant ewle meg (ÉrsC. 510b). **3)** [acquisitio; erwerbng]. A joszagnak snajt találása es kereseseben: in acquirendis bonis (Ver: Verb. 87b).

Találatlan: irreperitus MA. [unerfinden].

Találkoz-ik: **1)** invenio MA. finden PPB. Mikor madárnak fészkére találkozik: si nidum avis inveneris (Kár: Bibl. I.178b). Valaki én rejám találkozik: omnis qui invenerit me (MA: Bibl. I.4b). Találkozásnak ott elő víznek forrására: repererunt aquam vivam (23). Mikoron ő reája találkozik: quum invenerit eum (155). Találkozott egy oroszúnra (MA: Scnl. 507). Ki találkozikot némely régi írásban egy tengeren hányattatott hajóra (Czegl: Japh. 133). Minekutánna amaz igikre találkozikot volna (Illy: Préd. II.374). Ha valaki a föld alatt valami kincset sajtít és az keresvén találkozik valamire (Otr: Tökél. 195). **2)** [invenio, reperio, sum; sich finden, sein]. Ne találkoztassec ti köztetek oly ember (Born: Préd. 394). Oessel is keduec szerint valo szerentseice találkozik. 1582 (Kal. Fv). Vallyon találkoznék-e, a ki erre a ló-pénzre magát zászló-alá kötelezné (Pázm: Préd. 288). Igen keuesen találkoznak vala, az kik hiuen istennek szolgálnának (Zvon: PázmP. 315b). Találkozik szép eredetű jegyzős szók a mi nyelvünkben (GKat: Titk. 1120). Találkoztak némelyek, kik azt mondták (Kász: Kit. I). Noh sok volt a könyveknek összezerzése, de mégis hejával találkozt a bibliotheka (Hall: Paizs. Előb. 3). Nagy ispotály, kiben sok-féle betegek találkoznak (Hall: Paizs. 223). Valamely helyt találkozik a szemteleenség, ott szokot lenni a büntetés (Land: Uj-Segits. II.209). A borokat el kellene adni, ha adósa találkoznék (Évk. XII.65). Kevés találkozik olyan, a ki őket meggyászolná (Kár: Élet. II.278). Találkozik a sok jó közül jó ember (RákP. Lev. 158b). Akkor csak az asszonyok találkoztának a lakó-helyökben (Nik: MN. 330). **3)** [venio, advenio; kommen, ankommen]. Találkozec hozzám eg Sergius neuu barát (Szék: Krón. 132). Meg ielenclen tűnektec aszt, a mi a jövőd időbe reatoc találkozik: annunciem quae ventura sunt vobis in diebus novissimis (Helt: Bibl. I.Aa3). Nem jó helyre találkozt volt (Deesi: Adag. 223). Jó helyre találkoztunk volna (Frank: HasznK. 68b). Egy szigetre kell nekíne találkoznuc: ad insulam quandam oportet nos devenire (MA: Bibl. IV.134b). Az egyházi szolgálé nem történetből találkoznak, hanem isten rendeléséből küldetene (Zvon: PázmP. I.712). Estvére mégb bánat ér es szomorú könyvnyúlattas találkozik hozzád (Pük III.69). Lelkem miglen az révparka találkozik (Mey: 6.Jaj. 13). Nem tudván az újság honnan találkoztott (Gyöngy: MV. 18). Bíró uramhoz találkoztott (Nyr. X.469). Szemközbe találkoztott vélek (Kár: Élet. II.400). Oh én szerencsés szolgáló jó helyre találkoztam (Bíró: Préd. 129). **4)** [accidit, evenit; es geschähet]. Most mintegy hétig urunk ő nga mellett találkozm lenni Fejérvárat (TörtT. I.598). Azonközben hogy az asztalhoz ülnek, találkozik, hogy a vitéz szép Magelonának ellenébe ülne (Tess: SzMag. B2). Sokszor találkozik, hogy a jó izben, hajlásban meg-sebesedik (Cseh: OrvK. 37). **5)** [συγγνω, casu, forte; zufällig]. Szinte akoron találkozc oda jóni a cseh királynac is (Helt: Krón. 115). Ez is a piacon találkozik olykor öszvéren által-menni (Véresm: Lev. 8). Ott találkoztam lenni akkor az atya mellett (Zrinyi: Symb. 9). A tisztviselők közül ha valamelyik idő forgásában meg találkoznék halni (SzékOkl. 307b).

ő-találkozik, elébe-találkozik: [occurro; begegnen].
 Őbe találkozik: occurro C. Midőn el keszte volna a szám
 st, eleibe találkozik egy, ki adós vala tíz ezer talentommal
 : Evang. 899). Az elő-találkozó nehézségek (Veresm: Hlt-
 t. 73).

l-találkozik: [invenior, reperior; sich vorfinden]. Ha
 tett marháját meg-találjuk akár-mely isméretlen ember-
 hiven őrizzük és feltalálkozván őrre meg-adgyuk (Pázm:
 l. 635). Arra tartson, hogy bátor a búcsillet, emberség,
 rírigy fogytj elveszne is széles e világon, az ő szívében
 és feltalálkoznék (Fal: UE. 450).

őzve-találkozik: coincido, obvio MA. Zusammentreffen,
 gnen PPB. Az gazdag és szegény őszve találkoznak (Kár:
 l. 1616). Ágyuból ki lüt fényes, tiizes labdák, melyek leve-
 n őszve-találkoznak (Zrinyi II.14). Őszve-találkoznak ketten
 ütsére, így köszönti egyik fél a más (Fal: NE. 16). Őszve
 kozván és szállakozván meg alkudott a vendég a hajóssal
 (TÉ. 679).

találmány, találvány: 1) inventio, inventum MA.
 dung PPB. Okos gondolat, fortélyos találmány, tsalárd
 kez: machinatio PPB. Az papas is meg ől, ha az ő emberi
 auit hamisnac meg bizonyít (Born: Préd. 74b). Vy talál-
 : alind genus remi (Decsi: Adag. 138). A sz. írás meg
 aliosítottat es emberi talalmaniockal meg egieítettet volt
 Tan. Előb. 2). Papat es az ő talalmaniat nem köveitők
 Az eretnekseg chac magan valo embernek talalmanya
 : Apol. 5). Az mostani szakadott találmányoknak alkal-
 mánágát világ-eleiben terjeszten (Pázm: Kal. a2). Ellene
 állhatnak vala az arianusok, hogy az kinek isteni tuda-
 rától le csőpültettek vala, azt az emberek előtt hazug
 mányal gyűlölséggé tennék (Pázm: Kal. 225). Az őrdög-
 veszedelmre gondolt találmány volt, hogy a hamis istenek
 jával meg-gonosztta a világot (Pázm: Préd. 91). Vadnak
 b talalmanyi is az attyafiaknak, melyek ellenkeznek a
 tus igiével (Vás: CanCath. 669). Az egyházi rendekben
 bétrétni sacramentumnac ny találmánya ellen hartzollyunc
 Tan. 1493b). Emberi főtől gondolt találmányoknak sötét
 ékában bolyongtanac (Zvon: Post. 1906). Nem akarja, hogy
 ri talalmanyonon csiggedezzen (MNYil: Irt. 135). Hívságos
 nányoknak páriájától, gőzítől el-burítottat (GKat: Váls.
). Találmánya tsac bűn s mondhatatlan szerzet (Czegl:
 l. 16). Az isten igiével ellenkező találmányokat reformálni
 gl: MM. 34). A pápák magok voltaanak ki költői sok gaz
 nányoknak (Matkó: BCsák. 62). Isten, te boszút állottál
 en ő találmányokért (Illy: Préd. 136). 2) [quaestus, parta;
 rb]. Az ő maga kereste joszaga, talalmanya (Ver: Verb. 87).
 machinatus C.

találó: inventor, commentator C. repertor MA. erfinder
 [urheber]. Az hazugságoknak találója meg nem szabá-
 tnya magát: qui mendacia loquitur, non effugiet (Kár:
 l. 1614). Azért ebben az részben köüssé enec az mes-
 gne: ő találót (Cis. N2). Jabal volt találója minden sátor-
 lakozókna (MA: Bibl. 15). Az eretnekségnek találói és
 getői GKat: Titk. 6). Nem pápa ennek találója, hanem
 ni csöcselék köüssé (Czegl: MM. 114). Bűnnek találója és
 ője: inventor auctorque peccati (Illy: Préd. II.253).

találtat-ik: [invenior, reperior, sum; sich finden, sein].
 y könyvei talaltatanaac, elő szamlallja rendel (Mon: Apol.
). Hogy maganc allatna diebőseges anyaszentegyházát,
 a nem talaltatnaec semmi szepő auagy sőmor (356). Vala
 trombitás innepek is, melyben egyéb áldozatok között
 s lisztnek is kellett találtatni (Pázm: Kal. 733). Vagy rit-
 vagy soha sem találtatik olly nagy ember, a ki minden
 un eszében légyen (Pázm: Préd. 26). Tisztába őltözvén

motskos köntőssék ne találtassék (84). Uram, el-bűlők, hogy
 egy jászolban két oklatan állat-között találtatol (111). Talal-
 tatnaeciek nemely szorgalmatos es tökelletes ember az isten
 szolgaltatnyában (Lép: PTük. 1288). Ma reggeli ételkor ott
 tanáltassék és leszen válasza az audientia iránt (Monfrók XV.
 647).

Talán, talám (talánd RMNy. II.322. LevT. II.235. Báth:
 Buc. 3. Pethő: Krón. 99. tán TörT. XI.162. talán Laud: Uj.
 Segits. I.23): forsan, fortassis C. fortasse, forsitan, forte MA.
 vielleicht PPB. Menyeonk el ev hozayak, talám segel, vyas-
 kodyk az vr isten (CornC. 175). Fegzyk vala zalmakon, ny-
 keppen jar vala, hanem chak hogy talám solyayt le vonnya
 vala (DomC. 122). Ylyesth hiya, lasok, talám el yv (ÉrsC.
 100). Talám neked ezt tezy, hogy ő magat meg yelenty (456).
 Halazza az innepek vtan walo időkre, míg es talánd akkorra
 haza mehetők (RMNy. II.322). Ngod én reám neheztelne ily
 okból, hogy én talánd feledékeny volnék (LevT. II.235. 74).
 Azt állítod talám, hogy őrdög nincezen (Born: Ének. 90). Nem
 akará isten, hogy le-írja sz. János, talám azért, hogy az emberi
 nyelvnek olly szavai nintsenek, melyekkel szőrnységet ki-
 mondhatná (Pázm: Préd. 6). Találnac talám mi es valamit
 te benned (Tel: Evang. 11). Nincs kész hada s nem is gondol-
 kodik, hogy valaba talán kelleitk (Zrinyi I.20). Szolics e nuu-
 kási pattantyust, talám mutathat valami bizonytságot (Matkó:
 BCsák. 239b). Talánd azt tudgiatok, már el őt kinczetek (Báth:
 Buc. 3). Talán a papok trombitálására a városok falai leom-
 lottanak (Laud: UjSegits. I.23). Lehet az, hogy tan valami
 boerek mennek (TörT. XI.162).

[Szólások]. Talámmal szólni: dubitanter loqui, ambi-
 gendo dicere MA. Nem mutathatván más módot, talámmal szol
 a dologhoz; ily nagy dologban a talám kétségbe-esést jelent
 (Pázm: LuthV. 246). Talámmal isten nem szolt vala, hanem
 bizonytal (MA: Bibl. 13). Mit ilentnek ezek az háual, talámmal
 való igék (Bal: CsIsk. 465).

né-talán, nő-talám (néhtalám Gyöngy: KJ. 114. né-talánn
 Pázm: Kal. 658. Alv: Post. I.167. Vás: CanCath. 526): 1)
 [forte; vielleicht]. Ha ma egez vagy, netalám honnap meg
 korulz (WeszprC. 143). Hyvyad űtet, netalám fel tamazgya a
 te fyadat (DomC. 76). Netalán ha jgaz volt volna, a myt gon-
 dolt vala (263). Vallon ki zennetheti el, meny gonozokat tezen
 amaz ember, hanem čak ki netalán neki enged (BodC. 14).
 Twggya isten az embery nemnek gonozra valo haylasaat, neta-
 lám mynt zent Leo papa mongya (ÉrdyC. 366). Netalán megh
 találhatjuk bűtet (106). Inté buzgó szívből, netalám az isten
 mirajtunk könyörül (RMK. II.90). Twggya nettallan Kegyel-
 mettek, hogy ez mosthany időben mychoda dologh thertent
 raytwk (RMNy. H.111). Az biro azt mongya, netallam reya
 byrna az warasokath (LevT. I.15). Netalám eleuenen minket
 mind be nyelne vala (Born: Ének. 249). Netalám immar fenye-
 gető főtőkös czilag mind betöltötte az ő veszedelmes ereyet
 1583 (KBártfa. Ciiij). Bövségesen es né-talám nyilvában is,
 hogy sem kívánták volna, meg leszen válasz-tételek (Pázm:
 Kal. 658). Leg kedvesb szolgai ezek a bassának, meg-elegítői
 is nél talám ágyának (Gyöngy: KJ. 114b). Ha kedvünk szerint
 való válasszal jöhetett volna, ne talán emmyire nem kellene
 a panaszt kiterjeszteni (MontME. III.197). A persiai birodalom
 nétalám akkor az időben vólt medve, a mikor Hámán a sód-
 kat nyomorgatja (Misk: VKert. 207). 2) [ne forte; damit nicht].
 Egy jó kapitányon, német, beszűkött Leopoldban, félek, ne
 talán valami factioval (Bercs: Lev. 94). Ne-talám mérges mivolta
 egekig felhatván mind magamat mind pedig fele-barátomat
 meg-emészsze (Csúzi: Síp. 6). Ne sokat pörgelődgyél a sikos
 jégen, hogy ne talám vagy magad le essél vagy más valakit
 el ne iiss lábáról (Vajda: Kriszt. 1638).

talám-talám: [probabiliter; wahrscheinlich]. Ha az kurucz
 az armistitiumot megtartja, innét is bizonyosan observáltatni

fog, de hiszem, annak talán-talán most köllend lenni (Bercs: Lev. 98).

Talántán, talántál: [forte; velleicht]. Varione igralmas-
ságot vrtol, mért talantal elmeéi ő haragiat (BécsiC. 25). Ha
Sodomaban lőttec volna e iozagog, talantal mend e napiglan
vgn maratnac volna (MünchC. 34). Mikor latot volna eő fge
fat, időd, ha talantal lelne valamit ő raita (94). Ha talantal
kerdetneyek, leg ottan az kerdezkődőnek ky magyaráza (VirgC.
121). Mongad az te elmedben Yanosnak, ky talantal az ydőben
yelen wala (ÉrsC. 35b). Ez ő maga talantal, kynek meg te
nem zolgaltal (452). Thalantham mjnd az kethew meg holt
(LevT. I.251). Ha oly emberetek jő, talántán felküldhetem a
subút (II.61). Ha ennekem engedni nem akarsz, talantum
walani okozsagos ezbeol nem engettetik (Pont. 26). Az nyár
is viszontag meleg űdőt igér, csak talántán az aratás később
lészen. 1666 (KBécs. C3).

nő-talántán, nő-talántál: 1) forsitan C. [vieleicht].
Netalantal hatt ho nem uolt ez bezedek utan, hatalmazak
mendenewt nagy elseg (EhrC. 63). Na talantal ez fewlewl-
mondottat alaytanak ew zerzetynek zemeremere (69b). Melyek
az igeik, melyeket bodog atyank meg nem akart ielentenj, ha
ne talantan imar meg ielentene, ha valaki kőnyvrgene erte
(VirgC. 59). Ha tudnak, kychoda, akky mongya nekőd: Ag
ennekőm ynom, ne talantan te kertel volna ő thőle ees
adothi volna nekőd eleen vyzeth (WinklC. 295). Myt kevelke-
del feld, es ha ma vagy, netalantum bonnaph nem lez (WeszprC.
143). O zyuennek eéggetlen őrdőne, netalantan ez balatra valo
bynősnoc igralmat akarz tennőd (NagyszC. 76). Bin nekil tart-
latod ez vilagi morhat, mert ne talandun vegre meg zegenedel
(BodC. 13). Gőnal az tisztasagrol, mert netalan tan elmedne
budosasual fizeted meg (VitkC. 33). Ayandekokat is soha ne
kőldőz, hanem csak netalan tan azoknak, kyc melleted flnee
(50). Ha a sodomayaknal lettek vona az yozagok, ne talantal
mynd ez ydeygen meg maratnak vona: forte mansissent
usque in hanc diem (JordC. 387). Keeryed ystent, ha netalan-
tan meg boczatty az the lyndet: si forte remittetur tibi
(734). Ha ma beves vag az vr istennek malaztiaval, homap ne
talantum el vetethetie tőled (DebrC. 259). Sanyargatom eu
testőmet, hogy netalantan en magam el vetőt leegyek (ÉrdyC.
88). Kezene zent Ersebethnek netalantan ezen ygbeekkel (385).
Gondollya vala, netalantan csak en segheedszemre meenyből
bochattatol volna (509). Mongya vala: Netalantan megcha-
latkozot (512). Mongya: Netalantan nem elee mynokvink
es thyneekthek (ÉrsC. 18). Az wen atya kethelkedny kezde
ne talantal fewrtezetes lelek awagy pokol zellet vona (425b).
Ha az ky gyvleth engemeth, een reyam nagyokath zolth
volna, ne talantaal el reyitettem volna magamath ő thőle
(KeszthC. 137. KulesC. 208). Ne talantan Keced ebeol en
reyam velekedet, hogy en thőlem leot volna (RMNy. II.172).
Hlyzōm, hōgh reya es byrhatyok, hōgh egh hētygh, ne tolan-
tan thowab es oda mennek Saarwaarra (LevT. I.86). Ha netalan-
tan az szokast tamazotd elsibe, meg kōl gondolni, hogy az vr
azt mondgya (Zvon: Osiand. 10). Aleg tudgyac netalantan, nū
legyen a szűseseg (Tel: Evāng. I.150b). Ha nem szidalmazta
volna a gyilkosokat, netalántán most is életben volna (Keesk.
Tört. II.157). 2) [no forte; danit nicht]. Parancolt isten rolad
ő angalinac és kezőcho vőzne tegedēt, notalantal mēgsēred
tē labidat a kōhōz (MünchC. 19). Nē ereziēte tū gōngōtōket
diznoe eleibe, notalantal meg űomōggac azoet ő laboekal (25b).
Ne ez innep napon, ne talantal haboro lenne a nepen (63).
AporC. 51). Az gōngōt ne hīmdetok el az diznok kōzōt, neta-
lantal meg űomōgyac flet (GuiryC. 11). Ne talantan nemzetek
kōzōt azt moōgnak (ne forte dicant), hol vagyon ő istenek
(DebrC. 150). Legy enghedelmes te ellensēghednek, netalantal
aggyon teghedot az byronak: ne forte tradat te adversarius
judici (JordC. 367). Uram űld meg őzt, notalantan meg őletōne

a miat (TelC. 222). Ne talántán a biro eleybe vonyoun tēge-
det: ne forte trahat te apud iudicem (Helt: UJT. 88). Fussam
el, netałántán el nyel bennūnket az föld: fugiamus, ne forte
nos terra deglutiat (Kár: Bibl. 135b).

[Talámoz]

Talámozás: [dubitatio, haesitatio; das schwanken, unschlüs-
sigkeit]. Nem kell ott az talámozás, a hun bizonyos az tudé
(Bal: CsIsk. 465).

TALAS? Értém nyavalyás Gyulaftly uram az szorosban
az havason az császár részéről való tolvaj talasoktól való meg-
ületését (MonIrók XVIII.5).

TALÉNT: [talentum]. Nag kő eső szálla le mint egy
talent: quasi talenti pondó (Sylv: UT. II.152). Talent hatvan
librát űom (170b). Az talent aran penz vala, az denar ező
penz; talent hatvan librát nyom (RMNy. II.51).

TALENTUM, TALÉNTOM: 1) ∞ Szamot veznek
a sapharsagrol, a talentommal mit nyertel, azt kéri Christu
(Mel: SzJán. 67). Egy talentum aranyból czinállyad a gyertya
tartót; az közőnsēges talentum hatvan font volt, a templom
pedig száz husz (MA: Bibl. I.72). Az atticai talentum ért hat-
van minákát (Com: Jan. 96). Őrűly én jó szolgám, mert jó
keresettél, mert őtt talentomodra még őtőt nyertél (Zrinyi
I.40). Adőssága tíz ezer talentomnak sommájára nevekedet
vala (Ily: Préd. II.474b). 2) [facultas animi, ingenium; geistes
gabe, geisteskraft]. Még sem tanáchtalanul keztem munkámat
nem rőjtőm istentől vett talentomomat, kézzel is, ha lehet
kővotem atyámat (Zrinyi I.153). A kinek isten különös sző
talentomokat adott, ember a gátra, mit plébánoskodik egy
paraszt faluban (Vajda: Kriszt. II.84).

TALGYÚ (talé Csúzi: Síp. 520. *thaló*? LevT. I.86): vomica
struma C. kropf PPB. Az kinek talgyua vagion: strumosus C.
Az egyk kacola az thawaly nyarba thaloba hala meg (LevT.
I.86). Midőn a folyó dagadás, talgyu, fokadē őszve megyen-
eum vomica coit (Com: Jan. 60). A vad ketskék a verőfénytő
meg melegedet kōhōz addig fenik az ő oldalukat, hogy a tál-
gyu, keles meg fakad (ACSere: Enc. 210). A gyanta a talgyu
kat meg gyogyitgya (ACSere: Enc. 231). A nadály fī gyōker
es levele hasznos a talgyuk s a melly sebei ellen (242). Szint
mint a ki nīrigyes talējāt vagy fekēlyes bēl-poklāt hol m
drága selyem material palástollya (Csúzi: Síp. 520).

Talgyús: strumesus, strumatus MA. krőptg PPB.

TALICSKA: 1) [pabo; schluckarren]. A terh hordo embe-
rec edgy kerekű talicskán a kőtelet nyakukban akasztva
hordanac (Com: Jan. 88). A mennyit ketten vihetnek tariglyán
annyit vihet egy tolván maga előtt a talicskát az nyakba
akasztott hordozó-szíjjal (Com: Orb. 133). Az also gabonashaz-
ban: was rosta, taljlika, zoro lopatth (Radv: Csal. II.70). 2
burdo MA. maulesel PPB.

TALIGA, TALIYIGA: biga Pest: Nom. I.52. cisium
carruca C. vectabulum, birotum MA. plostellum PPB. curru
trucatus; karre PPB. Taligához való: carrucarius C. Taliga
két-kerekű szekér: pabo; talyiga, két kerekű lektika; cisium
PPB. Az igában ket ket barmot zoktanak bel foguia a zeker-
nek vagi taliganak vonasara (DebrC. 15). Eluntam hordozni e
kegyetlen latort; ved iel a taligaban; es a taligaban űltőte
(Helt: Mes. 469). Az hōt desznōt, az hōt embert mind egyūt
hōrttāk ki az taligā mezőre (MonIrók III.83). Az őrdōg tūsz
taligān pokolba hordoz tēged (FortSzer. II.2). Kis taligaddal
rosdās keseddel meny ki dologra nigan. 1579 (KNagysz. B).
Rēgen nyomtatnac vala szerim tapadō három szegő taligāva.
(Com: Jan. 74). Sok deszkāt, taligāt és őgni való fāt hozat
(Zrinyi I.91). Elő jīn Pluto is tūsz lova hátūn, elő Astragor

őves taligán (II.65). Miért kell a piacra vonni falatlan
jún bűdös borát (Matkó: BCsák. 54). Nazur bélt számára
tattam egy taligát (MonTME. I.207). Bár sorsomnak rosszúl
taligája, nem veszi kedvemet rám hánt galibája (Thaly:
II.111). A két kerekű szekér vagy talyiga nevezetett
Básta szekérének (Bođ: Pol. 52). A tojásból egy kis taliga
lektika lón (Könyi: VM. 66).

[Mások]. Ki a dott rajta, mint a z eb a taligán (SzD:
12). Vigyázzatok, mert ma-holnap leestek a taly-
gi (Nyr. XIV.220).

valy-talyiga: [currus quo bubali junguntur; büffelwa-
gen]. En osztán az apróttíves cigányaimmal megrakaté egy
tálígát (Bethl: Élet. II.237).

zzelvonó-talyiga: arcuma, chiromaxia, chiromaxa;
ein PPB.

alom-taliga: [?]. Malom taligát latok és valami emberek
k rayta (Helt: Mes. 466).

ó-taliga: aerumna PPBl. [schubkarren].

nó-taliga: [aerumna; schubkarren]. A terh hordó embe-
onó taligákon hordanac (Com: Jan. 88).

lyigácska: serperastra Com: Jan. 44. [knieschienen].
tsőkőből avagy rengető tekenőkől mennek járásra tanító
án, forgó talyigáskákra, szekereskékre: (uo) cunabulis vel
cunabulis venit ad serperastra (Com: Jan. 44). Jární
gyermek, kik talyigáskákhoz támaszkodnak (Pós:
605b).

ligás, talyigás: cisarius, carrucarius C. MA. káruer
[fuhrmann]. Ez mai napon az taligásokra és szekeresőkre
nek (RMNy: III.105). A sambokiakat lesre vőttek és
sokat, szekeresőket barmostul el-vittek (uo). Monda
az taligásnak: Elfáradot a karom (Helt: Mes. 469). Az
sok házonként jártanak, úgy hánták az sok hót testet
rók III.83). Az vasak alá hozásáért az taligásnak 40 d.
TME. I.103). Takarodjék a taligás hat lovú hintó előtt
Adag. 323).

ligáz: [in carruca vehor; auf einem karren fahren].
rúl vásárra ne taligázzon kalmárkodni (Fal: NE. 24).

LALLA-FALLALA, TALLA-LALLA-FAL-
A: [evoe; juchhei]. Fallala, fallala, jó kedvem vagyon
le: Vers. 239). Talla, lalla, fallala, mese ez másoknak,
a hányják és bánják, kurvanya azoknak (242).

llalás-fallalás: [lallatio; das trällern]. Az isten nem
kecskének nagy farkat, sem kondor díszünek unicornis-
t, tallalás és fallalás bagolynek batalmat (Thaly: Adal.

LÉR (tallir RMNy. III.97. tarér Évk. XIII.57. thaler
Hazánk I.288): [imperialis; thaler]. Fekete Dienős tarto-
sidonak 1500 tallérral (RMNy. III.97). Megajándékoza
y forinttal és egynéhány ezer tallérral (MonTrók III.204).
inak nézdegélésével gyönyörködöttette magát (MA: SB.
Az adó pénz bizonyos thalérban vagy arany forint szá-
mazzottac megvenni (MA: Scult. 998). Attam Bornem-
vramnak költsön száz tallerth, kyröl adott leuele vagyon
Csal. III.126). Nekünk tallért ne küldj bár most utá-
(RákGy: Lev. 27). Ha alkuvásban fogna indúlni, ötezer
é leszülhatsz, de ne alább (244). Az ötvös kezéhez
zetbez adtam egy tallért és egy ortot (Nyr. XIV.219).
és taller vesztése akkor tött 29 frt 80 d (MonTME.
Elköltethet a tarét is (Évk. XIII.57). Daunak 12 ezer
erő koczerpetet küldött ajándékba. 1759 (Hazánk. I.

cigány-tallér: [falsa moneta; falsche münze]. Csak egy
beci hasznát sem vettem, chygán tallér volt (LevT. II.65).

császár-tallér: [imperialis; thaler]. Ajándék pénz a
haradzsának attunk 9 császár tallért (MonTME. I.27). Az
comissariusoknak élésért fizettünk az vice kapitánynak 8 császár
tallért (48).

egész-tallér: solidus imperialis Com: Jan. 95. [silberthaler].
A folyó pénznek külömb külömb nevei vadnac: denár pénz,
füller, egész tallér avagy ezüst tallér (Com: Jan. 95).

fél-tallér: tetradrachma PPBl.

körmöci-tallér: [imperialis Crennicensis; kremnitzer tha-
ler]. Tereske nevő falut birom, mind szép körmöczi tallérokat
adtam azért (TörtT². IV.94).

széges-tallér: [imperialis serratus; serrate]. Küdtünk az
postára graeci és széges tallérokat (MonTME. V.53).

TALP: 1) basis MA. [fundamentum; grund, grundlage,
postament]. Talp az épületben: basis aedificii PPB. Mekonor:
rész oszlopoc voltac, az kiben az rész kádác állottac mint egy
talp fán (Mel: Sám. 471). Az garádciznac talpa is aranyból
vala (Kár: Bibl. I.383b). Köhalom és romladék, melynek talpa
száz ötven lépést foglal magában (Moln: JÉpül. 181). **2)** planta
C. planta pedis MA. fussohle PPB. Wnek talpa es gengeb
volt, hog nem ennekem zemem fenie (NémGl. 126). Leraziatoc
a talpatokon ualo port: exentite pulverem de pedibus vestris
(MünchC. 31). Talpatol fogva teteieiglen nem vala ew benne
eghesseegh (WinklC. 166). A satau fte Jobot igen gonoz fe-
kell talpatol fogvan teteie (DöbrC. 514). Labanak talpatwl
fogva teteeglen nem vala ew benne egesseg (CornC. 174). Fel
emelee hűtet es leghottan egybe forradanak hűv czontyay es
talpay (JordC. 714). Talpad alatt meg nyomodod az orozlant,
az erdeghet (KeszthC. 438). Meg lelween az sebót lataak, haat
tewysk tewtt talpaban (ÉrdyC. 561b). Mi talponk alath wagon
zertelen walo zerelem (ÉrsC. 165). Lata egy orozlant a zent
azzon teste mellett es ew talpat nálya wala (765b). Fel emele-
en ellenem az ű talpát: sustulit adversum me calcem suam
(Sylv: UT. I.148b). Kezeynek is tenyeret, labaynak is ket talpat
io kenny (Frank: HasznK. 33b). Mihelt megnyugovandnac az
vizben fáradt talpai (MA: Bibl. I.195). Talpa alja földet is nem
adott (BethlTám. 38). A kis hegyes kövecskét eszében sem
veszen ember lába-beliben, miglen a talpát nem szurdallya
(Hall: Paizs. 264). **3)** [solea; sohle]. A cipelésnec talpai vannak
(Com: Jan. 100). **4)** [ratis; floss]. Az talpakkal Leopold mellől
elérkeztek 24. szerencsésen ide, holnap az bidat itten talpakra
vettetem (Bercs: Lev. 638). Hajjók vagy-is inkább talpok és
tutallyok merő fíz fából vagyon (Moln: JÉpül. 217).

[Szólások]. A hír erős talpa a hadi seregnek (Kisv:
Adag. 165). Vgy sietz mint az talpa éget eb (Decsi: Adag.
301). Ha lovad nintsen, talpad készen legyen (SzD:
MVir. 300). Egy talp allyané földuel nem bir (Decsi:
Adag. 30). Talpa munkáját kérte tőlünk (Nyr. XIV.219).
Talpok munkája bérbe kell adnunk nékiek egy magyar
forintot (Nyr. X.470). Az embereknek talpak munkájokért
adtam 2 frtot (Nyr. XIV.514). Hallottam mondani, hogy egy
talp a n-álló kotsis sokkal magasabb volt a térdelő királ-
nál (Fal: NE. 8). Tudgyák, hol kellessék talpon s lábhegyen állani,
mikor s kinek fejet bajtani (11). A nép talpon állott előtte és
figyelmezett minden szavára (Fal: NU. 341). Nem épen talpán
esett megfogtatása (Nyr. XII.363). Az török talpon van
és csak az occasióra vigyáz (TörtT². I.431). Az vármegyék
is mindenütt talpon vannak (RákF: Lev. II.134). Szüntelen
talpon kell lenni, ugyan talpon is kell megbálni (Mik: TörL.
466). Talpon virrad, ólálkodik, állya strásait, száz szemeket
forgat (Fal: NE. 106). Hamar felugra, talpra állta (Thaly:

VÉ. II.7. Erdély úgy el-pusztult vala, hogy azt lehetett volna gondolni, hogy soha többre talpára nem áll (Bod: Pol. 56). A kinek egyszer lába alá hullott feje, talpára nem állhat (Fal: NE. 32). Hogy kívánnya a magyaroknak talpra állásokat, a kiktől tartani kelljen magoknak (Zrinyi II.168). Mindezeknek bátran kívántam szolgálni, romlott nemzetemet talpra állítani (Thaly: Adal. II.252). Borosnyai Lukács a tudományokat talpra kezdé állítani (Bod: Pol. 202). Azon isten, a ki megbillentette lábaidat, úgy talpra is építhet (SzD: MVir. 354). Senki sincs mellette Nagyságodnak, az ki van sem hihető, de hiszem istent, még talpra kapnak (Bercs: Lev. 60). Rusztán bég helyére üle, más felől tatár Delimán talpra kele (Zrinyi I.143). Kiki meleg ágját elfelejti, talpra kél (Fal: Vers. 873). Kétsín lábunk nagy talpat kerekíteni: Hercules cothurnos aptare infanti (Decsi: Adag. 221). Az talpadat bátor meg köszörüljed az utloz, mert mihielt alá megyünk, mindjártist Lenkára viszlek (Nád: Lev. 66). Az ecclesia mikor az szárazra akarja hágni, seppedékes helyre teszi az talpat (Pécsv: Fel. 442).

ászok-talp: anconiscus C. MA. fulmentum PPB. [lager]. Az ászok talpak, szarufak, merő cedrus gerendák voltak (MA: SB. 260b).

csizma-talp: solea; schuhsole PPB.

edény-talpa: [pes vasis; gestell]. Azt akarta isten, hogy az edény talpa csináltatnék rozakudo ívegből (Ily: Préd. I. 562).

eke-talp: dentale C. MA. pfingsohle PPB. Eke-talp, eke-fő: dentale PPB. A szántó az eketalpon tétett lemez vassal felmetzi a barázdákat (Com: Jan. 73).

épület-talp: palatio C. [grundpfählung].

fa-talp: calo, calopodium PPB. [korksohle]. Fa talpu saru: calopodium MA. Fa talp, minémit a barátok viselnek: *calceus ligneus PPB. A szent Ferentz szerzetit ma fa talpú barátoknak nevezzük (Pázm: Kal. 437). Fa talpac, tölgy fával meg-lágyítottat patsmagoc, papucsoc (Com: Jan. 100). A szerzetesek szürke szinellen ruhában járnak, fa talpú sarut viselnek (Nán: SzT. 231). Nem gondolnám azért szükségesnek lenni, hogy fa talpon járjunk valamely kalastromban (Fal: NE. 8).

farkas-talp: [acanthus; bärenklau]. Farkas talp neű fiunek gyökere leuelestől (Frank: HasznK. 17b).

gyámol-talp: anconiscus MA. [lager].

kerék-talp: absis, orbita, orbile C. absis, curvatura rotae MA. [følge]. Kerék-talp, bolt-hajtás: absis PPB. Az kerekeknek talpay, küllő és mindene sárca rézből öntetett (Mel: Sám. 141). Az kerekeknek talpai öntetec valának (Kár: Bibl. I.309b). A székének keréc agyból, küllőből, hat keréc talpából egyben föglaltatott kerekéi vadnac (Com: Jan. 87. Com: Orb. 171).

láb-talp: planta pedis MA. füsssohle PPB. A horgas in után a láb talpa vagyon, mely a bokákat, sarkakat és talpuk alsó részét magában föglallja (Com: Jan. 58).

medve-talp: acanthus C. pes ursinus Mel: Herb. 46. sphondylium Beythe: Nom. 8. [bärenklau]. A medve talp gyökere ha megiszod borban, gőrezős kézenc. lábnc hasznos (Mel: Herb. 46). Farkas auagy medue talp neű fiunek gyökere (Frank: HasznK. 17b). Chelidonium maius, hürundaria: a fetske fyu; hasonló az leuele az medvetalphez és az malua rosához (BeytheA: FivK. 55b).

medvetalpú(fü): acanthus PPB. [bärenklau]. Medve talpú, töviskörű magva, a skorpió marás ellen igen jó: zura PPB. Kerti orvosló füvek: az isten-füja, medve-talpú fü avagy tövises lapu (Com: Jan. 21).

oroszlán-talpú(fü): alchimilla; löwenfuss PPB.

oszlop-talp: stylobata MA. basis PPB. stereobata; säulenfuss PPB. Oszlop-talp, szoba talpa alatt való kő vagy töké stereobates PPB. A felemelt oszlopoknak talpai rézből volta (Ily: Préd. II.540).

saru-talp: [solea; schuhsole]. Megnyomierodának, kezdé bényelnie önnön saruk talpát (RMK. II.22). Ugy annyira éhsé köztők vala, saru talpat, szalmát megesznek vala (VI.173). Éhséggel minden nap nagy soc nép hal vala meg, ebet, macskát, saru talpat mind meg esznek vala (Zvon: Post. II.259). Saru talpát öttenec (Tyuk: Józ. 602).

szélős-talpú: [latipes; breitfüssig]. Kelletlen dolgait so izben mívelte, széles-talpú lábát fejünkre tette (Thaly: Ada II.154).

szobor-talp: stereobata MA. [postament; säulenfuss].

verő-talp: [hammerhaube]. Tégelyben rakd be a post, ver talpával nyomogasd igenousen (Kecsk: ÖtvM. 293). Az fejé önat az verő talpával ved, míg meg nem hül (320).

Talpat: **1)** [pedibus eo; zu fuss gehen]. Az halál vtánnul talpat és kullog (Mih: ÖrökÉl. 112). Romában talpallonnak ma is bulsu-járni (GKat: Váls. II.55). **2)** [soleam calceo, subdohlen]. Talpalni való bőr: calceorum suppagmentum PPB.

még-talpat: [subplanto; untertreten]. Galaad baluán alko toknac városa verrel megtalpattat (BécsiC. 189). Meliber megtalpatla ő affafiat es ő erősségeben küzdött az angalla (197).

Talpalás: **1)** [obambulatio; das herumgehen]. Egygyűv is másúv is talpalások (GKat: Váls. II. Előb. 32). **2)** [da besohlen]. Egy öreg szekernye talpalástól adgyanak husz pénz (TörtT. XVIII. 224).

Talpatat: [fundamentum; grund]. Fundamentomából, talpalatyából ki fordult vala az ország (SzD: MVir. 164).

Talpalatnyi: [unius pedis; einen fuss breit]. E romland földön semi örökünk eg talpalatné nincz (Mel: SzJán. 75). Seemi örökünk eg talpalat na sincz itt (524). Talpalatni föld (Mel: Préd. 157). Magannak egy talpalatnyi jussom sem volt az városon (Nyr. XI.30). Talpalatnyi örökségük sinesen (Ker: Préd. 464). Az fejedelem nem vette el csak egy talpalatni földét is itt Zolyomi urannak (TörtT. I.388).

Talpalló: [strupfen]. Bérlett nadrag ritka volt, bőrkajecza volt reá varva talpalló helyett (MonIrk XI.352).

Talpas (*talpas* RákF: Lev. V.95): **1)** [basi instructus; postament]. Ilyen formán csinál meg az tíz tömpös vag talpas oszlopokat (Mel: Sám. 141). **2)** palmipes, pansa C. plaucus, planipes, plantus, plotus MA. [breitfüssig]. Petrus dictus Thalpas jbgio (1416). **3)** [pedes; füsssoldat]. Az hegyekben bolmi oláh hegyi telvajok és talpasok támadván (Kár: Élet. I.49). Domli hadnagy uram keze alatt levő gyalog talpasok huszonötöl szaporodván ugy decernáltak, azoknak is fizetések adassék ki mint az többinek (MonÖkm. XIV.54). Szuhai Mátyás uramat az szathmári talpasok 130 maga háznál megölték (MonIrk XVIII.38). Egynehány talpast, kik borokat hajtottanak volna, fogtunk el (MonTME. VII.290). Kurucz, labanez, talpas, franczia, török, tatár, mind elepte földünket (Thaly: Adal. I.84). A felveretett talpasok három seregben vervén magokat Doró felé menének által (318). Az németeket megárestálták a kurczok meghallván, hogy az talpasokat felverték (320). Óvárban is 5000 talpasnak volt híre (RákF: Lev. V.95). Vitéz talpast csinálunk az urakból is, ne contemálják az gyalogságot (Bercs: Lev. 149). Nem subsistálunk itten sok haddal, lovú sija-ríja az had s a talpát félti az talpas (257). **4)** [perio;

sehuhi]. Vöttem három bokor szattyán kapezát talpasokra; oknak való tiz bokor szattyán kapezát hozatván Jakab deákától (MonTME. 1.233).

tenyeres-talpas: [vasto corpore; stark]. O teneres talpas, Domine (Ikal: Epin. 4). Maga oly nagy tenyeres talpas os anya (Czepl: MM. 143). Eleutherius széles és hosszú, es és talpas vala (Fal: NA. 123).

temes-talpas: [permagnus; sehir gross]. Ha ugy írna vinus mint Bellarminus, a mi tetemes talpas hazugság, Sámbar volna a Calvinus védő prókátora (Matkó: BCsák.

talpasság: [pedites; infanterie]. Az utcán lévő talpasság erre kelt (Kár: Élet. I.10). Az izenetire az generalisnak östelenül íizent az értetlen talpasság Rozsnyórnál (Thaly: I.319).

talpatlan: **1)** [basi careus; ohne fuss]. Talpatlan, fedetlen arany pohár (Radv: Csal. II.383). **2)** [solea carens; sohle]. Szekernye, pokroczos, talpatlan szekernye: galli-

talpig: [totus; ganz]. Meglássad ember, hogy talpig bűn-nyag (RMK. II.179). Némelyek előbb, hogysen tenyerére k a szegénynek a garast, talpig legyalázzák (Fal: NE. A ki eltűri a maga részét, talpig ember (Fal: UE. III. Erdemes, talpig igaz ember (Fal: UE. III.149). Maga tal-nyanyal borított pántzélba öltözött, bal karján gyémántos volt (Fal: TÉ. 638). Vedd ki jobban pártosodat s lásd talpig szíve járását (SzD: MVir. 430).

őtőlfogva-talpig: [a capillo usque ad ungues; vom bis zur zehe]. Minden en tagaym thetemől fogvan talpa-keresü kennal vala tellyes (NagyszC. 48). Maria, bizo-tethedtől fogua talpadiglan ninčen te benned keserűseg-alami volta (125). Megh ne gyógyulhass tetettől foglwa lygjan (JordC. 259). Teteyetől fogvan talpyg veerben ödött (ÉrdyC. 100). Ostoroztatik ez zent test tettétől talpadik (TibC. 58). A poklosság annak bűrrel foglallva l fogua talpig (Kár: Bibl. I.99). Ez az a drága szépség, lybe mi magunkat tetőtől fogva talpig borítjuk (Fal: NE. tetőtől talpig által járta szemével őtöt (SzD: MVir. 385).

talpon: [stans; stehend]. Talpon gyalogoc virradának, louakon louag népec valúnac (Güres: Mát. 10b). Talpon olnak vala az kerevet mellett az földön (MonIrók VIII. Vagy talpán vagy térdén vessen számot lelke-isméretivel NA. 195).

TALPOS, TÁTOS: **1)** [magus; zauberer]. Parancöla hog egbe hiuattatnanak az oltaron nezőc es a talposoc (C. 119). A titkot, mellett kiral kerđ, bölcec, talposoc es on nezőc nem ielenthetic meg kiralnac (122). Parancöla hog egbe hiuattatnanak az oltaron nezőc es a talposoc (C. 119). Tegedeth alyth vala talposnak lenny az sydo ErsC. 42). Az részeges asszonyok mint az tatosok ugy ivának, mind az egész éjjel harczot tartának (Thaly: VÉ. **2)** [magicus; hexen-]. Fegyvereknekine tovább nyujtózik e hogysen palossza, sebesebb mintsem tatos paripája (Fal: 15).

tátosság: [ars magica; zauberkunst?]. Lutherben mint természetetté vált volt az hűt és vallásbéli tátosság (Bal: . 242).

TÁLYOG? piscatura CodPatr. VI.424.

TÁLYOG: struma Major: Szót. 452. vomica PPBl. abs- us, apostema, suppuratio; geschwür PPB. Tályog, daga- *collectio humorum; kemény tályog: steatoma; üszve-

gyült kelevény, tályog: abscessus PPBl. Midőn a folyó-dagadás: tályog üszve-mégyen, varral béborittatik (Com²: Jan. 51). Szokott torkombéli tályoggal megbetegedém (Bethl: Élet. 267). [Vö. TÁLYGÚ].

TÁMAD: oborior C. orior, surgo, exsurgo MA. [entstehen, entspringen, aufstehen]. Nem tamadot nagob Janus baptistától némbérienéc zülöttéc között (MünchC. 33). Tamadnac soc bamis prophetac (58). Tamada Assinnak varasabol (VirgC. 99). Vala egy zfx, ky vala tamadvau nemes nemzetbevl (MargL. 114). Ev vala nemes kyraly gevekbervl tamadvau (145). Elh nómós zfx tamada Nikomedianak varosaban (DebrC. 9). Kyknek oldalokbol awagy eehokbol zyleteek es tamada anya zent egyhaz (ÉrdyC. 343). Nagy sok arwltatok tamadanak az keth attyafyak között (397b). Zent Bertalam apostol eredet zarent tamada Inday országbol (506b). Az ydőben tamadanak az reeghy zent atyaak, pwztaban lakozo remoteek (508b). Népec és soc népeknek kiralyi tamadnac ő töle (Helt: Bibl. I.63). A bibliának olvasását szabadgyában hatta (Pázm: Kal. 453). Ilárom király tamad Persiában és az negyedic elgazdagúl (MA: Bibl. I.169). Közötted jövendőmondó vagy álom látó tamadand (170). Szintén ez időben némelly köcsogos elméjű és eszelős fejű emberek kezdenék támadni Thuringiában (Pós: Igazs. I.462). Szél tamad s elosztván a fellegeket meg-tisztettya az eget (Csúzi: Síp. 531).

[Szólások]. *Arcul tamad:* Arczúl tamad az igazságra (Pázm: Préd. 711). Tizen-öt hólnap alatt tizszer támadtak ar- tzuł istenre, tizszer zúgolódtak ellene (793). *Vmi tamad:* Tamada myndenek közöl nagy chođa a meelkodas (ÉrdyC. 514). *Bekethelenseg,* ky thamad nagy korsagbol (ÉrsC. 280). *Iunen tamada a közbeszéd:* ob hoc exivit proverbium (Helt: Bibl. I.D4). Ebből négy bizonyosság tamad (Pázm: LuthV. 403). Tamadnak nagi sok bűnök (VirgC. 112). Az lutheristáknak fel nem költ ez-ideig az igazságnak világossága, az értelemnek napja, banem most kezd Vitterbergából észak- felől hajnal-csillagjok támadni (Pázm: LuthV. 3). A hol több tartja valami közét és reménységét valamibez, ott ellen- mondások támadnak (Fal: UE. 423). Tamada nagy fele- lem: obortus est metus maguus (JordC. 721). Ha meg nem iszom, kész garázda tamad belőle és fel-bomlik a barátság (Pázm: Préd. 237). Sok aprólékos dolgokból országos gond támadhatott volna (Fal: UE. 427). Vallásbéli szakadásból gyű- lölség támadott (Matkó: BCsák. 17). Igen nagi haborusag tamada (VirgC. 15). Tamadvau haborusag, ottan meg tando- rodyk (JordC. 394). Nagy hada tamada Károly királlynac (Helt: Krón. 64). Hounan az halal tamad vala, erek elet tamad (ÉrdyC. 537). Nincs úgy a dolog, a mint a hír tamad (GyöngyD: MV. 9). Tamadot az jgassagoknak napya (CornC. 61). Nagy yndwlaas tamada az tengheren (ÉrdyC. 127b). *Irigség tamada* az gazdagságból (Decsi: Sal. 5). Kyből enny yozagok tamattanak es zarmattanak (520b). Szű- nik a haszon, tamad a kár (Fal: NU. 286). Eett ymaran ke- dees tamad, ky mondasseek lyű saffarnak (14b). Az adó késedelmezése miatt valami rankór vagy hozzánk való két- ség tamad (MonOlm. XV.53). Myhelth naph thamada, az tyztelendő ween yambor kezde el menny (PeerC. 60). Nap tamad 7, eneszik 4 órán. 1572 (KBécs. A4). Az isteni szeretet hasonlő a támadó naphoz (Fal: SzE. 538). Mikor a nap tamad, akkor kelel (Fal: TÉ. 771). A ki kémlelletlenül nyelveskedik, arra sok nyelv tamad (Fal: UE. 481). Izrael országába pá- tolás tamada a két királ miat (Szék: Krón. 32). Pőr tamad- ván bartzoló irással nem meutik magokat (Fal: UE. 470). Kiből tamad perpatuar (GuaryC. 67). Tamadt mind két részről iszonyu rikontás (Kónyi: HRom. 35). Ki hűtte volna, hogy onnét támadgyon segítsége (Decsi: Adag. 6). Nagy sywas reewas tamada az kyrálnak wdwaraban (ÉrdyC. 542b). Zelek tamadanak (JordC. 374). Nagy szel tamada és

az báznak négy szegét meg rendíté (Kár: Bibl. I.512). Nag' z el vez tamada az toughtoren (JordC. 376). A támadot nagy tűz Várad ga Szent Miklós uczáknak mind két részzeit meg emesztette (Bartha: Krón. 4). Kyből zamtalan vez edelem tamad (ÉrdyC. 525). Per awag wetekedes tamada ő közöttök (PeerC. 83). Vy világosság lattatot tamadni (BécsiC. 67). Nekyk es vylagosság tamada (JordC. 363). A keresztyénségben vissza-vonyások tamadtak a szent írás értelméről (Pázm: LuthV. 251). Tamada a nép között zúgolódás az ur ellen (MA: Bibl. I.129b). *Vmibe támad:* Anne balgatagságba tamattanae: in tantum vesaniae proruperunt (BécsiC. 82). *Vkire támad:* Az farkas fi támad anyára (Decsi: Adag. 337). Minnyáian a szakados Budára tamadanae és kontzonként hanác ötet (Helt: Krón. 32). Egyik a másik szavába kapván, mind a ketten Eusebiusra tamadván addig öntögeték a pár-ligót ősz-fejére, a míg magok megelégtették (Fal: NA. 148). A pártosok Mosesre és Aronra tamattanae vala (Helt: Bibl. Ia3). Ffyak tamadnak hű attyokra: insurgent filii in parentes (JordC. 383). Caim az ő attyafiara tamada (Helt: Bibl. IB3). Az istennee fiara tamada, miért hogy meg érte, hogy őuendőre őszue egyesülne (Helt: Bibl. Ib3). Akaruae kirakra tamadni: voluerunt insurgere in regem (BécsiC. 54). Negie vagata őtöt, mint arulot es kirakra tamadtat (Szék: Krón. 160). Nem köll magyarnak magyarra tamadni, de egy szívvel-lélekkel össze-fogni (Thaly: Adal. II.11). Örömrre tamadnak (Frank: HasznK. 79). Te reád támad minden nemzeted (CsomaC. 22). Reájok nem tamadunk, csak ők is hagyjanak békét mi nekünk (RákGy: Lev. 203). Mind niaim vrakra tamadanae es hatvan nioezat ottan levágának (Szék: Krón. 174). *Vki, vmi ellen támad:* En ellenem tamadoktól zabadeh meg engemet (AporC. 3). Nem hozza által hűket azt gondolva, hogy uetaltan haddal tamadnanak ellene (JordC. 36). Sokak tamadnak een ellenem (KeszthC. 13). Aekie az aua szent egyházba erőssék, oszlopoc, az etrekek ellen tamadnak (Mel: SzJán. 124). Nem illik, hogy ellenek rúgódozzunk es tamadgyunk, hanem hogy félfylik őket es engedgyünk nekik (Tel: Evang. II.939). A gonoszok ellene pártolnak es tamadnak (Pázm: Préd. 79). Esze elég vala, kívált-képpen mikor az isteni félelem ellen kell tamadni (Fal: NE. 79). Ne tamagátot goney ellen: non resistere malo (MünchC. 22). Kereztyenek ellen akarnak tamadny (ÉrdyC. 547b). Tamad nemzet nemzet ellen: consurget gens in gentem (MünchC. 58). Tamadnak fia zűleie ellen: insurgent filii in parentes (32). *Vki előtt támad:* Ma es ydönek mendenkoron tamady the zent fyadnak előtte (PeerC. 287). *Helyébe, helyette támad:* Égebec tamattanae ő helyébe: alii loco eorum surrexerunt (BécsiC. 104). Az kyal ky mvleek es eegy Hyrtasus newó tamada helyette (ÉrdyC. 543). *Mellé, mellette támad:* Oh Cristusnak vassegei, tamadgyatok en mellettem, hogy az kegyelmessegnek ystene tawoztasson el mynden laborwagokath en zywembowl (ThewrC. 135). Ha te Kegmed mellettem nem tamad, nyuch kyhez byznom (RMNy. II.165). Keucs hiya, hogy oda nem vesztém nyakamat mert senki nem tamada melém (Helt: Mes. 236). A Conrad esászár nagy néppel tamada mellé (Helt: Krón. 23). Ártatlan nyemet tekiuts meg, hatalmaddal tamadgy mellém (MA: Bibl. V.25). Az ur isten előtt tamadgyanak mellete (Sám: 3KÉrd. 80).

[Közmondások]. No egyik eb helyébe könnyen más támad (Decsi: Adag. 237). Gyakran kitsin szikrából nagy gyűlás támad (Derk: ŐÉlet. 15). A bal hír könnyen támad, mert szipora hitelo vagyon (Fal: UE. 410).

Égybe-támad: [convolo; zusammenlaufen]. A tőh németec hamar mind egybe tamadanae és wyonnan meg őtközéne velee (Helt: Krón. 55b).

elő-támad: oborior PPBl. [entstehen].

föl-támad: **1)** orior, inior, exorior, suborior, eorior C. [erscheinen, aufgehen]. Holval iövenek az syrhez, innar nap fel tamadván (DöbrC. 316). Azon ynnepek else ydeyn, ky fel tamad az ynnepek else napyan, yowe Maria Magdalena (JordC. 450). Zent Lucach ewangelistanak emlekőzety es ynnepe mynt az kelő es fel tamado feenes nap (ÉrdyC. 587). Mykoron az feenes nap fel tamado, meghi az kysdel zalma zalat es meg lattya ember az wton (614). **2)** [insurgo; aufstehen]. Fel-támad a tanács: *consurgit senatus PPBl. My ystenőnk meg latogat mynket fel tamadván a magassagból (JordC. 521). Kyaytast kezd teuny, wgy hogy az eghez wdwar mynd fel tamada (ÉrdyC. 633b). **3)** resurgo C. MA. [revivisco; auferstehen]. Az meg holtak fel tamadnak (VirgC. 115). Paranczolya az meg holtakat fel tamadni (115b). Fel tamaduan ew vele meg ielen-tek az dyczőseghen (145). Vakok lathnak, santhak yarnak, hallottak fel tamadnak (JordC. 385). Hű tamadot fel halot-tyból (397). Urunk Jesus haynal eleyn tamada fel halot-tyból (ÉrdyC. 142). Kezyetlenek yteletthe nem tamadnak feel (KulesC. 1). Christus feltámadta, mi bűnűnket el mosá (Tel: Evang. II.41). Meny bé az olajfa kertébe, hogy a hol szűle-tett a halál, azon helyt a mi fűdösségünk élete is fel-támad-gyon (Ágost: Zar. 273b). A bűmek halálából fel-támadván a mennyiekre fel-ezőzunk (Csizi: Tromb. 150).

[Szólások]. Pártot-űtők, fel-támadok, ellenkezem: rebello PPBl. Azt kiannja, hogi fűstőnkent feel tamadgyunk (RMNy. II.334). Hogy egybe gyűlőnek, mind feltámadának, az lévő haddal ők össze ballagának (RMK. III.96). Valljon mi haszna, hogy feltámadtan, Antal módjára Budára futottam (Thaly: Adal. I.41). A gonoz indulatoc fel tamadnae (VitkC. 34). Poganok tamadanak ffeel, hogy az kereztyen-segőt el reekkencheek (ÉrdyC. 547). Betegseegők kből ffeel tamattanak (521b). Halalos kországba esee, mikort meg esmerte volna, hog ő abbol fel nem tamadna (Szék: Krón. 162). Fel tamadának Aaronra: congregati sunt adversus Aaron (JordC. 67). Nem hagyá őket feltámadni az Saulra (MA: Bibl. I.269). A kőseeg fel tamada a feiedelömrre (DebrC. 180). Amaz maga biro sibi fiaik az en iobbomra fel tamattanak es az én lábaur-nak ganczot vetnek (Mel: Jóh. 70). Jay a nemzetec, e nemzetömrre feltamadanac (BécsiC. 46). Fel tamad-nak az fiak szűleiekre (Fél: Bibl. 15). Mi ezt el nem szenvedjűk, hanem haddal feltámadunk (TörtT². I.409). Egy török ily szóval támad-fel (Kónyi: IRom. 158). Mynden eo eleyben joenoekek ellenek fel tamad vala (DomC. 161). Mely niat könnyen meg eshetik, hogy az magistratus ellen föl tamadgyanak. 1621 (KNagysz. 114). Mind az egész világ fel-támad isten mellett (Pázm: Préd. 7). Tamadj fel innár nagy írsten mi-mellettünk (RMK. VI.88). Igen morog az huszad es ötöd, egyen [azon], hogy kitölt az XV nap, misen azon, hogy hol az király hada, ki mellett feltámadtak (TörtT². I.379).

föltámadás: **1)** exortus C. [aufgang]. Az napnac fel táma-dásinae es el nyugonásinae orái (Cs. A1). **2)** resurrectio PPBl. [seditio, tumultus; aufstand, aufrühr]. Fel-támadás, párt-ítás: rebellio PPBl. A giakorta valo kőssigne fel támadásút le ezendesztette (Szék: Krón. 94). Vgy ezendeszte Bela kiraly le az ő feltámadásokat (Helt: Krón. 38b). A pártosoc a fel-támadásnac fő vezéreinec izgatásokra őszue eskűvéseket hunte-gnee (Com: Jan. 143). Mi haddal feltámadunk, mert hogyha feltámadásunkkal eleit nem vesszük, nagy kárt vallánk (TörtT². I.409). **3)** resurrectio MA [auferstehung]. Zolaa ezeket Christusnak fel tamadasarol (JordC. 712). O the Daniel mongiacia meg, mith őrtez az feel tamadasrol (KazC. 176b). Az Christvs fel tamadasa nem egyeb, hanem az pokolnac

yanac torkan valo nyomdosasi (Born: Préd. 238). Vyonnan szöletes az testnek amaz vtolso fel tamadasnak altala (Tan. 315). Christus fel tamadasának időjén a föld meg il és megindul (Tel: Evang. II.11b). Mi az örök életnek esigára fel éppéttettünk az mi urunknak feltámadásában. A kertbe lőn az feltámadás, hogy ugyan ottan győzött meg a halál, a hol birodalmat vőt vala az emberi nem (20). Látattanak az föl tamadaskort az angyaloc fili ruhába (Mon: Képt. 9). A fel-támadás után az igazak olly fényes lészen mint a nap (Pázm: Préd. 412). Illyenek az a mi szürkös, koszmós testeink a fel-támadás után at: Válsz. I.552b).

Támadat: [resurrectio; auferstehung]. Bőnöknek bocha-testhnek fel tamadta ees az örök eleth (PeerC. 282). Ila idvezeytünk Jesus: Én vagyok a feltamadat (ÉrsC. Hyzók zenth lelőkbe, testnek feel tamadattyat (KazC. 179).

-támad: prodeo, exurgo MA. [egermino; hervorgehen, wrossen]. Kyből sok lelky tanwságok támadnak kywe (ÉrdyC.). Támadat ky az nemes vèzzew (532). A Dáuidnac kiczin réből ki támadat a Christos (Szék: Krón. 63b).

-támadás: [támadás]. Jó akaróink ellenségekkel tartanak a ki-támadt kérdésben (Fal: UE. 389). A bőlcek sem kerülhet, hogy holmikor magerék ki ne támadjanak. A bátorság úgy szoríljon szívünkbe, hogy mindenkor legyen éltalmonkra kitámadni (394). Uram, m a farkas hatalmaskodni akar, el akar nyelni, támadgyellettem (Pázm: Kal. 604). Ha Nagyságod meg nem és ki nem támad váia mellettem, innár elveszek vala Okm. XIX.56). Nem bőrfunkben, hanem lelkünkben jár, az igazság mellett ki-támadgyunc (Pázm: al). Vóltak mindenkor, kik az igazság mellett ki támat: Toln: Vigaszt. Előb. 13). Híven, bátran ki-támad az igazsággal (Fal: UE. 380). Ha ki nem támadot volna is e mellett (Czepl: MM. 14). Oktalanul cselekedni, ha sz mellett ki-támadnál (Fal: UE. 438).

-kitámad: [exorior, egredior; entspringen, ausgehen]. támadott Babiloniából álnakság, hamisság az vén agg bíl (RMK. II.82).

-támad: [aggredior; angreifen]. Másokat mosdatlanul, üs kézzel meg-támad (SzD: MVir. 105).

-támad: [impugno, invado C. [aggredior; angreifen]. támadó, valakire ütő tolvaj: aggressor PPBl. Ottan rea danak es reaya veteek hű kezöket (JordC. 442). Az őrdog nra es Enara rea tamada, meg is chala őket (Helt: Bibl.). Az fejedelem hire nélkül felrohanván az Báthory Gábor ái félek Szilasi Jánosék ellen rátámadának (TörtT. 2 I.4). űd nélkül jeleskedő különbségen kiki meg akad és mind valami irigységből szívvel szájjal reá támad (Fal: UE. 47).

madton-támad: [unus post alium eritur; nach und entstehen]. Nyomorusagoc tamaton tamadnac (Born: . 7).

Támadás: 1) [ortus, origo; geburt, ursprung]. Meg nem zent Lucas azzonyok Marianak tamadasat (CornC. 6). al jnkab meg kellett volna írnia isten anyának tamadasat Christusnak hű zyleteeseenk tamadasat hyw tanwsággal elente (JordC. 705). Tanwsagwnk leezen az ew zent tamának es eeleteenek koros voltarol (ÉrdyC. 560b). Tanwsa leezen ez zent innepnek tamadasarol (601b). Elein gyaktemplom epetese valanac, hogy sem mint az lutheranismus dása vtan kezdé lemmi (Zvon: PázmP. 60). A páva a tűz dást menten bírré téski (Misk: VKert. 313b). 2) seditio, ilio C. tumultus MA. aufrubr, aufstand PPB. Támadást

indítani: *bellicum canere; magát hazabéli támadásban ártani: se *inserere bellis civilibus PPBl. Támadásnak a feje: factionis, seditio caput PPB. Bay wywas, vyaskodas, tamadaas (ÉrdyC. 591). Mikoron igen meg szégyenlenc eszt a munkát, támadást kelténec ellene (Helt: Krón. 2). Egybe esküfűenec a király ellen és támadást műnelenec az országban (28). Mikoron megvallottac volna az ő támadásokot, sockoknak kitollati szömeket (33). Azonközbe nagy támadásoc lőnce it allat Magyarországba (76). Méglen oda cellekezezc Frideric czászár, addig támadás lőn Bets országba (100b). Athalia tamadat, tolnait kialt (Mel: Sám. 410). Végre vgyan azon szertelenségre menne az dolog, hogy pártütéseknec és támadásoknac indításal forgódnának az választásban (EszT: IgAny. 391). A pártosoc zenebonákat, támadásokat inditnac (Com: Jan. 144). A pór nép támadása legveszedelmesebb, nem szokott derék barzsal meg vinni, mert hogy bátortalan (Fal: BE. 601).

Támadásképpen: seditioe MA. aufrührischerweise PPB.

Támadat: 1) [origo; ursprung]. Idvesseegwnknec esew tamadattya es fundamentoma (ÉrdyC. 63b). 2) oriens, ortus, exortus MA. sonnenaufgang PPB. Ötet diczerje híven, kiket ő támadatról és napenyésztről bégyűyte soc földről (MA: V.50).

nap-támadat: [oriens sol; sonnenaufgang]. Mikor lézallana a bégrről nap tamadat ellen, eleibe kelénec neki az kéméc (BécsiC. 32). Nap taamadatl fogwa nap essetyglen (CzechC. 54b). Kyk lakoznak nap tamadatnak bodogh tartományaban (Apost. 16b). Futbnak nap esetre es megi ternek nap tamadatra (DebrC. 534). Orzaganak nynczen zama, mert nap tamadatl fogwan nap nywgbatthgy mynd emen maga byrra (ÉrsC. 461). Ha valaki az napot delről nap tamadatra volatna (TibC. 90). Izrael fiai lakoznak vala naptámadat felé (RMK. II.13). Mene a naptámadatra valo földre (Helt: Bibl. Ln4). Ez világnac négy szegeleti vgy mint: naptáma[da], dél, napnyugat és eyszak (Cis. M4).

naptámadati: [orientalis; morgenländisch]. Nap tamadati szellel el rontad az tőngörnec hajoit (Szék: Zsolt. 46b). Naptámadatiac (Helt: Bibl. IV.14). Naptámadati bőlczec (MA: Scult. 112). Az fülein drága nagy két naptámadati gyöngy függött (MA: SB. 224).

Támadék: [adjumentum; unterstützung?]. Oly tellies-e az z. iras, hogy nem szűkölködic az meg nem iratot kezről keze költ emberi tanettasoknac tamadekia nekül (Zvon: Osiaud. 11).

Támadoz: 1) [seditioem meueo; sich empören]. Valaki fejedelmec, magistratusa ellen támadozna, isten ellen támad (ErdTörtAd. III.352). 2) [aestu; wallen]. A tenger támadoz uala nag zellel futatuan (MünchC. 180).

Támadt-: [ortus; aufgang]. Támadtakor a napnak szőrnýú méltósággal jőddögéle Szelim szultán (Fal: TÉ. 650).

TÁMASZ: fulcio, fulcimentum, fulcrum, fultura, adminiculum, firmamentum, pedamen C. statumen, stabilimentum, pedamentum, sustentaculum MA. stütze, untersatz PPB. Támasz, segítség: adminiculum; támasz, gyámol: sustentaculum, fulcimentum; támasz, gyámol, oszlop: columen PPBl. Ila ezekkel meg erevseytetett leyend mykeppen tamozokkal (CornC. 241). Isten hazanak ozlopa es tamazya (ÉrdyC. 516). Támaszsa az igazságnac: firmamentum veritatis (Helt: UT. Kk4). Az chalál észí meg az ő büre támaszt (Mel: Jób. 44b). Az kezei nec mind két felől támaszszai valának az ülő helynél (Kár: Bibl. I.383b). [A jó aszszony olyan] mint az gyermekded plan-tak melle tetett tamaszszok (SalMark. 31). Egybebele tamaszokkal az erőssítí vala orszagat az Antichristus (EszT: IgAny. 152). Imé az isten elveszi Judából a támaszt és az táplálót, az

hadakozót, bírót, az ötvenedes hadnagyot (MA: Bibl. II.5). Házad alól ki dűlyön a támasz (Apoll. 45). Az hát-geritz az egész alkotmányt támasza, oszlopa (Com: Jan. 49). Elégségeseknek ítélte a szemetre hagyandó három kérdésc támaszának megtámasztolásokra (Czegl: Japh. 4). Mint rontyák o' támaszodat ezek (170). Azok a bizonyások reves és rothadt támaszok (Pós: Igazs. II.370).

ajtó-támasz: obex MA. thürriegel PPB.

ház-támasz: [columna aedificii; hausbalken]. Elefánt fog, melyből Ásiában palánkok és háztámaszok készíttetnek (Misk: VKert. 22).

Támaszkod-ik: subnitor C. nitor, nixor MA. [sich stützen]. Mwkalkode kez, mert myg eele, masra nem tamazkodeek (ÉrdyC. 372). Ha az kamaras wrak yo akarathban akarnak hozzauk lenny, oda kell tamazkodnwnk (RMNy. III.31). Az isten a laytoriara tamazkodot vala es mouda (Helt: Bibl. I. N3). Hólt állatokhoz tamazkodie azoknac reménységéc (Kár: Bibl. I.643b). Nád páltzához tamazkodni: Scipioni arundineo inuiti (Decsi: Adag. 133). Erőtlén falhoz tamazkodni: cadueum parietem inclinare (133). Istenem völtál, reád tamazkottam (MA: Bibl. V.11). Mellyec mind elegge ientlie, mely igen háldozo es töreken fundamentomhoz legien tamazkoduan az romai papanac feiedelemsege (Zvon: Osiand. 220). Fiaim ne tamazkodjanak teljességgel ez kevés jószághoz, a ki igen kiesen hasznú (Radv: Csal. III.256b). Lehetetlen, hogy ki istenhez tamazskodik, elveszssen (Hly: Préd. L221). A laitorianak lábai a kőre tamazskodtak (II.31b). Árva fejem immár kire tamazskodol, ennyi inségemben hova bizakodol (Thaly: Adal. II.70).

hozzá-támaszkodik: [incumbo; sich anlehnen]. Estvére kelve az eléfánt az ő szokott báló helyére menván az ő fájához nagy bátran hozzá tamazskodik (Misk: VKert. 25).

még-támaszkodik: [innitor; sich stützen]. Még tamazkogóccé ő kezüel a falhoz és még maria őtet zomak (BécsiC. 223b).

neki-támaszkodik: [se aclinare, incumbo; sich anlehnen]. A bac neki tamazskodóe a falnac (Helt: Mes. 372).

reá-támaszkodik: incumbo, innitor C. [sich anlehnen].

[Támaszol]

még-támaszol: [pedo; durch pfähle stützen]. Meg-karóztott, támasztoltatott: pedatus PPB.

Támaszt: 1) [creo; schaffen, hervorbringen]. Meínece istene tamazt orzagt, mel nem tekozlatie el (BécsiC. 123). Profetat tamazti thy nektek vr ysten thy atyatok fíyay kezdől (JordC. 716). My okaert tamaztaa zent Ferenczöt eellyen módon ydőnek wtolsó rezeeben ez vylagra (ÉrdyC. 567b). Magot tamazssen az ő atya fíanc (Helt: UT. F6). Fíakat tamazsthat az Abrahamnak: Elias potest suscitare Abrahæ (Fél: Bibl. 4). Támaszsume magot a mi atyánkól (MA: Bibl. I.16b). Hogy az ő varásások által szunyogokat tamasztamának, és nem esolekedhettek (Hly: Préd. L253b). Isten a halak között is akart valami derekas nagy nagy állatot tamasztani (Misk: VKert. 18). **2)** sustineo C. fulcio, infulcio, stabilio, statumino, sustento MA. [stützen, unterstützen]. Szóló fát, vagy akár mi gyűlmölsfút-támasztól gyámol: euteriolus PPI. A hituec agait oly könynekől kel tamasztani, melyek (Helt: Bibl. I.e3). A tamazto oszlopok neg szegletin valanac gíamolok és támaszok (Mél: Sám. 280). Végezetre azzal is támaszthattuk ezt az igazságot (Pázm: Kal. 7). Országoknak erős támasztó pilléri (Nyr. X. 121). Fíad, György támasztja nevedet (Zrínyi I.41). Kemény fringia-kard az oldalát támasztja (90). **3)** [inclino; lehnen]. Meg leelek az tablat az falra tamasztuan (DomC. 172). Tamazd

ezac az istenre minden dolgoz (MA: Bibl. V.18). **4)** [moveo, eicio; stifen, erregen, verursachen]. A haborgatas (persecutio), meliet tamazta Domitianos eszar (DebrC. 71). Szeleket, vizeket ő támasztat vala (RMK. III.375). Megfízesse az kúrt, az ki az tűzet tamasztotta (MA: Bibl. I.68). Colicant, has ragast, tekerést, esigázást támaszt belől (Lép: FTük. 27). A prédikátorokat ama rose nyáladék fíjgak bódós füstöt tamasztván kifűstől (Gyulai: Tanc D). A hit dolgát nép-támasztó, ország-világ bontó jószágnak mondgyák (Fal: NE. 56). **5)** [resucito; erwecken]. Az zentek az ev jmadsgokkal halottakat tamasztassanak (CornC. 71). Korokat gyógyoliatok, hallottakat tamaztatok, poklosokat tyziohatok (JordC. 382). Az holtból is eleuent tamasztatsz (Born: Ének. 311). **6)** [causam confero; schieben]. Az rab azzonnak Bakos Balasenal volt penze zaz forent, ezt is tamaztiak az testamentomokra (RMNy. III.69).

[Szólások]. Az phariséusoc Christust és keresztelő Jánost egymásra támaszthatnác, elveszthetnéc, azon igyekeznee (MA: Scult. 50). Nehéz két úrnak szolgálni, kit bizony az Kd jó ítéletére tamazsthatok (LevT. II.216). Zent Petörre tamazta a nepet (DebrC. 195). Maga bajait törvényre tamasztani: de suis controversiis in jus *adire PPB. Nem egys két ellenséghet támaszték Sámbarra (Czegl: Japh. 175). Eretnésgéget is szoktanak támasztani, a kik el-hasonlanak (Pázm: Kal. 677). Nem azért támasztotta országunk háborúját, hogy reszjauinkért azt le szállítsa (BethTám. 675b). Háborut semiből ne tamaztatok (Radv: Csal. II.93b). Híadat tamasztott (Mél: SzJán. 400). Adherbal mikor tamasztot volna hadat, meg győzöttetuen panaszolkodnee (Decsi: SallJ. 14). E bezéd nem ol, ki igralmasságot rézezeien, de inkab ki haragott tamazon (BécsiC. 27). Doctorok zent yrasban kerdeest tamaztanak tanwságnak okearth (ÉrdyC. 4b). E kérdést támaszttya (Mad: Evang. 100). Mint ha isten reánk támasztotta volna az napot (Decsi: Adag. 144). Pártolás támasztó (MA: Tan. El3b. 23). Örezőket kellene vetni a Kuten feiedelem es a kúnok mellé, hogy azzoc bálul ne támaszthatnác valami wyságot az ország ellen (Helt: Krón. 55). A káromkodás gyakorta versengést támaszt a szíves jó-akarók között (Fal: NA. 218). Az isten niomoruságot boezat ű rea, hog' egiebeknek peldaul tamaszssa (Fél: Tan. 441b). Aszt mondol, hogy Cypriánust is áhokssággal támasztia ellenetok (Bal: Cslsk. II.2).

eleibe-támaszt: [profero, propono; vorbringen, vortragen]. A sídosagbeli királyoknac orszagoc tamasztatie előnkbe (Helt: Bibl. I.12). Az iras kinaltkeppen három dolgot tamaszt előnkben (Fél: Tan. 260b). Három erősséget támaszt eleibe (MA: Bibl. I.450). Ha netalantan az szokast tamaztod eleibe, meg kól gondolni, hogy az vr azt mondgya (Zvon: Osiand. 10). Ali basa ő nagysága elejében tamasztandó követségnak rövid summája (Monfrók VII.417). Ha hol valami fogyatkozást vett észre, azt az esperestek elejébe támasztotta a meg-igazításra (Bod: Pol. 71). Ezt a lelkem indító okot egy tudós embernek elejébe terjesztém, támasztám (SzD: MVir. 11).

föl-támaszt: 1) erigo C. MA. aufrichten PPB. Feltámasztom, felállítom: erigo PPB. Ranezatok el ez templomot es harmad napra fel tamasztom (Fél: Tan. 273). **2)** resucito C. MA. [erwecken]. Nielez halotat tamaztot fel (VirgC. 28). Iffiu Neapoleon halala, melyet fel tamazta halottaiól (DomC. 105). Egy papyy embert tamazta fel (314). Hatalma vagón istemek ez kövekből fel tamaztany Abrahamnak fnyat (JordC. 361). Andának testét fel tamazd (KazC. 31). Cristus veret ertünk ki bociata, kiuel minket az halálból feltamazta (ThC. 17). Ime zegen emberthi isten fel tamazta (RMNy. II.24). Hottakat igazan feltamasztattuanac (Helt: Bibl. I.e3). Feltamasztja a holtakat es a földnek bakiát (IV.30). Ez ember ezac egy-

ny napoc előtt Bethaniában az megholt Lázárt feltámasztá (MA: Scult. 331).

Szólások. Attyaflyanak magwat feltamazya (JordC. 9). Nyapat feltamazya yokra es gonozokra (368). Feltamaziad te közelédne uuet: ut suscites no propinqui tui (BécsiC. 9). Gonoz nyelv, ki partolasot es ozlasokat nem zöndül feltamaztanod (GuaryC. 1). Ezen is vagyon istennek hatalma, egy országot más el föltámasztja (Thaly: VÉ. I.48).

Föltámasztás: 1) [conciatio; das aufregen]. Ceparius, ki nyában készül vala az raboknac feltamasztasaert (Decsi: J. 32). **2)** resuscitatio MA. [das erwecken]. Ha vala meel tyr fel tamasztassanak wtanna masodszor martyromsagot wedend (ÉrdyC. 354).

Föltámasztó: [qui resuscitat; erwecker]. Oh aldoth wr weth, megh hothaknak fel thaamaztoya es eelethe (ÉrsC. 1b).

Mad-föltámasztó: rebellis C. [aufständischer].

Öi-támaszt: [oriri facio; entstehen lassen]. A Messiaszt az emzetiből tamasztana ki (Szék: Krón. 11).

Még-támaszt: fulcio, effulcio, confulcio, prae fulcio, susco C. adminiculus MA. unterstützen PPB. Igen meg támaszt: perfulcio; félig meg támasztatott: semisultus; oszloppal támasztatott: columatus C.

Támasztás: [suscitatio; erweckung]. Az wr isten tisztesse akaria meg küssebbiteni gyűlölségne tamasztassanal lt: Bibl. I.63).

Mad-támasztás: clarigatio C. [kriegserklärung].

Támasztat]

Éá-támasztat: [immittere curo; anbetzen lassen]. Statiegy szegény barátot meg-rakott lúakkal, rézékkel és ebeket reá támasztatván úgy szaggattatta-el azokkal (Bod: Előb. 4).

Támaszték: [fulcrum; stütze]. Az egész föld mozdulatlan egy helyen minden stümpöly és támaszték nélkül (Pázm: 18).

Támbálód-ik]

Öl-támbálódik: [convalesco; genesen]. Hozzu senlő be-segből feltambalodot ember (MNYil: Agend. 148).

TÁMOGAT: 1) fulcio, statumino, sustento MA. [stützen, unterstützen]. Mynemew lelky yozagokkal kel támogatny az esseget (ÉrdyC. 405). Eretnekegeket hamissagokal tamatin (Mon: Apol. 449). Istennél kedves, nekünk gyűmöltös, az el-esett atyánkfát támogattyuk (Pázm: Préd. 886). A ő műnes a szőlő vesszőket karókkal támogattya (Com: 84). A reménség vas-matskája támogasson (Mad: Evang. 9). A gyakrabbaeskan indított mértékletes vendégség támotia a hitelt felőled (Fal: NE. 25). Szükséges, hogy régiek oritássául támogassam discursusinat (Zrinyi II.184). Lassúrel, ina szakadt okkal támogatni valamit (SzD: MVir. 71). [resuscito; erwecken]. Corocat vigaszt, balottacat támogat aryC. 40).

Be-támogat: [obstruo; verrammeln]. Be méne a farkas a langba, és a pászor be támogatá a szuiát valami korókkal lt: Mes. 181).

Öl-támogat: [erigo; aufrichten]. Mikor laitoriakat tamotának volna fel (DebrC. 5).

É-támogat: [statuo, colloco; aufstellen]. Le rakác es leogatác az ő istenit az magas helieken valo bordely hazak: (Mel: Sám. 436).

még-támogat: impendo, adminiculus C. [stützen, aufhalten]. Zent Damankus neky vetee vallayt, hogy az zent egyhaazat meg tamogathnaa (ÉrdyC. 449b).

Támogatás: [adjumentum; unterstützung]. My yob barotokat nem találunk my idvesseegewnknek tamogatasaura, mynt az zentőket (ÉrdyC. 327b). Hamissan esigaztat hamis vallásod támogatasára a szent irás szavait (Matkó: BCsák. 269b).

Támogató: 1) sustentans, constabiliens MA. [stützend]. **2)** fulcrum, fulcimentum MA. stütze PPB.

TÁNTORÍT: labefacto MA. wankend machen PPB. Szalad a lator s úgy taszita, hogy a lábaimról földro tántorita (GyöngyD: Char. 37). A szív, hogysem tántorítsa valami oly dolog, emlékezetéért ellenkezik s morog (GyöngyD: MV. 12). Ez döfi, amaz taszítja, ki rúgja, ki tántorítja szertelen ütésekkel (GyöngyD: Koszori. 259).

el-tántorít: [seduco; wegwenden, verführen]. Az bynek lassan lassan meg nagyobbwltnak es az erek idvesseegről el tantoroythnak (ÉrdyC. 393).

ki-tántorít: ∞ A bírák emberek, kiket az adomány igen hamar meg vakította es az igazságnak vtaló kitántorította (Helt: Mes. 442).

még-tántorít: labefacio C. [wankend machen]. Ha azzonyok Maria nem comunkalt volna, egyebeket meg tantoreytot volna (ComC. 25). Te yob zömdő meg tantoroyth teeghedet (JordC. 367). Hoő meg ne tantoroyczok, meny el a tengerre; ki meg tantoroytand egyet ez kysdedek kezzel, ylyk, hoő eg malom kew köttesseek hű nyakara (409). Ez mondas tantoroyt ee megh tyeket (646). Mikoron az őrdőgh emberth ő hytyben akarand megh tantoroythanya, balalos gondolathokath weth ő zyweben (ÉrsC. 284). Ha ki tégedet a jóban meg-tántorít: si quis te in bono labefactat (Com: Jan. 199).

még-tántorítás: labefactio C. [das wankendmachen].

Tántorítás: 1) ∞ Tanításokat tántorításnac írta (Czegl: Japh. 27). **2)** [fluctuatio; das wanken]. El inta a hír, hogy illiriai ban tántorításban volna (Helt: Krón. 190).

Tántorító: [seductor; verführer]. Meny towa sathan, mert tantoroytom vagy te ennekem (ÉrdyC. 181b).

TÁNTOROD-IK, TÁNTOROSZ-IK: labasco, titubo MA. [wanken]. Bodog az, ki nem tantorodandik en hemein (DöbrC. 261). Illyen vélekedésre tantorodot (Zvon: Post. II.21). Szíve dobog, szeme forog, lába tántorodik (SzD: MVir. 150).

be-tántorodik: [titubante gradu introeo; hineintaukeln]. Nem elég, hogy akármely ecclesiában be-tántorodgyunk és annak tagjai közé számláltassunk (Pázm: Kal. 562).

el-tántorodik: labo, labor C. [wankend werden]. Vram en yogomra al ennekem, hogy el ne tantorodgyam (JordC. 711). Nem de annak okayth tantorottanak y el, botrankoztanak y el az Izrael fiay, hogy egyetembe ecyersmynd el estenek volna az wduessyghwl (Komj: SzPál. 85). Alá hagyta a farkasnac a hátba a feysztet oly erősse, hogy eltántorodéc bele (Helt: Mes. 308). Az niomorult hitben el szelhedt és el tantorodott tótság (GyöngyTört. 74). A Krisztus az ő igéje által tselekszi, hogy az ő utairól el ne tántorodjanak (Misk: VKert. 60).

ki-tántorodik: exorbito MA. [aus dem geleise gehen, abweichen]. Az igaz utból kitántorodom: exorbito C. PPB. Az igaz utból ki ne tántorodgyauac (MA: Scult. 210b). Ki tántorodni az igaz utból (Mad: Evang. 217). Edgyic kézzel az eke szurvát tartya, hogy a barázdából ki ne tántorodgyon (Com: Jan. 73). Te ráczvallásodból ki ne tántorodjál (Thaly: Adal. II.430).

még-tántorodik, még-tántoroszik: lahaseo, titubo, haesito, offendor, vacillo MA. taumeln, wanken, schwanken, wackeln PPB. Bodog, ky meg nem tantorodandyk en beunem (JordC. 385). Tudod ee, mert az fariseosok meg tantorodanak (401). Yay ez vylaglnak az meg tantorodtokkal (409). Minden zerzese megh tantorodek (CsonaC. 102). Az egheez törweint meg tarcha es chak az egyykben meg tantoroggyeek (ÉrdyC. 541). En oly ember wagyok, hogy soha meg nem tantorodom (ÉrsC. 88b). Ha mindinán meg tantorodnak es to raytad: etiamsi omnes offendantur in te (Sylv: UT. 43). Ne tégy a vae eleybe olyat, kibo meg tantorodgyée: nec coram caeco pones offendiculum (Helt: Bibl. 1.GGg4). Krisztusnak vallásában meg nem tantorodának (RMK. V.241). Meg nem tantoroszem (Born: Préd. 396). Arius idejében bezzeg sokan meg tantorodtak (Páz: Kal. 565). Ez dolgon czac nem megtántorodott az az ez dolog niatt czac nom megbotránkozott (MA: Scult. 151). Hítiben meg tantorodot (Dial. 8).

mégtántorodás: vacillatio, titubatio, offensio, scandalum MA. das wackeln PPB. Az elsew meg tantorodasnak ydeyn mynd kylenz karbol nwoltanak le Luciperrel (ÉrdyC. 556).

mégtántorodhatatlan: [stabilis; unerschütterlich]. Illy erős, mégtántorodhatatlan, kösziklás jó fundamentomra építvén (BivóM: Ekesség. B2b).

Tántorodás: prolapsio, titubatio, haesitantia MA. [scandalum]; das fallen, schwanken, straucheln PPB. [anstoß]. Zykseeg, hog tertenyenek tantorodasok: necesse est ut veniant scandala (JordC. 409). Ne wyghagyatok thy elleuseegbtheknek thantorodasan, nehalaunhan hogy thy reathok ne ywýenek olyanok (ÉrsC. 191b). Yay azoknak, ky myatt tantorodas leezen (ÉrdyC. 12). Az elsew tantorodasnak esety (64). Semy tantorodasnak zylemeere nem arth az embernek, chak neky ne ongheggyen (80). Zykseegh, hogy yewyének tantorodasok (552). Ha tantorodásom nékem történék, az ellenségnek én csak esűfa lennék (RMK. VI.230). A halgatoknak és tamloknek tantorodasoc (Mon: Apol. 3). Tántorodástul, botránkozástul tartóztatd lábaimat (Thaly: VÉ. I.116).

TÁNTOROG: lapsio, titubo, vacillo C. labo MA. wanken, wackeln PPB. Tántorgok, pelypogek: titubo PPB. Elmembe tantorgo voltam (VirgC. 3). Ez diczűseges zent atya fel kele tantorguham (35). Hatod lelky ysmereth mondatyk feelelmes awagy tantorgov (ÉrdyC. 27). Ne tantorgy ketli wtan yarwan (540b). Tantorgany kezd az ő láboc: labitur pes eorum (Kár: Bibl. I.190). Tántorog mint az szédlálésnek lelkétől meg részegettett tévelygő (Páz: Kal. 106). Hlaboznak és szívőkben tantorguak (Illy: Préd. I.439b). Kezd hol ide hol tova jobban tantorgui (GyöngyD: Cnp. 606). A golyóhis-talpi szerencse tántorog (Thaly: Adal. I.115). Oda kellett vetüie horgodat, hol erősíthetted tántorgó sorsodat (166). Tántorog az okosság és so ize so rendi a valumire való beszédnek (Fal: UE. 416).

el-tántorog: [titubo; taumeln]. El-tántorgani fogok, esőfélben vagyok, megadom magamat: labaseo PPB.

Tántorgás: titubatio, vacillatio C. haesitantia, titubantia, MA. das schwanken, wackeln PPB.

Tántorgat: labefacto MA. wanken machen PPB. Tántorgattott: titubatus C. Az jesuita doctoroknak minden lelki s testi békességet tántorgató effatium (Pós: Igazs. I.368). A keresztény embernek hitit ottan ottan mint valami zivatar ingattya és tántorgattya (584).

el-tántorgat: labefacto C. [wankend machen].

szélllyel-tántorgat: [dispergo; zerstreuen]. Előtte a népet szélllyel tántorgatja (Könyi: HRom. 182).

TÁNTORUL: [scandalizor; anstoss nehmen]. Ki betegől meg es en nem betegőlők, ki tantorol es en nem geriedek (DöbrC. 294). Ky tantorwltatyk es en nem tantorwltatom (ÉrdyC. 372).

TAMARIK: tamarica, tamarix MA. tamaris PPB. wilder kypress Adámi. A tamaric fa, lence fa, disznó kőmény csőmőtek nevével dícselkednek (Com: Jan. 28).

TAMBURA (tombora PPB. Fal: Vers. 913): chilys Major: Szót. 137. chelys, testudo PPB. [laute, zyther]. Egy tsiga-haj, mellyből tomborát tsínálnak: sonax PPB. Ki menének az aszszonyállatok énekelve Saul király eleibe vigaság dobjaival és tamburákkal (Káldy: Bibl. Sám. I.18:6). A tombora áll hurokból, mellyee hur tekerő szegetskékel meg-vonattatnac (Com: Jan. 189). Vedd el ajándékl Mikon tomborámát és te pedig Thyrsi rezes kis baltámát (Fal: Vers. 913).

Tomborás: chelerius PPB.

TÁMÉTALAN, TÁMÉNTALAN: [innumerabilis; zahllos]. Támétalan sok: innumerabilis multitudo, myras plurima MA. Az tudálatos épületnek el ánuult vala tekéntetén a támétalan sok nép (Molb: JÉpil. 87). Látja a támétalan sok állatnak temérdek nagy számát (89). Táméntalan népének sokasága Nankin városa lakosinak számát feleltelbaladja (429). Három kapu önti ki s b támétalan a népet (434). A tatár táméntalan nagy sereggel neki indul Pekin városának (456).

TANÁCS (tanálcz EhrC. 3. 5. tanalc BécsiC. 22. MünchC. 21. 31. 66. tanalch DomC. 100): 1) consilium C. MA. rat PPB. Kitől tanácsot kérünk: consultus C. Vr Bernard, kynek tanalczynac mend engednek uala, keezde belezen gondolny (EhrC. 3). Ez myn ol nehez, hogy erewl my Cristusnak kel tanalezat kerdeznem (5). Tanalezot nem kevantan (VirgC. 12). Ez vrnk Cristusnak zent tanacza (33). Tanachauul mind az varosbeli polgarok elnek vala (81). Kel tanachot es tanusagot kerdenwnk (83). Keonetuen ev anyanak tanalehat (CornC. 2). Zorgalmatossagal őriz'ed lelkedet bőlez Salamon tanacza zarent (VitkC. 68). Tanalehynak nem akarának engedny (DomC. 100). El fogyan vyzek es minden embery tanalc (238). Engődelmesők lennének az ő apostolának tanácsának (DöbrC. 39). Meg fogadaa tanachait az iambornak es yewe Pecchee (ÉrdyC. 544). Ky kegyetleneknek tanachyaba nem yarth (KulesC. 1). N'analysnak tanachyath meg gyalazad: consilium inopis confidistis (22). Az effiac tanaczat fogada (Szék: Krón. 30). A madarac meg vtállac a szegény fetske tanaczát (Helt: Mes. 54). Voltanak akkor olyak is, az kie azt mondanac, hog amaz kazdag Cranus is, nem volt volna reszetlen ebben az tanaczban (Decsi: SallJ. 13). Tanaczokban reszes ne legyen: inconsilium eorum non veniat (MA: Bibl. I.46b). Nem tanács kérdés nélkül, nem szingolyában vagy szurdékban kell házasodni (Mad: Evang. 120). Ne fogadd mindennek szavetlen tanachát (Zrinyi. I.150). Némelyikünknek oly tanácsa, megvijnuk volem, de többen voltunk ellenkezőn (RákGy: Lev. 154). Element vala ő hozzá tanács kérdeni (Tyuk: Józs. 292). Ő felsége nagy tanácsú hívének ajánla (Monfrók VIII.25). 2) buleuta C. [consiliarius; rat]. O en edeseges egyetlen őrdnem es en tanaczom (ÉrsC. 35b). Joseph, ki tanacz egyik vala es igaz ember, az sidoknak tanaczira nem baylott vala (Sylv: UT. I.122). Esküttek es minden tanaczok, polgarok (RMNy. II.1). Meg őlee a Luther püspeket, a eszszárnac tanaczát (Helt: Krón. 23). Mellyet az Orkán püspök, Mátyás király kéntartotia es tanácsa rackatta (41). A tanácsokat mind meg aiándékozi (196b). Fogtak egy tereket az natulni basu hadából, ki tanácsa volt (Nád: Lev. 222). Leg közelben való tanátsi valuac az királyuac Charsenát, Sethár (Kár: Bibl. I. 501). Az írás tudóe és az vén tanácsok egybe gyűltenee vala (III.23). Mint kellyen az bőlez es eszes tanaczoknak szollani, igen szepen meg mutatya az Julius Caesar (Decsi: SallJ.

b. 3). Attya császár tanácsa volna (SzVer: Bar. 12b). Ki tanácsa istennek, hogy tudhassa titkát (Pázm: Préd. 109). Átsi közlé fogadta Abjathar papot (94b). Meg adatot nekem Ősleged leuele nagyságos ersec ezen okból ide küldetettőt aza által (Zvon: Osiand. B2). Én ruszkai Dobó Ferencz svármegyének főispánya és császár ő felsége tanácsa (Radv: I. 11192). A mely testamentomom a császár tanácsánál van, az én szerelmes társom Károli Frozsinának helyen yom (Gér: KárCs. III.373). Győröffy János tanácsunkat tettük közükben, hogy az mi hűségünkre kötelezik őket (T. 1.597). A gyűlekezethek vénei, kik kiváltképpen való icsi valának a sidoknak (Illy: Préd. 1.70). **3)** concilium, iustus, gerusia C. ratsversammlung PPB. Tanácsot gyűjteni: gere senatum; tanácsot be-gyűjteni: *edicere senatum; nem dolui a tanátsal: *abjicere auctoritatem senatus PPB. as, a tanalé megvégezven vive ötet ő hazaba (BécsiC. 22). mondand ő atfaianac: racha mello lezen tanalencac: con- (MünchC. 21). Őrizkeggetec emberektől, mert vizne tütő- ő tanalóchoa (31). A papoc fedelme es mend a tanalé keres- vala hamistanosagot is ellen (66). Mi Ponciai Pilatos es z romai velem való tanacz paranczoliok (WeszprC. 94). oknac thanachaban wytetel (ThewrC. 190). A romai biro- nat maganac foglala, kit annac előtte ezac a romai tanacz t consuloe által (Szék: Krón. 74). Begyűtéc a tanátsot: egerunt concilium (Helt: UT. c5). Ne légy törvény tévóm, t ki-ugratlak a tanács közzül (Matkó: BCsák. 258). Penea- minnk tölem eltartásáért convinctassék az tanács (Nyr. 90). Méltóztasson a tanács kézen tartani (XII.415). Tegnap itoktanácsban elvégeztetett (MonOkm. XIV.85). **4)** [consi- a, sententia, propositum; entschluss, beschluss]. Igenlőbb csesal: conspiratus C. Ő hozia hiua mend ő hadakozo delmit es valia ő velec ő tanacanc titkiat (BécsiC. 12). Ez eseges tanacznak mind harman engedenek (VirgC. 50). Eez őr nem enghedőth vala a sidoknak chelekődesenek ees elchoknak (WinkIC. 228). Igazan nem enged az ő paran- tinac es tanacanc (VitkC. 33). Zűkseg vala mő segedsere- es tanacónkra (93). Tanácsból tömlőcbe tetetű szent- as apostolt (DehrC. 43). Elveegezőt vala isteny tanacha- (ÉrdyC. 4b) Meg akaraa jelenteny wr ysteny tytkayt es chaat (342b). El vagyon vegeztethewen zent haromsaag ystennek tanachaban (505). Meg másollá tanacázt (Helt: I. 4). Egyenlő tanátsból Jupiterhez kiáltanac (59). Isten attá ő szűnőkben meg czelekedni az ő tanaczat: deus dedit in a eorum, ut faciant, quod illi placitum est (Fél: Bibl. II. a). Az isteni tanácsnak bölcsesége azt végezte, hogy bizonyos ber irva is ki jelense akarattját (Pázm: Kal. 498). Vége- tanátsát meg nem másollya az úr-isten (Pázm: Préd. 261). [deliberatio; berathnng]. Vronk Jesus iol tuduan az ő tanac- zat, nem iaruan ymat niluan közőtek sidosagban sem marada szprC. 9). Magat tettete, hog nag titkos tanacza volna a liall (Szék: Krón. 21). Az embereknek isten ellen valo tana- c mely heiba valo (Helt: Bibl. Ig4). Mit tegyen, urackal a tanacza (Görcs: Mát. 62). **6)** [auctoritas, dignitas; anse- , würde]. Deiphobus meg-ért elműjű és nagy tanátsú ifjú ill: HHist. III.35). Nagy tanátsú isten (Técsi: Lil. 108). Hires z és nagy tanácsú ember (Gyöngy: Char. Előb. 8).

szólások). Egy akarattya es tanacha vagyon (ÉrdyC. 1). Rút temérdek hazugságokat kenének az római ecelésia- rha azt tanítaná, a miben sem híre sem tanácsa m: Kal. 675). Olyat fogsz reiam, a kibe sem hírem sem íchom (Tel: Fel. 96). Egy tanácsa, szándéka az másit éri (MÁ: SB. 47). Tanácsba bé-avatódni: *acce- ad rempublicam PPB. Tanátsba venni: in consi- a *adhibere PPB. Gyakorta a bölcsék kifogynak den tanácsból (Fal: UE. 472). Agyas, maga taná- tén járó: cerebrosus PPB. Ne legyenec egy taná-

tsón az ő királysága földi (Zvon: Post. I.556). Szent lelke így oktatja vala, de teste ördöggel egy tanácson vala (RMK. VI.118). Nincs szűki tanácsra ily vezérnél (Zrinyi I.141). Nektek tanacz adonak higyetek ily leanyom (VirgC. 143). Tanacot adoc neked (VitkC. 14). Az test ez tanalchot agya, soha magadat meg ne zennettesed semmy gonoz keunansagtol (CornC. 162). Ke. agyon az en gazdam azzonnak az vltöz mynden jo tanaehyot (RMNy. II.139). Magamra adok tanacot másnak (Decsi: Adag. 254). Bizony minden tanácsadónak sem adunk helyt (RákGy: Lev. 253). Apolló templomába ment-bé, jövendő dolgairól kívánt volna tanátsot érteni (Hall: HHist. 1.3). A leualtae tanaléot tartanac, hog Ist meg- foghatnac ő bezedeiben (MünchC. 54). Kik őrizik uala en lel- kemet, tanalczot tartottak egembe (AporC. 22). Oman ky nyo- mathwan az fariseosok tanaczot tarthnak vala (JordC. 389). Nemynemew erethnődkök tanachot tartanak (ÉrdyC. 451b). Eről Costus tanaczot tewn az leyant kynek newezne (ÉrsC. 454). Tanács végzés: senatus consultum C. Két concilion völt és tanács végezés (MÁ: Scult. 326). Tanácsul adja szent Pál ezt néküink (RMK. IV.3). Ada tanaczul, hog az par- tosoc ioszagokat orszag szamara kelene foglalni (Dees: SallJ. 42). Azt is adom tanátsul, hogy ki-badgyák a deák mondás- okat (Pázm: Préd. b). Nem adom tanacsul nekik (Bal: Epin. 9). Vedd jobb rendbe természetedet, vedd tanátsul józan eszedet (Fal: BE. 602). Ha ki szűkőlkődik tanács nélkül, tanácsal tartsad (Com: Jan. 201). Eellyen yo tanachok- kal eeltety ewtet (ÉrdyC. 554). Az nepp tanach nekül vagyon (KulesC. 234).

[Közmondások]. Az meglött dolognak nem köll tanács (LevT. II.236). Nincz ioh a jó tanácsnál (Decsi: Adag. 86). Tanácsra, szó hartzra erő köll (233). Sokszor a gondolatlan tanácsnak is jó kimenetele szokott lenni (Kisv: Adag. 229). Vén ember tanácsa jobb, mint ifjú gáncsa (304).

belső-tanács: [intimus consiliarius; geheimer rat]. Nagy- ságos Bocskai István uramnak ő felsége belső tanácsának (Czepl: MM. Előb. 3). Achitophel Absolon udvarában első belső tanács volt (Fal: NA. 246). Gróf Teleki László urnak a királyi felség belső tanács ur hívének szerelmes házastársának fénylő példája (Bod: Pol. Ajánló levél 2).

fő-tanács: **1)** [primus consiliarius; kanzler, ministerpräsi- dent]. Az királynak fő tanácsa ez vala, gyermekségében dok- tora ez vala (RMK. IV.209). Mindenkoron ieles ersekek lak- tanac, kie a magyar királyoknak cancellárius és fő tanácsi voltanak (Helt: Krón. 3). Bebec Ferencnek is te valal fő tanal- cza es oratora (ComBal. 44). Kornis Zs. főtanácsúr, Erdélyi István 2-ik tanácsúr (MonIrkó VIII.140). Világ rontó Szuliman okos fő tanácziezt gyorsan el küldé (Zrinyi I.139). **2)** consul Com: Jan. 131. A fő tanács a tanácskozássra való dolgokat elő beszéli: consul deliberanda proponit (Com: Jan. 131).

főelső-tanács: [iudicium summum; obergericht]. A kösség- nec kapitány vadnac, kie által a kösségnek végezési vitettetne a meg erősítésre a felső tanácsnac (Com: Jan. 132).

paraszt-tanács: [consiliarius rudis; unwissender rat]. Ti szegeny kösség paraszttanacz vrát es kiralt ne válasz magad- nac (Mel: Sám. 404).

titok-tanács: **1)** [scriba; secretär]. A főb dolgokat a király az titoc tanácsra hadia (Helt: Krón. 153). Izend meg az titok-tanácsnak, hogy költséged is el fogyott (TörtT. 111. 325). **2)** [consultatio secreta; geheime beratschlagung]. Az ew felségeken tytok tanachot meg nem jelentem (RMNy. II.20). Judex curiae uram tegnap tette le a hitet udvárnál a titok tanács után (RákF: Lev. I.110).

titkos-tanács: [qui regi est ab interioribus consiliis; geheimer rat]. Titkos tanátsival törvénykezett (Könyi: VM. 45).

belső-titkostanács: consiliarius intimus Com: Jan. 139. [geheimer rat]. Belső titkos tanácsos avagy praefectusoc, mint az hopenester, kints-tartó (Com: Jan. 139).

vice-tanács: proconsul Com: Jan. 131. A vice tanács a tanácskozássra való dolgokat elő beszülli (Com: Jan. 131).

Tanácsbeli: senator, magnus C. senatorius MA. ratsherr PPB. Tanácsbeli ember: bulenta; tanacz zek űlő, tanácsbeli: synedruss C. Tanácsbeli ember, tanács úr: bulenta PPB. Esküztünk vag valamel tanácsbeli ember (RMNy. II.3). Tanácsbeli híros neves emberek (Kár: Bibl. I.134b). A tanácsbeli személyek, mint még annyi királyoknak gyűlekező (DBenkő: Flor. 68). A tanácsbeli egymás szemébe nézván csak bűntek és egyik sem akart első lenni a szőlásban (Könyi: ÁM. 13).

Tanácsi: [consilii, senatorius; rats-]. Ez az tanaczi végezés Jernsalembe (MA: Scult. 334b).

Tanácskod-ik, tanácskoz-ik: consulto C. delibero, consilio MA. [sich beraten]. Egybe gyűlnének een ellenem, el venny een lelkemeth tanácskoztanak (KeszthC. 68). Mint az atya isten mind az fiv isten ol mintb tanácskodnan mondanak (TihC. 94). Tanácskodni kezd a község (Helt: Krón. 194). Tegnapon, mo is egyűth voltanak es tanácskottak Enieden (LevT. I.10). Tanácskodik tanyitnani (Born: Préd. 456). Szűkség, hogy az egész ember gondolkodgye, tanácskozzon, maga után szamlalodgye (Pécsi: SzűzK. 141). Második tanácskozó gondolkodásom arról volt (Pázm: Préd. 44). Így tanácskozott és okozkodott magában Moyses (95). Tanácskozik vala magába (MA: Bibl. I.132b). Magával sokat nem tanácskozott (Mad: Evang. 95b). Maga elméjével igen tanácskodik (Zrinyi II.32). A szorgalmatosság szaporán végzi, a mit a sokat tanácskodó elme egyszer el-szánt (Fal: UE. 394). Több bőtsúllettel jár a szerével tanácskodó elme (105).

[Szólások]. *Vmiben tanácsok:* Mindiarast ebbe tanácskozik, hogy ioh volna, hogy először ellene támadna (Helt: Krón. 10). *Vmire ∞:* A Duna mellett való kegyetlen bessusoc titkony tanácskoznak az erdők (Helt: Krón. 30). Nyilván meg értettem, hogy hálalodra tanácskoztanak (WeszprC. 20). Hálalra tanácskoznak es ezt mondak egy masnac: cogitaverunt illum occidere et mutuo loquebantur (Helt: Bibl. IS2). *Vkit ∞:* Tanácskoznak tyteketh is ystemek zenth zyezt (WeszprC. 148). *Vki ellen ∞:* Isten ellen is tanácskodik (Born: Préd. 81).

egybe-tanácskozik: [consilium in eo; sich beratschlagen]. Egybe tanácskoznak sockan az irarc os nemesec között és költést tőne egymással a király ellen (Helt: Krón. 54b).

öszve-tanácskozik: ∞ A nyulac öszve tanácskoztán azt végezke (Helt: Mes. 75b). Arbatos es Belosus öszve tanácskoztán megzallák Ninive városát (MolnJ: Épül. 197).

Tanácskodás, tanácskozás: consultatio C. deliberatio MA. [beratung, beratschlagn]. Te hagyasyd ennekem gondolatym es the ygyawlasod ennekem tanácskodasom (KeszthC. 328). Az lelki jónak épületi, arról való edes beszedekek, tanácskodast, tanácsot csak egy oráig is el vnyac az emberek (Born: Evang. IV. 13). Mikor predikációm kibotsátásról magam gondolkodnám, két dolgot sokáig függőben tartotta tanácskozásomat (Pázm: Préd. a3). Cassander Georginoc az hitbeli articulusokrol tanácskoztana (Zvon: Osiand. C4). Az tanácskozás tartásnac utánna az választást megerősítőec (MA: Tan. 1120). Holyas tanácskozással, sok foglalkozással tisztul, épül az itélő erő emberben (Fal: UE. 397).

Tanácskoztat: [consulto; rat schaffē]. Kételkődőket nem tanácskoztatam (VirgC. 11).

Tanácsol: consilio C. consulo MA. [rat geben]. Nem vagyok elég meghatározott értelemmel, nem tudom, mit tanácsoljak:

*labat consilium meum PPB. Azt tanacholaa ewneky (ÉrdyC. 543b). Az sz. házasságnál jobnak mondgya az tanácsolt szűzséget (Pázm: Kal. 482). Úgy állunk bosszút mint Diógenes tanácsolta (Pázm: Préd. 129). Úgy vegyük, mintha tanácslanáis néki, hogy szorgalmatossan meg hánnya, vesse magabai ez jelen való életnek rövid voltat (Lép: PÜk. I.392).

[Szólások]. *Vkinck tanácsol:* Gyermeke tanachol te magadnak es adozzaal az isteneknek, hogy gonoz halallal ol ne veoz (ÉrdyC. 337b). *Vmire ∞:* Nem tudom az uradat egy e b r tanácsolni, hanem csak a bosszútételre (Hall: IHist. III.92). A mely szűlék fessettek, tanítyák es tanácsolják fiokat a gonoszra (Pázm: Préd. 199). A renitentiaára d tanácsolta őket. 1761 (Házánk II.60). *Vmirol ∞:* Id wesseg hee röl tanacholwan gondolaa ez nyawalyas vylagot el hadny (ÉrdyC. 338b). Tanácsolni valakit: *admiscere aliquid ad aliquod consilium PPB. Ha ki szűkölködik tanács nélkül tanácsold (Com: Jan. 201). Roszszul tanácsoltál Demirhü engemet (Zrinyi II.7). Myre ievttel vala en hozzam? Felek az evrdég: Azert, hog tanacholnakal te gedet (CornC. 331). Tanácsoljalak teghed enthülem tyzes es tyzta aranyat venn (JordC. 891). A tanácsosok, kik tanácsolják a népet (Szathm Cent. 110). Erdeget ymadnak, tyztölnek es tanacholnak (ÉrdyC. 524).

el-tanácsol: dehortor C. [abraten].

eltanácelás: debortatio C. [das abraten].

lő-tanácsol: [dissvadeo; abraten]. Ezek voltak az derek okok, a melyek mindeneket le tanácsolnak az pápista tudományak javallásáról (Toln: Vigaszt. 241).

vissza-tanácsol: [dissvadeo; abraten]. Az pápistaságról való általmentelt vissza tanácsolják (Toln: Vigaszt. 86).

Tanácsolás, tanácslás: 1) [consilium; rat]. Ebben nem fogadom tanácsolástokat (MA: Scult. 729b). Ű szent nevénél nincsen tisztelet, de sok fesset erkölch es hamis tanácslák (Zrinyi I.11). **2)** [sententia, conditio; vorschlag]. Ciceronai tanácslasabol a tanácsnac nagjor része azt vegeze (Deesi: SallJ 34).

Tanácsolkod-ik: [consilium in eo; sich beratschlagen]. Sokat is tanácsolkottak vala magok között arról, hogy mi tegyenek (PárdTört. I.17).

Tanácsoló: consultor MA. ratgeber PPB.

Tanácsos: 1) [svasor, monitor; ratgeber]. O gonoz tanachosok meennyetek el eennen előlem (ÉrdyC. 408). Nynczer egy tanácsosom es nynczen egy segedelmem (ÉrsC. 292). A kik okos tanácsosai es vénei valának a zidősignak, hátra maradtanak (Pázm: Préd. 23). Az jesuvita atyák tanítványok nak az szájokban rágják, hogy atyle latorsigoknak kezdő avagy tanácsos társait ki ne mondgyák (Toln: Vigaszt. 221). Úgy boldogiton isten, semmiben részes tanácsos nem vagyol (TörtT. I.219). Tanult mindenekben, tanácsos másnak is (Thaly Adal. I.122). **2)** consiliarius C. MA. [rat, ratgeber]. Keresni en tanácsosintol, miképpen ez tollesedhetne be, eg jelentenemnek (BécsiC. 75). Te es az te tanacsosyd merehetek zenell es vessetek tenyenth ew rea (JordC. 154). A fejedelmnek ket tanacsosat meg öle (DebrC. 180). A feld yndwlaas Quin cianusnak keeth tanachos fejedelmty meg ölee (ÉrdyC. 218). O chazar mynd te tanachosyddal el vezót ezőtök (305). Zen Bruno wr papnak yeles tanachosa vala (581b). József vala Izraelnek fia es az Farahónak dolgosa, tanácsosa (RMK. II. 13). Az királynac tanácsosa: consiliarius regis (MA: Bibl. I.291). Tanítók es tanácsosok, a kik a nagy fejedelmeket szemekbe meg inteni nem merik (Misk: VKert. 63). **3)** [prudens, ingeniosus; klug, sinnreich]. Eszes tanácsos ember: *prudens ingenio ad consilia prudens PPB. Egy nyelven ember olly egybe-vessés

z. a fejedelmek között, melyet sok tanácsos nagy emberek tudnak leszállítani (Pázm: Préd. 810). Az eretnokségek-szükséges lenniük az iston tanácsos végezésének megváltatlanságára nézve (GKat: Titk. 5). A tanácsos elne nem a furesa, hogy akármilyen szerelmét felgyújtja (GyöngyD: 381), volt ez igen messze-látó, tanácsos bátor ember (Borl: 131). Szorentsékedni nem mindenütt tanácsos (SzD: MVir.

4) [bonus; geraten]. Bizontalanra fűrodnem s ezen fölsmét confusióban hoznom nem láttam tanácsosnak (Bercs: 204). Nem tartom tanácsosnak, hogy fortély nélkül ellentük (361). Tanácsosnak és helyesnek ítéltük, hogy a nemes egyével megalkuván illendő árrát megadjuk (447). Tanácsos a visszatérni emlékezzetel azon időkre (Fal: NA. 148). A szövekről mászor is tanácskozni tanácsos (Fal: UE.

5) [prudenter excoitatus; sinuig ausgedacht?]. Feiedenek palotaya, mely palota vtaknak kívámb kívámb tekergeuel es tanaczos boltoknak távol valo helyeyvel be fogoth (Komj: SzPál. 41).

-tanácsos: [consiliarius primus; oberat]. A fő tanácsos es esszésgén ál az ország békessége (Pázm: LuthV. 339). Irálynac fő tanaczosa: primus consiliarius regis (MA: Bibl.

ok-tanácsos, titkos-tanácsos: [consiliarius intimus; mer rat]. Hallyok a nagy istennek tytkos tanachosaat ssagus zenth David profétet (ÉrdyC. 576). Gróf Pálffy a római császár és magyarországi király titok-tanácsosa Élet. II.191).

tanácsosan: [prudenter; weisheit]. A dolog nagy tanácsosan ráltatott vala (Szal: Krón. 96). Bölcsen s tanácsossan ed a notáriusságot (Szathm: Dom. Előb. 9b).

tanácsosság: [prudencia; weisheit]. Sok ősz fejeket felül a tanácsosságod és bölts voltod (Megy: 3Jaj. II.41). Harhárom esztendő korában holt meg, a mely időkor ban még minden tanácsosság nélkül való szokott lenni : VKert. 79).

tanácsoz: [suaideo; anraten]. Kéllatec e bezed kiralnac parancola lenni, ment tanalcoztak vala (BécsiC. 51). Az ytatossaganak ellene valokat tanalchoznak vala neky (L. 168). Tanachozlak teghedot o zerete hvgom (WesprC. Nem engedők en bünre tanacozozonak (SándC. 28). Tanal- nekevnek elezver peldazat zerent valo jras (CornC. 2). ednek jdvesserege nem kevannak tanalchozny auagy segel- az tudomanybol (DomC. 133). Az isteni szolgálatlól tanál- nek megmaradny (52. 12). Istennek angiala, kih ezőkét ő tanacoznaia (DebrC. 193). Tanachozta, hogy harmad napgy kerekeket chinalnanak (549).

tanácsozó: [consiliator; ratgeber]. Midenem kiralom é teneked auag elnezet tanalcozo: numquid rex non est ut consiliarius tuus perit (BécsiC. 251). Germek zileték nek, lezen ödolatatos, tanalcozo, erős (DöbrC. 265).

tanácsság: [imnus consiliarii; ratsamt]. Mikor egy fejek tanácsságra vagy jóvedelmének gondviselésére választ it (Pós: Igazs. II.569b).

tanácsstalan: [imprudens, indoctus; unklug, unwissend]. nátsztalan és itéletlen itjbat el-boditák (GKat: Titk. 18). am chudálná tanácsstalan dolgunkat, mi mi képpen el-bir- mostan magunkat (Zrinyi I.142). Az okossággal semmi nem ellenkezik, az mint az tanácsstalan és nyakra főre en rohano választás (Toh: Vigaszt. 11). Eszes, tanácsos ben tudatlant, tanácsstalanat ád (Szatm: Cent. 216). Merném ani, hogy az efféle tanácsstalan vitézeket mint egy ki-keresik jóbisk (Fal: NA. 221).

Tanácsstalanul: [temere, inconsiderate; blindlings]. Ne tanácsstalanul, hanem reudelt serogben mennyünk ő reá (Zrinyi I.149).

TANAKOD-IK: [consulto, delibero; sich beraten]. El- ugeze Judas, hogy öteth az sidoknak el arnlhaia, miért turgia vala, hagi ymmaron halalara tanakottanak volna (WesprC. 12).

ügybe-tanakodik: [delibero; beschliessen]. A sidoc egbe tanakottac vala, hog valaki öteth Xsnac vallana, a sinagoga künöl lenne (MünchC. 189).

öszve-tanakodik: [consilium in eo; sich beraten]. Christust, kit Messiasnac ismérnec vala, őszve tanakodván királlyá akarác tenni (Zvon: Post. I.556).

rőa-tanakodik: [conspiro; sich verschwören]. Reá tanakottanak és utánna vetették a tselt az ő ellenségi (GKat: Váls. II.224).

TÁNC (tanaczol RMK. II.34): chorea, tripudium C. saltatio MA. tanz PPB. Tántz sípos, musikás: choraula PPB. Ezt mondiak, hog oth tancz lezön (SándC. 10). Serenyen futam- nak tanchan az leanyok (PeerC. 339). Azoknak szaiok be dugaszoltassék, kik miért hogi latiak, hogi az tanczot kívöl- ben nem oltalmazhatták, ezzel akariak az nepet el amítani (Decsi: Préd. 60). Tancsockal és szökdécselésekkel gyakorolyac magokat (Com: Jan. 209). Kivánok Kglőnek egy szép vigasztaló társot es az farsángban fris tanczot (TörtT². III.400). A tancz csécsapókát illet (László: Petr. 203). A tarantula mérgét az ember tántzal s meleg futkározással ki párahattya magából (Fal: NE. 110). A tsászár víg jó kedvében egy esti tántzot parantsola (Fal: TÉ. 646).

[Szólások]. Nem a ffele tancz: nihil ad Bacchum (Deesi: Adag. 113). Mondják: három az tancz! (Thaly: Adal. I. 199). Nem ugrándoztak kecskemődon, mint most, hanem szép halkal járták, gyakorta kiáltván: három az tancz (MonIrók XI.331). Siralomra fordula az könnyen pengő tancz (Szentm: TFü. 10). Az haznagoc tanczokon való pártodat meg mutatom (Bal: CsIsk. 185). Csipebokor az egressel nagy nehezen táncra kél (Fal: Vers. 871). A kit az ő tántzára vohet, bizony annac kitepi a szárnyát (Helt: Mes. 186). Sédora vonszak a mestert és a bőmbőlődő tanczot is el iartattiak vele (Matkó: BCsák. 153). Az bolhási kis bolha szunyog szép leányával tanczot nyom oak (Thaly: VÉ. I.349). Egy mástól elszaladnak s magán rakják (Révai kiad. 34), roppják [Batsányi kiad. 43], topják [Toldy kiad.] tancokat (Fal: Vers. 875). A musikára reáropni a tántzot: *ludere in numerum PPB. Hol roppják a ta- tanczodat (Matkó: BCsák. 299b). Ropja módos tanczát lova is kényesen (GyöngyD: KJ. 507). Tántzait módgyával ropja (Fal: NE. 29). Herodesnek zyleteese napyan Herodiasnak leanya tanczot theen (JordC. 398). Neked vér tanczot a lantos (Tel: Fel. 100). Ki ménénec az időnőec eleibe tancokat vezetvén kfrtőcbe, tympanomocban (BécsiC. 14).

[Közmondások]. Az *tantz bolondnac valo: nemo saltat sobrius, nisi forte insanit MA. Néha reggel tántz, este pedig lántz (SzD: MVir. 294).

asszonyom-tánca: [erysipelas; rotlauf?]. Jól megtemér- dekült az orcám bére, igen félek az asszonyom tánczától, de most az viszketése nincsen olyan igen rajtam (Nád: Lev. 101).

barát-tánc: [patientia; geduld]. Itt tsak a barát tántzot kell járn, más nótát nem fúnak (Mik: TörL. 233). A mi a patientiát illeti, tengeren tul azt hallám, hogy tsak a barátok tántza (Fal: NA. 232).

bojnyik-tánc: [saltatio latronum; räubertantz]. Érkeu, Mérán a gyikok bojnyik-tánczot járnak (Thaly: VÉ. II.171).

borbély-tánc. A táncolásban tudom az én értelmre, hogy mikor hozzá fogtak, elsöbben sétáló vagyis lassú táncokat húztak, annak utánna szaporább magyar táncot, e mellett bundás, tőkés, siket, tolvaj, borbély, tapsi, egeres, reverentiás táncokat nagy mulatsággal jártunk; most lengyel, stajer, német, minuet, oláh(ú) és cigány-táncokat nagy hebelurgyán járnak. 1760 (Házánk I.364).

bömbölő-tánc: [mastigatio; geisselung]. Meeg más sédora is vonszák a mestert és a bömbölő táncot is el jártatták vele, noha nem örömet menne a vásárra (Bal: CsIsk. 153).

bundás-tánc. 1760. (Házánk I.364).

cigány-tánc. 1760 (Házánk I.364).

ébek-tánc: [mastigatio; geisselung]. Eljártatták veled az ebek tántzát (SzD: MVir. 83).

egeres-tánc. Kedves táncok az egerestánc és gyertyás tántz. Az egeres tánc ilyen volt: egy sorjában állott kilencz vagy tíz férfi, ellenben más sorban annyi leány; egyik legény elvitte az más sorban álló egyik leányt, vagy kétszer tánczozal megkerülte mind közben mind kívüli az két sorban állókat (Monlók XI.331. 1760 Házánk I.364).

fegyverés-tánc: bellicrepa; waßentanz PPB.

forgó-tánc: [walzer]. Egy ifjú legént csak héában szeret, mert nehéz farnak az szép forgó tántz (FortSzer. M2b). Hallád, tetzik e néked az forgó tántz (FortSzer. N5b). Nem volt utolsó gyönyörűségem a páros vagy forgó tánc (Fal: TÉ. 707).

gyertyás-tánc: [saltatio sollemis cereis accensis; kerzentanz]. Kedves táncok az egeres tánc és gyertyás tánc (Monlók XI.331). A gyertyás táncot így járták: két ifjú legény két égő gyertyát vettek kezekben, egymással úgy tánczoltak sokáig, azután oda mentenek, hol az leányok ültének, mind az két legény szépen térdet hajtottanak, az két égő gyertyát két leánynak adták (332).

hajdú-tánc. A hajdú a bordo sip az bajdútaneczra indettia (Mel: Sám. 33b). Némely hajdú táncot fegyverrel szökdöse (Zrínyi: ASyr. 77). Az ifjak begedülnek, lantolnak, hajdú táncot járnak (Thaly: VÉ. I.349).

hajdútáncos. Dajkám marusszéki székely asszony volt, jó énekes, jó hajdú táncos (Kem: Élet. 42).

kardos-tánc: xiphysma; schwerdtanz PPB.

kerek-tánc: *saltatorius orbis PPB. [kreistanz].

lapockás-tánc, lapickás-tánc. Asztaltól felkelvén táncolni kezdetek, lengyel változót, azután volt az lapockás tánc (Monlók XI.331). Érdemes arra, hogy a deresen artzül-fekve járja a lapitzkás tántzot (Fal: NE. 46). El-járod a deresen a lapotzkás-tántzot (SzD: MVir. 83).

lassú-tánc. 1760 (Házánk I.364).

lejtős-tánc. A sáttánnak szekere farkára állt s véle cigány-kodván kedve-szerént járja lejtős táncát (Csízi: Tromb. 60).

lengyel-tánc: [saltatio Polonica; polnischer tanz]. 1760 (Házánk I.364).

magyar-tánc: [saltatio Hungarica; ungarischer tanz]. 1760 (Házánk I.364).

majom-tánc: [saltitatio; das herumspringen]. Semmi irast annag bizonygot nem hoz elő David Janos, hanem kerdezkednen miséről, szolosmarol majom tancot iar (Mon: Apol. 378).

menyasszony-tánc: [saltatio nuptialis; brautanz]. Közel vagyon már ő vezérséghez, ha én olyan közel volnék a ház-

sághoz, talán már is elvonták volna a menyasszony tántzát (Mik: Törl. 20).

menyegzős-tánc: [saltus nuptialis; hochzeitstanz]. A szent atyák tsudálatos kemény szökekkel tilták a menyegzős tántzokat (Pázm: Préd. 1132).

minuet-tánc. 1760 (Házánk I.364).

némét-tánc: [saltatio Germanica; deutscher tanz]. 1760 Házánk I.364).

oláh-tánc: [saltatio Valachica; walachischer tanz]. 1760 (Házánk I.364).

palotás-tánc. Egy két francia menuettel avagy palotás tánczal ki-tenni magáért még nem bűn (Fal: NE. 85). Régi magyaroknak palotás tánczai (Gvad: Pösty. 16).

paraszt-tánc: Syrbenae chorus Decsi: Adag. 142.

páros-tánc: [tanz zu zweien]. Mindenből kiforgatsz bennünket, tiltod a nyájus társaságot, ketté szakasztod a páros táncot (Fal: NE. 86).

révérénciás-tánc. 1760 (Házánk I.364).

sétáló-tánc. 1760 (Házánk I.364).

siket-tánc. 1760 (Házánk I.364).

stájér-tánc. 1760 (Házánk I.364).

szüvegős-tánc. Volt szüveges tánc is; az kitannak hittak, ott a férfi egy szép szüveget az keziben vett s feltartotta, egyedül kettőt hármat tánczozva fordult, azután az melyik leányt akarta, tánczban elvitte, kettőt hármat fordultak; azonban az szüveggel az leányt mind addig csalogatta, az míg az szüveget elkaphatta, elkapván az leány még kettőt hármat fordult véle, mintegy dicsekedvén az győzedelmen (Monlók XI.332).

szarka-tánc. Pilatus Herodeshez küld, a ki egy kis szarka tántzért is hamar fejét veheti a legszentebb embernek (Vajda: Kriszt. III.486).

tapsi-tánc. 1760 (Házánk I.364).

toborzok-tánc. Az ő vitézivel toborzok táncot alias hajdú táncot jártata (Monlók III.11).

tolvaj-tánc. 1760 (Házánk I.364).

tőkés-tánc. 1760 (Házánk I.364).

zsidó-tánc. Ha az tót lejtőt kótára veszziük, bizony zsidó-tánc lesz belőle (Bercs: Lev. 124).

Táncika: [saltatiuncula; tänzchen]. A tántzikát ártalmas tekéntettel közleni s forró meleg tsókokkal végezni bezzeg bűn (Fal: NE. 85). Könnyebb kiút, halált szenvedni a tisztaságért, hogysem híven mellette maradni a táncika, paszita s vendéglő mulatságok közt (109). Muzsika, táncika, viaság, hívság minden gondok (Fal: NU. 270).

Táncol: tripudio C. salto, choreas duco MA. tanzen PPB. Keresztül kasul össze tánczolni: contortuplicare C. Ének notára tántzolván el-mient: *desaltato cantito abiit PPB. Tánczolanak az zentők (SándC. 10). Éneklethetnek tynektek es nem tánczolatok, yaygatank es nem syrtatok (JordC. 386). Mykoron Herodyas azzonnak leánya tánczolt volna, az kyral monda az leamnak (ÉrdyC. 522b). Ebed van estig ot mind tánczolanak (RMK. II.34). Látván, hogy tántzolna és szökdne előtte (MA: Bibl. I.282). Duskat imi es frissen tántzolni akarok, iszom, lakom és pallyazok (Szeg: Theoph. 24). Az fejedelem is tánczolt az hugodval (RákGy: Lev. 94). A Madrigal-énekek oda valók, ahol Lucifer tityűl s kölkei tántzolnak (Fal: NA. 165).

zólások]. Miként fűjják, néked csak úgy köll tánczolni (Thaly: Adal. I.273). Roszul hegedülnek, e büll tántzolma (SzD: MVir. 93).

[Közmondások]. Mikor alszik a mátska, tántzolniak az egerek (MVir. 34).

táncolás: saltatio, saltatus MA. [tanz]. Bőnt tñtem, tánczoknak mondaszt, niulokodást (VirgC. 5). Kenantani ferfyakarsasagát, tánczolat (Vitk. 26). Ky menenek az azzonyok ceengheteessel es tánczolással (JordC. 42). Mykoron közelgethne, hallaa az nagy zenghestli es tánczolastli. Lakodalmokkal, játékkal, tántzolásokkal és egyéb nyájassokkal vígasztalta magát (Pázm: Préd. 146). Az tánczolásom s farsanglást követnem én nem kívánom (Thaly: Adal. 0).

táncoldogál: saltito MA. oft tanzen PPB.

táncoló: 1) [saltatorius; tanz-]. Tánczoló ház: orchestra choreum PPB. En tánczolo heliekre mentem (VirgC. 5). uekes avagy musikus ugró és tántzoló nótákat zenget (Jan. 209). A tánczoló aszonnyal ne légy gyakorlatos, valamiképpen el ne vessz az ő hatlıatóságában (Zóly: 339). Tánczoló társ (Szentm: TFü. 7). 2) saltator MA. r PPB. Hozatá ki cznfeket, tántzolókat (Helt: Krón.

táncos: [saltator; tänzer]. Alakos, komédiás, tántzos, tzinkos: PPB. Valentinus Tanchos dictus jbgio (1421). Táncos, s, emberséges, de nem tetszik, tudom mért (Fal: Vers.

TÁNGÁL: [specto; angelen]. Ez a tanátsot illeti, amaz ebánost tángállya (Pázm: Kal. 460). Ha ő felségének suppk, mi haszna volna, alkalmasint tángállya kegyelmed ében, hogy semmi (Gér: KárCs. IV.401).

TANÍT: doceo, condoco C. erudio, informo, instituo, in- MA. lehren, unterweisen PPB. A szokás tanít szólni: endi *magistra consvetudo PPB. Keryewk ewkewt, hogy anak mynket (EhrC. 132). Azoc a penzt veüen ug tñcet taneitattac uala (MünchC. 70). Zanokai es io peldauai yak (VirgC. 30). Kereztyen anya zent egyházat tanította. Az ű fyayt, leanit ezenkepen tanítya (62). Mene az hakuoz, hog' enekyk predicalana es tanethanaya (DomC. Kerwly uala Galyleat tanaythwan hñket hñ synagogyak (JordC. 364). Fel nythwan hew zayát tanoythya nala ot (365). Taneytok aluokokath the wthaydra (KesztC. 129). y lóth legyen egy másában, téged az arithmetica nem (Helt: Arithm. G8). Senki nem taníttia az ű attiafiat, hanem nian az istentől lesznek taníttattak (Fél: Tan. 296b). Maga- ése tanítana meg bennünket, kellene-e, nem-e, s mi formán atnod (RákGy: Lev. 174).

zólások]. *Vmiben tanít*: Tanoytateek Moyses mynden ez essegben: eruditus fuit omni sapientia (JordC. 728). élékben tanított levén, ugy tetszik, már nem apród a ka dolgában (Fal: NU. 320). Minden tudományba es hességbe tanétván meg fedgyenek minden embert (Tel: ng. II.338). *Vmiből* ∞: Azok meg vannak jruan, kyket enek az apostoloknak ielenvoltokra, hogy my es taneytat- ez bevi (CornC. 11). Testewnknek mynden yndulat y- tanytatank (VirgC. 137). Mikor a főpásztorok a székből ítnak, akár minémű rosz életük legyenes is, engedgyünk (Pázm²: Kal. 637). A pápai székből kételemíttetnek a szok is jót tanítani (Pázm: LuthV. 60). *Vmihöz* ∞: Idején emhez tanítom: praedomo PPB. *Vmire* ∞: Ez vilagot a istennek zent akaratyara (VirgC. 15). Gyeplőre ja: lora condoco facit PPB. Sok haznáságra tanítani tít: *farcire centones alicui PPB. Kezdee ewt tanoytany- nak ysmere tyre (ÉrdyC. 339). Valakit tudományra

tanítani: *excolere aliquem doctrina PPB. Gyermekeimet taní- tassatok deaki tudomásra (Radv: Csál. III.87). Emberkeethi taniczanak idvessegnek vtara (VirgC. 15). *Vmit* ∞: Azt tanítya Calvius, hogy nagy meszsze menyországutl egy pitvar vagyon (Pós: Igazs. 634). Én azt nem irtam, hogy az elő- számlált t é v e l y g é s e k e t a l u t e r i s t á k t a n i t t y á k, hanem hogy a pñrtosok tanítyák (Pázm: LuthV. 135). Isten azon bennünk akar tanítani (Zrinyi: ASyr. 24).

hozzá-tanít: [edocoo; belelren]. Az atya, az mely fiát bizonyába szereti, nem veri arra, hogy gyűlölnie, sőt hogy ítet hozzá tanítanáia (Born: Ének. 286). Hiszem, hogy az úr isten hozzá tanít, mit ír neki (LevT. II.76).

még-tanít: 1) condoco C. perdoceo, condoco MA. [be- lehren, unterrichten]. Jól meg tanítom: perdoceo; reá megtanítlak: addocoo; szorgalmatosan megtanítom: edocoo C. Felele frater Rufinos, miken meg vala tanítuan (VirgC. 22). Megh tanoy- totta vala, myth takacznak, zñőnek, zabonak es zñcznek twdiya kel (JordC. 77). The wtaydnak yarassara meg thaneh engemeth (KulesC. 46). Barlaam az kyalnak fyat tekelletősseggel megh tanította (KazC. 111). Hercules allatoknak meg tanítyoa es meg elnytyewe (Pesti: Fab. 88). Fogják meg, kössék s adják én kezembem, bizony megtanítanám fejedelmét becsülni meg (LevT. II.342). 2) [castigo; bestrafen]. Megértette a fejedelem, hogy ez az ember hamissan vádaskodik, azért is kellene meg- tanítani, hogy hamissan vádaskodott (TörtT². I.389).

[Szólások]. Ámbár te légy néma, szóltalan es szuszma, meg- tanít a bor szólni (Kisv: Adag. 532). *Vmire megtanít*: Tanicz meg azokra, kiket nem halotam (VirgC. 43). Szűk- sigtek vaon, hog' tñtőköt meg tanyczunk azokra (Sylv: UT. II.103). Vala ky meg feytend egyet az kyseb paranczolatok kezzől es wgy tanoytand rea embereket (JordC. 366). A my tytőköt ylet, Cristus Jesus meg tanohon reea (ÉrdyC. 572). Fiát a régi szokásra meg-tanítani: *erudire ad majorum instituta filium PPB. *Vmiről megtanít*: Meg tanítta őtet zent Anna tisteletiről es az ő zent maradekirol (TelC. 92). *Vmit* ∞: Tanyha meg elmeeth az zent patriarchaknak engedelmessége (VirgC. 142).

[Közmondások]. Az szarkát is megtaníthatni szólni, de ha megijed vagy megharagszik, csak karatyl az, nem beszél (Bercs: Lev. 124).

reá-tanít: addocoo PPB. [unterweisen].

vissza-tanít: dedocoo C. [abgewöhnen]. A mester ha mit vissza tanít, vissza tanulassé: magister si quid dedocet, deducatur (Com: Jan. 155).

Tanítás: institutio, informatio C. unterweisung PPB. Tanítást gyakorolni: *auditiones obire PPB. Tanulya meg ű zent tanítasath (VirgC. 62). Meg teczyk nyhan az lelki iozagokra valo tanítasabol (88). Kezereythnek tanoytasokkal ez vylagot meg wtalny (ÉrdyC. 559). Hizem, hog' ezzeben ueczy maghatt az en tanítasomról (LevT. I.369). Az tanítasnak bizonyos cze- liarol nem szorgalmatosok (Fél: Tan. Előb. 5). Az apostoloc az ű tanítasokat az igaz hitben es szeretetben rekeszik be (13). Az en tanetasom külömböz a te vélekedésedtől (Tel: Evang. 6). Az népek nem esmérték isten szavának tanítasokat (Pázm: Kal. 464). Kedves tanítása ízt lágy a balgatókban (Pázm: Préd. a4). Tanításában nem azon fírad, hogy istennek fiaiat szűlyön, hanem hogy maga tudományát mutogassa (Pázm: Préd. c). A szűkölködők testi szükségének gondgyáért nem méltó el-hadni a lelkek tanítását (43). A sidók s pogányok tanításárl való végezés csak Sídó-országra szolgált (Pázm: LuthV. 10b). A te hitedneq gyamola lehessen az en tanításom (Bas: Credo 132b). Az tanítást az városban semmi lett uttal meg ne engedje

(Nyr. XIV.514). Nem ily szillemény kell mostani időben, ki tanítást foglal némely czikkhelyében (Orezy: Kéltl. 16).

[Közmondások]. A tanításnak szárnya a jó példa (Pázm: Préd. 91).

Tanítgat: subdoceo C. subinde doceo, frequenter instituo MA. [wiederholt lehren]. Az hit tanítgattya és tsendesgeti a keresztyén embert (Megy: 3Jaj. II.85). A szarvas az ő bornyára gondot visel és tanítgattya ötet a futásra (Misk: VKert. 137).

Tanítgatás: [institutio; unterweisung]. My fejedelmünk ő thanogatasoknak atala elvezyk thwílnk my thwlaydon akarathwnkath (ÉrsC. 228). Tanítgatásában az élő isten az embernek természeti keménységéhez képest szokta magát alkalmaztatni (Misk: VKert. Előb. A3).

Tanítható: docibilis, docilis, tractabilis MA. gelehrig PPB.

Tanító: 1) [docens; lehrend]. Cúdalkodnac vala a göleközetec ő tanosagan, mert vala őket taneito (MünchC. 26). Pogani nép tanító szent Pal (ThewrC. 165). 2) doctor, institutor, didascalos C. praeceptor MA. lehrer, unterweiser PPB. A tanító tudománt hoz-elő, el-hadgya az szó-fia beszédet (Com: Vest. 73). 3) magistra C. praeceptrix MA. [lehrerin]. 4) presbyter C. [pastor tidelium; seelsorger]. Zent Damancos vala hyv keresztenevnek igen zerelmes taneitójok (DomC. 3). Peter apostal nemzeteknek taneytoya (KeszthC. 440). A io tanítóknak az isten igéie mellett igen szorosan kel jární (Fél: Tan. Előb. 5). Az tanitok io pelda adok legienek (324). Az isten az nepnek haladatlanusagert el szedegeti az tanitokat (331). Az ő törvényben kötelesek voltak minnyáján, hogy az pápi fejedelemnek és tanítóknak engedelmességgel lennének (Pázm: Kal. 484). Az ilyen tanító szentül és mélyen által-értette hivatallját (Pázm: Préd. c). Niluan meg ielenti az igaz tanetonac tisztit (Mon: Képt. 1). Ebben az egyben nem vétkeznek a tanítók, hogy valani magoknak és pereputtyoknak szükséges, azt mind el veszik (Pós: Igazs. 1.728). Hitető tanítók az házakba magokat bé szinlik (Homn: Tracta 3). Mélius Péterről is igaz az, hogy igen hatalmas és hathatós tanító volt (Bod: Pol. 25).

gyermék-tanító: paedagogus Com: Vest. 139. [erzieher].

lélki-tanító: concionator, verbi divini praeco, ecclesiastes Com: Jan. 125. [seelenhirt]. Létki taneito, egyhazi szolgak auag predikatorok (Frank: HasznK. 3b). Szegél végül még a mi catholicus páspókink is igaz lelki tanítók gyanánt viselik magokat (Veresm: Lev. 138). A lelki tanító a praedikálló székéből a szent lelket segítségül hívja (Com: Jan. 125). Mit forgatod a calvinista lelki tanítókat (Czegl: MM. 96). Tíz lelki tanítók voltak környálította jelen (208). Tudos avagy academicus lélki tanítót parancsol isten közikbe (Gér: KárCs. IV.388).

ló-tanító: [fictor equorum; pferdedressirer]. Jolentse meg Kristóf uramnak, ha Kd akarja-a az ő lótanítójával tanéttatni . . . Nem gonoszol tanétták spanyol és olasz lótanítókat az lovat (Nád: Lev. 217).

madarat-tanító: lanista avium PPB. mansuetarius auceps PPB. [vogelsteller].

őreg-tanító: presbyter PPB. [seelsorger].

seregös-tanító: propheta Mad: Evang. 435. Nem valami seregös tanító értetik pedig, hanem ama nagy minden nemzet-ségek doctora (Mad: Evang. 435).

viadal-tanító: [lanista; fechtmeister]. A kardoskodó a kúszkódó játéce helyen őszve memec a viadal tanító mesternece igazgatásából (Com: Jan. 210).

Tanítóság: [institutio; unterweisung]. A szent lélek küldett nem követésre, hanem tanításra, vigasztalóságra (GKat: Titk. 210).

Tanítatlan: [indomitus; undressirt]. A város szerte tanítatlan lovakkal hordoztatta (DebrC. 567).

Tanítvány: 1) discipulus C. MA. schüler PPB. Micor loált uolna, venene ő hozia ő taneituaní (MünchC. 20). Az tanítványoknak meg mosian labokat ezt az ew zolgaynak pol-dazatba hagyja (VirgC. 127). Nem lehet en tanelitványom (MargL. 32). Te tanoythwanyd nem beytelnek (JordC. 379). Nyncezen az tanoythwan hű mestereinek felette (383). Errő zola idwezeytenk ew zent tanoythwanyuk (ÉrdyC. 343b). Ha yora zalla az ew tanythwanywal (Pesti: NTest. 86b). Vronk zerrete ez ifiat, őtet tanituanana akaria uala temi (Ozor: Christ. 79). Menyietek el és mougyátok meg az tanítványinak (Tel: Evang. II.2). Valaminthogy a farkas fiak meg-őlettetnek, azont érdemlik az eretnekek tanítványi (Misk: VKert. 188). 2) discipula MA. schülerin PPB. Clara keresnek tonoytuanya: Clara crucis discipula (EhrC. 74).

Tanítványka: [tiro; lehrling]. Ezen kellett-é jó őtsém meg akadnód, szegény tanítványkám nem tudtad még te ezt (Czegl: Japh. 11).

TANÚ, TANÓ: 1) testis MA. zeuge PPB. Voltak tanoc mend az pazterok, kyk az felben czordaua! vygyaznak uala (EhrC. 19). Tű tanoc vattoc ma, hog birtam légec mendénéket, méllec Elimelehe voltanac (BécsiC. 9). Mit züköslőde mégis tanoc málkál (MünchC. 66). Hamis thano ne legh barathod ellen (PeerC. R). Neked tanod lezek: contestabor te (DöbrC. 153). Zolhatnanak tano nekeol, hanem tarsynak hallatara (DomC. 104). Sok chodakat teot kyk meg byzoneyattak oly tanok mya, kiknek tanolsagokat melto hyuny (314). Leoztek ennekem tanoym Jerwsalemben (JordC. 707). My minnyayun tanok vagynk ez bezedeknek (723). Martyr, magerol vgy erthyed, hog tano (DebrC. 527). Az hamys tanw nem leezen gyethretlen (ÉrsC. 186). Tamadanak een ellenem hamys tanook (KulcsC. 60). Lésztek énekem tanóun Jerusalemben (Tel: Evang. II.240). Lásza meg ti Kegyelmetek, ha lehetnek azok tanuk vagy nem (Gér: KárCs. III.321). Tiszaföldvárra kültük tanuk szedni (MonTME. I.131). A Jézus tanói keseregnek békókbán s bilinesben (Thaly: Adal. 161). Tanóm lehet, hogy sok sebeket ejtenek (Fál: NE. Előb. 2). 2) testimonium MA. zeugnis PPB. Ne zoly hamys tanoth te atyad fya ellen: non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium (JordC. 51b). Embernek hű zyveből zarnaznak ky gonoz gondolatok, gyikossagok, hamys tanok (falsa testimonia), káromlások (402). Dániel őket meggyőzte vala, hogy ők hamis tanót ketten szoltak vala (RMK. II.88. Helt: Bibl. I.1n2).

[Szólások]. Szemével hallotta, fülel látta: semmi tanú (SzD: MVir. 386). Az ő veséinek tanuja az isten (Ily: Préd. 1.7). Tanoba fogattyja isten a poganyokat a sídóc ellen (Kár: Bibl. 188). Hamys hitew soha tanwba ne wettossek (Ver: Verb. 11).

ezémmellátott-tanú: [testis oculatus; augenzeuge]. Én szemmel látot tanukról szöllek (Czegl: MM. 207).

Tanúság, tanóság: 1) studium MA. unterricht PPB. Nem azt mondja, mert zent yrasnak oluassza neky nem kellene, de tanusagnak gondjarol (cura discendi) se vonna mend (EhrC. 109). Intuen őtet, hagi Napolikun küldenie a közdusegős tanusag helire (DebrC. 204). Nagi zolgalmatossagal agia wala magát a tanusagra (206). Mykoron meegh nyoloz endtendő voln, adaak tanwsagra (ÉrdyC. 636). Keresces wtan azaz tanwsaggal aggya az bölcsessseghőt (516b). Zent yrasnak tanwsagara attak (527). A tanwlo meeno az tanwsag herre (672). Az kik tanúsagra nevedben adatiak és tanúságot nagyon gyakorlonak, hōnt te nevedben áltávoztassanak szent Miklós (RMK. II.6). Ez Jerusalemben leg előszört ezenaltata tanosagnak heliet (Szék: Krón. 64). A rezegseg az embernek elneiet az tanusagra alkalmatlama teszi (Fél: Tan. 328). Az innep nap

fin zedesre valo, hanem isten igéie tanúságára (Frank: nK. 21). Melly énece adatott az éneklő mesternek az hat n legedőlési tanúságra (MA: Bibl. I.506b). A szűnetlen lia tanúságomban való munkám és szorgalmatosságomat ag tartoztatia (Zvon: Osiand. B2). Tanúságra adá magát: Krón. 125b). **2)** doctrina MA. [disciplina]; leltre PPB. ekességnek és tanúságnak vta (VirgC. 133). Annas kezdé kat kerdezni, minemű tanúságra tanította volna a nepet zprC. 72). Ez teremnek ew tanúsága awagy thaneytasa. Az flariseosoknak gonoz tanúságokrol zolt hñnekyl: it a doctrina phariseorum (JordC. 405). Paranczolaunk k, hogy ez Jesusnak neweben senkynek tanúsagot ne uenenek (718). Erössdythwen, hogy megh maradnak zent nek tanúságaban (770). Vala menea yrasok vannak zerezen, mynd a my tanúságwnkra vannak (ÉrdyC. 4). My tanúságwnknak okaert keeryők az my eedes teremten-hogy aggyon malaztot (14). Leezen tanúságwnk az zerte-alo halarról (523). Te tanúságodnak wtanna meg talaltok gassaghnak wtat (576). Ammy io tanúsagoth az the Nagysa. hlenegyuel teendek (Komj: SzPál 8). A haborusagnac nuadeseről valo tanúsag adatik előnkbe (Helt: Bibl. I.83). a által im egy tanúságot adoc elődben (Helt: Aritm. C7). u a rövid órában mind a kettőre nem terjeszthettyők ságunkat (Pázm: Préd. 14). Kiknek kellesec tanúságokhoz kődnunc (Mon: Apol. 3). **3)** eruditio MA. [literae; kennt-wissenschaft]. Tanúság, tudomány: eruditio; derék taní-ember: homo praeclara *eruditione PPBl. Čndolkodnac a főlekezetec ő tanúsagan (MünchC. 26). Az reductio n tanúság, mellyel a külömb külömb nemű darabokat neure hoznac (Helt: Aritm. L3). Hasznos tanúságról kez- k tanítani (Fél: Tan. Előb. 5). Tanol nagy jó tanúsagot (Bibl. V.10). Az áljatőknak költsai kezében lévén tanu- volt rája, hogy egyik ajtót ki-nyitván kiereszkedgyék a (Hall: HHist. III.253). Követi vala ez az ő jó tanítóját zėjus Jánost, ki őtet négy esztendőnk alatt tartotta vala a mellett Lejdában, látván a nyelvekben és a sz. írásokban szép tanúságát (Bod: Pol. 100). Tiszabetsi Gáspár angliai ákba el-menvén tökéletességre vitte tanúságát (105) **4)** monim; zeugnis]. Ez vala ísrlben az adasnac tanosaga: monium cessionis (BécsiC. 9). A papocnac alantokoziad az lokot, mellett parančolt Moyses azocnac tanosagoera: in monium illis (MünchC. 27). Hamis tanúságba rezet tartotam C. 7). Hamyss tanúsagokat ne mongy (JordC. 414). Lucacz usnak lw zyleteeseenek tamadasat hyw tanúsággal ky- ttee (705). Az őrdők is tanúsagot tőn ebről (DebrC. 56). ak hyw tanossága (testimonium fidele) bewchessegeyth aad yaynak (KeszthC. 34). Tudom, hogy uramtıl is tanúsága Kdnek (LevT. II.123). **5)** [consilium, praeceptio; rat, an- ung]. Kel tanachot és tanúsagot kerdewnk (VirgC. 83). otelest kerek az ő taneytvany, hog mondana nekik valami nosagot (BodC. 2). Nem tetwneek ennekem, hogy illieten saagos feiedelme azzonnak ydnesseegere valo kyanutli tanúsagoth hathra veethuen el halgathnam sykeczseeguel nj: SzPál 10). Tanussagott varwnk the Nthol ez mi dol- rul (LevT. I.20). Ymar tanúsagoth warnek, myth kellyen elnem (205). Azt irod, hogy vársz én tőlem tanúsagot; az ság ez, hogy se te se Ferkő soha csak egy lépést is kti merjeterk mennyi (Nád: Lev. 17). Pécsi Mártont küldtem, ó tanúságot néki, mint kellések vásárlani az meunyegezőre. Adjon Kd nekem tanúsagot, miképpen mulassam el az et ilyen egyedlen (72). Én nem megyek, míg teh Kdtől ságom nem leszen (122). A mi módon ingó marbámból kelljen elégíteni szolgálmat, arról ücsémnek János uram- szentől szemben tanúságot adtam (Gér: KárCs. III.376). odát kérem alázatosan, adjon tanúságot, mit kellések cse- lnem (TürtT. 1407). Mi tőlünk semmi biztáság nem volt, rra való tanúságok (449).

[Közmondások]. Nehéz az tanúság, de hasznos: literarum radices amarae, fructus dulces (Decsi: Adag. 200).

tanított-tanúság: [traditio; überlieferung]. Tarczatoc meg a tanított tanúságot: teuete traditiones (Helt: UJT. Gg1).

Tanúságos: [peritus, versatus; kundig, bewandert]. Zywe- ben alázatos vala, bezeedeiben eertoss, zent yrasban tanúságos (ÉrdyC. 255b).

TANUL, TANOL: **1)** disco, studeo C. lernen PPB. Ze- relmést tanólla vala ő tőlőc a čillagnac idejét (MünchC. 16). Ez iskolaba akarnek tanulnom mind kezdetől fogua (VirgC. 94). Gyenge tudományokat ne tanuljatok (130). Kereztyen em- bők tanoly Christustol bekesegbőt (WinklC. 209). Ezen idevben kezdé zent Margyt tanolny abecet (MargL. 1). Tanoly nagy- kat lyhned a zřz Mariarol (CornC. 14). Egyebekkel nem tan- ol, scolaba nem megen (DomC. 303). Hamar tanól, hamar el feleyti (Cis. F4). Tanulliatok az mezei viragoktól (Fél: Bibl. 9). Olly nyelveken szóllatá őket, mellyeket ők soha nem tanúl- tanak (Tel: Evang. II.305). **2)** [testor, testificor; bezeugen]. Senmit nem felelz mend ezecre, melleket ezec te ellened tanolnac (MünchC. 66). Bizońaba tanollatoc, mert kuodelitec tū aitaotenac mñuelkedeteket: profecto testificamini quod consen- titis operibus patrum vestrorum (138). Ki mellett latot es hallot, azt tanólla es ő tanosagot senki nem vézi: qui quod vidit et audivit, hoc testatur et testimonium ejus nemo accipit (174). Erezied őtet eu atamnac hazaba, mert vadnac őt atamfai, hog tanollon azoknak es ők ne iyenece ide e getrelmnc helere: mittas eum in domum patris mei, habeo enim quinque fratres, ut testetur illis ne et ipsi veniant in locum hunc tormentorum (150). Papok feiedelme monda neki: Senmit nem felelz ezekre, kiket ezek ellened tanolnak: quae isti adversum te testifican- tur (DöbrC. 436). Keura vytetel, Pylatosnak adanak, hamysan read tanulnak (Gömc. 45).

[Szólások]. Parázna a gyilkostól tanul: aspis a vipera vene- num mutuatur PPBl. *Vmiben tanul:* Tanacholya, hog tanolna- nak az o o teo r u e e n b e n (DomC. 125). *Vmiből ∞:* Bizony csak a z o k b ó l is sokat tanóllhatni (MonIrk VIII.105). Er- k ő l t s é b ő l többet tanólltak, hogy-sem s z a v á b ó l (Pázm: Préd. b4). A kit isten okossággal szeretett, tanóllhat e z e k b ő l (Pázm: Kal. 438). Vettem Nagyságodnak levelét, melyből nem tanulhatok egyebet, hanem hogy az armistitium még nincs meg (Beres: Lev. 100). Tanúlok én az más ember nyualyáiból (Decsi: Adag. 162). *Vmihez ∞:* A ki nem akar a h o z tanulni, hogy belyesen tudjon beszélgetni (Fal: NA. 195). Nem fűrad hiába, a k i e b e z tanult (Fal: UE. 386). Fiatal idejében tanul- jon h o z z á, iparkodjon (Fal: NU. 274). E dologhoz vólta kép- pen ért s egyszeri mászzori próbájával hozzá tanult (Fal: UE. 378). Vagyon egy levelem, kérem Kdet, itt legyen reggel, hogy bozza tanulbassunk (LevT. II.50). Mutattya erköltsőd s magad- viselése, hogy tanultál a z n d v a r i s á g h o z (Fal: NA. 149). *Vmin ∞:* Olvasni tanulbat a z o c o n (CorpGramm. 106). Szük- ség vigyázva járatok, hogy ugy ne romoljatok, magatok k á r á n későn tanúlljatok (GyöngyD: Char. 370). *Vmiről ∞:* K á r o m r ó l tanulok, mást is tanítok (Amade: Vers. 217).

[Közmondások]. Másan tanulni az embernek hasznosabb: * insania aliena frui optimum PPBl. Job másan tanulni, hogy nem mint ő magán (Decsi: Adag. 102). Szégyen meg-kőtni tudatlanságban magát s nem tanulni (Zrinyi: Symb. 49).

el-tanul: **1)** [perdisco; erlernen]. A pogan bőcelnek kőn- uőket mind el tanúla (TihC. 20). Joachim szűntelen az orosz- lanok között jár vala és eltanula az ragadomant hordani (Kár: Bibl. II.124). **2)** [dedisco; verlernen]. Ha ninton nemes, a pór- ból kell elő állatunk hadi-népünket; az jobb amaz otthon el- tanult nemesnél és jobb az udvarokban részesegkedő katonánál (Zrinyi II.193).

ki-tanul: 1) [cognoſco, pernoſco, intelligo, certior fio; er-
kennen, kennen lernen, ſich vergewiſſern]. Valakit meg-pró-
bálni, ki-tanulni: *experiri de aliquo; valakiből az igazſágot
ki-tanulni: *exculpere ex aliquo veritatem; valakiből ſok dol-
got tanulni ki: *elicere multa ex aliquo PPB. A tsélſapó
belé-legyíti magát, a holott ő-neki ſemmi közű ninc, még a
mellyek titkoltatnak is ki tanulóv (Com²: Jan. 154). Soha ki
nem tanulhattam ſenkitől ellenem való haragjának okát (Matkó:
BCsák. 12b). Kitanulván bennünket a német (RákF: Lev. 1.
67b). Kaboldi állapotnak recognitiójára elmentem kitanulván,
hogy 20—25 lovas német az polgárokat halálos ſebben agyon-
lítették (102). Glóbius azon helyſégnek régen kitanulta gyenge-
ségét (604). Könnyen lehet ez alatt kitanulni Kolozsvárnak
állapotját (H.135). Az jeſuítáknak nagy dologban forog dol-
gok, informálom Nagyságodat, ha kitanulhatom (Bercs: Lev.
90). Ezen két erős portával ki tanulhatjuk ſzándékát (304).
A lelki értelem szerint való cselekedeteknek rendit az ember
bőségesen ki-tanulhatja (Misk: VKert. Előb. B). Abban fejün-
ket ne törjük, hogy annak a fának, mellyből a bákát fará-
gák, minéműségét az irásból ki-tanuljuk (Moln: JÉpül. 66).
A példa, mellyből a követendő virtusokat ki-tanulhatunk (Bod:
Pol. Előb. 2). Állított-fel egy nagy magyar bibliotékát, hogy
azokból a dolgokat ki-tanulván magát gyönyörködtesse (3).
A világi böltségségnek minden részeit tudós tanítóinak vezérle-
sek alatt ki-tanulni igyekezte (Bod: Pol. 211). Hasznosabb
valakinek természetét ki tanulni hogy ſom a fűvek vagy or-
vosköveknek erejét (Fal: UE. 506). Addig ne mennyetek alkura
ſenki idegemel, míg leg alább fele részét szívének ki nem
tanuljátok (SzL: MVir. 26). **2)** [dedisco; verlernen, vergessen].
A ki valamely kézi munkának mesterſégét fő-módon tudta,
ki-tanul mind ezekből, ha naponként nem gyakorollya (Pázm:
Préd. 323). **3)** [addisco; erlernen]. Herodias leánya egy me-
sterségesen kitanult alakosi tántrot jára (Vajda: Kriszt. 1635).

még-tanul: 1) addisco, edisco, condisco C. perdisco MA.
[erlernen]. Jól megtanulom: perdisco; elől megtanulom: prae-
disco C. Könyv-nélkül tudni, meg-tanulni: memoria *prosequi;
tsak játék ezt meg-tanulni: *ludus est ista perdiscere PPB.
Meg tanuljatok azokat tartanotok (VirgC. 126). Tanolyad meg
atte akaratomat mindönökben zegnőd (NagyszC. 42). Meg ta-
nolyad istennek zolgatj zeretettel fogadnod (DomC. 281). Az
pater noster meg tanola (309). Mellyből igen könnyen meg
tanulhatta, az ki ſzámvetésnek dolgaiban foglaltas akar lenni
(Helt: Arithm. A2). Meg tanuld az egyszer egyet ſzorgalma-
tossan (Helt: Arithm. C2). Szorgalmatossággal ragaszkodtam a
szerzésekhez, mellyeket meg tanoltam vala az apántól (Tel:
Evang. H.269). A bibliából való ékes mondásokat meg-tanulni
leg főbb dolognak itéllyék, tartsák (Com: Jan. 156). **2)** [co-
gnoſco, experiri; erkennen, kennen lernen]. Parancsola, hog
Mardocheushoz menne es meg-tanolna ő tőlő, mire tennő ezt
(BécsiC. 57). Tanulja meg zent Ferencznek iteset (VirgC. 62).
Az zent alázatossal való engedelmeſeknek lozogat meli igen
fely az árdvög, tanuld meg (72). Fiam tanuljad meg, hogi az
istemek zent malaztya laytrat es vtat zerez menibe fel me-
nesro (97). Halgasszatok es tanuljatok meg az kegyelmes wr
istemek hozyank való nagy zerelmes yrgalmassagat (ÉrdyC.
343). Reglytat ez mastany yrasnak zereben ha ky akarya,
meg tanulhattya (ÉrsC. 557). Megtanullyue, mi az igaz lüt, ki-
nel minden izotlent édessé tehetinc (Born: Evang. IV.333).
Az földet az ellenseg meg tanulta volna: ager hostibus cogni-
tus (Deesi: SallJ. 41). Sejdj-passa Tömösvárhoz akar jöni me-
gtanulván immár Erdélynek esnját-binját (RédTem. 158). Hahni
akarsz, előbb tanul meg, mi az élet (SzL: MVir. 206).

viSSza-tanul: dedisco C. [vergessen]. ViSSza-tanulok, el-
felejttem a mit tanultam: dedisco PPB. A mit viSSza tanít,
viSSza tanultassék: quod dedocet, dediscatur (Com: Jan. 155).

Én csak egy jó corpust szeretnék, Vay uramit tudom kicsuda,
nem is tanul vissza, elhiszem (Bercs: Lev. 68).

Tanulás: studium discendi MA. das lernen PPB. Egészen
a tanulásra adta magát: *abdere se literis PPB. Haíad, ves-
sed meg magadat, műkepen a napon munkalkottal imatsagban,
tanolásban (VitC. 44). Myert yudwtatnak bölchessegségnek
tanulásra (ÉrdyC. 516b). A tanulásokban foglaltván ifjúſágát,
hogy ezeknek nagyobb ismértséghet elérhetné (Tarn: Szent.
100). A Moyses törvényének tanulásiért Aegyiptomba fáradott
(Pázm: Préd. b). Szent János nem maga tanulásiért, hanem
tanítványi oktatásiért terjesztette Krisztus eleibe ezt a kérdést
(38). Édes anyja kezdette tanítatni mindjárt, mihelyen a tanú-
lásra alkalmatossá lett (Bod: Pol. 72). Felad a tanuláson (SzL:
MVir. 12).

könnyenvaló-tanulás: docilitas C. [gelehrigkeit].

viadal-tanulás: sciamacbia PPB. [das fechten gegen
den schatten].

Tanulatlan: iudocetus, ferox; ungelernet PPB. [ungezihmt].
Megh twdwan, hogy tanulatlan es yrasnal kyl való emberek
volnanak, ezodalkozniak vala raytok (JordC. 717). Megszelidül-
tem mint az tanulatlan tulok (Fél: Tan. 243). Te benued olyan
természet és tudatlanság vagon mint imez tanulatlan gyer-
meklőban (Pathai: Sacr. 71b). Tanulatlan elme leekét ád esze-
nek (Fal: Vers. 912).

Tanulgat: frequenter disco MA. emsig lernen PPB. Igen
ritka, ki minden nap tanulgatna az zent irasbol (Born: Préd.
410).

ki-tanulgat: [exploro; ernütteln]. Békés vármegyében
anya város Gyula, mint ki-tanulgatták, pipáról felgyúla (Gynt-
JesSir. 245).

Tanulgatás: [studium; das studiren]. Nagy Győrött lőtt
deakul tanulgatásomnac szállása (MA: Scult. 3).

[Tanulhatatlan]

Tanulhatatlanság: [ingenium indocile; ungelehrigkeit].
Elyőt a vensegnek tanulhatatlansága (TelC. 135).

Tanuló, tanuló: 1) discens MA. lernend PPB. Tanuló-
hely: phrontisterium PPB. Tanuló inas: tirunculus PPB. Szá-
bados öreg tanuló helyec: lycea (Com: Jan. 156). A tanuló
emberek magokon tapasztalják azt, hogy a melly dologról
émettek, gondolkodtak, éczaka is gyakorta az forog phantasia-
jokban (Pós: Igazs. 1475). Az oda föl levő tanuló deáknak
adtunk 7 ft (MonTME. 115). Ez az ártalmas tag (a nyelv)
tanuló apródgya a tudatlanságnak (Fal: UE. III.20). **2)** tiro
MA. [discipulus; schüler, student]. E fabula iolenti meg amac
bolondságit, ki előb akar mester lenni, hogy nem mint tanuló
(Helt: Mes. 317). A halgatoknac es tanuloknac tantorodasoc
(Mon: Apol. 3). Az also székec a tanulóké (Com: Jan. 154).
Ennek a püspöknek idejében meg-erősíték azt az artikulust, a
mellyet az előtt irtanak vala a jobbság renden való tanuló
iránt (Bod: Pol. 76). **3)** [docilis; gelehrlg]. A fekete vérhek
tanulok felette, nem is von álmohoz ezeknek a kedve (Felv:
SeliSal. 27). **4)** [testis; zeuge]. Kegelman tuggya, hogh törven-
ben az tanulókat soktak ele veuny (RMNy. III.61).

könnyen-tanuló: docilis, disciplinosus C. [gelehrlg].

Tanulság, tanoleág: 1) [studium, disciplina; das studi-
ren, lernen]. Ada ev magát zent yrasnak tudományara, tanolá-
sagra (DomC. 7). Foglaltan eo magokat tanolságokban, elastro-
moknak gyakorlasyban (133). Ne fogy el az iskolától edes
atyam, ne hagyasd félben velem tanulságomat, had végezsem
el (Lép: PThk. III.269). Mihelt minden főű dolgoknak tanul-
sagra alkalomnak üdeje lehetet (Forró: Art. 5). **2)** didascalia.

tio, documentum C. [doctrina, disciplina; lehr, belehrung, nachschaff]. Kezdeti tanolság ez zent bekeسرől (GuaryC. Tanalchozja nekevink tanolság zarent való értelme (CornC. alkly tanolságnak predicacyoja (DomC. 110). Kenesse hazanoltságot semmynek aleyt vala (223). Aduan neynek eleo reket, zent tanolságnak venerekeet; némelyek feoletlenek tudomanban es tanulsagban zereuezen sok könyveket Az ollan ighekről való tanlvság, mellek nem tulajdon ou vetetnek (RMNy. II.41). Űket elthessek isteni tanúlsa- (18b). Minden iambor keresztien kóuesse az regieknek ta- gat, ne szedelegetim imide amoda (Mon: Apol. 520). Menynyi küldesz el és mi móddal és mi tanulsággal, ird meg (TME. III.19). **3)** [testimonium; zeugenaussage]. Hamis- ság, káromlás és egyéb efféle szántalan biinők származ- ki belőle (Tel: Evang. II.31).

tanult: 1) [perceptus; gelernt]. Tanólt ölyv: accipiter au- initatus PPB. Cristusnak nem volt ez vylagby tanult nanya (ÉrdyC. 58b). A tanultt mesterség ha mi jót talál a (a természetben), azt is jobb rendbe vészi és eléb' segíti (UE. 369). **2)** [doctus, eruditus; gelehrt]. Menden iras- tanolt meüncneuc orzagaban, hasonlatic emberhez, ki hoz- néből ryokat es okat (MünchC. 40). A tanultt embőrök predikalan (DebrC. 120). Az é zfély meg haborodanac, llen nag tanultt ember secularra, ez világi emberre lenne (69). Jobbaknak, vitézeknek, tanultabbaknak kell len- ti, ha a törőkött meg-akarjuk verni (Zrínyi II.191). **3)** [do- ; gelehrig]. Yrvan vagyón a proffetakban: myndenek tak (docibiles) leeznek ystemmel (JordC. 645).

tanagtól-tanult: [autodidactus; selbstgelehrt]. Magától t, reá született: *aptus ex sese PPB.

tanultság: [eruditio; bildung]. Szokása az igen jeles em- nek, hogy kellő, tetsző tanultságra szert tégyen (Fal: UE.

tanoltat]

ég-tanoltat: [inquiri; verhören]. Meg erttették az ty- lmeték lenelet, melyben yrt ty Kegielmeték, hogy az by- gokokat rénd zőrynt my meg tanoltatnok (RMNy. III.40).

TANÓROK: pascuum, septum, septum pascuarium PPB. rt zum weiden oder zum füttern Adámi. Házának alatta on ma is nagy széna csináló tanerokja, az juhait azon ür a tartotta (MonIrók XI.117).

TANYA: 1) locus piscaturae MA. ort zum fischen PPB. a (Wenzel I.210). Modusa, portus, vulgo tana (Czinár). suras usonum vlgo tanya vocatas. Addue recia vlgo tanya. 1415 (Nyr. VI.169). Halazo viz Duman vagy Tiszan vagy an vagy Dravan tannyanak mely mondatik: piscatura bialis vel Thialis sive Szave aut Drave thanya nuncupata (Verb. 216). Significat piscatoribus tanya et tanyák in plu- sius, recessus, et receptacula quaedam aquarum, in qui- mant pisces gregatim diversari (Otr: OrigHung. II.246). ius; teich PPB. **3)** [sedes; aufenthal]. Tanya significat ariis antem hospitia ovium in agris (Otr: OrigHung. II.246). irok barlangja, riagyóknak tanyája (Orezy: KöltH. 199). illa; meierhof]. Az urfi erdőknék, mezőknék, tanyáknak hatatlan megjárásával vesztegette napjait (Fal: NU. 271).

alászó-tanya: [piscina; weiber]. Ott hagyá Neptunus szó tanyáját, Triptolemus futva bordgya gabonáját (GyöngyD: 404).

TÁNYÉR, TÁLNYÉR, TÁNGYÉR (tángyár Vect- us. 27. tanir Erasm: Erk. 33): orbis, discus MA. tribulum l. teller, scheibe PPB. Tányér, sík-tál: discus Major: Szót. Kerék, tángyér, tángyér-karika, karika: orbiculus; tángyér,

mellyről esznek: cibilla PPB. Aőőad emmekem itten Janus baptistanae feiet eg' talhíron (MünchC. 40. JordC. 398). Hyt- van] el vetett edényekkel, talakkal, tanyerokkal elegedyk vala meg (MargL. 36). Edes falattiat tanierarol az övékre raka (CsomaC. 80). Az zent apostoliak testeet kyvezik az zekrenből es egy nagy aranyus patenan awagy tányeeron az zenthsee- ghet eleyben vyzyk (ÉrdyC. 169b). Addig még erőbe valéc és hamar futhatec vala, erőssen szeret vala az wram, tunnéráról adot ennen (Helt: Mes. 72). Eleinknek ezimerét talhyerinkon, poharinkon nagy szép íkesseggel fel metztettyük (Vás: CanCath. 120). Hoő kesziczie el az giermek az asztalt? Abroztt tericzien rea, tanirokat vessen rea (Erasm: Erk. 33). Tiszta aranybul vóltanak tsínálva mosdók, tángyérok, só tartók (Teleki: FLÉL. 100). Megh tisztítom az Jerusalemet, miköppen eg' taniert meg törőlnec (Mel: Sám. 454). Kezeden viszed a viaszszat, el lapí- ted, tányért csinalsz (Land: UjSegits. I.378). Negyvenyolcz ezüst tányéra volt (MonIrók XL318). Hattam tyzenkethi ezűsth tá- nyerth (Radv: Csal. II.3). Mit kérkedhez nagyra-vágva [igy] konczt ásétozo, tányérakat nyalo, nyavalyás udvari jó pai-társ (Csúzi: Síp. 245).

[Közmondások]. Abrozsz és tányér-nélkül is jó ízű az jó éték (Pázm: Kal. 735).

forgó-tányér: [rota figularis; töpferscheibe]. Az fazekas az edént, mely az forge tányéron anagy korongon meg romlot, ismet egy rakasra renttia es yvonnan meg formállya (Mik: ÖrökÉ. 135).

négyszögű-tányér: [quadra; viereckiger teller]. Az abro- szockal meg terítettet asztalra kerekas tányéroc és négy szögű tányéroc tétettetec (Com: Jan. 109).

széges-tányér: quadra C.

üveg-tányér: *vitreus orbis PPB. [glasteller]. Ablaknak való üveg tángyár, ezer üveg tángyér (VectTrans. 27).

TAPASZ (tapaszt OrvK. 64): lutamentum PPB. malter, klebwerk Adámi. Az vas álgyn gilyobis által esec a tapaszton az házatskába (Helt: Krón. 164b). A régi tapasztott kasokat jól meg ásztazd, a régi tapasztot le verd rolok (OrvK. 64).

Tapaszos: [viscosus; klebrig]. Tapaszos fal: lutens paries PPB. A Naamannac rut tapasztos vara ragadgyon te read (Mel: Sám. 384). Schüm, sidoul, sinmedék, tapasztos var, mint ama koszoson, ackik feiek soha meg nem gioginl (Mel: Jób. 6). Nem talál tökéletességet isten a tapasztos házba lako emberekben (10). Innét tapasztos írásnak fogiák találni (Nagyari: Orth. c5). Tapaszos padlásu ház (Bethl: Élet 285). Tapaszos palánk (Bartha: Krón. 68).

Tapaszt: 1) tango C. attrecto PPB. [berühren, betasten]. Fogvan, tapaszttvan awagy illetven: apprehensum (NémGl. 340). Tapaziatoc en kezeimet es en labaimat, mert enmagam vágoc; tapaziatoc es lassatoc, mert zelletnec teste ninčen (MünchC. 168). Nem engedé Krisztus urunk, hogy hozzája nyúlha, véli vala nem méltónak, hogy őt tapasztaná (RMK. VI.23). Ha feje- det tapasztod, gántsokat magadban is lelsz (SzD: MVir. 142). **2)** [lino, luto; kleben]. Tapasztok, falt síkárlok: trnlisso MA. Kerem Kdet, hogy bochatnaya el zent Gergyet tapasztany, mert ymmar egeb mynt el vegeztek (RMNy. II.64). **3)** [committo; fügen]. A kénkövet törd lágyan, tapasz egy cserepet reá, meg ne lyukazd (Kecsk: ÖtvM. 305).

[Szólások]. Okossággal kell Kdnek az káptalamot neki bocsá- tani, hogy ot then tapasztszza ő ket (LévT. II.117).

be-tapaszt: obturo, obstipo C. [verstopfen]. Hő zemeket be tapasztottak: ocnlos suos clausurunt (JordC. 393). Be tapasz- tak hű folyóket (732). Menyőrgéskor szőmedet be tapazd és főleidet, mert meg vakít (Cis. H3). Az okos ravasz, a miuek

el rejtetni, bé-tapasztatni kell, nyilván nem árulhatta (Com: Jan. 179). Egy paraszt roá akadván a bankának fiaira sárral tapasztotta-bé a fészeknek száját (Misk: VKert. 441). Egyik orvos azt javallotta, hogy meg kell aranyozni az ortzáját; ennek a voksát bé vették és arannyal bétapasztották (Mik: TörL. 41). Annak a házának ajtaját, a melyben a könyvek tartattak, téglával bétsínálta s tapasztotta (Bod: Pol. 176).

még-tapaszt: **1)** [attingo; antasten]. Megtapasztatott: tactus C. Meg-tapasztván az ő urának tomporát meg-esküvék (Mártonf: SzHist. 8). **2)** [illino; bestreichen]. (tyékénből egy szekrenket chinála, meg tapaszta sikeres agyaggal és szurockal és belé tűbe a gyermeket (Helt: Bibl. I. Ce). A házat más sárral tapasztozá meg (Kár: Bibl. I.101b).

őszve-tapaszt: [conglutino; zusammeekleben]. Ha aránd, hogy (a cserep) meg ne állja a tűzet, kötött is őszve, egymás hátára tapaszt (Kecsk: ÖtM. 289). Az tiszta gálczkővet két téglát őszve tapasztván fücs meg (319).

Tapasztal: **1)** attrecto C. tango MA. berühren, betasten PPB. Orrok vagón és nem eznek, kezek vagón és nem tapasztalnak (AporC. 86). Ha en tapasztalandom istemek leanyának zűz zent Margyt azzonnak koporsoyat (MargL. 140). Tapasztolyátoc engemet és lassátoc: palpate et videte (Helt: UJT. Y6). Lassatoc az en kezeimet és labaimat, tapasztallyatoc engemet (Born: Préd. 234). Szemünkkel láttyuk és kezünkkel tapasztallyuk azokat az dolgokat, melyeket ha csuk hírel hallanánk, talám el nem hinnénk (Pázm: Kal. a4). Kezek vagyon és nem tapasztalnak (Hly: SzÉlet III.49). **2)** deprehendo MA. [ertappen, antreffen]. Paráznságban leledzik és abban tapasztaltatik: in adulterio deprehensa (Ver: Verb. 175). A gubernátor urunk annak jószágát, kit hamis level csinálásban tapasztalnak, el ne foglalhassa (264). Szent Agostont az anyaszentegyhazban tartya az, hogy a fő papságot Petertől fogva ott tapasztallya (Mon: Apol. 38). Két nagy fogyatkozást tapasztaltam az ifjú prédikátorokban (Pázm: Préd. c). Ez a csodás és minden gyámul nélküli való fenn állás senkiben nem tapasztaltatik (Csúzi: Sip. 506). **3)** [exporior; erfahren, in erfahrung bringen]. Minden nap magamban tapasztalom, mely nehéz a lelki isméret betegséget gyógyítani (Pázm: LuthV. 173). Az értelmes olvasó tegyen collatiót a két fél között, szörin, azon módon tapasztallya praxist (Pós: Igazs. II.662). Lapulnak hamisságát eleve megirtuk vala, most kézzel tapasztalhatod (RákGy: Lev. 333). A dolognak véletlen végét tapasztalta (Nyr. XII.415). Istenünknek karját ellentünk felhuzva tapasztallyuk (XIV.220). Bizonyára méltó ezen szép dolgokat is meg tudunk, experiálnunk és tapasztalunk (Bíró: Ékesség C). Táró, szeléd, igaz, a miglen félre szándékozó tanácsit józan okokra nézve nem tapasztallya (Fal: NE. 111). Próbával tapasztalom külömb-létét a dolognak (Fal: NA. 128). Nagyságos Aszszonyom, a mint tapasztalom, országos követségben foglalatokodol ezen bősületes társoddal (131). Próba tapasztalva tudom, hogy bősületes ember Basilius (Fal: Const. 846).

még-tapasztal: **1)** contrecto, palpo MA. berühren, befühlen PPB. Zent Margyt azzon az év zűzey kezeuel az betegnek kezvenyes felet megtapasztala (MargL. 174b). Hoé az nap nag hirtelensíguel thítoket meg ne tapasztalom (Sylv: UT. I.118). Oly nagy setéség legyen Egiptusnac földön, hogy vgyan meg tapasztalhassak (Helt: Bibl. I.Gé2). Ne talátna meg tapasztal engemet az en attyam: si attrectaverit me pater meus (IM). Lészen setéség, melyet ugyan megtapasztalhatnac: erunt tenobrac, ut palpari quonam (MA: Bibl. I.58). Meg is tapasztalhatta (Christust) az tanítványoc (Zvon: Post. I.705b). A falt vagy asztalt ha megtapasztalja az ember, melegséget érez (Mik: TörL. 30). **2)** [exporior, cognosco; erfahren, erkennen]. Meg tapasztalhatod, hogy az te paranczolatidat meg tartotta-e (Kár: Bibl. I.458). Valahol meg tapasztallyuk az kősegek egy

értelmet, ott bator sokat ne gondoljunk az gyakorlással (Ver: Verb. Előb. 53). Csak ne resteltyünk bé tekinteni magunkban, könnyen az istennek ismérétre juthatunk és ugyan meg tapasztalhattuk ötet (Pázm: Kal. 3). Megtapasztalák, hogy Melancthon sokban meg változtató az confessiót (350). Világosan megtapasztalhatta minden okossággal élő ember, hogy az új valásokban sem igazság sem téklétes állandóság nincsen (Pázm: LuthV. 259). Mózesnek az néphöz való buzgó szerelmét tapasztald meg (MA: Bibl. I.79). Ennek előtte meg nem tapasztaltatott, hogy az anya szent egyház nem kötetett az külső, láttatos pompához (MA: Tan. Előb. 23). Itt is meg tapasztalhad, micsodás lélektől legyen ezeknek származásoc (Zvon: Post. I.581). Akarta az angustana confessioniak ebben a dologban való meg tapasztalt hazugságát palástolni (Bal: CsIsk. 142). Ezt meg-cselekedvén szemes vóltodat minden tisztességes tudományokra valóssággal meg-tapasztalod (Com: Jan. 3). Bizonyosabban meg-ismerjük, kiket érzékenségnkel megtapasztalunk (Czegl: MM. 282). Hazugságát minden ember meg-tapasztallya (Matkó: BCsák. 18). Eddig magokat becsülettel viselték, kit idővel fogunk megtapasztalni (RákGy: Lev. 176). Rákóczi mint járt, meg-tapasztaltam (Thaly: Adal. I.38). Társzáród majd megtapasztalja, hogy magyarra talál (Könyi: HRom. 77). **3)** deprehendo MA. ertappen PPB.

mégtapasztalás: **1)** [usus, experientia; erfahrung]. Az minden napi próbát és megtapasztalás bizonyíttya (MA: Tan. 188). **2)** contrectatio MA. berührung PPB. **3)** deprehensio MA. ergreifung PPB.

mégtapasztalható: [manifestus; offenbar]. Az Christus és az Antichristus országa között temérdek és meg tapasztalható külömbözés vagyon (Pázm: Kal. 661).

Tapasztalás: attrectio, contactus C. tactus MA. berührung PPB. Zepűsítotom kezemet ektelen illetesekel, tapasztalatosokal és nyulasokal (VirG. 4). Tapasztalas mya esmerűnk kementh awagy lagyathi, heweth awwagy hydegeth (ÉrsC. 321b). Látás, hallás, szaglás, kóstolás, tapasztalás (TKis: P'an. 46). Külső, látható és a tapasztalások vagyis testi érzékenségek szerint-váló (BíróM: Angy. 78).

Tapasztalhatatlan: **1)** indeprehensibilis MA. ungreiflich PPB. **2)** [intractabilis; unbetastbar]. Az olrepfálóság a tapasztalhatatlan reszeknek a melegtől könnyen el szeljedősége (ACsere: Enc. 127).

Tapasztalható: **1)** [tractabilis; betastbar, behandelbar]. Nem iarlutok amaz tapasztalható heghez: non accessistis ad tractabilem (Fél: Bibl. II.137). Ti a képeket nem lelki látásban akarjátok látni, hanem látható, tapasztalható eserfából faragjátok ki (Matkó: BCsák. 46). **2)** [manifestus, apertus; handgreiflich, offenbar]. Az el fordult elmei emberek tapasztalható hazugsagot oltalmaznak (Fél: Tan. 417). A hitetlen pogányság tapasztalható setéségben vakoskodott (Pázm: Préd. 10). A luterista prédikátorok tapasztalható hamisságokkal mernek szemtelenkedni (Pázm: LuthV. 136).

Tapasztalhatóképpen: [evidenter deutlich]. Más erős bizonyétis, mely minden hitetlen elmét és értelmet tapasztalhatóképpen el győz (Lép: PTük. I.21)

Tapasztalhatósan: ∞ Ez ama két helyeknek egyben-vetetésékből is tapasztalhatoson meg-bizonyosodik (GKat: Tük. 474).

[Tapasztalód-ik]

még-tapasztalódik: [cognoscor, intelligor; beurteilt werden]. A honnan nyilván meg-tapasztalódik, mely temérdek hazugság legyen, hogy Gideon az angyalnak nem áldozott (GKat: Tük. 458).

tapasztalóképpen: [aperte; offenbar]. Mi is tapasztalón haladatosságunkat megmutatni akarjuk Nagyságodhoz (TME. III.57).

tapasztalt: **1)** tactus MA. bertilirt, betastet PPB. **2)** [maius; augenscheinlich]. Tapasztalt hazug (Ver: Verb. Szót. 15).

tapasztás: **1)** [tactus; betastung]. Sima-é vagy darabos ni, tapasztalással tudhatni meg (Com: Jan. 61). A csipke csak hozzávaló tapasztalással is meg-sebesít (Hall: Paizs. **2)** trullissatie MA. das tünchen PPB.

tapaszték: [lutamentum; lehmwerk]. Tapasztékját fel-vá-knyitóm: relino PPBL.

tapasztó: **1)** [trullissans; mörtelnd]. Tapasztó szerszám: caementum C. Tapasztó, fal síkírló szerszám: trulla MA. [aber caementarius; mauer]. Kőmíves alias tapasztó (Évk. 86).

TAPOD (topod Pázm: Préd. 287): calco, occulco C. treten mit füssen treten Adámi. Az Krisztusnak hasznát láb alá lja (RMK. II.183). Krisztus urunknak vére hullását láb alá lák (205). Reám rohanának es mint ha az ő utok völnek, tapodának en raitam (Mel: Jóh. 46). Tapodni diszno modra öngyöt (Mel: SzJán. 249b). Az egész földnek színén, melyet ltoc (Kár: Bibl. I.169). Louackal tapottac őket (Born: 78). A lábunkal tapodott föld (Pázm: Préd. 67). Templon és zintieremekben hasokon járnak és tapodgyák láboka nagy-méltóságú emberek koporsóját (88). Deciusz egy on sárba tapodák és elevenen temeték (287). Megjárt, lett kemény ut (MÁ: Scult. 243). Az magyar coronat labok tapodgyák: daztikotzt moudnak (Debr: MCongr. 2). Megttuk, hogy készül reánk, de későn kezdettünk tapodni yi: Symb. 24). Akhiles szörnyen meg indul, tapod baragjá (Hall: HHist. III.157). A lé tapodni kezdé és nagy búsulva alada a generális házában (TörtT. IV.65).

tapódások. Ez az igaz isten, kit az átkozott, felfuvalkodott etség így szemtelenül tapod az földre (Bercs: Lev. 9). Észre vevé, hogy rosz főre tapodott, hogy nem jó ann vetette meg hálóját (SzD: MVir. 20). Isten fordítsa a már nagyon fenn volt reménségünket ne tapodja alá (Bercs: Lev. 9).

tapod: proculco C. occulco, conculco MA. zertreten, umpfen PPB. A strutz madárnac monyát az láb eltapodés az mezei vad elnyomodgya (MA: Bibl. I.474). Ezeket atással kell vala el-tapodnom mint sár golyóbisokat (Matkó: k. 40). Az itből maga elől félre hajtja, hogy gorombaságok tőle el ne tapodtassanak (Misk: VKert. 26). Zászlótartóm asas németben törte el az zászlót, de azt is csak eltapod (Bercs: Lev. 191).

lül-tapod: supercalco C.

tapod: expalpo C. exculco MA. heraustreten, herauspeln PPB.

örnyül-tapod: circumcalco C. PPBL [ringsum fest treten].

özibe-tapod: intercalco PPB. [dazwischen treten, ein- n].

tapod: deculco C. conculco MA. pessumdo PPBL nieren PPB. Azt parancsolá Kazul szolgálának, az első hadat letapodtatnák (RMK. III.256). Zabolázd meg az ő nyelvö ne tapodják le híremet nevemet (IV.49). Bésincolt táborát, festett sátorát letapodtam (Fal: Vers. 885). A keresztények ki-zsendült virágját le akará tapodni (SzD: MVir. 192).

ég-tapod: conculco, protero C. pessumdo MA. zertreten, tissen treten PPB. Kely ky elewlem az wtól, mert ha nem, d labaymmal meg tapodlak (Pesti: Fab. 22b). Az ő bal

lábát meghagyja csókolni, mert azval ő mindent meg akar tapodni (RMK. II.111). Hog valaha meg ne tapodgyák azokat: ne forte conculcent eos (Fél: Bibl. 10). Ime az mezey fene vad, akci a Libanus erdőibe vala, által mene az erdőn es meg tapodá a bogaczkorot (Mel: Sám. 421). Tűzbe veted, meg tapodod az leuelet (Born: Préd. 209b). Tapodg meg ő lelkem minden erőt (MA: Bibl. I.221). A ló néha meg-vadul, a rajta ülöt le veti, meg-tapodgya (Com: Jan. 35). A calvinisták tapoggyák meg a régi szonteket (Czegl: MM. 72). Gyakorta a kevély fejét meg-tapodta a paraszt ember lába (Pataki: Reg. 179). Talpát nem sértvén minden kigyókat meg-tapod (Ily: Préd. I.163). A lélek azoknak adatik, kik a földi kívánságokat meg-tapodgyák (605). Kérjük az istenuek sz. fiát, hogy a sátánt zabolazza és tapodja meg az ő híveinek lábaik alatt (Misk: VKert. 84).

mégtapodás: conculcatio C. MA. [zertretung].

[rajta-tapod]

rajtatapodás: insultura PPBL.

tipid-tapod, tipod-tapod: [caeco gressu huc illuc feror; herumtappen]. A ki nem lát, ha jár, nem tudgya, hol szakad nyaka, és tipodva tapodva nevetséget szerez mint Sámson (Pázm: Préd. 368). Az Luther sötétsége, a kiben most tipiccz tapoezz (Bal: CsIsk. 471).

Tapodás: **1)** calcatio MA. das treten PPB. Az én dolgo-mért semmit el ne mulass, mert az isten egemet a te tapodásod nélkül is, ha akarja, megszabadíthat (TörtT. 3 III.163). **2)** [dubitatio; unsicherheit?]. Ítéletekben ys tapodásban woltnak (Ver: Verb. 2).

Tapodásnyi: [unius pedis; einen schritt weit]. Azon hely-bil tapodásnyira se menyen Kegyelmed (MonIrk XXIV.44).

Tapodást: ∞ Egy tapodást is a bírót magok mellől sohovala nem bocsátották (Rumy: Mon I.34).

Tapodat: [pedem; einen schritt weit]. Nem mégy-el tőlem ezután egy tapott (Gvad: RP. 36).

Tapodtat: [culcare eum; treten lassen]. Ő véle tapodtassuk régi rosz erkölcsinket (Pázm: Préd. 473). Eccebolius az keresztények templuma küszöbe mellé fektött, az által menő emberekkel tapodtatta magát (MA: SB. 310).

el-tapodtat: [conculcare facio; zertreten machen]. Ha valakit lovával el-tapottat s megl ől, vetkes (Ver: Verb. Szót. 19). Vitézüil reájok mentenek, el tapottatva a franczus, spaniol cornetakat, a tábor szeleig hajthák (TörtT. IV.218). A tábornak sok rakott öszvére, tevéje, ha az ember nem vigyáz magára, eltapodtatják (Mik: TörL. 359).

TAPOG (tapogat Thaly: VÉ. I.389): **1)** [pulso, tundo; stampfen]. A hailacnac beménetében labockal tapognac uala felköltésnek okaiert (BécsiC. 41). **2)** [nuto, vacillo; hin und her wanken]. V fia el vitessenek tapogvan tevelgesbe (DübrC. 196). Tapogókat te bezeded meg erőseitet es rezkető terdet erőseitet (517). Tapogwan vytessenek w fyay ees koldwlyanak (KeszthC. 303). A kinec ki apad az szeme, az feuyes nap előtt is czac tapog (Born: Préd. 25). Nem tudhattak, mint kollessec az halalhoz készülnie, hanem czac tapogtac es soc fele kapostac (574). Setétben tapogtanac és tévölzötenec (MA: Tan. 34). Tapogjanac mint az vac tapogat (MA: Scult. 333). Tévelgesben és tudatlanságban tapognának (738b).

tipog-tapog: [caeco gressu huc illuc feror; herumtappen]. Mint az agár állatván helyére, tipog tapog s ugrik nézván a cserére (GyöngyD: Char. 166. SzD: MVir. 297).

Tapogás: [pulsus pedum; das stampfen]. Kimenenec nag' tapogással és fuöltéssel: egressi sunt cum grandi strepitu (BécsiC. 41).

Tapogat: **1)** palpo, pertracto, contrecto C. attrecto MA. [herifibren, betasten]. Aluan ez meg holtnak feyenoe, lahayt es kezeyt ev zeutsages kezeenel tapogattya (DomC. 72). O mel nag zetetel tapogattya, fogdossa uala (DebrC. 341). Az Grizel-disz leant szépen felkészíték, kézzel tapogattott haját ékesíték (RMK. II.31). Soc beteget lattam, ki halakra fordult, nagy bőlez doctoroe tapogatuan napot mondtac, hogy arra meghal es midőn könyörgöttük volna éértte, meg gyógyult (Born: Evang. IV. 240b). Tapogatva (palpando) keressék, a mit nem látunk (Com: Jan. 61). Vén-szakálhu jó bátyám, kérlek, hallgassatok, gyöngye testet tapogatni kik igen kívántok (Thaly: VÉ. I.360). Kérlek részeg aszszonyok, hogy meg ne szidjatok, esse-, bestye-fiával ebet tapogassatok (189). Az igazmondást az udvariság mesterül forgattya, azon egy igazsággal puhán tapogat itt egyet, amott süjtogat mást (Fal: UE. III.28). Megvértették magokat, az útifű tapogatván meggyógyítja azokat (Fal: Vers. 871). **2)** [manu investigo; herumtappen]. Vgy tapogas az dél szynben mint vac az sötétben (Hofgr. 364). Tapogatni fogsz dglben, miképpen tapogat az vak az sötéttségben (Kár: Bibl. I.183b). Tapogatva és csak léptében jár ezaránt (Pázm: Kal. 408). A vén ember lassan és tapogatva jár (Ily: Préd. II.496). **3)** [scrutor, inquiri; untersuchen, erforschen]. Okossan, tapogatva kel minden dolgot megfontolni (Pázm: KT. 15). Helyesen mondjác a tanítványok: neveljed a mi hitünket; így kellene tapogatnod (Kereszt: FelsK. 90). Ezen felyül megirt marhát tapogatta és tudakozta (MonTME. II.42). Nyelvén tapogattuk szívét akár kinek, hogy dolgát értsük (Fal: UE. III.50). Nyilván ditsérvén a távol valókát titkon azokat tapogattuk, a kik olyanok a kerékben (Fal: UE. t61). Némely ember füléhez minden szó-esaplár könnyen férhet, tsak tudgyon tapogatni (SzD: MVir. 235). **4)** [experior, certior fio; sich vergewissern]. Sok ártalmas levelek vannak s nehéz is hamar ököt megismerni, mindazáltal bizony tapogatva hiszünk (RákGy: Lev. 277). **5)** [probo; beweisen]. Helyesen mondatik, hogy a kegyelemnek állapattjában jobban jobban épül; így kellene tapogatnod (Kereszt: FelsK. 90). **6)** [luto consterno; leihen]. Hogy meszek el fogyot, sárral tapogatnak (MNyl: Irt. 180).

[Szólások]. Nem csekély vízben tapogat ám itt a jámbor (SzD: MVir. 69). Bortal fogják tapogatni hátadat (83).

[Közmondások]. Az kinek hol fty, ott tapogattya (Born: Préd. 251. Decsi: Adag. 94).

el-tapogat: [perscrutor; durchsuchen]. Laban el tapogata mind az egész satort es semmit nem talál (Helt: Bibl. IP2).

még-tapogat: **1)** [attrecto; betasten]. Szent Tamás urunk Jesus testének tagjait megtapogató feltámadásának utánna (DebrC. 34). Jeszte, szerető fiám, had tapogassalac meg (Helt: Bibl. IM1). Az oroszánokat, ha valami jót téssen velek, a véle bánd mesterek meg-tapogathatják, sőt büntelen is megverhetik (Misk: VKert. 53). **2)** [investigo; untersuchen]. Ha valami törvényes causa orrállódnék, a dolgot jól meg-tapogatván állítsou kezest (Monlók VIII.191).

elől-mégtapogat: praecontrecto C. [vorher betasten].

Tapogatás: attrectatio, contrectatio, attrectatus C. berühren PPB. A kéz-fogások és szorítások, ölelések és tapogatások, a lassú beszélgetések tetszenek (Pázm: Préd. II.32).

Tapogató: **1)** palpens, contrectator; der betaster, berührer PPB. Tévelygő tudománt hintnek a kösség között, melyet szép tapogató beszédekkel meg ékesetvén az igazságunk neve alatt árulnak (Tel: Evang. II.563b). Tulaidon fogyatkozásuknak látszásban tapogatók (Ily: Préd. II.358). **2)** [verriculum; wate]. Hal fogó hálóval és gyalommal, szák hálóval, tapogatóval halász (Com: Jan. 80).

hal-tapogató: verriculum MA. zuggarn, fischgarn PPB.

TAPOS: calco, conculco SI. [stampfen]. Hogy ne tapossák láb alá (Derk: Őflet. 77).

Tapsol: **1)** plaudo, applando, plodo, complodo C. [klatschen, schlagen]. Tapsolva örültünk: *sustulimus manus PPB. Yewe egy kysded madarka es kezdte tapsolny zarnayval (ÉrdyC. 312). Minden nemzetek tapsolyatok kezetekkel, orályetek ystenbe (KeszthC. 117). Mend örölnece vala, mend enekölnece vala, mend kezdécel tapsolnac vala (172). Bémene Vagahó, kárpit előtt megállá és ő kezeivel zörgete es tapsola (RMK. V.153). A folyó víze tapsollyanac kezeikkel (Helt: Zsolt. 198). Tapsoltam es szöktem örömembe (Mel: Jób. 74b). Romlásán kézzel tapsolnac (Kár: Bibl. 528). Vgy sünegelece, hogy az nép im mostan ily igen tapsol nékem (Ilyfey: Jephtha 15). Akár mint tapsoljanak körülötte, senki bölcsnek nem tartja azt, a ki mindent s mindenkor tréfára ütöt (Fal: UE. 405). **2)** [laetitia exultatio; frohlocken]. Een ellenem zolnak vala, kyk ölnek vala kapwnaal es en reyam tapsolnak vala (psallebant), kyk venereket yznak vala (KulesC. 162). A kfsded Jesus ő rea tapsoluan, mosologuan erdömlé latnya (TelC. 105). Határos szomszédink szidalmaznak, nevetnek, tapsolnak, csófolnak (RMK. II.72). Minden nepec örölven tapsollyanac (Born: Ének 202). Vagyon ott nagy öröm, tapsol az szerelem (Thaly: Adal. I.149). Imé eljött az ideje, hogy már az urnak szentséges tornatzában megh álván és fejedet föl emelvén tapsolo lélekkel örvendezz (VárM: Szöv. 280). Tapsolly örömedbe ily draga kincsodnek, ily érseked jutván adgy hálát istennek (Orczy: Nimf. C5).

ki-tapsol: esibilo C. [hervorzischen].

Tapsolás: **1)** plausus NémGl. 339. applausus C. [das klatschen]. Allapée a méizezet elöt es tapsolast tön kezeinel (BécsiC. 42). Örül, hogy eleget lett ebben kedvének, van nagy tapsolása össze-verrt kezének (GyöngyD: Cup. 619). **2)** [laetitia, exultatio; das frohlocken]. Ellenkező egymással: a nevetés és sírás, tapsolás és zokogás (Com: Jan. 62). Olyan predikátor, ki nem magának tapsolást, hanem nékem sírást indít (Ily: Préd. I.82). Tapsolással most oda indultam, angyal trombitát mert vígan hallottam (TörtT. I.352).

Tapsoló: plausor, applausor C. MA. frohlocker PPB.

TAPOT, TAPAT: **1)** [manibus fento; herumtasten]. Szülője meglátá távol földön ő fiát, siet vigasztalni ő keserves urát, de lassad, mint tapat az szegény vak ember, ki nagy siralommal apolgtja fiát (RMK. II.331). **2)** [pulso; pochen]. Az eltét melegese csak a melyeben tapot vala es werekelyk vala (ÉrsC. 311). **3)** [laboro; sich abmühen]. Az tolmács sokat tapotván velünk együtt (Nyr. XIV.459).

TÁPLÁL: **1)** alo, nutrio, enutrio, nutrico, cibo, sustento C. alimur MA. ernähren, nahrung geben PPB. Puskássággal táplálni magát: *alimenta arcu expedire P1'Bl. Nem vala az en keserűségomben, ki engemet segittene, taplalna ongómet a keserű kenban (NagySzC. 105). Taneytatek szerelmest az frateretevi taplaltatnan keues etellel (DomC. 309). Azonkeppen taplalya vala eeleteet (ÉrdyC. 339b). Adott ket zaz forintot, hoğ feleséget, giermekit niereosegéből taplaltua (RMNy. II.69). Szükségének idején házokba fogadnáják és táplálnáják ötet (Tel: Evang. II.596). Sz. Pal kezí munkaiual taplalta magát (Fó: Tan. 333). Az atya, az anya szülöttyöket nevelic, apolgtatác, őleeben és kobeleben táplállyák (Com: Jan. 118). Táplált s hálaltad árulótad károdra (Thaly: Adal. I.2). Ha testét meg ruházták és táplállyák, a többivel nem agódnak (Fal: NU. 294). **2)** foveo, contoveo, refoveo, focillo C. [pflegen, unterstützen]. A király fiát mindenbe táplálta, kinec lába nyomát nagy hiúsággal nyomta (Temesv: Béla 26).

[Szólások]. Reménységem táplál, hogy még szívemre öröm száll (Thaly: Adal. II.409). A barátságot táplálly

indék (Teleki: FLél. 36). Csuda, mely kényessen élte-táplállyák (GyöngyD: Char. 3). A mint remélve tápyuk szívünket, válaszsát adgya, úgy táplállyuk agyD: Char. 368). Az tűzet táplállyác: ignis semurdebit (Kár: Bibl. 1.92). Az tűzet szüntelen kellett fával lui (MA: Bibl. 1.93). Alkalmatlanul élnek, minthogy tsak a tűt riágják és mások fogyasztó zásával táplállyák kat (Fal: UE. 487). Micsoda mester séggel táplál-lának (Illy: Préd. 1.270).

-táplál: [nutrio, sustento MA. ernähren, unterhalten PPB. un es meltan taplatatnak el az evzuegyek (CornC. 297). hen sem zeretet sem yrgalmassaagh, ky ewtet yngyen el uuaa (ÉrdyC. 517). Így taplala el őket az esztendőbe min- barmokert (Helt: Bibl. I.24). A hiuolokdo restek mun- dgyanac, nem ezac az őnen szükségöktért, hanem hogy allata valóit is eltáplálhassák (Helt: Mes. 217). Könnyen r el-élhetec, tőteket is el táplálhatnak (341). Az menniei ok el taplallia őket (Fél: Bibl. 9).

-táplálás: [sustentatio; ernährung]. Az pisekeknek jgye- yk kel az evzuegyeknek oltalmazasara es oltaplasasara C. 298).

-táplál: [sustento; unterhalten]. Az igazságot oltalmaz-, az szent egyházat feltápláljátok (RMK. II.225. Thaly: 1.39).

-táplálás: [sustentatio; unterhaltung]. A földbel arany, ezüst és minden jó dolgok teremének az embernek fel- ására (RMK. VI. 24).

-táplálás: **1)** nutritio, nutritus C. alitura MA. das näh- PPB. Eleltre auag taplasasodra adatic (VitkC. 49). Az h, yozagot zentőleek iambor zerzeteseknek taplasasokra C. 512). A keresztien embernek marhaia tiszta, ha az nek taplasasara annak valami resze kiszarmazik (Fél: 452b). Ezek és a töb' basonló nevek az istennek terem- való botalmát, táplálásra való good-viselesét jelentik a: Préd. 153). Szijátul meg-szakasztya és földbe hagy- táplálására rendeltt búzáját (780). Az had gyűtys és gyűlvész vitézeknek táplálása nem egyéb hanem az embe- c merő bolondságoc (Prág: Serk. 781). Vékonyon érke- zagunk életének is táplálására (Nyr. XI.29). Az a pinz n itt ez zentegihaz predikatorsagh es iskola cppenletyre aghinőknek táplálására (Radv: Csal. III.149b). Az ablakról tornát levonták, ha mi táplálásura-valót találnának benne (Pol. 53). **2)** fatus, focula, refectus C. [pflege]. Hálát adok l a szép lelki táplálásért, mellyel elszakatt erőmet újítod : Imáds. 150). Ezek alkalmatlan táplálások a tekéltetes tsők munkájához (Pázm: Préd. 34). **3)** [victus, alimentum; lebensmittel, speise]. Az jó pászor az juhokra gondot és táplálást ad nekik (Pázm: Kal. 59). Mikor valaki meg lt és nem volt egyéb táplálása, hozzá nyulhatott ezekhez 3). Hogy annyi üres ideje sem volna, mellyben testi táp- vehetne ételével (Pázm: Préd. 42). Jó-izű táplálás a letesség (605). A melly pogatsa Gedeonnak táplálása volt, séginek szablya volt (739). Az ur elvővé az kenyérne- lását (MA: Bibl. I.529b). Chanaan földbelől iőttének életetk égére való táplálás vénni (Lép: PTük. I.141).

-táplálgat: [alo, sustento; nähren, unterhalten]. A fő-pénz- kevés hasznából táplálgatták volna a szegény papokat (Pol. 172).

-táplálható: alibilis MA. [nahrhaft].

-tápláló: **1)** almus C. MA. [nutricus; nährend]. Tápláló ele- nutrimen, nutrimentum, nutritium MA. A ludnak tia, pipéje alalo eledel (ÁCsere: Enc. 215b). Tápláló, szoptató, száraz meg-öljelgetvén az ő szoptatósát (Com: Jan. 44). Melegítő,

tápláló orvosságoc: fomentationes (173). A tanító a tápláló tudományt az isten líveire le-tsepegik (Bod: Lex. Előb. 12). **2)** nutritius, nutritor C. altor MA. ernährer PPB. A mérték- letlenség az orvosok táplálójoc: *intemperantia est medicorum nutritrix PPB. Az remeuseg taplaloia az hitnek (Fél: Tan. 292). **3)** [fulciens; stütz-]. Latam az en vseusegemnek taplalo esthap- iat az nosolyaba előttem félköny (PeerC. 24). **4)** nutrimentum; nahrung C.

Táplálód-ik: [nutrior, alor; sich nähren]. Szentséges dol- goknak elmélkedésével táplálódgyék lelkünk (Alv: Post. 2). Jól lakván két vagy harmad napig is utánna koplalni kényszerítte- tik és így lassan lassan táplálódni (Misk: VKert. 49).

Táplálódás: [alimentum; nahrung]. A mi a harmoknak táplálásokat nézi, sok állatok vannak, a mellyek tsupán tsak hússal élnek (Misk: VKert. 12).

TAPLÓ (topló MA.): fomes C. MA. fungus ignarius PPB. zunder Nom. 35. PPB. Bötke, tölgyfa csomója, taplója: brus- cum; fának görtös taplója: patella PPB. Segrestyébe pornak dereka állván, történék egy tapló miatt felgyulván (RMK. III. 136). A dio fan ki taplo terem, meg kely főzny (Frank: HasznK. 35). Születésünk erejéből harag fia, veszedelem taplói voltunk (Pázm: Préd. 67). Az bűnnek taplója még bennünk vagyon (Der: Préd. 135). Mindenféle gonosságnac gyökere az kevely- seg es az halálnac taplója (Prág: Serk. 319). A tűz útó szer- szám a taplóval jelen légyen (Com: Jan. 158). Nem egyéb, hanem kevélységnek nagy taplója (Czegl: MM. 116). Talán taplója a bus-étel a bujálkodásnak (187). Vagynak a mi nyelv-ünkben sok őszve-vonatott szok is, a mellyek szépen ki-telley- sítethetnek, mint: taplo pro tápláló (CorpGramm. 313). Sokszor kis szikrából, megvetett taplóból nagy tűz s égés támadhat (Kisv: Adag. 398). A factióknak, tumultatióknak taplója meg- oltatik (MonIrók XXVII.180).

cseser-tapló: agaricum Major: Szót. 20. [lärchenschwamm].

tölgy-tapló: ∞ Major: Szót. 20.

Taplós: fungosus, flaccidus; schwammig PPB. Nem valami porlonyu es taplós fák ezek, hanem vastagok (Lép: PTük. III. 157). Reves, taplós és gyermekekhez is illetlen distinctió (Matkó: BCsák. 270).

1. TAR: muticus, depilis, phalacron, calvus, calvaster MA. kabl PPB. Énekben hallottan, vagy volt vagy nem volt, Tar Lőrincz hogy pokolba bé ment volt (RMK. III.357). Tar fővel vala egy kis kamorában, nem esmerék ötet nagy kór ágyában (IV.63). Monda az szent Ilyés az sok tar papoknak: Válasz- zatok ökröt tinnen magatoknak (V.119). Monda az szent Ilyés az egész községnek: No néki immáron mind az sok tar pap- nak (121). Hamis tar papokban az kik bizakódnak, vagy sok bálványokat vélek imádtatnak (134). Egy törökkel szembe ök- lele, az tar fejét derekatul elvővé (VI.143). Veteményes magok azoc, a mellyec szárban kelne es tarkalászatok hoznac (Com: Jan. 22). Aesopus tar-varja-ként mások tollaiban ne pipesked- jenek (GKat: Válts. II.1104). A nézőket megh csabitották az tar papok különböző családságokat vetven szem eleiben (Toln: Vigaszt. 77). Tarvarju-ként mással cserélt tollat (Czegl: Tromf. 8). Vagynak a mi nyelvünkben sok őszve-vonatott szók is, a mellyek szépen kitelleyesíthetnek, mint: tarvarju pro tarka varju (CorpGramm. 313). Parancsolá az ptücsök szolgál- jának: Szépen irt levelemet vidd el az tar varjunak (Thaly: VÉ. 1.346). Julius Caesar tar-fejének hajatlanságát különb féle borostyán koszorukkal fődögette (Fal: UE. 376). Megy színű virágokra metélt tar bárszony hosszú köntösben, fekete tábat- tal barított tsapka forma kalap volt fején (Fal: TÉ. 636). A tar-varjú fekete madár, éjszaka rú kiáltással szokott szállni (Gvad: FNót. 24).

[Szólások]. Egyébkor is láttam én tár varint (Döcsi: Adag. 79). Mintha nem láttunk volna karo-hegyen tarvarjat (GKat: Ttk. 350). Egyébkor is láttam ágon tár varjut (Kisv: Adag. 83).

Tarol: tondeo PPB. [scheeren, abscheeren]. Némelyecet hajat eresztettek, vagy taroltak (Fáz: Préd. 1001). Csak taroly, ne beretválj simán (Czegl: MM. 148). Ilyeneket többeket is verhetnék tarolt pilisdedhez (Matkó: BCsák. 177). Pórsőli tarolt feje tetejét Pál apostolnak distinctioja (214. 239). A barbély tarollya az hajakat (Com: Orb. 153). Nyírje s tarollya maga perukáját (Fal: NA. 128). Nézzd, tarolt henységnek parantsol guardián (Orczy: KöltSz. 7). Már pelyhes az artzád, béjelentgeti magát nálad a szakáll-taroló esztendő (SzD: MVir. 42).

föl-tarol: ∞ Tudgyuk, hogy a rómaiaknál csak a fel-tarolt és meg olajozott embereket tartják papoknak (Pós: Igazs. I.250).

föltarlás: [tonsura; das abscheeren]. Az papoknak föl tarlása avagy billegezése (Zvon: Post. I.598).

Tarolás: [tonsura; schur]. Fák, a kik el-szenvedhetik a tarolást (Lipp: PKert. I.14).

2. TAR: [garbe, gürbe]. Az szép tarpecsenyét szépen mosd meg és vond fel tiszta nyársra (Radv: Szak. 14). Se az alsó se felső tarját ne mosd el (94). Tohen hus tarpecsenyét forralt musttal agyon önteni jó (TörtT. 1573).

1. TÁR (*tavar* SI): supellex, utensilium congeries SI. [onus, merx; waare, last]. Tár vagy tavar eleinknél annyit tett mint kints, vagy mint holmi, vagy pedig mint gyűjtemény, takarvány SI. Előb. IV. Tárház, terlesház, eledel kamara: promptuarium; a tárházat meg-tíresíteni: *exhaustire aerarium PPB. Elküldöttem a tár szekeret (LevT. II.12). Ördögnek patikái és tarhazi (Mel: SzJán. 248). Az aranyat, ezüstöt az isten tár-házába adgyák (Fáz: Préd. 301). A nélkül nem szűkös tárházam, ha élek (Zrinyi: ASyr. 66). Furó menykő módgyára hat bé a lélek tárházába (VárM: Szöv. Előb). Egy szép arany mosdot kiraly hozata, tárházában gazdag mosdo nem vala (Eny: Gizm. 19). Az alsó tárházban való marhák (Gér: KárCs. III. 366). Az ő felsége társzekerébe 4 ny vasas kereket, tengelyt, rudat s egyéb bontakozást megcsináltatván fizettünk (MonTME. IV.145). Az atlász fosztátnokat és beczeket kiküldöm az társzekerem (V.105). Mindenféle érték bő tárházában (Thaly: Adal. I.126). Isten belső kintese tárházának legrejtekebb szolgolyája (DEmb: GE. Előb. 4). Egészen ki nyitnya tárházát tudományának (Fal: UE. 396). Annnyival inkább fogy reménysége a menynei tárházhoz, mennyivel jobban szaporodik földi kintese (Fal: SzE. 524). Heltig való betsületes tartásokra a város tárházából meg járt a fizetés (Fal: TÉ. 671). A deák oráziókat és verseket Bójt Gáspár szedte rendbe azokat jó rendbe iratván, melyekből egy nagy könyv tölt és egy hasznos prumptuarium exequiale, halotti prédikációk tárháza (Bod: Pol. 70). Gyarló szegen fityeg kis vár tárházában (Orczy: KöltSz. 30).

2. TÁR: aperio SI [öffnen].

ki-tár: [aperio, expando; eröffnen, aufmachen]. A ki pallosának sullya alá jut, annak már ki-tárták pokolban a kaput (Könyi: IIRom. 40).

[Tárol]

ki-tárol: [aperio; aufmachen]. A kaput ki-tárolta (Könyi: IIRom. 79).

1. TARACK (*taraszk* MonIrók III.22. *tharazk* RMNy. II. 159b. *tharath* RMNy. II.151): [mortarium; haubit, mörser]. Oth az Kegyelmetek warusa bewes tharazk es zakalos golyobysal (RMNy. II.159b). Tharazk ala walo lo (III.33). Az mondják, heted magával két tarack is vagon (LevT. II.52). Tizen-

két taraszckját eleibe vonyata, mindent megtaníta és igen batorita (RMK. III.66). Jó álgyn és taraszck huszonnégy benn vala, Szolnokban szakállas másfél eszr vala (102). Négy álgyuia, hat taraszckia néki czac vala (116). Várból taratzckoknac dörgeése vala (Salánki: Clad. A4). Viadalhoz készöl soc taraszckinál, szamszerigyal, puskával, szakállással (Görcs: Mát. 15). Kólesos nevli kis taraczck egy fontos golyobisú (Radv: Csál. II.392). Nyertek 32 tarackokat (TörtT. IV.52). Tárayczkok s pattantiúk pogányra lövetének (Liszi: Mars. 121). Algyuk sereg-bontó s taraczckok vér-ontok (109).

forgó-tarack: tormentum Com: Jan. 149. [geschlitz]. A vitézek a golyobisokat sebes forgó taratzckokból lövöldözik (Com: Jan. 149). Vagyon egy forgó taraczck készségével egytitt (Radv: Csál. II.393). Az hidásokon lévő torgó taraczckjaimat is szárazra kivitetvén mind a taraczckokat s mind a pattantyúsokat (MonIrók XV.162).

szívó-tarack: [?]. Az várat vívák, Henyicz bástyájátul négy álgyuával, ugyanonnéd három szívó taraczckkal (RMK. VI.137).

2. TARACK, TARASZK: colubrina MA. schlangenwurz PPB.

TARAFARA (*tárafara* MA: SB. 217. 218): **1)** [inepte ornatus; geschmückelt]. Imez amaz tara-fara magyarizatoknak árnyékokban rejtőzött (GKat: Ttk. 350). Cikornyás templum ceremoniák és tarafara tiszteletek (GKat: Váls. I. Előb. 15) **2)** [ornamentum ineptum; schmückel]. Szóllásban való czífrá vagy inkább tara-farát nem tapasztalván e munkában (Nagyari Orth. c6).

Tarafarán: [ornate; geschmückelt]. Nem tudná ember hogy oly kába, galád, fantasticos légy, hogy az tarafarát szabott, metélt, vagdalt, prémezett, zsinórozott köntösödről meg nem esmértetnél (MA: SB. 218).

Tarafarás: [inepte ornatus; geschmückelt, geziert]. Láttyuk, hogy ez mostani kovely világ az ő tarafarás, gombos prémezett öltözetekkel mely igen piperéskedgyék (MA: SI. 217). Az ember olly czuda forman ki nem irhattya, az melly nél czuda modosban és tarafarás forman ne szolgáltatné a miso (MA: Scult. 853). Ez nem valami tarafarás munka (Mileg: BTan. 5). Tarafarás öltözetel ne ékesesed oltárodat (Czegl: Dág. II.6). Álnok practikák és pénz halász mesterségek csak nem minden isteni tiszteletek és tarafás vallások (VárM: Szöv. 61).

[Tarafarász]

mög-tarafarász: [exorno; verzieren]. Ugy meg tarafarás tátok vallástokat (Czegl: Tromf. 139).

Tarafarázás: [exornatio; verzierung]. Az sok-féle tarafarázással szüfletett nyelvünk meg-kezdett vesztegetődni (Megy: Dial. Előb. 12). Sok-féle tarafarázással meg-kezdett az egyházi hány esztendő alatt született nyelvünk vesztegetődni (Cor: Gramm. 709).

TARAGLYA: feretrum Com: Jan. 78. [tragbahren]. A istállókát lapáttal ki tisztittyác és taraglyán, saraglyán a gnyéjt és mütögdé kihordgyác (Com: Jan. 78). Szent Mihály lovát avagy a holt testeket ki hordó taraglyára fel-tétetettén: lucu impositus (212). A mennyit ketten vihetnek taraglyán, annyi vihet egy tolván maga előtt a talicskát (Com: Orb. 133).

TARAJ, TARA, TARÉ: **1)** carnea corona in cap galli, crista vöneris MA hahnenkamm PPB. *Kakas állgyűgő taraj: gallus, gallum MA. Meglátác ötet a szomszéd és mondánac: Mi ördög lelt a szomszédot, im mint fénléc taréia (Helt: Mes. 399). Az oroszlánok iszonyodnak a kakas taréjától (Misk: VKert. 56). **2)** [ümbrine; fransen]. Az meny-

kor is majd így jártak mint most, de nem vala anyi
hanem tisztességes fától volt az fejeken (Monlrók XI.
Rövid rojt volt körül fel varva reája, melyen ki volt
a ingének taraja (Gvad: FNót. 50). **3)** [cuspis; spitzel].
a seregéd, ki ül cathedraban, négy tarajú sapkát nyom-
omlokában (Orczy: KöltH. 55). **4)** [caput; kopf]. Felesé-
kontyát is akarod igazgatni, másuvá meny gyontatni,
ha ott motosz, megútki ott a pilises tarédot (Matkó:
175).

kas-taréj: gallitricum Fuchs: StirH. Ciml. b.

sarkantyú-taraj, sarkantyú-tara: **1)** rotula calcaris
[sporenradchen]. Abrakja Sámháznak sarkantyú taraja,
szüre pedig vajdák füstös rúdja (Matkó: BCsák. 460).
nak vetém a sarkantyú tarát (Gvad: FNót. 11). **2)** con-
regalis Com: Jan. 24. [rittersporn]. Sarkantyutaráj-fő:
ida regia MA. Jó szagu virágoc, a melyekből koszoru-
tnek: basa rósa, rozmarin, szarka lán, sarkantyú taraj
Jan. 24).

-tara: anagallis, ornithogalum luteum Beythe: Nom. 6.
[heil]. Tyktara, az gabonak között terem, kenyérral főzik
es vgy ezik (BeytheA: FivK. 45b).

tréjocseka: [crisnula; federbütschel]. Két-féle neme vagyon
a patistának, egyiknek hegyes taréjotskája vagy bőbi-
zokott lenni, melyet kőzónságesen pisitneknek szoktunk
ni (Misk: VKert. 469).

tarajos, taréjos: **1)** cristatus MA. [mit einem kamm-
nen]. **2)** [ornatus; geschmückt; geziert]. Rakva vala Babi-
rossa magas föl-lázakkal, tarajos, tziemes kastélyokkal
JÉpül. 222). Taréjos szavait tréfára nem vették (SzD:
435).

tréjöz, taréz: [crines invado; beim schopfe nebmen].
therista és calvinista praedicatorok midőn egymást taré-
és vonnyák, iszonyu kálhoztatásokat látnak egymás
re (Pázm: Kal. 86). A calvinistákat taréjózod vala a con-
tatiáért (Czegl: BDorg. 152). Nyilván az te töled cített
okat taréjózák ám ezek (Szöll: Dáv. 211b).

-taréz: [corono; bekränzen]. Az gyermekek is kákából
t coronával föl tarézzák őket (Zvon: PázmP. 285).

ig-taréjöz: [redintegro; ergänzen]. E mondást más így
zza meg (Czegl: Japh. 9).

TARANG, TRANG]

kas-tarang: cardiaca Frank: HasznK. 17. [rittersporn].
s tarang, cardiaca, szü fia viragostul (Frank: HasznK.

gyó-tarang, kigyó-trang, kigyó-trank: serpen-
dracunculus MA. natterwurz PPB. Serpentaria, kettő a
isten nyílánac hylác, magyarul kigyó tranek (Mel: Herb.
Kigyó tarang leuele viragostul (Frank: HasznK. 19).

TARATTYÚ: [?]. Az igaz barátság elfutamik mellőled
egy rozsz tarattyú (PestT: Fab. 130).

TARGONCA (targantza PPB. torbonczu Helt: Krón. 61):
schubkarre PPB. Torbonczákkal hordoznac vala az em-
terheket (Helt: Krón. 61). Csákányokat, targonczákat
zzenek össze (MonOkm. XIV.183). Négy nem derék kocsi-
t, fákó targonca (Thaly: VÉ. I.317). Vitték a földet, szo-
t és egyebet a targonczáknak (Bod: KOstr. 67).

TÁRGY: **1)** pluteus Szikszai. MA. sturmdach Nom. 56.
stro Andreae carpentario, qui disposuit vulgo targh et
attinentias bombardarum, dati sunt flor 6. 1495 (Kassai
Germani ad Madárhegy statuerunt super monticulo unum

targy. 1530 (RMK. III.440). Az vártát ezök őrizik vala, az tár-
gyokat kik alá hánták vala. Szörzének lábakra szép tárgyokat,
egy hajnalban tárgyok alatt nagokat megjelenték, fel gyújták
az palánkját (139). Csuda fortélylyal nagy tárgyot szerzenek,
gyorsan toronra tárgyot vonyának, kit bőrkökel leburtának
(172). **2)** meta MA. ziel, zielscheibe PPB. Tárgyúl ki-tétetett
a szerentsének: omnibus fortunae telis *propositus PPB. Miért
től ki engemet mint egy tárgyot (Kár: Bibl. I.516). Mivel a
tárgy nem ot vagyon, a hol alittya Balduinus, nem csuda, ha
játékos nevetség minden bizonyítása (Pázm: LuthV. 272). Tár-
gyul és lövő tzylyál tette, melyre nyilait lövöldözte (Pázm:
Préd. 283). Nyilad, mind az tárgyra, lövőd ortzajokra (MA:
Bibl. V.11). Nem oda Mátyás, hanem nézd a tárgyot (Matkó:
BCsák. 37). Olly szélesen lövöldöz a tárgyra, hogy minden
mosogatást bé-foglal (Kereszt: FelsKer. 354). Ne nézzünk az ő
hívságos feltöltött tárdgyokra (Hall: Paizs. 150). Fáj a szívem
rajta, hogy így elvettettem, eunyi veszedelmek tárgyának tétet-
tem (GyöngyD: Char. 13). Én feltett tárjomhoz czélozo Bernar-
dinus nevű szent atya elmékedésével meg-elégsem (Csúzi: Síp.
411). Sz. Bonaventura így kormányozza czélos tárjomat (423).
Mihelyt ettől a centrum-tárgytól félre-borgadnak, azonnal meg-
fogytokznak köteleességekben (Fal: NE. 65). Némellyek csak-
nem ölik magokat a tanulásban, még sem érdeklik a tárgyat
(Fal: UE. 395). Minden dítséretes iparkodás olly jó reménység-
gel forgolódik, hogy tárgyát érje szándékának (Fal: BE. 588).
Csak jó tanítóknak tegy fel laurus ágát, így éred czélnak
tárgyát (Orczy: KöltH. 60).

Tárgyaz: [dirigo, intento; zielen]. Nem érttem, mire,
hová tárgyaznának ki-szalasztott sohajtásid (SzD: MVir. 424).

TARHÓ, TARLÓ (talló Czegl: Tromf. 136. Thaly: Adal.
1339 tarh MA. PPB. tarh MA. Adami): oxygala MA. sauer-
milch PPB. Itben el készítve tartanak minden glést: jeget, tyu-
kot, ludat, tarhot (Bartha: Krón. 61). Az tarhót felvitte az vezér
számára (MonTME. I.104). Az vezér számára való tarhóval,
ludakkal, tikokkal felküldöttük (112). Tarhót attunk den. 20
(KecskTört. II.68). Czifra tehenidet számláld a tanyánál, köze-
tess jó tarhót gulyás taligánál (Orczy: KöltH. 114).

[Szólások]. Közbeszédként gyakran égeti az kása az szán-
kat, még az taroján is fűjjok (Nád: Lev. 78). Féltuén
annak a kásának égetésétől a szádat, a kinek a soce mostan
a tarloiat is fujja (Bal: CsIsk. 153). A kása meg-égetvén szá-
jad a tarhot is fujad (Megy: 6Jaj. II.27). Ha hév tej megh-
égeti a száját, ki tudgya, a tarlóját is fujja (Czegl: Japh. 176).
Olyan labyrinthusba is ejték Erdélyországát, melynek tarlóját
maig is fujjuk (Cserei: Hist. 25). Az török harez előt fovejál,
a kását, tallóját (Thaly: Adal. I.339). Siralmassan kénzeréttetnek
maradéjkjok most is fűjni tarhóját (Csúzi: Síp. 566).

[Közmondások]. A kit meg éget az kása, hogy ha láttya, az
tarloyát is fujja (Görös: Máty. 17). Az kinec az kása száját meg
égette, az tarlóját is fujja (Prág: Serk. 909). A kinek egyszer
a kása meg-égeti a száját, az után a tarhóját is fujja, a mint
szollnak (GKat: Váls. II.1247). Kinek a kása megégeti száját,
még a tallóját is fujja (Czegl: Tromf. 136. Kisv: Adag. 131).

TÁRITOPPOS (tárituppos MA: SB. 217. Moln. JÉpül.
221): **1)** pansa Com: Jan. 55. [breitfuss]. Tárítoppos, széles
lábu: pansa Major: Szót. 345b. Egyéb aránt sem az butkós
lábuac sem a széles lábu tári toposoc sem az hoszszu lábu
horiorgasoc nem sántálnak (Com: Jan. 55). **2)** pulvinatus
MA. [inepte ornatus; geschnörkelt]. Senki sem találhat oly
guggos, tarituppos öltözetet, hogy más mindgyárt ne követné
es ollyant ne csénáltatna (MA: SB. 217). Az hidnak széleit tári-
tuppos tizfra gátorokkal, tornyotskákkal fel ékesítették (Moln:
JÉpül. 221).

TARISZNYA, TANISZRA, TANISZTRA: canistrum MA. sacculus, pera, perrula PPB. [ranzen, tornister]. Tarisznya, iszak: mautica (Nom. 20). Haza jönén az hispan vgyan tanisztraud hozza vala a penszt az vranak (Helt: Mes. 451). Kegyesnek küldött valami szappant, kit az tanyésztrába mellél (Nád: Lev. 27). Nincsen é kenyér a tanisztrába (Tel: Evang. II.113). Az edgyetmás dolgoknak tartására el-rejtő helyec vanac: két fűlű kosároc, szatyroc, tanisztrac avagy tarisznyac (Com: Jan. 109). Teste apró részeit tarisznyákban szedetél fel (Uzepl: MM. 19). A substantivumok közül sokak eredtek a deák nyelvből, minéművek imezek: répa a rapa, kémény a caninus, tanisztra a canistrum (CorpGramm. 307). Tarisznyát vott 30 d. (MonTME. I.369).

[Szólások]. A szerencse bálójával ember után halász, tarisznyát ráz előtted mint lovász (Thaly: Adal. I.400).

[Közmondások]. Híjában rázzuk az ló előtt az üres tarisznyát, ha csak valami nincsen benne (Monlók XXVII.241).

abrakos-tarisznya: corbula, corbis pabulatoria; futter-sack, futterkorb PPB. Az bég adata ő kegyelme alá egy lovat, kin egyéb semmi nem volt egy pisztolynál, egy hegyes tőrrel s egy nagy üres abrakos tarisznyánál (MonTME. VI.63). Abrakos tanyisztrám egy szép fehér tzipó meg töltötte (Gvad: FNót. 3). Hernáztból iszákok, abrakos tanyisztrák avagy üres zsákok (102).

bőr-tarisznya: [mantica; ledertasche]. Az német erre is, az merre szaladt, még bőrtarisznyáját is hánta (Beres: Lev. 196).

fa-tarisznya: [labrum; butte?]. Nem tudom, mit konog az orra, mint egy fa tarisznya (Decsi: Adag. 151). Két kaszkövem, egy fatarisznyám, egy somfabotom, semmin nincsen több (Thaly: VÉ. II.380).

kényér-tarisznya, kényeres-tarisznya: canistrum, panarium Nom.² 401. [brodsack]. A pásztornak jellei ezek: juh bőr, sip, kényeres tarisznya (Mad: Evang. 345).

szőr-tanisztra: [saccus ex pilis factus; haartornister]. Feyer pawta tol eg bokor, zer tanyzra, koet kys on tal (RMNy. II.85). Szőrtarisznyát vöttünk 22 d. (MonTME. II.22).

Tarisznyás: canistrus, canistrum gestans MA. [sack tragen].

TARJAG: pustula, nleus MA. [bläsechen, pustel].

Tarjagos: pustulosus MA. maculis rubris pustulatus; voll blattern PPB. Moeskos az orezád avagy úndok varal tarjagos (Alv: Post. I.479). Az Anti Christus, az a nagy tarjagos sárkány, az ekklesiának szűlöttének szándékozik vala veszedelmé (GKat: Titk. 358).

Tarjagosság: papula, pustula MA. hitzblättern PPB. Sümör, bíbirtó, tarjagosság: papula PPB. Ha valamely ember testének bőrén láttatik tarjagosság vagy var: in cuius cute orbus fuerit diversus color sive pustula (MA: Bibl. I.99). Testének bőrén láttatik tarjagosság vagy valami szepő (Deliber I.22).

TARKA (tarecia f RMNy. II.302. KecskTört. II.30): variegatus, varius, versicolor, vermiculatus MA. bunt, vielfärbig, gescheckt PPB. Igen tarka: pervarius; tarka-gyik: colotos C. Tarka-kigyó: cenchris MA. Szarka forma tarka harkály: *piscus varius; tarka papíros, angyal-bőr: *eliarta versicolor PPB. Hagiok eg tulkot negied fíut veros tarciat, ket tulkot, az zölke tarciat és az rőtöt (RMNy. II.302). En ys valamý gorthiati kőtem w knek, szinthe ollian tarka minth a mise; az aszoniom tegőn reszt az tarka gertfiában (II.6). Ki választom az szepő és a tarka ihokot (Helt: Bibl. I.03). Oly tarka mint az szarza meny (Decsi: Adag. 262). Kinyo hagyma, olyan

mint az fok hagyma, de az feketenel tarkak (BeytheA: FivK. 48). Veres tarka, szőrös hernyó (Com: Jan. 51). Mémellyec soc színűec, némellyek tarkák: discolora (61). A chrysopras zöld szabású, de aranyas tarkával meg pottegetet (ACsero: Enc. 253). Marton György marhája között volt egy bitang him tinó szőke taresa, megáruult arra az tinóra flor. 5 (KecskTört. II.30). Egy tarka ház ott megaláz vagy éltet nagy garral (Thaly: Adal. II.122). Erköcses tarka, hol ilyen hol amolyan színbe vagyon (Fal: UE. 489).

Tarkabarka: 1) pervarius, variegatus, soriolatus MA. vielfärbig PPB. Almás, tarka-barka: scutulatus PPB. Egy zeep feyeer kölyköchke, kynec az latua, oya tarka barka volna, yelentetek lemy ew meheeben (ÉrdyC. 501). Tarkabarka szoknya (Helt: Bibl. II.202). A gonoszok mint ana kevely és prédával élő solymok tarka-barkák őltözetekben (Pázm: Préd. 30). A páva az ő tarkabarka farkát el-terjeszti (Com: Jan. 38). Sok színű, sok modu, tarka-barka játék (Matkó: BCsák. 54). Tarka barka ruha illy szajha farára (Kisv: Adag. 123). Jobb a világos igazság mint a tarka-barka édes hízlekedés (SzD: MVir. 235). 2) chamelaeon ACsero: Enc. 101.

Tarkabarkaság: [varietas colorum; vielfärbigkeit]. Az pardocz ő tarkabarkasagat meg nem haghatta (DebrC. 379).

Tarkál: vermiculor MA. bunt malen PPB. Gesztenye vesszőket tarkált s azokat hányt a váluba itatáskor (Megy: 3Jai. 61). Joseph köntösét Hieronymus különb-külömb fyle festécek meg-irt és tarkálnak mondgya (Tyuk: Józs. 27).

Tarkáló: vario colore pingens, variegator MA. buntfärbig PPB

Tarkán: [variegando; bunt]. Borkó levét tölt reá, ugy fe-jérit meg, azután némely helyen szépen megsikárollya tarkán (Kecsk: ÖtvM. 302).

Tarkás: variegatus, versicolor MA. vielfärbig, bunt PPB. Babos, tarkás: maculosus PPB. A tarkás hiúz látással bír, imét mondatik: hiúzi szemmel látni (Com: Jan. 38). Tőpőrdött ráncos bőre, ősszel tarkás minden szőre (Fal: Vers. 881).

Tarkáson: [varie; bunt]. Kovácskövekkel levén megszüntetve tarkáson, virágosan (Szal: Krón. 206).

Tarkaság: [varietas colorum; vielfärbigkeit]. El-változtat-hatja-e a párdutz az ő tarkaságát (Misk: VKert. 75). A pille maga tarkaságát nem tudja, a jelzemin maga szép szagát nem érzi (Fal: BE. 596).

Tarkáz: maculis interstingvo PPB. [variego; bunt machen]. Tarkázott: intertinctus; fejérrrel tarkázott: *sparsus albo PPB. A sok czikornyás játékokkal tarkáztatik a pápista vallás (Matkó BCsák. 260). Böles politicinak menynyi regulát láttuk, in na pouként tarkázzák formát (Orezy: KülH. 5).

föl-tarkáz: [exorne; ausschmücken]. Az őltárokat föl nem tarkázzuc (Sam: Harm. Előb. 6).

mög-tarkáz: [maculis interstingvo; bunt machen]. A párdutz bőri fekete pottegetésekkel vagy apró hóldotskákkal sűrű vagyon meg-tarkázva (Misk: VKert. 75). Jákóbról olvasuk hogy ő a megtarkázott vesszőket az itató válukba rakta (215).

TARKÓ: [occiput; hinterhaupt]. Tsikánnyal leggyejen tek egy jót tarkójjára (Gvad: RP. 219).

TÁRKONY: pyrethrum C. MA. tarco, draco Beythe Nom. 8. draecunulus esculentus, draco hortensis; bertram PPB. Nem árt a borsos étec és a jó bor, melybe ászottatc tárkon-győkeket, győmbért (Cis. I.2). Borjúhús lemenőival, tárkonynya (Radv: Szak. 45. 82. 69. 97. 128). Limonát is főz közötte tárkonyt is, aztán az tik levét hidegítsd meg (Radv: Csod. II. 38b). Berbész hús tárkonyval (Monlók XI.322). Sályát, tá-

bort, eczetet, vizet a mennyi elég (TörtT.: I.368). Küldj somó tárkont, mert itt nem kaphatunk csak egy főzést is (63). Tárkony igen jó az étkekben, mind húst, halat véle (Lipp: PKert. II.111).

laj-tárkony: pulegium pyrethrum Com: Jan. 25. Orfűvek: fodor ménta, csombor avagy polaj tárkony (Com: 25).

d-tárkony: ptarmica MA. wilder bertram PPB. Jó, koszoruban való ezec: majorana, viola, vad tárkony (Jan. 24).

ARLÓ, TARRÓ (talló Monrók XI.361. tolló Bod: 1) [ager; acker]. Aratásnak ydeyn azon tarron el (ÉrdyC. 546b) Ugy chelekeszik mint az mely játékos rvaszt raggat egybe az köles tarron es fűfza kardal erős-tromlia (Zvon: Pázm? 228). Kiket a város szántó földlein lokon kellett meg szállítani (Bartha: Krón. 132). Haller: ha tallón volt is, megállott az hintóval és evett (Mon-XI.361). Boldog az eszes kalmár, ki pénzt tsak helyben nola nem idzad tarlón (Szentm: Kalm. 7). Szereuesen árpa les-tarlóban fognak vetni (RákGy: Lev. 235). 2) [seges, sajt]. Mykron el memee az tarron (cum transiret per hlv tanoytrany zagattyak vala az bwza fejet (JordC. 537). rmd zanto földnec tarroya (TelC. 54). Előmennée mint a a tarlón (BülesKönyv O). Sarlóját más tarlójára ne vesse (Rendt. 104). 3) [stipula; strohalm, strol]. Zup, tarló: a PPB. A hajó allyát bé-vonnyák bőrrel, a bőr fölé zsúrlót teritenek (Mohn: JÉpül. 217). Tarlóját fogjuk látni KárCs. IV.505). Az aratóc a gabonát kévékben kötöc maradván a mezőben a tarló (Com: Jan. 74). 4) cordum mentum MA. [das abgemälte]. Tarlót aratok: sicilio MA. n, kapán, sarlon, kaszával nyírt tarlón tanulsz tsak átko- (Szentm: Kalm. 4). 5) [caput; haupt?]. Szüli a szeren- z alkalmatosság, mellynek a tarlóján van sima kopaszág gyld: KJ. 388).

arlóz: [sicilio; nachmählen]. Gabona feyeket széd Rephaim-ölgyébe, mint ha tarlozni valo maradna benne (Helt: Bibl.). Csak buza fejcskéket és szőlő szemecskéket keresgés tarlózok (Nógr: IdvK. Előb. 20). Tollózni (Bod: MATH).

ARNOK: tavernicalis magister MA. [schatzmeister]. Tár- zéc: tavernicalis sedes MA. Ver: Verb. Szót. 30. Tárnok- r (Gér: KárCs. IV.429).

ÁROGATÓ: 1) buccinator, tibicen MA. posauner PPB. lappend?]. Tárogató sip: tibia MA. Szitockal, átockal táro- ember (Decsi: Adag. 15). Az trombitásoc a tárogató sipok- tarsogásával a seréyüségre gerjesztenec (Com: Jan. 149). rgoná billegető, tárogató sipokból áll (169). A tárogató örömmel fújják vala (ErdTörtAd. III.84). Hangos az tanit- mint a réz dob s tárogató sip (SzD: MVir. 421).

rogatós: 1) [buccina; schalmei]. Tárogatósit s dobiait tette (Liszi: Mars 56). 2) [buccinator; hornbläser]. Kilentz n hegedős, jeles hárfás tíz, tárogatós is négy (Szentm: 8).

TÁRS (tarás Mel: Sám. 6. taris VirgC. 22): 1) socius, co- sus C. sodalis MA. [genosse, kamerad]. Az én társam, az én öm: meus *particeps PPB. Ferencnek sentseges társam sentsegek voltakcn embory (EhrC. 1). Yly zewrnyew ra zent Ferenc es cw tarsy ky yewenek (54. 146). Ha ultonc volna mfi ataiocnac napiban, nem voltone volna ő e a prophetaenac vereeben (MünchC. 57b). Zent Ferencz nd ő tarisi a cellabol ky hertelenkedenek (VirgC. 22). re kelne hozzaya iúne az ő tarsa (63). Cristus ne bagy tarsnak (PeerC. 198). Kezde kerdezny az ev tarsitol (L. 1. 22). Intinek az tarsagnak, hoó iőnenek es segeíte-

neiek őket (DöbrC. 356). Tarsayd leznek az angyalok (SándC. 1). Isten Ádámmak oldala teteméből tarset terőmte neki (DebrC. 148). Monda Gabriel archangyal Joseph azzouynik tarssanak (ÉrdyC. 343). Keryék te Kegielmedet, hogy ne fo- gyagyon több tarsat melleye (RMNy. II.62). Tarsomwal ege- themben wallamyth kel hozaya zolny (LevT. I.15). Tars lézen ah lőnben (Ozor: Christ. 243). Erőssen disputala az ő tarsai- ual (Helt: Bibl. I.64). Voltunc bármán tarsul egyben (Helt: Aritm. IIS). Az vra Christus örökös tarásuú tezen, örök orszá- got ad minekünk (Mel: Sám. 6). Nem társom, hanem áruló ellenségem voltál (Pázm: Préd. 19). Szent Lukác társa volt zent Pál fogságának (MA: Scult. 4). Rád bizandó dolgom, társ, ha jól végezed, nagy jó akaratot véssen töllem kezéd (GyöngyD: MV. 42). Minden ő iauait fel laka tarsaiual (Soós: Post. 81). Aliglan lépett maga házába, reá gyűlöek feslett társai (Fal: NU. 291). 2) [conjux; ehelülte]. Viseltem édes társomnak sebei sérelmét (GyöngyD: Char. 11). Holt társadat gyászolod örök özegységben (Thaly: Adal. I.142).

[Közmondások]. Az kenelzeg minden lőnnek tarsa (VirgC. 97). Nincz oly erős, kinek végre társa nem válik (Decsi: Adag. 3). Ne iádzál szolgálóval, mert társul veszen (259). A nehézség néha nem inkább a korosságnak, mint a természetnek társa (László: Petr. 203).

ágyas-társ: [socius lecti; bettgenosse]. Azen uri személy, kit sok szív óbajtott, melly nem hozzá illő ágyas társra jutott (GyöngyD: KJ. 424).

asszony-társ: 1) [socia, amica; Freundin]. Jvdith az ő asszony társának koszorút tőn feiére (Kár: Bibl. I.499b). 2) [con- jux; gattin]. Mynd ketten chadalokznak egymason, mykron az vr flyw attyaat, anyuaat es azzon tarsant kerdenec, hol volna- uak (ErdyC. 514. Göres: Máty. 20).

ívó-asszonytárs: [compotrix C. [zechschwester].

tanuló-asszonytárs: [condiscipula C. [schulfreundin].

asztalos-társ: [convictor C. [tischgenosse].

céhés-társ: [compotator; zechbruder]. Az együtt veudé- geskedők, tzehes társak leg-több bort isznak, midőn rendben isznak (Com²: Jan. 152).

cimborás-társ: [sodalis; kamerad]. Chak az yrgalmassnag zymboras tarssok az zeghen hallottaknak (ÉrdyC. 610). Midőn cimborás társaitól kísértetvén az ekklésiában bé-menni akart volna, utjában az ágyékja meghasada (GKat: Titk. Előb. 13). Egyenlő légyen köztetek a veszedelem és kár, hogy cimborás társad tanu ne lehessen ellened (Fal: UE. 484).

déák-társ: [condiscipulus; schulkamerad]. Mene nemely deak tarsahoz (DomC. 255).

duskás-társ: [compotator; zechbruder]. Amazi feledtében duskás társa meg találta hazudolni (Fal: NE. 7).

ebéllő-társ: [compransor C. MA. [tischgenosse].

egymátkájú-társ: [corrivalis C. [rival].

együttfogó-társ: [epicures; hilfsgenosse]. Voltak tevéled is az dolgok kezdetin együtt-fogó társok (Thaly: Adal. I.117).

élet-társ: [conjux SI. [gattin]. Nags Albési Zolyomi Miklos uramnc szerelmes élete-társa Daroczi Sophia (Mgy: 3.Jaj. II.150).

övő-társ: [convictor, conviva SI. [tischgenosse]. Ha vagyon mit főznőd, énő társod léssen (Kár: Bibl. I.657b).

fele-társ: [collega; amts-genosse]. Lelke ő rayta nyugot meg, ötet meg kente feletársainac felette (Vallást. Qijj). Péter is egy volt az tizenkettő között, az többihez hasonló, azoknac fele társoc és nem uroc (MA: Tan. 1148).

fogoly-társ: [socius captivitatis; mitgefangener]. Az ő foglótársától meg fedetek (VirgC. 100).

frigyes-társ: [foederatus; bundesgenosse]. Az romaiak mince utanna az uezsedelmet el tartoztatna volna, az ő frigyes társoknak uezsedet uala segitseget (Decsi: Sall. 5). Az ő frigyes társai páisul és gyámohl lonnének mellett (CsúziCseh: Edom. 84).

gyümölcs-társ: [ejusdem arboris pomum; desselben baumes frucht]. Nem csak fűjűtől, de véle egy fán termelt gyümölcs-társától sem szokott igen messze esni egyik gyümölcs a másiktól (Tarn: Szens. 91).

azonhadbeli-társ: communipularis C. [fahnenbruder].

háló-társ: 1) [conjux; gattin]. János pap négy feleséget veszen ő magának, azért csak egyic hálótárs (Valk: Kár. 48). Egy levita pap mégyn Bethlehembe, hogy az ő háló társát az atyától haza hozná (MA: Bild. I.235). 2) concubina, pillex MA. beischläferin, kebsweib PPB. Calixtus papa is tiltta az barátoknak háló társok tartását (Zvon: PázmP. 117). Kinek felesége ninesen, tarthat háló társat (Czege: MM. 55).

hazas-társ: 1) [maritus; gatte]. Cleofas zent Anna azonnac hazas társa es e neg atyafiaknac ősy (TelC. 2) uxor C. conjux MA. [gattin]. El-jegeztetett hazas-társ: *pacta conjux PPB. Otto chazaar adaa neky hwgnat hazas társsal (ÉrdyC. 295b. 353). Cszre Őrsöbeth az nehay Sarnasazay Andrasnak hazas társa (RMNy. II.63b). Atyjok fiát veszi hazas társnak (RMK. III.255). Mikos Mihály urnak kedves házastárs Betlden Drusiánna (TörtT. 1.353).

kettős-házastársu: bigamus Com: Jan. 137. [zweifach verheiratet]. A parázna és a kettős házias társuac lenyakasztatna (Com: Jan. 137).

méhagyott-házastárs: [vidua; wittwe]. Én Feledj Margit az néhaj Serkej Lorantj Christofnak meg hag'ot hazas társa (Radv: Csul. III.107b).

házastársbeli: [affinis; geschwägert]. Nyári Kristina gróf Esterházy Miklósnak kedues házastárs-béli atyafia (TükRözs. 18).

hités-társ, hitvös-társ: [conjux; gattin]. Charleliát nékem engedgyétek, hitves társom lésszen, elhagygyétek (GyöngyD: Char. 40). Poltovék Czegelelít mint holtat a kocsira, jó hités társa is felüle ő véle (Thaly: Adal. I.23).

ivó-társ: combibo, compotator symposiastes C. [zechbruder]. Az edgyütt ivó avagy ivó társac vigabban meréte a bort (Com: Jan. 182).

játékos-társ: [aequis; altersgenosse]. Málón Cyrus játékos társaitól királyá tétetnék, pompássem tuolta magát király módra viselni (MA: SE. 170).

játszó-társ: collusor C. MA. spielgesell, mitspieler PPB.

jegyős-társ: [sponsa; verlobte]. Attya, anyja syrattna eodes zylőtetel, zerehmes jegyes társu zyweeenk zerehmet (ÉrdyC. 512).

kalandos-társ: consors, collega, confutor MA mitgenosse, mitgesell PPB. Sevetus az ő kalandos társaival egygyütt erre azt mondja, hogy a Christus tulajdon saját táruak ezért mondatik az istennek, mert egyedül ő tőle teremtett (GKat: Váls. I.68. Acta Mns. I.161. BathylLeges ecel. I.141. Kr.).

kamorás-társ: [contubernalis; kamerad]. Az egy kamorás társakat az edgyesség illeti (Com: Jan. 202).

kényeres-társ: [contubernalis, consors; kamerad, mitgenosse]. Kényeres társuak, alacsony barátink, sőt szolgatárs

ink, a kik nekünk szolgálnak (Pázm: Préd. 269). Judástól, ki mindennapi kényeres-társu vala, árultaték-el (GKat: Váls. II. 1182). A ki kényeres társát lopja meg, meghaljon érte (Mon-Okm. XIV.268). Egy néhány leveleit vettem a fejedlemnek, a melyekkel megvigasztaltam kényeres társuimat (Mikes: TölL. 334).

kezes-társ: compraes MA. mitbürgo PPB.

lakó-társ: contubernalis C. [kamerad]

együtt-lakótárs: ∞ Az edgyütt lakó társakat az edgyesség illeti (Com: Jan. 202).

lakozó-társ: convivā C. [tischgenosse]

léány-társ: [amica; freundin]. Lean társaival el ki készült vala (Istv: Volt. 6). Nálánál rutabb léány társaival szokott sétálni (Fal: UE. 443).

szolgáló-léánytárs: conserva C. [mitsklavin].

munkálkodó-társ: cooperator C. [mitarbeiter]

munkás-társ: cooperarius, collaborans MA. mitarbeiter PPB. Völtek alsóbb rendű evangelisták is, kik az apostoloknak úti és munkás társai voltak (Megy: Dial. 3).

osztályos-társ: [consors; mitgenosse]. Tudja jól ez haza, s bizonysgot tehet, az minémő szomszéd s osztályos társ lehet (Thaly: Adal. I.161b).

ökölő-társ: [concertator; wettkämpfer]. Lajos király kérdi, vajjon kicsoda volna, nagy felszóval öklelő társot kér vala (RMK. IV.251).

örökös-társ: cohaeres C. MA. miterbe PPB. Ők már isten fiaí és a Christusnak örökös társai (Matkó: HRom. 106).

pajtárs (*hajtárs* contubernarius PPB. SzD: MVir. 205. *pajk-társ* MA. PPB.: contubernalis, sodalis, socius MA. mitgesello PPB. Pajtárs, bajtárs: contubernarius PPB. Varga Dániel Ferentz is prophetált vala nagy soc sídóknac, azonba mind wrat mind paj társait el vezte miatta (Born: Préd. 280). Nasfaukat, bonezokunkat látor szolgánc, pajtársuac fűlűne elfoztattyae (547). El megyee az en pajtársuimhoz (Szeg: Theoph. 26). Honnan való légyen a te pajtársod, gyalázatúl magadnac ne tarsad (Com: Jan. 206). Ortízaza régi pajtársu, hogy oly férgecs okokért kellett megvetni az Izraelnek tiszta forrású (Czege: Bldog. Cml.). Az ifiák, mivel az ő paj társokrol gondolkodnak legűőbet, gyakorta azokrol is lattatnak meg nyomtatni (ACsere: Enc. 166). A Pővényen épített ház romlását két esztendő alatt rágódék Sámáir pajtársuival edgyütt (Matkó: BCsák. El5b. 2). Azt akarnád, hogy Posuházi pajtársoddal edgyütt így kűkoghatalnál (Hlyef: BCVTomp. 3). Halladerről Bellarmius pajtársodat (Pős: Vetők. 61). Maga lévén gyilkosa magának a geheima tűzben nem lűt örökös pajk-társu (Csúzi: Tromb. 462). Domihlám pajtársom battól sem itózik, Márty Zegatir sem sokat szabódozik (Könyi: HRom. 108). Az élet zamborító bajtársu és osztályos rokonyu a halál (SzD: MVir. 205). [Vö. PAJTÁS].

pajtársaság (*pajk-társaság* Csúzi: Tromb. 65. *pajtárs* Lép: PTük. I.111): contubernium MA stubengesellschaft PPB. Az hűtőlenek az hűtőlenekkel egy pajtársaságban lésszen es eggyütt élmek (Lép: PTük. I.111). Ha kiket az pajtársaságuk es gyermekelnek szereteti tartoztatna, hadnak el (Forró: Curt. 246). No legy oruossakkal egy pajtársaságban. 1621 (KNagyss. F.). Némellyek a kik visszálkodó garázdálkozoznak vagy új pajk-társusigot iván a billikomok és tágas szorlegok bor-üzemben szenvednek hajó-tűrést (Csúzi: Tromb. 65).

pajtársi: [familiaris; freundschaftlich]. Malach doctornak Melach baráttyával való pajtársi szo beszede (Czege: MM. Cml.). Pajtársi beszélgetesemről boesánatot kérek (298).

pályázó-társ: [aemulus; Wettfeiler]. A ki azoknak költsédságára, talál, ha akarja, pályázó társára (GyöngyD: 507).

papi-társ: symmystes MA. [priesterbruder].

parazna-társ: [concubina; beischläferin]. Az mely iambor alasztat az nem iambor parazna tarstul, uehet más felel (Tel: Evang. I.252). Hagi minden parazna az ű parazna annak tagiána legien, irassd meg bizonyitia (DecsiG: Préd.

partolzkodó-társ: [partis studiosus; parteigenosse]. Kegyetarcsot gyakorlottanak egymás ellen, senkinek nem kodnek sem ő magok sem az ő partolzkodó társok (Tel: g. II.617).

perés-társ: [adversarius; gegner]. Aquinas Thómas ez do a nem elegendő tanu, mert ez dologban pörös tarsunk, nem e lehet bizonyosag (Zvon: Pázm! 239). Iiszem ű is peres un (Czegl: MM. 182).

polgár-társ: [civis; socius; mitbürger, genosse]. Az angelok igazsagos zfeletest meg lyrdeteek az ev menyey polgar tarak (CornC. 77). Vala meely embernek adossaga leend, anathnak eztenyben ew palogar tarssatwl nynczen hatalma h keerny (JordC. 231). Vattok az mennyey zenteknek es palogar tarssay. (ÉrdyC. 226). Myt feltek, ky ty ty polgar tytokat lattytok lelek zerent az azzonyallatokon (ÉrsC. Isten előt es az ő polgartarsi előt iozagason, diceretős u lakozanae (TelC. 38). Zolgallasson igazot Keg. hoó Kis helye ty polgar tarsatok zabodon kereshesse, mert az es fia nekiek (RMNy. II.91) Ertywk panazzat az ty Keg. ar tarsanae (III.35). A városban atyám vala nevezetes, ar társai közt lires s tekintetes (GyöngyD: Char. 18).

résztárs: [partiaris C. [teilnehmer]. Részes társai lész az ő örömlőknak (Megy: Bayle. 131).

segítő-társ: [boethus C. [socius; mitshelfer, gefährte]. Czac punctni segítő tarsa sinez emberec kőzöt (Boru: Préd. 74). aszonymben a ferfinak hozza hasonlo es segető tarsa: Evang. I.254). Nem io az embernek egyedül lenni, teremk ű neki segítő tarsot (Fél: Tan. 461b). Ena aszszont abból mőtte vala es segítő társul neki atta vala (Vajd: Jas. 6). or Adriáns tsászár segítő társot akara választani a tsászárban, látá, hogy Arius Antoninus vén ipát kezével támogatva a tanátsba (Pázm: Préd. 213). Neha a császároc segítő okat magoknac választani szoktanae volt (Com: Jan. 139). ala mesterec és azoknac segítő társai: Indimagistri, eorum adutores (154). Egyedül nyomta a sajtot és senki ő néki an segítő társa nem volt (Tyuk: Józ. 471).

szolgatárs: [conservus, administer C. [mitsklave, dienstosse]. Nywgodnanak meegh egy kewes ydeygh. myglen be a telneek ew zolga tarssynak zamok (JordC. 896). Ő zolga at meg foytia uala (DebrC. 406). A pápa nem úgy tartya t jobbágyit vagy szolgálait, hanem mint atyafiát, szolga-tár (Pázm: LuthV. 337). Ha néked adoss az te szolga tarsod (Scul: 977). Nem kellett volna-e könyörűhőd szolga-tár (Mad: Evang. 454).

szolgáló-társ: [adjuvtrix; helferin]. Menden zolgalatban alo tarsok vala (MargL. 22).

tanács-társ: [consocius C. [mitwisser]. Az elő-számlált vétet tanács társai ellen cselekdőlte (MonTME. 177).

tanító-társ: [hypodidascalus C. [unterlehrer].

tanuló-társ: [condiscipulus C. [consors *studii, progymnasta 31. [mitschüler]. Illik tenéked tanuló társaidat versennyel etned (Com: Jan. 156). Az olyan tanuló társoktól, barátok-

tól meg-oltalmazad magadat, ha kik kegyetlenek (Misk: VKört. 453).

tiszti-társ, tisztbeli-társ, tisztelotbeli-társ: [collega C. MAl. [amtsgenosse]. Minden tisztbeli társok meghasonlanak, egymástól elválnak (MA: SB. 123). Az urnae tanitványi, az ő szerelmes atyafiái és tisztbeli társai, az kie szemekkel láttáé, hirdetic meg ő nékie és meg sem ad helt az ő beszédekneé (MA: Scult. 521). Egyedül birná minden tiszt társ nélkül (Uzoni: Div. 192).

tisztviselő-társ: ∞ A tsászárok tisztviselő-társakat magoknac választani szoktak (Com: Jan 115).

titok-társ: [consciis C.

tolvaj-társ: [administer furti; diebsgesell]. A nép megreműlvén maga tolvaj társaival a föld népét felveri (RákF: Lev. 246).

tréfás-társ: [congerro C. [possegefélhrtel].

utitárs: [comes C. MA. [reisegefährte]. Zent Jakab vti tarsul yelennen lén (TelC. 88). Az ő kasdiánae őmagat vti tarsul ada (94). Gajus és Aristarchus az Pálnae útítársai valánae (MA: Bibl. IV.126). Cleophas megtekinté az ő utitársát, ez megjut Cleophas (MA: Scult. 512). Kenyér tördelésből megismeric őtet, hogy nem valami köz utitárs legyen, hanem őnnön maga az Jesus Christus (Zvon: Post. I.680). Az ősvény okaért az utat el ne hagyja, hanem ha tudós útvezetője és uti-tarsa léssen (Com: Jan. 92). Az eszteleneknek bí járások, szerentsétlenség utitársok (Fal: UE 381).

vendég-társ: [hospes; gastfreund]. Te inkább akarsz Luternek, mint Lucipernek vendég-társa lenni (Tasi: Feuk. 113).

vetélkedő-társ: [aemulus PPBl. [nebenbuhler].

vitéz-társ, vitézlő-társ: [commiles, commilito C. [kriegsgenosse]. Vitez tarsaiak: commilitones NémGl. 142.

vonó-társ: [coadjutor; mitgehülfe]. Mást akarsz-e keresni, a ki által istenhez juthass, vonó-társot fogsz-e Christus mellé (Pázm: Kal. 796).

Társal, társol: [conjungo; verbindin]. Ha tsak magán a kereszt illy nagy fájdalomat szerez, mennyivel öregbült sanyarúsága, mikor Kristusban sok egyéb hallatlan kínzásokkal társaltatott (Pázm: Préd. 531). Az angyalok és bódogok seregében társaltatunk (Mad: BHal. 230).

Társalít: [conjungo; verbinden]. A kereszt sanyarúsága sok egyéb hallatlan kínzásokkal társaltatott (SzD: MEir. 285)

Társalkodó-ik: [consocior, conversor; verkehren, umgang haben]. Valakivel nem akarni társalkodni; se ab aliquo *removere; meg-filtotta, hogy velle ne társalkodjál: prohibuit illum a tua *congressionem PPBl. Ime ez fűdől fogu anuáppal tarsalkodni (BécsiC. 21). Illyk edlyen nemes zeretőkkel egyetenbe tarsalkadni (ÉrdyC. 384). Mennyből lelkek alá hoztuak, angyalokkal nagy szépon tarsalkodnak (RMK. VI.40). Az ravasz velentessek vele tarsalkodván igen gyakorta meg czaltic őtet (Helt: Krón. 45). Tarsalkodni fognac az örögdékel (Boru: Préd. 413). Az alnok patuáros emberrel ne tarsalkodgyal (Sal-Mark. A7). Az úrfiak lovászokkal s kóborló katonátskákkal tarsalkodnak (Zrínyi II.179).

[Szólások]. *Váshoz társalkodik:* Az en zerethőm tarsalkodyek en hozyam (WinkC. 360). Meg az assur is hozzáioc tarsalkodot es lőttec segetsigel a Lot fiainae (Szék: Zsolt. 85). Keresztjénne lőn es ahoz tarsalkodék, a kit szent György feltámaszta (Illy: SzÉlet. III.58). Magyarországi és ahoz tarsalkodott országok követi panaszolkodának Vác dolgáért (ErdTörtAd. 1230). Gondolád, hog ilyen keserőseges zomoro a ná a hoz örö-

mest társalkodni (VitkC. 80). Az evreimet hyrdetev angelhoz társalkodának nagy sok angelok (CornC. 77). Nemykepen ur istennek anyalaboz társalkodyk (ÉrsC. 253b). Ez esztendő vralkodo chillagokkhoz társalkodie. 1579 (KNagysz. E2) Gyermek el-felnevelődék, apró gyermekkekhez gyermek társalkodék (RMK. II.305). Valaki az kevelhöz társalkodie, ő es kevelsege őtözzik (DebrC. 264). Társalkodek zent Damancos atyank ez tolosy pispkekhez (DomC. 11). *Vkinek ∞*: Valanak, kyk az yo angyaloknak tarssalkodnanak orzagolwan (ÉrdyC. 46b). *Vkivel vmiben ∞*: A hittelenekkel egy igaban ne társalkodgyatoc (Helt: UT. z2). *Vmivel ∞*: Mutogatod, a vocálisok miképen társalkodnak a consonánssokkal (CorpGramm. 590).

[be-társalkodik]

betársalkodás: [communicatio ministerii; dienstgemeinschaft]. Nagy kéreméssel kérni minket, hogy az ő jó keduekből adott ajándékát és betársalkodását, mely a szenteknek gyűjtője, felvevője (Helt: UT. z5).

egybe-társalkodik: [societatem eoio; sich verbünden]. Az alumsoc egybe társalkodván az gottusokkal által száguldottac egész Tráciát (Helt: Krón. 9). Az europabeli scithiác egybe társalkodván az gottusokkal (9b). Inte őtet, hogy semmiképpen egybe ne társalkodnék a rómaiakkal (15). Egy őker, egy ketske és egy inli egybe társalkodának egy oroszánál (Helt: Mes. 21). Ne társalkodgyanac egybe a nagy dúzsokkal és döllyősseekkel (202). Meglásd, kiuel egybetársalkodol (413). Egybe-társalkodván tavul-valo tartományokra menének (Illy: SzÉlet II.119).

egyben(való)társalkodás: [concubitus; beischlaf]. Ezkor gonosz az orvossolás, eer uágás, egyben valo társalkodás és házasság (Cis. L4).

[eggyűvő-társalkodik]

eggyűvő(való)társalkodás: [communio; gemeinschaft]. Kereket kötni meg egetésre nem egyéb, hanem az őrk tűzre adattaknak eggyűvő valo társalkodása az kinszenvedésben (Lép: ITük. I.81).

mög-társalkodik: [consocior; sich gesellen]. Felemáshoz meg ne társalkodgyéc senki (Helt: Mes. 21).

Társalkodás: **1)** consociatio MA. [commercium, conversatio; verkehr, umgang]. Az my társalkodaswnk legyen atyaval és lw fiyaval (JordC. 863). Intlike thyetekth, hogy őrwengyetek az zenth angyaloknak tharsalkodasokrol (ÉrsC. 192). Remete Pált és Antalt az emberi társalkodás-kivül-valo életben követték a régi sz. atyák (Pázm: LuthV. 17). Miczoda társalkodásne vagyon nekűne te veled (MA: Bibl. IV.10). Nem tudgya vala, hogy szarvas volua az orczúa az ur beszéde társalkodásból (Kopcs: Elm. A2). Ludolfus a samaritanusokkal derék levélbeli társalkodást indított (DEmb. GE. Előb. 12). A tudós társalkodásról: de conversatione eruditia (Com: Jan. 206). Nem lévén semmi társalkodásunk a törökökkel, a töröknékel pedig még annál kevesebb (Mik: TörL. 9). A társalkodás belénk avattya azoknak esztét, erköltsét, indulatit, a kik közt forgunk (Pal: UE. II.15). Nagy ellensége a júbör életnek az egyro-valo társalkodás (Pal: SzE. 531). Ördöggel tzmörödt társalkodás (SzD: Miv. 476). **2)** [societas; gesellschaft]. Ila azon vlagosagban yarwnk, kyben ew lakozyk, haat egy társalkodasban loozwnk (ÉrdyC. 460b). Nem volt az embernek semmi bátor-sága az angyalok társalkodásában (Pázm: Préd. 576).

Társalkodhatatlan: insociabilis C. MA. ungesellig PTB.

Társalkodó: socialis C. sociabilis MA. gesellig PPB. Társaságra való, társalkodó: sociabilis C. Aszszony-emberes, aszszonyokkal társalkodó: mulierarius PPB. Néha latrokkal tár-

salkodónak, dobzódónak, bor-isáknak nevezték (Pázm: Préd. 52).

Társalkodtat: socio C. MA. Zusammengesellen PTB. Ez az memmey yozag, ky Cristust kerestán társalkodtat: quae Christo se in cruce associat (EhrC. 133). Isten bizoni zereteted társalkodtasson a te anadhoz (VitkC. 105). Szent lelkenel társalkodattya (Born: Préd. 204). Az ur az anyaszentegyházat magához társalkodtatni jött (Illy: Préd. II.426).

egybe-társalkodtat: [associo, consocio; vereinigen, verbinden]. Myre akaraa ezt ezenkeppen zerzeny az ur isten, hogy a teb zent apostolok között chak ez keth yeles fiew apostolokat egyben akaraa tarssalkodtatni (ÉrdyC. 377b).

Társoltat: [socio, conjungo; vereinigen, verbinden]. Az aszszonyt a férfihoz kellyen társoltatni (Bal: CsIsk. 272).

őszve-társoltat: ∞ Őszve-társoltatom, őszve-barátkoztatom: socio PPB.

Társaság (tarsag MünchC. 112. tarsagh JordC. 781. ÉrdyC. 516. tarság Helt: Mes. 419): **1)** socialitas, conjunctio, conversatio, consortio, consortium C. [gemeinschaft, verkehr, umgang]. Feluala, hogy ew gyzzewesges tarsasagat ne veztene el (EhrC. 44). Angyaloknak tarsasagat nem atytam (VirgC. 3). Tarsasagotl tartotami gonozokal (11). Vygassag lezón a meñei lazaba az iayassagos tarsasagbalol (NagyszC. 212). Erdemlyevnik az ew tarsassagokra jutnya (CornC. 70). A régi barátságot és társágot meg ne vesse (Helt: Mes. 419). Holtig valo elnalaszt-hatatlan tarsaság az lazassag (Agend. 59). Az istennek társasága vala az én hajlékomban (Kár: Bibl. L523). Senkivel külső társaságot nem tartott az isteni tiszteletben (Pázm: Kal. 513). Ila a szent léleknek valami társasága vagyon bennetek (TKis: Pan. 70). Michoda tarsasaga lehet isten templomac az balnanyokcal (Mon: KéPT. 89). Kik azzal a kurvával tisztességtelen társaságot tartandok valának (Illy: Préd. II.453). **2)** societas, sodalitas C. MA. gesellschaft PPB. Diszére lenni a társaságnak: *lucem afferre reipublicae PPB. *Föl-iratja magát vinelly társaságba: nomen dat PPB. Atyamfya, ha akarz my tarsasagonk-bely lenned (EhrC. 98). Az ty tarsasagotknk kőzyben be menny (VirgC. 140). Imagad őtet, hoq az zenteknek tarsasagiban meg coronazandot (VitkC. 21). Tarsasagokot tón, mikent iohokban (DöbrC. 191). Azok az tarsasagban ualok imelyenők (SándC. 1). Meltosagis zent tarsasagokban zamaltathwan (ÉrdyC. 516). Istenneknek tarsasagokban ragattatol (542b). Hyweydnok nyayassagos tarsasagokban zalmaltaswnk (ThewrC. 199). Az mi tarsasagunkra melto (TihC. 189). Az poklosságból meg tisztult embernek az emberi társaságba való be fogadása (Kár: Bibl. I.100). Az tarsasag, mikor ember közre bozzattia penzet az nieressegre és az vesztossegre, nem vsura (Fél: Tan. 376). Az szeretet a keresztieni életnek regulaia az külső tarsasagban (296). Calviuus, ariannus és egyéb akar-minémű szóval nevezett társaságnak gyűlekezeti Christus ecdlesiája nem lehet (Pázm: KA. 586). Fő-urak között, szines társaságban, nagy asztalok fölött hagy békét a kérdéseknak (Pal: NE. 13). Ne légy füveg-nyengeséggel a társaságban (Pal: UE. 454). **3)** [socius, socii; der geführte, die geführten]. Bodog Ferencz ewruendezk uala, hogy vr ystem ala neky tarsasagot (EhrC. 81). Scent Dienes tarsasagol (MünchC. 10). Meñ ki innen atte tarsasagyhoz (NagyszC. 367). Jeleu volua nemely vendegsegen eo tarsasagyaua (DomC. 206). Ihust latyac vala utaltos helyen tarsasag neköl (DebrC. 338). Gonozoknak mynd ew erdegi tarsasaghy (ÉrdyC. 28b). Társaságul adgyac magokat associant se (Com: Jan. 217). **4)** [comitatus; begleitung]. Ő zféle alaitan őnoki a tarsag között (in comitatu) voltat (MünchC. 112). Zent Margit azon az ew zféynek tarsasagyaua és sor-roknak tarsasagyaua hozattatek az elstromban (MargL. 3). Aleitvan őtet az tarsasagban lenni iövenek eg napi vtat (DöbrC.

Mykoron semyt nem lathneek az vylagossagnak fenesetől, kezemmel fogliwa vyteteem be az tarssaghtwl Damasa (JordC. 781). Minden napon ezzer azofoknac tarsasagat valad (VitkC. 17).

le-társaság: Egy országnac nem lebet két fejedelme és irodalmi hatalmasság nem szenyvedhet feletársaságot (MA: 1150).

adbeli-társaság: commilitium C. [kampfgenosenschaft].

on-hadbelitársaság: commanipulatio C.

nyeres-társaság: contubernium MA. stubengesellschaft. Kenyeres társaság, köteles-barátság: contubernii *necesse PPBL.

öz-társaság: [frequentia, celebritas; gesellschaft]. Mikor kozni akarunc, az emberi köztársaságból félre mennyűnc: Post. II.322). Senki sem szokott a tsintalan erköltstől ni nyomos okok nélkül, o léssen nyilván oka, miért hogy in meg annyin híreknek s neveknek kisebségével térjeviszsza a köz-társaságból (Fal: NE. 12). Ezen lecke a köz-ságban és öszevelegyedett beszélgetésekben minduntalan ed előtt forogjon (Fal: UE. 390).

özönös-gős-társaság: communitas C.

olgár-társaság: [civitas; bürgerschaft]. A meynyei pol-társaságban helyzetetötött (MA: Scult. 603).

i-társaság: [comitatus; reisesgesellschaft]. Marada Jesus salemben es meg nem tudá az Joseph es az ő annia; velpedig, hog ő az vti tarsasagban volna, iöuenek eg napi (Fél: Bibl. 89).

lági-társaság: [societas hominum; menschliche gesell-t]. Alig nyilik a nagy elő-menetelre út abban a világitár-nak rendiben, a melybeu leg nagyobb dolog az, hogy a ég le-nyomottassék (Pataki: Rég. 12).

társaságos: socialis, sociabilis MA. gesellig PPB. Az vris-tal bnyatalosok vattok a Jesus Christusnak tarsasagos en (Komj: SzPál. 125).

társaságosan: socialiter C. [gemeinschaftlich]. Társágossan gát ne vonnyunc (Zvon: Post. I.364). Isten kegyesen így alte, hogy társaságosan éljen az ember (Fal: BE. 582).

társasít: [associo; vereinigen]. Az embery tarsossaghuak tytat meg vltavan az evrek kyrahak tartossagaban tartateek (CornC. 420).

zve-társasít: ∞ Könnyen öszeve-társasíttya magát a fia-end (SzD: MVir. 52).

rsít: [socio; vereinigen]. En ys yleik the weled az földre rsyttom enmagamath the weled (ÉrsC. 36b).

zzá-társít: [associo; zugesellen]. Gondolyad, mely őrd-ő bozja tarsyttanad magadath zomorw es bws anyához (45b). Ő is magát hozzá társétja (Kónyi: HRom. 112).

TARSOLY, TASSOLY (torsoly Szeg: Aqu. 47): pera, ella Pesti: Nom. I.39. fiscus ascopera C. marsupium, MA. bulga, perula, vidulus; lederner sack, tasche PPB. oly, 'zák, táska, iszák: sacciperium; erszény, tarsoly, : pasceolus; táskátka, tarsoly: perula; ő, madzag, tar-zona PPBL. Né akariatoc birnotoc tassolt vtban, se köntösöket (MünchC. 31. 81). Mikoron kfdlelek titeket al kil: quando misi vos sine fera (DöbrC. 456). Bánkodik, hogy keves pinz ő taslyába (314). Egy pénze szes füres tarsolyában (Hlov: Toldi. 3). Gyakran fű körmébe, nines pinz tarsolyába (RMK. III.104). Oh te sátán, minden szszág ura, állokságnak, nyavalyának tassolya (RMK. IV.

62). Egy pénzt sem lach é a tassolba (Tel: Evang. II.113). Minden tassolyban levő mertekők az urnak alkotmányi (Szár: Cath. 02). Iszák avagy általvető, tűsző, tarsoly avagy erszény (Com: Jan. 93). Tarsoly emelgetés nélkül (Czegl: MM. 108). Viola szín, varrott bársony tarsoly (Radv: Csal. III.354b). A kinek itt mi kell, ne agjon bújában, tsak pénze lehessen bővön tarsolyában (GyöngyD: Char. 3). Tévelygünk sokáig a nagy pusztaságban, elfogy a keyerünk ürült tarsolyunkban (GyöngyD: KJ. 414). Két-száz ezer foréntokat hányának az ő katonái tarsolyokra és iszákokra (Szeg: Aqu. 47). Van még egy tarsolyom, de az is csak végső (Thaly: Adal. I.235). Az kurne-világ után vékony, hosszú kardokat viselték tarsoly nélkül. 1759 (Hlázánk I.295).

[Közmondások]. Nem csak eziüst fálból, de még a tarsojból szednek vajás pogácsát (Kisv: Adag. 393).

asszonyembër-tarsolya: [secundae; nachgeburt?]. Keselő fű, mint egy asszony ember tarsolya, olyan a virága (Mel: Herb. 65).

pap-tassoly: bursa pastoris; taschelkraut Mel: Herb. 145. Pap tassoly, béka leucze két fele (Mel: Herb. 145).

pásztor-tarsoly: ∞ (Mel: Herb. 145).

szablya-tarsoly: [säbeltasche]. A szablya tassolyból ki vona az frigy leuelet (Helt: Krón. 94). Az kard szájához volt függve kötve az nagy szablyatarsoly (Monlók XI.371).

szablyatarsolyos: [mit säbeltasche versehen]. Egy eziüstös aranyos kard, négy hoglár vagyion az farkvasával öszeve, szablya tarsolyos (Radv: Csal. II.119).

[Tarsolyos]

Tarsolyosan: [sacco ornate; mit einer tasche versehen]. Az urfiak lödingoson, tarsolyoson felültenek lovokra (Monlók XI.347).

TART: 1) teneo, attineo C. halten PPB. Az ketteyet fiefelől emeluen tartya vala (VirgC. 33). Imez frater en labaymat tartya (60). Az zizek mondak: Te micoron fyat tarch fiedben, mikeppen itelőd magadat meltonac lenni mti tarsasagokra (NagyszC. 367). Memek két kezedel tarčad a polart, mikor izol (VitkC. 49). Memec vala az zent azoinalatoc kettelől tartuani azofoom Mariat (85). Tarthwan palma agakat ew kezőkben keyayttyaak vala nagy zowal (ÉrdyC. 599b). Isten az kerálóknak szílvöket ő markában tartja (RMK. II.24). Kenyeny ruhamohara ez kenyetben es tarchya (az ő fájós fogán) (Frank: HlasznK. 15). Ha egy magas toronynak tetejéről egy kötélen ki eresztene valaki engemet és úgy tartana csüggőben (Pázm: Kal. 31). Czuda dolog, hogy nemelleyeket igen szorgalmazunc es vgyan foggal tartunc (Zvon: Osiand. 109). Nagy iaygatva esedezneiek annak, ki őtet az czerna szílon tartanáia (Lép: PTük. 1320). Az eke szarvát tartya (Com: Jan. 73). Vellácska, melyet nyelénél fogva tartis (110). Csak úgy tartya a vasat miut a pelyvát (Czegl: NM. 219). 2) sustineo C. MA. [fulcio; aufrecht erhalten, stützen]. Satoroc, kic marmor ozlopockal tartaitatnac uala (BécsiC. 48). Vraun, the tartaz ees erezy mynketh erekke (KeszthC. 19). Ha szünetlen nem tartuna isten, mindgyárt semmivé lennének (Pázm: Préd. 66). 3) [protendo, praebeo; binhalten]. Ha ky arcawl ytendy yob arczadat, tarcz hűneky a masodykat es (JordC. 368). Zent Damancosnak teyit tartá meg chokolny az eo fyaynak (DomC. 156). Tarczad az korszó a czatorna alá (Cs. E4). A görög Sándor egy fület a fel s más fület az alpörönsnek tartotta (Fal: UE. 481). 4) [continueo, complector; enthalten, in sich fassen]. E fele regestom-tétel Syria országnak tisztartatójától kezdeték, kibent tartatik a Zsidóország is (DebrC. 50). Hath kevh vydrek tarthiwan myndenyk keth wagy harnas meerteeket: lapideae hydrae capientes singulae metretas binas vel ternas (ÉrdyC. 124b). Ky-

nek (városnak) kerekseeghe neegy napy yaro feldet tarthi (169). Pálochka nőfo lakoch wallotta wolt, az mint egy leuel tartya (RMNy. II.14). Az vazon hvozonyolez syngliet tarthi (101). A hoszsaga szaz singet tart vala (Szők: Krón. 78). A Kegyelmelek levele azt tartja, hogy tanuk hozzák a lopást, orzást ellenek (Nyr. XII.80). Bizony azok az helyek, az ti tévelygéseknek, csak egy czep pártiát nem tartják (Bal: Csik. 191). Az szlírnek végít mindenütt tsínállyák egy mértékre szűrtakátsok, úgy hogy az ráman tartson negyven sing hoszszat (Tört. XVII.239). Egy egész méföldet mező szélessége tart (Thaly: VÉ. 1.63). **5)** [pertineo; gehűnen]. Ezekhöz e városokhoz ieles szép falae tartnac (Helt: Krón. 6). **6)** [tento, corripio; befellen]. Mikoron tartatnek nagi kersagban, borth keuana ynia (VirgC. 105). Minden betegek valami betegséggel tartatnak vala, az zent tosh illeten megl wigaztatlnak wala (PeerC. 31). Eleyben hozak, kyet erdeg tart vala: obtulerunt ei, qui daemonia habent (JordC. 364). Tartatly vala a zent lelek miat a prztaban (529). Várnak azzonyanak vala egy fya, kyt az nebez korszag tart vala (DomC. 312). **7)** asservo C. [custodio; bewahren, verwahren]. Istállóban tartom: stabulo C. Gymlőze igen sok, de reytekbe tartatik (VirgC. 32). Paranczola neki, hogy zokat tikon tartana (34). Ha w zúenek zekrenieben tlaydon akaratianak erzeniet tartaugia (33). No merekegyek uala tartany adomant (121). Dichwseges helthi es ekesseges zokat az meniorzaga tartnak neky (64). Kybe az fanak gywkeró tartatyk (66). Az ilyen ruth edube kenezet tartaz (146). Mynt ha jgeen zurrz almaryamban tartottak volna (DomC. 95). Az szűvetségnak szekréni az templomban tartatik (DebrC. 66). Wr isten nem englette cellyen keenehnek nemes voltat tyztöletlen helyen tartany (ÉrdyC. 632b). Ha valaki felebaratynac tartani adand penszt (Helt: Bibl. I.Mm4). Adot vala kedig tartani Dobronikba a tanatsnac ötszer száz ezer arany forintot (Helt: Krón. 84). Tarez ott, míg az töb füner kinőnek (Mel: Herb. 11). Tömlőzbe regulta tartatnieec (Tel: Evang. 1.29). A míg valamely tévelygő magában tartya hamisságát, nem látszik (Pázm: LuthV. 315). Az hol az régi magyar királyok peczéretket és ebeket tartottak (KétMdpil. 32). **8)** servo, observo MA. [einhalten, hüten, befolgen]. Penetenczenek, ewangeliumnak tyzta latasa, kyet essebelew tartoznak tyztan es paraztol tartany (EhrC. 111). Azo malasztot tartotta a mégholtaknac es: eandem gratiam servavit et mortuis (BécsiC. 5). Kik a nekik adot zolgalatot zerelmes tartac: qui credita sibi officia diligenter observarent (82). Taréud az parancolatokat serva ngmda (MünchC. 49). Lelky atyamat nem tizteltem es nekik paramezolatokat nem tartotam (VirgC. 6). Vruuc Nps, kinek ewangelionat fogatuk tartani (48). Az lw bezedet tartom: sermonem ejus servo (JordC. 657). Tyredelmeseghnek zozaga, kyt keel mynekwnk tartanwnk (ÉrdyC. 505b). Bodog, kyt hallyaak istennek yghyeet es tarttyinak ewtet (540b). Ky keztyen hythet walaky telyesen eez zegelen nem tartandya, keethsek nekwl erukke el veez (KulesC. 53). Az ki löl lakik, annak törőnyét tartsa (Decsi: Adag. 220). **9)** [habere, in numero ducere; für etwas halten]. Pénkő helyett tartom: utar *vico cotis PPBl. Remensegetet istenbe nem tartotam (VirgC. 5). Valamely zozetes waldud anagi tartand valamylh adomans nekél, egi tót nem er w zozetessege (110). Nem ylyk te neked tartand (Herodyast): non licet tibi habere eum (JordC. 398). Mykeppen profetat vg tarttyak vala hwtet: sicut prophetam eum habebant (398). Vívé őket a házhoz, hol szállást tart vala (DebrC. 3). Mynt atyamt vgy tarttya vala (ÉrdyC. 582). Mynd ew zűtetitwl fogvan sok zűzetek tarta (ÉrsC. 313). Meeg az wtolsó helyet ys pyronkodással fogod tartany (Pesti: NTest. 154). Az Janost vg tartak vala mint egi profetat: Johanne habuerunt ut prophetam (Sylv: UT. 1.23). Ha néked szolgád vagy, vgy tarts mint attyádít: si est tibi servus fidelis, sic tibi quasi anima tua (Kár: Bibl. 1.673). Nemely em-

ber vgy bűchyölli es tartya az oruost, mint ha immar soha többre nem kellyene zolgalattya (Frank: HasznK. 63). Az ártatlanság bolondság helyet kezd tartatni: innocentia pro malivolentia duci coepit (Decsi: Sall. 10). Hion János, ezt úgy tartasd mint édes fiadat (Pázm: Préd. 552). Az kőrösön függő embert igaz istennek tartanaik es imadnaik (Lép: Ptlk. II. 32). Meg paraneholá, hogy táborban szálana, valaki bégsség és tinárt tarta (Zrínyi 1.17). Eleteknek szépségét nem hánta, bogy valaki ötet mint valami Christust úgy tartanája (Pós: Igazs. 1.553). Jobb kurvákat tartani, hogy nem mint meg-házassulni (Kereszt: FelsKer. 171). Nem jó oláknak fegyvert tartani (RákGy: Lev. 196). **10)** [duro; dauern]. Sakágy tartók: p-remo C. Addig tart a barátság, míg 'ziros a konyha: feryet *olla vivit amicitia PPBl. Eztendeeg tartot az nagy lakodalom (ÉrdyC. 509). Míg az lelek en beuenn tarth (LevT. 15). A szél, az ki nappal kezdet fűni, többet tart, hogy nem az, ki éyel (Cis. 112). Az para keues ideig tart es az vtan el emueszik (Fél: Tam. 459). Nagy zapor eső kezd tartani (Tel: Evang. I. 423). Merő bolondság volna, ha tudnád, hogy ezer esztendeig tartott valamely ország (Pázm: Kal. 665). Továb tart az büntetés az hünnél (803). Szent János élete kilentzen-kil-ntz esztendeig tartot (Pázm: Préd. 135). Ez nem olyan mint egyet rabság, hanem éltig tart (239). Szem-pillantásig vagy óra pettyentésig tart a földi nyalvalya (417). Az embernek élete olyan mint az para, ky keues ideig tart (Holl: Préd. 12). Az útközét tartván a más század allya-bélic az ellenséget meg-fűte hátul es reá rohannak (Com: Jun. 150). Nem sokáig tartat árnyék-hatalmad (Thaly: Adal. I.174). Négy órák folytak el, tartottak, miúnta nem tsuda, hogy őket érte álom szűnta (Gvad: Orsz. 55). **11)** nutricao C. [alo; nähren]. Egy tejjel tartatott: collatione C. Az farkas ket eztendwt eluen nagi zeretetnel tartatek (VirgC. 58). Ket egez holnapoz tartathok memiei kenierkek (DebrC. 61). My magwnkat twggyok ygazatny, tartany, eeltetny (ÉrdyC. 4). Heet eztendeeg tartotta, newelte fiát (628b). Az wr isten a sídotak a pusztaba mennyel kenyerrel es tőr hussal tartta (Helt: Bibl. Ia3). Yol keel tartany, hogy ha lezen nywel (RMNy. II.9). Malata, fegez ez ighe minden allatot, mellet dízot tartanak (47). Nagy tehéntagokat egyedül hord uala, kiért mészárosok Miklóst jól tartják vala (RMK. IV.213). Az vén embert oztán csak az jó bor és az jó éték tartia (Decsi: Adag. 128). Kényes, gyengén tartot urfi (Megy: Gaj. II.12). Gadájától pelyvával tartatit a szamár (Czegl: Japh. 61). Boldogtalan fiát esztendeig tartotta (Nyr. XII.364). A kovácsjég jó téjen tartya az irgységet (Fal: NA. 179). **12)** [puto, arlar, censeo; meinen, glauben]. Tsak annyiban tart mavis a város' allya, mint mikor el-hagytl: apud *sordem urbis iudem sumus, quos reliquisti PPBl. Azt tarttyak, hogy nagyobb zentek vadnak az apostoloknal (Apost. 31). Ez azzonyallat fogada es zűle tartvan keetseg nekowl, hog fytat zűlt volna (DomC. 175). Doktorok ygy tarttyak, hogy mynden yo mywelkedethnek az wegezety koronazatly megl (ÉrsC. 259). Ha kizagoge lenné is, az csak vgy tarezue, mint ha semmi nem volna (Börn: Evang. IV.320b). Mint az pársi doctoroknac irásae tartya (Dial. 155). Immár olylyá tartom, mintha ottdon vduék (Nád: Lev. I.164). Ezent keel azert az conciliomokrol ortenfine es tarttanuom (Mon: Apol. 275). Jeles lakást tarttyac, hogy laktanac (Zvon: Post. I.13). Ez a praedicator caluinista, nola némellék azt tarttyák föfűllé, hogy arianus (Bal: Csik. 310). Az mint más fordítás tartya (Alv: Post. 1.379). Egyetlen egy papot tanit csak lenni az apostol, Christust, a pápista biblia is úgy tartya (Matkó: BCsik. 437). Mit fog tartani elásziár én föfűlem, ha ezt fogia tudni (Zrínyi II.3). Ugy tarttyák a szent magyaránk (Illy: Préd. II.167). Az estorozásolant és tömlőzűzéseket csak ollyban tartotta, mintha nem is ő szenvedte volna azokat (Hall: Paizs. 234). Mások is úgy tartják, hogy egy kedv szerént írt levél jobb egy tántznál (Mik: TörL. 34). Eleuterius azt tartotta,

azon rabok lakják az udvart, a kik lántzban járnak (NE. 59). Kiki maga el-véltében azt tartja, hogy mellette gasság (Fal: UE. III.171). **13**) [posuilo, praescribo; for-verorden] Hitünk ezt tartja, hogy valakik irth tettenek, eeltre mennek (DebrC. 128). Az isten rendelese között keppen aszt tartja (Fél: Tan. 467). Az terentes vtn az k az szarmazasbol lesznek, a mi keppen minden teremtet se szaporodasanac modja tartja (93). Gyakorta külfömben hogy nem mint az ű iőuendő mondásoc tartani. 1579 gysz. D3). Hogy minnyájan meg-halljanak az vltósó nap-előtte, nem lehetséges, mert az istennek fogadása külfömben (Pázm: Kal. 554). Az Ezbugai Istvan iozaghoz nem tartnak a ket atiamfia, a mint az contractus lenel es tartia (Radv: Csul. II.90). Isteni decretom tartja (Illy: Préd. II.51). Álom, az német olyat igér vissza, melyet megállani liti tította (Thaly: Adal. I.91). **14**) [timeo; befűrehten]. Igenek, hogy te rajtad bé ne tellyék ez is (Czegl: MM. 105). Ny magam is tartottam, de istennek hila, lecsendesittem mbereknek az nagyát (TörtT.² I.221). Hiszem ha az ellen-nem tartana, 10 napthl fogva esik az Aszalónál nem t volna (RákGy: Lev. 216). Tudván okát a feltámadásnak, ob is tartott másoknál (Mik: MN. 288).

tolások). Meg-adózol ezért eb tartotta (Könyi: HRom. Fogadása tartja: religione voti *obstrictus PPBl. esek lehessenek, mynt az isteny fogadaas tartja (ÉrdyC.). Vigadozzék, a meddig akarja, kedve tartja (Mad: g. 362). Oda mehetsz, az hova kedved tartja (RákGy: Lev. Igen tartja kedvek, hogy az utszák szegelyetiben ütközze (Fal: NE. 4). A mint a szó tartja (Tof: Zsolt. 796). *ben tart*: Betsületben tartani valakit: magna *dignu- aliquem diligere PPBl. Urunknak tudtára is adjuk, hogy oda bősületben tartsonak legyen bennünköt az commissari- (EszM. II.156). Maga birtokában tartani valakit: re aliquem ad *mamum PPB. Eleven emlékezetben m-jó-téményidet (SzD: MVir. 107). Nem tartatok eze- ben az ewt ezer embert (JordC. 404). Ha meg nem yak, mindenütt, mezőn, falun szabadok legyenek ew fe- ben tartanya (RMNy. III.77). Isten engem az feyeben k egh oraygh se tarchon (LevT. I.266). Valakit függő- tartani: *detinere aliquem suspensum PPBl. Két dolog g függőben tartotta tanátskozsómat (Pázm: Préd. 23). *gőben tartom* elmémet (Mik: TörL. 37). Ki vigasztalta magát, jó kedvében (Fal: UE. III.73). El-kárhozott, mert any- betsülte a pénzét és olly kevésbe tartotta a lelkét (M. 40). A mig tart a lélegzetben, addig tart a re- ységben is (Fal: NE. 52). Ki nehéz a nyelvet ra- kon- ban tartani (Fal: NA. 187). Szükség volt, hogy a hűvek e on sanyarságban tartatának (Pázm: Préd. 32). A alábbvaló eszközök is számban tartassanak (TörtT.² I.164). berszámban sem tartatot, hanem fereg volt (Pázm: . 497). Leányi mellő vette és kisasszony számban ta- (Bethl: Élet. II.8). Ester es ő neki adaté, hog ne- iec zamaba tartatnéc (BécsiC. 51). Tekintetben ni: *observare aliquem PPBl. Senkit utálatban ne (Com²: Jan. 162). Teréza, a mig tart a magyar vérben, em felejt tégedet (Fal: Vers 884). Kévnok minden lelki jót, mig ez világba tart (LevT. II.77). Magzattyokat lkdésekben zabolában tarczác (Zvon: Post. I.192). szűflok zabolában tartassanak (Monlrók VIII.205). *Vkhez, ez az*: Betsületből valakihez tartani: officii causa ali- am prosequi PPBl. Minden jószágot, akar hol legyen, csak hogy z tartson és oda foglallyon (Ver: Verb. 48). Úgy igazulhatz a ahöz tartasz, a mit azok javasolnak, kiknek a bőltek ren- székek és szavok vagyon (Fal: UE. 417). *W hozza* ez- os könyöröltesseggel tartatik vala (VirgC. 101). Mindenek- t Domitziushoz tart: *observat Domicium maxime

PPBl. Áitassagall tartatik vala ez ember zont Ferenczhez (VirgC. 104). Ő is nemős embőr leuen a czazarhoz tart vala (WesprC. 111). Ha azolt, kly az tőrnynek tartnak űr- kessek, az lyt űresse lwt (Konj: SzFál. 58). Mi lelet illendő a nemesi vérhez, mi kötelesség tart igaz vitészséghez (Orczy: Köhl. 58). *Vmín* ∞: Árrát-tartom: lico PPBl. Valamit illő áron tartani (SzD: MVir. 44). Én asztalomon tartalak: *cibo meo tibi servo PPBl. Ebeden velek tartak űtet (VirgC. 87). Bécsbe egyét két forinton tartottak (LevT. II.32). Valamit egy garason tartani: asse *venditare aliquid PPBl. Az isten ez napról napra nebezébb betegséget rajt am tartja (Radv: Csul. III.258). A halál renden tartja a fő embert a parasz- tal (Fal: NE. 33). Selyvyt is zabacyagon tartja (RMNy. IIb. 62). Zabadsagon thartom ewketh (LevT. I.280). Mikort azt száján tartjuk (Czegl: MM. 142). Ő azokat számán nem tarthattja (Megy: 3Jáj II.156). Valamit szemén tar- tani: in *oculis habere aliquid PPBl. Ha azon tsínyasígot továbbtská tartja szemén, néki szokik (Fal: NE. 68). Kiki szemén tartsa tsilagát, mert ha el-veszti, nem lesz vezére (Fal: UE. 465). Ezt tarsad szemeden és gyakorta forgasd elmédben (Fal: BE. 573). Ez a kevelység jó téjen tartja a fő-bűnököt (Fal: NA. 179). Igen zabolán kell tartani a hitelt, hogy őnnön magunktól meg ne tsallatassunk (Fal: NE. 377). *Vkinek, vmi- nek* ∞: Fiamnak tartom: *agnosco filium PPBl. Ha isten- nek tartó lelked van (Nyr. X.469). Elég vagyon ennem io őchem, tarch magadnac a tiedet: habeo plurima, frater mi, sint tua tibi (Helt: Bibl. I.Q2). Tarsad magadnak atiamfia eszt a kúntóst is, mert bizony igen a testedhez áll (Bal: CsIsk. 113). Nyereségnek tartani: in *heris ponere PPBl. Sommi- nok-tartani: aliquem *nanci habere PPBl. *Vmire* ∞: Zere- cara job arrara tharcjok az borokath, de felekv fordylat- thvl (LevT. I.259). Csak ezudárra tartiak (Deesi: Adag. 277). Ha valakit halálra tartatának (Pázm: Préd. 9). Hosszú időre tartom: invetero C. Más időre tartom: reservo C. Walamyth tartotok, tarczotok irthalmassagra (ÉrsC. 217). Isten e földön ellenségit gyakorta kedvekre tartja (Pázm: Préd. 22). Egy fia vala, kinek nyelvességében gyönyörködvrén kedvére tartotta 205). A mog elégedett utállja az étkeket, a kedvére-tartott azokban választást tősen (Com: Vest. 42). A tekinteteket nagyra tartja, becslilyed (Com: Jan. 195). Hogy havasalföldi országát és Tömösvár vidékét nemzetiük gázolta, sem orozánkra nem tartotta, sőt irthal- mas szemmel nézte (Monlrók VIII.50). Aztalat kyalynak sok ideig czial rouasra tartotak (Güres: Mátý. 50). Nagy jutal- mad vagyon asszony-állat mennyben, kit számódra tartaud Krisztus jobb kezében (Thaly: Adal. I.24). A mely ökröt magad szolgálattýára tartasz, gyakran bé-fogod (Pázm: Préd. 32). Egy nri fő ember arra tartson, hogy a bősület az ő szivében fel-találkozzék (Fal: UE. 450). Mondhatza, mire tartunk, hogy keresztyének lévén meg felellyünk kötele- ségünknek (Fal: NA. 174). *Vmínél* ∞: Az egész summa pénzt tarták maguk kezeknél mind addig, míg fülemlerkednek az eot gyermekek (KLOkl. 45). Ez dologt magoknál tartác (Kár: Bibl. III.40). *Vmit* ∞: Árnyék hozóc és árnyéket tartanac a hársfa, platánfa, szifa (Com: Jan. 19). Barát- ságot tartani: *colere amicitias; valakivel barátságot tartani: exercere *amicitiam cum aliquo; jó emberekkel tartotta barát- ságot: adjunxit ad *necessitudinem suam bonos viros PPBl. Bekesegőt tart afañalad (GuaryC. 65). Ty velelek tart űrök bekesegot (VirgC. 57). Bekesegőt tart uala medenőkel (TelC. 16). Az akarataknak bekességet kell tartani, a szükségnek hadat (Illy: Préd. II.198b). Erős tsatát tartani: *aggravare ietus PPBl. Czazar dologat tartá, adozaasat el sem hagyá (ÉrsC. 477). Kiki mind az ű dologt tarcha (Tel: Evang. I.113). Tartsa dologt ez az sido kérdés, melyet most nekíne vetne- előnkben az papasoc (EszT: IgAny. 119). Tartnak közülk

egyenességet (Thaly: VÉ. 1.27). Az hit nem tarth eerdemeth, hol embery okossaghi webet byzonsaghat (ÉrsC. 275). Ha valami gondolat tartod reá: si qua te *attingit cura PPBl. Czak anne gondolh tarvezuk my magwnkrol, hogy my atnyank fyanak gongyat latra ne wessek (ÉrsC. 215). Bizonsagidra-gondot tart lelkiem (MA: Bibl. V.58). Az oskolókra igen jó gondot tartson a püspök (Bod: Pol. 88). Ügyetekre az isten gondot tart (Bod: Lex. 58). Gyűlést tartani: agere *conventus, concilium *habere; gyűléseket tartani: agitare *coetus; gyűlést tartani: *gerere inimicitias cum aliquo PPBl. Gyűlés tartó (Pázm: Préd. 724). Parancsola Jesus az ő tanítványainak, hogy egy haidtskát tartanának öngki (Helt: UJT. J6). Minemű borin orcuall kerz bočanatot, ha haragot tartaz to atattianac ellene (GuaryC. 66). Haragot tartotam atyamnak es atyamfaynak ellene (VirgC. 9). Haragot ne tarcz az to néped ellen (Kár: Bibl. 1.106). Hartzot tartani az ellen-séggel: *cernere cum hostibus; kemény hartzot tartani: *acriter pugnare PPBl. Szívetlen hartzot tartani tartnak az ördög-gel (Pázm: Préd. 400). Vetessek a vizbe, az arafi a fenékön al meg, a balsamon kedeg fólse helt tart (NagyszC. 254). Kyk az eo helyeket targyak azz kyk az zenteknek hazokban lakoznak (DomC. 134). Helt tart Cristusnak orzagaban (ÉrdyC. 658b). Rokon közel helt tart az erek dychőseegben (659). Eel-sow helt tart minden zeerzetek között (573). A bűn nem kevésbé a hívőknél mint a hitetleneknél helyt tart (Illy: Préd. II. Előb. 1). Hetet tart vala az colnyan, fev vala sororok-nak (MargL. 22). A hit, kit valaki teljesen es zegetlen nem tart (DöbrC. 56). Az mi hitőnketh tartia (KazC. 116). Ygen erylenn, keresztyn hitteth tartotam (GyöngyC. 53). Senky wygzatolod nem lezón wala, hanem czak te zyled ő lelkenek keserőseegben h y w s e g ő t tarthwan (CzechC. 15). Had homolo-giun az hold, czak az nap tartson igazat (Decsi: Adag. 217). Vegyük próba küre es lassuk közelebb, igazat tart-e a beszéd (Fal: NE. 49). Három foga tart istrázsát, alig rájja a hig kását (Fal: Vers. 882). Játékokat tartani: ludos *celebrare PPBl. Correspondentiát tart vele (Monlrók VIII.217). Ekönyv nem ide szól, hanem a tengernek túlsó par-tayál tartja közit (Fal: NA. 120). Több kanton vagyon Hel-vetiában, de csak héttel tartja közit Anglia (Fal: NU. 321). Nézz az orczájára es lásd meg, mint tartja magát (Nád: Lev. 31). Meg ért-kezze, mint tartotta, mutatta magát (MA: Scult. 130). Végezetre menyegzőt tartanak, az holott össze adat-tatnak a pap által (Com: Orb. 243). A szeretet nem tart mindenkor módot (Pázm: KT. 188). A módot tartsa (Gér: KárCs. IV.313). Mercurius tiztara es melegre laylando napokat tart. 1582 (KGalg. Gijj). Mindennel naia sa-got tartott (Born: Préd. 549). A házassági szeretetnek okát tartja es hasonlatosságát az akarati szeretete (Illy: Préd. 1366b). Ystemnek paranczolatyat tarczatok (EhrC. 58). Tartottam te paranczolatidat (AporC. 98). Istennek paranczolatyaat nem ehnek nem tarttyaak, de tartany sem hagygyak (ÉrdyC. 524). Az kik pártot tartnak, istentől s mi tőlünk ők mind átkoztatnak (RMK. V.169). Az Adonias pártját tarttya vala (Kár: Bibl. 1.301). Penitentiát tarcone os ő bočanaffat kőn hullasokkal kériuc (BécsiC. 27). Kezük vagyunk te veled penitentiát tartanunk (VirgC. 50). Kezde gonozt mon-dany az varasoknak, mert nem tartottanuk vona penitenciát (JordC. 386). Mynek elette az őrók pokolbeli kut bech her-penczon, penyteneyathi thareczathok (ÉrsC. 170). Tartuan urak-nak pompasagyt (DomC. 132). Regulat paratzol tartanuk: regulam simpliciter servant (EhrC. 124). Jóllehet pediglen mikor a természet valamit terem, bizonyos rendet tart (Fal: NE. 123). Szep Ilona nagj siralmat tartja (CsomaC. 25). Ne tarczon semy zamot rola, hogy az erek bologhsag-ban be mehessen (ÉrdyC. 148b). Regen nagy szamot tartottac arra, kit miuel neuzezenec (Born: Préd. 65). Bennűne lakik az

sz. lélek, jónkra es gonoszunkra szamot tart es vigyáz (Pázm: Kal. 33). Ha alhokságimra szamot tartasz, meg nem meneked-letem (Tarn: Bar. 106). Kérlek, jó fiam, parancsolatomra tarts szamot (RákGy: Lev. 65). Nem méltó szamot tartani arra, ki, mi kizti a nyelvet (Fal: UE. III.21). A betsültre kényes szá-mot tartottak (Fal: TÉ. 643). Fraterrek, kik az enangelioni zegenseget nem tartyak (VirgC. 110). Attyamfya farkas, fogadod tartany ez zegewdest (EhrC. 151). Némellyek szet-etek a régi időkre vissza tekéngetni, oda tartják szemek-et (Moln: JÉpül. XV). Anne zenuedeteossegeot tar-tottanak, hog nyolchad napgy nem jttak (DomC. 297). Minemű zert kelyen tartany (VirgC. 136b). A rubák azou zynt, wysagot tarttyaak (ÉrdyC. 514b). Az remethee zawat tartha es az gyermek annyahoz essek (ÉrsC. 463). Zyzes-seeg őt akarok tartany (ÉrdyC. 550). Tanaczot tarthnak vala: consilium faciebant (JordC. 389). Parancholatot ada ky az feyedelem, hogy az kereszttyenek ellen tanachet tartanunk (ÉrdyC. 547b). Az farizeusok tanachot tartanak, mymondon ewtet el wezthetnek (Pesti: NTest. 73). Tántzot tartani: *agitare eboros PPBl. Meg köszöné az asszonyállatoknak, hogy ő neki társaságot tartottak volna (ÉrsC. 102). A ki az római pápának társaságát tartya, az kereszttyen ecelésival tartya (Pázm: Kal. 646). Társaságot tartasz vélek (Mad: Evang. 275). Mikoron Zakarias japsagnak tiztet tartanaia ő zeriben isten előtt (DöbrC. 397). Fogadast tőn, hogi tizta-sagot tartana (VirgC. 102). Ott jelennek meg, a hol udvart tart a bősesség (Fal: UE. 369). A közép utat kel tartanod (Illy: Préd. 13). Vezetegseget nem tartotam (VirgC. 3). Hewsagocot szolnya, veztegessegekem nem tartanaia kichindek-ek lattatnak lennye (WinklC. 124). Erős viadalt ők tartan-nak (Tin. 327). Igen nagy viadalt tartának mind ket felől (Helt: Krón. 37). Az égen tizet támaszta, ki éyel világot tartja (MA: Bibl. V.49). Ymben vkit v. vmit ∞: Az egyhazy nepek ne tartsac ő magokat azba, kire nem bozczattatc (Born: Préd. 263). Mérget tartanak bogyekben (SzD: MVir. 411). Dolgában tart igasságot (MA: Bibl. V.6). Nagy isten feelő leelky eeletben tarttya vala ennen magaat (ÉrdyC. 508b). Bynekben meg feddeleben tart vala edes kemensegeot (DomC. 117). Nagy kemenseeg tartatyk vala byneknek megfeddeselen (218). Kiki mind hatá-rában tartsa magát (Decsi: Adag. 210). Az nakat az igaba tartya (VirgC. 92). Ki-nyilatkozattya a sziveknek magában tartott titkos tanátsit (Pázm: Préd. 15). Valaki szemueue istenert, imar az ő labat tartanaya az mas velagba (VirgC. 88). Ykhez v. vmihez vmit ∞: Hozzánk tartssák az bűséget, mert ha külömben cselekesznek, porrá kell lenni lakóhelyeknek (RákGy: Lev. 144). Igen-is tartom bödzömöt hozzá, hogy mind ezen mind a mas világon böldogul légyen dolgom (Fal: NE. 81). Párttyát, részét hozzám tarttya (SzD: MVir. 12). Zeretetet tartandot egy máshoz (ÉrsC. 241b). Azokhoz tartanak vrséget (SzD: MVir. 457). Ketten tartják közűket egy adóssághoz: praten-und duo idem debitum PPBl. Ha te atattiahoz haragot tartaz (GuaryC. 65). A nagy elme nagy dolgokhoz tartya közit (Fal: UE. 399). Fejedelmekhez teljes engedelmességet tartsanak (Monlrók VIII.244). Valamig fele-barátunkhoz haragot tartunk (Illy: Préd. II.93). Ykhez v. vmihez tartja magdt: Okosban tartanayak magokat ho-zaya: in illis periculis cantius ipsis providerent (NémGl. 208). Egiebek es iol tartiak magokat tehozad (VirgC. 97). Kegyelmes képpen tartja magát hozaja (Helt: Krón. 76). Jo szekas ugi tartani egymashoz magunkat, a mint ő szent felsége tartotta magát mi hozzane (Tel: Evang. 1.170). Hetfőn megent zeek lözen, t. K. tartha ahoz magat (RMNy. II.136). A mi tiztől vagyon, ahoz tarcz magadat (Decsi: Adag. 117). Minden dolognac vegzet fűdje vagyon, ahoz

magunkat tartamunc (Dáv: Kker. O3). Nám ha halled Var-
én halálotat, ehhöz tarsad fiam Varlucis magadat (Tin.
Tartsd ehez magadat, ne pantolodgyal (Czepl: MM. 100).
In úk-is ehez tartották magokat (Czepl: Japh. 106). Ma-
t iol tartot egiebekhez (Virg. C. 97). Inj mindjárst,
tudjam magam mihez tartani (TörtT.² III.326). Min-
sperestéseikbe kurátorokat rendelvén mihez tartának ma-
(Bod: Pol. 151). Ha kik ez ilyenek közül urokkal mint
niáltak, tartsák alkalmokhoz magokat (Monlók
10). Időhöz tartsa magát (SzD: Mvir. 25). Kegyesen
ta magát isten a samaritánához (Illy: Préd.
Idgen törvényekhez tartuan magat (Kár: Bibl.
I. *Vmire vmit* ∞: Más dolgára gondot tartó, min-
tálban kalán: alienarum rerum *curiosus PPBl. *Vnitól*,
∞: Imádgátoc az wrat, mind az egész föld tar-
s tőle (Helt: Zsolt. 195). Az ti atyátoktiai tartanae
etee (Kár: Bibl. 1.158). Az predikaternak Sárvaratt kel-
maradni, miérthogy tart tőle az gyermek (Nád: Lev. 60).
tartunk tőlök s amál inkább, ha az hadak mind el-
nek (RákGy: Lev. 262). Kifül ha inar nem tartasz
Apol. 307). Ettől igen tartoc (Czepl: Japh. 71). Hitemre,
ak mind alusznak, felnyitják a szemüket, tartok attól
Adal. 183). Tartottam, meg-vallom, attól, a mivel íjesz-
k (Bod: Pol. 119). Hol ettől, hol amattul tartván jó
in háborgattya a félsz (Fal: NE. 107). Ki fakadot vólua,
attól nem tartot vólua, hogy valami új káromkodásra
ne adna (Fal: NU. 250). Tartott a bálvány-imá-
tul (Czepl: Japh. 53). Tartunk az családtságtól
Gy: Lev. 302). Az nem nemesk az chazaroktól
nak vala (ÉrdyC. 623b). Tartottak az isteni fenyíték-
(Moln: JÉpil. 94). Nem tart ura haragjátul (Ver: Verb.
Homounay, Sorbán reggelődésétől nem szükség
(MonTME. III.160). Semmitől ugy nem kell tartani,
a feslett emberek barátokzásától (Pázm: Préd.
Tart hiszem a szent írástul (Czepl: Japh. 6). *Vmiül* ∞:
érem mondani, hogy az okos állat magát bolondúl-
ya (Illyef: Jephtha 6). Egyiket sem tartya felesegül
si: SalJ. 66). Gyalázatul magadnac ne tartsd (Com:
206). Isten chak játékul tartja az emberek dolgát
yi: ASyr. 33). Janost prophetajul tartják vala (Csoma-
I. *Vmiv* ∞: Az sathaan nehezze tarttya vala, hogy
orzagot kezeéből ky zalazotta volna (ÉrdyC. 496). Szi-
ne nem tarca: ne pudefiat (Sylv: UT. II.123). Szeme-
ny nem tartá az isten, hogy azok ötöt ő isteneknek
(Sylv: UT. II.109). Míg élek, Kd szolgáló leányává
m magamat (LevT. II.154). *Vkivel, vmivel* ∞: Veled
m: *accipio me ad tuam causam PPBl. En is veled tar-
(Tel: Evang. II.102). Veled tartanam, tsak imez egy ne-
eg előttem ne volna (EszT: IgAny. 500). Kérdeget meg
házi uramat, hogy ha velem tartya é még ő kegyelme;
ny tésis bár bibliáddal tartanád inkább, hogy sem mint
ny piszok essék rajtat (Matkó: BCsák. 300). Mondanak né-
yek: Nem tartunk ebben Matkóval (Matkó: BCsák. 355).
künknek káros, lelkünknek is áros törökllel tartani
ly: Adal. 183). Azokkal tartson értelem, kik keve-
en, nyelved járása azokkal, kik többen vannak (Fal: UE.
I. Valakit beszéddel tartani: *dictis onerare aliquem
I. Beszéddel tarttia ő vendégeit (Decsi: Adag. 273). Kinek
a lence, ki tart a borsóval (Fal: Vers. 905). Oly pro-
r, ki az pörben az ellenkező féllel tarttya (Ver: Verb. 24).
hódult tartomány az, a melyet hatalommal tart a király
m: Jan. 143). Tovább fertály mért földnél kell biddal
ni a Dunát (Monlók VIII.383). Pereputtyostul kóstal-
vák az praedikátorokat (Pázm: Kal. 135). Teledit azt írja,
Lutherekkel tartanam, tabat az régi szeut attyakat
noztatnom kellene (Mon: Apol. 418). A ki magával
edél tart és el tud élni, nem ragad rá valami szomszéd

rül (Fal: UE. 435). Eddig is a kuruczokat bizonyos pra-
vendával nem tartották, hanem szakaszta adtak, a mit
adtak (Monlók XV.516). Miért tartanam reménsséggel
hijában magamat (Kár: Bibl. 1517). A nagyk naggyai a nagyk
színével tartanak (Fal: UE. 369). Sok szóval valakit
tartani: precor PPBl. Nem ezac szoual tartya őket (Born: Préd.
283). Ha most is csak színes szókkal fog tartatni, mérges
pojarátul könnyed elállani (Thaly: Adal. 198). Ravasz szavai-
val engem ne tartsou (KecsTört. III.326). Adgy tanácsot néki,
tanácsal tartsad (Com: Jan. 201). Egy inasnak hadgya
mord szavával, a két rabot tartsa ma jó vatsorával
(GyöngyD: Char. 12). *Valahová tart*: Örül az furia, nem késik
pokolban, rőpülését tartya nagy Török országban (Zrinyi:
Ayr. 23). A szódnak tartottam a kanfár száromat (Gvad:
FNót. 31). Azt se tudjuk, mihez, azt se, merre tartsunk
(Fal: Vers. 913). Tartánac Feyervárra (Helt: Krón. 34).
Kit meg ertuen zeut Janos egi zoros vtra tartuan a nagi
kapura viue ötet (WesprC. 97). Amazokra nézve füllyeb, ezek
kedvéért aláb kellett tartani a beszéddel (Fal: NA. 120). Bal-
fele tarcatoc, ha io helre akartoc menni (NádC. 572). Kezde
a hedgy ódalán fel menni és a czere felé tartani (Helt:
Mes. 196). Nem mere oda menni, hanem Galilea felé
tarta (Zvon: Post. 1.218). Hogy elnyerjék örök fűvésségeket,
ide felé kellene nékiek tartanek minden gondolatokkal (Fal:
NE. 65). A ki lefelé tart erköltsével, megvetetik (Fal: UE.
456). A hegyke ifjac félre mennec s ugy nézélle magokat,
melly szép a csizmájoc s az után soekal gűgösben lépnek s
orrokot fellyeb tartyaé (Megy: 6Jaj. III.33). Mikor idegűl
nyilakat bostatunk bizonyos ki fűggesztett tészla, fellyeb tar-
tunk (Fal: NE. 67). Hátra tartánac őc is és el szalladánac
(Helt: Krón. 38). Oda tartánac (187). *Vmi alatt* ∞: Evt erze-
kenéseket retez alat tartluk (PéldK. 33). A mel ima-
cokat tez, mendenkoren bizon zamalat tarad (VitkC. 12).
Az törweennek alatta tartatuk vala (Hall: Paizs.
352). *Vki ellen* ∞: The atyadfiya tart valamit te elle-
ued (JordC. 366). *Vmi gyamánt* ∞: Nagy proffeta gya-
nant tarttyaak vala ewt (ÉrdyC. 524). *Iki mellett* ∞:
Ha Kegyelmed mellett tartja és faveál neki, igyold
Kegyelmedre is nehézsége leszen ő felségének (ErdTörtAd.
III.163). *Vmi módon* ∞: Mint tartja: quanti *licet PPBl.
Meghívtam magamhoz ebédre a várba sigen frissen tartot-
tam (TörtT.² III.398). Gonozwul tartyak hűket neegy zoz
eztendeygh (JordC. 727). Nem szereté azt, hanem igen gon-
ozul tarttya vala (Helt: Krón. 61). Myg ez wylagba woltam,
orzagomat yel thartottam (ÉrsC. 455b). Rátottal ő felségét
akkor jól tartja, ha ő tőle néki leszen szép fia magzatja (RMK.
IV.257). Meny fel amoda a dombra és onnég meg nézzed mes-
terségemet: ezennel igen jól tartlac (Helt: Mes. 345). Pongrácz
János Simoni Mihálylyal vendégségben mentek vala parolla
alatt az némethoz, kiket oly jól tartanak, hogy már Simoni
meghala, Pongrácz penig haldoklik (Béres: Lev. 166). Mikor
olyat tselekedett Krisztus, mellyből ditséreti származhatott,
megparantsolta, hogy titkon tartsák (Pázm: Préd. 53). A mely
szerente egy végben hosszut tart, ahoz tsak gyamiban
kell biznnuk (Fal: UE. 386). Tarcz veszteg magadot és
nyugodgyál én szerelmes népem (Kár: Bibl. 1.456). Cristus
vrome az sidoktol vndokol tartatie, karomatic (VitkC. 71).
Azzoni allat panazla, hog eoneky atyafia fogva tartatneek
(DomC. 28). Fogna tartonac, hog meg őlee (VitkC. 76). A sidoc
hetuen esztendeig fogva tartotanac (Helt: Bibl. 1.44). Egyetlen
egyig fogva tartatunc (Born: Préd. 240). Magok fejére hoznak
kemény átkot, mert fogva tartják az szent igazságot (Thaly:
Adal. 140). Vagyunk szám szerint ötvenkilenczen, kik idegen
helyben fogva tartatunk (Thaly: Adal. 151). Keblét mindenkor
nyitva tartya (Csizi: Síp. 271). Nylyan terekhez ez funda-
mentomot, hogy a mit hirdetünk, nem embőri gondolat (Beythe:
Epin. 234).

égybe-tart: [conseruo; behalten]. Maria égbe tartá vala mend ez ígeket bezelven ő ziveben (DöbrC. 269).

égyget-tart: [consentio; übereinstimmen]. Soha egy igyessebben nem vattoc, egyet nem tartottoc (Mon: Apol. 14).

el-tart: **1)** perduro MA. [producer; sich verlängern]. Még, itelem uram, eszen ez napig eltart, ha tovább nem is, itt az gyülés (Gér: KárCs. IV.178). **2)** sustento, enutrio MA. erhalten, ernähren PPB. Az város nepe fogadást tén, hogi az farkast mind eltyg eltarttak nagj io keduel (VirgC. 57). Ymo hol ftyad, azert tartz el owtet (ÉrdyC. 339b). Mykoron latot volna meg nyomerwlt embert, nem haggya vala koldwly, de eltarttya vala ewtet (655). Taré el aztalodnak morsalekyauul (TihC. 23). Az tudomány mindenit el tarttia az embert (Decsi: Adag. 50). **3)** [asservo; aufbewahren]. A gyümölcsöc eltartatnak a teli gyümölcs házban avagy ősz gyümölcs tarto helyen (Com: Jan. 19). **4)** [retineo; zurückhalten]. Én el nem tartottam tudva semmi ország hasznára néző leveleket (TörtT. 2. I.147).

eltartás: [sustentatio; ernährung]. A felét annak, a kit a töröknek fizet a polgár, contribuálja a mi hadaink el-tartására (Zrínyi II.201).

eltartó: [servator; erhalter]. Életünket az urnak akarattya-hoz szabjuk, őd kegyes el-tartó, azért az ő nevét hirdessed (Mad: Evang. 783).

eleibe-tart: obtendo C. [vorhalten].

ellent-tart: refragor C. reluctor MA. [adversor, repugno; widerstreben, widerstrehen PPB. Sönki ellent nem tartott benne: nemo hic *interessit; a kapitányok ellent tartanak a dologban: tribuni *intercedunt PPB]. W teneked ezben elent tarth (VirgC. 20). Neked kedeeh ha ezod leend, ellent tartaz neky (WinkC. 127). Sönni ellent nem tarti neki (WesprC. 46). A szentek teste es lelke egyky massinak nem tarth ellent (SándC. 18). Az ygar zeresetnek ew tejedelme ellon nem kel rugodozny es ellent tartany (ÉrsC. 168). Ha eszed leend, ellent tartasz neki (259). Abban ellent nem tarthatok, az mit én teneked kedved szerént látok (RKM. II.32). Az beszéd istené, ellent nem tarthatunk az ő akarattjának (117). Nem tartanak ellent benne (RMNy. II. 47). Akaron ellent tartany benne (LeVT. I.13). A babiloniabeli kiralnac ellent ne tarstanae (Helt: Bibl. I.g2). Azokkal is szenbe allana, a kie ellent tartnae (Tel: Evang. 17). Ugyan igyekezék rajta, hogy az mi urnakat az rómaiak isteni köziben bé vételné, de az római tanás ellent tarti benne (Pázm: Kal. 44). Kiben ellent nem tart az római ecelésia, csak hogy az kovásztalan kenyeret is olésgésnek higgyék az ur vaesorájához (681). Ellent tart Gelasius papa értelme, ki így szol (Zvon: Osiand. 132). Kerem Gabriel uram, ellent ne tarezon Ke (Radv: Csal. III.92). Múltságodban is ellent nem tartunk mértéklatesen, mert ifjú legény vagy (RákGy: Lev. 243). Az abbé nem tartott ellent, meg lett a végezés köztök (Fal: TÉ. 767).

ellenttartás: refragatio MA. das widerstehen PPB. Yag azoknak, kyk Koreenak ellentartassan ragazkottanak (JordC. 881). Leanyunk ellene mondana, tiltasa es egyelfele ellon tartasa (Ver: Verb. 108). Ez vtoat tonab bár ne halazzad, sönki ellentartassit ne fogadgyad (FortSzer. M). Minden ellentartás nélkül oljöttem az hivatalra (MA: Bibl. IV.116). Ha ellen tartást jelent is az isten, téged az ne retentsen (MA: Scult. 288). Az ilyen ellentartásokban bátoraságban járj (Illy: Préd. I.338).

ellentartó: refragator MA. widerstreber PPB. Ellent-tartó, ellenző: intercessor, adversus PPB. Soe ellen tartoc tamadanac, ki lön oztan Olasz orszagnac nag romlasura (Szék: Krón. 190). A ki gyülés-lételnek ellentartója vót vóna, mind országul rejá tünadanának (Monlrók II.137). Ő felségének könyörgének, hogy ne lenne ellentartó benne, engedue az ország karatájához

(141). Bika Emre uramat, mert hogy ellentartó volt benne, nem kildé (Nád: Lev. 127). Az vr szolgainak szilbsséggel kel oktatni az ellentartokat (Fél: Tan. 326). Kik abban ellen tartók voltak, mind meg életé (Pethő: Krón. 179).

föl-tart: **1)** erigo, surrigo MA. erheben, aufrichten PPB. Monda a farkas: Tarcz fel tehit a lábodat (Helt: Mes. 296). **2)** [retineo, retardo; auflaufen]. Tarta fel a kiralyt, méglen Sigmund iöne (Helt: Krón. 73). **3)** [sustento, tueor; aufrecht-erhalten]. Barátságot feltartják (Gér: KárCs. IV.592). **4)** enutrio, innutrio C. educo MA. ernähren, auferziehen PPB. Fel-tartom, nevelm: educo PPB. Jónó Nazarethbe, hol fél tartatot uala (MünchC. 115). Nagy zerelmel neuey, tárgya fel az fyat (CornC. 3). Loen ez vylagra Moyses, ky harom honapgy tartateek fél hű attyanak hazual: mykoron kyvetöttek vona, fél vove hűtet Paraho kyalnak leanya és fél tartaa hűtet (JordC. 728). Ayaula egy konyauanak, hogy gongyaaat vyselnee es tartanaa fél (ÉrdyC. 338b). Zent jambornak adnak tanoytany es ott tartateek fél (635). Scent Anna azzon fogadt es zfle es az ő lemat emteto, feltarta (TelC. 35). Nazarethbe mine, holott ő fel tartatot vala (Sylv: UT. I.86). Kit az Dienes az Hamonae fia fel tarti mint eg édes magzatiat (Szék: Krón. 9). Ved fel a gyermeket es tarts fel emmekem: accipio puerum istum et nutri mili (Helt: Bibl. I.Ce2). Azert mert hoge fel tartot, örömesben szolgalek Nak, hogesem masnak (LeVT. I.218). Az anya mondgya nékiec: Titket örömmel tartottalac vala fel (Kár: Bibl. I.456). Egy szegen paraszt neha fiz gyermeket fel tart kapalsauul (Tel: Evang. I.224). Bodogoe az emlee, kie ő gyenge koraban az Christnt fel-tartottae (88). Vedd fel te ember ez gyermeket és feltatsad mint temen gyermeket (Hmy: Trójá. A3). Deboka az kissebbik fia, Jenchiye legyen, kyth en fél tartok (Radv: Csal. III.180). Porontyát föltartsa, ha csinál (Thaly: VÉ. II.167). Tigristejjel talám tartott fel én anyám (286). **5)** [suscum ascend; hinaufsteigen]. Fel tartanae a nagy hegyekre (Helt: Krón. 21). Önnét (Ongvartól) feltartott Borek-szász felé (Mon: Irók II.118).

[Szólások]. Fel tartani az orrát: nasum *supinare PPB.

föltartás: **1)** erectio MA. aufrichtung PPB. **2)** [abstinentia; enthaltsamkeit]. Miczoda az feltartásnac módgya: a quo se abstinere debet (MA: Bibl. I.230). **3)** educatio C. nutritio, nutritus MA. auferziehung PPB. Gyermek feltartás: *educatio puerilis PPB. Giermekeknek ő föl tartások (CsomaC. 84). Nagy igaz szível fáradtam érzestekbe, feltartástokba és jóra való tanéstokba (LeVT. II.80).

föl-tartó: **1)** educator C. nutritus, nutrix MA. ernährer, auferzieher PPB. Föl-tartó, nevelő: educator PPB. **2)** [elatus; hochmütig]. Nem tudja hová rakni lábait és merre fordítani szemét föl-tartó szívében (Fal: NA. 232).

fönn-tart: **1)** [sustento; aufrecht erhalten]. Ő nagysága eddig megmutatott kegyelmességét egyen-egyen személyünkhez fönttartani méltóztatásék (MonOlm. VII.258). A mértéklates vendégség föntartja az igaz barátságot, neveli a köz örömt (Fal: NE. 25). Hogy ha szerente kéz fogási között fenn tart latod az igazságot, nem tészen szerencsétlenné (Fal: BE. 589). **2)** [reservo, differo; vorbehalten]. Fönt-tartja isten azoknak vétékét, kik bosszút íznek (Pázm: Préd. 126). Fönt-tartva legyen ez elméjében (Czegl: Japh. 64). Megboesította ugyan büntöket, de a büntetést fönt-tartván azzal bünteté meg élet, hogy az igéret földébe bé nem mehettek (Biró: Angy. 125).

[Szólások]. Nem egésséges mindenkor fönt-tartani magát, meg-kívánja azt is a helyes udvariság, hogy neha aláb szállyunk (Fal: UE. III.139).

fönn-tartás: [conservatio; erhaltung]. A mi emlekezetünknek fönttartása: ad memoriam *nominis nostri PPB. Igéreteink

g-erősítettésekre adott egy diplomát, a mely lenne a haza
essége fenn-tartásának és a különböző vallások között
ő egységnek fundamentuma (Bod: Pol. 137).

ki-tart: **1)** [foras porriga; heraushalten]. A róka, midőn a
fűsokasága reá támad, valami szoros szájú lyukba
kezik előttök, melyből csak a farkát tartja ki (Misk: VKert.
7). **2)** [detraho, deduco; abziehen]. Az szürnek végét minde-
t sínállyák egy mértékre szűrtakátsok úgy, hogy az ráma-
tson negyven sing hoszszat, ha meg nem tartama, ezt az
ból tartsa ki az, ki meg veszi az szűrt (TörtT. XVIII.239).

é-tart: **1)** [demitto; herabneigen]. Syethnek az bohereknek
tartany nyakokat (ÉrdyC. 548). **2)** [se submittere; sich her-
lassen]. A magosról kezét nyújtaz a magával nem bír
mszédodnak és ott fenn is letartasz szíveddel (Fal: NA. 239).
[retineo; abhalten]. Le tartani sírni az azzonállatot, az az
szoktatni az sírásról (DietaGr. 27).

étartás: [comitas, humanitas; herablassung]. Se vétekre
tsudára ne véd, mikor a tűréssel és alázatos le-tartással
állak (Fal: NA. 233). A szelidség és le-tartás a világfiában
nagy fogás, ezekkel kelletik magokat (Fal: SzE. 561). Az
kező alkalmatosságok váltják a le-tartást és reá viselést,
nyik egykor jó, a másik máskor job (Fal: UE. 416).

étartó: [submissus; demüthig]. Amant felakasztották, holott
tarto Mardochaeusnak gyfűrt adtanak újjaira (Fal: NA.
). A le-tartó alázatos embert az isten szereti (Fal: SzE.
).

nég-tart: **1)** [retineo, comprimo; zurückhalten, hemmen].
na bwn beresnek munkayát meg tartany (VirgC. 12). Az
utasanak sereuseget meg tarta (54). Nem tarttya meg ew
aghyat (ÉrdyC. 574b). Megtarttya vala leheletet (Helt: Mes.
). Az ki karagját meg nem tarthattya, háborusagot szerez
ur: Bibl. 1622). Kettőt kerek töllel, ne tarts meg töllem
egy: Bayle. 320). Meg akarod-e az adósságot tartani töllem
r. XIV.220). Iván vajdát hívják az vajdaságra, kinek szerez-
jét mi sem akarjuk megtartani (RákGy: Lev. 57). **2)** servo
asservo, retineo MA. behalten PPB. [bewahren, aufbewahren].
bort vy tölmlöbe ereznek es monno megtartatic (MünchC.
). Az wy bort wy edeenben kel tölteny es monnoffiel meg
tatyk (JordC. 379). Az zentsegnek illagyt eorekke valo
ztartanaja (DomC. 4). Ky megh gyewlölly ew lelkeeth ez
agon, az erek eeltre tarttya megh ewtet (ÉrdyC. 182b).
eket akartam megtartani, hogy hygyek az en fel tamadaso-
t (ÉrsC. 566). Mindenkoron voltuane e tudomannae hirdető,
mél ez e tudomany megtartatott (Helt: Bibl. I.b2. Kár: Bibl.
35). A régtől fogna meg regzet neueket meg tarttye (Tel:
ung. 34). Meg-tarttyák a farkas dőhösségét, de meg-terdők
zattyat (Pázm: Préd. 847). En vagyoe a nagy türhető isten,
megtartom irlalmasságomat ezerig (MA: Bibl. Előb. 1). A
vesség nem tartatik meg a sákban, sem a parittyában
m: Vest. 80). Az oláfa leveleit meg tarttya még tében is
y: Préd. 1431). A kik utánna következenek, jobban meg-
hatták volna a kezek alá meut jószágot, a melynek némelye
ze ide tova el-idegenitetett (Bod: Pol. 172). **3)** conservo C.
studio, tneor, salvum praesto; irlalten, behüten, beschützen,
wahren]. Tarcz megh bűket en newembe: serva eos in nomine
rdC. 687). Imagad ötet, hog a te igekezetetec zeplőtelen
g tarcá (VitkC. 21). Mynd ez horayg en testemet rontatlan
g tartotta (DomC. 141). Az napigh isten őt megh tartotta
omaC. 2). Tarcz meg engemeth wram (KulesC. 23). Isten
gh thartsa es zerentseze Kegelmeteketh mynden jawawal.
5 (Századok IX.205). Engemet megőnece es tegedet meg me-
nace: interficere me et te reservabunt (Helt: Bibl. LE4).
ly vár fen az magas hegyen vagyon és igen erős, holot
országnae coronáját szoktác meg tartani (Helt: Krón. 3).

Tarchya meg isten vrasagodat (LevT. I.336). Isten tartsa meg
Kdet nagy jó egészsegeben nagy jó békességgel (II.24). Kege-
lemből vattok meg tartattatván hit által (Szár: Cat. C2). Az
ur isten negyven eszteudeig meg-tartá ruhájokat, sarujokat és
czepelűsöket (IIly: SzÉlet. 18). Hulló haját meg-tart tornának
a leve (Fely: SchSal 21). Tartsd meg azt az életet, a mely
nekem oly drágába telik (Mik: MN. 189). **1)** [reservo; behalten].
Valakiknek megtartangyatoe bűnöket, meg tartuun vadnac
(Born: Préd. 263). Vram ne tarch meg nekice az ő bűnöket,
mert nem tudgyak, mit minelnece (Tel: Evang. 196). Valakiknek
meghochattyatok bűnöket, megboezattatnak nekik, valakiknek
meg tartangyátok, meg tartuun vannak (II.81. Szár: Cat. K3).
A kiknek bűnöket megtartgyátok, meg vannak tartva (IIly:
Préd. II.283). **5)** [permaneo; danern, sich halten]. Egész ujig
megtart, állitsz vele, mind fogtyig jó leszön (Radv: Csal. III
49). **6)** [habeo, possideo; besitzen, behalten]. Nem volnatok
ara meltok, hogy titeket az föld es befogadna es meg tartana
(VirgC. 47). Az penz az te zűneeteket el ne hytegesse, hogy
walamelytek főrekűgyek meg tartani idő zerent valo marhat
azoknak földte, melyek zyksegbewl megh tartatnak (123).
Bekesegehnek nyatta tarthattyatok meg ty lketeket: im-
paciencia possidebitis animas vestras (ÉrsC. 283). Tarczon pokol
meg: abi ad malos coruus (Decsi: Adag. 89). **7)** [obseruo; ein-
halten, befolgen, beobachten]. Ha ez fogadast meg tartangia,
tahat őneki zikseget meg agiatok (VirgC. 57). Munkaknak
zere meg tartasek (122). Ez bekesegehek zepplevtelenevl meg
kel tartatny (ComC. 177). Mykoron megyen vala az vton, meg
targya vala az silenciomot ez zentses atya (DomC. 122). Az
zolja tartozyk ew wranak hagyomasnat enghedelmessege alatt
meg tartany (ÉrdyC. 77). Hallyak istemek yzheyeet es halwan
meg tarttyaak (517). Megtartuun az ő eleykuec szörzéseket
(Helt: Ujt. K8). A te föld vött törűnt meg nem tartottác és
az te szerzesedet meg nem őritác (Kár: Bibl. I.467b). Az
ecclesiakba be szallot szokas meg tartassek (Pécsy: Fel. 853).
Az vasárnapot nagy szentségesen meg tartottác (MA: Scult.
904). Az eskűvést szentül, földkeltesen megtarttya (Com: Jan.
185). Tarts-meg im e következő regulákat (Pós: Igazs. I.
107). Szavadat megtartsad felebarátodnak (Orczy: KöltH. 43).
8) [recipio; annehmen]. Ha tégéd rokonsagnak törűne zérent
akarand megtartani, iol lőt mívelkedet lézen e dolog (BécsiC.
7). Meg lelem, a kit en lelken zeret, meg tartom ötet, el
sem boatom (VitkC. 14). **9)** [comprehendo; festnehmen]. Eleibe
kelénece az kéméc es megtartac ötet (BécsiC. 32). Eleibe kelenece
az őr alloc es meg tartac ötet (GuaryC. 56). Meg tartak ő
zolgait es bozzosag illetessel meg őlek: tennerrunt servos ejus
ex contumeliis affectos occiderunt (DöbrC. 380). Bekawal meg
nem tarthattyak vala: compedibus non poterunt eum ligare
(JordC. 467). Mykoron megh tartottak vona Petert es Janosth
(715). Szentmarjai ugyan megszökött, nem lehet kétség hozzája,
de mi meg nem tartjuk (RákGy: Lev. 48).

[Szólások]. *Vmiben megtart:* Egészsegeben megtartom:
sospito C. Minden allatta valókat császári méltóságom szerént
igazságszolgákban megtartok (MonIrók VIII.230). *Vkit vmiből*
∞: Tarcz meg engőmeth bynőkből, gonoz törtée-
uetőkből (CzechC. 47). *Vkit vkinek v. vminek* ∞: Wewen
ewangeliumy zegenseget mynden yozagot zegeneknece el-osztuan,
maganac sem ytt meg tartuun (EhrC. 8). Az polánkában
az ki leg-kisseb magyú, azt kell magnak és vetny meg-
tartani (Lipp: Cal. 3). *Vkit vkitől* ∞: Dávidot megtartá
isten Saultól (Thaly: Adal. 147). Tarts meg engem irl-
gyektől, rágalmazó beszédektől (II.3). *Vkit vmitől* ∞: Tar-
czagh megh magok az balvanyoknak aldozattyoktól
(JordC. 761). Tarcsa meg magát a bintől (DebrC. 127).
Az imadsag nag esottól meg tart (GuaryC. 64). Zent atyam
tarchad meg ewket mynden gonoztól (ÉrdyC. 39b).
Tarczatok megh magatokat tethly gyenyerűsegehek

t űl (JordC. 847). My az ew vryuel meg igaznyittak meg tartatunk ew nyatta az haragtűl (Konj: SzPál. 61). Az hus eteltűl meg tartűye magunkat (Mon: Apol. 140). Meg tartom magamath een kegyetlen sege mt űl (KulesC. 30). Ha Zay Kata ala akar jevny, Ke. az vtul meg no tarchya (RMNy. II.140). Meg tartatke minden vezed olem t űl wr istennek hatalna myat (ÉrdyC. 595). Vmit vmitűl ∞: Ha kezeket lopástul magtartaná (Kules: Evang. 412). A meg holt testűt a meg rotadastol meg tarthattak (CabrC. 111).

megtartás: 1) [retentio; beibehaltung]. Palástolt mester-séggel élt az ő székince megtartására (MA: Tan. 1156). 2) [repressio; hemmung]. Minden napon vy ruhauat kevte wy uala az vaszegeknek he-sebenek helytt vernek meg tartasara (ElrC. 65). 3) [comprehensio; verhaftung]. Fenyegethe volna meg thartassal az meg holt K. F-nek adossagayrth (RMNy. II.198). 4) [conservatio C. M. A. bewahrung]. Ez gyermek adateek tud/do)maura, hog az zentségnek illagyt evreke valo meg tartassal meg tartanaya (DomC. 4). A böyt kellemetes ű testy egessegnek meg tartasara (ÉrsC. 538b). 5) [observatio MA. beobachtung PPB. Kezde predikalni az akarat zerent valo zegen-segnek megtartasrol (VirgC. 71). Mynd ezeket meg tartasara az ű elmeie meg giaponek (101b). Az alazatossagnak meg tartas-rol harmad capitulum (125). Harmadyk mondatyk regula zerent valo eleinek megtartasanak (CornC. 5). Kysdedsegeetewl foghwa eegyesowl wr istenhez az ew parancholatynak meg tartassaban (ÉrdyC. 639). Iutes a parancholatoknac meg tartasara (Ilelt: Bibl. I.Nnn2). Koteles-e az szombatnak meg tartasara (Pél: Tan. 551). Nem egy általlyaban lehetetlen a törvény meg-tartás, mert paradicsomban meg-tartható volt (Pázm: LuthV. 112). A fele emlekeztes és meg-tartásra méltó mondások (GKat: Váls. I. Előb. 52). 6) [nutritus, sustentatio; ernährung, erhaltung]. Annyan syuchenek, ky elegh volna az haznak megh thartasara zyksegh koron (LevT. 1166). Az táplálás és az élet megtartás csak az istenen áll (MA: SB. 136). Az hadak megtartásán meg is széppentek (RákGy: Lev. 531).

megtartatandóságocska: [observationcula; regelchen]. Volhának főb sok e féle szükséges observatiókák az az meg-tartatandóságtókák is a magyar írásban (GKat: Gramm. B).

megtartható: servabilis MA. das zu behalten ist PPB.

megtarthatóság: [observatiois possibilitas; möglichkeit der beobachtung]. Az parancsolatoknak meg-tarthatóságáról rebesgeez (Matkó: BCsák. 184).

megtartó: 1) servans, retinens C. [bewahrer]. Ky mynden iozagnak gyvtyöye es gyvkere es meg tartoya (VirgC. 62). 2) servator, conservator C. salvator Com: Vest. 144. erhalter, beschützer PPB. Nem szabados nékfinc, hogy valakit az istenen kivül meg-tartónknak ismérijűne (Sárp: Noe. 117). 3) [observans, obtemperans; befolger]. Ez zeit zegeneg idnességnek vta, alazatossagnak meg tartoya (VirgC. 32). Ev vala tevkellates-séggal valo meg tartoya az tanalchoknak (CornC. 8). 4) [ob-tinens; behauptend]. Aligh lehetnek meg tartoi az ezionaknak: potuinus vy obtinere scapham (Pél: Bibl. 226). 5) tenax Com: Jan. 182. [kärgehlich]. A takarekossan élő kevéssel meg-olégedie, nem javát megtartó ugy vagyon (non tenax quidem), de a meg kiméllésben serényen mértékletes (Com: Jan. 189).

reá-tart: 1) [teneo; halten]. Christus nagy kötel ala vetette magát, melybe rea is tartotta magát (Born: Préd. 61b). 2) [se conferre; sich begeben]. [Anyulak] a mely helyben öket fiadzák, abból sola messze nem távoznak, és ha színtén néha enni s innya kimen-nek-is, de arra a helyre mindenkor reá tartanak (Misk: VKert. 172). 3) [aestimo, honoro; in ehren halten, hoch schätzen]. Engem igen reá-tart, vár tőlem: *observantissimus mei PPB. Ezer szépet mondanak róla, igen rá tartják (SzD: MVir. 86). 4) [ob-

servo, intueor; sich richten]. Mykoron ember tyztősséggben volna, nem értéközeek meg rola az az nem tartan magaat reea, de hasonlaa magaat az oktan barnokhoz (ÉrdyC. 7).

[Szólások]. Reá-tartja magát: amicos tragoedos imitatur MA. sich anflüssen, hoflirtig sein Adámi. A majom, mikor ember-ruhába öltöztették volna, szépen reá tartotta magát, mibent mogyorót vetettek eleibe, majomnak mutatta magát (Pázm: LuthV. 236). Ott mégis nevetünk a kis Susival, mert az aszszonnyal reá kell az embernek tartani magát, valaminut a konyódi nemes aszszonnyak (Mik: TörL. 82). Ha tőkörle néznének, talán megutálnák inkább, semhogy reá tartának magokat (Fal: NA. 180). Rá tarttya magát, mint az etzetes korsz (SzD: MVir. 276). Az tőrártart az nagy uraságra, ha van néki egy roz kabillája (Thaly: VÉ. II.6).

reátartás: gravitas, fastus SK. [stolz]. A köz-nép könnyen tanulja, vigan űzi a reá tartást, a kevély feleleteket (Fal: NA. 178). A nyughatatlan változás élen ellen-áll a szerével való reá-tartásnak (Fal: UE. III.163). Az udvari emberben randihez képest jeleskedjen valami reátartás (Fal: UE. 427).

maga-reátartás: [aestimatio sui; selbstachtung, selbst-gefühl]. A maga-rátartás, melylyel a (nemi) tisztaságnak ékes-sége meg tartatik (ACsero: Bölcs. 118). Maga rá tartással és másoknak meg-vetésével (Pataki: Reg. 180). Járása, kelése, maga reá tartása nem mutatnak egyébro (Fal: NU. 322).

reátartó: 1) [gravis; ansehnlich, bedeutend]. Nintsen csak edgy magát reá-tartó férfij is, a ki hamar hiszen (Teleki: FLél. 126). Igazán magát doliáson reá tartó állat a ló (Misk: VKert. 106). 2) [elatus; aufgeben]. Vanuk magokat reá tartó és valami feljebbséggel fitogató nemzetségek (Fal: UE. 501).

Tartalék: 1) [obstacleum; hindernis]. Könny had és bátor és gyors mint az árviz, ninchen tartalékja sem tűz sem sebes víz (Zrinyi 1.21). Nincs már tartalékja Zrini seregének, mert futnak előtte az török vitézek (60). Magas hegyekből le-szállott kő-szikla, kinek solun nem lehet nagy tartalékja, nagy sebes-séggel dől (55). Ninchen tartalékja szabad jövetelének (Liszt: Mars. 22). Azt mondta volna Háister, még ez idén megnézi Újvárt, már ugyan tartalékja nem lesz, ha Bottyán általgyűlt (Berces: Lev. 287). Az gyalogság már elment, nagy tartalékja lesz az segítségre menő ellenségnek (592). Eotet semmi törvény s tartalék meg nem maraszthattya (Fel: UE. 384). Minden tartalékot leront és győzedelmessen mégyen által rajta (431). Omló kő-szál, melynek éppen nintsen semmi tartalékja (Könyi: IIIRom. 36). Ki-törte a szemérennek tartalékait (SzD: MVir. 116). 2) [agger, moles; damm]. A Száva-vízének egyik tartalékja őrizet alatt van (SzD: MVir. 469). 3) [anxietas, sollicitudo; bangigkei, ängstlichkeiten]. Mezei hadokat fogadván ott vigyáz-tunk minden ocsaióra, az ki nem kicsin tartalékjokra volt az törkökönek (TörT: 2 IV.67). Az ő kegyelmek törvénykezésétől nem sok tartalékom leszen (Nyr. XI.29). Esküdtessek meg a pásztorokat, hogy legyen kinek-kinek tartalékja (XII.417). Ezt a kis tartalékot kiveszem, de azonkívül gyönyörűséges utazásom volt (Mik: TörL. 387). Közelíték hozzája és látván, hogy ő is tartalékkal közelgetne felém (Mik: MN. 318). 4) [cultus; pflegel]. Be jó tartalékja vagyon ennek a sétáló udvarnak: dieser platz ist wol unterhalten (Kirbesz. 70).

[Szólások]. A Szamosközti kezdették pusztítani s Tiszán túl való földet is, nem lévén innét semmi tartalékjuk (Gér: KárCs. IV.504). A bizodalmas kezdet alkalmas tartalékja a felőlünk való sok gyanu gondosságnak (Fal: UE. 374). Mind szélllyel szagattia tartalék pórászát (Könyi: IIIRom. 419). Nyughatatlan, mindenre reá mérésdi magát, tartalékot nem szenved (Fal: BE. 573). A roz-szó ha tartalékot nem talál, addig neveli magát a kő-

ben, a miglen fottig oda legyen bősületed (Fal: UE. 409). A celéseket soha sem kell szabadjában magok keményekre ereszerőn-erővel is kemény tartalék alá kell szoktatni (UE. 376.). A ki tartalék nélkül mindent egybe kimond, lesz gondja, hogy mindent megbizonyítson (UE. 447).

tartalom: [volumen; band]. Ez epistolae tartalmoc volt, hogy minden vidékek magokat kézhöz a megmündot (a) (Bésc. 56) Mendenec, mellec lőttec uala epistolaba, e tartalmaban tartatnac (71).

tartandó: [observandus; das zu befolgen ist]. Hagia nekik bekezeset tartandoul (VirgC. 107)

tartás: **1)** observatio MA. [beobachtung, befolgung]. Tünikációt az vrstének paranczolatának tartasáról (C. 56). Kezde predikálni az zent penitencianak tartasáról. Irth egyeseknek tartasáról (121). Zent veztegeseknek tartasáról (C. 296). Zent zeretethnek tartasara yntette ewket (ÉrdyC. 10). **2)** [victus; kost]. Egy külön kamara lőn szállások, ételnékiek alkalmas tartások (GyöngyD: Char. 10). Fényes állalak haldaklőba vala, még-is ezen nyavalyájokból a vékonyással szépen kituttak gyógyulni (Fal: NU. 288). Engem a ny tartás miatt fel-kapot nyelvére a város és fősvénységenyen hordgya fülről fültre (306). **3)** [argumentum; inhalt]. A leveleknek s egész követségeknak tartása ez vala (Szal: n. 338). A levélnek tartása szerint ő magok töttek bírót (Kökl. 1.300). **4)** [traditio; überlieferung]. En is eszt az guezekét az német írásból szóról szóra magyar nyelvre fordítam és abból az régi attyáink tartások szerint ki atlam (P4). **5)** [vis; kraft]. Az meg írt czikkal tartása szerint: re ilius clausulae (Ver: Verb. 139).

gyas-tartás: concubinatus; kebshe PPB.

sztal-tartás: [res culinaria; küchenwesen]. A becsületes ultartás a gazdaasszony dolga (Gyöngy: Char. Előb. 22).

arom-tartás: [pecuaria; viehzucht]. Meg tyltom, hogy y az ty hatartoknak belőle halazant, vadazast, akarnimew m tartast ne tehessen (ÉrdyC. 580). Jabal vólt találőja az m tartásnac mestersegenec (MA: Bibl. I. 5).

iszno-tartás: porculatio C. [schweinezucht].

lmjében-tartás: observatio PPB. [beobachtung].

önnyen-tartás: [arrogantia; überhebung, anmassung]. Ad fennyen-tartásával még azokat is bosszontani fogod, a fel-emelték s nagygyá tettek (Fal: NA. 223).

igy-tartás: [pax constituta; friedensschluss]. Kd ír az feyedelem között való frygytartás feleol (LevT. 1.334).

ond-tartás: [cura; besorgung]. Az ember ez halotti gondást az szeretetnec minden dolgainál fellyeb valonac lartsa (Tan. 713).

ad-tartás: [administratio belli; kriegführung]. Mire való a had-tartás s fáradság, ha jobbára az ország hódolt és abban akarnának maradni (Zrinyi II.201). Miesoda vár-nyék és magazinumok rendöltettek azon Duna s Tisza-közi nak tartására (Beres: Lev. 330).

arag-tartás: ira, irae detentio MA. [animus inplacabilis; ersöhnlichkeit]. Te vag az gonoz nélv, ki haragtartásokat, ködösöket nem zónól fel tamaztanod (GuaryC. 16). A testnec esködte ezec: faytalanság, haragtartás, versengés (Helt: Bb7). Czae a testnec dolgait ezelekeszi, az minemű az sznasag, bálványozás, haragtartások (MA: Scult. 683.). Ne tot az részségben, pór patvarkodásban vagy harag taran (Megy: 6Jaj. VI.45).

[ház-tartás]

ház-tartási: [ad rem domesticam pertinens; zur haushaltung gehörig]. Első a ház-tartási rend, melyben kettőből egy test lészen (Mad: Evang. 113).

hűség-tartás: [observatio fidei; bewahrung der treue]. Isten teged vgy segellyen, hogy vrunknac Lajos királnac való hűség tartasodra minden oruot, toluait meg-mondod, meg-neuezed (RMNy. II.336). Kiket kényszerite hűség tartásra (Valk: Gen. 36).

jó-tartás, jól-tartás: [victus et cura; guto verpflegung]. Legyen vig az io tartásban (Born: Préd. 408). Meg érdemlene ám ez az io tartást (Decsi: Adag. 185). Azt itelic, hog az torral és az szegenieknec iol tartasaul az lelket meg valthattiac (Fél: Tan. 511).

konyha-tartás: [res culinaria; küche, küchenwesen]. Az istentelen fejedelmek tékozló konyha tartások miatt az alattok való szegénységnek veritékivel tápláltatnak (Misk: VKert. 289).

ló-tartás: [equaria; pferdezucht]. Az ló tartás emézt meg: Glaucus alter ab equis devoratus (Decsi: Adag. 277).

maga-tartás: **1)** mores, vitae ratio; das betragen, benehmen]. Voltér minden nemzetivel bíres neves vala, magatartással dízes, neves vala (RMK. II.27). Vayha külső magunc tartastat vgy bírhatnac, hogy (Born: Préd. 18.) Kinec illy czudalatos engedelmes hozzac szabasáról es illy édes maga tartásáról emlekezie (259). Ezekből idűssoges maga tartast vehetett volna (393). Magunk tartásy eggyesűdgyenek elménkel (Beythe: Epin. 215). Meltan chelekeodn azt, ha semmyt nem hadnek neki es engömet bwstoo es mynden oka nyekl haborít maga tartásáért (Radv: Csál. III.150). **2)** [insolentia; überhebung]. Nagy magad tartással, föl gombolt aiakkal beszéllez (Mon: Apol. 500). **3)** moderatio sui, modestia MA. bescheidenheit PPB.

nem-tartás: [non observans; nicht befolgend]. Vagyoc bűnös isten előt, gonosz gondolatimba, beszédimba, istennee tiz parancholatit nem tartasomba (Agend. 200).

oskolában-tartás: [frequentatio scholae; schulbesuch]. Anni nehessegnel volt mint az kis gyermeknec az oskolaba tartas (Born: Préd. 62).

pénitencia-tartás: poenitentia Com: Jan. 125. [busse]. Erenek lezen ystennek angyalynak ellettek egy lynes embernek penitencia tartassan (JordC. 581). Penitencia tartas nekeol maradnak (DomC. 166). Penitencia tartással zorongattya vala emmen magaat (ÉrdyC. 615b).

rënd-tartás: **1)** institutum, ritus MA. gebranch PPB. Az pesalnac minden rend-tartási szerint szerezzé az husuėti bárányt (Kár: Bibl. I.127b). Az husveti báránnac megétele rendtartását írja meg Moses (MA: Bibl. I.58). Az ételbél rend-tartásnak módgya (Felv: SchSal. 18). Az husveti báránnac megétele rendtartását írja meg Moses (MA: Bibl. I.58). Minálunk az a rend-tartás, mikor idegen országra küldünk valakit, hogy vagy kön tösiibe vagy az nyerge vánkossába varrja el a leveleket (MonIrók XV.638). Holmi éretlen elméjű ifjak bé-vett rendtartásokat akartauak változtatni az ekklesiában (Bod: Pol. 83). **2)** [lex, praescriptum; verordnung, vorschritt]. Hájóban való rend-tartás: disciplina *navalis PPB. Ez őreke való rendtartas legyen a tővtanotac valoc között az urnac tűzes aldozatiból (Helt: Bibl. I. AAa). Eluétetet az ő testamentom a tudomannac külső rend-tartasa szerint (Helt: Bibl. I.44). Regimen minden holnapra, az az: miesoda rend tartással élylen az ember (Cis. J3). Az nagy istennek vacsoráján az egyházi személy dízesen igyekezik magát viselni, hogy az belső aitatosságot külső rend-tartással is meg-mutassa (Pázm: Kal. 735). A rendtartások ékes gerjesztő versekkel valának béírva (Könyi: VM. 13). **3)** [ordo; ordnung]. Mendegel török sereg io rend tartással (Zrinyi I.106). Én a

rendtartást szeretem, de ilyen úri személyeknek rendet nem szabhatok (Mik: MN. 11).

szállás-tartás: [hospitium; gastfreundschaft, bewirtung]. Nyomorwságban tyredelmesők, ymacchagban keesedelmesők, zalkastartásban elewenők (ÉrdyC. 73b).

szálló-tartás: [militum in aedibus collocatio; einquartierung]. Tisztóinek keményen parancsolja meg, hogy se szálló tartással se egyéb contributióknak praestálásával semmi szín alatt őket a lakosoktól aggraváltatni ne engedjék (RákP: Lev. III.706).

szám-tartás: **1)** ratio, ratiocinium MA. rechnung PPB. Arról nem kivan isten most szám tartást (Born: Préd. 77). Az minenű pásztormáltak beadtanak, arról való számtartás (Kocs-Tört. II.198). **2)** [observatio; beobachtung]. Nem kárhoztatnac némely álmokra való vigyázás és számtartás (Tyuk: Józs. 287).

szőr-tartás: **1)** statutum, institutum MA. [anordnung, verordnung]. Zeretnek semmy zer tartása nem tartatyk (DomC. 133). Ez e szertartás őreke való legyen minden nemzetségnec az Izrael fiai közet (Helt: Bibl. I.1p2). Semmié tené Peter királynac minden szövésit, törvényit és szőrtartásit (Helt: Krón. 33). **2)** mores, consuetudo MA. [gebrauch, sitte]. Mely zer tartas legen az nyanyaskodásban (VirgC. 134b). **3)** [ordo; ordnung]. Megh ne haboryttassek az kővűsegeűs állapotnak zőrtartása (Konj: SzPál 37). Ők az váras végre hamar kiszállának, semmi szertartás nincs, hadnagyok busultanak (RMK. III.66). **4)** [ritus, ratio; weise, art]. Jo zertartasal vagh ys modon vyetyk be (LevT. I.288). Jó szőrtartással birna az orszagot (Helt: Krón. 17). **5)** [observatio; beobachtung]. Hogy mynden jgassagnak zertartása nekevl nagy sok ezer artatlan emberek elvezenek (Margl. 80b). **6)** [ordo, ratio; verlauf, vorgang]. Az wtolsó yteletnek mynden nemew zeertartasarol (ÉrdyC. 20). Emle-kővűnk meg ew zentsseges eolteenek zertartasarol (373h). **7)** [ratio redditā; einrechnung]. Meg kyldem a regyistromot es, az menyre vegere melohtem, mert ezek zertartas nekyl vezyk: el az te K. jewedelmet (LevT. I.352). **8)** [pactum; vertrag]. Zoltwnk az posony birowal, minemyw zertartassok wagoon az posony kaptolamnal (RMNy. II.131). Az el adásban es zalog-lásban való szertartást mindenkor megh tartvan (Ver: Verb. I.19).

titkon-tartás: [taciturnitas; verschwiegenheit]. A titkon tartás ki-tetsző tizimere a sokra kész elmének (Pál: UE. 457).

1. Tartat: [alere euro; pflegen lassen]. Az karvalyokat tartatd szépen és őrztesd (Nád: Lev. 25).

[Szólások]. Terowk András Nyrew Balintot sok ideygh tar-tatta vasban (RMNy. III.58).

még-tartat: **1)** [detinere, comprehendere euro; festne-hen lassen]. Midőn megtartatni akartuk, elugrott (Nyr. X.469). **2)** [observari jubeo; befolgen, bewahren lassen]. Megtargya vala az silencioimot, megtargya vala egyb fratrekkel es (DomC. 122).

2. Tartat-: [observans; befolgend]. Vetkeztem hytemnek tyzenkot agazatyat nem tartatomba es ellene vettetembe (VirgC. 13).

[Tartatlan]

pénitencia-tartatlan: [a poenitentia alienus; unbussfert-ig]. Az penitencia tartatlan embőr őrdőgnek fya (DebrC. 488). Poenitentia tartatlan gonoszok (Alv: Post. I.35). A lelki tanító a poenitentia tartatlanokat a saeramentumoktól el-tíltja (Com: Jan. 126). Bétemni ismét annyit téssen, mint az őrk kárhozatot birdeitni a poenitentia tartatlanoknak (Pós: Igazs. II.516).

pénitenciatartatlanság: [negligentia poenitentiae; unbuss-fertigkeit]. Szívek a poenitentia tartatlanságban meg-keményedet (Pós: Igazs. I.615).

Tarthatatlan: [offrenatus; zügellos]. Embertelen és tartha-tatlan a fiam (Lévszló: Petr. 169).

Tartdogál: **1)** [identidem fulcio; wiederholt stützen]. Az ingadozo világnak állapottyát az ő imádságokkal tartogallyák (Land: ÚjSegít. II.958). **2)** [puto, arbitror; meinen, halten]. Azt tartdogalja maga felől, hogy a mikor akar, még helyre álltat (Megy: 6Jaj. II.29).

Tartó: **1)** servans, tenens MA. [comprehendens; haltend, greifend]. Eo kezeytel tartónak vononak kezebel ky zeokellek es el fvtá (DomC. 232). **2)** [fulcimentum; stütze]. Ti vatok tartój én erősségemnek (Zrúny I.18). **3)** educator C [ernährer]. **4)** durabilis C. MA. dauerhaft PPB. Vetésig tartó: senentinus; igen tartó: perditurnus C. Az atiafiáknak horagiok tartóbbak egybeknél (Decsi: Adag. 12). Hogy tartó és eegésséges álla-patra jusson, ilyen szerelmes tsadársággal él (Pizm: Préd. 34). Buberckhoz vagy párhoz lasolatos lévén nem állandó, nem tartó (469). Homályos idő volt, hat óra felé pedig kevés ideig tartó ragya volt és az múlt éjjel is nem sokáig tartó eső (Mon-lyók XVIII.41). **5)** [receptaculum; behälter]. Az csörgő azolta az házában meg nem állott, most is igen foly az tartóban, onnét is kimegyen az kertre (RákGy: Lev. 62).

ágy-tartó: cubicularius MA. bettwärter PPB

ágyas-tartó: [conubinarius; beischläfer]. El-hitető, meg-tsaló, ágyas-tartó: pelliculator PPB. Ágyas-tartók és sok fele-ségűek (Szathm: Dom. 127).

ajtó-tartó: janitor, ostiarius MA. thürhüter PPB. Kiralnac ket meddőy, kie aito tartoe valanac (BécsiC. 51). Az ember, ki zarandoclani eredet, az aito tartónac paranéolt, hog vígazon (MünchC. 99). Ki men a tanítván es monda az aito-tartónac (NádC. 199). Ki aiton megén be, iohoknac paztora, emek aito tarto meg nifta es ivhok ő zavát halgatnak (DebrC. 344). Hlog az aito tartook laattak volna, meg yedenek túle (SindC. 26). Az monostorba maganak lakozast ualazta ott, a hol az aito-tarto lakozik vala (TihC. 307).

[Közmondások]. A zolgay felelem nem elewen ayto tarto (ÉrsC. 532).

alamizsna-tartó: [elemosynarius; almosenier]. Az pűspők-nek tisztí vólt, hogy az alamisna tartónac elejébe írni, kiket kellyene az anya szent egyháznac táplálásába felvennie (MA: Tan. 1113).

árnyék-tartó: **1)** [umbrifer; schatten gebend, schattig]. Árnyék tartó szén: umbraculum, scena umbrosa MA. Árnyék tartó silveg: umbella PPB. Árnyék tartó sirtók (Megy: 3Jaj II.126). **2)** umbraculum; lichtschirm Com: Vest. 151. Árnyék, árnyékozó szín: árnyéktartó: umbraculum PPB. A gyertya tartó tűgőđ legyen, az árnyéc tartó zőld (Com: Jan. 158). **3)** [umbella; sonnenschirm]. Mégyen vala a fejér elefant sok arany-nal meg rakattatván, felette-tartván a napnak sugári ellen selyemből tsinált árnyék-tartókat (Feleki: PLÉ. 92). Egy ezüst öv, árnyéktartónak való ezüst nyél (Radv: Csál. III.355). Az evet az ő szép bojtos farkával árnyék-tartót, sőt mintegy ernyőt csinál (Misk: VKert. 233).

asztal-tartó: [hospes, convivor; bewirter]. Jó asztal tartó: *elegans in cibo PPB.

bálvány-tartó(ház): lararium C

balzsamom-tartó: narthecium PPB. [balsambüchse].

barom-tartó: [pecuarius; viehhütend]. Azoe ez emberec jűb pásztoroe, barom tartó emberec (MA: Bibl. I.14b).

bor-tartó(edény): seria C. [weinfass].

bor-tartó(pince): *cella vinaria PPB. [weinkeller].

bordély-tartó: leno C. [kuppler]. Bordély tartó asszony: Major: Szót. 289.

iszó-tartó: porculator C. [schweinzüchter].

eb-tartó: 1) [caninus; hunde-]. Eb-tartó pajta: cynodochium. 2) [sedes rhenarii; bock-]. Híntó vagy szekér elei, hol a sisak ül, híntó bakja, eb tartó: capus PPBL.

őrs-tartó(fü): remora aratri Mel: Herb. 48. [ochsenbrech]. Tartó fü, felette őrs a gyökere, hegyes mint egy nyíl a fű (Mel: Herb. 48).

étel-tartó(kamora): almarium PPBL. [speisekammer].

fa-tartó(hely): lignile C. [holzkammer].

szőlő-tartó(ház): ∞ Nom. 36.

gyeget-tartó(ház): [armamentarium; rüstkammer]. Őrféle dísz és megmutata azoknak ezüstét és aranyát, len fegyver tartó házáit (Helt: Bibl. IV.65). A fegyver tartó házba rakiác vala a paizsokat (Mel: Sám. 324). A fedednek fegyver-tartó háza légyen, kiből nyílnak és fegyverek eke (Laskai: Lips. 326).

gyeget-tartó(hely): armamentarium C. MA. zeughaus. Akár mely fegyver-tartó helyben a paizsokon kívül sok fegyverek találatnak (TitkRóz. 118).

fogoly-tartó: [carcerarius; gefängniswärter]. A fogolyt fogollyá tészem (Pázm: Préd. 566).

gyermek-tartó: [nutrix; amme]. Az gyermek tartóc háza vele a vizénel, teieket szaporitnya (Mel: Herb. 76).

gyertya-tartó: [candelabrum; lencliter]. Ime görfa tartó lenestől aran és ő lampasa ő feien (BécsiC. 298). Azok az olaj lámpák és kétü gyertya tartók ez ehez feld wának előlt alwan (JordC. 903). Tón nagy pusztaságot sok ékesen, arany gyertyatartók elvitelében (RMK. V.29). Czinála a tartókat aranyból (Kár: Bibl. I.379). Mint a gyertya az ő fényességét kiönti (Illy: Préd. L205).

gyöngy-gyertyatartó: [lynchnuchus pensilis; längeleuch]. A függő gyertya-tartókat öreg gyémánt és rubintok borítják elkeverve (Fal: TÉ. 677).

keze-gyertyatartó: [candelabrum manuale; hand-ter]. Egy exist aranyozatlan, asszonyom ő nga számára a gyertyatartó (Radv: Csal. II.173).

gyümölcs-tartó: [lanx pomaria; obstschüssel]. Öcsed 65 a tartó, gyümölcstartót is 26 küldött (RákGy: Lev. 366).

gyümölcstartó(ház): oporotheca C. [obstkammer].

gyümölcstartó(hely): oporotheca, cella fructuaria MA. speicher PPB. A gyümölcsöt eltartatna a téli gyümölcs an avagy ősi gyümölcs tartó helyen (Com: Jan. 19).

gyümölcstartó(kamara): oporotheca MA. gewürzel-PPB.

gyűrű-tartó(ládácska): dactiliotheca MA. ringkästlein.

had-tartó: [copias sustentans; ein heer unterhaltend]. A had nagy sokra szükségnek érkezik, mint raboknak, had tartó, soc czeledeseknek, tsudikeppen minden szükségekre tart be szolgált az isten (Born: Préd. 397).

szobor-tartó: cubicularius BécsiC. 43 [kammerdiener]. Ő elmű és az ezerlőc mondanac a hallac tartóknak (BécsiC.

hajó-tartó(hely): navale PPBL [hafen].

hal-tartó: 1) [piscina; fischhälter]. Egy haltartót csináltattam, melyért fizettem fl. 20. négy herbéceset (ErdTörtAd. IV.65). 2) ichthyotrophium C. [piscina; fischteich]. A kert környékén szép lyugasoc valának és környéke szép kerengő és szép rendelt flóttott fűc, ezek közet szép hal tartóc valának (Helt: Krón. 169). Ferencz uramtól megértém, hogy elbocsátja az haltartót, ez este ott állottam, míg reá bocsáták az vizet (Nád: Lev. 100). A mi a tsukanak a húsát illeti, jobb ízűek a folyó-vízi tsukák, hogy sem a bűdös halt-tartóba rekesztettek (Misk: VKert. 552).

haltartó(bárka): ichthyotrophium MA. arca aquaria. vivarium; fischhälter PPB. Haltartó bárka, tsap-alá való kád: exemplum PPBL.

harag-tartó: [implacabilis; unversöhnlich]. Áspisok a harag-tartók, öszvérek a hirtűkűsök (Pázm: Préd. 766).

hely-tartó: proconsul C. vicarius Ver: Verb. Szót. 33. locum tenens MA. [statthalter]. Szolimán, ki ő helytartója lisen Budában (MonIrók III.68). Praepost wram, ew felsige hethartóia (RMNy. II.58). A pápa tsac Christusnak hely-tartója a gondviselésben (Czegl: Japh. 111b). Az papok isten helye viselői es tartói (Mon: Apol. 1). Pbilippus comes Palatinus Rheni volt az helytartó benne (Tört. IV.50). Husz esztendőig tsak az akarat a hely-tartó bennünk, harmintzra kelvén a nyers elme (Fal: UE. III.179).

fő-helytartó: ∞ My Muzafla passa az hatalmas török czazarnak feo bel tartóia Budan (RMNy. III.98). Mi Ali passa győzhetetlen eszázurunknak fő helytartója Budán (TörtT. I.408). Érted s tudgyad, kiből melyik légyen a fő-helytartó (Fal: UE. 378). A kiből nem a vad természet, hanem a jó ész fő-hely tartó, ezen emberségtelen indulatokat erővel is le tsendesíti (391).

helytartóság: proconsulatus C. [statthaltere].

hús-tartó(ház): carnarium MA. fleischkammer Nom. 38.

istálló-tartó: [stabularius; stallmeister]. Monda a stallo tartónak, hog ő zörgalmassagat viselne, es masod napon ket penzt ada a stallo tartónak (MünchC. 134b).

ideig-tartó: [caducus; vergänglich]. Mindenec ideig tartó, elmulandó (Com: Jan. 213).

kanál-tartó: theca cochlearea MA. löffelkorb Heyd: PCT. 36.

kapu-tartó: [portarius; janitor; pförtner, thürsteher]. Mykoron az helynek capuyara zozatlonk, az kapputarto yew haragman (EhrC. 30). Az ember, ki mezze wtra megy, az kapu-tartónak meg paranczolta, hogy vygazyon (JordC. 502). Az fraternek kerestetnek vala az capu tarto fraterterv (DonC. 292). A kapu tarto siket es nema vala (DebrC. 163). Cristus az erek dyehew orzaagnak kapu tartoya (ÉrdyC. 37b).

kenet-tartó: [pyxis unguentaria; salbenbüchse]. A patikárosoc patika szerszámokat drága kenet tartó pólcokknak helytskéiben eltészne (Com: Jan. 175).

kenő-tartó: vas unguentarium; schmierbüchse Com: Orb. 173. A szekeres a tengelyt meg-keni a kenő-tartóból (Com: Orb. 173).

kényér-tartó: panarium C. MA. artotheca, cella panaria; brodschrank PPB.

kényértartó(edény). Áldott az te kosírod és az te kényér tartó edényed (Kár: Bibl. I.183).

kényértartó(kosárocška): [corbis panaria; brodkörbchen]. Az istennek átka az engedetleneknek még kényér tartó kosárocskákra is kiterjed (Tof: Zsolt. 33).

kényértartó(szekrény): cardopos C. [brodschrank].

kényértartóeska: panariolum C. MA. brodkörblein PPB.

kerék-tartó: [suflamen; radsperr]. Hatul vetteti a szerkét közt avagy kerék tartó a szekérnőc a lejtőn le-eroszkodásában való megkötésére (Com: Jan. 87).

kigyó-tartó: 1) angvilonens MA. schlangen tragend PPB. 2) [sidus quoddam; ein gestirn]. A kigyó tartó lábában egy új tsillagh tetszet volt fel (ACsero: Enc. 99).

kincs-tartó: *aerarius praefectus, thesaurarius, argyrológus C. quaestor MA. aerarius Major: Szót. 18. camerarius PPB. sehatszmeister PPB. Szép ékes templom, mollyet az Orbán püspök, Mátyás király kénstartója és tanatsa rackatta (Helt: Krón. 4). Frater Gyergy kénstartó (Monlók III.195). Kys Pethert, Pether vayda kénzhartholnak egy zolgayath fogwa wytthe Moldwaba (LevT. I.18). Ew felsege azt akarya, hogy az kamaras wraym kezel egy legén az kechtarthok melet (49). Azt izente az csasz, hogy ő kénstartónál szerezhetne egy levelet császárnak uramért (Nád: Lev. 124). Paranczolom minden kénz tartóimnae (Kár: Bibl. I.423). El iőne kénz tartó baráttal Frater Györgyöl (Valk: Gen. 14). Az királnál kénz tartó vala (MA: Bibl. I.308). Kincs-tartó avagy tőrhanac őrzője (Com: Jan. 139). A fizetést fel kezdette függeszteni a kints-tartó (Bod: Pol. 141).

fő-kénstartó: praefectus *aerarii PPB. [oberschatzkanzler].

város-kénstartója: *quaestor urbanus PPB. [städtischer sehatszmeister].

kénstartóság: quaestura C. PPB. [sehatszmeisteramt]. Kénstartóság viselt: quaestorium C. El uéné a kontztartóságot lakúttól (Helt: Krón. 196).

kormány-tartó: [gubernator; stenermann]. Kormantartó: nanderus NémG. 272. 354. Myuden korman tartok es hayosok, kyk az vyzeken es tengheren eweznek, tawoly allanak (JordC. 919). A szeretet mind ezekben kormány-tartó, mely a fáradtság terhet el-vészi (Pázm: Préd. 166).

kova-tartó: ignitabulum MA. feuerzeug. PPB. A konyhánc eszközi ezec: a tűzhely, szénvonó, vas lapát, kova tartó (Com: Jan. 83).

könyv-tartó: bibliotheca C. Meg vagyon az cesareabeli könt tartóban (Sylv: UT. 7). Király szántalan könyveket gyűjt uala, kiket a könyvtartóba rakat uala (RMK. IV.209). Király kérdé: Hány könyv az könyvtartóban (210). Asztalos esinálta könyvtartó [így] egy (Gér: KánCs. IV.445). Az könyvtartót gyémánt-kübbil légyen kifáragva (Thaly: VÉ. II.71).

köponyeg-tartó: penularium MA. [mantelschrank].

kules-tartó: claviger Kr. [schlüsselbewahrer]. Az papa közsősages vőlegénye az ecclesianac, az mennyei vőuarnac kults tartója (EszT: IgAny. 423).

kurva-tartó: leno Com: Jan. 183. [hurenmeister, kuppler]. Kurva tartóban való kerítő: leonius C. Kurva tartó, bordélymester: ballio Major: Szót. 100. A kurva tartó avagy bordélymesterec kurválkodásra ésdesgetvén egyebeket meg-fertolmesítne (Com: Jan. 183).

láb-tartó: [fannulus carnificis; schinderknecht]. Az nyomó es az láb tartó egyenlő büntetes alat vadnak: facientes et consentientes pari poena puniuntur (MNyil: Agend. 345).

láda-tartó: arcarius MA. kassierer PPB.

liszt-tartó: farinarium C. MA. *arca pollinaria PPB. cella farinaria; melhkasten PPB.

lódíng-tartó: patrontasehe Com: Orb. 287. Az puskák meg-töltetnek golyósisokkal a lódíng-tartóból (Com: Orb. 287).

lúd-tartó: chenoboscion C. [gänsestall].

madár-tartó: 1) ornithon C. [käfig]. 2) aviarius Nom. 153. [vöglar].

méh-tartó: apiarius C. [bienenwärter].

mell-tartó: mamillare PPB. [busenbinde].

mód-tartó: [temperans, aequus; mass haltend]. Az mell bőlezsig onnan felől vagyon, tiszta bikesíghes és modtarto (Sylv: UT. II.116).

nyúl-tartó: lagotrophium C. [hasenstall].

orvosság-tartó: narthecium PPB. [arzneibüchse].

papiros-tartó: carthophylaceum MA. [papiersschrank].

párt-tartó: 1) [partis studiosus; parteigänger]. Rea úte a Horvat Janos, a Karol királnac part tartója (Szék: Krón. 195). Az párttartók fölökét mind lecsapák (Tin. 136). Az őrdög a híveknek ő elleno párt-tartóknak halálára igyekezék (GKat: Váls. II.904). Nem csudálom, hogy párt tartója (Simon mágnusnak), mert a szétséggel kereskedőknek ő volt am derék konyha-mesterek (Matkó: BCsák. 338). 2) [protector; beschützer]. E keppen minden bűnös a Christust bűneinek párt tartójává teszi (Megy: Bayle 227). Rákóczi Györgynek a Christus anyja szent egy-házának kegyes párttartójának, nekem kegyelmes uramnak (GKat: Titk. 3). Isten az igazaknak gyámolok és párt-tartójak (GKat: Váls. II.264). Christus volt párt-tartója (Hall: Paizs. 248). Mind a két értelemnek párt-tartói vannak (Ápafi: Vend. 3).

pélyeh-tartó: glirarium C. [behältnis für die haselmäuse].

pénitencia-tartó: poenitens Com: Jan. 126. [bussfertig]. Meenyeknek orzagat nem sokan, csak az ygaz penitencia tartók ragagyaak el (ÉrdyC. 524). Ez őt yozagok kellemetesek myuden penytencya tartó embernek twdnya (ÉrsC. 534). A lelki tanító a penitentia tartókat feloldozza (Com: Jan. 126).

penna-tartó: grapharium, calamarium C. [federbüchse]. Pematartót majorsáma, ékes mint viola (Thaly: VÉ. II.71).

pénz-tartó: [arca; goldkasten]. Fel vevén az ezüst penzeket mondanak: Nem illik éket pénz tartoba vetnőnk, mert vernok ariá (DöbrC. 438).

puska-tartó: [arcas elopetorum; büchsensschrank]. Ezen ezejtházban fatalpokon, pádlimentomra, közepin vagyon slirtin fogasos puskatartó hossza tájban építettett (FörtT. IV.153).

puskapor-tartó: [thea pulveraria; pulverflasche]. A pisztolyok meg-töltetnek puskaporral a puska-por tartó palaczkból (Com: Orb. 287).

só-tartó: salinum C. MA. cotyla salaria PPB. salzfass Nom. 30. Az úr isten ha Kdét meghozza, Kd só tartót és pohárt hozzon meg (LevT. II.34). A meg-terítettet asztalra tányéroce tétettetne mint a só tartó is (Com: Jan. 109). Tiszta aranyból voltanak tsínálva mosdók, tányérok, só tartók (Teleki: FLÉI. 100). Vagyon nala eg ezüst sótartó (Radv: Csál. II.4). Egy ezüst sótartó tányérostól (Monlók XXIV.139). Egy szekréniorma ezüst sótartó (145). Mikoron ebédelsz, só tartót tégy elé az asztalra (Pölv: SchSal. 16).

szajha-tartó: [scortorum sectator; hurenfreund]. Budára küldöttük hír mondani az szajha tartó legények végett (Mon. Okm. I.84).

szalonna-tartó(hely): lardarium PPB.

szám-tartó: 1) rationarius, discussor C. rationator MA. putator PPBl. rechnungsführer PPB. Ember vala zam tarto, maga wr istennek zent leelke wala zörzew mester (ÉrdyC. 1.). A városi számtartóia auagy dolgosa: arcarius civitatis (Helt: UJT. 86). Az ő atyáinak minden íőszágán számtartóia gondviselőé tőné (Kár: Bibl. I.479). Tanácsba akada a számtartóval és házi gondviselővel (Fr: SzJán. 34). Tudós szám-tartó (Hall: Paizs. Előh. 8). Ilyen jószágha ndvarbíró mellé számtartó kellene (RákF: Lev. I.263). **2)** [observans, spectans; chtend]. Számtartóia azért morghásidnak nem lészek (Bal: sk. 37. SzD: MVir. 377).

szám-tartóság: [munus rationarii; rechnungsführeramt]. nara-ispánságra vagy szám-tartóságra verődik írásával (Fely: s. 55).

szék-tartó: [assessor; beisitzer]. A bírságnak felével a szék és királybíró osztozik, a más felével a hadnagy a székökökkel (SzékOkl. II.125).

szén-tartó: batillus PPBl. [kohlschaufel]. A konyhának szénőzei ezek: a szénvonó, vas lapát, szén-tartó (Com: Jan. 69).

szentség-tartó(hely): sacrarium, sanctuarium C.

szérzet-tartó: [religiosus; ordensbruder]. Keuannam, hog íl szérzet tartók jlyen zertelenségnek helyere ne mennenek (M.C. 183).

szín-tartó: 1) [stabilis coloris; von dauerhafter farbe]. A tartó gyöngy a hold kő (ACsere: Enc. 251). **2)** [simulator; schler]. Nemelly ember képmutató, szintartó, bűllet (Helt: 260).

szőlő-tartó: [patenarium; schüsselrahmen]. Az tőmpe oszlop íeblé fel singni gömbölyű keregség vala mint egy táltartó (Sám. 142b).

tanács-tartó: [consiliarius; ratgeber]. Űl nala ő zekín a tanácsban tanálé tartóiaual a haz aitaia ellen (BécsiC. 59).

tanács-tartó: [patenarium]; tellerrahme Nom. 34.

tem-tartó: 1) [coemeterium; kirchhof]. A ezinterimok-es tetem tartókban idéstova hányattartó tagok és tetemek (FTük. 11). **2)** ossuarium C. [todtenurne].

tinta-tartó: [atramentarium; tintenfass]. Ezüstös tinta tartó (Csal. 11.317).

tiszt-tartó: 1) praefectus, praeses, moderator, satrapa C. steher, gouverneur, statthalter]. Poganocnac királi vralkodó raitoc es kie hatalmat valuac ő raitoc, tiszt tartocnac (MünchC. 161). Pilatos a ezazarnak tisztartóia es íeblé embőre kezdé ítet kerdeni (WeszprC. 34). Ez feldy ályok feyedelme es tyztartok el enezteek enen magokath (JordC. 896). Monda az tyzt tartoknak: Ez semmy-pen meg ne egetesseek (DomC. 77). Decius ezazarnak ídeie Quintianus tiszt tartonak alatta (DebrC. 178). Tyzt tartoya be yarola es megí zelhewí feyedelmek (549). Az tyzt tartoknak wí mond vala, hogy hamyssan maseet el ne venk (ÉrdyC. 349). Az cazar tisztartóinl zörzöt (TihC. 48). Király ílsége nímet tisztartót nem vetne az magyarországi várak (MonIrók III.48). Szendrő, kibe akkoron wót tisztartó vagy Thorma András (156). Horuat országi tisztartó (Helt: Krón. Mikron Jndeanac tisztartóia Pontius Pilatus vólna (Helt: PI). Az szepességi XIII. városoknak tisztartója levén (MA: 10). Követségben küldi a király képeit, tiszt tartókat: apes (Com: Jan. 140). A tisztartókhoz és királyokhoz vitet-én érettem (Illy: Préd. I.330). **2)** officialis Ver: Verb. Szót. arcarius C. oeconomus PPBl. [vervalter]. Vala egy kazdagb er es bűneky vala egy sáfára awagy tyztartoya (JordC. 1.). Gondol nagy vigyázással, tisztartók ne élyenek szerteleu-

sérgel (RMK. IV.234). Kegölmed bagga meg myndőnwít tyztartóinak, hog memmel nagóbb zeretetős wolttal és hamarssággal lelieth, hyyak el az conuent byzonsságyt (LevT. I.299). Mely sokot kel szenedni a iambor tisztartonac es gondviselő-nec még az őnéitől is (Helt: Bibl. I.f). Rendelénec azért ő ellenec sartzoltató tisztartókat: praeposuerunt eis magistros operum (MA: Bibl. I.49). Galamb fiakat szerezenek a tisztartók, molnárok és majorok 70 párt (Radv: Csal. II.68).

fő-tisztartó: [quaestor summus; oberschatzmeister]. Lata egy few tyztartó awagy ado zedew, hogy Natalya yghen zep wolna (ÉrsC. 360).

régi-tisztartó: limenarcha C. [hafenaufseher].

tisztartós: praefectorius MA. [verwaltungs-].

tisztartóság: praefectura, satrapia PPB. [verwalteramt]. Mars es Jupiter tisztartosaga alatt nagy sebes eszaki szelec robannac, 1582 (KGalg. Giiij). Agrippa, Herodesnek tisztartósá-gának idejében (Toln: Vigaszt. 224).

tobák-tartó: pyxidicula tabacaria; tabaksbüchse PPB. Vólt ott tabák-tartó, só, tő s gyertyatartó, rokka mind orsóival (ÖtvMest. 38. vsz).

tő-tartó: aciarium PPBl. acularium, cotula; nadelbüchse, nadelpolster PPB. Egy varró tűtartó ezüst tok (Radv: Csal. II. 328).

tömlőc-tartó: ergastularius C. custos carceris MA. phylacista PPB. [kerkermeister]. Az clauzaar kezdee keenoztatny es veretny az temlec tartokat (ÉrdyC. 671). Tömlőcből szent Pál felszóval kiált uala, az tömlőc tartónak ínezt mondja vala (RMK. IV.181). Az satan csak büntető szolgálja es tömlőc tartóia vólt az istennek (Fél: Tan. 257). Istennek tömlőc tartói és bertení (Csauaki: Dögh. 18). Harczol a rab az ő uraval awagy a tömlőcztartóval (GKat: Váls. I.588). Bé-menvén a tömlőcztartó hozzájok (Tof: Zsolt. 788). A tömlőcztartó elébe-szélvén a tanácsban, miképpen szopta a rab aszszony a leányát (Mik: TörL. 125).

fő-tömlőcztartó: [summus custos carceris; oberkerkermeister]. Az fő tömlőcztartó még aluszik vala (RMK. IV.181).

tűz-tartó: [focus; herd]. Judi a levelecskét a tűzben veté, mely a tűz tartón vala (Hall: Paizs. Előh. 2).

űr-tartó: [monstrantia]. Bálvány imádók azok, a kik az ostyát imádásnak okáért az őr-tartókban tartják (Ápafi: Vend. 613).

vendég-tartó: [architriclinus; hofmarschall]. Vendig tarto maáarul, görögül architriclinus, ki valami lakodalomban az vendighekhöz lát es gongát viseli, hog minden iől essik (Sylv: UT. II.169. RMNy. II.49).

világ-tartó: [candelabrum; lenchter]. Senki reytek helre nem tizsi az szőlőidneket, hanem az világ tartora (Sylv: UT. I.101). Ez az két olayfa es az két világ tarto, mellek az földnek isteninek előtte állanak (II.146b).

zászló-tartó: signifer, vexillifer C. vexillarius MA. [fahnen-träger]. Előí yaro feyedelem vala zent Morycz vytez es zazto tartoy valanak ewt yeles ffee vytezők (ÉrdyC. 547b). Két zászló-alla, kik előtt százlótartónl tette fiát (MonIrók III.201). Enzéb-us, ki az Árriusnak zászlótartója vala (RMK. V.181). Juranich Lőrinc zászló tartó vala (Zriuy I.89). A nyitrai fekete kavalírt kapitánynak iustalláltam, a zászlótartó sokat vétett (Bercs: Lev. 130).

Tartós: durabilis, tenax MA. dauerhaft, fest haltend PPB. Boldog aszszony almája, jó édes sárga, tartós (Lipp: PKert. III. 143). Szent benedeki alma, hoszúkás és sárga, édes és kevesé

savanyúcska, tartós (144). Az kis Dunán által nem lehet menni, mert megáradt, ritkán fagy bé, de az Árja nem tartós (Bercs: Lev. 315. 454). A [fák közül] a sok nem között egyik kőnyeb' a másikkál, szívósb, tömötteb', tartóssab' (Mola: JÉpül 67). El-futván a látomást, hallást, szaglás, ízlelést, illetést, hol egyik hol másik érzékeny erőnk, semmi érdemes, méltó, tartós örömet nem hoznak magokkal (Fal: NA. 162).

[Közmondások]. A mi szép nem tartós (Risz: Adag. 76). A másik fél nevelkedő böcsületre nézve tartós szerencsét ígér magának (Fal: UE. 448).

Tartósság, tartósság: durabilitas MA. dauerhaftigkeit PPB. Az öreg fák virággal, gyümölcse, sok ideig-tartóssággal meg-előznek minket (Pázm: Préd. 66). Szerencséséneke kicsin ideig tartósságával (Zvon: Post. II.28). Az igaz okosság akarattya-alá vettek volt a kívánságnak minden indulati mind a felindításra s mind a tartósságra tekintve (Mad: Evang. 517). Kálmböznék az emberek az ő tartósságokban és meg maradásokban (MHeg: TOSz. I.122). Minden idő és tartósság istennek örökkévalóságától származik (Illy: Préd. 1518).

Örökké-tartósság: [perennitas, perpetuitas; fortdauer]. Semmi teremtet állatnak nincsen magától eredete, létele, sem örökké tartóssága, valósága (Báta: VTárgy. 139).

Tartóvonta: ∞ Országá minden birodalmakat felfyl halad tartó-voltával (Mad: Evang. 14).

[Tartód-ik]

Tartódás: [tö habere; das halten]. Nem áll a meg-holt szenteknek tisztességben tartódásuk az őket imáadásban (Úr-lm. 68).

Tartogat: [tracto; behandeln]. Sok hímes udvari beszéd-el tartogatta és gyakorta valami kis mosolygásra is fakasztotta (Fal: TÉ. 633).

mög-tartogat: [conseruo; aufbewahren]. A költség te magadnak is kell, azt igen meg tartogasd, az mennyire lehet (LevT. II.79).

Tartóköz-ik: 1) [apprehendo; sich anhalten]. A balacska a varsa szája elejben megyen, ottan ki terjesztvén szárnyaikat erőssen tartóközik (Land: UjSegits. II.832). **2)** [se cohibere, se continere; sich mässigen]. Valakinek ez iránt sikosabb a nyelve, tartóközék egy kevéső (Land: UjSegits. I. Előb. 2. II.832).

Tartomány: 1) regio, tractus, provincia, dioecesis, satrapia C. dicio MA. landschaft, gegend, provin, vogtei PPB. Ew baratynak nagy kysertete yew tartomanbulol, mykeppen vylaten zel (EhrC. 121). Francia tartománya fele vewu vlat (129). Eugubia neuw városnak tartományába vala egy fene farkas (VirgC. 53). Te az tartomanba igen sok gonozt es nagi kart títel (54). Valahol az főwen nynezen, ott el theozolatyk a tartoman (WinklC. 134). Nemzeteknek tartományai aüandekoziatok vrnak dióssaget (DöbrC. 174). Meg ölee mind az görmekeket, kyk leeltetenek Bethleemben es mynden hűw tartományban (JordC. 360). Marcianus feyedelem tisztül tartanája esászártól a tartományt (DebrC. 9). Ez nagy isteny choda dolgot meg hallottaak az oghez tartomanban (ÉrdyC. 341). Massa nem uolt mind az egez tartomanba is, wg' twdotti minden fa mlhez (LevT. I.357). Illyen ma a világ, egész tartományok gyarlódnak (Fal: UE. III.149). Vízkereszt napja után meg kellett nekik írni, hogy a napkeleti tartományokban a püspökök kezdeték a bjtést (Mik: TörtL. 221). Jelec leszne: folyo vizeknek áradási és azokkal hol egy hol más tartománnak elburétási (Zvon: Post. I.29). **2)** [possessio; besitzum]. Adaa kűes esnek w barmokath es w tartományokath zennek (KeszthC. 202).

Tartományi: provincialis MA. zur landschaft gehörig PPB. Az Galatia tartományi anya szent egyházac (MA: Scult. 204).

Tartományonként: provinciaticum C. regionaticum MA. von landschaft zu landschaft PPB.

Tartoz-ik: 1) debeo C. [müssen]. Tartozzanak az én maradékim néked tíz girát adni: haeredes mei tibi *damnas sunt decem marces auri PPB. Penetenczet tartoznak essebelevlytztan es paraztol tartany (EhrC. 111). Nem tartozom en nememne utollat eltörtenem (BécsiC. 9). Mynden egh hazwnkban három jelees zolghalthatst tartozwnk themy (AporC. 147). Tartozone nehez folazkodasokat es sirasokat tudnuc (VitkC. 15). Ew nekyk tartoznak enghedny (ÉrdyC. 557b). Melikert tartozom en jonkab istenömet zeretnöm (TihC. 7). Tartoztok eggmans naastolknak labait meg mosni (Sylv: UT. I.148). Tartozyk a jozagt zabodon kezeldbe bochatny (LevT. I.255). Szaz forynth alath tartoznak el meny (Ver: Verb. 42). A ki mit fogad, megtelekedni tartozik (Com: Jan. 167). Noha megeskűdt, de nem tartozic azt megállani (Czegl: Japh. 102). Nem tartozunk a követséget megvárunk (ErdOrszgy. 568). Keresztény duma vagy és anya is vagy, mind a kettőnek tartozol meg felelni (Fal: NA. 159). **2)** pertineo C. [gehören]. Valakire tartozik: pertinet PPB. Valaky ynnotok adand tynektek egy pohar hydegh vyzet en newenben, mert Cristushoz tartoztok, nem vezty el hűnsky erdemet (JordC. 486). Nem tartoznak hű hoza az yolokhol: non pertinet ad eum ovibus (662). Az eorekseg byzonniat tartozyk az fyaknak (DomC. 134). Ez dologc mi reánk is tartoznac (MÁ: Scult. 56). Az gonosz kívánságot meg kell szegni annak, ki az Christushoz tartozik (104). Ezec leszne három részei ez predikáziónc, mind az három az szeretere tartozic (976). A kire a felfyl való írás néz avagy tartozic (Com: Jan. 207).

[Szólások]. Isten nem kényszerít bennünket nehez munkára ahoz tartozandó szerszám nélkül (Fal: NF. 9). Ez a harmadik darab a nemes emberhez tartozandó és ugy füg töle, mint szeme szemről a lántzon (Fal: NU. 247). Inepetket nem ítem mikpen rea tartoztam volna (VirgC. 5). Atyamfay tartozwnk reea, hogy ha ezt ez vylagon be nem tellesyethettyek iny zywwnknek gondolatya zerent vesswnk el (ÉrdyC. 113). Tartoznak el keresztényűnk elre, hogy mindön esekedés(ek)ben kövessék urunk Jasnst (DebrC. 2). Ezek re on mind tartoztam volna (VirgC. 10). Azt títük meg, az mire tartoztunk (Sylv: UT. I.111). Maria es tartozyk az vtolsó kenetre (CornC. 31). Parancsoljuk minden rendeknek, kik Rinaszombathon lakoznak és mi számunkra tartoznak (LevT. II.249). Nem tartoznak uale (Ozor: Christ. 227). Nem tartozik senki vele, hogy ha fegyverrel rea megyen, hogy el tőrje neki (Ver: Verb. 435). Nem tartozunk vele, hogy azt lidgyők (Gyarm: Föl. 188). Nem tartozik vele, hogy gonosz akarattját meggátolja (GKat: Titk. 7). Pogy őket megmentse, véle nem tartoztok (DEmb: GE. 21). Tartoznak véle az urak, hogy fenyítették alatt tartsk érzékenységeket (Fal: NF. 65). Az tutorok tartoznak avval, hogy híven viselylék az árváknak tutorságát (Ver: Verb. 198). Isten aul nem tartozic, hogy mindent kézen vonnyon az anyaszentegyházba (Vás: CanCath. 479). Csak felelj meg annak, a mivel nekünk tartozol (RákGy: Lev. 102). Ha el tudod mondani, egy hordó borral tartozzam (Dáv: VDisp. 1.162). Tartozic ual tiz eger giraua (MünelC. 48). Myndön időn istennek hala adással tartozonk (WinklC. 236). Egy ember talál az ő atyának könyűben meg számilálua, hogy öneki egy ember tartoznoiéc 4 sing posztoua őt forintért (Helt: Aritm. 15). Igen sokkal tartoztok ty az teremtő istennek (VirgC. 51).

hozza-tartozik: 1) [accommodare se; sich richten]. Yob embernek meenny az syralmas luzhoz, honnem vendegsegess

hoz, mert ott ky mynd meg gondollya ew eeleteenek vee-
styt es halalaat es tud hozyaa tartozny (ÉrdyC. 513b). Irja
Kogyeimed az napját, tudjak hozzá tartozni (Gér: KárCs.
107). **2)** attinet C. [es betriff].

hozzátartozandó, hozzátartozó: [quod pertinet; was
gehört]. Ez wy törweent zerzee ennen mynnden nemew
aa tartozo zentssgegewel (ErdyC. 53). Silvester papa ky
e Romabol az ew hozya tartozo papywal (185). Zent Mihael
angyal Lucipert ew bozyaa tartozokkal ky yzee menyor-
bol (536b). Yesus waczoraly kezdet mynd az ő hoza tar-
tokal (ÉrsC. 80). Az kastel es mynden hoza tartozó (RMNy.
3). Egy varost minden hozza tartozandoival, tudni illik fa-
lak, telekekkel (Ver: Verb. 377). Ez az Zenth Joh vára
házzá tartozó jószágaiival egyetemben te nállad ne marad-
ni (Radv: Csál. III.175). A szentek tetemeit és egyéb hozzá-
tartozó maradék edgyet-másokat imádó pápisták bálványo-
ról (VárM: Szöv. 237). Isten határt nem adot a mi hozzája
ozandó köteleességünknek (Fal: NA. 133). A fő dolgok men-
ke előre, a hozzátartozandók utánna (Fal: NU. 490).

tartozás: 1) [officium; pflicht]. Tartozása szerint ira egy
lben (Zrinyi I.21). Királyi s atyai tartozása szerint (Nyr.
1462). **2)** debitum MA. schuld PPB.

tartozásképpen: [pro merito; nach verdienst]. Ha ugy
ne tartozás-képpen, a mint érdemlenők (Matkó: BCsák. 74).

tartozó: 1) [pertinens; angehörig]. Baromhoz tartozó:
ariarius; főpaphoz tartozó: pontificalis; fűlőz tartozo: auri-
rius; néphez tartozó: popularis; őnhöz tartozó: plumbarius;
oz tartozó: herilis C. Julius bólnaphoz-való, tartozó: julius
3l. Romasaghoz tartozo vala (ÉrdyC. 547b). Palochka neű
och, ky mind Nagmihalyba tartozó (RMNy. II.14). Kőszőn-
e azokat, kie az Aristobolushoz tartozóc közül valóc
t: UJT. s5) **2)** debitor C. MA. [quod debetur; schuldig,
uldner]. Mindőnnék az eu tartozo dolgát meg adgya (Beythe:
n. 50).

Tartóz]

még-tartóz: [impedio; verhindern]. Csakhamar sok embe-
st gyűjték fel, a kik a szekereket megtartózták (TörtEml.
0).

tartóz-ik: 1) se fulcire MA. [innitor; sich stützen, sich
alten]. Tekentuen az ember az bokornak gyökerere, kihez
ozik vala, lata, ket eger ragya az bokornak gyökeret (BodC.
1). Erős es próbált szegelet kőhöz tartozott (MA: Seult. 94).
s oszlopoc, az mellyekhöz tartozzunc, ragazkodgyunc (307).
falhoz kapdosnac, hogy tartózbassnac (Prág: Serk. 516).
[commoror; sich auflhalten]. Laurentiai szántóföldön tartó-
kinék új Troja nevet adot (RendÉlPéld. D4). **3)** caveo,
metuo MA. sich hüten PPB.

még-tartózik: 1) [innitor; sich stützen]. Magas fa-láb,
lyen meg nem tartózhatal (PP: PaxA. 175). **2)** [se tenere;
zurückhalten]. Semmit meg nem tartóznak neki mon-
i, miért az gyernek halálán ő foga vigadni (RMK. II.259).
ti istent szeme előtt nem viseli, semmi gonosztúl meg nem
ózik (Pázm: Préd. 1068). Semmi munka és fáradság azt
g nem győzheti, hogy meg tartózzék annak keresésében
p: PTük. III.26). Csöndesedjék és szándékjában valameny-
re tartózzék meg (MonOkm. XIX.193). **3)** [impedio; ver-
dert werden]. Az leányoknak az válogatással meg szokott
ozni szerencsájuk (LevT. II.41). Kocsin arra megyen, ha ez
stani itt való gonosz esős időben meg nem tartoznak (Mon-
E. III.27). **4)** [subsisto; still stehen, halt machen]. Ky tvgia,
a tartozyk ew meg (LevT. I.51). Addig vadászának, hogy
tato Betsbe tartozának meg (Helt: Krón. 105). Az isten ítelet
az balai nem csak Adamon tartozot meg, ha nem az ő

maradekira is ki aradot (Kár: Hal. C). Lestől valo feltebon
megh tartozek: insidiarum metu substitit (Forró: Curt. 157).
Losonczon tartozott vala meg néhány napokon az hadak nyug-
tatásért (Szal: Krón. 159). Kimondhatatlan nagy véres ütközet
lett, ötödik generalison tartozott meg a com(m)endirozás. 1760
(Házánk I.376).

[megtartóztatlan]

maga-megtartóztatatlan: [intemperans; masslos]. A ki
az egész világot meg-hódoltathatta, melly igen maga meg-tar-
tóztatatlan volt (Misk: VKert. 83).

Tartózás: 1) [continentia, moderatio; zurückhaltung, müs-
sigung]. Sokkal haznosnac kattatik, hogy minden fele hulla-
dekoc mutogatasaatul tartozas legyen (Zvon: Osiand. 213.) **2)**
[metus; furcht]. Az istennek ortzáját sem nézhetik az angelok
minden tartozás nélkül (Ker: Préd. 78). Nem árt azért, hogy
félelmek és tartózások legyen. 1878 (TörtT. I.11). **3)** [mora;
verzug]. Rayoc minden tartozás nélkül űte (Valk: Gen. 21).
Engede az minden tartozás nélkül és palástyát reá néven
mindgyárt Ignatiushoz mene (JesTtk. 54). Magyar s német
tartozás nélkül által az Sáron rájok ütven igen megverék az
két passát (Monlrók. VII.32). Tartozás nélkül kiugrott (Kem:
Élet 415). **4)** fulcimen, stabilimentum MA. stütze PPB.

Tartózkod-ik: 1) [nitor; sich stützen]. Az hintó derekáb-
ban volt egy fa, alhoz tartózkodtanak, mikor az hintóban fel
akartanak ülui (Monlrók IX.365). Hogy lábával tartózkodgyék
(László: Petr. 176). Küszködnek ágai haragos szelekkel, bátran
tartózkodik kopott gyökerekkel (Könyi: HRom. 1). **2)** [contendo,
gressus dirigo; zuschreiten]. Szekcső felé való vízhez tartózkod-
ván érkeztem folyóvízhez (Monlrók XXVII.34). Oda tartózkod-
gyál, a hol a nyugasztaló boldogság és állandóság lakik (Fal:
SzE. 555). **3)** [se tenere; sich zurückhalten]. Igen óvást, tar-
tózkodva voksolni: obnoxie dicere sententiam PPB. Egy kis
jegyzést adnék ki, de sokáig tartózkodom vala, mert nincsen
perfecta conditio (TörtT. IV.201). Utánna akarnék költözni Hais-
ternek, talám teszen valami reflexiót arra is s tartózkodik (Bercs:
Sev. 428). Megvallom, régen igyekeztem, de nem ok nélkül
tartózkodtam ezen dologban irnom Nagyságodnak (490. 629).
4) [commoror; sich auflhalten]. Az indulásra később lelki erő
nem tartózkodik mindenke a legfővebb tulajdonságunk rendi-
ben (Fal: UE. 378). Az igaz nemességnek tizimere a lélekben
tartózkodik (Fal: BE. 592). **5)** [persto; sich halten]. Bezzeg ha
bár csak két hétig tartózkodhatnék Károli uram, hiszem istent,
segíthetnék rajta (Bercs: Lev. 411).

még-tartózkodik: [subsisto; anhalten, halt machen]. Ez
is azon okon mind el-mégyen, a mellyeken Luther el-méne s
szintén ott tartózkodik meg, a hol az is (Veresm: Lev. 65).
Ehbéd után csak szálláson tartózkodtam meg (Monlrók XVIII.
82). Addig az míg az válasz jó, tartózkodjam meg (XXIII. 49).
Tököli is visszatért Cseklészhez és a szaladó sebes török is ott
megtartózkodott (XXVII. 16). Így már megtartózkodván herte-
len ntjátúl az német elhiszem, lesz híre már, Nagyságod nem
Miskolczon van, nem siet le messze (Bercs: Lev. 19) Mivel
nem fizték, azt véltem, csak megtartózkodnak (135).

megtartózkodás: [continentia; entsagung]. Ételől és
italtól való meg tartózkodás (Com: Jan. 173).

Tartózkodás: 1) [commoratio; aufenthal]. Mindenestül
ment Szent-Miklóshoz s ilyenesen megyen az Rábaköznek,
ellátam, tartózkodása ott nem lesz (Bercs: Lev. 84). **2)** [metus;
furcht]. Minden tartózkodás nélkül, igézettől való félelem nél-
kül: praefiscine PPB. Minden tartózkodás nélkül széltébe faj-
talankodnak (Tus: Apol. 9).

Tartózkod-ik: [se tenere; sich zurückhalten]. Az orw,
midőn lát mas lopót az akasztó fán, valamenyire tartózkodíc
(Born: Préd. 573).

Tartóztat: retineo C. detineo, cohibeo MA. inibeo; a-faltan, verhiudern PPB. Hogy sok szóval ne tartóztatassalak: ne multis *morer PPB. Kie az igazságot hamisságban tartóztatnyá: qui veritatem in injustitia detinent (Helt: UJT. p. 3). Kéet látni kellene mennem, de nem érkezem, az árvíz is tartóztatot (LevT. II.70). Az Antichristusról sokat szóllott és utána veti, hogy tudgyák, micsoda tartóztatassa az ő eljövételit (Pázm: Kal. 476). Meg halluán vezérek chaszarnak akarattyát senki tartóztatni nem meré az uttyát (Zrinyi L20). Ől, vág, rout és szaggat, az ki menetelét tartóztatni akarja (55). Polydamás rivogattya meg őket és kedvek ellen is tartóztatya (Hall: II. II.124). A vizeledet nálad ne szorongasd, a meg-emésztettet soká ne tartóztatd (Pélv: SchSal. 3). Az isten igazságát a hamisságban tartóztatnyák (Ily: Préd. Előb. I.3). Az esászáir, úgy értjük, minket is nem fog sokáig tartóztatni (TörtT. 21.227). Már majd olyan gondolatok jöttek az oldalaimba, hogy valami magnus kő tartóztatja ott Kedet (Mik: TörL. 266).

[Szólások]. Az anya az ő magzatit, nem bitang fattyait engedelemben tartóztatassa (Matkó: BCSák. 412). Maga költségén tartóztatott vitézével (Land: UjSegits. I. Előb. 3). Mivel nagyobb alkalmatossága vagyon a felső állapotú embernek minden gonoszságra, nagyobb fenyegetéssel illet őket zabolálva tartóztatni (Pázm: Préd. 625). Az isteni félelmet, az az a báure hajlandó természetiek tartóztató zaboláját, teljességgel ki-vészi az embernek szűvéből (Pázm: Kal. 593). Tartóztatya es szennedeti magát testi elégségtől (Tel: Fel. 27b).

lő-tartóztat: intercipio C. [fest nelunen].

még-tartóztat: 1) abstinco Ver. detineo, distineo, inibeo, reprimo, tardo, remoror, demoror C. [aufhalten, zurückhalten, verhindern]. Valakit fogsággal megtartóztatni: *cohibere carcere; valakit dolgában meg-tartóztatni: *detinere aliquem de suo negotio; semni meg nem tartóztatot, hogy ezt véghez ne vigyük: nihil *impedit quo minus id facere possimus PPB. Ne tartóztatassot meg: nolite me retinere (Helt: Bibl. II.2). Az madarak repülnek az szabad eglben, ahol semmi őket meg nem tartóztatja (Fél: Tan. 83). Olly vétee, melly az olvasót megtartóztatbatná (MA: Bibl. Magy. 5). El nem akarod bozátani és megtartóztatod őket (MA: Bibl. L56). Hadd tartóztatassot meg tégedet, hogy készítsinc te néked egy koezke gödöllyét (230). Kornis uramék az úr isten ez sok esóvel megtartóztatta (RákGy: Lev. 27). 2) [intercipio, comprehendo; fest halten, fest nelunen]. Megh tartóztatata őtet s monda neki: Ha azt akarod, hogi zabodon maradjas (DubrC. 60). Haraztyt Kegelman tartóztatassa meg (RMNy. II.72). Mások adósságáért kezesek nem lévén, meg ne tartóztatassanak (Moulrók VIII.190). Az adóst sohol meg ne tartóztatassák, mihl fisten meg nem keresik (MonTME. I16).

[Szólások]. Míg elmene, szeműnc meg tartóztatnac, addig mys ezac tapogunc (Born: Préd. 251). Más okok tartóztaták meg bosznját (Zrinyi L46). Az isten megtartóztatta mihednee gyfmőlezt (MA: Scult. 164). Az haragot megtartóztatni, meg-engedni (Com: Jan. 198). Kik istennek igazságát tömlcezezik és megtartóztatnyák (Ily: Préd. L555). Testemnek törvénytelen indulatit megtartóztatotom (Czegl: Japh. 247). Meg-tartóztatá istent, hogy tovább ne terjedjen bosznú-állás (Pázm: Préd. 44). Ne adgya isten azt, hogy te isten kedűt közsel megtartóztatd (Zrinyi L100). Tartóztatassot meg kozeteket tőle: manus vestras servate innoxias (Helt: Bibl. IS3). A madarakat kolepezevel megtartóztatya, megbántya (Com: Jan. 81). Magát megtartóztatja: Az evremmel telyes ember nem tartóztatbagya meg magát (CornC. 82). A ky idwozewlny akar, magát meg tartó-

tassa (ErdyC. 524b). Ha szintén el akar is menni, meg hadgya magát hittel tartóztatni (Zvon: Post. L634). A kisasszony bül, fül, nem tud hozzá, mint kellessék magát meg tartóztatni (Fal: NA. 156). Magát vmiről ~: Minden, ki a győzködő helyen küzdik, mindenekről megtartóztatya magát (Tel: Evang. 129). Magát vmiről ~: Magokat meg tartóztatni az haznalatlan bezedektől (VirgC. 140). Bizony meg tartóztatnoice magunkat az bűnöknek chelekedetifől (Tel: Evang. L347). A propheta is le akar szegozetni, hogy minden bűntételtől meg tartóztatná magát (Lóp: PTük. L394). Magukath meg tartóztatnyak amegh folytoth lőkésallatnak eteletfől (Komj: SzPál 23). Az szűnetlen sirástól és suhajtástól meg nem tartóztatbatniák magokat (Lóp: PTük. L353). Noha szós, de szájába kell adni, nyelvét megtartóztatassa (MonOkm. XXIV.415). Talám az ur isten veszelelemre indult országunkat meg tartóztatya (Pázm: Kal. 433). Ha az Skender pasa híre igaz leszen, tudom, megtartóztat sok praktikát (TörtT. 2 L435). Az vitézeknek szemei ugy megtartóztatnac, hogy az ur Christus őmön maga nem nevezte volna meg magát, őtet meg nem esmerté volna (MA: Scult. 499). Szem őldő kimet megtartóztatad istenem: fecisti me vigilare (MA: Bibl. L515). Senki a hírot meg nem ajándékozza, hanem a ki olly ítéletben van felőle, hogy meg-tartóztatya igaz ügyét (SzD: MVir. 16).

megtartóztatás: abstinencia Ver. retentio, detentio, cohibitio, remora C. aufhaltung, verhindernung PPB.

maga-megtartóztatás: [continentia sui; enthaltung]. Más iozagától valo maga meg tartóztatás: obstinencia C. Az házasságtól való maga megtartóztatása (Czegl: MM. 139). Az kiknek vagyon magok meg tartóztatásának ajándéka, jó azoknak az házasság nélkül el lenni (Kereszt: FKer. 87).

[megtartóztatathatlan]

maga-megtartóztatathatlan: vehemens C. [stürmisch].

megtartóztatathatlanság, megtartóztatlanság: [incontinentia; unmissigkeit]. Meg ne keserezen tőteket a satan tímagatoknak meg tartóztatatlansága miat (Helt: UT. 17). Ne kísértés titeket a sátn a ti megtartóztatlanságtokért (Ily: Préd. L172).

megtartóztató: repressor C. [verdränger].

maga-megtartóztató: [continens sui; enthaltung]. Mienő maga meg-tartóztató légyen a pápistai szent sereg, a mindennapi szemlátomás bizonyítja (Apati: Vend. 889). Semmi böcsüllés nem méltó a maga megtartóztató lélekhez (Ily: Préd. L171).

Tartóztatás: 1) arrestatio VerVerb: Szót. 2. interceptio C. detentio MA. [festhaltung]. Az biro jól meg kassa, mi mellet tartatnak vele, hogy ortalára ne terjen az tartóztatás (Ver: Verb. Szót. 2). 2) inhibito MA. [necessitas; zwang]. Mindent ugy kel az embernek tartóztatás nélkül miveln, mintha semmi törvény nem volna (Pázm: Kal. 215). 3) [moderatio; maßhaltung]. Orvosságok, tanítások, szükséges tartóztatások az igazak nyomorúsági (Pázm: Préd. 23). Fogott ígylinknek bátorításunk jó állapotunkban tartóztatásunk légyen (620). 4) [mora; verzug]. Az holott valami nehesség volt az betűben, azt megmagyaráztam, hogy minden tartóztatás nélkül lehetne az olvasó az olvasásban (MA: Bibl. Előb. 5).

harag-tartóztatás: [patientia; duldsamkeit]. Az isten kegyességének, türesének, haragtartóztatásának gazdagságát meg-utalódé (Megy: 3Jaj. II.31).

maga-tartóztatás: [continentia sui; enthaltung]. Ez fgle maga tartóztatásban ne rőttemyűnc el ottan, hanem szolton szollyunc az Christus fől (Born: Préd. 251b). Isten nem maga

ztatásiért jár ily későn és ballagva a gonoszok rontásában
n: Préd. 25).

tartóztatdogál]

ég-tartóztatdogál: retento C. [abhalten].

tartóztatlan]

aga-tartóztatlan: incontinens MA ungehalten PPB.

agatartóztatlanság: incontinentia, intemperantia, luxus
unnässigkeit PPB. Meg ne reszegedjétek borral, az meli-
gation maga tartóztatlanság: nolite inebriari vino, in quo
luxuria (Fél: Bibl. II. 57).

rtóztatlanul: [intemperanter; unnässig]. Eluen magat
ztatlanul: vivendo luxuriose (Fél: Bibl. 118).

agatartóztatlanul: incontinenter MA unnässiglich

rtóztatató: interceptor C. [impediens, remorans; aufhal-
hindernis]. Democritus szánt-szándékkal tengerbe hagy-
pénzét, terlnék és nton-járásában tartóztatójának itlven
(Pázm: Kal. 36). Az inhibitiót néhol tartóztató s néhol
térítő tilalomnak írtam, azért mert a reá nem jövétele
ciát tartóztatya meg (Kász: Kit. 4).

jó-tartóztatató: anchora MA. anker PPB.

aga-tartóztatató: continens, temperans MA. der sich
lt, mässiget PPB. Diogenes hordoban lakoznan czuda
rn es maga tartóztató es keussel meg elegedendő es
gletet viselt (Born: Préd. 549).

rtóztatva: continenter MA. [modeste; bescheiden, belut-
Idegenekkel tartóztatva bánnýék, földiekkel bizvástyab
ÉpPéld. E4].

rts: [moderatio, temperantia; zurückhaltung, mässigung].
nélkül mindeneket hazudnak s miatta semmi kárt nem
nak (Veresm: HitMegt. 6). Mellyet hogy minden tarts
l chelekedhessenek, hozzá gondoltak illyen tanúság adá-
l (Veresm: Lev. 252). Szeme szöktében, minden tarts
l el-mondgya a nem-úgy vagyont (SzD: MViv. 224).

rtva: parce, tenaciter, custodite MA. sparsam, karg
Tartva költő: parcus, tenax; tartva tenyészic a pénz:
onia summum vectigal MA. A politicus tartva s tagadva
t, mert benn marad a reménykedő félnek bizodalma, a
k (Fal: UE. 462). A mesterséget mesterül s mint-egy
kell közleni az apróddal, hogy a mester mester marad
(Fal: UE. III. 31).

SKA: bero, corycium C. vulga, capsula, mantica MA.
pera; ranzen, tasche PPB. Meg tere az koldulásbol
n egi táska kiürit es egi palazk bort (VirgC. 47). Az
kiürit es az palazk bort fél vegied (48). Ellenem iw kol-
n taskaiban kinírt (73). Taskak, kikben nemős iozagok
k (NagyszC. 8). Az ados lewel parantsolattal varos hazaba
an wajon (RMNy. III. 122). Az corporali táska még
kész; kit megküldtem, az másik is olyan színű leszen
l. II. 274). Meg balla Dáuid, taskaikat hagyta (Born: Ének.
Egy tászkát lisztuel, tsomo fűgével és kenyerecel meg
(Kár: Bibl. I. 494). Gömbölyűcec kőueket taskaiba vete
r. 139). Tászkával felkészült juhász (Com: Jan. 77). Min-
mü oklevelek tászkában rakván, kiknek czédulát is ragasz-
tászkájok oldalára, azokat mind az egy vasas ládában találni
Radv: Csal. III. 256). Pénzem ninesen a szegény tászkamba,
bejódogáltam régenten a korecsmán (Thaly: Adal. I. 230).

blások]. Ezt a vajas pogáchát, ha siros tászká d-
lett volna, elő-vetted volna (Veresm: Lev. 57). Soha
múned, mely háios tászkából esik ki gyakran a

béles (Decsi: Adag. 191). Zsiros tászkából szép po-
gácsa (Decsi: Adag. 255). A szolgáltsak magoknak kopornac
semmit véle nem gondolván, ha uroknac tászkára iut is
igyece (Tyuk: Józ. 135). Két tászkára szerződött: ad
manticam res ejus rediit (MA Kisv: Adag. 9). A koldús-
nak kérsz tászkát (Kisv: Adag. 33). Itllem, jobban az agya d-
hoz verték volt néked a Salamon tászkáját (Kereszt:
FelsKer. 210). Salamon tászkáját a te lojalita társnidnak (Czegl:
MM. 143).

[Közmondások]. Az küldűsök tászkáia mindenkor füres (Decsi:
Adag. 166). Szőnműmő deáknak hew tászkáia (Decsi: Adag. 136).
Szemérmes deáknak hio tászkáia (Kisv: Adag. 322). Szemérmes
koldusnak üres a tászkája (526).

álom-táska: [somnia lentus; schlafhaube]. Mégis tovább meg-
jelenik egy álomtáska, az igen álmodozó Faraó király (Bíró:
Micae. 109).

bőr-táska: pera PPB. [felleisen]. Az véres fejet adá leá-
nyának és az leány tevő az ő bőrtászkájában (RMK. III. 151).
Jól fel-kötötte-é Kegyelmed a bőr tászkát: haben sie das fell-
eisen und den mantelsack wohl lassen aufbinden (KirBesz. 96).

hám-táska: belcii manica PPB. [halsjochsack].

isten-tászkája: bursa pastoris MA. taschelkraut PPB.

kényeres-táska: pera C. [brodsack]. Az Holopheruesnec
fejét az ő szolgáló leányának adá, mellyet mikor az az ő ke-
nyeres tászkájában be bötötött volna, mind ketten ki ménénec
(Kár: Bibl. I. 497).

koldus-táska: pera PPB. [bettelsack]. Maraszthatsz taka-
rikossággóddal valamit az te fájdnak, hogy bőltod után küldös
tászkára ne jussanak (MÁ: SB. 146). Soha sem vólt tanácsom,
hogy a dámák és cavallierek fenekig ki-forgatván zebeket
mind a koldus tászkákba üregessék (Fal: NA. 172).

levél-táska, leveles-táska: [theca epistolis recondendis;
brieftasche]. Egy pap látván az ifjúnak fejénél a levél tászkát
kezébe veszi (Hall: HHist. II. 43). A leveles tászkában talált holmi
Dávid és kurva berthalmi püspökné között utro citroue járt
szerelmes leveleket (Bethl: Élet. II. 319).

lovag-táska, lovagos-táska: hippopera C. MA. reit-,
satteltasche PPB. Lovag táska, turba: hippopera I'PBI. A szí-
jártó metél az ökrörbőrűl szijakat, iszákokat, lovag tászkákat
(Corn: Orb. 165).

nyerög-táska: ascopera, hippopera MA. satteltasche PPB.

pásztor-táska, pásztori-táska: [saccus pastoris; hir-
tentasche]. Választa őt sima követ a patakából és azokat a
pásztori tászkába tévé (Káldi: Bibl. Kir. I. 17: 40). Volt egy pász-
tor tászkám, béllése, varrása teljes csuda annak s hímes meg-
írása (Fal: Vers. 910).

útravaló-táska: [pera viatoria; reisetasche]. Ne biriatok
araiat, se vtra való tászkát se két köntöst (Sylv: UT. I. 15).

Táskás: [peram gestans; sack tragend]. Ott nem költ a
szeme annak a juhái vesztett táskás ifiu pasztornak, hogy ő
io deak nyeluen meg tolmacholhassa, a mit a Kalauz mon-
dott (Bal: Epin. 7).

[Táskásod-ik]

neki-táskásodik: [obduresco; hart werden]. A mellyeket
szakadatlanul kéntatnak, sokára ugyan néki táskásodnak és
keményednek, mint az iga-vonó ökröknek nyakok (GKat: Váls.
II. Előb. 59).

Táskáz: [quaerito; herumsuchen]. A tolvajok melly mes-
terésesen táskáznak es egerésznek az erszény körül (Fal:
TÉ. 784).

TASSÁN: [lyra; harfe?]. Egy szép török gyermek az házba be lépék, szép gyöngy házós tassán kezében tiündöklök (Zrínyi I.47).

TAT: [puppis; hinterteil des schiffes]. Hajótatja: puppis; hajó tattyán levő vitorla: epidromus C. Hajó fara, bajó tatja: puppis PPBl. A kormányos az hajó farában ülven igazgattya, egyebek a hajó tattyán futosván a vitorlyá fákra a vitorlyákat ki fejtik (Com: Jan. 108). A hajónak orrát, tatját vagy farát hol ezüsttel hol arannyal borították (Fal: TÉ. 653).

TÁT: 1) aperio MA. [öffnen]. Ne tassa en ream kut ő zaiat (AporC. 19). Ő zaiokoth rau tattak: aperuerunt super me os sumi (DöbrC. 30). Száad tātuan kiáltod (Mon: Apol. 252). Tāt [így] száal kialtyac Christusnac hitit (433). Az isten ígé-jének hasznos halgatása nem abban áll, hogy vasárnap és in-nepen predikátzióra menyünk és szájunk-tátva nézzünk a pre-dikátorra (Pázm: Préd. 460). Valamennyire táhlattyuk, annyira tátsuk kívánságunkat, mert ő annak meg-töltésére elégséges (1161). Ezeknek vereket száa os torka tatua szominbozuau itta es nyeldeklette (FszT: IgAny. h). Ez világh javaira torka tátva ahító (Toln: Vigaszt. 27). Gazdagolni igyekszik, arra szája tátva kívánczik (Com: Jan. 187). Tunya, áhi, szája-tátott szunyéla tiszt-viselek (GKt: Vált. I.947). 2) [hio, hiasco; sich öffnen, klawen]. Pokol torka-tátva, hogy őket be nyelje (Born: Ének 376). Az ő lelkek minden rít vétkekre tátva vagyon (Pázu: Préd. 615). Tátva nyitva találá a két szobát (Fal: TÉ. 641). Tátva hagyott aklát megint bé tetteti (Fal: Ének 915).

el-tát: [diduco; aufsperrn]. Az szolas közben illetlennek tiltetnek: aiaikidat ides toua vonni, száiadat el tatni (Erasm: Erk. 59).

föl-tát: [diduco; hio; aufsperrn]. Szájam föl tátom: hisco C. Fel tatot szayual karomlia istent, az ő szekeit es draga szent-tit (Mon: Apol. 314). Szaiokat sem meric fel tatni (Magy: Nád. 87). Tāts fel a szemedet, mert nyilván nem találod mondani (Kereszt: FelsKer. 172). Tāts fel a szádod: dilata os tuum (Ily: Préd. I.276). Az égbe is feltāt-íták szájakot (II.441). Tsak alá-való ajándékokra tátattya fel a száját (Kisv: Adag. 261). Az clofánt száját mind addig tátva tartja, miiglen mestere az ő fejét ki-vonsza (Misk: VKert. 26). Az én dolgomat sem leszen ki forgatni, ha el nem jisz, mert senki száját sem meri föltāt-ni [így] (TörtT. II.327).

ki-tát: ∞ Tátogató tsillagnak mondatik, mivel mikor a nappal egygāt jár, az ebeket kítatot szájjal lehelőkklé téski (ACsere: Enc. 100).

mög-tát: [aperio, expando; eröffnen, aufsperrn]. Tacz meg zadat, gauelyam bele (VirgC. 21). Ez rothenetes farkas zaya meg tatuan futamek zent Ferenczre (54). En zamot meg tantom es lelekzetet vök (DöbrC. 67). Tadz meg zadot es azt be töl-töm (153). Az pokol meg tataa az ő meelsegeth (CzechC. 35). Megh tattottak ő zayokath een reyam (KulesC.40). Megh tatot zaual ötet meg narmia keuanan (KazC. 105). A föld az ő száiat megtáttya és el nyelendi őket (Helt: Bibl. I. YYy2). Meg meri tatani száját isten_ollen (Ker: Préd. 67).

rőa-tát: [inhio; begierig lauern]. Rőa ásitok, számat reát-tátom: inhio PPBl. Latam az the Nagysa. magzatyara az ar-naknak, őzuegyeknek ayokoth rea tatni (Konj: SzPál 6). Van az élethen annak sok próbája, nagy ellenségeknek táttatik-rá szája (GyöngyD: Char. 596).

Tátás: hiatus MA. das jähnen PPB.

száj-tátás: hiatus C. [das gähnen]. Száj tátás, vigyorítás: rictus PPBl. A mely szent írást elő hoztál, az az te hozzád hasonló tudatlanoknak az szentekre való morgó száik tátása ellen vagyon (Bal: CsIsk. 249).

[Tátod-ik]

el-tátodik: [diducor, hiasco; sich öffnen, aufsperrn]. Jele emnek a nyavalyuak, hogy könyvei embernek akarattya ellen folytak, szája el-tátódik, szemé ki-nyitva marad (PP: PaxC. 28).

Tátog: [lúo; sich spalten]. Alattad a pokol torka tátog (Megy: Bayle 74). Ott az pokol torka tátogh (Szöhl: Dáv. 187).

Tátogat: hio C. hiato MA. jähnen PPB. Tátogató, nyíló, nyilatkozó: hians PPBl. A Rábában vértül híznak az halak, véres vízben egymásra tátogatnak (Thaly: Adal. II.186).

Tátogatás: [hiatus; das aufsperrn]. Ő zayanak felelmes tatogatásaval felele (PeerC. 63).

Tátogató: 1) hians, hiatus MA. jähnen PPB. 2) [stella quaedam; ein stern]. Az oriás kutya szájjában egy igen tűn-döklő tsillag vagyon és tátogatónak mondatik (ACsere: Enc. 100).

TATA: 1) [testis baptismi; taufpathe]. Fel nőén a papoc a meg keresztelt embert az ő tatalánac adgyac (Agend. 48). Tātua az az kereszt apia auagy anyja legyen mindennek, a ki oda járul (52). A kis gyermek a tatáktól vitetnek az egy-házhoz (Tel: Evang. II.677). A pap és a taták imádkozván ő érettek nyerik meg náik a tisztító szent lelket (835). Űgy beszéli ám elől Bellarminus tatád (Czegl: MM. 291). 2) [ater; vater]. Emilitést érdemel egy Magyarországon utazó olasznak megtévedése a magyar kis gyermekek szájjából hallott mama és tata szók felett: movit nos majori admiratione, quod infantes ipsi matrem utque tatam latine balbutiunt (TudT. V.162).

TATÁR: 1) Tartarus MA. tartar PPB. 2) [sceleratus; gottlos]. Istentelen tatár élet (Kisv: Adag. 104).

TATÁRKA (tartarka Apoll. 44b): panicum C. frumentum Sarraenum MA. secale Major: Szót. 428. heidenkorn PPB. Tatárka, hariska-kása: *tragum, tragus PPBl. Iob néked Magyar-országban szép vigan lakod, hogy sem az Muskuországot ostromlanod és tatárka kenyért rágnod (FortSzer. N3). Riská-sának mondgya a tartarkat, pohánkát (Apoll. 44). Csak köpi az markát, de megéssa árkát, e-je, rizskásának mondja az tatárkát (Thaly: VÉ. I.401). Veteményes magok, a melyek toljokban magot nevelnek, mint a riskása, tatárka, köles (Com: Jan. 22).

TATARAZ, TATAROZ: immisuris rimas clauda, obturo MA. verstopen PPB. [ausflicken]. Enel se tatarozd az on besze-demet (Tel: Fel. 71). Sok különböző erotnekségok darabjából tataraztattak (Pázm: Kal. 261). Az ember testi táplálást is kíván, mellyel tatarazza erőtlenségét (Pázm: Préd. 970). Neki sines gyűszűje, ha mikor tatarozza is, zabsemre hánnya varrását (Bal: Epin. 6). Amaz sok féle czimborás munkánál rosszul tatarozott Malleus (Bal: CsIsk. 331). Kőntösöm gyakorta meg mosat-tott, tataroztatott (Sám: Isp. 106). A rostélyt kitekervén és behálózván vagy helyre tatarozván batta vula (TörtT. IV.53). Az toljai állapot integra rima, otlétemben mindazon-által tataroztunk most rajta (TörtT. IV.82). Mint lehet, biven tatarozom, az deáknek pennájokat meg is koronázom (Thaly: VÉ. II.69). Oda van tisztelendő plebánusoknak tataroz: gondviselőjek (Szeg: Aqu. 11).

be-tataroz: [obturo; verstopen]. Nem gyűzték a törést sem tőteni, sem vót mivel betatarozták (Monrók II.162). Imigy anugy csuk bé tatarozza a földet (Lipp: Kal. 8).

betatarozás: [obturbatio; das verstopen]. Kerítés roulá-sinak bé-tatarozási (Megy: Dial. Előb. 8)

mög-tataroz: [reconcinno; ausflicken]. A pusztán hagyott házat gond meg-tatarozni s előbbi állapotjában nagy munkával állathatni (Megy: 6Jaj. II.24).

TAROZÁS : [sartura ; das austlicken]. Nem is könnyű megemlíteni legyen igazabb gazdája valamely nyelvnek, e nemzetnek tatarozásából éppilvén-fel egész állapotra Paizs. Előb. 4). Mászor is vihessek fel az ur sátorának zászára valamely kevés ketszeszört (DEmb; GE. Előb. 20).

TORJÁN, TÁTORJÁN : naps, naps, buniás, spheros MA. steckrübe PPB Tatorján gyűkərből is sok át süttek (Szentm; TFü 11).

TT (tött MA.4) : inquam MA.4 ich sage PPB. *Hiszem ajutt; úgy tott : ita inquam MA. Vepene Peterhez, kic a miat vezik nala es mondanac neki : Tñ mestertec nem meg a didragmat. Es ő monda : Tat vğ (MünchC. 46). nekik : Tat uğ, nemde oluastatoc é, mert germecedec; emicene zaiocbol töttel dicéretet (52). Zereted-e ez azzon fonda Xanthus : Zeretem tat (Pesti; Fab. 6b). Egyet szőlők e oroszánt (PestiT; Fab. 218).

VAL, TAVALY : anno superiori ; im vorigen jahre TavalY : anno elapso, superiori PPBl. 1582 (KGalg. Fv3). y ez korban nénem tizen egy forint árát (hagymát) adasen (LevT. II 28). Illyetén szomorú példát látot tavalY ünséges anyaszentegyház (Güntz; RB. 2). Kik voltak azok onak, kik Takács Mihálynak szarvas-marháit taval 1668 dőben elhajtották (MonTME. I 380). Eleget kecskepásztant tavalY nekik (Thaly; Adal. I 79) A miüesünket tavalY ancok mind elhajták (RákF; Lev. I 68). Ács Gáspár nevő adnagy taval is úgy szökött vót el s elvitte az katonákat : Lev. 218. 277, 388).

vali, tavalYi : biennis MA. annofinus, anniculus ; zwei-PPB Az thawalYi estendewbe egy attyank fyfath meg ok nekyl (RMNy. II 99). My eleenken lywa az thawalYi satth (III 65). Az egyk kacola az thawalY nyarba thaloba meg (LevT. I 86). TavalYi esztendőben is én vettem meg, tartattam be (II 102). Nem de nem bizonytyac ezt az ali nlyant tartastok-i Sempten (Mon: Apol. 13). A tavalYi gy jobb, az idei meg zavaros (Com: Jan. 84). TavalYi (Radv; Csal. II 65). TavalYi üsző (97). A szt György napi lás, molyet az tavalYi birák attanak érettünk 37 ft (Mon- I 43). TavalYi kis bíró urunktól vöttünk egy csikó lovat A tavalYi esztendőre kifizettek (RákF; Lev. III 463). can bogár lájjal és edj tavaj bototssal meg sikelli magasat (Nyr. II 227a).

blások). Alkalmas tavalYiban : inter senes puer, in senex (Decsi; Adag. 276. MA. Kisv; Adag. 247).

VARIS, TOVARIS : [auxilia ; hilfstruppen?]. Tiz alja tovaris eljött volt Pileskoriczáig, de csak elozlattat- TörtT. 3 III 4). A tatárok s kozákok elmennek okvetetlen, szlőalja tavarissokat elozlattattak bizonyos időre . . . ismét harmincz páncezros tavarissuk Szkolyán kell (9).

VASZ: 1) ver C. MA. frühling PPB. Fészket-rakó : ver *nidificum PPBl. N'art es tauazt te zerzetted azo- Apoc. 29). Mind venők mynd yfnyak a tauaz időnc el- fründöznek (NagyszC. 114). A tauaznak elsw ydeyth tarczad (JordC. 234). Kakuk-fű, tavasz-fű : serpillum, priveris (Com: Jan. 28). Tavaszvetésüket elpraedálta (1662-i y. 262). Kezdettem az tavasz vetéshez (Kár: Élet. II 46). y jó tavaszra kelve nagy szertelen indula (ErdTörtAd. 2) fruges vernae MA. frühlingsfrüchte PPB. Búzák, tak, kaszáló füvek felette jók vannak (RákGy; Lev. 6). Bor leszen, búza tavasz elegendő, fű is leszen (221).

zmondások). Egy fetske tavaszt nem tsinál : una hirundo acit *ver PPBl.

vaszban : [vere ; im frühling]. Ezekől az veszedelmektől mind esztendő által kel felbi, mert tauaszban az fortunates : ezőknek eleit veszik. 1572 (KBécs. F1).

Tavaszelő : [aprilis]. Bñyt elő ho, bñyt mas hó, pro februario es Martio sic dicere poteramus : tavasz elő, tavasz másod, tauasz harmad ho (CorpGramm. 16).

Tavaszharmad : Junius CorpGramm. 16.

Tavaszi : 1) vernus C. vernalis MA. zum frühling gehörig PPB. Tavasz méz : *anthinum mel C. Tavasz ros : secale, setaninum MA. Tavasz időu avagy kikeletkor : verno tempore (Com: Jan. 47). Le-esik Juranich miut egy lilion-szál, mely szép nővésében tavasz mezőu ál (Zrinyi I 165). Tavasz vetés, ősz vetés (1662-i Orszgy. 272). Az aszszony a vigasságról beszélini igen szeret, főképpen a tavasz idejében való dolgokról (Mik: TörtL. 40). 2) [fruges vernae ; frühlingsfrüchte]. Tartoznak adui 60 kila buzat és tavaszit (TörtT. VI 119).

Tavaszmásod : Majus CorpGramm. 16.

Tavaszon : [tempore vernali ; im frühling]. Bádós sárral akarja e jó tavaszon ujjobban raggatni fővenyen építettett háza romlását (Matkó; Csák. 8). Ezen tavasz vagy nyáron (Bethl: Élet. II 45).

Tavasszal : ∞ Tauaszszal igen jó paré, jó saláta (Mel: Herb. 47). Tavaszszal indeit a hold bőseges vgrből szarmazo betegsegeket. 1583 (KBártfa C.). It már sok török bul mint tüz előtt az nád, melyet pásztor tauaszszal gyujtogat (Zrinyi I 188). Ismeget harmadik tavasszal ülted el a mogyorót (Radv; Csal. III 55).

TÁVOL, TÁVUL : eminus C. a longe, procul MA. von ferne PPB. Távul nézelőm, szemlélőm : prospecto C. Távul nézni más ember nyavalyáját : e terra spectare naufragium MA. Távul van én tőlem : *longe abest a me PPBl. Ewzue gewty uala mend az papoc, kyk az helyen valanak es tanol (loco remoto) ygeu predicalual nekyk (EhrC. 97). Nemynemew vze tanal nezuen, ewueltes halnan oda mene (169). Een ysteneim, myre wettel engemeth tawol een ydwessegemtől (KeszthC. 38). Menee tawl vagon nap tamadatb nap nygwattwl, olyan tawul tette my teleenk ny kegelytlenessegnekth (271). Támul eleibe folamék : cucurrit (Sylv; UT. I 55). Soha alkalmatlanabb időben nem esett volna az Kd. távolléte mint mostan (LevT. II 254). Tanol iary tőlönc te gonosz fősenyseg (Born: Ének. 373). Miuel az sebek-helye az bárányak vérével megmosatott, minden riútság távul vagon tőlök (Pázm: Préd. 16). Távul vannak a kételen szükségétől (Csúzi; Ésp. 56).

[Szólások]. Tawl legén eeg ebben byznwnk es dyczeked-nwnk (JordC. 351). Ezeket nem azért írom, hogy az árva gyermeknek szerencséjét elveszessom, távol legyen (TörtT. 2 I 288).

[Közmondások]. Job *távul szeretni egymást : parietes amicitiae custodes MA.

Távulyabb, távulb : [longius ; mehr entfernt]. Mi lehet távulb egy-mástul, mint a félelem és bátorságos bizodalom (Pázm: Préd. 617). Pázmány annyual távulb vagon ti nállatoknál a hogiaságtól (Bal; CsIsk. 34). Úgy disponálja az útját, hogy eszten ez napra legtávulb való terminusra itt legyen kegelymetek. 1878 (TörtT. I 16). Bánnám, ha előltanálnám az érseket, jobb volna talám, távulyabb lenne és közeljebb Nagyszágodhoz (Bercs; Lev. 137). Mennél távulyab lesznek táled szivekkel, annyival inkább gyűjtenek gondot és félelmet read (Fák; NA. 223).

[Távulyabbacska]

Távulyabbacsán : ∞ A magánosság távulyabbatskán vagon a veszedelemtől (Fal; NA. 204).

Távulad : [paulo longius ; ein wenig entfernt]. Őrdőmében papság ég felé sapkáját hagyittya, távulad a kapás kapáját (Orczy; Nimf. A2b).

Távoldad : [paulo longior ; ein wenig entfernt]. Mykoron le telepőttenek volna az eedes zyz Maria nap kelet felől,

Joseph keedeeg nap nywgottra tawoldaad helyet valaztanak magoknak (ÉrdyC. 50b).

Távoldadon: [paullo longius; ein wenig weiter]. Azert mellesleg tauoldadon ezből lattatik vala követközni amaz veszedelmes tenelges (EszT: IgAny. 64). Annae meltosaga alat tsac tauoldadon telepedet vala le (195). Tágason és távolydadon venné a relatíot (GKat: Tük. 350).

Távoldadról: [e longiusculo; von ziemlicher ferne]. Láttá őt ugyan távoldadról (Gvad: Kár. 159).

Távoldadrólvaló: [paullo remotior; ein wenig entfernt]. Távoldadról való atyámfia (Gvad: FNót. 17. Gvad: RT. x).

Távólít: [digredior; sich entfernen]. Mihelyt ettől a centrum-tárgytól félre horgadnak s távólítanak, azonnal megfoghatóznak kötelességekben (Fal: NE. 65). Az értelmes ember mindnyájoktól méltán irtózik s messzifinnen távólít (Fal: UE. 381).

el-távólít: [amoveo; entfernen]. Azok a tétemények messze eltávólítják őket teremtesek ezéjájától (Fal: NA. 134).

Távulka: [paullo longius; ein wenig entfernt]. Kevéssé távulka esett tőle (Gvad: Kár. 159).

Távulkábbvaló: [paullo longior; ein wenig entfernt]. Nyujt most is közelb vagy távulkáb valót (Sámb: 31^{el}. 650).

Távulkán: [modico intervallo; in kleiner ferne]. Érsek-Ujvár minthogy távulkán vagyon, azt nem kívánja (Monlók XXIV.236). Még távulkán volt az ali-basa tábora a Barcsai szállástól (Thaly: TK. 80). Azt observálják, hogy távulkán irántunk két felől a fő-fegyverhordozónk buzogányunkat, a vice penig kardunkat hordozzák (TörtT.² I.159).

Távulkánvaló: [paullo longior; ein wenig entfernt]. Alkalmas távulkán való léte miatt nem tud tőle tartani (Misk: VKert. 342).

Távolság: distantia C.

Távulról: [eminus; aus der ferne]. Az tatárok után öt roppant seregek, azt tudnák távulról, hogy sívó ördögök (Zrínyi I.22). Esmerem távulról vitéz Mársnak fiát, esmerem mint jártattia lovát (I.158). Talán rocoligálják magokat és kivén az erős helyről neki fordúlhatnak távulról (Bercs: Lev. 55). Ez-e az, kiről meséltél! A mint arányzom, az, kinek távulról nyújtod kezedet és gyűrűdet (Fal: T.E. 693).

Távoldaló: absens, longinquus MA. abwesend, entlegen PPB. Az en atyámfay, ky budosnae tauohalo helyekben (EhrC. 114). Kezde vele zolny tauoly valo idegen szokot (VirgC. 64). Halgassatok tauoly valo nepek (ÉrdyC. 342). Tauoly valo bátyja vala (Ielt: Krón. 30b). Olasz az harmadik szomszéd, do emek távol való léte nem hágy minékünk nagy reménységet vetnünk az onnan való segítségre (Zrínyi II.168). A távol valócal edgyütt szállani levelec által (Com: Jan. 207).

Távoldalóság: distantia MA. entfernung PPB. A föld mérő az edgymástul tauul valóságokat méregeti (Com: Jan. 164).

Távoldaló: [absentia; abwesenheit]. Meg zomorított ato tauoholtot (TelC. 153).

TÁVOZ-IK: secedo, abscedo, separor, absto MA. [sich entfernen]. Az zeretet tőle ne tauozok (VirgC. 122). Tauoz-yatok ez nepektől: abscedite ab hominibus istis (JordC. 724). Messze tauozzál az embertől, kinek hatalma vagyon az meg őlésre (Kár: Bibl. I.655). Músám, Parnassusból ki rőgen távoztál, Pegasus kutyától messze szakadoztál (Gyöngy: MV. Előb. 10). Kovesség távozván azonnal kereste (Thaly: Adal. I.221). Távozon olly szerelm, a ki nem állandó (Amade: Vers. 95).

[Szólások]. Testvér-atyámfiait, e sz é t ő l tá v o z v á n, magam-hoz vőttem (Nyr. XII.80).

[Közmondások]. Távozik a szerentse, távoznak a barátink: ubi fortuna dilapsa est, amici *devolunt omnes PPB.

el-távozik: recedo, discedo, abscedo MA. [sich entfernen, weggehen]. Mikor eltauoztak uala az vtbl, méltet isten adot uala, hoq abban iarnanac, ki irtatanac soc nemzetetől (BécsiC. 19). Eltauozanac nemney rettenetességgel felelmesek lenen (DomC. 126). Tauozyal el en tőlem bynnek zylemcere, gonosz-saghnak eeleztőye, halálnak zylőye (ÉrdyC. 198b). Eltauozec őtőle a penz (TelC. 86). Bizonyial meg ertetic, miert hogy ekkedig az vr büntető keze el nem tauozott titőletet (Mel: Sám. 22). Az bűnnek czelekedetítől el tauozunk (Pél: Tan. 239). Ismerőitől és nyájaskodó atyafiaiól el-távozik (Pázm: Préd. 85). Hogy nagyob gyakorlással szolgálha istennek a szent-egy háztól el nem távozott (146). Mig hazatul el nem távozott vala, szokott ruházattya volt (Lép: PTük. I.181). Annak betőjétől egy szá-néra se légyen szabad el-távozni (Pós: Igazs. I.41). Bánatunk nem apadnak, mert hazánkba az inségek el nem távoznak (Thaly: Adal. II.212). A hív és okos szolgának szabott regula-mentommatól csak egy czikeles pontal sem távozik-el (Csúzi: Síp. 238).

eltávozás: abscessio, discessus, discessio, secessio MA. [weggehen]. Jövendőhne vala el-ragadtatás avagy elménee el-távoztatása által (Com: Jan. 130).

ki-távozik: [eggedior; hinausgehen]. Micoron az ő vra a haztul ki tauoznec (GuayC. 44). Paranczola hűnekyk, hogy ky ne tauozanak Jerwsalemből (JordC. 707). Evmaga ky tauozeek hazatul (ÉrdyC. 153). Emlekdőzety ew zyweoból ky tauozneek (644b).

mög-távozik: [liberor; befreit werden]. Te zent labaydhoz estek, ew bynewket mynd ot hattak, korsagokból megthawoztak (ThewrC. 293). Valahányan hozzád jöttek, korsagokból meg-távoztak (RMK. I.19).

Távozás: abscessio, discessio MA. [scheidung]. Az távozá-őket jobban hatván, esőzni kezd szemek, szávk is sóhajtván (Thaly: Adal. I.150).

Távozdogál: [abeo; abgehen]. Ne bántsá Kegyelmed, hadi távozdogáljon urgomba szedni (Nyr. XIV.460).

Távoztat: [removeo; avertio; entfernen]. Valamit távoztatni *refingere ab aliqua re PPB. Ha jobbulni nem akarnak, távoz tassuk barátkozásokat (Pázm: Préd. 891). Vastag akarása távoztattuk, a mivel isten meg-bántódik (1036). Távoztassa a szent fűlsége ő gonosz diűhösségét (Thaly: V.E. I.53).

el-távoztat: defugio, devito, ellugio, evito, abstineo MA [amoveo; abwenden, fernhalten, vermeiden]. Iacozdolnec gőle kezetőket el tauoztasd (VitkC. 63). Ez wylagon elő zent embe rek el thawoztattak bynekethi mywelkedothben, gondolatib: zemlelesben (ÉrsC. 218b). Sem halal sem életh el nem távoz tathat mynket az istennek zeretetyől (Konj: SzPál 75). Ynt el tauoztatandonak lenny az zaygo vyzza vonasth qz az zen nekől való bezedeth (121). Minden fertelmes eletet, sőt mé annak gianosságat is el tauoztassa (Pél: Tan. 327b). Zokta a ember hazát meg füstőly valam yz zagu illattal es el tauo tattya a gonoz illatot (Frank: IlaszK. 27). A neszedelme magoktul emberkedesekkel el tauoztattak (Deesi: SallJ. 5). A vságokat s szokatlan tudományokat el távoztassuk (Pázm Kal. 541). Valamely atyái az apostoloktul vet traditio-sz rént nem jár, azt el-távoztassuk (Pázm: LuthV. 226). A ki eltauoztattya az kezességet, bátorágosan léson (MA: Bil I.558). El kell távoztatny, hogy idegen nemzethől álló had az hazában be ne jőnének (TörtT.² I.236). Másokat, a kik hit ágazatai körül tévelygettek, kívánt el-távoztatni (Bod: P. Előb. 2).

eltávoztatás: evitatio, abstinentia MA. vermeiden, elhaltung PPB. Taniasagnak es egieb velagi zorgalmatossagn eltauoztatása (DebrC. 47b). Az negedségeknek el tauoztatása (Konj: SzPál. 37). A nyolveskedésnek és szósságnak el-távoztatása (Pázm: KT. 27b). Intjük Kegyelmeteket, gondolkodj

bá való rettenetes romlásnak eltávoztatása felől (MonTME.
(Fely: SchSal. 7).

ávoztathatatlan: inevitabilis MA. unvermeidlich PpB
 ávoztathatatlanság: inevitabilitas CorpGramm. 123.
 [unvermeidlichkeit].

ávoztathatatlanul: inevitabiliter MA unvermeidlicher
PPB.

távoztatás: [vitatio; vermeidung]. A gonosz események, eseményekkeldekeztok foglalt gonoszszágt ártalmasság és távoztára mltók (Pázm: LuthV. 111). Kristus a világi szorgalmas távoztatásról azon igazságot tób' helyeken említette (Pázm: Préd. 41). Azisten haragjának és ostorának távoztatására (Pázm: Préd. 56).

3 (tee neked JordC. 17. 369. ÉrdyC. 509. 513. te vrad
mestered VirgC. 23. ty fyadot? EhrC. 159. *tinen szad-*
Sylv: UT. I.114. *tés* [te is] Hall: Paizs. 225. Szentm: TFü.
aly: TörtK. 71. *tés*-is Hall: Paizs. 119. 237. *tésis* eőrly
e: BőCsÁ. 2). tu C. [du]. **a**) Te nem fizettel meg (EhrC.
e ywz en hozyam: tu venis ad me (JordC. 362). Miert
guttal meg te: quare iratus es (Helt: Bibl. I B3). **b**) Neked
magamot ty [igy]zolgalatydr[a] te nenednok tyztessegeert
C. 158). Felkewlthety ty fyadot [ygy] (159). Te feleséged:
x tua (MünCh. 16). Byzon jambor vala atte atyaad, de te
zwl fyzeted meg (ÉrdyC. 339b). Az the atyaad bambor
es jamborwl eele (340). Az te anyadnak tevrveuye (CornC.
at napon mmkálkodgyál es minden te dolgaidat czeleked-
(Kár: Bibl. I 163). Hogy meg ne bally a nem te időben
Préd. II.339). **c**) Paranczolok tenek [?] (EhrC. 150). Te
: tecum (BécsiC. 2). Te belőled yw ky: ex te exiet (JordC.
Byzon mondom te neked: amen dico tibi (367). Faragyzed
két kőtablat: dola tibi duas tabulas lapideas (Helt:
LPp2).

-s-tuval, tével-túval. Tégetni vagy te s tuval szállítani
it PPB. Tével-túval szállani egy más között: igen barátt-
an (SzD: MVir. 412).

göd, tégēdet (*tiged* RMNy. II.138): te MA. [dich].
 metny tegetet: sequi te (EhrC. 5). Hőg mēghagēnalc
 let: ut relinquam te (BécsiC. 2). Aggyon teghedet az byro-
 tradat te judici (JordC. 367). Kezereyend teghed: angaria-
 te (368). Vr teget meg alcion (VirgC. 19). Kerlek enes
 let (18). Isten teget vgy segelien, bogy az warasnak tūr-
 th meg tartaz (RMNy. II.138).

īgæt: dure tracto, singulari numero compello; hart an-
1 PPB.

én (tern CzechC. 11, GyöngyC. 22, PozsC. 2): **1**) [genitívus].
 tanetwányod mya el aroltatal (CzechC. 11). Ten ruhá-
 negh foztatol wala (GyöngyC. 9). **2**) [tuus; der deinige].
 el te bazadba a tenneidhez: ad tuos (MünchC. 79).

tennen (tulaydon *tenned* emlőddel emletee? CzechC. 5):
 genitivus]. **a**) Tennen bezedet: loquela tua (MünchC.
 Az tenõn tulaydon nanafad (GuaryC. 68). Tennen neveder
 er nomen tuum (DöbrC. 183). Tennen feyered ne eskügyel:
 caput tuum (JordC. 368). Tennen oldaladol: de latere
 ÉrdyC. 63). Tennen acaratód nekil (DebrC. 371). Itten
 ihalok tennen aytod éldõh (FeerC. 78). Azteunen nyelved val-
 bizonságot téssen te ellened: os tuum locutum est adversum
 A: Bibl. I.277). **b**) Ténen érted: propter te (BécsiC. 100.
 A: te lelkõdd tennen benned megfogákozot volna (NagySzC.
 Fed meg ötet teuen köszt es õnen köszt: inter te et ipsum
 n (Helt: UT. E. 5). **2**) [ipse; selbst]. Kegõs atya, no azért
 ed tekenched meg mastan atte temõn tõtõd frigõdnek igé-
 ngySzC. 78). Tenuen tudod, hol Valentinianust Arbogastus,
 edvesebb embere õlta légyen meg (Fal: TÉ. 640).

Téz: [fraternal nomine compello; duzen]. Ha valakinek azt mondottad volna: kell-e thé, talám azt tudta volna, hogy tezed (MonIrók XI.321).

Tiéd: tuus C. [dein, der deinige]. **a)** Tyedet bensegest adad es egezen el oztad (EhrC. 24. t23). Nap tyed: tuns est dies (KeszthC. 209). De nem en akaratom, banem az tyeed leegyen (ErdyC. 58b). Mikoron valamith adonk vramte noked, az tiedet agywk (VirgC. 44). Minden embernek iamborsagat tiedde tezed (94). Tyed legyen isten mindenben diczöseg (Jörn: Ének. 224). Nem is változtatze te engem tieddē (Illy: Préd. I.434). **b)** Tiédke pro tiéd: tui, tnae, tua MA. Az enymők mynd tyedek: omnia mea sunt tua (JordC. 583). Ez világí birodalmoc nem tiedec, banem istené (Zvon: Post. I.492). **c)** Nem félsz-é a tiédnek censurájoktul (Czegl: ORoml. 244). Tieddel együt így értünk (Czegl: MM. 77). Az isten a tiedet minden veszedelemtől és kártól meg-örizte (Mad: BHal. 170).

Ti (*tiv* HB. o bodogtalan binőknec *tyc* zepplőy es o *tyw* faradozo torkossagok NagyszC. 62 *tü* 172. *thü* zent kezek CzechC. 25. *thü* ThewrC. 285. *tü* nektők Ozor: Christ. 27 *tü* Sylv: UT. I.133. *the* zyweteketh: corda vestra KeszthC. 276. temagatokon VitkC. 86. *te* hozzatok ÉrdyC. 358b. az *te* züee-
teket VirgC. 123. az *te* Kegelmeket lewelet, hol *thi* Kegelmek
ir RMNy. II.82. maradgyatok emlekezethen *te*-is Szathm: Dom.
Előb. 10. ba *tys* azt fogagyatok VirgC. 57.): vos C. [jhr].
a) Hug es *ti* latiatuc (HB). Legyetek *ty* tekeltesek, nykkepen
az *thy* mennyey atyatok: estote vos perfecti, sicut est pater
vester coelestis (JordC. 369). Sokkal tartoztok *ti* az teremű
istenek (VirgC. 51). *Ti* eleget zoltatok (106). **b)** Hanissagokat
tü kezeitek enekelnek (AporC. 2). *Ty* orchatok: facies vestrae
(KeszthC. 98). *Ty* bezettek: sermo vester (JordC. 368). Tüncetűc
sem boátia meg attü atyatek (NagyszC. 172). *Ty* Kegelmeket
haragwith vona (RMNy. II.27). Hozzátoe ide az *ti* atyátokfiát:
veniat frater vester (MA: Bibl. I.40). **c)** Ky mwattata meg tynel-
tek: quis demonstravit vobis (JordC. 361). Yöl profietalt tyrolatok:
bene prophetavit de vobis (401). Mynemen kegyelmesseogűt es
tyűdsűseogűt lattatly tynek [?] ugnem (ÉrdyC. 488). Mig en-
nekem nağ sok mondasom tation tinekűk (Ozor: Christ. 360).

Tik : [vos ; ibr]. Thyk raytatok essyk meg az tereh (RMNy. II.174). Tndom, azt mondanád, hogy mic voluanc evec az farkasc, en meg azt mondom, hogy tic vatoc (Mon: Apol. 4. Tik a templombol a palládiumot el-vittétek örök emlékezetre (Hall: HHist III.250. Hall: Paizs. 481)

Títékét (*títékét* Ozor: Chríst 318. DecsiG: Préd. 2. *títékét*: vos Sylv: UT. I 134. *títékét* Mel: SzJán. 23. *títékét* 301. *títékét* Megy: 6Jav. VI 42): [vos; euch]. Títékét meggyvagtallak (EhrC. 199. MünchC. 18). Ymagyatok títékét haborgatogt: orate pro persequentibus(JordC. 368). Ha títéketh oda ragadanduk(SándC. 2). Valaztot títéketh (DebrC. 124). Az vr isten títékét munka nekwl el etet (VirgC. 51). Meg aiandekoz mennyen es földön ekezt títékét (Born: Ének. 108).

Tiktöket (*téktek*-is tanúvul hivandlak Szeg: Aqu. 18. *téktek* 102): ∞ Kerekliketeket menyörzagnak hatalmassagy (PeerC. 187). Én megh nyugotlak tiktetek (VirgC. 113). Tyktöket Isten taniczon megh (LevT. 114). Kyrlek tyktetekhi, hogy egyesslek legyetek (Komj: SzPál. 125). Yot keryetek tyktetekhi atkozokznak: benedicite eis qui deovent vos (Pesti: NTest. 9). Az isten tiktetek meg-segét (Com: Vest. 2. PhilF. 79).

Tin, tün: [genitivus]. Mit vetteköttéc vala tün kőszitöttéc
az vton: quid inter vos tractabatis (Helt: UT. L6).

Tinnën, tûnnôn: ∞ Ne akariatoc mondanotok tûnôn benoetek, Abrachamot ualluc afaueac (MünchC. 18). Tynnen kewztetek: apud vos ipsos (Pesti: NTest. 119). Példákat sokakat adhatnék erre az tinnen teuelgő vallástokból (Bal: CsIsk. 229).

Tietők: vester C. [ener, der enrige]. **a)** Ky tyetek: quod vestrum est (JordC. 585. ÉrdyC. 345b. vester MA: Bibl. I.43). **b)** Beszélytées ez dolgot az tieteknek (MA: Scult. 86).

TÉ: [huc; hieher, hierhin]. Sem the sem towa nem, sem mezőre sem zelő hegre, de az kyraly wton meegywnk el (JordC. 163). Megh [alla] az angyal egy zorossigon, hol sem tee sem towa nem terhetlne: ubi nec ad dextram nec ad sinistram posset deviare (166). Mikoron az hazban testoua iarz, mendenkoron keges lepedné legőne (VtkC. 66). Sem időt sem halasztast nem vebet, sem toe sem towa nem mehet (ÉrdyC. 23). Frater Marinus sem the sem towa nem mence az gyermekkel (339b). Oly nyomorúságot hocsát rejá, mely előtte se té se towa nem mehet (Megy: 6Jaj. II.22). Az öreg ágyúkkal megfenekeklett Lévan, se ti se towa már velek (Bercs: Lev. 385).

[TÉB]

Téb-láb: titubo, vacillo, haesito, hallucino MA. wanken, taumeln, schwanken PPB.

[Tébit]

még-tébit: [confundo; verwirren]. Zajgások és egyet-más áféle városban tseléd között lévő tsét-paték kiverik embernek a fejéből az el-kezdett gondolatokat és ugy ugyan megtébitják elméjét (GKat: Váts. I.1155).

[Tébolyít]

még-tébolyít [confundo; verwirren]. Myndeneketh megl thebolyth es haragra byw az haborkodo nyelw (ÉrsC. 224).

[Tébolyod-ik]

még-tébolyodik: [perturber, confundo, mente alienor; sich verwirren, irre werden]. Meg tébolyodott: vacerrosus; meg-tébolyodott vala az elmém: animus erat *avius PPB. Az ni feilne meg tibolyodné ezbe, mind az három szőmely mint lehessen egy (Born: Préd. 378b). Akár mint hannya, vesse zőmőnkben ez velág, ki tőtt titőket praedikatorokká, ezzel az isten félő embernek meg nem kell tébolyodni (Beythe: Epist. 233b). Az ű tevelyesekben ű-is igen meg tebolyodot es meg akadot vala (Der: Préd. 476). Christsmac vesztég halgatsán meg nem tébolyodie (MA: Scult. 281b). Nem kell minékűne azon mindgyárt megtébolyodume, hogy ha az mi felebarátunkat, az mely még erőtelen az hitben, menten helybe nem hozhattuk (932). Anyira el-veszett esze, annyira megtébolyodott, hogy nem vési eszébe, hogy fogait a sz. Pál nába akasztotta (Matkó: BCsák. 25). Szem-fény-vesztés miatt meg tibolyodott (Hall: Paizs. 227). Egybe egyeledett és megtibolyodott minden eredetnek rendi (László: Petr. 28).

Tébolyodás: [animi perturbatio; irrsinu]. A tébolyodással nyavalógó az nehézség töréstől nem meszsze vamae (Com: Jan. 59). Vagyon gonosz, melylyet láttam a nap alatt, ugmint tibolyodásból származván a fejedelem színe elől (Illy: Préd. I 61b).

Tébolyog (tébolyg RMK. IV.230. Fél: Bibl. II.41): erro, hallucinor, fluctuo, haesito MA. [irren, wanken, unschlüssig sein]. Ha hyetek leyend es nem tebolygandotok, ha meeg ez hegnek mondangyatok: Ved fíel magadat es vesd az tengherben, meg lezen (JordC. 420). Katherina az ew lelky confessornak meg jelenté az ew latasyban es az confessor halwán teebolyogny kezdé rayta es reea kezdé neezny (ÉrdyC. 279). Kynek nem vala méto ez vylagh az nagy pwtában tebolyogwan (512). Mykoron zent Maximins pyspek eu hozzaya yarwly thybolgana, ew hozzaya terwíwen monda (ÉrsC. 442). Megkérdé, félelem nélkül miképen lehetne; böles felele: Ha lelked esmérte semmiben nem tibolygana testöden (RMK. IV.230). Semmibe nem tibolog az lelki esmeretert (Fél: Bibl. II.41). Semmi erős vallást nem tud, csak kétőlkődik, tébolyog (Beythe: Epin. 237). Hogy ne látassék esz nélkül tibolyogni, az ő rüt mondását sz. Pálra keni (Pázm: Kal. 411). Tébolyog

az bűnőknec setétséges északáján (MA: Scult. 117). Az ember ne tibolyogyon hűtőtlenség miatt (Zvon: Osiand. 34). Ez után fíled, szemed legyen, ne tébolyogi világ nélkül (Kereszt: FelsKer. 175). Nem tibolygasz, hanem egyenes uton jársz (Hall: Pajzs. 84). Ny nagy dologban tibolygottak a Christust megvetvén (Illy: Préd. I.62). Most ápolgat es mosolyog, kebelére ragad esőkra s már megbánta, tébolyog (Fal: Vers. 868).

Tébolygás: hallucinatio, haesito, erratio, fluctuatio MA. irrung PPB. Minden tébolygás nélkül: per patientiam (Helt: ÚT. II5). Hogy ha az Janos eszen magát nem tartotta volna, az egez országba zurzauar es nagy tebolgas tamadot volna (Born: Préd. 22b). Csak tébolygásnak és lelki vakságnak és nyuánn való hamisságnak itéled (Bal: CsIsk. 124). Hogy peniglen ez nem chak valami szolia szo legyen, majd bizonyos példákkal az ő botorkazo tibolygásiból megis bizonytettem (Zvon: PázmP. 120). Az isten az el esteket föl emeli es nem hadgya őrc tibolygasban az igazat (Zvon: Post. II.180). I.e, hogy azt a név el-tserélést nem tulajdonéttya sz. Mathé vagy feledékenységnek vag tébolygásúnak Calvinus (Pós: Igazs. I.225). Mitsoda nagy tébolygás, hogy innét kevélységet akarsz állatni (Kereszt: FelsKer. 35).

Tébolygó: [errans; irrend]. Teebolgo zywknek erőssege (ÉrdyC. 647). Tebolgo kettelkedessel: cum scrupulo (Mon: Apol. 285). Hagymázban tételődő és tébolygo vélekedestek (Bal: CsIsk. 199). Félfél-váló, tébolygó utak (Com: Orb. 167). Tébolygo gyűlekezet volt a romai ecclesia a reformationak idejében (VárM: Szöv. 70). A romai papa tébolygo gyűlekezetét mondom azért, hogy ma a Jesus Christus igaz tudományából el szakadván mayd mindenféle erotnekségeknek fertejében es a reglii poganyokkal közös rnt balvanyozatban fetreng (2).

Tébolyogat: [errare facio; herum-schweifen lassen]. Ne tebolgatad semmiben elmedet, tiz gira ezüstöt Gabelustól kérjed (RMK. V.61).

[Tébul]

el-tébul: [deerro; verireu]. Valamint hog' a juhok el-tévedvén az ő egyűgűségek miatt soha magoktól a nyájat fel nem tudják keresni, úgy az el-téült egy-űgyű hívek is a lelki nyájat, az anyaszent-egy-bázat magok eszével és erejével fel nem találhatják (GKat: Váts. I.652).

TÉGÉ: antique pro tegnap: heri; gestern PPB. Debrechemben jól wannak es elnek mynden rekonyuk, mert Sos Ferencz yt vala nalam e thege (LévT. I.25). Az űdőnek némelly részeit igen alkalmas szókval nevezik a mi magyarink: rég, reggel; tege, tegnap; holval (GKat: Tük. 1120. Benkő: Trans. I.403. 404).

Tégötén (thygyten RMNy. III.73): [nuper; unlängst, nenlich]. Tegeten még fordulanc ő vrokhoz istenechez (BécsiC. 19). Az 12 foryutho, a kyti Janos deyak thygyten fél weth thewle, hogy ne feggyk erette, hogy kessen kewldettek meg neky (RMNy. III.73). Im csak tegeten minemű késértet volt (NyKöl. III.349).

Tégétlen (tegtlen NyKöl. III.349): nuper MA. nenlich PPB. O náualassagos test, ki eyte le tegődet, ki ez velag tegetlen meg kazdagított vala (NádC. 314). Hízőm, hog' annalam nagoban vetközlet, micoron tenekd tegetlen mosolag vala ez velagi áladrag (327). Im tegetlen es meg akarnak vala kowezny (ÉrsC. 74). Nem tellette volna-e meg ezt is, hogy ez Lázár meg ne holt volna, ki tegetlen az wakon zyletőnek zemét meggyógyítha (76). Tegetlen im a patyolatot mind kopjával nirek (RMK. II.366). Tudod-e tegőtlem is mely nagy lamissagban érék a pápát az ő püspökivel egyetemben (V.213). Nem mégy oda kankó, mert ismét vissza küszörülne őtet, mint e tegőtlen (224). Csak e tegőtlen Luter Márton által nyilatkozot ki a igazság (Tel: Evang. 286b). Adverbia temporis definiti praeteriti-

et, ezelőtt: nuperrime, paulo ante; tegnap, tegeden: heri (pGramm. 246). Azért leznek giakorta szerenczietlen, az szinten történek ez tegitlen (Turih. 1).

TÉGEL, TÉGELY: conflatorium, confusorium MA. calis fusorius, catillus figlinus; tegel PPB. Az oluazto mes-égelye meg próbállya az ezüstöt (Kár: Bibl. I.613). Az t a tegelybe probaltatic (SalMark. G8). Egy jó erős tegely tegyed az általöntött pisklót (Kecsk: ÖtvM. 290). Az a gálczkővet két tegelyet össze tapasztván fűs meg (319).

tégelyke: [tegula; ziegelchen]. A paloták négyszegletű tégelykéekkel ki voltak rakva (Thaly: RT. I.230).

TEGEZ: pharetra, corytus C. köcher PPB. Kerlek, ved zedbe ees ted elbe tegzedbe ees legyen mindenkoron ez zkedetdedbe (Pesti: Fab. 25b). Bodog ferfiu, akki ezekből az zget be tölti (Szék: Zsolt. 137b). Imé lövő nyila bé rakott ében szép draga kővekkel fénlik tündökleiben (Huszi: 26b). Megszolgálom, hogy Kd fölkiültde az fegyver derekat, kéziat, az tegzet és az arany lánczat (Nád: Lev. 205). Egyed tegzedet: sume pharetram tuam (MA: Bibl. I.23b). A zből a nyilakat elő venni (Com: Jan. 147). Ez oly nyil, y az Salomon sententiainak tegzeből vonatattott ki (DBón: reg. 95). Az törpék tegezét ha Kapronczai uram felkőtné, lmas gázló vízben sem kellene félteti, hogy az nyilai meg-
nak (RákGy: Lev. 100). Vagyon skófumos tegzem, kék ára varrott készen (Radv: Csal. II.287). Négy tegez, kik r nyilakval rakvák voltak (Gér: KárCs. III.365). Tegez oldalo-
s balta a vállokon (Liszi: Mars. 63). Ezüstpléhlivel egészen tett tegez nyiltokostul (MonÍrók XXIV.184). Tegez van lán, laurus kezében, miot más Diánának fel-vontt íj kezében (nygD: Char. 5). Újabb nyilakat szed tegzébül keziben (Thaly: I. I.148). Tegzét elkészíté íjastól markábaum (Orczy: KöltSz. Mind tegzét mind nyilát veté a szuszklóhann (Orczy: KöltH.

zólások. Igen illik mint az bot az tegezbe: aquilam uae comparas (Decsi: Adag. 64). Igen illik a bot az tegezbe. Illik hiszem a bot a tegezben (Czegl: MM. 211). Igen mint a bot a tegzibe (Kisv: Adag. 34). De tudom, ki teg-
ő l l l v ő l d l ő z z ő (Czegl: Japh. 156).

zözmendások. Tsak könnyen meg lehet a nyilat ellőni, de ez annak tegziben visszajőnni (Kisv: Adag. 340)

-tegez: corytus MA. pharetra; köcher PPB.

tegezbeli: [pharetrae; köcher-]. Neueti az felelmet s-meg íjed, noha ellene zógnac az tegezbéli nilak, fénlic az kopia gerely (Kár: Bibl. I.536b).

tegzős: pharetratus C. MA. der einen köcher an hat PPB. zon őt ezer ez és mind jó tegzessek (Zrinyi: ASyr. 29). En zghazy Ferenczné Thegzes Dorko asszony (Radv: Csal. 102). Sokot gondolkottam rula szerelmes atiamfia battiam zes Antal, hogy az en gyermekymet Kegyelmednek es mellék umfianak haggiom (103). Az tegzes Cupido ílt volt szemetek-, onnét bocsátotta nyilát közitekben (Thaly: Adal. I.120).

tegzösen: [pharetrate; mit köcher versehen]. Négy tábor-ezek járának ékessen, mindenikben vala húsz ezer tegzes (Zrinyi I.25).

TEGEZ: [accingo; umgiürten?]. Fringyiái pallos derékát zette (Kónyi: HRom. 65).

tegzelőd-ik: [arna capio; sich bewaffnen]. Azok is ott tegzelődnek és Smolinszket recuperálni akarják (MonTME. 270).

TÉGLA: later C. MA. ziegel PPB. Meübe a sarba es nómiad g es alut műnelkeduen taré teglat (BécsiC. 263). Cellayok

volt az fratereknek es voltanak az feoldeon teglabel chinaltak (DomC. 191). Zenth Miklos pyspek yghen megbozzwlaa es ragad fíel egy azyw teglyaat es monda (ÉrdyC. 157b). Mynth ha ky mosna zaradathlam theglath (ÉrsC. 169b). Végezé ezt király, hogy sok munkát tétetne az zsidókkal, meszet, téglát kevertet az íjakkal (RMK. II.233). Sanyarú rabságban ők ott szolgál-tanak, sárt, téglát csináltaknak (V.141). Az ű kezei elmenenee az teglarol (Szék: Zsolt. 84). A kőműves faragot kőből avagy léglákból és mészből kőfalakat rac (Com: Jan. 102). A kemen-czenek való téglát kiküldöm (RákGy: Lev. 351). Az rakó és padimentomnak téglá ezerrével adassék egy forinton (ErdOrszgy. II.383). Rakó téglá, padimentomnak való téglá (TörtT. XVIII. 234).

[Zólások]. Téglát szapul és bolondni fárad (Pázm: LuthV. 81). Meggyűlölé ah zsidó népeket, kezdé őket sanyar-gatnia téglavérésekkel, sárcsinálásokkal (RMK. II.14). Téglát vetni: lateres ducere; téglá vető hely: lateraria tígina, tegularium PPB.

kő-tégla: [later coctus; gebrannter ziegel]. Míkor Egíptom-nac kirala ő varosinae még-rakasiban sarral es kőtéglaual alazta volna őket, fivöltenee ő vrok istenechez (BécsiC. 18).

sing-tégla: tetradonon C.

Téglácska: laterculus C.

Téglás: [lateribus instructus; mit ziegeln versehen]. Poss. Theglas voc. 1347 (ZichyC. II.230). A ház tető szalmas avagy téglás (Com: Jan. 107).

[Tégláz]

Téglázás: [tabulatum; tafelwerk]. A háznak csak fehér vakolás lía, téglázása, pádimentoma sok, öt lisen téglával pádimentomozva (MonOkm. XXIII.443).

TÉHÁT, TAHÁT: igitur, quapropter, ergo MA. darum, desswegen PPB. [L. 2. HÁT]

TÉHELY: theca novacularia tonsorum MA. barbierrmesser-scheide PPB. Kést egy hüvellyel vészec 5 pénzen, hogy esic tehellye (Helt: Aritm. G8). Azokat a textusokat, melyeket nagy tehellyel Calvinsból Kalauz béhozott, bőven fellyebb meg-nagyaráztuk (Pós: Igazs. I.285). Könyvetskéjének exemplarit nagy tehellyel thecájában be rakván nagy szaporán osztogatta (Pós: Válasz. 31). Adtunk ajándékot egy tébely köz kést (Kecsk-Tört. II.194). Vöttünk egy tébely kést nekik; János deáktul egy tébely kést vöttünk (MonTME. I.38). A sidótl hoztunk két tehely kést (46). Hozattunk ajándékban való későket 4-et tehellyel 3 frt 20 d (46). Négy hívely s egy tébely kést 2 ft (58). Egy tébely kést az vajdával való megszörződéskor vöttünk (120).

Téhelyéz. Vakolom, sikárlom, téhelyezem: trulisso PPB.

Téhelyezés. Vakolás, sikárlás, téhelyezés: trulissatio PPB.

TEHÉN: 1) bos C. [rind]. Eleue küldé teheneckne cördait es iohknac cördait, kicnec zamoc ném vala (BécsiC. 13). Zenat ezel ment tehen (139). Mas cilicioma vala lofarkbol es tehen farkbol (MargL. 40). Budára hogy általment vala, mészárosnak ott is igen szolgál vala, nagy tehéntagokat egyedül hord vala (RMK. IV.243). A tehen es boru hús nem fő meg egyaránt (Helt: Mes. 400). Az foenum graecum maguat főzd meg kőner tehen bus leben (BeytheA: FivK. 29). Tehénhúsa, káposztájá jókorán a tűznél áll (Fal: Vers. 878). 2) vacca MA. kuh PPB. Fogyed meg naadnak wadyth, hykakuak győlekezete nepeknek teheny kezeth wagyon (KeszthC. 166). Az tehénnek az tölgyét, nyelvét forrázd ki tiszta vízben (Radv: Szak. 25). Meghozta a szük-sígenre rendelt ökröket, teheneket és borbéceket (MonÍrók XV.123). Eorseknek ket tehenet gyermekdedeket boryustul es ket díznót bagyok. 1878 (TörtT. I.145).

[Szólások]. Az nem régiben felállított magyar-gvardia a régi magyar mód szerint párdúcúrral való készüléit annyira csudálta a német nemzet mint a tehén az új kaput (Házánk 1379). Hamarabb léssz a tehénnek tsikója (Kisv: Adag. 297). Tudgyuk, mitsoda tehén alatti szopott: *genere humili natus WF.

borjas-tehén: [vacca praegnans; trächtige kuh]. Igértünk Benedek uramnak tíz borgias tegent es az menes keozól koezi loat (RMNy. II.83. 302). Andrásnak a barompásztorinak adjanak egy borjós tehént (Gér: KárCs. III.369). Ezeket vötte kezéhez: egy borjas tehén üdő borjuval, tizenhat ny marokvas (Radv: Csál. II.332). A borjus tehének arra és az Nazur egy vágó tehene arra teszön egy sommában 61 ft 50 d (MonTME. I.22). Az pásztormán tehén helyett vajda urunk ő nagának vöttünk egy borjús tehent (104).

fejős-tehén: [vacca lac praebens; melkkuh]. Az fejős tehének borja konyhánkra jó lenne (RákGy: Lev. 99). Szabó Andrásnak és az majornának egy-egy fejős tehent hagynak (Radv: Csál. III.270). A minemű barmaim maradnak, azokkal a három fiaim egyaránt osztozzanak száz fejős juhén és négy fejős tehénen kívül (326). Pásztorma és borjus tehén (MonTME. I.37). Barta Imre előtt való teheneket megszámlálván fejős tehén lett 25, meddő és harmadfi tehének 16 (IV.453).

mag-tehén: [vacca; mutterkuh]. Ezzel is megtoltalak, hogy kétszáz és igen szép két öreg magtehen vagon köztök (Nád: Lev. 69).

pasztormán-tehén: [bos ad cultum emptus; schlachtvieh]. Vöttünk egy pasztormánnak való tehent (MonTME. I.15). Az új vezér bejüveteleket a vajdának az pasztorma tehénért fizetett bíró u 7 ft 45 d (126).

szarvas-tehén: bucerus C.

űsző-tehén: [vitula; kuhkalb]. Ghazdam azzon az thebby kezöl zakazott woth ky hath boryws tehenth, negy gyermekdyd űzew tohenh (RMNy. II.211).

vágó-tehén: [bos ad cultum destinatus; schlachtvieh]. Vágó tehént K. talán olcsóbban szerezhetne (LevT. II.13). Galoczi Miklosnak es agyatok két nago tehent, tyzenket díznót az en díznaim között, kyk legyenek fiazok (Radv: Csál. III. 89).

Tehenecke, tehénke: bucula, vacula MA. kleine kuh PJB. Isten tehénkeje: *scarabaeus unctosus PJB.

Tehenes: vaccarius, habens vaccam, vaccinus MA. kuh habend PJB.

Tehenkéd-ik: [oscito; lümmeln]. Meg-is tudnak riasztani olyan számrát mint te vagy, hogy ha uttyokban keresztül thenkedik (Matkó: BCsák. 104).

Tehénképpen: bovatin C.

[TEHER] TEREH, TERHÉ, TERH (teerhek Pesti: Fab. 54b. *terhő* Helt: Mes. 272): **II**) onus, sarcina C. pondus MA. last PJB. Tereh alá való: onerarius; terőhöz való: sarcinarius C. Volőne aenőleke tőtted azokat, kie viseltőce napnac es heusegnece terőhet (MünchC. 228). Az engedelmességné terhet kőnieben es edesben el viseled (VirgC. 91b). Az en terhem könyű (113). Wallait az zenth testnek terhe ala hayta (PeerC. 107). Az tellyes napnak terheet hordoztok: portavinus pondus diei (JordC. 416). Faat es eegyeb terhet hordoz vala (ÉrdyC. 562). Nagy terőh es nehez nyalab, kyt ssakkal keel vyny (597b). Een kegyetlenségyen felöl mwltak een feyemeth es mykeppen nehez tereh nehezőltenek een raytam (KeszthC. 92). Szegény terőh hordo állat vagyoc (Helt: Mes. 121). Ninczen vége az en munkammac, terőhordozássommac (272). Az tar-

hazból lihetetlen summa kincset hordatta ki, ötven ezer talentom: ezüstből nem veretet formajavat, hanem műveletlen terőbűt: incredibilem ex thesauris summam pecuniae egessit, I. milia talentum argenti non signati forma, sed rudi pondere (Forró: Curt. 225). Magunk terhének únakozásával tudgyuk, hogy sok testi lelki fogyatkozásokkal nehezítettünk (Pázm: Préd. 64). Viselitek terőhet ő nagy roppantságnak (Nógr: IdvK. Előb. 14). Ollyan légy mint palmafa ága, ki fellyebb állapik terhének alatta (Rim: Ének. 312). Terhek alatt le-romolnak az ágak (Hall: Paizs. 43). Midőn a dolog erőszak szerént vonattatik mint a tereh (DKal: Ker. 24). Utánna nagy terőh pénzeket hoztanak (MonIrók XV.580). Lelkünkre valami terh ne maradjon (Radv: Csál. IV.343b). Eous és Flegon nyeríteni kezdnek, hámjuknak terhéből levetkeznek és víg legeléssel magoknak kedveznek (GyöngyD: Cup. 652). El-viselbetetlen külső terőhre ha nem készeretettik (Csázi: Síp. 159). Könyű terőnek és gyönyörűségis igának (470). Acélkarika nyakokon, annak szorítójától meg más hosszú lánc lógott le földig alkalmas terőh golyóhissal (Fal: NU. 354). **2**) [amphora; eimer?]. Azelett 25 pénz volt egy terő bornak az harminczadja (TörtT. XIII.146). Hozott ide városunklan öt terő borokat (MonTME. I.202). Adtak főbírnak kezébe öt terő és két átalag bort (298). **3**) [officium, debitum; pflicht, schuld]. Andoko János az Nagy Antal terőhet ismeg fel vette (RMNy. II.73). Nem könnyebbitetted terőhetet papsággoddal (Pázm: KT. 435). Ezec a Cebath fiainac terőhe a gyűlekezetnek sátorában (MA: Bibl. I.121b). Polgáriképpen is a szőlőnek terőhetet gyakorta viselni kell az magzatoknak (Pós: Igazs. II.99). Az székelly uraim is azon terőhe viselésre ajánlják magokat (ErdTörtT. II.550). Igaz mértékét vegyó tehető készségének, hogy utóbb a magára válalt terőh alatt el ne síkkadgyon (Fal: UE. 412). **4**) [servitium; knechtschaft]. Én vislec ki tőteket Egiptusnac terőből: qui educam vos de ergastulo Aegyptiorum (Helt: Bibl. I.Ee).

[Szólások]. Felyőnk raytha, hogy thyk raytatok essyk meg h immár az tereh (RMNy. II.174). Terehbő ejtem: gravidó, impragno MA. Az aszsonyt terőhben ejté (Lászn: Krón. 39). Erőss yteelőthnek terőheben esewnk (ÉrdyC. 550). Kitől terőhben leany eset vala (CsomaC. 109b). Az ő folesége terőhben eséc (Kár: Bibl. I.484). Szent lelektől terőhbe esec, io hír nekünk mondatec (Born: Ének. 68). Terehbe esenek az ő leányi (MA: SB. 21b). Terőhben volt: grávida fuit (Land: UjSegés. I.403). Miért tőttél ki engemet mint egy tárgytó amíra, hogy életem is énékem terőhben e legyen (Kár: Bibl. I.515b). Semmiképpen arra nem hajlottak, ne hogy így a nyakokon hagyják a terőhet (Bod: Pol. 147). Ha nem békél volíunk a császár, ők megbékélnek, mert magok nem vonják a terőhet (Bercs: Lev. 401). Magok hátán nem látták az iszákot és mást eső fölnak terőhével (Pázm: Kal. 799).

[Közmondások]. Minden számar a maga terőhet viseli (Matkó: BCsák. 88b). Az egyenő terőh nem szegi ki a nyakát (Kisv: Adag. 52). A hasonlő terőh senkinek nem szegy ki a nyakát (481). A nagyok titka külöse nem mindenkor kedveskedés, gyakortab terőadó kereskedés (Fal: UE. III.77). A hivalkodó maga magának terőhe (Fal: BE. 582). A gyáva és meg félenlett szív minden kis terőh alatt le lapul (587).

Ló-terőh: [onus quod equus ferre potest; von einer pferdekraft]. Az nagy vaslakatot, ki egy ló-terőh vala, le-üti ököllet (Zrínyi I.186). Egy ló-terőh purgumal (VecTrans. 6b). Tellyes hat lóterőh pénzzel elkészítvén Sorbán vajda Csákit elbocsátotta (MonIrók VIII.454). Kovát is hozínak egy ló terőhével (RákF: Lev. I.182).

számar-terőh: [mola; mühlstein]. Iob volna ő neki, meg eg számar terőh kő köttetne ő náka kőről es a tengerbe eresztetne (MünchC. 90).

székér-tereh: vehes C.

terhél: gravo C. onero MA. [beladen, belasten]. Hajót lők: corbito C. Meneuel inkab morgodol, anneual inkab adat: terheltetvő (VirgC. 91). Zolgalo zŕlte vrat es zegeten vetbŕl terhelt ziz(510). Mindenek tsudálkozásával, ditsérés-ŕtsŕtésével terheltetik igazsága (Pázm: Préd. 59). Gyŕmŕlts- a száradott vagy gyŕkér-terhelŕ sŕrŕ ágakat le-vagdalta Valamig élnek az igazak, sok fogyatkozásokkal terhellekkel (11). Bár dolgok, melyekkel leg-szűzesben terhel- a romai vallás és gyűlöltek a Kalauz (Pázm: LuthV. émély régiek tudatlansága az anyaszentegyháznak közön- tányítását nem terheli (21). A romai vallási sok hamissan és gyűlöltesre gondolt hűsagokkal terheli s kissebbiti nius (22). Bár valamely pápa megesett volna is, azzal a sűges anyaszentegyháznak igazsága nem terheltetnék (135). amis sententia senkit nem terhelhet (Zvon: Osiand. 82). nest rŕviditeném beszédemet, hogy titeket se terhelienélek zóval (Lép: PTük. I.239). Az szegeny goromba kŕseget sok kepen terbelik (Der: Préd. 476). Az ellenkŕzŕk a ztyén reformata vallást terhelik és gyűlöltek (Pŕs: Igazs. Kik megadták bérünk idegeneknek egynehány millió ket, ezek nagy ajándékokkal terheltettek (Thaly: Adal. Itallal ne terheld gyomrodát, hideg étel, ital sem tézi odát (Felv: SchSal. 31). Sok volna még hátra, de nyil- zt-is meg elégették az aszszonyok, a kiket az sok törvény i inkáb, mintsem vezérli (Fal: NA. 189). Elég italt ada terhelt gyomrok, de több átkot okáda ki bűdös szájak A szegény embert nem terhelik a kŕnyŕrgŕ vagy panasza (Fal: BE. 605).

lások).Erszénnyét terbeliugyan valami adósság, de még eddig le nem nyomta (Fal: NU. 291). Vkit vmire : Portékát ezekre a hajókra terbelnek (Gvad: FNŕt Vmit v. vkit vmivel terhel: Unalmas, mikor ember mást terbelazon egy dologgal, azon egy regbeszéd (Fal: UE. 419). Alkalmatlan írással többre nem em Nagyságot (Bercs: Lev. 455). Bernárdot i magához, tanácskozott, sok puha izenetekkel ter- (Fal: TÉ. 645). Miért kell efféle kákom bákkal a ztyének fűlŕket terhelned (Czegl: BDorg. 496). Lea- t terhelŕ egy korso olayal, pogachával (Hofgr. Mi baszna az sok pletkával terbelnem Nagyságo- (Bercs: Lev. 579). Jobb lesz nekem ezen siralmas kopor- burulnom, otton zŕkŕgnŕm, hogy-sem tinéktek fobászko- dŕezéssel fűleiteket terbelnem (Szeg: Aqu. 13). a jámbor igaznak szabják a törvényt és a bűlcset nem sos tanácsos terbelni (Fal: UE. 361). Meg hűltt a enne ijettében, mikor effélével terhelték fűlét (Fal: 298).

ég-terhél: onero C. gravo MA. beladen, beschweren Kŕvetsŕs homokkal megterhelni: saburrare C. Amos kedeg ratic meg terheltetnec (BécsiC. 213). En ŕkŕrgatŕk tŕ- e mikent ŕkŕrog a zenaual megterheltetec zeker (218). mb kŕlŕmb marhakal vannak megterheltetuen (VirgC. 109b). ek ea hozyam mendh, kyk munkalkodthok ees megh elhetthetek (PeerC. 17). Yŕyetek en hozyam mynd, kyk vattok terheltetuiwen (JordC. 387). Kerest fava meg ter- el (DebrC. 316). O zent zeretnec igai, mel kinen ter- megh (TibC. 10). Őnnŕmaga éjél szamarát megterhellé, ŕju szolgáját igŕn hamar fűlkŕtŕ (RMK. VI.200). Mint a , melly meg akara terbelni a tenet, efféle perentelee a eoe farka alá valŕc (Helt: Mes. 215). Egy szŕp lŕ talála megterhŕlt számárt elŕl (117). Azt-is próbálva tudgyuk, a test meg-terheli, le-nyomja a lelket (Pázm: Préd. 161). skákat salétromos avagy puska porral meg tŕltsŕc, terhel- (Com: Jan. 147). Hogy ember jóakarŕit egymás után el

ne veszejtse, meg ne terhelje nagy adakozással (Fal: UE. 492). Nehéz megmondani, mi légyen ártalmasabb lelkünknek, nagy gazdagsággal magát megterhelni vagy nagy rendbŕli hivatallal elnyomattatni (Fal: SzE. 545). A három-széki székely földi ek- klésiák sok dolgokban magokat megterheltetteknek tartvna a magok nehézségeiket tíz pontokban adták-elŕ (Bod: Pol. 85).

mégterhélés: operatio MA. beschwerung PPB.

terhŕltŕn-terhél: [onerare pergo; fort und fort belästi- gen]. Christust tiziben valo faradtságoc, soc szidalmac, soc karomlasoc terhelten terhelic (Born: Préd. 289b).

Terhŕlŕ: onerans, degravans MA. beschwerend, belástigend PPB. Egy fejér bŕrbŕl tsinált terhelŕ szűjat negyven pénzen adjanak (TŕrtT. XVIII.226).

fűl-terhŕlŕ: [molestus auribus; ohrbeleidigend]. Ez a ba- rátságos nyájas beszéd fűlterhelŕ nagy kin azoknak, a kikben még hen lakik a pirulŕ szemérem (Fal: NE. 18).

lŕlŕk-terhŕlŕ: [animum aggravans; herzbeleidigend]. Mi- csoda víz hozta amaz számatlan lŕlek terhelŕ traditiokat (Mŕnyil: Irt. Elŕb. 3). Nem szenvedhetem szeges beszédidet és eme lŕlek terhelŕ leczkédidet (Fal: NE. 73).

szűv-terhŕlŕ: ∞ Gondolhatnád, hogy drága kincs, azonban szűv terhelŕ kŕ (Fal: UE. 485).

[Terhŕlŕd-ik]

még-terhŕlŕdik: [aggravor; belastet werden]. Ehben a berekben az a hét fa, melly a halálos vétel, mutogatya virá- gával magát és a ki ezekkel meg-terhŕlŕdik, az isten kegyel- méhez nem juthat (Hall: HHist. II.74). Megterhŕlŕdvén gyom- rom nem patálhattam, hogy benne háljon, az lanyás után ittam (Monlrŕk XV.381).

Terheltet-ik: gravor C. oneror MA. belastet, beladen werden PPB. Kérem, eziŕtŕt küldeni Kglđ ne terbeltesŕk kapocsnak s patkŕszegnek (TŕrtT. II.1193). Kérem Kglđt, a mentŕe is kŕtŕt küldeni ne terbeltesŕk (196).

Terhŕs: 1) onerosus, ponderosus C. onustus MA. schwer, gewichtig PPB. Tárház, terhes ház, eledel kamara: promptu- arium; élŕs ház, terhes-ház: *penuria cella PPB. Egyebeknek therhes nem leszek (PeerC. 12). Az bynesek terhesek es nehe- zek leeznek (ÉrdyC. 11). Azon meennek terhes teweokkel (562). Zerefŕ apam, ha lehetne, adnál leweleth, de ha ezt the K. ter- hesnek teccky, háth the K. mene be kaptolonha es tenne ilyen wallasth (LevT. I.41). Job minekünk it szenuednünk egy szem pillantasig, hogy ŕrŕcke valo terhes diczŕseget nierhessŕnk (Fél: Tan. Elŕb. 10). Ne legy terhes senkine: ne fueris onerosus (DictaGr. 13). Igaz és terbes okai vŕlŕtanak az anyaszentegy- háznak, mellyekért egy szűre szabta az vr vacsorájának osz- togatását (Pázm: Kal. 730). Magas mennyben az ŕrŕk dűtsŕsŕ- nek sűllyos és terhes nagy-voltát várjuk lelkűnkre (Pázm: Préd. 167). Ez dolognac terhes okát fordította elŕ, hogy miért nem akarja ŕ (MA: Scult. 208). Az nagy terhes haiok alatt kiesid haioeskauat lappangok (Bal: CsIsk. 376). Csudálatos szűp terbes magyar szŕ (CorpGramm. 303). Az épűleteket fel-forgattya, az fákat gyűkerestűl ki-tŕri és az terhes szekereket el-ontya. 1613 (KNagysz. E4b). A nebŕz, terhes dolgokban országgyűlési li- vattatnac egyben Com: Jan. 142). Emlékezetes, terbes, hathatŕ moudásoc: vocabula emphatica (159). Nebŕz, terbes kérdŕs, mellyik és hol vagyon az igaz eclesia (Mad: Evang. 44). ŕMind két keze terhes iszonyu kaszával (Zrinyi II.64). Calvinus János terhes tudományú ember volt (Czegl: MM. 246). Bűt rád ont még ŕ terhes igája (Thaly: Adal. I.2). Talántán terhes bűne- inkre nézve szintŕn akkor metszi fonálát életűnknek az isten, mikor forrűjában vagyon fajtalanságunk (Fal: NE. 48). Pálma fa annál erősebb, mennél hajlŕbb és terhessebb (Amade: Vers. 197).

Rám terhes szakmánt vetettél (Gvad: RP. 527). **2)** feta, grávida C. praegnans MA. schwanger PPB. Terhősnek lele a zűzet (DebrC. 219). Megsokasítom a te nyaualyaidat, mikor terhess lesz: multiplicabo aerumnas tuas et conceptus tuos (Helt: Bibl. I Bb). Az ő ánya Phineasnek felesége terhős vala (II.119). Az terhes aszszonyi-állatot balgatagh etkeket kívánnac (Prág: Serk. 835). Meg-tartya ez a gyermekes terhöst, még a magzatya-is nem lehet annak rest (Czepl: Dág. 47). Mint ha Maria terhesen jegyeztetett volna el Józseftől (Czepl: MM. 195). Terhes lől a szent lélektől (Offic. 173).

Terhészéd-ik: [grávida fio; schwanger werden]. A menyét is a szerint terheshedik, a szerint-is kőlykőzik, a mint más egyéb állatok (Misk: VKert. 236).

mög-terhészedik: ∞ Az sok jadzodozas es nevetes közbe csecezes es csokolas közbe meg terhesheden, mostan immar sir (SalMark. 15). A régi tudósok a menyét felől oly értelemben vóltnak, hogy a fűleiről terheshednek meg és a szájáról liadzanék (Misk: VKert. 236).

Terhészít: grávide MA. schwanger machen PPB.

mög-terhészít: grávido C. [onero; beschweren, belasten]. Az más felt per non venientiam meg terheshesíthessek (Ver: Verb. 39).

Terhesség: **1)** [onus; last]. A testi eledetek valamig keményen uszkálnak a gyomorban, terhességre vannak (IIy: Préd. I.310). **2)** graviditas C. MA. praenatio; schwangerschaft PPB. Nehézség, terhesség, viselősség, termékenység: graviditas PPB. Gondolhattok továbbaa, hogy semy nehességet, semy fáradságot ne erőzh legyen az ew zent fnyanak terheseegheeből (ÉrdyC. 334b).

Terhészül: [grávida fio; schwanger werden]. Talaltatek Maria terheshlynek zent lelektől: comperta est praegnans esse e spiritu sancto (Pesti: NT. 2).

mög-terhészül: **1)** [oneror; belastet werden]. Bemónónec az assiriosoknak zallassiba és a folzatot elhőuéc volec es igen megterhőslenec (BécsiC. 43). Lónetec en boziam mend, kie munkalkottatoc es megterheshiltetec es en meghizallac tūtöket (MünchC. 34). Nag terebnek miatta meg terheshiltetek: onerati estis (Sylv: UT. I.18). **2)** [grávida fio; schwanger werden]. Az lean pedig az apaczak között meg terheshile (Szék: Krón. 37). Meg terheshőlnén Ilona aszszony Bela hertzegetől szűle neki egy fiat (Helt: Krón. 46b).

TEJ, TÉJ: lac C. milch PPB. Parancholok teneked hatalmas nyl bodogh yz Marianak theyenek myatta, meffol emlethe ny wronk Jesus Cristust (PeerC. 274). Kivől fket tőr purtyta es belől foiehn hőset zizzel őzve, tey zopot veen emberrel őzve (DübrC. 254). Kyt en zűzen fogadek es zűlek es zűzei teiemmel neuelek (WeszprC. 2. 57). Ollyanak vattok mynt kyketh teyyel eeltetnek es nem kemeen eettel (JordC. 806). A zűz ania ötet zűzei teienel tarta (DebrC. 48). Maria zent teyyewel ffele eeltetec Jezust (ÉrdyC. 117b). Veer helyőt teey zarnazeek ky ew náakabol (659b). Felesége nek teje szűkőn vala (Com: C. 71b). Kychyoda wryz az chydorath es az chydorathnak teyből nem ennek (Konj: Szál 154). Hozza vayat es teyet: tulit quoque butyrum et lac (Helt: Bibl. I.G4). Az ő fejd edéni téjel telic: viscera ejus plena sunt adipi (Kár: Bibl. I.524b). Anyámmak téyet szopnád (634b). Kechko ragho fa azzony allatban meg szorult vert meg inditya, tejet neueli (BeytheA: FivK. 16). Ha tsak téjen nevelkedik gyermeke, pulia, erőtlen állapotban marad (Pázm: Préd. 3d). A tejet a szolgáló leány feji a rocskában avagy fejd sajtarban vévén (Com: Jan. 78). A buza kását forrald meg az tejben, aztán vedd belő az tejből az köles kását és főzd meg benne (Radv: Csál. II.38). A téj erőtlen és száraz betegséges emberek eledele (Felv: SchSal. 12). Keserves sirá-

sokat az özvegyeknek és árváknak úgy iszszak mint a tejet (Fal: BE. 605).

[Szólások]. Mihelyt a téj megalszik: in prima lactis *coagulatione PPB. Elszakad a pad a tejec, kie nem szoptatnac (Megy: 6Jaj. III.35). Kérje az úristent, kezünkbe ne essen, az anyjától szoptott tej keserű leszen (Thaly: Adal. II.18). Elhitéssétek magatokkal, hogy az anyátok csecсібől az mely tejet szoptatok, az is keserűre fordul (MonTME. I.254). Még a téj is savanyó lesz néked, mellyet anyádtól szoptá (SzD: MVir. 83). Megtűrodzik a téj a tűznél: lac igne *spissatur PPB. Téj-öltő: coagulum PPB. A tejet kilfejlik és meg-ölytják (Pázm: Préd. 67). Meg-kell vallanom, hogy se Tsési Jánostól se Páris Ferentztől tanácsot nem kértem, mert nem tsak ők szoptak magyart tejet (Moln: JÉpül. Előb. 24). Az érsek Váradot azért szereti, mert szólatlan kis dedségének tejét ő-benne szopta (Sall: Vár. 3b).

[Közmondások]. Téy korában valic, az jó turo mellyben lézser (Pécsi: HÉnek 11b). A ki nagy szorítással szorongatva, erőltetve fejelegel, a téj után vért-is teppent (Fal: UE. 407).

acélos-tej: [lac pingve; festo milch?]. Aczilos tejet itatott velem az doctor (Monlrok XV.109).

alutt-tej, megalutt-téj: oxygala PPB. sauerer milch. Adáni. Meg-elegyíteni az alutt tejt edes téjjel: miscere *coagula novo lacte PPB. A téjél bánó szolgáló leány a meg-alutt téjből sajtot csinál (Com: Jan. 78).

[Közmondások]. A kinek a kása megőgette egyszer a száját, másszor az alutt-tejet-is meg-fűjja (SzD: MVir. 374).

anya-tej: [lac maternum; muttermilch]. Az anya teyével szokni valamihöz (Deesi: Adag. 51). Tudatlan vagyok mint az anyja tejét szopo szotalan gyermek (IIy: Préd. I.56b).

boldogasszony-teje: cardus lacteus. 1514 (MKönyvsz. VII.137).

csécs-téj: [colostrum; muttermilch]. Elég volt szintén tetsmő korodban a tsécs téj, mettész hát most-is az vastag ét kekkel (Megy: Dial. 106).

éb-tej: esula Beythe: Nom. 4. esula minor, peplion MA. tithymallus PPB. wolfsmilch PPB. Nagyob eb tey: lathrys Beythe: Nom. 6. A szilfa virága árt az méheknek mint az ebtey virága (Mel: Herb. 12b). Az eb teiek kezöt legh job az cyprus leuelő, az szelős leuelő merget (BeytheA: FivK. 128b).

édes-tej: [lac dulcis; süsse milch]. Az tehénnek az öregbik hurláját meg kell mosni, ahöz elegendő édes tejet, tikmonyat (Radv: Szik. 28). Édes tejet az szén mellé kell tenni, hogy megalndjon (103). A savanyu téj erős, nem az időtlen édes téj (Com: Jan. 78).

elsőnap-tej: colostrum C.

farkas-téj: tithymalus, esula; wolfsmilch PPB

fűcs-téj: colostrum, lac a partu primum; erste muttermilch PPB.

köpült-téj: lac agitatum PPB.

madár-téj(fü): ornithogala PPB.

mandola-téj: amygdalatum PPB. [mandelmilch]. Mondola tej bűjt napra (Radv: Szak. 197). Legyen készen jó mondola tej kecske avagy tehéntejből való (257). Bárány ezüört mondola tejjel és rizskásával (Radv: Csál. II.39b).

nyers-tej: [lac incoctum; rohe milch]. Egy jó ital nyers tejet ittam (Monlrok XV.381).

Oltott-téj: lac *passum PPB. Halváltai módjára oltott tej. Jó tejfölt, tedd az tűzhöz, egy forrást tegyen, habarj tizony fejeirét, mikor a tej forr, hirtelenséggel belé habarjad iv: Szak. 268).

Ördög-téj: esula major; wolfsmilch PPB.

Sárkány-tej: lac draconis Kr. [drachenmilch]. Kősziklától oltott, sárkány tején bizott, el-fajult kemény szívem (Ben: n. 12).

Savanyú-tej: oxygala Com: Jan. 78. [sauere milch]. Függd fel, hogy alacsepegjen mint egy turónak való savanyú (Radv: Szak. 289). A savanyu téj erős, nem az időtlen édes (Com: Jan. 78).

Sós-tej: colostrum, oxygala MA. saure milch PPB. Kérlek, mikorom felküldöd az sós tejet és az dinnyeket, ugyan szekéren küldd fel a Zseunyei gyümölcsét is (Nád: Lev. 2). Az disznó apróllkót és az sós tejet jó néven vettem föléd Szent Orsolának vagyon sós teje is, bidég kásája is, de az sós teje nem lig, hanem sürrű (47). Juhhús sós tejjel (Radv: t. 54). Meghigeol mint a sós tej (Radv: Csal. III.49c).

Tejes (téjes ACsere: Enc 289): lactarius C. lacteus MA. [ch-]. Tejes étők-főző C. Tejes eledelek: lactentia PPB. A tejes myglen teyesth eezyk, az ygassaglnak yghet nem ra, mert kysded (JordC. 807). Gyenge teyes étek, kőniű é, porey (Mel: Sám. 379). Vágott tejes étek. Borsolt tejes é. Az felesztésével úgy élj, mint az vágott tejes éteteknek resztésénél megmondottam (Radv: Szak. 187). Ne áldozzad áránt, mikor még tejes vagy nyálás (MA: Bibl. I.69b). A l bándó szolgáló leány a tejes pinczében a téj-felből vaját ál (Com: Jan. 78). Téjes, paréjos étkek (ACsere: Enc. 289b). Téjet nyomjon a tejes, vajas edényekre, netalán a szolgálók zomszédságra osztogassanak benne (Fal: NA. 192). Rajta ák a matskát a tejes fazékon (SzD: MVir. 90).

Tejesöd-ik: lactesco MA. zu milch werden PPB.

Tég-tejesödik: lactesco C.

Tejetlen: [lacte carens; milchlos]. Várj tejetlen gubás ke, nőstön nősző vén menyetske, megjön urad, jól megtép : Vers. 882).

TÉKA: repositorium PPB. [bibliotheca; bibliothek, schrank]. alexandriai tékában többek égtenek meg létszáz könyveknél : Apol. Előb. 1). Az édes anyjának testvére Aczél Gábor n medicinae doctor lévén, thecájával együtt, ha isten élteti, adjon reá doctrínája is. 1759 (Házánk I.145).

TEKE (töcke Helt: Mes. 122): globus, discus, sphaera MA. culus lusorius; kugel, scheibe PPB. Gőmbeleg a töcke, a ál, igen hammar elfordul (Helt: Mes. 122). Koztkara, sackra, helyere, tekere költi marhaiat (Born: Préd. 548). Plato az ő kdeked tekéjére hágdosván semmiskedic, midőn ő az ő első jat abból csinállya (MA: Tan. 30b). A szerencsét egy gőm-fü tekere állatván írják ki, két kiteriesztet szárnyaival bal-elrepülő voltát jelentvén (MA: SB. 85). Tekével a golyóbis ő játéce helyen jádzani: cum reticulo in sphaeristerio cer- (Com: Jan. 208). A gyermekek jádzani szoktanak a tekét ürkölk, tsonokok közzé hajtván (Com: Orb. 279). Ki teket totzkat ki voltákt játztkiz (Csomb: Utleir. 269). A tsopor-lábu ló lábán való teke eret vágasd meg (Cseh: OrvK. 60).

a-teke: [trunculus lusorius; kugel]. A gőmbölyű fa tekéncs cs kilencz fiaival jádzani (Com: Jan. 208).

Tekéz: trunculis ludo PPB. disco ludo; kegel spielen PPB. éztünk, játszottunk pásztor bujtárokkal (Orezy: KültSz. 191)

TEKER: obtorqueo C. verto, verso, torqueo MA. [wickeln, winden]. Monda a számár: Ím egy gúst tekerec és közsé aszt erőssen a nyakamra (Helt: Mes. 273). Gúst tekervén egymás nyakára kötée aszt nagy erőssen (274). Nyakadat tekerik mint egy gúst (FortSzer. N5). Tekeried bator, a mint szinte akarod (Unitfrók I.138). Melegen tekert pecsenyét is csinálhatsz belőle, ha akarsz (Radv: Szak. 64). Nem tekerheti-é nyaka körül az ő csipke fodor gallérát (MA: SB. 220). A szélvész a hajót raga-doza és tekerte (Mad: Evang. 154). A szél-vész a hajót tekerte, ugy hogy már el-veszni láttának (154). A kic köteleit tekernee, kötél jártóc (Com: Jan. 105). Egyedül tekertem a saytót (Czegl: MM. 2). Vérrrel megh festett ruhában egyedül tekerte az artat-lan Jesus a saytót (VárM: Szöv. 16). A Christussal együtt tekerte a Mária a saytót (37). Ma kenyérért kiüldöttem, azt bozta válaszul emberem, hogy a tekert kenyér már nem módi, nem sütik (Fal: TE. 785).

[Szólások]. *Imre teker:* Sokan különös szándékokra furesca lelemények szerint tekerik és facsarják (Fal: NE. 38). *Vmit teker:* Nünts erőnkben s hatalmunkban a hit faragás, annak ágazatit se ide se oda nem tekerhettyük (Fal: NE. 74). Nincsen oly hajós csigád, hogy az aszszonyokat a Jesus unták kalastromaban tekerbesd (Matkó: BCsák. 23). Mikor kell a beszédet tekerni (Fal: UE. 490). Magát haszontalan kinozza, sőt elméjét csaknem csigán tekeri, hogy kedves legyen az embereknel (429). Azon mesterkedett, mint tekerhesse képtelenségre a mi igaz értelmünket (GKát: Titk. 295). Mint a jesuita tekeri, fátarja az írást (Czegl: Japh. 95). A Christus mondását szakasztua vgyan arra tekerőd, mintha az választottac az tudományban es az hit dolgában soha sem teuelyeghetnec (EszT: IgAny. 121). Az rosa io szagot ad, vizont a lapu, bőrök orrodát tekeri (Zvon: PázmP. 330). Micsoda bűz tekerheti itt náthás orrodát (Matkó: BCsák. 245). Hamissan tekeri szavaimat a magistratusra (2b). Midőn ember egyet meg mood egyszer, vtalatos chac az ont tekerni (Mon: Apol. 333). Oda a helyre viné, ahol az fészekort el hánta vala a nem iót monduán: Micsoda ez? Nem czuság tekörte eszt ki a belemből (Helt: Mes. 352). De tudom, houa akartad ezt tekerni (Mon: Apol. 425). Ezeket akar ember mint tekerje és csigázza-is, de mégis ugyan kell érteni (MA: Tan. 152).

[Közmondások]. Ágg fából nehéz gúzt tekerni (Pázm: Préd. 435).

[alá-teker]

főlalá-teker: [circumago; herumwälzen]. Egyik a másikat fel alá tekerte, míglen Durák magát közikben keverte (Könyi: HRom. 125).

által-teker: [circumplecto; umschlingen]. Ket kígo az ő nácat által tekertec (GuaryC. 48).

be-teker: [involvo; einwickeln]. A gedelyenec bőréuel kezit betekere: pelliculas hoedorum circumdedit manibus (Helt: Bibl. IM4). Volt olly, ki kezét ruhával jól bé-tekervén megfogta az oroszlanak nyelvét (Misk: VKert. 51).

egybe-teker: agglomero PPB. [convolvo; zusammenrollen]. A patikárosoc csiga modra egybe tekert orvosságokat készitvén szelenczékben el tésznec (Com: Jan. 175).

el-teker: detorqueo C. [verdrehen]. A régieknek szavokat el-tekerni: verba patrum *cavillari; félen vont, el-tekert ajakak-kal: *distortis labiis PPB. Minden felé el tekeri ő azt: evan-nat ad omnem auram (Decsi: Adag. 245). El-tekerni a beszé-det, másra ugratni, szöktetni (SzD: MVir. 55).

eltekerés: [detorsio; verdrehung]. Sokan a pápának két-féle hatalmát értik e két fegyveren, de nem ide való s csak el-tekerése az helynec (Czegl: Sion. 137).

félén-teker: transversum ago Decsi: Adag. 155.

félre-teker: [detorqueo; verdrehen]. Félre-tekerve: oblique, in obliquum, in transversum PPB. Ne tekerd az írást ferre (Mol: SzJán. 525).

fől-teker: [rollo; aufrollen]. Fel-tekerő tsiga vagy kút ke-reke: cochlea; a húrokat fel-tekerüni: *intendere nervos PPB. Az ács a csigákkal fel emeli, tekeri a falakat (Com: Jan. 103). Gáspár Jánosnál volt egy puská feltekerve, hozzá tartja az egyik törökhöz, nem süll ki az puská (TörtT: I.192). A medvék meg is szelédítettnek, kerekcs tsigán a kútból vizet merítenek, tsigákon nagy kőveket a magas kő-falakra fel-tekernek (Misk: VKert. 68). Az bég hogy puskákat fogott, az darabantok közül is némelyek az ő puskájakat feltekerék ide ki az utcán (MontME. VI.62). Az órás megtsínálván az órát, aztot fel tekeri (Mik: TörtL. 121). Ki-ki mostan észét fel-tekerje (Kónyi: HRom. 103).

föltekerés: [subtorsio; aufwindung]. Az aszszonyi állapot-knac ékességec ne legyen külső, melyly nagyon hajóknac fel-tekerésében vagy szép palástoknac öltözetiben (MA: Bibl. IV. 266b).

ki-teker: extorqueo, luxo C. [ausdrehen, herauswinden]. A birodalmot ki akarja vala tekerüni kezéből (Helt: Krón. 77). Ez volt, az mi ő belőle az keserves panasz kitekerete (MA: Scult. 373b). Ez nem keres egyebet, hanem hogy az királyok kezéből az ő páltájokat kitekerje (MA: Tan. Előb. 8). A munka előt futnak és szükségét egyebektől izekeznék ki-tekerüni (Mad: Evang. 503b). Erővel ki teker taxákkal ki ne meréttessenec (Com: Jan. 141). Ügyekezik ezt a bizonyóságot tsinnyából ki tekerüni (GKat: Titk. 56). Ki-tekerie az igazságot kezünkéből (Czepl: Japh. 71b). Olly vastagon találád, hogy sok iga bialok sem tekerhetnék ki szemekből (Matkó: BCsák. 252). Demirhám Vid kezéből gyorsan ki tekeri magát s nagy cbapással vágá Deli Vidnek nyakát (Zrínyi II.77). Tőből tekeri ki dítkedéseknak szarvát a pápistáknak (VárM: Szöv. 106). Ki tekeri kérdékenységek szavokat mégis, a midőn az isteni szolgálót nem a kősség nyelvén szolgáltatják ki (107). Egy ablakul a rostélyt kitekervén meglopta vala (TörtT. IV.53). Az religiót is ki akarják tekerüni szívükből (TörtT. I.90). Ctesius látott olly oléfantot, ki a nagy palma-fát fogaival megfogván tövéből egészen ki-tekerete (Misk: VKert. 23). Látván, hogy a véres ütésekkal életére jár, kitekerete kezéből a pálcát (Fal: NU. 297). A bőlts, ha mindgyárt közepette volna is leg-gonosz-szabb tsillagzattának, ki-tekeri magát és victóriát fuj (Fal: UE. 451). A hamis Clotarius az igaz Clotariusnak kezéből tsak nem ki tekerete a frantzia királyi páltát (Fal: TÉ. 768).

kitekerés: extorsio, evulsio; abnötigung, herauspressung PPB.

lő-teker: detorqueo MA. herablenken, abwinden PPB. Le-tekerem, meg-hajtom: detorqueo PPB.

mög-teker: 1) [circumvolvo; umwickeln]. Mikor eret akar-sz testeden vágatni, meg-kell a vágando eret síral kenni s posztval kezed meg tekerüni (Félv: SchSal. 30). 2) [extorqueo, intorqueo; ausdrehen, zerdrehen]. Meg tekeré a lúdnac a nyakát és egy gles késsel nagy kéunsággal meghasítá a lúdat (Holt: Mos. 426). Nyilván viaskodic az istennek frásánál, melylyet meg tekeri és meg ronttya (Dáv: Kker. K6).

öszve-teker: [circumvolvo; umrollen]. Ázott stokfishöl ragogasd öszve, mint egy májos, akkorán tekerd öszve cziárnával, hogy el ne hulljon egymástól (Radv: Szak. 147). A parasztoe öszve tekerik a pelvát vagy sukát inkább és azzal az elő fáé tőkét vagy alsó részeit bé csinállyác (Nad: Kert. 23).

Tekercs: 1) [volumen; rolle]. Egy kis tekeres írott viasz gyertya (Radv: Csul. II.365). Vallyon csak az egyk félnek

kell-e a másikat szeretni és nem mindeniknek egy-mást? Alia család sátn család tekerce (Matkó: BCsák. 420). 2) cesticillus MA. arenlus; ring, haupting PPB. Tekerts, mellyel az aszszonyok a fejeken terhet viznek: cesticillus; tekerts, mellyen fejeken terhet hordoznak: arcolum PPB.

*fü-tekercs: spissamentum; etwas dickes von krant, damit man etwas verstopft PPB.

szalma-tekeres: stramentum, fasciculus stramineus; gestroh, strobhaufe PPB. Ev volt egyk, ky hatwl zalmatekerchéi kevtet ez zent atyara (DomC. 2b). Kimény, sop, szalma tekercz: cis (MA: Bibl. Magy. 2).

Tekerőd-ik: [contorqueo, circumvolvo; sich umwinden, umdrehen]. Vala egy ember, kynek vala egy Ebron newd fya kynek nyaka hata meghee tekerődött vala meg ew zyleteseeo nyedyn (ÉrdyC. 315). Szörnyű rútüst tekeredik mérge-s sáskákkal (Pázm: Préd. 6). Nem lévén lelkenek hová tekeredni dísznő pásztorrá léssen (Megy: 6Jaj. II.19). Nem lőn ő kegyel-menek hova tekeredni, hanem meg kelle vallani, hogy.. (Megy: SzAÖrme. 5b). Így habozsz nem tudván sáros tekerő-d mellől hová tekeredni (Matkó: BCsák. 263). Fél, ha rossz ös-vényre járál tekeredni, oly fortélyos helyen fog ott téveledni (Thaly: VÉ. II.164). A víz a kertészek keze alatt arra teke-redne, a merre hajtanák (Moln: JÉpül. 232). A sürű kénköves füst tekeredve fel lővellett (Fal: TÉ. 655). A lovak lábára tekeredék béle (Kónyi: HRom. 115).

be-tekerődik: [involver; sich einwinden]. Az ég közepén való tsillagzatok: a sárkány, kinek farka a két medve közte tekeredik be (ACser: Enc. 99).

egybe-tekerődik: [convolver; sich zusammenrollen]. A hussal egyben tekeredet, gyűlt és öszve nőt évből apro mirig-lészen (Com: Jan. 60).

el-tekerődik: 1) [fugio; sich verziehen]. Az ngyan chal semmi, azzal tekeredék-el tölem (Veresm: Lev. 89). Nagy ártalmára lett volna a bűz és nedvesség, ha láb alól máshová nem tekeredhetett volna (Moln: JÉpül. 76). 2) [praetorqueo, verdréht werden]. El-tekeredett, igen tekeres: praetortus PPB.

félre-tekerődik: [distorqueo; sich verzerren]. Vallyo valamely ékes ábrázatu személyt a félre tekeredett száj meg-rutitán-é (Derk: ŐÉlet. 35).

ki-tekerődik: [se explicare; sich ausdehnen]. Lata meg-gős kegek ky tekerőduen (KazC. 105b). Illy az apró tsajpek az ólom lapján az épület szélei-felé lassan ki tekeredhe-nének, alkalmatos tsatornátskákat vágtak vala rajtok (Moln: JÉpül. 231).

környül-tekerődik: circumplicor C.

mög-tekerődik: [se convertere; sich umwenden]. Az kigy zenth Martonnak bezedere meg tekeredek es az mas partr-mene (ÉrsC. 347b).

viszsa-tekerődik. Viszsa-tekeredett: redimens C.

Tekerög: 1) volvor MA. [sich winden]. Tekereg wotl girabat NémGl. 63. Harom zeg köztli ha tekergeel, zeep we-rőben meg tsrődeel (CzeclC. 28). Mikort latia vala, hogi kit ő zólt vala, a harom kemen vas segek közöt tekergene, moli igazan mondhattia vala akoron a keserues anyá: Zere-mes fiam Jesus (WeszprC. 4). Nem szeretem a dísznoka mikoron egyiket meg észem benne, egy hejic is tsakerő-gna a hasamba (Helt: Mes. 336). Fyl labat a sarkany és balat to-kara tőtte es azoe tekeregne az ő laba alatt (Born: Pré. 246). Meg az béle is tekereg nagy buia es bunattya miatt (547). Tekereg minden felé mint a czik: angvilla in strigmen

(Adag. 246) Tekereg mint az varga az nyárs előtt (246).
 ny amya otthon ágyában nyugodnie, tetoua tekeregh.
 el fonnyat vala (Hlyef: Jephtha. 38). Fejét vötte és az ő
 alatt tekeregett (MA: Bibl. I.221b) Melly igen nyughatat-
 mint tekerd, nydög, kinlódie (MA: Senlt. 375). Tekereg
 az által ütött féreg az nyáshan (366b). Noha folyogsz
 kergesz is magadban, de nem tucsz hová lenni, se meg
 (Bal: CsIsk. 125) Facsarog, tekereg a nyárs előtt (GKat:
 935b). Ne tekeregi már mint a kígyó a gyepűn (Matkó:
 143b). A magában lakozó bűmek gonoszsán tekere
 2) [circumvago; herumschlender]. Az ev járása nem
 etoua haylodozo avgy tekergev (ComC. 53). Meg-viszik
 hírét Dávidnak síkságban, a holott tekereg vala Saul
 legy: 6Jaj. III.4b). Hol mondgya azt a sz. irás catholiea
 áának, mert Bellaminus, míg e földön feun tekeregett,
 n találta (Matkó: BCsák. 112b). A sűrű berkekben tsak
 egyedül tekeregett (Teleki: FLél. 87). Reménség alatt
 ál tekeregtem (MonIrók VIII.307). Meg-szegényedett és
 nitt-amott tekeregett (Hall: Hlist. II.248). Harnad egész
 sok sűrű pogányság kastély mellett tekereg (Paskó:
 B2b). Bánnya, hogy még élek itten fenteregre s nem
 hozzá másutt tekeregre (GyöngyD: Char. 64). Konczolta
 di ember Pápai uram mellett tekereg (Beres: Lev. 168).

tekerég: [evagor; ausschweifen]. Az bolla vízszsa-repült
 áának födelére, onnét ismét ki tekeregett a dög tsipdezésre
 JÉpil. 99).

szve-tekerég: contortuplico C.

tekerég: 1) [convulsio; zuckung]. Nyilván megmutatom
 össseknek lenni, hogy azok ellen immár te csak szíved
 isára és folyolgo tekergesekre intottal (Bal: CsIsk. 44).
 cumvagatog; das herumschweifen]. Emnyi ideig iskolában
 ésemnek egy csepp hasznát nem látom (ACsere: Bölcs.
 egy főember háta megett csak tíz s tizenkét esztendő
 éssel is sok szegén legén életre kapott (TörtT. 2 IV.205).
 akatta a királyné az hídnak egyik végét, hogy azt az
 fel-emelhették és a kóborlóknak éjjeli tekergését elfog-
 (Moln: JÉpil. 22). A siralmas különbséget az értelmes
 rok közöttük nem tulajdonítják egyébként, hanem a nyug-
 tekergésnek, kóborlásnak (Fal: NU. 329).

tekerget: 1) distorqueo C. giro MA. herumdrehen PPB.
 pira Ferencz tekergeti fejét, semminek állítja lenni prat-
 RMK. VI.126). Az aszszoni állatok szemermeteseggel
 zek magokat tekergetet biaiakban (Fél: Tan. 465b). 2)
 o; bin und her treiben]. Mekmet azokat kergette, majd
 amoda üzte, tekergette (Könyi: HRom. 33).

tekerget: [involve; einwickeln]. Az erdeinek nagy az
 ízes ruhával tekergesd be, hogy meg ne pirítsa az mészá-
 perseléskor (Radv: Szak. 62).

tekerget]

tekergetés: distorsio C. MA. verdrehung PPB.

tekergetett: distortus C.

szve-tekerget: giro C.

tekergetős: [curvus; krumm]. A földmérő vonásokat, úgy
 gyeneseket, nem horgassakat avagy tekergetősöket vono-
 m: Jan. 164).

tekergöz-ik, tekergöz-ik: [torqueor, volvor; sich win-
 A kígyónak horgas, tekergezett, kalács-módon való egybe-
 ződése: *volumina tortuosa, sinuosa, curvata serpentis

szve-tekergőzik: [incurvor; sich krümmen]. Öszve teker-
 a kígyó: angvis in *spiram se colligit PPB.

M. NYELVTÖRT. SZÓTÁR. III.

Tekergőzés: ambages C.

[Tekergöződ-ik]

[égybe-tekergöződik]

égybetekergöződés: [volumen; windung]. A kígyónak
 horgas, tekergezett, kalács-módon való egybe-tekergeződése:
 *volumina tortuosa, sinuosa, curvata serpentis PPB.

Tekergő: 1) tortus, versatilis MA. gewunden, gedreht
 PPB. Tekergő út: anfractus PPB. Tekergő leviathan kígyó:
 leviathan serpens tortuosus (MA: Bibl. II.22b). Minthogy az első
 argumentum igen az szívedre hatott, azon fonod tekergő inai-
 dat, hogy annak részeire meg felelnel, ha tudnál (Bal: CsIsk.
 38). Látod csélesapó és tekergő buzugságnak markodban szak-
 adásokat (170). A pitvarból meuetel vagyon a lajtörjének
 avagy tekergő grádicsan a felső rend házakra (Com: Jan. 107).
 2) [circumvagans; herumschweifend]. Chinában, Kazulországban
 tekergő s lappangó papok (Matkó: BCsák. 142). Tétova tekergő
 (Fal: Jegyz. 936). A kereskedők féltek a tengeren tekergő lat-
 roknak leselkedésétől (Moln: JÉpil. 170).

Tekergős: tortuosus, intortus, flexuosus, insinuat, limus
 C. ambagiosus MA. [gewunden, gekrümm]. Kebeles, horgasos,
 tekergős: sinuosus PPB. Item una cuppa thekerges. 1497
 (ArchÉrt. IX.323. 324). Bator voltam vezedelemben, keweteek
 e tekerges eeletnek wtayt (FestC. 399). Ellenkedő es patnar-
 kodo tekerges őrdög (Mel: SzJán. 306). Satan azaz tekerges,
 czelczapo, czyk természetű, czalia bazug (310b). Tekerges kégió
 szabasi had (Mel: Jób. 62). A gyökere tekerges (Mel: Herb.
 89b). Tekerges fát görözőekkel tellyest véuen, azt meg faragia
 es emberi ábrázattal meg ékesíti (Kár: Bibl. 643). Lenzek az
 tekergősök égenősöкке: erunt prava in directa (Fél: Bibl. I.90).
 Ez tekergős résen akartak ki czuszamodni, hogy az test az
 kenyér alatt és az kenyérral adasséc (MA: Tan. 1407). A kígyó
 rész-szerént igyenes, rész-szerént tekergős (Mad: Evang. 705).
 Szerencsés elő meutele van-e valakinek, ne horgas, tekergős
 szemmel nézzed (Com: Jan. 202). Az ő keze bábálkodván ho-
 zattatott ki a tekergős kígyó: obstetricante manu ejus, eductus
 est coluber tortuosus (Laud: UjSegits. II.212b). Tekergős nyelű
 fűró (Radv: Csal. II.64). A bogaraknak hasadó és horgas, teker-
 gős testek vagyon (Misk: VKert. 6. 173).

Tekergősen: torte, sinuose, imbricatum C. [gekrümm].
 Meander viz rajta metszetet nala, szép tekergősen rajta ugy
 foly uala (RMK. IV.214). Tekergessen folió vizek (Mel: Jób.
 65b). Tekergőssen es hirtelen elugrással szaladozmac (MA: Tan.
 101).

Tekerékés: [tortus; krumm]. Hosszú és igen tekerékes,
 de ketté lehet vágni, hogy holnapra is maradjon belőle (Fal:
 TÉ. 726).

Tekerés: [tortilis; gedreht, gewunden]. El-tekeredett, igen
 tekeres: praetortus; tekeres lábú: angvipus; hoszszú tekeres
 ugorka: *angvineus cucumer PPB. A görbe, tekeres az, a
 mely az imígy amígy bekerekítettett tagassag középitől nem
 mindequitt egyarányu meszsze vagyon (ACsere: Enc. 49). Aka-
 ratod tekeres, facsaros lészén (Hall: Paizs. 84).

Tekerésen: [tortuose; gewunden]. Szelet jelent a gém
 magasan repülése, a tekeresen felmenő láng (ACsere: Enc.
 290).

Tekerés: torsio MA. drehung PPB. Mostan ez értelmeske-
 dőket szállítom meg, az kic az Aristotelesnek mondását horgas
 tekeréssel oda akarná feszíteni, hogy az lelkec halhatatlansá-
 gát tagadgyác (MA: Tan. 22). Minden tekerés, facsarás nélkül
 megérthettyük (Otr: Besz. 151).

has-tekerés: chardapsus C. tormina alvi; bauchgrümmen
 PPB. Hastekerés, küldök tsömör: *cholericat tormina PPB.

Colica, has rágás, tekerés (Lép: FÜk. 27). Az has tekerése, geliszta hudozásoc a bét szorongattyáe (Com: Jan. 57). A káposztának vén kakással meg főtt leve a kolyikat es egyéb has tekeréseket meg enyhíti (ACsere: Enc. 239).

köldök-tekerés: ∞ Midőn a püspök az ekklesiában bé-menni akart volna, utjában valami köldök tekerés jutván reája erőlködésében az ágyékja meg-hasada (GKat: Tük. Előb. 13).

[Tekerész-ik]

reá-tekerészik: [circumvolvor; sich umwinden]. Mint borostyán fával össze kapcsolódik, mint kígyó oszlopra reá tekereszik, ennyi mód két phoenix össze-chingolódik (Zrínyi II.29).

Tekerít: [contorqueo; drehen, winden]. Mynt az feketet ember nehezen feyerít, vgyan az bewleh, kynek orrat ezzer kaar tekerty, azt az hazudozo mazzor halora nehezen kerty (Pesti: Fah. 76b). A melly palastot Páznánnak szabtál, tekericzid az niakad kőrüll, mert mind a szélit mind hosszút magadhoz arányoztat volt (Bal: CsIsk. 112). Jól tud tekeríteni a dolog nyakán (SzI: MVir. 320).

által-tekerít: [circumvolvo; umwinden]. Hogy ha az fát által tekerítik az amiantussal és úgy vágják le, meg nem hallják az koccznását a fejszének (Kecsk: ÖtVM. 283).

el-tekerít: distorqueo C.

hátra-tekerít: [retorqueo; zurückbeugen]. Hátra tekerítuen a feiet szakaszsa meg a nyakat (Helt: Bibl. I.Yy2).

[környül-tekerít]

környültekerítés: circumflexio C.

mög-tekerít: [contorqueo; umdrehen]. Meg tekerítuén az mádnarne feiét szakaszsa meg az nyakát (Kár: Bibl. I.88b). Az galamb fejét megtekerítvén szakaszsa meg az nyakát (MA: Bibl. I.89). A féreg is megtekeríti magát, mikor ráhágna (Kisv: Adag. 183). Meg sem tekeréteném a kezem érte (295).

viszsa-tekerít: reflecto C. PPBl.

[Tekerítő]

szár-tekerítő: periscelis MAI. knieband, hosenband Com: Vest. 140. Szár ékesítő ruha, szár tekerítő ékes harisnya, salavári: periscelis PPBl. Réfel az újait és az szár-tekerető ékes salavárit méri (Com: Vest. 54).

[Tekerkéz-ik]

[be-tekerkézik]

betekerkézés: [obductio; das überziehen]. Arannyal való betekerkézés: circumdatio auri (Helt: UT. Nn1).

Tekerő: 1) volvens, torquens, rotans, girans MA. [drehend, windend]. Sotos tekerő szorszám: succula Major: Szót. 457. Gyomorfiúást, has tekerő czemert meg gyógyít (Mel: Herb. 47). Az elyombornak magua tekerő chömört, has faust és elyoklast meg allat (BeytheA: FivK. 69b). A nem jámboroknac meg büntetésére vannak a korbácsok, esigázó, tekerő, kínzó szerzímoc (Com: Jan. 136). A cythera, lant, tomhora húrokából állanac, a mellyec hur tekerő szegetskécek meg vonattatnac (169). **2)** spira; haspel PPB. *Fonalat a tekerőről tekerni: ex spira glomerare fila PPB.

bél-tekerő: iliosus PPBl.

*fonal-tekerő: rota spiralis; haspel, garnwinde PPB.

Tekerődz-ik: [volvor; sich winden]. Nem kívánom, hogy a vacuum semmiséget vagy Boyle urannak a tekerődzött füstök s terepek között talált próbait vitassad (Fal: NE. 22).

Tekerős: [tortilis; gedreht, gewunden]. A tekerő tsígúnak ki-vájt tekerős öbli; *calix cochleae PPBl. A szent írásnak tekerős magyarázatit nyállya ismég (Sám: 3Fel. 668).

Tekerül: [curvor; sich krümmen]. A víz hol egyenesen foly, hol kerül, hol tekerül (Páp: KeskUt. 28).

Tekerülés: [incurvatio; krümmung]. A keregled forma legfőkölletesebb semmi félben netezése, törése, ide s tova tekerülése nem lévén (Com: Jan. 165).

Tekerület: [anfractus; krümmung]. Heet magyary meel földet keel vala menyők Jerwsalemygh, kynek deel felől az heegy tekerewletben vagon el meel földön Bethlehem (ÉrdyC. 50). Egy tekerületbe szállítám őket onnat (ErdTörtAd. I.133). Naswadnál sánczban szállott az tekerületben s onnan portáz ki (Beres: Lev. 16). Mosonyon alól valamely Bordács nevű kis Duna tekerületben szállott, tegnap ott rosztogott (62). Ugy lát-szik, mintia az Dévénnél gyünne által az Dunán és az gajári tekerületben lenne az larec (219). Vagon ilyen constitutiója az Duna tekerületinek, oda bévonyódhatik az hajdú, elállhatja az torkolatot két-háromszáz és az szegletiben vagy az tekerületben akár tizezer ember belétér (536).

Tekervény: 1) [curvatura, curvamen; krümmung]. Mely tekervény: profundus *simus PPBl. Az propheták előtt leszen tekervény hegedő, dob, sip és hegedő (Helt: Bibl. II.129). Az embernek szíve tellyes tekervényekkel és rejtekekkel (P: PaxA. 53). Járjál, ha tudsz, te is kurucs holmi lassú minéteket, lépj el fennyen, tégy láblhegyen kígyó-tekervényeket (Thaly: Adal II. 395). **2)** [vortex; strudel]. A vizet, az hol kereng, örvénynek és tekervénynek mondgyad (Com: Jan. 11). **3)** iynx [avis quae verticilla a colli vertura vocatur] C. **4)** [scolymus; kardone]. A répa, laboda, saláta, tekervény, torna paréjajknak hivattatnak (Com: Jan. 22).

Tekervényes: tortilis, spiralis MA. gewunden, gedreht PPB. Igen tekervényes: praetortus C. *Maeander, egy tekervényesen folyó víz, a mellről akarmelly tekervényes dolga így neveznek PPBl. Minémű tekervényes mentséget kerestél magadnak: quos tu *maeandros quaevisisti PPBl. Tekervényes lantz (MA: Bibl. I.86). Kétszeges és tekervényes értelmű (Toln: Vigaszt. 58b). Tekervényes kerengésit egyenesíttyük (CorpGramm. 590). Tekervényes ut (DKal: Ker. 456). Ezüst-aranyos tekervényes gomb (MonIrk. XXIV.140). Az unikornisnak egy fekete, mintegy két singyi tekervényes erős tsont szarva vagon a homloka közepin (Misk: VKert. 95). A Babilon torony félyeb fellyeb mind keskenyeb és tsiga mődra körökül tekervényes vala (Moln: JÉpül. 148).

TEKINT, TEKÉNT: conspicio C. aspicio MA. ansehen, anschauen PPB. Hallotta vala, hogy vr tekéntette volna ő nepet (BécsiC. 1). Veuén Jesus az öt kehereket es a ket halakameibe tekintuen meg álla (MünchC. 41). En istenem en segedelmemre tokenez (AporC. 23). Tekencz engöm zeit zómódvel zyweenth walo zerelmedwel (CzechC. 33). Tekento az w fiaira (VirgC. 29). Tekenczetek az zúd fara (65). Tokendél lelki zemmedel (NagyszC. 23). Ymaran mastan tekeenez az hű retten-tesekre (JordC. 719. 371. 415). Nezed, tekinced, miképen el aroltatie (VitkC. 71). Myndenható wr isten, keerdnk, tekeenech te kezgyelmességednek zemeywel ez te zolgaydra (ÉrdyC. 580. 242b). Thekyncezetek megl mynd kőrwl maghatokath (ÉrsC. 193b). Tekenehed een alazatossagomath een ellensegemtől (KulcsC. 14b). Istennek szent anyja, tekénts minket kegyesen (RMK. I.9). Ream tekentőttel minden koron en nagy szűksegben (Börn: Ének. 292). Azt tudnád, hogy alá nyol, ba tekinted penig, nyulnál-is fglékeub (Deesi: Adag. 241). Harom szegű fényuel reya tekint. 1583 (KIártfa Bv4). Tekintshetna, mikor ilyen keppen te a te búneidet meg gondolod (Sib: VigK. BVII). Oda tekerítuén láták, hogy a kő le fordúlt volna (Tel: Evang. II.1). Tekintettél-e harag szemmel reáyo (Vás: Can-Cath. 214). Mikor a koporsó-örzök fel-támadásának fényességét tekinték, el-halának, el-ájúlának rémülésekben (Pázm: Préd

Tekinthetsz, mint tsüggenek és függenek siralmas zokogálal a szent Pál nyakán a nép elei (948). Tekinthetee az üfylekezetünknek várasát az Siout, az te szemeid küssák sálemet (Lép: l'Tiik. III.195). Inkáb akarok a mélségben ytezuem, hogy sem a Christus haraggal tekénesien roám (7). Szerencsre tekintünk, vagy 3 napig ott is leszünk (Gy: Lev. 244). Egykorban tekintők, s hát a nemesség is zárrnyallik (ErdTörtAd. I.77). Tekénthetee ezt a magában or meghasonlott boldogtalan hazát (Csúzi: Síp. 339). Maga tsére nem tekint, a másében piszkál (Fal: SzE. 518). A elötte való veremre nem tekint, belé esik (Fal: BE. 579). ek, hogy tekéntsek beteges ügyükre, mert szörnyen szenyek (Gvad: Pösty. 20). Tsak reá tekinteni-is kész tsemer vala (V: VM. 68).

ölások]. Király az Uriast az asztalához ültette vala, jó skal mind szünetlen kénálja vala: Tekintene az Uriás r házához (RMK. II.253). Ha oly rántzos szemek tekéntettek volna a régiek minden nításra mint mi, látnánk sok avit könyvet vagy régi találmányt (Moln: I. Előb. 26).

-tekint: introspecio, inspicio MA. hineinsehen PPB. Néha magad is tekints be az istállókban, hogy nyálkábbal ne járd marhák oleibe a szénát (TörtT.² III.155). Nem volt égem, hogy bétékinssek a város erköltsibe (Fal: NE. 3). e könyvbe bétékintenek, találnak benne fontos okokat, az utazás dolgában eligazulhassanak (Fal: NU. 249). Im dotatlan német nyelv mire ment, hogy Gotsched Leipzigi-ésben bétékintett (Orezy: KöliH. 64). Mint valaha Bostók Debreczenben bétékintett, ki ment Ferencz a ker- (113).

ölások]. Söltet ettem, a kulatsomba jól bétékiuem (Gvad: FNót. 31).

betekint: [inspicio; hineinblicken]. Tekentenek el be az koporsóban (Born: Préd. 233).

é-tekint: [inspicio; beschauen]. Ebben az dologban ebben kell belé tekinteni (TörtT.² I.229). Hazáját meg nem í, hogy belé ne tekétsen házában (Beres: Lev. 559).

étekintés: [contemplatio; betrachtung]. Mind ezekhez belé tekintés és gyakorta-való okos próba kívántatik (UE. 506).

tekint: [circumspicio; herumsehen]. El tekeentbwen Pal tságra monda: En mynden yo lelky ysmerethben nyayasa ystennek elette mynd ez mi napyglan (JordC. 783). teente, haat mynden zeepseeghnek zeepseege vagyon le (ÉrdyC. 510b.) Azonközben eltekeentbween lata egy a mezőn (Helt: Bibl. I.N4). Mikor el tekéntet volna ráioc, nolt testet lát vala: vidit procul onnem late regionem n cadaveribus (Kár: Bibl. I.391b). Nagy hirtelen mikor tetettek volna, nem látának azután senkit (MA: Bibl. IV.

tekint: suspicio C. sursum respicio MA. [hinaufsehen]. on ez madár nagi bangos szóval énekelne, fel tekente ez atia es ezenkepen zola neki (VirgC. 107). Ffel tekeentót nyorazagra (ÉrdyC. 616b). A farkas fel tekénte a fára és: o Jupiter isten, melly igen széntséges hely ez (Helt: 308). Jesus fel tekintuen az eghben, fobazkodék és monda . (Fél: Bibl. 65).

ra-tekint: respicio C. retrorsum spicio MA. zurück-PPB. Parancsolatek, hofi hatra ne tekenczenek (VirgC. El mennen időzitenek előttök egi keuse az után hatra e relaiok s monda (DebrC. 3). Monda a róka: Hátra ne s, mert mind ki futnac a balac (Helt: Mes. 283).

[elő-hátratekint]

előhátratekintés: [circumspectio; das herumsehen]. Elő-hátratekintésére nézve Janus, szemességére néze Argus (Fal: UE. 479).

hátratekintés: respectus C.

ki-tekint: [prospicio; hinaussehen]. Ki tekintuen az alakon Abimelec lata, hogy Isaak Rebeccaual az ő feleségeuel trefalna (Helt: Bibl. I. Mb).

kitekintet: [prospectus; ansicht]. A toronyrak üblös tor-nácírói a szép ki tekintet szem alá vetette Babilomnak roppant épületeit (Moln: JÉpül. 238). Páistos útzáji emitt az ndvarig, amot a szigetig, ki a sík mezőikig szép kitekéntettel szolgálának (234).

környül-tekint: circumspicio MA. sich umsehen PPB. El ragattatek ez zent atya lélekben és lata istent evluy es lata az ev anyat evluy az ev jokyara; tekintuen kedeg meg ker-nyevl zent Damancos atyanak lata minden lelky atyagnak nemzetebevl, kyk Christusnak zftenecc lelky fyakat (DomC. 186). Mikoron kénámságoc szerént vgyan eleget ittanak volna, környül kezde tekinteni a bac és monda (Helt: Mes. 371).

mög-tekint: respicio PPB. [adspicio, inspicio; ansehen, betrachten]. Az vr ysten meg tekeentee az en zemeremseghe-met el venny: dominus respexit auferre oprobrium meum (JordC. 518. 610). Oh bűnös ember tekinč meg lelki zemedel, mefe meg aiaudokozasnac adossagauul kezerihtetel, a te nradnac nézed veres verihteket (VitkC. 18). Ha meg tekeentyek ez mastany vylagot, hol leelhettyek meg az istennek valo tyztős-seegőt (ÉrdyC. 68b). Tekeench meg wr istennek tanachaath (115. 118). Tekeente meg ez uylaghuak vezedelmes voltant (338b. 523. 562b). Tekeucetek meg allapattokat (TihC. 12). Tekints meg ezokaert, sőt iol eszedbe ved (Helt: Bibl. Ib2). Az isten meg tekinte mind azt, a mitt terőmtett vala: vidit dens cuncta quae fecerat (Helt: Bibl. IA3). Én titeteket meg tekintlec es neukedtöttec: respiciam vos et crescere faciam (Helt: Bibl. I LL4). Tekénthetsz meg mast mint az bételjesődik, ha töled gyermököd ezönnel megöletik (RMK. VI.200). Tekents meg szűksegünket es mi könyörgesünket (Born: Ének. 60). Magadat tekénc meg: in tuum ipsius sinum inspicio (Decsi: Adag. 45). Tekenthetee meg, a poharrul mit beszél iduezetűc szent Matéual és szt Marknal (Tel: Evang. I.496. 16). Ezeket meg te-kintuen meltonak itteltem lenni (Fél: Tan. Előb. 11b). A ki a frankfurti könyv-sokadalmok laistromat megtekinti, eszébe ve-heti, hogy sokkal több könyvet írnak egymás ellen a lutherista és calvinista kiáltók, hogyses a catholicusok ellen (Pázm²: Kal. 277). A vitteborgai sinedrium tekince-meg, ha Isaiásnál találja, a mit az academiának elől-járó levele illyen ponyiával allat (Pázm: LuthV. 15). Im meg tekinteteelec é dologban is: etiam in hoc suscepi preces tuas (MA: Bibl. I.16). Ha valaki mostan az anya szent egyház gubernálásának formáját valóba megtekinti, eszébe veheti azt, hogy az ég alatt ninczen nagyobb tolvaj barlang (MA: Tan. 1135). Leg-inkáb azt tekintsük-meg, mivel kellett magokat (Veresm: Lev. 146). Ha iol meg te-kintyc enec értelmet, ő magatol ki nyilatkozi: (EszT: Ig-Any. 207). A ruhák a személynek rendét és állapotját meg-tekintések (Mad: Evang. 452). Juhomat, göböllyümet megtekintvén (Kár: Élet. I.353). Hadgza vitézinek, bátran hartzolnának, tsak azt tekénti-meg, miként áldoznának (GyöngyD: Char. 51). Te-kintsd meg az könyvet, forgasd meg szívesen (Thaly: Adal. I.48). Bőtölünk és meg nem tekintetted (Illy: Préd. II.370b).

rőa-tekint: [adspicio; ansehen]. Myndnyayan rea tekenth-wen, kyk az tanaczban ylnék vala, lataak hű zyneeth, nykep-pen angyalnak zyneeth (JordC. 726). Reea tekenth'zenth De-meternek angyal zynew zeep orczayara (ÉrdyC. 594).

réatekintés: intuitus C.

szélyel-tekint: [circumspicio; herumschauen]. A környül-
lévőket szélyel tekintette (Kónyi: HRom. 4).

vissza-tekint: [respicio; zurücksehen]. Az hit nem hag-
viszsa tekintenőne, hanem elő nezet velőne (Fél: Tan. 287b).
A kik későn tekintének vissza, mint ment légyen dolgok, az
orvosság helyett bít látnak (Fál: UE. 482).

Tekintél, tekintől: iuspecto C. adspecto, respecto MA.
betrachten PPB. Tökéletességét sokszor tekintelé (RMK. II.51).
Gyakran tekintelő az király leánya, ura mely órában indulni
akarna (VI.68). Nem clak azt kel neznőne, az mit tekintelőne
vala az pogány szűzee (Pécsi: SzűzK. 118). Az szerencse téged
kedvetlenül tekintél (MA: SB. 91). Gyakran tőkörökben tekin-
telik szép őltözöket (217). Reggel felsejken, néz kétfélé, tekin-
tél tétova és veszi eszébe, hol légyen (327). Némelly tekeneti
feleségét, gyermekeit (MA: Scult. 139). Tűnder csuda látásokat
tekentéltek minden kedvetek töltése nélkül (Lép: PTük. I.111).
Tekentélyék és vegyék eszekben az istennek véghetetlen sze-
relnét (196). Sűrűgik, forogják, tekintélik, hogy a fiu isten látható,
tapogatható embervé lett (GKat: Válts. I.155). A mint egyik
szemével magát tekinteli, ugy kételen véle, hogy a másik sze-
mével az iragyre vigyázzon (Fál: SzE. 135). Ugy állot szeme
közé a két személy mint a néma bálvány egymást tekintelven
tetőtől fogva talpig (Fál: Tlé. 697). Őlébe emelte, tekintelte,
tsodálta (Fál: Const. 830).

alá-tekintél: despecto C.

be-tekintél: [inspecto; hineinsehen]. Ha jól be tekintélünk
ezekbe a punctumokba, meg láttyuk (Bök: Lämp. 52).

el-tekintél: 1) [circumspicio; herumschauen]. Be mene
Jesus az templomban es el tekinteluen mindeneke ki mene
Bethaniában (Fél: Bibl. I.72b) 2) [adeo; besuchen]. Az palatinus
udvarához is Tokajba oltektél vala (Szal: Krón. 595).

föl-tekintél: suspecto PPB.

hátra-tekintél: respecto C.

kétfélé-tekintél: [circumspicio; herumblicken]. Az okos
ravasz noha a dolognak kimenetelit eleve megláttya, két félé
tekintél mindazáltal, hogy ne habahurgálykodgye (Com: Jan.
179).

ki-tekintél: [prospicio; herumschauen]. Az ablakon ki te-
kinetni látod (Prág: Serk. 910).

mög-tekintél: prespecto, prespicio MA. fleißig besehen
PPB. Az ew attya, bodogságus zent Isthan kiral azt gyakorta
meg tekeentely vala, de senkynek nem mondgya vala (ÉrdyC.
615b). Meg tekintélsz, mint vagiok, de meg nem vizasztalsz
(Mel: Jób. 71). Isten kegyelme által meg-tekintélhettem (Nagyari:
Orth. a5). Meg-tekintélyűk a pápista miset (Ker: Préd. 623).
Ha ngyan gyönyörködik a jesuita az affőle írásban, melyben
kevés betű bomlic meg, tekintélye meg ez echót (Czegl: Japh.
98). Körműs kézzel kell belé kapni az izasztó munkába attul
tartván, ha igen meg tekintélyűk sullyát, abba ne hadgyuk
(Fál: UE. 470). Oldallal szemekkel megtekintelven telhetetlen
vala reá nézésében (Fál: Tlé. 709).

mög-tekintélés: [consideratio; betrachtung]. Mihelt a
világunk meg tekintéléséből az istenségnec valami kostolítását
veszszne, legottan utra borzáttyc az igaz istent (MA: Tan. 36).

vissza-tekintél: [respicio; zurücksehen]. Magaban hal-
gatum es gúkorta vissza tekinteluen vezetetre mondta: fertur
snepe eo tacitus respiciens postremo dixisse (Decsi: Sall. 32).

Tekintés: 1) conspectus, intuitus, adspectus, obtutus MA
[blick]. Akar mely zoretetnek vekony hasadokcozkayan teken-

teset benethety (VirgC. 136). Tekintéséből meg ismértetic az
férfiu (Kár: Bibl. I.663). Ne fordécsák tekéntéseket igyenessen
orczájokra (JTársReg. 43). Egy tekéntésével többet viszen végbe
hogysen más valaki alkalmas szószaporitással (Fál: UE. 388).
2) [respectus; rücksicht]. Nynchen tekenetes w halalokra es
eresseg nynchen w serelmekbe (KeszthC. 181).

Tekintet: 1) aspectus C. MA. [intuitus oculorum; blick]. Ko-
mor tekintet: torvitas; kemény tekinteti: severus; nehéz tekinteti:
vultuosus C. Kies tekinteti hely: locus *praeclarus ad aspectum
PPB. Neműnemű malaztos meg erkeve az ev tekenetyben
(MargL. 5). Vala az angelnek tekenete mykeppen vellamas es ev
ruhaya mykeppen ho (CornC. 105). Myndeneknek tekenetyt es ke-
uansagat eonen magaban hywya vala (DomC.127). A sathor tekeen-
tytben keewanatus vala (ÉrdyC. 511). Neegy keeppen talalltok
yrasban zent Mathenak vonysaat Cristustwl, elezer zerelmes
tekeentetnek köteleewel (540). Piros, gyenge szép orcádra te-
kintetemben, vedd eszedbe, mire intlek nagy örömben (RMK.
IV.73). Mellyeekel az embereknek nem czak testec taplaltatnac,
hanem szemek is tekintettel gyönyörködne (Mel: Herb. Aij).
Nagy rőttenetes tekinteti vala (Born: Ének. 351b). Czac tekin-
tetijs nebéz mi nekőne: gravis est nobis ad videndum (Kár:
Bibl. I.636b). Ne legietek kemen tekintetfők: nolite fieri tristes
(Fél: Bibl. I.9). Szent Máté ember képet visel evangeliomanak
első tekintetiben, mert Kristusnak emberi nemzetségén kezdő
evangeliumát (Pázm: Préd. 134). A fának völgye nem látszik
első tekintetben (135). A kinek szemei fajtalanságnak vezéri
váltak, kösse-bé őket az illetlen tekintetekre (163). Meg nem
botrankoznac az véres bolt testnec iszonyu tekintetiben (MA:
Scult. 464). Kegyetlen tekinteti, mord: torvus (Com: Jan. 184).
2) [spectaculum; schauspiel]. Ez keegyben nagy sokakat meg
győz vala az ehazar bay vywo oryas vyteze; ez eeltyen ve-
zedelmes tekeentetnek helyeere előve vonyaz zent Demeter
vytzent (ÉrdC. 594). 3) vultus C. [species, forma externa; ge-
stalt, das äussere]. Vala ez georg barát pap ev tekenetyben
egyogyeo (DomC. 327). Zeep eekes ew tekenetyben (ÉrdyC.
514). Ez igen szép tekinteti leany vala es szűz vala: puella
decora nimis virgo quo pulcherrima (Helt: Bibl. I.K3). A mon-
dolás lágy rántott tekinteti olyan leszen mint rántott tikmonyak
(Radv: Szak. 267). Szép formájú és tekintető vala: pulchra
facie et decorus aspectu erat (MA: Bibl. I.36b). Szép tekinteti
leánzó (Ilall: Paizs. 416b). Rákel ékes ábrázatu és szép teken-
teti (Illy: Préd. I.171b). 4) [respectus, ratio; rücksicht, hinsicht].
Híg ennekem, hog ez fele tekintetből minden nemű keserő-
ged esdesegre változik (DebrC. 326). Segelyen engemeth az the
angyal kegyesseghez meg kenyerelwen az ő felsőges ysteny
zerelmek tekeentety nyath (ÉrsC. 267b). Ha czac emberi
tekéntetőből vittam: si secundum hominem pugnavi (Helt: UT
x7). Tekintety let volna, ha mit hoztak volna (LevT. I.356).
Annak tekintetiért tisztelen az kepeket (Mon: Képt. 75). A
kik közeleb' járnak istenhez, tsak alég látsznak, mert a világ
előtt is nints semmi tekintet reájok (Pázm: Préd. 23). Czele-
keszszőbe ezt kegyes indulatnac tekéntetiből is (Zvon: Post.
117). Merő bűn, a mi valami tekenetre való érdem láttanak
leketni-is bennünk (Rim: Ének. 89b). Vaj be gonoszok az em-
berek ki egy ki más tekintetet, interst viselven (TörtT. I.219).
Időjártabak tekenet leszen reájok (Illy: Préd. I.613). A vá-
lasztásokban ne legyen tekintet nemességre, rokonságra (II.159).
Csak épen az emberi tekenetere nem álla azokra a módokra
(Mik: MN. 210). A ki ezt nem veszi méltó tekintetbe, nem
reméllő, hogy észere térjen (Fál: UE. 420). Személyi válogatás
nélkül mind a fejedelmet, urakat, udvariakat minden tekintet
nélkül keményen meg-fodette (Bod: Pol. 111). 5) [auctoritas,
dignitas, pondus; das ansehn, würde, gewicht]. Valaki előtt
tekintetben lenni: habere *pondus apud aliquem PPB. Eo
zentsegenek tekenetyvel megjeleante (DomC. 33). A királynál
tekéntőtemmel és könyörgéssel mit tehetec, kész leszec mindent

telnem (Helt: Krón. 201). Senki el ne hídgye magát az ő tekintetűiben (Helt: Mes. 51). Néki tellyes öröme a tús dütsőségének öregbülése, a maga tekintetnek kisbélése (Pázm: Préd. 38). Az isteni személynek méltósága, rejtettség, büntetés tekintete, hogy egy tsep vére elégséges váltásunkra (80). Akarok jó erköltsel és tisztességgel tetteiben lenni az enyimekuél (MA: SB. 227). Ez külső pompa, méltóság és méltóság téged meg ne vakítson (MA: Scult. 328). Papistáságnac külső képpen nagy pompás tekinteti vagyon (Zvon: Post. 34). Lesz mindezek előtt nagyobb tekinteted, zárlódott mindfeljebb emelheted (Thaly: Adal. I 148). Gazdag ember léte városi polgárok között nagy tekintetben is volt (Könyi: 25).

tekintetecske: 1) vultienus MA. kleines gesicht PPB. [ratio; rücksicht]. Forgolodásomnak várakozásom felet vőtt tekintetkéje miatt (Megy: Dial. Előb. 5).

tekintetős: 1) [aspectabilis; sichtbar]. Imbol vadnac azert tekintes gyümölcshöz azoknac, kie az vy vizskalkottat tanebirtetic (Mon: Apol. 2). Az Illyesnek lelke es ereie tetetes volt az tsoda tetelekben (EszT: IgAny. 498). Az a szent egyháznak formáját, színet mindenkor jelen láthat és tekintetesnek tartják (MA: Tan. Előb. 20b). Nemzetes inattynaknak tekintes jeleit meg mutattac (Prág: Serk. L. [decorus; schön, zierlich]. Igen szép tekintetes kép volna, valamely kép író egy embert akarna írnia (Mon: KépT. 94). Egy dologról szent Agostonnak tekintetes szép szavait ez után, hol helye leszen, elő hozom (Pázm: Kal. 40). Nagyob formás-szab és tekintetesebb bölcsel-is nyomtattná (Prág: Serk. 1).

Nagyobb gondod leszen a dolognak belső érdemére s jó-ra, hogy sem külső tekintetes színére (Fal: UE. 379). **3)** plus, amplificus, lautus; stattlich, wolgestaltet]. Tekintetes, tekintes ember: *persona heroica PPB. A silyom szép és tekintes madár (Pázm: Préd. 30). A bükkfának tekintetes mága vagyon (ACsere: Enc. 230). Az ember igen tekintetes nagy termetű volt (Hall: HHist. I. 57). Tekintetes templomok építettek (Barna: Isk. 473b). **4)** perillustris, spectabilis C. szoblich, achtbar PPB. Tekintetes úr: vir *amplissimus 31. Az igazság az időb jök között tekintetes es tündöklő jog; justitia praeclarissima virtutum (Ver: Verb. Előb. 28). Pékből lőttél vrá, póról tekintetes (Illyef: Jephtha. 15b). Az sz könyvben egy tekintetes feleletet, egy tudós ellen-vetést a találtam (Pázm: LuthV. 3). Egy-néhány tekintetes hazug-akkal ékesíti írását (298). Az szűzesség és házasság-nélkülő tisztá élet fölőtte dichiretes dolog volt az régi anyaszent-háznak tekintetes szent-között (Pázm: Kal. 598). Ha az ember nem volna szabad cselekedetiben, bolondság volna tekintes cselekedetiért magasztalni (758). Mind ezek tekintetes gy ditsiretek (Pázm: Préd. 38). Nem szabad attúl senkit zabadosítani tekintetes nagy ok-nélkül (1261). Az mely tekintetes példaul vgyan szeműnc lattara meg bizonyít, hogy az aniaszentegyhaz teneleget (EszT: IgAny. 72). tekintetes summa pérz (MA: SB. 147). Az legbőlczebbec és tekintetesbec gyűltene egybe (MA: Scult. 328). Tekintet-böczületűnc oda lesz (333b). Tekéntetes, nevezetes példa (Mad: Evang. 239b). Csak amaz bat okokat vizsgállyuk, melyek mint tekintetesebbeket választot (Toln: Vigaszt. 33). tekinteteseket becsűlyed: conspicuus honora (Com: Jan. 194). o mind ítéletire mind tudományára tekintetes lévén (Nad: t. 266). A tekintetes es nemzetes Beldi Pal uramnak, urunk nagysága belső tanatsanak, minden mezei hadainak fő gene-szanak (VárM: Szöv. Előb). Kik noba egybebarant tekintetesek gyenek, mindazáltal közönséges emberekben magokot elől nem kik (Illy: Préd. II. 369). Úgy tisztellek és csudállak, mint az szonyok között legméltóbbat és tekintetesebbet (Mik: MulN. 1). Boldog isten, hánszor vesztettem jó viz kedvemet tekén-

tes személyek között-is (Fal: NE. 20). Vannak országunkban fő urak és mindennemű erkölcsre nézve tekintetesek, kiknek életüket ritka példának mondhatjuk (Fal: UE. 369). Memél tekintetes és nagyobb a virtus, annál kevesebb tiszteletet, be-tületeset kíván (Fal: BE. 594). Parantsoljon kegyelmesen, vehes-sik keresztényi hitek szerint való testimoniumokat azoknak a tekintetes személyeknek, a kik ezen igazságunkat tudják (Bod: Pol. 117). Tekintetes vala szakállal állása, e vőlt az ő disze, most a tenjén lánja ezt tsutává tette (Gvad: FNót. 70).

Tekintetesen: 1) [visibiliter; sichtbar]. A megváltó tekén-tetessen jelent meg (Illy: Préd. I. 593). **2)** [splendide; glänzend]. Az nap féniétől tekintetessen csillamo eghek (Lép: FTük. 4). **3)** [haud mediocriter; ansehnlich]. Igen jól tselekedetec bivec, hogy ide a siralmas házhoz ilyen tekintetessen fel-gyűltetec (Megy: 3Jaj. II. 125). Hasznos embernek elő-is, hátra-is tekén-teni, mely bátorságos helyre álljon fére a meg szerzett bötsü-lettel, kivált mikor már tekintessen fen vagyon (Fal: UE. 386).

Tekintetesköd-ik: [splendeo; glänzen]. A nagy tiszték-ben érdemes cselekedetekkel tekinteteskedni dicsőség-szerző dolog (Fal: UE. 397). A bö elme addig nem találja nyugtát, miglen valami maga szilte újsággal nem tekinteteskedhetik a világ előtt (398).

Tekintetösség: [auctoritas; das ansehn]. Minemű nagy czuda ez, hogy ha valaki, az ki még az Christust nem esmerte, az embereknek tekinteteségeken meg-indol (MA: Tan. 45).

Tekinteti: logicus ACsere: Enc. 13. [logisch]. Minden egy-benvetés leszsz vagy mértékben, mely tekinteti mennyiség (quan-titas logica) és akkor az egyenlőség vagy nem egyenlőség; vagy a határozó tekinteteknek természetekben, mely tekinteti minéműség (qualitas logica) és akkor az hasonlóság vagy hason-latlanság (ACsere: Enc. 13).

Tekintetlenség: [humilitas; unansehnlichkeit]. Szegény állapotban, alázatos tekintetlenségben volt (MA: Scult. 124).

Tekintetnyi: [stadiorum]. Vala Bethanya Jerwsalemhez oly mynt tyzen ewth tekeentetny feld: erat Bethania juxta Jerosolymam quasi stadiis quindecim (JordC. 666).

[Tekingél, tekintgél]

Tekingelés: [circumspectio; das herumsehen]. A széllyel-való tekingelés-miatt nem oszolnak-el az elmélekedések (Hall: Paizs. 465).

Tekinget, tekéntget: [iteratim intueor; wiederholt be-trachten, anschauen]. Szörnyű méltósággal két felé tekinget, könnyen esmerhetni, hogy mondgya, lehet (Zrínyi I. 33). Tekin-get azomban a vár környékére, madarakkal ingó fáknak tete-jére (GyöngyD: KJ. 433). Hasznosb tekéntetes embernek önnön szerencséje természetire tekéntetni, hogysem természetinek vál-tozásira számot tartani (Fal: UE. 384). Tekéngess végére dol-gaidnak (399). Nem ártalmas még az apro-tseppó kitsinségekre-is tekéntetni (411).

hátra-tekinget: [respecto; sich umsehen]. A harátok a templomban nem oltára, hátra tekingettek, dámák, gavallé-rok egymásra intettek (Gvad: FNót. 48).

környül-tekéntget: [circumspicio; sich umsehen]. Hasznos nem tsak az igyenes gondolattal akár mely alkalmatos-ságban körül-tekéntetni, hanem még a gondolatokról-is okos elmélekedéssel tanátskozni (Fal: UE. 390). Szemesen körül te-kéntetni, nézni, semmit el nem mulatni teljes galanteria (411).

lő-tekéntget: [suscipio; herabsehen, herabblicken]. Éme-líti keletről a nap arany szekerét, le-tekéntget az égnek bér-teziről (SzD: MVir. 313).

vissza-tekénget : [respcio; zurückblicken]. Kezde vissza-
tekéngetni (Szeg: Aqu. 92).

Tekingetés : [blanditiae oculorum; liebäugelei]. Hallatik
mindenütt nyájas beszélgetés, mosolyog egy-másra kedves te-
kingetés (GyöngyD: MVir. 19). Hiszem gyűlölség a tekingetés,
azzal egyveledett nyájas beszélgetés (PhiFlor. 65b).

Tekintve : [respectu; mit rücksicht]. Hany módon és mire
tekénte legyen az jószágnak bőcsője (Ver: Verb. 218). Kemény
ellenmondás volt ez a Kristusra tekintve (Mad: Evang. 84)
Mi reánk tekintve ingyen adatik az igazulás (Barna: Isk. 125).

TEKNO, TEKENŐ, TEKÉNYŐ (*tekenében* Cis. O4.
teknőth DebrC. 221): capisterium C. trulla, labrum MA. cym-
bium, alveus; trog, multer PPB. Hoő & feien vinne három
teknő testat (GuaryC. 17). Tezy vala kys tekneven es elvizi
vala az ev feyen (MargL. 52b). Veve ah ket földiat a tekén-
nek s meg egezte a tekénőthi (DebrC. 221). Az íres lardo,
ewreg tekeneu, fa taal: clenodia domus (RMNy. II.84). Végy
egy tekenében sanatrakat és főlez etzetet rea (Cis. O4). Egy
kevés kovász egész tekő tészttát meg-poslaszt (Veresm: Lev.
260). A férfiak fejszékkel jőjenek, az asszony állatok lapáttal,
kapával, tekniel három napi munkára (TörtT. 1.282). Akollo
fa, eoreg dagaztho wy theknyő, kowaz kewereo safi (Radv:
Csal. II.60). Az szokéren fejsze, kapu, tekényő legyen (Erd-
Orszgy. II.287). Teknőket vőttünk 4 ft 69 d (MonTME. I.45).
Mint a tekenőben ingó víz olyan (Kisv: Adag. 15).

béka-tekenő : *putamen testudinis PPB. chelonium, tegu-
men testudineum; schildkrötschale PPB.

csiga-tekenő : [concha; muschel]. Tengeri csiga tekenőből
ittac (MA: Tan. 1269).

dagasztó-tekenő : magis C. mactra MA. backtrog PPB.
Mikoron egi dagasztó teknőt kölődn kernen a daika el főrt
nolna, kezde uagi erőssen raita sirnya (DebrC. 221). Az isten-
nek átk a engedetleneknek nem csak marhájokra, hanem
még a dagasztó tekénőkre is ki-terjed (Tof: Zsolt. 33). A sütő
házban eg üreg dagasztó tekenő (Gér: KárCs. IV.451).

réngető-tekenő : [incunabulum; wiege]. A bőcsőkből avagy
réngető tekenőkből mennec karikan forgo talyigácsákára, a
hol a csecsemő gyermek járni tanul (Com: Jan. 41).

sütő-tekenő : mactra PPB. backtrog Nom. 33. A sütő a
tészttát sütő tekenőben fa lapoczkával dagasztja (Com: Jan.
76).

Tekénőcse, tekénőcske (*tekenelche* ÉrdyC. 243): [trulla
parva; kleiner trog]. Az zomzednaal keere egy tekenecheet,
kyhen gabonaat tyztotyana meg; mykron az aztalon hatta
volna, le eseth es kettee hasadott; fiel vevve az tekenechenek
mynd kett rezeet es kezde rayta bankodny... Mikoron föl
költ vona, haat az tekenechee olyan ceppen vagyon mynt annak
elette (ÉrdyC. 243). Ha a méz megolvad, töltsd egy tekenőcs-
kén, melyben az darabos morsalék vagyon (Radv: Szak.
286).

Tekénős, teknős : [testudineus; schild-]. A tekenés béka
monda: Eszt a nagy poyst a hátamon kel visselnem (Helt: Mes.
405). A tekenés béka a földre esuény mynd el széledoe és el
voszse (406b). A tekenős béka húsában ha tsak föl egetot eszik
ember, megnehezíti a gyomrát (Misk: VKert. 264). Vasas teke-
nős seregelt szemben szállasz s hartzolsz erős ellenséggel
(Orczy: KöltSz. 149).

TÉKOZOL : 1) prodigo, dilapido MA. verschwenden, prassen PPB. Ki velem nem főit, tekozi: qui non colligit mecum,
dispergit (DebrC. 305). Valaki együt velem nem gyűt, az té-
kozly: qui non colligit mecum, dispergit (Helt: UT. 82). Az ni

marhaukat soha ne tekozlya (Born: Ének. 489). „Ki véle nem
győit, tékozi az, az őrdög ő véle nem győit, azért tékozi (Kules:
Evang. 221b). Szűkség főitő azért senki” borát ne kölse, se
tekozolya. 1626 (KCsépre. 18). Takérokosan éjletek, ne téko-
zoljatoc (TörtT. 1.150). Országunk maradt kis rongya-is tekoz-
latik, lobban sok helyen lángra-is (GyöngyD: MV. Előb. 9). Előbb
rontják házakot és tekozlják értékeket, főgysem észre vegyék
(Fal: UE. 282). 2) [dissipio; zerstreuen]. Meud e napiglan fő-
tőlence voltoc vrhoz es tekozlatau elmenec, hoő ne halgat-
noc ő zaat (BécsiC. 99). 3) [ventilo BécsiC. 151. [mit den hörn-
ern stossen]. Latam a kost zarnauid tekozlot nap kelet ellen
es napnugat ellen: vidi arietem cornibus ventilantem (BécsiC.
151).

el-tékozol : prodigo, dilapido, degulo, abligurio C. desperdo
MA. verschwenden, verschlemmen PPB. Ósitol maradt javai-
nak el-tékozlója: *eversor patrimonii; el tékozlotta vala az
attyától maradt jót: *patria abligurierat bona PPB. Ne tekoz-
lad el te testamentomodat: ne dissipas testamentum tuum (BécsiC.
129). Valahol az főwen nynchien, ott el thecozlatyk a tartamon
(WinkC. 134). Mikoron az paztot meg hugiom verni, el tekoz-
latnak a iohok (WeszprC. 50). Az ireőseg minden iozagocot meg
egeth, mindön iokat eltekozi (NagyszC. 297). El tekozlattath-
nak az nyaynak yohay: dispergentur oves gregis (JordC. 440).
El tekozla a keweelőket: dispersit superbos (519). Lata feol
kelny eo haragyaban, hog el veztene, el tekazlana minden al-
noksg myelkeodeeket (DomC. 177). Ah te őrdősegődet eltekoz-
lottad a paraznainak s ugian zolas niint a parazna (DebrC.
28b). A yőnedelmot eltekozlotta (30). A csordanak yohai el
tekozlatnak (609). Mykron myndeeket el tekozloth volna,
kezde zylkeskedny (ÉrsC. 11). Vőgekőzic vala a meinekőzönc
nappat meg zerzeni, de isten e zandokot eltekozla es az ő
yegőseth e vilagbol kienee (TelC. 69). Kevés buzánkat, kevés
lisztünket el ne tekozljad az ni morhaukat (RMNy. IV.79). Az
haiókat nagy sietségny vissza vitted es az élest mind el tekoz-
lyad (Helt: Krón. 35b). Az egyház marhaiat el ne tekozollátok,
hanem az oskolac es tanitok szűkségere aggiátok (Mel: Sám.
414). Nagy roszasen mindenet el tekozolan (Born: Préd. 427).
Az felső esztendőben magatokban bozsonkottoc vala, hogy az
ország kinze el tikozlattatnee (Decsi: SallJ. 26b). Az sok pénz-
ti mind el tekozlottam, melyet kezaid közzál ki sittam, ki ritam
(Szentm: TFü 14). Várát és várossát tsak a pisztrang májjá-
ért el tékozlotta (Teleki: FLA. 39). Tsak a sok vándorlásban
töltyik azt a drága időnket, a melyet most a hejibanvalóságra
tekozlunk el (Mik: Törl. 240).

eltékozlás : [dispersio; verschwendung]. Mykorou az ev
evrekegevknekl el tekozlasa zont Lucia azon jegyesenek tuda-
sara jytot volna, meg tudakozeeek ezekrekl az jegyes daykatwl
(CornC. 400).

föl-tékozol : ligurio C.

ki-tékozol : [dilapido; verprassen]. A házból a pénzt ki-
tékozlani: *exurgitare argentum domo PPB.

Tékozlás : abusus Ver. prodigientia C. prodigalitas MA. ver-
schwendung, prasserei PPB. Mykorou az feyedelem olyat engad
alatta valonak, kyre zűksége nynchien, ez mondatyk feyedele-
nek tekozlasának (DomC. 132). A tékozlás az, mindön az, ki leg-
szűkségeseb dolgait el hagyuan hiaba valo dolgokra költi mar-
haiat (Born: Préd. 547b). Atta vala magat a keresetre es tekoz-
lasra (Decsi: SallJ. 11). Fejér cipőt hiány rei annyit, a mennyi
az hushoz elegendő leszen, so több se kevesebb ne legyen, mert
tékozlás leszen (Radv: Szak. 25). Tékozlás az, mikor szűkség
főit költenec az isten javai (Zvon: Post. 1560). A ki a maga
szívét ajándékl nyitja, ezzel minden gazdagságát tékozlás
képpen egyszer s mikor ki adgya (Tarn: Ják. 28). Kérem az
én szerelmes házastársomat, hogy jószágomban és javaimban

ami tékozlás ne legyen (TörtT.² IV.131). A mód nélkül való séretek tékozlások, mellyekkel csak vesztegetjük a böcsület érdemét (Fal: UE. 387).

Közmondások). A tékozlásnak, jóllakásnak koldustarisznya vége (TörtT.² I.150).

Tékozolható. Nag tékozolható ember: edax trieremis (Decsi: Adag. 322).

Tékozló: prodigus, impendiosus, liguritor, comedo, decoctor durchbringerisch, verschwenderisch PPB. [prasser, verschwender]. Tékozló, pazérló, jószágá vesztegető rossz ember: prodigus PPB. Yme ez ember teekozlo es torkos es az uylwan való embereknek barátok (JordC 386). Ky nem gyht, tekozlo (Pesti: Pest. 145). Gonoz, tykozlo ember (RMNy. III.73). Mint czielelek az attia az tikoslo fiuval, erről szoltam sokszor (Mel: Án. 171). A tekozlo midőn könyörögve nyakara esec, az atyá g czokola (Born: Evang. IV.581). A hól kel, ott fősuény, nál nem kel, tékozló (Decsi: Adag. 119). Mi mostani mód riut szalonnával, borsal hozzá, azért hogy az ilyen látott, állt dolgokért tékozló netünköt ne költsek (Radv: Szak. 170). A tékozló fiu czae azt kívánta, hogy nap számos legyen A: Scult. 985b). Tékozló módon, pazarolva: profuse (Com: a. 186). Javascájoknak tékozlója leune (Radv: Csal. III.341). tor az asszonyom tékozló, a szolgarend kártékony hamis, anyen elsemmisedik ott az ősi maradék (Fal: NE. 24). Nem fogantatos mentsége ura előtt, ki ötet egy mint tékozló, tékony emberét kemény s hosszú büntetésre fogta (Fal: 138). Személyedre nézve inkább fősvény légy, hogysen zló (Fal: UE. 504).

szólások). Egyéb javai mind tékozlóba jutottanak dTörtAd. II.79).

Tékozlód-ik: [dissipor; verprasst werden]. Teob hasznót etnénk az négházakban uéle, imigí penigb csak tékozlódni (TörtT. VIII.47).

l-tékozlódik: ∞ Sok marha tékozlódik el (MonTME. 320).

Tékozlóság: [prodigalitas; verschwendung]. Tékozlóságunk semmi úgy nem tartóztathattya, mint ha szünetlen szemek-előtt forog, hogy itélő bíránk vagyon (Pázm: Préd. 2).

TEL (tölt ErdyC. 613. Pázm: LuthV. 30. töltés Helt: Bibl. aa. megtöltés PPB): [impleo, repleo; füllen]. Tanoly aytan keresen es gondolkodnan erdemeket telned (CornC. 14). zabott rend szerént mégyen Fiilek telj. Murány miatt szinem kevés bú telé (GyöngyD: MV. 5). A mondott háború közben fel-kél, teli az utzákat, mindenütt nagy veszély (7). lgtat megént, szivét új felelem teli (GyöngyD: KJ. 380). y Agenor lányát lopva el-emeli, régen várt öröme ezzel vét teli (297). Rósák keljék, gyöngyök teljék minden utai sát (PhilFl. 92). Turgyelunkat ugyan fordítánk befelé, nem etett volna, nem mehetett vóha gombostól is belé, de az a kos por csak mind elé elé igyekezset, hamar gatyánkat is (Gvad: Pösty. 27).

e-tel: [impleo, repleo; erfüllen, anfüllen]. Thelyedbe a yveidnek zryeketh (WinkIC. 37). A zeghek oly themerdóvalanak, hogh a sebőkét mynd be telyk vala (207). Sok akath hozok az the földedre es be telyk te hazaydat dC. 26). Gondollyad, mene keserűség az ő zyueth be telee C. 81). Vton vezere voltál ű elette es palantalađ ű gye- teli es be telee feldeth (KeszthC. 211). Ísnel szent lelec a, tellyed be szüünek (Born: Ének. 122). Nagy örömmel be boldogságh völgyed (Valk: Gen. 62). Szemét az köny bé (Illyef: Jephtha. 10). Az úr házat az füst bételné amnyéra, az papoc nem szolgálhatuánc az füstec miatta (MA: I.385b).

el-tel: [impleo; erfüllen]. Felmessed az pástétom fedelét, hogy mikor az urad felnyitja, az jó szaga mind az egész házat eltelje (Radv: Szak. 68). Sebessen zugó szélnek zendülése, melly eltelé a házat (MA: Scult. 631).

még-tel: [impleo, repleo; erfüllen, anfüllen]. Meli vaszeg vgi tele meg az ő kezét es tenerét, hogy nem yóhet ver az ő kezei feyeből sem tenereből (WesprC. 102). Vtnak vezere voltál ű előtte es ű gőkeret vlteted es földet meg telee (DöbrC. 152). Az wrnak dichősége meg telé a baylékot: gloria domini implevit tabernaculum (Helt: Bibl. I.Yy). Felmess az pástétomot, hogy mikor az asztalon felveszik az fedelét, az házat megtelje jó szaga (Radv: Szak. 38). Az isteni dicsőség meg telé (Sam: Agend. 10b). A gombokuak úgy essék a csinálása, hogy a selyem megtelje a drótot (TörtT.² III.382). Német hír füllinket már ugyan megtelé (Thaly: Adal. II.351). Meg-teli tárbázát gazdag jövedelem (PhilFl. 104).

Tel-ik: 1) [impleor, repleor; voll werden, sich füllen]. Yme az en flyammak zeepp yllattya mynt az zeepp vyragokkal tölti mezőnek yllattya (ErdyC. 613). Nywkhatathlan, gonozzal tölti nyelw halalos mereggel thellyes (ÉrsC. 214). Thawoztassad el te tőled az beketelenségeth, mykkepen egy meereghgel tölt balalt (282b). Tekench the testamentomodra, merth teltenek, kyk meg homalyosultanak feldy kegyetleneknek hazaba (KeszthC. 187). Akar mint mériék, más felől telik: infuit quod ex hauritur (Decsi: Adag. 101). Sokat fogad urad, de mindent czalárdsággal, seged telik, erszényed fresen áll (FortSzer. M3). Nosza pokol, tellyél hitetlenekkel (Matkó: BCsák. 317). Mind-ezen dolgában semmi sem tölt (Nyr. XII.80). Kemény szive noha van örömben, mind-az-által többször telik szeme könyvben (GyöngyD: KJ. 460). Csak olyan mint a szén, fundamentum, padimentum ganéval van telvűn (Thaly: Adal. II.126). A nagy száj nagy falatokkal telik (Fal: UE. 399). Meg telik a Duna vitorlás bajokkal (Orczy: Nimf. C6) 2) [praeter eo, transeo; vergeben, hinschwinden]. Sok idő telik, még az aszszonyok fel tudnak ültözni: mulierculae *dum comuntur, annus est PPB. A mynek meg keel telyesődný, yol twggyatok, csak hogy ymaran ydeynek kel telny (ErdyC. 29). Nagy ydó tölt volna benne ew keserwes varásokban (512). Mykoron Cristus wr flyw zyletethnek wtanna ezer extendő telneek (615b). Nem sok nap telek, hogy az waros meegh rakodek (ÉrsC. 448b). Ket esztendő tölt vala (CsomaC. 36b). Claudius császár uralkodásának második esztendeje telvén es harmadik kezdetvén ment Rómába (Pázm: LuthV. 9b). Űdő telve néménémű párt tartói által a mazulságból haza szereztevé mind a püspökvel mind ekklesiával meg-eggyeztetni kíván vala (GKat: Titk. Előb. 13). Űdő telvén azt kezdék tudakozni, mire valók azok az képek (Toln: Vigaszt. Előb. 12b). Fejérvára menetelében több idő telnek (RákGy: Lev. 212). Ákhillis míg az esetből felvelheti magát és észére tér, közel egy óra telik belé (Hall: Hlist. III.139). Míg újabban száura verekedhettem, időmulás telvén Telcsen fürös-tökömöztem (MonIrok XVIII.12). Egy esztendő telik bele, nóg magokat fel-tismogattyák (Kisv: Adag. 132). 3) [finiur; aus sein]. Kis karátsonban telik esztendőm: annuae mihi operae ad calendas januaris *emerentur PPB. 4) [adjuugor, augeor; sich zugesellen, anwachsen]. Teleenek azon napon oly mynthi harom ezeren: additae sunt ecclesiae die illo animae quasi ter mille (JordC. 713). Annal tebben teleenek vr ystenben: adjuncta est multa turba domino (747). Hallák urak, jó vitézeket bocsátának, telének hatszázan (Tin. 40). Telliünk, ne apaggiunk (Mel: SzJán. 61). Testünk vagy nerekedik és telik, vagy fogy és apad (Pázm: Préd. 324). Adass még annyit, az 400 forinttal teljék tizenkét száz forintra (RákGy: Lev. 251). Egybe gyűlt vala az egész székelység, mondják, hogy közel töltök volt 40 ezerre (ErdTörtT. II.19). Lovassa száz ezerre tellett (Kőnyi: IIRom. 13). A szerencsétlenek száma majl amnyira telik mint az embereké (SzD: MVir. 377). 5) [sufficio; zureichen]. A harninez

ezer aranyának harminczad részében sem tölt minden költségem (Pázm: LuthV. 30). Ott lovas szekerek teluének, bár volna két három-száz kocsinak a gyalog alá (Bercs: Lev. 283). Magam az hadakon elmegyek egész Nyíráig, meg-látom, ki mire való, hol mennyi telik (288). Mennyi költségem telt, erszénym be tettem (Gvad: FNót. 3). **6)** [patet; offen stehen]. Mint juh nyaj farkastul ha széjt kergetetik, mindenfelé mégyen, a merre telhetik (Gvad: Őrsz. 75).

[Szólások]. Ebbe neki akarátia nem teleec (Szék: Krón. 65). Mihent kedve tölt, mintha a pokolbéli kigyók mardosták volna szívét, úgy el-széggyenlé rútságát (Pázm: Préd. 1147). Jobban is meg-ranczosodik addig vén potád, míg kedved telik (Matkó: BCsák. 15). Ha istennek jolkedve telik (Ily: Préd. 195b). Teljék kedved, család szíved, de bizony megbánod, valaha megszínod (Amade: Vers. 214). Az ba sem telik semmi kedue (Born: Préd. 388). Valamit akar, abban kedue telik (Kár: Bibl. I.613). Nem telec kedue benne (Decsi: Adag. 48). Bezzeg kedvem telék ebben (138). Halálát sem szánná, csak kedue telnék benne (237). Az szerencze bituánul szolgál néked, nem telik benne te kéánós kedued (FortSzer. K2. 1b). Kiben nékem kedvem tölt (Ily: Préd. II.369). *Vmibe telik:* Sok esztendő k be, nagy k f n b a telik mind a kettőnek megszerzése (Fal: UE. 453). A finom udvariság kevésbe telik és nagy az érdeme (425). Az ezüstrím ajtóji vasazása és csínálása a vasak árával együtt tölt 3 ft 35 d. (MonTME. I.132). Száz szekér fáját meghordatván tölt 88 ft 35 d. (I.125). Tölt az magunkra való költséggel együtt 114 ft. (I.151). Az holott való lakás nem telik oly nagy költségben (Thaly: RT. I.364). Mesterségbe telik, hogy ember hirt nevet szerezzon dolgának, magának (Fal: UE. 442). Szélvészben a rengő babok között jól kormányozni a hajót mesterségbe telik (Fal: SzE. 513). Yth kedyg zekeret fogadny draga pynzbe telyk (LevT. I.90). Egy pénzben sem telik Kédnek (Mik: TörL. 86). Jó darab pénzbe tölt a fényes titulus (Fal: BE. 602). Sokban tölt néked az a te írásod: stílus ille tuus multi *sudoris est PPBL. Olyan portékát szeretnék néki adni, a melly nékem sokban tölt, de a mellynek nem veszem hasznát (Mik: TörL. 330). Sokba telik a kényes appetitus (Fal: SzE. 519). A mi sokra bősülletik, sokba telik (Fal: UE. 396). Az supplicatiokat a vezér megolvasta, azokba letett dolgokba egy dolog a király kívánsága szerint megleszen, az többiben semmi sem telik (MonIrók XV.601). Tübbe telik néha a nehezeltésre való, hogy sem a kedveskedés (Fal: UE. 443). Csulni akar mint a másik követ, de abban semmi sem telik (MonIrók XV.356). A szókifummal ki varrot bársony öltözetet nem tudgya, m e n y i b e n telhetik (Land: UjSegis. II.33). Mennyiben teléc egy sing (Warm: Gazoph. 163). Az mennyiben az épületek kerülün vgy telni fognak, tartozunk azt megfizetni (Gér: KárCs. 587). *Vmből v. vkből telik:* Soha sem halotta, hogy három esztendő s g y e r m e k b ő l ilyen kocso vitéz tellyék (Matkó: BCsák. 6). Mi telik belőlle (Megy: 6Jaj. II. 17). *Vmiz telik:* Kárhoztatván az istentelent, hogy feién tellyék, az mit keresett: condemnans impium et reddens viam suam super caput ejus (Kár: Bibl. I.311). Pélő, hogy fejedre ne tellyék, a mit mondott sz. Dávid, hogy el-vesznek, a kik ő-től távoznak (Pázm: Préd. 324). Mntan igen fejen telék, az mit nem akart hinni (MA: SB. 81). Kévánu, hogy valami gonosz fejlünkön ne teljék: *detestari omem PPBL. Mind az magad fejen telik az (Nyr. XIV.463). Magunkon tölt dolgokból tudgyuk mi is, hogy az szent helyeken hamarab megnyerhetni, a mit az-eltő sokszor ólajtottunk (Pázm: Kal. 783). Ály férre jó korún, hogy ollyasmi-ne tellyék rajtad, melly megkeseríthetné szívedet (Fal: UE. 422). Rayta telék az isten szava (Pethő: Krón. 116). *Vmire v. vkire telik:* Fojekre telék, a mit Moyses mondot vala (Tel: Evang. II. 619). Fyekre teluén Simeon prophetálása (Vás: CanCath. 449). Propheta mondassa am foyere tőléc (Hofgr. 316). Fejekre telik

az istennek fenyegetés (Pázm: Kal. 244). Mi hasznunkat keresi, ha fejünk-re-telő áldást átokká nem fordítottuk (Fal: NE. 43). A szolgálók, ha mi telik fejekre átokként, mihelyt félre léphetnek, felküldik a konyhából urának, aszszonyának testére lelkére (Fal: NU. 299). A mi tőb, minyájának vétke fejére telik, mert ő volt első kezdője (Fal: SzE. 553). Fejedre telik a párlóg (Fal: Jegyz. 924). Az varas hozzá tizenket ezzer futamatni földre telec (Mel: SzJán. 520). Csak az mostani indulásunk is országostul könnyen száz ezer tallérra telik (TörtT.² L294). A káromkodás és átkozódás tak arra telik, a ki mestere (Fal: NA. 218). Igazán rajtad tölt: istud *verbum vere in te accidit PPBL. Ezen reájoc telic mindazokra, az kie az szombat napot igazán üllic (MA: Scult. 905). Majd reám telik az Kató mondása, hogy megittam minden váraidat (TörtT.² III. 327). Reájok telik az érdemes büntetés (Fal: UE. 404). Czac hirtelen halál ő reá teléc (Gosárv: MagyB. Büij).

[Közmondások]. Fenlik Vince, telik pintze (Gyarm: Fel. 45).

be-telík: **1)** impleor, compleor MA. erfüllt werden, angefüllt werden PPBL. Ne adja isten, hogy be-teljék: dii *omen avertant PPBL. Kyk aldanak teged, aldomasokual beltelyenek (EhrC. 24). Mend azt nezewk es hallok bel telenek nagy felelemuel (80b). Betelec hirtelenkedettel: repletus est furore (BécsiC. 127). Elsbétnéc beteléc zűlesenec ideje (MünchC. 109). Betelenec haraggal: repleti sunt ira (116). Kőuerseggel be tellek en lelkem (AporC. 9). Istennek fofoia betölt vízekkel (11). Be-leek be thelyk malasztal (WinklC. 39). Zent leleknek vigasztalásuul be telek ez frater Egied (VirgC. 88). Betelenk vltatossagba: repleti sumus despectione (DöbrC. 194). Kinek ioh illattianul mynd az egez has be tellek (WesprC. 12). Fileim az zidalmas éufoknak művetesökkel betelenec (NagyszC. 35). Az masod esztendev es betelenen esmeg meg kere zolgalattyat az zfé Maria kepetevl (CornC. 320). Paranczola hűnekyl, hóg meg ne yelenteneek lýtet, hóg bel telehek az mondas (JordC. 389). Zent lelekket tölt be (517). Ottan bel teleenek mynnyan zeuth lelekket (709). Mynd bel teleenek czodalattal es amelattal (714). Bel teleennek ezer esztendő (923). Istennek lelkevel beteylt istennek embere (DomC. 80). Egy frater sem lezen jelen az te halalodon, ky mynd be telyeek (271). Be tölt atte idő, ymmar fordul az en istenimiez (KrisztL. 45). Ky bel ees teleek Zakariasban (ÉrdyC. 41b). Az esztendő tyzen keth honap utan telyk be (60b). Lelkődet atal folya banatnak tőre, ky bel teleek Jesus halala koron (118). Az setoet temlecz nagy fernes vilagosaggal bel teleek (337). Eellyenekkel telyk be pokolnak verne (517). Beol telyen een zaam dycherettel, hogy nyekelyem the dychesegedeth naponkeeth (KesztcC. 175). Ember ez velagban sok garlosagnkkal telik be (BodC. 3). Zemey kenyhlvattalass be telenek (ThewrC. 83). Gondolatiok nekik be telik (CsomaC. 22). Be telinek minden bűnnel: impleti sunt omnibus peccatis (Sylv: UT. II.5). Az sok vendég néppel mind az szállások az városban betöltek vala (RMK. II.58). Az ő testamentombeli abaroz az vy testamentomba volta szorent betöltene (Helt: Bibl. I.44). Hét napig telik a tő meg szenteléstec (Helt: Bibl. I.BBB3). Szőmec igen betölt vala álommal (Helt: UT. N4). Eleget felel sz és okockat adtz, de anal nem tölle be a gyomrom (Helt: Mes. 377). Be kell telni a valasztottak szamanak (Mel: SzJán. 206). Nem telt volt még bel az knc szabadulásiának órája (Nád: Lev. 126). Sok fele mondasí töltec be (Born: Préd. 7). Az ragadományokból nagy gazdaságot nyerének, az maradékual az izraelitáe telénec b (Kár: Bibl. I.499). Melly idő mulas száz esztendőre telik bé (Ver: Verb. 141). A mit azokul irac, nem mindenkor telik be. 1579 (KNagysz. D3). Immár azt alcttyák vala, hogy soha az ő álma be nem teljőek (Tel: Evang. II.14). Niluan bezedemmel gymra be nem telic (Mon: Apol. 296). Bé tölt az átoe raita (Decsi: Adag. 232). Betelic azoknac gazdaságokkal az én lelkem (MA: Bibl. I.62b). Nem telic ot bé az én hasam (Zvon: Post. I.164). Te benned telik ez

[Cegl: Japh. 167]. A ház falai képekkel voltak bé-irva, kiken-
győzött az ember szeme bé-telni (Halt: III. Hist. III. 40). Val-
olyan ígérati az istennek, melyek nem telhetnek-bé (Sárp:
139). Felsőlk mikor emlékezném, fonyasztó bánattal azon-
bételém (Thaly: Adal. 161). Minden jokkal bétöltünk (Illy:
I. 1335). A Kéd jóvendölése bé fog telni (Mik: TörL. 116).
suntón, egy reitek se légyen, mely bé-ne-tellyéc undok fest-
gtekkel (Csuzi: Sip. 187). **2)** [saturor; satt werden]. Az ze-
eeba zakadot halaal, ky soha be nem telyk (ÉrdyC. 326).
ki szereti az pénzt, nem telic be az pénzzel (Kár: Bibl.
3).

[Özmondások]. Az apátzák, a barátok, a papok és a tsirkék
se telnek-bé (Kírbesz. 114).

etelés: impletio, complementum MA. erfüllung PPB. A
s szolga napiai be telését uria (Mel: Jóh. 17).

etelhetetlen: insaturabilis, inexasaturabilis C. unersättlich,
genüßlich PPB.

etelhetetlenül: inexasaturabiliter C.

etölt-: [impletus; erfüllt]. Az Messiás el iöuetelére ren-
tett időnece bé-töltéről (Zvon: Post. I. 141).

el-telik: **1)** impleor, expleor, compleor MA. erfüllt werden
P. Eltölték fileim a sok zajgással: *streperunt aures cla-
ibus; eltölték az én fileim ezekkel a szókkal: *circum-
ant aures meae vocibus his PPB. Mikor az bűnnek mereteke
elik, az büntetést az isten az emberre boczattia (Fél: Tan.
). Az föld ő vélec eltélce: impleverunt terram (MA: Bibl.
). Az népeket bé hivattya, de mivelhogy azoeckal az aszta-
el nem telnének, az pogányokat kellett hivni az vaczorára
(Scul: Scult. 720). Mayd ez egész világ eltelic konkollyal (205).
[pretereo, circumvolvo; vergehen, verlaufen]. El-telik az
annus *adveniet; majd eltölt vala az éjtszaka: nox erat
ovecta; három éjtszaka telik-el: *obeunt tres noctes; leve-
el hűjába telik-el a nap: *perit dies otio PPB. Minekutama
ölt volna egy holnap, moida Laban Jacobnac (Helt: Bibl.
). Az háznac el adásának extende el telic (Kár: Bibl.
2b). Nem az ő ideiben telic el élete napia és az ő czimo-
meg nem virágzie (521). It menyü idő telhetet el, ezt sem
rom elő szamlalnom (EszT: IgAny. 327). Eltölttenec ezer
endőc (MA: Scult. 29). Kapnikról akkor adhatják be az
stöt, mikor eltelik az angaria (RákGy: Lev. 257). Az fol-
ynak mikor eztendőie el tellik, az tiztet le ne tehese,
a nem az udvarának jövedelmeről zamot tartozek adny
T. 1. 190. 346). Mikor három nap eltele, a magok részéről
lent el-rendeale Nausicles (GyöngyD: Char. 415). Harom
ap tölt el (Bercs: Lev. 335). **3)** [saturor; satt werden]. Mar-
ölték, el bisztak (Mel: SzJán. 222). Eleget adtsz ő testök-
kikvel még unokajók is eltelnec (MA: Bibl. V. 8). **4)** [desino;
e nehmen]. Az adomannak ereje eltelik: donationis vigor
virtus expirabit (Ver: Verb. 65).

etelés: **1)** completio, expletio, implementum MA. erfüllung
P. Nedvességgel el-telés: *plenitas cibi, humoris PPB. Az
ezer eztendőnece eltélése után (MA: Scult. 28). **2)** [finis;
auflören]. Az armistitiumnak egy nappal el-telése előtt
k értékekre, hogy újjobban az hostilitasoz fogjunk (Bercs:
126).

etelő: [sufficiens; genügend]. Sokat láss, hally, tanuly, sze-
hivatalodhoz és uri állapotodhoz képest eltelő tudományt
(NE 23). Bocásád gyermekedet anyai áldással, isteni féle-
mel, értékedhez szabott eltelő böcsületes készülettel (Fal:
206). Crassus három holnapig el-telő gabonával megaján-
ozta a Róma városának poldárait (Fal: NU. 262). Az ő
sületszerető és megadó jó szivek eltelő kötelesség még
orra is, mikor holmi idegenség támadna (Fal: UE. 424)

Ila meg vagyon az eltelő, elégedjél meg azzal (Fal: BE. 592).
Az emberi test eltelő őt érzékenységgel ki vagyon elégitve
(571).

föl-telik: [adimpleor; angefüllt werden]. Mynden welgy
fel-telyk: omnis vallis implebitur (Pesti: NTest. 196. Pesti: Fab.
51b). Ez helt hiak vala fűkaponyának helinek, hogy az meg
holt embereknek tetemekel fel tölt vala (RMNy. II. 45b). Csak
az császárnak való ajándék is 40 ezer tallérta feltelik az vaj-
dának (MonTME. 155).

ki-telik: **1)** [impleor; sich erfüllen]. Tarsainak száma ki
nem tölt, hanem egy heaval vagyon (Ver: Verb. 315). Azon
valóba ki tölt amaz mondás: proditorem amo, proditorem odi
(Konst. 21). Most van kitelő beszéde az szent evangeliomnak,
az holott azt mongya (TörT. X. 120). **2)** [finior, conficior; aus-
sein, zu ende gehen]. Hawok ha ky telyk, haza bochatyuk
(RMNy. II. 175). Ennek az prókátornak, az kit küldett volt te
Kd, ideje kitellik hamar időn (Nád: Lev. 147). Ez ten dew el
mwlwan az adomannak ereye ky telyk (Ver: Verb. 216). Az
turonsagnak ideje akkor telik ki, mikor az arvák tizenegy
esztendősek (Ver: Verb. Szót. 32). Szép volt a Syreneknek
éneklések, de a reá meg-lippedés tengerben merülésekből tölt-
ki azoknak, a kik abban belé vágtnak (Megy: SzaÖröme. 75).
Nem sokára kitelik az angaria (RákGy: Lev. 190). Mivelhogy
minden esztendőben ennek a pusztának kitelik ideje, újabban
meg kell árendálni az ispántul (MonTME. 194). Egernek már
majd kitelik ideje, ugy gondolom (Bercs: Lev. 69).

[Szólások]. Annak az adaiát Divinyi András minden esztén-
dőben két két forintra reá tudja, míg az adósság kitelik
(Radv: Csal. III. 105). Ki telik a pihenés is forgatásában,
mert a szakaszok nem nagyok (Fal: UE. 467). Aszt bé kel
számláhod az multiplikálásban az többi köziben, mert ki nem
telnék az próba egyébként (Helt: Arim. E5). *Vmből ki-
telik:* Az kiküldendő pénznek adóból, árendából kell
kitelni édesem (RákGy: Lev. 149). Az másik táska is olyan
szinű leszen, mert az veres materiából ki nem telik
(LevT. II. 274). Beteges hajdúságnak nyolezvanig való fegyverit
is elnyerte, az, nem tudom, honnan telik ki (Bercs: Lev.
547). Ha olly bő leszen az köz föld, hog mind az szanto föld,
mind az erdő es az ret ki tellyek belőle (Ver: Verb. 81).
Nyitratul Tapolcsánig lesz az ő kegyelme districtusa, az többi
az Zsitva mellékin Komárom s Esztergammal toldva kell kitelni
(Bercs: Lev. 279). *Vmin kitelik:* Az élő istennek könyörgy,
hogy pokol állapotból ki vegyen és meg őrizzen, hogy feye-
den ki ne tellyéc (Cis. A3). *Vkitől kitelik:* A boszontás
minden kis embertől kitelik (Fal: SzE. 529). Nem telik minden
mindenkitől ki (Fal: UE. 420). Egy alexandriai patri-
arkától ki tölt volna egy hintó és egy ló (Mik: TörL. 141).
A kitől kitelhetik, egy-két szamarat is bé-ereszt a sátor-fák
közé (Moln: JÉpül. 217). Az öveket húsz s negyven gombbal
is gomboztatták, a kitől kitölt. 1759 (Házánk 1294). Ez volna
ám a jesuitica blasphemia; de kitelik tőled (Matkó: BCsák.
297). Mikor a kösség nem tapasztal egyéb tisztas jeleket az
udvarban a záfira-ruhánál s hat lovas hintónál, tsak elhitesi
magával, hogy ötet szintén úgy illett ez, ha kitelhetnék (Fal:
NE. 12). Tábori dolgokban nem törődnek sokat az utóbbi sze-
rencsével, meg-elégedvén azzal, hogy több is kitelhetne tőlök
(Fal: UE. 487). Minden erejét és kitelhető mesterségét ajánlotta
(Fal: TÉ. 632). Magát mindenhez tudni alkalmaztatni alkalmas
mesterség, nem-is telik ki erkölts-töréselés nélkül
(Fal: UE. 421).

még-telik: **1)** impleor, compleor MA. [erfüllt, angefüllt
werden]. Az istennel meg tölt ember (VirgC. 37). Malastwal
ottan megl telyl (PeerC. 238). Az en testembevl semmynevev
dohossag ky nem jü, ky mynd ezenkeppen meg telyek (MargL.
94). Nagy evrevmmel telenek meg az angelok (ComC. 82b).

Jeyetek en hozzam mynd, kyk kenantok engemet es az en nemzetsegymbel tellyetek meg (189). Mykoron az tengherbe vetőt varsa meg telendyk mynden feleke balakkal, az yokat valasztak hűv edeenyekben, az gonozokat ky hanyak (JordC. 396). Edesseges illatokkal meg tolt patyka (DomC. 155). Isteny zeretettel olly yghen meglitlenek (ErdyC. 559). The el reytedbel meg telek vnekyk hasok: de absconditis tuis adimpletus est venter eorum (KulcsC. 27). A vér a torkába méne állá és meg töllé a torka vele (Helt: Krón. 20). Meg tölt vala az ország oruokkal, tohuayokkal (52). Az folyások tellyessen megtelnek és kaszálló réteknec fűnét és mezőknec vetemenit elvesztie (Kár: Bibl. I.475). Az folyó vízece holt testeckel meg telén ki ne öltögyenec (487b). Adgy zent lelket, hogy az te ayandeküldai meg tellyen (Frank: HasznK. 58). Meg tölt szorgos füle már chászár híréuel, hogy jün romlására minden erejével (Zrínyi I.80). A menyí darabját mutogattyák a papistak a keresztnek, sok tengeri gályák megh telénec vellek (VárM: Szöv. 226). Valamiket jövedöltem, mind megtelnek rajtam (Beres: Lev. 36). Hadd teljenek tsak meg napokkal, korosoljanak, hülfjenek (Fal: NU. 251). Meg-tellett ez a tarka világ sokféle bolondokkal (Fal: UE. 469). Se elméd se akarod meg ne teljék úgy akár minék első képevel, hogy belé ne férjen az utóbbi tudósítás iránta (480). **2)** [saturor; satt werden]. Kynek howlása egyebewnen meg nem telhetyk vala, hanem embery termeczetből (ErdyC. 37). Iay tñ nektee, kie meg töltetec, mert meg eheszee (Helt: UT. Q). Midőn az ember meg nem telhetic, természet ellen valo ólaseg az olyan (MA: Szent. 265). **3)** [mitesco; fett werden]. Jó egészséggel bír, ugyan meg kezdett telni (RákGy: Lev. 130). **4)** [finior; goeudet werden]. Zent Ferencz czudalatos gyczeryuala teremtwit, az predicacio megtelhen (EhrC. 140).

[Közmondások]. Pap 'sákja soha meg-nem telik: *avaritia non habet finem PPB.

mögtelés: impletio, completio MA. Erfüllung PPB. Főben jaro dolgokrol szazoknak meg teléséről es véghez valo viteléről (Ver: Verb. 3).

mögtelhetetlenül: [insatiabiliter; unersättlich]. Gazdag-sagnak előzése, tisztessagnek szomúhozása meg telhetetlenül vagyon ott (Zvon: Osiand. 239).

mögtöltség: plenitas PPB.

reá-telik: **1)** [praetereo; vergeben]. Ez bodog Emerencia Stollanostul terfben esek es idő rea telhen zille első zillított (KazC. 14). **2)** [adagenses; anwachsen]. Hadam, az mint latom, talám 3000-re reá-telnék holmi rozszzal (Beres: Lev. 216). **3)** [fatalis fio; verhängnisvoll werden]. Az hadbol haza nem iün; mel reas telik, mert ég nil ütet talallia (Fél: Tan. 491).

teli-telik: [adimpleor; ganz voll werden]. Míg az ő vétkekek mértéke teli nem telik (Mileg: TOSz. I.18). A töredelmesen magában kioldó szív és forró sirással teli tölt egy pár szem (Fal: NE. 51). Bezzag akkor teli telik szive haraggal, bosszúsággal, irigységgel (107).

töten-telik: [ad summum impleor; bis zum runde gefüllt werden]. Töltőn tölt a káromkodásnak pohara amaz nagy parázának kezében (VárM: Szöv. 68).

Töldögél-ik: **1)** [sensim compleor; sich allmählig anfüllen]. A variu köveket hana egy más után belé annyéra, hogy folylyeb helyeb töldögelnée az víz a vederhe (Helt: Mes. 179). **2)** [sensim praetereo; allmählig vergehen]. Ezer hat száz után az őtuen negyedik isten tetszéséből teldegelik (Debr: Ker. 35).

el-teldögöl-ik: [circumagor; verlaufen]. Egyenélány sziz osztendők el-teldegelvén jöve szokásban (Páp: Ujs. 329).

Tele, teli: plenus MA. voll, gefüllt PPB. Épen esordultig teli-edény: cadus a summo *plenus PPB. Kébelet penzuel tele hordozan bewsegest ewnzegyeknek, aruaknak el osztayuala (EhrC. 7). Kyben tellyeb es beeweb wala az ew zent ifyanak zeretety (ErdyC. 480). Sem korczomara kezdetnek sem peniz tele bornak iczeiet senky felieb ne kezdhesse neg penzuel (RMNy. I.3). Egy nyihány sáket telé meg tölténec (Helt: Cunc. 15). Hgt tellyi kosár: septem sportae plenae (Helt: UT. E). Teli vízzel a tenger (Mel: Préd. 154). Némelly város minden iokual tele (Kár: Bibl. I.463). Az ő feid előni tájfel telic: viscera ejus plena sunt adipe (524b). Teli bittel es erősséggel chodákat tézön vala (Beythe: Epist. 21). Mikor éheznek, hídgyék erőssen, hogy teli torkok borza-tíróval (Pázm: Kal. 836). A házbán levegő ég sűrűn teli sok apró porotskákkal (Pázm: Préd. 15). Mikor a föld távul vagyon a naptól, akkor telinek látszik és inkább fénylik (23). Nünts könnyeb' dolog, hogy aláztatosok legyünk, mert telik vagynuk alázás okaival (62). Vévé az pohárt, az melly nem fües volt, hanem borral teli (Zvon: Post. I.596). Téli vagyon ez világ papokkal (MA: Tan. 1135). A Sodoma helyen ternett almák szépek kívül, de belől telek porral, hamuval (MA: SB. 185). Teli toroc vívással önnön magát meg-tölti (Com: Jan. 181). Három mérőfi borral teli vödret ajándékozzon (Land: UjSegita. 1384). Gomorai és sodomai alma, melly kívül meg éth szabásu, belől hamuval és korommal teli (RendÉl. A3). Miut a kálitka hogy madarakkal teli, ugy az ő házok teli álnoksággal (Nán: Szólitk. 435). Csak hőrpente avagy szűsölve isszunk s-nem teli torokkal (Sam: Cer. 93b). Teli torokkal kiáltyn, hogy az isten szent bibliája nem fűgh az ecclesia méltóságától (Uczel: Japh. 104). Feje teli párával sok bortul (Zrínyi I.31). Egi alta-lag tely zakallas porváll (Radv: Csál. II.68). Egy tele szűséből végy csak egy marok buzát ki (ErdTörtAd. II.61). Súrál teli kut (Hly: Préd. I.395). Az szépség teli kevélységgel (II.214). Az én szívemnek minden zsebje, rántza tele a Kédhez való szeretemenel (Mik: TörL. 18). Teli binti az asztalt a fekete musch-formakkal (Fal: NA. 142).

telesleg-tele: [penitus plenus; gänzlich voll]. Ott álla a szerelem telesleg tele rüivel (NőtM. 60).

teliden-teli: ∞ Teliden-teli ember a sok nyavalával (Pázm: Préd. 69). A nyelv teliden-teli halálos méreggel (314).

telien-teli: ∞ Az az örök kárhozatnak pohára tellyen teli, esordultig vagyon meg töltve (Lép: PTük. I.117). Ha azt magokban be nem férkethetnieik, holott tellyen teliek, több sem férhet beléik (III.243).

Teliobben: [accuratius; ausführlicher]. Levelét törökre lefordittatván hatalmas eszázárunknak teljebben elő adtuk (MouTME. III.316).

Telien, telin: [omnino; gänzlich]. Az gonoz tévőknek rendelt fogházak telin valának pilspökökkel (Pázm: Kal. 53). Az az edénke vala föl meezve, kit mannával tellyen tölténec vala az frigynece ládjába (Zvon: Post. II.603).

Teliség: [nimia oneratio; übersättigung, überfüllung]. Ez a testi betegségeket könnyebbíti, a teliségeket bresíti (Pázm: Préd. 439). Tsak nem minden betegség teliségből vagyon (837). Semmi ifresség sem peniz valami teliség nem volt (Ker: Préd. 197).

Teljes (telus Thady: VÉ. II.117. telus MA: Bibl. V.8. töllyes Helt: VigK. 24): **1)** plenus, refertus C. voll PPB. Ystennek barattyá, ky hallottuala telyesnek leny yozagokual (EhrC. 71). Hgt kosárokat telleseket: septem sportas plenus (Münch. 43). Bel tellesce vattoc ragadozattal es vndossággal (57). Ő pye-czy tellesek boituan ebből abba: promtuarum eorum plena eructantia ex hoc in illud (AporC. 116). Telyes vala ez zentseges atyanak bozede kegyességgel (VirgC. 46). Kezde zeregyeknek or-tany vischen ő kébelet telyes penzekel (84). Ezenképpen e tel-

setéség három nap tartott, az első szülöttnek levágatásoc négyed napon; így teljeseodnac bő az négy napoc (MA: Bibl. I.58b). **3)** [taedet; satt haben]. Ne járj sokat az te felebarátodhoz, hogy ha te veled beteljesesodie, meg ne gyűlöljön (MA: Bibl. I.569).

beteljesedés: expletio C. [erfüllung]. Az Sarai nem várlatta az isten ígertínce beteljesesodését (MA: Bibl. I.13).

el-teljesedik: [finior; vollendet werden]. Az Christussal való bódog egység ez világban kezdetic el és az élet után teljeseodie el az örök bódóságban (MA: Scult. 941). Christus országa itt kezdetic, de amaz életben teljeseodie tekintélesen el (1034b). Ha az ő töle vettettett föld el-teljesedik (GKat: Váls. I.101). Harom száz esztendeje el teljeseodván (Dial. 149).

elteljesedés: **1)** [expletio; erfüllung]. Elegh az el mwlt ydow az yd-göhen nemzeteknek akarattynak el teljeseodésere (JordC. 852). **2)** [consummatio; vollendung]. Az lelkek variak az szentek szamanak el teljeseodését (Fél: Tan. 99). Bizonyosan megleszen ez 8 holnapnak elteljesesedésben (MouTME. III.249).

ki-teljesedik: **1)** [impleor; erfüllt werden]. Az isten azt rendelte, hogy az emberi nemzet az házasság által szaporogik es az hiueknek számok világ végeztig ebből teljeseoggik ki (Fél: Tan. 461). **2)** [consummor; vollendet werden]. Mykoron ky teljeseodennek hű tyztwlasynak nappay, vygyen egy esztendey haranth aldoznya (JordC. 96).

még-teljesedik: **1)** [impleor, repleor; sich erfüllen, angefüllt werden]. Te nagy pap Meljeseodeknek zerzete zerent, hogy minden ygeretek Cristustol az zerzetnek lewtek, azokban wesleg meg teljeseogynak (EhrC. 124). A mynek meg keel teljeseodny, yot twgzyonok: quid defineat, scitis (ÉrdyC. 29b). Akkoron meg teljeseodie vala az mi szane neuetéssel (Szék: Zsolt. 136). Szent lelecek meg teljeseodie: replebitur spiritu sancto (Helt: IT. O2). Meg teljeseodie e mondas (Born: Préd. 398). Az mezde inhoekal meg teljeseodnac (Kár: Bibl. I.564b). Meg teljeseodie az ő háza büntetésekkel (665b). Az mit Kd az Évában fel nem talált volna is, az Mariában azok mind megteljesedjenek (LevT. II.282). Az atyai átkok mind megteljesodnek (Pázm: Préd. 216). Mig megteljesesodie minden beszéd: donec omnia verba compleverunt (MA: Bibl. I.196). **2)** [satur; satt werden]. Kiezoda teljeseodhetné meg az isten diczségének lításával (MA: Bibl. III.179). **3)** [accumulor; sich anhäufen]. Meg-teljesedett benne a gonosz (SzD: MVir. 116).

mégteljesedés: [expletio; erfüllung]. Mind kollégium, püspök onnan elköltözenek, de még eddig az ígret mégteljesesodését várja (Bod: Pol. 159).

Teljesedés: complementum MA. erfüllung PPB. Bódogságnak ezen várt teljeseodését ábrázaton olvastam (SzD: MVir. 426).

Teljesen: **1)** plene C. [voll]. Igen kesorósággal töltöt be engemet a mendenható, tellesen menec ki es heian hozot még engemet vr (BécsiC. 3). Vr isten ezeket teljeseoben tugya (DomC. 223). Mynd ket kezeyt teljeseen wallya ayandokokkal (ÉrsC. 533). Mennel teljeseoben virágozmac az fá, annal közelb az nyár (MA: Scult. 25). Isten a holdat teljeseen teremtette, ez pedig mingyárt a füvek, plánták jóváért meg kezdett fogyni (Illy: Préd. I.211). **2)** [perfecte; vollkommen]. Az een őth erzekéssylymba eködsen es teljeseon zerzel (WinkC. 24). Ne kapj ollyas mulatságon, a mely megkivánja, hogy ember teljeseen reá függcsze elmjét (Fál: NE. 26).

Teljesös: plenus JordC. 892. [voll]. Az zoknek közepette es kowrále neegy lelkes állapot teljeseen zemmel elő es wtol (JordC. 892).

Teljesít: **1)** compleo, impleo MA. erfüllen, anfüllen PPB. Az isten teljeseochen tyktetekh minden őrmmel (Komj: Sz-

Pál. 100). Mikor elkölzögetett születésének ideje, ki-mondhatatlan őrmmel teljesíti szent annyát (Pázm: Préd. 103). **2)** [perfectio, perago; vollenden, vollführen]. Azt a mit egymnak fogatunk, teljesibék (VirgC. 56). A törüent nem teljesíti (Deesi: Adag. 61). Uram teljeseodás kérsiti, ba tetezik, országnak népe azzal számosodik (Szatzm: Dom. Előb. 27). Az is kívántatik emberben, hogy szép ajánlásokat tégyen beszédiben, ajánlásit jó kedvel teljesitse (Fál: UE. 387). **3)** [suppleo; ergänzen]. Nyole hordo mezem vagon, lyzem, hogy tyz bordora telesethetnem (LevT. 187). Vérnek fogyatkozasa másunnan nem pótolatnék és helyére nem teljeseténék (Pós: Igazs. II.133).

be-teljesít: **1)** adimpleo, expleo C. compleo, impleo MA. einfüllen, anfüllen, erfüllen, voll machen PPB. Az zent keuan-ság es az io akarat mind be teljesítete (VirgC. 99). Teljeseoczetek be ty atyatonak zanyit (JordC. 429). Hű zómóketh be teljeseoythween gonoz kywansaggal: oculos habentes plenos adulterii (859). Remenseognek wra istene teljeseochen be tyeket minden eremmel (ÉrdyC. 9). Istennek zent malaztya teljeseoche be a my tudatlansagwnk fogyatkozasaat (533b). Nylwan yelentheed meg ennekem az erek eelethnek wtath, beel thlyeseoytheel engemeth nagy eremmel (ÉrsC. 137). Zent malazttal tegowdeth be teljeseoythe (PozsC. 46). En vagyok, ki te veled iol teszok es minden ioual be teljeseoytlek (Bát: KTud. 19). Haszna pedig az o ez, hogy az őres helt be teljeseiteze (Helt: Arim. A2). Örök áldomásával bé teljesíti az emberi nemzetet (Pázm: Préd. 158). Az mi csorba es nem teljese, az boesat magához ollyat, mely az ő csorbasagat be teljesitse es eppé tegye (MNYil. Irt. 81). **2)** [perfectio, perago; vollführen, vollbringen]. Sem zönt meg az ember, hanemba beteljesoitendi, mellettek bezöllét (BécsiC. 8). A hirudag, mel to orcadat még foglalta, tauozic el to tölled, ha ez en igeimet alaitod, hóg be nem teljeseitetic (21). Nem iöttem törüent feitenem, de beteljesitenem (MünchC. 21). Kezde azon gondolkodni, hoki mikpen vrnak paranzolatyat be teljesoythe (VirgC. 25). Az kegies Xps az wtet zeretőknek kewansagat zokta be teljesiteni (23). Az farkas nihuan valo iegieket fogada mindezeket be teljeseoytony (55). Teljesihed be azokat, melyeket hallotal (84). Ez zentség gondolat embörnek tehetsegöt aad, hogy az istennek meg esmiert acarattat beteljesithesse (NádC. 48). Ez provincialis hagyja, hogy az sororok mezehtelen fevden flyenek es bevhtevlyenek, lyt ez sororok mynd be teljeseochenek (MargL. 79). Semmy-nemew teremtet allat be nem teljeseoytette ez paranzolatot (CornC. 48). Yg ylyk mynekwán mynden ygassagot bel teljeseoytenwnek (JordC. 382). Hóg myndent be teljeseoytöttenek volna vrnak törvénye zerent, haza tereenek Galyeaban az hű varasokban (525). Az istennek igeiet be teljesiti (DebrC. 131). Az engedelmessegöt vigan teljeseoyteneek be (DomC. 239). A z erotnek meg evrele, egy eyet zerzo, kyben ez dolgot be teljeseoyteneye (302). Ygen ylyk mynekwnek mynden ygassagot be teljeseoytenevnek (ÉrdyC. 347). Be teljesehe vr mynden the keresydeh (KulesC. 36). Amynemew remenseogek az kewseognek félke vagyon, azt volta serenit be teljeseoythy (Komj: SzPál. 7). Áld-meg fogadásodat, teljeseid bé ígertedet (Pázm: Préd. 543). To én-velem az atyai gondviselésnek és szerelmennek minden cikkelyit bé-teljesited (Pázm: Imáds. 7). Ha az elejbe adott oktatásoknak bé-teljesitőja leszen, szent ember leszen (Fál: SzE. 512).

beteljesítés: **1)** explementum C. expletio MA. anfüllung, erfüllung PPB. A mennyin szükségesek leszenek a mártýrok számának beteljesítésére (Illy: Préd. I.213). **2)** [perfectio; ausfüllung, vollbringen]. Az meg hagióth paranzolatnak be teljeseoyteneek gjarlosagor (VirgC. 129). Legyon vetekeos ynkab az be teljesitesnok ayatossagor (147). Ez azzonyallat kere Damaneost, hóg az ev xlvetvet tenyei alkotmassa az ev fogadasának be teljeseoytesere (DomC. 175). Az paranzolatok

bee helyeseytése nekül senky ydvessegeth nem lehety
(2. 277). Légy irgalmas nékem üdömnök utolsó be-
teljesítő, midőn érzékenységem lábortságban lesznek (Pázm:
s. 277). Az törvénynek be-teljesítése az szeretet (Pázm:
761). Bé-veszi isten az ő hűveinek supplicatiojokat, de a
lesitést alkotmatis időre halasztja (Megy: 3Jaj. II 177).
uram felmenvén Budára az vezér eleiben ez szerezeltatás
esítésekör volt költsége 4 frt. 76 d. (MonTME. L316).

teljesít: [perago; zu stande bringen]. A mit régen szol-
tolt, mostan el teljesítette (Fél: Tan. Előb. 2).

teljesít: [suppleo; ergänzen]. A Christus érdemjét mint
ai híjjánost és fél-szegűt azoknak akarják ki-teljesíteni
t: Váls. II. Előb. 31). Vagynak a mi nyelvünkben sok
venatott szók is, a mellyek szépen kiteljesíthetnek,
tarvarju pro tarka varju (CorpGramm. 313). Az segítséget
ssa el, de elsőben mostan bátor csak hat ezer kopjást,
t a végekből is kiteljesítheti (ErdTörtAd. L327).

teljesítés: 1) supplementum, additamentum Ver: Verb.
30. [ergänzung]. 2) [perfectio; ausführung]. Quintus Cur-
l az nagy Sandornak viselt dolgairól irattott historianak
lyesítésének első könyve (Forró: Curt. 1). Hites embereket
ljen annak a sónak vágatására és kiteljesítésének vigyá-
t (ErdTörtAd. III.331).

g-teljesít: 1) compleo MA. erfüllen, zufüllen PPB.
eych meg engemet zent leleuk heethi ayaudekyval
C. 225). Az zegenesget az ew kazdagsagabol kenanya meg
yteny (VirgC. 127). Isteni esmeretsegnek bölchesegeuel meg
ettene elmeieket (Mon: Apol. 24). Oh aldott malaszt telley-
eg engem idején a te vigasztalással (Pázm: KT. 381).
tequor, conficio, absolvo; vollbringen, vollführen]. Igére-
teljesíteni: promissum *absolvere; fogadását meg-telley-
*liberare fidem suam PPB. A byro frater Bernaldnak
lezegyt mindenestefloguan meg telleyesyte (EhrC. 22).
hogy ewtett vetne által az tonak nemynemew zyegete,
da (h) azt meg-telleyesyte (26). Az sido feiedelmekköz mene
arulast, kyt zerzet vala, meg telieseiteny (WinkC. 144).
fogatom, meg nem telyesitettem (VirgC. 5). Walamyt
ak, ysten es akarya es megh telyesyty (ÉrsC. 337). Ha en
fogadasomat es felül meg mondot napra meg nem thel-
nem, hat heu kegelmenek hatahna legyen en erettem
any (RMNy. II.105). Hiszem, hogy ő szent felsége igaz igé-
neg teljesíti rajtad (LevT. II.80). Ha ki jő akarattából iste-
valamire köti magát, bünt vüll, ha meg nem telyesíti
: Kal. 481). A te kegyelmesség reá segített a munká,
zegődesedet meg-teljesitenéd (Pázm: Préd. 72). Minékünk
íves és azt akarjuk, hogy meunél-hamarabb meg-telley-
k (Bod: Pol. 139).

g-teljesít: [suppleo, reficio; ergänzen]. Az bort negy
aron keztek reank; montha vala K., hogy az legenyek-
z menny heya vagyon, rea telleyesetsék (LevT. I.248)-

g-teljesít: [expleo; ausfüllen]. Ty eeletteknek napya-
eghyg telleyeseytóm (JordC. 60).

teljesítés: completio MA. [consummatio; ausführung, vol-
g]. Szép intésekkel serkentettek mindeneket bivattalyok
ítésére (Pázm: Préd. c3). Isten azt fogadá Abrahámmak,
az ígért földének lakosít ki-gyomlálya, de ennek telley-
sokáig halad (121). Utolsó telleyesítésre jutott a zsidók go-
ga, mikor megülék az isten fiát (559). Rendeletem tel-
sét mindenkinék ajánlom (MonTME. VIII.323).

teljesíthetetlen: [quod effici non potest; unerfüllbar].
teljesíthetetlen kívánságoknak leszegése végett elküldet-
bizonyos ajándékokkal Babocsay Lászlák és Mészáros János
r: Mon. I.63).

Teljesség: complementum, plenitudo C. MA. [integritas,
abundantia; das vollsein, fülle, das ganze]. Ez az, ki en utan-
nam iduendő es előttem lőtt es ő tellessegeből mend mő vő-
tűne maluztot malaztert (MünchC. 169). Ez zent aztalon vagyon
mindön malaztnac tellessege (NádC. 30). A bölchessegegh fíel
magaztatik es zentsscegegh telleyseegben chodaltattatyk (ÉrdyC.
474b). Meel ydönék telleysegege chak egy napp vala, de hoz-
yasaga három zaaz eztendűt teett vala (514b). Enem az wylaag
ees ő telleysege (KeszthC. 125). Az áldomásnac telleyességénel
megyec oda (Helt: UT. s4). Meg lattuk isten telleyseget, min-
den gazdagsagít (Mel: SzJán. 297). Az istenség telleysege vagyon
az attiatul az fiuban természet szerent (Fél: Tan. 29). Az sziv-
nec telleyességéből szól az ember: ex abundantia cordis os loquitur
(MA: Bibl. IV.14).

Telleyességős: 1) [plenus; ganz voll]. O aldott zent zyz te
mynden yozagokkal es choda teetelekkel telleyseeges (ÉrdyC.
490b). 2) [perfectus, absolutus; vollkommen]. Ez bodog zyz Ma-
riaban vagyon telleyseeges es evrevk hatalmassag (CornC. 34).
Az te zywedeth telleysegeshez zegeneseghnek akarattya ford-
had (ÉrsC. 288). Az mi örömnec akkor léssen telleyseges, midőn
mi egyszer igazán kezdűnc élni (MA: Scult. 935).

Telleyességösen: [prorsus, plane; vollständig, ganz und gar].
Semmi ugy meg nem bontogattya természetünk állapottját mint
a halál, melly éppen es telleyességösen mi-voltát el-rontya (Pázm:
Préd. 994). Nem elég, hogy egész életét valaki telleyességösen
czac az olvasással es tanulással töltze (Zvon: Post. I.Előb. 5).
Az pogánság néha telleyességösen ellepte szegény hazánkat
(SzEszM. I.75). Az atya magát egész telleyességösen az ő fiaba
kinyomta (MA: Tan. 99). Nem mondatik együgyűképpen es
telleyességösen (Ily: Préd. II.8).

Telleyességgel: plane C. penitus, prorsus MA. gänzlich, ganz
und gar PPB. Telleyességgel semmi deákása nem vőlt: *nihil
admodum literarum sciebat; telleyességgel nints hajlandósága a
fiskára: *totus est alienus a physicis PPB. Te nemynemew
kewekrel, kyket entewlem vetel vala, nem fizettel telleyseguel
meg (EhrC. 7). Varom azt tőled telleysegegel (VirgC. 85). Tel-
leysegeghel ky vonzya magát az rwiabol: tollit plenitudinem
ejus a vestamento (JordC. 379). El reyrt három anny teztaban,
myglen telleysegeghel meg kellyen (395). Mykoron valaky ev
vele zevkes vala, ev magát ev neky telleysegegel, keez lelek-
kel agya vala el (DomC. 222). Yme ymaran telleysegegegel ewt
eztendey wagyon, my wita penitentiat tart (ÉrdyC. 340). Tegyen
telleysegegel walo gyonast (ÉrsC. 271). Telleysegegel testy binőkke
uagók (KazC. 97). Az koporso telleysegegel el egőt (TihC. 12). Tel-
leysegegel el farattak vala (CsomaC. 42). Telleysegnel meg igihett
áldozat (Sylv: UT. II.107). A napnac telleysegnel el fogia finie a
tisztá egőn (Szék: Krón. 38). Az ő bele mind telleysegegel a
szekbe hulla (Helt: Bibl. I.b4). Telleyességgel elpusztitsatoc min-
den helyeket, melleyekbe a poganoc az ő isteneket tisztelték
(Helt: Bibl. I.Qqq2). Eg patak, mel neha elapad vala telleysege
(RMNy. II.47). Ha thelleysegeghel sentenciara megen az pewr,
repulsiot kelletyk thenny (LevT. I.102). Azt veltec akkor az en
ellensegim, hogy inmaron telleysegegegel el veszem (Born: Ének.
284). Ebben vagyon telleysegegegel az numeratiónc tudománya
be foglalva (Helt: Arim. 02). Sok igekeket nem telleysegegegel ma-
gyarázhattuk ki (Decsi: SallC. Előb. 8). Telleysegegegel nağ tre-
fasag es nyaiassag vala benne (Decsi: SallC. 19). Annysira győt-
rik magokat éhséggel es szomiasaggal, hogy telleysegegegel pokol
szint őltöznek föl (Pécs: Fel. 852). Mely ígeret ezt szerzi,
hogy soha telleysegegegel el ne foggyon az ecclesia (EszT: IgAny.
123). Ezeket nem a végre irom, hogy telleyességgel haszontalan-
nak itélném a bibliának közönséges nyelvekre-való fordítását
(Pázm: LuthV. 27). Az római birodalmatis el-temeti telleyseg-
gel (Pázm: Kal. 666). Telleyességgel megszárad az föld: arefacta
est terra (MA: Bibl. I.7). Nincz telleyességgel semmiac (MA: Tan.

1133). Teljességgel oldúlhatott és nag kiáltással rohannac elő (MA: Scult. 411). Abban teljességgel meg nyugvosom (Czegl: Japh. 146). A kételkedés még teljességgel ki nem írsítettet (Illy: Préd. 129). Mi nem teljességgel elfogyott már hitünk (Thaly: Adal. 146). Sőprejéro szállott és teljességgel vége szakott te-benned a nemességnek (Súzi: Síp. 567). A te őledben adom teljességgel magamat (Fal: NE. 10).

Teljességtelen: [imperfectus; unvollkommen]. Állhatatlanságát az teljességtelen szerencsének jól meg kellene gondolni (MA: SB. 82). Fogjatkozás és teljességtelen az szerencse (93). A hűveknek az ő tökéletessége csak félszög és teljességtelen (Pós: Válasz. 156).

Teljességtelenség: [mendositas; unvollkommenheit]. Az mi atyánc az mi engedelmességünket jó kedvel veszi, noha sok erőtelenséggel. teljességtelenségekel legyen is megelégyítve (MA: Scult. 624).

Teljestelen: [imperfectus; unvollkommen]. Némelly compositumok egy igével mondathatnak ki, noha a község nem él vélek, mint egésztelen, teljestelen avagy tellyetlen, tulajdon-talan (GKt: Gramm. B3).

[Teljesül]

Teljesület: [impletio; erfüllung]. Zöz Maria tewee az ő zenth fýath az yazolban három okaerthi, elewzer yras zereuth walo byzonsagnak tewlyeswletyert (ÉrsC. 331).

Teljetlen [l. Teljestelen]

[Teljőd-ik]

be-teljődik: [impleor; erfüllt werden]. Szent lelekkel be tellicődik: spiritu sancto replebitur (Fél: Bibl. 184).

[Telés]

hold-telése: [plenilunium; vollmond]. Az topasiusnak ereje a holdnak telésével és fogyásával nő és fogy (Kecsk: ÖtvM. 272).

idő-telés: [lapsus temporis; zeitverlauf]. Kivantatik, hogy az szokásban idő teljes legyen az az elegeseg időtől fogva gtenek legyen vele (Ver: Verb. Előb. 51). Az hamisság idő telésel annyira szaporodot, hogy Agoston doctor nyolezvan nyolez hamis értelmet számlált az ő idejeigh (Alv: Post. 165).

kedv-telés: [delectatio; das behagen]. Hogy sem búval meg epednem, jobb kedvem teléssel halált-is szenvednem (Phil-Flor. 9).

[Teleszt]

mög-teleszt: [adimpleo; erfüllen]. Feyrway Janos kőttöte magát, hoğ az sokadalomra emekem meg kőldy az hus foryn-tot, ew az ew sawat meg nem telesztete (RMNy. 1120).

Telhetetlen: [insatiabilis, inexpletus, inexplebilis C. insaturabilis MA. [unersättlich]. Vezedelméb pocol tewzenek telhetetlen langa, hodnem mynt farkasnak gyewilhwetse (EhrC. 151). Nem volt e vylagon oly igen telhetetlen főseny, hoğ amera keuanta volna az marhat, mikpen ez bodog atya az zent zegeneseg (VirgC. 32). Ragalmazot f[ő]ldözök vala kevel zemmel es telhetetlen zivel (DóbrC. 178). A lanchaknak egykeuel fesenyeknek, telhetetlenevnek beleket ky ontanaya (DomC. 177). Nagyobban vonzon teogódet az telhetetlen kywansagh, honnem az balwan istenek ymadasanak bewchewety (ÉrdyC. 330. 108. 593b). Ragalmazoth laborgatok vala, kewelyekkel es zywbel telhetetlenevkel nem ezem vala (KeszthC. 264). Az igón fodor haink igen fősenyök es telhetetlenök, de az bodog zyz Maria nem wala sem főseny sem telhetetlen (TihC. 103). Az telhetetlenec es az hitetlenevnek színeket fél indíttya az ő attyoc az őrdög (Bom: Evang. IV 30). Ez világi dichekődesben telhet-

nők es keuelyegőkben föl fuallottanak (Frank: HasznK. c). Ha ilyen geriedező aszony emberekben telhetetlennel iartac volna (Mon: Apol. 314). A töb emberek értelme telhetetlen a természet titkainak által-értésében (Pázm: Préd. 62). Semmit sem talál ott, mindent meg-éven a telhetetlen tűz (GyöngyD: Char. 74). Telhetetlen vagyok a Kéd loweleinek olvasásában (Mik: TörL. 34). A guło a vadaknak nyalkokba szokott ugrani, oly igen telhetetlen nagy ehetség bántja (Misk: VKert. 232). Mulatságinkban, vígasztalásunkban telhetetlenek ne legyünk (Fal: BE. 586). Oldaló szemekkel mind megtekéntelvén telhetetlen vala rea nézésében (Fal: TÉ. 709). Az aszszony állat telhetetlen (Orczy: Köldi 150).

Telhetetlenked-ik: [satiari nequeo; unersättlich sein]. Illik-e, hogy tisztékben és bötsületekben telhetetlenkedgyék a bűnök gyalázattyával büszbődött genyetség (Pázm: Préd. 75).

Telhetetlenség: [addephagia C. bulimia, avaritas, insatiabilitas MA. unersättlichkeit PPB. Telhetetlenségből kívámi: *appetere per avaritiam PPB]. Az ifeten ken azocac adattac, kie ez velagi telhetetlenségnek kevansagual karloztanac (NádC. 81). O atkozott telhetetlenség es izezeg, mit nem tétnek emberrel ez ket bűnnek (WeszprC. 28). A keresztiennek hagiak magokat ah binőnek igai ala uionni eb földi telhetetlenségnek nyatta (DóbrC. 15). Az fraterék nem hagyak ezeket tenny felneen, hog meg ne jegyeztenek telhetetlenségrevl (DomC. 151). Gonoz telhetetlenséggel zomhozwan az keresztieneknek morhayokat (ÉrdyC. 358. 517. 565. 610). A papokat feddi, hogy elhőttec tölec az ő telhetetlenséget miat e fele ala valo allatokat (Helt: Bibl. 14). Nem hogy töbket nyerhetnéne az ő telhetetlenségnek kevansagoc szent, hanem azt is elveztic, a mi nalok vagon (Helt: Mes. 427). Meg háborittya az ő házát, az ki kőneti az telhetetlenséget (Kár: Bibl. 1611b). Vér szopó szelendek, vilagnak tolvaja telhetetlenségnek el jütt végőrája (Zrinyi 1191). Nem valami tsuda, mikor a disznó a maga malatit meg-eszi, hanem tsak az ősiség s telhetetlenség telekedtetit azt ő vele (Misk: VKert. 148).

Telhetetlenül: [insatiabiliter C. insaturabiliter MA. unersättlich PPB].

Telt-: [completus; gefüllt]. Hasad töltére (Pesti: Fab. 41). [Szólások]. Vak vala osztán telles életében, lévén álma néki fejére teltében (GyöngyD: Char. 79).

hold-tölte: [plenilunium C. P[er]B. [vollmond]. Ez esztendőben az holdnak fogiatkozasa leszen Sz. Jabad huanak hold-töltökoron. 1572 (KBécs. D2). Az töb napok az holdtöltenek alapattiaban mulnak el. 1583 (KBártfa. Dv2). A fűc, hogy szasok ne legyenec, hold tölte után vágattassanac-le (Com: Jan. 103).

inye-tölt: [heluo; schwelger]. Inye-tölt, fél-rugó, bűnös (Megy: 6Jaj. 1127).

kedve-tölt: [luxoriosus; schwelgerisch]. A férfin, ki te közzetöl gyenge es kedvetölt volt, irigykődic az ő attyatiara: homo, delicatus in te et luxoriosus, valde invidet fratri suo (Helt: Bibl. 1aaa). Kedve tölt ember (Telt: Evang. 1.28).

[Teltség]

kedve-töltség: [luxoriositas; ausschweifung]. Nem tudta lábát a földre tenni a nagy gyengességének es kedvetöltségének miatta (Helt: Bibl. 1aaa).

Tölt (beeteltKeszthC. 214. kietelt Mel: Szlán. 481): **1)** impleto, farcio MA. füllen PPB. [unfüllen]. Nyiredék, tölteti-való ligypelyh: tomentum MA. Róseival töltött párua: pulvinus rosa *firtus; a fűnek a közepit mősszel töltötték: parietes medii caementi farti PPB. Motolat tölehenec, gonbolyagot tekerienec (Pécsi: SzászK. 74). Telién nyelve töltve (Radv: Szak. 27 84) Szükség

mértékelen étellel töltie gyomrokat (Zvon: Post. I.41).
 l a pullákot, készen tartsd jó súlyos szabványot (Thaly: I.32). Gyomrokat töltik bűdös vízzel (62). Töltött tyúkot tégy az asztalban (Thaly: VÉ. II.23). Haszontalan dolgok: t t lóra patkót verni, gyűjtött napi bért likas zsebbe töl-SzD: MVir. 220). **2)** fundo C. MA. giossen, füllen PPB. o wyzeth feyre thölthk wala (PeerC. 15). Nem tölthk az ort regly edeenben (JordC. 379). Vyzet tölte medenceze-674). Paranchola az edenbeol az kutban teolteny az vyzet C. 283). A bort lassan tölőed (VitkC. 48). Ez vedreket czur; tölőec (Born: Préd. 94). Tölts tizta vy fű olait az meg- mentara (BeytheA: FivK. 71b). Mikor az vadalmát az hoz töföd, azt ne főzsed sokáig (Radv: Szak. 23). Hova az at töltie (MA: Bibl. I.90b). Ottan a nemes vér felszedült en, mintha forró olajt töltenél tüzeben (GyöngyD: Char. adaggero C. [expleo; ergänzen]. Kegtek harmonazre teol- az gyalogokat (RMNy. II.331b). Azzal tellyesítette, azzal te ép és egész summára a fizetést (Pázm: Préd. 81). Az erelmes uram az hateraz anyi forintot töltse tizenkét forint apro pénzre (Gér: KárCs. III.294). Adottl wala három negy zay arany forintoth, ezeor arany forintra teölősttem (Radv: Csál. III.179b).

ölások). Titkolt tanácsokat töles fejekre isten, hogy ent nevedet ismerjék meg (Thaly: VÉ. I.95). Igen tölt a atra (Fal: Jegyz. 925). Térjen ki előtte az utból, okot djen néki, hogy bosszuját rajta tölthesse (Fal: 384). Az ebek nem tudván, mely részről lett az ütés, esküre támadnak és azon töltik bosszújukat (461). Éjjel en játékbán tölteni: *aequare ludum nocti PPB. l-szaggatva töltöm az éjtszakát (SzD: MVir. 31). en-kilüthtlig itt töltöm éltemet (Fal: Vers. 879). Nem o végre lakják a földet, hanem hogy kedvekre töltsek et (Fal: NE. 36). Innen vitetett az akkor igen híres pataki gyiomban való professorságra, a melyben bizonyos esz- dőket töltvén lett bodrog-keresztíri pappá (Bod: 110). Job lett volna néked vesztég lenned, hogy sem hamis l uradnak fülét töltened (Zrinyi I.43. 71). Híjába eni az időt: aquam *perdere PPB. Idő töltött ember: etae aetatis vir PPB. De haszontalan ebben időt töltöni: LuthV. 34). A kinek a foglalatosságoktól üressége va- menjen el az ő beszéddel időt töltő társához (Com²: Jan. Agamemnon az vigyázó király szunnyadással nem tölti t (Hall: HHist. III.117). Tsak a sok vándorlásban töhjiük drága időüket (Mik: TörtL. 240). Részegeskedésre advaü it imitt-amott az urak udvarokban töltötte az időt (Bod: 188). A deák nyelv tanulásában töltötte idejét (201). Néha ik, néha szegik kedvünket (Fal: UE. 377). Anyira a gégeség és torkosság, hogy se napkeleti se napnyugoti gok nem tölthetik kedvünket (Fal: SzE. 547). Töltsétek öket hívás szeretőknek (Orczy: KöltH. 156). Ha köte- égét nem tölti, meg lesz néki mondva, tedd le tiszt- let, vagy vidd végbe (Fal: UE. 491). Vig lakással s nagy l töltők ez napot (Monlók XVIII.15). Szép nagy adságban s kegyes nyájasságban töltik napjaikat (Thaly: I.199). Nyaralok, nyarat töltők: aestivo PPB. Mái úságunkat abban töltöm, hogy megértsük, mely áu viseli Krisztus a megváltó és szabadító nevét (Pázm: . 78).

ája-tölt: [suffundo; untergiessen]. Igen idő rózsza avagy sa eczetet borsolj meg, úgy hidegen azt töltsed alája (Radv: . 66)

e-tölt: **1)** [impleo, repleo, opleo, refectio C. auffüllen, eru PPB. Ganéual tölté be ő feiet (BécsiC. 78). Tyzen ket rokat töltenek be (JordC. 399). Bel tölték a nilakkal az tet (DebrC. 137). Memyet es földet en töltök be (ÉrdyC.

115b). Sokaswllyatok es tölcheetek be az feldet (550). Kewany- nya be tölteny ew hasat az malatakból, kyket az dlynok eez- nek (ErsC. 11). Nysd meg zadath ees beo teltem weth (KeszthC. 214). Bodog fertün, akki ezekből az ő tuzet betölti (Szék: Zsolt. 137b). Az halászok szattriát be tölthedd-e (Mel: Jóh. 99). Minden termő fikat le vagdaltoc és minden kút foikeket betöltetec (Kár: Bibl. I.333). Az ő hasát be akarná töltöni (524). A sok éretlen nedvességek az érzékenségek tsatornáira szivárkozwán betöltie és megrekesztik az utakat (Pázm: Préd. 840). Tölőzük bé ma- gunkat igen fő borokkal (Zvon: Post. II.35). Az ő eleségét meg- áldom és az ő szegényit betöltöm kenyérrel (MA: Scult. 306). Bétöltheti-e az ujjá született ember e világi életében az isten- nek minden parancsolatit (VárM: Szöv. 25). Mérges panaszszul az eget-földet bétöltyük (Fal: NE. 44). A pestis szármnyűsleges áradása egyszersmind falukat, városokat bétöltött jajjal (Fal: NE. 70). **2)** infundo, imbuo C. eingiessen, schenken PPB. Töl- céték be ti afatoenac mértskét (MünchC. 57). Vón eg zouaruant es betölte azt ecéttel (69). Betöltek mind zintig (DöbrC. 235). Byzzel bel tölte cellayat (ÉrdyC. 625b).

[Szólások]. Az ehhezvket betevlte jokkal (CornC. 102). Szent szeretetednek langialn tölch be elmém sok ianával (ThewrC. 165). Bölchesseeggel teltee be az ew értelmeet az isten (ÉrdyC. 658b). Miglen ő ifiosagoknac eztendeit be- töltenee (BécsiC. 2). Hivataljának minden ré- szeit bétöltvén olly hír támadjon fölé, hogy nem veszt- tet semmit a tisztég (Fal: UE. 444). En bennem betöltöttő ő irlgalmassagat (BécsiC. 38). Bel töltöttetek Je- rwsalemőt ty twdomanthokkal (JordC. 723). Hadd el bu- yasagos szeretetedet, nem töltőd azzal bé szomoin kedue- det (FortSzer. M4). Akár mely jól és felségesen beszéllünk, ha rosszszul tselekeszünk, nem töltjük bé kötelessé- günket (Fal: NA. 175). Az meg igazult ember az istennek parancsolatit bétöltheti és kételen be-is tölti (Pázm: Kal. 356). Nézéssel szemeit bé nem töltötte (SzD: MVir. 386). Zomorosan bétöltő tü zúneteket (MünchC. 204). A törnént egy puntig betölche (Tel: Fel. 95). Az istennee törvényit nem töltie bé az gonoszoc (MA: Scult. 217). Senki nem léphet a tökéletességnek arra a grá- ditsára, hogy az isten törvényét éppen és egészen betöltenője (Pós: Igazs. I.119). Sockal inkább betöltheti az istennee törvé- nyét (Czegl: Japh. 81). Ma az doktorok az egész várost bo- töltötték vele, hogy meggyógyultam (Nád: Lev. 65). Igen késérősséggel töltött be engemet (BécsiC. 3). Az mit töléd kérek, töles be napi irlgalmadból (CsomaC. 108).

betöltés: 1) expletio C. explementum, implementum MA. erfüllung PPB. Fogadaasynnak betölteese (CzechC. 46). Az törnemek betöltesetül tanul vagion (Fél: Tan. 452). Hányác vala végtelenül az ő törvény betölteseket (Zvon: Post. II.233). **2)** infusio, infusus C.

betölthetetlen: [insatiabilis; unersättlich]. Az őrdögnek dühösége tellyességgel betölthetetlen (Misk: VKert. 183)

betölthető: explebilis C.

bele-tölt: 1) inculco C. [hineinstopfen]. Reá-tolyom, belé- töltöm: aggero PPB. **2)** [infundo; eingiessen]. Az prior meg- mosá zent Damancos atyunknak vyat vízben es megnyitran az megholtak zayat beleteolttek (DomC. 173). Keweth oanyath elsyethe, egh palazkoth keresthetew, Dwna wyzeben bewle thelthsew (RMK. I.5).

el-tölt: 1) compleo, expleo MA. erfüllen PPB. Eltöltötte magát: *omstus cibo et vino PPB. **2)** effundo MA. ausschüt- ten PPB. **3)** [infundo; einschenken]. Megszűröm, elszűröm, valami edénybe eltöltöm: deliquo PPB.

[Szólások]. Eltöltötte a hír a várost: fama *pervasit urbem PPB. Eddig való dolgokról, az melyeket az

német hadak birodalmunkban eltöltöttének, tudósítottuk (MonOkm XIV.342). Arra kötelez magát, hogy hátra maradt életettségét isten ecclesiájának épületire tartozando szép írásokban tölti el (Czegl: Japh. 73). Ezek az állatok életeknek nagyobb részét a földnek barlangjaiban töltik el (MA: Scult. 245). Gyermekségtől fogva való időmet a fejedelmi ház szolgálatjokban töltvén el fejem lehajtására egy kumyón sem létéen panaszkodhatom (TürtT.² IV.205). Ez őt isztekét liven véghez vihessék és eltölt-hessék (MA: Tan. 149). Az sok hamis hírekkel eltöltötték volt az emberek az háromszékiek (TürtT.² I. 221). Kiknek megparanczola, hog legelőször a regi barátit töltözzék el a fánadékokkal (Decsi: SallJ. 10).

föl-tölt: exaggero, supergero C. [aufschütten]. Feltölteni a tővét a fának: *aggerere arbores PPBl. Kóporssyoat latta zemeewel Josafátnak wölgye közepőtt, kyt mostany ydőben felette yghen alaa mondnak lenny az föld alatt, ky akkoron az föld zyeen volt, mert az wölgyeth wgrogyos yzapp ffeel töltötte (ErdyC. 485b). Az ősvényeket az timároktól maradtot cserevel fel-töltik (Lipp: PKert. 135).

[Szólások]. Feltöltött a garatra (Kisv: Adag. 203). Bezzeg feltöltött a garatra (136).

föltöltés: 1) exaggeratio C. 2) supplementum C. 3) [infusio; das hineingiessen]. Az részegség az bor sokaságának föltöltése (Zvon: Post. 141).

hozzá-tölt: affundo C.

ki-tölt: 1) expleo MA. ausfüllen PPB. 2) effundo, defundo, deliquo C. ausgiessen PPB. Az köles kását, hogy megfőződ, egy aszalt moss meg, töltsd ki reá, terítsd el (Radv: Szak. 239).

[Szólások]. Az isten a bíróságát soha ki ne hagyja töltetni sem esküttinek sem bírójának (MonTME. 179). Raitad ki ne töltözzék boszuioakat (CsomaC. 24). Kítlőtem boszuszumat raytoc (Helt: Bibl. I. J14). En raitum akarod boszuszúdat kítlőteni (Decsi: Adag. 246). Színes, de nem szíves baráttyán tetözve kítlőtötte boszuját (Szld: MVir. 407). Kítlőti rajtud boszuságát (Zrinyi. I.21). Christusson telte ki haragját (Mel: SzJán. 484). A szent emberek példáit egyedül isten láttatik kítlőteni (Illy: Préd. I.563). Ő nagysága ellen való rancorokat rajtam akarják kítlőteni (ErdTört. IV.249). A summát kítlőteni, megteljesíteni, keres számot tsinálni: *rotundare summam PPBl. Azt tartják, hogy a papoknak 365 misét kell mondani esztendő által, nagy pénteken és nagy szombaton nem mindenik mondhatván, így két mise marad látra, hanem karáton eszszakáján töltik ki a számot (Mik: TörL. 223).

kitöltés: effusio C.

környül-tölt: 1) circumfundo C. 2) circumaggero C.

környültöltés: circumfusio C.

lő-tölt: dofundo C.

mög-tölt: impleo, expleo, opleo, compleo, adimpleo, farcio, officio, effarcio, differcio, confercio, cumulo C. erfüllen, anfüllen, ausfüllen PPB. Megtölteni a galambfiakat: pullos columbas *farcire PPB. Megtölteni a nyeregpárnát, széket: tomento inducere PPB. Az morsalekokból heet tellyes kosarokat tölteenek meg (JordC. 403). Meg töltöte hyrretomat elewen zennel es vyweo zent Marton pyspeknok kóporssyához (ErdyC. 627). Pénzzel kápájokat megtöltö, megraká (RMK. III.93). Megtöltö egy palaszkot Duna vizzel (Helt: Krón. 22). Megtöltötte ám mostan valóban magát (Decsi: Adag. 227). Holmi hordókat, szuszékokat az árok földével megtöltvén (Szul: Krón. 633). Az végső hurkának az hurát rizksásával is megtöltheted (Radv: Szak. 65). Polárszékeket rakata, szép étkekkel megtöltöté az

aszalt (Pázm: Préd. 69). Igyenessé tsinállyátok az ő ősvényit minden völgy megtöltetik (76). Csordultig megtölték az vedreket (Alv: Post. 233). Szellel, gőzzel, paraval töltet meg (Lép: FTük. 61). A puskákat puskaporral megtöltésé (Com: Jan. 147). Nagy falatoc nyelésével magát megtölti (181). Megtöltetnee a csúreid elégséggel (Illy: Préd. I.431). Szárnyait apro porral és homokkal megtölti, úgy tsimbelkedik a szarvainak közötté (Misk: VKert. 279). Ha csak prószával vagy más vastag paraszt étellel töltöd meg a gyomrod, bizonyos, hogy elveszed minden kedvedet a fejedelmi asztalnak legjobb ízű falattaihoz (Vajda: Krist. II.383).

[Szólások]. Az isten kiterjesztett iszonyu mélységet és megtöltötte azt néminemű setét homállyal (Com: Jan. 3). Tölched meg menyem malasztal az zyeveket (DomC. 202). Keserűséggel igen megtöltött engem a mindenható (Káldi: Bibl. II.232b). Megteltet engemet wygasagat: adimplebis me laetitia (KulesC. 25).

тели-tölt: [compleo; anfüllen]. Mondá Jésus: Tölcsétek meg a vedreket vizzel. És szintén teli tölték azokat (Mad: Evang. 113). Az szappunak az sós lúgját főzzed erőssen, ha clapad, ismét tölcs tele (Kecs: ÖtVM. 303).

töltön-tölt: [continenter fundo; fort und fort giessen]. A fiay horton horgiác vala az ő anniokhoz őrös edénieket es az anniok töltön tölti vala olayal (Mel: Sám. 276). Töltön töltitek az isten haragiának poharát (Lép: FTük. I.251).

Töltelék: 1) fartum MA. fartus PPBl. fülle PPB. Töltelék, a mivel tyúkfiat töltenek: fartum PPBl. Az fejer pecsenyének vedd ki az belit, de kívül meg ne sértegedess, hogy az töltelék ki ne menjen belőle (Radv: Szak. 16). A szalonna avas ne legyen, az töltelék se legyen sok, az töltelék borsos, sáfrányos legyen (27). A béleket vérről és bus darab töltelékekkel megtöltvén (Com: Jan. 79. GKat: Titk. I. 120). Tikfiat a bőri közt töltöd meg, szép higan legyen a töltelék (TürtT.² I.575). 2) [infusio; das hineingiessen]. Két hordó ment a beregszászi borok töltelékjére (TürtT.² II.405). 119 küből bor töltelékre erogálódott (RákF: Lev. I.191).

[Szólások]. Ott a sák megtele töltelékiet (Bal: Epin. 1).

Töltemény: [fartum; fülle]. Vala ottan túró tsinálva köménnyel és a sült is vala olyan töltéménnyel, kit látván kezd lenni gyomrok jöreménnyel (GyöngyD: Char. 86).

Töltés: 1) fartura C. MA. tomentum PPB. [füllung]. Fölt, töltés, hozzáadás: supplementum; oly gyapot vagy egyéb töltések, mellyekkel az ősztvér leányok magokat berakják, hogy természetesebbnek tessenek: analectis PPBl. Mennyivel felséges-bek a lelki jók a gyomor töltésnél (Pázm: Préd. 42). Gabna bordasról, csúrd töltéséről (Lép: FTük. 241). 2) fusio C. MA. das giessen PPB. 3) botulus pulverarius PPB. [ladung, patroné]. A táskából semmit ki ne vegyetek egyebet, hanem egynehány régi töltés volt benne (TürtT.² III.160). Töltést vőtünk két körtést az törököknek (MonTME. I.161). 2 kötés töltést fizettem 3 d. (191). 4) agger C. choma, claustrum MA. damm, wehr PPB. Az nimelek töltéssel egy bástyát csinálának (Monlók II.152). Erősi Székesfejvárot hanttal, töltésekkel (86). Megerősítetté vala sővényekkel, palankkockal és nagy töltésekkel az várost (Helt: Krón. 58). Építenek torniókat, hazakat, töltéseket (Mel: Sám. 473). Az to chak feelygh lezón, ha az mezd földöl egh töltiest nem chynalvink neky (LevT. I.85). Környül vevék a várost töltésekkel (Káldi: Bibl. II.286). Mint edgy árviz ellagyvau a töltést kiszög a tiszta földre (Ker: Préd. 380). Kőfaloc, töltés, sánczok (Com: Jan. 122).

föld-töltés: [agger; damm]. Te ellened sántot vet és föld töltést rac (Kár: Bibl. II.132)

has-töltés: [ingluvies Kr. [völlerei, gefrüssigkeité]. Az ördög abban kísérté őtet, hogy a torkosságának kedvezne és mint Assvérus hatalmát tobzódó lakodalomban mutogatná, úgy a mi nrunk isteni hatalmát nem bőjtöléssel, hanem has-töltéssel ismértetné (Pázm: Préd. 403).

idő-töltés: **1)** [intervallum; zeitraum]. Ha az nyilván való törvény felet volna az szokas, elég az tiz esztendő az idő töltésre: si praeter jus induceretur consuetudo decemium sufficere videtur (Ver: Verb. Előb. 52). **2)** [oblectatio; belustigung]. Idő töltésért ment a fejedelem egy török urhoz, mivel ott igen szép vadászó helyek vannak (Mik: TörL. 93).

kedv-töltés: [delectatio; das behagen]. Egy kis rövid kedve-töltéssel örök halált nyernek (Pázm: Préd. 164). A ki csak magának él, mindent csak maga kedve töltésére gyűjt (Fal: UE. 491). Az tud valóban élni, a ki azt, a mi kedvét szegné, kedve töltésére tudja fordítani (491).

nap-töltés: **1)** [delectatio; zeitvertreib]. Sok betsületes embernek kevesebbetelik az egész áldott napnak okos töltése, hogysen ezeknek arról-való elméjük futtatása, mint s hogy töltések rosszszul (Fal: NU. 258). **2)** comperendinatio PPBL. [aufschub]. Halogatás, naplás, naptöltés PPBL.

Töltetlen: inexpletus MA. unerfüllt PPB.

Töltike: infundibulum; einguss, trichter PPB.

Töltő: [fartus; gefüllt]. Töltő vánkosok az aszszonyi köntösök alatt, hogy testesebbeknek láttassanak; analectides PPB.

bor-töltő: [pincerna; mundschenk]. Pohárnokinkra igen uigiazzon, azonképen borteolteinkre minemew igassaggal uisellenek italunkra gondot (TörT. XI.175). Asszonyom anyám boffmesterei rendeljék meg az leányasszonyok étek-fogóit és bor-töltőt (Radv: Csál. III.7). Pinczébezz lánának Liptay Mátyás, Lucsarszky bortöltő (368). Bortöltő szolga (Kem: Élet. 143). Battyányi Ferencznel pohárszéki állott, bortöltője lévén híver forgolódott (Thaly: VÉ. I.23).

hurka-töltő: cornu farciminarium PPB.

kolbász-töltő: fartor; würstmacher Posti: Nom. I.42.

pohár-töltő: picillator MA. pincerna Com: Jan. 111. einschenger PPB. Pohártöltő, pohárnok: pincerna PPBL. A kulesár bort hoz fel és a pohár töltő a falpalaczkból megtölti s oda nyújtja (Com: Jan. 111).

torok-töltő: [potator; trinker]. Tékezzloc közzé számláltatnae minden részegesec, tobzodoc, szükség fölött való toroktöltőc (Zvon: Post. I.560).

Töltőgél: fundito C.

Töltőget: fundito MA. vergiessen PPB.

[Szólások]. Minden órának legkisebb folyamló részetskéjét rendire igazított mértékkal töltőgetetik (Fal: NA. 141. 145).

főlt-töltőget: [suffundo; aufgiessen]. Így kell véle bányyi, ha egy dézsával leszen is, mind így kell feltöltőgetnyi (Kecsk: ÖtM. 303).

még-töltőget: [compleo; anfüllen]. Harimai elérkezett az savanyó vízzel, de nem igen jó, kilosogván, nem töltőgette meg s megtörődött (RákGy: Lev. 383).

Töltőgetés: [infusio; das einschenken]. Christus az szoláknac viz töltőgetése közben őis munkálkodván az vizet borrá változtattja (Zvon: Post. I.303).

Töltős: [?]. Golyobis volna, töltőt iádczhatnátok véle, de purgát nem (Bal: CsIsk. 139).

Töltött: **1)** fartilis, confortus, refortus, plenus, impletus MA. gefüllt PPB. [ausgestopft]. Töltött malatz: Trojanus porcus MA. Töltött szék: tomento furta sedes; töltött köntös: tomento fartus PPB. Töltött semlye. Végy tengeri malosa szőlőt, mondolát, töltsd meg a semlyét vele (Radv: Szak. 282). A paplan tömött pamuttal töltött (Com: Jan. 112). Töltött csuka. Az csukát vagdald meg és csuáld be az önnön bőrébe (Radv: Csál. III.41). Töltött tyúkot sütve tégy az iszákbán (Thaly: VÉ. II.23). **2)** [acu praetextus; gesteppt]. Arannyal es ezüsttel teoltcot reczés eleoktők (Vás: CanCat. 543). Hogy hívják ezt a töltött, tűzött fedelet, mellyel az ágyat befedi: wie heisst diese gesteppte decke (KirBesz. 58).

idő-töltött: *plenus aetatis PPBL.

időtöltöttöske: [vetula; ältliches frauenzimmer]. Időtöltöttöske volt ugyan, de jóforma dáma lévén csak elvettem volna. 1759 (Hazánk I.213).

Töltöz-ik: impleor MA. [convivor, behuor; sich sättigen, schmausen, schwelgen]. Ragaszkodgyal ez igeknek lölki értelmehez, ne töltőzzel test szerint ezekkel (Frank: HasznK. 108). Nagyob része az fő rendeknek csak azért áll az vy hitre, hogy az egyházi jószággal töltőznék (Pázm: Kal. 130). Soha ezekkel annyira nem töltőzhetik ember, hogy kívánságát megelégtse (Pázm: Préd. 327). Disznók jeledelivel zabállódni és töltőzni (Pázm: Imáds. 23). Fő étkeekel, drága halacsal minden nap torkig töltőznec (Zvon: Post. I.474). Láttynac az istenteleneket tisztességgel és gazdagsággal naponként gyarapodni és töltőzni (MA: Tan. 729). Eldelek, melyekkel váltic töltőztec (Tyúk: Józ. 270). Nyűves dőgnék szagával töltőztdk-é (Bátai: LPrób. 181). Drága borral töltőzzünk (Land: ÚjSegits. I.377). Pap töltőzik minden te jövedelmeddel, pap hízik zsíroddal, töltőzik kincseddal, te kopalsz, nyűgös (Thaly: Adal. I.8). Az én győmölcsimmal töltőzettek (Ily: Préd. I.277). Hogy tobzodással töltőzzél (325). Az tiszték töltőznek az quártélypénzzel, se hajdú se katonának semmit se adnak (RákF: Lev. III.65). Midőn Salamon minden dicsőségeekkel töltőzött volna (László: Petr. 68). A zavaros, utálatos maszlaggal töltőzünk (Fal: SzE. 535). A borral töltőző iszákok tombolási nem készítik torkomat (Fal: Vers. 879).

el-töltőzik. Valaki gazdagságával eltöltőzni: *ingurgitare se in copias alicujus PPBL.

még-töltőzik: [oneror; sich beladen]. Ott az hamis kereskedéssel es usorával megtöltőzött gazdagok (Lép: PTük. I.114). Soc külömb-külobm fele jó étkeekel szoktac megtöltőzni (Prág: Serk. 478). Gonosz gondolatokkal töltőzik-meg (DBón: Részegs. 42). Háromszor napjában megtöltőzni felettéb való (Com: Jan. 112). Ragadmányoekal megtöltőztek (Teleki: FLél. 32). Megtöltözvén prédával (Kem: Élet. 56b). Mibelyt egyik rend megtöltőzött, az mindjárt eloszlott (ErdTörT. II.104). Megtöltőzni lovakkal, kabolákkal ne engedjék őket (MonTME. III.468).

Töltőzés: [convivatio, heluatio; schmauserei, schwelgerei]. Ekessen iariunk mikent nappal, nem töltőzesekben es rezegseben, nem zegelletekben es zemeremseben (DöbrC. 257). Mindennapi munkaiat az gyomornac földteb való töltőzesseuel meg ne bancha (Pécsi: SzüzK. 112). Fordech el tülem minden bensagot, gyomromnac töltőzeset (Pécsi: Ágost. 1b). Annyi kintet találának benne, hogy az egész török hadnak annyi sok száz-ezer embernek elég volt töltőzésre (Zrinyi II.198).

[Töltőzköd-ik]

még-töltőzködik: [compleor; sich anfüllen]. Testi gyönyörűségnek borával megtöltőzködők (Lép: PTük. I.252).

Töltőző: [convivor; schmauser]. Elmegek ódolatos satornak hefere istennek bahaig öröndesnek zovaba es vallasnak töltőzőknek bangossaga (DöbrC. 96).

Töltöződ-ik: 1) [oneror; sich beladen]. Gazdag házakban töltöződnek és rakódnak prédákkal (Halt: III. 33). 2) [heluor; schwelgen]. Idegen rossz emberek töltöződnek az ország szép jövedelmével (Cseroi: Hist. 252).

Töltésér, tölésér: infundibulum, epichysis C. MA. trichter PPB. Az sűrűségét csak úgy hagyja az mint gondolod, hogy az tölésérnek az szárán általmene (Radv: Szak. 249). Ezt tölézén sem tölthetjük Szylósi vram feiébe (Zvon: Pázm. 240). A kármentő tölésére a püszkókhoz tartoznak (Com: Jan. 85). Terjeszték ki fölöttüket tölésér módra (GK: Vált. 1495b). Hogy a fog-füjést onyhiesed, párhagymának magvát teujémet megégessed, tölésér csőjén ezzel fogad füstölved (Fely: SchSal. 23). Töltésér csinálnak adtam 30 d. (MontME. 1221, 297).

Tölesérés: 1) [ad infundibulum formatus; trichterförmig]. Tölesérés fűnk (Radv: Szak. 248). Vagy 2 specia: tölésérés pusztát küldne (MontME. V. 132). 2) bractearius PPB. [spengler]. Pléh vagy islóg tsinálós mives, tölésérés: bractearius PPB. Az mely tölésérés maga önyyából csinál ablakot, egy talnyert ad-gyanak két penzre (TörtT. XVIII. 232).

Töltvény: [agger; damm]. Kondor fiatskaja felment a töltvényre, leült a pásztorok vigyázó helyére (Orezy: KöltSz. 163).

TÉL: hiems, bruma C. winter PPB. Imatkoziatoc, hog' tñ futastoc ne legon telbe anag' innepeu (MünelC. 59). Immar az tel el multh, az ho harmath el tanozth (Apost. 16). Mynd körvél nagy kew zyklaknac es zakadasokkal beewes es mynd telben nyarban hydeg howal tellyes (ÉrdyC. 579b). Ygen felette gyetretyk wala a mwukawal, mellyeketh rayta főttek wala, mert akor thiel wala (ÉrsC. 37). Ennek enged mynd theel s mynd nyar es ewneke eegh forgasa wtaban yar (476). Sic dicere potera-mus: tel elő, tel mas, tel harmad hó (CorpGramm. 16). Melly tel olly igen erős wala, hogy a szádmérn testeket meg vónné az hideg az hadakozoknak a táborban (Helt: Krón. 164). Az meg áradott patac és az el muló patakac áradása, mellyee telben az légnece miatta iszonyuac (Kár: Bibl. 1511b). Ősszel es telben nem leznek oly gyakrak, sem oly szerenczesek. 1583 (KBarfa. C3). Az legyee, szunyogac és edőle egyeb férgec telben elszűn nec, hevenec (MA: Scult. 292). Nem be-fedetnek-e telben a szőlők (Mad: Evang. 187). Én nékem egy őszendőben, sőt egy telben törtémet véghez vinne munkámat (Zrinyi LE15b. 5). Könyörgöttm ő fégnek, hogy e télen ki ne jűjün (TörtT. 1270). Télbe a napok rövidebbek (Mly: Préd. II. 21). Ezek telben halnak és mélyen alsznak, tavaszkor fel kelvén ismét virágoznak (Orezy: Költ. 78).

[Szóhisok]. A tél meg-ereszkedvén, meg-lágyulván: *míte-scente hieme PPB. A tatárok meg próbálják magokat, de tél az fűdő, nem oly száraz az zsinál (Beres: Lev. 366). Farkas-or-dító tél (Fal: Jegyz. 933). A tél tél, de a szél szél (SzD: MVir. 384). Ha most nyomorult állapotban vannak, ne tsudá-lyák, mert most vagyon az ő telek (Pázm: Préd. 11). A télnek szinte szívébe vagynak (Fal: TÉ. 631). Hirt-en télre fordult wala: hiems *praecipitaverat PPB. Meg nem eszi a farkasa a telet (SzD: MVir. 110).

Telet: hiemo C. hiberno MA. überwinter PPB. Sárba telető esiga: limax C. Nipivel telete az mezében (Monrók III. 45). A sereget teletni ki bocztatna (Helt: Krón. 92b). Chazar Drenapolba vagyon, onnan telhely Feyer vara akar jűny, azt ys mongak, hogy znyty Budan akar telhely (LévT. 1143). Mely ételec hagyattatnac az földi vadaknac, hogy azokon teletlyence (MA: Bibl. II. 16). Az ewét, patkány, göröny mazoknac lyukakat vájnac, a mellyekben teletnee (Com: Jan. 40). Találkoznak minc elővel-érők, nyáriak, ősieki, tel-űk (Lipp: PKert. II. 142). Egy farka hajdud adott wala teletni hozzánk a fejedelem (ÉrdTörtAd. 1. 122). Sokszor volt Erdélyben török had, ki benn telet (Mon-

Okm. XIV. 111). Az főis esászár még az térre ki akart jűnni, hogy Budán teljűn (TörtT. 1270). Ezer gyalogot és ezer tatárt hagy-janak itt benn melletűnk, kik itthen teletlenek (594). Könnyelb volt taval nola több haddal teletnem az ép országban (Beres: Lev. 334). Mese, azért jűház ha meg tudsz teletni, ez a kövér ártány nálad fog teletni (Fal: Vers. 905).

által-telet: perhiemo PPB.

ki-telet: 1) [perhiemem servo, hiemo; auswinter]. A gyer-mek lonak közzűl válasz ki a ioat es ozd el a kazdagokra a iohagyok közzűl, hogy neuellyek es kiteletlyek őket (Helt: Mes. 455). A szőres baromnac is nehezen leszen dolga a hoszu hideg tanasz mint es igen nehezen ki teletbetni azokat. 1573 (KKrakó At). Itt a telet kiteletyén elhagya Kéd bennűntek mint sz. Pál az oláhokat (Mik: TörL. 65). 2) perbimeo PPB. [überwinter]. Ha az télben belépűnk, másoknak gyapját tépűnk, hejában ne delejűnk, ugyan csak ki teletjűnk (Thaly: VÉ. II. 73).

Teletés: hiematio C. hibernatio MA. überwinterung, aus-winterung PPB. Mikoron alkalmas ki szallo hel nem volna az teletésre, tanaziot tartanak, ha valamikeppen tebetnek, hog' közselgetuen Phoenicékhöz az teletésre, ki Cretanak ki kelő helie (Fél: Bibl. 1226b). Az teletésre való alkalmasat kiszálló hely (MA: Bibl. IV. 134). Könnyelben élődd helyre rendetes, sem teletésre (Monrók XV. 608). Kél ellenséggével frigykötésre, kvártélyokban oszol az had teletésre (Thaly: Adal. I. 153). El-válík az két karácson közben az mi teletésűnknek ábrázatja (Beres: Lev. 223). Én nékem ebben már példám az tavali tele-tésem is (275).

Telető: hiemalis C. hibernalis MA. überwinter PPB. Telető alma: winterapel Nom. 42. Későn erő, telető-körtvény: *pirum serotinum PPB. Ha yo telew dnyneken zereth te-hethne Kogelmétek, kyalne azzomnak azzal kedweth lelhetnenk (RMNy. III. 31). Telető-quártély (Lask: Lips. 396). Némelylek érők avagy teletők (Com: Jan. 22). Innen már behordozokod-ának az telető nagy házba Nándor-Fejérvárra (Monrók VIII. 384). Telető körte (Radv: Csal. III. 28). A telető dnynevel sin-chen semmi külömb bajmólólas (Lipp: PKert. II. 187). Az önnön-magok lakóhelyeiben s országokban adnak fegyverűnknek majd quártélyos telető-fészket (Beres: Lev. 130).

Teletet: [per hiemem alo; auswinter]. Kérlek, a dolgok-ban járjatok el, ne kellessék annyi marhát teletetnem, mert több kárt vallok a szénában (TörtT. 1115).

Teles: [hibernus; winterlich]. Mindgyárt karácson hava kez-deti igazin telesnek látezik. 1620 (Kal. C). Az mi a telnek ide-jét illeti, igen álbatatlannak itélem, ugy van, inkább kemény telesnek, hogy nem lágyasnak. 1671 (KLése. B7).

Téli: hibernus, chimerinus C. hibernalis, brumalis MA. (win-terlich). Nemyemew tely ydewben zent Pferenc yewuala Paris-balol frater Leonal (EhrC. 28). Bodog Ferencz lakozykuala tely ydewn Celanum newew varasban (92). Eluagattatit az oltarne zarvay es esnee a földre es meg verem a teli hazat a nari hazzal (BécsiC. 219). Teli időbe mikor ötet testi táz meg gerietete, az hideg hobol gűngeliek hot gűngűnligete es mezitelen kűzibe fűkűt (VirzC. 31). Tely jűdewben kezde zent Damancos atyanc koporsoyabol ky zarmazny edessogys nagy illat (DomC. 150). Nemyemew tely ydewn egy mezyte-len zegoű eleyben yűwve es zenth Marton meg erthe (ÉrsC. 343b). Miért hogy a sokasig nag' es teli idő vagyon, itkűn a hidegen nem állhatnac (Kár: Bibl. 1453). Sze keresztyn hűve-nee ah melly teli háborisogis életet ez földlen (MA: Scult. 27). Leg aláb lévőn a nap teli rövid napot ál, leg fellyebb lévőn nap meg állapodást (Com: Jan. 7). Telben avagy teli rövid napoc idejen: hyberno hyemali (113). Elég busulást szerzenek

a gonosz tatárok nekünk is, mert a téli hideg sem obstálván hadainkat jól felöltöttük vala (MonIrók VIII.198). Küldöttem Nisig valo usására az magan téli kalyitka sátorát (XV.9).

TELEK: 1) praedium Ver: Verb. 47. MA. [grundstück, gut]. Ad quendam silvam telukfuo vocatam (1288. Wenzel. IX. 487). Inter Dobron et Ogtelk (1270. ZichyC. 1.22). Terra Paltheleke (1284. 57. 62). Poss. Mortumteleke (181). Poss. Dusteluk vocata (II.41). Terra Janustelky (I.44). Mathie de Erdewtelek (II.57). Terra Markebteluko (I.68). Poss. Hengteluky (II.81). Poss. Fellymarteleke (89). Poss. Mohusteleke (265). Poss. Zeertelek (371). Terra Kazmerteleke (III.81. 86). Poss. Mohosteleke vocatam (IV.36). Poss. Gyurtelek (33). Sziltelek. Sziliteluk, terra (Czinár). Terrae Hedusteleke, Vytelek, Palantelek, Luyhyteluk, Zetetheluk, Chakatelek (1291. Knauz). Locus, qui dicitur Oxunteluko (1268. Knauz). Oxunteluko (1383. Knauz). Telekeketh: praedia (NémGl. 163). No hol vannak a nag telkő, kiket győtdtél, a zeles palotac es a magas tornóc, kiket rakatal (NádC. 317). Jövenek eg telekbe, kinek neve Gétsemani (DöbrC. 446). Jöve Jesus Samarianak városába, ki mondatik Sikarnak kelek mellet, kit adot Jakob ő fiának Josefnek (434). Az telek melleth, kyth Jakob adativala ő fyanak Josephnek (WeszprC. 294). Sötét homál bébrulta mű szemünket, vadak, rókák széllel járjuk mű telekiunk (RMK. VI.84). Ne tarcsen ellent benne, az környüllük való Nagyságod pusztá telekire boesáthassuk ki lovainkat (MonOlm. XIX.294). Ruzkó Mihály Megyesben az mely telekben lakik, örökbe neki hagyom (Gér: KárCs. III.375). Én adtam uram ő nga pusztáját bizonyos árendában Kőrös városának mind réjeivel, telek[k]jével, marliajóró földével (MonTME. I.390). **2)** frutetum, herbetum MA. gestäude PPB. **3)** ager et campus incultus, desolatus, fruticosus MA. wüstenai, ungebauter acker PPB.

TELEKÉS: [carbatinus; rohledern]. Gyártatlan boscokor, telekes boscokor: carbatinae PPB. Némely úrfiak varrott bagariából való telekes boscokor is viseltenek (MonIrók XI.353). Levettvén a bő eszimat, melyeket a telekes boscokorra is felvonhatott (Bethl: Élet. 328). Telekes-boscokor, gyöngyös kapeza, járd meg tubám, járd meg (Thaly: Adal. II.100). Pásztor, kinek fonod szirmos ostarodat. Vedd elő telekes téli boscokorodat (Fal: Vers. 913).

TELEPÉD-IK, TELEPÉSZ-IK: recumbo, consideo, subsideo MA. [sich niederlassen]. Hewolkodoknak thauaczok kezét ne örömest telepőgyeték (ÉrsC. 224). Azert teritette meg az asztalt, hogy melle telepedgyne (Born: Préd. 412). Zászlóia, kim hárlphaiául Dávid király vagyon tērdn telepedne (Bal: Gen. ac Magn. Cím.). Egy gazda ember ment a szőlőjébe, a felesége küld a latra után és az ágyba telepedik (Hall: Hllist. II.222). Az szegénység ide be igen baza telepedett, szántanak, vetnek (RákGy: Lev. 44). Már más boszút nem tehetek rajta, hanem oda telepszem (Bercs: Lev. 192). Harom útja lehet az németnek, primos az szénás helyekre telepszik (256). Az német az passusokat őzi, elhiszem, telepedni akar (261). A rácság, ha mellettünk feyvert nem fognak is, legalább csendességre telepedvén ne ellenségeskedjenek (328). Most Tata táján telepedett majd minden ereivel Haiszternek táborá (444). Antal úr általmegyen az hegyen és ott közhelyre telepszik (635). Ha oly helyen telepednék, talám reáérne Séllyétől az gyalogság is (664).

el-telepédik: ∞ Elfoglalac mind az országot és szabadon meg kezdéc birni, minec vtáma mind széllel eltelepetenec volna (Helt: Krón. 22).

lő-telepédik: discumbo C. consideo, subsideo, recumbo MA. [sich niederlassen]. Együtt letelepődött nép: consessus C. Zent Ferencznek minden izenetyth meg monak es letelepődnek (VirgC. 49). Jesus az wtolsó vachoran ő tanetwánywal léé

telepedeek, labokat megmosá (PeerC. 119). Zent Lazlo királ letelepedel Bihar waradon, ah warwsnak lől edes oltalma (313). Jesus poclos Symonac hazanal letelepődött (NagyszC. 159). Paranczolt az nepnek letelepednyök az pasyton (JordC. 399). Paranczola az seregeknek, hog letelepődneek az földön (403. 438. 546). Letelepődween az aztalhoz kezdeneek eemy, ynnya (ÉrdyC. 570b. 539). Sokak nap kelet felől es nap nywgot telewl el yőrek es letelepednek Abrahammal (ÉrsC. 2b). Ezt senky az letelepődtek kezűwl meg nem eerthe, nyre mondanaya (88. 313b). Zythiabol ki indwlanak, Erdelysegeben letelepedenek (RMK. I.3). Letelepédnnek az földn (Sylv: UT. I.23). Isakhar chontos szamar leszen es letelepedic két hatar között (Helt: Bibl. I.Aa4). Asztalhoz ülnek, letelepednek (Com: Jan. 110). Alig telepedhetett ott le, mindjárt érkezének a tatárok utáma (TörtT.² I.2). Későn érkezünk, ki-ki szállására ott letelepedtiünk (Thaly: Adal. II.347). Ki az isten fia menyegzőiben letelepede (Hly: Préd. Előb. I.3).

lőtelepédés: consessus MA. das niedersitzen PPB.

eggyütt-lőtelepédés: [consessus; versammlung]. Mikor imádkozol, az egész meunyei vitézlő sereg, jelenlétében állan, azokért nem gyalázati-ilyen nagy egygyütt le-telepedés előtt a dolgozt szunytatán cselekedni (Mad: Evang. 143).

mög-telepédik, mög-telepészik: consido MA. [sich niederlassen]. A nép meg telepdéc Kádesbe (Helt: Bibl. I.Aan). Ha esek it meg telepesnek, Kegemeteknek és az egész fewldnek romlasara lesnek (RMNy. II.96). Az földnek minden részéről bé gyülekeznek es meg telepesznek Ábrahámval (Zvon: Post. I.326). Gondolj egy nehány száz eleven agolnát egy csomóban meg telepedni, egy kis pocsolya mind befogja őket (Pós: Igazs. 496). Édesdeden es mint egy meg-telepedt szível munkálkodom (Megy: 3Jaj. II.110). Meg-telepednek egész táborostól (Hall: Hllist. III.86). Szerencsen vagy egyelűtt való jószáginkban meg akar telepedni (RákGy: Lev. 144). Diána meg-telepedvén az föld fák aljában, hogy pihenést vegyen hosszas munkájában (GyöngyD: Cnp. 604). Az Trencséntől megtért nép Hradiscán helől, az Morván túl megtelepedett (Bercs: Lev. 214). Ennehány ezer lovas Királyfalván alól megtelepedett (668). Meg-telepedtek Vitébergában, mint egy második hazájokban (Bod: Pol. 16).

Telepédés: consessio MA. das beisitzen PPB.

[Telepédttet]

lő-telepédttet: [considere curo; sesshaft machen]. Monda Jesus hlv tanoythwányak: Telepődtesseetek le hlvket eoterre ewtwned zam zeren (JordC. 554). Byzon mondom tynektek, hogy az wr le telepettety az olyan (szolgaakat) es el menwen zolgaal ewnekyl (ÉrdyC. 240). Monda azért Jézus: Telepédtesseetek-le az embereket (Pázm: Préd. 432).

Telepít: [considere jubeo; lagern lassen]. Esztelent vakmerőség nézd hová vivé, Sziget vára alat hadát telepété (Zrinyi I.142). Nem látom módját, hogy az badak confusio nélkül subsistájának, bacsak egy csuportba valamely ezer embert nem telepítünk (Bercs: Lev. 274). Valameddig az hadakat csupontonkint nem telepítettém, holmi hamis birre csak reám-reám jöttek (275). Kronczfeld regimentje elérkezett Magyarországbau, az falukra telepítették (320).

lő-telepít: considere facio, recumbere curo MA. niedersitzen machen PPB. Az Posga tartományában való falukat, kit zep szauauul, kiket erőzak kēppen föl vezőn es az w hataraiban letelepity (RMNy. II. 242). Liptótól fogva Kassáig seholt sincsenek hajdúk, hanem Kassának túl telepítették le őket (LevT. II.163). Kedves lakóhelyezkője, az havá egyszer magát letelepítötte (MA: Smit. 658). Rusztán, chászár veje, őtt ezer jauchárt hoz, le-telepété nem messzi AliKurthoz (Zrinyi I.126).

még-telepít: [considero facio; sesshaft machen, lagern lassen]. Valakit meg-telepíteni: figere sedem aliquam PPB. Tudalatos ebbéli gondviselése istennek, a bolott az ő anyaszent-edyházát meg-telepíti, miképpen visel annak meg-gyapodására és meg-tartására gondot (Ker: Préd. Előb. 2b). Tejjel-mézszel folyó szép Pannóniában, megtelepítém tüket Magyarországon (Zrínyi I.11b). Megtelepítém az hadat s megyek mindgyárst holnap Nagyságodhoz (Bercs: Lev. 237).

TELETIN: muszka országi bogaria bőr (VetTrans. 3).

TELEVÉNY: congestum; zusammengetragen; haufe PPB. Sokak eny-vel mondatnak diszesen ki, mint: egóvén, televény, teniszékény, szenyvedékény (GKat: Gramm. B3). Ugyan-az kapu között esz kis ház is vagyon, melly teli genőjjal és televénnyel (KolTört. 408). Holni televény, ganéj lovaitól a ház táján ne hagyattassék (MonTME. V.84).

TELLE-TULLA: tatapatata, buttatabta MA. narrenpossen PPB. kinderpossen Adami.

TEMENG: sellipendium Nyr. XII 324.

TÉMÉNY(EZÉR), TÖMÉNY(EZÉR): myrias, chias, multa milia MA. million, viel tausend PPB. Ezörzör ualo tömön eozör wduarlok neozyk az istennek zyneeth (SándC. 10). Temeny ezer bölcseséget es temeny ezer vizgatalasokat vetetsz (Born: Préd. 206). Gondold meg a te benned ualo vndoksagokat, kibe mint az nuuec fornac temenezet fertelmesez (Born: Evang. III.33). Az egeez szent iras Adamtul fogua rakua az ördögneec temeny ezer gyűhessegeuel (IV.136b). Ki temeny ezer alnoec velekedesekek akarna az egy közbe iaro Christustul el szakasztani, hogy ez ne lenne, az ige mellett ielt es czudat adot (222b). Temeny ezer a bűntetis raytuac (Born: KTud. II. 44). Eszt az vtolso számot hiyae milliomiac és magyarul tömény ezernec (Helt: Aritua. A4). Százozerszer való tömény ezer esztendők után (Zóly: Elm. 302). Tömény ezerni számu napok es esztendők el mullyanak-is, soha siralmoknak végét nem érik (Lép: PTük. I.137). Mindenkor, ha nem tudom meni tömény ezer esztendők forganánakis el, elől kezdetik adósságokert való firtatások (335). Egy néhány tömény ezer jószágos cselekedeti vagyon (Prág: Serk. 366). Tömény ezerni ezer ember (GKat: Titk. 293). A hatalmas angyaloknak tömény ezer sokaságok szolgálván neki (Mileg: Preb. 2¹¹).

Téméntelen, töméntelen, táméntalan, támétalan: [innumerabilis; zahllos]. Támétalan sok: innumerabilis multitudo, myrias plurima MA. Az istennek megfoghatatlan bölcsesége leg főképpen öt dologból nyilatkozik ki: 1. az ő ismérői alá vettetett állatoknak táméntalan sokaságából (Pázm: Kal. 34). Támétalan soc aranyat es ezüstöt takarítot fel az az penz halaszo (EszT: IgAny. 481). Isten botsássa-meg nélkik, kik ennyi téméntelen nehézségekben egyveléttették ez vrnak dolgát (Megy: Dial. Előb. 10).

Táméntalanság: [innumerabilitas; unzählbarkeit]. Az ékes sententiáknae táméntalanságát széppe teszi azoknak külömb-sége (Prág: Serk. B3).

Téménteni: [innumerabilis; unzählig]. A megírt utakon a nagy téménteny sokaságu rabokkal szétkibe tukarodott vala (Szal: Krón. 107). Lippát téménteni sok talukkal nem régen a töröknek avagy nem a magyarok adák-é (MonIrók VII.115). Enyi téménteni szezeteket nem javallunk a pípistaságban (Czepl: Tronf. 38). Hol keressem ennyi sok töményteni villongásban (Czepl: MM. 297). Immár a töményteni pogány-ság mind a várban s mind a városban benne lévén (ErdTörtAd. IV.272). Töményteni sok egerek támadván a vetéseket megemésztek (Cserei: Hist. 227). Az adósság, mellyel hazánknak adóssuk vagyunk, rettenetes és téménteni (Hazabékes. 9).

TÉMÉRDEK: 1) crassus, obesus C. [grandis, vastus; gross, ungeheuer]. Themerdékb: grossior; ol temerdek: tantae est spissitudinis (NémGél. 201). Bél-közepett való temérdek kövéres lantona, fodor-háj: mesenterium PPB. Az ozloop oly temerdek vala, hogy harom ölvel be nem erte volna (AporC. 185). Zenth Bernald doctor wgh mond, hogh az zeghek nem woltanak elősök, hanem themerdőkök (WinkC. 205). Mely ozlopok oly temerdekek, hog keet főtýv evlenel be nem ery (CornC. 300). Temerdecz vaszegeel által veretetc keze, laba (VitkC. 90). Aiake öneki walanak pirossak es valamiure temerdőkök (TihC. 106). Temerdek bűntől meg otak magokat (Ozor: Christ. 113). Vala é Hunyadi János közep ember, temerdeci nianu (Szék: Krón. 214). Nagy szép kövér ember és temérdek nyako Hunyadi János vala (RMK. IV.40). Ott vagon mostan is Miklós feje esont a, szertelen temérdek agya-koponyája (253). Neuezi Christus a poklot külső es nagy temerdecz setetseguee (Mel: Szabin. 458b). Budáról jüve az budai passa Ali, Szegedről az temerdeg Musztafi bég (MonIrók III.98). Az kerekdők fészekneec szüia temerdecz vala (Kár: Bibl. I.308b). Vala Markalf rövid allapatu ember, igen temerdeg es potrohbos (SalMark. A3). Fudaznak teste igen temerdek vala, mint ha hasas volna SalMark. 20). Ha az vtolsó temérdekb, vén korodban lesz gazdagb (Cisió O2). Nemely fűnekneec koroia es szároc temerdecz es hoszu (Pécsi: SzűK. 17). Az csukának a háta gerinczin két felöl az temérdek húst szedd le (Radv: Szak. 110). Az keserű gomba temerdekjebb az nyári gombánál (224. 239. 277). Sok munka, nagy okosság, temérdek tudomány kívántatik a predikálláshoz (Pázm: Préd. b3). A hitetlenek földén három egeez nap olly temérdek setéség völt, hogy egy-mást nem látták (184). Temérdek hazugságokkal szinesiti tsalárságit (404). Temérdek hazugság az-is, hogy a pápa nagy ellensége a sz. Pál leveleinek (Pázm: LuthV. 121). Az ő kopjája temerdecz vala mint az szövőce zugoly fája (MA: Bibl. I.260). Éz vttán se isten előtt, se az emberek kőszat meitsége ne lehessen temérdek tenelygésidben (Bal: CsIsk. 45). Temérdek setéség szakadot völt-le (Mad: Evang. 325). Temérdek tudatlanságának czégernt tött (GKat: Titk. 286). Sok kemény tölgy-fűből temerdek gerendát hozat (Zrínyi: ANyr. N3). Egyebeknek temerdek hanis velekedéseekben szabták magokat (Pós: Igazs. I.199). Zordon szabású temérdek veresszin (Keesk: ÖtvM. 266). Ezelőtt temérdek deszkákat ugyan felest szállítottunk volt mi ki (RákGy: Lev. 98). Az ostyának imáclasa nem szabados és azért a pípisták temerdek bílványimádók (Vár: Szöv. 222). Alkalmas temerdők fűzfá karókat egy-egy arasnyira fűtess el (Radv: CsIsk. III 50). A harkálnak igen hegyes orra vagyon, mellyel mész a nagy temérdek tserfákat is meglyakasztja és kivájja (Nisk: VKert. 425). A leg aprób fogyatkozásokat temérdek nagyra szabják nyelvekkel, szállásból gerendát csinálnak (Fal: UE. 421). Ha kérdésre fakad a dolog, magától terogyan ezen temérdek hazugságuk gyarnadája (Fal: TÉ. 742). Némellyek temérdek bahonítaságot tartanak a kereszttségben (Bod: Pol. 93). 2) grávida MA. schwanger PPB. Josef el akarah azzenionkat laginua, de meg ertuen, hog az elő isten fyaual volna temerdök es zeplötelen volna (DebrC. 219). 3) rudis; rohi. Ezeket pedig törő köknek azért nevezék, mert parasztok és temérdek erkölcsűek valának (Pázm: Kal. 436).

[Szóhírok]. Az tudatlan és temérdek orezájn tanítók nagyon pípiskodnak (Pázm: Kal. 151). Temerdegb az orezád bőre az bochkor bőrnél (Com: Bal. 43). Temerdecz ortzáju, ki szégyent nem ismert (Czepl: Japh. 17). Nem busitalak, mert jól tudom, hogy olly temérdek már a te pofád, hogy nagyobbat sem szégyenlesz (Matkó: BCsik. 37).

Témérdekbéd: [augesco; sich vergrössern]. A fővény, ha temérdekbéd, öregbéd, homoknak és rőgnek, követes földnek bivattatik (Com: Jan. 16).

Témérdékéd-ik: *crassesco* C. MA. [dick werden]. A magunk igazsága bizodalmanak kevélységgel temérdekedett kődében (Rim: Ének. 92).

még-témérdékédik: ∞ Mikoron az éli meg temérdekődött volna a szántó vasakucac, fészéknek (Helt: Bibl. IV.135b). Mikor az dayka sokat eszic, meg vész és meg temérdekedic (Prág: Serk. 478). Noha száraz lúggal igen mossik az uráim tejét és orczáját, de meg temérdekedett afféle dologba az orczája béri (TörtT.² 1.91).

Témérdéken: 1) *crasse* C. MA. dick PPB. Ha az valk szőmre el fel menuec nagy temérdeken, túnnját iselntec (Cisio N3). Az törött mondatát el terésed az vágó késen, mint az újjod annyi temérdeken hagyjad (Radv: Szak. 204). Megengesztelődven isten temérdeken ki-önté kegyelmességének ajándékát (Pázm: Préd. 377). A kép-írók, minek-előtte szép főtékit meg-adgyák a képek, bóltt-szénnel ki-jegyizik temérdeken, a mit akarunk írnia (1226). Mely feleletben temérdeken hazudnak az praedikátorok (Pázm: Kal. 324). Bizony temérdeken bolondok az új praedikátorok (758). Az mi doctorink sokkal temérdekjeben irtanak a szent atyád felől (EszM: Lev. 18). Hazud, még pedig temerdecken hazud (Matkó: BCsák. 68). Mellyik praedikátor fogta rátkot azt olyan temérdeken, hogy a fa képet istennek tartjátok (126). 2) [gravida: in schwangeren zustande]. Roxana aszón a nág Sandor felesége temerdecken marada el tölle (Szek: Krón. 58).

Témérdékeskéd-ik: [crassesco; dick werden]. Mikor a következendő gonoszt szőnyen öregbíttyük és utóbb kisebb mértékben bósátközik reánk, könnyebben is visellyük el, annyival a mennyivel eleinten többet temérdekeskedet (Fal: UE. 374).

Témérdéki: [vastus; ungeheuer]. Temérdeki nagy haddal császár inta (Valk: Gen. 17). Praedicatio, mollyet tött Kereszegi István az nagy templum ajtaja előtt, mivel annyi temérdeki nép az templumban be nem tért (ExPrinc. 221). Temérdeki soc víz földről mind el szalla (Sztár: Vizöz. A4). Nem ásit temérdeki kintsre (Megy: 3Jaj. II.151). Temérdeki sok imposturákat próbála megh (Czegl: Japh. 143). Jó nagy isten, mennyi temerdekki gyilkosságh esik e miatt (Czegl: ORoml. 18). A többi között ez az oka a sidóknak temérdeki vakságoknak (Pós: Igazs. I.136). Temérdeki szemtelenséggel írja (Pós: GBot. 57). Ted le a temérdeki embertelenséget, mellyet mostan viselsz (Kereszt: FeslsK. Előb. 8). Az ő tárlházait sok temérdeki kénstsel meg-töltse (Tyúk: Józsa. 300). Temérdeki kincset reá tétete (Apoll. 6).

Témérdékit: *crasso, incrasso* MA. dick machen PPB.

még-témérdékit: *conspisso* C.

Témérdékités: *incrassatio; dickmachung, erdickerung* PPB.

Témérdekség: 1) *crassamen, crassamentum, crassities, obesitas* C. *crassitudo* MA. dicke PPB. A velagosság a földnek temérdekségeert nem velagossíthata himbosba (DebrC. 55b). Kynek ew kew fálnak zelessegehe es temerdekseeghe amne, hogy keth romai zekeer egymás mellet raytta el mehetnee (ÉrdyC. 169). Egic kúnc a szele tizenket singet tart vala es az temerdeksege niolezat (Szek: Krón. 78b). Nagy vala az varas Babilonia, mint teglabol vala az ő rakasa, harminczket lab niomni temerdeksege (Illosv: NS.20). Temérdeksége négy újjné vala, liliom módra való lába vala (RMK. IV.213). Igen félek az asszonyom tánczátúl, de most istennek legyen hála, könnyebb, de azért most is akolmason vagyon mind hévsége, temérdeksége (Nád: Lev. 101). Végy sikárló fát, melynek az temérdeksége és szélessége legyen három újjnyi (Radv: Szak. 287). A régi tudós Major a rossz fűvek temérdekségéből eszébe veszi

a föld zirosságát (Pázm: Préd. 26). Az toronynak temérdeksége egy stadium volt (MA: SB. 258). Partyait hatvan labui nadak lepik vala be az fényű es jegenye fákat temerdekseggel meg haladvan (Forró: Curt. 714). A testnek szélessége, hosszúsága és temerdeksege (Ker: Préd. 323). Négy szöggre volt rakatva, a legalsónak mind temérdeksege s mind magassága egy futamatni volt (GKat: Tittk. 80). A temérdeksége a vad fának legyen akkora mind a fejsze nyele (Lipp: PKert. III.16). Urunknak egész testét papirosnyi temerdeksegu ostyácskában szoríttya (Pós: Igazs. II.481). Az szappan táblájának mind hosszúságát, szélességét és temerdekseguét a két ezélmester intézze meg (KeeskTört. II.325). Szelj szép fejér kenyeret egy újjjai temerdeksegre (TörtT.² I.580). A baromnak teste vérnek és temerdeksegeknek egybe való szerkesztetések (Misk: VKert. 6). Némellyek a könyveknek temerdekseguét nézik inkább, hogysen belső velős jószágát (Fal: UE. 379). A mi szálla vagy tsak gúzsnaq való volt, gerenda temerdeksegre vastagodik (SzD: MVir. 416). 2) [praegnatio, graviditas; schwangerschaft]. Látván feleségem temerdekseguét (Nyr: X.122).

Témérdékségű: [crassus; dick]. Mykoron temerdekseguv was zegekel meg zegeztetöt volna, leg ottan az wer ky kezdö folny (ÉrsC. 51b).

Témérdékül: *crassesco* MA. dick und fett werden PPB. Temérdekül testben serrel a nedvesség, inaidban pedig lesz attól erősség (Felv: SchSal. 15).

még-témérdékül: *incrassesco* MA. dick gemacht werden PPB. Meg temerdekült az ő színeuc mint ég fágutol (Szek: Zolt. 127). Az orcán viszketet úgy annyira, hogy jól megtemerdekült az oczám bére (Nád: Lev. 101).

Témérdékülés: *incrassatio, crassities* MA.

TEMET (*tumet* HB): *sepelio, tumulo* MA. funo, funus deduco; begraben, beerdigen PPB. Szezelmes bratym, nimagomuc ez scegin embor lilki ert, kinek ez napon testet tumetive, (HB). Vetkeztem, mert korokat meg nem latogatam, mezteleneket nem ruhaztam, hallothakath nem temetem (VirzC. 10). Twggya-tok, hogy ez ember el karhozot. Azt halwan ky vyweek az parragban temetny meegh testeet ces (ÉrdyC. 95). Meg parancholaa, hogy az ew testeet közee temethneek az ew mestereinek coporsoyalhoz (566). Mindenüt be szegesztete az egyházakat és a cinteremeket es paranczola, hogy senkit ne temetnéec a szentelt földre (Helt: Krón. 63). Hogy lopogas kopiakat lonon előtte vigyenec, drago öltözetekbe temettessene, az bahnanyozkhoz es az ratzokhoz illic (Born: Evang. IV.446). Mennyiszer történik, hogy az istentelen emberek testét fényesen, gazdagon temetik (Pázm: Préd. 4). Az emberi elméuek sugára örömet vizsgállya a földben temettetett értzeknek erejét (62). Ember mely kémelte másoktúl javát, isten kedvét meg szegte és hasznatalanul az földben temette (Zrínyi II.27). Minek előtte az ur testamentomát megolvastuk, tudatlanul az fekete kamoka dolmányt rajta temettük (Radv: Csál. III.227). Sok ceremonia nélkül temessenek el semmi aranyat rajtam nem temetvén (III. 316).

be-temet: [infodio; vergraben]. Temeté be öccsét azon órában, elrökentni ötet akarja vala (PhilKözl. IX.35).

el-temet: *sepelio, humo, inhumo, tumulo, contumulo, funero, defodio* C. begraben, beerdigen PPB. Elerezttete e kenetet en testemre, eltemetendőne töt engemet (MünchC. 63). Mikoron az ő testet az nozolyara tőtek volna, hoci eltemetnek, az ő ania bodogsagos zent Ferenczeth nagi áitatossgal hyuia vala (VirzC. 109). Christussal oth eltemeten maragiatok (145). Te zentid veret el öttek Jerusalem kőről mikent vizet es nem vala ki eltemetneie (DührC. 150). Ez zent zfs mynd adeeg el nem megyen vala az meg holt sorornak testetevl, myngnem

el temetetyk vala (MargL. 37). Had az halottakat eltemethny hāw halottyt: dimitte mortuos sepelire mortuos suos (JordC. 376). Ffel vevék hāwt es el temetek (720). Kywe vyven el temetek az hāw wra mellet (721. 398. 712). Akamaya zent Damancos testet az eo egy hazaban el temetny (DomC. 142). Jōhy el eltemetmed ōtet io kenetekel (VitkC. 102). Nagy tawol felden temesetek el ewtet az parragban (ÉrdyC. 340). Minden igazságot lām te eltemetél, mind ez világ szertelām elgyökerezél (RMK. II.194). Temesd el a to halottadat a legtisztességes koporsoba minálne (Helt: Bib.I.K). Azonközbe meglula Leuenta hertzog es eltemetē a Duna elue, a faluban (Helt: Krón. 35). Negy napig halua es eltemetue szagoson fokūnue (Bom: Préd. 273). Jer, temessē el az testet (Bom: Ének. 327). Ot soc szantalan martyromoe nyugosnac eltemettuen (ÉszT: IgAny. 554). Ha e nem vōlna, tsak háromszor lātna eoket a templom: mikor meg megkereszteltetnek, mikor térjhez mennek, mikor eltemettetnek (Fal: MA. 145).

[Szólások] Hírēt snevēt eltemetni: *oblitare famam PPB. Te ezen semmi kedvet nem temessēl, csak lehess hamarabb a nálad kedvessel (GyöngyD: Char. 403). Tudod-e mīvel temeti el az ilyen successiaval valo pīpescodést Nazianzenus (Makó: BCsük. 116). El ne temesdszivedet a keserűségnek mélységébe (Fal: BE. 577). A mérges irisy bānat azokat a vétkeket is újra éleszi, melyeket a feldekénység régen eltemetett (Fal: UE. 424).

eltemetés: humatio C. sepultura MA. begrābnis PPB. Haynaltvl fogua gondolkodýk vala az ev zent fyanak zletesse-reol, halalarol, eltemetesereol (CornC. 106). Zerze enghemet el temetesere (JordC. 438). Mykoron nynt halotnak eltemetese zewrzewdenek, hyrtelensēgwel az byromak yteletyre reytek (ÉrsC. 311). Törtēnk halála Szászsebesben, Székes-Fejérvárbān lōn eltemetésben (RMK. III.8). Ha a szūles a férfinak el temetése után tiz holnappal leszen, azt az pokas gyermeket mēltan nem mondhattýk, hogy igaz ágyból valo (Ver: Verb. 347).

eltemetot: ∞ Mellet vallot, azt tōtō, eleue kōlte en testemet megkenetny eltemetben: quod habuit haec fecit, praevenit ungere corpus meum in sepulturam (MünchC. 100).

eltemetetlen: inhumatus C. [unbeerdigt]. Yme mykoron egy eghez heten eltemetetlen lettenek volna, seny ellenzō allat nem bantlatna (ÉrdyC. 551b). El nygwowek wr isteben es neegyed napýghlan el temetetlen hagyak (645b).

Temetés: 1) sepultura, humatio, tumulatio MA. begrābnis PPB. A mēl föld tōgedet meg-halud fogadud, azon hallak mēg es ot végem temetésnek helēt (BécsiC. 3). Tanalē tartuan vevue azockal eg fuzokasnac földēt zarandokocnac temetesere (MünchC. 67). Az nemes kenetheth tarcha en themetesōm-nek nappara (WinkC. 142). Az fraterok jūuenek tyztes tarsasagol ez zent zēznek temetesere (MargL. 100). Yay tynektek yras thwdok es zerzetesek, kyk zepetytek az yzazuknak temeteseket (JordC. 429). Ffel eppeytek az profētáknak temeteseket (JordC. 567. 143. 467). Azt lātuan az zamtalan neepok megreetteneenek raytta es halaztaak temetesere (ÉrdyC. 573b). Nagy zorgalmas vala halottáknak temeteseben (637b. 627b). Abraham piuzen vōt vala a Heth fiaitol temetesnek ōrōksigire (Szék: Krón. 13). Az kit az halottakhoz temetéselkort szoktának az keresztyének megmutatni (LevT. II. 161). Illy nagy nyjontában való keserűségeket hogy annyival inkább felejthetné, a temetés után Erdélybe indultak val: (Szal: Krón. 257). Az egész Christus ment pokolba temetése után egy kísünyē fel-tanadása előtt (Pázm: LuthV. 207). Kurt aga temetésének tisztessége (Zrinyi: ASy. 39). Az temetés után ki fog tetszeni, azt már el kell várnotok (RákGy: Lev. 161). Az házánál, az hol az temetés volt, szin volt elkészítve

(MonIrók XI.404). A többi tehenet atyja, űcsei apja temetésére veressék le, az nem akadt több kezzenhez három telénél (Radv: Csál. III.357). 2) tymbos C. [sepulchrum; grab]. Hol ott meg celteben temeteset valaztot vala maganak (ÉrdyC. 545). Eelleyen paiteitencit hagyva ewneky, hogy myndden bvl-chws helyeket, zentōknek temeteseyt el yamaa (617). Egy pap rákōlat boesōtot az cūnteremben, mindeniknek oldalára egy viasz gyertyát ragasztván, mellyek mikor az temetések között māszkálnának, evel oly nagy czudának tetzet, hogy senki közel nem merne menni (Toln: Vigaszt. 225). Ebben az templomban nincs egyb nevezetes dolog, hanem az oltárok és az temetések (Réd: Tem. 9).

szamar-temetés: [tō inhumatum relinquere; das unbegraben sein]. Az isten Joachim kiralt szamar temetessel fenyegette, azaz hogy mint egy dōzōt ki vetne (Bom: Préd. 564). Nagy átoc es bñtetés szamar temetessel temetteti el, mánē-mīvel fenyegeti isten Jojakim királyt Jeremias prophēta által (Zvon: Post. II.413). Az illendō pompa-nélkül valo temetés szamar-temetés és isten átká (Megy: 3Jaj. II.154).

Temetési: [sepulchrius; zum begrābnis gehōrig]. Temetési domb: tumulus; temetési tisztelt: exsequiae; temetési tisztességet szolgáltatók: exsequior PPB. Halott temetés, temetési pompa: celebrata PPB. Temetési pompa, mely Bethlen Christina kisasszonynak lidegb tetemecekejenek felette kiszolgáltatót (TomPompa. Cím.).

Temetetlen: insepultus, intumulus C. inhumatus MA. unbegraben PPB. Nagy nehezen vyheteek az zent egyházhoz, hol ott eghez ezten napýg temetetlen hagyak (ÉrdyC. 412b).

Temetetlenség: [tō inhumatum relinquere; das unbegraben sein]. Az hīveknec temetetlenségek is nem árt idővősségben (Zvon: Post. II.38).

Temetköz-ik: sepelior, funeror MA. begraben werden PPB. Kiñül temetkesztec azert, hogy az varos meg ne dōglet-nec az holt testektől (Bom: Préd. 563). Vevue azert az Iesusnak testet es be kötōszek fñ szerzomokkal eggōt, az mīkeppen szokasok az sidoknak temetkōzni (Fél: BibI. 1176). Az athē-nābēli Cimon-is az ō magának készítettett temetköz sīrja kōrül szokta vala maga kedves kantz-lovait temettetni (Misk: VKert. 104). A kik templomba akarnak temetkōzni, le-tévén a régi szokás szerint űreg enibertől egy forintot, kis gyermektől ötven pénzt, szabadosan oda temethessék (Bod: Pol. 86).

Temetközés: sepultura, funeratio MA. das begraben PPB.

Temető: 1) [sepultuarinus; begrābnis]. Temető heli sér: tumba C. Temetőhely: sepulcretum, coemeterium, bustum MA. Nem volna szabad nagy urac cimiberen temető helyeken állatōknac képeit fōl függ-zteni (Zvon: Post. 608). Lésznee halotti tisztesség tētelec a temető kert felē es bavitic a temető bolt-ban a lélee nélkül való test (Com: Jan. 212). Testemet az föld-nek, temető helyemnek ajánlom (Gér: KárCs. III.368). Rend-tem szerelmes édes uramnak tisztességes el takarításat régi elvīnek szokott temető helyén meg lenni (IV.535). 2) vespillo, humator MA. todteugriber, leichen-träger PPB. 3) [funus, exsequiae; leichenbegāngnis]. Nadasdy Márton uramat feleségével egyetembe ma vagy holnap temetik el, asszonyom es oda vagy on az temetőre (Nád: Lev. 85).

halott-temető: [vespillo; todteugriber]. Halott-temető, sírásó: libitinarinus PPB. Az halott halotti szokások szerint az halot temetőktől avagy sírásóktól ki vitettetic (Com: Jan. 212).

[Temetőd-ik]

el-temetődik: [sepelior; begraben werden]. E káromkodo tévelygés alkalmasint eltemetődvén vizont egy nagyra-vágyó

furfánt elméjű Arius nevű ember iszonyatos zűrzavarral a pokolból vissza-hozá (GKrt: Titk. Előb. 12). Életem az io híreddel Szigetvár hamujában temetődik el (Zrínyi L. 101). Vetséges szókástól eltemetődött írás (CorpGramm. 295).

Temetség: sepultura MA. begräbis PPB. Vyd el voled azokott, kyk beteglewnek zoktal vinned es kyk leznok zewkewskw temetségre (EhrC. 143). Az napságtól fogva az helyet nevezzék Mágóg seregének ő temetségének (RMK. II. 107). Ha asszon halála nom történt volna, temetségre gondod nem lett volna (IV. 110). Az mie volt ennek, czielekdötte, mert elő vőtte meg kenni az en testemet az temetségre (Fél: Bibl. 178). Az Abraham az ő haza uepenek temetségre mezőt veszen (Fél: Tan. 512b). Állítják némelyek, hogy a krályné is jelen lett volna temetségén (Szal: Krón. 12). A pénz nyeresége a lélek temetsége (Mad: Evang. 679). Ezt írják Luthernek haláláról és temetségéről azok, a kik ott jelen vóltanak (Pós: Igazs. I. 447). Miuelhogy kys Margarol iratom magamat, temetségeomnek is helyetb az en istenemteol oth kevanom, zeoleim mellett hogy legien (Radv: Csal. III. 169). Együtt lenne testünk temetségünk kettőnknek (PhilFl. 88). A templom isteni-tiszteletnek helyje, nem temetségnek (Bod: Pol. 87).

Temetségi: [exsequialis; leichen-]. E temetségi caeremoniakval semmi külső pompát s világi dítsőséget űzni nem akarunk (Megy: 3Jaj. II. 150).

[Temettet]

Temettető: [exsequialis; zum leichenbegängnis gehörig]. Én bizony nem tudom, mi gyönyörűsége kívánczozhatik ide bármely jóakaró barátom is, hanemha koplalni és a sok jajsztót és temettető harangszót akarja hallani (Bercs: Lev. 402).

TÉMJÉN, TÖMJÉN (temeny Born: Préd. 78. *témienez* Mel: SzJán. 28): thus C. MA. weihrauch PPB. Le esueiecat adacat őtet es ő kencé megűituan aianlanak neki aianokocat araűat, temient es mirrat (MünchC. 17). Madiannak dromedárosi Sababol mind el őnek araűat es temient hozvan (DöbrC. 278). Le eswen ymadak hűtet es hű kenczek meguythwan ayanlanak hűneky ayandekokath aran'at, temient es kenet (JordC. 359). Vram ywsson the elewdbe een ymadsgom mykepen temyen fysth megyen the elewdbe (KeszthC. 388). Az ő imadsaga mint az tőmienek fiste fel megőn istennek zinenek eleibe (TihC. 22). Olajt őssen es themient tegyen reűia (Helt: Bibl. I. Y2. Mel: SzJán. 440). Adanac temenyű, kiűel iolentec, hogy ez uyomoruűt gyermek vrr es kiraly lenne (Born: Préd. 78). Az te czemeteid pomagranátne czemetei edes gyűmőlezcűkel egybe es minden fele temien termő fáekal (Kár: Bibl. I. 632b). A pogány áldozó papoc egő áldozatokat az ő oltárokon áldoznac vala, tőmjéneket viszne vala fel (Com: Jan. 129). Keszteritne minden elementumokat, földet, tűzet, vizet, aert, rutát, temjűnt arra (Czepl: Dág. II. 75). A temjűnfá magas s többire Arabiában nő (ACsere: Enc. 223). Gállýakat meg-rakák minden eszközűkkel, temjűnnel, arannyal, ezűstös kintsekkű (GyűngyD: Char. 41).

áldozat-témjén: [thus sacrificium; offerweihrauch]. Hazájával sok jó tēmēmnyo égig ment igaz áldozat-tōmjűnnye (GyűngyD: MY. 2).

fejőr-témjén: mastiche PPB. Fejűr tiszta temjűn: carpheotum C.

földi-témjén(fű): chamaepitys PPB.

Tēmjűnēs: thureus MA. von weihrauch PPB.

Tēmjűnēz: thurifico, suffio MA. weihrauch anziűnden PPB. Papy zolgalathnak zokasa zorent törtēenettel rea escek, hogy temjűnēzne, bel meene az ystennek templomaban (JordC. 516). Imēnapokon zōuendűkkű gywttatnak reia, ez tōmjűnēz-

tetik raitha (TihC. 124). Az sido nép temieneznen egeti az aldozatoc kōuerit (Mel: Sám. 413). Tēmienezznűnk ammi meg eget bűnűnk attia amia vtan (Mel: SzJán. 28). Neptűnsnak őltűrt építettem, melyet virágokkal bűven meghintettem, egy nehányzor kūrűs kūrűl temjűneztem (Gvad: Pűsty. 42).

Tēmjűnēzēs: 1) [sufflitus; räucherung]. Nag sok temjűnēzű szert adának ő neki, hogy temjűnēzist az araű oltároon temne (Sylv: UT. II. 143b). Ezeket vègezűvűn kevest pibenēnek, azutűn ujjomnan temjűnēzst kezdűnek (Gyűngy: Char. 341). **2)** thymiaia, suffitum MA. rauchwerk PPB. Ő ymadsga mynt gywftasnak es themyenezesnek fűsthy vrnak eoybee fel megyen (PeerC. 10). A kenetek, temjűnēzēsec, jűszagot eresztű illatozűsac a kényesekű es gyűnyűrűsűgben őlkű (Com: Jan. 116).

Tēmjűnēzű: thymiatarium, thuribulum MA. acerra, suffibulum PPB. rauchfass PPB. Ozyas ragadnan a temienēzűt papi tizet merezűkedet venny (BēcűC. 211). A ragalmazo ől tōmjűnēzűt visel, kiben az kedűs illatert embűrűknek binűec tōmdogsagos bűzet egebeknek fűstűlic (GnaryC. 8). Angyal allaűek egy haznak oltara mellett, kezebe wala aranyas temyenezew (KeszthC. 439). Czinűllyanac az temienēzűkkűl ki teriezűt plűhekű az őltűrnac be buritűsűra (Kár: Bibl. I. 135. II. 114b). Nem tserűp vagy fa-edűnybe, hanem arany temjűnēzűbe szedűk (Pűzm: Préd. 646). A tűb alsű renden valű áldozű papok a tōmjűnēzűvel avagy fűstűlűvel illatokat tészűnek vala (Com: Jan. 159). Chalisiris maga az áldozű fű-pap s az oltűrnűl tōmjűnēzűt hordozű (GyűngyD: Char. 420). Rakűjanak mihűt a temjűnēzűben, lűgyvennek forrűk s bűzgűk kűnyűrgűsben (Thaly: Adal. 125).

Tēmondád(Fű), Tēmondád(Tű): dulce amarum, Iberis MA. bilsenkraut PPB. Temondad fű lenele viragosul (Frank: HasznK. 18). Gyermekeket meg ne igűzűssűk, rű gondolnak, kiűszűb alá temondád tűben ott elűsűak (RMK. IV. 257).

TEMLÓM: templum, fanum, delntrum C. kirche PPB. Bemene istennek templomaba es ki hűa mēd az arolocat (MűnchC. 52). Mi nagűb, az araű ő hűaű a templom. ki meg seenteli az araűat (56). Az ő leany meg zepűűtek műkepen az templomnak basenlatossaga (VirgC. 145). Templomoth rakatal zyz Marianak, kyben mosth hűygozol mēnden thystessűgűel (PeerC. 313). Be meene az istennek templomaban es az zent kűnyerekbe ewek (JordC. 388). A kirali nitete őtet a napnak templomaba (DebrC. 44). Wr istennek temploma negywen hath extēdeegű epűűűtēek fűl (ErdűC. 136b). Az balwan istenneknek templomy mynd lee hűllanac (338). Tű vattok temploma az őlű istennek: vos templum estis dei viventis (Sylv: UT. II. 47b). Szinettlen a templomba valűnac (Helt: UT. g1). Szentellyen maganac szent templomaua (Born: Enek. 17b). Az templomuc illendű rakűsűt czudalűan (Kár: Bibl. II. 267b). Az ebek az rezet el hűnnűk az templomban, melyet ki kol sűpűrűni (MesűK. 18). Isten templomat peruuta zeknek tarttyak sok helyen (Vűs: CanCath. 511). Legsűzűssűgűebb hely az templomban: sanctuarium (MA: Bibl. 1310). Rutűttatű az templom, ha szemlűlűsűne okűűrt lűzen az templomba valű menetel (Zvon: Post. II. 273b). Mezűzente palatinus azt is szűval, hogy az kűszűgűek is lűhetűne temploma s szabados lenne csinűlni (RűkGy: Lev. 192). A templom ablakűnac valű pűnczűlűrt kiűűűűűk (MonTME. 166). 60 nēműt az margarėtai cűnterimben szorult, kűkre mind vűrost, templomot rűűgettenek (Bercs: Lev. 404).

műgyēs-templom: [templum dioecesanum; diöcesan-kirche]. Pesthy megűes templomban gyűűes vala (Gűres: Műty. 53).

Templombeli: [ecclesiae; kirchen-]. Ő ifűűsűgűkban ő leany ekesűűtek, kűrűűl zepűűtek mint templombeli kepek (DűbrC. 223). Templombeli vitorla: velum templi (Helt: UT. H6).

Templomi: [ecclesiasticus; kirehlich]. Haszontalan minden ő pompás és cikornyás templumi ceremoniaiik (GKat: Váls. 1. Előb. c2).

TENG: victito, dego, vivo utenque, vitum dego miserum MA. [kümmierlich leben]. Teng: labore suo difficulter se sustentat (Otr: OrigHung. II.142). Élegelek, tengok, tengődöm: victito PPBl. Niery idősséget minékünk, világban még a kik tengünk (ThewrC. 167). Őkrőc, juhoc, kie az sic mezőkön tengenek (MA: Bibl. V.6). Tengok, nem élek, lenni sem lélek, mert jutottam búra (Balassa: Költ. 25). Tantorog az hit, ha az szent irasnak moltsaga teng leng (MNYil: Irt. 48). Vidámság táncvezétől a gyenge pázsit reng, megemléző búval senki szíve nem teng (GyöngyD: MV. 19). Kömnyebb, ha ember remélhet a keseredett szív mással nem is élhet, addig teng nyavalyás, még várt jókat vélhet (GyöngyD: KJ. 445). Mivel ennyiféle nemes és neutelen barmok, fene vadak tengenek még ma is világon, innét ilyen szép reguláink származnak (Misk: VKert. Előb. A8). Szegénység jaitat hajlékában: csak alig teng-leng a világon (SzD: MVir. 379).

el-teng: ∞ A király pénzéből el tengie magokat (Helt: Hál. 180).

Tengedéz: [vitam ago; das leben führen]. Noha bátorságon tengedeznének a bérkában a lelkes állatok, annyira meganyargatták vadi kívánságokat, hogy nagy egységgel éltenek egymás között (Illy: Préd. II.455).

Tengés: victitatio, vita qualisqualis MA. [kümmierliches leben].

Tenget: sustento, nutrio, nutricor, enutrio MA. ernähren PPB. Az szegény iuhoknak keresmeniuol tengeted magadat (Mon: Apol. 2). Pareial es mezei füvecek tengetie vala magokat (259). Jó akaró urai segítségével tengette magát (Mon-Okm. XIX.179). Inkább tengetném életem alaminával, hogysen ragadomannyal (Fál: UE 10). Camoeleon módjára csupa levegő éggel nem akarod tengetni életedet (24). A paraszt ember búval, gondnal tengeti életét (69). Tengették élteket gondos fáradtsággal (Orezy: KöltH. 143). Szük eledellel mások jó-voltából tengeti életét (SzD: MVir. 379).

el-tenget: ∞ Ha más eledelből meg-fogyatkoznék is ember, csak gyűmölesel is alkalmas ideig eltengethetné életét (Lipp: PKert. III.2).

Tengetés: [victitatio aegra; kümmierliches leben]. Admae aiandek nekí aranyat, ki lenne tengetesekre (Born: Préd. 78). Csak tengetésre való bőzűt aury akar mit, az mit eszik (148). Isten hiúneec meg akaria enyhiteni nyaualyaikat, kie vgyan nem lehetneec tengetes nélkül (317). Az istennek szep anyadekiről, kiket el oztot az ő hiúneek tengetésire es segítsegere (Born: Evang. IV.40b).

Tengettet: [alo; nähren]. The azhahodnak kenyér heinabol es maradekabol engemeth thengetess es eltheess (PeerC. 13).

Tengőd-ik: [misere vivo; kümmierlich leben]. Az ember itt a nyomorság völgyében unalkodva tőngődik (Land: Újségis. I.505). Mikéüssil csak száraz kenyérrel tőngődnek (Thaly: Adal. I.62). Tengődök az szerencsétlenség és bú haljai között lebegő életben (219). A verebek bémennék a városokba, melyeknek egyébként a mezőkben kell vala tőngödniük (Misk: VKert. 477). Vóres veretéekkel keresett kenyérrel tőngödvén szünetlen háborúval ostromoltatunk (Csúzi: Síp. 462). Az istennek feneketlen bőhsége úgy rendelte, hogy némelyek holtig csak alaminából tőngödjének (Fál: NE. 116). Naponként azzal tőngödött, a mit egy kis lyukatskán az öreg gazda nekí nyújtott (Mohr: JÉpül. 53).

el-tengődik: ∞ Csak úgy dohányozok, az midőn éhezek, így én is másokkal szépen eltőngődök (Thaly: Adal. I.228. Thaly: VÉ. I.220).

TENGÉLIC: acanthis, carduelis C. acanthus MA. acanthilis, acalantis; zeiszein PPB. Tengelic, ismét tűnek neve: acaulis (Major: Szót. 7). Mindenféle madarakat, kik országuinkban vadiak, megfőzhedd ezzel a lével: pinyőket, czinegét, tengeliczt, rigót (Radv: Szak. 186). Hangos szavuc: a tengelicz, pacsirta, fülemüle, czinego (Com: Jan. 31). Haly tengelic helyet kesernes baglyokat (Zrínyi: ASyr. 295). Tengelitz éneke, pinyőke sirása nálad nélkül mint baglyok hulogtása (Zrínyi II.23). A tengelitz azonképen gyűlöli a tszetskét valamint az istennek hívei a hipokritákat (Misk: VKert. 466).

TENGÉLY: axis C. MA. achse PPB. Tengely vég-szeg: paxillus PPBl. Mind a tengeliij mind a talpay, a külőij sárga rézből öntetett vala a kerekeknek (Mel: Sám. 141). Bolondnac gondolatnya mint az forgó tengely (Kár: Bibl. I.672b). Meg akat az tengely (Decsi: Adag. 30. Kisv: Adag. 33). A kerekeknek tengelyi és agyai mind öntések valának (Káldi: Bibl. 301). A szekérnek tengelyei hogy megkonatessenec, tekerő hévérral emeltnek fel (Com: Jan. 87). A szekér tengellyek eleiben belövettetnek a korékszegek és a löcsék (Com: Orb. 171). Ebben nem akadogya hebe burgya elméd bárdolatlan tengelye (Matkó: BCsák. 364). Vasas szekér rud tengelyestől (Radv: Csál. II.394). Nehéz egy embernek egy várossal perleni, ha ugyan vas az talyigája, tengelye is (MonTME. II.209). Az ő felsége tirszerkébe 4 új vasas kereket, tengelyt, rudat megcsináltatván fizettünk (IV.145). Öregbik ágyu tengelyével és négy tengely-vég vasszegeivel együtt (TörtT. 2. I.386). Kenetlen tengelyű fakó szekérnek tsikorgása (Misk: VKert. 499). Kirándult tengelyéből a mostani világ (Fál: NU. 351). Fortuna szekérén okosan ül, úgy forgasd tengelyét, hogy ki ne dűlj (Fál: Vers. 882). Bőtséit idezi a fagyos tengelyhez (Orezy: KöltSz. 231).

szekér-tengely: axis currus, plaustris MA. achse am wagen PPB. Szekértengely-kenő: axungia MA.

TENGÉR: 1) mare, pontus C. pelagus, salum, aequor MA. meer PPB. A földnek szorulatja a két tenger-közt: isthmus; a tengeren nőni fel: *innutriti mari; tengeren tolvajkodni: *piraticum facere PPBl. Megkérőltie ténget es a zarrat (MünchC. 56. 19). Diczerik azt mennek es földet, tenger es minden zökösök ő bennök (AporC. 21). Be ment Faraho ew zekerevel es lowagossyval tengerbe (144). Kybe myid a tengőr vyzeenek zautalun cöppenetynek zama vagon (WinklC. 291). Az őrlőgők legottan mind a tengőbre zögdössene (NádC. 125). Bozzontak fíet tengerre mentegben (DöbrC. 188). Meg sokasytom atte nemzetydet mykepen egnek czillagyt es tengernek füueniet (VirgC. 15. 114). Lataak az egiptombelyeket halwan az tenger zeelen (JordC. 40). Lata ket atyafyakat vetven haloyokat az tengerben (364). El meene az tenger parttyara fia hozny (ÉrdyC. 339). Lata az gyermeket az tengernek zelen az apro kewekek yaczodwan (ÉrsC. 428b). Ekepen szorita be őket az wr a tengernek kezepibe (Helt: Bibl. I.113). Ezen lőustól a tenger háborog, erős forrással, tatyékkal fel forog (Valk: Kár. Gij). Minden tenger es földnek szezeleti ongedneec uala az romniaknac (Decsi: SallJ. 8. 64). Mi tudatlanságuak tengeri, gonoszságunk örvényi vagyunk (Pizán: Préd. 65). Ki tudná megmondani, mi némi mélységes tenger vagon ebben az isteni igralmaságnak (81). Körül járja az tengert és az szárazt (Zion: Post. II.204). Ne velyyed, hogy az ilyen nagy tengert által gúzolhatál (Bal: CsIsk. 121). Az tengerek buzognak, a borok torannak. 1613 (KNagysz. F4). Úveg tenger vagyunk, mely mikor leginkább tündöklök, akkor tőrik-el (Mad: Evang. 821). A tenger hányodáshoz szokatlan emberek (Prég: Spec. 63b). Két tenger között bé nyúló szorulások (Com: Jan.

14. Az hajónak uta nyoma a mély tengerben és a férfúnak uta a leányzóval el vadnak rejtettette (VárM: Szöv. 111). Tengerben vesztettük sok keresményünket (GyöngyD: Char. 13). A tengerek és folyókák nyögvény rettenetes szokatokat bocsátanak (Illy: Préd. I.11b). **2)** [multus, immerus; viel, mizálilig]. Tenger a mint szemmetec (Born: Préd. 78). Kikről egyenkint szólni tenger dolog volna (Born: Evang. I.271). A sok írások tengerből egybe szedni, értelmesen megválogatni a régi böltséktől ismért igazságokat új munka és mi dolgunk (Pázm: Préd. a3). Rajtuk tenger a fegyver, mert a tokos német közöttünk hever (Thaly: Adal. II.243). Tenger sok nép gyülekezett össze (Fal: TÉ. 650. 651).

[Szólások]. Tengerbe a vizet, hegyre a földet hordod: noctuas *Athenas portas PPBl. Tengerben keres vizet: insanus medio flumine quaeris aquam (Decsi: Adag. 69).

[Közmondások]. Nem lehet tenger víz nélkül (Decsi: Adag. 100). A tengernek nincs semmi rokonzója (Gvad: RP. 252).

észak-tengér, északi-tengér: *mare superum PPBl. [nördliches meer]. Hon az észak tenger magában kiszökdi, híred mindenütt van s mint nap úgy tűniklik (Zrinyi 199).

fekete-tengér: Euxinus PPBl.

holt-tengér: [mare mortuum; todes meer]. A hol azok a városok fektettek, ott a mai napig egy bűdös tó vagyon, melyet holt tengernek neveznek (Pázm: Préd. 376).

mély-tengér: profundum C.

océánus-tengér, océanus-tengér: [Oceanus]. Ha az föld kerektségét környél allo nagy Oceanus tenger ream folya es aradna is, nem oltathatja meg szomiuságot (Lép: P.Üik. III.163). Az északi részről való nagy Oceanus tengere jéges (Com: Jan. 12).

sós-tengér: salum C. [salzmeer]. Lezen hatara nap keletre a soss tenger (JordC. 191). Minyaian őszue gyűlene, a holl most a soss tengőr vagyon (Helt: Bibl. I.F2. Kár: Bibl. I.154).

szakadéktengér: [sinus; meerbusen]. Látának egg nini szakadik tenger, kinek partja vala (Sylv: UT. I.206b).

szoros-tengér: fretum aestuarium; sund, meerenge PPB.

vörös-tengér: *erythraeum mare PPBl. [rotes meer]. A my atyaink myndh nyayan kwd alath voltanak es mynd feyen kynth a veres tengeren alth mentenek (Konj: SzPál. 158). Az isten meg nita az vörös tengernek vizet (Szék: Krón. 18).

zúgó-tengér: fretum C.

Tengéri: **1)** marinus, pelagicus C. aequoreus, pelagus MA. [meer-]. Tengeri veres-hagyma: squilla; orf, tengeri hal: orphus; tengeri hal, mely fiúvet eszik és kérozt rág mint az ökor: scarus; tengeri-kutya hal: squalus; tengeri veres hal: erythinus; tengeri rák: cammarus; tengeri szorulat Konstantinápolyal: Hellespontus; tengeri szőlő: astaphis PPBl. Nem fa tewysk wala, hanem tengeri tewysk wala, ky sokkal hegyesb az fay tewysknel (AporC. 185). Az ty latastokat meg ygeze mykepen az rettenetes tengeri czoda (VirgC. 137). Tengeri retek két fele (Mel: Herb. 173). Sarga apro baraczk, melyet tengőri baraczknak is hívunk (Frank: FlaszK. 33). Mondolát aprón törvén szűrd által tengeri szőlőt hozzá tevén (Radv: Szak. 81). A tengeri szőlők tágétnak, lágyétyák a hasát (Com: Jan. 25). Mely szépen énekel tengeri Sirenes! Ű szép gyöngye verse oly igen keserue (Zrinyi II.105). Malozat, ramfolt és egyéb tengeri morhát vibetek neked (Thurzó: Lev. I.168). **2)** [summus; böchster]. A mindenható isten tengeri böltseségének rendeléséből formált bennünket (Fal: NE. 36).

fél-tengéri: seminaris C.

M. NYELVTÖRT. SZÓTÁR III.

TENÓR: **1)** [cursus; verlauf]. Az donationak szokot folyasa es tenora (Ver: Verb. 73). **2)** [ratio; reihe]. Szólits neveket szerint az szakács-mestereket, az étkeket is rendi szerint, kiket az első fogásra rendeltetek az regestrom tenora szerint (Radv: Szak. 12). Ezen tenort tartyak, őrizik es szaligtattyak maradékjokra mostan-is nemzetünkben levő tudos lelki pasztorok (MNYil: Irt. 9). **3)** [sonus; stimme]. Kychoda esuery megh a syp mynemő tenorth zool (Konj: SzPál. 176). **4)** [vox tenor]; tenor]. Az zenőknék nyók mondask barommal lezón: tenorral, discantal, contra tenorral, tenor lezón istenth diéres (SándC. 19).

TÉNTA, TÉNTA (tynta Apost. 8): atramentum C. MA. finte PPB. Tengeri hal, mely mint a tinta oly fekete vértontki, midőn meg-akarják fogni: loligo, sepia PPBl. Mykoron megh thntta volna, hogh ő elethenek vege el közelgethne, papyrosth thntanal egyethembe kere (PeerC. 16). Kerlek tegőd kegyös Jesus, hogy mind the dyczőségős kenydath te zeep dragalos werődnék tentayawal en zyweben megryad (CzeclC. 19). Kere papirost es tентаhat es az ő eletih megira (NádC. 589). Teltbet akartam tynetek yrnom, de nem akaram lewelnek es teentanak atala (JordC. 875). Yrattattak nem tytawal, hanem az elő ystemek lelkenel (Apost. 8). Papyrossat, teentaat keere es zeren zertte mynt eelt es yaart volna, meg yrogataa (ÉrdyC. 411). A biblia böltsállésben nem a téntát, papirossat, hanem azt böltsüllük, a kinek szavát magában foglallya (Pázm: Préd. 156). A régicé viaszszos táblátskákon írnat vala, miné-kunc a papyrus és ténta alkalmatossabban szolgálhat (Com: Jan. 207). Téntát, papirossat vigyenek (KétMjpl. 130). Mint esett szegénynek halála, mind téntával mind könyhullatással leírom (Mik: TörL. 317). Fele a véremnek olyan volt mint a hideg éték, fele mint a ténta (389). A mély okoskodás a tén-tán nyalakozók dolga (Fal: NU. 261). Adj egy árkus író papirost, pennát (tollat) és téntát (KirBesz. 84).

[Közmondások]. Ténta és a penna a szegényt nem tudja (Kisv: Adag. 142).

könyvíró-ténta: *librarium atramentum PPBl.

varga-ténta: [vitriolum; vitriol]. Galitzkő, mely máskeppen varga téntának hívattatik (ACsere: Enc. 248).

vörös-ténta: rubrica PPBl.

Téntás: [atramentarius; tinten-]. Annak is számát ő vele irattam föl; mely jegyzést vagy az tatay levelei között vagy téntás ládámiban fölтанáhat (Radv: Csal. III.219). Kic miatt ny megkocattat akkor a kőrmemet, hogy noha téntás volt, bé kellett falnom (Sánd: Isp. 93).

[Téntáz]

még-téntáz: [conspuro; beschmutzen]. Lié, miképpen téntázad meg hitedet (Kereszt: FelsKer. 161).

TENYÉR (terenyét Decsi: Adag. 19): **1)** palma, vola C. [flache hand]. Tenere: palma (NémGl. 383). Egebec kedeg tene-reteket ő orcaira attanac (MünchC. 66). A mef embőr lelki iozagokat alazatossagnakül gőyt, ofaten ment aki a port tene-rehen a zelre vizi (VitkC. 67). Embernek tenereben nagy sok erek jevnek evzue (CornC. 218). Az kizded germeccnek vereből essec bal kezenecc teuerere neg őp (DebrC. 299). Aldoth legyen te zent tene-red, kyuel istenth illet (GümC. 42). Tenerem fel töric (Helt: Mes. 156). Tenérnek temérdec bőrt meg gyogyítta (Mel: Herb. 119). Tenereket szűiokra vetik vala (Mel: Jóh. 67). Forgatni kezdi az ket tenere között (MonÍrók III.59). Valamelly az négy lábú állatoc között az tenyerén iár, tisztátalan legyen (Kár: Bibl. I.98). Lattjuk penigh, hogy mikor mi az mi tene-rünket csak kőzel el mi szemünkhez tartunk. 1619 (KDebr. D5). Tene-red pőkése vtánn ki mutatta írásod (Bal: CsIsk. 43).

Nyulsz is az dologhoz serényen, nem herén, kiért az sors is kezd vinni jobb tenyerén (Thaly: Adal. I.120). A penitencia tartó ember tenyerében a tüvisek is rózsákká válnak (Vajda: Kriszt. I.522). **2)** palmus MA. [palma]. A mérőkneve mértéki ezec: tenyér, arasz, sing (Com: Jan. 165).

[Szólások]. A böles hallgató nem hordozza szívét terjesztett tenyerén (Fal: UE. 479). Kend meg csak jól az taronyét, meg nyered (Deesi: Adag. 19). Kend meg a tenyérét s meg nyered ügyedet (SzD: MVir. 16).

Krisztus-tenyere: palma Christi Mel: Herb. 82. Ricinus több neve Christus keze, Cristus tenyere (Mel: Herb. 82).

Tenyeres: [magnus, fortis; gross, stark]. Tenyeres talpas ember (Zvon Pázm! 263). O teneres talpas Domine (Bal: Epón. 4). Mellyek azok a tetemes és tenyeres vétek (Pós: Igazs. I. 698). Itt nagy tenyeres talpas hazugságot szól Chronica Germanica (Lisznyi: Krón. 250).

Tenyérnyi: palmaris, palmarius MA. einer hand breit PPB. Egy tenyérnyi: palmaris; két tenérni: didoron C. Két tenyérnyi: bipalmis MA. Tenyérni napok: *palmares dies PPB. Zerez egy tenerese aranyas barsont, kyre neegy renddel ftyzed rea ez tyzen keth draga keweketh (JordC. 64). Imé egy tenyérnivé töltöd az én napimat uram (MA: Bibl. I.496). A gyömbér a földhe három avagy négy tenérnire nő bé (ACsere: Enc. 245). Féltenyérnyi függő húzza le füledet (Orczy: Költl. 156).

TENYÉSZ-İK: **1)** sobolesco C. fetisco MA. sich vermehren PPB. Monda az sathan: haat myeert paraneholta wr isten, teneezzetők es sokaswlyatok (ÉrdyC. 550). Fiaitoc nem tenyészne (Kár: Bibl. I.456). Vgy tenyeznenek az embörök mint az fiuek (Frank: HasznK. 67). Ez az állat sokat tenyészic, hová lehet ennélis szaporodób (Czegl: Japh. 67). Hogy igen tenyész a felesége, a miatt bántódik (Gyöngy: Csup. 25). Az evet a nagy fiúknak odvaiba rejtezik, ugyanott is tenyészvén fiait táplálja (Misk: VKert. 234). Az őszvér soha nem tenyészik (276). Olyan férgek a halgatoknak szívekben is tenyésznek (Jly: Préd. I.82). **2)** [fetificus; befruchten]. Az oklatan állatoc midőn szaporodísokat teneszic, esac legelő mezejőkre vagyon gondgyoc (Prág: Serk. 887). Némellyek rokoní véreket hányákvetik tévén sok igéreteteket, a mint a bor szokta tenyészni ezeket (GyöngyD: Char. 433).

[Közmondások]. Tartva tenyészik a pénz, kültve vész (Fal: Jegyz. 932).

el-tenyészik: [defloresco, verblühen]. El-múlt, el-olvadt és el-tenészett a mi szívünknek öröme (Szeg: Aqu. 6).

eltenyészet: [multiplicatio; vermehrung]. Ha a mérges kigyoknak eltenyészétől [így] tartasz, a tojásokat tapod-el (Megy: 6.Jaj. II.18).

még-tenyészik: [animum recipio, se colligere; zu sich kommen]. Miker az szegény pásztorok is az anygali látásból lőt félelemből meg tenésztenec, azt mondgya az evangelista, hogy egy mással beszélgetének (Zvon: Post. I.160).

Tenyészéd-ik: sobolesco PPB.

Tenyészékény: [ferax, fetificus; fruchtbar]. Sokak enyvel mondatnak diszesen ki: évékény, tenészékény, szülékény (Corp: Gramn. 312).

Tenyészéketlen: [sterilis; unfruchtbar]. Ha a sterilis terméketlennek jól mondatik, mi okon nem tenészéketlennek vagy szüléketlennek (GKat: Titk. 1118).

Tenyészés: [duraturus; dauerhaft?]. Megakarta fosztani a tölle választott leg-jobb résztől azaz tenyészés esendességtől és békességes, tellyes nyugodalamtól (Csúzi: Síp. 337).

Tenyészés: **1)** [partus; geburt]. Aldot leszen a te földed- nec es inhaidnac tenészése (Helt: Bibl. I.Zzz). Az állatoknac első tenészése (MA: Bibl. I.171). **2)** [ortus; geburt]. Az égli madarak kevés földvel tenyészések után tollasodni kezdenek (ExPrinc. 153). **3)** [conceptio; befruchtung]. Tudgya leányának a dolgát, hogy Cnemont vette mátkájának, értvén a szájából a Charicliának, a melly tenyészése othon nem voltának (GyöngyD: Char. 425).

Tenyészet: **1)** [ovum; ei]. A tyúk béterjesztvén szárnyai-val tenyészetét: tojományát molegit (SzD: MVir. 122). **2)** [fetis ingenii; geistesfrucht]. Mint valami furfangos köntőshen öltöztetett bolondokat bennünket az ő tenészetivel nevetet és pöket (GKat: Titk. 347).

Tenyészetlen: [sterilis; unfruchtbar]. Az értelem szívbéli foganatos erő nélkül tenyészetlen és meddő (Fal: UE. 364).

Tenyésző: **1)** ferax, fertilis, uber, fetificus; fruchtbar PPB. Nemzen az feld zeldellő fvyet es magh teneezött hű neme zereit es gyümölcs teremthő fiat (JordC. 2). Az asszonyi állat ártatlan leszen és tenésző leszen (Kár: Bibl. I.122b). Isten tenyészővé teszi kevés harmotokat (Ujf: HÉnek. 33). Minden földi gyümölcstűknok és tenyésző szaporodásnak első 'zengéje' néki szenteltessék (Pázm: Préd. 337). A kikből az asszonyi ho bővebben foly, tenyészőbbek szoktak lenni (ACsere: Enc. 167). Bőv és tenyésző esztendő (Lipp: Cal. 66). Az nyugott szántó föld termőbb és tenyészőbb (Com: Jan. 72). A szántó föld tenyésző avagy gyümölcstelen (Com: Vest. 16). Nem vagy te meddő, tenyésző vagy (Kereszt: FelsKer. 437). Hogyha meddő leánt vagy asszont találál s ezeknek párhagymát emni gyakran adnál, tenyészők lennének (Fely: Schols. 22). Mennyit veti bé, mennyit adott ki, mennyit rakott, mennyit ontott, tenyésző-e vagy meddő az erdei, mezei vagy major-béli jövedelem (Fal: NU. 2s1). Nem a sokaság, hanem a takarékosság tenyésző (Fal: BE. 577). Epe nélkül-váló, de igen tenyésző galamb képében jelent meg a sz. lélek (SzD: MVir. 270). **2)** [femina; weibchen]. Egi teniző farkas neki ielőmnen vino őtet a zent Pálnak cellačkaiának aitoiara (DebrC. 114). Mikepen az tenező orozlan zokta az habot megh zagatnia, ezönképpen ő ruháit megh zagatnan kezdö az zent teshöz sietnie (TihC. 26). A tunetnyoc el hozac a tenezoec szamat es az nehmet es reiaioc utec fíel az ű ruhaiokat es őtet felül reia őltotec (Tel: Evang. I.451).

Tenyészőség: [fecunditas; fruchtbarkeit]. Attam fyweketh, kyk hűmagokban anogot tarthnak hű teneesseezhekre (JordC. 8).

Tenyészt: feto C. [fortpflanzen]. A bor kolyikát nem tenyészit (Gvad: Időt. 139).

Tenyészítő: **1)** fecundus, fetificus, ubertus C. **2)** [femina; weibchen]. A pispec meg tiltatec az atkolcat es bossu allasokat vetnye, melleket eby zokas zereit es tenező farkasnac ríhe zereit az ő tulydon inhayra nem zegeni vala vetnye (TelC. 112).

[TENYÍT]

Tenyítés: [fecunditas; fruchtbarkeit]. Aldot leszen földed- nec veteménye és barnodnac bőfűes tenyítése (SzépFnek. 3).

TÉP (tház Thaly: VÉ. I.192): vellio, lancino MA. rupfen, zuften PPB. Pih kérd, seb kérd, tépett ruha a sebre: linamentum PPB. Ruháit megh zagatnan kezdö haint tynie (TihC. 26). Annira tépék, nyivék, hogy kopaszon hagyák mindeneknek nevetségire és szidalmára (PestiT: Fab. 248). A kőrműnkél szagatane, tépűne (Com: Jan. 50). A kik gazdagabbac, tépett pamttal, gyapjuval esnállýac bé az első fűc tőkét (Nad: Kert. 23). Hatalmas mindenben, hódol néki sok nép, ropent városokat s várakat egyben tép (GyöngyD: MV. 17). Az őlyv a rókának szörít tépi, zabállya (Misk: VKert. 15b). Ha az télben bo-

lépünk, másoknak gyapját tépünk (Thaly: Vő. II.73). Pályka tollat szerez, ha valahol tép Anna (Felv: Dics. 34). A gonosz mennyivel inkább rágzik, annyival inkább kell tépni és irtogatni (Fal: NE. 16). Simította homlokát, tépi szőmőkdekít, le-felé orrát, hátra szokattya füleit (Fal: NA. 142). Tépték mint a diófát az ország úttján (SzD: MVir. 66).

el-tép: dilanio C. MA. zerstückeln, zerschneiden, zerfleischen PPB. A sas, vértse, solyom horgas körmöckel ártatlan madárkákat eltépe (Com: Jan. 30). Amé elfuva és eltépe tégedet a remai catechismus (Kereszt: FelsKer. 390).

ki-tép: vello C. vello MA. ausrufen, ausreissen PPB. A sydok hamat, zakalamat ki tepik, nőnik, teljes testemet el zagatták (WesprC. 32). Midőn a terdén alomné a ferie, ki kezdé lassan lassan a feckete báiakat tépni... Ennükem is ész a feiem, de ez ezennel hozzám hasonlatos lézen, mert bizony mind ki téppem a feketéket (Helt: Mes. 398). A hajakat regenten ki tépic, szagattyaé vala (Com: Jan. 115).

lő-tép: [revello; abreißen]. Valami Miskóczi Pap Gáspár Csikvártul elszökött vót, hadnagy lévén az száslóját maga le-tépte (Beres: Lev. 218). Fejéről boldogság zöldes koszorúját le-tépi s lábával tapodgya köróját a kártékony szereutse (SzD: MVir. 397).

még-tép: [vello, carpo; rupfen, zupfen]. Meg tepik: pili caligant (NémGl. 187). Az róka bógyagozni és czauaragni kezdé az ebek közet és meg kezdé tépni sulaiát (Helt: Mes. 159). Összreá az riskásat mind az kappannal együtt, kit megtéptél s az nádmezét is ereszd bele (Radv: Szak. 236). Várj tejetlen gubás kecske, nőstün nősző vén menyecske, megjön urad, jól megtép (Fal: Vers. 882). Bennünket már a kaur jól megtépe, el is hullott leg-főbb vezéreinknek szépe (Könyi: IRom. 151).

Tépáz: [lacere, vello; reißen, zerren]. Mégsem hagyña magát, de vadkan megsérti az karját, még az lábával is tipázza az urat (Thaly: VÉ. I.192).

Tépdögöl: vellico C.

Tépdél: vellico MA. rupfen, ausrufen PPB.

Tépdelés: vellicatus, vulsio MA. das rupfen PPB.

[Tépéget]

még-tépéget: [disseco; zerschneiden]. Az héját händ el rúlla, az húsát tépegésd meg szépen (Radv: Szak. 112).

Tépégetés: [vellicatio; das zupfen]. Beszédél való tépegéséce, mordály beszédek: vellicationes (Com: Jan. 203).

Tépőlőd-ik: [angor, sollicitus sum; sich kümmern]. Olusd az fő catholicus írókat, kik megbizonyították az ti hagymázban tépőlődő és tébolygó vélekedések ellen áduességes tudományunkat (Bal: CsIsk. 199). Az mít emőtte forgat elmejeben ember, almban is azzal tépőlődik (Alv: Itin. 139). Ember gyakorta álmban is azon tépőlődik, a mivel émette vagyon gondgya (Pós: Igazs. I.475). A min az egyik ember aggódik, tépőlöpik, azt a másik kívánva kívánnya (Hall: Paizs. 217). Sebek az ifjat elnyomák végtére, tépőlődő álmak jutának szemére (GyöngyD: Char. 13).

ki-tépőlődik: [se extricare; sich herauswinden]. Nints olly akadály, mellyből a vidám elmék lci nem tudnának tépőlődni (SzD: MVir. 18).

Tépőlődés: [anxietas; sorge, ängstlichkeit]. Takarodjék a mi elméinktől a Christus testének tapogathatatlansága felől való balgatag tépőlődések (GKat: Váls. II.1269).

Tépés: vulsura C. vulsio, vellicatus, vellicatio MA. das ausrufen, ausrufung PPB.

[Tépet]

még-tépet: [vellicare euro; die haare zupfen lassen]. Kő nyörületlenül meg-tépetek (Hlyef: BCsTomp. 110).

Tépőd-ik: [rixor; sich raufen]. Tépdőd: qui solet contendere (Or: OrigHung. II.238).

ki-tépődik: [eveller; ausgerupft werden]. A Bethlen familia, ki alat ki-tépődött szárnad nőni kezdé vala, mely hamar el-enyészék (Megy: 3Jaj. I.41).

Tépődés: [angor animi; ängstlichkeit]. Nem ádtak hitelt neki, hanem azt mondták, hogy tsak tépődésében tetzet az ugy lenni (Alv: Post. I.474).

TEPECSKÉL: saltito, claudico, cespito MA. hüpfen, stolpern PPB.

TEPED: marcesco, flaccesco exsiccor, corrugor SL [verwelken].

Tepett: vietus, marcidus MA. schlaff, schlapp PPB.

TEPSZI, TEPSZIA: mazonomum PPB. artopta, testum, testus; backscheibe PPB. Rántó serpenyő, tepszia: artopta PPB. Egy tepszit vőttünk pradiátorus urani kezében körösz-től víznek valót 1 ft 35 d. (MontME. I.21).

Tepszicske: ∞ Egy tepszicskét vőttem 32. 1878 (TörtT. I.159).

1. **TÉR** (ter Helt: UT. G1. Kár: Bibl. I.396. ter Fél: Bibl. I.96): **1)** [regio plana; ebene]. A tudósoc mikor a verő fényes héjazatlan helyen: téren sétálni meg-unták, le-ülne az árnyékban (Com: Jan. 207). **2)** spaciosus, planus MA. weit, geräumig PPB. Ez tenger nagy es ijnen teer: hoc mare magnum et spatiosum (KulesC. 252). Moses válasza három várost, Busort a pusztába a térföldön (Helt: Bibl. I. Mmm3). Megála egy tér földön: stetit in loco campestri (Helt: UT. G1). Soc nyáia vala mind az völgyekben, mind az tér földön (Kár: Bibl. I.396). Ala iduen velők megála az természetli helien (Fél: Bibl. I.96). Sik, tér és gyepek út az, nem csoportos, zölkögő (Pázin: Préd. 86). Végezetre sik és tér-utak az isten úttjai (87) A hegyeket gyakran íti a mennykő, hogy-sem a tér-földet (88). Második el íövetelekor nyílván Josaphatnak térl es széles völgyben száll be (Lép: PTük. II.56). Úgy megszokom az szép tér földet, már nehezebb leszen, hogy oda be hamar megakad az szemem az hegybe (RákGy: Lev. 73). Emez halmok el nem dülhetnek s tér földé nem lehetnek (Tof: Zsolt. 39). Javalta Diószeg táján az térföldön az végbeliékel való megegyezésemet (Monlók XVIII.92). Tér földé változnak Párnásus hegyei (TulFl. 11). Megtérkálván e tér világ négy részeit (Orczy: KültSz. 22).

Téres: **1)** planus, patulus SL [eben, flach]. Azok ellen tusakodik, a kik a kárhozatnak téres mezein jártanak (Land: UjSegits. I.571). **2)** laxus, amplus SL [geräumig]. Egy könyvet se vett, a melyet ki-nem szedegetett és emlékezetének téres tárlházába ne bordingatott volna (Szeg: Aqu. 72). **3)** [tumidus; geschwollen?]. A maiorumát, mézet őszne timporális, igen jó teres [?] keuérés tágot vele kötni (Mel: Herb. 112).

Térség: [planities; ebene]. A város nem szép, de a városon kívül szép térségek vannak (Mik: TörL. 355).

2. **TÉR:** **1)** [venio, eo, se conferre; kommen, geben]. El-bagyott helyemre térok: reciproco C. Teretuala bodog Eferenez zent Marianak egyházához, lewlewtuala ott agy alazatos frateret (EhrC. 101b). Mondom, hogy ewnekyk kol ternyek ez vtrol, kyben nettetem ewkewt (112). Az bnyások inkább ternek istenhez az kegies bezedel, bonem az kemeny figielmel (VirgC. 48). Tóllk nagi tizesegel bulcznt veuen tery en hozam (48b).

Ennekem adatatok, hogi az lelek az testben terne (109). Nemel koron delben, nela kodig este koron ternece vala hazokhoz (NádC. 462). Ennekem wgh tecezik, hogh ineb illic az ew zokott zallassa teernye (WinkC. 111). Feleletet veven almozban, mas vton terenek 5 videkekben (DöbrC. 230). Latuan Jesus, hogi illion nagon keserögne az 8 anya a zent azzoniokai, bozaiok ternen monda (WesprC. 100). Mykoron haza teeruenek, legottan levn az ew jozagoknak el oztogatasa (CornC. 400). Teer vala az egyhazban az eo innadsagya (DomC. 129). Terec Galileanak tartományban: secessit in patres Galileae (JordC. 360). Len, mykoron en Jerwsalemben terttem vonok (781). A gőzödelmes hadbol haza tort (DebrC. 166). Haza terween az zolgath meg mondaok, hogy solh hyeret sem halataak vona (ÉrdyC. 410). Betlehembe terel, holot az howl-czeseges lelkews ew magat wranok ew yazlakhoz ewrek lakasra ada (ÉrsC. 313). Tery een hozyam wran: convertere domine (KulesC. 8). Jacob haza teere Mesopotaniabol az Chan földere (Szk: Krón. 14). Izrael népi istentől térének (Tin. 225). Egy árnyékszékre felfelé tért vala, nagy szörnyű halállal nyagott meghala (RMK. V.179). Ezzen áldóbe te hozzád térec (Helt: Bibl. G4). Immar ismet en hozzam teer az en wran (Helt: Bibl. I.O2). Tyrusnak es Sydonnak hatariha tere. 1533 (KBártfa Aljij). Istállóba kelle térni, jászolba kelle bősztetni szent fiát (Pázm: Préd. 1273). Utban térd tanítványával (Mad: Evang. 317). A megdagadt Szamos nem térhet öblében (Gyöngy: KJ. 135). A Kristus az 8 igéje által tselekszi, hogy a népek hozzája térjenek (Misk: VKert. 60). Ritkán két asztaltól előb, hogy sem megerőltetvén természetét kételen légyen véle, hogy árnyékra térjen (Fal: NE. 7). Nagy ortza pirulással és szertelen felhevüléssel tere haza némely szívéhez gyökredzett kedvestül (Fal: NE. 83). 2) revertor, convertor MA. umkelren PPB.

[Szólások]. A tartományokat megbódítja, kiknek szívek nehezen tér csak megrözzenek, nem bogy vesztések után (Beres: Lev. 338). *Vmibe tér*: Terween az vygassaghuak lakodalmaban (ÉrdyC. 512b). Alig tér vigsága szívének öblében (GyöngyD: KT. 91). A bölc meg belondul, ez velag vezedelmbe teert ez mastani időben (NádC. 308). *Magába tér*: Es-meghennen magokban terecenek az tanoythiwyok (JordC. 98). Zykseeg my magukban terewnek (ÉrdyC. 24). Meg rettenween az őryzők magokban terecenek es mynd föl veeveok az zent hytet (204). Frater Yeronimos magaba therwen kezd azzonyvuk Maryához nagy syrassal ohnytanya (ÉrsC. 523b). A ki tapasztalja, hogy nagyon megindult, térjen magába, a mig le nem hál forrósa, semmire se lépjen (Fal: UE. 505). *Imihez tér*: Penitencyat nem tartanak, sem zykvekhez nem terecenek (DomC. 166). *Magához tér*: Magához ternen terdesek (VirgC. 79). Peter enuen magához terween monda (ÉrdyC. 362). *Vmire tér*: Banatra nem terhetők: nec poenitentiam habuistis (Fél: Bibl. I.36). Nemellyok hamar haraghuznak, de esmegh hamar beekeseegre thoernek (ÉrsC. 189b). Jobbára a kik nem tudnak igaz utakan érn szándékokhoz, azok tértnek a csavargóra (Fal: UE. 438). Terec az ti cheledokotokra, vgyminit tudományotkuac giúmlöchere (Mon: Apol. 422). Terec imár ezeket el vgezuen az baratokrol valo emlékezesedre (Mon: Apol. 257). Eszemre térek: resipio C. MA. Ákhillis mig abból az esethől felveheti magát és észére tér, közel egy ora tellik belé (Hall: Hlist. III.139). Hadd telyenek tsak meg napokkal, eszerek fognak térni (Fal: NU. 251). Térj eszedre ham és por, nem alku a hatalmas istennel pörbe szállani (Fal: BE. 613). Teer 5 alnoksaga enen feyere: convertetur dolor ejus in caput ejus (KulesC. 11). Meg ordemlic, hogy a mit oc nélkül másra költötenee, az imnen magokua felekre terien (Tel: Rövlr. 27). Kárhoztattac némely eretnekeket, mert javallottac azokat az martyroc helyeit, hová a jámboroe járnae: emek sem tér fogára (Czepl:

Japh. 97). Nem tér fogára az apostoloc tudománya (Czepl: Japh. 121). Ritkán térünk a halgatásra (Pázm: KT. 28). Ha az zent hyttre akarna terny, az ew isteneet, tyzes lunczal meg kötöztet zem latomast meg mwatthaa ew neky (ÉrdyC. 507b). Keretteteok, hog az gonozrvljora terne (DomC. 264). Változik az idő néha kemény fagyra, néha tér lágý kényre (PhilFl. 12). Patricius vitéz kereszttyenseegre terween nagy veenseegben es yo lytben mwleek ky (ÉrdyC. 519). Elugrott, mert a szolgát nem tért a nyakára (Nyr. XIV.565). Ez az eszekedés oly igen meg esábita egy szegény barátot, hogy a szerzetből is régi okádására térne (Pázm: Kal. 381). Az biro jól meg lassu, mi mellet tartatnac vele, hogy ortzajara ne terjen az tartoztasat (VerVerb: Szót. 2). Az arvakat ha gondviselőtenül nevelik föl, ő nekik ter ortzajokra (32). Orczáiokra teer az illyen nagy vakmerő hazugságok (Bal: Csksk. 168). Orczájára tér, ha rosszul üt ki a dolog (Nyr. XIV.514). Az ysten bekesseeghel czeleködyk ty eretteok, nem akarvan vala kyketh el vezny, de myndent penitenciarra terny (JordC. 861). Ez evangyomi eertetyk bynos emberekről, kyk penitencyara teernek (ÉrsC. 12). Rothadásra terendő ne ligen (Sylv: UT. I.134). Szállásra térlők: diversito C. Szemünkne ne térjon a dolog, szegýent ne vallyunk vele (Szd: MVir. 386). Tárjetek szívüetokne búnsók, vessétek-el búnsóitok (Pázm: LuthV. 410). Az elől lépést engedgyuc az pispókökne és adná isten, hogy ez nékiec tiszteességekre térhetne (MA: Tan. 1124). Tőredelmesseegre nem terhete (ÉrdyC. 524). Mikor minden csavargásból kifogy B, útra tér (Pázm: LuthV. 153). A bölts örül, ha hibájának végére ment, igaz utra tér (Fal: BE. 604). Brenner Ignác meg akar az igaz vallásra térni (Beres: Lev. 437). Az ezazar, ha zerenze en ream terend, mywel ayandekoz meg engem (ÉrsC. 483). Bekosgetek tymagatokra ther: pax vestra revertetur ad vos (JordC. 382). Az kewe emen magokra ternok vala (ÉrdyC. 546). Veszni tért ifjú (Megy: 6Jaj. II.29b). Veszni térd élő fak (Nád: Kert. 127). Veszni-tért kis hazánk forogsz mely sok kecckáu, hány felé vetett már a szerencse sarkán (GyöngyD: MV. Előb. 9).

[Közmondások]. Nem tér eg ágba, eg iaromba A Christus a Belliall (Mol: Sám. 436).

alá-tér: [descendo; herab-toigen]. Alaa terec Moyses az hegyről el vyveen kezeiben az keth kew tablakath (JordC. 69). A hatar Sephambol ala téryen Riblaig annac napkelet felől valo részére (Helt: Bibl. I.IIh4).

által-tér: [transgredior; hinüberkommen]. Hogy Jesus atal terth vona, yo keddel fogadak látet az neepek (JordC. 551). A gubernator Rätz országon által tere és nagy vigasággal viszza öne Budába (Helt: Krón. 98b).

be-tér, bele-tér: divertor C. divortor MA. einkelren PPB. Valakihez bé-térni látogatni: ad aliquem *intervisere; hogy légyen menedék-helyed, a hová bé-térj: ut habeas quo te receptes PPB. Feyet haituan zent alazatosagat tere be a celalaba (VirgC. 22). Beterenek az vendegraterekel 60. Be tere-nek Porcinnkulaba (72). Azzonyom teer be, az een hazam te hazad (WinkC. 110). Janos el tazozvan h4 tálók terece be Jerwsalemben (JordC. 752). Az en ymachagon az en kebelenbe teer be hattra (ÉrdyC. 611). Nagy syrassal Jerwsalemben beo terecenek (ÉrsC. 102). Ky keeserlek az kapwn tyteketh es en magam be teerek az kapwn (I62). Téryetekbe a ti szolgatoknac hazához (Helt: Bibl. I.II2). Minden lator beletér, széles veza vtai vannak a pokolnak (Mol: SzJán. 287). Zrinyi uram, Bánffy uram vagy előbb vagy utobbi, de betérnek hozzád (Nád: Lev. 67). Ti kapuc emelkedgyetec, hogy ez király belétek térjen (MA: Bibl. V.12b). Kezzer András uram betért vala hozzánk is és megadá az Kegyelmetek nekünk irott levelét (TörT. I.430). Gereudrisis bé-tér er-

déli útyában, Aranyos vízének fekszik az folyóban (Gyöngy: K.I. 7). Az németek sietve mentek, még bő sem tértek sohá az faluban (Beres: Lev. 569). Okot ne adj senkinek méltó haragra vagy neheztelésre, ok nélkül is bétérnek hozzád (Fal: NE. 426).

el-tér: 1) *deverto, recedo C. digredior, revento, divertor MA. weggehen, abweichen PPB. Frater Ilyes meg haragwan sebesseguet belteue aytayat s eltere (EhrC. 16). Paranczola frater Leonak, hogy ha nem felelne, legottan el terne (41) Vethközeek az neep, hamar el tertenek az vttrol, kyth megh mwttattal hűnekyk (JordC. 68). Mynt hallotta vona az yffw ez bezedet, nagy banattal el teree (414). Peter futameek az koporsohoz es be tekeenthwen lata czak az lepedőt oth le tewe es el teree (617). El tawoztatak hűtet es el tereenek hűv zyflben esmegh Egiptomban (730). Miklos el teruen a bizensagnak vtarol nagy eretuek lön (DebrC. 65). A kik el akarnak idűn zitenek hitről ternie (134). Esmeg el haza terők (374). Chrystwth megh nem lelwen megh el terenek Yerwsalemben (ErsC. 318). Hugi el ne teriön az en haion es a bűnnek tengeriben el ne merűlliek (ThewrC. 182). Ellenségiuk eltérjenek, tőled igen megrettenjenek (RMK. VI.232). Kely fel és fuss, míg nem teer a te batyadnac dűhűsege es míg az ő haragya terolad elteer (Helt: Bibl. LN2). Mikor láttie volna, hogy nem az Izraelne királyja volna, el tere nek ő rólla (Kár: Bibl. I.330). Távoz zál az hamistól es az hűn el ter te tőled (653). Térjetek meg eltérő fiak (Ily: Préd. I.178). **2)** *[capio; raum haben].* Alig térnek-el a házban: aedes vix *capient PPB.*

félén-tér, félre-tér: *[recedo, discedo; sich entfernen, weggehen].* Hogy ha bátyainál meg maradt volna, egyedül azoktól felen nem tért volna (EgyesÉlet. A3). Az okos félre tér panaszával, eltakarja togyatkozását (Fal: UE. 431).

föl-tér: *[ascendo; hinaufsteigen].* Keel fel wram te haragodba es ez gyelekezesnek oknerth fel tery e magassakra: et propter hanc synagogam in altum regredere (KulesC. 10b). Im en yrok azzonimnak ys, hogy bekessege legien Kegteol, fel teert penigh az had ys (RMNy. II.135).

vissza-föltér: *[revertor; zurückkehren].* Nagy hertelen éjjel meg vissza-feltéte, az nádason, réttön mind el-felcsellege (Tin. 63).

hátra-tér: *recedo C. regredior MA. zurückgehen, zurückgelangen, umkehren PPB. Hoonan yndohatok el az taborth es teryetek hattra az pwtan az vöröss tengerhez (JordC. 149). Mykoron hattra terth vona, monda ewneky: Myt zoola az vr ysten (169). A kys Jesust meg nem lelwen tereenek hattra Jerwsalemben kereswen hűtet (525). Mykoron az zolgak az temlecezt megh nythwan hűket oth nem leltek vona, hattra terween mondanak (722). Yob volt volna az olyan embernek, ha az idvesseegnek regulayaat meg ne tanwlhatta volna, honem az olyan uemes malaztossagbol hattra tert volna (ÉrdyC. 22b). Hattra tereenek az pazorok dyczewythween es dyczeerwen wr istenth (112). Kűwetelek ewtet es towabbaa nem tere nek hattra (147). Az azzonyallat esmeg hattra teree az zent egyhazhoz es nagy syrassal halaat ada raytta az wr ystemnek (359b). Öneky az igassagnak wtath job meg ne ysmernye, hogy ne mynth ismereth wtan hattra theernye (ErsC. 247). Ha meg tagattam az nagyobát, be byzony ezt soha meg nem tagadom; ez meg mondwán hattra teere az zegeny yffw (546). Nem teerth hattra my zyuenk: non recessit retro cor nostrum (KulesC. 108). Meg gondoluan magat hattra teere földbe Bethlehembe (Szék: Krón. 22). Kialtasd meg széllyel a te táborodba, akik félelmesek, fátig hátra térjenek (RMK. II.77). Terien hattra wram ez giermeknek lelke. Szent Illiesnek szanat isten meg halgata es az kis giermeket ottan fel tamazta (Sztar: Akhab. 2) Hamar tery hattra, ezennel el be meny Damaseus varasban*

(7). Kie ideig hisznee es a késértőnece ideien hátra ternec (Helt: UT. 2. 7). Nem de hátra terőnké az te paranczolatidnac rontására (Kár: Bibl. I.426). Laulier az ő Patmszabol hattra teruen (Mon: Képt. 46). Hátrátérvén elidegenedtek (Ily: Préd. I.87).

hátraterés: recessus C.

hozzá-tér: *[accedo; beikommen].* Megparancsoltuk, rajtok legyenek, az parasztság is mindenütt feltámadt ellene, valahol hozzá térnek, ölik őket (RákGy: Lev. 165).

ki-tér: *diverto C. divertor, deflecto, de via decedo MA. abweichen PPB. [ausweichen].* Czak az the zamarod ky ne teert vona az vttrol, teeghed meg őltelek vona (JordC. 167). Ki tere az útból es méne az mezőre: avertit se de itinere et ibat per agrum (Kár: Bibl. I.141). Még az isten is ki tér volt az részeg ember előtt (Decsi: Adag. 223. Czegl: Japh. 215). Az úton járó igenousen mennyen, a ki térésekre ki ne térjen (Com: Jan. 91). Kazy Janos az meltosagos fejedelem kimene telét az táborrúl hozá hűrűl, igen bántam s kitétem atambúl (Beres: Lev. 162). Kitér a hold a napnak útjából az égen (Fal: UE. 433). A melly ajtón a szerentse bé-lépik, azon ajtón ki-tér a tisztelet (Fal: UE. 506).

[Szólások]. *Vmből kitér:* Irgalmaz az vr isten, ha ki ter az ő bűnéből (VirgC. 102). My oka lön ennek, hugi a gonoz Judas nem akara a bűnből ky ternie (WesprC. 50). Ha ki nem fogtok terni bűndűtkből, el vesztek (Sylv: UT. I.105). Ne heveri a bűnbe, hanem ter ki belőle (Mel: SzJán. 110). Az satan meg vakittia őket, hóg az bűnből ki ne terhessenek (Fél: Tan. 216). Nemelliek az ostor altal meg kemeniednek es az bűnből ki nem tudnak terni (322). A Christus érdemének gyűmölése azokra szál, a kik hisznek es bűndűkből ki-térnek (Pázm: LuthV. 181). No már terj-ki a sok mör g á s b o l (Matkó: BCsák. 40). Soc műues mestereket hozza be, hogy az magyaroc a régi o s t o b a s á g b o l ki ternene es tanulnane szép mesterségeket (Helt: Krón. Előb. 1). Vgy vegeze magaban, hogy ő az p a p i s t a s a g b o l ky terven az enangelion hirdető keresztényi giűlekősethez adgya magát (Holl: Préd. 4). Gonoz z o k a s b a n newtlek fűl es ky nem akarnak belőle terny (ÉrdyC. 27). *Vmire tér:* Myképpen oktalan kywe okadatra wgyan ne teer- yetek a világra (ErsC. 249).

kitérés: 1) *[recessus; rücktritt].* Az istennek ő zent malaz-tya, kyt embőr iert uala istentől ő bineből ky teressel (DebrC. 403). Az ő tanitása-után hűnből kitérések következzenek (Pázm: Préd. c). Bűnből valo kű terésűne (Kules: Evang. 406). **2)** *diverticulum Com: Jan. 91. deflexus MA. abweg PPB. Utról való kitérés: diverticulum C.* Az úton járó igenousen mennyen, a kitérésre ki ne térjen (Com: Jan. 91).

[Iő-tér]

létért-: *[delapsus; das abfallen].* Kűnn függő hajának akadz fűrtében, érdekl mellét is onnét letértében (Thaly: Adal. I.124).

még-tér: 1) *revertor, remeo, rebito C. wiederkehren PPB.* Ismét meg-tér a vas a maga terémsetre: ferrum restituunt in antiquam *propriatatem PPB. Megteruen zent Fferench az elsew vton meglele frater Bernbardoth (EhrC. 13). Tery meg te celladba es valya eurolam zorgalmatus gondolatot (49). Ezek yok leznek es meg-ternek elsew allatokra (112). Vgy teezik vala neki, hugi ha az maas vilagrol tert volna meg (VirgC. 35). Meg tere boldogsagos zent Ferencz az koldulasbol (47). Zent Ferencz az erdőből hugi meg terth volna, ez frater Masseos eleybe mene (79). Megh teruen az zolgak megh őzenek az atthyanakh, hog soliol megh nem leltek volna (PeerC. 7). Keresik vala fűtet es meg-ternek vala es holval hozia őnek vala (DöbrC. 147). Hasonlatosok vattok az emberekhez, kyk varyak ev urokat, mykoron meg teer az menyekzevkryl

(CornC. 68). Az angyelok meg terenek menyozragban nagy evrendetes eneklessel (77). Meg terők az else hazamban: revertar in domum meam (JordC. 391). Itt ottan belaghwan az hayoban meg terec oman (551). Megh tertetők ty belkoteleknek byzon pazorahoz (849). Meg teere az fraterekhez zent Damaneos az conciliumnak zolgaltatasa vtan (DomC. 16). El mwlan hat vagy heet hetek zerzees zercut az prior meg teere (310b). Yegezze neky, nykoron bekeewel meg terend a hadbol (ÉrdyC. 356b). Halal wthan senky meg nem theer, ky meg yelenteuee (ÉrsC. 274). Meg ternen ez madar es fiait halna latuan kőnőrlő raifok (TihC. 16). Vandoria Ermen orzagba es oth meg maradhan meg nem tere (TelC. 11). Mas uton tereuec meg az ő tartományokba (Helt: IT. A4). Amne vtánna meg kezdte terni Pamouia felé (Helt: Krón. 18b). Azt mondta, hogy oly igen meg voru flet, hogy meg tér, ha meg nem csuálják (LévI. II.19). Az ő meg ter az ő okadására: canis revertitur ad vomitum suum (Kár: Bibl. I.619). Emeld fel kezedet az tengerre, hogy az vizec térjenec meg az egyptumbéliekre (MA: Bibl. I.62). Vaulásni mentem, de semmi olyas szerencsém nem lévén, az puskásokat elhagyván megtértem (Monrók XVIII.9). Pán-is megtért göblyét bizvást legelteti s annak hasznából pénzt bővítoti (GyöngyD: Pal. 140). Megtérének a vizek és elboriták szekerit (Illy: Préd. II.462). Az portáknak ma meg kell terni (Bercs: Lev. 313). Mikor megtérnék, veszem ezen levelét Károli uramnak (340). Nagy sebesen egymásra rugaszkodtak olyly hatalmas öklelésekkel, hogy hangja a szomszéd falakról meg-térno (Fal: TÉ. 637). Máriát leginkább Jupiter képzett felsősége rettenté, de megtért hamar szívessége, (Orczy: Külf. 67). **2)** resipio C. MA. [frugi fio; sich bekehren], sich bessern PPB. Terietekh meg es trczatok penitentiat (VirgC. 56). Mikepen teere meg frater Bernald első fia (80). A tolni meg latuan az ő nagi bekesegeli a kezmenedsebe, meg ternen penitenciara monda (WesprC. 106). Zemetek be tapazottak, ne bog meg teryenek: oculus suos clausurunt, ne convertantur (JordC. 393). Azoknak, kyk kyvl vannak, mydenek peldazerent leznek, hog valamikoron megh teryenek es meg boczattassanak hűnekyk bynek (464). Tarchatok penitenciat es teryetők meg, hogy tiztwillyanak meg ty byneytők (ÉrdyC. 575). Hirtelen habortlattanak mynd een ellensogym, meg teryenek es ygeu zorgalmatosli zegenlyek (KulesC. 9). Meg nem terek, myg nem meg fogyathoznak: non convertar donec deficiam (32). Terietek meg hirtelen, leszeo igralmas ingyen (Bor: Ének 28). Az kürtőlémec eszdendeien az föld meg teryen ahoz, az küöl azt vőtte vőlt (Kár: Bibl. I.116). Én imadkoztam te éreted, hogy el ne foggyon az te hited és te valamikor meg-térvén orössiech a te atyádfiait (Pázm: Kal. 652). Isten ugy akarja, hogy meg-sanyarodván meg-térj (Ker: Préd. 129). Haj török néked, el törlek, ha ezek megtérnek (Zrinyi I.13). **3)** [resido, cesso, cedo; nachlassen, aufhören, nachgeben]. Kely fel és fuss, míg meg teer a te batyaduac dühössege: donec requiescat furor fratris tui (Helt: Bibl. LN2). Minek utánna az levita ötven esztendő sészen, megtérjen az ő szolgálatyában, annakutánna ne szolgállyon: servire cessabit (MA: Bibl. I.127). Kionlék Rézmánnak vállából piros vér, mind az által az vitez török meg nem tér, hanem kardal ismét Zrínihez chapni mér (Zrinyi I.54). [Szólások]. Ottan meg tere az hű lelke: reversus est spiritus ejus (JordC. 553). Meg tere az ő lelke es felkele: reversus est spiritus ejus et surrexit (Helt: IT. R2). Mikoron frater Pacificus meg terth volu ez ilyen rőtes ből (VirgC. 64).

vissza-megtér: [revertor; zurückkehren]. Megparanczollja isten, hogy meg teryene visszá az veres tenger vtára (Kár: Bibl. I.131).

megtérés: 1) reditus, reditio, remeatus C. reversio MA. wiederkamft, wiederkehrung PPB. Ki fővto meinek magassa

gabol es ő meg terise meinek magassagaig: a summo caelo egressio ejus et occursus ejus ad summum ejus (DöbrC. 39). Tatarolnak vyonnan valo megtérese az jdevben igen felelmes vala (MargI. 29). Harom rend hely tanwsgwkn leezen, elsőw lezen haborgatásrol, masod meg tereesről, harmad lelly latasrol (ÉrdyC. 373b). Nem kel az beteg ember előth emlegetnye ydwesseghnek remeusegathi, sem testy eghessegeuek megh thereseth (ÉrsC. 270b). Mikoron a Duna melet intottanne volna és immár a meg terebe volnának, a németec elekybe szállának (Helt: Krón. 23). Váryad az vnae az menyegzőből valo még tereset (Vás: CanCath. 287). Mikor szükséges nagy okokból messze útra akar iódulni, hamar meg-térésének reménségével biztattya és vidámittya hozzá-tartozóit (Pázm: Préd. 619). Bottyan uram habár Austriából megtérne is, viyázva, lopva esuék megtérese (Bercs: Lev. 281. 321. 463). **2)** poenitentia C. resipiscencia, conversio MA. bessering PPB. Kezdetik frater Egiednek sentseges meg terece (VirgC. 86). Oh felesges wrysten mely bodog az penyteneya es az haamarsagohi walo megh terees (ÉrsC. 297). Az heroeabéliek sem ugy fontolták az sz. Pál tanitását meg téréseknek utánna (Pázm: Kal. 515). A tudomány az istenhez való meg-térésre nógattya az embert (Diósz: Tal. 141). A lelki tanító a poenitentia tartásra avagy meg-térésre inti a töredelmes sziveket (Com: Jan. 125). Az istenhez való megtérés nem egyéb, hanem az előbb megszokott bűnöknek szives megutállása (Gyöngy: KVal. 87). Üdvességüket a latornak meg-térésében helyheztesetik (Fal: NE. 53). Elkárhoznak, mert holnapról holnapra mulatnak a megtéréssel (Fal: SzÉ. 562).

nap-megtérése: solstitium C.

megtérhet: [reverti possum; zurückkehren können]. Bátran meg térhez házadban (Zvon: Post. I.222).

megtérhetes: [facilis redeundi; möglichkeit der rückkunft]. Egyetlen egyjéhez juta utoljára, sietett is annak vizasztalására, tudván, volt szívének nem közlőjaldmára, hogy megtérhetése haladt ily sokára (Thaly: Adal. I.155).

megtérhetetlen: [qui resipere nequit; unbekehrbar]. Könyörgötte Christus azokért, a kiket bizonyosan tudott megtérhetetleneknek lenni, mint az őrdögökért (Matkó: BCsik. 363).

megtérhető: [emendabilis, conversibilis; bekehrbar]. Megtérhetőket az igaz hitben gyarapéczon (Zvon: Post. 17).

megtérő: 1) [revertens; zurückkehrend]. Az új vallásokból a pápistákhoz meg-térők pütlékségből vetkőzők (Veresm: Lev. 75). Oman meg-térő útamban veszem méltóságos parancsolatját Nagyságodnak (Bercs: Lev. 495). **2)** [reditus; rückkehr]. Meg terőbe log előszórt valami eleibe ifume (Szék: Krón. 24). Emne okaert megterőbe haragiba a jerusalemeli templomot meg dala (65). **3)** [receptus; rückzug]. Meg terét futatának a trombitásokkal (Helt: Krón. 120). Meg-térő vagy hartzról hátra állása fujatie: receptui canatur (Com: Jan. 150).

megtért: [resipiscencia; bekehrung]. Bűnök meg törtét vizadással örölé (Bul: GenaeMagn. 11). A tékozlo fia meg-térte után sokkal job ruhával ékesítettet fel (Csizi: Sip. 680).

neki-tér: [peto; angreifen]. Monda az király Doegnec: Tery nékie te és őld meg az papokat. Nékie teryén azért az Doeg Idumeus az papokra rohana (Kár: Bibl. I.266. MA: Bibl. I.267).

ösze-tár: [consentio; sich vertragen]. Ez ellen disputálnak az apostolok, bogy a törven, az euangelion őszue nem tér (Mol: SzLán. 232). Az Christus az Beliallal őszue nem tér (Pél: Tan. 416).

reá-tér: 1) [invelo; befallen]. Csak Sinkó Sinkó. Velem is összeveszett már leveleiben, megint roátért, de jó emberek

vannak most mellette, lebeszélék lábáról (RákF: Lev. V.73). **2)** [venio; kommen, gelangen]. Innár kő-s kúntelen reá tér és meg-engedi (GKat: Váls. I. 94). Bölcs, ki mértékletesen él, a bölcs Cicero-is rá tér (Fely: SchSál. 3). **3)** [capio; hinein gehen, raum haben]. Az tikmonyat törd meg tiszta edényben, az pengig oly edény legyen, kire reá térjen az húsna az leve (Radv: Szak. 14).

vissza-tér: redeo, regredior, retrogradior, remeo, redam-bulo C. revertor MA. zurückkommen, umkehren PPB. Homat vissza nem térhetni: irremeabilis C. Meg sem beszélhették ügyeket, vissza-tértek: re *morata reverterunt PPB. Az kassai malombol Bartusne vizatert nolt ezokaert, mert lepedőt felette nolt az malomban (RMNy: II.15). Ha melto leend arra az laz, bekesegetec rea szál, de ha nem leend, visza teer reatoc (Mon: Apol. 423). Meg itetuen almokban, hogy visza ne terenek Herodeshez, mas itou terenek meg az ű tartomaniokban (Fél: Bibl. 13). Reggel vissza teruen az varosban, meg elő-zek (35). Czuda hamar esmet vissza terének (Gosúrv: MagyB. B). A kereszttség csak azoknak lasznos, kik annak igazságában meg-maradnak, vagy ha ezt el-vesztették, igaz penitentia-által arra vissza-ternek (Pázm: LuthV. 119). Más útra szegének és viszza nem terének Jerusálemba (Pázm: Préd. 191). Egyptusban viszza akarunk térni (MA: Bibl. I.132). Kedden az vezér pasával és mufti effendivel menék ki vadászni, onnan visszatérve egy szép forrás patak mellett megszállánk (KétMDipl. 32). Császár ő főlje mellénk rendelt embere viszza igyekezik térni, remél-vén, hogy ezentől magunk is bátorságosan elmehetünk (TörtT.² II.205). A vadae az ő barlangjokban fogjac magokat és azokra viszza ternek (Com: Jan. 37). Édes apám térjen viszza együtt a Theogenessel (GyöngyD: Cbar. 353). A folytíl valo kegyelem-nek beöntése által az engedelmességnek szűdségére viszza-terjetek (Ily: Préd. 1.9). Farkashidján volt ezer lovas német, nem késett, viszza tért (Bercs: Lev. 339). A német visszatért s így szállott Szolnokban az sok sebesse miatt is (404. 530. 672). A galamb igen szelid állat lévén, ha a láztól el-rezzentük is, visszatér azon házhoz (Vajda: Kriszt. I.314). A tékozló fiu majd mezételelen térvén viszza meg-térte után sokkal job ruhával ékesítettet fel (Csuzi: Sip. 680). A bődlog szerentsével annak idejében okos mesterséggel viszza térni annyiban tartatik mint a bátor próbákkal előbb ragaszkodni (Fal: UE. 399).

visszatérés: regressus C. regressio, reversio MA. das wiederkehren. umkehren PPB.

[Térdégél]

még-térdégél: redito C.

Teréget: [sterno; ausbreiten]. Az szömörösök az húsával egyaránt legyen az táiban, az petrezselyem gyűikeret felől reá szépen tereged (Radv: Szak. 36). Némellyec ruhaiokat teregetie az utra, hogy alázatosságokat mutassák véle (Zvon: Post. 1. 18). Az ő egydgyű állapottyok szerént ékesítik ez alázatso király-nak útát élő fa ágakat teregetvén eleibe (Alv: Post. A). Vadait nyilazza Dianna, halált szóró náddal földre teregeti (SzD: MVir. 325).

ki-teréget: [expando; ausbreiten]. Az éj fel-szedi kitere-getett fekete fátyolit (SzD: MVir. 201).

Téregtet: **1)** gyro, roto, verso MA. [herumdrehen]. Miert hogy a Sionnac leanyi kenélyec es felemelt nyakal járnae es meg kent orzáual morálún magokat téregetik es drága saru vagon lábokba (Helt: Bibl. IV.16). Egy varin látá egy iihot a páston legelni es oda rőppölún á inhuak á hátúra szála es midőn sockaig ott forgatta és teregette volna magát, vágni kezdte az orráual a iuhnak a bátát (Helt: Mes. 218). **2)** [con-fero; schieben]. A bűnnek okat ne teregezzük se az istenne se az czillagokra (DecsiG: Préd. 20).

Téræng: [volvor, curvor; sich winden]. Tokergössen és hirtelen elugrással szaladoznac ez térengő kigyoc (MA: Tan. 101)

Térenget: **1)** [pello; treiben] Ló terünető katonák: flexu-mines C. Nád-sípall térengetni a juhokat: *mulcero oves car-mine arundineo PPB. Gőrógók őket terengetik vala (CsomaC. 38). Gőrógók őket terengetik vala (Huny: Troia B3). Az Catilia is kezdte az hegyeken menni es neha Roma neha Gallia fele terengetni az tabort (Decsi: Sall. 47). Az új hitekre a fejedel-mek hajtatták a kösséget és egyiky újságról másakra térenget-ték földes urok kedve-szerént (Pázm: LuthV. 79). Mint amaz szétől térengetett lövöldék, leppendék ugy fordulsz, repűlsz (MA: SB. 218). Ám rád a nyúl, kiáltják, kergetik a kopók, térengetik, foly itt egy kis viznek ere, el-érík a mellett (GyöngyD: KJ. 371). Mint a ludak seregét térengető sasok úgy űznek, kergetnek a tatár nyilasok (420). Ujjúl a viadal, egymást téren-getik, de még a nyereség köz szárnyon vitetik (GyöngyD: Char. 50). Személyedet veszélyre kergetik, hogy labirynthusba hajtsák, térengetik, belé is kergetnek, ha szerit tehetik (Thaly: Adal. I. 118). A nyáját bojtárja térengette (Grad: Időt. 48). A jó pász-tor az ég alatt talpon virrad, térengeti juhait (SzD: MVir. 341).

2) [circumago; herumtreiben]. Az lonaknak es zabolat vetünk szálokba, hog engheggenek műnkeünk es azoknak eghlissz testit ide s tona terenghetünk: et totum corpus eorum circumagimus (Sylv: UT. II.115). Az tereket bamar földre elejté, ugyan rajta jó lovát térengeté (RMK. III.186). **3)** [impello; antreiben, ver-leiten]. Mikoron azoc az szent apostoloknac soc praedicationa térűlni sola nem akartanae volna, soc esodával is térengette őket (Zvon: Post. II.252). Bakos uramot, Szuhait igen téren-getik, magokhoz akarunk kötelezni (RákGy: Lev. 417).

[el-térenget]

el-eltérenget: [saepius flecto; öfters umlenken]. A terem-tett természetet az ő kedvekért el-eltérengette (Komár: Imáds. 191).

még-térenget: circumflecto C. [umbengen]. Az ember kar-jait midőn jól megli térengeti, minden vadnac abrakja, minden vadnac áldozattya (Prág: Serk. 892). Az országos tzmborával iratott felelet fogásit meg-térengetni és igazsággal meg-győzni (SzD: MVir. 157). Mivel ezen fogást előbb jól meg-térengetők, nem kell ezen most beszédet nyujtani (158).

Teréngetette: [vocalium execrandi; fluchwort]. Taná-csot adván ő kegyelme mi csak azt mondók arra, vesszük-e, nem-e fel, csak az isten tudja, az idő megtanít, sok az szó teréngetette (RákGy: Lev. 533).

[Térengöz]

Térengözés: [tardus circuitus; das träge herumschweifen]. Kereszt-űsvényen való térengözés: transversio *traunitibus PPB.

Terepély, terebély: [spaciosus; ausgebreitet]. Egy siűű vadon erdőre akada, bé méne, le szálla lováról, egy terepély fűnak törökébeé düle (Fal: TÉ. 639). Amott terepély fa sokat őszve gyűjte, vagy mese vagy játék, kerékben keverte (Orczy: Nimfa C2).

Terebélyös: ∞ Világbiró Nagy Sándor birodalma terebé-lyes, unagos ézedrushoz hasonlittatik (BíróM: Micae. 378).

Terebélyösít: spatiosum, patulum reddo Kr. [ansbreiten]. Az mustármag leveles ágait a földnek határáig kiterjesztette, terebélyösítette (BíróM: Micae 384).

Terebélyösség: spatiositas Kr. [breite]. Az mustar mag, ha a földben vettetik, úgy megnől, hogy minden egyéb fűveket magossággal és terebélyösséggel föllyúl hallad (BíróM: Micae. 382).

Terepēs: [spatiosus, amplus; weit, breit]. Utazó, terepes kalap volt fején (Fal: NU. 332). Járul meg szemekkel a virágos táblákat, apró binibótskák voltak előbb a már terepes rózsák (Fal: SzE. 517). A ló homlokán, melyén terepes rubintos rózsák voltak (Fal: TÉ. 638).

Terped: desido, torpesco MA. müssig, lass, träge werden PPB.

Terpeszköd-ik: desido, divaricor MA. müssig sitzen PPB. die füsse von einander spreitzen Adám. Mikoron ot terpezkedet volna es mogh fátóezet volna (Pont. 202). Csak nem kellene engedni terpeszködni neki szélifiben, bizony meglóhad az eb (Thaly: RT. II.123).

el-terpeszködik: divaricor C.

Térés: 1) [reditus; rückkunft]. Elhagyott helyére térés: reciprocio C. Cristus zyeere tereesnek hasonlatossaga (ÉrdyC. 89b). Ilazamba soha nem lesz tereesen (CsomaC. 13). Az Salamont hogy fítette székébe, hamar Henricus császár lón terebe, Salamontól hamar bolezu vételbe (Valk: Gen. 17). 2) [resipiscencia], conversio C. MA. bekehrung PPB. Nero császárnak másod esztendőjében, szent Pál térésének huszonöt esztendőjében (RMK. IV.197). Sz. Pál azt írja, hogy térése-után három esztendővel Pétert Jerusalemben találta (Pázm: LuthV. 8). Isten segítője a lelkek térésében (Pázm: Préd. 40). Az bűnösöket térésre indítom (MA: Bibl. V.25).

Téretlenség: [natura insanabilis; unverbesserlichkeit]. Semmi nem teszi az bűnt bősáthatatlanná, hanem a téretlenség (Megy: Bayle. 798).

[Térhet, térhetetlen]

Térhetetlenség: [nulla facultas resipiscendi; unverbesserlichkeit]. Az előbbeni vétkeket térhetetlenséggel és szívnek keménységével bünteti meg isten az emberben (Pós: Igazs. II. 714).

Terít: 1) sterno MA. [extendo; ausbreiten]. Terehetek az fewldre az abrozot (EhrC. 105). Tereitit uala ő ruháit az vtban: straverunt vestimenta sua in via (MünchC. 52). Égebok vagnak vala fukrol agákat es tereitit vala az vtban (DöbrC. 258). Reak tereythiven hű ruhajokat hűtet felül reaya yltetek: imposterunt super eam vestimenta sua (JordC. 419). Terethiven kezeth az ew tanythwanyra monda (ÉrsC. 7b). Terethne leszen teszte Jerusalemben vehian az ehseg es feguer mint (Mon: Apol. 423). Kedvelé azt is, hogy a szamarnak, melyen ől vala. kibai alá ruhájakat és zöld ágakat terétének (Tel: Evang. II. 413). Az sokaságu sereg terítik vala ruházattyokat az útra (Alv: Post. 1). Az élő fákát a földre teríti, ejti vagy le vágja (Com: Jan. 103). Kellő színben terítik a világ szeme-eleibe dolgokat (Fal: UE. 442). 2) [obtego, sterno; decken]. Tarka, babos abroszokkal terített asztalok: *pantherinae mensae PPB. Asztalát mindennek egyaránt teríti (Thaly: VE. I.24). Terítve lesz már ott az Hymen oltára, csak ne időzz sokat, meny áldozatjára (Thaly: Adal. I.147). Az ebédelő palotába menének, a hol az asztalt terítve találák (Mik: MN. 11).

alá-terít: substerno, subtendo C.

aláterítés: substratus C.

be-terít: persterno MA. [consterno, contego; überstreuen, bedecken]. Az lovász kápával bétértitette az nyeret (Monrók XI.363). Az embernek úgy tetszik, mintla minden szántóföldje bé volna szalonnával terítve (Mik: TörL. 43). Útszéli kövekkel vannak bé terítve (Gvad: FNót. 35). Hegyei bé vannak szőlőkkel terítve (37).

el-terít: 1) sterno, dispano MA. ausbreiten PPB. Ruhajokat es el terejtenejek, meg zaraztanajak (DonC. 92).

Sokan az ő ruháikat el teritek az vton, nemellyiek agakat vagdalnak vala es elteritit vala az vton (Fél: Bibl. I.72b). 2) extendo MA. [ausbreiten, ausstrecken]. O komeghegheg kereztfa, myt tetee, byzon naghra batorkottal wr Christoth te read el thereitween (WinkIC. 90). Ket kezeyt el terytwen wr ystenhez ymadkozyk vala (ÉrsC. 442). Az balvanak az kepe ollan vala mint eg borinnak, az kezeit el teret-tote vala (RMNy. II 18). 3) [dispergo; austreuen]. Az levelet linez meg es az házban tericz el (Mel: Herb. 12). Az borjúnak az fagyvát mosd meg szép tiszta vizben, teritsd el az asztalon (Rady: Szak. 35). Az táiban tégy egy darab kovászt, teritsd el ezt az vizes kezéddel (96). Az törött mondolát elterétsed az viágó késen, mint az újjod anyyi temérdeken hagyjad (201). A káráat hogy megfőződ, egy asztalt moss meg, töltsd ki reá, teritsd el (239). 1) [prosterno; niederstrecken]. Kimentem vadászni, a hol is két erdeit és két özet elteretvín azzal vissza tértem (Monrók XV.83). Izs nevét mikor említik, a földön magokat épen el terítik (Gyöngyl: Char. 338).

ki-terít: [extendo, expando; ausbreiten]. Terehed ki te palastodat, küel befedézel es tarád monno kezéddel; ki tartuan es ki tereituen mere hat köből arpat (BécsiC. 7). Meg latod az Cristust, ki kezei ki terituen aldozá az tytza aldozatot (VikC. 92). Attyunfay a keweleghegnek ő zaryayth kywe ne therehectek (ÉrsC. 192b). Az zent lyolk malazthyat ő nyawk mynd ez wyaghrá mezze ees zelessen ky therytho (PozsC. 25). Ímhól vadnac az én leányomnac szőszegének ielei és terytéc ki az ruhát az városnac vénei előtt (Kár: Bibl. I.178b). Ki teritem az én hálómát és bele akad az én varsámban (II 123). Az nap ugyan az egész földnek színire és az nagy tengerre ki teríti magát (Páthai: Sacr. 178). Az süpröt egy széles deszkára teries ki, szárazul meg, törd meg (Kecsk: ÖtvM. 325). Kiterétvén fekete sátorát az éj mozzani kezdenek, meg-elo-nyednek, el-lepik a vendég-házokat (Fal: NE. 4). Az én szerezsenem kilentz iskolikon forgat az országban, ki-terített kalapomon meg-fordul háromszor-is egy-végbe (Fal: NA. 122). Apult mellyét kifeszített, tarát farát ékesíti, vitorlái kiteríti, arra nyerit, a ki szép (Fal: Vers. 882). Ki vala terítve felettek az égnek tsillagos serege (SzD: MvIr. 438).

környül-terít: [circumvelo; umhüllen]. A királyi palotae környül terítő fel ékesítő varrott leplekkel és szőnyegekkkel fűdőklence (Com: Jan. 140).

lő-terít: 1) sterno C. interno MA. überbreiten, bedecken PPB. Középpött leterítőm: intersterno C. Zakot terite lo az pagimontomra (TihC. 22). Az zőnegöket az otarnak előte le teritek (184). Az sok sereg lo teritek az önnö ruháikat az vton (Fél: Bibl. I.35). Lő terétvéc ruháikat (Kules: Evang. 2). 2) prosterno C. [niederstrecken]. Az élő fákát a földre le teríti, ejti avagy le vágja (Com: Jan. 103).

még-terít: 1) [expando; ausbreiten]. Terehetek meg ty halotokat hal foghny: laxate refia vestra in capturaa (JordC. 533). 2) consterno C. [contego; decken, bedecken]. Előbb meg teritem: praesterno C. A vacsorálásnak érkezik órája, meg-is terítettik a király táblája (GyöngyD: Cup. 612). Tenger színü vont arany tsápraggal kengyelig meg volt terítve (Fal: TÉ. 638).

mellé-terít: asterno C.

reá-terít: insterno C. [überbreiten]. Fölül reá terítőm: supersterno C. Reá teríti lovára a czafrangot (Com: Orb. 168). A pokroczot reá teríti a lóra (Com: Jan. 86).

Terítés: stratura MA. das streuen PPB. Terítés valami alá: snbstratus MA.

Terítő: strator MA. streuer PPB.

Térít: 1) [defecto, ago; lenken, treiben]. Első használatá Cristusnac kenőmanc gondolatfanc ez, mert igón künnen isten-höz teryt (NádC. 41). Mynketh haza tereutenek, hog nekőd hyrre tennődyk (SándC. 30). Zent Dorothea azzon zohan az ew keet nyenyonok Cristushoz tereyte evket (ComC. 253b). A órdat a putzanac belső rezere lezöc teritendő (TelC. 22). Gyermeket felvéve, urához téríté (RMK. II.39). Szekeret téríték az paragokra (Ilosv: NS. 25). **2)** converto MA. [ad virtutem revoco; bekehren]. Zent Pal, kit vrsten csoda kepen teriteh (DebrC. 150). Teriez vr isten az baluanyozokat (Born: Ének. 10b).

[Szólások]. A szükség, nyomorúság, betegség istenhez térít (Fal: SzE. 554). Végre téríté beszédet és tulajdon szentséges testét is azon néuel nenezé (Mon: Képt. 249). Hamar az isten téríté tanáchát, bamar meg fordítá Szigetre haragját (Zriiny: ASyr. 63). *Magát téríti*: Howva teryczem magam, howa mennyek, ky kenyerwl raytam (ÉrsC. 319). Hona tericeem magamat (TelC. 86). Az edes ziz Maria legottan őmagát terytte es monda (153). *Magát vkirez v. vmirez téríti*: Feiere külöla az ő zent kezeit es terite magat az az zóuallatokhoz monda (NádC. 345). Ennek vanna theereite magat esmegh az ew zent fyahoz (WinkC. 90). Teryhed temen magadath az ziz Mariahoz (NagyszC. 354). Tereytn magath Jesunak orcayahoz mondvan: Iduőzleg (CzechC. 30). Ezt uann terit magat terythven az az zonyallatra monda (ÉrdyC. 417). Kezde ő magat az ymadsagnac fegnerere terytteni (TelC. 126). *Vkit vmire térít*: Nehéz azt eszére teriteni, a ki nem akar reá terni (Fal: NE. 482). Ymagogyt keerveen vr istennek yrgalmassagaat, hogy ezeket az zent lyttre terőyche (ÉrdyC. 599). Hogy ha ewket meg győzendem es hytemre teryttendem, tahat wed fel tees hytomet (ÉrsC. 483). Hol édességes, hol darabos szavai által más útra térítették (Misk: VKert. 365). Az ellenkező valláson valókat hathatós beszédeivel a maga vallására téríteni tudta (Bod: Pol. 136). *Vmit vkire térít*: Téríti beszédét Christus hincire (Vás: CanCath. 279). Beszédfüket az szegényökre térítsé (MA: Scult. 698). Az minémü gondviselést házastársára, gyermekire térítene, azt csak egyedül az egy istennek való kedveskedésre fordítsa (Pázm: Kal. 72). Ne vyghagyatok thy ellenseeghteknek tanthorodasan, nethalanthan hogy vr isten theread ne therehe ő haraghyath (ÉrsC. 191). Kegyeltlenseegeet terőytee az papara (ÉrdyC. 656). Az nyavalyát én ellenségitre téríti (MA: Bibl. V.26). Orehaját teríti a valasztattakra (TelC. 263). Tereytee zawaat az ew zent annyara (ÉrdyC. 489b). Téríti szavát az menyasszonra (MA: Scult. 953). Az the ergalmassagos zőmeidet mi reank terihed (TibC. 79). Kyre tereycek my zolaswnkkat: quicum nobis est negotium (JordC. 805). Megünnek bennünket, más hasznosb emberekre térítik a nekünk szánt fiszteletet (Fal: UE. 365). A mit sz. Agoston monda közhösségesen az tévelygőkrl, azt az atyafiakra is igazán téríthetjük (Pázm: Kal. 531). *Vmit vmire térít*: Harmadszor téríti beszédet a Juda orszaga mellett valo tartományokra (Helt: Bibl. I.63). Mégis arra teremtem beszédemet (Tel: Evang. 157). Az egy-házi ékességet maga hasznára térítette (Pós: Igazs. I.255). Térítsd az te fegyveredet az ő hivolyere (Tolu: Vigaszt. 152). Szánto földjeit előbbi gyámölcsözésére térítette (Land: Uj-Segits. I.408). Terőyty vala gondolattyaant az meennyey paradychnak dychősegere (ÉrdyC. 49b). Értsd a tréfák dolgát beszéd közt, s tudjad helyes feleletekkel teunen hasznodra téríteni (Fal: UE. 385). Vedd elejét, hogy meg ne bántódjál és térítsd hasznodra (493). Orzáioakra teer az ilyen nagy vakmerő hazugságok, a mint orzáioakra teríté Szil Miklos (Bal: CsIsk. 168). Teretti leg ottan karomlasra igyet (Mon: Apol. 5). Ezt az üdvösséges jelt bübajos

babonaságokra térítik az emberek (Pázm: Imáds. 69). Az halottakra gondot viseltek magok alkotatlanságával is, ugymint bőjtöléssel és áldozatokra térített költiségekkel (Pázm: Kal. 810). Een tereytem een labaymath the hagyasydra: converti pedes meos in testimonia tua (KeszthC. 334). Chak vrnak tereynte vagyon zeplew nekwl chak az tereytwen lelkeketh ydwessegre (WeszprC. 117). Az ő scent zandekat mendenkoron az istennek akarattyara terytti (TelC. 5). Leg ottan teretted szodat az kerdezkedésre (Mon: Apol. 334). Zomorusagom örömmre terítetté (TelC. 33). Minden vizet maga malmára térít (Fal: Jegyz. 928). Tsak a maga haszná után jár, a maga malmára téríti a vizet (SzD: MVir. 218). Testet zolgalatata terytte (TelC. 51). A mit felelt volna szent Pál, ha ő ellene terítették volna azokat az nyilatkat, mi is ugyan azont felelhettyük (Pázm: Kal. 476).

el-térít: averto, deflecto, reflecto MA. abwenden, abtreiben PPB. El-téríteni az ellenséget: *avertere hostem PPB. Ez emör a nepet Moises törüenietől el terítette (WeszprC. 83). Egi zepseghw leannak hízőlködesenel akarak a baradsagrol el teríteni (DebrC. 205). Haragyaat el terőyteek ez vylagrol (ÉrdyC. 581). Hogy a kevteinek nehesegevel az kyalnak akarattyath el terytenye (ÉrsC. 579b). Hagi az vr isten ezöket az veszedelmeket rolunk el tereczce, nagi alazatossgal könlőgönk ő istensegeket. 1572 (KBécs. F2). Az gonoszul en elettnec el terítőie (Born: Ének. 178). Terich el io isten az hamis eletről az te hiueydet (Frank: Hasznk. 60). Térts el és akadályoz meg mindeneket, valamie te töled elidegenitenéec, eltérítenéec (MA: Scult. 470).

eltérítés: [propulsio, depulsio; abwendung]. Erőszaknak erőszakkal való el térítése: violentiae per vim repulsio (Ver: Verb. Előb. 31). Az büntetéseknek el-térítésében egyikünk az másik terhét viselheti (Pázm: Kal. 804).

hátra-térít: 1) [ad virtutem revoco; bekehren]. Zamokat sok vona chak gondolnya es, mence gonozokat tereyted hatra, mence yokat meg eresseytet yoban (ÉrdyC. 278). **2)** [reduco, revoco; zurückbringen]. Ime az el mwlaudo ky földh, kyt sem egy ember hatra nem therejtheth (ÉrsC. 295). **3)** [repello; zurückwerfen, vertreiben]. Een ellenségemeth hatra tereyted: inimicos meos dedisti mihi deorsum (KulcsC. 32). **4)** [averto; abwenden]. Téríts hátra, báris el mind botrányozásokat, akadékokat (MA: Scult. 212).

még-térít: 1) converto MA. umkehren PPB. Ez elsev allatokat meg terőyty nap keletre (ÉrdyC. 8). Az szelek szerdan ködöket göitnek es melleket ebőtörtőkön essővel tereitnek meg. 1572 (KBécs. Ev2). Monda az szekér vezetőnek: Teriez meg kezedet és vgy ki az hartzról: dixit aurigae suo: Verte manum tuam et ejice me de exercitu (Kár: Bibl. I.330). Megveré az ő számárát, hogy megtérítené az utra (MA: Bibl. I.141). **2)** [repello; zurückwerfen]. Csak elhiszem Kegyelmes uram, nem térítem én azt meg, az ellenséget, mert messi bímenem nem lehet (Bercs: Lev. 687). **3)** [ad virtutem revoco; bekehren]. Nem tereyti meg: non revocat (NémGl. 132). Az byneseket te hozyd megtereited (DomC. 178). Dycheernek, mert zemről zemre latnak, nykoron vr isten meg terőytendi Syonth (ÉrdyC. 53). **4)** hostio C. [recompensio, reddo; vergelten, zurückgeben]. Ne gondyad faradsagod, köldseged, mert nekod wgy meg therytтыk, hog weled el felettettyek (ÉrsC. 450b). Hiszem, hogy az isten ő szent felsége megtéríti Kdnek jó egészségét (LevT. II.123). Az mi kichin es kőnid munkankat nagy es örök dichősséggel teretti meg (Zvon: Osiand. 57). A hálá adóságnak grádisi ezek: a jó tétémüt meg-ismeri, meg-fizetni, meg-téríteni (Com: Jan. 242). Az Andre király megkiáltatá, hogy valaki az egihazi marhákban el kóborlott, azt azon egyházaknak meg téryese (Pethő: Krón. 29).

[Szólások]. Keszde viszontag akarattyat meg tériteni: rursus coepit flectere animum suum (D-csi: SalJ. 53). Istennel bűnhületet meg téríténé (Mon: KépT. 88). Ha az isten meg nem téríti az ő haragját: si deus non reservabit indignationem suam (MA: Bibl. I.454).

megtérítés: [conversio; bekehrung]. Meely isteny sentenciá meg hyzanyvlatok ez dychőseges zent azzonnak meg tereyteseiben (ÉrdyC. 418). El yewe Cristus ez vylagnak meg wyontasura es meg tereyteeseere (568b).

megtérítő: [sanator; bekehrer]. Nem thwdok kyhez fwthnom, hanem elyak the hozzyad meg therytheyo embery nemzelnek (PozsC. 24).

vissza-térít: 1) [convertio; umwenden, umkehren]. Térítse vissza lova száját (Megy: SzAÖrűme 259) Valakinek halálhatalogó lépésit ismég életre visza térítteni (SzD: MVir. 102). 2) [reicio; zurückschlagen]. Vissza-téríttem ellenem szegezett fegyveredet (SzD: MVir. 196). 3) [reduco; zurückführen]. Nepet vissza terítte (CsomaC. 36). Mahomet meg iyedűn mindiart vissza terite az sereget a vgső táborba (Helt: Krón. 107). Kopót nekünk ne küldj, mert nem kell, megbagytuk, vissza-térítsék az kopókat az útból is (RákGy: Lev. 243). Boldog az a pár, mely egymást tudja mértékletes fenytétkkel vissza-téríteni az otthonosságra (Fal: NE. 111). 4) [recompensio; vergolten]. Az isten tárlázából semmi jó nem foly reánk, ha visza nem téríttjük háláadásunkkal ő szentségének (SzD: MVir. 25).

visszatérítés: [restitutio; wiederherstellung]. Az abbéli reménység, a mely a jó hír s név vissza térítése nélkül bizakodik, vakmerőség vagy hivság (Fal: NE. 98).

Térítés: 1) [conversio, actus convertendi MA. [das bekehren]. A lelkek térítése a bűnök sokaságát el-tedi az-az le-törli, le-ölti (Pázm: Préd. 40). Egy bűnös lélek térítése és igazulása nagyobb dolog, hogy-sem a memnynek, földnek teremése (40). 2) [restitutio; herstellung]. Megsértet tisztességnek helyére térítése (Hly: Préd. I.96).

Térítő: 1) [sanator; bekehrer]. Oh mennek es fevdnek tereytheyo (PozsC. 47). Jánosnak egy ember monda: Látom én, hogy vagy te isten szolgálja, bűnös embereknek térítő papja (KTör: SzJán. 4). 2) [convertens MA. umkehrend PPR.

nap-térítő: [tropicus; sonnenwendel]. A nap-térítő kerületek a nap megállapodásának mint egy határai (Com: Orb. 211). Nap-térítők azok, melyek az egyenesítőtől mind két földi az állati kerületnek leg nagyobb el hajlásának ijjánira távol állanak (ACsere: Enc. 95).

Terj: [planities; ebene]. A hogy oldalba plántáltatot szőlő jobb bort terem, hogy nem mint a terjen és a kővér földben plántáltatot szőlő (Mad: Évang. 191).

Terjes: [latus; brei]. A hegynek közepibe mintegy terjes koblességébe még megannyi lövészszármokot helheztek vala (Szal: Krón. 548).

Terjed (terjedik Konst. 32. *terjedgyék* BiróM: Préd. B2): 1) [extendor, dilator; sich ausbreiten, ausstrecken]. Teryedeth: protensum NémGl. 246. Ew furot karyay es oldaly ez vilagnak vegire lattatik vala teryedny (EhrC. 8). Az idő szerént-való jók és gonoszok mind jókra, gonoszokra terjedgyenek (Pázm: Préd. 31). Ez munkámnak az magyar kereszténység eleiben kell terjedni (KCsikp: Pápst. 2). Az ő hosszúsága terjedik 140 mérföldnyire (Konst. 32). Mivel az nem compleált regiment is egyenlő helyt fog, azzal terjed (Beres: Lev. 670). Csudagyra terjed titulusok, de nem felel meg az ahoz tartozandó virtus-bennek (Fal: NE. 12). A bűzhodi dügnek türlhetetlen nehé szaga messze terjed (Fal: UE. 429). Minden nap új öröm Clooura terjedvén sok jóknak szűben üle gyönyörködven (Orczy: Költi

140). Nem hányom vetem az ő szemetes szavait, hogy dögletes bűze ne terjedgyen (SzD: MVir. 156). A mi életünk rövid határra terjed (221. 2) [multiplicor; sich vermehren]. Akarok tynck fezkot teny es el szabadytany, hogy teryegyetek, sokasolyatok (EhrC. 145). Nevelkedgyék, terjedgyék, öregbedgyék és örökösödgyék (Biró: Préd. B2).

el-terjed: 1) [dilator, extendor, dispergor; sich ausbreiten, sich erstrecken, sich zerstreuen]. Elterjedeth: dilatus NémGl. 188. Elterjed ez a fő: *prosopit haec herba; szép lapályon el-terjedt város: planissimo loco *explicata urbs PPR. Kyn cedus megvaltoznak myden tagyay el teryettenek (ÉrdyC. 100). Hogy ha az fakadéc el teriedet a bűrön, nézze meg azt az pap vijonnan (Kár: Bibl. I.93). A mi értelmünk el-terjed sok dolgokra (Pázm: Préd. 63). Az föld szinén elterjedt csemetéket az szél nem bánja (MonOkm. XXIII.704). Juda orszagának gyökere mind a Kristus unuk születéség el-terjedt (Misk: VKert. 48). Azok bizony (a jászok) elterjedtek az falukra szőlőben (Beres: Lev. 280). Amott egy sátorban aluszik Doli Vid földre el-terjedt (Kónyi: HRom. 159). 2) [squammatus sejungor; sich abschleifen]. Lészen az drága illat helyében bírdősség és az drága pártá őh helyében szakadozott es elteriedet ruha (Zvon: Post. I.71. MA: Bibl. II.6b).

elterjedés: [expansio; ausdehnung]. Az istenséggel valo egy személlýé léte tette őtet mindenít lehetővé, nem testéne meg sokasodása vagy el teriedése (Zvon: Post. I.125).

[fől-terjed]

el-főlterjed: [dilator; sich ausbreiten]. Az örvendetes nép, az kit várnak vala, az nap fényességébe el-terjedt vala (RMK. II.31).

ki-terjed: dilator, expander, exporrigor MA. [divulgor; sich ausbreiten, sich verbreiten, sich ausdehnen]. Ki-terjedt hír név: *celebritas fume PPR. Ő nekik hangosságok minden földre ki teriede (DöbrC. 39). Isten az kő zirtot fte es vizek folának es az arvizek kiteriedenek (145). Oly nagy cwevyn levn ez, hogy ky teryede mynd nap kelety (ComC. 82). Kywe teryed az te zywed örvöndözween, nykoron te hozyan fordwland togdörnek sokassaga (ÉrdyC. 63). Ky teryede ez bezed az attyafyak közöth (175b). A palmanak vyraga elezer yghen kysded, de lassan lassan neweködwen ky teryed (476). Ki teryetiz napnyugotra es napkeletere: dilataberis ad occidentem et orientem (Helt: Bibl. I.N3). Voltane e tudomanne hirdeti, kie által e tudomány kiteryedeth (Helt: Bibl. I.b2). Birodahna neweködwén ki kezdte terjedni az emberek között az ő profétaságának-is hire (Pázm: Kal. 434). Azt akará az ur isten, hogy a mágusok tudakozásából mindenek-előtt nyilvánban ki-terjedne a Kristus születése (Pázm: Préd. 185). Az én kezeimen való ujainat az rűhes szemvedécek miat ki terjedni látod (Prág: Serk. 784). E 'Tsetsemü Keresztyén' sokfelé szép hírrel névvel kiterjett (Kereszt: PelsK. Előb. 5). Néhol meg-szakasztás nélkül szélesselbédken ki-terjedhetet a tracta (Nagyari: Orth. c5). Jó akaratját mutatta Felség a kereszténységhez, kiért ez széles világon mindenütt kiterjed az Flged jó hire neve (TörtT. II.316). Közlelebb jöttek a Tiszához, végre feljebb is kiterjedni fognak, ha senki nem áll ellenek (Thaly: Adal. I.335).

kiterjedés: 1) [divulgatio; verbreitung]. Az evangeliomnak kiteriedése ez széles világra (Fél: Tan. 228). 2) [expansio, extensio; das ausstrecken der glieder, ausdehnung PPR.

kiterjedtség: [dilatio, divulgatio; verbreitung, ausdehnung]. Szent Pál Christus urme érdeméne mind hasznát s-mind annae igen ki terjedetségét akarván dicsérni így szoll (Zvon: Post. I.494). Légyen világosság, legyen kiterjedtség, szűljön a föld füvet es egyebeket (GKat: Titk. 10).

[lő-terjed]

lőterjedős: [procidencia; das niederfallen]. Wt. Jesus az ymathasnak zeryt meg yeleitthe ew testenek le theryedeseben (ÉrsC. 27).

szólyel-terjed, szét-terjed: [divulgor; sich verbreiten]. Ez által szől-terjed hírek s nevek, de nevetéssel, kisebbséggel, nem böcsülettel (Fal: UE. 381). Szét terjed hire s neve, fejlődutva ország s világ azt fogja mondani fölöle: nesze a ritka maradat (367).

Terjeddégél: [sensim divulgor; sich allmählig verbreiten]. Valóban terjeddegel naponként Sámbar papnak számársága (Pós: Válasz. 189).

ki-terjeddégél: [sensim pervenio; allmählig gelangen]. Csak azoknak gyölekdöze lehet igaz ecclesia, kik az hitben egyget értnek azokkal, a kiknek vallása eleitül-fogva ki-terjeddegelt minden nemzetségekre (Pázm: Kal. 583).

Terjedék: [progenies; abkömmling]. Az deáki nyelvet és annak rokonságit ha terjedékének akarjad nevezni (Prág: Serk. B). Az terjedékek az daykác erkölcséből veszik az magoc erkölcsét (458). Csinnak rajzati az istent főző Sethvel s anak terjedékivel egyget nem értvén (GKat: Tük. 10).

Terjedékény: [latus, dilatus; weit, ausgebreitet]. Alcibiades kérkedik vala szántó földének terjedéken határral (Rend-ÉlPéld. G4).

Terjedés: 1) [dilatio, divulgatio; erweiterung, verbreitung]. Ha a nagyra terjedésből kell valamely vallás vagy tévelygés felől itéletet tenni, nagyra terjedet már a törökök vallása-is (Matkó: BCsák. 147). Boldogul terjedést kívánok házának, hogy lakója legyen isten országának (LörT. 1354). **2)** [progenies; geschlecht, sprosse]. Aldót legyen ő neve, ő benne minden földi teriedes aldatik: benedicentur in ipso omnes tribus terrae (DöbrC. 136). Fige nem viragoz, zelőben teriedes nem lezen: non erit germen in vineis (251).

Terjedő: 1) extendens MA. zerstreut PPB. **2)** sparsus MA. sich ausdehnen PPB. Terjedő var: porrigo MA. Terjedő fene, farkas fene: herpes PPB.

Terjedt: [latus; breit]. Okot adni kellene arra, hogy mennél terjedtebb útunkra gyünnének késedelem nélkül az követek (Bercs: Lev. 472).

Terjedség: [latitudo; breite]. Nagy Sándort ábrázja melle szélessége, Athlashoz hasonlít vállá teretsége [igy] (Thaly: Adal. L140).

Terjéget: 1) [expando; ausbreiten]. A melegen terjegetni szárnyait: alas ad solem *pandere; farkát terjegető páva: *pavo rotans PPB. Een ygasagomnak ystene nywmorosagha teryegetel engemeth: in tribulatione dilatasti mihi (KeszthC. 4b). Nem elégszik meg azzal a tudós révész, hogy a szeleknek terjegette vitorlát, okos kormány is kell hozzá (Fal: NA. 159). **2)** diffundo, effundo; erstrecken]. Az Christus születése előtt is teriegette az vt isten az ő io keduet az pogányoc közibe, de ritkában (Born: Préd. 82).

Terjeszkéd-ik: 1) [dilator; sich ausdehnen]. Az isten megadta azon időt érni, szabad a magyarnak kiljebb terjeszkedni (Bercs: Lev. 436). Beszéddemmel határonmál tovább terjeszkedtem (SzD: MVir. 60). **2)** [contendo; ziehen, sich begeben]. Múltóztassék megparancsolni, hogy az Nagyságod mellett való comisariusok ne terjeszkedjenek kiljebb erre Maróthnál (Bercs: Lev. 277). Bizony megmondottam, hogy Nógrád vármegyéig s ne tovább, azon alól ne terjeszkedjenek (395).

el-terjeszkedik: [procumbo; niederfallen]. Nemely eyel zent Damancos atyank az oltarnak eleitve jmdsagban elteryezkevdnen akara evtet az jmdsagtól meg vonny pokolbely

evrdevg (DomC. 48). Allana nemely oltar eleot el teryezkeoduen jmdsagban (250).

ki-terjeszkedik: [pertinen; sich erstrecken]. Mindenre érkezik az isten, mindenekre ki-terjeszkedik hatalma (SzD: MVir. 114).

lő-terjeszkedik: [procumbo; niederfallen]. Mynd az zen-tek le teryezkevdnen mondanak: Gloria (ComC. 104). Leteryezkevdnen eo eleotte kezde keerny syralmakal (DomC. 67). Leteryezkeoduen zent Damancos atyank labayhoz kere, hog az zerzetnek ruhajat neky esmeg meg adnaya (113). Imad vala ez bodog atya nemykoron eomatat feoldre le teryezkeoduen (128). Mynden oltarokat meg jarnak vala alazatosan leteryezkeoduen (294). Gondolkodyk valaa ystenerwl awagi le teryezkeodwen al wala jmdsagban (ÉrsC. 397b). Imadkozwnk le teryezkeodwen alazatossagnak okaert (541).

Terjeszt: 1) [extendo, proteudo; ausbreiten, austrecken]. Kezeit teriezte a meniorzag fele (VirgC. 107). Bel fede mynketh balidnak amoka, ha teryezettetek my kezeynketh ydegen ystentre (KeszthC. 111). A töviset ha teriezett tenyeritinkön tartuk, nem lyuggat (Pázm: Préd. 358). Tőnek mondatik, a mennyiben magát ágakra terieszt: stirps dicitur, quatenus se in ramos pandit (Com: Jan. 20). A mylord keze-teriesztve fogadá fővebb vendégeit (Fal: NA. 243). A bőlts nem hordozza szívét teriesztett tenyerén (Fal: UE. III.80). Barátágossan járul eleibe és teriesztett karral fogadja (Fal: BE. 590). **2)** [sterno; ausbreiten]. Nag soksag terieztek f rlybiokat az vtban, égobek vagnak vala fakrol agakot es tereituk vala az vtban (DöbrC. 258). **3)** [spargo; streuen]. Nem abban fáradnak, hogy a juhok-eleibe színes veszőket teriesztvén szép bárányokat nevelyenek (Pázm: Préd. c). El akarja veszteny aranyát, a ki piatzra terieszt (Pázm: Préd. 58). Nincs kétségünk, az úr isten ezután is aldasát ne teriesztse reánk (RákGy: Lev. 188). **4)** [vulgo, divulg; verbreiten]. Kérünk, terieszd szent igédet, szent nevedet dicsérjük (RMK. V.4). A hová szava nem érkezzet, oda irását teriesztette (Pázm: Préd. 137). Nem lesz az világ eleiben teriesztett hírek tovább folyamatja (Bercs: Lev. 472). Akármely parancsoló úr is a jó iróka reászorul, ha terieszteti akarja hírét (Fal: UE. 503). **5)** [multiplico; vermehren]. Kerekdeden terieszteti a szőlő tövét: *diffundere vitem in orbem PPB. Ha a munkát és költséget terieszteti akarná, még eleget tehetne (Matkó: BCsák. 435). A szőlő műves új szőlő töveket álltet és homolyított bojto veszőkkel terieszt (Com: Jan. 84). A békeséges tűró a bosszúságokat nem adja viszza, hanem elszenvedi kissebbitvén inkább, hogy sem mint killyebb teriesztvén (198). **6)** [prolongo; ausdehnen, verlängern]. Ő életét teriesztet nagy soc esztendőkre (MA: Bibl. V.10). Emlékezhethém itt ennehány hercegekről is, ha nagyra akarnám teriezenem irásomat (Lép: PTük. III.309). Szókkal vitéz katonáknak szól, nagyon terieszt szavait azoknak (Thaly: Adal. II.25). Megvallom, hogy soha a magamhoz való szeretetet annyira nem teriesztetem (Mik: TörL. 288). A sok megholtaknak nevekkal veszteti az időt, nem méltó ezzel terieszteti a dolgot s unalmat talám gerieszteti (Kónyi: HRom. 159). **7)** [trado, propono; vortragen]. Homerus pennája és dicsérése teriesztette világ-eleibe tselekodit (Pázm: Préd. 37). Nem kér világi jókat, hanem oda terieszt kívánságát, a hova mégyen halála után (548). Ócsvári uram ugyan igen mélyen kezdette az jurisdictionját az hadi-bíróságának terieszteti (Bercs: Lev. 377). Hozzám egykor így teriesztette panasát (Fal: NE. 112). Teljes keservében így terieszté panaszát (Fal: NA. 128). Csak a leánygyermekről terieszttem beszédemet (197). Akár mely szép szóval teriesztett kérésekre is rázogattyák fejeket (Fal: UE. 402). Hogy a felségsen isteni elme annyival-is inkább nagyobb tsuda-rémüléssel teriesztthesse a széles világ színe elejbe titkait (363).

el-terjeszt: 1) [extendo; ausbreiten, austrecken]. Az aghnak vala hat zarnya, az kettyet el teriezten tartya vala

oly meli rőpülésre (VirgC. 33). Kezdek az ű zarniokat el terjeztetni (52). Anya fekdőn vala az serőn keze el teryeztween (WinkC. 233). Kezezt mellyen kereszt modra el teryeztween (ÉrdyC. 562b). Ő kezezt el teryeztween földi megh apolya wala (ÉrsC. 61). Az kezezt el teryeztőte vala (RMNy. II.48). **2)** [dilato; erweitern]. Az nagj sebes tőzöt el teryezte (VirgC. 38). El teriezted iarasimot en alam (dilatasti gressus meos subtus me) es en nōmasim meg nem betegőlenee (DöbrC. 37). **3)** [se prosternere; sich niederwerfen]. Magat az földön el teriezte (VirgC. 41). Az földön keresztűl magat el teryezte (64). **4)** pando, excedino C. expando MA. aufthun PPB. **5)** [averto; abwenden]. Hogi az vr isten ezōket az veszedelmeket rolunk el terieze, nagj alazatossaggal kōnőrdőgōnk ō istensegenek. 1572 (KBécs. F2).

föl-terjeszt: [protendo; vorstrecken]. Zemeyt, kezezt föl teryezthwee az eggre nagy sywassal, reowassal kezdē yewny (ÉrdyC. 411b).

ki-terjeszt: **1)** tendo C. extendo MA. ausbreiten PPB. Mend az madarac kezdec meg nyttny orrokat, ky teryezteny zarnyokott (EbrC. 140). Ki teriezette ō kezēt a menetközōkkel: extendi manum suam cum illusoribus (BécsiC. 190). Ki teriezten ō kezēt ō taneitvanira monda (MünchC. 37. 65). Lata az ű kezezt az vr istenhez ky teriezten (VirgC. 41). Maga lata, hogi zeut Ferencz haromzor ky teriezte az ű kezezt (42). Az emberi nemzet te Felsegednek tiltassa ellen ky teriezte kezēt (WeszprC. 58). Mikor az edes Jēsus karia ky teriezten es labai zogeze fekdőmeiek, lihetidők, hogi mondotta legiō (103). Kywo teryeztween Iesus hűw kezezt illeteo lűwtet (JordC. 375. 457). Az the kezedeth teryezth ky eghesseghekre: manu tua a te extenta ad sanandum (179). Zēz Maria ky teryeztween az ev zvzey kezezt ez beteg Reginaldusnak flyet iduessages kenettel meg kene (DomC. 35). Kezezt ky teryezte az fanak levelere (160). Egy keselyű otalmaza wala ewtet zarnyay ky teryezthwee (ÉrsC. 354b). Kezezt kereszt modra kyteryezte (TelC. 39. 185). Egész nap estig kiteriejtven tartom az én kezeimet (Zvon: Post. I.404). A szarvas a kötelekből csinált ki-terjesztetett törben esic (Com: Jan 80). **2)** [extendo, dilato; ausdehnen]. Czinállyanac az temiēnezōkből ki teriezett plēhet az őltárnac be bürütására (Kár: Bibl. I.135). Ki teriezettet vōlygec: valles memorosae (113). Kiteriejtett erősség: firmamentum (MA: Bibl. I.1). Konstantinopolj Constantinus császár felépítette és alkalmasint ki-terjesztette (Konst. 3). Arius és Mahomet hamaréb és szélyesebben ki-terjesztették hamisságokat (Pázm: Kal. 676). Az ékessen szóló a dolgot ki nem szélesíti vagy terjeszti (Com: Jan. 162). **3)** [distendo; auseinanderstrecken]. Feiér lábaidat szépen kű teriezzed, ha akarz, hogy urad egy fiat czinállyon néked (FortSzer. L3). **4)** [divulgo, diffamo; verbreiten]. Kezde hirdetni és kiterjeszteti e lőt dolgot: coepit predicare et diffamare sermonem (Helt: UT. J4). Az miket láttune, kiterjesztűc és kilírdessűc (MA: Scult. 87). Ha tudásodra esett valami titoc, a kösség kōzt ki ne terjeszd (Com: Jan. 203). Kiterjesztéd híredet nevedet, mert megverték sokszor az fejedet (Thaly: VÉ. II.4). **5)** [extendo, prolato; erstrecken]. Mi nem mind őrkice haragozol mi rank avag nemzetről nemzetre ki teriezted te haragodat (DöbrC. 157). Megh esmeryk az egiptombelyek, hogy en vagyok az vr ysten, nykoron ky teryeztendom az en hatalmassagomat Egiptomra (JordC. 18). Teryezd ky my reeank az te yrgalmassagodat (ÉrdyC. 578b). Vgy abrazatice ki ez nagy Babylon, mint ki innen ez varasbol terieszteneie ki az ő vlatatossagit (EszT: IgAny. 415). Kiterjesztē isten ezt jobblikosokra, mind az tévlgōknek jó útmutatásra (RMK. VI.129). **6)** amplifico PPB. [dilato; vermehren, erweitern]. Az te paraucholatydinak wtan fwtoseek en, nykoron ky teriezteed az en zywemet (ÉrdyC. 35b). Szükséges-e, hogy a mit élő nyelvennel hirdotten, azt rendbe hozván és ki-terjesztvén, nyomtatásba botsássam (Pázm:

Préd. a3). **7)** [prolongo; verlängern]. Teryessze ki az isten Japhetett (Helt: Bibl. I.14). Miert hogy az élet rövid, a melyben vagyunc, az mi emlékezetűnket mennel touab lehet ki terieszteti (Decsi: Sall. 1). **8)** apporrigo PPB.

el-kiterjeszt: [extendo; ausbreiten]. No azért felsőges isten teryezsd el-ki igédet, hogy mindnyájau dicsérhessük az te istenségedet (RMK. V.4).

kiterjesztés: **1)** extensio MA. ausbreitung PPB. A lepelnek ki-terjesztése: *explicatio tegumentorum PPB. Ezek az bezedek, kiket hallotal es en kezeynek kiterieztese, kiket latal (VirgC. 45). Testenek rettenetes ky teryeztesenel meg jndula (DomC. 108). **2)** [divulgatio; verbreitung]. Az ő leveleinek ki-terjesztése ntām is az apostoli rendeléseket irás-nélkül követték (Pázm: Kal. 477). **3)** firmamentum Kár: Bibl. I.1b. Az madarac repessenee az föld felött az egeeknek ki terieztesénec szinén: in firmamento caeli (Kár: Bibl. I.1b). **4)** intentus C. intensio MA. **5)** erugatio C.

kiterjesztetlen: incontentus C.

kiterjesztett: tensus C. expansus, sparsus MA. ausgedehnt, verbreitet PPB.

kiterjesztöttség: [firmamentum]. A második napuak munkája volt a kiterjesztöttség azaz az ég (Apafi: Vend. 213).

kiterjesztő: extensivus C. MA. ausdehnend, austreckend PPB. Aldot legyen a ki teryesztō Gad: benedictus in latitudine Gad (Helt: Bibl. I.ddd).

lő-terjeszt: [prosterno; niederwerfen, niederstrecken]. Magat zent Ferencznek alata leteryezten ayoytatost ymadsagot tozemala (EbrC. 65). Ő germōkdēdōket lőteriezte nr templomanac orcia ellen: infantes prostraverunt (BécsiC. 16). Mend a hatalmasokat Esebonban leteriezettenee: omnes potentes in E. prostraverunt (19). Lőteriezettōne ō zēmēc előt zomiasagban (21b). Lőteriezty vala ev magat az fevldre (MargL. 13). Keuely erdeg teryez le magadat leaunak labay ala (CornC. 330). Le teryezteek ev magokat az koporsonal (393). Le teriezte eo magat ez keges atya (DomC. 112). Az frater eo orchayara magat leteryezten (228). Meg nehozvedet en raytam vrnak kezo kemen clappasal verveen enemet es feoldre le teryeztween (285). Mely soror alazatosan eo magat feoldre le teryezte (311).

mög-terjeszt: [extendo, protendo; ausstrecken]. Vram teged ismerőknek te igralmadot meg teryezzed es te ygassagdot (DöbrC. 86). Teriezd meg kevesse kezedet, hogi vssed minden vagat, mig nem oreel algon tegedet (512).

Terjesztés: **1)** propagatio C. MA. fortpflanzung PPB. **2)** extensio MA. erweiterung PPB. Az okoknak messze terjesztésben nem késedelmeskedünk (Toln: Vigaszt. 245).

Terjesztet: [divulgare facio; verbreiten lassen]. Adjad nekünk az te szent lelkedet, terjesztessed az te igédet (RMK. II.64).

Terjet ?: [prosterno; niederstrecken]. Az ellenseget hullassa, teriesse es földlőz verie (Mon: Képt. 3).

el-terjet: [?]. Mely feier szinēc ű mi volta oly nagj, hogy emberne szemet tisztan el teriesse es noha meg vakecha (Pécsi: SzázK. 148).

[Terjül]

el-terjül: [extendor, dilator; sich verbreiten]. Az aia zent eghaz nyind ez volagba inar el teryült (DebrC. 478).

Tért-: [reditus; rückkehr]. Isten az magnsokat igazgatta, vezerte minni oda mentekben mind tertekben (Born: Préd. 82).

Terül: [prosternor; niederfallen]. Földre terül a zūgō szel erejőre magas tölgy, állanak a pulya fák (SzD: MVir. 30).

el-terül: [dilator, extendor; sich verbreiten]. Az romay feyedelmek azt gondolánk, ha azon szabadsagban ewket el hagygyaak, az kereztyen hyt ew myattok felette el terowl (ÉrdyC. 592). Ezt towled azert kerem, hogy the zent htyewd el terewlylyen es ez lowen zelesewllyen (ÉrsC. 510). Elterőle legottan az tűz es a pogányokból őle meg ezert (KrisztL. 20). Ennek füst az égbe megyen vala, az Chainé földön elterül vala (RMK. VI.248). Fekete a tűz, a földön törül el levele, thridacias neue (Mel: Herb. 52). Alacson, földön el terült három lenelő fű (95). A levele terül a földön mint ám a gym nyelwő fűnece (166). Szintén úgy a bűn mindenestől fogva el terül az emberen (Tel: Evang. II.713). Venus köldöke igón el terült fű az földön (BeytheA: FivK. 112b). Apro borostyan, a ky az földön terről el (Frank: HasznK. 35).

ki-terül: 1) [dilator; sich ausbreiten]. Az tyzneek langa ky terwlwen ewt ezer emberekkeel többet őle az poganak közül (ÉrdyC. 303b). Az ag, ke a többel inkább kiterült, elagazot, bogazot, az ő leanat, scent Anna azzont peldazza (TelC. 5). Zeles ees ky terylt az kapu: lata est porta (Pesti: Evang. 13). **2)** [divulgor; sich verbreiten]. Kywe terwle hew hyre tellyes Syriában: abt opinio ejus in totam Syriam (JordC. 364). Kuek hire kih terülten a poganak es kezdeg az ő koporosiát tisztölne (DebrC. 180).

Térül: 1) [eo, se conferre; gehen, kommen, sich begeben]. Wala howa menend es theerwleud, őtet kűvetytek (ÉrsC. 241). Zent Maximinus pyspek ew hozzaya terwlwen monda: Yeuy közelb atyam (ÉrsC. 442). Akkor Moses az or hegyére térüle a tilalmas utat elkerülvén (Szék: Krón. 36). Gonosz szelek mia hajójok nehezűle, az gonosz szerenese reájok térüle (RMK. IV.201). En miattam soc emberec az te vtadra terülnece (Born: Ének. 207). Az ország után megyűnc és nem terülűnc sem job kozre sem balra (Kár: Bibl. I.139). Terűly hozzam es szabadech meg (Pécsi: Ágost. 69). Terülűnen es szaggassanak titeket: conversi disrumpant vos (Fél: Bibl. I.10). Valahoua térül, igen rettenetes az Hector (Csákt: AU. 8). En terülűk s nézék be az sátorba (MonIrók VIII.376). Népűnk el-ne essék, ha török ráiok térül (Liszi: Mars. 97). Kinizi Pál valahová térül, hátat ad a pogán (Thaly: VÉ. 175). **2)** convertor MA. sich hinwenden Adáni. Jesus terwlwen hw tanoythwanyra monda: conversus ad discipulos suos (JordC. 561). Látuan azok, a kie ő vele valának, ahoz terölűen, az ki mellet vagon minden hatalmasság, könyörgenece vala, hogy segítséget adna a jelen való dolgoknak (Kár: Bibl. I.268). Haluan az Jesus ezeket cziadalkoszek raita es terülűen az őtet kűetű seregnek monda (Fél: Bibl. I.98b). Kikre midűn szent Dáuid szemeyit vetette volna, az bűnűsűkhöz terülűen fől kiált (Lép: PTük. I.241). **3)** [resipisco; sich bekehren]. Mikorön mend ezeket hozan meg gondoland, teről tenumagadhoz (VitK. 19). Könyörűlűk rajtad, hogy az istenhez terőlű és igralmasságot nyerj (KrisztL. 29). Az pogán neepele mykoron istenhez terwleenece, az ew byneketh nem zeegyenlece meg gyonny (ÉrsC. 10). Az oruos Christushoz terülűnece (Kules: Evang. 413). Valamely gyűleközethoz soha csak egy pogány nemzetség sem terült, nem lehet Christus ecclésiája (Pázm: Kul. 589). A régi keresztények mikor az igazságra terülttek, az ártalmas könyveket mind meg-égették (Pázm: Préd. 205). Az ember midűn tellyességgel istenhez térül, a restségből kiűlűzik (Pázm: KT. 126). Mikoron az sidoc az szent apostoloknoc soc praedicatioira terülűni soha nem akartanac volna, soc csodaival is tērengette őket (Zvon: Post. II.252). **4)** [se recipere; sich zurückziehen]. Az okosság térülűn és fēlen állyon, hogy ő az szent léleknece helyt adgyon (MA: Tan. 720).

[Szólások]. Térűly a te nyugodalmadhoz oh én lelkem (Pázm: Imáds. 225). Az igassagut fűlűket el fordittiak es térülűnece az heaban való beszédekre (Fél: Tan. Előb. 3). Fejekre térűl a munkában vallott gyalázat (Fal:

UE. 398). Csak ott való harminezadbul is temérdeki jövedelem redundált, térűlt az ország fiscusára (Szal: Krón. 36). Szivednek szokot hivságára térűlsz (Pázm: KT. 193). Nem gyalázat az, jobbra térűlűni az embernek (Prág: Serk. 32). Térűly vram kegyelemre es szabadesd meg az én lelkemet (Lép: PTük. I.325). Mi-némű gyalázat lészen, mikor ennyi szem-elűtt ortzánkra térülűnece undokságink (Pázm: Préd. 15). Orczajok pirulására térűle találmányok (Pázm: Kal. 234). Elűszer prédikáll az ur Christus az fűsvenec ellen, osztán térűl az szegényekre (MA: Sault. 875). Csak nem régen térülűlűnc, nem régen állánk és szegűdűnc ide az ének tanulásra (BiróM: Préd. 143).

el-térül: [discedo, secedo; sich entfernen, sich trennen]. Nem akara az Edom engedni az Izrahelce, hogy által menne az ő határán, annac okáert el terűle az Izrahel ő tőle (Kár: Bibl. I.139). Sors Zapolaitul hamar el-térűle (Valk: Gen. 42). Az inhoknak szabad az hűttűl el terűlt paztorokat meg feddeni (Zvon: Osiand. 21). Te is részegűlvén Vénus maszlagjától el térülű jobb erkűltűs gűrűndűs utjától (Orczy: KűltSz. 203).

hátra-térül: 1) [convertor; sich umwenden]. Hattra terwlwen hűtet kevetűlűnece monda: conversus sequentibus se turbis dixit (JordC. 543). Mykoron Marya gygen syrna, hatra terwle es lata Jesvsthi es nem tudűya wala, hogh Jesus volna (ÉrsC. 319b). **2)** [recedo; sich zurückziehen]. Az Jordán vize hátraterűle az sidoc elűl (MA: Bibl. I.534b).

ki-térül: [secedo; bei seite gehen]. Elűttem ki terűle (Bal: Gen. ac Magn. 11).

még-térül: 1) [convertor; sich umwenden]. Katheryna meg theerwle es az doktornak ygi felele (ÉrsC. 488). **2)** [resipisco; sich bekehren]. Sokban lészen foglalatos, de vűnségere meg terűl és magút meg iobbítuán iobbban lészen dolga (Cis. L2). Terűly meg en lelkűm az te nyugodalmadban (Frank: HasznK. 96). A bűnűsűket az igaz útra kell vala hozniok és a megterűlűtekre nem kell vala haragunniok (Mad: Evang. 483). **3)** [referor; zurückerstattet werden]. Őszszel és telben az munka hasznal terűl meg. 1621 (KNagysz. H2).

mégtérűlés: [reditus; rückkehr]. Meli nap az hűdegnece megh terűlesere fordul. 1572 (KBécs. D7).

[mégtérűlhet]

mégtérűlhetűs: [facultas respiendi; möglichkeit der bekehrung]. Az ő praedikállását a bűnűlűnece meg-térűlhetűsekre alkalmazottassa (Dáv: Kker. 34).

rēa-térül: [redeo; zurückkehren]. Maszszor is reia terűly es meg oluasd (Mel: SzJán. 563).

vissza-térül: [revertor; zurückkehren]. Tomyris vissza terűl és az rűyűtkbe hátul hagyot sereg elfogia Cyrusnak vissza terűsere való útát (MA: SB. 78). Terülű vissza hozzánk, tegy le sok gondodat (Orczy: KűltH. 78).

Térűlés: 1) [resipiscentia; bekehrung]. Binűsnece istenbűz való terűlese (Frank: HasznK. 13). Noha nehűz az testuec az nyomorűsűsű és kűrszt, mind azon által hasznos az istenhez való terűlűsere (Zvon: Post. II.625). **2)** reversio, conversio MA. das umkehren PPB.

TÉRCÉNĚLLA: [tercera]. Paplannak való kűtűdozott veres tercenella-materia (MonIrók XXIV.240). Egy szederjes tercenella szoknya, arany s ezűstbűl egyveleges csipke két renddel az allyán (Gér: KárCs. IV.461). Szederjes terczallana, lant ujűű, egy rend arany s ezűst csipkével prēmzett (Radv: Csál. II.283).

TÉRD (lérgy Thaly: RT. I.382. Csel: OrvK. 6): genu C. MA. knie PPB. Ki-állű térdűk: genua *eminula PPB. Nemelyek

zahnak vala feyere nemelyek terdere (EhrC. 40). Vepce ő hozia eg ember, terden hompolgvan ő eleibe (MünchC. 46). Terdet földre buchatiun vove az zent engedelmességet (VirgC. 74). Az gyakorta valo ev terdeenek meghaytasayert az ev terdeenek kalachy meg dagittanak vala (MargL. 21). Le haytom az en zuemnek theerdeth te hozzád (NagyszC. 77). Moud zerenel meg gondofad, mikpen terdet haytomac vala előtő (VitkC. 83). Terdeid, zarid fel emeluen (58). Térdben két lábát elvagdaltik vala (Tin. 85). Az újoddal benyulj az nyakán, mind az térdeig felemelgesz az bírit az húsától a tyúkfinak (Radv. Szak. 98). Jobb lábomnak a térdem alatt livő borgas inában nagyobb nehézséget érzettem (Monrók XV.303). Plundra vagy nadrag alatt térdig erő jó kemény gatyát bordtunk (Bethl. Élet. 287). Az ér az lónak hátulso térdgyn rokant érnek nevezetlik (Cseh. OrvK. 6). Szlamenóitsnak is lába térdben törött, tsak a holtak között fels alá föntürgött (Kónyi: HRom. 125).

[Szólások]. Legtöbb dāmának ez neveli kevélységét, hogy gyakran hajlik előtők fő éstérd (Fal: NA. 181). Zent Clara terde lehayoluan papanak elwote kere awtett, hogy meltoltattuk az kenereket meg aldanya (ÉrdyC. 75). Térdéihez borúli: *invadere iu genus PPB. Imatkozyk vala terden alua (VirgC. 33). Nagy kedden ehen zomehon terden aluan az fezwleth előth mongy negywen pater nostert (ThowrC. 53). Toldi Miklós esohet térdére ejté (RMK. IV.245). Térdre esni: appronare C. Előtte térdre esett: *advolutus genibus PPB. Magához terien terdre esek es dichere az vr istent (VirgC. 79b). Terdre esuen halalom meg tenekőd (WeszprC. 41). Az Jóáb levelét a követek térdőhajtva királynak adák (RMK. II.260). Bált nem tisztelink soha térdhajtással (Thaly: Adal. 162). Ezek térdet, fejet hajtván megtisztelik párjokat (Fal: Vers. 871). Ő minden zolgay térdéket le haiták uala es Amant ymagágnakuala (BécsiC. 54. 159). Kezeket fel emelve imadgyn a szuás corpet es nagy terdet suitnac neki (Mel: ATam. 122). Anyi sanyargatok között kedvetek terdeitek elé ne essék (Illy: Préd. 150).

Térdecske: geniculum C. MA. knieleiu PPB. A zű megyedet es terdőkenee feleso es terdőkelnoc megfeseleso es figatkozat minden vesceben (BécsiC. 261).

Térdel: [genibus nitor; knieen]. Hahal bék magát másképpen viselte, fejet hajtván tsak nem a földet térdelte (Kónyi: HRóm. 72).

[Térdelpéd-ik]

lő-térdelpédik: [genua flecto; auf die kniee fallen]. Kezeid egbe foguan terdelpegel le (VitkC. 24).

Térdepél, térdepl-ik (le *terbetkléc* Helt: Krón 111b. le *terbőkötet* ÉrsC. 169. le *terdepelen* DebrC. 515): ingenior, ingenicior, congenulo MA. die kniee beugen PPB. Zent Ffereenz ystenhez mende emelet kezeyuel es terdeplet terduyel nagy syralmual monduala (EhrC. 34). Tűnisen font koronat vetene ő feiere es fel terdre terdepelen ő előtt karomatot tezne vala (MünchC. 68). Isteimee tyztessegere napon ked eyel napal ohas zaz pater nostert, zyz Marianak kegeg eg soltart terdepelen (VitkC. 13). A liol a buzgóság térdeplet, ott a pusztült föld ntalsággal isza a vért (SzD: MVir. 454).

lő-térdepél, lő-térdeplik: ∞ Frater Leo leterdeplikuala es magatt mindenestowfoguan fowldre le toryeztiuala (EhrC. 42). Lő terdepelen frater Leo nag tyztessegel kere ez dichésses zentet (VirgC. 43). Elios hegen ymada a földön nyoytozwan Cristu le terdepelween (VinkC. 160). Ez zent gyermek az fevlden leterdeplik vala (MargL. 66). Terdeyre le terdepelen imagya vala ev zent atyat (CornC. 215). Az zyz Marianak kepe elet leterdepelen kezdé fobazkodny (DebrC. 515). Leterdeplwen ymadsagot tezőn (562). Nemkoron jmadkozyk

vala leterdeppevleuen (DomC. 128). Alazatossagal leterdepelen imagad vradat (VitkC. 60). Mikor az eghazhoz meg, az oltar előtt alazatossagal leterdeplel (65). Mynt le terbőkötet vona, mouda: Yme ymadom, de nem az erdeghet (ÉrdyC. 169). Az az kyrály ingyen ottan le terdeplek, aaz nagy ystennek ad halat (ÉrsC. 453b). Ez kep elwot le terdepleyl es ez zyznek esedőzyel (462b). Szóllui kezdle mind a népuec az ő ártatlansága felől es osztan vgy terbetkléc le minden iyetség nélkül (Helt: Krón. 111b). A templom közepin le-terdepelvén fön szival kiálta: Ő kegyelmes (EszLP: BStiz. 48). Nem akar vala leterdepelni, de Csáky László megriogatá (Cserei: Hlist. 84).

lőterdeplés: [geniculatio; das kniebeugen]. Illik-e az le terdeplesben az földet egik térdoddal megérni (Erasm: Erk. 32).

[Térdepöldégél]

Térdepöldégelés: [genuflexio; kniebungung]. Az misés pap olly nyelven beszélt, az melyben az nép semmit nem értött, az terdepöldégelésne és sokféle epezelésne nem volt vége (MA: Scult. 854).

Térdepélős: geniculatio MA. [das knieen]. Az sok terdepleskert az ev terdeenek kalachy meg dagittanak vala (MargL. 20). Az satan ezaz egy köz térdeplést kívánt, mellyet az görögök neveznek prosynesisne (MA: Tan. 96). Nem csuda, ha restellik az imádságot, félne a terdepléstől (Fal: NA. 146).

Térdeplet: [genua flecti jubeo; knieen lassen]. Kezeket őszne kuczozáne, terdepleté, háromszor nyakát vagac, nyaká el sem szakada Vayda fianac (Göres: Máty. 22b).

Térdes: [geniculatus; knotig]. A kőménynek torsája mint egy térdes (Nad: Kert. 104).

1. TERÉM: **1)** [oecus, triclinium; saal, zimmer]. Játék nízó terem: theatrum C. Megökéseitlen a nembiriekne tereméből kiralnac haylakaba mennac vala: compositae de triclinio feminarum ad regis cubiculum transibant (BécsiC. 52). Ki mennen a uőlegőn ő hailakabol es men azzon ő tereméből: de thalamo suo (206). Ez világ vege elkőzeleiten zarmazek ment vő ő tereméből a zőz ananak tiztasagus lakodalnabol (AporC. 128). Ő zent bekeseg te vág vr istenne zentseős teremé, kibn ő zőnetlen zokta lakoztat (GuaryC. 65). Ő hazaloz sietven be mene a terőmbé, hol a leań zokotvala lakni (NádC. 424). Őnőn haylokot a napba vette es ő el iur ment tereméből ki vepőt vőlegeń: tanquam sponsus procedens thalamo suo (DőbrC. 25). Salamon csinaltatott volt egy szép termőt es az terőm igen magos volt (ÉrsC. 70). Mennyetliek bel ew kapwyu haala adasha, ew theremy[ben] dycherethes enekben haalaath adyathok neky (FesztC. 27). Wnak lauzaban megyewnk, allapathak walunak ny labaynk the theremydōe (58). **2)** aula BécsiC. 74. [loaf]. Mardocheus lakozikuala kiralnac teremében (in aula regis) kiralnac meddőiuel (BécsiC. 74). Paranczola neki kiral, hog a palotnac teremében (in aula palatii) lakozne (75). **3)** [interus; mütterleib]. Isten ő templomaban naiaskodik zarmizuan ő tereméből természetzi nemzettel (AporC. 129). Kilene honappa te zizei melhednec ternebe akara lakozni (NagyszC. 383). Be hassanak ez atkozott vyzek the melhedben es megh fwalkoggyaunak az the termeyd: utero tumescendo putrescat femur (JordC. 128). En zyleneok termeeben leveen emleközött meg az en newemről (ÉrdyC. 342). Leen az, hogy hallotta vona Ersebeth Marianak kezenetyt, ewrőle a magzat ew termeeben (382).

2. TERÉM (tőrem Helt: Krón. 6b. *töröm* Frank: HasznK. 66): **1)** nascor nēmGl. 268. eresco MA. [entstehen, entspringen, werden, wachsen]. Szemen termett árpa: hordeolum; búlg-fán terem a gyűgy: viscum *adnascitur in quereu PPB. Atta senkítől nem lőt, sem teremét, sem ziletet (DőbrC. 57). Soha tetőled giűmőlez ne terőniűn (WeszprC. 18). Ne akar

felneked Mariat feleséghezde vedmed, mert ky hábenne termőth, zent lelektől vagon (JordC. 358). Az wr isten valamit akart teremni és teremteni (ÉrdyC. 662). Oda gyűjtöm ionaimot, melletk ennekem teremtenek (Sylv: UT. I.103). Vízől nád terőm vala ő orrába (RMK. III.161). Pérgoc termőce benne és meg búszlívűce: scature coepit vernibus atque computruit (Helt: Bibl. I. Kk2). A székelyeknek földén nem tőrem bor, de mindenféle gabona soc (Helt: Krón. 6b). Az szamar tenüss az buza-ban nem szokot termeni (RMNy. II.49). Hurut ellen jó, az czezesnye fun termet enyuet ha borban meg iszod (Mel: Herb. 3). Szép kéc az virága, parlagon, erdőn is terem (38). Hogi ha bewen termőth szőlőd, pinterkednie kelleő. 1572 (KBécs. C5). Az vetemeniek magas heliekeen inkább teremnek, hogi nem mint alattomba való heleken. 1572 (KBécs. F2). Az menyinec termeni kellene (Born: Préd. 553). Az mi az te elhagyatot szőlődön terem, ne szűried meg (Kár: Bibl. I.112). Az virag után tőrom az gyümölcs (Frank: HasznK. 66). Csak itt teremnek valóban emberek: solae Lacenae vires pariunt (Decsi: Adag 280). Nem kell el vedned az olyan magot, az melyből nem akarod, hogy semmi ne teremjen (Prág: Serk. 481). A leg erősebb oroszlyányok Africaban teremnek (ACsere: Enc. 204). A galanga leg többire Syriaban termeni, homán Olasz országban bővön vitéti (245). Hogy kutya-legyek, bolhák (a kutya) földben ne teremjenek, gőrgöz diót rontván meg vízben, avval kel a földket meg-kenni (478). Homat termett ez: unde hoc provenit (Otr: OrigHung. II.239). A maga hátán termett ruhét nem éri vakarni (Matkó: BCsák. 171). A Bragmanus folyó-vízben krokodilusok, mérges kigyók és vízi-lóvak termettek (Hall: HHist. I.47). A hegyeken termett fű nints oly nedves és ártalmas mint a réteken termett fű (Misk: VKert. 13). A vélfűnk termett indulat és vágyódásokhoz képest hasonlóknak vagynnk a legfőbb oktan állatokhoz (Fal: NE. 112). Egy mezőföldi curában termett és neveltetett urfi ha egyre otthonoskodik, vad, erköltestelen, izetlen (Fal: NU. 271). Mord kedvű emberek mindezt rútalmaznak vagy irigységből vagy méregből vagy hogy már úgy termettek (Fal: UE. 421). Nincs oly tiszta virágos kert, melyben valami gyom ne teremne (Fal: SzE. 551). **2)** [gigno, procreo, profero; hervorbringen, tragen, bringen]. Az terem lelket istennek kellemessee (ÉrdyC. 352). Vagion oly föld, hog a föld színbe kénier ifi ki belőle és búzát terem (Mel: Jób. 65). Ha gyümölcszet termes (Mel: SzJán. 13). Az egész Asia tudatlan és gorombab elmejű embereket terem (Prág: Serk. 520). Mikor az istennek ígését halgattuk és szívünkben meg-őriztük, gyümölcslet kell termeniünk (Mad: Evang. 208). A papista vallásban nem csak az emberek gonoszak, hanem nygvan maga a papista vallás termi a gonoszságokat (Matkó: BCsák. 64). A makkos fa, tölgy fa és tserfa bugát és makkot teremnek (Com: Jan. 24). Valameddig gonosz valaki, nem teremhet jo gyümölcsöket, mert ha jo gyümölcsöket termene, immár gonosz nem volna (Illy: Préd. II.150). **3)** [adsum, praesto sum; ersebeinen]. Azonnal három emberek az ajton termeenek: eodem momento tres viri supervenerunt in aedes (JordC. 746). A romai vraknak embőrdök ot terőmnek nagi sereguel (DebrC. 30). Azonnal nagy sok mennyey sereg angyalok termeenek az egben (ÉrdyC. 51). Ottan nagy sok fyeerben ődözöt zentők ott termeenek és meg zabadoytaaak (ÉrdyC. 546b). Legottan három firfiu terme az hazban, meliben valik (Sylv: UT. I.180). Az angyalok azon szempillantásban nálunc termeek (MA: Tan 151). Hogy ha mikor utban létebben valamely pap az szent-séggel véletlen előttők történt termeni (Pathai: Sacr. 4). Mikor a dámák könyökökre dőlnek ott terem a gonosz, tüzet rak szivekben (Fal: NA. 194). Forranak már az haragos menykövek, majd itt terem mindenfelől az istennek ostroma (Moln: JÉpil. 88).

[Szólások]. Inkább ásóboz, kapáboz termettettel (Fal: CsIsk. 471). Tésképre, kapára termett (Kisv: Adag

7). Tagadhatatlan, hogy a reá tartás mindenkor tulajdona vol a nagyra termett fő embereknek (Fal: UE. 428). Hirtelen rajtunk termett az ellenség: hostes subito in nostros *provolarunt PPB. Mindgyárist rajta teremhet ő is, míg Nagyságod messzebről reáérkezik (Beres: Lev. 175).

[Közmondások]. Ott is terem a gaz ember, a hol nem vetik (SzI: MVir. 104).

benne-terem: innascor PPB.

föl-terem: [convestior; bewachsen]. Azokat, mivel hog fák termettek vala fel, barnok és emberek gyakorolynak vala: ea comita arbustis pecore atque cultoribus frequentabantur (Decsi: SallJ. 41).

környül-terem: circumnascor C.

[lő-terem]

lőtermett: [non excultus; unentwickelt]. A nagy elmék nem örömet bocsátkoznak lefelé minden aprólékra, holott a rövid és letermett és egyenként vesződik vélek (Fal: UE. 411).

még-terem: **1)** procreo MA. [nascor, exorior; entstehen]. A bölesekben is megteremnek némely fogyatkozások (Fal: UE. 447). Tagadhatatlan, hogy a becsületre való vágyódás meg-termett bennünk (Fal: BE. 594). **2)** procreo, profero MA. hervorbringen PPB. Ha az istennek ígéje hogy gyümölcslet meg-akarla termeni, az emberek sziveit mint egy fel-kel metélni, hasogatni a törvény ekéjével (Mad: Evang. 174). A francia föld szinte ugy megtermi a parasztokat, mint az angliai határ (Fal: NU. 319). Az uraság maga termi meg rágó térgét (Fal: SzE. 560). **3)** [consero; bewachsen]. A hűség még az apró sziveket is meg termi és koporsójok bé zártáig háborgatja (Fal: BE. 596).

Teremt (terempt Frank: HasznK. 110. Mon: KépT. 4. Zvon: Post. I.33. Zvon: Osiand. 40. Matkó: BCsák. 425): **1)** creo C. condo MA. schaffen, ersebaßen PPB. Teremtve eleve miv isemucut (HB). Zent Ferenc boczta frater Bernaldot Bolonnyaba, hogy otlogyel teremtene gymewlewczte ystennek (EbrC. 20). Emberek ystennek zemelyere teremtetek (148). Ki teremitté mmet és földet: qui creavit caelum et terram (BécsiC. 39). Engemet teremeth zemelyere és hasonlatosságra (VirgC. 2b). Adam atianknak engednek vala minden teremtet alakot (36). Az istent, ky tyeket teremtet, azt és meg vltatokat (47). Minddönnemi teremtőth alakotnac kyzarnazasanc eredeti (NagyszC. 2). Teremtőtte isten az feriyath és az azzon embőrdh (SándC. 32). Wr ysten, ky teremtetted meunyeth és földet, tengherth (JordC. 718). Ekessegele teremtetet teste ielenec mendenestől fogva veresne (VitkC. 88). Az wr isten teremittőte sydo nyelv (ÉrdyC. 541b). Wr isten teremittőtte az embert ew zyneenek hasonlatosságra (596). Zyleed azth, ky theged theremtheth (FeszC. 18). Ky az fyleth teremtetete, nem hal ee (KulesC. 127). Te teremtettdheth allat wagyok (PozsC. 51). Teremtetete első napon a legfelső eget, az angyalokat, az elegy belegy nagy testet (Szék: Krón. 1). Az te feledre ne esküdgel, mert eg feier auag felete szal haját nem teremthecz (Fél: Bibl. I.7). Istennek hasonlatosságra és kepere teremtetettel . . . Az embert maga kepere teremtetete (Mon: KépT. 4). Jer teremsiünk embert; az után maga kezével formálá az sárt, végre reá lebellék (Pázm: Kal. 19). Az őtvös ezüstöt nem terem, sem a ház-építő követ és fát (Pázm: Préd. 1088). **2)** [gigno, profero; erzeigen, hervorbringen, tragen]. Istennec orzaga igen vagyon, nikent ha ember vessen io magot a földbe és a mag teremcén és nőyn, micor ő nem tógga (MünchC. 77). Eg zőld tő neveködek és ez zőldt terőnte (GuaryC. 17). Az imadsag soc io gőmődőt terőnt (64). Az zőld fa zejen vyragozyk és beuen gymwlcztw teremth (VirgC. 65). Teneked io mielkwdeteknek gymwlczet teremty (66). A tiűis, ki nemes roasath adli és

teremth (NagyszC. 8). Ezek a fák, kik teremthet kezepette a paradíomnac a halaltalan gymólcet (121). Megh tyztotytya, hogy teel gymolzet teremzen (JordC. 680). Lehet ee, hogy az fyghe ffa zelst teremzen (835). A zölök gereződth teremtenek (DebrC. 56). Az eloltott ág meg fogonuan gymolozst teremt (149). Meg gyekerezyk es gymolchótt teremtht es nevekdóyk (ÉrdyC. 535). Anna haroni Mariakat hozza, teremte (TelC. 51). Minden fa, mell io gymólczst nem teremt, ki vagatatik (Sylv: UT. 15). Az boros viz nádat teremt orrouban (Tin. 317). Tísszet es boytoryant teremchen teneked (Helt: Bibl. 132). Minden első gymólts, melyet az ő földet teremt, tied legyen (Helt: Bibl. 1ZZa2). Szent György hana terem nékine virágokat (Cis. B3). Ádgy aítatosságnak vizét o földnek nedvesítésére, hogy jó gymólcsót teremthessen (Pázm: KT. 255). Hagyd, hogy az fízfa éltesse az barackot és az fa oly barackot teremj, kinek magva nem lesz-on (Radv: Csal. III.54). 3) figulo C.

[Szólások]. Pő iskolácban, a melyec doctorokat teremtenek (Com: Jan. 157). Onneg is terempti a penszt minekünk, honneg mi soha nem tudtunk volna varni (Helt: Mes. 454). Pővzt tud ő teremteni akar miből is (Decsi: Adag. 346). Isten engem Lizimacussá teremptsen (Bercs: Lev. 488).

Teremtés: 1) creatio C. MA. erschaffung, schöpfung PPB. Ez vylagnak teremtesenek wtanna ky peldaztataa, hogy el yewendew volna (ÉrdyC. 531). Ez dolognak ew mely voltat es ez teremtesnek folyasat Arystotyles nem eerte, mert ystent nem esmere (ÉrsC. 487b) Bechállyic a bibliat, mert soha egyhímen meg nem tanulhatod, mi legyen az isten, mi legyen a teremtes, mi legyen a bűn es a halal (Helt: Bibl. 1c). Vilag teremtesétől fogva (Fél: Bibl. 1.22). Az isten meg szűnt az teremtestől (Fél: Tan. 93b). Teremtésünk-után-is magunktól semmik vagyunk (Pázm: Préd. 66). Ez világ semmiből teremtetett, hogy az teremtesnek czelekedete lenne az istennee hatalmasságának tüköre (MA: Bibl. 1.1). Ha volt a teremtes előt atya, kellett fiának is lenni azon teremptsnek előtte (Szob: Dáv. 16). 2) [proventus; ertrag]. Ez űneki lolke, viragozasa es ű gymólze, teremtese (VirgC. 65). 3) [constitutio; bestimmung]. Az istennek parancsolattya es teremtese kötelez minket az házasságra (Pázm: Kal. 334). 4) facilitatio C.

Teremtet: 1) [creatio; schöpfung]. Teremtetnek kezdetétől foguan feriat es memberiet töltő azocat isten es mondót (MűnchC. 91). 2) [creatura; geschöpf]. Mi nem kel ystent embernek elladny valamel teremtetett (EhrC. 10). Ty attyad-fyay leznek my barátynk es fyaynk es mert ystennek teremtettes s akar teremtwnek zolgalny (99). Menneknek istene, vizeknek teremtdő es menden teremtetiknek vra (dominus creaturae) halgas meg engemet (BécsiC. 31).

Teremtetlen: increatus C. MA. unerschaffen PPB. Minemő atfa, olla fin, olla zen lilek; atfa teremtetlen, fiv teremtetlen, zent lilek teremtetlen (DöbrC. 56). Teremtethlen zereteth nemz emberben teremtheteth zeretethet (ÉrsC. 155). Teremtetlen atya, teremtetlen fy, teremtetlen zentli lelek (KulcsC. 53).

Teremtött: creatus, conditus MA. erschaffen, entsprungen PPB.

Teremthetetlen: [quod procreari nequit; unerschaffen]. Vagyon oly yghe, ky teremthetetlen, változhatatlan es el mvlhatatlan (ÉrdyC. 114b).

Teremtötte: [verbum execrandi; fluchwort]. Ha valaki ördögáttával, teremtetével, ebattával és eliez hasonlő utálatos szitkokkal élne, a falusi bíró annak végére menjen (MonIME. 1359). Magunkot is személynkbe illetlen bestelenségekkel, adta s teremtetto-mondásokkal szilneten illetnek (RákF: Lev.

1234). Ha vesztett, teremtetett szórt és ebattázott (Gvad: RP. 112). Haragomban sokszor káromkodtam, teremtetével ugyan életemben sem szitkozódttam valami tíz-vagy tízezerkettőnél többet. 1759 (Hazánk 1219). Ne úgy léj ilyen teremtetto fatytya, hanem így (225). Bűján szaporodik nyelvünkön az atta, teremtetto s terméketlen ellenben az ábétatos imádság (Fal: NE. 7).

Ördög-teremtötte: ∞ Ez mostanában fel vőtt szitkok, nevezet szerént: ördög adta, ördögteremtötte százokból ne hallassék (Gér: KárCs. IV.411).

Teremtöttez: [maledico; fluchen]. Hogy mundirban voltam s a kardomra néztem, már szépen nem szóltam, csak teremtettem (Gvad: RP. 56).

Teremtmény: [animans creatum; geschöpf]. Hihető, hogy tudatlanok benne, mely méltóságos teremtmény legyen a mi természetünk, hihető, hogy igen alatt jártattyák gondolatlyokat felőle (Fal: NE. 36). A forgó ég alatt nincsen olly látszatos teremtmény se kiut, mely árát lelkednek fel érje (Fal: BE. 570).

Teremtő: 1) [creans; erschaffend]. Hadlaur choltat teremteu istentvl (H13). Sokkal tartoztok ty az teremtv istennek (VirgC. 51). Tawol wattok wr istentewl nem ysmerveen es nem követhween az teremtw wr istent (ÉrdyC. 342b). A teremptő istent fellyebb böcsőlli (Sám: Fel. 229). Édes teremptő jó atyám (Thaly: Adal. 1250). Hogyha a teremptő isten drágán árulná a menyországot, nagy dolgokat kívánna tőlünk (Fal: NE. 37). Az ő teremptő istenének kebeliben nyugaszattalya majdan (42). 2) [proferens; bringend; tragend]. Szőlő vessző teremtd: vitifer; háromszor teremtd egy esztendőben: triferns C. Felden mynden teremtwk algyatok vrnak: benedicite universa germinautia in terra domino (AporC. 139). Mykoron vala mely varasth sok ideygen vyvandaz, gymolcz teremthő fiaat ne vagy le ew kerőle (JordC. 243). Teen gyemelech teremtw feldeth sowansagra ű benne lakozolnak gonossagoketh (KeszthC. 298). Dycheryetek vrath hegyek es mynden halmok, gymelmel teremtw faak (KulcsC. 362). 3) creator C. MA. schöpfer, urheber PPB. Ew teremtwet es yduzeytwet mend ew zœueuel tyztelyuala (EhrC. 36). Mert ystennek teremtettes s akar teremtwnek zolgalny (100). Menneknek istene, vizeknek teremtdő halgas meg engemet (BécsiC. 31). O vram Jesus Kristus es vilagnak zœrőzye es teremthőye (CzechC. 13). Tű tiuskec, mire hoğ attű kemensetőköt el nem battatoc ti teremtdőknek felelmeiert (NádC. 351). Az teremtvnek nenobe es ű hatalmal parancsolok (VirgC. 37). Egyk vala az en teremtemnek meg esmeretvől (43). Az teremtvnek alyak meg bozoyat raitad (91). Keues jdeunek vtanna engemet el velen az teremtem ez velagbol (MargL. 43). En teremtem es itelő biram (BodC. 35). Meg gondolat istenedne es keges teremtdőne apandokat (VitkC. 17). En kegyelmes teremtem meg lassok, meellyewnk győzy el egy msth (ÉrdyC. 463b). Eegyesewlt az teremtdőz oly mynt eellyen isteny zykeeges dologban (538). Te kezeden anyalom en edes fyamat es eu teremtemeth (ÉrsC. 57b). Tamadot e tudomány a miennynec es földnek teremtdietől (Helt: Bibl. La2). Eg teremtd, tsillag építő te vagy vram (Rim: Ének. 360). Bizzil a te teremtdőben, megment az irigyek ellen (Thaly: Adal. 11.2).

Termék: productum terrae, procreatum, proventus naturae SL Termék arany: aurum naturale MA.

Terméköny: ferax, frugifer, fertilis MA. fruchtbar PPB. Ha termékeny a föld, a rajta lakok nem könnyen szőkölnek meg (ACsere: Enc. 257).

Termékenység: fertilitas, ubertas MA. fruchtbarkeit PPB. A szőlőnek jó volta a termékenység, a bor jósága a jó íz (Pázm: Préd. 312).

Terméketlen, terméktelen: [sterilis; unfruchtbar]. Vagyon középetto egy gyászos írtóvány, főenyves a földgye, terméktelen, sovány (GyöngyD: KJ. 71).

Termés: 1) [fructus, proventus; ertrag]. Zele termeseben ymmar többet nem yzon, nyg nem fel tanadok (ÉrsC. 88). Meg emezy az feldeth ű termeseivel: devorabit terram cum germine suo (KulesC. 179). A megnevezett szőlőrészeket más-ként ne tartozzam kibocsátani, valaméddig a háromszáz forintot le nem teszik ű kemek engedvén azt nekem mindaddig bírnom s terméseket vennem ű kemek (LevT. II.385). Minden földi vadak-nac legyen eledelőre annac az esztendőnek termése (Kár: Bibl. I.112). A tűz néha az víz köztött is felőtűb geriedez vala, hogy az hamis földnek termésit meg emézténé (646. Fél: Bibl. I.46). Iszac az ny szőlő terméséből (Mad: Evang. 190). A mi nézi termését ezen esztendőnek, bőv volt búzának, bornak, makknak termése. 1760 (Házánk I.381). Ha a tenger nem hordozna miüket ide s oda, honnan szerezénik patikába való sok orvosló gyökereket, élesztő, gyógyító termést (Fal: TÉ. 723). 2) [fossilis, caementitius; gediegen, bruch-]. Termés arany, arany-kalás: palacra et palaca PPBl. Mi lehet keményeb a termés földnél, mi lehet lágyab a víznél (Tyuk: Jós. 155). Ugy az angyalok és a lelkek is mindenütt válók lennének, holott űk-is akar melly nőrő termés kő sziklák-on is által-mehetnek (GKat: Válts. II. 1232). Finum, termés, eresztett arany (Com: Jan. 18). Függő, melyben vagyon egy kis lapos arany lánczon: gyémánt, egy termés rubint, zaphir (Radv: Csál. II.157). Termés parasztkő (Bethl: Élet. II 231). Örökös állandóságú termés kőszilda (BiróM: Préd. BBb). 3) crementum MA. wachstum PPB.

Természet: 1) natura, physis C. [natur, schöpfung, welt]. Természet szerint: physice C. A természet belénk őltotta a magunk szeretetét: natura *inolevit nobis amorem nostri PPBl. Magat ygh meg alaza, hogh teremtő zyllessek attól, kyt teremtőtől, zeretnek nagh iege, kynel nagyob nem lehetb semmy természetbe (WinklC. 345). Nagi természetü tudo bölček (DebrC. 112). Nagy hyres természetü tudo mester (492). Termeezetnek törvénye, ezzel eelnek mynd az poganak (ÉrdyC. 24b). Wgy zolnak rola fermeezetü tudo mesterek, hogy az aranyban sok orvosszag vagyon (465b). Termeezetnek felette való ertelmetesseg (655b). Ezt ysten könnyen tehethe, thermezetthet meg therhethe (ÉrsC. 490b). A természet világoosságából okát adgya, miért kell annak lenni (Pázm: Préd. 172). Az physikusok avagy természet vizsgálók (Web: Amul. 6). Természetéről tanító mester: phisicus (Com: Vest. 141). Természet-vizsgáló doctorok (Hall: Pais. 249). A filosofiat avagy természet-vizsgáló tudományt meg-tanulá (Szeg: Aqu. 69). A természet vizsgálók bárom féle lelkeket állatnak (Misk: VKert. 10). Micsoda formába öntött téged a természet (Fal: NE. 6). Szépek, természetnek tsodás nikolmányi ti vagytok világnak vonzó szívárványi (Orczy: KültH. 150). 2) [animans, animal; geschöpf]. Attyamfya farkas nemezac oklatan természeteket el uesztettel es meg ewlel, de es embereket (EhrC. 148). Mind zeles vilagba meuen hirdese-tek evangéliomot minden természetnek (DöbrC. 336). 3) substantia C. [ingenium, indoles; wesen, naturel, eigenschaft, beschaffenheit]. Nem születvén rea, nem lévén természeti, hajlandósága: adversante *natura; régi természetét elő venni: ad *ingenium redire; olyan az én természetem: ita est *ingenium meum PPBl. Zent Ferencz vala ez ylagban gewnge ember es beteg természetü zereut (EhrC. 81). Diznanak az természetj, hog ő örömesben lakozic assarnac förtelmessegebe (NádC. 2). Oth sinac vala a bekesegec angyali, de természetec ellene (346). Termezetibe el fogyatkozek (VirgC. 45). Meg tanuljatok czak azokat a ruhakat tartanotok, melyek czak az természetnek haznalyanak (126). O zermesegős bölčekeg, ki csak temen magad ismertet zermes znyek természetit (NagysC. 2). Alkolmas helyed leszen az tabornak kywle, hogy howa

termeezetnek zykseoghre kellyen menned (JordC. 248). Zenne- detessegben termeezetet földl ne mulad (VitkC. 52). Ymo masodzor yewz be te fyaddal, kyt gonoz termeezetből zytl (ÉrdyC. 340). Isteny meltosag, kynek termeezetben semy zeplőseeg nem egyelődhetyk (418b). Yól, éppen es egheoz meg maradwan myndden termeezetyben (530). Ő nekünk azt meg lelne, hogy my oka ennek legyen, ha termeezetynkttől volna awagy istennek akaratya (ÉrsC. 450). Homan legyen a mi természetünknek ilyen nagy romlása (Helt: Bibl. I.43). Természetét ienteti, hogy ő nem gyönyörködik senkibe (Helt: Bibl. I.64). Mely város az helynek termeezetiért neuzetett Rhodophorosnac azaz rosa termőnek (Kár: Bibl. II.276). Az engesztelőnek ollinak kel lenni, az ki mindenik felnek természetben reszes legien (Fél: Tan. 253). Fellyebb természetinél nem akartam pipesgetni ez kis munkát (Dáv: Kker. e6). Ebben is az szokásra és természetre nézni kell, mert némely ember igen sós étkekhez szokott (Radv: Szak. 263). Sz. Pál írja, hogy a népek természet okosságából cselekedték, a mit a törvény parancsolt (Pázm: LuthV. 397). Természetinek létét, tehetségének erejét mindenestől isten ajándékának tartya (Pázm: Préd. 57). Természetek szükségőre-való eledelt munka-nélkül találhak (66). Az vén Sáriában megszünt vala az asszonyi állatoknac természetec: desiccant Sarae fieri muliebria (MA: Bibl. I.15). Mértéktelen élettől töltic gymorokat es természeteket terhelik (Zvon: Post. I.41). Az szorgalmatos szokás az meg rögzött josagos cselekedett természetec teszi (Debr: Christ. 66). Tudom már szíja természetit (Matkó: BCsák. 40). A természetnek dolga reia érkezik (Mih: ŐÉlet. 85). Reám is ragadtott volt azon természet, mert a borítal közt való mulatságot én is igen szerettem elein (Kem: Élet. 15). Az tiszték jók, az többi kutya volt, az eb természetjekben s nincs miben válogatni (Beres: Lev. 598). Minden állatnak adott magános hivatal s természetiezh képest dologra fogta (Fal: NE. 43). Zabolaru nem foghatták még jobb korában a természetet, valon mint mehet ez végben (49). Ő gyarlósította meg természetünket, úgy hogy rest a jóra, buzgó a rosszhoz (Fel: SzE. 77). 4) [genitale; geburtsglied]. Az gyermek, ky elezzer lean levt vala, ferveuak leleteek, istennek ereuel az leany természet változtatvan ferfyy természetre (DomC. 176). Az kezit ingeske alá (a gyermek) természetire tevő és tapasztalá, hogy férfi (Monfrók III.59).

[Közmondások]. Nehéz az természet ellen rugodozni (Deesi: Adag. 16). Az szokás természetté válik: usus est altera natura (318).

angyali-termeszet: [natura angelica; engelatur]. Iduendőre őznye egyeshlne nem az angyali, hanem az emberi természettel (Helt: Bibl. I.63).

asszony-termeszetü, asszonyembör-termeszetü: offeminatus C. [weibisch]. (Deesi: Adag. 57).

egy-termeszetü: [ejusdem naturae; von demselben wesen]. Fiam egy természetü es egy allatu en nelem (Tel: Evang. I. 204). Azon egy természetü-e az angyal és az isten (GKat: Titk. 91).

emböri-termeszet: [natura humana; menschliche natur]. Az isteny természetü az emböri természettel egyeshlne (SándC. 3). Hogi istennek fia a mi emböri természetünket venneie (DebrC. 21). Az onnen zemeelyenek hasonlatussagara abrazaa ky az embery termeezetöt (ÉrdyC. 595b).

fene-termeszetü: [ferocis ingenii; von wilder natur]. Vad és fene természetőknec ilyác (Gosírv: MagyB. Büij).

forgó-termeszet: [sidus? cometa?]. Heted napon az eyllagok es fargo termeezetők meg alnak es tyzes ystőkőket erezhnek ez földre (ÉrdyC. 8).

galamb-termeszet: [natura columbina; taubenatur]. Szírd özve magadban a galamb- és kigyó-termeszetet, nem

hogy tündér legyen belőled, hanem legalább valami kis csuda (Fal: UE. 487).

galambtermészetű: [naturae columbinae; von tauben-natur]. Szelíd, engedelmes, galamb természetű, csinos, kegyes és nem kicsin tekintetű (Thaly: VÉ. II.230).

galibás-természetű: [rixandi cupidus; zauksüchtig]. Egyébként mint volnánk most a nélkül-is igen galibás természetű emberek, szomszéd Lengyel országnak sorsa megmutattya (Megy: 3Jaj. I.20).

gonosz-természet: [scortator, meretrix; hurer, hure]. Senki gonoz termeezeth es el yaro ne lelettesseek Izraelnek lean magzaty közőt és fíyay közőth: non erit meretrix de filibus Israel, nec scortator de filiis Israel (JordC. 249). Senki ne legyen ty kezdetők gonoz termeezet awagy gonoz hyrű newő: ne quis [sit] fornicator aut profanus (825). Awagy az teb zyzekkel aldozyl Vesta isten azzonnak awagy az gonoz termeezetekkel az borderfba kell menned (ÉrdyC. 200).

gonosztermészetű: malignus C.

gyerméki-természet: [mores pueriles; kinderhafte sitte]. Semy germőky termeezet, semy gonoz zokaas, semy yateekra valo kewansaga nem vala ewneky (ÉrdyC. 635).

hóhér-természetű: [atrocis ingenii; grausam]. Halljátok-é ezt ti vér-szopó hóhér természetű udvar-bírák (Bod: Pol. 111).

isteni-természet: [natura divina; göttliche natur]. Az isteni természetben reszelkednek (Mon: Képt. 5). Az isteni természet is ugy adatot az emberségnek, hogy azzal egy személyt szerezne (Pázm: LuthV. 872).

kemény-természetű: [severus; streng]. Parasztikos és kemény természetű ember (Frág: Serk. 333).

mégválasztó-természet: sexus C.

meleg-természetű, melegítő-természetű: [vi calida; von warmer eigenschaft]. Az ert szűlő meleg és nedues természetű (Mel: Herb. 6). Az fiuek, kik meleg természetűek és zaráz-tok (Frank: HasznK. 20). Meleglytő természetű az basalicom (BeytheA: FivK. 44).

száraz-természetű: siccaneus, siccaneus MA.

tűz-természetű. Tűz és egh természetű az eger fa (Mel: Herb. 12).

vad-természetű: immansuetus C.

vízi-természet: [humores; feuchtigkeit]. Soc neduesseget, gyalor essőket es egyeb vízi természeteket indimac (Kal. 1582. F).

Természetbeli: [naturae; natur-]. Ujdon új uraság és böles találmaány azokat szolgálattya alá vetni, a kiket a természetbeli ajándékok nálunknál fölyebb emelték (Fal: UE. 371). Azon természetbeli indulással és hajlandósággal lenni: sympathia (389).

Természetellenvaló: [naturae repugnans; unnatürlich]. Meg-volt e természet ellen való dolog szerte-széllyel Magyar országban (Szatm: Cent. 61).

Természetfölöttvaló: [ordinem naturae excedens; über-natürlich]. Nemikeppen természet fölött való ammenéi anag lelki edessegnece tellyes telkeltes zeretef (NagyszC. 122). Az kynyer, ky le zalót menyekbewl es az természet felet való kynyer (DomC. 308). A ni goromba értelműnkhez képest semmi természet felett való nem mondanak (Pös: Igazs. I.686). Természet és természet felettvaló vég (Illy: Préd. II.255).

Természeti: naturalis MA. natürlieh PPB. Természeti hajlandóság: ingenium PPB. Természeti-indulat: affectus PPB.

Zentsgesz azzonyalat fölűteb, ha akar mely igen lelky fer-fyuhoz zerkezewlend természetű áwtűkelesebből (VirgC. 137). Ez természeti tulajdonsága az jó szántó földnek (MA: Scult. 237). Megholt nem természeti halállal, hanem erő szackal való halállal (669). Az ebnek valami természeti hozzá vonása vagyon a kölhöz . . . Nem tudom, mitsoda lehesen már hasznosabb mint a természeti tudomány (Misk: VKert. 3). A természeti históriának fejedelme Plinius azt írja (Illy: Préd. I.253). A természeti meleg (II.328).

Természetszeréntvaló: nativus C. natürlieh PPB. Ter-mezet zereut való rettenetességgel meg felelnék (VirgC. 37). A lelők el hagia az ő természet zereut való zeretűket az istent (DebrC. 142). Termetzet zereut való allat (DomC. 155). Az halando testnek természet zereut való nehességegy (ÉrdyC. 512b). Szeretnünk az istent azerth, hog teremtűt, ez az ter-mezet zereut való zeretűket nezy (TibC. 7). Termeszet szerint való balal (Fél: Tan. 520). Ha a fakadéknak színe aláb lészen az természet szerint való bőrnél (MA: Bibl. I.99). Természet szerint való tudomány (Hall: Pais. 435).

Termeszt: [produco; aufziehen]. Tsudállya új gallyát s nem maga termesztette gyüműltseit a vendég ágat bé-vett fa (SzD: MVir. 336).

Termet: 1) habitudo C. [forma externa, species, decor; gestalt, das äussere, form, schönheit]. Tagodban ekes, thermo-tedben discs (PeerC. 319). Emberfiainak fölűtte termettel dízesb (DöbrC. 100). Ő öröket nekőnk valazta, Jakobnak termetet, kit zeretűth: elegit nobis hereditatem suam, speciem Jacob, quam dilexit (103). Ky vagy te, kyt latok ez abrazatban allany, nezesben rettenetews es termetewdben zomuru . . . Az te ekleu termetewd engemet ygen megrettente (PéldK. 47). Lata Kateeryna nemely termetew czwdalatos keppen kyalyl molto-sagval ekesűtet (ÉrsC. 389). Termetel zeb embernek fíyay feleth: speciosus forma pro filiis hominum (KulcsC. 109). Ter-metiben attyához fítet vala (Göres: Máty. 51). Nem kissobb ez Mársnál, sőt minden termete deliáb nálánál (Zrinyi II.21). Nem vagyok én oly rút, hogy sérchem szemedet, mert nem régen láttam magam személyemet a sebes Drávában minden ter-metemet (109). Vitézség élete, díszesség termete, járása gyorsaság (GyöngyD: MV. 2). Ennek termete koll, annak okossága, né-melynek neuzete, némelynek jósága (Gyöngy: KJ. 24). Ezt a szót 'paradisus' görögnek mondanám örömet Suidással termo-tére nézve (Moln: JÉpül. 5). **2)** [fruges; ertrag]. Egyél a föld termetiből (Mel: Préd. 119). Nagy házoc, örökségec, jószágoc, jo termetec, sok marhájoc nintsen (Tyuk: Préd. 208). **3)** [natura, qualitas; beschaffenheit]. A kenyernoc és bornac meg szokott széne, ízi és szaga alat lathatatlankeppen hozzanc nehessűc a tetet es a nert, melyeket az ő tulajdon termetekben utalanc es nem nehetnenc (Tel: Evang. I.490).

csuda-termetű: [monstrum; ungeheuer]. Csuda-termetűek és éktelenek, az kik testekkel el-távoznak a közönséges ter-mettől (Com: Orb. 89).

égyenős-termet: [statura erecta; gerade gestalt]. A test-nek majorsága, a hová tartozik a jó egesség, az egyenes termet (Mad: Evang. 583).

ékes-termet: [forma speciosa; schöne gestalt, schönheit]. Itől leszen ékes termeted, erőd, bölcseséged, eszednece es elméd-nece gyorsasága gazdagsággal egyfűtt (Vás: CanCath. 269).

embéri-termet: [proprietas hominis; menschliche eigenschaft]. Az tyztassagos zyzossege fölűl mwl nyundden embery termetoth, mert ow nyatta emberek angyalukhoz hasonlattat-linak (ÉrdyC. 151b).

jó-termet: [decor; schönheit]. O en edesseges fiam hol vagyon a te orcadnak zejsége, a te yo termetűd es giöműr-köttetűd zindű (WeszprC. 98).

jótermetű: [formosus; wohlgestaltet]. Veres pofás, jó termetű, buzgó férfi (Cis. L4).

középtermetű: [statura mediocri; mittelgross]. A közép termetű ember leg szebben alkalmaztatott (Com: Jan. 45).

magas-termetű: [statura excelsa; hochgewachsen]. Mykron egy Lucianus newő pap agyában fekevesnek, allapeek meg előtte egy magass termetű ven ember (ÉrdyC. 446). Magas termetű zeph ember (TelC. 68).

szép-termet: forma MA. schöne gestalt PPB. Zep termetel, abrazattal engemet meg ekishet (VitkC. 30). Noha sokszor emlékezi ez énece a szeretetről, az ölelésről, a szép termetről, de azért semmi e világi dolgot ezen ne erch (Helt: Bibl. I.g).

széptermetű: formosus MA. liberali specie; schön, wohlgestaltet PPB. Cúda zep termetű embőr a te vrád, kirali eh vagi mi dolgos (DebrC. 38). Eg igen zep termetű leianzo (249). Örömet köszön, szép termetű (Cis. K4). Szép termetű lo (Tyuk: Józ. 144). Sirassátok az én nyavalyámnak súlyát szép termetű nymphák (Zrinyi II.135). Szép termetű szűz leán (Com: Jan. 116).

Termetés: 1) [statura magna; von hoher gestalt]. Christus sokaknál termeteseb volt (Debr: Ker. 95). Termetes nagy szál ifjú volt (Hall: HHist. II.71). Ennél nem szülhetet anya mérészebbet, erős testel bírő, sem termetesebbet (Zrinyi I.87). **2)** [formosus; schön]. Oly gyapott vagy egyéb töltések, melyekkel az ösztövr leányok magokat bérakják, termetesebbeknek tesseuk: analectis PPB. O Ierusalem leánii fekete vagók, de termetes mikent Cedarnak hailoki: nigra sum sed formosa (DöbrC. 473).

Termetesség: [commoditas; schicklichkeit, tauglichkeit]. Ha ki szolgálatra-való termetességet, bátor szívet kíván, olvassa meg az historiat (Megy: SzaÖröme. Előb. 3).

Termetlen: [sterilis; unfruchtbar]. Az bagoly borso termetlen lesz. 1582 (Kal. F). Az földi termésről és annak termetlen soványségéről. 1666 (KBécs. C2).

Termett: 1) fertilis, nber C. ferax MA. fruchtbar PPB. Termettebb gyümölcs fákát nem lehet látni mint az idén (Mik: TörL. 420). **2)** [natus; geboren]. Kinél hadakozásra termeteb ember nem vala (Liszn: Krón. 151). A véllünk termet indulat és vágyódásokhoz képest hasonlóak vagyunk a leg fenébb oktan állatokhoz (Fal: NE. 112).

Termettség: 1) fertilitas, ubertas, feracitas C. fruchtbarkeit PPB. Az te termetségednek bőven attá gyümölcsöt (Lép: PTük. I.189). Tulaydon jósága a szőlőtőnek az tenyészés avagy termetség (Kéri: Sen. 91). **2)** [statura; gestalt]. Az Mátyás király szép termetű ferfiu vala, a közép termetséget meg hallatta vala (Helt: Krón. 176b).

Termő: ferax, multifer C. fertilis MA. fruchtbar PPB. [fruchtbringend]. Szőlőben termő paré: ampeloprasen C. Termő szántó-föld: ager *dives frugum; a kalamár-árrút más országba vinni termő földéből: *evebere merces PPB. Megsokasahad ő termő őfikerit (DöbrC. 124). Vannak termő faak, eelnek de nem ezeznek (ÉrsC. 133). Te feleséged legyen te hazadba olyan mynth termew tew zelew (KeszthC. 362). Ő miképen a termő gőmölős olay fa vrnac hazaba iozagocba haznala (TelC. 37). Aduán termő vődöket: dans tempora fructifera (Helt: UT. k7). Az én rokonomnac termő helyen valla szolyóie (Helt: Bibl. IV.17). Báts város, igen termő földé vagyon (Helt: Krón. 4). A fa, ki igen szép termű, agas es leueles volt (Mel: Préd. 148). Földönket termőne tegye (Born: Préd. 457). Oly gyümölcszuec termő fái vadnac ott, melyec sola meg nem érhetne (Kár: Bibl. I.641). Az vizek mellet plantaltatot termő

fák (Fél: Tan. 122). Megh ganajosztam, hisem az sovany földre szoktak bordan, hog az vetemennyek termőbbek legyenek (SalMark. 23). Forrás viz mellett való termő ág (MA: Bibl. I.47). Solyem termő bogarok (Mad: Evang. 626). Rogate peoig biztat bennünket jó termő időekkel. 1620 (Kal. B7). Az nyugott szántó föld termőbb és tenyészőbb (Com: Jan. 72). Régen elparlagult szép termő mezeje (Thaly: Adal. I.183).

arany-termő: aurifer C. [goldbringend]. Arany termő, aranyat mosó: aurifer PPB. Arany termő hegyek (Teleki: FLél. 223).

bányászna-termő: metallifer C. [metallreich]. Értz-hozó, bányászna, bányászna-termő: metallifer PPB.

cipros-termő: cupressifer C.

csiga-termő: estifer C.

fenyőfa-termő: pinifer C.

fű-termő: herbifer C.

görözd-termő: racemifer C.

gyöngy-termő: gemmifer, margarifer C.

gyümölcs-termő: frugifer, fructifer, fructuarius C. [fruchtbringend]. Diérieretek vrat hegek es minden dombok, gőmölő termő fak (DöbrC. 228). Hozzon a föld gyümölch termő fakat, melyec az ő nemek szereat gyümölch terőmbenec (Helt: Bibl. I.A). A jó gyümölcs-termő-fa gyümölcs nélkül nincs (Mad: Evaog. 384).

liliom-termő(hely): liliatum C.

mag-termő: granifer C.

makk-termő: glandifer C.

olaj-termő: olivifer C.

szőlő-termő: uvifer C. racemifer MA. das trauben trägt PPB.

szőlővessző-termő: vitigenus MA.

szurok-termő: [picifer; pechbringend]. A szurok-termő fanak levelei szelyesetskek (ACsere: Enc. 231).

tök-termő(hely): cucurbitarium C.

tömjén-termő: turifer C.

tövis-termő: spinifer C. Tövis termő hely: spinetum C. lumetum PPB.

viola-termő(hely): violaria C.

Termőn: [fertilitas; fruchtbar]. Az az föld mind jó búzákkal bő termén szőlőkkel bőves (RákGy: Lev. 58).

Termős: [fertilis; fruchtbar]. Meg esmeréce a Panonia földuec zsiros és ieles termős vőltát (Helt: Krón. 21b).

Termőség, termősség: ubertas, fecunditas C. [fruchtbarkeit]. Tekeench megh nappak feenesseegheet, meennynnek eekesseegheet, feldnek termősseegheet (ÉrdyC. 115).

TERGÉLYE: asper MA. barsch PPB.

TERGÉNYE: sarcina; bürde, bündel PPB.

TÉRJÉK, TÖRJÉK: theriaca MA. theriak PPB. Therjék, méreg őröz orvosságh: alexipharmacum Major: Szót. 24. Méreg ellen-való orvosság, terjék: mithridaticum PPB. Az lelki jozag es az istennek malaztya es az io miellkwdetek teriek es az lelekek ornosaga (VirgC. 97). Kerem Kdet, hogy hozna vallami teryeket (LevT. II.12). Hozzon valami terjéket, mert Selmezbányán ugy lalnak (14). Juda es Izrael

féle közösöd voltak tenéked Miunit és Pannag földéből való gabonából, olajból és teriékből, melyek árultak az te sokadalmidban (Kár: Bibl. II.133). Ha kin mirigy vagyon, vegy elő az angelica gyökereben és azt aranyal törlekben ad meg innya (BeytheA: FivK. 118). A doktorok a mérges állatokból terjéket és egyéb orvosságot csinálnak (Pázm: Préd. 129). Nynce ott semmi emlékezet a törlekről, bezdvárrol, orvossagokrol (Lép: PTük. III.40). Terjéket avagy egy két falat licitariomot vót magához (Prág: Serk. 409). Mi lehet kedvesebb orvosság mint a terjék (Ker: Préd. 220). Diczerik az kigioknak háiokat is, ha teriekkal meg egieklit (Csanaki: Dögh. 133). Mithridat tériaka, avagy terjék: ezek megpróbált orvosságot (Web: Anul. 84). Nagy szükség vagyon a teriek csinálásban a viperara (ACsere: Enc. 212). Az étető mérget ha ki bé vette, fel-puffad, de annak a törjée eleue áll (Com: Jan. 58). A mely kigyókból terjéket készítenek, igen megszokták verni, hogy mérgeket ki-bocsássák (Hall: Pais. 238). A szívet külön téven terjékkal meg-kenték (Hall: HHist. II.47). Az orvos iskatiulát, de egy kevés jóféle terjéket is kell belé venni, ha nincs (TörtT. II.159). Foklagyma és ruta mérge ellen való, dió-is terjékkal (Folv: SebSal. 7). Száraz keh ellen: terikeket borban kel el dörgölni és a torkában töltöni (OrvK. 96).

kakuk-terjék: anagallis femina; gauchheil weibie Fuchs: StürpH. 9. A pástos fihöz számláltatnac: tik lur, kakuk terjék, ökör gus (Com: Jan. 24).

Törjékés: [theriaca utens; theriak gebrauchend]. Hát ti dög előtt futó törjékéses hona futtok az balál előtt (Mel: Jóh. 35).

TERNYÓ(FA): taxus MA. ibenbaum, taxbaum PPB.

TERPENTINA: 1) terebinthus MA. *resina laricea PPBL. terperintinbaum PPB. Az terpentina fa természet: igen melegítő, lágyító, tisztító (Mel: Herb. 19). A balsamfa tökéje a terpentina fához majd basnóló, levelei penig az rutához (ACsere: Enc. 224). **2)** oleum terebinthinum; terpentinölj. Fenyő-fa neme, mely terperintát tepeg: larix PPBL. Az terpentina minden mérget ky f... Ha mas tizet terperintát mézzel öszue ezinalsz es azzal élsz, minden náthát, mellynee faúasat meg gyógyittya (Mel: Herb. 19). A tömjén, myrrha, terpentina nedvességi és megái bizonyos élő fáknac (Com: Jan. 21). Egy fizek terpentina (Radv: Csál. II.397). Az terperintát föld meg égett borban, mindaddig föld, mig az égett bor szaga kiűző (Kecs: ÖtvM. 307). Végy 3 lot varga szurkot, 2 lot terperintát, 2 lot bak-fadgyat, olvazd öszue ezeket (Csoli: OrvK. 47b).

TÉSLA, TÉSOLA: temo Major: Szót. 467. [deichsel]. Három emelő rudakat és egy öreg tésla vas sikóyújával vittettük Szeben városában Vajda Gáspár uramnak házához (TörtT. 2.1385). Tudgyuk, hogy minden embertől, járom, tésla, jo eke ki nem süil (SzBodó: SöDics. B4).

TEST: corpus C. MA. leib PPB. A test belső részei: viscus; levágtatót testek: strages C. A testnek megtekeredett részei: *detortae corporis partes; vízbe-veszett testek: corpora *naufraga; az alatlanság megerőteleníti a testet: vigiliae *attenuant corpora; minden testem reszket: circumtremo PPBL. Uimaggomue ez scegin ember lilki ért, kinec ez nopus testet tumetive (HHB). Ver es test semmyuemew zeplewt ewennek nem yegyeznek (FhrC. 110). Iob, hogy meg fogdosan algukmég vrut eleuenen, hogy nőmég haffonc es légőne bozozsagba minden testnee (BécsiC. 25). Scent Estuan teste meglelete (MünchC. 8). Nemde nagob a test, hogy nem a ruba (24. 44). Aggyad a test thestidneek es veerednek zenthseegheeth tiztelowink (WinkC. 40). Mynd ezenkezbaponlattyia vala ew zenth fianak testeen valo zenth sebekth (102. 246). Testh zereneth meg valazott engemet barnoktul (VirgC. 2. 3). Torkomunkh, testemnek keduet kerestem (9. 29). Gyakorta önnön magát az testhre haytya vala (PeerC. 27). Ez

testből ki ment vala nag olhaytassul es zödpössel (NádC. 313). Te filelmaddal zegezd meg en testimet (DübrC. 66). Vala jgen zep zfx testel (MargL. 25). Ágya Cristus nynekevm az ew zent testeet eledelevl (CornC. 171). O mely bolondok azok, kyk evmagokat test zereneth meg zeplevseytyk (239). Az ew teste en testembe zerkzett oltary zentsegnk myatta (412). Ne lezyetek zorgalmatosok ty testeteknek, mivel fedeztessetek (JordC. 371). Nem mondathnak kettőnek, de egy testh: non sunt duo, sed una caro (413). Ez gyarlo testevt az az zent Damancost ugy ekeseyte meg az teremteonek keze (DomC. 128). Vala ez prior zfx elmeyeben es testeben holta utan es (315). Parancola a feiedelőm, hogy meg ostorozniak es nagy erősz zfx foltokkal a meg taglot testet törölneiek (DebrC. 12). Sem testőmnek sem földőmnek nem esmertem meg rentoit (28). Az ő teste ellen nem lel egebet, hanem čak zenudedetessegek (BudC. 10). Az ő feyerseges teste meg veresithetic (VitkC. 81). Oka az, hogy a test zenwedendő lehetne es halando (ÉrdyC. 58. 338). Ky őtleetek az isteny fenessegeh az ew zent testeere (462. 512). Mykoren Jeswnak zent testet wenny akarod, zerezyed magadt annak elewte eegy beettel hozza keezőlyny (ÉrsC. 166b). Meltől zeplő nekől zfeletec atte zfézy testőd (TelC. 120). Meg irya aszt is, hogy minden emberee testegbe feltunnadnac (Holt: Bibl. Lg3). Belől a testen ne ely vele, mert myrges (Mel: Herb. 165). Lelkemeth hagyom az megh fezűlth Jesus Cristusnak, testemeth hagyom az földnek (RMNy. II.218). Az test az őrdög miatt rantogattatuan hol imide, hol amoda (Born: Préd. 237b). Ime ennekem el kell mennem az minden testnek vtara (Born: Evang. IV.358b). Az férfiu magzatnac testének büre környül metéltesséc (Kár: Bibl. I.97b). Az testnek erőtlenségere nezue az halalt rottege (Fél: Tan. 267). Az reszseg az egész testet reszketegesse teszi (DecsiG: Préd. 31). Vérről festet sebes testét es oldala mély sebt őlelettel szárazstom (Zöly: Elm. B6). Christus vrunk az ő húsának testével békélített meg minket (Pázm: Kal. 699). Meg-retteneek es reszket minden testem félelmemben (Pázm: Préd. 24). Egy test szerint valo rokon (MA: Bibl. I.105). Megh nem nyughatnac vala, miglen ez halando testnek nehéz igáit magokrol le nem ráznaiák (Lép: PTük. III.254). Sokak ezeknek testeknek rusnyasági (DBón: Részseg. 72). Mind török s mind magyar testek a pástion hevernek (Paskó: ESir. D). A hó a kerekét es testet gömböriti (Illy: Préd. I.107). Még o halandó es rothadandó testben nyavalygunk, egykor osztan o halandó test rothatlanságba őltőzend (BiróM: Angy. 73). Adgy ki azon a szereteten, mellyel ember őli magát, testét, lelkét (Fal: SzE. 520).

férfi-test: [mentula; das männliche glied]. Férji testnek rendkívül való fel-állása, nyavalya: satyriasis PPBL.

foljó-test: [profluvium alvi; leibesfluss]. A kék lilium io segetsegt hoz has folyasul, görtöröl, rokkanasul, rőtődésőkről es folyo testőkről (BeytheA: FivK. 1).

girbegörbe-testü: [corpore distortus; missgestaltet]. A ki utafatos, csúnya, rút ábrázitú, girbegörbe testü, szép magaviseléssel a természetnek fogyatkozását helyre-hozza (Biró: Micae. 156).

holt-test: cadaver C. MA. [leiche]. Holt-test kenő, halott temető: pollincto PPBL. Ot az holt testnek juadkozky vala (MargL. 37). Az saakot, kyt en eeletembe vyseltem, vessel az harom holt testekre (ÉrdyC. 565b). Votek the zolgyadnak holtly testyth edikekre menyey madaraknak (KeszthC. 206). Holt testee az mezőn meg semmedéne (Cseng: Jer. 134). Mezon-tius a mely embert szörnyű kinokkal akart őlni, egy holt testhez kötöztette (Pázm: Préd. 1077). A szentegyház előtt egy dévan zönyegre az vitéz holt testek rendel vannak téve (Zrinyi: ASyr. 76). Hitelt nekie pecsétanyomó gyűrűjének holt testből való kivonatasából nem adhattunk (Kár: Élet. 164). Egyik holttestől

elhághattál volna a másokra tizenhat futamatnyi földön (Thaly: VÉ. 179b).

két-testü: bicorpor C. MA.

nagy-testü: [magni corporis; von grossem Körperbau]. Tantalus nagy testű ember, ahoz képest nagy erejű (Hall: III. list. III. 68).

napi-test: [sol; sonne]. A földet a napi test vagy alkotvány nagysággal fellyül-hallad (Mad: Evang. 469).

nemző-test: [genitale; zeugungsglied]. Szamárnak nemző teste (Dial. 179).

sima-testü: glabriosus C.

szaporító-test: [genitale; zeugungsglied]. Az pogányok meg az embereknek minden külső-belső tagait is el oztottak az bolygo csillagokra es az mennyei jegyekre, az szaporító testet pedig kiválkepen Pariapusra es Venusra bízta (Gyarm: Fel. 45b).

szégyenlő-test: [pudenda; schamglied]. Az ágyéc hajlásában a szégyenlő testec vadnac (Com: Jan. 48).

szémőrem-test, szemérmes-test: 1) verenda, pudenda, naturalia C. verpes, verpa, mentula, genitalia membra MA. schamglied PPB. Férfi szemérem teste: virilia; szömérem test mellett való mohozás: pubes C. Szemérem test nyavalyája, melyben szüntelen fen-ál: priapismus PPB. Zömöröm testök olyan vala mynt az kegyok (SándC. 38). Befedezé az ő attyoknac szömérmes testét: operuerunt verenda patris sui (Helt: Bibl. I.D3). A tel oly igen erős vala, hogy az szömérm testeket meg vónné az hideg az hadakozoknak az táborban (Helt: Krón. 183b). Isten azt parantsolta, hogy minden nyoltz napi firfiuac szemérmes testenec első bűrőtskeiet le messée (Boru: Préd. 15). Ha meg főződ az fa mehat, az szűlő aszszonyallatok faio matraiat meg gyógytya (BeytheA: FivK. 5). Ha meg főződ a sar kerepet edős vagy mezes borban, igen io dagadot zömöröm testöt es matrát vele kötőzny (75b. Tel: Evang. 159). Az tetvek kezdének szemérmes teste körül ki posogni (Pázm: Kal. 191. 54). Füge levélből berhét tsínálának, hogy szemérm testeket bé-fedeznék (Pázm: Préd. 934). Az ágyéc hajlásában a szégyenlő testec, szemérmes testec vadnac (Com: Jan. 48). A férfiu szemérmes testnec első bűrit környül metélic vala (130. Szatlm: Dom. 73). Szemérmes testeket el akarták fedezni (Czegl: MM. 210). A menyétnek ágyéka és szemérm teste felette igen bűdös (Misk: VKert. 237). **2)** [testiculi; hode]. Az kinec szemérm teste meg főrtötetett vagy el metzetet, ne számláltassá az vmae gyűlközetibe: non intrabit eunuchus attritis vel amputatis testiculis et abscisso veretro ecclesiam domini (Kár: Bibl. I.179).

tetetős-test: corpus fantasticum NémGl. 195.

Testebeli: [erudus; roh]. Az száraz malacot úgy megfőzbeied mint a nyers, testebeli malacot (Radv: Szak. 74). Testebeli vizakat 6 darabot vettem (Radv: Csal. III. 29). A hering, melyet njonnan fognak, mikor még leves és testebéli, a pisztrangoknak édességekhöz közel-vét (Teleki: FLél. 52).

Testecske: corpusculum C. MA. leibchen PPB. Oli édes Jézusunk mely hamar szenvedtél, mert te testcskédnék helet nem lőlhettél (Thaly: VÉ. 178). Saurus nevű paripárul kezdé a beszédet, tellyes testcskéjét dicsőséges szókkal kezdé magasztalni (Fal: NA. 121).

Testés: 1) corporeus, corporalis C. leibhaftig, körperlich PPB. Lageen testesse az en zyvem es (CornC. 92). Myndden testes lelkeknek eresseghes ystene nem de mynd reyok haraghwol-oe (JordC. 155). Ky ad eledelh mynden testés allathnak: qui dat escam omni cani (KeszthC. 377). Vadnac egy

testes állatoc, vadnac földi testes állatok is: corpora caelestia et corpora terrestria (Helt: UT. x8). Minden testes meg láttia az idősseget az az minden ember közzül lesznek választottak (Mel: SzJán. 384). Testes szőrös ördögök (432). Az isten diező felsége meg gyaláztatik, midőn az, az ki test nélkül vagyon, valamelly testes dologhoz hasonlított (MA: Tan. 74). Isten ábrázolt és formált testes teremtet állatokat (Com: Jan. 3). **2)** corpulentus C. MA. [volbeleibt]. A külső tekintett szerint némellyec testesec, húsosac és kővérec, egybec vékonyoc, karcsuac (Com: Jan. 53). Az emberek közt is a nagy termetű és testes óriások érdemekre nézve néha kisdedek és törpék (Fal: UE. 379). Az óriásokra ez a nevezet testes tagok magasságára nézve ragadott (Mokra: JÉpül. 46).

[Testéséd-ik]

még-testésédik: [incarnor; zu fleisch werden]. Szüntelen nyughatatlankodik benne a ros'aság, meg-testesedik benne a gonosz (SzD: MVir. 116).

Testésit: corporo, incorporo MA. einverleiben PPB. A város insurgensei a megyéével testesítették (Nyr. XII. 416).

be-testésit: [incorporo; einverleiben]. Be testesite őket a több szaszszockal es az orszagnac tagaiuá tőné őket (Helt: Krón. 59b).

egybe-testésit: concorporo C.

még-testésit: 1) [incarno; zu fleisch machen]. Te zent alazatosag istennec. fiat meg testösítetted (NagyszC. 267). **2)** corporo, incorporo C.

Testesség: 1) corporatio C. [leiblicheit]. Az hű gyarlo testesegheenek ydeni ymaczagokat es kenyerghesöket aldozwan annak, ky hűtet megh zabadoythathnaa az halalbol (JordC. 306). **2)** corpulentia NémGl. 109. C. MA. die grösse des leibes PPB.

Testésül. Testösült: corporatus C.

el-testésül: [corpus fio; zu leib werden]. Az kynyer es az bor el waltozyk ees el testesül wrwnk Jews Crystwnak termezeti zerenül walo testeewe es werewe (ÉrsC. 560).

még-testésül: 1) [incarnor; zu fleisch werden]. Vram ihus halath adok te neked, ky ez wylagnak yduesszegheyerth chwdakeppen akaral megh thestösülni (PozsC. 33). Leanzo zarmazec, melbe istennec fia meg testösüle (TelC. 73). Cak az fiv istennek kelleue megh testösülnie (TibC. 213). Sok idő mulván el jöve ez mag mi idővségünkre, szűz Máriatul megtestesüle mi épülésünkre (RMK. II. 202). Az atyának egy fia a mi idővségünk szerelméert meg akart testesülni (Illy: Préd. I. 2). **2)** [augesco; anwachsen]. Meg testesülvén a vétkekkel, egy fertőből a másíkba hanyatolván kiméletlenül farsángoskodik (Fal: NU. 261). Meg-testesül velle a sok gonosz szokás, lolkébe nemzi magát minden fertelmesség (SzD: MVir. 429).

mégtestésülés: [incarnatio; fleischwerdung]. Sem walamy ev rola nyhuan nem iratet, hanem csak azok, kyk valanak istenfyanak meg testesevleserevl evteyle (CornC. 8). Az urnak szenvedése palma vasárnapjára, amaz megtestesülése a mai vasárnapra tartozik (Mad: Evang. 6).

Testésülés: corporatio MA. die annnehmung eines leibes PPB. Chak azok, kyk illetyk isten fyanak test[es]evleset es egyeb myelkvedoty (CornC. 7). Titok volt az igének testesülése (Pázm: Préd. 182. Pázm: KT. 486).

Testetlen: incorpor, incorporalis, incorporeus, asomatus MA leiblos, ohne leib PPB. Az angyalok testetlenek, halandóságtól mentek (Pázm: Préd. 65).

Testi: corporeus C. corporalis MA. leiblich, körperlich PPB. Testi kenyér: panis materialis (NémGl. 182). Thesthi értelm

zerent: secundum sensum litteralem (358). Ad ty nektek testj zewksegtékrenulalo segedelmet (EhrC. 106). Ky menden testj lelkeseknek vralkodoya (147). Zent zellet lozalla ő reiaia testi zemeiben mikent galamb (MünchC. 114). Testi tűzneć gyvtasa (GuaryC. 5). Tekeunthe zenth Petőre thestj zimmel (WindC. 172). Testi atiamat, aniamat nem tizteltem (VirgC. 6. 10. 37). Semmy testyeket ne kevanyon (CornC. 42). Testi bűnben akara eyteni (DebrC. 7). Ez el mwlt napokban zologatauk lelky testy fecelelemről (ÉrdyC. 34). Eteleknek myatta ne legyen testy ereiknek meg nehezűlese (ÉrsC. 377). Halatlan voltam vram ystenec aiaudokiol lelkiokról es testiekről (VitkC. 30). Engedyed, hogy elmey es testy erek egesszegeel erwlyen (KeszthC. 436). Az testy tyz mindön rosdut megh emezt (TibC. 10). A melyek mondya: En Pale vagyok, a mastok penyg: En Apolloy, nemde testyek vattoky (Komj: SzPál. 132). Semmibe nichen a bodogsag, sem a testi gyöndörűsege (Helt: Bibl. Lf4). Testi halalual hallunk meg inkább es az hegy alatt roshaggyunk (Mel: SzJán. 197). Meg foztatanac testi ruhazattyoktul is, hogy ki lattassanac szemermettesege is (Born: Préd. 457). Az szegeieknek valamit szakazon az ő testi marhaiaibol (Fél: Tan. 505). Minden eszek, kedvek csak a testiekre vezet (Pázm: KT. 82). Meg lassatok, hogy testi gondolkodas ebben meg ne iacoztasson (Zvon: Osiand. 41). Davidnac testi birodalmat lelkiere változtatty (MA: Bibl. L47). Szállok az ur istennek testi áldására (KTör: Assz. 10). Az az ember, ki a testi gyöndörűsegek rut posadékában fekszik, disznonak hivattatik (Ily: SzÉl. 137). Az ehés omber a testi eledellez es a szomjutt a fris vízhez szokott kívánczoni (Vajda: Kriszt. 1685).

[Testül]

Testülés: [incarnatio; fleischwerdung]. Zikseg, hog vronknak testfiset hiven híge (DöbrC. 58).

Testvér (*test és vér* Bod: Pol. 117): **1)** [consanguinitas; blutverwandschaft]. Hatféle házasságot tiltot meg a természet törvénye: a testvér szerént való atyafiakét, a fiuét anyyával, az atyáét leányával (Czepl: MM. 277). Tekintve Nagyságod a mi idvezítő hitűnikhöz való köteleességét, mely nagyobb a test és vér atyafiságnál (Bod: Pol. 117). **2)** [consanguineus; blutverwand]. Mely világ szogletin ti akartok élni, holt uratok mellől ha fogtok szaladni es testvér fiával akarjátok hadni (Zrinyi 156). Gonoszul kezdett itilni Kain Abel-felől, Mójseről maga test-vér némyo es mások (Hall: Pais 277). A tolmástól elvették a fejét: a moldvai vajda testvér őtso lévén, tudom, hogy most szepeg (Mik: TörL. 399).

őgy-testvér: [consanguineus; geschwisterlich]. Két egy-testvér asszony gyermeke: sobrinus PPB. A kie azon edgy nemzetseghől valóe es edgy másnoz vérről foglaltattac, edgyekneć es egy test véreknec moídatnac (Com: Jan. 119). Én is azon hazának fia es Nagyságodnak egytestvér atyafia vagyok (Ily: Kat. Előb. 2). Maradtunk volt szegén atyámtól egy testvér-atyafiak bármán (TörtT.² IV.100). Farkas Mihály szölleit atyjának egy testvér-atyafia Farkas István litzegésével Kegyelmednek conferáltuk (RákF: Lev. 389).

TĚSTÁL [testamento lego; vermachen]. Nintsen jussa, hogy valakinek testálhasson: nulla est ei testamenti *factio PPB. Ez olyan ember volt, hogy a hol egyszer jól tartották, mindjárt annak testálta vagyonát. 1759 (Házánk 1221). Fölesen testál-tatott volt magának vele, de utolyán igen szamár módra visel-vén magát a nagyatyja körül Souai, testamentumát revocálta (378).

TĚSTAMENTOM (*testamentum* MA): diathea C. testamentum MA. testament, erbvermächtnis PPB. Testamentum nélkül megholt: intestatus C. Thyzek en teneked testamentumot (DebrC. 502). O nyinemew isteny testamentum len ez zerelmes atyafiíly (ÉrdyC. 325). En zent angyalom teneked

ayanlom mynden akaratomath es kewansagymat testamentom zerent (ÉrsC. 266b). Az én fiaimnak hagyom testamentomban (Monlók III.65). Parancsolatot adott volt ő felsége Pesty Ferencz uramra, hogy az szokeres lovakat megadnája, az melyeket énnekem az én szerelmes uram testamentomban hagyott volt (LevT. II.57). Mig az ember eszen van es az betegesag miatt fölőbe el nem nehezedet, tegien testamentumot (Fél: Tan. 504). Testamentomban annyának hagyá szent Jánost (Pázm: Préd. 139). Testamentumot kel szerezni vagy egyéb köteleśsgiről, adósságirul rendelni (Pázm: Imáds. 251). Elmében egész ember lévén teszek ilyen testamentumot (Gér: KCs. III.375). Testamentumot tött, melyet iratott a genevai notáriussal (Czepl: MM. 208).

TĚstamentomi: testamentarius MA. zum testament dienlich PPB. Az ny testamentumi papságh csak a Christusnak tulajdonittatik (VárM: Szöv. 165).

TĚstamentomos, tĚstamentos: [testis qui conscribendo testamento adest; testamentarius]. Hallia megl Kegelmek, az megholt Bakos Balasne elteben minemű testamentomoth teth volt iambor testamentomosek előt (RMNy. III.68). Az neha; Dobos Gergel testamontossi kirtik engem, lodgi az ew fiat en hozgiam Bebe vidgiem (72).

TĚSZ, TĚSZĚN, TĚSZĚN (*tem* LevT. I.142. *tél* Kules: Evang. 33). *tén* Tel: Evang. II.106). *tenk* ÉrdyC. 516. *ténd* Sylv: UT. I.133. *térendő* Ily: Préd. II.487. *téuś* Helt: Mes. 21. *teszek* DebrC. 271. *teszen* DebrC. 300. *theel* Thewrc. 111. *theen* JordC. 358. *thessek* RMNy. II.28. *thywin* LevT. I.264. *tizek* LevT. I.279. *tissen* Sylv: UT. I.133. *tinok* 46. *tiuűk* 27. *tiuin* 133. *tebe* Göres: Máty. 20. *től* CzechC. 31. *teved* EhrC. 55. *töd* DöbrC. 24. *tötöd* VirgC. 55. *títel* ÉrdyC. 513. *töd* Sylv: UT. I.31. *tünk* 87. *tütők* II.72. *tűtenek* RMNy. II.50. *métek* MünchC. 148. DebrC. 374. Fal: Const. 853. *metesz* Helt: Háló. 204. Born: Préd. 23. *micez* Beythe: Epist. 79. *meezen* DeesiG: Préd. 26. Megy: SzaÖörme. 258. *milszen* GKat: Váls. II.835. *meezőnk* Ozor: Christ. 129. 361. *métűne* Born: Evang. I.92. *megyszűnk* Szal: Kron. 677. *metzetek* MNyil: Zsolt. 54. *mecenek* Ozor: Christ. 19. GKat: Váls. II.175. *meezet* Born: Evang. I.263. *metzene* Csákt: Asn. 9. MA: SB. 153. *meggee* MünchC. 139. Lép Pflük. I.209. *megien* Istvf: Volt. 6. *medgyen* Pös: Igazs. I.374. *meggyenk* LevT. I.317. *meggyne* GuaryC. 57. *megyűne* Helt: Mes. 73. *meggyenek* JordC. 772. Apol. 19. Pázm: Préd. 331): **1)** *facio* MA. *machen* PPB. Jol tewd fyam, hogy hewl frater Fferencznek (EhrC. 55). En megzerzem, myt kellyen temetek (135b). Joltűttő isten, ki ereztűt tőgedet annűp előt, hog te aduad azt mikēzeinbe (BēesiC. 35). Iltűstűr mēndēnēket vgyūn tēzen vala mēnt az fűdűben zorgalmaziknala (54. 4). Mondoc en zolgammac: tűd ēzt es tēzi (MűnchC. 27. 23. 35). Tegyed vram isten, hogy wehessek lelkűt (CzechC. 36. 31). Meltatlan haragutam, kyt sem ok sem igazsag sem tűrnyen nem atta volna tennem (VirgC. 9). A myt moódanak zaiwkal, azti nem tēzy tētemenyekel (38). Kezde azt gondolny, myt az nap tűt volna (85). Az vr istien az the zarandokoddal ees irdalmazzon ees yol thegen (PöerC. 14). Nem tűggűa a zűlűd azzoniallat, mit tēgen a nagű keserűseget (NádC. 347b). Belessek a verembe, kit tűt vala (DöbrC. 8). Ha az nyers fan ezt tēzie, mi lezen az azonnac dolga (VitkC. 86). Josűű fűel serkenwen hűw almabol vű theen myt vr istennek angűla meg paranczola (JordC. 358). Ky kediglen tēyendy es wű tanoytand (366). Nem olwastatok es, myt teen Dawid (388). Myt teegűnk, hogy ystennek dolgath tegyek (644). Tudom, hog adhagya, de nem zokta tenny (DomC. 243). Ezt a nagű zenűedűűseget tēzi vala, mert giomrat igűn fiailala vala (DebrC. 157). Azt kedeez tēzy vala, hog ynab meg zűnneenek fűlűbe (ÉrdyC. 637). Mynd ezűket en ylwissegemert zűrdes es tűd (ÉrsC. 64). Ennyit tee thez, meg sem te dolgođ, mert ez yllet feryfiat (460). Tegyed, hogy to

annyadhoz zerkeztesen engemet te zent zerelmod (GömörC. 163). Thed te zolgaydath erök dychewsegben koronaztatuy (ThewrC. 262). Tegitek, hog' kisz logen az vr istennek vta (Sylv: UT. I.5). Mävel hogy iol töt volna a kégyonal (Helt: Mes. 83). Jer el vellünc és jól tézfünc veled (MA: Bibl. I.129). Ez jart széllel és jól tött szgyoytött meg sokakat (Zvon: Post. I.524). Hogyha tész kivel jól, még érette megszól (Kisv: Adag. 412). Nebéz azt tenni, hogy egyesedjenek az nemzetek (Thaly: Adal. I.165). Nem volt mit tonnem, most étszaka el kellett hozhatom az ágyúkat is (Bercs: Lev. 29). — **M e t t z e c**, metzfünc pro: mit-teszünc, mittegyünc: quid facerem, quid est opus MA. Tudom meécek, hog' mikor eltaoztatandom e folnagsagtol, fogagéganac engemet ő hazokba (MünchC. 148). No tudom teezec, esmeg el haza terök (DebrC. 374). Im vgyan is meg kell halnom, metzee az első születséggel (Helt: Bibl. I.14). Bezeg szép állatot találtam, de metzee vele (Helt: Mes. 10). Metszek az szoros, keménységes és sanyaruságos étellel (Pázm: Kal. 204). Hát bizony mind hamissak léznek s mettszök vélek (Veresin: Lev. 267). Metszek az árnyék világgal (Fal: Const. 853). Könyuet kéánuszé, metzesz vele (Helt: Háló. 204). Ezze megváltálac tanáczozat, metzesz (Helt: Mes. 54). Metzesz Christus erdemel (Born: Préd. 23). Micce az magad koplalásuál (Beythe: Epist. 79). Metszesz ugymond ezzel, nem kell az fiadnak (Egyes-Élet. A2). Metszesz hát mégis az isten tisztességével (Czepl: MM. 111). Metzesz a szent alajjal (86). Mecczen az a föld, a hol az egész nep a fejedelmekkel reszegeskedik (DeesiG: Préd. 26). Lássá immár az jó pater Vasarhelyi, metzen (Megy: SzaÖröme. 258). O mi nyomorult lelkek, kiknek pokol késztetett, miszen az Adam szegény s hová hajtsa fejét (GKat: Váls. II.835). Metzen osztán várral, metzen clászársággal, ha ezt be töltény akarja haraggal (Zrinyi II.30). **M e c z ö n k** hat a io chelekóddtel (Ozor: Christ. 129). Metchönk haat ah zent irással is (361). Metzfünc enni soc bizonsagual Christus felől (Born: Evang. I.92). Hát meczünk, mit eszeleszünk már tovább (Szal: Krón. 657). Hát megszünk immár s mit teszünk (677). Metszünk a mi életünkkel (Megy: 3Jaj. II.109b). Metszünk a két szinnel (Pós: Igazs. II.451). Metzetek ti, kik az istennek nevét heaban fel vöttetek (MNYil: Zsolt. 54). Meccenek a doktorokkal (Ozor: Christ. 19). Im már kezekben a praeda, metzenek vele, bé-viszik a városban (GKat: Váls. II.175). **M e c z e t** isten az szouaruaanyál, meg mondom (Born: Evang. I.263). **M e t t z e n e** ilyenell (Csák: Assz. 9). Metzene az fősuény eb az pénzél (MA: SB. 153). **M e g g y e c** pro: mit tegyec: quid facerem MA. Megéec, hog' ninčen bona takariam en gímölci-met (MünchC. 139). Jay megécek es houa légek (NagyszC. 70b). Talhat megécek il nag' kegyöségös aña (141). Elbusula a férfú a két tanás miat és monda: Jayyec (Helt: Mes. 396). Medgiek, bogy magamat ettől meg obassam (DeesiG: Préd. 39). Jay hová legyek, oh istenem már medgyek (Balassa: Ének. 61). Medgiec, ha ő vétet en ellenem, kárt töt en nekem (Kules: Evang. 417). De ha beléd repülött immar lelkem, medgyek, mert tsak hozzád siet beszede (Eny: Gizm. 21). Oh jaj medgyek unár én, bizony te vagy amaz második Jáson, én pedig az második Medea (Tess: SzMag. E6). Medgyek a fiam felől (Káldi: Bibl. II.243). Medgyek azért, mit mivellyek, mikor enni vétet eszeledtem (Lép: PTük. I.209). Meggyek, mikor el iö iteleire az isten (II.195). Nem tudom, medgyek (Apol. 30). Nem tud vala, megien, szaua igen esek (Istof: Volt. 6). Medgyen az eleuen, ha az bolt-is mozog (Megy: SzaÖröme. 272). Medgyen ember a tövissek között lévén és szurkáltatván (Pós: Válasz. 7). Búsul a praetor kedves feleségének ilyen állapottyán, nem tudgya, medgyen (Pós: Igazs. I.374). Ha az el fogand, **m e g g y ö n c** az vtan te neköd (QuaryC. 57). Bezeg navallyással vagyon dolgozunk, megýünc (Helt: Mes. 73). A pástoroc igen bänkoduán rayta mondánac: Megýünc (349). De hituán póroc laknac itt, hogy sem kankorikot sem védret szöröznec meljeie, megýünc

(371). Soha nem tudom, Meggenk, az ormanth mindenüth be waktak, sohannaid hozauk semmy elessel nem jvhetuck (LevT. I.317). Vgyünk áldozatot Neptunusnak, talám meg jelentí, medgyünk mi az lonak (Huszi: Aen. 8). Megýünc neki, ha valakie azt kenánta, hogy vgt temetessenec kuzdag apacza ruhába (Tel: Fel. 113). Jut mindennec resz az keresztbe; medgyünc talát ez így leuen (Tel: Evang. I.115). Medgyünk mi szegények, kik tudatlansággal meg-környékeztettünk (Pázm: Préd. 1191). Nyngen sem twguak, **m e g g y e n e k** (JordC. 772). Nem tudgyác vala, megýenek (Helt: UT. V8). Meggyenek, ha az atya az haval meg sententiaztatik (Ver: Verb. 348). Ifúságban kell az isteni szolgálathoz kezdeni és medgyenek, a kik későn kezdik (Pázm: Préd. 331). Nem tudnak, megýenek (Apol. 19). **2)** pono C. MA. setzen, legen, stellen PPB. Legiek zabad vele, hova tezem (VirgC. 27). Vrunk Jesus teue az ő labayt zent Ferencznek labayra (34). Az farkas az ő iob labat fel emele es teue ez zent atyanak kezebe (56). Lassad, hog oda valamy nemev illatot anagy kenetevt ne tevenek legenek (MargL. 106). En iteletemet es en igemet tód itilő zegbe elől, ki igazsagot itilz (JöbrC. 24). Kyk ev alayok harom parnak es teznek (CornC. 88b). Meg pattan minth a tűzbe töth fazez (DebrC. 600). Ted hywelyeeben te törödöt (ÉrdyC. 548). A hájas breviárt felvészod és a szatyorba a palacz mellé tészed (RMK. V.222). Vtol ismet olyan számot tédgy, mint az első helyen valo szám (Helt: Aritm. H6). Szüemre téuéd az kezod, meg bátorítál (Deesi: Adag. 189). Nem tudgya hová tenni s azért adgya (223). Az telérhúis pecsenyét nyársra fel vonjad és a tűzhöz tegyed (Radv: Szak. 24. 65). Az feisz az fánac tövére vagyon tétetre (Zvon: Post. I.32). Igyekezik vala rayta, hogy attýának kezét Ephraimról le vennéie és első szülöttére Manassésre tennéie (Lép: PTük. II.295). Im sapkát töt fejében e jámbor (Czepl: BDorg. 195). A fejedben tégyed bodros süvegedet (Thaly: VÉ. II.259). A bölcs az ellenkező vélekedéseket mérő serpenyőbe teszi (Fal: UE. 507). Itt forralják ki, a mit otthon a tűzhöz tettek (Fal: TÉ. 774). **3)** [creo, condo; erschaffen]. Te tötted földnek minden hatarit (AporC. 29). Mert őue tenger es ő tötté azt (55). Mert vr tbet, theremthet mynkeith (WeszprC. 137). Tegýünk embert my kepýnkre es hasonlatossaghynkra (JordC. 7. TibC. 94). Nebéz agb lóbból porozkát tenni (Deesi: Adag. 13). Az istennek lehetségos vólt az vesszőből kigyót csinálni és vizsontag az kigyóból vesszőt tenni (MA: Tan. 1401). **4)** [continéo; ausmachen, in sich enthalten]. Harom zaaz eztendőt teett vala (ÉrdyC. 514b). Harom ees ewt nyolczat tezen (Pesti: Fab. 9). Mynd azys sem tewth zaz fortythnak felethew (LevT. I.15). Czak fél annyit tézen, az mennyit az linia, mely félyfél raita vagyon (Helt: Aritm. O). Egy log olay annyit tött, a meynyi hat tikmony hayba férne (MA: Bibl. I.101). Némellyek tészik a tizen két ég jeleknek állatit (Com: Jan. 8). Egy batka tézen 2 fillirt (PractAritm. 12). **5)** [reddo, efficio; machen]. Az istennek ihlése tézi az bölcséséget (Kár: Bibl. I.531). Az wrnac aldomasa tézi az kazdagot (Born: Préd. 397). Nem minden fél-szeg vélekedés teszen menten eretneket (Czepl: Japh. 121). Igen szép fodorrá tézi a férőúnak ástókét (Misk: VKert. 285). **6)** [indico, significo; bedeuten]. Zent Hwgo pyspek meemeyc latast lata: az iambor pyspek azon chodálkozeek, myt akarna teenny (ÉrdyC. 579). Olusad meg akar mallyiket ez három rend köz-fül, mind egyet tézen (Helt: Aritm. F6). Abraham amit tézen mint soc nemzetségekuc atya (MA: Bibl. I.14). Gomer, mér-télcne neme, annyit tött mint az mit mi szapúnac nevezünc (64). Abel név azt tézi, hogy siralom (Illy: Préd. I.46b). Bezeg te sem tudod ám azt, mit tézen: ismérd meg magadot (Thaly: Adal. I.86). Toaletta annyit tézen mint egy tükör alatt állani szokott kis asztalka (Fal: NA. 128). Haszontalanság volna és szünte annyit tenne mint Athénát bagolylyal kínálói (Fal: NU. 321). Tár vagy tavar eleinknél annyit tett, mint kints (St. Előb. IV).

[Szólások]. *Vmhez tesz*: Ne tégy az ő beszédéhez: ne addas quidquam verbis illius (Kár: Bibl. 1.621). *Vkin tesz*: Hógi meg latnia, mynt tennenek vronk J esus son (WeszprC. 72). Az illyes elűtt és meg nem esmerék fűtet, hanem azt tinek ű rayta, az mit igaz színte akarának (Sylv: UT. 127). *Vkinék tesz*: Ezekre mind tartoztam volna es kelet volna tennem ennen lelke meuekh (VirgC. 10). Azonkeppen teen zent Janosnak (ÉrdyC. 521b). *Vmire tesz*: En most twttara tezem K., hoh ő felseje megh nem oltalmass (LevT. 1.84). *Vmiről tesz*: Meggondolja, mint téssen az akadékokról, úgy fog hozzá (Fal: BE. 604). Tanátos ezen emberi tsalatközársrűl tennünk (Fal: UE. 458). Hogy az éhségrűl tegyünk, nem telik sokba (Fal: SzE. 519). Ha mind bekeseggel elzeneded az raytad tőt buzusagot, sokkal többet teznek te raytad; teg azert rola, al bozzut (BodC. 14). Mit tehetek róla, ha különben eset (Deesi: Adag. 170). Talam banod, tegy rola (Mon: Apol. 317). De mit tehetek róla (MonTME. VI.330). Tégy róla, ha bánod (Fal: NE. 83). *Vmit tesz*: Adomanoe, kiket tezen auag tehendő volna az vr isten (NagyszC. 288). Valaky teendy en atyamnuk akarattyat, az en atyaműya (JordC. 392). Az én akaratomat tegyem (ÉrdyC. 609b) Akarattyt hogy őneki tenneie (Börn: Ének. 286). Te kedgy alamysnat towen ne thwga te balod (JordC. 369). Alamsnat, beytet, zent ymachagot tweven (ÉrdyC. 512b). Kere engemet, hogy en őneki három aldozatokat tennék (VirgC. 44). Az papsagnak szokasi szerent rea kerűle az szer, hóg illatoz aldoszatot tenne (Fél: Bibl. 1.84). Ha úgy nézed, mintha űtközetre menne, vélne, hogy bajt Hector és Achilles tenne (Thaly: Adal. 1.137). Teek bezedeth myndeurel, kiket kezde Jesus tenne es tanoytany (JordC. 706). Felálván a polgároknak beszédet tenni (Illy: Préd. II.97). Bizonságot tezek: testificor C. Bizonságot teek rola: testimonium perhibui (JordC. 625). En lataam es byzonságot teek (ÉrdyC. 71). Bizonságot teen Janos (Tel: Evang. I.57). Bizonságot tenni soha ne szégyenlye, se ne féljen (Böröm: Angy. 266). O bynes embere myre teez en rayttam zenetlen valo bozzwt (ÉrdyC. 98). Az Ausztriában rabló portünk fel boszontja Haiztert, Ocskaiékon fog boszút tenni (Beres: Lev. 174). Mikepen zenuded a te fyadon, hóg ifen nag bozzvssagot es zidalmassagot tezne (VitkC. 83). Sok bozzvsgok tetetnek enemekem (DomC. 178). Meg akarom valóni neked lelki atyám minden bűneymet, kyket tőttem gyermekeműl fogva (VirgC. 2). Minden bűnököt, mefeket emec előt való gónasodnac vtanna tótel, elmedbe gőyhed (VitkC. 24). Ne tegegy bynról bynt (ÉrdyC. 69). Valamidőn iot chelekezie, annyiszer bűnt tezen (Mon: Apol. 257). A stomffai s malaczkai labanezra magam híremmel megindulok, es apást tézek rajta (Beres: Lev. 531). Zamtalan sok czodak, meloiket tőt (VirgC. 28). Te vag az isten, ki endakot toz (DöbrC. 143). Nem de te newedben tettünk nag sok czodakat (JordC. 374). Czodak, kyket mynd teeth wr syten ty köztetők (711). El futa, hóg az diczeretet neki ne tonneek (VirgC. 73). O meely bodog ember, az kyről zent leelek wr isten eellyen dychoerelőt teezen (ÉrdyC. 635). Kynek miatta tezen ilyen czodatos dolgot (VirgC. 58). Gondomat es dolgomat othl akarom tennöm (WinklC. 290). Valamy dolgot az zamar zokot volt tenny (ÉrdyC. 562). Valami dolgot az afa tünd, vgan azont tiszí az fin es (Sylv: IT. I.132b). Kez vagyok neked mindauról eleget tennem (VirgC. 17). Az engedelmességnok eleget akara tenny (106). Az ő zerelmes fya ali ni embőrségönket fel valo veendő, hóg awal mi erettűnk eleget tenne az adossagrol (DebrC. 22). Azt hazudgja, hogy noba mongyuk, hogy Christus minden bűnért eleget tet, de különben hiszünk (Pázm: LuthV. 183). Az távul-lakók egész esztendő által útbá lévén sem tohettek volna eleget ennek az parancsolatnak (Pázm: Kál. 474). Azok a hívek, kik az ő bűnökert eleget nem tettének s ugy hóltak megh, mind addig győtretnék, miglen eleget téssnek

(VárM: Szöv. 33). A bölcs eleget téssen azoknak, kik az igazságnak hívei (Fal: UE. 502). Emlékeztet őt teenk ez nagy twdomanyw embernek bölcheseegeről (ÉrdyC. 516b). Jó emlékeztet téstec felőlőne: memoriam nostri habetis bonam (Helt: UT. Ff4). Emlékeztet sem tőttem (Tel: Fel. 21). A kirűl ingyen emlékeztet sem kellett volna tennem (Mon: Apol. 322). A mit istennek dícsőségére akarok hagyni, arról egyneliány szóval téssék emlékeztet (TörtF. 2 IV.134). Tűnek nagy chodalatos enkleseket (VirgC. 52). Az gonosz Marinus barát teen erőt rajttam (ÉrdyC. 339). A tyztasag leelky jozaagh, kyt semy ellenzew kescertettel megh nem bantbatnak, ha bator test zarent erőt tegeyenek es ew raytta (591). Erőszakot tenni a leányon: vim *afferre virginii PPBl. A kunok nagy hatalmaskodásokat eselokesznek vala a magyarokon, feleségelen es leányokon is erőszakot téssnek vala (Pethő: Krón. 52). Meg nem ijed, hanem még a lehetetlenségen is igyekezik erőszakot tenni (Fal: UE. 431). A bölcs senkinek elműjén és rűgzőtt vélekedésén erőszakot nem téssen (434). Az okos ember illy feleletet tűn (Czegl: Japh. 1). En akarok tynek fezet tenny es el zabadoytany, hóg tyerygyetek (EbrC. 145). Éac ez eg vácorarol is melto fizetést nem tehetne (VitkC. 96). László király is nagy fizetést tőt neki (Helt: Krón. El6b. 2b). Istennek fogadást téssék: voveo C. Fogadást tegy arol, hóg soha seminemű lelkest meg nem bantasz (VirgC. 55). Fogadást teვენ az evtet evizek (MangL. 154). Mely zeret fogadást tezen az akarat zarent valo zezenségre (DomC. 33). Szép fogadásokat teen (Mon: Apol. 493). Én vagyok a Bethelnek istene, a hol meg kened az oszlopot, a hol énekeem fogadást től (GKát: Titk. 238). Jay emekem edes fyam, myre enny keserősegleketh es fohazkodasokath tettel enmekem (PeerC. 23). Tartozne nebez fohazkodasokat tennőne (VitkC. 15). Végy jó tejfolt, tedd az tűzhöz, egy forrást tegyen (Radv: Szak. 268). Frigyet tenni: inducias *pangere PPBl. Ha frigyet tehetek velle, az egyikkel megtartom a frigyet (Helt: Krón. 15b). Jó illatu fűstöt tésszenc (Kár: Bibl. I.191). Kérom Nagyságodat, ne magyarulza úgy, hogy hozzáam való régi kegyelmességében tehesen gátlást (Beres: Lev. 67). Keryed űket en zomal, hógi tonaba gonozt ne tegienek (VirgC. 48). Valaky akar ygaz gyonasi tenny, mynden byneyről meg emlekezek (VirgC. 1). Bineről minden fizen őtőd napon nag alazatossaggal gonast tezen vala (DebrC. 300). Ez horaban ywtvan en eletemnek wegere tezek gyonast es wallast (VirgC. 265). Melto vag vram minden dicorete es tistesegre, mert gőz delmet től (TelC. 165). Ha ki hamis pénzt verne avagy gyutast tőt volna, annac az joszaga az királyra szállana (Ver: Verb. 263). Ez illyen ember méltónac ítéltessé arra, hogy büntetésére gűfűlást tegyenec az bívec (Zvon: Post. II.151). Minden fa, mel nem tezen io gímölődt, ki mettetik es a tűzbe erzetetic (MünchC. 18). Ez harmakban kel then magadat serkegedned, ha akarz yo gyemelchet tenned (WeszprC. 124). Az yo ffa nem tehet gonoz gymelzet (JordC. 373). Az helt mwttassa meg, holt ott tennéked melto penitencianak gyemelcheit tehessék (ÉrdyC. 578b). Theremzen es tegyen gűmfűlseth (ÉrsC. 305). Gűfűrűt tenni újába: *induere annulum PPBl. Jesus fel veven az pohart es halat tweven ada nokik (DöbrC. 415). Vene a kelhet es halalatot tőn es ada azoknac mondian (MünchC. 64). Halalt téssnek hű raytok: morto eos afficere (JordC. 383). Reggel az terelők elől eljutának, nagy harcztot tevének (RMK III.98). Azért tett a világi uraság rendetlen kívánsága es az akasztó fa közűt egygyes hasonlatosságot (Csűzi: Síp. 234). Az űkwr mig az nakat az igaba tartya, adig meg nem űlik, mert igen sok haznot tezen (VirgC. 92). Myketh Kegelmetek azon esgűtetet, hóg ev feleségnek haznoti thegwhet (LevT. I.16). Az isten az embereknek hatart tőt, hol mindenik lakie (Helt: Krón. CímL). Ti, kik törvényt adtok sok ezer népneknek, olykor batár

teszték fejedelmeknek (Orezy: KültII. 86). Harangocskaul tezőn vala lyrt (DebrC. 221). Szaladék, hogy te néked hírt tegyee (Kár: Bibl. I.512). El-küldé angyalit, hogy hírt tenne a pásztoroknak (Pázm: Préd. 183). Eleibeidvének az ő szolgál és hírt tének mondván, hogy él a te fiad (1063). Kinyargalt az németekhez és veleek ment hírt tenni (Bercs: Lev. 225. 570). Hitet merek Pékri hívsége mellett tenni (25). Ith Betaniaba tegiók a husnetőt (WeszprC. 30). Ennek netetűk ket zoz forint kecelet, hogi az urmame ispania igazat tehesen felőle (RMNy. II.83). Tégy igazat az te szolgálid között (Kár: Bibl. I.310b). Igazítást tettünk egymás között ő kegyelmével (Nyr. X.120). Tiszteletes püspök urunk arról igazítást tézen generalis sinodusuk (Bod: Pol. 107) Ne tegetek ty yassa-gokat embereknek ette (JordC. 369). Tőmjénzövel avagy füstölővel illatokat tésznece vala (Com: Jan. 129). Imat-sagot teuen iarula es az nagi sebes tőzet el teryezte (VirgC. 38). Imadsagot teuen az zent egyház aytoyán (DomC. 98). A mel imacagokat tez, mendenkoron bizon zam alat tarád (VitkC. 12). Megírja, minemő imádságot tőt (MA: Bibl. I.128). Heszszu imádságokat tőt (Illy: Préd. II.222). Tezevkn ynne-pet ez may napon zéz Marianak (CornC. 61). Yrgalm tenni zorgalmazó (CzechC. 8). Tegén vr igralmassagot tfele-tece (BécsiC. 1). Vr tegien veled igralmassagot (VirgC. 19). Ertelmetőc legyen yteletőt tenny az zeplős es zepőlőten között (JordC. 93). Myndden yteletőt adot tenny az atya vr isten ew fyanak (ÉrdyC. 116. 609). Idő nap előt tetet itelet-tel iarul olvasásához (Tel: Fel. 17). A ki csak vakúl akar ite-tet tenni, azt gondellhatná, hogy igen messze futamodtak ezek a Luther és Calvinus újsági (Pázm: Kal. 629) Nagy dolog, hogy tizenhat esztendő leány férjhez mehet és anyyi esze nincsen, hogy itéletet tehesen a szűzességről (Pázm: LuthV. 185). Ha roppant épületet látunk, homlokáról tesszünk itéletet felőle (Fal: UE. 507). Egy erdenges az zent egyházba nagy ywőlteest teezen vala (ÉrdyC. 527). Az nyavalyas ember föl zókölleek: agyabol es nagy ywőltest kezdte tennye (633b). Az vezérnek ilyen izenetet tők (MonOkm. XIV.218). Ez soror sokzer tezen jeget es zozatot (MargL. 74). Nagy czodákat es jegye-keket teezen vala (JordC. 725). Olwason oth eg kyehynt az foye-delem, nykor yelt tezen, mēnd az lecter (LányiC. 322). Kegyetlenség szívében jelt tesz (Zrinyi: ASyr. 43). Valami iot ez zerzetben tenne (VirgC. 19). Sok iokat zandekozneek tenny az pispekségben (DomC. 261). Égebeknel nagob yoc tetetnece anag adnatn (VitkC. 16). Yoth es gonozt teezen (ÉrdyC. 607). Az fülkeges isten szantalan sok iot töt vala (Tel: Evang. I.97). Vagyoc bűnős isten előt a mi iot tettem vala, azt nem tetembe (Agend. 200). Mikor iott cselekedhetneiek, nem akar iot tenni (Lép: PTük. I.29). Istenben teszünk iozagot (AporC. 6). Nag sok yozagokat tet vala: factae sunt plurimae virtutes ejus (JordC. 386). Nem teen oth yozagokat (397). Kárt tesszek: damnifico, incommodo C. MA. Frater Farkas te az tartomanba igen sok gonozt es nagi kárt tőtel (VirgC. 54). Kárt az terekében magyarok tevének, mert sok fő törökök az harczen veszének (Tin. 99). Az komarj hayduk im az radai hegyen meny karth tynek (LevT. I.225). A farkas meunye nagy kárt tót a diszne czordába (Helt: Mes. 283). Boszszt és kárt téstee az ti atyatok fiaimac (MA: Bibl. IV.155). Ne tégy kárt és akadéket vele (RákGy: Lev. 118). A hamissan esküvőt jól meg kell gondolni, mikor kell megfeddeni, mert ha gorombán belé áll az ember, kárt tézen abban az emberben (Kereszt: FelsK. 388). Jól meglásd, mit cselekszel, kárt gyermekednek ne tégy (Radv: Csal. III.218). A papi feiedelem ezt haluan karomlast tön (WeszprC. 78). Kedvet tesszők: aspiro C. Az ayto előtt nyugszik a bűn, de te ne tedd az ő keduet, hanem uralkodgyal rayta (Helt: Bibl. I.13). Tégi kegelmet embőri nemzetteli (WeszprC. 104). Hogy kegelmet tenne néki (Illy: Préd. II.530). Nagy kegetlenséget tőtel veleek (VirgC.

48). Tégiünk harmindik kerdest (DebrC. 8). Imeleten kerdest toletne nalaki (TibC. 1). Kirist tők írted, hog meg ne fogatkozzik az te hűtőd (Sylv: UT. I.119). Tenek keresztet ujjakkal az ő nyelvőkre (ÉrsC. 109). Ilatoztam oly zagos ala-tokat, kybowl tőtem keuelseget (VirgC. 4). Ezerre is mer tenni kezot (Kőnyi: IIRom. 64). Tezen vala nag kyalta-sokat (VirgC. 77). Az nyavalyas ember föl zókölleek agya-bol es nagy kyaltast kezdte tennye (ÉrdyC. 633b). Nem tön király kiméllést ő kincsében (RMK. II.277). Keont teez-tők rayttam (ÉrdyC. 507b). Lakodalmat tezzene ő nala (DebrC. 285). Ew nala lakodalmat teezewn (ÉrdyC. 5). Ha lakodalmat tez, híd az zegenieket (Fél: Tan. 453). Ha An-stríara mehetne Bécs felé, igen jó volna, az tenne lármát (Bercs: Lev. 281). Meghattam Bottyánnak, tegyen lármát Sellyé-nél (301). Azen malaszt mellet tőtnala az eleuénéeknek (BécsiC. 5). Tégy munkat, hogy ikyh enbozzam hamart (Kőnj: SzPál. 396). Semmi szolgál munkát rayta ne tegetec (Helt: Bibl. I.JJ14). Azt írja, hogy szükségnek idején szombat napon-is szükséges munkát tehetek (Pázm: LuthV. 224). Kinek esztendeig tartó pénze vagyon, esztendő szakai munkát tegyen mellette (Kisv: Adag. 29). Ha ki egy szenteske napján munkát teszen (Barna: Isk. 217). Napot tenni valakinek: *praedicare, *praefinire diem alieni PPBl. Napot tewnnek a fizetésnek (Pesti: Fab. 19b). Napot tön a menyeközőnek (Helt: Krón. 37). Napot tewt wala az fizetésnek (RMNy. II.78). A szerelmesnek-is éhredne kell lenni, szükség az éjből-is gyakran napot tenny (GyöngyD: MV. 70). Heszszu orációt tön (Helt: Krón. 70). Az ti áhokságokat oszlást tettenek en köztme es ti köztet-tek (Lép: PTük. I.287). Egy ember vagyon en nalam, kyről az papy feyedelmek pana z t b teenek en nalam (JordC. 789). Ha az bírác el akarná e szegénységnek kárát halgatni, a szegénységnek szabadsága legyen a királynac panaszt tőnni (Helt: Krón. 165b). Nem akarnak papat tenni, püspöket emelni (Mel: SzJán. 280). Tőne paranczolatlyt Atillának (Gosárv: MagyB. Eij). Patu ar tne tegetek: necalumniam faciat (MüenchC. 113). Te-gyetekio peldatti rolatok (ÉrsC. 221). Tégy példát azon, az ki mind ezeknek oka (Kár: Bibl. I.509). Tőnnagi czodalatos predica-ciot (VirgC. 75). Ezutan nagy zep predicaciot tön nekik (WeszprC. 51). Ecius mikoron szépen az romaiknac seregét el rendelte volna, ő is szép predicaciot tön (Helt: Krón. 17). Kristus temető predikátiót tett néki (Pázm: Préd. 31). Tőfénus az őrdög tüzés ellen kemény predikátiót tett (Bod: Pol. 114). Én bizony kézzel lábbal azon vagyok, próbát tehessek (Bercs: Lev. 258). Az tatárokat becassán által az hegyen Ocskai mellé, maga Modor körül tegyen próbát (304). Professiot tevn az ev sororioral enzne (MargL. 4b). Az megtérőknec rem-éniséget tézen az meg boczátsáról (MA: Bibl. I.114). Azt igéri, hogy hozzájuk megyen és az úr vacsorájáról rendeltést teszen (Pázm: LuthV. 226). A ki ehez tanult, maga dolgában is helyesb rendeléseket tehet (Fal: UE. 386). Ha ky zakadand az wy pozto folt, bat nagyobb reesset tezen (JordC. 459). Minden iauaibol részt tegien annak, a kitől tanittatik (Fél: Tan. 332). Christus az keuieret meg szegte, hogy mindennek abbol részt tehetne (410). A kevéssből-is tégy részt: etiam de modico imperti (Com: Jan. 188). Igekőzie vala segedsegőt tennye (TelC. 16). Nag keserues syrast kezdenek tenne (WeszprC. 75). Jelentén nékiek, hogy soha többé őtet nem látúniak, minyá-jan nagy sirást tevének rayta (Lép: PTük. I.129). Semmi sirást nem tőt (Illy: Préd. II.251). El feledy vala, ha ember z a mot teezen awagy nem (ÉrdyC. 503). Vdvarokban haszontalan szolgál-ka is tartnak, kik csak számot tésznek (Pázm: Kal. 778). A hullongó se reá nem ér, se számot se reméniséget nem teszen (Bercs: Lev. 389). It nem akarok abban szamalatást tennőm (EszT: IgAny. 327). Kie a romai várason olyan nagy sze-gyent tőttenece (Helt: Krón. 14b). V rayta acart erőnel z ő-mormót tennie (GuaryC. 25). Monda Fabius: Alletom, hogy

zerettségömrö vonhatom őket; mondanak az legenyók: Nehezen tehetőd zereet (SándC. 24b). El akara vesztetni, de nem tehetted szeret (Szék: Krón. 52b). Miklósnak két lóra akkor szert tőtt vala, szolgálatra menne, őt kényszeríti vala (RMK. IV.244). Ha nem teheti egy harannak szerét, vigyen két girlizet (Helt: Bibl. I.104b). Nagy somma pénz fogna rea menni, mellynek a király mayd nehezen szerét tehetné (Helt: Krón. 121). Kőlyg egy fedeleth, ha nálad nem volna, the K. tegye zereth (RMNy. II.70). Valami marhaezkanak szerit tőtte (Born: Préd. 548). Nínezen attyafia, az ki meg váltáná az íoszágot, hancor ő magat szerét tőtte az ő íoszágának váltáságának (Kár: Bibl. I.113). Ha kövér fagyúnak szerit nem teheted, kövér szallomával is meg lehet (Radv: Szak. 36). Szegény és ezeknek szerit nem teheti (MA: Bibl. I.101). El rontya a vétkeket, szerit tézi a jószágos eszeledeteknek (Lép: PTilk. I.186). Nehezen tehetni szerét (RákGy: Lev. 23). Halálról életre chak most emelkedém, mikor vitéz uramra én szert tehettem (Zrínyi II.38). Egy szóval kegyelmes uram nyézezer lovasra nem tehetek szert (Beres: Lev. 586). Szokása a jeles embernek, hogy a mostani világban kellő, tetsző szép tanultságá szert tegyen (Fal: UE. 375). A mihez szép szóval nem férhetünk, annak fenyegetéssel és orőn erővel tegyük szerét (Fal: TÉ. 634). Ha megfakadnak, sem tehető szerét (SzD: MVir. 137). Tőtőnk illen zerezest (RMNy. II.22). Mit czelekedgyőne az mi hűgöne felől az napon, mellyen arról szót tézne (Kár: Bibl. I.635). Nem is kellene te néked még csak szót-is tenned a diaconistákról (Matkó: BCsák. 24). Nem méltó, hogy csak szót-is tegyek én azokról (391). Többféle légyen, a mivel másoknak kedvét lelhesd és szolgálatot tehess vele (Fal: UE. 433). Ime mynemew zőköllesőket teen ez wylaghnak meg valtságart (ÉrdyC. 380). Zőnetseg őt tőn urunknak ez nilagra boeiatasról (TihC. 42). Szövetséget tőne egy mással: percuuserunt ambo foedus (Kár: Bibl. I.306). Szövetséget tesz vele (MA: Bibl. I.170). Rozskenyérbélivel Tholdi szűkség őt tegye (RMK. IV.243). Ha ő utánna száz római pápa lasonlót agadást tet róma (Pázm: LuthV. 35). Hogy egyedül vérsi miséjében az urat, semmi tagadást ezekben nem tén (100). Herodesnek zyletése napyan Herodiasnak leánya tanczot theen (JordC. 398). Kiről tanbizonságot től: cuius testimonium perhibuisti (Helt: UT. 75). Segelythe zegencti zegensegbe ces teen tarsasagoth myuketh yohokath (KeszthC. 299). Ez vylaghyaktól magat el zakazya, hogy tőrheth ne teegyenek halalának ydeyn (ÉrdyC. 645). Semy testamentomot nem teen (520b). Testamentomot től az tő szent testéről (Born: Ének. 99b). Tezek illyen testamentomot (Radv: Csál. III.97). Byzonynaba felek, mert istennek zentyuek tyzteletlenséget teok (DomC. 285). Az ő kegies atianak tizteséget teenen tere be a cellaba (VirgC. 22). Tyzőséget tyzen ewneky (Érdy. 555). Peddi isten a sidókat, hogy őtet attyoknak hináják és semmi tisztességet néki nem tőnnének (Tel: Evang. II.370). Tőredolmesseéget teegyen rola (ÉrdyC. 554b). A toluait akaszták, arra tezek tőrnent, nem a iamborra (Mol: Szajm. 228). Fél pőrőnek sola ne tégy tőrnent (Deesi: Adag. 181). Itélő szék, mellyben az király tőrnent tesz (MA: Bibl. I.311). Török jutékára téz nyertes tromfokat (Gyöny: KJ. 120). Ha gonozul zoltam, tegi tudomant reialia (WeszprC. 73). Twdomant tettenek előttem, hogy imar az nagy inseget touab nem czendundlietk (RMNy. II.107). Cornelius római pápának tudományt tézen, hogy ő-véle egy ecelesiában vagyon (Pázm: Kál. 605). Ellonségünk őt is imádkozunk és azzal tegyek tudományt, hogy, ha ellonséget em len látnám, étel adnék neki (Pázm: Imáds. 24). Holot tőtek vala nagy tőwzet (VirgC. 38). Ez warosnak ogy wehayan yghen nagy tywzet thegyeték (ÉrsC. 498). Ozyas a tanul még végezzen tőn nagvačorot (BécsiC. 22). Tegi valaszt nekik (VirgC. 74). Myrth hogi lewelel tizek valaszt, Kegmed nekem meg bochassa (LevT. I.279). Kivánta azt, hogy mindjárt sz derék választ

tegyünk ő kemének (LevT. II.200). Kulgők kezilez, lássák, mi választ teszen reá (Beres: Lev. 310). Jó választot tettél neki, mert bizon én nem bánom, akar nősszéki, akar ne nősszéki (Nád: Lev. 50). Te től illen választást (Mol: Jóh. 84). Vallást tegzők on: confitebor (JordC. 384). Vallást tegyenek urnac az ő ingalmassagi (TelC. 163). Tiessek nekelyk illyen walasth es szerest (RMNy. II.28). Vallást tézen a nép: testi monium perhibebat turba (Helt: UT. c7). Valaki azért nehezzel reám, magárlal vallást tézen, hogy része vagyon a bűnben (Pázm: Préd. c2). Ez áldással vallást tézne az Christusról (MA: Scult. 13). Nyelve ugy meg-gémberedek, hogy az ő ülvőztőjéről vallást nem teheted (GKat: Váts. II.195). Imádkozóm és vallást tők és mondék (Bök: Lämp. 149). Azon légy, hogy nagy légy, de felőle dicselkedve vallást ne tégy (Fal: UE. II.174). Maga még akoron is valami válogatást tén az étel dolgban (Tel: Fel. 106). Salamon meg paranczolta, hogy mind az emberekben válogatást tennének (Kár: Bibl. I.306). A keon oly változást tén az ő testében, hogy verő veretekkel verítőneik (WeszprC. 60). Barkóci uramnak lesz ezere es így Nagyságod közte s a fia közt tehet változást azon vármegyék ezere iránt (Beres: Lev. 564). Valtságot teen ew neepenek (ÉrdyC. 345). Az vak az vaknak vezzerlest teyend: caecus caeco ducatum praestet (JordC. 401). Pal apostol ez kenyek yrasa zereneth veeghet tennoe vala, mygh az őtőke ellen rugodozwan lőtet az wr ysten valasztanaa (JordC. 706). Bezeedenek veegtet tett (ÉrdyC. 515). Az isten neki a profeta által meg hatta vala, hog Achabnak minden nemzetibe veegtet tenno (Szék: Krón. 34). Engemet el untattak a tisztartók, tegyen Ktek víget az ő dolgokba (Nád: Lev. 116). Minec előtte veegtet tenne az egez világba is, predikatoroc által tanítat isten (Born: Préd. 7b). Az temészet az en eletemben veegtet teszen (Deesi: SallJ. 7). Tett-é már véget a hazudozásban (Matkó: BCsák. 35). Nem igaz, hogy a romai ecclesia boldog aszonyt megmenti az eredendő bűntől, mert o máj napig a római ecclesiáa erről végezést nem tet (Pázm: LuthV. 307). Az pap teen nagy vendégséget (DomC. 284). Új vezért tettek a táboron (Mik: TörL. 386). Mindkét félő erős viadalt tőnek (Tin. 256). En vígasag teenen heliekre mentem (VirgC. 5). Tezen vala nemi vígasagot (78). Világosságot tezők: colluco C. A szövénkece mindenféle világosságot teyenek (MA: Bibl. I.126). Zengést tőttek trombitákkal (Kár: Bibl. I.686). Zokogasocat tennec te rayad (NagyszC. 39). Mind el rablák ez országokat es minden marhaiookban zsák mánt tőne (Helt: Krón. 24b). Mind zsákmánt tőne az egyházi kénezo (55b). *Imit vmibe tesz*: Mindezek olyan állapotba tévők ezt a királyt, hogy méltó volt a szállásra (Mik: MN. 302). Herules a fényes sisac helyett kontyot tőtt fejében (Tyuk: Józs. 141). Kit írásba tőttek, kit nem: alia sunt scripta, alia *inscripta PPBl. Volt ezen sinodusnak igazgatója Geleji István, a ki a notáriusok által ennek minden végezeéseit jegyzésbe tétetven megíratta (Bod: 84). *Imit vmiben tesz*: Egiebet se tegi benne (VirgC. 20). Im az minemű madarakat kaphattam, neked is akartam részt tenni benne (LevT. II.138). Kárt az terekokban magyarok tévénék (RMK. III.99). Némely szubados életük tesznek örömet halasztást a gyónásban (Pázm: KT. 454). *Imit vmiből tesz*: Szobb népet akara tenni az emberből (Orczy: KöltH. 51). Farkasból barant towt vala (OrsIm. 10). Nebéz az latorból jámbort tenni (Deesi: Adag. 316). Rútból is szépet tenni: Augiae stabulum repurgare (109). Ily igán nehez dolgh vala az sidobul kőrwzthyen th tenni (Komj: SzPál. 25). Az ínség, sok ellenség tett belőled restet (Thaly: Adal. II.127). Árvát akarsz-e tenni belőlem (Kőnyi: HRom. 153). *Íkelt vőkezz tesz*: Az eszesnek nem kellene a bolondhoz tenni magát (GKat: Titk. 352). Nagyságodhoz én nem tehetem magamat, mert Nagyságod nem ember, hanem úr (Thaly: Adal.

179). Egyenlőre tőtt engemet az isten az en neuembőz (Helt: Bibl. I.O2). Tudós embernek nem jó tudatlanhoz tenni magát (Deesi: Adag. 200). *Vmit vkin v. vmin tesz*: Valamely szűcs mester más mesteren beszédével avagy cselekedetével szemérmert telend, ötven pénz arra boron uarad (KeeskTört. II.282). A mely udvari ember ebben vét, erőszakot tézen szivén (Fal: UE. 435). Ő rayta acart erőuel zömer-mőt tennie (GuaryC. 25). My raytonk nagy szemermet tennek (MargL. 40). Bozzuth tezek raitatok (LevT. I.235). *Vkit v. vmit vminek tesz*: Jól meglásd, mit cselekszel, kárt gyermekednek ne tégy (Radv: Csal. III.218). Vay eszt akarom, hogy eleget tegy igeretődnek (Helt: Mes. 436). Kegyesnek teszi vala magát hozzájok (Illy: Préd. II.30). Ha az fveget így bőczüli, metzene az draga kőneknek (Deesi: Adag. 281). Myt tegyevnk ez nepeknek: quid facimus hominibus istis (JordC. 718). Ez fratekrek sok bantast teznek a nepeknek (DomC. 174). Ferencz egri püspök primásnak tétetett (Orczy: Nimf. A2). Soha senkinek bősületet ő nem tézen (EszT: IgAny. 423). Valamit tezen a reez a vasnac, ez őnt thezi a laborusnac bekeuelvalo zenuedose a valasztattaknac (NagyszC. 243). Mégmouda neki mendénéket, mellemek neki az ember tötuala (BécsC. 8). Ha te istened azt tendi ennekém, en isteném es lezen (35). Tude, mit tvtém neked elbe, hogy en sebeymet te read adam (VirgC. 61). Vala myt akartok, hog tegyenek ty nektek, ty eos tegyeetek lőnekyk (JordC. 373). Minek tezed temagadath (657). Megh kővesse azokat, kyknek hō bantast thōth (ÉrsC. 271). *Vkit v. vmit vmire tesz*: Esztelen Eleonora micsoda állapotra téz engemet (Mik: MN. 184). Thewe yteletre f ytelv zekyth (KulesC. 14). Ű nyavalyájokra nem tézem szememet (Zrinyi: ASyr. C5). A setét gondokat magas szegre tenni (Fal: Vers. 864). Veszedelemre tenni életét (Mik: MN. 32). *Vmit vkirol tesz*: Gondollyatok tymatokban, ez neepekről myt kellyen tennetek (JordC. 723). Maga személyéről igaz itéletet tégyen ember (Fal: UE. 464). Igaz az tanubizonság, mellet en rula tizen (Sylv: UE. I.133). Tegyen itéletet rula (Mon: Apol. 498). Ki mit tehet kárt rula (Czegl: Japh. 35). *Vkit v. vmit tesz*: Nekyet teen apostolokat, nekyet profettakat, nemellyeket ewangelistanak, nemellyeket paztorokat és doctorokat (ÉrdyC. 539). *Vkit v. vmit vmire tesz*: Alacsonnā teszöm: infimo C. Az romai pápa az bűnőktől valo megszabadulast romlando aranyon tette árossá (EszT: IgAny. 403). Ha a népet az én kezembe adod, az ő varosit atocka tészem (Helt: Bibl. I.Aaaa3). Pharaonac atyua tette engem (Helt: VigK. AIX). Sok nemzetségeknék attyava tőlek tegedet (Szár: Cat. C). Bénává teszöm: delumbo C. Beteggé tenni magát: aegrum *simulare PPBl. Bizonyossā teszöm: certioro, certifico C. Istennek irlalmasagáról űket bizonyiossa tene (VirgC. 50). A szó arra való, hogy bizonyossā tézen arról, a mit moud vagy ígér (Fal: UE. 450). Bizontalannā teszöm: incerto C. Bódogtalannā teszöm: infelicio C. Ha eszes vagy, ne ted bolondā magadat: *syrus cum non sis ne syrrisa PPBl. Bőltss teszöm: erudio C. Az isteni szeretet minden lelki jókkal bővessé teszi az igazakat (Pázm: Préd. 192). Veszekedni, garázdálkodni a parasztoke, bűnőssé tenni a vádaskodóke (Com: Jan. 203). Tudván az ő egygyűsűségét félnek vala, hogy csufságga ne tenné magát (Pázm: Kal. 172). Dagadtā tészem: tumefacio C. Dússā teszlek: oplento C. The vagh az, ki nekünk az penitencianak utat edősse tezd (TihC. 10). A Christus kőniörgőt az ű attianak, hog az hiueket eggiesekke tene (Fél: Tan. 261b). Egyenlővé tészem: exaequo, peraequo, coaequo C. adaequo PPBl. Inez vtolsok egy araignal voltanak az szőlőmben es egenlővé tūd őkdēt mū velünk (Sylv: UT.

131). Egyenlőre tene magát istemmel (Mel: SzJán. 29b). Aleg vagion oli agas bogas fa, kit emberi hūczeseg ekesse nem tehetueie (VirgC. 99b). Emyre szerette az rutakat, hogy ékesekké tenőcie (Lép: PTük. I.182). Elholtā teszöm: exaumo C. Ellenségessé teszöm: inimico C. Elmentté tévők magokat (TKis: Pan. 47b). Az Christus ecelésájának igirtett, hogy az pogány nemzetségeket megszeléddi és mennyei emberekké teszi (Pázm: Kal. 622). Szűleink a világra hoztak, oktatóink ebben emberekké tették (SzD: MVir. 96). Engedelmessé teszöm: mansueficio C. A moldova waydat is a Bogdaut engedelmesse tőue a magyari coronának (Helt: Krón. 66). Az istent magának engesztolhetetlené tőtte (Illy: Préd. 14). Az embert erkölcsének megállapodott érettsége teszi érdemessé a szűes világ előtt (Fal: UE. 507). Feiedelemmé tūn tū köztetec: constitui eos principes (Helt: Bibl. I.Kkk). Fejérré teszöm: candifico C. Fényessé teszöm: nitido C. Őh vajha valaki tenger árjává, fejemet tehetné vizek forrásává (Thaly: Adal. 158). Fűvé teszöm: praeficio C. Kit fűt tūt: quem praeficit (Sylv: UT. 139). Jövendőre nagy fő emberré téjendő vala őtet (Tel: Evang. II.14). Gazdagga teszöm: opimo C. Mindennel őtet gazdagba tene (CsomaC. 7). Az nagyjóság senkit gazdagba nem tézen (MA: SB. 108). Bin embőrt ghehet tezon (DebrC. 382). Gonozza tegied egiket (VirgC. 89). Ezek tezik az elmet gyarloa (112). Az igeket győkeresebbé tehetőe (Ker: Préd. 5). Az isten tegye győzdelmesse mynden ellenségn (RMNy. II.145). Gyűlösségesse tőtec a caaneosoknal (Helt: Bibl. I.R). Gyűmőltstelené teszöm: defungo C. Tezlek tyeket lenny embereknék halazokka (JordC. 364). Magával az embert az őrdk életben bé helyheztetueie és halhatatlannā tennőcie (Lép: PTük. II.109). Hallatlannā teszi, nem morog, nem disputál ellene (MA: Seult. 965). A mit hallok, hallatlannā kel tennem (MA: Zsolt. 54). Hallatlannā és látatlannā tézen mindeneket (Hall: IHist. III.195). Hamuvā teszöm: cinefacio C. Hasonlatossa tūte őteth az vr isten (VirgC. 14). Vasarnapon az északi szelek fuak és másodnapon az eget hízagga teszlek. 1572 (KBécs. Ev). Az napokat az held nedues hidegőne tezi. 1572 (KBécs. D6). Az vr isten eléb sok csudálkkal hihetőségessé tővé az ő hivatallyát (Pázm: Kal. 125). Két félnek hirrē teszöm: interuntio C. Hirre teuen Magdalna az ő ielōn voltat azzonionknak (WeszprC. 74). Leg ot myod addyglag, myg neked hyrre tezem (JordC. 359). Mynekth baza tereettenek, hog nekōd hyrre tennődyők (SándC. 30). Mykoron azt az chazarnak hyrre tetteek vona, kywe hoztanak (ÉrdyC. 337b). Ti nyomorult eretnekek, az anyaszentegyház az hiueknék hyrre tette, hogy nem igazak vattoc (Mon: Apol. 316). Híressé teszöm: clarifico C. Magatok életével es példájával hitelessé tegyetek, a mit tanítatok (Pázm: Préd. b4). Látuán, hogy el nem szálladhatna, le dölle a földre és holtā téné magát (Helt: Mes. 411). Nem is tetetic idegenné eonec az kenyernec és bornac tarsasagatul (Zron: Osiand. 135). Ine jgazza teotte vr isten az te latasodat (DomC. 307). Hamisságát igazzá teszi adományáért (SzD: MVir. 16). Ismeretősse tūd az nevec kōzōt az te érőssigedet (Szék: Zsolt. 77b). Megjobbítom, jobbā tészem: melioro PPBl. Akarod atte rezedet ioua tenned (VirgC. 89). Az világi iőc senkit jobbā nem tézenec (Kár: Bibl. I.626). Kantsallā teszöm: elusco C. Hozzája közellette isten és szolgálattyában keduessé tőtte (Csúzi: Síp. 49). Kegyetlenné teszöm: effero C. Koménnyé teszöm: aspero C. Az keresztőles nem tezen keresztene (RMNy. II.46). Thw feltők, hōgi kiralia tezi magát (WeszprC. 90). Az kōz neep Epigena zyznek attyaffyaat kirallyaa teweek (ÉrdyC. 543b). Tisztességuel esmeg kiralya tiue (Born: Ének. 422). Igaz barátságra kőtelessé tézen magához, melyet minden idő-

ben megtapasztal énbennem Nagyságod (TörtT. XIX.96). Köz-
hírré teszm: opino C. A te menyei seregidet kővo-
tekké téd én érettem (Pázm: Imáds. 101). Közönségössé
teszm: publico C. Szentséglől ki-vetni, közönségössé tenni, semmi
tekintetben nem tartani: *profanum facere PPBl. Ez vylagon
magamat latandowaa tem (ÉrdyC. 115b). Az iokedvő
engedelmesseg mind megkővny es lehetwe tezi (VirgC. 62).
A kő el-jegyzett az istonnek, makulanélk ül-valóvá
tészi (Bíró: Micae. 263). Éjjel nappá téssen (László: Petr.
235b). Vénsége-miatt meg fogyatkozott-erejű atyánkat
nevetségössé ne tegyilk (Pázm: Préd. 217). A hír ha jó-
bul szóllal-meg mellettünk, hőltunk után téssen nyomossá
(Fal: UE. 368). Nyughatatlaná teszm: inquieto C.
Özueggyé tesszem: viduo C. Egiebeknek gonosagat
magadnak pazorra tezed (VirgC. 94). Mint iszonyu menykő
porrá té sisakját Vidnak (Zrinyi II.15). Neepnek
proffetayokka a teelekteegődet (ÉrdyC. 341). Rabbá
tosszm: manipo C. Kit levágotok, kit rabbá tesztek beunetek
(TörtT.² 1282). Restté teszm: torporo C. Részesessé tesszem:
impertio, particio C. Részesessé téski a hold várt birodalmában
nem hagyván szakadni az ágot markában (Thaly: Adal. I.134).
Semmi-tenni: abolere Ver. Az erdeg az heet fev bynekvel
erevkevdyk az io myelkevdeteket semmye temy (CornC. 122).
Vrnak zomua meg tery Lybanus hegyeknek w cedrus fayth
ees semye tezy ákethi (KulesC. 63). Semmye tvm az gyermek-
sygeketh (Konj: SzPál. 174). Nagy veszedelemmel veszi el
őket, míg semmié teszi őket (Helt: Bibl. I.Ooo2). Semmié tőt-
téte az istennek paranczolatját (Helt: UT. D7). A szentek
egységéről-valo cikikelt a luterok és calvinisták úgy le-chő-
pállik, hogy majd minden egységét semmivé tesznek (Veres:
Lev. 272). Az falura kellene ideim salvaguarda-sereget küldeni,
sem missé teszik (Bercs: Lev. 241). Örömben szabadossá
tette szolgáját (Pázm: Préd. b3). Az lator tisztartóknak
meg volt parancsolva, mindent szemé tegyenek (RákGy:
Lev. 193). Szemessé tesszm: oculis C. Szentté tesz:
sanctificat MA. Jó szerencsössé teszm: prospero C. Min-
dönnek fölőtte zeretetésbe tezdön tegőd ennekőm (TibC.
16). En az en nyakamath megi nem zőrnýőtőm az az
z őrnýőwe nem tőzöm (SindC. 23). Szűntelenné teszm:
perpetuo C. A király is magát a jágató társaságnak egyik
tagjává tévé (Kőny: VM. 3). Parasztokat téud taná-
czokká (Helt: Krón. 37b). Örökös társává tőtte (Csúzi:
Síp. 290). Ténisztővé teszm: habero C. Az eget tisz-
tana teneie, de azon napon kődőket lathacz. 1572 (KBés.
Eüij). Az tálmoso fyu tálakat, kannakat tisztana tezdön,
ha vele dőrgőlik (BeytheA: FivK. 104b). Világ-előt tudóvá
tészik Luter katonái, hogy az isten igazsága-ellen nincs bőlese-
ség az emberekben (Pázm: LuthV. 37). Ez az kárhozottakra
szállott és szálandó büntetés főnn áll, tégy űressé minket
tőle, hárines el rólunk (Lép: PTük. L144). Elmes és okos kér-
dés, melyet én az szent atyák írásokból akarok világossá
tennem (Lép: PTük. I.279). Vőrhőnyössé tesszem: rufo C.
Tündőklő vőrhössé teszm: rutilo C. Szokással enyimé
teszm: usucapio C. Menovel inkább enime tesszem, annonal
keuesbe volnek en teneked hamis (VirgC. 94). Minden ember-
nek iamborsagat tiedde tezed (94). Damaskust,
Jerusalemet mind fel gázl s magáévá tévé (Monlrók
VII.28). A gepidákat hasonlatosképpen magunkévá tévők
(Liszny: Krón. 156). Vmit kívül tesz: A hatalmas császár-
ral békességet akar tenni (Monlrók 39). Örömet barát-
ságot téssen mindennel (Cis. O2). Az gárgian megjelente,
mit w tőt volna az toluaioktal (VirgC. 47). Jot tőt az isten
ez vilaggal eleitől fogva (MA: Bibl. Előb. I). Aldot legy vr
isten, ki velem eszt tőd (Born: Ének. 310). Myth akarz
teweled tennem: quid tibi vis faciam (ÉrdyC. 134b). Tewe-
led olliakat tők (KazC. 118). Miert től ekkepen mielőnk

(TihT. 26). Meg-számóm velek jot tenni (Land: ÚjSogats. L409).
Hatodát táborának kard alá tettük (Zrinyi: ASyr. 246).
Mintegy maga kívül tétetvén (Illy: Préd. 1377).

alája-tész: suppono C. MA. unterlegen, unterschoben
PPB.

alájátétel: suppositio C. MA. unterlegung, unterschiebung
PPB.

által-tész: [transfere; übersetzen]. Az apologyiát egy tudós,
híres úri aszszony deák nyelvből ángliai nyelvre fordította,
az után több nyelvekre is, azok között görögre is által-tétetett
(Tus: Apol. Előb. 15). Csalóközből irrupciót kellene által tenni
(Bercs: Lev. 183).

be-tész: 1) occludo C. elando MA. zanschiessen PPB.
Közbe be-tétetett: intercalatus PPBl. Te micor imadkozandol,
aito be tévén imagád te afadat (MünchC. 23). Micor betőtt
uolna a kőmet, mégada a zolgalonac (115b). Azonkopen tezen
vala completa vtan es mynd addyz, mygnem be tezyk vala az
cart [kart: chorum] (MargL. 11). Forgassatok nagy keweke-
t az wdwnak aytayara es vessetek eress vtezeketh, kyk be te-
wel tarcaank es ewryzyeek (JordC. 310). Az aytok be te-
wel volnanak: fores essent clausae (698). Yewe el Jesus ayto be
teween (699). Zent Tanas atok behuteuc hozzálok meene (DebrC.
39). Mykoron zyleteet, kapw bel tweeen, ky ees yewhete myn-
den serelemmel kyl (ÉrdyC. 44). Yewe el az vew legheem es
meeneek be ew vele az meenykezeben es be teetetek az
kapw (150. 452). A warnak aytaya erőssen bee tetettetyk es
meg lakatoztatyk (ÉrsC. 532). Az zereteth nem uallo előt men-
orzagnak kapnia be tetetik (TibC. 9). A belső tornácz kapnia
be téne legyen az dologtévő hat napokon (Kár: Bibl. II.152).
Melanchton akarattyából Wittebergában az iskolákat bető-
tők (Pázm: LuthV. 160). Eljőve Jesus ajtók be téve es meg álla-
közvény és monda (Pázm: Préd. 530). Aytó be-téve jő-el
(Mad: Evang. 329). Az ajtot tedd be a zárt, pléhet rá eresz-
tén (Com: Jan. 107). Ajtók be-téve menvén bé a templomban (Szeg:
Aqu. 115). 2) impono MA. lineintum PPB. Ezeket a könyvek-
ben be-tenni fejében járó dolognak tartsa (Com: Jan. 172). A
hol az őrdög egvyik lábát az ajtón be-tesz, a másikat is utánna
tsűszattatja (SzD: MVir. 475).

[Szólások]. Már betéve tudom, annyit hallottam az éne-
ket (Fal: TÉ. 737). Bétenni utánna az aytot: confringere
tesseram (Deesi: Adag. 75). Senkinek nem teszi ő be az
aytot: haud unquam areet ostium (91). Előb utób bétesz ayt-
ját a halál és reám nyitja a paradicsomnak udvarát (Fal: SzE.
537).

el-betész: impono; hineinlegen. El betettek az koporsó-
ban, hogy befőddőzeek (ÉrdyC. 633b).

betévés: impositus C.

belé-tész: obdo C. inserto PPBl.

egybe-tész: conjungo Ver. [vereinigen]. Egybe-ragasztom,
egybe-tesszem: coaduno PPBl.

eggyé-tész: [aduno; vereinigen]. Ky eggyeo teweo az
ysteny es az embery termeezetet: qui fecit utraque unum
(ÉrdyC. 111b). Oh én istenem tégy eggyé engem téveled
(Pázm: KT. 10). Horthyog, ránezigálódik Sámbar, dnl ful, hogy
nem tesszem eggyé a professiót a confessióval (Matkó: BCsák.
161).

el-tész: 1) condo, recondo, sepono C. repono MA. wegtun,
beiseite legen PPB. verstoecken. Adámi. Vala nyit zent zeret-
től masnak aad, ennen maganak towabra teczy azt el (ÉrdyC.
414). Lelkem sok esztendőre el tőt beuséges iovaid vannak
(Tel: Evang. II.55). 2) [facio, ago; tun, machen]. Bozzasagot,
gialazatot, zidalmat valamit tudanak raíta tenni, mind el teuek

(WeszprC. 78). Mynden dolgot el teegy: facies omnia opera tua (JordC. 54). Myt twez tenned, mynd eel tegyed (ÉrsC. 507b). Walamyt gondolhacz, mynd el thegyed, im batoron feyemet wegyed (512b). Zeressed ystent ees baratodat ygzan ees ted el, valamyt akarz (541b). Nem elégedvén meg a kínzásokkal, melyeket ő rajta el-tőtenek (Pós: Igazs. 1654). Amit el-tehetsz az feleségeden, azt tedd el (Nyr. XIV.460). Az mit az német el tehet rajtunk, azt el nem mulasztja (Bercs: Lev. 23). **3)** [includo; zusperren]. Kéric vala őket, hogy megengednék nekik, hogy mind állhatné a püspökeket é hogy mind el tőhetné az egyházakat (Helt: Krón. 33b). Ázt, kiuel az pokol nittatic meg, szoretik es el tettelre tarttyac (Zvon: Osiand 81).

eleibe-tész: [praepono; vorsetzen]. Vőuén a het kenyeret meg szegő es eleykben tőné a népne (Helt: UT. 12). Ezec a keserűségec elől iaro letelede, melyet könyvedne eleibe tőttel, talaltatnac (Tel: Fel. 4). A maga meg-gondolt eszes másokat ő magának eleiben tőttetmi nem szenvedí nehezen (Com: Jan. 187). Az anyaszent egyház a kemény igasságot is előnkötészi (Illy: Préd. 13).

ellen-tész, ellene-tész: [adversor; zuwider handeln]. Az paracolatnak ellene teuen legottan változek so ozlopa (VirgC. 114). Te istennek ellen teez (ÉrdyC. 543).

ellenetétel: [contradictio; widerspruch]. Vadolom bñwñ-nek magamat zeut lélek ellen valo bñwñ-be, kyk ym ezek: ketseben eses, esmert igazságnak ellene mondas es ellene tétel (VirgC. 12).

ellentévés: antithesis MA. gegensatz PPB.

elő-tész, elől-tész: praepono MA. vorsetzen, vorstellen, vortragen PPB. Oly vakok, hogy a teremtet állatokat elől teszik a teremtőn (Illy: Préd L16). Semmit egyebet elő nem tőttek, hanem ez kérdést (53). Ki hogy másokat tanícsón, előltétetett (58). Az isten népén előltőtte fiát (67). Ez a meg fizetés elől-téssék akarmely kegyes cselekedetnek (1148). A jó erkölcsű asszony, a ki a maga köteleességét mindennél előtette, nem akara reá állani (Mik: MN. 270).

előtétel, előltétel: 1) praepositio MA. vorsatz PPB. **2)** [propositio; vordersatz]. A technicum vocabulumok közöttül egy néhányakat im ide le-írok: essentia: vagyonság, propositio: előtétel, conclusio: rekeszték (CorpGramm. 318).

előltételség: [principatus; vorrang]. Mikor az anyaszent egyház előltételségéről traktaltatik (Illy: Préd. 1498).

félén-tész: 1) removeo, sepono MA. hinwegtn, beiseite setzen PPB. Bizonság tétélit félén teszie szemec elől (MA: Seult. 332). Lelkekre valo gongyokat félén tőtték (619). Minden mentséget félén kellett tennünk (TörtT. VIII.182). Félén tévén irdemet, rád hagyom én is igyemet (Rim: Ének. 83). **2)** [in latus demitto; auf die seite schlagen]. Félén tőné szép feier sapkáiát (Temesv: Béla. 71).

félentétel: remotio, sepositio MA. das hinwegtn, bei seite legung PPB.

félfelé-tész: sepono C. removeo MA. bei seite legen, bei seite setzen PPB. Mikoron nyilat készitené az osztozásra, az oroszlán fel felé tévő az egyic részt és monda (Helt: Mes. 21).

félre-tész: 1) removeo PPB. [bei seite setzen, weglegen]. Le-vetkezni az emberséget, minden emberséget félre tenni: *exuere hominem PPB. Félre tévén Balduinusnak mosdatlan paraszt szidalmít, csak azt víszem próba kőre, a miben a Kalauzt mardossa (Pázm: LuthV. 5). A prédikátor egyéb reménségét félre tévén, tsak az isten áldásátul várja gyümölsét tanításának (Pázm: Préd. c2). Egyéb' gondolkodásokat félre-tévén, ne tsak testel, hanem lélekelis jelen legyetek (Pázm: Préd. 4).

Fére tévén néha mezei gondomat vétattam magamban világ bőlések számát (Megy: 6Jaj. VI.8). A másákhöz illendő hely a zenebonáktól félre tétetett (Com: Jan. 157). Nem tanácsos Izs hagyását félre tenni, magam veszélyének tudva oka lenni (GyöngyD: Char. 343). Az őrdög minden restséget félre tévén nagy sebességgel ragadozza az istenteleneket (Misk: VKert. 84). De tegyük félre az ilyen okoskodásokat (PHorv: Apol. 15). Kérem a nagy istenért Nagyságodat, tegyen félre minden világi respektust (RákF: Lev. 1166). Félre tegye Nagyságod az nagy dissimulatiót, parancsoljon directe (64). A parancsolatok ellen nem vétethünk, hanem ha félren tesszük a józom ész (Fal: NE. 38). A kinek a becsület után vészett esze, még az emberséget is félre teszi (Fal: BE. 594). Minden egyéb példát félre tévén ő változtatta Nabuk királyt barom képébe (Fal: SzE. 539). Minden dolgát félre teszi, sietti inait (Fal: Vers. 880). Az melly helyre szokik az or mih, azon helyen valo mihedet ted félre omian (OrvK. 71). **2)** [in latus demitto; auf die seite schlagen]. Lebocsátá gőgét, felgombolá ajakát, félre tévé süvegét, csipőjére kezét, a nagy öröm esaknem elfogta lélekzetit (Fal: NE. 27). **3)** [tollo; wegnehmen]. Az hol szemiyet velhet, félre teszi, a mit félre tehet (Kereszt: FelsK. 24).

félretétel: [remotio; das bei seite setzen]. Az egyszer feltett és sok páteusek által nyilvánásra bocsátott igaz hazafiúsága mindenek félretételivel magát vezetí Nagyságodat eleiben az ellenségnek (Bercs: Lev. 131).

föl-tész: 1) impono C. [superpono; aufsetzen, aufstellen]. Fel kell az polczra temy (SándC. 2). Az eggew zewetlmeket föl teeween az magas gyertyatartora, myndennek zolgaltat wylagossagot (ÉrdyC. 347). Az templomban vytteek a fezwletet föl temy (665b). Le hwllanak az balwanyok es okat soha nem leelek, hogy ewket meg feltehetnek (ÉrsC. 453). Talám doctor vagy, hogy bírémetom tőttel fel és kőstyút vissels (Helt: Mes. 291). Fel őltőztetűén Aaront az ephodot is reáia adá es az ephodon fölöl fel tőne az hosent: desuper humerale imposuit (Kár: Bibl. 194). Kelle az iaczo giermekiknek saru kötőőket szalagban fel tenni (Erasm: Erk. 69). Barsony süvegecskét feltenni és egy szép tol cimmet belé (MA: SB. 141). A kereszt-ségről teszi fel a titulust, azonban szélesen lövöldöz a tárgyra (Kereszt: FelsK. 354). **2)** [igni appono; zusetzen]. Az telenhúst tedd fel (Radv: Szak. 17). Malacz espékkel. Fazokad tiszta legyen hozzá, mikor felteszed (72). Mikor felakard tenni, az tüdejét, az májt is közte föld meg vérrel (170). Ez fölül megmondott madarat tedd föl az tűzhöz (Radv: Csál. III.39). Minek utánna megabárlottad a húst, tedd fel az árpakásával (TörtT. 2 I.368). **3)** [in discrimen committo; einsetzen]. A ki fel téssen, megis kel iadznai (Decsi: Adag. 144). A ki fel téssen, jádszani is kel annac (Czegl: Japh. 147). Koczárka, kártyára fel ne tedd örökődet, mert meg nyomorít (Fal: NE. 24). Fel ne tégy ezereket egy bizontalan koczkának elő fordulására (Fal: BE. 603). Minap egy kis kanász más juhász gyerekekkel össze kezdé veszni pásztori versekkel. Corydon feltette fél mázsás ártányát, Tityrus kecskéjét s legjobbjik bárányát (Fal: Vers. 905). Tegyük-fel éltünkét a dicső halálra (Kónyi: HRom. 175). Fel-tesz a játéokra (SzD: MVir. 259). **4)** [constituo, propono; sich vornehmen, sich vorsetzen]. Fel-tőtem magamban: *constitutum cum animo habeo; fel-tőtték, hogy megöljék: *constitutus ad caedem; főbejáró dolgot tőttek fel: *capitalia anzi PPB. Egyéb feltet célzt szemem előtt nem viseltem (Pázm: LuthV. 1). Hogy a feltöt czéltől el-vonhasson (5). Akár az áldozattal egyfűt legyen az imádság s akár áldozat kiünl az te fel tőtt czéld szerént (Bal: CsIsk. 85). Fel-tőtt szándékában elő megyen (Com: Jan. 196). Valamit magadnak tzelnl fel-tészesz, tauátiskozzá kiváltképpen való serénységgel, így-e vagy amugy legyen jobb (222). Nem jo a feltöt tzelntől sok dolgokra menni (Czegl: Japh. 201). Be nagyokat túl fel alattomban (Czegl: BDorg. 281). Vettem Kegyelmed levelét, értettem abból feltett igyekezeti (TörtT. 2 I.

233). A mit egyszer feltett, azt el is követi (Gyöngy): Cup. 631). A bíródnak tegyék fel magokban azt, hogy a párt-főket a nép közzül ki tisztítsák (Misk: VKert. 55). A török a hadakozás közben valamit magában fel-té-szen, véghez-is viszi (87). A vagyon feltéve, hogy egy órával előbb induljunk meg (Misk: TörL. 416). A sátn felté vala Judást, ne-talán feltett gonosz szándékát meg-változtatná (Csúzi: Síp. 214). Hogy feltett szándékához férjen, a merre fordul. utat nyit magának (Fal: UE. 431). **5)** [pono, fingo; annehmen, voraussetzen]. Ezt feltéven: hoc *posito; tegyük-fel mint igaz dolgot: *positum sit in primis PPB. Nem a halgatók épíletit, hanem a magok csudáltatását tészik-fel (Szathm: Dom. Előb. 22). Más a sunyargatás és háborúság, mert amaz felté-szi a vétket, ez nem (Ily: Préd. 130). **6)** [conscribo; aufsetzen]. A lékesség zikkolyéban fel-van téve: *cautum foderet PPB. Revidálta a levelet, ki-ben 1162 ember volt feltévo fegyverviselő (Monrók XV.633). A keresztségről teszi fel a titulus, azonban szélesen lövöldöz a tárgyra (Kereszt: FelsK. 354). A követek a király nevével nem csak becsinátot hirdetének, hanem sok jótéteményeket feltémenek és bizonyosan ígérnének (Ily: Préd. 1416). Az exameneket jól feltettem, vagyon az ellenség tizezer (Beres: Lev. 38). Nagyságod parancsolatja szerint feltettem, azmit tudtam azokban, melyekkel a suspensio ellen cselekedtek tífűlöl való németek s ráczok (161). Kiket szállított ki isten e világból, folyóba megírtam, azokat is, másoda dolgok történetek, jörendin feltettem. 1759 (Házánk 1302).

[Szólások]. A malumetanusokkal való barátkozásra össze sem állott s fel sem tölt (Monrók VIII.110). Nám feltette az czégért is, van hozzá vastagnyaka is (Thaly: Adal. 1241). Ugy felté-szi fejét, hogy a mit egyszer elméjében szegezett, attól nem áll (SzL: MVir. 288). Kérdést tenni-fel: questionem *ponere PPB. Napját a levélek feltenni: *adscribere diem epistolae PPB. Csak nem minden nap fel teszed az Orbán süvegét (DeesG: Préd. 28b). Igen feltütte az Orbán süvegét, mintha már mind a diófűg övé volna (Misk: VKert. 437). Feltette az Orbán süvegét (Kisv: Adag. 231). Nagyságod levelében feltett szava M-nak úgy confirmáltatnék (Beres: Lev. 438). Feltesz valakivel: aequo PPB. Mint lehetett oly sovány az Christus igazsága, hogy e mellett senki az Antichristussal fel nem mert tenni (Pázm: Kal. 661). Bóttal sem hathatta rá, hogy Boatiussal föl teyen (Zvon: PázmP. 261). Ne tégy fel az isten bölcsességével, hatalmával, gondviselésével (Fal: SzE. 525). Salamonnak oly nagy elme adatott istentől, hogy senki fel nem tehetett böltsességével (Moln: JÉpül. 28). A menyire az alaton föld a magas égzel föl-tehet és földi szépségét az égi ékességgel egyben-vetheti (Lipp: PKert. 14). Fel ne tégy azzal az emberrel, újat ne vonj véle: ne cum illo *inceptes homine PPB. A szép tanulásokban annyira elő ment, hogy akár melyly bölts philosophussal fel mert tenni (Fal: TÉ. 660). Ritka nemes ember tehet fel egy gróf-fal, kevés gróf hertzeggel (Fal: NU. 285). Ez féle illőfőllővel mys föl tehetünk (Zvon: PázmP. 263). Mutasd meg tettében, hogy közikbe illesz és feltehetsz né-mellyek-kel (Fal: UE. 467). Tamillyanak a trójiák, mint tegyenek fel a hatalmas görög nemzettséggel (Hall: III. Hist. 11.75). Nem adom tanachul nekik, hogy Páz-má-n-nyal fel tegyenek (Bal: Epin. 9). Velem-is fel-mér tenni: *vel me audet provocare PPB. Egyedül Amintus tégyen fel veled: solus tibi *certet Amyntas PPB. Felel-meg azoknak, a kik ki-hínnak vagy felté-sznek veled: responde iis, a quibus *provocero PPB. Felté-szen véle: *acquat se Hannibali PPB. Fel-nem tehetnek velünk mindenben a régiak (Moln: JÉpül. XVII). Valaki-vel próbálni, fel-tenni: cum aliquo *experiri PPB. A ki tizezer forintot szel be egy esztendőben, fel nem tehet azzal, a kinek huszezer a jövedelme (Fal: NE. 23)

elől-föltész: [pono; voraussetzen]. Az isteni igazságnak cselekedete előfelté-szi az igazmasságnak cselekedetét (Ily: Préd. 146).

föltétel: 1) [τὸ ἰgni apponere; das zusetzen]. Tehénből kaszás lével. Az feltételével, abállásával szintén úgy élj, mint ide elől meg mondám (Radv: Szak. 29). **2)** [propositio; vordersatz]. Völt annak az öröklé való lélekeknek tökéletes gondolat-beli feltételének kitéje, melyre nézve emlegeti az irás az isteni tetszést (DEmb: GE. 32). A technicum vocabulorum közzül egy néhányat im ide le-írok: ens: lévő, propositio: feltétel, exordium: kezdetek (Corp: Gramm. 318). A kérdésnek a harmadik tekintettel való el szerkeztetése maga szentet való, mikor hátulso része a feltételbe, az első pedig a felvételben szerkeztetik (ACsere: Enc. 22). A kérdésnek fel-tételében meg-mondottuk (Pós: Igazs. 1.127). Eddig volt az okoskodásnak első propositiójának: feltételének meg-külömböztetése (Apati: Vend. 6).

föltött: [propositum; vorsatz]. Kész mind gonoszt mind jót egy-aránt művelni, fene-feltettének gyorsan meg földelni (Gyöngy): Cup. 627).

föltévés: 1) impositio, depositio MA. auflegung, das auf-tun PPB. **2)** [postulatio; antrag]. Senátor urumék az én feltevésben elhasznoltak (Nyr. XII.364).

följebb-tész: [augeo; erhöhen]. Zabatsagonk ellen ezewk estek: adalyokat és zolagatykat az magyaroknak folyó tet-tek (RMNy. II.101). Azt hallom, Kelemen el akar hadni bennünk, Kéti kérem, hogy tegye följebb valamennyivel fizetését (Nád: Lev. 178).

hátra-tész: [removeo; bei seite legen]. Tegye hátra a tunyaságot és restséget, logyen gyors és szorgalmatos (Agend. 216).

hozzá-tész: adicio, admoveo C. addo, appono, adjungo MA. hinzutun, hinzulegen PPB. Hoza teneen az apacchak ez zezest, hog ha az keep esmeg az elebi egyhazhoz meg teerne (DomC. 101). Vegezetre ezt is hoza teged vag mondnd, ment előzör is meg mondatee (VitkC. 31). Semmit nem tön többet hozzá: nihil amplius addens (Helt: Bibl. I.Nnn). Az meny kow rakastu en az varban rakatham, nem sok hoza thywin az egy kewfalt mog rakhattam volna vele (LavT. 1.261). Mások tséltapását hozzá tette (Gvad: VLev. 127).

[Szólások]. Az itilő biro a pörös felnek egyikéhez sem szót, sem hozzá nem teszi magát (Toln: Vigaszt. 155).

hozzátétel: additamentum C. appositio, additio MA. Zusatz PPB. Az emberi tudoman, szörzes, concilium az hozzá tétel (Mel: SzJán. 561).

hozzátévés: adjectio C. MA. Zusatz PPB.

körösztül-tész: deusso C. MA. kreuzweise zerteilen PPB. Keresztül tétetett: transversarius C.

ki-tész: 1) expono MA. hinaszotzen, hinaslegen PPB. Tisziból ki-tenni: *amovere aliquem ab officio PPB. Az asz-szonyi állatotat mikeppen kellyen az vrok avagy férjek jö-szagabol ki tenni (Ver: Verb. 173). Az téhenüst főzzed egy fertály óráig, tedd ki, hadd állapodjék meg az fővésétől (Radv: Szak. 14). Fejér ziszlő jeleket tönök ki (Kem: Élet. 47). Egy darabig való puskázás után kitétek az téhér ziszlót, grütiát kértek (Beres: Lev. 685). **2)** [valeo; wert haben]. Ez aránt való kiültások csak annyit tézen ki mi nálunk, mint a papista doctoroknak kajabajálások (Pós: Igazs. 1.447).

[Szólások]. Azolta egy levéllel ki tehetett volna Kéd a nyughata lauságból (Mik: TörL. 37). A ki a fizetésben magáért kité-szen: *collator symboli PPB. Nehéz volna nem segíteni azon földet, midőn már elhagyattatva maga kitéti

magiért (Beres: Lev. 153). Kiki lábán fenáltág ki tészen magiért az italharezban (Fal: NA. 121). Ha Kegyelmed hogyan fog a dologhoz, én is kis erőm szerint ki tések magunért (137). Nyertes mind a kettő, jól kitétt magáért, egyik sem tartozik a monda-mondáért (Fal: Vers. 913). Mikor első munkájához kezdett, akkor akart ki tenni leginkább magiért (Moln: JÉpül. 182). Nem vagyunk immár drinápoli mezőben, de kaur kargyanak kitétetettét helyen (Zrínyi. 144). Érttem, hogy nálad volt Szuzsoma asszony, én unám, ha lehet, azon leszek, hogy kütegyem rokkáját (Nád: Lev. 37). Szép szóval kitévéd urad szeretetét (Zrínyi: ASyr. 07). Nem lesz semmi köze hozzád Cupidonak, ki tebetd a szűrit mint a vérszopónak (GyöngyD: Cup. 494). Ki adtak rajta mint a patai szűrőn, kitétték a szűrit (SzD: MVir. 12). Majd kitészik nékie a tálát (Könyi: HRom. 129). Ha ez ilyen világ fiaival és bor-emberekkel kitészünk, a Christusnak tisztességét meg motkoljuk (GKat: Váls. II. 312). Hol az a hatalom, mely vélem ki teheszen (Moln: JÉpül. 246).

környül-tész: circumpono C.

lő-tész: depono C. MA. ablegen PPB. Nem lewlnék vala, bolot letennek az lewlt alanyzat, hanemczak fewldet (EhrC. 130). Ala viuek es ot az barom kőwzth az iazloba wtet le teuek (VirgC. 32). Hol tetteetek le hűtet: ubi posuistis eum (JordC. 667. 47. 123). Yme egy zek vala le teewel az meny-orzagban (892). Menee, az kepet bee wywe es az templomba lee tewe (ÉrsC. 453). Pennámat kezemből le-téven és az irástul meg-szűnvén (Tyuk: Józ. Előb. 11). Csak most tūm le e fundamentumot (Czegl: BDorg. 224). A mely sz. írás bellyeinek tollai-ban pipeskedel, ted le, nem tiéd (Czegl: BDorg. 286). Az okos lovagló paripáját száján tartja, netalántán sebes futtában letegye urát (Fal: UE 422). Pártfogóink emelnek s tesznek le beünöket (453).

[Szólások]. *Vmírói letesz:* Az alkut. kötést viz'sa vomni, róla letenni (SzD: MVir. 27). *Vmit letesz:* Adósságát le-tenni: *liberare se aere alieno PPBI. Tedd le bűdát, tégy vele áldozatot az istennek (Fal: SzE. 556). Letőtte az ur az te bűntetésedet, elfordította az te ellenségedet (MA: Scult. 12). Ha lehetd volna, bizony életemet érted letenném (Ilyef: Jephtha. 33). Hazám szabadságírti kész vagyok életemet is letenni (RákGy: Lev. 208). Kurcius le-tett életével, hogy ha hazájának használna vérével (GyöngyD: KJ. 417). Azért Kegyel-med ez iránt kérem, elméjét tegye le (Gér: KárCs. IV. 542). Két hív szeretőben egy szív szokott lenni, ha ez gyógyul, az is fáj dalmát le-tenni (GyöngyD: KJ. 431). Az fraternek nem akarnayak, hog le tenneye az feyedelmséget (DomC. 115). Letenni róla gondját: *deponere curam PPBI. Hozzám való gyauúságát bátoraságon leteheti (TörtT. X. 65). Gyász le teszi: eluget PPB. Szilvafa bimbóját más fának eladgya, le-tézi gyümölcsét (Nad: Kert. 212). Elhagyták a fegyvert, minden hadi dolgot le-tettek: *obsoleta studia militaria PPBI. Az ew atyok az hadnagyságot le teewen myndeu yozaagat zegenyeknek oztogatán (ÉrdyC. 357). Eliene való haragját tegye le Kegyelmed (Nyr. X. 121). Így le-tészed a te ecclesiádhoz való hűségedet (Matkó: BCsák. 217). Timon a mord kedvét maga személye ellen is soha le nem vette (Fal: NU. 294). Tedd le dőltyős kevélységedet (Czegl: Japh. 248). Leh teue magot Cesarea neufi városba (DelbrC. 185). Ki jöttene Scithiából és le tőtte magokat a Duna mellett két felé (Helt: Krón. 2b). Vénységében Basileában tette le magát a bölcz Erasmus (MA: Scult. 4). Valamely az mesterek közül paráznaságban találtatik, annak mestersége letétetik (KecskTörtT. II. 282). Annak, a kinek a császár Besz-terezt adja, nagy pénz t kellettik érette letenni (Nád: Lev. 40). Meg a pynz le tēwen ees fizethwen is nekyek, az szalagos

iozagoth meg nem bochyatnak (Ver: Verb. 159). Ha az pört le nem teszik: si liti cedere noluerint (Ver: Verb. 51). Nem férhetsz könnyebben a paradicsomnak elvesztéséhez, mintsem ha meg-nyeréséről le-tészed a biztos reménységet (Fal: NE. 52). Az joszagnak negyedik részét késpénzel kell le tenni és az leanyokat vele küldetni (Ver: Verb. 160). Sipszót, hegedűlést, viglakodalmakat minden ember le-téne (Ilyef: Jephtha. 31). Az gyermek szűlő siet a szűlésnécs szűkségét le tenni (Kár: Bibl. I. 459b). Műnek-előtte a tárgyat le-témé, őt praemissákat küld-elő postájúl (Pós: Igazs. II. 551). Ha valamellyenk thyzteeth le tenneye, thabath az thewby mynd az ew thyzteeth le theezyk (RMNy. II. 33). Az fohagnak mikor ztendőie el tellik, az tizet addig le ne tehesse, migh nem az tanach elwet az városnak minden iöue-delmerül zamot tartozek adny (TörtT. 2. I. 190). Tedd le hamis vélekedésedet magad felől (Fal: BE. 539). Ha mit tud is abból, a mit a fenforgó szokás letett vagy megvetett, úgy viseli magát, mintha nem tudná (Fal: NE. 426).

lététel: depositio MA. ablegung PPB. Be ment az istennek haszabán es az letetelnek kenieret vette es meg ewe (Fél: Bibl. I. 95b). Légyünk mindnyájan készek életünk le-tételére ebben a hadban (Pázm: KT. 386). Hogy ő néki az halhcy szabasó halyog az szeméről leesic, mit jegez az egyebet, hanem az bűnőc fertelménec letételét (MA: Scult. 685). Sövegénec letételével nem akarta őtet tisztelni (Ily: Préd. I. 258).

[Közmondások]. Ajándék elvétel szabadság letétel (SzD: MVir. 17).

hit-lététel: iuramenti depositio Ver: Verb. 298.

tiszt-lététel: *ablicatio magistratus PPBI. [amtsniederlegung] Nyelveket meg kötéc, mely szokott lenni tisztéc le-tételével vagy helyekből való ki fűztetésekkel (Zvon: Post. II. 204. Fél: Tan. 259).

még-tész: 1) [facio; tun]. Az zent apastalok mind ezt meg teuek (VirgC. 24). Kit mikoron en meg tőtem volna, lelek egy arany penzt (44). Hogyha ezt meg teendik, miuden ziksegekről gondot viselek (48. 69. 83. 117). A veg vacorat meg tőtem en tanitvanimal (NagyszC. 15). O yz Maria te-neked adatot hatalm es valamyt akarz, meg tehetevd (CornC. 34b). Mynden mondasat megh tezyek: omnia, quae locutus est, faciemus (JordC. 61). Jol es zerelemst meg tezy azt (DomC. 178). Ha azt akarod, hogy hygyek teenekdől, mwtassad megh ennekdől az angyal es meg teezóm, a myre yutez (ÉrdyC. 650). Az bewlezek meg allnak, az myt mondanak es megh tewek, myt fogadanak (ÉrsC. 453). Megtennénk bizony azt, ha olyan elménk érkeznék (Nyr. XI. 29. 2) [contineo, consto; ausmachen]. Köz föld, mely egy kiralyi szánto földet meg tenne: terra communis vel aralis ad unum aratrum regalis mensurae sufficiens (Ver: Verb. 212).

mégtétel: [effectio; verrichtung]. Magas tudományokat ne tanuljatok, hanem ezulagy kenelyeknek hagyatok, hogy az meg tetel utan kezgyek tanulny, hogy az bewtő megh ewl (VirgC. 130). Mineuel alaminemő dologba nagob ellenkődesők talaltatnak, az dolognak megh tetelebe istennek nagob battal-massága ielőntetik ki (TihC. 90).

mellé-tész: appono PPBI.

őszve-tész: 1) compono C. MA. [conjungo; zusammenlegen, vereinen]. Az káposztát metéld meg, facsard ki, hogy abáld, az húsát tegyed őszve (Radv: Szak. 50). Meg engedi azokat a magok kényen ujjitásra szelhádt elméjű emberekől indíttatni, de nem úgy mint ha azokat tsak keze őszve-téve nézné, hanem azok körül ugyan dolgozik (GKat: Titk. Előb. 7). Szívünköt s fegyverünköt tegyük őszve az ellenségre (SzD: MVir. 98). 2) [comparo; vergleichen]. A miket mázol, azokkal

nem mentheti magát, hogy a szentek imádsásával istentől el nem szakadna, tegye össze az olvasó az én írással ez mondat és meg látta (Matkó: BCsák. 391b).

rēā-tész: impono C. appono MA. PPBl. auflegen PPB. Vmuk Josis foga zent Ferencnek ō iob kezet es az ōnŵn kezet rea tneé (VirgC. 34). Semy feleletőt rea nem tőnek (ÉrdyC. 547). Az asztalra tünýéroe tétettetneec, reā tétettetneec penig kenyerec, ételec (Com: Jan. 109).

rēā-tévés: impositio, impositus C. das auflegen PPB.

töttén-tész: [continenter facio; fort und fort tun]. No meg terek, meg gionom, misset mondatoc, tetten tezem, gionton gionom (Mel: SzJán. 411). Híjjában pityergünk búncünkben, ha azoknak tselekedetiktől meg nem számunk, hanem azokban előbb előbb mégyünk, gyonton gyomunk s tetten teszük szánt-szándékból (GKat: Váls. 43).

vissza-tész: repono C. MA. zurücklegen PPB. Ezt a két szivót vissza tegyed a listre, had száradjon (Radv: Szak. 124).

Téddegél: factito C. frequenter pono MA. öfters tun PPB. Verba *szén* in *d* commutant, ut viddegel: aufert frequenter, teddegel: factitat, ponit frequenter (CorpGramm. 238).

belő-téddegél: inserto PPBl

elő-téddegél: prompto PPBl.

Téddegélés: facilitatio MA. das stütige tun PPB

Téhet: possum efficere; bewerkstelligen können PPB. Nem tehetem, nem lehet tölem: nequeo PPBl. Cristust be nem fogtam lelky hazamba, mikoron tehetem volna (VirgC. 11). Yol tehetők ő velők (WeszpiC. 13). Nem tehocz egy hay zalat feyeert awág feketeet (JordC. 368). Sem ember sem isten te veled iol nem tehet (Mel: SzJán. 214). Hladakozó szekereket is sokat téhetuee vala az egytumbéliec (MA: Bibl. II.27).

[Téhetős]

szért-téhetős: [facultas rei potumdae; das vermögen etwas anzusehaffen]. A nőstény újabb kőlykökre való szert tehetősnek kívánsága miatt engedni kényszerítetik a bak matskának (Misk: VKert. 166).

Téhetetlen: [impotens; unvernögend]. Nem arra való, hogy azok rájájk minden ember fillébe a virtust, a kik tehetetlenek még a gonoszban is (Fal: NE. 74). Minden más egyéb obbeli fegyver-szerszám hozzá képest tehetetlen gyarlóság (Fal: UE. 414). Az emléttet jószág néha attól származik, hogy tehetetlenek vagyunk (496).

jó-téhetetlen, jól-téhetetlen: ∞ Mynnen erőnk myat yo tehetetlenők vagyunk (ÉrdyC. 3). Emon magoknak yo tehetetlenek (153b). Magokkal yo tehetetlenek (607b). Ez balwanyok mynd ewrdegheuk es mynekükük yo tehetetlenek (ÉrsC. 512). Magával iol tehetetlen: non potest adjuvare se (Kár: Bibl. 1644). Az ő atyja hon vagyon, Kd jól tudja, hogy magával is jötehetetlen (Nál: Lev. 136). Nem vizgázhatuak az rezegősök, mert magokkal is io tehetetlenők olyankor (Frank: HasznK. 70). Magával is iol tehetetlen s mégis mást akar segíteni (Deesi: Adag. 198. Kisv: Adag. 321). Nints semmi-főle okatlan állat olly maga-feledett és magával jó-téhetetlen mint a részeg ember (Pázm: Préd. 235). Hogy lehetne annak másal jól tenni, a ki magával jól tehetetlen (Matkó: BCsák. 254). Mivelhogy az én árva gyermekim, főképen az két kisebbik, magokkal is jó tehetetlenek, kívántatik nekik az istenes és kegyes patronus (Radv: Csál. III.257). Látnivaló dolog, magával is jötehetetlen ebben az dologban (Rákv: Lev. 322).

Téhetetlenség: impotentia PPBl. [kraftlosigkeit]. Hallam az te parabolatodat es latam az en eleotom ievt erdeguek tehetetlensegoet (CornC. 358).

Téhető: 1) [pollens, valens; vermögend, wirksam, gesund]. Nincsen dolgok orvossal tehetőknek, de tehetetleneknek (DöbrC. 410). Lássuk, mi tehető lészen (Deesi: Adag. 301). Egeszen miénk és mi tehetők (ExPrinc. 47). Tudjad később s tehetőbb lelki erődet (Fal: UE. 383). Sokban tehetők volnánk, mellyek még eddig nem forogtak kezünkben, minthogy nem töltek eszünkbe (100). A quinta essentia az orvosságban több tehető, noha kevés magában, mintsem a nagy koverék (419). 2) [possibilis; möglich]. Minden kordély-hiren meg ne indúljon, az ellenségnek azalatt másutt tehető irruptióját megvizgyázza (Beres: Lev. 330).

dolog-tehető: [validus; kräftig]. Dolog tehető koldusok *validi mendicantes PPBl.

élég-tehető: [sufficiens; genügend]. A léleknek bizonyítása is szükséges és ugyan csak az is elég-tehető e végre és minden elégségű (Mileg: Preb. 3).

jó-tehető: [benevolus; wohlwollend]. Az isten nagy tőrlehető, jó-tehető, nyájás, kegyes (Derk: ÖÉlet. 75).

minden-tehető: [omnipotens MA. allmächtig PPB]. Minden tehető atfa, mindent tehető fiv, mindent tehető zent hilek, de maga nem harom mindent tehető, de eg mindent tehető (DöbrC. 57). Zent Margyt azzonnak chuda tetely, kyket az vr menden tehetev isten tavn zent Margyt azzon érdeme mya (MargC. 108). Iesus Cristusnak ew isteny zent newe voeghetlen yozagus es mynden tehetew (ÉrdyC. 62). El hitte magát, hogy minden tehető légyen (Kár: Bibl. II.184b. Mel: SzJán. 461. Tel: Evang. II.676).

munka-tehető: [aptus, habilis ad laborem Kr. [arbeitsfähig]. Jó munka-tehető az ifjúság: operum *patiens juvenus PPBl. Erős test vala és igen munka tehető (Helt: Krón. 13). A barom jó-volta munka-tehető erősség, az ebek jósága a szaglás (Pázm: Préd. 312).

nagy-tehető: [multipotens C. [validus; vielvernögend, stark]. Téz ő előtte ki harsag es ő kőrőfle nag tehető vezcs (DöbrC. 106). Az eordög s-e világ felette nagy tehető dühös veszedelmes sok ellensége (Megy: 6Jaj. III.20).

sémmit-tehető: [invalidus; unvernögend]. Meg-tapasztalynk, hogy sémmit-tehetők, sémmit erejük vagyunk (Pázm: Préd. 71). Az sz. lélek megh tanit mindenekre, ő nála nélkül az lelkiebe sémmit tehető az ember (Alv: Post. 1.702). Gyarlo, sémmit tehető es erőtelen az ember (MNYil: Zsolt. 35). A Christus halála is hit nélkül haszontalan és sémmit-tehető volna (GKat: Váls. II. Előb. f2).

Téhetős: [potens, valens; mächtig]. Cambyses a persia király udvarában igen tehetős volt (GKat: Titk. 335). Cselekedhetős vagy tehetős: officax (1118). Nem oli tehetősök vagyon dögában, hogi valamit contribuálhatnának (GyöngyTört. 75).

Téhetőség: [facultas; das vermögen]. A rhetorica terminus ity magyaráztam ki nagy részént: agens: tselekedő, effectum: ténálmány, tétemény, habitus: lehetőség, tehetőség (Mileg: Toszl. 135). Az isten társul adgya az embereknek az ő lelkét, munkáldogya az ő választottiban a tehetőséget (112). A lélekben vagyon értelemnek s akaratkak tehetősége (Sárp: Noé 33). A mi tehetőségünk istentől vagyon (DEmb: GE. 171).

Téhetség: [facultas C. vires MA. potestas PPBl. das vermögen PPB]. Tellyes tehetőségemmel: *quantumcumque possum PPBl. Nem tehetsegem es nem merem: non possum nec debeo (EhrC. 100). Le zalla a hűgeebél nag tehetőséggel: in virtute magna (BécsiC. 14). Parancóla egbe gélui őtehetőségeen minden sereget (15). A mennee isteno adot őnekie tehetőségét ellent allamioe (19. 22. 140). Laffae embőrnece fiat iöuen meimee kődiben nag tehetőséguel es nag zozattal (MünchC. 59b). Zorget-

uan hegeket te tehetséggel öndözwen hatalmal: praeparans montes in virtute tua accinctus potentia (AporC. 11). Az ag ellenseghe myndön thehetseghewel azzom inédködik, hog ezt vezesse el embertől (WinkC. 127). En nekí nem zolgaltam minden tehetséggem, erzekesegimel, értelmem (VirgC. 5. 30. 62. 138). Kiket en zeuuettem, thecs az te tehetségöddel lelőc zerent zeuueged (NagyszC. 25). Jesus mynden tehetséggel fiellyeb volt mynden teremőt allatoknak (ÉrdyC. 58. 162. 198). Lathuan, hogy mynden tehetségeeben meg zeghető vona (401). Mától fogva látjatok az embernek fiát az isten tehetségenek jogja felől főlíni (ÉrsC. 35b). Az ő zolgayrol gondolh viselnek vala, hog ő erőttőc istent imadnaia (TelC. 10). Te vagy én erőm es az én első tehetségem: tu fortitudo mea et principium doloris mei (Helt: Bibl. I. Aa3). Mikor a tő erősségtec olyan leszen mint a szőcs es annac tehetsége mint a szikra (IV.13). Minden tehetségekel azon vannak (Tel: Evang. Lr2). Az akarathoz tehetség is kiuaatitak (Decsi: Adag. 309). Mikoron az törvennek erőten voltanak semmi tehetsége nem volna az testben, az isten el bocsa az ő fiát (Szár: Cat. B3). Tehetséged-szerént vissza-nyerjed ördög torkából el-veszett atyádfiát (Pázm: Préd. 40). A mi szeretésünkek nints ereje es tehetsége (132). Vallyon az istennek oly hatalma nintsen-é, hogy az természetnek erejét es tehetségét meghaladgya (Pázm: Kal. 703). Erős ember vala, nagy tehetségű ember vala: vir magnorum operum erat (MA: Bibl. I.301). Mellyik atya az, ki az ő fiát betegségében el-hadná, sőt ha tehetsége vagyon reá, elő gyamoltyia a gyogyulást (Ker: Préd. 157). Az kigyónak nem adatott szőlő tehetség (Megy: Szöv. 30). Minden tehetségekel azon erőlködjének, miképen es hol ő felségének szolgálatjára adják magokat (Radv: Csal. III 256). Teljes tehetségével azon igyekezzék, hogy az rácságot tovább is az ellenkezéstől lecsendesítthesse (Bercs: Lev. 328. 333. 411). A vers-szerzésben is hogy szép tehetsége volt, azt bizonyítják az ő versei (Bod: Pol. 56). Nem látom semmi módjít, tehetségét, hogy adhassa munkád ebben segítségét (PhilFl. 7). Nincs tehetségünkben elég fizetése annak, a mivel szüleünkek tartozunk (SzD: MVir. 14).

Tehetséges: [possibilis; möglich]. Minden tehetséges annak, az ki hiszen (Tel: Evang. I.130).

Tehetségesen: [pro viribus; nach kräften]. Tehetségesen igyekezzén titeket azoknak kezeiből kiszabadítani (MonIrkó VII.79).

Tehetteképpen: [ut fieri potest; nach kräften]. Elmédet erre tehetteképpen reá törjed (MHeg: TOSz. II.116).

Tökéll, tökéll: 1) [facio, perficio; tun, machen, verrichten]. Atyamfya farkas te ez tartományban zanyaw gonoz tetelmeket tewkellel (EhrC. 148). My zywónknek kywanatosagath tökeylöd myndön tökéllötös myelkedetre (CzechC. 6). Zopo gyermekelnek zayabol thekellel dycheretheth (FeszC. 6). Meg emlekeztem ő hagyasarol, kyth tekellee Yacobnak azth parancolatra (KeszthC. 279). Kenodeerth, kywel wram Jesus mynd le ellensegyd tegeged tekellenek (GyöngyC. 11). Zywuenkek kewansagath tekeelyd mynden yo miwelkedetre (15b). Nem is tökélltet volna e világ kezdeti előtt, ha kezdet nélkül volna (Tel: Evang. II.381). Heiaban valo argumentum es okoskodas ab abusu igazságot tökelleni (Mon: KépT. 145). Nemde Moyses adta-é tűnétek az törüent, de maga senki tő közzületek czeleködetueli azt nem tökélli (SovS: Post. 20). **2)** statuo, ratifico, ratum facio, obfirmo, destino, voveo MA. bestimmen, bestätigen PPB. [beschliessen, entschluss fassen]. Tekéllettem most ezt az én szűvemben, elbocsátlak békével te földedben (Tin. 329). Tekéllette vala gondolatjában, hogy Sándor bémenne az Áfrikában (RMK. III.159). A próbált okosság észszel rostálja, erős szívvel tekéli es azután körmös kézzel lát dolgához (Fal: UE. 412).

el-tökéll: 1) [perago, consummo; vollenden, ausfüllen]. El vegeztetőt az az menden kinom es kisalkodaom el tökelle-téc (VitkC. 96). Ky el tökelletteteth volth istennek fya hatalmassagual (Komj: SzPál. 44). Az testnek kyuaansagth el ne tökelyetek, vygezzetek (271). **2)** obstino C. destino MA. [beschliessen, sich entschliessen]. El tekelem es zerzem az en lelkömbe (DebrC. 266). Tökeliő ol magadban, hogi meg akarod eletedet iobbetani (ThewrC. 175). El tewkelle magaba, hogy Jersusalembe memne (Pesti: NTest. 140). A kyket az vr-isten mynd örvökköl örvölbe tuduan el tökyllette volth, vgyan azonokot legelözw el vygezte az ew fya (Komj: SzPál. 74). Azért magatokban eszt el tekélytéc, hog egyaránt vágiátoc pogán törökeket (Temesv: Kenyérn. 9). Eltekélttem, hogy veled es Ferkóval egyetembe nagyobb résztűt tudónkek Kereszturatt mulassok el (Nád: Lev. 56). Az igazságnak győzedelmességéből eltekélyle akarattját, hogy erköltsét istenesen rendeli (Pázm: Préd. 461). Bieneinket gyfilyöllyük, életünk jobbítását eltekélylük (936). Ha még az is gyakran megcsöksenik, a ki nagy igyekezettel eltekéltet, mint jár tehát, a ki ritka es igen lágy igyekezettel szándékozik (Pázm: KT. 51). Kiváltképpen kétségben esni amyi mint el tökélleni embernek magában, hogy a mely gonoszról fél, abbol soha ki nem szabadul (Megy: 6Jaj. II.28). A mi jót el-tökéllesz magadban, este visgáld meg (Derk: ÖElet. 68). Eltökéli magát, ne késsék, de lássa, miképpen indulhat dolgának folyása (GyöngyD: KJ. 374). Nem tudgya eltekélleni a dáma, a jobbik vagy bal szeme alája-e vagy fölébe ragassza a tsillagot (Fal: NA. 142). Már jól fenn jár a nap, a mig valamire eltekélylék magokat (Fal: NU. 258).

eltökéllés: destinatio, obstinatio, devotio MA. bestimmung, das vorhaben PPB. Az emberi akaratot alig érdekli a haragnak lánja, már is gyalódik, változik, enged es telyes eltekéllésekre fakad (Fal: NU. 266). Ama mesterség, melly mások akarattját maga kedve szerint tudja indítani, inkább szerencsés forgolódásba, hogysen bátor eltökéllésbe vagyon helyeztetve (378). Egy olyan ember, a ki nem sokat akadoz az eltekéllés dolgában (402). Ez a szép tulajdonság nem találkozik egyvelesleg mindenkiben, mert nagy eltekélléssel jár (432). Addig forgatja, a mig maga önként vakmerő eltekéllésekre rándul es a tilalmasra is kinyújtózik (453). Akkor forognak veszedelemben titkaik, mikor kemény erővel keresik kifakasztani, holitt jó vigyázás, bátor eltekéllés kívántatik (457).

[Közmondások]. Az éretlen eltekéllést jó alku megmáitani (Fal: UE. 494).

eltökéllött: [propositus; beschlossen]. Meg tilta őket az eltökélltet tanacztul: prohibuit fieri (Fél: Bibl. I.229). A gorombául eltökélltet dolognak megszégése nem vétek (Czegl: Japh. 233).

eltökéllöttség: [animus obstinatus; entschlossenheit]. Vagyon selyem póráz, van tör-is kezében, nagy eltökéllöttség látszik személyében (GyöngyD: KJ. 455).

még-tökéll: 1) perficio, perfectum reddo MA. [consummo; vollenden]. Hol tökéllötted meg műödöt: ubi fecisti opus (BécsiC. 5). Ammit gondoltam biuen lehetönc meg lenni, tökelem meg (GuaryC. 58). Hogh az gondolh aluoksagath hamaraabban megh tökellenye (WinkC. 151). Een etkem eez, hogh een tegem annak akarattját, ky engömet bochatotta, hogh megh tökeelyem az ew mywelködetyt (299). Kely fel, hogy en tökelyem meg te benned az czudalatos dolgót (VirgC. 34). Az het nyaualyasgok, kik az bwnöswönkön itelet napian meg tökölletnek (114). Azerth te kegyös fayedeth le fyggezted az zo mondan: Meg tökéllöth (CzehC. 8). Mikeppen vegeztetek es tekellettetek meg vronknak halala (WesprC. 6). Az byn kedeegh mykoron megh tekeellettetendyk, halalt nemz (JordC. 833). Mykeppen akarta,

mynd ezeket meg teokellette (DomC. 180). Teleted e, hogy az en akaratomat ev vole meg teokellem (CornC. 342). Gónál az istentől hűlet io gondolatokról, mefeket művelkedetteddel meg nem tökellel (VitkC. 35). Gakorta meg tökelletem volna a gonoz gondolatokat, ha e világi zemeremtől nem feltem volna (28). Meg tökelletek az az myndue nyvelkódet, melyeth ez wylagban kellett tenni, megh wegeztetét es tökellett (ÉrsC. 53b). Az megh mondot latasth akaruan megh tekelletio (KazC. 44). Végezetre igeretit mikor meg tekéllé, ő egyetlenegy szent fiát ez világra küldé (RMK. IV.255). Meg halltatoc, mit jelentet az isten álomban; látom, hogy a kogyelmes isten mind meg tekélléte azokat (Helt: Krón. 28). A hit a chelekedetekből tökéllétek meg (Tel: Evang. II.653). Az isten két auagy harom ember bizonsag tetele által akara meg tökelletni minden töruey igazságt (Mon: Apol. 437). **2)** [statuo; beschliessen]. Kyketh mynd balwan te rolad, megh tökelletem een lolkómba (WinklC. 281). Megh teokellottotét egyzer nynden embernek meghahny (JordC. 816). Meg tökéllétt szándekom soha nem szegem meg (Huszi: Aen. 25). Megtökéllétt keménségel tusakodie: contumax (Com: Jan. 180). Ha ki tégedet a jóban meg-tántorit, erőssít-meg elmédet és tökélléted meg (199). **3)** [confirmo; verstärken]. Tökél még engemet vram: confirma me domine (BécsiC. 37). Mert istentől valaztatot vala, azert megtekéllé őtet isten (MünchC. 71). Isten te meg tökelleltet őtet (AporC. 15). Tekeellyed meg az te akarotodat en bennem (ÉrdyC. 616b). Okos, iambor fiatal neuelnee, kie által az isten birodalmat megtekélli szüntelen ualtozas nekül (Pécsi: SzfzK. A4). Tökeld meg az igaz alazatosságot bennem (Pécsi: Ágost. 70). Az io erkölch az gyarlo erőtlenségbe szokot meg tökelleltetni (15). Harom dologban tökelleltetik meg ez az szentség es harom része vagyon (Lép: PTük. I.194).

megtökéllés: [consummatio; vollendung]. Az sororoknak dolgajának meg tewkeleserewl (VirgC. 130). Okokat keresnek az kousansagnak meg tökkelsero (145). Christus az ő törueomoc és a prophetac irassinac meg tekéltettese (Vallást. Tíji). A mű földvssegűnknee meg tekélléseot a mi nézi, meg vagyon ő általa tekéltetuén (Vallást. Zziij).

rää-tököl: [propono; entschluss fassen]. Vala eegy ytyfw frater, ky mykoron az zent zeerzetnek terheet latta volna, reen tekellee magat, hogy el hadnan (ÉrdyC. 90b). Egy órában reá-tekelled magadat, hogy e többé nem leszen és egy óra mulva meg-esel (Pázm: KT. 84).

Tökéllés: 1) [perfectio; ausführung, vollendung]. Sem akarathnak kezdese sem foghatd iozagnaknak tekellese wegre nem wyttenenek, kyk onghemeth el wezttenenek (ÉrsC. 297). **2)** propositum MA [beschluss]. Ő benne vagyon a tekéltetés és a beteltyessítés (Vallást. Kijj).

Tökéllé: 1) perfectio MA. vollendung PPB. Meghala ez yozagoknak tekellitiben (ElarC. 101b). Kywannok myndentöket azon zornalmatossagot mytathny az remeessnégnek teekelle-tyre (ad expletionem spei) mynd weghy (JordC. 808). Nayas-sagom legen iozagnak tekellethe eletemnek, hog erekw erellek dycserethe lassalak (GyöngC. 23). **2)** [propositum; entschluss]. Megkísértéd, mint állana keserűségében, do ura lón az szent Jóh tökéllitinek (RMK. IV.53). Oly tökéllétem vala, hogy ott meg-haljou (Könyi: VM. 64). Ő felségéhez minden tökéllétem és hűséggel hordozta magát minden időben (ErdTörtT. I.123). Ez két dologhoz Kogyelmetek tökélléttel szöjljon és végezzen (ErdTörtAd. II.307). **3)** [eventus; erfolg]. Ninczen dolgozolnac tökélléti (MA: Bibl. V.27).

Tökéllétes: 1) perfectus NémGl. 261. absolutus, exactus, conjunctarius, decoctior, completus C. [vollendet, vollkommen]. Ha kőuetendéd te zolgaló fahodnac igéit, vr tökölletés dologetően te veler (BécsiC. 34). Legetee tökölletesee mikent es tü

meñne afatoc tökölletes (MünchC. 23). Ha akarz tökölletes lenned, meñ el es ad el mend, mid vagon (49). Latuan benne az ő atya ez nagi tökölletes albatatossagot (VirgC. 27). Gheriez-ied kogielmes Xpus my kewanatonkath myndón tökölletős dologra (WinklC. 253). Azzonyonk Mariauak kollet fel venny anya zent egyhaznak meuden neky illendev zeutsogevket az tevelletevssevknec tanolsagokert (CornC. 16). Aggyatok ty kezzölletek bölcz es twdos neepekoth, kyk teekölletes esleotvk thy nemzethseegletekbe (JordC. 199. 369. 831). Igón nag tekellelős zoreteth vagon köztök (SándC. 1). Tökölletes imacagane haznalatta (VitkC. 4). Tokeelletes eze, elmeeye volt (ÉrdyC. 58). Hogy tekellelősök lottet leogyen, az kereseeben megh ysmertetyk (65). Tokeelletes esleotv akarwnk keresny (520b). Ky thekeletesse tette een labaymath: qui perfecti pedes meos (KulesC. 31). Jacob tekelletes férfiú vala: Jacob vir simplex (Helt: Bibl. I.L4). Tökölletes tellyesen be töltötték-e a paran-cholatokat (Tel: Fel. 58). Ki kél immár a te s tova labozó gyermekésgből és tekéllétes férfiúvá leszen (Tel: Evang. II.892). Azert mongya Christus az anyaszentegyzaz felől: Egy vagy te en galambom es en tökölleteseem (Mon: Apol. 20). Czufiság az igaz tökölletes ember: deridetur justi simplicitas (MA: Bibl. I.455). A keregdé forma leg tökölletesebb: circularis forma absolutissima est (Com: Jan. 165). Nintsen a természetnek erejében oly mindenűmen tekéllétes alkotmány, nyellen valami éktelenség és vad szín nem maradna (Fal: UE. 369). Még a tekéllétesb javallási is a hajadon pór-népnek elégtelenek arra, hogy a ritka emberek rajtok kapjanak (379). Nintsen olly tekéllétes ember, kibben valami gánts nem volna (447). **2)** [constitutus; beschlossen]. Mű legen istennek tökölletes akaratta (VitkC. 1). Mikor tekéllétes végtétel leszen, akkor idő nagy bő-séggel az igasság (Helt: Bibl. IV.26).

Tökölletésen: perfecte, in mevem C. absolute, integre, constanter MA. [vollkommen, ganz]. Tökéletesen szeretőm: peramo C. Kiket az vr isten nekem adoth tökéletesen meg tartanom (VirgC. 45). Ha tökéletesen akarod Cristust zeret-ned, gondold meg (VitkC. 15). Zolgala tekeletesen zenth Janus ewangyelysta (KeszthC. 57). Im hallom, hogy senki a sz. írást tökéletesen nem érti (Pázm: LuthV. 129). A ki nem akar örömost előtte valóknak birtokába lenni, annak teste nem enged tökéletesen, hanem vissza rúg és zugolódik (Pázm: KT. 214). Tökéletesen, álhatatossan meg-tartya az eskűvést (Com: Jan. 185). Kristusnak testesülését is tökéletesen hűgye (Biró: Augy. 171).

Tökölletesség: perfectio C. integritas MA. vollkommenheit PPB. Gondolkodik vala zerzeteseknek ő tökölletesegerewl (VirgC. 67). Latuan az ő tökölletességet, hozza egiesőlnec vala (101). My volt az regy zent atyának tevelletevssegek (MargL. 14b). Menden embőröknee földő hita őket vr isten tökölletesséne magassagára (VitkC. 22). Nemellyeket teen paztorokat es doctorokat az tekoelletesseegnek zolgalattjara (ÉrdyC. 539). Hogh toghed felelmes zerelemmel zolgalattalak es thekelletes-segemben maradyak (ThewrC. 24). Meuden zammac tekelle-tössége allon a harom zerő zumban (TelC. 47b). Kövessük Ábrahám atyánknak tekélléteségét (Tel: Evang. II.893). Az őrlök életben az fogiatkozaz helieben szal az tökölletesség (Fél: Tan. 297). Semmi olly tekélléteség e világban ninchyen, a ki egy arant mindeneknek io lehessőn (Frank: HasznK. 26b). Vay ky ritka az szszsoni állatoknak tökölletessége (Dési: Adag. 207). Nem abban áll a keresztényi tekélléteség, hogy tudgyuk, hanem hogy kövessük a jót (Pázm: Préd. a1). Nagy isteni malaszt az tekélléteség kívántatit a prédikáláshoz (Pázm: Préd. 63). Völtak ezeken kívül hiadatlanok, ember-szöllök, irigyek, kik a tökélletességétis eslekedetekkel moscolták (Hall: Tel. 251). A tökélletesség meghatározott, mellyet szines-ség nélkül valóságnak nevezünk (Apati: Vend. 753). Tökél-letesség tárhaza vala ez a nagy szent (Csúzi: Sij. 37). Indulat

és ész, e kettőn mint-egy annyi sarkakon fordul meg minden tekelletesség (Fal: UE. 363). Látván Zrínyi ezt az tökéletességet dicsérte felette az ily doliséget (Könyi: IIRom. 113).

Tökéletességös: [totus, integer; ganz, voll]. Ezeket nem hogy tekelletességös méltóságok-szerűt meg-fonolhatnók, de csak elő-számolni sem győzzük (Pázm: Préd. 1249).

Tökéletességgel: [plano, prorsus, penitus; ganz, völlig]. Ez velagnak tökéletességgel ellene nem mond (VirgC. 33). Aleg vagion zerzetes ember, ky iol es tökéletességgel engedelmé volna ű feyedelmenek (68). Az ev aylvat ymadagsyval meg gyogeltha ez fraterat az hydeglesasbvt tekelletességgel (MargL. 136). Teekletességgel remenkeggyetek hű hozya az nemes malaztira (JordC. 845). Nemely kevyenyas azzonyallat imaduon zent Damankos atyankhoz teekletességgel meg gyogyvta (DomC. 161). Teekletességgel kővetewnk teogódet (ÉrdyC. 541). Hol ott myndden ygassnag es bölcheséeg teekletességgel vagyon (547). Tökéletességgel vallást tesznez az igazságról (Zvon: Post. I.176).

Tökéletlen: 1) [imperfectus; unvollkommen]. Miert hog az emberi allat igön keueseket erthessen es foghasson meg az emberi elmenek tudatlan es tekelletlen voltaert (NagyszC. 28). A mi chelekódetűnc tekelletlenek (Helt: VigK. 64b). Ha az arwa az wallast, az tewkletlen idewnek allata kyt thewt, meg nem hya, tehát ewrowkke walo erewsséget wizen (Ver: Verb. R3). Tökéletlenek avagy nem tökéletesek az szenteknek jo cselekedeti (KCspk: Woll. 322). 2) [vitiosus, pravus, falsus; fehlerhaft, böswillig, falsch]. En bizony egy szolgáló leányomat sem pirongathattam inkább, de az ő tökéletlen kemény szivét soha meg nem lágyítá (LevT. II.39). Az a tökéletlen Zsiga az csak hazugsággal és hamissággal akar mindent végben vinni (322). Gyűlöli az ket-színű tökéletleneket (Debr: Christ. 287). Tökéletlen baráti mind oda hagyták (Megy: 6Jaj. II.11). Tökéletlen, feslett erkölcsű: pravus (Com: Jan. 177). Álnok s-tökéletlen szó-szaporítás (Czegl: Japh. 16). Tökéletlen nem kerülőd-el az én kezeimet (Hall: HHist. III.143). Tökéletlen ember soha nem voltam (Gér: KárCs. IV.403). Austria az ilyen tökéletlen hírekkel azt akarja, hogy a bujdosó magyarok a keresztyén királyok előtt contemptusban jussanak (TörtT² III.17). Esze köztöttek beneteket az ilyen tökéletlen hamis szófogatatlanságtokért (MonTME. VI.71). A tökéletlen szándék ártalmas férge minden lelki s testi jószágoknak (Fal: UE. 372).

Tökéletlenked-ik: [argutor, fraudulenter ago; betriegerisch handeln, ränke schmieden]. Nem ugy imádyátok-e a viaszbul csinált báránkát; igen is úgy; ne tökéletlenkedgyél hát (Matkó: BCsák. 126). Sünzot csináltak, nem lakhatnak azért ott már soká, csak az török ne tökéletlenkednék (RákGy: Lev. 273). Ki fog tetszeni állapotok, ha ugyan tökéletlenkedni akarnak-e még is (305). Ezek az német követek csak hazudnak s tökéletlenkednek, miképpen szerezhessék ki magokat immet (ErdTörtAd. II.267). Attól sem leszen fogyatkozás, csak ők ne tökéletlenkednének (MonTME. V.304). Ne tökéletlenkedjenek, hanem a mit egyszer végezzenek, megtartsák. 1838 (TudTár. 221).

Tökéletlenség: 1) [ratio imperfecta; unvollkommenheit]. Adatic az isteni tekelletösségből ala ez tekell[et]lenségre ftletven (NagyszC. 2). Een tekelletlenségemeth meg lattaak the zemejd (KeszthC. 383). Vagyok királyi felség, azért bennem nincsen tekelletlenség (RMK. IV.111). 2) inconstancia MA. unbeständigkeité PPB. Fel bomlana az en frigem es karomlas, tekelletlenség es változas ifne en ream (Mel: SzJán. 63). Magát is így hazudságba és tökéletlenségben ejté (MonIrók VII. 65).

Tökéletlenül: inconstanter C. MA. unbeständig PPB.

Tökéllött: 1) [propositus, statutus; beschlossen, bestimmt]. Pelda bezedre haitom en ffilemet, dyőseitesbo ki nitom en tökellet bezedemet: propositionem meam (DóbrC. 104). Tökéllött tanács lőn köztők, hogy minden szabad lenne önköztők (RMK. I.26). Isten ajándékából és segedelméből tekellett szándékkal meg-erősítették akarattyokat (Pázm: Préd. 175). Ez nem egyéb, hanem vastag és tekellett akarat, mellyel felebarátunknak hadgyuk és adgyuk, a mi övé (632). A két madár illy tökéllött gondolattal nem volt (Könyi: VM. 54). 2) [totus, integer; ganz, völlig]. Az mennyei tudományban nincs semmi egymás ellen, hanem mindnyája eggyesedő tekellett igazság (Pázm: Kal. 245). Az egész keresztyénségnek tekellett egyezését nem kellett volna egy vétkes könyvért hátra-vetni (Pázm: LuthV. 155). 3) [iustus; gerecht]. Tekéllött ítéletet nem tehetünk senki gonoszságáról vakmerőség és bűn-nélkül (Pázm: Préd. 892).

[Tökéllít]

el-tökéllít: [statuo; sich vornehmen]. Ha valaki el-tökéllíté magában, hogy a bűnt meg-tselekedgye (Pós: Igazs. II. 108).

Tét (tlt Sylv: UT. I.45. 110): [factum; tat]. Napiabam haromzer imadkozicvala, nikent es az előt zokta vala tetet (BécsiC. 145). Ha keőcer napiabam meg fordoland te hoziad monduan: banom tetemet, bočas meg ő neki (MünchC. 150b). Hirdettek ystennek mywelkedetet es ő tetet meg ertettek (AporC. 10). Bannyak wala teeteket (Pesti: Fab. 17. 55. 89). Judás meg háná títit és hátra viue az harmincz ezüst pínzt az papoknak (Sylv: UT. I.45). Ha az te atád fia bánúa títit, bo-czáss meg űneki (110). Ha magát a királyt megvered, leg fölyebb nagyobb a te tétod (Lép: PTük. I.289). Talám Mabomet hizlalt engem szerenchével azért, hogy Zríninek adgyon mind ezekkel és hogy rá ragadgyon lírem én tétemmel (Zrínyi II 45).

áldozat-tét: [sacrificium; opfer]. Kegyelmesen tekints én áldozat tétemet (Hnszi: Aen. 27).

élég-tét: [satisfactio; genugtung]. Hiszem, hogy isten az Christusnak elég teteiert minden bűneimről tellyességgel el feletközött (Szár: Cat. G2).

jó-tét, jól-tét: [benefactum; wohltat]. Nem esmerik en yo tetemet: non cognoscunt beneficia mea (EhrC. 94). Nem őriztek istennek testamentomat es el felettek ő ioltetit (AporC. 34). Aldot legi őörke ez te nazi io tetődert (DebrC. 35b). Meg kel zentőlőnk magonkat mindön tuniasagnak el tanoztatasa myat az ő sok io teteről valo hala adassal (47). Emléközik Iesusnak egieb ioh tetiről (88). Meg gondolad istenedec minden io tetet es ayandokot (VitkC. 17). Bewlczeb leant meg en enuel nem latam, mynt az ky ymeenthen zolla en weleam es yo tetemrewl meg poryta engemet (ÉrsC. 477). Az próféta jó tétét istennek igyen magasztalta (RMK. VI.222). Meg ismerhed az emberi nemmel valo ioltétet (Helt: Bibl. I f). Ezert aianlyuk vizsontac az wr istennek a penitentia tartokhoz valo kegyel-messeget, igirefit es ioltétet (Helt: Bibl. I g). Io tétidről emlé-kezc (Helt: Krón. 101b). Sem szolgálatod sem iótétéd nem használ ő nála (Helt: Mes. 27). Im hallad bűnös ember Christusnak iotetet (Born: Ének. 321. Born: Préd. 429). Job a férfin gonoszsága, hogysen az aszszony-ember jó-téte (Pázm: Préd. 760). Az wrnak jó tétét, bűnősek meg tétét vigadással őrlüle (Bal: Gen. ac Magn. 11). Mj holt társainknak temetést adgyunk, illyen jó tétinkért istentől áldatunk (Zrínyi I.65). Édes Jésumom adjad örödet, hogy jótétedet lelکم megküszönhesse (Thaly: VÉ. I.111). Jó tétedet áldással fizetem (PhilFl. 19).

szolgálat-tét: [obsequium; dienst]. Menden, ki mégől tít-tőket, valia ő zolgalat tétet istennek (MünchC. 204).

Tétel: 1) factio, operatio MA. [verrichtung, ausführung]. Őruendzettétél engemet vram te tetelidben (AporC. 52). Meg emlekeznek ő paranczolatiról azoknak tetelekre (65). Zolai kezdő az istennek is teteleről (VirgC. 51). Mester mit tetellel vallok őrk életet: quid faciundo vitam aeternam possidebo (DobrC. 368). Az tyzteség az tyztessegnek mutatása, tetele az iozagos myelkedetnek jogyere (CornC. 295). Concilium teetoleben nagy segleedségh vala zent Bruno wr papának (ÉrdyC. C. 581b). Te vram, ky nekűnk paranczoltal, hogy wygyazywnk es ynathkozywnk, the agy annak thetheleere es beo tellesytheesere malaztot (ÉrsC. 27). Az el wağot tagh az ionak tetelebe az thób tagokkal nem celekdódthi (KazC. 187). Győnyrűseges is volna eszősse tételre: aspectuque delectabile (Helt: Bibl. I.B). En emj sok bozvsag thethoeth el nem zenwedthem wona (LevT. 1.252). Jó illat tételre való oltár: altare ad adolendam thymiana (MA: Bibl. 1.76). Ez nagy papi gyűlésne azort nem szűntűne meg tételről, hogy bekessegnek egyesego szőrtzessec (Zvon: Osiml. 86). Bőjtölés, vigyázás, a dolog tétellel meleg párah vűvés, ezeket ha tészed, szűnik a kőhögés (Fely: SchSal. 24). Eltemottetésére is kész pénzt adunk, tort tételre is koresmánknl vitett (MonTME. 1.292). Alkolmatos az érzékenységi cselekedetek tételre (Ily: Préd. II.70). Meg-irák Szebenbe a pűspök halálát és hogy a pűspök-tételben adják értelmeket, arra kérék (Bod: Pol. 162). 2) positura C. MA. [collocatio; das stellen]. Őrlött szerdek. Ennek is az oresztésével, táiban tételével is ugy élj, miut megmondtam (Radv: Szak. 189). 3) [propositio; satz]. Noha elsőbben az igaz bitnek bizonyos-voltából akará B. állatni az igazulásról-való bizonyos tételt, de láttá, hogy obblt semmit nem bizonyíthat (Pázm: LuthV. 439).

ág-tétel: praefectio MF. Bűfőle ágtételnek anyi ereie vagyon mint király adományúnac: praefectio vim donationis repraesentare dignoscitur (Ver: Verb. 1.50).

áldozat-tétel: [sacrificium; offer]. Az egész isteni szolgáltnak miut edgy tsomóban kötetett summáját a régiek áldozattételnek mondgyák vala (VárM: Szöv. 106).

áru-tétel: commercium Nyirkállai [handol]. Commercium: váltáság awagh valkmi árvétel. 1481 Nyirkállai (Kovachich: Formulae Solemes XII).

bizonyosság-tétel: testatio, attestatio, testimonium C. zeugnis Com: Vest. 148. bezeugung PPB. The tenen magadolr teoz bizonyogat es az the bizonyagh teteledet nem ygaz (JordC. 653). Ada ennon magat celwen hű zenwodeesenek vtanna sok bizonyagh teetellel (707). Ted porra es eből tégy a bizonyágtétel eleybe a bizonyágtételnek sátorába (Helt: Bibl. I.Rr). A Jesus Christusnak biznagsa tetele (Mol: SzJán. 2). Ha az ecclesia meg-csalatkozhatik bizonyáságtételében, nem lehetűnk bátorságosok a biblia könyveiről (Pázm: LuthV. 317). Az ő bizonyágtételec és mondásoc semmiképpen nem tartathatnac gyamsságosoknac (MA: Scult. 617). En félőlem valo bizonyágtételene gyöngödeden hittene (Zvon: Post. 1.63). Mikor az apostolok ádvoztűnk feltámadását még gyaműban forgatták, Magdolna volt tanuja, bizonyáságtétele (Fal: NA. 153).

tanu-bizonyáságtétel: ∞ Zent iras tanu bizonyas tetele zerent a morgodook es ragalmazook gűlősegesec istennec (VitkC. 63). Cristus vronk ellensegiert hola meg zent Pál apastal tanobizonyas tetele zerent (11).

besszű-tétel, bosszuság-tétel: [injuria; unrecht]. W el-megien vala, hogha ingén nem hallanaya az bozvsas teteleket (VirgC. 81). Mykoron jgen baragut volna egy nevev nevev bozvsas tettelrel (MargL. 67). Gyöotrek bozzu bezodokkal es bozzu tetelekkel (CornC. 352). Az gyözetettektől semmit el nem vesznoc unla az bozvsas tetelece alkolmatossaga kinűl

(Deesi: Sall. 10). Az bosszuság tetelekről, az mi ellenségincel való jótételről (MA: Bibl. I.69). Hogy az emberek bátorságos békességet ez életben ne áhmodoznűnac, hadackal avagy egyéb erőszakai bosszu tetelekkel meghadgya őket báboritaini az vr (MA: Tan. 744). Gyűlőseges bosszu tétel az név szerint való ki mutatása az hamis tanétoknac (Zvon: Post. II.202). Jäsonnak eszébe jutván a Laomedon bosszű-tétele félre tézi a thessáliai kirűlyságnak bűdlog uralkodását (Hall: III. 25). A bosszűágtételek megboesátása: illatne injuriae remissio (Ily: Préd. II.47). Miért nem hozza elő istennek az ő szerelméért szonvedett bosszűágtételeket (212).

bűn-tétel: [conscientia peccandi; sündigung]. Nincen oth byn theterre való akarát (NagyszC. 206). Byn totolnok erokke nem akarasa (CornC. 28). Embőree az byn teetel (ÉrdyC. 46). Meg gyöztetee az isteny yrgalmassagtwl, ottan meg aalla az byn teeteltől (419). Meg észlec és ekképpen vége leszen a soc bűntétölne (Helt: Mes. 269). Magunkat az bűn tételtől meg őrizűnk (MA: Scult. 30). Igen szép szűv gerjesztő szöckel tudta az népet az bűntételtől elvonni (405). Szabadsága vagyon az bűn tételre (Bal: CsIsk. 173).

csuda-tétel: [miraculum, facinus mirabile, prodigium; wunder, wundertat]. Hasonlatos lűn az zent apastalokhoz czoda tetelekbe (VirgC. 28). Az sidok Jesusnak czelekdődeset es czuda tetelet bekesseuel nem halhatták vala (WessprC. 7). Halgatya vala nagy keuansaggal azzonyonk Maria peldayt, choda tetelet (MargL. 18). Zent Margyt iozagos vala choda tetelevknek myatta (CornC. 334). Nem lyzneek enuekem minden czoda teetelenbe (JordC. 148. 252. 612). Mondatyk, hog holta vtan choda teteleokkal fenlet (DomC. 2). Wr isten az ew nagy hatalmassagawal es sok chodateetellel kywe hozza az Izraelnek tyayt Egyptombol (ÉrdyC. 311). Kezdo panaszkodni az varasok ellen, az meliekben lőttenek vala az ű czuda tetei (Fél: Bibl. I.17). Az ecclesia csudatelekek által meg-gyrapodott és el-terjedett (Pázm: Kal. 571). Nem magokat mentőgető prémezet udvari szöckel, hanem csuda tétellel kezdik beszédokot (Laud: UjSegits. 1.721). Amazok gyakortáb tsuda tetelenek ajándékával fényeskedetnek (Pós: Igazs. II.532).

élég-tétel: satisfactio C. MA. genugtuung PPB. Nyered nekem az to fyaduual meolto eos zentseegs eelzeg teetelth (CzechC. 46). Ágyad nekőm hatalomnak előtő meltauval eleghtetelh eos myndőn byneymuek bochanatyath (WinklC. 247). A biro sem penzneek miatta meg nem routatik, sem eleg-tetelel meg nem engozteteltyk (VirgC. 120). Iol tugia az en fiam, minemű eleg tetelnek keel lenni az embőri nemzetnek büuert (WessprC. 56). Vronknak kol magonkat meg zentel-nűnk igaz gionassal s bizoni eleg tetellel (DobrC. 47). A bűnőkec meg boeatasara harmac zűksegeseec: tőredelmesség, tiza gionas es melto elegtetel (VitkC. 24). Az mi váltásagunknak eleghtetellel kelle lenni (TihC. 209). Executiora avagy eleg-tetelre megyen (Ver: Verb. 28). Nem az mi érdeműnkben vagy elég tételűnkben vettyiik bizodalmműkat az meg igazulás dolgában (Pázm: Kal. 329). Csak mi magunknak használnak, a kik innadkozunk, elég tétel szerént pedig az halottaknak is (Bal: CsIsk. 78). Megparamsolá, hogy Mardokaesusnak elég-tetele legyen (Ily: Préd. II.49).

élgétételēs: [sufficiens; genügend]. Az ő poenitentia tartásu hasznos, érdemes és élgétételes lűgyen (Lép: PTűk. I. 223).

élgétételű: ∞ Az vér váltással éretűnk elég tételű közben iáro az Jesus Christus (Bal: CsIsk. 261).

ellent-tétel: [repugnatio; widerstand]. A vén tölgy-fű bír nem kérkedik is zöld levelekkel, állhatatos mégis ellent-tetelekkel (Könyi: HRom. I).

emlékezet-tétel: [commemoratio; erwählung]. Igen izet-
len és hitelre sem méltó a régi dolgokról-való emlékezet-tétel
(Halt: Paizs. Élőb. 3). Csak a marttyrok láttatnak méltoknak az
emlékeztetélre (Illy: Préd. II.11).

erő-tétel, erőszak-tétel: vis, injuria, violatio MA. gewalt,
gewalttätigkeit PPB. Hosszsn beszéddel szölla nekie, hogy
mindenbe ártatlanul élnéne es el hadnác a soc kóborlást és
az erőszak tételt (Helt: Krón. 31). Te sas, a te tested meg ne
ielemnyé, hogy az egész föld az te erőszak tétéledtől meg
szabaduluan meg terien (Kár: Bibl. I.470). Az erő tételtől és
czalárdáságtól megszabadíttya őket (MA: Bibl. I.513). Minden-
nemő erőszak tételne borát iszzák (553). Semmit nem árt
azoknak a kegyetlenek erő-tétele (Mad: Evang. 172). A pász-
torban szükséges a bátor-szív, hogy a inhocskákat az erő-tétel
oltalmazhassa (344). Erőszak tételek szünjenek hazában (Orczy:
KöltH. 69).

felelet-tétel: [responsum; antwort]. Az euangelista irta
meg az sído követeknek keresztelő Jánostul való tudakozá-
sokat arról, ki légyen ő és Jánosnak is arra való felelet tétel-
lét (Zvon: Post. I.75).

fogadás-tétel: votum MA. gelübde PPB. Hazugság, hogy
a pápisták kénszerítik az ifiakat fogadás-tételre, minek-előtte
ítéletet tehetnének a fogadásról (Pázm: LuthV. 183). Micsoda
a kíváltképpen való fogadás-tétel? Olly, a mely nem terjed-ki
minden emberekre (Pós: Igazs. II.594). Fogadás tételek szülejek
ellen nem cselekedni (Czepl: MM. 61).

gonosz-tétel: maleficientia C. MA. [malefactum; übeltat].
Keez lezen mynden gonoz tételre (CornC. 151). Az gonoz tee-
telnek ellene rwgodozwan (ÉrdyC. 25). Gonosztételtől magamat
megóttam (MA: Bibl. V.9). A gonosz tételekről es büntetések-
ről: de maleficiis et suppliciis (Com: Jan. 136). A ki nem
akarva gonoszsg tételt cselekedett, megszánásra méltó (193).

hatalom-tétel: praevalentia PPBl.

hír-tétel: [rumor; gerücht]. Ugyan azon dolog gyakrab-
ban csak jövőendő nagy romlás felől való hírtétel (Megy: 3Jaj.
I.32).

igaz-tétel: [judicium; gerichtshandlung]. Igaztételt
mindönnék ígérte, urakat, vármegyéket mind bozzá esködtete
(RMK. II.209). Az helt ys, hon legien az igaz tétel, Kezielmed
meg irta (LevT. I.152). Az pör folyasáról es igaz tételéről:
de causarum processibus et executionibus (Ver: Verb. 222).

igazság-tétel: [justitia; gerechtigkeit]. Hogy az ygassag
teetelt a mennyey ygaz byro felette zeressee, zent David byzon-
saag (ÉrdyC. 391). Mynemew vylaghy zeegenseegben, ygassagh
teetelben oelth leegyen, zollyon rola mynd egheez ez vylaaghy
(520)

ígéret-tétel: [votum; gelübde]. Midőn az ur meg-ismer-
tetik, áldozatokkal és ígéret-tétellel fogják az urat tisztelni
(Pázm²: Kal. 912).

ítélet-tétel: [judicium, jurisdictio; gerichtshbarkeit]. Az oo
tevruenbely isteny zolgalatnak tevruenye es az ítélet tételnek
tevruenye vetettek vy tevruenben betev zereut (DomC. 137).
Meg ysmertetik wr yteleth tetelebe: cognoscetur dominus judi-
cia faciens (KulcsC. 15). Féléc az királynac ortzáját, mert látác,
hogy bölcsesség vagyion az ő szüűben az ítélet tételre (Kár:
Bibl. I.305). Jesus Christus, kinek adatott a jövőendő ítélet
tételne tisztí (Zvon: Post. I.405).

jól-tétel, jó-tétel: benefactum, meritum C. wohlthat PPB.
Nem élégétek még halalatokat aduan a iol tételéről (BécsiC.
37). Az vr istennek io tetelet zemey elvtt valya (VirgC. 90).
Az meg gyogyvlasnak io tetele zernetlen kerettetyk vala
(MargL. 170b). Az te kezeseznek malaztyat io teteled el ne

felegyed (CornC. 149). Meggyogyulasnak jo teteli fordultanak
esesnek gyalazatyara (DomC. 62). Gondolad meg istennek ílen
nagj iotetelet (VitkC. 11). Te halalatlan te meg zabadehtodnac
io teteletről (19). Yo teetelydről halakat adok (ÉrdyC. 513.612).
Adwan menyorzagodi yo thetelekerth (KeszthC. 52). Vegre
oztan a io tétel helliebe meg őlete a papnac fiat (Szék: Krón.
34). Bizony sola ilyen kevés jótetelemért nagyobb hálaadó
emberre nem találtam (Nád: Lev. 20). Iotétel helyébe gonozt
váriak tölled (Decsi: Adag. 207). Iőneményőklőz való io tétel
(Beythe: Epist. 45). Kész a velek való jo tételre (Land: UjSegits.
I.409). Szegényekkel való jo tétel (Apafi: Vend. 952). Az szü-
kölkődőkkel való jól-tételt tsak merő azon tereh gyanánt tar-
tottam (Pathai: Sacr. 320).

kapu-tétel: [portae clausae; thorsperre]. Bé érkezhetik-e
kapu tétel előtt (Land: UjSegits. I.720). Leveleidet az elmolt
estve kaputétel előtt hozták vala meg (RákGy: Lev. 309).

kár-tétel: incommodatio C. damnificatio MA. schadenzu-
fügung PPB. Gabriel igen read zokoth kar thetelbel es egyeb
bozzwallasbol (RMNy. II.166). Az úrga a menyéthez hasonló
kitsiny állat ragadozással és kártétellel élő (Misk: VKert. 239).
Nem kedvez, akárkit hol előtalál, kártétel nélkül atul ő el
nem vál (Thaly: VÉ. I.232)

kissebbség-tétel: [obtrectatio; verleumdung]. Feleburá-
tunk meg-őletik kézzel, nyelvvel, kissebbség-tétel vagy rágalma-
zás által (Mad: Evang. 522).

kötés-tétel: [obligatio; verpflichtung]. A testamentomon
nem chac a meghalo ember szerzese ertetic, hanem minden
kötés tétellel (Helt: Bibl. I.d) Azért nem kell-e bitit meg-tartani,
hogy a kötés-tétel nem szabad (Veresm: HitMegt. 37).

közbe-tétel: intercalatio PPBl.

szőr-tétel: [comparatio; anschaffung]. Reá szer-tétel: aqi-
sio PPBl. Vádolnác, hogy az pénznek szer-tételére az egyházi
edenyeket romtotta volna le (MA: Tan. 1116).

szó-tétel: [verbum; wort]. Minden szó tétel nélkül leküldé
(Bethl: Élet. II.146).

szövetség-tétel: stipulatio C.

tanúság-tétel: [testimonium; zeugnis]. Ffel eppwltethwen
apostoloknak mondasyn es tanwsag teetelyn az felszew zeegh
kewhez (ÉrdyC. 226b).

tőstamēntom-tétel: [testamentum; vermächtnis]. Palicz-
kine testamentom tetele awaig nelwe wallasa balalnak orayan
(RMNy. II.93). Az testamentom tétel igen szűkesees, hogy az
ember az ő hazanepenek laborut es patuart ne hadgion (Fél:
Tan. 503).

tisztesség-tétel: [honoratio; verehrung]. Ki a parancóla-
tot ada a zőleknek tizeletyről, őrl és dicőklődic az ő zőleynec
tistessegteletiről (TelC. 5a).

halotti-tisztességtétel: [justa; letzte ehre]. Lészne
hallotti tisztesség tételec a temető kert felé halotti pompával
(Com: Jan. 212).

tor-tétel: [sepulchrum; leichenschmaus]. Márki Máté
eltemettetésére kész pénzt adunk 2 t., tort tételre is korcs-
mánkrol vitetett 2 ft. 40 d. (MonTME. I.292).

törvény-tétel: [judicium; urteil]. Meg mutattya Salamon
az ő bölcsességét az ő fiokon versengő aszszoni állat között
való törvénytétel által (Kár: Bibl. I.304). Tartoznak istent
követni a törvény tételben (Pázm: Préd. 641). Az itéléséről
avagy törvény tétélekről: de judiciis (Com: Jan. 132). Te lévően
a Matkó peresse, vallyon meg áll-e a te törvény-tétele (Matkó:
BCsák. 258). Voltanak 3 városul es törvénytételben jelen

(MonTME. 178). Az ajándék-vétel pörizon luzza maga után a hamis törvény-tételt (SzD: MYir. 16).

válasz-tétel: responsio MA. antwort PPB. Zent attiának limbosba valo sokasaga varia a te feleletöt és választéletöt (WeszprC. 59). Noha nem érdemlené az hitetlenec káromkodási az válasz tételt, mind az által méltó azokat okos válasz-tétellel semmivé teni (Zvon: Post. 1535). A fagarasnak supplicatioja hátán láttam a Barcsai Akos helytelen választéletét (Matkó: BCsák. 12). A három kérdésre adott summás válasz-tételnek megerősödése (Pós: Válasz. Címl.). A ki hozzá folyam szükségében, szükség, nagyon szőllyon ő könyörgésében, mert ugy lehet részes választételeiben (GyöngyD: Char. 337). Hogy méltóságos levelére való választételekre térjek, az podkomorina passusa, nem tudom, mit árthatna (Beres: Lev. 417).

vallás-tétel: confessio MA. bekenntnis PPB. Mi nemű vallás tetelekre szükség az kiraly engedelme es mi neműekre nem szükség (Ver: Verb. 125). Az isten előt valo vallastétel az bűnöknek ismereti es meg jelentese (Pél: Tan. 245). Bánaos szívvel sugja-meg fülébe vétkei, vallyon találatnék-e olly esze-fogyott közöttök, ki ezt a vallás-tételt sajátlná (Pázm: Préd. 10). Kiáltani kezd: Jesus Davidnac fia könyörűly raytam! Valóban ékes vallástétel (MA: Scult. 251). Az nép fakad nagy szép vallás tételre s-azt mondgya (Zvon: Post. 11327). A három tagadásnak három vallástétel adatik (Illy: Préd. 198). Vallás teteleket Christusnak szentelték (II.326). Az igaz hitnek vallás-tétele és magyarázatja: confessio et expositio sinceræ religionis (Vallást. Címl.).

vég-tétel: [iudicium novissimum; letztes gericht]. Mikor tékéletes végtétel leszén, akkor idő nagy bőséggel az igazság (Helt: Bibl. IV.26).

viadal-tétel: [certamen; kampf]. Mellyik lesz a helye viadal tételnek (PhilFlor. 72).

Tétel (*telum* NémGl. 34): [factum, facinus; tat]. Tetemei: eum offectu NémGl. 34. Cristusnak tetelme myat ben notam en attyamnak Ferenczyk zent egyházában (EhrC. 74). Attyamfya farkas to zonyw gonoz tetelmeket towkellel (148).

Tétemény (*ezuda tetelmin* Szék: Krón. 95. io *tetelmin* Szék: Zsolt. 205. *jó-tétemény* TitkRóz. 112): **1)** actio, factum MA. tat PPB. Vetkeztem zymenzereit es tetemenyemnek miatta (VirgC. 13). A nyt mondanak zanekal, azth nem tozlyk tetemenyekel (38). En örölök vala a hynek tetemenébe (WinklC. 355. 272). Thetemenőbűben hitetelenséget mutatnak (NagyszC. 9b. 40). Vram engem tetemeiűibe vizasztalal (DührC. 169. 319). Bezedymet tetemennyel bel tellyesyt (JordC. 374. 567). Megh flyzet hű tetemenyek zerant (106. 614. 835). Ezt meg mutata tetemeniél (DebrC. 9). De ha akarattal engedőt a zűz es, nem köüetközött valami okert a tetemen (142). Zynek, zanak es tetemeninek hőlesesége (210). Vezérli a tetet az gonozsagnak tetemeiére (BodC. 11). Bodogok, kyk halgattyaak istennek yzejeit es teeteemeennyel bel tellyesyt (ÉrdyC. 4). Bynnek gondolat, kewansagy, teeteemeeny leenak az elssew zylekben (91b. 352). A yelos fayedelmeknek embersseges tetemenyeket istoriokban írnak (512b). Hyrdessetek nepek kezeth ő thetemeny (KulesC. 14). Valamit nyuelendetek bezydben es tetemenben, myndeneket az yr Jesus neuben tegyetek (Komj: SzPál. 335). Ezst tetemenyenyel is meg jelentette egy nemes iambor (Helt: Bibl. 1c2). Nem akarna a magyaroknak ártására lőni so beszéddel so tetemenyel (Helt: Krón. 36). Nem képpel, hanem tetemennyel meg mutatom, hogy én erősb vagyoe náladnál (Helt: Mes. 210). Az gondolatot tetemennyel bé teljesíti (Monrók III.166). Mint kel marhankot keresnűne es mire kell költűnűne, Christus mind beszedenel mind tetemenyenel megtautit (Born: Evang. IV.16b). Ne bizzam emberbe, erdeműnkbe,

tetemenyűnkbe (Born: Ének. 27). Valamit eszekettek mind beszedetőkben, mind tetementőkben, mindeneket az ur Jesusnak nevében eszedekdyetek (Szár: Cat. N). Az ige asszonyi, a tetemény férfiú nemre ít (Pal: UE. 469). A tetemények meghányt elmének gyümölselei (Pal: UE. III.12). Nem használ neki semmi teteménye (Könyi: HRom. 162). **2)** fascinum MA.

bosszú-tetemény, bosszúságos-tetemény: [injuria; nubill]. Bosszusagos tetemenyekkel nagy keserevségre ingerlyk vala (MargL. 92). Vram Ihs emléközzel kenodrol, kyt zeuvedel my ertőnk es sidoknak bossz tetemenyekert (KrizC. 38).

bűn-tetemény: [peccata; sündigng]. Noha isten el viszen az kisirtetre, de nem igaz az bűn tetemenynee kisirtetre (Born: Préd. 318b).

csuda-tetemény: [miraculum; wunder]. Ira a Christosnac tanításarol es czuda tetelminiről (Szék: Krón. 95). Mivel hogy Christos az tudománnac ex próbáltatyt állattya, nem igazán tartatnac azoe czudateteményeknek (MA: Tan. Előb. 15).

gonosz-tetemény: [maleficium; untat]. Valaky felelm nekel nagyon, keez, haylo minden gonoz tetemenre (CoriC. 153). Az gonoz teeteemeennek zama nem vala (ÉrdyC. 634). Czaládság az, hogy háboruság indításban es gonoszteteményben vádoltat s bűntetteit ártatlan lévén (MA: Tan. Előb. 8).

jó-tetemény: [beneficium, benignitas, promeritum C. woblhat, verdienst PPB. Vylagoswlyon ty vylagossaktok, hog lassak ty teeteemeenteket (JordC. 366). My meg yteeltetűnk ez beteg embernek yo teeteemeenyben (717). Zomorkogyanak, hogy el weztetheek az yo thetemeenth, kyth embery dyczeretheerth teetheenek (ÉrsC. 193b). Az istennek jo teteminek gakorta valo megh emléközte (TihC. 15. 121). Az te en hozzam valo io tetelminről számlálhatatlanac (Szék: Zsolt. 205). Soc io tetemenyim vőtettec en nekem (Born: Ének. 204). Mélséges feledékenységbe bűrűlván el ne feletkeznéne az te io tetemenidről (Kár: Bibl. 1645b). Miczoda ember volna az, akki az istennek ilyen czudalatos io tetemenyin nem örűlne (Decsi: Sall. Előb. 7). Inkab aduan, hóg nem mint el unen az io tetement baratsagokat szeraznece vala (Decsi: SallC. 5). Martha es Magdolna io tetemenyűe, könyörűllettesce valanak vrunkhoz (Pécsi: SzűzK. 129). Nekűne szerenczezie az uj született gyernekűe jo tetemenyűt (MA: Scult. 67b). Megemléköznek az könyörűl, mellet nyuden nap esznek az ő megbolt wranak io tetelmenéből (ÉrdTörtAd. 1308). Hasonló jó-tetényűt vette e szent szűz nagy érdemének egy kő faragó mester (TitkRóz. 112). Urunk azt tanítá, hogy bűndyűlyk jo tetemenyűnket (Pal: NA. 178).

Tétet: **1)** [facere, agere curo; machen, verrichten lassen]. Mongyd attyam, valamyt akarw velem tetettűed (EhrC. 11). O atközött telhetetlenség es iriczeg, mit nem tetetnek emberrel (WeszprC. 28). Zolgal wala az zenteknek es egyeb azzony allatokkal es ezt tetety wala (ÉrsC. 359). Akarwan ékesiteni egy templomot tétete valami raiszolist (Toln: Vigaszt. Előb. 12). **2)** [imponere curo; setzen lassen]. Tetete ey magat zekerre, mert egyeb keppen nem jűhet vala (MargL. 173).

(Szólások). Meg fogattata ezent zűzet, hogi ha aldozatot tetethetne wala a romayaknak istenek, hazsul venneie itet (DebrC. 60). Vigan oly már, boitast tetes, asl ki repadat, 1579 (KNagysz. 66). Nem mereh erőzakot raita tetetni (DebrC. 144). Gyűlyst titetthet ew az few papoknak (RMNY. 1186). Titetth wala koberlast (85). Nagy lakodalmatt tetet (MA: Bibl. II.161). Ezen nekimenet alkalmatosságával lármat tétessen (RákF: Lev. III.216). Tétetvén prédikációt tette felett, dolszó alatt elkisértettem az tonetűhelyre (Monrók XV.33). Ha en rayttam zeplőt tetetvén en akaratomnak ellene, az en tyztasagom-

nak erdemo kettőzteték coronazattat (ÉrlyC. 591). The thewsen thew went az wram yobagyanak Iowa felowl (RMNy. II.53). A kiraly tőruéut tétete reaioc a taborban (Helt: Krón. 28). Holtá kelve Volter új udvart tétete (RMK. II.34). Ptolomeus egy új udvart tétete, urakat vízözöket leültet (IV. 221). Néki ezt izené, hogy földéből kimenne, mert ő benne marhástul mind zsákmányt tétetne (III.373). Mind le vágatá a benne való népeket és minden marhájakbau zsákmányt tétete (Helt: Krón. 15b). Gyakor helyen tétete zsinatokkat (44).

be-tétet: [claudi jubeo; zumachen lassen]. Zent Ferencz az misalt betetete es meg nitata es ez nitasba esek ez euan-geliom (VirgC. 84). Az chazar az ew palotayanak aytayath mynd be tete (ÉrsC. 346).

föl-tétet: 1) [imponere curo; aufsetzen lassen]. Holtá kelve Volter új udvart tétete, kazdag ajándékot arra feltetete (RMK. II.34). Fel tétetá a lilim vag rosa formáiu iratos rez gombot-is (Mel: Sám. 278). **2)** [conscribi jubeo; aufsetzen lassen]. Bizonyos punctumokat tétettem fel és vitte azokat Szirmai uram nagy hírrel az követekhez (Bercs: Lev. 172).

lő-tétet: [deponere curo; absetzen lassen]. Magat az földre meztelen letetete (VirgC. 29).

mög-tétet: [perficere curo; verrichten lassen]. Thenen magad ezt meg teteted es mynt mondad wg zerezteszed (ÉrsC. 509).

Tétetőd-ik: 1) [ponor, collocor; gelegt werden]. A szomorúságnak éppen tsinyára tétetődtem (SzD: MVir. 78). **2)** [fio, evado; werden]. Bátyám uramnak írtam az itt lévő praesidiumról, hogy engedelmesebbekké tétetődjenek (RákF: Lev. I.52).

be-tétetődik: [obturor; verstopft werden]. Bé-tétetődven az Christus lelki szőleje gyeplőjén nyílt rések előtté, ne áthessen olly szabadon aban a vad kanok által (Megy: Dial. Előb. 8).

lő-tétetődik: 1) [demittor; hinabgelassen werden]. Midőn az test letétetődik, az koporsón való bársony szépen vétetőd-jék le és teritessék az kancellusra (Gér: KárCs. IV.550). **2)** [desino; aufhören]. Ezután minden ellenkezőések letétetődjenek és senki csatára ki ne menjen (MonÍrók VIII.244).

[Tétlenül]

jó-tétlenül: [inops; machtlos]. Megkeserült magammal jó tétlenül ez világon nyomorgok az sok perek patvarok között (LevT. II.343).

Tétt: [factus, actus; gemacht, getan]. Az el reytet kenel-seget az tőt bozzusag ielenti meg, haborusagot es bozzusagot zennedni (VirgC. 90). Tekenched meg mastan a te teonnótótted frigődnec ieđeről, kit akkoron meg peldazal (NagyszC. 78). Ne emlekezzek meg az en gonoz teth hynemrewl (Thewrc. 135). Isten azt parancsolta, hogy senki egyéb a lapoknál ne egyék a szekrény-eleibe tet kenerekből (Pázm: LuthV. 223). Az ti tóttétek fejedelem Szkender basával igen farral fordult az hatalmas császárhoz (ErdTörtAdal. II.88). Betsőljő azonban nép nagy hatalmatát, hallgassa hívséggel tett előljárodát (Orczy: KültH. 62).

jó-tétt, jól-tétt: 1) [benefactor; wohlthäter]. Volt en atyam jól tótt uratok, arra nézvén nekem hívek voltatok (RMK. III.330). Siratnunk kell, hog az mi jól tótt istenűket fertelmes bűneinkkel meg bántottuk (Fél: Tan. 238). Sockal iól tótt ember (Decsi: Adag. 266). A tēhen meg-isméri jó-tett gazdáját, a számár tudgya istállóját (Pázm: Préd. 766). Ugy jőve osztán törökvel, tatárral jó tótt ura ellen (MonOkm. XIX.259). **2)** [benefactum; wohlthat]. Jó tótt helyében jót ne várj; vallus vitom decipit MA.

Téttében: [re, reapse; tatsächlich, faktisch]. A malaszt hogy külső-képpen s téttében hathatós és fogatos legyen, a mi iparkodásinktól függ (Fal: NE. 50). Gondolom szerent (theoric, speculative) keze, lába lehet beszédednek, mindazon által téttében (in praxi) csouka-bonka (73). Ha téttében olyanok a nemes ifjak városunkban, a mint képeket adad, nem emberek, hanem éktelen csudák (Fal: NU. 264). Mutasd meg téttében, hogy közikbe illesz és feltehetsz némellyekkel (Fal: UE. 467). Tudni egy kevesé a világ dolgát ne csak gondolom formán, hanem téttében is (Fal: UE. III.68).

Tévékény: [faciens; tuend]. A ki nem a hitván kárt tévékeny verebeknél tsak, de ez egész világnál drágább (GKat: Váls. II.1188).

Tévés: positio, positus MA. setzung PPB.

bizonyáság-tévés: testificatio C. [zeugnis]. Az ötödik erős-ség vétetett az el-oszthatatlan bizonyáság tévéstől (Mad: Evang. 441).

ëgyenlővé-tévés: exaequatio C.

jól-tévés: [beneficium; wohlthat]. Alkalmatlan időben lévő jól-tévés (KCsipk: Wol. 430). Az isten tekintése jól tévése, a mint mongyák a szent atyák (Ily: Préd. II.80).

törvény-tévés: judicium C.

Tévő, tévő: 1) [faciens, agens; machend, verrichtend]. A bor-ital feledékennyé tévő: vinum *obliviosum PPB. El men-nec az el menőknec fejeiken es eluettettie a buialkodoknac tenőő (BécsiC. 225). Ha vala ky csak halloya leend es nem thewőye az gyeeenek, ez eelleyen hasonlattatyk az oly emberhez, ky az tykerbe neezy hű zyletetynek napayth (JordC. 333). Az úrfival basa ott arról beszéle, szolgálna császárnak és ott véle lenne, mit császár akarna, mind azt-tévő lenne (Tiu. 272). Az nyalábost szólította vala, néki ezt meghagyta vala, mit néki mondana, mind az tévő lenne (RMK. VI.67). Valamit a Moyses székiiben űlő tanítók parancsolnak, az tévők légyenek minnyájan (Pázm: Kal. 484). Elvárom parantsolatját s a tévő leszek (RákF: Lev. I.54). A bölcs ott kezdje, a hol az eszetelen végzi, egyik is másik is azon egytévő (Fal: UE. 497). **2)** factor, positor MA. stifter PPB. Mit haznal a faraguan, mert ő teudőő (fictus sum) faragta azt az őtteuent es a hamis kepet, mert ő teudőő remenkedet a törleitetbe (BécsiC. 273).

bizonyáság-tévő: testator C. [zeuge]. Ma immár ny bizony-ságtévő járul elő, kince neve keresztelő János (MA: Scult. 49). Isteni batalomtu vagyon az, mikor az igazság ellenségi bizony-tévői lesznek ugyan azon igazságnac (Czegl: Japh. 37).

bosszú-tévő: [ultor; rächer]. Nem binteti meg az bozzu-teuőket (Beythe: Epist. 49).

bosszuság-tévő: [injuriosus; ungerecht]. Igen nagy bosszúság teudő: perinjurus C. Bosszuságtévő, rágalmaszó nyelv (Ily: Préd. II.251).

bűn-tévő: [peccator; sündiger]. Eszt is vettek eszekbe soc ielekből, hogy az igen nagy bűn teudő nagy büntetést érdemel-nec (Born: Préd. 296b). Jelentette az nagy nehézséget, mely nehezen alkodtyák el magokat az offőle bűn tévők az penitentia tartásra (Lép: PTük. I.193).

csintalanság-tévő: [praedator; beutemacher]. Hogj az reouidségeket megh oruosolhassuk es az koborloknek s chintalanságh teudőknek elejtt vehessük (Thewrc: NyelvK. 19).

csuda-tévő: quorum officium est miracula facere NémGl. 217.

dolog-tévő: 1) [operosus; werk-]. Az belső tornátz kapuia be téve légyen az dologteudő hat napokon (Kár: Bibl. II.152).

Ilat dolog tévő napok (Com: Vest. 69). A kalendáriom ma nem mutat vasárnapra, dologtévő nap pedig mi közüm véle (Fal: NE. 61). **2)** [laboris studiosus; arbeitsam]. Minden dolgaiban jó dologtévő vala (Thaly: VÉ. II.34).

élég-tévő: [sufficiens; genügend]. Az alamisnálkodás nem elég-tévő cselekedet a bűnért (Apu: Vond. 1113). Elégtévő áldozat (Köln: Idv. 165). A holló bőségesen táplálta ilyés profétát, mellyel mint valami elégtévő áldozattal pótolhatta ki véle isten az ő viz-üzönkori bűnét (Misk: VKert. 388).

erőszak-tévő: [violentus; gewalttätig, gewaltsam]. Az menyeknek orzaga erőszakot szennel es az erőszak tenőc ragad-gyae azt (Born: Préd. 14b). Az szegény arvakat vedelmézi meg, zabolázi meg az erőszak tevőkét (MA: Bibl. V.7). Az mennyek-nek országán erőt tésznek és az erőszak tevőe kapjaé azt (MA: Seult. 44).

fogadás-tévő: [vovens; gelobend]. Isten meg-bíntette a fogadás-szegőket, de a fogadás-tevőkét meg-halgatta (Pázm: Kal. 1058).

gonosz-tévő, gonoszul-tévő: [maleficus, facinorosus C. MA. [misetäter, bösewicht]. Parancsola a kiral, hog' egbe hiútat-tatnane a taltozó, a gonoz tenőc es a caldeoosé (BécsiC. 119). Hízeltetem gonoz teüőnek (VirgC. 11). Vram Ihus Pilatoshoz akaraal vitetni, holottb az sídókért gonozteüőnek es halakra meltonak itelteteel (WinklC. 237). Holot a gonoz teüőket zok-tak vala meg giődtörni (WesprC. 101). Ez ember teekozlo es torkos es az nyilvan valo hyneseknek es gonoz teüőeknek barattyok (JordC. 386. 691). Teged, hog' en is meg bočasac mendece nec nekem gonoz tőüőknec (VitkC. 104). Tegedeth mykent gonozwl teüőth erőssen meg köthőzenek wezzőkwel (ÉrdyC. 49). Wruak orchaya gonoz teweken wagoon (KulesC. 77). Nem woltb ydedben gonozol thewe (RMNy. II.7). Az gonoz tőnéc közőbe szőmlálutée (Helt: UJT. N7). Szőrnőfi keppen gonoz-teüőket nezi (Born: Ének. 190). A martyrok gyalázattal multan-ak ki, mint a tőégérés gonosz-tévőket ugy szententziázván eoket (Fal: NA. 211).

hamis-tévő: [iniquus; ungerecht]. Vram te ellensegid el veznek mind hamis tevők (DöbrC. 170). Ne mondgy fele barad-nak ellene hamis tevő bezedőt (Szár: Cat. L4).

hatalom-tévő: [violator; gewalttäter]. Ha affele pőr ne-mes embernek meg őleseről volna, tehát offőlo hatalom tevők fejek is minden joszagok vesztesen maradgynak (Ver: Verb. 433).

igaz-tévő, igazság-tévő: 1) [justus; gerecht]. Az ygas-saag tevő hyro Jesus az wtolsó rettenetes sentenciát ky mon-gya (ÉrdyC. 13). Chazar meltan te wgy volna, hogy nagy ygaz tevő volna (ÉrsC. 482b). Azt mongyak, hogy en ygaz tevő nem woltam (512b). **2)** executor Ver: Verb. Szót. Quqq2.

írás-tévő: [scriptor; schriftsteller]. Mind világi mind egy-lázi írástévők (Ily: Préd. II.1).

jó-tévő, jól-tévő: 1) [beneficus, benignus C. [wohltätig]. A ki iámber és jól tévé, az meg áldotie az wrtól (Helt: Mes. 111). Isten foghatatlanul iol teüő (Mel: SzJán. 17). Mindenec, valamellyekkel birne, iőnce minékűnc czac az istennek io tevő kezeiből (Zvon: Post. I.558). **2)** benefactor MA. wohltäter PPB. Örőnest mindennel jól tevő: officiosus C. Nyeryed az te fjadnaal az en zyloymnek lelkynek, hwgaymnak es myndőn yol thewőymnek őrk eledtőh (CzechC. 46). Kyknec hatal-mok wagoon ew raytok, ioteüőknec hynatnak (VirgC. 132). Imatkozal jelesen io tőüőkert (VitkC. 22). Az seerből az hal-lottak kywe yeweenek es az ellensegőt el yzween meg oltal-maznak az ew yo teüőyőkert (ÉrdyC. 611). Az zerzetesnek meg keel fyezteny az yo tewewekert anyazent egyhazawl zerzet

ymaezagolkkal (ÉrsC. 370). Oly nagy jótévőről gyakorta elfelet-keztek (Ily: Préd. II.349).

jótévőség: [beneficentia; wohlthätigkeit]. Ez legyen az adakozóságra és jótévőségre által utunc, hogy mindenekben, az mit ister: adott, őnékie sáfíri legyinc (MA: Tan. 725).

kár-tévő: [porditor, dannigerulus C. incommodans, damni-ficus MA. der schaden tut PPB. Ember kewely mykent loo, kaarthewő mykent eker (ÉrsC. 263). Puska mindeniknek kár-tévő kezekben (Zrinyi I.120). A pogányoc kár tévő istene az az a Belzebub őrdőg (Com: Jan. 130). Kártévő gonosz szőndék (Perny: LFlastr. 187). Az asszony, gyermek s minden átkozza kár-tévő Sándort az Dunántul (Berces: Lev. 8).

kevés-tévő: [imbecillus; ohnmächtig]. Az érdem kevés-tévő, ha valami tetszetesség nem segíti (Fal: UE. III.138).

mi-tévő: [quid factu opus; was zu tun]. Instructiót adván nekiek, mitevők legyenek s mire czélozzanak (Moufrók XV.372). Hatalmas király már mi tévők lészünk mi a te holtod után (Hall: Illist. 173). Az német már bátran jár ki Szakmárnul; mi tévő legyek (Berces: Lav. 56). Mitevő legyek vagy lehessek, hitemre nem tudom (6). Már nem tudom, visszatérjek-e vagy mitévő legyek (672). Tegy szert reá, szükségedben jó tilkőrdő léssen, melyben megláthatod, mi hagyó. mitevő légy (Fal: UE. 440). Az álnokság fenekig ki keres bennünket és arról végez, mitevő legyen (496). A tiz parancsolatban meg wagoon, mi tévő, mi hagyó légyen (Fal: SzE. 558). Ezeket értvén Normandus megosiükent elméjében és nem tudta, mi tévő légyen (Fal: TÉ. 635). Azonnal elolvasta melegen reá, a szomszédba ment tanácsot kérni, mitévő légyen (745).

munka-tévő: [sollers, industrius; arbeitsam]. Nehéz és magokat fogyató, nagy hasznos munka tevők (Megy: Dial. 57).

szó-tévő: [factor verbi DöbrC. 330. [täter des wortes]. Zeretőim legetek zo tevők, nem čak zo halgatok tomnőn magatokat éalogatuan (DöbrC. 330).

szűzzé-tévő: [castificus MA. rein machend PPB.

tőstamentom-tévő: [testator, legator MA. der ein testa-ment macht PPB. Hamis tőstamentom tevő: testamentarius, qui testamenta falsa conficit C. Szűkseg, hogy az tőstamentom teüőnek halala iarlillon melle (Pél: Tan. 427). A tőstamentom teüő-nek hatalma wagoon az ő jőszáginac el osztogatásúra (Com: Jan. 120).

törvény-tévő: 1) [judicialis; gericht's-]. Meg álúan a tör-vény tévő piatzánc közepin: stans in medio ariadagi (Helt: UT. 16). Mikoron Pilatos az törvényteüő székbe ált volna, kőldé ő honzaia az ő felesége (Kár: Bibl III.29) Ha az törvényteüő birie jelen wamne, a fő hírnac tisztzi az, hogy sentenciákat szedjen (Com: Jan. 135). **2)** [legibus obtemperans; befolger des gesetzes]. Sz. Pál általlyában határozás-nélkül írja, hogy isten-előt a törvény-teüők igazúlnak (Pázm: LuthV. 422). **3)** praetor MA. richter PPB.

tudomány-tévő: [testis; zeuge]. A szent írás tudomány-teüő e dologban (Fal: NA. 241).

vallás-tévő: [confitens; bekenend]. Jesus dragalatos, val-lasteüőknec vilagositoya irgalmaz mi nekünk (Vás: CanCath. 100). Christus nevéből való vallás tevő ajakimnak gyűmőlese (Matkó: BCsák. 437).

vigság-tévő, vigaság-tévő: [muciens; musikant]. Az vi-gasság tévő küllőnb-küllőnb vala, az ég is az ellen ugyan zőnőg (RMK. II.34). Imé elrejtőzének volt az vigságtévők, lantosok és hegedősök, lőknek bor lelkők (III.268). Sok hegedősec, lan-tosoc és egyeb vigasag tőnéc valmac ott (Helt: Krón. 155). Az isten engom kőz beszédhő czinala a népnek, acki az előt ő

nekik dobosok es vigasag tévődik valók (Mel: Jób. 42). Az vacsora után az vigaság tévők rendeltetnek elő, tánczolás kezdetik (MA: SB. 327).

[Tévőd-ik]

fől-tévődik: [ponor, sumor; vorausgesetzt, angenommen werden]. A tévődik-fel, hogy mi el-szakatunk-volna az igaz hitnek egységétől (Pós: Igazs. I.272).

lő-tévődik: [dimittor; eingestellt werden]. Itt-is le fognak tévődni minden őltalmunkra fel-vetett dolgok (Esz: Lev. 7).

TÉSZTA: pascha NémGl. 381. massa C. MA. teig Com: Vest. 135. PPB. Szakaszok, tésztát vájlok; subigo MA. Tészta-mű: sriblita, opus *pistorium PPB. Az keier sitő mestőr ezt lala almába, hog' teecic vala neki, hog' f feien vinne harom tekenő teztat (GuaryC. 17). Hasonlatos menyeknek orzaga az kovazhoz, kyt az azonyallat el reytr harom anny teztatban (JordC. 395). A hwsuety keñerhöz sayt es teey, tykmoñ, tizta teztat kell (SándC. 2. 3). Ha az első senge szent, az teszta is: si delibatio sancta est, et massa (Fél: Bibl. II.19). Az eb nyelvű fyu, ha tizes hamuban megsütöd az győkeret, előzőr teztatban takaruan az belső sulyokat meg gyógyitya (Beytbe: AivK. 120). Az alsó tésztát tiszta vízzel az borju czémer környül megkenjed, hogy az két teszta öszveragadjon (Radv: Szak. 38. 177). A kenyér sütü a lisztből tésztát dagaszt, gyűr (Com: Vest. 46).

[Szólások]. Mint egy Ádám fia i vagyunc es egy tésztát-ból kőltűne (Helt: Mes. 102).

[Küzmondások]. Kicziny kovász megposhasztya mind az egész tésztát (MA: Bibl. IV.154). Egy kevés gonosság az egész tésztát megposhasztya (Mad: Evang. 276). Egy kis bűdös kovász, akürmely nagy tésztát meg-bíslhöt (SzD: MVir. 311).

írós-teszta: sriblita foliata; butterteig PPB. Sok rétfü béles, írós-teszta: *placenta foliata PPB.

marcapántos-teszta: [marcipanteig]. Marczapántos tésztából készítenek gyertya tortát, tányért s mindenféle szent képeket (Radv: Szak. 265).

olasz-teszta: sriblita foliata; butterteig PPB.

pástétomnakvaló-teszta: [pastetenteig]. Az tésztáját gyűröd meg keményen mint az pástétomnak való tésztát szokták meggyúrni (Radv: Szak. 108. 177).

rozs-teszta: [massa secalina; roggenteig]. Anyja Tholdi Györgynek Miklóst szánja vala, szüz aranyat rozstészta-ba csánált vala (RMK. IV.244).

szerecsen-teszta: [suffimentum quoddam; eine art von räucherwerk]. Egy legény két szép bársony vánkost az zofra mellé tén szerechen tésztával sátozt megfűstölűn (Zrinyi: ASyr. G4). Szerecsen tésztával a sátozt fűstölű (Könyi: HRom. 28).

szín-teszta: [artocreas; pastete]. Rövid levelet írt, aztat holt fiával egy már-már el készült szín tésztába vagy pástétomba bé rakta (Fal: TÉ. 654). Túrja-gyúrja szín-tesztáját, belévalót válogat (Fal: Vers. 878). Szín teszta a lisztnek lángjából való (Sz: MVir. 404).

Tésztaácska: massula C. MA. ein wenig teig PPB. Borból es tikmonyból készítettett téztaácskában bémártván az töltött rákot megrántsad (Radv: Szak. 164). Törött mondolát végy, gyűröd meg tikmony székivel, sűrűbb legyen valamivel az téztaácska az előbbinél (276).

Tészta: massulatus, massa farinacea illitus MA. teigig PPB.

TESZTEMÉNY, KESZTEMÉNY, TESZTEMET: [pannus, mantela; tuch, handtuch]. Renddel ajándékok néki bemutaták, aranyas hegyes tört, egy aranyas gyertyát, aranyas

teztament, két aranyas gyergyát (RMK. II.55). Egy fejér kezteményben valami missilis levelek, több levelek is vannak benne (Radv: Csal. II.125). Egy fejér selyem kesztemény (126). Öreg fehére szekrényben vagyon egy török teztament merőn varrott kívül zsinóros (127).

TET-İK (tel Huszti: Aen. 4): **1**) [appareo, emico; sichtbar werden, glänzen]. Herodes hiuan a magosocot, zerelmost tanolla vala ő föllőc a állagnac ideiet, a mēl tetetuala nekie (MünchC. 16). **2**) [conspicior; sichtbar sein]. Koporsoc, kie küvöl zepencet tetne, de belől tellesce menden fertezetesnegel (MünchC. 57b). Jay tūnecet, kie vattoc mikent a koporsoc, kie nem tetne es emberec felettec iaruu nem tūggac: vae vobis, quia estis ut monumenta, quae non parent et homines ambulantes supra nesciunt (138). O ez vylag meg wtoal leelek, vallyon mynemewnek tetőt akkoron teenek ez gyarlo ez vylag (ErdyC. 426b). **3**) [videor; scheinen]. Lőt vetőkódet önön közzöttőc, ki ő közzöllőc tetnec nagubnac: facta est et contentio inter eos, quis eorum videretur esse maior (MünchC. 161). Mentől incab heruadotnac tetetőd az az kesergő keñületes [igy] zynek, anneval ynab az zerelmes zynec lezec zerelmeb (NagyszC. 4). Jvta a toluaioc közze es tethek a toluaioknac, hog' ez fraterrel iöne eg' igön zep leaü (295). Meg kerde az kevnyfēl allokto, kyk evneky tetnek vala ot lenny (MargL. 113). Tetek az toluaioknac, hog' ifne eg' igen zep lean (DebrC. 629). Ne tetessel embereknec, hogy bewytwelz: ne appareas hominibus jejunare (Pesti: Evang. 11). En dolgym kyecnek tetnek (LevT. II.1). **4**) [adsum; erscheinen]. Nemellectől mondatnac, hog' Janos költ fel halottaiból, de nemeffectől, mert iftes tetet: quia Helias apparuit (MünchC. 129b). **5**) [puto, opinor; meinen, denken]. Mi tetic teneked Simon, földnece kirafi kitől veznece adot, ő fioctol auag idegenectől (BécsiC. 46b). Ez jónac teték ő felségének es hozzáj tartó nép kösségének (RMK. I.125). **6**) [placet, lubet; gefallen]. Tetet ennekem zerelmost mende-neket teneked o Theofile zereul megimom (MünchC. 106b). Kyknek sokasok nem igen tetewt ennekem (Komj: SzPál. 5).

fől-tetik: [appareo; erscheinen]. Vala kezöltnec napia es a zombat feltetic vala (MünchC. 166).

el-főltetik: [adsum; erscheinen]. Kelem fewlden a Dwnan el kelenec, az chechen ewk chekownec, az Thethemben el fel thethenec (RMK. I.7).

mög-tetik: **1**) [mico; leuchten]. Az nag' malazt fenlie es meg tetic (GuaryC. 29). **2**) [conspicior; sichtbar sein]. Mely köre tetetett vala, mondatik ő könyhullatási meg most is meg-tetny (ErsC. 60). **3**) [adsum; erscheinen]. Tabat meg tetik menien ember fianac ielensege es tahat sirnac menden földi nemzetec (MünchC. 59b). Meg tetyk zentőknek wilagos feenőssegebe Krisztus (CzechC. 53). **4**) [manifestus sum; deutlich sein]. Mend fenlettenec yelensenge malastual, mykeppen ala meg tetyk (EhrC. 2). Hogy az bwn meg teteek, az alta, ky is vala, ennekem halalt zerze: ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mertem (Komj: SzPál. 68).

Tetöl: [simulo; sich den anschein geben]. Ottan az derék tábor mind el indűla, hogy haza mennének, azt tetelik vala (Huszti: Aen. 4).

Tetész-ik, tetősz-ik, tetűsz-ik: **1**) [videor; scheinen]. De midőn istentől veret az Christus, azkor meg foztat az vizgatalasoktol is es vgy tetüt mint ha szinten el hagyat volna az nagy kinokba (Born: Evang. III.27). Ez fenyegetesek melly rőttenesec legyenece, tudgyac azoc, kie valaha kostoltac ezt, hogy neha vgy tetütt, hogy nincz isten előtt bűnőc ellen valo oltalmazoioc (Born: Préd. 411). **2**) [existimo; meinen]. Ennekem nem tetewuek, hogy yol magyazataak volna (Komj: SzPál. 8). Minékunc eleve megmondatott, hogy mi szorgalmatoson megtanullyuc azt, hogy mit kellyen felelnűc, mikor mi tölűnc azt

kérdie, mellyie legyen az nagy paranczolat, mi tetűdyécé nékűne az Christus felől (MA: Scult. 918). **3)** [placet; gefallen]. Tetűk neki az vajda tanácsa (Monlók III.72). Tetűk Ferdinándnak az tanács (78). Tetűéc az istennec: placuit deo (Helt: ÚT. 88). Ne tetedyenec te néked az istenteleneknek kedues dolgoe: non placeat tibi injuria injustorum (Kár: Bibl. 1.655).

ki-tetűszik: [evidens sum; klar werden]. Effele őrmec nem szem latomast valec, mind az által czudalatos erős es lathatos a liuekbe, a mint sokszor szem latomast is ki tetűt, midőn az hitelenec veszten vesztec az Christus neve által (Born: Préd. 51b). Meg kell gondolni tudniillic, hogy noba az istennec atyai jó kedve gyakorta láttassé és kitetűdyécé, mindaz által az dolgoknak néha titkos es elrőytett okai legyenec (MA: Tan. 199). El kezdetik az két atyafiaknak rágalmaztatások atyoknál, de mind más rendelt személyek által, hogy az álnok ravassága ki ne tetűdyék (MA: SB. 167). Szabadgyában ki ki olvassa, hadi inkább tetűdyék ki vagy az igazság vagy az hamisság (Pós: Igazs. 1.464).

még-tetűszik, még-tetűszik: **1)** [appareo; erscheinen]. Gyűllyenec az vizec egy helyre, hogy tetedyécé meg az száraz: congregantur aquae in locum unum, ut apparent arida (MA: Bibl. 1.1). Gyűllyenec edgyben a vizec es tetedyék meg a száraz (Ker: Préd. 209). **2)** [manifestus fio; ersichtlich werden]. Ebben tetűnek meg az istennek mű hozzak valo szerelme: per hoc manifesta facta est charitas dei in nos (Sylv: ÚT. II.131). Job elszámíllallya az istennec ostorait, hogy inkább meg-tetedyécé az ő rayta való nyomorúságoknak méltatlansága (MA: Bibl. 1.155). Hogy egy attiatol valok vattok, tetedgyiek meg mindenek lattara (Radv: Csal. II.163).

Tetsz-ik: **1)** appareo MA. [luceo; sichtlich werden, leuchten]. Vr ezipseget őbenne megzeléseite, hog mondatatlan ékességgel mendőne zemény előt tecciuala: ut omnium oculis appareret (BécsiC. 31). A hold mentől közelebb jár a naphoz, annál köveseb része tetszik (Pázm: Préd. 23). Setét étszakán látszanak a tsillagok, ottan nem tetszenek, mihent felkél a nap (61). Az mely hertelen szokot tetszeni a villámlás, oly hertelen lessen az embernek fiaunk eljövetele (Alv: Post. 1.33). Szépen mikor a haynal tetszik vala, mindnyáian ágyokból serkennec vala (KTör: SzJán. 5). **2)** [conspicuus sum, conspicio; sichtbar sein]. A sok archwl veressel es peldesséssel emberi szemly rajta nem tetezyk vala (ÉrsC. 98). Eg patak fol vala, mel neha (ak alig teők vala (RMNy. II.47). Tegnap deel wthan len nagy eghoes, yde es tedhőt az fystj (LevT. 1.242). Az elet ollyan mint az pava, mely keusse tedezik (Born: Ének. 518). Alnttában olly öreg fát láta, mellynek magassága ugy tetszett, az egot érte (Pázm: Préd. 367). Ollyan mint az parat, mely ha egy kevés ideig tetszik, az utan semmivé lésen (ExPrinc. 119). A vízi buborék egy kevésé tedezik s meg hamar elmulik (Megy: 3Júz. II.29). A fegyvert is, ha jó korból költ is, mind addig sem viselik, míg vagy csiszároknak, vagy lakatosoknak kezek rajta nem tetezyk (Felv: Dics. 13b). Változás és báboru se ne legyen, se ne tessék benned (Fál: UE. 393). **3)** video MA. [scheinen]. Lelenek elől ket wendeg frater es egyk tedezik vala ifynak es az másik vennék (VirgC. 59). Myndenteknek elet zentsegnek példának latasek auagy tessék (139). Az goromba ruhae selymekből lenny tecznek (148). Meg hervattattyak orczaiokat, hog techyenek embereknek boytelwen (JordC. 370). Htetuen extendőnek teőől (KazC. 115). Hogy ne tessék embereknek bőytelni (Helt: ÚT. B3). Midőn bőitlőtenek, megkomorótták orczájokat, hogy tetszenének egyebeknek bőitlőni (Tel: Evang. II.521). Tetzik, hogy volna, de vgyan nincz azért (Decsi: Adag. 123). Az mellyeket latunk, nem lettenek azokból, az mellyek tetszenek (SzárCat. C). Csudás tündér, kinek ábrázattya és kezei ugy tetszenek, hogy emberi kezek volnának (TKis: Pan. 65). **4)** [puto, arbitror; meinen, glauben]. Nem

mondom tűnektec, ki hatalmasau tezem ezeket; mi teccie tűnectec (MűnchC. 53). Valon mire vágon ez, hog embőr abbiut keues ideig tezi es őrkke valo kint kel erőtte zenednie; teccie ennekőm, hog ezt igazasság nem adnaia (GuaryC. 2b). Ennekewm wgh tetezyk, hogi incab illic az ew zokott zalasara teernye (WinklC. 111). Micoron en tegődet tekintlec azzoñom ziz Maria, tahat a teccie, hog ha en a mehorzagoth es az egeth nezem (NagyszC. 118). Az zeretevnek semmy nem techyk neheznek (CornC. 110). Az novicius nykoron meggyont volna tellyessel nynt noky techyk vala, lata pokolhely erdeget almban (DomC. 253). Szükségesnek tettec ennekem: necessarium existimavi (Helt: UT. Dd6). Ments meg engemet, hogy tessék minden előt, hogy nem heába hoztam ide feimet (Helt: Krón. 52). Bezeg egy tettec, hogy ott lattat a legyezőt. Ihol mostan is kurtá belé (Helt: Mes. 101). Az is tetszik nekem, hogy az két jegybe valo szolgáló leányidat az ticséd menyegzőjébe haza adjad (Nád: Lev. 50). Vgy tetezeneie, hogy ellenkedik ezzel az Christus mondása (Tel: Evang. 1.51). Ha tenoked tetezeneie, azoknac, tudom, nem tetezhetnéie, kik igaz iteletet tebetne (Tel: Fel. 14). Azon napon, mellyen Luther meg dermede, ugy tetezeneie az szegény megszállottak, mintha meg szabadultak volna (Pázm: Kal. 190). Ugy tetszenék, hogy a teremés historiájához illendőbbben es alkalmasban nevezetett volna az őr isten mindenhatónak (Pázm: Préd. A). Mint tettec néked, kell-e a császárnac adott fizetni? (MA: Bibl. IV.23). Akar mit cselekedniek, mindenkor ugy tetez ő neki, hogy az itéletre hivo istennek szava zöngene az fülében (Lép: PTük. II.199). Vgy tetzik halála voté magat (Czegl: Japh. 3). Édes tanítványkám, vgy tetzik, nem vólt tilalmas Origenesell apád uradnac is így vini (36). Némelly históricusoknak tetszik, a sáxok építetté vala Cassa városát, Eperjest, Szebeat (Liszny: Krón. 180). Ugy tettezik, hogy rám szakadnak a magas égek (Rim: Ének. 289). Ugyvába az mit vittek, ha vittek, ugy tettezik, ugy értettem, 20000 frt (Berces: Lev. 366). Ugy tetszik, szemlélem a fényes kardokat, mikép szodegotnek pamukostalmakat (Orczy: KultSz. 178). **5)** placeo, complaceo, lubet, collibet C. placet, alubescio MA. gefallen PPB. Mikor a nép munka miatt zugodniec, nem tettec az wrnac fülébe (Helt: Bibl. I.TTb). Ha néked tettezik, én sem gondolok véle: si tibi amicum, nec mihi inimicum (Decsi: Adag. 85). Felette igen tetszett volna nekem, hogy ha még ez farsangban az kéz fogásnak színe alatt lehetett volna meg az Kmetek lakadalma (Radv: Csal. III.32b). Ugy kell a népnek parancsolni, hogy ő néki is engedni akarattya legyen avagy tessék (Com: Jan. 142). A nagy istennek, a mint tettezik, volnuk ugy tegyenek (GyöngyD: Char. 43). Mégis hiyan tetezyk, hogy ha jól nem edezik a szükségessőbb fegyvert (Felv: Dics. 33). Megnyugodtunk ezen dispositiókon, ha Nagyságodnak is úgy méltóztatik tetszeni (Berces: Lev. 505). Istené az erő, legyen az mint tettezik szent főlsegének (595). Kinek így tettezik s kinek úgy, e miatt most egyszer tistőköt nem vonunk (Fál: NU. 309). Szives, kegyes vóldot tessén embereknék (Orczy: KultH. 43). Űllyőn jo az Ur, tessék le-álui az Urnak: der herr sei so gut und setze sich ein wenig nieder (Kürbesz. 7). **6)** [sequor; folgen]. Nem kisebbedik az igaz tudomány, ha mások is azont tanították, mivel abból tettezik, hogy nem emberi taklomány, hanem isteni tudomány (Pázm: Préd. a3).

föl-tetszik: **1)** [appareo; erscheinen]. Föl-tetszett tsillagok: astra *emersa; höld-közi, midőn a höld fel akar tetszeni: intermetris PPB. Ottan föl tetezyk embernek ifynak hű yegye az eghen (JordC. 432). Mykoron el yew yteolny, föl tetezyk ember ifynak yegye az eghen (ErdyC. 9. 12). Nag isen-sig teceek fel az mehorzagban: visum est signum magnum in caelo (Sylv: UT. II.147). 1577. esztendei cometanac allapattyról, ki sz. András hauának 12. napján tettezt fel (Múoc: Progn. 20). A közel-lévő ítelet jelei feltetszenek (Pázm: Préd. 11). Fel-

tetszett ama tsillag, melyet a mesiás jöveletekor jövendőlőtt Bálaum (49). Vysaga böyt olónek föl tetczik sz. Vincze napian erős hűdeggel. 1621 (KNagysz. I). Az meleg hajnal pirossan fel tetczik (Zrinyi 1.99). Szép orczád fénye fel-tetszén szememnek (Gyöngy: Char. 51). A fel-tetszett új hódlat köszöntik (Misk: VKert. 31). **2)** [conspicior; sichtbar sein]. Réghen ez városnak felette szép vára volt, melynek romlása mostan is fel tetzenek (SzCzomb: ÚtLeir. 66).

föltetszés: [ortus; aufgang]. Hóldnak fel-tetszése szerint számlált esztendő: *lunaris annus PPBL. A kis kutya csillag fel-tetszése tájban (Nad: Kert. 17). Harom esztendőc el forgása alatt el jövése lézen a közben vetetet hónac, azaz tizenbarmadic hóld fordulásának avagy hóld fel tetczésének (Com: Jan. 170).

ki-tetszik: 1) exsplendescio C. [praemineo; hervorleuchten]. Ama fényes legyetkéék méltán röpdöznek éjtszakán, mint-hogy akkor jobban kitetszik szárnyok erőften tüze (Fal: NE. 3). Bátor eok magok szántsándékkal tikfolyák, de még-is mindenünnen ki-tetszik s nyilván ki-néz belőlök az uri természet és nemes vér (11). Ritka érdemű dolgok forogjanak kezén, a melyeknek ki-tetsző pompája hasonló légyen az elő-kelő naphoz (Fal: UE. 407). **2)** exsto C. promineo PPBL. [herausstehen, hervorragen]. Látnak egy fát az tóban félig kytéczen (ÉrsC. 66b). Az templum mindenestől annira meg béletetet vala cedrus deszkákkal, hogy semmi kő ki nem tettenéz (Kár: Bibl. L307). Akar mint palástolják, vgyan ki tetzik azért az farka (Decsi: Adag. 42). Le vetette gattyaját es ki tetzik minden szekamontaja es szerszama (SalMark. 31). Mihelyt a verőfény el-olvasztja a havat, mind rútsága s mind szépsége ki-tetszik annak, a mi befedetett volt (Pázm: Préd. 15). A kő-szlák és kő-szlák ki tetzenek (Com: Jan. 16). Sem és Jafet attyoknak mértéktelensége miatt ki-tettzett szemérmét tekintetesen befedezték (Csúzi: Sip. 571). Hamiskodásnak rejtett horga ki tetszik (Fal: UE. 425). [evidens, manifestus sum; ersichtlich, deutlich sein]. Ezekből ki-tetszik, hogy sz. Pál el-vőtte e világon a szízes jntalmat (Káldi: Préd. 280). Az tudomannac természetiből ki teczic (Mon: Apol. 3). Az kikkel paranzalkodic, azoc előt nyilván ki ne tessene vlatatossági (EszT: IgAny. 74). Nagy munkával készítettet bizonyosságokkal akarunk az vj praedikátorok valami fölts bertét töldezni földözni az ő képtelenségeknek, hogy ki ne tessék rútsága (Pázm: Kal. 659). Ebből ki-tetszik, hogy rosszúl, a ki szűnetlen nem jobbúl (Pázm: Préd. 324). Ki tetzic, mit akartanac mondani (Zvon: Post. I.526). Az isten igralmassaga egy szep mondasba igen szepen ky tetczik (HollPréd. 7). Hogy Joseph ártatlansága nyilvánban ki-tessék (Tyúk: Józs. 62). Kitetszik azokból-is a dolgokból, a melyeket oda fellyebb még elődedin le-írunk (Komár: Imáds. 63). Ki tetzic a barátoc, iesuitác ellen irt disputatiojukból (Czegl: Japh. 40). A viselt dolgoknak írja, hogy nyilván kitessék igazaknak lenni, a dolgot edgyütt a környül álló dolgokkal lajstromokban szedgye (Com: Jan. 172). Ennek erkölcsin is kitetszett elove dicsőségre vágó nagy szívének heve (Thaly: Adal. I.129). Hála istennek, hogy radicáltatása az idegenségnek ebből is kitetszik (Bercs: Lev. 394). Az rézpénzről erogáltattam valamit szolgálaim fizetésére az perceptor által, hogy számadásából is az kitessék, ha uralkodásom fölülte szolgálatom bérét (488. 533). Ugy tekint a ki-tetsző állapotokra, hogy helyekben szintén az ellenkező értelemben ragaszzkodgyon (Fal: UE. 370). Világosabban kitetszik embersége (432). Mihelyt közelyleb megismerkedünk vélek, azonnal ki-tetszik kitsinségek, magok szabák-le magokat (458). **3)** emineo C. MA. [sich anszeichnen]. Aprólékos dolgokban kitetszeni és egyebeket fellől-mulni jószág, de nem ritkaság (Fal: UE. 397). **5)** [sapore praevaleo; vorschmecken]. Reá metelj petreselymet, édes fűszerszámot nem szűkőn, hogy az ézi kitessék mindeniknek (Radv: Szak. 113).

[Közmondások]. Kitetszik a szeg a zsákból (Fal: Jegyz. 926). Kitetszik, mely tejből lézen turó (uo). Ki-tetszik szavából, kinek fájzatya (SzD: MVir. 413).

még-tetszik: 1) pareo, appareo C. [emico; erscheinen, erglänzen]. A mint az nap meg tettzie, hettő es kedd tizta, széles, szerdan, czőtörtökön kemény szelec es tizta egceg leszne. 1582 (Kal. Gv2). Az tób napokon az kőnczölők megh tecznek borsos anagi kő essőuel. 1572 (KBécs. Ev2). Meg tecz az czillag: stella apparuit (Fél: Bibl. I.2). Nemei czillag annira fenies, hogy az másik bozzaia kepest alig teczik meg (Fél: Tan. 539). Mihent a nap fel-kél, a tsillagok meg nem tetszenek (Pázm: Préd. 185). **2)** [conspicior; sichtbar werden]. Az ő teste jelennen mind meg techek mindenestől megveresülttenek (ÉrsC. 50b). A tized holnapnac első napyan meg tetzenec a hegyeknek teteji (Helt: Bibl. I.D). Az feir ruban csak eg leg gane is meg teczic (Mel: SzJán. 178). Ackoron meg tecznek az konkoliok is (Fél: Bibl. I.21). Metellus az ellenseg leset nem tuduan, az hogy mellől el menuen az ő hadaual meg teczec (Decsi: SallJ. 42). Megtetzzenec a hegyeknek teteji: apparuerunt cacumina montium (MA: Bibl. I.7). A ki a tükört láttya, az ő benne megtetzett ábrázatokát is láttya (Pós: Igazs. II.205). Az idő tsac az etel őrlőinn is meg tettzie (Czegl: Japh. 7). Leander a szók után nem kis gondba merőle és jóllehet megtetzett ábrázatján, de mégis maga önként kivallá (Fal: NA. 248). **3)** [manifestus sum, cognoscere; ersichtlich sein, klar sein]. Mind ezekből nyilván meg teczky, hogy az bodogságos zent Ferencz hasonlatos volt az profetakhöz (VirgC. 24). Ezekből meg teczik, mikpen az eg zolgalt es engedet legien neki (45b. 95). Mynd eozgbelől megh teczeczyk, kyk magokhoz nem latnak, mene vezedelembe esnek (WinklC. 135). Kyből meg teczik, hoci zent lelők tetete ezt ő vele (VeszprC. 13). Hogy ez byzon legen, ez megh tethelyk az ew mondhatatlan kewn zennedesebel (DebrC. 526). Megtetzic osztan, mit hasznalt az ő álma (Helt: Bibl. I.S2). Hogy franczussaga meg ne tessék, soc szaggal oruosollia magat (Mel: SzJán. 407). Az atyafin az nyomorúságban tettzie meg: frater in angustis comprobatur (Kár: Bibl. I.613). Tetzec meg atyauknac hozzanac ev kedue (Born: Ének. 15). Innet megbteczik, hogy az meg giőzes nem az emberi talalmaniokból vetetik (Fél: Tan. 9). Abból is mondgyák az eretnekek meg tetszeni, hogy fogantatása előtt nem volt vólna a Jesus (Tel: Evang. II.375). Meg tetzik egyből az többi is: ex uno omnia spectra (Decsi: Adag. 15). Még vénkorában is meg tetzik, ki minemű volt ifjúkorában: ex stipula cognoscere (74). Meg tetzik, bog az ő házát sem forogia sok ember, mert fel fogta az gyép (245). Ebben tetzik meg az istennek mi hozzánk valo nagy szerelme (Szár: Cat. B3). Meg tetzic ez az keresztsegne peldazatyából is (EszT: IgAny. 44). A mit ezek nem szinte egymás után imak is. együvé hordom, hogy nyilvánban meg-tessék az ő ítéletek (Pázm: Kal. a2). Csak szó fia beszéd az, hogy az apostollokkal ők egyvet érnek, az mint ezután meg tetczik, mikor rész szerint az hit dolgairól szőlunk (150). Isten-is nyilván akarja ki-mondani a szententziát, melyből meg tessék, hogy nem mind arany volt, a mi fénylett (Pázm: Préd. 5). Soc próphétac voltac, kiknek írásoc elveszett, mint az szent írásból megtetzic (MA: Bibl. Előb. 1b). Megtetszik innét, hogy az őrdög sokat szolot (I 3b). Ennek igaz volta meg teczik (Vás: CanCath. 600). Ismét meg-tetzik, mely álnokul tegye fel ellenünk Kalauz a kérdésnek fejt ilyen formában (Pós: Igazs. I.70). Megtetzik ezekből, akar mint szinellyék és mázollyák dolgokat a tudatlan kösség előtt (II.184). Meg-tetszik, hogy bolondul cselekedtem (Illy: Préd. II.68). Ha történnék, hogy Komárom felé takarodnék valamely had, megtetzik, hogy csak diversió kíván tenni (Bercs: Lev. 543). A fának haszna gyümölsénn tetzik meg (SzD: MVir. 220). **4)** [sapore praevaleo; vorschmecken]. Valamit az wy fazeiba öntesz, annak a szaga sokaig meg tetszic (Born: Préd. 86).

megtetszés: 1) *apparentia* MA. *schein einer sache, erscheinung* PPB. Meg nem tetszése valaminek: *obliteratio* PPB. 2) *officium*; *das gefallen*. Külömbet magam megtetszése nélkül nem is cselekedhettem volna (SzéztM. II.35).

viszsa-tetszik: [*displeceo*; *missfallen*]. Mely egyigű alázatoság sőt dőlős és kevés lelkeknek vissza tettiz és izetlenné láttiz (MA: Tan. 81). Ez cselekedet visszatzetett istennek (Ily: Préd. I.67). Gyakorta ember ellialasztja az álmát kikergetni, mikor lankatság vagy a tagokban és az már visszateczvén örömesben vétetik, noha etjött ideje a felkelésnek (306). Visszatzetsezenek néki a lopok, kik csak a másokéból élnek (II.273). Vissza tetszik a nemes elnének a szolgálat (Kisv: Adag. 5). Való, hogy az ilyen ajándék nékünk visszatzettség és mi aszszonyhoz illendő ajándéknak tartjuk (Mik: TörL. 66). Nékem vissza tetszik ez a dolog s annyiban tartom, mintha inasom a palotában maga kényén sétálna, nekem peniglen nyársat kellene forgatnom a konyhában (Fal: UE. 73).

Tetszemény: 1) *spectrum* GKat: Titk. 1119. [larva; *gespenst*]. A gyermekek éjjeli nyugodalmakban lidérces ábrázatokkal és ördögi phantasiákkal, tetszeményekkel rettetgetnek (GKat: Váls. I.1019). Ezekből minden kétség kívől lehet, hogy *spectrum*ok, tetszemények bizonyosan legyenek (II.1251). 2) [*fantasma*; *vorstellung*]. A valót csak merő tetszeménynek, a tetszeményt valónak, a tündért végeztetre igaz testnek, az igaz testet tündérnek alítja (GKat: Váls. II.1243).

Tetszés: 1) *placitum, libentia, lubentia* MA. *beliebung, das gefallen* PPB. Némelyek szoktak az osztárá falhéjat és egyéb-féle fűszerszámot birtetni, azt is kinek-kinek tetszésére hagyom (Radv: Szak. 265). 2) [*voluntas*; *wille, wunschl*]. Vékony tetszést is megizenem (RákGy: Lev. 230). Ha Kgd uram inkább akarán, hogy reverend legyen a táborban, Kgd uram adja tetszését ez eránt (TörtT. II.5). Várom méltóságos tetszését Nagyságodnak és parancsolatját (Beres: Lev. 416). Ezek mind Nagyságod resolútióját függnek, nem lehet másnak prescribálni híre s tetszése nélkül Nagyságodnak (468). Erdélyben erről hamaráb tettenek rendelést a fejedelem tetszéséből (Bod: Pol. Előb. 6). Tégedet a Múzsák szeretnek, tetszésedre sírnak, kedvedre nevetnek (Orczy: Külsz. 189). 3) [*opinio*; *meinung*]. Annyi részre oszlott az emberi elmének tetszése (Pázm: Kal. 42). Hogyha magunk tetszésünkől szabad az sz-írásnak nyilvánvaló mondásiban figurát álmodni (691). Ez az ő tetszésed, melyeket mi az ő méltóságokba és méltatlanságokban hagyunk meg nyugodni (MA: Scult. 29b). Jobb lett volna az Christus csodáját ki nem hirdetni, hogy sem az maga tetszésén járni (Zvon: Post. II.327). Mondgyak meg a proféták is az ő tetszéseket (Lép: PTük. I.334). Ez az én tetszésem, de ha ki tud jobbat, mondgya meg (Zrínyi I.149). A miénknek effől való tetszések (Czegl: MM. 19). 1) [*species*; *schein*]. Csak tetszés és árnyék szerint támadtanak fel (Mad: Evang. 316).

[Közmondások]. Mennyi az ember, annyi a tetszés (Fal: UE. 417).

jó-tetszés: [*libido, arbitrium*; *das belieben, wille*]. Idegennek javallása és jótettzésé alá adnója magát (MA: Tan. 34). A megvettetés az isten cselekedése lévén, nincs annak semmi egyéb causája, hanem csak az isten jó tetszése (Mileg: TOszl. I.17). Ezután is csak így lesz, valamint a Nagyságod jótettzése s akarata tartja (TörtT. XIII.125).

külső-tetszés: [*species*; *schein*]. Történetből vagy, ha ezek tetszenek, amaz nem tetzene, mert akkor a külső tetszés ötlet meg esallya (Com: Jan. 67).

maga-tetszés: [*admiratio sui*; *selbstgefälligkeit*]. El kerüld a bívásos magad-tetzését és a kevéséget, mert ezek miat sokan gyogithatatlan vakásra jutnak (Pázm: KT. 196).

nem-tetszés: *displacentia* C.

tündérés-tetszés: [larva; *gespenst*]. Ezekből minden kétség kívől lehet, hogy *spectrum*ok, tündérés tetszések bizonyosan legyenek (GKat: Váls. II.1251).

1. **Tetszet:** [*gratum facio*; *gefallen erregen*]. Nincsen e sorokban brillanti concetti, gustus, harmonia, mely magát tetszeti (Orczy: KödH. 16).

2. **Tetszet:** [*approbatio*; *billigung*]. A mélyebb értelmű beszéd holmikor böcsületet vall, az udvari tetszetet, mert ritkább (Fal: UE. 476).

Tetszetés: 1) [*patens*; *offen*]. A játéc néző hely tetszetes, látható, nyilván való helyen vagy: *theatrum in propatulo est* (Com: Jan. 211). 2) [*venustus, gratus, iucundus*; *amutig, angenehm*]. Eusebius ábhatós ember, Eleutherius szabad, Aemilia tetszetes, Lucia tekintetes (Fal: UE. 2). A dolognak külsősége tünik az emberek szemibe és ez által válik tetszetessé avagy utálatossá (Fal: UE. 371). Az úr tetszetes sokfélét osztott a világnak jó és rossz fiaira egyvelesleg (Fal: SzE. 552). 3) [*simulator*; *heuchler*]. Most szent vagy, most tetszetes, most világi, most szerzetes (Amade: Vers. 257).

Tetszetesköd-ik: [*placeo*; *gefallen*]. Vélek tetszeteskedni akarunk az istennél és az ő tisztességére felszenteljük (Fal: NE. 81). Példaadásunkal tsak az egy istennek titkos szándékunk szerint kíváncsozunk tetszeteskedni (Fal: NA. 178). Maga jó kedvéből mint édes annyának mindenben kíváncsozók tetszeteskedni (206). A hízkelkedéssel akar tetszeteskedni és mintegy valakinek szája által bécsuszni a szívéhez (Fal: NU. 353). Senkinek kedvét valami barátságos ajánlással vagy adakozással nem ébresztik, semmiben sem tudnak tetszeteskedni (Fal: UE. 382). A ki mindenütt kíván tetszeteskedni, mindnyájok gratiájából kicsúsz elvégre (409). Mások azokat gyalázzák, kik nem hallják, azoknak hízkelkedvén, kik hallják, övel akarunk tetszeteskedni (461). Igen szépen bírnak itt az idegen vendégekkel és ha miben tetszeteskedhetnek, megeselekszik (Fal: TE. 787).

Tetszetesség: [*venustus, svavitas*; *amut, annehmlichkeiten*]. Az elvenség tovább érkezik a mindent könnyen végző készségről, feljebb való a tetszetességnél (Fal: UE. 430). Az érdem itt kevésévé, ha valami tetszetesség nem segíti (199). A tetszetesség ha meg vagy benned és a mesterség tapogatva adogat valamit hozzá, előb-kelő (Fal: UE. II.138).

Tetszhető: [*conspicius*; *sichtbar, klar*]. Napfény világánál tetszhetőbb (Rim: Ének. 85).

Tetsző: 1) *placitus, placeus* MA. *gefällig, beliebig* PPB. Arany színű hajakkal tezző kigyó (Lászl: Petr. 124). Kellő tetsző móddal viseli jól övedzett karcsú derekát (Fal: NE. 29). Meg-kinállja az urfiakat akármí kellő, tetsző, de tisztességes hivattal (Fal: NU. 248). Hogy jó kelete legyen belső tektetességednek, legyen kellő tetsző külsősége is (Fal: UE. 432). 2) [*imaginarius*; *scheinbar*]. Poetai tetsző lemenetele a tsillagoknak: *oculus poeticus* (ACsere: Enc. 95).

magának-tetsző: [*admirator sui*; *selbstgefällig*]. Színes, magoknak tezző hypocritik (Megy: 6Jaj. II.40).

Tetszőképpen: [*approbate*; *billigend*]. Az donántulvaló operatiókat Dániel uram maga is igen tetszőképpen jóvá hatta (Beres: Lev. 527).

Tettös, tötös: [*simulans*; *heuchelnd*]. Jay nektek gonozni, kik írásra tanyttotok itt, mast tettesek vattok, galkosok és hazugok (RMNy. II.40). Hogy az ő megszabadtása tettesebb és ditsősségesebb legyen (Tyuk: Józs. 114).

Tetösség: [*species, simulatio*; *schein, vorwand*]. Oda hinatá ötten főnemes embert ez tetösség állat, hogy tanáczot akarna velle tartani (Helt: Krón. 33).

1. **Tettet, tetet** (*tēllet* Helt: Bibl. I.B3. Zrinyi I.71. Kisz: Adag. 326): ostendo NémGl. 103. simulo, assimulo, ementior, conniveo C. [sich den schein geben, sich stellen, heucheln]. Tettetőtt gondolat: commentitus C. Tetteti, mintha alunnék: somnum *mentitur; nem szoktam a dolgot tetteti: non *mea est simulatio; más feltétlő gonosz szándékát örömmel tetteti: *praetendere laetitiam fraudi PPBl. Tettessed elmentődet hazatitl eg hetig valo ideig és zerdá napon tery hazathoz (GuaryC. 44). Hogi lefekűt volna, egy keves vartatua tetete magat igen melyeu alonny (VirgC. 82). Jai nektek, kik tettetik zerzeteseknek magokat, de belől vatok tizteseg keanak (105). Ő keadeeglen tettete magaaht towabba menny (WinklC. 274). Joswe es mynd az Izrael neepe elfvtatanaak az herről feelelmet tettethween (JordC. 302). Boczatanak czalardokat hwtutunna, kyk hwt magokat ygzanak tettethneek, hogy czak megh foghatnak hwtet (559). Ez zwt niaualaiat tetteten meg zenueteti vala magat a Publusnak tarsasagatol (DebrC. 59). Kezde magat tetteti, mutogatny anagy ev zyveben gondolny, hog myt myelne (DomC. 263). Ez hazwg erdegb elhytethween az zeegheen neepet, azt tetteti vala, hogy korokat, betegőket vygathalna (ErdyC. 507). Tettete magaat, ha mynt yrast olvasna, hogy chak kyvonhatlnaa magaat ez vylaghy hewolkodasbol (639b). Az miera zabot zokniat, en byzem, tetteti nyavalyad, hogy az te Crystwsodra adnad (ÉrsC. 489). Kővetnek ő magat tettete vala (CsomaC. 31). Eképen Cain minden kepmutatóknae es tétetett szentekneec attya (Helt: Bibl. I.B3). Igen negharagutnac tetteti vala magát és taitéket túra (Helt: Mes. 233). Kűlőkeppen tettett valami hamis tiszteletet (Fél: Tan. 343). Rauaz, mert csak tetteti: lepus dormiens (Decsi: Adag. 76). Vgy tetteti, hog nem hal, de igenis hal: mylus omnia audiens (141). Hogy tanitványinak kételkedését meggyógyitáná, úgy tettett, mintha maga kételkedését orvosolná (Pázm: Préd. 39). Niuts abban vétke a szűzességnek, hogy vétkes, a ki szűznek tetteti magát (951). Ne tetess, ne képmutatokodgyál (MA: Scult. 96). Mély es sohun reketek nem nyito arkaval nagy tengernek kepet tettete vala: profundo alveo et musquam vada aperiente speciem vasti maris fecerat (Forró: Curt. 518). Semmit lamisaban nem cselekedik az rűt ember, mint mikor maga csingogatásával szépnem akarja magát tetteti (Alv: Post. II.35). A bűnt ne palástold el, fedd meg, mert ugyanis miért nem látni tettetének (Com: Jan. 205). Chászár ily roszt hirben igen megűtközűt, de tetteti magát, hogy ő nem félenlet (Zrinyi I.71). Nem hiszen, haem csak tetteti, hogy hiszen (Tarn: JóÉl. 30). Azt sija, midűn ő vendégeskedik, tetteti az asszony, hogy megbetegedik (Gyöngy: Cup. 16). Tettett okoknak álnoksága (Ily: Préd. I.73). A tettett dolog nem lehet sok ideig tarto (II.150). Az oroszlanok, a mikor megvénhednek, a barlangokban megvonszák magokat, meg sem mozdúlnak, magokat alonni tettetik (Misk: VKert. 57). A fogoly madár igen közel a földre lelapúl, tetteti mintha megfogattattnék (371). Ugy tétetnem magam, mintha sem látnék, sem hallanék (Kisz: Adag. 326). Ugy tetteti magát, mintha minden bizonnal eme tárgyra arányzana (Fal: UE. 369).

ki-tettet?: extermino MünchC. 24. Ne akariatoc lennetee zomorok, mikent kepmutatoe, mert kitetteti ő orcaikat, hog lattassanac emberecneec bűtőlőc: exterminant facies suas, ut pareant hominibus jejunantes (MünchC. 24).

Tettetendő?: [falsus; falsch]. Ngyellyek az ew iozagokath nem igazan, hanem tettetbendew chyaladsaggal az ew attyafia ellen eladuya akaryak (Ver: Verb. N5).

Tettetés: simulatio, assimulatio, dissimulatio, dissimulantia, fictio, confictio, conniventia C. figmentum MA. [vorstellung, vor-spiegelung, heuchelei]. Aleytvan Pascasius nemelyeknek lelemesek zerint vagy tetteteesek zerent, hog ez evrdegy tudomany mosással el tauoztatneek, hagyat evtet vizzel megvettény (CornC. 405). Ez chaland evrde es tettetees zerent valo frater ezen-

keppen levn masodzer es (DomC. 49). Valaky tetteteesek nykyl zerety ő embery attyafyath, hamar megh engeztely isteny attyat (ÉrsC. 243). Semiramis kirallia tetetec, a fanac tettetees allat (Szék: Krón. 9b). Meg szőlőslőttte volna az Absolon hugat betegsignec tetetese alat (29). Tuduan az ő tettetesőket, mouda nekik, mit kesirtőtk engemet (Fél: Bibl. I.74). A szeretet tetetes nykűl legien (Fél: Tau. 294). Tettetés: tussis pro crepitu (Decsi: Adag. 43). Merő hypocritai tettetés a pápastak negyven napi hus-nemétele (GKat: Váts. I.1044). Ez a beszéd mind azon tettetés, az allya mesterség, a fűle szűnfesték (SzD: MVir. 351).

szentség-tettetés: [pietas ficta; scheinheiligkeit]. Némely szőrzetbélikec kepmutato szentség tettetések (Zvon: Post. II. 609).

Tettetésképpen: ficto, simulate C. MA. [scheinbar]. Kiknek a kapitány nagy fonyalogva elmeneteleket megengedni tettetésképpen akarja vala (Szal: Krón. 497). Az inneplést csak tettetésképpen szenteli (Ily: Préd. I.595).

Tettető, tetető: 1) [imaginarius; schein-]. Ha állattya nem leszen, csak imaginarius deus: tettető isten leszen (MNYil: Irt. 171). 2) ementiens, simulator, dissimulator C. fictor MA. gleissner, erdichter, heuchler PPB. Az tettető czaládokat szivem szerint gyűlölöm (MA: Bibl. V.13). A más személyét követő, tettető: mimus (Com: Jan. 211). 3) [lucidus; hell?] Zegyenkegyek az rutsagos gane es egy keuese tettefű homaly, az emberj elme ewnwn magat fel magasztalny (VirgC. 127).

Tettetve: dissimulanter C. simulate, simulanter, ficto MA. heuchlerisch, verstellt PPB.

2. **Tettet**: 1) [forma, species; gestalt, das äussere]. Ollyan vagyok, mint a szines koporsó, mellynek uoha kűlő tettete fénylik, de belől tsak bűdös dőggel bűszhődik (Pázm: Préd. 517). 2) [species, causa ficta; schein]. Ha csak némely derék dolgokrűl mondaná, hogy világossag es égő lámpás ezekben az isten szava, tetteti es színe lehetne a mi ellenűnk való bizonyításnak (Pázm: Kal. 509).

Tettetés (*tētetes* Szék: Krón. 27. *tētetes* Bes: HÉnek. B4. Gyöngy: KJ. 102 *tētetes* Kár: Bibl. III.182): 1) [evidens, manifestus; deutlich, sichtbar]. Az farkas tettetes jegyet (signum evidens), kyt feye haythvan fogaduala teyny mond azt, kyk neky paranczoltatnakula (EhrC. 149). Mint a gertia tartot fel tezik, hog minden lassá, így a keresztieni sereg tettetés (Mel: SzJán. 44). Az nap elvaltoztatik setetssegre es az hold vèrre miglen elhűnd az vrnak amaz nag es tettetés napia: dies manifestus (Fél: Bibl. I.181). Mindenkor gonosz végre rendeli az ő tettetes csndait (Pázm: Kal. 66). Hamis csudákkal tettetecek, mutatya az Antichristus az ő tanítását (676). Az isten igralmasságának tselekedeti legtöbbek es tettesbek (Pázm: Préd. 177). Az ő törvénybeli sidoc aniaszentegyhazanac tettetes poldaual meg hamisítatic (EszT: IgAny. 103). A sz. írásban tettetes ellenkezesek vadnak (Pós: Igazs. I.129). Hogy a varrásoc ne legyenec jegyezhetőc, tettetesec: ne suturae notabiles sint (Com: Jan. 98). 2) [decorus, speciosus, gratus; schön, gefällig]. Zyz zent Catherina azzon hyhetew, hogy yeles newezetes es tettetes legyen nunt Jesusnak zerelmes jegyőse (ErdyC. 661). Az szemec tettetes es gyönyörűseges (Born: Préd. 238b). Az aniaszentegyhaz minden ekessegit, valamelleickel tettetes, a szt. irastul veszem (Fél: Tau. 5). Virágos torta, ez igen tettetes az torták között (Radv: Szak. 208). Az gyermekek gyönyörködnek az bűtűc tettetes ékességében, de nem értik mi fekszik azok alatt (Pázm: Kal. 10). Tettetes, gyönyörkűdettő jónak elmulandó színe alat gonoszul csalogatnak (Pázm: KT. 265b). Nem mind szent, a mi tettetes, nem mind jó, a mi édes (150). Sima es tettetes a világ úttjának kezdeti (Pázm: Préd. 87). Az ő orszaga sem volna tettetes parazuahoz illendő tzifraval es fenyessseggel

(EszT: IgAny. 561). Az evangélium predikálása által az anyaszentegyház tettes lézen mint a magas hegyen építettött város (MA: Bibl. 11.5). Spanyol nyelvet fölőtte tettelesnek lemi eszében vevé (Prág: Sork. 13). Az arany almák az ezüst fentben tettelesbec (Teleki: FLÉl. 20). Fogjunk ez földi gyönyörűségnek, tetteles tetteleségének vizsgálásához (Bök: Lämp. 17). A szemnek díszes, tetteles és ékes (Kal: Ker. 31). Az őrdög minden sugallást, ha annál tettelesebb is, egyedül csak a mi veszedelmünkre koholta (KBodor: Ösztön. 16). Megvettük az emberi találmányokat, melyek jöllerhet tetteles nevezetekkel (speciosis titulus) ékesítettnek meg (Vallást. 41). Az ő haromszág isteneknek oltalmazasában semmi tetteles és igazhoz hasonló nem látatic (Vallást. Rrijj). Urához hiúságos, másokhoz nyíjjassabb, tetteles palotán, mezőn katonásabb, nem sok volt sem vígabb sem barátságosabb (Gyöngy: KJ. 102). **3)** [sublimis, excelsus, magnus; hoch, gross]. Ki olt tettes ember vala, hog minden embert vallatol fogna magasságuval föllíful halad vala (Szék: Krón. 27). Nagy és tetteles álló kép: statua magna et sublimis (Kár: Bibl. 11.157). Magas, tetteles helyen épített város (Tof: Zsolt. 678). Az Bucephalus tetteles termető és igen fene lo vala (Forró: Curt. 10). Annak a laknak vala egy tettes szarva az ő sime között (Misk: VKert. 222). **4)** egregius MA. [clarus, berübm]. Az követ Pilatus attá volt az öldöklő helyre, mely hely heles volt avagy tetteles embereknek haláláért (ÉrsC. 69). Mint egyik csillag az égen úgy ragyog vala ama tetteles unio, méltóságos Iocskai fejedelm (Czepl: MM. 9). Az embereket rendkívül sarzoltatták, melyért a tetteles sídok vélek nem társalkodtak (Bátai: LPrób. 193). **5)** [efficax, valens; kräftig, wirksam]. Mennel fellibb való renden az ember vagion, annál tetteles és veszedelmesebb a gonosz pelda (Fél: Tan. 234). Ha egy tetteles és magabíró támadás indúlva (Veresim: Lev. 181). Most tetteles követséget kioldontunk nem lehet (RákGy: Lev. 530). Az oktalan nagy test, ha félénk, ahoz rest, vásznál mivel tetteles (Kisv: Adag. 140). Ezt, valaminőt tudományának legtetteles gyámolát, únalmason forgattja (SzD: MVir. 61). **6)** [coloratus; scheinbar]. Az Antichristus sok tetteles csodákban dicsekedik (Pázm: Kal. 659). Noha nem valóságos, de tetteles ellenkezősek látszanak a sz. írás szavaiban (Pázm: LuthV. 241). Feleletek ellen csak tettelest sem mond semmit haladuinus (406). Két rendbéli keresztűeknek nevei vadnak, tudniillik tetteles keresztűének és valósággal való keresztűének (Ker: Préd. 302). Mely csekély nyereségnek tetteles győzedelmét nagy örömmel hívik a törökök Temesvárbán (Rumy: Mon. 1.164). **7)** [simulatus, falsus; geheuchelt, heuchlerisch, falsch]. Tettes: simulata pax NémGl. 122. A satan akara el vezetni a keresztien hitőt hamos keresztieneknek tetteles zenézőkkel (DebrC. 208). Az paracolatnak nege az zeretet tyzta ziből, io lelki esmeretből és nem tetteles hitből: finis praecepti est charitas de corde puro et consciencia bona et fide non ficta (ThC. 14). Tettes szent-sighű emberek (Sylv: ÚT. 1.9). Meg mutatnyu magunkat mint istennek szolgai jószágban, szent földben, nem tettes szorotetben (Helt: IT. 2b). Megérthette tül Kögyelmetec, mely nagy vakságba és tudatlanságba legyenek azok, kik a tetteles szűzeséget még lelkeknek ismereti ellen is meg akarják oltalmazni (RMK. V.139). Tettes szín alatt való meg ezalas (Mel: SzJán. 400). Tetes és álnakságas barátságok mutatnue egymáshoz. 1573. (KKrakló. A2). Senki ti fölletec az pálmát el ne tsallya tetteles alázatoságnac általa (Kár: Bibl. 11.182). Az baluaniok nem igazak, hanem csak tetteles istenek (Fél: Tan. 32). Tettes beszédekkel eszt hirdette (Bes: HÉnek. B1). Oesszel fölyenne veszedelmes halaltul és tetteles barátságtul óyice magokat. 1582. (Kal. Fijj). A tetteles szay veszedelmot szerez: os lubricum operatur ruinas (SalMark. G7). Tettes szentségi pharisensec (MA: Scult. 229b). Tündéres, tetteles tündecek (MA: SB. 124). Jobb lett volna mással, nem olyan tetteles ember által peeskedtetni elméjeket (RákGy: Lev. 112). Sok hímes,

színes, tetteles, hazugságtul nem üres beszédekkel él Hollofemes előtt (Pós: Igazs. 1.19). Kicsiny religio vagion, az is inkább tetteles, mintsem igaz (Czepl: MM. 29). Embereket megtaló tetteles mesterség (Czepl: Jáh. 63). Azzal ismérteti meg e tündér világnak álnok csalárdságát és éppen csak tetteles javait (Csúzi: Sjp. 146). A tetteles jámborság kétféle latorság (Kisv: Adag. 481). Az okos ember akárninek jó vagy gonosz mivoltának ítéletében ne kövesse a tetteles színt, hanem igaz fentba vessen mindenek (SzD: MVir. 254). **8)** [simulator; heuchler]. Uoltanak és zidalmazok, hazugok, tettelessek, hízlekedők (ThewrC. 180). Itt az tettelesek vesznek, hívek elszabadulnak és tigid bátran vallanak isten azok (RMK. 1.138). Dávid nem lett volna tetteles, ha az philisteusok között nem lapangot volna (1Bón: Részs. 121).

Tettetesen: **1)** speciose, apparenter MA. schön, köetlich, ausnehmlich PPB. Oly tettesem is dicsekednek az sz. írással, hogy sokakkal el is hitetik, hogy szemem szedet kítzta sz. írást tanítanak (Pázm: Kal. 570). Szokatlan készüllettel tettesen méne Jeruzsálemba (Pázm: Préd. 528). Erről te szep tettesesen beszélgetsz (EszT: IgAny. 130). Ahoz az emberhez mondatatik jöni az szent lélek, a hol az ő erejének munkái tettesen virágoznak (Mad: Evang. 1.703). **2)** [probabiliter; wahrscheinlich]. Az szent atyák írással még csak tettesen sem hímezheted bé könyvetekben nagy hegyesen kidílyított hátú hazugságát (Bal: CsIsk. 385).

Tettetésképpen: [simulate; scheinbar]. Az angliai kirali tetteles kepeu bekeséget zerze az ersőkel (DebrC. 83).

Tettetesség: **1)** [speciositas; annehmlichkeiten]. Az embereket az meg ielueseknek tettelességuval meghiallya (Zvon: Osiaud. 5). **2)** [simulatio; heuchelei]. Hazug tetteleség: fabulositas C. Atyandíjy ky kenyszerül erwöndeteségben, zeretet tettelességuval kyl, yot mongyatos tyteket laborgatoknak (ÉrdyC. 73). Tyztelvényk és wdwlk az wdnepeh tyztaságban és tetteleség nélkül való ygasságban: epulenur in azymis sinceritatis et veritatis (Komj: SzPál. 140). Legen az tül beszédetec ez: vg vé, nem nem, hog tetteleségbe ne essetek (Sylv: UT. 11.117). Az isten tetteleség nélkül való igazság és merő tisztaság és igaz mondás (Helt Mes. 265). Rút dolog a tetteleség és képtelenség (183). Soha oly igen kepmutató tetteleség nem lehet, kit az Christus igéből meg nem esmerhet (Born: Préd. 465b). Az wy baratosok között titkon való tetteleséguval indúlne. 1582 (Kal. Fij). Tetteleség nélkül való atyafiu szoretetel tizta egy mast igen szeresettök (Szür: Cat. II). Valóban tizta tetteleség nélkül való szível igyekezik azon, hogy az istennek parantsolati szerent járlasson (Megy: SzaÖrme 9).

TÉTA: [avia; grossmutter]. Zent Anna azzon mynt Cristusnak zerelmes tetya (ÉrdyC. 441). Mynemew tyztösségekkel magasztalaa fíel ur isten az ew eodes tetyat egyeb zentök között (138b). Myneewel ynukb lyhettyek zent tetyaat valasztolnak leuny (uo).

TETEM (tetem KeszthC. 113. HorvC. 182. telém Helt: Bibl. 1.1.1. Mel: Jóh. 53. telém Helt: Mes. 325; os MA. bein PPB. Tetemház, tetemtartó: ossmaria PPB. Elutessene mē királinknac tetemé és mē atáinknac tetemec őnfekről (13ésiC. 101). Koporsóc, kie kőüöl zepenece tetemec, de belől tetteles halottacnac tetemecek (MünchC. 57b). En tetemőm megasztak mikent tepertő (AporC. 62). Magh asnak een kezemeth ees en labaymeth ees moqlazulalak mynd een tetememeth (WinklC. 209). Keerlek tegődet te sebednek melseghe myn, kyk te ziz testődet által folyank, tetemeideth ees velőidet es belydet által hatnak (255). Tetemed foglaltak az zeph sar araiból (PeerC. 315). Semmy egyebet nem latnak vala, hanem csak az bevben az azyv tetemetek mutatnyak vala ragakodvan (MarL. 144). Minden thetemem, tagaim megzakadozun az en kenom

őregből vala (NagyszC. 48). Minden eo tetemy meg tevrettek vala (CornC. 270). Semy tetemoeot megli ne törveek (JordC. 134) Isten Ádámnak oldala teteméből tarsot teremté neki (DebrC. 148). Ez tetem en tetemeym kezzelv vagyon (HorvC. 182). Az hallottatknak dolos tetemey (ÉrdyC. 590b). Meg habovltanak een tetemeym: conturbata sunt ossa mea (KulesC. 8). Hőgha eu bennem mine tetemek unak, ezők mind aran gertak nonanak (TihC. 8). Az embereket ugyan megnyűzzátok, az bört teteméről mind el-levonszátok (RMK. II.171. 199). Apró halacszkákat merőn ez elhelyelt volt, halaknak teteme állán kiültött volt (IV.252). Az koporsók megnyílnak, kiből holtak tetemők el-kijönnek (VI.39. 40). Ez é tetém nyilván az én tetememből való (Helt: Bibl. I.44). Menny először a házba és a szent tetemmel illesed az asztalt és az agyat (Helt: Mes. 325). A meg holtak rakás tetemi között marad (Mel: Jóh. 53). Az leleknek nincsen teste es tetemi (Born: Préd. 256). Nagy soc tetem fekszie vala az mezőben (271). Az báránynac tetemét meg ne töríteek (Kár: Bibl. I.127). A ferfiu es az aszony állat egy test es egy tetem (Tel: Evang. I.179). Nem a feje teteméből teremtette, hanem az oldala teteméből (Ker: Préd. 252). Sz. István első martyr tetemét nem rakák drága póczban az elődedi keresztények (Pós: Igazs. II.652). El-rettent tetemimet újíts meg, hogy ellyek (Szant: Vigaszt. 235). Rothadt tetemére nem akadnak, mert már régen földdé tere (Orczy: KöltH. 32). A fejer tetemű nem szép (Gvad: VLev. 21).

előfánt-tetem: ebur C. MA. elfenbein PPB. Faragott előfánt-tetem: asperum signis ebur; elefant-tetemnek szép fejer színe meghomályosodik: *praestringitur eboris nitor PPB. Satoroc függezettetene vala ki, elefant tetem karicackal valanac toldattattac (BécsiC. 48). Elefant tetemből zerzet edények (JordC. 918). Zerezete Justinianus chazaar egy yghen zeep emlékezetőh elefant tetemből (ÉrdyC. 316b). Nemes yllath yllatozky elefant tetem chynalth hazakba, kykbe kedwelenek tegedth (KeszthC. 113). Kőres kőrnýűl megékésitete aszt szép gyöngyekkel, kőneekel és elephant tetemeckel (Helt: Krón. 13b). Elephant tetemből való királyi szék: thronum regis de ebore (MA: Bibl. I.316b). Elefant tetemeckel, bársonnyal és selyemmel pompáskodnac (MA: Tan. Előb. 16). Elefant tetemből esztérgároztatott bőltűsi (GKat: Váls. I.503).

előfánttetemēs: eburatus C. eburneus MA. [aus elfenbein gemacht].

embër-tetem: [os humanum; menschliches bein]. Átal iária, az kie az földet nézelik és lia ki ember tetemet lát, az mellett ielt tézen (Kár: Bibl. II.145).

fő-tetem: [caput; hanpt]. Mell tetemek között minel hóg fű az fűkapona, az fű tetemről attanak vala neuet az helnek, nem az égéb tetemekről (Sylv: UT. II.167).

holt-tetem: 1) [os mortui; todenbein]. Az ereklyék, ugyanint holt-tetemek, számár-tsontok, mivel jobbak a matsaknál (GKat: Váls. I.1120). 2) panus, atheroma, steatoma; geschwür am hals, drüse PPB. Ha valamelyi lonak holt teteme vagyon, végy 6 pénz árra mézet, 1 pénz árra asztalos gyantát, keverd össze ezeket és tsőpível kösd a sebre (Cseh: OrvK. 33).

kapta-tetem, kapca-tetem: [tumor articolorum; gelenk-geschwulst]. Az egyk hym wehem ewrvk santha, kapta thethem vagyon az laban (LevT. I.87). Az szürke lovat eladattam harmincz talléron, mintbogy kapca tetem kezdett nőni az körme felett (II.366).

kapcatetemēs: [suffraginosus; krank am hinterbuze]. In pókos, kaptza tetemes, ina ütött ló: equus *suffraginosus PPB.

szár-tetem: crus, tibia, schienbein Nom. 18. PPB. (Kír: Besz. 128).

vak-tetem: glandula Com: Jan. 60. [drüse]. Az hussal egyben tekeredet, gyűlt és össze nőt érből apro mirigy, vak tetem léssen (Com: Jan. 60).

Tetemēs: 1) [vastus, ingens; gross gewaltig]. A palástia sok helyen lyukas volt, nem takarhatta bé az tetemes hamiságot (Bal: CsIsk. 142). Tetemes és kezec lábás hazugság (GKat. Titk. 328). Ha ugy írna-is Calvinus mint Bellarminus, mely tetemes talpas hazugság, vgy-is Sámbar volna a Calvinus védő prokátora (Matkó: BCsák. 254). Ki azonban temerde es tetemes hypocrita volt (Pós: Igazs. I.210). A hatodik canon nyilván meg-czafollya az tetemes hazugságot (I.324). Mellyek azok a tetemes és tenyeres vétkek (I.698). 2) osseus, ossatus MA. beinern PPB.

TETŐ, TETÉ (betej PPB.): 1) culmen, cacumen, columen, fastigium, apex, summitas, pinna, pinnaculum, coronis C. spitz, gipfel PPB. Jungit quendam locum Myhalhazatetey vocatum. 1296 (Wenzel X.227). In campo, cuius vocabulum Erthethew. 1229 (XI.211—212). Hurtheten, locus. 1275 (XII.145). Frater Leo lata zent Fferenczet fel emelettlény fának teteyere (EhrC. 64). A hegñec magassagara mend teteieiglen: per crepidinem montis usque ad apicem (BécsiC. 23). Az őrdög viue őtet az varosba es allata őtet a templomnac teteiere (MiinchC. 19. 171). Isten megzei ő ellenseginek feieket, ő vetkezetekben iárokat, fűrteknek teteyt (AporC. 16). Elkezdény az apastaly tőkelletesegnek teteyere való vtat (VirgC. 122). Kynek myatta mentenek ilyen igen fel az jozagos myelkevdeyeknek teteere (MargL. 44). Chodalkoznak zerzetesegnek il bertelen teteim (DomC. 11). Teokelletesegnek nagy teteyet ragada (20). Nám azon es töltött kasok valának, tetejébe egy palántot fonának (Tin. 109). Az tetey teolgyes az hegñek (RMNy. II.309). Az Piska hegñec teteiere menny fel: ascende cacumen Phasgae (Kár: Bibl. I.160). Bmérted reá az tetejével ala (Radv: Szak. 16). Czac gyapjokat, tetejeket kerestéc az ő juhaiknac (MA: Scult. 801). Ez léssen az ő iszonyu nyomoruságnak teteie es be pőcséltése (Lép: PTük. I.169). Kезeyinek es labaynak tetey olvagdaltatnak (I.223). Béllet süveg, melyne az felső része tető: pileus, cujus summitas apex est (Com: Jan. 100). A boldogságnak tetejére felemelik (Illy: Préd. I.35). A ki valamely jósnak végére es tetejére nem érkezet, még nem nagy ember (Fal: UE. 397). 2) [caput; haupt]. Ragada őtet ő teteien: apprehendit eum in vertice (BécsiC. 176). Az ornos ala vona az tőzes vasat teteytől fogua mind az fűltűig (VirgC. 37). Ű teteyere zal Ű kegyetlensége: in verticem ipsius iniquitas ejus descendet (KulesC. 11). Még az teteden való haia is szaman vadnak az istennél (Kár: Préd. 190). Az Péter halatska mind teteyestől jó (MesésK. 17). Valamig ember ez világom él, tetéig tellyes minden rűt bűdös bűnökkel (Pázm: Kal. 800). Ki pofon, ki nyakon, ki tetén csapták Christust (Pázm: Préd. 497). Rendelte szent Péter, hogy minden egy-házi ember pilist visellyen tetéjén (506). A papnak tetéjén pilis vagyon, mikor misét mond (Pázm: Imáds. 190). Az ő áldási legyenece az választatnac tetéjén (MA: Bibl. I.47). Az ő tetejére száll minden ő álnoksága (480). Feiedre is rakom s iónak mondlak, ha lerázod a tetédől (Bal: CsIsk. 169). Megemelődnek a teteiekenn a kalap (319). Az nr meg kopaszéttya az Sion leáninac teteieket (Zvon: Post. I.70). Csákányfokot vetett a tetédre a bányász (Matkó: BCsák. 444). Szomorú bánat tetémig feláradt (Hall: Paizs. Előb. 8). Ugy tsapja tetén, hogy a feje éppen két felé válik (Hall: HHist. III.119).

[Szólások]. Talpatol fogua teteieiglen nem vala ew benne eghessegeh (WinkC. 166). A satan fte Jobot igón gonoz fekelvel talpatol foguan teteig (DöbrC. 514). Talpatol fogua tetediglen erőssen meg ostoroztatod a te gengeseget testődet (VeszprC. 57). Mind talpantol foguan thethemiglen megb-sebhetek vala engemet (NagyszC. 48). Jesus kegetlenől osto-

roztekek talpatul fogwan teteiglen (PeerC. 121). Talpatol fogva teteig az farkasbetevel megemzetetee (PéldákK. 24). Latod fydatt talpatol fogva teteiglen megsephetuen a keresztfm figgeni (DebrC. 101). Lábunk talpátul fogva teténkig (Mad: Evang. 797).

fej-tető: [vertex; scheitel]. Fegyeknek teteeglen nem vala ev benne egesség (CornC. 174). Pörsöli tarlott feje tetejét Pál apostolnak distinctiója (Matkó: BCsák. 214).

ház-tető: [tectum; dach]. Ház tetején való vitorla; acroteria, pinnula versatilis PPB. Az mynt fyllal hallotok, hyrdesetek haztetewben: quod in aurem auditis, praedicate in solariis (Pesti: NTest. 20).

hegy-tető, hegy-teteje: jugum C. jugum montis MA. spitze des berges PPB. Ket fele valek a kőh fal es ki vete a hegi tetőre az istennek lilko őtet (DebrC. 11). Nem lehet el enyeztethny az hegy tetőn rakatot varasnak (ÉrdyC. 319). Űl vala illyes az hegy teteiēn (Kár: Bibl. 1331). Az hegyeknek teteire mégyőne fél es ott palánkot csinálnak (419b). Fel hajt-ván a nagy temérdek követ a hegy tetejére (Megy: 3.Jaj. 1.110).

nyolc-tetejű: octojugis C.

oszlóp-teteje: epistylum PPB.

torony-teteje: [fastigium turris; turmspitze]. A ki erővel a tornyok tetején mászkál, méltó, hogy leheugeredjen (Fal: NE. 37).

Tetős, tetés: 1) pinnatus C. [caecuminatus; spitzig]. A tornyoc tetesec, hegyessac (Com: Jan. 123). **2)** [altus, magnus; hoch, gross]. Magas, tetés, méltóságos ember: *celsus corpore, honore, vertice PPB. A belénd szarvas forma egészen, azonban a lónál-is tetesebb (Misk: VKert. 91). Magas, tetés nagy voltok (Szeg: Aqu. 31). Az én leányomnak kell az elsőnek lenni a házasságra, mert idővel tetesebb (Könyi: VM. 6). **3)** [acervatus; aufgehäuft]. Jo merteket es bőűt es főmottat es tetest adnac tñ kebelecebe (MünchC. 121). Az mit ez fontos vészen, igen tetés (Prág: Serk. 940).

Tetőz, tetéz: 1) [caumulo; anhäufen, überfüllen]. Aggyatok es adatlak tynettek yo meertesekth meg razottat es teteztet (ÉrsC. 552). Meg töltec a vedreket tetézne (Helt: UT. 72). El merűlvén az istentelenségben, tetézve telyesek volnának az undok gonoszágokkal (Pázm: Kal. 50). Az szót szóval szaporitnann egyket az masikra tetézhettek (Bal: CsIsk. 139). Meg touab tetézik az fundamentomot (Toln: Vig. 141). Ez láládatlan világ rám hajtott próbát sulyosabbakkal tetézne (ÉrtT. 2. IV. 201). A lelki tanítók az ő nyavalyájakat ne neveljék és ne tetézzék (Misk: VKert. 43). Aszszonyom tetézett mértékkel való ditsirettel füzete az előbbi gyalzkodás helyet (Fal: NA. 154). Nincs oly tetézett gonosz szerencsétlenség, mellyhez több ne férne (Fal: UE. 492). Ha az egész világunk kintsét tornyosan tetézne elembé raknák az úr, még sem bírni arra szivemet, a mit tőlem kíván (Fal: TÉ. 634). **2)** caumino C. PPB. fastigio, fastigo MA. spitzig machen, zuspitzen PPB.

be-tetéz: [accumulo; steigern]. Ezel tetézi bé edig való lazugságát (GKat: Titk. 352).

föl-tetéz: [accumulo; anhäufen]. Az calvinistaságnak első kezdője es közönséges confessiója sok temérdek tévelygésekkel feltetézettett (Pázm: Kal. 369). Magát possat virágokkal vgyan föltetészte (Zvon: PázmP. 260).

még-tetőz, még-tetéz: 1) [concumulo; überfüllen, anhäufen]. A mely mértéket tölteni kezdettek az atyak, azt ők megtetézzék (Pázm: Préd. 121). De a mi mindezeket megtetézi, kiment mind ez sok romlásinknak lüre (Megy: 6.Jaj. IV. 18). **2)** fastigio, fastigo C. zuspitzen, einen gipfel machen PPB.

mégtetőzés: fastigatio C.

Tetőzet: [tectum; dach]. A vitorlác, kokasoc, keresztac a tetőzetnece mind a ket szégeletin fel emeltetni szoktac (Com: Jan. 107).

TETŰ (tető MA. PPB. *telwe* C.): pediculus C. MA. laus PPB. Phthiriasis olly betegség, kiben az tetvek az embert megészik (Szükszei TB. M. Akad. Értes. 1847. 327). Az ev ruhayát megmen változtagyva vala akarmely igen meg nebezevlt es foreknek, teteveknek myatta (Margl. 41). Zent Margyt azzonnak ev fergey tetevy az ruhayaban lattatnak vala fordultatny (42). Monda es előlőne az elegűlt bestia: Tettűc vadnac űneki minden hatarinac belől (Szék: Zsolt. 109). Űsd meg a földnece porat, hogy tetuecke legyen egész Egiptus földén (Helt: Bibl. 1.Ff). A mennyi tetvet talál, mind megöli (SalMark. B7). Pharaoh bñ bñios bőlezei tetuet nem szőrezhetnece (Kár: Credo. 5). Ha az gyoparbúl lgot chynalz, az tetvet megöly (BeytheA: FivK. 106). Ha az narcisust lugban megfőződ es foiedet vele mosod, tetueket es sörkeket kiuezt (127). Megveri az isten Pharaoh bekáccal, ezimázoeckal vagy tetueckel (MA: Bibl. 1.55). Pharaoh tetueckel, palatzk fergekkel veré meg (Ker: Préd. 210). A majom mindenféle járdi dolgokat megtanul, a sávűlűt es sipot fűj-dogalja, kotsis módra hajt, tetueket keres (Misk: VKert. 225).

[Szólások]. Csak annyit tud hozzá, mint a tetű a szántáshoz (Matkó: BCsák. 323). Oly szegény, hog egy tetűt sem adhatna (Decsi: Adag. 21). Csak tetű sán-titó, kosz, rűh s vargyógyító a borbély (ÖtMest. 12. vsz). K a z d a g szóval s tetűnél, de nem egyébbel (Decsi: Adag. 240).

[Közmondások]. Valami iob egy tetűnél, azt fel kel venni (Decsi: Adag. 211). Nem szükség a tetvet a ködmönben rakni, magától is belé mász (Kisv: Adag. 226). Kopusz főre patkós tetű (SzD: MVir. 144).

ágyéki-tetű, ágyékbantermő-tetű: [pediculus ingvinalis; filzlaus, plattlaus]. Vannac némely felettébb ártalmas állatocskác, ugymint serkéc, tetvec, balhác, sőt még az ágyék-ban termő tetvek is (Com: Jan. 42). Némely tetvek sokkal gonoszabbak es keservesebben tsipők, minéműek az ágyéki tetvek (Misk: VKert. 691).

bőraljai-tetű: [pediculus subterentaneus; krüzmilbe]. Földi bogarak: a bolha, poloska, bangya, bőraljai tetű (Misk: VKert. 636).

hal-tetű: lernaea; dochwurm SI. Vizi bogarak: a nádaly, vízi pök, hal-tetű, tengeri hernyó (Misk: VKert. 636).

lapos-tetű: [pediculus ingvinalis; afterlaus]. Némely tetvek sokkal keservesebben tsipők, minéműek a lapos tetvek (Misk: VKert. 691).

ló-tetű: [gryllus, gryllotalpa; erdgrille, reitwurm]. Némely állatok a földnek, szemétnak rothatságiból származni mondatnak, mint a békák, lótetvek (Misk: VKert. 14).

tyúk-tetű: [pediculus gallinarius; hühnerlaus]. A tyúk-tetű főképen fukkosásával nyughatatlanoktatja az embert (Misk: VKert. 691).

vak-tetű: [acarus; krüzmilbe]. Szöműtsűknek ueme, vak-tetű, hangyaboly: myrmecia PPB. Vannac némely felettébb ártalmas állatocskác, ugymint tetuec, bolhác és bőr alatt viskottetű serkéc: vak tetűc, mellyec minnen magunkat hábor-gatnac (Com: Jan. 42). Némely tetvek az embernek a bőri között lakoznak es olly aprók, hogy szemével alig láthatja ember, mellyről közönségesen vak tetveknek is hivattnak (Misk: VKert. 691).

vizes-tetű: ~ Az zör feregek ellene vagon, mellyet vizes tetűnek is hivanak (Frank: HasznK 15b). A serkéc, tetvec, bal-

lác, vizes tetűc minnen magunkat háborgatnac (Com: Jan. 42).

Tetves: 1) pedicularis, pediculosus C. pedicosus MA. pediculis scatens; voller lüuse PPB. Tetves betegség: phthiriasis MA. Ajánlását Kemény a khámoak megyeti, melyért egy tetves jancsárral egygyűvé kötötti (GyöngyD: KJ. 422). A disznónak a nyaka körül apró csomók szoktak teremni, melyről az ő husa tetvesnek szokott nevezetni (Misk: VKert. 146). 2) [nequam, improbus, inutilis; nichtsniützig, schlecht]. Toldott-földött, tetves-redves minden portikája (Thaly: Adal. 11.88). Azok a tetves komáromiak készültek ki, ide-i vagy Csalóközre, nem tudom (Bercs: Lev. 269). Valami rossz alávaló deákokból tetves, tudatlan mendikánsokból urakká, nagy emberekké lesznek (Bod: Pol. 112).

Tetvesség: phthiriasis PPB. [läusekrankheit]. Én Kapitány István ezeket szerzettem mobácsi mezőben nagy tetvességemben (Thaly: Adal. 1.231). A mezőn való legelés és az ólnak tisztán való tartása a tetvesség ellen a disznónak igen jóles orvosságok (Misk: VKert. 147).

[Tetvesül]

még-tetvesül: [phthiriasis corripior; von läusekrankheit befallen werden]. Lo laba ha megvarasul avagy megtetvesül, kenyed körsőfának a vizivel (OrvK. 94).

Tetvés: 1) [pediculos lego; lausen]. 2) [tempus in exsequendo perdo; heruntändeln]. Még az én erdélyi németem quartélyában tetvésznem magát nem félttem a Tiszán túl való földet (RákF: Lev. 489).

[Tetvez-ik]

még-tetvezik: [phthiriasis corripior; von läusekrankheit befallen werden]. Az mely lőnac az lába megvarasul vagy megtetvezic, vegyed vizét a körsőfának és azzal kenyed, meggyógyul (Cis. 04).

TEVE: camelus C. MA. kameel PPB. Ő mindeo kiménészt eleue küldő zamtalan teuékne sokassagaban (BécsiC. 12b). Jauus valuala ruhat teuénece zőreből (MünchC. 18). Jhuenece aros embőrdőc teuekkel es őzuerődkkel (GuayC. 24). Terhes teuekkel elindula (55). Teuenece zővrebene evltvezvett ember (CornC. 202b). Ez kalomiarok meennek arwal es terhes teuekkel es az zamaar előttők meegyen (ÉrdyC. 562b). Tevéket elnyelnek, szűnyogot megszűrnek (RMK. 11.229). Dobot, trombitát rihasztának, a tevéken sok harangok kongának (11.343). Tevéi háromszáz vala, számtalan arannyal terhelték vala (IV. 90). Teueidnece is helt szerzettem (Helt: Bibl. 1K4). Vőn harmintz szoptato teuent mind chitkoinal egyetembe (Helt: Bibl. 1bu). Effele perentelec az ő nyálasságoackal mind a teuénece farka alá valóc (Helt: Mes. 215). Rebecca általlott tevéen filni (Pázm: Préd. 53). A szunyognak elég megszűrése s a tevének elnyelése (Czegl: MM. 146). A tevék kevés eseléggel megelégedők, a szomjúságot sok ideig szenvedhetők (Misk: VKert. 43b). Könnyebben mégyen a teve a fő-fokou által, sem hogy a rágalmazó a mennyeknek országába (Fal: UE. 94). Ballagnak a tevék, bialok, szamarak (Kónyi: HRom. 15).

poroszka-teve: camelus dromas MA. kamelthier, dromedar PPB.

púposhátú-teve: gibbosus camels Com: Jan. 35. [dromedar]. A púpos hátú teve szekér gyanánt vagyon a sullyos terbekekne másuvá hordásában (Com: Jan. 35).

struc-teve: [struthio camelus; strauss]. A strutz magaságára nézve majd a tevéhez közelítő, melyre nézve teve madárnak avagy strutz-tevének is szokott nevezetni (Misk: VKert. 295).

TÉVED: [erro; irren]. Jerusalembon való yewetelyn erte-tyk atya wr isten zent fíyanak ez wylagra való yewetely, hogy ez zeegen es tevedet vylagot meg keresnee (ÉrdyC. 104).

el-téved: aberro, seducor MA. [abirren, sich verirren]. Az elastromnak berekeztése, kyt meg vnaak az budoso es elteuedet elmeywk, nektek igen oagi dychwsegnek kezd lattatnya (ÉrdyC. 143). Vala nag censegiben es el tevedven mynt az yohok (JordC. 381). Ha volnanak valakynak zaz yohay es egy hű kezelek el teeedoee, nemde elhagyna az kylenczwen kylenczet az heegyekben es a keresny meegyen, ky el teeedet (410. 849). O felsleges wr isten, meel yghen el teewettewnk volt az byzon wtrol es ygassagrol (ÉrdyC. 517). Kerlek, ergalmaz en welem, hogb el ne tewegyok (ThewC. 203). Isten hatalmából vagnak ezek is, de nem értjük, mert eltévedt eszünk is (Thaly: VÉ. 1.48). Eltévedtünk az sötétben s úgy megszakodoztunk, vagy csak alig tudjuk őszvevemi magunkat (Bercs: Lev. 189). Ebeczki urannak rossz az szaglója, mert el-tévedtünk (375). Kuklender levele copertája eltévedett, ugy hiszem, pelsőci plebauosnak írta (518).

eltévedés: aberratio MA. irrung PPB.

[TÉVÉHESZ-IK]

el-tévéhészik: [aberro; abirren]. Krisztina leányom mi módon tévehettél el, hogy az istent tisztelnéd, ki őmagát sem segethette meg (Krisztl. 7).

TÉVELYÉD-IK (tevelogy MA: Bibl. 11.123. eltévélyődés MA.): erro, aberro MA. irren, abirren PPB. Ez idővéztőie mindeneknek, ki megváltotta vagy árron meg vette még az tevőlőtteket is (Zvon: Post. 1.152). Fél, ha rossz ősvényre talál teke-rezni, oly fortélyos helyen fog ott téveledni (Thaly: VÉ. 11.164).

el-tévélyedik, el-tévélyeszik: aberro, deerro, devio C. pererro MA. [abirren, sich verirren]. El ne tneueggetek az vrbol (Sylv: ÚT. 11.111). El teueledie a hit agazatiba (Boru: Préd. 465). Sietség miatt az időkne tudását el ne teueledgyel (Kár: Bibl. 1.462). Nem kel félnünk, hogy eltévedelgyék az isten igitivel megerősített ember (Pázm: Kal. 551). Vr isteo fogadást nem tőtt, hogy el nem haggya tévelyednie az synagogát (555). Ez-ellen sommit olyast nem mondhatuak az atyafiak, hanem csak azt forgatták, hogy az római pápák gyakran el-tévelyedtek (658). Ha meg-betegszik, vagy a többi közzül kiszakadván el-tévelyeszik valamely jub, azt felkeresse (Pázm: Préd. 602). A bűnősc olyac mint az eltévedett juhoc (MA: Scult. 726). Az ő igyekezetekne illendő czillyatul egyenlő-keppen el teuelettenec (Zvon: Osiand. 58). Mindnyáium az el vánszítottak el-tévelyedhetek és eltévelyedtek (Bal: CsIsk. 419). Az ajtotul el ne teveledjél (Com: Jan. 106). Mind ez világ már esze veszett, az igazságtul eltévelyedett (Thaly: VÉ. 1.34). Az postán eltévelyedhetnek az levelek (TörtT. 1.444). Több levelekkel együtt az is eltévelyedett (RákF: Lev. 1.462). Éppen most üzeate Ebeczki, étszaka eltévelyedvén az bada ma Újfaluban várták őszve egymást (Bercs: Lev. 188).

eltévelyedés: aberratio C. MA. verirung PPB.

eltévelyédhetés: [aberratio quae fieri potest; mögliche verirung]. Az ű el nem tévelyedhetését nem állathatod (Czegl: MM. 75).

eltévelyédhetetlen: [non devius; uoverirrbar]. Eltévelyedhetetlen igaz út, mely a mennyei bődolagságnak hazájában vezet (BíróM: Préd. 1).

még-tévélyedik: [meenteaberro; irrsinnig werden]. Bújában majd megtévelyedett (Kónyi: VM. 21).

még-tévélyeszik: [erro; irren]. Ezen panaszkodásuok leszen nekünk is, ha megtévelyesznük az igaz jónak választásában (Lép: PTük. 1.423).

TÉVELYÉG: 1) pererro, divagor MA. umhersehweifen PPB. [sich verirren]. Imma bndosom es thewelghek, mynth a mezewbe a pazor nekywl valo baran (WinkIC. 114). Ha látandod az te atyáddiánac ökrét vagy inhát teuelgeni (Kár: Bibl. 1.178). Az részegítő italnac miatta tévelgette (MA: Bibl. II.23). Így tévelgűne miut az öltévedett juhoc (MA: Scult. 726). Tévelyeg a szerelem s nints maradása (SzD: MVir. 398). 2) erro C. MA. in errore versor PPB. irren PPB. Ne akary heiaba téuelgenéd: noli frustra errare (BécsiC. 88). Ne tévelyeg kiral: ne erres rex (174). Néguen eztendeiglen serelmes voltam e nemzetnek es mondottam mindenha: ezek teuelgnek zűnőkkel (AporC. 56). Ha mynd tevelghendnek te bemed, een sonha nem tevelghek (WinkIC. 153). Ky a theremteth alathnak zerelemeth az teremthenek zereleme eoleth vetbj, theweleg (360). Valaky az hytnek agozatyanak chak egyben teuelgene (CornC. 66). Megh hallaa Herodes ktyral mynd azokat, kyk leeznek hű nyatta es teevellyegh vala rayta, mert nekyk mongyak vala, hogy Janos baptista tamadot volna fel (JordC. 553, 833). Az kereszttyen anyazentegylaz soha nem teewölgyöliet (ÉrdyC. 163b). Felette teewölgyönek es veetköznek (610). Ky gyötbrelmeketh gyűlöl, heyth holond, ky porytasokath elhagy, teewölgh az (ÉrsC. 226b). Ne tyuelwgyetek, sem a paraznak sem az orrok isten orzaganak űrűksygyth nem valhattyak (Komj: SzPál 142). Tévelyegte, niért hogy nem tudgyátoc az irást: erraticus, quia nescientes scripturas (Helt: UT. F7). Kic nem biznac Christusban, teuelegnee vtokban (Born: Ének. 44). Az iras magyarázattyába tényölgyeth (Vas: CanCath. 444). Lehetetlen, hogy az ecclesia tévelyeghessen (Pázm: LuthV. 150, 324). Krisztus meg nem tsalatik, tévelyeg a világ, mely a gyönyörűségeket űzi (Pázm: Préd. 118). Ide fellyeb azt mondad, hogy meg az választottac aniaszentegyhaza is teueleghessen (EszT: IgAny. 120). Ne tévelyeg vakmerőkeppen, mert mi ezeket mi magunkért szenvedjege (MA: Bibl. III.123). Gorombául es ostobául tévelygene, kik azt állíttyac (MA: Scult. 600). Tévelyegnek, a kik úgy vélekednek, hogy a saskeselyűeknek még záptojások-is kikelhetők legyenek (Misk: VKert. 292). Ezeket gondolták es tévelygettek (Ily: Préd. 162).

el-tévelyg: [aberro; abirren]. Kyk az zent yrast kővetteek, nem teewölgyölkhetnek el az ygassag mellől (ÉrdyC. 416). Az kantoral soha el nem teuelgyethetnéne. 1591 (Kal. C).

Tévelygetet: [errare facio; irren machen]. Atkozot legyen, a ki a vakot tévelygetti az úton: maledictus, qui errare facit caecum in itinere (Helt: Bibl. I.Zzz).

Tévelygés: 1) error C. erratio, errantia MA. verirrung PPB. Semmykeppen nem kellett hadni teuelgoest auagy valamý meg kyssebytest (CornC. 7). Tuelgés vagion az kőniű niomtatoc niat az őszteudő szamlalasha (Szék: Krón. 27). A hamis Christussoc czudakat tesznee vgy annyéra, hogy tenelygésbe vitétnéne még a választattak is (Helt: UT. G3). Csak egy fordítása sem lehet a bibliának, melyben tévelygések nem volnának (Pázm: LuthV. 154). Ennek a bűcsűs levelekről valo istentelen tudomannac gyalázatos tévölgsének meggyőződésre semmi világossab nem kívánathtatic (MA: Tan. 701). Goromba es otromba tévelygése ez az sidoknac (MA: Scult. 320). Szomorkodik elmúlt életemen, melyet tudatlanságban, tévelygésben es vétkekben fogyattam el (MA: SB. 331b). A mi lelkiűnűnece régi ellensege az urnak tiszta buzaja közzé konkolyt binteget es nagy gyakran tévelygéseket is (Zvon: Post. I. Előb. 8). Az hűteleneke nézén szokta Isten megengedni az tudományban való tévölgséseket (Zvon: Post. 1.572). Az igazsag nekfiűl valo szokas teuelgesecek regisege (Zvon: Osiand. 10). Az ti vak teuelgyéseket szépegetni igyokezik (Bal: CsIsk. 399). Goromba tévelygésben vóltanak nemellyek (Lép: PTük. I.100). Az tévelygésben valo omlás igen kőnyű (Poln: Vigaszt. 14). Az tévelygésnek temerdek láthatóságot gyakorlatossággal sirattyák (65). A papistaknak tévely-

géseket szőrnýtő nagy chatarával hát szinte akkor számlálad elő (Veresim: Lev. 111). Tévelygésének otrombaságát szinlette, tsinogatta (GKat: Titk. 14). A biblia tévelygések próbakőve, kereszténység óltalom bástyája (MHeg: BTan. 52). 2) [haeresis; irrgläube]. Tevelgessok: sectae, haereses (NémGl. 134). Téuelgésbe a nép vitétt tartatun a baluannac hamis zolgalattaban (BécsiC. 277). Tamadanak ifel nekyk az fiaryseosoknak teewölghesek zerint (de haeresi pharisaeoruni) azok közzől, kyk ymaran hyttenek vala (JordC. 759). Az arrianos eretnekőknek meg mutata az ő tenölgeseket (DobC. 120). Intetneek, hog ez tevelgeseet elhadnaya (DomC. 263). Sok teewölgheseseek tamattanak vala az ydőben wrwnk Jesus hytynak ellene (ÉrdyC. 114). Erethnekseeghnek teewölgheseceben volna (517b). A gyarlo embert ygyekezok ő hytynen valaminyemő thewölgsere hoznya (ÉrsC. 273). A pokol ereje ostromzásra, tévelygésre nem viszi az ecclesiát (Pázm: LuthV. 266). Az tőb ecclesiackal reszetlenb volt az tenelygesekben (EszT: IgAny. 166). Gonosz szokasoc es tévelygése indultanac az gyűlekezetben (MA: Bibl. IV.151). Félő, hogy végtére a kálvinistaság a Mahumet tévelygésére ne fajullyon (Mad: Evang. 570). A régi bálványoknak elhagyása s azok helyében más ujjaknak pótolása, új avagy megfejtelt tévelygésnek állatása (Pós: Igazs. II.362). Ezt a tévelygést akarja ujjobban feladni (Matkó: BCsák. 355). Lengyelországban lábra kapott vólt az a tévelygés (Bod: Pol. 18). 3) scandalum JordC. 396. [anstoss]. Kywe yrtogatnak myuden teewölgheseket (JordC. 396). Ennekem teewelghesemre vag: scandalum es mihi (406).

Tévelygő: 1) erraticus, errabundus C. erroneus, errans MA. irre gehend, umsehweifend, irrend PPB. Tévelygő, bolygó, bujdosó: errabundus; tévelygő vélekedés: *errans opinio; keringős, tortélyos épület, melynek sok tévelygő útán a ki bemenéd, nehezen jó ki: labyrinthus PPB. E Nabuhodonozornac ereie, mel telbened vagion minden teuelgő lélekűnece megfieddésere (BécsiC. 34). Bynes nepnek orwossaga, thewölgőknek ydwezsegehe yrgálnac mynekők (PeerC. 328). Zent Peter apostol monda az teewölgő sydo neepnek: Tarchatok penitenciat (ÉrdyC. 575). Az te vtad teuelgő élölöttem, az az niluán vagyon élölöttem, hogy ellenem való vton akarsz iarni (Kár: Bibl. I.141). Teuelgő ermetel birdetne (Pél: Tan. 325). Indely meg hadaddal teewölgő nagyarra (Zrinyi: ASyr.D). 2) [haereticus; irrgläubig, irrgläuber]. Caluinus ez teuelgő tudomant nyuabban oltalmaz (Mon: Apol. 367). A tőb calvinisták a lutherista tanitokat számárnyi számároknak, esze-forlűlt teuelgőknek nevezik (Pázm: Kal. 289). Im ballád, mely sokat dicsirrel bűcsűllenek, a miket szent Agoston-idét a kereszténység teewölgő heresisnek mondot (Pázm: LuthV. 184). Megengedi, hogy a tévelygők is élnek ezekkel az eszközökkel, noba nem jól élnek (245). Ezeket magok agya-fűrtt elmélkédések tsigázásból satíllják a szent háromságtadót tévelygők (Pázm: Préd. 720). Téuelgő tudomant követnee az pápisták is (MA: Scult. 218). A tévelygőknek agyaskodásoknak es alkalmatlan tsűllekedéseknek s vetélkedéseknek tulajdonitljuk (GKat: Titk. 906). Minden tévelygő vallások azont mondgyák az ő ecclesiájok jeléről, a mit Matkó mond (Matkó: BCsák. 105). Mennyei tudomány, mely a tévelygők ellen megtoltalmaztatik (Bod: Pol. 75).

TÉVELYÍT: seduco MA. vertühren PPB. Ezek az szent irás helyei, a kilről te teuelyítő hamisságot akarsz kisotulni (Bal: CsIsk. 191). Ezek: gyogyitok, bizonyitok, tévelyitek, egyegy syllabaval mind megkurittatannak ilyen formán: gyogyitok, bizonyitok, tévelyitek (CorpGramm. 297).

el-tévelyít: ∞ Meglássaloc, hogy valaki titokot el ne teuelyítsen: videte, nequis vos seducat (Helt: UT. MS). Tírtis meg uram minden elbittoket es minden eltavölitetteket (MA: Scult. 795). Az emberec paranczolat el tenöllett az artatla-

noknac szüőket (Zvon: PázmP. 27). El tévőlettette az emberi nemzetséget (Zvon: Post. I.587). El tévőlettí az vakot az ntában (II.315). El teüőlettie az artatlanoknak szüőket (Zvon: Osiand. 27).

Tévőlyítés: [seductio; verführung]. A hūn olővetele a sātán cselekedetével vagyon csüőakkal és minden hamis tévelyítéssel (Ily: Préd. II.549).

TÉVESZT: 1) seduco MA. verführen PPB. 2) [perperam prehendo; vergreifen]. Mely azzonyallatnak vagyon tyz gombalyaga, ha ez teeweztendy egyket, nem de faklyath gyoyth es fīel hannya mynd az faklyat (JordC. 581).

el-téveszt: 1) [non reperio; verfehlen, nicht finden]. Mykoron a te zentl fyaddal Jherusalembe meneel, oth te zent fyadath el tezewteed (WinklC. 331). Az zūz anya wr istennek nyanyan ydeyn es helyeen el teeweztee es el veztee ew zent fīyat (ÉrdyC. 68). Az madarka, ki el teueszi az ő fészket (Kár: Bibl. I.619). 2) [aberro; abirren]. Kezereytetek, hogy testet vemie es az erek dychewseegnek wtaat, kyt ember el teeweztet vala, meg keresuee (ÉrdyC. 251b). Mykoron ywtotanak volna egy nagy pwztaban, reayok esthwelődeek es el teeweztek az yaart wtat (666). A bűnőknek sok szővevényi kőődt az idvessegnak utát el ne téveszszűk (SBalog: TemK. 155b). 3) [amitto; entgeben lassen]. Kik el teenezik az menior-szagot, bankodnia foguak (Born: Ján. 1). 4) [dispergo; zerstreuen]. Ha a nap tāmadván veszi s földről eltéveszti a kőődt, jó napot hoz. 1671 (KNagysz. A16). 5) seduco MA. verführen PPB. Tészen nag iegieket, hog el teuesze az földön lakozokat: seducit habitantes terram (Fél: Bibl. II.177).

[Szólások]. Eltéveszti észét (Pesti: Fab. 37b).

[TÉVÍT]

el-tévít: [superprimo; unterschlagen]. A jőszáguac árrából eltévítet valamit: fraudavit de pretio agri (MA: UT. g6).

THĒA, THĒ: [thea; thee]. Ha valakinek azt mondottad volna: kell-e kávé, talám azt értette volna, hogy állj el mellőle; ha: kell-e thé, talám azt tñdta volna, hogy tezed (MonIrók XI.321). Egy csésze téét ívám (Bethl: Élet. II.138). Théa: the (KirBesz. 143).

THĒÁTRUM (teātrum SzD: MVir. 259): [theatrum; theater]. Ártatlan véreket medentzében teszi, tőb társait osztán magától el küldi, az nagy théátrumon csak magát szemléli (Zrinyi II.61). Én már másodsor látok ilyen komédiát ebben az országban; a théátrumról hogy szállunk le, meglásuk (Mik: TörL: 344). A mit a teātrumokban, játszó színekben feladnak, mind azon bím-munka (SzD: MVir. 259).

TIGRIS: tigris C. [tiger]. Talalanak a pwztaban orozlanokat, medweeketh es tigris newő vadakat (ÉrdyC. 309). Mint az fene tigris kölkét halni láttya, hálóját vadásznak s magát is szaggattya (Zrinyi II.55). A tigris feneséggel mindeneket fellyűl mül: tigris ferocitate omnes superat (Com: Jan. 45). Aegyptus felette bővős tigrisekkel (Hall: Paizs. 67). A tigris az ő szágalsával meg-bűőzőli, melyfel futott a vadász az ő kőlykeivel (Misk: VKert. 86). Nem kell őt félteni, ha áll is olly lesre, az bonnét őklelni kellett tigrisre, ő ki nem bocsjátja onnét más tölgyesre (Thaly: Adal. I.138). Tigristejel talám tartott fel én anyám (Thaly: VÉ. II. 286). A tigrist keményen gyentelték (Grad: Orsz. 183).

TIKKAD: langveo MA. schwach, matt werden PPB. Egyenlő betegség az heában valo gyűnyörűség alatt tikkadni és hajolni (Prág: Serk. 181).

el-tikkad: ∞ Gondnak, bunak nagysaga miatt el tikkadot (Csan: Ján. 6). A nagy ijetségnek bévsegeben el-tikkatt lelkednek esmérleti (Megy: 3.Jaj. I.17). A bűnőknek hevségében el-lankadott és eltikkadott ember (DKal: Ker. 278). Abban eltik-

kadott fejemet örökké megnyugtattai (Czegl: MM. 298). Az hadakat úgy kell hoznod, el ne tikkadjanak (RákGy: Lev. 258).

lő-tikkad: [defervesco; verbrausen]. Hamar fellobbanó s hamar letikkadó harag (Kisv: Adag. 193).

Tikkadás: langvor MA. mattigkeit, schwachheit PPB.

Tikkadoz: [laogresco; ermatten]. Lélegzetet nem vehettek, hanem csak tikkadoztak (Hall: III. list. I.55). Luther Márton és Calvinus János az evangéliumnak tikkadozó világát nagyobb gradusban gyűjtötták és lobbantották fel mint mások (VárM: Szöv. 67).

[TIKKASZT]

el-tikkaszt: [langvefacio; ermatten]. A paráznság el-tikkasztja a testnek inait (GKat: Váls. I.1011). Mikor a sūtő verőfénynek sūgári az egész tagokat éppen el-tikkasztják, a zőldellő fűk az ő szellőző árnyékjokkal azokat meg éllesztik (Lipp: PTük. III.2). El őltotta s el tikkasztotta a pokolbéli sātán az isten tiszteletinek rogyogó világát (VárM: Szöv. 245b).

TILALOM: interdictio, interdictum, vetitum C. verbot PPB. Tilalommal meg-zabolázni az alatta-valókat: *coercere subditos PPB. Ez evrekegnek byrodalma zent Damauos atyank tyalma nekevl es meg tyltattak jzen erevssen (DonC. 136). Az istenjdėvkneg kylemb kylemb volta-zerent változtagyá embereknek leot tyalmakat es zőzeseőket (137). A papa parancōla a nagi atok alatt s tilalom alatt, hogi a cantuarii ersőköt az ő egihazaba szabadon hagiuaia menni (DebrC. 83). Kőnőrgők, hogi te Kmed kőldene egy tyalom lewelet (LevT. I.232). My kyzek valank, de az ew tyalmokyrtyt kyzerytettem ellalaztanom az be vyteltth (RMNy. III.50). Efele idő mulast tilalom vagy tñdomány tel level által kirekesztbetik (Ver: Verb. 143). Az apostolok is ideigvaló törvényt szerzėnek az fōjtot és véres állapotoknak tilalmáról (Pázm: Kal. 484). Szent Pál írja, hogy az oo testamentomnak árnyėkoző tilalni nem illetnek münket (Pázm: LuthV. 221). En az latornak soha nem kedveztem, most is csak hogy az szőlőben ment az tilalom ellen, kettőt akasztottak fel benne (RákGy: Lev. 266). Nem lebet dispensatio avagy fel-szabadítás abban az istentőlvaló tilalomban (Szentiv: Verseng. 108). Az városban való lakásra szabadság adassék mindenféle tilalom nélkül (MontME. VIII.150). Akartam mostan vásár alkalmatossággával kezdenem valami tilalmat az árosok drágaságában (Bercs: Lev. 718). Ne gondold ezt gyenge tilalomnak lenni, szorossan kötelez (SzD: MVir. 189).

Tilalmas: 1) impermissus, inconcessus C. vetitus, illicitus MA. verboten, unerlaubt PPB. Tilalmas erdő: sylva incidua Nom. 77. Tilalmas szálas erdő: sylva incaeđua PPB. En labalyal tilalmas helyekre mentem (VirG. 5). Eleytű fogva az az erdeo tilalmas nem volt (RMNy. II.287). Ez okon az más ember tilalmas rétiben vágta kaszáját, az mely magistratus Luthert küldötte (Pázm: Kal. 119). Nem tilalmas az istent képekben ki-faragni (Matkő: BCsák. 33b). Mutass egy szót a szent írásból, a melyben tilalmas volna a bak barátoknak az házasság (240. 47). Nem vólt tilalmas a pogányokat meg tázfolni (Czegl: Japh. 34). Tilalmas nézésért fogságban tartatott (Nyr: XII.267). A meg őtletnek testeket tilalmas vólt eltemetni (Hall: III. list. I.2). Tilalmas erdeje ezen falnak nincsen (Gér: KárCs. IV.306). Az végh-megi nevű erdő is tilalmasban tartatik az vár szükségire (309). Itt tilalmas dolog az aszszonyokra nézni (Mik: TörL. 235). A király megtiltotta az arany gallant az dāmáknak, hogy a tornyozott hajak és bizonyos bubi készületek tilalmasok (Fal: NA. 127). A bősületes ember tilalmas fegyverrel nem harcol (Fal: UE. 450). 2) [locus interdictus; verbotener ort]. Nem akarsz vélee hartzolni, csak nyujtozol valahol mint a tilalmasban hízalt kan (Kereszt: FelsKer. 182). A barom pásztora ellen nem mégyen tilalmasban (PP: PaxA.

Előb. 2). Kaszálok rét hat helyeken vagyon: tóháti rét, tópadás, malomnál való rét, katonák tilalmasa nevű, tagy-elei (Gér: KárCs. 318). Urházi Péter az tilalmasban találtatott, ökreitől adott birságot 1 t. (MonTME. 1273). Nem a félénken sziv, de a ki bátor, mehet a tilalmasban (Kisv: Adag. 44).

Tilalmasan: illicite C.

Tilalmaz: [veto, interdictio; verbieten]. Nem hogy kedves eledeltől tilalmaznák a beteget, de sőt valamit kíván, mindenben kedvét töltik (Pázm: Préd. 32). Kristus tilalmazta disznók eleibe adni a gyöngyöt (46). Az isten tilalmazza, hogy disztelen ajándékot ne adjunk neki (335). A pápistaságban okát adgyák, miért tilamazza a lust, sajtot, tyukmoyat (Pázm: LuthV. 136). Focas a constanezinápolyi püspököt tilalmazta hozzá nem illendő titulustól (331). Hogy a hűségelt ez okon tilalmaznák (TasiG: Préd. 65). A teremőt isten az ő tilalmazó parantsolatjának meg szegettéért Adámra és Évára rettenetes sentenciát mondott ki (GKát: Titk. 55). A házasságot az egyházi szolgáknak tilalmazta (Matkó: BCsák. 40). Bár sirj azon, azt senki nem tilalmazza (Czepl: MM. 288). Eddig tilalmazta Diana masoknak a lövést, engedti most már mindnyájoknak (GyöngyD: Cup. 600). Az isten a népek tilalmazta a bálványozást (Illy: Préd. II.44). Tilalmazta nekik, hogy palesát se bordonának (198). A nyúl hús meg ételének tilalmával isten a nyúl erköltsének követését, a félénkséget akarta tilalmazni (Misk: VKert. 176). Hogy tilalmazhassan újat, nem tudom, mert Komáromtól az merre szereti, mehet (Bercs: Lev. 10). Ha akar költözni a német, Budánál hidat vét s ki tilalmazza (121). Az káromkodás igen megáradott, nehéz azt illy széllyedve tilalmazva is jóra hozni (345. 520. 737). Valóban nem volna szükséges oly keményen tilalmazni a szokást (Fal: NE. 17).

el-tilalmaz: ∞ A kik oda mennek, holmi alkalmatlanságotól tilalmazza el őket (Thaly: Adal. 1309). El tilalmaz ez a parantsolat a szolgálai munkától (SzD: MVir. 158).

még-tilalmaz: ∞ Meg-tilalmaztattak, hogy vissza ne tekintenének (Szék: Krón. 6). Fosztiák szörnyen az erdélyi katonák, kik gyűnnek az seregükre, kérem Nagyságotat, edictummal tilalmazza meg azt (Bercs: Lev. 242).

Tilalmazás: [impeditio; verhinderung]. Szabados volt-e az a concilium, úgy hogy nem volt senkinek bántása, hanem minden tilalmazás nélkül ratio cum ratione certavi (Czepl: Japh. 206).

TILOD-IK, TILOSZ-IK: 1) [vetor; verboten werden]. Evac oz tilut gimiltstvl (HB). **2)** [compscior, se continere; sich enthalten]. Isten ne veztegl es ne tiloggl (ne compescaris), mert ime te ellenséged meg zöndölnek (DührC. 154b). O ahak ees heyt Judas, ky nem zegenleed anyanak egyetlen eeg fyat el arulny, azeert nem gondola awagh nem tylocek vezedelhnek fya ő gonoz ees ahok zandokarol (WinklC. 144). Sokképpen megszegték a békességet, melytől ezután sem tilodnanak saba a magyarok (ErdTörtAd. III.145).

el-tilodik: [se abstinere; sich enthalten]. Az haydynatwl es az földektől te K. es el tylogyek (LevT. 173). Yzentel wolt ennekem, hogy az földektől el tylogyam (306).

még-tiloszik, még-tilodik: ∞ Nem tilovek meg a vezedelmece fia ő gonoz es ahok zandokarol (NádC. 155). Hailot időnek folasan vilagoh immar, mellököt meg geriezzed zerelemmed, hog ő vy hireket halvan meg tylogyk minden bintől (DöbrC. 236).

TILOS: [vetitus, interdictus; verboten, unerlaubt]. Sencha de villa Tilos. 1210 (VRég. 47). Chak eg elal sinez, nem volna tilos, de bizon nincz (LevT. 1385). Az parasztoktól tilos legyen az sacramentomae pohara (EszFlgAny. 432).

TILT (tilutoa HB): prohibeo C. inhíbeo, veto, interdictio, arceo MA. verbielen, untersagen PPB. Mend paradisumben uolov gimilietul munda neki elnie, heon tilutoa wt ig fa gimilec tvl (HB). Köny hullatas wygasaga attwl magat nem tylyhatya, merthi őrmethem nem mondhatya (CzechC. 27). Nyultam ektelen, rut es tiltot helyekre (VirgC. 4). Az farkasnak feneseget mind őrmagatul mind ő tarsatul tiltuan meg elhite (54). Ez dolgot micoron megtudae nemelec az zent atae közzül, kezdeg őtet fegelmeznie es rola tiltania (NádC. 84). Azt en ty nektők tanaőca nem adom, sőőth meeg kennal is attul tiltlaak (SándC. 27). Iesus yewe Janoshoz, hog meg kereztekdőneek hāthāle, Janos kedeg tylytta vala hiewtot (JordC. 362). Cristus nem tilta őnen magathi adnya artooknak kezebe (KeszthC. 411). Kenyhwiltas wygasaga attwl magat nem tylyhatya (ThewrC. 288). Az ezázár tylytot myndeneket, hogy ne segellenek ewteth (ÉrsC. 501). Engemet ereossen tylytottonak, hogj en ty Keg. be ne vynyom Naghmihaly varaba (RMNy. III.50). Immaran az tiltoth etelt mast emnie kelleo. 1572 (KBécs. C3). Nem tiltatik istentől a marhának mértékletes esszorgalmatosság nélkül való keresése (Tel: Evang. II.738). Mitől tiltatnac meg az istennek népe (Mon: KépT. 123). Ninesen tiltuan az isten nepe közt (Pécsi: SzázK. 84). Néha az orvosok tiltják az nádmézet (Radv: Szak. 258). Ha másnak szabad a magyar könyvre deákul felelni, engem sem tilthat, hogy magyarul ne írjak a deák könyvre (Pázm: LuthV. 6). Miért hogy csak a pogány fejedelmek módgyaravál kemény uralkodást tiltá tiltók (334). Életük vesztése alatt tiltattunk az egy gyimiltstől (Pázm: Préd. 930). Tiltua az szabadiaban bagzo fitalanságot (Zvon: PázmP. 80). Magával ellenkezik a Farkas, mert szabódik, hogy ők nem tiltják a pápista könyvek olvasását (Sall: Vár. 6). Az vadázást sem tiltátoe magatokat (Bal: Csak. 33). Az isten tiltja, hogy testiinket ne metéllyük beretrával (Czepl: MM. 143). Te tited aztot ő sem tiltja, de most azt kívánnya hogy hada be jüljön (Zrinyi I.101). Szolgák fogadásától csak olyannal tiltunk, az kik itt annak őrvével akarnák magokat elfogni az hadból (RákGy: Lev. 285). Jó reménsséggel biztatlae, késségben esni tiltalae (Com: Jan. 2). Sem István uram sem egyéb nem tiltotta sem ellenzotta, hogy reá ne menjenek (Gér: KárCs. III.320). Tiltotta őket az erdőn mint az ura képeben s mint penig ő maga képeben, hogy ne vágják (320). Charicla srui indította gyakorta szejait, noha Chemon arrúl ugyan tiltotta (GyöngyD: Char. 350). A szabad revesnek, a tiltott mézesnek láttatik az embernek (Kisv: Adag. 450). Tiltjuk, hogy a papok gyermekeiket magok mellett ne tartsák (Bod: Pol. 4). A mi mennyiei gondviselő urunk törvényesen tiltja vala a fővénységet (Fal: NE. 101). Nem tiltottam, hogy puha ágyakban ne nyugodgyanak, hogy gondgyok ne legyen a tisztos fehér-ruhára (Fal: NA. 173).

benn-tilt: [inhíbeo; hemmen]. Ben tylyhatya mynden ember peryt, procatorat ys megl hyhatya (Ver: Verb. 81).

benntiltás: inhibítio Ver: Verb. Szót. 12.

el-tilt: abdicco, abarceo C. prohibeo MA. abhalten, verwehren PPB. Eltiltani valakit háztól: *prohibere aliquem domo; a tanács el-tiltotta tisztitól: *circumscriptus a senatu PPB. Az is purdi hamisság, hogy a pápa a sz. írásnak olvasását el-tiltja a világi embereket (Pázm: LuthV. 25). Az föld az ő árnyekaval el tiltja az napna fényet, hogy az holdat ne világosítsa. 1619 (Klebr. D3). A lelki tanító a penitentia tartatlanokat a sacramentumoktól el-tiltja (Com: Jan. 126). Minden hús ételtől el-tiltá magát (Tarn: Szents. 115). Hideg-lelést el-tilt s mérget is el-űzi a kapor (Fely: SebSal. 16). Az vadaquilónak indúl fergetege, az mezei szállást eltiltja hidege (Thaly: Adal. I.158). Az egyet nem értő feleket minden bosszú-tételtől, motskus bosszú-dektől el-tiltja (Bod: Pol. 11). Akámi apróság dologért a templomtól ne tiltásk-el a papok (86).

eltiltás: prohibitio MA. verbietung, verwehrung PPB.

főltilt: ∞ Néha interdictumok által városokban sok esztendőig fel tiltatik istennek ez világ igazgatásában való uralkodása (Hunn: Tracta 23). Ha pedig megli nem házasodnék, fel tilták mind addig, amíg megli nem mátkásodik (CsikGy: 15). Valamely prédikátorságra hivatalos atyafiú ehhez nem alkalmasztja magát, szolgálatja föl-tiltatik (Bod: Pol. 108).

ki-tilt: excludo, abarceo, interdicto, inhibeo MA. anschliessen, verbieten PPB. Ky kellen tyltatuy zent egyházban való be menestvel (CornC. 173). Megli atkozaa ewtét es ky tyltaa az zent egyházból (ÉrdyC. 299). Számkivetni valakit a köz társaságból, ki-tiltani (SzD: MVir. 377).

kitiltás: prohibitio, inhibitio, exclusio, seclusio MA. verbietung, verwehrung, ausschliessung PPB.

még-tilt: arceo, cohibeo, veto, interdicto C. inhibeo, prohibeo MA. untersagen, verbieten, abhalten PPB. Megfégye es megtylta, paranczola aznak, hogy tanulna yarny alázatosságnak van (EhrC. 109). Jőud Ihs Janoshoz, hogy megkereztekedne őtől, Janos kedeg megtiltatua őtet (MünchC. 18). Hagygatoc az aprodotok en hoziam iőni es ne akariatok megtiltanotoc, mert ollatanoc mehnene orzaga (49). Tylezatok meg aty nyeluteket az sok zolasoktul (VirgC. 112). Mynden gyanos leueleczekek nektek halálnak kenya alath meg tyltom (138). Az istennek felelme megtilt mindon gonossagtul (NagyszC. 181). Meg tilta, hogi seh enni seh innia ne adnan ik (DebrC. 179). Megtilta, hog ki ne mennenek sem valamely egyeb zemelyeket meg latogatny (DomC. 102). Ha feyedelem ollyat teend, kyth wr ystennek törwenye megli tylyth, teegen aldozatot egy kosh (JordC. 85). Yme hol vyz vagyon, ky tylyth megli enghem kerezthetvöl (735). Meg tylytyaak, hogy ne meryeek bantany (ÉrdyC. 558b). Megli tylytom, hogy senky azzonyallat az ty hatarotoknak belőle ne mebesen (580). Megli tylytaak, hogy senky hazahoz be ne fogadnaa (644). Te meg tylytaz mynket, hogy atyanknak ne mongyok (655). Tylebad meg the nyelwedeth: prohibeo linguam tuam (KeszthC. 77). Nyelnekuel zolyhy senkyt meg ne tylyhyatok (Komj: SzPál. 180). Törvényadótul szent János meg nem tilt, de méltatlanságotul mindentül it meg tilt (RMK. II.171). Krisztus vérét az köznétül mint lopó megtiltod (217). Meg tiltác a gyűlenészeket, melyec pátyát fognae vala a gonosz téuőkne (Helt: Krón. 165). Az vlgaság téuő szerszámokat ne tilczad meg: non impediás musicam (Kár: Bibl. I.671b). A föld meg tiltatoc, hogy ne teremche az ő gyümölché (Tel: Evang. II.800). Az szűléket sem tiltia meg az ő gyermekire való haragtul (Kules: Evang. 416). Hogy Saturnussal ne közzössögyek, őtet meg tiltia. 1583 (KBártia Bv 4). Keresztýéneknek temetése helyétől az holt ember testét meg tiltá (Vás: CanCath. 676). Ki tiltbat meg minket, hogy ne kövessűc azt (MA: Bibl. Előb. 3). Miért tiltattunc meg, hogy az urnae ne vigýűne aldozatot (MA: Bibl. I.127). Ac carthagobéli concilium megtiltotta, hogy senki felső pispókne ne nevezetűne (MA: Tan. 1160). Kik az paraznasagnac vetkeben lőrtőngene, meg tilűoc azoktul az egyházba való menetel (Zvon: Osiand. 117). Anicetus pápa megtiltván, hogy a papok nagy bajat ne viselőne, hanem egy kerekdéd pilisset a fejek-tetején (Pós: Igazs. III.617). Meg kel a született nyelvre fordítottat bibliának olvasását tiltani (Ozegl: MM. 221). Megtiltotta isten, hogy a zsidók testeket megne metűnek (144). Magát a rozszaságtól meg-tiltya: se a malo prohibet (Com: Jan. 177). Ezokáért akarta isten megtiltani a judabéli királyoktól, hogy lovaikat meg-ne sokasítsák (Misk: VKert. 104). Zólyom vármegyében megtiltották, pápista papnak senki pénzért se szántson (Berces: Lev. 743). Meg-tiltá ő felsége, hogy se egyik se másik erővel templomot ne foglaljon (Bod: Pol. 204). A keresztýén hit igen meg szoríttya a mi szabadságunkat, nem csak egy fát tilt meg a paraditsomban (Fal: NA. 171).

mégtiltás: inhibitio Ver: Verb. Szót. 12. prohibitio, cohibitio, interdictio, interdictum MA. verbietung, verbot PPB. Mindeknek mégtiltá kinyilatkoztatni, hogy E. az ő hatalmában volna; nem lön haszontalan ez a mégtiltás (Mik: MülN. 17).

[Tiltat]

még-tiltat: [abarceo; verwehren]. Szent György hava teremnekűnc szép virágokat és meg tiltat rétet soc ió szénáért (Cis. B3).

Tiltás: interdictio, interdictum, vetatio, inhibitio, prohibitio MA. untersagung, verbietung PPB. Pal tanusagot tewen mynd azokrol, kyk wr Jesus Xpusban vannak mynden byzadalommal es tylyhasnal kyl (JordC. 796). Ezen tylytasswnknak enghedel-műsők (ÉrdyC. 580). Vgy volna a hus eteltől való tiltás őrdőgi tudomány, ha a Christusnac ió tetemenyet arra harentanoioc (Tel: Fel. 110). Az elepedtt gégek nedvesítést kérnek, bort-is hoznak, de vét Ferencz tiltást ennek (GyöngyD: MV. 112).

TILÓ: malleus stuparius, frangihulum cannabinum PPB. [schwinge, hanfbreche]. A len és kender meg ásztattatnac és meg száraztatván a len törővel: tilóval meg törtettenc (Com: Jan. 96. Com: Orb. 119).

Tilol: cannabem purgo; den hanf säubern PPB. Kendert tiloly, fonnyon hazad nepe mulakat. 1579 (KNagysz. C7). Ebben az holnapban kell kender és lent tilólni, törni, gerbőlöni (Lipp: Cal. 46).

még-tilol: ∞ A len és kender a len törővel megtörtettenc, tilóltatnac (Com: Jan. 96).

1. **TIMÁR:** cerdo, alutarius, coriarius C. MA. gerber PPB. Bőr-gyarto, szj-gyarto, timar: alutarius Major: Szót. 30. Timár, varga: cerdo; szj-gyártó, timar: coriarius PPB. Timár műhely: coriaria; timárok koppaszto deszkájok: scabellum coriarium PPB. En timárrá leszek es ocsón adom osztán a bőrt (RMK. V.239). Bizony a timároknac hámoszába behaytyák bőrdet és farkad az szitta ezínálóknac iút (Helt: Mes. 121). Bőr gyűtő is, timar is voltam (ComBal. 16). Nem külömb volt, mint ha az arannak természeti a bőrt-gyarto bűdös timárnak itéleti alá vetett volt (GKat: Váls. II.321). A Baerea városbéliék közzöt kétség nélkül voltanak műes emberek is ugy-mint timárok, szűcsök, szabók (Matkó: BCsák. 453b). Az ősvényeket föl ekesitűni, ba az timároktul maradtott cserevöl föl-töltik, kit a nélkül-is ki lánnak (Lipp: PKert. I.35). A szjarto, a varga, a szűcs, a süveg jártó, az irha csináló, mind ezec megvetésből timár nevet hallanac: omnes bi per contemptum cerdone audiant (Com: Jan. 99). Az timárokról. Egy kicsinált öreg ökör bőrt d. 80, egy kicsinált tehén bőrt d. 60 (ErdOrszgy. II.380). Az egyeb bőr-gyártok ebben lésznek ártók, timár és csizmadia (Fely: Dics. 50). Az timárok miképen adgyák bőrdet az varga és szj-gyártó mestereknek (TörtT. XVIII.224).

2. **TIMÁR:** [bona dono data; geschenke güter]. Meghattam, hogy myndenyeteknek az ew zolgalattya zeren kynek tymart, falwkot, kynek fyrwl fyra walo zabadságot adgion (RMKNy. II.276). A kik a hatalmas császár kinyerét akarnák enni, azoknak nagy thimárokat, uleffét adna (MonIrkó II.171). Morgaynak egyebb ajándékozási után nagy sok thimárt es adott (181). Az dervisnek sok ajándékot és nagy tymárokat adott (191). Az beglerbék az főfő ráczoknak ajándékot osztá, kinek timárt, kinek bársont, lovat osztá (RMK. III.38). A tsászár a meghódoltatott tartományokat felosztá a vitűzeink, ezeket a jutalmakat timároknak nevezék, de nem a magyar timáraink (Mik: TörL. 413).

TIM(fü): [thymiana; thymian]. Timfü juhna, nap virágnak, frís viz halnak, társ madárnak (Fal: Vers. 916).

TIMPORÁL, TÈMPÈRÁL: 1) commisceo MA. mischen PPB. Borsal és fűnecel timporált étkec hasznosoc (Cis.

13). Az serapium kenyetnec chynalasa es minemő dolgokbul allyon es timporaltassek (Frank: HasznK. 17). Kitélté puzdrábul sok nyilat, nézi mindoniknec mérgét és fulánkját, azok közül egy rettenetést választja, mely nagy olajtással timporálva vala (Zrinyi II.22). A keményebb nád méz, kit indus timporál, arany por, festő szer, kit Ganges hagyigál (Orczy: KültSz. 21). **2)** tempero MA. müssigen PPB. Mint kellyen az irgalmasságnac timporáltatni, mértékelteni, arra minket meg tanított az isten (MA: Scult. 739). A mezei füvek közép természetűnec: timporáltattae, ugymsot az árva leány haja, kaláris fű, édes gyökér (Com: Jan. 25).

el-timporál: [?]. Ezek hogy el-timporálhassák nem vén, mert csak minapi, de vakonn született vallásokat, aszt mondják, vgyan látták annak a confessiónak az apostoloktól való kőnetkezését (Bal: CsIsk. 1388).

még-timporál: [commisceo; untermischen]. Megtettzik ebből, mely igen szükséges legyen, hogy az keresztnece keserű ebből lelki vígasággal megtimporáltassék és egyelítessék (MA: Tan. 743).

őszve-timporál, őszve-tempérál: 1) [commisceo; vernischen]. A figet arpa lisztel ba őszve timporáloed, dagadassokat el ront (Mei: Herb. 2). Ha az tárkonnac poráual őszve timporáloed, ha a fogad odúában tész, meg gyógyítja (90). Az aszonyallat matraia dagadasat meg gyógyítja, ha az figet sonal es kouazzal őszve temperáloed (BeytheA: FivK. 28). Ha az isopot fekete gyoparral, figeuel es saletrommal őszve temperáloed, az hasadra kötől, vízi korszagot gyógyít (68). Mind zent hanaban assad a gyökereket es vgy timperállyad az tőb zerzammokkal őzze (Frank: HasznK. 29. 31). A por, melyből az ember teremtetett, vízzel, verrel, tiúzzel timporáltott őszve (Ker: Préd. 248). A pápa a szenteknek vérét őszve timporálván a Jesusnak vérével egy flastromot tsinál a kettőből, melyet bútsúnak hívják (Pós: Igaza. I.149). Spikiuard olajt, rozsdát, pórist temperáloed őszve (KecsK: ÖtvM. 314). Melyekből hasznos orvosságok timporáltatnak-őszve (Csúzi: Sip. 425). **2)** [connecto; zusammenfügen]. A my fkes tagayuk nem zűkwűkw, de az idő isten őzue egyetembe tymporalta a testet (Komj: SzPál. 171).

Timporálás: temperatio, mixtio MA. müssigung, vernischung PPB.

TINCS: connulus [?]; menge [?] PPB. [connus; büschel].

TINÓ: juvenens, junis, buenlus MA. junger ochs PPB. Végy egy gyermekdél tinót való aldozattra: tolle de armento vitulum pro peccato (Helt: Bibl. I.BBB3). Ötven tinót vágata ő szegényeknek, hogy istentől szeronché néki kérjenek (Zrinyi II.12). Felvivé ő magáért gyermekdél tinóját (Molnár: LTár. 16). Kis Andrásnak hagyok két harmad fű tinót, két tulkot, két kanecát (Radv: Csul. III.294b). Baranyai András kovácsnak az tináját levágták az mezőben (MonTME. I.41). Petha Istvánon vettem tinóhús titkon való kivágásért (195).

[Szólások]. Más tinójan szántani (Kisv: Adag. 195). Meg lenne benne ha ebért tinót adnék: pro cane malo suem reposcis (Decsi: Adag. 217).

[Közmondások]. Tanoly tino, őkör lészen belőled (Matkó: BCsák. 172. Kisv: Adag. 122).

őkör-tinó: [vitulus; kalb]. Áldozéc Balam minden őltáron egy egy őkör tinót és egy egy kost (Kár: Bibl. I.142b. 95). Hét őkör tinóc (MA: Bibl. I.142).

űsző-tinó: [juvenca; kalbe]. (MA: Bibl. I.177b).

Tinócška: juvenulus MA. kleiner junger ochs PPB.

TINCSD-İK: antiq. pro: hízni kezdék: pingvesco; ieli fange an fett zu werden PPB.

TIPICKÉL: [terram pede pereutio; stampfen]. Ezeket az utakat mindenkor sínór igazában csinálják, úgy hogy az sínór mellett tipickélve tévén lábait a kertész nyomja le a földet az útakon (Lipp: PKert. II.7).

TIPOR: calco, conculco MA. treten, zertreten PPB. Lába ala tiporya az vr Christusnak testamentomat (Holl: Préd. 33). Két fene ló meg szabadult egy sátorban, tipornak már mindent nehéz vas lábokkal (Zrinyi I.15). A vitéz Delimán tiporja, gázollya és őli kegyetlen keresztény katonát, ki ál elejben (185. Laur: LViad. 277).

el-tipor: conculco, pessumdo MA. zertreten, niedertreten PPB.

ki-tipor: [exculco; heraustreten]. Annak idejében virágjában volt, azután ennek erejétől ki-tiportott az igazság (SzD: MvIr. 123).

lő-tipor: conculco MA. zertreten, niederstampfen PPB.

még-tipor: conculco, pessumdo MA. zertreten, mit füssen treten PPB.

Tiprong: [terram pede pulso; stampfen]. E ló csak tiprong uton s mellette (Gvad: Időt. 53).

[TIPPAN]

[Tippanó]

Tippanón: [?]. Vessék meg magokat, tegyék ki minden erejeket a tippanon morgók (SzD: MvIr. 461).

TIRANNUS: [tyrannus]. A tyrannus urnak s dübös batalmának ritkán vagyon jó végek (Kisv: Adag. 8). Mért voltak a pogány tyrannusok ily kegyetlenek (Fal: RE. 601).

Tirannuskod-ik: [saevio; grausam verfahren]. Ő felsége a harmokat az emberek szolgálatába vetette, hogy kinek luiával, kinek sirjával éljen, de azért azokon felettébb ne tyrannuskodják (Misk: VKert. Előb. A5).

TIROLIRÉ: A patsirta tirolirét énekel: alauda tirolire modulator (Com: Jan. 39).

TISZA(FA): taxus MA. taxbanu PPB.

TISZT: 1) officium, munia, functio C. MA. [pflicht, bernf]. Tisztem ellen tselekszem: praevaricor C. Tiszteit előszámlálni: *commemorare officia; tisztinek határán kívillágni: *excedere limites officii PPB. Te zyued megkemenedett menden gonosagra, ky te tulaydon tyzted (ElhrC. 52). Viselőnek tizenel éltetetikuala: gerulae fungebatur officio (BécsiC. 10). Akar mynemew haznak tisztit űrűmes lelekel meg zerezetek (VirgC. 126b). Az foyedelemnek nem kel magát be bochatny az ev alatta valonak dolgaban auagy tyzteben (CornC. 30). Meel tyztőknek bel zolgaltatasaert kylenb kylemb eerdemőt zőrzőt (FirdyC. 87b). Labaynac tisztitől azaz iarasitul meg foztatoti (TelC. 58). A yo angeloknak tisztet, hog nekik kel egbe zedniek (24b). Néznűne kellet az iaras magyarazonac tisztit (Helt: Bibl. I.e3) Ez legyen az ő tisztet, hogy őrizzéc a satornak deszkait (Helt: Bibl. I.OOo3). Őtuen esztendőš koroktol fogva szabadosoc helyenec az ő zolgaltatynac tisztitől (Helt: Bibl. I.Ss2). Az testnek tagainak külfőmb fole tisztet vagion (Pél: Tan. 295). Az aszszonallatnak sok tisztit es ekesegit szumallia az iras elő (463). Hogy az én szerelmes hazámmak tisztom és hivatalom szerént szolgálljak, rövid irasommal meg-rázogatom a vittebergai feleletet (Pázm: LuthV. 5). Az isten szolgái tisztí az, hogy szentől szőllyanak (Pázm: Préd. b-4). Aaron papnac tisztí az ő tiával egybe az őltárnak bétakarása (MA: Bibl. I. 121). Az szántó embernece tisztit veszi elő boeskort fűzven libára (Prág: Serk. 858). Tselekedgyük meg tiszteinket, melyekkel nekik tartozunk (MIIeg: Preb. 34). A beteg embernek tisztí

az ő maga nyavalyáját meg-ismérni (Ker: Préd. 16). A tudatlan ifiú doctornac temető készítés elsőben tisztí (Czegl: Japh. 7). Micsoda tiszték az 'apácáknak? Némely deák is magoktól sem értő énekeknek gajdolása (Pós: Igazs. II.564). Te tisztet volna, hogy a bérnállásnak egyességét meg-mutatád (Matkó: BCsák. 416). Falusi boeskorosoknak tiszték szerint bűnököt ki mondgyák (Báth: Tromb. 120). Mikor a csókolás sora rajta lézen, abban is tisztinek ő igazat téssen (GyöngyD: Char. 354). Vőfény, tisztet el ne felejtse az főnszólásra (Thaly: VF. 1.373b). Az igaz szűnec tisztí s hivatalya az volna, hogy maga hasznát félre tégye (Fal: UF. 380). A mi külső pompa volt, azt el-hagyták, a püspöknek fő tisztit abban állatván, hogy a Kristus jüleit mint jó pástort legeltesse (Bod: Pol. 8). **2)** magistratus, honos MA. ant PPB. [ehrenamt, würde]. Magános életet élő, tisztet nem viselő: privatus; tisztet vadászni, kívánni: *petere honorem; tisztit elvészem, mentséget adok tisztiből. kiírtom a seregből: exancturo; bűnszünetet vadászni, tisztet kapdosni: *prehensare honores; tisztiből ki-vettettet, el-bocsátatott: hinc *exauctoratus; hamar tisztre kapás: honores *festinatus; a tiszt keresést bé-hozni: *introducere ambitionem in senatum PPBL. Mas okaert hasonlatos zent Ferencz angialokhoz, az angiali tyzterth (VirgC. 14). Kerek, hogy ez fővel meg-mondot tizteket kőv: tők fel oztana (74). Atte birasodnak tyztibewi magasan fel ne emelkezik (131). Nem vagoc melto tisztinel tizteltemm (NagyszC. 60). Zent Damancs zerze, hogy az predicalasnak tizti meg ne bantatueek (DomC. 17). Ez predicalasnak tyzteet zabadban tehetneyek (124). Kik az mi zolgalatinkert tiztre emeltetnek (DebrC. 166). Nem vralkodhatol a tyztbhen: non poteris villicare (JordC. 584. 123). Meg lattiatok, hogy az eztergany bek tiztifől meg foztatik (RMNy. II.251). Jövel, jelents meg mindeneket, isten nekéd adta tisztit az vén-ségnek (RMK. II.86). Tisztet osztottunk az megholt szenteknek, porkolábságot adtunk szent Péternek (164). Ha tetszik, az királné asszony házaz társad ne legyen te nekéd, tisztit adjad annak, az ki kell nekéd (279). Zsidó népet ország szerént meg ölnék, tiszték vesztve, valakik ezt nem tennék (283). Egri, tályai bírákkal jutának, kiknek az várban mind tisztet osztának (III.116). Más embernek tisztit ő felkapta vala, mert igen agg róka, ravasz vén ember vala (V.182). Minden tisztetke a nemeteknek es az olaszoknak aad vala (Szék: Krón. 163). Tégedet a te tisztedbe helybesztet: restituet te in gradum pristinum (Helt: Bibl. I.14). Mindiárt fel véué a bertzegségnek tisztit (Helt: Krón. 13). Az négy tisztnek egyike elég énnekem és az kún-bíroságot kívánom (Nád: Lev. 91). Az vitan sos ioszága, gazdagsága, tisztí lézen, az emberek szeretie ötet (Cis. 14). A Christus rendeletet az valtsagnak tisztire (Fél: Tan. 252). Catilina a tisztnek gonoszul való viseleseért törmenben hiuattatnan meg tiltatot nala az polgarmesterseget kerni (Decsi: SallC. 13). Valami tisztet másra bizni: lampadem tradere (Decsi: Adag. 11). Az sz. lelek ki reked az imadásnak tisztiből (Gyarm: Fel. 112b). Peternek halala történet, ő vanna mas szallyon az tisztben es penig nem masut, hanem Romaban (EszT: IgAny. 338). Ez illyen dolgoc az fő papoknak azert voltanak parantsoltatua, mielhogy az ő tisztök eladt volt az törmenynek könyve (384). Nem is nevezhetni semmi színnel mást, ki ebben az ecclesiának állandó tisztiben sz. Péternek successora lehetne az római pápa-kivül (Pázm: Kal. 658). A kevélyek egy-más előtt kapdosván a kontzot, a világi jószágon, tisztben es méltóságon mindenkor veszekednek (Pázm: Préd. 54). Nagy tisztekre es felső helyekre nem szaggat (58). A kinek méltóságos tisztí nintsen, vágyódik, a kinek vagyon, meg-ünakodik (69). A világ fája és arasága-alatt elegen várakodnak, hogy essék valami tiszt, örökség (309). Hívság a tisztet vadászni (Pázm: KT. 4). 25 esztendő korokban állottak az tisztbe es gyakorlották magokat (MA: Bibl. I.127b). Ez az Christus tisztí az papasagban sockeppen meg homalyosítottatnac lattatic (Zvon: Osiand. 42). Mit

mondgyunc affelől, a kie az tisztnek loggon folyo hasznaiból jutalmas ajándékot igérnec (Prág: Serk. 659). Ment mind nagyobb tisztre (Zrinyi I.22). Ily nagy tisztro szolgálját vinni nem meré (Zrinyi: ASyr 32). Csak nevé viselik tisztkeknek (Czegl: MM. 36). A teremtésnek tisztben a sidók sola sem merték avatni magokat (Matkó: BCsák. 436). A papok tisztébe akarta magát beszinleni (Ily: Préd. I.194). Tellyességgel tisztkivánásra adta volt magát (252b). A generális a sánta vitéz nagy tisztel ékesítette (II.526). Éltem szép tisztbenem mint hal a fris vizben (Thaly: Adal. II.251). A nagy tiszt meghozza a színre való tekintetet (Fal: UE. 458). **3)** [munere fungens, officialis; der beamte]. Valakire voksolni, hogy tiszt légyen: facere *nominationem PPBL. A pápa nem tiszt az ecclesiában (Matkó: BCsák. 175). Az ecesdi tisztkeknek igen szükséges meglátni és eligazittatni ezen veszekedés alatt lévő darab határnak állapotját (Gér: KárCs. IV.304). Minden tisztetke tisztkekől ki veto (Liszny: Krón. 284). Jobb lesz, Kegyhened limitatiókat tétetvén az falukra, azokat jó disciplinás tisztkekkel oxigáltatni s szakmányosokkal tisztetke kiküldeni (RákF: Lev. 1.627). Meg-üjjitattott ez a rendelés az országgyűlésen és az adatott hozzá, hogy a tiszték azt szorgalmatosan vigyék véghez (Bod: Pol. 109). **4)** [praefectus militum; officier]. Jól teszed, ha az vigyázást nem csak az székelly tisztkek bízod (RákGy: Lev. 134). Alabárd kezekben a gyalog tisztkeknek (Gyöngy: KJ. 121). Semmi rekrutázó aragy had-kergető tisztkeknek nem lehetett szabadságában ezeknek elosztások (RákF: Lev. II.259). Rabbá estek tiszték, buszonhat ők számok (Thaly: Adal. II.28). Bizony csak hamisága a tisztkeknek, hogy panaszokkal menthesék hamis számódásokat (76). Mindgyárt azt üzenték, jüjjen két tiszt, ők is küldenek kettőt ki (126). Se tiszt se közkatona nem találkozott, az ki nem mentette magát lovával s más holmi mentséggel (249). Ocskai ezere elment, de itt battak az tisztjeiket az pénzért (279). Ma érkezett Bokros s többen az Fehérhegyen túl való tiszték (297). A szerentsés folyamatyt a dolognak tisztjeink katonáinak tutajdonította (Fal: NE. 15). Meg történik, hogy forró ütközetekben nem az ellenségre, hanem előtte járó tisztire szegezi puskáját (Fal: NA. 217). A kegyetlen Bástá és az ő nyomorgató tisztjei voltanak gazdák az urak és a nemessek házoknál (Bod: Pol. 45).

[Szólások]. Tisztbe állani: *capere magistratum PPBL. Tisztiben eljáró: munifex C. Maga tisztben el-járni: officium suum *colere PPBL. Istenedet féljed s tisztben járj el (RákGy: Lev. 72). Ki ki az ő tisztben jár el: quique suo munere fungitur (Com: Jan. 131). Törvényrel is meg-kerestem volna, hogyha ilyen foglatatos tisztben nem volna k (TörtT. IV.96). Valakit tisztre vinni: ordinare aliquem PPBL. Valakire tisztet adni: *injungere officium alicui PPBL. Ylen tyztet harya az orzolnánk, hogy az zamart őryzne (ÉrsC. 314). Leteszöm tisztemet: defungor C. Az orzagot adaat tyztölw leg reeghy őrynek, kynek Zoltan wala newe (ÉrdyC. 496). Királné asszon Warkoch Tamásnak adá Váradot tisztöl (MonIrkó III.100). Tisztül adott vala neki Kassa várast (Helt: Krón. 80). Tisztül tarta a csazartvl a tartomant (DebrC. 9). Quincianos tizt tarto, ki a csazartol tisztül tartia vala Siciliat (178).

atyai-tiszt: [officium paternum; väterliche pflicht]. Kérem atyai tiszttem szerént, hogy esendes szívvel, lélekkel légyen az én szerelmes házaz társam (TörtT. IV.131).

apostoli-tiszt: [honor apostolicus; das apostolische ehrenamt]. Az apostoli tiszt es méltóság nem változtatta apostolokat angyalokká (Pós: Igazs. I.225).

egyházi-tiszt: [munus sacrum; kirchenamt]. Az egyházi tisztül megfosztotta a pártolkodásért (Pós: Igazs. I.413).

fő-tiszt: 1) [consul]. Fő-tiszt képebeliség: proconsulatus PPBL. **2)** [tribunus; der oberste]. A negyedik rendbéli seregek-

ben fő tisztok voltak Archilaus és Próthéner királyok (Halt: HHist. III.117). Ez is fő tiszt lévén oberst-wachmeister, kinek fölül sokszor kezében hegyes ter (Thaly: Adal. II.27). Mind az két főtsizt, a ki a munkási praesidiumban volt, megasztaltatott (Bercs: Lev. 127).

gályás-főtsizt: [nauarchos; schiffskapitän]. A gályá a nagyobbak közül való volt, a gályás főtsizt basa volt (Mik: TörL. 72).

katona-tiszt: [praefectus militum; officier]. A mely katona-tiszt derekas győzedelmek után el bizakodik, veszedelmeket kiutsezt magára s népére (Fal: NA. 224).

komornyiki-tiszt: [scribae munus; secretariat]. Gyönyösi István uram elsőbben continuálván a komornyiki tisztét s azután buczoki kapitánynya lévén esztendeig szolgált ezen hivataljában is (LevT. II.259).

közép-tiszt: [decurio; unterofficier]. Mintha a köz-katonára vagy közép-tisztre bízták volna, hogy serpenyőre tégye és mérsékelje, mely jó ügygel indítanak táborot egymás ellen a koronák (Fal: NA. 212).

pápai-tiszt: [munus, officium pontificis; päpstlicher beruf]. A pápa akar pápai tisztben s akar hogy vétkezzék, de ugyan csak szabad ellene isten törvénye szerint az igazat ki-mondani (Matkó: BCsák. 149).

papi-tiszt: [munus ecclesiasticum; kirchenamt]. Paranczolta Mozes, hogy szolgálhassék az papi tisztban az wmac (Kár: Bibl. I.94). Az papi tisztnek rendi szerint reia iuta az szer, hogy idő illatot gericzena (III.49b). Hogy nekem szolgállyanac az papi tisztben: ut sacerdotio fungantur mihi (MA: Bibl. I.74).

portás-tiszt: [praefectus velitum; plänklerhauptmann]. Éppen hogy az fölfölt fuattam volna, hozák ezen két rendbel. levelet az portás tisztok (Bercs: Lev. 195).

püspöki-tiszt: [munus episcopale; bischofsamt]. Meg-teljesítvén a szent Agoston kívánságát házok népo-között püspöki tisztet viselnek (Pázm: Préd. 93). Minden tsolédés ember tsak úri, hanem püspöki tisztet viseljen házában (45).

szolgálati-tiszt: [officium; amt]. Az euangelium olly szolgálati tiszt, az melly az lelket és az életet adgya (MA: Scult. 920).

szolgáló-tiszt: [industria, labor; activität, thätigkeit]. Ne keevanyon nywgodalmat, de zolgaló tisztót (ÉrdyC. 505b).

tanító-tiszt: [munus docendi; lehramt]. Megkínált az ő udvara mellett tanító tiszttel (MA: Scult. 7).

vice-tiszt: [vicarius; stellvertreter]. Valakit maga helylén vitze-tisztnak hagyni: sibi aliquem *legare PPB. A sereg eleibe kell rendelni századosokat, hadi bírót, kik közül mindeniknek az ő vitzé-tisztei vagynac (Com²: Jan. 121).

Tisztbeli: 1) [ad munus pertinens; ams-]. Tíz tisztbeli emberek: decemviri C. Minden tisztbeli embert ez három rendbe gondolliacz meg: feyedelemiség, csaladosag, lelki paztorsag (Born: Préd. 295). Tisztbeli személy: persona publica (Ver: Verb. Előb. 68). Ila lól pénzro kél az dolog, ottan minden tisztbeli társok meghasonlanak (MA: SB. 123). Sellyéred, mely kapudon belől vagyon s más tisztbeli-személyek (Udv: Dáv. 189). Tisztbeli személyek választassanak: magistratum delectus habetur (Illy: Préd. II 159). **2)** [magistratus; der beamte]. Az tisztbeli az munkálkodo népet szorgalmaztatgya vala (Kár: Bibl. I.306b). Urae, tisztartóc, házi gazdác és egyéb tisztbeli (MA: Scult. 1057b).

Tisztöl: honoro, honorifico, honesto, veneror, deveneror, reverseor, colo C. MA. ehren, verehren PPB. En ts zolgaló

lanod ma ith malad es isten tisztelém es böcölém (BécsiC. 35). Mikor alamisnat tendez, ne akariad te előttd trombitaltatnod mikeppen a kep mutatoc, hog tiszteltesse nec emberetől (MünchC. 23). Tiszteltet te atadat es te anadat: honora patrem tuum et matrem (42). Engem fel magasztatnak es tisztelnek (VirgC. 67). Mensuel inkab tisztöltetik, aneual inkab magát melatlannak alytya (68). Eg zaval tiszteltetek istent (DöbrC. 259). Mynden oknal kyl tyztelnek engemet (JordC. 401). Ez kepet az elastromnak mynden sorory tisztelyk vala (DomC. 101.) Hiuön könessök az ő elkölket, mert ő is tyztöl minket zent attianak előtte (DebrC. 1). Tawol wattok wr istentöl nem inadwan, nem tyztölwen az teremtw wr istent (ÉrdyC. 342b). Yme zeresmes atyamfay nyemew böchewllet tyztöl wr isten az ygassagot (391). Folanial zent Anna ortalma ala, meutona, azt tyztellend (TelC. 89). Kiboda tiszteli most az egiptusbelieknek modgyara az istent (Helt: Bibl. I.4). Emberi zozessel nem kell tyztelhed az istent (RMNy. II.40). Kedteket minth teoldes vraitl obserualni es tyztelny akarya (326). Oly nagy fő emberré tejedő vala ötet, hogy mind az ő atyától és mind atyafiatól tyzteltetnéjek (Tel: Evang. II.14). El bagyuán az Antichristusnac söt réti bálványokat tégedet tyztelhesse nek igazam (Vallást. CCijj). Ezekhez valo kepest kevanom tyztelnetni (Mon: KépT. 77). Midőn ezelőtt egy ideig az egyiky külömb értelmű formán iratott euangeliumot tyztelték, akkor meg csalattak az hivek (Pázm: Kal. 349). Azoknak kepöket ne tartsuk ez vegre, hogy azok által az istent inadnojek avagy tyztölhöjök (Szár: Cat. M3). Nem külömben mint egy földi istent tyztelniek (Lép: PTük. III. 253). Az ő fiaikot, leányikot tyzteljék azaz uralják és aszonyolják (GKát: Titk. 496b). Mindenben töble ballgassanak, tyztelliek mint enmagamat (Radv: Csal. III.141). Tyztelték mélyen urokat (Fal: NU. 298). Akkor se tartsad a gyalázkodót fiuom embernek, mikor eszébe jut és tyztel valakit (Fal: UE. 505). Egy-mást szomorú bútsüvételekkel tyztelték (Könyi: VM. 48).

[Közmondások]. Magát *tiszteli az, az ki más tyztel MA.

föl-tisztöl: [cohonesto; beehren]. Az ecclesiát szinte mint az apostolokat illyen igéretivel fel-tisztelte az vr isten (Pázm: Kal. 551). Nagyobb dítsőségő léssen ennek az újonnan épült templomnak azért főképen, hogy ezt az ör Kristus maga jelenlétével fel-tiszteli (Pázm: Préd. 1153). Ha attul el szakadnánk az igazságtul, mellyel az vr isten feltisztelt bennünket (Toln: Vigaszt. Előb. 2). A ki dítséretessen tselekeszik, fel-tisztöl ajándékok érdemel: qui laudabiliter agit, honoraria meretur (Com: Jan. 240). Köves szerszámmal föltöltötetett lovakat, köves kardot s egyéb feltisztöl kezelymességgel terhes ajándékokat Boeska J-nak (Monrók VIII.114). Béltett kaftányokkal feltisztelvén az nap keleti szokás szerint (364). Az terhes házban egy vékony ebéddelel feltiszteltünk (Nyr. XIV 459).

föltisztölendő: [magnificus; ansehnlich]. A fel tyztelendő megpuzteitanac: magnifici vastati sunt (BécsiC. 310).

föltisztöltetés: [exornatio; auszeichnung]. Elhalgatom azt hogy ez illyetén praebendac barbelyoknak, szakaczoknak es egyeb kociporoknak jutalmoc es feltiszteltetésee legyenec (MA: Tan. 1130).

mög-tisztöl: 1) cohonesto, honoro, condecoro MA. ehren, ehre bewoisen PPB. [auszeichnen]. Magát tiszteli az meg, az ki más meg tyztel: honor est honorantis, non honorati (Decsi: Adag. 260). Megtisztelvén megtiszteltec téged igen (MA: Bibl. I.141). Meg-tisztelte e házasság rendit az atya isten az első házassokat Adamot es Evt egybe-szerezvén (Mad: Evang. 117). Curist a szenelő mellett jobban meg-tisztelte Roma város (Fal: NE. 31) **2)** [celebro; feiern]. Meg tyztöléc az husnet innepét (Kár: Bibl. I 406).

megtisztölés: honoratio, cohonestatio MA. verehrung, ehrebezeugung PPB.

megtisztelési: [honorificus; ehren-]. A beneficiumokat nem különben tartytic mint fejedelmeknek és urolnac adományuac és megtisztelési senkeléseknek (MA: Tan. 1130).

Tisztelendő: honorabilis, honorificus, venerabilis, venerandus MA. ehrwürdig, ehrlich PPB. Minden városoknak tisztelendői: universarum urbium honorati (BécsiC. 14). Mendenekmel tisztelendőb vala: esset honorabilior omnium (167). Idvöz legy tisztelendő vram Jesus mynden mya zerezendő (CzechC. 30). Mykoron jnnar kedden eljűttek volna az tyztelendev atyak (MargL. 100). Mely choda tetelevknek myatta eretnekseguak gonossaga meg gyalaztatyk ez tyztelendev zent zűznek myatta (121). Ezt mutatagya tyztelendev Beda mondan (CornC. 74). Az tyztelendew atynak yewel, lassad az frater Marmosth (ÉrdyC. 340b). Zeep tyztelendew zemeelyew veen ember (509). Tisztelendő szent léleknek tanácsaból fogantatván (ÉrsC. 103). Lathatatlan es halhatatlan es zohatatlan, yelenthetetlen es tyztelendew ewneky wrtvl adatoth hatalmaban (342b). Tisztelendő biro uram es nemős tanach uraim (RMNy. II.15). Vallom magamath adossa lenny ez tyztelendew vramnak (77). Szent és dütsőséges, felséges és tisztelendő név ez (Pázm: Préd. 151). En thyzthelendew vram ees barathom (Gér: KáCs. III.71).

Tisztelendőség: [honorifica appellatio; ehrentitel]. O tyztelendew atyam Cyyrylos ne alyhad, hohz ezeketh en te tyztelendewsegednek azert yruam, hogy alykthanam, hohz zent Yeronymosnak zentseeges elethy semmyben nem twdnad (ÉrsC. 334b).

Tisztelenít [tisztelenít v. disztelenít?]: [dedecoro; verunehren]. Zayaban pekwen ő neky, ondoksaghos hagyapasok-wal thyzthelenythyk wala (ÉrsC. 31b). O vram le nykeppen űlz es meg vialwan, tyztelenytwen hol wannak az te barátyd (35b). Myndenek thyzthelenythyk azth, ki ragbalmaz (187b).

Tisztelés: honoratio, honestatio, veneratio MA. verehrung, ehrerbietung PPB. A barátságos szeretet és mély tisztelés nitenek együtt járóban (Fal: UE. 506).

Tisztélet: honor, veneratio, observantia C. honos, honestas, reverentia MA. ehre, ehrerbietigkeit PPB. Ygassagos tisztélety vala es zent őfözety, mert elezer zerezeteek az ysten suthora (JordC. 813). Myndden hazanak, udwaranak es vendegők tisztéletnek gongyaat neky hagyaa (ÉrsC. 509). Mynden ő terhekben és minden tisztéletekben ez légyen szolgálattyoc (MA: Bibl. I.121). Cikornyás templumi ceremoniak és tarafara tisztéletek (GKat: Váls. I. Előb. 15). Alitod-é, hogy ű felsége tisztéletit cselekedte (Czegl: MM. 101). Jo darab szarvát szegi megh a papistai kérkedésnek a képek tisztéletinek nysága (VárM: Szöv. 102). Hogy sem a legkisseb tisztéletek cselekedetét tenné amak a bálványnak (Ily: Préd. I.258). Szakadgyon félbe az én tisztéletem (II.93). Nálam tisztélete vagyon a szemérmetségnek (218). Látrán nagy szépségét tisztélettel lón hozzája (Mik: MulN. 16). Ugyan ott is jelenté meg Kerm Eleonorának nagy félelemmel való tisztélettel, hogy az egy szabadságon kívül mindenekben kedvét fogja tölteni (21). A melly ajtón belépik a bátorság, azon ajtón kitér a tisztélet (Fal: UE. 506).

isten-tisztelet, isteni-tisztelet: latria C. religio, cultus dei MA. verehrung gottes, gottesdienst PPB. Isteni tisztéletnek pusztetoia leszen (Tel: RövIr. 4). Az egész isteni tisztélet bellyhesztetűen volt külső pepezelésekben és rendelkezésekben (Vallást. Fij). Ha az isteni tisztéletben való tsonkaságot corrigáltac volna (Czegl: Japh. 50). A nép gyakorollya az isteni tisztéletet (Com: Vest. 94). Alnok practikak és penz halaszo mesterségek csak nem minden isteni tisztéletek es tarafarás vallások (VárM: Szöv. 61). Mindenik menyjen-el a maga vallásún való templomba és osztán az isteni tisztélet után úgy

menyjen dologra (Bod: Pol. 109). Az éneklésnek mesterségét az isteni tisztéletben meg-igazította (179).

hamis-istenitisztelet: superstitio C.

Tiszteletés: 1) honorabilis, honoratus, reverendus MA. ehrwürdig, ansehnlich PPB. Az tyzteletes zemelyek alazatos-sagotli keresnek (Apost. 13). Honap vnaak tyzteletes ymepe vagyon (JordC. 68.723). Ez tyzteletevs es ayatos zűlekek vala három fyok (DomC. 2.154). Meeltan zolgallya ez ynnepőt eeltyen nagy tyzteletes mertosagall (ÉrdyC. 553b, 532.54b). Tegel val zenth egyhaz atyath, de byzon tyzteletevs ees egyetlen egy fyadath (KeszthC. 49). Ayitatos es tiszteletes aszszonyi-álatok: mulieres religiosae et honestae (Helt: UT. k5). Az tiszteletes aszszonyi allatot kenanni kel, tisztelni es szeretni (SalMark. C8). Tiszteletes beszédrel is meg mondbattad volna (Mon: Apol. 299). Tiszteletes volt mindenha isten előtt az kepec chenalasa (Mon: KépT. 6). Kivaltkepen valo chendes es tiszteletes szokac vgele szolnan (Pécsi: SzűzK. 63). Az házasság mindenec között tiszteletes dolog (MA: Bibl. I.265b). Ezec noha kőznépségek voltanac, de ugyan io és tiszteletes értelemben voltanac Christus felől (Zvon: Post. I.525). Ezekről akartalac tiszteletes olvaso meg intemi (Zvon: Osiand C4). Tiszteletes vénséget viselő nram (Czegl: Japh. 3). Ki azelőtt isten barattya és azért tiszteletes vala (Ily: Préd. I.447). Rendeltük, hogy tiszteletes Tiszabetsi Gáspár nram minden oláh ekklesiákra inspicáljon (Bod: Pol. 106). 2) [honorans]; ehrend PPB. Mária igen tiszteletes volt az ő sz. fához (Ily: Préd. I.157). Azt várja vala Christus, hogy a mint tiszteletes tanítványhoz illendő volt, ismérné meg az ő hatalmát (421).

Tiszteletésb: [venerabilior; ehrwürdiger]. Semi tiszteletésb mynt az Xpusnak zolgallatya (VirgC. 129). Az királoknak lenni az te tiszteletésbid között (Szék: Zsolt. 44).

Tiszteletésbség: [reverentia major; grössere ehre]. Kiczoda bizonyíthatty meg, miczoda tiszteletesbsége legyen egy anygalnac az masic felött (MA: Tan. 151).

Tiszteletésen: honorate, honorificus MA. ehrlich, mit ehren PPB.

Tiszteletesség: [reverentia; verehrung]. Malazttwnk vagyon, ky miat kellethwen vr ystennek maghwnkkat zolgallywnk mynden feeelelemel es tyzteletesseggel (JordC. 827). Myndden nemew zenthseeges zolgallatnak tyzteletessegegre emien magaat gyoropottatwan bodogwl el vala (ErdyC. 357b). Semy allat ott nem volna, ky kewansagos es tyzteletessegegre melto nem volna (510b. 531.602).

Tiszteletli: honorarius MA. was einem zu ehre geschieht PPB.

Tiszteletlen: 1) inhonoratus C. MA. unehrlieh, ungeehr PPB. Gónal az tiszteletlen gondolatokról (VitkC. 34). Az elsew helhőzteteeseknek tyzteletlen voltak (ÉrdyC. 632b). En zerelmes atyamfyay wtallyathok megh tiztheletlen bezedőket (ÉrsC. 184). Az kysded zeeneekze zoros vala, ondok wala, tyzteletlen wala (211). 2) [inhoneste; unanständig]. Soha ne fekeg hañota auag égeb kepen tizteletlen (VitkC. 58).

Tiszteletlenít: [dedecoro; schänden, entehren]. Thy tyzthelenyeteek enghemet: vos inhonorastis me (JordC. 656). Torkosság tiszteletlenít, részegség segyenet (Pécsi: Agost. 6). A mi akarunk a szerettetett dolognak méltóságából nemes-sítetik vagy undokságából tiszteletlenítettetik (Ily: Préd. I.363).

még-tiszteletlenít: ∞ Nem de az wr ysten zeghenyeket valazta es ez vylagon, ty kedeegh megh tyzteletth(ley)neyteetek az zegheent (JordC. 835).

Tiszteletlenség: adoxia, inhonestas, ignominia MA. unehre, schmach PPB. A sido nepek kezdek őttet vinnie nazi tiztelet-

lenszuegal Jerusalem fele (WeszprC. 67). Nagy tyzteletlenséget mondnak ennekem (MargL. 3). Gómal a tñnaságról es tizteletlenségről, melet vallaz az zent zolosmaban (VitkC. 33). Az istennek akartanak tyztöletlenséget tenny (ÉrdyC. 529b). Az gonozok az isteny tyztöletlenséghnek es enghedetlenséghnek byneerth le vetteneenek menyozragból (556b). Kevés gonosz pap latorságáért a bñtsületes papság tisztelatlenségre juthat (Pázm: Préd. 951). Nem marad az isten tisztelatlenségben, ha nem akarjác az közel valóe, akarjác az megszűmuen valóe (MA: Scult. 122).

Tisztöletlenül: [inhoneste; unanständig]. Mint egy malacot akar michoda vízben tiszteletlenül mossatoc (Mon: Apol. 317).

Tisztölkéd-ik: 1) [honore afficio; ehre bezeugen]. Harmad napra ennekñm tyztösséghm napya vagyon, ha oda akarz yewuny, hogy tyztölkögyem völed, eoleggee veezñm tñled es meg balalem tee neked (ÉrdyC. 509b). 2) [glorior; rñhlen]. Am tisztekegyetok osztann holdos zászló tartotokkal (Bal: CsIsk. 17). Ila nem tanulsz, a bölcseséggel nem tisztelkodel (Halt: Pajsz. 20).

Tisztös: honorus, decorus C. MA. ehrlich, zierlich PPB. Halat adok vr Yesus Christusnak evnek minden tyzesszegore es nagyobara es tyztesshere es ayoyatossbára (EhrC. 74). Kezlelyuak az ba(r)atokott, hogy alazatos es tyztes aztalokot vallannanak (85). Ifiaknac orös példat haűoc, ha kéz elmönel es erőssen ez halalatossógó tñrűnekekért tyztes balállal ölteteten-dñm (BécsiC. 92). Égiptomba valo zerzeteseg ez egy ieles es tyztes zerzeteseg (VirgC. 129b). Predicator zerzetbely fratereknek nagy tyztes tarsossagy (MargL. 3). Tyztes fia levele viragostul: syderitis (Frank: HasznK. 17.b). E mellett tyztes menyecskek is készen lésznek (Pázm: Kal. 442). Tyztes uri aszszonyoc: matronae (Com: Jan. 102). Tyztes ősz emberek (Liszny: Krón. 153). Ila továb is így prédikállana, fogadom, vólna tyztes sok halgatója (Fal: NA. 154). Szükséges, hogy külső-keppen is mint valamely tyztes öltözetben szineskedgyen (Fal: UE. 371). A tyztes emberen az adösség rabság (SzD: MVir. 14). A tyztes emberek közül is sokan botlakoza lépnek (34).

Tisztösen: [honeste; ehrlich, anständig]. Latam ez aztalt tyztesen es oduar modra zerzettett (EhrC. 85). Az mostani papistac oly tisztessen tanitnac, hogy ha a régi papac fél íhethenec pokolbol, ki atkoznae őket (HeltT: IgAny. 195). Ott is sñrñn, tisztessen meg jelenek a dāmák (Fal: NA. 145). Semmiről sem aggódván tyztessen, böc-ületessen éllhetett volna (Fal: NU. 258). Idevaló régi mondás: Ila nem szinto tyztessen, legálább eszesen (Fal: UE. 430).

Tisztösít: [honore, honorifico; ehren, verehren]. Legottan fölkele es elmene onnaton, ug' hog' mendenec öndalkoduanac es tyztesitence istent (MünchC. 74). En ördögöt nem valloe, de tyztesitene en atamat (188). Kychoda tyztseyty az az ky aleygya tyztesszere meltonak (CornC. 288). Dycheerethnek aldözzatty tyztöseyt enghemet (ÉrdyC. 635b).

mög-tisztösít: [honorifico; beehren]. Ila valaky en nekem zolgalana, meg tyztseyty evtet en atyam (CornC. 293). Meg tyztseyty hñtet az en atyam: honorificabit eum pater meus (JordC. 671). Emberekñwl yolehet megh zydamazathwan, de wr ystentñwl megh tyztseytethwen mykkeppen eolö köwek rakattassotok lelky hazakban (847). Masod meltosaggal tyztseytee megh ewtet az wr ysten (ÉrdyC. 157). Holta wtan mynemew meltosaggal megh tyztseytette ewteth az wr isten, hallyok megh (169). Helt rend hely yeles ayandeekokkal tyztösytette megh ewtet (369b). Meltosagokkal tyztösytette megh embery allatot wr isten (595b. 556b. 638b). Zolgya ide kyldes-sowel megh tystseyteth vala (LevT. 1.3).

Tisztöskéd-ik: 1) [honorifico; geehrt werden]. En minden időn aldok vrat, en lolkem vrba tyzteskedik (DöbrC. 81). 2) [splendee; prangen]. Mindenek vidám örczát viselnek, az emberek öduaplö köntöshen tyzteskednek (GKat: Váls. II.899).

Tisztösség: honestas, honestum C. honor, decorem, decus MA. ehrbarkeit, ehre PPB. Zent Fñrenc predicalya-vala ewtet melott mynden tyztesszegen (EhrC. 8). Tézi azokat tyztösség nélkül mñ vñnc: fecit illas sine honore dominus noster (BécsiC. 28). Te mñ nepñknec tyztessze: tu honorificentia populi nostri (44). Israel zerelimest iarion istennek tyztösségében (109). Hoziatok urnak diczesseget es tyztesszegt (AporC. 57). Nem neztem aytatossagal, tyztesszegl en vramnak zent tettet (VirgC. 4. 6. 22. 46. 70). Ez ilyen tyztesszegen giwñrkñwjetek (146). Monda ez prouincialis zent Margyt azzonmak egy nemev nemev reogato bozeddel, de maga tyztesszeggel, mykkeppen illic vala (MargL. 137). Ne ördölnñk ez vylagy tyztesszegnek, seh ördömnec se tudomannak (Apost. 3). Az istenöknec ualo tyztösszeg teteel nem zegyñnet meegh (SándC. 23). Egy profieta es nynczen tyztesszeguel kyl (JordC. 397). Az yimepnek tyztesszegenbeerth zokot vala egy foglyot el boczatany (445). E vilagi tyztesszegeket kenantam en erdememec fölötö (VitkC. 26). Valaky az ew neueenec tyztesszeghere myse zolgalással megh emleközendyk, myndden nyomorwsagaban megh zabadiwlyon (ÉrdyC. 221b). A kyraly meenyekzööt zolgalatnak nagy tyztesszeggel az Morwa wyze mellett (397). Vy es zocalan tyztesszegl (TelC. 108). Tyztesszegl ekesyettett wñth: honore coronasti eum (KeszthC. 22). Ezöket en Felszegödnec tyztösszegödre mind megh egetnem (TihC. 8). Helt adj az másoknak minden tyztesszegen (RMK. II.44). Az wr isten tyztesszegt akarja megh küssebbiteni (Helt: Bibl. I.b.3). Az ő dñczöségének tyztesszegere legyűne (Helt: UT. Cel). Atila igen nagy tyztösszeg kiunáo vala (Helt: Krón. 19). A mit lát, hogy tyztesszeggel nem érhet, mmac vgyan békét hadgyon (Helt: Mos. 178). Fogadunk hñtñkre es tyztesszöknre, hogi megh aliuk (RMNy. II.22). Ew hozza nem ferek thjzthesse-gem (LevT. I.251). Sem adoma[n] sem tyztesszegen nincsen töle (II.22). Feiet haitann tyztesszegt tegienek te neked (Mel: SzJán. 115b). Nagy tyztesszeggel es dñterettel megh szerzi dolgat. 1582 (Kal. Fv3). Az fñrñn az aszszoni allatnak megh adgia az ő tyztesszegt (Fél: Tan. 463). A tyztesszegt azért vész-fel, hogy istennek alkalmatoshan zolgalhasson (Pázm: Préd. 59). Meghayol az anygal elöñt, mely tyztösszeg ezak az Christushoz illic (MA: Bibl. 197). Az tyztesszeg az erkölczöknec niainassaga es emberseges volta (Krsam: Eric. 2). Nem kíványya az kenyerrűt, hogy az ő tyztösszegére pazarlya a garast (Pécsv: Fel. 830). Kis tyztösszeg ebñlñ jñhet, de viszontag nagy veszély elö-kerñlhet (Zrinyi: ASyr. 242). Hadi okos förtelyokkal, tyztesszeges hadi álnokságokkal élni szükség (Com: Jan. 12). Szent Ersébet te a mi magyar nemzetñknek igaz tyztösszeg: (Csúzi: Sip. 583). Ott kin ne hadd az ajtó küszöbénél szolgáddal a szomérnes tyztösszegt (Fal: NE. 18). Mnyáján bñlványozók vagyunk, ki a tyztösszegt s bñtsületet szereti ki az aranyot (Fal: UE. 378).

[Szólások]. Tyztesszeggel mondván kurvás bordély házakat éppitetet (MA: SB. 114). Cleopatra, tyztesszeggel légyen mondva, parázna kurva vñlt (223). A papistak a processziójában éktelenül bordélyoznak, a legények a leányzökvöl, tyztesszeggel szollva, lábuslag fekszenek, minden ot-mányaságot teslekesznek (GKat: Váls. I. Elöb. 64). Tyztesszeggel, becsülettel szolván finganak (Com: Jan. 182).

[Közmondások]. A pénz embersege, a ruha tyztösszeg (Fal: NE. 30).

halotti-tisztösség: [justa; leiche]. Mikoron az papok az halloti tyztesszegt temeeek, leg ottan az azzonallat az nozolyan fel emelo wmagat (VirgC. 109). Lészne halotti késrésec avagy halotti tyztösszeg tetelece s temetö kert felé (Com: Jan. 212).

temetési-tisztesség: [exsequiae; leichenbegängnis]. Jó teszük a papoc, temetési tisztességre sem méltóztatnak benneket (Bethl: Élet. 33).

utolsó-tisztesség: ∞ Utolsó tisztességét megadni a holt testüek: suprema ferre *cineri PPBl. Sok urak és asszonyok voltak nemesek, az jámbornak az utolsó tisztességén megmutaták, hogy baráti voltak életében (LerT. II.49).

vég-tisztesség: ∞ Ez vagyon csak hátra, hogy ez tekintetes grófnak utolsó s végtisztessége ki-szolgáltassék (Megy: 3Jaj. II.136).

Tisztességbeli: [honoratus, honestus; ehrlich, ehrenhaft]. Vala nemely tiztessegbely vitez Nemetországba (DomC. 286). Nagy tiztössegbely ember kyraly ötözethben (ÉrdyC. 513b). A ki nem hágy senkinek magán szegyezgetni, tisztességbeli bösátlates nagy embernek ítélteik (Pázm: Préd. 125).

Tisztességs: honestus, honorabilis, honoratus, prepon C. ehrlich, ehrsam, züchtig PPB. Maria ez wylagnak tiztösseges azsonya (CzechC. 39). A tiztessegesbec melle fl (VitkC. 46). Az iambor chazarok, kyk az kösseget eppytyk, tiztösseges meltosaghnak okaert Augustusnak newezetetbnek (ÉrdyC. 516). Ha walaky een nekem zolgaland, tiztessegesse tezy ewtet attyam (Pesti: NTest. 215). Hadi okosság, fortely, hadi tiztesseges alnoksaz: stratagema (Ver: Verb. Szót. 29). Te én attyámia vagy, tiztesseges és iambor uemzet vagy (Kár: Bibl. I.481). En io vegre tiztesseges okokbol czelekedem (Decsi: Sall. Előb. 1). Nem akarom tiztesseges áressegemet mulatni restseggel es tuniasaggal (Decsi: SallC. 3). Azoc az ifiac, az kic az Catilina hazat giakorolyac vala, nem tiztesseges eletűec voltanac volna (11). Nem tiztesseges orrodol szot, szugast kibocziatani (Erasm: Erk. 5b). Nem tsak szóval, hanem teelekedetek példájával akart isten mintek a tiztesseges jószágok gyakorlására tanítani (Pázm: Préd. 25). Nagy böltsességnek tartják az emberek, mikor két nemzetségnek gyűlölségét egy tiztesseges házassaggal le-szállítják (114). A tiztesseges dolgokat véteknék színe alatt otsállva minékünk (Komár: Imáds. 288). Tiztesseges hadi alnokságokkal élni: stratagematibns uti (Com: Jan. 147). A jóles tréfác a tiztessegesekkel illenec: festivi joci urbanos decent (187). Tiztesseges ajándékokkal és gazdálkodásokkal kiüldöttem tizsteimet (MonIrók XV.268). A rézpénz tiztesseges ruházatjokra sem elég, mivel éljenek (Bercs: Lev. 574). A tiztesseges és udvariás „nem” néha kedvesebb feleletté válik, hogy sem a paraszt és izetlen „gy” (Fal: UE. 402).

Tisztességesen: honorifice MA. [honeste]; ehrlich PPB. [anständig]. Tiztessegesen meg-viselni valami tisztet: magistratum aliquem *percurrere honestissime PPBl. Az Massinissa baratsaga es hűsege iol es tiztessegesen sokaig az romaiakhoz meg marada (Decsi: SallJ. 4). Azt az Jugurta nag tiztessegesen fogada (15). Tiztessegesen mulatni: conbas legere (Decsi: Adag. 256). Ha meg kell halnom, halyak tiztessegesen meg (91). A csukafakat ugy erőlködjed főzni, hogy tiztessegesen adjad fel (Radv: Szak. 104). Megindulának mindenütt tiztessegesen expiáltatván és gazdálkodtatván ő nagyságok az végbiellekkel (MonIrók VII.361). Az nenem arua leaniat az en feleségem tiztessegesen hazasiczia (Radv: Csal. III.143b). Szintén érkezett Miksics maga is, kit elküldtem Nagyságodnak magát is, jó lesz tiztessegesen megtartóztatni (Bercs: Lev. 294).

Tisztességtelen: inhonestus, debonestus C. unehrlich PPB. Miert itelhetik tiztessegtelennek minden harmad szora pőknü (Erasm: Erk. 14).

Tisztességtelenít: inhonesto MA. verunehren PPB. A bujaság izgat, a torkosság tiztessegtelenít, a részség meg-szégényit (Ily: Préd. I.449).

TisztességtelenSég: inhonestamentum C. [unauständig-keit]. Iahotával katzagni tiztessegtelenSég (Com: Jan. 187).

Tisztességtelenül: inhoneste, irreverenter C. unehrlicher weise PPB.

[Tisztetlenít]

még-tisztetlenít: [inhonoro; entehren]. En ördögöt nem valloc, de tizteseitem en afamat, tñ kedeg megtiztetleneitete engemet (MünchC. 188).

Tiszti: officialis MA. zum amt gehörig PPB.

Tiztség: munus, officium MA. amt PPB. Tiztséget vadászni: magistratum ambire, prensare PPB. Az én tiztségem majd el-telik: meus consulatus est in *exitu PPBl. Favágó tiztséget visel (Mik: TörL. 14). Ezeknek veszedelmes minden nagy hivatal és tiztség, mert csak botlanak és tántorognak a magos polczon (Fal: UE. 417). Megbecsülnek bennünket, ha érdemes tiztségre lépvén azt érdemesen viseljük (428). Két dolog légyen előtte annak, a ki valami üres tiztségre kötelezi magát (444). Ne alább, hanem feljebb való légy tiztségednél (506).

TISZTA: 1) purus, limpidus, inturbatus C. rein PPB. Nylyan yelenyk e kereset kenerben es yly zep kewben ys yly tyzta kutban (EhrC. 131). Ő feienec fűrtő monnal tizta gapiu (BécsiC. 149). Weer es tyzta wyz bösséggel ky zarmazek (PeerC. 128.34). Zomysagban tizta vizet meryetők (NagyszC. 23). Cris-tussal vygadnak az sok zentők zeop foyeer tyzta ötözettel eeköswltethween (ÉrdyC. 605). Fertelmességnak edenyiben tölti először az istennek tizta ajandekit (Péscv: Fel. 207b). Szép tizta folyamra talál, kibén jól meg-iszik (Hall: HHist. II.19). Ha mi belé meritesz (a vízbe), fel-veti magát, a tiztát meg-zavarui mit használ (Com: Jan. 10). Papirosra avagy tizta kártyára írunk (155). Akarhol legyen a kenyér és bor, akar tizta akar tiztátalan helyen, ott vagyon a Christus teste (VárM: Szöv. 209). Háboruságokkal gyakoroltatván tiztábakká tétessenek (Ily: Préd. I.36.) Tizta lónál tiztább válla (Fal: Vers. 861). 2) castus, mundus C. [rein, keusch, züchtig]. Bodo-goc tizta ionhouac, mert ők istent lattac (MünchC. 20). En tizta nem voltam (VirgC. 8.92). Tyzta ember leezen tyzta zyletese zeren (ÉrdyC.31b). Megh yegyzettek tyteket egy fyrfywnak Cristusnak adnom tyztha zyzeth (149). Igyeközyk vala az kywl valo testi erzekeuseegöt az leeleknék byrtoka alan haytany, hogy ne bantanna meg az ew tyzta lelky ysme-retyt (561b). Vrnak bezedy tyzta bezetek nykkepen ezysh zennel tyztultatoth (KulcsC. 19). Oluasd e könyvechekt, de tizta nyeluel (Helt: Bibl. I.g). Az igen lapaz hai és homlokon függő, tizta szűnűt jelent (Cis. N3). Kellemes dolog, ha az atya bőjtre, józan és tizta életre inti fiát (Pázm: Préd. 198). Illyen tizta életre szorgatók szent írásokkal ellenkezik (Sámb: 3Fel. 690). Nincsen senki, a ki az isten törvényének kívánsá-gára tőkélletes tizta beszédű lehetue (Matkó: BCsák. 266). A mértékletesség, tizta élet nem fér-össze a délig való heveréssel (Fal: NE. 65). 3) sincerus C. [verus; gerecht, auf-richtig]. Nem tizta, nem őszinte való, meg-vesztegetett: insincerus PPBl. A bűnöknek megboctatasara zűksagesec: kesernes tőrödelmesse, tizta gonas es melto elegtetel (VitkC. 24). Az tiztanaul tiztaia tessed magadot (Szék: Zsolt. 15). A keresztien embernek marhaja tizta, ha az szegeniek tapla-lasara annak valami resze ki szarmazik (Fél: Tan. 452). Tizta gyomorbol ellene mond az ördögnek (Ker: Préd. 112). A mi téged illet Neander, ötözéll tizta hadi erköltsben, a szépihez szokjál (Fal: NA. 248). 4) meracus C. [merus, non mixtus; rein, lauter, unvermischt]. Eresztett, tizta arany: aurum *purum PPBl. Az hwsenyi konérhöz sayt es teey, tykmoñ, tizta tezta kell (SándC. 2). Az tyzta gabonat aztagban geoty (JordC. 362). Tizta gabonát észnez, mely meg szóratatot (Helt:

Bibl. IV 52.) Hordot keseez pinterekeel tisztá boroknac. 1579 (KNagyszC). Ha az maiorona leuelet tisztá buza liztel az dagadot faio zónre kötöd, meg gyogitya (BeytheA: Firk. 74b). Elegy belegységtől üres es tisztá szollás (GKat: Titk. 103). **5)** [recens; frisch]. Joseph a tötet veuen betakara azt tizta gölcha (MünchC. 69). Az izzadás után tisztát vévén magamra (Monlrók XV.111). Ma tisztát veszek, ha jókor volna, három hétre (Bercs: Lev. 211). **6)** serenus, immubilis C. [beiter]. Megh lataak Yzraelnek ystenethi nykeppen az eghet, mykoron zeep tyzta (JordC. 61). Tyzta ydó lezen, mert pyross az egh (404). Felől az egh tyzta, alól az föld nagy eekösszeeggel ffeel öltöz-tetöd (ÉrdyC. 510b). Ha féyér parahi megyen az földről vagy vízből jó reggel es estue, tisztá fdönc ielo (Cis. G3). Az erszáglo Juppiter tisztá fdöt igieközik szörzenie. 1572 (KBécs. Ev3). Néha az nap tiztat is tart. 1582 (Kal. G). Hetfön tisztá szerző szel tart. 1582 (Kal. Güj). Tisztára fordult az idő (Monlrók XVIII.68). **7)** lucidus C. [durchsichtig]. Fayo zónnek gyölségös a tyzta velagosság (NagyszC. 13). A virtus hasonló a tisztá kristál-üveghez, könnyen hozzá fér a motsok (Fal: NA. 177). **8)** merus C. [bloss, lauter]. Disznóláb tisztá borssal (Radv. Szak. 59). Hogy azon asszony tisztá siilt boszorkány, hitet mer mondani (BékHajd. II.271). Az igétől felvétellett tisztá emberség (Illy: Préd. II.451). **9)** [focul in silva calvatus; lichtung, blösse]. Bókes felől volt egy temerdei füz a tisztán (BékHajd. II.223).

nem-tiszta: insincerus C.

szüz-tiezta: pudicus C.

tisztán-tiszta, tisztádon-tiezta: [suumae sinceritatis; von höchster reinheit]. Egy es ugyanazon magán valo meg oszlohatatlan tisztantiszta isten mindenikben (Bök: Lämp. 71). Az ezüst az aranyhoz legközelebb járul, midőn tisztádon tisztá (Com: Jan. 15).

[Tisztál]

mög-tisztál: [purifico; reinigen]. Az egetbort kétszer háromszor mög-tisztálván (P: PaxC. 23).

Tisztán: 1) pure C. puriter MA. rein PPB. Az isten beszédét tisztán meg-egylítés nélkül szolják (Matkó: BCsák. 60b). **2)** casto C. munditer MA. [gerecht, keusch, unschuldig]. Ez es tiztan hala meg illic mundus olóit) mindenkent vrban bizva (BécsiC. 90). A szüzességnek állapattyát azzal gyalazza Balduinus, aert sokan ezt nem övítették tisztán (Pázm: LuthV. 33). Nem testeket tarták tisztán a pákoságtól és prázna-ságtól, hanem meg lelkeiket is (GKat: Váls. I. Előb. 5). Adhassuk markodban tisztán az mi lölkünk (Thaly: Adal. 147). **3)** sincere, germane C. sinceriter PPB. [wahrhaftig, aufrichtig]. Zeresetek az vr istent hiven, tiztan es igazan (VirgC. 70). Regula mynden fraterkekeel tiztan es tellesseggel meg tartatuek (DomC. 116). Kereztyeneknek hevattnak, tiztaban es igazban heuattattnak Christus nepenek (RMNy. II.46). **4)** mere MA. unvermisch PPB. A buza tisztán a csörökbe nem vitethetik (Illy: Préd. 138). A szerencse hol tisztán adgya-fel örömöt hol pedjelen örömmel ereszi meg (Fal: UE. 386). Bizonyos személyekre nézve nem alkú az igyenes igazságot tisztán, pusztán mondani (Fal: UE. III.98). **5)** simpliciter C. planc, mere MA. gänzlich, lauter PPB. Testy zykseeg nem leezen, de tyztan chak az zeretethi (ÉrdyC. 559b). Wallom nagamat adossa tyztan zaz forintal (RMNy. II.164). Dolgaba tyztan megh waygon es az kapytan tyztan el waygon wadazhiva (LevT. 1178). Ha három drachmát iszol meg mézes vízben, silua leuben, tisztan meg tisztit (Mel: Herb. 57). Tisztan bolonda tézi az embert (64). Kik tisztan határos szemszedeknak tartatnak (Ver: Verb. 156). Tisztan chak ariadékon adgya (Tel: Fel. 118). A ki nem tisztan jövevény a sz. írásban, el nem titkolhattya, hogy sok el rejtett, nehéz, mély dolgokat talál (Pázm: Kal. 507). Félőttebb el nyomorodnak, sőt ugyan el ásznak belé es tisztán el

fonnyadnak (Lép: PTük. 1151). Tisztan tsak az kezről kezre adatott bizonsag-tetelből tanultak (MNyl: Irt. 48). Az isten tisztán jószág (Mad: Evang. 466). Tisztán lelki értelmű tudomány (Illy: Préd. II. Előb. 2).

Tisztás: [locus in silva calvatus; lichtung]. Az táborhoz közel lévő szorosnál, az hol tisztása van, sánczot vessenek (Monlrók XV.517).

[Tisztásit, mög-tisztásit]

mög-tisztásítás: [purificatio; reinigung]. Elewl vezy az completat kewz gyonas az zónnek megh tyztassytasara (ÉrsC. 373).

Tisztaság: 1) castitas, mundities C. [reinheit, keuschheit]. Tistasagnak weth: balteum castitatis (NémGl. 361). Tiztasagot zeretel es te feried vtan mast nem tuttal (BécsiC. 44). Vet-keztem tiztasag elen (VirgC. 8). Hasonlatos lón anyalakhoz az augiali zeit tyztasagert (14). Tyztasag meg zepetty embernek lelkeet (CornC. 242). Nőmősb az zyzesseegbely tizttasag (SándC. 34). Mely tyztasag ty bennetek zeppleotelen meg naragyon (DomC. 141). Istennek embere meg gyvlada az tyztasagnak zerelmeben (234). Gófal az zepőlтелен tyztasagrol (VitkC. 32). Hogy az tizttasag tartokat az meenyey meenyekzőre keezwly nyndoytanaa (ÉrdyC. 74). Ne bizzatok tyztasagh tartastokba; ha ol tyztasagot tartatnak, mint az yz Maria (TibC. 12). Gyenge dolog az aszszony tizttaságának hire (Pázm: Préd. 147). Két szárnyon emeltetik fel ember a földtől, az egygyű-ségen és tizttaságon (Pázm: KT. 124). A szűbéli tizttaságról avagy tiztta hívségről: de candore (Com: Jan. 204). Könnyebb kint, halált szenvedni a tizttaságrt, hogy sem hiven mellette maradni a tántzika, paszta s vendégfelfő mulatságok közt (Fal: NE. 109). **2)** sinceritas MA. aufrichtigkeit PPB.

Tizttaságos: 1) [purus; rein] Ew fyanac zeuth testethi be thakargathanak tizttasaghsz gyeleha (WinklC. 103). Meg nem sérté semmiben ezt a tizttasagos gyapjat (Pázm: Préd. 103). **2)** [castus, innocens; keusch, unbefleckt, unschuldig]. Neky zóhula ystemel nykent tyztasagos Siluester (EhrC. 2). Legyen kamoramban tyztasagos testuel es ily en gyenewrew-segymuel (123). Ky vala tyztasagsz minden bñmek zepőltytől (PeerC. R). Zepőlтелен tyztasagsz termeezetyben (ÉrdyC. 530). Az iambor es tizttasagos aszonallatockal tizttasagessen öszue talalkozuac (Pécsi: SzüzK. 117). **3)** [verus, sincerus; wahr, aufrichtig]. Tizttasagos örömet veszűne (Born: Préd. 276). Az apostoloc tizttasagos aniaszentegyhazara igazityok dolgunkat (EszT: IgAny. 187). Mindennap az emberek bñnéért tizttaságos áldozatot mutatnak bé az istennek (Pázm: Kal. 333). **4)** [merus, simplex; bloss, lauter]. Isten magában nem testi, hanem tizttaságos lélek (Illy: Préd. 12).

Tizttátalan: impurus, impuratus, immundus, sputus C. unrein PPB. [befleckt]. Tizttátalan elme: meus *adultera; tizttátalan öszve-keles, kurva házasság: inuptae *nuptiae PPB. Testőkkeethi meg nem tartoztattnak tizttátalan dolgoktul (SándC. 37). Htságos mulatságra vágyodnak mindennek fülei, tizttátalan es fajtalan beszédnek hallgatására (RMK. 1340). Az tizttátalan ki gomláltatie az ő népe közzöl (Kár: Bibl. 193). Fertelmesee lennétee az tizttátalan állatoknac meg ételével (79b). Az ő rayta való betegségguec miatta tizttátalan (98). Tizttátalan személy: meretrix (MA: Bibl. 136). Nagy nyomorúság ezt a gyenge leányzot az tizttátalan lélektől meg-szállattnak látni (Mad: Evang. 241). Inkáb esigesse a tizttátalan lölköt es csak a maga kérdésre feleltesse (Sam: Agend. 212). Haja veres, kózas es olly tizttátalan vala, hogy az embernek kész emély-gést okozott (Könyi: VM. 5).

[Tizttátalanít]

Tizttátalanított: impuratus MA. unrein, mñtätig PPB.

Tisztátalankod-ik: [moechor; unzuelt treiben]. Ne nyul hozzá, minem feleslegedhöz nyulsz, hanem egy bűdes kunnához, meg lásd immar ha aul akarz tisztátalankodni (Helt: Krón. 53b).

Tisztátalanság: 1) impuritas, spurcitia C. immunditia MA. unreinigkeit PPB. [schmutz, unflat]. Ez fewrtelmes wylagy eeletnek tyztwtalansagabol [így] senky fel nem tamadhat (ÉrsC. 577b). Ha az ő testéből mint egy nyál ki szarmazik az ő férfiui magua, ez amac tisztátalansága (Kár: Bibl. I.101b). 2) [stuprum; unzuclit]. A fesletlek ditsérik s fizik a tisztátalanságot (Fal: NE. 33). A tisztátalanság a mostani világban nem szurdék-vétek, hanem hímes és varrott ágyokban földzik (105).

Tisztátalanul: impure, spurce C. immune MA. unreinlich, unsäuberlich PPB. Ne-talám tisztátalanul maradván az el-fajúlt világgal és meg-vetett sidó nemzettel gyűlölségesen meg-vetessünk (Csúzi: Síp. 126).

Tisztít: puro, purgo, mundo, mundifico MA. reinigen, säubern, ausputzen PPB. Barázdát tisztítani: lirare C. Fegyvert tisztít: polir MA. Betegeket vizagiatot, halottakat felköltetek, poklosocát títelhatoc (MünchC. 31). Yel en zivemmel gondolkodom vala, tiztytom vala en lelkemet (DöbrC. 143). Az zentek ez velagban eelen halottakat tamazhattanak, poklosokat tyzteythattanak (CornC. 71). Vala bol vala mynemew rwtsaag, wndoksag, zenyesseeg esyk es naponkeed leezen az calastromban, mynd te tyztolhad (ÉrdyC. 340). Az hasadat tiszticz, gyomrodát is melegiez (Cis. B). Hernyot fadrol tiszttech, kertben las ki gyakorta. 1579 (KNagysz. A7). Melancholiat taneit tizteitani. 1583 (KBártfa. Címl.). Job most tisztítanunk magunkat a bűntől (Pázm: KT. 94). Nám vgyan szátokban rágtá az Kalauz, hogy az romai anyaszentegyház nem adta azt mi előlkben el végezett sententiánál, ha az lelkek mindenkor az föld gyomrában tisztítanak-é vagy a kivállis (Bal: CsIsk. 168). Szentszentéssel tisztítatik az agyvelő (Com: Jan. 64). Inkább menjetek néha napnyugotra két esztendeig cipellőt tisztítani, mint sem napkeletre harmincz esztendeig korona aranyozni (MonIrók VIII.260). Az rangori hidak felé tisztítják az útakot (Beres: Lev. 528).

el-tisztít: [amoveo; entfernen]. Minden feketeséget, rútságot, fekélt el-tisztít (Mel: Herb. 8). Tiszta vizet töltö a húsra, tedd az tűzhöz, had főjön, az tajtékját el-tisztítsad, mert annak az abállása (Radv: Szak. 15).

hozzá-tisztít: [purgatum addo; gereinigt zugeben]. Mikor ezeket megmelylyeszed, szép tiszta vízben hányjad, máját hozzá tisztítsad (Radv: Szak. 9).

ki-tisztít: expurgo, emundo, excerno, pio, expumico, everro, diruncio C. reinigen, säubern, ausputzen PPB. Romladékat ki-tisztítok: erudero; mohátül kitisztítom: emusco C. Romlott falnak bullajdékját kitisztítom: erudero PPB. Ffyadnak halalanak eerfemeenek nyatta my byneynkből ky tyztoythwan yktass mynket ez yelen valo eeletlnek wtanna tehozyaad (ÉrdyC. 578b). Ky tyztoythwan az templomból az sok balwanyoknak ozlopokat zentőllee ewtet azzonywnk zyz Marianak (605b). Isten az frigy alatt egy ostarót bocását ki, Magyarországból kobzokat kitisztíta (RMK. III.209). A gyomrod először ki tiszticzad (Mel: Herb. 103). Atyámfiat tisztéchatok ki az ő kovászt, hogy úri tésták legyetek (Tel: Evang. II.28). Ki tiztohátok az régi kouáz (Beythe: Epist. 103). Olyan laznos az prngalas nykeppen hogy a kutnak fenekeről ki tiztyiak az rutságot (Frank: HasznK. 36). Az borjúfejet tiszta vízben hányjad, abból igen szépen kitisztítsad (Radv: Szak. 10.111). Olyan mint a tésp és erős szél, mely a szalmától és palyvától a búzát ki-tisztítja (Pázm: Préd. 299). Kitisztítsad közéled az gonoszt: auferes malum de medio (MA: Bibl. I.176b). Belől is ki tiztis az gonosz neduesseget. 1626 (KCsepeg. Aq). A lopókat és a tolv-

jokat az egész országból mind ki irtotta, tisztította vala (Liszny Krón. 297). A birodalmak a végre ajándékozattak meg isten-ül erővel, hogy a párt-ítőket a nép közűl kitisztítsák (Misk: VKert. 59). Lábbéidet ki-tisztítod a sárbul, lelked mtskairúl nem tészel (Fal: SzE. 516).

kitisztítás: lustramentum, piamen C. expurgatio, expolitio MA. reinigung PPB.

kitisztíthatatlan: inexplabilis C.

Iő-tisztít: [emundo; völlig reinigen]. A binőeknek zenniet leh kel magonkrol tiztitanonk (DebrC. 47).

mög-tisztít: purgo, perpurgo, depurgo, repurgo, interpurgo, purifico, mundo, emundo, expio, sereno, emaculo, extercero, olimo C. reinigen, säubern, putzen, polieren PPB. Szentelésel megtisztítom: februo; főventül meg tisztítom: exareno; kötil megtisztítom: elapido C. Mykoron yewtnolna zent Ferencz egy falnak zent egyházaba, kezde ewtett alazatost meg sepreny es meg tyztoytany (EbrC. 97). Vram ha akarz, megtizteithad engemet (MünchC. 26). Tízszel münket meg tizteitottal mikent meg tiztoztatik ezüst (AporC. 13). Tiztytia meg embereknek bűneyt (VirgC. 90). Azonkeppen az kerteket es meg tyzthegya vala (MargL. 25). Foganatia meg tiztoita, ziletese meg bizoitoita, zolliatatlansaga minket taneita (DöbrC. 11). Meg tyztoyttya hű zyrewyet: permundabit areum suum (JordC. 362). Mydden byennek förtelmeetül es zemeermős mywelkődetőktewl meg tyztohiok az my zywnknek zallasaat (ÉrdyC. 5b). Az fratreknek labok helyt meg tyztobad (340). Engeded, hóg mindön binőköl meg tiztítassunk (TihC. 79). Szoro lapattya kezében vagon es meg tiztíttya az ő szűrőiet es buziaat az ő ezűrebe be gyűyti (Born: Préd. 25b). A végre jöt e világra, hogy meg tisztétana münket a mi bűneinknek ondokaságából (Tel: Evang. II.704). El haütiak az felegeket es meg tizteitiak az eghet. 1583 (KBártfa. Dv2). Az borjúfejnek az álla csontját vesse ki, nyel-vét tisztítsa meg (Radv: Szak. 10). Ez belekneec gyakorlasabil ók az bönőköl meg tisztettatnac (Zvon: Osiand. 212). A rutha nyersen éve szemet bomálytúl meg-tisztít (Felv: SchSal. 19). A nagy szirtosság és nagy tisztátalanság nem könnyű fájdalommal tisztítatik meg (Ily: Préd. I.98).

mögtisztítás: purgatio, purificatio, expiatio, expiamentum C. reinigung PPB.

Tisztítás: expurgatio C. purgatio MA. reinigen, säubern PPB. Sokak vannak, kyk hűnkyk adattanak megtartasra, mykeppen gyakorta valo mosdasok, poharaknak es eegbey edeenyeknek tyztoytasa (ÉrdyC. 476). Eféle tisztítást az a pap tegye, a kit meg kentenee (Helt: Bibl. I.FF4). A ver a lélec tisztítására valo (Helt: Bibl. I.GGg).

-Tisztítatlan: impolitus MA. mausegeputzt PPB.

Tisztíthatatlan: illutibilis C.

Tisztító: 1) [mundans, purgans; reinigend]. Tisztító mint a zappan: smegmaticus; zentőlő, tiztító: lustricus, lustrificus C. Has-tisztító orvosságh Nom. 75. Szántó-vas tisztító őstőke: rulla PPB. Ew olyan lezen nyinth az fíel fwallo tyz es nynt az fwallo tyzto fyew (ÉrdyC. 209). A fogaidat reggel tiszta vízzel meg mossad, nem tiztito porral (Erasm: Erk. 16). Te a pusztá alamisnát bűn tisztítóvá tészed (Matkó: BCsák. 299). Az fíveg az őtrősdök tisztító kővével metztetic (Com: Jan. 17). Gyomrod tisztító, purgáló orvosságoc (173). Máj tisztító orvosságoc (175). Puska tisztító körömvias (TörfT. XVIII.261). 2) purgator, fallo C. mundator MA. ausfeger, reinmacher PPB.

áryékszők-tisztító: foricarius C. PPB.

eke-tisztító: [stimulus; pflugreute]. Sámgár egy őstőkével, eke tisztító pálczával 600 embert őszve rontott (Tof: Zsolt. 683).

fog-tisztító: dentifricium C. PPBl.

fő-tisztító: [catharticum]. Az orvosságoc, a melyec fő tisztító: remedia cathartica (Com: Jan. 173).

fül-tisztító: *specillum auricularium PPBl.

ganajlat-tisztító: copreus, stercorarius MA.

has-tisztító: [laxativus; abführend]. Az ugorka has tisztító lézen, ha pfürscentő gyökérnek részét köziben veted (Nád: Kert. 85).

[moslék-tisztító]

tábori-mosléktisztító: [lixae; tross von marktänderin]. Tábori moslék tisztító, szakácsoc, főzde (Com: Jan. 146).

ruha-tisztító: cosmeta C. fullo MA. [walker, bleicher, kleiderputzer]. Sívásáros, martalocz, ruha tisztító (Com: Jan. 98).

szappanmódra-tisztító: smigmaticus MA.

ezérü-tisztító: areator MA.

[Tisztítottat]

mög-tisztítottat: [verrere curo; fegen lassen]. Tyztwtassad meg az wczakat es myydenek az balwannak templomaban gywlylenek (ÉrsC. 436b).

Tisztogat: purifico, perpurgo, emundo, polio, tergo MA. reinigen, sauber machen, ausputzen PPB. A szép fenyő gombát csak tisztogasd, ha valami gaz vagyon rajta (Szakácsmest. 132).

mög-tisztogat: ∞ Mikor az fazékban rakod, egy fejér cipót is tégy hozzája, egészen meg ne hámozzad, hanem csak megtisztogassd szenyttől, mitől (Radv: Szak. 15). Hogy megsütöd, vágd fel szintén úgy mint az egyéb ludakat, annak utána tisztogasd meg (77). A ki a megtisztogatott ruhákat eladni ki-tészi, sívásáros, martalocz az (Com: Jan. 98).

Tisztogatás: purificatio MA. reinigung PPB.

Tisztul: 1) [mundor; rein werden]. Vakok látnak, santak iarnak, poklosok tisztolnak (DöbrC. 261. Jord. 385. ÉrdyC. 107). Vyrnak bezedy tyzta bezedek mykeppen ezyth zennel tisztultatoth, haromzor meg latoth, hethzer tyztultatoth (KulesC. 19). Sok forgolódással tisztul, épül itélőder emberben (Fal: UE. 397). Tisztulj bineidből, fejtőzzél adósságidból (Fal: SzE. 553). **2)** [liberor; befreit werden]. Az budai passa igen hordatja az búlnak való fát, mielőtt a Duna tisztul a jégtől, általkötteti (TörtT. 1627). Így tisztulék az mint leheté az szőke marhák-tól (Kem: Élet. 53). **3)** [se auferre; sich fortpacken]. Christus elől es aszszonyi állatott el tasztitja mint egyebet: Tisztully, vakarj, tzoki te eb (MA: Scult. 285). Tisztullyon távol innét ez ilyen iflet (MA: Tan. Előb. 21). **4)** [serenasco; sich abklären]. Tisztul az idő: es heitert sich aus, es kläret sich aus; tisztul a víz: das wasser wird klar (Adámi 207).

el-tisztul: 1) [mundor; rein werden]. Azon órában eltisztula az ő poklossága: confestum mundata est lepra eius (MA: Bibl. IV.9). **2)** [discedo; wegziehen]. Tisztulyon és állyon föle az az embertelen (MA: Tan. 753b).

föl-tisztul: [serenasco; sich aufheitern]. Föl-tisztul az ég: nubes *rarscit; nádón föl-tisztult volna: cum conserenasset PPBl. A fergeteg után feltisztul (Pázm: KT. 141). Föl-tisztul ugyan az ég. 1620 (Kal. B7).

föltisztulás: serenitas PPBl. [heiteres wetter]. Ha homály vagyon az eső vtán, föl tisztulást igyeoz (Cis. G2). Ha fel tisztulás vtán egy kis föleg vagyon szélllel oszlot, még essőt váry olyunkor (Cis. G4).

ki-tisztul: 1) [mundor; rein werden]. Temptacionak (azee-kaban ky folyon, tyztwlyon mynden bynnek tayteeka (ÉrdyC. 573). Senki az ő soc búneiből es nagy fertelmessegből ki nem tisztulhat (Helt: Bibl. I.f). Az vörös, kopasz Tahy kütisztula az sok betegségből (Nád: Lev 5). Meg érett-korra jutot az itélő és választó erő bennünk, ki tisztult akaratumk a disztelen alávalóságok seprejéből (Fal: UE. 365). Ha a búzból idején korán ki nem tisztulunk, maradéknknak-is lézen pirossaga miatta (SzD: MVir. 185). Hállott egy pár tsepp szemiből s majd egy törésre kütisztult (362). **2)** [ejicior; ausgeworfen werden]. Mikout el hault arnek en vgan el vetetem es ki tiztolek mikent saska: excussus sum sicut locustae (DöbrC. 197). Mykeppen nyalak hatalmasnak ő bezedé azonkeppen ky tyztultaknak fyay: filii excussorum (KeszthC. 362). **3)** [liberor; frei werden]. Az német nem föl az fölső jegektől, tudja, hogy kütisztult egészen (Berus: Lev. 111). A mit egyszer felkap gyenge elméje-k, aval ugy össze-kapcsolódik agy-velejek, hogy ki nem tudnak tisztulni belőle (SzD: MVir. 22). **4)** [se auferre; sich fortpacken]. Az király kémnek alítja és meg hadja, hogy az országból kütisztullyon (MA: SB. 74). Tisztuly ki társ, nem tiéd ez a rakot kőház (Szentm: TFü. 10).

mög-tisztul: 1) [purifico, mundor; gereinigt werden]. Gyomtól meg-tisztulni: evallor PPBl. Légotan hog megtisztolatanae, mend aldozatokat aianulanak es o fogadlosokat (BécsiC. 46). Megtisztolaté az poklossaga: mundata est lepra ejus (MünchC. 26). Attesth meg dicőül, ky dychőfőles mia testne mindőn aualyassaga meg tisztultatik (NagyszC. 333). Lely hűtet hewolkodwan, meg tyzthwlwan es ygazwlwan: invenit scopis mundatum (JordC. 391). Alkolmatlan gondolatoktol meg tisztulan meg gondolad istenednee minden io teret es aindokat (VitkC. 17). Mykeppen tyztwlyatyk meg ez vylagh (ÉrdyC. 17b). Akarom, tyztwlyaul megh (125b). Foryetők meg, hogy tyztwlyanak meg ty byneytők (575). Nem zyksegh, hogy fejet meg mossak, hanem csak lazbath es myydenesthwl fogwa meg tyzthwl (ÉrsC. 88). Kerem Kegteket, hog Kegmetek azt a törout hallattana ualami oly alkalmas wdőre, mikorra ez pestis miatt az eégh meg tysztulna (RMNy. II.321). Az bűnnek poklossagatul meg tisztultatne (Zvon: Osiand. 53). **2)** [defaecor; sich abklären]. A szent irás bora forrott és meg tisztólt szín-bor (Pázm: Préd. 390). A must minek utána meg-tisztult és meg-forrott, bornak mondatie (Com: Jan. 81). **3)** [liberor; befreit werden]. Meg tisztult vala ez raj darástul (Zvon: PázmP. 327). **4)** [evacuor; sich anleeren]. Talám száz rendbeli szék volt, míg megtisztula (Kem: Élet. 45). Valamig nem erzed gyomrod füesülni, előbbi ételtől éppen meg-tisztulni, mindaddig se egyél (Felv: SchSal. 5).

mögtisztulás: [purificatio; reinigung]. Az mynd zentek-uek napya tyzteltetik az tynyasagoknak meg tyztulasara (CornC. 190). Az azzoniat ha fertiuv magtul fyat fogadant, zeplős lezdn es zikőlkődik az megh tyztulasara (TibC. 172b). A meg tyztulasnac ünnepe a templom es mind az egesz sido nep meg tyztultatot (Szék: Krón. 81). Ez aszszonyiulat hon maradgyon harmintzhárom napig az ő meg tyztulasnac vérebe (Helt: Bibl. I.Dd). Meg tyztulasanak napiai: dies purgationis (Fél: Bibl. I.88).

mögtisztulat: ∞ Ewrómők leezen ew alattok valokon az az lathwan ez vylaghnak meg tyztwlytyaat (ÉrdyC. 604b). Kezdetik azzonunk Marianak megh tyztulatiarol eg zep predikacio (TibC. 171).

Tisztulás: 1) [purificatio; reinigung]. Erdemled zent fyadat zepphoytelen aldozatot az templomban tyztulasara adnya (PeerC. 366). Mi vtan be tollessetenek volna Maria tyztulasinak napi, vivek ft Ierosalembe (DöbrC. 392). Azzonyonk Maria magat meg alaza az o tevrvennek tyztulasnak tevrueye ala (CornC. 15). Az ev keresztsege tytkon volt, de az ev tyztulasa nyulan volt (20). Az aszszoni állat szülés után házában maradgyon az

vérből való tisztulásában (MA: Bibl. 1.98). **2)** [purgatio; abführung]. Az erőm bizony igen meg szakaszkodott, de én csak az tisztulásnak gondolom, az vőtte el (Gér: KárCs. IV.169).

Tisztulat: 1) [purificatio; reinigung]. Zsá Maria tisztolta (MünchC. 2). Valának ot le tweeden hat kew vydrek az sydok-nak tyztwtlatyok zoreuth: erant ibi lapideae hydrae secundum purificationem (JordC. 627). Tyztwtlati hagyattatyk az nepnek: reliquus est sabbatismus populo (805). El felethközöt hű meg aggoth byueyuek tyztwtlatyokrol (856). Maria ez tyztwtlatnak tevenyvet megtartotta (CornC. 27). Meel valtozas es tyztwtlat leezen vr istennek nagy newe dycheeretyre (ÉrdyC. 16. 33b. 209b). Ifalált es vallottak látt némellyek, kik bizon kegyes istennél vadnak, ebben sonba senkinek nincs kétség, vagy tisztulat helyen őket ércsek (RMK. L24). **2)** [excretio; abführung]. Hasba megen es a tisztolatban ki megen: in ventrem vadit et in secessum emittitur (MünchC. 42).

Tisztulatlan: [immundus; unrein]. Valaky hű holti dőghőketh ylletendy, tyztwtlatlan leezen nap nywgotyok (JordC. 95). Az tyztwtlatlanok elezer purgatoriumba vyetfennek es onnan istennek orzagaban (ÉrdyC. 392). Valahol lattyaak az tyztwtlatlan leelköt (537). Ky tyztoythwan az templomból az sok tyztwtlatlan balwanyoknak ozlopokat zentfőlee ewtet azzonyuk zyz Marianak emléközety (605b).

TITOK, TITK: 1) arcanum C. secretum MA. [geheimnis]. Zent Ferenc, ysten tytkynak hyw reytwye, felkele az agyrol (EhrC. 4). Ez bodog embert mennyey atya hasonla ew fyahoz ew zent sebenek czudalatos tytkyaban (26). Nabuhodonozor őbozia huna mend ő hadakozo fejedelmít es valla ő velée ő tanačanac titkiai (BécsiC. 12). Menden titk nem lehetetlen tenek (136). Nektet aduan vagon megemernietec meñ orzaganac titkia (MünchC. 37). Az őrdőgneec alnoksagos titkya (GuaryC. 43). Zieneknek titkat es meg tutta (VirgC. 15). Meg esmeruen frater Rufinosnak zienek tjtakat kwlde bozza frater Masseost (20). Reyte űmagat, hogy meg ne bantana ez zent atyát ez ilien titokban (42). Atte kenzenvedesődnec hallhatatlan keserűségős voltat es titkyat meg akartad mutatnya (NagyszC. 4). Az ielűőkneec hynei: titok megh ielőnthes, zertelen valo porthas (356). Neminemű titkayt meg ielőntő ő neki (WeszprC. 32). Mynden kyszekrel el felethkezwen mennien be ew lelky esmeretynek tytkyaban (122). Valaky baratanac titkayt meg yelőnti (DebrC. 363). Kyt erőssen tartlyuk my lelkűnknek erőseghere es az belső el fődezethnek tytkyara (JordC. 809). Oh mynemew mennyey eoelet leelettető ez zent azzonban, kynek tytkyát mynd ez napgyh senky sem ysmerte (ÉrdyC. 540b. 168. 551b). Nihil nibol nememű tytkkokath akaraty a zwrnth el hagy (Komj: SzPál. 40). A sido szonac iarasat kőnetűc ott, a hol ismertűc, hogy az igikbe elreytet titkoc vaduac (Helt: Bibl. I.63). Nem érthettyűk meg mi magunktúl az istennek titkiai (Tel: Evang. II.166). Isteni titkok által-látó mesternek tartya magát csak egy varga is (Pázm: Kal. 453). Ilyen szentséges titkokhoz igyekezem előttetek szőllanom (Lép: PTük. III.198). Elhitettik magunkkal, hogy a királyok és országok titkai az ő szivében rakták fészkeket (Fal: NU. 322). A ki titkát titkolni tudja, közel jár a mennyei bölcsességhez (Fal: UE. 447). **2)** [secretus, absconditus; geheim, heimlich]. Frater Lleo tudakozykuala zent Pferencznek tytok dolgyn (EhrC. 42). Alkota titk hailakat: fecit secretum encubulum (BécsiC. 26). Semmi ol titoc (occultum), ki nem megtudatic (MünchC. 32). Felmene titoc hazaban nağ sirva kealtvan vr istenhöz (NádC. 486). Semim enekem nycz, hanem kűntűssm, kordam es az also titekh ruhám (VirgC. 14). Eu hoziam eg titok zo iőne es fogatta en fīlem ő soganak eryt (DöbrC. 517). Micoren titok camarayaban ymadköznek (DebrC. 611). Hol tytok helyen zolgalbatanak (ÉrdyC. 579. 360). Ky tytok yntessel ű hyneből ky nem akar thernye, azth nylyan kel megh feddeny (ÉrsC.

227b). Ky kyhoz zeleketh ű tytk helyekbeol: qui producit ventos de thesauris suis (KeszthC. 371). Az Babylonnak newezeto alatt titok íráskippen az Romat iegezinum (Sylv: UT. I.48). Kinek titok dolgát mind az urak előtt királ megmagyarázá (RMK. IV.36). Mellyekre a mi feo és titok pecsetinkett függő pecsétinknek erőseghel egyetemben adgyuk. 1839 (Tud-Tár. X.271). Bizontalan időben törtennek es titok okokból valok. 1583 (KBártfa. C). Az ellenség titok testét ki szaggatta volt (Vás: CanCath. 673). Nem lévén miből fizetni vitézinek, azt javallák titok tanási, hogy szokatlan adót vessen országra (Pázm: Préd. 1101). Titok helyen innágyuk istenűnket (Sam: Agend. 5).

[Szólások]. Meg-áll nála a titok: *capacissimus secreti PPBl. Hír-harang, nem áll meg nála a titok: vulgarior *taciti PPBl. Nem áll meg benne a titok: homo plenus *rimarum PPBl. Valakinek szavét ugyan kiadni, kiadni szíve titkát: credere *animum suum alicui PPBl.

[Közmondások]. Azzonyallatok tytkot nem tarthatnak (CornC. 114). Nem titoc, a kit két ember tud (Czepl: Japh. 223). Nem állja meg a szérdék a nyársat, az aszszony a titkot (Fal: TÉ. 665). Sikkámik a titok, a hol tsúznak a poharak (Fal: Jegyz. 931).

Titkol: 1) occulto C. dissimulo MA. verbergen, verhehlen PPB. Magát meg nem bíró elmének jele, mikor azt írja, a mit titkolni akar maga-is: *intemperantis est cribere occultanda PPBl. Nem titkoltatlitec, mert a nemberi hűg halla ő rolla, bemene es esec ő labainac előtő (MünchC. 85). Iászolban ne fekkűgiéc es ott ne titkoltassze (Kules: Evang. 92). Nagy titoc helyen David ő népűel magát titkolta vala (Hofgr. 149). Az fővezér halálát titkolni haszontalan (RákGy: Lev. 122). A csél-esapos mindenbe bé-szinli magát, még a mellyec titkoltatnak-is ki feszegetvén (Com: Jan. 185). Magok között mit forraltak, mit végeztek, most sem tudom, mert én előttem igen titkolták (TörtT. 1.434). Hitemre, szánom nem én Nagyságodat, de nem lehet titkolnom, ha baját látom is Nagyságodnak (Beres: Lev. 515). A kiezt jól által érti, ha hol-mit nyér-is urún, mentegetni és titkolni fogja (Fal: UE. 366). Veszedelmes próbákra kelvén ki adnak rajta, ha rosszak, titkollyak, ha ravaszak (380). **2)** [consilium inco; sich beraten]. Ne titkoly az idegennel (curam extraneo ne facies consilium), mert nem tudod, mit akar az (Kár: Bibl. I.655).

el-titkol: concelo, dissimulo, reticeo C. celo, occulto MA. verbergen, verhehlen PPB. Hogy semmi dolgomat tőled el-ne titkoljam, ut *ne quid meorum tibi esset ignotum PPBl. Ő haragiat eltitkolnam (dissimulata ira) fordola ő hazaba (BécsiC. 60). The atyad, ky el tytkolt helyen laot: pater tuus, qui videt in abscondito (JordC. 369). Myre tytkollyatok el mytewlewnk ew zent atyunknak testeet (ÉrdyC. 314. 199b). Mert eféle dolgokba el kel őket titkolni (Helt: Bibl. I.63). Hogy titkolhatnám el Abrahamtól aszt, amitt mñuelec (Helt: Bibl. I.64). Az én szolgálmat, ha régen megőlettem volna es, megérdemlette volna, kit Nagyságodtól, mikor egyiütt leszünk, el nem titkolok (Nád: Lev. 237). Az homlok, az oreza el nem titkoltathatik, hanem ki kel mutatni (Mel: SzJán. 244). El titkoltassanac ű tiüllő az isten orszaganac titkiai (Tel: Evang. I.331b). Mynd az ew iozagath ees mynd a fyayet el tytkollya (Ver: Verb. 133). Hagya, hogy az gyalogoc igen szorossan mennene es az zazolokat el titkolhac (Deesi: SalJJ. 58). Az eordűg titkollya őrmest el magát, hogy könnyebben meg csalhassa az embert (Pázm: Kal. 196). Azokról szőllék, kik nevüket el-titkolván írásokban, hogy bátrabban szemtelenkedhessenek, az ártatlanokra hamis híreket költenek (Pázm²: Kal. 1076). Az vétec az gyűlekezettől eltitkoltatott (MA: Bibl. I.91). Nem vész némőba az a bñn, melyet ez életbe eltitkolhat az ember (Alv: Post. II.188). El-színli vagy el-titkollya gonosságát (Mad: Evang. 480). Az hamis peres pat-

narosok az igazságot el titkolják (Bát: KThd. 32). Nyugotton az jó alkalmas bénaságot eltitkol (RákGy: Lev. 222).

eltitkolás: occultatio, dissimulatio, dissimulamentum C. dissimulatio MA. das verbergen, verhehlen PPB.

eltitkolhatatlan: [quod celari nequit; unverhehlbar]. Eltitkolhatatlan nagy szeretetét akarván tapasztaltatni az isteni jószág azt végezé, hogy az ige meg-tesztelődjön (Csúzi: Síp. 654).

még-titkol: [obseruo; hüten, einhalten]. Jesus paranczola hewnekyk, hogy azokat, kyet lattak vona, senkinek ne bezeeleneek, es ez bezedet meg tytkolok hűv bennük (JordC. 483).

Titkolás: dissimulatio C. occultatio MA. verbergung, verhehlung PPB.

Titkolatlan, titkolatlanul: [palam; offen]. Ezt mindennek hirdette titkolatlan, hogy 5 Erdélyországot nagy summa pénzén vette volna meg (MonTME. III.152). Nyilván, titkolatlanul beszélük, hirdetik (IV.209).

[Titkolgat]

el-titkolgat: recepto C.

Titkoló: occultator, dissimulator C. verberger, verhehler PPB

[Titkolód-ik]

el-titkolódik: [celor; geheim bleiben]. Eltitkolódott az az edgy nap, hogy légyen felelmes mindenik nap: latet illa una dies ut timeantur omnes dies (Dősz: Tal. 209).

Titkon, titkonnan: occulte, latebrose, celatim, abdite, clanculo, clanculum, privatim C. arcane, clam, clandestino MA. heimlich, verborgen PPB Közél, titkon meg-vonni magát: in *occulto prope stare PPB. Titkonnan elmene sene egy nemy zegenek capsayatt (EhrC. 83b). Titkonnan hyua az frateret velle es' vevue ewtett egy nemy zewlewbe (92). Mikoron a titkon zereut valo lelki vizagtalasocot megfoztandlac, the es leg' megfezülthkeppen (NagyszC. 109b). Akara hűtet tytkon elhaduy: voluit occulte dimittere eam (JordC. 357). Semy nynecz tytkon, hog ky ne thwdaseek (383). Il alnoksagba kazdagokkal tytkon (KulesC. 16). Azon eiel titkon el ki mene (TihC. 21). Rűzgődnek, nagy titkon el-kieslegének (RMK. III.51). Ál utakon titkon megvonta magát, hogy nyakamba krite 5 hűlőjét (VI.221). Elheszem aszt, a ki titkon be arulja felebaráttát (Helt: Zsolt. 201). Ők titkon nem lehetnek, láthatatlanok nem voltak (Pázm: LuthV. 269). Hűvséges társodnak hűv légy, titkon ő tőle, lopva semmihez ne fogj (Com: Jan. 204). Az erotneksegek fene modgyara futo mérget a lelkekre titkon harnatoztatya (VárM: Szöv. 112). Titkon akar lelni és rejtkehelyet keres (Illy: Préd. 1448). Bé-rekesztve, titkon végezte áhétatosságát (TitkRözs. 19). Ha mikor egyben-másban ki beszél-i is magát, titkon és tsak a bűltsekkel közli (Fal: UE. 378).

Titkonvaló: occultus C. clandestinus MA. heimlich, verborgen PPB. Emű mentől gonozb titkon valo ellenséggene ez Aman (BécsiC. 63). Meg monda neky ez bodog atya az a titkon valo keserteti (VirgC. 21). Titkon valo uerewmbé ő magat el reite (26). En titkon valombol tiztol meg engem (DöbrC. 40). Zemermeos, titkon valo zegenyek (MargL. 58). O zereimes atyam zyletly ezewnkben vehettyák ur istennek titkon valo malasztos nyelvködelty (ÉrdyC. 340). Titkon valo tanitvanya valo az Jesusnak az sidoktul valo felteben (Szár: Cat. E3).

Titkos: 1) arcanus C. occultus, clancularius, secretus, secretarius, mysticus MA. heimlich, verschwiegen PPB. Így ky to zewednek tytkos kamorayabol (ÉrsC. 254). Aeki az oltarbol es a titkos hazbol ezt monda (Mel: SzJán. 389). Az

bűtűnek tulajdon folyása-szerént kellyen-é az szókat vennűnk vagy titkos és idegen értelemben (Pázm: Kal. 469). Az istentelenek titkos gonoszúsága gyalázatos kisebbséggel ostoroztassék (Pázm: Préd. 4). Titkos secretáriussától el nem rejtí, ki légyen az áruól (136). Az titkos vétkec megli bűtortalanttyáa a szívet (Prág: Serk. 139). A lelki isméretnek titkos szugolyai és szurdokjai (GKát: Váts. II. Előb. 58b). Titkos dolog volt én nálam is az (Czegl: Japh. 23). Titkos szívemet és elmémet tudod (Tess: SzMagell. C). Az étszaka elcsapott igyenesen Gimes vára alá, ha titkos és kemény utat akart járni (Beres: Lev. 166). Két ellenséget szomszédságba nyílvánt és titkost tartani lehetetlen jó véggel (712). Mellyekről sz. Istvánnak napján titkos példázatban emlékezett (BiróM: Ékesség. Cím.). Sok titkos tselekede-tinket Cylthera-felé küldgyfik (Fal: NA. 137). 2) [tacitus; verschwiegen]. Az ki az ornoslas tiztít akarja viselni, annak isten felőnek kely lenny es titkosnak (Frank: HasznK. 24). 3) [amicus intimus, familiaris; vertrauter]. Vr papa ment zent Claranak monostoraba, ky valo zent leleknek tytkosa (EhrC. 75). Soror Sabina ev neky jeles tytkossa valo (MargL. 63). Ky valo az chazarnak tyv tytkosa (DebrC. 545). Jűvését asszonnak esá-szár megtudá, hogy megfűgnák, titkosának megmondá (RMK. III.355). Őh én édes fiam, ki voltál titkosom, ki hitte volna ezt, hogy így esalatkozzam (VI.62). Ezek az isten követségének titkosi (Pázm: Préd. 134). Izenek hát néki, de kire bizlatom, van-é olly titkosom, kinek meg-mondhatom (GyöngyD: MV. 30).

Titkosan: [clam, secreto; heimlich, insgeheim]. Gondolkodneek, hog ez belest nykeppen es hol elhetueye meg tytkos-ban (DomC. 267). Könyörgűnk Nagyságodnak, lenne titkoson készen feles szál, ha szoros állapot találua, költözheténk által az Tiszán (RákGy: Lev. 560).

Titkoskeppen: mystice, secreto MA. auf geheime weise, heimlich PPB. Az istennek szemei előt gyakorta titkoskeppen menneek veghez (EszT: IgAny. 146). Az Levi zemzetsége titkos keppen az jerusalemi papokra mutatott (MA: Scult. 330). Titkoskeppen és miut egy alattomban gyámolgat a kétségbe esés ellen (Műleg: LPreb. 16).

Titkoskod-ik: [clam delibero; sich heimlich beratschlagen]. Egy meg-hitt szolgálva titkoskodik, erre bízza dolgát (GyöngyD: KJ. 379).

Titkosság: [secretum; geheimnis]. Lelky jzagos nyelkvedetynek tytkossagáról valo kevyv (ComC. 1). Te el reited őlköt az te szinedneek tytkosságiba mindeneknek keniűsige előt (Szék: Zsolt. 28).

Titkoknok? [secretarius; sekretär]. Báthory András királyi udvarbíró kisebb bírói pecsétes titoknok a Fewldvari Balint mester (Radv: Csál. II.10).

TITULÁL: [inscribo; titeln]. Titulálni valakinek a levelet: literas alicui inscribere PPB.

TITULÁRIS: [nominis; titlür]. Csak titularis szenteket emleget Balduinus vastagon guggolván sz. Ferenczet (Pázm: LuthV. 63).

TITULUS: 1) prascriptio C. inscriptio; inschrift. Titulusa valaminek: epigrapha, inscriptio PPB. Az olay fa taban meg yrthalt wolt ez tytwlost (EhrC. 67). 2) [nomen; titel]. Nem okosság új titulusokban vagy nevezetekben és tisztekben állatni méltóságtokat (Pázm: Préd. 131). Nékice illy titlust, illy nevezetet ad, hogy őket hivatalos szenteknek mondgya (MA: Scult. 686). Az foeb páspeki méltóságnak titulussát őlnokul akarták ki ezigazni (Toln: Vigaszt. 135). Istenséggelhez nem illik kegyetlen titulus (Zrínyi II.37). A ki fiát elházasította, ipa az, az egyéb rokonságcok magokat sógoroknak titulussával tisztelek (Com: Jan. 117). Rót Mihály urannál már asztalhoz ültünk, úri titn

hissal ebéd felett éltünk (Thaly: Adal. II.348). Tisztnak fényessége, titulus mélység kevélységnek gyökere (Kisv: Adag. 215).

TITTY-TOTTY: [crepitus ventris; banchwind]. A vén asszony hogyha jó reggel fölkel, hurottul majd megful, a sárkányok dobajából sok titty-totty kiesordul (Thaly: VÉ. II.171).

TÍZ: decem C. MA. zehn PPB. Lakozanac ot tiz eztendeiglen es monnon méghalanac (BécsiC. 1). Menhécneec orzága hasonlatie tiz zűzechez (MünchC. 60). Vetkeztem istenek tiz paranczolatát nem tartomba (VirgC. 5). Mykoron zűz zeut Margit azzen immar volna tiz eztendevs (MargL. 3). Fyrfyfw hwz garast aad, leany tyzeth (JordC. 116). A kimekneec a tize azt mondac (Szék: Krón. 18). Eleibe jövénec tiz poklos férfiak, kik távol meg állának (Tel: Evang. II.703). Az romai birodalomnec tiz szaruai tiz kiralyoc leszne (Tel: Rövr. 11). Gyalogsága tizig való sebest kapván (Monlrók XV.135).

Tized : 1) [decimus; zehnter]. Kőnyuenek tized rezebe meg vagyon iruan (VirgC. 114). Zent Mathe ewangelista yrta meg kenyueenec tyzed rezeeben (ÉrdyC. 347b). Myndennek tyzedet le vagnaak (548). Ez hennapnak tized napján (Beythe: Epist. 99). **2)** decima C. MA. [zehntel]. Ezenkeppen egeeb nemöbel tyzedeth el vroz vala (WinklC. 143). Mykoron megh fyzetended az tyzedeth, annak vtanna teegy rezh mynden yobol az leuita papnak (JordC. 252). Illy az ydönek tyzedeth wr istennek bezolgaltatwnk (ÉrdyC. 137). Az thyzedeth igazan be zolgalthathom (RMNy. II.19b). Kenyergek te Kdnek, hogy az mely két jobbágy tizeddel tartozik, engedné meg Kd (Nád: Lev. 239). **3)** [decuria; zehend]. Tized alá való rendölés: decuriatus C. Harsáni még az szerencsi seregűl is vitt el ket tizedet (Bercs: Lev. 218). Azután menének az isoglánok ketten ketten, mindenik tized külömb-külobbféle színű köntösben, az első tized köntöse sárga (Misk: TörL. 38).

disznó-tized: decima porcorum Ver: Verb. 212. [schweine-zehntel]. Disznó-tizedet, ha mikor makk terem, onét adnak (Gér: KárCs. IV.299).

gyermék-tized: [decima liberorum; kinderzehntel]. Gyermekek tizednek hallasan nagy sok szű retteg (Vás: Ep. 9).

pázsit-tized: [decuma feni; heuzehntel]. Ha hol makk nem teremne, pázsit-tizedet adnak (Gér: KárCs. IV.299).

Tizedél: decimo MA. [zehnten]. Disznajokból pázsit tizedet adnak, ha mikor makk terem penig, ott tizedlik meg disznajokat (Gér: KárCs. IV.303). Az mikor makkban tizedlenek, az öreg disznótól 9 pénzt adnak, az mikor pázsírtól tizedlenek, az öregítől váltópénzt den. 6. adnak (312).

még-tizedél: [decimo; decimiren]. Az vitezec magukat még tizedlettec es egy mast meg ettec (Born: Préd. 78).

Tizedlés: decimatio MA. [das zehnten].

Tizedlő: decimator MA. [zehnter]. Kővetségben küldi a tizedlőket és bajó bérekneec ki szedőit (Com: Jan. 140).

Tizedes: decurio C. MA. korporal PPB. Keress mynd az neep közzöl bewlez neepoketh es zerez hű közzölők tyzedössoketh es zadosokath (JordC. 50). Joseff, ky vala tyzedes, nem enghedet vala az sydnoknak tanaczoknak (615). Zyetgen vala egy tyzedes Nagh Fabyan newű (LevT. I.253). A Mohacs Demeter egy tyzedes, meghala ott Türy Bálint tyzedes (RMK. VI.148). A seregneec eleiben kell rendelni tizedeseket, zászló tariokat (Com: Jan. 145). Tizedes ranggal szolgáltassa ököit (Gér: KárCs. IV.313). Mamhut aga vajda az mellette való agálékal s tizedössökkel együtt ittanak meg 335 piut bort (MonTME. 141). Az tizedessinek attunk 10 hivel kést 1 ft 20 d. (56). Tiz tizedesnek mint az tiz gyermeket meg ölték (TörtT.² III.103).

Tizedik: decimus, decimanus, denarius C. [zehnter].

Tizedikszér: decimum C.

Tizedszér: decimum, decimo MA. [zum zehntemal]. Tyzedzer vetkeztem (VirgC. 8). Tizedszér mikor az éghazhoz még, mendenkoron az oltar előt leterdeplöl (VitkC. 65).

Tizen: [decem; zehne]. Nemde tizen tizoltak e meg es kilenc hol vagon (DöbrC. 371. JordC. 588).

Tizénegy: undecim MA. eilf PPB. Meglelec a tizen egőket egbe gölekezuen (MünchC. 168). Zent Istwan kiral halala wtan tyzen eegy eztendőben (ÉrdyC. 396b).

Tizéneggyed, tizéneggyedik: undecimus MA. eilfter PPB. Tizen egőed idő koron: circa undecimam (MünchC. 50). Zenth Jannus irta ewangelionról való kőnwenek tyzenegyed rezeben (WinklC. 319). Tyzen eggyedyk, kynek Sileon vala newe, monda (ÉrdyC. 189).

Tizéneggyedszér: [undecimum; zum eilftenmal]. Tizeneggyedszér, mikoron az hazba testona iarz, mendenkoron keges lepesid legeneec (VitkC. 66). Tyzen eeggyedszér hasonlattateek az draga balsamhoz (ÉrdyC. 477).

Tizéneggyen: undeni MA. je eilfe PPB.

Tizénegyszér: undecies MA. eilfmal PPB.

Tizenként: deni C. [je zehn]. Az közkatonája is mind pülükás-részen elepték tizenként húszonként az országot (Bercs: Lev. 280).

Tizes: decuplus MA. zehnfältig PPB. Egyetlen egy szavával tizess vagy tiz szeres czudát tött (MA: Scult. 863). Minden számok a tizes számban foglaltatnak (Illy: Préd. II.474).

[Tizség]

Tizségös: [decuplus; zehnfältig]. A tñ istentec nem czac haromsagos leszen, hanem tizséges is (Vallást. Nüiij).

Tizszér: decies C. MA. zehnmal PPB. Meg fordulatoc tizszer inkább meg keseritec ötet (BécsiC. 108). Esnek te oldalad felől ezeren es tizszer-ezeren te iogod felől (AporC. 51).

Tizszérös: decuplus MA. zehnfältig PPB. Egyetlen szavával beteg embereket meg gyógyított es tiz szeres czudat tött (MA: Scult. 863).

Tizszérrel: decuplo MA. auf zehnerlei weise PPB.

Tizszérte: decuplo MA. auf zehnerlei weise PPB.

Tizszérű: [decuplus; zehnfältig]. Hegedőbe vallatok vrnak. tiz szerű kintornaban diőősehetek neki (DöbrC. 80).

TÓ: palus, stagnum C. lacus MA. see PPB. [teich]. Piscina, quam Appathaua appellari fecimus (1145). Aruktonhyda (1270). Duae piscinae Fecce vocatae, nec non Solinus Agtoa et Kyzen-toa juxta fluvium Vag (CodPatr. VI.102). Vallis, quae Fenektu nuncupatur. 1291 (Knauz). Stagnum Spantoa (ZiebyC. I.50). Stagnum Mergustow (95). Piscina mugtho uocata (184). Piscina deborthou (237). Silna Hichston (236). Piscina Kipton (236). Poss. Molostow (617). Fluium Meelthow vocatum (II.99). Piscina Elewthow (174). Stagnum Feuento (241). Stagnum Melento (241). Stagnum Temlesto (III.536). Piscina Elen-ton Kachynatoua (IV.79). Stagnum feyerthon vocatum (182). Poss. Katatofuldee (491). Piscina Meegton nominata (508). Fyltow (Nyr. XI.288). Monda ő nekie: Memőne el a to elus es felmenenec (MünchC. 127). Ki kő heget allo viznek tovia ferdeita: qui convertit petram in stagna aquarum (DöbrC. 201). Az toban ala ala zaalnak nala (SándC. 37). Eg too uagyon pokolban (37). Vram meg zabadeyta! engemeth toba lezallok-twl (KeszthC. 64). Inhoczkaiat tora haitia vala, onnet haza időnen paraet apprit vala (Istv: Volt. 5). Immaga es az thoba zekelyk (LevT. I.330). Az ő saros helyei és tóy (Kár: Bibl. II.

153). Egy nagy tót ki szárazta (Pázm: Kal. 63) A barátok szurdékiban szoktak bővön álléle Sodoma tava mellett tenyésző gyűmöltsők teremni (Pós: Vilasz. 239). A más ember tőját más gyalmaival halásztatja (Bethl: Élet. II.343). Indul hanyat-homlok minden szaladóban, ki a sárban akad, ki ugrik a tóban (GyöngyD: Char. 52). Dicsekedgyék Isráol Siloe novfi tovább (Csúzi: Síp. 323).

álló-tó: palus Pesti: Nom. III.76. [teich]. Vala mynek zurnyaskaya vagyon es heya, akar az tengherbe akar allo toban, ylyk velők eohy (JordC. 94). Sylena waras mellet vala egy nagy reeghy allo thoo (ÉrdyC. 264). Mykoron egy allo thoo mellee ywtot volna, latna, haat nagy sok apro madarkak gyewl-tenek egybe (570b). Ywthianak egy allo tho melle es latanak egy fat az toban felyh ky tecezen (ÉrsC. 66). Az álló tók folyás nélkül való források: paludes sunt scaturigines sine fluxu (Com: Jan. 13). Az álló tók széveszeketől felzavartatván rettenetes habokkal dagadoznak (TitkRözs. 143).

gyalmos-tó: piscina Ver: Verb. Szót. 21. MA. fischeiteich PPB. Stagnum Gyalmostou. 1381 (ZichyC. IV.203). Negy halas tó rekeszes, gyalmos tó avág morotva es egyeb halazo viz: piscina magna, cum clansura existens, gyalmos tó vel etiam morotva dicta, nec alia piscatura (Ver: Verb. 215b).

halas-tó: piscina C. MA. fischeiteich PPB. Halas tó, bárka, vadaskert: vivarium PPB. Ő vizei monnal halastoknak vizey: quasi piscina aquarum (BécsC. 261). Vmne angala lezahalala a halastoba es megmozdulatucuala a viz (MünchC. 177). Azon helyen zerezetoelek egy halas thoo, ky orwossaghnak tawanak newezetoelek (ÉrdyC. 290). Halas tókat cliniálnac (Helt: Bibl. IV.36). Menée az forrásnac kapuiára és a király halas tauára (Kár: Bibl. I.428). Egy szép halastót meghalasztott vala a pataki praefectusa által (Szal: Krón. 240). Az halas tókat ha befagytanak, minden nap lékezzetek, hogy meg ne fullynak a halak benne (Lipp: Cal. 3). Itt is van templom, vetés, halastó, kit Márton gazda fölül láthatott (Bécs: Lev. 174).

halastavi: piscinalis MA. [zum fischeiteich gehörrig]. Halas tói halac: a ponty, csuka, kárász (Com: Jan. 34).

nadas-tó: [palus arundinibus couita; rohrteich]. Örömesben akaroc én az hegyekben, az erdőkben, az nádastavakban talaltatni (MA: Tau. Előb. 21).

vizes-tó: cisterna Kár: Bibl. I.97b. [wasserbehälter]. A forrás, a kút, az vizes tóe tisztac lésznac (Kár: Bibl. I.97b).

Tócsa, tócsa: lama MA pfitze, lache PPB. Emeld fel kezedet az tokra, folyo vyzekre es toczakra (JordC. 20). Hada-kozyk wala az egeer a bekawal walany toclia vyz wegil fuz) (Pesti: Fab. 10b). Az tolezabol iszik az vton, ezokaert fel emeli az ű feiet (Fél: Tan. 274). Ökör-bőr ostorokkal addig elvereté, hogy az ő szentséges vére ugyan tótsával állott (Pázm: Préd. 504). Ne vélyed, hogy az ilyen nagy tengert csak csekély tocsákhoz szokott sáros libáiddal által gázolhassad (Bal: Csisk. 120). Futtába hidrol tocsába dőlt vala (Szöl: Szen. 10). Gana-jos tocsa (Lipp: Cal. 28). Bűmek tócsájában nesznek (Taru: JóAk. 44). Itt ebben a merő víztócsa országban vajut, halat egyél (Bethl: Élet. 289).

Tócska MA. **Tavacska** C.: lacusculus C. lama MA. lache PPB. A len és kender megázattatnak a mofolyákban, víz álló tócskákban (Com*: Jan. 80).

Tós, tavas (tovas PPB). paludosus C. stagnatus MA. sumplig, übersehwemmt PPB. Tavas, mofsaras: paludosus PPB. Ha tós helyeken építet a varas, ezek a hasznok: a tó se lovasokat se gyalogokat közel nem bortsát (ACsere: Enc. 259). Ha a lovaghoz bizunk, mezőt kell választanunk, ha a gyaloghoz, szoros, árkos, tós avagy erdős helyeket (Laskai: Laps.

107). A németek az erdőkre és tós helyekre szaladnak (DBenkő: Flor. 208). Valamely éren vagy tós helyen hidat csináltat (Monfrók XV.515).

TOBÁK, TABÁK (tabáka Lipp: PKert. II.26): **1)** tabacum, herba Nicotiana PPB. [rauchtabak]. A fejedelem nagyot monda rula, hogy a tabák füst szívást ez után el-tővoztatná, mellyel az előtt él vala (Czegl: Dág. Előb. e3b). Tabácát Boldog aszony nap tájban, mielt az idő engedé, mindgyárt vessen az ember (Lipp: Cal. 14). Űltethet (az ember) archichóka magot, tabákát, csudafát (Lipp: PKert. II.26). Az tobakc segítője legyen az bornak, mint az ontosláb az kapitanak (DBón: Részegs. 19). **2)** [sternumentum; schnupftabak]. Tobák-tartó: pyxidicula tabacaria PPB. Egy esont, tobáknak való pislis (Radv: Csál. II.361). Vargalégény az tobakkal boeszkában gázoljon (Thaly: VÉ. II.69). Ki pedig tabákkal kít kít kínálgatott (Gvad: Orsz. 59). Fejér esont pxisibül, mellyt hordott zsebébe, tabákot gyakran szít (Gvad: Pösty. 35).

TOBOZ: [capsa; schachtel]. Tőmién tartó ládátka auagy toboz: acerra C. Az főnyfűnc a gummia, az kít az főnyű tobozban arulnac egy kis temiénnel az okádást meg állatya (Mel: Herb. 9b).

TOJ-ÍK: ovum pario, edo, lago MA. ei legen PPB. Eképen sockat toynac a tyukoc és igen meg szaporodnac (Helt: Mes. 376). Egy ezalados ió maior ember vala, kinec vala egy luda, mely mindennap egy arany monnyat toic vala. Gondola, hogy a lúd belől rakua volna arannyal és nem győzi vala várni, hogy mindennap egyet egyet toynée (426). Az hajón rak fészket, veres hoszu lábai vadnak, fejér szárnyai, veres orra és toik (MesésK. 29). A bűjös bűjosok a tikokat meg-bűjöllek, hogy sokat tojanak (Diósz: Préd. 197). Egy sáska tojék, iprikélék valami moeskos papyroskára (Matkó: BCsák 2. Tény: Hároms. 210). Jobb lesz, ha azzal otthon ülsz házodban, mint eddig loptál, hogy nem az karóban kis verebeknek tojni oldaladban (Thaly: VÉ. 150). Tojóknak mondatnak, mellyek az ő tojásokból sokára költenek eleveneket (Misk: VKert. 18).

[Szólások]. Kotlani, a mit nem maga tojott (SzD: MVir. 44). Azt is tudja, hányat tojott a biró tyúkjá (68).

[Közmondások]. Sokat kodátsoló tyúk keveset tojik (SzD: MVir. 92).

Tojás: 1) partus gallinarum, positio ovorum MA. [das eierlegen]. Tojástól megszünt tyúk: effeta gallina PPB. **2)** ovum PPB. [ei]. Láttad-e hangyákat mikor megbolygatták, nyomorultak nagy tojásokat hordoznak (Zrínyi I.108). Az ő religiója még friss tojás vala, csak minap kele elő (Fal: NE. 60).

[Közmondások]. Minémű a madár, olyan a tojása (SzD: MVir. 73).

ördög-tojás: inventum diaboli Kr. [erfindung des teufels]. Valamely tudomány a sz. irással ellenkedik, ördög tojása az, nem isten tunitása (Pázm*: Kal. 96).

páva-tojás: *pavoninum ovum PPB.

tyúk-tojás: [ovum gallinaeum; hühnerei]. Az is megessét, hogy az ilyen örfim mondó lova segébe tyúktójást dugtak. 1760 (Házánk I.363).

záp-tojás: ovum hypenemium, ovum ventosum PPB. [taules ei]. Tévelyegnek, a kik úgy vélekednek, hogy a saskeselyűknek még záp-tojások is kikelhetők legyenek (Misk: VKert. 292).

Tojomány: 1) [ovum; ei]. Monyakat tojnak, mellyek az ő hójok által tojomány fejérét és székít el-rejtik avagy el-tikoltyák (Com: Jan. 35). A magzat eredetét véssen a méhben a magból lőtt és a tojománynak sutfő részébe helyeztetett állati kezdetől (ACsere: Enc. 152). Ilyen tojomány vagyon

fészkekben (Czepl: BDorg. 176). Országutakból számkivetésbe küldgyétek és a sáttannak, a kinek tojománya és rájzattya, engedgyétek (Toln: HIBék. 30). Mind addig-is a házasság szabados volt, míg az ördög a votum coelibatust köztetekben több tojományi közzé nem toji (Matkó: BCsák. 36). **2)** [inventum; erfundung]. Ez az cálviniusták értelme az eretnekek tojományának fajzattya (Széldögerezd 81). A lelkek hallhatatlanságáról való tudományt pápa tojományának soha nem tartotta lenni (Pós: Igazs. 1688). A pápák kotlott tojományának mondja (Sámb: 3Fel. 45). Ez az ördög tojománya, ezt pedig urunk, alig hinném, hogy nem tudná (TörtT². 1216).

lúd-tojomány: [ovum anserinum; gänseei]. A bőjt hustol, gajtól, tyuk, lud tojományoktól való szabados megtartózkodás (GKat: Válts. I.1045).

tik-tojomány: [ovum gallinaceum; hühnerei]. A ló-főből tik-tojományt vájni ki, a mint szólnak (GKat: Titk. 287).

Tojós: [ovum ponens; eier legend]. Midőn a hálczion magát tojósna éri, elsőben-is fészket készít (Misk: VKert. 488).

[Tojósod-ik]

még-tojósodik: [ovum concipio; eier empfangen]. Hamiság, hogy a szájáról tojósodnék-meg az egyiptomi gólya (Misk: VKert. 340).

Tojtat: ovum ponere facio; eier legen lassen]. A bñjős bájosok bñjöléssel a sárkányokat likakból ki-híják, az ágast tojtattják (Diósz: Préd. 167).

1. TOK: antacaeus MA. [dück]. Kyltem Ke. tyzen három zywolt halat, egy zywoli tokot (RMNy. II.140). Megszolgálom Knek az tokot, ebédn jól lakánk vele, mely tokba ha ett Kd, isten adja ecésszégére Knek (Nád: Lev. 76). Puxy Lajos uramtól küldők Ngdnak egy tokot, négy öyget (LevT. II.58). Tok sóban, tok kocsonyával, tok tisztu borssal, száraz tok bagymával (Radv: Szak. 120. 144). Az-é az igaz bőjt, hogy az ember kecségével, vizával, tokal kedve szerint jól lakjék (Alv: Post. 410). Az praeefectus kecségét, tokot, vizát fogasson számunkra (RákGy: Lev. 353). Az tokot tisztíts meg először szépn és mártsd meg az lisztben és oztán rántsd meg (Radv: Csal. III.37). A más szolt: Tokokat jobb lesz balászni (Gvad: Orsz. 97).

2. TOK: theca C. MA. futtall, schachtel, büchse PPB. Rőzsának a tokja: alabaster rosae, a babot, borsót, zabot polyrájából, bájából, tokjából ki-tisztítom, tégem, morsolom, töröm: piso PPB. Zent Elona azzon az kerezthfaat kettee rezeltetee es ezytes tokban helhezethween hagyta Jerwsalembe (ÉrdyC. 293). A birodalom, acki toka, kut feie, palastia es oltalma az Antichristus hitnek, ez a czászarság (Mel: SzLán. 411). Kd kötözze valami darab szerbe mind tokjával együtt azt az levelet és nékem küldje meg (LevT. II.54). Az fduőzítőec csak tokia és tegze (Vallást. F). Förtelmes szajjal az istensegnek allattyat az szemellyeknek tokyjanak es feszenek mondgya (MNYil: Irt. 174). A veteményes magok a tokjokban magot neuelnek (Com: Jan. 26). Aranyas kis lánczkát tokostul találtak (Radv: Csal. II.131). Borbély Istvánnak hagyok egy borjas tehenet, egy beretra tokot való eszközzel, négy tallért (II.294b). Füstli toknak való tarka kötés (356). Két tokban vagyon tállyér barmíncz három (Gér: KárCs. III.366). Egy bokál-pohár egy tokban (IV.224). Tokja levelemnek két katonás béles (Thaly: VÉ. II.378). Buzgány hordozó tok (Vectrans. 22). Úgy vagyon dolga, mint annak, a ki enne a mandolából, de restelli törni tokját (Fal: BE. 582). Ha ki nem kopott elméből, mint a magyaró tokjából (Fal: TÉ. 644). Majd illy öltözet volt az úron is magán, csakhogy egy nyakas tok függött az oldalán (Gvad: RP. 34).

bab-toka: bucea C. [bolmenhülse]. Borsó avagy bab tokja: calix PPB.

bőr-tok: scortum MA. loderner sack PPB.

búza-tok: gluma MA. kornhülse PPB.

gyűrű-tok: dactylothea C. MA. PPB. ringkästlein PPB.

ív-tok: corythus MA. köcher PPB.

kopja-tok: dependens theca sarissae MA. spiessscheide PPB. Kopja tok, 2 kalan de nem kerék, bakaczin, fek karman, zabola raita (Radv: Csal. II.102).

mag-tok: [vagina grani; samenhülse]. Árpa mag toka: elumae C. Búza mag tok: gluma MA. Nigella, melanthion: nigella. Konkoly szabásu fyu, nem az buzavál erik egygüt, hanem aratas vitan zedik, az magua tokia vgyan zaruas (BeytheA: FivK. 82b).

makk-tokja: glandariae nucis calyculus; eichelschale PPB.

nyil-tok: [pbaretra; Pfeilköcher]. Ezüstpléhvél egészben burított tegez nyiltokostul (MonIrók XXIV.184).

pince-tok: theca lagenarum vinariorum MA. [flaschen-futter]. Az pynce thokoth hagyom Gaal Isthwannak (RMNy. II.217). Ez éjjel jöve meg az Péchy Márton kocsija Bécsből, kin egy pinczetok vörös bort is küldött (Nád: Lev. 59). Vagyon nala eg pince tok mynd palazkostul (Radv: Csal. II.5). Unum pinczetok cum sex argenteis flaconibus (MonIrók XXIV.381). Egy lóra való pinczetokot kér leküldeni a várból Fogarassy (TörtT² II.189). Repedjen a gyeplő-szi, pinczetokja folyjon ki (Thaly: VÉ. II.129. Fal: Vers. 872). Udvarbíróhoz a halat, hámat, pinczetokot leküldtem (RákF: Lev. 251). Pinczetokot küldtem Körösire, mert semmi jó borom nincs (Beres: Lev. 171). Üres bórdókból tündöklő triumphust építet magának (Fal: NA. 305).

puska-tok: theca sclopetaria MA. sclopothea; pistolentascse, pistolenhafter PPB. Egy pár skóffumos puskatok kapó (Radv: Csal. III.353b). A vice-lovaszmester puskáinkat megtekéntse és a változó lónak puskatokjában berakja (TörtT² I.165). Puska-tok csináló nem lesz alávaló mesterség, ha vizgályuk (ÖtvMest. 49. vsz). Egy pár puskatokra való varrás, orrozóra való is kettő scoffummal (Századok XXII.157).

tartó-tok: theca Major: Szót. 470. PPB.

toll-tok: **1)** [theca plumaria; federbüchse]. Aranyozot sissak tollkostul (RMNy. II.88). Egy ezüsties aranyozot sissak tollkostul (Radv: Csal. II.9). **2)** pennipes C.

virág-tok: calix C.

[Tokos]

Tokosod-ik: siliquor C. MA. PPB.

Tokosul: siliquor; schoten gewinnen PPB.

TOKA: [mentum duplicatum; doppelkinn]. Tokája vagy állat-kövérsége: mentum duplicatum PPB.

TÓKA: simandrum PPB. 610. agiosiniandrum? PPB. 600. simantrum? tóka vagy fa harang a görög ekklesiákban: ein bret, womit man in alten griechischen kirchen läutet PPB.

TOKLÁSZ, TAKLÁC: üres kalász SzD. Az igaz lüvek, kik nem olyan fen kodátsolnak, tokláczoknak és konkolyoknak véletnek (GKat: Titk. Előb. 6. CorpGramm. A2).

TOKLYÓ: agnus annutinus SI. [einjährliges lamm]. Hozott gazda bőrt 4, bolond toklyó juhát 1 (MonTME. I.289).

1. TOKOS: [bracis thentibus vestitus; pluderhosen habend?]. Sok tokosnak mentél te már éltének végére, szab-

badosan össze-mentél fittközetből véle... Fut az tokos, tüzes madzag kívül az kezéből, ősi keszű-gombája kidől az fejéből (Thaly: Adal. 11.90).

2. TOKOS: [pullus; jung]. Az tokos loo, kyt en elettem hoztatok az cyntyrym kapwa előt, ezemmel le esyk es meg haal (ÉrdyC. 634b).

TOL, TOLY (tojó Radv: Szak. 176. tuldulas WeszprC. 93): trudo C. MA. stossen PPB. Az zolgak koronath kötteenek földyskewl es foyeeben tolyaak (JordC. 693). Sajtold jól meg a lovakat és tolj látul a szekér kerekén (Pesti: Fab. 54b). A földnél az vaj melegen álljon, úgy tojd az tojó fából az tészttát az vajban (Radv: Szak. 176). Egyjje háboruság a másikat tolyja vonzza (Megy: 34j. 11.84). Alkonyodáskor megindult az német, ugyan tolta egymást, úgy ment (Beres: Lev. 196).

be-toj, be-toly: intrudo, contrudo C. hineinstossen PPB. Az ev kezeet be tolyia vala zent Margyt azzomnak hatahan (MargL. 201). Füzetesert valasztattanc papakka, föld fuuakoduan tolyattanc be (Zvon: Osiand. 230). A fényes lakodalomba ő magát bétolta (Hly: Préd. 1.233).

[Szólások]. A kik a minap frantzia lejtőre egy két gyermeket tanítanak, már ma bé-tolyiák az orrokat az udvarok dolgaiba (Moh: JÉpül. XXIII).

belé-toly: intrudo, ingero MA. bineinstossen PPB.

el-tol: protrudo, abstrudo MA. [repello; zurückdrängen]. Reáállottak, hogy Trenesént feladják, ha segítségek nem gyűl, sőt ha minket el nem tolnak erről az földről (Beres: Lev. 82).

[Közmondások]. Könyűt tizenkét ötkör vtán el tolni egy szerket (Deesi: Adag. 139).

el-tolyás: protrusio MA. verstossung PPB.

elő-toly: protrudo C. MA. PPB. hervorstossen PPB. [vorschieben]. Elő s hátra tolybató zár: *remissarius vocis PPB. Azok meg yedenek, előve tolyaak Judasth (ÉrdyC. 292). Az okos ravasz, a minec el titkoltatni kel, nem tolyia elő (Com: Jan. 179).

föl-toj: sursum trudo, extollo, ducto MA. emporstessen, in die höhe heben PPB. Egy madarász látván a galambot a fán egy hosszú rudat fel kezdte a fűnc ágai közet tolni (Helt: Mes. 390). A momortica mint egy vöröka egy tolyia föld magat (BeythoA: FivK. 131b). Vén Szilent fel toltak konyha szamarára (Orczy: Kölsz. 164).

ki-tol, ki-toly: egero C. extrudo MA. austossen PPB. Ime hayam el mettetec es zemeyi ki toltattanc (NagyszC. 66). Peter kyraut meg fogaak es zemeyt ky tolywan Feyeer varat hata megh (ÉrdyC. 396b). Az betegseég ky tolyia az lelket belőlem (634). Kezöket, labokat mynd el metoleek es zömöket ky tolyaak (674). A Varruak mind a keet szemet ki tolia es a földet onnal be ötte (Szék: Krón. 162). Kitolák őket az kapun (MonIrók II.198). Kiknek jobb szemek kitolyattának, kiknek mind két kezek es elvágattának (RMK. V.163). Az ő két fiának ki tolták a szömeket (Helt: Krón. 32b). A kinek szeme volt az-elő, de ki-tolták és meg-vakították, szinte úgy nem láthat most, mint a kinek szeme nem volt születésé-től-fogva (Pázm: LuthV. 107). A ki nyiló bimbo a virágot ki-toltya, a virág az éretlen gyümölcsöt (Com: Jan. 19). A kiket a törökök elfoghatnak, sokaknak közlölök még szemeket-is ki-tolják (Misk: VKert. 89). Az mi szent-györgyi praesidiumunk kétszer ki-tolta az magyarját (Beres: Lev. 37).

[Szólások]. Ki tolyia az ördög ruháinak szemeket, hogy verembe szakadgyon nyakok (Pázm: Préd. 421). Az törökök rám gyűttek fizetésért, majd kitolom az szemeket valamivel (Beres: Lev. 419). Boldog állapotod ki ne tolja szemét a

továb néző takarékoságnak (Fal: BE. 580). Ajándékkal a bíró szemét ki-toljni (SzD: MVir. 16).

el-kitol: 1) [extrudo; austossen]. Könyékben vágott lábok, kezek, el-kitolytattott tőlek az ő jobb szemek (RMK. V.163). 2) [evacuo; ausleeren]. A csombord mérges fekete sárt gyomrodából elki-tol (Fely: SchSal. 30).

kitolyás: egestus, egestio C. extrusio MA. austossung PPB.

lé-toly: compingo C. detrudo, devolveo, demitto MA. herabstossen, hinabdrücken PPB. Le-tolyni a nadrágot: demittere caligas PPB.

mög-toj: retrudo, adobruo, retundo MA. [repello, rejicio; zurückdrängen, zurückwerfen]. Meg-tolyták a sereget: inclinata *acies PPB. Végre osztán estve felé meg toliák a magyarok a törököket (Szék: Krón. 213). Sokszor az lőrésről szegén magyarokat az pogánok megtolják, az városban őket mind az piaciglan verék és vissza-vágák (RMK. IV.39). Pogány nép zsidókat megtolja vala (V.51). A zsidók ott hamar megtolytának, több népet városból kibocsátának (VI.158). Holt testek az mezőn megsírdénék, hamar megtolytának zsidó népek (164). De miért hogy az víz is űti vala a keresztényeket alá a törökökre, ezért meg tolták a törököket (Helt: Krón. 105b). Ha az Amnon fia tegedet meg tolyandnak, mindart neked seget-segedro iánók (Mel: Sám. 163). Troiayak görögöket megh toliák (CsomaC. 39). Az én iünömmek még az árnyékok es szebb ez te iünödnél; ezzel is megtoltalak, hogy kétszáz mag téhen nagyon köztök; rövid napon ménest is várok, hiszem, hogy azok is megtolják az te ménessedet (Nád: Lev. 69). Végre meg tolytattanc a németec (Göres: Máty. 54). Meg tolni valakit, felb állani (Deesi: Adag. 1). Mihent Moyses fel emelte kezét istenhez, meg tolták az ellenséget (Pázm: Préd. 41). Meg toltattott a baromi erő és hátra ezáfolttatta a pogánt (Land: UjSegits. I. Előb. 3). Amazok látván erős lektort meg-bízzák magokat, ismét meg-tolyták a görögöket (Hall: Illist III.128). Az mi kevés magyarságot Rákóczy György neki vitt, megtolta (MonIrók VIII.265). Az mieink először jól megtolták volt az németet, de az ágyukkal megszaggatták az mieinket és kinyomták (Beres: Lev. 55). Elvégre megtolt és lenyomott bennünket a sokaság (Fal: Const. 853).

reá-toly: oggero PPB.

tolyva-toly: [vi compello; mit gewalt drängen]. Tolyva tolyták őket anyaszentegyházban, kik magok síncennek anyaszentegyházban (RMK. V.177).

Tolakod-ik, tolakoz-ik: [prorumpo; vordrängen]. Még a legkisebb gonoszak sem kell ajtót nyitni, mert a több is nagy torda farkal utáná tolakozik (Fal: UE. 381). Az alatt Delimán tovább nyomakodik, a kis kapuig bátran tolakodik (Kónyi: IRom. 127).

Tolakozás, tolyakozás: [tumultuatio; gedränge]. Be nem rekeztethetnek az klysw erzekensegek embereknek tolyakozasy kövzfth (VirgC. 138). Sok gondotlan legény vesztí szép óráját, pénzét, mert a tolakozásban erszenyestül együtt zsebéből általköltözik a lopó táskájába (Fal: TE. 788).

Tolyat: 1) [spargero curo; streuen lassen]. Az polyuati verembe tolyata, palmaiat is mind rea hanyata (Born: Ének. 441). 2) [evellere curo; ausreissen lassen]. Meg-enzedte-e a törvény, hogy szemért szemet tolyassunk, fogat fogért vonassunk (Pázm: Préd. 794).

ki-tolat, ki-tolyat: 1) [evellere curo; ausreissen lassen]. Mind a keet szemet ki toliata (Szék: Krón. 171). Mikoron megváltott vala az ő tiunadassokat, sokaknak kitollatta szemeket (Helt: Krón. 33b). Valerianust az persiai király elevenen

elfogá, szeméit ki tolyatá (Pázm: Kal. 75). Attyának szemét ki-tolyatá, hogy maga uralkodnék (Pázm: Préd. 374). **2)** [promovere curo; hinausziehen lassen]. Sok borait mind megkő-toltatá, egynehányát utczára kitolatá, mindenekkel szabadon itattatá (PhilKözl. IX.169).

Told: **1)** [addo, adjicio; zusetzen, zugeben]. Ezeket tége emekem isten es ezeket tolgá, hanem ác ácpa halál valazthat meg engemet es tegódet (BécsiC. 3). A satoroc elefant tetem karikackal valuanc toldattattac (18). En nágsagom nágob toldatec ennekem: magnificencia amplior addita est mihi (140). Nem toldom, hog zeressem őket: non addam, ut diligam eos (194). Fus Judanak földbe es otogol prophetal es ne tolgád tonabba, hog Bethelben prophetal (227). Vezetet iőt en nepemre, nem toldom tonabba, hog által menüm ötet (228). Tfi, kitec toldhat (potest adjicere) ő allatahoz eg sengnét (MünchC. 24). Miel mérteckel merendete, megmértetic tñectec es ahhoz toldatic tñectec (77b). Napot keralnak nap felet toldaz ő ez-tendeiet nemzetnek napiaglan es nemzetieglen (AporC. 7). Kit to megvertel, földöztek es en sebimnek serelmehez toldottak, tolg hamissagot ő hamissagokhoz (20). Ha valaky ellened valamiben vétet es arra gonozt mondanac, ottan el hiszed es meeg te is toldod es vgyan őrlisz neki (Born: Préd. 429b). Karod, kardod által tellyen a török hold, melyhez diadalmad mostan is nagy részt told (GyöngyD: K.J. 427). Az többi az Zsitva két mellékin Komárom s Esztergammal toldva kell ki telni (Bercs: Lev. 279). **2)** [augere, augmento; vergrößern, vermehren]. A mit igazsággal fel nem ért, hazugsággal akarta toldani (Pázm: LuthV. 101). A maga kocsagos fejétől toldgya (Sámb: 3Fel. 389). Élég nyomorúság volna a rabság magában is, ha az éhezés, szomjúhozás azt nem toldaná is (163). **3)** suppleo, refarcio MA. ersetzen PPB. [ergänzen]. Az élest sem nekem sem Dániel uramnak meg nem adják, magunk költségével toldatunk eddig is (TörtT. 1606). Az salétromot hatták kezünkben 300 ft; 221 forint 75 denárt árultunk ki belőle, 78 forintal toldottuk es 24 denárral (MonTME. I.22). Étszakával toldom, az mit az kenyér es ágyuk miatt mulatok (Bercs: Lev. 677). Szerentsés iparkodás arra serkenni, hogy ember a maga tanultságát máséval toldgya (Fal: UE. 371).

hozzá-told: [addo; zugeben]. Meg mongya, nykepen awayg hanzor vetközét, hozya ne tolgon es meg ne kewesebbőde (ÉrsC. 535b). A mit ember a beszédhez szerkivil hozzá told, nem jár illendő méltósággal (Fal: UE. 438). Hason részt magokéből kell hozzá toldaniok (SzD: MVir. 123).

mög-told: [suppleo; ergänzen]. Az vezér urunk konyhájára az mely 25 szekér fát kértek, horlattuk meg Nagy Mielős által es toldottuk meg 17 ft (MonTME. I.95). Kálai nevű kalpagját toldottuk meg 1 ft. (373). Quia accusatus Szirmái, Auspergh is úgy, azért szabadítsák meg egymást, sőt meg is toldhatók (Bercs: Lev. 14). Innen 1000 hajdút kiindított, Lőczival s Móríczczal megtoldom (290).

Toldal: [suppleo; ergänzen]. Így nyíritek, nyesítek vagyis inkább így toldallyátok az evangéliumot (Fal: NA. 123).

Toldalék: **1)** additamentum. appendix MA. Zusatz PPB. Csak toldalék már az arany: aurum jam *accessio est PPB. A bujaság toldalékja a jó-lakásnak (Pázm: Préd. 228). Könyvnek appendix, toldalékja (Tor: Eny. 142). Vádaskodó, közköpc az ndvaroknac toldaléki: gnathones et sycophantae aularum appendices sunt (Com: Jan. 141). Ha mi a font felesleg meg-nyomáson kívül hozzá addattatic, szerzés, toldaléc az (167). Cserélt berélt toldalékok (Toln: Vigaszt. 42). Dániel toldalékja a tizenharmadik és 14-ik részben (Czegl: MM. 234). A parton lévő toldaléknak tödvékét mozgattya (Pós: Választ. 254). Ember választást tudjon tenni, a toldalékokat megismerhesse (Fal: UE. 407). A mi természet ellen készül, illetlen es idegen toldalék

(429). **2)** assumentum MA. [lacinia; fleck, flecklappen]. Senki nem érezi vy ruhanac toldalekat o ruhaba (MünchC. 119). Isteben hozzá ragasztott toldalék nüntsen (Pázm: Préd. 588).

Toldás: supplementum MA. Zusatz PPB. Igen sok vasat készíté Dávid az ajtók szegeinek es a toldásoknak es foglalásoknak (Moln: JÉpil. 468).

Toldít: [suppleo; ergänzen]. Bánja, hogy ezekkel szívét szomorítá, tréfáló szavait valóval toldítá (GyöngyD: MV. 63).

Tódolog: [prorumpo; vordrängen]. Számtalan sok néppel a török tódolog (Könyi: HRom. 56).

Toldoz: suppleo, refarcio, consarcino MA. ersetzen, flicken, zusammennähen PPB. Toldozott pokróc: cento C. Toldozott földozott hajó: cymba *utilis PPB. Hazugsagodat enel akadól bizonyítottani, hogy mi toldozuc az bibliát, mert oda toldozzuk, azt mondod, bodog aszont, szent Petert es minden szenteket (Mon: Apol. 314). Vallion mellic bibliában toldozuc oda bodog aszont, szent Petert, ki annac előtte ott nem volt (316). Híred nevedet mint lehet toldozom (Balassa: Ének. Előb. 2). Senki hozzá nem toldozott, senki belőle ki nem vőtt semmit (Pázm: Kal. 93). Nagy munkával készítettet bizonyosságokkal akarnak az vj praedikátorok valami fölts berhét földözni földözni az ő képtelenségeknek (659). Az római ecclesia az igaz vallást másban íttette, hozzája földözván, hogy az fiától is származik az sz. lélek (679). A mit igazsággal fel nem ért, hazugsággal akarta földözni (Pázm: LuthV. 101). Hol sz. Pál azt mondgya: Ninchen-e hatalmunk, hogy aszszony atyánkiát szélllyel hordozzuk, Luther azt földözta hozzá: Feleségül (Káldi: Préd. II.596). A pápisták az ő sok rétű vallásokat szedegették, földöztek s földöztek (VárM: Szöv. 143).

éggyüvé-toldoz: [consarcino; zusammenflicken]. A dolmány zöld, sárga posztóval foltozva, volt vastag czérnával egytívé toldozva (Gvad: RP. 34).

[Toldozgat]

őszve-toldozgat: [coacervo; zusammenhäufen]. A prophetakból minden szép mondásokat őszve-toldozgattak (Mileg: TOSzl. II.103).

Toldozó: [sarcinator; flickschneider]. E tsak olyan igaz mint az, a mint azon krónikának toldozója földözója ír gróf Bethlen Miklósról, hogy Rabutin generális fejét vétette (Bod: Pol. 94).

Toldul, tódul: irrumpo, irruo, congeror, coacervor MA. [vorstürzen, sich hervordrängen, sich zusammenhäufen]. Erősök toldvlnak en ream: irruerunt in me fortes (DöbrC. 117). A nep reiaia toldula, hogy el ne nyomodniak (DehrC. 3). Mygen toldvltok emberre: quousque irruit in hominem (KeszthC. 152). Helt: UT. J6). A kárhozottak olyanak mint egy nagy keserű tenger, melybe minden-fől a kinok sokasága temérdek habokkal toldul (Pázm: Préd. 1080). Csenedsül zápora könyvező szemének, kik az első hírrel tódulva jövének (GyöngyD: K.J. 412). Tódul sok néző nép mindenik uczáral (441). Ugyanazon színnel több is tódulhatna, utánok hazánkban más is elalbatna (Thaly: Adal. I.94). Kelevéz tódult reá nebéz (II.155). Az istenek kegyelme tódulva reánk bővségesen áradna, bennünket óltalmazna (BíróM: Préd. 142). Oda fut a nép, a hová a többi tódul (Fal: UE. 442). Ide tódul az egész város, hogy lássa (Fal: TÉ. 787). Nyargala tódulván egy más-után a mezőknek es erdőknek sereges népe (Moln: JÉpil. 89). Tódult már az erős tábor, neki mennek Olimpus hegyének (186). Tódult a pogány nagy felekezettel (Könyi: HRom. 55).

be-tódul: [irrumpe; sich hineindrängen, bineinstürzen]. Fel vágá a kaput es a fegyveresec mindiart be tudulánc az várasha (Helt: Krón. 189).

föl-tódul: [congregor; sich zusammenschaaren]. Az nép az zenth testnek latasara felel tódula (KazC. 81).

ki-tódul: [edundor; ausströmen]. Szigetiek mint tömlőzből, várból kitódulának (RMK VI.142). Szigetiek ám mind ki tódulának, bátorlak is mint eleint is valónak (143).

mög-tódul: [continuesco; anschwellen]. Halmok vannak holt testekből, az Almás vize is meg tódult ezektől (Zrínyi I.110).

reá-tódul: [obruo; überfallen]. Minden-fől reá-tódul a baj: *circumfusns indique molestiis PPBl. Reaia tuduluan az apostolra megl fognak (DobrC. 202). Erössen rea tuduluan a tífura Lóthra: vunque faciebant Lot vehementissime (Helt: Bibl. I.112).

Toldulás, tódulás: [impetus, irruptio, coacervatio MA. anfall PPB. [gedränge]. Mikoron Jesus latot volna kértőlőköt es sokassagnak toldulását, mond vala (DobrC. 388). Latum Pilatus, hagi simmit nem tehetne, do ionkap a nép közöt nagi toldulas lenne, vizet hozatuan meg mossa kezeith (WeszprC. 93). A bassa ebbe tanácskozic vala, mint kellene ötet a rea valo tudulással és színetlen valo viadallal meg győzni (Helt: Krón. 87).

Toló, tolyó: 1) [trudens MA. [stossend]. Thag vagdalok wagh szem tolyok, gyilkosok (Ver: Verb. 99). **2)** [trusitilis MA. [schieb-]. Apró tolyó őrlő malmoeskákkal jártauk falunként (Tot: Zsolt. 743). Tolyó fiúk. Mikor bele akarod tölteni, az tojó fát megvajad (Radv: Szak. 176).

Tolyós: [trusitilis; schub-]. A Ferdinandos levelét, melyet az tolyos kicsin ladácskában adtam vala Kdnek, nem találom (LevT. II.54).

Tolód-ik: 1) [coacervor; sich sammendrängen]. A hol annak szűki vagyon, oda tolyodnak minden nyomorúságok (Csúzi: Síp. 339). **2)** [cupide se obtrudere; sich anhängen]. A henyéket egy csoportban hja, tolódik hertzegeel s gróffal kalmár fia (Orczy: KöltSz. 229).

mög-tolódik: [coacervor; sich sammendrängen]. Amira megréméltének, hogy Dráván megtolódttak volt, hogy harmincz-ketté egy hajóba teltett el bennök (FörtT.° I.279).

Tolódás: [turba; gedränge]. Tolódást, ritkulást okoz seregbeum (Orczy: KöltSz. 152).

Tolong, tolyong: [tumultuor MA. [sich drängen]. Szorogat engem a mindennapi ream tolyongyo sokaság (Börn: Préd. 290b). Az új tudományok kezüdjében tömve tolyongottak a hamis tanitók gonoszai (Pázm: LuthV. 166). Láthatsz, mely tolongva hordják reá minden javokat (Pázm: Préd. 948). Mikor látta volna a tolyongó sereget (KPap: Evang. 108). Bé-gyül a városnak minden szomszédsága, a csudáló népnek tolong sokasága (GyöngyD: KJ. 431). Tolongo sereg között is dicséri a te szent nevedet (Csúzi: Síp. 559) Ugy léssen dolgoz mint annak, a ki a tolongó nép között megszorult és csaknem fullad (Fal: UE. 489). A nép közt haraggal tolyongott bozzija (Kónyi: HRom. 182). Lárvas nép tolyongva hintókon, színekben (Orczy: KöltSz. 203). Nézdse miképpen tolyong az sok árus a sokadalomra (SzD: MVir. 165). Tsüggének nyakán sármás zokogásokkal s tolyongva hordják reá vagyonokat (362).

Tolongás, tolyongás: 1) [pruruptio; das hervorbrechen]. A levegő égnek mozgásából és tolyongásából vagyon a szél (GKat: Titk. 44). **2)** [tumultuatio MA. [gedränge]. Szent fiához akar menni, de nehéz annak meg-lenni az nép tolyongásában (GyöngyD: RK. 279). Az orvosok és egy svadron törvény-tudók nagyon szaporiták a tolyongást (NóPM. 8).

Tolongoz, tolonkoz: [congregor, tumultuor; sich zusammenschaaren, sich vordrängen]. Látta volna a trombitásokat és

a tolyonkozó népet (Tel: Evang. II.947). Az egész világnak minden szegletéből ő képen az aszszony népek oda tolangozának (Kónyi: VM. 65).

Tolyul: [congeror; sich sammenschaaren]. Gyűl, tolyúl a színtulan árus a vásárra (SzD: MVir. 165).

ki-tolyul: [egeror; hervorbrechen]. Ki-tojúlván belső részei a seb helyén (Hall: Tel. 281).

mög-tolyul: [congeror; sich sammendrängen]. Sűrű megtolyult sokaság: turba *stipata PPBl.

megtolyulás: [accumulatio; anhäufung]. Víznek megtolyulása: *mons aquae PPBl. Vérnek megtolyulása (PP: PaxC. 104).

TOSZ: 1) [impendo, suggero, addo; zusetzen, hinsetzen]. Mégis oreznák kel azt mondani, mely nem általlya a görögök paissa alá toszni az lutheristaságot (Pázm: Kal. 156). Az Kalanz azt vitattya, hogy az isten a lölköt magán teremti és végre egy tosza auagy önti az testben (Zvon: PázmP. 216). Sokakat hozzájok töld, az isten parantsolati helyett magjéit tosz (GKat: Váts. II.1313). A bialnak orránál fogva való vezettetését toszta elődben (Czegl: BDorg. 91). Miért írja Luther Lutternee az h betűt onan kivetvén s az t-tét oda toszván (Czegl: Japh. 93). Hogy akarmi álom livelyezést apostoli nevezetnek köntösében öltöztetvén reánk toszszanak, arra nem mehoztunk (Pós: Igazs. 181). Kérd meg hát tőle, miért toszza oda a mind az által szót, melynek nyoma sincsen az sídóban (Hlyef: BCsTomp. 212). Szentség-töréssel együtt járó ország a szent írásba valamit beléje toszni (SzD: MVir. 300). **2)** trudo MA. stossen PPB.

elő-tosz: [affero; vorbringen]. Az okos ravasz, a mince el titkoltatni kel, nem toszza elő (Com: Jan. 179). A conciliomokat toszza-elő (Pós: Igazs. II.470).

Tosszan: [prorumpo; sich hervordrängen].

[Szólások]. Ha mikor kedve toszzanván amae az átkozott némszégnee szegény rab Sámson volt musikájoc (Megy: 6.Jaj. III.15).

Tosszant: [moveo; regen, erregen]. Azoknac haláloc semmi szomorúságot ne toszszaneson, szerezzon bennünc (Präg: Serk. 909).

[Toszént]

elő-toszént: [proturdo; vorschieben]. Az minemü Aquinas Thomast toszent elő bizonságl, ez meg ez dolegra nem elegendő tanu (Zvon: PázmP. 239).

Taszigál: 1) [proturbo MA. [agit; wiederholt stossen]. A kőnes vton vala es tazygalyak vala mezeitelen labbal (WinkC. 167). Artatlanul hvzattatolvala, tazigaltatolwala (217). Ky volt volna oly ember, ky nem syratna vona anya zent egyhaznak kew ozlopyt vyny az keserő halarra, az gonoz sydokat verny, tazygalny teetowna (ÉrdyC. 373). Ky ewtet tazygallya es rwgya (ÉrdyC. 168). Tholdi Miklós királyt taszigálja vala, Lajos király azért császárnak imigy szól vala (RMK. IV.250). A gyermetskec taszigallyac vala egymst az ő mehebe (Helt: Bibl. LL4). Ki orrit pattogatta, ki taszigálta, ki illetlen tréffakkal tsifolta (Pázm: Préd. 502). Ha gyarlóságod avagy gonosz szokásod bűnbe taszigál, meg ne szünyél a bölög aszszonyhoz-való ajtatosságoktól (1267). Az bég szálta az embereket és puskával taszigálta őket (MontME VI.64). A ki mást nem őrmést lát a dombon, a völgynec taszigallya (Fal: NA. 223). **2)** [volito; wälzen]. Sisífus izzadva taszigál a hegyre egy öreg követ, mely ottan-ottan alá-hengeredik (Pázm: Préd. 1079).

el-taszigál: [proturbo C. [repulso; zurückstossen, wegagen]. El-hajigálem, füzöm, taszigálem: proturbo PPBl. Akarom ewteth

meg elelni, de sydok nem bochatanak hozya, de el tazygalanak (AporC. 176). Ez nemes yfju alytuan öteth ez vylagy leamnak lenny, kezdé töllehu jaguh haraggal el tazygalny (Apost. 19). Az eedes zyleye nyakara eseeek, zent Kelemen el ameelekedeeek raytta es kezdee el tazygalny (ÉrdyC. 654b). Hogy az zent egyhaz aytayahoz ywtem wona, leg otun es lathatatlan el tazygaltatam (ÉrsC. 426). Az sem igaz, hogy isten az igazagat gonoszszal látogattya, sőt azoktól minden gonoszt el-taszigál (Pázm: Préd. 36).

föl-taszigál: [executio; aufrütteln]. Mykoron zent Pal el zwynyadot vona, wr istennek langyala hozyaa yewe es fiel tazygala ewtet (ÉrdyC. 444).

ki-taszigál: [extrudo, exturbo; austossen, hinaustreiben]. A sidok roia bertelenkdöden kih tazygalak a tanacs hazbol (DebrC. 66). Szegény jöwövény jó embereknek véreket kiontják, ő szállásokról kitaszigálják (RMK. III.105). Meg ragaduán ötlet ki taszigigálác a szőlőből es meg ölec (Helt: UT. F4). Taszigallyon aratokat ki (Born: Préd. 459). Kerietek az aratásnak vrat, hóg taszigallia ki az munkasokat az ő aratasara (Fél: Bibl. I.106b). Kezdem újjonnan-is keményen dorgálni és végre az ajtón ki-is taszigálni (GyöngyD: Char. 22).

lő-taszigál: [disturbo C. depraeicipito, deturbo MA. herabstürzen PPB. Az kő szikláról le taszigálác őket és mind el szakadozánac (Kár: Bibl. I.395). Letaszigállya, az kit elfelemelt völt (MA: IB. 50).

még-taszigál: [agito; wiederholt stossen]. A fával az malacnak az filén nyúl be és az bőre alatt taszigál meg, hogy az töltelék alja férjen (Radv: Szak. 71).

Taszigálás: [pulsatio; das stosen]. Alatta a barnok egymás taszigálással kapdosták le-búllott gyümölsét (Pázm: Préd. 309). Szóval való fenyegetés, szidalom, taszigálás, aval semmit ne gondolj (TörtT. 1.599).

Taszigáló: [tursatilis; schieb-]. A kézzel taszigáló avagy forgató malmoc (Com: Jan. 75).

Taszigat: [agito; wiederholt stossen]. Készek a szép szó után eljánni, de taszigatva nehezen lépnek előbb (Fal: NU. 301).

Taszit, taszit: **1)** trudo MA. [pello, pulso; stossen, treiben]. Tazytanak engemeth (impulsus sum), hogy le esnem ees wr meg tartha engemet (KeszthC. 322). A házi nép mindenűt taszit, hagyigál (Helt: Mes. 73). Hogy ha gyűlölségből taszitandya: si per odium quis hominem impulerit (Kár: Bibl. I.155). Orozva imitt-amott nap fényre taszított könyvetskék (GKat: Titk. 275). A kos döf, taszit (Com: Vest. 31). A hol szűkség, csáklýákkal taszítván a hajót (Com: Jan. 89). Az halálra ífttetett apellál, előbb viszi, taszítja a pert (135). Magától is az chapást nem taszithatá (Zrinyi I.52). A ki a hajót taszítja, az általmenetelt szorgalmaztattya (Illy: Préd. I.613b). Ellensége előtt Saul el futtatja, végre az ő maga törébe taszítja (Thaly: Adal. I.64). **2)** [insero; einschalten]. Ezt a sz. Péter mondását nem más valaki taszította az ő levelébe (Pázm: Kal. 462).

által-taszit: [deturdo C. deturbo MA. hinabstossen PPB.

be-taszit: [contrudo C. introtrudo MA. hineinstossen PPB. Nag haraggal az aytot be tazita es lata ő hazassaganac ágat nag zepseggel meg veragozuan (GuaryC. 41). A tűz azokat is szintén úgy meg-emésztette volna mint azokat, a kik őket be-tasziták (GKat: Titk. 331).

el-betaszit: ∞ Egy agnew elől talalaa es ez zent azzont el be tazytaa az saarban (ÉrdyC. 644).

el-taszit: [deturbo; verstossen]. Ne tazez el embert alaztossagaba (DöbrC. 166. KulcsC. 223). Lábainnak gánczot vetnek es el taszítanak lábomrol (Mel: Jóh. 70b). Bizonyos, hogy

el nem taszit, ha hozzá közelgetünk (Pázm: Préd. 173). Nagy nyakaszegetűl az világosságot elmeric tölle taszítani (MA: Scult. 247). Az Christus nem csak nem segíti, hanem előle ez aszszonyi állatott el riaszta mint egy ebet (285).

hátra-taszit: [retrudo C.

ki-taszit: [extrudo, exturbo, elido C. MA. austossen PPB.

kitaszítás: [elasio, extrusio MA. hinausstossung PPB. Ki-nyomvasztom, ki-töröm, ki-taszítom: elido PPB].

lő-taszit: [deturbo C. detrudo, turbo MA. hinausstossen PPB. Ő, az ky erős fyrfyat le tazyt weetkezette, yozagot meg foyt es belendesseget eltet (ÉrsC. 534). Az őrdög és társai a gehennának tőzére le taszittatnac (Com: Jan. 218). Ragada erős kemény dárdát, le taszítá lórul halva Márko Szilát (Zrinyi I.57).

még-taszit: [conturbo; anstossen]. Demirham Vidot nagy erővel hátul meg taszítá, sebessége miatt chiddal nem hajthatta (Zrinyi II.16). Protenor király úgy meg-taszította, hogy a lováról le-veti Heectort (II.11: HHist. III.141).

rőa-taszit: [obtrudo C.

Taszítás: [trusio MA. das stossen PPB.

Taszító: [trusor, trudens MA. stosser PPB.

fog-taszító: [dentifrangibulum C.

Toszogat: [trusito Kr. [hineinstopfen]. A kenyeret a szá-jokba toszogattyák (Udv: Dáv. 99).

belé-toszogat: [ingero MA.

el-toszogat: [lento gradu adeo; hinboppeln]. Vén asszonyok jaj szegényökök is kullagnak, setét herre, bort ha kapnak, eltoszogatnak (RMK. III.268).

elő-toszogat: [protrudo, profero; vordrängen, vorbringen]. Az almác úgy toszogattyác elő magokat, hogy ebezzéc (Frág: Serk. 843). Meg-cáfoltatására illyent toszogat-elé (GKat: Titk. 286b). A példákat a mellyeket elő-toszogat, úgy illenek e'zel egyben mint a bot a kaszával (572).

TOLL, TALL (tolhu MesésK. 22. tolu MA. MesésK. 3): **1)** penna, pinna C. pluma MA. feder, flammfeder PPB. Mynd az eeghy madaraknak ees mynd ő tallaynak, mynd földj bes-tyeeknek ees mynd ő zöröknek zama vagyou (WinkC. 292). Az ysten tyneltek adot kettős ruhát, alol testeteken való tallat, földl zarniat (VirgC. 51). Ky veted fellegbe the fel menesedeth, ky yarz zeleknek tollayn (KulcsC. 250). Akartam egybe gyhteny az te fyaydat mykkepen az madar az ew feket az ew tallay ala (Pesti: NTest. 153). Hamar cseh vitéznek küldé ottan tollát; mert övéle akar késérteni szerencsét (RMK. IV.245). Kichin vagyok, mind tollastol etszersmind be nyelhetnel engemet (Helt: Mes. 249). Az saskeselyű tollackal benőlkődíc vala (Kár: Bibl. II.123). Az tolu az párnában (MesésK. 3). Tolu nélkül való madár (22). Ekessegnek velik süegben tallakat viselni (Erasm: Erk. 24). Nyárban mindeniknek kezében egy szellősítő legyező draga tollakból vagy aranyazot papirosból czinat (SzCsomb: Üleir. 241). Ez madarat meg mellyesszed, mert mi nálunk az tollát meg nem eszik az madárnak (Radv: Csal. III.39b). Az nógrádi kapitánnak 2 szál tollat 1 ft (Mon-TME. I.23). **2)** [calamus scriptorius; schreibfeder]. Zacharias tollat kerüen ira monduan: Ianos ő neue (MünchC. 109). Az mit thal meg irhatothi, zyw meg gondolhatothi, adom atte meheduec tisztóssegere ziz Maria (NagyszC. 117). Az en nyeluem olyan mynt az gyorson író mesternek tallá (HorvC. 21). Een nyelwem, hamar yro mester, tollal yryad (KeszthC. 112). **3)** [acumen; spitze]. Két tollú dárda, alabárd: bipennis PPB].

[Szólások]. Hány idegen tolbán őltözött bőgyős, konytos madár úgy járna mint Aesopus bollója, ha leszedné

magáról a másét (Fal: NE 103). Tarvarju ként mással cserélt tollat (Czepl: Tromf. 8). Senki tollat, szarvat ne emeljen vagy egyebek telet ne kevéldedgyék (Mad: Evang. 143). Más tollánál dűtsököddik: Aesopius graculus (Deesi: Adag. 223). A szerentse mindenütt bé közzön, de hamar bntun vesz, azon könnyű tollal jön s megy (Fal: BE. 579).

[Közmondások]. Az eb a szőről, madár a tolláról ismértetik (SzD: MVir. 73).

daru-toll: [penna gruis; kranichfeder]. Alapi Gáspár vitéz ékes szép daru tollakkal (Zrínyi I.88). Azon fű vajdának 2 szál daru tollat, az képebeli embörnek Veiz béknek 3 rom róka bőrt adunk (MouTME I.85). Egy szál daru tollat is fizettünk (121).

gém-toll: [penna ardeae; reiherfeder]. Adoth egy bokor gem thollath (RMNy. II.180). Ket bokor gem tol keötet (199).

kánya-toll: plumae *milvinae PPBl.

kócsag-toll: crista, pennae ardearum; reiherfederu PPB. Fejér vékony patyolat vagon fejében, két csoport kócsak-tol alá áll szétében (Zrínyi I.33). Egy kócsak tollat szegezze sisakján (II.80). Vagon nálam Listius László uramnak egy portai czafraga, egy koczak tall (Gér: KárCa. IV.114). Az fejében ausztos süveg volt, köves medályban álló kocsagtoll benne (MonIrók XI.337). Kócsagtoll strázsálta nyusztos süvegemet (Thaly: VÉ. II.316). Kócsag tollut adván nekik aranykoszorúkkal (Thaly: Adal. II.132). Tsoportos kócsag-toll függ alá fejről (Könyi: IIRom. 14).

kócsnak-tolla: projectum elavis; feder am schlüssel PPB.

lúd-toll: [pinna anserina; gansfeder]. Irásodban az lúd toll meg elászte elmédet (Bal: CsIsk. 102).

apró-lúdtoll: *lana anserina PPBl.

nyíl-tolla: *alae sagittae PPBl. [pfeilfeder]. Röpiülő nyila egész tolláig megyen oldalába (GyöngyD: Cup. 603).

páva-toll: [pinna pavonis; pauenfeder]. Fayer pava tol eg bokor (RMNy. II.85).

ráró-toll: [pinna buteonis; falckenfeder]. Visz leg-elöl Demirhám dárdát kezében, paist a másiban, ráró-tol fejében (Zrínyi I.174). Hol ráró-toll forgóson, hol darutoll süvegiben vitette az étket (MonIrók XI.334).

sas-toll: [pinna aquilae; adlerfeder]. Sas tol van szegezve papsán (Zrínyi I.87).

séprű-toll: [penicillus; wischfeder]. Kaftányozták galléros kaftámmal és seprű tollal (MonIrók VIII.302).

struc-toll: [pinna struthionis; straussfeder]. Zríni ál az sereg előt, sisakján szép struc-toll vér haragos szellőt (Zrínyi I.64). Rettenetesen strutz-tollát fejében mozgattyn forgó szél (II.12).

Tollacska: pennula, cristula C. plumula MA. federlein PPB. Pely, pili, tollatska: pluma PPBl. Kard helyett tollatskát forgatnak kezökben, tsifrán nevednek Apolló nevében (Orezy: KöltSz. 209).

Tollas: 1) pennatus, penniger, plumatus, cristatus C. plumosus MA. gefiedert PPB. Valaky zerotendy istent, az oly embernek vagon tallas zaruyv, zabodon repelev lelke emy-orzagban (CornC. 123). A madarak két lábua, tollasok, orosok (Com: Jan. 29). A pinna tollas, a paplan tömött pamuttal töltött (112). Diana töltötte örömet ejtett vadaival, sebesítvén őket tollas nyilaival (GyöngyD: KJ. 402). Jön a rigó, harkály, szarka, felzendill a tollas nép (Fal: Vers. 888). Tollas párnákat

tarté Kegyelmed avagy matrátzot (Kírlész. 58). Test őrző sereg nemességből fel áll, kocsag tollas magyar parducz bőrbn strázál (Orezy: Nimfa B4b). 2) [acuminatus; spitzig]. Tollas bozzány: acides C. MA. Tollas buzgánt meg perditette vala (Illy: Trója. 22). Közelről láncozok botokkal, buzgányokkal, szjra kötött tollas botokkal harezolnac (Com: Jan. 150). Kirobbana kezében pörögven egy szép tollas chida (Zrínyi I.51). A mely tollas botot kezében hordozott, aval őti őbbe Troilust (Iall: Illist III.140). Vagion egi ezűsteos tolas botunk, ueres barsonios az niele (Radv: Csai. II.101). Aranyazott tollas bot (317).

Tollaskod-ik. Ne tollaskodgyál fézködön kiűöl: pennas nido majores ne extende (Deesi: Adag. 45).

Tollasod-ik: plumo C. PPBl. [flügge werden]. Az égli madarak kevés idővel tenyesesek után tollasodni keznek (ExPrinc. 153).

még-tollasodik: plumesco C. PPBl.

Tollasul: plumesco, plumo MA. federn bekommen PPB.

Tolláskod-ik: deplumor, plumis mundor MA. [sich von federn süubern]. Lata az ő kerteben a borstan fan verebeket enekölhen, syripoluan es tollazkoduan (TelC. 24). A samaritanusok tollázkodnak vala a régiségben (Czepl: Tromf. 365). Amott kerekedik egy fekete felbő, abban tolláskodik egy fekete holló (Thaly: VÉ. II.334).

Tollatlan: deplumis C. implumis MA. kahl, ohne federn PPB.

Tollaz: [plumis orno; mit federn schmücken]. Tőznek, tollaznak magokon mind untalan az aszszonyok (Fal: NA. 146).

Tollazás: [?]. Ajtótörés, tollazás illet bolond embert (RMK. V.292).

TOLMÁCS (tolmács Sylv: UT. I.48. MIIeg: TOSzl. II.4): interpres C. dolmetsch PPB. Az us Muztatfa passa tolmattia Mehemmet agha (RMNy. III.96). A Christus az istennek bölcsesége es az ő titkos kegyelmenek tolmacza (Fél: Tan. 19b). Hogy tolmács nélkül vándorolhass, a nyelvec tulajdonságát tudgyad (Com: Jan. 92). Az tolmács ur restellő jó széksznás lovaival vontatni azt az nagy molest (MonIrók VIII.378). Az tolmácsnak Budára vöttünk trút 2 ft 50 d. (MouTME. I.13. 19. 39. 54. 120). Mind azon tolmács irások és hamisak (Fal: TÉ. 735). Mondták akarattyát ezek mint tolmácsok (Gvad: BP. 147).

Tolmácsol: interpretor MA. verdolmetschen PPB. Hozá egy nyilány kenyet is, melyeket görög nyelwből deac nyelvre tolmácsolt vala (Helt: Krón. Előb. 1). Mercurius kalmároc tolmácsoló tsillaga (Com: Jan. 6). Én tolmácsoltam, két szolindeket is adánk (MonIrók VIII.301). Érti azt az oreza s homlok is másolni, mint a szív dicállya, nem úgy tolmácsolni (GyöngyD: KJ. 464).

még-tolmácsol: interpretor C. transero PPBl. [verdolmetschen, übersetzen]. Még-tolmácsolom: transero PPBl. Hírod az ő neuet Enanvelnek, melyet ha meg tolmácsoloz, annyet teszen mint: velűne valo isten (Bas: Credo. 162). Hogy ő io deak nyeluen meg tolmácsolhassa, a mit a Kalauz mondott (Bal: Epin. 7).

Tolmácsolás: interpretatio C. MA. interpretamentum PPBl. verdolmetschung PPB. [erklärung]. Hetvenkét mester zsidó tolmácsokról, Mojzes törvényének tolmácsolásáról (RMK. IV.208). Nem szűkölködhetnek deák tolmácsolás nélkül (Bal: Epin. 8). Az istenek lássák bő áldással s adgyák a szűzek-is ezt tolmácsolással tudtára (GyöngyD: Clar. 40).

Tolmácsolkod-ik: [interpretem ago; dolmetsch sein]. Az időben néha magyarul tolmácsolkodik vala (MonIrók VIII. 329).

Tolmácsoló: [translator; übersetzer]. A mely tolmáchló nagy írás fordító eszt nem mineli, nagy kart teszen a keresztényeknek (Helt: Bibl. I. 3).

[Tolmácszo]

Tolmácsozó: [interpres; erklärer]. Ez sem a sido kőnben es sem ég tolmácozonal mondati (BécsiC. 73). A heten tolmácozoc Lemna Aquila féguernee magarazta (258).

Tolmácság: **1)** [munus interpretis; dolmetscheramt]. Jusuf csász ki aggott, betegesedett az tolmácságból (ErdTörtAd. II. 41). **2)** [translatio; übersetzung]. Oszmány Oda bassának az tolmácsáért adtunk 1 t. (MonTME. I. 56).

TOLVAJ (tulhoy 1220. VReg. 324): latro, grassator, aggressor, pirata C. praedo MA. dieb, räuber, mörder PPB. Mint a tolvajok kőborolják határainkat: latronum modo *percurant totis finibus nostris PPBl. Melto nagy zewnyew halálul nyekpen gonoz toluay gyolkos (EhrC. 148). Keeth toluaynak kezethbee bynesnek yteelteteek (WinkIC. 119). Wtet kezde verni miképen tolvajt es latrot (VirgC. 26). Vrvnk egyik toluayal elégedek zoben (PeerC. 196). Ez Karoly viteznek kel vala menny erdekven tolvajok által (MargL. 182). Kerlec az ő nag zemernen, kit valla a ketb toluay között figven (NagySzC. 387). Eugemet a sidok kyt toluai között keresztfara haroom vas zezekkel zezegnek (VeszprC. 32). Ot akasztatac vala fel az vrvoe s tolvaioc (DebrC. 307. 131). Az vr napiat mint ór es lator toluai el lopod (Mel: SzJán. 39b). Az tolvajt nem akasztja fel, hanem meg szerződik vele, summa penzt veven rayta el boesáttya (Ver: Verb. 239b). Toluay ellen kialtasz etzaka es mint azzal fel rezzented az egez varost (Born: Préd. 320). Az tolvaioc közt Ierusalemben büntelen meg ölé (Born: Ének. 386). Pénzemért toluaitól nem felek (Decsi: Adag. 171). A ki el nem vonsa erővel, tolvajul a másét, azt ngyan szentnek tartják (Pázm: Préd. 19). Hiszem tolvaj kurvák mit esínáltak rajtunk (Zrínyi: ASyr. H4). Mentől toluajabb volt országunkban, az gyűlt-össze a mi dobolásunkra (Zrínyi II 176). Szükséges, hogy minden falu utána iljön az tolvajoknak (Nyr. XII. 416). Ki futa a vízből szörnyű nagy tolvajkiáltással (Bethl: Élet. 274). Van egy szép ifjú is az ő seregekben, mondják, tolvajoknak akada kezekben (GyöngyD: Char. 378). A furcsa ravaszság dicséri a csalárdáságot, a tolvajok a ragadományt (Fal: NE. 33).

[Szólások]. Nem tolvaj, tsak szurkos a keze (Fal: Jegyz. 929).

[Közmondások]. Kegyelmes tolvajnak nyárs az seggibe (Erd. TörtAd. II. 20).

fő-tolvaj: archipirata C.

hajós-tolvaj: pirata PPBl.

hégyi-tolvaj: [latro; strauchdieb]. Erősen utámunk ereszkettek a hegyi tolvajok (Nyr. XIV. 219).

korona-tolvaj: [kronendieb]. Basil: Mi ollyas bűne? Konstant: Hogy királyvesztő s koronatorlvaj legyen (Fal: Const. 826).

tengéri-tolvaj: pirata PPBl. [seeräuber]. Igen sok a tengeri tolvaj: mare *refertum praed-num PPBl. A tengeri tolvajok világot gyútanak a csekély helyeken, hogy egyebeket magokhoz csallyanak mint egy révpartment (Mad: Evang. 577). A tengeri tolvajok fosztanak: piratae spoliant (Com: Jan. 114).

útálló-tolvaj, utatálló-tolvaj: *insidiator viae PPBl [wegelagerer]. Az út álló tolvajok álmokat meg-szaggattyák, hogy el intézett gonoszságokat végbe vigyék (SzD: MVir. 32).

Tolvajcsa, tolvajocska: latroneulus C. MA strassenriüberlein PPB Vr bement foztuan kőűdi a tolvajcsa: spolians latroneulus foris (BécsiC. 189).

Tolvajkod-ik: [latrocinor C. MA. praedam *ago PPBl. [rauben]. Az erdélyi hegyekre égő aknát tolvajkodhatnának e és az szegénység az holdolatlanságot intentálni meré-e (MonIrók VIII. 447).

Tolvajkodás: latrocinatio, latrocinium MA. strassenräuberei PPB. A paráznának házában szegénység vagyon, melytől indítatván az ilyen fukarok lopásra s tolvajkodásra adják magokat (Misk: VKort. 180).

Tolvajkodó: **1)** [latrocinator; strassenräuber]. Micsoda a tolvajkodok életénél fáradságosb és veszedelmesb (Ily: Préd. II. 276). **2)** [fúrax; diebisch]. El kel reitetni a jokuak mellyeket cselekeszünk, hogy ezeket az életnek vtyyában vigyázatlan bordozván a tolvajkodo lelkeokak kiűtése által el ne vesszűk (Ily: Préd. II. 211).

Tolvajol: grassor, praedor, latrocinor MA. rauben, plündern PPB. Inkaab ne alamisnalkogial, hog sem mint tolvai (Ozor: Christ. 239. 407). Mondják tolvajoknak avagy latroknak, kik toluajtak, dúltak, fosztottak (RMK. III. 219). Azt mondta, hogy barmad éve az Fátmán tolvajlott (LevT. II. 155). Meg tettzet az okosságnak es természetnek, hogy nem io toluajlani (Born: Préd. 296b). Gyorsor vonnyad a prédát, hamar tolvajolly (Pázm: Préd. 154). Ki volna olly vakmerő, a ki bírő-láttára tolvajlani merne (1069). Az kevélség viszen sokat arra, hogy lopjon vagy tolvajollyon (Zvon: Post. II. 237).

el-tolvajol: [expilo, diripio; ausplündern, berauben]. Az wthakon sok yambornak essek bantassok, kjket el tolvajlanak (LevI. I. 203). Ember az ő felebarátján nem könyörül azoknac marbáiokat el toluaioluan (Kár: Bibl. I. 474b). Az vr-vatoroját meg-csonkéttya el tolvajolván a pobárt a kősségtől (Matkó: BCsák. 59). Egybe hajtván fejüket addig titkolódtak, míg ki nem vertek birtokinkból (SzD: MVir. 66).

még-tolvajol: [exspolio; berauben]. A tolvajok lakoznak-nala erdewben es onnatmenew embereket megtoluajohnakuala (EhrC. 104). Az my hataronkban ualamy gonoz tenő embereket meg toluajlottak (RMNy. I. 85). Az vr-vatoroját útton vagy házon, az kapitány tisztí vesztese alatt mind aféle tolvajt megöllesse (MonTME. II. 53).

Tolvajlás: grassatio, grassatura, aggressura C. räuberei PPB. Ezért a nagy toluaylasocért keuesb városoc és faluc tálatlatnac benne (Helt: Krón. 2b). Toluajlasban neukettec (Born: Préd. 251b). A lopásoc, ragadozásoc, tolvajlás, három el-hajtás meg tiltva vannak (Com: Jan. 192). Az ide ki valo tolvajlásboz tanult nemzet annyira elvetemedett, ha egy holnapra fizetnének is neki, de ha nem prédálhatna, semminek tartaná (RákGy: Lev. 256). Az lengyel követek azzal mentették magokat, hogy nem ő akaratjokkal cselekedtek azt a sok tolvajlást (TörtT. I. 291). Lábai gyorsak voltak a tolvajlásra és ragadományra (Pázm: Préd. 163.)

égyház-tolvajlás, egyházi-tolvajlás: sacrilegium MA. kirchenraub PPB. Az kie az szűkölködőc előtt, az mi azoké volna, elveszic, egyházi toluaylást és szentség lopást czelekedne (MA: Tan. 1115).

Tolvajló: **1)** [latrocinans; raubend]. Magát tudósbnak, józambnak, okosbnak, adakozóbbnak tartsa ama tudatlan, tolvajló, részeseg, fajtalan embernél (Pázm: Préd. 60). Hadackal, támadással toluaylo öldöklescekel megbadgya őket háborítani (MA: Tan. 744). Az istentelen vérengző Mihály vajda és az ő tolvajló katonái voltanak *guzdák az urak házoknál (Bod: Pol. 45). **2)** grassator, praedo MA. räuber PPB. Az tolvajló leleskedic és az embereknec hitetlen megfogja (MA: Bibl. I. 56b).

égyszáz-tolvajló: sacerilegus MA. kirchenräuber PPB. Ezen módon vesztenek el az tolvádó gazdag Nábál és az egyház tolvajló Heliodorus (MA: SB 159).

Tolvajoltat: [praedam agi jubeo; rauben lassen]. Én bizony arra magamat nem vehetem, hogy se tolvajoltassak, se órozassak (ErdTörtAd. II.299).

Tolvajos: [praedatorius; räuberisch]. Tolvajos hely: Cyrina terra (Deesi: Adag. 183). Azt mivellyük, a mit a tolvajos úton járók, kik nem mutogatják, hanem rejtgetik, ha mi drága marha vagyon nálok (Pázm: Préd. 788). A tolvajos helyek félelmét hátra-vetvén orvoslotta a mint lehetett, borral és olajjal (918). Tolvajos prédálás lőtt (MonIrók VIII.248). Annak féls útja vagyon, tolvajos (MonOkm. XXIII.115). Most az idő nagyon tolvajos (Nyr. XIV.566). Tolvajos erdős (Fal: Jegyz. 936).

Tolvajság: latrocinatio, latrocinium, piratica C. diebstahl, räuberi PPB. Az gonoz emberek adnak gonoz tanalebot, az or ember orsagra, az ragadozo toluay ragadozasra, toluaysagra (CornC. 162). Tolvaisaggal kezdenek elnye (DebrC. 25). Vala egy embör, ky toluaysagban es myndden gonossagban eel vala (ÉrdyC. 531b. 603b). Tolvajságot míveltenek, ajbtót vágtanak, puskával belőttenek (Gér: KárCs. III.382).

tengéri-tolvajság: [piratica; seeräuberi]. Tengeri tolvajságot fűzi: *facere piraticam PPB.

1. TOMB: [pondo; pfund]. Semy hamysagot ne tegetyek ytheletheben, se tomba se meertöke; ygaz meerteek, ygaz tomb, ygaz köből es yceze legyen ty köztetők: volite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura; statera justa et aequa sint pondera, justus modus, aequusque sextarius (JordC. 105). Küldj húsz arany forintot, mihelt baza megyek, szép és jó tombított arany forintokkal fizetem meg (Nád: Lev. 37).

2. TOMB: [salio; springen]. Supra agnő, szökj fel kabla, haza jött férjed, tombj Kató (RMK. I.161).

Tombol (dombol Gvad: RP. 5. Gvad: Orsz. 16): **1)** exsulto, tripudio MA. persulto PPB. [springen, hüpfen, tanzen]. Tanzolo, tombolo lean (ÉrdyC. 525). Az ewzwer zowek es tombol vala (Pesti: Fab. 77b). Vén szakálú hopmestörük mikor köppentnek, ott esiesognak és mint lehet tombolnak, szöknak (Tin. 263). Tombolnak vala az óltár mellett (Helt: Bibl. II.286). Némelyec szep hazakat epitenec es tomboluan azt mondanec: ezben vigan fogoc meg lakni (Born: Préd. 457b). Had tombollyon, szökiön (Soós: Post. 61). Mint az egyszarvu vemhe tombol az sürr erdőbe (MA: Bibl. V.14). Ez világgal akarnac vigan, tombolni és gaydolni (MA: Seult. 32). Örömeben tapsol, tombol (Com: Jan. 69). Tombolt örömeben a szentec vérekkal megrészegetett parazna aszony (Czegl: Japh. 103). A teve az iszonyú hévség miatt tombolni kezd (Misk: VKert. 41. 206). Haldokló szemekkel láttuk, mint tombollyon rajtunk nyertes ellenséglünk (Fal: NE. 33). A boros palatzkok párállási és a tomboló tésznek víg szózatú között el-felejtí nyavalyás állapottyát (Fal: NU. 261). Zászlót emel, tombol a gonosz ravaszság (Fal: Vers. 912). Nevetve, tántzolva, tombolva tölték idejüket a világon elszéledett népnek (Moln: JÉpül. 91). Nem nyerített, nem-is dombolt, veszteg álla (Gvad: RP. 5). A lovak abrakért tomboltak (Gvad: Orsz. 16). **2)** plodo, complodo C. plando PPB. [strepo; rasseln]. Sok harag szavu dob tombolva robbana (Zrinyi L64).

föl-tombol: [dissipo; verprassen]. Nem gondolnak az ő tésenel, sem kedyglen igen zorgalmatosok az ő lelkenel, de keresik az ő morlayat és fel tombollak (BodC. 11).

Tombolás: **1)** exsultatio, tripudium MA. das springen vor frouden PPB. Zemere vethy, valamint vitkezet ragalmazvan,

atkozvan, ezeneken a testnek minden celekedetiről, jarasáról, tombolasáról, latasaról (TelC. 258). Az mostani ifiú népeknee idegeuokkal valo ihogása, vihogása, cédasága, soc tántzbéli szentelen tombolása lehetetlen, hogy az igaz szemérmetségnee kára nélkül volna (Zvon: Post. I.186). Tombolással és kiáltással való játék (Otr: Besz. 257). Tombolás, tapsolás (Rim: Ének. 358). Ezen hír hallásra nagy tombolásban voltak (SzD: MVir. 233). **2)** [heluatio, popinatio; das schwelgen, zeehen]. Vylagby vendeegseeghnek es yo lakasnak, tombolusnak gyenerűsegh (ÉrdyC. 506). Kétféle nagy jószág vagyon erkölcsökben, az első jó erkölcs áldott részességben, az másik jó erkölcs az nagy tombolásban (RMK. V.67). A borral töltőző iszákomb tombolási nem kiszik torkomat (Fal: Vers. 879). [Vö. 1. DOB].

TOMBÁS: [?]. Vizi malmot nyervén a Dunán annak tombásain általköltöztem (Kár: Élet. 194).

TOMP: ila, coxa MA. hüfte PPB.

TOMPOR, TOMPORA: femur MA. hüfte PPB. schenkel Adami. Reá wédwzuen temporara az ew ket elw töret, az w iogiawal meg sebesytuen titeket mynden felw ki wzőn tyoteket az w satorabol (VirgC. 147). Ew rwhayan es tomporan ez yras vagyon: Kyrnyolknak kyrallya (JordC. 922). Az en tomporim be töltec vyalatos betegsiggel (Szék: Zsolt. 36). Az állán jegy léssen vazy az vállán vazy az tomporán (Cis. K). Monda Abraham az ő szolgálaiac: Ted a te kezedet az en tomporom alá, hogy meg eskesselec tegeted (Bas: Credo. 146). Az igen szép borjúnak ezémorét vedd ki, az tomporját (Itadv: Szak. 38). Mellyünk, vállunk, tomporunk fájlalmit ki-vonsza és reá köttetik (Pázm: Préd. 321). A kinek nyilat löttek tomporájába, addig nem nyughatik, míg azt ki nem vészik (814). Az ur meg-szaraztya a te tomporodat (MA: Bibl. I.123). Lábmra az tomporámig alteratióval voltam (MonIrók XV.408). Az agrak a szarvast utól érik korán és sebet-is tesznek annak a tomporán (GyöngyD: Cup. 597). A melyre fordítja készített ostorát, nehéz ütés éri ott sokak tomporát (Thaly: Adal. I.160). Tsinály neki lábra-valókat az ő vékonyoktól tomporokig (Bod: Lex. 106).

TOMPA (lömpe Orczy: KöltSz. 150): **1)** obtusus NémGl. 70. hebes C. MA. stumpf PPB. Tompa, életlen: hebes Com: Vest. 131. Tompa, buta: retusus PPB. Bizony nagy eretnek-seg, hog te az igaz ellen így hadakozol tompa. életlen fejnereddel (Mon: Apol. 42). Ha ezekből nagy kfmnyén ki felsethnek az elszakodott atyafiak, az jó ki belőle, hogy ezen fegyverek az páterek kezében-is tompák (Pázm: Kal. 90). Tompa, kopott foggal ragoduan (Zvon: PázmP. 5). A hanyatlot szegelet tompa avagy legyes (ACSere: Enc. 50). Nagy fába vágád tompa szekerzédet (Matkó: BCsük. 371). Azert csak viszsza-ugrik a Matkó homlokára a holt szénuel verott tompa esákány (Illyef: BCsTomp. 130). Jobb munkát tesznek görbe sarlójokkal, mint a kit te mivelsz tömpe palosokkal (Orczy: KöltSz. 150). **2)** [tardus, plumbus; stumpfinig]. Az torkosság tezy embernek, hog tompa elmeye legen (CornC. 164). Oly tompa elmeeyew, hogy chak egy se foghat meg benne (ÉrdyC. 94). Tudatlan es tompa elméfi ember (Bat: Ktud. 52). Tompa es otromba elmeűec (Pázm: Fel. 44). A kinek ész elméje van, a dolgot hamar által láttya, a tompác késedelmesec (Com: Jan. 66). **3)** [fusens, obtusus; dumpf, blöd]. Mykoron ymadkozykual, tezenuala nemy vygasagot es tompa zonal tezyuala mykeppen galamb (EhrC. 72). Vajha meg esmérnénk tompa vakságunkat (Orczy: KöltH. 85).

Tompán: obtuse C. MA. stumpf PPB. Meg furak az kezei es lábaholiet a keresztán, hogi tompán vert vas zeg a fába mennh (WesprC. 102).

Tompaság: hebetudo C. MA. [stumpfheit, blödsim]. Vetkeztem elmemnek tompaságuaal (VirgC. 9). Az emberi zivnec

vacsaga es tompasaga (DebrC. 238). Oly homályos hit dolgait foglallyak, melyeket mi nem értünk elménk tompasága-miát (Pázm: LuthV. 241). Nem csak tudatlanságod, hanem vgian ostoba tompaságod is ez (Bal: CsIsk. 395). Nagy botor tompaság s bűnbűben felettébb-ülő el-aluvás (Megy: 6.Jaj. II.25).

Tompít: hebeto C. MA. [schwächen]. Az bort vgy elegyít vala vízzel, hogy az ev elmeének gyorsosagát soha meg ne tompeltataya (DomC. 47).

még-tompít: obtundo, retundo C. hebeto MA. [abstumpfen, schwächen]. A sok étel meg-tompítja az elmét: animus *suprimitur cibis PPBl. Ha gyakorta eződ az lentset, zőmeidnek fenet meg tompítja (BeytheA: FivK. 31). A Moyses ortzájának fényessége meg-tompította a zidók szemévilágát (Pázm: Préd. 1249). Ila az fényes napra feltekintőnc, az mi szeméinknec éless: látása meg-tompítatja (MA: Tan. 3). A máknak álom hozó és meg-tompító ereje vagyon (Com: Jan. 27). A szem-fény vesztő alakos a reá nézőnek szeme fényét meg-tompította (263). Tanulástól idegenítő és abban meg-tompító (CorpGramm. 588). A testi gyönyörűségek meg-tompítják az elmét (Fal: NE. 20). Tartva külső eszedet, a ki mód nélkül erőlteti, meg-tompítja életét (Fal: UE. 486).

még-tompítás: hebetatio C. MA. das stumpfmachen PPB.

Tompul: I) hebeo, hebesco, hebetesco, stupeo, stupeo, desideo MA. stumpf werden PPB. A fénkővel élesíttyük a tompultakat: cote acinus obtusa (Com: Jan. 16). Tompuliak a szobbnál szebb észből származott helyes, éles gondolatok (Fal: UE. 371).

még-tompul: hebesco, hebetesco, obtorpesco C. [abgestumpft werden]. A sok bortól meg-tompúl a jó elme: *obumbratur sapientia vino PPBl. Myert az ev hasokat valasztottak magoknak isten gyanayan, az ev értelme meg tompul (CornC. 164). Halwan latyatok es nem ysmerbetytek, mert megh tompwlth ez nepek hűv: zvydők (JordC. 796). Az vas meg tompul és amac az éli meg nem köszörföltetie (Kár: Bibl. 1.629). Sokat ívék, hogy vagy erőt venne a kínok győzedelmére, vagy meg-tompúlna azoknak nem-érzésére (Pázm: Préd. 227). Sok jeles tanító doktorokat rendelt az isten a meg-tompult emberi elmének az ő akarattára (Misk: VKert. Előb. A2. 55). Minket ne féltsen, serpenyőre lövöldöz, meg-tompúl nyila, úgy temettünk (Fal: TE. 632).

még-tompulás: [hebetudo sensum; abgestumpftheit]. Az keresztnék békével szenyvedése nem az tellyességgel való meg-tompulás, semmi fájdalomnak nem érzése (MA: Tan. 740).

még-tompult: hebetatus, contusus, retusus MA. [abgestumpft].

még-tompultság: [hebetudo; abgestumpftheit]. Az békeséges tűrésből meg-tompultságot, az erős és álhatatos emberből tőkét akarnc csinálni (MA: Tan. 741).

Tompulás: stupor Com: Jan. 69. [gefühllosigkeit]. A reá jövőktől iszonyodic, ájulni kezd, innét vagyon az iszonyodás, el-áulás, tompulás (Com: Jan. 69).

Tompulatlan: non hebetatus Kr. [nicht abgestumpft]. Szent János az isteni dicsőségnek mi-néműségét tompulatlan szemmel érdemletle vizsgálni (Csúzi: Sp. 723).

TOMPAK: [tombak]. Minémű szép és erős tompak, sőt tompaknál-s szebb és erős sárga-réz a basa és tomporái (BíróM: Préd. 7).

TONKA: [inutilis; stumpf]. Mchoda az, akyt a te kezeyd-ben tartaz, egy felewl horgasnak es elewsnek teczyk, mas felewl kegedlen tonka zabasu (PéldK. 51). A hoszszuka tyuk-monyakból kakas lesz, a tonkából pedig tyuk (ACSere: Enc. 280).

Tonkán: [obtuse; stumpf]. Tonkán lövöldözte reánk az ő nyilait (GKat: Titk. 336).

TONNA (tuna MonIrók III.163): batus MA. dolium mercatorium; tonne PPB. Urdó, kád, tonna, dása, tsobán: oreca; sós halas tonna: cadus salsamentarius PPBl. Apró tonnákba sindül foltot rakának . . . Gergely deák az tonnákba apró pus-kát béraka (RMK. III.141). Száz tonna olaj (Helt: UT. I.17). Ott hagyott 44 tuna port (MonIrók III.163). Káldtettem az lean azzonyoknak egh kys thwna saladiath (LévT. I.121). Dobo uram adot wala egh nyhan thoma port, abban is Tele-kessy vram chak nyeg thomnawal kjwdeot wala benne (277). Az füleim oly drága két gyöngy függött, melyeknek egyik egyik harmad fél tonna aranya becsültetett (MA: SB. 224). Tíz ezer talentum az az hatvan tonna arany (MA: Scult. 981). A bé sózott heringeket tonnákban hozzác minékűne (Com: Jan. 34). Apró por fél tonnával (Radv: Csal. II.893). Szaladva kergeti Titirus-is nyáját, bizvást Arisztéus se tölti tonnáját (GyöngyD: KJ. 404). Elfogy a bor a mi tonnánkban (Illy: Préd. I.159).

Tonnácska: [doliolum; biittchen]. Káldtem Knek keth twmaczka barazkat (LévT. I.257). A szőlő gerezedet rakd tiszta mázos fazékban avagy tonnácskában (Radv: Szak. 269). Hat font fábéj, fige hat tonnácskával (Radv: Csal. III.57). Akarúam, ha magaddal egy kis tonnácskában hozhatnál heringet is (Gér: KárCs. IV.469).

TOP: ila C. [hüfte, schenkel]. Top zelet, az üznouak az lollya: petaso; tob szőlőtske: petasunculus C. A disznó lms kővériben nincs jobb a topjánál (Folv: SchSal. 14).

TOPÁNY: [caliga; halbstiefel]. Csizma helyett topányod lész, az is elől basított lész (Thaly: VÉ. I.284).

TOPÁZ: topazis PPBl. Topáz-kő: topazis PPBl. A drága kővek között leg-drágább a carbunculus, utána a rubint, topáz (Com: Jan. 14). A topáz arany színű gyöngy, mely tsak a nap fényre tetetve ragyog (ACSere: Enc. 252).

[TOPLAKOD-IK]

Toplakodás: [terror; angst]. Meg hirdettetne, hogy szőrnü halállal köll egynek ki vezetetni ez vilagbol; gondolhatod, mely nagy toprakodásban volna az a város (Lép: PTük. I.404).

TOPOLY, TOPOLYA (tepolya 1317. Abaúj vm.): [populus; pappel]. Topul, in limite terrae Barfa, arbor populus Czinár. Peruenit (meta) ad arborem populeam tepolya vocatam 1317. (Abaúj. vm).

TOR: justa C. parentalia, epulum fimebre MA. thränen-brot, leichenbrot PPB. Atyám s rokonaim halálakor való tor: parentalia C. Tort szerzek: parento; halott temetési tisztesség vagy tor: justa; szüleinél halálokról emlékeztető tor, vendég-ség: parentalia PPBl. Mit használ a tor az holt test vtán (Mel: Jób. 19). Az tort az papistac of lakasnak hiua, melliet akkor keszitenec, mikor az ember halna fekszie (Fél: Tan. 510). Az holt emberekét esztendőnkent valo tor csinalas őrdögi talalmanyak (Alv: Itin. 100). Csipkére csapódik a másokért való mise mondás, tor, alamisna (Matkó: BCsák. 283). Az praedika-toroknak, az kik jelen lesznek az én temetésemen, tort ne csináljanak (TörtF. 2 IV.132). Örök bútsút esik szerelmedtől venned, nem adatik még tsak torára-is menned (GyöngyD: Char. 56). A hadadi testnek szomorú torából gyerőmonostori féniksz kél porából (GyöngyD: KJ. 364). Sok népeket gyűjtet gyászos udvarában és gazdag tort adat halotti pompában (GyöngyD: Cup. 625). Német vesztére üljük meg a tort (Thaly: Adal. I.32). Torban énekelni s vendégségben sírni illetlennek tartatik (Kisv: Adag. 16). Félek uram, hogy ma-holnap torra ne meynyünk, mert Eleutherius uram ebéd után őrmest for-

gatty a nyársat és Leander katona-embernek tartya magát benn (Pal: NA. 208). Sokszor lett miatta a pogánynak tora (Könyi: HlRom. 65).

Torbéli: [ad epulum tuncbre pertinens; leichenschmaus-]. Torbéli gajdolásokkal dicsereti a halottna előszámlálván (Com: Jan. 213). Testemnek tisztessegesen el takartatására, koporsómnak és seeremnek megk rakatására és egiebb torbely keelelssegre rendeltetm és hattam eotth zaz forintoth (Radv: Csál. III. 155).

Tori: ∞ Ha restec lennéne az tori lakodalmok szerzésében, nagy gyalázatra jutnána (MA: Tan. 711).

[Torol]

Torló. Dulinicus servus est ecclesiae testamento datus, qui sacra emortualia pro remedio animae demortui domini quotannis celebrari curabat, eoque nomine esculenta atque poculenta sacerdotibus die emortuali offerre obligabatur (Belius: Ritus 240). Hungari, dum manumissos exequiales nullibi proprio nostro vernaculoque tó r lő k, verum nomine a Schavinis accepto dusseukos vocant, notatum alias hominum nostrorum ineniam idiomatis sui totidem argumentis confirmant (Bartal: Comment. II. 299).

TORBONCA: unrotum, aerumma, trusatilo vehiculum; schubkarren PPB. Tolyó-talyiga, torbontza; aerumma PPB.

TORHA: [mollis; műrbe]. Hal hogyha lágy testű, nagy, puha és torlia, kedvesnek ételre ezt válaszsza néha (Foly: SchSal. 15).

[Torhad]

még-torhad: [corrompor; in verderbnis übergehen]. Nyavalyók a kis gyermekeknek a meg-torhadt tejűl: colostratio PPB.

TORMA: nasturtium, cardamum C. [kren]. Ha nem ehetel igen borsost és gyömbérest, találsz sőt, tormát, elegendgyel meg vele (Helt: Mes. 203). Az torna vizoletet indít, purgál, könetront (Mel: Herb. 172). Mint az tormába eset főreg (Deesi: Adag. 24). Torma levéllel is az szerint élj mint az új levéllel elejín étek (Radv: Szak. 21). Az tormát megtűresd, de meg ne reszeltesd (24. 59. 116). Keresztýéneket minden tartya tormában esot főregnek (Zrinyi: ASyr. 04). Gyakorta a szízet parton tsak a tormához köttíték a hajút, mert olyan vastag gyökerek vannak mind a szekér rúdja (Mik: Törl. 411).

[Szólások]. Az órodba lésszen törve az a torna (Könyi: HlRom. 96). Íme egy kis torna vetekedő társam orra alá és egy' néhány szálla szívébe (SzD: MVir. 237). Mit nem eselekednének Kegyelemmedl, minékutánna annyi tormát reszelt az orrok alá (Monlrók XXIV. 632). Ezeket sem gyomroskodásból sem a végre nem írom, hogy valakinek tormát törjek orra-alá (Pázm: Kal. a2).

forrás-torma: nasturtium aquaticum Mel: Herb. 107.

kerti-torma: cochlearia Armoracia Mel: Herb. 172.

***réti torma:** éardamon MA. Nom. 86. gartenkresse PPB.

vad-torma: [cardamon]. (Mel. Herb. 172).

vizi-torma: nasturtium aquaticum MA. brunnkressig PPB. Vizi-torma, téli-saláta: sisymbrium PPB. Vizi torma: becabunga, deréczéneke-is hívják (PP: Paxl. 263).

Tormás: [nasturtio confectus; kren]. Viza sóban, tormás mustot is vihetnek fel mellotte (Radv: Szak. 125). Tormás kenyér. Az tormát meg kell törni, tejér cipót pirítani (196) Hattam keeth ky tormás talath csevesth (Radv: Csál. II. 3). Miulta nem kezdék hazugságot szólni, az szám is nem kezdte tormás csukát emi (Thaly: VÉ. II. 81).

[Tormáz]

még-tormáz: [nasturtio conspergo; mit kren bestreuen]. Az disznofejét felvágja, akkor tormázz meg, mikor feladod (Radv: Szak. 60).

TORNÁC (tornász Com: Orb. 134): porticus, protectum, coenaculum C. atrium, pergula MA. propylaeum Nom. 29. vestibulum PPB. vorhof Nom 31. gartenhaus PPB. Eresz, szín, hajlék, tornász, héjazatos fedett hely: praestega; erkély, melyet a falból ki-eresztenek, tornázt: cephora PPB. Kewety vala tornaczayghlan: sequebatur eum usque in atrium (JordC. 442). Hozzayok folyamek mynd az sok neep az Salamon templomnak tornaczában (715. 721). Palotanak magas tornachard eset vala ala mynd fundamentomgy (DomC. 172. 283). Meuetőbe be az vruac tornaczaba (Szék: Zsolt. 99). Chínaly a sáornac tornatzais (Helt: Bibl. I. Pp). Sokan meghalának éjjel az romlásból, az hosszú tornácznak lerohanásából (RMK. V. 196). Futának tornaczban apród eleiben (VI. 62). A másik tornacz szinte a templomhoz volt ragasztva mint egy cintorom (Mel: SzJán. 282). Az Salamon házának más tornáczais vala az Ligezes ház törnias háza előtt (Mel: Sám. 276). Sálomon az itélő széknak is, melyben törnűnt tenné, tornáztot csinálá (Kár: Bibl. 1308). Nagy szép tornáztokat is alkottata (Gosírv: MagyB. Bjj. Három rendit faragott kővekből építte az tornáztot (MA: Bibl. 1310b). Nem hegyéb, hanem a pokolnak mint edgy pítvara, tornátza (Ker: Préd. 668). Lovastól be épen a métiüg, az tornácz sáornak külső eszejegesen belől (Monlrók VIII. 363). A piaczi templom tornáczában egynehány papunkot megülék (Monlrók XI. 424). Nem magát a ládát és a tornáczot, hanem a tornáczban a láda előtt az istent magát imádni (VárM: Szív. 192). Ház szeretetét el nem felejtette, azok tornáczában féskét építette (Gyöngyl: Csup. 633).

befédett-tornác: porticus PPB.

bő-tornác: xystus C.

néző-tornác: pergula C.

sétáló-tornác: ambulacrum PPB

Tornácos: [ad atrium pertinens; zum vorhof gehörig]. Tekintsd meg az tornácsos és kettős ajtózkákat (ExPrinc. 162).

TORNÍR: [ludus equester; ritterspiel]. Mátyás király szép serampos cirelonat csináltat vala, abban lénee minden-napi szép torniroc és ökleléssce (Helt: Krón. 155).

TORNYIKÁL (tornyikol SzD: MVir. 320): [blatero, croceto; schwatzen, kreischen]. A mely lelki pásztor nem prédikáll, hanem csak tornikál, a községet jóra nem tanítja (RMK. V. 219). David Ferencz és Sommer ezek ellen tornikálnak (MNYil: Írt. 303). Nagy morészen kákoznak, a tornikolnak a borotvált-nyakú tar varjak (SzD: MVir. 320).

TOROK (turchuat HB.): 1) guttur, faux, gula, bronchus, jugulus C. kehle, gurgel PPB. Szonjú torkát megönten: *abluere sítim PPB. Oz gimilsnee vol keeseruv nola vize, hug turchuat mige zocoztia vola (HB). Az ysten nepeth hala adasra ynty az profeta ezert, hogy ewket gyakorta az halálnak torkából ky mettetto volna (AporC. 12). Torkomakhi, testemnek kednet keresztom (VirgC. 9). A peool toreat megz ínta (NagySzC. 162). A záznek egy tört ítteto torkaba (DobrC. 146). Csak egy torok vizet sem nyujthatok tenoked (ÉrsC. 57). Nem kedvelem a disznó húst, igen soe sörtyie vagyok, azzoe torkomban meg aekadnae (Helt: Mes. 343). Minden rútságot híveid ellen torokkal kiáltanak (RMK. V. 104). Toroc gyokét mos az vizénel (Mel: Herb. 25). Az ökök fejt meg ne fűssék, hanem az torkát messék meg (Radv: Szak. 32). Szemeid elődülünk, dobog melyed, rekedez rúlyós torkod, előd maga a halál (Pázm: Préd. 74). Elszélesétette az pokol az ő torkát és meg nitotta szúait szokat-

lanul (Zvon: Post. 144). Nélkülünkől, torkunkból az sok meg parlással, ki porsogással kergeti ki életünket (Lép: FTük. 27). Nagy falatoc nyelvésével és teli toroc ivással önműn magát tölti (Com: Jan. 181). Így kobza szavával nyitá hangos torkát Zruyi I. 17). Nem győmöszli torkodba az ételt s italt (Dös: GBot. 149). Hogy gyönyörűségben ihassék az borban, daru torkot kívánt volt egy imádságában (Szentm: TFiú. 8). Rekedez némelynek torka félelmében (KeeskTört. II.503). Azzal gargarizálja a torkát (PP: PaxC. 92). Bor ivás, nyers almában való nagy gyuatlankodás torkot bé-rekesztnek (Fely: SchSal. 24). El-epedvén vadnak mint félig meg-holtak, torkok bé-rekedezett (Paskó: ESír. A3). **2)** ostia C. [mündung]. Zúgó, halastónak kifolyó torka: emissarium PPB. Megszállott az Dunába befolyó Morova torkában (Moulrók XV.5). Tisza-torok köze méltán árkozhajta, az egész Hegyalja mind elkárhoztatja (Thaly: Adal. I.277). Rákóci tábornok it a Garam-torokban (II.116). **3)** [os; öfünung, mündung]. A magyar hajdu a havas torkokat mind feljárja vala (ErdTörtAd. I.86). Jó idején a kijáró torkokat a szigetbéli latrok elől elállja (Moulrók VIII.199). Elküldtem itt a Vadász torkáiban az ingenirt meglátni, ha nem lehetne-i sánczot vetni (Bercs: Lev. 551). Más-féle embereket látok ott a szoros útszának a torkán (Gal: NU. 351).

[Szólások]. Kialtattyá torkok szakattából (Mel: SzJán. 223). Melyeket torok szakadtában örökké való egyesűségűek tartottál (Czegl: MM. 299). Nem kételkedhetünk annak hamis prófétaságában, kinek torka teli szitokkal (Pázm²: Kal. 392). Némelyek megelégednek avval, hogy tele a gyomrok, nem viszkett torkok dāmvadra (Fal: UE. 503). Béres az, nem pásztor, ki juhait szem-látomást praedás torokban ejti (Czegl: MM. 8). Csak akkor kell soknae az tanító, mikor a torkában a lelek (Mel: Sám. 372). Marhája, bizony dolog, ezekre az árvaakra kelletik szállani, de az mint értem, farkas-torkában vagon (LevT. II.129). Ha miben hazudtam, vedd szememre, vedd torkomba (Fal: NE. 74). Hol torkodba verte, hol markodba szakasztotta hazugságodat (Fal: NU. 250). Harsányit küldé, esászár híveit mindenütt lesse, királyoktól épen elnesse, az pogánynak hatalmának torkában vesse (Thaly: Adal I.174). Ha azzal megjavúl, ördög torkából ki-nyerted atyád-fát (Pázm: Préd. 46). Torkig elég: ad satietatem usque (Deesi: Adag. 153). Nem tudnane a ti életetekről írny torkie eloget (Mon: Apol. 427). Mást tutoc rostolni abból, kiben torkig fektasztóe (Mon: Apol. 499). Buja szerelemben torkig fortiant, tudatlan, nyelues ember (Bal: CsIsk. 112). Mintha torkig gázlott volna az sz. írásban (Pázm: Kal. 453). A veszedelem mélységébe torkig bé-merítvén, Sigmund fejedelem Erdélyt le-monda az erdélyi fejedelemségről (Bod: Pol. 44). A zavaros gondokba torkig s meg torkiz merülni nem jó (Fal: NE. 26). Torkig merült adós-ságba a szabóknál, fillig a kalmároknál (Fal: NU. 285). Torkyug elmerűltének ez vylaghy zeretiben (ÉrdyC. 588). Az calvinisták mind szinte utolsó pihentésekig torkig rakvák minden rütságokkal (Pázm: Kal. 799). Eleutherius torkig telvén talpára kele és egy jó-ízű prédikázióhoz foga (Fal: NA. 123). Igen sok ártatlan vért is ontá Manasses, mig meg-tölttené Jersusalemet mind torkig: usque ad os (Káldi: Bibl. 346). Fő étkeekkel, drága halackal minden nap torkig töltőznec (Zvon: Post. I.474). Kykben mastan eest torkyug ylewuk (ÉrdyC. 81b). A kegyelem színe alatt al-főnbe torkig ül (Mel: Sám. 358). Torkig álnek a bűnben (Ker: Préd. 510). Ezüst-gyék bántja és ezüst ak adott torkokon (Pázm: Préd. 639). Torkán akadot szava (Sall: Vár. 210). Torkon verve akarja elvenni a nyilván való adós-ságot (Nyr. XII.80). Hogy véres veretékével keresett javacskaítól is torkon-verve meg-fosztatván köny hullatással nyeli szájában vettendő ízetlen falattyát (Csúzi: Síp. 14). A nint torkára böffőg őt, három dologgal vádollya a római ecclesiát (Pázm²: Kal. 1088). Torkára

forr néked elegyített bora (Könyi: IRom. 201). No a birák költség magok torkára, hanem az falu közönségére (Gér: KárCs. IV.310). Isten tíz árvát marasztván reám, azoknak torkokat mint metszhessem meg (Gér: KárCs. IV.490). Teli torokkal hirdessétek (Kár: Bibl. I.486). Azt teli torokkal nyeldegeluen meg reszogedec amaz barsonyban őltőző parazna (EszT: IgAuy. 206). Euangelium veztegető teli torokkal báiáltott praedikállástok (Bal: CsIsk. 9). Azt bizony telo torokkal vallják az keresztyén világban, az hadakozásban senki az srekusoknak annyit nem szolgált mint mi (RákGy: Lev. 204). Miért hazudod teli torokkal (Matkó: BCsák. 316). Torkoddal döntsd le a bástyát (Könyi: IRom. 106).

három-torkú: trifax C.

nagy-torkú: gutturosus PPB.

pince-torok: [fauces; kellerhals]. A Gőze pince torkában az első börtben találtattak ezek (TörtT.² IV.153).

pokol-torkú: [insatiabilis; unersättlich]. Az fősenyút pokol torkunac mendgya (Born: Préd. 560b).

szoros-torkú(üveg) Nom. 30.

Torkol: [refuto; widerlegen]. Ezeket szent Ágoston sok szép győzedelmes okokkal torkollya (Pázm: Préd. 883). Edgyik hazug a másikat torkollya (Czegl: Düg. II.62). Csak az istuért ereszkedjünk az tractusban, hogy direkte szólhassanak mellettünk, extra generalitatem, mert azzal torkolják őket (Bercs: Lev. 725).

be-torkol: [confitecere facio; verstummen machen]. Tágas mezőm volna már itt a szent mise áldozattya ellen káromkodókat bétorkolnom (BiróM: Augy. 183). Vastagon bétorkolá őket NN. e-képpen szólván: omnia per ipsum facta sunt (Csúzi: Síp. 726). Mindenütt meg-akaszt tégedet az ellene való hír-hordásban, meg-némít, bétorkol (SzD: MVir. 19).

lő-torkol: ∞ Könyörögtem a németnek, hallja meg beszédemet, de egy vastag holts maul-lal letorkola engemet (Thaly: VÉ. I.307).

még-torkol: [coarguo, refuto; überführen, widerlegen]. Az anya-szent-egy-ház vigyázása meg-torkolta és zabolázta ezeknek vakmerőségét (Pázm: Préd. 717). Az tudomány tisztaságúane ellenségit meg torkolhassa (Zvon: PázmP. I.573). Christus Luther Márton által az romai kereszködést meg torkolta (II.271). Meg fognak nevetni és talám torkoluijs (Bal: CsIsk. 117). Ha pogánytul hallatnék-is, meg kellene rola torkolni (Pécsv: Fel. 133). Ha valaki az egész szentírásnak auctoritását megvetné is, senki azt szentírásból meg nem torkolhatná (EszT: Lev. 53). Meg-torkoltatnac ott amaz muloc buja indulatok (Megy: 3.Jaj. II.119). Holott egyebeket meg tsufoltal, senkitől nem torkoltatol-e meg (Pós: Válasz. 25). Czégéres hamis calumnia ez-is, mint fellyebb meg-torkoltuk (Pós: Igazs. II.343). Meg-torkollya ötet erről a biblia-is (524). Meg-torkoltatál erről Posaházitál (Matkó: BCsák. 177). Akar mint igazies Eugeniuszt, de magadé torkol meg, mikor így szoll (Czegl: ORoml. 45). Melyet én így torkolok meg (Czegl: Japh. 96). Ha azt mondat, az egész világ megtorkol érte (Kereszt: FelsKer. 35). Megtorkol az igazság (165). Meg-torkolta, meg-győzte (Land: UjSegíts. II.460).

megtorkolás: [refutatio; widerlegung]. Sőt amaz szóknak példájával állattya Calvinus néha szükségesnek lenni az eretnekeknek meg-torkolására némely terminusokkal élni (Pós: Igazs. I.598). Mind azok csak a maga hazugságának meg-torkolására valok (Matkó: BCsák. 69). Matkó hazugságának első megtorkolása (Illyef: BCsTomp. 17).

Torkolás: ∞ Maga menteségére, rágalmozónak torkolására semmit nem szözlött (Pázm: Préd. 515). Ezekre a lét nevezetes hazugságok torkolására semmit tészel (Sall: Vár. 10).

Torkolat, toroklat: [orificium; mündung]. Gath városa az philisztensoe tartományának torkolatján vala és az ellenéget tartoztattya vala (MA: Bibl. I.233). A vizet, a hol magát le-szija, le-nyoli, a földben el-nyelő toroklatnak mondgyad (Com: Jan. 13). Az toroklatot az tengeren, az hol ki kellett volna menni, berekesztették (MonOlm. XXI.197). Folyó vizünknek torkolatján (Teleki: FLÉl. 51). A roka a lyuknak szoros torkolatját maga bűdös gaucéjjával bémázolja (Misk: VKert. 158). A gyalogot küldtem az Vág és az Duna öszveszakadásának torkolatjában (Beres: Lev. 408). Az német most egy vén, kopott békavárban vette magát az Duna és Vág-torkolatban (504). Oda bévonyódhatik az hajdú, előlhatja az torkolatot (536).

Torkos: 1) [lacinia ornatus; wammen-]. Torkos vyos arany prem rayta (Radv: Csal. II.76). **2)** helno, gulo, gluto C. gulosus MA. [vidlfrass, schlemmer, gefrüssig] Nyalakodó, tályér-nyaló, torkos: patinarius PPBl. No teletesele zegyetelen zemewnek, ne torkos, ne rezeges (VirgC. 134). Ez ember teokozlo es torkos: ecce homo vorax et potator vini (JordC. 386). Pokolba az torkosok kenizatnne (DebrC. 277). Ne ege! ragadoznan mikpen a torkos (VitkC. 48). A torkosnak, rezhinek es twyna-nak ew beyty nem kellemes wr istennek elette (ÉrdyC. 137b). Christus wrunkat torkosnac, zaballonac itelte, hogy az felekel ett, iuott (Born: Préd. 429b. 390b). Az torkos ember fol-fogad-hattya, hogy az tobzódást el-haggya (Pázm: Kal. 482). Melly torkosnak találattik bűjtölésünk (Pázm: Préd. 65). A farkas leg torkossabb féreg, bestye, fene vad (Com: Jan. 77). Mint egy sas keselyű praedáló és torkos (Czege: Japh. 17). Bátor élhel hallyon meg kőrőskőről a pór rend, koplallyanak a kas-téllyos meg szornit urak, tsak az eo torkos, kényes asztalok légyen meg (Fal: NA. 205). **3)** [elamosus; grossmäulig]. Azt sem kívánom, hogy a vaenun semmiségét vitassad, vagyon elég torkos prókátora (Fal: NE. 22).

Torkosan, torkoson: gulose MA. [gefrüssig]. Az parazanak fnyat belnezyk ew hozzá, hogy aznak yutalma balol torkoson elue (ElhrC. 125). Az toluayoc azon olakkottae, mint foszac meg a kőseget intuen őket penzvaltásokra es az egy-hazi alamisnara, kit latrul torkoson emeztnec vala meg (Born: Evang. IV.50b).

Torkoskod-ik: [heluor; schlemmen]. Az közfűne valo predicatoroc es czelezapnac, torkoskodnac, dagalyoskodnac (Born: Préd. 80). Minden gonygyokat tsae arra attae, mint lakianac, mulassnanc, torkoskodgyanac (549). Emez nagy konyhákát fűttet, drága leveket esap és kényes falatoc közt torkoskodik (Fal: NE. 7).

Torkoskodás: [helutio; schlemmerci]. Az inepen bñwt tñtem, tanczolast, hiuollkodast, torkoskodasth (VirgC. 5).

Torkosság: helutio C. voracitas, gula MA. [gefrüssigkeit]. Ystennek yeles nappya ynkabb tyzteltetyk zegenegnel, hodnem ment tyztessenel es torkossagual (ElhrC. 85). Fűgelmeziecet, nentalant megnehezegenegne tñ žűnetec torkossagual es rézeg-seggel (MünchC. 160). Torkossagomat byzonitotam fertezetes parazna bozodekel (VirgC. 9. 52). Keseretettenek az fraterok az torkossagrol (DomC. 266). Ha torkossagunk miatta kesert, tabat zemetessed magadat bñtel (BodC. 18). Žűnetec meg ne nehezűtessenec torkossagual (VitkC. 51). A hol elegseg auag torkossag vauon, otogel buyasag vralokdie (52). Vethkezhem thorkossagomba, bñyth zegenesembe (GyűgyC. 62). Az egh torko-sagert az sidok köžöl sokakat el veztho (TihC. 150). Kezdők bosszontani kazdag aranyonkkal, az Szerém borának nagy torkosságával (RMK. II.19). Ő az embereknek minden eledoleket megaldotta, ti a hustól őket megiltottatok és a részeg-séglen, torkosságon szabadon hattatok (V.230). Fűzie az torkossagot kiualtkppen fñnep nap (Born: Préd. 410). Tűb latorsagot, torkossagot, telhetetlenséget, tekozlast, szertelenséget nem latz

mint most az ünnepen (Born: Evang. IV.521b). Lelki balálba esik, valaki torkosságból meg-részegszik (Pázm: Préd. 222). Ha ki gymra fogyatkozását okúl adván nem bñytől, vakmerő itéletbe esel torkossagra magyarázván a bñjt-szegést (894b). Az anyyalok sem torkosságra, sem pénz-gyűjtésbe be nem elegytik magokat (940). Bátor válogatlatnál a torkosságnak minden kényes falatiban, felekel érte, hogy nem sokára ott had-nád (Fal: NA. 163). A rövid torkosság bosszú betegséget hoz és a parányi gyönyörűség sereges juit (Fal: SzE. 517).

TOROL: 1) eructo DöbrC. 39. [ausstossen]. Nap napnak iegiet torl (dies diei eructat verbum) es y nyek tudomant mutat (DöbrC. 39). En aiakinot zertett ineket torlaanak: eructabant labia mea hymnum (70). En dolginot kirahnak mondom, mert en ziveni io igyt torla (100b). **2)** vindico, ulciscor MA. rächen PPB. Felpattan, neveli haragját, torlani akarja a bosszúságot, kardot kiált (Fal: NE. 7). A hamissan reá fogott vételért vál-val kezdé torlani a bosszúságot (111). A merész-ség pártját fogja es torolja a bosszúságot (Fal: BE. 614). Ez a keserves bosszúságot könnyen torlhattam volna (Fal: TÉ. 646). Ha torlani akarod bosszú-állással, gondba, munkádba tolik (Fal: SzE. 540). Gyalázatos tsűfűságokkal torlottattak a többi inségi (SzD: MVir. 187).

ki-torol: [eructo; ausstossen]. János megírá evangyéljomat, tiszta szívéből kitorlá evangyéljomat az vizet (RMK. I.181).

még-torol: vindico, ulciscor, retalia MA. rächen, vergelten PPB. Meg kell az en atmfyai halalat torolnom (DebrC. 25). Az nagy kárvallásan koroskénat bñnkódik, mint megtorolhatná, azon gondolkodik (RMK. III.62). Szulimán az beglerbéköt hamar elboesátá, rajta lótt bosszút hogy megtorlanája (74). Nagy nyomo-rúságát hogy megtorolja, János bánon bosszúját hogy megállja (332). Gonoszágban elmerűlte, azért nékik nagy sokképpen, kérlek, megtoroljad (V.84). Álnokságit torlod es bünteted meg (Mol: Jób. 34). Ám bár wralkodgyec it, de megtorollya az mas vilagon (Born: Préd. 396b). Másnac haragját meg torollya (Kár: Bibl. I.144). Az ő szolgálóac véret megtorollya: sanguinem servorum suorum ulciscetur (190). A Lacademon városiak kemény büntetéssel ostarozták, a ki meg nem torlotta bosszúját (Pázm: Préd. 123). Czelekedetteddel meg ne torold, beszűdeddel ellene ne punszolkodgyál (MA: Scult. 986). A kit ennysszer meg buktattunk meg torlott hazugságiban (Bal: CsIsk. 166). Meg-láttya ama nagy napon s nyilván meg-torollya (Czege: MM. 155). Nem hagyunk magunkon szegeni, hanem bosszunkot duplán megtoroljuk (SzD: MVir. 185).

mégtorlás: [vindicta; rache]. Vala Maria király nagy fog-ságban, Károly halála igr lñ meg-torlásban (RMK. III.328). Ez lesz meg-torlása ő vitéz vérenek, serege futása (Zrinyi I.56).

Torlatlan: [imlatus; ungerächt]. A keserves bosszúságot tsak torlatlan el kellene felejteti (Fal: NE. 32). Se nem ebét se nem bñnt, hanem maga keserít s torlatlan bosszúságot keseregte (131). Ezen bosszú-állás nem marad torlatlan (SzD: MVir. 85).

Torl-ik: congeror MA. [sich zusammenhäufen]. Egy-másba kapnak a sok fűle zavarosan torlott szokások, veszekednek az erköltsők (Fal: UE. 401).

föl-torlik: [accumulor, excitor; sich anhäufen, aufthürmen]. A kőszika a tengernek közepén a fentorlott haboknak hatalmas csapási közt keményen áll (Fal: NU. 313). A bánat fel-torlott habjával tusakodom (SzD: MVir. 75).

még-torlik: ∞ Az vyz megh torlyk mynt egy hegy (JordC. 290). Vala négy olasz málföld ű szűlessége, nagy kövekkel rakva mind a feneke, kin ugyan megtorlik víz sebes-sége (RMK. IV.137). Az Jordán vize mint egy nagy hegy meg torlott, míg az sidók által költöztek rajta (Pázm: Kal. 30). A

Veres tengernek meg-torlott hajbai között száraz lábbal általmenvén a partról nézték Faraónak vízben-veszését (Pázm: Préd. 573). Tolyongással az híd meg torlik vala (Szűll: Szen. 16).

őszve-torlik: [coacervor; sich zusammenhäufen]. Sűrűn őszve-torlott sokaság (SzD: MVir. 458).

reá-torlik: ∞ Hogyha nem hathatja kedvére az eget az bosszúság, olykor poklot is feszeget és dolganak útát oly eszközzel szegget, az ki elronthatja az rá torlott jeget (Thaly: Adal. I.166).

Torlás: congeries MA. aufhäufung PPB.

Torlód-ik: [convenio; zusammenkommen]. Az számtalan árus a vásárra gyűl, torlódik (SzD: MVir. 165).

még-torlódik: [congeror; sich zusammenhäufen]. Az utcákon az takaródó seregek megszorultanak vala, megtorlódván [gy] egymásban (Kem: Élet. 102).

reá-torlódik: [accumulo; sich anhäufen]. Reá torlódik a szerentsétlenség, a bal eset (SzD: MVir. 392).

[**Torlóz-ik**]

ki-torlózik: [prorumpo; sich hervordrängen]. Ó Brassó felől egy, két, három sereg, végre több kezdte kitorlódni és az egész had végre megmutatá magát (MonIrók VII.199).

TORONGY: therioma C. MA. feigwarze PPB. Torongy, mérges fekély az alfelben vagy szemérem-testben: therioma PPB. Rút torongyát nyögi és jajgattya (Gyöngy: Cup. 27).

Torongyosít: [nauseo; ekelhaft machen]. Fosos bornyát azaz írását torongyosító (Sámb: 3Fel. 737). Csak hogy ki fogván a dologból inkább torongyosítsa ganéjos bornyát azaz írását (Pós: Válasz. 186).

TORONKÁC: pipio Com: Jan. 29. [pipvogel]. A madarak fiakat költenec, a kik meddig még csipegnek és héjokban valóc, piséknec, madárfiaknac, toronkácoknac mondatnac (Com: Jan. 29).

TORONY (*torom* Cseng: Jer. C2. RMK. VI.161): turris, pyrgus C. turm PPB. Ház avagy torony ormója, melyre a szél annyát, vitorlát és a kakast szokták helyhezetni: pinnaculum PPB. Edusturnya 1329. Czinár. Te Sion leaúa čordaianac homalos torúa, te hoziad iő lbrln hatalma (BécsiC. 251). Vala ember bazi afa, ki plantalt zőllöt es tornot rakot ő beime (MünchC. 53). Isten viseltet engemet, mert lőttel en remensegem es erősnegnek torúa (AporC. 6). Reaok zakada a Sylœ tornya (JordC. 574). Őrizet alat tartiak egi toromba (205). Lata a varnak tornian allani egi angialt (215). Rekeztee ewtet egy nagy toromba (ÉrdyC. 428). A Noe onokainac nieluec meg változtatc a nag toron rakasnak ideien (Szék: Krón. 8). Eg aszoni allat ite agion eg kőuel eg torombol (23). Latá, hogy egy estrac be menne az városba és az egy városi toronyból kihordana az ő fiát (Helt: Krón. 19). A két toronyba állnak, az nebojszába és a kapunál való toronyba (MonIrók III.172). Lám egy árkot torom alá ássánac, stompollyokat aláya ők állatác (Cseng: Jer. C2). Igen szép új torom városban vala (RMK. VI.161). Fala, tornya ő, régi rakás vala (Göres: Máty. 17). Annak illendő fábol való tornyot tsináltattak (Tyúk: Józ. Előb. 6). Derék mester, a ki a tornyot megírta (Nyr. X.469). A te devotiód csak olyan mint mikor a gólya a toronyban mégyen, ődalba fossa s ott hagyja (Thaly: Adal. I.80). A ki erővel a tornyok tetején mászkál, méltó, hogy le-bengeredgjen (Fal: NE. 37). Látok már begyeken atzélós nyársakat, hogy menyynykő ne érjen bádogos tornyokat (Örczy: KultSz. 208).

csonka-torony: [turris obtusa; abgestutzter turm]. A csonka toromba vetni mint árulót (MonIrók III.130). Czonka toromnak erős tömlőcezen (Fal: Ének. 3).

fa-torony. Falae: fa tornyok voltak eleiu PPB. (Göres: Máty. 93).

hnrang-torony: glockenturm Pest: Nom. 80.

hús-torony: gigas Kr. [riese]. Micsoda vallyon a Horatinsok baj-vívása aboz-képest, a mint Dávid egy parittyával meg győzé ama hús-tornyot Goliátot (Pázm: Préd. 388). David őt sima követ választván azzal verte agyon a hús-tornyot (1272).

vigyázó-torony: [specula; wachturn]. Micsoda az isten anyaszentegyházában a kövektől való meg tisztítás, az gyeplő, vigyázó torony és a sajátó (Szatm: Dom. 187). Mindenik vára nékünk egy-egy vigyázó torony gyanánt lévén, ha arról a szélről ellenségünk zörgőldödni akarnának is, azokbau úgy megakadnak, hogy miattok hostiliter reánk nem jöhetnek (MonIrók VIII.138).

Tornyocska: turricula C. MA. kleiner turm PPB. Onnat egy egyenős fal nagy kapuig, közepőtte egy tornyocska ott nyugszik (Tin. 109).

fa-tornyocska: ∞ Jádzó kártyákkal, apró fa tornyotskákkal jádzani a koczkaságé (Com: Jan. 209).

Tornyos: turritus, pyramidatus C. turbineus, turbinatus MA. hoch, spitzig PPB. A fenyő dio avagy hegyes tetejű csiga pupos, tsutsos, tornyos: conus turbinatus (Com: Jan. 164). Nagy tornyos küsziklák magas Késmárkon, heába küszködnek nagy szelek azokon (Zrinyi I.80). Amaz fattya vetett aszszony pápa, ki VIII. János papanak is mondatik, a romai synagoganak tornyos szekibe űlt (VárM: Szöv. 90). A márványok, tornyos kő szőlök, emlékezetes oszlopok repednek, dülnek, porrá lésznek (Fal: BE. 569).

Tornyosan: [alte, sublime; hoch]. Látod, mint rogygyan s omlik, a mit oly tornyosan építettél (Fal: NE. 66). Akár mely tornyosan emelkedgyél, el-ér mertékével a világ (Fal: NA. 222). Az irigység jobbára tsak ott ágoskodik, a hol tornyosan magasra költ a minden féle jóság (Fal: UE. 408).

Tornyoz: [aggero; aufürmen]. Azt találá, hogy ő sem vehet győzedelmet az ürdög ellen, míg fodorgatott és tornyozott baja fen-marad (Pázm: Préd. 1229). Gyengo fundamentumra építik tornyozott felínvalkodásukat (Fal: NA. 180). A mi állapotunk szomorúságok tornyozott rakása (SzD: MVir. 30).

föl-tornyoz: [coacervo; aufürmen]. Fel-tornyozott tál étek, tornyos pástétom, tornyos kalás és egyéb tézsza mű: castellamentum PPB. A banat feltornyozott hajjaival tusakodom (SzD: MVir. 75).

Tormozás. Tsiga módgyára való tormozás: turbinatio C.

[**Tornyozód-ik**]

föl-tornyozódik: [coacervor; sich aufürmen]. A fel-tornyozódott vizet meg-feddette (Szék: Krón. xxx2). Magasan fel tornyozódott havasok teteje (DBenkő: Flor. 175).

TORPAD: 1) [haereo; haften]. Semmire sem mehettem, azon levellem is itt torpadt, kit írtam volt Tarlónak (RákF: Lev. VII.47). **2)** [se extendere; sich ansbreiten]. Rákóczi táborá torpad az síkságon, Rákóczi sátora dombon áll magában (Thaly: Adal. II.117). Másszor tér-helyeken torpadván hertelen röppenek csoportra (279).

el-torpad: [evamesco; hinschwinden]. Megh avulván el torpadnac az üdövel egygyűtt az költőt vélekedésec (Prág: Serk. 493).

mög-torpad: [haereo, ocludor; haften, gehemmt werden]. Mielőtt hallja csak indulatját is Nagyságodnak, megtorpad (Bercs: Lev. 122). Haugyan csak meg torpad tul az ellenség, hozzá nem férhetni (603). Úgy látom, nem megy Pomerániában az ezír, csak megtorpad (RákF: Lev. VII.20).

TORPÉDÓ: [torpedo; zitterrochen]. A torpedo minél előtte a halászkotl meg érettetnék, azoknak kezeknek érzését el veszi (ACsere: Enc. 220). A torpedo valamit megillet, azt menten elnehezíti, elgyalítja és reszketegessé teszi (Misk: VKert. 554).

TORSOLKOD-IK, TORZSONKOD-IK (*törsölködés* Prág: Serk. 523. *torzsonkodik* SzD: MVir. 105): [infenso; antfeinden]. Csuda, itt ez-aránt mint torsolkodik Luther ellen Kalauz (Pös: Igazs. 1425). Ez ellen azzal torsolkodik (Pös: GBot. 55). Békességre hozni, meg-egyeztetni az egy más ellen larsoldókot, torzsonkódókat (SzD: MVir. 53). Mindenbe belé köt, mindezzel törzstöködik (105).

Torzsonkodás, törzstöködés: [altercatio, odium; zänkerei, groll]. Mayd ugyan valami ábrázattján faragja ki az egymással való törstöködésnee (Prág: Serk. 523). Ellenem való torzsonkodásra okot nem adtam (Gvad: Hist. 74).

TORTA: [panis dulciarius; torta]. Az fodor fűnk gyűrásával úgy élj mint az tortáknál megmondtam (Radv: Szak. 178). Az szilvából tortát is csinálhatsz, bélest, rétest tölthetsz vele (198).

barack-torta: [marillentorte]. (Radv: Szak. 205).

dinnye-torta: [melonentorte]. (Radv: Szak. 203).

epérj-torta: [erdbeertorte]. (Radv: Szak. 203)

fédeles-torta. Ha csak egy tortának valót akarsz gyűrni, megéred egy fédeles tortát öt avagy hat tikmonnyal (Radv: Szak. 205).

füge-torta: [feigentorte]. (Radv: S. k. 203. Radv: Csál. III. 40).

gyertya-torta. Marczapántos tésztából készítenek gyertya tortát, tányért, szent képeket (Radv: Szak. 265).

kényér-torta: [brottorte]. (Radv: Szak. 204).

körtvély-torta: [birnentorte]. (Radv: Csál. III. 40).

máj-torta: [lebertorte]. (Radv: Szak. 204).

méggy-torta: [weichseltorte]. (Radv: Szak. 203).

mondola-torta, mondolás-torta: [mandeltorte]. (Radv: Szak. 204. 266).

rétes-torta. Ez tésztából bélesekot csinálhatsz, rétesekek s mind rétes tortákat (Radv: Szak. 185).

riskása-torta: [reistorte]. (Radv: Szak. 203).

tej-torta: [milchtorte]. (Radv: Szak. 205).

tejfél-torta: [milchrahmtorte]. (Radv: Szak. 205).

tikmony-torta: [eiertorte]. (Radv: Szak. 205).

túró-torta: [topfentorte]. (Radv: Szak. 204).

TORTÁTA: [panis dulciarius]; torta KirBesz. 126. Tortátának az készítése (Radv: Szak. 291).

kényér-tortata: [brottorte]. (Szakácsmest.)

TORVA: [torvus; wild finster]. Anyám torva szemekkel áll (Gvad: RP. 36).

Torván: [atrociter; diister]. Torván nézett rá a bírő (Gvad: RP. 226).

TORZA-BORZA: [miserandus; ebbärndieh]. Most nagy urból ő fogol, rosszas és torza-borza, kinél már nyomorultabb ez világon nem lehet (RMK. V.256). Torza borza góreses hazugságok (Toln: Vigaszt. Előb. 6).

Torzás: [hispidus; zerzanst]. Megh orestett torzas borzas szakála (Prág: Serk. 674). Nem következik aból, hogy ha az apostoloknak adta a pohárt, tehát amaz torzas-borzas szakállu paraszt embereknek is kellessék adni (GKat: Váls. 205). Az him oroszán az ő borzas torzas szűgyeivel és a nőstén oroszán rettenetesen ordétnae (Com: Jan. 39).

TORZSA, TORSA (*tors* C. *törz*; caudex MAI²: caudex, caulis C. stengel PPB. Elő fűnek dereka, tőkeje, tors, tsutak: caudex; fa tőke, fűnek az dereka anagy tors: codex; fűnek szára, torsa: caudex; elő fa tőkéből való, torsból, tsutakból való: caudens C. Az vad almát az torzsájáru lemetéldj (Radv: Szak. 23). Az káposztát fűnek az torzsáját vágd ki (49). Az körtvély oldalát metéld le, csak az torzsáját hadd meg száraz. tál (202). A fű az ő torzsáján avagy szárán függ: herba cauli vel scapo inutitur (Com: Jan. 25). A cauli rapi torzsa igen tengerdenek meg-úll (Lipp: PKert. II.121). A lang színű violának torzsa darabonként s térdenként leveles (Nad: Kert. 111). A káposztának gyenge torzsa és vékony levele vagyon (283). Ugy vágátja mint az torzsát (MonIME. III.320). Hántott torsa (PhilM. 57).

fiú-torsa. Az káposztát csak megszálljad, az fiú-torsáját kihányjad (Radv: Szak. 250).

káposzta-torsa: caudex caulium Kr. [krautstrunk]. A kőszvény ellen vadd a keserű lapunk a béli avagy gyöngjét, a ki olyan mint a káposzta torsa (Lipp: Cal. 11). Némely együgyű paraszt kertészek a káposzta torzát mind otkin hadgyák töllen a káposztás kertben elveszni (Lipp: PKert. II.125. PP: PaxC. 3).

Töresi: candidalis MAI².

Torsika: [ramunculus scoleratus; wasserschierling]. Ez szinto mint a torsika vagy ezomorika, a kinél meg hal, valami állat meg gzi (Mel: Herb. 56). Minden állatot meg ől mint a torsica (156).

Törsök (*torsok* Nad: Kert. 283. *törsök* DöbrC. 242): **1)** caudex, stipes, truncus MA. klotz, stamm PPB. Törsöketül fogva: stirpatus; törsökké leszek: stirpescio MA. Törsök, mellyből sok vesző nőtt kö: thyrsus PPB. Előné ő or iégét az osztolokrol es belé takara ő testének törsöket (BécsiC. 38). Barán keröztre emeltetik aldözina fa törseken: agnus in crucis levatur immolatus stipe (DöbrC. 212). A gyökér el-veszven könyen elvész a törsök (Szék: Krón. 194). Aszu, reves törsököket horodatott vala (Szál: Krón. 568). A gonoszság törsöket ki-vagdallya (Pázm: Préd. 453). Az nevendék veszőszekke vagy őltő ágazka nedvességet vonzon az tökétől, törsöktől (MA: Scult. 490). A plántáru az ágak levágtattván törsöknek viseli nevét (Com: Jan. 17). A fak oly gyökeres állatok, mellyek a gyökérből agasbogas és tsemetés törsökből jo fel huzalkodnak (ACsere: Enc. 223). A vadász nyúl után futtat sok földken, de ha halva látta függve egy törsökön, nem örül már rajta (Zrínyi II.107). A káposzta, mellyet az ő nagy torsokja és karos veszei miatt caulinak is vagy torsinak hívnak (Nad: Kert. 283). Le-vagdaltott fűnek törsökei (Otr: Besz. 325). Törsöket ékosgetni: diptera induere suem (Kisv: Adag. 121). A fűt míg fiatal, hajtsad akarattal, míg nem rögzik törsöke (145). Aliglan tudjuk megböcsülni azokat a faragott képeket, a mellyeket minap úgy láttunk kertünkben mint törsököket (Fal: UE. 467). **2)** stirps MA [genus; stamm, geschlecht]. Valamelly faültében első törsök: princeps *familia PPB. Azt az ágazatot addig törto, míg csak törsöke maradot (Börn: Préd. 23). Kam törsö-

kéből származot (Mad·Evang. 241). Törzsköztől csak ki nem vágál eugemet (Sbalog: TemK. 9). Emlékezetes boldog ur emberek, áldottjó törzskök (Magy: SzaÖröme. Előb. 9). Eszemiszom törzskökből származtak eleim, ezt mutatják a keresztem adóseveleim: ez törzskönek én vagyok egy igaz magzatja (Thaly: VÉ. II.377).

sok-törzskökű: caudicosus MAI.

Törzskökösen: [more avito; altväterisch]. Ők az szakállokat el borotváltatják, némely magyar módon törzskökösen viseli (ErdTörtAd. II.173).

TÓT: Sclavus, Dalmata, Illyricus MA. illyrier Adámi. Tamada zent Ieroninus Stridon newó városból Tot es Magyar orzágának hatara között (ÉrdyC. 560b). Melléjük ada Rácországot, szegén Tótországot (RMK. II.19). Seniai vármegye, ez alatt vagyon mind az egész Sclauonia, ama szállas tótok (Helt: Krón. 3). Akar rícz legien, akar tot legien, akar cigán legien (Born: SzJán. 4). Nyilván tudom, hogy ságori tótok mindenkor holdalt jobágyok voltanak magyar részről Filekben (MonTME. 1.354). Ha az tót lejtőt kótára vesz-zük, bizony zsidó-táncz lesz belőle (Bercs: Lev. 124). A medve talp nevű filvet nevezik a magyarok tótok salátájának (Váli: OrvSz. 116).

[Szólások]. Tót nem finnyás, mindenben belé kap (Thaly: VÉ. II.4). Őril neki mint tót a pogátának (Kisv: Adag. 110).

Tótizmus: [Illyrismus] Így kellene magyarul szólniok: „az mellyek az tsászáréi”, mert ez „az mellyek az tsászáré” kellemes totizmus (CorpGramm. 698).

Tótság: [Selavonici; die slovenen]. Azt az sótalan sós tótságot igen csudálom (Gér: KárCs. IV.251). Im mindgyárt megvirrad, rajtuk lesz a tótság (GyöngyD: MV. 100). A sok tótság ismét széllyel el osla (Liszny: Krón. 180).

Tótul: [Illyrice; illyrisch]. Keveesen vadnak, kik tótul vagy némettől tudnának (Konst. 29).

[Közmondások]. Tóttal tóttól kell beszélni (Kisv: Adag. 128).

TOTT: inquam MA. ich sage PPB.

TOVA: illuc, eo, istuc, isthac MA. [weit, fort, binweg]. Mongya: Meny towa, ylle towa, es nem mongya: zerezd el az vaczarat (JordC. 587). Se ide se towa ne meñ (DebrC. 373). Meny towa sahian, mert tautoroytom vagy te ennekem (ÉrdyC. 181). Kyt ide kyt towa kergetet (RMNy. II.169). A mint towa fel meg ballottad (Helt: Háló. 301). Meg mondtottam towa fel. 1573 (KKrakkö. A4). Ezokáért töd towa és más hoz elő, jobbat annal (Sylv: UT. 136). Erege towa (Toln: Vigasz. 153). Tegye towa isten azt a reformatiot (Pós: Igazs. II.363). Pozsonynyal nagy az fortélyja, birreli az útját mind ide s mind towa, de azt nem tudhatni (Bercs: Lev. 63). Az öreg-ágyúkkal megfeneklettek Léván, se ti se towa már velek (385).

[Szólások]. Monda a farkas: Tzoto uwa te bakszar, ne zugoldiál, mert nyiluan megh szakad a subád (Helt: Mes. 279). Farr towa gonosz állat (Matkó: BCsák. 89). A barmok egy bajs, tsáb, hóha, fartova mondásra hamar engednek (Misk: VKert. 10). A mellyeket világ eleiben fogok terjesztetni egész gazzul potrohosodot írásodból. Légy tova! Irtam Zilahou anno 1658. (Matkó: BCsák 16).

el-tova: 1) [longe, procul; weit, ferne]. Az akasztásra rendelt lopót nem köttette fel hajnalban, hanem el-tova messze, délre vagy dél-utánra halasztotta (Pázm: Préd. 29). Az értelem és bátorlódó szív eltova nyújtja hírünket nevünket, hallgatatlaukká teszen (Fal: UE. 364). Mint lehessen el towa nyújtani életét embernek (412). **2)** [jam; schon]. Azt beszéllik, hogy el towa Ádámban kezdetett az ő bitek (Pázm: Kal. 140). **3)** [ad; bis auf]. Volt nagy híre az én badámnak, el towa harmincz ezer (Bercs: Lev. 17).

ide-tova, ides-tova: huc illuc, ultro citroque MA. hin und her PPB. Idestova szökölön: dissilio C. Idestova futoc: concurso, discursio; idestova hanyom: disjicío; idestova szökődöm: dissilio, dissulto; idestovavalo futás: discursus; idestova vonyom: distraho MA. Ide s tova járok, sétálok: obambulo PPB. Azonallatoc es ferfyac yde stoua futuan az kwueket es fakot ydestoua emelgetek (EhrC. 161). Az erdőbe kezdé idestoua nezuí (VirgC. 41. 139). Kezeeth ydestoua lanyu wety (WinklC. 80). Kevilek ide es towa hamossan tenezek (DöbrC. 61). Kezdek őttet vinnie Iernsalem fele nagi idestoua valo rantogatással (WeszprC. 67). Kezdenek idestoua budosnia (DebrC. 175). Zent Lukach zent Pal apastalnak kwetewye es mynden idestowafaljo jarasaba tarsa (Pesti: NTest. 111). Kezdenek feolny ees idestowa fvtosuy az egerek (Pesti: Fab. 13b). Az nyaynak inhai ide s towa szakadoznak (Sylv: Újt. 1.43). Ide towa hañatnanc es ingadoztatnanc mint eg reszeges es minden bölczessegbe szitate (Szék: Zsolt. 113). Egy hollot bochata ki, melly idestowa iara (Helt: Bibl. I.D). Idestoua valo mulatsagra költi marhaia (Born: Préd. 548). Az szilai lonakhoz illik feiet razuan haiait idestoua hamui (Erasm: Erk. 17). Az róka hánya az eselt és ide s towa evez farkával (Pázm: Kal. 151). Ide s towa ne csavargon (Tof: Zsolt. 29). Futosnak idestova az igazak mint szikrák a nádasban (Mad: Evang. 264). A henyelök meg hétköz napokon is hivalkodnac, ide s towa csavargnac (Com: Jan. 197). A daganat az újjal meg nyomittatvan oda be mint a víz ide s tova lükkög (ACsere: Enc. 190). Az ő seregi kezdett szabadozni s ide s tova szaladozni (Gyöngy: Chur. 41).

imte-tova? Neki ynte towa nehezen laborotyja uala: quidam hinc inde graviter impingebant (EhrC. 21).

innen-tova, innét-tova, innég-tova: ex hoc NémGl 271. [abhinc, exinde; von nun an, seit nun, nachher]. Nekem sem atyam sem anyam eses oly mely senky nyuchen, ki enetowa een gondomath vyselye (WinklC. 91). Ky thezen emekem ynettowa seghedelmeeth (97). Agyad vram, hogy életömet innetowu a te akarotodba foglalvam (266). Immar inetowa en meg nem vigaltaltatihatom (NagyszC. 56). Immar innetowu mit kellene tenni (165). Innetowa ő tőle el ne zakagönc (239). Eennen towa kezdee ky yelenteny: exinde coepit ostendere (JordC. 405). Innetowu mindenkoron leg mi velünk (BodC. 29). Immar meg tanoltad, ny keppen nezzed jneet towa az azzony allatot (DomC. 196). Keorlek, hogy ennen towa ennekem ygyesth ne newezghess (ÉrdyC. 170b). Ennek towa azert senky ennekem haborkodom ne leegyen (567b). Ennen towa meg nem ysmeer: non cognosceret amplius (KeszthC. 186). Mel nag örömet vallott eddeg ziz Maria es innen-towa mend öröcke menet val (TóC. 190). Tuduan, hogy az Christus halottaybol fel költetet, innok towa imar meg nem bal (Konj: SzPál. 64). Innét towa senki büntásomra ne legyen (Helt: UT. Bb. 8). Ő kesz volna az békességre es innég towa nem akarua hadat Magyar ország ellen indítani (Helt: Krón. 121). Innetowa ewremest latlak (RMNy. II.19). Anal nagob byzodalnom wagon ynetthowa (LevT. II.1). Az-után intik az praedikátorokat, hogy innen-tova magok fejétől újítást ne szerezecek (Pázm: Kal. 485). Ne fély, innen-tova immár embereket fogsz (Pázm: Préd. 779). Innen-tova úgy viseli magát mint a tyúkfiak, mikor a kányát látták (Pázm: Préd. 405). Kit ba meg nem zabolazunk, innét towa maid hatra maradott reseckeket orzagunknak maga alá haita (TörtT. VIII.76). Innetowa majd lesz uraságban, mert bőven van az vörös hajmában (Thaly: VÉ. II.5).

té-tova, tés-tova: 1) hinc inde MA. hin und her PPB. Mennec vala testoua szoluan: ibant praecipites (BécsiC. 168). Az elme zorgalmazatosságokkal thetowa elvonyattatoh (WeszprC. 131). Embör mit budosol testoua (NagyszC. 208). Maga viselese nem vala tetoua zegdelev (CornC. 53). Tetowa nező zem (JordC.

153. 156. 117. 475. 732). Teetowa fívtossanak censeghet zenvedwen, nyonorkodwan (823). Az elmenec testova valo budostatasa (DobrC. 293). Az azatalul tyztessgeel leg zemeydet le ffigoztuen, ne tetoua budostatuan (VtkC. 47). Az haz nepeuel tetoua fytosna (DomC. 239). Mykoron az yeghen fytosna teetowa yaczodozwan alaa zakada (ÉrdyC. 525). Ez wylagon elő zent emberek el thawoztattak bynekoth mywelkedethben, tho-thowa hanyashan (ÉrsC. 218). Ne had the towa bwdosny (PozsC. 38). Kezdek egmas kezeben tetoua nonia (TihC. 186). Nyn-eheny hatalmuk hugunk neneuk azzonyalath velünk tystona nyssoluhnk (Komj: SzPál. 154. 150. 137). Keresztelő János patvárosnak mondja, ki testova kapdos (RMK. II.170). Felele a ló: Egy emberke reám fluén té stona megyen raytam (Helt: Mes. 357). Bort kereskedesnek okaiert tetoua lord (RMNy. II.2). Az tar varyn ha teredie es az wtán tetoua sétál és kiált, eső lészen (Cs. G2). Tetoua iár es setal (Mel: SzJán. 55). Ki gondolhatna is meg, mely kegyetlen testoua hordozas lón ez (Tel: Evang. I.562). Az ételnee szákségeiért tetoua búdosnac (Kár: Bibl. I.536). Varban tetoua fittui indulúnac (Cseng: Jer. E). Testoua egymastul hanyattatune (Mon: KépT. 193b). Az egyfűyű hívek minden tudományok szelétől tetoua ne hordoztatassanak (Pázm: Kal. 110). Nincs az istennek lelke benne, azért fuesurja tetoua az sz. irás mondasit (507). Nem ingadozott tetoua nál-szál módgyára (Pázm: Préd. 38). A feje veszett országból kiázottet maizul tetoua vándorol (Com: Jan. 170). Nem gyurhat ez annyi sárt, hogy a hányász tetoua nem esapattya (Matkó: BCsák. 305). A proféták irását rosszul tekeri tetoua (Pós: Igazs. I.228). Tetoua hullván minden hus, mind káposzta, a kinek kelle küzülünk, felszedetege benne (Montrók VIII.378). Kérte, ne engedje, hogy én éjtszakázzak, nappal is tetoua másokkal tákázzak (Gvad: RP. 67). 2) [fluctuatio; das schwanken]. A vajda tétováit ugyan latorságnak nevezi élclöttem (Erd-Porta. 78).

tétováz: tergiversor, titubo, vacillo MA. [erro, haesito; ausflüchte suchen, hin- und her wanken PPB. [irren, schwanken]. Tétovázni valamiben: hallucinor; tétovázik az elméje: *vagatur animus errore; bizonyosan tudjuk ugyan, még-is tétovázunk: scimus *neumpe, haeremus nihilominus PPB. Sok helyen az doktorok igen tétovázának (RMK. V.244). Arra semmit nem felel, hanem tétovász (Mon: Apol. 320). Ne tétováz szuadban (Deesi: Adag. 280). Teljes életében csak tétovázott, esecsapott, habozott (Pázm: Kal. 320). Tétováz Balduinus feleletiben, de végre azon állapodik, hogy a catholica ecclesia tévolygésbe nem esik (Pázm: LuthV. 250). A barát kezd izzadni es beszédében tétovázni (Zvon: PázmP. 298). Mindeneket fedd, alattomban rágalmaz és tétováz (Com: Jan. 186). Ide s tova ugrádozva tétováz és áldogál (197). Ne tétovázzon, hogy ezeknek is szép szót s az németeknek is azt adnak (TórtT. 1630). Boszédemet néha hallja figyelmesen, néha tétovázni látszik kétségösen (Thaly: Adal. I.145b). Ha útát nem mutat az igaz hitnek égő látklyája, tétovázni fognak a sűrű setétségben (Fal: NE. 57).

el-tétováz: [dispersor; sich zerstreuen]. No szenvedgye be szamlaltatott náit el tetovázni es oszlani (Mon: KépT. III).

mög-tétováz: tergiversor, frustror, cavillor; ausflucht suchen, betriegen PPB.

tétovázás: tergiversatio, titubatio, cavillatio MA. das hingerhen, hin- und her wanken PPB. Ha lának ő kegelmek, hog ny ebbe tetovazast temüink, szabadok legonok minket meg fogj (RMNy. III.45). Sok tetovazással az igaz törvényt fel-fordítani igyekeznek (Ver: Verb. 389). Fordech el tñlem minden heusagot, szememneec tetovazasat, szamnac chelehapast (Pécsi: Ágost. I). Az atyafiaknak szaladisa gondolt tétovázást jó idején meg előzűk (Pázm: Kal. 245). Rövid írásban

foglalom egynehány részeit az Malomet tétovázásnak (433). A csaláság, tétovázás a gnyoló esifondárosoknak hagyattasuae (Com: Jan. 187). Nem sok tétovázást kíván az igazság (Kisy: Adag. 357). A gyanúnak és tétovázásnak hagyj békét, ezek vesztik meg a derék igykezeteket (Fal: NE. 696).

elme-tétovázás: [error animi; geistesverirrung]. Egyéb tsevegésnek és elme-tétovázásnak tñre-tét-dével testel és szível jelen légyen a misén (Pázm: Préd. 1023).

tétovázás: [haesitans; schwankend]. Tétovázó az ő beszédeben (Kár: Bibl. I.612). Józsi, maga szavában nem tétovázó (RákGy: Lev. 75). Ha szaporábbak-is nálunknál számokból, tétovázó szívet ne vegyünk azokból (Gyöngy: KJ. 86). Az etléle-féleletek merő tétovázó és tsavargó mondások (Moln: JÉpil. 59).

tétovázóság: [caespitatio; das straucheln]. Midőn valaki megismeri magában, hogy imez vagy amaz testi ékességgel nem élhet tétovázóság nélkül, mit tehet ez jobbat, hanem hogy magát megzabolazza (MA: Tan. 1282).

Tovább (továb LevT. I.24): 1) ulterius MA. [weiter]. Továbbra gondol, eszes- prudens Ver: Verb. Szót. 26. Előrmest vemed tovább az hatart, ha el vethetned rolad az halalt (Boru: Ének. 119). A mi az áldozatnac husában tovább maradna, harmad rapon tűzzel égettesse meg (Kár: Bibl. 193). Miért ké-níulhatna én ez világon tovább való életemet (480). Az up el veszi fenyet tonab negyed reszünre. 1582 (Kal. Dv4). A kényes fületok aprétásában ha lehet, az elégnél-is tovább igyekezem (Fal: NE. 82). Szívednek nem hittem, tudod, sok ideig, de utánam jirtál tovább esztendeig (Amade: Vers. 80). 2) diutius MA. [deinde; länger, nachher]. Osztin, lát még tovább: quid tum *postea PPB. Tonab ilyen bynekot ne tegy (VirgC. 1). Vetkeztem tonab az vr istenek ellene (6). Ide tovább sola ne ivetek (47). Tonab esmeg így mond (CornC. 10). My leezen meeg towab (ÉrdyC. 11). Kyről towab nylwabban zollywnk (60b). Azt tanacholnaam, hogy ma eett maradnaam, mert towab es yollehet eede yowz, de keserő faydalomaam kál nem lehet (513b). Nyomya le walamy kepen mostan, mert towab ys nem nywghathwnk myatha (LevT. I.24). Azt mondja, hogy szent Pál napján teit ki és tovább nem tartja (II.15). Halalának orja tizenöt esztendőel volt towab (Pél: Tan. 492). Kiről tovább tészünk emlekezett (Halt: Paizs. 161). Toább nem várakozhván az atyánk bölcsessége (Csúzi: Sip. 92). Mondhatdza tovább, miut alkuszik meg az aggodalom a mulatsággal (Fal: NE. 28). Te hitetlen ne légy tovább alkalmaslan, ne a kosar, vidd veled, benne obsitveled (Fal: Vers. 868).

előbb-tovább: magis magisque; mehr und mehr. A választélt csak előbb tovább halogatja vala (Szal: Krón. 151). Némely faluk előbb tovább pusztúlnak (MonTME. IX.343).

hova-tovább: 1) quo longius, quo diutius MA. je länger, je mehr PPB. Lassan lassan latat vet a bűn es hova tonabb tart, igen gyarapozsic es meg vastagszic, ha eleit nem vesszic (Born: Evang. IV.500). Az tudatlan hova tonab tudakozic valamiről, minnal kezesebbet ért (Mon: Apol. 289). Ez világi élet, hova tonab éllnk, annál gonoszab (Mile: ŐÉlet. 38). Hova tovább törük, annál sűrűbb lész (Radv: Csul. III.43b). Hova-tovább szentelik, annál gonoszabb (SzD: MVir. 417). 2) magis ac magis MA. [mehr und mehr]. Hova tovább mind rosszabb a dolog: *ingravescit malum in dies PPB. A szent lélec által mi hova towab inkább megtisztitune (MA: Seult. 452). Az rab szabadosat várja, a fejedelem hova towab a sok gondokban való bé merülését (MNyil: Zsolt. 50). Hova tovább mind többek teniszek (GKat: Ttk. 275). Az kitől rélek, hova tovább inkább megbisul Kegyelmed (RákGy: Lev. 30). Hova-tovább nagyobb-nagyobb szükségre való jutásomat nem tagadlutom (MonTrók XXIV.584). Minek-utánna pedig hova tovább s napról napra

el-híresednék (Taru: Szents. 169). Hertzeg nagy búban merüle,
a mely hová tovább szaporodván mérges egy nyavalyával le-fek-
teté (Fal: NA. 166).

tovább-tovább: [continenter; immer weiter]. Azok mygh
töwab töwab halgattyanak, nagyobbban chodalyauk (ÉrdyC. 514).
Mint a farkas seb tovább tovább chűsz (Tel: Evang. II.165). A
rít erköltsben tovább-tovább megy, többre törekedik (SzD: MVir.
116).

Továbbá: 1) [amplius, diutius; weiter, länger]. Noky touaba
tertenek mykppen zent lelek elene meg munda (EhrC. 18).
finadsag lewn es az ver touaba ki nem fatott (69). Teneked
menden el mult vetkedott meg boczatyal: vgyhogy sem ebek
sem emberek tuaba nem ewzewnek (119). Minem valloc fiakat
en melhenben touabba (BécsiC. 2). Nem élhce touabba: non
respirabis ultra (20). Ha a so elehezendie, semmire kellő to-
uabba, hanem hog ki retessce (MünchC. 20. 80). Aalhiassak
ellenők, ky engömet ragalmaznak, hogy azokat meg gyözwen
touabbaa örölhessek (CzechC. 71). Teged touaba sem embe-
rök sem ebek nem haborgatnak (VirgC. 55). En it touaba
meg nem maradhatok (73). Ó kedegleen tettete magaath to-
wabba menny (WinkIC. 274). Vigasztalast magannae nem vezde
touabba (NagyszC. 56). Bekesseget teon, hog touabba el nem
tauoznak ev teve (CornC. 177). Awagy barom awagy ember
ylletendy, touabba nem eel (JordC. 52). Továbbá semmi ke-
ppen meg nem teertek (DomC. 59). Fogadast teon, hog soha
tovabba az zenteket meg nem ragalmaznaya (164). A te ima-
tagod toaba legeu (VitkC. 4). Mygh eelo, touabbaa ellene nem
zola (ÉrdyC. 164b). Lassad, hogy touabbaa ellyen dolgot ne
teegy (526). Hogy erőssen valo zandekom legyen touabba
nem vetköznye (KrizaC. 79). Hogy towaba fel ne magaz-
tassa ember magath felden (KulesC. 17). Mynden tagaym meg
zenteltessenek, hogy towabba soha ne yndwltassanak semmy
gonosszara (ThewrC. 102). Meny ky es towabba bele ne meny
Pesti: NTest. 90). Vini akar velíne touaba (Helt: Krón. 18).
Ha nem tovább, csak egy esztendeig (LevT. II.17). Hallyue
meg, minemű czuda lött továbbá (MA: Seult. 450). Had szol-
galhasson továbbá is tégedet (MNYil: Zsolt. 61). Ha vas szegek
az hanum közt lesznek, szedd fel, továbbá néked hasznót
tésznek (Szentm: TFü. 21). **2)** [dein; dann]. Tonaba vetkeztem
vr istenek elene (VirgC. 7). Tonaba valamit lelek az en kebe-
lembe, otan tudom vram, hogi te tñted oda (44). Megemlekdöz-
ween wgymond továbbá az en newemről (ÉrdyC. 343). To-
wabba miképden ez e tudomány megmondotta, azonképen tagyne,
hogy... (Helt: Bibl. Ia4). Az nton járó vissza tér hollott továbbá
menten nem mehet (Com: Vest. 53). **3)** ceterum C. MA. im
librigen PPB.

Továbbad: 1) [ulterior, amplius; weiter, länger]. Egy ke-
vesse továbbad mene; progressus est paululum (Pesti: NTest
59). **2)** [posthac; nachher, später]. Kylről towabad nywabban
zollywnk (ÉrdyC. 346b). Mint kellyen pedig az 3 pénz az 4
embernee osztani, touabbat in diuisione fractionum meg iryuc
(Helt: Arith. K). Az helyécai konfessionak tekellédségről
majd továbbad bőrségesen emlékezzünk (Pázm: Kal. 248). A
melyről továbbad bőveben megemlekezem (MA: Tan 86). Cyp-
rianus hitte és tanította az purgatoriumot lenni, az mint touab-
bad előben adom (Bal: CsIsk. 112). **3)** [dein; dann]. Tonbat
kewlgy walany kewlchigeth, hogy az bassa emberinek adhas-
sak (LevT. 153). Megparanczolta továbbad, menjünk hozzá (Mon-
lrok XXIII.567).

Továbblag: [postea; nachher]. Összekötötte továbblag a
nemes szívet is (Gvad: Hist. 4).

Továbbra: 1) [ulterior, amplius; weiterhin]. Touabra is
gondolkodzyál (Decsi: Adag. 80). A középszerű értelmű ember
ha ugyan tsak kőrmős kézzel nyul a munkához, továbbra bírja,

hogy sem más egy felsőes eszű (Fal: Ufe. 373). Ő köti szí-
veknek páros egységét, ő bontja továbbra azok tsendességét
(Orczy: KöltSz. 171). **2)** in postum MA. [posterius; späterhin].
aufs künftige PPB. Mastan nem, de tovaaba hagyad (ÉrdyC.
509b). Továbbra hagyom, mint jártam én azonban (GyöngyD:
Char. 70). Valamint eddég így továbbra is megtapasztalt hív-
ségét contestálja (Rákl: Lev. I.85).

TŐ (tű Tel: Evang. II.613. far-tű PPB.): **1)** truncus MA.
stamm PPB. Faknak és zöldek tőuet meg asom, ki nytom:
ablaqueo C. A tziprós-fúkat tőből ki venni: *eximere impressos
cum radicibus PPB. Mykoron egy ezerfa tőueben nugottak
uolha, kewlemb kewlemb madarak futtak uala ew hozza (EhrC.
40). Mykent az ryz mellett newekódótt cedrus faak, vyzek folnak
ew tőueből ky (JordC. 171). Mongyatok eg eperffanak: zakagy
ky tñvedből es yltessel az tengherben (587). Gymeleznel kyl valo
meddű faak, ketbzer holtak tőueből ky dowitz (881). Gyermek-
eket meg ne igazhessék, rá gondohak, küszb alá az temon-
dád-tőben ott elásnak (RMK. IV.257). Az én reménségemet
mint az tőuból ki dőlt fánae ol véné (Kár: Bibl. I.522b). Az
mel vad faban szilid oltatik, ginkorta az tőuen vad fiatalok
fűnek ki (Fél: Tau. 318). Az nősten nadragulanak fekete az
tőne, almaia ollyan mint az berekinye (BoytheA: FivK. 53).
Tőnek mondatik, a mennyiben magát ágakra terjeszti (Com:
Jan. 20). Nem liszi, tővéből szerenche szakadgyon, markában
kis édesért száz űrmet adgyon (Zrinyi: ASyr. 63). Az ezüst po-
hárt, kiből az io bort iszszák, tővét csak vassal kapállyak
(Szentm: TFü. 22). **2)** [pars ima, pes; unterster teil, fuss].
Lelee egh közyklath es tőneben egh lykath uagh köwel bée
tőttet wala (PeerC. 51). Zolikantak a verembeli, kit a keresztfa
tőneke astanak wala (WeszprC. 105). Mynden feldeet el fo-
galnak mynd faga (?) hegynek tőueyglen (JordC. 212). A
kopianae az ő gombiatul fogua a tőne ollian wala mint a szű-
nök nag feű szubolia (Mel: Sám. 34). Valami az tővében ne
maradgyon, az mellyen egyebek is pepecsélyenec (Prág: Sork.
625). Az város tőiben lévő szálas erdőben csoporton legyenek
(Monlrok XV.133). **3)** [pars; teil]. Az ember ket tőből al, test-
ből es lelekből (Kár: Credo 125).

[Szólások]. Sok fő varok tőből kieghtek wala (CsomaC.
62). A várat tővéből el égeté (Pethő: Krón. 170). Amaz
batalinas Carthago varosat tővéből ki égeté (Decsi: Sall. Előb.
3). Tőviből kihányád ékes épíletit (MA: Bibl. V.42). A
dolog fenekére nem tektét, tővéből nem isméri (SzD:
MVir. 21). Tellyességgel tőből ki rontatnéjék Jerusa-
lem (Tel: Evang. II.613). Sok varasok tőből kitőretenek
(CsomaC. 27). Nagyságod parancsolaja szerént tővére jára-
tok ezen dolognak (Beres: Lev. 68). Járatok tővére, kitűl eréd
ezen hír (164). Tővére kell menni igyekezeteinek (Nyr.
X.120). Tőviről hegyire végére mégyen a híreknak (Com:
Jan. 185).

élő-tő: [stirps; sross]. A palánta élő-tőnek mondatik, a
mennyiben magát zöld ágakra terjeszti (Com: Jan. 15).

fa-tő: [truncus arboris; baumstamm]. A kertész az fa tővé-
ről nőtt fattyu vesszőket le-vágja (Com: Jan. 71). Minden ember
poenitentiaát tarczon, mert az fejsze az fánae tővére vagyton
tételve (Zvon: Post. I.32. II.212).

far-tő: *absegni camis cum cauda PPB. [oherschnekel].
Far-tő petsenye: ofia *penita; far-tű petsenye az ökörben: pa-
lasaea PPB. A hentes tsinál apróra vágott tőtelékeket, serpe-
nyőben rántott fartő petsenyéket (Com: Jan. 67).

fűl-tő: [ima pars auris; ohrwurzel]. Fűltő mirigy: parotis
MA. Az ornos ala vona az tőzes vasat tetyetűl fogua mind az
fűltűig (VirgC. 37). A nyakam esigája s fűltő felé való ereken
alteratiót érzettem ma is (Monlrok XV.394). Nagy fűldulat
éreztem, kivált az jobb fűlem tővén nyilalást is (XXIV.286).

hegy-tő: [pes montis; bergfuss]. Sz. Péter elfoletkezvén a tanítvány társairól, kiket a hegy tővében hagyot vala (Hly: Préd. 1377). A tengeri nyúl a hegy tővekben és lyukakat magának (Misk: VKert. 174).

nyak-tő: [cervix; genick]. A rhinocerosnak két szarva vagyon, a mint névellyek írják, a nyaka tővény (Misk: VKert. 94).

szőlő-tő: ampelos C. vitis MA. weinstock PPB. A fák vagy szőlők tövét ki-nyitom, homlitok: ablaqueo PPB. Harom vezével eg' szőlő tő neuködöt (GuaryC. 17). Vram Jesu bizony ees gyümölcsöz szőlő tőh (CzeleC. 21). Te feleséged ottan miként bő szőlő tő: uxur tua sicut vitis abundans (DöbrC. 208). Egy zeld tőth föl meteenek mynd szőlőtő (JordC. 146). En vagyok az byzon zelow thew es ty zelow vezzők vattok (ÉrdyC. 231, 263, 529). Almot latéc es egy szőlő tő vala előttem (Helt: Bibl. I.14). Lakie vala bátor-ággal lőki mind az ő szőlő tőie és lige faja alatt (Kár: Bibl. I.305. II.122). Ű neki engednek nagy sok nemzetségek, kőtven az szőlő tőkelőz az ő szamarat es az szép szőlő-termő veszszőlőz az ő szamaranak vemhet (Szár: Cat. B4). A szőlő-tővek kőm: veszszőlőkkel, szironyokkal a szőlő-karókhöz köttetnek (Com: Orb. 112). A földjé semetije majd hasonló a szőlő-tőhöz (Misk: VKert. 219). Olyan nagy szőlő tőt láttunk vala mint egy nagy szilfa (Mik: TörL. 5).

Tőke (teke Nád: Lev. 132): truncus C. stipes MA. stamm, stock PPB. Törsök, tőke, emberderék, vállától-fogva lábúig: truncus PPB. Zevnetlen fogzyk vala ezve sugorodvan nykeppen teke (MargL. 109). Föl fyggezte ewt tewkere: suspendit super quinque stipites (JordC. 310). Jupiter wete nekyk egy nagy tewket ala menybel, mely nagy zwassal bele suppana a wyzbo (Pesti: Fab. 16b). Botrinkozásokot vetőttec ennekem az az tőkéket (Szék: Zsolt 246). Im az rosszas tőkét Krisztusnak kiáltják, Krisztus tisztességét az bálvánának adják (RMK. II.186). Az asszony ágyában egy tőkét fekte, bőrről fötől azt bőlepedé (356). Egy nagy régi renes tőkét vette le az egből (Helt: Mes. 58). Juda országának ezaz tőkie es gyökere marad (Mel: Préd. 128). Ollá Balázs az keszvéennek miatta gyakorta úgy fekszik mint egy teke (Nád: Lev. 132). Az veszők a tőkéből nonszác az nedvességet (Nád: Evang. 1312). Reves tőkét láttatott rágni, semmi izt benne nem érzott (Pázm: Préd. 157). Vázjátoc le az fát, de tőkőjét gyökerestől az földben hadyátoc (MA: Bibl. II.160). Az őltő ágazka nem ezaz nedvességet vonzon az tőkétől, törsőtől (MÁ: Seult. 490). Az Manicheusok meg fosztyak vala az embert minden eselekedettől és mint egy kőve avagy tőkeve teszük vala (Szöcene: Conf. 40). Az élő fa három részből áll, egyik az gyökere, másik az tőkője avagy az derék fa, harmadik az ága boga (Alv: Post. 1234). A fattyu ágak az óltáson alul a fának tőkőjéből kinőnek (Lipp: PKert. III.127). Fejeket tőke alá nyomtatták es úgy fusasztották-meg (Megy: Szöve. 113). Nehéz ezőlőttőköt, tőkétet kőtnek utánunk (Megy: 6.faj. II.25). Gyermeko haj-szállit tekeri kezére es azoknál fogva húzza egy tőkere (Gyűngy): Cip 630). Egy kovás sok pénzt gyűjtött és azt egy szenes tőkében tartotta (Hall: III.187). Szénégető tőkét nyosdeglől az erdőbe (Kisv: Adag. 161).

[Szólások]. Egy reves tőke tenéked egész erdő (Pós: Válasz. 148).

[Közmondások]. Reves tőke gyümölcsöt nem hoz (GKat: Váls. I.2). Minő a tőke, olyan a bora (SzD: MVir. 73). Nehéz horgas tőkét egyenesíteni (315). Szénégetőnek tőkén a szeme (388).

bálvány-tőke: [truncus; klotz]. Ő nála nélkül mindenek meg merovenének es mint a bálvány tőkék mozdulhatatlankvá tőtetének (GKat: Titk. 8).

fa-tőke: codex C. [stamm]. Fa tőke, fának dereka: codex PPB. A mi nálunc lévő paruszoc az élő fa tőkét tépett pamtall vagy kender szószszel bé-esimályac (Nád: Kert. 23b).

húsvágó-tőke: mensa lanionis, truncus lanius PP. fleisch-bank PPB.

szőlő-tőke: vitis, truncus vitis MA. crus vitis PPB. weinstock PPB. En nykent az szőlő tőkék gyümölcsözem yllatnak gyönyörűségeth (Apost. 10). Bodog zevlev teke zent Damancos, kynek vezzeybevl enne dymevle bevelkevdeek ez velagnak (DomC. 291). En vagiok amaz igaz szőlő tőke es az en attiam mines (Fél: Bibl. I.167b). Világos szóval mondgya az irás a Christust szőlő tőkének, kősziklának (Matkó: BCsák. 427).

ülő-tőke: acmortheton C.

Tőkécske: trunculus C. MA. kleiner stamm, blöcklein PPB. Legjobb, a kit őltanak vad tőkésébe (Lipp: PKert. I.102).

Tőkés: [codicibus consitus; klotzig]. Aspera: tövisses, kőves, tőkés, csoportos, mellyen könnyű megütöközni és el-esni (Pázm: Préd: 86).

Tőnkő (teng Gvad: Nánd. 15): stipes C. MA. stock, pfahl PPB. Csőlőnk, tőke, tőnkő: stipes Major: Szót 449. A bálványok akár miből vadók legyenek, akár drága kőből, de csak tőnkők; azért csak egy bálvány-is nagyobb becsültre nem méltó, hanem csak annyira, a mennyire egy tőnkő (Tof: Zsolt. 669).

[Szólások]. Ő tengre fog tenni engem (Gvad: Nánd. 15).

Tős (tás Zvon: PázmP. 326. Pós: GBot. 10): [genuinus; echt]. A mi édes hazánk szeb es job része rabságra jutott, tős-gyökere nagy úri es régi nemes nemzetségek föld színéről el-törlettek (Pázm: Préd. 877). Isten a tős-gyökere jószágot, melly az örök élet, választottinak tartja (1156). Az tős gyökere iam-bor nemes emberek (Zvon: PázmP. 326). Tős-gyökere átok (Pós: GBot. 10). Régi tős-gyökere nagy nemzetből-való (Tarn: Szents. 84). Igaz régi tős hazafia, az szegénység szereti (Mou-TME. IV.183). A genealogiát, s honnan eredtenek érdemes őseid, melly sűrű ágakra terjedt legyen tős-gyökere nemzetséged, ne emlegesséd (Fal: NE. 13).

Tőstül, tövestül: [radicitus, funditus; von grund aus]. Ha teged eezar a zeel tewstetw ky fwanad (Pesti: Fab. 42b). Szakag k tőstül (Sylv: UT. I.110). Ki szaggassatok tőstül (Fél: Bibl. I.22). Tőstül ki szaggassák magokból az bánt (Sós: Post. 267). Templomodat tövestől fogva mind elrontották (MA: Bibl. V.35). Tőstül gyökerestől ki akarná szagatni (Tor: Eny. 14). A viadallal el-foglaltatott váras fel-dúlattatik, tövestől kifordéttatik es földig le-vonyatik (Com: Jan. 187).

TOBB (teb ÉrdyC. 150. RMNy. II.2. teb JordC. 632. theb LevT. 18): 1) plus C. MA. mehr PPB. Mind ezeknel nagiobat es többet zennetem en (VirgC. 29). Ewneki tőb nem szolgáltat, hanem mint az tőbnyek (128). Symeon volna igaz veen, of minth tőb zaz eztendőnel (NagyszC. 373). Nyncezen nekünk tőb csak ewt kynyereünk (JordC. 399). Többre tőb adatik annak, a ki az isteni aiundiknal il (Sylv: UT. I.41). Ha az kyarult bornak kinelette teb bora nem leyend, aznak az arut az varasnak adni tartozyk (RMNy. II.2). Ennekem thebet nem adanak harom hopeznel (LevT. 18). Notallam reya byrhatna az warosokathi, hogy teb sonat temé (15). Szintén rántottat csinálj, ha egy asztalnál többre adod (Rady: Szak. 235). Találj meg, minémű kővek vadtak a vizekben többek? Folet: Tőb-bek vannak vizek (MosésK. 11). A tőb Jesusok senkit büntől nem szabadtottak (Pázm: Préd. 152). Mennél többk vagyon, annál többet kívánnak (MA: SB. 108). Nem hozok többet elő a szent doctorokba (Agend. 50). Többeknek, sokaknac edgyütt

énekése: plurium concentus (Com: Jan. 168). A hol a több között választásra való szabadság adattatik: ubi inter plura optio datur (178). Hlyeneket többeket is verhetők tarlott pili-szedhez (Matkó: BCsák. 177). Abban a kítésben több leveleket is kötöttünk volt be (RákGy: Lev. 139). A fő-német generálók mellett szabados officzér számban sokkal több időt töltött Gyűngy: Char. Előb. 13). Edgyikűnc meg fizet az többekért (Warm: Gaz. 153). Rendetlenül mindenkor többet és többet kívánnak (Csúzi: Síp. 149). Mit tehetek róla, hogy többen nintsen (Mik: TörL. 70). Mindgyárust küldtem Réteit, Hosvaít s többet is Oeskaihoz (Beres: Lev. 523). 2) reliquus, ceteri: das übrige, die übrigen). Góral a több bñeindről is (VítK. 36). Myndent megh zsezenek az teb bőczekkel (JordC. 77). Janos ewange-lista, kyth wrwnk az teb apostolok közötti fellyeb zereite (883). Mióda lelki iozagh az, mel az thib lelki iozagnal nömösb (ThC. 1). Jeweenek az teb zyzek ces (ÉrdyC. 150). Senky nem wd teeb chak ennen magam (509). Az teb doctorok hasonlat tathnak feenes cyllagokhoz (516). Az tób nemzetség Jeroboa mot teuec kirallia (Szék: Krón. 30). Olyan nagy kölczéggel valának czínáltatua az ő tób szerszáma is (Helt: Krón. 13b). A tób tatárocz meg szállac Estergomot (586). Ezenképen a tób martimomoc nagy rettenetes kenakat szeuuettenec (Helt: Bibl. 163). Az tóbb szolgák esztendejek is ki tölt (LevT. II.8). A tób pásztoroknak is az ő példáját kel követni és ugyan azont mívelni (Tel: Evang. II.118). A sidók ki akarták a több nemzetek közöttül magokat választani (370). Az vérnece többit tölcze az áltárnac fundamentomára (Kár: Bibl. I.90). Az baronnac verében tón az áltárnac szaruaira, az tób vért tölté az áltárnac fundamentomára (94). Midőn kerdeneice az tób pasztor tursai (Mon: Apol. 1). Ezen forman kel ertenűnc az tób kepeket is (Mon: KépT. 3). Szent helyről valo lopásoc nagyobbac az tób köcz bűnnél (Vás: CanCath. 239). Volfius, Hasenmüllerius vagy a tób ezen porizra fűzött trágárok (Pázm: LuthV. 4). Ő reájok nagyobb titkákat bizattak az apostoli tudománynak, hogy sem az tób egyházi pásztorokra (Pázm: Kal. 478). A ki gyűmöltsötzetni akarja a tób jószágokat, az alázatosságot kell nevelni (Pázm: Préd. 53). A tób emberek értelme telhetetlen a természet titkainak által-értésében (62). Vötte az vérnece többit (MA: Bibl. I.70). Hasonlatosképpen szólának a tób tanítványok is (IV.28). Kötelen járóc, szemfény vesztőc és a tób, egyéb körül járóc (Com: Jan. 209). A husvét és a több ugro innepek tiz nappal előbb tartatnak. 1658 (KNagysz. 17). A több dolgait abban had-ták (Matkó: BCsák. 5). A tób írási csak kálombákok (72). Egy bordában szűtt ember ű a tób társaival (Czegl: Japh. 120). Kinek így szollának a tób jesuiták (151). Kit több szolgálmaul feljebb magasztala (Thaly: VÉ. 1253).

több-több: [multo plus; mehr und mehr]. Nekie czalard-sagert, nekie nynghatatlansagert tób tób czadat keuantac (Born: Préd. 267b).

Többé: amplius MA. mebr, länger PPE. Tartozic embőr az egzör meg gónt bint többé meg gónni (GuaryC. 42). Soba tőbe ne merezkegel mondanod azth, hogy my feyedelműnk vagi (VirgC. 67). Soba többé nem lattatok (JordC. 38). Tebbe egy ember-nek ne szoljanak (718). Bwlechwit veen wé nynt soha ewket tebbe nem lathatnaa (ÉrdyC. 510. 604). Többé ezek az valaz-tottak nem ebőznek (Mel: SzJán. 218). Reggel nem leszen többé, az nap sem szolgál (524). Megb emel tőbe sem halottvk (RMNy. II.31). Meg nem bwktattam az egyzernel tewbbe (LevT. I.215). Az ő nyanyáiról ne emlekezzéc meg többé (Kár: Bibl. 1622). Róla bizonynal mondják egyszernél többé császár fele-ségét mint hugát tartotta (RMK. IV.98). Ő sem kiánnya többé az chezést (Decsi: Adag. 25). Az eből bänkodik teblé utánna (197). Többé meg ne czufolly (MA: Bibl. 156). Többé ne fély semmi veszedelműl (MA: Scult. 12). Nem székség többé dis-pulalnom (MA: Tan. 1185). Többé mi nem lathattuk 80 nap-nal. 1620 (Kal. E2). Többé nem leszünk halál-alá vettettek

(Mad: Evang. 331). Jerusalembon többé vissza nem tért (Tyúk: Józs. 112). Többé nem mernének világi dolgokat traktálni (Illy: Préd. II.167). Az on hazomhoz ne löydn többé (Holl: Préd. 39).

Többévaló: [longior; länger]. Minden többé való érteke-zés nélkül meg kellyen öletni (MA: Scult. 411).

Többecske: plusculus, ampliusculus C. [ein wenig mehr]. Többecske ez 7 ezernél (Bethl: Élet. II.40).

Többed: [plusculus; ein wenig mehr].

[Szólások]. Ha egyebőt nyugodalmat nem talál, meg-is annac t ő b b e d m a g á u a l i s veszedelmőre ügyőlkőzic (Kules: Evang. 222). Ha többéd magokkal lemének (Megy: Dial. 224).

Többeden: [ampliusculum; ein wenig mehr]. Az követke-zendőkbe-is egykevessé többeden szemlélyűksze meg ez világ-nak gyönyörűségét (MA: SB. 32).

Többedet: [longiusculum; ein wenig länger]. Készeréte minket ez mostani eszeuszet embereknece vakmerősége az pre-dicationac első részébe többedet mulatnuc (Tel: Evang. I.374).

Többel: [saepius; mehrmals, öfters]. Nekem Kaldra ke-chernel thebel bort nem vythenek (LevT. I.280). Thebel is vol-tunk my illyen helen (281).

Többen: [plures; mehrere]. Tebben honnem neegy zaz emberek eughedenek (JordC. 723). Teben meel bodogok leez-nek az ayoytatús zyű kereszttyenek (ÉrdyC. 45). Többen vagyon ez é nép, bogy nem mint én (Helt: Bibl. I.000). En itt többen nem vagyok tizennyolcz lónál (LevT. 162). Jobb ez értelem, noha amazon többen vadnak (Decsi: Adag. 40). Csak egygel lón többen az aszszony nép rendi (Csákt: Assz. 4).

többen-többen: [plures et plures; immer mehrere]. Az ellenség nagy erejét ottan indítá, többen-többen az sokaságot mind felhagatá (RMK. II.255).

Többes: pluralis, plurativus MA. [mehrfach]. Az Elohim név-nek többet jegyzősége nyilván kibőftűtetik, midőn majá szintén négy vagy öt többes szok adattatnak melléje (GKat: Titk. 19). A tövön alloknak vagy tsak egy tövők vagyon mint a fák vagy többes mint a bokrok (ACsere: Enc. 223).

Többet: [magis, amplius; mehr]. Ew ymadagyalny meg-goytta, azért nem lakhatom tewbet az emberben (EhrC. 60). Ha éac tú afatok fiait fdvözlenditec, mit téztéc többet: am-plius (MünchC. 23). Szent János többet szerette Kristust mások-nál (Land: UjSegis. I.213). Többet szereti azokat az ég, kiket az ég miatt gyűlöl a világ (Fal: SzE. 528).

Többöz: [augeo, amplifico; vermehren]. Sok fáradságát még evvel is többözni fogja (ErdTörtAd. II.382).

Többi: plures, reliqui, ceteri MA. die übrigen PPB. Az feiedelemnek es mind az tőbynek clvtekw ez eneket enekelietek meg (VirgC. 16). Ewneky tőb nem zolgaltatyk, honem mint az tőbynek (128). Az tebyk mondnak vala: hagyatok el (JordC. 448). Vettetenek kettén tyzzel es keenkvel eggew toban es az teby mynd megh ölettetenek törrel (922). Az teby ownekyk tartoznak eughedni (ÉrdyC. 557b). Az tőby es monák uala: ldvöz leg meoroznagnak kyalne azzona (KazC. 15). Mióda lelki iozagh az, mel az tőbinel nömösb es dragalatosb (ThC. 3). Az isten neve alat a tebbinel gonoszback lötenec vala (Helt: Bibl. I.C2). Midőn egyet meg 16 benne, ottan fel röpölne a többi (Helt: Mes. 131). A többi té toba kezdénc futni (Helt: Krón. 11b). Ualahal eggyic személy vagyon, vszolbatatlanul ott vadnac mind eggyit a többijs (Mel: AT. 3). Le vágánae egy nap száz ezer gyalogot, az többi pedig szaladánae Aphekne városába (Kár: Bibl. I.327). Egyekes walakynec az thewbyn-kek akarathya nekewl barathya nem lezen (RMNy. II.33). Kéri az pénznek többit is vissza (LevT. II.45). Ha cziak egyitneknek

adum ewtet es az többiteknek nem (Pont. 12). Mindenek előtt meg fogja, hogy az többinek is félelme legyen (Pál: Tan. 321). Keressétek először istennek országát és a többi meg adatna ti néctek (Kules: Evang. 190). Az vérnee többít őssó az oltárnac fundamentomára (MA: Bíbl. 190). Itt ennél több nem volt, az többi Székelyhidon vannak (RúdGy: Lev. 23). Hogy ha mind el nem bocsáthat bennünket is, bocsásna haza az többikünket (MonTME. IV.486). Ha az istállóban közlülök valamellyik meg betegszik, a többi is az ételtől magokat mind el-fogják (Misk: VKert. 41). Éjjel egynehányan strásálnak, hogy a többi hát-rabban állhassanak (320). Elszállýedének a többi (Mik: TörL. 266).

s-a-többi: [et cetera; und so weiter]. Azon vagyon, hogy s a többi: in eo erat, ut etc. PPB.

Többig (*többeh* Cs. 111): [diutius, amplius; länger]. Tebbyg homnem mynt ewt ezer ket zaaz ezendeeg leen medlew gymelch-neel kyl (ÉrdyC. 535b). Keusbe nem tart hét hónapnál, többég mi köszfűne nem nyoltszan napnál (Cs. 111). Praedikallotta a többig az euangelíomot hatuon ezendónél (Beytho: Epín. 27). Az vr isten viláig kezdetitül-fogva többig két ezer esztendőnél az ő hívót írásnélkül kézről kézre adott tudomány-áttal vezérlette (Páun: Kal. 458). Ez okaort szokas volt többig ezer esztendőnél az dene egyházba is (Zvon: Osiand. 129). Ha ki több ónat viszen, többig égettetik (Bal: Csik. 200). A keresztény világ többig ezer esztendőnél élt a deák biblíával (Pós: Igazs. 141). A nőstények nagyobbak és többig élők (ACsero: Enc. 212). A mély elmélkedés hasonló a lassu és longodező esőhez, mely többig tart és le hat a földbe (Zóly: Elm. A3). Többig két hónapoknál azon helyen fekűdtek (Rumy: Mon. 189).

Többire: 1) ut plurimum MA. [maximum partem; grössten-teils]. Többire minden: plerumque; többire mindenkor: plerumque MA. Többire téjjel ének: magnam *partem lacte vivunt PPB. Az ifúság többire mindnyávan akarja vala az Catilínanac indítasat (Doesi: SalIC. 13). Annac előtte többire az egész nemes rend irgkedése vala a nemteleneke (18). A háborgó tenger képe ez világnac, a ki áll többire mind olyanokból, kiknél mincezen békeség (Zvon: Post. 1340). Szemtelenece többire (Zvon: Osiand. 109). Kötözgettek ugyan az istennek finnum beszédén, de tsak kámbákok voltak azok többire (Megy: Száv. 28). Nem szabad váltó két lét még is a to édes atyádnac jesuité ellen többire pápistáknál bizonyítani (Czegl: Japh. 36. 56). Ezek az igazán való fel-szentelőlől jóvőnek többire bé (Czegl: MM. 25). A görögök vallása többire csak Muszka országban szorult (Sám: 3Kérd. 36). A tenjénfa magas s többire Arabiában nő (ACsero: Enc. 223). **2)** [tantum non, propemodum; beinahe, fast]. A király előtt le rogyott és többire holt-elevené lőtt (Pós: Igazs. 121). Szent Dávid az oroszánac többire minden maga viselésit ki-fejezi és a maga ellenségre is alkalmaztatja (Misk: VKert. 51). A hóhér által kiezővelketvén többire félig megöltetette me-nekedik meg a retentő irtózatoss veszedelmétől (Rumy: Mon. 132). Többire szeméremmel irhatom ezeket (Monfrók XXIV. 528).

leg-többire: [plerumque; meistens]. A nyavalyák közzől a felettöbbször koménységgel újlag vissza-jővők leg-többire elfogyatnak (Conn: Jan. 47). A barbélyoc leg többire munkál kodnac az hajaknac és szakállalac el metélésében (176).

Többít: augeo, multiplico, augmento MA. vermehren PPB. Halomast többitetem hazug bezedekkel es vygiorgo mondasokkal (VirgC. 4). Az hoziv élet az bint többity (DebrC. 239). Ha mind-csak elműlnak is, semmit nem törődöm rajta; ha meg lesznek, isten a jutalmat is többíti (LevT. II.276). Többíti meg is az ő bűnét (Mol: Job. 83). Idegen nemzetiségből vettétek feleségeket magatoknac, hogy ezzel többítenéte az Izraelnee vétékét (Kár: Bíbl. 1426). Minden fősvén ebben tőri fejt, hogy soc penz

szerezhesen, hogy napról-napra mint őrgyithesse, többíthesse (MA: Scult. 235). A negédes orvosok ríogatják a nyomoréket, többérik kímnyait (Megy: 6Jaj. II.40). A falokra többítik a strásákat (Hall: HHist. III.222). Megvallom szívednek hívó nagy ereit, melyekkel elműennek többítet sebeit (GyöngyD: MV. 36). Többítetnek az ajándékok (Hly: Préd. II.184). Isten ő hatal-masságának méltóságos idejét többítse (Monfrók VII.240). Ezzel többíti szavát, hogy házához futott volna (TörT. II.101). Husz, huszonöt ezer emberrel mezőben lehetünk, s napról napra azt többítünk is (VII.332). Itten nem szabad az egyhez semmit többet tenni, adni, vagy az egyet többíteni, nem szabad a hár-mat kevesíteni (Bir6M: Préd. 127).

még-többít: multiplico, augeo MA. mehren, vielfältig machen PPB. Mondanac az apastaloc vrnac: Többíhéd még mű-nökdne hűtőnket (MünchC. 150). Vala ky ez lata-nac monda-syhoz többet teend, megh tebhoyt annak wr isten ez kenyben megh yrth czappasokathi (JordC. 930). Az vristenert kerünk, hog thebeclatke megh, ne vallyonk vezedelmeth es kyssebséget (LevT. 1.247). A bűntetést is meg nagiobeitom es többítem (Mel: (SzLán. 102). Négyezerrel többítse meg őket (TörT. XIX.97). Mansfeld hadát kő ezer emberrel megtöbbítette (Tört. II.89). Az költiséget 1500 aranyal megtöbbítettük (198). Daniel uram-nak nem csak sallariumot kellene küldeni, hanem ő nagysága meg is többítse (606).

mégtöbbítés: multiplicatio, auctio, augmentatio MA. ver-vielfältigung PPB. Az eleg totel helyeben vala az nyelkevel-tevkenek meg tevheytese (CornC. 28).

Többítés: amplificatio. Ver: Verb. Szót 2. [vermehrung]. Az pataki lovas és gynlog többítése nem árt (RákGy: Lev. 331). Ha mi olyat e munkában látsz, a mit vagy el-hagyatott do-lognak vagy többítésnek lenni gondolnál, írásmat meg ne czá-fold (Pely: SchSal. 2).

Többképpen: plurifariam MA. auf mancherlei weise PPB

Többnyi: [plus; mehr]. Ne becsáld többnyire a gazdagságot mint a szegénységet (László: Petr. 112).

Többnyire: 1) [amplius; weiter]. Inmar megz száz futam-tui földnyere mentenak vala ele, nyolcz magyar mély föld nel többnyere (Fornó: Curt. 590). **2)** [plerumque; meistens]. A török tsászár leányinak igen rossz az állapotok, mivel több-nyiro öreg basáknak adják őket (Mik: TörL. 459).

Többre: amplius; länger]. Alkalmatlan írással többre nem terhelem Nagyságot (Berces: Lev. 155).

Többször: pluries MA. mehrmal PPB. Bernald ystenben-ualo zolasaban valuala malastott, mykeppen zent Ferenc ym-maron yeleneszes vala benne teher (EhrC. 9). Paranczola fráter Leonak, hogy tebwber ne memo hozzája egy nappon, hanem csak egyel (41). Meg gyonyanak minden sororok myr-don hónapba ketzer anagy töbzw (VirgC. 136). Minden kerez-tyen ember egyzer ha nem tebwber ezendeben meg zerezze arra, hog meltan venne Cristusnak zent testeet (CornC. 173). Meg tanitom a lator perentelt, hogy töbzw sem tégedet sem mást meg nem bínt (Helt: Mos. 359). Hogy a keresztséget egyszernel többször fel nem kell venned, ad írást rolla, szor-goztat Kaluuz (MNYil: Irt. 119). Ezen szentségeket egyszernél többször nem szabad venni (Bir6: Angy. 522).

Többszöri: [repetitus; mehrmalig, wiederholt]. Ha egyszor meg-tsenedesíthetők volna, azoknak többszöri gyakoroltatásokból ottan meg-szűntek volna (GKat: Váls. II. Előb. c4).

Többszörít: [itero; wiederholen]. Valamelly áldozat többszörítetik, az soha nem tökéletesítheti azokat, a kik azt fel-viszik (GKat: Váls. II. Előb. c1). Nem keresik, hol itt a

általanságnak vétke, miképpen bűnök adatatik, a mi eselekedetben nem többszörítetik (Illy: Préd. II.532).

Többszört: [pluries; mehrmals]. En se bantom thebert K. ez dolokal en zerehew atyam (LevT II.2).

1. Többül: [multiplicor, augeor; sich vermehren, sich vergrößern]. Ith az nep immar megh kezdet thebbülly, az eles zök (RMNy. III.28). Ezzel mind busulásom, gondom és emberek itéleti eléggé többül (LevT. II.214). Többülve tódul reá mindenfelől mindenféle fájdalom (Tof: Zsolt 60). Mansfeld bejött Csehországba, napokint többülnek állapotjokba (TörtT.² I.89). Az szegényeknek is többüljön annak nyereségéből való övedelmek (Radv: Csal. III.204). Az mikor többülne az jobbágy vagy gyalog szeres ember, amiyval az census is angeáltatnék (Gér: KárCs. IV.289). Napokint többülnek és szaporodnak az naza veszedelmét siettető zűrzavarok (TörtT.² VII.154). Nálod nélkül uinszen nyugodalma szívermek, sőt többül bajos agyolalma (Könyi: HRom. 141).

még-többül: ∞ Az szalonnának keserősége megh többül, az az zolgalathan megh fogyatkozik (ÉrsC. 317b). Meg többül, az az ellenségim, kie ingemet hamisan haborgatna (Szék: Zsolt. 67). Es te életednek esztendi meg többülne: et adden ur tibi anni vitae (SulMark. C4). Ne többüllyön meg az atyáknak halálóc: non multiplicetur proximi ad ulciscendum MA: Bibl. I.289b).

mégtöbbülés: [multiplicatio; vermehrung]. Tekinteteket vehet magára minden dolognak minden mégtöbbülése vagy sokasulása nélkül (Pós: Igazs. I.640).

mégtöbbülhetetlen: [quod multiplicari nequit; unvermehrlich]. Ilyen mégtöbbülhetetlenek és meg-kevesebbülhetetlenek a három isteni személyek (GKat: Titk. 282)

többültön-többül, többülve-többül: [multiplicor et augmentor; sich in einem fort vermehren]. Többültön többül nagyobbab az hitetlenek bűne (Mel: SzJán. 550). Mindenfelől körülvelt a hada többülvén többülve (Szal: Krón. 325). Igy osztán többültön többülnek az héában valo kérdések (Csanaki: Dögh. 3). Többültön többül az isteni szeretettel öszve köttetett áldás az öveim (Tof: Zsolt. 520b). Többültön többült a nyomoruság rajtok (TörtT. IV. 200).

Többülés: [auctio; vermehrung]. Az vsurat többülésnek avagy fel penznek hiák (Fél: Tan. 387). Ha ugy marad, az temesvári tisztben való tárháznak többülésére leszén (MonTME. IV.450).

2. Többül: [amplius, longius; weiter, länger]. Nem veszi el isten többül az világot ödző vízzel (Zvon: Post. I.28). Jün oly idő, hogy többül nem példa szerint szolloc (803). Mellyet kerem, hogy velem te edes szentséged többül ne czelekődgye (Zvon: Osiand. 218). Ad meg ezt a várat, mellyet semmiképpen többül meg nem tarthatz (Zrinyi I.100) Csak hogy egyet értsünk, rebellisek többül mi vissza ne légyünk (Thaly: Adal. II.16). Ha különbben esnék is, ugyan csak öszveveheménk mink, de én hitemre nem hiszem, próbáljon ott többül (Beres: Lev. 215).

Többütt: [pluribus locis; an mebreren orten]. Egyszer és azon szem-pillantásban ugyan tsak egygyütt lehet s többütt nem (GKat: Váls. II.1221)

TÖK: 1) cucurbita C. MA. kúrbis PPB. Harom fele az tök: hozzu, köregded es le függő (BeytheA: FivK. 40). Tedd arra egészen az rántottat, az tálban az tököt meg is vajazzad (Radv: Szak. 235). Görög dinnyeé, sárga dinnyeé, tököc, ugorkác ágétnae (Com: Jan. 21). Az tökszal meg szarat (Mih: ŐÉlet. 76). Has indítóvá tészed a tököt, hogy ha a lo sóskával öszve áztatod (Nad: Kert. 80). Ember ha nem ganajozhatik vagy nem

vizelbetik, kerezd fel a töknek inát és közd által rajta három vagy nygy szerrel es el indul (OrvK. 47). Tehén gauéba tegyed az tökmagot, ötöd napig kikel (Radv: Csal. III.50). Az urak is akkor szoktak koldvasz lenni, mikor a jobbágyok tököt olvasnak (Thaly: Adal. I.83). **2)** scortum C. MA. testiculum PPB. hode Adámi. Állatnak a töki: vasu; töki erszénye, bőri; *tunicus testiculorum; hód tökiből való orvosság: caustoreum PPB. Az úrú olyan kos, melynece a töki ki-vétetett (Com: Jan. 36). Herélt az, a kinece tökei avagy monya székei ki-vétetenece (55). A férfú, kinece az ő nemző nedvessége az emberi nemet szaporító tömlőjében, tökiben vagyon (118). Herélt emberee, töki metzet ágyas házat őrző férfiac: eunuchi (141). A hód mikor szorosau vagyon a kergetők miatt dolga, maga ebrája a maga tököt (Misk: VKert. 243). Szörnyen ptrüszögnek ismíg általjában az lovaink, talán füzünk náir, nem szaladunk, nekem ugyanesak felptrüszögye az tökömet (Beres: Lev. 345).

[Szólások]. O ly kopasz mint a tök (Kisv: Adag. 97). Én nem tudhatom, ha tök-é avagy tőrös étek: carcini poemata (Decsi: Adag. 187). Igen tudod, tök-e vagy tőrös étek (Fal: Jegyz. 925). A te nyírott bajuszod, a batka formára kopaszított tök agyad nem egyéb való náladnál (Prág: Serk. 270). Goromba furt agyu vagy tök agyué leletetlen dolgokat felvenni (Com: Orb. 805). Te, a tök agyadban valami találtat, mind oda moudod (Kereszt: FelsKer. 101). Bár, hogy öszült fejed és tök agyad oly nagy (PhilFL. 56). Goromba es tök-elméjű ember. 1645 (KLöese. 37). Halljuk meg mindnyáján, mit beszél tökfűjű Salamon bátyánk (RMK. V.211). Igen tök vgyan az feje (Decsi: Adag. 22). Ha nem töc a fejetece, eszetekbe vebettitec (Vallást. Ssj). Töknél-is tökebb a te fejed (Matkó: BCsák. 175). Tök-fejű tudatlanságodat így czégrezed-ki (263). A te tök fejed szédelgése szerint az emberek a magok tulajdon cselekedetekből igazulhatnának meg (308). Nincs annyi só nálam a tökben, hogy ezt megtehetném (Szeg: Aqu. 31). Az kit nem tökkel ieztetnek, el feleit az egyebet (Decsi: Adag. 74).

[Közmondások]. Töknek nem ragad tövis oldalára (RMK. V.58). Addig jár am az tök az iégre, hogy bé törik egyszer az feje (Decsi: Adag. 76). Sokszor vizzik az tököt az vízre, de egyszer törve szoktak laza vinni (RákGy: Lev. 370) Bizony csak olyan mintha tökre hánál bojtortjant (Kisv: Adag. 39). A tök is estve virágzik (Thaly: Adal. I.175)

boros-tök: [cucurbita vinaria; kúrbistafasche]. Vy szíta, boros tök: novum cribrum novo paxillo pendet (Decsi: Adag. 330).

fárafolyó-tök, fölfolyó-tök: *cameraria cucurbita PPB. Az fára folyó tököt így főzzed (Radv: Szak. 235).

földi-tök: bryonia, cedrostis, ampelos lence C. apronia PPB. [zaunrübe]. Földi tök, a kinece nagy gyökere vagyon, az kertekben terem (Misk: Herb. 11). Földi tök, a ki az kertre is föl megyen; másik fele földi tök, az fel foly a kertre, fekete a gyömlöche, brionia (Frank: HasznK. 16).

halhód-tök: [?]. Sállya, levendula, halhód-tök s kőkőrtsin, torna és varádies mind nagy és mind kicsin gutát meg-gyógyítanak emberek tagjain (Felv: SchSal. 19).

kos-töki: scortum PPB.

köz-tök: [cucurbita; kúrbis]. Az köz tököknek leueleit ha meg töröd es az barmokra kenyőd, az legyeket es dongho bogarakat el űzik tölök (BeytheA: FivK. 40).

maroktöltő-tök: *testiculi pugilares PPB.

mony-tök: cremasteres C. MAI. coleus PPB.

***nyakas-tök:** cucurbita ampullacea PPB. kúrbis zum weinziehen PPB.

Salamon-tőke. A perontelek hámyiá vettie magokat, mint ha őmekie is a Salamon tőckét a feiekhöz tőtttéc vőlna (Helt: Mes. 214).

sár-tők, sári-tők, sárga-tők: colocynthis MA. [bittergurko]. Az falae meg irattatac vala úgy mint saar tőknee képfuel (Kár: Bibl. 1307). Meleg természetűek: ló menta, sári tők, édes gyökerű kocsórd (Com. Jan. 26). Hasonlíthatom a Jónás propheta kumyója felett ki-terjedett és árnyék tartó sár-tőkhöz (Megy: 3. f. j. II. 126). Sári tők és egyéb has indító fő (Nád: Kert. 81). Vadalmát, körtvélyt szedjük, sárga tőköt szerezzünk (Thaly: V. f. II. 73).

szerecsén-tők. Szerechen tőkkel tet szégyent nagy Pánc (Zrínyi: ASyr. Aa2).

vizi-tők: nympha Beythe: Nom. 6. laver MA. wasser-merk, kleeblume PPB. A mezei fűvek nedvesec mint a vizi tők, esőc fő (Com: Jan. 27).

Tőkörű: [herniosus; brüchig]. Egy markot virágostúl föld meg ez cantaniában borban, ad meg innya has fáynac tőkörű, ezdmörű emberuce (Mel: Herb. 68).

Tőkös: enterocelus C. ramieus, herniosus MA. der einen bruch hat PPB. Az egerfülnee a gyökerét gyakran ad emi a tőkösnek (Mel: Herb. 80). Az ki tőkös, az nem egészeseg (SalMark. 8). Az te rühös . . . ros, tőkös h . . . szuszod [A kiadók e helyhez a következő jegyzetet esatojják: „A kipontozott helyeket az eredetiben megvette ki”] (Nád: Lev. 16). Az sárga gyopárnak az virágat borban id meg gyakran: farsabakokat és tőkösölket gyógyit (BeytheA: FivK. 106). Valóban tőkös ember ám ő: herniosus usque ad gulam (Bécsi: Adag. 273).

Tőkösség: hernia, ramex, bubonocoele, hydrocele, hydrun-terocoele, enterocela C. hodenbruch PPB. Tőkösség, kinek béle lejár: enterocela PPB. Ha eczdtben meg főződ az cyprusfa forgachát, tőkösséget gyógyit, rut kőrmöt el vót (BeytheA: FivK. 7). A daganat fel-dagad és le-szal, nem úgy a tőkösség és bélnec le-szállása (Com: Jan. 58).

TÖL, TÖL, TŰL, TŰL (ideylet: EhrC. 1. emberektől 21. telom RMK. 1.160. teylet KulesC. 92. tolló BécsiC. 6. 36. tolló Tel: Evang. 558. tollóne Matkó: BCsák. 59. tollótló MünchC. 97. teyletler HorvC. 270. tollótecelol MünchC. 203. tölenel ThC. 142: **1)** a, ah, abs; von PPB [hely:] Wtöle tanul meg álla (VirgC. 54). Tanul estonec töle (Mon: Képt. 19b). Tartozzék kezétől kozinkhöz kibocsátani: in simili moneta ut supra (LevT. II. 815). Szentöl szemben is meg-dorgálta a fejedelmeket (Laud: UjSegis. II. 11). Terjeszték határát tengertől tengerig (Thaly: Adal. I. 179). Töledről hozzádra vetemedik, színét szavát változtattya (Fal: NJ. 353). **2)** [időhatározó; zeitbestimmend] Világnoe kezdetüitől fűgva rohtone ez nem levtt wala (Königsf. Tör). Ez tödötöl foguán: ex hac hora (BécsiC. 21). El kezdwen Janosnak keresztsegthetl foghwa mynd az napgy: exorsus a Baptismo Johannis ad eum usque diem (JordC. 709). Ezec vtt zaz extendeceol való irások (Vás: CanCat. 704). **3)** [útvitt értelemben; in sonstigem übertragenen sinn] **a)** Töl-lemetl rokomb; me propinquior (BécsiC. 7). Kűsebb töllemetl folv. tölledtől; minus te (123). Minden emberektől bűnősb; omnium hominum flagitiosissima (BécsiC. 89). A harmok jobbac azoktol: bestiae meliores sunt illis (116). Erősb töllemetl: fortior me (MünchC. 48). Tölletl alnoebac: nequiores se (37). Zerece engemet ezektől inkább: diligis me plus his (MünchC. 215). Janus baptistától nagyobb propheta miné: major propheta Joanne B. nemo est (124). E világ engemet gűlölt elebb tū tölletelen: mandus me priorem vobis odio habuit (MünchC. 203). Tölem nagyobb: major me est (NemGl. 218). Vagone egebe keral en tölem? (NádC. 648). Kyc ő töletöl ahakbac

(DebrC. 374). Kyc ő töletöl keűtlenbec (DebrC. 112). Igen alazatos legy zűweiben, nagyobb bűnőst ne alytwan töllednel (ApostMél. 33). Tölletöl melto (JordC. 810). Tölletöl őreg-bek (ÉrdyC. 647b). Erősb vagioc tölénél (Kules: Evang. 221). **β)** Senki miné rokona tölledtől megvaluan (excepto te), ki elő vag, es töllemetl, ki masod vagoc (BécsiC. 8). Tölletöl megvalua: praeter ipsum (20). Te vag isten es miné egebe tölledtől megvalua: praeter te (31). Istent en töllemetl megvaluan ne tug es zabadeito en töllemetl megvaluan miné: deum absque me nesries et salvator non est praeter me (199). Ninčen oly zeit ment vr es egebe sinen te tölletöl (DöbrC. 246). Tölletöl meg valua (VirgC. 129). Senki egebe ezt töllednel nem tehette (TibC. 142). **b)** **a)** Ennek az harmatol Jacobnac hat eszlen-deig lön tiz fia es eg leania (Szék: Krón. 14). Talán Eteginia mást valhoit szeretne és attol jünne a hozzája való idegen-sége (Mik: MulN. 26b). Az istentöl rossz vagy bűstelen nem származhatott (Csűz: Síp. 336). Szűztöl csak az isten szűletik: von einer jungfrau wird gott allein geboren (Adami: Spr. 144). Imo veszedelme jött maga nyájától, örökös háború támadt biblitol (Orczy: KöltSz. 30). Nagy senatoroktól ered választat (36). **β)** Nem lehet tölem: nequeo, ich kann nicht (Com: Vest. 187). Semmi nem lehetetlen istentől, de istentől lehetséges (Pázm: Préd. 219). Mutass nekem, ha lehet töled, vagy egy embert (MA: Tau 721). Nem lehet az embertől: homo non potest facere (Apafi: Vend 750). **γ)** Valaki az igasságtól vagyon halgattya az én beszédemet (MA: Tau. 1085). Csak a papista hittól valótt yttattya idővségesnek lenni (Matkó: BCsák. 4). **δ)** Semmi ember nem szent magatul (Mel: Szék. 384). A papisták vulgáta editioja magától nem melto hitelre (Apafi: Vend. 1127). Ritkán találkozunk magok elműjétől új-munka-szerző emberek (Hall: Paizs. Előb. 3). **e)** Senye yo oztan, hanem csak hog megl nyomottassék emberektewl: conculcetur ab hominibus (JordC. 365). Meg ne fogatással az elensegektewl (VirgC. 133). Ha férfin által győzettem volna meg, avval annua nem gondolnók, mint hogy te töled gyengesegen zűttöl (KazC. 32). Egyptomból angyalul kivittetek (Tin 241). Az bűnősb meg fogattatic az isten kezétől: peccator capitur a manu dei (Kár: Bibl. 1627). Az mester ember kezétől ezimáltat kösdutyec: monilia, quae fabricata sunt manu artificis (Kár: Bibl. 1634). Meg vettetekne itéletűne ő töle tamquam nugas ac aestimati sumus ab illo (Kár: Bibl. 1636). Az mártyroktól szenvedett kínoknak sokasága szörnyit (Pázm: Kal. 52). Az sz. léleknek kenetöl mag tanítatván mindemet tudgyanak (511). Nem vala szabad oltart emelni az istentől választott helyene-kivűle (565). Az anya veszedelmektől meg-könyékeztett fiairól szorgalmatos (786). A penitentia-tarto bűnősb-között Jánostól meg-kereszteltetéc (Pázm: Préd. 52). A nyughatatlan szomorúságok szelétől ide s amoda ragadtatik (611). Hamis tudomány-által meg nem győz-tetl az őrdőgtől (Pázm: LuthV. 267). Szent könyörgéssel és érdemmel által töled megsegítettünk (Thaly: Adal. II. 75). E töle irt versok szerent (Czepl: Japh. 123). Láthatatlan mi töllünk (Hall: Paizs. 236). Kartu derekodon vala váll föl öltve, melly volt a szabótól halhőjjal megtöltve (Gvad: FNót 44). **ε)** **a)** Mendentewl kowlewob: omnibus dissimilis (EhrC. 89). Missehallastul magamat meg vntam (VirgC. 7). Az en lekkm meztelen volt ledky ioszagoktol (10). Tölök bulent veuen tery en hozám (Virg. 48). Meg esmere, hagi azért mondana ezeket, hagi az iozagtol meg vonhatnya (103). Ez nagy deak meg nem álla az ev fytasátl (DomC. 216). Meg zőneek az czapás az Israel fnyatol (JordC. 173b). Megl nygwoveek az hadakozastwl: quievit a proeliis (JordC. 311). Meg zewnem yotwl: silui a bonis (KeszthC. 95). Sirasatol germekehl kyrál vg onzolya (RMNy. IIb: 26). Egy nyihany helyen el is tánozt az igaz ertelemtől (Helt: Bibl. Le3). Meg nyugodt az ő munkaitól: requievit ab operibus suis (Helt: UT. Gv7). El akarua töllo hitegetni a

királyokat, mellyec hozzáia adtác vala magokat (Helt: Krón. 14b). Szerbartasunk külömb az öuektől (Tel: Evang. I.216). Tánol vagyon te tüled mind az merketlekes erkölch (Tel: Fel. 5). Az iszonyú keserűség el-idegeníti a szópától és kételen olly kemény ételekhez szokik, mellyekkel öreg állapotra hasznosan vastagodik (Pázm: Préd. 34). Az együgyű kösség csak azzal-is megtartózik az igazságnak követésétől (Pázm: LuthV. 5). Az lutheristak vallása el baniatlott az régiu igaz és apostoli tudomástól (Bal: CsIsk. 35). A barátságtól semmi nincs idegennyebb az hízeltkedésnél: ab amicitia nihil alienius (Com: Jan. 205). Akkorokban, mikorokban már a jót a gonosztul meg tudgályk választani (Sam: Ag. 115). Az jövő őszön meg nem fogják vetni a békességet meguntatkozván a hadakozástól (MonOkm. XIV.126). Fáradságos munkától nyugodott (Orczy: KöltSz. 187). Attól bucsúzni és elhez szegődni (Fal: NA. 161). Árván maradtott atyjától (Fal: TE. 726). β) Ha ky myt keert hűvled, adjad neki: qui petit a te, da ei (JordC. 368). Varok istentől irgalmaságot (VirgC. 13). Ez keniereket es ez hort en tölem agyad nekik (48). Vegietek példát ő tőle (65). Mith a/dsz nekem ez malaztert, kit keuantal en tölem (77). Tylenk erewzak zerynth ky wewe (RMNY. II.b.100). Ki kiáltac az városban, hogy Sigmondtól el költ volna a királyság (Helt: Krón. 74b). Az vigasztalásnac általa is, mellyet ő vót tő töl-letec: etiam in solatio quo consolatus est in vobis (Helt: UT. 23). El kel tőled a sáfárság (Mel: SzJán. 23). Jó b, kinek minden jószága egy napon el vesze tőle (Tel: Evang. 265). Hogy el ne veszne az országtul olyan fő véglház (Monhók III.129). Mi minnyájan semmiséllünk és el-fogyunk, ha meg-vonsza kezét tőlünk az isten (Pázm: Préd. 66). Azoc most elrötyettee a ti szereitektől (Zvon: Post. II.243). A külső bonumoknak az emberektől való kikunyorálása nem vétek (Czegl: MM. 107). Hatalmas császárunktól pénz és lovakat kunyorált (MonIrók VII.51). Péro pedig tőlök kertben elbujt vala (Thaly: Adal. II.424). A megholtól meg-ne fogd jó kedvedet: mortuo ne prohibeas gratiam (Csúzi: Síp. 545). γ) El titkolom tőled e dolgot: celo tibi hanc rem PPBl. Thwdakozyk vala hűv thvőlök: sciscitabatur ab eis (JordC. 358). Kerdezy hűv thvőlök: didicit ab eis (359). Meg halyatok az bíretol (VirgC. 148). Tegőnk kerdest tőle (DebiC. 8). Miképpen kellessek keresztien embernek lölki ismeretűl számat venny (ThewrC. 171). Kit soha mi tüllinc nem hallottal (Tel: Fel. 23). Ha más ember előtt tagadgya is, de magától el nem titkolhattya (Pázm: Kal. 507). Abban is tölle kell halgatnunk, minémű ertelembé kellyen az isten szavait követnünk (518). Halgatóimtól menny vé-gére tanításomnak (Pázm: Préd. 494). Nem a mi ellensé-giunktól, hanem mi töllünk kel érteni, mit hiszünk (Pázm: LuthV. 12). Egy vakmerőben töletet semmit el nem hiszek (Veresm: Tan. 146. Kr). Százféle kérdést teszen vala töle egyszersmind (Mik: MulN. 54). A kívánczó indulatok hallgas-sanak az észtl (Fal: NE. 106). Mi elméjétől örökre rejtett (Orczy: KöltH. 77). δ) Kytwl rettegek: a quo trepidabo (KeszthC. 58). Oyatok meg magatokat az harnys proffektaktul: attendite a falsis prophetis (JordC. 373). Artatlan vagyok verethwl: innocens ego sum a sanguine justi (446). Cynamo-mom fa meefayastwl felette haznaal (ÉrdyC. 476b). Sion hegyének adtam királytól, hogy ellenségtől légyen ótalmól (RMK. II.223). Efele velkektől az régieknek példáiával meg-tertent [bennünket sz. vál] (Komj: SzPál. 120). Tőle meg iszonyit es velűne meg vátaltatya (Born: Préd. 260). Azért szabadétot meg ezektől minket az mi idvözétőnk (Tel: Evang. 26b). Artatlanec lézűne mi ez esküvéstől: innoxii erimus a juramento hoc (Kár: Bibl. I.195). Az gonosz birhallástól nem fél: ab auditione mala non timebit (Kár: Bibl. I.618). Másra nem kenhetik mocskokat, melytől őrsek (Pázm: LuthV. 139). Minden adosságitól mentségessé lőtt (MA: Scult. 984). Nem resztetett an ez árnyékától, mint te az hiszemtől (Czegl:

Bar. 216). Ne csak hitelét vegye el, hanem irtóztassa az líveket töllo nunt ereitnekségtől (Sám b: 3Kérd. 642). A viola néked használ fő fűjástól (Felv: SchSal. 20.19). Mentha gelesztátul jó (18). Minden vétektől őr: omnis expers culpa (Illy: Préd. I.161). Valamennyire dolgaitól üresedett (MonIrók XV.654). Töröld meg az harci portól homlokodat (Thaly: Adal. I.113). Uram őket erősítsed, ő ellenségeket tőlök megrettentsed (II.13). A golyák a denevéreknek lyukait fel-keresik s úgy tisztogat-ják-meg a határokat tőlök (Misk: VKert. 335). Mindenek nagy rettegésben és félelemben kezdének lenni tőle (Mik: MulN. 65). Minden kárvallástul meg-tartottál: dögletes nyavalyátul, hirtelen haláltul meg őriztél, óltalmaztál (Biró: Angy. 148). Konkoltól tisztítja elfajult buzáját (Orczy: KöltSz. 173). α) Az pap iambortol az misal[e]t eleve hozatak es monda zent Ferenc az pap ak: Nyissad meg őtet (VirgC. 84). Az ellenségtől meg vereté őket (Pázm: Préd. 298). Hogy láflassam, neki megmondjam szeretetemet, hogy szerettessem magamat tőle (Mik: MulN. 246). β) Uramnak egy embere jöve, kitől azt izente (LevT. I.170.9). Irtam vala egy levelet neked mester uramtól (II.75). Megizente nekem tőled (Hall: HHist. II.39). A lovát bizonyos követtyétől küldi Briseidának ajándékba (III.165). Mellyet nagy örömmel vészen (III.165). A vezérnek pedig Csúti Gáspár urantól a felől irtam vala, hogy (TudTár. 1839.254). e) [causa]. Szemeimet a pironásoltól ingem fel sem merezem emelőd (NagyszC. 60). Mit pironkodtok váradi papok, az kövérségtől fénlük nyakatok (RMK. II.226). Be veték az hálót es csak illen hamar fel nem vonhattik vala az nag sok haltul (Sylv: UT. I.159). Nam olyan a kendőzéstől mint egy olajos korsó (Decsi: Adag. 259). Ezek csak a ser fűstől gőzölő fejekben következnek (Pázm: Lev. 31). Az képirónak az írástól [fizettünk] (Radv: Csál. II.22). Ugyanezen fazekasoknak [fizet-tem] két kemenczeknek feldozásától másfél frtot (III.26). Az orvos asszonyinak az praedikator nam gyógyításátul 7 frt (MonTME. I.21). Tsdálom vala, mitől volt, hogy (Dial. 19). Hamikor nagy urak hallgatják, nem attól történik, hogy böcsüllik, hanem attól, hogy személyek szerént kivehetik mocskos nyelvét (Fal: UE. 481). f) [concessio] Tanúságot vehettek urak ebből, ha meghallhatnátok az részegségtől (RMK. IV.208). Kiezin kerokba a bal ceczik heliet heu vassal meg sűtic vala, hog a paist ioban forgathassac tölle (Szék: Krón. 25).

1. TÖLGY: uher, mamma MA. ubera pecudum Nom. 15. brust, mamme PPB. Tsset, tölgy, emlő, bőség: iber; tsset, tölgy: papilla; tsetse a baromnak, barom tölgye: rumis PPBl. Az tehénnek tölgyen az négy csőcek (MesésK. 23). Az tehén-nek az tölgyét, nyelvét forrázd ki tiszta vízben, mikor kifor-rázd és felteszed (Radv: Szak. 25). A ki felettéb nyomja tölgyét a juhoknak, nem tejet, hanem vért szokott fejni (Pázm: Préd. 1100). Minémű poslatt és mérges tejet fejt Keresztúri Pál Hajdellherga-táján nőtt es hizalt teheneknek tölgyéből (Hajnal: KCzég. Cím). A tejet a tölgyből a bornyu és a szópó bárány szópja (Com: Jan. 78). A ketskének tölgyeikből a tejet kiszópja (Misk: VKert. 472).

[Szólások]. Igen talállya a szarva között a tölgyét (Czegl: Japh. 119). Találád a szarva között a tölgyét (Czegl: Tromf. 87). Igen találá szarva közt a tölgyét (Kisv: Adag. 2. Fal: Jegyz. 932).

tejtartó-tölgy: colpos C.

[Tölgyel]

Tölgyelő: forda Major: Szót. 237. [trächtig]. Terhes, hasas, tölgyelő: fetus; hasas, tölgyelő, hasas wuo: forda C.

1. Tölgyes: lactans, rumam uberque habens MA. säugend, eine dulle habend PPB.

2. TÖLGY (*telyfa* Helt; Bibl. IV.20. *tölgya* Nad; Kert. 93. *tol*, *tölfa*, *tolg* Czínár. *töl* Tóth; IstN. 48. *tölfa* Major; Szót. 22. Lipp; PKert. I.12 *tölfa* Helt; Mes. 146. Com; Jan. 21. *tuifa*, *tuiffa*, *tuulgyfa* Nyr. VII. 319. Czínár): *quercus*, *cernus* C. ilex MA. eiche, steineiche I'P.B. Meta venit ad arborem tul (Zichy C. 170). Ad quendam alicem vulgariter mogoltul vocatam (Wenzel XII.204). Ad duas arbores vnam videlicet berekuia et aliam tulg. 1270 (Nyr. VII.317). Ad unam magnam arborem wigo twlfa vocatam... arbor smith tuulgyfa (318.319). Az tölgy makot törd meg, id meg (Mel; Herb. 15). A makkos fa, tölgyfa és tserfa bugát és makkot teremnek (Com; Jan. 24). Gyökereiből nagy tölgyfát ki rántot, ökölrel agyon vert egy nagy elefántot (Zrínyi I.23). Hogy a lopóktól a kert meg-örizessék, némelyek hosszú tölgyfa karókat ásnak a földbe (Lipp; PKert. I.12). Az ács mester cédrus fát vág nagának, tölgy és tserfát hoz (VárM; Szöv. 207). Erdő van felette, hazája cser s tölgynek (GyöngyD; KJ. 560). Nagy tölgyfák kidőlnek (Kisv; Adag. 35).

[Közmondások]. Nem egy vágással csik le az tölgyfa (Deesi; Adag. 62).

csér-tölgy : *carpinus* C.

makktermő-tölgy(fa) : *haliphocos* C.

széléslevelű-tölgy(fa) : *latifolia* C.

tövisséslevelű-tölgy(fa) : *agrifolia* Major; Szót. 22. Szűntelen zöldellenek a puszpáng, tövissés levelű tölgyfa, tiszta-fa (Com; Jan. 21).

2. Tölgyes : [*quercubus consitus*; *eichenreich*]. Az tölgyes tölgyes az hegnyek, kyt hozzá hegnyek hywnak (RMNy. II.309).

TÖM, TÉM : 1) *stipo* MA. verstopfen, vermachen PPB. Töm: ad plenum implet aliquid solido, ut cum fovea impletur terra vel saccus tritico (Otr; Orig Hung. I.307). A pádimentom tömő fával pádimentomoztatott (Com; Jan. 108). A sz. irás és a szent atyák ajállyák nekünk és belénk tenik istennel való egyesülést (Illy; Préd. 1.518). Jó viszkettetni őket, valamire nem jó tömve tölteni (Fal; UE. III.180). **2)** [sepelio; beerdigen]. Hinc [a töm] verbum Hung. teni vel usitatus temeti: sepelit, eo quod fossa in sepeliendo terra compleatur (Otr; Orig. Hung. 308). Az föld új dolmant rajtam tennék az temetésemre kellő köntösökön kívül (Kl.Okl. 47).

mög-töm : [effarcio; ausstopfen]. A paplant Kgd elkészítette, ne legyen pedig úgy megtömve mint a mely alatt most hál (TörtT.2 III.189).

Témós : *stipatio*, *fistucatio* MA. das stopfen I'P.B.

Tömött : [stipatus, densus; vollgestopft, dicht] Tömött, erős tagok : *artus stricti PPB. A kovászalan gyurt pogácsa tömött (Com; Jan. 76). A párna pihe, a paplan tömött pamuttal töltött (112). Az oroszának tsontjai igen tömöttek és merők (Misk; VKert. 48). Az hosszú lineák minálunk bizony semmit nem operálnak, hanem az tömött rövid lineák (Bercs; Lev. 292). A már megszerzett tömött szerentse megfjót (Fal; UE. 468). A sok fi között egyik könnyeb a másiknál, szívós, tömöttebb, tartósabb (Moln; JÉpül. 67).

TÖMKELEG : [labyrinthus]. Kivül a bőlthajtásos tizfra pitvarok egy mást érék, belől az épületet a kerekas udvarok tömkeleg módjára készített tárházok ékesítik (Moln; JÉpül. 148). Az egyiptomi tömkelegről avagy labirintusról... A méltóságos tömkeleg az egyiptomi tsodák között leg-nagyob és tsodára legméltóbb épület vala (382). A tömkelegnek szemlélésén annyira elbámult Herodotus, mint ha az egész világnak tsodáját mind egy tsomóban látná... A Méris tőjától nem messze egy tömkeleget építettek (383.384).

TÖMLŐ (*temle* KeszthC. 74. *temlő* JordC. 305. *thmlew* Nyirkállai); nter C. MA. schlauch PPB. En megholt kementewlebe valek fogando (EhrC. 155). Nem eresztuec vy bort o tömlőbe, mert vg a tömlőc megzakadoznac (MünchC. 29). Közepet zakasztotta tengeret es allatta a vizeket monnal tömlőben (AporC. 34). Eetelt zerzeenek hozyw wttra es fodozt tömlőket bor hordozny (JordC. 305). Ezwe gyeythwen tengernek vyzeeth mykeppen temlebe (KeszthC. 74). Olyan leek een nykeenth temlew harmathiba (338). Az wy bort sem tewlytk o temlebe (Pesti; NTset. 17). Voltam mint az tömlő az fűstön (Szék; Zsolt. 128). Ascites: mikor az has az sár miatt ugy meg fualkodik mint egy megtöltött tömlő (Szikszai F. B. AkadÉrt. 1847.327). Utálják az jó bort az nagy tömlőjű dajkák (RMK. III.268). Szereztetött vala nagy sok tömlőket, hajókra rakatá a sövényeket (IV.129). Tömlőket fel fuának és a tömlőkre feckőűen által vszác a Dunát (Helt; Krón. 116). A váradi predikátor mint a fel-fűtt tömlő kevélységgel puffadozván írásra adta magát (Sall; Vár. Előb. 2). Tömlőkben vizet bozo némely macedonokat elől talált (Forró; Curt. 686). Maga szerettűnek tömlőjétől származott (Czeg; MM. 5). Tudom, megint meggyomrozod dohos tömlődet és valami baznóságokat facsarsz-ki belőle (Illyef; BCsTomp. 116). Az én könyhullatásimot a te tömlődbe raktad (Bök; Lämp. 140). Az borát itták, vesztegették és tömlőkben elvittek (TörtT. VI.132). Tömlő formára három ezüst polárokat (Monlrok VIII.45). Boreas kiszakad a tömlőből (Könyi; HRom. 62).

bor-tömlő, boros-tömlő : *uter vinarius PPB. [weinschlauch]. Vete ő abraira bornac tömlőiet (BécsiC. 31).

TÖMLŐC (*temlec* NémGl. 25. JordC. 367.398. ÉrdyC. 337b. *temlőch* ÉrsC. 265. *temlőcz* ThewrC. 219. *temlec* Monlrok III.38.39. *timuc* HB. *temlec* WesprC. 11); carcer, desmoterion C. custodia MA. phylaca PPB. gefängnis PPB. Scerelmes bratym innagomuc ez segen ember lilki ert, kit vr ez nopun ez homus vilag timucebelevl mente (HB). Zyros temlecek: ad artum monasterium (NémGl. 25). Be rekozte wtet egi setet tömlőczbe (VirgC. 108). A sidok kezdog kérdőnye Lazart, minemw volna a pokolnak tömlőcze (WesprC. 11). Netalantal vettessel az temleczben (JordC. 367.398). Loh zaluan loua hatarol pečetőt vetei a tömlőcz atüara (DebrC. 123). Az setet temlecz nagy feenes vylagossaggal bel teleek (ÉrdyC. 337b). En ky wagyk be rekeztetwen testennek temlecheben, tezek gyonast (ÉrsC. 265). Ky wala az te zerelmes baratydnak pokolnac setheth temleczben (ThewrC. 219). Józsefet vettette király tömlőczében (RMK. IV.9). Gizkalon János örök tömlőczbe Rómába küldeték (VI.179). Ha az attyat az tömlőczből, mikor ki szerezhetne, ki nem valtja (Ver; Verb. 102b). Az örök tömlőchre vetitec magatokat (Mon; Apol. 421). Ha egy városban teli tömlőcz volna gyilkos, parázna, lopó emberekkel (Pázm; Préd. 10.23). Az rab tömlőczből ki szabadulván az lábán való vasut levágja (Prág; Serk. 158). Ez a tolvajoknak akadé volt kezében és sokat nyomorgott azok tömlőczében (GyöngyD; Char. 367). Gjurdia király országának el-vestése után tréfaszókkal nevette, midőn a romaiaktól tömlőczben vettetett (Hall; Pázm. 483b). Az tömlőcz fenekén elrotvasztalak benneteket (MontME. VI.71). Pátróna a nagy ravagyó mészáros a tömlőczbe küldé (Mik; TörL. 262).

Tömlőcös : [ad carcerem pertinens; gefängnis]. Egyfűt sinlem veled a tömlőczös házban (Gyöngy; KJ. 66).

Tömlőcöz : *incarceratio* MA. [einkerker]. Walaky ky yá wala azaz városból, legh ottan megi fogatyk wala es pokolnak temlecheben temlecheztetik wala (ÉrsC. 325b). Tömlőczöznek es vasznak (Beythe; Epist. 122). Vasazza, tömlőczözi (Kulcs; HKész. 45). Ha őket a számár öldáson kapják, talám mint

lopókat megfogdossák és tömlőztözik (Pázm: Préd. 486). A madarakat kalitkában rekeszti, tömlőczözi (Com: Jan. 81). Istennek igasságát tömlőczeszik és megtartoztatják (Ily: Préd. 1555).

még-tömlőcöz: ∞ Többé őket adóssáért meg-nem fogják, meg-nem tömlőztözik: *neeti desierunt PPB. Gondollyad meg, mykepon az wr istennek zolgayaat, kinek Peter newe, ha ollyant kend tenek meg temleczdenőd (ÉrdyC. 229b). Artatlanokat meg foghnak, kötőznek, temleczeznek es el reek-kentnek (524b). Zent Addoryan monda am megh tömlő[c]zezewt zenteknek (ÉrsC. 355b). Meg is tömlőztözethek őket (Ver: Verb. 100). A darabos erköltsű emberek, a kikkel veszedés nélkül semmi dolgot nem tselekedtethetsz, hanem tsak húzzák s hulogatják, mellyért őket sokszor jól meg-lapátolják vagy meg-is tömlőztözik (Misk: VKert. 242).

Tömlőcözés: [incarceratio; einkerkerung]. Sok tömlőztö-zéseket viselnek (Czegl: MM. 6). Szent György vasas tömlő-cözésekkel sanygattattott és éles kerekkel szaggattott (Csizi: Síp. 132).

Tömlőcöztet: [in vincula conjici jubeo; einkerker lassen]. Fajgel uram is Váradról megérkezék, szemei előtt veretvén, fogatván tömlőcöztetvén az passa az törököket, kik az mi magyarinknak alkalmatlanságokra lehettek (Monfrók XVIII.2).

még-tömlőcöztet: ∞ Az ő atya haragra indultateek es leánát megtömlőcöztete (NádC. 503. DebrC. 563). Az feyedelem paranchola, hogy zent Dorothea azzonak orchaya veret-tetueyk es meg temlevcheztete (CornC. 254).

TÖNKÖLY, TĒNKĒLY (*thenkewol* Ver: Verb. 25. Beythe: Nom. 8): spalta, zea MA. ador Nom. 78. dinkel, spelt PPB. Idején, három-hónapra megérő gabona mint a törköly: sitanium PPB. Dezmath wegyenek a rosol, szabbol, thenkew-bowl (Ver: Verb. 25). Az ő árpáját vagy tönkölyét elveti: ponet hordeum milliam et viciam in finibus suis (MA: Bibl. II.24). Veteményes magok azok, a mellyek szálban kelnek és kalászo-kat hoznak mint: a tatárka, köles, tönköly (Com: Jan. 22). A tönköly, cirok az árpához igen hasonlít, néha egy tokba két szemet is hoz (ACsere: Enc. 237). Borsó, rozs, tenkely, lencse nagy bőséggel termett (ÉrdTörtAd. III.170).

1. TÖP: [marcesco; verwelken]. Orczámat tőpöt barazadackal egyben ranczolodni látod (Prág: Serk. 781).

Tőpöröd-ik, tőpēröd-ik: marcesco, corrugor MA. welk werden, verschrumpfen PPB. Az hoszu időtől tőpörödött szaraz-sagot ted gyűmölchössé (Ágost: In. 15). Tellyesen szép, sem moeskos sem tőpörödött az ecclesia (Pázm: Kal. 577). Mikor a szemeten egy darab tőkört talált-vólna, belé tekintvén meg-látá tőpörödött úndok ábrázattját (Pázm: Préd. 460). Minden orczák bánat miatt teperedtek (GKat: Válts. II.299). Tőpörödött ráncos bőre, őszszel tarkás minden szőre (Fal: Vers. 881). Ha tőpörödött rántzos ortzára nem jutott-is, erköltsét meg-ért okos-sággal rendeli (SzD: MVir. 119).

lő-tőpērēdik: [viesco, rugis torpesco; verschrumpfen]. Ha szépeknek [szepegnek?] is a le-teperedett vénnek, ha gyorsasá-gokat űzik is az ifiak, senki nincsen, a ki meg-ne halna (László: Petr. 179).

még-tőpörödik, még-tőpērēdik: [marcesco, corrugor; verwelken, runzelig werden]. Te belydnek neduessege ky aza es te tetemeydnék voley meg teperednek (GünC. 120). Igen meg tőpörödött, girincezes orczáin, kolyikás és kacsiha kezű confessio (Bal: CsIsk. 142). Meg-látta őszülni kezdet haját és meg-tőpörödött ortzáját (Tyuk: Józ. 138). Meg-tőpörödött orczáju vén ember (Com: Jan. 45). Nosza pirully meg-teperedett vén, Sámbar orcza (Pós: Válasz. 67). A meg-teperedett orczáju, he-

nyelő deakok az ecclesia kenyérén nem hizakodnának (Báth: Tromb. 115). Megteperedett vénség (Ily: Préd. 1269).

mégtőpörödés: [corrugatio; runzeligkeit]. Látván ortzá-joknak meg-tőpörödését ortzájokat fejérrel festik (Ker: Préd. 840).

Tőpörödés: [rugositas; runzeligkeit]. Oly tisztulás ez, mely semmi moeskot és ránczos tőpörödést nem hágy az emberbe (Pázm: Kal. 745). Szeme-előtt viselte, hogy makula és tőpörö-dés-nélkül-való Rachelért viseli ezt a nagy sanyariságot (Pázm: Kal. 560).

Tőpērēdēttség: ∞ Ki-tetszik az orczának természet szerint valo otrombasága, sárgasága avagy teperedettsége (GKat: Válts. 1.923).

Tőpörödött: [corrugo; runzelig machen]. Utálatossá teszi az aszszonyokat a kendő, lélekzést meg-dohosítja, ábrázattját tőpörödötti (Pázm: Préd. 1134).

[Tőpörög]

Tőpörgés: [molestia; beunruhigung]. Sokszor peng el-vetett munkám mellől a sok idegeneknek reám valo szállása, tőpör-gése (Debr: Ker. 32).

Tőpörtő, tőpértő: creminum MA. reisholz, hölzlein zum feuer anzünden PPB. spleissen, späne Adami. Tőpörtője az olaynac: amurca MA. En tetemém meg aztak mikent tepertő: ossa mea sicut creminum aruerunt (AporC. 62). En napim meg fogtak mikent fűst es en tetemeim meg azanak mikent tepertő (DöbrC. 178. 179).

[Tőpörül]

még-tőpörül: [rugas contrahio; falten werfen]. Simul orczá-d-nak meg-tőpörült ránczeza, más szépségnek-is meg-újúl zománczeza (GyöngyD: Nympha 141).

Tőpreng, tőprēng: angor, moerore conficior, maceror SI. [sich ängstigen, in sorge sein]. Bil könyökjére Kemény ereszkedvén tőpreng az ablaknál Annán keseregve (GöngyD: KJ. 433). Midőn ezeken tőpreugeném, érkezek az csalóközi tisztekkel három katona (Beres: Lev. 107).

Tőprenkēd-ik, tőprēnkēd-ik (*tenprenkedik* Gyöngy: MV. F2): ∞ Mint valami barezrol szaladott vert-had-béliek egymás között teprenkednek, sápitnak vala (GKat: Válts. II.1120). Azon teprenkedik Sárgyuro Mátyás, hogy gonosz arjának mondottam (Matkó: BCsák. 109). A bujdosó csak azon tőprünkődik, hogy hogy mehetne haza (Diósz: Tal. 316). Azt javallyák sokan, hogy ott ne kessenek, mi haszna, léjában hogy itt tenprenkednek (Gyöngy: MV F2. 1767 kiad.). Az töb asszonyok kaczagják, hogy amaz egyedül teprenkedik (Monfrók XI.419).

[Tőprő]

apró-tőprő: [pusillus; kleinlich]. Ki ökör, ki pedig atőle apró tőprő marha (KecsTört. II.386). Akármely falubéli szala-dott jobbágyok várostokban vadnak, Némedire küldgyétek aprós-túl tőprőstől (377).

2. [TÖP]

által-tőp: [transigo; durchbohren]. A másik nyalka ábrá-zatú vágor-ványával által-tőpé a kujnakamat (Nyr. II.225a).

még-tőp: [pungo; stechen]. Egyik a vágorványával ugy meg tőpé a kulyakomat, hogy még most is látzik a pillatja (Nyr. II.224b).

TÖR: confringo, sntundo, frio C. fraugo, tero, tundo MA. brechen, zerbrechen, zerschlagen PPB. Porrá töröm: dispulvero C. Mosárban vagy külűben valamit török: pinso; apru liszté

törík a magokat: grana franguntur, donec in minutum redigantur PPB. Danascosuae három bűnin nem tördeitöm meg őket azért, hogy Galaadot vas hímzato kesseggel törtő legyen meg (BécsiC. 215). Kezde wen zakalat úfny, teþny es ðnnön magat törny (PeerC. 23). Ő zent labayt törý vala gyakorlielyen (ÉrsC. 46). Törököknek mondatnak, mert ðk mindent törnek (RMK. II.105). Nyolez lat tñmsot törý lagyan es gyurd ðzue a tñmsóul az tikmony feieret (Frank: HasznK. 34). (Az borjúfejnek) az zápfogait is törje vágó késnek az fokával (Radv: Szak. 10). Tengeri szőlőt tört apróra egy mozsárkában (102). Végy meghámozott mondolát, aprítsd meg avagy tört ezt üregre (174). Szemem láttára töre pozdorjára (Zrinyi: ASyr Pp3). A göröngyöt ha töröd és morsálod, porrá lészén (Com: Jan. 13). Ők-is fogoknak bårdgyával törík, vagdallyák (Pós: Igazs. II. 499). Törjük, rontjuk, a mint lehet, de mire mehetünk, mire nem, a jó isten tudja (TörtT² 1.228). Úgy cselekszel te mint a línék törött szíjra vagyon szüksege s az ökrét leítteti (Thaly: Adal. 1.86). Vagy agyát törgye vagy nyakát szegje az útban (Csúzi: Síp. 736). Nyughatatlanoknak lábokkal, mintha mosárban törnének (Fal: NA. 189). Izre törík a tükröt, mert kimutatja a rútát (Fal: UE. 485). Ki-rántja Demírlám ezzel egy pisztolát, de valahogy törte rugójának tollát (Kónyi: HRom. 181).

[Szólások]. Nagi korszagban esek, nagi erősb hideg törí vala ötet (DebrC. 78). Kit az hideg télés tör (Tel: Evang. 1271). Nyavalya törí: er hat die hinfallende krankheit (Adami: Sprach. 208). *Vmibe tor*: Fűlében törí a kását (SzD: MVir. 21). Az órodba lészén tövne az a torna, mellyel Arslánt vesztéd (Kónyi: HRom. 96). *Vmire tor*: Byzon byzóm, nem törneenek egy masra, ha latnaak az yewendő nagy vezedelmet (ÉrdyC. 7). Színetlen tör vala a németekre (Helt: Krón. 77b). Az szegény embert tödrébe akasztalta és annak hire nevére tör és vágódik (MA: SB. 33). Neop neepretamad es orzag orzagra tör (ÉrdyC. 30b). *Vmit tör*: Thüköly Imre arányzott vala ezélt, körmös sással tört is vala a czélt (Thaly: Adal. II.155). Érdemes cselekedetivel győzi, törí irigykedő elleniségét (Fal: UE. 448). Nem törték hasznosban, hígyd el, az eszeket (Orczy: KöltH. 57). Haszontalan dologban törni fejt: enras habere *supervacuas PPB. Haszontalan dolgokban törík feiket (Fél: Tin. 324). Heában való dologban törd fejedet (Deesi: Adag. 127). Az hat s öt szóm néked próphétállya, hogy heában törd fejedet raita (FortSzer. K2). Sok deákiság tanulásul törnétek az feieteket (Bal: CsIsk. 34). Ne törjem a fejemet rajta (Gér: KárCs. IV.398). Lupul is miiben törheti most fejt a portán, abban is talán érthet valamit (MonTME. V.85). Sokan abban törík fejek, mint lehessen a szerelem dolgát leg mesterségesebben fűzni (Fal: NE. 105). A guzdagság soknak törí fejt, soknak viszkedtetí kívánságát (Fal: BE. 591). Abban főjünket ne törjük, hogy annak a fának, mellyből a bárkát faragák, minéműségét az írásból ki-tanuljuk (Moln: JÉpül. 66). Nem tör új gyepet a pogányszágban, hanem az anyja sz. egyház falait bonttya (SzD: MVir. 410). Törjük izenként nyakunkból iga-ját (Born: Ének. 164). Találkozott más vitéz eleibe, kívül szükséges képen kelevészt kellett törni (Hall: HHist. II.296). Kelevészt töre az alkori fő lovászmesternek jádúi bolondjával (Kom: Élet. 86). Elben az holnapban kell kenderít és lent tilólni, törni, gerbölni (Lipp: Cal. 46). Minden nap hareon ð kopját tör vala (Tin. 74). Kd vigasztal engemet, hogy ne törjem magamot ez az gonosz eseten (LevT. II.126). Ne busolog es ne tört magadat, bizzal az wr istenben (Born: Evang. IV.349). Miro bántokodol, mit törd magadat (MA: Scult. 639). Kevéssé törík magokat az Josephek sérelméen (MA: SB. 31). De mit törjék magukat effőle haragságoc elől hezáson (Czegl: Japh. 5). Ne fárassz, ne törjed magodat, jár ide hozzám (TörtT² II.325). Ezen nem kell így törni magadat, kérlek, mértékellyed bús állapotodat (GygyD: Char. 16). Más időre

halaszd mezei dolgodat, az melyen eleget törted már magadat (Thaly: Adal. I.147). A fő stylusnak meg-értésével magokat törni nem akarják (Kónyi: VM. Előb. 1). Ebül vagyon dolgo, valakinek iga nyakát háigja s törí (Thaly: Adal. I.182). Porrá törte szívemet, mindeuba gáncsa, semmi ravánza (Amado: Vers. 216). Ezeket sem gyomroskodásból sem a végre nem írom, hogy valakinek tornát törjek orra alá (Pázm: Kal. a2). Ki elhaganga ð feleséget, a paraznalkottatfa ötet es ki az elhagottat vendi, törtuent tör (MünchC. 22). Ne teg ember öldöklest, törtent ne törli (19) Ki el hagyottat hozya vezen, törtwent thör (JordC. 367). Istennek lála, útunk még is száraz és törtett vagyon (Monfrók XVIII.32). Szép utakra mutatnak ugyan, de mások kezdették törni (Fal: UE. 398).

által-tör: 1) [perfringo; durchbrechen]. Hogy ha temerdec az kő fal, által kell azt törni (MA: Scult. 932). **2)** [premendo transmittó; durchpressen]. Az borsót egy tiszta réz rostán által kell törni (Radv: Szak. 196). Legyen készen jó mondola tej, töts abban egy keveset az általtörött árpához (260). Ha a fok-hagymát szítán által törd, igen használ a kigyó marás ellen (Nad: Kert. 316).

be-tör: 1) [infringo MA. einbrechen PPB. Bezegeh ottan atte fejedet bee tewróm, fenyegety wala, hogy bee törne agyat (ÉrsC. 307b). Mikor futnannac, hogy betörnekek az ajtot, ki nyulanac a firtiac es Lotthot a bazba beuonak ð hozzayok (Helt: Bibl. LH2). Törd be azoknac látokat, kie ð ellene tamadnac: pereute dorsa inimicorum ejus (Helt: Bibl. Idddd). Nagy hamarsággal az ajtót betörék, asszony erre igen készerítették, az mit sütné nekíek adatnéjek (RMK. IV.172). **2)** [irrumpo C. MA. einbrechen PPB.

[Szólások]. Azzal bé-nem törí fejt (SzD: MVir. 143).

betörés: 1) [infraetio MA. zerbrechung PPB. Ki-törés, fatörés, ajtó bétörés: edfractura PPB. Mwlneyek elw zentszeges kynyia ð kyalry zenth feyeth naadal bee vereseyert ees bee törescyerth (PozsC. 26). Az igazság feybe törtét szeröz (Zvon: Zvon: Post. L571). Teumen feyvereddel győzlek-meg, ezt magad nyűjted fejed bétörésére (SzD: MVir. 195). **2)** [irruptio MA. das einfallen PPB.

belo-tör: 1) [infringo; einbrechen, zerbrechen]. Belé-törík a körmüket az ajtó-főbe: *adfringunt postibus ungues PPB. **2)** [intero C.

égybe-tör: [confringo; zusammenbrechen]. Vr iweth meg teer ees feywercketh egybe tör ees vertcketh tyzel egeth (KeszthC. 116). Vr iteel neuzetek kezeth bee teweth romlasokath, egybe ther feycketh sokaknak feldobon (308). Az alloképeket egybetörjétek (Illy: Préd. I.40sb). Fehér üröm, dio, fenyőmag, ezeket egyben kell törni es eget borban öszve kell szűzni (OrvK. 51).

el-tör: [frango, defringo, perfringo, caedo C. confringo MA. [destruo, diruo; zerbrechen, zerstören, vernichten]. Parancsola, hog mindön erős varasocat el törýdön (GuayC. 55). Az körtnek ð zozattya az poklot meg nyia, az vas kapukat el törí (VirgC. 115. 108). Adyad, hog ez retezek en labaymrol el törsenek (PeerC. 256). Kinek el kel vala az ð halalacrth Titus Vespasianusnak niattali törtetteti földamentomabol (WeszprC. 14). A Salamon templomat el törhetém, ha akarom es harmad nap vtan esmeget meg epithetóm (77). Egi jelős egiházat rakattartat vala, kit a poguok el-törtenek (98). Ne ted az uth lakóoknak mywelködetyh, de el rekkenzed hűketh es el törýed az balwanoknak ozlopyth (JordC. 60. 430. 447. 629. 726). Mikoron írna, larem penmat töre el (DebrC. 105). Keo esseo leon, mykoron apachyaknak vetemenyeket elteorneye (DomC. 204). Eltörý ew yewetelynek byzon hatalsmaggawal: destruit illustratione adventus sui emm (ÉrdyC. 296). El töre

es el karhözattat az bymek halálát (36b. 196b. 338). Zorzet-elek tegegedet neepeknec es orzagoknak felette, hogy kyket akarz, ky zagguss es el törj (342). El törtte az en ffaunak nagassagaat (535). Egy nagy kewön az Dvna zseelen el töreke fyeet (545). Nyakon köteek az balwant es le rantiwan nyünd el töreke (ÉrsC. 187b). Az zernetnek erwssseget inéclkedik el thernye (260). A forgo zel az ő hazat eltöre, el romta (TelC. 35). Eltörtetett az en tiköröm (TihC. 28). Az rakasnak kőzalat eltörtte (Konj: SzPál. 285). El töre a kipnec az ő labat es az vtan mindenet egbe ronta (Szék: Krón. 44). Mind egybe verik üres palaszkokat, ott a palaszkokat kiki mind elteré (RMK. II 78). Nagy jeles hadakat ű viselt vala, Lacedemóniát eltörte vala (IV.163). A tñ nyakatolnac igniat el törttem, hogy fel igazodva iárnátoc (Helt: Bibl. I.LL14). Az ő istenekek el rontsal es az ő kepeket eltörtyed (Helt: Bibl. I.Nu3). Jövendőre Jerusalem eltörtetnéjék, mert azt monda, hogy egy kő mason nem volna maradando (Tel: Evang. II.968). Az nazaretbeli Jesus el töri az helt es meg változtattya az szerzeseket (EszT: Ig-Any. 173). Zászlótartóm veras németben törtte el a zászlót, de azt is csak eltapodták (Beres: Lev. 191).

[Szólások]. *Vkit eltör*: Le eséc a palota és anyira töre el a kiralyt is, hogy halálra megbetegüle bele (Helt: Krón. 38). Monda neki: Te azzonyom el tevred magad a t (MargL. 42). Magadat el törd, ha sokáig kesergesz rayta (Born: Préd. 564). Jaj t ö r ö k néked, el törelek, ha ezek meg térnek (Zrinyi I.13). Magának sem jó, mert igen el törttek az fogsagnak miatta (RMNy. II.114).

eltörés, eltörtetés: [extinctio, destructio, abolitio; vertilgung, zerstörung, vernichtung]. Be tellesödek vronk. Jesus kezzenvedessenek vtana Jerusalemnek el törteteseben (WeszprC. 100). Ualaki az ő keresztet nem viseli meg niomorituan a testöt a gonoz keuasagoknak el töresenel, nem lehet en tanitnium (DebrC. 69). Az erdegnnek hatalmanak el törese (ÉrdyC. 143). Zerezeteek ez may zent innep az reeghi pogansag hely zokasunk el változtatasaert es el töreseerth (444b). Meg syratwan az ystery paranczolatoknak el tewreset, ezeket kel gondolhy (ÉrsC. 367).

föl-tör: 1) [proscindo; umreissen]. Szantot földit fel töri az ő parragsagokból (Mel: SzJán. 551). Örömesben fel-töri és bé-veti jó magval, hogy sem a tiszta kopár mezőt (Pázm: Préd. 26). **2)** refringo C. effringo, violo MA. aufbrechen, einstossen, verletzen PPB.

föltörés: 1) [effractura; erbrechen]. Ha az orvot a ház feltörésébe meg fogandgyac és a vereség miatt meg haland, a ki meg verte, halálra ne itillesséc (Helt: Bibl. I.Mm4). **2)** [ulceratio; das aufreiben]. Bőr föltörése járás miatt hévi időben az alfelen: intertrigo MA. Ägyéknak, alfelnek lovaglásban, járásban fel-törése, bőrnék fel dörgölése: intertrigo PPB.

körérsztül-tör: offringo C.

ketté-tör: frangendo in duas partes divido MA. in zwei teile brechen PPB. Egyik sem tőrbeté kettő az kötés nyilakát (Pázm: Kal. 632).

ki-tör: 1) effringo, suffringo C. [dirumpo; ausbrechen, zerbrechen, zerstören]. Fogát kitörni: edentare C. Az imadsag bint embőrből ki tör (GuaryC. 64). Czontot lőw belőle ky ne tőrtetek: os non comminnetis ex eo (JordC. 696). Az warost poganoknak myatta fewidebewl ky törtetwe lelte (ÉrsC. 443). Hadgya meg, hogy ki tőrtiye a kőveket, melyeken a fakadéc vagyon (Helt: Bibl. I.EEe3). Császár meghagyá, hogy Zemliut töből kitörjéc (Monlrok III.161). Az bálvánt Daniel mind elronta templomát es töből kitöré (RMK. VI.99). Kitörni az luza feieket: vellere spicas (Fél: Bibl. I.18). Törd ki a fogát s fekgý a bölczöbe (Deesi: Adag. 90). **2)** [erumpo; hervorbrechen, aus-

fallen]. Kitör belőle a régi: antiquum obtines PPB. Ha finnyáskodik és az el rendelt vtól kilág, ottan ki tör belőle és ki mutattya magát a követlység (Helt: Mes. 410). Ha kitalálnak az indulatok törne ember száján, legottan esorba esik a bücsiletheb (Fal: UE. 393). Ki ne tőrtőn olyas ni szájadból, a mi az igazság fonttyában liános (SzD: MVir. 324).

[Szólások]. Hogy Ferencz elmegyen vala, innár az szekérre felültek vala, a nehézség kitöré az fiacskáját (LevT. II. 83). Példássan ki-törri magát valami belőlek és bajos gondot adnak (Fal: UE. 466).

kitörés: effractura C. MA.

nyavalya-kitörés: epilepsia PPB.

kitörő: effractorius, effractor C.

lő-tör: defringo C. MA. [diruo, everto; zerstören]. Hátát lőtörőn: exdorsuo C. A templom mend földiglen le törtetett (BécsiC. 261). Elyewe Ysayas profeta mondwan: Terved le az egeketh es zallan (ÉrsC. 326). Le törem a tñ keuélységteket es vakmerőségteket: conteram superbiū duritiæ ediiū (DöbrC. 2). E melet le törie vala mindenűt az egyházakat (Helt: Krón. 34).

el-lőtör: ∞ Az te templomodra fölhágtanac, hogy ők azt elletörjéc (MA: Bibl. V.34).

lőtörés: diruptio C.

még-tör: tero, contero, pertero, distero, obtero, frendeo, enucleo C. contundo, comminuo MA. zerstossen, zerschlagen, zerreiben PPB. Még törő minden magasség városokat (BécsiC. 13). Mennetéc azoe vtan batron, mert vr megtöri azokat tñ labaitoc ala (41). Ur hadakat megtörő (44). Megtöröm ő zölőiet: corrumpam vineam ejus (180). Megtörbetem istennek templomat es harmad napon megrakhatom azt (MünchC. 66). Te meg törted a forrasokat es az arradatokat (AporC. 29). Thörtyed megh vram en ellensegynet (CzechC. 6). Vezzöbe birod fket es meg törd fket mikent fazekártonak ediiū (DöbrC. 2). Az kemenségős vtah az ő farratsaganal megtörneye es megkőnebiteneye (NagyszC. 31). Az megrazodot nadat meg nem töry: arundinem quassatam non constringet (JordC. 386). Kee-rek Pylatosth, hogy megtörtheeneek hűnekylk zarok (696). Ez beteg az bozzanak leuleet ezve gyevhte es keouel meg teore (DomC. 160). Gondofad, nikepen valanac vronc Cristusnac haban meg törteteten (VitkC. 80). Az keegyonac ő fye megly thörthyk, mykoron oth az byn ky thlyztwlthatyk (ÉrsC. 183b). Meg tereb byneseknek fogayth: dentes peccatorum contrivisti (KulesC. 4). Vram a te iob kezed töte meg az ellenséget: dextera tua domine percussit inimicum (Helt: Bibl. I.II3). Nagy-idát megvevén megterik földszinig (Monlrok III.99). Várost megszemplélék, honnat megvehetnék és megtörhetnék (RMK. VI.162). A levelét szárazd meg, törd meg (Mel: Herb. 105). Gentiana gyökeret törd meg, aztasd meg io vízben őt napig, az vtan föld meg (BoytheA: FivK. 59b). Kczde minden ellenséget szertelen meg törne (Kák: Sám. B2). Az foghagynát megtörjed (Radv: Szak. 14). Egyétec meg az báráut és tetemeté annac meg ne tőrtjéc (MA: Bibl. I.128). A falksz az orrával a dió héját meg-töri (Com: Jan. 38). Az süpröt egy széles deszkára terics ki, szárazd meg, törd meg (Kecsk: ÖtvM. 325). Föld meg az rákot, az lábat hányd az mozsárban és törd meg (Radv: Csal. III.43). A nép felszedvén a mannat megtöri vala malomban (Ily: Préd. I.137). Az erős jövés lovnuakat megtöré (Thaly: Adal. II.359). Már falban már fában ütőzvéen megtöri az agyát (Csúzi: Síp. 701). Törd meg az diót, ha a bilit meg-akaroed enni (SzD: MVir. 110).

[Szólások]. *Vmit megtör*: Oh ha ymar megtörneed az egheket (ÉrdyC. 367). Megtörre az zent ewangeliumot (523b). A töri meg a te feiedet (Helt: Bibl. I.43). Fogadasomat

megtörtém (VitkC. 26). Meg-törték azontul meg-igért frigyeket (Könyi: HRom. 18). Meg törny az azonyallatnak természetnek mynden gyarlóságath (VirgC. 142). Törtéd meg wram ysten en elmennek gőkerözethyt (PeerC. 269). Az erek halalth meg törween erek esélett hoza (ÉrdyC. 535b). A papoc innepen a templomban az innepet megtörice os bñn nélkül vaduac (MünchC. 35). Ez elyen meg gondolasod meg thery azoknak mynden kenelsegeketh, kyk mondyak (WeszprC. 137). Körmeit megtörni: *refringere ungrium mucronem PPIB. Mly töröm magamat yo mywelkődetnek myatta (ÉrdyC. 606). A mely ember magát valoban meg nem törte, hamar késértelben esik és meg győzetteit (Pázm: KT. 19). Mindezeknek ostromit vagy megtöri vagy visszaveri (Fal: UE. 445). E pa[ra]neolatokat meg törík es el hagyak (KazC. 166). Meg is töríue gyakran az isten parancholattyat (Mon: Apol. 256). Ez törí meg istennek parancholattyát (Zvon: Post. II.150). Meg törice az regulaat (ÉrdyC. 616). Athkozot koweelsegh konkolya, ky miat meg törtheek az angyaly sereheknek z amok (ÉrdyC. 129). Zokot uala yly mesuel zomermetlen zemeth meg törny monduan (EhrC. 122). Meg törice az zenth zereiteidh köztök (SándC. 40). Mire törice még a tő tanítuad a venecue zereseseket (MünchC. 42). Sok zyveketh the megh therteel, zegyed megh inma az een zywemeth es (WinkC. 93). Fenyegetsi Maximiusnak nem törhették meg az eő erss szívét (Fal: NA. 152). Az szombatot meg törice és nem vétkezne (Kár: Bibl. I.12). Hoő megh ne törsegeh Moysesnek törwenye (JordC. 619). Pokolnak törweenyeet meg törice (ÉrdyC. 532).

[Közmondások]. Zabola, félk, ostor déltzeg lovat meg-tör (SzL: MVir: 492).

mög-törés: [violatio; verletzung]. Vezedelmes byn leen az zent parancholatnak meg törice (ÉrdyC. 523b). Szégyenlyed az isten igasságától az ő szduetségence megtörését (Kár: Bibl. I.679).

maga-megtörés: [poenitudo; reue]. Az evangelicusok igen erss magamegtörését kívánják embernek (Czegl: MM. 153).

megtörtetlen: **1)** [inviolatus; unverletzt]. Az the zeplötelen zyzsogedet latad meg törtetlen (PeerC. 137). **2)** [non interrupte; uninterbrochen]. A zereztes embernek kel mondany az isteny dyczereteket tolyeseguel es meg tewretlen (ÉrsC. 363).

öszve-tör: [interfringo C. confringo, contundo MA. [contero; zusammenbrechen, zerstossen, zerreiben]. Hozadualo byztomba az en eghazamnak segőstiebe ualo edenőket mind őzne törtém (KazC. 64. ÉrsC. 523). A kősd mind embert s mind barmot és minden fívet, a fakat is őszue tört (Holt: Bibl. I.Ff4). Az isten engemet őszue tűre es vgian őszue vere (Mel: Jób. 40b). Az dio belt lagymauul, sonal es mezzel tört őzne (BeytheA: FivK. 26b). Az cherleneid fyuet tört őzne nigellauul es kősd saktsohan (81). Vegy keelike teiet, mezes vizet, tők magot es diot, ezőket tört őzne (109). Az szalomát, tyikmoynt tört őssze erőssen (Radv: Szak. 88). Goliatnak őszve-törővén fejét minden ragadományit viszsa-nyerje (Csúzi: Síp. 87).

reá-tör: [intendo; auf etwas richten]. Elmélet erre tehethe képpen reá törjed (Allhog: TOSzL. II.116).

Tör-ík: [frangor; brechen]. Semit ne gondoly az tőrendő edenre (VirgC. 146). Leleek a vizet lenny zaurasnak es teoreotnek (DomC. 282). Meg lelheen az sebtő, lataak, hat tewsky toert talpaban (ÉrdyC. 561b). Betegős feie tört törők (Mel: SzJán. 71). Valamennyi törtött-marott ezist mi vagyon az tőrházba, hozzi kő a tőrházból (Nád: Lev. 52). Nem ió néked tőlben szűnkáznod, oda törík egy olykor kezod avagy lábod (FortSzer. 113). Rosz bordában fogta fonalát törtött-fogú Sámbar

(Pós: Válasz. 128). Az magyarok mint törtött hajó széltől úgy hanyattatnak (Zrínyi. 118). Átkozni tanulnak mint valamely veszedelemben forgó tengeri kapitán vagy kereké törtött kotsis (Fal: NA. 201). A darabokra törtött tükörnek minden kis részecskéi azon egyet mutatnak (Fal: UE. 471).

[Szólások]. Az ige keserves ürömmé válik s-gyakortát fő törík utánna (Csúzi: Síp. 191). Törtött téjfel: geschlagen ralm (KirBesz. 127). Törtött vér: tabes, sanguis corruptus MA. tabo Nom. 18).

be-törík: [infringor; eingeschlagen werden]. Mivel igazat fogot mondani, ám betört a feje (Czegl: Japh. 123). Nem csak bé-törvén feje az igazmondásért, hanem éppen el-vágattatott a nyaka (Csúzi: Síp. 32).

[Közmondások]. A ki igazat mond, annak bé-törík a feje (Hall: Hilt. II.89).

bele-törík: [infringor; einbrechen].

[Szólások]. Mely kerékvágásban van már az mi kerekünk, ha hertelen csavarintjuk az rúdját, bizony belétörík az mi kerekünk (Berces: Lev. 124). Elő nem viheti szándékát, belétörík a kése (SzL: MVir. 18).

el-törík: [perfringor, destruo; zerbrechen, zerstört werden]. Föld indulas lenen a templomnak negied reze el törék (DebrC. 121). Egy kardinal rokonsaga leeseek lowa hatarol es el török feye (ÉrdyC. 452). El esetenec tumadas, el törtőne wyulas (Born: Ének. 35). Végy tikmoynt, bánjál szépen vele, hogy el ne törjék (Radv: Szak. 277). Fekszik holtak között vitéz Szlamonovich, mert lába térdében el törtött szegőnek (Zrínyi. I.176). Eltörtnek lenni láttatik (Illy: Préd. 1393).

föl-törík: [calleo; schwielen haben]. Föltörtött taggal vagyok: calleo C. Feltört a tenyerem, talpam: calleo PPIB.

föltörés: [callus C. [verhärtete haut]. Az alfelnék feltörése a nyargalásból való koptatástól vagyon (Com: Jan. 55). A kék ítés hely a veréstől vagyon, a feltörés, meg-vastagodott bőr a keményedéstől (61).

kettő-törík: [diffringor; zerbrechen]. Vékony lába szára kettő-tört (Misk: VKort. 335).

ki-törík: **1)** [diffringor; zerbrechen]. Anganet leányom lehőmplyödök s ki-törék a lába (Nyr. II.224a). **2)** [erumpo; ausbrechen]. Ez a zuzavar nem titkon járja szívét, hanem ki-törík rajta és sok szemeket vér (Fal: NA. 333).

még-törík: [confringor, conteror; zerbrechen, aufgerieben werden]. Ez napon az en thőköröm meg tört (PeerC. 29). A földre eitek vgi annera, hog myndön tetema meg törék (WeszprC. 104). Meg törtöt az en zep vylagos tykőrewm (ÉrdyC. 412). Meg törtet wolt awagy meg zakadozot wolt az eden (ÉrsC. 513). Kinec ezonttya meg törtöt és nem jól gyógyúlt, esőt érez (Cis. G3). A mezei kapornak az győkeret meg törtöt vesekeket es hoigokat ornosolnak (BeytheA: FivK. 2). Meg szegik és meg törík kezek labok (BeszG: Préd. 31). Az ő munkától meg-törtött tagjai alig várják, hogy megpihenhessenek (Fal: NE. 69).

megtörés: [poenitudo; reue]. A meg-törés a bűnön való felette igen nagy bánat (Czegl: MM. 271).

megtörtetet: [contritio BécsiC. 199. [vertilgung]. Meg nem al fiaknak megtörtetében: non stabit in contritione filiorum (BécsiC. 199).

törtön-törík: [continenter frangor; fort und fort brechen]. Hányszor törtött s törtön törík a lajtorja (Monlók. VIII.225).

Tördel: **1)** quasso, quatio, diffringo, confringo MA zerbrechen, zerstossen PPIB. Wv vas zawarokath aprora tenlele (KoszthC. 295). Vitézek csak akarjotok itt megvárni, sok kopját

nyen majd láttok itt tördelni (Tin. 294). Az gyenge spárgát tördeli akkorákon mint az hüvelykes borsót (Radv: Szak. 56). Némellyek ágakat tördelne és azokkal hintie az Christus utát (Zven: Post. I.18). Leszögik, tördelik szállásadó gallyait (Thaly: Adal. I.1). **2)** [franzor; brechen]. Mődjá viadálnak igen szép alá, az nagy sok fák, kopják tördelnek vala (RMK. III.343).

által-tördel: [reticulo; durchbrechen]. Által tördelt és bőrt arany májzokkal gazdag szerszáma mint egy játszott a nagyogó nappal (Fal: TÉ. 637).

egyben-tördel: [extingvo; vertilgen]. Gonosz ellenségét add tördelje egyben, miként a cserepet pozdorjára éppen (Thaly: Adal. I.29).

el-tördel: **1)** [difringo C. MA. zerbrechen, zerstückeln PPB. Reäia szecheluén az oroszán, minden tőtemét el-tördel] (Helt: Mes. 211). Ha össze ragadozott benne, az kezdedl tördel el egymástól (Radv: Szak. 209). **2)** [difringor; zerbrechen]. Leszakadosztac róla a lántzoc és a békóc eltördeltee (Helt: JT. K2).

eltördeltetés: [fractio; das brechen]. Magát a kenyérnek eltördeltetésében vélek meg ismérteti (GKat: Válts. II.1142).

mög-tördel: [confringo; zerbrechen, zerstückeln]. Ragadást az oroszlanoc és ő minden tetemeket megtördelec (BécsiC. 47). Vnne zora puztak meg tördelőie (DöbrC. 74). Az gyenge párgát igen szépen tördeljed meg mint egy hüvelykes borsót (Radv: Szak. 20). A lörö dárdaikat egygyenként futó-félben megtördeli (SzD: MVir. 168).

Tördelék: fragmentum, fragmen MA. abgebrochenes stück PPB. Az nag cedrys fáknac tördeleki vg szökdösucc alafel oint az vnicornisnac fia (Szék: Zsolt. 171). Szent Pál a Melite zigebe sok apró tördelékeket szedet egybe és a tűzre tőtte (Fal: Evang. II.235). Fel szedének a meg-maradtott tördelékektől hét kosárral (Pázm: Préd. 820). Gerendáinac elhanyott tördelékjei közdött minden részelnec szép rendel valo őszve foglalatot kerestéc (MA: Tan. 182). A Kegyelmed vallásának ajócskájá az régi hajócskák tördelékből raggattatott Luther Márton által (EszM: Lev. 35).

Tördelés: confractio, comminatio MA. zerbrechung PPB.

Tördedék (tordek C.): fragmen, fragmentum C. MA. abgebrochenes stück PPB. Szedgyétek-fel a meg-maradtott tördedéket, hogy el ne veszzenek (Pázm: Préd. 432). Meghagyattatik szalma és tördek avagy polyva (Com²: Jan. 62). Ne kimillyék ilyen számároktul a tördedéket, polyvát, szalmát (Matkó: 3Cák. 117). A tükörnek akarmelly apró tördedéke éppen az gész embert ki ábrázza (Pós: Igazs. 497). Tördek jó a szépség kisebbedik az esztendőnek nevedésével (SzD: MVir. 391).

Tördedékény: fragilis MA. zerbrechlich PPB. Ugy jár mint ki tördedéken nádhoz támaszkodik (Pázm: Préd. 178). Mennyi eszedékény és tördekény bizonytalanságok vannak (328). Átód-é, mely gyarló, tördekény és porló az ti mi ellenünk aló viszketeges tudományok (Bal: CsIsk. 191). Hogy el-ne essenek a tördekény erőc, a valóban való derekas dolgoktól éha néha meg-szünyfél (Com: Jan. 208). Az nád tördedéken, oha nevedéken (Zrínyi II.131). Az szarvas belső részei igen tördekének és gyakorta meg-is romlanak (Misk: VKert. 136). Tördekények, mert tsak porhanyos fővenyessék, cserepesek a íbak (BíróM: Préd. 12). Az el-vetetett tördekény áveg tserép lig bardozóskodot a tengeren-től, már is többre betsűltetik a zingyénátnál (Fal: UE. 466).

Tördekénység: [fragilitas; gebrechlichkeit]. Szükséges hoz nagy tökéletesség, mit nehezen telhet a tördekénység (GyöngyD: Cúp. 593).

Tördelém: **1)** [fractura; bruch]. Azokba bele esthem chontom tördelémewel (LevT. I.137). **2)** [tribulatio, contritio; drangsals, zerknirschung]. Ky tudományak kydessegeuel vezetnek, tevredelmnek napyan lewyk hyuan kezekett (EhrC. 109). Abraham soc tördelémekne mintta megbizoneitatuan lőt istennek baraffa (BécsiC. 28). Nem setet te tördelmed, mentől gonozb te čapasod (263). Lezen nag tördelm a halmokrol: contritio magna a collibus (278). Tördelm lenén es földzet az igeiért, legottan meg gonozbodie (MünchC. 38). Azzonyonk halottaknak nagb hyedelme, őrdögöknek ő nagb tördelme (PeciC. 335). A mi taplalsodra adatic, ne legyen tördelmedre (VitkC. 35). Az halahs byn soha nem lehet embernek nagy tördelmeuel kyl (ÉrdyC. 27). Tördelm es bodogtalansag vagyon ő neky wtokba (KulcsC. 22). Légy töredelme anelekitaknak szép városoknak, dőljad, levágjad az benne valókat (Tin. 226). Az hadakozas elég nagy dolog es testy tördelém (Frank: HasznK. 73). Kifésellyen bünéből és szíve tördelméből (GyöngyD: RK. 292).

Tördelmes: **1)** [fragilis; zerbrechlich]. Gédeont tördelmes gyenge lámpásokkal fegyverkezettte fel (Pázm: Kal. 47). A világi fejedelemségek tördelmes romlóága a szent írásban üres nádnak nevezetik (Pázm: Préd. 507). **2)** [contritus, infirmus, calamitosus; bedrängt, elend]. Vr ysten yonbably terelemesekett meg vigazt (EhrC. 72). Tördelmes zelletben es alaztatotban zolgallonc őnelki (BécsiC. 27). Az kegies Cristus meg zokta vigasztalni az töredelmes zineket (VirgC. 77). Bočatot engem, hog zivőkbeli tördelmeseket meg orvoslanek (DöbrC. 268). Irgalmazy ennekem wram, merthi terelemes wagyok: miserere mei domine, quoniam infirmus sum (KulcsC. 3). Zerezye wram terwen twdth ő raytok, hogy twgyak nemzetek, merthi terelehnesek (15). Terelemes zyweith ees alazatosth isten meg ne vtaly (KeszthC. 130. Kulcs: Evang. 10).

Tördelmesen: [afflicte; zerknirscht]. A tördelmesen magában kinlódó szív alig fordul az ég felé, már-is megengesztelte az istennek haragját (Fal: NE. 51).

Tördelmeskőd-ik: [poenitentiam ago; reue empfunden]. A nyavalyis publikanus tördelmeskesdén és megtérven semmit nem láttatik vala egybet cselekedhetni, hanem a melyét vérti (Illy: Préd. II.208).

Tördelmesség: [poenitudo, poenitentia; reue]. Nem akarya, hogy isten őneky töredelmesseget agyon bñneyrwl (VirgC. 12). My zywnkbe semi töredelmesseget nem wezwnk (49). Kezdenek nagi töredelmességgel istennek nagi irgalmasagat kyaltanik (71). Predikalyak az czaczogoknak töredelmességeth (140). Ennekdm adal töredelmességeth (WinklC. 355). Evrevlyen az bynes, ky az ev byneyrovl tevredelmességet vevt (CornC. 82). A bñuőknek meg bočatasara harnac zűksegese: töredelmesség, tizta gonas es melto elegtetel (VitkC. 24). Nem terhete töredelmeseegre (ÉrdyC. 524). Tördelmeseegőt teezen ewbyneyröl (635b). Mend ezők tegedet töredelmességre rezetnek (ÉrsC. 47).

Tördelmez: [affligo; bedrängen]. Istenben tozunk iozagot es ő semmie változtatfa mynket töredelmézdket (AporC. 6). Ne fordehad el te orczadat te gérmekeedtől, mert töredelmézetem (19). Nykoron töredelmézeteeem, kayalteek wrhoz es meg balgatot engemeth (ÉrsC. 540).

Tördethetetlen: [infragilis; unzerbrechlich]. Nem oly lagy auagy töredethetetlen mint az arany (Pécsi: SzűzK. 146).

[Tördez-ik]

fől-tördezik: concalleo C.

Tördezés: contortio C.

Tördezött: **1)** [fragilis; zerbrechlich]. Az ilyen töredezett nádat illegeli, mig osztán helyén lévően minden czikkely jól fel

épfül (Megy: 6Jaj. II.41). Mindenütt találtatnak töredezett faze-
kak (SzD: MVir. 34). **2)** [abruptus; abgebrochen]. Gyönyör-
ködől töredőzt szokban (Zrínyi: ASyr. Pp4).

Török: coetitia (tempore triturae), spicatum et straminum
fragmenta Otr: OrigHung. II.185. [spren]. A forgo szél elragad-
gya őket mint a szalma töröket (Helt: Bibl. IV.67). Meg-hagya-
tatia a szalma és török avagy polyva (Com: Jan. 71). A szérűtől
és a szénás estállóktól messze kell lenni, hogy a polyva és a
széna töröke, perjéje a szélről reá ne fúvathassék (ACsere:
Enc. 272).

Törökéd-ik (*törökészik* MA: Scult. 38): **1)** contendo, adla-
boro, conor, molior MA. [nitor; sich bemühen, sich bestreben,
sich aneigenen sein lassen]. Micor hon volhanac, kerdí vala
azokat, mit törökettel volna az vtban (MünchC. 89). Azelmulando
penz az te zineceteket el ne hytegesse, hogy valamelytek törö-
kgyek ew nála meg tartani akar mely kychindel marhat
(VirgC. 123). Nem törökedik artania ő neki: non apponet no-
cere ei (DöbrC. 163). Meg emlekeztem ystennel ees een gyener-
kettem ees terekettem (exeritatus sum) ees meg lankada een
lelkem (KeszthC. 192). Törökedic ezenbe, pirtosokat mint őszne-
békéltesse (Törös: Máty. 59). Ő nélküle még a nagy erővel
törökéd erőszakos elmék sem vihetnek valamit végbe (Fal:
UE. 390). **2)** [supplicio; bitten, flehen]. Csak nem régen is
ezelőtt írtam vala Ngdnak egy törökédő levelet (LevT. II.303).

[Szólások]. *Vmiben terekedik:* The ygassagydnak vtara oktas
engemethi es em terekedem the chodaydba (KulesC. 304).
Terekedyk az ew felségew dolgaban mek felelybs mynth
az az arthycolus tárgya (LevT. I.15). Hogy ők hittek az áruló
hitének, ő magokba sokat törökédének (RMK. III.336).
Kyril minketh, hogy az a lytednek meg zabadytasaban
io theorekedeo lenuen (122). Nem terekedem soha semmit
abban, az mit ő ellene gondolnék, hogy volna (RMK. II.39).
Czac, egyszer sem törekeszne abban, hogy mit kellyen himniec
és mit ne kellyen (MA: Scult. 38). Törökédőt abban, hogy le
csöndeséshetné (Zvon: Post. II.256). Knyörgők te Kdnok, legyen
jó törökéd benne, szörözze meg néki te Kd (LevT. II.83).
Kd is terekedjék benne, hogy ő kme bocsássa be (Nád: Lev.
141). Kegyelmed is legyen jó törökéd benne (TörtT.² 1.605).
Ímiért terekedik: Imeji mindjárast felmegyek Bécsbe terekedni
Besztorezőért (Nád: Lev. 39). Terekedyk vala zeoneten
Honorins papanal az zerzétnek confirmalasaért (DomC.
177). Nagy boldonság olyan dologert törökődni, egy nagy
obszar fog nyerosgód lenni (FortSzer. IIb). Eoreokke meg
szolgalom Keguek, hogy en eorothem nadrispan wrammal
theorekedett (LevT. I.290). Reménkedgyél s törökedyél fiad
előtt érettem (Derk: ŐÉlet. 75). Byro wram ew kegielme tar-
tozott volna terekedny erette, nem hogy meg fogyn (RMNy.
II.99). Nem tudok egyéb utat benne, hanem ha ő felsége tere-
kedik érte (Nád: Lev. 128). *Vmün terekedik:* Mind ki halála
törökedik, magat mindentől meg zvenedj: ab omnibus se ab-
stinet (DöbrC. 290b). Ha jólesb rwhay leendnek theeb tarsyd-
nak, azon ne thörökgyetek (ÉrsC. 225). Azon törökedik,
hogy le szabhasa azokat, kik nagyobbak, jobbak nálánál (Fal:
BE. 581). Ezen ighen terekedgyetek (RMNy. II.147). *Vkinél
terekedik:* Ngnak knyörgők, terekednők ő fgénél, visole
kegyelmesen ez helre gondot (TörtT.² 1.274). Ő maga váltig
törökédéc náloe, de semmit nem használva vele (Helt: Krón.
194). *Vmire terekedik:* Szülésre terekedöm: parturio C.
Azon tisztkereső ne légy, mellyro többen terekednek (Fal:
UE. 423). *Vki ellen terekedik:* Ne talántán az isten ellen
is találtatoe terekődni: ne forte et deo repugnare inveniamini
[Helt: UT. g8]. Miként az cserép összetörörik, az Krisztus
ellen ki terekedik (Thaly: VÉ. I.38). Tiltájk az hazaságot
és az ellen teorekednek (Vás: CanCath. 640). Noha nagy
erővel terekedjenek ellon ltnk, de tisztlnkbe magokat nem

merik ártani (Fal: UE. 367). Ez ellenünk törökédő gonoszság
néha néha neki küszörlő nyers igyekezetlnket (408). *Vna felől
terekedik:* Az athmane felől eleget terekedünk (TörtT.
XIII.155). *Vki mellett terekedik:* Attyamfiay mellett
eo foolsegeokul, ha miben keuantuk, zyeve zerinth es io aka-
rattal igyekednek terekedny (Idadv: Csál. III.170b). Istent tekint-
vén az szegény ország mellett terekedik (Monfrók VIII.
416). Ide jöttek és kérének, hogy jó törökédő legyek mellettök
(LevT. II.27). Ktsoda tehát, a ki minket kárhóztat, ha a ki
mellettünk terekedünk, az lézen bírák (Pázm: Préd. 9). Töre-
kedik mellette a bire előtt (GKat: Titk. 825).

által-törökedik: [penetro; perrumpo; durchdringen]. Az
hajósc rayta lesznoe, hogy által terekedhessenec az szélveszek-
ben (MA: Scult. 609b).

be-törökedik: [irrumpo; hineindringen]. A romlott bástyán
addig verekedett, hogy két ezer török be-is terekedett, nem
tekintvén Dandót, ki ott emberkedett (Könyi: HRom. 126).

ellene-törökedik: [repugno; widerstehen]. Semy hatal-
massagh nem leelettyek zent Peter hatalmanak felette, ha
ky ellene terekődtyk, inkább el tőretyk, homnem gezne (ÉrdyC.
225).

kérésztül-törökedik: [perrumpo; durchdringen]. Keresz-
tül terekedett a seregén (Gvad: Kár. 118).

ki-törökedik: [evado; entriunen]. Az mellic a ketreczbe
nagyon, ki terekődic onnan (Tel: Evang. I.121).

Törökédés: **1)** [adjumentum; unterstützung]. Méltóztassék
Ngod az fejedelemmel jó terekedésével fáradozni szerelmes
uranak megszabadulásán (LevT. II.304). Ha az te terekéd-
sed semmit nem fogna nála, ereszd neki Ferenczet is (Nád:
Lev. 48). Mellette-való terekedésben minden jószágát el-költvén
maga személyét és életét le akarná tenni érte (Pázm: Préd.
9). Az Nagyságod anyai szereteti oly nagy, hogy ahoz semmi
indító terekedés nem kell (RákGy: Lev. 404). Szem-merj Lazo
vram emnye meze földre az en aruaym gongya viselésere nem
erkezhetik sok terekedessel (Radv: Csál. III.125). Ha miből
Kegyelmed ő nagysága előtt való méltatlan kis terekedésemet
is kívánja, bizony jó szívvél szolgálók Kegyelmednek (Gér:
KárCs. IV.403). **2)** natus, conatus, molitio MA. mühe, bemühen
PPB. Valamelytélét tőrült és fordult, mindennt beába esett
törökédese (MA: SB. 55). Az purgatoriumtól külön tanúságot
adok és az ellenvaló terekedésdbenn az hazugok tárezokonn
való iárdotad meg mutatom (Bal: CsIsk. 185). A gondos figyelem
oly nagy legyen bennünk, mint más részről a terekedés (Fal:
UE. 487).

Törökény: [fragilis; zerbrechlich]. Himer, másik neüdn
pírito, gyönges és töréken a gyökere. smilax deakul (Frank:
HasznK. 30). Az a nádssál nem olyan gyenge vékony őrog,
törökény volt mint a minémű a mi földünkön terem (GKat:
Váls. II.410).

Törés: **1)** fractura C. iufractione MA. bruch PPB. Ne verd
a dió-fít, mely bőv gytmöltsöt ad, sőt töréstől őrizzed. *bene-
ficia a sponte offerentibus non sunt exigenda PPB. Műsleges
dolog közbe lanyvokat, fazek törést ne őlgieeli (Mon: Apol.
361). A kit te szarvad törésével őkldeleztél (Bal: CsIsk. 411).
Talán afféle cserép törésekkel adtanak a többek-is okot méltó
büntetésekre (Matlv: BCsák. 122). **2)** [rima; riss]. Törés a
kőfalón a lövés niánt: muri tormento dejecti labes PPB. Város
törésére csak hamar felállá... Az törésön ők nagy viadalt
tartának... Az közmagyarokkal törésnek indula, bátorsággal
községet kezdé biztatni (RMK. III.46). Vitéz Dobó István
gondja nagy vala, töréseiket belsőt, kilsőt, vártakat, mindenfelé
lásson minden dolgokat (121). Az törésön palánk mellé bé-
hányának kéve nádakat (143). Beeresztütték a törésen, lészalad-

ak a vár piaczára (MonIrk III.160). Bo estene az várasba a töréseken (Helt: Krón. 106). Nem hágtatoc fel az törésekre (Kár: Bibl. II.118). Tágas utat írtottak és nagy törést készíttettek az calvinista vélekedések az alcórának (Pázm: Kal. 433). Nosza már léjtel más törésre is. lássuk mint perdfül ottis sűrűnyó apátod (Matkó: BCsik. 198). Rómával állott sok harzokat, mert lelki vitéz volt s a törésen állott (Thaly: Adal. I.19). Rés, omlás, törés, midőn a kő-fálnak egy része ki-dől (Bod: Lex. 56). **3)** [ruina, damnum, periculum; unisturz, schaden, gefahr]. Vygad wala Cristusnak dychősegeről ees satannak ő töréséről (PeerC. 69). V lelemesegben bozzontak fteit es f benneek törés meg sokasula (multiplicata est in eis ruina) és Phines elő alla es kégelmet lele es az törés meg zének: et cessavit quassatio (DöbrC. 190). Mynden teres nekől k y m ene Crystus zyz Maryanak mehebwel (ErsC. 330b). Meg yndeytad feldeth ees meg naboreytad fteith, vygazd meg ő teresyth (sana contritiones) jnus, merth meg rezzeuth (KeszthC. 149). Irnak vala Troia törése után ... (CsomaC. 108). Eunj gonozsag jewith az en nagy thewresembwel es zenwedeseimbwel, hogy imaran jobagy-math ewly (LevT. I.251). Eggiik törése es sebhetea a másikat ott eri (Mel: Jób. 41). **4)** [vulnus; wunde]. Seggen és lábón való basadások és törések: rhagades PPBL. Gyogyíthatatlan a te törésed (Illy: Préd. II.460). **5)** callis MA. [triftweg]. A beszédben egy vágásban, egy törésen nem jár (SzD: MVir. 55). **6)** [oppugnatio; belagerung]. Melly várat törés nélkül megadák (MonIrk III.99). Törése várasnac még nem lőt vala (Görce: Máty. 52). **7)** [petitio, impetus; angriff, anfall]. Les-hányás, talaki ellen törés: petitio PPBL. Ty kőzöttetek vagyon egy masra való törés, irgysegh es vetekedys (Konj: SzPál. 132). Ne legyen a mi vezainknak se törés se rablas se kialtas (Börn: Evang. III.4). Gyolkossagos mereg, harag, irigység, buialkodo gondolat es egy masra való soc fele törés (Börn: Préd. 281). Sola szünete ne legyen a gonosz ellen való törésünknek (Land: ÜSgits. II.7). **8)** tritura, tritus C. MA. [das reiben].

csont-törés: [os fractum; beinbruch]. Ha kinek valamely csontja csonttörés alá vettettetet, a pár hagymát törje össze és rágára tegye rá (Nad: Kert. 307).

elme-törés: mentis contentio Kr. [geistesanstrengung]. A tudósok kész tsűfok és szünetlen való elme s fejek törések miatt sokféle nyavalyákat szenvednek (Misk: VKert. 73). Szent Gergely sok elme-törési között eluőjének nyígostizalására egykor ki-étálván ngymond (BíróM: Micac. 345).

érec-törés: [metalla; bergarbeit]. Valakit értz-törésre itélni, kárhoztatni (SzD: MVir. 256. 85).

félben-törés: [rima; ritz]. A koregded forma leg tőkélle-essebb semmi félben törése nem lévén (Com: Jan. 165).

fő-törés, fej-törés: 1) [vulnus capitis; kopfwunde?]. A nadaly fű hasznos igen a talgyuk és fej törési ellen (ACsere: Enc. 242). **2)** [ingenii virium contentio; das kopfbrechen]. Nagy gykezet, fő-törés: vehementissima animi ingenii, virium *contentio PPBL. Nagy dolog, ha apránként nem fogyot esze a feleletekben-való fő-töréssel (Pázm: LuthV. 132). A tanátsos urak nap-estig fáradnak és fő-töréssel munkálkodnak (Pázm: Préd. 35. Misk: VKert. 73). Számon napjaimot, kiket itt benyélve töltök s haszontalan fő-töréssel (Bercs: Lev. 719).

frigy-törés: [violatio pacis; friedensbruch]. Az frigy törésért jó Hunyadi János töle megveretteték (RMK. IV.33). Hadat boczatana Egyptusból Nabucadnezar ellen, melly hit es frigi törés lőn Sedechias veszedelmének oka (Kár: Bibl. II.122b).

hajó-törés: naufragium C. MA. schiffbruch PPBL. Hajó törés, vízi-veszedelm. el-mertülés: naufragium PPBL. Némellye az hajó törésének darabjain menekülének: nonnulli super ea, quae de navi essent, euaerent ad terram (MA: Bibl. IV.135).

Az hitben hajó törést szenvedtec, az az hitőket elvesztették (MA: Seult. 676). A hajó törés után jobb a révész (Pal: UE. 496). Bolondul átkozza a tengert, a ki másod hajó-törést szenved (SzD: MVir. 49).

hajótörésbeli: [naufragus; schiffbrüchig]. Hajó törésbéli veszedelemben forognak: naufragio periclitantur (Com: Jan. 89).

házasság-törés: adulterium MA. ebebruch PPB. Nem csak az házasság törésec, hanem még a csókolgatás is szemtelen orcátlanság (Com: Jan. 183).

kelevész-törés: [hastiludium; das lanzenbrechen]. Fegyveresen ment volna kelevész-törésre (Hall: Paizs. 416). Háromszor győzedelmet vett a kelevész törésben (Kal: HHist. I.5).

kerékben-törés, kerékbenvaló-törés: [supplicium rotae; das rädern]. Fel-akasztásra, kerékben-törésre ítéltetnek (Bar: SzBúcsú. 249). Kerékbe való törést feletlenek hozzá (Nyr. XII.79).

kopja-törés: [ludus equestres; ritterspiel]. Ki-bíresíték egész Franciaországának tartományában, hogy kopia törés lészen (Tess: SzMag.D).

kórság-törés: *sacer morbus PPBL. [epilepsia; fallsucht]. Az oroszlan epéje a nagy nyavalyát: kórság törést meg gyogyitta (ACsere: Enc. 205).

maga-törés: [defatigatio sui; selbstabmühung]. Magok törésével igyekeznek szaporétani marhájokat (Tel: Evang. II.423).

nehézség-törés: [morbus caducus; fallsucht]. A tébolyodással nyavalygóc az nehézség töréstől nem igen messze vannak (Com: Jan. 49). Gyenge testének belső fájdalomit a nehézség törés, a szorátul való meg-válása tapasztalható kípben ki nyilatkoztattak (TitkRóz. 114).

parancsolat-törés: [violatio iussi; geheissübertretung]. Elsev zőleynk az parancholat teoresert oly ygeen el tanoztatuan valának istentel (CornC. 140). Isten e parancsolat törésnee vtanna byna őket es meg atkoza a kegot (TelC. 209).

szék-törés: [laesio iudicii; gerichtsverletzung]. Byro wram zawath zeek teoresnek nem itelte, azert mywel hogy mind az három dologot egyben foglallya (RMNy. II.239). A szék törés a törvényes szék színén mondott illetlen szollásból avagy a törvényes székben ülőknek tiszteletlensége miatt szokot meg-esni (Kász: Kít. 216). Székely földén a széktörés 24 gya (SzékOld. II.119).

szenzség-törés: sacrilegium C. [religionsschändung]. A lopásoc, ragadozásoc, szenzség törésec meg tiltva vannak (Com: Jan. 192). Szenzség-töréssel részesült volt a Krisztus testében (Csúzi: Síp. 214).

törvény-törés: [violatio praecepti; geheissübertretung]. A hetuen hetec meg rövidöltec te nepeden, bog meg vegeztemec a törőnen törés (BécsiC. 157). Törvén törésec, paranasagoc, vsragoc, ezec kie megferteztetnek embereket (MlinchC. 43). Adam atianknak engednek vala minden teremtet alatok az törvény törésnek elwte (VirgC. 36).

1. [Töret]

törvény-töret: [violatio legis; gesetzübertretung]. Embernek belől zűneből zarmaznac gonoz gondolatoc, törőnen töretec, paranasagoc (MlinchC. 85).

2. Töret: [oppugno; belagern]. Igen kezdék lőni az várat, töretni (Tio. 49). Országában zsidókat kergetteté, várakat, városokat töretteté (RMK. IV.156). Immar wted nappya, hog Kapos warat az tewrewk erewssen tewreti (LevT. I.163). Nem fél, hogy ollenség vijja s törettesse avagy kő-szikláut golyóbis sérthesse (GyöngyD: MV. 5). A várat szüintelen törette (Kónyi: HRom. 159).

el-tőret: 1) [confringi, dirui curo; zerbrechen, zerstören lassen]. Botokai eltőrettette az ő ket vallat (DebrC. 167). Azt halwan zeit Marton pseyke ottan el tőrete az oltart (ÉrlyC. 625, ÉrsC. 340). 2) [oppugno; belagern]. El-tőrette és tsak nem meg-yette vala az ammoiták városait (Pázm: Préd. 58).

kettő-tőret: [dissecari euro; zerschneiden lassen?]. En
maid kettő tőretem te magadat (Göres; Máty. 78).

lë-töret: [dirui jubeo; zerstören lassen]. Le törete Scambria-
nac kôritéseit (Helt: Krón. 24).

mög-tőret: [dit'ringi curo; zerstückeln lassen]. Az tormát megtöresd, de meg ne reszeltesd (Radv: Szak. 24).

Tőretés: 1) contritio DöbrC. 30. [elend]. Ő labok gors
vert őtteni, tőretes és bedogtalanság ő vtogba (DöbrC. 30). **2)**
[subactio; unterjochung]. Nemellieket birodalma ala bedoltata,
kic annac előtte sola tőretest nem lattanac (Szék: Krón. 219).

Tõretet: 1) [corruptio; das verderben]. Fel eniele a tõretetből en eletemet; sublevabis de corruptione vitam meam (BécsiC. 242). 2) [poenitudo; reue]. Ha tõredelmben leend, meg zabadwl es ha tõretetben leend, ylyk te yrgalmassagotho ywtny (ÉrsC. 540).

Tőretetēs: corruptibilis BésiC. 91. [vergänglich]. Ők en hasonlatosságomert es a keussene tőretetēs életneç ideyoiert (propter modicum corruptibilis vitæ tempus) meg çalatkoçianac (BésiC. 91).

Törtetetéség: [laesio; verletzung]. Ime en latec neg ferfiakat iarakat a tűz közepet es sem egy törtetetéség ninc őbeonee; nihil corruptionis in eis esse (BécsiC. 134).

Töretlen, töretetlen : 1) [non contusus; nicht zerstoßen]. Töretlen faléjat tegyen bele, mikor feladja az tehénhúst (Erdy: Szak. 21). **2)** [non tritus; unbetreten]. Az wth zoros es töretlen, ky vyzen az erek eeletré (ErdyC. 391b). Az mostani rossz idők és az utakaak töretlen volta miatt nem járhatunk szabádon (LevT. II.239). Nagy hó lévén töretlenben nem utazhattam (Nyr. XIV.356). **3)** [incorruptus; unvergänglich]. Ezek romlando koronut vegyenek, my peugyh wrrkke valothi, töretlent (Komj: SzPál. 157). **4)** [non laesus; unverletzt]. Te töretlen mehedből fiat yg aital ki, hog illetlen zemereenségnek tellessego nevedek-nieik (DöbrC. 122).

[Közmondások]. Vert viszen veretlent, agya-feje töretlent
(Veresm: Lev. 292. Matkó: BCsák. 412. Czegl: BDorg. 413).

[Törvény]

Törévenység: [fragilitas; zerbrochlichkeit]. Mozes a kővé-
táblákat a földhöz tsapá és el-töré, mellyvel is a törvénynek
törévenysége jelenteték, hogy tudni illik mindenektől kárhoza-
toson meg-töröttetnék (GKat: Tűrk. 399).

[Törhet]

mög-törhet: 1) [diruere posso; zerstören können]. Keth
hamis tano elõ alla es mondauae: Ez ezt monda, hog' meg-
törhet istennek templomait (NádC. 204). 2) [evertere possum;
umstossen können]. Ezt ysten kenyenyen tehetee, thermezotteth
meg therhetto (ÉrsC. 490b).

mögtörhetetlen: 1) [immobilis; unerschütterlich]. Az ty
conventetekben az meg törhetetlen erwésé lakozek, hogy mynden
eyol az zent veztegegek meg tartasának (VirgC. 140). 2) [non
hæsus; unverletzlich]. Ky volt vala mikoron yz es zylew, zep
lтелен anya es meg törhetetlen (ÉrdyC. 45tb). 3) [quod re
tari nequit; unauiderlegbar]. Ennek binesere nízok meg
törhetelen okossárok (TibC. 39).

Törhetetlen: infragilis, infrangibilis MA unzerbrechlich
 PPB.

Törmöl: [corrodo; zernagen]. Lássuk mint törmölheted fogatlan inyeddal el a Matkó rothatt almáját (Matkó: BCsák 189).

Törő: 1) frangens MA. [terens; brechead, stossend]. Némely helyen vagyon afféle törő kő, kiből az mondolát törik (Radv. Szak. 255). Nagy törő ágyukat gnyujtatok (Könyi: II.Rom. 11). **2)** [pistillum; stössel]. Egy öreg réz mozsár törőstől (Gér. Kán.Cs. IV.447). **3)** [fragilis; zerbrechlich]. En kilöttem a föld-nec ágagabol, az fueguel törőb vagoc (Tel.C. 45). **4)** violator Bécici. 29. [schänder]. Kie ő főtérzetéssgecbeu törőc voltanae: qui violatores exstiterunt in coínquinatione sua (Bécici. 29). **5)** friabilis, tritor C. ruptor MA. brecher, zertrüter I.PB.

ágy-törő: [adulter; ehebrecher]. Az ágy-törőket és az paráz-nákat isten el kárhoztattya (MNyil; Irt. 5).

bab-törö : *fabarium pilum 13131.

bors-törő: [mortarium piperi terendo; Pfeffermörser]. Egy borstörő, egy szűrő-szita (Kadv: Csal. II.333 III.30).

büza-törő: pinsor C. Büza törő hely: pistrinum C.

csér-törő. Kádiban ugralo eser-törő vargák (Thaly: VÉ
1367).

dió-törő: nucifrangibulum PPBl. [nussbrecher]. A diót dió
törővel, dió verő kalapátsal meg törje (Com: Jan. 20).

fa-törő: [tudicula lignea; holztösser]. A borsót tiszta fa-törővel kell erősen keverni (Radv. Szak. 196).

1) fal-törő: **(1)** [muris diruendis inserviens; mauertbrechend]. Fal-törő kos vagy álgúy: tormentum *murale PPBl. Urdatának sok szalmút gyalogokkal, fal-törő szerszámokat gyorsasággal (RMK. VI.164. Güres: Mátý. 94). Az tatároz meg töltte az árkot, néki baytáik a fal törő bakokat (Helt: Krón. 57b). Meg szállja az várat és mindentefe fal törő szerszámokkal rontya azt (Zvon: Post. I.39). Minával s bumbával és két faltörő-ágyúval biztat (Beres: Lev. 703). A bástyának fal törő ágyuit néki szegezette mind éjjel és nappal sütni döngesztette (Könyi: HRom. 121).

2) [aries; mauertbrecher]. Százhatvan-ezeren basa előrede, száz taraszak, tizenhat faltörő véle (RMK. III.77). Nagy erős faltörőket voaszak vala (426).

festék-törő: **1)** [colori terendo inserviens; farben-]. Festék-törő kövön ezeket törd lágyan (Keesk: ÖtvM. 285). **2)** *tritor colorum P'BL.

fog-törő: dentifrangibulum C. PPBl.

hajó-törő: naufragus MA.

házasság-törő: adulter MA. elcbecher PPB. Nem vagyok miként csebbe emberek ragadozok, hamosak, házasság törősk (DóbrC. 365). Scent ANA azon testne tisztasag zozta nyornok papocsa, zezzölőskoc el házasság törősk (TelC. 136). házasság törő buja, fertelmes életök, gyilkosok, latrok ágyokban vallást tesznek bűnököl (Sam: Agend. 99).

kása-törő: *tarrarium pilum PPBl. Sütő, búza meg-törő
őrle, kását-törő: pinsor PPBl. Kása-törő malom: pilum milia-
rium PP. (Szakácsmest. 115).

len-törö: *stuparius malleus PPBl. [haufbreche]. A len és kender len törövel, tiloval meg-förettetnee (Com: Jan. 96).

moszár-törő: pilum, pistillum C. stüssel PFB. stempfel
Kirtlesz 136. Mosar törővel mag. tört gabona (Kár: Bihl. 1620).
Régenteu esac mosár törőckel törneve vala (Com: Jan. 75). Egy
hoszszú fával mintegy mosár törővel verjék a borsdochkának
fenekét (Lipp: PKert. II.225).

por-törő: 1) (pulveri pyrio terendo inserviens; pulver-). Parancsoltam az hámorra, hogy csinálja az golyóbisokat, por-

törő malom vagyon (RákGy: Lev. 344). Portörő rézmózsár törője nélkül (TörtT.² IV.152). A saluimotot igen hordják Debreczenben és horváti portörő malmokban (RákF: Lev. 1283. II.39).
2) naptarius MA. pulvermacher Nom. 62. PPB.

szék-törő: sedis iudicariae violator Ver: Verb. Szót. 28.

szentség-törő: sacrilegus C. [religionsschänder]. El yvtt az zentség tawroð feyedelmeknek ew paranczolattyok (ÉrsC. 354). Vete az ő sntseg töre kezeyt a nozolará (TelC. 184). Szentseg törő vag: sacrilegium facis (Fél: Bibl. II.4). A szentség törőc kerekben törettetne (Com: Jan. 137).

szűz-törő: violatio virginum PeerC. R.

törvény-törő: [violator legis; gesetzerletzer]. A ki elintézi szivében, hogy fele-baráttját károosan meg kerüli, olly törvény-törő mint a ki valóban meg tselekszi (Fal: NU. 286).

ünnep-törő: [violator sollemnium; festverletzer]. Az innep törőc regeim meg köveztetec (Born: Préd. 245). Nagyubbra sententiázza magát nyilván a káromkodo, parázna, üdnap-törő, istentelen élető (Megy: 3Jaj. II.170).

Törőd-ik: **1)** [teror; gestossen, gerieben werden]. A fokhagymát megtörjed, kicseny borsot is vess köziben, hogy szebben törődjék (Radv: Szak. 25). A hajó oldalán egy lynk törődött (Gvad: RP. 383). **2)** [defatigor, laboribus conficior; sich abmatten]. Aszt se áldozd az wrnac, a mi terődet a vagy meg kopadot (Helt: Bibl. I. II.3). Ő életében holtig nagy jamor vala, mint törődött ember végre megbala (Huszti: Aen. 34). A melly test itt sajldótt, törődött és szenyvedett (Pós: Igazs. II.637). Meg tekintuen, hogy Szelemery Lazlo vram maar törődött ember legyen, az en aruaym gongya viselésére nem érkezhetik (Radv: Csál. III.125). **3)** angor C. [sollicitor; sich ängstigen, sich kümmern]. Felőttele törődik, hogy ez világi marhaiait szaporítsa (Born: Préd. 410). Fut, farad, törődik (552). Mellyik fáradozt s-törődött többet (Megy: Dial. 57). Törődvén, szép leányt miként nyerhetné meg (Zrinyi I.21). Magában tatár kám így törődik vala (II.4). Sem alszik sem vigyáz, csak fetreng ágyában, ide-tova fordul, törődik magában (GyöngyD: KJ. 368). Eleget törődünk, fáradtunk dolgaiban (MonTME. VI.345).

[Szólások]. *Vmiben törődik:* Ha senmi tekintet nincsen az emberek erkölcsére, nem tudom, mit kellyen törődni az jámborságba (Pázm: Kal. 381). *Vkiért törődik:* Hogy a te szíved törődhessék és szomorkodhassék azokért (MHeg: TQszl. II.192). *Vmin törődik:* Sem a nagy dolgokban nem örvendez, sem akámi aprólékon nem törődik (Pázm: KT. 108). Az olly szerelmes atya meg-bántásán törődni kezd (Megy: 6Jaj. II.39). Ne törődjél a magad betegségén (Hall: Paizs. 470). Busnlásodon bizony valóban törődöm s búsiulok édesem (RákGy: Lev. 272). Ne törődjél e dolgon (Káldy: Bibl. II.275). De mit törődöm én más esztelenségén (Zrinyi I.146). Az istennek kedves szolgálai minden üdőkben törődtek és csak nem panaszkodva tsudálkoztak ezen a világnak fonákul-fordult folyásán (Pázm: Préd. 24). Magatalságokon törődnek (Hall: Paizs. 35). Az philosophusokat törőttek ezen (Born: Préd. 297). Leginkább azon törődik, a mit az o testamentom szavairól mondtam (Pázm: AnthV. 232). A ki menyeyi kegyeret eszik, nem törődik azon, melly drága étkeket ganéjollyon (Pázm: Préd. 441). Nem törődik azon a pap, akármint szolgálja (Thaly: Adal. I.12). Solonnan semmi hírem nem jöve, kin nem kevésé törődöm (Bercs: Lev. 72). Szívemben bánattal rajtam ne törődjél (Ujf: Hének. 54). A melly hajdu vagy katona nem akar belé állani ebbe az iskolába, ne törődjél rajta, bídd el, hogy tünys és rest (Zrinyi II.196). Még emberek az conjunctionak hol meglétérül hozzám nem érkezhetvén nem kevésé törődöm rajta (MonIrók

XVIII.108). Gyalogja menyeyi, nem tudom, eleget törődöm rajta (Bercs: Lev. 185). Az németek Szombath körűl telepedtek vala, megvallom, igen törődtem rajta (451). *Vmivel törődik:* Az akaratosság ha mikor pörlekedik, nem törődik sokat a jövőüddővel (Fal: UE. 438). Maria a sok emberek előtt való szégyenkedéssel semmit nem törődött (Vajda: Kriszt. I.373). Tábori dolgokban nem törődnek sokat az utóbbi szerencsével (Fal: UE. 487). Ha kimegyen egészen Balaton tájkára is az ellenség, azzal ne törődjék (Bercs: Lev. 511). Ugyan dögt látjuk a szökvervényeknek és sok gyalog, sok lovas ha mindgyárt rajta vesz-is, nem sokat törődik véle (Fal: NA. 217). Nem törődnek véle, csak magok kevélyen lipczelhessenek, parancsolhassanak (225).

el-törődik: defloccor C. [laboribus frangor; sich abmatten]. Eltörődött vén emberek: defloccati senes C. Ha munkával el-törődtenec, nyugosznac: operatione fracti quiescunt (Com: Jan. 173). Enni hosszú út járásokkal mind magam, szolgálaim, lovaim eltörődünk, fáradtunk (TörtT.² L598).

fől-törődik: occalleo C. Meg-keményedem, fel-törődöm, büröm meg-vastagodik: concalleo PPB.

még-törődik: **1)** [confringor, contundor; zerschlagen, zerquetscht werden]. Az dinnyét jól betakarják, hogy az hideg meg ne vegye és meg ne törődjék (Nád: Lev. 32). Az Israel fia ruhája meg nem kopott, sarja el nem szakadott, hogy talpok meg ne törődnek (Pázm: Préd. 793). Az lovoknac kőrönc meg-törődénec: ungulae equorum ceciderunt (MA: Bibl. I.221). **2)** [laboribus conficior; sich abmatten]. Az asszonyok a lovaglásban meg-törődnek: feminae atteruntur *equitatu PPB. Mikoron meg terődet volna a soc munkákkal és bánatokkal (Helt: Krón. 60). Megtörődött, megszakadott barom: animal, quod contritis vel tuis testiculis est (MA: Bibl. I.110). **3)** [poenitet; reuen]. Bocsnáttját érdemli istentől a megtörődött lélek (Czegl: MM. 271).

megtörődés: [poenitentia; reue]. Materiját ennek a sacramentomnak állattyrák lenni a poenitentiát-tarto embernek némelly cselekedetiben, a minémű a meg-törődés, a félbe-súgó gyónás és az elég-tétel (Pós: Igazs. II.418). A bűnőn való megtörődésnek kell a bűn-bocsnátot tulajdonitani (Czegl: MM. 271).

neki-törődik: [percallesco; gefühlos werden]. A sok szenvedésnek néki törődött-va a város: patientia civitatis *percalluerat PPB.

Törődés: **1)** angor C. [sollicitudo, labor; angst, besorgnis, mühe]. Minemű retteggessel, törődéssel es nehezsgellett meg (Born: Préd. 77). Az törődésnek békét hagyok várván az hatalmas urtól segítséget és vigasztalást (LevT. II.132). Életének sajlódásai, törődési után e világi földsátorából elköltözött vala (Szal: Krón. 228). Szorgalmatossággal es törődéssel igyekeznék is támogatni az ő dőlőlgelő székeket (EszT: IgAny. 451). Mind ennyi törődéssel sem találtak az lutheristák kilenc ezer embert az ő zászlójok alá (Pázm: Kal. 366). Esztendőkkkel, törődésekkel és sok betegségekkel terhes állapotom nem bízta (Pázm: Préd. 62). A haragot és bosszuz törődést úgy távozassa mint a veszedelmes mérget (Pázm: Préd. 800). Nem az egyetlen egy Lázaron vagyon törődése, hanem az egész sido nép miatt vagyon sérrelme (MA: Scult. 811). Magas a dolog, hozzá nem könnyen fér, sok törődés után csak veszességet ér (GyöngyD: MV. 12). **2)** [poenitentia; reue]. Három részei vannak a poenitentiának: a törődés, gyónás és elégtétel (Czegl: MM. 271).

elme-törődés: [angor animi; besorgnis]. Nem kevés elme-törődésemre vagyon, hogy már majd két hete, miolta hiába várom levelét Nagyságodnak (Bercs: Lev. 76).

[Törögél]

még-törögél: [leniter abstergo; sanft abwischen]. Az mely kezkenél magat által övedzette nala, azzal nagy hűsegesen meg törögélte es meg szarazta mindenikne labait (Born: Préd. 215b).

Töröl (*tori'* Orezy: KöltII. 45): **1)** [tero, frico; reiben]. Parancsola a feiedelm, hogi meg ostorozniak es nagy erős zvr foltokkal a meg taglot testet törölneik (DebrC. 12). De az hamar meg léssen, csak fiad s töröllyed (Döcs: Adag. 106). **2)** tergo, tergeo MA. wischen PPB. Syrokvala es nem vala, ky törlye az en kőneimet (NagyszC. 104). Zent Peter apostol nyindenkoron kezkenőt hordozot nala zemeit törlely (ÉrdyC. 421). Zent Kateryna azzony az sobet tewrly wala, mossa nala (ÉrsC. 422). **3)** [extinguo; vertigen]. Földnek lakosait öhni akarjátok s fogatni törölhni; töltések bosszútok (Orezy: KöltII. 45).

[Szólások]. Mennél hajnadabb [így] pór, annál folyebb törölte homlokát (SzD: MVir. 43).

el-töröl: **1)** [perfrico; abreiben]. Hanemha valaki eltörlendi rosdait, nem foune: nisi aliquis exterserit aeruginem, non fulgebunt (BécsiC. 112). **2)** abstergo Ver. detergeo, oblittero C. abstergo MA. auswischen PPB. El-töröl, ki-töröl, meg-homályosítom: oblittero PPB. Vereyteket kezkevel el tewrly vala (DomC. 143). Eltöröld szememről könyhullatásimat, fordítád öröme siralmomat (RMK. VI 6). Az orozslának, a mellyen el-mennek, nyomokat el szokták törölni a farkokkal (Misk: VKert 51). **3)** aboleo, deleo C. MA. auslöschen, austilgen PPB. Engedee rokonsag törnéne, mert nem tartozom en nememee vtollat eltörletem (BécsiC. 9). Menden sídoo meg öltettene es eltörlettene germeiktől-fognan mend üglen (56). Az igt eltörölheti embőr (DebrC. 53b). Az ki pariznáná tézi az aszszonyi állatot, vereséget es gyalázatot nyer es az ő gyalázattya el nem töröltet (Kár: Bibl. 1605b). Az fiac, kie ő életben neveltetee fel, el törle az ő szülőkne nemelenségeket (664). Eltörle az embert: deleo hominem (MA: Bibl. 16). Az israelitac megverie es eltörle az emoréusoknak két királyokat (139b). Pogány népet el nem törle, hanem azokkal elegyűltet es az ő halványokat tiszteltet (V.50). Ime en gonozokat hozok Jerusalema es el töröl az (Zvon: Osiand. 64). Ricsiut Szombatba küldtem, mivel Szombat akarták eltörle (Bécs: Lev. 44). Ő áld, ő töröl el erős táborokat (Orezy: KöltSz. 158). **4)** expio C.

eltörlés: deletio, litura, abrogatio, expiatio C. abolitio MA. austilgung, vertilgung PPB. Eltörlése a népnek: internecio PPB.

eltörölhetetlen: indelebilis C. MA. unauslöschlich PPB. Jótéteményidet szívem táblájára eltörölhetetlen betűkkel felírtam (SzD: MVir. 107).

föl-töröl: como MA. aufputzen PPB. Ki üstökét föl-törli, kopasz homlokú: relictus PPB. Jó korán kell kelned feltörött homlokkal, poros hajjal, költséges gála öltözettel (Fal: NA. 233).

[Szólások]. Az telhetetlenség végre oztan föl törölne homlokát vgyan meg vakitya es szempelenél meg batoritva minden bűnökben (Born: Préd. 560b). Az anyaszentegháznak vallását föl törölt homlokkal meg vetik (Pázm: Kal. 368). Jól föl töröllye homlokát (Toln: Vigaszt. Előb. 4). Arczital, homloka-fel-törölt es minden szegyeit háta megé vetett (SzD: MVir. 43). Fel törölt homlokkal es nagyon fel emelt szemöldökkel áll ama tenérdek rágalmazás püszszi alatt (279). Feltörölt szemöldök áll (Pös: GBot. 2). A ki ahoz fog, az üstökét bár jól feltörölje (GKat: Tikk. Cím. b).

ki-töröl: **1)** deleo MA. [aboleo; vertigen]. Nem törölöm ky ew nevet: neque delebo nomen ejus (JordC. 889). Kürtát átt az vr a földről hirtelen halállal kitörölni (Illy: Préd. 16).

2) expungo, repungo, dispungo, erado, lituro C. exstergo MA. auslöschen PPB. [auswischen]. Ki-töröl, által-verdesem: cancello; ki-töröl, ki-szám: dispungo; az írást ki-töröl, kivakarom: repungo PPB. Töröl ki éngemet-is a te könyvedből, melyet te írtal: dele me de libro tuo quem scripsisti (Helt: Bibl. I.58). Meg jelentem, hogy hamissan törölte ki Luter Marton azokat (Mon: Apol. 290). Christus az mi ados regestromunkat elvötte es az keresztfán kitörölte (MA: Scult. 992). Elméjek mind a lágy viasz, ki mit akar, azt nyomhatja rá es az utóbbi mind kitörölheti (Fal: UE. 489). Ne sírj, töröld ki szemedből a potyogó fájdalmat (SzD: MVir. 361).

kitörlés: disunctio C. litura, deletio MA. auslöschnng PPB. Ki-törlésekel ne moeskolly, a papiros szélire íratott csillagotkákkal az elmét könnyebbíteni senki nem tiltja (Com: Jan. 158).

lő-töröl: **1)** destringo C. deleo, decutio MA. [auslöschen]. Malomac feleségét hazassagba vöttem, hog ő nevezte ő neméből lé nő törlessé (BécsiC. 9). Le törlessenek előknek kőneiből es igazakkal ne irattassanak (AporC. 20). Ha a szűkakat le-törölnek a Balduinus könyvéből, kichny hasa maradna potrohosságának (Pázm: LuthV. 5). Az ő keserves halálának érdeme által törölne le az mi sok számtalan áluokságinkat (Lép: P'lik. I.112). Mellyel ados vala, az ő számtarto könyvéből le-törle (Tyuk: Józ. 197). Károli uram, van is most alkalmazósága, előtti szegyenét le-törölheti (Bécs: Lev. 66). Le-töröl széles e világ színéről mind az embert mind a marhát (Moln: Jépi. 45). **2)** detergeo MA. abwischen PPB. Meg-töröl, le-töröl, tisztítom: praetergeo PPB. Frater Vince ada az betegnek egy foltot es hagyja, hogy terdet az scapular poztyonul terelene (MargL. 196).

még-töröl: tergo, pertergo, extergo, detergeo C. abstergo MA. abwischen, auswischen, wohl fegen PPB. Megtörölni a lovat: equum defricare PPB. Kezde kőneimet megmosni ő labait es ő hay fonatnak meg törli uala (MünehC. 124). Myerth Janus vala a keserves anyanak gondviselnye, zemeit, züatit meg tewrlee aszszonyoknak (WinkC. 103). Meg tewrlee es meg apolgata mynd ew zemeit, züatit (105). Isten meg törölte zömkeeth (SindC. 1). Az keepwtalook meg terly orozyakokat, hogy tetessenek embereknek beyteleknek (ÉrdyC. 136). Istenek zent anyala az veeres törh meg törölween hywelyeeben teewee (237). Judas apostol meg törle az kyalnak orezyat es azonnal meg tyztwla (598). Az mely lőnac szemem valóia volna, amac az szemét amaz kék kőnel kel meg törölné (Cis. O2). Hogy az pisztragnak az belit kivájd, tiszta elő ruhádól töröld meg belől (Radv: Szak. 135). Az tikmony hóját mindenütt töröld meg szépen (277). Megtöröl szemét oly bizakodással, hogy felfogott igye nem lesz hibázással (Thaly: Adal. I.171).

Törlejt, törölt: [comparo, concipio; schaffen, verfassen]. Kenes bezed utan lizu zerbezedet tewrlewyte: longam refert historiam (EhrC. 122). Ezüst zeké zózzettettekna a pagimantomon, ki smaragdus es perimis kőnel törleitettnala: smaragdino et pario stratum lapide (BécsiC. 48). Ez irasocot törlejtöte es zerzotta Vilhelmos doctor (GuiryC. 12). Vg törlejte es vg zaba az ő bezedet (NagyszC. 160). A időndő életnek dicőseges voltatol nagi edős bezedöt törlejtöeltötk (DebrC. 135). Így bezelek es ymlylen zózzest törlejtöthek (ÉrsC. 470). Ew az ezazart meg mecewte, mert ew bezedet ygenen therlytho (481). Ne akiry sok bezedet törlejtötena a gyonashan anagy hozyan gyomod (HorvC. 238). Legottan tilbélőt török népek nagy viadalt velel törtelenek (RMK. 125). Kezde edes beszédet törleíteni (PontIst).

Törlejtet: [figmentum; bild, statue]. Mit haznal a faragnai, mert ő tenőő tiragta azt az őtteuent es a hamis kopet, mert ő tenőő remenkedet a törlejtethe: quia speravit in figmento fictor ejus (BécsiC. 273).

Törlejtő: [statuarius; bildgiesser]. Vessed azt a törlejtőbe proice illud ad statuarium) az ekleleuuec beret, kiuel meg-berlettem ötölle; es vum a harminc ezüst penzeket es votem azokat vruc hazaba a törlejtőbe (BécsiC. 311).

beszéd-törlejtő: [oratorius; rednerisch]. Erről vagyon meg-rua hozd törlüt köñuec vtolsó rezebe (NagyszC. 288). Hogy a egy bezed terleyte zywzet megh gyezwzethuenee (DebrC. 538).

írás-törlejtő: [auctor; verfasser]. Írás törlejtő mestőr wgh-
mond; első lelki iozagt aleitok leuue a nyelwet meg elnyeui-
eni (WinkC. 133). Írastörlejtő mestőr Vince neű doctor elkep-
pen irt (GuayC. 21). Kiről éodalkodic iras törleyte mestőr es
g mond (NádC. 67).

vers-törlejtő: ∞ Kiről vñmond vers törlejtő mester: qui
ervit deo, regnat ut deo (NádC. 134). Ygy mond vers terleytev
mester (DebrC. 537).

Törles: **1)** delectio C. [das auslöschen]. Demirlám emlétí
zégyenét, nagy chelekedettel kívánnya törleszt (Zrinyi L50).
2) tersio MA. das wischen, abwischen PPB. A meunyre lehet,
álásztig tartóztatom magamat az szemeim törlesztétől (Nád:
ev. 105). Húllott egy pár tsepp szemiből s majd egy törlésre
i-tisztult (SzD: MVir. 362). **3)** [frictio; das reiben]. Haz es
dwur sepes, wyz hozas, sarw törles awagi tisztitas es tal
posas (ÉrsC. 431).

Törleszköd-ik: [se insinuare; sich anschmiegen]. A matska
z ember ölében fel s alá törleszköde szokott jární (Misk:
VKert. 169). Az eb az esmeretesekek törleszköde nyájasko-
ik (191).

hozzá-törleszködik: ∞ Az elefánt, mikor feléje mégyen
mestere, az orrával hozzá törleszködik (Misk: VKert. 26).

Törölget, törölget: **1)** tergo MA. [abwischen, frocknen].
Eyeenek bay zalywal törölgbety vala es apolgattyá vala ew
abaty (ÉrdyC. 417). Törölgeti vala lábait: tergebat pedes ejus
Helt: UT. Q.6). **2)** mulceo C. palpo MA. [streicheln]. Tapoga-
om, törölgetem, simogatom, hízlekdem: palpo PPB. Az maez-
ák tudgyák magokat nyalogatni. törölgetni (Mih: ÖÉlet. 84).
A matska az ötet törölgetőhöz alkalmaztatja magát (Misk:
VKert. 169).

környül-törölget: circummulceo C.

még-törölget: demulceo, permulceo C. tergo MA. wischen
PB. Az bynes azzonyallat az ydwőzeytőnek kényhwlátasawal
abaty meg mosogatta és hayával meg törölgette (ÉrdyC. 427).
Taygon, lovatoc allyát ki meg vesse, az ő állásában ki meg-
örlegesse (Csákt: Assz. MF). Az csigákat az vízből kivévén egy
uhával megtörölgesd (Radv: Szak. 273). Bibéjel:et mind meg
örölgette (Czepl: Tromf. 175).

Törölgetés: mulcedo, palpatio C. MA. [das streicheln]. Te
agioban vetközli giñörősegeben, kit veezh a te macskadnak
írka törölgetesből (DebrC. 104). Az apolgatással, törölgetéssel
aló hízlekedés tavol legyenec (Com: Jan. 205).

Törlő: tergens MA. abwischend PPB.

Törlő-szűr: pannus detersorius PPB. Az szerint tiszticz
i, rakd egy törle szűre, kösd az ló lábára, alom meg fűtötte
Cs. O4). A test törlő szűrral dörgöltetic (Com: Jan. 114).

fő-törlő: [sudarium; schweisstuch]. Főtörölők 8, hálófűkötők
0 (Radv: Csál. II.285).

kéz-törlő: manutergium Com: Jan. 109. [handtuch]. A ven-
éeece midőn magokat meg-mosdíc és a kéz-törölvel meg-törölöt-
és, asztalhoz fűnee (Com: Jan. 109).

orca-törlő, arc-törlő: [sudarium; schweisstuch]. Két
gatyá, egy arcz törlő, egy asszonyi főkötd (Rad: Csál. II.12).
Szilvási Boldizsárné asszonyom küldött orczatörölt 2. (Erd-
TörtAd. IV.100). Az inas nyakában volt az úr mosdó aranyas
csészéje az orczatörüllővel, fűsűvel (MonIrk XI.369).

segg-törlő: anitergia PPB. Segg-törlő papiros: charta ca-
cata PPB.

takony-törlő: strophium Com: Jan. 48. [sacktuch]. Az
orlynikakon a penészes takony ala szarmazic, mellyec takony
törölvel ki fuvattatnac (Com: Jan. 48).

tányér-törlő: [pannus detersorius; abwisch Tuch]. Hat vé-
kony vászon kendő, nyolcz tányér törlő (Radv: Csál. II.406).

veriték-törlő: [sudarium; schweisstuch]. Melly szorító gyól-
csoc, veritéc törlő keszkenydc, bokrátéc (Com: Jan. 101).

Törlőd-ik: [se applicare; sich anschliessen]. A feiedelmec
mellé vetti magát minden varga fölt és ot suggorog, házudoz,
kenneget, törlődik (Helt: Mes. 192).

égybe-törlődik: coalesco MedLat. 86.

Törlődz-ik: [se abstergere; sich abwischen]. Borral mos-
dik, sülttel törlődzik (Fal: Jegyz. 921).

Törőség: [fragilitas; gebrechlichkeit]. A törőség, poronyo-
ság áll a tapasztalhatatlan részetskének fernerdekségiből
(ACsere: Enc. 127).

Törőszköd-ik: [se applicare; sich anschmiegen]. Az apa-
tzakhoz törőszkótték őrmest (Alv: Itin. 275).

Törösöl (ghörzölődnek Bal: Epin. 2): frico, frio C. infrico
MA. manibus frico; kratzen, reiben PPB. Jól meg-töröm, tör-
sölöm: pertero; szeméit törőshni: oculus *terere PPB. Vakart,
törőlt, kétseges levelek: literae fulminatae (Ver: Verb. Szót.
14). Az ki az ő birajának pofáját törlegeti, az az ő szamarka-
jat szokta tapogatni és törőshni (SalMark. 7). Végy törött mon-
dólát búvön, ahoz keverj avagy törősh tikmony székit (Radv:
Szak. 275). A görőngyöt ha törőslőd, porrá lészén (Com: Jan.
13). Tiz kőrmődben fűván törőslőd kezedet (Czepl: Tromf. 145).

hozzá-törősl: affricio PPB.

ki-törősl: extero C. PPB.

lő-törősl: [defricio; abreiben]. Le-vakart, le-törőslt: des-
trigmentum; le-törőshni a ruháról a sárt: *desquamare vestes
PPB.

még-törősl: perfrico C. [reiben]. A gabona feieket meg
törőslvén kezeekel: spicas confricantes manibus (Helt: UT. P8).
Terits egy tálban fejr ruhát, töltsd abban az mondólát, törősl
meg egy kalámmal ide s tova (Radv: Szak. 255). A virágocskak
és a fű-szerszámok mennél gyakortább meg-törősltetnek kézzel,
annál nagyobb illatot származtatnak magokból (Mad: Evang.
717).

őszve-törősl: confrico C.

Törőslék: destrigmentum PPB.

Törőslés: frictus, fricatio C. tritus MA. das reiben, zer-
kratzen PPB. Törőslésből megsebesített: descobinatus C.

Görzölőd-ik? [se affricare; sich anreiben]. Csak az
anyaszentgyház oldalához a saaros állat ne ghörzölőduek (Bal
Epin. 2).

TÖR (teer PozsC. 7. ter KulesC. 147. RMNy. II.199. tár
Szék: Zsolt. 129. Sylv: UT. II.16): **1)** machaera C. mucro, gla-
dius, ensis, subula MA. schwert, pñrieme PPB. Níl nalkül es
tör nélkül vyot ő istenéc ő értec (BécsiC. 18). En vitessegenneec
törő mégen te oldalidon (20). Eliőűd Iudas es ő vele soc gőle-

kezet törőckel es rudackal... Fordehad te törődet ő hefero, mert menden, ki tört vend, tör miat vez (MünchC. 65). Az törnek keserűsegeerth, ky akoron te zenezegős zylednek lelket es zywet atal folaa (CzechC. 15). Egik az tört torkaba ſte (VirgC. 103). Az törnek helet az ű edesseges sebeinel illeten meg vigazta (101). Zywet Symeonnak meg yghert thewre atal bataa (WinklC. 75). Ű papi tör mia veretenek: sacerdotis eorum in gladio cediderunt (DobrC. 149). Ellensegünnek kemen töré alath feközik (NagyszC. 67). Ő törtet meggrandította es inet meghuzta (174). Keserevsegenek tewre az ev zywet atal yara (CornC. 41). Nem ywttem bekesegeth boczatany, de törth: non veni pacem mittre sed gladium (JordC. 384). Kezében egy verős tör uala (DobrC. 215). Az ő holvee eles törő (VitkC. 67). Ew nala vagyon mynd eelethnek mynd halahnak törté (ÉrdyC. 365). Az nagy epeseghed, ky the zylednek zywetli teer keppen megh folya (PozsC. 7). Adatnak ternek kezébe es leznek rowazoknak tarsy (KulesC. 147). Fenies törrel bozzaia giakot vala (CsomaC. 30). Ott egy tört adtak kezében (MonIrok III.106). 2) laqueus, tenus, insidiae C. decipula, tendicula MA. fullstrick PPB. [schlinge]. Tör, tzeke, kölepte: tendicula; les, tör, útát-állás, lest-állás, meg-tartóztatás; obsidiae PPB. Fogattasac meg en benuem ő zémeneac törében es veried meg őtet on zerehmennee aiakibol (BécsiC. 30). Meltoly engőmet őrizny pokolbely őrdőghnek ew törtőtől (WinklC. 242). Madarat fogand hű tewreeben: aucupio avem caperit (JordC. 102). Ez velag teljes őrdőghőknek törtinel (DobrC. 119). Hogi az istonsegnek törében meg fogattatniek (152). Az törbe, kyth el roytetenek, űnen labok belo akadoth (KeszthC. 14). Törre vällik: fiat in laqueum (Sylv: UT. II.16). Itt vagyon mindgyárt az őrdőgh törének fel-tsupo peezke (Div: Kker. 3). Engemet te mentel meg on ellensegünnee törtetől (Born: Ének. 234). Az madarac meg fogattatnae az törében (Kar: Bibl. I.629). Törőtökra, búntástokra lésznee: erunt vobis in foveam et laqueum (MA: Bibl. I.214). Meg fogatnak avagy a lépben avagy penig a törben (SBilog: TemK. 162). Sertés törőket csinálnak a vakindokoknak (Nad: Kert. 26).

[Szólások]. Az ki hazugsagual gyűyt marhat, meg áressől es az halálnac törében akad (Born: Evang. IV.303). Törbe ejtőm: illaqueo C. Az emberke meg nem szűnic, méglen valahól törben eyt és meg ől (Helt: Mos. 356). Nem hogy törben eizelek titoket: non ut laqueum vobis injiciam (Fél: Bibl. II.37). Törbe eyteni: in laqueum inducere (Deesi: Adag. 71). A madarakat törben ejti (Com: Jan. 81). Nehéz őtet mint agh-rókát törben eiteni (Czegl: Japh. 114). Törbe-esni: inducere se in laqueum PPB. Mindőn ől veege ezebe, hog embő ysteny iozagnak eel halgatasaecert esyk őrdőghnek törbe (WinklC. 123). Gakorta az nadar etket kereswen törben esik (BodC. 2). A kie meg akarnac kazdagúhni, azoc késértethen, törben es soc bolondságos kénűnságokba esnee (Helt: UT. Kk8). Kollotinél szabadosul elven az őrdőghnek törben ne essene (Dobr: Christ. 33). Ő is rá kerűl valaha az törben (Zrinyi I.46). Hol s miut lehessen a másoknak hántt tört nékire ejteni (GyöngyD: Char. 401). Tört hányó titok (Fal: Jegyz. 936). A madarász rak törtőket, melyekkel a madarak magokat felakasztják és meg-föjták (Com: Orb. 105). Meg szago-lántván a tört (GKat: Titk. 327). Törőket vana, vete őmeki, hog őmeki vey lenne (TelC. 68). En tewrth vetnyk tynektok (Komj: Szfál. 150). Az hitetlenőe tűrekdőt vettőtec ennekek (Szék: Zsolt. 129). Az emberke meg haragúac az orosz-lúrra és sok fele törőket kezdé vetni az ősneumenek (Helt: Mes. 355). Ezek Ngatokra elég tört vetettek (TörtT. I.95). A kegyességnak színe alatt törőkdőt vót (Ily: Préd. II.355).

[Közmondások]. Két elős tör nem fer egy hűfelybo (Deesi: Adag. 92. Kisv: Adag. 310). Nehéz az rókát kétször az törbe eyteni (Deesi: Adag. 119). Nehéz az agh rókát az törbe eyteni (Czegl: Japh. 114).

csaló-tör: decipula C.

hegyés-tör: [euspis; stossdegen]. Két élő hegyes tör: fra-mea PPB. Egy ezűstas aranyas hegester (RMNy. II.199). Az markát elfolyá piros vére, ő kezéből kiesék hegyes törté (Tin. 312). Hegyős törtrel földön igen gyakdosá (48).

[hegyéstöröz]

még-hegyéstöröz: [cuspidate transfodio; mit dem stoss-degen durchstechen]. Kevésben mulék, hogy meg nem hegyes-törözém (Kem: Élet. 417). Kettővel magam egyedül jól meg-puskáztam és egyet meghegyéstöröztem (MonIrok XXVII.47).

kétélű-tör: [ensis anceps; zweischneidiges schwert]. Rea űedűznen tomporara az ew ket élő törtet (VirgC. 147). Keth élő törtel elősb: penetrantior gladio ancipiti (JordC. 805). Istennék erwendese vagyon ű zavokba es keeth élő terek vannah ű kezekbe (KeszthC. 408).

mérgető-tör: [ensis versatilis; haudegen]. Helyhőzteté Eden kertec napkeletfelől valo részébe Herubint mezitelen méregető törtrel (Helt: Bibl. I.B2). A várnac piatján két értz kép ál vala és egy egy szekertze és egy egy méregető tör (Helt: Krón. 168b).

vadászó-tör: [venabulum; jagdspieß]. Istennék harazja mint egy vadászó tör ugy lészén el-jővetele (Mad: Evang. 29).

varga-tör: subula; ahl, pfriemen Nom. 48.

Török (törög [jgy] Helt: Bibl. I.M2): subula MA. pfrieme PPB. schnsterale Adámi. Fura által ennee fűlét törögkel (Helt: Bibl. I.M2). Furja át fűlét törőckel: perforabit aurem ejus subula (MA: Bibl. I.67). Kis hegyes aárral vagy törőkkel meg giaknak (Lép: FTük. 60).

TÖRF: torf KirBesz. 122.

TÖRKÖL: [irruo; anstürmen?]. Ellenségemre keménnyen törkölce (Göres: Mátý. 74).

TÖRKÖLY (törkölly Nom. 82): brisa, flocces MA. vinacea PPB. [treber]. Törköllyhordo kád: lacus vinarius; törköllyhordo taliga: benna; törköllynyomo: lenobates, trapetes MA. Szőlő-mont, maláta, törkölly: vinacea PPB. Maláta, igéze ez ighe minden allatot, mellnel disznót tartanak, akar törkölly legén akar bor seprű (Sylv: UT. II.167). Az zowlewnek az tewrköllye, kyth az presből ky wethennek wala (LevT. I.263b). Betölteni hasát a törköllyöckel, melyeket a disznóc eszneac wala (Helt: UT. T5). Kemannya uala be tölteni hasat a törköllyöckel, melyeket a disznoc eszneac wala (Born: Evang. III.85). A szőlő magokból avág törköllyökből löre avagy esiger lészén (Com: Jan. 85). Törköllyt eszik wala, kit az disznoknak vetnek wala (Poemit. 26). Ha az udvarhelyeken régi hitván megrothadott törköllyt találhatnak wala, lopva a várba béviszik wala (ErdTörtAd. III.82).

szőlő-törkölly: brisa PPB. [weintreber]. Szőlő-törkölly, kenetnek a seprejek, olaj sonkoly: magma PPB. A pocolba ol nag zorosság lezen miut az saytoba igőn megozetoth zőlő törkölly (NádC. 82).

TÖRPE (terpe Zvon: PázmP. 331): 1) humilis, depressus; niedrig, untersezt]. Törpe ember: pumilio, pumilius, nanus, pigmaeus MA. Törpe kutak asszony: parvula *pumilia ferat PPB. Az törpe kutac esűsűgűl és nevetűgűl van mindeneknél (Com: Jan. 45). A földi bodza törpe esallatson (ACsere: Enc. 231). Egy törpe meszelyes, merőn aranyas kannieska (TörtT. III. 178). A nyálas vérűknek van kovés erejek, vállások, törpe termetűek (Fely: ScholS. 27). A nagy termetű őriások érdemre nézve néha kisedek és törpék (Fal: T.E. 379). Két fegyveres ember a törpe vasát a puszka végére szegezé és erős őrizetben tartá az abbét (Fal: T.E. 734). Mi lett hát világ lál

nyából, törpe faragott kép óriás lábából (Orczy: KéltSz. 29).
 Eldre terül a zugó szél erejére magas tölgy, állanak a törpe
 k (SzL): MVir. 30). Ha minden esztendőben nem olólllya haj-
 sát, meg nevededik a törpe fa (319). 2) [junilio, nams; zwerz].
 ys embőrök, kyketh mi liky embőröknek mondunk awagh
 örpeknék (KazC. 192). Az törpék togezét ha Kaproneczai uram
 kötné, alkalmas gázló vízben sem kellene félteti, hogy az
 vilai megáznának (RákGy: Lev. 100). Törpének rendetlen min-
 enre a szíjat feltátani (Kisv: Adag. 196). Ha ez úgy volna,
 tynéhány száz esztendő múlva az egész világot majd merő
 rpék fognák lakni (Moln: JÉpül. 63).

[Közmendások]. A törpe mindenütt csak törpe (Kisv: Adag.
 28).

TÖRREN: [fremo; rauschen]. Midőn valami törrent a to-
 nyban, egybe azt vélte, hogy ő érette jöttek (Könyi: VM. 58).

TÖRTÉN-İK (*tertenyk* CornC. 161. DebrC. 323. ÉrdyC.
 38b): evenit, accidit, incidit, obtingit C. contingit MA. gesche-
 en, sich zutragen PPB. Ezekben ha történt volna vetkezűd,
 hath nylvan megl mond (VirgC. 12). Nememű időn törté-
 nek ilien dolog (15). Twttenek az nyolcad esztendőbe (59). Minden-
 api esetűk, kik történtek ez világba (95). Ha teneket fiam
 alami gonosz történik, meg kel ennekem holnom (WeszprC.
 0). Az ev lelkeet evrek karhozatra adny, mykeppen gyakorta
 történyk az fesusensnegnek bevreert (CornC. 161). Bel telenek
 melattal abban, ky történt vona hwnegy (JordC. 714). Ime
 arachon ciel terthenek (DebrC. 323). My oka, hogy Cristus
 ilyan herre mennyen, hol sok zeertelenségők zoktanak leenny
 s történyne (ÉrdyC. 73b. 10b). Terteeneek egy napon, hogy
 wthna ezeben az ew zerelmes leanya (338b). Nem olyan okok
 lat történeek az ew zent ky mwlasa mynt közőseeghel megb
 agyon sentenciáztathwan (479). Ha valamikorön alkotmotos
 tam törtynnek, hogy ty hozzatok mennyk (Konj: SzPál. 45).
 lyzon bodog eb wagy te, kynek ilyen oy wra törtynt (Pesti:
 lab. 32b). Ez ne történiük, hog ez szigyenben maragák ez
 iczekedisnek beszidiben (Sylv: UT. II.50). Minemű dologc törté-
 nenec a kiralyoc ideibe (Helt: Bibl. I.92). Amitol azoc fele-
 ec, azon történeek őnekik (Szék: Krón. 15). Akaram ezt ys meg-
 ny, my dolog teorteneek most ide ez feoldeon (LevI. I.276).
 az elmúlt napokban történt ilyen dolog az Kd falujában (II.172).
 történyt mostan valami kár köztűne, de rövid nap aszt esmet
 issza nyerhettyűc (Temesv: Béla. 19). Sokszor történt nekem
 áborúságom (Born: Ének. 178). Törtinnyéc, hogy ne legyen
 cedues néki az aszszoni állat (Kár: Bibl. I.180). Az egnessges
 embernek is történyk chyőmörlese es betegsege (Frank: HasznK.
 23). Olly helyőn is történetük sebe, hog chyont szakadas nekil
 ragyon (39). Az fractio és szegedt szám kiualtképpen szármac-
 az diuisióból, mikorön maradéc történnic lenni (Helt: Aritm.
 K). Hogy husvét innepén történt légyen vrunknak halála, semmi
 sudánk nem lehet benne (Pázm: Kal. 682). Néha oly beteghez
 történik monnetek, kinek betegségének nem mehettek végére
 Lép: PTük. II.238). Sokak történnék raytnuk, de legűnk erős-
 nek (Mad: Evang. 332). Hogy ne történyhassék veszedelme
 Megy: 6Jáj. VI.12). Egy télben történt véghez vinum munká-
 nat (Zrinj: I.5). Emlékezett ádtól fogva nem történt. 1666
 KBécs. C2). Hol penigh valamely felnek leiarra teörtennek,
 egyikről zallion az masikra a jószág (Radv: Csal. III.187). Ne
 ápláld a haragot, hogy gonoszbul néked valami ne történyék
 Ily: Préd. II.102). Itt oly dolog történt, az mely igen ritkán
 nallatott (Bercs: Lev. 512). Hasznos előre meghányui azt, a mi
 rajtnuk történet (Fal: UE. 442).

mög-történik: [accidit; es geschieht]. Meg-történik, hogy
 a késedelmes a gyorsát elől vegye (Com: Jan. 179). Megtörté-
 nik még a szerentsének saját fajzatn is, hogy a dítsőséges
 kezdeknek örömi keserves síralomra olvadozzanak (Fal: UE.

396). A vita közt megtörténhetik, hogy ha gyáva, önként előljon
 töle (438. 457).

Történet: eventus, accidentia C. casus MA. ausgang, zu-
 fälligkeit PPB. Tertenettel valok: accidentales NémGl. 320.
 Tarcz meg engömeth bynőköl, gonoz történetőköl (CzechC.
 47). Ez tevtrenetnek allata juta az ev testenek nagy erevten-
 segere (Margl. 93). Történet zerenit halla Cristost predicalvan
 (NagyszC. 160). Gonoz történetöket bekaseggel zenveg (42).
 Tevtrenet zerenit idue nemely ember ez nadas hazacikaban es
 be mene (CornC. 232). Nem történetből lön, de isteni zereseből
 (DebrC. 51). Simmi nem lenne történetből (129). Melyet ez allat-
 nak tevtreneti megbizonegya (DomC. 3). Történettel egy ven
 ember ywta oda el menwen az wton (ÉrdyC. 518b). Semy gonoz
 történet ott nem leezen (605). Oda intuan nem történetből, de
 isteni illetből uallast tezőnnala urnak (TihC. 195). Az ilw isten
 tyzwn a kyssyrtetuel egyetembe törtynetet, haznoth, kyvel meg
 gywzytek (Konj: SzPál. 160). Történet zerenit egy pap idue
 (Helt: UT. RS). Ha foglia esneyek tevtreneth zerenit az tev-
 revk kezében, meg is zabadolasa lenne nekye az tevtrevkev
 kezet (RMNy. II.114). Valami szüksegekpen leszen, az törté-
 nettel nem lehet (Mel: SzJán. 7). Hallottam s láttam es effle
 történetöket (Nád: Lev. 105). Meg esmeride azokat is nem törté-
 netec, hanem isten ajnidekanac lenni (Born: Préd. 317). Törté-
 netec es vak szerenczenek is mondhatunc (618b). Az botrán-
 kozások ez világön nem történetből tamadnak (Fél: Tan. 232).
 Az közel való begyeknek történetből lött szakadásiból kereked-
 tett ki az szép palota (Pázm: Kal. 2). Az világ nem történet
 szerint lett (MA: Bibl. I.1). Czac történet az, mi esett raytnuc:
 casu tantum hoc accidit (249). A te halálod nem történetből,
 hanem az vrnak akarattyából vagyön (Ker: Préd. 5). Ha a
 szived bolond nem volna, nem hinnéd a történetet (Mad: Evang.
 119). Megszűnvén a kenyérnek valósága megmaradnak azok-
 nak történeti, ize, szaga, színe (Ily: Préd. II.4). E lészen azok-
 nak nyomorult története (427). Minap a királnál lévén történet-
 kint (PhilFlor. 7). Csak történetből hullottak cimeres pecséttel
 a világra (Fal: NE. 17). Az homly alatt sok valóságos törté-
 netek találkoznak (Moln: JÉpül. 186). Szellőzni leüle, történetből
 osztán álomba merüle (Könyi: HRom. 142).

Történetes: [fortuitus; zufällig]. Az szegény parasztnak
 történetes dolga (Ily: Préd. II.244).

Történetesség: [casus; fall, znfall]. Ith e helyön lelőd
 byndőnek hočannatyat es mindön gonoz történetössegnec otal-
 math (NagyszC. 112).

Történhető: [fortuitus; zufällig]. Az ember szándékának
 helyes kivégezését sok történhető akadékok gátolhatják (Fal:
 UE. 460). Observáltak only usust, hogy a történhető errorok-
 nak correctiojokra a püspök vigyázna (Bod: Pol. 106).

Történhetőség: [accidentia; zufälligkeit]. Dolgok történ-
 hetősége homan függ (Apati: Vend. 1116).

TÖRVÉNY (*teruen* NémGl. 340. *terveny* WeszprC. 117.
 EsztT: IgAny. 168. *teruin* Mel: SzJán. 484. *törven* Ozor: Christ.
 59): lex, jus, ritus C. MA. gesetz, das recht PPB. Teruen tudok-
 hoz: ad legisperitos NémGl. 340. Törvények meg-avulása: *abo-
 litio legis; törvényt szölas, eszesen beszéls: *jus dicis; fel-
 hagyui a törvényen: *migrare legem; törvény-nélkül meg-ölui:
 hominibus *injudicatis vitam eripere; a törvénynek ellene vetni
 magát: *intercedere legi PPB. Ha tégéd rokonsagnac törnene
 zerenit akarand mégtartani, iol löt mnyelkedet lézen e dolog
 (BécsiC. 7). E ket paranólatban eűg minden törvén (MünichC.
 55). Sokzor megtalan haragutamb, kyt sem ok sem igazsag sem
 törvény nem atta volna tennem (VirgC. 9). Bodog, kyth az the
 temenyedrel megtaneytaz (WeszprC. 117). El ne hagyad az te
 anyadnak tevtrenyet (CornC. 1). Nem olvastatok ee az terwen-

ben (JordC. 388). Ez ember nem zónyk az törween ellen zolny (726). Ky vala az ev atyoknak törmenenek jgeen nagy zere-
teve (DomC. 304). Zennedni kel az törweent (306). Ew cer-
demlee, hogy az isteny yossagus törweent registrallya (ÉrdyC.
560). Meg zeplősytte Moysesnek törweenyet (523b). Az ő
ziley Moysesnek törweene zerent őtet zandekoznak hazassagra
adnya (TelC. 2). Az törnyu haragot chelekedyk (Komj: SzPál.
58). Az első születesnek mítosaga, ki törniu szerint Esannot
illeti vala (Szék: Krón. 13). Hogy tennen magadat mar arra
gondoltad, törmen hazassagban magadat foglaljad (Istv: Volt.
3). Ez a törni magzatnac anagy a leanzo szüldnee törmenye
(Helt: Bibl. I.DDd). Mikoron azok meg vallották volna az ő
véteket, meg bűntete őket törmenyel (Helt: Krón. 31b). Sok
feleol fenegetnek az törwennyel (LevT. I.162). Az törvény az
igazságnak állapattyanak lemie mondatik (Ver: Verb. Előb. 59).
Az fin törvény feleségét veszen magának: legitimus duxerit
uxorem (Ver: Verb. 105). Az bűnt es halalt, az törmeny atkat
az Christus el ronta (Born: Ének. 7). Az törmen rettent es kar-
hozta az bűnert (Fél: Tan. 559). Az jól rendeltetett birodalom-
ban külömb az itilő-bíró az törvényél (Pázm: Kal. 527). A
vétek emberben vagyon, a ki szabad akarva törvény-ellen tse-
lekedik (Pázm: Préd. 71). Tiszti szerint turtioze törmenyél
meg őlnyi az latrokat (Zvon: Post. I.368). Mosos a törvénynek
kiadatataában volt mint egy köz-követ (GKAt: Titk. 399). Az
ndvarbíróét hétko kelve Szerencsen az kapí fájára akasztának
fel törvényül (RákGy: Lev. 179). Szégyenlik törvény ellenkül
szólni (Apati: Vend. 9b). Arra tudom, hogy a törvény nem eresztí,
hogy asszon emberek válva testamentomosok is legyenek, pere-
sek is (Gér: KárCs. III.454). Jó érti Kegyelmed az Magyaror-
szág törvényét (434). A schólat ujjb törvényekel meg szo-
rongattyaé (Bartha: Krón. 18). Törvény s tudomány az in-
structiója az bírának (Beres: Lev. 377). Véteknak, a kik a
törvényt magok rájárára feszítik (Fal: UE. III.162).

[Szólások]. A hadnak idején nem folynak a törvények:
*silent leges inter arma PPBL. Jussat keresse tewrwen folyas-
sawal (RMNy. II.152). Jobagyimmal leszen törmenyem
(Born: Préd. 409b). A zarwas az iwbot a farkas elewt tewr-
nenbe ere, hogy egy kowlew buzawal volna neky ados
(Pesti: Fab. 19) Törvénybe hinni: vocare in *jus PPBL.
E szokás már mintegy törvénybe ment (Fal: NU. 281).
Ki akarand te veled törmenben perleni es te zocinadat me-
guenni, aggad neki palotadat (MünchC. 22). Törvényben
vagyok véle: *certamen est mihi cum eo PPBL. Tudom
vala, hogy ez en fyan ygen bewleh, hogy ha terwenbe
viendik, magath meg menthy (AporC. 176). Örömet tör-
vénnak állók, oda viszem fejemet, csak ne vögye el
jóságunkat erővel (TörtT. II.326). Czitatunk urasagot
eleiben törmenre Tereek Janost (RMNy. II.15). Valakit
valamely napra törvényre idézni: dicere *diem alicui
PPBL. Ha kit törvényre idész, léssen bajja, míg szörin számodra
elő tudgya rakogatni (Matkó: BCsák. 122). Az jwe vasarnapra
kellene terwiure mennj (LevT. I.337). Lemondani a
törvényről: abdicare, abrogare *legem PPBL. Törvény-
adó: legislator MA. Ada kernyül motelesnek törwenyth
(JordC. 727). Terwenyth aad vetkezeknek ő wtaba (KulesC.
46). Thy kegelmetek nee agyon olyan teruenth roya hon nem
leteben, nyth en reyam az en honnemletenben (RMNy. II.37).
Törvént kiado: legislator MA. Kiadni a törvényt: *pro-
mulgare legem PPBL. Miért avatod magadat a törvény kiadónak
tisztiben (Czegl: MM. 94). A Christust rendelte az isten, hogy
lelme az ő anyaszentegyházának törvény kiadója (Köl: Idv.
170). Törvényt állani: vadimonium promittere, vadimonio
se obstringere PP. Kez vagiok tewrment allanom mindeneknek
(RMNy. II.127). Nints kedve, hogy törvényt álljon (GyöngyD:
Char. 69). Ha edictum ellen vétettem, kész leszek törvényt ál-
lani (RákF: Lev. I.288). Törvényt állók ellene, ha kell (Nyr. X

120). Ne ehinaly törvényt az én érdememből (Zrinyi I.38).
A törvénytáinálk ha be vették volna az aszszonyokat az tör-
vénytervésbe, hathatósabb törvényt tettek volna (Mik: TörL.
46). Az attiafiay feieig fagattak teruent az az attia fia
halalaert (LevT. I.357). Neakariatoc alaitanotoc, hogy őtem lo-
gece törment feitenem (MünchC. 21). El-hagyott tör-
vény, le-tött itélet: eremodicium PPBL. Törvény-írő:
*fictor legum PPBL. Imuár most Czobor Pál törvényt
kér szolgabíró által (LevT. II.52). Adoss myth eg hatnan
forintal, törmenth kel rea kerny (Kady: Csál. III.128). Nem en-
ghedom senkinek, hogy az zegen arwak jöszagára valam-
gy terwenth kölcheyen walaky (LevT. I.383). Valakire
törvényt látni: habere *judicium de aliquo PPBL. My a
ket felelet meg lallok es törmenth latank benne (RMNy.
II.74). Törmen lato emberee (Born: Préd. 305b). Rövid nap
törvényt láttunk reá s bizonyí fel is kötöttük (RákGy: Lev. 165).
Az jo Hes Myhal zelee therwenenek meg lathasath
semy kepen nem akarya (LevT. I.87). Törvény mondó:
juridicus, jurisperitus MA. Törvényeket kezdé szabni
és az birodalomnae erőségére soe szörzéseket szörzeni (Helt:
Krón. 13). Voltak nagy elmék, kik nepeknek törvényeket szab-
tak elejeknek (Ver: Verb. Előb. 1). Előjáróban akar lemi, tör-
vényt szabni (Fal: NU. 351). Az törmenth megh zek-
tetted: factus est transgressor legis (JordC. 835). Ew kewety el
bozata, hogy meg kerdeneyek, ha valakik az törmenth meg
zegetek volna (ÉrC. 307b). Törvényt szerző: legislator
MA. Kit mikor Daniel meg esmert volna az az a zerent tör-
ment, bemene ő hazaba (BécsiC. 135). Törvényeket es io ször-
zéseket szörze (Helt: Krón. 30). Törvént szolgáltatoc:
jus dico, judicium exerceo MA. Törvény szolgáltatásra való
hatalom: jurisdiction PPBL. A téli napokat törvényt szolgálta-
tásra fordítani: dare hibernos menses *jurisdictioni PPBL. Tör-
ment szolgáltatnan reia feiet neuek (DebrC. 30). Az törvény igen
solgaltatyk es az wraim igen sentenciasek egymast (RMNy.
II.161). Törvént tészee: jus dico MA. Törvény tévő:
praetor MA. Isten te zegenidét törven tetelbe aggad (DübC.
135). Ragd az te es az én atyafiay eleybe, hogy tegyene
törment miközettünc (Helt: Bibl. II.3). Szörtolenség az törmen-
tétel szolgáltatásába (MonIrók III.138). Ha valakit ők csak
uramra fogadnak, hogy megmordálja, hát csak törvényt kell
róla tenni (LevT. II.38). Epite eg törmen tenő tornaczos házat
(Mel: Sám. 276). Igaz törvény tévő bíró (Decsi: Adag. 142).
Senkire törvényt nem szabad tenni (Pázm: Kal. 157). Tegyük
törvényt magunkra, vétkecsitük magunkat (Pázm: Préd. 21).
Törvént tészee közzöttde: judicio inter eos (MA: Bibl. 165).
Miben állot meg utolszor a pör, mitsoda törment töttek (Kász:
Kit. I.73). Szulimán maga vére ellen kegyetlen törvényt tett
(Zrinyi II.45). Ugy eb perellyen veded, hogy te tégy törvényt
(Matkó: BCsák. 258). Te lévén a Matkó peresse, vallyon meg-
áll-e a te törvény tételek (258). Sem törvint nem töl sem kirom-
lóg meg nem elégitte Kegyelmed (Gér: KárCs. III.452). Az nem
törvény be-töltés, ha nem a törvény rontásrul az isten
irgalmasságához való folyamodás (Matkó: BCsák. 274).
Attal münket mē ellenseginknee es törmentdöröknee
kezeebe (BécsiC. 128). Ki az elhagott feleséget vendi, törment
tör (MünchC. 22). Gonoz nemzet es törmen törő (44). Latak
törmentdöröket es meg leletezem vala (AporC. 97). Törmeny-
tudo: jurisconsultus MA. Zerezye wram terwen twdth ő
raytok (KulesC. 15). Törvényt állni: *agere forum PPBL.
Kenzeritetek az vice ispant es adlygh zoltak neky, hogy theor-
wenyth őlt (RMNy. II.172). Törvényt a ki őz, pappal foszto
a' nem füz (Kiev: Adag. 107). Egytek a mastok ellen tör-
ny őketh val (Komj: SzPál. 142). Törvényeket be-
vanni: *adseiscere leges PPBL. Zent leleknee hevesego myatt
clenen mytelkedet vetet tewruen ew fyanak (EhrC.
125). Törvénnel keresni: actionem *intentare PPBL.

Bünös a fiad és törvény alá esett (Fal: TÉ. 618). Fáradság nagyság népet kormányozni, nemzetet, országot törvény alá hozni (Orezy: KöltSz. 182). Te törvéned alatt lége nec: sint sub lege tua (14). Isten ő fiát bocsáta, meg azokat, kik törvén alá valának, meg váltataia (DobrC. 176). Büntetéssel marad adós a törvény ellen járó (SzD: MVir. 82).

[Közmondások]. Törvénben tagadás jó MA. Törvénben nem ó az hamarság MA. Nints a szükségnek szabott törvénye: necessitas caret lege PPBl. Sok a vétek, a hol sok a törvény: legum copia iustitiae inopia PPBl. Meg hódul a pénznek a törvény s majd minden törvény nélkül a szemérem (SzD: MVir. 7). A gonosz a törvényt, a jámbor a szerentsét féli (149).

egyházi-törvény: [jus ecclesiasticum; kirchenrecht]. Vala mynd egyházjy tvrueenben mynd kedeg paraszt tvrueenben geen tanolt (DomC. 194).

hadi-törvény: [jus militare; kriegsrecht]. Ne mentegessék az urak magokat, hogy a hadi törvény kemény (Fal: NA. 220).

igaz-törvény: isonomia C.

isteni-törvény: [lex divina; das göttliche gesetz]. Minden isteni és világi törvényen keresztül gázol (Fal: NU. 359).

katona-törvény: lex militaris Kr. [kriegsrecht]. A katona törvény szörnyű temperamentummal vagyon (Fal: NA. 216).

ó-törvény: [vetus testamentum; das alte testament]. O törvénybe kosoknac es bikaknac vere az sido nepet megtízfitfa (NádC. 13). Symeon ég vala azoc közzül, kik az o törvéntháldeosoknac néluerkül sydoc néluere változtatának (NagyszC. 70). O törvénybely zent atyák (CornC. 65). Moltan mondatyk elles ob tervennek (JordC. 349). Az o törvéntháldeosoknac zent atyák (JordC. 349). Az o törvéntháldeosoknac zent atyák (JordC. 349). Az o törvéntháldeosoknac zent atyák (JordC. 349).

paraszt-törvény: [jus civile; civilrecht]. Vala paraszt tvrueenben geen tanolt (DomC. 194).

szokás-törvény: [mos; sitte]. Beleiktattuk ez falukban az ny regy zokas thörvényünk zerenth (RMNy. II.128).

új-törvény: [novum testamentum; das neue testament]. Canalicolya az fratreknek, hogy myndenkoron tanolnak az o tvrueenben es vy tvrueenben (DomC. 125). Pal levn leg-
sew puztala lakozo az vy törvénybe (DebrC. 113).

Törvényös: 1) [legitimus; gesetzlich]. Ki viselheti haragos nemny-dörgését törvényes kárhoztatásának (Pázm: Préd. 7). Attól kívánnyuk az ostarozást, a kinek törvényes ereje és hatalma agyon a gonosz-törvén (799). Kénytelen vagyok törvényes és fáradságos mediumokra fakadni (Nyr. XIV.565). Hogy az atyák emmi uttal meg ne felejtkeznének róla, törvényes parancsokkal emlegeti a biblia (Fal: NE. 111). 2) [judicialis; gerichtsh.]. Gyakorta fordulnak meg a törvényes székeken (Fal: NU. 282). 3) [legislator; gesetzgeber]. Igazán írják a törvényesek, hogy hamisság és kegyetlenség, ha szitkölködik a gazdag ember szitje (Pázm: Préd. 1259).

Törvényesen: [legitime; gesetzmässig]. Ügyét törvényesen előadni: perorare *item PPBl.

Törvényi: legalis MA. zum gesetz gehörig PPB. Szükség olna, hogy környül metélkednéc és a törvényi dolgokat megzelekednéc (MA: Scult. 218). Akár törvényi akár profétai akár zent irás (Ily: Préd. II. Előb. 1).

Törvényked-ik, törvényküz-ik: 1) [judicium exerceo; ericht halten]. Nem törvénykezni: forensi *luce carero PPBl. 2) litig MA. zanken, rechten PPB. Az atyaty n atyafynul árnyunkedik, pathuarkodik (Konj: SzPál. 142). Mynden thervenkedew ember ellen en kowlegemwel megl oltalmazom

(RMNy. II.28). Rövid törvényre törvényközni: litigare seu causare ad brevia judicia (Ver: Verb. 28). Mostan is Orbán Pál uram Zsigával törvénykezni akar valami marlúja miatt (LevT. II.323). Meg nem állván az kötest újbon törvénykezni kezdetek (TörtT. 1.389). Galibás dolgaim miatt nem érkeztem apja atyafiuval törvénykennem (Radv: Csal. II.1350b). Férjét elhagyván elváltást keresett minden úton módon attól, sokáig is törvénykeztenek (Bod: Pol. 205).

Törvénykedés, törvénykezés: 1) actio juris NémGl. 10. [judicium; gericht]. A törvénykezést meg-szűntetni: justitium *edicere; a törvénykezéstől meg-szűnés: *interstitio juris; juliusban meg-szűmek a törvénykezősek: Julio mense lites *interquiescut PPBl. A ki az ellenkező félnek pörölődés levelet ír a törvénykedéstől meg-tiltatott naptól kiválva, vétkezzé teszi (Com: Jan. 133). 2) litigatio MA. [lis; prozess]. Mindenköz igazak legyíne, itéletbe, törvénykedésbe, perlésbe (Born: KTud. II.12). Elnek osoralkodással es hamis törvénykedéssel (Frank: HasznK. 60). Törvénykőzése vagyon mással: negotium habet adversus alterum judicari (MA: Bibl. IV.154). Ártatlanságát meg-esmérvén az ő vizgatalására igazította el ezen törvénykezést (Bod: Pol. 206).

Törvénytelen: 1) illegitimus, iniquus MA. unrechtmässig, unbillig PPB. Törvénytelen zaantast tetetnec velvük (LevT. I.92). Az catholicusok meg engedik az bitangolo bagzódást és törvénytelen fajtalanságot (Pázm: Kal. 340). Törvénytelen edgmással való fekvés: concubitus (Com: Jan. 183). 2) [illegitime; ungesetzlich]. Aszt a mit törvénytelen maguanc kaptolt (Helt: Bibl. I. Zz4). Nem hamar, nem törvénytelen áll meg, hanem törvénytelen szent (Mel: SzJán. 98). Nem törvénytelen, nem hamissan cheleksezem te ued (Tel: Fel. 161). Ktek törvénytelen ok nélkül ne tartja az fogságban (RMNy. III.58). Szükség elég-tételt és illendő büntetést kérni az-ellen, a ki törvénytelen lábogat (Pázm: Préd. 129). Mások jószágira törvénytelen ütöt (Toln: Vigaszt. 213). Törvénytelen bánt-vólna ő véle (Pós: Igazs. II.388). Törvénynek állók, csak jószágunkat törvénytelen ne vegye el (TörtT. 1.326).

Törvényteleniség: iniquitas MA. [injuria; ungerechtigkeit]. O nagy kegyetlen törvénteleniseeg, yme ky byneket meg oldoz vala, a hynesekek köteleoben tartatyk (ÉrdyC. 524). Kegyetlenek ne legyenek a szegényekhez és semi törvénteleniseget ne műnellyenek raytok (Helt: Mész. 476). Az bűnnek nevezetn el vontképpen csak a törvénteleniség érttetetik (KCsipk: Woll. 71). Majd mindennap tapasztalt vásott törvéntelenisegek ezek (Csúzi: Síp. 55).

Törvénytelenül: illegitime MA. unrechtmässiger weise PPB. Soha törvénytelenül hatalommal senkitől semmit el ne vegyetek (TörtT. 1.149). Ha ő minket azért kíván oltalmazni, hogy törvénytelenül ha mit kezd miveln, ne legyen érette kinek föltámadni (Thaly: Adal. 194).

TÖSÉR (tössérkedik MA. lö töser Pós: Válasz. 35. Gér: KárCs. IV.330): mercator, negotiator MA. handelsmann PPB. handler, wandler Adami. O Judas alnok töseer (WinkC. 145). O Judas, gonoz töseer, hamiss bűnökbe leleettel (178). O Judas alnoc mestör es töseer (NádC. 156). Ez vylaghy töseerök synak es ohaytnak ew raytta (JordC. 918). Az király tösséri bizonyos áron sok louakat vésznece vala (Kár: Bibl. I.377). Mikor a töser drága pénzen el-adgya kővér ökreit, a rozsazában egynehányat pénz-nélkül fellyüt reá-ad (Pázm: Préd. 975). Nehezen esmér meg ember benneteket az polgaroktól, töseeroktől vagy vargáktól (Bal: CsIsk. 32). Az isten választott templomába ne bocsáss töseereket (Vás: Evang. 516). A maga vitézségének rudimentait vagy kassai kereskedőkön vagy ketskeméti töseereken végezte el (Zrinyi: Symb. 24). Az töseerek barmokból jó hasznót várlatnak. 1666 (KBécs. C3). Ha valami panaszkodás

szamos tövisnek mardosásától (VárM: Szöv. Bevez.). Hát még az után minémi tövissek közé elegyedett annak rendi (89). Kítlő származnak azok a tövisek, bojtörjének és ártalmas búrjúnok lelkében (Bar: LPar. 141). Az ő virágít mely őrmest szednél, ha szurdaló töviséről sem vonszod-el a kezdet (Hal: Paizs. 63). Rózsáját kell szedni már az töviseknek. (Thaly: Adal. L141). Nem tövés koronával akarta magához ragadni színtüket (Csúzi: Síp. 27).

boldogasszony-tövis: *carduus Mariae*; *Mariendistel* MA: Herb. 46. Fuchs: *StirpH.* 32. Az orvosló füvec kertiec avagy mezeieic; kertiec az isten fája, pápa fű és különb féle boldog asszony tövissei (Com: Jan. 25). Hasznos boldog asszony tövisének virágjából készített herbatéj vér pökés ellen (Váli: OrvK. 46).

csipke-tövis: [*crataegus oxyacantha*; *bagedorn*]. A csipke-tövis testünket szurja (Hall: Paizs. 67b).

disznó-tövis: *carduus suarius* Mel: Herb. 43. *chamaemelum leucanthemum* Fuchs: *StirpH.* 14. *eberwurtz* Mel: Herb. 43. *weiss kamillen* Fuchs: *StirpH.* 14.

éb-tövis: *rhamnus*, *rhamnus solutivus* MA. *weisser stechorn* PPB.

egér-tövis: *ruscus* Mel: Herb. 56. *acaron* MA. *müsssdorn* Mel: Herb. 56. PPB. Eger tövis igón io sóprőnek, ha föl figyeltől az házban, az egereket ki űz (BeytheA: FivK. 124). Eger tövisnek olly ereje vagyon, hogy ha abból szoba seprőt csinál és a házban fel-függeszted, minden egereket ki-űz a házból (Váli: OrvK. 66).

erdei-tövis: *carduus palurius* Mel: Herb. 47. [*walddistel*]. Az erdei tövis minden felől, a bonnan fogod, meg gyac (Mel: Herb. 47).

fejér-tövis: *rhamnus* C. *spina *alba* PPB. [*kreuzdorn*]. Fejér tövis, kit minden madarac megferteztetne (BécsiC. 16).

galagonya-tövis: [*crataegus oxyacantha*; *weissdorn*]. Egy igen szép egyenes és magas fennűfa áll a galagonya tenis mellett és az meg vitálván a galagonya teussat monda: Bezeg sűrű boytos tenisses bokor vagy (Helt: Mes. 420).

hegyes-tövis: *berberis* Com: Jan. 27. Csemeték: a bodza, a hegyes tövis, szent János fája (Com: Jan. 27). A hegyes tövis gyümölséből nad mezzel tsinaltatot szírop a gyulado hideg elések ellen használ (ACsere: Enc. 235).

iglice-tövis: *anonis* PPB.

kökény-tövis: *prunus silvestris*; *schlehdorn* Mel: Herb. 5.

macska-tövis: *parthenium*, *eryngium* MA. [*rebbthnerant*]. Kő rontó fű, matska tövis; astericum; eb-kapor, matskavís; *parthenium* PPB. A föld macska töviseket terem teneköd (ElC. 211). Borbély szerszámhoz való: farkas házag gyökér, o-nyelv. macska tövis (Com: Jan. 27). Mihelyen a ketske a matska tövis nevű füvet megész, azonnal mint valami agyon kötött el-ámúl (Misk: VKert. 216). Pünköszt havában a szekfi, matska tövis, sóska jó-ki a földből (511).

medvetalpú-tövis: *acanthus* PPB.

szamár-tövis: *eryngium*, *sonchus*, *acanthalence* C. *carduus*, *jonis*, *centum capita*, *genista* MA. *viehdistel*, *brachdistel* PPB. Tövises lapu, szamar tenisnek es magaraztak ezt, de az szar teuss sem az buzaban nem szokot teremni, sem fekete aqua ninczen (RMNy. II.49). Bátor a búza heleit szamar tenis kellien ki (Mel: Jób. 75). Borbély szerszámhoz való: nice, szamar tövis, csengő fű (Com: Jan. 27. Misk: VKert. 16).

szarka-tövis: *cynosbaton* C.

szúnyog-tövis: *eryngium* C. MA. *brachdistel* PPB.

Tövisécske: *veprecula* C.

Tövisés: 1) *spinus*, *senticosus*, *dumosus*, *echinatus* C. *dornicht*, *voll dornen* PPB. Egy gyakos, tövises fű: **alba spina*; egy szilvafa szabás tövises cseméte: **albus spinus* MAL Tövises lapu, tenisses levele vagyon (RMNy. II.49). Tövises szőlő-diznok (Mel: SzJán. 432). Mindenkor szomulhozo tövises lapu, a kinec leuelében az víz meg áll (Mel: Herb. 43). A vessec útá tüsses: *iter pigrorum quasi sepes spinarum* (SalMark. D8). Az másik kakych kemény, tövises az leuele, ennek dizno kek, pie kek nene (BeytheA: FivK. 38b²). A szántó-ember a tövises és haszontalan avarba tüzet vét, hogy meg-tisztítsa földét (Pázm: Préd. 6). Ladd-é, mely tövises vton cziritáz ez az vy Kalauz (Zvon: PázmP. 279). Tövises parlagokká változtanc (Prág: Serk. I). A tövises bogáts koró gyak (Com: Vest. 27). Pelen-gérben tövises vesszővel kellene tégedet udvarából ki-pelen-géreztetni (Matkó: BCsák. 11). A kit ne sarkallyon sok tövises gondság (GyöngyD: KJ. 55). 2) *dumetum* C. [*gestrüpp*]. Az mező, mely a sűrű tövisestől el fogattatic (Kár: Bibl. I.476).

Tövisesen: [*ritu spinarum*; *dornig*]. A mirha leveleinek szylei szulákoson és tövisesen nőnek (ACsere: Enc. 223b).

Tövisk (*tövis* ThewC. 192. 205. *töwyczk* JordC. 393). [*spina*; *dorn*]. Nem zenneted meg en feiemnek töviskel által vereteet (VirgC. 35). Apolgattyia zent feyeeth, kybowl zedegety vala a *tewiskewt* (WinkC. 102). Veged a tövisk coronat, ki miath te feyedet által veric (NádC. 184). Nemellyek esenen az töwyczkben: *alia ceciderunt in spinas* (JordC. 393). Kemeen töwiscből kötött coronat nyomanc bñ feyeeben (510). A tövis-kök közze mene (DebiC. 222). Az nagy serew chalan közzee es töwysk közzee meene merő mezytelend (ÉrdyC. 244. 561b). Nappal ees eyel meg nehezvlteneen een nawalyassagomba, mykoron tewyskel aatal vernece vala (KeszthC. 71). Meg kerykezenek engemeth mykeppen mehek es meg gyeryedenek mykeppen zeen tewyskbe (KulcsC. 299). Barsonban eltezteteel, töwysc koronawal koronasztal (ThewrC. 192). Ymadlak tegeteth fygwen az kerezthfan es te zenth töwysc koronadat feyeden bodzowan (206). Mykoron az zamarnak egy tewisk gyakot volna az lababa, santal wala wele (Pesti: Fab. 66). Ha fítsír fátáját vezet kezénél, mosolyog s meglesi bikfa töviskénél (Orczy: KöltSz. 165).

éb-tövisk: *rhamnus solutinus*, *canina spina* Beythe: Nom. 7.

fái-tövisk. Ez korona nem fay töwysk wala (ÉrsC. 95).

iglice-tövisk: *genista*; *ginster* Mel: Herb. 21. Az iglitze tövisk fél részént hőmítő, szarasztó (Mel: Herb. 21). Eko tarto fű, felette erős a gyökere, iglitze tövisk magyarul a neue (48).

némét-tövisk: *acanthus* Germania, *branca ursina* Mel: Herb. 46.

macska-tövisk: *eryngium* Mel: Herb. 48. [*brakendistel*]. Szőlőt nem szednek az macska töviskről (RMK. II.180). Maczka tövisk, a kit a szél haytlya mezon mint egy satant, igen hegyes mint a maczka kőrme (Mel: Herb. 48).

szamár-tövisk: *tribulus vulgaris* Beythe: Nom. 8.

tengéri-tövisk. Ez thengery töwysk sokkal hegyes az fay töwyskneel (ÉrsC. 96).

Töviskél: [*spinis consero*; *bedornen*]. Neziwala az ew *tewiskelth* zentszeghes feyeth (WinkC. 84). Neziwala az ő tövis-kelt zentszegős feyet es sár vala (NádC. 350). Töviskél sz. kaponyait, ostoroztatot tagiát kőnyhullatással mosom (Zóly: Elm. B6).

Tövískés: 1) [spinus; dornig]. Vezy vala ez zent zŕz ev magát neny koron tenvyskes veezzovel (MargL. 62). Zent Dorothea azzomnak zŕzey tyztassaga jegyeztetyk az rosan tyuyskes voltanak okanal (CornC. 241). Wadlhol nagyob tewyskes wtat lehnek wala, mynd azon vyselyk wala (ErsC. 91). Ez illyen emberek az életnek igéjét megfoytják az ő sziveknek tövöskes kórjaival (MA: Seult. 234). A vilagh az eset után mint egy tövöskes, ágas-bogas helylé változott volna (Mad: Evang. 168). 2) [vepretum; dornestrüch]. Nemel essek az tövöskesben es hog' fiol nőtteek vona az tövöskesek, meg foyttak hátet (JordC. 464). Nemel essek az tewyskes köztöt (ErdyC. 132).

Tüske: spinula, spina MA. kleiner dorn PPB. Csemeték: tamaric fa, lenese fa, disznó kömény, táske (Com: Jan. 28). Nincs az gerliczének epéje és erkülesinek is nincs semmi tükéje (Thaly: Adal. 1145). A legedesebb falatodban legnehezében esik a véletlen sértő tüske (Fal: UE. 434). A szegény nem látja, hogy sértü tüske a gazdagság (Fal: BE. 588). Tüskébe keverem áruló testemet, így oltván tűzét megmenem lelke-met (Fal: Vers. 879). Az út gősdörős, járattaa és tele vala tuskókkal és tsemmetékkal (Gvad: NótPM. 5).

[Szólások]. Mintha tuskén ülnek (Kisv. Adag. 230). Mintha mind azon tő s tüske hegyeken ültek volna, rágták ajkakat mérgekben (Fal: NE. 26). Kedves jó uraim kérlek, halljátok meg, a tuskévaló miként mocsolja meg minden dolgaimat (Thaly: VÉ. II.262).

fejér-tüske: centum capita Frank: HasznK. 17.

Tüskés: spinosus MA. [aculeatus; dornig, stachelig]. Sfgér avagy dörgező nevű tükés szárnyu halaeska (Land: UjSegits. II.831).

TÖVELES? Azert adal kezbe gonosz poganoknak, tövelest eagedel mint szegény iuhoknak (Hoffr. 258).

TÖZEK (töze SzD: MVir. 373. *tözel* MA.): bulbiton MA. [kuhmist, torf]. Tehén ganéj, tözök: bolbiton PPB. Bár sárvál vagy tözekkel tapasztott és nádval padoltatott kunyhókban legyenek-is (RKat: Váls. II.1222). Tsuda, hogy tözeggel be nem tömük a száját (SzD: MVir. 373).

TRÁDOR: három szülas matéria Kr. A kik híhorban járnak és selyemben, trádorban sokkal nagyobbra bőclültetnek, hogy sem a paraszt kalibában zellyérkedő gubás czondrárok (Csúzi: Tromb. 13). Miképen a vont-arany trádorban ugy szürbe oltoztetett jött fűdvőztetni (Csúzi: Síp. 670).

TRÁGÁR: 1) circulator, agyrtá, scurra MA. landstreicher, posseurreisser PPB. Kuritolo, tseltsapo trágár, tsalóka: circulator C. MA. Orokat meg fodorítani az tragavokat, neuetőket, ezüfokat illet (Erasm: Erk. 6). Ezec tsalózkodó trágárok tseltsapási (Pázm: Préd. 1219). Találtatnak a világi emberek között tolvajok, paráznák, kít nyelvűek, trágárok (Tasi: Feukt. 35). A csélesapoc, hazug haragoc, trágároc az udvaroknak todlaleki (Com: Jan. 143). Ott (az udvarban) legnagyobb boldogságban a bizelkedők, tányér-nyalók, trágárok vannak (Hall: Paizs. 381). Hlyenek a rothatt beszédű nyáladék tragárok (CsúziCseh: Edom. 216). 2) scurillus, spurcidicus PPB. [obscenitas; pöbelhaft, schmutzig, zotig]. Tseltsapo trágár aszony: circulator C. Állassatok a Nahotra két embereket, aekie tragar hazug latroc (Mel: Sám. 354. Mel: Jóh. 47). Innár csak mind hazugságnak hallgatására vágyódnak mindennek fölül, rágalmazók, fondorlók sugarlásira, trágár és penészes csúfságra (Born: Evang. IV. 758). Tragar szo es oktelen czelekedet bolond zaygus nem volt köztöe (Born: Préd. 91). E volna am a tragar beszedeoc egyzik (Tel: Fel. 70). Részeges, csélesap, trágár ember volt (Pázm: Kal. 364). Semmiro kellő csélesapok és trágár beszédű bitagoc (Com: Jan. 204). Annál is bolondgyab ama trágár panassza (Sám: 3Fel. 710). Szájok fües és

tiszta minden gonosz, trágár, hamis és lúvalkodó beszédektől (Matkó: BCsák. 278). Sok tseltsapásokkal s trágár tréfálással buján gyakran beszélt (Ben: Rüm. 15).

Trágárkod-ík: [magor, scurror; posseu treiben, reissen]. Így trágárkodot és alakszót mindehha az ördög fia által az isten és szentince tiszteletet ellen (Mon: Képt. 21). Nem tud az bölcsesség között, melyet isten közlöt az embereket, külömb-séget tenni, azért trágárkodik (MNYil: Irt. 220). Részegeskedel, bort árultat, trágárkodol (Báth: Tromb. 161). Addig lehetáz-nak és trágárkodnak, a míg meg nem unakodnak (Fal: UE. 369).

Trágárkodás: [intemperantia, vita libidinosa; unzüchtig-keit]. Egész élete csak a sok dorbézlás, rut trágárkodás, ember rágás, szörnyű szitkok, átkok (Megy: 6Jaj. II.11).

Trágárság: scurrilitas MA. *scurrilis jocus PPB. [intemperantia; posseurreisser, leichfertigkeit, unnißigkeit]. Trágárság, moksok beszéd: *obscenitas verborum PPB. Nagyobb gyönyörűséggé vagyon hazugocnak, czelezapoknac tragaraságokban, hogy nem mint wrac szavanc halgatásban (Born: Evang. IV.389). Az hazugságot es tragaraságot eltunostassak (Fal: Tan. 174). Rutéttat az templon, ha játékal, trágársággal, sutogással tölti ember idejét az templomban (Zvon: Post. II.273). Szüldalmazó trágársággal akarja a te áldásodat el nyerni (Bal: Csisk. 37). Hamis tanu-bizonyossággal, temondásággal és trágársággal bántottad-e istenedet (BíróM: Angy. 298). Megze-lítette a puha életet, a részeges iddagolást, a trágárságot (Fal: NU. 276).

Trágáru: futile C. [eitel, unnütz]. Darius csuda fortellyal és trágáru az ő lovainak szenteletese által megyen az persiai császárságra (MA. SB. 357).

TRAGÉDIA: [tragedia]. A tragedia szerzetes játéknac szomorú ki menetele vagyon (Com: Jan. 211). Chuda tragédiát készít elméjében chászár, kít nevetni fog Zríni Szigetben (Zrínyi II.8).

TRÁGYA (trágyay Günc: R Bab. 13. *trágya* Adami. *traga* Radv: Szak. 85.88. *traga* 294. *traggya* MA.): 1) tragma, bel-laria, conditura cibi MA. nachtsich PPB. konfekt, gewürz Adami. Mikor az húst fel akard adni, gyömbér és nádmézből trágát csináltass, az trágyával meghintsed (Radv: Szak. 19). Szélesen hagyj az czípóban, trágát is csinálj hozzá, ugy hintsd meg erősen azzal az trágyával (85). Tehénhús levét végy resé, nádmézből, gyömbérből trágát is csinálhatsz neki (88). Keesege sltve. Ehez jó bort kell trágyával forrasztani (143). Bort kell trágyával forrasztani, az czípót meg kell önteni vele (196). Trageannak az készítése (294). A malásás trágát igyen csinál-jad (Radv: Csál. III.38). Törj bőven gyömbért össze nádmézzel egy mozsárban, ha ezt megszörzöd, aztán trágyád leszön (40). 2) [laetamen; dünger]. A barom allya nints trágya nélkül (SzD: MVir. 435).

mezei-trágya: [laetamen; dünger]. Tsuda, hogy mezei trágyával bé nem tömük a száját SzD: MVir. 373).

Trágýál: [condio, orno; wüzen, zieren]. Trágýált ágyak vannak meg-rakott rőzsákkal, kiket kedves árnyék borít zöld ágakkal (GyöngyD: MV. 19). Nem lévén tilalma beszélgetéseknek és esőkökkel trágýált ölegetéseknek (GyöngyD: Char. 233). Ki-simított, ki-rámázott, merő selyem, trágýált beszéd (SzD: MVir. 57).

mög-trágýál: [condio; wüzen]. Az riskását mikor fel akard adni, nádmézzel trágýáld meg (Radv: Szak. 188).

Trágýás: delicata vel superflue ornatus Our: OrigHung. LXVI. [conditus; gewürzt]. Pirított czípó, az kít trágyás ke-nyérnek hívunk (Radv: Szak. 206). Csemegé avagy trágyás

fűmölés tálac: bellaria seu tragemata (Com: Jan. 111). Ki-
k hímes trágyás igéekkel mulat (Fal: NE. 85).

Trágyásán: [delicate; gewürzt. fein]. Igen gyengén és
trágyásan szokták feladni a tréfák dolgát (Fal: UE. 385).

Trágyáz: condo, orno MA. würlen, zieren PPB. Nincs oly
széles dolog, melyet édessé és könnyűvé ne tégyen a szeretet,
a ezzel trágyáztatik (Pázm: Préd. 166). Mesterség ám az
asságunk palástia alatt cifra szókak trágyázott hamisságot
adni (Bal: CsIsk. 185). Hogy az ő trágyázott tizfra fundamento-
ikon meg indulunk (Göncz: RBab. 13). Őri terminussal trá-
gyázza az szavát, azt tudák, megvette, bírja Hollandiát (Thaly:
Jal. II.349). Nemesek asztalt trágyázza inkább a majd
inden-napi dűskasság, tobzódás, hogyssem sovány profontal a
egények alacsony székét (Csúzi: Síp. 661). A mi a stilust
eti, ha oly tizfrán nem trágyáztam, a mint hazámmak kényes-
i szeretnék, vagyon kis mentségem (Fal: UE. 362). Elő ve-
lik az udvariságot, trágyázzák a szókat (403). Veremre viz
trágyázott szép szó (SzD: MVir. 87).

még-trágyáz: 1) [condio; würlen]. Az orvosok pillulái
völ arannyal és nád mézzel meg-trágyáztatván belől igen
szerűk (Mad: Evang. 453). Iszonyú kárbotzatással meg-trá-
gyáztatott tudomány (SzD: MVir. 434). 2) [stercoratione terram
foveo; düngen]. Meg-szántás, hogy az szalmája a földbe
aradgyon s szinte annyt érnek vele, mint ha meg-trágyázták
olna (Lipp: PKert. II.199).

Trágyázás: [condimentum; gewürz]. Közönséges trágyá-
sok: sálya, bor és a só csinálnak jobb étket (Felv:
thSal 9).

TRAKTA: [actio, colloquia; verbandlung]. Gyakortasággal
olt már eféle trakta az két hatalmas császár között (EszTm:
Ev. II.149). Erdőlyt az mostani tractából ki ne marasszák,
nem az frigy-levélben bé irassák (KétMDipl. 8). Az békessé-
s tractához hozzá kezdték, de az miatt hallom, sok költsékek-
el kell meg lenni (RákGy: Lev. 30). Ezzel pedig az tractával
jelennek voltunk, de már ennek is im vége fog lenni (47).
Nem édes uram, hogy végetlen tractának még sincsen vége,
lek, az Kinán basa tractája is csak meg ne ártson Kegye-
lednek... Micsoda jót vár Kegyelmed ebből a hosszú traktá-
l (49). Mi 6 napi sok tractánk után ma alkuvánk meg az
assai várossal (130). Ha Nagyságodnak kedve leszen az trak-
hoz, annak megjelentése alatt talám valamit vehet ki belőlök
(18). Házmához a felháza gyűlték vala valami tractára
(TrTörtAd. I.167). Traktára indulván semmi alku által a
egyalja dolgát külömben el nem szerezhetik, hanem ezer
ördő borok ígéréttel és praesentálásával (Romy: Mon. I.76).
rórl van a tracta a gyülekezetben (GyöngyD: KJ. 442). Az
szszonyok a szerelem traktáit forgatták a beszédben (Fal:
A. 189). Hát miről beszélnek most, mi a trakta: wovon wird
tzund wol geredet (KirBesz. 73).

Traktál: [ago, consilium in eo; verhandeln, sich beraten].
Imosrol kezdte tractálni (Helt: Krón. 45b). Tractálni kezdéne
elle a Sigmund bertzeg felől (69). Oly dolgokról tractály,
elyekből épült származbassék (Pázm: KT. 23). Plinius a
kisebb állatokskáknak nemzéséről traktálván azt írja (Illy:
réd. I.253). Többé nem mernének világi dolgokat traktálni,
ötés leveleket szerzeni (II.167b). Gonosz haraggal felgyuladott
mberrel traktálni (293). Békesség dolgarúl királyok traktálnak
Thaly: Adal. I.293).

Traktálás: [exploratio; prüfung]. Az dolog felől valo
erdekedés es szollas, ertekezest, tractálás: examen causae
Ver: Verb. Szót. 9). Az evangeliomi helynek erősséges traktá-
si (Illy: Préd. II. Előb. 2).

[TRANK]

kígyó-trank: serpentaria Fuchs: Stippl. [natterwurz].
Kígyó-trank fű: dracunculul PPB. Ha tarkonynak es eglőt
tem sonak poraul es mezzel özue temporalod az kigyó tran-
kot es egy borso zemnit az fogad odvaban tez, meg gyógyitya
(BeythleA: FivK. 52).

TRATYU: [vetula; altes weib]. Testi byfnbe elyzamec,
e meg rothbat, földbe löt agnő, tratyu elesék (TelC. 147).

TRÉBÉLY: brisa, floeces; ambosen, auf dem man
schmiedet PPB.

Trébélyöz: [duco; treiben]. Lábas, trébelezett tarkás
aranyas csészék hat (Gér: KárCs. IV.419). Az midőn a gazdag
őn trébelyeztetik, apadni szokott... Az trébelyező-házban sisak
alatt olvasztják fel az gazdag őnt (TörtT. 1375).

TRÉBÉL: [duco, pulso; treiben]. Ivó ezüst kanna kettő,
egy virágos trebellet aranyas (Gér: KárCs. IV.419). Kohbeli
szolgák: koh-sáfár, trébélő mester, trébélő tongár (TörtT. 1376).
Trébélő viasszat csinálnyi (Kecsk: ÖtM. 306).

[Trébélés]

Trébélésés: [ductilis; treib-, getrieben]. Végy egy kis lágy
vizet és ngy kenegéld fel az trébélésés műnek az grontyára
(Kecsk: ÖtM. 302).

TRÉCSÉL, TÉRECSÉL (derezcel DebrC. 345): garrio,
blatero, obloquor MA. schwatzen, plaudern PPB. Az zyz ny-
lan ualo befén sokat ne kesiec es ot ne dereczelen (DebrC.
345). Sokat ne késsél és ne trécselj, mert ha mulatsz és sokat
trécselsz, ifjak, kik látják, csak megcsúfolnak (RMK. IV.79).
Czac hogy valami wyságot tergetselnéne: dicere aliquid novi
(Helt: UT. 16). Oly nagy kenyesec is vadnac, hogy bár orra
előtt legyen az predikatio is, inkább ül az fal alatt, inkább tere-
ezel (Born: Préd. 409b). Tréchéő és mulató helyé tötték a
szentegyházat (Tel: Evang. II.631). Az régi sz. jámborok nem
hogy őrdőggel nyájaskodva trécseltek volna, de még az tévely-
gőkkel sem akartak együttlenni (Pázm: Kal. 180). Ne gon-
dollyad, hogy az sátán az istennel trécelne (MA: Bibl. I.448).
Az szo beszéd után trécselő beszélgetés következik (Prág:
Serk. 357). Vgyan szíve szakadtáig trécsélt veled a jesuita
(Czegl: BDorg. 488). Jártokban beszélve s nyájassan trécselve
egymással mulatnak (Thaly: Adal. I.185).

Trécsélés: blateratio, garritus MA. das plaudern, schwatzen
PPB. Gyalázat volna, ha hivalkodó trécsélésekkel egyebet
botrántoztatnánk (Pázm: Préd. 1209. Pázm: KT. 27). Immár
az ő ellene valo tréceléseekkel és patgóságokkal az istentelenec
semmit nem érne (MA: Tan. 56). Őrizkednünk kell az asz-
szony állatokkal-való tréceléstől, a heaban valo fel-s alá-
sórálástól (Káldi²: Préd. 37). El mulattják az időt tréceléssel,
fel-s alá-sórálással, koczka és kártya jádzással (55). Előveszik
a trécelést s egy fertály óráig két annyit mondanak, mennyit a
pap fenn a széken egy óráig (Fal: NA. 146).

TRÉFA, TRUFA: jocus, ludicrum C. jociatio, facetiae
MA. scherz PPB. Nem trefaképpen: irridicule C. Tsélsapó,
otmány-tréfájú, bitang: scurra; szép izes tréfákak tartani:
salibus mensam *irradiare PPB. Trvffaban hamiss bezedőt
zalazt, kywel senkynek nem arth (ÉrdyC. 26b). My lezen
akoron az gonoz gondolatokról es hewolkodokról es trvffa
bezedőkről (ÉrsC. 304b). Ekteleenség, bolond zolas anagy
trufa, mosolgo bezed nem illenek (Komj: SzPál. 295). Elmeye
zerynt gyors ees okos ees chodalatos myndennemy okos trefa
bezednek meg talahasara (Pesti: Fab. 1b. 6. 35). Mondá amaz
nemes ember: Vraim bizony nem truffa, bizony erről e rette-
netes feredőrl szolt az isten fia (Helt: Mes. 470). Ez után az
egész Luter tudományt tréfának tartsam (Pázm: LuthV. 158).
Az isten-é, ki annyira szőruytí a bűnt, te-é, ki csak tréfának

tartod (Mileg: Preb.² 176). Az újjal való fitty vetés tréfa dolog (Com: Jan. 170). Tréfékal, játékos csúf mondásokkal víni elmés dolog (208). Nem szokott tréfát emelni (Czepl: MM. 300). Tréfa-szavakkal vette (Hall: Paizs. 485b). Én ugy véltem, hogy tréfa csak szerelmed (Amade: Vers. 225). Tud az tréfához is, szerelemhez is ért (Thaly: Adal. I.139). Tréfával szokták az időt tölteni (Kisv: Adag. 165). Sovány tréfa volna az, amikor egy szemérmes szívecskét a szégyen-ozslophoz csatlanál (Fal: NE. 90). A leg méltóbb szentségekből faragtok tréfára és szentelenségre valót (Fal: NA. 123). Értsed a tréfák dolgát beszéd közt (Fal: UE. 385). Még a nagy emberek is röpítenek néha tréfák és vig-beszéddel játszadoznak (406). A hajdon-nép olyas fogatkozásokot kap fel, a melyekből tréfát farag (410). El-törni el-viselni a tréfát (SzD: MVir. 28).

[Szólások]. Effle dolgoknak már se-le sem tréfa (Czepl. Japh. 81). Az ébren-vitéz emberrel nem tréfa a tréfa (Fal: UE. 394). Tréfára fordítani: vertere in *ludibria PPBl. Tréfára nem vélvén az dolgokat (Gér: KárCs. IV.404). Jó aszszony ez nyáron leszen meg házassulod, de az dolgot tréffára ne vedyed (FortSzer. H4). Én, mivel nem tudtam, hogy csúfos társai Luternek az apostolok, nem vettem völt tréfára a Luter szavát (Pázm: LuthV. 158). Ne vedd tréfára a dolgot (Matkó: BCsák. 373). Nem is kell uram ezt csak tréfára venni (TörtT.² 1600). A nagy való dolgokat tréfára üt-tetni: vertere *seria ludo PPBl. Ugy üssék tréfára a religio dolgát, hogy végtére meg-ne bányák (Fal: NE. 57). Senki bõltsnek nem tartya azt, a ki mindent s mindenkor tréfára ütöt (Fal: UE. 405). El-állítani a tréfát: *admittere jocos PPBl. Tréfát űző: jocularius PPBl. Tréfát űz bírja s ura hatalmával (Orczy: KöltSz. 180). Tréfát űzött mindég a nemes rendekkel (35). Tréfa kívül mondem: ich sage es im ernst (KirBesz. 8). Tréfánélkül: extra *jocum, remoto joco PPBl.

[Közmondások]. Jó az tréffá, de nem mind éltig (Decsi: Adag. 313. MA).

Tréfába, Tréfában: joco MA. im scherz PPBl. Tréfába nevetek vala (Mel: Jóh. 69). Tréfába engem nevez ökörnee (Göres: Máty. 74). Az szent írásnac helyeit auagy cikkelit hoztad-e elő tréfába (Vás: Cu.Cath. 212). Szokta vala mon-dani tréfában (Czepl: MM. 13). A királyt fitos Pélbárnak nevezte tréfában (Pethő: Krón. 143).

Tréfából: joco, per jocum; aus scherz PPB. Tréfából e vagy gyarlósággal: jocone an serio PPBl. Tréfából mondotta az urának, hogy eszszár lúd (TörtT.² 15). Thales mondgya tréfából: Hát ha rád jöndenek Delphis városából (GyöngyD: Char. 376). A mint tréfából nem szabad embert ölni, úgy nem szabad tetőtől fogva talpig legyalázní (Fal: NE. 90).

Tréfál, trufál: joco, jocular C. MA. scherzen PPB. Mikor en tráfába nevetek vala, nem hiszk vala, hog en trüfálnék (Mel: Jóh. 69. Pesti: Fab 57b). Te chae alakozol és midőn bolond-ságidat alkotod, tréfás irasodban (Mon: Apol. 258). Ne tréffály vén katonanál (Decsi: Adag. 336). A fogatkozott vén embe-reket se szóval se tselekedettel ne tréfállj (Pázm: Préd. 217). Néha-néha szokás tréfálni (Com: Vest. 104). Miért kez-d nyomát s hitedet tréfálta (Zrínyi H.51). Királyi multság hegyek ellen állni, ekhóval tréfálni (Fal: Vers. 864).

mög-tréfál: eludo PPBl. [floppen, zum besten halten]. Édes komám uram, félek, az bíres jó akarát meg ne tréfáljon ben-nünket (LevT. II.255). Tudatlan szakácsot meg tréfálhatsz ezzel, ha akarsz (Radv: Szak. 233). Arra leszélik, hogy Syri-thát házasságnak okiért hozzá hívatná, de azonban csak meg tréfálná (MA: SB. 75). Ez gonosz aszszony engemet meg tré-fált, de én-is meg tréfálom őtet (Alv: Post. I.474). Azert erke-zett az en királyi felsegem napnyugatrol napkeletre, hogy az

pogan ven dudaktol magamat meg tréfaltatni lassum (Forró: Curt. 734). Meg ne esaljanak, tréfáljanak benneteket (RákGy: Lev. 141). Ibrám uramat az vigyázatlanság tréfálta meg (269). Alig ha Forgács Zsigmond lator nem leszen, meg kell tréfál-tatnunk (325). Szép szavakkal való levelek írásával azért tartja Szkender passát Szuloczky, hogy megtréfálhassa (TörtT.² 1300). Oh vaj-ki gyakorta meg-tréfál (Hall: Paizs. Előb. S). Hogy meg nem tréfállya, tett arról fogadást (GyöngyD: KJ. 464). Néha a szarvas a fiának ágaira fel akad és így magát elrejt-vén a vadászt is meg-tréfálja (Misk: VKert. 139).

Tréfálás: jocatio C. dicacitas MA. spötterei PPB. Ember-séges tréfálás: eutrapelia C. Iatekokra es trufalásokra igye-kezný (HorvC. 257). Ez-után az éktelen szõllások, mardosó tréfálások tsak nevezetben se légyenek (Pázm: Préd. 163). Szerencsétlenség közt sovány tréfálások, búskodó gondoktól rozszas aluvások (GyöngyD: Char. 13).

Tréfálód-ik: [jocular; scherzen]. Valakivel tréfálódni: verba alieni dare per *deridiculum; sokat tréfálódott: *per-multa jocus est PPBl. Akkor bezzeg nem tréfálódik immár, hanem ártani igyekszik (Lép: PTük. I.274). Ha valaki akkor föl s alá sörálna, tréfálódneiek, vallyon nem tartaná-d észte-lennek lenni (406). Jádzék, tréfálódgyék (Tof: Zsolt. 689). Csak úgy tréfálódgyék a puskával alkárki, sok másféle casusok is estek az én értemre miatta. 1760 (Hazánk I.363). Nem jó nagy urakkal vastagon tréfálódni (Kisv: Adag. 101). Mint hogy az úr vélem tréfálódik, én-is ravaszodom (KirBesz. 26).

mög-tréfálódik: [eludor; gefoppt werden]. Ngod ne siessen az ütkeözettel, bizony bizony írom, meg nem tréfálódik innét (RejlLev. 41).

Tréfás, trufás: jocosus, jocularinus, jocularinus, facetus, facetosus, dicax C. MA. scherzhalt PPB. Beszedeiben nínias es trufás (Szék: Krón. 219). Az úristent tréfás társul ne vegyétök, meg nem esalhatjátok (Tin. 57). Vduari tréfás ember (Zvon: PázmP. 291). A tréfás köz beszédec leg jobb gyönyörködtetésee (Com: Jan. 112). Mennyen el az ő tréfás beszéllő társához (203).

Tréfásan: jocose, joculariter, facete C. scherzhaltig PPB. Udvaroson, tréfáson: festive; valakit tréfáson reá-venni: *derun-einare aliquem lepide PPBl.

Tréfásság: festivitas PPBl.

Tréfaság: jocularium C.

Tréfátalan, tréfátlan: infacetus, inficetus MA. unhöflich, martig, grob PPB.

TRIUMF: [triumphalis; triumf]. A legalacsonyabb kártya-levelek is, ha triumph színben vannak, többet érnek a felsők-nél, ha tölök elszíneztek (Fal: I'E. 381).

Triumfál: [triumpho; triumf halten]. Valerius Jugurtha királyt meggyőzte és az ő triumfáló szekero előt haytotta (MA: SB. 55b). Jácob az istenen hiti által triumphalt, győzkö-dött (GKat: Tük. 201).

TRIUMFUS: [triumplus; triumf]. Birodalmokat is nagy triumphussal es koronazo hatalommal a bestianac aggiac (Mel: SzJán. 415). Duplázák chókokat egymás szüa-körül, Venus triumphusin kedves szívtök örül (Zrínyi: II.29).

TROMBITA: buccina, buccinum C. tuba MA. posuone PPB Trombita szó: tarantának; trombita gyártó: tularius C. Trombita, kiált, mérgespók: salpinx PPBl. Hallangatóc a trombitanac, sínac es hegedőnee zozaffat (BécsiC. 125). Zaru trombitanac zanaul enekletek yr kiralnak zemeleben (ApoC. 59). Trombitanak elő zana retenetességgel hangoslik (VirgC. 115). Az trombita az ty fyletekben zöngőn (148). Ez zent atya-

nak zava zeng vala mykeppen trombíta (DomC. 128). Az charar fíel kezewle nagy trombíta zowal (ÉrdyC. 315b). Egy-egy trombitát fejenként ők vévének (RMK. II.77). Mindiárast trombitákat futatá és dobokat fítoe az étközetre (Helt: Krón. 40b). Nagy dobszóval és trombitaszóval szállására késérik (Monlrók III.148). Az nagy szep szauu hangos trombitat eghen meg riaszttyac (Born: Ének. 142). Ez trombitat meg tuualla es ezeel meg íti az népet (Kár: Bibl. II.139). Az io trombíta fel geriezd az lartira (Decsi: Adag. 309). A trombíta harsogása égő tsíllag esik mennyből (Pázm: Préd. 6). Horgas trombiták-nac, tárogató sípoknac harsogása (Com: Jan. 149). Fel-íltó trombíta rivala (Gyöngy: KJ. 111). Valék isten igéjének hangos trombitája (Thaly: Adal. 168). Diesjétek az urat trombíta szoval és eitaraval (Ily: Préd. 178). Kapitány quartéllján trombíta rivadott (Gvad: RP. 95).

Trombitál: clango, buccino C. MA. tubam inflo; trompeten PPB. Hozzá szerzek magokat, hog trombítálnának (Sylv: UT. II.144). Én el-bémiegyek a tábor szélire, hogy én trombitálok, tí is trombitáljatok (RMK. II.78). Magyarok ezt táborban meghallják, a dobokat verék, trombitálnának (VI.141).

ki-trombitál: [divulgo; bekaunt machen]. Már bécsi utczákon mindenütt kitrombitálták az békességet (Bercs: Lev. 550).

Trombitálás: [clangor tubae; trompetenklang]. Sípolás, dobolás, trombitálás es orgonalaas vagyon közte (ÉrdyC. 564). Mikor hallanának trombitálást, sípólást, ők is az órában mind érderé esének (RMK. VI.90). A hatodik trombitálásra az egen ízes roppant seregek látszanak (Pázm: Préd. 6). A papok trombitálására a városok falai leomlottanak (Land: ÚjSegít. 123).

Trombitáltat: [bucina indicari jubeo; ausposaunen lassen]. Mikor alamsinat tendez, ne akiriad te előtéd trombitaual trombitaltatnod (MünchC. 23).

Trombitás: buccinator, flator, anletes, camptaulas C. íbécen MA. trompeter PPB. Hegedűsöknek, trombitásoknak kozattya nem leelettetyk towáa ew benne (JordC. 919). Itt most én nálam trombitás és kártyás legyen íitető és íúes parázna (RMK. II.265). Meg terét futatánac a trombitásokkal Helt: Krón. 119b). Vajda trombitási és dobosi (Monlrók I.148). Éneklő cantorok es a trombitások a király mellett állanak vala (Mel: Sám. 410). A dobosok és trombitások útközetre való készíltő ííván a serénységre gerjesztene (Com: Jan. 149). Hat magyar trombitás fekete rubában (Radv: Csal. II.366). Három trombitásnak most csináltatok új dolmánt s nadrágot (TörtT.² III.384).

TROMF: [color triumphalis; trumpf]. Tromfíal-ítés: talio C. MA. PPB. Nem íti mindiárt tromfal, hanem íól czelekőszik íüllenségenél (Soós: Post. 264). Kebledben tarcz ez féle makkos tromfídat (Zvon: PázmP. 284). Tromfot tromfal íútót (Megy: Jaj. 19). Hasonló tromfal való bíntetés (Teleki: FLél. 129). Vértért vért ontsunk s tromfírt új tromfot íűssünk (Liszn: Krón. 257). A róka fogó vadászoknak ravaszoknak kell lenniük, hogy a tromfot tromfíal tudhassák ítíni (Misk: VKert. 164). Tromfot tromfíal szoktak leíitíni (Kisv: Adag. 37). A leg-alatszyabb kártyák-is mikor tromfok, többet érnek a felsőknél, ha állók el-szíulettek (SzD: MVir. 403).

[Tromfol]

még-tromfol: [retalio, ulciscor; wieder vergelten, rächen]. A bosszúságokat nem tromfolya-meg bosszúállással (Com: Jan. 197). Ha módjok leszen mind fíaríúznak s rákosnak venne, meg fogják tromfolni az bavaras állhatatlanságát (Sékus: Lev. 387). A jeniek lovaiban kétszázötvenet íajítottak el az bek, ígyekeztek megtromfolni (544). Amaz régi regét a mi

vallásunknak újságáról ímmár régen meg-tromfoltuk (Pós: Igazs. I.490). A raíttatíótt bosszúságot hogy meg tromfolná (Pethő: Krón. 94). Ez után a magyarok Gallíába menének, hogy a magyarok veszedelmét meg tromfoluák (Liszn: Krón. 176). Cárolynak halálát meg akarja vala tromfolni (310). Erőt vett vala, téged megtromfola, te fejedrül másra esék az korona (Thaly: Adal. I.273).

mégtromfolás: [talio; wiedervergeltung]. Az isten bosszúságának megtromfolásában ígen kemény volt (Ily: Préd. I.360).

vissza-tromfol: retalio PPB.

Tromfosdi: [certatio; wettstreit]. Egy veres tromfosdít íázdó barátnak meg íirieskeltetése (Czepl: Tromf. Címl.).

TRPÜSSZENT: sternuto MA. niesen PPB. [Vö. PRÜSZ-SZENT]

TRUCC: [contumacia; trotz]. Mondja a kurucz: Leszen trucz (Thaly: Adal. II.340). Melly maga-feledett bolondság az ísten jó-voltának trützára belé-keveredni minden-féle gonosságban (Fal: NE. 50). Berthonia szűz a férfiak truczára helyes deák verseket írogatott (Fal: TÉ. 661). Bátor azzal nem gondolunk, azért is truczra szeressünk (Amade: Vers. 171).

[Truccos]

Truccosan: [pertinaciter; trotzig]. A királyné trutzossan ímigyen felele (Könyi: VM. 15).

TRUPP: [caterva; trupp]. Szatírnárra botsáttya a német truppokat (Gyöngy: KJ. 130). A németnek két trupja általgíütt volt (Bercs: Lev. 300). Utánna fordíultak az németnek, kezdék vagdalni őköt s az mely kimaradt az trupból, azokat nyakgatták (583). Kíldtem Nagyságodnak Somogyi uram levelet, hogy az német trupp általgíütt (650).

Trupponként: castellatim PPB.

[Truppos]

Trupposanvaló: [confertus; dicht]. Trupossan való szerencsétlenségek (Kisv: Adag. 292).

TUBA: 1) [columba; taube]. Unum columbae nomen Otr: OrigHung. II.324. Fogd meg elsőben a tubát, s az után melyezd (Czepl: Tromf. 225). **2)** [dilecta; geliebte]. Telekes-booskor, gyöngyös kapeza, járd meg tubám, járd meg (Thaly: Adal. II.100). Tubám tőlem ne rőpílj, hanem kis fészkeídben íljl (Amade: Vers. 236).

TUEARÓZSA: hyacinthus; tuberosa PPB. KirBesz. 155.

TUBIN: [pannus Sericus; tañet]. Kevély tubinmantója alig fér a nagy fűdeles híntóba (Fal: NA. 144). Tubintot akarok venni, tafotát: ich will tobin nehmen (KirBesz. 21). Úszón festett habzó tubin mántó, palást (SzD: MVir. 153).

TUCAT, TUCET, TUCIN: as, duodecas PPB. dützend KirBesz. 21. Két tutszat gomb: globulorum duae duodeceaves PP. Tutzin-kés: as cultorum; dutzin-pantlika: as ligularum PPB. Minden, valami egés í és tizenkét részre osztatik akár fontolással akár mérészel akár egyéb számlálással osztassék, a magyaroknál ma ez bivattatik tutszínak: as vel assis PPB. Két tuczet asztal kés (Radv: Csal. II.146). Egy tutzin kalap (VectTrans. 17). Bár ne többet, csak két tucet fakadéket oltanánk az asszonykának mind a két részről piros arcájára, bamar leszednénk az angyali kegyes színt róla (Fal: NE. 18). Ki tudja, talán semmi rosznak nem mondanátok, ha tutzin számra nyelnétek s fálnátok bé az öreg búneket (Fal: NA. 147). El hítesd magadál, hogy ezen motskodból ki nem mosdol egy pár botigliával, hanem azért tutzin számra rakogasd előnkbe (Fal: NU. 303). Egy tutzet aranyat nyertem: ich habe ein

dutzend ducaten gewonnen (KirBesz. 10). Fél tutszet galambfiak: ein halb dutzent tauben (97).

TUD: 1) [novi, nosco; kennen, erkennen]. Jöttel annép-léz, kít az előtt nem tudt vala (BécsiC. 4). Menn annép tud tégedet erős elméid nemberinec lennéd (7). Ne akarind adnod tégedet annépnek, ki tégedet nem tud: qui ignorat te (25). Vgy ymadlak mynth lathmalak sőt en előtem tudlak (CechC. 25). Kybe myndón emböörökbe való iozagoknak zama twdwan vagyon (WinklC. 291). En tudom atyadat, hagi engemet ezert meg haborgatna (VirgC. 25). Meg ielőnte nekik, hagi jerusalembeli fel ment volna hír tudnia (WesprC. 36). El jv az zolganak hñ wra az horaban kyth nem thud... Byzon mondom ty dektek, nem thwdelek tyeket (JordC. 434). Nem thwdom ez emberth, kyt newezghettök (509). Ot meg esmeröd myndón nemzetsegdeth, sőt myndón zenlőth iol tuez (SándC. 1). Nem tud bynnek rwthasagaat (ÉrdyC. 164). En nem twdom vala ewtet (348b). Nem twdlak, nem ysmerlek, kyk vattok (517). Zerezye wram terwen twdott w raytok, hogy tnygak nemzetek, merth teredelmek (KeszthC. 15). Felkelenek hamys tanook es kyketh nem tudok vala, azon kerduék vala engemet (KulesC. 80). Kynee byrodalma hatarth nem thwd (ThewrC. 221). Twdlak ky wgy: novi te, quis sis (Pesti: NTest. 123). Tutta az ű vrának akarattát es magót tona nem szerezte (Sylv: ÚJT. 1104). Téged nem ismerlek, de tudom az Jészust es ő tőle rettegek (RMK. IV.185). Tudia vala a magyaroknak erkölczeket (Helt: Krón. 63). Te hogyelmeknek twny agyok (LevT. 142). Bizon nem tudom, hogy kyk legyetek, ottan ki rekedőne (Born: Ének 299). Ha ki mondana, hagi nem tud engemet (CsomaC. 85). Oly nyelveken szöllatá őket, melyeketők soha nem tanultanak, nem is tudtak ez előtt (Tel: Evang. II.305). Minyan fognac tudni engemet (Mon: KépT. 87). Mond meg, ne szuszgy, had tudgyuk ni is (Deesi: Adag. 230). Az mely helyec es nepee az nagy pusztaság nia nem igen tudatnae (Deesi: SallJ. 15). Abraham nem ismert engem, Jákob nem tudot engem (Pázm: Imáds. 5). Adgyad oh én Christusom, hogy tudgyalac tégedet s-tugyam magamat is (Zvon: Post. 1517). Abraham nem tudot minket es az Iszrael nem ertet mi felőlne (Zvon: Osiand. 197). Mondatnak az hívek kitsintől fogvan nagyig tudni az ur istent (MNYil. Irt. 97). Mind eddig sem tudtuk Felső-Bányának olly híres academiáját (Matkó: BCsák. 19). Tudgyák-e az én s te magános szükségeinket (Pós: Igazs. II.197). Ő nagyságok tudják az földnek esnyját (Monlók XXIII.473). A juhok ötet követik, mert tudgyák az ő szavát (Illy: Préd. 1498). Az országunk esinyját tudgya vala (Balog: Corn. 137). Add tudnom dolgodat, ügyedet, hol-létedet (SzD: MVir. 11). **2)** seio C. MA. wissen PPB. Köszönje Anaxagorásnak, a mit tudott: Pericles ab Anaxagora fecundus fuit; nem tudja vala, mint rendelje a hadat az ütközetre: non satis ei constabat, quam rationem pugnare *insisteret PPB. Nem tudjuk, mikor szölit-ki isten e világul (Adáni 205). Qui legen neky atia, ozut nem tudhotiwe (KüingsbT.). Egyeb ezt nem tnya, de en, ki vagyok ystemek fya, yol tudom (EhrC. 51). Énnelkém megmognad, hoğ tuğğum, mit ténem kellesse (BécsiC. 8). Ne tuğğa te balod, mit tezen te iogod (MüncH. 23). Tuğğa tñ ménci atatok, hoğ ménd ezec nélkül züköslőde (25). Méncie zemelőt tuğğatoc megvalasztatoc (44). Hannis tanusgatoe rezet tartotam tuduan, hog hannis (VirgC. 7.) Nem tudod-e azt, hagi az bodog Ferencz olyan mynt istennek angiala (20). Tude mit tñtem neked ebbe, hogy en feleymet te read adam (61). Ha ezeket az te atyad es anyad tudhagyak (MárgL. 39). Thwga te atyátok, ny tyzlektek legyen ty nektek (JordC. 369). Az men-orzagban az zeotők tud-e mith eznek (SándC. 2). Nem tudhata, honnet joettek (DomC. 82). Az the atyad jambor vala es jamborwl erle, kyt yol tuez (ÉrdyC. 340). Hog la nilnan tudnok, hog isten el kárloztat, meg es kellene zereztünk (TihC. 7). Akarék az tengerre futni, mert jól tudom valék,

hogy megkegyelmeznél (RMK. II.93). Tudgyne aszt is, hogy a kít az ördeg gyűlöli, az nyiluan istentől származot (Helt: Bibl. 1.63). Ime tudom én, hogy te szép szömyely vagy: novi quod pulchra sis mulier (Helt: Bibl. I. E4). Een, tuggia Kogtek, varas eggik lewttem (RMNy. II.125). Nem tud-e, hogy mond az szent Pál apostol (Born: Ének. 381). Jól tudgyoc, hogy nemely időben semminemő egyhazi szolgalat nem talatatot (EszT: IgAny. 103). Tudd-e, mit mivel a böles isten, hogy eggiket a másiktól meg válassza (Lép: P1ük. 1.311). Tudd-e, hogy hit nélkül lehetetlen dolog istennek kedvében lenni (Komár: Imáds. 71). Az én kocsim is tudja azt, hogy jó az isten; az Barabás is tudja az ő óráját, de több is köll ahhoz (Thaly: Adal. 1.83). Azt is tudgya, hányat tojott a bíró tyújka (SzD: MVir. 68). **3)** [puto, arbitror; meinen, glauben]. Azt tugiak vala, hagi azonnal megbalja (DebrC. 213). Azt lathwan az war fokrol Salamon azt twda, hogy vala meel magyar vytez vona (ÉrdyC. 399b). József nem értené, ök azt tudják vala, mert ő vélek tolnács által szölitat vala (RMK. IV.17). En is immar az germeksegbeol ky keolthem volna, az en rendeni zerehth en is embernek thodnam magamath (LevT. I.115). Mikor Zigidben jndwtam, azt twttak, hogy Posonban megők (229). Azt tudtam, hogy majd eleget szüakázhatunk, de csak egy hétig tartott az hó (II.113). Immár én azt tudtam, nekem ne legyen semmi perem az mostani segesvári terminuson (328). Azt tudgyák magokban (Frank: HasznK. 70). Azt sem tudgya, mely nap elrántiák az gyéként állóla (Deesi: Adag. 185). Minyáján azt tudgyák, hogy szinto erre az jelre akadtak (Pázm: Kal. 570). Azt tudgyák a ni szomszédink, hogy uéma barmokra találtak (658). Vannak, kik azt tudgyák, hogy isten nintsen, tsak a vak szerentse szölgöl nekik (Ker: Préd. 129). Aszt tutták, hogy talán valami collatoria valo falatok (Bal: Epin. 1). Aszt tuggiák, hogy valami iora valo legyen a rossz könyuben s ugyan marokkal kapnak hozzá (2). Azt tudod-e, szépség hogy néked örököd (Zrinyi II.102). Az tudom, ide ki való állapotot tudná ő kegyeme (RákGy: Lev. 17). Azt tudod-e, hogy nem vényeb Czeplődi István edes atyádnál (Czepl: Japh. 7). Talán azt tudod, hogy elment már a búnyász a eskünyál (Matkó: BCsák. 155). A fiát a tengeri habok régen eltemették, ugy tudta (Hall: HHist. II.147). Talán azt tudja az erdélyi fedeleme és ti is azt tudhatjátok, hogy hatalmas esászár és én is csak aluszunk (TörtT. 1.606). Talán azt tudjátok, hogy megjesztetek (TörtT. 1.1345). Ugy megbetegedtem, azt tudtam, hogy meghalok (RákF: Lev. 1.291). Azt tudná az ember, hogy mind kiholtak a falukól (Mik: Törl. 251). Azt sem tudja, mikor elrántják a gyékényt állóla (Kisv: Adag. 379). **4)** [possum, valeo; können, mögen]. Felesen tudta szóval tartani az embert: erat *fabulator elegantissimus PPB. Mondta az hevsnek: Mert nem tuez lassan czergetned (EhrC. 14). Tudom eletni enmagamat (VirgC. 3). Ty nem tutok sem zñni sem fonn (52). Az ezhnek hñ zyneet meg thwgyatok yteelny (JordC. 404). Zepőtelenssegho tudla zallani (DebrC. 228). Meyeppen rezeg semmyt egyeben nem tudt vala mondani (DomC. 216). Meg nemula, nem twd nynt zñni (306). Nem twd howa menny (ÉrdyC. 535). Sok nyelwen twdta zolany (542b). Meg gyözöttek wgy amera, hogy semmyt nem twda ellene zolnya (ÉrsC. 523). Ha talámtán az isten nem tud mindenféle nyelvel (RMK. II.218). Vgyázatok, ha valaki valamit ít a buza mellett szölland, hogy megth tudgyatok emekem mondani (Helt: Mes. 478). Az oka ny légen, soha nem twdom gondolny (RMNy. II.63). En azt meg tudom bizonyítani egyenolny emberrel, az kik ott voltak (LevT. II.261). Egy embert böcsiss hozzam, hogy tudjalak várnýi és elődbe küldényi (Nád: Lev. 64). Trást nem tudnak (Ver: Verb. 197). Sem inide sem amoda nem tudnak mazokat zabni (Born: Préd. 252). Meg is tudom bizonyitanom akaratomat az isten akarattyából (Mon: Apol. 255). Mást tud gyogétani (Deesi: Adag. 253). Ha te hala való szövel meg tudnál gondolkodni róla (Zvon: Post. II.249). A reájoc

ohanókat nyíllal elkergetni tudgyae (Com: Jan. 147). Hentye eréké léznek, kik rezgölőnek s tudnac másokkal szíjni (Mey: 6Jaj. III.3b). Igen tudod másnak pirityelni, nem mond-
atnád-e magadnak-is amaz szót (Hlyef: BCSTemp. 129). Az
ra elvész, soha élé nem tudta szerkeztetni (Monlrók XI.340).
gy tetszik, el tudom kezdeni és talán végben is tudom vinni
Tört.² I.295). Én törökül tudván egy keveset garagyojni
Bethl: Élet. 268). Sok jótétemétek nem tom meg köszönni
Thaly: Adal. 189). El nem tudom gondolnom léendő dispo-
sítót (Bercs: Lev. 60). Felém is tapott az irigység, mindazonáltal
ndtam bősülettel félre állni (Fal: NE. 10). Nem tudnám, mi
áborgathasson fel bennünket (44). Rosz ügyét nem tudja
alátolni (Fal: UE. III.35). Nagyságod, úgy mond, hozassa el
ölök azt az embert; ha ugyan ördög vagyon benne, hadd
öröljám-meg magam is, ha ki tudom űzni (Bod: Pol. 113).

[Szólások]. Immrár ebe tudgya, ki allhatja tovább (Nád:
Lev. 4). Mi sok itt a hami ember, eb tudgya, mellyik (Bercs:
Lev. 12). Chak az kegyelmes wr isten twggya zamaat
ÉrdyC. 546b). Te twdod wr myndenható ysten, hogy twdatlan
zeplewystetem meg az en zerzetemet (ÉrsC. 363b). Merre
eszí útját az német, az jó Isten tudja (Bercs: Lev. 23). Te
tudod Isten, régen praevideáltam, hogy ez lehet urja confu-
ciónknak (94). Ki tudgya, miért busult meg ebagne (Helt:
Mes. 462). Mit jelentnek ezek az hával, talámmal és kitudgiá-
val való igék (Bal: CsIsk. 465). A kghms urunk ő nga az ki-
ndjáról gondolkodván, más feltött rosz végtől fél vala (Mon-
lrók VIII.329). Egy jó kapitányom német, tudja kurvanyja,
miért, beszökött Léopoldban (Bercs: Lev. 94). Mustrálja con-
dentiáját hírirásokkal innen is, hová igazabb, az ő lelke
ndja (216). Mi nem tud lovász harangot önteni (Kisv:
Adag. 304). Te twd wram, minemű lelky yzógok nekyl vagyok
ThewrC. 157). Tudgya ő, mit gyarat (Decsi: Adag. 101).
Mind azonáltal mind ezek Kdnél nem tudomba mara-
danak (LevT. II.285). Mit tutz belé: unde scis? (Heltai:
JT. t.8). *Vmben tud:* Álmában járó, a ki éjjel felkél, jár s
nem tud benne semmit: noctambul PPBl. Ki vagy és
onnan jössz, benne tudunk (RMK. I.127). A király decretomá-
nak írja alá magát, mert annyit tud benne, hogy nevének fel-
írásával a királytól nagy ajándékot veszen (Pázm: Préd. 95).
Annyit tudok benne, vagy akarjátok uraim vagy nem, csak
neglészzen (Thaly: Adal. I.82). Az mi az Dymnus dolgot nezi,
semmit abban nem tudok (Förö: Curt. 335). De mit tud abban
Czepl: Japh. 84). Semmit nem tud Isten a mi dolgaink-
ra (Pázm: Préd. 25). Az én kínomban te semmit nem is
tudsz (Zrinyi II.23). Az keth hugochkannak az mely eöth
urany lancozth chinalattam vala, annak kettéyt ő nekik
bagyom, de oszla sokba a ne tudyak (Radv: Csál. III.178b).
Vmhez tud: Csak annyit tud hozzá, mint az számár az
aranyhoz (Matkó: BCsák. 80). Tud hozzá, mint tük a regéhez
(Kisv: Adag. 343). Mi gyönyörűség benne, a dámákkal görögül
beszélgetni, ha nem tudnak hozzá (Fal: NE. 22). Nem tudok
se hozzá se felőle (Fal: Jegyz. 929). Más-felet magok erejéből
kell hozzá tudniok (SzD: MVir. 123). De nem tud ő ahoz
(Czepl: Japh. 226). A gyapjnval bánáshoz senki jobban
nem tud nálammál: de lañificio neminem *metuo PPBl. Az
asszony a sok tñírával rajta heába ül kerékbe, ha nem tud a
beszédhez (Fal: NA. 195). Tudni az ellenmondáshoz,
mely játék ez (Fal: UE. III.32). Nem tud az emberséghez:
*inops humanitatis PPBl. Ők tudnak az aequivocatiohoz
(RákGy: Lev. 144). Nem tud a fegyverhez: armorum *in-
scius PPBl. Sem a grammaticához sem annál inkább a
logicához egy cseppet sem tud (Pós: Igazs. I.499). A gyer-
mekek 18 esztendeig semmit ne tudgyanak a boritalhoz
(Káldi: Préd. I.344). Nem tudok a könyvnek nyelvéhez
(Fal: TÉ. 631). Tnd hozzá, mint tyuk a regéhez (Fal:
Jegyz. 932). En semmit senkihez nem tudoc (Tel: Evang.

I.151). Emlych meg az wrannak, hogy az Kochis János jó
tudna az solomokhoz (LevT. I.2). Kinek tanetásához
semmit nem tucz (Mon: Apol. 14). Semmi nemzettem nem
tudot semmit e fele tudományhoz (Helt: Mes. 115). Nin-
tsen mi közöttünk oly ember, ki az fa vágáshoz vgy
tudna, mint az Sidombéliek (Kár: Bibl. I.305). Immré e világ-
hoz semmit nem tud (Nyr. XII. 415). *Vmin tud:* Még hajok
szálát is számom tudgya (Sárp: Noé. 315). *Vmre tud:* Né-
kem úgy tetszik, sokat kér Kegyelmed. Sőt inkább kevésre
tudtam az uraknak a vatsora árárt (KirBesz. 100). Mind két
kézzre tudgya ő (Decsi: Adag. 23). Tizenhárom sor lécz kell
hozzá, azért minden léczet három három öltre tudván kellettik
lécz nro 6205 (KolTört. 403). *Vmiről tud:* Myg zen. Margyt
azzon elt, senky ez dologról semmyt nem tudot (MárgL.
87). *Vmit tud:* Ugy megütött, hogy elmémet nem tudtam
(Nyr. XIV. 266). Még eddig édes néném igen keveset tudok
törökül (Mik: TörL. 9). Niját sem tudom, mikor szállunk
szemben (Bercs: Lev. 32). Szégyent tudui nem akart (Kó-
nyi: VM. 56). *Vmivé tud:* Kerdees tamad, ky mondasseek
hyw saffárnak; en semmye twdom (mihi pro minimo est),
hogy ha en annak yteeltetöm (ÉrdyC. 14b). *Vmivél tud:* Nem
tudom szóval, hízlekedni nem tudok: non didici *fabulari
PPBl. Az bősűnek olly renddel es moddal kell lemi, hogy
reteket, malmokat mind oda tudgyak: aestimatio... pratu,
molendina per omnia includit (Ver: Verb. 117).

[Közmondások]. Az ki mit tud, azt gyakorolja (Decsi: Adag.
97).

el-tud: 1) [exheredito; enterben]. Csak hitrészszel hagy-
ván, ei akar tudni a jószágból (Nyr. XIV.219). 2) [depello,
ejicio; verjagen]. Hirtelen eltudta a háztól (Nyr. XIV. 219).
Ezt hallván a bereg, nem bántá, hanem haragos szemmel
eltudá magától (Fal: TM. 806).

föl-tud: [aestimo; aufreehnen]. Fel-tudni a perre való
költséget: *aestimare litem expensis PPBl. A zálnagac gyümöl-
cses egy övedelmét fel tudnák a derék adóságra (Helt: Krón. 166).
Ezenkívül lúd, rizskása, toghagyma és egyéb könybához való
egyetmás, a melyeknek árokat feltudjuk (Monlrók VIII.424).
Az mely költséget bíró uram Budára vitt, abból tuttuk fel
(MonTME. I.106).

hozzá-tud: [addo; hinzurechnen]. Tudgyae hozzá az
egyget és ki megyen reá (Helt: Aritm. E5). Hat lábai vannak,
hozzá tudván mind azokat is, a melyeken szökdös (Misk:
VKert. 694).

ki-tud: 1) [indago; erforschen]. Semy nynec tytkon, hog
ky ne thwdasseek (JordC. 383). Semy nyucen vgy el ennye-
zet, hogy ky ne thwdassek (568). 2) [expello, ejicio; aus-
schliessen, vertreiben]. A házból ki-tudni: facere domo *exper-
tem; valakit bázából ki-tudni: *deturbare aliquem aedibus
PPBl. Igazságból ki akarta tudni es öröksegetül meg fosz-
tani (Ver: Verb. 79). Közölőle ki-tudnák az az a hajóbul a
tengerben lobbantác Jónást (Tyuk: Józ. 418). Ne kapj e világ-
gon, mert tsak egy fekete koporsóval tud ki (Mey: 3Jaj.
II.152). Ha a hyperbolet a szent-írásbul ki akarjuk tudni, bá-
tor a metaphorat és synechdochet is ki-tudgyuk (Pós: Igazs.
I.198). Ezekből a gyfkekezetekből sem tudiatz ki bennünket,
mert az elsőből ki nem tudhatál (329). Nem hogy az örök-
ségből ki kellene tudnod, sőt inkább örölnöd kellene jobbúlásán
(Hall: IIIHist. II.11). A kiket az ndvarból ki-tudni avagy tell-
jességgel el-veszteti kívánunk (Telki: FLél. 32). Télbe az
embereket sem tudhatjuk ki a házból (Monlrók XV.634). Hogy
az országból inkább ki-tudhassák az hadakat, arra kezdenek
hajlani, hogy fejedelmet válasszanak (Tört.² I.3). Legyen onnan
is félelmek s ha több felé is elvonattatnak, könnyebben kitud-
batnok őket birodalmunkból (MonOkm XIV.206). Régtől fogván

ellenem való esolekedetiért Rákóczit Erdélyből kitudom (Mou-TME. IV.402). A sok officérek kitudván házaumból szállást másutt kérek (Gyöngy: Cup. 17). Ott nem fognak üldöztetni, se bennünk onnét ki tudni (Mik: TörL. 101). Nékem köszönheti az egész tábor, hogy amott már meg-rakott fészkeből kitudtam a kevésbé ellenséget (Fal: NE. 14). Nem hallgatnak szent parancsolathoz, és ha rajtok állana, éppen ki-tudnák a hatodikát a tizből (105). Ki tudván a hintókat, paraszti gyaloglásra kényszeritem gyenge lábaitokat (Fal: NA.172). Belizarius csak nem az egész Olasz-országból kitudta a gótszokat (213). Sőt ha már nincs orvosás, teunen magad emlékezetedből is tudd ki (Fal: UE. 430). Az előtte voltat, ki mélyen béggyökerezett a szívekbe, onnan kitudja (444). Egymást ki akarták tudni az uraságból (Fal: Const. 807).

kitudás: [exhereditatio; enterbung]. Effele adomány level nem elegendes a leány agnak a jóságból való ki tudására (Ver: Verb. 76).

mög-tud: **1)** seiseo, praescisco C. [exploro; erforschen]. Vram tuğ meg engem es kisir meg, igesd meg en vesimet es en zivemet (DöbrC. 49b). Noh maydan meg tudom, ha ygaz e dologh (ÉrdyC. 339b). **2)** rescio, experior MA. [cognosco, certior fio; erkennen, erfahren]. Kévinom megtudni, meuyire mentél elő dologdab: *processus tuos studeo cognoscere PPBL. Feneite őket Is mondan: Lassatod, hog valaki meg ne tuğga (MünchC. 30). Zineknek titkat es meg tutta (VirgC. 15). Aytatos leleknek keuansag es edeseg es lelky űrwm ezt meg tudnya (33). Ez frater Masseos eleybe mene akaruan azt megtudnya, menere volna alazatos az ű bodog atia (79). Harom keres, kiket nekőnk zikseg meg tudnanc (GuaryC. 42). Nem tyetek annak megh tudny ydeyt es horayut (JordC. 707). Mykoron azt az azzon anyja meg twtta vala (ÉrdyC. 549b). Hamarab meg twggyak es ysmerik wr istennek akarattyaat (577). Ezt igőn jo meg tudnotok (TibC. 1). Az wrnak ys addya megh twdny (LevT. 130). Hogy ha ezük közzül ezt valamely megtudja, isten ellen az is fog tanácsot adnia (RMK. VI.200). Senki a csillagoknak forgasabol az ember halalanak oraiat meg nem tudhattia (Fél: Tan. 489). Meleg legyen é vagy hideg, megszorítással tudhatni meg (Com: Jan. 61). Megtudták, hogy eljött Czeglédi, de holtan (Thaly: Adal. 126). Abhoz ne bízzék Nagyságod, hogy megtudja holnap, megtudja azt a jövő évszaka (Beres: Lev. 363). Csak bejáró emberek által tudhat meg ember, az mit tudhat (575). Megtudni azokat, kik tekintetes többséggel éltenek vagy élnek veled azon időszámban (Fal: UE. III.13). Mindenről értekezik, mindent meg akar tudni (Fal: BE. 573). Megtudta, hogy velünk egy görög kotkázott, azért mi kettőnkét jól meg rafikázott (Gvad: RP. 58).

[eleve-megtud]

eleve-megtudás: [praecognitio; das vorherwissen]. Ő eleve megtudása zerent valóbizon Esaw megismeretet, hog affaia vere őtessenec legén kevanoya (BécsiC. 319). Az isten eleve meg tudása nem csupán hivalkodva nézőlő, szemlélő, hanem ugyan munkálkodó is (Milog Töszl. 124).

megtudás: [cognitio, exploratio; erkennung, erforschung]. Az ilyen példákat ha szorgalmasan megtanulod, igen könnyen mehetsz az töb reszeknek meg tudására (Helt: Aritm. a5). Irtam Esterház Antal uramunk, küldjön Kőpödre ezen dolog valóságának megtudására (Beres: Lev. 276).

megtudhatatlan: incognoscibilis, impervestigabilis MA. was man nicht wissen kann PPBL.

megtudt-: [cognitio; erfahrung]. Senkinec sem akarja vala megtuttat: neminem voluit scire (MünchC. 85).

reá-tud: [obtrudo; aufdringen]. Akarja vala edgy ágyasát feleségül reá tudni (Teleki: FLél. 414).

tudott-tud, tudton-tud, tudva-tud: [accurate, certo, recte scio; genau, richtig wissen]. Tudva tudom Nagyságodnak szent igyekezetit (Zrinyi: Symb. Előb. 6). Ha az ember tudott tudná az jövődöt, bizou régen kiköltöztem volna az országból is (TörtT. III.326). Tudván-tudom, hogy az, a ki vétkezik, tölled eltávozik (Csúzi: Tromb. 132). Tudton tudjuk, hogy ez a patyolatos és bíbos rend nom ítőzik a dicséretől (Fal: NE. 19). Tudton tudom, mind a két szemem bizonyosága (SzD: MVir. 69).

Tudákos: scitulus C. argutator PPBL. [sciolus, nasuculus; naseweis]. Az ti tudománytok az régi atiak ellen való tudákos tévelygés és hamisság (Bal: CsIsk. 470). Az eretnkeségnek főv szerző okjoc az őrdög, belső indító okjok a tudákosoknak magok alitása (GKat: Titk. Előb. 8). Szégyen ám a tudákos Sámárnak az kegyelemnek országát a dicsőségnek országával confundálni (Matkó: BCsák. 72). Ezt kik tudgyák, tudákosoknak mondatnak (RendÉlPéld. B5). Ezek a három tudákos emberek egy akarattal fel kezdék állatni a tévelygést (ErdTörtAd. 127).

Tudákoska: ~ Magoknak okosáknak és tudákosáknak tetvén az üdvösségnek titkait az ő kurta elméjének rá-májára vonni akarták (GKat: Váts. 181).

Tudákoskod-ik: **1)** [argutor; trugreden]. Afféle tudákoskodóknak tudgy megfelelői (Ker: Préd. 182). **2)** [quisito; fragen]. Most a to jóakaratóból es eugedelmedből tudákoskodom tőled (JesTitk. 2).

Tudakosság: **1)** [doctrina; gelehrsankeit]. Nagy szükség, egy tudós magyar társaságot az haza állitson, hogy tudakosságot nyerhessen, melly által minden igazságot folytathat (Gvad: Orsz. 289). **2)** [polymathia; vielwisserei]. Tudakossággal való kérdésségű árs hordó kongása (Matkó: BCsák. 289).

Tudakoz, tudakoz-ik: investigo Nyirkállai. scitor, seiscitor, serutor, percontor C. indago, expiscor, contor MA. erforschen, nachsuchen PPB. Sem valamel meg kiral tudakozie ilen nemő iget meuden eltaron neztől es talustól (BécsiC. 120). A ferfiac zerelmesben tudakozvau lelec Danielt imadkozotta (145). Egbe göituen a nepecnec irastudoit, tādakozikunha ő tőllőc, hol Xs zületnec (MünchC. 16). Bezellettenek, hog el reitenek a tőrdőket, tudakoztanak hamisságokat (AporC. 10). Az egymasad vetekődwew apastulok tudakoznak vala, melik volna nagyob kövőwtők (VirgC. 132). Wesekek ysten twdakozoya: scrutans runes deus (KeszthC. 10). Tudakozyk vala tewlewik, nyidewbe ielent volna meg az chyllag (Pesti: NTtest. 3). Tudakozie az irast, mert az teszen ő rolla bizonságot (Helt: Bibl. I. e). Ne tudakozzatoc a jövőndőmondoktól (Helt: Bibl. I.IIIb). Jo tudakozzatoc az irast, mert azokba élet vagon (Mel: SzLán. 11). Tudakoztatok az írásból, mert azok en fűlőlem bizonságot tesznek (Fél: Tan. 20). Könnyen tudakozni nehezet (Deesi: Adag. 212). Tudakoztatok az jövőndőmondoktól (MA: Bibl. II.10). Az íráshól naponkiint tudakoztác, hogyha az ugy volna-e (MA: Senit. 38). Szégyenli idővőssége dologát tudakozni es megtanulni (Zvon: Post. II.12). Miért kolletet utolra hadni az olyan fő hort, tudakozta (Zvon: Post. I.296). Mikor elfordult az szerenese pokroecza, tudakozva tudácskozec (Prág: Serk. 392). Ha tudásodra esett valami titoc, ki ne hirdesd, és ha szintén valaki tudakozni is (Com: Jan. 203). Hagi az igazságot szorgalmatosban kezte tudakozny, vegre meg ősmerte magaban (Holt: Préd. 4). S még most tudakozod ezt (Czegl: Japh. 33). A maga alatt való lovit vagy kezében levő marháját mástól tudakozza (Matkó: HRoml. 26). Nem szükség annak kezdetinek vagy eredetinek perszentését tudakozni (Pók: Igazs. 1161). Tudakozik, a nagy bódútlusnak és szőrnűy rikoltásnak mi lehessen az oka (Halt: IIIHist. III.209). Arany s kövcs marhanat sok heuwa talályák, kytt soha senki se ne tudakozzek (Radv: Csál. III

50). Lélek mint jó testben, hadd el, mit tudakozod (Felv. 17). Pért tudakozzák, hogyba otthon volna (Thaly: Dal. II.424). Mindeneknek megtölti kinyilatkoztatni, hogy leonora az ő hatalmában volna, akaromnyit tudakozni is ket (Mik: MN. 71).

[Szólások]. *Vmin tudakozik*: Mykoron ember az on tudakozik, ha halalus bynben vagyon awagy nem (ÉrdyC. 81). Ne tudakozzatok azon, ky dyczer thlyetekb (ÉrsC. 193b). Ne tudakoztat avall időt, hogy azon tudakozzam, miért szerette Jánost (Tel: Evang. I.115). Azon tudakozzál, miképpen tartassanak meg az igazac (Kár: Bibl. I.467). Nem kel azon tudakozni, mikor, mimódon ment Christus pokolba (Pázm: LuthV. 206). Azon tudakoztak a tanítványok, ki volna nagyobb közdöttök (33). Azon tudakozunk, ki mit mivelte (Pázm: KT. 285). Ne tudakoztatok rayta, ió-e a vagy gonosz (Helt: Bibl. LMMm4). A tudakozzék rayta, ió-e vagy bituán (Kár: Bibl. I.116). Zent belecségesnek egyeknek myatta tudakozikuala zent Fferencznek tok dologyn (EhrC. 42). Kd tudakozzék orvosságon (EvT. II.30). *Vmiről tudakozik*: Jászok sokat erről köztökök tudakozának, hogy ki volna oka, (RMK. II.340). Nyiluan lőtem azoknak, a kie én rólam nem tudakoznac vala (Helt: T. r4). Tudakoztat az ő akaratyáról (MA: Bibl. L74). A eákságonról tudakoznak és vetekődnek vala en velem (Frank: HasznK. 76). Ne tudakozzál az elreitet dolgokról (Deeci: Adag. 159). Másnac eleteéről zertelen tudakozó (DebrC. 35). Tudakozzál a régi időkről: interroga de diebus antiis (Helt: Bibl. I.Mmm3). Ydvessegről tudakoztanak (JordC. 844). Krisztusról tudakozott, Krisztust ohajtotta, keresztet (Pázm: Préd. 23). Miért tudakozol az én nevemről (MA: Bibl. Előb. 4). Int mindnyájunkat, hogy ne tudakozzunk az istennek titkairól (Tel: Evang. II.243b). *Vmi felől tudakozik*: Tudakoztat az a férfiú mifelőlünce: interrogavit nos (MA: Bibl. I.41). Az itt való állapot felől tudakoztam: én azt tudtam, hogy Váradon több élés vagyon (RákGy: ev. 16). Kdtek a szék felől is tudakozik együtt (LevT. II. 0). *Vmi fölött tudakozik*: Mind azokat, mellyek a prophetátal minékünk adattattanak, bē fogadjuk és ezek felett em is tudakozunk (Várm: Szöv. 20).

föl-tudakoz: [perscrutor; erforschen]. Lássuk meg és tudakozzunk fel, hogyba az nag' méltóságok legyenek az igaz jó (MA: SB. 171).

föltudakozás: [investigatio; erforschung]. Nem méltó, hogy felöltb fáraszszone magunkat ez dolognac feltudakozásán (MA: Tan. 150).

ki-tudakoz: [indago; auforschen]. A tsélsapó belé-elegyíti agát, a holott ő neki semmi kőzi nints, még a mellyek titoltatnak-is, ki-tudakozván (Com²: Jan. 154).

még-tudakoz, még-tudakozik: perscrutor C. MA. erforschen, ergründen PPB. Megtudakozanac, mi dolog volna ez, hogy őtet az assiriosok kötőző battákuolna (BécsiC. 21). Szívet és veseket meg tudakozó isten (DöbrC. 22). Quincianus minene zent Agota azonnakk kazdagságyt meg tudakozni (CornC. 70). Ha kynek az neep közzől my kerdeese támad vala, oda meen vala megh tudakozni (JordC. 71). Egbe gölenec meg tudakozvan, baistennek irgalmassaga méltoltatott volna az ő akaratyát dologon megjelenteni (TelC. 4). Öszve güitvén az fű papokat egb tudakozók ő tőlők, az Christushol születettnek (Fél: Bibl. I. Jeremiashoz küldöt, hog' meg tudakozzek, mi legien vege hadnak (Kár: Hal. Oiiij). Ha mindeneknek mondasit, czeledetit meg tudakozhatunc es fel találhatunc (EszT: IgAny. 116). Megtudakoznián tüle, a mostani ellene támadásokat bol tiltotac meg a pápistác (Czegl: Japh. 113). Végfire talán azt is lelem fogja Kéd megtudakozni, hogy mikor esik ott az esső

(Mik: TörL. 57). Inkább elliszem, hogy ő tette, csak bozzája ne küldjön Kéd megtudakozni (69).

[Szólások]. *Vmin megtudakoz*: Meenyetők el, tudakozzatok meg raytta nyilvan es yzenyeetők meg enneköm (ÉrdyC. 66b). Imatkoziatoc, hog' nézie vr ő népét, nem kedeg hog' tő megtudakoziatoc en dologmon (BécsiC. 29). Meg tudakozanac az dologon (Kár: Bibl. I.502). *Vmiről megtudakoz*: Meg tudakozek ezekre vl az iegyes az daykatwl (CornC. 400). Meg tudakozek róla, hog miképpen volna (DomC. 36). Tudakozzál meg róla, igaz-e a hír (MA: Bibl. I.171). Valamiről az prophetak megtudakoztanak (VirgC. 121). Jol meg tudakozek az ev a karatyáról (MargL. 33). Nagy zeretettel megtudakozek az byzonságról (DomC. 11). Zorgalmatossággal tudakoztatok megh a gyermekről (120). Jol meg tudakoztatok az gyermekrewl: penitus exquirite de pnerulo illo (Pesti: NTest. 3). Sándor egy szekeret látta a templomban, ottan a szekérről megtudakozék (RMK. IV.87). Daniel megtudakozec a törnenről: requisivit de lege (BécsiC. 120). *Vmi fölől megtudakozik*: Nag' szorgalmatossággal meg tudakoztatok az gyermek felől (Sylv: UT. I.9).

megtudakozás: percontatio, perscrutatio, perversigatio MA. das fleissige suchen PPB.

megtudakozhatatlan: imperversigabilis, imperscrutabilis MA. unerforschlich PPB. Az mi gondolatintul meg foghatatlan, okosságunkul megtudakozhatatlan (Zvon: Post. I.125).

megtudakozhatatlanképpen: [imperscrutabiliter; unerforschlich]. Meg tudakozhatatlanképpen az személyeknek háromságában foglaltatik (MA: Tan. 138).

Tudakozás: indagatio, anacrisis C. scrutatio, scrutinium, percontatio, perscrutatio, investigatio MA. erforschung, nachforschung PPB. Hamosságokon tudakozanak, tudakozas kerestegbe meg foganak (DöbrC. 122). Tudakoztat tevek zent Margit azonnakk zentseregrel (MargL. 161). Zent Margyt eletyrel levn nagy byzonsággal valo tudakozas (197). Nem méne el mint az előtt jóvendőmondásnac tudakozasáért (MA: Bibl. I.143). Isten őket nem olyan formán akarta az ezíllag által vezérleni, hogy semmi kérdezkedésre, tudakozásra ne lenne szükség (MA: Scult. 121).

Tudakoztat: ∞ Meg fogatkoztatnak tudakozwan tudakoztat (AporC. 10).

Tudakozó: scrutator, sciscitator, percontator MA. nachforscher, erforscher PPB.

természet-tudakozó: [physicus; naturforscher]. Imét jutottac az természet tudakozec az ilyen nagysétségre, hogy az romlás darabjaiban szép egész házat kerestec (MA: Tan. 182).

Tudakozód-ik: [percontor; nachforschen]. Szorgalmatosan tudakozódom: percunetor C. A ki sokat tudakozódik, serény az, a ki tud, tudós (Com: Jan. 66).

Tudakoztat: [quaero; fragen lassen]. Tudakoztatja ő felsége, ha béliének való nyestek vadnak-e Kglđ keze alatt (TörT.² III.189).

Tudás: I) cognitio, scitus, scientia MA. [das wissen, kenntnis]. Nem kezdő zégőnlenni egh papnac tudasara adnia (GuaryC. 46). Ez tynektek tudastokra legyen: hoc vobis notum esto (JordC. 710). Eo tarsynak tudasa nekevl megyen (DomC. 211). Kezde kyaltany, ugy hogy ez choda leon sokaknak tudasara (235). Kyt boztam vala tarsomnak tudasa nekeol (307). Nag-sagtoknak tudasara akartam adny (RMNy. II.107). Ez dolog szent Pálnak hogy lén tudására, azt izené vissza (RMK. IV. 182). Ninchen a boldogság soc dolgoknak tudasaba (Helt: Bibl.

Tuddogál: [puto, opinor; meinen, glauben]. Azt tuddogálja, hogy csak tréfa a dolog (Megy: 6Jaj. III.14).

Tudhat: [possum scire; wissen können]. A myt nem laát, aal es tudhat (ÉrdyC. 506b). Nem tudhatod the penyencezva irtasodnak bazualattath (ÉrsC. 273).

Tudhatatlan: inconpertus, ignorabilis C. unbekannt, unentlich PPB. En bezedemet fordeitum en istenemre, ki nágot es tudhatlanokat tezen (DöbrC. 519). Aszt-is tudgiák, a mi tudhatatlan (Bal: Csisk. 384). Az Isten állattya nekünk tudhatatlan (Ker: Préd. 130).

Tudhatós: [quod provideri potest; erkennbar]. Mely nap lárs el érkezik az kettősekbé, tudhatos, hogy az kezdeti nellás, ég dörgés. 1652 (KBécs. 38).

Tudni: [id est; das heisst]. Feltámadának igen nagy erővel, tudni százezeren es harmincezütezeren (RMK. II.75). Hivassátok bábé Elkias leányát Joakhimnak társát, tudni az Zsuzsánnát (4). Ők Scithiának hegyének mellette tudni az Kaukasz nagy egynek megetté sátorban lakának (106).

Tudniillik: scilicet C. videlicet, utpote MA. nämlich PPB. Iz, tudni illic az igézet, még igétskével is áztettetic (Com: Jan. 74). Praesumáltam Nagyságodnak alázatosan megírnyi, hogy adnyi-illik az fűtiszek avagy vulgo general-staab az dánusoktól már elérkezett volna Bécsben (Bercs: Lev. 624). [Vö. **ILLIK**].

Tudnimert, tudnamiért: [hoc est; das ist]. Monnon még-alanac Maalon tudni mert és Celion (BécsiC. 1). Ha kiibe utfac az zentsegős iothi tudna miért az haborusagot bekeuel enuedest, ahoz azt mongac, igón felekőü embőr (GuaryC. 14).

Tudnimint, tudniamint: ∞ Zentsegős felemre miuket unit imez harom, tudniamint hydőknec megterese, istennec megetese es binben előknec bolondsaga (NagyszC. 158). Az rőke valo es az wy őzue egiesődenek tunnia mint az istenseg az embőseeg (DebrC. 53). Sidosagnak ég uarasaba tudnimint Betlebembe (KazC. 39. 176). Scent Anna azzontul eg irag zűlettetic tuna mynt az edes ziz Maria (TelC. 5). Tudni mint Maria Magdolna, Joanna, Susanna es egyeben sokan felt: UT. Q7). [Vö. **Mint**].

Tudnivaló: [notus, cognitus; bekannt]. Tudni valo dolog: sciendum est (Ver: Verb. 107). Tudni valo, hogy az attia a zent lelek-is (Mon: Képt. 11). Nem felel arra Balduinus, a ni az argumentomban valo, melyben az ninesen, hogy más iten-valóktól kellyen pástort várni a juhoknac, mert tudnivaló, hogy ez nem képes (Pázm: LuthV. 71). Mellyben, tudni aló, hogy néki semmi haszna nem lett volna (BethlTám. 46).

Tudó: 1) sciens C. MA. wissend PPB. Az elme tudója a maga munkájának: mens conscia *facti PPB. Iwneendőnek tudója az testben boczatatanú sirok vala (VirgC. 143). Wr esten. ky mynden zyweknec tudoya, byzonsagot then rola (JordC. 60). Akarvan az vr isten jeovendeolknec tudoya valamý nagyot aeg mutatny ez germekreyl (DomC. 5). Vala nemely nagy eak Parisban es tervnenben tudo (216). Wr isten mynden ezeedeknek es mywelkedetheknek thanwya es thwdoya (ÉrsC. 86). Tewe zenth Janus zyz Máriaith tereclimnek nem twdoyath KeszhC. 57). Jónac és gonoszac tudóji lesztek: eritis scientes onum et malum (MA: Bibl. 13). Szívek tudó idvőzítő (Mad: Évang. 777). Az tartományok csinnyának tudoy levén (Forró: Curt. 712). Meg-vesse azokat, a mellyeknec nem tudója (Com: an. 37). A valamit nem tudónak juttasd eszében (200). A sidő yelknec elégséges tudója nem volt (Apafi: Vend. 24). Az nőtelen-ég házassagot nem tudó élet (837). Előve tudók nem vagyunk TörtT. XIII. 158). Az földnek csinját tudó emberek (RákF: év. 1623). 2) [notus; bekannt]. Az twdo dolog, hogy valo my ettenetes yeleneteknek kel yevnyők (ÉrsC. 7b). Twdo dolog,

hogy sokan vannak az istenek es nem chak egy (662 b). Tudó nagy etreknél ű véle lakik vala (RMK. V.243). Tudó dolog, hogy szentelen orczát vőtt vőlt fel Vithaker (Pázm: Kal. 271). Tudó dolog az, hogy az igaz-mondás gyűlölséget szerez (Pázm: Préd. 1237). Tudó dolog az, hogy az követet nem szokták bántani (MonOlm. XIV. 358). Melly nagy engedelmesség légyen ő benne, ez is mideneknél tudó dolog (Misk: VKert. 192).

éfgorgás-tudó: astronomus Com: Vest. 77. [sternderter]. Hagyá az király, hogy hinánac eg forgás tudókat, varáslókat (Kár: Bibl. II.156).

embőrség-tudó: [humanus; menschenfreundlich, leutselig]. Megmondja én szómmal, hogy én hozzám ne jöjjön, mivel hogy az leány pestisben meg halt, nem emberség tudó (LevT. II.119). Igen maniros, emberség-tudó: sie ist sehr manierlich (KírBesz. 52).

had-tudó: hellandi peritus Kr. [kriegserfabren]. Chászár és Kaimékám chak azok had tudók (Zrinyi: ASyr. 246).

írás-tudó: [doctus; gelehrt]. Hiuattatua az irastudókat, irattatanac elevelec (BécsiC. 65). Eg az elebeliecheli irastudóbol (90). Herodes egbe gőituen a nopeknec irastudoit tudakozicuala ő őllőc, hol Xs zűletnec (MűnchC. 16). Hanem ha bewel-kedendyk ty ygassagtok feleeb mynt az yrasthwo sydokee, nem mentek be menyeknek orzagaban (JordC. 366). Az yrasthwdok kezzel mondanak hű magokban (378). O mynemew ott valya es porlath ott zenvede az yras twdo sydo fajedelemtűl (ÉrdyC. 420. 173 517). Az kősssegnek írás tudói (Fél: Bibl. I.2).

szent-írástudó: theologus C. MA.

mindén-tudó: [omnia providens; allwissend]. Oda áll az mi lelkeinc esmereti és mond, hogy mind ugy vagon, mert az mindent tudó istennel vagon igye (MA: Scult. 921).

mindéntudóóság: [omniscientia; allwissenheit]. Az ember fellyeb való, isteni mindentudóóságot álitott (GKat: Titk. 59). Az isteni tulajdonságok: az öröké valóság, az mindenttudóóság, az minden hatóság (KCsipk: Woll. 25).

sēm̄mi-tudó: indoctus, analphabetus MA. ungelehrt, nichts wissend PPB. Bezednek mialastyat nem vallom, vagyok alázatos es semy tudo (EhrC. 56). Bodog Ferencz monda magát alázatos lenny semmy tudónak (95). Sēm̄mi tudo barbeliok vattok (Mel: Jób. 32). Ne legyenec sēm̄mi tudoc, hanem tudgyanac valamit (Tel: Evang. 1.221).

sokat-tudó: multiscius C.

szava-tudó: [eloquens, facundus; redefertig]. Elsőben-is a jó szava tudó Ulysses kezdi el beszédét (Hall: HHist. III.198). Mit használ a némának, hogy öreg atya szava tudó, ékes beszédű ember volt (Fal: BE. 593).

természet-tudó: physicus C. [naturforscher]. Ezők mind harman uagi természetű tudo bölček vala[nak] (DebrC. 112). Halla, hog volna Gheregh orzaglnak egyh tartományaba egy nagy, monthathathtilan es lyres termyzeth tudo (492). Vala azon ydőben egy teroeezet twdo bölch doctor, kynec Alfőrabius valo neve (ÉrdyC. 665). Wgy mondnak természet tudo doctorok, hogy zykseg fel fygheztőt embernek, hogy előzőr kenywezenek (ÉrsC. 68). Mongák természet tudo mestűrők, hog az liliomnak leuele az sebből az merget ky uonzya (KazC. 142). Hagyá az király, hogy hinánac természet tudó bölczeket, varáslókat (Kár: Bibl. II.156).

titok-tudó: secretarius; heimlicher rat Nom. 65. Király azt mondja, titok tudójának Józsefet nevezé (RMK. IV.15).

törvény-tudó: legislator, juris consultus, legulejus C. rechtsgelehrter PPB. Teruen tudokhoz: ad legisperitos NémGl.

340. A saduccosoc egbe élőlene es eg törnen tudó ő közzöllice kerde ötet (MüchC. 55). Vram zerez ő raiok törven tudó mestert, hog nemzetek tuğak, hog ők emberek (DöbrC. 25). Egy törventudo fel keeo keserthwen hwtet es mouda (JordC. 561). Nemely bononyai teruuen tudó mestert akarnayak rokonsagy az zerzetben ky vonny (DomC. 125). Esdras böls törnen tudó vala az Mozes törvényében (Kár: Bibl. 1.423). A hetven bölssek vezérnek fordítják, a Thargum törvényt-tudó, juris-doctornak (GKat: Váts. 1.721). A barnok köz helyen Kávason törvntudó emberek által két száz forint kötol alatt meg láttassanak (Gér: KárCs. III.270).

Tudód-ik: 1) [manifestor; klar werden]. Abból, hogy a gonoszak is gyakran bűnösök a világi gazdagsággal és értéllel, két igazság tudódik (Pázm: Préd. 1156). **2)** [adnumero; einrechnen]. Az mit az director atyafi magára és eselédjére költ, azt szorgalmasan fölírván, praecise az maga részére tudód-jék (Gér: KárCs. IV.383).

ki-tudódik (*kitudozott* Kónyi: HRom. 148): [cognoscere, imoscere; bekannt werden]. Ki-tudódni, nap-fényre jöni: *erumpere ex tenebris PPBl. A gonoszok gyalázattya ki-tudódgyék (Pázm: Préd. 4). Teremtett állatoknak szépségéből ki-tudódott, hogy szeb ezeknél a teremő (108). Sz. Péternek mennyei látásával ki tudódék, hogy a pogányokra-is terjedett az örök életnek reménye (183). Az is ki-tudódik a Kristus szavából, hogy a földiekhez-váló igaz szeretet virágzik a mennyei szentekben (775). Félni kell néki azon, hogyba ez ő dolga ki tudódik, tűzzel égettetik meg (MA: SB. 125). Hogy addig ki ne tudódhassék (TörtT. XIII.94). Hány ezer mesterséggel nem feddi, limesíti, intézi dolgát, hogy ki ne tudogyon (Fal: NE. 107). Egyik fél a másikat rutítja, holott sok titok tudódik ki (Fal: UE. 424). Félő, hogy ki ne tudódgyék itt-amott holmi fogyatkozása (501). Egy olálmé gyermekét meg-főzte, meg-ette, mely ki-tudódván, meg-büntettetett (Bod: Pol. 53). Ottan léte hamar kitudódzott (Kónyi: HRom. 148).

Tudókos: [sciulus; naseweis]. Meg bochásd tudókos paterem, de horgas ez a felelet (Zvon: PázmP. 232).

Tudós: scitus, doctus, eruditus, peritus, gnarus, literatus, literosus C. [gelehrt, gebildet, kundig, erfahren]. Ez tudos mester írta es magiarazta bölcsnek knönet (VirgC. 115). Vala ky köztölök bölcz es tudos, yewyen el (JordC. 76. 199. 856). Káptalanokat is szerze a tudós népeknek (Helt: Krón. 26). Az Jerusalem példátok volna, tudós papokkal ki-akva vala (RMK. II. 227). Tudótlé azt, hogy ez az legh tudósb és jó erkölcz embernek ábrazattya (Cis. A2). Ha az tudós az böls ember beszédét halgattya, diezéri azt és magának megtartja (Kár: Bibl. 1.664). Az tanító tudos legien, az az valamire mast tanít, űmaga is erze (Fél: Tan. 324). Nem tud bizony az tudós ember az irigységőlöz (Deesi: Adag. 140). Csak az tudósoknak parancsollyák, hogy deák bibliójok legyen (Pázm: Kal. 485). Metszünk a predikátorral, ha minden ember oly tudós, hogy iföl-mestere lehet tanítójának (Pázm: LuthV. 82). A plébánosok nem egyarúnt tudósok (Pázm: Préd. a3). Ezt tzelekötő Christus is es az tudós emberek is (Zvon: Osiand. 12). Bizony vadnak Magyar országban tudosabb doctorok az vitteberghiaiknál (Bal: Epin. 9). A tudós udvar jobb a rüdeg scholánál (Felv: Dies. 11). Követi a tudos aranymivest: imitator peritum auri sabrum (Hly: Préd. 136). Kik mind legeltetni mind keresztelni tudósok legyenek (1154). Nem elégünk meg azzal a tudós révész, hogy a szoleknek terjegette vitorláit, okos kormány is kell hozzá (Fal: NA. 159). Sok tudós vészen magára ilyen színt, mint ha nem tudná (Fal: UE. 486). Nagy szükség, egy tudós magyar társaságot az haza állitson (Gvad: Orsz. 289).

[Szólások]. *Vmben tudós:* Tudós abban is, hogy északra esik a fa, ha északra vagyon bajlodozása (Lép: Pfüle 1.316).

Abban tudós legyen, hogy az melly fizetett bad vagyon Föld-várnál, annak kifizetésére vagyon rendöltetett cassa (Beres: Lev. 339). Annira szolunk az dologhoz, az menniben tudosak lehetinc ebben (Zvon: PázmP. 217). Isten tudós benne, mikor szabadulhatunk (Nyr. XIV.463). Oly zokogva síra, hogy azt gondolta volna, a ki tudós benne, hogy Favorita nevű ebeskejo a balahnak árnyékában alkonyodott legyen (Fal: NA. 131). Jól tudós vagyok már én állapotomban (Zrinyi: ASyr. 16). Ez világi dolgoknak folyásiban tudósok (Pázm: Kal. 790). Tudosok a hadakozásban (Hly: Préd. II.292). Mind pogán írásban s mind sido írásban tudos vala (Sylv: UT. 1.73). Myneewel tudosak az ystey dychóseegnek ysmeretyben (ÉrdyC. 557). Az tengeren való járásban tudósoc vala-nac (MA: Bibl. 1.316). Építés mesterségben tudós: ingeniarius PPBl. Csak ő maga tudós titkos szándékában (Gyöngy: MV. 60). Az istennek minden tanatsiban tudosoc vala-nac (ÖszT: IgAny. 297). Azt akarta, hogy sz. János minden titkokban tudós legyen (Pázm: Préd. 136). Tudos vala az isteni törnenben (DebrC. 202). Az oo és új törvény, mellyekben jól tudosnak kell lenni (Hly: Préd. 159). A keresztényi tudomanba tudosnac es bölczmek kell lenni (Helt: Bibl. 1.64). *Vmihez tudós:* A hoz tudosok, hogy az gonoz teweoketh ky twgyak az egyebek keozzeol keresny (ErdOrszgy. 394). *Vmin tudós:* Bertóti István dirigálhatná az egész hadakat ottan, tudós is lévén a földön (Beres: Lev. 343). *Vmire tudós:* A mind két kézzre tudósnál a balog ember felett sok vagyon (Com: Jan. 50). *Vmiről tudós:* A német elment vissza Uradiscsára; erről már Nagyságod tudós (Beres: Lev. 206). Oly dologról kell embernek fogadást tenni, a mellyről tudós és bizonyos lehet (Pós: Igazs. II.559). Oly szolgálkat igyekezzenek fogadni a kinek magok viseléséről már eleve tudósok voltak (TörtT. 1164). Az napról es oráról senky tudos nem lehet (ÉrsC. 572). Az mi köz mindnyájunkkal, s kinek-kinek részi benne, legyen tudós maga ügyének sorsáról (Beres: Lev. 474). Ky tudosb volt ev tytkyrol: qui plurimum de secretis ejus scivit (EhrC. 61). Magdolna fyarol meg semmit nem tudok mondanom, de meg tudakozom róla es evtet tudossa tezem (LevT. 1.69).

[Köznondások]. Az ki niben tudós, abban gyanós (Pázm: Kal. 239. Pázm: Préd. 896). Tudóst tanitasz, farkasnak mutatasz tserét: *aquilam volare doces PPBl. A szakáll tudóssá nem teszi: *barba non facit philosophum PPBl. A ki mindenben tudós, mindenben gyanús (Fal: Jegyz. 919).

fél-tudós: grammata PPBl.

Tudósan, tudóson: docte, scite, erudite, perite, perscinter, literate C. gnare, guariter MA. gelehrt, geschickt, wissend PPB. Mi dolga a postának, ki tudoson éneki az ő verseit, a békával (Hly: Préd. II.59).

Tudósít: indicio, certum reddo, denuncio MA. anzeigen, wissen lassen, vergewissern PPB. Az minél gyakrabban az alkalmatossá, tudósiton (LevT. II.233). Mivel isten kegyelmességéből kezetekbe bocsátom az én tsekély írásimat, négy dologról akarunk rövideden tudósítani (Pázm: Préd. b). Affél minket tudóséthatna (Zvon: Post. 1.118). Kegyelmed édes uram mindenekről tudósiton (RákGy: Lev. 15). Tudósíts róla s mi is informálunk tovább, mit tselekedjél vele (75). Patakról mennyi mázsa ölmot, kénkövet küldtek oda, arról is tudósíts (99). Minket az kajmakánja Kálas Mihály által ugy tudósított, tíz nap alatt be fogna érkezni (113). Minden fél-szemetek, fületek legyen nektek is, éjjel nappal tudósítatok (144). Engemet is tudósítani akarotodról ne neheztedly (Matkó: BCsák. 217). Minden dolgokról Kegyelmed bennünket gyakortan tudósítani el ne mulasszon (MonTME. V.174). Minket mindenről tudósítzatok (RégLev. 38). Tudósiton Kegyelmetek a dologról (Kecsik: Tört. III.322). Kegyelmedet levélben tudósítottam (RákP: Lev.

397). Mindenekről tudósítom alázatosan Nagyságodat (Bercs: ev. 298). Ide gyűjjenek az hadak, Deák Ferencz is ide tudósíjon Siókról (372. 637). Tudósítani fogom Kédet (Mik: TörL. 5). Lucia embert tartot Páris várossal az udvarban, hogy új név-forgó módíru bét számra tudósítaná (Fal: NA. 127). biblia az életnek és veszedelemnek uttyáru igazán tudósít 41).

még-tudósít: ∞ Megtudósíttat ötet mindenekről (MA: ult. 801). Ez könyv Josephnek niben forgott sorsa, arról-is eg-tudósít (Tyuk: Józ. Előb. 15).

Tudósítás: indicatio, certificatio MA. versicherung, an-
gung PPB. Az mikről tudósítást írtunk (RejtLev. 98). Alá-
tossan várom tudósítást Nagyságodnak (Bercs: Lev. 419).
A egy hete elküldtem alázatos tudósítasomat (559). Nem vehet-
m tudósítást Nagyságodnak (614).

Tudósocsa, tudóska: sciulus, eruditulus MA. grammatisa
PBl. wenig gelehrt PPB. A fele tudósokák, a kie aszt vélic,
gy a teljes szent írast cordén tudgyac es által értettéc (Helt:
bl. IV 2).

[Tudósod-ik]

még-tudósodik: [certior fio; benachrichtigt werden]. Bali-
g kerete általa megtudósodott, hogy a portáról jó választja
lna (MonÍrók III.73).

Tudósság: peritia C. MA. erfahrung PPB. [gelehrsamkeit].
hamissan nevezett tudósság mutogatásával meg ne tsalassunk
ázam: Préd. 885). Az igaz tudományból és tudósságból volt
gyatkozásoc (MA: Tan. 1174). Azt állatjuk, hogy az őrdög
a gyóbol az embernek isteni tőkélletes tudósságot ígért légyen
[Kat: Titk. 63]. Kibe isten a vallásban valo tudósságot, hit-béli
lhatatosságot őntött (GKat: Váls. II. Előb. h). Á melly hitben
isten tudóssag, isméret, azzal a bittel ember nem tudgya,
ít hiszen (Kereszt: FelsKer. 142).

Tudomány (*tudomán* MA: Bibl. Előb. 2. *tudman* Mel: Sz.
in. 270. MA: Scult. 9): **1)** scientia, doctrina, disciplina, erudi-
o, peritia, literatura, gnaritas, dogma C. wissenschaft, gelehr-
mkeit PPB. [bildung, kenntnis]. A hitről való tudománynak
ső kezdetcskéje: initiamenta; egyedül az emberben vagyon
tudományra vágyódás: homini soli *ingeneratur cupiditas
ientiae; valakit a tudományokra oktatni: *erudire aliquem
tes; igen reá-adta magát erre a tudományra: his studiis
nirifice deditus PPBl. My tudományok zeluel yar: nostra
ientia graditur super terram (EbrC. 96). Zorgalmatosságokat
etek kylew tudoman keresettye (113). A iughatatlanságot
domannal lajeitacuata: inquietudinem arte moliebantur
lécsiC. 41). Jay tñuctec törueñ tñdoc, kie vñttetec tudoman-
ec kulcát, tñ be nem mentetec (MűnchC. 138). Az őrdög eöz
adományu (GuaryC. 45). Gyenge tudományokat ne tanulatok
[irgC. 130]. A pispek Jesnt kettőről kerde, az ő tanitványról
az ő tudománarol (NádC. 196). Nap napuak igiet torf es y
ek tudomant mutat (DöbrC. 39). Czodalkozanak thwdománan
ordC. 425). Meg eert erkevelchek tudományaban foglalja ev
agat (DomC. 6). Harmad kwch mondatik ygaz tudom[an]nak
bölcsessege (ÉrdyC. 366b). Nagy tudományw ember (516b).
z balalrol walo thwdomant es bölcseseket mynden ember az
zemey előth forgassa (ÉrsC. 270). Hamar lewn thwdoman-
an oly bewleze, hog newezetek tudomaniban bewlezessegnek
epseghek (455). Az seregek meg chodalkozznak az ew tudoa-
nyan (Pesti: NTest. 14). E tudomány mind eleitől fogva egy
s egyenlő volt (Helt: Bibl. Ia4). Szeles es hiába valo tudomant
lele (Mel: Jób. 37). Minden szonak, tudomannak es czerifaco
retnek szonak ne biggífine (Mel: SzJán. 43). Az tisztesseseg
letnek tudomanit hatra hagian lopasra az eő elmeieket vetik.
572 (KBécs. F2). Múltán nevezi ezt a tudománt ewangelion-

nak az az víg és örvendetes izenetnek (Tel: Evang. II.225).
Igaz és kazdaságos ismerety az ewangelionnak tudományának
(Beythe: Epist. 211). Vnac igaz tudomannia, az mely előtl
fogva adatot (Mon: Apol. 3). Maas embőrök zörzötte könyueből
vöttem a tudomant (Frank: HasznK. 51). Követkőzic immár az
subtractionae tudománya ilyen módon (Helt: Aritm. B4). Az
el reyted tudománnac semmi hazna nincz (Decsi: Adag. 51).
Az igaz tudomannac ellensegit sokszor el győzte, meg fogta,
meg neműtotta (Magy: Nád. 84). Az keresztienseg közt tsac
egy szurdoc sintsen, az houa az Luther által meg vjitatt
tudomanynac hire el nem érkezet volna (EszT: IgAny. 542).
Az egyűgyű hívek minden tudományok szelétül tétova ne hor-
doztassanak (Pázm: Kal. 110). Ebből az gonosz tudományak
szikrájából iszonyú hamis vallásoknak gyuladási származának
(197). Szűnnýél-meg a tudománynak mértékletlen kívánságától
(Pázm: KT. 6). Akarta isten, hogy az írás minden tudomány-
nac regulája lenne minden hamis tudományoc ellen (MA: Bibl.
Előb. 1). Ez eretnekek az ő hazugságokat ewangelioi tudmán-
nac nevezic (MA: Scult. Előb. 9). Ez tudomány az emberce
szívét is czendességessé teszi (MA: Scult. 19). Az tudományhoz
valo néminemő indulattal sokan gyuladoznac (Zvon: Post. I.
323). E tudományak értése gyűmölcsős (Ker: Préd. 81). A ki
a tudományyal vissza é, ravasz, álnoe (Com: Jan. 66). Bez-
zeg igen elfőrdult a szentség s a tudomány (Czegl: MM. 37).
Valóban nagyságos ember azon, a kinek sok idegen ész és
gazdag tudományú bölcsesség szolgál (Fal: UE. 371). **2)** [tes-
timonium, confessio; zeugnis, geständnis]. Tudományt teszök:
protestor C. Ha gonozzult zoltam, tegi tudomant reiaiah (WesprC.
73). Im tudománt tesztek, mind ez világ hallja (RMK. II.188).
Tudomant tettenek előttem, hogy imar az nagy insoget touab
nem szenduedhetyk (RMNy. II.107). Tudomanti tesz mynd ez
egez varasnak (73). Boregető Domonkosne tudomant téssen
(262). Tudománt teszec tñ elűtettec: contestor vos (Helt: UT.
m5). Ha gonoszul szoltam, tégy tudománt az gonoszról (Kár:
Bibl. III.100). A követek ot mind tudomant tenek (CsomaC.
25). Cornélius római pápának tudományt téssen, hogy ő velle
egy ecclesiában vagyon (Pázm: Kal. 605). Nem töttem-e tudoa-
mányt te neked az urra (Káldi: Bibl. 295). Az halálra itűlt-
tett protestál, tudományt téssen (Com: Jan. 135). Légy bizony-
sága ég, légy tudománi tevő Deli Vid végének (Zrínyi II.78).
Tudomány-tételül légyen szegény nemzetünk ellen (Megy: Dial.
Előb. 10). Illyen tudománt téssnek Matkó felől (Matkó: BCsák.
7). Maga Kalauz tudományt téssen rúlla (Pós: Igazs. I.211).
Mindenekről tudományt kellett tennem Kegyelmeteknek (Nyr.
XII.79). Tudományt tésszek neked, én vagyok az istened (Ily:
Préd. II.522).

[Közmondások]. Jó úti társ a tudomány: *eruditio certissi-
mum viaticum PPBl.

bevezető-tudomány: isagogicon C.

bölcsesség-tudománya: [philosophia]. A bölcséségnék
tudományába merűlni: *ingurgitare se in philosophiam PPBl.

déaki-tudomány: [literae; wissenschaft]. Levél és mind
az egész deáki tudomány: litterae PPBl. Az germők nekekőd-
nen adatek diaki tudomanra (TihC. 20). Jol tudom, vala mely
igen nagy gond volna illieten nemcs vñriatl az deaky dudo-
mányra tanoytany (Komj: SzPál. 4). Mykor tyz ezendowsők
leznek, deáki tudomant es nyelwet tanollyanak (Radv: Csul.
III.140). Malikocz Daniel és Vásárhely Tamás deáki tuda-
mányban clarealnak (202b). Elsőben a hazájában való iskolá-
ban kezdette tanulni a deáki tudományt és nyelvet (Bod: Pol.
182).

**égbenéző-tudomány, égforgási-tudomány, égforgá-
sának-tudománya:** astrologia, astronomia MA. stern-
knde PPB. Ezők mind harman az egh forgasanak tudoma-

niaba vala[nak] igen ismeret vettek (DebrC. 112). A csillagok szokott forgását vizsgáló, égbe néző tudomány (Com: Jan. 169).

egyházi-tudomány: [theologia]. Ez zent gyermek adatek egyházy tu[do]lmányra (DomC. 4).

éneklési-tudomány: musica PPB.

erkölcsformáló-tudomány: ethica C.

fél-tudományú: semidoctus PPB.

köz-tudomány: 1) [testis oculatus; augenzeuge?]. Kit en megi bizoneitottam köz tudomanyul, sok jumbor nemes emberekkel es hatar jart levelekkel (LevT. 1300). **2)** [inquisitio; untersuchung]. Kewz tudomaura bochattyak (Ver: Verb. 14). Hol a köz kerdezkedes es tudomany meg értetik: ubi communis inquisitio peragitur (299). Miképpen bósátották köz tudományra (Kász: Kit. 73). **3)** [notitia hominum; allgemeine kenntnis]. Köz tudomány tétel: manifestum (Rák: Manif. Cím.).

orvosi-tudomány, orvosságrólvaló-tudomány: medicina; arzneikunst PPB. Orvossággal valo twdomant tanultanak volna (ÉrdyC. 545b). Az orvosi tudományról: de medicina (Com: Jan. 172). Orvosi tudományt és törvényt a ki őz, pappal foszto a, nem fűz (Kisv: Adag. 107).

ördögi-tudomány: [ars magica; zauberkunst]. Vergilius igen beoloz vala az nigromanciában az az őrdögi tudomában (Pont. 126).

ördögös-tudományú: [magus; zauberer]. Órdengess tudomanyu mestereket is kerestet vala (Hel: Krón. 168).

sok-tudományú: polyhistor C.

szabad-tudományok: [artes liberales; schöne künste]. Kevldoteek Palenciában, hog ev maganak zerzeneye szabad tudományoknak tvdomanyat (DomC. 6). Az doktorok azt walyak wala, hog beet zabad thwdomában tanultak wolnanaak (ÉrsC. 480).

számvetési-tudomány: logistica PPB.

számvető-tudomány: [arithmetic]. A számvető tudomány a számokat egyben veti (Com: Jan. 163).

szép-tudományok: liberales artes PPB. [schöne künste]. Kovásznai Péter a szép tudományok tanulásokban foglalván magát reménség kivül múlt-kí e világból (Bod: Pol. 104).

természeti-tudomány, természetszerűtvaló-tudomány: physice MA. physik PPB. Nem tudom, mitsoda lehessen már hasznosabb mint a természeti tudomány (Misk: VKort. 3).

új-tudomány: [doctrina nova; neue lehre]. Megh twdattyok ez wy twdomant, kyt the mast mondaz (JordC. 767). Az helvétiai hét cántonban nines győkeres fűzkek az új tudományoknak (Pázm: Kal. 629). Nem kell vj tudomáynak lenni es o életnek (Illy: Préd. 1.108).

viadal-tudománya: [ars bellandi; kriegswissenschaft]. Viadal tudomahanac tudatlan: sine peritia artis pugnae (BécsiC. 20).

Tudománybeli: [literis conjunctus; wissenschaftlich]. Luther apátok is mind csak illyen ránczok köziben fűzte minden ellenűnk tudományabeli, mohosé vagy sarkés dolgait (Bal: Cs. Isk. 112). Tudománybéli métellyel megvosztegettetett a mi ecelésűnk (Czegl: MM. 31).

Tudományos: disciplinosus MA. [peritus; kundig]. Az oriasoc nag állatouac voltuak es tvdománosoc hadloz (BécsiC. 104).

[Tudomás]

Tudomásszerűt: [sciens; wissenschaftlich, mit wissen]. Senkit tudva, tudomása szerűnt meg nem szomorít (Com: Jan. 185):

Tudt-: [notus, notitia; bekannt, kenntnis]. A mi tudunkra, a mi értünkre: nostra *memoria PPB. Senküec nem akaria-uala tuttat: nec volebat quemquam scire (MüochC. 89). Ő felesegenek tuttura vala (DebrC. 613). Kynek elete es tuttura vagon mynd es tellyes zerzetnek (DomC. 218). Fráter Györgynek ez hét nagy hadát tudtára adá (Tin. 23). Twta szerent ez vala (RMNy. II.118). Nagsagtok az kyal kopenek ys aggya tutura (LevT. 198). Neha niluan mindemec tutura nem volt ez (Mel: SzJán. 409). Az privilegios embernek tudtára lenne a dolog és elhalgatna (Ver: Verb. 242). Jol tudom, hog mindenek ez igen tudtára vagon (GFrís: Arithm. Előb.). Tudtura vagon istennek a gonoz chelekődet is (Frank: HasznK. 28). Tuttura leszen értelmom eszennek (CsomaC. 23). Vala egy kegio az varnak eggik falaban nevelkedwen senki nem tudtura (Pont. 41). Előő az a nap, mellyen az én nevem tudtóra leszen (Pázm: Préd. 151). Illog az török chászár készíti kardgyát rám, Felségednek ezt tudtára adtam (Zrínyi 1.91). Réti Istvának adjátok tudtára, készülgessen (HákGy: Lev. 142). Tudtára legyen annak az szegény megrombolt hazának javára (Monrók VIII.114). Ha mindzeket az udvarnak tudtura adám, hamar leesnék a póczrűl (XXIV.613). Tudtokra adnák az ő főknak (Illy: Préd. 1.124).

Tudva, tudván: scienter C. MA. wissenschaftlich, mit vorbewusst PPB. Ez varasnak vezayaban tuduan le veto magat az feldre, hogy emberekkel ylkab meg mevwettettek (EhrC. 20). Velkeztem tudvan tudatlan (VirgC. 13). Gonossagban eel twdwan (ÉrdyC. 607). Az házasag tudvan lőt. matrimonium scienter contractum est (Ver: Verb. 177). Sem kicsin sem nagy dologban tudván el ne szakadgyon az ő tmités-ától (Pázm: Kal. 87). Senkit tudva meg nem szomorít (Com: Jan. 185).

tudván-tudva: ∞ Mit bolondoskodunk azért tudván tudva illy igen, hogy meg nem maradime az kétségnélkül való bizonyos jegy mellett (MA: Tan. 1085).

Tudvavaló, tudvánvaló: 1) [voluntarius; wissenschaftlich]. Tudva valo bűn (Ver: Verb. Szót. 7). Szabad akarat szerűnt és tudva való bűn (Kár: Bibl. 192). Ez az engedelem bűnec mondatie, vagy tudatlansagbol esset az vagy tudvan valo akaratbol (Mon: Apol. 324). Az tudva való bűn (MA: Bibl. 192). **2)** [notus, manifestus; allbekannt]. Az világ kezdetitől fogva tudván való dolog volt ez (MA: Tan. 1303).

[TUHAD]

be-tuhad: [obturor; verstopft werden]. Véghetetlen kegyelmének kut-feje a nagy és sok vétkektől bé-nem-tuhad (Megy: 3Jaj. II.79).

[TUHASZT]

be-tuhaszt: [obturo; verstopfen]. A fűleket bé-tuhasztya ellen-vetésekkel, kodveket kérdésekkel (RemélÉp. C11).

Tuhasztás: aggeratio MA. aufhäufung, ausbreitung PPB.

TUJA: [tinja; lebensbaum]. Láttam én nemimű íret, kinek szűno szűtőn olyan mint az túja porác (Nád: Lev. 105).

TUKMA, TOKMA: contractus, pactio, mutatio, commutatio MA. vertrag PPB. accord, wechel Adami [tausch]. Tukmába czerélt marha (Mel: Jób. 49). Csere, drinez, tokma: con-cambialis permutatio (Ver: Verb. Szót. 5). Atfűleről massal semminemű tukmat nem indíthat s-nem tehet: neque etiam contractum super his cum aliquo facere aut finire potest (Ver: Verb. 100. SzD: MVir. 27).

Tukmál: contraho, paecior, convenio, commuto MA. vertrag machen, vergleichen PPB. [vertauschen]. Ha valumellyiket meg únyya, cserében másnak tukmállya (Pázm: Kal. 412).

el-tukmál: [commuto; umtauschen]. Vizes borotokat ieles helett el tukmállyátok [így] (Lép: P. Tük. II.239).

Tukmálás: [permutatio;tausch]. Jövedelmi tukmálásoc, gánjól levelec és tób ézekehöz hasonló sívásári dolgoc (MA: Tan. 1129). Ha meg-alkuszik eretnekekkel valami örökségnek tukmálásáról vagy el-adásáról, a kőtest igazán meg kell tartani Veresem: Hitmeget. 23). Oh mely boldog lenne az tukmálás, hogy az az olaszországi fővetség az alexandriai selymen meg esetlétneé (Prág: Serk. 869). Mint ha magánál tób iót akarua felebaráttjának, nevezet szerént a tserélésben, tokmálásban a mint szoktának az emberek élni (Ker: Préd. 854). Tokmálás, tserélés (Toln: Vigaszt. 220).

Tokmálód-ik: [paciscor; sich vertragen]. Az eladó maruák dolgában a mézásokokkal is inkább tokmálódni kell, hogy-nem rajtuk maradjanak a télen (TörtT.² III.157).

Tokmálódás: [concanbium; tansch]. Álnok igyekezetek, csakírd tokmálódások (MA: SB. 120).

TÚL: 1) [regio ulterior, opposita; jenseitige gegend]. Nag sok sereghek követeek hátat Jordan wyzenek thwlyarol: sentae sunt eum turbae multae de trans Jordanem (JordC. 364). Jay a földneé, mely a Szerechen ország vizeinek túlyan vagyon (Helt: Bibl. IV.35). Ómaga foglalá tulytát Dranánac (Göres: Máty. 59). Ellies profeta eg tizes szekerbe a Jordan vizenec tullian az égbé ragattatec (Szék: Krón. 33). Ezt meg öle az Antiochus Epiphaneas eg vaar alat a Jordan vizenec tullian (33). Kiindula ez vian a Philistensok serege a Michmasnac tullian (Mel: Sám. 52). Kétszer százezer embere az mezőn vagyon Bécsnek túlján (Nád: Lev. 222). Az Nyargan wyzenek tulyau. 1568. (Tört. és Rég. Értesítő V.92). **2)** ultra C. trans MA. [jenseits]. **a)** [hely] Dunántúlról fiam mam és leányom telöl semmi hírt nem hallhattam (LevT. II.133). Az Jordanon ul: trans Jordanem (Fél: Bibl. 5). Nem veténeé tüzet, hogy az iöuendő telre élésec löne, amac tul is hadiánac valami larab földet vgyan azzon régre (Helt: Krón. 59). Az török böra azért tul vagyon az Dunának (Thurzó: Lev. I.231). Enged meg, hogy mennyec az Jordan vizen túl: transito Jordanem (Kár: Bibl. I.160). Vayba maradtunc volna túl az Jordanon: utinam maussissemus trans Jordanem (199). Túl löték és ide áll az ajával: de calcaria in carbonarium MA. Túl akarz te kelni az Styx vizen velem (Petki: Vért. 3). Túl a Dunán (RákF: Lev. I.85). Ma gyült két katonája az Dunántúlról levelekkel Antalhoz (Beres: Lev. 251). Egy ifjú tul sétál ekessen (Gvad: FNót. 32). **b)** [átvitl ért.] Már túl vattok azon, a kibn mások még fíradoznak (Hall: Paizs. 390). Innen a vi-gadalom, túl a fájdalom (Fal: UE. 448). Kezdenek vigadozni, hogy most egyszer túl volnának minden veszedelmen (Fal: TÉ. 645). **c)** [idő] Kivánom ezekkel a szent Jehováútól, fogjuk egy-nás kezét kevés naponkontúl [nemsokára] (Gyöngy: KJ. 67).

ezén-túl: [in posterum; von nun an]. Már ezentúl senki zörülástől táborot nem félthette (Hall: HHist. III.98).

tél-túl (túltúl Helt: Háló 68. túttúl MA: Tan. 756. té tú Fal: NÁ: 124. túttól Gvad: FNót. 128): **1)** [hinc inde, huc illic; hin und her, hier und da, nach verschiedenen seiten]. Ackoron tedig túttul villamni kezde mind Magyarorszába mind Erdel-en az vr istenneé igeie (Helt: Háló 68). Nekik is a madarak-nak keresgetni ket azt, kit az isten túttul el bintet nekice (Born: Préd. 553). Czac hat ezért túttul bennec le vága (BFaz: Castr. D2). Wrakat túttul fogadása (Göres: Máty. 62). Mint az elviseit ruha, mely túttul megszokalt (MA: Bibl. V.47). Mindenek étul mind egy rakasba ne zavarodnanac (MA: Tan. 756). Tétúl meg egyengettetik (Pós: GBot. 6). Túttul gyült soc ledér, mint egy foiedelmet immar vgy tartya vala (Illyef: Jephth. 2). A kik ezt legeslegelsőben tétúl tanítani kezdék, amaz két anyagi loctori a pápistáknak (KCsipk: Pápis. 153). Megcsipkedem túttul (RákF: Lev. IV.483). Eloszlott tél túl lakására (Gvad: Nánd. 25). A sátorok között tétől tekintgettem (Gvad: FNót. 128).

2) [obiter; oberflächlich, flüchtig]. A nemes deáki tudományt-is csak mulólag tél-túl kapdossák (Misk: VKert. 194). Mely első minsterre maradandók valának ő nagyságának mint maga mind az haza tétul maradt dolgai (Monfrók VIII.371). Melyet nem hogy megköszönt volna, sőt csak tél-túl megolvastván visszaadta. 1759 (Hazánk I.299).

Tulsó: ulterior MA. [jenseitig]. Az thegernek tulso parfara (Sylv: UT. I.12). Saul méne a hegynec az inneté oldálán, David kedig a hegynec túlsó oldálán (Helt: Bibl. II.162). Az tulso partra: trans fretum (Fél: Bibl. 12). Nökem valóban nehéz, hogy semmit sem tudhatok az túlsó dolgokban (Beres: Lev. 63). Haiszter szekereket limitált az túlsó vármegyékre (332). Ha nem gyün erre, vihessen az hadat az túlsó szolgálatra (682).

TULAJ: [solus; allein]. Ky ne feellyen teghed felsseeghes wr es fol nem magasztallja az te zent newedet, mert twlay csak te vagy kegyes: solus sanctus es (JordC. 912).

Tulajdon: 1) proprius, privus, privatus C. genuinus, specialis, peculiaris MA. eigen, eigentlich PPB. Tulajdon kézzel írott levél: holographum C. Tulajdon törvény: privilegium; magános dolog, tulajdon maga dolga: res privata PPB. Tulaidon önnébe iót es öneé ötet nem fogattac (MünchC. 169). Nem akarta vallania seminemw tulaydon marhath (VirgC. 32). Zimenek zekrenieben tulaydon akaratyanak erzeniet tartangia (33). Aaz zerelm az zenthwéneke yeles es twlaydon yozagoch (WinkC. 361). Nemelnek ada ewt gbeerat, nemelnek kettőt, kynek mynd hw thwlaydon erey zerent (JordC. 435). Tuladon te zent veredel valtalt megh engemeth (GömC. 164). Inacagad forogyon tulaidon bñnődnece tetelehez (VitkC. 16). Azt leelyk, hogy twlaydon atya vr istennek akaratya lett leegyen (ÉrdyC. 59b). Twlaydon isteny tyztölettel ymadak es nem ugy mynt twlaydon emberth (121b) Semy twlaydon yozagot ne byrnaacnak (569b). Twlaydon w fyanak (proprio filio) isten nem engede (KeszthC. 410). Tullaidon dolgokba ireködnek (KazC. 109). Neki tulaidon hazat állaltata (TihC. 23). Vallast tiün az n tulaydon bñnőkről (Sylv: UT. I.5). Mel bezedek twlaydon jegzesben ig esnek (RMNy. II.42). Hygye meg zowath mynd thwlaydon my magunknak (LevT. I.341). A kiket te ot ingeny nem valami kerülő beszédcel, haneu tulaidon neveken kifeitegettel (Tel: Fel. 16). A tudománynak tulajdon erejét és mi-voltát akarom ismértetni (Pázm: Kal. 1033). A mit másurá tartozó dolgokból ide elegyít, azt tulajdon helyére tartom (Pázm: LuthV. 214). Az üdönél tulajdonab javunk sintsen (Pázm: Préd. 843). Ninczen az ő tulaydon hatalmában (MA: Sent. 4). Kinek tulaidon szovai ezek (Bal: CsIsk. 29). Tulajdon személysegi és saját létefi (GKat: Titk. 472b). A szókat változtattya tulajdon értelminee más értelemre váló fordításival (Com: Jan. 161). Szólgák, kiket twlaydon nevezetekkel palotásoknak mondunk (Laskai: Lips. 124). A férjnek tulajdon tiszte a feleségnek erőtelenségét befédni és igazgatni (Apafi: Vend. 887). Absolon maga tulajdon hajával fel-akadott (Hall: Paizs. 152). Kinek-kinek, a mint or-czája és ábrázattya, ugy szova-is tulajdon (Lánd: UjSegis. I.67). En Gezty Ferenez twlaydon kezemmel yrtam (Radv: Csál. III.151). A székelemeknek tulajdon magános magyar bőfi és írási vóltanak (Liszny: Krón. 172). Sokat indit néked a tulajdon szeretet, a lelkek garabantzása (Illy: KrÉlet. 176). Ez tulajdonabb hivatala szent Mihály arkangyalnak (Csúzi: Síp. 468). Némellyek csak tulajdon érdemekben bizakodnak (Fal: UE. 423). **2)** [proximus; der nächste]. Ewen tlaydoni-tol mikeppen ydegenektel zamitalan bozzosagokual yllettetik-nala (EhrC. 3). Tulaydonim lesztec emekem minden nep felett (Helt: Bibl. I.113). **3)** [peculium, proprium; eigentum]. Zabad nem vala illetny vgy mynt ew tlaydonat (VirgC. 125). Örül masnak ionan mynth igaz az önön tulaidonan (SándC. 1). Twlaydonaba yewe es az ewnőny ewteth bel nem fogadnak (ÉrdyC. 113b). Az ew twlaydonaat es eremest osztogatta (623b).

Valamit építetec a földön, az ti tulajdonotoc legyen (Helt: Bibl. I.A3). Tulajdonába fogadá: accepit in sua (Helt: UT. c8). A bűnököt maga tulajdoninak isméri (Pázm: Préd. 57). **1)** [proprietas; eigentümlichkeit]. Nem twlaydonod nekől el vezetendő valamyt (WinklC. 266). Az ygaz fejedelmeknek es iambor kyalynoknak twlaydonok, hogy myndemnek yzassagot es ygyenletet teegyenek (ÉrdyC. 391). Az eretnekeknek tulajdona, hogy ez vrtul szerzet bekesege nec köteleit meg szaggassac (Mon: Apol. 2). Istennee tulajdona halottakat fel tansztani (Magy: Nád. 33). Minden eretnekségnek tulajdona az, hogy keres valamely homályos mondásokat az régielben (Pázm: Kal. 148). Egyedül a Kristus országának tulajdona az, hogy tsak annak vérén építettett, a ki első fondálója volt (Pázm: Préd. 288). Az mise szörzesenec ez tulajdona, hogy az nep halgassa (Zvon: Osiand. 116). Tulaydona a fűznek, hogy fydalommal illessen (Lóp: P'fík. 194). Az hitetlenségnek tulajdona embernek magában bizni (Czegl: MM. 288). Tulajdona e világnak az irégység és dűhösség (Csúzi: Síp. 573). Tulajdona az szemfűl-embereknek olytat is kíván tudni, kit nem tud tudni (Beres: Lev. 163). **5)** [solum, tantum; nur, allein]. Kyt twlaydon csak az isteni jo akaratból függenek (NagyszC. 27). Hogy twlaydon csak onnen maganak zolgalnatok: ut servituti ei soli (JordC. 151). Twlaydon csak te melletted vagyon (267). Izrael byzwan lakozyk es twlaydon: habitabit Israel confidenter et solus (280). Thwlaydon csak hew neki zolgal (363). Meel bochanathnak zolgaltatasa twlaydon csak istent ylyet (538). Olyan yegy alat mynt twlaydon ez vylagnak idweseegeert (ÉrdyC. 568). Kyt az en menyey zeut attyam wetett thwlaydon csak az ő hatalmasagának alaya (ÉrsC. 128). Nem szabad vala ő neki meg omi, ha nem csak twlaydon az egglázi embereknek (Sylv: UT. I.18). Nem gyarlosagból, sem tudatlansagból, hanem tulajdon csak gonosz akaratból (Tel: KerF. 81). A sz. irás tulajdon az istentől származot (Pél: Tan. 7). Ez az szo catholica tulajdon ezac az istenfelől hűnekhez tartozik (ÉstT: IgAny. 25). Az egyház tulajdon csak magolat az Christustól fűg (Zvon: Osiand. 61). Twlaydon az hitnek fundamentumról vagyon mi köztűnk az viszwavyás (Tohn: Vigaszt. 30). Oly jeleit adja, melyek tulajdon csak a papista ecelesiát illeti (Matkó: BCsák. 105). Szerelmes urantól maradt fegyvereket hagyom csak tulajdon az én leányomnak (Radv: Csál. III.273).

Ön-tulajdon: [suis; sein eigen]. Vr Bernald tewn ewn twlaydon kamarayaban agyat exynaltatny (EhrC. 3). Teged vram, hog őn tulajdon törőrel vagtassac el ő kőuélsege (BécsiC. 30).

Tulajdonít: **1)** attribuo, pertribuo, assigno C. tribuo, imputo MA. zueignen PPB. [zurechnen]. Azokat, a melyek őwn-magae, azokat tulajdoniha őmaganak (VirgC. 96). A fűtőssagot mind magának tulajdoniitia (DerC. 23). Mindeniket ő neki kel tulajdonitannec (253). Áhának kőserőseget magadnac twlaydonihodnala (VitkC. 78). A sídók nagyot alkartak magoknak twlaydonitani (Tel: Evang. II.370). Sokat twlaydoneitotoc magatoknac (Kár: Bibl. I.134). Kettefe íghet twlaydonitannac az istennek, irattat es iratlant (Pél: Tan. 3). Ezt az közönsages nevet ezac köz embernek is tulajdonitnac egyenkint (SztT: IgAny. 33). Az őn írásomnak mindenek-felett nagyot twlaydonitunék (Pázm: LuthV. 12). Az választottaknac őrdéks való dolgot részeltessen es twlaydonitson (MÁ: Scult. 1050). Turenus szerencsés folymattyát a dolognak tiszttyeinek, katonáinak twlaydonította (Fal: Nő. 15). Magának sokat twlaydonitván nem követte a maga rendes hivatalját (Bod: Pol. 181). **2)** approprio MA. [sich zueignen]. Herodes erővel magának twlaydoneytat attyafyanak házassat (ÉrdyC. 523b). Nem twlaydonitnya magánc, a mi nála nincsen: non arrogat quod non habet (Com: Jan. 186). Semmit, a mi másé, te magadnac az ő híre nélkül nem twlaydonics (190). **3)** [dico; widmen]. Valakinek munkát twlaydonitani: *dicere

opus alicui PPB. Twlaydoneytm ez en vygazna irth anyadekomoth the Nagysa. (Konj: SzPál. 12).

[Szólások]. *Iminek twlaydonit:* Vettem a februariusi leveletet, tsak ugyan annak is twlaydonim, hogy eddig meg nem fagyttam (Mik: TűRL. 390). Kere az vr istent, hogi ne twlaydonitana ezt bñnek ő nekiök (DebrC. 63). Isten ellen szurvat emelvén mindeneket az ő erejénec twlaydonitana (MÁ: Bibl. II.11). Ha jobbacskán őltöztem, hívságnak twlaydonította, ha le tettem a czifrát, szenyekedésnek (Fal: NA. 205). Memit twlaydoneitotac legyen istennee hínei az isten es szenti kopíneec (Mon: Képt. 17). Samuel királságánc ezac tiz esztendő twlaydonitannac (MÁ: Bibl. I.250). Sem kel ezt twlaydoneytany kevyovsegu nek (DomC. 137). Nagyob részere az ő fűvősségét annak az ostorozásnak twlaydonította (Illy: Préd. I.40). Fabricius ezeket mynd twlaydoneyta evrdevgy tudományoknak (CornC. 245). Szeretettel követem Kegyelmedet, ne twlaydonitsa a dolgot udvartalanságomnak (Nyr. XII. 79). Vétkes szolgalatomat vétkeknek ne twlaydonitsa Nagyságod (Beres: Lev. 375). *Imire twlaydonit:* Nem čak az jozagoknak bekesege nec twlaydoneitással... Sőt meg az erőden es tudatlansagra te es twlaydoneitból (NagyszC. 96). Ha immár ezek történet zerét vétkezek, bűnre nekik nem twlaydoneytatyk (Ozor: Christ. 98). Twlaydoneitac az ő lite igasságra (Helt: UT. p8). Twlaydoneitac neki igasságára: reputatum est illi ad iustitiam (MÁ: Bibl. IV.139). Isten ezeket befűdi az az károztatunkra nem twlaydoneitnya (Pázm: LuthV. 429). *Imitől twlaydonit:* Twlaydonebad magadot menden nemewttewl: expropries te omnibus tuis (EhrC. 98). *Imind twlaydonit:* Bűnűl twlaydoneitac: reputabitur in peccatum (Kár: Bibl. I.180). Twlaydoneytatoc ez őneki igassagut: reputatum est illi ad iustitiam (Helt: Bibl. I. F3). *Imvé twlaydonit:* Bodog ember az, az kinek bñeit az Jehovah bűnne nem twlaydoneitotta (Szár: Cat. E). Semmit isten bñnű nem twlaydoneit (Pázm: Kal. 237). *Imi gyawit twlaydonit:* Magw gyawit twlaydoneytatnac: aestimantur in semine (Helt: UT. r).

ol-tulajdonít: [approprio; zu eigen machen]. Bolondság volna el-tulajdoneitani tőlek ezt a szép tudományt (Moln: JÉpül. 167).

Tulajdonítás: tributio, assignatio, attributio, vendicatio, imputatio MA. zueignung PPB. Ez magnificat az tőb dicőretőknel mētosagob az ő twlaydoneitassaba, mert ez twlaydoneitac azzomunk Marianak (TihC. 118). Az istennek imputatiója, nekünk twlaydoneitasa magival viseli, hogy bñmünk legyen, a mit isten nekünk twlaydoneit (Pázm: LuthV. 431). Elvettem minden föl fuvalkodásomat es magamnak-való nagy twlaydoneitást (Pázm: KT. 353). Felettévaló twlaydoneitás: praesumptio (Illy: Préd. II.373).

Tulajdonképpen: proprie C. MA. eigentlich PPB. Leg twlaydoneabb képpem a lín mondatik meg-valtónak lenni (GKat: Titk. 49). Vanak vétkek, melyek mintegy twlaydoneképen csak bizonyos úri fű házakhoz ragaszkodnak (Fal: UE. 367).

Tulajdoneképpenvaló: [specialis, singularis; eigentümlich]. Két-fűlek a gonoszok, némellyek közönsagesek, némellyek twlaydoneképpen valók (Mad: Evang. 375).

Tulajdoneos: **1)** [fastidiosus; wählerisch]. Egy apacha gyonyerewseges etket egyk vala az egyob apachaknal; mykoron azzonyonk Maria jutot volna ez twlaydoneos eleyben, semmit az menyey licarionban neky nem ada mondvan: Nem veez te az en etkőmben, mert twlaydoneos vagy (PéldK. 15). **2)** [suis commodis inserviens; selbstsüchtig]. Vasha vart rabok minden twlaydoneosok, magok szeretők, kívánsók (Pázm: KT. 286).

Tulajdoneosság: [fastidium; wählerci]. Ez zeretec apacha az twlaydoneossagot el hazya es erdemle kőstolny azzonyonk Marianak etkeot (PéldK. 15).

Tulajdonoz: [suis commodis inservire; eigenmüßig sein]. Tam had-el magadat és meg-talalsz engem, ha nem válogatsz s nem tulajdonoz, mindenkor nyertes lészesz (Pázm: KT. 301).

Tulajdonság: 1) proprietas C. MA. eigenschaft PPB. Tulajdonságokban: conditionibus NémGl. 111. Tulaydonságára: in conditionem 376. A földnek tulajdonsága: *ingenium soli PPB. Sok embereknek ew bodogtalan tulajdonságok (VirgC. 29. 137). Az ferfúy tulajdonságot ne tigyak (138). Az embéry enyolýassagnak tulajdonsága (DomC. 153). Igeen ehodalkozam az papnak ev tulajdonságot es ev erkevelhýnek ekessegeet (305). Twlaydonsága az arannak zeghetetlenseegh (ÉrdyC. 466). Harom zemeelyeknek twlaydonsága ew benne nem lehet (663). Glikuk igáz tulajdonságául uuló tudomán (CorpGramm. 10). Az jószag szálásának tulajdonságot es uraságot magának meg artotta: juris successorii proprietatem et dominium pro se reseraverat (Ver: Verb. 132). Az lozagnak tulajdonságához az az ewrowkséghez semmy kewzyk nynch (143). A Christus int az zereetre ennek draga tulajdonságiból (Fél: Tan. 296). Az isenyeek állattya rész szerént az ő nevezetiből, rész szerént az tulajdonságokból értettefik meg (KCsipek: Woll. 13). Belénk avott az a tulajdonság (Land: ÚjSegíts. 1.201). Tulajdonságit es selekedetít szabad kiábrázolni az istennek (VárM: Szöv. 256). A hírnek a tulajdonsága, hogy az ő szárnýának nagy a gyorsasága (GyöngyD: Char. 360). A mondott tulajdonságokat nem a természet nemzette belé, hanem valami gondos kényesség (Pal: UE. 429). 2) [appropriatio; aneignung]. Nemely frater ferze magának belest tytkon; arra hayta ewtet nemely frater, hogy az tulajdönt meg agya; mykoron az priortul meg oldozatot volna az tulajdonságnak bynebfól, legottan az őrdög el ulla (DomC. 269). 3) [hereditas; erbschaft]. Az két attýafiak, az kikre tulajdonságként nézne az ország (MA: SB. 367).

Tulajdonságos: [singularis; abgesondert]. Harom tulajdonságos szemeliű isten (Mel: SzJán. 103).

Tulajdonságosau: [singulariter; eigentümlich]. Semmy picor ekesseben es tulajdonságossabban ki nem festhetné (MA: Jan. 1271).

Tulajdontalan: [improprius; uneigentlich]. Némelly compositumok egy igével mondathatnak ki, noha a község nem él vélek, mint: egésztelen, tellyestelen avagy tellyetlen, tulajdontalan (Geleji: Gramm. B3).

Tulajdontalanul: [improprie; uneigentlich]. A váltság lótt nem tsak improprie, tulajdontalanul avagy tsak hasonlatosság szerént, hanem tulajdonul es bizonyos árron (GKat: Válts. I.Előb. 2).

Tulajdonul: proprie MA. eigentlich PPB. Az isten az ő tiát nem tulajdonul az esetre, hanem az feltámadásra küldte (MA: Scult. 94). Eretnek igazán es tulajdonul az, a ki a szent írással ellenkező tudományt vall (GKat: Titk. Előb. 2). A váltság lett tulajdonul es bizonyos árron (GKat: Válts. I.Előb. 2). **Κεράτιον** a görög szó, mely tulajdonul szarvacskát jelent (Megy: 6Jaj. II.12).

Tulajdonvaló: [singularis; eigentümlich]. Masod rend hely newezetők vannak, kyk tulajdon valok (ÉrdyC. 60). A mester-séggel vetélkedő némellyeket tulajdon-való printzipiumokból tagadhatatlan erősségekkel megmútoztat (Com²: Jan. 134).

Tulajság: [proprietas; eigenschaft]. Végezetre tulajságok ez azoknak, az kik nem igazán hisznek, az ő értelmeik szerént itfni (frat: Perk. 87).

TULIPA, TULIPÁN, TULIPÁNT: 1) tulipa; tulpe PPB. Tulipánt-virág: tulipa PPB. A mellyeknek gyökér helyett fejek vagony, ezek: veres-hagyma, lilium, tulipán (Com²: Jan. 20). Azt tartják a tulipákról, hogy mind addig rajtok hadgyák

a földet, míg bé akarják áltetni (Lipp: PKert. I.45). Tulipa, mellyet némellyek lilium narcissusnak neveznek (47). Az tulipa gyökereket is megvitték Nagyságodnak (Évk XII.63). Mint hervadt tulipán gyöngyét harmatoknak, úgy vártam írásodat alázatossággal (GyöngyD: KJ. 444). Mindenütt a mezők bé voltak terítve virágokkal, hogy tsak a szegffüre es a tulipánra léptek lovaink (Mik: TörLz. 378). A tulipán virág sok színnel pompáskodik, de mints illatja (Fal: BE. 596). 2) [verbum blandum; kosewort]. Gyöngyvirágom, tulipán, édes majorámám (Thaly: VÉ. I.277).

TULOK: juvenus, junix C. MA. junger odix PPB. Járomban nem fogott tulok: juvenae *intactae cervice PPB. Ime a megh zülth tuloc es megvagatic (NagyszC. 74). Ky zeghyk nyakat az twloknak (JordC. 243). Ym az en ebeedemet meg zerzettem, en thwlkaym es bazy madarym meg ötlettenek (423. 814). Meg kernekeztenek engemeth sok boryok, kewer twlok engemeth meg zallottanak (KulesC. 40). Az ewkewrrewl es tulokrol. Az tulok munkának tudatlana az fyuen hantattya magat (Pesti: Fab. 56). A tuloc eles szarunyal meg őckölle az orozlánt (Helt: Mes. 42). Hagiok Georgnek ket túlktot, az zeko farcziat es az retet (RMNy. II.302). Tulykoknak ő veret nem szoktam szomiznyyi (Born: Ének. 205). Égő áldozatot tőne tizen ket tulykokat, kilentzen hat kosokat (Kár: Bibl. I.452). Az isteni dicséretet ajakunk tulkainak nevezi az vr isten (Pázm: Kal. 732). Szarva indult tulok (MNyil: Zsolt. 97). Mint a tulok, ki az jármot nem szokta (Megy: 6Jaj. II.25). Hogy az hitetlenek kédvekre élnek, olytan az mint mikor az zily tulok hizlatatnak a megületésre (Páp: KeskUt. 4). Lukácsnak a gyermeknek négy tulkot negyedfüre kelőt hagyok (Gér: KárCs. III.369). Ökrökkel, tulkokkal áldozának előtte (MonTME. III.324). Az portio, két tulkom vala, azt is megölte (Thaly: VÉ. II.380). Ne szilajkodgyunk mint a vad tulkok, hanem tár-sunktúl tanulván szelídek legyünk (Biró: Micse. 297). Egyenetlen tulkok nem illenek egymáshoz (Kisv: Adag. 432).

[Közmondások]. Könnyű a más tulkán szántanod (MNyil: Irt. Előb. 17).

gyermekded-tulok: [vitulus; kalb]. Aldozatok az wrnak két gyermekdíd tulkot es egy kost (Kár: Bibl. I.147).

inő-tulok: [juvenca; kalbe]. Azon varasbely nepek veznek föl egy ynew twlkoth az czordahel, ky meegh ygaath nem wonth (JordC. 243).

ökör-tulok: [juvenus; kalb]. Gazdam azzon az thebby kezől zakaztott woth ky bath boryws telenth. keethi zeepp őkewr thwlkoth, tyzen hath eregh eme dyznot (RMNy. II.211).

tinó-tulok: bucala; junge kuh PPB.

Tulykocska: juvenulus C. MA. kalb PPB.

TUNG, TONG: [dolum; butte]. Küldtem Kdnek egy puton birsalmát, egy tung muskatál almát (Nád: Lev. 102). A dús-gazdaguak tongokkal es tele ládákkal hiever a sok pénze (Csúzi: Tromb. 333).

Tungocska: [doliolum; fässehen]. Itt még kettei marad az tungocskának, az hármát Kdnek küldtem, de sem azokba sem ezekben nincs rák (Nád: Lev. 102).

1. TUNYA: antique pro könnyű, facilis; leicht PPB. Tunya dolog: facile PPB. Az hideg tunyaua teszi az lustakat (Mon: Apol. 330).

2. TUNYA, TÚNYA (túnnya Cis. F4. túnnya Lászl: Petr. 114): tepidus NémGl. 123. segnis, seors, desiduos, instremmus, genavius, torpidus, iners, perfumtorius C. ignavus MA. murgiso PPB. träge, faul, langsam PPB. Tuna zolganak: negligentia servo NémGl. 269. Vetkeztem iora valo restsegembe,

mert tunya, rost voltam (VirgC. 10). Rest, kesedelmes az karba, tunya, maga elhagyot ymadagságn (WesprC. 127). Górnál, mert te górs vag a gonozra es tunia a iora (VitkC. 35). Az hngoe ne legeneo tuniac es restec es zmadazok auagy lunkattak (TelC. 377). Reest, tunya ees kesedelmes zamar (Pesti: Fab. 22b). Valaki az ű attafauk ezt monga: py to tuna és hituan ember, erre kítelezi ű magát, hogy ű rea tanacz gállón (Sylv: UT. 1.8). Ez ilyen ember törpe, keués uérű, rest, túmnya, nyálas leszen (Cis. F.4). Dauid tunya, röst es buyasagra geryedező lűn (Born: Evang. IV.228b). Esaias a tunia es beres tanitokat feddi (Fál: Tan. 326). Mint az túnya fuű: tanquam ovis meridianus (Decsi: Adag. 253). Az emberi kesedelmet elrestiti és tunyává teszi a jora való serénységben (Pázm²: Kal. 235). Hozzánk-jövéset hídeg és túnya indulatokkal fogadgyuk (Pázm: Préd. 84). Némely vassot ifiak az hadakozásnak idején tunya restek és hátortalmok (Prág: Serk. Előb. Jegyz. 46). Gyűlösséges minden tunya lanyhaság (Prág: Serk. 800). A ki semmivel nem gondol, túnya (Com: Jan. 66). Elne henyélése s tunya leuerése ördögnek párnája (Thaly: Adal. 1.190). Ébreszd föl álmából a túnya sereget (Orczy: Költ. II. 59).

[Tunyál]

el-tunyál: [diffiero; verschoben]. Mért tunyálod el ádvösségedet (Lép: PTük. 1.212). Mennől nagyobb és hosszabb volt az el tunyálott s meg vettett irgalmasság, annál mélyebb és nehezebb leszen az büntetés (266). Miért tunyáljátok el azt az böl helyt (III.45).

eltunyálás: [prolatio; das hinauschieben]. Kínossa pokolban az gonoszoknak lőkőket az iszágos cselekedeteknek el tunyálásért (Lép: PTük. 1.150).

Tunyálkod-ik: torpeo, torpesco MA. [pigresco; faul, träge werden]. Ne thunyálkodál: noli pigrescere NémGl. 201. Nem illic oti az zolganc tunálkodnia, holot az ő vat laltia erős vyadalmában vyaskodnia (NagyszC. 22). Nem tunyálkottam valakinek kárával: nulli onerosus fui (Helt: UT. An). Ezer éhezve halgattya isten igéjét, mi tunyálkoduc (Zvon: Post. II.177). Nagy örakor föl költ, hogy ne tunyálkoduc (Prág: Serk. 409). Az alamisnáktul tunyálkodik vale: ab oleomysinis torpebat (Hly: Préd. II.177).

Tunyán: desidioso, dissolute, translativo, perfunctorio C. ignave, secorditer MA. faul, träge PPB. Tunian, resten montam zolosmatyat (VirgC. 10). Imadságoth thwyan mondanin (WinklC. 124). Nem tunian eseleködek (DebrC. 206). Az bodog azzon horaty gonozul, tunyan es znyadoznan monga vala (DomC. 248). Iztennek ygbeyeet restűn, twyan halgattya (ÉrdyC. 94b). Tunyaban keresztetűe az igazság, ha hazag ellenségi nem volaue (MA: SB. 252). Nem tunyán és álmos szemmel, hanem ébren és nyersen kell munkálkodnunk (Pázm: Préd. 821). Csudálál csudább ez magyar, hogy még sem fűlsz, te ellenségeddel még is hogy tunyán élsz (Thaly: Adal. 1.28).

Tunyaság: ignavia NémGl. 32. ignavitas, secordia, desidia, impolitia, aecidia, torpor C. inertia MA. fáulheit, trügheit PPB. Tunyasagomat lyzonytotam almoksagos gondolatokkal (VirgC. 10). Almatum, emetem tunyasagomnak miatta (13). Meg kel zeutőlűnk magonkat mindűn tuniasagunk el tauoztatasa nyat az ő sok io teterűl valo bala adással (DebrC. 47). Zidalmaztatik az sidolnak tuniasagok, mikoron a profetáknak sem lűnek (108). Menden bűnűket, mefeket töl, nűfelkedetel auag tuniasagodal elmedbe gyűed (VitkC. 24). Kel fűl en zeretűn a tunyasagból, restasagból (ÉrdyC. 380b). Tunyaságra nem eresztettem magamat tűnűktee akaratotokra (Helt: UT. An1). Szamlallya szent Pál Israelnee nihany vetkeiűl: zugolodasokat, gonosz kenansagokat, tuniassagokat, torkossagokat (Born: Evang. IV.4b). Mikor az ayak el pittedűl és le fűg, agyatlan-ságot és tunyaságot ielent (Cis. N4) Tuniasagod mint el ne

hadgiad az aiandekot (Fél: Bibl. II.112). Az ország buiasag es tunyasag mit meg veszo (Decsi: SallC. 45). Szűgyenlem e nyomorult idők lágy-melegségét és tunyaságút (Mad: Evang. 8). Nem a mi gyarlóságunk, hanem tunyaságunk oka, hogy néha valamit nyer rajtunk a kísértet (Fál: NE. 9). Idő előtt ellállani a munkától tunyaság (Fál: SzE. 528). Se ég se pokol nem bir tunyaságával (553).

Tunyít: hebetó, stupetacio, ignavia reddo MA. stumpf, träge machen PPB.

még-tunyít: torporo C. [träge machen]. Ezeknek szolgalattya meg ne restitsen, tunyítson (ÉvK. XIII.54).

Tunyul: torpeo NémGl. 360.

el-tunyul: [torpesco, iners fio; träge werden]. Job az ember, hogy munkába legyen foglalatos, hogy nem mint a testi szabadságban el tunyúlyon (Helt: Mes. 152). El tunyult az könyörgesben (Born: Préd. 413). Nints a mi magyariűnk szűkségek campaniára elűb, hogy-sem mint a hadba mennének, készen vagyunk el-vesztelgeve és el-tunyúlva (Zrinyi II.177). Ennyi esztendőkűl fogva exerceáltatott had az békeségben meg eltunyúlva (Monlrók. XXVII.206).

még-tunyul: mollesco DomC. 62. [torpesco, langvesco; erschlaffen, träge werden]. Anneval restebben kezde megtunyulni istennek szolgalattjától (DomC. 62). Vala ky taggya es meg tunyult zamandeka zerent megh utalwan nem akarya tecny, emen maga emen karhoyattának oka (ÉrdyC. 146). Neucyed a te fiadat es ne hadgyad biűlkodas miat meg tunyulni (Jesus-Sir. 1). Jó téteményedben meg ne tunyul (Zvon: Post. II.24). Az testnek gyakorlása nekűl megh tunyulnak az erők (Prág: Serk. L3). Meg-tunúltunk, restűltűnk (Szok: Bals. 30).

TUNNYOG: impedito velut e naribus loquitur Otr: Orig. Hung. II.265. [Vö. DUNNOG].

1. **TÚR:** ulcus saniosum MA. blutgeschwür, eitriges geschwür PPB. Fekély, tūr, ki-sebesedés: ulcus; a tūrjához érni: *ulcus frangere PPB. Habemus appellativum tūr tumorem vel granulum ulcerosum in crure significans (Otr: OrigHung. 205). Megh weryen togher wr ysten te terdednek es zaraydnak twryawal (JordC. 259). Az meg veszet ökör nyakát, lő tūrjút meg gyogyittya (Mel: Herb. 54). Tūrűt, varat bertelen gyogyit (155). Lazaron a sue var, tūr az emberek elűt valo utalatossaga (Born: Préd. 391b). Az monortika olay lo turiat meg gyogyita (BeytheA: FivK. 132). Mint vakarka tūrjút rűhes Mátyás (Matkó: BCsák. 73). A turt az ép husnak meg rontsolásával akarják gyogyítani (Dűbűn: Részegs. 18). Végű gűltz követ, forrad fel tiszta vízben, kivel mossad a lő turjút (Cselt: OrvK. 60). A tūrjokra talállyák a korbácsot vetni (Szentp: Izr. 12). Lovamnak ne okozzon turt ez a hátán (Gvad: FNót. 2). Szűrke volt a szűri, de nagy tūr volt a hátán (Gvad: RP. 123).

Tűros: [ulcerosus; voll geschwür]. Tűros sebű: ulcerosus MA. Tűros significabit nobis id quod habet tumorem, elevationem, altitudinem, nempe in denominando pede tumorem ulcerosum habente (Otr: OrigHung. II.205). Az vton menűn találá egy lóra, annae tűros vala a háta és igen eszteneűr nala (Helt: Mes. 357). Lazar tűros laba (Mel: Préd. 108). Szegen tűros Lazar (Mel: SzLán. 411). Igen io a sebes lovakat, sűnta tűros lovakat vele mosni (Mel: Herb. 157). Az mely aszszonyi-allat kedvedet nem akarja tenni, azt kűlti, hogy tűros az al feneké (Sal: Mark. 8). A tűros lő tűros lovat keres és ketten egyűst vakariak (Sal: Mark. B3). Tűros labut vele kenny terdetűl fogui alá (Fránk: HasznK. 15b). A kinek tűros szára vagon, akár-mely széűl ezimadűfűl bű-kőse sem marid tūrűlkűl (Pázm: Kal. 747). A tűros lovon megilletet seb (Czepl:

ph. 3). Probalt recepta, koszos avagy turos lovának igen sznos (Csah: OrvK. 60). Mint egy turos lovat, szinte ugy szdette vala nyavalyás eserélni berélni Erdélyt (ErdTörtAd. 30).

[Közmondások]. Közs lóuak turos a láta (Kisv: Adag. 441).

Türosít: [ulcerosum reddo; geschwürig machen]. A lator oldúsc eszt e füvet kötö a lábokra, azzal turosittya lábot (Mel: Herb. 175).

föl-türosít: [tumere facio; schwellen machen]. Hajóval a nger hátát fel nem türositom (Gvad: RP. 526).

Türosod-ik: [in nlcus abeo; geschwürig werden]. Az gyveresének lova türosodik (RákGy. Lev. 165).

még-türosodik: ∞ Azoknak hallására az eszes embernek ile meg türosodnek (DBón. Részegs. 31). Megnyomorodott az atena lova a megtürosodott az kila-bordásban (RákF: Lev. 90).

Türosság: [affectio ulcerosa; geschwürkrankheit]. Gnta tesben szent Farkast, türossag ellen szent Jobot, korsagban rent Balintot imadgyak (Gyarm: Fel. 45).

[Türosul]

még-türosul: [ulceribus obruer; mit geschwüren behaftet werden]. Az lovának az lába igen megtürosult, az feje meg-oszosult (Tbaly: VÉ. I.344).

[Türoz]

be-türoz: [consano; zuheilen]. A so a sebekben uj hust eremphet s a vért is megállithattya, szeritt, tisztít, vekonyít s bé-türoz (ACsere: Enc. 248).

Türozás: exulceratio; verwundung PPB.

2. TŰR: 1) egero, regero, prurio MA. auswerfen PPB. Jozvad hoztam az eu ftyamat, kyben neema leelek vagón es ala hel le ragadangya, tayteeket thvr es hlv fogat czykorgattya (JordC. 434). El ióue egy vadkan és taytéket túruán meg ága hosszú fogainál (Helt: Mes. 42). Ferteng vala taytéket urván: volutabatur spumans (MA: Bibl. 41). Taytéket túró étkec (MA: Tan. 1185). Tajtéket turnac, okádnac (Com: Jan. 82). **2)** resto humum fodio PPB. [wühlen]. Az vakondak nem nizen egeb kincset lennie mint az földet turna (BodC. 5). Szent Antal látást láta, hogy az disznó az oltáron az kelhet forgatja, az szentséget hát piszkálja és tétova túrja (RMK. II.220). Seregek ura szőlejét sok vadkanok turják (Czepl: MM. 35). A mi részes bortszárunk addig isznak a jó borbán, hogy orrok-al-is turják a földet (Misk: VKert. 234). Várják az armistiumot, azért nem túrnak s hánnak sánczokat (Dercs: Lev. 156). A szakács túrja, gyúrja szín tészáját, bele valót válogat (Fal: Vers. 578).

föl-túr: [eruo, efedio; aufwühlen]. (Mih: ÖÉlet 59). Más szelek fújnak most, lemosták nevünket, feltúrták, elhányták kevés mindenünket (Fal: Vers. 913).

ki-túr: egere, effodio MA. austragen, herausgrübeln PPB. Kitürom magam: exgrumo C. MA.

Túrás: regestus, fodicatio MA. grumus Major: Szót. 245. das anwerfen PPB. Túrás a verbo túr: sursum jactat disjicit, fodit aliquid, quo colliculi talparum vocantur (Otr: OrigHung. II. 205). A vakondok túrásával az te kertedben kárt ne tégyen (MesésK. 46). A vakondak turásokat csinál (Com: Jan. 47). Lássuk már a moslékos Mátyás sár-túrását-is (Matkó: BCsák 224).

vakondok-túrás: [colliculus talpae; maulwurfshaufen KirBesz. 123.

Túrát, túrtat: 1) [egerere facio; auswerfen lassen]. Val-lyen nem ez túrát-é véle moslékos tajtéket minden evangéliku-sok ellen (Matkó: BCsák. 1). **2)** [effodere facio; aufwühlen lassen]. Ezeknek megszerzésére akár mint túrtassuk is az ticséd hátát, de ha felakasztanójok is, egy pénzt sem vehetünk rajta (Nád: Lev. 49).

Turbokol (turbikál Fal: TÉ. 724): [fodico; wühlen.]. Vonni kezde a farkas a kosárt és a róka turbokolni kezd a farká-uál (Helt: Mes. 282). Bezzeg nem tsekély vízben tapogat ám itt a jámbor, hanem ugyan a part mallyát turbokolja, gübüli (Pázm: Kal. Appendix XIV. SzD: MVir. 69). A halászok a hala-kat az ő eny-helyekről turboklo fával a hálóra kergetik (Ko-már: Imáds. 225). Nem csak a betűt tötték tzélül, hanem az egész vizet turboklották (Czepl: BDorg. 261). Hiszen osztán ha túl az háló jól meg lészen vetve, jobb akkor neki turbok-lanunk (MónTME. VII.290). Eleintén gyenge hitván szerrel volt a hajó dolga, tsak a part mellett turlikáltak (Fal: TÉ. 724).

Turbokló: contus piscatorius; störstange PPB. Evező-fával és turbokloual az halászok az halakat meg rőttenik és az hálóba haittiák (Sim: Evang. 10).

Türdogál: fodico MA. grübeln PPB.

Turkál: [fodico; wühlen, grübeln]. Ki engedhetné meg, hogy más turkálva az őnében (Decsi: Adag. 209). A pápák ganéjára tér utollyára Balduinus és abban turkál (Pázm: LuthV. 33). A Matkó István ajánlo levelét turkáló Sámbar nyálaskodási ellen valo apologia (Matkó: BCsák. 16). A pataki vár, mióta Sámbar ott turkál, esztengárrá lőtt (38). Püj ocsmány ember, hogy a tiszta szent írást sem áttalod sáros orroddal turkálni (165). Tanully te minden világi jókban uszkáló, turkáló dús gazdag ettül a kegyes Jesustúl (BiróM: Micae. 234). Könnyű a más keresetében túrkálni (Kisv: Adag. 174). Éjfélíg turkál a könyvekben, szerzett benne leg alább két tár szekérre valót (Fal: TÉ. 660). Turkál a dologban, de gyökerére nem jó (SzD: MVir. 22). Minden lércben lots, az érettebb eszt kíváno dolgoz-ban is turkál (50).

Turkálás: [fodicatio; das grübeln]. A disznó orrával valo turkálása áltál a mély földből is a gyökereket ki-ássá (Misk: VKert. 148).

Turkálgat: [fodicio; grübeln]. Az sz. atíák írásban imitt amott turkálgták (Bal: CsIsk. 415).

TURBA: pera Ver. corycium C. vidulus, vidulum MA. hyppopera PPB. felleisen, reittasche PPB. Málha vagy turba, melybe egyetmást tésznek: vasarium; tümlő forma turba, tüsző, burdó: ascopera PPB. Az ew thwrbayarol az lakathot el loptha (RMNy. II.191). Egy nyihany nap mulva ismeg eliőue az hispan es hozza egy turba penszt (Helt: Mes. 454). Tegyétek oly turbába pénzeteket, melyben menyorszáig vihessétek (Pázm: Préd. 452). A kötlékek, melyekben az ő egyben rakott takarmányokat magoval bordonzác, ezec: a turba, táska, iszák (Com: Jan. 93). El-lopnák hát ugy a pápák a turbát s-csak a kulcsát hadnák meg (Czepl: Japh. 134). Turbáának szija-is marada csak higan, a mosolygó népek közt addég lakék vigan (Szentm: TFü. 9). Meg-ládd, mint tisztelik, mert jeleről hiszik, hogy vagyon turbájában (Szentm: Kalm. 6). A tur-bára való egyik kis lakatot kolcsostól el kell hozni (TörtT. II.160). Költségem is fejér ruhanemű eszközzömmel trbában lova farán levéu (Kem: Élet. 71).

[Szólások]. El lopták az turbát, de had iáron, nálam az kulca (Decsi: Adag. 162). Ellopták a turbát, de nálam a kulca (MA. Kisv: Adag. 369. Fal: Jegyz. 923. SzD: MVir. 301).

TURBÁNT: [capitium Turcicum; turban]. Zayda ösze-szedte haját és egy gyenge foszlánynyal bétékort turbántot nyomott hegyébe (Fal: TÉ. 654).

török-turbánt: türkische bind Lipp: PKert. 142.

Turbántos: [capitio Turcica vestitus; turbantragend]. A turbántos szomszédunkat a törököket elfelejtette az úr, pedig ezek is lapátözzák a tengert (Fal: TÉ. 799).

TURBOLYA: [gingidum, chaerophyllum, ceresfolium, trifolium MA. körbellkrant PPB. Mezei petrezselyemnek szárós, feier letele, magos mint egy turbolya (Mel: Herb. 49). Turbolyát tőrkont, vörös hagyma levelet nyersen egyben kell törni (Radv: Szak. 213). Turbolya szabásu fű: napellus (Com: Jan. 32). A turbolya ételhez való ízt szerez embernek (Lipp: PKert. 1189). A ki akar misculantit csinálni, szedjen salátát, borragót, turbolya levelet (TörtT. 1579). Turbolyát meg-törvén méz-zel elegyits meg, ennek erejével fenét gyógyíthatsz meg (Folv: SchSal. 20).

vad-turbolya: myrrhis PPB.

TURGYAGÓZ: [fragro; duften]. Te igen io kenetekkel turgagozo emlídi borsal jobbát: meliora sunt ubera tua vino fragrantia unguentis optimis (DöbrC. 473).

TURHA, TORHA: [phlegma, pituita MA. mucus Major: Szót. 318. [auswurf, schleim]. Pöke, nyál, turha: oris *purgamentum PPB. A kek lilium sárt es meg regzöt turhát ki tisztít (BeytheA: FivK. 1). Az basalicom az tödhen es az azzony embernek matraiban valo nyalas torhat es enyves nyalat tisztít (44). Mutasd meg uram ortzadot ama rút 'zidok dohos szájoknak torhájával (Pázm: Préd. 500). Megyece immár az ő szárnnyú istentelenségelnek iszonyu torháira (MA: Tan. 91). Ki pökte azt a bűdös torhát (Bal: CsLsk. 35). Ki-pökkhetetlen gyűlösegek turhája akadott meg torkán (Pécsv: Fel. 197). Nyálás' vér, takony avagy turha (Com: Jan. 52). A torha a náthának le-tsepegése (56). A torhát és nyálát isóp ki-tisztítja (Folv: SchSal. 20). A köhögés ha száll mellyedre, mondátik torhának (21). Örczadon rózsák nőttek, de azok most rút torháknak kónes helyei lőttek (GyöngyD: RK. 270). Az ökör meleg természetű állat lévén, nyállal és turhával nem bővelkedik (Misk: VKert. 120). Ásított Faunus és nyújtózik, rút torháját kiveti (Fal: Vers. 874).

Turhás, torhás: phlegmaticus, pituitosus MA. schleimig PPB. Az utolsó negyed azokhoz illik, a kikbe torhás nedueség bővelkedik. 1666 (KBécs. B). Torhás, köhögő nyavalya (Laud: UjSegit. L503). Meg kevert-m torhás nyálösszeggel (Gvad: Orsz. 119).

Turhaskod-ik, torhaskod-ik: screeo Major: Szót. 426. [sich räuspert]. Az időgálóc meg részegezdven tintorognac, hákognac, torhaskodnac, pöknac (Com: Jan. 182).

[Torház]

Torházás: [pituita; schleim]. Az rosmaring bűdös lehellet ellen szolgál hurutot, torházást kerget (Pécsi: SzitzK. 117).

TÚRÓ: tyros, caseus MA. [topfen, quarg]. Ért-sajt, tömlő-túró, bronza: tyrotarichus PPB. Bőjtben megszűnjék túrótil, tikmonytul és az hús-ételtől (RMK. 1184). Oly igen féltek az hús-ételtől, túrótil, tikmontól és az bázas papoktól (206). Ti a túrótil, tikmontól és mindenféle hústól az embereket megtiltottatok (V.230). Túrot meteltém darabra el adnia (RMNy. 1115). Az vaját, sajtot, túrótil nekem megadták (LevT. 1112). Nyomatás túrókat, soladalomra legyen. 1579 (KNagysz. Cs). Vagy tők avagy túro mind egyaránt el költi (Illyef: Jephtha. 25). Az szép házy új túrótil morsold meg, verj tikmonyat reá (Radv: Szak. 204. 219. 234). Mikor bötölnék, túró nem adatik nekik, hanem

asszú gyümölcs (Évk. XIII.83). Egy dézsa túró is veszen rajtok (TörtT. VI. 115). Minden jobbágy tartozik az várhoz egy-egy meszely vajjal, egy vesling túróval (Gér: KárCs. IV.300). Egy dézsát vőtünk, mőlylet túróval töltöttünk meg (MonTME. 145). Kenyér és sós túró ébgyomor enyhítő (Kisv: Adag. 70). Fejér czipó sós túróval éhező gyomornak használ (70).

[Közmondások]. Tég korában válic, az io turo mellyben lészen (Pécsi: HÉnek. 11). Még üdinen meg tetszik, az mely toyból jó túró lészen (Deesi: Adag. 22).

borza-túró, bronza-túró: [caseus Bresnensis; brunsenkäse]. Mikor ébeznek, hidgyék erőssen, hogy teli torkuk borza-túróval (Pázm: Kal. 836). Bronza túro, fejő dézsa, sing vas (Radv: CsL. 1136). Borza-túróval rakta meg tarsolyát és kotya-vetyéro adott zomakos táskáját (Czúzi: Tromb. 286).

Túródz-ik, túróz-ik: [spumas ago; schäumen]. Mikor föllakarod adni, mondja, bezzeg igen túrózik uram, de to az túróját egy kalánnal szedd tiszta szítára (Radv: Szak. 233).

még-túródzik, még-túrózik: sereseo PPB. [zum milch werden]. Még-túródzott téj: schistum PPB. Edes tejet tedd az széne, kevergesd habaró fával, hogy meg ne túrózzék (Radv: Szak. 17). Kérlek társ, meg ne hagyjad túrózni, mert ha meg-túrózik, nem leszen jó (233). Ha akkor szózd, mikor meg fő, meg túrózik (40).

Túrózás: coagulationis lactis; das zusammenrinnen der milch PPB.

Túrós: [caseo molli mixtus; topfen]. Túrós béles: tyrolaganum; túrós éték: tyrotaricum MA. Következnek a túrós étek: tejfeles túrós étek (Radv: Szak. 219). Kender magból csinált túrós éték (234). Igen tudnya fi, tők-é vagy túrós-éték (Czecl: Japh. 154. Kisv: Adag. 500).

TURPISSÁG, El költ immár az ő turpissága (Deesi: Adag. 83. SzD: MVir. 391).

TURUNCS: [malum aurantium; pomeranze?]. Őszel sok gyümölcshel, citrommal, turunchal ajándékosz szépen (Zrínyi 148).

TUSA: [ventriculus volatiliu; kropf]. Az tikmonyat meg kell lykasztani az begyőről, az tusájáról az belit is ki kell fűni belőle (Radv: Szak. 195).

TUSAKODIK [tusakodik Helt: Zsolt. 85. Helt: Mes. 144]: certo, luctor, colluctor, deluctor, illuctor, compugno, dimico, conflicto, deproclior, velitor C. kämpfen, streiten, fechten PPB. Négy szél az tengeren tusakodik vala, négy fene bestiák felhagttak vala (RMK. 11103). A hit mint tussakodik a hív embereghe (Helt: Zsolt. 85). Nem lőn, ki meg vina és tussakodnék erőtte (Helt: Mes. 144). Nehéz víz ellen tusakodni (Deesi: Adag. 186). Azok bizonyavall azért tusakodnak, hogy az el veszendő koronát el vellessék (Száz: Cat. P). Valahová visesz úr-isten, vigam követlek, mert ha ellened tusakodnám, latrúl és kedvem-ellen is akaratomlan kell járnom (Pázm: Préd. 262). Tusakodnac azon, hogy az ecclesiának titlussát meg tartassák (Zvon: Post. 1576). Az szokás ellen tusakodnak (Bal: CsLsk. 54). A lélek ellen ne tusakodniék (Lép: PTük. 1166). Hector az vízzel sokáig tusakodván ötet vizes ruhát az uszastól meg tartóztatnak (Förö: Chrt. 151). A ki valami jót hoz elő, nem meg tőköllet keménységgel tusakodik ellene, hanem enged (Com: Jan. 180). Kormányos habbal tusakodni tud (Zrínyi: ASyr. 177). Nagy Sándor egyes itallal tusakodó bor italokat indított, és a ki abban győzedelmeskedett, annak jutalmat adott (Misk: VKert. 82). Maža magával tusakodik a ti gonosságtok (Illy: Préd. 163). Kell tusakodnunk a dilegez test és a pokol-béli sárkány ellen (Csúzi: Sip. 710). Mind ezekkel a színezésekkel az igazsággal ellen tusakodunk (Vajda: Kriszt. 1577). Miglen

ő magával tusakodik, azonban el rüppen előle a szerencse
Fal: UE. 394).

ellen-tusakodik, ellene-tusakodik: obhnetor, repugno, instito, obnitor, renitor C. [widerstreiten, widerstreben]. Ellene-tusakodom, fegyverrel ellent-lányok: instito PPBl. Holoförös az zsidó nép felől igen kérdezködéek, micsoda nép volna, ki ő hatalmának ellene tusakodnék (RMK. V.141). Az étető mérget na ki be-vette, fel-puffad, de annac a törőce ellene áll és ellene tusakodik (Com: Jan. 58). Bölchesség novével tusakodnak ellen világon némelyek (Zrínyi II.26).

ellenetusakodás: obhnetatio PPBl.

vissza-tusakodik: [reluctor; entgegen kämpfen]. A játékos helyen a bajvívásban bajnalkoskodván és vissza tusakodván, melyic a másikat ölhetné meg, harczolnac vala a romaie Com: Jan. 210).

Tusakodás: certatio, luctatio, colluctatio, dimensio C. lucta, certamen MA. kampf, streit, das ringen PPB. Mint birták aszt nagy sok tusakodássoctal (Helt: Krón. Ciml.). Mátyás király s aszszonyiálkodni kezdte, vgy hüle meg az előbeli törőkec ellen valo tussokodásától (Helt: Krón. 151). Mikoron ő volna az tusakodásban, kemeniebben kőmörög vala (Fél: Bibl. I.131b). Nagy lelki tusakodással fárasztották elméjeket (Pázm: Préd. 24). Nagy kételkedéssel való bajlakodással, tusakodással örök eszedelemre jut (ExPrinc. 2). Ez igazság ellen valo tusakodását meze amaz gizen-guz sophisticalasokval rekeszti-bé (GKat: Titk. 40). Sok törvényes tusakodása után a mennyei boldogságot meg-vénén bé-ment a mennyei vő-legény menyegzejére (Csúzi: Síp. 304).

Tusakodó: 1) concertatorius, controversiosus C. [streitend]. Természet indúlivala tusakodó igyekezet és fárads kivántatik annak szerzésére (Pázm: Préd. 310). Isteni erőd-szerént ellened-tusakodó igyekezetünket szolgálatadra földoltassad (757). Ezent háromság ellen tusakodo bajnak meg győzettek hatalma-n (GKat: Titk. 276). 2) luctator C. certator MA. kämpfer, echter PPB. Bölchesség-é az mindenható isten ellen valakinec tusakodnac lenni (Kár: Bibl. I.536 b).

Tusakodtat: [luctari facio; ringen lassen]. Ennek a másol-ik ágával is tusakodattya az ő szerelmes fiát a keresztfűn Komár: Imáds. 239).

Tusalkod-ik: [luctor; ringen]. Az embereket tekéletessé egyfic a Jesusban, mely dologra erőkedem is, tusalkodván az czelekedő ereie szerént (Helt: LT. Ee4). Az úton magában unákoszik vala, testo lelke ellen tusalkodik vala (RMK. VI.116).

TUSKÓ: [truncus; klotz]. Feladok én e vén megaggott atuskón (Thaly: VÉ. II.260).

TUSNYA: [sordidus; schmutzig]. Pírnyon meg szemér-etlen orozójok és patvarkodások rusnya és tusnya bujálkó-ása (Mad: Evang. Ajánlólevél).

TÚSZ: [obses; geissel]. Hogy az hitlevel kezében lőn, túszo-at is kezdé kéni (MonIrók. III.75). Adta a szent lelket túsúl mi szűfünkbe: dedít pignus spiritus in cordibus nostris (Helt: T. y4). Adó adásra kötelezéc magokat és túszoikat adának elkik (Helt: Krón. 26). Az egygűgy iuhoc túszzúl oda adác komondorokat (Helt: Mes. 142). Túszzúl adna a leg iob barát (142).

TUTAJ, TUTALY (*tutoly* PPBl. Moln: JÉpül. 217): 1) antis; floss]. Hajó, szál-hajó, tutoly: ratis PPBl. Hajólok vagy is akáb talpok és tutollyok merő fűz fából vagyon (Moln: JÉpül. 17). Gyerogyó fenyő-fákat szállítson tutajokon, Udvarbely-szék tzet, zsindelt, deszkát adjon s hozzon (Bod: Pol. 60). Sok

tsajkák és tutajok usztak (Gvad: NTest. 6). 2) trabs compac-tilis; balken am gebäude PPB.

Tutalyos. Szál hajós, tutalyos mester: ratiarius PPBl.

TÚTOR: tutor MA. vormund PPB. Walloe oltalmat es twtort ítemben az en arwainnak (RMNy. II.81). Törvény szerint valo avagy testamentomos tutor (Ver: Verb. Szót. 32). János király testamentomban hatta ötet fő tutorrá (MonIrók III.64). Tutoroc és gondviselőc alatt vagyon az örökös gyermek (Kár: Bibl. II.171). Az ki mulas előtt szoktanak az eszes emberek tutorokat es gondviselőket választani, hog az marha el ne tékoztassék (Fél: Tan. 504). Tellyes tutorul vallom asszonyomat ő ngt (Radv: Csal. III.108). Légy gyámolom, títorom énnékem (Thaly: Adal. II.67). Ila hozzádra mutat a tutor tanácsa, töledre fordul (Fal: NU. 325).

Tútorság: tutela MA. PPBl. vormundschaft PPB. A ki az ő tútorságához támaszkodik, el ne badgya (Com: Jan. 134). Tútorsága alá vette gróf Bethlen Ádám úr, de nem sokáig engedelmeskédék. 1759 (Hazánk I.299). Apja mikor meg halt, a maga ücsének tútorsága alá hagyta volt (Mik: MN. 151). Némelly éles szemek-gyanánt látná az alattvalok és tútorsága-alatt vitézkedők szükségét (Csúzi: Síp. 204).

TÚZOK: 1) tarda, bistarda, otis MA. tetrao PPBl. trapp PPB. Tűzokot, vadludat, efféle madarakat meleg vizhen ne mellyezd, hanem csak szárazon (Radv: Szak. 9). Pávát, indust vagy tűzokot akarsz reá adni, meg lehet (211). A fátzánok, tűzokok, fájdok gyönyörűségben tartatnak (Com: Jan. 30). Ha a fázánt avagy tűzokot megsütötted, immár hevitsd meg azt is (Radv: Csal. III.48). Most fárságban tsak hozzák nekünk a sok tűzokot halva és elevenen (Mik: TörL. 428). 2) unitas; ass]. Három tűzok, három király, három tízes; drei ässe, drei kö-nige, drei zehen (KírBesz. 90).

[Közmondások]. Job ma egy veréb, hogy sem hólnap egy tűzok (Decsi: Adag. 106). Job ma egy veréb, hogy nem mint hólnap egy tűzok (159). Job most egy veréb mint hólnap egy tűzok: *spem pretio non emo (PPBl. Kisv: Adag. 138. SzD: MVir. 25).

TŰ, TŐ: acus C. MA. nadel Com: Vest. 118. Kőmneb a teuenec a tő foc által menni, hog nem a kazdagnac bemenni menne nec orzagaba (MűnchC. 49). Valamely szerzetes tartand aldomas nekől, egi tőt nem er sem wmagá sem zerzetessege (VirgC. 110). Leltethetic vala az en megfőzült testőmben čak eg tő hegne hel ees, hog holot keserűseges serelmes faydalmaual telyes nem volna (NagySzC. 46). Sem ebemayok sem teyek nem lehetne, hog az kevntevsnek zakadast meg varhatnayak (DomC. 280). Eg tő hegne idlt sem hag (DebrC. 392). Mint a sebet hogy tővel be variác (Born: Ének. 443). Nem kőlőmb mint ha tő hegyén vlnék (Decsi: Adag. 3). Mennyin vesztek ház-omlásban, egy szűnyog-marásban, egy tő-lyukasztásban (Pázm: Préd. 990). Christus mondgya, hogy a nagy teve egy tő fokon által lehet isteni erőtl (Pázm: LuthV. 31). A szabó tővel varia a posztót (Com: Jan. 98). Adsz nyáron nyugovást és szép chendességet, gyöngö tővel varrot szép sátor ernyőket (Zrínyi I.48). Az süvegnek az esákóját ezüst tővel sűrűn megrakták (MonIrók XI.348). Egy gyémántos tő, melyben vagyon gyémánt No negyvenegy (Radv: Csal. II. 351). A tő fokon teve által buvik (László: Petr. 49). Édes né-ném a tőt le kell tenni, azokba a kis kezetskékbe a pennát kell venni (Mik: TörL. 4).

[Szólások]. Uram, mi történt tegnap Uramon, nálatok hadta minden jó kedvét, reám nem vethet, jó darabig sem mi ti nem volt köztünk, nem remenlém, hogy eret vágatok volna (Fal: NE. 79). Asztagban tőt keres (Fal: Jegyz. 920). Tővel hegyuel hánták szue: scopae dissolutae

(Deesi: Adag. 37). Valamely tudomány magával ellenkező és tüvel hegyel áll egybe, az istentől való nem lehet (Zvon: Post. 1570). A hagyományos beteg feje bódulása miatt sok tövel hegy-el össze-álló dolgokról karatyló (Matkó: BCsák. 241). Tövel hegy-el állanak össze mindenek e világon (DEmb: GE. 167).

fej-tő: [acus erinaris; haarnadel]. Hatszeki aga által posztót s veres fejtőt küldött az fővezér hadaim szükségére (MonIrk: XXIII.22).

gombos-tü, gombos-tő: acicula MA. stecknadel, knopf-nadel PPB. Dux fibulas deauratas ulgo gombosth (RMNy. III.149). Az gombos tőket elűszí (Helt: Bibl. IV.16). Elveszi az ur az reczés feykötőket, fedeleket és az gombos tőket (Zvon: Post. 171). Édes őcsöm-uram, jól tudom én azt, hogy Magyarország nem gombostő (Beres: Lev. 163). A Kristus azért nem mehet folyóbb a harmadik égnél, mert a köntösének az újában egy gombostő találkozék (Mik: TörL. 446). Turgyehunkat ugyan foritánk befélél, nem mehetett volna gombos tő is belé (Gvad: Pösty. 27).

haj-tü: [crinale; haarnadel]. Egy ezüstös hajtü (Radv: Csal. II.311).

próba-tü: [acus exploratoria; probirnadel]. Próba-tűt csinálhi. Így cselekedgyél... (Keesk: ÖtM. 323. 367).

varga-tő: subula Major: Szót. 456. PPB.

varró-tü: [acus; nálnadel]. (Pös: Igazs. II.495). Egy varró tűtartó ezüst tok (Radv: Csal. II.328). A kis varrótü a pogány országokba költözvén drága áron váltatik (Fal: UE. 466).

Tübéli: [ad acum spectans; nadel]. Ebéd után nem ártana a hímvarráshoz vagy más tübéli gyenge munkához fogni (Fal: NA. 194).

Tüeske, töeske, tüeske, tüvecske: acumenla C. MA. stecknadel; kleine nadel PPB. Mindenek, az hol szükség, hogyes köcsentyűcskével avagy tűtskével foglaltatnak össze (Com: Jan. 100). Egy gyenge arany tüvecske (Radv: Csal. II.290).

foglaló-tüeske: [acicula; stecknadel]. Ez a király 60 egész esztendeig egyebet nem tselekedett, hanem várokat és országokat foglalt-ol, most egyszer s mind a foglaló-tűtskéken akadékoskodik (Fal: NA. 128. 141).

gombos-tüeske, gombos-tüeske: acicula Major: Szót. 10. [stecknadel]. Felteti a toeletta asztalt rendre rakván a reszketőket, foglaló és gombos tűtskéket, sok ismétlőket (Fal: NA. 141).

TÜCSÖGÖS? Egy törökös formán készült tücsögös kantár darabot zabolastul adgyanak (TörtT. XVIII.258).

TÜDŐ (tudó Beythe: Stip. 7. *tydō* SándC. 38. BeytheA: FivK. 105b. *tündō*? Fal: NE. 48): pulmo C. MA. lunge PPB. Tüdő fylgyuladása: peripneumonia C. Tüdője veszett: pulmonarius; vágottból tsínált ételek, tüdőkása: insitium PPB. Beelők, maayok, tüdőiök, zywők, veesőyők mynd hennő lezón, de mynd tyzta nőmös nedwesseggel tisztan leznek (SándC. 8). Olyan vala nyelnők münth az aspis kezynak, kyk meeg az izölkeeth is meg emeztyg vala mind tydöyölkiglen (38). Máynac, tündőne, melnece be szorullássalat ki ki nyittyác (Mel: Herb. 15. 117). Egyéb nyavalyáját én nem vélem, hanem az tündője, májni rothadt (LevT. II.27). II.27). Az részegség tündőiet, maiat az embernek meg rothasztia (DeesiG: Préd. 30). Fejét, sólorát úgy veted ki, az mint akarod, az belit, tüdejét, máját szép tiszta dözsa vízben (Radv: Szak. 63. 170). A tündő meg-sértődvén rokodézés avagy bé-rekedés és horut léznen (Com: Jan. 52). Pulmonaria, tithymalus: tydō fyu; ha az loneleít győkeret es győmőlechet az halas toban vetőd, valamely hal azt meg kostollya, azonnal el zedől (BeytheA: FivK. 105b). Meg-

rekedvén szokott nyilási a tündőnek, mi tsuda, ha akkor akadnak a halál horgára, mikor ingyen sem gondolnák (Fal: NE. 48).

[Szólások]. Vgy él mint egy tündő: pulmonis vitam vivit (Deesi: Adag. 175. Kisv: Adag. 427). Te nállad mind egy a paezals a tündő (Fal: Cslk. 104). Ki-akádá a miháboragatá mája s tündője táját (Matkó: BCsák 8).

[Közmondások]. Az ki húst nem ött, hűdőt dicsér (Radv: Szak. 211).

TÜGY: [genae; wange]. Ha ki épanad tegedet iog tügődre, tarád annak a masiet es: si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, praebe illi et alteram (MünchC. 22). V téggi mikenth patikaros gartot kedves illato kenetek: genae illius sicut areolae aromatum consitae a pigmentariis (DöbrC. 479). Szép menyecskek, kiknek Zsigmond megmérte köldökeket, hosszaságokat és ő szép tügyeket (Tin. 358). A te két tügyed olyan mint a pomagranánac hasadása (Énekek éneke M2).

TÜKÖR (tyker JordC. 833. KeszthC. 445. *tükör* GuaryC. 46. NagyszC. 159. *tykeur* WinklC. 98): 1) speculum C. MA. spiegel PPB. Nézón az ocossagnae tikőrebe GuaryC. 46). Az een fyan angyaloknak zepseghe, erewk velagosságnak fenesseghe es zepweten tykeur (WinklC. 98). Hasollatik emberhez, ki f zletetinek orciat tükörben gondolla (DöbrC. 330). Unak neuobe kezdetetic bynesőknec tikőre (NagyszC. 159). Tykerbe neezy hű zletetynak napvathi (JordC. 833). Ha a tükör gömbölyeg, nem is lehet, hogy mind azokat az ábrázolatokat szemünkel befoghassuk (Pös: Igazs. II.205). A majom tükörbe nézésben gyönyörködik (Misk: VKert. 230). Mihelyt reggel kibujnak a puha pelyhek közül, a tükör eleibe futnak és aszszonyi pipeskedéssel vesztegetik a drága időt (Fal: NE. 34). Az irigység oly tükört forgat előttünk, melyben ember maga magát igazán megláthatja (Fal: UE. 409). A tükör egy-néhány mély földhi szélességű vala (Könyi: VM. 64). 2) [exemplum, exemplar; heispiel, vorbild]. Városnak elei és tükörei: *lumina civitatis PPB. Záz zent Clara minden nemű alatos-sagnae peldája es tikőre (DebrC. 261). Ew tyztasaganak koronaya es tykőre leen (ÉrdyC. 531b). Idwezleegy nemeseznek wyraga es zenth nemzethnek magzatya, felseges tyker (KeszthC. 445). Nosza iambor kiralyoc es feiedelmek, ihon tükörtőc, ti is illienee legietec (Mel: Sám. 456). Az io czelekedetekben tüköröl es peldan adgiak ünön magokat (Pöl: Tan. 324). Ez illyen gyülekezecet ábrázattya s tükőre az őrcé életnee (MA: Seult. 497). Amaz utálatos-tükörű, tudatlan, rossz predikátor (Sall: Vár. 16). Neveltség az istent tükörré tsínálni, hogy oda kakutsollyanac a szentec (Kereszt: FelsKer. 361). Előtünk a tükör Veselén' példája (Gyöngyl: MV. 125). Kristus oktatása légyen vezérünk, fogadgyuk szavát, kövessük tükör-példáit (Fal: NA. 160). Üdvözítünk arról is oktat, hogy felebarátunk lelki épületire-néze nyilván is mutogassunk szép és jó tükör példákat (178). Ez a friss tükörpelda légyen előtted (205).

acél-tükör: [speculum e chalybe factum; stahlspiegel]. Az asztal mint az acél-tükör tündöklő vala (RMK. IV.214). A hintó ládában: holmi maradék, acél tükör (Radv: Csal. III.354). Hieronimus leírja Paula ur aszszonyt, hogy onnan mint világos atzél tükörből szemlélné szintelen az istenhez való kötelessé-gét (Bod: Pol. Ajánló levél).

általlátszó-tükör: perspicillum Com: Jan. 167. [fernglas]. A látásnak vizsgáló mestere a szem eleibe vettetőt dolgokat vizsgálja ahöz képest általlátszó tüköröket: messze látó ilvegeket kiforrnáltván (Com: Jan. 167).

mutató-tükör: [speculum; spiegel]. Vagyon ábrázatunknak mutató tükőre, de mints amollyan, melyben meg lássók szívünknek gyökere (Fal: UE. I.411).

Tükörös: [splendens; glänzend]. Cristusnak meg dycho-
ltetők tykörös tekenetetyben (ÉrdyC. 37). Byzonyawel nem
yzőm, ha kynek oly kemeen zywe volna ees mynt az kemeen
ow, hogy ayoytatussagra ne yndullyon az zeutsseeges ecletoe-
ek tykörös voltaert (531). Az angyalok a zent három wr
tennek zeep tykörös zent zynet lattyaak (553b). Az ayoytatus
octoroc cwrwöndetes eedesseegöket yelentunek lenny Cristus
esusnak zeep tykörös emberseegenek fecnessegeben (604b).
páua monda: Miczoda vagy te én hozám képest, és meg
mutatá az ő szép tüköres festet tollait (Helt: Mes. 414). Mit
aszálnac teneked a szép tollaid, noha tüköressec és fénessec
414). A Kgd tykörös házától félvén itt szállottam (TörtT.²
II.397). A tükörös példákban mint elven könyvekben meg lát-
attuk, miut mehessünk bősültre (Fal: UE. 404).

TÜN-İK (ki-tűnsz Zrinyi: ASyr. 131. el-tün GyöngyD: KJ.
66): se transformare, figuror MA. sich in eine andere gestalt
erändern PPB. El-változtatás színét és világos'angyallá tűnik
Pázm: Préd. 845). Ha az őrdög gyakran angyallá tűnik, az
anis tanító is sokszor apostolnak mutogatya magát (Pázm:
Tal. 110). Az őrdög oroszlánna tűnik (Toln: Vigaszt. 3).

[Szólások]. Efféle kábaságokat fog reánk, melyek el m é n k-
en sem tűntenek (Sall: Vár. 65). Senki elmeieiben sem
tűnt az a dicősege, a melyet az isten az ötlet felkneec meg-
zerette (Helt: VigK. XI). Soha es z e m b e s o m t ű n t : e s t
t mir niemals eingefallen (Adámi: Sprachl. 208). Eszébe sem
tűnik, hogy kényesen nevelje testét (Fal: NE. 69). Hol egy-
olog hol más tűnt gondolatjába (Thaly: Adal. 1.156).
Tündgyárt gondolkodásába tűnt, hogy ennyi kínokkal
nem általmaztatónak a hamisság (Pázm: Préd. 289). Nagy villám
tűn szemében és illetén szózat adatik fülében (GyöngyD:
bar. 412). Mint Sámson, kinek egérlő szemeiben tűnőn sűnda
balila, ez tetszik, úgy mond, szemeimnek (Csúzi: Sip. 64). A
nagy urak vigyázzanak, mert hamar tűnik szembe akarmi véték
(Fal: UE. 430). Az mennyser szívekben tűnik az
zeretet, fölötté nagy lölki fáyalmokat fognak ézeni (Lép:
Tük. 1.166).

be-tűnik: [irrepro; einschleichen]. Illyen felséges fejedele-
m fűleiben az hízlekedésec mernénc bé tűnyti (Prág: Serk.
44).

betűnős: [irrepens; einschleichend]. Bythynos est bé-tűnős;
e. imperceptibiliter se in medium ingerens (Otr: OrigHung.
I.264).

el-tűnik: [evanesco; verschwinden]. A tanúványok azt
élik vala, hogy el-tűnő állapot vagy lelket látnának (Mad:
Ivang. 327). El tűn ezzel a hír, vég lesz beszédében (GyöngyD:
J. 366). Szíve igaz minéműsege semmi lötképen el ne tűnjék
Fal: UE. 412). Az el-tűnt fő jóvak édes álmai közt szenderedni
ismét fel-ébredni (SzD: MVir. 32).

eltűnés: [to evanescere; das verschwinden]. Az Christus
enyben meneteliből eltűnést, eleuyiszédést akarnac czuálni
MA: Scult. 600).

ki-tűn: [evanesco; verschwinden]. O élet mely hamar ez
világbul ki-tűnsz (Zrinyi: ASyr. 131).

Tündér: 1) magus, praestigiator qui se in varias species
pro libito transformat, empusa MA. [fea]; zauberer PPB. [fee].
Óltalmát ha kered a mennynek urának, sellők sem tűndérek
mi neked nem árthatnak (Ipolyi: Myth. 93). Lúd-mérgű ember
z a mi tündérünk (Zvon: PázmP. 224). Csudás tündér, de óvén
löl rettenetes temérdek tarka kígyó formát mutat (TKis: Pan.
5). Veszedelesb tündér ez minden Círcénél (GyöngyD: KJ.
18). Szűrd őszre magadban a galamb és kígyó-természetet,
nem hogy tündér légyen belőled, hanem legalább valami kis

esuda (Fal: UE. 487). 2) portentum MA. [species, umbra, larva];
wunderzeichen PPB. [erscheinung, gespenst]. Senki abban nem
kételkedhetic, hogy az Christus teste ezac tündér vagy tűneti
czudalítás vólt legyen: spectrum (MA: Tan. 1403). A levegő
testnek avagy tündérnek vére sintsen (GKat: Váls. 1.86). Itt
ezek között az embernek tündéri avagy tsudaji között meg lát-
hatunk egyet (Bök: Lämp. 41). Látománynak a vagy tündér-
nek-is gyaníthaták lenni, mivel az őrdög-is magát néhánszor
világosságnak angyalává tűnteti (553). 3) [inconstans, caducus,
fallax, prodigiosus; veränderlich, vergänglich, trügerisch, zauberisch]. Lehetetlen dolog, hogy az istentől adatott confessio
tündér, változó, magától is külömböző lehessen (Pázm: Kal
349). Meg köll egyszer halom e tündér világbul (Megy: 6Jaj.
VI.10). Ah tündér szerencse, ezt csak meg-mutatád, ősmernem
sem hagyád, csak megkévántattad (GyöngyD: KJ. 410). Ismé-
rem már ennek tündér rauaszágát (439). Olyan e rosz világ
mint a tündér hívság (Kisv: Adag. 185). Imágy jár e világ mint
egy tündér hívság (389). A szerencse tündér mivoltáról s for-
gandóságáról példát is adhatnék (Thaly: Adal. 1.184). Az Magyar-
országnak tündér álnok tagja, téjjel-mézzel folyó javai tolvaja
(II.43). Eztet nem tartják a mi édes tündér hazánkban (Mik:
TörL. 302). Ötet ostromollya a világ tündér módon futamó
hűségival (Csúzi: Sip. 13). Ott tanlom-meg a világi tündér
szín-hányást (33). Ūrmös pohárát reátok köszöni e tündér világ
(294). Ott látnánk amaz világi tündér gyönyörtiséget (304). A
ki mértékletes a teli asztaloknál, állhatatos a tündér változá-
sok között (Fal: NE. 9). A tündér világnak szemfényvesztő pom-
pája, a kívül fényes és belül a kényességek minden eszközi-
vel költségesen meg rakot paloták (Fal: NA. 165). Némelyek
megelégednek azzal, hogy egyszer valamikor a tündér szeren-
csének palotájához férkezhetnek (Fal: UE. 375). A világ tündér
pompái műlhak (Fal: SzE. 522). A tündér mesterség kétféle
(Fal: TÉ. 686). Az reményli s nem számlálja tündérszerete-
det (Amade: Vers. 173). Ūgy hígy kevélységnek és a tündér
fénylő fénynek (204). Tündér poróba életem (260). Így hagyol
e minket tündér szerencsére (Orczy: KöltH. 24).

Tündérés (tünderes Mon: Képt. 36): magicus, praestigiato-
rius MA. [fallax, fugax]; zauberisch PPB. [trügerisch, vergäng-
lich]. Christus az ő fel támadása vtán alázatos ábrázatba
mutattya magát, noba nem tündérés (Born: Préd. 251). Szem
fenesztő tünderes magusoc voltaanc (Mon: Képt. 36). Az magu-
soknak es tündereseknek choda tételek (287). Tulaidonítanak az
Christusnak valami tünderes es szemfeü vesztő testet (Fél: Tan.
412). Való igazsággal csak tündérés, tettetes tűnések (MA: SB.
124). Az augustana confessio tündéres változói (Bal: CsIsk.
241). Az ő igaz emberi természetiben támadot fel, nem nár
valami tündéres test (Alv: Post. 1.565). Neminemű tündéres
lelkeket láta fejlőni a föld alól (GKat: Titk. 17). Ezekből min-
den kétség kívől lehet, hogy spectrumok, vízszere tetszések
bizonyosan legyenek (GKat: Váls. II.1251). Vízra térnék az el-
mulandó jóknak keresésére és a tündéres tisztéknek kívánsá-
gára (Tarn: JóÉl. 133). Az a Jézus, ki a mi atyánkal Igná-
tiussal beszéllet, csak tündéres volt (JesTitk. 24). Őh átkozott
kis Cupidó tündéres vagy, mert nem látlak (Thaly: VÉ. II.
196).

Tündéresen: [monstrose; wunderlich]. Deli-Vid mint ke-
mény Akhilles tündéresen jár s kél, mind vadász vadat les
(Kónyi: HRom. 81).

Tündéresked-ik: [ludifico, sycophantor, praevarecor, frau-
dulenter ago; täuschen, betrügerisch handeln]. Én bizont Kének
nem tudok írnom az ő dolgáról, ki azt mondja, hogy himlő,
ki azt mondja, hogy az oltvar tündéreskedik (Nád: Lev. 97).
Efféle hitegető hazugsággal tündéreskedne (Mon: Képt. 87).
Nem tündéreskednenec emi soc szemfenesztésekkel (120). Mi
tündéreskedünk az téuelységnek oltalmazasaban (Bal: CsIsk.

240). A színes jámboroktól meg általmazták magokat, kik csak azért tündéreskednek körülöttetek, hogy félben hagyassák a jó szándékokat veletek (Hall: Paizs. 363).

Tündéreszkedés : [hūdificatio ; spiegelfechterei, betrügerei]. Lutherista, nem pápista dolog az vallásbéli tündéreskedés (Bal: CsIsk. 242).

Tündéresképpen : [tamquam species ; gespensterartig]. Mintha csak lelekbe tünderesképpen mutatna magát (Born: Préd. 256b).

[Tündérez]

Tündéreztet : [coloro ; schmücken, verschönern]. Így tündéreztetette az ti proba kőnetek szabása augusztai vallástokat (Bal: CsIsk. 242). Kedves külömböző színnel tündéreztetett szivárvány (SzD: MVir. 405).

Tündérkéd-ik : [hūdifico ; täuschen]. Círe énekével miként tündérkedett (Gyöngy: MV. Előb. 8). A képzelő erő tsuda szemfényvesztéssel tündérkedik (Fal: NE. 45). Isten hozzád márvány hajlék, vont ezüstös kárpitok, kiket borít arany tajték, tündérkedtek, nem titok (Fal: Vers. 876).

Tündérkedés : [ludiera ; gaukelei]. Ez az alakozás, tündérekedés nem egyéb, hanem szemtelen csalakodás (SzD: MVir. 351).

[Tündérl-ik]

Tündérllet : [species ; erscheinung]. Őtet látatloe a tengeren íaratta meg zomorodnanc monduan: mert e tündérllet (MünchC. 41). Ők hog' látat őtet a tengeren íaratta, alaitae őtet tündérlletnec (83).

Tündérség : 1) [ludiera ; gaukelei]. Szemfényvesztő tündérséggel palástolják gonoszságokat (Csúzi: Síp. 55). Az őrdög tündérségre tselekszi, hogy visszalátjunk a dolgot (Fal: NE. 95). 2) [inconstantia, mobilitas ; unbeständigkeit, veränderlichkeit]. A szerencsének nézzed tündérségét, előbbi gyászomnak nem is értem végét (GyöngyD: KJ. 412). Akkor sem enged az udvari tündérség nyugovást (Thaly: Adal. 1304). Gyors keréken forgó világ tündérsége jaj miként esalogat minden ékessége (Thaly: VÉ. 361).

Tündökl-ik : fulgeo, splendo, niteo C. radio MA. strahlen, scheinen, funkeln, glänzen PPB. Bársony módra fénylen, tündöklöm, veresellem ; purpuro ; láng-színen tündöklöm : rutilo PPB. Az aszszonyi állatoknac is dolga szép, ékes, levegés és tündöklie (Helt: Mes. 91). Mindenkör tündöklöe bennne az euangelion (Born: Ének. 126). Ugy tündöklöe a ti világossagtok az emberek előtt, hogy űk lassak az ti jo cselekedetteket (Szár: Cath. A3). Fénlel és tündöklöl istenuec előtte (UjF: HÉnek. 34). Születése sok nagy tsudákkal tündöklött (Pázm: Préd. 49). Arany és ezüst házi eszközlel tündöklönek kedves gyönyörűsége (Pázm: Kal. 2). A királyi palotae környöl terítők, fül ékesítő varrott leplecel és szőnyegekkel tündöklelec (Com: Jan. 140). Sárga és fejeér sák könyvet díszesít, gyűszű attól tündöklie (Szentu: Kalm. 10). Akkoren az orszagh urakkal tündöklöl, a kiknek elműjek királynénál szénelt (Liszt: Mars. 35). Nem csak arany fénylik, agyag is tündöklie, midőn a nap rá szolgál (Kisv: Adag. 45). Tündöklie a hold, míg maga forog a csillagok között, de mikor a nap támad, nem szolgál (Fal: UN. 443).

[Közmondások]. Nem miud gyémánt, a mi tündöklie (Fal: NU. 336).

Tündöklés : nitor, fulgor C. radiatio MA. glauz, glänzung PPB. Imé lővő nyila bé rakott tegzében szép draga kővekkel fénylik tündöklésben (Liszt: Aen. 26). A mi elműe az gazdaságoknak, hatalmasságnak és tisztességnak űres tündöklé-

sével megerőtelénítetik (MA: Tan. 744). Az ő isteni diczőségűnec egy czillamását, tündöklését látatta (MA: Scult. 365).

Tündökllet : [nitere facio ; glänzen machen]. Ez széles föld tetőled adaték, termő fákkal meggyümölszözteté, szép zöldellő füvel tündöklleték (RMK. II.61).

ki-tündökllet : [effulgere facio ; erglänzen lassen]. Nem is lehet különben, midőn az isten az ő felséges diczőségét ki tündöklletti (MA: Scult. 754).

Tündöklletés : [fulgens ; glänzend]. Olly tündöklletes, olly láttatos az anyaszentegyház mint az magas hegyen építettett város (Tothl: Lak. 81).

Tündöklletet, tündöklötet : [fulgere facio ; funkeln lassen]. Kérünk, tündöklletted a villámást és széllezd-el a pogány nemzeteket (Csúzi: Síp. 727).

föl-tündöklötet : [effulgere facio ; erglänzen machen]. Mikor virrad megént hog' olyan szép üdö, híres Bottyán híré, vitéz kurucokét feltündöklötetö (Thaly: Adal. II.144).

Tündöklő : nitens, splendidus, nitidus, gemmans, lucidus, rutilus C. micans, fulgens, radiatus MA. glänzend, voll strahlen PPB. O rosalo, piros, tyndeklő zep orchak (NagyszC. 119). Az Christus Jesusnak tündöklő fénves euangelionya (Komj: SzPál. 29). A éthál mikor izél es püszög, vgian tündöklő világ vagion az ő püszögésébe (Mel: Job. 101). Az te fiad György támasztja nevedet, fel serkenti fénnel tündöklő nevedet (Zrinyi: ASyr. 50). Bevezeté az fejedelmet az három árbocz fájja s tetőjén három nagy aranyos gombokkal tündöklő audientia sátorban (MonÍrók VIII.363). Ti mint az égen járó tündöklő napok a fényességben dítselkedtek (Fal: NA. 179). Kazul s persiai módon imálandgyad ezt a tündöklő plánetát (233). A kibén ez módjával megvagyon, nagy tündöklő fényt ad (Fal: UE. 500).

Tündöklőn : [splendide ; glänzend]. Fel őltöztettek vala tündöklőn feier ruhakba (Mel: SzJán. 207).

Tünés : figuratio MA. erscheinung, veränderung der gestalt, bildung PPB. Csak tündéres tetetes tünések, vak látások (MA: SB. 124).

Tünőd-ik : [sollicitus sum ; sich kümmern]. Hiszem, eddig gyítt már, ha gyítt, most már Nagyságod is közelétt ; ha eddig nem gyítt, azon tünödném többet (Bercs: Lev. 599). Sokat tünödött, őrlődött magában (SzD: MVir. 366).

Tüntet : [commuto, transformo ; verändern, umstalten]. Círeo Vlisses társait díszmoua tüntette (Csákt: Assz. 16). Világosság angyalivá tünteti magát az őrdög (Pázm: Préd. 840). Az mostani tanító Antichristussá akarják tüntetni a pápát (Pázm: Kal. 669). Angyalá tüntetné magát (Sam: Agend. 212). Bordély-házban járó vagy kurva kerítő, ortzuját tüntető tolvaj s leselkedő (Uzezl: Japh. 16). A nyavalyás kuasznae nyomdokára eredvén, el-föletkezvén sorsiról orvos doctorrá tünteté magát (Kereszt: PPB. Előb. 2). Légyből is elefantot tüntet (SzD: MVir. 311).

el-tüntet : [evolare facio ; verschwinden lassen]. Heában utánna futtattyák lovakat, mert mint az könnyű köd eltünteti magát (Zrinyi II.452).

TÜR (terelmes DábrC. 22. tyr ErdyC. 395b. ÉrsC. 81b. SándC. 25. tör BodC. 14. terr CornC. 159) : patior, perpetior C. tolero MA. leiden, dulden, ertragen PPB. Senki nem zolgalhat ket vrat, mert auag' eg'g'iket túri auag' a masicat utalla (MünchC. 24). Őneki Irlmbo kél meumi es sokakat túrni a vénektől (45). Te ortel túrtém bozzasagot, be fette alazat eu orezamat (AporC. 18). Ezt hafoc siras nekil nem túrhetők es nem halgathattok (NagyszC. 153). Az rest ember egy jgeet el nem tevrihet istenert (CornC. 159). Eg' iget nem túrhetz es el

nem viselhetz ő erette (BodC. 14). Tyryectek karaat (ÉrdyC. 395b). Az édes Jezus sem tyrlhetv vala magát sirás nélkül (ÉrsC. 81b). Myth ételekdőnyek Fabius, nem tyrhoeteek ymezők nyvettelen (SündC. 25). Czendeszen túrt mindeneket (Born: Préd. 227). Sokat kel túrni, az ki wralkodni akar (Deesi: Adag. 145). Az ki nem tud túrni, nem-is tud wralkodni (1). Az egy jó túrt irtalmasan túrte isten a Júda gonoszságát (Pázm: Préd. 28). Nem túr ez népezke csak az énekléssel, hanem az nagy őrmnee miatta némellyik levetic ruhájokat (MA: Scult. 13). Bertalan túri bőre pusztulását (Bál: Epin. 9). Az mezei porban leget túrtél már, mely sok szenvedéssel és törődéssel jár Thaly: Adal. I.113). A ki előre megsajdítja a csapást, könnyneben túri (Fal: UE. 420).

bé-túr: [conplico; zusammenfalten]. Fel-kél, ki takarja a bé-túrt könyvet, a kit úgy szoktak vala bé-túrni mint a kalnárók a gyólesot (Tof: Zsolt. 660).

égybe-túr: ∞ Az egyben túrt levél hogy meg ne olvastatassék, bé-pecséttetik (Com: Jan. 207).

el-túr: tolero, sustento C. perpetior, suffero MA erdulden, eiden PPB. Aldozyk tyredelmessegeewel, mykoron betegseegőt el tyr (ÉrdyC. 635b). El túrtetik, ha valaki túteket rabbataságra kénserít (Helt: UT. Aa2). Az isten el túri szok binedot RMNy. II.40). A bys almát chak annyira hevich meg, hogy a keze el túrbesse paras zennel (Frank: HasznK. 21b). Tisztá izet megmelegits az mint az kezéd eltúrheti (Radv: Szak. 45. 85). Túryük el mi is bálaadással mint azok (TörtT.² III.325). Ő az adósa a többinek, hogy el túrték kérdését (Fal: UE. 37. 492. 502. 510). Mindent eltúr, csakhogy kedvében maradjon istenének (Fal: SzE. 514).

eltúrhetetlen: [intolerabilis; unerträglich]. A franczia, ha tyredelmes, eltúrhetetlen (Zrinyi II.69).

föl-túr: [protendo; aufstrecken]. Mint szolgál köntőset le veti es kezeit fel túruen le baiol mindenie előtt (Born: Préd. 161b). Fel-túri karjait ezt látván végtére és köntösse hosszát aggattya övére (GyöngyD: Cup. 601).

még-túr: 1) [moderor; sich mässigen]. Zent Ersebeth azzon nem tyrhette megh ennen magaat, de nagy föl zowal föl keyaytta (ÉrdyC. 385). Még túrem magamat: parco (Helt: UT. Aa3). 2) [perpetior; erdulden]. Még túrny természetnek mynden gyarlasagath (VirgC. 142).

öszve-túr: complico C. MA. zusammenfalten, zusammenwickeln PPB. Illies az ő palástyt őszve túruén es gombolgatuan meg úte a palástal a Jordan vizezt (Mel: Sám. 368).

Türedék: [involverum; hütle]. Türedék, tsomó papiros, minden a miben az ember valamit bé-takar: segestre PPB.

Türedelēm: [abstinentia; enthaltung]. Mykor nemynemő ödlez keerdette volna, mely volna meutól yob wrwossag, felele: Életől, ytaltól walo türedelem (ÉrsC. 538b). Hosszas türedelem (Fal: Jegyz. 334).

Türedelmes: [patiens; duldsam]. Bodogok az tyredelmek, mert ewek meennyeknek orzaga (ÉrdyC. 505b). Bodogoc az tyredelmesők, mert ewk istennek flyaynak bywattatnak (601b). Még az irtgy szerente-is meg szokta jutalmazni 'a türedelmes várakozást (Fal: UE. 595).

Türedelmesség: [patientia; duldsamkeit]. Az wr isten mynd az tyredelmesséegőt mynd az vygatalast aggya (ÉrdyC. 6b). Sok lelky tanwsagok tamadnak: elezer tyredelmesséeghnek orzaga (505b). Tyredelmesséegben, zegenyekön valo kenyérwleeséegben celth (520). Az áldott türedelmesség szerzi meg lyngtát szívünknek (Fal: UE. 447).

[Türelēm]

Türelmes: [patiens; geduldig]. Isten igaz bírő, erős es torelmes: deus iudex justus et patiens (DöbrC. 22).

[Türem-ik]

mög-türemik: [rugas contraho; falten werfen]. Az ő ágékán a kőüerség vgyau mög túremett es le fűg (Mel: Jóh. 39).

Türeméd-ik: [coarctor; sich zwingen]. A feje alája türemedvén (Bethl: Élet. II.108).

öszve-türemédik: [rugas contraho; falten werfen]. Mint a ruha vagy papyros öszve türemedik (Tof: Zsolt. 595).

Türemi-ik: [in rugas abeo; runtzeln werfen]. L'enjouée: a vág, ezt oda ragasztják, a hol rántzra türemlik az ábrázat, mikor a száj mosolyog (Fal: TÉ. 798. SzD: MVir. 445).

[égybe-türemlik]

égybetüremlés: [plicatura; faltung]. A nyűvek a yers lűsnak lyukait s egybe türemlésit választják maguknak (Misk: VKert. 633).

Türemlés: [plica; falte]. A selymeresztő bogár mindenikének hét türemlési vannak es tizenegy lábai (Misk: VKert. 676).

Tűrés: 1) patientia, toleratio C. perpessio MA. geduld PPB. Azzonyok Maria tevrese meg gyevzbetetlen vala minden gonoztvl (CornC. 40). Christus haborusagaba es szennedő tűresebe vgyan reszesült tarsotok is vagyok (Mel: SzJán. 31). Fabiusba nagy tűrés es szennedetesség volt (Born: Préd. 549b). Ezek giómőleziőt teremtenek az tűres által (Pél: Bibl. 101). Mind azok tsak tűrésék es halgatások a'hoz képest, a mint kimutattya haragját az utolsó ítéletben (Pázm: Préd. 13). Hozzá szokdogalván nagy békességes tűréssel szenvedé (Köl: DobK. A4). A tűrés próbálást szerez (Illy: Préd. I.614). Minden békességes tűrésemből fottig ki fárasztott (Fal: NA. 205). A ki a tűréshez ért, bé szedi gyeplőjét beves kívánságának (Fal: UE. 394). 2) complicatio, convolutio MA. zusammenfaltung PPB. Só vagon 69, 1 tűrés temérdők gyoles (KeeskTört. II.54).

Tűret: spira, volumen PPB. rolle, zusammenrollung Adami. Egi ruhanak valo tafota fekete barsoni egi tűretben, feier tafota mas tűretben (RMNy. II.149). A kép-író azt tselekszi, hogy ír egy majmot es annak hólna alá egy tűret posztót (Misk: VKert. 229). Egy vég hollandiai gyólt, mely egy tűret (VectTrans. 14).

[Tűretlen]

Tűretlenkéd-ik: [impatiens sum; ungeduldig sein]. Minden esztendőben hallyc ez textusnac magyarázattját es mégis cunyi irtgalmatlan gazdagoc es emnyi tűretlenkédő, zugolódó szegényec találtatnac (MA: Scult. 707). Ezt az embert kövesük mi is, nem is kell mingyarást tűretlenkedünk (966).

Tűretlenkédés: [impatientia; ungeduld]. Hogyha szinte az mi kívánságunc szerint nem leend is, mindazáltal ez gondolattal az tűretlenkédéstől megtartóztatunc (MA: Tan. 730).

Tűretlenség: ∞ Job' az istentől bótátott tsapásokat békességes tűréssel es jutalom reménségével könnyebbiteni, hogy-sem békételen tűretlenséggel súllyosítani (Pázm: Préd. 685). Ha ki el tudná vetni az ő tűretlenségénece köldus kötőset, mely jól volna annak dolga (MA: Scult. 255). Az mi sziveink soc setét köddöckel vagynac bé vonva az minemű az kételkedés, kieznynhitőség, tűretlenség (249).

Tűrhet: [tolerare possum; ertragen können]. Nem tűrhete az ő nagy soc pananszokat (Tin: Zsigm. 11). Alig tűrheté végét a goromba görög, el parantsolá leányát magától (Fal: TÉ. 694).

TŰrhetés: tolerantia MA. erdulung PPB.

nagy-tŰrhetés: longanimitas, patientia MA. langmütigkeit PPB.

TŰrhetőség: [tolerantia; duldsankeit]. Istennek nagy tŰrhetősége (Progn. 9).

TŰrhetetőség: ~ Azért tanátskoztak azon, hogy minden gyálkzáttal és kinnal megpróbálják az ő tŰrhetetességét (Pázm: Préd. 530).

TŰrhetetlen: intolerabilis, impatiens MA. unerträglich, ungeduldig PPB. Megmeteléc ő ruháikat es tŰrhetetlen remő-
let esec őreaioc (BécsiC. 42). Ar vyzoth által mene my lelkenk, ne talanta! my lelkenk tŰrhetetlen vyz által ment volna: torrentem pertransivit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem (KeszthC. 358). TŰrhetetlen bánatok (Deési: Adag. 172). Későbbben beoztáttatnak megv vétkek es tŰrhetetlenb az ő büntetések (Bal: CsIsk. 111). Minket nemeseket, szabadságra fogantatott űri-személyeket igában fogni tŰrhetetlen méltatlanság (Fal: NA. 124). Nincs tŰrhetetlenebb a guzdag asszonynál (SzD: MVir. 46).

TŰrhetetlenkőd-ik: [impatiens sum; ungeduldig sein]. Ez a modicum, melyet a világ fiai nem értenek és azért tŰrhetetlenkednek fogatkozásokban (Pázm: Préd. 623).

TŰrhetetlenkődés: [impatientia; ungeduld]. Ez előve-
telről valo predikacio minden isten felő híveknek szívekből
füzzen ki minden félelmet, tŰrhetetlenkedest (MA: Scult. 18).

TŰrhetetlenképpen: [intolerabiliter; unerträglich]. A tyukfiak igen kövérek lesznek és a galambfiak igen ősztvőrek, emez edesseb' lehetne, ez pediglen tŰrhetetlenképpen sós (Fal: NA. 143).

TŰrhetetlenség: impatientia C. MA. ungeduld PPB. Ret-
tetes tŰrhetetlenséggel átkozzák magokat és az élő istent (Pázm: Préd. 771). A ki haragszik, tŰrhetetlenség vagon benne és könnyen búslakodik maga bántódásán és egyebek feslett-
ségén (799). TŰrhetetlenségekből, az keresztnece nehezen visel-
lésből, mondgyac, készece meghalni (MA: Scult. 139). Ha ez
illy emberce megbetegülnece, miudgyárast tŰrhetetlenségre bo-
záttyac magokat (249). TŰrhetetlenséggel fejünkro telő áldásit
átokká nem fordítjuk (Fal: NE. 43). A mennyire nevelkodik
bennék a bölcsesség, annyira a tŰrhetetlenség (Fal: UE. 447).
Sokat tŰrhetetlenséget a restelkedő kényösség és tŰrhetetlenség (Fal: UE. 487).

TŰrhetetlenül: impatienter C. MA. ungeduldig PPB. Tsuk
nemi tŰrhetetlenül szorgalmaztatta a Messias jövetelét
(Pázm: Préd. 84).

TŰrhető: 1) [patiens; duldsam]. Te pedig istenűne io vazy
és tŰrhető: tu autem deus noster bonus es et patiens (Kár: Bibl. 1.644b). Istennek tŰrhető volta (Kules: Evang. 201). Kö-
nyörűlő es kegyelmes az wr, tŰrhető es igen nagy io (Sib: VirK. FVII). A tŰrhető isten azért szenvedie és várja az er-
költstelen gonoszokat, hogy eszekre térjenek (Pázm: Préd. 120).
Ez világi nyavalyákat tŰrhető lélekkel föl vagyúe (Zvon: Post. 1.11). 2) passibilis C. patibilis, tolerabilis MA. erträglich, leid-
lich PPB. Avayha (utinam) zolgacba es zolgolo lunoeba eladat-
tatnane es tŰrhető gonosz volna es őngnen vezteglonene (BécsiC. 63). 3) [mediocris, sufficiens; mittelmässig, genügend]. Mi is,
legyen hála istennek, tŰrhető állapotban vagyunk idehaza (LevT II 221). Szárazd meg serpenyőben, avagy kemenczében tŰrhető
melegségnél (Radv: Szak 276). Mi is tŰrhető egészszéggel bírunk
(RákGy: Lev. 18).

hosszú-tŰrhető: [longanimis; langmütig]. Hogy ne szen-
vednie békével az te gyenge hitűdet ez hosszú tŰrhető idvő-
zító (MA: Scult. 525).

nagy-tŰrhető: longanimis C. tolerans MA. langmütig
PPB. Irgalmas isten vagy és nagy tŰrhető vagy (RMK. II.93).
Nagy tŰrhető isten (Kules: Evang. 249). Az istennek végetlen
irgalmassága nagy-tŰrhető (Pázm: Préd. 5) En vagyoc a nagy
tŰrhető isten, ki megtartom irgalmasságomat ezerig (MA: Bibl. I. Előb. 1b). Könyörűlő az nr, nagy tŰrhető es igen irgalmas
(Mad: Evang. 532). Bezzeg nagy tŰrhető vagy (Czege: MM. 221).

nagy-tŰrhetőség: longanimitas C. patientia MA. lang-
mütigkeit PPB. Az isten az ő hveit tsak próbállya mint Job-
nak nagy-tŰrhetőségét a kár-vallás által (Megy: 3Jaj. II.165).

TŰrhetőbb: [tolerabilior; erträglicher]. TŰrhetőb léssen
az sodomabélieknece dolgok az ítéletnece napian, hogy nem
annac a városnac állapattya (Kár: Bibl. III.36). TŰrhetőbb,
hogy ma más méltatlan nehezteljen rajtad, hogysen te holnap
úgy mint káros bánkódjál (Fal: UE. 399). A rossz, ha nem
sokáig tartó, tŰrhetőbb (419).

TŰrhetőbben: [tolerabilius; erträglicher]. TŰrhetőbben
liszen dolgok: condicio eorum tolerabilior erit (Sylv: UT. I.18).

TŰrhetőképpen: [tolerabiliter; erträglich]. Istennek hála,
asszonyunk ő nga tŰrhetőképpen vagon (TörtT. 3 VII.439).

TŰrhetőség: [patientia; geduld]. Űr Kristus ő-benne mu-
tatná minden tŰrhetőségét azok tanítására es bátorító gyámo-
lyára, kik ő-benne liszenek, az örök dütsűség el-nyerésére
(Pázm: Préd. 1221). Diesekedgyűnece szent Pallal a mi nyomor-
gattatásinkban tudván, hogy a nyavalya tŰrhetőséget szerez
(Zvon: Post. I.145).

[Türkőz-ik]

még-türkőzik: [se abstinere; sich enthalten]. Végre az
király az maga vitézűnek meg parancsolá, hogy az aszszony-
allatoknak testektől es dltőzetektől meg türkőzzenek: tandem
suis rex corporibus et cultu feminarum abstinere jussit (Forró: Curt. 249).

[Türkőztet]

még-türkőztet: [coerceo; in schranken halten]. Ez-után
türkőztet meg magadat és ne bozsad olyan szabadon a
nyelvedet (Illy: SzFlet. I.97).

TŰrő: patiens C. tolerans MA. leidend, dulcend PPB. Az
tűrő természetű ember ideig békeséges tűrő es az vtin néki
őrdme léssen (Kár: Bibl. I.619b). Az szeretet tűrő es kegies
(Fal: Tan. 296). Az aszszoni allat ezendez es tűrő legien az
őrfimnak birodalma alatt (464). Nyomorgattatván tűrőc légyűnece,
várjoc az urat, az bosszú állást rejá hadgyoc (Zvon: Post. I.585). Tűrő, szeléd, igaz, a miglen félre szándékozó tanásit
józan okokra nézve nem tapasztaltallya (Fal: NE. 111).

hosszú-tűrő: [longanimis; langmütig]. Az haragos férfiú
szeret háborúsígot, az hosszú-tűrő pedig leszállitlya az hábor-
gást (Kár: Bibl. I.611). Leg hoszu tűrő: habe patientiam (Fél: Bibl. 31).

nagy-tűrő: ~ Vralcodo vr isten, irgalmas es kegyelmes,
nagy tűrő (CorpGramm. 108). Az isten kegies es nagy tűrő
(Fél: Tan. 24).

nem-tűrő: impatiens C.

[Tűrőd-ik, tűrődz-ik]

hozzá-tűrődzik [tűrődöz-ik] hozzá Tolu: Vigaszt. Elm. 21):
[manum admoveo; hand anlegen]. Ha volt valaki az apostolok

atán, kihez bizhatnak, tűrdözenek hozzá és nem örömet jó kedvel nevezzenek csak egy személyt, az ki hopmestere volt az lutheristaságnak (Pázm: Préd. 151). De tűrdözek-hozzá akar-nelly fönt elműji papista doctor és mutassa-meg (Pós: Igazs. II.356). Nosza tűrdögzél hozzá, mutasd meg az isten könyvéből, hogy az mi vérünkkel való fel osztozásra noszogassad, az kiknek életéért istent imádnok (Toln: Vigaszt. Előb. 21).

neki-türdödik: [succeingor; sich anfschürzen]. Ő maga választá magának az láb mosásnak tisztít, ugyan neki vetkező lék és neki tűrdök mint arra való szolgál (Born: Préd. 215b).

Türt: [abstineo; enthalten]. Zeretüm kerlek titeket, türtieket magatokat testi kívánsagoktól: carissimi, obsecro abstinere vos a carnalibus desiderijs (DöbrC. 326).

Türtet: [coërceo, contineo, domo; in zaum halten, stillen]. Gyakorta az ev jmadsgy kezezt ordelit vala, sem ev magat meg nem tevrtetety vala (DomC. 19). Tsak az tartya lelkét örök életre, a ki gyűlöli az-az sanyargattya, zabolázza, türteti. kedvére nem bocsáttya testét (Pázm: Préd. 164). Nem türtet-hetem itt magamat, hogy Mosesnek szavával fel ne kiálesak (Megy: 6Jaj. IV.3). Ménéláus testi lévén boszszúval és méreggel nem türteti magát (Hall: HHist. III.146). A farkas éhséggel sok ideig türtetheti (Misk: VKert. 177).

mög-türtet: ∞ Magamat meg türtetem vala, hogy magamat meg tartóztatnám azoktól az ételektől (Kár: Bibl. I.476)

[mög-türtetés]

maga-mög-türtetés: [continentia; enthaltung, mässigung]. Házaság-nélkül holtig a maga meg-türtetésére nem köteles (Veresm: HltMegt. 59). A kikuél magok meg-türtetésnek ajándéka niutsen, jobb átiéle fogadásokat meg-szegui, hogy-sem mint mindenkoron égni (Pós: Igazs. I.249). A melly időkor sokakban még minden tanátsosság és maga meg-türtetés nélkül való szokott lenni (Misk: VKert. 79).

Türtetés: ∞ Az badban el-esettek halálán böjtlőlvén érte-nük adgya, hogy ezeknek használhatott türtetésével (Pázm: Kál. 810).

[Türtetlenség]

maga-türtetlenség: [incontinentia; unenthaltsamkeit]. Néha magok türtetlenségekből oly szavok-is esnek, mintha az attyok felől panaszkodának (MA: SB. 367).

[Türtetöl]

maga-türtetöl: continens; abstinens, temperans MA. [enthaltam, mässig]. A ki vetekedic, mindenben maga türtetöl: qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet (Helt: UT. u4). Mindenekben maga türtetöl: ab omniibus se abstinet (MA: Bibl. IV.157).

[Türtöz-ik]

Türtöztet: [coërceo, contineo; mässigen, zurückhalten]. Türtöztetesz szemednek szakadó záporát (SzD: MVir. 362).

mög-türtöztet: ∞ Meg kell magamat türtöztetnem és ugy tétetnem magamat, mintha leg jobb kedvű volnék (Mik: TörL. 379). Melyet ízelevén most említett szent Bernard, meg nem türtöztetthet magát (Csúzi: Síp. 365).

TÜRKÉS, TÜRKIS: tyites, berillus thalassicus; türkiskein PPB. Türkés, zöld drága kő: beryllus PPB. Rwyynth, smaragd, türkés (RMNy. II.210). Harom arani gwrw, egikbe veres kő, masokban türkés (149). Az en mostoha fyamnak bagiom az szep teorkes keowes nyergőt (Radv: Csal. III.146b). A türkis homalyosab, zölden kéköllő gyöngy (ACsere: Enc.

253). Az türkés főképpen Törökországban terem (Kocs: ÖtvM. 273). Az mi türkések láival vagyon az szerszau, sietve kel-leno meg csimáltatni (RákF: Lev. I.115).

Türkésös, türkises: [beryllis ornatus; mit türkisen geschmückt]. Egy türkises, aranyas kantár szügyellőstől, orroz-atjával együtt (Radv: Csal. II.357). Egy gazdag türkises kard lészen tied (Zrínyi: ASyr. 165). Egy törkéses, aranyos kardot küldék (RákF: Lev. I.66).

TÜRKÖL: [cornibus peto; mit den körnern stossen]. Po-fózzák ezek Sámárt, csapkod ez is... más téged türkölöt-is említek (Czepl: Japli. 173).

Türkölköd-ik: [se arrectum tollere; sich bäumen]. Meg-haragvál, hogy nem felelhetél s türkölködől (Czepl: MM. 155).

Türkölöd-ik, türkölödz-ik: [cornibus peto, certo; mit den hörnern stossen, kämpfen]. Még így türkölödnek szarvak nélkül a bakok (Czepl: Tromf. 178). Mi is azoknak a Károlyi biblijá ellen türkölödő példának szarvakat le-vertük (Pós: Igazs. I.203). Ekkédig sok külömb-külömb-féle fortélyos pat-varkodásokkal mint meg annyi szarvakkal eleget türkölödött keresztényen vallásunk ellen (521). De vallyon mivel türkölödik és viaskodik (Pós: Válasz. 20). Magam ellen türkölödik a zilaj bonasus (Pós: GBot. 72). Mint az zilaj kosok, ők nem türkölödnek (Thaly: VÉ. II.123). A ketske bak pedig ma-is gonosz türkölödöz és igen bűdös, tisztátalan állat (Misk: VKert. 13).

Türkölödés, türkölödzés: [certatio; das kämpfen]. A bonasus, kinek serénye és vissza horgadt szarvai vannak, a türkölödzésre alkmatlan (Misk: VKert. 119). Szarvai vadnak, de azok tompák és így a türkölödzésre haszontalanok (Pós: Válasz. 17. Pós: Igazs. I.521).

TÜSTÉNT, TÖSTÉNT: [statim, illico; gleich, auf der stelle]. Istennek belső, magában lévő hathato bírodalma, a melyet a valóság tüstént, mindjárt nyomában követ (GKát: Titk. 40). En ördög vagyok, tsak fogadd-fel, hogy nékem hív szolgám léssesz; melyre Coelestinus tüstént rá igéri magát (Hall: HHist. II.306). Két király érkezik azalatt, kik a hartzoló seregek közze-elegyednek, azok tüstént Hektor ellen támadnak (III.149). Csak meg-elégitsen. tüstént meg-jelentem, noha vagyon hírével (Hall: Paizs. Előb. 7. Kem: Élet. 62). Én tüstént nyomában lésezek, nagy mérgesen rabomra ütök és agyon lövöm (Fál: TÉ. 634). A rossz meg-gátlását tüstént igyekezte (Könyi: IIRom. 159).

TÜSZŐ (gyűsző Gvad: RP. 22. *tisző* VirgC. 25. *tőző* 106. *tusző* MonOkm. XXIII.349): bulga, fiscus, vidulus, ascopera C. hippopera MA. pascuolus; ranzen, fell-eisen PPB. Tüsző, tarisznya: reise-fell Com: Orb. 166. Pénznek való tüsző: fiscus PPB. Atyanak kencezből egi tízvé penzti vón kik a (VirgC. 25). Az vton menuen tarsanal lelenek egi tőzö penzt (106). A kő-főlékec, melyekben az ő takarmányokat magocskal hordozzác, a táska, tüsző, tarsoly (Com: Jan. 93). Egy öreg fejér tüszőben nr. 748 sárga arany (MonOkm. XXIII.349). Sok pénzt olvasgatótt, melyet felesége bőr gyűszőbe rakott (Gvad: RP. 22).

[Közmondások]. Tanátsal nem telik a tüsző (SzD: MVir. 421).

TÜZ (tiz ThewrC. 4. *tyz* JordC. 362. 384. ÉrdyC. 614. *teuz* DomC. 238. *tőz* DöbrC. 35. Born. Ének. 378): **I**) ignis C. MA. feuer PPB. Tüzzel égetött festék: encaustum C. Ger-ietlet tűz ő sinagogaikban, lang meg egette a bűnöskéket (AporC. 73). Feleytte eztenős germokéjeit a tűznel őrizet nélkül (NádC. 485). Ez tűzhől zozat ív vala es lőz vala zent Ferenczel (VirgC. 42). Agiatok meg az mastul el vőte őozgott, ha nem akartok az vrvk tűzre menetek (70). Zemeből tűz ki harsana, tőle zenec meg gulanac (DöbrC. 35). Az zerennec tűze langa

meg gyoyta (NagyszC. 44b). Polwayat meg alhatatlan tyzzel emeztetty (JordC. 362). Az testet vethety az erek tyzre (384). Hertelenseggel nagy tevz gyvlada fel az hazban (DomC. 238). Meg heudlő az en szűnem en beinem es az en gondolatomban tűz ég (VitkC. 12). Lata egi tűz ozlopot (DebrC. 103). Gyenyewseeghnek tyzet hordozya ew kebelében (ÉrdyC. 614). Testőmet adnam tűzőmalo megh egétesre (ThewrC. 1). Mindent, valami a tűzet elszenuedi, a tűzen által vonuyatoc (Helt: Bibl. I. Geg). Meg geriede az wrnac tűze ő közöttec es meg emészte a tabornac külső részét (Helt: Bibl. I. TTr). Az ti testeteket mind tűz el szarantya (Born: Ének. 378). Gerieszzenec tűzet az áltaron (Kár: Bibl. 1.88). Ha az forró víztől el szitol az tűzet, forrásától megál (Vás: CanCath. 106.). Az ő szavai tűizek légyenek, melyekkel fel-gerjedgen a halgatók szíve (Pázm: Préd. c3. Pázm: KT. 107). Ne gerieszsetek tűzet az ti házatokban az szombat napján (MA: Bibl. I. 82). Míg az nagy bírő itél, addig mind égeten égni fog a tűz (Lép: PTük. II 75). Az bestianak szájából egő tűz láng rohog (Szöll: Dáv. 77). A tűzet montól inkáb hajtogattya a szél, annál jobban gerjed (Hall: Paizs. 238). Láttuk, hogy az istentelenekben boszuállásoknak tűze légyen (Hly: Préd. II.67). Vigyék a tűzre az orsót, matólat, gombolót (Fal: NU. 194). Most kell ki-mulnom nyavalya tűzétől (Kőnyi: HRom. 91). Kit tűzszerelem s heves győtrelem eddig szokott lángozni (Amade: Vers. 222). 2) [focus: herd]. Elbadgyák házakat, tűzőket, az ő feleségeket, gyermekeket (MA: Seult. 162).

[Szólások]. Imatkőzek eh zent Amws vrboz s ugí aluuek meg a th űz (DebrC. 146). A csak nem el-ahutt tűzet meg-gerjeszteni (Megy: 6Jaj. III.41). El 151 viz, hátul tűz: inter mallem et incudem (Decsi: Adag. 2. 208. RákGy: Lev. 439. Thaly: Adal. 11). Sem háza sem tűze: Seytharum solitudo (Decsi: Adag. 216). Meglátom, hogy tűz lisen az fejeken az fővezérnek (MonIrók XV.258). A kik el-híjtanak, pórázra köttettek, az egész Erdély egy tűzben égett (Bod: Pol. 92). A kiket a kétségbeesés tűznek víznek viszen (Fal: NE. 32). Mynden embernek teetemenyeet az tyzón vyzyk atal (ÉrdyC. 540b). Azokhoz tűzón vizen nem neheztelli el-menni (Czegl: Japh. 61). A ki tsak az eretnekségnek gyanúságában volt is, a tűzre sententziázták (Bod: Pol. Előb. 3). Tűzet eeltesse es meg gőryezze (CzechC. 39). Mikor a dának könyökökre dőlnek, ott terem a gonosz, tűzet rak szivekben (Fal: NA. 194). Szőr hozz fát, palást rakj tűzet, bunda nyugodgyál (SzD: MVir. 447). Tűzet, szikrát ütni ki: *exundere ignem, scintilam PPB. Ha különben eselekesznek, tűzzé porrá teszi lakó helyeket (TörtT.² IV.72). Tűzzel vassal kergettőcs őltő (Czegl: Japh. 51). A kinek életét meg-akarják tartani, vassal tűzzel kínozzák (Pázm: Préd. 32). Kgdre reámenjenek és tűzzel vassal Kgtelen legyernek (TörtT.² I.435). Tűzzel vassal rajta lesznek (RákGy: Lev. 191). Tűz-vassal pusztúl ország es határ (Thaly: Adal. 131).

[Közmondások]. A hol tűz, ott füst (Decsi: Adag. 31). Tűzet nem is tűzöl áltani (196). Nem éri azt a füst, a ki távíl vagyon a tűztől (Csúzi: Sip. 245). Ha ki tűzet szeret, füstöt is szenvedye (SzD: MVir. 176).

bolond-tűz: [ignis fatuus; irrliecht]. A bolond tűz a földhöz közel avagy a hajdolan, sőt másutt is lángoló, gyertya módon meg-gyúlt hosszú füst (ACsere: Enc. 139).

esőpü-tűz: [ignis stupa suscitatus; wergfeuer]. Ollyan mint a tsüpi tűz, melynek fényessége hamar múlik (Pázm: Préd. 1145).

ház-tűz. Ház-tűz látó: explorator sponsalitius PPB.

házastűzes: 1) [colonus; ansiedler]. Már mi itt derék házastűzes emberek vagyunk (Mik: TörtL. 77). 2) [familiaris;

vertraut]. Isten eszem vőtte el, mert házastűzes szolgálmauk nem hívék (MonIrók VIII.351).

örök-tűz: [ignis aeternus; ewiges feuer]. Menyetek el atkozot leányok az örök tűzben (VirgC. 148). Ha te zent gömöl-czős aldot fa enyet zennez, mi lezen mi rolonc, kye azo faac vagone örök tűzre meltooc (VitkC. 87). Mint maradhatunk az örök tűzben, a hol semmi könnyebőség, semmi pihenés nüntsen szabadulásunkban (Pázm: Préd. 1081).

öröm-tűz: ignis festivus Kr. [freudenfeuer]. Örömtűz-rakással lángol a mezőség (Fal: Vers. 905). Öröm-tűz villogtatta mezőnköt (SzD: MVir: 448).

parázs-tűz: [favilla; loderasche]. Parázs tűzét lobbantatja, már megszokta, nem hagyhatja (Fal: Vers. 882).

szalma-tűz: [ignis stramento suscitatus; strohfeuer]. A fajtalan szeretet változó, hasonló a szalma tűzhöz (Hall: Paizs. 422).

szent Antal-tűze: pusula C. ignis sacer, erysipelas MA. St Antonifener PPB. Orbántz, szent Antal tűze: ignis *sacer, zoster PPB. Szent Antal tűzét, minden féle dagadásokat, fekélyeket gyogyít (Mel: Herb. 7). Igen jó az Antal tewze ellen (33). Chyz dagadast anagy zent Antal tűzét, vörös közuennek is hyvink, baznos vele keimy (Frank: HasznK. 16). Az mezei cikoria meg oltya az zent Antal tűzét (BeytheA: FivK. 40).

tisztító-tűz: [purgatorium; fegefeuer]. A waldisták egy általlyába meg vallotie, hogy az szenteket senmiképpen ne kellyen segítségül hyni, hogy az tisztító tűz ezac semmi (MA: Seult. 855).

Tűzeeske: igniculus C. MA. kleines feuer PPB. Csinalj tűzeeskét, tedd reá a tejet (Radv: Szak. 281. Helt: VigK. 50).

Tűzel: ignem succendo, apud ignem versor MA. fignem alo; feuer nterhalten]. Adámi mindent tud, de lantolni legjobban, azt az táborban kellene applicálni, tűzelni is (Berc: Lev. 157). Étszaka szállottam bé, tűzekeket sem rakattam, hogy mivel Malaczkán Ebeczky tűzelt (196). Most már szolára kaptam, de még eddig csak tűzelttem (211).

Tűzellés: [tormentorum jactus; das feuern]. Az hajdúság az tűzellést máris megunta (Bercs: Lev. 283).

Tűzelő, tűzellő: 1) [igni alendo destinatus; feuer-]. A várnak kapujának tűzellő házat csináltattunk (MonTME. 168). Vagyon egy tűzellő kemenezés pitvarka inasokért való (Berc: KárCs. IV.435). 2) [focus; herd]. Tűzellője mellett üldögelvén dohányozott vala (Fal: TÉ. 630). Tűzellője mellett üldögelt (SzD: MVir. 419).

Tűzeltet. Tűzeltető tisztok: artillerie officier (KirBosz 147).

Tűzes: 1) igneus, ignitus, ignifer C. feuerig PPB. Neki volt illetetett anyakyal mikent Ysnas tyzes keuel angaltol (EhrC. 143). Ő erőšinec paysa tűzes, ő hadanae fertiay vereseben zekierne kftoli tűzese (BácsC. 260). Lata ala zalani egi tűzes angialt (VirgC. 33). Fellővőhlőznece vala tűzes golobisoc (NádC. 87). Mindeu velag egbe gúlt tyzes nag gömolytas anag egy nag tyzes kerekdől allat (NagyszC. 75). Emberek zolnakat minden nemzeteknek nyelhenel tevezes igeket... az tevezes trentuent tevez nyelnekel predyenlayak (CornC. 133). Vetyk hűket pokolnak hű tyzes kemenyezecben (JordC. 396). Meg váltó vronk Cristusnac tűzes zereteti (VitkC. 10). Az felssew tyzes egh mynd az teeb eglekkel meg kel tyztalratyok (ÉrdyC. 18). Akara mind ez velagot el veztemie ereztuen ő reaya harom tyzes lančakat (BodC. 4). Felsegh'ada ő zawathi kűnes es, eos tyzes zeen (KaszthC. 28). Laptákat, tűzes nyilakat béliányának (RMK.

(I.128). Az őrdög tűzes taligában pokolba hordoz téged (PortSzer. H2b). A vad kenderrel igen io orbanczot es tűzes agadast kötőzny (BeytheA: FivK. 94). A tűzes, szép fényes rany nem egyéb' az isteni szeretetnél (Pázm: Préd. 192). Az ten egy kerubimot állatott paraditsom-eleibe tűzes forgó-palással (Pázm: Préd. 576). Aetnaak tűzes hezagsagiban szökölk bé (Lép: PTük. 1.27). Lángban élő tűzes gyék: salamandra (Com: Jan. 49). Csak tűzes szerszámunk volna Szombathoz (Beres: Lev. 348). Mindenünnen tűzes indúlatokat gyullaszt (30). **2)** [ardens, vehemens; feurig]. Heves, tűzes: spirituus, anguinolentus PPB. A tűzes beszédet mosolygó ajakkal, lágy gékkel enyhítetik (Fal: UE. 406). Tűzes levelet írt nekem, hogy ugyan szikrádzott, amidőn olvastam (Mik: TörL. 91). Rajta liska, rajta az tűzes labanczon (Thaly: Adal. II.91).

[Közmondások]. Addig verd a vasat, a míg tűzes (SzD: IVir: 25).

Tűzesít: ignio MA. feurig machen PPB. A kovás a vas-
tűzesítő kohba a fűvóval bé fujtat (Com: Jan. 86).

még-tűzesít: 1) [cande facio; glühend machen]. El hua-
ek az orvos es az vasat, ehhez való zerzamat meg tűzesite
VirG. 37). Tanaczot adoc te neked, hofi te en tőlem vég a
cenből meg tűzescőtöttöt araniat, hogy meg gazdagulhas (Mel:
zJán. 127). **2)** [inflammo; entflammen]. Az yokat, ygazakat

meg batoroycha, az tekeelletesőket meg tyzesőyche (ÉrdyC.
568b). **3)** [illumino; beleuchten]. Az isteny feenes vylagossaag
nagyobban meg tyzesőytőtte vala ewtet (ÉrdyC. 556b).

Tűzesség: 1) [inflammatio; entbrennung]. Nagyob tyztas-
sagra valasztatnak neky hvzgosaglnak tyzessegeore (ÉrdyC.
506). **2)** [inflammatio; entzündung]. Ha tűzességgel vagyon az
orcza-dagadás, hivosítókkel nem kell hirtelen értetni (PP:
PaxC. 83).

Tűzesül: [flamio; flammen]. Mene tarsához, ezkoppen
tevzesewlt zayaual hyrtelen mongyauala (EhrC. 131).

el-tűzesül: [erubescio; rot werden]. Meg haraguék es el
tűzessüle az ő orcza (Mel: Jóh. 76).

még-tűzesül: [candefio; glühend werden]. Fel-gyuladok,
meg-tűzesülök, igen meg-haragszom: excandescio PPB. Tanal-
chozok teneked venned meg tevzesewlt aranyat az az isteny
zerelmet (CornC. 294). Ev teyle zűletendov volna ygeen nagy
predicator, ky meg tevzesewlt jgynek faaklyayat viselnee
(DomC. 3). Az ű scemei ollianok valanak mint tűznek az ű
láng, a labai, mint ha a egő kemenceze[n] meg tűzescűlték
volna (Mel: SzJán. 42).

Tüzi: [igneus; feurig]. Tüzi pára hajtja a terhes hajókat
(Orczy: KöltSz. 208).

TY.

TYÚK, TÍK (*tyikooska* Mad: Evang. 690): **1)** [gallus: habn]. Onnaton hogh ky meene, legottan tyk zola (WinklC. 170). És ottan massoczer zola a tyk a vag a kakas (WeszprC. 79). A vasarnap mikoron el iőt volna, első tik zob koron az egihazhoz güle (DebrC. 74). Ez dolog között imma a tyk haromzor zola (617). Nem tuggyatok, meel horaban embernek fia el yew, eefely koron awagy tykzoo koron (ÉrdyC. 5b). Tyucsókort anagy haynalba (Helt: UT. m). Nem tudgyuc, midőn fog el iüni a mi vrunc, estneg anag eifelikor anag tikszokor anag reguel (Tel: Fel. 23). Semmit sem kostoluan mind első tik szoiz (Mon: Apol. 142). **2)** gallina MA. henne PPB. A tyúk tojik tojományokat: gallina *emittit ova; kifurják magokat a tyukmony-lejéből a tsirkék: pulli ova *percutunt PPB. Haizer akartam te finidat egbe göitenem, mikent a tic göiti egbe ő pisenit ő zarnai ala (MünchC. 58). Ha kerent tikmoát, mi nem scorpiot ívit neki (DöbrC. 333). Ydőnek yawaban tykakoht iltőssetek (PeerC. 340). Az tikmonnak az zeken ertetyk az ő istensege, mert az tikmonzekben vagyon eleete az tyk fywnak (SándC. 3). Soha hwth, tik monyat, saytot es semy kőweer allatot nem eett (ÉrdyC. 442). Az orozlant kezeuel ket fele szakasztotta mint eg tiukot (Szék: Krón. 25). Aniam yobagya hazara menthek es barnalyaban el weőthek tykokath, hwdokat (LevT. 1.6). Neki nem kel bor, buza, lud, tyuc (Born: Préd. 552). Ha az tyikoc ezattoguae az vízbe, esőt erezne (Cis. G3). Sokat birbitel tyúk módra a Matkó (Illyef: BCsTomp. 114). Puykát, tyukot, ludat add a szakátsnak (SzBodó: SöDics. A4). A meg ételre alkalmatossabb madaruk: tyúk, galamb, seregély, kappan (Folv: SchSal. 15). Hogy Szabó István Budára az titokkal fölmőnt az pasához, költött 2 frt. (MonTME. 1.13). Lám meg mondám, hogy a tyukfiak igen kővérek lesznek és a galumbfiak igen ösztővérek (Fal: NA. 143). A remegéstől vér sem volt benne, mint az ijett tikban (Kónyi: HRom. 13).

[Szólások]. Ha ligat mint a tyuk a gyombann (Fal: Jegyz. 924). Ha az ő tyukjok a mi kakasainkhoz jönnek, akkor semmiről sem főlelek (Mik: TörL. 76). Tud hozzá mint tik a regéhez (Kiss: Adag. 343). Nám az tiúk is ki vakarná (Deesi: Adag. 11). Tyukmony sültti idő alatt (Kem: Élet. 145). Egy tiukmony sültig meg lenne az (Deesi: Adag. 223). Tyúkot iltetni: ova *supponere gallinis PPB.

[Közmondások]. Valamelly tiúk sokat kodátsol, keveset toik (Deesi: Adag. 176. Kiss: Adag. 44).

fajd-tyúk: [tetrao: auerhahn]. A fai tyukot is eckor [aprilisban] fogják (ACsere: Enc. 286). Szántóka madárkát, eszszárit, faytyukot, kappant add a szakátsnak (SzBodó: SöDics. A4).

fias-tyúk: **1)** gallina pullos habens MA gallina matrix: gluckhenne PPB. Fias tikhoz: gallinae assimulat NémGl. 140. Mykeent az fias tyk egybe gyeyty az ow ftyayth (ÉrdyC. 173). Titeket vgy gyfytőttelek egybe mint a fias tie az ő tsirkei (Kár: Bibl. 1455). Mennyiszer akart minket is az isten ő hozzája egybe gyfytetni mint az fias tie (MA: Scult. 1027). A fias tyúk az emberek között tsirkével bátran siirög forog (Misk: VKert. 363). **2)** plejades, Atlantes MA. [siehengestirn]. Fias tyúk nevü tsillagzat az egen: Atlantes PPB. Isten cénálta a szent Péter szekerét, a kasza hugiot és a fias tikot (Mel: Jóh. 22). Az bika az fias tyukkal az éghnek tizedik szeletiben vagyon. 1619 (KDebr. C5).

gatyás-tyúk: gallina plumipes C. MA. rauhfüssige henne PPB.

gór-tyúk: gallina medica, gallus medicus PP. zur arznoi dienliche henne PPB.

gulya-tyúk: gallina depyga, gallina depygis PPB.

házi-tyúk: gallina *hortalis PPB

indiai-tyúk: meleagris C. PPB. [trutbahn]. Öltözetű olyan mint egy indiai tiknak (Deesi: Adag. 224). Nyaka mint az indiai tyúknak hójagos feje fájdalmas, keze reszket (Pázm: Préd. 233). Az tisztartók szerezzenek be 40 indiai tyukot, ő pávát (Radv: Csal. III.68).

jérce-tyúk: gallina novella, pullastrá MA. hülmlein PPB.

karácsony-tyúkjá: [weihnachtsluhn]. Az várhoz semmi-nemű ünnepi ajándékkal, sem karácsony tyúkjával ezek nem tartoznak (Gér: KárCs. IV.343).

kotló-tyúk, kotlós-tyúk: gallina glaciens Nom. 103. gallina singultiens, pulletra PPB. [gluckhenne]. Mint kotló tikok vezteg itők (Mel: SzJán. 39). Egy kotló-tyúk mennyit koplal, hogy tsirkéit táplálja (Pázm: Préd. 166). Kotló tyukok között meg rekesztem, szelvész-hozta fiát megkisbbittem (Thaly: VÉ. II.257). Mi adgyuc ez kotlotie alá, az Christus Jesus alá magunkat (MA: Scult. 820). Azt kívánám, hogy a dának ne

üljenek minduntalan a kincses ládán mint a kotló tyúkok (Fal: NA. 172).

[Szólasók]. Mindenkor ott hon űl mint az kotlós tiúk (Decsi: Adag. 333).

mogyoró-tyúk: [urogallus; auerhahn]. Plinius a lúduak nevei közé számllálya a fű tyukot avagy mogyoró-tyúkot (Misk: VKert. 353).

ülő-tyúk: [gallina glaciens; gluckhenne]. A kakas, ha az űlő tyúk meg talál hahni, maga megűli a tojásokat (Misk: VKert. 356).

tengéri-tyúk: [meleagris; trutahai]. A fáczánok, tengeri

tyúkok avagy erdei kakasok gyönyörűségben tartatnak (Com: Jan. 30).

tojó-tyúk: gallina C. henne PPB.

vizi-tyúk: fulica, gallina aquatilis; wasserhenne PPB.

Tyukász, tikász: gallinarius C. MA. CorpGramm. hühnerwárter PPB. Nem azért neveltem fűl egynéhány csibécskét, kiért adott a tikász egy kevés pénzecs két (Thaly: VÉ. II.273).

Tyukocska, tyukocska: [pullus gallinaceus; hühnchen]. Vettétek-e valaha eszetekbe, mi-némű különbség vagyon a szelíd tyúkotska és a ragadozó sólyom-között (Pázm: Préd. 30). A mint a tyukocska hamar meg-fogatik, úgy az ember is a haláltól gyakorta véletlen ragadtatik el (Mad: Evang. 690).

U.

UDVAR (*oduar* EhrC. 83. *oduar* LevT. I.6 RMNy. II. 28; *odnyar* 14. *udvor* 1213. Czinár): **1)** cors PPL. hef Ver. Hazának wdvara (ÉrdyC. 509). Mynth intottak volna a kop-paz heglre, a porozlok kyrthelenek ees az vitezökt odwarth kerithenek (WinkIC. 203). **2)** curia, villa Ver. [hof, herrnhof]. Oivduor, Oiwduor, villa 1193 (Knausz). Loes quod vulgo dicitur Wduorhel 1204 (no). Udvor, villa 1213 (Czinár). **3)** aula C. Ver. fürstenhof PPB. Meñnei odwar (GuaryC. 65). Mykoron nagy ydew tölt volna benne ew keserwes varasokban, ky lyrböweek ezazaroknak kyalokynak wdwaraban, myndenek bankodnak ez eelleyen nagy dolgon (ÉrdyC. 512). (Sz. Ágoston) leen az meennyoy zent wdvarnak eekösseege es vygasaga zent eedemes eelettel ky mwlván (516). Egezh mennei udnar (VeszprC. 55). Mas zerzetös kutan Basiliust nagi vduarral memi, meg utala ötet (DebrC. 104). Romay udwarban valo lector mester (VirgC. 61). Chyasarnak palothaya ees wdvara (PeerC. 12). Az uduarnak öüllü ötet sokkeppen megh eüllöliak uala (TihC. 24). Ré-genten az vraknak vdvarek tisztességnék, emberségnek és iószagos chelekedetnek oskoláia vólt (Tel: Evang. II.50b). Színes udvara vagyon, de az adósságit meg nem fizeti (Pázm: Préd. 634). Szent János látta mind amaz mennyei udvart (Ily: Préd. I.1). Nevelkedők mindenkor udvarban (Zrínyi I.45). Az isoglánok inas szúmban vannak az udvarnál (Mikes: TLov. 20. lev). **4)** Udvara az égen a napnak, a csillagnak: halo MA. der hof um mond und sterne PPB. A nap és hód udvara (Com: Jan. 12).

[Szólások]. Szántalan vitezek, kik öklelnék vala; innár egy viteznek udvar állott vala; Kassándér viteznek nevezetik vala. Franciskónak király parancsolta vala, véle megöklelné, azt akarja vala (RMK. VI.55). Ezenben ütközet nagy keményen vala, két erős viteznek csak udvar áll vala (65). Kőmyüle odvart aluac vala az wrac (Helt: Krón. 147). Az egész mennyei sereg vduart áll vala néki iob es bal keze fölöl (Kár: Bibl. I.330). Udvar t hirdetni: convocare aniam, indicere conventum aulicum MA.⁴ den hof zusammen berufen PPB. Urnak esiszár udvart tetet és isteneket felemeltet, és ő nekik tesszen áldozatot (RMK. I.78). Egy rossz litván ezudar udvar hazugja (GKat: Váls. II.235). Zent Ferencz etelre zaluan kamorayaból lata az aزالokott magassan meg netny es oly odwar modra (EhrC. 83). Udvar t állni: aniam lustrare, aulicum conventum habere MA. Az zent angyalok yelennen valanak wdvar aluan (ÉrdyC. 480b). Ol igaz nağ uruala, hoğ mindön nap harom eözr utozok aluak uala neky udvart (KazC. 70). Töneked az angyalok nağ eremmel wdwarth aluak (ThewrC. 259).

ház-udvar: area Com: Jan. 108.

király-udvara: regia (Ver). [königlicher hof]

királyi-udvar: regia C. MA. [königlicher hof].

lövő-udvar: [schiessstätte]. Ez városnak vadnak szép lövő vdvari és kerti az hol az polghárok és itliak bizonyos időben puskával és nyíllal való lövöldözésben maghokat gyakorolják (SzCsomb: Utleir. 87).

palotás-udvar: [aula regia; hofburg]. A királyi palotás udvar (Louvre) igen szemre való, tágas, ékes, és legszebbnek tartatik az egész világon (Fal: TÉ. 794).

új-udvar: [hoffest, turnier]. Holtá kelve Volter új udvart tétete, kazilag ajándékot arra feltitete, jó hamar lovakat pályára vitete és gyalog futókat futáshoz készítte (RMK II.34). Király új udvart hirdete egy jó kedvében (277). Fő urak új udvarba mind el-bégyültek (no). Nagy sokakat hivata új udvarba, király vigan az bölesekkel mulata, örvendetes lön az király udvara (IV.219). Királytól egy új udvar hirdettetek, két egész nap akkor minden jól lakjék (221). Ptolomeus egy új udvart tétete, urakot, vitezeket leülteté, heted napig király nagy vigan éle (no). Minden ember jöjön bé harmadnapon, vigan lakjék királylal új udvarban (227). Feljövének mindnyájan új udvarba, leülének, vigan lakoznak vala (231). Azt hagyá király ő saffárinak, létszer jobban főzzenek, főrgöljanak, mert ez volna vége az új udvarnak (235). Ideje hogy eltelék új udvarnak, az mesterek laza menni akarnak (283). Bément az Vornáczziában Károly eleiben az egy új udvarban (V.207). Derék új udvarban akkor [életet napján] mind bégyülnek, kik az igaz hiten mostan vetekeének (209. VI.89).

Udvarbeli: [curialis; hof]. Udvarbeliek: curiales C. Udvarbeli ieles zolga (ComC. 310).

Udvári: **1)** aulicus C. zum hof gehörig PPB. Udvári leány-aszszony: abra; höfdame PPB. Udvári pap: curio C. Oduary aztal: mensae sumptuosae (EhrC. 83). Az királynac fő hofmestere, udvari vezére (MA: Scult. 1075). Udvári eszufondós bolondok módgyára kiáltasz (Matkó: BCsák. 277). Udváriaknak, udvar népének seregével környül vétettetvén (Com: Jan. 139). Fejedelem udvari hada: satellitum principis (Com: Jan. 140). Jobb nötelességben örökké maradnom; ha udvart veszek: nem szokott a munkához; ha falusit veszek: otthon nyög s tudatlan (Thaly: VÉ. II.165). Három udvari dali legény mind ántalan kérdezett (Hall: Hllist. II.121). Azok a jeles udvariak hozzám jöttek, és engem vétekre kénszergettenek (n. o.). Az udvari quártély-mester az udvari nyári táborozásunkban, kinek-kinek quártélyát és szállását kiosztassa [kiosztassa?], legfőbb hivatalja léssen (TörIT. I.159). Személy válogatás nélkül mind a fejedelmet, urakat, udvariakat minden tekintet nélkül keményen megfeddette (Bod: Pol. 111). Sok tábori-udvari-urnak megfordult az esze (Fal: NE. 105). Udvári minis-ter tötetésben mester (Orczy: KöltH. 94). **2)** politus, comis, affabilis höflich Kirács 4. Sybariten oratio, udvari szó (Dees:

Adag. 42). Ezek csak conversatiók, udvari szó-járások, melyek mellett éhen marad hasad, ha magadra nem vigyázzs (Pázm: Préd. 309). Éjjel nappal azon tördünek, hogy búlesek, tudósok, udvariak legyenek (Pázm: Préd. 800. NyKözl. XV.360). Udvari ezíra szólás (GKat: Títk. 28). Nem gondol az udvari kerengő beszéddel (Mad: Evang. 389). Holott elsőszülött údváriáib [jgy] hadakozó férfiu, s-mindenek-re alkalmazatosbunk lát-ezik (Csúzi: Síp. 72). Bátor légy udvari és nyájos, senkivel igen szoros barátságot ne köss, senkihez idegenséget ne mutass (Fal: NA. 218). A ki mód nélkül udvari, nem udvari (Fal: Jegyz. 919). Mai nap az urfiakat igen gyengén s kényesen nevelik, és nem tudom mi képes udvari déliségre csigázzák (Fal: NE. 34).

Udváriás: alicus, urbanus, politus; höflich SL. A frantziák udvariások, változók, tekegők (Fal: TÉ. 324). Tudgyad uram, hogy a te dilema-kaptsos beszédén éppen nem udvariás, sőt nemém mondani, hogy paraszt (Fal: NA. 134). Az efféle keresztén magamegalázásnál ninesen titeket illető udvariásabb erkölcs széles e világon (184). A tisztességes és udvariás nem néha kedvesebb feleletté válik, hogysen a paraszt és izetlen úgy (Fal: UE. 402).

Udváriáskodik: studeo urbanitati Kr. [höflich tun]. (Vajda: Kriszt. 1:418. Kr.)

Udváriátlan: imurbanus, impolitus Kr. [unhöflich]. (Csúzi: Síp. 253. Kr.)

Udváriátlanság: imurbanitas Kr. [unhöflichkeit]. (Csúzi: Síp. 669. Kr.)

Udvariság: politior humanitas PPPL urbanitas, humanitas, mores aulici Kr. [höflichkeit]. Itt kell a mennyei erköltsöket tanulnunk: itt kell a mennyei udvariságot gyakorlanunk (Pázm: Préd. 752). Az ember-csúfolás, tréfálás oly közönséges, hogy sokan azt nem bűnnek, hanem tisztességes mulatságnak és udvariságnak alhttyák (791. NyKözl. XV.360). Mennyei udvariság: conversatio in caelis (uo. Land: ÚjSegits. II.883. Gyöngy: Char. 91). A politica vagy udvariságh gyakorlás nélkül virágh nélkül váló kert (RendÉl. E. 3). Érte lesznek, hogy minden képes udvarisággal magokhoz csalsassanak (Fal: NE. 4). Ez a kopasz mentség ki nem szapulja förtőjéből a tsunyt és a goromba erköltsből nem farag udvariságot (Fal: NE. 17). Mutattya erköltsöd s magad viselése, hogy tanulál az udvarisághoz (Fal: NA. 140). Előkeztem venni minden udvariságomat, tisztelettel köszöntém, kezét fogva lágyon keztem bánni vele (Fal: NU. 276). A kik már nagyok, és magok akaratigok ének, azokat tisztes udvarisággal szoktuk útbavezetni (Fal: NU. 301). Hamisság fekszik az udvariság alatt (Fal: NE. 463).

Udvariskod-ik: [aulicum ago; sich des hofdienstes betheiligen]. Itt nem is udvariskodtam, sem nagy emberekkel nem társalkodtam (Betbl: Élet. 315).

Udvarnok: alicus, aulae familiaris Kr. [höflich, hofmeister]. Terra uduaricorum 1093 (ZiebyC. I.1). Udvornici villarum 1266, Udvornici et servi a solutione collectarum immunes 1270. Udvornicus regis 1281 (Czinár). Potiores regni vivere volentes otiose, habentesque captivos sine numero... cmiae suae famulantes ordinarunt ex eisdem, quos patrio nomine Udvornicos vocaverunt (Kézai: De Udw., Endlicher 129).

Udvarol: ministro, famulus, inservio, honorem exhibeo MA.* ministro Com: Vest. 136; dienen, bedienen PPB. [huldigen, dienst tun, dienst leisten, den hof machen]. Vdvarlo ruha: abolla, vestis senatoria C. Udvarlok néked, megjelenem nálad: appareo tibi PPBL. Királyt udvarolni: apparere regi. PPBL. Király bázát udvarolják: apparent ad limina regis PPBL. Szüntelen valakit udvarolni: cingere aliquem PPBL. Kinek koron keed barom ezer yffyat [yffya] alnak vala elette wdva-

rolwan (ÉrdyC. 109). Alnak es wdvarnak (513). Wdvarnak vala ewneky (553b). Istennek zyne elet wdvarol (617). Lát-nak török népet kazdag rubában királnak ékessen odvarlani (RMK. 127). Fejedelemsnek illik udvarolni, felséges urának jünbornl szolgálni (RMK. VI.64). Christusan actor uduarluc (Born: Ének. 326). Két wrnac nem vdvarolhatna (372). Nem boczata el addig a királ a Hunyadi Laszlot, migiem Mathias az ő öczet vduarlani Budara be vitte volna (Szék: Krón. 214). Az te szolgálid udvarlanca te néked (Kár: Bibl. I.314). Az istenec az angyaluac seregi uduarlucnak (465). Az ifiak reá sem mertek nézni; a vénnek udvarlottak előtte (Pázm: Préd. 88). Valamikor az evangeliomot olvasták, feüálva kellett udvarlani a keresztényeknek (386). Az portára nem akar vala személy szerint udvarlani menni az görög császár (Pázm: Kal. 439). A felséges Istennek ezerni ezeren udvarolnak (Ily: Préd. II.75). Mások fognak titeket udvarolni s szolgálni (Hall: Paizs. 390). Híven járt Parnassus is, udvarlotta ottan Minerva, Phoebus is (Thaly: Adal. I.129). Vácson feljül szinten egy erdőben valánk, Károlyi Sándornak mikor udvarolánk (Thaly: Adal. II.369). Ez menyénék, amaz udvarol ángyának (Gyöngy: Cúp. 26). Elhiteté magával, hogy ő még dona Elvürt megnyerheti, azért mindjárt udvarlani kezdé dona Elvürt (Mik: MulN. 152). Kedvesének minden ki-gondolható gyönyörködtetésekkel udvarolt (Könyi: VM. 40).

még-udvarol: ∞. Az badensis herceget megudvarolja ő kegyelme, s eddig való jóakarátját is meg kell köszönni (Mon-Okm. XIV.65). Personalis urunk ő nagyságát is megudvarlók (Nyr. XIV.462). Arra sententziától bennünket, hogy a szolgálkat előb szépen megudvarollynk beszéddel, mondván: Hallodé inas! kedvem érkezett a tréfára, légyen jó engedelmeddel (Fal: NE. 72).

mégudvarlás: [salutatio, solenne officium; aufwartung]. Nem lén szerentsénk a guzda megudvarlásában, mert az ablakon kifütyölő basa nem vala othon (Fal: NA. 234).

Udvarlás: [ministerium, ministerium alicum; dienst, hofdienst, huldigung]. Nagy dychőseggel dybeerettel es wdvarlyással meenyben vytetek (ÉrdyC. 476b). Le tewek az feydelemseegőt es az wdvarlaast (548b). Be menénc a királyhoz udvarlásnac színe allat (Helt: Krón. 75). Ha én bemegyek, Castelli uram eljöhete urunk udvarlására (MonOkm. XV.124). Oda mégyen az kghmetek udvarlására (Thewr: Nyelv. 22). Felvévé a köntöst és a kardot felköté és a szultán udvarlására mene (Mik: MulN. Nyr. XIII.373).

Udvarló: ministrans, famulans MA.* bedienen PPB. Udvarló szolgál: circumpedes C. minister Com: Vest. 136. Pitvarban udvarlóc: atriescent Com: Jan. 140. Asztal körül udvarló inas: ministrator PPBL. Emléközveem arról mit teenek ew eedes zyley es wdvarlo zolgaj (ÉrdyC. 511b). Wdvarlo legyeuek (uo. 511b). Wdvarlo vyteez (424. 623b). Ezőrször ualo tömeü eőzr wdvarlok neezyk az istennek zyneeth (SándC. 10. 2). Meüney zent wdvarlok (PeerC. 274). Mátyás király behozatá a Draenlát és az udvarlo wrac közé állatá azt (Helt: Krón. 136). Az királynac udvarló serege: qui praerant substantiae et possessionibus regis (MA: Bibl. I.382). Az első jövetelben ökör és számár volt udvarlója (Pázm: Préd. 13). Méltán azt kiálthattuk, mit a Sába királyné monda a Salamon udvarlóról: Böldogok, a kik mindenkor az Isten-színe-előt állanak (1071).

Udvaroltat (udvarltat Tin. 271): [ministrari curo; bedienen lassen, huldigen lassen]. (A díma) estve-felé vagy udvaroltatta magát az uri-vendégekkel vagy hűtőba file mások udvarlására (Fal: NE. 79). Fellől-mullya még Tigranes kevelségét is, a ki mind azon királyokkal udvaroltatta magát (Fal: UE. 371).

Udvaros: alicaster MA.* [böding] schmarotzer PPB. Vduarus, libertinus 1234—1270. (Kovács). Udvaros ember: homo

*venustus PPB. Udvaroson: urbane PPB. Igen maníros, udvaros kegyelmed: ilir seid gar zu böflich KirBesz. 43. Fogja a széket, és azt igen udvarosan a király alá teszi (Hall: III. Hist. II. 269). Bátyám itthon maradjon mert ő nem udvaros, miveltesse a szőlőt, mint hogy mayd parasztos (Szentm: TFü. 2).

[Udvaroskod-ik]

Udvaroskodás: [urbanitas; höflichkeit]. Az pasa írása csak udvaroskodás és vigasztalás (Monfrók. XXIV. 300). Ezuttal való udvaroskodásunknak nem sok hasznút vevő Erdély (VIII. 334).

Udvarosság: civilitas; emberség PPB. [höflichkeit, feine manieren].

Udvertalan: [impolitus; ungebildet]. Ennek parasztos együgyűségére panaszol, és udvertalan erkölcsére (Gyöngy: Cup. 25).

Udvertalanság: [inurbanitas; unhöflichkeit]. Szeretettel követem kegyelmedet, ne tulajdonítsa a dolgot udvertalanságnak (Nyr. XII. 79).

UGAR: arvum, novalis, vervaetum C. MA. ein unbebautes feld, brach-acker PPB. [brachfeld]. Ugar, szántot föld mely be nem vettettet: arvum Major: Szót. Wgari, locus metalis 1326. 1260 (Kovács). Venit ad arborem, sub qua in fine novalis quae ugar dicitur est una nova meta 1299 (Kubinyi: ÁrpOkm. I. 177). Wgarokath bel vetenek: seminauerunt agros (KulesC. 166. KeszthC. 298). Zantas hatwan kewbowlre walo wgarath (RMNy. II. 158). Száncsatok új ugarat, és ne vessetek a tővisben (Megy: 6Jaj. II. 26). A mag az ugarban essét, havat kinszerítették olviselni (Illy: Préd. I. 317). Meg-kevert ugar: arvum subactum (Com: Jan. 72).

Ugarol: agrum proscindere MA. novare PP. brachen Nom. 75. PPB. Ide sok helyen most ugarolnak (MonOkm. XXIV. 235). Minémű ajándékot kíván az Isten? Meg tisztogattatott, irtogatott, szántot és ugarolt szívet (Báth: Tronh. 147).

még-ugarol: ~ A földet meg-szántod, meg-ugarlod, hogy tiszta legyen (Diósz: Dolib. 271).

Ugarlás: proscissio agri MA. novatio, subactio, versio terrae PP. brachung oder verneunung des ackers PPB. Had meg keősségnek, hogy ezzel az ugarlást el kezgyek és zanchyoknak (RMNy. II. 159). Ugarlásra egy ekét küldtek (TörtT. VI. 116. Gér: KárCs. IV. 335).

UGAT: latro, oblatro C. baubor PPB. [bollen]. Ugatni, eb módra ordítani: latrare PPB. Ellene ugatok: conlatro C. obgannio, oblatro MA. Sem egy eb ew ellene nem ugatuala (EhrC. 153). Nem ugat éac egy eb (BécsiC. 35). Ugatlan az hyzonsag ellen okosság nekevl (DomC. 318). Nem mondatie aythatos imatkozoznac, de ayhtatlannak, igoknec ugatoyanac (VitkC. 6). Monda az eb [a lopónak]: Aha konyeret acz nekem hogy ne wassalak (Pesti: Fab. 17b). Amaz haragos ugato őrdög... (Börn: Evang. 193). Az egy romai anyaszentegyház ellen vegathatot (Mon: Apol. 373). Addig unszolta, és mint egy ugatta Filepet, míg... vehementer allatravit Philippum donec... (Land: Újségits. I. 513). Annnyira ugatták s földzáték ötet kinzó lelki esméretinek szörnyű rettentési (Megy: 6Jaj. III. 16).

[Szólások]. Sok fáradság után sovány eledellel engesztelik ugató gyomrok rágását (Pázm: Préd. 31). Ne ugassuk ebül a követ s holdat egyaránt (Fal: NE. 101). Az en roam vгато nelwesek azt kőlyk, hog az reghy hethwen magyaroz doctorokat ez en wyonnan való magyaraztsomal el akarom foytany (JordC. 1a).

ki-ugat: elatro C. MA. Ki-ugatam, reá-ugatok: elatro PPB. Heten vagyunk kyk ezenkeppen es ezenkeppen mentevnk be,

es kezdé myndenyk [őrdög] ky ugatny az modot ny keppen bele mont (DomC. 108).

még-ugat: allatro, conlatro, dilatro C. [anbellen] Megugat-tatom: latror C.

Ugatás: latratus C. das bellen PPB. [gebell]. Csempez hamis szóvainak [igy] ugatásával bestolenétti fele barátyját (Csúzi: Síp. 402).

őb-ugatás: latratus MA. [hundegebell]. Gyalázni akarnál, de fordul fejedre, nem ragad eb ugatás az derült égre (Zrinyi II. 48).

[Szólások]. Annnyit artnac, mennyit az eb-ugatás az holdnac (Czegl: Japh. 13). Annnyit árt néki, mint az eb ugatás a holdnak (Matkó: BCsák. 155).

[Közmondások]. Nem hallik eb ugatás az menyországban (Decsi: Adag. 29. Kisv: Adag. 59): bruta fulmina Kr.

kuvasz-ugatás

[Közmondások]. A rút számár-rívás és kuvasz-ugatás messze érni nem szokott (Kisv: Adag. 525).

Ugatóz-ik: [latro; bellen]. Az-szent iras ellen kőrdőnc és ugatózmac (MA: Tan. 58).

[Ugatta]

őb-ugatta: [vox contumeliosa; verfluchter, verdammter]. Ő ugyan a novellákban eleget hazud, de nem kell hitelt adni az ebugatának (TörtT. III. 383).

UGORKA (ugorka, uhorka MA. uborka Lipp: PKert. I. 10. II. 271. ugorka, buborka Beythe: Nom. 4): eucumer C. cucumis; gurke, Com: Vest. 125. Ugorka, buborka, uborka: eucumer MAI. Feszőnkbe ywthnak az yo certh wgoraka az yo yzew dynnyak, pareek, hagymaak es foghagymaak (JordC. 130. Helt: Bibl. ITT2. Mel: Herb. 18). Vgorka, buborka: cucumis vel eucumer. Az zeletit io kőtny az kyeblu gyermekelek feire ha lievségők lezdn (BeytheA: FivK. 40b). Ugorkat arultum (ComBal. 16). Ugorka mag (Misk: VKert. 681).

[Szólások]. Szent Ágoston agya-veleje sem volt ugorka (Pázm: Préd. NyKöz. XV. 381).

Ugorkás. Ugorkás hely: eucumerarium C. MA. ein ort wo viel gurken wachsen PPB. Ugorkás kert: eucumerarium: PPB.

UGR-IK: tripudio C. salto MA. springen PPB. Ugró: saltans, prolious; springer, springend PPB. Nagyobbat ugrott, minek utánna meg-botlott (Land: Újségits. I. Előb. 3). Vízben ugrani kívánczkzó (Com: Jan. 222). Kőnyű enét ugrik fárol fára (Zrinyi: ASyr. F1). A tengerbe kollene ugrniunk (Mik: TLev. 55).

[Szólások]. A medvét is nem azért tartják, hogy mézet nyaljon, hanem hogy falt is ugorjon (Thaly: Adal. 180). Hamarját ugrani: decertare saltu MA. in die wette springen PPB. Kivül ugrott az hámfán (Czegl: Japh. 234). Ha eskünyos szegőgérés a gazda-asszony, hidd el, nem messze ugrik attól a szolgáló-is (Csúzi: Síp. 563). Szemben ugrie veled az ily ember és azt mondgya: Tehát miért érteél oly fennyen? (Ker: FelsK. 130).

alá-ugrik: desalto C. desilio, desulto MA. herunter-, hinunter-springen].

által-ugrik: transilio, transulto C. [hinüberspringen] (Káldi: Bibl. 289).

[Szólások]. Bezzeg igen el-szedél az lépet és jó árkon ugrál által (Pázm: 5Lev. 79. MNyelvészet VI. 112).

el-ugrik: 1) profugio, fuga se salvare, abseo Kr. durchgehen Adami: Spr. 209. Midőn megtartani akartuk, elugrott (Nyr. X. 469). Becczféleti melleol régen el vrottanak (Vás: CanCat. 659). Így jár a ki el ugrik az igazság mellől (Pázm:

th.V. 150). Mid'ān megtartatni alkartuk, elugrott (mid'ān le-
artuk tartóztatni) (Nyr. X.469). 2) [transcendo; überschreiten].
el-ugrottak az ő követéseinek határát, mikor új szakadást
adtek (Pázm: Kal. 582).

elő-ugrik: [hervorspringen, herausspringen]. Elől-ugrom:
salio C. Előbb ugrom: praesilio C. A meg-sargito halál tsak
l-ugric mint valami leshelyből (Megy: 3Jaj. II.41)

félre-ugrik

félreugrás: [seitensprung]. Azon igyekezett, hogy székből
jthesse, de a vigyázó vitézek arra tanított lovaknak félre-
sával el tudták kerülni (Fal: TÉ. 639).

fel-ugrik: subsilio MA. exilio Fél: Bibl. 204. [aufspringen,
aufspringen]. Alecto el tűnők ott mindgyárt, mert látá, ha-
ra gyújtotta Szulimánt; ű pedig fel ugrot, fegyvert! fegy-
t! kiált (Zrínyi I.17). Priámus királyi székéből fel-ugrik
II: HHist. III.91).

hátra-ugrik: resilio C. [zurückspringen].

ti-ugrik: exilio C. prosilio MA. [herausspringen]. Oroszlány
a késik barlangban, ki ugrik haraggal, sok erős dárdat
t, piros vért sokat ont (Zrínyi I.28. Mik: TLev. 222).

[Szólások]. Ki-ugornak a korlátból vagy hámból
zm: Kal. MNyelvészet VI.405).

le-ugrik: desilio, deorsum salto MA. [hinunterspringen].
astul kemény földre Mehmet le esék, vitéz Zrínyi utánna
rsan le ugrék (Zrínyi I.56).

reá-ugrik: assilio C. [darauf springen]. Följfel reá ugrom:
ersilio C.

reáugrás: assultus C.

vissza-ugrik: resilio, resulto SL [zurückspringen]. Az olyan
dság fel nem megyen [az égből], hanem visszaugrik (Illy:
d. I.587).

ugord-ik: salto MA. springen PPB. Vizben ugordnak
res: Mátý. 16). Eb ugordgyék a hol árok nincsen (Pós:
ot. 74). Ugordhatnék örömében (GKat: Titk. 507). A főfő
k asszonynepekkel ugordják tánczokat (EPhikÖzl. IX.180).
ryet ugordván mintegy tánczolt János örömében (Csizi: Síp.
).

al-ugordik: [desilio; hinunterspringen]. Ha ala ugordane
egyház teteieről (Born: Préd. 23).

által-ugordik: [transilio; hinüberspringen, überspringen].
al ugordic raitta (Mon: Apol. 419). Által ugordott minde-
en (LevT. II.127). A ki kerüli vagy által ugordgya az
tságnak hálóját, kétsen hogy az hamisságnak varsájában
örben akadgyon (Pázm: Kal. 342). Itt-is által ugordgyák,
orlított (Pós: Igazs. I.83 Illy: Préd. 177). A parancsoltnac
írít által ne ugordgya (Com: Jan. 134).

be-ugordik: [hineinspringen]. Mind louastul be ugordottac
hasadekba (Born: Préd. 549).

l-ugordik: transilio PPB. [überspringen]. A megvetett
el-ugordgyuk (Megy: 6Jaj. II.20).

lő-ugordik: [prosilio; hervorspringen]. Šok félől vigam elő-
rdnak vala (Pázm: Kal. 53). Magától elő ugorduánn (Bal:
sk. 388).

fel-ugordik: [subsilio; aufspringen, sich hinaufschwingen].
ugordanak a lóra: corpora salto *subjiciunt in equos PPB.
k egy imegben fel-ugordván (GKat: Váls. II). Nagy Sándor
ugordván helyéből egy persának ki-ragadgya az égő sző-
eket kezéből (Hall: HHist. I.21, III.229).

ki-ugordik: exilio, prosilio MA. [hinausspringen]. Kingordani
a hajóból: se ex navi *projicere PPB. A róka felhága a bak-
nac szarunira és azockról ki-ugordéc a kútból (Helt: Mes. 372).
Hajó-eskájából ki ne ugordgyúnk (Mad: Evang. 161). A syllo-
cismus korlattyából ki ne ugordgyék (Pós: Vetélk. 9).

le-ugordik: [desilio; hinunterspringen]. Azoknak szépsé-
gét esészár hogy meglátá, lováról le ugordék (Balassa: Kélt.
175). Darins abbol [a kocsiból] le ugordvan kaczolara file (Forró:
Curt. 684). Leugordának a kocsirol (Illy: SzÉl. IV.64).

Ugordál: [salto; umherspringen, hüpfen]. Nagyon oltar
környil ugordalnac vala és az ő testeket őc metélic vala
(Hofgr. 187. RMK. V.120).

Ugordás: saltatio; das springen PPB. Ugordást segítő rúd:
halter; gewichtstange der springer PPB.

Ugordó: [difficultas; schwierigkeiten, anstoss]. Ide hátra még
az ugordója ennek az nótának (EsztM: Lev. 322). De jay, az
siralmas notának nehéz ugordója (Prág: Serk. 832).

Ugordoz-ik: [salto; umherspringen, hüpfen, tanzen]. Nagyon
oltar körniől vgordoznak vala (Sztár: Akhab. 4).

széllyel-ugordozik: persulto C.

Ugorl-ik? Hertelen fel ugorléc [olv. ugordéc?] (Helt:
Mes. 256).

Ugrácsol: [salto, saltito; hüpfen] (Zvon: PázmP. 209).

Ugrál: saltito, MA. oft springen und hüpfen PPB. A barom
ugrál (Com: Jan. 51).

[Szólások]. Ugrál, mint a Noe bakja (Káldi: Préd.
I.343. Nyr. IX.417).

Ugrálás: [saltatio; wiederholtes springen, hüpfen]. Ugrálá-
sokkal gyakorlyac magokat (Com: Jan. 209).

[fől-ugrál]

főlugrálás: subsultatio MA.

[Ugráló]

kötélén-ugráló: funambulns Com: Jan. 209. [seiltänzer].

Ugrándoz-ik: salio, salto C. springen, tanzen PPB. Ugrán-
dozva: subsultim, saltuatin: sprungweise PPB. Ugrándozek:
saltabat (Fél: Bibl. 23). Úg ugrándoznak mint az szarvas (Kules:
Evang. 35). Ide s tova ugrándozva tétováz és áldogal: desultorie
tergiversatur et restitat (Com: Jan. 197. Mik: TLev. 68). Bodri
kuvaszunk is fogát vigyorgatta, őrliti, ugrándozott, farkát csóvály-
gatta (Gvad: RP. 2).

által-ugrándoz: [transulto; wiederholt überspringen]. Által-
ugrándozzác vala az őltárt (MA: Bibl. I.326. Káldi: Bibl. 316).

ki-ugrándozik. Ki ugrándozni a partra: in littus emicare
PPB.

le-ugrándozik: [desulto; wiederholt hinunterspringen
(TörtT.² I.164).

még-ugrándozik: [salto; hüpfen]. A méhében lévő kis
gyermek meg-ugrándozik örömében (Tof: Zsolt. 617).

Ugrándozás: saltatio, saltatus; das tanzen, springen PPB.
[hüpfen]. Ugrándozáshoz való: saltatorius C.

Ugrándozdogal: saltito; oft springen, tanzen PPB

Ugrándoztat: [saltare facio; springen lassen]. Erős bizoda-
lommal voltanak, hogy őket majd egy lábíg a Sajóba ugrándoz-
tatják (Rumy: MonH. I.62).

Ugrás: tripudium C. saltus MA. sprung PPB. Fel-serdfilt
gyermekségedet játékban, ugrásban, bolondoskodásban fogyattad

(Pázm: Préd. 68). A latorságunk nevelkedésére ugrás tétetik: in augmenta facinorum prosilitur (Illy: Préd. II.531). Emelhány ugrásban elért hertelen (Zr: ASyr. P7).

[Szólások]. El-véti az ugrást [hazudik, ráfogással él] (Pázm: Kal. 1766. 419. 443. MNyelvészet VI.408).

bárány-ugrás. Fejét lába közé a fakó szegezte, bárány ugrásait jobbra-balra kezdte (Gvad: RP. 78).

Mátyás-ugrása: bissextus C. MA. PP. [schalttag]. Mátyás ugrása minden 4-die esztendő után vagon (Com: Jan. 170).

Ugrat: facit exilire Kr. [springen lassen, sprengen]. Elhagyván falunkat, azt mindjárt zaklatta vágatott, vagy nyargalt, avagy is ugratta (Gvad: RP. V. cikk).

[Szólások]. Olvasgattyák a leveleket, közbe-közbe nem szinte szűzi, hanem mosdotlan tréfákat is ugratnak (Fal: NA. 124). Némelyek előveszik az udvariságot, trágyázzák a szókat, ugratják a tréfákat, hogy tisztességgel megmenekedhessenek a tréfától (Fal: UE. 403).

el-ugrat: [fugo, pello; vertreiben]. Nagy tsuda leszsz, ha még bennünket is el nem ugratnak innét (Mik: TörL. 55).

elő-ugrat: [promo; hervorholen]. Régen meg-poshat historicskákat ottan-ottan elő-ugrat (Pázm: LuthV. 4).

[ki-ugrat]

kiugratás. Ablakon kiugratás (Kem: Élet. 35).

mög-ugrat

[Szólások]. Hol van az jobbik paripád, az kin magad meg-ugratád (Thaly: Adal. II.343).

Ugró: saltans, prosiliens MA. springer, springend PPB.

bokor-ugró: [brevis; kurtz]. Bokor-ugró karta palást (GKat: Válsz. II.385). Bokor ugró, lébi kóntóst adának urunknak (390).

Ugros: [saltito; springen, hüpfen]. Sok ugrosó szikra szók-detsel kóhánál (Gyöngy: KJ. 51).

[Ugrott]

bokorból-ugrott: [convena, gregarins; ein hergelaufen]. Valami bokorból-ugrot nem tudom ki (Pázm: Kal. 1766. 181. NyKözl. XV.365). Kicsoda nem pókné az olyan atyáikat, az kie valami nem tudom bokorból ugrot emberek kezekbe adyáé tanítani gyermekeket (Prág: Serk. 594). Bokorból ugrott (új ember): ex vepreto prosiliens (Kisv: Adag. 160). Bitang, bokorból ugrott, gézugúz" (SzL: MVir. 105)

UGRÓGY: flumen JordC. 374. Ugrough villa 1258. Ugrog castrum 1295 (Czúár). Vgrog, Vgroggh, Vgroggy [olv. Vgrogv? v. Ugrógy?] possessio, castrum 1294. 1297. (Kovács). Essee ewsek [eseeek? esween?] ugrogyok ywenek (venerunt flumina), zelee tamadunk es az hazra rohananak (JordC. 374).

Ugrógyos: [?] Zent Ieronimus megh az ew [az yz Maria] zent koporsóyát latta losaphatnak wölgye középöth, kyt mastajly ydöben fölettel yghen alad mondhat lenny az föld alath, ky akkoron az föld zynen volt, mert az wölgyth wgrogyos yzapp föel töltötte (ÉrdyC. 185b).

ÜGY: ita, sic C. MA. so, also PPB. Ígyé? úgyé? sicine? PPB. **a)** Ügymond: inquit, ait PPB. [Üg lön: factum est] (MünchC. 26). Len ug emec ytama, hog... (GuaryC. 14). Wgy wgyon meg ywan (ÉrdyC. 343). Wgy vylagossvlyon ti vylagossak-tok: sic luceat lux vestra (JordC. 366). Ha mézzel öszne tördő a maguát, és ugi észed... (Mel: Herb. 60). **b)** Vg theen, mynt vr Isteneek angala meg paraucozla: fecit sicut praecepit (JordC. 358). Mykkeppen profétat, vg tarttyak vala hwtet: sicut proph-

ta eum habebant (398). Vgy vigadozzanc, mint az aratoc a szep aratasban (Born: Ének. 7). Mint egy bíróval, ugy étün a sz. irással (Ozegl: MM. 44). Mint a pomagranát héja, ugy te orezad (Illy: Préd. II.541). Mint az pariznaságért, ugy me biüntetnék a bor italért (Pázm: Kal. 729). **c)** Ugy élyen Pharao, hogy ki nem mentec innét: per salutem Pharaonis no egrediemini (MA: Bibl. 140). **d)** Ugy hogy: ita ut EhrC. 2. K liegietek meg zagata ugi hogi az nagi kw zakadasokat egil vere (VirgC. 22). **e)** vero C. PPI. Ugyé? sicine? C. itane? M. Ugy tott: ita inquam MA. Legyen ty bezettek: vg, vg, nen nem: est, est, non, non (JordC. 368). Az életnek fija a n főinkhoz hasonló völté? ugy... (Martonf: SzHist. 210). A könyfűnc ki legyen zerződ vg vagon bizonytalan (Zvon: Osiand. C4). De, mi látni mentetek-ki? proféta látni-e? úgy mondom nétek: nagyob' profétáknál is (Pázm: Préd. 21). **f)** Ugy: itaque (BécsiC. 3). Es ug le vld Ruth: sed itaque Rut (5). Meg próbálly az ember dő magist, és ugy egyé abbi (Zvon: Post. L591). **g)** Azért, mint a tisztet, úgy a tisztességgé azért veszi-fel, hogy Isteneek alkalmatosban szolgálhasson (Pázm: Préd. 59). De az keserves német terb és portió, ug gyakor tűz-szerszámozott szerencsétlenségek niá annyira me szegényedtiünk, hogy... (RákF: Lev. I.64). **h)** Magassaga wgnak lattatyk, hogy az romay tornyokat föel eernee (ÉrdyC. 169).

am-ügy: aliter, alio modo, illo modo Kr. [so].

[Szólások]. Azt hazuggia, hog i m i g y hog a m u g vetur (Mel: SzLán. 311).

imigy-amügy: **1)** obiter, perfunctorie; obenlün, saumseli lich MA. Imigy amügy mutatni: in folle offerre; unerläutert verwirrt dartun MA. Czac imigy amügy építőttec (Helt: Kró 2). Gyakran el mondjad, nem futva, imigy amügy. kordéra: ne cursim, obiter et perfunctorie repete (Com: Jan. 155). Azt hr lottam imigy amügy, hogy az aureum vellust adták fel né (ErdTörtT. 146). Nem tsak imigy amügy, hanem tellyes szdv bizsék Isteben (Pázm: Préd. 172). A ki pedig gonosz, ne imigy-amügy gonosz, hanem duplázva és bälletten igen-igen gonosz (616). **2)** [circiter; ungefähr?] A pénteket igen szorosán megtartják, imigy-amügy negyven-napi bójtók vagon (P. Igazs. 1717).

Ügyan: ita EhrC. 105. JordC. 164. sic 396. similit MünchC. 50. [so]. **a)** Ennek byzonsagara meeg ma es ugy tartatyk az egyk cella (DomC. 131). Fundamentoni még mi vgyan vadnac (Helt: Krón. 7). **b)** Mykkeppen mondottam: eleme, ugyan lewn (EhrC. 145). Ennekem ees wgyan leegye mynt az en tarsomnak (ÉrdyC. 507b). Mykkeppen az artat barn az mezarus előt, vgyan nem nytaa megh hw zayat ut ovis, ita non aperuit os (JordC. 735). Mykkeppen az vyz: vgyan el nwyk: veluti flos, praeteribit (832). Vgan zero masikath, mynth önön magaath (SándC. 1). Vgyan ymnattat mynth istent (DebrC. 544). Mykent aytozik az zarwas wyzeku forassara, wgyan aytozik en lelken te hozjad (ÉrsC. 114). elletec vgan, mint az barnoc (Szék: Zsolt. 173). Vgyan bent a bünbe, mint a diszno a sarba (Mel: SzLán. 518). Szinte ug fekszik, mint eg laag saárba (Mel: Jóh. 102). **c)** Vgan karl zie, ha [- mintha] önaga ölte volna meg (VitkC. 29). Vgan legön es vgan vgyon (NagyszC. 6). Wgyan keen (Érdy 561). Nem lezen vgyan: non profecto (JordC. 766). Nynez azonkeppen mynth lyzód, nem wgyan wgyon, mynt wall. (ÉrsC. 273b). **e)** Im vgyan is meg kell halnom, metzee első születséggel? en morior, quid mihi proderunt primonia? (Helt: Bibl. I. 14).

am-ügyan: illo modo; so, auf jene weise! Vegero me nec annaliis nüdön imügen auagy amügyan allanae (KNagy. 1579. D4).

UGYAN: 1) [profecto] omnino Kr. [wahrlich, wirklich, tatsächlich, führwar, gar]. **a)** Vgyan byzon moundom nektek: nen quippe dico vobis (JordC. 366. 393). Sídó módra igazúan viszsza szokták volna írni az számtól (Helt: Aritm. A3). Tulis bizonytalan vólnék, ha ezt az Sz. Péter neve alatt irt bizonytágot, ugyan valóban Sz. Péter irtaé (Pázm: Kal. 94). It hallok? ugyan meg változtattad hitedet? El nem lihetem zegl: BDorg. 3). Ki tette Romát fővé? Nem a Christus ugyan, nem Simplicius (Matkó: BCsák. 113). A herceg megengedé, gy Normandiába szaladhasson, ugyan el is vivé a királyné a ötet (Mik: MulN. 299). **b)** Ugyan vagyok: resto, supersum, perfito, vivo MA. Hadd vgyan ma: sine modo (JordC. 362). zonyaval irhatywk kegielmednek hogy ugyan igen ellenőnk gion az w zabadsaga (RMNy. II.62). Vgyan langozott benec eyiel nappal az penzecz keuanasaga (Born: Préd. 552). gyan hoszszu horgos szarnai vannak mint egy őrkőrc (Mel: erb. 62). De ha meg nem tanulod az igazán le írást, vgyan m melietz touáb (Helt: Aritm. A5). Vgyan haznál, vgy vizket ecsi: Adag. 110). Ez földi lakás az soc gondockal meg tölt nēt vgyan le vonsa: terrena inhabitatio deprimit sensum ulta cogitantem (Kár: Bibl. I.641). Ha megmarad ez istenben lő őrműnc, ugyan minden nyomorúságnac el kel végre lói (MA: Scult. 86). Aszt tnggiák, hogy valami iora valo gyen, a rossz könyuben, s ugyan marokkal kapnak hozzá l: Epin. 2). **c)** Nem igaz apostolok; sőt vgyan hazigokknak altad őket (Mel: SzJán. 56). Nem tsac basznos, sőt vgyan iksegesis (EszT: IgAny. g4). **d)** Igen keués, v. vgyan semmi szna (Mel: Herb. 41). Sokan leszuec az olvasok közziil, kik az en munkamat auag meg vttalyak, auag ugan megis ifolyac es ragalmazzak (Decsi: Sall. Előb. 1). Az átockal en ritkán avagy ugyan nem kell elni (MA: Tan. 1260). **e)** vakmerőek, és vgyan orczatlanok nem akartok lenni al: CsIsk. 196). Azon mesterkedtenek, hogy a sz. írást le- gyák, meg-mockolkolják, és ugyan előlsák (Pós: Igazs. 6). A fejedelmeknek illendő fizetés kívántatik; és ugyan töztötetett, világi, és lelki (Ily: Préd. II.502). **f)** Jupiter annak- ötte, hogy az ő detrimentomába az esztendőnek nagyob szében szomorkodik, ugyan sántais (KNagysz. 1613. D3). **g)** m tsak meztelen marádna, hanem ugyan mindenestül semue lenne (Dial. 121). **2)** etiam MA. aequo SI. [auch, eben- ls]. Mert vgyan en es ember vagyok: et ego ipse homo sum ordC. 743). Reia giulenek, hoi e mi hitőnket ugan előtte alalmazniaik (DebrC. 19). Hogy ha kedig nem mindenit 3 ta iőne ki, anal ne gondolj, hanem vgyan egymás alá ird elt: Aritm. B3). Egyszer 5 vgyan őt (H5). En vgyoc első az utolsokalis ugyan én vgyoc (MA: Scult. 15). Ha ni zűlünk valók vóltanak volna, meg maradtak volna ugyan velünk: permansissent utique nobiscum (Vallást. 203). Vanelly vallásban nem csak az emberek gonoszok, hanem ugyan a a vallás termi a gonosságokat... (Matkó: BCsák 64). ve nevű magyar kapitány edgy Tárnek nevű völgyben netteték el; azon völgyben temettettek vala el Keme, Béla és aditsa, ugyan a magyaroknak vitéz kapitányai (Liszy: Krón. 7). Csendessen várjon ott az kegyelmed orderétől; mivel yánó hozta az staifétit is (RákF: Lev. II. 141). Igy kiüldötte ama Tóbiás az ő édes fiát ugyan Tóbiást (Bíró: Ekesség. b). **3)** [tamen, verumtamen; doch]. Veeres veyeteekkel poukeed wgy kel vonny, mynt az baromnak, meeg ees wgyan eghen (ÉrdyC. 516b). A kússebic mi közzűlőnc mostannis yanckal vgyon: de az egyikőnc nincsen vgyan (Helt: Bibl. ū). De ha mind igaz volna is, ugyan mégis azont kérdenéd űk (Tel: Evang. I.437). Ha csak magad vagy is, patronusod is, mindazáltal ugyan megnyered (Magy: OrszR. 19). Az ha által vszsa a Dunatis, vgyan eb (Decsi: Adag. 79). mmiképpen nem veszem el, hanem vgyan árron veszem meg led: nequaquam ut vis, sed pretio emam a te (Kár: Bibl.

I.300). Készűly az viadalhoz; de vgyan meg verettettel (395). Nohaszinte Illyés nem vagyokis, de ugyan vgyon nálam az Illyésnek lelke és ereje (MA: Scult. 57). Vagy elűnk azert, vagy halunk, ugyan az ure vagyunk (Szár: Cat. A). Nem abla- kit tsak, hanem ugyan ajtaját is (Ker: Préd. 423). Nem csak nehéz, hanem ugyan lehetetlen dologis (Gyöngyl: K Vall. 313). **4)** quidem, quidem Kr. [zwar, wol]. Ha imar ugyan menior- zagban nöhankis iobh kellene elhőnk (Ozor: Christ. 129). Ző- nőghet ugyan ajkid között a te imádságod, de az istenek fiileibe be nem hat (Tel: Evang. I.387). Ha ugyan paraszt nemből valo volna-is: si etiam de rustica progenie oriundus fuerit (Ver: Verb. 135). Megigazittya ugyan, de szeretet által (Czepl: MM. 284). Mert jóllehet úgy tetszett ugyan, mintha valóságos szekér lett volna; de in rei veritate nem vólt e vi- lági (Ács: BHal. Előb. 15). Jóllehet ugyan az Isten a te nyo- morúságodban neha magát el-rejti, de azonban tsak ő reá néznek... (235). **5)** [paene, fere; völliig, fast, beinahe]. **a)** Erőssen viná- nac egymással, olyan nagy vér ontással, hogy ugyan vérpata- kok folyának (Helt: Krón. 17b). Az én elmém amira meg fűrada, hōg vajon el szakadoznéc (Kár: Bibl. I.460). Az embe- rec az melegségnek miatta vgyan el oluadnac (515). Lészen setéség, mellyet ugyan megtapasztalhatnac: erunt tenebrae tam densae, ut palpari queant (MA: Bibl. I.58). Michoda dologh lehet az, hogy az ecclesiáról ugan semmit sem tudnánk (EszT: IgAny. g3). **b)** Majd ugyan: fere, propemodum MA. Majd ugyan harminczan voltak: erant facile triginta PPB. A farkát majd vgyan eyszak felé fordította vólt (Kal. 1591. C7). Oly nagy sebes lángok szakadnák ki, hogy majd ugan valami tűz ariának es folyásának vélhetőné lenni (Lép: PTük. I.25). Belső részim majd ugyan meg-főnek (PhilFl. 3). Orzáim tűz miatt majd ugyan meggyílad (5).

Ugyan-is: 1) [profecto; in der tat, wirklich]. Ha ki egy- zer be menend. soha többec ky nem yew; az az memyeknek orzagabol, mert zent Agoston doctor atyanknak mondasa ze- rent wgan ees az vegre teremittete Isten az embert, hogy az erek bodoghsagra mennyen (ÉrdyC. 141). Ugyan is bizony, ha a vajda mellé állott volna, oda lett volna dolgunk (ErdTört. I.55). Báne a gonosz kívánság is? Ugyanis az (Zvon: Osiand. 27). Felsőzőval kiáltnak vala: édes az igazság. Ugyan-is, édes, mézes, de nem tetszik (RendÉl. A9). Az eotődik bizonyásra azt mondom: hogy vgyanis azt kel tanítani, a mit vrnk pa- rancholt (Pázm: Préd. 494). **2)** enimvero SI. [nämlich, denn]. Mert vgyanis: enim *vero PPI. **a)** Ez mai napon idvesség adatott ez háznak, miért ő is Ábrahámnak fia legyen: mert vgyan es keresgetni jött embernek fia és idvezíteni az olyant, ki elveszet vala (ÉrdyC. 141b). Mert ugyan-is nem egyébért jött, hanem mi érettiünk (Pázm: Préd. 106). Mert ugyan sem ilik ahoz a nagy palota, kinek ezennel hat-ládni sirba kell tétetni; mert ugyan sem méltó, hogy senki abban kevéldkedgyék, a mivel istentől büntetődött (Pázm: Préd. 111). Mert ugyan sem egyébért hozot Christus tüzes törvényt; hanem hogy szívűnket fel-perjesztené (Pázm: Préd. NyKözl. XV.234). Az istenek tör- vénye alá nem adja magát, mert ugyan-is nem adhatja (Szár: Cat. A3). **b)** Ebben az én munkámban magamnak semmi dícséretet nem keresek. Ugyanis ha prédikálom az evangeliom- tot, nincs abból nekem dícsékedésem, mert szűkségekpen tartozom véle (Tel: Evang. Előb). Ha mi jót fizet is, azt is gonddal nyújtja, vgyanis a jónak csoportos az útja (Gyöngy: Char. 125).

[UHU]

Uhugat: [cuenbo; heulen]. Csak bagoly módom uhugat- tok mind a kőszegi socenál eggyütt (Bal: CsIsk. 185).

ÚJ (nag vgyw velag NagyszC. 114. vgyw velagosság 129. uy velagosság 114. uju testamentom Nád: Lev. 225.): novus, no- vitus, recens C. neu, frisch PPB. Ujan: nove C. Új pénz: num-

mus asper; neu oder vollwichtig geld PPB. Új szokást hozni-bé: *introducere consuetudinem* PPB. Vireni, locus iuxta Danubium 1173—1196. (Kovács). Praedium vilak 1193. (Knauz). Villa Uylók 1220. (VReg. 88. 91). Vyfoln, villa 1234—1270. (Kovács). Vybel, villa 1264. 1271. (uo). Terra vyuasar vocata 1279. Terrae Vytelek, Palantielek 1291. Claustrum de Wyhel 1293. (Knauz). Possessio Wyfalw 1329. (ZichyC. I.335). Vy psalmos: psalmus novus (BécsiC. 44). Vy otromba pozto: panis rudis (MünchC. 29). Vyb zerzetesekneec regulaia (VitkC. 1). Eleve menenek az vy tevrnenbely zeutekes (CornC. 101). Mykoron ev neky vy ruhat adnak vala (Margl. 3). Wy gabona: novae fruges (JordC. 35). Nem töltyk az wy hort az reghy edeenben: neque mittunt vinum novum in utros veteres (379). Hw ken-czeből wyat es awat vyzen: profert de thesauro suo nova et vetera (397). Ooh es wy törween (ÉrdyC. 343b). Wy kereszt-yenek (505b). Wy testamentum (Fél: Tan. 18). Wy szőlőt se egyéc, se pedig aszszú szőlőt: ab uva passa usque acinum non comederit (Kár: Bibl. I.123). O hor io, s uy szalomna: nova Himetia, Falerna vetera (Decsi: Adag. 96). Uy vitéz [rekruta] (Lask: Lips. 354). Nem vagyunk újjak ez gnyolodo név vise-lésben (Czegl: Dag. 7). Le kell velkezödni, hogy ujba öltöz-ködjék (Illy: Préd. 408). Az eledeleket, nem csak az újakat, hanem még a minapiakat s félben meg-etettek-is elő hozza (Com: Jan. 82). Az török állapotjában s magaviselésében nem vagyunk már újjak (RákGy: Lev. 215).

[Szólások]. Igy egész szig megtart [a jövő] termésig (Radv: Csál. III.49).

[Közmondások]. Új szita rosta szegen függ, végre a pad alatt is eleget hever, tartya a köz-beszéd (Káldi: Préd. II. 36. Nyr. IX.417).

ujdon-új (*ujdonon uy* Illei: SalPtol 123. Nyr. VIII.170): recentissimus, novissimus, novus Kr. [ganz neu, funkelneu]. Siess teremptő uradhoz szépen fel-serdült ifjúságnak első fiatalval s újdön-új zseugjével (Pál: NE. 54). A puritanis-mus némelly dolgokban megegyez az independensekkel, noha más levben adja fel újdönúj tévelygését (60).

Újdon: novus, recens, neotericus SI. [neu. L. újdön-új].

Újít: novo MA. vegeto PPB. neu machen PPB. [erneuern]. Vychatoc tő magatoknac irtonaniokat: innovate vobis novale (BécsiC. 195). Wyoytjatok az profetának koporsoyokat: aedificatis sepulcra prophetarum (JordC. 429). Menyiszer újít-ta a szeretet ajánlását, feljegyezzük ez-után (Pázm: Préd. A1). Mely keserves szóval újíthatjuk, a mit régen sz. Bernárd mondot (79. NyKöz. XV.360). A minémű hamisságokat rebes-gete ennek-előtte Baldnius, azokat itt-is újítja (Pázm: LuthV. 60). Eltedet hogy újíts, int az esztendő folyása (Kál. 1620. B1). Jobnak itél, hogy kérdést újjeson, hogy sem mőkögve valami sótanal felelettel éllyen (Márkó: BCsák 350). Sok vitéz szavá-val uiettya kész voltát, késérőül ada mellé két száz szablyát (Zrínyi II.12). Újítják testeket étellel itallal (Thaly: VE. I.79).

még-újít: novo, immovo, renovo, renovello, restauro, reparo, re-creo, integro C. [erneuern]. A könyörgést megújítom: resero C. Holt élelven, viszontag meg vyitatot: redivivus C. Megb wyoyt-a a fedlnek zyneth (WinklC. 37). Az hlv resseyt megh wyoytom: ruinas tabernaculi restaurabo (JordC. 760). Romlas-nak megh wyoytoya (ÉrdyC. 567b). Tyzta zywet teremeh en beimen, isten, es ygaz lelket megh wyoh en beimen: spiritum rectum innova in visceribus meis (KulesC. 124). Vytisad meg lelkinket hitben es szeretetben (Born: Ének. 422). Az istennee igeie tunaszt fel minket es az viet megh (Tel: Evang. I.293b). Sarúját megh újjesa és mást végyen (MesékK. 10). Mint kellene tisztessages mulatsagokcal magokat gyönyörködtetni, es ugy mint egyeb gongyoktol meg vytani (Decsi: Sál. Előb. 5). Azonközben az Albins az hadat megh vytan (Decsi: SálJug.

32). Áh keresztények! melly keserves szóval újíthatjuk, a mit régen sz. Bernárd mondot (Pázm: Préd. 84). Te magad meg-fáradtat meg-újíts: te recrea (Com: Jan. 208). Ha kit le irt a kép irtó táblára, mikor idő jártával el tölődöt avagy bē mocskosodot, szükség, ha meg akarják újítani, hogy az állyon elő, a kinek képe volt (Lánd: ÚjSegits. I.168). A io tiaknak dicséretes cselekedeti azokat isméud [igy] megújiét-tyak (ÉrdődyS: Dies. 40). Tsak hamar hadat kiáltat, és előbbi szokás szerint minden seregeit meg-újítja (Hall: MHist. II.194).

mégújítás: novatio, renovatio, reparatio, reparamen, instauratio, recreatio, refectio C. Az zent leelek megh wyoytasi: re-novatio spiritus sancti (ÉrdyC. 48). En caenia gorogül, maga-rul megh vyotitsának innepe (RMNy. II.45).

mégújíthatatlan: irreparabilis C.

mégújítható: reparabilis C.

újítton-újít: [incessanter renovo; immer wieder erneuern]. Vyétton vytdo osteridat (Mel: Jób. 26). Naponként nevelked-gyünk a tékélletes jószágokban, es újítton újítsuk jóra-való igyekezetünket (Pázm: Préd. 325). Úytton uyítja hatalmas ke-zének nehéz chapásút (Zrínyi: ASyr. Cc7). Újítton újítja cha-pást kegyetlenül (II.2). A boszorkányok újítton újítják rajtad a betegséget (Nyr. XII.79. GyöngyD: Char. 204).

Újítás: encaenia C. novatio MA. censura PPB. [erneuerung] PPB. A kie itt a religio dolgában valami nietast kezdettenec vala (Tel: Fel. 6). Újításra szelhfűt elméjű (GKát: Titk. 96). Nyavalyájoknak újítására valók (a száraz ételek, PP: PaxC. Nyr. X.575).

Újító: novator MA. novans; erneuerer PPB. [neuerer]. Régi ruha újító asszony: interpolatrix C. Mi természetűnkneec wyitoia, bínnec megh rontoia (Born: Ének. 20). Inez nietóknac hisznek (Tel: Evang. I.62). Minket újítóknak nevezz (Czegl: MM. 13). Az újítók regelik (Csúzi: Tromb. 63. Kr).

hit-újító: [reformatör]. Nem szolgálja az első igyekezet a hit vjítóknak (Pázm: Kál. 565).

Újobb, újabb: [recens; neu, neuer]. Újabb-újabb bú ér a fiam aránt: mili aurescit de filio aegritudo PPB. Vyob hadac lón (Valk: Gen. 18. Pázm: Kál. 236).

Újokban: [denno; neuerdings, wiederholt]. Valahanzor embör bínnec enged, amczet megh vyobban tézeyti megh Cristust (DobrC. 378). Meg vyobban ez vilagra sz. felsege engem ada (Born: Ének. 229). Vyobban esmet nagy hadat készite (Valk: Gen. 36). Az igaz hitre tért házásoknak újokban megh kell házasonniok (Czegl: MM. 276). Meg-ne fesziese újokban az istennek fiát (Czegl: Dag. II.68). Az élő faknak levelei le-tullanak, és újokban kinőnek (Com: Jan. 21). Felemelék az ő szavókét es elfelelkezének én rólam; es mit cselekedett az ur, hogy azokat vyobban alájavetné? (Illy: Préd. 450).

[Újogat]

még-újogat: [restauro; wieder herstellen]. Kesla kergyne azzon nyse mondo ruhakat olthar ödözetöket keresztöket es eegyebe eeghaazbely ruhakat megh neezögedtween megh wyogat vala (ÉrdyC. 497).

Újolag (*újalag* Hall: Paizs. 396. Hall: MHist. II.246. 271. PPB. *ujdalag* LevT II.249: demo MA iterum Hall: Paizs. 31. iterato PPB. [neuerdings, von neuem]. Újolag fedezni a házát: tectum resarcire; das dach neu decken PPB. Újolag el-kezdeni az éneklést: integrare carmen PPB. Újolag kezdetett: integratus PPB. Mikor eszebe vészi, hogy a ki ördögnek szolgál, kin és becstelenség fizetése, akkor futamodik újolag az ő menyiei atyához (Hall: MHist. II.270). Azzal meg-újítottat szívének fájdalmit: illendő már, hogy újolag le-szendesítésel fel-háborodott

Imjét (Hall: HHist. II.271). Újlag beszédet indítván vélo Hall: Paizs. 88). Újlag férhez memek (396). Újlag adta neki iraly a jóságot: titulo novae donationis (Ver: Verb. 73). Cárthágo árássítás újjolog meg építék (Liszny: Krón. 108). Az újjolog elpárolt lumus avaréseket újjolog meggyőző (227). A ki el-vétette a pohárköszönést, újjolog igyék: qui perditit numerum, incipiat iterum (László: Petr. 11).

Újolan, újulan: denuo, denovo, noviter, recenter MA. wiederum, aufs neue PPB. Istenhöz Máne el-felfoázskodék s imádságában töle az kérteték, az ember violan nekik meg elemec (Hofgr. 78. RMK. II.335). Zsidók az hegyeken minket meggyőztenek; készöljön felséged újolan rejájok, és a szép sík mezn mi megvívunk vellek, ligyie te felséged, őket mi meggyőzzük (V.123). Keres olyat mind az két quotionst, viulan meg duindálbasd (Helt: Arim. K5). Viulan 4 kérdésben példákkal dom az operationac módgyát elődben (K7). It immár vagy magadban itild meg auagy rendel viulan késselelemmel ird e uiulan az darabokat egy más után (K8). Az könyvnyomtatol tal magyarrá fordítot, és violan ki adatot (Cis. címl.). Ez fele oszogat nyulan (de novo) meg kerne (Ver: Verb. 72). It ő felsége, végezémek újolan e végre (ErdOrszgy. II.332).

Újolvány? Azon cipellős az ki közönséges uolván nevezetik ugy mint vörös 1713 (Nyr. XII.78).

Újon: [novus; neu]. A mint hogy egyszer születettünk újonná [olv. ujjonnan, ujjonnan?], így a keresztséget elég egyszer fel-venni (Pós: Igazs. L95). Újonná [ujjonnan?] való születés EnyF: MSzó 187).

Újonba: [denuo; von nenem]. Nem igazán esküdtetek meg, bizony még szent György napig ujonba esküdtetek meg benneteket (MonOkm. I.77).

Újonában: ∞ Újonában-vágott seb (Felv: SchSal. 23).

Újoni: [recens; neu, erneut]. Balassa uram megbánván boldond tetteit, kereste vala ő felsége újoni kegyelmét (ErdTörtT. I.14).

Újonnán (wyonnan ErdyC. 120b. ujjonand Gyöngy: KJ. 26. wyonnan FortSzer. 6): **1)** recens, neoterice, neotericus C. noviter MA. [neuerdings, nenlich]. Uyonna megzentölt: recens consecratus (JordC. 130). Wyonna ky vagot: novissime excisus 615). Myndent wyonna tezek: nova facio omnia (ErdyC. 143). Az wyonna való kereztyenektől keereghetnek nala alaysnaat (361). Nem wyonna talaltat (531). Kyh wyonna térth vala a kerezien hitre (DebrC. 134). Ha az isten terömtene eg embörh nionan (TihC. 74). Zevlev kyt az fraterek uyonna vettek vala (DomC. 265). Nem akartam ma uyonna minden okait elő számlálnom az anyaszentegyház kereszti nek (Tel: Evang. II.271). Mikor valaki wyonna hozandgya feleségét: cum acceperit homo nuper uxorem (Kár: Bibl. I.180). Az pásztorec fetséggel mentene, és az wyonna született gyermeket felkerestéc (MA: Scult. 80). Az ujonnan eloltatott szövétnek könnyű úfással meg gyulad (Illy: Préd. I.352). Így tanítá mátkáját egy korban egy ifjú, ujjonand hozott társát (Thaly: VÉ. II.426). Újonnan nőt hús (PP: PaxC. Nyr. XII.225). **2)** denuo, deintegro, abintegro C. wiederum, aufs neue PPB. Megh wyonna kezdte yot tenny (ErdyC. 611). Wyonna megh fezeythwen: rursus crucifigant (JordC. 807). Wyonna hağast kezdte: suscitavit testimonium (DöbrC. 144). Wyonna ew edes annyaval syra (WinklC. 94). Hogy uyonna fel tamadhasak (ThewrC. 188). Hogy lia az lakadéc el teriedet a bürön, nézze meg azt az pap wyonna: aspiciat id iterum (Kár: Bibl. I.98). Uyonna születénc az halhatatlan mag által (MA: Bibl. Előb. 2). Az bünöket is megint uyonna felassuc (MA: Scult. 469). Újjonnan kel kezdeni az pör: causa de novo inchoanda est (Ver: Verb. 287). Ha ki rionnan születik vízből: qui renatus fuerit ex aqua (Illy: Préd. II.174).

Újonnánvaló: novus (neu). Ty kyk követtek enghenet az nyonna való zyletesbeu (JordC. 115). Wyonna való nyelw: lingua nova (ErsC. 230). A víz nem szerző oka az yonna való szfletesnek az keresztségen (Fél: Tan. 401).

Újonta (újant Gyöngy: KJ. 15. ujjontan Pázm: Kal. NyKözl. XV.360. PPB. ujjontan Pázm: Kal. NyKözl. XV.360. ujjontan Pós: Igazs. 361): recens, noviter; nenlich PPB. A csudák fő-képpen arra az időre szolgáltak, mikor ujjontan építetett az anyaszentegyház (Pós: Igazs. 361). Az a bor, melyet Christus Cánában csinála, soha annak-előtte e világon nem völt, hanem ujjonta kezdett lenni (472).

Újontában: **1)** noviter, recens MA. *recenti re PPB. nenlich, neu PPB. Minden újontában jó: nihil est nisi dnu calet PPB. Kit az vörös gutta chyak egy félől meg vtt, vyontában aztis vele (serapiummal) keny haznos (Frank: HasznK. 15). Nem valami erőtlen és mostan újontában gondolt és csináltatott argumentomoknak nyilaival lövöldöznük mi ő reájok (Pázm: Kal. 90). Csak mostan újontában vagyunk beállatva tisztünkben (Mon. Okm. III.248). Ha még tsak újontában vagyon a betegség (Cseh: OrvK. 63). Újontában lenetszett nyers vassző (Misk: VKert. 610). **2)** [denuo, iterum; von neuem, wiederholt]. Illy nagy ujjontában való keserűségeket hogy annyival inkább felejtethné, a temetés után Erdélybe indultak vala (Szal: Krón. 257). Lehetetlen, hogy meg ne írjam, a mit gondolok, haszinte ujjontában fellobbasztom is azt az édes haragot (Mik: TLev. 91). Újontában kezdé ölegetni az atyját örömeben (Mik: MulN. 57). Az időre hagyom elvégezni az életet, a melyet újontában neked ajánlok (188).

Újontabban? [denuo, iterum; aufs neue, wieder]. Kegyelmednek arra újontabban [újontában?] szüksége vagyon (Mon-Okm. XIX.79).

Újoslag: denno MA. * aufs neue, wiederum PPB. Még szélyel nem vernek újoslag (RákF: Lev. I.178).

Újság: **1)** novitas C. neuigkei PPB. Ky yewuenek, hogy nezek ez vysagot (TelC. 54). My wysagot yelenthek my flyenekben: peregrina quaedam infers auribus (JordC. 767). Sebeinek újsagaval megzomorodanak (DomC. 68). Egyeb wysagoth nem irbatonk (RMNY. II.56). Nem tudok semmy vysagot írnom (LevT. I.47). Öröket kellene vetni a Kuten feiedelem és a künoc mellé: hogy azzoc bálul ne támaszthatnának valami vysagot az ország ellen (Helt: Krón. 55). Meg tamt arra is, hogy nem vysag az, hogy a hűec haborgattainac (Helt: Bibl. I.4). Jucunda vicissitudo rerum: gyönyörködik az ember az vyságban (Decsi: Adag. 52). Semmi újság nints e földön (Pázm: Préd. 93). Az ő tanácsában és rendelésében nem lehet semmi újság és változás (Pázm: Kal. 32). Újság és hír hallása (Pázm: KT. 66). Nem újság: non est recentis exempli (Czepl: Japh. 144). Az újságot kiki örömet balgattya (Kisv: Adag. 255). Könnyebb völt volna nekem, magam elméje geniusát követve írnom valamelly más újságot (Gyöngy: Char. Előb. 3). A meg avott óságot újsággal itjítod (Fal: UE. 371). Az újság gyanival jár (Fal: UE. 443). **2)** novitium, *holdujalta MA. [neumond]. Hóld vyságában eret ne vágas (Cis. F2). Meglőn az úyságnac első napján való innep (MA: Bibl. I.264). Minden újságokon borral, lisztel, báránnyokkal kellett áldozni (Pázm: Kal. NyKözl. XV. 360). Esik pedig az eclipsis csak szinte akkor, mikor az holdnak úysaga vagyon (KDebr. 1619. D5. KBécs. 1652. 4). Mustar magot februariusban úyságra kell vetni (Lipp: CalOec. 16). **3)** [ephemeris] zeitung KirBesz. 74. Figyelmesen olvasni az újságokat: devorare res novas PPB. Olvasta-e Kegyelmed a novelákat, újságokat? : habet ihr die zeitung gelesen? (KirBesz. 74).

[Szólások]. Minden újság kedves, óság pedig reves (Kisv: Adag. 147). Az újság a régi dolgoknál kedvesebb szokott lenni (Gyöngy: Char. Ajánl. 3).

hold-újság: uova luna Nom. 2. coitus lunae PPBl. [neumond]. (Csel: LovOrv. 23).

Újságos: [novissimus, recentissimus; ganz neu]. Újságos ruházat (Illy: Préd. 218). Újságos régiségeket emlegetünk (Pal: TÉ. 660).

Újttat: [renovo; erneuern?] (Pázm., NyKözl. XV.360)

Újul: innovor, renovor, restauror MA. instauror; erneuert werden, verneuert werden PPB. Újult, újított: innovatus, renovatus; erneuert, verneuert PPB. Keztek jegyek uyulny zent damancos koporsoyanal (DomC. 151). Mint a fenix madár újolo [így] thebaisi fészében (Csúzi: Síp. 38).

ki-újul: reviresco Kr. [sich erneuern]. A seb ki-újult: ulcus vivescit PPBl. A seb viszontag megnyersülvén ki-újul: recrudescit (Com: Jan. 60).

még-újul: recenior, integrasco, C. renovor, instauror, re-reor MA. [sich erneuern]. Emen isteny hatalmawal meg vyewla (ÉrdyC. 437b). Földiek menneiek meg vyuloak (DebrC. 227). Az én szegény uram csak immár is megújul éneukem (LevT. II.18). Mig nem neki betegsego szepen meg nem wyiul (Born: Ének. 490). Az poklosság meg újult az keleuénec helyén (Kár: Bibl. 139). Az fa ha levágtattik is, ismét megújul, az ő czemetei meg nem szűnec (MA: Bibl. 1457). Kigyó meg ifiadik; ember penig, hogyha el-érkezik utolsó órára, nem tér s meg nem uyul [olv. nem tér meg s nem uyul?], de megyen halálra (Zrínyi I.124).

mégújulás: renovamen MA. innovatio MA. [erneuerung]. A természetnek meg vyulása (DebrC. 226).

mégújulat: regeneratio MünchC. 50.

újulton-újul: [identidem renovor; sich wiederholt erneuern] az török ereje újulton újult (Monrók III.179). Újultou uiul es edeleléve lészen az barom fiaknak (Lép: PTük. 1102. Megy: 3Jaj. 1146).

Újlás: innovatio, renovatio MA. erneuerung PPB. Fogynatlan kistwen malasztak bewsegos vywlasath (CzechC. 37). Ezen geryedetessegh hoz wala nemynemew wywlasath az az tyztasagnak es alazatossagnak wywlasath, wgy hogy lattatneyek zenth Kateryna azzonnak megk terny ewt ezendyo korara az tyztasagnak (ÉrsC. 412).

Újlalkod-ik: [renovor; sich erneuern]. Hájdani dicsésségének újulalkodó ékessége (Préd. 24).

[Újult]

holdújulta: uysag; novilunium, neomenia MA

ÚJJ: 1) digitus, dactylus C. finger PPB. Ujjal való pattantás: talitrum C. Vjaid izemek czomoja: condylus, fingerknoten Nom. 21. Petrus lwtyyo [hat-ujj?] jobagio (XV. száz.) Vala benna vyay: habebat digitos contractos (TelC. 103). Labaynac vyait elmetenni: summas pedes praescindere (DécsiC. 86). Wyawal mwatawa (ÉrdyC. 348). Isteny wyawal alkotot (533). Yrta vala lw wyawal: scripserat manu sua (JordC. 69). Tegedze az kis vyodat az thizbe (DebrC. 281). Ujabol jekh göröiet ki uvee es jegössenek uiaaba teue (TihC. 20). The wyaydnak mw-kay: opera digitorum tuorum (KulesC. 12). Vyockal sem akar-iaé illetni azokat: digito suo noluit ea movere (Helt: UT. F8). Arany gyödröckel az viat be fűze, meg ekesite (Born: Ének. 419). Végy egy pennát és annac mérd meg az hosszát az Index wyadhoz és so hosszabbat, se rövidgyebben ne ved (Cis. N). Végy egy fát, mint egygye vyod (Cis. O3). A pennu nem írhat ujjaink igazgatása-nélkül (Pázm: Préd. 71). A binnek undoksága csak abból is magat szemlátomást kinyilatkoztattyta, és ujjal tapasztalni adgya, hogy . . (Illy: Préd. 1448). Kegyel-

mednek uja: digitus gratiae tuae (IL235). 2) A ruhának az uja: manica C. ärmel PPB. (A ruba) wya könyökygh (ÉrdyC. 625b). El röyti az rest az ő kezét ruháa vyában, röstelli azt ezac száához is vinni (Kár: Bibl. 1619). Deréc szorító köntös az újacek: thorat cum manicis (Com: Jan. 99). A jószágok nem a mente újában, sem a skofiummal varott deliekben, hanem benn a szűvében laknak az embersegos uri embernek (Pal: NE. 46).

[Szólások]. Ezeket én nem az ujj o m b o l s z o p t a m (GKat: Váltst. II. Előb. 60). Lyserus sem újjabul szopta a mit Hasen-müllerus írásában oltalmazott (Czepl: Japh. 154). Vyodbol szoptad (Bal: CsIsk. 161). A mit előhoztam, az újjomból ment szoptam, a humoristik szédelgésétől ment vagyok: io non ho formato il mio discorso conforme al genio d'un umorista (Pal: NE. 74). Ezt is vjjodra rohatod (Bal: CsIsk. 34). Pür uints, újat nem hűz szomszéd szomszédjával (Orczy: KöltSz. 21). Ujjat von: contendit Kr. Az elsőbbségért versengettek, és mintegy újat vontak (Szeg: Aqu. 68). Jaj nekünk, ha még-is újat akarnak vomni és gyűlölséget űzni Isteniünkkel (Pázm: Préd., Pázm: Kal., NyKözl. XV.381). Ujjat vonnak ám ezek veled (Czepl: MM. 79). Nem is nélik az igasság ellen mi velünk vyat vomni (Bal: CsIsk. 312). Ujjt vonson vala Rómával (Pós: Igazs. 190). A ritka bõlts meg nem nyugszik azon, mikor sok tanulatlan elme, maga feledett álméllkodásra veszi dolgát és ujjal mutogat reája (Pal: UE. 380). Mint az tiz vyomat vgy tudom: tanquam meos digitos teneo (Deesi: Adag. 116). Ezeknek az igéknek mind újja s mind gal-léra vagyon; azért szüntén oly szépen magokra vehetik az kegyelmed vallásán való tanítók is, mintha ugyan hozzájuk szabták volna (EszM: Lev. 63).

bolond-ujj: [digitus medius; mittelfinger] (Cs. M4). Ha derék borbélyhoz ne vigyenek, Ségessvárott, legalább a bolond ujjam vagy elszakad, vagy megbénul vala (Bethl: Élet. 212).

déák-ujj: [digitus annularis; goldfinger Com: Orb. 79. A középső új és kis új között vagyon a gyűrűs új avagy orvos új és deac új (Com: Jan. 50).

gyűrűs-ujj: digitus annularis PPBl. [goldfinger]. Gyűrűs vyat kih nintuan bele vene a gyűrűt (DebrC. 147. Cis. M. 4. Felv: SchSal. 47).

hosszú-ujjú: [manicis longis praeditus; mit langen ärmeln]. Hosszúujjú-szoknya (Radv: Csál. II.223).

hüvelyk-ujj, hüvelykös-ujj: [pollex; daumen]. Az ew lywekös wyaat el vagtta, hogy csak pappai ne lehetlme (ÉrdyC. 269). Három hüvek ujjú királyné (Grad: Kár. 97).

kis-ujj: digitulus Nom.² 185. [kleiner finger]. Csak az kis vyais többet téssen emek, hogy sem mint azok (Deesi: Adag. 111).

köntös-ujj: manica MA. ärmel. Hét tollu buzgánnya köntös nyban vala (Illy: Toldi 9). Mint egy köntös vyában való kutia: catella melitaea (Deesi: Adag. 198).

[Szólások]. Nem igyekeztem a predikátiókat a magam köntöse újából kirázni (Káldi: Préd. Előb. IX. Nyr. IX. 329).

köntösujjas: manicatus PPBl.

közép-ujj: digitus medius, famosus, impudicus, stultus, fidius, infamis Nom.² 187. mittelfinger.

láb-ujj: digitus pedis Nom.² 191. [zehe]. Láb-újak: digiti *pedum PPBl. Az embereknek szarai, tiz labuyra oszolme (Mon: Apol. 187). Senki sem válik azzal nagygyá, hogy lába újjaín s palotássam tud járni (Pal: UE. II.151).

mutató-ujj: digitus index Nom.² 185. digitus salutaris PPBL. [zeigefinger]. A mutató ujjal (indice) mutatni (Com: Jan. 49).

nagy-ujj: pollex MA [daumen]. Nagy vyát mutatni: auagy meg gungolni (Decsi: Adag. 114).

nevendékény-ujj: digitus annularis, medicinalis; goldfinger Nom. 15. Az völegény gyűrűjét az menyaszszony balkefének nevendékeny ujjában teszi (Kom: Pápl. 402. Com: Orb. 79. Com: Jan. 50).

nevetlen-ujj: annularis digitus MA.

orvos-űj: [digitus annularis, medicinalis; goldfinger]. A gyűrűs űj avagy orvos űj (Com: Jan. 50. Com: Orb. 79).

öreg-űj: **1)** pollex PPBL. SI. hallux Com: Jan. 49. **2)** [mittelfinger]. Az öreg űj avagy középső űj (verpus sive medius digitus) ki áll (Com: Jan. 50).

síp-űjű. Sípűjű szűk mente: supparus, supparum MA. Síp űjű mente: lacerna Major: Szót. 284. Com: Jan. 99. Gránát csimarin ángliai síp űjű mente (MonTME. L401). Síp-űjű ingvál [a kéz feje felé semmi ráncza, semmi bősege nincsen, hanem szorosan a kéz szárához szabva varratik és gonibbal összegomboltatik — a kiadó megjegyzése] (Radv: Csal. II.84).

Ujjacska: 1) digitulus C. digitellus; fingerlein, kleiner finger PPB. **2)** manica [fessel]. Ő királokat meg kötözni bekobban és ő nemesseket vas cvočkakban (AporC. 122).

Ujjas: 1) digitatus, dactylicus C. das finger hat PPB. Digitalis; az az vyos fű, mert mint egy asag wy olyan a szára (Mel: Herb. 51). Uyos kesztyű (CsikGy. 11). **2)** manicatus C. das ärmel hat PPB. Ujjas mellyrevaló: ein wamms KirBesz. 131. Egy veres nyomtatott dupla barsoni zoknya, torkos vyos, arany premi rayta (Radv: Csal. II.7b).

Ujjatlan: 1) digitis carens; ohne finger PPBL. **2)** non manicatus; ohne ärmel PPB. Ujjatlan köntös: exomidas C. Ujjatlan ruha: ein umschlag KirBesz. 131.

Ujjnyi: digitalis C. eines fingers dick PPB. [breit etc.] Egy vyne melsegu (CornC. 532). Chynaltatott vala maganak keet vyne zelev avagy három vyne zeleven evnet (MargL. 86). Az nagy vad fűt két arasznyira hosszan hámozd mög, de ugy hámozd, hogy még az fájába is hozzá faragjon kiesint, mintegy ujjnyi temérdöken mind környit (Radv: Csal. III.51b). Fél ujjodnyi kenyér (Szakácsmest. 155).

UJJÁLGAT, UJJÁGAT: [cum júbilo exclamo; jubeln, jauchzen]. Ujjágit, szikozódik részegségében (Misk: VKert. 8).

Ujjálgatás: [jubilum; jubel, jauchzen]. (GKat: Titk. 399).

[UJJOGAT]

Ujjogatás: ∞ (Megy: 6Jaj. II.11).

UJJONGAT: ovo, cum júbilo exclamo SI. [jubeln]. (Gvad: FNót. 16).

ÚN (hamar mindent el *unik* az ember Mih: ÖrökÉ. 61): fastidio, taedet MA. verdrüssig sein PPB. [überdrüssig werden]. Az anya-szent-egy-ház bajnaki nem unták a szenvedést (Pázm: Préd. 286).

[Szólások]. Un v a s z a b á s u a n (GKat: Nyr. IV.167).

el-űn: fastidio, taedet, nanseo MA. [überdrüssig werden]. Igen eluntam: distaedet. Szinte elunom: pertaedeo. Elunott: pertaesus C. El ne unad az szent irasnak tanulasat (Sylv: Ujt. II.3). Ez ideigb valo nagh fewzetethilensegeketh el vnthak ees nyomorosságokoth, mert immar a nag zevksegeth ees kop-lalassokoth nem zenvedhetyk (RMNy. III.108). Ennyi nagy esedezeteket vegre el unna (Born: Préd. 427. 75). A nép eluna

az úton iárust: taedere coepit populum itineris (Helt: Bibl. I. Aaaa3). El untam éltömet a Hethnac leanyi miatt: taedet me vitae meae (N2). El vnyác az munkát és el hadgyác (Kár: Bibl. I.432). Ember csak olvasni is el unnia (Toln: Vigaszt. Előb. 4). Eluntam az soc megtegyelmezést (MA: Scult 815). Elunta pusztában való bűdosását (MA: Bibl. I.272). Egy szempillantásig ez nagy munkát el nem untam (no. Előb. 5). El unnád halgatni (Dial. 100). Az kártyát elűnván, kezd az koczkázáshoz, koczkázása után az dobányzáshoz (Thaly: Adal. I.271).

[Szólások]. El unja magát: taedet sui Kr. El nem unom magamat, mikor véle vagyok (Mik: TLev. 92).

még-űn: taedet, pertaedet, fastidio MA. überdrüssig sein Com: Vest. 148. Meguntam: taedet, obsaturo C. Kyt meg vnnak az bűdoso es eltenedet elmeywk (VirgC. 143). Meg vnyok evket (CornC. 159). Isten igeie meg unt kenyves kazdag (Born: Préd. 413). Hamar kezdé s hamar meg vná (Decsi: Adag. 248). Miut eg utálatossagot vgan meg űnának engemet (Mel: Jób. 47). Kirül még czac gondolkodniis meg untunc (Zvon: Post. I.420). Az egyháznac nemely regi zokasit es zertartasit vizhais vegyee, kie időnel meg változtatattanac es meg untattattanac (Zvon: Osiand. 24). Mikor sétálui unalmas avagy meg-untác (Com: Jan. 207). Mit ún penig hamarabb meg az ember, mint azt (Tof: Zsolt. 593).

[Szólások]. Ereje-felett, mód-felett terheltetett, úgy hogy életét is meg-űnta (Pázm: Préd. 165). Meg untác magokat és minden isteni szolgálatul elidegenetenec (Zvon: Post. II.292). Bynetheknek zemeremseegbeeyerth le fygbezteth orchawal, zomorw zynnel iaryatok, megh vnth kedvvel (ÉrsC. 175b).

mégunás: taedium C. [überdruss]. Ez barátok sok bantast teznek az nepeknek (DomC. 174). Minden ionak meg unasaban fogyatod eletedet (Lép: PTük. II.85).

maga-mégunás. Gywlewseeges wagyok magamnak, ees myndent mywelek magam meg wnassal (FestC. 400. Megy: 6Jaj. III.26).

munka-mégunás: *taedium laboris PPBL.

mégunatlan: [indefessus; unverdrossen]. Iaryatok az wthon, kyn yara az eedes wr lesws Crystws, es megh wnathlan lepesőkkel köwessetek az menyney wezerlőth (ÉrsC. 211).

[mégunt]

maga-mégunt: taedio affectus PP.

Unadalom (*únodalom* Tel: Fel 86): taedium Kr. [überdruss, verdruss, langeweile]. A paraszt munkást sok unadalomtól meg-mentené (Nad: Kert. 6. Megy: 6Jaj. II.10). Ottan mindgyárt unadalommal halgattyák (Báta: LPrób. 137). Az én unadalom annál is nebezebb volt (Mik: MulN. 332).

Unadalmas: taediosus Kr. [überdrüssig, langweilig, unangenelm]. Az ő testében valo unadalmas nyavalyák (MHeg: TOSzl.² 5). Unadalmas állapotunk (I.61). A mit cselekeszelis, unadalmassan, csak szokásból (Báta: LPrób. 55). Nekünk illyen [szép asszony] kell az unadalmas Rodostóra (Mik: TörL. 92).

Unadalmasság: [langweiligkeit]. Könyörgésnek unadalmassága (Megy: Bayle. 296).

Unakod-ik, unakoz-ik: taedio afficio Kr. [überdrüssig werden]. Csak ne légyen beteg, utól nem unakozik (Szentm: Kalm. 13).

el-unakodik: ∞ Mely sokszor el-únakodom, késértetem (Pázm: KT. 487). Nem tagadom, el-únakozom azon, hogy emmyiszer kel a Baldinus hazugságit pirongatnom (Pázm: LuthV. 361).

még-unakod-ik: ∞ A kinek méltóságos tisztí nintsen, vágyódik: a kinek vagyon, meg-únakodik a gond és fáradtság-alatt (Pázm: Préd. 69). Mibent oda érkezék, coepit pavere, taedere, contristari, et maestas esse; meg-félemlék, meg-únakodék, meg-szomorodék (490). De a nagy Isten soha meg nem únako-zik a sok kéréskén (Préd. 657). Az magyar hadak is igen meg-unakozván (Kern: Élet. 56). Mennek nagy sebességgel, hogy mentől hamarabb szárazra jussanak, meg unakozván a sok hajókázástól (Hall: III. l. III. 271).

mégunakodás: [taedium; überdruss]. Az a miben gyönyörűség lehetne, az időnek hosszú volta miatt meg unakodást szerez (Lép: PTük. I. 347).

Unakodás: ∞ Az közpolgári életet unakodás nélkül viseli (MA: Tan. 757). Rövid és unakodással vagyon a mi életünknek ideje (Elm. 349). Magunk terhének únakozásával tudgyuk, hogy sok testi lelki fogyatkozásokkal nehezítettünk (Pázm: Préd. 64). A jósból származott gyönyörűségek únakozást nem szereznek (315). Nem tagadhatjuk, hogy ugyan unakozást is ne hozott volna ez az gyakor háborúja hazánkunk (Esztm: Lev. II. 124). Adgyad, engedgyek szent intésidnek unakozás nélkül (Rim: Ének. 332).

[Unakod-ik]

még-unalkodik: [taedio afficio; überdrüssig werden]. Meg ne unalkodgyek senki a jó eselokedetekben (Laud: Új-Segis. I. 6). Megunalkodván a várakozásban (1360). Senky ne unalkodgyék meg untalan kérni, mert a kérésnek untatásával nem bantodik-meg (415). Megunalkodván a kézi munkában elő vehetünk valamely jó könyvetéket (Fal: NA. 194).

Unalom: taedium, fastidium MA. [überdruss]. Minden unalom nélkül a fel-vetett adót meg-fizeti (Tel: Fel. 79). Ez világi esintalanságoknak unalmával szomjuhozák és keresték az igazságot (Pázm: Kal. 168). Éltelt unalommal s fanyalogva ették (Pelv: SchSal. 44). A mint mást megűtáltak, azon úton ő-s hasnó unalomra juthat (Hall: Paizs. 422). A betegség által az étkeknek izetlen unalma szírmazik (Illy: Préd. I. 446). A fejedelem-asszony személye az ország előtt nagy unalomban jutván, más fejedelem választásáról kezdének gondolkozni (Szal: Krón. 66). A kit a szerentségek udvarában a kegyelem és grátia ajtáján szépen bő fogadnak, azont gyakran a unalomnak kapu-ján kiszokták igazítani (Fal: UE. 396).

Unalmas: taediosus, fastidiosus MA. voll verdruss PPB. [verdrüsslich, listig]. Unalmason: taediose, fastidiose; verdrüsslich PPB. Haszontalan és unalmas a község előtt sokat deakul olvasni (Pázm: Préd. II). Ebből az habozásból nagy restség és unalmas késedelem következik minden jó erköltsékre (Pázm: Kal. 593). Ereze magában valami lelki fölháborodásokat vagy unalmas késérteteket (JTársReg. 47). Ugyan csak fogason viseli magát az hosszas és unalmas tél (Monlrok XVIII. 16). Halálos fegyverre bílak benneték, mert látom éltetek unalmas (Zrinyi I. 105). Chüsz haszontalanul rút kigyó az réten, semmit nem törődik unalmas vénségén, fi meg ifiadik, mikor jün kedűben (124). Az adónak megfizetése unalmas (Illy: Préd. II. 504). A légy szemtelen és unalmas állat (Misk: VKert. 654). Musiká-val vigasztalom unalmas időléskémet (Fal: NU. 267).

Unalmaskod-ik. molesto, infesto, importunus sum Kr. [listig sein, langweilig sein]. Ne unalmaskodgyál (Fal: UE. 419).

[Unalmaz]

Unalmaztat: taedium causo, fastidium ero Kr. [listig sein, belästigen]. Nagyságodat unalmaztatni nem akarom (Mon-Olm. XXIII. 446). A testnek fajtalansága a bujjalkodot nem unalmaztattya (Illy: Préd. I. 350).

Unás: taedium, fastidium MA. verdruss, abscheu PPB. Erüendöz mindön unas nekil (NagyszC. 194). Isten ő maga minden leszen mindenekbe unas es emelges nekül (Born: Préd. 237). Hogi szfleink mi erettünk enni unast (taedia) nielték el (Erasm: Erk. 56). Senkünek unást nem szerez az faratsaghl (Prág: Sork. D3).

étel-unás: anorexia MA.

maga-unás: [taedium; überdruss, langweile]. Siralom, gond, kétség, magaúnás, bánat, szomorúság (Gyöngy: KJ. 89).

Unász: [taedet; überdrüssig werden]. Ne sajnálgyuk itt a karban tölteni az időt, ne unászzuk az éneklést (Bíró: Préd. 143).

[Unat]

még-unat: [fastidire facio]. Meg unattya véle az istentelen társaságot (Köl: Idv. 80).

Unatkoz-ik: taedio capior MA. [überdrüssig werden, sich langweilen].

még-unatkozik: taedio afficio PP. [überdrüssig werden]. Az jövő őszön meg nem fogják vetni a békességet megunatkozván a hadakozástól (MonOlm. XIV. 126). A nyúlak megunatkozván életektől azt végeztek magokbani, hogy egy nagy tóba belé ölnék magokat (Zrinyi II. 166). Miglen az harczon meg sebesítetvén az hadakozástól meg nem unatkozuac (Prág: Sork. 747). Ket ezere az kikben az öldöklő dühösség meg unatkozot vala: duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies (Forró: Curt. 127).

mégunatkozás: [fastidium; überdruss]. (MNyl: Irt. 97).

Unatkozás: ∞ (Gyöngy: I. 106. Kr.).

Úntalan: indefesse, sine taedio; ohne verdruss PPB. [un-verdrossen]. (Pázm., NyKöl. XV. 360).

Unos: l. unos-untalan.

Unom: [?]

[Szólások]. Még Lutter idejében sem volt immár egy unomban és egy aránt az Augustána confessio (Bal: CsIsk. 385). Annyit használ azért ennek-is elő-hozása, mennyit el-hal-gatása, és unomba hagyása (KCsipk: Páp. 291).

Únt: taedulus, taediosus: voller verdruss PPB.

jót-unta. Jót-unta balgatag emberek (GKat: Váls. II. 217).

világ-unta. Nem gondolok osztán ha lelkelem el válik világ-unta testemből (Zrinyi II. 126).

Untalan, úntalan: indefesse, sine taedio; jugiter, semper, continue, indefinenter MA. [unverdrossen]. ohn unterlass, stets PPB. Wntalan eszy raghya emen maga nyelweet (ÉrdyC. 77b). Kyknek zywoék wntalan ott vagyon hol keenczek (133b). Wntalan mwkalkodhatik (641). (A hatalmassok) wntalan [figy] nyuzác, rótiac, dúllyác, fosztyác, rabboltattyác a szegény ártatlanokat (Helt: Mes. 221). Bizodalommal folyamimac wntalan az atya Isten eleibe (Born: Préd. 427). Untalan azt hanyod veted (Tel: Fel. 205). Az búnök wntalan berműne nem szűmnek lenni (Mon: Apol. 325). A bánat, gond úntalan esztenez miúdeneket (Pázm: Préd. 69). Untalan pironkodni (816). Untalan forralsz nyughatatlanságot (MA: SB. 158). Untalan óránként noveli sirsát, bánathan nem látgy néky bukadását (Zrinyi II. 103). A szolga, kit az ura wntalan szidott (Tyuk: Józs. 130). Szüntelenül, wntalan (Com: Jan. 154).

[Szólások]. Untalan wntalan (Born: Préd. 9). Igy wntalan wntalan az által szoktatta őket gyakran valo imadkozásra (Sib: VigK. DVI).

mind-untalan : ∞ identidem C. (RMNy. II.174, Mel: SzJán 3. MA: Tan 700, Hall: Paizs. 441). Mind untalan háborgatja mindenféle réáforró vendég (Fal: NU. 300).

unos-untalan : ∞ Mynd wnos wtalan emelkedetöt teezeke rolatok en ymachagynbau (ÉrdyC. 378). Wnos wntalan be vnenek (Pesti: Fab. 26b. 39). Űnos-untalanul kér (RákF: v. I.494).

Untalanvaló : [indefessus, continuus; ununterbrochen]. El készzett nélkül untalan való világosság vagy (ThewrC. 178). untalan való predicacio (DomC. 3). Syrgewdyk wala az wntala walo zolgalatba : distrahebatur circa frequens ministerium est: NTest. 143).

Untat : sollicito, urgeo, molesto; multa petitione alicui taeusis sum MA.^a anhaltend bitten, sehr heftig anhalten PPB. [elástigen]. Untato kainaltással kezdek kérni (DebrC. 213). Ime zort aszonyi mind adigh untata (CsomaC. 110). Nem untathat veleee (LevT. I.109). Nehez newen ne wegye kezmed, hogy nyiszor wntatom kedget levelem által (RMNy. II.164). Ne tasd az mestert : noli vexare illum (Fél: Bibl. 103). Az segítézt az tudatlan állatot untattya : in adiutorium inutilem inuot (Kár: Bibl. I.644). Sok könyörgéssel untatá a királyt, hogy ből a boldog állapotból kiszabadítaná (Pázm: Préd. 69). Testi ndal mit untat? (Hall: Paizs. Előb. 8). József paráznaságra tattatik wala (Mad: Evang. 215). Minden adossitkot untattya : omnes debitores vestros repetistis (Illy: Préd. II.51). Ha résed szorgos, ova untasd, hogy ne láttással parancsolni endÉL. B11). Kezdi a vendéget étellel untatni (Orczy: KöltH. 1).

el-untat : flagito improbe, taedio afficio MA.^a [belástigen, den ohren liegen, verdriesslich od. überdrüssig machen]. meg el wntatak Jupiteret, hogy adna oly kyralt nekik ky treg ees maga byro volna (Pesti: Fab. 16b). Némellyec az mi rátine közzül minket el wntatván, arra készerítette, hogy a lókat büntetéssel illetőde (Kár: Bibl. II.275). Ugyan summa nzt-is vetnek reájok, hogy el untassák az büntetést véleek ázm: Kal. 276).

még-untat : ∞ Az kakas az ev eneklesenel az frateret meg untatya wala (DomC. 323). Ha ezt [a cellát] ritkán őrződ, igen eg untattya magát (PeerC. 70). A kóhika kőszvény olly gyakran, és olly keservesen kínoznak, hogy sokszor emberrel az etet meguntattya (Pázm: Préd. 69).

Untatás : sollicitatio, flagitatio MA. das flehen, ernstliche tten PPB. [das drängen, belästigung]. Senki ne unalkodgyék eg untalan kéri, mert a kérésnek untatásával nem bánkólk meg (Land: Ujs. I.415). Az ő untatására meg engedék hogy állana (Pázm: Kal. 172). A pusztában arany borjot öntvén, m volt olly tudatlan, hogy azt javallotta volna; de hajlott a k untatásra (Pázm: Préd. 932). Az étellel itallal való kínálás m mindenkor udvariság, az untatás pediglen mindenkor urasztás (Fal: NU. 305).

Untig : ad taedium usque MA.^a bis zum eckel PPB. [bis um überdrüssl. Usque ad ravin poscere; untig kéri valamit eesi: Adag. 268. unaufhörlich fordern PPB. Untig szoktanak nya a bor-sák emberek (SBalogh: TemK. 10). Untig ígyál, ak vigságot ne bonts (Thaly: VÉ. I.25). Bátor untig forgassuk bibliát, azzal nem ádvezülünk (Fal: NE. 81). Ha kia forrás- il untig ivot, látat mutat néki (Fal: UE. 364). Némellyek untig török fejeket, s tsak nem ölik magokat a tanulásban, még m érdeklik a tárgyát (Fal: UE. 395).

UNDOK (ondokság) JordC. 82. ÉrdyC. 125. ondokul CornC. 12. ondoc Helt: Mes. 63. ondog 118. ondok Tel: Evang. I.70. ondoc Tel: Fel. 15. undoklya NémGl. 295: foedus, obscenus, ster, perturpis, opicus, incestus C. spurcus MA. garstig, häss-

lich, greulich PPB. Undokbeszédő: spurciens MA. der garstige reden treibt PPB. Undokul: foedo, spurco, tetre, obscene; unsäuberlich, unfätig PPB. Mel embereknél magasb, vndoc (abominatio) istennel (MünchC. 149). Ondoc satan (GuaryC. 2. 48). Ondok allot: impurum animal (JordC. 746). Ennél vndogb halál akoron nem wala (WeszprC. 93). Ondok bwyiassaag (SándC. 37). Undoc fertelmes gonosz bűnös (Bora: Ének. 144). Undoc paraznasag (345). Pokolbeli őrdögnee ondoc chelekedeti (Tel: Evang. I.14b).

Undokit : foedo, spurco, cloaco MA. besudeln, verunreinigen PPB. Undokitó: spurcificus MA. Bűnökre magam adam, nagy sokképen undokitám (RMK. VI.261). A magát meg-rutítottat (gyermeket), undokitottat meg-törli (Com: Jan. 44).

be-undokit : cloaco PPB.

el-undokit : [foedo, spurco; besudeln]. Annera el vndokitotak, hagi yonkap poklosnak, honnem mint egeez embérnek iteltet volna (WeszprC. 89). Iay fiam, nem lattok te benned mastan simmi ekösseget, miért nyundőnőstnl fogua el vndokitatal (98).

még-undokit : foedo, cloaco, tetre C. conspurco, contamino MA. attamino PPB. [verunreinigen, besudeln]. Miért háktál az én helyyembe, és iszszod az én vizemet, és hoszszu szackálodal megondokítod? (Helt: Mes. 269). Undokittia meg az embert: coinquinat hominem (Fél: Bibl. 25). Meg se undokiczátoc magatokat semmi állatoknac meg ételénél (Kár: Bibl. I.98). Holt testnek illetése miatt megundokéttatoc (MA: Bibl. I.122). A szentsegeket meg ondoketana (Mon: KépT. 39b). Az aztal szőnieget meg ne vndokiczad (Erasm: Erk. 51). Gyalazatok es patvarok engemet meg nudokitvan (Debr: Christ. 109).

Undokod-ik : foedor, spurcor SI. [unrein werden, sich besudeln]

még-undokodik : ∞ Sokan oly igen megh-undokodtanac, hogy az külső reudeknee nagy botrankozasara vadnac (Zvon: Osiand. 184). Arezolattyok a bűn ntán megh undokodtanak (Lép: PTük. I.177). A ky a szurkot illeti, meg undokodik tőle (I.203).

Undokol : cloaco MA. Undoklom : cloaco, foedo MA.^a [contemuo]. besudeln PPB. [beschimpfen, verachten]. Undokló: defoedans, spurcans, contaminans MA.^a besudeln, verunreinigend PPB. Vndoklya: nauseat NémGl. 295. Hamiss got gűlöltem es vndoklottam (AporC. 98). Az istennek zolgayanak tyztanak kel lenny, hogy vndokolya azokat, ky ektelen mondatuak (HorvC. 242). Christus erdemet, Isten kegelmet vndokollyac (Mel: SzJán. 407). Vndokliac, neuetic a papa litit (423). Egy moczoc után mást undokol (MA: Scult. 292).

még-undokol : ∞ Vr é nepere meg merülővek es őrdöket meg vndokla (DöbrC. 191).

Undoklat : pollutio. Ne adatnanac ő zentec undoklatba : ne darentur sancta eorum in pollutionem (BécsiC. 16). Undoklatoc puztolatba : abominationem in desolationem (164).

Undokolkodik : [spurcor; sich unfätig, selmutzig benehmen]. Ha téged latnanac hog az etekkel ot ondokolkodnál (Pont. 260).

Undokoskod-ik : conspurcor, foedor MA.^a besudelt, verunreinigt werden PPB.

Undokság : foeditas, obscenitas, sordes C. immunditia MünchC. 57. JordC. 87. spurcitia; unfätigkeitt, garstigkeit PPB. [unfät]. Megb tarttya magaath ez vylaghy ondoghsagnak zeplesseegbeetwl (ÉrdyC. 118). Hasaát megnyta es myuden undoksagyt ky vona (DomC. 161). Rntsagos ondogsag (NagyszC. 238). Az eb ky ondocasag fel űala (DebrC. 374). Reiane kialtani minden fertelmes ondokságot (Tel: Fel. 10b).

Undokságos: spurcus, conspurcatus, foedissimus MA.* schändlich, garstig, unfilätig PPB. Wndoksagos ymadas: nefarium simulacrum (JordC. 852). Wndoksagos poklos (ÉrdyC. 642b). Ondoksagos hamis iras (Mon: Apol. 7). Úndokságos rút halálának neveztetik a fel-feszítés (Pázm: Préd. 530).

Undokul: sordesco, spurcor, foedor; unfilätig und besndelt werden PPB.

[UNDOROSZ-IK]

mög-undoroszik: [fastidio, nauseo; sich ekeln]. Nemis undorozik Isten az meg segítésben senki szegénysége miatt meg (Zvon: Post. 1.320. 783).

UNIKORNIS: monoceros MA. Unicornis; ein einhorn PPB. Fel magaztatik en zarum mikent unikornis (AporC. 52). Unikornis uad (KazC. 105). Olyan ereie vagy en neki mint az unicornisnak: ejus fortitudo similis est rinocerotis (Kár: Bibl. 1.143).

UNOKA, ONOKA (uneca VReg. 106. 126. 360. vonoka TelC. 90): **1)** nepos C. enkel PPB. Harmad unaka: trinepos; az unokának leányának anagy fiának leánya: abnepos C. Unokaid unokájának unokája: trinepos; unkel Com: Orb. 245. Az unokának fia, avagy harmadik unoka: abnepos Maj: Szót. Negyed izen való unoka: atnepos PPB. Uneca, nomen viri 1209 (Knaus, Czinar). Wnoca (jobbágy neve 1211. MonOlm. VI.109). Vneca vnokának vnokaya: nepotes et pronepotes ab avis NémGl. 221. Ew kezewel ő unokaianak vallara tamazkodeek (WinklC. 199). (Ádám) nioleczad iziglen lata az ő unokait (DebrC. 149). Őtől zarnazot vnokakat peldazza (TelC. 6. Helt: Bibl. 1. Ffl. Ffl: Bibl. II.112). A Nao unokainae nielne meg valtoztatee a nag' tóron rakásnac ideien (Szék: Krón. 8). Harmad negyed unokáikon megfeddem gyfíldőimet (Born: Ének. 82). Nem onoka hanem fiui számban legyenek (Gyarm: Fel. 147). **2)** [ex'fratre nepos; nefle]. Cardinalis Istvan urnak unokaya vagy eveche az lorol le esee; ez lyrt halvan Istvan cardinalis ur az en bagya . . (DomC. 70).

leány-unoka: neptis C.

Unokácska: nepotilus; enkelein PPB.

Unocska: ~ Unocskium egészségesek (LevT. II.370)

UNSZOL, ONSZOL (onzonlot ÉrdyC. 525b. onszoluk ThewrC. 8. onszorlotam TörtT. 1878. I.131. únszol, únszolás PPB. onszonlT. 72. 391. onszorol Nyr. XIV. 463. onszorlo Laskai: Lips. 396. úszol RMK. VI.139. onzolya LevT. 1.342. uszonlotta Lép: PTük. I.162. 422): instigo, instimulo, invito MA. hortor Com: Vest. 131. anreizen, auladen [einladen] PPB. [dringen in jemd.] Onszolad frater Ferenczet, hogy kewesse barátoknak bewl-czyt es bagya magát kewzewsleg ewtelwewk vezottetettny (ÉhrC. 107). Onzol tegedet: exhortatur te (BécsiC. 108). Onzohan ötet terdre terdepluen: deprecans eum et genu flexo (MünchC. 73. 79). Kerlek ees onzollak uram (CzechC. 12). Az kynzokath onzollya es kery (DebrC. 552). Myndemmelnek fewlewte teged kerlek es onzollak, mert te vagy myndenek fewlewt hatalmas és myndenek fewlewt alazatosb, myndenek fewlewt felesgesb (GömC. 266). Onszol mindenkor az hitetlenségre (Born: Ének. 367). Keeröm es yntöm es onszolok myndent (ÉrdyC. 525b). Keerlek es onszolok (PozsC. 5. ThewrC. 8). Onzollya mynth fiayth hogy ő twle erkölchely es kezethyen zerzetességgel el ne fialhának (Komj: SzPál. 117). Ha titkon onzonlandnac tegedet (Helt: Bibl. I.Rrr). A magát onszorló szerenésének meg ne fogyatkozzék (Laskai: Lips. 396). Sok erős okokkal módokkal onszorlotam őket (TörtT. 1878. I.131). Meg vetették az Isten malasztját, kivel gyakran onszolotta őket (Lép: PTük. I.162). Onszoll ezzel minket naponként az ur Isten (II.75). Az őrző

onszol: morot (Com: Vest. 71). A szarvas sebesben fut mikor a vadászoktól és ebektől onszolatik (Illy: Préd. 1.32).

[Szólások]. Sirasatol germeketh kyal vg onzolya (RMNy. II.26). Unszorolva-unszoroltak minket reá (Nyr. XIV.463).

mög-unszol: [urgeo, premo, vexo; bedrängen]. Media orszagat ismét meg onszolla (CsomaC. 114). Nem hog' meg-emlékeztet volna az atyafiságról, hanem meg onszollottat az ellenséget, hogy Jerusalemet tőueből ki tőrice (Szék: Zsolt. 244). Az menyországuak kincsét, kivel gyakorta meg unszollottanak bennfinket, nem választottuk (Lép: PTük. I.422).

Unszolás: instigatio, adhortatio, instimulatio; antreibung, anreizung PPB. preces BécsiC. 60. Meg hallgatta atte vrad istened atte onzollasodat (KrisztL. 24).

Unszolat: celeusma, stimulus, incitamentum SI. preces BécsiC. 16. [das drängen, dringendes bitten]. Égőgőueknek onzollatá (BécsiC. 31). Azert halgatot meg ur es őgekezet en onzollattnak: deprecationi (AporC. 13). Urnak zemele eleibe ő onzollatát (61). Legenek te fűleid őgekezők en onzollattnak zauahoz (101). Vram halgasd meg en imadsagomat, fűleidnel ezedbe veged en onzollattnat (114).

Unszolatos: deprecabilis. Unszolatos leg te zolgaidon (AporC. 50).

ÜR: **1)** dominus, herus C. herr, haus-herr PPB. **a)** Uré: herilis, dominicus, das dem herrn zugehört PPB. Uram szol-gák: primae autoritatis aulici; die ersten hofbedienten PPB. Vrkuta, terra, villa, puteus 1093 (Kovács). Vrewy ad Danubium 1231 (uo.) Urcuta, villa 1184. Vrkutha 1248. 1251. Benedictus Ur 1270. (Czinár). Szent peter urom (HB). Senki nem zolgal-hat ket vrát, nem zolgalhattoe isteneec es mamomnac (MünchC. 24). Az baromnak vra: dominus bovis (JordC. 56). Senky nem zolgal-hat ket uraknak: nemo potest duobus dominis servire (371). Cardinalis ur (DomC. 58). Attyanak Adoryan wr vala newe (ÉrdyC. 593b). Romaba meent wr papahoz (528b). Az földi vrakat czodaken diczerik es zeretik (VirgC. 95). Mennynek es földnek ura (VirgC. 113). Az ur Batory András haraksyk; az ur Batory András sykso fele megyen (RMNy. II.55). Aegyptus orszagnac tettelec uram (Born: Ének. 567). Szegényből lőtt urrá (Decsi: Adag. 244). A ki bünt tselekszik, őrdőg ura annak (Pázm: Préd. 726). Guza avagy ur az a kinec szolgája van: herus seu dominus est, qui servum habet (Com: Jan. 12). A mikor bort hoznak ide fel urnak, avagy nemes embernek, egy-aránt mint szintén a paraszt emberét megharminezadolják és vámolják (TudTár. 1838. 220). Méltóságos urak, jó uraink es pátronisink (Bod: Pol. 162). **b)** Wraac angála: angelus domini (MünchC. 16). Mëndén zerzetessé iol möngatoc isteneec vra isteneec (BécsiC. 133b). Free feld: domini est terra (FestC. 12). Zerezetek meg urnak utat: parate viam domini (JordC. 361). Akarwan zeplötelen wr ystennek zolgalny (JordC. 705). Zolgalni te vradnak istenednek (VirgC. 103). Urnak neulebe (VirgC. 1). Urban zereti atyamfia (20). Uram nysad meg en ayakymat (40). Ez világból kimulanak es urloz rwpvlenek (50). Imadnak teegedhet az te wradert istenedeort es Israelnek zanthyeerth (ÉrdyC. 342b). Sok-féle urak vannak ugyan e világon, de tsak Isten amaz igaz ur, ki . . . (Acs: BIIal. 1). **c)** Azo-nom uram (VitkC. 71). **2)** [maritus, vir; maum, gemahl]. Urad-nak bátya: levir PPB. Ur: dominus sen vir; nostrae enim mulieres Hungaricene, enjusenquo sunt religionis, tam nobiles quam ignobiles viros suos honoris ergo solent vocare dominos suos Otr: OrigHung. II.292. Ez iambor azzonnac az ő ura (GuayC. 10). Az azzonnak ew ura: maritus mulieris (JordC. 120). Joseph az hiv ura: Joseph vir ejus (357). Az keralne azzon sirata az ő uranac halalat (DebrC. 297. 59). Anna azzonnak teeb magzaty leunek teeb wraytol (ÉrdyC. 628b. 519). Az ő

uranc is ada abba, ez is űneec: deditque viro suo, qui comedit Helt: Bibl. I.3). ű vrahoz valo nag szerelmetesség (Istv: Volt. 13). Az aszszonyi allat az ű uranak szemeliet szeresse (Fél: Tan. 463). Mivellho gy fiam meg él, czac fele részent holt meg iz én uram (MA: Scult. 890). Leány anyyében, hogy ura nem volt (Kem: Élete 42). Rút dolog a nemes aszszonyállatoknac iz ő vrockal pantolodnioc (Prág: Særk. 317). Ura gyalázó aszszony (Szathm: HCent. 144).

[Szólások]. Még az urak is megtudták: ad deorum tures pvenit (Decsi: Adag. 182). ű is wr embere ám: Ionis sandalium (144). A karattyannak wra leen (ÉrdyC. 332b). Olyant mondgyon, hogy ura lehessen (Czegl: Japh. 156). Az te szódnak vitéz hogyba nem lész ura, az én kezem miatt lész halálnak fia (RMK. VI.57). Lássz az ur, ha nem lettem-é ura fogadásomnak: sehet ein wenig, ob ich mein wort nicht gehalten habe (KírBesz. 26).

[Közmondások]. Az ki urával pöröl, Isten annac orvosa: longae regum manus MA. Nincs olly nagy űr, ki meg nem szorít (Fal: NU. 281).

apát-úr: 1) abbas; abt MA. Com: Jan. 127. Paranchola vaei pyspeknek es bakony apaturnak (MargL). Ioachym apath wr (ÉrdyC. 449). A klastromnak apáturává választotta (Tarn: Szents. 77). 2) monachus ordinis s. Benedicti MF. Fekete kapuyok az apath vraknak (PeerC. 341). Zenth Istiwan meene zent Martonba az jambor apatvrakhoz (ÉrdyC. 615b). Olwastathyk, hogy az apatwr zerzethből yztragomi eerseкке wazalta eegy zenth eletw fratert (497). Az apatvraknak kalastroma (DebrC. 207). Volt egy Pál newű apatwr barat (Born: Préd. IV.815b. MF.).

apátúrság: abbatia; abtei MA. Apatwrsagnak tyzte (ÉrdyC. 512). Ság jó apátúrság vala (MonIrók III.94. Toln: Vig. 233). Intervalló perit fames et optime perditur: hal barát, s hal számár, azonban apátúr-is változik (Decsi: Adag. 205).

apátúrságos: [mit einer abtei verbunden]. Abpát wrságos kalastrom (Helt: Krón. 6).

ellen-úr: [ein herr der gegenpartei]. Budában valának ellen-urak: frater Gergy, . . . (MonOkm. III.197).

fő-úr: [magnas; magnat, oberster]. Melléie véné a százasdosokat és az ő wrakat (Kár: Bibl. I.394).

hop-főúr: [aulicus; hofmann?] Ha ő kme Morvába be akarja magát vétetni és menyegző szerzők és hop főurak igen ajánlják magokat, hogy bevétémék első törvényen . . . (LevT. II.44).

főfő-úr: ∞ (Hofgr. 247). Herodes király, és efféle főfő urac (MA: Scult. 462).

földes-úr: dominus terrestris, patronus Ver: Verb. Szót. 8. [grundherr]. Solha azon sem igekezet, hogi kdtek ellen veteny, seőt mindenbe kedteket minth földes vrait obseruálni es tisztelny akarya (RMNy. II.326. LevT. II.106). Császárunk ő felsége, az mi kegyelmes földes urunk (MA: Scult. 110). Kik ammyira elcsábultak és szédiültek vala, hogy sem magoknak, sem földesuroknak semmi dolgot nem tennének (Szal: Krón. 468). A földes-úr a falunak vagy városnak templomát el ne foglalja (Bod: Pol. 44).

hajós-úr: naulerus PPBl.

jegyős-úr: [sponsus; verlobter]. Ettherews zent wrszla aszszony jegyes wra (ÉrsC. 582b).

jobbágy-úr: [magnas; magnat]. Kyket az mostany yobbagh wrak es nemessek fícel eeghetnek. el pwtzotynak es magoknak toglalnak (ÉrdyC. 496b).

kamarás-úr: [camerarius; kimmerer]. Fő kamarás űr, fő bejáró: archicamerarius PPBl. Az kamaras vraknak keliruom (LevT. I.99. RMNy. III.31).

pap-úr, papi-úr: [clericus; geistlicher]. Pasztoroc és papurac (MA: Tan. 1130). Drága halackal minden nap torkig töl-tőzne, menell nagyub papi-urac penig, annál föllyebben escelekdőzie ezt (Zvon: Post. 1474).

szabad-úr: baro Ver: Verb. Szót. 3. PPBl. [baron].

szabados-úr: baro; freiherr Com: Vest. 121. Magabíró szabados űr: dynastes PPBl. Comes maior, quam baro: ein graf ist mebr, denn ein freiherr; a vármegye ispánnya nagyobb, hogy nem a szabados űr (Com: Vest. 96).

tanács-úr: [patricius; patrieier, ratsherr]. Egnyhány tanács urakat, és cardinalokat őlettete megl (Dial. 153. Hall: HHist II.144. Tyúk: Józs. 133).

tanácsúri: [patricius; patricisch]. Tekéntetes tanács uri nemzetből vala (Fr: Aj. 34).

zászlós-úr: baro, comes MA. Százlós-úr: freiherr, baron; zazlos wrne: barona, freifran Pesti: Nom. 24. 25. Szabad zazlos ur: baro Ver: Verb. 163.

Uracska: [herulus; junger herr, kleiner herr]. A Juda nemzetibeis soc kiraliok es uraczkak voltae (Mel: SzJán. 118). Az kis uracska, az Jesus Christus (MA: Scult. 156). Nevekedő fejedelmi kis uraczkák, leány aszszonkák (1088. Toln: Vig. 209). Az erdelyi fejedelem ő nga fia, az kis uracska, kit vagy egy ur, avagy az hpmester vigye (Radv: Csal. III.881b). Ezt sok szegény erdélyi uracskák s nemesség megsírathtja, mivel sokakat kivett a szegénységből s úrvá tette őket (Hazánk 1.240).

Ural, urall: dominum agnosco, herum veneror MA. als den herrn erkennen, den herrn ehren PPB. Valakit nem akarni uralni: detrectari imperium PPBl. Wrallyak vala azeert zenth Lazloth nyint koronas kyralt es termeezet zerenet valo wrokat (ÉrdyC. 400). Jupiter ada neky [a számárnak] kyt wralna egy tegla gyartot. Ismeg ada neky egy zygyartót (Pesti: Fab. 39b). Bizony ezzel láttyc baragodat es tartuac tőled, és nagyoban beczőlbec ennece vtáma, és végre őgy wralnac nyint feiedelmeket (Helt: Mes. 233). Ingerle őket, hogy wralnác a Károly királyt (Helt: Krón. 64). Az magyaroc híven wralác Geysát (Valk: Gen. 26). Imádták, uralták (Land: Ujs. I.678). Olly feleséges Istent urallunk, mellyet emberi elme meg nem foghat (Pázm: Préd. 715). Crimen laesae majestatis, mikor valaki az igaz fejedelem-kivől másat akar űralni (Pázm: 5Lev. III. NyKözl. XV.360). Tiszteljük, az az uralják (GKat: Titk. 496). Béla után a fiát Geysát uralák a magyarok (Pós: Igazs. I.188). Nem teszen urallast, ha kegyetlen nyzást szenved az engelelem (Prág: Særk. 661). Vki az mi urunk Jézus Krisztusnál nagyobb urat uralhat, asszonyunk sz. Máriánál nagyobb asszonyt asszonyolbat, az magas egeknél magasabbat ismélhet, az ártbasson, vétkezzen ez mai nap énekelem (Radv: Csal. II.81). Nem tudod, kit uralnod vagy kit kell félned (Thaly: Adal. I.2).

Urallás: [herrdienejt]. Természet szerint ítőznük minden urallástól és kivált képpen a fellyebbező parantsolóinknak a mennyire lehet rázagattýák igáját (Fal: UE. 14).

Uralkod-ík: regno, impero C. dominor; beherrschen, regieren PPB. Valakin uralkodni: dominationem habere in alqnem PPBl. Uralkodnac ő raitok: dominantur eorum (MünchC. 51). Nem uralkodhatol . . . a tyztbén: non poteris villicari (JordC. 584). Az hű eehanak gymelczeeből yltetne hű vralkodo zekyben (JordC. 712). Nagy zeterem az testnek vralkodny az lelken (CornC. 237). Az zereteth vralkodyk (ÉrdyC. 559b). Nem akaryuk azt hogi te myraytonk uralko-

gyal (VirgC. 66). Mynden w ellensegyn wralkodyk: omnium inimicorum suorum dominabitur (KulesC. 16). Az halál uralkodóth meog azokra es (Komj: SzPál. 62). Uralkodgyoe a tengörbe való halakon: praesit piscibus maris (Helt: Bibl. I. A2). Ne uralkodgyál kegyetlenséggel raytoe: ne affligas eum per potentiam (LL. 13). Uralkodgyunk az bűnen, ördögön, ez világon, az testen (Mel: SzJán. 26). Uralkodni fog az himlő, csez [csész] es harmadnapi hideg fei fájások (KBécs. 1651. 45). Itt az táborban az bagymáz uralkodik, az vér uralkodék ez nyáron (RákGy: Lev. 284).

Uralkodás: dominatio, dominatus C. dominium; herrschaft, herrschung PPB. Közép uralkodása: democratia C. Ő uralkodassanae harmad éztendőiben: tertio anno imperii sui (BécsiC. 47). Nemy nemew wralkodasiak malaztyat erdemitteek wr istentewl (ÉrdyC. 557b). A szolgálának uralkodást ne engedgyiunk (Pázm: Préd. 70).

Uralkodogal: imperito MA. Uralkodogalom: regieren, herrschen PPB.

Uralkodó: dominator, regnator, regnatix C. regierer, herrscher PPB. dominator EhrC. 47. 117. rex Kár: Bibl. I.611.

Uralkodóság: imperium JordC. 253.

Uram, uraim: 1) [mein herr, meine herrn]. Wram: domine (Kules. 4). Uram uram: domine (JordC. 374). Pispék urammak kez volnek megbocztatny (VirgC. 17). Az én édes atyám uram (Czegl: Japh. 2). Apám uram (25). Tisztelvén engem a te atyád urad (23). En Sory Pal vettem Janoky Gaspar fiam uramtól harmynt öt magiár foryntot fel (RMNy. II.56). Uram bátyám (LevT. II.94). Fiam uram (LevT. II.137. 155). Szerető wraim (Helt: Mes. 1). Talaháne mies valamit te benned, szantalant peniglen a te partodon való nemely uraimban (Tel: Fel. 11). Az seregcs uraim a nemesség jószágán ne éljenek (ErdOrsz. II.323). Az orvos asszonyinak az praedikátor: uram gyógyításátul 7 frt. 60 d. (MouTME. I.21). Öreg bíró uram által fizettünk (130). Jól eselekszi Barcsai uram, ha forgatja magát, mert úgy leszen magának is becsületére (RákGy: Lev. 137). Ungnod Kristóf uramat császár és királyonk ő felsége tanácsát, azon képpen Balázs deák Istvánt udvarban hittam volt (Gér: KárCs. II.435). Apád urad (Otr: OrigHung. I.389). Vegye hitit kegyelmetek János diák urammak is (Nyr. XI.31). 2) [thronfolger]. Stephano quarto Urumi dignitate concesserunt, quo nomine ita apud Hungaros regui successor indicatur (Cinnamus. Kr.). Οὐνοιοι τοίνυν τὸ μὲν τι τοῦτον αἰδεσάμενοι τὸν νόμον, τὸ δὲ καὶ τὴν βασιλείας ἐμβαλεῖντες ἐφοδόν, Στέφανον τὸν Ἰακῶβ τῆς ἀρχῆς παραλούσαντες θυτέρῳ τῶν ἀδελφῶν τῷ Βλαδισθῆδῳ ταύτην ἀπέδσαν, τῷ γὰρ μὲν Στεφάνῳ. φημί τῷ πρῶτῳ τῷ Οὐροδῳ ἀπεκλήρωσαν τὴν γῆν. βούλεται δὲ τοῦτο παρὰ Οὐνοιοι τὸν τὴν ἀρχὴν διαδεχόμενον ἐμνηνέσειν τὸ ὄνομα (Kinnamus V. 1.203. Hunfálvy: Magy. Ethnogr. 343).

Uramék, uraimék: [meine herrn]. Magham szanom az szegheny lutheraus uraimékat (Bal: Epim. 3). Lőrincz, Deák, Fodor, Gergely uramék (KTör: Ján. 2). Bernad János, Tori Ferencz uramék (DBenkő: Flor. Előb. 2). Szász uraimék is megszeppenének nagyon (ErdTört. I.14). Oda fel Lónyai, Nyári Bernát uramék vannak, kilnek ma kellett bennieket Nagy Szombatban (RákGy: Lev. 274). Vajjon hol s mi képen vagyon az uraimékban a lelkiismeret, a megerőltetett tékozlás miatt és az adósság terhe alatt? (Fal: NI. 285). Őcsém uraimék, mi csak isznuk-eszünk, a pénzt fecséreljük, más dologt nem teszünk (Gvad: RP. 18).

Uraskod-ik: [dominor; herrschen]. Nag hamar uraskodnac ő raittoe az igazac es az ő abrazatioe meg fogatkozie az koporsoba (Szék: Zsolt. 48).

Uraság (urassagh JordC. 882. LevT. II.186. Mel: SzJán. 345). 1) dominatio, dominatus MA. herrschaft, herrschung PPB. Alazot vala ő vrasaga ala: subjugaverat imperio suo (BécsiC. 11). Ő urasaga alatt: sub ditione ejus (55). Tybórius urassaganak tyzen ewth eztendeyben (ÉrdyC. 105b). Nem wrasaga, de mwkara fizetnek (505b). Kazdagsagot gyegethessen, wrasagot leelhessen (517). Ez velagi urasagban es örökségben hatalmas vala (DobrC. 31). Mindön allatnak urasagat neki (Ádámnak) adah (145). Gywla warauak urasagbath kywauya (LevT. I.220). Az külső meltosagot, anagy ez vilagi urasagért papat es az ő talamaniat nem követűk (Tel: Fel. Előb. 9). Az bűnnék mind zolgaitul, mind urasagatul meg menekettünk (272). Hoggi az planetak közzől mellik valasztassok az esztendői urasagra (KBécs. 1572. D4). Az szeleken és földök változásnis nagy urasága vagyon (Pázm: Kal. 14). Hogy Istennek életünkön való urasága jelentessék (Pós: Igazs. 506). Sem gazdagság, sem szépség, sem uraság senkit meg nem szabadíthat (Tarn: Bar. 26). Hogy urasaga adatot volna mas egy hazakon, sohonnan meg nem bizonyíthatni (Zvon: Osiand. 222). Az papi urasagert hazasag nélkül való eletre köteleztek magokat (175). Azt véli, hogy ott urasig leszen dolga (MA: Scult. 43). Ihon urasigban hagylak én tégedet (Zrínyi I.93). Urasagaba volt oszagnak (Ver: Verb.16). Sola nem élte, urasagaban sem volt, ez földeknek: nullum usum ac dominium penes illas habuisse verificabitur (155). Jószág, birodalom, és uraság: ditio et dominium (Com: Jan. 143). Senki magát nem mentheti, tulajdon akarattyanak urasagatul (Ily: Préd. II.372). Uraságra vágyódnék (Balog: Corn. 71). Inmentova majd lesz uraságban (Thaly: UF. II.5). Zsiros konera s egyházi uraságra sietnek vele: s introducono in buoni benefici per via d' orazioni (Fal: NE. 39). Melly fonákn fordult és vissza járo képtelenség volna, ha ki ki önön urának uraságára ásitozna (Fal: UE. 366). Te gonosz király! a ki bátyádnak ügyes uraságába ügyetlenül bészállottál (Fal: TÉ. 681). 2) dominium MA. [gebiet, herrschaft, herrngut]. Uraságliban sok romlot templomokat meg ütöt (Hoffm: Préd. 15). Csekély embernek tartják, a ki tékozlása-miat szép uraságát el-vesztetgetvén kuldnlásra jútót (Pázm: Préd. 231. NyKözl. XV.360). Az mediolanomi urasag (Zvon: Osiand. 208). 3) [dominus; herrschaft, herr]. Nem tetszik vraságodnak, hogy ellene monlok szándékoknak (FortSzer N). No mi válaszod lön az vraságtól? (Deesi: Adag. 118). Kiczoda ez nagy királyság ez a Zebaoth uraság? (MA: Bibl. V.12). Czitaltuk urasagotok eleiben törmenire Tereck Janost (RMNy. II.15).

fő-uraság: summatus PPB.

Uraságos: magnificus, basilius MA. testus MA: Bibl. 2. herrlich, prächtig PPB. Az ő kalmári uraságosbac az tartományban (MA: Scult. 177. Nyr. VII.371).

Uratlan. Uratlan jószág: caduca haereditas, possessio, bona caduca, adespota; ein gut, das keinen herrn hat PPB. Az uratlan jószágba kapni: involvere in possessionem vacuum PPB.

Uraz: [dominium appello; einen herrn nemen]. A kivel az ember nem igen esmértes, amál inkább nem confidens, urazza, amaz is vissza (Hazánk I.294). Engemet mindig fogsz urazni, bár városom, falom fogunk mi utazni (Gvad: RP. II. cikk).

Úri: dominicus C. [herrn, herrschaftlich]. Tisztes uri asszonyoe: matronae Com: Jan. 102. Uri-modra, deli modra: amplifice Maj: Szót. Fő fő uri rendee (Zvon: Post. I.15). A nagy uri rendee (magnatus) hat lovakon horloztatnac (Com: Jan. 87). Az úri társaság mindnyájan összeegyültvén a szokott helyre (Mik: MulN. 306). A tanulit, forgott, és már hivatalhoz kötött uri személyekhez nem illik, hogy ilyen nüre éljek a világot (Fal: NI. 311). A esészárné nem teljes idegen egy

nás úri személyhez (Fal: TÉ. 642). A koresmákon, az utca-
kon, az úri asztalokon megfordult a mende-monda (Fal: TÉ.
741). Uri tisztben dúskáskodgyanak, állyenek, és lenyélve
nivalkodgyanak (Bíró: Únmp. C2).

Uriás: magnificus, splendidus SL. [herrschaftlich, vornehm].
Az has hizlaloé botrányoznac meg az Christushan es az Orias [?]
erköltsdiece (Kules: Evang. 37). A világ deliai megkívánják mind
a kettőt (a táncot és musikát), ugymint az úriásan nevelt
erkölcsnek tulajdon cifráját (Fal: NE. 28).

Urizál: [instar domini ago; herrschaftlich leben]. Szállás,
köntös, asztal dolgából urizálni kezdénk (Bethlen: Élet. 301).

Úrné: domina, hera; herrin, hansfrau PPB. (CorpGram.
1311).

URBÁRIOM: modus praescriptus praestationum coloni-
alium SL [urbarium, frohne]. (Gér: KárCs. IV.412). Ördög urbá-
riuma: urbaniummali genii (Vajda: Kriszt. 1341. Kr.).

ÚSZ: no C. nato MA. schwimmen PPB. (EhrC. 160). A
fejsze a vízbe esik: fen úsz az fejszé (Mel: Sám. 194). Az ki
bátran elmerül, és torkig úsz minden gonoszságban, úgy viseli
magát, mintba... (Pázm: Kal. 7). Igazságot hirdetvén, magok
feleslettségben úsznak (Pázm: Préd. b4). Verben usz az esz-
kendő (Szöll: Dáv. 14). Az víz felemelkedett vala, úgy hogy az
vizet úszni kellene (Kár: Bibl. 153). A mibe ő magais torkig
usz (DeesiG: Préd. 35).

[Szólások]. *Vmi úsz.* Nagy bosszúságában nygan usz a
nyála (Könyi: HRom. 106). *Vmben úsz.* A törökök mély
vílomban usznak (9). Látom barátom könyve-üzö-
mében uszni (199. Toldalék). *Úszott örömeben,* hogy
megnyerte életét, hírét jó nevét, jámborságának igaz bérét,
és jaltalmát (Fal: TÉ. 640). *Vérben uszo szablya* vagyon az
oldalakon (Liszi: Mars. 91). *Vmit úsz.* Hadd szóljak te veled
egy kevés dolgokat, nyugodjék meg szívem, ki úsz sok habo-
kat (Gyöngy: MV. 40). *Vki fölött úsz.* Üdö-jártára az római
pápa fölött is akarának úszni (Pázm: Kal. 678).

alá-úsz: denato C. [hinunterschwimmen].

által-úsz: trano, transnato C. [durchschwimmen]. My uz-
hatya atal az thengert: quis poterit transfretare mare? (JordC.
267). Így vitéz Delimán várból ki-indula; hid fel vala vonva,
árkot által úszá (Zrínyi L186).

el-úsz: abnato MA. [wegschwimmen].

ki-úsz: eno, enato C. [hinausschwimmen]. Ki mély vízben
száll, különben belé hal, vagy meg-issza, vagy ki-úsz (Szentm.
Kalm. 7).

lő-úsz: denato MA.

még-úsz: [trano; durchschwimmen]. Fakó lova a Murza,
Lajta vizét megúszza (Thaly: Adal. II.261).

vissza-úsz: reno C. [zurückschwimmen].

Uzsa-ik: no, nato [?] SzD

be-uszamik: [irrepro, illabor; hineinschleichen, hineinglei-
ten]. Ogiad magadat emborócknek lytsagos zeretefóktól es
kevelsegtől, mert igón hamar bee vnamik embórnec zyrebe es
fóldte vtalatos az vr istennek (LobkowitzC. 110). Embórnec be
vzzamo gonossag, el ennéztoth merőg, el thitkol[t] dög halál
(98).

el-uszamik: [labor; ausgleiten]. Valaky istennek felelme-
nekil vagón, ez sokaig az ióságba meg nem marathat, de el
vssamik (LobkowitzC. 89). Igaz tudomantul el uzamni az teuföl-
gőkre es vétkekre (Beythe: Epist. 56).

Uzsa-ik: natatus, natatio MA. das schwimmen PPB.

Uzsa-od-ik: adnato, nato MA. schwimmen, lünzuschwim-
men PPB.

Úszás: natatus C. natatio MA. das schwimmen PPB.
Nem mehet vala atal a vyzen, vetee magát wzsra, de myert
seböss vala az vyznek folyasa, belee hala (ÉrdyC. 442).

Úszdogál: nato C. Úszdogalok: fluito PPB. schwimmen
PPB. Az vízben eggút vzdogalnak és egyuelednek az gonoz
halak az iókkal (Mih: ÖrökÉ. 116. Káldi: Préd. 612. Nyr. IX.
71. Misk: VKert. 225).

Úszhatatlan: imabilis C. MA. darauf mau nicht schwim-
men kann PPB.

Úszható: natabilis C. darauf mau schwimmen kann PPB.

Uszikál: nato Kr. [herumschwimmen]. Sokan kívánják a
hosszú életet, hogy tovább uszikálbassanak a gyönyörűségek-
ben (Fal: BE. 625). A jó uraim és aszszonyim nem fál bé
dugva miut Ulysses, hanem szem-bé hunyva mennek setétes
orákban magok danulván és a tsalárd Syrenákra-is fílelvén
vigan uszikálnak (Fal: NA. 164).

Úszkál: nato C. schwimmen PPB. Com: Vest. 137. Ellene
úszkálók: obnato PPB.

Úszkorál: [nato; herumschwimmen]. A vizek mély örvé-
nyiben úszkoráló számtalan ivadékok (Csúzi: Sip. 30b. 212.
Csúzi: Tromb. 661. Kr.)

Úszó: natator C. swimmer PPB. Úszó-állat: natatile
PPB. Nemynemew germek yacikuala vyznek partyan, magat
nem ouan essek az mély vyzbe: nemynemew vzo tauol nezuen
oda mene (EhrC. 160).

Úsztat: facio natate Kr. [schwemmen, überschwemmen].
Ezechiás király keserves könyhullatásokkal úsztatta beteg ágyát
(Pázm: Préd. 967. NyKözl. XV.360).

által-úsztat. Ne leelettessek thebeuned ky által wztassa
az langass zenen ew fiath (JordC. 239). Félelmet ők semmit
nem mutatának, de a vizen által nem usztatának (RMK. VI.141).
Az hadakat vissza hivassátok, az kik sebes Dumát én paran-
cholatomból által usztatták (Zrínyi L.73).

be-úsztat. Lovait elhajtá Oceanum tengerben mert bensz-
tata (Zrínyi L61).

ki-úsztat. Könnyebb volt Elisaeus prophetának a Jordán
víziben esett fejszét kiúsztatni; könnyeb volt volna a tengerben
vettetett Jonást is a révéseknek edgy seculumnak el folyása
utau a mélyiségből kihorgászni (VárM: EgőSzöv. 110).

lő-úsztat: [definere sino; herunterlaufen lassen]. Némellyik
jajgattya kötől törött vállát, sok pedig melléire le-usztatja
nyálát (Könyi: HRom. 187).

még-úsztat: [natate facio; schwimmen lassen, schwem-
men]. Verekben usztassuk-meg ellenségünket (Könyi: HRom.
176).

USZÍT, HUSZÍT: excito ad latratum PP. ad praedam
concito; zum bellen reizen PPB. [hetzen] anhussen, Adami:
Spr. Az ebeketis vtanna huzetssa (Mel: SzJán. 59). Huzitsatok
reá az en ebeimet, had szaggassak el (SalMark. 22. GKat:
VTtk. II.353). A sok agarakat reá huszítják (Misk: VKert.
231). Egy medvére ha sok kutyákat uszítanak, levonnyák;
téged is egyszer megcsinítanak (Gvad: FNót. 86).

USZÓLAG, ÚSZÓVAN, ÚSZELY: [?] Igen szép
mind kettő, úszóvan-is festet (kopó, Gyöngy: KJ. 1693. 13. l.
I. könyv 236). Fejér kék a lova, úszóvan festették (uo. 148. l.

III. k. 3.6). Az úrfiak darutollas sívegben, lódingoson, tarsolyon felültenek uszólag báronnyal [?] veresen festett, ... felöltözött lovakra (MonIrk XI.464). Az úrfiak darutollas sívegben, lódingoson, tarsolyoson felültenek úszely [?] berzenyvel veresen festett, ... felöltözött lovokra (no. 347). Valóban is nézik és csudálják sokan; ki uszován [így] festett, habzó, tágos, kevély tubinuntótját, a mely alig lór a nagy fedeles hintóba, álmélkodnak mások rajta, hogy bírhatja füle a hüvelyknyi nagy napkeleti gyöngyesepeket; aleuni ammíranó il suo fastoso manto, mentre altri ... (Fal: NA. 144). Itt a XIV. Lajos király képe látszik, maga földig folyó uszován királyi palástban [így] áll (Fal: TF. 795). Úszón, úszólag, úszó formán festett habzó tubin mántó, palást (SzD: MVir. 153). Úszón állva [így] festett ló; úszón festett eb (uo.).

ÚT: 1) via C. iter MA. weg, die strasse PPB. [roise]. Ut nélkül való: avius, invius C. Járt út: via frequens PPB. Aka-dályos utak: interscalmum PPB. Meszse út: longitudo itineris PPB. Fél-fél való út: devium iter PPB. Jó barátságos út: iter interseptum PPB. Tekergő út: ambages Com: Vest. 119. Hodut. 1093 (Kovács). Had-uth, via 14'6. Wengut, via 1225 (Czinár). Oggui neki munhi urazagbele utot (HIB). Uthlpenez, denarii persolvondi 1229. Uthpinz 1230. (Kovács). Via vulgariter arkusuth vocata 1235 (Jerney). Pervenit meta ad finem viae horuasuth vocatae 1275 (CPatr. IV.45). Molom uta, via ad molam 1277 (Czinár). Meta cadit in quendam viam veterem rapachuswt nuncipatum 1289 (CPatr. 180). A megfordulásnac uta: via revertendi (BécsiC. 1). Zerezyetek meg urnak utat: parate viam domini (JordC. 361). Örök eeletnek utay: via vitae (712). Hű vtayban: in suis gressibus (832). Mychoda Cristus wta yarasa es fogwyere (ÉrdyC. 571). Az bizony uton iaro cristust be nem fogatani (VirgC. 11). Az fogiatkozások utakh az pokorra ala menesse (97). El zeleseyteed een wtaynath een alattum: dilatasti gressus meos subtus me (KulesC. 32). W utay: platene ejus (KulesC. 131). A penitentianak utat edösse teved (TihC. 10). Yewenek egl napy uthat (PozsC. 20). Első uta neki nem szolgálja (CsomaC. 9). Az wttysz [út is] ygen gonoz wala (LevT. 1232). Onos ut (LevT. II.88). Útba szólt ő klmével (LevT. II.270). Jacob kedig el mene az ő utam (Helt: Bibl. I. P4). Még egy uton sem akar véle járni: ne via quidem eadem cum illo vult ingrodi (Deesi: Adag. 94). Az Catilina utabol minden fő embereknek leuelet kálde: ex itinere optumo cuique literas mittit (Deesi: Sall. 25). Bator leg minden utodban (KBártf. 1583. Avt). Az ur megszerenczézi a te utadat: dominus prosperam facit viam tuam (MA: Bibl. 121). Szoros ajtóról tágas kapura, széles útra, keskeny ösvényről szí mezőre vezetik az emberek (Pázm: Kal. MNyelvészet VI.401). Helyes tanításnac úttya szerént (Com: Jan. 161). Meg ne látogasd, hanem utára bocsásd: ne invisas eum, sed missum facias (206). Meguván a szabott úton járni (Matkó: BCsák). Az utak is néhol szikláknál kezdettek (MonTME. V.242). Az utakat is jó alkalmatossággal be kellene vágatnotk (RákGy: Lev. 197). Karamesebi vicieln fogatott egy útnélkül járó embert meg (RákGy: Lev. 223). Az kezdett útból nem kell kiállni (Thaly: Adal. I.167). Igaz röges az ut (ThalF. 15). Ha mind azt, a mit mind pokolbeli utamban, mind pedig Lucifer palotájában láttam, elkészülkélám (NóI'M. 64). **2)** [modus; art u weise]. Más úton fogunk a dologhoz: alia aggeredimur via PPB. Harom uton kezdee istennek irgalmassagát kermie (TelC. 18). Minden úttal okot keresők (MonIrk III.132). Két uton (dupléi tituló) senki jóságot nem bírhat (Ver: Verb. 146). Törvény uttya szerint: processus iudicario (285). Örökös szolgálai leszünk Istenünknek és ő tölle semmi úttal el nem pártolunk (Pázm: Préd. 336). Minden lehetséges úttal előbbi jó hírét nevét felebarátodnak helybe hozzád (634). A decretumokat meg másolni semmi képpen, semmi úttal nem helyes (Com: Jan. 135). Ezen az úton megmaradt az asszony embernek élete

gyermeké által (Hall: HHist. II.169). **3)** [vices; mal]. Két úttal: bis, duabus vicibus MA. Megh halgata az úttal es: et hac vice exaudivit me (JordC. 220). Ket fogat ki kel immár vonatni neged úttal (DebrC. 572). Veege leezen ewneky ez wttal (ÉrdyC. 565b). Pharaó ezuttalis meg keményite az ő szívet: ingravatum est cor Pharaonis (Helt: Bibl. I. Ff. Ppp). Másod úttal-is megmondom (Helt: UT. Aa5). Előűe harmad úttal: venit tertio (N4). Harmad úttal annac utánna meg győszte (Helt: Krón. 54). Heted úttal monda: septima vice ait (Kár: Bibl. a 325). Talám negyven úttal oluassam által az fractionum additiót az régi magyar számmet könylen (Helt: Arim. K. 6). Meggyőzvény urunk az ördögöt bárom úttal (Káldi: Préd. I.538. Nyr. IX.328). Náodor-Fejérvárat meg szállá: de isteni csudákkal még ez egy úttal meg általmaztaték (Pázm: Kal. 440). Hogy ba nevezet-szerént az írott törvényre mutatnais az proféta, ugyan azon egy úttal az tradíciókra és az anyaszentegyházra-is mutatna (492). Egy úttal két munkát vinni végben (Kisv: Adag. 541). Kibuzlak a sárból ez úttal (Matkó: BCsák. 268). Tíz úttal kísértettek engem (Hly: Préd. II.410). Még a más úttal fejedelem otléte alatt fundált vala egy mesterséges tánczot (Szal: Krón. 164). Már három úttal-is jockskán lecsapokdtak benne az mi hadaink (MonOkm: XIV.307).

[Szólások]. Az távul-lakók egész esztendő által útba lévően som telhettek volna elegendenek az parancsolatnak (Pázm: Kal. 474). Útból kitértorodom: exorbito; aus dem geleis fahren PPB. Úthoz fognak száradások a hajnali hivesben (Fal: Vers. 839). Utóhoz készüliön es hozane időn (Zvon: Osiand. C5). Akár-mely úton s módon, egyvalaki a kösség-közzül, meg-visgallhattya a sz. írásnak igaz magyarázattyát: azou úton s módon, az ecclesia, bizonyosan fel-talállya az igaz magyarázatot (Pázm: LuthV. 237). Semmi úton módon ne szolj hazugságot (Czepl: Japh. 5). Hogy valami úton módon Ielénát viszza nyerhessék (Hall: IIIHst. II.66). Minden úton-módon (RákF: Lev. 185). Ha valami úton módon kezünköz vehetjük, kegyelmed kezeihez bocsátjuk (Gér: KárCs. IV.408). Semmi lőtt úton módon (Nyr. XIV.462). A fejedelemasszony a maga váradi szamon- czáját s azok között Telekí Mihály bátyját minden uton módon promoveálni akarta (Cserei: Hst. 16). Minden úton, módon iparkodott (Könyi: VM.5). Útra bocsátó-versek: prepemptica (Com: Jan. 163). Útra igazítani: commonstrare viam alicui PPB. Útra indula: peregre profectus est (Helt: UT. M5). Útra kelni: proficisci (Helt: Bibl. I. II2). Zerzek magokath az wtra (ÉrsC. 327b). Hitetlenül való első-késnek utára tartott feleségem (Nyr. XIV.515). A szíve megesék rajta, és azon igyekezők, hogy olyan veszedelmes útjára leverje (Mik: MulN. Nyr. XHl. 422). A djon Isten jó utat: bene ambula PPB. Utat adott az feleségének (Nyr. XIV.462). Ők adtak-e utat a Bécsre menésre? (MonIrk VIII.113). Állották az utakat (Nád: Lev. 145). Fel anynyit véssen [pénzt], a kivel utjakat béérik egészen (Gyngy: Char. 13. rész. Nyr. III.212). Utamat be gátolta (MA: Bibl. I.460). Utját bevágni, gátolni: seipre abitus PPB. Ugy tetszik, hogy nég más felé is bő vágják az utat, és a mint mostanában folynak Európában a dolgok, leg kisebb sugárát sem láthatjuk megszabadulásunknak (Mik: TörL. 86). Az utakat el-állani: insidere itinere effugit PPB. Utját elfogni: occupare aditum PPB. Utat irtani: munire aditum PPB. Calvius nagy utat irtott a mostani ariamusoknak (Pázm: Kal. 1766. 462. NyKözl. XV.381). Jertek, én is nektek bizony útut irtok (Thaly: Adal. I.22). Dolgainak útját jól kijárta: patet alicui aditus ad causam PPB. Bojtorjános utat követ (Pázm: Kal. MNyelvészet VI.408). Asszonyoknak ő utokat meg állá, udvar népével viadálnak állának (Tin. 326). A császár a közelvaló városba muláságnak okáért gyakran mégyen, melyre egy által övnyen hamar juthat: álluk-meg

ítttáz az ösvényen (Hall: Hllst. II.176). Út-at nyitni valamire: scindere glaciem: das eis brechen, den weg machen PPB. Jobban fizetnek azoknak, kik út-at nyitnak rosra, mint sem azoknak, a kik jóra ösztönöznek (Fal: NU. 326). Utat nyitott minden bűnre szabadság (Orczy: KöltSz. 199). Az isten-félt nagy emberek kicsiny-korokban kezdték a tökéletesség úttyát nyomni (Pázm: Préd. 335. NyKözl. XV.377). Az oroszán zomjü torkával a kúthoz sietett, arra vőtt úttyával (Gyöngy: Char. 303). Tétovázó chavargás és útveszténi való fogás (Pázm: Kal. 174). Nagyfahúból kiindulván intézetem útamat Margita felé, hallván pedig az szakmáriaknak reám s utánnam való készleteket, út-at vesztvén mentem Tótira (Tököl: Lev. 56). Semmi úttal ne vésztünk felebarátunknak (Fal: VE. 88). Akarám, hogy senki semmi úttal meg ne űtkezzen rajatok (Fal: XU. 341). Az tanítást az városban semmi lett úttal meg ne engedje (Nyr. XIV.514). Azth the szerelmed minden illendő úttal es modal inezes kezerece hogy vthoz készfiliön es hozanc időn (Zvon: Osand. C3). Minden úttal s móddal kedvett sell keresned (Fal: NA. 234). Így akarám ezeket is rövidden ezac mint egy út közben megemlíteni (MA: Tan. 1186). Ha más embert tanálsz olyan vétekben, azt az directorral césedelem nélkül annak módja s útja szerint citálák (RákGy: Lev. 75).

ál-út: cuniculus MF. [verborgener weg, schleichweg]. Al utakath senky az wannak karara ne szerezzen (Ver: Verb. 5). Kik a bányák ásisára rendeltettek, tudnak űrköt és föld alatt való álutakat ásni (TelekiM: Fejedelmek Tüköre 48. MF). Mibelyt az első hold lesz oly újulással, hogy annak fényénél jár tsak kis látással lehet indulniok áluton járással... (Gyöngy: Char. 303).

által-út: trames, semita, via compendiosa MA. compendium MA. via compendii Kálldi: Bibl. 283. [kurzer weg, kürzester weg, grader weg]. Által-úton: compendiaro MA. Által-út a petsültre: proxima ad gloriam via PPBL. Általutallya folde 239 (Jerney). Transiret ad viam, quae általuth vocaretur 1269 Wenzel VIII.231. XI.585). Meta vadit ad viam, quae általvt vocatur 1289 (CodPatr. I.41). Tertia pars ejusdem silvae separat per viam a Lapus Nyar usque ad aquam Kisdmad vocam, quae via dicitur Általut 1297 (CodPatr. VI.424). Neha ember által vvat alkar iarny [hát látja, hogy csak] kerylewbe emberkedik (Pesti: Fab. 406). Ott egy általuton hogy ő négyen vala, véletlenül útát elvesztette (RMK. IV.243). Ut mind a bérten mennyfűnc elő az erdőn által, sochal hamarab leszen, mert által vt ez (Helt: Mes. 362). Az multiplicatio az egyben soimmalisnac rövideden való által vtya (Helt: Arithm. C2). Által uton járn: rectam ingredi viam (Deesi: Adag. 210). Annac háza által út a pokorra, melyen a lalálnac mélységéhe mennek: viae inferi domus ejus (SalMark. C). Által út pokorra, a mit beszéllesz (Tel: Evang. II.918). Által uton egyenessen fussum az hoz az emberhöz (MA: Scult. 1014). Igyesen által-út az: mert tétova nem kereog, nem tsavarog (Pázm: Préd. 86). Directa, igyenes, által-út az: nem kereng, nem csavarg (S1. RMK. IV.322). Az igazsagnak megh tanolasara valo által út oha eszeben nem iutot (Eszt: IgAny. A3). Én magam által uton elmenék az fejedelembz (ErdTört. I.234). A számokat egyben eti, mi módon rövideden, által uton hozzá adattattanao (Com: Pan. 163). Nem-is mégyen egyenes által-úton, hanem tekergősen Misk: VKert. 173. 324). Az isten beszéde az által út a léleknek nyavalyájának orvoslására (Tof: Zsolt. 36). Rövid és által-utat akarván Isten Ábrahannak mutatni, mellyen minden szent-égek telkélletességét elnyerheti (Otr: Tökéll. 27). Általutakat keres magának, hogy mennél előbb tűnhesse erszényét (Fal: NU. 326).

[Szólások]. Ennel atal b es rywydeb wt (ÉrdyC. 606b). Ennel atal b utat boza nem lelz (DöbrC. 8). Nulla celerior est

ad insaniam via: nints az bolondságra általab' út, mint a harag (Pázm: Préd. 803).

általútság: ∞ (Diósz: Tal. 283).

bejáró-út: introitus [zugang]. A maga-megalázás primus introitus religionis, első bejáró-uttya az isteni szolgálatnak (Fal: NA. 179).

bücsü-út: [processio]. Az szenteket kezdé imádnia (a pápa), az bálványképekhez bolcsó-utat nyita (RMK. II.109).

dérek-út: [via principalis; hauptstrasse]. (Mel: Jób. 59). A világnak sok tétovázó ösvényi három derék utakba szakadnak (Pázm: Préd. 87. TörtT. XIX.74).

gyalog-út: semita MA. arta via 1484. Nyirkálai (Kovachich: Formulae XII. limes C. fuissesteig Nom. 25. Kewanyan ő hozya zolnom eegh gyalogh vton elől vőm (WinkIC. 202. Hoffgr. 74. Com: Vest. 52).

had-út: [heerstrasse]. Hodut, via 1093. 1211 (Kovács). Haduth, terra 1211. via 1402. 1416. (Czinár).

hamar-út: [eiliger gang]. Két hamarutat kellett egymás után ő nagyságához tennünk (Nyr. XIV.515).

háromágú-út: trivium C.

kerengő-út: ambages PPBL. [unweg]. Az veres tenger pusztájának kerengő uta (MA: Bibl. 161). Köszönnytik annak a szédülésnek, mellyel a világ oktanította kereogó uttyán azokat, kik szemmellátott gazdagságok keresésébe merültek (Pázm: Préd. 89).

kérészt-út: viae sese intersecantes Kr. transversa itinera PPBL. [krenzweg]. Kurustwt, via 1274 (Wenzel XII.102). Via kereztluth 1381 (ZichyC. IV.201. Felv: Pest. 13). Tekergő, kereszt utakat keres (Diósz: Fal. 313. GyöngyD: Cúp. 604).

kerülő-út: ambages MA. dispendium PPBL. [unweg]. Kerülő úton kell menned (Laskai: Lips. 112). Az érdemnek nagy kerülő-uttya vagyon, ha nem segít mellette a favor (Fal: UE. 423).

két-útú: bivius MA.

kettős-út: bivium C. Fél: Bibl. 72. scheideweg Com: Orb. 167.

királyi-út: publica via [via regia; landstrasse]. Által megyec a te földeden es a királyi úton megyec: transibimus per terram tuam, publica gradiemur via (Helt: Bibl. I.111). Király-út (Pázm: KT. 157).

király-útja: ∞ Ez király útja, a mi koronás királyunk útja (Nyr. XII.80).

közép-út: [media via; mittelweg, mittelstrasse]. Az csudák dolgában, közép-úton kel járnunk, hogy két széthámos tévelygéstül magunkat mególfalmazhassuk (Pázm: Kal. 641).

nap-útja: via solis, ecliptica ACsere: Ene. 91.

oldal-út: via lateralis Kr. [seitenweg]. A tábor az oldaluton akart általmenni Patak felé (TörtT. IV.61). Szokása az alaton elmenék, hogy a nagyokba kapjon és mint-egy oldal-úttal abból híresedgyen, hogy fő emberekkel vólt köze (Fal: UE. 470). Ezek bé-színlik magokat oldal úton az úri házokba; mély fej-bajtással, ahoz tanúlt udvari lábbal lépnek bé (Fal: NU. 324).

ország-út: I) militaris via; landstrasse Nom. 25. via *publica PPBL. via regia Kr. Latac, az ország uton ifienec aros embőrök (GnaryC. 24). Az orzagi utan megyünk: gradiemur via publica (JordC. 161). Az ország utan megyőnc (Helt: Bibl.

(80). Ember alycha magát emberek elvt utalatosnak (96). Wtalatossa lenek: abominatibiles facti sunt (KulesC. 127). A barom pasztore az Égiptnsbelieknel utalatosoc: detestantur Aegyptii pastores ovium (Hélt: Bibl. I 23). Az bűnös Isten előt utalatos (Fél: Tan. 286). Utállatos roz ember (Decsi: Adag. 165). Pompejus olly útálatos volt, hogy hóltá-után el sem temették, hanem lábokkal tapodták a romaiak (Pázm: Préd. 27). Ez útálatos szerzéseken egyget se czelekedgyetec: nolite quidpiam facere de his abominationibus (MA: Bibl. I 106). Téged egészen meg-rusnyit, útálattossá téssen (Báti: LPrób. 125).

Útálattosság: aspernatio, execrabilitas C. abominatio, execratio; grenel PPB. [abschenlichkeit]. Keuelségnee utalattossága: contemptus superbiae (BécsiC. 40). Ez fwlldieknee utalattossága (VirgC. 150).

Utálkod-ik: [fastidio; verabscheuen]. Az békákat nagy utálkodván kell elhánia (Matkó: BCsák. 753).

Útálól]

Isten-útálól. Az isten vtolac az öreg szidalomra menne (Hélt: Bibl. I 93).

Útálság: [fastidium; ekel]. Oly mera dologert kapa belem ez s ez ember, hogy csak mondani-is utalsaghi (MNYil: Agend. 75. Nyr. VI.362. 408).

Útálságos: [abominabilis; abscheulich]. Az sátán olly utálságos [így], az mielly, az mit Isten szépen szerzett, ártalmassá és rutalmassá teszi (MA: Bibl. 291). Utálságos búzhódtségh (GKát: Titk. 442).

Útáltat: facio detestabilem Kr. [verächtlich machen, der verachtung preisgeben].

el-útáltat: ∞ Csúfra íitk az idvességes jószágokat, hogy teljesen el-útáltassák (Fal: NE. 109).

mög-útáltat: ∞ Azt bitessék el az emberekkel, hogy mi bálványozók vagyunk, gondolván, hogy e képpen könnyen meg-útáltathatnak minket (Tel: Evang. II.401b). Elvé igen meg keserítik, és magokat az ilyen embertelen szokással felette meg-útáltatták (Fal: UE. 402).

UTÁN (my halalnknak *wtanna* ÉrdyC. 338b. feltámadásának *utánna* meg mutatta magát urunk Tel: Evang. II.241b. annak *wtanna*? Beythe: Epist. 44. vö. *azuton* = azután): **1)** [pone, post; hinten nach]. A gombolyag fonalat négy ló nem vonhatja fel az hegyre, mert csak az fonal mégyen után és az gombolyag hátra mász (MésésK. 3). Láttuk immáronis ő vitéz prébját . . . De jai, nagy szelendek orozkodik után (Zrinyi II.59). Után, kurnez, után, tied az puskája (Tbaly: Adal. II.91). Elöl járja, rá toppantja Doboka vármegye, után Torda, ne hagyj soha, tied az erszénye (97). **2) a)** *a)* post, pone C. nach, hinter PPB. Utánna: post illum; nach ihm; utánmad: post te; nach oder hinter dir; utánnam: post me; nach, hinter mir PPB. Utánnam való: posticus C. Utánna járok: assessor MA. Vtanwnk kyalth: elamat post nos (JordC. 402). Az w kapayat es frater rubinus kapaiat vtannok viue (VirgC. 70). Mind ez világ vtannad indult (79). Vtana ne tekencen (TelC. 373). A setet halnal-csillag-után búdosos lutheristak vezetője (Pázm: LuthV. Cím). Ha nem járt volna annyit az ebek s vadak nyoma után, alkalmas személy vált volna belőle a társaságra (Fal: NE. 22). Ha le felé hajolának a kövek után, tehát ez ostábla a földbe eltűne (NótPM. 48). **β)** Utánna-leszek valkhová viszik: quocumque asportabitur, certum est persequi. [hina üldözitek] (KazC. 66). Oly igen megjede az zsidóságh, mert utána vagyon a nagy sokaságh (RMK. II.237). Vtánna lőnece, meg találac (Göres: Mátý. 85). **b)** [időről] *a)* Ket nap vtan: post biduum (MünchC. 63). Tizen keth ezüzdöl vtan (ÉrdyC. 620). Egi nehany nap vtan (VirgC. 26). Ninivét negyven nap-után sem

veré földhöz, mint el-szánta vala (Pázm: Préd. 5). **β)** Eos lewu harmad nap után (PozsC. 20). Karátson után valo vasárnap (MA: Scult. 88). **γ)** Babilomba vitetel vtan: post transmigratióne in Babylonis (MünchC. 15). Babilonban vytelethnek vtanna (JordC. 357). Az nag myse vtanyg (VirgC. 140). Az engedetlen-ségnek binenek utánna köuetekeznek . . . (BodC. 3). Az őzön-vízuec utánna: post diluvium (MA: Bibl. I.9). **δ)** Post geniti: utánnok valók C. Az ky en vtannam wyendő: qui post me venturus est (JordC. 361). Az kik bolondul tesznek testamen-tomot, gyakorta nagy karokban eitik az vtanna valokat (Fél: Tan. 505). Hogy megtartassé az li utánnatoc valóknac: ser-vetur in generationes vestras (MA: Bibl. I.64). **e)** Valami után leskdőm: aucupor PPB. Azon vagyok, utána vagyok, rajta vagyok, érte vagyok: ich lasse mir es angelegen sein Adáni: Spr. 311. Ne teryetek az balványok vtan: nolite converti ad idola (JordC. 104). Kyk Kristus vtan kevankoznak (SándC. 5). Vtannok kylde, hogy azok ees aldoznak (ÉrdyC. 517). Utá-natok való bűm s gondjain s keserűségim semmi képen nem tágitnak (LevT. II.381). Akar mint halaszon az őrdög vtannad (Born: Ének. 296). Bolondnak fa pénz ió, ha el veztiis, ne bán-kodgyék vtánna (Decsi: Adag. 8). Kd. méltóságos személye után való várakozásunk értésére lehet kdnek (Tököly: Lev. 26). Hallván az szakmáriaknak reám s utánnam való készülleteket, útat vesztvén mentem Tótfira (56). A vizek szélfin elődő méhek után intselkednek (a békák, Misk: VKert. 261). Apolló tsak hijában várakozván a holló hozta víz után (386). A farkas az öreg csordác után-is olálkodic (Com: Jan. 77). Szivbéli sóhaj-tás a búleseség után (Orczy: KöltH. 79). Az urunknak igen jó akarója; ez is javallotta egyik a császárnak, hogy utána küld-jön Franciaországba (Mik: TLev. 3. lev.). **d)** Mynden yozagat vtanna keltette vala: erogaverat omnia sua (JordC. 469). Aka-rattyanak törweenye vtan yaar (ÉrdyC. 614). Zaaz amnyeet nyerez wtanna (603b). Agyon valany ket ókrótes, kyk vtan ellyek (LevT. I.138). Tudja kd, hogy mégis Isten után az em-beri segítség szép dolog (II.177). Egy jambor adott lwzson őtt foryittot es az wtan clek gyermekestol (RMNY. II.80). Abra-hamot szerette Isten az ő cselekedeti után (Matkó: BCsák. 313).

Utánna-való: posterus, posticus; hinterwärtig, nachfolgend PPB.

UTÓ: [posticus] novissimus [hinterer, letzter]. Sokac kedeg előnece leznece vtouac, es vtolsoc előlőc: multi autem erunt primi novissimi et novissimi primi (MünchC. 92). Fel al vala az ew ket vto labara (Pont. 39).

Utól: **1)** ultimo, postremo MA. ultimo loco CorpGram. 240. [hinten, ganz hinten, zu ende] endlich, zuletzt PPB. Utól való: posterior MA. **a)** [helyről]: *a)* Utól-menni a seregben: claudere agmen PPl. Vtol, hat megel: retro NémGl. 380. Az kerec meneuel elől ala iar, anneual iar fel vtol (GuayC. 28). Eleeb valo, sem vtol valo (ÉrdyC. 116). Tegye bé az aítót, az ki vtol marad (Decsi: Adag. 261). Utól szárgúldók, és az had után menő kőznép (MA: SB. 47). Bátor az isten haragjának meg-emészto tűze utol kövessen (EnyF: MSzö. 37). Utól-jutva titeket [utól érve] (Alv: Itin. 240). Ha elől poszto szám vagyon, utolis ez legyen (GFrís: Aritlm. N4). Ján maga ez utól hatal-mas leventa, véle ján haragos őtször ötven szablya (Zrinyi: ASyr. N2). **β)** Ki valakit elől vtol talál (Born: Préd. 427). Elöl, vtól nékem minden felől szűnem keserűség szeldelte (Illyef: Jephtha. 5). Hogy ha sok különböző dolgok fordulnak elől avagy utól egy helyben (Ónodi: SzámV. 118). **b)** [időről] *a)* Imez vtol iútt műesnek es igaz aműt akarok adni mint teneked: huic ultimo (Sylv: UT. I.32). Vtol hasznatis meg erytuc (Born: Préd. 29). Vtol serkenéc fel: novissimus evigilavi (Kár: Bibl. I.673). A bűnőköt nem csak az előlvalo ok miatt, hanem az utol valo ok miatt is meg kel siratnunk (Illy: Préd. II.185). **β)** Kiről leg vtol mégis többet szollyunc (Born: Préd. 62). A Thessalonica-béliekhez leg-elöl ért sz. Pál, és leg-utól iratot

a sz. János látása (Pázm: LuthV. 228). **2)** posteritas [nachkommenschaft]. En nememne tolla posteritas familiae meae (BécsiC. 9). Izrael fiainae maradéka, auagy vtólyla (Helt: UT. r2). **3)** postica, prora, postrema pars rei enjuspian MA. hinterer teil einer sache PPB. [hinterteil, letzter teil, ende]. A haionae vtóla: pippis (MünchC. 78). Leznec az emberne vtófi gonozbae eleinel: fiunt novissima hominis illius pejora prioribus (MünchC. 37). Erezied Iazart, hog marča ő vyanac utólat a vizbe es hyedelmzeimieg en ihuemet (119b). Az atkozatnac utóllaban: in novissima maledictionis (BécsiC. 153). Hegékne vtóli tőneiglen lezalottan: ad extrema montium descendit (242). W hatanak wtólya: posteriora dorsi (KulaC. 157). Az bályvinae az deroka emberi forma volt, az utólya hal forma (MA: Bibl. I 248). Eleje, és utólya keskenyel, közepi szélesben terjed (Pázm: Préd. 281). Midőn érettünk emberről el ez üdőknek utólyán (Pázm: Imáds. 267). Az nap leg utólyán [estve] (Zvon: Post. I 103). Mikor az Szulmán ez dolgot meg hallá, hogy Sziget roménységének van utólyla, szívét vett magában (Zrínyi II.56). Hirével sínecen az utólyodnac, a mit kottyant a szád (Matkó: BCsák. 172). Könyvének utólyán (205). Az hareznek utólyán (Liszny: Krón. V.162).

[Szólások]. Sem elei, sem utólyla szóllásának: tsak haboz (Pázm: Préd. b3). Az vtólylára iutni: ad calcem pervenire (Decsi: Adag. 211).

Utólb, utóbb (sem előbb sem *utólyab* ne haladgyon Ker: Préd. 416.). **1)** posterius C. nachmals, hernach PPB. Utóbb való: posterior C. Sem eleb, sem utolb (Mel: SzJán. 246). Sem előb sem vtóbb (Frank: HasznK. 90). Előb vagy utolb (Zvon: Post. I 140). Nállammál vtólb iőt (Csákt: AU. 19). Jóllehet ugyan vtóbb-valók legyetek a többi statusoknál, de... (Bíró: Préd. 18). Előre ki ne híreszt szándékodat, hogy vtóbb szígyeot ne valy, ha meg nem felelhetsz ígértednek (Fal: UE. 373). **2)** [posterior: später]. Legutólb családását is ved eszedben (Sámb: 3Fel. 291). Semmi előbb, vagy utólb, nagyobb, vagy kissebb nintsen (Bíró: Angy. 170).

előbb-utóbb: serius ocins Kr. [früher oder später]. Sze-mébe jüvendőlték sokan, hogy előbb utóbb ugyancsak a játék felett fog meghalni (Fal: NA 146).

Utólbán, utóbban: postremo Kr. [später]. Mendenectől vtolban meghala a nembei: novissima omnium defuncta est mulier (MünchC. 96). Soha sem eleb, sem vtolban nem voltb (ÉrdyC. 116). Ky vtolban ysmertte meg az wr istent (141b). Kinek előb adgya meg, kinek utolban (Frank: HasznK. 64). Legh utolban: novissimum (Fél: Bibl. 74). A kereszténységben valamelly tudomány utólbán és ujjonan tűnad, bizonyos, hogy az ürdög konkolya (Pázm: Préd. 293). A fiú, lumen de lumine, világosságból származott világosság, de nem utólbán-való az atyánál (718). Az utólbán-való eeclesiák, a bizonyosság-tételben meghalathozhatnak (Pázm: LuthV. 18). Valamit első kezdetben tanított a hitnek minden ágazatiról, utólbán-is azont tanította (Pázm: LuthV. 75). Utólbán vitt ű kegyelme salétromot 440 okát (MontME. L103). Maga utolban néhai Rhédei Perencez özvegjét vette vala feleségül (Szal: Krón. 73).

Utólbani: posterior Kr. [später]. Mert talán, az utólbanyi nyomtatásokban le-tőrlőtték azokat a szókat (Pázm: LuthV. 170). Pázm: Epist. II 11. Kr. Veresm: Tan. 115. Kr.) Utólbani (Toln: Vig. 68).

Utólbí, utóbbí: posterior Kr. [später, letzter]. Utólbí esata [minapi, inémti] 1663. (FMMünerva L477). Az utólbí görög császár idegen népet fogadot (Konst. A4b. B4). Utólbí szilajkodása (Pós: GBot. o). Akár csak utólbí eonmíssóit urunknak kiáll-hette volna kezekhez az debreczeni bíró (Tőköl: Lev. 55). Nem kétem, vette kegyelmed utóbbí leveletet (RákF. Lev. 60). A sz. lélek, ki az atyától, és fiútól származik, nem utóbbí ama-

zoknál (Bíró: Préd. 110). Hogy bé mutathassa a többivel ennek-is érdemet az isten előtt, és mostani gyötrelme utóbbi örök-vigado-zásra forduljon (Fal: NU. 317). Az előbbi vígság és az utóbbi ínség, az előbbi uraság és a mostani nyomoriság (293).

Utólbbszor. Mentől vtolbzer: novissime MünchC. 53.

Utólbbszori: [posterior: später]. (Kász: Kit. 72).

Utólbeli: ∞ Utólbeli paterék (Gyarm: Fel. 169. Sall: Vár. 160).

Utólbéni: ∞ Nint két istene a világnak: nem lehet új, és az atyánál utólbényi isten (Pázm: Préd. 709).

Utólján: in ejus fine Kr. [postremo; zuletzt]. Duplázd meg utólylány nagy vitézségedet (Zrínyi II.85). Utólylány ne csak hit-tét vegye el, hanem iörtöztsa az hiveket tölle, mint eretnek-ségtől (Sámb: 3Fel. 642).

Utóljára: postremo Kr. [zuletzt, endlich]. (Hall: Paizs. 40. GyöngyD: Char. 419). A szűkség sok fő embereket tántorított meg, lopásra, gyilkosságra kistett: úgy hogy utólylára az ura-iméknak számot kellett vetni a bíróval és kifizetni a hóhért (Fal: NU. 285).

el-utóljára: ∞ Bé rekeztvén már elutólyára (Czegl: Japh. 160). Elutóljára Hoffkireh Generál ezen rabló tatárok kergetéséből visszatérvén. (Rumy: Mon. I.122). El-utóljára is azt végezte (Nyr. XIV.357).

Utóla: ad extremum Kr. [zuletzt, zum beschluss]. Minden dolgomat jól hiszem hogy felrótad az büntetést utola ballasz-tottad (RMK. VI.221). Vtola hatta az Isten dolgat (Born: Préd. 458). Először io bort adnac, az vtan alab valot: te kedig vtolrais jeles bort tartottal (93). Nemi atta volna az uendeg-segnee elein az io bort, hanem utola tartotta volna (Tel: Evang. I 233. MA: Seult. 751).

el-utóla: [postremo; endlich]. El-utóla ennélis közélebb jönnek (Pázm: Kal. 616).

Utólsó (*vtolso* LányiC. 39. *vtosso* KazC. 61. *vtosso* LevT. I.15. *vtoso* 43): postremus, extremus, novissimus, ultimus, ultimus C. letzte, hinterste PPB. Utólsó reménység: Phocica desperatio MA. Az utólsó spitzen leni: esse in extremo PPB. Utólsó szűkségre jutott: redactus ad *incitas PPB. Leznec előlső vtol-soe: erunt primi novissimi (MünchC. 50). Hogy az ev terdey az ev mellyhez es az ev sarkay az ev vtolso evler felehez ragattak (MargL. 139). Sokak mongak emmekin az vtolso napon: multi dicent mihi in illa die (JordC. 374). Vtolso reeze (ÉrdyC. 539b). Az egeerek keeth vtolso labokra alnak (SándC. 6). Az földnek vtolso határi: termini terrae (Sylv: Ut. I.19). Tegnap egy utólsó lábommal egy tőnibe hágtam (Helt: Mes. 295). Az földne vtólsó részéről: de extremis finibus terrae (Kár: Bibl. I.184). Utólsóba [utólszor] kéréc (Csákt: AU. 23). Senki egy hirtelen leg utólsó gonozsa nem leszen, hanem gradiesonként megyen az tőltre (Toln: Vig. Előb. 9). A mi édes üdvözítőnk életének utólsó vatoráján sokkal tudálatosh, és bősillletesh lakodalmat szer-zett: convivium pingvium, medullatorum; velős és kövér lako-dalmat (Pázm: Préd. 732). Estve, mikor az óra utólsó volna (Mad: Evang. 325). Utolsó szállkségre jutván (Illy: Préd. II.282). Legelőször arra ne ment volna kegyelmek, az melyet mi legutólszóra [így] hagytnak volt (TörtT. 1878. 165). Egy öreg nyári szeker csinyával 5 f., nyári elő esin 1 f., utólsó esin 84 d. (TörtT. XVIII.265). Kigyó meg üdődik; ember pedig, hogyha elérkezik utólsó órára, nem tér s meg nem unyl [olv. nem tér meg s nem unyl?], de ténen halálra (Zrínyi I.124). Életének utólsó pontyán mosolással ajánlá ki lelkét (Fal: NU. 323).

Utólsóbb: posterior; der folgende PPB. [später]. Mendenec-től vtolsob: omnium novissimus (MünchC. 89). Mindeneknél vtósbó legyen (Kár: Bibl. V.40). Amaz utolsob hivatalos munkáso (Zvon: Post. I.404). Sanctorum minimus, a keresztények között utólsób' és kisseb' (Pázm: Préd 59). Az utólsób' gondo

latok gyakorta jobbak az elsőnél (Pós: Igazs. 1491). Utolsób a mi felebarátunkhoz való szeretetünk a mi Istenünkhöz való szeretetünkénél (Ker: Préd. 32).

Utólsóbbszor: [postremo; endlich] Utólsóbbszor ez is végeztetett (ErdTört. I.94).

Utólsóság: [locus postremus; letzte stelle, letzter rang]. Elsőség és utólsóság (Matkó: BCsák. 49. Alv: Post. II.59).

Utólszor (vltolzeron BécsiC. 90. vltolzer LányiC. 54. 151. vltolzer TihC. 73. Zvon: Post. I.190. KazC. 85.): novissime, supremo C. ultimo, postremo MA. endlich, letztlich PPB. [zuletzt]. Vltolzeron öfiay vtan az aña es mégnögeztetée: novissime (BécsiC. 90). Meglen valian eg dragalatos fiat, azt es erezte ő hozaioc vltolzer: novissimum (MünchC. 95). Masodzer kyldo eegyeib zolgákat; vltolzer boezata hñv hoziyayok hñv egyetlen eg fiyat (JordC. 422. Liszy: Krón. V.158). El-végre, leg utólszor: tandem (Com: Jan. 75).

Utólszori: [posterior, postremus; der letztere, der letzte]. Az utólszori privilegium az első meg erősíteni (Ver: Verb. 24). Ez első..., a második...; ez utólszori... (Bartha: Krón. 8). Az utólszori gyűlésben (Esz: Lev. 33. GKat: Titk. 213. TörtT.² I.431).

ÚTCZA (utcha KeszthC. 32. utcha KulesC. 33. útsza. antiqu. út? WF). Útca; platea C. platea vicus Ver. contrata PPB. gasse Com: Vest. 141. Útsza kapitánya: vicinus, praefectus; der oberste in einer gasse PPB. Az városnak vezara (EhrC. 150. 20). Város néni (BécsiC. 62. MünchC. 23. 83). Wezalnak zegületyn alwan (JordC. 369). Meni az igenős vezara (DebrC. 154). Minden vezaiat pagimentomoztat (NagyszC. 203). Az vezarol az hazba (RMNy. II.189). Eredgy el az városnac utzáira, es szorosira (MA: Scult. 710b). Malom utca (Sámb: Isp. 18). Utcákrul utcákra (Zvon: Préd. I.595). Várad utcsa (Bartha: Krón. 13). Menyki az utcákra, és a városnak szelire: exi in plateas, et vicus civitatis (Illy: Préd. I.232). Utcákrul utcákra harcolnak (Thaly: Adal. 151). Az ő székök [az evezők ülései a gályában, úgy vannak rendben, valamint a templomban, közepette utcsa vagy, ahol szüntelen járnak alá s fel a tiszték (Mik: TLev. 74). Süriüöl süriübe, azután egy hosszszas lugas utcába léptünk (Fal: NU. 339). Megindultunk, értünk estevére Budára, a vízi városnak szálltunk utcájára (Gvad: RP. 88).

dérék-útca: [platea principalis; hanptgasse]. (Toln: Vig. 231). A derék-utca-szerben házakhoz szállának (Bethl: Elet 323).

szoros-útca: angiportus MA. [gässchen]. Embereket látok ott a szoros utcának a torkán (Fal: NU. 351).

Útcácska: Keskeny útca: angiportus; enges gässlein Com: Vest. 119. Koporsioa Getlimee neminem városában utca-kaban mutattatie (BécsiC. 239).

Útcai: platealis Kr. [gassen-, auf der gasse]. Útcai fegyveres nép (Misk: AnglInd. 61).

UZZÁL: [utor; gebrauchen, benützen]. Azt gondoltuk, hogy az vajdai, szl. imre, félegyházi réteket is uszudhatjuk, de azokat mind elfolyta a víz (Tököl: Lev. 25).

ÚZUS: [usus; gebrauch]. Megrögzött ususunk ez nár nekünk (Nyr. X.121).

UZZONNA, OZZONNA (uzzona? Zvon. Kr. osanna? Maj: Szót.): merenda, autocoenium C. unteressen Pesti: Nom.

147. jansen Nom. 40. vesperbrof Com: Vest. 136. Az asszonynak sok felestekemet, uzsonát kell adni a sok jümbornak 1549 (LevT. II.13). Usonakorig (Zvon: Préd. I.397). A felestkömfőit ebéd, az ebédet osonna, az osonnát vaesora érte asztalán (Pázm: Préd. 435).

Uzzonnál: merendo Com: Jan. 112.

UZZORA (usura DöbrC. 17. PPB. usurás Land: Ujs. I.575. osora KulesC. 23. ozoras ÉrdyC. 137b. osorás Tel: Evang. II.56b): foenus, usura C. MA. wucher, gewinn PPB. [zins]. Honapönként való usora: usura menstrua; monatliche interessen PPB. Száztól tizenkettőt vévő usora: usurae centesimae; ein interesse von zwölften vor hundert (uo). Usorára adom: foeneror; auf wucher geben PPB. Többre mégyen az usora a főpénznél: usurae sortem mergunt PPB. Vsurat ne ag atyafianak: non dabis usuram fratri tuo (NémGlossz. 337). Masnak keuantan iozogat hamisan usoraul (VirgC. 7). Hogy myndeu renes forintha egy hethen wswrath tartozzam adny egy nagygar fyllyert (RMNy. II.57). Osorát se végy rayta: nec usuris opprimes (Helt: Bibl. I.Nn). Usurául vőttem volna ki aszt: cum usuris exegissem illud (Helt: UT. v7). Ne vegy az te felebarátodtól usurát, vegy felőtte valót: ne accipias ab eo usuras nec amplius quam dedisti (Kár: Bibl. I.113). Usoraul marhaiait ne szaporicza (Fél: Tan. 328). Usoraul, hamis hittel, ezalardsagel mind el veszi az maset alnoksagel (Born: Ének. 299). Az ni keues penzed vagyon, ad usurara aszt (Tel: Evang. I.377). Ha jól meg mivelt földbe vetteti az mag, nagy nyereséggel es bön usurával hozza meg az ő gyümölcsét (MA: Tan. 1310). A derék summa felett uszorát auagy interest kér (Com: Jan. 191). Sokkal több usorát kíván annál, a mit kölcsön adott volt (Hall: Püsz. 299). A jó alamisua haszna (Kisv: Adag. 1). Hamar nevelkedik az uzsora (76).

Uzzorácska: foenusculum C. kleiner wucheroder gewinn PPB

Uzzorál: [foeneror; wuchern]. Nem szitkozódunké? nem usurálunké? (Soós: Post. 201).

Uzzorálkodik: foeneror Kr. [wuchern]. Ha kölcsön adandotoc azocnac, kicől remenlitec megnetetteket, mől balalat tünegetec, mert a bűnössé es vsoralkodnac a bűnössökne, hog véneec egeelőeket (MünchC. 121). Myt vsuralkodol? (ÉrdyC. 603).

Uzzorálkodás: foeneratio MA. das wuchern PPB. (Frank: HasznK. 60).

Uzzorás: foenerator, danista C. usurarius MA. toculio PP. exactor JordC. 58. wucherer PPB. Usorás ember: toculio; wucherer PPB. Eg neminem vsorasnac valanaeket adosi (MünchC. 124. JordC. 546. ÉrdyC. 417). Hamis usoras zalagtol, odd magad hazag tamusagtul (Born: Ének. 83). Nom hitelben adó, hanem usoris: non creditor est, sed foenerator (Com: Jan. 191). Voltál usorás, sanczoltato? Illyen volt Mathe es Zacheus is (Komár: Imád. 194). Mintha semmi különbség nem váltaná az uszorás nyerekedést az okos gondviseléstől: come se non vi fosse differenza veruna tra il traffico e la prudenza (Fal: NE. 24).

Uzzoráskod-ik: foenero C. foeneror; wuchern PPB. Yrgal-massagot vsoraskodyk az yozaghol (ÉrdyC. 618b).

Uzzoráskodás: foeneratio, foeneratus C. [wucher].

Uzzoraság: ∞ Mindenemfi vsorasag, kalmarasag ezalard-ag (Born: Ének. 364. Porn: Préd. 431).

Ü, Ű.

ÜDÜL. Üdülmi: *evigilare, expergefi* MA.⁴ [erwachen, sich erholen].

föl-üdül: ∞ MA.⁴ Hamar föl üdöl meg id elmeye a korigosnac (Mel: Herb. 108. Káldi: Préd. 572. 577. Kr.).

ÜDVÖZ, IDVÉZ (*üdvözít* Mel: SzJán. 465. *üdvességős* WesprC. 5): **1)** *sospes, salutatus, benedictus* MA. [solig, willkommen]. Üdvöz légy: *salve, salvus sis* MA. *Üdvöz leg:* *have* MünchC. 65. Idvez leeg: *avo* JordC. 447. *Üdvözleg oh kereszt* (AporC. 132). Hogy the segedelmeddel legyewnk egeezek, ydwezek es zabadok (FestC. 65). Megh maradyak yoozanon eos ydwezen te anyekod alat (403). O idvez leg zizeknee keges veraga (NagyszC. 117). Idvezleg my wronk Ihus Cristusnak zent zemy; idvezleg my wronk Ihus Cristusnak nemesseges zenth fyley, kyk ... (ThewrC. 83). Idvez legyetek zenthseges kezek (84). Iduezek legyetek (GömC. 38). Iduezzek legyetek (217). Idwözlegy zerettetős vram Jesus Kristus (CzechC. 166). Thw zent kezek ydwözlegyetek (CzechC. 25). Idwöz legetők ties (KazC. 14). Az te hyted tevt ydwezze tegetet: fides tua te servavit (P'esti: NTest. 164). **2)** [*saluto; begrüßen*]. Iduezek (GömC. 34). Kiralt fülvezic (Göres: Mátý. 53).

Üdvöz-légy-Mária: [ave Maria]. *Üdvözleg* Mariat moug (VitkC). Mondgy három mi atyánkot és három üdvöz légy Máriát (Ágost: Zar. 151). Mondgyatoc het idwöz legy Mariat (Agend. 201).

Üdvözít: *salvo* C. beo, *salvum facio* MA. [selig machen]. *Vdvözeh mőnkot: salva nos* (MünchC. 28). Ki ő lelket akaranga vdvözleleni: *qui voluerit animam suam salvam facere* (45). O vram idwezeh engem, o vram iol zorenézzel (DöbrC. 53). *Üdvösittöd* [így] a te beuned bizokat (TelC. 164). Hoq ydwezelim hwet: *ut salvificem* (JordC. 673). Ydwezőhetek magatokath, ez gonoz nemzethseghből: *servantini ex gente ista prava* (713). Ew idwezeyt az ew nepeet ew lynekből (ÉrdyC. 343). Az masodik rend meg iteltetik es idwezitetik (VirgC. 117). Ydwezelim engemet een Istenem: *salvum me fac dens meus* (KulesC. 4). Ky ydwezeyth zywbely ygazakat: *qui salvos facit rectos corde* (11). Myth tucy te hazzas azzony allath, ha atte gyryedeth idwezeytheted, meg tarhatodh (Komj: SzPál. 147). *Idwöziti* az fi nepet: *salvum faciet populum suum* (Pél: Bibl. 2). Jezus mindeneket keuan az igazsagnac esmértetre hozni es idwözetenü (Tel: Evang. I 170).

még-üdvözít: *salvum facio* MünchC. 80. [selig machen]. Tegetet te hűtöd megüdvöziteit (MünchC. 80).

Üdvözítés: *salvatio* Kr. [seligmachung]. (Mel: SzJán. 3. Helt: Bibl. 1.44. Pázm: Préd. 179. Kr.).

Üdvözithető: *salvum facere potens; selig machen können*. A közönséges egyedül üdvözithető romai hit (Biró: Préd. 27).

Üdvözítő: *salvator, soter* C. [heiland]. Ő üdvözítő vra: *salvator dens* (BécsiC. 80). Ezt ydwözeythőwe tette: *hunc constituit salvatorem* (JordC. 723). Meg wydwlók en ydwezeytembo: *exultabo in saluari tuo* (KulesC. 14). Edews ydwezeytem (PozsC. 39). Ydwözeytünk Kristus (CzechC. 35). Az en idwözitő istenemben: *in deo saluari meo* (Pél: Bibl. 86). Azért szabadtet meg minket az mi idwözitőnk (Tel: Evang. II 26b).

Üdvözöl: [*saluto, benedico; begrüßen, willkommen heißen*]. Ha atatoc fiait üdvözlenditec: *si salutaveritis fratres* (MünchC. 23). Ydwezyetek hwet (JordC. 322). Leterdepelven idvezelven evket (Margl. 20). *Üdvözölöm* atte zázey zwedet (PaerC. 13). Masod örömet mefet valvala, hoq idwözlethee zent Elzebóth azzontol (NagyszC. 274). Meltho leel ydwezelni ysten zenth fyath (PozsC. 44). A magyar királynac méltóságos neuénel üdvözlece ötet (Helt: Krón. 27b). Fel névéc ötet, es királynac üdvözlece (32b). Idwezöl titeket az gyülekezet (Mon: Apol. 31). Minnyájan a szentséges test-előtt leborúlvan, üdvözlek, dütsöiték (Pázm: Préd. 567). Az meli hazban be mentec, idwezlietec monduan, bekeseq è haznac (Mon: Apol. 423). Eüdvözlessél s dicsértessel (Derk: ŐÉlet. 74). Üdvözölj szók helyett csüff szókkal illetés érdeklí füleit s bosszantó nevetés (György: KJ. 53).

még-üdvözöl: ∞ Megh ydwezelthe az zenth egybazat: *salutasset ecclesiam* (JordC. 770).

Üdvözlés: *salutatio* Kr. [gruss]. Te walazthidnak ydwözlessők: *gratulatio* (CzechC. 14). A mái szent evangeliomban kegyes üdvözléssel ödesit Kristus a bekésegre (Pázm: Préd. 559). Közönték a chámot vig üdvözlésekkel (György: KJ. 53). Ez is módos üdvözlés (Fal: NE. 16).

Üdvözlet: ∞ Mynek wtuna te ydwözletődnek zozattyn yewe en fyleynib (ÉrdyC. 382. 616). Ydwözletöt mondand: *dicat ave* (JordC. 875). Mykoron zent Gabriel arehangyalnak ydwözletyre ellyen ydvességes yo ygeeth fölelel (ThewrC. 96). Ymadkozvan ez barat, mindön idvezletön az zep ziz eé rosat vezón vala (NagyszC. 295). Sok fülvezletekkel öket meg áldhi (Huszi: Aen. 34).

angyali-üdvözlet: *salutatio angelica* Kr. *ave Maria*. Mely yggen yo az ystemei annyat ydwezeny az angyaly ydwezellet, az awe Maryawal (Érsc. 364).

Üdvözség, üdvösség Kr (*üdvösség-kereső* üdv Pázm: KT. 89. *üdvösség* Bal: Camp. Előb. 6): *salus* C. EhrC. 5. [heil]. Hestér üdvösségenec zorgalmazattat (curam salutis) művelked-nén (BécsiC. 52. 106). *Üdvösségnee* zarna: *cornu salutis* (MünchC. 109). Az erok ydvesséq (524b). Ky lelhet ydvességhet? quis poterit salvus esse (JordC. 415). El yewt ymaon az ydwe az ty ydvesséqeknek ydwe (ÉrdyC. 342b). Leegy en ydvesséq-

am mind az egyhez földneve batariglan (312b). W nem volna aztan az wrwk idnessre (VirgC. 19). Kell enekem vigad n es zivnrkwldwnw idnessemle (67). Rynes nepnek orvosn, thewldgknek ydwezsegho (PeerC. 327). Idwesseg wro; nini est salus (KulesC. 4). Hogy azok is idwösséget nyerie (Tel: Evang. II.118b). Mit kell talat kérniük? ... mindeit an i... mi magunknak idwösséginkre lehet (II.192b). Azt anti meg Christus, ki által és mi módon szörzöttö légyen az a isten az idwösséget (II.312b). Idwesség várás (Matkó: BCsík. 2). Isten a mi idwösséginkről eszeleksi (Ily: Préd. Előb. I.2) mesen fővebb gondok ennél, hogy elnyerjék örök idwössége (Fal: NE. 65).

Üdvösségös: salutaris C. salutifer MA. [heilsam]. Ydwesges yntes (ÉrdyC. 575b). O kezes isten, mely idnessgesen urz nyinket megalazny (CornC. 14). Varok atyasagottul idnessge penitentiát (VirgC. 13). Laasuk meg ez chodalatos es idnessges got (73). Idnessgesheuek itelem istener; embernek engedni). Idwösségössön nigavtaz megl (TibC. 10). Szép idwösseges gokra is tunetanée (Tel: Fel. 3b). Péchi Lukach lelki es dssgeses testi lokat kevan (Mon: Képt. I). Ha idwösségesen urjuk tudni, kik vagyunk? elsőben isteniünket kell alázatosan rniük (Pázm: Préd. 64). Megmutatom; melly idwösséges szép a Kristus követése (86). Bizzék bátor, és idwösséges nagy gokhoz kezdgyen; (57). A sok rosszslág minden idwösséges ést el-ölt bennünk (163). Életünk vig folytában a haláhról vességesen megemlékezni (Fal: BE. 625).

Üdvözül (jdnez/zn awg karhozol BodC. 2): salvor, beatus fio [selig werden]. Ydwezewlew: praedestinitus ad vitam (ElnC. 1). Ki ydvözülhet?: quis poterit salvus esse? (MünchC. 10). Ki ziz megallan éa, az fdhözöl es díčekedie (BécsiC. 269). la ky meg maradvad mynd vezghy, az olyan ydwezwl: qui serveravit usque ad finem, hic salvus erit (JordC. 383). Kyben sezwlw: per quae tu serveris (746). Meg vigasztaltatonk es sezwlewnk (DomC. 190). Naponkeed taroytlya vala ewtet keppen kellene ydwezwhnie (ÉrdyC. 339). Üdvözewló neepek (6). Minden idhezvlewnk bozansagot zenetek (VirgC. 91). isten meg elevenétett minket Christussal, kinék jó kedvé s általa idwözültek (Tel: Evang. II.25). Az isten minden bereket akar idwözülni (Mád: Evang. 572).

mög-üdvözül: ~ Vossod reia te kezedet hog megfdnó-Tu (salva sit) es éllen (MünchC. 79). Hog ha en ő ruháat tendem, meg fdhözölde moa.

Üdvözülendés: futura salvatio Czízi: Tromb. 751 Kr. s zukünftige heil

Üdvözülés: [salvatio; heil]. Vala ky mynewel teb eppet tezen lelkőnek idwözwlseben, amnewal ew ees teb ruháat vallya (ÉrdyC. 367. Helt: Bibl. 142).

Üdvözület: ~ Gyakortlan ez yly ezalard ydwezwltnok nagy wydamsgnak myatta nylywn walo karhozatra eythy ber ő magath (ÉrsC. 270b)

Üdvözült: salvatus, beatus MA. [seliz]. Az jdwezwltek wó (VirgC. 119). Idwezült Rákoezi (Matkó: BCsík. 12). Ewel gondolom vigsággal kiszorult: az idwezült lelkek öröméből al: NU. 208)

ÜGET, IGET: celerius equito, incedo pedepressim, subsub equito MA. trotto PPBl. [traben, trotten]. Sokszor lonamon ettem (Cömbal. 31). Romaba igeténec (BFaz: Assz. 12). Balam et vala az ő számárka: Balam insidebat asinae (Kár: Bibl. 41). Lonan iartos és ügette (Csák: Assz. 7). Én (Szukljman) yieor imar Magyarországra igettem (MonIrók III.65). Elég györbűrségesen iget, a kit az isten malasztyn hordoz (Pázm: C. 111). Az számár, ha hot niesen hátán, csak nem iget atkó: BCsík. 86). Melly ina-szakattul ügethet, ez előt igen

begyzen és gőgösen futkírozó Matyas (375). N p ostig ügetvén a lovon (Mik: TLav. 48). Az ur akaratján kel ügetni (157. 376). Szalalj és igess (Thaly: VÖ. I.150). Fut a szarvas, vad-kán iget, rókák földik farkokat: sok a hajtó, zeng a lig t, hull sok drága dím-falat (Fal: Vers. 875).

el-üget: ~ Ez-is addig, míg az előtte-valók, mind el-üget (Voresn: Lav. 65).

ki-üget: [perequito; durchreiten]. Tevb hogneu meny fevlet egy lonon valo ember ky jgethetne hat napon (MargL. 191).

Ügetés: celerior equitatio MA. Kiert keugyel futó fírad sok ügetéssel (Fely: Dies. 33). Nem nevel senmi jót az újság-követés, szív maró félelmes gonosz a párt-fítés, méz-is olly vágyott moh ehez az ügetés (Gyönyv: MV. 2. 14). Négy t-ér [ló] szokta bízni, azokat pedig az ügetéssel nem terhelik (Mik: TLav. 3).

farkas-ügetés: celeritas cursus lupini Kr. Pázm: Préd. 823. Kr)

Ügető Ügető ló: succussor Ver. tolutarius, tohtarius, succussarius C. Igető lo: succussor equus MA. succussator Major: Szót. Az ügető ló (succussator) a lovat meg-rizza (Com: Jan. 86).

Ügettet: [trottare facio: traben lassen]. Ügettetto lovát (Mik: TLav. 85).

1. ÜGY, IGY (gy, igye vkinek PP.): 1) causa, negotium, res MA. [angelegenheit, sache]. Jo ügy szerint: causario; nagyobb ügygel: causatus C. Miglen itelle en ügemet (causam meam) es tezi en íteletimet (BécsiC. 256). Ő ügy: causa ipsius (MünchC. 68). Mykoron az zezeeemek ygaz ygye vasyon, el ne mwlassa (ÉrdyC. 414). Semy gyzed ne legyen teneked es az ygaznak: nihil tibi et justo illi (JordC. 146). Meg ielőte isten, hog mire iutna s igye meg egőn velagba (GnarjC. 17). Zegensegre iutna fze (TelC. 84). Évzo nynek igye ev hozzayok [fejedelmekhez] b nem megyen (ComC. 294). Akar my nagly ygye es banatyia leend (ThewrtC. 138). Kyralok kezeth lel the hatalmas ees nagh igeknek dyadans (RMNy. II.6. RML. 1306). Az en penzem az ef igye-wal, hatalmawal, byro hyre nelkeöl el wette (RMNy. III. b: 64). A szegűnt te szépiúsd az ő igyébe: pauperis quoque non misereberis in iudicio (Helt: Bibl. I.Nu2). Imé jó és igaz történie vasyon (II.207). Mikor valamelyiknek valami igye történie: cumque acciderit eis aliqua discipatio (II.2). Ha elképen vasyon egy a ferfinac az ő feleségével: si ita est cansa hominis cum uxore (Helt: UT. E7). Nem vónne eszébe hogy egy igen álmoc ellenséggel egye vóna (Helt: Krón. 11b). A törőkec ellen olyan nagy gyzei valúne (95b). Nagy most neked igved ellenségedre (Gosár: MagyB. 14). El veszi igiet az papa orszaga az íteletben (Fal: Tan. 530). Tanaszban oltalmaznak magokat egi mas közt való gyűlölségtől, es tőz miat való karóktól, az meli dolgoknak eők igiet adnak (KBécs. 1572. Fl). Jerusalem ellen igyet vót vala, de gonosz szerenczéye történt vala, mert sídóktól igen verettől vala (Cseng: Jer. 43). Hadgyne azokra igyfnket (Mon: Apol. 258). Minden ő íanaul fel laká tarsaual és küldülésa iuta ügye szeri (Sós: Post. 81). Az kivel ügyünk és közösködésűne vasyon (MA: Tan. 1298). Magára vézi az üzevgyek ügyét (Pázm: Préd. 143). Jeronymusnak monda-mondása eblen az ügyben nálunk igen keveset fontol (Pós: Igazs. II.574). Discipáltynk meg igyfnket (Pós: Vetélk. 15). Emeek igye istenhez tartozik (Ily: Préd. I.130). Fogom nevetny nehéz ügyöket (Zrínyi I.13). Az igyne, p-ene végben szakasztása: causae decisio (Com: Jan. 135). Hadakozzal pro bona causa, cum bona conscientia, sancto motivo: jó ügygel, jó lelki ismérttel, szent szándékkal (Fal:

NA. 167) Hazája igye-mellet fel serkenvén (Fal: UE. 367). El-hiteti a világot, hogy a mi mellett híven meg marad, ahöz jó ügygel és értelmesen kezdet (211). Aonak sem lesz boldogul ügye, a ki mindenben eszköz akar lenni (409). Mesterül kellett bánumon vele, hogy ott a hamis politikát megfontanám, itt a te ügyedet támogatnám (Fal: Const. 827). Mog-ne-sziün-nyék híveinek fogmatossan kormányozni ügyeket (Csúzi: Síp. 38). Kértek: hogy tekintsek beteges ügyökre, mert szörnyen szennyvednek (Gvad: Pösty. 20). **2)** [res; ding?] Nem az reszet, araniat, ezüstöt, es egyebet, kikből ez igyek csináltatnac, tartiok magokban isteneknek (Zvon: Osiand. 201). **3)** [jus; recht]. Mi ügygel mondhatjuk boldogságunk azt, a mi nyomorúsággal végződik? como puo chiamarsi felicità cio, che termina in miseria? (Fal: NA. 166).

[Szólások]. Minden ő iauait fel laká, és küldülésra iuta ügye szeri (Soós: Post. 81). Ha szegénységre intand ügye szeri (ExPrinc 155). A hamis szolgák csak magoknak koporiak és azzal egy chöppöt sem gondolnak, ha oroknak táskára jút is ügyük (Nyr. IX.330). Meggondolám magam felől immár kores időre és erőltlen beteges állapotra jutott ügyemet, melyek az én üdveziült szerelmes édes uramnak ez világból kinulásiért kőserősségem szenvedésétől napról napra megerőltentennek (Radv: Csal. III.235). Mend az két országbeli szegénységnek feleltelen káros, hogy ügybe nem mehetett volna az dolog (MonTME. III.56). Ügyibe: probe, decenter, congruenter SI. SzD. Ha ezt ügyiben még elkészítették, megálgyuzhatták volna (Bethl: Élet. II.95). Teljesen kifogyott ügyéből, és helytelen vélekedésre építette dolgát (Fal: TÉ. 747). Fogott ügyünkben batorításunk, jó állapotunkban tartóztatásunk légyen (Pázm: Préd. 620). Végső ügyre jút: ad iocitas compellitur (Com: Jan. 209). Aljas sorsunk szoros igyre szállott (Nyr. X.120). Az yambor nem awatara sem ygyeet hozyaa (ÉrdyC. 503b). Senki balul ne vegye hazánk ügyének kezünkre vett előmozdítását (Nyr. XIII.320). Birák előtt maga ügyét forgatni: agere ex inferiori loco PPBI. Tellyességgel nem akarja ügyét forgatni: aversior defensionis PPBI. Az Peter hertzegnek ndvarbeli baráti forgattyák uala az magyar uraknál a Peternek ügyét (Helt: Krón. 32b). M. Antonius, ki a római szőszőlők között igen fő volt, egy M. Aquilius nevű fő embernek ügyét forgatta (Nyr. IX.330). Valakinek ügyét felfogom: advocatus vocio euipiam PPBI. Nagy buzgósággal felfogták a beteges ügyét (Nyr. IX.327). Te [istennek] fogjad föl minden igyem, általmazd meg szegény fejem (Thaly: Adal. II.2). Folytatni ügyét, perét: *persequor, tutor WF. Feol kezwo ees ew dolgara mene; mygh az czazar ygyet yara, czasarne azzony meg halla, mynt Kathrynna yart volna (ÉrsC. 501). Ügyét magaviseletével nagyon megnyomta [súlyosbította] (Nyr. XII. 266). Eszedben volhet, kegyes olvaso, mely nagy ügyvel, bajval kellessék a hamisságot általmazni (GKat: Titk. 327). Gondolod-e, hogy ez igy mellett fel nem kelne a nagy Görög ország? (Hall: HHist. II.65).

eggy-ügyü, eggyigyü, eggyigyő (eggyegyew ÉrdyC. 40. 249. 516b. 521. 570. 592b. eggyegyew JordC. 371. 383. 713): **1)** simplex MA. EhrC. 114. [einfältig]. Ha te zemed eggyő lend: si oculus tuus fuerit simplex (MünchC. 24). Eggyegw zywel: simplicitate cordis (JordC. 713). Eggyegyew yton (DomC. 46). Ennykem úgy tetzie, hogy az együgyü magyarnac ezek nem szükségeseek (Helt: Krón. 1b). Akar iras olaso, akar együgyü tanulo paraszt (Born: Préd. 464). Az papa serege meg vulta az euangeliumnac eggyüi tudomaniat (Fél: Tan. 14). Engedgyotec meg nekem, hogy egy igyő beszédell ellyec minden tsifra nélkül (Kár: Bibl. I.531). Egyigyü tisztelet (Tel: Evang. I.468). Az egy igyü szemem érched az jó igyekezetet és a világos testen az jó chelekedetet (II.32). A mi a szegén eggyüi hiuokat epetene (Tel: Fel. I). Az parasztoz csak egy-

gyü levecskéket észnek (MesésK. 12). Egyigyü és sleyt ruházat (Poenit. 15). Nyomoréc és egyigyü pásztoroknak jelentette meg leg először az ő fiának szent születését (Zvon: Post. I.167). Az egyigyü keresztényeknek épületekre nyomtatáshoz kiboczáttatott (MA: Scult. Ciul.). Az acoluthos ige görögöknél egyigien annyit tesz, mint valaki után járó (MA: Tan. 1492). A nit üdvezségesnek íltlen, egy-ügyü szókkal gyakran előhoztam (Pázm: Préd. a4). Isten általmazója az együgyü járónak: deus protegit gradientes simpliciter (Pázm: Préd. 782). Hazoknál nagy vígassággal és egy-ügyü szível esznek vala (Szár: Cat. G). Egyigyü szü (Zrinyi 185). Erdélynek régi egy-ügyü alázatos idejében való gazdagságából koldusságra való változása (MonIrk XI.313). Lovaim öltözte s egyéb eszközök csak mind együgyüek (MenOkm. XXIV.587). Edgy ügyüképpen éldegélne vala: simplicissime victitabant (Com: Jan. 181). Iokáb akarnak egyszer és együgyüképpen megbálni, hogy sem a halál előtt járó gyötrelmeket a balál nélkül szenvedni (Illy: Préd I.319). Ez együgyüképpen ítéletnek hivatatik vala (II.88). A saláta együgyü avagy paraszt; a másik fejes avagy tellyes (Lipp: PKert. II.104). Egyigyü scholánk directiójára mestert hozattunk (Nyr. XIV.515). **2)** mansuetus MünchC. 52. [sanftmütig]. Eggyőöcneec onzolatta: mansuetorum deprecatio (BécsiC. 31). Az isten az ygazakat, artatlanokat és eeggyegywyket meg h oltalmazza (ÉrdyC. 521). Ime te kyal-yod yw the hozyad eg' igyw: ecce rex tuus venit tibi mansuetus (ÉrsC. 156). Vala ex frater Leo egy igw es zemernes (VirgC. 18). Latuan, hogi iambor volna es eggyüü (DebrC. 146). Eggyő engedelmesség (280). Az hiuek eggyüünek legienek mint az galambok (Fél: Tan. 457). Eggyüü tökéletes es isten felő ember (Mel: Jób. 2). **3)** incallidus C. [einfältig]. Zeegbeon eeggyegyew tudatlan embery alatt (ÉrdyC. 516b). Vagiok tudatlan es egyigyü (VirgC. 69). Ne leg ebbe eggyüü, hog meg czallianak (Mel: SzJán. 43). Ezt az egy igyüekert akaram róuideden meg íelentenem (Tel: Evang. I.240). Menire indecha az tudatlan egyigyüeknek szünek (Mon: KépT. 16). A szent atyáknak nem egyigyüi erőssítések (Illy: Préd. II. Előb. 2). **1)** Egy ygyw ember: homo unanimis (KulesC. 131). Ki eggyőökt hazban lakoztat: qui inhabitare facit unus moris in domo (DöbrC. 113).

Eggyügyüit: [simpliciter; vereinfachen]. Mentől iokáb megvonsza magát ember és lelkében egy-ügyüiti, annál töb és mélyeb dolgoknak végére mehet (Pázm: KT. 10).

Eggyügyüség: **1)** simplicitas C. EhrC. 108. [einfachheit]. Ky adakozyk eeggyegyewsegen: qui tribuit simplicitate (ÉrdyC. 73). Az ygazaknak eeggyegyewsegek el ygazgattya ewket (521). Szünek eggyüüsege: simplicitas cordis (Fél: Bibl. 182). Mondgya, hogy isten simplicitatem diligit, szereti az egy-ügyüséget (Pázm: Préd. 782). Azoknak sokaságával az isteni tiszteletnek tiszta együgyüsege el ne nyomattassék (Pós: Igazs. I.71). Az igazságnak együgyüsege keresteit: quaeritur simplicitas veritatis (Illy: Préd. I.82). **2)** mititas PeerC. R. [sanftmut]. Szeli edgyügyüség: modestia Com: Jan. 70. Kibe eggyüüset latnac azt mongae hog balgatag (GuaryC. 14). O zeit bekesez te vág elmenee velagossaga, lelőkiec nyugodalma, zünee eggyüüsege (66). Zeledseg anagy egygyewyewsege (CornC. 42). Nagy eggyegyewseeggel zolgala wr istennek (ÉrdyC. 384b). Galambi nagy egygyiwsege (VirgC. 26). Mykora zent Margy nagy eeggyegyewseggel és alázatossággal eljnt volna (Margl. I.135). **3)** incallidus; einfältig. Távol legyen, hogy a szíveknek őszintevaló igye léte valami tudatlan egy-ügyülségre mutasson (Fal: UE. 477).

fogyott-ügyü: [inops; oland]. Le is lépnek a nyomoni s fogyott ügyüeknek vígazstalisokra minden legkisebb kisebbség nélkül (Fal: NA. 154).

kéz-ügy

Szólások]. Keze-ügyében lenni: esse *obviam PPBL. s keze-ügyében lenni: in *medio esse PPBL.

köz-ügy: [res publica; öffentliche Sache]. Nem kétljük, ábra is keyelmed elkezdett készségét az közügynek folyására continuálni igaz magyarsága szerint el nem mulatja klf: Lev. 156).

okos-ügy: oportunitas [gelegenheit]. Keres vala okos ret, hog' étet be adhatnaia (DöbrC. 432).

ok-ügyü: [negotiosus; geschäftig]. Krisztus doctorokat aszt és arra tanítja őket, mit tegyenek: Mártha ne légy sok-r (RMK. II.136).

üzem-ügy

Szólások]. Itt kap az ő el foljodott [igy] lelke szem-
yet (Megy: 6Jaj. II.38). Ha mi kis szem ügyet kaphat magyar is, azt tudja, mind ugy kél (MonOkm. VI.215). Kit uan petör zem igiöt veuen el futa (DebrC. 162). Az un elragad az olly helyre az hol valami szem ügyet vehet szenteknek megczalására (MA: Scult. 292). Az nőtelen papok a kapok, az az el kaczontanak az mikor szóm igyöt vehet: az Eva leanyira az szentseg, es fogadas alatt (Alv: Itin. 4). Szem-ügyet vézen [körülnezi dolgát, helyzetét]. (TKis: un. 48). Mihent szem-ügyet vehetett, észre nem vétetődött. llant (SzD: MVir. 386).

Ügyecske: causula C.

Ügyehész-ik: suspensus sum [aufmerksam sein]. Men-
nép v'géböt uala halgatnan ötet: omnis populus suspensus t audies illum (MünchC. 156).

Ügyehét, igyehét, igyehit: suggero [exhorto; hin-
sen, anweisen, ermutigen]. Aman a kirali haznac belső
araba mentuala be, hog' kiralt igéhétné (nt suggereret regi),
Mordochenst paranólna az akazo fara zögetetni (BécsiC.
A seent zellet taneit títöket mendenecre és v'gébét tünec-
mendeneket, valamelleket mondoc: spiritus sanctus sugge-
vobis omnia, quaecunque dixero vobis (MünchC. 202). Jézus
ő vitézeit az örök élet ígéréivel igyehiti a nyomorúságok
nvedésére (GKat: Váts. I.1147). Az olvasókat oda alá igye-
em (GKat: Titk. Ajánl.). A templumba muzsikával igyehiti
Kat: Graduál Ajánl.).

Ügyehítés: [exhortatio; ermutigung]. Az gonoszra való
ehítés (Szob: Dáv. 24).

Ügyekézlik, igyekézlik (igiekőszik meg enlitenie KBécs.
2. D5. jóra igyekző Gvad: FNót. VIII): **1)** conor, nitor,
nitor, connitor, enitor, contendo, navo C. [streben, trachten].
ekezic, szándékozik, szepelkedic Com: Jan. 68. **a)** [infinitiv-
sal:] Ott ygekezikuala (ntendit) tenny zent mychal arban-
lnak negyen bewytet (EhrC. 40). Igeközik ötet el zabadi-
ya (DebrC. 311). Arra latlak yge[ke]znyi, kyt ennalam meg
nyerhetz (ÉrdyC. 200). Kyről zolny ygeközewnk (ÉrdyC.
3. 558b). Az ag elenség igyekszik vala wtet az io zandoktol
g vonni (VirgC. 100). Meg igyekezem szolgálni (LevT. II.93).
igyekezünk menni (71). Jót igyeketzen cselekedni (460).
eköznen ű vele szollani: quarentes loqui ei (Fél: Bibl. 20).
közönseges hüttul el igyeközi őket venni? (Zvon: Osland.
4). Mellyel igyekezi a tudományt meghamisítani (Ker: Préd.
2). Az tévelygőkis az igaz ecclesiást igyekszik cselekedetek-
ki ábrázni (Pázm: Kal. 486). Az ti vak tévelygesteket szé-
getni igyekezitek (Bal: CsIsk. 399). A hosszú gubát hozó
mafa ha meg-horgasztatik, annál erősebben magassan igye-
zik nőni: palma dactylos ferens si curvatur, eo validius in
plime nititur (Com: Jan. 22). Igyekeznek el-hagyni a vendég-
adót, és valaholott béres házát fogadni (KirBesz. 100). **b)**
igyekszik vmiben:] Eletnek génerkedeteben v'gégeznen: volup-

tatibus vitae euntes (MünchC. 126). Vendégsege es génerke-
detébe v'gégezménec: vacarent gaudio atque conviviis (BécsiC.
69). **c)** [igyekszik vm-in:] Igyekőzmece vala azon, hogy megfogná: quarebant eum tenere (Helt: UT. M5). Igyekezzen azon... (LevT. II.372). Minden alnoksagaual ezen igyekszik, hog'... (Fél: Tan. Előb. 6). Azonn igyekszik, hogy... (Bal: CsIsk. 149). Az én atyám engemet elhagyott és legkisebben sem igyekszik megszabadításon (Mik: MulN. 20). **d)** [igyekszik vm-re:] Semire egebre ne v'gégezcec, hanem čac elmeyenec nógodal-
mara (VitkC. 7). Halalara igyekevznek vala (MargL. 81). Igeke-
zel wala sok országokra (GyöngyC. 4. RMK. I.305). Nem igye-
kezném az bizonyosokert bizontalanokra: neque ego incerta
pro certis captarem (Decsi: SallC. 15). Az Adherbal orszagara
keзде igyekezni: in regnum Adherbalis animum intendit (Decsi:
SallJ. 18). Vallyon s mint igyekezhetem az istenes életre, ha
el-bitetem magammal, hogy lehetetlen dologban tőröm fejemet?
(Pázm: Kal. 593). Nem csak arra igyekezzék, hanem sokkal
fellyeb nézzen (Illy: Préd. II.374). Jóra soha sem igyekező
csalárd, félénk, rosz gazda, de czifraságot szerető (Hazánk
I.136). Mikor vendégseget tartott, arra igyekezett, hogy büsü-
letes légyen, abba batta a pompát (Fal: NU. 303). **e)** [igyekszik
vkibe:] Mindenkoron istenhez igyekezet es wbenne edeskedet
(VirgC. 72). **2)** [attendo, intendo; achten, merken, aufmerken].
a) Istenre mendenestel foguan ygekezet: intentus (EhrC. 4).
Zémec valanac ő reia v'gégezőc: oculi erant intendentes in
eum (MünchC. 115). Isten nem az ködőrgőnec zanara v'gekezie,
de az imatkozoznac zúuet nezi (VitkC. 5). Az imatsagban valo
zent igyekre nagy zeretettel igyekszik vala (VirgC. 83). Ygyekez-
yel een ymadsagomra: intende deprecationem meam (KulcsC.
25). Maria kezny munkayara ygyekevzyk vala (CornC. 43). Hal-
gashad meg isten en onzallatomat: v'gekeziel een ymadsagomboz
(AporC. 6). Legenek te fíleid v'gekezők een onzallatomnak zana-
hoz (101). **b)** [igyekszik vmibe:] Ygyekyzel een ymadsagom-
hoz: intende voci orationis meae (KulcsC. 6). V'gekeziel imatsagom
szovához: intende in orationem meam (DöbrC. 4). Az ő zolgaló
leananac felsekerentő ygeyre v'geközőnec (TelC. 28). **c)** [inf:]
Christusnak orcaizanak fenősseghetől nem igekőzhetyk vala
megh írnya my abrazv awagh my zabasu Christus volna (WinklC.
283). **d)** [tárgyesettel:] V'gégezie vala a ferfiakat: contempla-
bantur viros illos (BécsiC. 134). Ygyekezveen Moneta mester
Reginaldus mesternek predicacyoyat, de ez Moneta mesternek
azon elsev jgeyen megfogattateek (DomC. 208).

elő-igyekézik: [studeo; sich bestreben]. Derekanan elő-
igyekszik, okúl, tanul a leányzó a világ dolgában, de azonban
tudatlan marad a Jézus Krisztus iskolájában (Fal: NA. 157).

föl-igyekézik: [in die höhe streben]. Az tevz ygyekczyk
mendenkoron fel (CornC. 131). Az egeerek illatozsaak az pol-
czon ualo keuereth: fel igyekőznek reaya (SándorC. 6).

igyekéztén-igyekézik: [intente nitor; eifrig bestrebt
sein] (Born: Préd. 429).

Igyekezés: attentio EhrC. 59. 140. [achtung, aufmerk-
samkeit, sorge]. Nimően teneked senkivel v'gekezesed: non est
tibi cura de aliquo (DöbrC. 388).

Igyekézet: **1)** conatus, conamen, molitio, propositum, in-
stitutum C. [das streben, trachten, bestrebung]. Szorgalmatos
igyekezet: contentio; nagy igyekezettel: contente, enixe C.
Ky yoth yo ygyekezettel tezen (ÉrdyC. 137b. 559b). Az ő szü-
ueknec minden gondolattya es igyekőzeti mindenkor chac
gonosz: cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni
tempore (Helt: Bibl. IC2). De minden v'gyekőzeti heában lőn
(Helt: Krón. 31). Igyekezetek a hamis tamítóknak, hogy az
igazakat is elcsábítanák (Matkő: BCsák. 101). Maga az imád-
ság igyekezete a szívet tisztítja: ipsa intentio orationis cor
serenat (Illy: Préd. 1569). Nincsen szándékozó igyekezetemben,

nagy (Bíró: Ékesség C2b). Az ellenünk törekedő gonoszság ugy néki közszóráli nyers ügykezetünket s ollyas dolgokat vitet velünk végbe, a melyekre soha se erőnk, se bátorságunk nem lett volna (Fal: UE. 108). **2)** [attentio; achtung, aufmerksamkeit]. Meg győmek nagyobb ügykezetettel, hogiem mint eleb (DomC. 205). Ez zent diczeret meg hallgatások roa valo ügykezetuel (VirgC. 17). Ez világhoz valo ügyekwzeth igen keses vala w benne (69).

Ügyeküzetős: attentus NémGl. 202. [intentus; achtsum, eüfrig, bestreht]. Kynek kellemetevssévk vattok ügyeküzetevsben nagyobb ügykezetuel] (ComC. 273).

Ügyes: **1)** verus, justus, legitimus Kr. [rechtmässigkeit, gerecht]. Nem mülik idővel az ügyes adósság (Fal: NU. 283). Ügyes keresményét bátorságosan bíraltja (Fal: BE. 583). Akkor adassék fel a gratia, mikor az érdemes személyek előtt még kellemetes és vagyon ügyes biztos várakozás iránta (Fal: NA. 211). Nem mülik idővel az ügyes adósság (Fal: NU. 283). A császári trónust Konstantinus úgy mint ügyes ura foglalta el (Fal: Const. 807). Jó lelki ismerettel és ügyes hatalommal műszett (Fal: TÉ. 218). Hatalmas jó uram! legdrágább kincsedet hoztam ide, méhembem vagyon, igaz ügyes unokád (Fal: TÉ. 651). Te gonosz király, a ki bátyádnak ügyes uraságába ügyetlenül bészállottál (681). **2)** [processföbrende partei]. Mostan peng mind az két igyest bír uram kegyelnén marasztaljuk tudni illik fl. 12 (MonTME. 1174).

Ügyesség: activitas Kr. Sokan zeute lőnek nyg amia zent eghlznak igyességebe lőnek (DöbC. 105).

Ügyetlen: **1)** illegitimus Kr. [unrechtmässigkeit, ungerecht]. Ki atyját, ki fiát, ki egy-testvérét ölte meg, ügyetlenül (Fal: TÉ. 658). Te gonosz király, a ki bátyádnak ügyes uraságába ügyetlenül bészállottál (681). **2)** impis, egenus, impotens Kr. [elend]. Voltam oly reménységben, hogy kegyelned mostani ügyetlen állapotomat megtekintvén... (MonOkm. XIX. 79).

Ügyetlenség: [injuria, injuria; ungerechtigkeith, unrecht]. Mikor a hatalmas urak előtt a megkellertni vagyon, se a jó tanácshoz nem hallgatnak, se a képtelenséget nem látják, se dolgoknak ügyetlenségét észre nem veszik (Fal: NA. 246).

2. ÜGY: [fons; quelle]. Bykig, fons metalis 1263 (Kovács). Crenit unum locum Medwyge vocatum 1270 (Wenzel VIII. 261).

ÜK (ak, äk): avia MA. [grossmutter] gross-grossmutter Adami: Spr. Üknek üke: atavia; üköm bátyja: avunculus major MA. Kr. Yk: avia Nyirkallai (Kováchich: Formulae XIX). Üköd, nagyanyád anyja: avavia PPI. Feleségemnek üki, napám anyja: prosoerus PPIB. Vobh anya, üköd: avia Cam: Jan. 119. Zent Anna nala Marianak anyja es Cristusnak ikye (KuzC. 39). Ha engöm es az en ükötet [e helyett a lap szélén: nagy anyamot] gertyaual tisztáz: alkalmas hog az en anamath es tyztölled (55). Myt gondolhatwuk magob meltsosget es tyztessseget istenül adathny, nyint hogy isten zylew magzatnak atya es anyia leeny, es istennek ewssy yky nevezteflny [szent Joabim és Anna] (ÉrdyC. 138). Seent em-rencia; melfül miköpen rokon közel valo amutal zületendöc valomac il seent plantac, es melfül miköpen vöfül magz üknee üketül eredetöt veunenee il cleuen fűdösssegs plantac (TelC. 9).

déd-ük. Deedyk: atavia, Nyirkallai (Kováchich: Formulae XIX).

ÜL, IL (ylenek JordC. 141. *ül* Deesi: Adag. 23. *ül* Mik: Lev. 26. 31): sedeo Ver. persideo C [sitzen, sich setzen]. **a)** Egült üldk: consideo; mellette üldk: assideo; rajta üldk: insideo; vesztog üldk: sedeo, resideo; aztalhoz üldk: recumbo C. Eöl az aztalnal: sedet in mensa (ÉldC. 66). Judit labum Olofernest ölette ő zökilon: videns I. Holofernem sedentem in conopoeo

(BécsiC. 33. 60). Aztalhoz yleneek (ÉrdyC. 170b). Ky az als-mysnara y) vala Speciosa new templomnak aytayan: qui ad petendam elemosynam sedebant ad speciosum portam templi (JordC. 714). Kyk az tmaczban yleneek vala: qui sedebant in concilio (726). W helyeben kezd ilny ez zekbe az bodog ferencz (VirgC. 64). Mykonon egiwt wheneek (112). *Vestegh il* (127). Egyie flylen a te iobkzedre: sedet unns ad dexteram tuam (Helt: UT. F1). Wle attyanac iobiara, alleluia (Bori: Ének. 55). Az latyan kün flyen az veröfeyen az meinyi tetvet talal mind meg öli (SalMark. 15). Király tsak magának egy zetzelben ül vala (Apoll. 13). Az füzekes flylen az ő mun-káian: figulus sedens ad opus suum (Kár: Bibl. 1677). Mást szöllaz meg s te magad torkig flyz benne (Deesi: Adag. 120). Bé-menyén a koporsóba, látának egy ifiat flyvén job-köz-föld (Pázm: Préd. 563). Fen ül az ágy szélén (Tot: Zolt. 599). *Ülő* tik (ACsero: Enc. 290). *Ülő* párnákkal el-rendölt székekben fliaec (Com: Jan. 109). Sünbár az esztovita mellé flyvén, büssük mint szöddögöl (Pös: Válasz. 128). Midőn ebéd felett flynének, kérdözsködök a gazdtól Gergely (Hall: III. Hist. II. 146). Christus a Istennek jobján ül (73). Ha a tűz el-ibe illettek, addig fel nem kelek onnat, míg száramat el nem égetem a nagy rest-ség miatt (161). Az asztalnál ülő fejedelmek (I. 21). *Ülő* vagy kötös tyúk (Misk: VKert. 356). Ha mind ezeköl elűtötte a töl, vagy alkalmatlan idő, játszó asztalához ült (Fal: N. 311). **b)** Meli vagion siomnak begieközet, kin wl a Jerusdilemek varosa, es az olay begie közet, kin wl befágie newü falwh (WeszprC. 68). A malom kő a tenger feleköl ül, soha fel nem üt (Mel: Szélin. 456). **2)** [desidero, moror; verweilen]. Sz. Péter anno Christi 39. ment Antiochiába; ot hét esztendeig ült (Pázm: LuthV. 90. **3)** [situs est; liegeu]. Meli vagion siomnak begieközet kin wl a Jerusdilemek varosa es az olay begie közet kin wl befágie newü falwh (WeszprC. 68).

[Szólások]. Az várat megnyerék és bele ülőnek (Mon. Ir. VIII. 229). *Ümben ül.* Fügig ül az adósságban: denarius aere alieno PPBI. Az josszuának uraságában ül (Ver: Verb. 72). *Üri tisztban daskáskodgyanak, flyleneek és helyve lialvokodgyanak* (Bíró: Ümpor C2). Mást szöllaz meg, s te magad torkig flyz benne (Deesi: Adag. 120). *Ünche. ul.* A gazdag vatosorához flyvén, a Dárius generálissa szemöl szemben szemléli Sándort (Hall: III. Hist. 121). Vár minket a vékony vatsora, ha úgy tetszik, üljünk hozzá (Fal: TÉ. 643). *Ün. ul.* Repett a j k d o n flyve leldek: ...érkezvén a doctor egyebet nem mondana, lemen: már edt vagyon, holnapig sem ül (Fal: NA. 169). Minthe gorenben en ilnek (Kisz: Adag. 230). Ajakokról löven foly a hamis biztatás, és a fízta nem akarom öl homlokokon (Fal: NU. 289). Hogyha az bíró az szék színen ül: si judex sedet pro tribunali (Ver: Verb. Elb. 69). *Tő hegyen üni:* per hastae cuspidem currere (Deesi: Adag. 178). *Ünre. ul.* A férfi feleségét fejére ne haddya ülni (Pázm: Préd. 245). A király minden hallogatás nélkül lovára ül és fűnek Hektoral utánna siet (Hall: III. Hist. III. 170). *Ünt ul.* Midőn a paelár: monnyait ülte volna, monda az ő fűnek (Helt: Mes. 178). *Ünd* mardaka az ő muniat üli (Mel: Szélin. 302). Verik az rédzöl-fűjják az trombitát, az sok nyalka kurnez illi az paripát (Thaly: Adal. II. 117). Vas por szemye ülte bizott pofájokat (Gyöngy: KJ. 50). Tüvényközi, széket ülni: agere forum consilium habere PPIB. Zekőth yle es peth cleybe hoztam sedit in tribunali (JordC. 788). Az király zeket wle (PonH. 35). Tanaczot yleneek mindaz papy flyedelmek: consilium inferunt (JordC. 141). A tojasokat ülni: excubare ova fovere ova PPIB. Ülik tojásukat a ludak: incubitant ansero PPIB. (Misk: VKert. 362). Naponként törvényt is ült (Helt: Krón. 129b). 52) Uram, ma holnap hegyedbe ilnek szolgáid, mert csak mézes szókkal akarsz általmenni minden pörön vélek (Fal: NU. 290). A unsikának ki nem látja? az együgyű pásztoriság az erdőknek völgyekben, az urak drága

totakban: nemyit nem űlnék mellette? (Fal: NE. 29). űkéség, hogy minden űda utána űljön: az tolvaj knak yr. XII.416). Csakhamar utána űlt nyavalyás oláhnak (XIV. 5). Nehéz minden irígységtől embernek magát védelmezni, jól lehet némelynek személyekre nézve elkerülni, mert egy igen fén űlnék, a hová nem fér; vagy igen alát, a vá nem szégyenedik le az irígység; de mégis kivéve hírére pest senki sem megett föle (Fal: NE. 100—101). űly otho n k rokon, szolunk, mikor kellesz (Czecl: BDor. 220. Nyr. 165). Veztogh il (VirgC. 127). Tek csak nem ilhet vezh mynth az ewrdwgh (LewT. 173. Mad: Évang. 507).

be-űl: insideo, intresdeo MA. [sich hineinsetzen]. Az gafiaba. űnen menerek az tengzörn eg narasba (KazC. 161). Minek luma be űlt vóna mind Görög, mind Bolgar országnak királyi kábe, ő is jogyról, házasságról kezdett eszmélkedni (Fal: 5. 680).

elől-űl: praesideo SL. [voran sitzen, präsidieren].

előlűlés: [praesidium: vorsitz]. Elöl űlés az gyűlekezetek: pūnae cathedrae in synagoga (MA: Bibl. IV.21).

föl-űl: 1) consideo, sedeo superius MA. [aufsitzen]. Alő űlünk föl uraim: allons, messieurs, montons à cheval (Kírlész. 1). Lo hatra föl űlven jewe az varosba (PeldK. 33). Alacsomb adel meg nem elégedvén, szinte az Istennek székiben akart űlynie (Pázm: Kal. 446). Egy kis hajóra felűlők (Mik: TLev. 1). 2) cubito se erigere MA. [sich aufsetzen]. Izrael meg erőnen magát föl űle az agyba: confortatus sedit in lectulo (Bibl. LAa2). 3) [irascor; in zorn geraten]. Nem kel inden ajróléklől és bosszúságokból mindiárat föl űlme (elt: Krón. 151).

el-fölűl: ~ Szép lovára el föl űlt vala (Huny: Trója. 32).

föl-űlés: 1) insurrectio Kr. Felűlését az hazának ő felsége török ellen ne kívánja (Mor.Okm. XIV.10). 2) [ira: zorn]. eg tetszik fel-űlésének igaz oka (Czecl: MM. 10).

föl-űlő: [signal zum aufsitzen].

[Szólások]. Fölűlőt fűjnak (Pázm: Préd. 542). A fölűl-egfúvatás után a tábot járta elő felsége (Thaly: RT. 1145). el-űlő hirdető trombita rívada (Gyöngy: KJ. 111). Felűl-űlő hirdetnek (143). Felűlőt, levétőt játszik a szerencse (al: TE. 423). Felűlőt, levétőt játszik velünk a szerencse; ma esőrére enel, holnap porba kever (Fal: TÉ. 675).

ki-űl: 1) prosideo, sedeo foras MA. [sich hinaussetzen]. egy göggyel [gyz]. házok-eleiben ki-űlnék (Csúzi: Síp. 268). 2) protrahere C. [herausragen, hervortreten]. Kűlő göggel, lombolt ajakkal képesek (Fal: NE. 85). Elejét vegye az tza gyalázó himlőknek, leigyenítse a ki-űlő fakadékokat (Fal: A. 155).

környűl-űl: circumsideo C.

kűnn-űl: [promineo: hervorstehen]. Az kővérségnek miutta n űlme az ő szemec (MA: Bibl. 1.513).

kűnnűlő: [prominens: hervorstehend, hervortretend, hervorgergend]. Kűnnűlő szemek: oculi eminentes, oculi eminenti PPr. űm űlő fogó, kinek az alsó fogai kilyebb állanak a felsőknel: rochus PPr. A kű sziklának kűn űlő hegyes részébe lakik a as (Mel: Jób. 97). Nagy kűn űlő szemek lésznek (Cisl. 4). agas, szép, kűn űlő drág szemű, ravasz lészén (K4). Mentől űn űlőbök a szemek, annal (PP: PaxC. 48). Kűn űlő szűles mellye vólt (Hall: HHist. III.68). Begyének kűn űlő agulyi apattak (Gyöngy: KJ. 57). Kűm űlő széles melly (Fal: egyz).

lő-űl: lesideo, subsideo C. consideo, consido, resideo, subsideo MA. [sich nieder-setzen, sich niederlassen]. Le űlhetünk az ár-

nyékon a fölegóriában, kunyhóban: wir können uns an schatten setzen, ins gartenhäuslein Kírlész. 89. Le űlő Ruth az arator oldalához: sedit ad messorum latus (BécsiC. 5. 8. MünchC. 41. 43). The ylle az pad alatt: tu sede subter scabellum (JordC. 831). Meg telek le űltenek megegzőbe: impletae sunt ruptiae discumbentium (DöbrC. 381). ű le űlten az apostolok menenee hozzára (Born: Ének. 120).

lőűlés. Az első leűlések a vaczorakban: primi discubitus in cenis (Helt: UT. M7). Gyakor leűlésre való kívánczóság (PP: PaxC. Nyr. XII.44).

mög-űl: resideo MA. insideo, circumsideo C. incubo MA. [besetzen, sich niederlassen]. Mostan meg-űlt fah, vagy város: colonia PPr. Az Noe fiaí az földet meg űlec (Born: Ének. 349 RMK. II.97). Te néped, ki ez hegyec tartományát meg űlte (Kár: Bibl. L495). Az szívét megűlte, szűlotta (MA: St. 112). Az satantól megűlt, és meg szállatott ember (MA: Scult. 191). Légy űlte meg a pecsenyéjét [rothadásnak indult, nem ehető a pecsenyéje] (Nyr. X.121). A törökök Lévát és Nyitrát is megűlték vala (Monrók. VIII.333).

őszve-űl: [consideo: sich zusammensetzen, sich mit ein-ander niedersetzen]. A hivatalos orvosok egybe gyűlőnek a pabotán; ... hogy ha a fizetésben levő orvos nem intette volna meg az urakat, elfelejtették volna, mi végre űltek őszve (Fal: NU. 315).

űldögél: sessio C. [sitzen]. Egy ten költ dombcskán Leechus űldögél vala kiterített zöld kalap fején, egy kis zöld ág rajta (Fal: TÉ. 714).

űlepőd-ik: consideo, subsideo SL. [sich setzen, niederschlagen]. Söprőlők, űlepedett hig sir és föld (Com: Jan. 4). Az égő fűst láng, a kementzéhez űlepedett avagy ragadt korom, fumus ardens flamma est; camino insidens vel adhaerens fuligo (8).

lő-űlepődik: subsideo Kr. persideo PPr. [sich setzen, sich niederlassen]. A boldog állapotokban fel-fuvalkodik, a nyomortságossakban le-űlepdedvén: prosperis intumescit, calamitosis desidens animum despondet (Com: Jan. 196). Xerxes úgy megbeesülte feleségét, hogy a tanácsba jártatta, ki is a kazul hercegek között űlepdedett, és gyakranban az ő végezésén nyugodott meg a gyűlés (Fal: TÉ. 662).

mög-űlepődik: subsideo, fundum peto PP. adhaerescio in aliquo loco PPr. [sich setzen, sinken, niederschlagen]. Mert az idvezítő hit nem csak az értelenben űlepedik-meg, hanem állandó-képpen általlat az akaratra (Pös: Igazs. II.261).

űlés: 1) sessio C. [sitzen]. Felaem költ ő előttő (Hlámán előtt Mardochens) ő űlésece heléből: de loco sessionis suae (BécsiC. 60). 2) [wohnsitz, niederlassung]. Villa Woffa illeye, quae alio nomine Kwkenyer vocatur (Wenzel VII.229). Venit ad sessionem Vernil-yensu dictam 1296. (X.236). Quidam fundus curiae Balaseylese vocatus? 1382 (CodPatr. IV.218). Possessiones Vasarusfalu, Kydelaza es Fabyan Hese vocatae 1409 (III.268. 269). Ez egghisz földnek szűm űlist vűttenek magoknak (Sylv: UT. I.118).

jobbágy-űlés: sessio jobagialis Ver: Verb. 81. 219. Lakos jobbagy ewles (Verb. 203).

nēmēs-űlés: fundus, nobile praedium MA. curia, sessio nobilitaris Kr. [herrnsitz]. Adoth nekem egy nemes ewlesth az hoz hath haz yobagyoth: ... ez nemes ewls kyben az Mahyas lakoth ... (RMNy. II.16. 17). Egy nemes űlés házhelyek vagyon (Thewr: NyelvK. 11).

trónus-űlés: [solum, sella regia; thron]. űpítsenek trónus-űlést a tsászár számára (Fal: TÉ. 650).

tyűkmony-űlés: incubatio PPr.

vesztög-ülés: otium, desidia MA. [ruligés sitzen, musse, nütssigang]. A vesztög-ülés nyugalomnak és heverésnek jele (Csúzi: Síp. 285).

Ület: **1)** [das sitzen]. Scent Peter zekbe vlete (MünchC. 2). Ymadlak tlegedeth menorzagbba felmentederth, ees attia istennek yoghyara iltedert (PozsC. 18). Királyi székében iltetkor (Land: UjSegits 1.204). **2)** sedimen, ubi quis sedet Kr. [sit]. Gombostökök megrakái az székeknek iltetit (Kem: Élet. 151). **3)** [podex; der hintere] (Frank: HasznK. 33). Azt fogták rád — vagyon gagyád, ez bizony becsület; a ki ott járt — látott két szárt: de melyik az iltet? (Thaly: Adal. II.124).

Ülhető. Házánál nem ülhető asszony: ambulatrix PPBl.

Ülő: **1)** incens C. [amboss]. Haylokok, kybe leletlnek állók ees werők, ees egyeb nemew keesegek (PeerC. 53). Egy kasza kalapácostól, állóستól (Radv: Csal. II.333). Az vass műves ha áll az ő földienél: faber ferrarius, sedens iuxta incudem (Kár: Bibl. 1.677). Az állókön es vas pöröly által alkotattannac (Mon: Képt. 75). A konachis az földiére és műhelyére gondol (Jesús-Sirah. 14). A kovács az állón vasat és atzél kovácsol (Com: Vest. 55). **2)** [trabs gallinaria; lahnenbalken, hülnerstange]. A kakas, midőn az állón vagyon (Com: Jan. 38). Oly nagy gyanóságban estek az aniaézik, hogy vén bábaknak kellett meg nézniük az állón, melyk marathat meg közzülők jércén (Zvon: PázmP. 147).

oigány-üllo.

[Szólások]. Abban ditsekedik, hogy eő eltekéltett szándékja szerént a jóban változhatatlan; és másokra bizza a tzigán-üllo-költ, esze fúrt praticákát (Fal: UE. 380).

divány-üllo: [am divan teilnehmend]. Divány-üllo vezérek (MonOkm. VI.162). Diván-üllo urak (IX.81). A hét diván-üllo vezéreknek es az erdélyi adóval járó szokott ajándékokat meg-tiltdjük (Monlrok. VIII.158).

kakas-üllo: trabs transversa gallinaria PP.

kovács-üllo: incens; amboss Pest: Nom. 18.

seggén-üllo: sedentarius C.

ezarvas-üllo: incens biconis PP.

tanácsszék-üllo: synedrus; tanácsbeli C. [ratsherr].

vas-üllo: [incens; amboss]. (Pataki: Reg. 85).

Ültep-ik: [sedeo; sich setzen, sitzen]. Monda wr een wramnak ylthepyel oen jogom felewl: dixit dominus domino meo sedo a dextris meis (FestC. 105. 350). Hogy az eelő istennek templomában ytepyg: ita ut in templo dei sedeat (ÉrdyC. 29b). Mykoron yltepyndyk embernek flya hñ ystenseghenek zekyben, yltek ty es tyzen ket zekeken (JordC. 415). Yltepeenek ytelő zekbe (CzechC. 6). Ytepel zekedre, ky ytelz ygasagot (KulesC. 13). Gywloltem gonozoknak gywlekozeseth ees kegyetlenekkel nem wltepem (49). Ky yltepel kerwbyn new anyalon (199).

lő-ültepek: [consideo; sich niedersetzen]. Kelyetek fel, myvtan le yltpendetek: post quam sederitis (KulesC. 330). Királyi székiben ő le ültepék (Inszt: Aen. 31).

föl-ültepek: resideo [sich aufsetzen]. Fel vltepec, ki megholtuala (MünchC. 123). Monda: yfyw, neköd memdom, kely fel, es fel ültepeek, ky megl holtu vala ees kezde zolny (WinkC. 293).

Ültet (ültöt. PeerC. 340. ültöt Helt: Krón. 44): **1)** sedere facit Kr. [setzen]. Ötet felül reia iltétce: enim desuper sedere fecerunt (MünchC. 52). Zent Petör helihözözetek es iltetek a püspöki zeegben (DebrC. 194). Felvone az zeket es myulazokat

kykre evltette vala (Margl. 56). Ydönek yawaban tykakoth iltössetek (PeerC. 340). Férkezetic, helyhezetic, iltetic magokat az te lábaidhoz (MA: Bibl. I.191). Lura iltetik (Czegl: Dág. Előb. 28). Azalatt érkezik Páris az ő hadaival, megfordította a Mirmidonokat, Tróilust megzabaditván újlag lovára ilteti (Hall: III.181). **2)** [considero facio; ansiedeln]. Várost iltötne (Helt: Krón. 44). Egy földnek határában több falut-is iltettek es uepet szállítottak reja: sub inclusione metarum unius terrae plures villas condescendi ac collocari fecerunt (Ver: Verb. 151). **3)** planto, consero, assero, dusero C. [pflanzen, anbauen]. Ültet: figit homoplantus PPBl. Le-gyakom, plántálom, homlító, fát iltetek: repango PPBl. Yltetöt es palantalt (ÉrdyC. 578). Folyo vyznek mellette yltethet fa (KulesC. 1). Uj szőlő töveket iltet, plántál (Com: Jan. 83).

[Szólások]. Latodé mint iltetett e a nagy szüle, a romai Antichristus, az gy egre beemtece (Dáv: Vall. Ecc3).

által-ültet: transplanto, transsero SI.

általültetés: [transplantatio; umpflanzung]. A székü igen szereti az által-ültetést; mert ha sokáig egy helybe marad kevesebbet virágzik (Lipp: PKert. L89).

be-ültet: [insero; bepflanzen]. Ezekből iltetethet az egész föld: ab his disseminatum est omne genus hominum super universam terram (Helt: Bibl. I.13). Fákkal bé-ültetni a kerteket: inserere hortos PPBl.

el-ültet: [planto] transplanto, transféro transpono, transero SI. [pflanzen, verpflanzen]. A gesztenye-fát másuvá nem iltetheti-el: castanea nescit hospitari PPBl. Yltessed el az te estapodat hazad előt es meg fogotyk (ÉrdyC. 436). Vyd be hűketh es ylted el te zenth ereksghednek hegyeen, te eress haylokodban (JordC. 42). El wltettenek vrnak hazaba: plantati in domo domini (KulesC. 125).

előltethető: sativus C.

föl-ültet: **1)** tollens superius colloco MA. impouo sedi superiori PPB. [aufsetzen, hinaufsetzen, hinsetzen]. Czeh hire nélkül föl iltette mihelre maga tanítvanat 1699. Fölültette maga mihelire leginyeket 1700 (Nyr. XVI.81). **2)** incito PP. anhetzen PPB. [in bewegung setzen]. Valakit nagy dolgokkal fel-ültetni: *spiritus facere alieni PPBl. Egy leánzó hitván ember mit cselekedéc, nagy sok embert, fejedelmeket is felültetett (RMK. VI.29). Nagy sok fejedelmekitis fel iltetett (Ompr: GonAssz. 14). Julianus császár nagy biztatásokkal fel-ülteté a széles világra eszlott sidókat, hogy kincseket egybehordván éppitenék meg a várost es templomot (Pázm: Préd. 849. NyKözl. XV. 336). Julianus cardinal Vladislav királyt felülteté, törökök ellen vivé (Pázm: Kal. 1766. 336. no.). Egy dob-ültés egész táborn felültetett (Zrinyi I.148). A pápa fel-ülteté a csehek ellen ... (Pós: Igazs. I.189). Nem kellett volna magoknak akadéket keresni, avagy ha keresni akartak minket ne iltettek volna fel (RákGy: Lev. 214). Bécsből hozott német cserép es téglavetőm iltete fel, es úgy hibáztunk (Nyr. VIII.422). Ecclesiának ellen felültetett bennünket (Nyr. XIV.461).

[Szólások]. Nem is vallana kárt az ország benned, ha immár a szent Mihály lovára fel-ültetnének, a más világra küldenéek (Pós: Válasz. 72).

környül-ültet: circumsero C. circumpango PPBl (TörtT. II. 350).

ki-ültet: [insero; bepflanzen]. A húsok vagy ki-nyitva lesznek vagy arcusokra hajtva; az elsőt szőlő tövekkel köll ki-ültetni, az másikat külömbféle gyümölcsfákból; úgy mint mogyoró fából, halysz meg és több eféle fákból (Lipp: PKert. I.161).

le-ültet: 1) facio considerare MA. sessum deduco PP. [niederzetzen, sitzen heissen]. Zent pal zent antalth léé ültetwen monda ky (PeerC. 79). Örömben nagy gazdagdon főzete, jeles fili peket mind leültete, Heródes ü vellek lakozni kezdte (RMK. 15). Ültesséte le rendel: facite illos discumbere (Helt: ÚJT. 6). **2)** [absetzen]. Uralkodókat le-ültetők: *oppressores dominationis PPB. **3)** [compono; beschwichtigen]. Az constanczi-polyi Cyriák patriárbának dagályát le akarván ültetni, azt ... (Pázm: Kal 647). Ez villongas igen könnyen le ültethetie székT: IgAny. 415). A curátor megintette őket és szépen leette (Nyr. XIV.460).

mög-ültet: 1) [considerare facio; ansiedeln]. Valamely pusztalyet lakóssokkal meg-ültetni: solitudinem alicujus loci frentare PPB. Idegen néppel meg-ültetett határ: arva conserta ntibus PPB. Fylyep kyral wyonnan meg ylteltween a varost, wezee az ennen neween (ÉrdyC. 363). Bazat meg veuee, es lokkal ültete meg (Szék: Krón. 69). **2)** planto DöbrC. 151. riptombol zölöt ki hozal, nemzeteket elvetel es meg ültetted et (DöbrC. 151).

Ültetés: plantatio, consitio, consitura C. [das pflanzen]. **2)** ünta; erdgewächs Com: Vest. 141. Gyökeres ültetés: vividix C.

ÜLDET, ILDET: [persecutio; nachstellung]. Zoboducha t rduung ildetuivl (HB).

ÜLDÖZ, ILDÖZ (öldözés: persecutio Fél: Bibl. 71. öldöz: on: Post. 1530. MA. PP. MA: Bibl. 1270. öldözés: persecutio, esdes MA. MA: Scult. 11. EszT: IgAny. 111): persequor MA. rfolgen, nachstellen). Midőn őket az egiptomiaknac serege öldzeie: dum exercitus eos persequeretur (BécsiC. 18. 43. 67. inchC. 22. 32). Igen keményen evldezyk vala (MargL. 81). igassagnak evldezevy az eretnekek (DomC. 27). Az maditák gyakran ki ütnek vala, Izrael bait szeljel öldözik vala, Gedeon őket háromszáz magával, igen megverte vala (RMK. 13). Az kik öldösztetnek: qui persecutionem patiuntur (Fél: ok. 6). Egymást öldözik, martzongják (MA: SB. 347). Szent gientius, midőn az Arianusoktol öldöztetneiek, Romában onven... (Lép: PTük. III.67). Lovassa öldözte, gyalogja öldözte, agszárdig az mezőt vérvél öntözte (Thaly: Adal. II.248). A eg reá támadván, rutalmazni, tagolni, és öldözni kezdé nagy rgesen. (Fal: NU. 355).

ki-öldöz: [expello; vertreiben]. Zent ystwant meg kőwez-en es az tob tanyotbwanyokat sydosagbol ky yldözween uachot tartanak (ÉrdyC. 424b).

mög-öldöz: persequor [verfolgen]. Reatok vetyk hű kezöt t es megh yldöznek, synagogakban es temlecekben vonvan ordC. 603).

Üldözés: persecutio [verfolgung]. Yldözeest zenwed (ÉrdyC. 71). Bodogok kyk evldezeest zenuednek (CornC. 184). Köndö-gnen, hog meg boçattana öneki ez illen öldözesről es halalra resesről (TelC. 199).

Üldözet: persecutio MünchC. 20. 38.

ÜLL, ILL (ydlík Szék: Krón. 18. idleni 182. idlyük Megy: yle. 512. üdnepeth üddöl: sabbata sanctifices PeerC. wdülvk wdnepeh Komj: SzPál. 139. születisinek napiat üllenek iv: ÚJT. 123. ez mai napot azért üdlík Sim: Evang. 138): ülle ünnepet: ferio, festum diem celebros MA. [feiern]. Myna kerezeyen tartozyk hynnye es tyztölnye Istennek nt annyat (ÉrdyC. 162). Az anya zent egyhaz zenth leleknek ratta ygazgattalyk, kyt romay zent zeek ees meg confirmalt ylleny paranczolta (163b). Minden kereztyennek kel ylleny may zenth napoth (120b. 113. 506). Ynnepeth ylyletők: ta celebrabitis (JordC. 59). Aprozentők napiat illeni (DebrC.

79). Jol illi ötet [szent Pálnak megtérését] az anya zent egihaz (159). Zent egihaz ziz marianac illi ő menbe menetinec napyat (NagyszC. 273). Az napokoth megh iegzitek, tartyatok, wdlytek (Komj: SzPál. 266). Illed te ah beteknek ünnepa napiaat (Ozor: Christ. 175). Mert az wrnak innepet kel illenőne: est enim sollempnitas domini dei nostri (Helt: Bibl. I.Gg). Ydlík a pinkest-nec napiat (Szék: Krón. 18). Az vr napiat hagia idleni (182). Pünkösöd napiat nem babonaságbol illic es tisztelle az keresztye-nec (Mon: Apol. 469). Az innepet hét napig üllötté (Káldi: Bibl 383) Az karátsont illeni, szentelni (MA: Scult. 120). Szenteltéc, üllöttéc az eljövotelt [ádvént] (12). Az keresztyén nép áitatos innepléssel illi, az martyromoknak emlekezeteket (Bal: CsIsk. 153). Vasárnapot üllünk (Pós: Igazs. 191). Az ünneppek gyönyörűsegesen illetetnek (Com: Vest. 94).

mög-üll: servo festum Kr. [feiern, festlich begehen]. Wgy ylyle megh az hosvetot: tunc rite celebrabit (JordC. 35). Megh ylylek az hosvetuak ynnepeeth: fecerunt pascha (294. ÉrdyC. 33). Meg illic az ő napiat (Helt: Krón. 32). Minden hetedic exten-dőt meg illettec (Born: Préd. 399). A készület után valóba meg kel illeni a husvétot (Tel: Evang. II.28) A husvétot az első hóban kell vala meg-üldeni (Pós: Igazs. I.103). Meg-idenéc a szombatot (Megy: 6Jaj. IV.12). Meg-idlyük ez napot (Megy: Bayle. 512). Titus császár meg-parantsolta Rómában, hogy az ő születésének napját mindenek meg-illenk (Hall: HHist. II. 88).

mögüllés: [celebratio; das feiern]. Pünkösödnek meg idlét... dolognak tartjuk lelni (Pós: Vetélk. 25).

mögülletés: ∞ A pápások az üdnepeknek meg-ülletté-seket tsak a külső geze-mize ceremoniakban helyeztetik (GKat: Váls. I. Előb. 34). Szent üdnepeknek meg üdletése (GKat: Váls. I.835).

Üllés: feriatio, festi celebratio Kr. [das feiern]. Az vr isten az husvét illéséről bizonyos törvenyt szabott vala (Pázm: Kal. 474). A vasárnapü illés (Matkó: BCsák. 398).

ünnep-üllés: ∞ Tanéttatune az innep illésről (Zvon: Post. I.875).

üllő: 1) feriars, festum celebrans Kr. [feiern]. **2)** [festus; feier, heilig]. Az sator ynnepeenek yllewey napyan: in solennitate tabernaculorum (JordC. 269). Ezec az napoc emlekezetben lészne es illőc nemzetségről nemzetségre (Kár: Bibl. I. 507). Ezek-közül [ünnepek közül] három vólt leg-illő, vagy szentebb, melyeket hét nap kellet megilleni (Mad: Evang. 102).

ÜLLE-FÜLLE, ÜLLŐ-FÜLLŐ (üllőfüllő Zvon: PázmP. 263. Tyuk: Józs. 129. üllő-füllő RMK. II.314): **1)** vulgavagus, erro MA. [homo nequam? einzeln umherirrend? gesindel?]. Táborbeli népe hatszazezer vala, kit az Scithiában mind levág-tak vala, ebben egy hirmondo haza nem ment vala, de az üllő-füllő haza szaladt vala (RMK. II.314). Ki vine népet éyel lassan, ezac háromszáz ülle fülle népeket hadia benne (Helt: Krón. 131b). Oly szörnyen levágák őket, hogy üllő-füllő szalada el bennők (ErdTörtAd. III.162). Ugy meg-verte az Amálékítákat, hogy tsak üllő füllő szaladot-el bennec (Tyuk: Józs. 129). **2)** [inutilis, nequam; nichtsnutz, geringfügig]. Arolékos üllő-füllő okotskakkbol akarja meg-mutatni (GKat: Titk. 333). Tsak valami haszontalan vagy jádži, es üllő füllő dolognak-is itélheti... (Nagyi: Orth. 191). Volt a mostani kalvinisták vallása nem-csak darabonként es üllőven füllőven, hanem... (Pós: Vetélk. 49).

ÜNNEP, INNEP (üdnep EbrC. 38. PeerC. 110. Pós: Igazs. 254. 611. üdnep Sylv: ÚJT. I.42. GKat: Titk. 18. üdnep-lés Pós: Igazs. I.103): festum, feriae C. fest PPB. Minden esz-tendőn szokott innep: solenne C. Nephalia: bornemiszák ün-

nepe C. Tytellyed te barut dot, lyk tegeket ez ydneque vendige hintanak (EhrC. 38. 73). Heza innéjé: festa domus (BécsiC. 20). E gőzödélum innéjénée napia: dies victoriae hujus festivitatis (17). Követközők ez may zent innepek epistolaya (ÉrdyC. 311b). Erwendatesseggel zolgallyad ynnepet (532). Wdnepethi wdól: sabbata sanctifices (PierC.). Tezevük innepet ez may napon zvx marianak (CoriC. 61). Szerenesés innepet érní (LevT. II.316). Ex duobus corruptis üdnap: integra fuerat földös nap (Sylv. Gramm. 42). Innep meg szegésért meg kövezetete (Vás: Cui. Cat. 261).

[Köznoudások]. Mindenkor ünnepe vagy az röst-enbernek: semper forae sunt inertibus (Deesi: Adag. 128).

husvét-ünnep. Husvét ünnepe: festum paschatis MA. [ostern]. Ez a husvét innephez való közsálet (Tel: Évang. II.33).

sátorjárás-ünnep: solemnitas tabernaculorum JordC. 235.

sátoros-ünnep: festum tabernaculorum MA. scenopogia laubhüttenfest PPB. (MA: Bibl. I.69). Sátoros innepeket illelne avagy szentelnee (Com: Jan. 13).

ugró-ünnep. A husvét es a több ugro innepok tíz napal előbb tartatnak (KNagysz. 1658. 17).

üldö-ünnep: dies festus, solemnitas Kr. [feiertag]. Meny illő innepet meg nem illet (TelC. 258. JordC. 36). Egy póntek-nap, mely az töröküel üldönnep, méhében fogadá Mohametet (Pázm: Kal. 434).

Ünnepöl: ferior C. feiern, nicht arbeiten PPB. Az mend zenteknek innepo meg okakból tyteltetyk vagy innepelytk (CoriC. 190. RMNy. II.23). Innepellyünk egyen valóba és ugy innepellyünk, hogy a külső inneplésnek általa az belső inneplésre ébrezzük és gerjezzük fel az mi szívünket (Tel: Evang. II.36. Megy: 3Jaj. II.152. Illy: Préd. I.18).

mög-ünnepöl: ~ Megünnepelni az szombatot (MA: Scult. 901). Az ő coronázattyának napját meg inneplették (Pázm: Kal. 252). Dícsőtűések napját meg ünnepellyük (Pós: Glat. 29).

Ünneplés: feriatio SL [das feiern, feierlichkeith]. Zyletes napnak ynneplesse (ÉrdyC. 523). Nagy tyztesseggel es nagy inneplessel befeketezcek, be zenteltek (Margl. 35). Az pap kezdi enekleny nagy ynneplessel az preficiot (CoriC. 361). A külső inneplésnek szertartásával az belső belki inneplésre kel az mi szívünket fel gerjeztetünk (Tel: Evang. II.29). Tyntzek inneplések, játékok (NóPM. 8).

Ünneplet: ~ Vr innepleténée napian: in die festivitatis domini (BécsiC. 192).

Ünnepelő: 1) feriatius, feriatius C. feierlich PPB. A napokba (az az nagy héthen) magatokat meg tarchatoc, mert azoc siralom, nem innepelő napoc (Mou: Apol. 142). 2) [vestis solemnitas; festagskleid]. Emec fölette mindeniknee egy innepelő ruhát ada: singulis quoque proferri iussit binas stolas (H. It: Bibl. Ix). Külsőleges innepelőbe öltözvén, bélopta magát szobájába (Fal: FE. 633).

Ünnepés: laetus festum Kr. [solemnitas; gefeiert]. Azért emeltetett az Isten templomában innepes szentek közzé, hogy enek példájával ismértetűek az Isten igralmának nagy-volta (Pázm: Préd. 122). Oh innepes esudatétel: o! sollemnitas miraculum (Illy: Préd. II.4).

[Ünnepész].

Ünnepzés: [feriatio; das feiern]. Ünnepözés (Pós: Isasz. I.310).

Ünnepi: festus MA. feierlich PPB. Az Istennél es kedves lészen az mi innepi szentelődne (MA: Scult. 77). Egyedül csak Istenő válna az innepi szentelét (Ker: Préd. 784).

ÜNÖ, INÖ. ac a C. bacula, juve et vitula vacca MA. junge kuh PPB. Polato ünö: vacca lascivius BéeC. 193. Köner ünök (212). Byalokunk inéiek (AjortC. 17). Fejje inew (LevT. 186). Fáyev inew (RMNy. II. 1). Vagyon nala harmayezket boryvs enew (Radv: Csál. II.5). Meg feytée az ünöket (Helt: Bibl. I.326). Ünö ezorda (Helt: Mes. 336). Az ünöit fei vala (162). Ha ünöit a sarba döl, te magad fogd a farkát es erőssen emellyed (185). Ünök nag bekével fiazik meg (M. I. Jób. 51). Het szep köner ünö vizből fei fött vala Bork: Ének. 564). A ki ünöit iol tirtya, gyakorta ezik a teiből (Sa Mark. 26). Tanquam ovis meridianus: mint az tünya ünö (Deesi: Adag. 253). Az ő ünöie meg füt, es az ő maguát el nem veszi: bos eorum concepit et non abortit (Kár: Bibl. I.521). Szoptatós ju laim es ünöm vacnae: oves et boves foetas habeo (MA: Bibl. I.31). Hét szep es kövér ünö: septem pulchrae et crassae boves (I.38). Ez a töpörödöt aglant az ő ünöje hajdól kéze valót csinált (Pázm: Kal. 1766. 398. NyKöl. XV.361). A telén, ünö szoléd (Com: Vest. 13). Az tolmácsnak vött ő keglne egy ünöt (MontME. I.263).

borjus-ünö: vacca foeta MA: Bibl. I.249. [trächtige kuh]. Haytuae szep boryus ünöket (1669. 270). Vagyon harmayezket boryvs enew (Radv: Csál. II.5). A meg fütött, füzlekdel telén, hasas füzőnec, avagy boryvas ünönee, földi sen hordta, mondatic (Com: Jan. 78).

isten-üneje: cantharis rubra PPB. cantharis; St. Johannis-fliege PPB.

Ünöske: vaccula C. kleine kuh PPB.

Ünöi: vaccinus MA. das von der kuh ist PPB.

ÜREG (árógh Güntz: RLab. 117): 1) concavus, obinatus, alveatus C. cavus MA. carinatus PPB. vacuus; höhl, ausgehöhl, wie eine multer PPB. Üreg hely: cavum, caverna; höhle PPB. Alveolus: koczka táblátka, vagy akarni hészgh, üreg ta Major: Szót. Az bádvány kiförmáltatott vala rézből üregen, melybe az ő gyermekeket betöltée (MA: Bül. II.26). Az a nádszál nem olyan gyenge, vékony, üreg, törékeny volt mint a minémű a mi földünkön terem (GKat: Váts. II.110). A náál külsőképpen szép egyenes, de belöl üreg (Szathm: Dom. 31). Mind az egész épületeknek nagy voltat fölette nagy üreg helyek veszik környöl: omnium operum magnitudinem circumvenimus cavernae ingentes (Forró: Curt. 218). 2) [cavea; vacuus, vacuum, caverna] inane PPB. tumba C. spehauer (Helt: Bibl. I.114 [leerer raum, höhle]. A száznak belső üreg: inanis oris PPB. A szívnek ürege: ventriculus cordis PPB. Ki terieszi ő az egeze kerelségét az üregen (Kár: Bibl. I.527). Üregben adathatike mozdulás? (Illy: Préd. II.263). Föld alatt való nyílások üregek: cavernae (Com: Jan. 13). Vornelken, vőtot üregekben lakuae (102). A apostolok a propheciák vőtm követhetőek valának, nem egy, hogy ünögh ne követhetőek gyárst ő hűlekke követhetően voln, hanem hogy a propheciának hűtölket vallanők (Güntz: RLab. 117). Az hasnak üregi: a melynek üregei PP: PaxC. Nyr. XI. 774.

Üregös: multicavus, multicavatus C. höhl. A gőyölös belöl részere avagy belöl üreges avagy hészghos: concavus (Com: Jan. 16).

Üregit. Üregito: cavator MA.

Üregség: cavernum MA. locus vacuus vacuum; leerer raum, leere. Minden üregség: alveus MA. Az fejje febor való üregség az égielen (MA: Bibl. I.1). Üregség avagy hívzag (GKat: Tlk. 14).

ÜRES, IRES. [vács Mol: Hrb. 18]: 1) vacuus, inanis, et vas C. obinatus PPB. laug, höhl PPB. Y. szenteltem követhet (ÉrdyC. 64). Ires füzek (BécsiC. 64). Az hűt wőse RAt

omj: SzPál. 58). Mostis füresen bochtattal volna el: nudum e dimissio (Helt: Bibl. LP3). Űrösen találta mind a falukat (Helt: Krón. 31). Ennek választása előt iresőn alla a papaság en kilencz hónapig (Szék: Krón. 132). Kimenvén telles volt-m és üressen hozott engem vissza az úr: vacuam reduxit e domini (Káldi: Bibl. 232). A templomok füressek voltak képektől (Matkó: BCsák. 182). **2)** experts C. vacans MA ledig PB. [frei]. Hona a polgarok üres napon giulnek vala (DebrC. 1). Menével inkab vagom a fel fvalkodastól füresbe avag ide-mb (260). Az mi bñeinknek terhetül füressek legiünk (Fél: m. 275). Az ű bazok füres az feleletmül (441). Hazakban keség csendesség, egyenesseg vagyon, füressek minden zaniánátul, háboriságtul és visszavonyástul (Tel: Evang. II 68). Ite füres minden szunyadozástul, szemei vigyáznae (Zvon: st. II.171). Ezeketül a gonoszoktúl üressek a halgatók (Pázm: éd. c2). Az adótul füresse, szabadosc (Com: Jan. 123). Az zagot meg nem tarthattya; hanem tellességgel töle füresnek ill lenni (Ver: Verb. 85). Legyenek minden babonaságtul essek (Pös: Igazs. L71). A jószágul füres phariseus inkáb okott dicsekedni egyebeknél piperés cselekedetivel (Matkó: Roml. 46). Leánykorában mindentül üresen hagyta (Nyr. I.416). Az atya tellesen üres e világnak igazgattatásatol (Kat: Titk. 278). A kísértettül füressek nem lehetnek (Mad: rang. 232). A büntül füressek (Ker: Préd. 50). Minden véték-üres: onnis experts culpa (Ily: Préd. I.161). Hogy az em-rek a földi foglalatosságoktúl üressek lévén, Istenhez vites-kek (I 127). Ha az inadság minden hiságos gondolatul füres zen (II.206).

[Közmondások]. Szeuérnes deákina füres táskáia (Decsi: pag. 244). Az füres hordó kicsül füresre is kong (Hull: Paizs. 1).

Üreséd-ik: vacuor Kr. [frei werden, los werden]. Harmad pig dolgoktúl üresedvén mindenestül isteni szolgálatokban alálnak magokat (Pázm: Préd. 77). Dolgaitul füressedvén, londságot akar olvasni (Sall: Vár. 57).

Ki-üresedik: [evacuor; leer werden]. Vajaz vannád ki esedett (Gvad: Id. 205).

még-üresedik: ~ Inkab sokoth zenth irásth halgathny olvasni, nykor egyeb dolgaitul megüwreshedy (Komj: Pál. 12). Isten szerelmétül és dütsőségétül távul lésztek; és oknek reménységétül telleségesen megfüresedtek (Pázm: Préd. 1). Idegen hajlékban akara a mi urunk születni; hogy tsak ol is a kevés alkalmatosságtól meg-üresednék, melyre ma-k házában szert tehetett volna az ő szent anyja (104).

Üresget: identidem vacuat Kr. [wiederholt leeren]. Üres-ik erszényét, motksollyak bñtsületét, sértegetik ártatlanságát, bñrkodnak lelken (Fal: NE. 4).

Üresít: vacuo, vacuefacio, inanio MA. ansleeren, leer machen PPB. [zunichte machen]. Igen gondatlanul cselekszik ldnus, azzal akarván a sz. atyák méltóságát üressíteni (zm: LuthV. 50). A játékban nem számnak üressíteni urok zényét (Fal: NA. 146).

Ki-üresít: exinanio, evacuo MA. egurgito C. [ausleeren, blößen]. Nem alitotta ragadománynak magát az Istenuel ennlőnek lenni: hanem ő magát kiüressítette: semetipsum nanivit (Ily: Préd. I.251). E cselekedetek minden érdemtül üressítettnek (I.444). Kiüresítet magadban az isten irgalságát (I.8). Ki-üresítettvén méltóságából, nyakraftöre vette a Geherma tűzére (Csúzi: Síp. 285).

még-üresít: vacuo, evacuo, vacuefacio, inanio, exinanio, capulo C. [leeren, entleeren, entblößen]. A tárvházat meg-üressíteni: *exlaure aerarium PPB. Az alazatosság helyi ez az zeretuek, az elmeth megüwseyty az hewolkodas-

tv (WeszprC. 144. KazC. 7). Parancsolya a pap, hogy meg üressítse a házat: ut efferant universa de domo (Helt: Bibl. I.EEe3). Nagy bizonynal mondgyac, hogy hazat fiatal meg üressituen ment volna hozzá: pro certo creditur necato filio vacuam domum scolestis nuptiis fecisse (Decsi: SallCat. 12). Nem tsak ártalmas a halálos véték, hanem oly utálatos rút-ság mely minden szépségtül meg-üressíti a lelket (Pázm: Préd. 726). Ha te jól meg-tudnád magadat üressíteni minden terem-pet állattul, örömet ved laknék Jesus (Pázm: KT. 135). Az orvosságoc, a melyec gyomor tisztító, meg-üressítőc (Com: Jan. 103). Meg üressítő, purgáló orvosságok (216).

Üressítés: vacuatio MA. leerung, ledigmachung PPB. Kin lesznek mód-nélkül-való sebek? Nem azokon-e kik részeges-keenek, és tanulják a pohárok üressítését? (Pázm: Préd. 230).

pohár-üressítés: [das leeren der gläser]. A pohár üreses-tesbe szorgalmatosoc (Tel: Evang. I.180).

Üresskéd-ik: **1)** [otior, nugas facio; müßiggelien, unnützes zoug treiben]. Evreskevedv vagy heuolkodo (HorvC. 249). **2)** [se occupare, operari dare; sich befassen, sich befleissen]. Neta-lantan a lelec, ki őgekez [így] éac istenben füreskedni, el ozta-sac (VitkC. 7). Az testi binnek tetelebe ireskőgötök (TibC. 312). Inadságokba ireskődik uala (KazC. 76). Io mñelkődetőben füreskődnenee (TelC. 35). Inkab akar uala ot hon isteni elmel-kődesőbe füreskődni (15). Üresskődvén házasságnak törésében (DebrC. 64).

Üresskédés: **1)** [otium, desidia; müßiggang]. Wreskedesth ő twle eltawoztath walaa foglaltwan magath myndenkoron zeut-seghes nywelkedetekben (ÉrsC. 561b). **2)** [negotium, opus; be-schäftigung]. Oli igen foglaltia uala magat az isteni üresskőde-sőghen, hagi a titkon való imacsagban a földről az eegen fel emelkődik vala (DebrC. 106).

Üresség: vacuitas, inanio C. otium MA. iuanitas; leerheit, ledigkei PPB. [musse]. Ürességem-vagyon: vaco; leer und ledig sein uo. [musse haben]. Ürességbñt nem hagyott volna nekyk tanach gőiteny (WinklC. 140). Keresvala ürességűt nykeppen adnaia nekik ötet sokassagh neköl (144). Hog ha vressged adatik, ily ennekem (LévT. 147). El megyen penygh mykor wneky wressyge lyzen (Komj: SzPál. 1). Nem lőn üressége, hogy választ tehetne irásodra (Balassa: Költ. 183). Az törnéu tudonac bñltésége az alkalmatos ürességben: tempore vacunitatis (Kár: Bibl. I.676). Nem akarom tisztessages ürességemet mulatni restseggel es tuniasaggal: non fuit consilium socordia atque desidia bonum otium contere (Decsi: SallC. 3). Üressége közöt czelekedetül magaban meg gondoluan kezdé a romaiktul felni: in otio facinus suum cum animo reputans (Decsi: SallJ. 10). Nianaliaimtul az mi ürességem lehetet, azt mind ez mi időnk-beli vetekődeseknek meg erteseben töltöttem el (Zvon: Osiaud. B2). Olvassa világi dolgai ürességében (Czegl: MM. 23). Mihi unnc non vacat, ich habe jetzt nicht die weile: nekem most nints ürességem rá (Com: Vest. 61). Ich habe weil, oder zeit: vagyon ürességem reá (149). A kinek a foglalatosságoktúl üres-sége vagyon: cui ab occupationibus vacat (Com: Jan. 206). Rendeltetet, hogy a biveknek innep napokon üresség lenne, és a földi dologtol magokat megvonnák (Ily: Préd. I.126). Többet innel örömet: de nines abhoz most ürességem, hanem hagyom azt más alkalmatosságra (Thaly: Adal. I.336). Megcselekszem, mihelyt ürességem leszen (Fal: NE. 59).

Ürességős: [inanis; eitel]. Wressegos bezedhewl (ÉrsC. 642b).

Üressül: vacuor Kr. [frei werden, los werden]. Midőn dere-kas dolgaitul üressülne, néha az levelek között is kereskedik vala (Szal: Krón. 244).

még-üresül: 1) [evacuor, exinanior: leer werden, entblöset werden]. Az menorzaghi imar kecör iresítettöt megh; harnaer oztan megh iresöl iteletnek napian (TihC. 350). Az ki hazugsagual gyűnti marhaiait, még üresül (Bom: Préd. 561). Ha a császári szék meg-üresül (Czepl: Japh. 221). **2)** [vaco, defungor, liberor; frei werden, los werden, befreit werden]. Hoő egieb dolgaitul meg üresült vala (Istv: Volt. 6). Még nem ürrösül a nagy ostobaságtól (Polv: Dics. 15).

mégüresülés: [evacuatio; entloerung]. Az wr isten saknac es erszinnee megüresüléseneul bünteti meg az ő dolganac elhagyasat (Helt: Bibl. Lb).

Üresülés: [otium; musse]. Hoő valami pihenésem es üresölésem legien (Mel: Jóh. 77).

Ürit: inanio, evaquo MA. casso MAI. ausleeren PPB. Kezdec üreyteni mindenikneec sakiat (Bom: Ének. 569).

[Szólások]. Ha üritthette dolgát, minden nap elment hozzája (Nyr. XIV.460).

ki-ürit: depleo PP. [ausleeren].

még-ürit: ∞ Az eegneec tömlőt kitsoda üritheti meg? (Kár: Bibl. I.536).

Ürités: evacuatio; ausleerung PPB.

Üreget: [identidem vacuo; wiederholt leeren]. Soha sem volt tanácsom, hogy a dámák fenekig ki-forgatván zebeket, mind a koldus táskákba üregessék (Fal: NA. 172).

Ürül: vacuor, inanior SI. [leer werden, frei werden]. Ymad-sagnak yrewl: vacat orationi (EhrC. 114). Ezek maragyanak ebben míg időm ürülvén több érkezik (Czepl: MM. 297). Ürülni, az az üresülni (GKat: Tít. 1119). Ha esik avagy irül oly jószág, neki conferálja (TörtT. VIII.230).

ki-ürül: evacuor Kr. [leer werden] (Csúzi: Tromb. 473. Kr.). Pénzem penig ninesen mast az oldalamon, kiürült az gyűszöm, elkölt kóborlásom (Thaly: VÉ. I). Ki-ürülvén erszények a pénzből, más uttal móddal kellett kapni a szerentse ástókébe (Fal: NA. 230). Ki-sok fogyatkozásokkal születik az ember! a mellyekből nem lehet hirtelen kiürülni (Fal: UE. 365).

még-ürül: evacuor Kr. ∞ Meg ürül [így] tarsolya (Megy: 6Jaj. II.19).

Ürülés: vacuatio, vacuitas; leerung, ausleerung PPB.

ÜRGE (irge Frank: HasznK. 21): enniculus, curculio C. gurgulio PPB. [zieselmaus]. Gőzű, ürge: gurgulio Nom. 97. Irge bai (Frank: HasznK. 20b). Az ürge, tengeri nyúl vajakállya az lyukakat (Com: Jan. 47). A migale... félig menyét, félig egér, minémű az ürge (Misk: VKert. 239. ExPrinc. Thaly: VÉ. I.360. Moln: JÉp. 82).

[Szólások]. Csak magoknak, mint egy özvegy ürgek (Pázm: Kal. 1766. 513. 719. MNyszet. VI.409).

ÜRÖG [? vö. ürög-forog]. Hoc (ὑργον) non abludit a nostro ürög h. e. subindo se vertit; et ürge, enniculus (Otr: OrigHung. II.83).

ÜRÖM (irem Kár: Bibl. I.604. Sylv: Ujt II.144. ürm MA: Bibl. I.554. MA: Scult. 169. Cis. K3. ürm Nom. 84): absinthium C. Ver. wermut PPB. absinthium vulgare Beythe: Nom. 1. Ki frömbo fordeift az iteletet: qui convertit in absinthium iudicium (BécsiC. 222. NagyszC. 68). A vizeknek az harmad része keserü merges iromme lön (Mel: SzJán. 229). Megrészegett engem ürömmel: inebriavit me absynthio (Ily: Préd. II. 458). Üröm-só (PP: PaxC. 211). E világon öröm ninesen soha üröm nélkül (Kisv: Adag. 149). Kikre haragjának pohárát köszöni, émelgős ürömmel gyakorta megtölti (Thaly: Adal. I

62). Világi nyomorúságok ürnével keserített pohárt békességes türessel igyuk meg (Csúzi: Sip. 292).

bárány-üröm: absynthium ponticum, sautonicum; feld-wermut, wilder wermut, schaf-wermut PPB. seriphium PPB. absinthium ponticum; pontischer wermut Fuchs: Stírpl. 3. Salvia, salya. barany irom [olv. barany iröm], h. e. agnium absinthium (Beythe: Nom. 8). Fekete iröm leuele viragostul, bárány iröm leuele viragostul (Frank: HasznK. 18b). Absinthium ponticum; schafgarbe; barany ürm (Nom. 84. Gér: KárC. IV.41).

csába-üröm: pimpinella Lipp: PKert. II.112. Pimpinella, bibenellen, Chaba-üröm, a Chaba (Nom. 47. Nyr. XIII.118). Chába üröm (Com: Jan. 31). Csába üröm gyökere: pimpinella (Cseh: OrvK. 12). Pimpinella avagy csaba üröm, a mint né-melnyek nevezik (Lipp: PKert. II.112. Nyr. XIII.117).

fejér-üröm: absynthium; wermut Nom. 81. absinthium vulgare; gemeiner wermut Fuchs: Stírpl. 2. absinthium canum PPB. (Nyr. XIX.41).

fekete-üröm: artemisia; beifuss, roth bunckkraut PPB. artemisia latifolia; beifuss Fuchs: Stírpl. 25. artemisia ramosa; mutterkraut 26. (Frank: HasznK. 19. Com: Vest. 120). Fekete iröm: nigrum absinthium (Beythe: Nom. 2. Nyr. XIX.41).

juh-üröm: [absinthium ponticum; schafwermut] (PP: PaxC. Nyr. XII.177).

keserü-üröm: absinthium *triste PPB.

tengéri-üröm: seriphium PPB.

Ürmös (ürmes bor Web: Anul. 48): absynthiatus MA. von wermut PPB. [wermut-]. Ürmös bor: absinthites C. MA. Com: Jan. 84. wermut-wein PPB. Ürmös ital (Ágost: Zar. 298). Ürmös borral épicz gyomrodát, hogy ha lehet (Cis. 13). Telben ürmös borral örveny gyökerec, avagy szek füves borral egy (KDebr. 1619. BS). Ürmös ital (Szentm: TF.7).

Ürmösít. Ürmösített: absynthiatus MA. von wermut gemacht PPB.

Ürmöz: absynthio coude Kr. [mit wermut versetzen] Ürmözött: absynthiatus MA. von wermut gemacht PPB.

még-ürmöz: ∞ Lőtt meg a leányom lakodalmá, melyet is isten leányom betegségével úgy megürmöze, hogy senki sem hitte, hogy meg ne haljon (Bethl: Élet. II.294).

ÜRÜ (ürü ErdOrszgy. II.380. örü BécsiC. 129. örü MA: Com: Jan): vervex C. MA. [baumel]. Ewryw: vervex; kastrum Pest: Nom. 60. Vervex: örü, herélt juh Maj: Szót. Örü, herélt-kos, berbéc: vervex PPB. Mikent örökneec aldozatta: sicut holocaustum arietum (BécsiC. 129). Örököt, örököt aldozok neked: offeram tibi boves cum hircis (DöbrC. 125). Ekrekkel es wrvkekkel aldozom teneked (KulesC. 153. KeszthC. 160). Hewrth bwzanak belyvel: hircos enim medulla tritici (178. Radv: Csai. II.403). Szolnakba az ürük végett Katona Benedek ment (MonTME. 113). Zlátónak egy ürü, cipő, kalács (KeeskTört. II.196). Az örü olyan kos, melynek a tőki ki-vétetett: vervex est aries, cui scrotum ademptum (Com: Jan. 13). Egy iró vagy kos bőrt d. 20, egy czáp bőrt d. 25 (ErdOrszgy. II.380. Gér: Kár. IV.454).

Ürüi: vervecinus MA.

ÜRÜGY (üregy Pósa: Igazs. I.586): praetextus MA. vorwand PPB. Ürügével: hoc praetextu, sub specie MA. Ürügyével: sub praetextu, sub specie; unter dem vorwand PPB. Tréfa ürüggyével (GKat: Tít. 875). További reménységnek ürüggyével, mint zöld ággal maga részire vonszani egy-valakit, udvari tsel-vetés (Fal: UE. 364).

1. **ŪST** (ist DebrC 194): cucuma, ahenum C. MA. kessel PPB. *aldarium*: melegítő űst C. Ūst-gyártó: *faber ahenarius, caldarius*; *essler, knpferschmied* PPB. Ūst borga, melybe az űstöt akasztják tűz felett: hama; der haken, woran man den kessel fibers ener hängen PPB. Réz űst, melegítő űst: *caldarium aes PPB*. *orr* az űst: ferveit ahenum PPB. Egi űst olajt meg forratatnak mezeitelen bele vetete eh zeut dorottiat (DebrC. 185). Vstben luaztot ou (194). Az Achab kiraly fiaynac feioit rakác nag stbe, avag czaop kosarba (Mel: Sám. 404). Czinála Hiram űstököt: fecit Hiram lebetes (Kár: Bibl. I.309). Minden űst latt támaszoc valánae (uo). Az meg szentelt állatokat főzőc azéakakban, vas fazéakakban és űstökben: *pacificas hostias coeunt in lebetibus et cacabis et ollis* (406). A temérdekségó pedig az stnek egy tenyérynü vala (Káldi: Bibl. 300). Ūstök, fazakak, az helyben főznek (MesésK. 26). Hogy a salétromos űsttel Budára volk, attunk költségekre 1 f. 50 d. (MonTME. I.33). Ūt széles ezüst stök (MonIrók. VIII.45). Egy nagy űst tele volt vízzel a tűzön Mik: TLev. 85). A szőlőt űstökben főzik, a míg olyan sürű em leszsz, mint a ser élesztő (354).

égéttborfőző-üst: [brauntweinkessel]. Lomhik, égetbor főző űstnek sílvege: *alembicum PPB*.

salétromfőző-üst, salétromos-üst, salétrom-üst: [alpeterkessel]. Az salétrom főző vas űstért akkori költség volt ft. 50 d. (MonTME. I.26). Borbély Pétör és Pógáz Pétör, egy a salétromos űsttel Budára voltak attunk költségekre ft 50 d. (33). A salétrom űsthöz vettünk timsót, hogy kiladt volt 35 d. (62). Az salétroműstnek timsót vöttünk (97).

sőrfőző-üst: *ahenum cerevisiarum PP. abenum braxarium PPB*.

Ūstöske: *cucumella C.* [kleiner kessel]. Egy tiszta réz stöskében olvassza meg az viaszat (Kecsk: Ötv. 288).

2. **ŪST:** *argentum*; ezüst SI. [silver] metall [?] Adámi: pr. Aran es ez űst (BécsiC. 13). Julia is fejér, kivel szép tej nem ér, sem gyoles, kit nem fogott füst; édes szóval tudós, mint a Mercurius, kitől szívem fél mint űst (? Balassa: Költ. 1). Egy vetközű ezüst tacsat [adtam], benne való űst iskatulál és aranos cserzet [?]; egy par űstből való aranos kest, okost (Nyr. XVII.514). Pénzemet, űstömet, aranyamat elkölttem (EszT.M. I.319). Nem keresek űstöt aranyt, s drága követ űsttem: KöltSz. 188). Arany, kiből vagynak egyházi edények, st, melylyel oltárok, szentségek ékesek (Orczy: KöltH. 163). Arany nélküli voltak első fejedelmek, űst bátor nem volt is 69. L. **EZŪST**).

Ūsti: *variegatus, versicolor*; gescheckt, vielfärbig PPB.

ŪSTÖK (*istök, űstök*): *caesaries, capronae, antiae C. coma*; *eböne lange manns-haare PPB*. Ūstök nyomtató: *capillare*; *nar-haube uo*. Ūstök tsomója: *nodus crinium PPB*. Ūstöc vagy eresztett hosszú haj: *coma seu caesaries Com: Jan. 15*. Feienec űstöke: *coma capitis ejus* (BécsiC. 38). Istökön oga vlet (GuaryC. 58). Tyzes űstökökethi ereztbnek az földre ÉrdyC. 8). Vtet istökön ragada (KazC. 18. DebrC. 11). Istöke-el fogua kih hoz a partra (DebrC. 223). Wstekeknél fogua pontatnak (TelC. 246). Salamomnak kenyweeben: *The feydenek* istöky mykkepen kiraly barson thakaroythwan ereztbweenen... Ew feydenek istöky mondatuak gbondolatoknak kyk rezwenyeknek bötbyben meg zoroytatnak (ÉrsC. 182). Fejét erekatul igr elvalasztá, űstökét ragadá, tálban hagyitá, kiraly ányának el-beiktatá (RMK. VII.7). A te feienec űstökét izd meg (Kár: Bibl. I.455). Az istökömré mondom hogy... szeg: Theoph. 26). Száraz fejechkéjén [lőén] van helye űstöknek (Zrinyi: ASyr. F1). Choportos űstök (Zrinyi II.131). Igen zép fodorrá teszi a férfinnak űstökét (Misk: VKert. 285). Az vaknak az űstököket szíjával vagy szíronnyal felkötötték

(MonIrók. XI.367). Közemben van már űstökének fele (Kónyi: HRom. 154).

[Szólások]. Istegbe estenek [hajba kaptak] (RMNy. II. 161). Nem esem senkivel űstökhöz akar mely apro fogyatkozasokert, melyek eshetnek az kőny nyomtato miat (Zvon: PázmP. 133). Lássad, ha érette vele űstökben esel (Ozegl: BDorg. 100). Hogy elvegyék tőle, kapnak űstökben (Thaly: Adal. I. 127). Cálvinussal űstökben ne meny (Matkó: BCsák. 281). Nem akarok itt azokkal űstökben kelni (Sárp: Noe. 123). Imé! előttem vagyon azalkalmatosság, nyul űstökébe mert el-szokott illani, s ritkán tér-vissza többől (Fal: NE. 55). Gal deakoth isteken kaphak (RMNy. II.191). Ysteken ragadaa (ÉrdyC. 408). Ūstökénél fogva vonni vkit vmire (Pázm: Kal. MNyelvészet VI.409). Ūstökön fogtad az szerenchét? (Zrinyi I.105). A ki aboz fog, az űstökét jól fel-főrlje (GKat: Titk. 2). Ūstököt von vni dolog fölött SzD). Őnnen közetec kezdéne űsteket vonni, és egyic koposztva vala a másakra [?] (Helt- Krón. 200). Ūstök vonna egy mast arezul czapdosnak (Güres: Máty. 82). Ūstöket vonsznak az barátokkal (Toln: Vigaszt. 68). Midőn az vrak űstököt vonsznak, az szegeny kősegek köll baiat bőret oda tartanny (KNagysz. 1621. H. Pázm: Kal. MNyelvészet VI.409). Egy más közdött űstököt vonsznak (Sám: 3Fel. 313). A keresztért ilyen igen vonsznak űstököt (Ker: Préd. 363). Azokkal űstököt vonni s erőt próbálni, a kikkel nem bírnak, vakmerőség (Fal: NE. 96).

Berenice-üstöke: *coma Berenices* [csillagzat] ACsere: Enc. 99.

Ió-üstök: *capronae*; pferdmähnen PPB.

vendég-üstök: [perücke] (SzD: MVir. 336).

Ūstökös: *comatus, caesariatus, acersecomes C.* der schön lange haare hat PPB. Ūstökös, futó csillag: *acutiae C.* Ūstökös csillagot minden űtes esinál, sok ugrosó szikra szökdéssel kohánál (Gyöngy: KJ. 51).

Ūstököske: *bayasoczka*; *comatulus MA*. der wenig haare hat PPB.

Ūstököz: *crines vellico MA.* die haare zupfen, rauhen PPB. Akármely kis dologból okot vészen, hogy feleségét, szolgálját, rútollya, rongállya, űstöközze (Pázm: Préd. 230). Gyakran pofázza és űstöközi Cálvinus a Lutheristákat (Pós: Igazs. I. 670).

ŪSZÖ: *bucula, juvenca C. bucula, juvenca, junix, vitula MA.* [färsé, kalbe] junge kuh PPB. metze, matsch-kalb Adámi: Spr. Horda: hasas űszö, tölgyelű űszö C. Gyermekdyd wzew tehen (RMNy. II.211). Ūszönek hamma: *cimis juvencae* (Sylv: UJT. II.106). Tavalı űszö (Rady: Csál. II.370). Az en űszömön szantottatoc volna (Hofgr. 84). Ki iegzetetie vala a het köner űzőn (Szék: Krón. 15). Három esztendő űszö: *vacca triennis* (MA: Bibl. I.12). Edgy űszö barát ellék (Ker: Préd. 391). A meg-futott, űzelkedet teben, hasas űszönek avagy bornyas űnőnek (forda seu horda) mondatie (Com: Jan. 78). Negyedű űszö (RákF: Lev. 252).

Ūszöske: *juvencula MA.* kalb, kühleín PPB.

ŪSZÖK, ŪSZÖG (*yzezh* JordC. 341. *yzezh* ÉrsC. 225. *özög* WinklC. 166. *wzeg* Komj: SzPál. 92. *wzeg* Helt: Krón. 209): **I**) *titio C. torris, titio MA.* brand, gelöschter brand. PPI-Ūszög, ki-öltött űszög: *titio PPB*. Nekyk ököllet, nekyk bottal palczawal, nemelyek özögghel weryk vala (WinklC. 166). Tyzes yzög: *carbones ignis* (ÉrdyC. 76b). A tűzről egi yzögöt elragaduan... (DebrC. 205) Vetekődes garazdoti hoz, wetekedes ireegyekkezeth yzeketh geryezth (ÉrsC. 225). Tyzes weteketh gywtw az ew feyre (Komj: SzPál. 92). Egy yzeget uewn, hogy

az ew lakohelyet meg egetne (Pesti: Fab. 34). Azoknak farkokat mind egybe kötözé, égő üszökeket hozzájok kötöze (RMK. II.340). Ha szikrázik az űzög erőssen, szelet vagy esőt jegyez (Cis. G3). Nagy tüzet akart rakni, annakokáért soe űzögöt hordott őszve (MA: Scult. 816). Ki tudgya, talim lelked pokol tűzének űszöge léssen (Pázm: Préd. 75). Egygik űszög gerjesztí, és neveli tűzét a más űszögnek (1077). Ez emberek, az régi dolgok mellé vétvén állapattyokat, tanulni fognak az szomszéd házának űszögén (Pázm: Kal. 433). Fellobbant űszögöt is vete kegyelmed ez szegény nemzet közibe (MontME V.336). Tűzes köveket mint valami eleven szent és éghő űszögdött, lövődöz ki (Lép: PTük. I.25). Kijűttem Szigetből ot hagyvan jelemet, vér-tót, holttest-balmot, füstölgő űszögöt (Zrínyi: ASyr. Bb4). Ihon hoz házamban füstölgő űszögöt kanisai török (uo. X). Lángas tüzet űszögből csinálj (Kecsk: Ötv. 380). Égő űzek (uo). Kűnnyeb az tűzes űszögöt embernek szájában venni (Prág: FSerk. K). űszög már ki perzsült vére, de még benn van Amor nyive, forrtion forr az ő tserép (Fal: Vers. 882). **2)** űszög a gabonában: aerugo, myagram, rubigo; rőte an kornhalmen, melit-tan PPB.

[Szólások]. űszögében való: készíttetlen, rudis PPB. űszögében-való készíttetlen értz: raudis PPB. Rútul, nem ékesen, űszögében, darabosan: impolite PPB. Egy szép magas torony építtetett, melynek pléivel való léjazatja s egyéb kivül való megezfírázása még űszögében vala (Szal: Krón. 203). Azt kellett ki-bírsátanom [prédikációim közül], a ni vagy készen, vagy űszögében volt (Pázm: Préd. 44). Az házam épületi is még csak űszögében vagyon (TörtT. XV.174. Gér: KárCs. IV.359). Ha ma valamelly Bernárd így prédikállana Rómában, kétség-nélkül űszöggei dugnák-bé a száját (Pös: Válasz. 151. Nyr. VI.405).

Üszögös: uredine corruptus Kr. űszeges konkoly: lolium MA. űszögös konkoly: lolium; lolch, kulwaitzen, kraut PPB. Vázghes zenth pető apostal (febr. 22. WinkIC. kalend. VitkC. 52). űszögös szent Péter nap (KLács. 1676. 16. Väs: Can. Cat. 3).

ÜT, IT (ölthessék RMNy. II.22. űtköszes KBécs. 1572. E4. űtközet? Zrínyi L60): **1)** cudo, figo, infingo, tundo, pavo C. quatio, tango, percutio, ferio MA. schlagen PPB. Ewto az fewldett: percussit terram (ElhrC. 77). Keeth fele ythe tengeth: interrupt mare (KulesC. 188). Miért hogy az víz is űti vala a keresztyéneket állá a törökekre, ezért meg tölic a törökeket (Helt: Krón. 105b). A kovás a vasat az űlő vason verí, űti (Com: Jan. 144). Ha valaki az ő rabianak szénét űtendi, hogy kiveszend: si percusserit quispiam oculum servi sui, et luscus eos fecerit (Helt: Bibl. I. Mn3). **2)** [ferio, tango] treffen PPB. [passen]. Nem űti ez a példa amaz (GKát: Titk. 323). Nem árt fellyeb' aránzya a lövésben, leg-alab el-érel a tárgyát, ha nem űted-is a közepit (Fal: UE. 464).

[Szólások]. Vmi ut. Feelelem ytee az vaydaat (ÉrdyC. 674). Nem űti a font, mérték: libella claudicat PPB. Az óra két fertályt űtött éjjél után (Gvad: RP. 116). Mynt az sors ytendy: ut sors ceciderit (JordC. 190). Vmibe ut. Belé űtöm: illido, impingo C. A falba űtni a fejét: caput parieti impingere PPB. A mely tollas botot kezében hordozott, aval űti főbe Troiust (Hall: HHist. III.140). Két kopját a földben űtvén, és harmadikát azon által tévén, ez alatt őket által bútatná (DBenkő: Flor. 57). Abba űti a dolgot, hogy mecum amuyt téssen, mint in me (Pázm: LuthV. 411). Jó karba űtöm: constabilio et instauratio MA. Nem lehetséges, hogy istentől származott tudomány lehessen az, mely sokszor el változtatott, meg újítatott, kűlőmb értelembe űtetett (Pázm: Kal. 349). Hasát az kőnérség miatt ránczba űtötte (Kár: Bibl. 1521). Az ő hasát az kővérség ránczba űtötte (MA: Bibl. 1458). Mindiárst rendbe űtté a sereget (Helt:

Krón. 43). Rendbe űtven a sereget, a törökec ellen menéne (85). Zywoeben ytee az tört (ÉrdyC. 595). Egik az tört torkaba wte (VirgC. 103). Taborban űtenek (CsomaC. 26). Vmíhez v. vkíhez ut. Hozzá űtöm: illido C. Az szolgál ber-telensegeből hozza űtni, csapna vrahoz... (Lép: PTük. I.278). A földhöz űtvén magát szörnyfleg, megdűglött (Házánk 1884. 375). Anyához űtni: matrescere C. Ezek ábrázattyyokkal minden-képpen az attyokhoz Priamushoz űtöttek (Hall: HHist. III.71). Ha valamiben hozzám találnak űtni, azt kívánom, hogy csak a felségelhez való szeretetben és tisztetben űssenek (Mik: MulN. 301). Vmín ut. Nyakon ytyk kard fokkal val közbe (WinkIC. 166). Pofon űtni: ins gesicht schlagen Adami: Spr. 210. Vkre ut. a) Reá űtök: adior C. invado MA. Az ellenségre űtni: consilire hostes aut hostibus PPB. Reayok yte Joswe: irriti in eos (JordC. 309). Nagy Sándor a triballookra űttet (Helt: Krón. 2b). Reaia űténec az országra és sakmánt voténec mindenben (Kár: Bibl. 1392). űssünk a filiszteusokra éjjel, és vesszünk el őket (Káldi: Bibl. 248). Mindenek előtt Hektor a görögökre űt (Hall: HHist. 142). Azon űlőbő nép sok gyűlévész népekkel ránk űtvén, praedát voténec édes nemzetünkben (Megy: Maj. IV.16). Íszaka reám űlhetnek s népemet elvesztem (RákP: Lev. I.67). Ellen-séged sokad magával űt reid; vagy azért rajta vesztesz, vagy többel kell megbékülenen (Fal: SzE. 545). Ellenségre akart űtni, de a herold nem engedé meg addig, a míg a holttesteket el nem emelék (Fal: TÉ. 638). b) Az oltó ágazeka az tör-söknek az kiben oltatic természetireis űtt (MA: Scult. 490). Nem az atyára űtött (Kisv: Adag. 205). Az ige aszszonyi, a tétemény férfin nemre űtt (Fal: UE. 469). Vmire ut. Csűfra űtik az idvességes jószágokat (Fal: NE. 109). Tréfára űti a dolgot: er macht aus der sache einen spass, scherz Adami: Spr. 210. Mikor az egymáshoz szokott aszszonyok őszve-űlnek, elő kapják a városnak színet s kit ilyen, kit amollyan tréfára űtnek (Fal: NA. 195). Csűfra, tréfanevetésre űti felebarátjában még a jót is (Fal: NE. 84). Igen dragara űtic az arrat (Born: Préd. 457). Kopja-vason mindeniken török fei rá űtve vagyon (Zrínyi 165). Vmat ut. Dobokat űtténec és űtközetet fuvának (Born: Préd. 88). Az két külsőt, és két belsőt az mint az lúia mutat multiplicid meg, és ha egyet űt az két productus, igaz az operatio (Helt: Arim. H5). Nem jwto ezében, hogy han forint volt az arw, chak hog latann, hog kezét ewtenek (RMNy. II.139). Pártot űtök: rebello C. Pínyi király ellen pártot űti (MonIrók. HL99). Pártot űte ellene a szolgálja Zombri, a lovagok hadnagya (Káldi: Bibl. 313). A meddig még vehem, tsiko, tsitko (a ló), az ő körmeire patkók nem űttenek (Com: Jan. 42). Messze földről, begyekről bűjővénec, lovag terekek mind rendöt űténec (RMK. III.151). Szeget űtött elméjébe (Bethl: Élet. II.76). Szeget űtni fejébe valakinek: injicere scriptulum homini PPB. Csak ez is szeget űthetet volna feiedben (Czegl: BDorg. 154). Én, uram tegnap olyan beszédet hallottam két ifjútól, melyek nagy szeget űtöttek fejembe (Hall: HHist. II.196). Szeget szeguel űtni: clavum clavo pellere (Decsi: Adag. 9). Ha szeget szeghell kell űtni (Hal: Epin. 9). Tabort yt: castra metor (JordC. 122. 43). Nem űti a tárgyat Balduinus, mikor azt írja, hogy én a luteristákat hamisan költött dolgokkal terhelem (Pázm: LuthV. 13). Ez nem űti a tárgyat (Pázm: LuthV. 81). Tűzöt űtni, tsálnai: *procudere ignem PPB. A tűzkövel tűzet űtünk és ki verünk (Com: Jan. 16). Vmivel ut. Csonttal űtöttek bokájokat [maguknak csináltak bajt] (Pázm: Kal. MNyelvészt VI.104). Szeget elbucszott, tökkel űtöttek a fejét (SzD: MVir. 134). Az téssen kétségés tagadást ebben, a kinek tökkel űtetett az agya (Csűzi: Síp. 657). Mykoron az polárnok azt latta vona, hogy sem eenneek, sem ymneek, meg bozzwlaa es ottan az zeut apostolt arczal ytee (ÉrdyC. 167b). Keusset szöl, de hamar oda űti: lingua quidem signis, sed

dextra viget (Decsi: Adag. 239). Ha ky*arezwł ytedy yob ar-czadat, tarzç lwneky az masodykat es: si quis percusserit dextram maxillam tuam, praebe illi et alteram (JordC. 368). Areznal ütik uala (TihC. 24).

agyon-üt: 1) [caput ferio; auf den kopf schlagen]. Te az keresztfáti nag keserwseghel ky wyed, ky hatra runth vala-ky agyon ythi wala (ThewrC. 74). Azt es mondetta wolna Mat-thyas deaknak, hogh az botthall wgh itheneye agyon, hogh meghhalna (RMNy. II.189). 2) mactō Kr. [erschlagen]. Harom menyűtő kőnel ütettet agyon (Helt: Bibl. I. b4). Tanquam Gorgone conspecta: mint ha agyon ütötték volna (Decsi: Adag. 249).

által-üt: figo, configo, perfodio, confodio C. [durchbohren]. Szent Thadeust által ütettek (Helt: Bibl. I. b3).

be-üt: 1) incutio MA. [einschlagen, zuschlagen]. Be ytee az aytot (ÉrdyC. 642b). 2) immergo C. [eindringen].

[Szólások]. Sereggel üti-bé magát: *effuse inelhit se PPBl. Egy légy üte be magát szájában (ExPrinc. 120). Aliglen [igy?] ütközött szemembe (a kis asszony), már is bé őtütte [igy?] magát szívembe (Fal: TÉ. 693).

beütés: incussio, irruptio MA. [das einschlagen, einbrechen]. Az tatar nemzet, ki magyar orszagot gyakorta bé ítessel (incursibus) szokta vala haborgatni (Ver: Verb. 230). Beütések anyira elhatalmazott (Czegl: MM. 35).

belé-üt: illido, impingo C. infigo PPBl.

egybe-üt: complo do [zusammenschlagen]. Egybe-üté kezeit, és monda: complo sis manibus ait (Kár: Bibl. I.143).

[Szólások]. Alattontban egyben üték fejeket (Pázm: 5Lev. 79. MNyelvészet VI.412).

el-üt

[Szólások]. Feleséges gazdát nem kel szolgálnod, felesége egyűld kölczön ádd néked, és ha jó kedvel raita el nem űted, bé-arúl az vrának, és el-iz téged (FortSzer. 14). Vrad erősb az ágyban nálladnál, igen el űti raitad nagy mánkossá- val [?] (FortSzer. K). El-űtni magát: [mit ehren zu mel- den] einen wind lassen, besonders wenn er unversehens ent- wischet (Adámi: Spr. 210). El ütik a nyakát sok török fő-agynak (Könyi: HRom. 25). A bírónak szívét adomány- nyal elűtni (SzD: MVir. 16). Külső köntűstünk, belső ingiünk francia; maholnap szívűnket is elűtik (Fal: NU. 325).

félén-üt: [parieren]. Az ütést hátra avagy félén űti (Com: Jan. 210).

föl-üt: subverto [umstürzen, umwerfen]. Az aztalokath fel lythee: mensas subvertit (JordC. 628). Ha feltekent, legottan a lathas fel űjt ammenhet (NagyszC. 223). A fogot emberek fel me őthessek [bonthassák] e zerzet (RMNy. II.22).

[Szólások]. Felűtötte az egri nevet, azt szoktak féllele mondani, ki valami vitéséget tselekedet (Megy: SzA- Öróme. Előb. 8). Ah mi lelkőnkől untalan fel űti magát ah bewn (Ozor: Christ. 103). A meg-füladott, vagy meg-reckent tűz, ha fel-szabadulhat nagy lángal szokta magát fel-űtői (Tyuk: Józ. 475). A mester felűtötte magát [birtelen s daco- san elbatározta magát], hogy elmegyjen (Nyr. XIV.461). Akár mint gombolyák ajakokat, és üssék-fel orrokat, ugyanogy hátrább maradnak eő nagyságok (Fal: NU. 352). Mivelbogy város pecsétét nem űthettem föl [a levélre] oka az, hogy nem város hírével jártam (MonTME. I.235). Rosz házi gond- viseléssel forgolódik az, a ki fel-űti udvarát valami hertzezi állapotra egytélben, és első tavasszal utánna, már ki-fogyván belőle, szégyen fejében bujdosóba indúl (Fal: NU. 285).

ki-üt: 1) [germino, pullulo; anschlagen, hervor spriessen]. Az lw levelee ky yteth: folia nata (JordC. 432). Az sző- lőtövek kiűtnec, fiatal ágakat és leveleket nevelnec (MA: Tan. 186). Az félig rothalt mag ismét megéledt, kiűt, kiczirá- zic (MA: Scult. 240). 2) [enano; hervorbringen, hervorquellen]. A tenger öblén ki-üt a víz a városra: affunditur urbi aestua- rium PPBl. Codaletos ie illat ithe ky belőlők (KazC. 101). Veriteke nagj benőn ky vtuen az ő testen es vgian ala czo- rognan raitta a földre (WeszprC. 59). Végre ki űt, az ni az ő szívéen vagyon (MA: Scult. 967). Cásia illat űt ki kamarádból (MA: Bibl. V.22). Szükség az alazatossagnakis ki űtni es ielenni az ifűságnak keszdetin (Pécsi: SzűzK. 40). 3) erumpo Kr. [hervorbrechen, hervorstürzen]. Kiűtni a városból: effundere sese PPBl. Kiűt a sereg a városból (JordC. 303). Mikor az Troia népe ki űt vala (CsomaC. 38). Zsidók gyakran kiűtnek, memnek vala, viadalra sokszor készülnek vala (RMK. VI.169). Űss ki minden te hadaddal (Kár: Bibl. I.496). Kirohannac, ki- űtnec [a várból] (Com: Jan. 151). A mieink közikben félelmet gyakran kevertének, de mégis ki-űtni rájuk nem merének (Könyi: HRom. 122). 4) excutio, excudo C. elido, excutio MA. [herausschlagen, verdrängen]. Az satan igen alnokul igiekezik az halálnak emlekezetit az ű szívekből ki űtni (Fél: Tan. 434). A mozgolódás nyersesét és a lankatságot ki űti (Com: Jan. 208). Ki-űti kezéből lántását (Hall: HHist. II.127). Hatalmas ütésekkal ki űtötték a hajóknak a talpát, le döntötték a már gyarló arbótz szálakat (Fal: TÉ. 655).

[Szólások]. Vmi kiűt. Kiűtött rajta az halál-báz: *symbolum Charontis habet PPBl. Ű rajta-is kiűtött az halál háza: Charontis symbolum habet (Czegl. Japh. 215). Veres himlő űtött ki rajta (Gér: KárCs. IV.468). Csedálom, hogy ijedtében a kórság mindjárt ki nem űtötte (Thnrzó: Lev. I.7). A gyermek ál-ortzátul, vástul és biuságos árnyéktul úgy fél, hogy tsak ki nem űti a nehézség (Pázm: Préd. 762). Vmből kiűt. Elméből ki-űtni: delere ex animo PPBl. Szent János mozdulhatatlan volt a jóban: sem remén- ség, sem félelem, sem halál, sem élet ki nem űtbette sar- kából (Pázm: Préd. 38). Vmit kiűt, vkit kiűt. Fogát ki- tűröm, ki-űtöm: edento PPBl. Ha az ő szolgájának fogát kiűtendi, boczássa el azt szabadon az ő fogáért (MA: Bibl. I.68). Akar hogy essék ez (orr) vér-folyás, vagyen ez vagy a vérnek nagy bőségétől, melly akkor, mint a bnsült bor az hordobúl, ki-űti magát az érből... (PP: PaxC. 68). Nem nekiek való vala kiűtni magokat (MonIrók. VII.361). Legottan az [holt] kakas az fraternek kezebevel az fevdre repeve es az ev zarnyayt ky evtueen enekle (DomC. 313). Tüzet űtni-ki: excutere ignem PPBl. Kalászos mezőbenm zászlóm ki űtöttem (Orczy: KöltSz. 150). Orczájára tér, ha rosszul űt ki az dolog (Nyr. XIV.514).

[Közmondás]. Regi mondas, zeget zeggel kel ki ytny (Pesti: Fab. 20b).

kiütés: 1) elisio, excussio C. Excussorius: kiütésre való C. 2) excursio C. [ansbruch].

Ié-üt: decutio, defigo, pango, expango C. [niederschlagen, niederwerfen]. Nagy feyew bottual mynkett capuciumoonkon foguan feldre leewt (projicit) sarra es hora es vgy ner mynkett ez rudual (EhrC. 31). Le yttee hwet az zelleth: elisit eum dae- monium (JordC. 557). Odalt Bereczk a hájas breviárral, leűtők mellettek a pálczával (RMK. V.226). A birkózók azon vadnak, hogy egy-másnak inát lábokkal le üssék, s gantsot vessenek (Czegl: Japh. 247). Ottan le ytee estapyaat (ÉrdyC. 436b).

[Szólások]. A viadalban mást tsalárdul meg-tsaló, lábáról leűtő: mirmillo PPBl. Pénzzel nem ütnek-le a lábomról: nec me *raudusculum movet PPBl.

mög-üt: 1) ferio, ico, incutio, tango C. [schlagen]. Megh ythwen oldalát: pulsato latere (JordC. 748). Isten kezezenek

swlwa ytót meg eughemet (ÉrdyC. 607b). A ki az ő attyat es anyyat meg üti: qui percusserit patrem suum aut matrem (Helt: Bibl. I.Mm2). Meg ne üssed labáidat: ne offendas pedem tuum (Fél: Bibl. 4). **2)** Megítta a mértéket: adaequat mensuram Kr. es hat die mass Adami: Spr. 210. [das mass erreichen; gleich kommen, wert sein, würdig sein]. Soln az arany meg nem üti, meg sem gri az bölcsesség árrát (Mel: Jóh. 66). Meg-elégetés vasárnapja; e titulus üti-meg egyedül az evangélionnak som-máját, ugy-mint melyben őt ezer embernek csodálatos meg-elégétese íratatik-meg (Mad: Evang. 272). **3)** irno [überfallen] Mind kétfelől meg-ütni a sereget: ex utraque parte aciem *circumvadere PPBl. Elöl és oldalul meg-üti a sereget: *assultare frontem et latera exercitus PPBl. Ötök meg az várost terekert hertelen (Tin. 68). Sereget meg osztuan, ő, az ő szolgai meg ütök őket egyel: divisis sociis irruit super eos nocte (Helt: Bibl. I.F2). Hogy vgyan ottan meg ütnék az magyaroknak táborát (Helt: Krón. 11b). Betulánac az töb lakosi az Assyriabelieknek táborokat ütök meg (Kár: Bibl. I.499). Az philiszteusok táborát megüti (MA: Bibl. I.256). Az ellenséget meg-ütsék, és helyéből ki-verjék (Pázm: Préd. 35). Az törökből küldött volt és biztatta, hogy magyar és német országot meg üsse (Pázm: Kal. 277). Meg ütek a németeket (Pethő: Krón. 242). Az ellenséget meg-ütök hátul: hostem a tergo adorantur (Com: Jan. 150). A magyar tábort akarta ugyan megütni az a segítség, de a kimek által nyelvet kapván a magyarok, ők mentek rájuk (TörtT. IV.53). A lippai béget közel Lippához a németek ütök meg s vágák le (Monlók VIII.109). Megütvén azt a darab török táborát, megijedtek voltak elsőben (325).

[Szólások]. *Vmi megüt.* Megh üte mynd öket az fel elm es dicheryk vala istenth (WinkIC. 294). Gutta meg üttöte (Göres: Máty. 56). Pözd meg az búrköt olaiban es borban, io vele kenny, az mely kezét es labát az gutta meg üt (BeytheA. FivK. 110b). A lapos gutta meg-üttöte (SzD: MVir. 120). Meg-üt a virágok jó illatja: odores afflantur e floribus PPBl. Ylat ytee meg (ÉrdyC. 645b). Meg ytee az meeny (599). Az sas kesselyüt meg nem üti az meny: onnat mondgya Plinius, hogy régen tartották az királyloc az seregbe és nem üttö meg őket (Cis. H.4). Természet szerint gyűlöli az menykő az vassat is, és soln meg nem üttö aszt, az ki igen vassas (H3). Menykövel megütöm: fulmino C. Dél után az óra már üttö kettőt meg (Zrinyi: ASyr. H3). Mely ygen nagy zomorusági megüttöte wala az thanytwányoknak zyweketh (ÉrsC. 29b). Zúenec nag banatyával meg üttetec (TelC 71). *Vmit megüt.* Meg-üttöttek ám it szárokat, a Péterek! itt is fuzakat törtek (Czegl: BDorg. 253). Megh yttettek vala táborokat: castra motati sunt (JordC. 49).

össze-üt: concutio Kr. [zusammenschlagen]. Öszue ütuen közét monda: complosis manibus ait (Helt: Bibl. I.Ccc3).

[Szólások]. Négyszázán az hajduk össze ütök magokat, hogy üzjenek csatákat (Tin. 68. 423).

rá-üt: adior C. [überfallen, angreifen]. Mikoron fel indültac volna Judára, reáia üténac az országra: ascendunt in terram Juda, et vastaverunt eam (Kár: Bibl. I.392). Két száz katonákat magokkal vittonok, és a junsárokra reá üttötenek (Kónyi: HRom. 123). Ráüttöttek ezek a mi posztjainkra, egyszersmind ordóbe álló horvátinkra (Gvad: RP. 107).

rajta-üt: ∞ Véletlenül rajta ütünk (Kónyi: HRom. 110).

üttön-üt: [identidem verbo; oft schlagen]. (CorpGramm. 325).

viSSza-üt: repercutio C. [zurückschlagen]. ViSSzaütni a lap-tát: retorquere, pellere pilam PP. Pallost pallossal szokták viSSza ütnie (Kisv: Adag. 376).

Ütél [ütel?; [verbero; schlagen]. Arcel pögdösek ütet. nagkba ütelek, nekik kedög arcel es ütelek tenerrel (DübrC. 437).

Ütés: 1) plaga, fictus, tactus C. ictus, percussio, contusio PPB. schlag, streich, quetschung, zerschlagung PPB. Ütésből lett kék a testen: livor; das blaue vom schlagen PPB. Ütéssel meg-kékitem: sugillo PPBl. Az vereseknek evtese (CornC. 249). Hany ytessel rettenli meg az te zywek (ThewrC. 99). A saffir, italban bé votetvén, a scoriok ütsé, inarása ellen igen hasznos (ACsere: Enc. 251). A sok sebek és ütsékek miatt elbágyadván (Hall: HHist. III.213). Üstökös csillagot minden ütés csinál, sok ugrosó szikra szökéttel kohánál (Gyöngy: KJ. 51). Hatalmas ütsékekkel kiüttöttek a bajóknak a talpát, ledöntöttek a már gyalgó árbotz szalokat (Fal: TÉ. 655). **2)** Tromfál ütés: talio C. [stieb]. A jütkében nem száynának üresíteni urok erszényét, sött egy ütésen veszteti minden jegy-péuzét már férjhez menő leányoknak (Fal: NA. 146).

[Szólások]. Miért gondolod-meg, hogy én el-felelkezném a pörly ütésről, melyet hozzám mértél? (Hall: HHist. II.249).

[Közmondások]. Az üres hordó kicsid ütésre-is kong (Hall: Paizs. 261).

áll-ütes: [alapa; backenstreich]. Veric az ő feyet es adnac neki al itest: dabant ei alapas (NádC. 234. WinkIC. 190).

dob-ütes: bellica C. [das trommeln] (Helt: Krón. 159). Sokszor tíz husz ember derekas lármát tett, egy dob-ütes egész táborát fel-ülettet (Zrinyi I.148).

éb-ütes

[Szólások]. Pardi mortem assimulat: vagy on módgya benne, mint Antalnak az eb ütésben (Decsi: Adag. 114).

fegyver-ütes: [ictus gladii; schwertschlag, schwertstreich]. Sok száz fegyverütest magára felvészen (Zrinyi I.165).

guta-ütes: apoplexia, paralysis C. *resolutio nervorum PPBl. [schlag, schlagfluss]. Anyám felől irhatom, hogy gutta ütésbe tekszik (LevT. II.37). Az (basilicum) magvat s-akar az vizet ha izod görsöt, tagok zakadasat, aprolek gutta ütest, es korsagot el üz (BeytheA: FivK. 446). Az ina-szakadás, vagy gutta-ütes semmi nem egyéb, hanem az inaknak maga el-bagyása (Mad: Evang. 137). Az szállásim gutta-ütesbe esék és egynéhány hónapok alatt való terhes betegsége után a világból ki-mulék (Bod: Pol. 181).

ménny-ütes: fulmen Ver. [blitz, blitzschlag]. Tegöd nag meñ itesnee éattanasa el nem törhet (GuayC. 65). Meny yteesek: tonitrua (JordC. 899. 25). Meeny yteestewl nem feel (ÉrdyC. 465). A meñ ütes villamas el ronitac (TelC. 85). Menny-ütesnee miatta meg haluac (Helt: VigK. 27). Reá gondoljatok, ha az égből mennydörgést hallotok, nagy záporossövel, villá-mással, mennyütéssel láttok, hogy rajtatok vagy on nagy haragja, bizonynyal tudjátok (RMK V.85. MA: Tan. 24).

ménnykö-ütes: ∞ (Zvon: Post. II.160).

oroZva-ütes: caecus ictus, plaga ex oculo indicta PP

ostor-ütes: ictus flagelli Kr. [peitschenhieb] (Pázm: Préd. 812. Kr.)

párt-ütes: rebellio, rebellium, seditio, schisma, coitio C. seditio, rebellio, factio MA. [aufstand, aufruhr, revolution]. (Helt: Bibl. I.Eee). Part ütest, tinnadast mond felölüne (Born: Ének. 274). Nem nevel semmi jót az újság-követés, szív-maró félelmes gonosz a párt-ütes (Gyöngy: MY. 2).

pöröly-ütes: [ictus mallei; hammerschlag]. Miért gondolod-meg, hogy én el-felelkezném a pörly ütésről, melyet hozzám mértél volt (Hall: HHist. II.249).

vak-ütés: hebes ictus PPBl. Vak ütés, mely nem tsattan: ictus surdus PPBl.

Ütetlen: intactus, non percussus Kr. [ungeschlagen]. Terek dolgát értem, hogy ők sem aluszak, ha mind elvesznek es, ütetlen nem hagyunk, császár nagy kárjért ők nagy bosszút állanak (Tin. 65). Ha urát búsítja a gonosz aszszony, maga sem marad ütetlen (Pázm: Préd. 244. 273). Ütetlen nem hagyom (GKat: Titk. 321).

Ütköz-ik: 1) offendo MA. impingo PP. austossen PPB. [zusammenstossen]. Az ő sugári nem igyenes lineán, hanem mint egy hárantossan ütköznek az földbe. (KNagysz. 1613 Ds). Alkalmas része (a hintónak) rongyos, ökor bőrrrel vagyon borítva, tsak arra való, hogy azokat ölje, kik beuno ülnék, miut hogy hol egybe vesznek, hol egy másba ütköznek és törnek (Fal: TÉ. 773). 2) [incido, occurro, pervenio; stossen auf etwas]. Gyakorta ütközünk palotákra, a melyek caífrák kívül, de üresek belül (Fal: NA. 188). 3) congredior MA. pugno JordC. 48. [feindlich zusammenstossen, sich schlagen]. Mykoron ytközni akarának az ztytyabelyekkel, meg győzeteek (ÉrdyC. 356b). Azonközbe Adaric hadat indíta Aladaric ellen, az Atila fia ellen, es ütközének egymással (Helt: Krón. 20b). Söt parancsol császár Bakits Péternék, mindönök előtte ők ütközének (Tin. 203). Fejedelmi ügyért, királyért ütköznek, törvény alatt lévén mindent véghez visznek (Orczy: KöltH. 45).

[Szólások]. Zrinyi mint Herkules reájok ütközik (Kónyi: HRom. 81). Egy gondolat az másakra ütközik (MA: Scult. 962). Az ütközék szüvembe: tehát heában tartottam tisztán az én szívemet (Pázm: Préd. 25). Hogi illien gondolat ütközik a mi szűnünkbe, nem al mi raitume (Pázm: Fel. 176). Ugy tetszett a szereutsének, hogy e napokban kezenre keriténé képét egy macedoniai kis asszonymak; meg vallom, aliglen [igy] ütközött szemembe, már is bé ötütte [igy?] magát szivembe (Fal: TÉ. 693).

be-ütközik: [offendo; austossen]. Nem tudgác az homályban miben ütköznek bé az ő utokban (MA: Bibl. 1553).

bele-ütközik: incurro, impingo C. [offendo; eindringen, austossen]. Bele ütkösztenek abban az hazban: inruerunt in domum illam (Fél: Bibl. 11). Bele ütköszött az viz ebben a hazban: inlulus est flumen domui illi (98). Bele ütközik es meg botrankozik az Christusba (Mel: SzJán. 351).

egybe-ütközik: [collido; zusammenstossen]. Egybe ütköznén a két tábor: castris *collatis PPBl. Rebeka, midőn már méhében a kettős gyermekek egybe ütköznének, kívánságát meg-báuta (Mad: Evang. 385). Mind az ket folyo viz nagy sebbel egybe ütközik: magno motu amnis uterque colliditur (Forró: Curt. 493).

még-ütközik: 1) coufigo, impingo, offendo MA. [anstossen]. Meg ütközik feü az zszólóval, és kezébe mind el romla (Helt: Krón. 69). A te memyei seregidet, követekké téd én érettem: és megparancsoltad, hogy minden útaimban őrizzenek engem, hogy meg ne ütközzem (Pázm: Imáds. 101). Aspera, tövisses, köves, tőkés, csoportos; mellyen könnyű megütközni és el-esni (Pázm: Préd. 86). Az ki septében futvan valami fában megütközik, az fát szidalmazza büntelen (Zvou: PázmP. 94). Az előbbi vígság és az utóbbi ínség, megütköznén az emberi szivben, kigondolható, mely keserűségre fakadjanak (Fal: NU. 294). Drága kövek, melylyek, megütköznén a nappal, mindenfelé szikrát hánytak (Fal: TÉ. 638). Ott tanúlja mind a két fiatal rend, mint kellenség szegezni nyakát, csigáznai derekát, mesterséggel mosolyogni, megütközni a szemekkel (Fal: NE. 109). Körültekinte: a többi, megütköznén a szem szemmel, javallá minden mondást (Fal: NU. 292). 2) [offenditor, scandalizor; anstoss nehmen]. Eleitől fogva ebben so-

kan meg-ütköztek, meg-botránkoztak (Pázm: Préd. 23). Hogy valaki az kösségnek tudatlanságában meg ne ütközhetnék; azt akarja el hitetni . . . (Pázm: Kal. 503). Tudom, ebben senki meg nem ütközik (Pázm: Luth. V.6). Ez utolsó szókón igen meg ütköze az egész itas-tzél, hazuttolász, pörlekedés, zene-bona támada nagy köztök (Fal: NA. 122). Senki semmi úttal meg ne ütközzen rajtatok (Fal: NU. 341). Az keseríti a bosszuságot, hogy aprólékos dolgokon ütköznek meg az olmek (Fal: UE. 389). A bölts megállja azon vidám orezával mind a két szereucst, nem fualkodik a jöban, nem ütközik meg ha gonosz, senki indulást vagy színváltozást nem tapasztal rajta (393). 3) pugnam committo JordC. 241. [feindlich zusammenstossen, sich schlagen]. Meg-ütközni, meg-hartzolni: conferre *signa, collatis signis depugnare PPBl. Megh ytközött az feyedelmel (ÉrdyC. 607b). Antonius egbe veszen Augwstossal meg ütközik a tengeren (Szék: Krón. 77). Azon szóra mindgyárt eleibe áll egy vitéz, magához hasonló fegyverben, a kivel nagy serénységgel megütközik (Hall: HHist. II.297). 4) [?] Ha valamely lónac betegsége vagyon, vgy annyéra hogy meg ütközet volna, tehát vegyed az retket és az eh kaprot. . . (Cs. O2). Ha valamely lo meg ütközik (Cseh: OrvK. 21).

mégütközés: *ütközés; conflictus; anstoss, ärgernis PPB

össze-ütközik (CsomaC. 29).

szembe-ütközik: [obvius fio; zusammenreffen]. Elhüle Eusebius szembe ütköznén a követasszonymokkal (Fal: NA. 130).

Ütközés: offendiculum MA. conflictus; anstoss, ärgernis, zusammeneschlagung PPB.

Ütközet: 1) conflictus MA. proelium JordC. 241. Com. Jan. 148. Ütközet, hartz avagy viadal: conflictus 150. [zusammenstoss, das treffen, schlacht]. A hadi hajó ütközetét előle el-állással meg-játszodtatni: ludificari fuga rostra PPBl. Nagy ytközet leen (ÉrdyC. 555. 595). Megbékélénec egymaással, es semmi nem lón az ütközetbe (Helt: Krón. 11). Gyakor való ütközetekben mayd mind elvesznének (24). Nem akarának ütközetnec állani (39). Az Christus halála szembe való ütközet vala mind azockal az elleusegeckel, az kiknec. . . (Born: Préd. 238b). Dobokat ütténec, és ütközetet ünánac es hertelen egybe roppana a ket sereg (88). Sisaknak chak az fele vagyon fejében, az többi mind el-töröt sok ütközetben (Zrinyi I.60). 2) [offensio; anstoss]. Az könfül lakozo zűznek sok ütközeety vagyon nepeknek latasabol (SándorC. 15). Zenvette evrdevgevknek sok evtkvezety (DomC. 129). Mikor a bánatnak első ütközetében egy vagy két nap mulik: vigasztalást végyen az özvegyasszon (Pázm: Préd. 144). Mikor a halálnak ütközetire jutunk (177). A ki én előttem igasságban jó, megmenekedik sok gonosz ütközetből (Pázm: KT. 181). Az ujonnan plántált fiatal kevés ütközettel a földből kihorvasztatik (Illy: Préd. I.352). Az ember külfömbféle nyomorúságoknak ütközetit alá vettetett (I546).

Ütköző: [offendiculum, difficultas; anstoss, schwierigkeit]. Keserves ütközön kellették által menni (Megy: 3Jaj. II.22). Ez harmadik tanúság felett semmi ütköző ne maradjon lelkebben (Megy: 6Jaj. II.28).

Ütköztet: [impello; illido; anstossen]. Fyát ewlebe kapa, hogy el futna wele ees mykoron hyrtelenkednek, egy kew-zyklaba ytkeztete ees meg lala (Pesti: Fab. 55b).

még-ütköztet: 1) [offendo; anstössig sein, beleidigen]. Ceremoniaknac szem tőnu pompaiual az nepeknek, kiralyoknak es poganyoknak elmeieket meg ütköztette (EszTg: IgAny. 453). A csauz követsége felette igen megzavará az állapotot; nem csak az ország elméjét, hanem az magam elméjét is igen megütköztete (TörtT. IV.204). 2) Két tábot megütköztetni: conferre *castra castris PPBl.

Ütköztetés: (Epist. Pázm. I.165. Kr.)

[**Ütle**g], **ütlek:** ictus, plaga, verber Sl. [schläge]. Ne találán annyi ütleket nyerjenek (Gvad: RP. 55).

Ütő: percussions, tundens, percussorius Kr.

[Szólások]. Ütöt s kapót játszodni laptával: *datatini ludere PPBl.

bélyeg-ütő: [pistillum nummorum; münzstempel]. Az bélyeg-ütőc hiszem vas az pénznek (Szentim: TFü 22).

guzsaly-ütő. Neged gvsl ütő vasarnap: laetare DöbrC. 397.

hátsul-ütő: [verberans; prügel-]. Megfélemltet az hátsulütő palczától [a következhető büntetéstől] (Nyr. XI.31).

olaj-ütő: olearius PPBl. ölschläger KirBesz. 150.

óra-ütő: horologium Nom. 4.

párt-ütő: factiosus C. rebellator, rebellis, seditiosus MA. [aufständisch, aufrührerisch, rebellisch, rebell]. A warmegye ezve zöndöllessen[ek] okaerthi lezen a gyoles, megh akaryak ertheny, hogy kybyoda logyen a parthi itt (LevT. I.274. Helt: Bibl. I.f). Az part ütő tarsokkal: cum seditiosis (Fél: Bibl. 81). Az egyház kiütl táborban szallot part ütő emberec (Mon: Képt. 3b). Verd meg mind a pártütőket és hódoltasd aláid őket, hogy adó-pénzt adjanak (MA: Bibl. V.68. zsolt)

utól-ütő: [verberans, verberandi; schlage-, prügel-]. Vegőc iol ezöncbe, miképpen főhöget zent bernald doctor az vtol ütő palczanal (NagyszC. 175). Nem akarná amaz utól ütő sentenciát hallani: Te nem lehets ez után sáfár (MA: Senlt. 800).

[**Ütőd-ik]**

öszeve-ütődik: [collido; zusammenstossen]. Nem egyaránt dörög az ég, minthogy nem mindenhor egyformán ütődnek egymásba öszeve a follegek: dissimilis crepitus fit, ob dissimilem *impactionem nubinn PPBl.

Ütöget: pulso, pulsio, succutio C. (Káldi: Bibl. 233).

[Szólások]. Egy cinkos játzó a theatrumokon róla majnoskodván, csúfira kezdé ütögetni erkölcsét s magaviselését (Fal: NE. 101).

környül-ütöget: circumpavio C.

mög-ütöget: verbero [schlagen, prügeln]. Kymegyek smeg ewtowgettem ewkewtt; es ky yewuen botnal mynkett földre leewt es vgy uer mynkett (EhrC. 31. ÉrdyC. 361b). Elew vonyta ewtot [a kutyát az asztal alól], alkolmason megötegete (Pesti: Fal. 77b).

Ütött: percussus MA. [geschlagen].

guta-ütött: paralyticus C. apoplecticus, paralyticus MA. vom schlag gerührt Com: Vest. 139. Hozánac egy gutta ütöttét: offerebant ei paralyticum (Helt: UT. B8). Mint ielenti ki Kristus az gutta-ütett emberen hatalmat az bün boczatasrol (Börn: Préd. 620). Ha meg feresztet a gutta ütöt [igy] meg gyógyította (Mel: Herb. 112). Ina-szakadozot, vagy gutaütöt vala (Mad: Evang. 131). Guta ütötten fokszik (Alv: Post. I.250).

Üttet: euro tundi Kr. [schlagen lassen].

[Szólások]. Örömet másban üttetnék az dögött [másra fordítanak a beszédet]. Örömet ki ugrának az korlátból (Pázm: Kal. 110). De mivel arra nem tudot Balduinus felelni, másba ütteté a dögöt (Pázm: LuthV. 388). Kővér borját meg-ületté, nagy konyhát üttete, vendégeket hívata, musikásokat rendele (Pázm: Préd. 607). Hertzegi konyhákat és asztalokat üttetsz, mindeninuen bé kívánod a költsönt, senkinek sem fizetz (Fal: NU. 290). A gazda-aszszony is sürtien osztja a korsógot, a gutát, hol ezt, hol amaz ütteti véle, még a szerelmes leányát sem korlíti el (Fal: NU. 29).

el-ütet: [abschlagen lassen]. Egy hertzeg ember völt ezen a földön; annak el-üttetvén a fejét . . (Hall: HHist. II.87).

mög-ütet: [percuti jubeo; schlagen lassen, treffen lassen]. Anty Crystws mykorun ewrdewghy latalmassaganak myatta az eeghewu yarna, Yesws crystws mennyel yttety megh, ees le esyk ees ottun ky mwlyk (ÉrsC. 571).

ÜVEG (eueg EhrC. 83. eueg Megy: 3Jaj. II.152. Megy: SzA-Öröme. 82. eueg ACsere: Enc. 156. 251. jueg CornC. 180. 326. WinkIC. 343. üveg Hall: HHist. II.71. Illy: Préd. 380. uueg ÉrsC. 330b. üueg SándorC. 7. üeg Tel: Evang. I.88): **1)** vitrum C. glas PPB. Haematinon: veres üveg; vitreus: üvegből való C. Kítsiny dolgot nagyon mutató üveg: microscopium PPBl. Üveg ablak: vitreum speculari, specularium, specular; glas-fenster PPB. Üveg ablak tsináló: specularius; glaser, fenstermacher PPB. Zep es feyer abrozokott tewnek az aztalokra es oneg poharokott (EhrC. 83). Mynt az yvegh nem törky nap feen altal bathvan, ezönkeppen Maria zyzen megh marada (WinkIC. 343) Salamon kyraly egy struc madarnak fyat berekezte egy jueg edenben (CornC. 180). Mykeppen az napnak fone altal megyen az wwek ablakon az wwekuek zégeessenekwl, ezenkeppen Crystws az ygassaknak napya altal mene az zwzey mebnak kapwyau mynden teresuekw (ÉrsC. 330b). Yvegh tengher: mare vitreum simile crystallo (JordC. 892). Altal lathato lezön nyntly üueg (SándorC. 7). Kwlgiték alla az ty eueg ablak gyartotokat ki nünden zerzauuaval ewegel bywen es onnal (RMNy. II. 175). Si tanti vitrum, quanti margaritam? Ha az üveget így böczélli, metzene az drága köveknek? (Deesi: Adag. 284). Üueg színű (Mel: SzJán 147). Mint üeg meg nem szegic nap feny altal hatuan, ugy szegotten marada az szűz szísheseben (Tel: Evang. I.88). Üveg bástyákkal óltalmazák és vászon paissal takargattyák igyeket (Pázm: Kal. 172. MNyelvészet VI.404). Ablaknak való üveg tüngyér; ezer üveg tüngyér (VectTrans. 27). Irják a hollórlól, hogy a fészket béhintik üveg porral, mind addig tofászt kinem költheti, valamig a por fészkeben lézen (Hal: HHist. II.74). **2)** [lagna; flasche]. Nagy barom üveg-borokat akasztottak (a borogra, Pázm: Kal. NyKözl. XV. 361).

[Közmondások]. Üveg a szerentse (SzA: MVir. 393).

ablak-üveg (Radv: Csál. II.335).

boros-üveg: [lagna, ampulla vinaria; weinflasche] (Pécsv: Fel. 572. Thaly: VÉ. II.120).

égető-üveg: bronglas Com: Orb. 161. Égető eueg (ACsere: Enc. 257).

kotyogós-üveg: simpulum vel simpuvium PPBl.

köppöly-üveg (Káldi: Préd. 184. Kr.).

kristály-üveg: [vitrum crystallinum, purissimum; krystall-glas]. (VectTrans. 27). Egy mester ember ennek a császárnak arra ajánlotta magát, hogy oly kristály üveget készít, mely nem lézen romlandó, hanem bajlandó (Hall: HHist. II.71). A kristály-üveg is mikor szebb s tündöklök, akkor hamar eltörik (Kiss: Adag. 186). A miut egy lehelléssel elarolja magát a festék fényes orcájokon, egy hirtelen hozzá nyúlással kezünkbe szad a kristály üveg: úgy ezeknek nünden legkisebb ige megárt (Fal: NE. 93).

mosszelató-üveg: perspicillum [fernrohr, Mosszelató üvegeket, perspicillumokat kiformálván (Com: Jan. 167).

légyfogó-üveg: [fliegenflasche]. Im küldtem három légyfogó üveget, kikben az legyeket ekképen kell fogni (Nád: Lev. 26).

nagyobbító-üveg: macroscopium Com: Orb. 161. [vergrößerungsglas].

sörhöz-való-üveg: bierglas Nom. 33.

tükör-üveg: spiegelglas KirBesz. 54. 57.

Üvegből-való: vitreus; gläsern PPB.

Üvegcese: [laguncula; däschen] (MonTME. 1295).

Üvegēs: 1) vitrius C. Üvegēs, üveg-gyártó: vitriarius, hyalurgus; glaser PPB. Az üveget haza kísérte Döbröczenben (MonTME. 166). 2) [vitreus; gläsern?]. Veres borral töltött üveges korsó (Grad: FNót. 38).

Üvegēske: vitriolum; gläselein PPB.

ÜVÖLT, ÍVÖLT (ewelt KeszthC. 348. evölt RMK. II.7. ywelt ÉrsC. 347. yveth FestC. 20. yvölt JordC. 389. 841. CzechC. 17. ÉrsC. 292): clamo, conclamo, proclamo, praeclamo, vociferor C. schreien, ein geschrei machen PPB. Kezde ewnewlteni: coepit clamare (EhrC. 52). Te melto nagy zewnyrw halahal mykeppen gonoz toluar gyolkos, kyert mend te ellened ewnewlnek es zugnak es teneked mend ez varas ellenseged (149). Űvöltő rhöz: clamabat ad dominum (BécsiC. 29. 16). Űvöltőnek zava kietlenben: vox clamantis in deserto (MünchC. 18. 28). Űvöltők felséges istenhez, ki 101 tőt ennekem (AporC. 1). Te neeked cherwyn es seraphyü zenelen zowal yveelnek: incessabili voce proclamant (FestC. 241). Vvöltő ki nem fiazzs: clama quae non parturis (DöbrC. 308). Mynd az közönsegős soksaagh yvöltthe awagh reada (WinklC. 186). Labok wagyon es nem yarnak es nem ywelthnek w torkokkal (KeszthC. 316). Een eweltetke bozad, wram, ydwezeh engemet (348). Mely frater jwevltj-ueen, es futa oda tevb harmyc fratreknel (DomC. 251). Meg syketevle... hog... nem hal vala, ha nem ha jgeen erevssen jwevltnek vala neky (DomC. 159). Az gyermekek... kezdenek rea kialtani es iuwltani (VirgC. 26). Az zenth Sewerwsnak ew legyendayaban olwastatyk, hogy egy hayo el kezdennee syl-yedny es az hayos kezde ywelteni (ÉrsC. 347). Nagyon téged kialtnak es téged tisztelnek, kiket vízeknek habjai fenyegetnek, kik drágaságba hozzád ewöltének, segítség leszesz nekik (RMK. II.7). Mit tegyek immár, jaj, kinek iwöltsék, panaszojnak én aj? (267). Az útcafékon az nagy ír ezt iwöltse (287). Űvöltnek az ő társoknac: clamautes coaequalibus (Helt: UT. C5). Űvöltie mindenek (Göres: Máty. 60). Szent Pálnac mondasat vgy iwölti vala (Born: Ének. 508). Boszszu állást kellyé menten üvöltőnőne? (MA: Scult. 208).

föl-üvölt: exclamo Pesti: NTest. 70. [schreien, aufschreien, ein geschrei erheben].

Üvöldögel: clamito; rufen, schreien, heulen]. Az egész várban-is nincs strasa több egynél, a ki üvöldögel a kapu felénél (Gyöngy: MV. 80).

Üvöltés: clamor, conclamatio, succlamatio, vociferatio C. vociferatus; geschrei PPB. Üvöltés tenni: *clamorem edere, tollere, extollere WF. Megteruen erdebwel kemenen megfegyze frater Ylyest monduan nagy yweltesuel: gonozol tezed, frater Ylyes, es kenelewl (EhrC. 17). Ky boczatnan syralmna ewnewlteset es kewnewzeseket es fobazkodasokat kernien ez mondot yozagot ystentewl neky adattny (72). Ywelthessel ywelthwen: clamans clamavit (FestC. 151). Sywas reewas ywöltes (ÉrdyC. 555b). Alkolmatlan jwevltessekkel keserehtven jagerlyk vala (MargL. 92). Kezem kwlczwlwa ordytast tezek es rettenetes ywöltest, akarwan az halal előt el fwtnom (ÉrsC. 292). Az po-ganak nagy ywetelw reayok rwgazkodanak es mynt fene wadak awagy farkasok az nemes artatlan baranyokat mynd ez zent fereket [?] megh ewlek (583). Kiáltás es nagy iwöltés támada az táborban (Kár: Bibl. 1498). Majd minden fán éji baglyok állnak, baláljwvöldölő üvöltést csinálnak (Gyöngy: KJ. 2 74).

Üvöltő: clamator; schreier WF.

mise-üvöltő: [missam clamitans; messen-beuler]. Cséles-palnak mostan kenyerek wagyon, miseüvöltőinek kenyerek wagyon (EPhlKözl. IX.171. Thaly: VÉ. 186).

Üvöltöz: clamito C. [schreien, heulen]. Oh leszw, Jeszw, mire hogy atte aldót zent zadath... latom ma somywsagal meg azotnak, hogy az zomywsagerth ywöltez mondwan zomywhozom es csak egy torok wyzeth sem nywthatok teneked (ÉrsC. 57).

ÜZ, ÍZ (öz WeszprC. 125. LevT. 120. megozének Nyr. 1428. üdzöm MA. Born: Préd. 60): 1) pello C. fugo, arceo, persequor MA. in die furcht schlagen, verfolgen, nachsetzen PPB. [treiben, jagen]. a) Távul füzöm: protelo C. Teneked menden el mult vetkedett meg boczatyak, vgyhogy sem ebek, sem emberek tuaba nem ewzuek: persequuntur (ElnC. 149). Ellen-segh yzye een lelkemeth: persequatur inimicus animam meam (KeszthC. 9. KulesC. 10). Hét napi iaro földig füz: persecutus est eum diebus septem (Helt: Bibl. IP2). Minden ereiét egybe akarna baytani, és az hadban fzni (Helt: Krón. 88b). Ammint Gedeon madiánokat füzde kiütöléssel, úgy üdzi Krisztus hiteleneket ő szent igéjével (RMK. VI.218). A szél fuallásoc a hajót gyorsabban füzic (Com: Jan. 89). b) A romai hadakozoc igen el fúrattnac vala: ebből lön, hogy nem fúzeténe a magyarok wtán (Helt: Krón. 12. 13). A romaik a gottusockal wtannoc füzéne, es veric és vágiác vala füz (18. 22b). Az Vntzel capitány az ő seregével wtannoc fze (28b). Nem fze wtannoc, mert szinte estue vala (91). 2) exerceo WF. Kr. üben WF. [betreiben]. A munkákat erősen füz: labores strenue nrget Com: Jan. 195. Lelkőkkel testökkel ez vylagot zyk zeretyk kőwetyk (ÉrdyC. 15b. 69b). Ha gyönyörűséges riformádat oly igen füz, s közönsegsképen gyakorolja a nemeség: kétség kívül sokban férges vallásod (Fal: NE. 61).

[Szólások] Vmire üz. Csak Iakozásra yztetek ez felden: in luxu vixitis super terram (JordC. 841). Csak pompasagra füznek (Born: Préd. 77). Feleségeket itatnie, czyfírára füznek (Mon: Apol. 516). Uram nem üz nagyra szívem (MA: Bibl. V.61). Pénzre és jószágra igen füztece (MA: Scult. 885). Híre névre füznek, törnek és vágyakodnak (MA. Nyr. IV.167). Friss lakásra nem füzött (Káldi: Préd. 184. Nyr. IX.330). Én mit üzök czífra köztörsre? (Káldi: Préd. II.134). Valamire üz vkit. Végső szegénységre füzettetic (Com: Jan. 209). Vmit üz. Bosszút üzni: *insectari injuriam alienius PPB. ulcisci, inimicitias suas, injurias *persequi WF. Maga bosszuját üzni: *persequi suas injurias PPB. Midőn valaki ellenünk vétkezik, tartozunk meg-bocsátani neki, ugy hogy őtet ne gyűlöljük, bosszút se füzünk (Pázm: Kal. 815). Maradékán nem hogy bosszút füztem volna, inkább nagy jóakarójuk voltam (Bethl: Élet. 165). Négyszázán az hajduk özweíték magokat, Nagy Bálint badnagyk, hogy füzjenek csatákat (Tin. 68). A bor-italban egymást füzni: certare merő PPB. Ne füz tovább feslet erkölczedet (FortSzer. G4). Nem wzuen az ő [a világ] giőniörwseget (DebrC. 9). Kegyetlenséget, haragot, gyűlölséget üzni: iracundiam in victis, inimicitias cum civibus, crudelitatem suam cum aliquo *exerceo WF. Jaj nekünk ha még is újat akarunk vonni és gyűlölséget üzni Istentünk (Pázm: Préd. 588. NyKözl. XV.381). Maga hasznát üzni, keresni: quaestum colere PPB. Sokan akaryak ewnenen bazuokat yzny (Pesti: Fab. 18). Sokban tehetők volnánk, mellyek még eddig nem forogtak kezünkben, minthogy nem tüntek eszünkbe; a ki azért reájok emlékeztet, szerencsénket, baszuunkat füz (Fal: UE. 401). Mikor az menyegzői őrm javában volna, egymás után harmadoapig gyűrőre ökleldeztek es minden vitézi lovagló játékokat füztek (MA: SB. 28). Addig füzte gyözte (a játékot), mig mindenét belé ülte (Fal: NU. 292). Vduari katonasagot füznece, a miut a papa (Born: Préd. 263). Nézd el az vduarba, az vnece, az iffiac, melly soc kenyességet füznece (410). Kevélségben mentél el es minden kényességet füzte (MA: Scult. 705). Ez alatt vigan wagyon az istentelen király az ő gonosságában, és hogy tovább is füzhesse latorágát, a kik leány kérni eleibe mentek, ilyen áluk mesterséggel tudta-el őket bázától

(Hall: HHist. II.264). Ne őröd magad akkor Vénuis követéssel (Felv: SebSal. 37). Mesterséget őrök: exerceo WF. Igen őrök a nyerekedést: *caletu ad quaestum PPBl. Senki azoc között, kik az urat szolgállyáé, nyereséget ne őrözn pénzével (EgyhRend. 151). Azért ha csak embereknek kellene kedveskedni, és ez világi nyugodalmat őrözni, szaporáb volna kezünket egybe kolesolván halgatásban maraduunk (Pázm: Kal. al). Erdőheket zzyetek: daemones ejicite (JordC. 382). Az te neueddel őrögöt őröztünk: in nomine tuo daemonia ejecimus (Fél: Bibl. 11). Éniz vala őrögöt, és az néma vala (KNagysz. 1613. A6). Mégén Mátyás király eszt a nagy pompát őröz, nem aluúé, sem pompázú addig török császár (Helt: Krón. 156). Egy megszokott könyörgésnek formáját, mint egy szakmánt őrök (Kemár: Imáds. 81). Némellyekkel jobb a levél által való végezés (correspondentia) hogy sem az egyre őrözt lársalkodás (conversatio) (Fal: UE. 446). Tréfát őröz: joculatorius PPBl. Tréfát őröz bírása s ura hatalmával (Orczy: KöltSz. 180). Tréfát őrözt mindég a nemes rendekkel (35). Orvosi tudományt és törvényt a ki őröz (Kisv: Adag. 107). Az isten igjévelis ezac vásotságot őröz, ezuföldnac (MA: Scult. 415). Úgy tetszenék, mintha az atya mindenható isten ugyan versent őrözt abban, hogy annál nagyob diitséggel magasztallya szent fiát, mennél inkább ő megalázza magát (Pázm: Préd. 184).

alá-üz: [purgó; abfűbren]. Téli időben alkalmasabban alá-üz orvosságok vetetnek-bé, nyárban pedig oltadásra valók (KNagysz. 1653. 23).

be-üz: impello MA. WF. [lineintreiben]. Fel izuen [az asszonyt] be yze az byro az ew hazaba (RMNy. II.41).

el-üz: abigo, depelle, aspello, fugo, dispecso, proturbo, veruncio C. propulso, arceo, aspello; hinwegtreiben, abhalten WF. [vertreiben, davonjagen]. El-üzni, el-haitani: abigere MedLat 3. Előzőni, eltoltom magamtól: abarceo PP. Gonozol tezed, frater ylyes, es keuelew, ky el ewz (repellis) zent angyalokot, kyk ywnek mynekwn latasonkra es tanwytasonkra (EhrC. 17). Ha ylyk embernek mynden ok veteessel lw felesseghet el yzny? si licet homini dimittere uxorem suam, quacumque ex causa? (JordC. 413). Az eeyely setetsségöt el yzy az nap (ErdyC. 588b). Az gargian meg ielené, miképen wket el wzte volna (VirgC. 48). Ne wzyel mynketh erekke: ne repellis in finem (KulcsC. 108). Eleyze az hatarrol az essevt (DomC. 92). Ha az ágyban feyed alá tézed, veled hordozod, a kigyót el fzi (Mel: Herb. 116). Nem révogató sem el nem őröz előle azokat (Tel: Evang. II.672). Chótörtökön az kódók el kezdik az egibe giólest, mellicke esztuan el őrözt szélektől el őszettetek (KBécs. 1572. Ev). Felesleges gazdát nem kel szolgálmod, felesge egyfild kölezőn add néked, és ha jó keduel raita el nem fted, bérul az vrának, és el-fz tégod (FortSzer. 1.4). Egy rongyos pasztor, kit a ghazdaia el őrözt (Bal: Epin. 7). A legyeket legyözövel hajts, őröz el (Com: Vest. 84). Csákyiakkal tasztiván a hajót, a tengeri kősziklaktól el őröz, tavul kergeti (Com: Jan. 89). Az ellenséget előzte a város alól (Balog: Corn. 207).

elüzés: abactus, depulsio C. propulsatio; das verjagen WF. [vortreibung, verjagung].

elüzetés. Jövevényeknek elüzetések: abactus hospitum PP.

elüző: depulsor WF.

félleg-elüző: nubifugus C.

előbb-üz: praeterago, propello MA. Előbb-üzőm, el-kergetem: propello; weiter fort treiben WF.

föl-üz: [hinaufreiben]. Fel izuen [az asszonyt] be yze az byro az ew hazaba (RMNy. II.41).

hátra-üz: repello; zurücktreiben WF.

hátraüzés. Fegyverrel való hátra üzés, vissza veres: repulsio Ver: Verb. Szót. 27.

hátraüzetés: repulsus; das zurückschlagen WF.

ki-üz: expello, extermino, submoveo C. [hinausjagen, austreiben, vertreiben]. Az kenernek keues rezenel kyewzyek hyw gyczewsegnek mersseget (EhrC. 27). A zellet ki őze őtet a kietlenbe, es vala a kietlenben néguen napocban (MünchC. 71). Ha az sathanas sathant yzy ky, lw maga ellen meg hasonlot: si satanas satanam ejicit, adversus se divisus est (JordC. 390). Kywe yzee orzagabol (ErdyC. 444b). Ki vze onnan az arosokat (VeszprC. 15). Ez vylagy dolgokat zzyetekbwel ky wzzetek (VirgC. 139). Nem evzky mynket jmeet (DomC. 108). Haza kivnyye a dióseghből (TelC. 218). Sz. Vid napján kiűzők Havasról Moizla vajdát (TörtT. 1880. 635). Ki őröz ma engemet a földnc sziniről: ejicis me hodie a facie terrae (Helt: Bibl. I.B3). Ha ki őröz múnköt: si ejicis nos (Sylv: UJT. 115). Baczból, peestből feier várbol, eztergombol ki őröz sok kan papot, baratokat (Mel: SzJán. 97). A mostoha anyámnak sugallásából, őztél-ki annak-előtte is országból (Hall: HHist. II.199). Királynak a kisbobbiket választják, a több király fiait pedig ki-üzik az országból (72). Ūz ki országból az oly mestereket, kik monda-mondával tartják a népeket (Orczy: KöltII. 60).

[Szólások]. Ūrögöt az anyaszentegyház szokása szerint, vagy imádsággal ki-üzni a testből: daemones *exorcismus a corporibus pellere WF. Yllehet ez zerzett vakokat vylagosoen, ewrdewgwkewt kyewzen (EhrC. 28). Az erdegeknek feyelmében yzy ky az erdegeket (381). Te nowedben yztwnk ee ky erdeghöket? in nomine tuo daemonia ejecimus? (JordC. 374).

kiüzés: expulsio C. [austreibung]. Erdeghöket kywe yzeze (ErdyC. 452).

ki-üző: expulsor; austreiber WF. Kiüzőné: expultrix; austreiberin uo.

lő-üz: depello MA. [hinuntertreiben]. Az Sathan feyedelem parachola az wtana való feyedelmeknek, hogy fíel gyótanaak (a hajót), de wr istennek zentli angyaly mynd az tengher feleere yzeek le ewketh (ErdyC. 447b).

mög-üz: persequor, propello MA persequor JordC. 113. [verfolgen, nachjagen]. Megsivalkodának és megűze az philisténokat: vociferati sunt, et persecuti sunt Philistheos (MA: I.261b). Ha nem tetszik elmenetelem, kiűzőm postát utánam, ha el ér Kassáig, őröz meg (MonOkm. XIV.141). Ellenségre akadván meg is őrök őket (MonIrók. XV.134).

rő-üz: perpello, impello; antreiben, zu etwas vermögen; reá hajtóm, őszönözöm, idítóm WF.

szélyyel-üz: dispello PP. [auseinandertreiben, auseinanderjagen].

űztön-üz: [assidue exerceo; eifrig betreiben]. Mindemapi próbakkal tudjuk, hogy a mi ntán felesen lódul országunkban a nemesség, s vig gyakorlással űztön őrzi: ott fogyatkozások, rendetlenségek, vétkek találatnak (Fal: NE. 61). Ez nem fér őszve a gyűllekezetekben űztön őrözt trágársággal (65). A melly jajt mondott urunk az igazságtalanság, részség, bujasság ellen, egyenesen az igazságra, józanságra, tisztaságra telne; mert ezeket restelli a világ, amazokat űztön őrzi s gyakorolja (95). Nehéz megítélni: ki vét többet, a gazda vagy gazdasszony, ki nem tiltja; vagy a szolgarend, mely utána mondja, és őrözt őrzi ezt a mesterséget (a káromkodást, Fal: NU. 298).

vissza-üz: retroago C. repello MA. aspello WF. [zurücktreiben, zurückjagen] Orosz Pál uram az ide való hadtűlét, ha

szintén bemegyén is, be ne fogadja, űzze vissza őket (RákF: Lev. 55).

visszaüzés: repulsus, repulsio MA

[Üz-büz]

mög-üzbüz: [assidue persequor; fortwährend nachjagen]. Némely rigulás kurucz kölkök bennünket annyira megözüének bözének (Nyr. I.428).

Üzdögel: agito SL [langsam treiben]. Épp juboczkait előtte űzdegeli (MA: Scult. 11).

el-üzdögel: propulso MA. vertreiben WF. Az ehseget nappali keresetivel alig űzdögelme el (Forró: Curt. 542).

[Üzel? üzél?]

mög-üzel: [persequor; verfolgen]. A vajköpülés miatt meg-üzelvén Bugyi Pált és el is fogván felvették (MonTME. I.404).

Üzelkédik, üzekédik: **1)** [invicem se persequi; einander nachjagen]. És ugyan űzekedve az fejedelmi férfiakról és deakoktól nemes könyvec küldtetetnéc (Prág: FSerk. B). **2)** [taurum appetere, coitum tauri appetere; stieren, rindern, läufig sein]. Meg-futott, űzelkedett tehát: vacca praegnans (Com: Jan. 78).

Üzelkédés [?]: insanía. Bodog ember, kynek wrnak newe w remensege ees nem nezech hewsagokath ees hamys űzelkédéseketh: insanias falsas (KeszthC. 98. KulcsC. 97).

Üzés: **1)** pulsio, persecutio PP. sectatio; nachstellung, verfolgung PPB. **2)** [exercitatio; das üben, betreiben]. Fel ne geriedgien az bosszu allasnak űzöser (Fél: Tan. 328). Az testnek gonoz kinansaganak vakmerőséggel való űzése, bűn (205). **3)** [incitatio; anreizung]. Más izgatásából és arra űzéséből gonoszság tételt cselekedett (Com: Jan. 193). **4)** ardor [sucht]. Tíztessegre való űzés: ardor ambitionis NémGl. 300.

bosszu-üzés: vindictae studium, aemulatio MA. [rachsucht, rachgier]. Az istenek-köztűt fajtalanás, bosszu-üzés és egyéb vétkek uralkodnak (Pázm: Kal. 1766. 70. MNyelvészet VI.401). Az igazság szolgáltatásban mértékletesség kívántatik, bosszu-üzés nem szenvedtetik (Pázm: Préd. 508). Isten el-vette haragját rólunk, le-tette bosszu-üzését (582). Bizonyára drágább a nagy Görög országnak a Ménélaüsért való fáradozás, és bosszu-üzés (Hall: HHist. III.190).

gyönyörűség-üzés: [vergnügungssucht] (MA: SB 105).

ördög-üzés: exorcismus MA. [teufelsbannung] teufelsbeschwörung WF. Ördögűző bűbájósok megpróbálják, az ördög űzésben Jézus nevét kiáltják (RMK IV.184). Az megmosdásnac sacramentomát gyalázatosá tőttéc babonás ördög űzéssel (MA: Scult. 853). Némely szer-tartások emberi rendelesek, az mineművek mai időben-is az pápa országában: cam-sak, pilissek, gyertya tartok, szentelt viaszgyertyak es szövéd-nekek, pünkösdi napi fagyalamb mutogatás, ala bocsatás, ördög űzés (MNyl: Irt. 132). Felette utálatos Isten előtt azoknak tejelekedetek, kik a Jézus nevezetivel bűjösödnek, bűjösödnak, és ördögűzésre akarják tsigázni (Ker: Préd. 281). Tofés az ördög űzés ellen kemény predikáziót tett (Bod: Pol. 114).

török-üzés: [persecutio Turcarum; türkenjagd]. Ő is a török űzésre kezdte menni (Helt: Krón. 94).

vendégség-üzés: [helluatio: schlemmerei] (Lép: PTük. 297).

[Üzet]

ki-üzet: [expelli curo; austreiben lassen, vertreiben lassen]. Yzette vona az sydokat; dixisset ut Judaei Roma excederent (JordC. 769). Tebat embert mint oruot ki vete, meg atkoza, kethöl ki űzete (Born: Ének. 443). Véle együtt nem lakhatik, nem nyájaskodhatik: hanein ki kell űzetni házából (Pázm: Préd. 63).

Üző: pellens Kr.

[Szólások]. Fel-űlven lovára, nagy serénységgel meg-indul, kit űzőben vésznek mindgyárt a persák (Hall: HHist. I.22). Azzal a sebbel búsulva el-szalad a vad-disznó, de más nap annál több károkat térsen a kertben, akkor is Jónatás űzőbe vészi, és a jobb fülét vágja le: azzal sem gondolván a kan: harmadszoris a kertre mégyen, akkor a farkát badgya ott (II.153). Rótenec törökec, futamánac, űző felben nagy sokan meg haláunac (Göres: Máty. 16). A török űzőben nagy sokat levágá (69).

bosszu-űző: [vindictae studiosus; rachgierig]. Neezd el azt is, a ki tobzododo [így], anagy egyeb testi gyönyörűség űző, akár frís, iátékos, akár buia parazna, akár boszu űző legyen (Born: Préd. 562). Madie vár, azaz bosszu űző vár (MonIrk. VIII.310).

félhő-űző: nubifugus MA. Kr.

igézet-űző: [praestigiator; zauberer]. Igézet űző bűjös bájós (Com: Jan. 174).

mérég-űző: [gegengift]. Méreg rontó avagy mérég űző orvosságoc (Com: Jan. 174. 216).

ördög-űző: exorcista MA. [teufelsbanner, teufelsbeschwörer]. Ördögűző bűbájósok megpróbálják, az ördögűzésben Jézus nevét kiáltják (RMK IV.184). Az ördög űzőknek kőneit meg egetec, ki őt ezer arrán forintba all vala (Szék: Krón. 90).

szabadság-űző: libertinus [libertiner]. Ez reformaltatott anya szent egyházban is találatnac libertinusoc, szabadság űzőc, az kie azt tartýac bogy az evangeliom bűnre való testi szabadságot hoz véle (MA: Scult. 205).

Üzőget: agito SL [treiben, jagen]. Bóné mert sokszor kísértett, az kapuig özőgött [így?] (Thaly: Adal. I.341).

el-űzőget: depulso C.

ki-űzőget: expulso C.

ÜZBÉG, ÜZBÉK: facinorosi ad aliquot dies inviolabiles MA. Üzbéc, üzbec: szökött szolga, a kit űznek, S. Ladis. III. cap. 2. PPBl. 673. A descriptione judicis Sarchas nomine veniant et illi omnes, qui dicuntur Wzbec, ad curiam, et secundum quod regale iudicium ordinaverit, postmodum ratum permaneat (Sz. László decretumai III. könyvének 2. fejezetében, RMNy. II.344). Vzbec, id est perfugus (Mossóczi, no.). Wzbec, facinorosus, sed aliquot diebus liber (Sámboki, no.).

V.

[VACKOLÓD-İK]

ki-vackolódik: [segniter proro; langsam herauskriechen]. Támad az úrú és ki-vatzkolódik a menyezett ágyból (SzD: MVir. 23).

VACKOR: pirum silvestre; wilde birne PPB. Ana vacz-korfa mellett ellopult rigulyás kurucz kölykök reánk tanulának (Nyr. II.224a). Egy kevés vaczkort is hoztunk Kügy-mednek (226a).

VACSORA: caena, vespurna C. das abendessen PPB. Nem mondgya: zerezd el az vaczorat (JordC. 587). Az ev tarsy vaczoranak vtanna meg maradnak vala az zenneel (DomC. 92). Ezzer a sus a madarakat wochorara lywa (Pesti: Fab. 41). Mostan raytad a szer; meczuffólál minap vaczoráddal (Helt: Mes. 88). Gyermek vacsoráján poharát tartja vala (RMK. II.9). Az vaczora utan vrunc vőne az pohart (Born: Ének. 100). Arra rendelem ez szeut vaczorát, hogy az én halálomnak emlékeztet megujtsa (MA: Scult. 356). Ha egyszer eszik nap-iában, ebéd légyen-é az vagy vaczora (Bal: CsIsk. 328). A Christusnak vacsorakori áldozattya (Czepl: MM. 267). Leveledet basa este adta vala s vacsora felett is olvastuk meg (RákGy: Lev. 142). Vacsorát magam szállásán övöm (MonIrk XVIII.42). Belezni kétszáz labancit levágja, Pilatushoz küldi őket vacsorára (Thaly: Adal II.272). A többi itt amott meg-ütköztvén véressen niéne éj-fél után egy órákor vacsorára (Fal: NA 126). Meg nem utállod szalmás házainkat, nem kőpöd falusi sovány vacsoráinkat (Orczy: Nimf. B5).

pokol-vacsora: Hecatae caena Deesi: Adag. 293.

úr-vacsora: [sumptio corporis Christi; das heilige abend-mahl]. Szőrzette Christus az vr vaczorat (Fél: Tan. 408). Az Christus teste itt vagyon az földön, valahol s valamikor az ur vaczorája osztogattatik (MA: Scult. 54). Házokhoz vinnetek sokszor a betegeknek az vrvacsoráit (Bal: CsIsk. 31). Szorgalmaztattá, hogy a magyaroknak meg engedessék két szín alatt az ur-vacsoráját venni (Pós: Igazs. I.160). A kicsindede- nek is szükséges az ur vacsoráját feladni (Pós: GBot. 15). Úrvacsorájáról való éles után volt audientiaja az francia úrnak (MonIrk XV.129).

utolsó-vacsora: [caena novissima; das letzte abendmahl]. Valami szükséges az igaz áldozatra, fel-találtatik a mi vrnk- nak vtolsó vacsorakorbéli cselekedetiben (Pázm: Kal. 736). Utolsó vaczorája minemű szenvedetes (Zoly: Elm. 248). A szenvedetlenségnek jóságát megmutatta az utolsó vacsorán (Hly: SzÉlet. II.126).

vég-vacsora: ∞ A vég vaczorat meg főttem en tanítvánium- mal (NagyszC. 15). Lakoznak wala az vaczoralo hazban, holoth wrwuk az végvaczorath tetthe wala (ÉrsC. 156). Hyrdetwen ű

tyzta zynebel zent ewangyelyomoth, kyth weeth vala az weegh wachoran (KeszthC. 56). Zenth Janus apastal wrnak melyen az weeg wachoran nywgoweek (441). Veg vaczoraul Christus az ű testamentomat meg peczetli (Fél: Tan. 261). Tagadgyác Christus testéne az vég vaczorában valo jelenlétét (Zvon: Post. I.685).

Vacsorál, vacsorál-ik: caeno, incaeno C. zu nacht essen PPB. Im en mastan ez may estwe et etszer vaczolalom (LevT. I.214). Ő vele vaczioralom (Holl: Préd. 12). Hasonlatos-keppen az pohart-is minék utanna vacsorallott volna mondvan (Szár: Cat. J2). Vigan ebédgyel es vacsoraly. 1619 (KDebr. B3). B3 megyek ahoz és vele vacsorálok (Alv: Post. I.45). A nagyobb ebédre fölöstök-ödmőzne, ebédlenek, osonnalnac és vacsorálnac (Com: Jan. 112). Az olyanoknak asztaloktól bezzeg távol vagyon a Christus, nem vacsorállik bezzeg az olyanokkal egygyütt (GKat: Váls. II.1137). Eo vele vacsorálok és ő én velem (Illy: Préd. I.238).

Vacsorálás: [caenatio; das abendessen]. Az othon vacsorá- lások mértékletesebbec és takarékosabbac (Com: Jan. 111). A vacsorálásnac érkezik órija, meg-is-terítették a király táblája (GyöngyI: Cnp. 612).

Vacsorálatlan, vacsorátlan: incaenis, incaenatus C. der zu abend nicht gegessen hat PPB Vacsorátlan le fekűttek (Fr: SzJán. 73).

Vacsoráló: caenatrius MA [speise-]. Vacsoralo nyári ház : caenaculum Nom 29. Mwtat egy nagy megl zerzet vaczoralo belth (JordC. 606). Az zent apostolek tertenek az weeg wachor- alo hazba (ÉrdyC. 230). Czináltata minden fele vaczorallo szép bõltokat (Helt: Krón. 168).

VAD: 1) indomabilis, effrenatus, intractatus C. efferns, ferus, ferox MA. wild PPB. Chynaltast portt, kywel wathust westenek az loonak (LevT. I.1). Az vad szumárnac az mező- séget adtam házának (Kár: Bibl I.536). Vadkeczke, mely az mezőn lakie; capra, quae moratur in silvis (MA: Bibl. I.278). Az genyetséges vad hűshan ment seb (Bal: CsIsk. 142). Ha az leánzó az emberektől vad és idegen, félő, hogy rajta ne aggon (Prig: Serk. 250). Honnét vagyon, hogy a zab vad zablá változzék (Com: Jan. 27). Vad és zilaj lelke szelédlni, meg-alázodni kezd (Megy: 6Jaj. II.39). Seregek ura szőljét sok vadkanok túrják (Czepl: MM. 35). Vad finak vad gyűmölése szokott lenni (Matkó: BCsák. 27). Vad-izó sigen közönséges magyarázat (420). Vadalmát, körtvélyt szedjünk, sűrű-tököt szerezzünk (Thaly: VÉ. II.73). A szigetekben tsaknem mindenütt találni sertéseket, vadok vagy szelédék (Mik: TörL. 366). **2)** fera, bestia MA. wildes tier PPB. Kelly fel, álls es egyél az én fogtam vadba: surge, sede et comede de venatione mea (Helt: Bibl. I.144). A te inhaálnac kosit nem öttem, a melyet

a vadoc meg faggattanak (Helt: Bibl. I P3). Soc latorságot műveltél az apámon és a több vadakon (Helt: Mes. 260). Vadaknak csinálása (Radv: Szak. 11). Nem hizlalt vadak és madarak húásával gazdálkodik isten ebben a vendégségben (Pázm: Préd. 733). Vadhálóra való kütelet csináltassunk (TörtT. XVIII.38).

dám-vad: platyceros, otis, sterpsiceros; dammbirsch PPB. Erdély környül túláyni soc vadakat, serényes ökröket, vad lonakat, janorokat, dán vadakat (Helt: Krón. 6b). Az szarvaslust és az dánvadat megszolgálom Kdnék (Nád: Lev. 193). Az ósós nyulakat és őzet fogattam, a drágább dám vadat nemde elmúltam (GyöngyD: KJ. 373). Némellyek meglegednek avval, hogy tele a gyomrok, nem vizket torkok dámvadra (Fal: UE. III.151).

főlig-vad: semifer C.

fene-vad: belna, bestia C. MA. wildes tier PPB. Jutal a magh puztakra es kyetlen erdőkre fene vadak közé (WinkIC. 349). Ha ennekem fene vadakat jgerz, Kristusnak neucet haluan meg zeledvnek (CornC. 263). El yzök genoz fene vadakat es mynden ellensegnek fegyweret az ty tartomantokból (JordC. 113). Törment őrizz, mert rád siet az fene vad (RMNy. II.39). Vessük egy ó kutba es est mondgyuc, hogy a fene vad ötte meg (Helt: Bibl. I.53). Vala az fene vadakkal: erat cum bestis (Fél: Bibl. I.53). Az elephant a fene vadak közt leg nagyobb (Com: Jan. 44). Az emberi lelket a véteknék fene vad állati meg ne vesztegessék (Ily: Préd. I.278). A had a vadtol vött nevet, mert a fenevadaké ez a dühösség (II.201).

fenevadi: [bestialis]. Az értelemmel nem élni fenevadi élet (Ily: Préd. II.440).

földi-vad: [bestia terrestis]. Hatalom adateek ew neky megbőly fegyverrel, ehseghel, balállal es feldy vadakkal (JordC. 895). Hozzon elő a föld férget es földi vadakatt: producat terra reptilia et bestias terrae (Helt: Bibl. I.A2).

mezei-vad: [fera silvestris; waldtier]. A strutzmadárnac monyát az láb eltapodgya és az mezei vad elnyomodgya (MA: Bibl. I.474).

vadon-vad: [efferratus; sehr wild]. Jobb volt akkor abban a vadonvad nemzetségben keményen, semhogy lágyan bánni (Fal: TÉ. 657).

Vadan, vadon: [ferociter, efferrate; wild]. Nem kell a férfinak vadan viselni magát hozzá (Pázm: Préd. 249). A sok szeléd nép közt széles e világon vadon fajzott emberek is vannak (Fal: UE. 403).

Vadas, vados: 1) beluosus MA. voll tiere PPB. El adgya az ő vadas erdeiét, réteit és száotó földet és úgy tette szerét az pénznek (MA: SB. 72). Olasz országban volt egy urnak valamely nagy vadas kertyi (Mik: TörL. 267). 2) [stultus; thöricht]. A vados beszéde olyan mint a chapás: os stulti contritio ejus (SalMark. E5).

Vadoskod-ik: [ferocio; sich unbändig geberden]. A ló meg heréltetvén nyeríteni és vadoskodni meg-szűnik (Com: Jan. 35).

Vadász: venator C. cnyegetes; jäger PPB. Vadász-dárda: venabulum; vadász-eb, ki őrneen kinyin vadászni jár: vertagus; vadász báló: cassis, plagae MA. Ez hatalmas vadász az ur előtt mint Nimrod (Helt: Bibl. I.D4). Az őrdégnece vadász es peszszéri (Helt: Báló. 90). Midőn annac vtána az vadászoc napot végzettenec voloa, az megyes templomba két predicacio szeket szőrzőnece (350). Az galliai királt az ő vadász az fűvel gyógyította meg (Mel: Herb. 39). Szoktác mondani példa beszédben: Ez olyan hatalmas vadász mint Nimrod (MA: Bibl. I.9). A vadász az vermekre és árkolásokra csalogtattott vadakat meg-

fogja (Com: Jan. 80). Delimán mint szűves oroslán, sok vadász erőben ha lát, nem fut, haraggal előtők mégyen (Zrinyi: ASyr. Aa4). Mint az fene tigris kölkét halni láttya, bálóját vadásznak s magát is szaggattya (Zrinyi I.55). Egy megbhusult vadász kikelet idején egy sebes szarvas gémnek nyomát keresvén, sokat, de heában járt Dráva erdején (II.99). Az elefánt midőn eszébe vézi a vadászoknak utána való leselkedéseket, az ember nyomot egészen fel-folja (Misk: VKert. 26). Oldalán egy vadászkürt és táska függött (Fal: NE. 21).

vacsora-vadász: caenipeta C.

Vadász, vadász-ik: 1) venor C. MA. jagen PPB. Szorgalmatosan vadászok: pervenor C. Barom modra minden gon-gyokat tsak arra attác, mint lakianac, egyenece, igyanac, tántzol-ianac, mulassanac, vadásszanac (Born: Préd. 549). Vadászhatsz az a kegyetlen oroslánnac predát, anagy az oroslán kölkeioec seregét meg elegithetedé (Kár: Bibl. I.536). Inkab vadásznám en amot az rokatat (Szeg: Theoph. 39). Ma nem írhatok, mert dőlest császárul vadászni kell meunem (Nád: Lev. 25). Reggel vadászni készülé, nagy gazdagság mia ugyan ragyag színe (Huszt: Aen. 26). Vadász az őnékem vadat: venatu aliquid apprehenderis (MA: Bibl. I.23). Tegzes aszszonya az tiszta életnek vadász ott (GyöngyD: Cup. 589). Eő felsége vadászni kiment ordinantián lévő gavalérokkal (Thaly: RT. I.136).

2) indago C. [insequor; nachjagen]. Ditsőseget vadászni, keresni: *venari laudem, gloriam PPB. Azt vadásszák, hogy a község őket tsudállya, ditsírje (Pázm: Préd. c). Fejedelemnece grátiját feletté vadászni (Tyúk: Józ. 151). Az orátor előjáró beszédet bótsátván elől, kedvességet keres, vadász (Com²: Jan. 135). A nagy pipesség Vénust vadász másokban (Ben: Ritm. 244). Egy egész hétig az lápokon ülték, vadászták, fosztogatták őket (Kem: Élet. 274). Valdásszak az ur fiát, de sohol nem lélek (Apoll. 8). Mikor te különös hasznodat kellenél többet vadászod, alattomban kárban ne keverjed a benned bizot-takat (Fal: UE. 365).

föl-vadász: [indago; aufspüren]. Az után kel osztán az tudományak igazságából fel vadásznom az ecelésiat (Pázm: Kal. 569). Fel vadásznom átkozott lelkét testében, ki-hajtom fertelmes fészkből (SzD: MVir. 207).

ki-vadász: ∞ A kie erdőbbe szalladánac, azzokat ki vadásszák vala az oláhoc (Helt: Krón. 88).

mög-vadász: pervenor PPB.

Vadászás: venatio, venatus C. MA. jagd, das jagen PPB. Vadász madarásztást igen kedvel vala, mindenestül magát anoak adta vala (RMK. II.27). Isaac szereti vala Esant azért, hogy az ő vadaszasabol őrmest észic vala (Helt: Bibl. I.14). Valaki az Izrael fiai közül vadászásában vadat fogand, előszer is az vérét ontja ki (Kár: Bibl. I.104). Itt küldtem az itt való vadászásomból vadat, madarat (Nád: Lev. 4). Nagy gyakor vadásztást tesznece vala (Gosárv: MagyB. Aij). Ez világ fiai minden vig-ságokat az énekekben, játékbán, vadászásban keresik (MA: SB. 8). Az vadázástól sem tiltátok magatokat (Bal: CsIsk. 33).

Vadászat: ∞ Isaac szereti vala Esant azért, hogy az ő vadászataiból ennék (Ily: Préd. I.66). A multság már itt abból fog állani, hogy vagy Bercesényi uram jó mi hozzánk, vagy mi megyünk hozzája, a vadászat sem omlik el (Mik: TörL. 62).

Vadászdogál: [iteratim venor; wiederholt jagen]. Mérgecs grükeri tsemetékkel fiatallyosodott könyvetskének erdejében vadászdogalna (Pós: Válasz. 19).

Vadászó: 1) venaticus C. [jagend, jagd]. Vadászó asszony: indagatrix C. Kopó, visla, vadászó-kutya: *venaticus canis; rétze vadászó sas: *anataria aquila PPB. Nem agyák magokat az mélyen gondolkozo elmélkedéseknek, hanem vadászásoknak.

madaraknak, vadászó ebeknek (Bal: CsIsk. 29). Vadászó-dárda (Com: Orb. 107). Vadászó napjainak estvéin (Bethl: Élet. I.252). Magam úgy járok mint ennek-előtte vadászó időmben tapasztaltam a sok különb nyom-hajto kopók között szerencsését vadászatomnak (RákF: Lev. I.646). Ezek a böcsület-vadászó kis munkás lanygák mind utalan bajnaki magasztalásokat akarnak fűlni (Fal: UE. III.173). Fel-állott az inquisitionis tribunal, a vadászó ítélő-szék a mely eleitől fogva sok jó keresztényeket emésztett-meg (Bod: Pol. Előb. 3). **2)** venator MA. jäger PPB. Én remenkedem ő hele, mert ő megzabadeitot engemet a vadozoknak töreből: de laqueo venantium (AporC. 50). Hallá a vadászónak kürtellését (Helt: Mes. 139). Nem szánt itt az szántó, nem jár a vadászó, csak keserves echo lesz szívem hoszontó (Zrínyi II.127).

Vadi: [ferox; wild]. Vadi kegyetlenség: foritas PPB. Anyyra megsanyargatták vadi kivágásokat, hogy igen nagy egységgel egymás között éltenek (Illy: Préd. II.455).

Vadít: **1)** [deterreo; abschrecken]. Alkárhol került alkalmatossá, mindeneket idegenített, vadított fölém (SzD: MVir. 26). **2)** effero MA. wild machen PPB.

el-vadít: [deterreo; abschrecken]. Mahomet, hogy el ne vadítsa magától a pogányokat, se zsidónak se kereszténynek nem akará magát mutatni (Mik: TörL. 424). Merő isten tiszteletre szaggatván, az igaz isteni tisztelettől a népet elvadították (Moln: JÉpül. 245).

Vadóc: lolium C. zizania, zizanium PPB. kuhweizen PPB. Polyva, gaz, vadocz, konkoly (Drég: Spec. 13). Homnét vagyon, hogy a buza rossz, sőt konkolyjás és vadotzá változik (Com: Jan. 22). Minek előtte a nap eleniészszék, ez dögletes vadocozot sziveitekből kiszaggassátok (Illy: Préd. II.96). A szép búza közt találatik konkoly vagy vadótz (SzD: MVir. 34).

Vadocska: [dissolutus; ausgelassen]. Még vadotska vagy leányoi (Fal: NA. 156).

Vadon: [vastus; tüde]. Remete modra cellaat zerze magának az vadon erdőben es ott zolgal vala eysel nappal az wr istennek (ÉrdyC. 544). Akarok inkább pusztában laknom, vadon erdőben széllel bujdosnom (RMK. IV.48). Az országokban sok pusztá helyek, kopár hegyek, seppedékek és vadon erdők vannak (Pázm: Préd. 748). Még az oktan állatokra is kiterjeszti gazdálkodó jó akarattját, hogy az vadon erdőkön az vad állatoknak is eledetek legyen (Alv: Post. II.150). Az vadon erdőket, esoréket nem mivelik az emberek (Szatm: Dom. 188). Kely szárnyakra, járd meg az vadon Lybiát (Zrínyi II.99). Vadon erdőkben lappangot (Pós: Igazs. II.589). Cseh-ország vadon ordoje (Tarn: Szent. 13). Nemkülömben dula, fula, mint valamely Hercules unokája, a ki a vadon erdőn nevelkedett (Fal: NE. 46). Egy sürrü vadon erdőre akada, bé méne, le szálla lováról, egy terepely fának törstökéhez diüle (Fal: TE. 639).

Vadonnan: [prorsus; ganz]. Vadonnan új: recentissimus, prorsus novum MA. Az isten az vadonnan új világnak nem kedvezett (MA: SB. 18).

Vadság: **1)** [feritas; wildheit]. Nem kedvez nekik, ha az vadságban es az hitetlenségben meg kemeniednek (Fél: Tan. 263). Nem-is volt egy nagy elme, mellyben valami vadság és vétek nem találatott volna (Pázm: Préd. 26). Ne légyen heában, hogy fiad ontott vért köröszét fű mi értünk, az mi vadságunkért (Zrínyi II.152). **2)** [acrimonia; schürfe]. Savanyú legyen; ezt az vadságért szokták madár lének hini (Radv: Szak. 86).

I. Vadul]

el-vadul: **1)** [efforor; verwildern]. Elvadult, elsovánkodott volt az embernek szive (Lard: UjSogis. II.294). Ez emberi természet pedig el-vadult benne (Moln: JÉpül. 46). **2)** silvesco

PPB. [sich verwildern]. Meg erdősilők, el-fajuló, vadulok, meg-bokrosodom: silvesco PPB. **3)** [abalienor; sich abwenden]. Feltetszett napocsán homályban borula, szelid galambocsám fölém elvadula (Thaly: VÉ. II.13).

még-vadul: **1)** [efforor; sich verwildern]. Egészen ember-telemé lenni, meg-vadulni, fenévé lenni: humanitatem exuere, deponere PPB. Az deáki tudományak édessége az mi magh vadult tudatlanságunkat szelidségre hozta (Kereszt: CsKer. 15). **2)** [constermor; schen werden]. A ló néha meg vadul, kivált-képpen zabola nélkül levén (Com: Jan. 35).

2. Vadul: ferociter MA. frech, wild PPB.

VÁD: [crimen; beschuldigung, anklage]. Meg-engedhető vád: *speciosa criminatio; a vádat visszafordítani: dissolvere *contradicta; meg-táfolni az ellene való hamis vádot: *contundere calumnia PPB. Az mely ud tellies vala karomlo neuekel (Mel: SzJán. 402). Az vádak felől te Kdnek mostan semmit nem írok; mikor az wr isten te Kdét ide hozza, azon leszek, hogy Kd előtt megmentem magam (Nád: Lev. 153). Ne csak elsőben rágd a Beza vádgyait (Czogl: MM. 191). A vádnak mindgyárast fület kell tartani (191). Szenvedtem Christus szép nyájért, rázt-ladikásoknak sokszori vádgyokért (Nógr: Idv. Előb. 18). Az tracta között egyelített két undok vádoknak hamisságát megmutattya (Vácz: András: Replica. Cím.). Az independensek a király ellen rít vádot költöttenek (Misk: AnglInd. 63). A vén Chariclesnek nehéz panaszszáóból miként fejtőzöl-ki annak nagy vádgyából (GyöngyD: Char. 376). Az én vádamnak bizony éles fegyver fekszik az farkán (Nyr. XI.30). Holmi vádakért megfogatván, ki nem szabadulhattam (TörtT.² I.215). Nem kell ehhez tann, nem kell a bizonyság, elég a vád s gyam (Fal: Vers. 912). Sárosi János is meg-fogatták, sokféle vádot formálván ellene (Bod: Pol. 143). El-rendelék, hogy ezután a papokat akármi aprólékos és gyakorta semmit-sem érő vádra ki ne vethessék az ekklésiából (148). A feleségét jobban szerette s esmérte, hogy sem a vádot magával elhitetto volna (Kőnyi: ÁM. 8).

Vádas, vádos: **1)** accusator MA. [calumniator; kläger, verleunder]. Az vgn aszonyok is olly alapban legyenek, melly illik az szentséges cethöz, ne legyenek vádások, az bornac se erőszace magokat (Born: Préd. 652). Az vádosok Herodes elmégét azok ellen el kerítették (MA: SB. 366). Az felelem azért en neked, a mit szent Pál az ő vádosinak felele (Megy: Csup. 5). Ilyen büntetését olvassu a hamis vádosnác (Egyh-Rend. 123). **2)** accusatus, accusabilis, accusandus MA. augeklagt, beschuldigt PPB.

Vádaskod-ik: [crimino; beschuldigen, anklagen]. Ez az ember hamissan vádaskodik (TörtT.² I.389). Meg nem szűnnek az udvarnál vádaskodni s bajt szerzeni (Bod: Pol. 144).

Vádaskodás: [criminatio; beschuldigung]. Herodesnél gyanúságban hozzák az ő rágalmazásokkal és vádaskodásokkal (MA: SB. 366). Mátyás király teljes szüből gyűlölylőn efféle mesterséget, vádaskodást (308).

Vádaskodó: [calumniator; verleunder]. Vádaskodó, köz-köpcü az udvaroknak toldaléki: gnathones et syrophantae aularum appendices sunt (Com: Jan. 141). Bűnössé tenni és vadolni a süttogo állapotban járó közköpők és vádaskodók (204).

Vádol: accuso, concrimino, insimulo C. incuso MA. arcesso MedLat. anklagen, beschuldigen PPB. Más-on-való bűzással, vonással vádoltatott: *postulatus repetundarum PPB. Vadolom bűnösnek magamat het irgalmasságban nem leletembe sem testyokba sem lelkyekben (VirgC. 10). Kezdeeg nagy erőssen vadolny az zent azzott, hogy teekozlo volna (ÉrdyC. 642b). Valyia es vadolyia a sído népmec bűnet (Helt: Bibl. Lh3). Azert vadollynk ennce bűneinket (Börn: Ének. 187). Az ő feleségét

ádollya tisztátalanságban (Kár: Bibl. I.178). Az nép ne vádol-
táná az istent semmi hamisságban (188). Hogy vádolhatnak
et: ut accusarent eum (Fél: Bibl. I.18). Mikor imádsághoz
karunk kezdeni, elsőben alázatosan vádoljuk isten-előtt hál-
talatlanságunkat (Pázm: Préd. 653). Vádollya azokat, hogy
émece volnának (MA: Bibl. I.39). Lelkem nem vádol semmi
énben (454). Palt abban vadoltát, mint ha azt praedikállana,
ogy gonosságot kellyen ezelekedni (MA: Tan. Előb. 25). A
l maga viselő nem gyaláz, nem vádol (Com: Jan. 184). Hamis
rditással vádlasz (Matkó: BCsák. 256). Titkos fondori által
amár a királt is a kösség előtt vadolta (Misk: AnglInd. 61).
rről vádolják a pantolódókat, hogy ügyetlenül estek a pörbe
al: UE. 493). Szívek erről ugyan vádolja, de szájak menti
94). Hogy el nem nyomattathattak a vádolatot professorok,
amár az igaz ügyön kívül ez az oka is volt (Bod: Pol. 103).
al) adatlanságért ne vádoljon senki (Orczy: Költ. 44).

be-vádol: accuso, defero MA. anklagen, angebén PPB.
z te ellenséged be ne vádoljon (Born: Préd. 450). Az hamis
afür mindgyárt be-vádolaték az ő uránál (Mad: Evang. 589).
z én vitéz urannak ezt megmondgya az szájkó, bevádol az
larkó (Thaly: VÉ. I.341).

bevádolás: [accusatio; anklage]. Keményen való bevádolás
lad: Evang. 589).

el-vádol: [acuso; anklagen]. Egy felől maga kertülte a
örvény-napokat, más felől pedig el-vádolta a püspököt (Bod:
ol. 207).

még-vádol: ∞ Meg akarom vadolni neked lelki atyám
minden bűnemet, kyket tőtem gyermekesemtől fogva (VirgC
). Embőr akar minemi zőrnőv bynőket a papnak megvadol
NagyszC. 270). Mikoron hoztánk vona ez zent zyznek koporo-
sához, ottan ky meene ew belőle myndden byneet es hazwg-
agaat meg vadolvaan (ÉrdyC. 341). A farkas be ideze a
ókat a maiom bíró eleybe és meg vádlá (Helt: Mes. 98).
lidőn lelki ismeretűnc meg vádol, confusio pirongsag követke-
ic utánna (137). Vádold meg magadat az isten előtt (Helt:
igK. 63).

Vádolás, vádlás: accusatio, insimulatio, compellatio, cate-
oria C. incusatio, delatio MA. anklage PPB. Kegőetlen vado-
sokat nem zónl meg sokaseytani (GuaryC. 16). Meg emle-
őzendyk, hogy meg zabadwlylon zzyenseezben, zezhenseezben,
s hamys vadolasban (ÉrdyC. 221b). Hamis vádolást elő ne
égy: non suscipies vocem mendacii (Helt: Bibl. I.Nu2). Henri-
us császár ezeknek vádlásából megharagnéc (Helt: Krón. 331b).
Vagyon valami vadlassom te ellenőd (Mel: SzJán. 56). Az én
eremem az én ellenem való vádolást írva adgya elő (Kár:
Bibl. I.580b). Maga fejére hoz ez vádolást (Decsi: Adag. 134).
Nem szabad abból az isten igazságának vádolására indúlunk
Pázm: Préd. 24). Ha váras-házába vagy törvény-széke mégy,
er-patvart, vádolást ballasz (456). Királyi dolog az joltevőknek
z vadlasokat el szenvedni (Forró: Curt. 685). Kegyetlen tatár
ának vádolását füle mellett eresztí (Zrinyi I.165). Nehéz és
erhes vádlás (Pós: Igazs. I.141). El-esett embernek láttatott
úsáma, midőn hamis tanúknak vádlása miatt halálos bñt-
ésre vitétnék (Hall: Paizs. 70). Rettenetes ígíreteket, szörnyű
ádlásokat tesznek az ellenkező felek (TörtT.² 1.227). Az idő-
tem magameutés vádolás (Fal: UE. 489).

[Vádolkod-ik]

Vádolkodás: [accusatio; anklage]. A félélnek panaszok,
vádolkodások az ország közönséges meghallására nem bocsi-
atik (MonTME. IV.443).

Vádoló: accusator C. MA. ankläger PPB. Mikoron zent
humaneos atyánk latnaya atyafyáknak vadolajat pokolhely

evrdevgevt (DomC. 50). Satan magurul ellenség vádoló (Sylv:
UT. II.169). A hamissan vádolót ő felségo kinyilatkoztatván
tégyo példává, hogy másszor ártatlan embereket veszedelembé
ne ejtsen (Bod: Pol. 180).

VÁG: caedo, conseo C. seco MA. schneiden, hauen PPB.
Orrával vágni mint a tyúk: rostro percutere PPB. Az ő vassas
tőzes orrokath nem zőnnék uala nagyva, myg azokath az
ynakgy meg emezteneyek (SándC. 38). A fiak nago fel vone ő
tőret es vaga úakat (DebrC. 572). Nyakaat vagnaak es yme az
halalnak wtanna meg zolala (ÉrdyC. 531b). Vid be e fertiákat
a hazba, vaggy es keszits ételre valot: occide victimas et instrue
convivium (Helt: Bibl. I.X1). Egy variu vágni kezdé az orrával
az iulnak a hátát (Helt: Mes. 218). A törökőket myud Pestygh-
len vattak a magyarok (LevT. I.72). Lopoe akasztatni tartatna-
nac, orszagnak arulói négye vagni akarnak (Born: Préd. 245).
Mibeli fát mastan vagnia kelleo loszen, 1572 (KBécs. A4). Keze-
ket őszue kuezoliác, haromzor nyakát vagna, nyaka el sem
szakada vayda fianac (Göres: Mátý. 22b). Törököt Hmyadi
szertelen vágá (BFaz: Castr. B). Vágj ahnát s apró szőlőt is
hánjy reá (Radv: Szak. 25). Ől, vág, ront és szaggat, az ki
menetelét tartóztatni akarja (Zrinyi I.55). Verd a liszte, a
vágó késsel vágd igen apróra (TörtT.² 1.581). Azért magatol-
ban ezt eltekéljétek, hogy mindhalálighan e fertelmes népet egy-
aránt vágjátok (Thaly: VÉ. I.68). Szabó István általásztatott
az Dunán, kettőt vágta, egyet hozott (Beres: Lev. 573). Fűjja
a sok szitkot, átkot, öl, vág, gyilkoskodik (Fal: SzE. 534).

[Szólások]. Erős fá b a v á g t a d az fejszét: scaperdam trahis
(Decsi: Adag. 241). Lá b o k földbe v á g o t t, bőmbőltek
(Gvad: FNót. 10). Férfiúi öltözetek: válba v á g o t m e n t e ,
csuklya, szeges síveg (Com: Jan. 99). Tolvajságot míveltenek,
a j t ó t v á g t a n a k , puskával belőttenek (Gér: KárCs. III.382).
Eret v á g n i : *venam ferire, incidere PPBl. Ez hólnapban
eret ne vágly (Cis. 14). Olylan a te nyomorúságod és szegény-
séged mint az érvágó vas, mellyel az isten eret vág nyavalys
tagjaidon (Hall: Paizs. 312). Ezért le húznak húsz körnödről,
j ó s o r t v á g n a k rajta (SzD: MVir. 83). Ú t t y á t v á g j á k ,
árkollyák (SzD: MVir. 19). Haiadat húznak és artzúl vágvaának
(FortSzer. N5). Arcznlvágot László (Nyr. V.510).

által-vág: perseo C. [durchschneiden]. Rézmán nagy
chidájához erőssen chapa, kemény somfa chidát által nem vág-
hatá (Zrinyi I.52).

[Szólások]. Az ellenségen által-v á g n i m a g á t : *vadere
per medios hostes PPBl. Mind az két szárnya általvágta magát
(Beres: Lev. 242). Szerencsés a politica dolgában, hol kertülve,
hol magát általvágva, meg tud menekedni az aggodalmas
galibaktól (Fal: UE. 430). Az ő hoszszabb beszédeket által-
v á g n i akarván (Jly: Préd. I.53).

be-vág: inseo C. [perseo; zerschneiden]. Oda futamodéc
az egyie szolga egy szekertzeuel, hogy be vágna aual az agyát
(Helt: Mes. 276).

[Szólások]. Soha nem tudom, meggenk, az ormanth mün-
denwth be v a k t a k , sobonmaid hozank semmy elessel nem
jöhnetek (LevT. I.317). Újtát el-fogni, be-v á g n i a z ú t j á t :
*praecludere iter PPBl. Hírók jöve, hogy az szakszóniúak
támadtanak, útakat bevágtnak (Tin. 197). Az hegyeken által-
járó útakat be vágta volna: montium itinera conclusissent
(Kár: Bibl. I.489b). Bevágta volt utamat az jó Boér Zsigmond
uram (MonIrók VIII.342).

el-vág: puto, amputo, seco, proseo, conseo, decido, prae-
cido, recido C. reseo MA. abschneiden PPB. Ol' igen meg-
alaza őnmagát a papsághoz, hog' papsagra ne valasztatnec, őn
hűnelket elvaga (MűnehC. 71). Vagvan papok püspökenek zol-
gaiait el vaga ő neki iob fílet (DöbrC. 435). Az el vagot tagh
az ionak tettelebe az thőb tagokkal nem celőkődőth (KazC.

187). El vagak Janos feyet (Pesti: NTest. 30). Minec vátna meg fokta volna [a pásztor a hollót], mind a két szárnyát el vágá (Helt: Mes. 369). Az iulnac farkát, miellyet az láta gerőzdi végénél vághion el (Kár: Bibl. 189). Mikor az keserő lapnak egy elől arasznyi az ina, vágd el (Radv: Szak. 183).

[Közmondások]. Egy botlásért inát el nem vágjuk a gyermek lónak (SzD: MVir. 299).

elvágas: praecisio, caesura, concisura C. resectio, amputatio MA. [das abschneiden]. Ez igeket monda urunk Jesus zent Borbala azzomnak, mikoron imáncogat tetti volna az ő nyakat el vagasnak előtte (DebrC. 9).

fől-vág: 1) [concido, incido; aufschneiden]. Az mikor meg akarod főzni, vágjad fel szép apró kockokban (Radv: Szak. 18). Az lúsat hogy felvágod, tiszta sós vízben főzzed meg erőssen (65. 72. 75. 114). Az rab na rosszúl volt az kőtés után, mert az koponyáját jól fölvtágták (Beres: Lev. 225). 2) [perfringo; durchbrechen]. Felvágá a kapukat és a fegyverese be tudolának az városba (Helt: Krón. 189). Mikor csak az wylakj egyházat fel vagak, meny fyrfyat, azon embert kynzanak, choda (LevT. 225).

hozzá-vág: [intligo; anschlagen]. Az ezterag helyaba waga wala hozzá az ew hegyes orrawal (Pesti: Fab. 20b).

kétfelé-vág: 1) [diffindo C. 2) [ultra citroque ico; hin und her schlagen]. Egy gyermekdíd vad kan alá fel mennén a disznóe kőzet két felé vág vala fogainal erőssen (Helt: Mes. 233).

ketté-vág: intercido C. interseco, dissecio MA. entzwei schneiden PPB. Tekonced feyed fölöt az istennek íteletih figven miképpen a keth elől tör legőd kette vagvan (NagyszC. 162). Akarvan ötet kette uagnia lata, agan urunk Christus Jesus elfezölve felszik (TihC. 19). Ott hamar az gyermeket ketté vágó, egyik részét asszony az nyársra voná (RMK. VI.172). Rugadgyátok ki annyának öléből, vágjátok ketté és szivét kivévén hozzátok előmba (Halt: III.11. 11.42).

kettévágás: intercisio C.

ki-vág: 1) exseco, excido, exseindo C. [ausschneiden]. Agyvelejét kivágom: exerebro C. A termő fűnak, ha szinte ki vágattatik-is, az ő surián ágai ki kelnek a földből (Mel: Job. 34b). Vágd ki az tetejét az nünt az régi mesterek szoktak veleléni (Radv: Szak. 135). Az káposzta fűnek ez torzsáját vágd ki (49). Törősköstül csak ki nem vágul engemet (SBalog: TemK. 9). Nyári dolmány, kinék az ujjá horvatosin ki van vágva (TörtT. 2. II.194). 2) succido C. [mactio; abschlachten]. Jó volna, mikor a praefectus vétetne mérszárszékre való ökröket, itt az táboron kivághatának (RákGy: Lev. 271). 3) [exstirpo, doleo; ausrotten, vertilgen]. Törőket el az ő oltarokat, vágjátok ki az ő berkeket (Helt: Bibl. I.Xnn.4). Ahab nemzetiből ki vágom es giomlalom meg az falra vízelőt is (Mel: Sám. 399). Ki vágattassé az az lélec az ő népe között: exterminabitur anima illa de populo suis (Kár: Bibl. I.127). Az te urad kivágandya az pogányokat (MA: Bibl. I.176). Eskütyél meg énnékem, hogy én utánam ki nem vágod az én maradekomat (269). A város el-töröltetie, kivágattatie avagy föből ki-lányattatie (Com: Jan. 151). Ti is ki vágattattok inkább a sídóknál (Sám: 3.Fel. 586). Minden vétkeket kivágott az isten városból (Hly: Préd. II.45). 4) [expello, repello; hinaussschlagen, hinauswerfen]. Mikoron az törőkec vgyan nagy sírősséggel be estenek volna az városba. Hnyadi rodíoe rohanván ki vágja vala őket (Helt: Krón. 106). Romaine innár behágtue vala, de sídóktól meg ki vágattac vala (Cseng: Jer. C). 5) [ferro oripio; hernusshauen]. Három legényeket az katonák az fogságból kivágtak (MontME. I.47). 6) [expilo; ausplündern]. Az népet kivágták, kifosztották mindenkől (Beres: Lev. 7).

[Szólások]. A kész elneis néha meg áll a galibás dolog előtt, mindazonáltal serényen s bátran ki-vágja magát (Fal: ÜB. 403). Nyughatatlan kivágó elme (Fal: Jegyz. 935).

kivágás: exsectio C.

lő-vág: deseco, rescindo, prosterno C. mactio, trucido MA. abhauen, niederhauen, erwürgen PPB. Áldozatra levágom: caedo C. Hatvan mőlezt azokba vgyan ottan le vaganak, kiknek emec felette minden pereputiokat levelesse tenec (Szék: Krón. 174). Légy türelemo amadekitának, dűljad, levágjad az benne valókat (RMK. III.226). Mikoron Titus megvőtte Jerusalemet, számtalan nagy soc sídókat le vaktamac (Helt: Krón. 8b). A törőe vőzben nagy sokat le vága (Göres: Mát. 69). Huzon negy ezert vaga le benne (Mel: SzJán. 99). Saulnac az isten azt parancsollya, hogy az amadekitakat mind pereputtiostol minden marhaiokkal le vágja (Mel: Sám. 29). Kerestienec meltatlanul vág le a pogán titeket, niásoltat, akasztat (354). Maga fut olly helyre, hol le vagiac (Börn: Evang. IV.365). Le vágítac az nyers bikfáról egy nagy forgáczt (Cis: F4). Az élő fikat a földre teríti, le vágja (Com: Jan. 103). Törőkre rá üte okos merészséggel, sokat benne le-vág vitéz keménységgel (Zrinyi I.28). Csőreinket és egyéb derekas épületünket leváglák. 1662 (Orszgy. 261). Kít leváglak, kít rabba teszok bennetek (TörtT. 2. I.282). Szombatnál vágta le 30 németet (Beres: Lev. 285). Hogy magyarokkal száz német volt portura, azokat egyig levágták (433. 554. 599). Tsak maga le-vágott egynehány száz tatárt (Könyi: HRom. 156).

levágás: desectio C.

még-vág: consero, caedo, perseco MA. zerschneiden, zerbauen, abhauen PPB. Meg waga ewkrejt, hogy volna nyvel elny (Pesti: Fab. 33). El isne egy vadkan és taytétot túrván meg vága hosszan fogainal (Helt: Mes. 42). Vőn egy kőtes ökröt és meg vágá azt (Kár: Bibl. 1326). Job egy szizraz filat békességgel, hogynem mint a meg-vágott barnockal tellyes ház sembőllessel (SalMark. E3). Minden szerszínát akkor erőlködél megadni, mikor megvágod (Radv: Szak. 35. 50. 64. 202). Az ágas bogas szarvu alcának láta az éles fegyver csapással meg nem vágattathatie (Com: Jan. 37).

neki-vág: [invehor; losfidren]. A magyaroc között az számszeriyesse neki vágac a lovakat (Helt: Krón. 39).

össze-vág: [consero; zuzammenschnneiden]. Tyúkmonyat főzz, szalonávl vágd össze (Radv: Szak. 27). Szalomáját, hagnyját, petrezselmet vágjad össze (39. 40. 116. 126).

üt-vág: [digladior; sich berunschlagen]. Mint atyafiak egymást úgy szeretik, legottan egy szó miatt fögyvert rántnak és egymáshoz ütnek, vágnak (MA: SB. 10).

rő-vág: [verbero; zuschlagen]. De ha bika-szőkkel valaki rá vágna, ő mint fel-agrana (Grad: RP. 31).

Vágás: 1) sectio, consectio, caesio C. sectura MA. das hauen, behauen, schnitt PPB. Két vágással el ejti: ensis ictu bis repetito dejicit PP. Hogy minden vágását elvégezéd, petrezselyem levél is legyen benne (Radv: Szak. 36). Nem jó volt sokaknak magosra hágások, ártott fejsejékeknek nagy fában vágások (Thaly: Adal. II.201). Se a nüt egy vágással lenem üti az ember, se egy ütessel el nem készül a vas-munka (Fal: SzE. 528). Könyyebben felejtí a kigyó farka vágását, hogy sem egy asszony leg kisebb bosszúságát (SzD: MVir. 47). 2) orbita MA [geleise].

[Szólások]. Nincs vágásban kereked (Czegl: Düg. 31). Ritkán jár egy vágásban kereké (SzD: MVir. 56). Egy vágásra gyűltek össze (Nyr. X.470).

[Közmondások]. Nem egy vágással esik le az tőly fia (Deesi: Adag. 9).

ér-vágás: phlebotomia C. *venne sectio PPBl. [das ader-essen]. Ha az ember az ér vágáskor inkább el nehezőlné, annak sem szükség sőt vért venni (Cis. J2). El kell hát az érvágást követni (Czegl. MM. 141). Tizenhét esztendőn az ér-vágást szedgyed, mert nagy erő hadgya azzal el a tested (Fely: Schl. 29). Az ér vágás által hadgy elég nagy nyílást, hogy a ér menésnek engedgyen bő folyást (31). Az ér-vágás adgya-ki stbíl a mérges párállást (45). Midőn ér-vágásra adtat te agadat, minden téj nemétől meg őjjad magadat (46).

fa-vágás: [caesio ligni; das holzhacken]. Vala egy zomoc nberke, ez kerese életét föld ásással, vettéssel, fa vágással (Helt: Mes. 354). Nütsen im közöttfinc oly ember, ki az fa ígáshoz vgy tudna mint az sidonbeliek (Kár: Bibl. L306).

kerék-vágás: orbita MA. [wagengeleise]. A szekér hogy kerékvágásokon könnyebben vonattassék, hogy az útból ki e járj, meglásd (Com: Jan. 88). Melyik kerékvágásban jár a szekered (Czegl. MM. 294).

[Szólások]. Melly kerékvágásban van már az mi kerekünk (Bercs: Lev. 124).

nyak-vágás: [decollatio; enthauptung]. Szent Janus náka ágasa (MünchC. 8). Zent Janos nyaka vagasanak innepeéről (ÉrdyC. 521).

Vágat: [caedere, secare curo; schneiden, schlachten lassen]. Nyakat vagata az temleczben: decollavit in carcere (JordC. 98). A basát megveré, népét földre vágatá (RMK. IV.31). Tízszegocokkal meg szagatatá az húsát, végre négyé vágatá (Helt: rón. 71b). Belbeli tisztetas, mast io vagatni ereth. 1572 (KBécs. 5). Ezer juhót vagata puszta mezőben (Zrinyi I.73). Ötven nót vágata ő szegényeknek (II.12). Ugy vágatja mint az torát (MonTME. III.320). Senki kedreert bizony nem vágatok ret a lelken (Thaly: Adal. I.79). Magán eret vágatni annak leje előtt ártalmas (Fal: UE. 489).

el-vágat: [decido; abschnneiden]. Az Marton fiaknak ott vagatv szakasztá, az Marton Andrásnak nyakát elvágatá (Tin. I).

[ki-vágat]

kivágatás: [exsectio; das ausschneiden]. Isáki Jánost az örvény, személyünk ellen is nyelvoskedvén, nyelve kivágatásra ilte (MonIrók XXIII.92).

lő-vágat: [caedere curo; abhauen, abschlachten lassen]. Kálintot öccsével Görgénben levágatá (Tin. 21). Lopia az ökröt, vágatja, az mit el nem bír tagokba (Bercs: Lev. 554). Nem zért adattak alátok a népek, hogy azt levágatván ti dicseked-tek (Orczy: KöltH 47).

levágatás: [mactatio; das schlachten]. Az setéség három ap tartott, az első szülőteknek levágatásoc negyed napon (MA: Bibl. I.58b).

Vágaték: tomus PPBl. sectio GKat: Gramm. C. [abschnitt]. Az első könyvnek első sectioja az az első vágatékja (GKat: Itk. 7). Ha valamely egyenes vonás akármennyképpen vágattak el, annyit tézen mint a vágatékknak a vágás számával egy-erű negyes sokféléje (ACsere: Enc. 63). Az egeszből es a ágatékokból valo hosszuka annyit tézen mint az egeszből alo négyes (64).

Vagdácsol: [iteratim caedo; wiederholt hauen]. Miért hogy most bűnös testbe is vagyunc mind az feltamadasig es azoc miatt az őrdög még-is raytunc vagdaczol, az bűn is vntalan el yt, ijezt, remit (Born: Préd. 209).

által-vagdácsol: [transfodio; durchstechen]. A harkályok es kiállók hegyes orrokkal az élő fák kérgét által vagdátolsván egy tisztogatják meg a fergéktől (Misk: VKert. 13).

Vagdal: conseo, conscindo, proscindo MA. zerhauen, behauen, zerschneiden PPB. Húst vagdal: carnem concidit PPB. Megh nywzwan az aldozatot, az tagoth koncra vaghdallyak (JordC. 81). A Badát mind koncrol koncra vagdalác (Szék: Krón. 163). A kost kedig vagdalt darabokra: ipsium autem arietem secabis in frusta (Helt: Bibl. I.Q2). Nékie oly veress bibor ruhát adnak, hogy mind az egész teste darabonként vagdaltatik (MA: SB. 55). A földős vagdalo ispóttal vagdal és köppölyöz (Com: Jan. 115). A harkály vagdalja és lyugatja az élő fákat (Misk: VKert. 427). Vagdalják s azt mondják, nem kár vágni, felbárdolni minden tagjait (Thaly: Adal. I.1b). A midőn a helyre érkezének, épen akkor vagdaltak egymáshoz legkeményebben (Mik: TörL. 167). Jó anatomicus-barbély lehetet volna belőle, mint hogy igen örömet vagdal az eleven-husban (Fal: NA. 137). A nyelv esze-hire nélkül főrög közönségesen, embertelenül gyalázkodik, szegdel, vagdal (Fal: UE. 471).

[Szólások]. Kihívtam s magunkat mi mindjárt mulattuk, egymásra vagdaltunk szemmel, hogy megcsaltuk (Gvad: RP. 69).

égybe-vagdal: [conseo; zusammenhacken]. Az emberek szjakat egybe-vagdaltak, áztattak, ha mi táplálásra valót talál-nának benne (Bod: Pol. 53).

el-vagdal: disseo, opputo C. proseo PPBl. [zerschneiden]. Meg-tsonkitom, tsak a tsutkáját hagyom, el vagdalom: distrunco; el-vagdálni a tsőket, mellyeken a vizet valahová bevezik: *praecidere fistulas, quibus aqua suppediatur PPBl. Igaz vr, eluagdalta bűnösöknek nákokat (AporC. 100). Paranchola hamar, hogy fogayt ky törneek zayabol, kezeyt el vagdalnaak (ÉrdyC. 306). Koncról koncra elvagdaltatik (RMK. III.183). Semmi aprólékját el ne vagdaljad (Radv: Szak. 76). Kezeynek es labay-nak tetey el vagdaltatnak (Lép: PTük. I.223). Azon varosban az gordiusnak bajos csomojat szablyaval el vagdallya (Forró: Curt. 33). Elvagdálák ágyúknak minden kerekét (Zrinyi II.54). Ugy vagdalák el őket, hogy alig esmerték meg (TörtT. I.4).

elvagdalhatatlan: insecabilis C.

föl-vagdal: [disseo; aufschneiden]. A mészáros az bizlalt marhákat meg-nyúzza, felvagdalja (Com: Jan. 79).

ki-vagdal: [exstirpo; ausrotten]. Haszontalan ága-bogait le-írtom, meg-nyesem, fattyú veszeit ki-vagdalom: surculo PPBl. The ky wagdalađ az erethnekeketh (RMNy. II.6). Isten az elő-számlált okokért külső és utolsó romlásokkal birtelen ki nem vagdallya a világból a gonoszokat (Pázm: Préd. 29).

lő-vagdal: 1) [amputo; abschnneiden]. A fa ágait levagdalom: sublucio C. Setét erdőnek sűrű ágait világosságnak okáért levagdalom: interlucio PPBl. Minden termő fákat le vagdaltoc (Kár: Bibl. I.333). A szomszéd szőlejerül az ártalmas vesszőket le-vagdalt (Pázm: Préd. 26). Le-vagdaltatott fáknak törőkei (Otr: Besz. 325). Az vetéseket meg-gyomlálni, az fűza ágakat le-vagdálni (Lipp: Cal. 10). Ha le nem vagdallyák ágait a buja fának, termése nem lehet (SzD: MVir. 15). 2) [caedo, interficio; niederhauen, tödten]. Sokat levagdaltak gablonczai nyíresben (MonIrók XXVII.90). Nagy-Szombat táján derekasan levagdaltak németekben a mieink (TörtT. II.389). 1000 német volt commandérozva, azokat széllyel verték, levagdalták (Bercs: Lev. 43).

lővagdaltatás: [internecium; das hinmorden]. Vigyáznunk arra, ba minapi esztergamiak levagdaltatását akarná Kuklen-der megboszulni (Bercs: Lev. 480).

még-vagdal: [conseo; zusammenschneiden]. Még vagdalvan fel elevenől el hagák (DöbrC. 369). Az borjú májat vagdald meg (Radv: Szak. 35. 152).

Vagdalkoz-ik: [digladior; herumhauen]. Vagdalkoznak, de tsak az eget tsapkodgyák (Pázm: Préd. 781). Mint egy vitéz

ember, kinek minden felé verekedni, vagdalkozni kell (MA: Scult. 252). Némelyek egy más közt igen vagdalkoznak (Zrinyi L76). A ki mással vagdalkozik, annak egyéb testét vája (Illy: Préd. I.352). Az elefánt vagdalkozni derekasan megtanul (Misk: VKert. 27). Elkészült az ebéd, jertek falatozunk, kecskével, báránnal vígan vagdalkozzunk (Fal: Ver. 905). Érte hadakoznak, sebes paripákon érte vagdalkoznak (Orczy: KöltSz. 33).

még-vagdalkozik: [concerto; sich messen]. Szent Péter is a kertben még vagdalkozék Kristusért (Pázm: Préd. 403). Ettek-ittak, táncoltak, néha veszekedtek s meg is vagdalkoztak. 1760 (Hazánk I.364). Éjtszaka lett s egymást nem esmerőn jól meg-vagdalkoztak (Könyi: HRom. 18).

öszve-vagdalkozik: ∞ Mérges sárkánnyal egyszer vagdalkozot s hüvelyében tenni akarta az kardot (Zrinyi II.39).

Vagdalkozás: [dimicatio; das kämpfen]. Vagdalkozásra tanító mester: artista PPBl. Hasznosb volt győzedelmére a Moyses imádkozása, hogy sem az egész sidó népnek kardgya, kopjája, vagdalkozása (Pázm: Préd. 44) Versengéseknek, kötődéseknek, vagdalkozásoknak, gyilkosságoknak oka és eredeti a részegség (230). Sokan részegségben esvén, csak abból verekedés és vagdalkodás ne következött légyen (Zvon: Post. I.43). Rettenetes bartz támad azon mezőben, nem szűnőn a vagdalkozástól mind addig, míg el nem fogyatták egymást (Hall: HHist. III.23).

Vagdoló: [caedens; bau-]. Fákat vagdoló barkály: *picus arborarius PPBl. Thag vagdalok, gylkosok (Ver: Verb. 99).

Vagdalt: **1)** [dissectus; aufgeschnitten]. Az vagdalt hurkát, az abrak-osztót nagyon sokan forgatják (RMK. II.205). **2)** [interciscus; eingeschnitten]. Nem tudná ember, hogy oly kába légy, hogy metélt, vagdalt, prémezett kötődődről meg nem esmértenél (MA: SB. 218). Vagdalt-szoknya (Radv: Csal. II.300).

Vagdaltat: [concidere curo; zusammenhauen lassen]. Mind Leontius s mind Tiberius konczrul konczra vagdaltatá (Pázm: Kal. 436).

Vágó: **1)** [ad secundum destinatus; schneide-]. Látá, mosattalanoc a táloc, töröttoc a fazakoc, rozsdás nyásoc és vágókcssec (Helt: Mes. 328). Vágó kés (Radv: Csal. II.184). Csak vaséllal nem fog mélyen az kard, szülkség, vágó-részét aranyban is takard (Thaly: Adal. I.118). Az törött mondat szép tiszta vágó késsre vegyed (Radv: Szak. 204). **2)** [caedens; schlacht-]. Vágó, az mit szabad levágni: caedens C. Vágó barom (Erd-Tört. I.236). 160 vágó barom (Monfrók VIII.421). Vágó barom (Radv: Csal. III.28). **3)** [bos cultro destinatus; schlachtvieh]. Minden portától küldgyön két vágót, két széna hordó szekeret (KecskTört. III.353). Abrakot, lisztet, vágót kíván az táborra (RákF: Lev. I.174). Az nyitrai gyalogság is vágó nélkül lenni nem akar (Bercs: Lev. 294). Haister vágót limitált az Csalókőzre (358. 401). **4)** acienla C.

érc-vágó: [fossor metallorum; hauer] Ércvágóknak tizeések egy pár ércztől egy den. (TörtT.² I.377).

fa-vágó: **1)** [ad ligna caedenda destinatus; holzschneide-]. Ymaran latom, hogy az fa vago feyzy a fauak gyökerehez közelget (ÉrdyC. 349). Fa vágó fgyssze (Szentm: FFü. 11). Fa vágó feyssze (TörtT. XVIII.231). Fa vágó tőke (Bethl: Élet. II. 25). **2)** lignator, ligniseca MA. holzhacker Com: Vest. 134. Tű minnyian ma a tű uratoc istentec előtt álatoc a te fanágod es vízmerőd: vos satis hodie cuncti coram domino deo vestro exceptis lignorum caesibus et his, qui comportant aquas (Helt: Bibl. I.aaa3. Kár: Bibl. I.185b). A fa-vágó meg-nyesi a fákat, az holot meg maradnak az ág-nyesőlékek (Com: Orb. 129).

hús-vágó: [lanius; metzger]. Hús-vágó tőke: mensa lanionis, truncus lanus PPB. A hus vago nem könyörült az ártatlan báránynak fel mézszárlásán (Fal: BE. 587).

kő-vágó: latomus NémGl. 146. lapicida Pesti: Nom. I.41. C. steinmetz PPB. Kővágó hely: lapidicina C. lapicidina PPB. Házépítési költségek: az kew wagonak atham ff. L. (RMNy. II.14). Valának Sálomonnac nyóltzuon ezeken kő vágói az hegyen (Kár: Bibl. I.306). Kő vágok, kik a hegyből követ szaggattanak (Tel: Evang. II.1001). A kőműves a kő vágótul készítettett faragot kőből kőfalakat rac (Com: Jan. 102). Conventiója malom-kőbányában levő kővágóknak három bokor egy ölnyi kivágott malomkőtől ff. 12. (ÉvK. XIII.83). Kővágó János adott rideg adott 1 t. (MonTME. I.273).

nyak-vágó: **1)** [ad decollandum destinatus; enthanptungs-]. Mykron zent Dorothea azgon jytot volna az nyak vago helyre (CornC. 255). A nep el-ídu mend az iakuagobefre (VitkC. 87). **2)** carnifex MA. henker, scharfrichter PPB. Ereztuen a náe vago parancola oda hozatni Janos baptistanac feiet eg talheron (MünchC. 82. DöbrC. 406). O zent alazatosság, ellenségnec meg-gőzöye, erdőgnec náe vagoja, kenelségnec eltörőye (NagyszC. 156). Mykort oda ywtot volna, hol az nyak wagho heel volna, oth az nyak wagonak zolla (ÉrsC. 517). Nyakwagoh Péter 1480 zádorlaci jobbágy Temeshen (Nyr. V.510).

tehén-vágó: [ad boves mactandos pertinens; schlacht-]. Tehénvágó-bírdhoz mégyen koplalasban, hogy máját kaphasson (RMK. IV.243).

éit-vágó: [fossor metallorum; hauer]. Bányász sitvágók tizeések egy sit után per 25 den. (TörtT.² I.372).

só-vágó: fossor *saliarius PPBl.

Vágólan: [quasi caedens; schneidend]. Végezetre kezében egy nagy kaszt vágólan írván és a mellé ilyen mondat függesztvén: nemini parco, senkinek nem kedvezek, arra mutatnak (Pázm: Préd. 986).

Vágott: sectus, caesus MA. geschnitten, gehauen PPB. Vágottból tsínált éték: insitium C. Vágott éték: tucetum PPB. Vágottból tsínált éték, tiüdkása: insitium PPBl.

[Vágtat]

be-vágtat: [involo; hineinsprengen]. Olly mélyen bevágtatott lovával az ntvesztőrdőbe, hogy már ki nem tudna menni belőle (Fal: TÉ. 704).

1. VAGY: [bona, facultates; das vermögen]. Kiket mikoron megöltek volna, ő vágókból fozlatoz tenniec nem akaranac (BécsiC. 68). A sidoc ő földződióket megölöuen annera, hog hetuen őt czér megölletettec tellesedőnec es sem eggic ő vágocban semmit nem illete (69). Elragada ő vágokat anag ő iavokat, mélyeket zérzesben lőtönc (75). Escnel erőseituaala ötet barataia vallani es küllemetességőknec vágat őneki adni (88). Az istent tizteli dragalutaz kődel es dragalutaz vágókkal (165). N'ugoznac ő közepettec nemzetec vágóac minden čorday: accubabunt in medio ejus greges, omnes bestiae gentium (281). Susanna es egebec sokac, kie zolgaliac nala őneki ő vágocból (MünchC. 125). Ággad meg ennekem a iobol rezemet, mel engemet illet; es meg oza ő neki a vágót (147). Alkosatot tű magatoknac baratokat e hamissagac vágóból (148). Ha ember mind hazabeli vágat adnaa zerotetert es vgan meg vialla az vágót mikent semmit (DöbrC. 483). Teriez meg kevesse kezedet, hog őssed minden vágat, nig nem orcel algon teged (512).

Vagyatalan: [inops, egenus; bedürftig, arm]. Lúletek vágatalannac es arvanac, igazohatok alazatost es zegent, ragagatok ki es a vágatalant binősőknec kezéből zabadohatok meg: judi-

te egeno*et pupillo, humilem et pauperem iustificate, eripite pauperem et egenum de manu peccatoris liberate (DöbrC. 154).

2. VAGY: 1)~seu, vel, aut C. sive MA. [oder]. **a)** Miéppen látjuk a színt, ha fejei vagy fekete (HorvC. 142). Az ezén iegy,~leszen, vagy az karján, vagy az lábán (Cis. K3). Valaki azt hiszi,~hogy nyerjen szűzeket szerelmével vagy hívéssel, az házat rak sík jegen (Balassa: Költ. 21). Kik igen tiák, vagy meg-aggott vénék, hosszszas betegséget vagy a kik szenvedtek,~étellel, itallal vagy igen,~töltöztek, eret meg-vágtatni a igyekezőnek (Felv.: SchSal. 30). Lopó, kurva, vagy mi könnyen szabadult-ki, ha pénzt bőven adhatott (TKis: Pan. 3). Jajgatunk,~ik az ellenség,~feldúlja keresményünket, az ártalmas főz egemeszti bázunkat, vagy a gonosz pör kiforgat értékünkéből al: SzE.^m525). Tanácskozzál magaddal, fel-e vagy alá kellesz-e indulni (559). **b)** Vagy meg halok avad tytzezegemet belere hozom (LevT. 141). Uagi én magam fölmegyek auagi szolgálat küldöm (RMNy. III.7). Uram, vagy engemet hagyj meg magaddal, vagy hogy végzem éltemet magam karójával (Zvonyi 5. én. 90. vsz.). **c)** Azt es megírom Knek, wagy jó leszén, wagy nem (LevT. 165). Vagy lezön valakinek uti levele, vagi nem, de altalan fogua embört tartat eren (RMNy. III.96). Ha valaki ő maga akarattia szerint az széén után ki menne, szadsaga légien, uagi oztia el auagi nem (Tudománytár 1839. 269). Ottan kész a páltza, vagy ötte meg az eb a háyat, wagy nem (Helt: Mes. 202). Vagy meszsze, vagy nem meszsze, de ennekem fel kel mennem (Helt: Krón. 82). Vagy akaro, wagy nem: nolen volens (Decsi: Adag. 20). Vagy követ megdedet az te felebarátod, vagy nem, de te vgyan meg bötás ki (Kules: Evang. 418). Idvözöl, vagy kereszteltet meg, wagy nem (Zvon: Post. 1383). Vagy bánod, vagy nem bánod, megyek (Szentm: TFiú. 4). Vagy hat fordúlt, vagy vakgott a koczkához (Győngy: MV. 82). **2)** [ciriter, fere; ungehr, beiläufig]. Kályen yde wag etwen lowof] legynt (LevT. 134). Hozott is vele vagy harom kupat (155). Vagy három eren vesztet el (Helt: Krón. 86). Mész is kell vagy 15, szorrel (KolTört. 404). **3)** [vel, saltem; wenigstens, selbst]. Mutass nekem, ha lehet töled, vagy egy embert, az ki ingyen jót csekedgye (MA: Tan. 721). Mernéje vagy egy hája szálát megorgasítani (MA: Scult. 140). Csoda, hogy vagy csak egyiknek is tanétványoc-közül észébe nem jutott (Zvon: Post. II.176). utassanak vagy egygyetlen egy példat (GKat: Titk. 86). A sztelenségnek vagy csak nevére is megh-pirullyn (RemÉl. 10).

a-vagy (azvagy GömC. 152. azvagy LevT. 1388. azvagy Balassa: Költ. 183. 216. a wagh KazC. 173. a uag 170. a vag zozC. 17. awagya? EhrC. 136. awagy? Pethö: Krón. 28): **1)** [at C. oder]. **a)** Mert nem követelt ifákat, zegenéket auag azdagokat (BécsiC. 7). Nem hatsz egy fűrtöt feierre tenned auag feketeie: album aut nigrum (MünchC. 22). Mynden varas wagy haaz: omnis civitas vel domus (JordC. 390). Jo napod auag fduözleg sidoknac királa (VitkC. 83). Mykoron a frateret ky awagy be mennek vala (ÉrdyC. 339b). Hywod wagy newezed ewneky neweet Jesusnak (343). Ha valaki eo fiamfiath auagi en fiamath es meg wite volna, anak es kez olnek meg boczatny (VirgC. 17). Valakik el hagiak hazokat uagi atiotak, en neuemert zaz anet veznekh erete (24). Vegen sz gerilét azagy két galamb fiat (MA: Bibl. 1124). Ketten wagy harman őszve gyűlnek (Zvon: Post. I.126). **b)** Kerdetrol, hog ha a pokol kinia kerestetik naöb munkával, auag edeg a mennyozage (GuaryC. 3). Melyiket alkalmash mivelni ombatokon, jót tennie, awagy gonosz tenni (Pesti: Evang. 3). **c)** Auag egyket gywölöye, auag egyket elzenewgye: aut num odio habebit, aut num sustinebit (JordC. 371). Awagh leegh isten menyozagbol, hogh ezöket theezöd, awagh hogh tennek fia leegh, hogh ezöketi mywelkódöd (WinkIC. 281). Minden igbe awagy tolaidon iezezen vetetik, auag nem (RMNy.

II.41). Tizen ötöd napig, auag Feier vaar alatt meg halna, auag pedig meg venne Feier varat (Szék: Krón. 213). Auagy város, auagy akar melly hely vagy vtac nem voltac, mellyec b nem töltec volna az ő iagytásockal (Kár: Bibl. II.271). Az ecclesia awagy papista volt, awagy nem papista (Matkó: BCsÁk. 227). A melly jókat kérünk, awagy lelkiek, awagy testiök (Mad: Evang. 144). **4)** Awagy barom awagy ember yletendy, towabba nem eel: sive jumentum fuerit, sive homo, non vivet (JordC. 25). Fyzetny kell, awagy akarya, awagy nem (ÉrdyC. 23). Latwan [az ő atyját], awagy volt ewróme annak előtte, awagy nem, de olyan lewu mintha yngyen lelkebeu sem lett volna (511b). **2)** [ciriter, fere; beiläufig, ungefähr]. Vala kedeg awagy hatod idő: hora fere sexta (DöbrC. 463). **3)** [vel, saltem; wenigstens, selbst]. Keeryk vala hwtet, hog awag hw rhwayanak also peremeet hannua yletennyök: rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangeret (JordC. 400). Iöyel hamar, hog auag eleuenseghen leheseid ötet (VitkC. 75). Aggya zent malaztyaat, hogy awagy tawol követhessek (ÉrdyC. 62). Awagy chak tawol köwethween (570). Ha yozagomat nem kymelly, awagy ennen magamat kymellene (642b). Ha kyewlewmben nem hyztek, hygyetek awagy az chelekedetekert nekem: sin minus propter ipsa opera credite mihi (Pesti: Evang. 220). Ah kazdag kéuanta ah Lazar hwtének auag chák kwesehbik rezetis (Ozor: Christ. 335). Meg sem engedvén, hogy a szép leánzokat eleiben vinnék, hogy az ő szűzségének épségét awagy tsak nézésével megne routana (DBenkő: Flór. 112). Mitsoda indúlattal voltanak a pártütök, awagy tsak innen által lathatni, hogy...: qui rebellantium faerit furor, vel hinc intellegi potest, quod (142). **4)** utrum C. [etwa]. Halgassatoc mostan ellenem tusakodók, auagy az köszklából hozunké tinékete vizet: audite rebelles et increduli, num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere (Kár: Bibl. I.139). Auagy az egész föld ninczeo te előtted: ecce universa terra coram te est (MA: Bibl. I.11). Miert hiuattatic az auiaszentegyhaz köszönegesuec; awagy azerte, hogy mind ez szeles vilagon lathato keppen el teriedet (EszT: IgAny. 26).

VAGYON, VAN (vadnac Helt: Krón. 1b. SalMark. A4. vadtoc MA: Bibl. Elöb. 3. vala PHorr: Apol. 141. vattok BécsiC. 1. Mel: SzJán. 311. wogmuc HB. vola HB. volna Helt: UT. K3. volod HB. volt MA: Scult. 477. vottok RMNy. II.97): **1)** sum, exsisto, habeo C. [sein, haben]. Latiatic feylem zumtuchel, mic vogmuc, ysa pur es chomuv uogmuc (HB). Bodog Fírerenc minden minelkedetiben istenhez volt hasonlatos (EhrC. 1). Vönséggel megfogatkoztam, sem vágoc kéz hazassag kötelénec (MünchC. 1). Hol vagon, ki zületet, sidocnac királa (16). Nem fá tewysk wala, hanem tengeri tewysk, ky sokkal hegyesb az fá tewysknel (AporC. 185). Egi verembe zökek, ki telies vala ieges vízel (VirgC. 103). Jo leanyem zerelemesec halgasatök, hog it mynden vezedem vagon, it ewrök balal vagon (124b). Azoknak, kyk kywl vannak, myndenek pelda-zerent leznek (JordC. 464). Az aranyban sok orwossaag vagon (ÉrdyC. 465b). Ihon wagon a Christus (Pesti: NPest. 101). Az egyik hym wehem ewrök santha, kaphia thethem wagon az laban (LevT. 187). A mely emberem Pechie volt, az is megjöve (376). János Ferencz itt volt (II.31). Az mondják, heted magával két taraczk is vagon (52). A suetanusok, kikucl drága vad bőrec vadnac (Helt: Krón. 1b). Tudos ember vala az versec szörzésbe (144). Nem tehet egyebet gonoszolá, miért hogy Cain természet vagon benne (Helt: Mes. 261). Éa is ugyan megmutatom, hogy nemes aszszony vagyok (454). Az napnac fel iöttében ha homály vagon, esöt iegiez (Cis. G). A saskac szarniainak szauok ollian vala mint a szörgö hadakozo szekerek szörgése (Mel: SzJán. 246). A feye vagon szöszös, hayas mint a kölcsenec (Mel: Herb. 95). A hol vadnak fülei az embernek, ot vadnak sok perlödese (SalMark. A4). Ollyatan vala az ő orczaja mint egy villámás (Tel: Evang. II.11). Mindenec ő altala es ő miatta vadnac (Born: Ének. 3). Egyptum földéből ki hoztalac, hogy

azoknak rabini ne vólnátoc (Kár: Bibl. I.114). Vagyoc búrös isten előtt a mi íet tehettem volna azt nem tetembe (Agend. 200). Gereblio vagyon az vallan (Szeg: Theoph. 18). Az űlő vala hasonlatos latassal az sardis kűhöz (Fél: Bibl. II.168). Chyuda fa. Valahol ez az fyu vagyon, az vakandnak ott nem lakik (BeytheA: FivK. 127). Az tőb ellenség az kő falon belől a varos kebeleben vadnac (Decsi: SalC. 44). Az fősuenyegben penznec kinansaga vagion: araria pecuniae studium habet (9). Vagyon elege, de más bír vele: Tantali horti (Decsi: Adag. 86). Soc egyeb czelekedetec vaduac, mellyec nem vadnac meg iruán az ő könyuēbe (Vallást. Diij). Bölcsesége vagyon az had-viselésben (Pázm: Kal. 499). Halottak, kik hol vattok, minnyájan kellyetek-fel (Pázm: Préd. 7). Ti vattok az én atyáimnak áldotti (17). Ha luterista vólnék, meg-olvasuán a Baldinuis könyvű catholicussá lennék (Pázm: LuthV. 3). Te én első szűlőtem, ki hatalommal első vóltál volna (MA: Bibl. I.46). Az ő kopjúja temérdec vala mint az szűvőc zugoly fája (260). Mi vagyunk az el-vesztett garas (Mad: Evang. 477). A vő legényec edgyben szerző nászmadgya vagyon (Com: Jan. 117). Méltó vóltál, hogy szerettelek volna (MHeg: LPraeb. 166). En vagyok, ki te veled iol teszek es minden ional be tellyeseytek (Bát: KTud. 19b). Vagynak a mi nyelvünkben sok őszve-vonatott szók, a mellyek szépen kitellyesíthetnek (CorpGramin. 313). Vannak-e kálvinista barátok Erdélyben (RákGy: Lev. 506). Achilles noha győzhetetlen és sebhettetlen vala, még-is Trojá meg nem vehotte (Hall: Tel. 130). A nagy vétkeknek nagy penitentiára vagyon szűksége (Illy: Préd. I.98). Kérdem, ha van-e olyan szép, mint azelőtt (Bethl: Élet. II.9). A harkálnak igen bogyes orra vagyon (Misk: VKert. 425). Vagyon istenem nem akarom, hogy bennem meg-utálják az eo nemes teremtményűt (Fal: NE. 6). Soha sem válik kissebségekre a nagy uraknak, hogy a jól végzett dologban része vagyon a jó é alkalmasat szolga eszköznek (Fal: UE. 398). Időtöltőtűcske volt ugyan, de jó forma dáma lévén, csak elvettem volna 1759 (Házánk I.213). Volt a vagyon a Báluffi familia az erdélyi méltóságos reudek között egy nevezetes familia (297). Nebéz sors házának, hol hatalma vagyon vér szopó királynak (Orezy: KöltH. 30). 2) [verbum supplendi; ersatzwort]. α) Nem tudom ualec, mykeppen te hozzád yuthassak (EhrC. 98). Vr Bernald tualaczyna mend engednekula (3). Midőn a bírac fejedelmekedec vala, lön ehseg a földön (BécsiC. 1). Herodes egbe gőituen a papocnac fedelmeket, tudakozicuála ő tőlőc (MünchC. 16). Züem zárent akarom vala, ha eltembe Keguel zembe lehetek uala (RMNy. II.11). Homálha az nap fényt fordíthatja vala, szoleket, vizeket ű támaszthat vala (RMK. III. 375). A vízbe szektetie vala a törőkeket (Helt: Krón. 106). Az Salamon asztalára minden nap harminz véka semlye lizt és hatuan véka közliszt kél vala (Kár: Bibl. I.305). Hányák vala végtelenül az ő tőruény bé tőlteseket (Zvon: Post. II. 283). β) Menyüi milostben terumtöve eleve mi isemucut Adamut es odutta vola neki paradusumut hazóá (IIB). Hester Abgölvec, kit Mardochiens őmaganc lánia valasztot vala, kélle bemenni kiralhöz (BécsiC. 53). A zent ayetatossgobz igón zerkőzött vala es vrat annera engedtelvala, hog harmincz extendeiglen a hazassagnac ágatol valasztvan voltuac (NádC. 534). γ) Im mynt zerety volt ewtet: ecce, quomodo amabat emm (Pesti: NTest. 212). Minden hoz uoolt, az mit bozhat uoolt (Ozor: Christ. 178). Ew sem akaria wolt (RMNy. II.172). Zarwffat hoz volt (313). Czuk az hazna kell wolt azoknak (LevT. I.60). Azt is mongyak wolt (232). Hogy engemet kerestec wolt: quod me quarelatiis (Helt: UT. I). Kobelfünkben scorpiot nevelünk volt arra (Vás: Ep. 6). Jár volt a piatzon (Hall: HHist. II.279). δ) Annak előtte wallotta wolt (RMNy. II.14). Az halazokal meg ozthozoth wolt az halal (LevT. I.270). A boua az wrat helylesztetie wolt ubi posuerunt eum (Helt: UT. IIS). Ezelőtt temérdek deszkákat ugyan felest szűllítottunk wolt mi ki (RákGy: Lev. 98). Ott dobbanál, a honnan el-indultál volt

(Matkó: BCsák. 226). Igen sebec-hazug volt, kivált eleintén, de már most igen lelagyott volt benne. 1760 (Házánk I.368. ε) Ki volt volna osztan az Esaiasinac attia (Szék: Krón. 35). Ha a variu erőnel el dőtőttöte volu a vedret, etzersmind ki őtlet volna a víz (Helt: Mes. 179). Job wolt volna annac az ember-nec, ha nem szűletett volna (Kár: Bibl. II.27). Nem volt volna szabad templomnac ékeséttésére képeket alkuttatni (Zvon: Post. II. 607). Boldog volt volna Kain, ha isten intésének engedett volna (Illy: Préd. II.102).

[Szólások]. Vagyon, bizza magát: ubi uber, ibi tuber (Decsi: Adag. 259). Abban bizonyos vagyok, hogy az austriai ház soha el nem felejtí Silésiát (Mik: TörL. 407). Maga, hogy valami olyas könyvet írt és bósátott volna világ eleibe, arról bizonyos nem vagyok (Bod: Pol. 70). Kyknok bizonyossaga es latassa wolt az een gazdam (RMNy. II.57). Nekem egyik búsulásom az volt, ha törökkel és tatárral egyeledtek (RákGy: Lev. 493). De hogy meg lásd, ki vel vagyon dolgoz, maga meg magiarazza Tertullianus (Bal: CsIsk. 81). Hogy te nálad mind egy a paczal s a tőd, emberekkel vagyon dolgozok (104). Im 11 esztendő vagyon, hogy az uram megholt (LevT. II.21). Pélttem vagyon tőle (Könyi: HRom. 110). Nem nézzenek az urnak dőlgaíra és semmi gondgyok nem vól az ő kezeinec cselekedetire (MA: SB. 34). Az mint sz. Pál tanít, abban nélik nagyob őrdmők és győndyrűségek vagyon (40). Eleget szőlök ő kegyelmének, de nem igen sok haszna vagyon (RákGy: Lev. 404). Itt vann amaz szűgyennek helye (PHorv: Apol. 141). Ha a halálra íteltetett appellál, ott még a megválasztásnak-is helye vagyon (Com: Jan. 135). Tudom, ír Mednánczki uram, az (mi) hírei-vannak az svét felől (RákGy: Lev. 508). Űgy munkálkodott a lélek keresésében, hogy sokszor anyi üres ideje sem vólna, mellyben testi táplálást vehetne ételével (Pázm: Préd. 42). Egynek egyhöz, másnak máshoz vagyon kedve és kívánsága (MA: SB. 3). Énis kész vagyok azon igazsággért meg-balni (Hall: HHist. II.119). Mi közí vagyon az igaz istennek ilyen emberhez (Tel: Evang. I.70). De nekem ahoz mi közöm? Aboz több vagyon, hogy retentő bidog házbán kellett a nagy telet ki töltenem (Mik: TörL. 390). Mi közí vagyon az igazságnak az hamissággal (Szár: CanCat. 13). Ez ilyen őrdmnek módgya s mértéke vagyon és czállya (MA: SB. 40). Ha nekünk módunk volna benne, mentest mennénk az Kegyelmed látogatására (RákGy: Lev. 411). Űgy látom édes bátyám, hogy most lehessen valami kevés mód vagyon benne (417). A vezérek fizetése igen kevés, de ki mondhatná meg, mennyi ezer módjok vagyon a gyűjtésben (Mik: TörL. 407). Az szegény rábaközienek vagyon már az rend, kiket fenyeget az török (TörT. XV.22). Itt vagyon az dolognak a sullya (Bal: CsIsk. 86). Arról vagyon számvetése, hova rakhassa azokat az nagy sok jókat (MA: SB. 52). Nekem nem igen vagyon szerencsém az öreg vadhoz (RákGy: Lev. 403). El akará hitetni másokkal hogy néki szűvetsége vagyon a magasságbeli lelkekkel (Mik: TörL. 423). Az varos víz nélkülölly szűke vala (Hoffgr. 170). A vezér hintóájába üll és elmegyen előlünk, e már nem volt tréfa (Mik: TörL. 362). Már most bizást elmondhatjuk, hogy vége vagyon a komédiának (362). Ebben az cānóban csak az vagyon, hogy ha valamit hadtak az egyházaknak és azt meg nem akariák adni, olyanoknak kell tartatni azoknak mint az szűkölködőknek gyilkosinak (Bal: CsIsk. 91). Én csak a való vagyok, Szakoleczanak gyílnék mindketten (Beres: Lev. 217). *Imiben vagyon:* Mennyi adósságban vagy, azt számlálod (RákGy: Lev. 406). A fejedelm igen rossz állapotban vagyon, szűntelen való forrásáiban (Mik: TörL. 334). A póroc ninczenec hon, mind az aratába vadnac (Helt: Mes. 303). Azonképen mikor tsendeségben vagyon szívünk, jó ízet tapasztaljuk áhétatosságunknak

(Fal: SzE. 513). Igen nagy egészségben vagyok (DomC. 37). Istennek hála, mi is egészségben vagyunk (RákGy. Lev. 412). Legyen bála istennek, hogy egészségben vagytok (499). Cornelius római pápának tudományt tészon, hogy ő-véle egy eeclesiában vagyon (Pázm: Kal. 605). Bodog elethben woltunk volna (RMNy. II.119). Erdőmben vagyok: vigeo C. Ez füeket akkor szedgyek, mikor ereiekben vannak és mikor virazozny kezdnek (Frank: HasznK. 29). Amazjó erőben vagyon, ez lankad és elsovrad mindenütt (Com: Jan. 197). Eső félbe vagyok: collabasco C. A városon minden ember futófélben vagyon (Mik: TörL. 389). Haló félben való: moribundus PPBl. Ez napogban nem voltam. Zigedbe, hanem mast indwlo felben vagiok (RákGy: Lev. 73). Szaladó félben van [az esze] (Gvad: FNót. 105). Nyereségűnk veszsző félbe vagyon (Helt: UT. m3). Mindenek vadnac a mi istenűnknek nagy hatalmában (Born: Ének. 66). Az német most még helyben van, hallani, akarna menni a köpöseni mezőre (Bercs: Lev. 64). Az német még is helyben vagyon, még nem is készült (189). A mitsoda rendetlenség vagyon, a mikor a tábor megyen, a rend szintén olyan nagy, a midőn helyben vagyon (Mik: TörL. 359). A Christus lelke felől oly hiszembben vagynak, hogy az a pokolra szállott alá (GKat: Váls. Előb. c2). Mi calvinisták ez araut illen hiszembben vagynak (Matkó: BCsák. 148). Hát a bölcsesség könyve felől mitsoda hiszembben vagy (Pós: Igazs. I.19). Oly hiszembben vagyunk, megindul holnap Pozsony felé (Bercs: Lev. 234). Oly hiszembben vagyok, hogy tíz nap alatt olyan léssel mint a többi (Fal: NU. 360). Ő kedig immár indultóban volna, hogy szőmbé szállana vele (Helt: Krón. 157b). Meg yelentee ewneky, mi yaratban volnanak (ÉrdyC. 449b). Mikor az menyegzői öröm szinte jóvában volna, egymás után harmad napig gyűrőre ökleledeztek (MA: SB. 28). Azt állítyák, hogyha magokat szépen felékesíthetik, jó karban vagyon dőlgek (217). Az virádi uraim tudják, mi karban vagyon az jószág (RákGy: Lev. 501). Az ő dolga rossz karban volna (Teleki: Flél. 89). Oly karban volt sorson, Füleken lakásam, karban kellett esnem (Tbaly: Adal. I.189). Kezében, hatalmadban vagyon: in *manu tua est PPBl. A gonosz-tévd akkor büntetődik, mikor hóhér kezében vagyon (Pázm: Préd. 29). A kénéső, ha jó kézben vagyon, tsuda hasznót hajt (Fal: BE. 623). Az zygetyek lesben volthak, mykorth az jobagyoth el zektetyk wala (LevT. I.11). Szintén most gyűnnök az magam ezeri is, kik lesben valának (Bercs: Lev. 369). Sokan nem veszik úgy a dolgot, a mint magában vagyon (Fal: UE. 480). A fejedelmek mindenütt készülnek és nagy mozgásban vannak (Mik: TörL. 417). Szamtalan nyomorúságba vagyok (RMNy. II.164). Tsak azok vannak jóbbrendben, kiknek a szerente vetett ágyat (SzD: MVir. 396). Tiszt nraimék felmentek Jókára, oly szándékban voltak, hogy az éjszaka is Nagy-Füdümesen maradjanak (Bercs: Lev. 545). Dániel uram tegnap érkezik meg, noha beteg, mindazáltal szembe voltunk ő kegyelmével (RákGy: Lev. 409). Tegnap a vajda bintóját küldötte utánunk és szemben voltunk véle (Mik: TörL. 377). Mikor még gyeuge szikrában vagyon a szerelem, akkor ved elejét (Fal: UE. 5). Ennek előtte meg mondam tűnektek, hog az mű szűeinkben vattok, hog eggűtt illűnk és eggűtt hallunk (Sylv: UT. II.47). Ugyanezen okból is adják mindazokra, akik tisztiségekben vannak (Mik: TörL. 415). Meg-ládd, mint tisztelik, mert jeléről hiszik, hogy vagyon turbájába (Szeutn: Kaln. 6). Hogy török esászár útbá vóna, azért idején hozzá akarnának látni, hogy valami szűrtelenség miatt el ne veszne (MonIrók III.127). Te benned vagyon geherűség (NádC. 30). De ez benned vagyon, hog az Nicolaitoknak czelekedetit gylőld (Sylv: UT. II.138). Ez a harez annnyival veszedelmesb, valamennyivel nagyobb valóság és sérénkedés benne vagyon (MA: SB. 38). Talám ugyan, ha csak mi is van benne, megtudom ma, bolnapig (Bercs: Lev. 153). Az szerencsében való bizakodás is, látja az

szíveket látó isten s ifljen meg, ha van-e bennünk (RákGy: Lev. 505). A dolog ebben vagyon (Pázm: LuthV. 140). Ki nem írja, a miben vagyon veleje és derék-ereje a bizony-ságnak (Pázm: LuthV. 3). Im már miben van az dolog, látod (RákGy: Lev. 491). Konstantinápolyba megyünk, hogy meg-lássuk, miben vannak dolgaink (Mik: TörL. 395). *Vmiből vagyon:* Azt is látom, csak bosszúból vagyon, nem is az én elmémhez való (RákGy: Lev. 407). *Miért vagyon:* Muszkaországából is jüttek emberi muszka esászárútl, nyusztért voltak (RákGy: Lev. 500). Hogy az egy isten a három legyen, noha igen vagy érette a sütt vassal, hogy megbizoniczad, az istennek igéje soholt nem mondja (RMK. V.365). Az gazdagsaghoz váltig érte vagynak (TörL. II.121). Váltig volt érette egy Kassán kolo pórlyós barátotok is (Bal: CsIsk. 141). Mikor férjhez mennék, annál is inkább megkívánják, kézzel lábbal érte vagynak (Fal: NA. 159). *Vmin vagyon:* Ebben volna a sánta, az is meg gyógyulna (SzD: MVir. 92). Eszemem vagoc: sapio MA. Eszén vagyon: *mentis compos PPBl. Látac, hogy eszén volna: vident illum sanae mentis (Helt: UT. K3). Az ember eszen vagon es az betegség miat fölőtte el nem nehezede (Fél: Tan. 504). Nehéz helyeken vannak azon restántiak (Nyr. XIV.515). Édes atyámfia, igen helyén vagyon a te elméd, azért jár békével (Hall: HHist. II.103). Némellyek még azokat is, a kikkel egy házban laknak s egy kenyeren vannak is, halálban gyűlők (Misk: VKert. 237). A kik ketten vagynak egy háznál egy kenyéren vagy többen is, ne tartozzanak egy bémél tőbbel (Bod: Pol. 86). Némely urfiaknak minden tselekedetek s beszédek uri módon vagyon, tekintetes, jeles (Fal: NE. 11). Miért akarta, hogy az ő könyve nem ezac sidó nyelven vólua (MA: Bibl. Előb. 2). A fejedelemnek az egészsége igen rossz sz renden vagyon (Mik: TörL. 363). Sokkal jobb renden van dolga az alázatos pórnak (Pázm: TörL. 5). Jó renden vagyon szénája (GKat: Váls. II.1317). Haioe száma számán vagyon (Born: Ének. 227). Feieteknek haia szála is mind számán vadnac (Kár: Bibl. III.11). Mindennek vagyon már szemén ellensége (Zrinyi: ASyr. 62). Saxóniai módra temérdeken ki mondgya, az mi szűvén vagyon (Pázm: Kal. 275). Pekri uram józan ember, bort nem iszik, talpon van (Bercs: Lev. 10). Az gonosz tévdnek rendelt fogházak telin valának pispókokkal (Pázm: Kal. 53). Amiolta ezt a levelet írom, háromszor hagyatta el vélem a gazda-aszszonyom mondván, hogy már a városban vannak a kozák-
k (Mik: TörL. 384). Valami e vilagon vagyon, büntől meg valua mind isten-atta (Mel: SzJán. 463). Azon vagyok, hogy zolgalathom vthan el ilyek (LevT. I.227) Mi váltig voltunk azon, hogy baladjon és atyánkiai hírével legyen (II.41). Azon vagyon, hogy végére mennyen ez világi dolgoknak (Kár: Bibl. I.628). Mindenik azon volt, hogy óvé legyen az győzelem (MA: SB. 15). Azon vagyunk, ha egészsége engedi, negyedikén ugyan Szakmárt legyünk (RákGy: Lev. 410). Csak azon vagy hogy te magyarázd hamissan a szent írást (Matkó: BCsák. 215). Magam az lovassal azon vagyok, körül kerüljek Ricsánon (Bercs: Lev. 39). A görögöknek esze mindenkor azon van, hogy tsallasson meg másokat (Mik: TörL. 377). Minden örömmel rajta vagyok: nihil *praetermitto PPBl. Az wathes és zűlew mecs rajtvnk vagyon (LevT. I.309). Váltig vólúnk raita: cum plurimum laboraverimus (Decsi: Adag. 87). Váltig volna raita, de vgyan ottan vagyon 111). Én uram rajta voltam, de abba sőt egyéb nem lehet, meg kell lenni (TörT. I. L605). *Vkinél, vminél vagyon:* Nem hogy többet nyerhetnének az ő tehetetlenségöknek kevasagot szeret, hanem aszt is elvesztic, a mi nálóc vagou (Helt: Mes. 427). A feje-delemnek rendelése szerint minden jószágá kezemnél volt (Mik: TörL. 370). *Vmire vagyon:* Ausperh is csak bajra van Léván, parancsoljon felőle Nagyságod, hova tegyem (Bercs: Lev. 4). Hogy én tölem nyolcz ezer aranyat költsön kérsz, az is csak bosszúma vagyon nekem (RákGy: Lev. 405,

Gonoszszára és veszedelmére vagyon (Helt: Mes. 152). A földi molskos szeretet gyalázattá válik, az igaz szeretetnek (Fal: SzE. 532). Én is kívánom az Kd megjövését, de bizony jól tudom, hogy kárára volna Kdnek (LevT. II.27). Nagy örömmelre vált levedé: magam *cepi ex literis tuis voluptatem PPBI. A nem jámboroknak meg zabolozására, büntetésére és megfenyítésére vanuac a vessző, ostor, korbács (Com: Jan. 136). Az gonosz szerenczete re ad vagyon (Hosv: NS. 24). *Vmitől vagyon*: Ebben a fejedelemben ami fogatkozás volt, nem a természetből volt, hanem a neveléstől (Mik: TörL. 369). Ettől vagyon, hogy a törökök olly hajlandók a rabhoz illendő szolgálatra (415). Az előtt gyakrabban írtunk egymásnak, mitől van a, talán attól, hogy vétülünk (435). *Vmitől vagyon*: Azoknak szolgáján vannak a város szolgái (Com: Jan. 131). *Vmivel vagyon*: Az Dunán túl való híreket nem tudja Nagyságod, nekem valóban vannak híremmé (Bercs: Lev. 10). *Vmivel vagyon*: Jó akarattal vagyon te hozzád (Kár: Bibl. I.616). Baratsággal voltam én te neked (LevT. I.306). Nagyobb bétülettél vagyon hozzád a porta mint az atyámhoz volt (Mik: TörL. 363). Én még fen vonzom magamat, az gyermekecskék békével vannak (LevT. II.28). Nem oly elmével vagyunk, hogy kesergünk azon, az mit elvesztünk (MA: SB. 49). Elég szívem-fájdalmával vagyon az dolog (RákGy: Lev. 491). Az Dávid soha semmi dolgaiban néki gonosszal nem volt (RMK. II.361). A törökök a persákat eretnekeknek tartják és nagy gyűlölettel vannak egymáshoz (Mik: TörL. 434). Halottával voltak (Czegl: Dág. 25). Az kereszténynek vannak halgatással (Zrinyi. I.50). Vagyon-e híreddel, a király miném vendégséget hirdet (Hall: HHist. II.124). Beszelli ő maga, men ióval volt az népnek (Kár: Bibl. I.430b). Hatalmasságod mindazokat nem tekintette, hanem mindenkor hozzánk jóval volt (MonIrók VIII.53). A nem igaz, hogy a törökök káromlással volnának a Krisztushoz (Mik: TörL. 436). Intetet távolról, hogy van követéssel (Könyi: I.Rom. 135). Reputációm s parolám forogván az Solari dolgában, voltam nem kicsiny elmebeli nyughatatlansággal (MonIrók XV.52). Vagyok oly szándékkal, még ma magam is elránduljak Nagyságodhoz (Bercs: Lev. 218). Izzó szeretettel volt volna az Christushoz (MA: Scult. 477b). Hozzád igaz, tökéletes szeretettel voltam (RákGy: Lev. 584). Nem az ajándékját vettem kedvesen tőle, hanem jó szívvel vagyon hozzád (Mik: TörL. 381). A török vallást jobban nem lehet elvégezni mint azon, hogy mitsoda tisztetlennel vannak a Krisztushoz (436). Valahol Dunán inéid zekeret talaltak, mind welek vagyon (LevT. I.161). A vajda táborban vagyon, majd másfél óráig voltunk véle (Mik: TörL. 379). A boérok, való, hogy a törökök birodalma alatt vannak, de bezzeg a görög igája alatt vannak (382). Maxfeld sógora keösség alatt vagyon (RákGy: Lev. 412). Mi nekünk igen ellenőnk vagion, ellenőnk vagion az ő zabadsága (RMNy. II.62). Mig az isten éltette az üdvözölt fiam, még is volt terhes gondjaimba és búslásombba mellettem (RákGy: Lev. 508). Haromjaldomással kyl vagyunk zyksegesők (ErdyC. 622). Mi nem vagyunk gond nélkül, naponkint busulás ér (RákGy: Lev. 506). Az mig az chartagobolice éppen valanac, meltan szenvedűne vala minden nyanalak (Deesi: SalJ. 11). Dolgok sokkal jobban vagyon azoknak, az kik jó szerencsét soha nem láttak (MA: SB. 50). Keonyeorgeok Feolsegeodnek, adna Feolsegeod eoreokba szegeny nyawalyas attyamfianak, mivelhogy teob szegeny attyamfij keozth lassabban vagyon az teobbinel (Radv: Csál. III. 180). Luter szavait csak így értettem a mint magán vannak (Pázm: LuthV. 141). Elég nyilván vagyon, hogy semmi igazságos, semmi állandóságos nem találattik az testnek gyönyörűségében (MA: SB. 32). Mitsoda kár, hogy ezek a szép és jó

földek pusztán vannak (Mik: TörL. 378). Nográd megye is szépen van (Bercs: Lev. 350). Szűken vannak az hadakozó hű emberek (RákGy: Lev. 511). Többben vagyon ez a nép, hogy nem mint én: plures sunt gentes istae quam ego (Helt: Bibl. I.000). Tudván vagyon, hogy négy vén bolondok egymás között nem emberséges italt kezdettenek (MA: SB. 13). Az udvariak gyakorta egymást vendégségben hitták, vigan voltak s ittak (MonIrók XI.360). Itt édes néném ebül vannak a dolgok (Mik: TörL. 383). A tsászárunk a békeséget szereti, a szomszédival jól vagyon, a nép szereti (410). Szemeire roszul van (RákGy: Lev. 322). Lengyel had szerencsétlenségét hozták meg Makoriczáról, rosziul vannak (503). Azt izenik nekünk, hogy most nem lehet szembe veltünk a vezér, mert roszzul van (Mik: TörL. 362). Voltunc hárman társul egyben (Helt: Arithm. H8). Néném mint vagyunk, hogy vagyunk (Mik: TörL. 413). Mikor a vajdához megyek, reám hintik a Mariászát nevet, mert látják, hogy a vajda mint van hozzá (380). Kegyelmed mint vagyon aszonyom (MonIrók XI.357). Akár mint volt, ott vészott Szulimán chászár, az bizonyos (Zrinyi. I. Előb. 2). Mivel így vagyon a dolog, ki-mégyek és igazításba veszek mindeneket (Hall: HHist. II.98). Ertetthem az Kegb. leweleth, a my wglh vagyon, azth en sem thagadom (RMNy. II.150). Úgy vagyon, a világon semmi nints fogyatkozás-nélkül (Pázm: Préd. b4). Ugy vagyon, hogy egy anyának sincsen gonosz gyermeke (RákGy: Lev. 405). Mintha minden tagomat elszedték volna egymástól, úgy voltam (Mik: TörL. 388). Minenmagunknak töltünk kárt, annyéra, hogy ezac alég vagyunk belé (Helt: Mes. 154). Vgy meg iesztél, hogy aligh vagyok belé (Ilyef: Jephth. 10). Ursten könyörülj rajtam, mert csak alig vagyok (RMK. VI.218). Honnan vagion teneked az ilő víz: unde ergo habes aquam vivam (Sylv: UT. I.131). Innen vagyon, hog az pokol oagyon fel nyitotta szuát (MA: SB. 37). Mennyszer vagyon, hogy ennyi költséggel és munkával veszedelmet nyernek (Pázm: Préd. 90).

[Közmondások]. Iob az vagyon az ninczenél (Kár: Bibl. I. 627).

benn-van, benne-van: insum C. MA. darinnen sein PPB. Cristusnak tetelme nyat ben uoltam en attyamnak Ferencznek zent egyházban (EhrC. 74). Ezokaert akara eszt, hogy ben volnának az ő kőrme Magyarorszába, ha az bátyjának halála történyec (Helt: Krón. 192b). Benne vannak tehát mindenek a dolgokban (Com: Jan. 215).

előtte-vagyon: [praesum; vorstehen]. A hajó sereg, kinec az tengeri főjedelme előtte vagyon, előtte jár (Com: Jan. 146).

föl-vagyon: **1)** [escendi; oben sein]. Budára hogy az vezér passa szénája végezni fel volt Csáker Mátyás, Bóli István, költség 79 d... Attunk Szijártó Istvánnak, hogy az Nazul szénája beadni fel volt, költségre 50 d. (MonTME. I.53). **2)** [supersum; übrig sein]. Látván egykor, hogy tsak maga volna föl már, nagyot sohajt s mondja (GyöngyD: Char. 13).

fönn-vagyon: **1)** [sto; stehen]. Ugyanaz nap jüttem el Tratina vár mellett, a hol most is igen szép két palota vagyon fön (TörT. I. III.350). **2)** [summu locum teneo; obenau stehen]. A nagy urak vigyázzanak, mert fönvannak, hamar tűnik szembe akármí vétkek (Fal: UE. 430). **3)** [vigeo, valeo; kräftig sein]. Ura még fön vagyon, szöme világa, férhöz vakarkodik az aszonysága (RMK. III.354). Fön-vannak és nevedeknek az eretnekségek (Mad: Evang. 570). Az apostolok idejében a rendkívül-váló gyógyításnak csudálatos ereje még fön vala (Matkó: BCsák. 449).

[Szólások]. El zodálkozik az oroszlan az emberkenec merés-ségén és monda: Igen fen vagy vele, de meg látod, had mehessec fel ezac, aláb hagyod (Helt: Mes. 361). Mostan igen fen vagy vele és tellyességgel meg vtáltál engemet (421).

hátra-vagyon: resto, superio C. super sum, reliquus sum MA. übrig sein, zurück sein, rückständig sein PPB. Mikoron az füles oly kenér az télnec elein, bizonynal tudgyad, hogy nagy tél vagyon még hátra és nagy hó (Cis. F2b). Elég fűd vagyon még ide hátra: adhuc caelum volvitur (Decsi: Adag. 286). Ez vagyon tsak hátra, hogy ez tekintetes grofnak utolso s vég tisztessége ki-szolgáltassék (Megy: 3Jaj. II.136). Sok volna még hátra, de nyilván ezt-is megelégették az aszszonyok (Fal: NA. 189).

jelen-vagyon: 1) intersum C. adsum, praesto sum MA. zugegen sein, gegenwärtig sein PPB. Mykoron senky yelen nem uolna, masodszor elmene es zent Fferencznek seby helyt vakara el (EhrC. 67). Jelen vala annap, kiben Hester Abyelneec kellene bemenni kirallhoz (BécsiC. 53). Jelen valanak yro notariusok, kyk myndden zawaat lewelben yryrak (ÉrdyC. 514). Jelen vagyon ottan az leomlás és menten fekete gyász ruhát brít nyakadba (MA: SB. 63). Mikoron jelenvagyon az ideje a szűretnek, a szőlő-fejeket őszve hordgyák és belé vetik a mustoló saytárba (Com: Orb. 113). Az isten jelen vagyon a setét pokolban, mint a fényes mennyországban (Fal: NE. 45). Nagy véteknak tulajdonittatik, mikor ki azokat érdekli beszédjével, kik jelen vannak (Fal: UE. 425). 2) [in aperto sum; offenkundig sein]. Jelen uagyon, hogy az nezet allatot meg akartad nenni (EhrC. 122). Az es ielin vagyon, mellet Achior bezéllét (BécsiC. 34).

ki-van: 1) [exsto, promineo; hervorstehen, hervorragen]. Rongyos az dolmányom, ki van az oldalom (Thaly: VÉ. I.218). Vagyon egy rongyos gatyája, abbulis mind kivan a fa fa baltája (PhilFlor. 60). 2) [egredior; ausgehen]. Két napja, hogy a várhuł ki nem volt (Kónyi: HRom. 109).

[Szólások]. Bezzeg ki-vagyok most: ei jezt lebe ich vol, lustig; ki-vagyunk most: nun sind wir lustig (Adámi: SprachK. 311). Jószágit hatalmas nagyra nevelte, birtokából annyira ki-van, hogy kevesen tehetnek fel véle (SzD: MVir. 178).

lő-vagyon: [descendi; unten sein]. Az szabó is le volt és hosszát megmérte a mentének (TörtT.² III.193).

még-vagyon: 1) [sum; sein]. Ha szinte megnevetnek is érette, megirbatom, hogy az esső már megvolt (Mik: TörL. 57). A kiben ez módjával megvagyon, nagy tiündöklő fényt ad (Fal: UE. 500). Nints boldogul dolgođ, ha kívül meg vagyon a békesség, belül kever a háború (Fal: SzE. 516). Ne elégedgyünk meg azzal, hogy meg-vagyon bennünk a hit, arra igyekezzünk, hogy élten-eleven légyen (543). 2) [praesto sum, adsum; bei der band sein, vorhanden sein, gegenwärtig sein]. Azt a huszonhatezer négyszáz aranyat hova tetted, azt én nem tudom, mert a melyet az portára küldötted volt, azt sem veték el, az is meg vagyon (RákGy: Lev. 405). Az harmincz ezer arany már megvagyon, ha csak én tülem kellett kitélni (406). Sokból nagy ember válna, ha még valami megvolna benne (Fal: UE. 485). Lopott pénzünk megvolt, aztat szórtuk (Grad: RP. 56). 3) [habeo; haben]. Az boldog embernek mindene meg-vagyon, valamijének leni kell (MA: SB. 2). Igen bódogok ők és mindenek elégségessen meg vagon (8). Battanyi Ferentz urammal is meg volt volna szükséges táplálásom, hogy ha az ott valo állapathoz tudtam volna magamat alkalmaztatni (MA: Scult. Előb. 7). Valamelyik leányunk mind erköltsé, személye, ideje megvolna, lenne az a felesége (RákGy: Lev. 409). Szép ló, egyéb terméte is illendő, nagysága megvagyon, contentus lebetne Kegyelmed vele (414). Hallottam, hogy más régi fő asszonyoknak is még akkor az geleznájok megvolt (MonIrok. XL341). Hallottam, hogy egy grófnak Magyarországon meg volt öt-hat száz jobbágya (356). Némelynek meg volt tíz-tizenegy gyalog inasa is (362). Minden dispositiókot, mert megvad-

nak hajóink, irásban hagyok (Bercs: Lev. 84). 4) supersum MA. da sein PPB. A Trajanus tsászár híres kő lúdjá is itt volt, most is még megvagyon egy darab belőle (Mik: TörL. 360). 5) [confectus sum; vollendet sein]. Faragott márványkőből való órsóziati, párkányozási már megvolnának (Szal: Krón. 203).

oda-vagyon: 1) [absnm; abwesend sein]. Vram Zyra mene, immar keit emberünk vagion oda (LevT. I.78). Kirugasz-kodtam, félbenhagyván írástomat és virradtig oda voltam (Bercs: Lev. 41). Már két rendbeli portásim oda vannak, mint mehettek, ők tudják (63). 2) perii, actum est de me MA. dahin sein PPB. Oda-vagyunk, ha igaz, a mit beszélsz: actum est, si vera *praedicas PPB. Az én időm oda vagyon es elnéttetűt éntőlem, mint a pasztoroknac hajlekoc (Helt: Bibl. IV.64). A hengert neki állatác és véné, látáuán azt a katonác, hogy wroc oda volna immár, le czendeszedénec (Helt: Krón. 75b). Meggyűnc, a jó vigyázó és őriző oda vagyon (Helt: Mes. 349). O te alnaksaggal megtölt fenevad, mely igen meg chaltal minket, immár oda vagyunk (418). Oda vagyok én: nullus sum (Decsi: Adag. 20). Ha minden segedelem oda volna is, ő nála segedelem volna (MA: Scult. 85). Meg esett ő néki, meg lett ő róla, oda vagyon: actum est de eo (Com: Jan. 209). Az Dunántúl való föld egészen oda van (Bercs: Lev. 10). Sokaknak oda vagyon minden vigasztalásoknak eszköze, merthogy a továbbra valót korán elvesztegették (Fal: UE. 454). Oda van, elromlott, szegényült és pusztá (Orczy: KöltH. 46).

[Szólások]. Ezt hallván tsak gondoltam, hogy most oda vagyonnk a tyúkoknak, és tsak azt vártam, hogy mikor jönnek bé a házomba (Mik: TörL. 389).

távol-vagyon: disto C. absum MA. entfernt sein PPB. Az törnenni be töltesetűl tauol vagion (Fél: Tan. 452). Mikor a föld távul vagyon a naptúl, akkor telinek látszik és inkább' fénylik (Pázm: Préd. 23). Meanyei bazánk távul vagyon tőlünk (Fal: SzE. 552).

tele-van: [plenus sum; voll sein]. Teli vagyonc álnoksággal (Kár: Bibl. I.459). Szűntelen tele is vannak most is a templomok, de nem azért, hogy imádkozzanak (Mik: TörL. 385).

utána-vagyon: [persequor; verfolgen]. Torstenson az derék armadiával ntána vagyon az ellenségnek (RákGy: Lev. 260).

vissza-vagyon: [discordo; sich entzweien]. Az több tisztek máskint beszéltek, sőt Pálfi János is ellenzette a harczot s vissza is van Haisterrel (Bercs: Lev. 17).

Valaha: aliquando, olim, nuncquam MA. [einst, einmal]. Ha valaha hozzám szállaszsz: si quando in nostra *diverteris PPB. Vegyetek fegyelmet, hogy valaha wr meg ne haraguyek (KeszthC. 3). Azt kívánta tőlünk-is, hogy egyszer valaha ki-kellyünk a gyermek számból (Pázm: Préd. 763). Szorgalmatosan keressük fel, hogy ha ez legfőbb jó az testnek, szerencsének javaiban valaha feltaláltassék és megteleitessék-e (MA: SB. 7). Ő is rákerül valaha az törben mint sokat chavargó róka kelepczében (Zrinyi I.46).

né-valaha: nequando MA. dass nicht etwa PPB.

Valahány: 1) [aliquot; einige]. Akadályok miatt valahány napig várakozása lón Hatalmasságot csauzának (MonTME. IV.226). Praefectus uram küldött valahány száz forintot, ki ilyen nagy szükségünkre igen kevés (LevT. II.201). 2) [quot; so viele]. Valahány ember, annyi értelem: *quot homines tot sententiae PPB. A kutya, valahány óra volt, annyiszor a száját feltátotta s annyit ugatott (MonIrok. XI.337).

Valahányadik: quotuscunque PPB.

Valahányszor: [quotiescunque; so oft nur]. Valahányszor ivutt az fejedelem, mind annyiszor meg kellett elsőbben a

főnnyá-adónak kóstolni (Monlrók XI.336). El megyek meg halny, mert az halalt vala hanzer meg erzewu byzonnal lenny, halalos bynt ynkar el hagyok (PéldK. 57). A többieket ki-ki veheti, valahányszor a szükség hozza magával (Biró: Angy. 252).

Valahogy: nuncque C. aliquo modo MA. wie nur, wie es sei PPB. [irgendwie, wie immer]. Ez tudományuk még csak árnyéka sem találatthatik, valahogy fákadt erre lleronymus (KCspik: Párist. 90). Mindenkor ébren légy, ne valahogy az pogány ellenség készületlenül találja (TörtT. X.138).

Valahol, valaholott: 1) sicubi, ubiubi, ubicunque C. ubivis MA. [wo, wo immer]. Valahol lakozandal, en es lakozom (BécsiC. 2). Valahol vagyon a te kenched, ot vagyon a te zywed enes (ÉrdyC. 136). Az ördögök gonoszokat valahol lelnek, kit találunk, mindmőniket fűszöduke (RMK. VI.49). Valahon a görögök látták, mindenütt kérdezik, ki lehet az (Hall: IIIlist. III.109). A farkasok és oroszlánok valaholott kaphatják, ők, szagatják a szegény nyulakat (Misk: VKert. 174). A menyét a tyúkokat valaholott kaphatja, mind elhordja (238). Valahon te most vagy, jelents meg énkem (Thaly: VÉ. 176). 2) alicubi, usquam, aspium C. [irgendwo]. Kiczoda szenvedett ez értelemért valaholott mártírságot, sohol ezac egy példa sinczen (MA: Scult. 627). Mindennek valaminiből és valaholott kellett lenni (GKat: Titk. 44). Valaholott mennyit akartak. annyit mutatnak (Monlrók VIII.83).

Valahonnan, valahonnat: 1) alicunde C. MA. [irgendwoher]. Az nemetfalvyak adanak nekem egy fertalt benne ez okaert, hogy valahoned ne lenne harag reyayok (LevT. I.216). 2) undecunque C. MA. [woher immer]. A részeg olyan mint a tenger közepén kormány-nélkül-való hajó, melyet, valahonnan fúj a szél, könnyen el-ragadgya (Pázm: Préd. 227).

Valahová (valahá TörtT.² I.165): 1) aliquo, quopiam C. MA. [irgendwohin] PPB. Magát valahová bé-vallani: *profitieri nimen PPB. Valamikor valahá vagy hintón vagy lovon ki-megyünk, lovászmestereink közül egyik velünk járni tartozik (TörtT.² I. 165). 2) quocunque; whin, whin immer]. Valahon menendőz, mégé (BécsiC. 2). Oda haitia, vizzi, valahova akaria (Mol: SzJán. 422).

Valaki: 1) aliquis, nllus C. jemand PPB. Valakit szóval nagyzni, híresíteni: *amplificare gloriam alicuius; valaki halálára voksolni: ferre *suffragium de capite alicuius; valakit tekintetbe venni: *respectum habere ad aliquem; valaki bosszútételtét vissza-vonni: *repellere contumeliam; valakit maga értelmére venni: *perducere aliquem ad se, ad suam sententiam PPB. Valaky nagy ely meg vala ki mennyi az varasnak kapuya kowl (EhrC. 146b). Valaki mőnköt meg ne szollon (Sylv: Újt. II.49b). Meggyűnc neki, ha valakie azt kéuántac, hogy vg temetessenec kazdag apaca ruhaba (Tel: Fel. 113). Ez nem arra való, hogy valaki tobzódásra alkalmatosságot vegyen abból, hogy szabad lakodalmazni (Alv: Post. I.242). Ki ellen valaki rugoldozott, isten nem hadta (Sám: 3Fel. 444). Mitsoda gyönyörűség valakinek a mások erőtelenségeiket kosárba szedni (Bod: Pol. Előb. 22). 2) quicumque, quisquis C. [wer, wer immer]. Senykeppen ne ytelle magat meltonak lenni a menyeknek orzagara, vala ki ez vylagnak zörwen meg nem nyomottatyk nyomorwsaghuak myatta (ÉrdyC. 431). Walakynel az zent lelek leyend, myndenkorh zenthőltseeghere vagyon (ÉrsC. 152b). Senki hatalmat nem vehet a scithia kon, ha zinto valaki be kötelezte magát közkölhe, ezac hamar ki hántac annae igáit nyakokból (IIelt: Krón. 9b). Ha valaki szereti ez világot, nincsen abban az atyának szerelme (MA: SB. 17). Valaki az isteni dicseretben rebegő selp, a vagy néma vagy, a boldogságos száz Máriához folyamodgyál (TitkRész 134).

egy-valaki: [quidam; einer]. Egy valaki viselni kezdette vala az nyári keztyűt; esőfolni, kaczagni kezdették vele (Monlrók XI.349). További reménységnek árgyúvel mint zöld ággal maga részire vonzani egy-valakit udvari tselvetés (Fal: UE. 364).

né-valaki: nequis MA. dass nicht jemand, dass keiner PPB.

Valameddig: 1) aliquousque MA. [eine weile]. Féc száron fogua tartozzec valameddig az louat vinni (EszT: IgAny. 349). Az egész világot magához hódoltatta volna, ha még csak valameddig-is tovább élhetett volna (Misk: VKert. 81). 2) [donec, dum; so lange]. Valameddig ezeket meg nem verjük, soha addig békességes lakasunk nem lézen (Liszy: Krón. 251). A mély tenger meg nem báborodik, valameddig a nagy szelek meg nem búsitják (Hall: IIIlist. I.44).

Valamelly: 1) quicumque MA. [welch immer]. Minden nemzetek, valamelleket tőltel, iőnek es inadoznak te előttd vram (AporC. 41). Az zent leleknek taneytasa myat irtak, valamelyek meg vadnak iruan (CornC. 7). 2) aliquis MA. [irgend ein]. Hogy a rubak kewzwl, valamely soror zykes, rea vehese (VirgC. 126). Mykoron vala mely varasth sok ydeygen vyvandaz, gymelcz teremthő fiait ne vagy le ew kerwle (JordC. 243). Hogy ha mikor utban léteken valamely pap az szeut-séggel véletlen előttd történt termeni (Pathai: Sacr. 4).

Valamenté: [aliquantum; einigermaßen]. Ha tágulunk valamente arról a földről, vontatva rendeljük visszatérésünket (EszT: Lev. 328). Az írásnak valamentébb kiterjedtebb mi volta Kizyelmédért vagyon (8). Úgy kezdte az dolgot valamente alább hadni (TörtT.² IV.74).

Valamenténnyire: ∞ Azokra a latarságokra vetemedik, a melyek a haragnak tüzes gerjedelmeit valamenténnyire enyhítik (Fal: ME. 33).

Valamentire: ∞ Valamentire kiterjeszkedem, két lineát hagyk elüttem, magam pro reserva (Bercs: Lev. 214). Ebből nem tanulhat ember egyebet, hanem hogy szaporodtak valamentire és készülnek kiljebb (234). Ha ma könnyebedem valamentire, azon vagyok, hogy még ma legalább Kérre mehessek (274).

Valamennyi: 1) quotquot quocunque SI. quantusquantus PPB. [wie viel, so viel immer]. Ágga őneki, valameneice kellemetese: dabat illi, quotquot habet necessarios (MűnchC. 135). Valamenye jot tőlt az isten ez világgal, mind azt meghaladgya ez, hog az ő szent tiát ez világra becátotta (MA: Bibl. Előb. 1). Valamennyit eleitől fogva cselekedtél, istenem engedje meg (RákGy: Lev. 408). Valamennyi szép személy vagyon az országbn, azokat mind hívand elé (Hall: IIIlist. II.105). Tízser is megjárja szemével, valamennyi búbok vagynak az egész szobában (Fal: NA. 142). 2) aliquantus C. [aliquot; einiges, etwas]. Az athlanaebelieknek nisel dolgai valamennyivel kisebb voltanc, hogy nem mint hírrel beszeltetne (Doci: SallC. 7). Négy száz esztendeig, sőt valamennyivel tovább is meg maradt tisztán a keresztényi tudomány (Pázm: Kal. 169). 3) [omnes; alle]. Mi valamennin meg kőrszétlőkőttünk az Christus Jesus neveben (Szár: Cat. H3).

Valamennyire: 1) aliquatenus, aliquantum C. [einigermassen]. Valamennyire szemtelen: subimpudens C. Valamennyire idősödni: *adolescere ad aliquam aetatem PPB. Othi az lech szeg vala mennira olchob, hogy szem ith Sopront (LevT. I.148). A tavalyi bor leg jobb, az idei még valamennyire zavaros (Com: Jan. 84). 2) [quatenus, quantum; in dem maße als]. Valamennyire testek erejétől megürsölnek, szintén annyiban, sőt még többen is lelkekben öregbülnek (Ács: Btlal. 285).

Valamennyiszér: quotiescunque C. [so oft]. Vala meñezőz erzendez, anozor zemeidnek elebe vessed (VitkC. 71). Valamennyiszér kérdezs, annyiszor mondom (Pázm: Préd. 55).

Valami: 1) aliquid C. quodpiam MA. [etwas]. Valami szokást felvenni; *adhibere consuetudinem; valami vétket magára venni: *praestare culpam PpBl. Malom taligat latok és valami emberek vadnak rayta (Helt: Mes. 466). Thurzó Györgyüé nagy költséggel szorgalmazatta, hogy valamin inuának (Pázm: LuthV. 1). Némelly jóknak vagyon kivől valami színyek, de valóban nem azok (MA: SB. 6). Hibetű, hogy ezt a valamit estidenevértől tanulták (Fal: NE. 3). Akár mint őltözzenek a dámák, ne több, tsak valami jeles merészség, vagy rendeken fellyl való bátorság nézen ki belőlek, már-is a világ ezen akadékoskodik (Fal: NA. 186). Valamit gondolóra venni galiba (SzD: MVir. 455). 2) quidquid, quodcunque C. quidvis MA. [was immer, was]. Kysaltatykula ew youhaban, hogy az zerzetben valamitt volna, mend el veztene (EhrC. 50). Valamy malaztus ayandeeg zarmazandw wr istentewl ny bozyaank, mynd az zyz Maria atal keel mynekewnk zolgalatny (ÉrdyC. 332). Minden, valami az ő életerő szükség, meg adattatik ő neki (Helt: Bibl. Ie2). Az bölög embernek mindene megvagyon, valamijének lenni kell (MA: SB. 2). Valamit isten nekem adott, nem fejelelem adta, hanem én találtam (Gér: KárCs. III.488). Valamit az ép ember két kezeivel véghez szokott vinni, mind azokat a lábaival véghez-vitte (Bod: Pol. 194).

Valamicske: [aliquantum; etwas, ein geringes]. Tégy valamicskét félre 24-ből valami betűletes olvasásra (Fal: NE. 19).

Valamicsoda: [quod, qualis; was, welch, wie]. Valamitsodák az eretnekek az ekklesiában, szintén azonok a tyrannus fejedelmek a polgári társaságban (Misk: VKert. 189). Valamitsoda nagy hideg volt, a meleg szintén olyan nagy (Mik: TörL. 30).

Valamiképpen: 1) [sicut; wie]. Valamikepen vetkeztem az binekbe, azonkepen bagyom istennek binése magamat (VirgC. 3). Valamiképen hogy a rókák felette sokat ártanak a szőlő töveknek, azonkepen az eretnekek az ekklesiának leginkább ártottanak (Misk: VKert. 163). 2) quodammodo C. [irgendwie].

Valamig: 1) quantisper MA. [so lange]. Mind addig gondot viseltem a birodalomra, valamig néki pénitentziát kellett tartani (Hall: HHist. II.99). Valamig valami badunkat érzi től, által nem gyűn az Dunán (Bercs: Lev. 63). Addig mind ott kell maradni, valamig a vezér táborban vagyon (Mik: TörL. 377). 2) donec MA. [bis]. Valamig a genosza gyorsalkodó lábaim erejét meg nem száraztad (Pázm: Imáds. 462). Ha a vér feketének láttzik és temérdeknek, mind addig kell ki boczátni, valamig nem jó gyenge. 1671 (KNagysz. B15).

Valamikor, valamikor: quodocunque SI. [wenn, wann immer]. Valamikor hywandlak tegedeth, meg ysmerem, mert the vagy en istenem (KulcsC. 134). Augustus tsászár valamikor a tanásban szólott, otthon le-írta, a mit akart mondani (Pázm: Préd. b3). Valamikoron az kigyó megmarand vala valakit, teként vala az értből öntött kigyóra és meggyógyul vala (MA: Bibl. I.140). Valamikor kamarájában véres fegyverét meg-látta, mindenkor meg-síratna (Hall: HHist. II.114). Fogarásban valamikor új pohárt köszöntek, mindenkor löttek... Valamikor arra fordúlt az fejelelem, az urak mind fejet hajtottak (MonIrók XI.336). Valamikor a sz. írás ezzel a sídó szóval él, mindenkor a hatalmasokat érti azon (Misk: VKert. 57).

Valamint: 1) sicut, uti SI. [wie, so wie]. Kiki mind valamint indult színebe, olynak véli őtet (Born: Evang. III.120b).

Valamint akarta, bennünket úgy tsala (GyöngyD: Char. 19). Altlátván patriarka Abrabám valamint szörnyű mi-voltát úgy csodás mineműségét ennek a mái szent napnak (Csúzi: Síp. 98). 2) quomodocunque, quocunque modo MA. [irgendwie, wie immer]. Ha az dolog elő mehetne, valamint és vala, hogy az Massinut megölne (Deesi: SallJ. 31). Óják lábait mint szemek fényét, hogy valamint ne űsse a kőben (Balassi: Ének. 17). Ha valamint azt a leányt meggyőzhetném futásonnal, nem tsak magamat, hanem nemzetségemet-is nagy állapotra vinném (Hall: HHist. II.100).

Való: 1) [ö. pertinens, utilis, aptus; seind, befindlich, gehörig, dienlich]. Nem vala egy talpalat való földje is (Mel: SzJán. 75). Várforma való sátor (Thaly: RT. I.6). Ezér io fyu. Galiztyat, meg holt gyermeköt, azzonyallatban való rutsagot ki vizőn (BeytheA: FivK. 61b). Amaz nag világ bíro Alexander nem szegenyette azt mondani, hogy ő minden hadi dolgokban való bölcseséget a Homerus könyveiből tanult volna (Deesi: SallC. Előb. 2). Teremtette az eget és az egben valókat (Mel: SzJán. 266). Az emberben való torhának meg-orvoslása (Felv: SchSal. 24). 1517 ezten dőben nalo zent Gőrgi nap taiban (RMNy. II.15) Babylon fogságban való menetelig: in transmigratione Babylonis (Fél: Bibl. I.1). Fordításomban való gyanús szók (Felv: SchSal. 2). Az istennek reánc gondviselésében való kételkedés (MA: Scult. 305). Hozának győtrelemben valókat: obtulerunt languoribus comprehensos (MA: Bibl. IV.6). Noe ideieiben való nepec (Mel: SzJán. 112). Szív megkeményedésben való sídó nemzet (DEmb: GE. 3). Mend paradisumban nolo gimilectul munda neki elnie (HB). Illyenértelmű rendben való minden barátoc, apázac (MA: Scult. 218b). Laszlo kiraly az tatar nemzetet szemben való viadallal meg ronta (Ver: Verb. 230). Az alsó tárházban való marhák (Gér: KárCs. III.366). Mynden az varasban való yozagot mynd az varassal eegyetembe fel gyohak (JordC. 229). Melléé ágából való az atyád bátya és atyád nényne (Com: Jan. 119). Arra kötelezé istennek sullyos betegségéből való meggyógyulása után magát, hogy életetskéjé szép írásokban tölti el (Czegi: Japh. 73). Juda Betleheméből való (Káldi: Bibl. II.232). Galileabol való vagy, zood ys olyan vagyon (Pesti: NTest. 106). Szűből való meg vtalasa az bűnnek (Fél: Tau. 238). Vékony-tartásból való fíng: crepitus *potentiarum PpBl. Teve szőrből való habos vékony posztó (Radv: Csal. III.186). Az tudományra, bölchességre természetiből való vágyódását érzette (MA: SB. 3). A két fél azon egy tartományból, nemzetségből, vérségből való (Fal: UE. 423). Vala Elimeleh ferfionac vérent való rekona hatalmas ember, Booz neuú (BécsiC. 3). Maga meg-magiarázza Tertullianus, mit érczen ő az halottakért való esztendőnként való áldozatokon (Bal: CsIsk. 81). A halottak temetésére és érték való imádkozásokra, gondot viselnének (Bal: CsIsk. 31). Kőrszót iaro nasarnap barmathoz való hasonlatos essőt lathatni. 1572 (KBécs. Eij). Az én szívemnek minden zsejhe, ránta tele a Kédhez való szeretetemmel (Mik: TörL. 18). Országgyűléshez való: comitalis C. Chyak az zeoleo myenk, az erdeo Regeczhez való (RMNy. II.311). Ez az levitác tisztékhoz való: pertinet ad officia levitarum (MA: Bibl. I.127b). Az napon halath kel adny az ystennek mynden ny hozzánk való yo woltarol (AporC. 51). Hogi hozzaia való zeretében fel giulionk (DebrC. 37). Ilen es eh őz való kealtasok (NagyszC. 52). Melyhez való kepest Daud is könyörög vala (Mon: KépT. 118). Esett azért el benne hamarjában mint egy hatvanig való (Kár: Élet. I.11). Nem érdemlette volna é a holtig való vezérséget (Mik: TörL. 394). Holtig való betűletes tartásokra a város tárházából meg járt a fizetés (Fal: TÉ. 671). Vagy húszig való bialokat hajtottak (Mik:

TörL. 93). Az első holnapnak első napiától fogva az másodnapnak első napiáig való lett dolgokat írja meg (Kár: Bibl. 1.88). Tizen négy napig való menyegzői lakodalmat szerzenék (483). Hat órától fogva az hét óráig való idő (MA: Scult. 216). Az írás ég szem pillantásig valónak nevezi az jelen való nyomorúságot (Fél: Tan. 440). Majd nyoltszázig valót veszt el azokban is (Bethl: Tán. 34). Tanúságunk leezen zeremeteseznek voeggy való meg tartarol (ÉrdyC. 369b). Rabságomnak okát s végig való processusát leírom (Matkó: BCsák. 9). Iar e arra az eo erdeien való makra widekyeknek es zomzed falvknak dyzno barnok (RMNy. II.285). A tñ feieteken való hayszáloc mind meg számláltattanak (Helt: VigK. 25). Az halálólok valóknaál veszi ember ezt eszében (MA: Scult. 72). Hegyen való város: civitas supra montem posita (Helt: UT. AS). Nám az lutheristák feddik és pőkik az ő hitin valóknak gonosz életket (Pázm: Kal. 154). Azon az hitin valók mind proscríbáltattak és szabad praedúra bocsáttattak (MA: SB. 28). A ki az első renden való kapitány volt, vagy az alatt vitézkedett, fő-fő ember: primipiliarius PPB. Az első renden valókat neveztek testnek javainak (MA: SB. 2). A leány előkelő renden való volt (Mik: TörL. 476). Az mely lómac szemem valója volna, annak az szemét amaz kék könel kel megtőrelned (Cis. O2). Az bornyomó nem nyom bort az válukban, a szüreten való örömmek végét vetőttem (MA: Bibl. II.15b). Ház tetején való vitorla: acroteria, pinnula versatilis PPB. Nem ez az ő válásokon valókat segítetté (MA: Scult. 1004). Nem kegyetlenkedtek é a vallásunkon valókon (Matkó: BCsák. 119). Christusnak szent Máthénál való mondása szerint (Zvon: Post. 1.581). Egj rwhanak való fekete barsony (Radv: Csál. II.21). Egy ruhának való dupla fatota sarga (uo.) Vászmat vettem zsáknak valót (20). A Christusnak ő néki való megjelenését álomnak tartják vala (GKat: Válts. 1538). Két arasnyira való: was zwei sp. nn austrägt (Adámi: Spr. 110). A mi urunk egy darab időtől fo-vást sátorok alatt lakott, a hol még is az egésségre való nézve jobb (Mik: TörL. 132). Egy esztendőre való időtdagy (ComBal. 30). Három esztendőre valót teremtsen az föld (MA: Bibl. I.113). Az innep nap nem fiu zedésre való (Frank: HasznK. 21). Halálra való mérészeeggel: gladiatorio vel Celtico animo (Deesi: Adag. 23). Ólom, fa koporsókat felhasználván, az mit benne hasznóra valót tanult, elvitte (RákGy: Lev. 264). Az egy-ágyú könség azzal is megtartózik az igazságnak követelésétől, hogy halálja a Kalaúszra való feleletnek emlékeztet (Pázm: LuthV. 4). Mikor szent Pál imádságra kérte az hűeket, könnyességére való imádságra kérte (Bal: CsIsk. 82). A pogány fejedelmek módgyára való kemény uralkodást tiltá tőlők (Pázm: LuthV. 334). Edemnek napkelotire való részében: ad orientalem plagam Eden (Illy: Préd. I.16). Mikor az adósság és hét vagy hónap száma való fizetés szaporodik, usz tegek, nem ártana hozzá látni (Fal: NE. 24). A mi ellenkezik az áhétatossággal, számétre való purnttyaság (Fal: NE. 16). Szóllásra való szeretet: amor loquendi (Illy: Préd. II.248). Nyári időben legkönnyebben gyűjtünk tétre valót (Fal: UE. 423). Az o törűneben meg tiltot állatokat gyímt az ő törűnebe való képest nem szabad meg enni (Tel: Fel. 109). A leg méltóbb szentségekből faragtok tréfára és szemteliségre valót (Fal: NA. 123). Szólló-ültetésre való vermezés: plantarum PPB. Az adóssággal való vilát [vátasz?] vegye (LevT. II.32). Bizonyos dolgokról való beszéd: narratio rerum (Helt: UT. O2). Az elválasztásról való tudomány: doctrina de praedestinatione (Demb: GE. 18). Nagy summa pénzről való levél (Illy: Préd. II.182). Calvinusnak és Melanctonnak erről való szavait ezelőtt ballottuk (Pázm: Kal. 168). Szaporodgyál ezerszer való ezerig: crescat in mille milia (MA: Bibl. I.21). Adgy nyugodalmat uram Izrahelc tíz ezerszer való ezerénec

(129). Ezerszer való ezren udvarlának vala ő neki (II.164). Sz. Agoston magau való gondolkodo es beszellő imádságit írta hatta (Pécsi: SzüzK. 47). Vgy mint nappal való kilentz bórakort: quasi hora nona diei (Helt: UT. 13). Nével való keresztýnénc (Zvon: Post. I.176). Az tanétusnak kell jo rendel és moddal valónak is lennyi (Zvon: Post. 1.6). Az égnee sebességgel való kőrnýl futását igazgattya (MA: Tan. 166). Az vgle való hiuatalos vendégek: qui invitati fuerant ab eo (Kár: Bibl. I.302). Nem lőn az tábornac víze sem az vtele való barmoknak (333b). Meg éhezett mind az vtele valókkal egybe (II.33). Vele való beszéllését elvégezte: finitus est sermo ejus cum eo (MA: Bibl. I.14b). Midőn Holofernes az vele való fejedelmekkel jól iszik, rútul megesalutott (MA: SB. 25). Sándor az vele valókra fordulván azt mondotta (Forró: Curt. 29). Tharazk ala való lő (RMNy. III.33). Az kiterjesztett erősség alatt való vizec: aquae quae erant sub firmamento (MA: Bibl. I.1). Minden gyermekeket ket esztendő alatt valókat meg ölne (Born: Préd. 76b). Föld alatt való pinczékben lakna vala (Com: Jan. 102). Némellyekkel jobb a levél által való végzés, hogysen az egyre ízitt társalkodás (Fal: UE. 146). Gonoszoknak mind isten ellen való eseloakedetke és ellenem való bosszú ízésékbe (RákGy: Lev. 490). Méreg ellen való orvosság (Com: Jan. 174). Sz. Áldozat, kínel el törtetett az mi ellenünk való keez írás (Bal: CsIsk. 98). Mi ellenünk való fenyegetődzéséről írtunk Nagyságodnak (RákGy: Lev. 504). A kétségben-esés a kárhözátás előtt való kárhözat (Fal: NE. 52). A kimenetel előtt való étszakán (Illy: Préd. II.2). Irtham Beesben cheterteken zenth Borbura nap eleth valon (RMNy. II.57). A világ előtt való színes maga viselés log fővebb helyre mesterkedett (Fal: UE. 362). Az sok felé való gondban eléfelettem eszembe nem vettem (RákGy: Lev. 498). Ennyi felé való sok búslásod és félelmed vagyon (490). Ennyi felé való búslásink közt leg súlyosabb Nagyságod nehézségét viselnem (502). Ő mind annyis mind attia felől való isten engesztelő emlékeztet kéán (Bal: BsIsk. 100). Némel nem jó akarúnnak felőlem való spörgálások miutt nem akartam kegyelmes uramnak és atyám fiának eltakarásában jelen lenni (TörT. XIII.113). A vízfolyási mellett való galamb (Illy: Préd. I.257). Bűn nélkül valóknak unik magokat (Ozor: Christ. 113). Teljességesnek és minden fogyatkozás nélkül valónak is kell lenni (MA: SB. 5). Irgalmasság nélkül való ítélet (Illy: Préd. II.94). Isten nélkül valóc voltac (MA: Bibl. Előb. I). Mentség nélkül való dolog (Illy: Préd. II.428). Vólna nekem is módom az foied szappulásában mód nélkül való szitkos nyelved mosását (Lal: CsIsk. 107). A mód nélkül való szabadság ejter sebeket mind a két renden (Fal: NA. 203). Test nélkül való: incorporealis C. Az isten tesnelkül állat (Fél: Tan. 23). Valóban tiszta tettetéség nélkül való szívvel igyekezik azon, hogy az istennek parantsolati szerent járasson (Megy: SzAÖrme 9). Tővis nélkül való rosák (Illy: Préd. II.258). Vallás nélkül való: inconfessus C. Majd kitolom az szemeket valamivel, azólta valóval, hogy itt vadnak (Béres: Lev. 419). Az világ idő szerent való (Com: Vost. 4). Meg ne zomorylon tyeket az az en test zerenet való el valasom (DomC. 143). Az dunántúl való operatiókat Daniel uram maga is igen tetszőképpen jóvá hatta (Béres: Lev. 527). Nehézzen hiszem, az Vágon túl való földet megtarthassuk (596). Az vizen túl való: qui sunt trans dumen (Kár: Bibl. I. 422). Akarom, hogy gyermekim között holtom után való dispositionat végbe vigyem (RákGy: Lev. 583). Az ő ékesen való szollásának mérségsége szerint (Zvon: Post. 11). Annak könnyen való fel-vétele (NáPM 45). Beszéddel okossan való parvarkodás (Mad: Evang. 577). Zentelen való bekeseg: pax inordinata (NémGl. 122). Némellyek ószenyvedhetőbuek mondgyák a papok titkon való bujását (Pés:

[Igazs. II.552]. A munkáknak vigan való felvétele (Ily: Préd. 1317). Az deakul való ekesen szolas (Fél: Tan. Előb. 9). Az Israel fiának mindenestől fogván való számoc az asztálnak 603, 550 (MA: Bibl. L118). Ha kewzenesges lewel, 1ytlwa valóto lwzon negy pynzth fizythi (Ver: Verb. 49). Miért adot volna hát törvényt a nem ugy való dolog-
ul (Czegl: Japh. 184). A gyakorta való kérdés támasztás, öröndítés (Veresni: Lev. 280). Idestova való futás: discursus MA. Kezdek öttet vinnie Ierusalem-fele nagy idestova való autogatással (WesprC. 67). Zent Lukache zent Pal apostalnak kewtewye es mynden idestowa[wa]lo iarasaba tarsi (Pesti: NTes. 111). **2)** serius MA. [verus, certus; wahr, gewiss]. Az való byzon, hogy az heglerebgh Feyer varath vagon (LevT. I. 145). Valo beszedő es igaz mondo (Mel: SzJán. 115). Ezek a beszedoe való, igazae (461). Kivánja Ktek az én innen kisebb való indolásonat (Nád: Lev. 117). Az hit való legyen, ne tettes (Born: Préd. 264b) Valo-e vagy czac pelda legyen (388). Az-is való dolog, a mit régi beszéddel hirdettek (Pázm: Préd. 1116). Az citrio oilyunnak láztik mint ha gemánt volna, de való igasság szerint nem gemánt (MA: SB. 6). Semmi való öröm nem lehet az pénzben (133). Historia, való dolognac emleke-
zete (Com: Jan. 171). Hogy nyilván ki tessék igazaknac, való-
nac: ut pateat genuina esse (172). Az az végezés igaz, való
dolog (KéMdipl. 122). Való dolog, a holott Christusban hívő
kereszténynek nincsenek, az ecclesia sem lehet (Pós: Igazs. I. 440). Száz ezer forént a való haszna belőle (Pethő: Krón. 168).
Fegnap az táborhely előtt puskáztak az némettel, az való, hogy
egészszén általgýtt (Bercs: Lev. 179). A való, hogy mindenikünk
szhezett, de az is való, hogy élen keltem fel az asztaltól (Mik: TörL. 5). Való, a törökök bennünket szeretnek (8). Való, hogy nem volt
hadi ember (354). Való, hogy a lator a bősádatot s paraditsomot
elnyeré élete fogytán (Fal: NE. 53). A hamissan reá fogott véte-
kért valóval kezdé torlani a bosszúságot (111). Való, hogy e könyv
néha tsipre néha mulatva tsak nem nebezletésre válót emleget
(Fal: NA. 119). **3)** [quod est; das sein, dasein]. Az szerencse ha
kedvet nyuyta néked, nem valónak, csak tettetésnek hidgyed (MA:
SB. 49). Még az isten sem láthatia aszt valónak lenni, a mi
ninczi (Bal: CsIsk. 384). A valóat csak merő tetszeménynek, a
tetszeményt valónak alítja (Fal: Váltis. II.1243). Meg, tudja
jobbára választani a költött szándékokat a valóktól (Fal: UE.
370). **4)** eus MA. das wesen PPB Szüed arniéka a keresz-
tienségnek, nem az valóia (Mel: SzJán. 109). Christus az való
iat aggia meg azoknac, ackiket isten ígért, Christusba adatot
az igoretac valóia (Mel: Préd. 152b).

ahoz-való: [conveniens; passend]. Ezt a mezőt táborhely-
nek rendeltem és minden ahoz való szükséges dolgokra gondot
viseltem (MA: SB. 48).

alá-való: 1) [inferior; unten befindlich]. Eonye bochia
wagyon ez ide ala való ymadsagnak (PeerC. 172). A sas magas-
sákat keres és az alávalókat elhadgya (Ily: Préd. II.441). **2)**
infimas MA. [geriogen stundes]. Születet nem alauló
nemből, hanem felséges és királyi nemből (Helt: Bibl. IV.9). Alauló
dizno pástor (Kules: HKész. 19). A szakáts a húsokat a kör-
nyűl forgó alá való szolgálékal meg-sítteti (Com: Jan. 82). Egy
alá-való szolga rendet íltettek melléje (Hall: HHist. II.57). Távol
légyen, hogy illyen alá-való ember légyen a király leányának
férje (101). Az alávaló szolgálk az ebédő palotában bé nem
jöttek (MonIrók XI.320). Az nagyjánál az embereknek eziüst
mosdó korsó volt s eziüst medence, az alávalóknál vagy réz
vagy ón (324). **3)** vilis, abjectus C. [gering, wertlos, nieder-
trächtig]. Te balando alaulo teremet allot vag (VitkC. 9). A
papokat feddi, hogy eluőte tőlec az ő telhetetlensegec miat
e fele ala való allatokat (Helt: Hist. Ibb). Drágán avag' oltsón,
meg avag' alá való aron vészünk (Com: Vest. 54). Az alacson
kised alávaló kunnyhóban ki lakik örömet (Com: Jan. 102). Alá
való, semmire becsülendő dolog: res proletariae (177). Ha egy

rühös alávaló asszonyt akarsz fogadni szolgálónak, ne is említs
neki brassai posztó szoknyát (MonIrók XI.345).

alávalósság: vilittas, infimittas; niedrigkeit PPB. El-dobbanii
szívchen, mikor vakot mutat a szerentse, fertelmes kártékony
alávalósság (Fal: NA. 225). Szerencsétlen a nemes ndomány
emberben, mikor sokféle alávalósságoknak szolgálájára vete-
medik (Fal: UE. 372). Magát felettébb ditsérni hívság, magát
gyalázni alávalósság (425).

alább-való: 1) inferior C. [niedriger]. Úlly le az alá
való helyen [az asztalnál] (MA: Scult. 900). **2)** [inferioris ordi-
nis; niedrigeren stades]. Légy az alább valókhöz emberséges
és nyíjas beszédű (Com: Jan. 200). Az alább valóknak tiszta
ezérnából szótt keztyűjük volt (MonIrók XI.342). **3)** [vilior, exi-
lior; geringer, wertloser]. Alább való a darasnál (Bal: Epin.
2). Istenhez hasonlítottam magamat, holott az emberek között
is én vólnék alább való (Hall: HHist. II.98). Megparancsolta,
hogy csak egy kristálypohárt, azt is az legalábbvalót, tegyenek
az pohárszékre (MonIrók XI.327). Ki jól tudgya a kőznép,
hogy természetire nézve semmivel sem alább való a fő-ember-
nél (Fal: NE. 12). Az udvariságnak igazúra mindenkor alább-
való lészen a viszontavaló emberségnél (Fal: UE. 498). **4)**
[debilior; feiger]. Sőt ti közölletik az kik jobbak vattok, az
alábbvalókat ti bátorítsátok (RMK. III.293).

alatt-való, alatta-való: 1) inferus C. [unten befindlich].
Zent Ferencznek seby helyt azameban vakara el, hogy az kep-
nek alata nalo mezeyt ys el-romta (EbrC. 67). **2)** [subjectus;
untergeordnet]. Zent Damancos az ev alatta valóknak vala ala-
zatossággal alayok vetteteot (DomC. 12). Sőt az török pártról
volt Zeleméri Lászlónak alatta valója (LevT. II.53). Legkwseo
palotaban az palotas hadnagy az eo alatta valóival szokott lenni
és niziázny (TörT. XI. 176). **3)** [subditus; untertan]. A feje-
delmet nem is ugy gazdagítták a ficsusok mint az alatta valók-
nak szereteti (Com: Jan. 174). A jó fejedelemnek az ő alatta
való népre atyai gondja vagyon (Misk: VKert. 59).

alkalmasint-való: [conveniens; passend]. Az jó isten
alkamasint való örömet, vígaságot engedhet meg minékünk
(MA: SB. 39).

annyira-való: [tantus; so viel]. Vetettem annyira valót,
hogy elegendő képen megérem szükségemet véle (LevT. II.238).
Értvén ő kegyelmének hittel való szavait, hogy annyira való
költsege nincsen (RákGy: Lev. 404). Egy olyan férfiú, aki
annyira valót nem ad a feleségének, hogy kétszer egy hétben
a feredőbe mebeszen, tarthat az elválástól (Mik: TörL. 437).

arra-való: 1) [eo pertinens; dazu gehörig]. Arra való a
sok legyező, a sok lófar (Helt: Mes. 96). Arra való az okos-
ság, hogy arannyal borítsa a fel-adandó pillnákát (Fal: UE.
III.28). **2)** [idoneus, necessarius; geziemend, notwendig]. Bontsd
fel a csukát, ha arra való, hogy orját veheted, vedd orját és
hínsd meg sóval (Radv: Szak. 10). Szonait, mert arra való
szókat ő nálla nem találált, elő nem hozod (Bal: CsIsk. 96).
Az isten adjon arra való ítéletet, erőt, egészséget és arra való
eszközöket is szentelje meg (Bercs: Lev. 511).

belől-való: [interior; innerer]. Megzagगतom ő zuzioknak
belőinaloit (BécsiC. 199). Feyeeth, labayth es mynden belől
valoyath meg emezyetek (JordC. 31). Belől való leelky hytet,
remeenseegét, zeretétét keel twlaydonoytanya (ÉrdyC. 539b).

[be-való]

oda-bevaló: [illius loci; dortig]. Én oda be való emberi
nem igen látok (RákGy: Lev. 493).

benne-való: [qui intus est; innerlich]. Légy töredelme ama-
lekitáknak szép városoknak, duljad, levágjad az benne valókat
(RMK. III.226) Az várasnac kő falait ostrommal meg véné mind

a kettőt és a benne valóokban nagyobb részét mind le vágatá (Helt: Krón. 72b). Megkené az szent hajlékot minden benne valóval egybe: linivit tabernaculum cum omni supellectili sua (MA: Bibl. 194). Kézben adom az várost minden gazdagsági-val és benne valókkal (MA: SB. 34). A nagy hányatásban gallya romlodozik, a benne való nép jujgat s imádkozik (GyöngyD: Char. 42). Jíszat a bennevaló házakért tsak falunak nevezhetnék (Mik: TörL. 381).

eggyütt-való: [conjunctus; vereint]. Együtt való kezesek: conspores C. Hogy a mi együtt való munkálkodásunk szükséges légyen, megmutatá ő maga Christus (Illy: Préd. 1164). A Christus testének és a kenyérnek edgyütt való lételét mi testi edgyütt valósnak nevezük (Apafi: Vend. 563).

egyszer-való: [semel factus; einmalig]. Christus egyszer való aldozattyaual megfizetot az egoz világ bűneiert (Börn: Préd. 80).

elő-való, elől-való: 1) [prior, praecedens; vorhergehend]. A gubernator ínti vala a keresztyéneket, hogy laukadásával el ne vesztené a diadalnot, melyet az elő való napon meg nyertence vala (Helt: Krón. 96b). **2)** [princeps; vornehm]. A mellette való előlvaló szolgáinak negyvenes hordó borokat elajándékozott (Monlrók XI. 319). A kisasszonyok, sőt előlvaló fő neimes leányok is az fejeken stricz tollakat viselének (344). Ma egy előlvaló városi ember is, ha úrnak nem mondd, fel-dúzza az orrát (357).

előbb-való: 1) [prior; vorig]. Az ew keth zyz leanyt, kyk az eleeb való feleségheftl vonanak, hozyaa hoznaa lakny (BráC. 356b). Az előbb való hírhallásba való itéletbe ne véts isten ellen (RákGy: Lev. 491). **2)** [praestantior; vornehmer]. Azzal kezdetee, hogy őc előb valóc minden pogánioknál (Kár: Bibl. 1143).

előve-való: [antecedens; vorhergehend]. Az istennek őrkke való tanacea, eleve való esmereti, szerelme (Mel: Szálán. 412). Leg-elsőbb nevezet az eleve való elrendelésnek avagy végozésnek szava (DEmb: GE. 29). A tagadásképen való munkája és béjárnlása a praescientiának: eleve való esmeretnek két féle (37b).

elől-való: 1) ∞ Az irgalmasság felmagasztalja az itéletet meggyőzően a jószág az elől-való tudományt (Illy: Préd. 1210). Az ur istent súlyosan meglántotta kíváltképpen két okáért, első az előlvaló ok, tudnillik a könyhullatásoknak okáról (II 182). **2)** Előlvalók: primores C. MA.

előre-való: [antecedens; vorhergehend]. Az őc tanítások az isten előre való rendeléséről mód nélkül szoros (Mik: TörL. 433).

előtt-való, előtte-való: 1) [superior; vorig]. A magyaroc nem szünte olyan serényen fogar a dolgot mint az előt való napon (Helt: Krón. 96b). Feletkezzél el minden előtt-valorol: obliuiscere omnia praeteritum (Illy: Préd. 1146). **2)** [praesens; gegenwärtig?]. A ki nem akar őrmest előtte-valónak látkókba lenni, annak teste nem enged tókölletesen, hanem vissza rúg és zugolódik (Pázm: KT. 214).

enni-való: [esalis C. [es-bar]. Zerezyánk valamyt enned valóoth (WinkC. 116). A rigo, hogy megnevezőne a madarasznak epiletit, lata ott az enni valót (Helt: Mes. 443). Valaki az Izrael fiaí közzül madarat fogand meg enni valót, először is az vért ontsa ki (Kár: Bibl. 1104). Enni való állat (Felv: SchSal. 8). Tsaknem mind-enütt jó bulgár faluk vannak, ahol emivalót lehetett találai (Mik: TörL. 351). A ki a fogat adta, enni valót is ád (388).

erre-való: 1) [hic pertinens; höher gehözig]. Erre valók a sok hypocritai koplálások, olvasokra hányt szakványi imád-

kozások (GKat: Váls. II. Előb. c. 2) [natus; geeignet]. Más országban talán inkább mehetett volna valamire, de éppen nem erre való volt (Mik: TörL. 375).

ezután-való: [insequens; nachmalig]. Az ez után való passák is meg fogják kívánni az ennek adott böcsületet (RákGy: Lev. 402).

félén-való, fölfelé-való: [abditus; abseits liegend]. Az edgy szarvu: unicornis a félben való helyeken való pusztákat lakja (Com: Jan. 37). Fél felé való helyeken pervátac szoktat lenni (124).

[feleségnélkül-való]

feleségnélkülvalóság: [caelibatus; eheloser stand]. Nem indítatnac az ő feleségnélkül valossagokkal az isten dolgainae gongya viselesere (Zvon: Ósánd. 111).

föl-való: 1) [superius; oberhalb befindlich]. Az oda fel való szándék is mint van, meglátni... Ir Mednyánczky uram az oda fel való állapotok mint vannak (RákGy: Lev. 490). Ha föl nem hozatja az ide föl való szolgálatra Főlséged őkut, nem consistállatnak (TörT. 1V.83). **2)** [clarus; laut]. Hog az zeretet nya korvlt volna meg, ornosoktvl meg esmerteteek az iflyc-nak nagy fel való fazkodasy mya (CornC. 412). Nem agya nala magat felhulo mevetesre (MargL. 6).

följebb-való: 1) [altior, sublimior; höher]. Följebb való vagyok: eminco C. Ennek száve, elméje sokkal folyeb való dolgokra vágyódik (MA: SB. 5). A chodatos aszszony állatnak lábai-alatt vagyon a föld, mert Evának minden veszedelmes és ártalmas szívárkózásnál folyebb való (Káldi: Préd. 96). A kapitányoknak 10 lovasnál folyebb való szeri ne legyen (MonTME. III.51). Ezekből az iskolákból folyebb való hivatalokra emelik őket (417). **2)** [prior, eminentior; vorzüglicher, vortrefflicher]. Nem hagyja ev magat folyebb valónak, meltoh-nak tartatnya (MargL. 36). A szent irás parantsolattal kötelez minden embert, hogy mást mindent magánál folyebb-valónak tartson (Pázm: Préd. 60). Ezért is tartják a törvény dektorai, hogy a tsászár folyebb való a törvénynél (Mik: TörL. 414). Az elevenség tovább érkezik a mindent könnyen végoz kész-ségnél, folyebb való a tetszetességnél (Fal: UE. 430). **3)** [superior; vorgesetzter]. A folyebb valókhöz légy tisztelettel engedelmes s kedvet nyersz (Com: Jan. 200). **4)** [superior; vergangen, vorig]. A folyebb való esztendőkhben fenn-forgott vetétkedéseknek, tivó-dásoknak helyni szemetes maradványi még meg-vóltanak némelyeknél (Bod: Pol. 103).

fölötte-való: 1) [nimius; übermässig]. Vgy alytom, hogy te megholtat az felete való zenedesnek miatta (VirG. 35). Ne végy usurat tőle se fölette valót: ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti (Helt: Bibl. I. 1112). **2)** [superfluus; überflüssig]. Semmy fölette való raytok nem lezón (SándC. 8). Az alaminusul az fölette valókat zegen tarsainak oztogatya való (KazC. 42).

fölöttevalóság: [nimietas, excessus; übermass, überfluss]. Nem lezón az zentőkbe az fölötte valósnak awagh kovesh-sagnek rwtsga (KazC. 192).

fölöttébb-való: 1) nimius MA zu viel, mehr als sich gebührt PPB. Fölöttébb való sound es szerszammal meg vész az étee (Börn: Préd. 408). Gondolván, hogy az isten haragja nem volna meszze az ilyen föltébb való nagy szerencsétl (MA: SB. 44). Háromszor napjában meg-tőlőzni felettébb való és árt: ter do die saturari nimium est et nocet (Com: Jan. 112). Impendimentuma a mi igyekezetünknek a felettébb való szabadságnak vételekőse (Zrinyi II.196). Némelyeket nyavalyájukért, némelyeket felettébb való vénségekért jubileáltak. 1760 (Házánk 1380). **2)** [superfluus; überflüssig]. Az istennél fel-

lyeb való lenni hiába sietnél, mert a te igyekezeted fölöttéb való (Kár: Bibl. I.459). Meleg időben az emberek felettébb való ruhájokat elvetik (Illy: Préd. II.20).

föltrebbvalóság: nimietas, vehementia C. excessus MA. überfluss, übermass, unmass PPB. Felettébb-valóságával (a szolgálatnak) magunkat erőtlenné ne tegyük (Mád: Evang. 783). Így a földi dolgoknak felettébbvalóságát el kell metszeni (Illy: Préd. I.277).

fölül-való: 1) [supernus; oben befindlich]. Fellyül való irás: inscriptio (Helt: UT. M5). **2)** [justum numerum excedens; überzählig]. Valami az óvári és soproni praesidiumban helyzetendő hadakon fölül való volna (Bercs: Lev. 758).

fönn-való: supernus, excelsus, altus, arduus MA. was oben ist, was oben hin gehöret PPB. A sz. Pal inti az hiueket, hog fen valokat keressenek (Fél: Tan. 282). Byro wram otffen walo letelebe az my attyankfiayra Bakay Gyergyre es Kewesdy Lukaebra panazolt (RMNy. II.100).

főre-való: [calantica; kopfsutz]. Aszszonyi főtőzet: kurta saba, szoknya, főre való (Com: Jan. 100).

[főrendén-való]

főrendénvalóság: [nobiles, primores; die adeligen] Az fő renden valóság többire mind kevés (MA: Scult. 78b)

gyakorta-való, gyakortán-való, gyakran-való: [frequens, creber; häufig, oftmalig]. Engedgyed, hogy ew gyakortan valo ymadsagual vallassuk testünknek yduesseget (Gömc. 265). Az Noé fiai az szépségnek ez szép gyümölcsét igen esmerték az gyakran való látásból (MA: SB. 21). Meglásd, hogy szegényé ne légy az gyakran való vendégesség mint (33). Kegyelmed vigyázzon szorgalmatosan az mi gonosz akaróinkra, értesen gyakorta való hírekkel (TörtT: I.296).

hamar-való: subitus, subitaneus MA. [celer; rasch, schnell, jähling]. Kértelek tyeket, hogy ennekem renid jderben hamar valo halalt ne adnatok (DomC. 26). Leen, hogy hamar valo napon nagy malasztot erdenle istentől (ÉrdyC. 153). Hamar való nap kijő az ispán (LevT. II.53). Nem tsak meg kell halnunk, hanem hamar való üdön kell ennek lenni (Pázm: Préd. 990).

helyette-való: vicarius PPB.

[házasságkivül-való]

házasságkivülvalóság: [caelibatus; eheloser stand]. Vádnac nemünemü emberi zerzesse, kikaece zorgalmazasban az igazsagtol el tauoztanac vő mint az bőitnece igen kemenyen valo megh kiuanasaban, azoknac házassag kiüül valóságokban (Zvon: Osiand. 23).

hiába-való: vanus, inanis, irritus, cassus, nugatorius, inutilis C. supervacaneus, supervacuus MA. überflüssig, vergeblich, unnützig, nichtig PPB. Heybaa való hiw zerzetessegehe (JordC. 834). A czeleknek táborra igen meg szüküle es a soc heábaa való veszédésből meg veszénec (Helt: Krón. 145). Munkáiának hiába való vólta (Kár: Bibl. I.537). Heiában való nagy test (Decsi: Adag. 302). Felette igen hijaban valo mentes ez illyen nagy temerdec karonlansnac el fedezesere (EszT: IgAny. 374). Hiába valócka lötenece, megvesztenece, ninczen, a ki jót czelekedyéce (MA: Bibl. I.452). Élly az te feleségeddel mind addig, míg az te heában való életed tart (MA: SB. 29). Vilagi hírt keresni valami heaba való dűcsősséget foglal bé önne magában (Bal: CsIsk. 80). Így osztán többföltön többülnek az heában való kérdések (Csanaki: Dűgh. 3). Én keresője nem voltam, de hejában való költségemmel én sem fogytattam (RákGy: Lev. 406). A miért küldöttek, a látom, hogy tsak hejában való leszz (Mik: Törl. 380).

hiábavalóság: inanitas, inanua, vanitas, inutilitas C. eitelkeit PPB. E vilagon valahol mi vagyon, mind heibaavalosagnac heibaavalosaga (Helt: Bibl. I.44). Nagyob heiban valóság, hogy sem egy felé sem más felé hajlani nem akarnak (Zvon: Post. I.181). Ez glossat mi tellyesselgec erotneknece es babyloniai heibaa valosaggal rakunnac mongyoc lenni (EszT: IgAny. 336). Vádnak olyanok, kiknek az ő szívek igen e világhoz és emek hijában valóságához sántikál (Otr: Tűkéll. 26b). A mint mondanak, mind nevetség, mind hijába valóság, mind egész pogányizítás (Tus: Apol. 60). Bátor egyre firadozzanak a földi jóknak megszerzésében, mind csak ontás és hiábavalóság (Fal: NE. 66).

hirtelen-való: subitus, subitaneus, repens, repentinus, extemporalis C. extemporaneus MA. plötzlich, jähling, eilfertig, unverzüglich PPB. Hertelen valo rettenetességöt a halaltol rettegven az en gengeségös természetöm zenvede (NagyszC. 16). A vér kórságba gyűtrődő asszonyi állatnak hirtelen való meggyógyítása (Tel: Evang. II.949). Az nagyszívű semmi közön-ségesset nem csudál, az hirtelen valókra meg nem rémöl (Com: Jan. 195).

hol-való, hun-való: res, reculae, utensilia, suppellex, vasa MA. kleine sachen, allerlei hausrerät PPB. Minden holuomat, marhamat epen meg atta (RMNy. II.155). A táborba az holuolot őrzí vala (Mel: Sám. 35). Az ő seregének minden holuoloiat egybe gyűjté (Kár: Bibl. I.489). Nem szabad bé-botsátani azon országnak hun-valóiat és szokását (Fal: NA. 128).

hová-való: [ubi natus, enjas; woher gebürtig]. Az assyriabélice meg fognam meg kérdéce őtet: Honá való vagy (Kár: Bibl. I.491b). A könyvbe felírják nevüket, hány esztendősek, hová valók (Mik: Törl. 416).

hozza-való: [cognatus, domesticus; zugehörig, familienmitglied]. Jöttem hozámvalóimmal együtt erdődi házambhoz (Kár: Élet. II.68).

ide-való: 1) hujas SI. [hiesig]. Forgach wram elvegezte, hogy az ede wallo rawokra es gondot vssylyen (LevT. I.49). Itt várakozzáll addig, míg módom lézen az ide-való jövetelben (Hall: Hllist. II.121). Gyűtt tegnapelűtt egynehány lovas által az Dunán, idevalók (Bercs: Lev. 72). Az idevaló bassa, már vagyon másfél hónapja, hogy Orsovát megszálltatta (Mik: Törl. 356). Senkinek anyyi barátságát nem tapasztaltam hozzám mint az ide való érseknek (381). **2)** [ad rem pertinens; zur sache gehörig]. Sokan a pápának két-féle hatalmát értik e két fegyveren, de nem ide való s csak el-tekerése az helynec (Czepl: Sion. 137).

ideig-való, ideiglen-való: temporarius, temporalis, temporaneus MA. [zeitweilig, zeitlich]. Ellenséggel szerzett ideig-való frigy: *pactae cum hoste induciae PPB. Irghalmassági zeren weth wr ysten emberre ydeyghilen ualo nyawalyat (ÉrsC. 282). E parancsolat csak ideig való völt és az sidókat illette (Pázm: Kal. 469). Azért verettetnek le annyi sok emberek az ideig való és az örök halálra (MA: SB. 38). Hited valóságos, tsak ideig való az, mely a tudománynak gyönyörűsége voltból nemzödött (Megy: 3.Jaj. II.18). Mindenek ideig valóc, esendőc és el-mulandóc (Com: Jan. 211).

ingyén-való, ingyenben-való: gratuitus MA. unvers-dient, aus gnaden kommand PPB. Mind ezekben az vvr isten az ő ingyenben való io kedueből igazgatta az magusokat (Born: Préd. 80). Adgyad minékünk szerelmes szőlős gazdánk, hogy az te ingyen való kegyelmességeddel élhessűne (MA: Scult. 220). Nem ingyen való jó kedueből eszekeksi a jót az isten az emberekben, hanem a cselekedetért (Matkó: BCsák. 314). Ennek az alkumak legjobb módja az ingyen való hasznos, kedves szolgálat (Fal: UE. 422).

inni-való: potabilis MA potandus PPB. [ad potandum pertinens]; zum trinken gehörig, was sich trinken lässt PPB. Hogy innéz job innya való víz az eső víznél, ezkor megpróbálhad (Cis. E4). A pásztor kezdé holmi innya való pohárkákat faraskálni (FészP. Bészf. 19).

itt-való: praesens, praesentaneus, hic existens SL. [hier befindlich, hiesig]. Harazty Gergel, kyt az fogságból az itth való sok iambor wytezekkel igetemben kezesegen ky wetthem wala (RM-Ny. II.71). Imkildtem ezitt való vadászásomból vadat és az itt való kertemből dinnyet (Nád: Lev. 4). Tavol megyünk az itt való fel-főt ezélnktől (PHorv: Apol. 23). Azitt való kulesos városok még eddig becsülettel viselték magokat (RákGy: Lev. 166). Nagyságod nevével adtam az ittvaló barátoknak 300 forintot (Bercs: Lev. 488). Beszélgessünk hát mind a városról mind az itt való állapotról egy keveset (Mik: TörL. 381). Tegnap 33 esztendeje mult el itt való uralkodó bujdosásunknak (440).

jelen-való: 1) [publicus; offenbar]. Mire ezik a iolemlalo búfús művelkedetbelieckel (MünchC. 29). 2) praesens, praesentaneus, instans C. gegenwärtig PPB. Szabadoban meg engőmeth myndőn gonossagoktól, el mivlaktól, yelőn waloktól es yővondóktól (CzechC. 37). Eleg a jelen valo napnak hív gonossaga (JordC. 372). Le üle reszketűn az jelen ualó tel miatt (Kár: Bibl. I.453). Lakjunk az jelen való jókkal és az örökséggel mint az ifúsággal ugy élyünk (MA: SB. 8). Az jelen valók hiszik, hogy a kik meg holtauk, élnek (Bal: CsIsk. I.129). Ez jelen valo evangéliom tanét az nyomorult testne erőtlenségi ellen (Zvon: Post. 1751). Hogy valakit a jelen valóé közzől ne ingerelly: ne quem praesentium laessas (Com: Jan. 203). A jelen való élet csak út, mellyen hazánkban igyekezzünk (Hall: Paizs. 63). A jelenvalók köszöntik őtet, hogy már ő is a hívők közbe vétetett (441).

jóra-való: 1) [necessarius, utilis, commodus; freundlich, nützlich]. Lelki szükségűne, hogy othalmazza minden gonosz kenamságtól és indiczon mindenkor ezac iora valo vagyolkodásra (Born: Evang. IV.118b). A gonosz történet a iora valo gondviseltenségek miatt lezón (Frank: HasznK. 28). Ha mindene, melyeket anag el vezettem, anag mellyek iomra valokból ellenem valokka lőtenec, éppen volnanak (Decsi: SalJ. 12). A száz rosz közül is ki tudják válogatni, ha csak egy mi jóravaló legyen is mellettök (Fál: UE. 437). 2) bonae frugis Kr. [brav, rechtschaffen]. Hagyj békét ennek a szent atyának, a ki jóra való ember (Fál: TÉ. 732).

kézben-való: [sudarium; handtuch]. Verétée törőlk kézben való keszkenyők: sudaria (Com: Jan. 101).

kézre-való: chirotheca SL. [handschuh]. Az régen kért imeg vállat kőre bútam volt, bár csak ezérnával varrott lenne kézre való és nyakra valóval (LevT. II.292). Kézrevalót vásárol azon tsipke miből (Fál: NA. 143).

ki-való: [foras versus; auswärts gerichtet]. Orvosságot nem veszeu, hanem ez ki való járassal akarná magát meggyógyítani (Mik: TörL. 364).

ide-kivaló: [extraneus; aussen befindlich]. Azt tudom, ide ki való állapotot tudná ő kegyeme (RákGy: Lev. 17). Az ide ki való tolvajláshoz tanult nemzet annyira elvetemedett, ha egy holnapra fizetnének is neki, de ha nem prédálhatna, semminek tartaná (RákGy: Lev. 256).

kiváltképpen-való: peculiaris, singularis, specialis, principius MA. sonderlich, sonderbar PPB. Kiváltképpen való malasztot adot vala isten evneky symna bynosokert (BornC. 12). Nagy Sándor kiváltképpen való példája és tükőre az bölcseségnek (MA: SB. 11). Az gróf kiváltképpen való gondviseléséből egy kád vizet készített volt offéle szükségre (30). Három kiváltképpen való győzedelme lészen annak, a ki Thebas városát újolg

fel-építi (Hall: HHist. I.4). Mag-haraguván az aszszony ember olyan kiváltképpen-való könyveknek becselenséjét, hármát elégette (Hall: Paizs. Előb. 1). Ezek kiváltképpen való tulajdonsági ennek az állatnak (Misk: VKert. 78).

kívül-való: exter, externus C. exterus, extraneus, extrarius MA. [ausßen befindlich, äusser-] fremd, ausländisch PPB. Kívül való ne járuljon ti hozzátoc (Kár: Bibl. I.136). Az városi ember kívül való embernek, ha lehetne, szemét is kú ványa (Decsi: Adag. 199). A fűszerszárok némellyek idegenek, kívül valók, némellyek hazánkbeliek (Com: Jan. 27).

környül-való, körül-való: [circumstans, circumjacens, vicinus; umgebend, ringsherum befindlich, umliegend]. Maga mondván nem ehac az ő elpusztulásokat, de még a környül való pogánokét is (Helt: Bibl. I.g3). El mennén az környül való városkákba és falukba vegyene magoknak konyeret (Kár: Bibl. III.36b). Nagy sokaság ment utánna minden körül való városokból (Zvon: Post. 1544). Isten sátorában körül való ékes ségec és ceremoniáe (MA: Bibl. 171). Itt nem subsztálhatván hadunk, majd körülvaló falukra osztom (Bercs: Lev. 206). A materia prima és a nap körül való nyargalási Copernicusnak bizvást ki-maradhatuak a beszédből (Fál: NE. 22).

közel-való: propinquus C. [nah, nahelegend]. El méne egy seroggal és el reyte magát ot a közel való erdőben (Helt: Krón. 56b). Job az közel való szomszéd az mesze való atyafiumál (Kár: Bibl. I.619). Szinte mint Damocles reszketve fél-nék a közel-való ronástól (Pázm: Préd. 70). A közel való vármegyékét is felvették vala mind füstönként mind urakot, nemeseket és a pörökot (Monrók VII.15). Ha közelebb való atyafiak voltak, úgy hitták egymást: ücsém, bátyám (XI. 357).

közelvalóság: proximitas C. MA.

lábra-való: femoralia SL. [unterhosen]. Lábra való, gatyá: subligaculum Major: Szót. 454. Férfini öltözet: a bugyogó avagy nagydrág, gatyá avagy lábra való (Com: Jan. 99). Rayta hagyák csak ingét s az lábravalóit (SzBódó: TFü. 10). Csináltattunk véle inget és lábra valót (MontME. 1297).

látni-való: [conspicuus; augenscheinlich]. Látni való mindenképpen, hogy ha mi az élő istennek választot templomi vagynye, semmyképpen balanyozoc nem lehetűne (Mon: KépT. 89). Látni való, hogy ezek a jók ez világnak játékos esufsigiban nem találhatuak (MA: SB. 19). Látni való kegyelmes uram, hogy a német táborból csak fél mérföldnyire sem bocsátja compániákt (MontME. XI.91). Látnivaló dolog, magával is jőhetetlen ebben az dologban (RákF: Lev. I.322).

magán-való: 1) privus MA privatus, singularis Kr. [abgesondert, besonder-, einzeln]. Mindenekezt int, hogy a magán való gyonast hatra ne vetnee (Mon: Apol. 362). Tertullianust pápista embernek tartották az embernek az paphoz esal. magán való ginánsárol (Bal: CsIsk. 87). Az épületek közönségesek avagy magán valók (Com: Vest. 91). Ezek a magán való, egy természetű testek (Com: Jan. 5). 2) simplex Mlog: Töszl. I.167. [einfach].

magának-való: [solitarius, singularis, privatus; einsam, abgesondert]. Komor, magának-való ember volt: natura tristi et *recondita fuit PPB. Kik magoknak való életet kynának vyesely: qui solitarius vitam desiderant ducere (EhrC. 38). Az éttzaka légyen magának való, ne légyen énelés azon (Kár: Bibl. 1513). Magának való: kedvetlen ember (Pethő: Krón. 234).

magaszinént-való: [simplex; einfach]. Az okoskodás maga színént való avagy elegyes syllogismus simplex vel compositus; mikor tudniillik az egész kérdés a feltételbe foglaltatik be és

így az okoskodás is elegyes; ha a harmadik tekintet a magasztentővaló okoskodásban a kérdőnek mindenik ágával meg egyez, akkor az okoskodást mindenik részében allítani kel (ACsere: Bölcs. 92).

[megtérésnélkül-való]

megtérésnélkülvalóság: [natura inemendabilis; unverbesserlichkeit]. Mit szóln? Pironázódzik meg-térés nélkül való-ságokról (Diósz: Tal. 300).

mellette-való: [circumstans; umgebend]. A mellette való, elévaló szolgálának negyven-ötven egész negyvenes-hordó borokat elajándékozott (MonIrók XI.319).

mellre-való: pectoralis, pectorale, amiculum C. Aszszonyok mellrevalójok: capitum PPI. Ujjas mellre-való: wamms Kir-Besz. 131. Utra menvén mellre valóra palástot vettenek fel (MonIrók XI.343). Drága kövek, melyek a melyrevalón voltak (Bod: Lex. 202).

messze-való: longinquus MA. weit entlegen, fern entlegen PPB. Az folyhó messze, távol való: nubes est remota (Com: Vest. 5).

mindenütt-való: [qui ubique adest; allgegenwärtig]. A szentek nem mindenütt-valók, hogy minden helyben lévő könyör-gőknek beszédekét hallanák (GKat: Válts. I.1123. Sárp: Noe. 32).

mindenüttvalóság: [omnipraesentia; allgegenwart]. A mindenütt-valóság az istennek állat és természet szerint való közölthetetlen tulajdonsága (GKat: Válts. I.1123).

minek-való: [quorsum; wozu dienlich]. Mert hová, minec való a számos öreg könyvec (Com: Jan. 157).

mire-való: ∞ De mire való az irasnac elő hozasna latoc (Mon: Apol. 286). Ha Lucz megjűhet, ő bizonyost hoz, mire való (RákGy: Lev. 500). Mire való az tovább való distractio egyéb-re, hanem népünknek fogyasztására (Bercs Lev. 631).

módnélkül-való: [nimis; masslos]. Bé-rekedés és homt lézen a mód nélkül való kiáltástol (Com: Jan. 52).

[nagyneemből-való]

nagyneembőlvalóság: [genus nobile; adelige abstammung]. Az portán nem a nagy neemből való-ság, se nem az érdem emel valakit a nagy tisztségekre (Mik: TörL. 412).

[nemigazvégre-való]

nemigazvégrevalóság: [parum apta ratio; nutzweck-mässigkeit]. Ha ziuten az zolgalat zerint ionak teczik is, mind az által az nem igaz végre valóság miatt bűn (Zvon: Osiand. 31).

nyakba-való: [torques; halsband]. Azt is tudom, hogy nyakába valót is hozzá illyendőt kell adni, azt is tudom, hogy az jegygyűrűnek is jelesnek kell lenni (Nád: Lev. 48).

nyakra-való: 1) [torques; halskette]. Egy gyénántos nyakravaló, egy gyöngyökből készítettett belső nyakra való (Gér: KárCs. IV.459. 460). Készebb volna száraz kenyeret enni, mint sem gyöngyös nyakravalóját eladni (Mik: TörL. 148). 2) [collare; halsbinde]. Varrott gyoles volt, az kivel az melyit befedte egész a torkáig, majd addig, az meddig az nyakra való-jok volt (MonIrók XI.342). Nyakravalót soha máskor nem viseltek, hanem mikor ntra mentek (350). Az ifjú leányok és asszonyok oly széles pántlikákat kötnek az nyakokra mint az férjűk nyakravalója. 1759 (Hazánk. I.296). Nagy hajad, nyakra-valód, kalapod, dobányzásod németektől vőtt (Misk: VKert. 230).

nyilván-való: 1) propatulus C. [publicus; öffentlich]. Az Az zyz nyilván való helen sokat ne kesiee (DebrC. 345). 2)

manifestus, evidens, perspicuus, clarus, exploratus, confessus, tentatus C. [offenbar, klar, deutlich]. Nyilván való jó adósságok: nomina explicata PPB. E nő mentől gonozb, titkon való es nyilván való ellenségőnc ez Aman (BécsiC. 63). Nyilván való hamisság (Mon: Apol. 17). Az dolognak nyilván való bizossága és jele (MA: Bibl. I.71). Könyvebb embernek magát nyilván való ellenségőtől megoltalmazni, hogy nem mint az álnok ember-től (Misk: VKert. 242).

nyilvánvalóképpen: [aperte; offenbar]. Az fejedelennek privilegiuma ez ország törvényenek nyilván való keppen ellene van (Ver: Verb. 238). Nyilván valóképpen szolnac az prophetac az pogánoknak balvanirol (Mon: Képt. 150).

nyilvánvalóság: evidentia, energia C. perspicuitas MA. klarheit PPB. Az dolognak nyilvánban valóságáért végy ilyen példát (Pázm: Kal. 645). Nyilván valóság az, hogy az emberen gyakorta oly dolog esik, az mely keservesb a halálnal (MA. SB. 87). Az én czodámnak nyilván valóságáual meg bizonyodot az, hogy én vagyok az Messiás (Zvon: Post. I.58).

oda-való: [eo pertinens; dortig]. Közsegheun az oda való soceknak domíneok házánál (Bal: Epin. 1). Kegyelmed is az odavaló dolgokról tudósítan (MonTME. IX.293b). Kolosvárinak hívták, nygán odavalo szamunca. 1760 (Hazánk I.375). Váradon az oda való püspök az egyházfit meg-égettetten igen alá-való dologért (Bod: Pol. Előb. 4).

ott-való: [illius loci; dortig, dort befindlich]. Az többi ott való sokaság az Jordánnak szoréttatván oda holt (Zvon: Post. II.257). A János király fiának ott való fejedelemségében (Bal: CsIsk. 19). Sok ezer evangelicus embereknek husokat adta-fel meg-ételekre az ot való lápistaságnak (Czepl: Japh. 103). Az ott való lakosok betsülett fogadgyák és mindennel ked-vesen gazdálkodnak (Hall: HHist. I.42). Gyölének Budához az ott való vezér Izmael bassához (Gyöngy: KJ. 106).

örökké-való, örökkén-való: aeternus, sempiternus C. ewig Com: Vest. 118. Örökké való végezés szerint (MA: Bibl. I.59). Az gyönyörűség nem keres egyebet, hanem az örökké való veszedelminket (MA: SB. 38). Az mi szegénységőnc men-nyei gazdag bévelkődésre és örökén való örömrre fordult (Zvon: Post. I.7). Csak kezdeti, szengéje amaz örökké való-nak (Ker: Préd. 64). Úgy tartják mintha örökén való frigyek volna vele (TörtT. XV.50).

örökkévalóság, örökkénvalóság: aeternitas, perennitas, perpetuitas C. ewigkeit PPB. Bizonyos és valóságos isten az Christus, mert örökkén valóság tulaydonéttatic néki (Zvon: Post. I.104). Semmi teremett állatnak nincsen magától eredeta, létele, sem örökké valósága (Báta: VTárgy. 139). Parányi az, a melyet az örökké-valóság követ (Megy: 3Jaj. II.181). Leg okosb és leg nyertesb csere az, melyben a mulandóságokért örökké valóságot nyerhetünk (Biró: Ünnepe. C2b). Drága kincs az idő, minden szempillantás egy egész örökkévalóságot ér (Fal: NA. 139).

őszinte-való: sincerus, rectus; aufrichtig, gerade PPI. Jesusnak ő szinte való szent szerzese mellett meg maradván (MNYil: Agend. 132). Őszinte való teremett állat (Ker: Préd. 77). Az jó vég az őszinte való gonosz cselekedetet jóvá nem teheti (GKat: Válts. I.950). Az írásnak őn-szinte való saját értelme (GKat: Titk. 327).

rendkívül-való: extraordinarius MA. ausserordentlich PPB. Az őkör pásztorból lőtt Amos prophétát sem rend kívül-való ajándékkal sem rend-szerént valóval fel-ékesítve nem láttya (Megy: Dial. 43). Rendkívül való alszél fujt (MonIrók XV.75). Rendkívül való nagy dolgot akara tselekedni, elakarván hitetni másokkal, hogy néki szövetsége vagyon a magasságbéli lelkek-vel (Mik: TörL. 423).

rendszérint-való: ordinarius C. [ordens-]. Még a rend szerint való sádo doctorok is nem veszié vála be az aniaszent-egybazhan a poganokat (ÉszT: IgAny. 94).

részszérint-való: [partialis; partiell]. It vettetyk reez zereent való kérdees (CoriC. 16). Ez életben vagyón henfuk valami rész szerint való aiandek (Pél: Tan. 518). Valaki közön-séges jóra néz, rész-szerént valón ne akadozzen (RendÉlPéld. A2).

[rövidedén-való]

rövidedén-valóság: [brevitas; kürze]. Ha ennek az röüdeden valóságnak compendiumainak helt kellyene adnunk (ÉszT: IgAny. A3).

sémmire-való: [inutilis; nutzlos]. Öseinknek jósága sem-mire-való reánk nézve, ha mi magunk is jók nem vagyunk (Gyöngy: Char. Előb. 10). A miéd semmire való lisen, nem takar bele [a kasba] mizet (OrvK. 62).

sokképen-való: [multifarius; vielfältig, vielfach]. Ot lata sokkepen való meg ekesült zekeket (VirgC. 63). Az erdegh-nek sokkepen való kesertety (ÉrdyC. 165). Az isten sokképen való esodas modot talál az mi éltetésünkben (Zvon: Post. 1553). A törökök az ő kőnyörgéseiket sokképen való fűlekkel viszik véghez (Misk: VKert. 87).

szembe-való: **1)** [simulatorius; täuschend]. Nem szembe való szolgálattal szolgálván mint azoe, kie az embereknek kel-letic magokat (Helt: U.T. Dd). **2)** [adversus; gegenüberstehend]. Laszlo király szembe való viadallal az tatar nemzetet meg ronta (Ver: Verb. 230). Az Christus halála szembe való fűtközet vála az ellenségeekkel (Born: Préd. 238b).

[színösségnélkül-való]

színösségnélkülvalóság: [sinceritas; vollkommenheit]. A főkellefesség meg-határozott, melyet színesség nélkül valóság-nak nevezünk (Apati: Vend. 753).

szükségre-való: [necessarius; notwendig]. Tsak a vizek el ne száradtak volna, mert tsak szükségre való is igen nehéz kapni (Mik: TörL. 401).

szüntelen-való: continuus, assiduus, perpetuus C. immer-während, stetig PPB. Zsüntelen való edeskedeseert igen elme-rült vála istenbe (VirgC. 68b). Az test az ifúsági zabálódással, zsüntelen való dösöléssel és bujjázkodással megerőtlenült (MA: SB. 36). Amiotta a vájda elment, zsüntelenvaló zenebona a városou (Mik: TörL. 383).

szüntelenvalóság: continuatio, continuas C.

távol-való: absens, longinquus MA. abwesend, entlegen PPB. Az en attyamfay ky budosnac tauolualo helyekben (ElrC. 114). Kezde vele zohny tauoly való idegen szokat (VirgC. 64). Az tauoly valot bantia meg, az lé az reszeggel pörldök: absentem laudit, emm ebrio qui litigat (DictaGr. 18). A tudományokhoz illendő hely a zenebonától félre tétetett, távol való (Com: Jan. 157). Abban az időben, ha távol valóbb atyafi volt is, úgy hitták egymást: ösém, bátyám, sógor (MonIrók XI.357). Attól nem igen tarthatni, hogy a távolvaló tartományokban a gubernatorok az engedelmességet félbe rúgják (Mik: TörL. 421).

távolvalóság: distantia MA. entfernung PPB. A föld mérő az edgymástul tauol valóságokat méregeti (Com: Jan. 164). Csak kicsin távolvalóság is oly akadált teme abban, hogy meg nem térne leárunk (Beres: Lev. 202).

természetellen-való: [naturae repugnans; unnatürlich]. Meg-volt e természet ellen való dolog szerte-széllyel Magyar-országban (Szatm: Cent. 61).

természetfölött-való: [ordinem naturae excedens; über-natürlich]. Nemikeppen természet fölött való ammeitüi anag lelki edességnek tellyes telkeltes zeretetj (NagyszC. 122). A mi goromba értelmünkhez képest semmi természet felett való nem mondanak (Pós: Igazs. 1386).

természetszerént-való: nativus C. natürlich PPB. A lelök el hagia az ő természet zereent való zeretdicet az istent (DebrC. 142). Szent János ez világot annak természet szerint való igaz színéről ki írta és ki festőtte (MA: SB. 7).

titkon-való: occultus C. claudestinus MA. heimlich, ver-borgen PPB. Emv meutől gonozb titkon való ellenségné ez Aman (BécsiC. 63). Titkon való uerembe ő magat el reite (VirgC. 26). Zemeranes, titkon való zegenyek (MargL. 58). Tit-kon való tanítvanya vála az Jesusnak az sidoktul való felteben (Szár: Cat. E3).

tovább-való, továbbá-való, továbbra-való: ulterior C. [weiter, länger]. Towabhan való tauwsagwnknak haznalattara neegy rend hely tauwsagwnk leezen (ÉrdyC. 4). Nem kellene a megmaradot legiokat bertelen elvesztenü, hanem tonábra való szükségre kellene azzokat tartani (Helt: Krón. 12). Nincs tovább való meg-maradása az istentelen embernek (Tof: Zsolt. 29). Klobusiczky uram tovább való mulatásában Varsován nem vólt mód (RákGy: Lev. 416). Nemi adunk é azzal alkal-matosságot a mi ellenségünknek tovább való kegyetlenkedésre (GyöngyL: KVall. 216). Hadaink közé nem mehet továbbvaló dispositionkig (RákF: Lev. 1163). Paranesolja Nagyságod, tovább való paranesolatjüg meg ne induljak (Beres: Lev. 85). Méltöz-tassék Nagyságod maga tovább való resolutiójárul értetni (622).

tudni-való: [notus, cognitus; bekannt]. Tudni való, hogy az attia a szent lelek is (Mon: Képt. 11). De tudni való, hogy azoe chae egyet varnac (Mon: Apol. 451). Tudni való, hogy ez nem képes (Pázm: LuthV. 71). Tudni való, hogy a mint a nemes ember a köz rendnek porából ki-emelkedett, úgy jobban látszik és okot ad a szóra (Fal: NE. 12).

utána-való: posterus, posticus MA. [insequens]; hinterwärtig, nachfolgend PPB. [verfolgend]. Az alá szálló nemzetségnec rendi között vannak az unoka fi és mela leány minden utánna valókkal (Com: Jan. 120). A német utánna való nyomulásomat megértvén ismét este alkanyadaskor indult meg rend nélkül (Beres: Lev. 198). Ez a Caeruleus kezdé az elszakadást és az utánna-valóji ötet követék (Mik: TörL. 222).

útra-való: viatorius C. viaticus, itinerarius MA. zur reise gehörig PPB. Wttra valot agy ewneky de [te] barmodbol, te zeerwdból (JordC. 233).

valamire-való: [clarus; ansehnlich]. Gondolván, hogy sok magyarok jönnek hozzánk, de hálá istennek, egy valamire való nem jött (Mik: TörL. 357). Tantorog az okosság és se ize se rendi a valamire való beszédnek (Fal: UE. 416). Egybe-gyüllének, a kik tsak valamire való emberek vóltanak az ország-ban (Bod: Pol. 101).

valóban-való: [serius, verus, certissimus; ernsthaft, wahrhaftig]. Valóba való és az atyához egyenlő isten (Tel: Evang. II.351). Egy valóban való lutheranust sem lattam még (Mon: Apol. 418). Valóban való tudós ember (Deesi: Adag. 216). Valo-ban való keresztényec (Zvon: Post. 1176). Valóban való tudos (Toln: Vigaszt. 281b). A valóban való derékas dolgoktól néha meg-szűnnyöl: a seriis quandoque cessa (Com: Jan. 208). Mely-nek valóban való hasznát érezhesse (TörIT. XIX.73).

valósággal-való: [sincerus; echt]. Két rendbéli keresz-tyéneknek nemüi vadnak tudni-illik tettetés kereszténynek és valósággal való kereszténynek (Ker: Préd. 302).

végképpen-való: [justus, conveniens; richtig]. Végképpen való kemenség csak az haragnak edeniben vagon (Fél: Tan. 217b).

vetni-való: seminalis, sativus MA. gut zu säen PPB.

viselni-való: gestamen C. MA. bürde PPB.

viszonta-való: [mutuus; gegenseitig]. Ez zabola volna, hogy többre ne lépjenek az adakozással, mint sem üstön arra, hogy eokis elővegyék a viszonta valót (Fal: UE. 485). Az udvariságnak igaz ira mindenkor alábbvaló lészen a viszontavaló emberségnél (498). Mindent eltűr, tsak hogy kedvében maradjon istenének és viszonta-való szeretivel legelhesse szívét (Fal: SzE. 514).

vissza-való: 1) praeposterus; verkehrt. Vissza való dolgot czelekedtél (Mél: Jóh. 87b). Vissza való diezíret: Hipponaeteum praekonium (Decsi: Adag. 95). Vissza való nenetés: risus Sardonius (209). Vissza való dolog: Alabandium opus (248). 2) retrorsus; zúrtikekehrt. Tegnap napon kedvében maradt nekem vissza való szállását, azonnal indúltam utánna (Beres: Lev. 546).

voltaképpen-való: [verus; wahr, wirklich, eigentlich]. Voltaképpen való tanítványim léstec (Zvon: Post. 1709). A voltaképpen való nedvesseg az, midőn a víz avagy egyéb leves dolognak részei a kemény testeknek menedekibe bé szelik magokat (ACsere: Enc. 126). Az isteni gondviselésnek volta-képpen való módgya abban áll (Bél: Comp. 19). Száz esztendőik forgásiban alig látunk egy léte-volta képen való nagy vezért (Fal: UE. III 13).

zsebbe-való: [sacci; sack-]. Hallám, mintha valami óraperegést hallanék, azzal vetém szememet az oszlopra, mely a közepim volt felásva, hát a zsebbevaló órája ott vagon 1759. Hazánk I.282).

Valóban: serio, efficaciter, efficienter, re vera MA. ernstlich, kräftiglich PPB. Valoba ki irtatic enec lelke es az ő vétéke ő rayta leszen (Helt: Bibl. LXXx3). Jere én velem a hárszaló piatra és egyen valóba meg mutatom, hogy én erősb vagyok náladnál (Helt: Mes. 210). Keresztienek, de maga valóba eretnekek (Mél: SzJán. 248b). Ha az bűdös ebűnae belső héyát etzetben törne főzed, valóban az varat meg gyógyítja (Mél: Herb. 21). Ha gyakran iszod, valóban az hoyagban, a vesében való követ routya (56). Így leszesz valóba szemérmes és kedneséget minden ember előtt találsz (Kár: Bibl. 1679). Az kenier valóba Christus teste (Fél: Tan. 418b). Ne immel-ámmal, hanem valóban és szorgalmatosan keressek (Pázm: Préd. 191). Adgyad az levitákat Aaron fiaínae, mert valóban adattának ő néki Israel fiaitól (MA: Bibl. 120). Az ki mostan keményen ilatik, az dőlgöt valóban megálhattya (MA: SB. 13). Kiáltani kezd: Jezus David-nac fia könyörűly raytan! Valóban ékes vallástétel (MA: Scult. 251). Ugyan valóba gondolkodunk fölöle. 1619 (KDebr. D7). Okokkal erőssen, valóban, fontossan világosítja (Com: Jan. 162). Valóban szerencsénk van az sógorokhoz (RákGy: Lev. 401). Valóban terjeddegel naponként Símbar papnak számársága (Pós: Válasz. 189). Mi az harez alatt az fővezérrel valóban szepegtünk vala (MonIrok VIII.326). Nekem valóban nehéz, hogy semmit sem tudhatok az tulsó dolgokban (Beres: Lev. 63). Valóban díztelen és veszedelmet szerző gonosz tőlök el-hajlani (Fal: UE. 391). Keserű János viselte a püspöki hivatal valóba püspöki lélekkel és indúlattal (Bod: Pol. 71).

Valójában: reapse PPB. [in der that, wirklich]. Angyal volt, a mint hogy valójában az is volt (GKat: Titk. 429). Nem valójában, hanem tsak a bálványozoknak vélekedések szerint érti a sok istenek azokat, a kilet előbb meg-nevezeték (926). Az isteni tulajdonságok valójában nem különböznek (Pós: Igazs. II.170). A lutherak a kenetet senkinek sem adgyák.

azért valójában ellenkeznek a szent irással (Malkó: BCsák. 440b). Azokat tarthattuk valójában szám-ki-vettetteknek, kik ki-estenek az istennek jó kedvéből (Hall: Paizs. 499). Úgy léstünk valójában ő felségnek dűtsőséget adni kész szívű igaz kereszténynek (DEmb: GE. 16). Akkor tölt-bé valójában az isteni szózat (111). Hogy ha valójában szeretünk, tehát minden beszédünk arról vagon, a mit érzünk (Köny: VM. 11). Bizony valójába papi, püspöki egyenességgel, tudományjal s bátorsággal fel-indáztatott ember volt (Bod: Pol. 111).

Valós: [qui est; befindlich]. Az hajókon valósoe vitorlaikkal nagy árnyékot szereznece vala (MA: Bibl. II.16).

Valósít: [confirmo; rechtfertigen]. Ime meni bizonyosságok valósetták az szemnek büntetését (Lép: PTitk. I.110).

Valósod-ik: [persvasum habeo; sich überzeugen]. Itt mi nem mulatunk az Ngod méltó dícséretinek színe meg-adásában, mert valósodtunk abban, mely nagy munka kívántaték arra. 1613 (KNagysz. D2).

Valóság: 1) res MA. [veritas, verum; wahrheit, wirklichkeit]. Az okos embernek nem a hímes szók, hanem az erős valóságok tetszenek (Pázm: Préd. c). Annakokáért ez harez annyival veszedelmeseb, valamennyivel nagyob valóság és szerénkedés benne vagon (MA: SB. 38). Muszáik nem számlálom, mert álomhoz való discursus volna inkább mint sem valósághoz (Zrínyi II.169). Csak poeskandékból vagy Philaetus s nem valóságból (Szentiv: Verseng. 333b). Írtam Esterbáz Antal uramnak, küldjön Kűpösre ezen dolog valóságának megtudására (Beres: Lev. 276). Háromszáz lovas által-bocsatottam tegnap este, hogy vizsgálják meg valóságát az bireknek (432). Minden zsebt, kebelét, tsalmáját tele hozza ide igérettel, de tsak igérettel és nem valósággal (Mik: TörL. 27). Ne féljen Kéd, nem írok több bolondsiságot, hanem valóságot (139). Mind-el fellyeb jár a categoria, a száraz valóság, annál nehezebb az első felső fokra férkezni (Fal: UE. 470). A buzugság jobbára elől-járóban vagon, mindent el-foglal és azért az utánna érkező valóság már nem talál helyt magának (480). A nem sokára bé-következett báborus idő miatt ezen végezés valóságra nem kele (Bod: Pol. 148). 2) essentia, substantia MA. das wesen PPB. Lévdő állat, valóság, vagyonság: essentia PPB. Isten vagók, ki testőt, lelkőt, mozgást, elést, valóságot attam mindennek (Mél: SzJán. 52). Az ania-szentegyhaznae valóságához es megmagyarazasához semmikeppen nem kuantitac, hogy közönséges lebesen (EszT: IgAny. 32). Az teremtet állatoknak is isten ad valóságot (MA: Bibl. 153b). Ha az sz. írásban eltekintélünk, mindgyárt azt találjuk, hogy az isten szent és tiszta valóság légyen (MA: SB. 16). Akarod-e tudni, kik hirdették es írásban is foglalták az pokol kinyának valóságát (Lép: PTitk. 122). Ha édesnek valósága vagon, savanoságnak is köll találtatni (290). Az isten lélek, kinek valósága ő maga-magától vagon (MHeg: LPreb. 4). Az arany ha százszor az olvaszó serpenyőben eresztetik is, semmit el nem vesz az ő állatytában és valóságában (Com: Jan. 15). A gyalogság a hadban a valóság (Zrínyi II.182). Az ő paráznságával a házasság kötelinek essentiáját, valóságát bontya el (Malkó: BCsák. 444). A keresztényen vallásnak belső valóságát el-hagyván majd csak a köntöséhez ragaszkodnak vala az emberek (Bod: Pol. 6).

Valósággal: [re vera; wirklich]. Nem járúltál valósággal az wrnac lélelmére (Kár: Bibl. 1650). Valósággal gondgya volt ő néki az isteni szolgálatra (MA: Scult. 520). Az glasiasticus igaz valósággal csak üveg és nem drága kő (MA: SB. 6). Ha ti valósággal kentek engemet királyvá ti raytatok, jertek, reményletek az én árnyékomban (GKat: Vált. 155). Némelyek a próféták és apostolok írásaitak ha szóval valják is, de valósággal el-tagadják (Bod: Pol. Előb. 1).

Valóságos: certus, verus, genuinus, proprius, serius, essentialis, realis MA. gewiss, wahrhaftig, eigen, wesentlich PPB. Az igazság szerzőnek tulajna valóságos (Kár: Bibl. I.609). Panaszí voltat istennek, hogy az igaz és valóságos belső meg tisztulása gondot nem viselhéne (Born: Préd. 217b). Nem tudja vala, hogy valóságos dolog volna az (MA: Bibl. IV.118). Ez ilyen gyönyörűségeiben igaz boldogság és valóságos öröm találtassék-e (MA: SB. 16). Semmi valóságot nem találni ő benne (45). Valóságos, hogy az vr fel tamadt (Poenit. 81). Valóságos magunkban szállást s igaz meg-szontyolódást szerez e' tanság (Megy: 6Jaj. IV.14). Anayit ugatott, mintha valóságos kutya lett volna (Monlrók XI.337). Késő valóságos hírít már az succursusnak várni (Beres: Lev. 628). A törökök annyi rab leínyit tarthatnak, amennyi tetszik, és az ellen semmit nem mondhat a valóságos feleségök (Mik: TörL. 190). Mahomet a valóságos és mindeneket teremtő istennek ismérétségére fundálta a vallást (423).

Valóságosan, valóságosan: serio, vere, essentialiter MA. ernstlich, wahrhaftig, wesentlich PPB. Vaj-lia valóságosan értenők mi-is a hünek veszedelmes rúttságát (Pázm: Préd. 770). A muzika már Kotzinnál vagyon, valóságosan lehet tartani a kozaktól (Mik: TörL. 385). Azt mondják, hogy lehetetlen egy persának megérteni valóságosan (434).

Valóságosképpen: ~ Nem lehetséges, hogy valóságos képpen nem volna istene ez világnak (Pázm: Kal. 5). Semmi nincs, a mi istent valóságosképpen kikergethesse (Hly: Préd. II.482).

Volt, volta: 1) [status; stand]. Az mi voltunkról es állapotunkról tegedet bizonyossa tenneak (LevT. I.25). Czie te egyedül nyiluan iol tudol felesges isten az mi voltunkat (Born: Ének. 140). Nem akarí, hogy senki ötet vóltinál nagyobbak tartsa, nagyobra hősílyle (Pázm: Préd. 50). Vóltunknál nagyobbak ne itílylik magunkat (56). Mindazonáltal ezeknek vóltomhoz képest Nagyságod kegyelmességét alázatosan köszönöm (RákF: Lev. 151). **2)** [natura; das wesen, natur]. Czac hamar vóltát a bor meg mutatá, mert vén Noet hamar meg itasíta (Valk: Gen. 5). Voltod uram változás nélkül ál (MA: Bibl. V.47). Kik tapasztalták erejét vóltomnak, el-hiszem, hogy tudják hasznáts is ők annak (Felv: SchSal. 12). A matska akár mineonú étkék mellé íltetessék-is, de ha egeret lát, mind azokat oda hagyja és matska vóltát ki-mutatja (Misk: VKert. 166). **3)** [res; das wesen]. Ha tudakozunk a természetnek sok főle vóltai között (Bök: Lämp. 48). **1)** [τὸ εἶναι; das sein]. Jij-ki Hazret Ali, jij-ki föld gyomrából, ismét kel itatni lovadat vér-től, már el felekeztek kaurók vóltodról (Zrínyi II.67). **5)** [honum; das gut]. Minden iozagos vóltayt elhagyva az ő keges volta az aytatos zerelmeket hezzaya ragadga (NagyszC. 43).

alávaló-volta: humilitas Helt: UT. O4. [niedrigkeit]. Meg tekinte az ő alávaló vóltat: respexit humilitatem ejus (Helt: UT. O4).

álhatatlan-volta: [inconstantia; unbeständigkeit]. Az böles emberek, az kik a szerenésének álhatatlan vóltát tudják, az nagy szerenésében igen félelmesek (MA: SB. 19).

árva-volta: [orbatus; das verwaist sein]. Nízze Kd az ő árva vóltát és az ő meglólt atyját (Nád: Lev. 165).

békességés-volta: 1) [tranquillitas; ruhe]. Az tanehoz imeezők zűkségösök: heolnek ceerő uolta, világos uolta, bekesse-gős uolta (SándC. 11). **2)** [pax; friede]. Én nem látok egy szomszédot-is, sem egy idegen nemzetet, a ki a mi kedvün-kért örömet szerentséltesse a maga békességés vóltát a mi veszedelmünkkel (Zrínyi II.166b).

bizonyos-volta: [certitudo; gewissheit]. Bizonyos vóltáim, meggyárol és idejéről az Christus utolsó elfjvetelinek (MA: Seult. 16).

böles-volta: [sapientia; weisheit]. Sok ősz fejeket felül halado tanátsosságod és böls vóltod (Megy: 3Jaj. I.41).

buja-volta: [salacitas; geilheit]. A nőstény örömet kerüli tudván a bak matska mód nélkül való buja vóltát (Misk: VKert. 166).

bűnös-volta: [peccandi consuetudo; sündhaftigkeit]. Ki mikor meg tekente bűnös vóltunkat (Born: Ének. 53).

csuda-volta: [mirabilitas; wunderlichkeit]. Amelkodonanc annak nagy czuda vóltan (Born: Préd. 246).

csúszós-volta: [lubricum; schlüpfrigkeit]. Az borjú láb ilyenkor legjobb, mert az ő csúszós vóltával lágyét, gyógyít s laxál (Radv: Szak. 261).

dicsőségés-volta: [gloria; herrlichkeit]. Mikoron előrend az embernek fia az ő dűcsőségés vóltában (Sylv: UT. I.41).

éggy-volt: [unitas; einheit]. Könnyebb az eggy lételt vagy vóltot el-hinni, hogy sem az szent háromsághot (Bal: CsIsk. 16).

ékés-volta: [decus; schönheit]. Az tanehoz ime ezők zűkségösök: testnek zeep uolta, kyni uolta, ekős uolta (SándC. 11).

elfutó-volta: [τὸ εἰναι; das verschwinden]. Az pogányoknak panaszokodások az gyönyörűségnek hamar elfutó vóltáról (MA: SB. 32).

előtte-volt: [decessor; vorgänger]. Két dolog légyen előtte annak, a ki valami uri űres tisztségre kötelezi magát, hogy az előtte-vóltat, ki mélyen bégydkerezett a szívekbe, oman ki-tudgya (Fal: UE. 444).

erős-volta: [firmitas; fortitudo; stärke, kraft]. Az tanehoz imeezők zűkségösök: heolnek ceerő uolta, világos uolta, testnek zeep uolta, ekős uolta, erős uolta (SándC. 11). Elben mutattya meg magát az hívő embernek erős vóltá (MA: Tan. 740). A Jhuda oroszliának nevezetik annak a birodalomnak soká tartó erős vóltára nézve (Misk: VKert. 60). Ennek az állatnak erős vóltát akárki megítélheti (95).

farizeus-volta: [simulatio; heuchelei]. Pharisaens vóltodat sem meuthetel (Matkó: BCsák. 299).

hálaadó-volta: [gratitudo MA. Bibl. I.507. [dankbarkeit]. Igéri hála adó vóltát: pronittit gratitudinem (MA: Bibl. I.507). Mellyel ő egyszersmind akarja gyakorlani a mi hálaadó vóltat is (Gyöngy: KVal. 334).

halandó-volta: [mortalitas; sterblichkeit]. Az ember tellyességgel megfeletezék az ő halandó vóltáról (MA: SB. 44).

helytelen-volta: [ineptiae; fehlerhaftigkeit]. Meg nem rostálván a feleletnek helytelen-vóltát (Pázm: LuthV. 5).

hitetlen-volta: [incredulitas Pesti: NTes. 90. [unglaube]. Legy segechseeggel az een hitetlen vóltomnak: succurre incredulitati meae (Pesti: NTes. 90).

hitető-volta: [seductio; verführung]. Nagy rezgélődéssel iadulnac, hogy orvosi hitető vóltodat bívón főzött és nyíltzott potsolyával meg-kereszteltye (Kereszt: FelsKer. Elm. 9).

honnem-volta: [absentia; abwesenheit]. Az en vóltar byram ys mast hon nem vóltomha keret fűti (LevT. I.389).

hosszú-volta: [longitudo; länge]. Az időnce hosszú vóltából (MA: Bibl. Elm. 3).

idő-volta: [aetas; alter]. Meg owlote az apro gyermekeket, kyk volnanak keet eztendewsewk eos annak alatta az idő-volta zerynt: secundum tempus (Pesti: NTes. 1).

igaz-volta: [veritas; wahrheit]. Meg mutattya e tudomnac igaz vóltat azoknac veszedelmec, kie e tudomant karom-lottac (Helt: Bibl. I.61).

ismeretlen-volta: [qui ignotus sum; unbekanntheit]. Ne ítélj meg engemet, hogy ismeretlen voltomra hozzád szólok (Hall: Hflist. III.15).

itt-volta: [praesentia; anwesenheit]. Csak az keth keth forintalt Kmed itt voltába is isten thwgia mint magunkath tarthatthwk (LévT. I.20).

jelén-volta, jelénvaló-volta: [praesentia, assiduitas; anwesenheit, gegenwart]. Meg vadnak jraun, kyket teyttenek az apostoloknak és az nepeknek ielenvoltokra (CornC. 11). Vezén vala nagy edesseges vizgztalast év fyauak ielen voltában (25). Yöttem the hozyaad, hogy az te yelénvoltodbol wygztaltassek az en lelken (ÉrsC. 522). Az mi személyünk és jelen voltunk mast itt igen szükséges (Nád: Lév. 2). Megjelentéjelen való vótokat (MA: Bihl. I.14b). Az istennek jelen való volta: praesentia dei (51). Láttá az istennek látható jelenségét az ő jelen voltának sátorában (MA: SB. 21).

jó-volta: [bonitas, benignitas; güte]. Ynty az nepeket, hogy az wr ysteint dyczeryek az ew hozzánk való yo voltaerth (AporC. 10). Az ő meg mertekietetlen io volta az ayetatos zerehmetek hozzaya ragadgya (NagyszC. 43). Az ő io voltából és irgalmassagabol (Holl: Préd. 10). Isten jó voltából elmondhatom, hogy holnap ide hagyom őket mint sz. Pál az oláhokat (Mik: TörL. 386). A mindenható isten ingyenvaló jóvólta azt intézte felőlünk, hogy benne részesüljünk (Fal: NE. 36).

kéllemes-volta: [facilitas; gefälligkeit]. Kéllemes voltával mindeneket felül mul (Debr: Ker. 115).

kór-volta: [aegritudo; krankheit]. Uram láttunk tigleget kor voltodban és az tömlőtben és tehozad lattunk (Syly: Ujt. I.41).

könnyű-volta: [facilitas; leichtigkeit]. Az tanczhoz ime ezők zűksegősök: testnek zeep uolta, kyni uolta, ekős uolta (SándC. 11). Lassa nálunk is nagy könnyű voltat az szo szedeghetesnek (Bal: Epin. 4).

közel-volta: [propinquitias; Nähe]. Városnak közel volta: suburbanitas C.

lêhetendő-volta: [possibilitas; möglichkeit]. Zent Gabriel archangyal zayabol meg hallaa moggyaat és lehetendő voltaat (ÉrdyC. 648).

méletlan-volta: [indignitas; unwürdigkeit]. Immáron isten kegyelmességéből Nagyszegs uram három esztendeje elmúlt, hogy méltatlan voltomra ez mostani hivatalban szolgálom Nagyszegtsókat (TörtT? VII.425).

mi-volta: valor Com: Vest. 149. qualitas MA. [natura]; beschaffenheit PPB. wert Com: Vest. 149. [natur, das wesen]. Az en zeghyn myvoltom zerynth tyzta zywbewl zolgalok Knek (RMNy. II.293). Ali basa jöve alá Szigetnek, hogy mivoltát látná meg a várnak (RMK. VI.133). Melyből gyermekeknek születésnek természetec és az napokna miuolta meg ismeretnek (Cis. CímL.). Az isteni felségnek méltósága és tulajdon mi-volta egy szóval elegendősen ki-mondható nem lévén (Pázm: Préd. A). Az isten szent bibliája nem fűgh az ecclesia méltóságától, sem annac a könnyvnek isteni mivoltáuc meg bizonyításától (Czegl: Japh. 104). Más idegen országoknak-is hasznára ezen ékessen szállásnak mi voltát ismértetni akarta (Tarn: Szents. 152b). Fel-veszi mi-voltát gyakran személlýének, rakja elejében elméje szemének (GyöngyD: KJ. 392). Mi vóltok meg nem felel a temérdek szópompának (Fal: UE. 370). Vizsgáld meg belső mivoltát hivatalodnak (418).

maga-mivolta: ∞ Mit adott isten a teremésben, hanem minden állatnak maga mi-voltát és természetét (Pázm: Préd. 110).

mint-volta: [status; stand]. Az Trencsén felé igyekező ellenségnek s az ellen küldetett hadainknak mint-voltát tekénteni odafordultam való (Beres: Lev. 495).

nagy-volta: [magnitudo, gravitas; bedeutsamkeit, wichtigkeit]. Az azzon ez latasnak nagy voltam meghodalkozvan az év anyanak meg byrdeto (DomC. 6). Nem megyek vala bezynnek és bñwchesygnak nagy voltába, fényen való mylsyge (Komj: SzPál. 129). Előzőkbe aduan az mi bñneinknek nagy és veszedelmes vóltát meg szomoretottalak volt titeket (Tel: Evang. II.3). Nyomoruságoknak nag vólta (Decsi: Adag. 19). Fajdalmuak nagy voltatul kenszerittetven (Debr: Christ. 204). Ditsőség tenéked ur, hogy a te neved áldassék, hogy a te nagy voltod megismértessék (Mik: TörL. 443). Ne neveld annyira magadban némely embereknek nagy vóltokat, hogy megjédj tőlök (Fal: UE. 458). A dolognak nagy vólta azt kívánván halasztaték ügyök a generális sinodusra (Bod: Pol. 101).

nem-volta: [defectus; mangel]. A setétség a világosság-nak nem volta (Ker: Préd. 192).

nyalánk-volta: [natura delicata; leckere natur]. Az őrdög ezt a keserűvel fel-forduló átkozott mézet nyalánk voltunkhoz képest kení ajkunkra (Megy: 6Jaj. II.19).

ott-volta: **1)** [commoratio; das verweilen]. Hogy basznál-nék vele, egy csőppet sem, sőt inkább két annyt ártok ott voltommal (Nád: Lev. 88). **2)** [praesentia; anwesenheit]. Manne meg erte ott voltat anyálnac (Hofgr. 80).

pap-volta: [munus sacerdotale; priesteramt]. Secularis pap voltában custosságot vyselt való (ÉrdyC. 500).

régi-volta: [vetustas; alter]. Nem elég csak a szent írásra mutatnod az te vallásodnak régi volta felől (Bal: CsIsk. 423).

sós-volta: [salsitudo; salzigkeit]. Ihol a tengernek keserű sósvolta (Ily: Préd. 150).

szamári-volta: [natura asinina; eselnatur]. Neues bator, byzwan myelheted a te zamary woltodert (Pesti: Fab. 13).

számos-volta: [copia; menge]. Ezt nagy sok országok s földek ékesítik, halak számos vóltta élését bővítik (GyöngyD: Char. 1).

szémés-volta: [circumspectus; umsichtigkeit]. Ezt megeselekdedvén fel nyílt szemes vóltodat minden tisztességes tndományokra valósággal meg tapasztalod (Com: Jan. 3).

szép-volta: [pulcritudo; schönheit, anmut]. Az tanczhoz imeezők zűksegősök: hehnek zeep uolta, eerső uolta, testnek zeep uolta, ekős volta (SándC. 11). Salamon kyrál mykoron latta vona zeep voltaat, vyve el az herről és yltetee el az ew lygheteeben (ÉrdyC. 289b).

szeretetés-volt: [comitas; freundlichkeit]. Kegélmel haggya meg tisztartónak, hog memel nagobb zeretetés wottal és hamarsággal lebeth, bynak el az convent byzousságyt (LévT. 1.299).

szörnyű-volta: [magnitudo; grösse]. A tisztviselőktől személy válogatás nélkül a bűnek szörnyű volta szerint, valamit érdemelnek, meg-büntettessenek (Bod: Pol. 65).

szűk-volta: **1)** [numerus parvus; kleine zahl]. Az exemplaroknak szűk és kevés vóltok miatt (Matkó: BCsák. Előb. 1). **2)** [inopia; mangel]. Ha az német elleniünk mozdúl, ha túl vonódik az Dunán, megoszlik az falukra, az provisio szűk vóltára (Bercs: Lev. 536).

szünetlen-volta: [perpetuitas; fortdauer]. Időknek szünetlen volta (Mel: SzJán. 413).

kivágyás: [concupiscentia; begierde]. Az ember nemely kivágyásiban önmón kedvét szegedellye (Fal: UE. 382).

Vágyakod-ik, vágyakoz-ik: molior, aspiro MA. sich emilhen PPB. Ez fenyessegre, ez diczösegre kellene méltún mindenec igyekezni, vágyakozni (MA: Scult. 211). Mindenkoron rra vágyakodgyunk (Per: Préd. 179). Táncczoló notákat zen etvén a tánczolni vágyakozóknac (Com: Jan. 168).

Vágyakodás, vágyakozás: molimen, molitio MA. [be-nühung]. Nagy vágyakozásoc ő elmeyeiben fel inditac ötet adukozásban (Gosárv: MagyB. Díjij). Szeretik az drága öltö-
eteket, életeket, jószágokat azokra való vágyakodásokból
erencesére vetik (MA: SB. 4). Idétlen sebeskedéssel és mohó
vágyakodással törekedni valamire (SzD: MVir. 242).

Vágyás: [cupido, desiderium; das verlangen, sebusucht].
Vagy vágyásod és kívánságod vagyon az ő tanítását halgatni
Poemit. 40). Most az üdű megke-ményedet, vagyon vágyása
ároló uramnak ismét az Dunántúl (Bercs: Lev. 364).

fölsőségrevaló-vágyás: [ordinis superioris cupiditas;
ungsucht]. A felsőségre való vágyás az eeclesiában semmi val-
sban úgy nem uralkodik mint a pápista vallásban (Matkó:
Csák. 86).

nagyra való-vágyás: [ambitio; ehrgeiz]. Oh veszedelmes
nagyra való vágyás, kevélység és föl fualkodás, mint iárek,
gy veszek miattatok (Lép: PTük. 1.114). A nagyra való vá-
vásu ismét uralkodni kezd benne és a szeretet meggyengül
lik: MulN. 193).

Vagyít: [suspicio; alimen?]. A doctor mind biztata, hogy
zony meggyógyul, de nekem csak vagyíta a szívem, hogy
echal (Cserei: Hist. 432).

[Vágyó]

dicsőségre-vágyó: [appetens gloriae; ruhmstüchtig]. Ennek
kölcsön is kitetzett eleve dicsőségre-vágyó nagy szívének
ve (Thaly: Adal. 1.129).

nagyra-vágyó: [maiores res appetens; hochstrebend].
nagyra-vágyó: vir ingentis *spiritus PPB. Vad és hatalmas
etet élnek, tobzódásban, kevélységben és nagyra vágyó fel-
valkodságban mennek el (MA: SB. 8). Egy nagyra-vágyó fir-
nt elméjű Arius nevű ember iszonyatos zűrzavarral a pokol-
l viszi-bozú (GKat: Ttk. Előb. 12).

nőszni-vágyó: [nuptiarum appetens; heiratslustig]. Nőszni-
gyó: proens PPB.

Vágyód-ik: conor, molior, satago MA. [sich sehen, stre-
u]. Oda yge-közyünk, oda vagyogyvunk, mert ymaran nyichen
nylagon megmaradásunk (ÉrdyC. 251b). Csak mind hazgy-
nak hallgatására és hitságos mulatságra vágyódnak min-
nnek füilei (RMK. 1.340). Jobb hazába vágyódnak (Sylv: Ljt.
1.109). Mit nem iovalunk es nem dichirúne, arra vágyódu-
t. kériük, hogy lelkünk istennek adassek (Pázm: Préd. 562).
ívsgá olyakra vágyódni, melyekért kemény kiúkkal kel-
kolni (Pázm: KT. 4). A szent irás bűnnek nevezi a testi kíván-
ókra vágyódo hajlandóságot (Pázm: LuthV. 164). Disputálások
ditattanak, hogy melyik volna az legfőbb jó, az melyre minden
abereknek kellene vágyódnok (MA: SB. 1). A szegény embert
rébe akasztalta és annak lüre nevőre tör és vágyódik (33). Ne
gyogy felsőb helyre (FelsőB: UKölt. 21). Ne legyenek az há-
sságra alkalmazások, vágyódók (Matkó: BCsák. 24). Vágyódik
indenkor a veszedelmekben a jószágos cselekedet (Hall: Paizs.
). A választottaknak elméje menél súlyosbakot szenved az igaz-
gért, annál mohobban vágyódik az isten ismerésére és szere-
sére (Illy: Préd. 132). Vágyódnék sétálni, bészart fogházamból

akarna kinemni (Thaly: Adal. 1.190). A lélek öhajításival újsá-
gokra vágyódik (Fal: UE. 468).

Vágyódás: [cupido, desiderium; sehnsucht]. Egyedül az
emberben vagyon a tudományra vágyódás: homini soli *ingene-
ratur cupiditas scientiae PPB. Az első indulat, kenausag auagy
vagydos (Mon: Apol. 322). A keresztség-után meg-marad a
concupiscentia, gonoszra hajlandó vágyódás (Pázm: LuthV. 123).
Az ki az tudományra és bölcsességre vágyódását érezte, az
elmének javait alította az ő legfőbb javának (MA: SB. 3). Inuét
a kívánságoc, fogadásoc, vágyódásoc (Com: Jan. 68). Az iparko-
dás csak magát megerőltetett vágyódásnak tartatik (Fal: UE.
467). Meg ne terheld magadat haszontalan vágyódással (489).

nagyra-vágyódás: [avaritia honoris; ehrgeiz]. Mi lehet
enuek az oka; nem egyéb, hanem a nyughatatlanság és a
nagyravágyódás (Mik: TörL. 241).

testi-vágyódás: [voluptas; fleischeslust]. A testi vágyó-
dások nem egyebet foglalnak magokban, hanem azokat a gyö-
nyörűségeket, a melyek a mi őt-érzékenységünkkel játszadoznak
(Fal: NA. 162).

Vágyódoz-ik: [concupisco; heftig verlangen]. Ilendő csak
ő benne bízni és ő hozzá vágyódozni (Hall: Paizs. 398).

Vágyold-ik: [studeo; streben]. Lescus igen vágyoldott az
lengyel országi királyságra (MA: SB. 355).

Vágyoldás: studium, conatus, intentio MA. beinühung
PPB. Hogy a dicsőségre való vágyódás boldog életet adgyon,
az mit mi mostan tagadunk (MA: SB. 173). Az irás az ural-
kodásra való vágyoldást és az embereknél való kedvesség balá-
szást szaggattya ki az mi szívünköl (MA: Tan. 720).

Vágyolkod-ik: [appeto, desidero; sich sehnen]. Mind ő
hoza vagyolkogyune, a honnan minden oraban minden iokat
varunc (Born: Evang. IV.152). Peter futosot a koporsóhoz és
ott atmelkódván, vagyolkódván, az wr ezac meg allapik előtte
(Born: Préd. 255).

Vágyolkodás: [desiderium; sehnsucht]. Sokkal iob volt
volua a nagy testi vagyolkodás helyet, ha az ő lelkelnek epü-
letire szorgalmatoskottak volna (Born: Préd. 300). Ez vágyol-
kodás neminemű vétec es emberi gyarlasog lehetet (EszT: Ig-
Any. 414).

VAHÁKOL: [rociéro; sehreien]. Itt csudállják az eret-
nekek, hogy a pap a bölcsőben vahákol (JésTtk. 179).

1. **VAJ:** butyrum C. MA. butter Com: Vest. 121. PPB.
Hozza vajat es teyet es a meg készitet borynt es eleyke főue
(Helt: Bibl. LG.4). A kőszáblól mézet ada ennec, vajat a tehenek-
ből es teyet a iuhokból (Helt: Bibl. Leccc). Borbala asszony írt
vala, hogy neki hitelben egy forint ára vaját adjak (LevT.
II.27). Lisztet ránts meg igen szépen tiszta vajban (Rudv: Szak.
79. 80). Hé vajad legyen az tűznél (199). Az ki az tejet kőpüllí,
vaját csinál (MA: Bibl. 1.53). Csak ezek legyenek bőven, elég:
búza, liszt bőven, szalonna, borsó, bor, vaj, méz, túró (RákGy:
Lev. 247). Hoztunk vajnak való fazakokat (MonTME. 1.44. 37.
300. 404).

írós-vaj: [butyrum; anke]. Az lóromgyökeket írósvajjal főz-
ték egybe (Nád: Lev. 15). Tölts igen savanyú bort reá annyit,
kiben az tyúk megfőbessen, írós vajat is tégy bele (Radv: Szak.
92). Meleg, tiszta írós vaját, mennyi szükséges (113). Gyökéré-
vel főzhetni lúst, írós vajjal, tehén hús levvel is (Lipp: PKert.
II.99). Vaj helyett tehetisz írósvaját bele (TörtT. 1.569).

Vajas: butyratus, butyro conditus, butyrinus MA. von butter.
mit butter gemacht PPB. Az szent Tamás poharával jól tar-
tám az nemes uraimat, asszonyaimat, én berekedtem, azt vélem,
hogy az vajas bélestül (Nád: Lev. 76). Azt, az mint sült, unta-

lan megöntözzed forró vajas borral (Radv: Szak. 24. 220). Tsak a vajassát eszi a kísának (Kísv: Adag. 520).

[Közmondások]. Gyakorta zsiros tarsolyban: vagyon a vajás pogácsa (Land: ÚjSegits. 1518).

[Vajaz]

mög-vajaz: [butyro condo; mit butter zurichten]. Tiszta vizet megmelegits, azt megsózzad s megvajazzad (Radv: Szak. 45). Az tojó fát belül megvajazd (176). Vajazd meg minden rétét szépen (180). Mint megmondottam, megsózzad, vajazzad, mikor feladod (188).

2. VAJ (*vah* Zoly: Elm. A6. Illy: Préd. II. 87. 565. *vajh* RákF: Lev. II. 246. *avayha* BócsiC. 63): **1)** [interjectio] **a)** Vay puhán övedzett ragadozó farkas (Born: Ének. 393). Ötet halállal fenyegetik vala mondván: Vay te balgatag és tudatlan (Cis: A2). Vaj vaj, tévelygő, vak vezetők (Czegl: Dág. II. 28). Vah, a ki az isten templomát elrontod, szabadítsd meg magadat (Zoly: Elm. A6). Vah eredj, tartsd dolgod (Illy: Préd. II. 87). Vah istentelen lator (565). **b)** Vajhogy, vajmiút: o quam SI. Vay mely holondok tñ vattok (Valk: Gen. 63). Way mely igen kívánnám (Helt: Mes. 149). Vay ki rőitenetes büntetés (Born: Préd. 112). Vay mely hirtelen feltámadnak (561). Vai mely igen jól tudod (Tel: Fel. 68). Vai ki eszeveszettség most akarai jobbitani annak, valaki az maga moeskát nem akarja ki tisztítani (Toln: Vig. Előb. 15). Vayki régi rego az (Toln: Vig. 69). Vajki sok pápista ész-meg pénteken a húst (Matkó: BCsák. 104). Vajki tudom, mit akarsz halászni (Czegl: MM. 203). De vajmi azóta sokat elengedett abban (RákF: Lev. I. 604). **2)** omnino, procerto RMNy. II. 360. Vajigen: atique, ita saue; vajmen: minime, nequaquam SI. Uő mondot: Vay istennek fia vagoc en: dixit, quia filius dei sum (MünchC. 69). Az úr monda ő neki: Vaynem: nequaquam ita fiet (Helt: Bibl. I. B3). Monda a farkas: bizony elvettőtök az utat; felele a szamár: Way el nem vettőtűk, jó farkas uram (Helt: Mes. 275). Mondhat: alhatatlanság jele ez? vay nem az (Der: Préd. 480). Vaj igen-is ollihte (Czegl: Sion. 451) Mondanád: hát nem kell emberekkel közölni? vay igenis kell (MNyil: Zsolt. 80). Azt mondottam, hogy csak az egy istent imádjuk; erre Mátyás azt mondja, hogy vaj miást imádnak (Matkó: BCsák. 204).

VÁJ: cavo, fodio MA. aushöhlen, ausgraben PPB. Fület vajni: aures levare PPB. Ne vaia az asztalt anagy tüpert: non mensam aut quadrum fodiat (Salunki: Erasm. 36). Árkot vágot, más ember alá vermet ásot (MA: Bibl. V. 5). Az evet, patkány, kőrény magoknak lyukakat vájnak, a melyekben telenek (Com: Jan. 40). Vermekben, vájot íregekben laknak vala (102). A golyobis belől íreges avagy lézagos, vájott (164). A homi nem levő hőrsőlkűnek likaít gancéjával be rutittya, hogy más új likakat kényszerítetnek vajni (ACsere: Enc. 208). Tsudálatosképen hághatják meg a nagy magas fákat-is, melyeknek odva írnt az ő kőrmőkkel lyukakat vájnak (Misk: VKert. 68).

által-váj: transfodio C. [durchhöhlen]. Által likasztom, vajjom: transfodio PPB.

fől-váj. Tapasztékját fél-vajom, ki-nyitom: relino PPB.

ki-váj: excavo, exsculpo, refodio, erno C. exscalpo MA. aushöhlen, hohl machen, ausgraben PPB. Kyvayak: effodiunt NémGl. 151. Szőmét kivajom: exoculo, exorbo; velejét kivajom: emedillo C. Kivajom, ki-kapalom: refodio; kivajom, ki-faragom, ki-metszem: exscalpo PPB. Szőmeket is ki akarode vayni ez embernek: an et oculos nostros vis erueri (Helt: Bibl. I. YYy). Ki vayna az Vazulnac mind a két szőmét (Helt: Krón. 32. 66). Az ezüstnek vagyon helye, az homai ki vajjae (Kár: Bibl. I. 528). Azon leszök, hogy hamar kivájjam magamat önnéj (Nád: Lev. 40). Az mely pecsenyét ki vajtál belőle, annak az helyére tedd az tölteleket (Radv: Szak. 16). Az tehemenek az

nyelvét igen szépen vetesd ki, annak osztán az húsat vájd ki (27. 185. 135). Az érczenemek a földből vajattatnak ki (Com: Jan. 15). Minden szüléjek nem becsülő fiaknak a völgyek hollói vaják ki szemét (Megy: 6. Jaj. II. 13). Tudom, ily hamar innen el nem válnak, valamig tikteket falbul ki nem vájnak (Zrínyi I. 134. 141). A vidra az víz széliu való fákat az ő erős fogával belől annyira kivési, mintha ugyan vas-vésővel vájnak ki (Misk: VKert. 244). Botyánt ki nem vajhatom Újvárból (Beres: Lev. 257).

kivájás: excavatio C. MA. aushöhlung PPB.

környül-váj: circumscalpo PPB.

mög-váj: incavo, concavo C. MA. aushöhlen PPB. Orommal meg vajom: rostro; megvajt mélység: striae C. Meg nita az vermet es meg vain ötet es bele esek a verembe (DöbrC. 22. Fél: Bibl. I. 54).

mellé-váj: affodio C.

Vájás: excavatio, cavamen MA. aushöhlung PPB. Minden íresség, vápa, folyo viznek árokja, váluja és vájása valaminek; ismét koczka vagy ox tábla, teredő kád: alveus Major: Szót. 29. Az wyz ky megyőn az mezőre myndőn wayas nekül (LevT. I. 86).

[Vaját]

ki-vaját: [excavare curo; aushöhlen lassen]. Sedechiás kerálnak szemét kivajátá, békoba vereté (RMK. II. 18). Másik latos-hujó is van még, kit az sajksók elsülylyesztettek, most vajatom ki, ha megfodozhatnánk (Beres: Lev. 432).

Vajdogál: scalpo PPB.

Vájieskál, vájieskál: [fodio; grubeln]. Egy galambot házánál a vállára szoktatván kün-is a sokaság közzül ötet ki-ismeré, vállára szálla és a fülében vajjieskála (GKat: Titk. 669). Jer előbb a kőrmőkkel, mert léssen itt mit vajjieskálnod (Matkó: BCsák. 334).

ki-vájieskál: [affodio; ausgraben]. Gondolodé, hogy eddig a Calvinus ellenségi és ő vtáma a mi gyűlölöink régen világra nem bocsátak volna, sőt nagy áron-is önnét ki nem vájieskálták volna (Pös: Igazs. I. 55).

Vájieskálás: [foditatio; das grubeln]. A crocodil a trochilus madarkának fogai közt való vájieskálásának édességére száját eltátja (GKat: Váls. II. 901).

Vájkál: effodio, scalpo MA. graben, ausstechen PPB. Az írge vájkállja az lyukakat (Com: Jan. 47). Nemtelen emberhez illik az bé-gyógyult seb-helt kőrmőivel vájkálni (Hall: Paizs. 262). Minap a vár alján legelvén vájkáltam, reménységem kívüli egy kupát találtam (Fal: Vers. 907).

Vájko: [caverna; höhle]. A vajko nélkül való torkuac gorombáknac és ostobáknac íteltetnek lenni: jugulis non cavis bardí atquo blitei esse putantur (Com: Jan. 54).

Vájkos: [cavus; hohl]. Néhol föld alatt való uyilások, vájkos lézagok és barlangok látszanak: antra, cavernae et speluncae concipiuntur (Com: Jan. 13).

Vájó: **1)** [scalpens; grab]. Vájoszerszam, véső (Com: Orb. 159). **2)** excavator, sculptor MA. [graveur]. **3)** scalprum MA. grabeisen PPB.

fog-vájó: dentiscalpium C. Nom. 44. Major: Szót. 187. PPB. zahnteicher Kirbesz. 143. Zsiros fényőfa fogvájó és egyéb virtusi (TörtT. I. 171).

fül-vájó: auriscalpium C. MA. Major: Szót. 91. *specillum auricularium PPB. ohrlöffel Nom. tt. ohrögrübel PPB. Fül vájó vasatska (Cseh: OrvK. 34).

Vájogat: scalpo C. [grübeln]. Vájogatoni, vakarsáloni: alpturio PPBl. Kórmeinket vakaródunk és vájogatunk (Com: est. 38). A kórmeinket vájogatunc (Com: Jan. 50).

ki-vájogat: exscalpo C.

Vájogatás: 1) sculptura C. das graben PPB. 2) sculpra MA. das bildhauen PPB.

Vájogató: sculptor C.

Vájol: subigo MA. den teig ausbrechen PPB. kneten Adámi zakasztok, téstát vájlok: subigo MA.

Vájjal: ∞ Midőn látuk, hogy az ő felesége maga-is vajná és sütné az kenyeret, annál keményebben rayta léznek MA: SB. 149).

Vájott: cavus, excavatus MA. hohl, ausgehöhlt PPB. Vájott, metszett: scalptus PPBl. Elein vájott fügekhen, sátorokban knac vala (Com: Jan. 102).

VAJDA (vajoda RMK. III.311): dux, princeps Kr. [fürst]. A szót mondja saundák-vajda az ő fogságában (RMK. II. 35). Szondából ott vala Turszon vajvoda (III.311). Báthory tirán királyaszádos vajda vala Szalánkemémtt (MonIrok III. 1). Nagy Demeter ew felseghe nazados vajdaja (RMNy. III. 4). Hada lón a Boszaraddal is, az Hawas elnö waydával (Helt: rón: 64b). Dracula, az Hauas elnö wayda (92b). Máté vajdának is ha emberi kiérkeznek, szorgalmaztasd, siessék az pénzt ozni (RákGy: Lev. 232). István vaydának ott hó pénzes népe, ét zászloval hidra hamar fel lépe (Szöll: Szen. 17). Az vajda incstartójának fizetett (MonTME. I.120). A vajda ntánam öld és visszavitet, a mint rebesgetik (V.256). Az vajdjok úgy mondta, Földvár körül vannak az németek (Beres: Lev. 616). z istentelen, vérengző Mihály vajda és az ő tolvajló katonái lltanak gazdlák az urak házoknál (Bod: Pol. 45).

Vajdané: [uxor principis; fürstin]. Ez levelet közöld vajdiné asszonyommal és Perneszt urammal (Nád: Lev. 8).

Vajdaság: [princeps; fürst]. Tudom, hogy ő vajdasága sem urja be azokat a jó mag kozákokat (Mik: TörL. 385). A vajda most megváltozott, mert nem állottam akarátjára: az ő vajdaságánál drágábbnak tartom betsütemet (389).

Vajdátlan: [principe orbatus; vom fürsten beraubt]. El agyák az bátyját vajdátlan vitézek (Zrinyi I.179).

[VAJÍT P]

fői-vajít: [?]. Tördelik ugyan (a keuyeret), de senkinek nem osztogattak, ő magok fel vaytak, csak valami színet mutattak az tördelesnek (MNYil: Agend. 263).

VAJNOK: [lumbus, femur; lende]. A másik puffautó asából heves magvával meg vanyalítá a vajnokomat, úgy hogy most is meg láttik a pillatya (Ny. II.225).

VAJUD-İK, VAJUSZ-İK (vajodny ÉrsC. 356, vajonni NádC. 550, vajozyk NémGl. 180, vajudom TörtEml. IX.36): [victito, vitam dego miseram; kümmerlich leben]. Vajozyk: egit NémGl. 180. Meglelted a kazdagsagokat, kiket atte zvéld lhattac, kinekil vajonni kezdnee azoc, kik mast sokat birnac NádC. 550). Megh lelted az kazdagsagokat kykket atte zvéld lhattak, kyk neköl wyonnu wayodny kezdnek azok, kyk mastan sokat byrnak (ÉrsC. 356). Ezt ki szörzé, most vajuszik Cassában (RMK. III.314). Nem éli bizony, hanem vajuzza ez világot (Soós: Post. 110). Istennek bálá a szegény magyarok meg ma is Pannóniában, Magyarországbán és Erdélyben vajuszak (Liszny: Krón. 228). 2) langveo, langvesco MA. [exercucior; satt sein, geplagt werden]. Mondják, hasába volnának sárkányok, melyek miatt nem élhetne, sem halhatna, csak ugyan vajudnék (RMK. VI.29). Se elbessenek se halhassanak, hanem

ezek vayugianak (Mel: SzJán. 244). Mind öröktön öröcke eltetne, holot nem egy vajuszunc mint itt ez világban (Born: Préd. 37b). Vajudnanc es az porba fekednenc (571b). Ha meg nem holt is, vajuszik: aut mortuus est, aut docet literas (Deesi: Adag. 76). Sokat vajuszol (Megy: 3Jaj. II.181). En még itt vajuszom ez halando testben (Czepl: Sion. 4). Vajndzom az szegény köszvénynyel együtt (TörtEml. XVII.36).

el-vajudik, el-vajuszik: [elangvesco, defatigor; sich abmühen, ermatten]. A sereg igen el vajot és el veszet vala az hosszú hadakozásba (Helt: Krón. 139b). Lelkem el-vajutt, el-holt, az én hasam meg-bíolt (MA: Bibl. V.15). Az ember paradizomból kivettetőtt volt és nem vala többé előtte az életnee fája, hounét elvajutt, elébőzött (MA: Scult. 713). Az mi meghal, ám hallyon meg, amelly elvajuszic, vajudgyec el (731). O nyomorult Mammon, elvajnt bálvány isten (MA: SB. 162).

még-vajudik: ∞ Megvajutt vala királyi éhsíggel (RMK II.367).

Vajodalmas, vajdalmas: 1) [dolorosus; peinvoll]. Sál vagon oromon, az elmeesse vajdalmas, az megmaradása rwthalmas (LevT. I.251). 2) [afflictus; qualvoll, elend]. Ugy emlékezik vajodalmas eleterül (Tel: Evang. I.45).

Vajutt: termatus, vietus, langvidus, sublestus, morbidus, strigosus MA. syntecticus PPBl. ausgezehret, matt, weich PPB. Vajutt, elfonyat: syntecticus MA. Vajutt tagjaimat mivel fedezem (RMK. II.470). Szerszénec egyben soc fele éléseket, ezaszár vajot hadában mind ezeket elküldéc (Valk: Gen. 15b). Vajutt, szőkölködő, beteg és mocskos testetek (MA: Scult. 708). Vajutt azért itt is ez erősség (Czepl: BDorg. 188). Két rendben állatta volt a beteges, vajutt lánczokat fegyveresen (ErdTörtAd. III.84). Párisban láttam egy vajott (igy) elefantot gyermekdeden, azt is az angliai király küldötte ide (TörtEml. I.196).

Vajudtan: [langvide; ermattet]. Jussuf aga is igen vajudtan tegnapelőtt jött vala ide (MonTME. IV.463).

Vajuttság: syntexis MA. PPBl. blöde olumacht, schwachheit PPB. Testének vajuttsága miatt tisztító elmaradt (SzD: MVir. 63).

Vajuttul: langvide MA. kraflos, faul PPB.

Vajuvó: [miser; elend]. Mihelyen ezt az vajuvo és nyomorult életedet el végezed (Pathai: Sacr. 299).

VAJUL: [parturio; kreissen]. Délután két órakor kezd vajulni kedves feleségem (TörtEml. II.93).

még-vajul: [defatigor; sich ermüden]. Hada meg vajült vala (Göres: Máté. 52).

Vajlód-ik: [crucior; gequält werden]. Beteg Philostenes halálra vajlodik (PhilFl. 17). Vajlódó szívének új sebe fakadtott (SzD: MVir. 360). A hol én vajlódtam, ott szenvedtél te is (Gvad: RP. 536).

VAK: caecus, orbis C. blind PPB. Vak a koczkában: tesserae monas MA. Vak paraszt: Boeotica sus; más háznál szemes, magáénál vak: *lynx foris, domi Tiresias PPBl. Vac vezerec, kie a zuhogot ki zárítac (MünchC. 57). Az viteznece vala vak zóme; hogh megh öklelte volna Ihusnac oldulath, az lancharol cheppene egh cepp veer zómere, legottan megh nyileek (WinklC. 226). Bankodvan az ew vak zyueken: dolens quod occallisset cor eorum (Pesti: NTest. 73). Nagy vak pogánuságban űk is élnek vala, bálvánt imádnak vala (RMK. II.16). Ugy tapogass az délszínben mint vak az sötétben (209). Vak módra tapogatnak (Mel: Jóh. 12). Küsd az két vak szemedre, fő fayást gyógyit (Mel: Herb. 13). Vaknak vakabnak is, vadnak vadabnak is mondgya (Born: Préd. 561). Az te két vak szemed az te haladnanc fonatekia kőzött (Kár: Bibl. I.632). Az

nak szerencsése uralkodik minden dologban (Decsi: SalC. 7). Vaknál is vakabb: talpa caecior (Decsi: Adag. 21) Vak vere-
séggel verni (226). Vak elmeű ember vagy (Illyef: Jephth. 15). Sok szívét nem lünné vétetlen vak valván (Balassi: Ének. 72). Az emberec dologban nem uralkodik az vak szerencse (Zvon: Post. II.122). Egy férfinak is nem kell oda járulni, az ki vagy vac vagy sánta vagy czonka tagú leendő (MA: Bibl. I.109). Kényék-meg a vak szemét popiummal (Web: Ámul. 97). Sohonnai, vak vezető, gonosz lelki-isméretű ember (Illyef: BCsTomp. 130). Bizony vakabb vagy kellettél (Matkó: BCsák. 307). A szorgalmatosságh nem vak végre néz, mindent körül vizsgál (RendÉlPéld. 13). Kit osztán vak szemben egy on golyobits ér, mely miatt el-esvén meg-hólt e jó vezér (Könyi: HRom. 183). Nem hü-belé módon, sem vak szerencsére kell választani a religióban (Fal: NE. 58).

[Szólások]. Vak, a ki rostán-álta nem lát: quis hoc non pervidet PPB. Vakja kezd fordulni végre kockájának (Gyöngy: KJ. 96). Hogyha vak a kockád, ottan időd bírád, mihez kellésik nyúlni (Kisv: Adag. 86). Szorító mentéske, könnyökbé vak (Kem: Élet. 49). Írásit vak szemmel nézik (Kor: Préd. 364). Gyöngyös felé mennél vakabb és bokrosabb út leszen (RákF: Lev. I.429). Perdített kockámat vakra fordította, jó kedvem örömet felháborította (Thaly: Adal. II.109). Olly könnyen perdül-e hátról vakra kockája (Csúzi: Síp. 687). A házasság dolga istennek munkája, nála nélkül vakra vetett sok kockája (GyöngyD: MV. 65). Vakról lehet vakra kocka fordúlása (Thaly: Adal. II.110). A Más kockáját mikor tovább vettyűlt, hirtelen hoz vakot (Gyöngy: KJ. 44). El-dobbanni szívében, mikor vakot mutat a szerencse, fertelmes alvilóság (Fal: NA. 225). Ha valóban vakot mutat a kocka, könnyebben elnyögi (Fal: UE. 464). Vakot vetett ott a kockád (Bal: CsIsk. 35). Itt is vakot veto Pazman kockaia (Zvon: PázmP. 4). Az úr istent segítségül híván kétség nélkül vakot vettethetnének az ellenséggel (ErdTörtAd. II.390). Majd meg-válik, kinek vet vakot a kocka (PhilFlor. 95).

[Közmondások]. Vak nevet kanczelt: Clodius accusat moechos MA. Vak vezet világtalant: caecus ducit caecum PPB. Vak szőmőnek ad világot: sus Minervam (Decsi: Adag. 1). Vak vakot vezet (57). Vaktól vtat, bolondtól tanácsot solia ne kergy (198). Vaknak tolták ki szőmét: pro caeco exornatus est (226). Az vak is vezetheti az szemest (Zvon: PázmP. 274b). Vak nevet világtalant (Czepl: Japb. 9). Dícsősséges isten, vak vezet világtalant (Thaly: Adal. 180). A vak is talál olykor egy patkót (Kisv: Adag. 249). Szemesnek-való a játék, vaknak az alamisna, tzigánynak a vak ló (SzD: MVir. 261).

[Vakít]

még-vakít: caeco, excaeco, obcaeco, eluso C. blind machen, verblenden PPB. Megvakítom, vakká tészem: caeco; megvakítani, szemét ki-sütni: abacinare PPB. Egy erdeghes ada meghet meg ynnya, meel ytal nyndent meg vakoyt vala zeme vylagatwl (ÉrdyC. 233). Az íregeş es gyűllöléség megvakotot tegedet (Tel: Fel. 14). Vakech meg szinét emoc a nepce (Tel: Évang. I.271). Megvakította elméjét az eretnekség (Pázm: LuthV. 375). Az ajándék megvakítja az szemeseket is (MA: Bibl. I.69). Vak az szerencse, és mindent meg vakít, valaki tle várja elmenetiti (MA: SB. 45). Az ördög is cnda cselekedetek által megvakithatja az embert (Czepl: MM. 246). Az te napodat is, flő, megvakítja, s nem tudon, azután mint világo-sítja (Thaly: Adal. I.163). Nem bizony az, ha csak az isten nem akarja ötet éppen megvakítani vagy meg-verni (Bercs: Lev. 221).

mégvakítás: 1) [praestigiae; blundwerk]. A pogánok az ő balványozásokat jeles nagy szép isteni tisztelgetnek tartották,

de az idő meg jelentőtte, hogy merő ördögi mégvakítás volt (MA: Seult. 621). 2) excaecatio MA. blindmachung, verblendung PPB.

Vakjában, vaktában: [temere, fortuito, imprudenter; zufällig, blindlings, unüberlegt]. Hogy ne láttassanak vakjában harezolni, azt kiáltják (Kor: Préd. 549). Istentelen az, a ki vakjában avagy történebből forgani véli a mi dolgainkat (Com: Jan. 214). A bányász az érczet tsak vakjában vágja (GKat: Váts. 1.681). Nem kiszeti mindjárt vakjában valamely nagy tettetes vételro az embert (Megy: 6Jaj. II.13). Lelkek-esméretét vakjába meg ne sőtésék (Megy: 3Jaj. II.76). Isten elverte ezeket vagy másokat bolondnak itél, hogy ily vakjában kéri (RákGy: Lev. 500). Nem imádkoznak a calvinisták vakjában (Czepl: MM. 122). Melyeket vakjában cselekesznek, nem javalandók (249). Miért követtek vakjában ilyen hamis próphétát (Matkó: BCsák. 392). Hogy vakjában el ne meny mellőle ennek is lüssne, nüt nyersz ezzel (Kereszt: FelsKor. 37). Vakjában szitkozódni (Kisv: Adag. 289). Segítséget oda kiideni javallott, de vakjában belé ne kapjanak (Bercs: Lev. 229) Ha látom, nekünk való, rajta lehetünk, mert vaktában nehez (182). Rajtok menni vaktában senkinek nem tetszett, mert félnek (300). Vaktában kimustrálnom magamat, míg constitutióft nem tudom, félek az confusióftól (666). Muló javait osztotta vaktában (Orczy: KöltH. 132).

Vakol (vaklie Prág: Serk. 81): 1) caecutio, caligo C. caeculto MA. übel sehen PPB. Vakol es bolond értelmében vezekődik (Beythe: Epist. 127). Az koros embereknek szeme fenyre vaklie és nezesec megl homályosodie (Prág: Serk. 815). A mi okosságunk vakol (Mad: Pvaug. 141). A csipás szeműek a napnak ágaira vakolnak (281). 2) incrusto, obliuo, obduco, trullisso MA. crusto MAL. tünnchen PPB. überstreichen Adami. Vakollyák a kőfalt és még jó nedves a vakolás (Lipp: PKert. I.18).

Vakolás: 1) tectorium MA. [tünnchwerk]. Vakollyák a kőfalt és még jó nedves a vakolás (Lipp: PKert. I.18). A háznak csak fehér vakolás hía, téglázása, padimentoma sok (Mon-Okm. XXIII.443). Vén artzáját tsaloka szinezés, vakolás simítja (SzD: MVir. 43). 2) trullissatio rudior MA. das gröbero tünnchen PPB. Vakolás, fővényes vakolás: tectorium arenatum PPB.

Vaklandos: caecutiens, lusciosus MA. blinzeln, übel sehend PPB.

Vaklandosan: lusciose, caecutienter MA. blinzeln PPB.

Vaklyas, vaklyos: lusciosus, caeculus MA. der ein blöd gesicht hat PPB. Vaklyos, homályos szeműk, tyúk szeműk: myopes PPB. A vaklyos és kereszfűl félre néző: myops et paetus (Com: Jan. 54).

Vaklyasan: lusciose, instar caecutientis MA. blinzeln PPB.

Vakoló: incrustator MA. tünncher PPB.

Vakoltat: [incrustare curo; tünnchen lassen]. Két élészűzát vakoltatni kellene (RákF: Lev. I.271)

Vakon: 1) [caeco; blind]. Vakon született: caecigenus C. A vakon születnek sem adhat látsat (Holt: Bibl. I.c). Az vakon születnek szemet adot (Börn: Évang. I.320). 2) [inconsiderate; unüberlegt]. Csak vehetném Nagyságod parancsolatját, mégis ilyen vakon nem gondolkozám (Bercs: Lev. 64).

Vakos: caecus, caecutiens MA. blind, übel sehend PPB. Czipás és vakos ember (Decsi: Adag. 155). Vakos kockáddal ne szerencsétlenség örök boldogságodat (Csúzi: Síp. 522).

Vakoskod-ík: caecutio MA. caligo Modlat. 72. caeculto PPB. blinzeln, übel sehen PPB. A papasce a kenver szegese-

ben vakoskodnac, az ket tanytuannac kedig szemec meg nyitatanac (Born: Préd. 254b). Az éjeljáró madár nappal vakoskodik (Com: Jan. 36). Bolondoskodol-e avagy vakoskodol (Matkó: BCsák. 50). Csak vakoskodva, tapogatva járúl az isteni főltség főlcsőségének fényéhez (Bíró: Préd. 147). Hogy olly eszeűrt emberekre mutatsz Franciországban, a kik mélyen benéznék a szívekbe és módját is adják; bár elhidd, mi sem vakoskodunk (Fal: NU. 321). Minthogy vakoskodunk magunk dolgainkban, leginkább lelkünkre nézve miért nem nyugszunk meg az istennek rendelésin (Fal: SzE. 516). Most is vakoskodnak látni nem akarván (Orczy: KöltH. 636).

Vakoskodó: abocellus PPBL. [schlecht sehend]. Haszon-talanul dolgoz: az akartva vakoskodó szemeknek világítani, szeleken horgászni (SzD: MVir. 219).

Vakság: caecitas, aplepsia C. blindness PPB. Meg marada az eretnekseggnek vaksagaba olyha hwz eztendeyg (DomC. 78). Az emberi zivnec vacsaga es tompasaga (DebrC. 238). Vagyon nagy twdatlansag es vaksag ember ftyay közt (ÉrdyC. 556). Rejünk szállott az nagy vakság, minden szemetlenség (RMK. II.213). Meg vakulan emni io tétére, a vaksagot bekeseggel szenuette (Helt: Bibl. I.2). Az tudatlansagnac vaksagút gyo-gyetya ni bennűne (Tel: Evang. I.32). Azt is meg gondollyuc, mely nagy szemtelen vaksagbau légyen az bűnűs ember (Pázm: Kal. 31). El-kerűld a hívságos magad tetezését és a kevelységét, mert ezek niat sokan gyogyíthatatlan vakságra jutnak (Pázm: KT. 196). Meg kérdik az Seraphis bálvány istent az ő pogány vakságokban, hogy ha ez földön találthathatnának-e oly szerencsés emberek mint őket (MA: SB. 44). Nagy vakság atiamfia az tudatlanság (Bal: CsIsk. 84). Másnak vaksagot kívánni nagyobb mint sem halált (Mik: TörL. 451). Piruly emberi vakság, gyarlóság és ne tégy fel az istennek bőltseségével (Fal: SzE. 525). Vajha megismerűnk tompa vakságunkat (Orczy: KöltH. 85).

Vakságos: [caecus; blind]. A fekete ló példázza vakságos bűnűnket (Mel: SzJán. 181). Vakságnál vakságosbac az meinyei titkoknac által értésében (MA: Tan. 32). Vakvezereknek vakságos vezettyei (Megy: SzAÖróme 7).

Vaksi: [caecutiens; schlecht sehend]. Vaksi, vakotska: caeculus; vaksi aszszony, fél-szemű aszszony: *lusca mulier PPBL. Más háznál szemes, otthon pedig vaksi (Kisv: Adag. 182). Más háznál szemesek otthon pedig vaksik (SzD: MVir. 253).

1. Vakul: excaecor MA. blind werden PPB. Nagy szépen megigazlák ezt ottan az doktorok, az többi meg is vakul, noha nincs mit mondaniok (RMK. V.243).

el-vakul: ∞ El vakulnac ez telbetetlenségec miat (Born: Préd. 546). Inkább akarom, hogy el vakűllyak Elymassal, mint Sinounnal világossan látó szemekkel el vesztetni (Land: UjSegits. I.20).

mög-vakul: excaecor MA. blind werden, geblindet werden PPB. Meg vacult es el aggot, mögpoclost es ektelenilt azzoúállat (NagySzC. 212). Mely zent zűvet mikoron agias hazaba niteten meg őltet volna, azomal meg vakula (DebrC. 60). Nagy szidalomságban, bolygóban maradának, sok esztelenységben im mind megvakulánk (RMK. II.178). Fejenként megvakult szívűk (IV.177). Úgy annyira megvakolt vala, minden pogánokat felőlűmült vala (VI.76). Megvakulan emni iotétére, a vaksagot bekeseggel szenvette (Helt: Bibl. I.2). Nemelly igen meg vakult lator toborzékot nyom és meghagyagattya magát az hoher előt (Born: Préd. 573b). Ugy megkeményedne és megvakulnac, hogy nékie sem segedelem sem tanác semmit nem használ (MA: Scult. 300). A nyauolias megü vakult papistac azt velic, hogy minden ember megent papistaua leszen (Holl: Préd. 3).

A modvék a fényes réz medentzékre való nézéstől megvakulnak (Misk: VKert. 73).

vakulton-vakul: [caecior fio; blinder werden]. Naprol napra vakulton vakulnac (Zvon: Post. I.425).

Vakulás: 1) [caecitas; blindheit]. Meggyógyítá isten szemem vakulását, de belső szememnek ada oly világot (RMK. IV.199). **2)** excaecatio MA. verblendung, blindmachung PPB.

2. Vakul: [temere, imprudenter; blindlings, unüberlegt]. A ki csak vakúl akar ítéletet tenni, azt gondolhatná, hogy igen meszsze futamodtak ezek az Luther és Calvinus újsági (Pázm: Kal. 629). Igaz ítéletből és nem vakul vagy szerentsére kell a papnak némelly bűnűket meg-tartani, némellyeket meg-botsátani (Pázm: Préd. 429). Némellyek vakúl bocsátkoznak ügyekbe (Fal: UE. 442).

VAKAR. (vackar Helt: Mes. 261b): frico, scalpo C. frico, rado MA. [reiben, kratzen]. Valanilűz vakarom: affrico C. Lovait vakarni: das pferd striegeln (Adámi: SprachK. 311). Az fekelnek sehnedeket čerepvel vakaria vala gauion fiven (DöbrC. 514). Latanak egy karhozottat, kyt az erdegők nywzaak es sowl vakaryaak ow testeet (ÉrdyC. 79). A kacakas egy nyibány tyuekal vakaruná a szőmetet, emnyi keresenec (Helt: Mes. 261b). Vizen vakard s mosd ki, hogy megszárad, laugold meg a malacot (Radv: Szak. 9). A szőlőt fecsarjad meg és vakarj nádmézet köziben, hogy megédesítse (24. 22. 109). Ez aszszonyi állatott el riasztja, tasztítja mint egy ebet: tisztully, vakarj, tzoki te eb (MA: Scult. 285). A kőrműnkkel vakarunc, rühelődfünk: ungvis scabimus, scalpinus (Com: Jan. 50). A test tőről szőrrel és lynkacos mosó kövel dörgöltetic, vakar-tatic (114). A maga hátán termett rület nem éri vakarni (Matkó: BCsák. 171). Mint vakarja tuját rühes Mátyás (73).

[Szólások]. Példa lehet ez az magyar uraknak, kik mindenkor csak magoknak vakarnak (RMK. IV.239). Fejedre vakarsz, mert így beszéllek veled (Czegl: MM. 137). Maga fejére vakarni port (Kisv: Adag. 183). Maga fejére vakart szenet (Decsi: Adag. 106. 302). Magad fejére vakarsz tűzet (186). Kotorj, vakarj tova: apage Májor: Szót. Vakarj tova, tartsátok dolgozatokat: apage, apageto PPBL.

[Közmondások]. Ott vakarja az testét az ember, a hol nemi visket (TörtT.² I.87).

el-vakar: 1) [erado; auskratzen]. Az szélit nagy héiát el vészom, fölít elvakarom: emargino C. **2)** [deleo; vertilgen]. Vakard el en hamossagomat: dele inquitatem meam (DöbrC. 108). Kerlek, emlekeziel, mel artatlan vezet el valaba avagy igazak ha vakartattak el (517). Wakartassanak el eleeknek kenyewből: deleantur de libro viventium (KulesC. 165). **3)** [se auferre; sich fortpacken]. Látván, hogy tsak ebül mérík a lentsét, el-vakart (SzD: MVir. 20).

fel-vakar: refrico C. suffrico PPBL. [aufkratzen]. De miért vakarjuk fel a bétorrott sebek az ő tőrjät (MonIrók. XI.340).

hozzá-vakar: affrico PPBL.

ki-vakar: erado, effrico C. [auskratzen]. Az irást ki-törölöm, ki vakarom: repungo PPBL.

[Szólások]. Még ennek, bár takardd, híre futamodik, még ezt ki vakarja a tyúk (SzD: MVir. 233).

környűl-vakar: circumfrico C.

lő-vakar: 1) [defrico; abkratzen]. A varat a kilosrűl ha le vakarná, a kiles maradna (Mon: Apol. 328). Noha genetségit cserpdrabakkal vakarná le, az gané-dombon üle (Hall: Paizs. 13). **2)** [deleo; vertilgen]. W neweketh le vakarad erekvél erekke: nomen eorum delesti in aeternum et in saeculum saeculi (KulesC. 13. KeszthC. 13).

még-vakar: conficio, defricio, desquammo C. perficio MA. reiben, kratzen PPB. Ha értz fázec leend, meg vakaryiac es vizzel meg mossác (Helt: Bibl. I.AAa2). Bizony rosz vakaróia vagyon wradnac, ha sockaig így meg vakarnac, bizony a timárokuac hámoszába behatyttyák bőredet (Helt: Mes. 121). Ha csukát avagy poszárt ad kezedben az mestered, azt igen szépen megvakarjad (Radv: Szak. 10. 22. 18. 79. 108). A madarac meg-mellyeztetnec, az halac héjoktul megvakartatnac (Com: Jan. 83). A czikória gyökeret hámozd avagy vakard szépen meg, azután hasogasd meg (TörtT.² 1579). Az ember szűlötik mint megvakart tábla, mellyen semmi sincs leírva (Illy: Préd. I.135).

rëa-vakar: [irrado; hinaufschaben]. Az reszelék közzül az port kifűvün vakard az poris vesszelből reá az műre (Kersk: ÖtvM. 321).

Vakarás: frictio, frictus, fricatus, affricatus C. das reiben, kratzen PPB. A vakarásoc, ér vágásoc nem veszie el a fájdalommat, hanem enyhítie (Com: Jan. 173).

[Vakarász]

még-vakarász: [prosterno; schlagen]. Egynehány jó esutákat tévén Prága alá, ott jól megvakariszta az németeket valahol kit kaplatott (ErdTörtAd. II.288).

Vakaratlan: [non pectinatus; ungestriegelt]. Az a vitéz ember, a ki hamarébb megfordul csapant, vakaratlan lovával, mint más tündöklő paripijával (Land: ÚjSegíts. 1518).

Vakares: 1) libum, panis ex corrasis massae reliquiis confectus MA. kuchen aus dem überbliebenen abgekratzten massenteig PPB. Parancsolt ő Nagysága, ittvaló Vakares István nevő parasztembert fogassam meg (Bercs: Lev. 227). 2) rasura MA. [das abgeschabte]. Gyökere, vakaresa a mályvának hasad meg-indittyák; malvae radices rasae solvunt tibi facies (Fely: SchSal. 26).

Vakaresál: scalpo, frico MA. graben, kratzen PPB. Vajdogálom, vakartsálom, ki-vajom: scalpo, scalpturio PPB. Orrával vakartsál és ugy keres valami rothadt szemet, mellyel tölti gyomrát (Pázm: Préd. 30). Az tyk az szemeten, gancen vakaresál lábavval (Lép: PTük. I.302). Vakaresál az tik az szemeten (Thaly: VÉ. II.34).

ki-vakaresál: [erado; auskratzen]. E szín alatt sokat ki vakaresálhatni a szent íráshól (Pós: Igazs. I.38).

Vakaresálás: sculptura C. MA. das ausgraben PPB.

Vakaresáló: 1) [scalpendo destinatus; schab-]. Vakartsáló, penna tsináló kés: scalprum PPB. 2) sculptor C. sculpturio MA. graber, steinschneider PPB.

Vakardogál: [frico; reiben, kratzen]. Ha megérzed kőnyűlötöd, vakardogald a bokádát (Czezl: MM. 103).

Vakarék: strigmentum MA. [das abgeschabte]. Vakarék, le-vakart vagy le-fűsillőtt szenny: strigmentum; le-vakart, le-törsült, vakarék, törsülék: destrigmentum PPB.

Vakargat: 1) suffrico C. strigilo MA. aufkratzen, striegeln PPB. En hatamon vakargattak binősök, é hámosagokat el nóitottak (DöhrC. 209. Pesti: Fab. 38). Engedd meg, katonád lovát vakargassa, de alomját paraszt hetessel hányassa (Orczy: KöltSz. 151). 2) [rado; scharren]. Hasonlatosoc a tykhoz, ki a tyzta buza között is vakargat meg földhen begyít (Vás: CanCath. 460).

Vakarít: [frico; reiben]. Onnan nyakok vakarítva térének vissza Váradhoz (MonIrók VII.169). Így ment el nyaka vakarítva a szent Mihály alias Ömlőcz-kapui ki (Bethl: Élet. II. 204).

Vakarítás: [nota, punctum; strich, punct]. Egy vakarítás írást nem tud (Szal: Krón. 471). Hazugságának be-pokródozósára citállya Sámhá, a hol csak egy vakarítás sincsen arrul (Matkó: BCsák. 385). Csak egy vakarítás is nincsen rula (Pós: Vetélk. 41). Egy vakarításni szent írást nem tudá elő-hozni (Pós: Igazs. II.382).

Vakarkod-ik: [se auferre; weggehen].

[Szólások]. Imé aszonnép állhatatlansága, ura még fen vagyon szőme világa, térhöz vakarkodik ő asszonsága (RMK III.354).

Vakaró: 1) radens, fricans, rasor MA. schaber, kratzer PPB. Tudták az udvarhoz szokott herodiannusok a viszketeges fül-vakaró szók erejét (Pázm: Préd. 1110). 2) strigilis C. radula MA. striegel Pesti: Nom. III.102. PPB. Bizony rosz vakaróia vagyon wradnac (Helt: Mes. 121). Az ki vakarót fog az ő fűához, be kötözi annac sebeit (Kár: Bibl. I.671). Vakaro vagy őrlő rostély (Com: Jan. 83). A lovat fogas vakaróval meg-fésűli (86). Vettem három vakarót, három fejszét, három patkóverőt (Radv: Csál. II.19). 3) libum rasiyum MA. kuchen vom kratzteig PPB. Édes anyó Kigyemődnec szetttyel szotttyal készült hódos vakarút süt (Nyr. VII.371).

láb-vakaró. Tajték-kő, láb-vakaró, könnyű likatsos-kő: pumex PPB.

ló-vakaró: strigilis MA. striegel PPB. Abban hordozták az patkóló zacskót, lóvakarót (MonIrók XI.369).

toll-vakaró: scalprum Com: Jan. 157. [federmesser]. A deáknak kalamírissa, toll tarto pólcza a toll vakaróval és iro penna csínáló késcskével edgyítt légyen (Com: 157).

Vakarócska: strigileula, strigienla MA. kleiner striegel PPB.

Vakarod-ik: [se auferre; sich fortpacken]. Nincsen e szent hegyen semmi portid, vakarodgyál hát a völgybe (Matkó: HRoml. 11).

el-vakarodik: ~ Athanasiusra szembe nem szólnak, sőt ők egyenkent mind elvakaródnak (RMK. V.186). Az erdélyi had úgy vakarodék el Tömösvár alól bé vissza Erdélybe (ErdTörtT. II.21). Czobor magyar regimentjét fölvertük volna, de előre elvakarodott onnan (MonIrók XXVII. 27). Bethlen Gábor újjal nagy csőndesen minden hadával föl ezankozék és mind a törökkel őszve elvakarodék onnan (Pethő: Krón. 272). El kell vakarodni a háztól (Mik: Törl. 8). Még kárt teszen s az után el-vakarodik (Kisy: Adag. 218). Kényszerítettett tölle el-vakarodni (Csúzi: Sip. 589).

ki-vakarodik: [exeo; hinausziehen]. Ugy engedtetett-meg élete, hogy Erdélyből harmad napig ki-vakarodgyék, mert egyéb aránt azon sententia léssen rajta (Matkó: BCsák. 7. Pethő: Krón. 115).

Vakaród-ik, vakaródz-ik: [se fricare; sich kratzen]. Vakaródhatnám: sculpturio; rihelődöm, vakaródom: scabo C. Major: Szót. 123. Vakaródom, szenyedékeket vakarom: scabo, entem scabo, scalpo PPB. Körmeinkel vakaródunk (Com: Vest. 38). Ember a tövissek között lévén és szarkáltatván avagy csak vakaródni sem szabad-e (Pós: Válasz. 7). Fannus gubás testén vakaródzik, csúfos álmát neveti (Pal: Vers. 874).

[Szólások]. Mőzni [igy, olv. nőzni] vakaródom: nupturio C.

Vakaródás: [frictio; reibung]. A tsuka az ő sebeit a tzmopoloz vakaródása által meggyógyittya (ACsere: Enc. 219).

VÁKOG: [vagio; wünsch]. A nyul vákog, nyi: lepus vagit (Com: Orb. 5).

VAKONDOK, VAKONDAK vakondia Mel: Herp. 83. vakondak BeytheA: Fik. 127. vakondugh Jördt. 95. Cís. II.

wakondok (Tof: Zsolt. 655. Nad: Kert. 24): talpa C. MA. maulwurf PPB. Kék ez földön yarnak mynt wakondagh, poczok, pathkan, pőczök (JordC. 95). A wakondagok a földet turják (DebrC. 15). Termeszett zerynt wak allat az wakondag, azert mongyak ewtet wakondagnak ys, hogy semmyt nem laot (Pesti: Fal: 86b). Fertelmese legyenek tñnektec a szűldiszo, a gyéc és a wakondag (Helt: Bibl. LCCe3). A wakondagoknak es a pupenénérneknek likok (Helt: Bibl. IV.14). Ez fő valahol vagon. a wakondag ott nem lakik (Mel: Herb. 83). Ha az wakondag igen ássa magát, nagy esőt érez Cis. H. Sar fyu, chuda fű: valahol ez az fyu vagon, az wakandnak ott nem lakik (BeytheA: FivK. 127). Az e földön mászó állatoc között tisztátalanoc légyenec fi előttele az eger, a béka, az szűldiszo és wakondac (MA: Bibl. 198). A napnak világosságát nem szenvedheti el az ródg, mint a bagoly, a wakundok s ama perepittók, szárnys egerek (Tof: Zsolt. 655). A wakondac turásokat csinál (Com: Orb. 39). Vajjobb a wakondaknál (Ker: Préd. 52). Vegy egy lot porrá tört wakondokot (Cseh: OrvK. 11). Csak tékozló az parasztból lett ur, mint wakondok ganéjos földet tőr (Thaly: VÉ. 1402). Szomszédja maga viselésére oly világtalan mind a wakondok (Fal: SzE. 518). Setétben áradoz mint a wakondok (Fal: BE. 548).

(Közmondások). A wakondok utat mutat a szemesnek (Fal: Vers. 912).

VÁL, VÁL-İK: 1) separar, discernor MA. [scheiden]. Három részre válek (Sylv: UT. II.152). Akaratgyok az, hogh az had ked tele walion (LevT. I.161). Ket felé válic az viz Kár: Bibl. I.195). Elrontotta a hegy tetejéről kéz-nélkül azt válc követke a bálványozás, mely a világot részemtette (Pázm: Préd. 142). A mint az ősvények erre s arra válnak (GyöngyD: KJ. 73). A rejtek ajtaját úgy tudták tñálui, szoros lyukon kellett kebelében szálui, ott pedig lehetett arra s erre válni (GyöngyD: Cbar. 49). Ha idején korán ezektől nem válhat, gazság útjára nehezen akadhat (Orczy: KöltH. 26). **2)** [fro, svado: werden, entstehen]. Yo yllatw kyuyerek valanak az nydes gabonabol (ÉrdyC. 282). Az ő asztalok tñekiek tñrré laquens) válik (Sylv: UT. II.16). A gyermekek szoktattasane valami mestersegre, hogy végre lopoc, hazugoc vagy kolduloc ne vályjanac benne (Born: Préd. 86). Kie között az egy sem vált oly istenes ember (391b). A polyvábúl ganéj vagy fűst áll, ha rohdadástól vagy tñztől emészteik-meg (Hall: Paizs. 21). Tanult elme válek belőle (Tarn: Szents. 57b). Meg-lásd toina, ebből minő nyenetske vál (PhilFlor. 58). A kiműt iparodik, erőlködik, ollyas személy válik belőle (Fal: UE. 410). Barom-ostobán jűddegelünk minyájan a világra, tanulással állik ember belőlünk (410). Sokból nagy ember válna, ha még valami megvolna benne (485). A szakonnát ha egyre fűstölük, nem válik belőle derelye (Fal: Jegyz. 920). **3)** [sum, invenior: sein, sich finden]. Egy sem válic az fő nepec között, ki elec el menne (Born: Préd. 81). Az wrac között-is egytel tñb nem vált, ki ez könyw nyomtatásat valóba segítette volna (458). Te hűd el magadat, mert válik hasonló hozzád (Decsi: Adag. 30). Nincz oly erős, kiuek végre társa nem válik (3). Váline ai köztünk is ollyanoc, hűgyétec (Csákt: Assz. 9). Nincz oly erős, kiuec társa nem válic (Czepl: Japh. 217). Alig válik tñz őzt, a ki író ezkőzt ugy csinál, hogy jól tevezik (Felv: Dies. 4). Válik köztök illyen (55). Erős Murány vára, kit a világ emél, bozza a világra hasonló kevés vál (GyöngyD: MV. 9).

[Szólások]. *Vmibe válik*: Vege fele lassu, de sokaig tartó s őbe válik. 1583 (KBartta. Dv2). Nincz oly fene, ki szelid-en nem vál (Thaly: VÉ. II.227). *Vmiből válik*: Édesb a vizből vált bornál (Csúzi: Sip. 737). *Vmin válik*: Próbán állik: die probe wird es zeigen (Adami: SprachK. 212). *Vmiből válik*: Later azokhoz sem állá egyikhez is, hanem vganac maganac válec (Tel: Rivkr. 33). Tisztán a víz magá-

nak vályék (Ker: Préd. 207). *Vmire válik*: Ha felveszi a tanacsot, nem csak hasznot hájt magának, hanem becsületire is válik (Fal: UE. 456). Midőn látná, hogy balálra vált szolgálja, istentől keresetűlő segítséget néki (Pázm: Préd. 272). A beteg igen meg nehezedett és már halálra vált (Tarn: Bar. 122b). Felesége és leánya halálán annyira bústól, hogy nem sokára halálra válik miatta (Fal: HHist. II.286). Egy halálra vált kised meg-gyógyúl (Tarn: Titk. 158). Mint az vonagó halálra vált embert tengetik a doctorok. 1878 (TörtT. I.123). Minden szem pillantásban halálra válni (Fal: NE. 37). Miudaz, a mit mástól viszont veszen, tulajdon nagy hasznára válik (Fal: UE. 426). Csuda dolog volna ez, hogy akkor az időben Abraham és Israel ollyan kegyetlenekre váltanak volna az ő nemzetsegekhez (Gyarm: Fel. 88). Soha sem válik kis ebb-ségekre a nagy uraknak, hogy a jól végzett dologban része vagon a szolga eszköznek (Fal: UE. 398). Reménsége nincs életre, szíve válic kísértetre (Új: HÉnek. 36). Ö kőnyör-gésre váll (Kőnyi: HRom. 39). Az vtan az egh egi nemünö mertekeletessegre válik. 1572 (KBécs. Ds). Szomorú nőtára válik még az ének: Boetia cantilena (Decsi: Adag. 99). Mi vissza élvén az isten teremtsével rosra lordítjuk és roszzunkra válik (Mik: Törl. 248). Volt iramnak vétke miatt Delimán szerelmemre nem vál (Kőnyi: HRom. 149). Sokan vadnak azok, kiknek hivatalok vagon, kezesen kediglen, az kik arra válnak (Sylv: UT. 132). *Vmire válik*: Aranya válom: auresco PPB. Ha az réz aranya válic (MA: Scult. 170b). Imádságoc búnné válic (Zvon: Post. I.811). Úgy egy-gyé vált a két ekklesia, hogy ma Egyháztalvának tsak a régi irásokban maradt-meg emlékezte (Bod: Pol. 104). Valamit magános tanátsal elrendelének, az leg-főbb törvény ere-jévé vált a kételensegek előtt (Rák: Manif. C2). Magadtól hamar meg-esel, fedetté válol (Pázm: KT. 182). Az bőre mindenestől fejérré vált (MA: Bibl. I.99b). A magyarok, mivel a gallusokkal össze házasodának, magok is gallusokká válá-nak (Liszy: Krón. 145). Mikor a szebnél szob petsétet cse-lőre metszük, azzal nem válik gyémántá (Fal: NA. 222). Az igaz hamissa walyk (Ver: Verb. Előb. 3). Tsak kitsiny mangurni kőnyveceké válnak azoc (Czepl: Japh. 21). Seuki sem válik azzal nagygyá, hogy lába nyáin s palotásan tud járui (Fal: UE. 460). Az otthon kedvére nevelt gyermek végre bor-júból ökörré vál (Kisv: Adag. 12). Termeszette válik benne (Frank: HasznK. 75). Ha a mit a sűtő sűt, Christus testévé vállatna (Matkó: BCsk. 425). A dolognak külsősége tñnik az embernek szemibe és ez által válik tetszetessé avagy utálatossá (Fal: UE. 371). Lutherben mint egy vérré és természeté vált volt az hűt és vallásbeli tátoosság (Bal: CsIsk. 242). A viosz lépek a tűz által meg-olvasztatván viosz-szá válnak (Com: Orb. 97). Utólyára vízzé válik reménysé-gek, rajta vesztenek (Fal: UE. 455). Akár-hogy válik: es mag ausfallen, wie es will; még úgy válik, hogy: es wird noch so sein, dass etc. (Adami: SprachK. 212). Az el secket vala seregéből es egy fő leány mindiárt utánna válec (Helt: Krón. 51b). Ime a nép vtánna vált: ecce mundus totus post eum abiit (Helt: UT. c7).

el-válik: 1) separar, sejnugor MA. [scheiden]. Elválom feleségemtől: repudio MA. divortium cum conjuge facio PPB. Mellyben a széki a fejéértől el-vált: ova schista PPB. Vállal el en tñlem (Sylv: UT. I.87b). Kérlec, vályál el én tñlem; ha te balra még, én iőbra megyec (Helt: Bibl. I.1). Valaki feleségtől elvalandic: qui dimiserit uxorem suam (Helt: UT. B). Elvális es el tanozic (Helt: VigK. 68). Nincsen ez világon sem-mim, kitől nehezu válnám el (LevT. II.281). Soha el nem válic mi tñlőnc (Mel: SzJán. 469). El nem válic es el nem szakad tñle (Born: Préd. 44). Mikor az lelek az testől el válik (Fél: Tan. 91). Egje az masiktól el ne vályec (Agend. 59). Nem azért kíváulak, hogy tñled elváljam, hanem hogy szeresselek

(Btassa: Ének. 191). Így legyen, kívánom, míg tölem elvaló lelkemnek kiulása (222). Kérlek, vályál el tölem: recede a me obscuro (MA: Bibl. 111). Mivel különböz oktan állattól, ki el válik akartva okosságától (Zrinyi 131). Ki bochtát lelkét testéből, el-válék feje kegyetlen mellétől (56). Éltétől, szavától egyszersmind el válik (107). Ha semmi áttal nem fál szíve férjéhez, vályék-el tüle (Pós: Igazs. 1557). Ő ngára eljönnek az törököt, köröm-serés nélkül egymástól el nem válnak (TörtT. XV.159). A szabadság elválhatik az embertől (Hly: Préd. 1241b). A sas igen távol elválék a földtől (1511). Elváltunk egymástól a kápmál (Bercs: Lev. 127). Egy ember, a ki el akar válni a feleségtől, tartozik néki megadni, a mit néki kötött (Mik: TörL. 440). Véle kívánsz lenni, ő tüled el-nem vál (BiróM: Angy. 69). A kovály ember ha mit helé szegezett olméjébe, attól nem akar el válni (Fal: BE. 614). 2) [decernere, manifestus fio; sich entscheiden]. Válijk el a dolog fegyverrel: capite meo *decernam PPI. Elvalyk a jozag dolga (LevT. 1318). Hiszem, hogy immár ma elvált dolgok, de hiszszük, hogy jól jártak (Nád: Lev. 38). Az német követ állapotja alkalmasint el fog válni (RákGy: Lev. 222). Embernek kereszténysége akkor válic el, a mikor halálához levén így szól (Czepl: Japh. 142). Akkor válik-el a léleknek dolga (Szathm: Dom. 184). Harmad nap alatt el válik, el kell-e oszlanunk (TörtT. 194). Válijk azon el, mire adja isten dolgunkat, hogy ő kghmének ne kössd, se gátold meg útát (599). Fejérvárhoz, ha Haiszter dolga elválék, könyvü vissza-fordulni (Bercs: Lev. 45). A hadakkal általment Oeskaí, s meghattam, tegyen satisfactiót, elválék végo (95). Elválék az két karácson közben az mi telelésünknek ábrázatja (228). Szükségben válik-el a jo szolga (Szeg: Aqu. 38). El-válék, hogy hányat ölnek-meg vitézül (Könyv: 11Rom. 106).

[Szólások]. Uri méltóságod szolgaságra vál el (Thaly: YF. 1.180).

elválás: 1) repudiatio C. separatio, repudium, divorcium MA. [scheidung]. Házasoknak elválása: divorcium; feleségtől való elválás: repudium C. Vala ow beime ez vylagtwl való tekeolletes el valasnak es el zakadasnak malaztya (ÉrdyC. 571). Régenten helyes volt a férhez adott menyecskét megvetni, elhagyni és léssen vala megvetés és el-válás (Com: Jan. 117). Az vezértől elválástokkor végeztünk vala, ott az szélben legyen szorgalmatos vigyázásban (Bercs: Lev. 19). A ti hamisságok szerzették elváltat ti közöttetek és a ti istenek között (Hly: Préd. 1438). Töllem el-vállásoddal el-bűstűztak álmanim (SzD: MVir. 31). 2) [discrimen; entscheidung]. Jobb volna az portai választ és mi dolgainknak elválását vánni (TörtT. 231).

elválhatatlan: inseparabilis MA. unzertrennlich PPB. Foglaly magadhoz engem szerelmeknek el-válhatatlan kötele-vel (Pázm: KT. 256b).

elválhatatlanképpen: [inseparabiliter; unzertrennlich]. El válhatatlan képpen egyek legyönek véle (Baythe: Epist 97).

elválható: [separabilis; zertrennlich].

elválhatóságosan: [separabiliter; zertrennlich]. Az isteni személyek az isteni állattól nem el-válhatóságosan, hanem tsak az ő léleknek rendire és módjára képest különböztetnek meg (GKat: Titk. 25).

elvált: [abstractum]. Midőn valamely mondás csak össze-foglalt értelemben igaz, nem az el-váltban (Hlyei: BCSTomp. 11).

elválván: [excepto, praeter; ausgenommen, ausser]. Senkit nem láta az asszótul el valva: nemine conspecto praeter mulierem (Sylv: UT. 1139. 57). Az banoktól el valvan: praeter banos (Ver: Verb. 29). Ez az oka, mert bünbe fogautatot, mint zinten egyebh zentse az egy Christus személytől el valvan (Zvon: Osiand. 29).

ketté-válík: difindor, dividor MA. zerspalten, zertheilt werden PPB.

ki-válík: [sejungere; sich absondern]. Szokások az eretnekeknek, hogy ők a ceremóniákban mindenkor ki-váltak (Mad: Evang. 574).

kiválás: [discrimen; unterschied]. A közönséges hivatal ki-válás-nélkül minden emberekre néz (Mad: Evang. 583).

[kiválóképpen]

kiválóképpenváló: specialis C.

kivált: 1) [praecipuus; vorzüglich]. Az te magadnak kyvált zentseges kegyelmessegedben (GömC. 226). 2) [praesertim, praecipue; besonders]. Itt szörnyű drágaság kivált szóna, abrak és lms dolgában (TörtT. 122). Itt még most is minden ritka és drága, kivált a pite (Mik: TörL. 438).

kiváltképpen: praecipue, singulariter, peculiariter, comprimis C. vornehmlich, sonderlich PPB. Az wrak neppenek nyhelth ky telik az hawok, menthen ozolnak, kyvalkeppen a Banfy uram nepebe nem sok maradoth (LevT. 1101). Szennet-tenek, kiti sola nem minelbettegne volna, ha az ur-isten őket keualképpen nem vigasztalta volna (Helt: Bibl. 1b3). Úzic az forkosságot kinaltképpen ünnepe nap (Born: Préd. 410). A Salamon király meg szereté soc idegen asszonyi állatokat, keualtképpen az Pharaó leányát (Kár: Bibl. 134b). Mikor az madarac sereggel mennek az erdőről falukra és városokra, kinaltképpen zaykóc, sola nem io iel (Cs. 11). Hunyadban és Biharian kiváltképpen ugyan felcirkáltasd az mi morvai lakatosunkat (RákGy: Lev. 192). Az istensokszor az emberek szárnját elvágja, kiváltképpen azoknak, a kiket szeret (Hall: Páizs. 38). Nem köll a hadat Pesten alól vinni, hanemha az ellenségnek oda-áláb való gyülekezeti kiváltkípen és szükségképpen kíváná (Bercs: Lev. 329).

leg-kiváltképpen: [maxime, imprimis; meistens, vorzüglich]. Az angyaloc leg kinaltképpen az igen meg keseretteknek jelenene meg (Born: Préd. 236b). Legkiváltképpen lelki szegényes igyekezzünek lenni, hogy meg elégettessünek (Zvon: Post. 117). Leg-kiváltképpen ebben dicziretes és kívánatos a vénség, hogy ő-benne meg-szűnnek a vétkecs indulatok (Hall: Páizs. 120). Nemericz uramhoz küldtük szolgáunkat legkiváltképen ő kegyelméno bizván azoknak is részünkre való édesítését (TörtT. 7. VII.432).

kiváltképpenváló: praecipuus C. peculiaris, singularis, specialis MA. sonderlich, sonderbar PPB. Az cananokok kezzevt fenleek, mykeppen kyvált keppen való napfeen (DomC. 11). Minec vtüma innár az Atila nagy hertze meg bölt volna, marada két kinalt képpen való fia Atilanca a birodalomba (Helt: Krón. 20). Kinaltképpen való papokat tartot egy nyhányat, kie ezne alanzisna osztogatoe voltanne (39b). Az istennek itoloti két fele, az egzie keualkeppen való, az masic közönséges keppen való (Kár: 2Könyv. 147). Az halalt két fölenek mongiak, egzik közönséges, az masik pedig kinaltképpen való (Fél: Tau. 521). Az istennek bölts tanása úgy rendelte, hogy világ végén utolsó és közönséges itélet legyen két kivált képpen-való nagy okért (Pázm: Préd. 1). Ha az bibliát egy kiváltképpen való nyelven kellene olvasni, nem volna job, mint sidó nyelven olvasni (MA: Bibl. El5b. 2). Énnemk léstettek kiváltképpen való népem (MA: Bibl. 166). Izrael kiváltképpen való népe vala istennek (182). Kiki mind halálában kiváltképpen való szentírás-béli mondást forgatott szívében (MA: Sault. 137). Mindenik köfalnak az teteie kiváltképpen való színnel festetett meg (MA: SB. 360). Rékváltképpen való kegyelméből istemek adom magam ez szent mesterséghez (Mogy: 6Jaj. VI.11).

kiválva, kiválván: [exceptus MA. [praeter; ausgenommen, ausser]. Mikoron nyolecszáz nyolecvannyolezban írniak

vala urunk születése után, szolgától kiválván eszméletlen kijövének (RMK. II.16). Ettől ki valvan: hoc excepto (Ver: Verb. 117). Meg paranczola, hogy az terhes harmokat tíz napra esledőtől ki valua minden terhektől meg könnyebítenen-e (Decsi: SullJ. 62). Postillát négyet láttam, de az elsőőt kiválva alig méltó az íbbi, hogy nyjobban ki nyomtattasane (MA: Scult. 8.) Az eredendő büntől Christustól ki válya senki nem íres (KCsík: Woll. 77b). A törvénykedéstől meg-filtatott nap-ól ki-válva: praeterquam non fasto die (Com: Jan. 133). Az élő átkunk levelei le-hullanak a mérges matska mézesektől ki-válva (18). A Jesus főről főre minden emberekért egytől ki sem válya meg hólt volna (Pós: Igazs. 1628).

még-válik: 1) sejungor, separor MA. [sich trennen]. Az elők a testtel vg zerkeztenec egeben, hog' ighen nehezen valae egmastól meg (DebrC. 462). Nagy keserűséggel urától megválék (RMK. VI.62). Mire válnám meg egy nap mind tétőtől: cur utroque orabor filio in uno die (Helt: Bibl. I. N2). Magzatitól meg válic (Kules: Evang. 495b). Azt akarnám, hogy memél hamaréb' meg-válbatnám a világtól (Pázm: Préd. 1143). Boldog, a ki megválhatik minden ide s tova akadékoktól (Pázm: KT. 75). Bujálkodását megvallye (MA: Tan. 1291). A búza mikor válik-meg a polyvától? Mikor a szóró mester el-érkezik (Hall: Paizs. 288). Vállyal-meg a gonosságtól (288). Timon ám maga lássa, miért akart légyen meg-válni önmön személyétől (Fal: NE. 9). Több kíváncsiak hoz, hogy ember önmön akaratjától meg váljon (Fal: UE. 191). Meg-válta testétől a lelke (Kónyi: II.Rom. 116). Így meg-válom s már mint álom tetszik régi hivednek (Amade: Vers. 37). **2)** appareo, pateo, liqueo MA. sich zeigen, offenbar werden PPB. Az ellenkező dologban válik-meg, ki mire való: farguitor virtus malis PPB. De még azon válik meg, fiam még marad Győrött (LevT. II.51). Midőn soc felől a kísért gondolatoc reane rohadnae, ott valic meg, mint hiszűne (Born: Evang. IV.248b). Masodikon s harmadikon válik meg: posterioribus melioribus (Decsi: Adag. 20). Minden dolog harmaliban válik meg (147). Az spitzer válik meg, minemű (233). Tudták, hogy az igaz szeretet szükségnek idején válik meg (Pázm: Préd. 578). Acker megválé mind az líveknek jó allapattoc, mind az hitetleneknek büntetésec (MA: Bibl. I.513). Hanem had vályék meg, mit tudunk mi ketten (Zrinyi II.13). Mit feleltl erre, meg válik (Matkó: BCsák. 112). Majd meg-válák, mit tudatsz felelni (GyöngyD: Char. 28). Megváll szennel, mikent mentheted fejedet (48). Megvállik, Haister uram mint érzi magát (Berces: Lev. 387). Már megvállik, mit ad isten (578). Megvállik, miut folytatja dolgunkat (Mik: TörL. 12).

mégválás: 1) sejunctio, separatio MA. [trennung]. Az egymástól még-válásokban bellye volt (Czegl: MM. 75). Gyenge testének belső éjdalmit a nehézség törés, a szovától való meg-válása tapasztalható képpen ki-nyilatkoztatnak (TitkRózs. 114).

2) discrimen MA. unterschied PPB.

mégválva, megválván: excepto, praeter MA. [ausgenommen PPB. Mert irtól meg valva, ki isten: quoniam quis Deus praeter deum (DöbrC. 37). Az tataroknak kegyetlen jarasoktól meg-valva zaz es tevb esztendevtel fogva sem látatott sem hallatot anne nagy sok kegyetlennek (MargL. 85). Mynden fraternek baramtöl meg valva, egy pap fraterivel meg valva es keet paratz fraterivel meg valva, evrdevgnak jhlese mya el menenek (DomC. 40). Bagoas öle meg mereggel az Artamestől meg valua minden fiainal özne (Szők: Krón. 56). A papoc földetől meg valua, melyet meg nem vón: praeter terram sacerdotum, quae a rege tradita fuerat eis (Helt: Bibl. I. Aa). Egy sem marada meg benne Caleből Jephone fiától es Josue Nun fiától meg valua (Helt: Bibl. I. Ddd4). Mind el veszénec heptől meg válna (Helt: Krón. 26). Czac bunnoc anagy magyaroc válnac az ő seregébe tíz száz ezren az

egyeb időneuec és segítségéveltől meg válna (14). Az íthelthem, hog' a bortöl meg valvan job, haznosb jvedelme az wariak nem lehetne, mjuth ha beewj mona lenne (LevT. I.218). A fekete őn nyartol meg valua egész esztendeig ben leszen. 1579 (KNagysz. E7). Kie mind extendő által az nyartol meg valua io allapathban forognac. 1582 (Kal. Fijj). Az ő dolgokat szerenczessen elő vizsik az nyartol meg valuan. 1583 (KBártfa Cv). Soha elac egy sídó sem volt papa szent Petertől meg valva (Mon: Apol. 466). Egyeb isten egy szal sincsen az egy istentől meg valva (Szár: Cat. C3). Magok-is a tudós pápisták, kevesektől meg-válva, azokat a könyveket apokrifusoknak tartják (EszT: IgAny. 123). O testamentumbeli aniaszentegyhazra rend szerint elac az sídóc neznece vala minden egyfele nemzetségektől meg valua (34). Senki az istentől meg válya bölcsnek nem mondathatik (Pázm: Kal. 37). A büntől meg-válva a mi testünknek tellyes hasonlatosságába öltözött (Pázm: Préd. 159). Semmi ábrázatot nem látoc vala, az szó-zattól megválva: vocem ejus audistis et formam penitus non vidistis (MA: Bibl. I. 160b). Azért jelentí magát az pogányoknak-is olly diczóségesen mint az sídoknac, eztlí megválva, hogy azoknac nem angyaloc által, hanem az sídóc által prédikáltat (MA: Scult. 119). Christus mindenképpen mi hozzanc hasonló az büntől meg válya (Zvon: Post. I.113). Valameni épölet, az Rahab haylekától meg válya, az ellensegnek prediává lén (Lép: PTük. I.403). Nem találtatott kard és dárda az egész nép kezében... Saultól és fiától Jonástól megválva (Káldi: Bibl. II.246). Ökrök, tinőbarmok, ménes kocsolák, him lovaktól és esődöröktől megválva, kivitessenek (ÉrdTörtAd. II.373). Egynebhány nyughatatlan emberektől meg válya (Beth-Tám. 60).

neki-válik: [incurro; anremnen]. Midőn sok kár tételít láta volna Fileménis, neki vált egyenesen és lováról le-veri Ulyssest (Hall: HHist. III.106).

[Válad]

el-válad: [separor; sich absondern]. A testsári rutság nem egészen a májbeli vértől váladván el, az al felen ki adatik (ACsere: Enc. 149). Ez a test menedékinek és az elváladó részeknek mozgások szerint rostálás módra vitetik végbe (148).

elváladás: [separatio; absonderung]. Az el váladás az eledeinek a ganektol való megkülömböztetése (ACsere: Enc. 148).

elváladtság: ∞ Reszetskéknek egymastól el váladtságok (ACsere: Enc. 127).

Válal: [sejungor; sich trennen]. Úgy látom sok dologban mint egy esze vállaltattal, úgy bánz (RákGy: Lev. 499).

Válasz, választ: **1)** responsio MA. Antwort PPB. Ha az my wrunk haza jő, ty K. emuel ys job walsaztolt yr, yzen ys (RMNy. II.31). Ez helbe keezek vagionok meg maradni, a meg a the fewlsíged valaztya kevyynkbe erkezyk (III.108). Myrth hogh lewelel tízek valazt, Keg-med nekem meg bochassa (LevT. I.279). Választ nem tft tenni (275). Kivánta azt, hogy mindjárást derék választ tegyünk ökemének (II.200). Elég választja lött, megéri vele (167). Meg tudta volna nekie választ tenni (MonIrók III.66). Hogy a portáról jó választja volna (73). Az ti vitézitek választig nyargalnak és rabolnak (214). Az válsaz elő számlálásban meg említe (Helt: Krón. 30). Jó választ tétél neki, mert bizon en nem bánom, akar nősszék, akar ne nősszék (Nád: Lev. 50). Ez valzatual el eresztí. Ez valazt-nak es feleletnek mely értelmi vadnac (Born: Préd. 15b). Szintén olyan ekes valaszt tudnec neked tenni, mint te szollasz, ha bolondoskodni es ertetlenkedni akarnéc (Tel: Fel. 68). No ni válsazod lón az wraságtól (Decsi: Adag. 148). Bövségesen és nyilvánban is, hogy sem kívánták volna, meg leszen választételek (Pázm: Kal. 658). Választ nem írok az ő feleletére

(Pázm: LuthV. 11). Ne csudáld, hogy ilyen vontatva adok kérdésre választot (Lép: PTük. III.9). Juranich! Juranich! sürű erdőn kiált, de nem más, csak Echo néki bús választ ad (Zrínyi I.163). Echo is bánattal szól Ariannának, chinál öregbülést választat magának, mert ha ő panaszol, szól a kő-száklának, Echo bús választat nemet bánatjának (143). Külömb helyre veszi választát hallani (Gyöngy: K.I. 20). Levelekre való válasz tetel (RejtLev. 43). Tegnap választ azért nem adtam, hogy az ellenség státussát kitanulhassam (Béres: Lev. 83). Sok ideje innár, hogy választot nem adsz (Thaly: VÉ. II.148). A nem akaromra mutató válasz szünte úgy maga tsínyával jár mint a reá ajánlás (Fal: UE. 402). **2)** [effectus; erfolg]. Megh ídentetem vala, ny walazat jartam wala az fizetes felel (LevT. 17). **3)** [electio; wahl]. Mykoron vy waida walazra ment a dolog, nyundenkor zokas volt, hogy a chyaus passanak küleou ayandek jaron (Kunnt Recheb heg lev. 1576. Révay kéziratai közt). **4)** relatio, instructio, discriminatio, distinctio MA. bericht, unterscheidung PPB.

által-választ: responsum categoricm Kr. [kategorische antwort]. A tanótványoknak, mikor az utolsó nap felől tudakozniak, által választ teszen jóváhíródn, hogy nem ő dolgoz tudni az időket (Zvon: Post. I.25).

Választ: 1) [discerno; unterscheiden]. Az próbált dolog, hogy az állapotok változási erkölcsöket választanak (LevT. II.283). Mi választja a keresztényen dnamát a pogány asszonyi képtől (Fal: NA. 144). **2)** eligo, deligo C. MA. erwählen, auslesen PPB. Magannak választom: desumo C. Tegedet választat amaganak witezene (VirgC. 87). Mykoron az tengerbe vetőt varsa meg telendyk mynden felee halakkal, az yokat walaztaak hű edényekben, az gonozokat ky hanyak (JordC. 396). Isten walazta, hogi az barnuoknak paztorsagabol lenne feiedelm (DebrC. 85). Tégedet fin isten angyal walazta (GömC. 321). Mynd kegyes kereessel mynd zykseeges kezereyweessel walaztaak előltök yarova es kyrallyaa (ÉrdyC. 400). Zeretwől walaztottam ennen magamnak (415b). Matkayaa walazta es yőnendőbe yegősil (TelC. 60). Nem tigia wala minden, hogi Daud istentől választot volna (Szék: Krón. 28). Kit az atya isten minökünk ajánlott es kinek kedveért fiakká választott (RMK II.230). Nékiket ő maga támasztat az wr isten, némelyeket a nép választot (Helt: Bibl. I. 92). Ez az én szóm, hogy ezt választaszne (Helt: Krón. 115). Eregy archangyal, szály le pokolban, válasz egyet az haragos furiákban (Zrínyi I.12). Ezekben legyen Kegyelmed szorgalmatos, választván egy embert magának, ki által ezeket végben wesse (Béres: Lev. 442).

[Szólások]. Király ötet fejéhez választá es tizenkét lóra néki hópnzt adata (RMK. IV.246).

be-választ: [eligo; erwählen]. Eszéki Jánost pécsi püspököt török császárhoz beválaszták a magyarok követnek (Monfrók III.196).

el-választ: 1) abjingo. Ver. disjingo, separo, disparo, scerno, succerno, abgreco, dissocio, divello C. segrego MA. trennen, von einander scheiden, absondern PPB. Elwalaztynk az gonozokat az igazak közül (VirgC. 118). Kyketh isten egybe zörkdőztetd, ember el'ne'walazya (ÉrdyC. 523b). Walazad el en ygyemeth, nemzettől ky nem zentelteteth (KulesC. 105). El walazta a haranyokatt es az elwalaztottakat vine a Laban iulaihoz (Helt: Bibl. I. 04). Tehát egy lineaal válaszd el az két vtóskötöt (Helt: Arim. A5). Az gonosz gondolatoc elválasztanne az istentől: perversae cogitationes separant a deo (Kár: Bibl. I.635). Vedd az tilonony fehéret, kit elválasztottál (Bády: Szak. 276). Az kiket isten őzúd zöröz, ember el ne walazza (Zvon: Osiand. 173). El választaszne magunkat ez világtól (Zvon: Post. II.322). Elállott az pogányoc mellől es elválasztotta azoktól magát (MA: Seult. 752). **2)** eligo MA [erwählen]. Az porfiru való követeket is az kassni gyűlésben fogjuk elvá-

lasztani es elküldeni (LevT. II.165). Senki az ecelésiában nem lehet, hanem csak a ki el-választatott (Pázm: Kal. 536). Erre az apostoli méltóságra választotta Krisztus Szent Jánost mindgyárt akkor, mikor a tizenkét apostolt el-választotta (Pázm: Préd. 134). Elválasztja Moses az Levi nemzetségéből, az kie alkalmasoc voluínac az isten haylékúac szolgálattára (MA: Bibl. I.121). Ez szent hogyet elválasztá oemőn lako helyéne (V.31b). A nőtelen legény nőszni akarván elválasztja magának, a melly eladó léant kedvellyen (Com: Jan. 116). Több emberek jo eselekedetekből választattak el az örök életre (Ozegl: MM. 281). Mely bírakat az mű bizonyos tudományuk szerint el választván meg esketők (SzékOkl. I.308). Végre magát megjobbítja es előlelválasztott lézen (Hly: Préd. 148). **3)** [discerno; unterscheiden]. El tudga walaztany az iot az gonoztól (Frank: HasznK. 82). Az igaz, ionallattatott tudomant az hamistul tudlassac el walaztanni (Zvon: Osiand. C2). **4)** [discerno; entscheiden]. Elválasztja barnadnap dolgunkot mivel élve sem élhet az Csálóközön német uran (Béres: Lev. 655). Szerelém, szerentse pörbenn elegyodnek, próba választza el ezen dűtsőseget (Orczy: Költl. 138). **5)** dirimo C. [aufheben]. Elválasztatnak a pörlekedések: dirimuntur lites (Hly: Préd. II.25).

[Szólások]. El-választani: depellere a lacte *agnos PPB. Tse tse töl el-választom: ablacto PPB. Elwalaztan a gémőköt a cétől avag az emőlől (NádC. 400). Dajkatul el nem walaztatot (DomC. 4). A gyermek innáron azt érte vala, mikor az dajkatul elválasztják wala (RMK. II.36). Elwalasztatéc az emőlől: ablactatus est (Helt: Bibl. I. F2). Az gyermek az tétől elwalaztat: ablactatio (MA. Bibl. I. 17b). Téjtől elválasztottak es esestől elszakasztottak (Hly: Préd. I. 139b).

elválasztás: 1) disjunctio, secretio, dissociatio C. separatio MA. [trennung, absonderung]. Juhoknak a gődöllyéktől való elválasztása (Sárp: Noé 62). **2)** electio MA. erwählen PPB. A memyoi természetnek elválasztására hi: invitati ad caelestis naturae adoptionem (Hly: Préd. II.71). **3)** [praedestinatio; vorbestimmung]. Örök életre való elválasztás: praedestinatio (Apañ: Vend. 160). Az isteni örök elválasztás es elhagyás (DEmb: GE. Előb. 6). A praedestinationak az a neme, melly elhagyásnak: reprobationuk nevezetik, szulakosabb es tulakosabb e világ szemel előtt s majd több nehézségekkel elegyítettettis meg, mint az elválasztásról való tudomány (DEmb: GE. 18).

elválaszthatatlan: individus C. inseparabilis MA. unzertrennlich PPB.

elválaszthatatlanul: individus C.

elválasztható: dividuus, separabilis C. zertrennlich PPB.

ketté-választ: divido, sejungo, divello, in duas partes separo, dirimo MA. teilen, trennen PPB.

ki-választ: excerno, succerno, excerpo C. sejungo, segrego MA. auswählen, auslesen). Kivalasztom a szeplős es a tarka juhokat (Helt: Bibl. I. 03). A gyermek iouak közül walaz ki a iot es ozd el a kazlakokra a iobagyok közül (Helt: Mes. 155). Egyiket kiválasztván fölére parancsola egy öreg asszonynak, hogy el wiven el rekkenese (ExPrinc. 218). Magának ki választja a Christus es ő belé tsimberkedik (MHeg: Tószl. 66). Alkalmas mesterségen fordul meg a dolog, hogy ötet ember szomszédjában megismerhesse, ki tudhassa választani (Fal: UE. 390).

kiválasztás: sejunctio, electio, selectio MA. absonderung, auslesung PPB.

külön-választ: seligo, segrego MA. absondern auslesen PPB.

különválasztva: discrete C. MA

még-választ: **1)** [separo, sejungo; absundern]. Kiket sten égbe zerkétét, embér még né valazia (MünchC. 49). Ég-
stent haromsagha es haromsigot egésbe beččlünk sem zeme-
ket egbe elvegeitven sem allatot meg valaztvan (DöbrC. 56).
Mlewe hywa menyeth fellől ees feldelt, meg walaztanya ű
epeth (KeszthC. 124). Két értelemben szóll az Antichristusul,
az eljövendő uvezetes Antichristust meg-válsztván azoktól
Pázm: Kal. 660). Szokat meg-választó, el-metsző jegyetskée:
ommata (Com: Jan. 159). A kárhozatra való kötelességet
meg kell választani annak az ő mocskától, belő avutt tapló-
túl (Pós: Igazs. 1627). **2)** discerno, discrimino, distingvo C.
IA. unterscheiden PPB. Az euangeliumot meg tudgyac valaz-
tani az törnyentől is (Born: Préd. 265). Nagy tisztességgel
íseltetik mi tőlünk az a szentség, melyet ők nem tisztelnek
s meg nem választanak az egyéb eleségtől (Tel: Evang II 414).
Iármán vannak azok személyekben, három megmaradando
s egymástul megválasztatot személyek (256). De meg tudgya
amár az iót az gonosztól választani (Decsi: Adag. 23). Mely
mondással meg-választja a cselekedetnek természetit az ő
gonoszágától (Pázm: LuthV. 111). Maga Jákob nyilván meg-
választja angyaloktól az istent (460). Ő maga megválasztja az
ő bibliáját az vulgata editiotól (MA: Bibl. Elöl. 3). Mi nem
agytoc oly értelmesec, hogy ti az jó gabonát és az konkolt
mindenkor meg tudnátoc választani (MA: Seult. 208b). Hallas-
ul a zengéseket, hangokat választjuk-meg (Com: Jan. 62).
Kinek teje tele párával sok bortul, nem tudja megválasztani
ót az rosztol (Zrínyi I.31). A jót meg nem választhattya a
gonosztól (Illy: Préd. II 96). Gyenge eszekre nézve nem tud-
gyák az aszszonyok meg-választani a hízkelkedést az igyenes,
érdemes ditsérettől (Fal: NE. 19). Meg tudgya jobbára választ-
tani a költött szándékokat a valóktul (Fal: NE. 370). **3)** [eligo;
erwählen]. Ne teuleg, meg valazd az őrcé eletet (Mel: SzJán 513).
4) [decerno; entscheiden]. Kynek kynek myne minemw lyzen.
a tőv meg valaztja (Komj: SzPál 133). Az tiztviselés válsztia
az embert: magistratus virum indicat (Decsi: Adag. 78).
Az idő megválasztja (Bethl: Élet II.81).

[Közmondások]. Madarat szállásám, fazakat kongásám vá-
asztunk meg (SzD: MVir. 73). Tsak a tőköt sem tudod a
virós ételtől meg-választani (442).

mégválasztás: **1)** discretio, distinctio, distinctus, discer-
pus C. unterschied, unterschiedung PPB. Myndenkoron valaszt
vala meg valasztas nekevl az vr istennek zolgalmi (MargL. 30).
Nagy tanulság vagon az egy istenségben a három személynek
egymástul való megválasztásárul (Tel: Evang. II.255). Ha a
halálra íteltett apellál, ott a törvénykezésnek, sőt még a meg-
választásnak-is (etiam sequestrationi) helye vagon (Com: Jan
135). Megválasztás nélkül hozzá nem bocsátatnak a szegények
Illy: Préd. II.19). **2)** interpnuctum C.

mégválasztatlan: indiscretus C.

mégválasztó: **1)** disjunctivus C. [unterscheidend]. Igazat
a hamistól meg-választó tudománynak módja: logica PPB. **2)**
discriminator C.

mégválasztva: distincte C. discriminatim MA. unter-
scheidlich, mit unterschied PPB.

reá-választ: delego C. [seligo; auserlesen]. Nem késik.
idejét meg-ronytta, rá-választott nyíllt szívébe hocsáttya (GyőgyD:
MVir. 23).

Választás: optio NémGl. 122. lectus, electus, electio, de-
lectus, cooptatio C. wahl, erwählung, auserlesung PPB. Sors
szerint való választás: subsortitio C. Választásban értelmemet
kimondom: suffragor MA Királnak választása (Helt: Bibl. I.
Ttt). A mely petszentésben a kis gyermeknek természet-szerént
való okossága kezdetik, tartozzék mindgyárt abban választás

tenni állapottjárul (Pázm: Préd 337). Választást tésszen az Izrael-
noc és egyptombélieknek harmai között, mert egy is nem hal
meg (MA: Bibl. 156). Választást tudjatoc tenni az tisztá-
tan és tiszta között (98). Az okossággal semmi inkább nem
ellenkezik, az mint a tanácsalan és nyakra före birtelen rohamo
választas (Toln: Vigaszt. 11). Hladverés, királyválasztás, házas-
ság isten dolga (Thaly: Adal. I.83). Ne kapj olyas mulatságon,
a mely megkívánja, hogy ember teljesen reá függessze elmé-
jét, mert illy választással csak terhet változtatnál (Fal: NE.
26). A választás hogy teljes légyen, ép, egészséges iz, igyenes
ítélet kívántatik benned (Fal: UE 393).

Választat: [delectus; erwählung]. Scent Katherina valaz-
taffa (MünchC. 5).

Választatlan: indiscretus, indistinctus MA. ohne unter-
schied, nicht unterschieden PPB.

Választatos: [delectus; auserwählt]. Embernek ffay, kyc
iaz erek dyehewsegre kezdetawl foghva valasztatosok az wr
istentől (ErdyC. 251b). Dychőseeges zent Iazlo kyal Christus
Jesusnak kywalthkeppen valasztatus hyw zolgaya (394b).

Választék: [discrimen; unterschied]. A napoknak és éyek-
nek különböző közei avagy választéki (Let: HitÁg. 152). Vá-
laszték vagon a biblia és az emberi traditiók között (Czezl:
MM. 229).

haj-választék: discrimen *capillorum PPB.

Választhatatlanul: inseparabiliter C. [unzertrönnlich].
A bírákban választthatatlanul együtt jár az ajándék az hamis-
sággal (SzD: MVir. 16).

Választig: [continenter; fortwährend]. Az barát választig
pironkodik (MonIrók. III.67). Kít jámbor szolgálai választig
sírának (87). Az ti vitézitek választig nyargalnak és rabolnak
imitt-amott (214). Kata választig kiálti Kdet (LevT. II.27).
Csikért penig választig törekedék (29). A menyire lehet,
választig tartóztatom magamat a szemem törlésétől (Nád:
Lev. 105). Valasztic pirongatta őket (Born: Préd. 93b). Több
sophistác valasztic törtéc a feieket ezeknek magyazattyanban
(Vallást. ij). Elég nagy későletben vadnak, oda ki is választig
takarodnak (MonTME. II.26).

Választigen: magnopere, multum satis, oppido, admodum
MA. sehr heftig, gross, sonderlich PPB.

Választó: **1)** [ad discernendum destinatus; scheide-].
Tizenöt nehezék aranyat választani kell; az olyan kiesinyért
választó-házat meg nem indíthatjuk (RákF: Lev. I.201). **2)**
elector C. MA. erwähler PPB. Az anyaszentegyház tiszti az,
hogy a mely méltóság a sz. írásban vagon, mint igaz válsztó,
meg-ismértesse velünk (Pázm: LuthV. 27).

haj-választó: discriminale C. [haarscheide]. Reudre rak-
ván a sűrű és hajválsztó fősüket, melléjek a vendég-hajat s
hajport (Fal: NA. 141).

kő-választó. A drága gyöngy, gyémánt és arany magaban
bőcsülletes, ha meg nem ismertetik-is; noha a gyöngy-ffiző
vagy kő-válsztó ismerteti velünk az ő jóságokat (Pázm:
LuthV. 19).

Választott: **1)** lectus C. MA. erwählt PPB. Mynden
ianui az haznak valasztot bezogaltatoknak adassanak (VirgC.
128). **2)** delectus MA. [der auserwählte]. A hamis Christussoc
czudakat teszuec vgy annyéra, hogy tenelygésbe viteméne
még a választottak is (Helt: UT. G3). És őszne gyfític az ő
válsztotit a negy szelekről: et congregabunt electos ejus a
quattuor ventis (Helt: UT. G4b). A Christus az időnek tellies-
segeben adattatott a valasztottaknak idősőségekre (Fél: Tan.
288). Az istennek igelei gyümölsőt teremtsen a valasztottak-

ban (ÉszT: IgAny. 161). Az isten társul adgya az embereknek az ő keltét, munkálodgya az ő választottiban a tehetőséget (MHeg: TOSzl. I.112).

Választva: lecto C. eligendo, discriminatio MA. durch die wahl, unterschiedlicher weise PPB.

Válthatatlan: [inseparabilis; unerschließl.]. Válthatatlan, eggyészíthetetlen vagion (Fél: Tan. 421). Ne engedjed másnak, hanem vedő magadnak válthatatlan tőrnek (Thaly: Adal. I.141).

Válogat: seligo, selecto MA. auslesen PPB. [wählen, auswählen]. Hadat válogatni: *agere delectum PPB. Byneseznek zemelyth valagatyatoc: facies peccatorum sumitis (KeszthC 216). Oktalan mondatnek zent leronyosth veleik egyenesnek az dőzewsegeben nem lenny, holoth ysten zemelth ne walogasson (ÉrsC. 339b). No az ki éhezik, nem válogat az étőkben (Decsi: Adag. 113). Kell-e vyaidat az lewesbe boczatani és az egész tábla válogatni (Eras: Erk. 47). Vad környelyben való válogató turkálás (Bal: CsIsk. 471). Összel válogass tiz diót, kiket harmad napig mind harmatozz (Radv: Csal. III.52). Nyolcz száz lovast válogat, ezer gyalogot (Zrínyi I.49). Két ezer lovast válogatva küldött Haister igyenessen Bécsnek (Beres: Lev. 390). A tisztek jók, az többi kutya volt, az eb természetjekben, s nines miben válogatni (598). Láttam olly urfiakat, a kik napestig válogattak a sok színben, sohol sem tudott megszállni kényes kedvek (Fal: NE. 30). Bátor válogathatnál a torkosságnak minden kényes falatiban; felelek érte, hogy nem sokára ott hadnál (Fal: NA. 163). Válogatnak a borokban, ország s király egészségeért, ellenségek veszéért iddogalnak (Fal: NU. 306). A böles bölesen válogasson benne és ne fogjen mindenki vel kezét vak szerencsére (Fal: UE. 445). Magasan nyölt nyakán fejt hajtogatja, szél rövid serényét szálon válogatja (Könyi: HRom. 14). Válogat az életben mint a díszó a makbann (SzD: MVir. 110).

[Közmondások]. Eb szőlő sem terem kertedben, mégis bort válogat (Decsi: Adag. 157).

el-válogat: [secerne; ausscheiden]. El-válogattatnac azoc az tiszta buzáktól (Zvon: Post. I.354).

ki-válogat: [eligo; auswählen]. (Fél: Bibl. I.23). Száz roszt közül ki tudják válogatni, ha szerencsére csak egy mi jóra való legyen is mellettek (Fal: UE. 437).

még-válogat: ∞ Megválogasd az főmestereket, kit hideg étekhez, kit meleg étekhez (Radv: Szak. 11).

mégválogatás: [recensio; musterung]. Közönséges mustra, megválogatása a népek: *recensio publica PPB.

össze-válogat: [deligo; auswählen]. Holnap az gyalogságot meg indítom innen ezer gyalogot összeválogatva az javában (Beres: Lev. 288).

Válogatás: 1) discriminatio MA. unterscheidung PPB [unterschied]. Válogatás nélkül: indifferenter, indiscriminatio C. Elegyesleg, -eleg, válogatás nélkül: promiscue PPB. Válogatst tessze az én népem és a te néped között: ponamque divisionem inter populum meum et *populum tuum (Helt: Bibl. I. Ff). A ki meg nem akar chalatatni, valagatást kel annak a chodae közt tenni (Helt: UT. c). Nüezen válogatás angya a sido közt angya a görög közt (Helt: UT. r3). Mindenekezt válogatás-nélkül el foglalt az vér; (Kár: Bibl. I.644b). Sz. Pál apostol válogatás-nélkül mondgya, hogy mindenekezt megeselekedhetik annak erejével, a ki őtet vastagította (Pázm: Kal. 762). Minden válogatás-nélkül megosznek almsit, körvélty, diót (Misk: VKert 68). 2) electio MA. auslesung PPB. Salamon meg paranczolta, hogy mind az egész Izraelben az emberekben válogatást tennéne (Kár: Bibl. I.306). Maga még

akoron is valami válogatást tén az etel dolgában (Tel: Fél. 106).

eledel-válogatás: [ciborum distinctio; verschiedenheit der speisen]. Az egyházban versengés támadott a Moses caeremoniás törvényében való eledel-válogatásról (Még: Jaj. II.77). Tel: Evang. I.45).

idő-válogatás: [respectus temporis; rücksicht auf die zeit]. Idő válogatás nélkül szüntelen fedőce (Mon: KépT. II).

király-válogatás: [mutatio regum; das wechseln der könige]. Isten ostora ésik ty raitatok a sok partolásra, király válogatásra (Mel: SzJán. 151).

személy-válogatás: [amor, acceptio personarum; parteilichkeit]. Mynd az thi es ő vrok menyorsagba vagyon, sem zemely valogatlan nyuchen ő nala (Konj: SzPál 300). Nües isten előtt személy válogatás (Vás: CamCat. 242). A királynak gondviselője, valakik azon városba érkezének, személy-válogatás nélkül megfogta őket s meg-tömlőztözte és bizonyos napra a bíró eleibe állatta (Hall: MHist. II.115). Siralmas napot és órát élünk vala, személyválogatás mert köztünk nem vala (Thaly: Adal. I.283). Az együgyűeket is megbétsülje és semmi személy-válogatás benne ne talátsék (Bod: Pol. 48).

Válogatlan: [sine discrimine; ohne unterschied]. Minden érdemek egyvelesleg és válogatlan egybe nem szózatnak (SzD: MVir. 365).

Válogató: fastidiosus, delicatulus MA. [wählerisch]. Válogató hitetekről soha semmit nem ohasztam (Mon: Apol. 11). A tudósok rendén lévő színnép igen válogató és magános izfi ne legyen (Fal: UE. 381).

nap-válogató: augur MA: Bibl. I.175. E pogane halgatya a nap valagatokat es a ifuendő mondokat: gentes istau augures et divinos audium (Helt: Bibl. I. Tit2). Ne talátsék te közztött jövendőmondó vagy nap válogató (MA: Bibl. I. 175b).

személy-válogató: [studiosus; parteinehmer]. Az Messias nem lészen garázdás, személy válogató, háborgó (Pázm: Kal. 59).

Válogatós: ∞ (PP: PaxA. 399).

Válogatott: selectus, conquisitus, recensitus C. auslesenen PPB. Válogatott szók: genus verborum *nitidum PPB. Ezt a paracholatot nem egy altallyaban kell ám ertened, hanem valogatott ertelemmel (Mon: Apol. 501). Szemen válogatott, kórkoly nélkül való tiszta búza volt az Calvinus tanítása (Pázm: Kal. 120). Ne veeld azt, hogy én itt azt dieziérnem benned, hogy io nagyor volnál és válogatott nagyor szókkal celnél irasodban (Bal: CsIsk. 185). Mind jó tegzessek, sok száz ezer közül válogatot népek (Zrínyi I.20). Néki frís palotája a vadak barlangja, válogatott étke fi, gyökér (Tarn: Szents. 24). Salamon a lovakat Egyptomból válogatott ménesetől hajtata (Misk: VKert. 104). Egyebet eselekedni nem tudtam, hanem igen válogatott portásokat küldtem (Beres: Lev. 310). A válogatott jó iz az egész életünknek fűszerszáma (Fal: UE. III.170).

Vált: 1) mutio MA. verändern PPB. Az sok pártolást tiés elhagyjátok, mint az zsidók gyakran urat ne váltatok (RMK. VI.186). Az ellenkező syllogismust hasonlóval váltom (GKát: Titk. 352). Hogy maga népévé váltam őtet (Káldi: Bibl. II.272). Eben gubát fog váltani Kegyelmetek (Gér: KárCs. IV.272). Csak azt tudám elhitetni vélek, hogy az fahiban sem melegebb az tűz mint az őrleben, harmadnapra megkenyerözni magat, egymást válthatná (Beres: Lev. 321). A mit ellenkező értelemmel látszik mondni, azt az ellenkező alkalmasságok váltják (Fal: UE. 116). 2) separo; trennen MA. od meg, másoda formában öntött téged a természet, minthogy annyi különb-

ség vált a fölből (Fal: NE. 6). Nagy különbség váltja a sok föle hivatal (Fal: LE. 418). Nagy különbség váltja azokat, kik személyünket szeretik, azoktól, kik hivatalunkat (450). Nagy különbség váltja azokat, kik emberi gyarlóságból megessnek, amizoktól, kik elsőként akarattal a gonoszhoz ragadnak (Fal: SzE. 537). **3)** redimo MA. [lősen]. Pápától egy mélen leuclat váltja (Göres: Máty. 77).

[Szólások]. A mi erdőne faiban nagy arum váltása ne Born: Préd. 130). Vagyon azért ő is nagy gondolatban, nem ud mely felé váltani útában (RMK. VI.187). Intaférnes után a palotába, a belső aytóna egyenest váltja (Csézyi: Persl. 36).

el-vált: **1)** permuto, cambio C. commuto MA. veränderen PPB. Bolondok lőttének és az halhatatlan istennek dychőseget el váltottak madaraknak abrahazatyara (Konj: SzPál. 47). Ésen égő itelen váltja el az ő első születését: Esavus unico ululo vendidit suum jus primogeniti (Sylv: UT. II.111). **2)** avert; abwenden]. Valád el en rolam ezt polart: transfer valicem hunc a me (DöbrC. 447).

elváltás: permutatio C. commutatio MA. veränderung PPB.

föl-vált: **1)** redimo, elibero MA. [lősen]. Az gyilkostól német ne vegyenec, hogy azzal felváltaná halálát az gyilkos MA: Bibl. I.154). **2)** [succedo; ablősen]. Fegyverhordozóink egymást hetenkint felválták és fegyverünk mellett háljának Tört². I.158). Míg Eszterházi Dániel fel nem váltja, nem udni, el-csináljuk (Bercs: Lev. 380). Bú váltja fel bődősgomat, el-nyellett vígságom (Sd): MVir. 76) **3)** permuto MA. vertauschen, verändern PPB.

fölváltás: **1)** [successio; ablősung]. Commendérozott-ornában maradhatnak itt s össze is válogatom egymás fölváltásával, ki hová való (Bercs: Lev. 573). **2)** permutatio, commutatio MA. vertauschung PPB. [das wechsell]. Jó volna az pénzélváltást elkezdetni Szubával (Bercs: Lev. 115). **3)** redemptio, eliberatio MA. befreimig, errettung PPB.

ki-vált: **1)** [redimo, elibero; erlősen, befreien]. A szalagot kiváltom: repignero C. Az mely embert megh fogtatok Zomában, az én fym Zay Ferecy ky vatotta Teorók országban RMNy. II.113). Sárnak felét, Kis-Hodost ki váltottuk vált dvezült feleségemmel idegen kéztől (Gér: KárCs. II.567). Sirtzon valcha ki rabságos ötmetet (Zrúyi I.157). Ha menyem asszony ki akarja váltani az jószágokat, kiválthassa (Tört². IV.135). A király mind magát mind a véle rabságban esett, et csak hamar kiváltotta (Mik: TörL. 223). Most is egy pintyőket kivitem oda néki, a melyet ötvenkét pénzezen váltott-ki PhilFl. 58). Geleji K. István hét esztendő korában a tatároktól el-raboltatott, de édes anyja reá találván ki-váltotta Bod: Pol. 72). **2)** [succedo; ablősen]. Az attya kiválthattya magát az fiam: pater potest filium suum pro se ponere (Ver: Verb. 101). Kgdet Balassi uram Seovényfalvi Dániel deákon váltja ki az orátorságból (Tört². I.599).

kiváltás: [redemptio; erlősung]. A mely házások el-válnak, a törvénytővőknek tisztaságnál és sententzia ki-váltásánál egyebet ne fizessenek (Bod: Pol. 86).

mög-vált: redimo C. MA. [erlősen]. Zent Damancos meg tevkeltette vala ezt, hog evnen magát elarulya es az ev arrual az ev kezelet meg valcha (DomC. 28). Draga arwal vallattatott meg (ÉrdyC. 405). Evnen keyen meg hala és izz mynketh kentw meg walta (ÉrsC. 466). Nem leend, ky meg valchon: non est qui redimat (KulesC. 10). En lekem kyt meg váltottal: anima mea, quam redemisti (171). Attum 35 forintban zalogban egy haz egez jobagiot illj ok alal, hogi valauikor en vagj gyermekem meg akarjak valanyi, tartozék kj botjatnj kezéből (RMNy. II.57). A szamaraknac első vehet

egy inhon: valcha meg: primogenitum asini imtalbis ove (Helt: Bibl. I.114). Szórtelen sommá: kellene meg váltani (Helt: Krón. 127b). Ninczen atyafia, az ki meg váltaná az ieszigot, hanem o maga szeret tőtte az ő ieszágánc váltáságanc (Kár: Bibl. I.113). Az szamaránc első fiát megváltad egy keezke fiún (MA: Bibl. I. 60b). Megváltassz az földet, az ki azt el-adta vólt (113). Bőmeidet alaizsnákkal váltá meg: peccata tua elemosynis redime (Hly: Préd. II. 171b). Bolyog, alá s föl jár, mint társátul megvált gerlicze-mudár (Thaly: VÉ. II.55). Én már hitten lőszem, megváltja sorsomat, azért végig fonyom szirmos ostoromat (Fal: Vers. 916). Az első tisztesség meg adását egy másn meg váltották (Könyi: VM. 80).

mög-váltás: redemptio, hritio C. [erlősung]. Nem lehettel volna e atte örök bőlcheségődből egez zert az emberi nemzetnek megváltásra (NagyszC. 25). Zent Damancos ada ev magát elarulandonak az fogolynak meg váltasaert (DomC. 28). Meg mimagunk se mimagungha obnytyuk az lelki fyussagot varuan a mi testfánknek meg váltasat (Konj: SzPál. 73). Aianlyne a Christus Jesusnac embereckel valo ioltőtöt, aldozattiyat, meg-váltasat (Helt: Bibl. I. 62).

mög-váltó: redemptor C. MA. erlőser PPB. Zent Damancos meg tevkeltette vala ezt, hog evnen magát elarulya kev uetuen myndeneknek meg valtoyanak peldayat (DomC. 28). Vyram, een segeythsegom ees een meg waltoom (KulesC. 36). El jővend e világnac meg-váltója, hogy fel-támaszszon minket (Com: Jan. 219). Ó szerelnetes meg-válto (Hly: Préd. II. 19b).

mög-váltáság: [redemptio; erlősung]. Tekeencheetek meg az ty megváltasagtokat (ÉrdyC. 103). Embery nemnek meg váltasaga be helyesevheteek az aldot Cristus Jesus myat az magas kerezthűlan (288b). Zolvaan, bezevelen egymással mynt yo barat barattyawal embery nemnek idwesegeheeről es meg váltasagaarol (347). Meg beewlt vala az alnoksag, kynek meg váltasagara egygyör el yewe wr ffyw Cristus (568b). Kit igert vala az bűnös embery nemzetec meg váltasagara (Born: Préd. 85). Adgyad az te szent lelkednec ajándékát, hogy mi ez drága megváltásagunkat hláado szívvel megismerjük (MA: SruL. 171).

Váltás: [redemptio; ablősung]. Az tízedeknec váltásáról (MA: Bibl. I. 115b).

gyűrű-váltás: desponsatio Kr. [verlobung]. Kez fogasanak es gyűrű váltasanak idejen: tempora desponsationis (Ver: Verb. 163). Midőn gyűrű váltása vólt, adunk akkor egy arany gyűrűt neki (Radv: Csal. II.221. Bíró: Micae. 282).

pénz-váltás: [collybus; geldwechsel]. Az úti pénz szük-séges avagy a pénz váltásra való levelec (Com: Jan. 93).

szállás-váltás: migratio PPB.

[Váltat]

el-váltat: [permuto; verändern]. Nevét el-váltatom: trans-nomino C.

mög-váltat: [deduci curo; ablősen lassen]. Bónét meg-váltatlatná Forgács uram Erdélyből (Bercs: Lev. 389).

Váltig: magnopere, satis admodum MA. selr heftig, sonderlich PPB. übríg genug, bis zum genügen Adámi. Váltig rwtolowyk egymast lewehek által (RMNy. II.182). Én penig valteg solek neky, hogy karrat vallana, ha be nem adatna (LevT. I.13). Itt előttem bátyja váltig pírongatta és erőttete, hogy tetovában ne menne (LevT. II.39). Én itt váltig főtődök az gyermekimmel, de lassan múlik el az fakadék rólunk, az gazdasághoz váltig érte vagyunk (II.121). Váltig meg általmazá a király magát ellenec, de végre által veréc ötet (Helt: Krón. 10). Ó maga váltig tőrekődéc nálók, de sommit sem használá

vele (194.). Vén a borban is és váltig még abba (Helt: Mes 318b). A nagy mester váltig predicalattya az euangeliumot nekik, de semmit nem gondolnak vele (473). Christus ior tesszen vala soe nyomorultackal, noha váltig tiltana is, hogy senkinek ne mondanáe (Born: Préd. 400). T. árul, fordul, váltig kerengi a dolgot minden felől (Tel: Evang. I. 151b). Váltig észik, de nem hízik (Deesi: Adag. 28). Eléggé, váltig meglakoltac (MA: Scult. 46). Váltig közörül az Kalauz bemeteket (BalCs: Isk. 103). Eledelek, mellyekkel vátic tölthetec (Tyük: Józs. 270). Váltig nyomozán szegénynek holmijét, de csak el-sikkaszták, semmijét szegénynek kezembé nem kerítheték (MonÍrók VII.377). Az erdőt az mi illeti, vátig hordták a békésiek (Bék Old. II.223). Gonosz szándékoknak megelőzésében váltig munkálkodunk (TörtT.² I.222). Azt csak vátig jувállja Márton, hogy Pozson felé hadat küldjen Nagyságod (Beres: Lev. 232). Váltig vadász, de keveset fog (Kisv: Adag. 15).

Váltigen: magnopere, satis, admodum MA. sehr heftig, sonderlich PPB.

Váltó: 1) [redemptor; erlőser]. Cristus mindeneknek váltója, halgassad meg ayeatatosaknak ymatságyth (KeszthC. 50). **2)** [ad redimendum destinatus; löse-]. Minden földetekbe a földet váltónul adgyatok el: cuncta regio possessionis vestrae sub redemptionis conditione vendetur (MA: Bibl. I. LLL). Az váltó báránytól hat pénzt, az váltó méh-rajtól három pénzt adnak... Az pázson való váltó disznótól hat pénzt adnak (Gér: KárCs. IV.306). A világi bírák kezéből néha kimenekedhetünk elsőkéssel, váltó pénzzel, ügyünket forgató okos szó szőlők által, de bezzeg nem az élő istennek hatalmából (Fal: NE. 46).

[Szólások]. Ajándékot ajándékkal váltónac lemi: munera remunera (Com: Jan 194).

lélők-váltó: [ad animam redimendam spectans; seelener lösungs-]. Az én kalastroni életem, oldozó levelem, buza járásom, lélek-váltó misém semmi volna é (MA: Scult. 223).

pénz-váltó: nummularius, mensarius, argentarius, argyropus, argyrogonomes, collybistes, trapesita C. geldwechsler PPB. Híával való pénz-váltó: campso C. Bemeno Is istennee templomaba, a pénz váltócnac aztalocat es a galamb aroloenac zekeket eldöite (MünchC. 52). Jesus talala az templomban arwlwan yohokat es ekreket es pénz váltokath ylwen (JordC. 628). A templomban a pénz váltók is aztalokat raktnak vala le (Zvon: Post. II.269).

Váltóslag: [contrarie, opposite; gegenseitig, entgegenesetzt]. Myndenyket kette kette vagas es egymas váltóslak towee: contra se altrinsecus posnit (JordC. 7). Naegy forgo kerekeket zerezete es elős borotylakkal meg fizetec, kyk egye mas ellen váltóslag foroguanak (ÉrdyC. 671b).

Változ-ík: 1) [mutor; sich verändern]. Krisztus meghal, feltámad s az színe változik itt (RMK. II.136). A szőr sem változt léssen föierre (Helt: Bibl. I. DDd2). Az vízből jeles bor változt (Born: Préd. 94). Pénnyévé és hmvá változik: erematum redigitur in favillas et cineres (Com: Jan. 9). Ha isten akarná, változnál cludára, nem hiszeni, változnál gyöngé laurus ágra (Zrínyi II.113). Mint egy ezurgo patak, mely vízsa nem folyhat, úgy fűt el szépséged s változik szép orezád (Zrínyi: ASyr. A3). Hírellek az esiszar halálát, változik az apáturság (Beres: Lev. 497). Minden szándékjainknak változni kell vagy haladni (516). Változik az idő néha kemény fagyra, néha tér lágy kényre (PhilFl. 12). **2)** [se redimere; sich befreien]. Többel foglya esék, kie az vtán változnac nagy summán (Göres: Mty. 81b). Díjan marad es díjan változik (Ver: Verb. 288).

[Szólások]. Bezprinnmevl zent Katerina azzomnac elastromabol változtatek, hozattatek az elastromban (Margl. 4). Mas egy házban keoltozny, változ ny engettek (DomC. 102). Az keet fraterok az testnek adosogat meg fizetveon változának vagy menenek az vr istenhez (79). Bela változtatéc az királyságra (Valk: Gen. 16). Vigyük hátráb Tapolesin felé, hadl nyugodjék csak mit is, s változzék onnan ide az szolgáló ezer egymásután (Beres: Lev. 333).

el-változik: [permutor, commutor; sich veränderen]. El-változok ew természetben (ÉrdyC. 516). Eluáltoztattéc előttec: transfiguratus est coram ipsis (Helt: UT. 5b). El-változik az idő (Kár: Bibl. I.662). Soha nem fért a fejekben, hogy a fejedelem-pálca úgy el essék és változzék (Bathl: Élet. II.130). Színébe elváltozék előttük (Illy: Préd. I.369b).

elváltozhatatlan: immutabilis C.

elváltozhatatlanság: immutabilitas C.

ki-változik: [se redimere; sich loskaufen, befreien]. A despotól ég fián változék ki (Szék: Krón. 208). Az kalmár minden kinczet eleibe vitte az ellensegnee, magát is elfogac es koldolással változt ki (Born: Préd. 547). Reménségünk nem lehetett, hogy magunkat fel-szabadítsuk, hanem a fiú isten magát adá, hogy ő rajta ki változzunk (Pázm: Préd. 112). Magát rabáságra adta, hogy ő-rajta ki-változzék egy őzvegy-aszszony fia (379). Kiváltozunk, megszabadulunc azon az napon az büntől (MA: Scult. 26b). Magocsi kiváltozik, Puskás Fereucz hozá ki (ÉrdTörtAd. III.19). Negi csepleo embereket nittek el az törökök; ki ki változt nagy sarezon, ki megh most is oda vagion (TörtT. VII.95). Az isten Hunyadit a ráczok vajdájának kezében adá, a kitől edgyik fián változék ki (Lászy: Krón. 323). Sok kintsen változni ki a rabásból (SzD: MVir. 453).

még-változik: 1) [mutator, commutor; sich verändern]. Meg-fog változni az idő tsak hamar: impendet *permutatio temporis PPB. Meg langasolt en zyweni es en veséim meg változtattak (ApoC. 27). A Noe onokainac nielne meg változtatec a nag torón rakasnac ideien (Szék: Krón. 8). Az egyéb nepeknek isteni tiszteletről való tudományoc megváltoztanne (Helt: Bibl. I.1b). Színe megváltozék: et conedit vultus ejus (Helt: Bibl. I.12b). Az szerencze meg változék az erkölcsöktől: fortuna simul cum moribus immutatur (Deesi: Sall. 2). Mibent valamely vad, paraszt nemetség bé vőte az keresztényen létet, mindgyárt meg változott (Pázm: Kal. 67). Hiszen, megváltozik már minden dolog (Beres: Lev. 507). Az ministerium egészen megváltozott, az papság nem regnál (697). **2)** [se redimere; sich loskaufen]. Ifjú Móré László akkort foglyhá esék, ki nem sok időre tőlök megváltozék (Tin. 288). Egy talentum ezüstnel kel megváltoznod (Kár: Bibl. I.328). Paramezollya isten, hogy azoc megváltozzane őt őt sichuson (MA: Bibl. I.119b). Nagy summán, fizetésen tudék meg-változni (ÉrdTörtT. II.29). Vadnak most is több rabunk is, kik megváltoztanak es sarezoltanak (TörtT.² I.51).

megváltozandó: [mutabilis; veränderlich]. Megváltozando johoz való fordulás: conversio ad commutabile bonum (Illy: Préd. II.207).

megváltozás: 1) [commutatio; veränderung]. Vrac megváltozasa napia (MünchC. 8). **2)** [resipiscencia; bekehrung]. Nynchen nekyk meg változasook es nem feltok istent (KulesC. 132). **3)** [redemptio; erlösung]. Santzen meg-változas valami gonoszából: redemptio PPB.

megváltozhatatlan: [immutabilis; unveränderlich]. Az vr istennee árektől fogva es meg változhatatlan bölchesége (Helt: Bibl. Ie). Ez meg változhatatlan kötés legyen mind áreke

z wr előtt te nekod es a te maguidnac teneled egyetembel
Helt: Bibl. I.222).

változtaton-változtok: [continenter mutor; sich unaufhörlich verändern]. Az ő javai olyanok az isteni ajándékok-mellett mint az árnyékok, múltan múltak, változtaton változnak (Pázm: préd. 93). Változtaton változik kinyok (Lép: PTük. I.235). Változtaton változik nyelvünk és kényes ízünk (Fal: UE. 426).

vissza-változtok: [immutor; sich verändern]. Oh mindenkor víg nap, melynek állapattja soha vissza nem változik (Pázm: T. 337).

Változtandó: mutabilis MA. veränderlich PPB. Az mi dolgom hamar mint forgozel változtandó sokra (Born: Ének 516). Énekkel változtandó fiúkkal föl ekeseti (Mon: Képt. 2).

Változtandóság: mutabilitas MA. unbeständigkeit PPB.

Változtás: mutatio C. commutatio, vicissitudo MA. veränderung PPB. A keen oly változtatón az ő testeben, hogy erős veretekkel veritőzueik (WeszprC. 60). Meg irta e világon lo birodalmokat is es azoknac változtását (Helt: Bibl. I.33). El bomlana az en frígem es karomlas, tekelletlenség es valzas ifne en ream (Mel: SzJán. 63). Mind ezeknek külföldben ellet lenni, ha a romai ecclesia az apostoli tudományhan változtat tet volna (Pázm: LuthV. 302). Lehetetlen, hogy titkon lna ez a nagy változtás (312). Egy-aránt, orca változtás-nélkül ladásban maragy (Pázm: KT. 261. 6). A fényesség szármásában a naptól munka, fáradság, változtás nintsen (Pázm: préd. 718). Az időnek és holnapoknak változtasokul. 1621 Nagysz. H4). Itt egy pénzt is kölesőu eddig nem kaphatánk, art urunknak még örökké változtását reménlik s nem ad neki (TörtT. 2. 1229). Kicsit szellőzzél ott-kin az hívesben, ne nyen változtás belső részeidben (Felv: SchSal. 4). Nagyságod net változtat azon vármegyék ezere iránt (Beres: Lev. 564). Elhez nekünk oda reflexiónknak lenni, kinek mindennapi változtat nem láthatjuk (732). Az isten vezérli az országokat: nem abad tehát egy embernek, nem is lehet abban változtat tenni ik: TörL. 242). A bősnek nem fualkodik a jóban, senki színtől változtat nem tapasztal rajta (Fal: UE. 393). El-látván a követző nagy változtásokat protestánsok el-végezék, hogy ismét vésébe küldjék Kolozsvári Istvánt (Bod: Pol. 156).

Változtat: ~ Oh Thisbe, im a bük engem el fogytatnak, vagy pedig oka e rít változtatnak (GyöngyD: Char. 32).

Változtatlan: [stabilis; beständig]. Meg jelenti a tudomanc változtatlan volta (Helt: Bibl. I.44).

Változtatos: [mutuus; wechselseitig]. Kővnyetek tymagotli változtatos egy masnak eyokolasaul (Kony: SzPál. 245).

Változtogál, változtogál-ik: [sensim mutor; sich allmählich verändern]. Az dolgok csak mindenkor változtogálulnak: Szerk. 544). Ha fájdalom éreztetik az vizellésor, jele, gy a fenn akadt fővény kőé változtogálul (ACsere: Ene. 2).

Változtatható: [mutabilis; veränderlich]. A szerencse is n forgandó, Sándor szerencséje változtatható (RMK IV.12).

Változtathatlan: immutabilis C. MA. unveränderlich. PPB. Ekkor való dychőseghnek változtathatlan koronayawal megh esewltetnek (ÉrdyC. 328b). Első könyv az isten emlékezőnek változtathatlan tudománya (Pázm: Préd. 14). Az igaz retet hasonló légyen a gyémánthoz, mely tartós, állandó, toztathatlan (Fal: UE. 454). A lélek változtathatlan nem onlik magátul, miundenkor azon egy (Fal: BE. 573).

Változtathatatlanság: [constanter; beständig]. Nagyságodnak toztathatatlanság maradok alázatos igaz szolgálja (Beres: Lev. 2). Változtathatatlanság Nagyságod tetszéséhez kötelezett szolgálja, k s halok Nagyságodnak (409).

Változtatos: [mutuus; wechselseitig]. Wn kővnytek az változtatos zeretétwth tarozak s talpulyak (Kony: SzPál. 34).

Változtatoson: [mutuo; wechselseitig]. Zolgalat, kywel változtatoson zolgalonk az artatlanságnak (Kony: SzPál. 32). Harom zemyl által eztes változtatoson es egy magyaráza (179).

Változtó: computabilis C. mutabilis MA. veränderlich PPB. Változtó a község' elméje: *mutabilis vulgi animus PPB. Minden dolog változtó (Deesi: Adag. 52). Igaznak lenni bizonyított az aszszonyi-állatoknac állhatatlan és hamar változtó voltokat (Tyük: Józ. 175). Mint meg-örjült bolond, vissza fordult eszű, Protheus modgyára változtó elméjű (Czepl: Japh. 18). Heve vagyon néha és néha fázik is, mint az változtó nap félik, essőzik-is (GyöngyD: Char. 347). Hitemre, erre a változtó földre lovon is alig ílttem (Beres: Lev. 342). Állhatatlan és változtó ne légy egyszer elintézt dolgaiddban (Fal: UE. 402). Változtó a szereutse (SzL: M'ir. 393).

Változtóság: [inconstancia; unbeständigkeit]. Ez az ő változtóságoc és állhatatlanságoc (Helt: Krón. 142).

Változtód-ik: [mutor; sich verändern]. Akar mint változtodgyek is ez világ (Born: Préd. 252). Kellett vala az portát megtalálnunk, ne változtodnuk annyiszor az rajdság (MonTME IV.183).

Változtódás: [mutatio; änderung]. A szó az elméből minden szenyvedés, változtódás nélkül származik (GKat: Titk. 40). Mi lehet ez nagy változtódásnak oka, hogy felvittek audientiára és nem lőttek szemben velünk (TörtT. 110).

Változtat: altero C. muto MA. verändern PPB. Te városodban ő kepeket semmie változtattad (AporC. 27). Lassan lassan termeczettee változtata emen magaban (ÉrdyC. 569). Zőzetet zyessegegről hazassagra változtatta volna wr istennek akarattjából (642). Változtata őmagat angalnac abrazattara (TelC. 214). Kit az isten bosszú képpen tart nala, vad képébe őt változtatta vala (Tin. 249). Tisztelhatoc meg magatokat, valasztattatoc meg ruhakott is (Helt: Bibl. I.R.). Változtatta már járását, el szagatta nyakáról nehez pórását (Zrinyi I.171). Kik az éjet csak nem nappá változtatták (SBal: TemK. 150). A szép tsendes tündöklő nap fekete folyókba borúl, a dél szint-is éjszakára változtatta (Hall: HHist. III.83). Az ki lopott volna, vagy lopna, meg ne bírságozják, se változtassák (ErdTörtAd. II.555). Az helynek asszonya változtatja gyászát, öltözik szívesen, mint az csillagzó ég vagyon oly fényesen (Thaly: Adal. I.148). Szolgálja a nap is, de az emberi nyughatatlanság már éjszakává változtatta (Fal: NU. 357). Ő változtatta Nabukodonozor királyt barom képébe (Fal: SzE. 539).

el-változtat: immuto, emuto, demuto, renmuto, summutto, transmuto, transformo, transfiguro C. commuto MA. verändern PPB. Lakó helyét el-változtatni: mutare *caelum PPB. Vrvnk-nak malaztyat el változtathwan gonoz elettyeknek zeplesseghere (JordC. 879). Elnegeze, hog az ő zfzesegenece állapattat semmi nemf zőuetségel el nem változtatnaya (TelC. 1b). A Ruben fia építce Hesebont, Elealet neueket eluoloztatuan (Helt: Bibl. I.Ggg4). Szent vagyoc, ki titeket elvaltoztattak, hogy én tulydonim lennetec (Helt: Bibl. I.HHh4). Elváltoztattam akaratomat, hogy Pécsy Mártont immár el nem küldöm Velencébe (Nád: Lev. 54). Miert akarod el változtatnod az mi törvényfeket (SalMark. D3). Az erős férfiak állhatatosságát semmi szerentélesség el-nem változtattya (Pázm: Préd. 35). Elváltoztata ruhát: vestes mutavit (MA: Bibl. I.38). Az isten nem ember-nec fia, hogy elváltoztassa igéretit (143). Ha el változtathattya a szercesen az fi fekete bírt, ti is jól cselekedhettek (Czepl: MM. 66).

elváltoztatás: demutatio, transfiguratio C. [veränderung]. Zeretetelek ez may zent innep az reeghy pogansag hely zokasnak elváltoztatásért es el töreceserth (ÉrdyC. 444b).

még-változtat: muto, commuto C. immulo, demuto MA. verindern, auswechseln, verwandeln PPB. Nemy azonember yelenseseg ayoytatassagual zent Ferenczhez zerkuen meg váttozata minden testnek vát (EhrtC. 155). Innar tizszer vátosztatta meg az én bérenet: mutavit mercedem meam decem vicibus (Helt: Bibl. 1P). Az római ecelesia el nem esereberlte, sem meg nem váttoztatta az apostoloktol vót tudományt (Páz: Kál. 610). Veszedeelmes szándékúat meg ne váttoztatná (Lép: PÉtk. III.24). Hangoz szavokat meg-váttoztattyáe (Com: Jan. 44).

még-változtatás: immutatio MA. veränderung, abwechselung PPB. Az termézetnek meg váttoztatása (Vás: CnCatl. 663). Innen történik az eltökélt szándékoknak nyughatatlau megváttoztatása (Fal: UE. 363).

[még-változtathatatlan]

még-változtathatatlanság: [immutabilitas; unveränderlichkeit]. Külömböztet meg a szükségét, a mely vagy megváttoztathatlanságnak vagy kéntelenségnek szüksége (GKat: Titk. Előb. 3).

Változtatás: commutatus C. [veränderung]. Az inide amoda való gondolkodás és hely-váttoztatás sokakat igen megcsalt (Páz: KT. 26).

Változtatdogál: [permuto; umändern]. Ne is váttoztatdogállya Kegyelmed az controversiának statusát (Megy: SzA-Öröme. 99).

Változtathatatlan: immutabilis MA. unveränderlich PPB.

Váttoztató: [mutans, ad mutandum destinatus; wechsell]. Ineb zeretted, hodnem mint isten az yo zyné feyer ezist edoneket, a zin váttozate külöb külöb io ruhacat (NádC. 318). Az új embert egy-mint új esztendő avagy údieplő s váttozato kőntöst fel-öltözzék (GKat: Váls. 915).

Válság: [redemptio; erlösung]. El arwland the nepodeth ywtalm nekwl ees & walthsagokba nem vala sokassagh (KeszthC. 110). Válsagotli eretzhe wr & nepenek: redemptionem misit deus populo suo (310). Az mi uálsagunknak elege tetellé kelle leni (TitC. 209). Válságra tizenlét ezer aranyon kiadák (Monrók III 94). Chazar rabyat nem agyak walttyagra (LévT. 1332). Hogy ő lenne az nagy válság (Börn: Ének. 26). Christus válságra hogy ídne ez világban (Valk: Gen. 20). A Christus rendeltetel az válságnak tisztiro (Pél: Tan. 252b). Ha gyarlóságtokra tekintén magatok-elött semminek látszotok, válságtok fizetését tekintétek (Páz: Préd. 116). Nem hadgyne magokat az hazassag kiüöl válszag tetelre kötelezni (Zvon: Osiand. 113). Foglyoknak kiszabadítására való válság penz (MA: Tan. 1116). Hat nása ezüstet válságomért adok (Zrínyi 170). Mátyás hajdukan válságát fizettem Nazur béknek 19^a t. (MonTME. 1218).

fő-válság, fej-válság: *emenda capitis PPB. Ha az atya az ő maga reszo jószagaval feje válsagát fel nem érne: portio ad caput sumum redimendum non sufficeret (Ver: Verb. 112b). Vagy fején vagy feje válságán marad a lotított fel: in capitali vel emendae capitis sententia prohibitas ipse condemnatur (Ver: Verb. II. r. XX. cím, CzF).

főválságos. Fő válságos ügy, melyben mind fejét, jószágát meg-válthattya (Kász: Kút. 6).

föld-válság: terragium Ver: Verb. Szót. 30.

kaloda-válság: [pecuniae quibus pecunia redimuntur; füsschellen-lösungeld]. (Tit: Evang. II 1012). Tuloklopó legényen

kalodaválságot vettem 1 t. (MonTME. 1223). Ismég kadodó válságot 1 ft (39).

lélek-válság: [pecunia qua animae redimuntur; seelen erlösung]. Mince előtte meg emel minket, had mondgyune egy dicziretet, te is segéssel mondani a lélec válságot a mi lelküncért (Helt: Mes. 304). Deálol sem tanóltam soha, még is a ketséggel vezérnet és lélec válságot akartam mondani (307). Pénzét, házát, barmát lélec válságba el czallia (Mel: SzJán. 241).

levél-válság: taxa literaria Ver: Verb. Szót. 30. Fgyan azon levelet a notáriustól hogy kiváltották Szécsénben levél válság 1 ft (MonTME. 130).

nyelv-válság: *emenda linguae Ver: Verb. Szót. 8 PPB. Kik hitlenség nevelvel kéri meg valaki jószagát, csak nyelv válságon kel azeri marasztani: ipso solimmodo in emendatione linguae eorum convinci et aggravari debere (Ver: Verb. 51).

szolgálat-válsága: hostenditia PPB.

vér-válság: [redemptio sanguinis; bluterlösung]. Az vér válsággal éretünk elég tétel közben járó az Jesus Christus (Bal: Csksk. 264).

Válságos: [ad secernendum aptus; zur ausscheidung bestimmt]. Az tisztátalan állatnac elsőszőlöttét megváltassal, az mellyec pedig válságosac, mikor egy holnapiac, akkor válsasának meg (MA: Bibl. 1137b).

Válságosképpen: [modo redemptibili; erlöslich]. Jószag, melyet valaki válságos képpen valakinek el kötött volna: bona redemptibili modo obligata (Ver: Verb. 54).

Válva: [praeter; ausser]. Ezekből válha egész az orszagot éppen el pusztítáe a pogán tatároac (Helt: Canc. 29. Mel: Préd. 157).

VALAG: [cummus; weibliche scham]. Binősök valagtol el idegenöltek, az melből el tivelgenek: alienati sunt peccatores a vulva, erraverunt ab utero (DóbrC. 116). Az nagy orrodát igen fen kened, hasonló akarnál vradhoz lenned, maga olyan vagy mint egy lőköt valag (FortSzer. 13). Az ügyec hajlásában a szemérem testec vadnac, fin, mony és picaa vagy valag (valaga Com²: Jan. 41. Com: Jan. 18).

VALASKÁS: [vallachus; walachisch?] Pajkos, hegy-béli valaskás tolvajok (Hlyef: BGYomp. 132).

1. **VALL:** [habeo; haben]. Zent Ffereuch vallot tyzenket tarsot: habuit duodecim servos (EhrtC. 1). Honnat vallonk teget: unde te habemus (18). Megmondá mend zereuel kysertetyt, kyt vallotnala belewl es kynewl (52). Minem valloc fiakar en melhemben toubba, hog féríeket en belöllem remenlhetnétec (DéscitC. 1). Job te nekad az dróc életbe menned lennaol, hog nem ket kezad avag ket labad valuan erzetned az dróc tűzebe... Job te nekad eg zemed valuan be nemad az dróc életbe, hog nem ket zemed nalnad erzetned pokolnac tűzebe (MánelC. 47). Semi olmulando marhath nem bírnek, de etelth es ital valuan es ruhazatol... Valamely zereztes valland auagi tartand aldomas neköl, egí töt er sem ómaga sem zereztessege (VirgC. 110). Valanak ket adosi es nem valuan & neköl homeith megadnak, meg haça monaiknak (DóbrC. 117). Hituan őfözeto allok (KuzC. 101). Gónál az keues zeretettől, mellett vallaz istenhez (VitkC. 33). Valaky az ow tulaydon atyauk felesygeth valya (Komj: SzPál. 138). Bajviadalban sebeket vallának (Tin 283).

[Szólások]. Vmit vall: Szüdeükünk idétlen ki-nyilatkozta tásával szünte amny bücsilletet vallunk, a mennyit az érelen gyümmölés (Fal: UE. 363). Mi bücsilletet vallunk

emberek előtt akár melly dolgnakal (415). A mélyebb értelmű beszéd holmikor böcsületet vall, az udvari tetszetett, mert ritkább (476). Bykessyget valynak az istenhez: εἰς ἑσπέρην εἰς ὅπου πρὸς τὸν θεόν (Komj: SzPál. 60). Az ur isten mindgyárt el-feltekzik az látnál, de azért ugyan búvát kol annak vallanunk idő szerént (Pázm: Kal. 803). Ugyan búvát kol annak vallanunk idő szerént (Lép: PTük. 145). Bűnt nem vallanak benne: inculpabiles sunt (Sylv: UT. 118). Ha ki jó akaratyából istenének valamire kőti magát, bűnt vall, ha meg nem tellyesi (Pázm: Kal. 481). Valaky magát oly dologba foglalja, mellyet természet semmykeppen nem valya, azt a cher paleza nynt a zamart meg bnallya (Pesti: Fab. 15). Örök életet válhassanak (RMK. II.60). Hogy el ne veszzenek, hanem örök életet valyanak (Helt: VigK. 59). Mi erdemet vallatuk: quam mercedem habebitis (MünchC. 22). A miolta fenekével fel-fordult Anglia, sok-féle gyalázatot vall a religio (Fal: NE. 55). Kewzwenybe fekszik, nagy gyetrelmet wal: vehementer torquetur (Pesti: NT. 14). Császár hada kárt, szégyent vala (Tin. 151). Eleg karli valloth (RMNY. II.27). Oly karli hozathajuk azt az blazovai jószágot, hogy nem fog Vessélyni László kárt vallni (LevT. II.256). Kerlek, a dolgokban járjatok el, ne kellessik anyi marhát telletnem, mert több kárt vallok a szénánál (TörtT.² III.155). Abban ők is vallottak károkat (GyöngyD: Char. 347). Radvánszki uram sok károkat vallott atya halálával (Bercs: Lev. 436). Fohászknak mint a kárvallott cigány (Fal: NE. 39). Oh edessegess ziz Maria mely nagy kesserowsseget wallal (AporC. 17°). Mind ezeknek én vallok a kényat: in me haec omnia mala reciderunt (Helt: Bibl. 1x2). Mikor nagy ként vallana a szűlesbe (Helt: Bibl. IR2). Méltán vallom úristen ez kinokat, méltán ennél érdemek nagyobbakat (RMK. VI.77). Nincs oly nyelv, mely ki tudná fejezni, minémű szörnyű kinokat vallottak az mártirok (Pázm: Kal. 53). Kissebbséget nem vall az ember avval, hogy mástól tanácsot kér (Fal: UE. 456). Mikoron Mátyás király meg értötte volna, hogy olyan kortzat vallot volna, nem akara esmet vissza menni (Helt: Krón. 130). Böles azt mondja, kevélységbe kell esni, mert így könnyebb nagy kú d r c z o t vallani (RMK. IV.234). Hogysem gyalázatos kuvarezot vallanom, jobb elmémnel innen mindjárt elszállanom (GyöngyD: MV. 9). Nagyon incselkedett vala a pokol-béli sárkány, de gyalázatosan nagy koarezot vallot (Csúzi: Síp. 613). Az olyan urfi, a kinek fejében bölts Minerva palotás, kudartozot nem vallat (Fal: NA. 230). Hogy vallana ystemek ma l a s t y a t: quod haberet gratiam dei (EhrC. 3). M o e s k á t valja nyan böcsületinek, de a miatt nem sérszik bele (Fal: NE. 35). Adonia az isten tanacza ellen akár királlyá lenni, azért nag sz e g y e n t vall mint ég pinködi király (Mel: Sám. 121). Az lakodalom napja előtt üdöt válasszatok, hogy az megnevezett napra elérkeztek, szégyent ne valljatok (Radv: Szak. 11. 187). Ha jór nem ad isten, ámbár akkor valljam szégyenét (Bercs: Lev. 65. 361). Keresebb szégyent valunk mellette, könnyebben is viseljük el (Fal: UE. 374). S z e m é r m e t nem voltam: non sum confusus (Helt: UT. 24). Yne ysten tanacza, melyet val-lonk (EhrC. 6). Az egress szemenként is az mint lebet szedj, hogy tisztességet vallhass vele (Radv: Szak. 20). Ugy elő-ködjed főzni, hogy tisztességesen adjad fel s tisztességet így vallhatsz vele (104). Egytek a mastok ellen t v r n y n y k e t h val (Komj: SzPál. 142). Jóságos cselekedetnek uttyát valván (Illy: Préd. Előb. I.3). Nem akaratombol esett, meg-bocsássa Kd, miérthogy ilyen vétkeket vallottam (Nád: Lev. 101). V m i r e v a l l : Kihez képest talám törvény szerént sem azt várhatná az szegény ország, hogy marhát többet hét ezernél kárri valljon (MonIrók VIII.397). A Deák Györgyvel való dolgot addig halogatod, hogy ha megtalál halni, azt is kárre valljuk (TörtT.² III.165). Tavalyi futásban juhóm, mahám, ménesemnek felét kárri vallám (Bethl: Élet. II.102).

Valál (velal RMK. II.365. LevT. I.137. valal LevT. II.172: 1) [possessio; besitz]. Vala Judith igen dragalans zind, kinec öferio haót vala soc kazdagsagokat es zolgákat es valalokat telleséket tehenénec ördaynal (BécsC. 26). Mikor a hős hallotta volna e bezedeket zomoran mienne el, mert valane soc valali (MünchC. 49). Ada kő esnek ő barnokat es ő valalokat tiznek (AporC. 37). Kövessed főlem te öröködöt es nekod nem-zeteket adok es te valalodat, földnek vizit (EöbrC. 16). Kery een főlem ees een adok tenekd nem-zetoh, the erekszegedeth es the valalodath, félnek wegyth (KulesC. 3). 2) [pagus, vicus, oppidum; ortschaft, stadt, dorf]. Yne minden orzagok főrethnek, varasok, valalok, zeut egyházak pvtválnak (ÉrdyC. 40). Zeut egyházakat rakatanta kylemb kylemb varasokkal, valalokkal megerössythween, kyket az mostany iobaglywrak fél eeghetnek (496b). Én nem valék igaz hitű szegény horvátok-nak, sok rabolást én is tettem az ő valalokhan (RMK. II.365). Az Nagysagod welalaban egyút le tem magamat es jobbagyul kezdem zolgalnya (LevT. I.137). Az én jobbágyim mentek volt oda az Kd bírájához es az vellalhoz, mivelhogy szerződés-képen ki volnék (véve) az legényt kikérnék; ezek között volt köztük Szabó Ferencz, mely jobbágyom is, de szolgám is es két forintban bocsátá el az vellal es biro az legényt. Végezetre el nem bocsáták ebéd nélkül őket a bíró es vellal, hanem megmarasztották őket (LevT. II.172). Másodnapon Budán az fő két személy a bírót hivaták, hogy minden városbeli ember fegyvereit eleikben hoznáják. Kit hogy meghallá az valal, jól-lehet igin gonosz kedvel, de igin is kevés idő múlva valaloknek fegyvere lón, mind oda a hagyott herre hordák (MonIrók III. 63). Budán egy felő barát, más felől Terek Balint, mindenik titkon egymástól kívánja vala az ország gubernátorságát. Ez igyekuzetek nem lehet, hogy mindeustül mindültig temetve lettek volna. A valal is róla kezd egergetni, ők is terekhöz főgának dolgokat (83). Ebben az artikulusban) ez végeztetett, hogy az mely dolgozt az ő magok személyét illeti, mint foglalások, emberhalások etc. azokat látrassák csak az arbiter uram-nal; az szegénség között való dolgokat hagyják az valal tör-vényére (TörtT.² VII.361).

Vallás

bosszú-vallás: [injuria; ärgernis]. Tekynced meg az en bosszú vallasomat és a zent martyrok zenwedeseet, ahoz keepest zenweddel en eerettem (ErsC. 544).

kár-vallás: detrimentum. intertrimentum, iactura, intertritura, dispendium C. damnus NA. schaden, verlust PTB. Panazolkodunk most országunknak illi nag puztasagan es bozzonkodunk mi marhaink nagy sok kárvallasom (Born: Ján. 1). Szep jegye az isten kegyelmenee ez, hogy tegedet ver, ostromoz korsagual, sok kar vallással (Born: Evang. IV.465). Viszsa kelle pironkodni sok kár-vallással (Pázm: Kal. 440). A világ-előtt semmi ember, a ki el-szevedi kár-vallását (Pázm: Préd. 125). Hanemba marhájokban való kár vallást cselekesznez, bajjoc el-romlic (Com: Jan. 89). A eserenese ha ijeszteni-is akarta kárvallással, mindenkor állando volt okosságánál (Zrinyi I.35). Feles kárvallásaim igen megnyomtak (Nyr. XIV.220). Feléjük menni veszedelmes, vélek megbarátkozni bizonyos kár-vallás (Fal: UE. 466).

kín-vallás: [passio; das leiden]. Elezteb hog mikeppen löt legyen Cristusnak kenvallasa, eleb farulyonc (NagyszC. 1). Sirá-nak a tanítványok, midőn látták testi szemekel az vrnak gyalázatos kín vallását és halálát (Alv: Post. I.614).

kezesség-vallás: satisfactio PTB.

szégyen-vallás: [opprobrium; schande]. Jó légy s jót tégy, a ki ezt méltó gondban s tekintetben nem vézi, el-nem kerüli a szégyen-vallást (Fal: NE. 12). Az okos lovagló paripóját szí-

ján tartja, netalántán letegye urát szegény-vallással (Fal: UE. 422). Egybe kapnak innen a vígadalom, túl a fájdalom, a búcsítélet és szegényvallás (448).

2. VALL: 1) confiteor NémGl. 101. profiteor, perhibeo, affirmo, assero C. assero MA bekennen, behaupten PPB. Állhatatosan vallom: assevero C. A ki a vádra vallat, azzal valjja vétkét: *taciturnitas inuitatur confessionem PPB. Vallok teneked nepekben vram es eneket mondok teneked neuzetokben (AporC. 2). Vallanak teneked nepek isten, vallanak minden nepek: confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes (14). Azt vallom, hogy hazudnak azok (VirgC. 149). Vallom az en elegtelen votomert olyan tancitasra inkább en magamat zykelkednem (WeszprC. 120). Nynehen meg holtiba, ky rolad emlekezyek, pokolba kedeg ky teged walyon (KesztlC. 5). Vallhatok w zentiseseg emlekezytyh (KulesC. 64). Tegöd en istenömet vallak zemelyökben haromnak es allatban egnee (TelC. 48). Keresztyén hitüt az kik vallotok (Tin. 251). Wallom ez lewelnék zeriben en magamat adosnak lenni (RMNy. II.113). Valuán az ő bűneket: confitentes peccata sua (Helt: UT. 1). Azt vallanaiac Messiasnac lenni (Tel: Evang. 138). Az őrdög disputatio-előt Luther lassú misét mondott, hét sacramentumot vallott (Pázm: Kal. 212). Luter hasonló szökkal azont vallotta az őrdög-előt (Pázm: LuthV. 101). A ti tudományokat vallotta (Bal: CsIsk. 414). Vallom, hogy én irtam azt: scripsisse me haec fateor (Pórró: Curt. 346). A római pápista vallást összevagy hitte s vallotta volna (Pós: Igazs. II.394). Azért ha viradtig nem vall, már grátiát is ígértem, csak valljon, nem tudok egyebet tenni (Beres: Lev. 389). Némellyek a próféták és apostolok írásaitak ha szóval valják-is, de valósággal el-tagadják (Bod: Pol. Előb. 1). **2)** [potestatem do; bevollmächtigen]. Itt valljon prókátort (LevT. II.26). Kd előtt vallottam prókátort (329). Pörölhetnek es egybeckel, prokator-is vallhatnak: lites jam cum alio agere et instituere possunt (Ver: Verb. 182).

[Szólások] Borba András azt izento Margit asszonynak, hogy hamar valo nap kijő az ispán az malom és az több faluk elfoglalására, az kihez Rácz Pál vallott volt (LevT. II.53). A kiráhné asszony mindjártat valla mind Dalmatiát mind Croaciát a háttýánac László királyrac (Helt: Krón. 42b). E mellet nélk valla a magyarországi coronat (70b). Egy némely személyekre vallott is bizonyos lopások iránt (LevT. II.399). Ez világot kezében adta, mennyen és földön urrá vallotta (RMK. II.223).

be-vall: profiteor, offero, indico, constituo MA. eingestehen, öffentlich bekennen PPB. Erössen mondottam uramnak, hogy ő kemo folküldje azt az írást s úgy vallók be (LevT. II.38).

bevallás: [permissio; erlaubnis]. A tizedt sem én sem más akaratom és bevallásod ellen magának nem tulajdoníthatja (TörtT. 3 III 326).

el-vall: [infitor; ablegen]. Atyai atyjafia ellen idegennek semmijét el nem adhasna, sem el nem vallhatja (SzékOkl. II.121). Keresztfogásokkal valljam el a dolgot (Nyr. X.122).

föl-vall: 1) [affirmo; bekräftigen]. Jeldn lewen Zigarto Jacob, föl vallotta az bazat mint szabad őrdöksegeth es feletl mindenek ellen (RMNy. II.223). **2)** [despondeo; geloben]. Éltét s halálát érte föl-vallotta (Könyi: II.Rom. 110).

ki-vall: [prodo, enuncio; ausplandern] Szarkátul küldeném s az is igen esalla, valahol kit látua, mindent kivallana. 1675 (Fügylet 1877. II.153). A ki valakinek mély titkát kivallja, kírát valja (Fal: UE. 485).

kivallott: [manifestus; offen, offenkundig] Kivallott igazság, hogy minden a világ előtt jeleskedő dolgok a nagy szívnek uyers erejétől erednek (Fal: UE. 431). Értse, hogy kivallott ellenségünk és hogy meg akarjuk tudni harcaul (480). A

kevélyt az isten gyűlöli, különösen bünteti úgy mint ki-vallott ellenségét (Fal: SzE. 539).

még-vall: fateor, confiteor C. profiteor MA. bekennen, gestehen PPB. Mikoron meg vallottac volna az ő támadásokat, sockolnak kitollatá szömeket, a többit kedig levagtá (Helt: Krón. 33b). Vagy akarac vagy nem, meg kel vallanyoc (EszT: IgAny. 205). Meg-valjja, hogy nem minden bűn halálos és hogy nem minden bűn nemzi a halált (Pázm: LuthV. 161). Nem szegényelték a Christust megvallani (MA: Scult. 9). Origenes vallotta az purgatoriumot, az mint az ti centuriatorok is meg vallák (Bal: CsIsk. 94). Molly könyv menyí sok hitelre méltatlan képtelenségekkel posogjon, magok-is némelly tudós pápisták már régen meg-vallották (Pós: Igazs. II.210). Megvallom, keménnyen bántam vele (Beres: Lev. 323). Semmiképen nem nyugtathatom meg elmémet, M csak megvallja, nem tudja, mit akar (363). Megvallja, nem győzi magát költséggel, sokonnan semmi jövedelme (436. 472. 484. 503). Meg kel vallani, hogy a mi pénz hazaink nem érik fel a római kincses tárházokat (Fal: NA. 136).

mégvallás: [confessio; bekenntnis]. Ez a megvallás legkisebben sem látszik, hogy különb volna az Isaiás megvallásnál (Illy: Préd. 251).

mégvalló: confessor C.

Vallás: 1) confessio, affirmatio C. professio MA. bekennitnis PPB [geständnis]. Vallasba es ekessegebe öltöztel, vallagal körnekeztel mikent öltöztetel: confessionem et decorem induisti amictus lumine sicut vestimento (DöbrC. 182b). Minden, vala ky vallast tezen en rolad emberek előtt, vallast tezők en es hű rola en atyamnak előtte (JordC. 384). Vallast tezen w előttök aya zent egyházban valo heet zentsseggöről (ÉrdyC. 582). Ez horaban jutwan en etelemek wegore, tezek gyonast es wallast en idwessegemnek okaerth (265). Thessok nekyek ilyen walasth es szerzet (RMNy. II.28). Két a vagy harom tanu vallásába erőssedgyéce a dolog (Helt: Bibl. I.Tit4). Nem vészem be bizonyágát, de bé vészem kételem-ségből tött vallását (Pázm: Kal. 44). Az lutheristák közönséges vallások így szól együütt (211). Ok-nélkül kérdi töllem, hol tanította Luther azokat, a miket a libertinsok vallási-közöfől elő-hoztam Calvinusból (Pázm: LuthV. 120). Mi főlebarátunk vétkeinek hoecinnattýrul vallást tennék (Pázm: Imáds. 27). Vallast teend az te nevedről uram: confessus erit te domine (MA: Bibl. I.389). Aldással, szerenczézéssal vallást tésznek az Christusrol (MA: Scult. 13). A házsig törő buja fertelmes életök, gyilkosok, latrok beteg ágyokban vallást tesznek bűnökrol (Sam: Agend. 99). Vallást tött, hogy soba azoknak siratásitól meg nem szúnik (Illy: Préd. II.186). **2)** dogma MA. [religio; glaube, religion]. Priébék vallásu ariánusok (Bal: CsIsk. 313). Az új vallásokból a pápistákhoz meg-térők priébékségből vötközök (Veresin: Lev. 75). Nem szabad semminémű képet vallásnak okáért csinálni (Pós: Igazs. I.118). A többi között azzal szörnyétik vallásunkat, hogy az istent minden tirannusiál kégyetlenoblé tsinállyuk (II.47). Brenner Ignác, ha nem ezigán uram ő kegyelme, meg akar az igaz vallásra térni (Beres: Lev. 437). Az igaz vallás fundamentuma üdvösségünknek ... Azon ideák és gondolat-képzések, a melyeket a mi népünk forgat a vallás dolgában, öktelenek, okatlanok (Fal: NE. 55).

görög-vallás: [griechische religion] A georgianusok az előtt hadakozók voltak, de mostanában nyomorultak, görög valláson vannak (Mik: TörL. 51).

igaz-vallású: orthodox C.

körösztýén-vallás: [lex Christiana; christliche religion] A keresztyén vallásnak régi szerzésit inkább annak elő járóját kívánnyák mint a szent írástul (Pós: Igazs. I.383).

nyelve-vallása: [sua confessio; eigenes gestündnis]. Patetice testamentum tetele awig nyelve wallasa halalanak oraym (RMNy. II.93). Hiszi, azt kel vala az betegnee auagy nyelue wallasnal auagy nalami inteseuel felehi (EszT: IgAny. 111). Abrahm csak azokat sem ismért, a kik ezer esztendővel ötlenek utána (Matkó: BCsák. 393).

tanú-vallás: [testimonium; zeugenaussage]. Az hű tanoy-nak wallasok, kyt zerent be wőtük (RMNy. II.160). Hamis annu vallásokkal meg terheltetuen (Kár: Bibl. III.28).

Vallásbéli: [ad religionem spectans; glaubens-]. A német-országi fejedelmek gyűlést tartván, száz pontokban a magok vallásbéli nehézségeiket a pápa követének ki-adták (Bod: Pol. 7).

[Vallásos]

Vallásosan: asseveranter C.

1. Vallat: [confessio; bekenntnis]. Meg foglalnk ő orcaiat vallatban: praecupemus faciem ejus in confessione (AporC. 55).

2. Vallat: 1) [quaero; verhören]. Egy nyelveskdő ember-ek te-mondaságúért egy nábány sziz embert meghiteltet, vallat (SzD: MVir. 230). **2)** [extorqueo; erzwingen]. Esküvés is vallat (Könyi: HRom. 148). **3)** [potestatem do; bevollmächtigen]. Irtam vala te Kdnek, hogy te Kd prókátort vallatna és be-öldenedje te Kd (Nád: Lev. 147).

mög-vallat: 1) [inquirio; verhören]. A papnak kezébe egyen a keserű es az átkozót viz es vallattassa meg az aszszony-ülatot eszt mondván néki (Helt: Bibl. I.Pp4). **2)** [exprimere; bekennen machen]. Ha ketten szolhatnank, meg vallatnam veled, hogy azt sem tudod, mit hisz (Mon: Apol. 13).

Valló: confessor, profitens MA. bekennner PPB. Vallok: testimonia proferentes (Ver: Verb. 296).

1. VÁLL: 1) humerus C. MA. schulter PPB. Váll lapoczka: scapulae; váll fődő: humerale C. Váll-lapoczka közti: inter-scapilum; vállára venni: in humeros efferre PPB. Ő vállaiual armekl' te neked es ő tollai alat remenkedel (AporC. 50). Sem es Japhet vőnce egy palástoth, valokra tövce es befedezőc az ő attyoknak szőmermetes testét (Helt: Bibl. I.D3). A veres szoknya viselésre alkalmatlan, az vállá minémű sok sokaságból áll, kassai nemes aszszony reá vehetőc (LevT. II.278). Mikor az kappan szép stílésben volna, mesd fél az két vállát (Radv: Szék. 212). Az ephod vállau való két szárnyai (MA: Bibl. I.74). Az kigyó válláról mellyére, mellyérül szívében, valamerre elűsz el, mindent bágy méregben (Zrinyi I.16). Kiemlék Rézmánnak vállából piros vér (54). A tanult test szebben jár es lép, igye-nesen bordonza fejét, egyaránt vállait (Fal: NE. 29). Vrnok oly könnyű terhet tett vállainkra, hogy akár mely akaratos kényesség sem nehezeltet iránta (38). Le-tsügged erődnék-is váll-lapoczkája (Könyi: HRom. 76). **2)** [thorax]; mieder Adámi. Vállat be-fűzui: das mieder einschmüren (Adámi: SprachK. 193). Kartsu derekokon vala váll fel öltve (Gvad: FNót. 44).

[Szólások]. Zent Damancos fvtameek es az ev vallat vete az egyház falanak (DomC. 15). Vállainkat vessük egybe, egy lélek s akarat mozgassa fegyveres kezeinket (SzD: MVir. 98). Csak ő szve vónak az vállokat az köve-tek (Bercs: Lev. 172). A vállát meg vonótá (Monrólk III.67). Akármint vonogassa eleinten vállait, ugyancsak kéré-sedre fog hajolni (Fal: UE. 401).

ing-váll, imeg-váll: [manica; hendümmel]. Ket geüngös ingvál (RMNy. II.199). Az régen kéri imeg vállat bár csak cernával varrott lenne kézzé valóval es nyakra valóval (LevT. II.292). Az fején csak fátölt viseljen, ha nem vászón az ing-váll: ha ing-vállá vászón, valami közönséges patyolatot festessen

az temetésre (325). Az feleségének egy ingvállnak való gyoles (Fvk. XIII.74). Regy gyoltz 1, lepedő 9, ingvál 2. (Radv: Csal. II.9). Vagyon egy aranyas fátöl ingváll (Gér: KárCs. II.418). Laxae indusi muliebris (ing-váll nostris dieti mamcae (Otr: OrigHung. II.72).

rokolya-váll: [manica tunicae; rockümmel]. Aszszony hől-gyeteknek szoknia vagy rokolya vállat, paplant csinállyatok (Bal: CsIsk. 31).

Vállas: humerosus C. latos habens humeros MA. [breit-schulterig]. Nádasdy György jó vállas, vastag legény, jó egész-ségben hagytuk Kapuvárában (LevT. II.137). A nyálás vérűk-nek van kevés erejek, szélesek, vállasok, törpe természetek (Fely: SchSal. 27).

2. VÁLL: [retis genus; eine art von garn]. In Waagh etiam piscari possunt cum tali instrumento, quod vulgariter vall dicitur, quod uno pede videlicet duci potest. 1261 (Wen-zel XI.501).

VÁLLAL, VÁLAL: [in se recipere; über sich nehmen]. Magára válláló, kezes: appromissor PPB. Jó kedvel magára vállalta adósságunk terhét (Pázin: Préd. 81). Szabad akarat szerént vállalod te (Czegl: MM. 116). Ha nem tudom, minémű kemény büntetést valólná magára a gyónáson kívül (Bíró: Augy. 287). Húszig alig tud olvasni es még-is a kintsőrzők számadását vállalja magára (Fal: NA. 239). Légyen embered, kinek erős szíve örömet magára vállálja a balszerencse ostromit (Fal: UE. 441). A ki többet vállalta magára, hogy el bírhat, egy darabig kínlódván vele, el-veti terhét es csutái válik (Fal: SzE. 537).

föl-vállal: [suscipio; übernehmen]. Hazáianak gondviselés-t magára föl nem vállalná (Lép: PTük. III.6). A munkákat serényen fel veszi, föl-vállálja (Com: Jan 195). Talán rendelt isten mást erre a dologra, ki keueseb kár nélkül ezt föl vállálja (Zrinyi I.155). Ha a luterek es cálvínisták ügyét föl-vállaltad, maradj meg a kérdésben (Matkó: BCsák. 35). Fel-vállálja az isten igyét (Tuf: Zsolt. 39). A hadat nem könnyen kel felvállalni, sem a bizonyos bekeséget a reménlett győzelemért el-változtatni (Ily: Préd. II.197). Kevés jószágoskájoknak gondját föl vállálni ne nehezelték ő kezgyelmek (Radv: Csal III.346b). De Vénus annak is fel-találja módgyát, mint-hogy fel-vállalta ő fiával gondgyát (GyöngyD: MY. 37). A posoni correspondens, nem hiszem, felválloljon más, továbbvaló correspondentiát (Bercs: Lev. 89). A kit felvállalt, abban el nem járhatott (127). Van egy ember magyar, az ki felvállolta, Haister kezében adja Nagyságotat (362).

VÁLU, VÁLLU (váló Mel: Herb. 44. MA. valyu Radv: Csal. III.53): aqualicus C. trulla, trullum, trulleum, canalis MA. wasserwanne, wassertrog PPB. Válu, moslék edény: trulla PPB. Folyo viznek árokja, váluja Major: Sót. 29. Ki ötte a viderbéli vizet a valuba: effundens hydrium in caualibus (Helt: Bibl. I.K4). Mikor a juhoknak eleit őszne bochattya vala, a vesszőket a valuba teszi vala eleokbe (Helt: Bibl. I.Q4). Menny az istálába, illessd a válókat, az paytákbán a gyaszolokat, a czűrben a czűrbalányokat (Helt: Mes 325). A mustnac miatta az te saytódnac válui bőüülködne (Kár: Bibl. I.603). Az bornyomó nem nyom bort az válukban, a szűretea való örömnék végét vetőttem (MA: Bibl. II.151). Az te saytód-nac válui bővelkedne (MA: Scult. 309). A szőlő gerezedekből edes lér sajtóval nyomattatic, mely a valuból a kádban vité-űen, mustnac mondatie (Com: Jan. 84). Viszsa ne téj mint a disznó a válúra (Bátai: LPrób. 141). Még az előtők levő hosszú bikfa válut es fűrész deszkát is elrágták (Betbi: Élet. I.267). A juhoknak igen hasznos, ha tsak válujoknak szélit sóval meg-hintik-is (Misk: VKert. 206). Anyira szerete fiát, maga ma-utána, halván nyomortóságát a válumál élsége miatt (Land:

Epsegits. II 602). A tékozló fiu korpat és vállut nyert s még abból sem tehetett eleget kívánságának (L202).

abrakló-válu: alveus pabulatorius; futtertrog PPB.

disznó-válu: aqualienlus Major: Szót. 61. [sautroz]. Az diszno válót lincz meg e fűnel, erről agy innya, meg gyógyul (Mel: Herb. 44). Ha az diszno valut meg lümtől ez fűnel es rula adez innok, meg gyógyulnak (BeytheA: FivK. 62). Tékozlók és bujálkodók, a kiknek istenek a hasok, templomok a tüdő-jök, áltárok a disznó válú, szakácsok a pap (Mad: Evang 587). Az diszno valukban eledelt adván az istállókat lapáttal kitisztították (Com: Jan. 78).

itató-válu: alveus aquarius, aquarium; wassertrog PPB. Jacob tőne a vesszűkött, melyeket meg hamtot vala, az itato valuba (Helt: Bibl. I.04). Jácóbról azt olvassuk, hogy ő a meg-tarkázott vesszűket az itató válukba rakta (Misk: VKert. 215).

liszt-válu: [meta molendinaria; läufer]. Malmae, az holott liszt válual és malom garattal őrdőne: ubi meta et catilo metunt (Com: Jan. 75).

lovak-vállujok: pabulatorius alvens; futtertrog PPB.

Válus: [cavus; hohl]. A madaraknak fogok helyett kettős és válus tsont orrok vagyon (Misk: VKert. 6).

VALLYON: num PPBl. ob Com: Vest. 138. [etwa?] **a)** Vallyon neme-e num C. Vallyon néki adják-é férjhez: datur *ne haec nuptum illi; vallyon el-jő-é: numam aderit; vallyon szabad léssen-é a mi szövetséges barátinknak: *anne licebit foederatis PPBl. Vallyon míg előn ez vilagon (NagyszC. 374). Honnet iőne vallyon (Mon: Apol. 12). Igy bolond, vallyon hol sétál az eszed (FortSzer. Mb). Nézzedze meg, vallyon hol vad-nac (Kules: Evang. 25). Vallyon mit gondolod, hogy mond amaz úr (Pázm: Préd. 16). Vallyon vissza hozhatom-e őtet (145). Vallyon az istennek oly hatalma nincsené, hogy az természet-nek erejét és teltségét meg haladgya (Pázm: Kul 703). Vallyon az salamandra merges tarka gyek nem a tűzben lakik-e (Lép: PTük. 193). Vallyon valamely ékes ábrázatu személyt a félre tekeredett száj meg-utitánáé (Dyck: ŐÉlet 35). Ilyen kérdést vetettek eleiben: miképpen kel vallyon az ellenséget meg-győzni (Czegl: Japh. 1). Vallyon az őrdögöktől kinosztatnake a purgatoriumban való lelkek (Czegl: MM. 214). Vallyon a kik nem csak másoknak sáfárollyák, hanem ugyan szájokban és gyomrokbán veszik a titkokat, nem kívántatiké a szent élet (Matkó: BCsik. 43). Vallyon el felelkezike az anya az ő kis gyermekéről (Holt: Préd. 9). Vallyon olyan szorgalmas gond-viseléssel ki vigyázott magára és hűveire (Csázi: Síp. 273). Vallyon ki a neve a király leányának (PhilFlor. 57). Vallyon mint lehet ez végben (Fal: NE. 49). Nem kérdeél, mi nyelven szólnak szakácsnak, sőt azt sem, vallyon nem hívják e suskának (Orczy: Nimf. 15). **b)** De vallyons ki gyógyá megszámálánia (Born: Enek. 261). Vallyon s-mit mivelnek ez zsidók? vallyon s-megengedik-é ezt ő nékiek: quid Judaei faciunt? num dimittent eos gentes (Kár: Bibl. I.430). Vallyons miglen ingerel engem ez nép: usquequo detrahet mihi populus iste (MA: Bibl. I.132). Mert vallyons kizodva volna (576). Az Sionról vallyons ki jőve-dől (MA: Zolt. 32). Vallyons mit használ lus etetől meg szítani (Them: Sec. 73). Vallyons nagyub vagyó (Tor: Eny. 391). Vallyons nem tudgyatok, hogy . . . (Derk: PLev. 180).

VÁLYOG. Est vox apud nos vályog lutum quoddam significans (Otr: OrigHung. II.148).

VÁM: **1)** teloniuu C. MA zollhaus PPB. Latta egy embert, ky a wamon ilne: vidit quendam sedentem ad telonium (Pesti: NPost. 16). Valamit elvisztek ti az hidon, meg kell adnotok bizonyul az vámon (RMK. IV.210). Mikoron az koztolny wamott ertek az zekarekawl es lowakul mind megv vezik az

wamott amira, hogy Kálnar Ambrus wram eheyen meg kereste Korontali Akaciust es wam wetelrewl meg zollította (RMNy. III 113). Az bék ő nagysága emberi az somlyai kapitány ellen is akarván az vezérnek supplikálni az székeylidi vám felől (MonTME VII.17). **2)** vectigal, portorium, investitae mer-cis vectigal MA. zollpénzig, zollgeld PPB. Fukar, ki a várastól vagy valami úrtól vámot és egyéb jövedelmet árnon meg-vészen nyereségre: publicanus PPBl. Iduezvevtonk az lahak zayaban lelt penzel az vámot meg fizete (DamC. 94). Vámot is selyem-mel fizette (RMNy. II 93). Vám, adó fizetés: vectigal (Com: Jan. 189). Vám, dézma és adó: vectigalia atque censum (Com: Vest. 95). Sólal az igaz vámmál, harminczadnál egyebet ne vehessék (MonTME. III 45). Az somlyai kapitány fele vámot magának akarná venni (VII.17). Mulatsáért, víg óráért senki vámot itt nem kér (Fal: Vers. 877).

[Közmondások]. Senki sem ad gondolkozásától vámot (Kisv: Adag. 81).

föld-vám: [solarium; grundzins. Az adoot awagy föld-vamot zeedyk vala (ÉrdyC. 552). Az őtdődet kiveszem, a föld namot, asztal bízást is uezze raytok (Holt: Mes. 456).

hőgy-vám: [census vineae; weinbergzins]. Az Mjklós djak űja sem arwl hegywamoth, akyth ewmaga ely (LévT. I.218).

hid-vám: portorium, telonium; brücken-zoll PPB.

köz-vám. A nyíró legonyektól és a szabó legonyektól ne vegyenek fölbet a köz vámmál (Holt: Krón. 166).

[Vámol]

Vámlás: [pen-sio portorii; zollentrachtung]. Azok mynth bathalmasok wamlas nekjwl elmenhenek (LévT. I.249).

Vámos: telonarius, teloniator MA. zöllner, zollannahmer PPB. Wamosnak Koztolant megparancholta, hogj zombatiakon mindeniken meg wegje az wamoth (RMNy. III 113). Akoron az wamoth ew magath ys halakra wertheik wolth, azth ys mouda az wamos, hogy Pernezy Farkas wram zamara thewbeth kett záz hordo boral wjthenek el (LévT. I.249). Nem köllött volna az Ktek vámosának is lovaikat elvenni (II.194). Wamosok az ew ok leweleketth szent Mihál napjara elew hozzak (Ver: Verb. 75). Mert ám sz. Máté vámos vala (Veresm: Lev. XI. Követ-ségben küldi a tiszttartókat, vámosokat, harminczadosokat (Com: Jan. 140). Az vám, az mint az hités vámos recogoscálja, extendáltatik 25 forintra (Gér: KárC. IV.318).

Vámosság: vectigalis functio MA. telona PPBl. zollver-waltung PPB. Ha veszedelmes tisztod vagyon is, vályvól meg tőle, mint szent Mathe cselekedek el hagyva a vámosságot (Lép: PTük. 1203). A vámosság gyalázatos tiszt vala Veresm: Lev. xj)

VAMOS: thorax laneus; wamms? Vettem új vámost és nadragot fel (ErdTörtAd. IV.17).

[VANAL]

még-vanal: sanor; geheilt werden. Azokat, kie hiend-nee, o telensagee kőnotic: őrdögöket ki netnee es. vy náluec-kel zolnake betegere vetic kezeket es meg vandnne: super aegros manus imponent et bene habebunt (MünchC. 106).

Vanalat: [sanatio; heilung]. Nem lezen vanalattya: non dirigitur NémGl. 21.15). Vanalatot lesőn: haediffenberis 305.

Vanalatos: [sanus; geheilt]. Vanalatus legen: proficius NémGl. 131.

VÁNCOL: [vacillo; sich schleppen]. Medve, barlaugjából ki-jött, víz, nem vántzol (Gvad: Pösty. 5).

VÁNDOR: circuitor Com: Jan. 209. [circuitator; gaukler]. A körölen járde es szemfényvesztő, széllyel bujdosó játékos

vándoroc bődög isten, mely hátroc és merészec (Com: Jan. 209).

Vándorol: vagor MA. umschweifen, hin und her wandern PPB. Vándorla Ermen országba es othi meg maraduan meg nem tere (TelC: 11). Hogy tolmács nélkül vándorolhass, a nyelv-vec tulajdonságát tudgyad (Com: Jan. 92). Mint nyíllal, lőtt medve vándorol barlangon, mely dictamust nem talál (Zrinyi II.28). Lakóhelyemből el kölle bujdosnom, ez idegen helyre úgy kölle vándorolnom (Thaly: Adal. II.70). Elméjekben sokat vándorlanak (Illy: Préd. I.296).

Vándorlás: [vagatio; das herumwandern]. Tsak a sok vándorlásban töltjük azt a drága időnket (Mik: TörL. 240). A sok vad természetű nemzeteknek vándorlások miatt el-pusztulván az oskolák sok országokban, az igaz tudomány igen megszükkült (Rad: Pol. 6).

Vándorló: vagus MA. hin und her wandernd, umschweifend PPB. Vándorló: panagaea Diana (Decsi: Adag. 160). Vándorló és bűdöső lésez ez földön: vagus et profugus ero in terra (MA: Bibl. I.4). Vándorlós a kezetlen szerenche egy nyomon mindenkoron hágni nem szokot (Zrinyi I.171). Az isten igéjének idestova luzatott és vándorlo halgatói (Illy: Préd. Előb. A). Ide s tova vonatot és vándorlo szíve vagyon (Illy: Préd. I.413). Szoros a menyország útja, ez a világ pedig csak vándorló pusztá (Thaly: Adal. I.21). Szíved az istentől el lopja magát a világhoz és ha megfordul is, ugyan csak vándorló és változó (Fal: SzE. 522).

VÁNKOS: cervical Pesti: Nom. I.44. pulvinar C. pulvarium MA. kissen Pesti: Nom. I.44. hauptkissen PPB. Kecske szőrből csinált tömlő szabási vánkost tesz a David kepe feje alá (Mel: Sám. 40). Ammi az Ferencz párnájátul megmarad, te magadnak csináltass abból fejalt avagy vánkost (Nád: Lev. 30). Vala ő az haionak vtolliában az vankoson alhan (Fél: Bibl. I.59). Az vajban így megnyomd az téstát, hogy mint egy vánkost olyan legyen (Radv: Szak. 178). Az feje alatt vánkost alát valami könyvet tartot (Prág: Serk. 409). A vánkost nyak tsigánkuak alaja-vettyük (Com: Vest. 80). A szalmával meg-terítettet ágy feliben vettetnec lasnakoc és ezekre a fő alja vánkost (Com: Jan. 112). Egy legény két szép búrsony vánkost az zofra mellé tén (Zrinyi I.46). Két vánkost, kinek rácz kamuka héjja vagyon (Radv: Csul. I.7). A fejem alacsonyban fekszik, emeld-fel egy kevéssé a vánkost (Warm: Gaz. 221). Az feje, könyökei alá szép fejtér matériából vánkosokat csináltak (Monfrók XI.401). Csinos öltözeti néki is változtak, melyének fel-emelt vánkosi búllottak (GyöngyD: KJ. 435).

hintó-vánkost: sedularium; wagenpolster PPB. Két bokor hintó vánkost is meghozta (MonTME. IV.282).

párnás-vánkost: [cubital; armkissen]. Tudom, felugrik párnás vánkosáról és terjesztett üllet fogad (Fal: TÉ. 697).

péhely-vánkost, pelyhös-vánkost: cervical plumis repletum Kr. [federkissen]. Ki bennünket az örökké-való rabságból fel-öldözott, pehely vánkost helyett szűrös s kórós szűván fektetik (GKut: Váts. I.803. Vajda: Kriszt. II.314).

tábori-vánkost: [pulvinar castrense; lagerpolster]. Szalay Pál misit Lipóci Keczer Christinának két darabba tábori vánkostnak matériát (RákF: Lev. I.347).

varró-vánkost: [pulvillus cui suenda affiguntur; náhkissen]. Ő nagysága félre hagyván a rokka s varró-vánkost dögát, a physica és theologia tudományokba kapa (Fal: NA. 187). Vegyének elő a varró vánkostokat, bimező rámkát, csipkézetek (194).

Vánkoska, vánkoscoksa: pulvillus, pulvinulus MA. kleines hauptkissen PPB. Az haio orrában le fekvén alumméic

egy vánkoscán (Zvon: Post. I.336). Púha vánkoscákot rakogat feje alá (Illyef: BCsTomp. 225). Tetszin angliai lengyel czafrag vánkoscával együtt (Monfrók XXIV. 146). Valaki a gonoszul cselekedőknek hizokkedik, vánkoscokát a fekvőnek feje alá téssen (Illy: Préd. I.405).

VANNA: [alveus; wanne]. Most egy vanna vajjal kedveskedem (RákF: Lev. I.287). Ilévizzel megtöltött vanna (Gvad: Pösty. 23).

Vannácska: ∞ A halat vannácskába rakassa (LevT. II.353).

VÁNSZOROD-IK: contabesco MA. abnehmen, ausdoren PPB.

VÁNSZOROG: delitescio, torpesco MA. matt, lass werden PPB. Mint raboc vándszorgime az satumac kísérteti alatt (MA: Scult. 26). Erdélyben már régen haszontalanul vándszorgó török deák (Monfrók VIII. 25).

[VANYALÍT]

még-vanyalít: [percutio; schlagen]. A másik puffiantó vasával megvanyalítá a vajnokomat (Nyr. II.225a).

VÁNYOL: laneam vestem calco, denso MA. wollene kleider walken PPB.

Ványolás: panni calcatio, densatio, fullonica MA. das walken PPB.

Ványoló: fullo, laneae vestis politor MA. walker PPB.

[VÁNNYAD]

el-vánnnyad: [marcesco; erschlaffen]. Vond el a tápláló atyát és anyát a gyermektől, el kell annak cseneyevészoi, vánnnyadni s végre éhel kell meghalni (Szatm: Dom. II.214).

Vánnnyadt: evanidus Otr: OrigHung. LXX.

VAR: porrigo ophiasis MA. [grind]. Vara a sebnek: eschara, ulceris crusta; varát elvájni: crustam, crustulam ulceris detrahere PPB. Sebnek a vara: scabitudo PPB. Egyiptomnak fekélyével megver isten téged, undok varral, viszketeggel az tinnen testedet (RMK. II.209). Mikor valamely enbernece husa bőrében varr leszen, vitettség az az ember Aaron paphoz (Helt: Bibl. I. DDd). Ha lattya a pap, hogy a varnac színe ninchen aláh a több bőrnél, a szőr sen szökkült meg, hét napig rekeszse be (Helt: Bibl. I. DDd3). Túrt, varat hertelen gyógyít (Mel: Herk. 155). Lazaron az betegség, a soc var, tur azért lehetet, hogy isten meg tēritene előli bűneiből (Born: Préd. 391b). Tiztatalannac itéllye az pap, mert var az, az főnece és szakálnac poklosága (Kár: Bibl. I.99). Fekély, súly, var, vizketeg (Sam: Cer. 177).

francu-var: [morbus Gallicus; französische krankheit]. Betegség, franczn var, köszuény es minden nyauallyak (Bát: KTud. 146).

kosz-var: [scabies; krätze]. Meg veré vndok főkéies es gonoz kozuarral (Mel: Jóh. 5).

olt-var: [crusta ulceris; kopfgrind]. Ha a szilua enyvét etzetben főzöd, az ólt varat meg gyógyíttya (Mel: Herb. 27).

pokol-var: anthrax PPB. [brandbeule]. Marianak bomlokan pokol var tamada fyeer mynth egy boo (JordC. 144). Pokolvaroc legyenece egész Egiptus földén mind az embereken s mind a barmokon (Helt: Bibl. I.Ff3). Az dög halat sok embereknek hertelen le omlások pokol var, mirigy anaé egiebetegség miat (Fél: Tan. 493). Mint a pokol-var a testet, úgy a verek a lelki-isméretet szűntelen hóhérollya (Pázm: Préd. 29). A ragadó dögös mirigy kelevényeket és pokol varokat lövöldözvén hirtelen erőt vészen (Com: Jan. 59). Pokolvarbely (Kár: Élet I.61).

pokolvaras: [carbunculo affectus; mit brandbeule behaftet]. Midőn a zsidók pokol varasok voltak (Gvad: Hist. 17).

poklos-var: ~ Eggyé nimell városban vala eggyé fírfu, ki tele vala poklos varral (Sylv: UT. 188).

tapaszos-var: [crusta ulceris; kopfgriind]. Selám sídoul: sinnedék, tapaszos var, mint ama koszoson, ackik feiek soha meg nem gyógyul (Mel: Jóh. 6).

terjedő-var: porrigo PPB. [erbgrind]. Megruténac a velíne születeti bolyegek: szepő, fő koszmó, terjedő var (Com: Jan. 54).

Varas: pustulosus, ulcerosus MA. [grindig]. Varas-béka: rubeta, bufó; varas-béka fejében termő kő: gemma rubetarum, chelonia PPB. Varas, fekélyes: ulcerosus; varas fáju szőlő: *cicatricosa vitis PPB. Az gyermek igen megbeteged vala, igen varas is (LevT. II.22). Leprosus, varas, sinüedekes, viszketege, koszos (Mel: Sám. 381). Rühös, varras, koszos (Born: Préd. 218). A pipistaságnak varas fekélyébe nem merte mélyen ereszteti körmét (Pázu²: Kal. 112). Bűdös rühét másra hamisán keüni akaró varas barát (Matkó: BCsák. 252). Két kő lével az varas békában, de nem mindenikben (Lipp: PKert. II.232). A varas béka igen mérges és haragos állat (Misk: VKert. 262).

[Varasít]

mög-varasít: ulcero PPB.

[Varasod-ik]

mög-varasodik: [porrigere afficior; grindig werden]. Meg rothadot, varrasdot, fekélyes test (Born: Préd. 619b). Rekeszsze kílűnt azt az pap, ki meg varasodot (Kár: Bibl. I.99). Ló lába mikor megvarasodik sártúl, fekete szőlőt, fokhagymát össze kell törni, rá kell kötni (Tótf²: I.179).

Varasodás: ulceratio MA. schwärung PPB. Omac varasodása: ozeena MA. Ki-sebesítés, varasodás, ki-sebesedés: ulceratio; fának meg-tsomózása, varasodása: articulation PPB.

Varasság: agria, scabritia PPB.

Varasul: [porrigine corripior; grindig werden]. Éktelen homlokjok pörzsöllött szemekkel, orczájok varasult gyakor égéssel (GyöngyD: KJ. 425).

mög-varasul: ~ Az mely lónak az lába megvarasul vagy meg tetvezik, vegyed vizét az körső fának és azzal kenyed, meg gyógyul (Cis. O4). Lo laba ha meg varasul a vagy meg tetvesül, kenyed körső fának a vízzel (OrvK. 94).

1. **VÁR:** arx C. fortilitium MA. burg, schloss, festung PPB. Kosokkal töretnek a vár falai: balista concutuntur arces PPB. Venerunt versus fluvium Zoms ad illumi lorum, qui nunc dicitur Saruár (Anon. 21fj.). Chakwara generatio[nis] Chak (Kézai: Gesta 2: 1, Endlicher 103). Egyfelől az Tisza alatta foly vala, más felől az Zagyva alatta foly vala, vár alatt az két víz öszveszakad vala (Tin. 103). Tízzele elégettéc minden ő lakohelyeknek varosit es minden várait (Helt: UT.Ff1). A város szekeletin egy nagy és erős vár volt, négy szegű, tornyos és párkányos (Helt: Krón. 7). El szála a vár alól (64). Az vár piatzon három fegyveres kép ál vala fen (168b). Melly szallot varat meg vettec (Born: Préd. 246). Mikoron meg nem erthetne nilnan az haborodas miat, parancziola ötet vitetni az varban (Fél: Bibl. I.219b). Azé a vár, az kié az mező (Decsi: Adag. 317). Várból taraszokknac dörgése vala (Salánki: Clad. A4). Várny nagy udvarok (Mileg: Töszl. II.10). Megfestem lovamat keresztény vértóban, várasokat, váarakat röjtök hamuban (Zrínyi: I.17). Meg parandiolta hadának, hogy útyokat Eger vár felé tartanák (12). A magyarok magok váraikat megnyitogatván, elégséges éléssel gazdálkodtak a töröknek (Montrók VIII.113). Földvárnak az sánczát megvették, de még az

várát nem (Beres: Lev. 569). A vármegyék fő-bíráinak, a kik a mi Erdélyországunkban vagynak, parancsoljuk (Bod: Pol. 58).

csudás-vár: [labyrinthus]. Ide tartoznak az egyiptomi, cretai és lemnesbéli labyrinthosok avagy csudás várak (MA: SB. 263).

főleg-vár: acropolis Kr. [citadelle]. Magas felleg-várak: ariac arces PPB. Gyarmat, Szécsén, Salgó főlegvár vagyon (RMK. III.296).

[Szólások]. Lőszállította a gonosz szokás a felleg-várból az okosságot (Sz1: MVir. 375).

főlső-vár: [acropolis; citadelle].

[Szólások]. Kő szöktek az felső várból: corpus sine pectore (Decsi: Adag. 78). Nem voltak otthon nyilva a felső várbán, a mikor a tévelygő ezt irta (GKat: Titk. 287). Üressen volt a felső vár (Czegl: MM. 54).

föld-vár: [agger; erdverschauzung]. Felduar [locus] 1267, 1291, 1320 Knauz. Nagy ássással het nagy föld váarakat czimálának (Helt: Krón. 21b).

kő-vár: [arx saxis exstructa; telsenburg]. Sokat gyűjtet volt a szandekba, hogy kőv várakat venne (Born: Préd. 457b). Uram en köszildan, en kő varam, én szabaditom, az kiben en bizom (MA: Scult. 945). Hadakat gyűjte, hogy valami kő-várát tőlök nyerhetne (Zrínyi: ASyr. F4).

palotás-vár: [arx palatii decora; burg voll von palisten]. Ez palotás vár előtt a külső várnac piatzan két ertz kép ál vala, kiknel paysz vala (Helt: Krón. 168b).

szarka-vár: arx lacera Kr. [verfallene festung]. Széles Aegyptomban nékem eset kis kár, hányad része azoknak ez a szarka-vár (Zrínyi: I.138). Im most mint meg-tuol ez a kis szarka-vár (Könyi: HRom. 102).

vég-vár: [castellum in confiniis exstructum; grenzfestung]. Ew flösyge myerth hogh hadakozast kowan, adoth epywlest az wegh waragban (RMNy. II.131). A török az végvárakba sokat elvett (Monfrók III.123). László király meg erősítete az vég várakat mind néppel mind éléssel (Helt: Krón. 195). Egyik vég várbeli capitán más vég várbeli capitán alatt való katonát maga hadában bé ne irasson (Bal: Cslsk. 395).

víz-vár. Vár, váras közzött egy szép vízvár vagyon (Tin. 79).

Várad: castellum, parva arx Kr. [kleine festung]. Im az Temesvár Temes vízben vagyon, napkelet felől Sziget váras vagyon, az fel szél felől derék várad vagyon (Tin. 72).

Várbeli: [ad arcem pertinens; zur festung gehörig]. Baskonak feleol az warbely morhanak awast fogtak mynd ordeo beney zeoleokygh (RMNy. II.309). A köntöst aláküldenü parancsolja ő felsége, talám a várbéli hajdúk aláhozhatják (Tótf²: III.195).

Város, váras: civitas, oppidum C. urbs MA. stadt, festung PPB. Kyt mykoron lattak volna az varasnak gyerneky zokat lan ruhaban, sok bozzosagot kezdének neky tenny (EhrC. 20). Ő raka nagy erősségű varost (BécsiC. 11). Ky meene mynd az varasunk seregheével hollal (JordC. 302). Hegyen szerzetetevi város (DomC. 12). Ű varosakath megh tered: civitates eorum destruxisti (KeszthC. 13). Ő epite varost: aedificavit civitatem (Helt: Bibl. I.B3). A soc kólorlásokert kenesh várasoc és faluc találatnac benne (Helt: Krón. 2b). Az hegyen oppetteteti varas el nem tiltoklatuatic (Tel: Róvtr. 37). Ninne varasat az isten meg tarta (Born: Ének. 688). Tekents meg immar az magasagbol az te varasodot (139). Ki vitetie vala az városul el temettetni (Zvon: Post. II.410). Várasokat, váarakat röjtök hamuban (Zrínyi: I.17). Jerusalem várasát siratta (Hly: Préd. 190).

Három városul vettelek az vajdának egy pár gyöngyházast kést (MonTME 1.120). Húszmos két óra mulik már benne, hogy járdogálom fel s alá a várost bizonyos dolgaimban (Fal: NE. 2). Legjobb lessz, ha a várost szépség szerint fel-adjátok (Kónyi: AM. 49).

anya-város: metropolis Kr. [hauptstadt]. Az ő széki, lakó helye az anya városban vagyon: sedes ejus in metropoli est (Com: Jan. 163).

bánya-város: [oppidum metallicis habitatum; bergstadt]. Bornemisza Pál az bányavárosokat már meghódoltatta (RákGy: Lev. 140). Haiszter Szeredre akart gyűnni és egyenesen az bányavárosoknak (Bercs: Lev. 359). A bányavárosokról lehozandó rézhajókról írtan Sréter uramnak (644).

fő-város: [metropolis; hauptstadt]. Jesus Beetleembe es nem Jerusalemben, a nömös fele városbali akara zilletettünie (DebrC. 54). Zent Lewryucz Romaban zenvede olyan few városban (ÉrdyC. 466b). Mahum vizasztalya a sidokat hirdeten az Assiria orszagnac es annac fő városanac Niniuenec veszedelmet (Helt: Bibl. I.64). Fő városoc Constantinapol, Athenas es többec (Born: Préd. 548). A királynac széki az országnac, tartományac fő városiban vagyon (Com: Jan. 139).

anya-főváros: ∞ Az Corintus Achaianak el regvnten anya few városa vala (Komj: SzPál. 109).

hajdú-város: *hajdonicale oppidum PPBl. [hajdukenstadt].

hajdúvárosi: [incola urbis hajducianae; bewohner einer hajdukenstadt]. Nemes Bihar vármegye panaszkodván előttünk az hajdúvárosiak szöfögnadatlansága végett (RákF: Lev. II.51).

jobbágy-város: colonia C.

katona-város: [urbs militaris; militärstadt]. Váradon az katona-városban Rácznál vannak Rettégi familiát illető levelek. 1759 (Hazánk 1133).

kerített-város: [urbs munita; befestigte stadt]. A keritet várost erőssitic a kőfaloc, töltésec, sánczoc (Com: Jan. 122).

kinccstartó-város: urbs tabernaculorum MA: Bibl. I.49b.

királyi-város: [civitas libera; freistadt]. Kegtek az király városnak tewruenieth es zabattzagat ig ada elewnbe (RMNy. II.125). A párt útó keritet királyi város vár szálló táborral környül vétetic (Com: Jan. 151).

kulcsos-város: [urbs munita; befestigte stadt]. Ezt egészben az kik beszállották vala, kulcsos városokat rajta raktak vala (RMK. II.27). Akar keritet kulcsos akar mező város (Ver: Verb. 48). Kulcsos és záros város: urbs, in qua portae et serae sunt (MA: Bibl. I.267). Kulcsos városokban már fenjen hírlelik a folyó posták és pofásan kiürtölük (Fal: Vers. 914).

külső-város: [suburbium; vorstadt]. Az város oltalomnak adta magát a külső-város palánkjáboz ... Az tisztek szívet adtak, ostrommal megvették az külső várost (Bercs: Lev. 747).

mező-város: oppidum, civitas MA. stadt, marktlecken PPB. (Ver: Verb. 106).

szabad-város: respublica C. [civitas libera; freistadt]. Ig eel Kegtek veele, hogy zabad varas volna Cassa (RMNy. II. 145). Rendellyetec magatoknac városokat, mellyec ti köztetec szabad városoc legyenec (Kár: Bibl. I.155). Polgári rendből álló szabad város: civitas (Com: Jan. 151). Az hegyallai szabad városokban való németet minden úttal móddal kivegyem vagy kipörzsöljem (Bercs: Lev. 462).

vég-város: [urbs in finibus sita; grenzstadt]. El éve mind az ellensegeket és el foglalá mind az három vég várost (Helt: Krón. 193).

zsidó-város: [suburbium Judaeis habitatum; judenviertel]. Az hóhár-lelkű mégsem tebetett semmit az városnak, hanem az zsidó-várost égették fel (Bercs: Lev. 360).

Városbéli: oppidum, urbanus C. [städtisch]. Eg emberi, ki vala a városbéli bñös, vene alabastromnak kenetét (MünchC. 124). Az városbelyek nagy lyatassal egyenasth yzgaztytak vala (JordC. 302). Vgymond vala nemely frater Istvan Metensis varas hely ez zent atyarol (DomC. 47). Aurelius Augustinos keth városbelynek nevezetyk (ÉrdyC. 519). Az városokbéli ragadományoc (Kár: Bibl. I.159). Corinthus városbéliék (Vás: CanCath. 573). Szent Pál az Thessalonica városbélieket ugyan intette erre (Zvon: Post. Előb. 4). Midőn Athénás városbéliék Phalerus rév-partyával élhének, Themistokles tanácsával hármás rév-part építettett (Balog: Com. 23).

Városi: urbeus, civicus, civilis, intramuramus C. urbanus MA. zur stadt gehörig PPB. Az városi ember kiűl való embernek, ha lehetne, szemétis kü váyná (Decsi: Adag. 199). Borjú fő sóban városi módon (Radv: Szak. 35). Eleggé vigyázott mind az ekklesiának mind a még életben lévő városiaknak megmaradására (Bod: Pol. 99).

Városka, városocska: oppidulum C. civitatula MA. städtlein PPB. Menűünk imez városkába, hog ott predikallak (Sylv: UT. I.51). El ménűen az környül való városkába és falukba, vegyenec magoknac kenyeret (Kár: Bibl. III.38b). Egy kis városokkát Jerichót lét egész napig ostromla (Pázm: Préd. 5). Ezt az Israel városokkáját Betlehemet mondgya a szent irás bötsilletes épületnek (104). Még holnap fölverem vagy Osztrót vagy Hodolint vagy valamely városkát (Bercs: Lev. 687).

2. VÁR: praestolor Nyirkálai. exspecto C. MA. warten PPB. Megli yzene, hogy ne waruayaak towaba, de hamar megh zolgahnaya az mysetli (ÉrsC. 410). Aleeg waarya az eeynek setetűltet (463). Vára még más bét napot: exspectatis autem ultra septem diebus aliis (Helt: Bibl. I.D). Önneg is terempti a penszt minekűnk, honneg mi soha nem tudtunk volna várni (Helt: Mes. 454). Az ű chelekedetekből uamaiac idnességeket (Tel: Evang. I.46). Szanch, ves, ha io buzat varnia bewen akarz. 1572 (KBécs. C5). Várhad azért, de soha nem érőd te azt (Decsi: Adag. 207). Hat az Antichristus kegyetlen-segerül valaha valami szabadulasnac köllöt varattatui (Zvon: Osiand. 236). Te vagy-e az el-jüvedű, vagy mást várunk (Pázm: Préd. 21). Ma te-rajta lehet a szer, rövid nap utánam várlak (145). Melyből könyű meg itüli, miczoda űdöt várhasson az szegeny kőseeg. 1621 (KNagysz. H). Várhattsza már, had gondolkodgyam én itt valamit (VeresM: Lev. 80). Nem győzi várni a papot (GKat: Vált. 1258). Éhen, szomjuhon váriad (Com: Jan. 173). Bizd istenre dolgotat, elbidd bár, órát vár, meg-segiti bajodat (Thaly: Adal. I.3). Mindnyájon töletet bocsánatot várok (II.257). Mond szolgálomatot, engem oda várjon (Thaly: VÉ. II.217). Szekér bizony nem volt több kettőnél, hanem Kassául vártak tizet (Bercs: Lev. 527). Hogy alkalmasos idődtől várna a boszszú állást (Csúzi: Síp. 276). Kristus hievi a dícsőségnek országában várják jutalmokat (Fal: NA. 161). Ha mikor nints többé mit várnod vagy reménylenen, meg-csükkenil kedved (Fal: UE. 468). Jég-esőt várhatnék fejemre (Moln: JÉpül. XXV).

alá-vár: [exspecto ut descendat; warten, dass einer herabkomme]. Ir Kd nekem az Kd följöveteli felől, hogy most még alá várja Söptei Györgyöt (Nád: Lev. 203).

be-vár: **1)** [advenientem exspecto; auf das ankommen warten]. Az új vezért ezen hétőfre várják be Budára (RákGy: Lev. 146). **2)** [exspecto; abwarten]. Fridrik is elhajtotta tegnap az pozsonyi marhát, az sem gyűtt bé, ma bevárom mindaz-kettőnek hírit (Bercs: Lev. 642).

el-vár: exspecto, praestolor, expectando persevero MA. warden, wartend verharren PPB. Ma immár vagy ebédén vagy vacsorán elvárom az vendéget (Nád: Lev. 9). Azzal bátorítson a bűnökre, hogy el-vár isten és nem mindgyárt önti reánk haragját (Pázm: Préd. 177). Az temetés után ki fog tetszeni, azt már el kell várnotok (RákGy: Lev. 161). Bizony kölcsönt ad érte, várja el csak, igen felfuvalkodott állapattal vagyon (173). Az vezírnék egy részét kell itt most meg adni, egy részét elvárja (TörtT.² 1.226). Elvárom parantsolatját s a tévő leszek (RákF: Lev. 154). Elvárom Kegyelmed javallását (387). Valami obség bántja, ugyan el kell várunk, mit akar (Bercs: Lev. 508). Ma Nyítrára megyek, holnap szent napot elvárom (558). Ha ellene rolan a sebes víz árja, meg-nem ijedt szívvel még azt-is el-várja (Kőnyi: HRom. 1).

elvárás: [exspectatio; das warden]. A ki látja elkészülését a válogatott éteknek, azt inkább bántja annak elvárása, hogysem az appetitus (Fal: UE. 482).

elő-vár: [spero; hoffen]. Az én kezemtől várd elő: de mann mea require illum (MA: Bibl. 141).

ki-vár: [exeunte praestolor; auf das auskommen warden]. Balassi uram laza mene, én ott maradék, ki várám az kajne-kámot (TörtT.² 1.10).

mög-vár: **1)** exspecto MA. warden, erwarten PPB. Az én kezemből várd meg ötött: de manu mea require illum (Helt: Bibl. 1.X3). Varyiatok meg, im meg hallok, mit parancholt az wr fő felöltece, (Helt: Bibl. 1.SS2). Meg várd étlen, itlan, ében, szomjulon (Com: Vest. 215). Mért nem várтам arczul meg ellenségemet (Zrinyi II.4). Viza s Okolicsányi namék követ-ségét kell megvárnyi (Bercs: Lev. 650). Meg ne várd, míg szerenesédnek napja elnyugodjon (Fal: UE. 421). **2)** [expostulo; ernstlich fordern]. Rám ne nehezteley, hogy pénzt nem adok, mert tudom bizonyal, hogy Kd az tiedet megváród (LevT. II. 23).

öszve-vár: [exspecto conventum; auf die zusammenkunft warden]. Malaczkánál öszvevárom az hadakat (Bercs: Lev. 173). Épen most üzente Ebeczki, étszaka eltévelyedvén az hada, ma Ujfaluban várták öszve egymást (188). Majtínhoz szállok először, ott várom öszve magunkat (586).

reá-vár: [exspecto adventum; auf die ankunft warden]. Az még lejövő hadakat reávárom és az táborat két felől indítom (Bercs: Lev. 407). Engem biztat valami operatióra, kire ugyan rá várom már az ingenireket és Beszterezéről az bombákat (502).

viseza-vár: [exspecto reditum; auf das zurückkommen warden]. Fejedelem tegnapiútt Ungvárna ment, de ma vissza-várom (TörtT.² III.396). Elmehetne Góda által az Dunán, de nem tudom, ha várhatjuk vissza (Bercs: Lev. 310).

Váarakod-ik, váarakoz-ik: exspecto, praestolor MA. warden PPB. Utánad váarakozom: *praestolor te PPB. Jele volt valami kiezu remenségöknee, kiuel varakottac az wr Christus felől (Born: Préd. 255). Ha gyakran tanul iar az förtü felesége-től, az aszoni ember mas feriet vegyen magának es herba ne varakodgiec az előbbenire (Mon: Apol. 397). Ezeket nihelyen monda, eg keueset varakodnan hagia, hog trombitat fuyanak (Decsi: SallC. 49). A jó gazdák nem váarakodnak, hogy nevedkedgyék a konkoly (Pázm: Préd. 127). Nagyob leiában valóság, hogy arra váarakodván sem egy felé sem más felé most haylani nem akarnac (Zvon: Post. 1.181). A mire szivesen váarakozott, azt kedve-szerént el nyherhetvén el-vehette (Tarn: Szents. 141). Apolló tsak hijában váarakozván a holló hozta víz után (Misk: VKert. 386). Váarakodik azonban még tovább is (Italy: Adal. II.10). Egy vén tsifut váarakozik a levelenre (Mik: Törl. 20). Nem hiszen azoknak a jeleknek, hanem másokra váarakozik (Fal:

UE. 370). Munkánk jutalma meghaladja egyebek váarakozó re-ménységét (374).

[Közmondások]. Az idő szolgál, de nem váarakozik senkire (Fal: UE. 505).

Váarakodás, váarakozás: mora, sustentatio C. expectatio MA. das warden PPB. Minden ember rettegésekkel, váarakodásokkal terlieli magát (Pázm: Préd. 69). A ki az Ábrahám maradékinak ígértetett-va, azt nem egyszer nevezik a pró-féták Israél váarakodásának (83). Két-képen szokott isten banni azokkal, kik váarakodásból gonoszra okot vésznek (120). El-száradván az emberek azoknak félelme és váarakodása miatt, mellyek az egész világra következnak (Mad: Evang. 18). Meg látá Zrinit, hogy vagyon choportban s-hogy mindnyájan rá vannak váarakozásban (Zrinyi 1.115). Semmi szükségünk nincs arra, hogy a nyomorúságokra panaszt tegyünk, hanem csak csendes váarakodásban legyünk (Hall: Paizs. 235). Mind emnyi veszedelmések s váarakozások után ki hihetné-el, hogy bé-kességre adnák magokat (Hall: HHist. III.235). Nagy váarakodás és türésű (Land: UjSegits. II.56). Itt egy farka ideig voltam csak félelmes váarakozásban (ErdTört. II.250).

Várandó: **1)** exspectandus MA. der zu erwarten ist PPB. Minden jó szerencse néktünk várandó, kit hiszek, mivelünk megmaradandó (RMK. IV.120). **2)** [gravida; schwanger]. Az anya vagy szülő méhében fogad, várandó, nehezkes, viselőls léssen és szül (Com: Jan. 118).

Várandós: praegnans, parturiens MA. schwanger, in kindesüthen PPB. Az ő felesége várandos volt (Kár: Bibl. III.51). Maria néki jegyeztetűt vala feleségül és vala várandos (MA: Scult. 63). A tisztességes embereknek feleségeiket, várandós-asszonyaikat a magok s katonáik dühösségek alá mind halálig vetették (Bod: Pol. 45).

Várás: exspectatio C. praestolatio MA. das warden PPB. Az balál napiánae várása egy aránt veres bársont és coronát visölőnece és nyers lenbo öltözőnece (Kár: Bibl. 1.678). Nincz az várásuál nehez (Decsi: Adag. 263). A szent írás minden nem-zetek várásának, minden népek kívánságának nevezi a Krisztust (Pázm: Préd. 83). Ez olly dolog, kiből vale érdem várás által ember magát isten kedvéből ki eytheti (Zvon: Post. 1.475). De sok várásra is semmit nem hallhatnak (Gyöngy: MV. 92). A ki a törtéshéz ért, meg nem unakodik a hossza-dalmas várásban (Fal: UE. 395).

Várat: [exspectare facio; warden machen]. Kiszőn ő né-pével mind ostromot várat, az törésen belől árkot igen ásat (Tin. 46).

Váratlan: **1)** insperatus, inexpectatus C. unerwartet PPB. **2)** [inexpectate; unerwartet]. Az Christus nem iöt váratlan mint egiéb embörce (Kules: Evang. 3).

Váratlanul: [inopinate; unerwartet]. Nem véletlen dolgot szerenehe ráuk készít, nem teszi váratlanul, ráuk az kit épít (Zrinyi 1.81). Sietése miatt váratlanul érkezik és lakótelezi azt a ki veszi (Fal: UE. 484).

Várdogál: [exspecto; erwarten]. Esztendő mulva is csak várdogálnák vissza az portárul ezt az papot (MonOkm XXIII.234).

Várható: expectabilis C.

Váró: expectans MA. wartend PPB. Vagion a termő tának váró reménsége (Mel: Jóh 35). Érdem váro blytrül szoll (Zvon: Post. 1.475).

Várt-: [expectans; wartend]. Kevés vártára Báthori Gá-borhoz kiszékék Ecsedbe (TörtT. VI.249).

Vártat: expectare facio MA warten machen PPB. Midőn az alkalmatosságunk jobb idejét e szerint vártatta volna volem rófk Gyulai Ferencz, azalatt Kecsetbe menék. 1759 (Hazánk 142).

el-vártat: ~ Hitőmre fogadom, hogi en magam szepőn meg alkottatom eeket, es az felere estendeig s meg tovább is el vártatom (RMNy. III 96). Ha mostan mindönöstől meg nem adhatta is, felethi aggia meg, az maradakaiera estendeig, meg tovab is el vártattuk (97).

még-vártat: [excipireo; empfangen lassen]. Az mely sansz az portárul jött vala, azt is im most bocsátjuk útra, aggyd meg Rákóczy Györgynek, Serédi uramat vele megvárassa s addig becstüllel is tartassa (RákGy: Lev. 276).

Vártatva, vártatván: [post; nachher]. Kenesse vártatva vepénece őhozia, kie a főzmel alnacuala (MünchC. 66). Kenesenne vártatva mas latuan ötet monda (163). Hogi le kút volna, egi keues vártatva tetete magát igen melyen donny (VirgC. 82). Kertelek volna tyteket, hogy ennekem euid jdevben hamar valo halalt ne adnátok, hanem lassan assan és vártatva (DomC. 26). Egy keueset vártatva mondanak (ÉrdyC. 599). Egy keues wartawa: paulo post Pesti: NTest. 106). Egy keues vártatva az kuthoz lepet vala (Born: Ének. 561). De nem sok vártatva az nép közeite (Kák: Sám. A3). Az Cassius arra magát igire, hogy űs keues vártatva oda menne (Decsi: SallC. 31). Meltán rettenekkor a lélek, midőn látta, hogy kevés vártatva olytat talál. miben örökké marad (Pázm: Préd. 995). Kevés idővártatva z hideg-vette ember nagy fényességben láttatik (Hall: IIHist. 139). Kevés vártatva gyermecke születtetik (Illy: Préd. 125).

VARÁDICS: tanacetum Beythe: Stirp 8. potentilla MA. Jenserich Adámi. Hasonlo a varadiczhoz a leuele (Mel: Herb. 26). Ha a varadiczot borba szerezzen dio virággal meg főzed, gyakran iszod, az aszszony állat méhét melegíti (161). A pásinos fihöz számláltatnac: tik hur, kakuk törjék, vad varádics Com: Jan. 24). Sállya, levendula, torna és varádics gúttát meg-gyógyítanak (Felv: SchSal. 19).

VARÁSLÓ, VARÁZSOL (varassol Mel: Herb. 166. varázslás 53). incanto, divino, vaticinium MA. zaubern, wahrsagen PPB. Czac a bñuős bayos babác varassolnac vele (Mel: Herb. 66). Isten neuenei varasol es babonalkodik (Decsi: Préd. 12).

Varáslás: augurium Nyirkállai. goetia C. praestigiae, incantatio, veneficium MA. zauberei, gaulkerei PPB. Szemfényvesztés, varáslás, játék: praestigiae PPBl. Semmi io használnincz, czac bolondítani és wrasslára ió (Mel: Herb. 53). Mindenütt előve meg-érzést, jóvendölést, varáslást kapdosni habobaság (Com: Jan. 215). Ide anyámtól kiüdtettél s annak ördögével megént közös lettél, szoktad szemfény vesztés s varáslást kezdettél (GyöngyD: Char. 78). Hasonlóképpen cselekedének a bábajosok az ő varáslások által (Illy: Préd. 1253).

Varásló: genethiacus C. praestigiator, incantator MA. zauberer PPB. Szemfény-vesztő, varásló, alakos: praestigiator PPBl. A te nagy titkodat senki nem tudhatja, sem jós sem varázsló nem böles nem mondhatja (RMK. II.100). Az ő varaslohoz negyen az wr neve alatt (Helt: Bibl. I.Bbb1). Ne találtsace e kösztted a vagy jóuendő mondo a vagy varáslo a vagy őfubaios (Helt: Bibl. I.Ttt2). Egy leanzó, kibe wrasslo lélec vala (Helt: UT. 13). Atila az ő vrazsloit is meg kerde, hogy ha egybe ferne mind két felé az ő feleletec (Helt: Krón. 17). Az őlcezekert, varaslokert kőlde (Born: Ének. 350). Hagya az király, hogy binának eg forgás tudókat, varaslokat (Kár: Bibl. I.156). Ördögös jóvendőmondóc és néző varáslóc: magi et marioli (MA: Bibl. 1.273). Varáslo garabontzásoc vagy ördög varáti (MA: Scult. 296). A varáslóc méltán a varasnac igaz

sepredékincc mondattatnac (Com: Jan. 211). Azt hadgya Moses, hogy ne tartson az ő népe maga között varáslót, bñvös-bávost, nézőt (Megy: Szöv. 80b). A Pharahó varásló bölesei a pálcát valóságos kigyóvá nem változtathatták (Szatm: Dom. 123). Isten az ő prófétái által sok tudákat szokott mutogatni, mint Egyiptomban a varásló bñltek által tselekedett vala (Misk: VKert. 232).

Varázsolat: [incanto; zaubern]. Hijában varásoltatez, hijában boszorkánykodtatez (Tof: Zsolt. 383).

VARÁSOS: [praestigiator; zauberer]. Varasus: sortilega vetula NémGl. 337. Vettezem mert nezőnek, varasosnak. byeseknek baio-oknak hitem (VirgC. 5).

[VARCAN]

még-varcan: [concrepo; erkrarren]. Keménykék ezek és meg-vartzannak a fogai benne (GKat: Titk. 238).

VARCOG: [coaxo; quaken]. (Páp: KeskÚt. 91). Ha a vizpartra valaki éjjel gyertya világot téssen, azok a vartzogó és rekegő békák meg szoktak tsendesedni (Misk: VKert. 266).

Varcogás: [coaxatio; das quaken]. A mi békáink az ő irtóztató vartzogásokkal mindeneknek neheztelesekre szoktak lenni (Misk: VKert. 258).

VARGA: sutor, calceolarius, sutates C. calarius MA. schuster Nom. 63. Zent Mark sart zerzee es meg keuee az varga kezeet (ÉrdyC. 270). Bizony en vargává leszek (RMK. V.239). A fejedelmec mellé vetti magát minden varga folt és ot sugorog, hazudoz (Helt: Mes. 192). Soc saru vagyon a varga mesternél, de nem mindenie illic lábadoz (370). Az bőr giutóc [gyártók?] szegien vargaknak, szöczeknek keniereket el vőttek (Kár: Hal. Riij). Ezzel menti magát, ha szabo, varga, szöcz es egyeb mester, hogy dolgában kel iarni (Born: Préd. 408b). Nelezen esmér meg ember beueteke az polgharoktól, tősekektől és vargáktól (Bal: CsIsk. 32). Akar mely mochkos barbel, varga, szanta szabo ha mit vegez köztetec, az többit rea készeretitec (Mon: Apol. 501). A varga cipelősséket a varga műhelyben csinál (Com: Jan. 98). Az varga felesége megsérté ajakát, az egerek megrázták fonala bordáját (Thaly: VÉ. I.343). Ha kérdetlen nem tódja-fódja vala néuely varga az Apelles-irta cipellésit, kevesebbet aludtam volna, de nyugodalmassabban (Bercs: Lev. 335). A varga leányát-is hogy az úton kapta, le-nyomta, jól megbabalta (PhilFl. 60).

[Szólások]. Had bazudgyon varga Beretzk, azért ugyan jó talpat szab (Helt: Mes. 201). Ne fellyeb varga az kaptánál: ne sutor ultra crepidam (Decsi: Adag. 39). Isten köztünk, ne emlicz vargát (108).

[Közmondások]. Eb az varga bor nélkül: sine Cerere et Baccho friget Venus (Decsi: Adag. 107). Soba sem völt s nem is léssen soba varga késnek hüvelye (205). Ha gazdag is, vgyan csak varga azért (254). Ács helyett vargát állítunk (Bercs: Lev. 470). Nem illet vargát veres köröm (Kisv: Adag. 40). A vargához vinni az ekevasat élesíteni (263). Eb a varga bőr nélkül (482). Igen tud varga lovat patkolni (498).

foltozó-varga: veteramentarius C. cerdo MA. schubflicker PPB. Ha mely tudos őtvös mester egy foldozo vargával tanácskoznék néminemű arany helyeknek tsináltatása felől, ki mondaná azt okos tanácskozásnak (GKat: Titk. 37).

Vargaság: [sutria; schuhmacherhandwerk]. Vargaságot sem lehet egy nap megtanulni (Kisv: Adag. 421).

VARJÚ: cornix C. MA. krähe PPB. Ollyanoc, mint a variac, mellyec az ég és az föld között röpösnece (Kár: Bibl. II.108b). Czak czázog mint az variu (Decsi: Adag. 3). Illyés próféta örömmel vette a kenyeret, mellyet a bñdös varjú

nyújtott (Pázm: Préd. c). Minden ina szakadt Sámba számár cigány kezében s-végre varjak szájába valo (Matkó: BCsák. 61). Tűz, víz, fűvő szél ellened támadjon, sas, varjú, holló fejedon károgojon (Thaly: VÉ. I.149). Varjun varjút fogni (Kisv: Adag. 95) El-rántja alolad a gyékényt és varjuk étke lesz (Könyi: HRom. 41).

[Közmondások]. Rítkáb az fejér variúnál is (Decsi: Adag. 395). Egyik varju a másiknak szemet seha ki nem vagja (Gyarm: Fel. 74). Az ki *varjat akar lőni, nem pengeti kez-ját: perturhas feram MA.

éji-varjú, éjjeli-varjú: [bubo noctua; nachteule]. Ewy waryw: noctua NémGl. 283. Az szárnyas állatoc közzül ezeo legyenee ti nálatoc vtlatosoc: az eijeli variju, hattyu, huhogo bagoly (Kár: Bibl. I. 96b). A mutska-fejű bagollyal rokon-ságosok ezek: a remete bagoly, éjjeli varjú, füles bagoly (Misk: VKert. 495).

tar-varjú: *phalacrocorax MA. wasserrabe PPB. Oktalan rokahoz es tarvariuhoz illendő rouassaga (Mel: Préd. 111). Mezitelen tarvariuk, hitlenek nem leszünk (Mel: SzJán. 188). Tar-varju pro tarka-varju (GKat: Titk. 1115). Szépen irt leve-lemet vidd el az tarvarjunak, az borzas esőőának (Thaly: VÉ. I.346). 'A tar-varjú vak fekete' madár, éjszaka rít kiáltással szokot szállani (Gvad: FNót. 24).

[Szólások]. Egyébkor-is láttam ágon *tarvarjat: complurium thurion ego strepitum audiui MA. Egyébkor is láttam én tar variut (Decsi: Adag. 79). Hallád bátia, karon mutacz te tar variat (Bal: CsIsk. 87). Mintha nem láttunk volna karo-hegyen tarvarjat (GKat: Titk. 350). Egyébkor is láttam ágon tar varjut (Kisv: Adag. 83).

Varjaeska: cornicula C. MA. kleine krähe PPB.

VARONCOS: [verrucosus; warzig]. Va, varontozs békát, kigyót meg füstölöm (Gvad: RP. 160).

VARR: suo C. sarcio MA. nähen Com: Vest. 147. flicken PPB. Himet varrani: *pingere aen PPB. Senky nem varr kemeny pozto foltot az o rwhaba (Pesti: NTest. 72). O ruhához vy poszto foltot nem varr (Sylv: UT. 1.52). Gyakran ablakok-ban hogy hímöt varrnak, rejtők helről boros edént ök elő-rántnak (RMK. III. 267). Én timárra leszok és óvesón adom osztán a bőrt, csak te rítünk varrjad (V.239). Jo aszszonyom in te-néked egy szép kis fiad lészen, kambásit vary néki, mert saytar déák lészen (FortSzer O). Tövel varrot ruhában öltöz-tetvén (Com: Jan. 139). A varga csipellőőket varr (Com: Vest. 55). Adsz gyíngó títivel varrot szép sátor ernyőket (Zrínyi I.43). Hamviván fegyverét békével le-vévé, arannyal vart üngét is magára vévé (112). Egy nagy csomó leveleket tanáltunk nye-regzagymánba varrua (TörtT.² III.251). Varja a ruhakat (Diösz: Tal. 87). Török dolmány varrani ezernát 1 d. (MonTME. I.183). Varrották a papi öltözeteket (Bod: Sex. 165b. 3).

[Szólások]. Méltó volna, hogy száz réttő p a lez ában var-nák a fejét (Kisv: Adag. 378). Nem arra valo, hogy posztó-ban varják a fejét (Czezl: Japh. 232). De vallyon e ki-rályi példárul kell-e nekünk himet varranunk (Pós: Igazs. II.596). Miért kellene hát olykor vétkes példárul himet varrani (Czezl: Japh. 214). Kuklyából varrnak idvös-séget (RMK. II.165).

által-varr: transuo C.

be-varr: insuo, obsuo C. [einnähen]. Aranyos barsonban be varua paranciolatok ívttek v fölsegetől (RMNy. III.103). Mi-koron a farkas-útra indúlt-vólna, talála az úton egy be varrot hlyat, melyet egy szekeres cleytet vala (Helt: Mes. 294). Telen lépi-töltve. Töltsd meg, ezüvekeld avagy varrjad be, vond fel a nyársra (Radv: Szak. 27). Tölts az borjú húsnak

az szegyében, ezt aztán ezüvekeld avagy varrjad be (10). Bár a csuklyában jól be-varrottad és rejtetted volna inkább, hogy sem mint világ előtt véle magadat így meg-piszkolád (Mathó: BCsák. 165). A mely sólymokat szép munkára akarnak taní-tani, a szeineket be-szokták varrani (Hall: Paizs. 360).

égybe-varr: [consuo; zusammennähen]. A szabo, hogy a varrásoc ne legyenec jegyezhetőc, néha ki is fejtí és viszontag a metezéseket edgybe varja és prémezi (Com: Jan. 98). Ő maga tépe azt foltonként, melyet mi sem tartozunk egybe varrani (Matkó: BCsák. 117).

föl-varr: [assuo; annähen]. Az gomboknak való aranyat csináltassa meg mindjárt és küldje föl, hogy fölvarhassák az ruhákra (Nád: Lev. 204). Az ezernát az nyakáról leoldjad, az kívül felvarrottad (Radv: Szak. 110). A kék nadrágot fel küldttem, hadd varja fel Szabó János a kapcsokat (TörtT.² III.189).

hozzá-varr: assuo C. [annähen]. Alája-foldom, hozzája-varrom: subsuo PPB.

környül-varr: circumsumo C. PPB.

mög-varr: sarcio C. Med: Lat. 168. persuo, consuo MA. zusammennähen, zusammenflicken PPB.

öszve-varr: sarcio, consuo C. [zusammennähen]. Az borjú májat hurétsd be az hártával és varrd öszve, hogy az máj ki ne mehessen (Radv: Szak. 286).

öszvevarrás: sutura, consutura C.

Varrás: sutura MA. naht, das nähen PPB. Varrás nélkül való: inconsutilis C. Varrással tsifázott, felkötött tsizma: mulleus varrást ki-fejteni: suturam retexere PPB. A varrásoc ne legye-nec jegyezhetőc (Com: Jan. 98). Egygyet, mását előadgyad neki, hadd lássa rakását, én pedig fel-boretsam szővését s varrását (GyöngyD: Char. 183). Nem mondom, hogy száfrben, boeskorban járjon a vitézlj rend. Többre igyekezhétel, selyemre, bársnyra, gyenge varrásolra is felszabadítlak, csak esendesen legyen (Fal: NE. 50). A szabók többit vesződtek az inventió-val, semhogy a varrás munkával (Fal: TFE. 778).

árnyék-varrás: [opis aen pictum umbrosam: schattenstickerei]. Két kendő keszkenyő magyar arannyal, árnyék varrással környös környül varrott csipke (Gér: KárCs. IV.272).

hím-varrás: Phrygionica; seidenstickerei PPB. Hím varrasra szorgalmatoskodnac (Born: Préd. 409b). Ebéd után nem ártana a hímvarráshoz vagy más tőbeli, gyenge munká-hoz fogni (Fal: NA. 194).

magyar-varrás: [ungarische stickerei]. Aranyas lepedő magyar varrással. Pátyolat magyar varrással (Radv: Csál. II.269).

spanyol-varrás: [spanische stickerei]. Kd kéretett én tölem spanyol varrást példást (LevT. II.25). Egy spanyol var-rással magyar arannyal varrott (Gér: KárCs. IV.272).

[török-varrás]

törökvarrásos. Egy török varrásos vékony gyoles le-pedő (Radv: Csál. II.110).

Varrásos: [aen pictus; gestickt]. Egy fejér varrásos, iskó-tia arannyal varrott (Gér: KárCs. IV.272). Gallos gyoles lepedő telen varrásosak és rozások (Radv: Csál. II.405).

[Varrat]

föl-varrat: [assui curo; annähen lassen]. A kik elakartak nemni, vállokra posztóból keresztet kellett felvarratni (Mik: Tört. 227).

Varratlan: *inconsutilis* C. *MA* ungenäht PPB. Vala a várratlan mendenestől zötetét (MünchC. 211). A köntös la varratlan, fölöl köthdth (WinklC. 211). Mestőrséggel varrtlan zokuat zőue (TelC. 36). A cziola vala varratlan, az felifogua szövettetet egezen (Fél: Bibl. I.175).

Varrdogál: [identidem suo; wiederholt nāhen]. Midőn aszszonyi-állat a nap fényén űlvén varrdogálua, a golya tsát-le annak űlébe egy követstkét (Misk: VKert. 335).

Varró: **1)** [ad suendum destinatus; nāh-]. Kdēt alázaton kéri az szegény anyja, varró kis ládáját küldje neki (LevT. 269). Az varró ládácskákát megküldötte (293). **2)** [satura; charbeit]. Arachna sem benyél, fel-fogja varróját (Gyöngy: Ol. 12). Bé-köszön Tereus a szűznek házában, varrója mellett állván munkában (GyöngyD: Cup. 615). Ha tudsz hozzá, dd az varrót kezdedben (Thaly: VÉ. II.23). **3)** sarcinator, trix *MA* flicker, nāherin PPB. A varrók a mely dolmánt ost varranak, annak a dolmány-űjján is leszen varrás (TörtT. I.193). Sűrűjebben essék a drót, varró nam jobban össze-romja egymáshoz (382).

hím-varró: *apicipitor* C. *netrix* *MA*. *Phrygio*; seiden-cker PPB. Selyem-szövő, hím-varró: *Phrygio* PPB. Az űltöt avagy ruha a phrygiai hím-varroktul bolondul varratattik ummel (Com: Jan. 99). Szükséges, hogy hímvarrókat avagy mezőket szerezteszen udvarunkban (TörtT. I.167).

Varrogat: *consarcino* C. [nāhen]. Latlwan egy embert, kadozot sarwyat varrogathnaa, neky adaa az ew rozz habelyt ees varrogathny (ÉrdyC. 270).

ösze-varrogat: [consuo; zusammenzuflicken]. űk szöttek, ztek, varrogatták ösze e hamisságot (SzD: MVir. 170).

Varrogatás: [opera suendi; das nāhen]. Leányát szövésre, nástra, retzekötésre, mesterséges varrogatásra tanítsa (Pázm: réd. 1127).

VARRANT: [fugam clanculariam arripio; entweichen]. róka mezőre varrantott (Gvad: Orsz. 170).

VARSA (*vörsc* PPB): *sagena* C. *nassa* *MA*. *scirpiculum* *scarium*; *fischerreus* PPB. Varsa, vörse, háló: *sagena*; háló, varsa, hal-fogó: *everriculum* PPB. Varsathu. 1252 (CodPatr. I.68). Veszőből kötött varsáid (Mel: Jóh. 99). Ki teritem ő lene az én hálomat és bele akad az én varsámban (Kár: ibl. II.123). Varsaknak helyet, vesznek kit hínak (Ver: Verb. 16). Varsában akadni: in nassam incidere (Decsi: Adag. 292). z ecclésia oly háló és varsa, melyben jó és gonosz balak, sőt gyakran békák is akadnak (Pázm: Kal. 222). Soha az anyacent-egy-házat hamisság varsájába nem vonlatá sem az erőm a tudomány (Pázm: Préd. 298). Mézes horog és varsa a izelkedő és hazudozó dűtsérő (1110). Ez vilagnac tengoréből z anyaszent egyháznac varsájába az evangelium által gyűjtettnek jó és gonosz balac (Zvon: Post. II.291). Hasonlónac mondgya az varsához és az hálához (Let: HitÁg. 153). A halak varsában fogattatnak meg (Ker: Préd. 460). A balászó a háló vízben vésszel és varsával halász (Com: Jan. 81). Nem lehet az, nem, mindenképpen a varsában akadtál (Czegl: BDorg. 97). Varsákkal szoktanak balászni (Land: UjSegits II.831). z örök veszedelem varsájába huszta (Illy: Préd. I.308). Halaot öszvegyűtő harsához hasonló (II.441). Kiterétem ő ellene z én hálomat és meg-fogattatik az én varsámban (Csúzi: Síp. 66).

VÁRTA: **1)** *specula* *MA*. [propugnaculum; warte, bastei]. bástya, várta: *propugnaculum*; ör-álló hely, várta, erkély: *specula* PPB. Fő hadnagyok vannak nagy forgódásban vitéket vártákra elosztásban (Tin. 119). Igen hamar vártákra űk szólnak, szántalan lövéseket indítanak (RMK. VI.165). Vigyá-

zauac a vártán (Helt: Bibl. IV.38). Az népeket az vártakra küldte (Helt: Krón. 128). Vartakrol le verenek sok sidokat (Cseng: Jer. 21). Megállják a vártát (Ker: Préd. 151). A kerített várost erőssític a kőfalac, tőltéséc, sánczoc, vártác (Com: Jan. 122). A bástyákat, vártákat el foglalák (Pethő: Krón. 188). Nagy várta alatt való bástya (Radv: Csal. II.395). Nőgrádban az várta fára adott kis bíró uram 33 ft (MonTME. 157). Nyakokba ne hullyon az puskapor a vártáról (Dial. 80). **2)** [praesidia; besatzung]. Az szegény kösségneec vártát osztá-nac (Görcs: Máty. 17). A vártákat ki kelle osztani mind az várban mind az városban (Helt: Krón. 79b). Első dolgok tehát várta el-fogása (Gyöngy: MV. 91).

Vártál: [excubias ago; wache halten]. Ha a korinthusbék a kőfalon gyakran járúának s vártálnának, nem járna ott oly bátran a nyúl (Misk: VKert. 173).

Vártás: [excubitor; schildwache]. A szem olyan a testben mint a vártás a szállott várban (Pázm: Préd. 368). Ör-álló vártásoc helye (Com: Jan. 124). Kapuhoz jutának, meg-szöllal a vártás, berdót kiáltának ... Ferencz puskáját ki-ránttya, ké-szül, ha a vártás többször meg-kiálttya, le-lövi (GyöngyD: MV. 99).

VARTYOG (*vatyogás* Bercs: Lev. 504): *coaxo* *MA*. *quacken* PPB. A vízben és szárazon elő állatoc ezec: vidra, hód, vartyogó béka és crocodil (Com: Jan. 40).

Vartyogás: *coaxatio* *MA*. das quaksen der frösche PPB. Soha hírt sem hallotta az átkozot Békavárnak, mert nem hattam volna vartyogás nélkül (Bercs: Lev. 504).

VAS (*Vosos, Vios, Vus, Hus* Nyr. II.110): *ferrum* C. *MA*. *eisen* PPB. *Vasmachka*; *anchora* NémGl. 354. Meg-forrasztani a vasat: *glutinare *ferrum* PPB. Vasvelge; vallis. 1260 (Wenzel XI.613). Scent Peter vasa zakadatta (MünchC. 8). Te zo-retottad hozzád fteet a kemén vas zegeckel (NádC. 355). Az oruos ala vona az tűzes vasat tetejűl fogua mind az fűtűuig (VirgC. 37). Valamit tezen a reez a vasnac, ezőnt thezi a haborusagnac bekeuelvalo zenvedese a valasztattaknac (NagyszC. 243) Szent Mathyasnac feiet elrontottac deszkac közet lebocha-tot vas snlockal (Helt: Bibl. I. b3). A mértéc proba nyelve a mérték istápján avagy alá s fel menő vasán önnön magát mozgattya (Com: Jan. 166). Az vasa poyst ugyan által járú, de belől pánczéron által nem járható (Zrínyi: I.54). Én Zríni Miklósnak fő embere vagyok, nem sokáig vasat te nálad vise-lek (57). Hohárodnak lelkét meg-érsi ez az vas (Zrínyi: ASyr. 126). Vöttünk patkónak való két szál sing vasat 30 d. (Mont-TME. I.98). Hevet, hideget el-tűrnek, tűznek, vasnak mennek hírért, kis bérért (Fal: SzE. 514).

[Szólások]. A hajdúság nagyobbára elpusztult, némellyeket vasha vertek (TörtT. I.276). Mihelyt a katona egyet nyikkan, bőjtje, vasa szorítják (Fal: NA. 216). Hidegen veri a vasat (SzD: MVir. 224).

[Közmondások]. A vasat is addig jó verni, míg meleg (Thaly: Adal. I.83). Addig verd a vasat, a míg tiizes (SzD: MVir. 25). A ki kardot köt oldalára, vasat várhat a lábára (141).

bélyeg-vas, bélyegző-vas: *tudicula, cauterium* C. *MA*. *brenneisen* PPB. (EnyF: MSzó. 146).

bőjtje-vasra: [jejunium et vincula; fasten und ketten]. Mihent egyet nyikkant a katona, bőjt-vasra szorították (SzD: MVir. 85).

érvágó-vas: *scalpellum, phlebotomon* C. [aderlasseisen]. Nyíl, ló érvágó vas: *sagitta*; érvágó vas, íspot, penia tsinál-kés: *scalpellum* PPB. Éér-vágó-vasal szokta meg-vágatui a doctor erit az embernek (Hall: Paizs. 327).

észterga-vas, észtergár-vas: *torius* C. Ném. 48. PPB.

fark-vas: [fibula; heftel, schnalle]. Parthadenek farknassat el mece (KazC. 71). Az partha önek farkuassat es el mece (TihC. 20). Zablam, kynek kewthewasa, farkwasa es boglaary ezüstek (RMNy. II.211). Egy esesth boglar farkwasa-wal es egyih zersamawal egyetembe (III.48). Négy ezüst-aryos kard, az egyikének farkvas hja (MonIrók. XXIV.139).

fodorító-vas, hajfodorító-vas: calamister C. calamistrum MA. haareisen PPB. Az fodorító vassal a béfont fodorított hajac fodorittatnac (Com: Jan. 115).

fogvonó-vas: odontagra PPBl.

gyomláló-vas: runca, segetalis, runcina; jäteisen PPB.

jegyző-vas: tudicula MA. brenneisen PPB.

kar-vas: brachiale ferreum MA. eisernes armband PPB. A vas fegyver derék részei a vas gallér, a karvasok, a vas-sáruk (Com: Orb. 286). Ezek előtt megyen két száz lovas, fénlük mindeniknél páncélér, sisak s karvas (Zrinyi I. 65). Unum par karvas cum tirkis ornatum (MonIrók XXIV.381). Készítettnek nyergok, lovak patkólatnak, páncél, sisak, karvas, páis forgattatnak (GyöngyD: KJ. 404). Kezek-is villagot karvassal (Gyöngy: KJ. 110).

karvasas: [brachialis ferrei; zum eisernen armband gehörig]. Miért nem látta meg annak a karvasos kéztől vett arczúl csapásnak kékségét (Csizi: Sip. 442).

kengyel-vas: [fulcrum equestre; steigbügel]. Egy kengyel vasat, nagy páliást, gombost egy forinton adgyanak (TörtT. XVIII.229). Egy pár kengyelvas, tirkises (MonIrók XXIV.140). Tanáltattott egy pár vasból való aranyozott kengyelvas TörtT. IV.152). Katonáknak vöttünk kengyel vasat (MonTME. I.387).

kérszt-vas: [clathrum; gitter]. Az ablakon, vas rostélyokon. avagy gátorokon, kereszt vasakon ki-néz (Com: Jan. 106).

kopja-vas: lancea MA. lanze, spiess PPB. Az ny nemű kopya vasakat ott hattvntk vala, kyvannank töletek (LevT. I.140. MA: Bibl. I.260).

korong-vas: subscus ferrea MA. mühlleisen PPB.

kötő-vas: 1) [fibula; schmale]. Zablam, kynek kewthewasa, farkwasa es boglaary ezüstek (RMNy. II.211). 2) [ansa ferrea; eisenklammer]. A lid mind mero nagy faragot kövek-ből vala felrakva, nagy kötő vasakkal össze foglalva (MA: SB. 257). Az ács a vas kapotsal kötő vassal megerősítvén a gerendát (Com: Jan. 103).

láb-vas, lábszorító-vas: [compes; fusschelle]. Az elme, mellyet láncra nem vethetni, lábszorító vasat reá nem üthetni, szabados csak bennem (GyöngyD: KJ. 60). Az lába vasát is le lehet már venni (Thaly: Adal. I.152).

lapos-vas: vomer; pfugschar Pest: Nom. I.53.

lemez-vas: ∞ A szántó az eke talpba tétetett lemez vassal fel-mettti a barázdákat (Com: Jan. 73).

malom-vas: subscus ferrea MA. mühlleisen PPB.

marok-vas: canthus SK. [achsenschiene]. Tizenhat uj marokvas (Radv: Csál. II.332). Egy tengelyhez való marokvasnak (TörtT. IV.155).

mely-vas: pugnaculum PPBl.

mellyvasas: thoracatus PPBl.

metsző-vas: [culter, dentale; pfugsech]. A csoroszlya avagy a metző vas fel-mettti a barázdákat (Com: Jan. 73).

mutató-vas: guomen Com: Jan. 168. [zeiger]. A harang verő órác a mutató vassal órákat mutatnac (Com: Jan. 168).

nyak-vas, nyakszorító-vas: collaria C. PPBl. numella MA. halseisen PPB. Nyak vas, nyak kötő szerszám, örv, nyak kaloda, kaloda, kopó lántz: numella PPBl. A nem jámboroknak meg zabolázására vagnak a korbátsok, békók, nyakvasuk, kalodák (Com: Jan. 113).

nyíl-vas: spiculum MA. das eisen am pfeil PPBl. Dietrich a nyíl vasat egy darab nyíllal nem vonhatta ki az homlokából (Helt: Krón. 12b).

nyitó-vas: uncinus ad aperiendas cistas; zackigtes eisen, mit dem man die kästen öffnet PPB.

páncél-vas. Fizettünk egy páncélvast Nagy Vinczének szolgálatért (Radv: Csál. III.112).

pánt-vas: canthus MA. schieneisen PPB.

poncoló-vas: caelum, caestrum C. MA. grabeisen PPB.

sütő-vas: [cauterium; brenneisen]. Én azt mondom, hogy forgassátok magatokat a sütő vassal, mert majd kiestek a székből (RMK. V.226). Hogy az egy isten a három legyen, noha igen vagy érette a sütő vassal, hogy megbizonyozád, az istennek igéje soholt nem mondja (365). A kurvákra és szemtelen aszszonyokra sütő vassal béllyegek süttetnee (Com: Jan. 136). A lakatosházban vagnon egy mivelő-tábla, mely táblában vagnon két lakatosnak való sütő-vas (TörtT. IV.156).

jel-sütővas: tudicula PPBl.

szántó-vas: vomer C. MA. pfugschar PPB. Szántó vas orra: nympa MA. Szántó vas, hosszú vas: culter venatorius PPBl. Megzegdelic ő törököt zanto vasacban: concident gladios suos in vomeres (BécsiC. 251). Az ő fegyverekből szántouasakat es kepekből sarlókat csinálnac (Helt: Bibl. IV.14). Az Israel népeij ala menenek a philisteusokhoz, hogy ki ki mind megelesittetnoie az ő szanto vasat, az ő szekercezeit es egyeb mi szerszamat (Mel: Sám. 25). Az isten haragja bizonyára éles szanto vas es csoroszlya (MA: Seult. 231). Egy ekere való zantho vas (Radv: Csál. I.18).

szár-vas: [ocrea; beinharuseib]. Atzél szárvas vala az ő lábán: ocreas aereas habebat in cruribus (MA: Bibl. I.260). Atzél szárvas vala az ő labán (Megy: Cowp. 4).

szénnel-vassal: [igni et ferro; mit feuer und schwert]. Ha visszahallván tii rá nem gondoltok, szénnel-vassal töleim bizon tii megrottattok (RMK. III.19).

szító-vas: pruniceps, pala MA. feuerzange PPB. Az tűzáél ropogtasd meg, de gyakran az szító vason megrántogasd, hogy meg ne ragadjon (Radv: Szak. 106).

talp-vas: [canthus]; radschiene (Com: Orb. 139). Ekképen készítettnek el a szegek, a patkók, a kerék-sínek, kerék talpvassak (Com: Orb. 139).

tetemszédő-vas: volsella PPBl.

tűzzel-vaassal: [igni et ferro; mit feuer und schwert]. Igazán csak rajta akarok tűzzel-vassal lennem, hogy itt hagyassam Csálóközben hírit német uram (Bercs: Lev. 573).

ülő-vas: incus Com: Vest. 132. acmon PPBl. ambo Com: Vest. 132. Űlő vas tökéje: acmoleton, incudis subex, truncus, lignea basis, fulcrum incudis PPBl. Hozata ülő vasath, kin mindöniknee labait eltöretne (NádC. 566). A kovács a vasat az ülő vason veri (Com: Jan. 104). Hegyeket birnának emelni vállokkal, lapdaként jádznak az ülő-vasakkal (GyöngyD: KJ. 425).

ütköző-vas: possuli fibula. repagulum, vectis, obex; riegel PPB

Vasacska: [fragmentum ferri; eisenstücklein]. Nincsen istennek olyan hegyes vasacskákkal megfűzetet ostora (Czegl: MM. 142).

véső-vasacska: caeltes PPBL.

Vasal: [ferro calefacto levigo; blügeln]. Az vasalt fejrő selymet küldd ki minél hamarább (RákGy: Lev. 302).

Vasalás: [rō rotam ferro vincire; das schienen]. Kovácsok míve limitációja: egy öreg kerék vasalásáért 45 d. A singvasal való egy kerék vasalásáért 12 d. (TörtT. XVIII.262. 263).

Vasas: **1)** [ferreus, ferratus C. [eiseru]. Zent Damianus lata pokolbely evrdevegt olyha vasas kezekkel tartany cedulat es az lampas velaganal olhasny (DomC. 50). A mondat vasas törövel ne törjed, mert a mondola megkeseredik attól (Radv: Szak. 255). Vasas erkölse van a fejedelemnek (RendÉlPéld. A7). A vas dereku fegyveresec mint egy mindenestől fogva vasasok (Com: Jan. 146). Kemény vasas pays az hajtást megtartá (Zrínyi I.54). Vasas kemény rabság (Apati: Vend. Előb. 17). Vasas tömlőcözésekkel sanyargattatott, éles kerekkel szaggattott (Csúzi: Síp. 132). Társát tette vasas kalitzkában (Orczy: KöltSz. 10). **2)** [ferramentarius; eisenhändler]. Kis boltokból élő jámbor vasassok (Nógr: IdvK. Előb. 15). **3)** [küirusier]. Zászlótartóm vasas-németben törte el az zászlót (Beres: Lev. 191). Kilencz német gyűlt reájok vasas, még harczt sem állottak, megszaladtak (284). Mint lehessen 4000 emberrel ütnöm 3000 németre vasasra (290). Ezen napok alatt takarodtanak ki az Desőffy magyar lovas regimentje után a modenai hercegé, vasas. 1759 (Hazánk I.281).

[Vasasod-ik]

még-vasasodik: [?]. Benedek pór-bada is megvasasodék, noha még ez csak paraszt-hír (Beres: Lev. 317).

Vasaz: **1)** [in vincula conjicio; in ketten werfen]. Vr meg zabadeyth vasaztakati: dominus solvit compeditos (KeszthC. 401). Setér tömlőcözbe vasazván vetteté (RMK. III.134). **2)** [ferro firmo; mit eisen beschlagen]. Az zekereh sem irta sem vasazza, hanem tsak hogy parasthul thynaltassa az zekergyarthio (RMNy. III.87). Az 2 kovácsot felkérték Búdára az ágyúk vasazni (MonTME. I.105).

még-vasaz: **1)** [in catenas conjicio; in ketten legen]. Valanak förtelmes lelkők ew benne, annak okáért ees nagyon meg vasaztak, lanczoztak vala ewtet (ÉrdyC. 313). Meg-vasazván mint rabot (Megy: 6Jaj. III.15). **2)** [ferro munio; mit eisen beschlagen]. Meg-vasazni a kereket: canthos rotae adpicare PPB.

[Vasaztat]

még-vasaztat: [compedibus vinciri curo; in ketten legen lassen]. Hagya ewneky, hogy megh vasaztathnaa ew magaat es myndden hwlebw helyeket el yarraa (ÉrdyC. 617).

VÁS-ÍK: [atteror; sich abwetzen]. A mi gyöngye, vagy vásík vagy reped (Fal: UE. 486). Torkig vásík mindenből (SzD: MVir. 13).

[Szólások]. Merő pokol-béli gondolat tsisztattja elméjét, ezen vásík az esze (Molnár: JÉpül. 27). Az két lúdfira ingyen ne vásíék az fogad (Nád: Lev. 13). Látod, miként vásík foga az hitetlen ebnek, hogy miként ártthasson a keresztényeknek (Zrínyi I.39). Foga vásíék Rómára (Pethő: Krón. 7). Bizony az felől egyiknek se vásíék az foga az erdélyi fejedelem ségre (ErdTörtAd. II.90). Csak ezt az hóhárelküit, ezt az ki elűttink van Szónnél, csak arra vásott foga (Beres: Lev. 323).

[Közmondások]. Az mi el múlt, arra ne vásíék az fogad (Decsi: Adag. 131).

el-vásík: [deteror; sich abwetzen]. Addig még ez (a kapu) el vásíék és el koppic, a másíék is meg emészttic a rozsdától (Helt: Mes. 152).

még-vásík: ∞ Az egy szerszám neu mind öröken tartó eszköz, meg-tsorbul, meg-vásík, reped, török (Moln: JÉpül. 121).

[Szólások]. Atyáink vétkezének, im mint vásíék meg beleje fogok fiáknak (RMK. VI.83). Az atyác őttéc meg az vad szőlőt és az fiáknac fogoc vásíék meg belé (Kár: Bibl. II.123). Mind az alma miat foguoc meg vasíék (Born: Ének. 39). Ha egyszer természeted meg vásíott, ha már hozzá köszörülte-magát a gonosz, nehéz munka véle bánni (Fal: NE. 55).

még-vásás: [attritio; abwetzung]. Meg-vásási fognak: stupor dentium PPB.

Vásít: [protero; abreiben]. Láttá, hogy hijában vásétja nyelvét (Könyi: HRom. 112).

el-vásít: ∞ Fogát, kit száz táll étek el vásíta (Orczy: KöltH. 88).

Vásol: ∞ A vad-almák fojtósak, savanyúk, fogat vásolók (Com: Jan. 52). Vitézek, nem szükség biztatással a szájját vásolni (Könyi: HRom. 30). Ne legyen testemben egy tsepp vér is vásolt (177).

[Vásí-ik]

még-vásíék: [atteror; sich abwetzen]. Kicsírázott eb-agyara az magyar cipóra, de meg vásíék foga bele, lészen még oly óra (Thaly: Adal. II.90).

Vásíal: [tero PPBL. [hebetor; stumpf machen]. Fog-vasíaló (Pesti: Fab. 84). A vad almák savanyóc, fogat vásíalóc (Com: Jan. 62).

még-vásíal: ∞ A világnak vad gyümölése meg-vásíalta fogunkot (SzD: MVir. 464).

Vásílat: [obtundo; stumpf machen]. Ez torkos falatunknak örökösen fogunkat vásíaló ferges gyümölése (Csúzi: Síp. 404).

még-vásílat: ∞ A bűnök savanyó és éretlen szőlő, mely az evőknek fogokat annyra meg vásíaltá, hogy nem érezhetik annak édességét (Lép: PThik. III.111).

Vásott: **1)** [subtritus, protritus, hebetatus, stupefactus MA. abgeschliffen, stumpf PPB]. Vásott fogak: plani, attriti dentes, stupor dentium PPB. Régi ó szulonnát keresének, vásott ó hájt, puskaopt is szerzének (RMK. VI.138). Sok kezek közt vásott nyaka, tsókkal kopott két ajaka (Fal: Vers. 876). **2)** [petulans MA. PPBL. mutwillig PPB]. Oh leány gonoz, vásot vagy (Fort-Szer. M4). Ártalmas és veszedelmes dolog sintsen az ifúságnak vagy tudatlanságban vagy vásott. fcslett erköltsőkben nevelésénél (Pázm: Préd. 195). Vásottaknak láttatne némellyeknek (MA: Tan. 1182). A szépség a gazdagot kevélyé teszi, a szegényt vásottá és szemtelenné (Tyuk: Józs. 140). Ezek a vásott tsótselékek a Christussal tréfáson és tsalfáldkva tseledtenek (GKat: Váts. II.406). A leány vásott, tsintalan (Com: Vest. 14). A gödöllyeknek akar melly csintalan, vásott légyen-is, még nincsen kecske szakállá (Com: Jan. 37). Félelmes, gonosz a párt-ítés, még-is olly vásott, moh ehez az ígetés (Gyöngy: MIV. 14). A matska mág gyermekdéd, igen vásott, kedves játéku állat (Misk: VKert. 166). Majd minden nap tapasztalt vásott törvénytelenségek ezek (Csúzi: Síp. 55). Meg-tartóztat vásott igyekezeket (Bíró: Ékessz. El). Mézes szókkal addig kertülik, a míg törben ejtik, a vásott erkölcsre és szabad életre bírják (Fal: NE. 4). Egy forma vásott erköltsűek, egy nyútsben szóttek (SzD: MVir. 118).

Vásottkod-ík: [se jactare; sich brüsten]. Mít vásottkodol ember tudatlanság azokat akarván tudni, a mik istenben vannak (BíróM: Angy. 126).

Vásottság: 1) petulantia MA. mutwille PPB. Koronkő feddy vala az yrastwdoknak byneket es vasotthagokath (ÉrdyC. 291b). Gyermeki vásottság (Pécsv. Fel. 877). Nagy bujaságba és vásottságokba merült vala bé (Misk: VKert. 84). A ketske az ő vásottsága miatt sokszor még a fejő edényt is kirúgja a pásztor kezéből (219). 2) [deformitas; missformigkeit]. Kalmant László király az ő fureza vásottségéért pappá és váradi püspekévé tette vala (Helt: Krón. 44b).

Vásottul: petulanter MA. mutwilliglich PPB.

VÁSÁR: 1) forum Nom. 25. [marktplatz]. Mortuanasara villa. 1272 (CodPatr.). Terra vyuasar vocata. 1279 (Knauz). Az Kalmancheiek Kanisárol mennek wolt a vasárol haza, az terekek el vitte[k] ket kochy morhaiokat (LevT. I.283). Pogányoknak vasárol, vásárolc alias völbághelyec (Helt: Bibl. IV. 41). Louakat és öszuereket árultanak az te vásárodon (Kár: Bibl. II.133). Tapasztaltatott főganatja az minapi tarczali vásárban (RákF: Lev. II.267). 2) mercatus C. MA. markt PPB. Teis akkor jöz, mikor immár meg löt az vásár (Deesi: Adag. 179). Készebb indítani vásárt mindenében, hogy sem ötlet hagyni a tatár kezében (GyöngyD: KJ. 469).

[Szólások]. Meg ne ijedjen azon punctumoktól, melyek az athnámé íránt projectáltatának, mert az még csak vásár (MonIrók XXVII.228).

asszony-vásár: [auctio mulierum; weibermarkt]. Ha asszonyvásár valaholott esnék, e piszkos vén kofán mindjárt előbb adnék (Thaly: VÉ. II.255).

barom-vásár: forum *bourium PPB. [viehmarkt]. Szamarát barom vásárban akarván vinni (Czegl: Japh. 59).

őb-vásár: [mercatus canum; hundemarkt]. Egyszer esett Bétsben eb-vásár (SzD: MIV. 92).

fül-vásár: [aurium sordes; ohreuschmalz]. A gané az alfelen adatik ki; ilyen szabású a fül vásár [fül-sár?]-is (ACsere: Enc. 148).

test-vásár. Testvásári és vallástesthez szabó luther praedikatorok (Bal: Epin. 5).

zsib-vásár: [forum scrutarium; trödelmarkt]. 'Zib vásárra való rosszszas, szakadozott köntös: scrutaria PPB. Az asszonyok akkor nem bocsátották úgy zsibvásárra az csecseket szemtelennél mint az mostani asszonyok (MonIrók XI.342). Tudom, nem zsibvásárra való Nagyságod fegyvere (RákF: Lev. I.116). Mihelyt közös lett [a ruha], s viseli polgárság, zsib vásárra küldi a nemes asszonyosság (Orczy: KöltH. 171).

zsibvásári: [scrutarius; trödel-]. Jóvodelmi tukniálásoc, ajánjó levelec és töb ezekhez hasonló sibvásári dolgoc (MA: Tan. 1129).

zsibvásáros: [scrutarius; trödlor]. A környől járó pénz eszlóc, mind a sib vásárossoc az ő szerszámockal kereskedőknek mondatni akarnac (Com: Jan. 95). A ki a meg-tisztogatott ruhákat el-adni ki-tészi, sib vásáros martalocz az (Com: Jan. 98).

Vásárol: emo, mercor C. nundinor MA. kaufen PPB. Árwnak, wasarlanak wala: vendebant, emebant (Pesti: NTes. 161). Az mit gyöttez auagy vasarlanz (Frank: HasznK. 74). Az világ nem ad, veszen, vásárol, hanem hazud, csal minden álnoksággal (MA: SB. 18). Ha volna is teltségűne hozzá, hogy pénzen szörzonéne elodelt, nincs módune benne, hogy vásárlhatnane (Zvon: Post. II.175). A ki vásárol, a pénzekenec tudja árrokat (Com: Jan. 95). Pomponius noha pénzes vala, nem őrmest vásárlott, bázakat nem épített (Balog: Com. 275). A pogány azt a frigyet, a kit mi-is vértünkkel töle vásárlottunk, ő fogja tollunk kéri (Zrinyi II.204). Nem mind vásárol, ki

sátorhoz farol (Szentm: Kalm. 12). Ugyanazon commissarius, az ki azt vásárolni fogja, az vármegyék exactorával járván a dicét is exigálja (RákF: Lev. II.230). Ökröket vásárlottam (Caizi: Sip. 291).

el-vásárol: [edo; ausgeben]. Az nála levő pénz lovakra elvásárolta (MonTME. IV.225).

még-vásárol: [mercor; kaufen]. Előre meg vásárolom: praemercor C.

[Szólások]. Meg sem gondolja az ellenség innen odameuetelünköt, ha ma meg nem vásárlunk, isten kegyelméből hiszem, még ez éjjel megkerülhetem (Bercs: Lev. 176). Megvásárlók én veled: megbirkózom veled, megálok ellenedben (Nyr. X.121).

őszve-vásárol: [commercior; zusammenkaufen]. Külföldiek vásárolják őszve a gabonát úgy itt mint Felsőbánya megyéjében (Nyr. XII.415).

Vásárlás: entio, mercatio, mercatus C. mercatura, nundinatio MA. das marken, handelung PPB. [einkauf]. Attam György dyaknak aszszonyomnak walo wasarlasra 3 ft. (RMNy. II.108). Az vásárlás miért mult el, megérted Zsemyeitől (Nád: Lev. 11). A szeretet záloga és mint a vásárlásban elő-pénze a boldogságnak (Pázm: Préd. 175). Valami aprólékos vásárlásokat jegyztettem föl, vétesse meg Kd azokat (LevT. II.258). Ezek a nemes kompánia számára való vásárlások (TörtT. III.392). Terhes őszvéreken posztók, abák, veres fejtők és valamely szépetekben magam szükisgüre való vásárlások vadnak (MonIrók XV.71). Száz tallérok is adtam keziben, kiken valamely vásárlásokat vegyen szükisgüre (293). A szép szó a vásárlásban jó (Fal: UE. III.57).

Vásárlat: ∞ Léven mostanában bizonyos és szükisges vásárlatim Zsolnán, kérem Kdet, megvenni azokat ne neheztelje (LevT. 392).

Vásárlható: emax C.

Vásárló: emptor, emax, agoraeus C. käufer PPB. Árrát sem szakasztotta Judás, min adgya Christust, hanem a vásárlók akaratyára hadta (Pázm: Préd. 490). Az el adó árrát mondja, a vásárló árrát igéri, miglen meg-alkuszac (Com: Jan. 95). O kegyelmességnek vásárlója: o clementiae mercator (Ily: Préd. II.227).

Vásáros: [ad forum destinatus; markt-]. A paplanesináló csak vásáros paplanokat szokott csioálni, nem ily drágát (TörtT. III.189).

Vásárt: [in foro; am marktplatz]. Az gyermekek az vásárt ülnek es föltenek (Sylv: UT. I.17). Szeretitec a készöntéseket a vasárt: diligitis salutationes in foro (Helt: UT. 84). Az marha olyan legyen, hogy az mindennapi vasárt (in foro quotidiano) el adhassak (Ver: Verb. 166). Semmi olly dolgot nem forgatnac, mely az előt az vásárt nem volt volna (Vallást. bij).

VASKO(KÉS): cultor manubrio exarmatus; ein messer mit einem heft PPB

VASTAG: firmus, robustus, validus, fortis, strenuus C. solidus, nervosus MA. stark, dick PPB. Vastag étek: victus *asper PPB. Im hozok tereád régi vastag népet, az kinek te nyelvet ingyen meg sem érted (RMK. II.175). Bodog aszony banaba töb ételt, italt és vastagbat emezthetsz. 1582 (Kal. B). Az fi vastag hatalmanak ereie szerint: secundum operationem potentiae virtutis ejus (Fü: Bibl. II.77). Vastag természetű, kit az betegseg meg nem emozt (Frank: HasznK. 102). Ki ki mind hitiben vastag legyen (Mon: Apol. 376). V természet szerint kemény, vastag es io kezű ember vala (Deesi: SallC. 31). Az

szeretetlen vastagok (MA: Seult 723). Vastag bizodalommal kérjűk (Toln: Vigaszt. 302). A szent lélek a jóban vastagokká létesen a hamis atyafiak ellen (Mad: Evang. 375). Elég volt szintén tetsemő korodban a tses téj, metzés lút most-is az vastagb étkekkel (Megy: Dial 106). Az iffiacsák majd meg őregbedvén, meg-állapotod, vastag iffiaknac mondatnac (Com: Jan. 14). Igen vastag hazugság az, hogy Pál azt parancsolná, hogy a pap és apácza feleség és férj nélkül légyen (Matkó: BCSák. 24). A jobb lábomnak a vastag inába érzettem nehízsiget (Monrók XV.317). Hivatattik angyalok kenyérének, erősekének és vastagokénak (Illy: Préd. II.14). Tejet adtam imotok, nem vastag eledelt: lac vobis potum dedi non escam (138). Nem tudja nevét az tisztnek, de bavarus, vastag ember (Beres: Lev. 535). Vastag reménységgel bízatta (Fal: NU. 282). A vastag reménység és nagy bizalom hasznos (Fal: SzE. 530).

Vastagít: firmo, roboro MA. stärken, befestigen PPB. Az ő vastagító hatalma nélkül semmire el nem érkezünk (Pázm: Kal. 31). A gyermekségnek sikos és tsizom gyengesége vastagítassák a lelki ellenségek győzedelmére (Pázm: Préd. 336). Ezekre elégtelen a mi gyarlóságunk, ha szent malasztoddal nem vastagítasz minket (Pázm: Imáds. 21). Az orvosságoc, a mellyec meg erősítőc, vastagítóc (Com: Jan. 173). Gyomor vastagító orvosságok (217). Isten Nagyságtok egészségét vastagítsa, szüblü kívánom (RákGy: Lev. 373). Több sok szent életi emberek-is midőn haborgattatnauak, imádsággal vastagították magokat (Hall: Paizs. 94). Urának hittel erősítetett végezését meg ne sértse, de inkább vastagétta (TörtT.² I.433). A tántorgóknak erőtlensége vastagittatik (Illy: Préd. I.612). Megvizasztal mindnyájunkat, hatalmunkban vastagít (Fal: Vers. 894).

még-vastagít: corroboro, confirmo, consolido MA. stärken, befestigen PPB. Az apostolok erősséggel megvastagították (Mad: Evang. 402). Hogy az ő hiteket megvastagítaná (GKat: Titk. 212). A cinnamon a látást meg vastagította (ACsere: Enc. 234).

Vastagítás: roboratio, firmatio MA. stärkung, befestigung PPB. Jóban-való vastagítás, a mit hallanak (Pázm: Préd. c2). A vittebergai felelet nem egyéb, hanem a Kalanuzban írt igazságnak vastagítása (Pázm: LuthV. 2). Ha a Jesus sebeihez aitatossággal folyamlasz, háborúságidban nagy vastagítást érzesz (Pázm: KT. 115).

Vastagod-ik: 1) roboror, confortor, solidor MA [stark werden]. Akarattya vastagodgyék abban, hogy biven szolgállyon teremőjének (Pázm: Préd. a4). A kik isten előtt nagyok, nem a világ édességi között, hanem a sanyariságokban vastagodnak (Pázm: Préd. 35). Erőtlenedik önni-magában, az ellenség pedig ellene vastagodik (Pázm: KT. 41). Vastagodék meg erőtlennűl tagja (KTör: SzJán. 17). Vastagodjatok és legyetek erős férfiak (Káldi: Bibl. II.277). Melly szókra, a mint lehetet, vastagodván az asszony el-mégyen (Hall: HHist. II.144). Kivánatos volna, hogy a némű-némű sok tekkeltesség is vastagodna bennünk (Fal: UE. 500). A ki az isten szeretetében sebesedik, lelke erejében vastagodik (Fal: SzE. 514). A szokásnak mind a jóban mind a rosszban nagy az ereje, titkon mesterkedik, lopva vastagodik (546). 2) in *ampludinem adoleseo PPBl.

még-vastagodik, még-vastagszik: irroboro C. [kräftig werden]. Lassan lassan labat vet a bűn és bona touabb tart, igen gyaporoszik és meg vastagoszik, ha eleit nem vesszőc (Born: Evang. IV.500). Testi vágyódásunk meg-vastagodott a gonoszra (Pázm: Préd. 161).

Vastagon: firme, firmiter, valide C. fortiter MA. stark PPB. Azokat is vastagon meg veres (Szék: Krón. 183). Az ő tőle vótt tudományt vastagon meg tarcsák (Pázm: Kal. 474). El-rendelem, hogy vastagon tartom magamat (Pázm: KT. 236). Vastagon legyetek s jobbat reméllyetek, más követ nem sokára

(Hall: Paizs. 221). Kassát megvevé, kit vastagon meg is dnlának (ErdTörtAd. I.14). Miért oly vastagon hazudsz (Illy: Préd. II. 253). Nem jó nagy nrakkal vastagon tréfálodni (Kisv: Adag. 101).

Vastagság: firmitudo, firmamentum C. robur, firmitas, fortitudo MA. stärke PPB. Nag vastagsággal attiat tartia vala, annak ő venseget taplalia vala (Istv: Volt. 5). Az egyháznak első erős rendtartásiban sokac nagy vastagsággal rendöltettene (Zvon: Osiaud. 112). A pásztorban szükséges a bator-szív és az erő vagy a vastagság, hogy a juhoacsákut az erő-tétel ellen őltalmazhassa (Mad: Evang. 344). Ila az ló szerszámja meg dagad, a szákhján által egy toll vastagságní szőr sinort kell által vonni (Csel: OrvK. 67). Valaki azzal él, lesz abban vízaság, erőtlen tagokban jó ettől vastagság (Felv: SchSal. 22).

[Vastagtalan]

Vastagtalanság: [infirmitas, debilitas: kraftlosigkeit, schwäche]. Könnyűn raitam, hogy erősségednec vastagtalan-ságom kednesec lebessenec (Pécsi: Ágost. 16).

Vastagul: 1) [roboror; kräftig werden] A gyermek nevedik és vastagul-vala tellyes bőltességgel (Pázm: Préd. 141). 2) [amplificor; sich erweitern, sich vergrössern]. A Nilus vizek toldásából el bővül s vastagul szaporodásából (GyöngyD: Char. 1).

VASTOL: pampino MA. die reben von blättern abbrechen PPB.

Vastolás: pampinatio MA. das abbrechen der reben PPB. Leveledzés, vástolás, gyomlálás: pampinatio PPBl.

VÁSZON: tela C. MA. leinwand Com: Vest. 148. Vásznat fejríteni: lintea dealbare, solare; vásznat kifejteni: textum retexere PPB. Matska ezüst, földilen, olly szőszös kőnek neme, mellyből vásznat szőhetű, melly a tűzben tisztul meg: amiantus PPBl. Mastin meg elegettem harom sing földel es harom sing vazommal (BodC. 5). Andras vramtol kyldem t. K. egy vegh vazanat (RMNy. II.104). Hoszu vazon mogyara szűec es szaporitsac az bñdöket (Born: Préd. 619). Mivel reformatorinknak semmi fontani szőszök nem vólt, a vásznat sem szabhattya reájok (Pós: Igazs. I.541). Chinállyanak valami burétéket, kit vonnyanak bé akármí réghi vászonnal (Lipp: PKert. II.84). Egy vászon saesköbän nr 350 tallér (MonOlm. XXIII.349). Vékony vászon 10, temérdek vászon 20. (Évk. XIII.94). Sátornak való török vászon (VectTrans 14). Mindgyárast kétszáz ötven sing temérdek vásznat hozzatok (MonTME. I.212). Vöttünk egy vég török vásznat (32). Láttatnak némellyek régi ruh rongy vásznatat szedegetvén, mellyeket csak nézni is okádást indít (Illy: Préd. I.380). Olesó a vászony és minek élné a világot a sváb, ha rokkát nem pergetne (Fal: NA. 194).

[Szólások]. Te sem vagy iob az Deákné vásznanál (Decsi: Adag. 204). Még sem vólt job az Deákné vásznanál (MA: SB. 223). Nem jób az Deákné vásznanál (Czepl: Japh. 138).

gyapott-vászon: pannus xylinus; barchet PPB.

hetes-vászon: [linteum crassum; grobe leinwand]. Testének takargattására hetes vászon-is alig adatik (GKat: Váls. I.803). A számár nem bársont, hanem hetes vászont érdemel csuhájának (Kisv: Adag. 39).

[Szólások]. Nem csoda, hogyha a mi szemünkben is vagon hetes vászon és nem minden asszony legjobb asszony (Fal: TÉ. 667). A fő asszonyt és a szolgáló leányt a zón egy hetes vászonnak tartják itt a szomszédságban (Fal: NA. 129). A selyem ruha posztóra, a poszto bagaziára, a bagazia magyar hetes vászonra fordult emiatt nyakokban (Nán: SzűTitka. 491).

meszee-váezon. Meszes vászonnak, az ki legjobb és széleseb, végit három forinton adják (TörtT XVIII. 215. VöetTrans 15).

vitorla-vászon: [carbasus; segeltuch]. A takács a bordával és vetélővel vékony vitorlya vásznat csinál (Com: Jan. 97).

Vászonka, vásznaeska: [pamculus; fetzen]. Az evangélica vallás csak az rongyos papirosscskára, vásznaeskákra csüggedet (Toln: Vigaszt. 89). Az sz. irás, az melyből az mi vallásunk foly, el kopot vászonka darabokból éppítettet (90).

VASZORA (vaszarkodik GKat: Váls. 157): [penis; zengungselied]. Egy pinselkét tsinály és dugl a ló vaszarájában (Cselt: OrvK. 68).

Vaszarkod-ik: [molior; sich abmühen]. Enyedi György igen vaszarkodik és a Christus istenségének el-routására esküdt volt (GKat: Váls. 157).

Vaszarkodás: molimen C.

VATALE: [lagena; flasche]. Menhetez a városba es tő előtőbe kel eg ember vinen eg vatale vizet, kövessetez őtet (MünchC. 100).

VÁZ, VÁSZ: terrienlamentum MA. strolmännl, garten-scheuche Adami. A diűnes kertben a uaz semmit nem őriz (BécsiC. 116). Ha ot hnn gonoz gyermekid vannak, byzd een reyam azokat ees lezek nekyk mynt egy waaz (Pesti: Fab. 3). Heréltelen kappanokat, fa papokat, váz papokat ezután nem akarnak tartanyi (RMK. V.225). Őres uászhoz hasonló emberek (Mel: Jób. 28). A szőlőbe vázt csinálnac mint ha ember volna (Mel: Sám. 41). Az Antichristus hiti hazugság, ezalardság, ıres váz (Mel: SzJán. 311). Az veteményes kertben az váz senkit meg nem őriz (Kár: Bibl. I.109). Nem úgy jelenik mint ualami váss avagy heuságos ábrázát, hanem ugyan láthatandó képpen (Tel: Evang. II.84). Egy igen nagy váz avagy őrdőgi ábrázál láttaték (614). Gondolattokkal csinált vásztul félvén, az régi igazságról értekezni sem akarnak (Pázm: Kal. 81). Ijegető váznak tartották és tréfákkal tsüfolták, valamit az ıstetűrl hirdetni hallottak (Pázm: Préd. 24). Czac oly őrdög váz volt ez, melyet a sathan az Samuel abrazattyaara tettetet ... Nem az igaz Samuel volt, hanem ezac őrdőgi váz (Magy: Nád. 33). Ha vagyon valami vaaz a csepregi kertedben (Bal: CsIsk. 324). Ugy chelekeszik mint az mely játékos ember vaszt raggat egybe az kőles tarron es tűfza kardal erőssen ostromlia (Zvon: PázmP. 228). Olyan mint egy száonyfi váz, kinec tagai minden kezgetlenességgel ide tova tekertetnee vala (Zvon: Post. 1520). Vakarodgyál házamtól haszontalan rosz váz (Szentlm: TFü. 10). Fonyattac mint egy vázac, őszve rakott száraz tetenec (Com: Jan. 53). Ez a tsalárd nem annyira mi velünk, mint a maga képzéssének vázzzával hartzola (GKat: Titk. 353). Nem ıstent, hanem az ıstennek ő tsőlk formáltatott vázzát, bálvány-ját tisztelik (GKat: Váls. Előb 11). Ha a császár csak váz, a fővezért megbecsüljétek (Monlrók VII.256). Gyulafi uram vétke sok embertől fogott kisiülni Orlaira nézve, ez pedig csak váz volt a kenderben (TörtT². I.220). Madarak ellen való váz (Beres: Lev. 196). A tozódók olyan mint rút hitvány vázok (Thaly: VÉ. II.123). Tsak úgy bännak velünk mint a gyermekekkel és vázt akarnak belőlünk tsinálni (Mik: TörL. 397). Nem ember-ember az, hanem váz (Csévi: Sip. 553). Hasonlóh volt valamely kerti vagy mezei ijegető vázhoz, mint-sem tiszt-visele személyhez (Fal: NE. 21).

Vászas: [terrificus; schrecklich]. Vaszas hazugok, ezalardok vattok (Mel: SzJán. 311).

VECKEND-İK: [se flectere, volutare; sich kriimmen]. Mint imez gilizta férog fantsalog, fetreng, veezkendik (GKat: Váls. II.115). Nyugtatatlankodik, fesszen, veezkendik, fantsalog (683). Maga a kezélen erősen vetzkendő róka után meudegel

vala (Misk: VKert 159). A díznók nem tsak tellyes erejekkel vetzkendenek, hanem sinak-rinak (203).

ki-veckendik: [se evolvere; sich herauswickeln]. A geruñc Jesus olymynt ki veckenden a scent Anna azzon kepenec őle-ből monda (TelC. 96).

Veeckendéz-ik, vickándoz-ik: [se contorquere; sich krümmen]. Fogjuk meg a fajtalan és viczkándozó testnek szokott abrakját (GKat: Váls. I.1063). Rátul vetzkendeznek a furiák fején (Gvad: NőtTest. 133).

VECSÉRNYE: 1) vesperae MA. tempus vespertinum Otr: OrigHung. I. XVII. abend PPB. Az budai berélt basa vecsernyekor sok békkel készült vala (RMK. III.124). Őtet vecserne táján hozá bivató (Monlrók III.76). Thegnap wecherynyekoron jwthá Bvdarol az passa waydaya, az hozza az parau-chyoláthot (LevT. I.391). Vecsernyekoron jutánk közel hozzá (Monlrók VII.8). 2) [preces vespertinae; vesper]. Mindenkoron jelen vala missekben, veternekben, primákban és veczernekben (Helt: Krón. 42). Veczernt és lélec válságot akartam mondani (Helt: Mes. 307). Nem lehet az sido vecsernye morgás nélkül (Decsi: Adag. 119. 131). Minden ıteni szolgálatoknak, szolomának, veternyének, vetsernyének és szent misének elei, közéje, vége alleloja-val tellyes (Pázm: Préd. 574).

VÉD (videlmez Megy: 6.Jaj. VI.42): propugno, defenso MA. schützen, beschirmen PPB. Meg vegyedi az arvakat es őzwe-győket az hamyss patliwarosoktól (ÉrdyC. 391). Bochasad en segedelmemre zent Myhal arkhangyalh, ky engemet odyon es vegyen mynden ellenségyemtől (GémC. 153). Ha ugy írna-is Calvinus mint Bellarminus, vgy-is Sámbar volna a Cálvinus védő prókátora (Matkó: BCsák. 254).

még-véd: dofendo, protego, eripio, elibero MA. schützen, verteidigen, wehren PPB.

Védelēm: tutela, tutamen, praesidium SI [schutz, gewehr]. A böcsület sokra kötelezi embert, de egyetemben sok eszközt nyújt maga védelmére (Fal: UE. 414).

Védelmes: [defendens; beschützend]. Támogasd ügyemet, légy védelmes ágam (Szd: MVir. 334).

Védelmez: defendo, tutor, protego, tneor MA. verteidigen, schützen PPB. Az ıstent szeressétek, a ki táplál, videlmez tőket (Megy: 6.Jaj. VI.42). Az augyaloc társaságul adgyac magokat a kegyes hívekhez ugy mint őzde, védelmezde (Com: Jan. 217). A királynak ügyét az ellenség ellen védelmezni (Szd: MVir. 98). Ha magát védelmezni engedik, inkább halált szenvedni kész, hogy nem mint fogságba kerüljön (TörtT² VII.122).

még-védelmez: ~ Magát a roszszaságtól meg őjja, védelmezi (Com: Jan. 177).

Védelmezés: defensio, protectio MA. beschirmung, verteidigung PPB.

Védés: protectio, defensio MA. beschirmung PPB.

Védő: protector, defensor MA. beschirmer, schützer PPB.

VÉDER, VÖDÖR (vider Sylv: 1T. II.106. Hoffr 181. Decsi: Adag. 296): urna Pesti: Nom. I.45. hydria, antlia, aqua li C. eimer Pesti: Nom. I.45. wassereimer PPB. Meritő-őfény, kaponya, veder: sítula: víz meritő kaponya, zajtár, veder: *sítulus aquarius PPB. Monda őnekie Is: Tőléteoz be a ved-reket vizzel, es be tőlecz mend teteiglen (MünchC. 171). Paranc-holta az keues bort egy nagy veder vízben tevhteny (DomC. 87). El nem foga, miképen a lyst a vődörbe (TelC. 128). Az testamentumnak reytel ládiája arafinal vala beburytua, molibe araf vider vala es az Aaromak vesszeie (Sylv: 1T. II.106). Adj imoni émekek leány te vidredből (RMK. II.115). Hayts meg a te vedredet, hogy igyam (Helt: Bibl. I.K3). Veder, melybe

ket két auagy három metreta fér vala (Helt: UT. Z2). Az egyic vederbe ille a roka es mindgarast ala bochatkozok a kutba (Helt: Mes. 440). De hituin póroc laknac itt e vidégbe, hogy om kankorikot sem vedret szóróznec mellje (371). Alá fog olni az víz az ő vödreből: fluet aqua de situla ejus (Kár: Bibl. I.143). Nem lett több öt veder bornál (Nád: Lev. 239). Agy innom te vidredből (Hofgr. 28). Ninchyen sem kenyerem, hanem az viderben chync egy maroc lisztem (181). Az ezöbörből az viderbe hágni (Decsi: Adag. 296). Az egész világnak szépsége és dicsősége olyan az istenhöz képest mint az vederből ki esett cseppedék (Pázm: Kal. 27). Tálát. vödört vötünk (MonTME. I.45). Bora egy néhány ezer vederrel lett Monlörök XL318). Veder liszted el nem fogy (Land: UjSegits. 1386). Kinek veder liszti és korsi olaja el nem fogyott (Illy: Préd. I.417).

[Közmundások]. Lóról számarra, tseberből vederbe (SzD: VVir. 300).

bormérő-vödör: cadus PPB.

bör-vödör: [uter vinarius; weinschlauch]. Részeges, bór-veder, bor-moslék ember (Misk: VKert. Előb. A6).

fejő-vödör: [muletra; melkgefäss]. Juli fejő vedret négy pénzen adjanak (TörtT. XVIII.236).

kő-vödör: [hydria lapidea; steinerner wasserkrug]. Vala-nac ott vetteten hat kő vedre a sidouac tisztalaffoc zerent MünchC. 171). Vala ott hat kő veder, kinc egrikebe ket vagy három ezeber víz fer vala (Born: Préd. 93b). Hozott vala kő vödört (Pethő: Krón. 51).

láncos-vödör: [hydria catena instructa; ketteneimer]. Keréken forgo lánczos vederrel merits (Com: Jan. 115).

Vödörbeli: [hydriae; eimer-]. Shtuen ki ötte a viderbeli vizet a valuba: effundens hydriam in canalibus (Helt: Bibl. I.4).

Vödöröske, vödörke: urnula C. MA. eimerlein PPB. Jay egy arany vederkem vala és aual meritec vala vizet és belé szackada a kutba (Helt: Mes. 423). Egy igen kicsiny arany vedreske (TörtT. 2 IV.140).

Vödörös: urnalis MA. zum eimer gehörig PPB. Egy vedres fa-edény, egy akó: amphora PPB. Valahány vedres lészen cseber, anya pénzen adják (ErdOrszgy. II.381).

VÉG: 1) finis, telos, extremitas C. ende PPB. Ez velag-nak vege el kezeleiteven (DomC. 1). Vége krónikámnak ná-sik részébe (Tin. 133). It vég legyen Mattyás király dolgában (Göres: Máty. 57b). Ha végében az tavasznc igen hideg le-szál, semmi gyümölcszöl ne fély, hogy bűnen leszen (Cis H). Az ő uja végét márcza a vízbe (Tel: Evaog. II.417). Akkoron íű el az vegli: tunc veniet consummatio (Fél: Bibl. L41). Az fracioral valo tudománt az tób specieseknc végében helyhes-zettűc (Helt: Aritm. A2). Még világ végén-is volt ám ő (Decsi: Adag. 112). Ő-maga-is Christus urunk azt igéri, hogy világ végeig velle marad (Pázm: Kal. 548). Urnak születése után 38. esztendő végén (Pázm: LuthV. 9). Még így nem lőtt vég az dologban (MA: Scult. 83). Még itt nyucs végh gyötrelmek-ben (Lép: PTük. I.138). Az időknec végei felé (Zvon: Post. I.490). Fia éltének lészen vég (Zrinyi I.55). Hogy a végén el-érjük a Pal kezdetet: ut in fine attingamus Pauli principium (Illy: Préd. I.146). Kard vagyon ennek a végén (Liszny: Krón. 213). Azon akadtam meg, hogy lehet a jó ügynek igazságát egy kópia végre bizni (Fal: TÉ. 641). Tsdóld főbb dolgoknak kis eredeteket, mérd hozzá váratlan módra lett végeket (Orczy: KeltSz. 28). Meg szállamlík lóztának végében egy öreg (169). 2) [ultimus; letzter]. Vég bútsút venni: *affari extremum PPB. Meta procedit ad quoddam pomerium vulgo wegkerthi

vocatum. 1275 (Wenzel IX.139). Vég ostromot várnak (Göres: Máty. 15). Szülésben meg bala, hogy hozá fiát az vég ifiu másodie Layos királt (66). Disznóból készült aprólék: kolbász, májas, gömböcz. véghurka (Radv: Szak. 63). Vég időre lészen az látás: in tempore finis complebitur visio (MA: Bibl. I.165). Jerusalem várossa vég veszedelménec meg jóvendőltetése (Zvon: Post. II.247). Az mint végezett az úrral, azt meg másolja, ho-lott vég áru vagyon köztök (TörtT. XIII.159). 3) [vitae finis; lebensende]. Mikor el-ű végék, testek koporsóban temettetik (Pázm: Préd. 31). Ki az ő végét, utolsó oráját meggondollya (MA: Scult. 889). Add tuttomra uram az én végemet (Taru: Szents. 75). 4) exitus MA. ausgang PPB. Általán véggel: certo, eventu certo, procerto MA. Ig az kőnetec semmi véggel laza menenec: infectis rebus illi domum discedunt (Decsi: SallJ. 24). A comedia keresztül kasúl egyben fűződőzt eselekedtet mut-tat, de gyönyörű meg-fordulással avagy kedves véggel (Com: Jan. 211). A kglms urunk ő nga az kitudjáról gondolkodván, más feltűt roszt végtől fél vala (Monlörök VIII.329). A dolgok-nak jó vége nints mindenkor kezűnkben (Fal: NA. 220). 5) horos C. confinium MA. [grenze]. Az dervisek, az hatvani bék ott-ueszett, minden végekből sokan ottvesztek (Monlörök III.207). Magyar végek (Göres: Máty. 8). Meg indúltac nemezac az végee (57). Allá időne Magyar országba, mihelt a végekbe intot volna, ottan meg érté (Helt: Krón. 79). Etham, mely vagyon az puz-tánac vtolsó végében: Etham, quae est in extremis finibus soli-tudinis (Kár: Bibl. I.152). Vitézek mi lehet e széles föld felett szebb dolog a végeuel, holot kikeletkor a sok szép madár szől (Balassi: Ének. 28). Már ftra indúloc Duna mellett le men-űen vég Esztergam ala (Bal: Gen. ac Magn. 4). Bizonyos vé-geckel meghatározottat, hogy valahogy illetínél messzebb ne mennyen (MA: Scult. 210). Egy mély és hoszu völgy fekszik tábor mellet, chak nem az vár éri egyik szélő végét (Zrinyi I.50). A végekben minden határok igazítására jó sufficientiájú personák exmittáltassanak (Monlörök VIII.36). Gyulából és az több végekből ezután innmár csatázások, kapdozások ne legye-nek (TörtT. 2 I.597). Siralomra igyed juta őh Vég-Kis-Komár (Thaly: VÉ. I.139). Vég-Légrád jagatja morczongását (194). Vég helybéli vigyázó kapitány (Szeg: Aqu. 23). 6) [finis, ratio; zweck]. Vala eleg sok (+) ő fölle, de en mind io vegre zerem (WeszprC. 37). Megh bizonyittatik okosságokkal es előzr ratione finalitatis a negnek okosságau (TihC. 4). Miert zöröz-tetik az vruosagh, nem egebert, hanem az ő uégeiert az az az egéssegert (5). Chak meg sem gondoltam, hoig egieb wegre ot tartottam volna (RMNY. II.92). Nem veténec tűzet, hogy az időendő telre élésec lönne, annac tul is hadiánac valami darab földet vgyan azzon végre (Helt: Krón. 59). Mas vegre meli (Mel: Préd. 156b). Mind ezec nem egyéb végre rendeltettec (Kár: Bibl. I.88). Minden tudomant az ő vegire nezue kel bő-zűlleni (Fél: Tan. 8). Az isten esmeretnek harmadik vege az hűnek diczősege (21). Azzal-is sokan gonoz vegre elnek (Frank: HasznK. 5). Ez melto magum mentseget gonoz vegre Fölseged ne vegie (Zvon: Osiand. B3). Nem a vegre vagion Christus az sacramentumban (Pázm: Fel. 164). Határos végét tanításának tsak azt tegye, hogy isten ditsirtésék (Pázm: Préd. c2). Tudom, ki-ki mit gondol, mit akar, a mi végre néz igye-kezeti (Pázm: KT. 257b). A mint mondám, jó végre áldguk ezeket (Pázm: Imáds. 83). Az isten teremtesénec vége meglenne az emberben (MA: Bibl. Előb. 1). Azért fedezic bé az ő szem-ek, hogy gonosz végre te read nézzenec (MA: Bibl. I.17). Isten senkit nem késért gonosz végre (Zvon: Post. I.552). Hosz egy példát elő, neha nem a veegre, hogy ezt a vádolásodat hely-lyess tegyed (Bal: Csik. 159). A léleknc bizonytétása-is szűk-séges és ugyan tsak az-is elég-tehető e végre és minden-elég-ségű (MHeg: LPreh. 3). Egy Brnellus nevű paraszt emberrel meg-alkutt vólua illy véget, hogy tegye holtá magát (Pós: Igazs. I.425). Az alamsiut más végekre adgyák (Matkó: BCsák. 3). Az németnek csak az a vége, hogy időt töltőn (Monlörök XV.

531). A mikor az székeleyeket megindítja, ne késleltesse senmi vég Kegyelmed (ErdTörtAd IV.343). A magok csudáltatását tészik-fel, mely a praedikállának vége ellen vagyon (Szalhm: Dom. Előb 24). A vánkosooska a végre tétetik, hogy lágyabban legyen a nyugodalom (Illy: Préd. I.405). Két fő végre teremtetett ember istentől (28). Egyetlenegy vége, melyért isten embert teremtette, az isteni tekkéltességeknak megjelentése (II.28). El-éred velünk azt a véget, a melyet mi is ez írásunk ki-botsáttában fel-tőttünk (PHorv: Apol. 3). Jött urához olyan véggel, hogy lehessen segítséggel (Thaly: Adal. II.337). Emlékezzél meg róla, mi végre mulatsz itt (Kisv: Radg. 116). Egy pinyókét vittem oda néki, és magától olyan véggel botsáttot-ki, hogy mihelyt mást fogok, vigyem oda néki (PhilFl. 58). Megindultam oly véggel, hogy dispositióim megbontásával confusiót ne okozzak (Beres: Lev. 87). Bottyán János uram is ő kegyelme mellé rendeltetett, oly véggel, hogy általmenvén a Dunán az hadakkal conjungálván magokat hathatósabban operálhassanak (331). Mindenkör csak kevésbe és nem a végre játszott, hogy nyerjen (Fal: NU. 311). A végre szabja le érdemét, árát, mert magának akarja megszerezni (Fal: UE. 490). 7) [ratio, modus; weise]. Az ferfiu abrazat kiezin véggel, vekonyon szeret ekesettetni (Erasm: Erk. 26). Akarod, hogy te beszédedet és czelekedetedet jó végre magyarázzad (MA: Scult. 917). Minden uttal, véggel sok pénzt gyűjtött össze (MA: SB. 131). Szűkölködött-e az isten a teremtésben az angyaloknak segítségnek nélkül? Nem egy általán véggel (GKat: Titk. 38). Egy-általán-végvel annak okáért ez az angyal Jehovali isten volt (238). Két ellenséget szomszédságba nyilvánt és titkot tartani lehetetlen jó véggel (Beres: Lev. 712). 8) [conditio; bedingung]. Aelius Adrianus a kereszténeknek Jerusalemet megengedi újlag építeni és benne lakni ilyen véggel, hogy soha sidót bé-menni meg ne engedgyenek (Ónadi: Számv. 34). 9) [pars; teil]. Az ispanokat és tisztartokat az régi szokás szeriint emyi végre (in hac parte) nemeselek gyanánt illik bé venni (Ver: Verb. 297). 10) [fascis; ballen]. Ewltl weg gyoleli (RMNY. II.35). Egy vég bársont, tíz selyemi szép ingeket, szép koronát, biborból szép ruhákat (RMK. IV.238). Ket vegy gylezot vetnek be (Göres: Máty. 43). Vöttem egy bál karasiát, vagyon benne 50 végli, végbi tart 24 singet (Helt: Aritm. CS). Midőn az kalmártól valaki egy vég bársont avagy skárátot veszen, nem sokat gondol egy vagy két szalag szíjál (MA: Scult. 884). Egy végben hat aitalra való feyiritetlen kamoka abroz (Radv: Csál. II.81). Ezen kívül vég abákat, patyolatokat reájok vet (TörtT. VI.121). Egy vég szebeni posztó két pelsőli (VcetTrans. 7). Egy egész vég perpéta, ki két darabban széköt lenni (7). Vöttünk egy vég abát Onadban (MonTME. I.23). Tsinállyatok a kardokbnl kereszteteket, a hollandiai gyóltós végeket szabjátok a szegényekre (Fal: NA. 125).

[Szólások]. Hallám is vala hátani megett mondani: bizony vége nekünk (ErdTörtT. I.8). A sziget minden részével ég, gondollya, éri ott szerelmesét a vég (Gyöngy: Char. 43). Weg nem leve az Balassával való dolognak (RMNY. II.75). Euekem it hamar weg lezen dalgomba (LevT. I.65). E másie részében vég legyen ez írásba (Helt: Canc. 86). De az oldal-tanás addig szúra téged, míg minden el esala s köldülés lön véged (MonIrók VIII.133). Vég lesz beszéddében (Gyöngy: KJ. 7). Ha megegyezik Károli is nagyságoddal, vég lesz az ő igyekezetinek (Beres: Lev. 596). Ha ez nem volna, soha egy törvénynek sem szakadna vége (Pázm: LuthIV. 250) Szemem essőjének nem szakadhat vég (Zrinyi: ASy. Aa). Kiben nem szakadhat világ fogytáig vég (Zrinyi II.59). Várakozni kell, a míg minden végekben vége szakad a fizetésnek (TörtT. VII. 115). A Kristus prózesszusának nem olyan vége szakadt mint a paszkontza szívti Pilatus gondolta volna (Vajda: Kriszt. III.474). Vég vagyon dolgában: finem hald (Helt: UT. 17). A Christus Jemsrol való prophetiát is sem egy végbe írta meg (Helt: Bibl. I.g2). Halljátok meg mind egy végben az én beszé-

demet (Kár: Bibl. I.524). Ű nekik ket ama három palotaiok-is legyen ég végben (Dacsi: SalIJ. 16). Az hold egy végben tízen-két eyel szenvedett fogyatkozást (Zvon: Post. II.252). Az hegyen voltam egy végben negyven napokon (Alv: Post. I.424). Ez a Cároly császár az hunnus avarek ellen edgy végben nyólyz esztendő alatt hadakozék (Lászy: Krón. 226). A ki tartalék nélkül mindent egy végben kimond, lesz gondja, hogy mindent megbizonyítson (Fal: UE. 447). Beszél a könyv az isteni szerettről, de nem egy-formán, se nem egy-végbe mindenkérről (Fal: SzE. 511). A hol nem telik-ki, hogy tömjénem áldozhassunk, lisztel mennyon végbe (Fal: SzE. 519). Itt sok hamis lelkiiség ment végbe, mert ötezer forinttal kiszírták a szemit. 1759 (Házink I.147). Nem vihetni végbe, a mit feltölt: excidere *ansis PPBl. Ideje immár, hogy e mai tanúságunkat végbe vigyük (Pázm: Préd. 474). Vidd végben hamarsággal, de okossan, ravaszsan (Com: Jan. 223). Mitridates kiraly az seítakat háborgatni merie, de mit vihete végbe (Zrinyi I.25). Az isten a mit hibeiben elkezd, végben is viszi (Matkó: BCsák. 327). A harag szaporábban viszi végbe szándékát, hogyssem a szeretet (Fal: UE. 426). Tedd le tisztségedet, vagy vidd végbe (491). Az perpatvarok-is soha véghez nem mennének (Pázm: Kal. 528). Daniel hetvenheti már véghez mentene (MA: Scult. 51). Főlséges asszonyunk coronatiója szerencsésen és nagy esendes sőggel, ponpával ment véghez (Kár: Élet. I.108). Azon voltam, hogy az könyvet véghez viuen ki bótátunam (Kár: Bibl. I.619). Melyet Jacob istennek parantsolattyalból őszue hituam minden laza népét vün véghez (EszT: IgAny. 78). Az felső helység, kit annae előtte soe időkel szorgalmatossággal kereset, szinten véghez vitetec (415). Ezeket mint rövid pásztákbeli munkájokat minden nap véghez viszik (MHeg: LPreb. 45). Énnékem egy félben történt véghez vinem munkámat (Zrinyi I.Előb. 1). Ha szinte szepelkedve meg erőlteték magokat-is, de bizony azt véghez nem vihetik (Pós: Igazs. II.365). A török a hadakozás közben valamit magában feltészen, minden késedelem nélkül véghez is viszi (Misk: VKert. 87). Nem szerivel vitte véghez a dolgot (Grad: Hist. 20). Poutomra véghez visz (Grad: Gond. 68). A végén adta magát ki (SzD: MVir. 12). Végére járni valaminek: etwas auskundschaften (Adami: SprachK. 195). Boldogtalan végre nem jutna (Illy: Préd. I.257). Mint a villám tartalék nélkül futnak s jutnak szándékok végére (Fal: UE. 403). Valaminek végére menni, feleltetni róla: *cognoscere de re aliqua PPBl. Bizonyosan végére mentem, hogy Kdnek levelemet meg nem vitték (LóvT II.241). Az istennek csudálatos ötletinec akar végére menni (Kár: Bibl. I.458). Az isten csudálatos dolgainak senki vegere nem mehet (Fél: Tan. 25). Kie legienec azoc az harbogoc, ha iol meg akaruc rostálnuc, kőnyen végére mehetine (Mon: Apol. 2). Lásd meg és igen iol vegere meny, hol találhatod fel igazán az keresztényi gyűlekezetet (Vás: CanCat. 632). Örömet tudnám, honnan ment végére Vilhaker, hogy efféle suttomban lappangó lutheristák voltak (Pázm: Kal. 173). Az istennek tudományja és bölcsessége végére mehetetlen (Debr: Ker. 3). Szorgalmatosan végére mégyn (Com: Jan. 185). Az istennek titkai véceremehetetlenek (RédTem. 24). A sok esavargó hírek között leginkább annak akartam uégére menni (RákF: Lev. I.397). Végére menvén a király ugy találá a dolgot (Fal: NA. 217). A bősit trül, ha hibájának végére ment, igaz utra tér (Fal: BE. 601). Az ő tanaculat végére viszi (Helt: Bibl. IV.48b). Nem viszed lator szándékat végére (Helt: Mes. 293). Az wr isten a szomoroság esetnec vigáságos végét adgya (Helt: Bibl. I.2). Altaliti magát s véget ad életének (Gyöngy: KJ. 73). En nem érek weket vele (LevT. II.2). Végét nem eri az sok heaban való kereseknek (Fél: Tan. 14b). Nem éri végét szándékának (Fal: UE. 365). Ki vága engemet, végét tész bennem (Helt: Bibl. IV.64). Az fogot embe- rek fel ne ötlésekc e zerest, ha az többi nem akarnaya, cikik keteyt véget tehessen benne (RMNY II.22b). Végét teme ez

ez világra is isten (Born: Préd. 7b). Mind az egész nemzetiség Jordanon való általmenetelben véget tőn (MA: Bibl. I.195b).

hetnen hetec meg rüidöltec, hog' veget végén a hñn eltörlettesec a hamissag (BécsiC. 157). Véget vet az ólásban: finem loquendi facit (MA: Bibl. I.177).

[Közmondások]. Minden botnak végén feje (Pázm: Préd. 30). Minden botnak végén vagyon a feje (Fal: Jegyz. 928). Minden eljót vége ditsír (SzD: MVir. 87). Végium szokták a napot tsírni (87).

szög-vég: [natura; das wesen]. A dolognak tsak külső szén akadoz, a dolog belsejét, szegit-végit nem vizsgálja (SzD: MVir. 21).

szögrevégre: [denique; mit einem worte]. A kocsis béiült hiútóba, az úr a bakra igyokezett, de nem bírta lába; végre egerre egy nyommá sem mehetének (Fal: NU. 307). Szögrevégre mi nem találunk jóra való embert (356).

szögrevégről: [plane; vollends]. Ki ki szögrevégről minden bűnét elő számlálja (Pós: Vetélt. 23).

szögülvégül: [quodam modo; gewissermassen]. Én is mint egy szögülvégül bírok itt az csemeteki jószágban, az több posszorokkal keveset gondolok (LevT. II.268). Szögülvégül még mi catholicus püspölkink is igaz lelki tanítók-gyánút viselik magokat (Veres: Lev. 138). Temettetett Kolosvárat dicsőséges alotti solenitással, az holott magam is szögülvégül szolgálatban voltam. 1759 (Hazánk I.290).

szém-vég: birquus C. MA. augenwinkel PPB. A szem vége könyveket hullatnac (Com: Jan. 47).

Végbeli: 1) [ad confinium pertinens; zur grenze gehörig]. végbeli katona semmit nem tud egyebet, hanem lopni, szenny embert nyomorgatni (Zrinyi II.193). Az jó békességet minden végekbeli passzával, békeivel megtartja (TörtT.² I.596). Itagok viselésével csak garázdát keresnek ezek a végbeli törökök (MonTME. IV.209). **2)** [sub finem habitantes; grenzwöhner]. A passa meghatta minden végbelieknek (MonFrók III.208). A végbelyeknek ereossen megparanczolytatok, hogy veztegesen legyenek (RMNy. III.92). Az végbeliek zinte úgy prédáltak, de számtalan élest takartanak be (RákGy: Lev. 143). Megh tük az végbelieknek szertelenségeket (BékOkI. 210). Az végbeliek elégtelenek, az vármegyék kedvetlenek (TörtT.² I.441). Ünkösd-hétő avagy kedűnek előtte a végbeliek alig hiszem, hogy megindúlhasanak (VII.114). Halván a szomszéd végbeliek rémulének raita (Pethő: Krón. 179).

Végében: [causa; wegen]. Ki tanulta, mi dolog végében öttenek (SzD: MVir. 333).

Végetlen, végtelen: 1) infinitus, fine carens MA. unendlich, ohne ende PPB. Végtelen penitentia, mikor ember nem kar bñnnék veget vetny (VirgC. 12). Végtelen dolog: sardi enales (Decsi: Adag. 35). Végtelen az reménség (185). Különné a viszszavonásné végtelen dolgokra menné (Com: Jan. 33). Bolond hahotálások, végtelen nevetkezések (Otr: Tökl. 36). Attól vésznek mintegy végtelen erőt csudalatos gyűmölődket hozni az emberek elméjében (Illy: Préd. 177). **2)** [con- nenter; immerwährend]. Szűnetlen és végtelen kellyen elnie MA: Scult. 32b).

Végetlenség: [infinitas; unendlichkeiten]. Az ajándék nagy óta az irlgmasságnak végetlenségét ismértette (Pázm: Préd. 13).

Végetlenül, végtelenül: infinite, indesinenter MA. unendlichkei PPB. Adgyad, hogy az te kegyelmességednek ilága az mi szíveinkben végtelenül fényléc (MA: Scult. 87). Lánnycá vala végtelenül az ő törvényé bñtéseket (Zvon: Post. I.283).

Végez: 1) finio MA. endigen PPB. A bárka felső részét egy könyökün végezzed (Illy: Préd. II.139). Nem tudnak egyebet emlegetni, hanem az ebészek és lovászok dolgát és szerencse, ha a bordélyokon nem végzik (Fal: NE. 20). **2)** [conficio, exsequor; verrichten, ausrichten]. Kovesebb kárt vall, a ki nem szinte oly jól végzi dolgát annál, a ki semmire nem tudja magát eltekélni (Fal: UE. 402). A kevés beszéd kedves és többet végez (419). Mindenki ben találunk gáncsot, kibén azt, hogy rosszúl végezte dolgát, kibén azt, hogy rosszúl fogott hozzá (421). Hogy ember a maga dolgát jól végezze, tanácsos (439). Némellyek nagy méltó dolgokba kezdenek, de semmit sem végeznek (487). **3)** decerno NémGl. 234. statuo, instituo, constituo, delibero C. beschliessen PPB. Igenlő akarattól végzőm: concisco C. En pedig sokkal különben vágoc vegezven az te színed előtt (Szék: Zsolt. 162b). Végezett fűd adatec pedig ennek a hñnbe a szűntelen való aldozat ellen (Szék: Krón. 48). Semmi kedvetet néked meg nem szegem, rólad mit végezök, azt te mind megállod (RMK. II.33). Róla végezzének, mi módon jármának (Tin. 62). Eszt e disputációt arra vegezic, hogy senki az wr istentől meg nem büntettetic, hanem csak az, a ki erdemli a büntetést (Helt: Bibl. I.3). Eszt végezic, hogy ki akarának menni az országból (Helt: Krón. 10). Arra végezic a dolgot, hogy más hova kellene a táborn vinni (12). Senkiwel nem akarok sem zewrzewdnewm sem wegeznewm (RMNy. II. 90). Vygeztek my ezt (LevT. I.287). Az császárall végezett vala is, hogy békességgel járhasson (Pázm: Kal. 438). Az sem igaz, hogy a mi hitünk szerint a pápa szent Pál levelei-ellen végezbet (Pázm: LuthV. 23). Valaki szent lélek-ellen végez, ha mennyei anyal volna is, átok (23). Végezic vala, hogy az hajót kivinnéc (MA: Bibl. IV.135). Tartsák meg az egyszer végezett figyet ő halgával (TörtT.² I.597). Semmi dologról inkább vagy gyakrabban nem kel végezni: de nulla re magis aut crebrius deliberandum est (Illy: Préd. II.197). Vagyon üressége, hogy az ég-felé tekintsen, lelkére vigyázzon, istenével végezzen (Fal: Sze. 538).

el-végez: 1) finio, perficio, perago, consummo, absolvo, red-absolvo C. endigen, vollenden PPB. Elsev fundamentom atvl fogua epehtenek, ragkatanak es mynd vegy el vegezek (MargL. 4). Az en eletemeth es yarasomat zerewl veegzehessem el (JordC. 775). Az ev eletele dychyrotevssen es el vegeze bodogwl (DomC. 78). El vegezettöt minden dognm, melet e világban kelle meg szereznem (VitkC. 96). A nyt meg gondoltwnk, teetemeenyel el vegezhezők (ÉrdyC. 577). Így vegezettét ec a meny es föld minden seregeul (Helt: Bibl. I.A3). Miglen el végezténec az egész ház: donec domus aedificata fuisset (Kár: Bibl. I.307b). Tizit el végezni: pensum absolvere (Decsi: Adag. 21) Hogy minden vágását elvégezzéd, petrezselyemlevél is legyen benne (Radv: Szak. 36). Christus országa itt kezdetic, de amaz életben végeztetic, tellyesedic tékélletesen el (MA: Scult. 1034). A h betű nélkül el-végezheti a g a szokat (MHeg: TOSz. I.168). Az chehmaster eleott keol az olan peort indítani es foelvenni es vgian ottan el-is vegezni (TörtT.² III.172). Ha dolog vagyon előtünk, jó korán elvégezni (Fal: UE. 455). Tsak a vagyon bátra, hogy magát Kegyelmed abban el-végezze (KirBesz. 40). **2)** destino C. [decerno, constituo; beschliessen]. Azt is elvégezé, hogy ötlet elvén, senki egyéb néki házasa nem lenne (RMK. II.31). Elvégezte azt, hogy általán fogva el megyen Szombathelen (LevT. II.15). Az attiac törmenieben oll volt ez vegezuen (Zvon: Osiand. 49). Antoninust társává fogadá, és hogy halála után tsászár lenne, el-végezé (Pázm: Préd. 213). El végezé isten magában, hogy el-veszesse ez világot (MA: Bibl. I.6). Elvégezett megemésztést hallottam az úrtól az egész föld ellen (II.24). Elvégeztem, hogy az én fegyveremet megrészegitem az ellenségnek fegyverével (29). El van nálunk unanimiter végezve, vagy jű vagy nem ránk az ellenség, de hátra szálljunk és Fileket ob-sideáljuk (RákGy: Lev. 146). Ha mit el végez ő gondolattából, ottan meg fordul isten akarattából (Zrinyi I.42). Isten elvégezte

gonoszot hozni a népre (Illy: Préd. I.92). Eltökéllé s végezé magában (Tarn: Szents. 168).

elvégezendő: consummabilis C.

elvégezés: confectio, peractio, consummatio C. das endigen, vollenden PPB. Munka elvégezés: perfectio C. Az ignec elvégezése mince utánna ki-hirdettetett volna, legy ottan légyen ki szolgáltatása (Com: Jan. 135). Már levelem elvégezése után érkezik Diák Ferencz uram (Beres: Lev. 376).

isteni-elvégezés: fatum C.

elvégezet: conclusio, finis, finitio MA. ende, endigung, vollendung PPB. (Mel: Jóh. 18).

ki-végez: 1) [occido; hinrichten]. Nagy keenekkel gétte- retea meg es veghezee ky ez vylagbol (ÉrdyC. 222). Szent Lidvina szűz, kit a kő s a lövény és a sárgaság végeztet-ki a világból (Tarn: Bar. 288). 2) [exuo; berauben]. Ezek ki végez- nek minden-némű jó erköltseinkből és gyűlölséges emberekké tesznek bennünket (Fal: UE. 367). 3) consummo, extermino MA. vollenden, ausfertigen PPB

kivégezés: [perfectio; vollendung]. Az ember szándokának helyes kivégezése nintsen mindenkor az ő hatalmában (Fal: UE. 460).

mög-végez: conficio MA. endigen, vollenden PPB. A het- uen hetec meg rővidőltec, hog megveztetnec a törnőn tőtes es eltőrtettesec a hamissag (BécsiC. 157). Kyth megl vegeztel vala (quae perfectiū), meg terek (KulcsC. 18). Megvégeztet- az sátor könyűl való szolgálatot (MA: Bibl. I.119b).

[Végez-ik]

el-végezik: [finem capio; ende nehmen]. Az viadal köztűnk mig el nem végeznék, senkitől itt addég fogoly ne fogassék (Tin. 293). El vész az szouaruány ez világról es leg előszer az fogy el, hogy ez világ el kezd végezni (Cis. Fb). Mikor ez világ el végezic (Kulcs: Évaug. 8).

Végezés, végzés: 1) finitio MA. endigung PPB. Kiszet- lítettetnec a toromac vegezese előtt szellel el oszlani (Szék: Krón. 8). Job bérekesztést, végezést nem szerezhetinc amál, az mint Christus őnnőn maga végezte beszédét (MA: Scult. 212). 2) institutum, constitutum, decretum, deliberatio, delibera- tum, consultum, placitum C. beschliessung, entschluss PPB. A testamentomon nem chae a meghalo ember vegezese ertetic (Helt: Bibl. I.d). Monda a farkas: Io leszen, tetzic emgkem is a tő végeztetec (Helt: Mos. 298). A te tarsaid igen meggyűlö- tenek tegedet es vegőzetet vegőszetenek ellened, kirekesztnek a tarsasagból (417). Végezese lőn ez az nagy istennec (Börn: Ének. 15). Minden törvény s vegezese szerzesre ezeknek volt hatalmok (Ver: Verb. 225). Az vudoc fogadasban változtas meg vegezeseidet (Zvon: Osiand. 152). Mellettem vagon az decretum végezése, ezen kívül más bírót nem akarok (Pázm: Kal. 101). Nem vólt oly végezés az apostolok-közöt, hogy sz. Péter csak a sidókat tanitasa (Pázm: LuthV. 10). A kik nálam- nál inkább forgottak a német országi végezésekben, így imak e dologról (79). A szent háromságnak mennyei tanításában végezés lőn, hogy meg-szabadítottassék rabságából az emberi nemzet (Pázm: Préd. 79). Erős végezéssel rendeld el életed jobbítását, joban elő-mendetet (Pázm: KT. 441). Tanátsot tart- nak én rólam, végezést végeznek, hogy el-veszeessenek (MA: Bibl. V.15). A bíles fejedelem es okos ország vegezestot nem szoktak egy rongos falu avagy varos szekin kérdőbe hozni (Pécsv: Fel. 678). Három félo értelemben vétetik a tudósoknál ez a szó: végezés, 1) szélesen; az okos teremtetett állatok fölől tött isteni végezésért (Demb: GE. 29). Így vagon az végezés, hogy az ti várostok mind el bontsuk (TörtT. I.425). Az ne- metek morhairol en minemű negezest tettem, ankkort en azt

mind megbezelettem (Radv: Csal. III.91). Az végezés ellen valami csavargó latrok gyakran megnyakaznak bemeik (Mon- TME. III.84). Oly nagy bolond végezésre jutottanak, hogy némely papokat kldődttek Jánoshoz, kik a Messias tisztét néki ajánlanák (Illy: Préd. 170). Miatta csunkulnak meg néha helyes végezésink (Fal: UE. 371). A gyakorta való elmékedések készi- tik embernek esztét végezésekre (509). Valami tsorba ne essék ura parantsolutinak végzésében (SzD: Mivir. 340).

köznép-végezése: plebiscitum C.

vallás-végezés: dogma C.

Végezet: 1) [finis; ende]. Mit isten sztel el engemet vege- zetig (AporC. 28). Auag uegezetről el mezi ő irgalmassagat nemzetekből nemzetiglen: in finem misericordiam suam ab- scident a generatione in generationem (32). Eleletűmek wege- zetyglen (CzechC. 35). Elelytywl flogwa wegezettygh ott woltwnk (RMNy. II.130). A hadnac vtuaa vegezet, pusztasag leszen (Szék: Krón. 82). A vilagnac végezetiben: in consummatione saeculi (Helt: UT. D4). Vilag vegezete fele (Börn: Préd. 268). Az aratas ez vilagnak vegezeti (Fél: Bibl. I.22). Ti veletec leszec világ vegezetig (Mon: Apol. 11). Ez számlálás szerint vólőnuc még úgy mint negyven esztendeinc az világ végezetig (MA: Scult. 29). 2) constitutum, deliberatum MA. beschliessung, entschluss PPB. Minden vegezetnec lattam veget (Szék: Zsolt. 128). Az orszagh negezetnec eleget tegyen Kgték (TörtT. VIII.23). 3) [mors; tod]. Ez szent apostolnak eleteeről es vegehezetyről nagy sokan kylemb kylemb képpen zollyanak (ÉrdyC. 232).

Végezetős: [constitutus; bestimmt]. Tő kedég mennél a végezetős szerzésre es megngozol (BécsiC. 167).

Végezetlen: inabsolutus C.

Végezetre: denum, tandem, denique, postremo, extremo, ultimum C. [zuletzt, endlich]. Utolsó, végezetre: postremo PPB. Végezetre ez frater Farkas meg agga es meg hala (VirgC. 58). Végezetre semmynemű embernek eghmash meg nem hagyok nyomortany (RMNy. II.33). Veghezetre Josias kiral meg főtzetete az belt (45). Végezetre monda (RMK. II.117). Immár végezetre a fog fiúástól is io, ha borban a tőnel lenelét meg főzöl (Mel: Herb. 2). Mikor gondolkodot vóló róla, vége- zetre monda (Kür: Bibl. I.332). Vageszetre el bocziata (Fél: Bibl. I.36). Végezetre sik es tér-űtak az isten őttyai (Pázm: Préd. 87). Végezetre két exen esztendeig az Mosesnec paran- csolta isten, hogy mindeneket megirna (MA: Bibl. Előb. I). Végezetre tellyeségel jó lelki esmerető ember volt (MA: Scult. 131). Végezetre tudgya példájával a fedhetetlen életben igaz- gatni balgatót (Zvon: Post. Előb. 10). Végezetre kérem Nagodat (TörtT. XI.169). Végezetre eltétetett nekem az igazságnak kor- njája (Illy: Préd. II.70).

Végezhetetlen: [infinitus; unendlich]. Adok neked me- (r)- hetetlen es vegezhetetlen valo nagy sok ayandekokat (GömC. 122).

Végező: 1) constitutorius C. [beschliessend]. Hamar végző prokátor: Tenedius patronus (Decsi: Adag. 282). Bérekesztésnec, végező summánac okaért imezt mondom (MA: Scult. 625). Vé- gező egybe summálásnak okaért (708). 2) constitutor, delibera- tor C.

Végeződ-ik: [finiri, conficiri MA. geendigt werden PPB. Lássad Constantiust méraggel végeződve (Pázm: Préd. 73). Kard-miatt nem végeződött élete (138). Az irgalmatlan emberek irgalmatlan lúfállal végeződnek (449). A te haragod es az én életem egyűtt végeződgyenek (543). Az ilyen ítetlen nem állandó, hanem első tekinteten végeződik (802). Akkor végeződik az óra, mikor az utolsó por leesik (987). Nagy Ferencz uramat, csak már az fizetés végeződjék az végekben, siettetni fogom

utánad (TörtT. VII.114). Erössen hisszem és reméllem, hogy e nyomországok hamar végeződnek (Illy: Préd. 1550).

el-végeződik: [finiur, finem capio; beendigt werden, ende nehmen]. Itt kell főszabotom mind addig, míg az törvény elvégeződik (Nád: Lev. 36). Hogy ily későn végeződött el ez a hasznos munka, annak oka kétfő (Zvon: Post. II. Előb. 1). Elvégeződvén a napok, midőn visszatérnének, el-marada a gyermek (Mad: Evang. 98). A szántó lemez vassal fél metzsi a barázdákat, míglen el-végeződik az föld föld (Com: Jan. 73). Annak csákányoztatása el-végeződik 24-dik Maji ami ejusdem (Matkó: BCsák Előb. 2). El-végeződén az áldozat (Hall: Tel. 341). El-végeződén azt parancsola az vezér, hogy kívánságunkat adjuk íráshoz (TörtT. 1.225). Az fegyver-suspensio két-három hétig el sem végeződhetik Ulvánál (Bercs: Lev. 428).

elvégeződés: [confectio; beendigung]. Levelünk elvégeződése után érkezék Sáfár uram urunk és Kghuetek levelével (TörtT. 1.231).

Véggel: [proprus; ganz und gar]. Tisztelende vram meg hygge Nagsagod, hogy ha az karos emberek hon leznek vala, tellyessel, végül akarok vala kü menem (RMNy. II.76).

általán-véggel, egyáltalán-véggel: certo, eventu, certo, procerto MA. ganz gewiss PPB. Általán véggel nem lehetséges, hogy istentől származott igaz tudomány lehessen az ő tanítások (Pázm: Kal. 201). Egy-általán-véggel ez az angyal Jehovai isten volt, a Jákobnak istene (GKát: Titk. 238). Elmegyek egy általán-véggel a szent földre, ott vitézi hartzokat tések (Hall: HHist. II.146). Irhattunk már bizonyossan, hogi az teorik megz indni, általán véggel Erdeli fele (TörtT. VIII.118). Bizonyossan beszéli, hogy egyáltalán véggel minden szándéka mireánk volna (TörtT. VII.127). Melyből egyenesen azt hozzák ki, hogy általán véggel csak szóval akarják őket tartani (MonTME. III.241).

Végzetlen: infinitus, infinibilis, immensus C. unendlich PPB. Soksgav es végzetlen hala adások (Czelhc. 22). Az nyndhenato wr isten nagy kazdag ew veeghetetlen igralmas-saga zorent (ÉrdyC. 251b). Foghatatlan es végzetlen ergalmassaghiw wr ysten (ThewrC. 200). Irtak adósságim felől s főbb végzetlen dolgaim is érkeztek (LevT. II.254). Végzetlen vetetseg (Born: Préd. 66b). Az lelki furdalas az végzetlen gyötrelmet meeg it ez vilagon el kezdí (561). Szantalan es végzetlen füzetes (Born: Ének. 16). Az isten ol végzetlen, ki helire nem szorittatik, hanem mindenre ki teried (Fél: Tan. 280). Végzetlen dolog volna az kínoknak nemeit fel jegyezni (Pázm: Kal. 52). Az az ország végzetlen gazdagságnak sokaságával es birodalmának hatalmával (Pázm: Préd. 17). Végzetlen igralmu szentséges isten (Zrinyi 135). Maga keverődzöt végzetlen gáncsba (Pós: Igazs. 1606). Számtalan és mintegy végzetlen confessorok (Illy: Préd. II.430). A kín foghatatlan, végzetlen lészen (Fal: NE. 35). Végzetlen fájdalmatok szevedett, hogy segédével Florinája mellett nem lehetett (Könyi: VM. 43).

Végzetlenképpen: infinito C.

Végzetlenség: infinitas, infinitio, immensitas C. unendlich PPB.

Végzetlenül: infinite C. infinito MA. unendlich PPB. Kéregőben sétálván a predikatorokat a kösség, a kösséget a predikatorok itülyék végzetlenül (Pázm: LuthV. 56). Valamit kérmék, mellynek megnyeresésért magamat végzetlenül lekötelezném (Könyi: VM. 59).

Végig, végiglen: usque ad finem MA. bis zum ende PPB. Veegy el mondaak az nemes isteny dycheeretőt (ÉrdyC. 520). Az igaz hűtben végig meg maradni (Born: Ének. 119).

Öregbedgyel mind az te végediglen (Kár: Bibl. 1650). Az bűnben valo végig megmaradas (Fél: Tan. 209). Vagy sokáig, vagy ugyan végig külső és látható romlás-nélkül hadgya a gonoszokat (Pázm: Préd. 25). Az ki végiglen megmarad, az idővázil (MA: Bibl. IV.25). Kőnyöröggen az hűtben valo végig megmaradásért (Zvon: Post. 1539). Végig megmaradandó hit (Matkó: BCsák. 324).

mind-végig: ∞ Mynd veegy eenekülween ez eedes erweudet dycheeretőt (ÉrdyC. 385). A szép nem mind-végig szép, de a jó maradandó (Fal: NA. 206).

Végképpen: [penitus; gänzlich]. Vég-képpen ki nem fizetű Ilmyadi a tseheket Magyar-országból (Liszny: Krón. 324).

Végre: demum MA. zuletzt, endlich PPB. Az Cristusert veegre zent halalt ees zenwede (ÉrdyC. 521b). Janos wram az pünzt meg külte wygre zent Eged napya tayan (RMNy. II.78). Végre szeret Krisztus, végre szeressed azirt (RMK. II.138). Elenemen meg nyuszta, végre feiet vetec (Helt: Bibl. 1b3). Végre ezekre megh nyaiok meunek, hogy ezeket mind meg alyk (LevT. 1.225). Nincz oly erős, kinek végre társa nem válik (Decsi: Adag. 3).

el-végre: [tandem; zuletzt]. Aeneas Sylvius el végre pápává tetetet (Czegl: Japh. 43). A bíránál is gyandira kezdé szállani böcsilete s elvégre megsentenciáztaték (Fal: NE. 101). A nemeség, mellyet értékkel nem lehet fentartani, címeres koldusság (Fal: NU. 284). Ezek elvégre teljes szerelemben esnek (Fal: UE. 390). A ki mindenütt kíván tetszeteskedni, minnyájok grátziájából ki-tsusz el-végre (409). Fegyvert ne nyúíts azoknak, kik ingók, mert elvégre diülsőkődnek (476).

leg-végre: [postremum; zuletzt]. Leg uégre indulának a Dan fiaí az ő zászlóokkal es seregeekkel (Helt: Bibl. LTT).

mind-végre: [usque ad finem; bis zum ende]. Embernek vezedelme leezen gyakorta nem gonnya, imaczagot thűnán mondanya es mynd wegre yozagbba meg nem maradnya (ÉrcC. 258).

Végző: extremus C. finalis MA. das letzte, äusserste PPB. My heytok alyottottok az ew eleteket hewsagossnak leenny es az vegsow napokat tyztessoeegnel kyl (ÉrdyC. 234). Meltoltással mynden eletewnnek veegsow naprayglaen mynden kysertetewl meg ewryzned (GömcC. 308). A negyedic birodalomba, mely tolsó es vegsö, egy birodalom tamad (Helt: Bibl. Ia4). Az törőkek ki iőtteuec Pontusból és az véksö országokba be szaguldattanac (Helt: Krón. 9). Végző sententia (Ver: Verh. 387). Az negyedic és végző renchez kezdesz innár (Helt: Arith. 7). Az végző lurkúnak az bur'at rizskásával is megőitethet (Radv: Szak. 104). Az nagyub büntetést végzőt az isten az ntolsó napra halasztotta (Der: Préd. 90). Az végző kenet sacramentom-é (Kereszt: CsKer. 186). A vétkek vannak a végző dolgokban: vitia sunt in extremis (Com: Jan. 219). Leg utolsó órája vala a napnak, végző pertzentése (Bök: Lämp. 98). Ha basa kardgya meg nem fordul vala, az let volna Zrinnék végző órája (Zrinyi 155). Végző pusztulásra jut (MonTME. II. 307b). A te végző vacsorádnak idején (Tam: Bar. 230). Murány meg-hódol, magára nem vár végző romlást (GyöngyD: MV. 13). Van még egy kalpagom, de az is csak végző (Thaly: Adal. I. 234). Birodalma meg-csorbol, meg-csülkenik s végre a népet végző veszedelemre rohantattya (Csúzi: Síp. 242). Ezereknek neu jutott a végző grátziában (Fal: NE. 54). A jó hír s név keserves munkánknak végző jutalma (Fal: UE. 368). Ha tekin-tend véres sebeimet, végző gyötrelmitet (Amade: Vers. 100).

leg-végző, leg-végzőbb: extremus C. [allerletzter]. Oh embereknek nagy és leg-végző esztelenségek (Mad: Evang. 139). A leg-végző vízzel környül-vőtt turtományok (Com: Vest.

67). A festékek, kic közzül a fejr és fekete leg végsőbbec: colores, quorum albus et niger extremi sunt (Com: Jan. 63).

Végsőség: [finis; ende]. Minden gyönyörűséget magában foglal és nincsen soha semmi végsősége (Lép: PTük. III.21).

[Végtében]

Égy-végtében: [uno tenore; in einem fort]. Egy végtében emnyit szánakáztam (Kem: Élet. 121). Már fél mértföldet vagy kettőt mentenek egy végtébe (Rák: Art. 22).

Végtére: tandem, postremo, ad extremum MA. endlich, letztlich PPB. Végtére a határok megigazításában nem hagy-nak időt tölteni (Ver: Verb. 141). Veszekedést okoz őrdőgi gyűlölség, a melyből származik irigység, az hamis bé vádlás, végtére dőlősség (Megy: 6Jaj. VI.43). Végtére annyira költ a dolog, hogy fogadásra mentenek (Pós: Vetélt. 3). A bujdosó israeliták a sátorok alól házokba szállottanak végtire (Mik: TörL. 35). Végtire az egygyik olyan színű paputsot kezdé viselni, a melyet csak a tsászároknak volt szabad (221). Vigyázva járj, mert gyanút és végtére nem várt bosszúságos csapásokat szil fejedre (Pal: UE. 390).

Végül: [ultimo loco; am ende]. Effele kőz vallatást lutek szerint szoktak végben vinni, az mint ide alab jobban meg írjuk, melyert irtam végül (Ver: Verb. 298).

szégül-végül: [demum; zuletzt]. A dolognak minden ága-bogát előadni, szegül végül mindent elő hozni (SzD: MVir. 59)

VÉGYED: [niscoor; gemischt werden]. Szívében tűzzel vegyedt jég hartzol, egymással vának a szerelem és szemérem (SzD: MVir. 401).

[VÉGYELÉD-İK]

égybe-vegyelődik: [permiscoor; sich vermischen]. Sűrűn hullanak az egybevegyelédett seregek ellen a hadi menny-kövek, a tüzes lapták (SzD: MVir. 99).

VÉGYEST: [mixtim; gemischt]. A világban vegyest van-nak a jók a gonoszokkal (SzD: MVir. 464).

VÉGYÍT: [misceo; mischen]. A mogyoro belt meg kell törni és mézben kell vegyíteni (OrvK. 14).

még-vegyít: [commisceo; vermischen]. Vegyicze meg a teiet akár minémű italban (OrvK. 47). Igezd [égesd] meg a denevért, törd aprora, az után puská porral vegyiczd meg es jol lősz így (85).

VEH, VÉ: vah, hui MA. ach PPB. Vē bolond oroszány, meg adiac koszorólat (Helt: Mes. 115). Ve szégyen. Tetzie, hogy homlokodhoz őttettée az író táblát (230). Ve szégyen ketskebak (268). Ve ageb, ihól immár a nagy tisztesség, mel-lyet megnyertél (277).

VEHEM, VEMHE: equuleus, pullus asini MA. rösslein, füllen PPB. Szamár vemhe: pullus asinus PPB. Leltec ag vemhet meg köthet, kin meg eg ember sem őlt (MünchC. 93). Meg lélec a uelmet allatta, mikent moudottanala ő nekic... Mit őggatoc meg a uelmet (155). Az vehem lovat Georgnek bagiom (RMNy. II.302b). Az egyk hym wehem ewrők santhia (LevT. I.87). Vőn húsz szamart tíz vehemeuel egyetembe (Helt: Bibl. I.9). El hozac a vehmet: duxerunt pullum (Helt: UT.M3). Mindiarast talatoc egy meg köttetet noesten szamart es vele az ő uelmet; odgyatoc el es hozatoc en hozzum (Tel: Evang. I.462). Ólgyatoc el az uelmet (Kár: Bibl. III.42b). A' rugott oldalban mint az őszvér vehem az anyját (GKat: Váls. II.187). Szamaron es a vehmen őlvén bément Jerusalembe (Ily: Préd. 189). Apró vemléi vannak az elephantnak (Misk: VKert. 26).

Vemhecske: pullulus PPB. [füllen]. Ló vemhetskének homlokán függő bús, melyet mihelyen szől, azonnal lé-harap

a kabala ló, mellyel sok babonát őznek a varáslók: hippoma-nes PPB.

Vemhöz-ik: [equuleum pario; füllen werfen]. Vemhezik a szamár (GKat: Tük. 1116).

még-vemhözik: ∞ Fosznuere meg vemhezet vala (Cseré-nyi: PersF. 37). Egy kantájua megvemhezett (Mik: TörL. 141).

VÉKA: modius, mactra, cista, corbis, cartallus C. quarta-rium MA. viertel PPB. Vgyan vékával mérik oztán (Decsi: Adag. 165). Veka alá nem reitetet (Pázm: Fel. 37). Az aszszú állatoknac mértéki ezec: mina, szapu, kőből, véka, negyed rész kőből: quartale (Com: Jan. 166). Nem kell a gyertyát véka alá tenni, hanem a gyertyatartóban (Czepl: MM. 225). Vékákat 4 drbot vett hatvanhárom pénzen (Radv: Csal. III.29). Alig ha adják marokkal is azt, a mit eddig vékával (Monlrók VIII.260). Ott sok búza vagyon, el kell menni véle, ott kilának híjják, itt véka az neve (Thaly: Adal. II.355). Kezzel kell a magot hinteni, nem vékával (Kiss: Adag. 296). Oly nagy gabona szőlki vólt, hogy Segesvárt tíz forinton el-ment vékaja a búzá-nak (Bod: Pol. 52).

ebéd-véka: [corbis; korb]. Ebéd-vékát fején vívő: canephorae PP.

fél-véka: semodius C.

három-vékájú: trimodium C.

Vékácska: quasillus, cistula C. modiolus MA. kleines vier-tel PPB.

Vékányi: modalis C.

VEKÉG: [haesito; mentschlossen sein]. A ki az ő religió-jának igaz vóltá felől kétséges és vekeg, azt senki boldognak nem mondhatja (GKat: Váls. 1880).

VÉKONY (vikon LevT. I.264. vékonyom Monlrók XV.72): 1) tennis, gracilis, gracilentus, exilis, subtilis C. MA. dünn, geschmeidig PPB. Vékony tehetségű ember: homo tenuis: árpa lepény, ázott árpa-liszt, szálad, vékony-ebéd: polenta PPB. Láta, hogy két vékony es hewség miat eléget gabona fő neukedec fel (Helt: Bibl. I.V). Magas falban soha vikon rakasth nem latham (LevT. I.264). Az én vékony itütem szerint a mostani időre nézve nem is kívánna haladékat (II.327). Páj azon az szivem édes szerelmem, hogy Kdnek vékony egászsege vagyon (387). Igen vékony, általhalo természetű (Mel: Herb. 121). Szinte mint az házon ki terem olyan, ezac hogy vékomb az lenele (32). Egy lassú és vékony szó hallattatée (Kár: Bibl. I.325). Az fele derek írásból az ő vekoñ értelmekeert keues hasznot vehetnek (Fél: Tan. Előb. 4). Vékony aianlék (Döcs: Adag. 210). Vékony szerű aianlék (Zoly: Elm. 10). Jövendőben is az en vékony erőm szerint igyekezőm Kegyelmeteknek min-den tisztességes szolgálattal lenni (Szár: Cat. 3). Az kit az vr isten csak ugyan vékony értelemmel szeretett (Pázm: Kal. 79). Még akkor Mahomet csak vékony uraságban vala az Böldog Arabianak egy szegéletiben (434). Távoztattam vékony tehet-ségem-szerűnt, hogy únalmat ne szerezsek az olvasónak (Pázm: Préd. 41). Nem üdönék és vékony okosságnak, hanem alázatos-ságnak hasonlottságát kívánta (51). Vékony elodellal meg-olégésznek (163). Egyéb célt szemem-előt nem viseltem, hanem hogy az én vramnak kedveskedgyen, az ő igazságát vékony tehetségem-szerűnt ótalmazzam (Pázm: LuthV. 1). Mi nálunk az glossának vékony bőczüfletti vagyon (Zvon: PázmP. 272). Vékony bősü volna az szent írasnak (MNyil: lrt. 43). Az en vékony teesésem szerűnt közelyebb íár az igazsághoz azoknak vallások (Lép: PTük. I.378). Az vékony szerű emberec törvén-t szolgáltatni hiában kívának tölcé (Prág: Serk. 688). Vékony avagy edgy csepp gondyok sincsen (Ker: Préd. 100). Mellyik az leg vékonyabbik viz? Felelet: az lág (MesésK. 8). A maties

matiesi tudományoc mind vékony, éles elméhez való (Com: Jan. 163). Az istennek szokása, hogy a vékony elméjű, tsekély értelmű tudatlankákban gyönyörködjék (GKat: Válsz. 1532). Ől vala merevéen nagy chászár nyeregben, fejér vékony patyolat vagyon fejében (Zrínyi. I.33). Ily kevés magával s vékony hatalmával indula ellenségre (Liszi: Mars. 45). Vékony mécsnek pillogása (Land: ÚjSegits. II.162). Vékony szerő gyeplőket lozmac (Bartha: Krón. 79). Az én vékony itéletem szerint annak nem most ideje (MonOlm. XV.52). Ezuttal csak igen vékony vállással jövőnek alá (MonRók. VIII.281). Emberi gyarlóság magában vékony, ha nincs más orvosság (GyöngyD: Char. 183). Azoknak a kutaknak vékonyb vala földé és könnyeb az ársára (Jly: Préd. II.533). Vékony lába szára ketté tört (Misk: VKert. 335). Esau az első szőlősegenec méltóságát kicsinyre becslé és igen vékony nyálingsáért őcsésének eladta (Csúzi: Cseh: Edom. 39). Magosan költ nyakát, vékony inait ditsőséges szőkkel kezdé magasztalni (Fal: NA. 121). A hábahurgyaság sak a vékony elméket fárasztja (Fal: UE. 394). **2)** [ingyva; lie weichen]. Vékonya az testnek: ilia MA. Evedezzel meg he tereddél te vékonyodon (KeszthC. 113). Út a szablyat a vékonya es ki ontá Joab az Amasanac belit (Mel: Sam. 108). Vállától fogva vékonyáig ért (MA: Bibl. I.74). Vesém, vékonyom fáj (MonOlm. XXIV.398). Fekvés miatt vékonyom fájdalmát érzettem (MonRók. XV.72). Az lónak vékonya (Cseh: DrvK. 6). Tűzes vas táblákkal kétfelől a vékonyát megégéteté (Jly: SzÉlet. III.14). Hasának vékonyát kihásitják (Misk: VKert. 555). Ölddal, vékonya: die weiche seite (KirBesz. 128).

Vékonyan, vékonyon: attenuate, tenniter, exiliter C. Far dünn PPB. Ew zereucheye chak wekonyon mehet (Pesti: Fab. 25b). Vékonyon élni: salem lingere (Deesi: Adag. 225). Hazymácskát vess rá vékonyan (Radv: Szak. 14). Az mézes megácsát szép vékonyan metél az borban (136). Az mit mi tudunk, csak igen csekélyen és vékonyon kapcsoljuk önünkben (Pázm: Kal. 35). A szöretleneu vékonyon cseugő hangos szavokat megváltoztattya (Com: Jan. 44). Szép vékonyan s laposan szeljen kövér szallonnát (PP: PaxC. 94). A csadák-is vallyák, vékonyan maradtak, többet vetettek bé, hogy sem leaurattak (Fal: Vers. 914).

[Vékonydad]

Vékonydadon: [tenniter; dürrtig]. Ott csak egy avagy két igaz lelki pásztor is vékonydadon tengeti életet (Zvon: Post. 330).

Vékonyít: tenno C. attenuo MA. dünn machen, vermindern PPB.

el-vékonyít: [attenuo; abdünnen]. Az ostia el vékonyítatik (Fél: Tan. 415).

ki-vékonyít: ∞ Anyira kivékonyította magát az ideiglenes dolgok körül, hogy akármely alkotmosságot a vételekre átvázoltat (Jly: Préd. II.229).

még-vékonyít: attenuo, extenuo C. [abdünnen]. Megékonyítom, erőtelenítem: attenuo PPB. A tészta ha igen sürű, ósa vízzel megvékonyítotod (Radv: Szak. 283). Keskeny az út és szoros a kapu, valaki oda szándékozik, meg-kell előbb éknyéttani magát (Csúzi: Síp. 606).

mégvékonyítás: extenuatio C

mégvékonyítatlan: inattenuatus C.

Vékonyítás: attenuatio C. MA. verdünnung, vermindern PPB.

Vékonyka, vékonyocska: tenniculus, subtenis C. MA. twas dünn ein wenig dünn PPB (Sam: Agend. 97).

Vékonyod-ik: gracilesco MA. dünn werden PPB. Az tonyoknak temérdekségek hová fellyeb mind inkább vékonyodtanak (MA: SB. 259).

még-vékonyodik, még-vékonyoszik: ∞ (Pesti: Fab. 27b. Frank: HasznK. 101b). Rósa vizet töltis hozzá, de így, hogy felettébb ne vékonyodjék meg (Radv: Szak. 284).

Vékonyság: tenuitas, subtilitas C. gracilitas, gracilitudo, exilitas MA. dünnigkei PPB. Azoc mélségencé végére nem mehetünc értelmünc vékonyosága miatt (Zvon: Post. I.14). Légyen beünnük vékonyoság a hívésben, gyorsaság az engedelmességben (Mad: Evang. 332).

[Vékonyul]

még-vékonyul: [debilitor; schwach werden]. En zemeim meg vékonyolanak magassagba neezen (DöbrC. 244). Vekóni es genge, mert isteni fegmel meg vékonyolt volt (501).

VEL-, VÉL- (halalaa!, kegilmehe!, zumtuchel HB. vele Helt: Krón. 1. *vellec* 13.16. *velle* Helt: UT. R1. *velle* Mel: Herb. 6. *velle* Ap: Vend. 566. Felv: SchSal. 30. *velle* Sylv: UT. I.6. *vellem* Helt: VigK. 81. *uelle* Tel: Evang. I.135. *velle* Vás: CanCat. 125. *veletekuel* EhrC. 155): cum C. [mit] **a)** Vele: secum C. Kezet nywyttan meg foga, eslem lagya adegan, myglen veletekuel ewzuen ez kutbulol ky hoza (EhrC. 155). Eggesebed te magadat en lahinamal (BécsiC. 44). Eggesöl ő feleségeuel: adhaerebit uxori suae (MünchC. 48). **V** is vele ígétő kövveze (GuayC. 376). Az Myska herczeg mynd ew flyaywal megfeleltenek (ÉrdyC. 295). Megholt gyermekivel egyemben (LevT. I.25). Vele lészen ő is Salamonnac (Valk: Gen. 17). A küsebbik mi közzülünk atyánkkal vagyon (Helt: Bibl. I. Móz. 42:13). Ha az ágyban fejed alá tészed, véled hordozod, a ligyót előzi (Mel: Herb. 116). Magasztaljátok az urat veleli őszre (Szék: Zsolt. 31). Halom könyveimmel egyitem (MA: Bibl. V.46). Priámus király feleségével Hekubával együtt nagy szomorúságban vannak (Hall: HHist. III.216). **b)** A funak akaratia egy volt a mennyei atianak akaratiaival (NagyszC. 105). Krisztus egyenlő atyához, egyaránt miel minden dolgot atyával (Mel: AT. 14). Bizony ő véle fertályos az nem volna (Bal: Epiu. 2). A testi halál mindenekkel köz (Megy: 3Jaj. II.104). Egyenlő állatú Krisztus az atyával (Mad: Evang. 753). Megezyez te véled minden gondolatom (Orczy: KöltH. 114). **c)** Vetekeдем ő velec en nepemen: disceptabo cum eis super populo meo (BécsiC. 209). Istennel ugy zol vala, mikpen io barat baratiával (VirgC. 86). En velem ingerkedőket megverel: adversantes mihi percussisti (KeszthC. 26). Megbékélének egymással (Helt: Krón. 11). Az ember jó szerencséjébe felettébb bátorodik, az istennel kelletlenkedik (Born: Préd. 396). Háza népével egyes és békeséges (Mel: Jóh. 52). Feddözék az nép Mózesrel (Kár: Bibl. I.138). Mikor vele való beszélését elvégezte volna: completis sermonibus (MA: Bibl. I.78). A mi ellenkezik az áhátatossággal és nem alkuszik a böcsületes erkölccsel (Fal: NE. 27). **d)** Ki tőt cüdakat tő veletec (BécsiC. 203). Irgalmazzon isten hű neepeewel (JordC. 244). Hogy kegyesül tegy vele (KeszthC. 251). Az gardian meg ieunte, mit ő tőt volna az tolvaiakkal (VirgC. 47). Ne legyen semmi közd avval az igazzal (Helt: UT. H4). Az ki mi jót cselekszik, Krisztussal cseleküsi azt (Zvon: Post. I.147). Ember gyakorta álmában is azon tépelődik, a mivel émette vagyon gondja (Pós: Igazs. I.475). Szabadok vagyunk vele, hogy magunkkal perbe szálljunk (Fal: NE. 91). Kéjded őket szépen, ne bánjanak véled ily kegyetlenképen (Orczy: KöltH. 15). Ne kevénykedj soha szegény adósoddal (44). **e)** Egészséggel: ave PPI. Maradjatok bekeewel (ÉrdyC. 651b). Nagy haraggal ki menek (VirgC. 47). Angyom igen beteges állapottal vagyon (LevT. II.237). Légy vigyázással egészségedre (364). Az Dávid soha semmi dolgaiban gonosszal nem volt (RMK. II.361). Az

asszonyállatok hajdon fővel ne legyenek (Konj: SzPál. 120). Habetával voltak (Czegl: Dág. 25). Látván nagy szépségét, tisztelettel lón hozzája (Mik: MulN. 16). Ez a szép asszony ilyen nemesi szándékkal volt (193). Isten hírével járjon kend: gehet ihr in gottes namen (Adami: Sip. 171). Kopasz fővel és fogatlan jönnek ide (NóPM. 44). **f** Bőndőlködne borral és olajjal (BécsiC. 207). Te zad bevelkedek gonozsággal (KeszthC. 136). Nyavalyas arpa kenyérral elegendhetnek meg (VirgC. 129). Kiket az őt arpa kegyérral meg elegítéttel (WinklC. 165). Mely földdel egy ember bír vala, kinek Hinnom vala neve (RMNy. II.18). Kevéssel megéri a természet, ha jól szoktatod (Czegl: ORoml. 17). Sokkal bír és nem tud vele élni (Fal: BE. 599). **g** (A fejedelem) harminczharmad magával, kik azon hajóban valának, elmerülének (ÉrdyC. 525b). Az bapka, kit Kegyelmed el nem akar venni, hanem négyével egy krajczárért, ketteivel egy pénzért vegye el (RMNy. III.32). Apró gyermekeskéket is szabályra lánytak és hármásával is az ló hátára kötözték (Born: Préd. 78). Az hadi nyereséget az hadi fejedelmek egynehány magokkal elosztják (Deesi: Sall. 36). Ide sereggel repülnek az emberek (MA: Scult. 31). A köszik-láról patakka kifolyó olaj (Lép: PThik. I.163). Két királyok jöttek, ezek másfél ezered magokkal voltak (Hall: HHist. II.99). A görögök úgy megfélemlettek, hogy még csak tekinteti előtt is csoportul szaladtanak (100). **h** Ha meg akarod békíteni testedet, doronggal hozzá (Czegl: MM. 191). Félre a tréfiával (Fal: NE. 19). Félre a büdös pompával, pad alá a káros játékkal (Fal: NU. 288). Mást mutatok: ide szemekkel, Androni (351). **i** Latiatue feleim zumtuchel (HB). Megkentet olayan en feyemet (KeszthC. 64). Csudakkal fénylen (DebrC. 17). Vetkeztem testi bővvel (VirgC. 9). Ha taláután az isten nem tud mindenféle nyelvel (RMK II.218). Egy bokorhoz kapazkodik ev kezeivel es labuival, alla egy alhatatlan izamo kevre (BodC. 15). Vérének kiomlásával, szörnyű szenvedésével megváltozott (LevT. II.273). Mind a két szemnedl bőven könyvezvén (Csizi: Sip. 277). **j** Tíztesseggel okeseitettét őtet (KulesC. 12). Egy hat lovú kölykával megajándékozta (Helt: Krón. 83). Az őt isten minden kívánság szerint való javával szerencsésítesse Nagyságodat (LevT. II.304). Imé az isten sok gazdagsággal szeretett bennünket (Káldi: Préd. I.460). **k** Nem csak kenyérral el ember (LordC. 362). Ilyen beszéddel él (RMNy. II.43). Perepütyöstül kóstalt tartják az prédikátorokat (Pázm: Kal. 135). Pap házik zsiróddal, töltözik kinseddel (Thaly: Adal. 18). Többször jóllakatja jókak árnyékával, bünük véle mint a konzvivő kutyával (Orezy: KöltH. 132). **l** Tartozik uala tíz ezer giraual (MünchC. 18). Draga arwal waltat-tatok meg (ÉrdyC. 405). A vázmatat meghozták, isten ezer annnyal fizesse Kinek (LevT. II.279). Nem tartozik azzal, hogy értse és álltálssa (Pázm: Kal. 87). Kénytelen lesz véle, hogy a rövid farsangért hosszú böjttel adózzon (Fal: NE. 23). Kénytelen vala véle, hogy megadná magát (Fal: TE. 670). **m** Isteni iozagoknak viragual dichekédál (VirgC. 66). Ereg ol inuár és kerkődyol szépséggöddel (Helt: Mes. 415). Biztat-nak jó reményéggel (LevT. II.380). Előjáró levelében mivel vétkesiti a Kalauzt Baldnious (Pázm: LuthV. 11). **n** Mindent iol tór: siketekkel hallatott (surdos fecit audire) es nemakkal zolatot (DebrC. 367). Ő vele zabadittatta ki a mi atyankat (DebrC. 66). Adanot a Ewat ő vétkezettte paradicsombi es Abelt Kaimmal ő ölettette meg (193). Hatalmasságomat megismérttem vélek (Pázm: Préd. 150). Megsepretem házamat szolgálummal: purgare faciam domum meam per servam (Corp-gramm. 285). Oly könnyen szóltathatsz az kövökkel, mely könnyen ő vélek hallgathatsz (DJB: Rézség. 22). Szeretett és szeret, ha szinte annyit szenvedettél is vele (Mik: MulN. 301). **o** Kesertetekkel haborgattatol (VitkC. 68). Kinek keze-vel megaldatunk (DomC. 190). Külső formájával nem kell csalattatni, gonosz szokott jónak, jó rossznak látszatni (Orezy:

KöltH. 34). **p** Lattanak engemeth es fewel raasztanak: me-verunt capita sua (KeszthC. 306). A mit ott lelz, aldozzal vele ennekem (VirgC. 14). Nagy sokképen esüfolkodol érsek az Krisztussal (RMK. II.220). Kd mi velünk nem is osztott Kévy Ferencz elist marháival (LevT. II.266). Kövökkel és ganajjal ki hajgálnának a városból (Mon: KépT. 48b). Az Ju-piter menyűtő kövökkel hajgálódhék (MA: Scult. 400). Mi nyertek fecsélve pazarlott kinscekkel? Azt, hogy idegen had osztott ezekkel (Orezy: KöltSz. 42.182). **q** Teljesseggel semmikepen nem akarja (DehrC. 206). Történettel egy veen ember ywa oda el menween az wton (ÉrdyC. 548b). Fel szóval kiáltunk (Born: Ének 146). Minden úttal okot keresett (Monrók. III.132). Egyáltalában nem mondhatjuk, hanem csak okkal és hával (Tel: Evang. 159b). Egy-egy epulot ren-del által olvasván (Zvon: Post. I.14). Az te szerelmed minden illendő vttal es modal inceze és kezeréce, hogy vthoz készül-ión (Zvon: Osand. C3). Módgyával (modesto) menteged maga-dat (Com: Jan. 194). Külső országoknak tánczeit is módjával ropja (Fal: NE. 29). Hogy őtet megverhesse és véle okkal-móddal élhessen (Fal: UE. 390). Az állhatatos embernek más szerrel vagyon dolga (Fal: BE. 607). **r** Halálnec halálal halz (HB). Meg nevetenek engemet nevetessel: subsannaverunt me subsannatione (KeszthC. 82). Isteny ymadással ymadny (ÉrdyC. 588b). Christus az ew hywet meg algya atyay aldomással (13). Csak a választottakat hívja (Christus hathatós hivatallal (Matkó: BCsák. 363). **s** **z** Maradna az morsakétkban hét kosárral (Zvon: Post. II.185). Aligha adják marokkal is azt, a mit eddig vékával (Monrók. VIII.260). **z** Naggál kőnnel (GuaryC. 7). Kihál naggyal nagyobb érdemet venne (VirgC. 90). Hétszerrel keményebben ostorozlak titeket: addam plagas vestras in septuplum (MA: Bibl. I.114). Többen valának az Le-vitákna! egynéhányval (119). A szent háromságban nem több a kettő, mint az egy (Biró: Préd. 115). **t** A földtől fel alvan három sengel (Nádc. 667). Az Embőstőljön csak kicsinyel belől Doboz felől vontak egy holt embert (BékHajd. II.224). **z** Annak előtte harmad nappal (VitkC. 38). Nem sok idővel annak utána megházasula (Helt: Krón. 196). Az utolsó lave-lét ennek előtte húsz esztendővel irta Ked, de hogy ne filent-sek, ennek előtte húsz nappal (Mik: TLov. 52. lev.). Ezelőtti ötöd nappal szállotta meg az vezér passa. Esztergomot (Tud-Tár 1839. 256). **s** Ez világi emberek sokkal külömbet vének az evangeliom felől, hogy nem mint kellene (Tel: Evang. II. 223b). Valami kevéssel külömben esik néha az újág (Pázm: Imáds. Xxx 5). Sokkal másféle gondolattal jöttem ide mint a mellyel kijöttem (Mik: MulN. 286). **z** Természetek nem sokkal külömböz az mezei es hazi mentánc (Mel: Herb. 104). Nemde ti sokkal külömböztök azoktól: nonne vos magis pluris estis illis (Fél: Bibl. 9). Sokkal is meghaladta (Deesi: Adag. 206). **t** Zolással es nyelvel jdegen vala (DomC.96). Al vala fia jsten az egben, tekintettel rettenetes (177). Nagy okakat állól mwlnak eerdemmel (ÉrdyC. 558b). Idővel nagyobb (Pázm: Préd. 855). Ékesebb vagy ábrázattal az emberek fiainal (Mád: Evang. 748). **n** Az hidon által költözék, noha nagy kárával, mert együtt a hid elromolván, számtalan sok tatár veszt a vízben (Lászy: Krón. 66). Több böcsülettel val generális uram, mikor országa hasznával, kevés vérontással elő tudja szerezni a kellendő békeséget (Fal: NA. 194). **v** Juk Zominsággal meg azottac: arecentes in siti (BécsiC. 45) Elhel elnevez: fume pereu (MünchC. 147). Zomei a verrel es a sirással meghomaliosultak (WinklC. 94). Meghalnak hideggel (VirgC. 103). Latta, hogy a szarvas az fűvet ette és meggyógyult vele (Mel: Herb. 40). A dajkák ha eszik, isszák, sok tejek lészen vele (167). Fertelmesek lennétek az tisztatalan állatoknak meg-ételével (Kár: Bibl. 198). A hét dombon ülő asszony azaz Róma részeg a szentek vérével (Pázm: LuthV. 351). A sar-kantyúzással nem húzik a ló (Czegl: Japh. 159). Némelyek

szomjúval meg is halának (Káldi: Préd. 1428). Avval meg nem menekedel a hiúttetéstől, hogy veled sok más vét (Fal: 515).
 ✕ [idő] Ionas volt a cetnek hasában három nappal és három
 eyel (MünchC. 36). Nínchen mastansaggal nyugodalomnak
 idele (DebrC. 623). Az mezei virág holval reggel megvirágozik,
 ovsóvra elhervad (RMK. II.70). Hogy napvilággal a denevér
 soha ne járhatna (Pesti: Fab. 23b). Ez úttal is meghallgata
 az úr engemet (Helt: Bibl. I. Ppp). Egy uttal két munkát
 vinni végben (Kisv: Adag. 541). Heted úttal monda: septima
 vice ait (Kár: Bibl. 1325). Ősszel elmenő madarak: aves comen-
 tes PP.

VÉL (vél: Sylv: UT. II.113. RMNy. II.208. LevT. I.265.
 Beres: Lev. 491): arbitror NémGl. 207. puto 150. existimo,
 opinor, censeo, conjecto, autumo C. opinor, reor MA. meinen,
 mutmassen PPB. Nem velik voth: non sperabant NémGl. 118.
 Nag' örömmek villittek: pro summo gaudio ducite (Sylv: UT.
 II.113). Nem iár a szent lélec mindenút a grammatica vtán,
 miképen nekic vélic (Helt: Bibl. I. e4). Azt vélém, talan nín-
 chen isteni félelem e helyen (Helt: Bibl. I. b). Falat rakatham,
 hogh azt vylem, oda az fele el nem dewl (LevT. I.265).
 Egyéb nyavaljiját én nem vélem, hanem az tudód, nájai rot-
 hadt (II.27). Ha a bolond vízszeg halgatna, bölcsnee vélneicé
 (SalMark. E5). Semmi gazdagságot nem vélec az királyi pál-
 tához hasonlítani (Kár: Bibl. I.639). Ígyen sem vélneie
 az ember, mikor ötet meg fogia mint Szent Palt (Tel: Evang.
 II.513). Vgyan azt is vélneic, hogy semmire nem kellene ne-
 kűnc (Sib: VigK. Dii). Veluen, hog' ő az vti tarsasagban
 volna, iőnenek eg napi iaro vtat (Fél: Bibl. I.89). A mi életünk
 tőggőben vagon és mikor nem vélnök, akkor le-szakad
 (Pázm: Préd. 70). Magadat nálánál jobnak nem kellene vél-
 néd (Pázm: K'l. 9). Hogy vélye magbát tudosnak lenni (Bal:
 Epin. 9). Babonaságból vélni: hariolari (Com: Jan. 130). Az
 ellenség erejéhez magát elégtelenec itéli, véli lenni (144).
 Hitvánul cselekedni semminec véli (177). Egy fekete szerehen
 ló volt alatta, nem vélnéd, hogy éri földet száraz lába (Zrinyi
 132). Az török seregek azt vélik vala, hogy péchi seregek
 (51). Engemet semminec vélsz kenély voltodban (II.117). Vél-
 vén nyavalások, hogy satz adásokkal tőle menekednének
 (Paskó: ESir. A4). Azt se vélje Nagyságod, elfelejtettem volna
 Nagyságod principiumait (Beres: Lev. 491). Véliték-e, mitől
 származott legyen ilyen nem böcsületi (Csúzi: Sip. 64). Talám
 úgy vélsz, hogy itt vagy már békességben (Kónyi: HRom.
 25).

[szólások]. Siessen haza Kd, mert oka vagon, de Kd semmi
 gonoszra ne vélje (Nád: Lev. 76). Gonoszra ne vélyled
 (Frank: HasznK. 24). Igen nagyra kel vélni, hogy ember
 ndosságokkal meg légyen terhelteve és nem gondol véle (Ily:
 Préd. II. 50b). Ravaszkodásra ne vélje a mit irtam
 (Fal: UE. 362). Kérem az istenért is Kegyelmedet, tréfára
 nem vélvén az dolgokat, inkább gondolkodjék máskép az
 dolgokról (Gér: KárCs. IV.404). Te Kd semire egebre ne
 villije az en mostanj irasomoth (RMNy. II.208). Nem tudá
 mire vélni hirtelen támadott gyötrelmeit (Fal: NE. 77).

el-vél: [puto, opinor: meinen, glauben]. Minthogy egy
 hintóval monda lenni, elvéltém, hogy nincs (LevT. II.270).
 Hogyha az gazdagságnak anyi haszna volna, az mennyit
 ember magában elvél és ábrázol (MA: SB. 134). El-vélhetni
 nem homályosan, hogy azon a trombita szon isteni hathato
 kiáltás értessék (GKat: Titk. 362). Ugy várvin a Keményt el-
 vélt fűdejére (Gyöngy: KJ. 79).

elvélte: [raro; selten]. Itt mi nállunk tak elvélte találko-
 zik deákos, tudós (Megy: Dial. 95). Ott a tájon csak éjféls
 hajnal jelentő kakas is elvélte találta (ErdTörtAd. IV.237).
 Már nyomdoki is elvélte látszanak a pogányságnak (SzD:
 MMir. 328).

maga-elvélte: [insolentia; selbstüberhebung]. Való, hogy
 maga elvéltében boldog lehet az vigasztalás miatt (Fal: UE.
 120). Duplín okos, a ki nagyol' érdemében, hogy sem maga
 elvéltében (429). Noha meg-tellett ez a tarka világ sok-féle
 bolondokkal, egy sinten, a ki a maga elvéltében az, se a ki
 gyann-kérdésbe venné, az-é, nem-é (469). Kiki maga elvéltében
 azt tartja, hogy mellette az igazság (507). A puffadozó kevés
 nem találja helyét maga elvéltében (Fal: BE. 589).

elvéelve: [interdum; manchmal]. Találtatnak el véelve, kik
 ezzel az nagy szabadsággal nem élnek (Pázm: Kal. 222).

[még-vél]

mégvélhetetlen: [incredibilis; ungläublich]. Az ő meg-
 vélhetetlen nag' zerelmeből az aytatos zerelmeket mindenestől
 fogva hozzaya ragadga (NagyszC. 43).

Vélekőd-ik: opinor C. MA. vermuten, meinen PPB. Által
 mene az helyen, mely helyen velekedyk vala ez zent atya,
 hogy evneky zeretteek volna halának keez vezedelmeot
 (DomC. 25). A törökce czendeszségben valának és aluszac
 vala, mert semmit nem vélekődnece vala efféléről (Helt: Krón.
 94). A varat a kilesről ha valaki le vakarna, a kiles vgyon ot
 maradna, íg velekednek vala azok is (Mod: Apol. 328). Elhit-
 tem, azt is vélekedi Kegyelmed (Évk. XIII.61). Es megfelel:
 ugyanis nem kel ugy vélekedni (Ily: Préd. III.167). Isten lelke
 nélkül-való eszeskedés az, ha valaki azt vitatná és úgy véle-
 kedne (Bíró: Angy. 827). A bölcs nem választ vélekedve, hanem
 ahöz áll, a mi fontosabb (Fal: UE. 507).

Vélekődés: conjectura NémGl. 108. opinio, opinatio C.
 meimung, mutmassung PPB. Az isten tisztességet akarja meg
 küslelbiteni gonosz vélekedesec tamasztasual (Helt: Bibl.
 I. b3). Ez vilagi haszonnac vélekedeseért (Born: Préd. 425b).
 Masod nap az Jugurtanac velekedese kiüfl Thalához intanac
 (Deesi: SallJ. 62). Ugyan ottan meg hamissettya sok szokak
 vélekedéseket (Zvon: Osiaud. 57). Hogy ha a papa etneuk
 voltarul veleködés vagon, tahat keszeretheti, hogy meg mondya,
 mit ert az hitről (94). Mint kellene az el-áradott sok hamis
 vélekedéseknek folyását által-gátolni (Pázm: Kal. 44). Kút-fejet
 is mutatánk az atya fiak tanításában, melyből szükségképpen
 származik ez az egy hitnek elég-voltarul gondolatott vélekedés
 (Pázm: Kal. 755). Ez nem hitünknek vallása, hanem opinio:
 vélekedés (Pázm: LuthV. 262). Olly dolgok, melyekről az
 ecclesia vélekedést enged (300). Megeskütnene, hogy ez vagy
 amaz vélekődés értelem mellett megmaradnac (MA: Scult. 43).
 Az fő catholicus írök megbizonyították az ti bagymazban tépe-
 lődő és tébolgó vélekedések ellen fűduességes tudományunkat
 (Bal: CsIsk. 199). Impedimentuna a mi igyekezettünknek a
 felettébb való szabadságnak vélekedése (Zrinyi II.196). Ellen-
 kezdő vélekedésben voltac (Ozegl: Japh. 13). Azzal senki hal-
 vélekedést ne vehessen szívhén, hogy Nagyságod a maga pri-
 vátumát a közjónak eleiben tette (Beres: Lev. 474). Némellyek
 olly vélekedésben vannak a dolog felől, hogy a job lator meg-
 menthette volna életét, ha el-tagadta volna a Kristust (Fal:
 NE. 54). Mikor elfogta már elménket vélekedestünk, untig
 találunk okokat, hogy hozzá ragaszkodjunk (Fal: UE. 507).
 Sok-felé ágazodnak a vizek, vélekedések (SzD: MVir. 15). Sok
 ág-bogú kérdések, vélekedések (15).

Véletlen: 1) inopinns, inopinatus, inopinabilis, improvisus
 C. unverhofft PPB. [unvermutlich]. Zent Damancos atyánk ez
 veletlen halának vezedelmeen zvynek gyekerebevl kevyne-
 revle (DomC. 69). Ez veletlen es nevolvas hírt haluan az bagya
 meg zomorodeek (70). Véletlen veszél (Deesi: Adag. 282). Mikor
 Assvérus királynak halálára szándékoztak, Mardochaeus meg
 jelente az királynak véletlen veszedelmét (Pázm: Kal. 420). Fel-
 fűvalkodtatá az véletlen bíróságnak méltóságával az embereket
 (502). Mikor a szent írás lopóhoz hasonlittya a halált, jelenti

a halálnak véletlen-voltát, bizonytalan óráját (Pázm: Préd. 990). Véletlen nagy örömben részesítéce (Zvon: Post. 1681). Véletlen bír dobhantya a fűlét (Hall: Illist. III.64). Reá rohantanak némely pártitűk és véletlen halállal megölték őtet (Illy: Préd. 1.6). Az értelmes ember előtt nem minden véletlen történet (Fal: UE. 375). Az okos lovagló gyors páripáját száján tartja, netalántán sebes futtában véletlen botlással letegye urát szegyenvallással (422). **2)** [miraculum; wunder]. Betelenek felelmenel monduan: mert lattuk véletleneket ma: quia vidimus mirabilia (Pál: Bibl. 1.95). A véletlenek elretten (Com: Jan. 196). **3)** inopinante, exinsperato, extempore C. [unvermutet]. Véletlen őket mind lesben lépéc (Görcs: Máty. 66). A ki ellenséget véletlen akarja veszteni, nem fenyegetődik (Pázm: Préd. 7). Az keresztne éles törít nem hirtelenben és véletlen járótól által az mi szívünkben (MA: Scult. 98). Az gyertyából véletlen egy szikra esik az királyra, felgyntya azt (MA: SB. 29). El kell vitettetni az én népemnek véletlen (17). Esztelen, közlünk el menél ilyen véletlen (Zrínyi I.118). Chak te gyógyíthatnál ó fátum, hogy ha késmárkot nyakamban vetüél véletlen (II.135).

Véletlenül: inopinata, exinato, improvis C. inopinunter MA. unversehens PPB. Törődyén, szép leányt miként nyerhetné meg, véletlenül szegény de csalatkozott meg (Zrínyi I.21). Hogy Ibrahim basa őtet meg győzte, oka volt, véletlenül életét veszte (147). Az isten nem akarta azt a tüzet bocsátani véletlenül, hanem előbbcsátott némely szikrákat (Illy: Préd. II.491). Azon ével véletlenül meg ítéik a romai táborn (Pethő: Krón. 4). A császár directorát véletlenül fekvő helyében által lőteté (262). Netalántan véletlenül reájok ütkezvén iszonyú újság legyen előttünk, mely megárhasson (Fal: UE. 424).

Vélhetetlen: inopinabilis MA. [unvermutet]. Ezt az velhetetlen változások nagy voltanac ki terjesztéséért az z. Jelec jelenti be tellyesedettne lemmi (EszT: IgAny. 462). Bizonyára ny és velhetetlen halálnac neme ez (Prág: Serk. 386).

Vélhetetlenül: [inopinanter; unvermutet]. Vélhetetlenül tőre raytoc termenece (Born: Préd. 77b).

Vélhető: opinabilis C. MA. [glaublich]. Sőt vélhető, hogy az öröög ómag is szegényli (Pázm: Kal. 215).

Vélte: [arbitrarius; meinel]. A ki egyszer maga személyével szerelemben esett, nagyra tartja magát, maga véltében tetejét járja a tekkeltességekek (Fal: NE. 99). Némelyek megnyugodnak azon, hogy egy valaki véltére nézve jők (Fal: UE. 480). Vala oly véltébe, hogy így majd senkinek nem tűnik szemébe (Gvad: Pósty. 32).

Vélte (véltá Helt: Mes. 179. 412): raro MA. selten PPB. Soha halaloskeppen nem veetközött, de meeg boehanando keppen ees veelte (ErdyC. 352). A nem thermetet zerenth walo balal igen welthe terthenyk (ÉrsC. 281). Előle erőszsakaek való czelekődött igen véltá kár nélkül leszen (Helt: Mes. 179). Igen véltá talál az ember egy hiw és álhattatos társra (412). Vélté találunk egy oly dolgot, melyről minnyájan, valakik írtak, emlékezetet tőttek (Pázm: Kal. 481). Szeretik minnyájan a Kriszt követőinek dütsőségét, de vélté találkoznak, kik tel-vállálják az ő követésének fáradságát (Pázm: Préd. 481). Igen vélté vagyen oly világos mondás a sz. írásban (Pázm: LuthV. 238). Vélté és ritkán s akkor is csupa emberi gyarlóságból estek meg (Fal: NE. 50). A szerencsét szívvel szoltuk óhajtani kedvesinknek, néha, noha igen vélté, seghetjük is (Fal: UE. 368). Ez a vétek nem is vélté a nagy rendekhez is ragaszkodik (391). Ne betsüld mindjárt nagyra, a mi zájjal és zörgölődő pompával kezdődik, mert vélté fölel meg vége (Fal: BE. 611). Arra is vélté botsátkoznak, hogy dütsirettel valamit tudáltassanak (SzI: MVir. 88).

Véltan: [rare; selten]. E fabula azt jelenti, mely igen veltan talaltatik egy hiw barattya nagy rokonsaga embernek az emberek közet (Helt: Mes. 454).

Vélve: ∞ Ezeken kívül igen vélve ha valahol valami disznól, kaliba maradhatott a pogányság miatt (Szal: Krón. 405).

VELENCE (veletz Pesti: Nom. 1.40): **1)** fustagnum Pesti: Nom. lodix Major: Szót. 294. [barchent]. Lasmak, pokrotz, velen-eze: lodix Major: Szót. 294. Azt a vékony velenecét, a ki a falon ott maradt volt Görgényben, ha ott nem hagyaték, más: hozzátok a javában (TörtT. III.161). Minden hálószerzsámo egy fejr velenec s egy köpönyeg volt (Kem: Élet. 48). **2)** [vexillum ventorum index; wetterfahne]. Világi szerentse változó velenetze (Kisv: Adag. 59). Olyan a szerencse mint forgó velen-cze, nem áll soha egy nyomban (376).

VELLEJT: [lego; sammeln]. Kelyynded nywgodalmnak vtanna esmegh eegh kychynded erewth velleite (WinkC. 92. NádC. 359).

VÉLOM: [velum; tuch]. Ragadaak az nepek az velomot zyz zent Agotha azzonak koporsóyrol (ErdyC. 218b).

VELŐ: **1)** medulla C. MA. mark PPB. Te sebi-idek mel-seglie, kyk te ziz testődet által folyaak, tetemeideh ees velő-det ees belydet által hataak (WinkC. 255). Az istennek igei be hat a velőg es meg iteli a gondolatokat (Dáv: Útm. 104). Az ember hátta gerezdínece veleie (Kár: Bibl. 1.630b). Velőiket csontyokból is ki szívják (MA: SB. 118). A plántának bel, veleje leg-bellyeb van (Com: Jan. 21). A gyümölcshezo fának a gyökerei által jelentetik a szent hit, az ágak által a szeretet, a velő által jó és igaz igyekezett (Illy: Préd. II.151). Gond csontid hasitya, velődet szárazsitya s gyilkosa életednek (Kisv: Adag. 509). Egy nagy-szármnyú saskeselyő jőve a Libanusra és el-vivé a ezedrus-fának velejét (Szag: Aqu. 1). **2)** [vis; wesen]. A velejét írni-meg a dolognak: snbtilliter *prosequi PPB. A nagy hosszú könyvek veleje és számája a könyvek titulusában mutatódik (Pázm: Préd. 153). Ez rövideden veleje és széki a Kalauzban elő-hozot bizonyságoknak (Pázm: LuthV. 281). Igaz ecclesia volt a romai győlekezet, ot volt az igaz sz. írás és igaz veleje s béli a kereszténységnek (92). Ez tudomány magában foglallya az keresztényi religionae veleit vagy magvát (MA: Scult. 682). Ez széki és veleje mind azoknak a heába-való eseevègekeknek, melylyeket a farkas az ersek ajánló levelére bőfőgöt (Sall: Vár. 9). Szent Agoston igen erőssíti az szenteknek segítségül linásokat, ha te az veleiere érhetnél az szent Agoston írásának (Bal: CsIsk. 106). Az hűtnee veleiről szőlök (414). A derék szent írásnak veleiere kell szoritanunk az mi ellenkezev feleinket (Göntz: Rbab. 147b). Nem elég, hogy akár mely dolognak széki, veleje és belső mivolta kellemetes állapottal legyen (Fal: UE. 371).

[Szólások]. Előg szava vagyom, de kevés veleje (Pázm: Préd. c2). Róma városának meg az velője is ki szedet-tetet (Prág: Serk. 389). Valaminek az velejét keresni: cerebrum interius alicuius rei quaerere (Dacsi: Adag. 245).

agy-velő: cerebrum C. MA. Gehirn PPB. Agyvelőt borító lártya: pericranium PPB. Atal fagatae mind az ő ága veleiglen (DebrC. 315). Az meely kewen ki ottonttak vala agya velejt (ErdyC. 545). Az teweys bea meyen wala az agya weleybeun es (ÉrsC. 96). Igen használ az agyvelőnece, hallásnace (Mel: Herb. 22b). Agyoc veleie, bálec ki omlot (Born: Préd. 77b). Sz. Agoston és több hasonló fő emberek agya-veleje sem velt ugorka (Pázm: Kal. 793). Három belső érzékeség: adat tattanac, melyec az agy velőben lakoznac (Com: Jan. 64). A nyelvnek két ere vagyom, egyik a szívre szolgál másik a fűnek agyvelejére (Illy: Préd. II.235). Gyenge agyvelejét magtsípi (Misk: VKert. 262). Sokan abban török fejek s fogy agy-velejek, mint lehessen a szerelem dologát legmesterségessebben fizni (Fal: NE. 105).

csont-velő: [medulla; mark]. (1658. KNagy-sz. 27. Cseh OrvK. 27).

fő-velő: [cerebrum; Gehirn]. Meg zakaztuan az agi kert s meg a feje veleit es (WesprC. 88. Cseh: OrvK. 5). Mikor a ló a verdfényen a nagy járastul igen meghévül, a feje veleje meg-olvad (Cseh: OrvK. 74).

Velős: **(1)** medullatus MA. voll mark, fett PPB. Velős aldozatokat aldok teneked (AporC. 13). Szerez kenér lakodalmat kőnérből, velősből (Helt: Bibl. IV.13b). Tölcz meg az fuzokut válogatott velős konzockal (Kár: Bibl. II.131). Légy egy szép velős konzot, szép darab szelet szalonnát (TörtT.² 1368). Szemnek világot ad s testnek tisztaságot, agyat s elmét újít és a mellő csontot (Félv: SchSal. 29). A nagy vitéz szűnek bátorsága foganasotb, hogy sem akármelly testi tsontos, velős erő (Fal: UE. 394). Tsontos, velős erőnél is többet végez az ész (SzD: MVir. 121). **(2)** [medullatus; markig, kernig]. E fábulae vgyan velleiesec (Helt: Mes. 4). Bellarminus batvan lét velős hazug-
ságit említé az Concordiának (Pázm: Kal. 227). Ebben micsoda velős értelem foglaltatott (Bal: CsIsk. 132). Némelyek a könyveknek potrohát s temérdekségét nézik inkább, hogyseim belső velős jószágát (Fal: UE. 379).

[Közmondások]. Eb nyakára köt velős kontzot (Decsi: Adag. 321).

[Velősít]

még-velősít: [roboro; verstärken]. Az jó aszszonyiallat gyönyörködteti az ő ferjet es az ő tetemeit meg velősíti es megh kövéri (SalMark. 30). Kövéri a te csontaidat (Land: UjSegis. II.234).

Velősöd-ik: [firmor; stark werden]. Testében velősödik, erősödik (Fal: NU. 333).

még-velősödik: **(1)** [pingvesco; fett werden]. Meg velősödnek mint ég kővér ökör (Mel: Jóh. 53). **(2)** [corroboror; verstärken]. Kikben már megvesztet a jó, meg velősödött a rossz (Fal: NU. 291).

Velősön: [firmiter; stark]. Némelyek magát a Christus hitét velősön tartják: nonnulli medullitus ipsam fidem Christi tenent (Illy: Préd. I.208).

[Velőz-ik]

még-velőzik: [crassesco; fett werden]. Meg-hiznak es velőznek, minden gazdagsággal meg-töltöznek (Pázm: Préd. 25). Ma némely florentiai kalmárok meg-velőznek a szent Péter kincséből (Czegl: BDorg. 105).

mégvelőzés: [locupletatio; bereicherung]. Majtni Andris tisztességes rendit s török deákságával való megvelőzését inculcálván elmében, ígérteit tők (MonIrók VIII.318).

VÉN: senex, annilis, canus C. alt PPB. Vén kofa: anus C. Vén-aszszony képét viselni: *simulare anum PPB. Vén-aszszony: anus, vetula; vén-bába: anus, vetula PPB. Vala ez zent gyermekben eo kichin gyermeksegeben immar veen szíve es értelme (DomC. 4). Monda az veen atya: Hogy ket zemyes fazakat eede (ÉrdyC. 94b). Az ifjú Tobiasnac iambor feleséget szerze, a vén Tobiasnac, szöme világot meg ada (Helt: Bibl. I.12). Miért szeg meg a vényeknek szerzését: quare traditionem seniorum transgredimtur (Helt: ÚT. D7). Véneket az az plebanosokat rendelni; várasónként: per civitates constituas presbyteros (Helt: ÚT. I.17). Mikoron az veny Geysa hertzege el végeszszte volna beszédeit, az wrac tanácsba gyűléne (Helt: Krón. 28). Hoz az wr te ellened szemtelen népet, ki nem tiszteli az vén embert (Kár: Bibl. I.184). Az ven nepec es minden io gyermekek (Born: Ének. 266). E vilagon erezhinc minden rőndbélieket az czeez szopoktul fogua mind az venkorbelieket (Born: Préd. 306b). Sok vődnek vennyé az székben le üle Huszti: Aen. 20). Vén lóra könyeb terbet raký (Decsi: Adag.

151). Náladnál vényebbeket kéried mint atyádat, vén aszszonyokat mint anyádat (Zvon: Post. 155). Ti iffiak tisztellyétek az véneket (Com: Vest 102). A vén kornak melegeb es nedveseb levegő ég es eledel kívántaik (ACserc: Enc. 175). Feleségit Galambos uram gyalázatosan őzte ki Szakmárrúl, megtetszik, hogy vén kavalér (Bercs: Lev. 314). Hogy az isten vegye el a szája ízt annak a vén tsitsának (Kólyi: ÁM. 70).

[Közmondások]. Nem fog a vénem a ravasz tanács (SzD: MVir. 420).

Vénhéd-ik, vénhűsz-ik: senesco, seneo MA. alt werden PPB. Ifúsághoz hasonló volt özvegysejben vénhedett tisztasága (Pázm: Préd. 146. Hoffg. 135). A világ vénhűszik, a birodalmak változnak, romolnak (GKat: Váts. I.875). Amaz vénhűtt Carafa intimatiójából közönséges edictum jöve erről ki (Pós: Igazs. II.402).

el-vénhédik, el-vénhűszik: ~ Ősz, elvénhedett ember (MA: Bibl. I.457). Egy Márkos nevű fejedelem midőn már el-vénhedett volna, hivattya az urakat es mond nekik (Hall: HHist. II.141). Az elvénhedett ember olyan, mint a falra írott kép (SzD: MVir. 476).

ki-vénhédik: [consenesco; veralten]. Kézze lábba érte vagynak es gyakorolják miud addig, a míg teljességgel ki nem vénhednek belőle (Fal: NA. 159).

még-vénhédik, még-vénhűszik, még-vénhűszik: seneo, consenesco C. senesco MedLat. 172. alt werden PPB. Ifiab valem es ime meg venhőttem (DöhrC. 88). Mikor ifiab valal, övedzed vala magadot, holot kedeg meg venhöttel, egeb övedze teged (399). Azt tudjátok, hogy az isten megvénhűdött már, nem lát (RMK. II.213). Hogy megvénhűdött vala, haja es szakála megfehértült wala (IV.252). Mert midőn Czaba igen meg vénhedet volna, hozzá hiuata a fő népeket (Helt: Krón. 21). Dávid király immár meg vénhűtt vala (Kár: Bibl. I.300). Az angialok soba meg nem vénhesznek (Fél: Tan. 81). Ne utallyad meg a te anyadat, mikoron megvénhededik (Szár: Cat. N3). Azt írja, hogy 1636. esztendőben meg-vénhedik az Antichristus (Pázm: LuthV. 350). Kérem az köztetek levő véneket én, ki meg vénhettem (Lép: PTük. III.14). Meg vénhűt fejedelem ember, sokáig uralkodot (Prág: Serk. D2). Csac egyedül az tisztesség nem venhűszic meg (376). Meg vénhűszik az föld, el veszi szépségét (Zrinyi I.124). Minden egyéb vétkek meg-vénhednek, de a kívánság miundenkor újul es ifjodik a fősvényekben (Hall: HHist. II.102). Az ifu az ő uta szerint midőn megvénhedik, sem tavozik el attol (Illy: Préd. II.552b). Az oroszlánok a mikor megvénbednek, a harlangokban megvonszák magokat (Misk: VKert. 57). Kár vitéz férfinak, serény paripának megvénhedni időtől (Kisv: Adag. 545).

Vénhédés: [senectus; das alter]. Olly életben éllünk, mellyben az élet halál-nélkül, az ifúság vénhedés-nélkül, a jó akarat gyűlölködés-nélkül találtaik (Pázm: Préd. 625).

[Vénheszt]

még-vénheszt: [senem reddo; alt machen]. A búslulás fáraszt s idő előtt meg vénheszt (Kisv: Adag. 103).

Vénség: senectus, senium, grandaevitas, canities C. das alter PPB. Meg-gátolja dolgainkat a vénség: *avocat a rebus gerendis senectus PPB. Hirdetem te diczeretidet vensegiglen (AporC. 23). Tyzteletevs veenseg, evzseg lappag vala az gyeuge orcha alatt (DomC. 4). Ersebeth magzatot fogadot ew meheeben ew veesseegbeeben (ÉrdyC. 250b). Patricius vitéz kereszt-yensegre terween nagy veensegeben es yo hytbeu unleek ky (519). Jó vénségbe temettetőt el: sepultus in senectute bona (Helt: Bibl. I.F4). Szép vénséget azoc mind értene (Valk: Gen. 4). Maga bíró vénség (Decsi: Adag. 142). Hadra ifúság, tanácsra vénség kívántaik (209). A vénség csak harmad napig

tart (269). Ha idején meg nem halunk, a vénség rajtunk (Pázm: Préd. 74). Utolsó vénségeig nagy szentségben igazgatta az egész Ásiában-való ecclesiákat (137). Nem kedves isten előtt, ha fogyaték, hiús, rothadt vénségünket adgyuk neki (335). A ki gyermekiségben szelid és törvényes erköltsükhöz szokik, jó vénségbe növekedik belőle (338). Meg fosztatik az anya fiától, az kiből váratatik vala neki özevgysege istábjá (Zvon: Post. II.111). A vénség virágoz 50-től 60-ig, közéj szerű 60-tól 70-ig (ACsere: Enc. 168). Fogait meg ostromította a vénség (Czegl: Japh. 8). A mit ifjantat a nyers elme magában kapszol, még görbe vénségben is nehezen felejtí (Fal: NA. 157). Rántzosok és vénség miatt meg-görbültek (NótPM 44). Elég nyavalya a vénség (SzD: MVir. 65).

Vénül, vénhül: [senesco; alt werden]. Hirdetem te diezeretidet és venőtliglen isten ne hag engemet (AporC. 23). Az előtt gyakrabban irtunk egymásnak, mitől van a, talán attól, hogy vénülünk (Mik: TörL. 435).

el-vénül: [obsolesco; veralten]. Akár mely ditsőséges méltóság is idővel el-vénül és el-veszti az előbbi fiatal szépet (Fal: UE. 407).

még-vénül, még-vénhül: [consenesco; alt werden]. Mykoron meg veenewleudez, eegyebe ödvedez be teeghedet és oda vyzen, howa nem akarod (ÉrdyC. 175b). Meg wenűlek mynd een ellensegym kezeth: inveteravi inter omnes inimicos meos (KulesC. 9). Ylodegeneknek fny meg venűlenek: filii alieni inveterati sunt (33). Ábrahám igen gazdag vala, de idője szerűt igen meg vénhült vala (RMK. II.113). Ábrahám megvénhült, azért nem kéméli az ő kinest fiától (117). Az én wram meg venűlt, gyenyorúség vtan iarak e (Helt: Bibl. I.G4). Rólla így gondolá, meg venűhült volna (MFaz: Castr. C2). A puszpang fa meg nem szavasodik, se meg nem. vénül (ACsere: Enc. 232).

VENDÉG: 1) hospes, conviva, symposiastes C. gast PPB. Ah vendégnek mekezezy: nuptiae disemmbentium NémGL. 358. Vendéggé hinata minden nepet, ki lőlettec Susibam (BécsiC. 48). Ez vendégül lakozni vala (JordC. 741). Az wr tlyw., vendégeswl., vygan, lakozwan wr istennek aztalan (ÉrdyC. 512b). Midekor szabad egy vendéget magával el vinni (Deesi: Adag. 2). Semmire nem kellene most az vendég (130). Talán nem akkora érkezik levelem, mikor én gondolom, mert imen kevés vendégek mennek (LevT. II.280). Most az emberek nem tartják jó-lakásnak, ha vendégestől a gazda meg nem részeszik (Pázm: Préd. 220). Meg szabadulván az őrdög vendégtől (Zvon: Post. I.534). Hivatalos vendégek: invitati convivae (Com: Jan. 109). Nem úgy mint rabomat tartlak én tégedet, de mint magától jüt vitéz vendégemet (Zrinyi. I.69). Ebéd után szoros légyen házam a vendéggel (Fal: NE. 82). Ok nélkül is bétérnek hozzád és reád ütnek mint a hivatalos vendégek (Fal: UE. 426). 2) [extraneus; fremd, auswärtig]. Zomihozam es enekem innom adatoc, vendeg valec es befogadatoe engemet (MünehC. 62). Iewendwt mond az Crystws orzaganak epwewleseről, ky klymb klymb vendeg orzagbol gyewytetyk (AporC. 12). Hogy ky ment volna, az portan legottan lelenek elöl ket vendeg frateri (VirgC. 59). Ez vendeg atyafyaknak az zolgaltat, latom, hogy igen nagy zókseg (60). Vendég országokból néki sok hada lön (RMK. III.8). Az magyar nemzetű ezért utálják, vendégnépek éktelenül rútolják (191). Vendég útönjárót igen orroljátok (V.65). Thwdomanth tethyenek az oth walo plebanosnak es az byrounak, es ha walamy vendegh emberth es talhannak, wagy nemesset, wagy pirazthoth oth az koron (RMNy. III.75). Vitézkődök sokat vendég földeken (Göres: Máty. 2). Immar az soc vendec neppel mind az szallasoc az városban be tölte vala (Bori: Ének. 10). Vendeg vtan iartot igen orolyatoc (Hofgr. 265). Vendég a historiákban, a ki nem tudgya... (Pós: Igazs. I.381). 3) [subditus; falsch]. Vendeg zom: conspicillum Major: Szót. 162. Vendég huj: coma sub-

ditia, adventitia, eumentia, capillamentum PPB. Fodoréott vendég hajjal palástolgya kopaszszájút (Csúzi: Sjp. 55). Vezeték oról vel iparkodnak és vendég szárnyon röpdezek (Fal: NA. 242). Szedd-le borító hártájút, vendég szinét, ha igaz képit fogod látni, nem ijezget többet (Fal: SzE. 520). Ki sok vendégszín borítja az arcákat (Fal: BE. 611).

[Közmondások]. Hivatalos vendégnek aító meghet helye (Czegl: Japh. 170). Harnadnap vendégnek légyen neve (Kisv: Adag. 411).

Vendégél: convivio excipio MA. [bewirten]. Hol láttál uram érsek valahol oly dolgot, hogy valaki az holtakat vendéglette (RMK. II.219). Az mint ő akarja, nem úgy vendégli, mert szíme szórében szoktak szagzatni (Tin. 316). Egyuibán napiglan csak ott lenének, királyné asszontól vendégletének (RMK. IV.135). Hamar az királynak ez hírével lön, az vitéz Franciskó beérkezett legyen, nagy vigan vendéglé az király ebédre (IV.55). Miehassnak sem len jobban dolga, mert fittet is arzul vere Sedechias, az több prophetakat is az modon nemdelek (Tel: Evang. I.95). Lázárral és Mártával egyetenben Betánia kastélyban fogadván vendéglette Kristust (Pázm: Préd. 1227). A pohárnok bétölti az erős italt a korsóból a pohárokból és kezében adgya a vendéglő gazdának (Com: Orb. 117). Ezt mondgya vala Isák az ötet vendégleni akaro Jakobnak (Matkó: BCsák. 306). Kleopátra akkor völt olly fényessen, mikor vendéglette Pompejnst szívesen (Gyöngy: Cup. 611). Ki én sokakat vendéglettem, idögen asztaloknál nyalakodom (Fal: NU. 287).

[mög-vendégél]

mög-vendégelés: [convivium; bewirtung]. A megvendégelést a kiszópot palackoknak számáról ítélte (Fal: NU. 305).

Vendéglés: [convivium; bewirtung]. Az vendéglés vtan meg aiándékoza a királyt egy szertelen nagy aranyas kupával (Helt: Krón. 196).

Vendégeskéd-ik: convivor, epulor, comessor C. [schmausen]. Frisen vendégeskedni: saliare in modum *epulari PPB. Mostan az ispotalyoknac iöndelme elne isten tudgya howa kel, az ispotal mesterec es egyeb fogadozoc osztoznac soc helyen uelle es nendegeskednee belöle (Tel: Evang. I.353). Versengetetec ránta, ha ostianal kelletnek-e az ti vendégeskedő vachorakatok tartanotoc avagy köz kenyérral (Mon: Apol. 13—14). Midőn a mosbitikkal vendégeskedtek volna, a mosbiták leányival való kurválkodásra vetemedének (MA: SB. 21). Balthasar vendégeskedik éyjel nappal az ő udvari nemesseivel (52). Voltanak nála 155 emberek és ott vendégeskedtenek (TörT. I.562). Azt sítja, midőn ő vendégeskedik, tetteti az asszony, hogy megbetegedik (Gyöngy: Cup. 16). A kik csak vendégeskedni akarnának bégytinni, azokat bé ne boesassa (Beres: Lev. 403).

Vendégeskédés: epulatio, comessatio, concenatio t. [schmauserei]. Vendégeskedéssel avagy edgyött lakozással az ő javait el-költi (Com: Jan. 181). A vendégeskedés-közben gutta frésben hírtelen meg-holt fővény s kegyetlen Basta (Czegl: MM. Előb. 12). Nagy pompáskodásnak és vendégeskedésnek indúl a fejdelem (Monfrók XXVII.11).

Vendégeskédő: comessans C. epulo, comessor MA. schmauser, schlemmer PPB. Tobzódó avagy vendégeskedő: heluo sen epulo (Com: Jan. 181).

Vendégi: [hospitalis; gastfreundlich]. A kedves gazdagac vendégi ajándékok köldettetnee (Com: Jan. 194).

Vendégség: convivium C. epulum MA. gastmahl, schmaus PPB. Etető, méreg adó vendégség: epulae *carnitices PPB. A gonkerkedes vendégség után Irlmet siralomra hya (BécsiC. 202). Valaki fiat meg lazassitia, vendégséget zeröz, naginal

akabb az edős isten (DebrC. 140). Vendégségbe hívja a királyt s az egész tanácsot az Gereb László (Helt: Krón. 196). Szecsiné ne légy az gyakorta való vendégség miatt (Kár: Bibl. 661b). Egy menyekező lakasert auagy mas fele vendegsegadrt nem szanod el mutatnod az isten igeit (Born: Préd. 410b). Az isten hőkeket le vagatatt es vendegsegben hivia rea az ggi nadarakat (553). Eb vendégség: Phoci convivium (Deesi: Adag. 50). Midőn Jesus vendégségben volna, egy phariseus kezd így zólni az asztalnál (MA: Scult. 712). Csak világi vendégségben s ha ki innod semmit sem adna, mit mondanál (Mtkó: BCsák. 30). Ki-terjesztett kezekkel marasztalta vendégségben a jövényeket (Hall: HHist II.338). Kamuti Farkas felesége az lkkori vendégségben adatott be ételben avagy italban ártalmas szközt (Kem: Élet. 45). Veszélyekben forgott a tengeren vérrel folytt vendégségekben (GyöngyD: Char. 351). Bátor, bársóny, vendégség, jobb egy napi egészség (SzD: MVir. 263).

halotti-vendégség: [epulum funebre; leichenmahl]. Hogy ki-miült lelkek ne bujdósának széllyel, torokat és halotti vendégségekel tésznece vala (Com: Jan. 213)

kárlátó-vendégség: [reposita; nachgelage]. A menyekező után másodnap, kárlátó vendégségek lesznek (Com²: Jan. 97).

Vendégségi: convivalis MA. zur gasterei gehörig PPB. Vendégségi ital, rendre ivás: circumpotatio PPB.

VENDÉLY: acratophorum C. MAL. kübel, gelten PPB.

VENERÉK: [potus; getränk]. Valamit megest az mers venereket: et si mortificum quid biberit, arth: nocebit NémGl. 193. Az ereklebevl venerekucl ewremest es gyczeweguel enen felkelenek (EhrC. 131). Félem en vramat a kiralt, ki zerzet tñektec etket es venereket... Malazar vizuala az az etkeket es o venerekeknece horat (BécsiC. 118). Elmegéc en peretöm után, kie meg ágáac enuekem en keüerimet es en venerekemet (182). Iay ki venereket ad o haraffanac ereztuen o peiet (272). Lattonc tegedet zomiaztat es venereket attone enenek (MünchC. 62). Immar nem izom e zölő vezzőnece venerekből (101). Bort és semmi venereket nem izic es scent zeletel be-tellegesic (107). En testem bizoñ etek es en verem bizoñ venerec (182). En venerekemet siralmal elegetem vala (AporC. 32). Zomiozol nem vizet sem egebnem venereköth, hanem ynöcsökece idűőseget (NádC. 287). N'elvé sem marada artat-an, mert utalatos venerekkel itathak (290). En venerekemet sirással elvegetem vala (DöbrC. 179). Gőnyerkvtem enny keansagomzerent való etekel, venerekel (VirgC. 4). Se eozetet se pegey venerekethi, kyth zelőből ky zyrentlnnek, ne ygyanak (JördC. 129). Bodog zevlev tevke, kynek zezeybevl enne dynevc bevelkevdeek es velaguak, aduan nepuek elev venereket, zeit tanolsagnak venerekeet (DomC. 291). Zomebozeek, hogy az my lelky zaradsagwnknak venerekeet zolgaltathua (ÉrdyC. 189). Penzt kewltek mynden napon eetelre es venerekre (ÉrsC. 308). Een reyam tapsolnak vala, kyk venerekethi yznak vala (KeszthC. 169). Hamwth ezem vala mykeppen kenye-reth ees een venerekemethi siralmal egyeleytöm vala (266). Nagyon örül király minden népével, az bölcsekkel lakik jó venerékkal (RMK. IV.226).

VENIC, VENIT: [ostrea; hopfenbuche]. Juxta ripam in arboribus egus et wenuz sunt mete. 1257 (Wenzel. VII.470).

fejér-venit: clematis altera per sepes repens, convolvulus major Beythe: Nom. 3b. 4.

VENIKE, VENYIKE (zeleueneagyic Nyirkállai): resex, sarmenta C. ramentum, sarmentum MA. rebholz, reisig PPB. Venyike, szőlő-tőről le-mentszett vessző, kés-allya fa: resex PPB. Keppyaya mynt koettewnek wenyke wewew wala (Pesti: Fab. 11). Az szőlő vessző meg aszott es felszedik az több venikékucl es az tűzre vetik (Sylv: UT. I.151). Szurockal, czeppucl

és venikékucl gyuitogat (Kár: Bibl. II.159). A venyikéből nem hogy ágast vagy gerendát, de egy szegyet sem tsinálhatni (Pázm: Préd. 71). Soc venyiket szedet: congregavit sarmentorum aliquantum multitudinem (MA: Bibl. IV.135). Szőlő tővel s venikével völt bé vonva (MA: SB. 99). Tőknece venyikéje (Nad: Kert. 77). Meg-parantsollya Sándor, hogy venikéből szőnének hajót össze, azt vad bőrrrel bérellyék meg (Hall: HHist. I.47). A mely szőlő-tőt a vinczellér meg nem irtogat, hosszú venyikére terjed (Hal: Paizs. 37).

vad-venike: clematis PPB.

Venyikés: sarmentosus C. MA. voll rebholz PPB. Venyikés, harasztos, burkos: sarmentosus PPB.

VER (weer Pesti: NTest. 89. Szék: Krón. 48. Land: Uj-Segits. Előb. 1. Kónyi: HRom. 13): converbero, percutio, caedo, fligo, batuo, tundo, endo C. verbero, quatio MA. schlagen PPB. Ököllel veröm: colaphizo; tenyérrel verni: depalmare; cümbalmot verni: cymbalissare C. Orrát *verni valakinek: succutere naso talitrum PPB. Nag zernyen vereek (ÉrdyC. 526). A póroc beszekelnén a vízbe verni kezdéc erőssen a farkast (Helt: Mes. 284). Bűnnece erdemli, hogy minket eltig very (Born: Ének. 316). Nem verlec, sem rutollac (Tel: Fel. 11). A kovács a vasat az űlő vason veri (Com: Jan. 104). A zengő szerszámokat veri, zörgeti (168). Pyrites gyemant-kő verve adgya tűzét (Rim: Ének. 321). Az arany, noha kivül verettetik, semmi szozatot nem bocsát (Illy: Préd. I.32). A publikáns megtérvény semmit nem láttatik vala egyebet cselekedni, hanem a melyét verni (II.208). A kire tsapuak a mardozó tréfák, azokat miut a sebes menyköveknek szelleti szőnyen a földhez verik (Fal: UE. 385). Erős dárdájával sokat földre vere, maga feleynája verében hevere (Kónyi: HRom. 52).

[Szólások]. Fut Havasalföldre, sátorát fölszedte, nincs pénz az ebverte (Thaly: Adal. II.96). Némely lelkeket ott az havas eső vér (Czegl: MM. 252). Viradtig egy néhány ízben az eső igen verte (TörtT²: I.193). Esi, veri az hideg szegénység (MA: Scult. 27). A ki egyedül jár a kietlen pusztá erdőben, dauol, fityel magának, azonban minden felé neszez, vér a szíve (Vajda: Kriszt. II.75). Vmibe ver: Sok adósságba verni magát: *aes alienum cogere PPB. Ha valaki meg-bántya istenit szeretetlenségével, nem veri adósságban magát (Csúzi: Tromb. 615). Sedechiás kerálnak szemét kivágatá, békőba vereté (RMK. II.18). Békót forrasztott leveled lábamba, bintstbe vert (SzD: MVir. 347). Tsuportban akarják magokat verni (GKat: Titk. 79). Csoportba vervén magokat jüjjenek ide Kos Mihályhoz (RákF: Lev. 168). Drágán váltattunc meg, ezt veri elménkben szent Péter apastal (MA: Senlt. 432). Az ördög veri ezt eszekbe és rakogattya nyelvekre (Fal: SzE. 557). A mit az szetelenek egyszer fejekbe vernek, arról nem könnyen állnak el (Fal: UE. 459). Vétenek, a kil bizonyos dolgokat vernek fejekbe, hogy meglészenek, bolott bizonytalan (505). Egy parázna fertőzés ha gyónatlan s ódatlan marad, oda vér abba a tőzes kementzébe (Fal: NE. 36). Torkában akar verni Penélope egy dalaló jümbornak unalmas éuekét (Moln: JÉpil. Előb. XV). Tzigány fölön koholt purdi hazugságot torkodba verem (SzD: MVir. 225). A darvak a sas-keselyűt meglátván menten egy trupba verik magokat (Misk: VKert. 324). Valamíg a testben vagyon lelkiünk, kötözött és vasba-veretett rab a neve (Pázm: Préd. 68). A hajdúság nagyobbára elpusztúlt, némelyeket vasba vertek (TörtT²: III. 391). Egy gyilkosság oda vér abban a kínok völgyébe, hol szüntelen égni fogunk (Fal: NE. 37). Vmikez ver: Az minemű lud meghűek az vitteberghai doctorok, talam szaporann lobbano haraghiokban meegh az feleseghek asaghait is az feiekhez verik szeghennek (Ball: Epin. 7). Az más pártnak bizonyását egy phintéssel földhöz verhettyük (Pázm: Kal. 571). Házaink elpusztultak, pinceink kiüresedtek, egy szóval földöz

verettünk (Bercs: Lev. 402). A mardosó trefák, a kire ütnek, mint a sebess menykő szelleti földhöz verik (SzD: MVir. 436). *Vmin ver:* Jónás hogy ezt hallá, igen megrögtene, mert fél vala azon, hogy őt a g y o n verné (RMK. II.89). Az álnok Chain megdühöd vala, bottal ücséset őt agyon-verte vala (VI.249). Kayn az Abelt gereblyenel agyon veri vala (Hoffgr. 207). Christus agyon veri azokat, a kik nem alumnálnakottak (Bal: CsIsk. 11). Ezt az fene vadat vas pörlylőkkel nagy sok őrdeig csak elig verők agyon (Forró: Cart. 727). Dühös nevem költ, hogy könnyebben agyon verjenek (MonOkm. XIX.56). Gyakor kis pintőke agyon vér valaha (Thaly: VÉ. I.420). Szerettem volna agyon verni, mert conjungálni akarta magát (Bercs: Lev. 183). Az szent-györgyieknek 2 zászlót engedtek, de azokat agyon-vernén, azokat várom hozzám (459). Ha békeséget keres Józsika király, nem ver agyon bennünköt (530). Artzul-tsapni, ny a k o n verni, öklözni: *colaphum infringere, incutere PPB. Hogyha ki nyakon vert s tölled gürtsőt nem nyert, másszor dorongot hoz rád (Kisv: Adag. 528). Bíró is félt, hogy pofon veri az özvegy asszony (Czegl: MM. 189). Torkon verve akarja elvenni a nyilván való adósságot (Nyr. XII.80). Torkon verve meg folytott igaz ügynek földhöz verése (SzD: MVir. 485). *Vmire ver:* A melly pénzt ad néki a király magát ékesíteni, azt inkább' tsoporra veri (Könyi: VM. 10). Délszínre hordogatja, dobra veri legtitkosabb vétkét felebarátjának (Fal: NE. 89). Maga veri hangos dobra és fennny dísekedek vele (Fal: NU. 269). Másnak nem-szép dolga ne legyen rül örömedre, ne verd dobra (Fal: UE. 481). Az emberséges ember nem veri dobra, mint s hogy végezte dolgait (508). *Doctórságra* vertem magamat a compliment dolgában (Fal: Tét. 773). Éltre veri pénztét, elrejtí, s mintegy szentséget illetni nem meri (SzD: MVir. 169). Hogy mulandó bűtsületre, gazdagságra, hatalomra verhesd magadat, a világ a fő-fő emberek közülbit járattja veled könyörgő levelekkel (Fal: SzE. 545). Ki sok kíváncsítatja bozáz, a míg jó hitelle verje magát az új tiszt (Fal: UE. 143). Minden eszimat egy kaptára verni (Kisv: Adag. 151). *Vmit ver:* Lám egy példát ki nagy sokan mondának, ebet vernek előtte oroszának (RMK III.222). Sok jaj-kiáltásom veri az egeket (SzD: MVir. 75). Nem szunyátább azzal a hadi Márs, hogy sisakjában vér fészket a Pállás madara (Land: UjSegis. Előb. 1b) Röpiül ölőmben mintegy szép kertben, verj fészket benne (Thaly: VÉ. II.235). Német sas vert fészket már Sümeg várában, berdőt kiáltanak Vég-Simontornyában (268). Harag és irigység vert fészket szivekben (GyöngyD: MV. Előb. 12). Valahol jobbnak látja, mintegy fészket verjen magának (Bercs: Lev. 324). A hol a békeség fészket vér magának (Csúzi: Síp. 339). Ott fészket vert a tökéletesség és nyomát hagyta a mesterség (SzD: MVir. 327). Gyökereit vernek: radicesco PPB. Izraelben ewrókosoggal és az en hyweym köztört gyökereth (ÉrdyC. 475). Azok a fák vernek mélyeb' gyökereit, mellyeket a szél erősen ingat (Pázm: Préd. 35). Gyökereit nem verhet bennük a ki-zendült jó mag, hanem akár-melly kised kisérlettel ottan ki-szárad (345). A vétkes szokás gyökeret ver (Com: Jan. 177). Ez a csalo-közás gyökeret is vér, magot is bocsát (Fal: UE. 420). Hazul vitt észszel, azt szokták mondani, nehéz ha d a t verni (MonTME. V.250). Megtekinván czüvekes lovaimat is, az hol vadnak, és az marháimat is, az hol helyt veretnek (Montrók XV.83). Mikor megfőzöd, kitégyed a tűztől, hogy magában ízet verjen (Radv: Szak. 22). Haizter felezőldött, egy órákor késűlőt vertek, három órákor elmegy (Bercs: Lev. 197). Áfrikában teremnek olly nagy gyapjas ketskék, mellyeknek gyapjokból a hajósok köteleket vernek (Misk: VKert. 218). A szerelem idővel lángot vér és derék tűzzé valik (Fal: NE. 5). Az adó és vevő közt mindgyárt lángot ver és el-aluszik a barátság (Fal: NA. 242). A ki sok nyúl után fut, egyget sem vér (Fal: UE. 409). A brassaiak vertenek egy pénzt, mellynek egyik felin volt három ember-fő (Bod: Pol. 34). Utszákát ugyan hagynak, de

kiki oda veri sátorát, ahová tetszik (Mik: TörL. 360). Mi bátorság vett engem arra, hogy még Ásiában-is sátorot vertek lakásokra (Moh: JÉpül. 19). Ha szalonát nem vertél belé, vagy két tikmonyat is vethess bele (Radv: Szak. 164). Nem hiába vernén a s z e l e t: non aërem verberans (Helt: UT. 44). Nem kötelessége a nemességnek, hogy szemeket verő pom-pára szagasson (Fal: NU. 238). Képtelen különbség váltja őket, mely magok viseléséből kinéz és első tekintetre szemet ver (Fal: UE. 479). Oda siessen, az hol meghitt tábort verhet Nagyságod (Bercs: Lev. 740). Taytekot verwen: sese spumans (Pesti: NTest. 89). Az orra likjain langos szellők mennek, szája tajtékat vér, mint vízi istemek (Zrínyi I.32). Szájja tajtékat vér (Könyi: HRom. 13). Neked ver tanczot az a lantos (Tel: Fel. 100). Az tikmonyat eczetben verjed (Radv: Szak. 14). Az hideg tejből verj bővön tyukmonyat (181) Ezen zsínór őt felségének nem tetszik, arra a formára verettesse Kglá, mint a mostani kék övet verték a gombkötők (TörtT. III.379). A bibás mesterséggel vézi dolgának eleit, szép munkával selyem sinórt veret (Hall: III.100). *Vmivel ver:* El zenvedtek, ha ki tikteket arcel ver (DöbrC. 293). Yzaeltől arczul verettek (JordC. 164). Meene Ghörög orzagra, de oth ees arczul verettek (ÉrdyC. 401). Ersekek, pisekec, kogietlen hitlen pogan feiedelmec arczul verie a Jehova igaz mondo praedikátorit (Mel: Sám. 360). *Vmivel ver:* Regmdalv mester meg gyógyvhatatlan betegséggel verettek (DomC. 33).

[Közmondások]. Ne verd a diófát, melly bőv gyümölsőt ad: *beneficia a sponte offerentibus non sunt exigenda PPB.

által-ver: 1) transverbero C. configo, confodio MA. durchstechen PPB. Gherelyekkel atal vereek ewtet (ÉrdyC. 545). Pesti: Fab. 49. Kr.). Nyhan lezen az alnok, kit az vr Iesus atal veer az ű saianak ihleeseuel (Kom: SzPál. 359). Egy nimet az embert bárdal általueré (Montrók. III.49). Általveri őtet az atzélból csinált számszerig (MA: Bibl. I.461). Nagy Sándor által verte, ölte, vagdalta az legiob és nemessebb barátit (MA: SB. 11). Antonius ő maga által verte magát (22). A vadkan a vadász dárdával által veretettven megöletie (Com: Jan. 80). Pinheas a Zimrit és a Chozbit a parázmaságnak vétkében tapasztalván által veré (GKat: Váls. I.947). A vitézec hartzolnac kopjacekal által vernén (Com: Jan. 150). Csulárd igéket lövöldöznek, hogy felebaráttyok erszényit általveriek és kiüresíték (Ily: Préd. II.242). Verjük által az labanczot a más világra (Thaly: Adal. I.33). A nyil általveri a testet, az ártalmas szó a lelket (Fal: UE. 496). Által-verték kópjával oldalát (SzD: MVir. 458). **2)** transadigo MA. durchtreiben PPB. Mikoron az vad alma megfő, szép tisztá szítán általverjed (Radv: Szak. 23). Tedd ki az táblára az húsát, az levét szép tisztá szítán verd által (75). Aztán verd által a réz rostán a borsót (Radv: Csál. III.40). Az szépn megért somot fűzd meg erősen borban azután verd által egy tisztá szítán (49). Ludnak a máját petreselyem gyükérral megfőzni s által verni (TörtT. I.569). **3)** [transpello; durchtreiben]. Elég kárával általverte magát az német Erdélyben, de semmi alteratiót nem csinál (Bercs: Lev. 739).

általveret: [to transigere; das durchstechen]. Nem zeneted meeg en feiemnek tñuiskel atal veretot (VirgC. 35).

be-ver, bele-ver: 1) incutio C. MA. hineinschlagen PPB. Bé-verni az álgyu lyukát: tormentum bellicum occaecare, obstruere PPB. Az mig isten nem akaria, fogóul sem vo[n]-latiúki ki az tűnet, de a mikor fdeie vagyon, vas pörlylöl sem verhetik bé (Decsi: Adag. 103). Az épület fát kereső az élő fák a földre le teríti és pörlylöl az éket belé veri (Com: Jan. 103). Az hidszeget beverő porkoláb töröknek ad-tunk 1 t. (MonTME. I.306). **2)** [inculo; hineinpressen]. Az borenzát ha télre akared tartani, hogy meg ne érék, ha bé-vered az edénybe, fűzd bé fűlylöl jó friss dió levéllel (Lipp:

Cal. 46). **3)** [obduco; überziehen]. Tyúkmonynyal bé-verni az égett tagot: *ambusta occupare ovo PPBl. Által tördelt és bévert arany majecokkal gazdag szerszáma mint egy játszott a ragyogó nappal (Fal: TÉ. 637).

[Szólások]. Mikor fel akarod adni, ezetben verd bele az tikmonyat (Radv: Szak. 14).

beverés: incussus C.

egybe-ver: [concutio; zusammenschlagen]. Az kő hegieket meg zagata vgi, hōgi az nagi kő zakadasokat egibe vere (VirgC. 22). Mind egybe verik űres palaszkokat, ott az palaszkokat kiki mind elteré (RMK. II.78). A vigasságért szenvedésben irtozással egybe-veretett vala (Mad: Evang. 313).

egybenverés: collisus C. [das zusammenschlagen]. Az madianiták föld palaszkoknak egybe-verésével meggyőzetének (Szék: Kal. 585). Az isten tserép palatzkok egybe-verésével futamtatá a madianitákat (Pázm: Préd. 111).

el-ver: **1)** profigo, percello C. [zerschlagen]. El veree kősees ű zeleyketh (KeszthC. 202). Ez a kőeső mindent eluere: percussit grando in omni terra Aegypti cuncta (Helt: Bibl. I. Ff4). A kő eső auag a rogya vetésünket el veri (Kules: Evang. 257). **2)** [dispello; zertsreuen]. Mathias királ eg hadaual a Frideric nepet el veree es gikint mondatanac velő (Szék: Krón. 217). Az Luther czialradságának sűrű sőtéségét az tündőklő napiánál el veruén, az hazugok tánczokom való iárdotad megmutatom (Bal: CsIsk. 185). Mibelt fel-jő a nap, mindgyárat el-veri a sőtéséget (Mad: Evang. 130). **3)** [retineo, impedio; abhalten, verhindern]. Valamikor az adót be akartam küldeni, mindenkor elvert róla és azt mondotta, ne adjak adót, mert csak az ajándékkal is megéri a török (MonIrók VIII.64).

[Szólások]. A sztaginkat is a végre, hogy mind el-ver-jék, meghagytuk (MonIrók VIII.183). A mely búzát most elvertek s felszörtak, mind elvessék (TörtT.² III.157).

főlén-ver: [sturm läuten]. Egy harangot fölen kezdték verni (TörtT.² III.103).

fölre-ver: **1)** [propulso, inhibeo; zurückschlagen, abwehren]. Midőn ketten kardoskodnak, az egyic ütést méreget hozzá és hozzá csap, a másic meg-tartóztatya és fölre-veri (Com: Jan. 210). **2)** [sturm läuten]. Magával is ugy történt, fölre verték a harangot, alig szaladhatott (RákF: Lev. 106).

föl-ver: **1)** [affigo; anheften]. A léczek egy arányt veresenek föl egy singnyire egy mástul Lipp: PKert. I.17). **2)** [repello, excito; zurückschlagen, aufjagen]. Mikor Simon az váradi haddal ki jöven reájok, fel akarta őtet verni (TörtT.² I.445). Hadat bocsátának ki, kik Bithori hadát az falukon felverjék, ne hagyják meggyülekezni (594). Főlek rajta, hajnalban föl-verik egymást (Bercs: Lev. 36). Elment Komáromtól az német, akár felverték s akár felment magában az lovassa (150). Az győri pusztán fölverték az németeket s ráczokat Szekeresék (289). Nemcsak az templomokat felverték, de az plebánusokat kifosztván, az űr testét az földre hintették (345). Az német Kiliti nevű faluban fektiben felverte Károli uramat (434). **3)** [diripio, compilo; beranben]. Házat, templomot fel-verni: *compilare aedes, fana; az őltárokat fel-verni: *diripere aras; templom fel-verő: *violator templi; a kápolnát fel-verni: *apoliare fanum PPBl. Oszlán Ebesfalvát verik fel, oda is viseljen gondot Kd (LevT. II.335). Vertenek egész falukat fel, sok helyeken ütnek meg embereket (MonIrók VIII.428). Társzekertünket a miénk felvervén, három pokróczomat, két vánkósomat elvitték (TörtT.² III.375). Hat hajó gyalog német is ereszkedett le, Karvát fel verte (Bercs: Lev. 614).

[Szólások]. Á l o m b u l f e l - v e r n i v a l a k í t : j e m a u d e n i n s e i n e m b e s t e n s c h l a f e a u f w e c k e n (Adámi: SprachK. 212). F e l - v e r t e a d a j o k a t 50 m a g y a r f o r i n t r a , e g y s z a p u b o r s ó r a , e g y s z a p u d i ó r a (TörtT. VI.131). Valaki árát fölverem: contraliceor; ára fölverő: licitator C. Árrát fel-verem, másnál fellyebb kérem: licitor PPBl. Pénzre fel nem verte ezüst: *inflectum argentum PPBl. Lehúzzák titkainak fedelét, fészkeket felverik (SzD: MVir. 231). Ha elő mehet és fel verheti magát, ottan nem ember, hanem tirannus (Helt: Mes. 175). Nem érezvén jól magamat, mindazáltal felverém magamat kevéssé az francziák látogatására menvén (MonIrók XVIII.53). Magát felvervén a várbeli templomban vitette magát könyörgésre (TörtEml. II.14). Tegnap igen rosszúl voltam, alig verhettem fel magamat (Bercs: Lev. 303). Nyulat fel-verni: einen hasen aufreiben (Adámi: SprachK. 212). Minden rejtekeket meg bujjik s fel-verik (Gyöngy: Char. 42). A basa sátorai fel valónak verve (Mik: Törl. 353).

fölverés, fölverettetés: 1) [expugnatio; erstürmung]. Az ellenségtől megszállott város közel vagyon a felverettetéshez (Ily: Préd. I.444). **2)** [expulsio; austreibung]. Szentpéterről étszakával reá érne, hogy ugyan Karcsán felverisét próbálhatná (Bercs: Lev. 373).

[Szólások]. Gyors ér fel-verés: *citatus arteriarum pulsus; erek fel-verések: *pulsus venarum PPBl.

följebb-ver: [auctionor; versteigern]. Megmondtuk, hogy többet nem adunk az három ezernél reá, mert följebb nem verheti, az mivel ő adósa az aszszonyinak (LevT. II.45). Igyekezzenek azon, hogy följebb verjék az árendát (TörtT.² I.375).

hátra-ver: repello, regero, retundo C. reverbero MA. zurückschlagen, zurücktreiben PPB. Mesterségesen hátra verte legyen minden ő szándékokat (MA: Scult. 995).

hátraverés: repulsus C. repulsio MA. das zurücktreiben PPB

ki-ver: **1)** exendo, inendo, exentio, quatefacio C. ausschlagen PPB. Újjonnan ki-verem, ki-kovácsolom: recudo PPBl. A tűzkővel tüzet fűtünk és ki verünk (Com: Jan. 16). **2)** expulso C. expello MA. aujagen PPB. Ha egy felől *ki-verem, más felől bémegyec: antica exclusus portica recipiar MA. Kynek nyílván nem könnyen esett országából ki veretni, barlangokban segedelni, egli haborút szenvedni (Lép: PTük. I.130). Az lakodalom színe alatt anyuid magával jár, Máté vajdát kiverhessék országából (RákGy: Lev. 218). Az fekete székből az ekklesiát megkövcsse és az városból kiverettségék (TörMEml. I.79). Tomsa István vajdát az lengyelek kivervén Moldvából, háromszor is parancsoltak ő nagának, hogy segítséget adjon bemeoetelire (TörtT.² I.601). Valami Marsinyai gyütt meg Baváriából, azt mondja, őket kiverték (Bercs: Lev. 539). Mindeneket elkövete, hogy kiverje a fiának ezt a veszedelmes szándékát (Mik: MulN. 200). Azou igyekezett, hogy azt kiverje az elméből (310). Ebekkel a bokorból kiveni az ósós nyulakat, fűr s fogoly után járni űri szép mnltság (Fal: NE. 20). A testi kívánságoknak leg kisséb helyt se engedjen, még esze ágából is verje ki, hogy anyyival is inkább ki szornlyon szívéből (Fal: NA. 191). Királyi mnltság az ósós nyulakat bokorból kiveni (Fal: Vers. 864). A hazugságok úgy béoltattak fejébe, hogy semmi igazsággal ki nem verhettyük agyából (SzD: MVir. 226). **3)** [expressio; auspressen]. Mikor a csukát megöölöd, gyakd meg az farkán felyül való ízeit, abból erősen verd ki (Radv: Szak. 109).

[Szólások]. Miatta sok jantsárt ki-vert már a kórság (Könyi: HRom. 182). Nehezen vertem ki magamat az ágyból (Bercs: Lev. 613). Korán ki verém magamat ágyamból (Fal: TÉ. 770).

kiverés: [repulsio; vertreibung]. Híre vala már az cza szírnac, hogy ki verése lőt az ő tisztartományae (Cseng: Jer A3).

kiverhető: ductilis C.

lő-ver: 1) decutio C. MA. herabschlagen PPB. Láták az lősek, gyorsalkodának, az nap leverék heát palotáknak (Tin. 167). Verietek le az port: executite pulverem (Fél: Bibl. I.15). Az isten igazságának menyűtő kövő az embereknek nagyobb részét le veri es az örök tűzre le csőpölli (Lép: PTük. I.407). Filéménis néki vált egyenesen és lováról leveri Ulysses (Hall: HHist. III.106). Sokat meg-öl, sokat meg-sebesít, sokat lovokról le-vér közzőlők (107). A régi tapasztott kasokat jól meg ász-tal, a régi tapasztot le verd rolók (OrvK. 64). 2) [supero; überwinden]. Le veere az igazságot es igen meg szerenczeztetee (Szék: Krón. 48).

[Szólások]. Ezekről erőn erővel le verted eszemet (Fal: NA. 231). Le verte eszemet rólla (SzD: MVir. 458). Ne verd le reményed szívedről (354).

lőverés: decussus C. decussio MA. herunterschlagung PPB. *Szöllőszem-leverése: articulatio MA.

még-ver: 1) verbero, everbero, deverbero, ferio, caedo C. percutio MA. schlagen PPB. Verjen meg az isten: gott soll dich strafen Adami: SprachK. 212. Veried meg őtet en zerlememne aiaikiból (BécsiC. 30). Megh veröm a paptort ees el ozolnak a chordanak yohy (WinkC. 152). Daudot az vr isten meg akara verny mykeppen zerelmes fyat (CornC. 76). Az iduezeytev meg gyegegyga azokat, kyket meg veer (DomC. 37). Mynden oktalán een velem yngerkedeketh meg verel (KulesC. 4). Ez a kit Abraham meg voert vala Sodomanac el dulusa koran (Szék: Krón. 10). Az Izrael fiai közzül valo tisztartoc meg veretettene (Helt: Bibl. I.D4). Meg vér az isten (Mel: SzJán. 41). Meg vér tégedet az vr (Kár: Bibl. I.184). Megverett istentől (Born: Préd. 429b). Meg vér még az isten (Decsi: Adag. 130). Mikor jobb süllésében vagyon, vedd ki az tűztől, verd meg fával, hogy az sója lebuljon (Radv: Szak. 14). Bűneinkért meg-vér (Tyuk: Józ. 381). Uram jámborokat fogode rontani és hamissakért fogode meg verni (Zrinyi I.13). Megh vér isten tégedet (Czegl: ORoml. 15). Attól félték, hogy meg-vér (Bethl: Élet. II.54). Miltán azért az isten megverett heunünket (Thaly: Adal. II.41). Meg-verték két inasomat (Bercs: Lev. 280). Veszszőt tartanak a házban, gyakran megfenyítik, megsanyaritják, meg is verik a gyermeket (Bíró: Augy. 132). Istenem meg is vér, kitől is boszút kér szívem, mert szoretem (Anade: Vers. 34). 2) debello C. [repello; schlagen, zurückschlagen]. Kyketh el gyezween es megh verween el yzeok ewkoth (JordC. 312). Abram meg veere a meg kiralt, a kie Sodomat el rablottac vala (Szék: Krón. 11). Egyik Ákbáb király az Bécsben lakozik, ki az isten ellen nagyon hadakozik, nyilván meglátjátok, végre megveritek (RMK. V.134). Szemmel látott és füllel hallottat beszél, az békességet sohajtják, oda fel harczok volt s megverték őket (RákGy: Lev. 176). Szemerénél őt megveré, hajduit is elszélszété (Thaly: Adal. II.338). Haistert megverték (Bercs: Lev. 422). Látom szívetlenségét az hadnak, négyezer, három is megver szemben (692).

[Szólások]. Isten engem verjen meg (Bercs: Lev. 494). A plebánus térden állva átkozván a németet mondá: Ez az igaz isten, kit az átkozott nemzetség így szemtelenül tapod az földre, verje meg s meg is veri maga szent dűcsüségéért (345). Megverték sokszor az fejedet, üstükben is kaptál az szerdekért, szokszor verték orrodal téjülrét (Thaly: VÉ. II.4). Meg ver tégedet az vr száraz betegséggel, hideg leléssel, gyulaztó és izzadó betegséggel (Kár: Bibl. I.183b). Megh veren teghed vr ysten ryhesseggel, varassaggal (JordC. 258).

mégverés: 1) verberatio C. percussio MA. das schlagen PPB. 2) [clades; niederlage]. Ha Leopold megtudná Haister visszaszaladását s ezeknek megveréseket, nem várná az ostromot (Bercs: Lev. 200).

őszve-ver: quatio, contentio, conquasso, compulso, collido C. zusammenschlagen PPB. Őszve-veri az inát: collidit PPB. Kewuek magokat ewzneuuetek: saxa se invicem collidendo (EhrC. 54). Evzne veryk az ev tevrevket (CoruC. 73). Az isten engemet őszue tűre es vgyán őszue vere (Mel: Jób. 40). Verd őszue az pogányokat és föld apro pozdorjántként (MA: Bibl. V.3). Őriil, hogy eloge lett ebben kedvének, van nagy tapsolása őszve-verit kezének (GyöngyD: Cup. 619).

[Szólások]. Ha majd hadat verhetek össze, megé megyek az németnek (Bercs: Lev. 241). A csővre tekeret belfonalac változnac posztóvá, melyet a csapo őszve vér (Com: Jan. 97). Az mit őszveverhetek Haller s Esze Tanás hajdúiban, elküldöm az szorosra Stomfa felé (Bercs: Lev. 528). Géezi Zsigmondnak megbattam, hogy ha mit őszve-verhet az nógrádi hajduknak, azt is eleiben küldöm (559). Mint egy 3 ezere magokat őszve-ervén megerszett zászlókkal Győr alá esaptanak (Monlrók VIII.180). Mivel vigyázva voltunk és egyébaránt is őszvevertük volt magunkot, Pataknál tovább nem jüttek (TörtT. IV.71). Zalakna körül több hatezer oláblnál verte őszue magát. 1761 (Hazánk I.382). Ugyancsak üdő kell, míg ismét őszveveri magát (Bercs: Lev. 7). Őszue-ervén magokat a jautsárokkal Mik: TörL. 266). Ezen 4000 németnek másannan is gyült híre, de valamely baron Vilcek veri azt még csak őszue (Bercs: Lev. 151).

őszveverés: conquassatio, collisio, allisio C. concussio MA. das zusammenstossen, erschüttern PPB.

őszveverve: contextim C.

reá-ver: [impello; antreiben]. Látván a köz vitézlő rend az nagy veszedelmet, teljességesen eltágitotta az ostromot, Zólyomi hegyes törrel hajította reá, de semmiképen rák nem verhették őket (TörtT. IV.76).

[Szólások]. Csak isten Nagyságotat hozza minél előbb, bizony ráverem közel harmincezerre Nagyságot táborát (Bercs: Lev. 152).

széllyel-ver: [dispergo; zersprengen]. A seregeket meg szagatni, széllyel-verni: *disjicere agmina PPB. Midőn a nagy Sándor az indiai Porus királyt és minden hadait széllyel verte volna, egy nagy elefántját fogta el (Misk: VKert. 33). Ezer német gyalog volt commandérova az bagázsia után, azokat széllyelverték, levagdalták (Bercs: Lev. 43). Nekem is nagy bajom van Bajnóczczal, csak széllyelverik azokat mindgyárs (67).

viseza-ver: 1) repercutio C. reverbero MA. zurtückschlagen PPB. Mire verném vissza es meg hamissítanám az ő szent igretét (Helt: VigK. 84). Vissza-verett hang: tonus repercutus et resonans (Com: Jan. 62). Vissza-verem ellenem szegezett fegyveredet (SzD: MVir. 195). 2) [repello; zurückwerfen]. Az hadakat elküldtem mindenfelé, mert talán több is gyűthet addig, míg ezeket visszaverik (Bercs: Lev. 294). Visszevertük őket az előjáróját egész a táboráig hajtván előre (525). A ki magán erőszakot veszen, azon erőt nem vészen se harag se irigység, mind ezeknek ostromit megtöri vagy visszaveri (Fal: UE. 445).

visszaverés: recussus, repercutio C. zurtückschlagung PPB

Verd-ik: [plumas amitto, pellem exuo; abfedern. abhauen]. Vajha hűjából mint a kigyó ki-bujhatna, verdett orczájára gyengébb bőrt vonhatna (GyöngyD: KJ. 376). Meg-nőnek sugári verdett szárnyaannak is (Gyöngy: KJ. 61. SzD: MVir. 354).

még-verdik: ∞ Szörömet el-hányom, meg-verdem: glabesco Major: Szót. 242. Az érzékeny állatok tavaszi időben meg-verdenek (GKat: Vált. 1896). A sas az ő tollaitól gyakorta meg-verdik (233).

Verdögél, verdögöl: pulso, pulsito, cuso MA. oft schlagen PPB. Verdegelem, zörgetem, tsattogatom: pulso; zörgetek, erdegelem, ittügetem, kótogetom: pulso PPB. Annak sebes ányja az eget verdekleni láttaték (Szal: Krón. 544). Maga hátát verdögeli az ő farkával (Misk: VKert. 50). A farkas a ketskét farkával verdögeli (Misk: VKert. 184).

[Szólások] A kútnak vize is mint-egy sós vízre verdögél Gyöngy: Csup. 5).

hátra-verdögöl: propulso, repulso C.

Verdöget: [pulsito; wiederholt schlagen]. Az ő zemei meg nemalósodnak, az ő melle verdöget és az ő be rekedett torka mehezen vezen lelekzetet (BodC. 22b).

Verdős: pulso SL. [wiederholt schlagen]. Verdődöm, a föllet verdesem: pinso PPB.

által-verdős: cancello PPB.

Verdőd-ik: 1) [trepido; zappeln]. Bezzeg a kinek esze volna, nem tsak a hegyet nézné, melyre fáradva verdődik a világ útyán (Pázm: Préd. 88). A Kalaúz ki-feselhethetlen kötevényben verdődén, nyakokra fojtották (Pázm: LuthV. 2). A Balduinus csak verdődik és mint a lépben akadott madár lukább bé-keresi magát (43). Heában verdődöl ennek az argumentumnak első része ellen (Bal: CsIsk. 432). Fel sem kelhet, akár mint verdődgiék is (453). Heában verdődöl (Sámb: Isp. 45). Az eb mind addig verdődik, hogy felszabadul a lántból (Hall: HHist. II.52). A fenekére menvén a vízek, eleget verdődik ide s tova, ki akarván onnan mászni (Illy: SzÉlet. I.101).

2) [eluctor; sich durcharbeiten]. Sokat ellenséginben hátra bagyván előb-előb verdődik (Hall: HHist. III.110). A természetnek belénk oltott szép ajándékot ki-ékesítvén derék tekkellenségre verdődünk (Fal: CE. 365). A természet indílatának sebes folyása ellen kell evezniünk, midőn jóra verdődünk (SzD: MVir. 161).

által-verdődik: [eluctor; sich durcharbeiten]. Nem kell a sok ellenkező dologtól meg-iednünk, hanem által kell verdődünk, akár mely nehez munkája legyen is az érzékségnek (Land: UjSegits. I.540).

belé-verdődik: [incido; hineinfallen]. Ugyan belé-esik a késértésnek törben is ugyan belé-verdődik (Komár: Imáds. 235).

ki-verdődik: [eluctor; sich herausringen]. Ha az istennek kegyelmessége ki nem vonszon, magunk ki nem verdődünk az veszedelemből (Pázm: Kal. 749). Az igazság nyertes, mert noba ideig el-rejtetik, de ki-vergődik és győzedelmet vészen ellenkezőm (Pázm: Préd. 284). A mi későre lehet, mi is kiverdődék az tatárok közül (MonIrók VII.372). Nints oly akadály, melyből a vidám elmék ki nem tudnának verdődni (SzD: MVir. 18). Fel nem lábbad, ki nem verdődik betegségéből (63).

kiverdődés: [eliberatio; befreiung]. Azt ne itéld, mintha semmi reménség nem volna abból-való ki-verdődésről (Pazm: KT. 273).

még-verdődik: [depilor; sich abhaaren]. Szatirusok meg verdődnek, tépik egymás szakállát (Fal: Vers. 876).

Verdődés: [inctatio; das ringen]. Nem külömbek a te lassan mozogható verdődésid, mint mikor kősziklák ellen gyenge szelek lengedeznek (Bal: CsIsk. 44). Szem eleibe nem vetődött

egyéb az halavány vagy holt tetemeknél s embereknek tsekély verdődésénél (Moln: JÉpül. 93).

Veröget: succutio C.

még-veröget: [mulco; durchschlagen]. Talalaa kywl bw-doswan az fraterth, ottan fel fogataa és egy marok vészewel meg veröghetee (ÉrdyC. 246).

[öszve-veröget]

öszveverögetés: quassatio C.

Vereked-ik: couverbero, percutio, verberibus pugno MA. schlagen PPB. Mikor ő házában akarnák bévinni, az kamora környül kezdé verekedni (RMK. VI.127). Az házakat által-szökte az verekedő angyal (MA: Bibl. I.59). Az urok gyönyörködött benne, mikor az cselédje vígan volt, csak ne verekedett s ne veszekedett, mert azt el nem szenvedték (MonIrók XI. 360).

[Szólások]. Magam is délután megindulék és éjszakára Magyar-Sapádba verekedém (MonIrók XVIII.52). Az őrdögi késértetőknek ezac magunkban való elfőzesere ne verekedgyűnc (Zvon: Post. I.473). Egy szörszál a gé-gédre verekedvén meg-fulaszthat (Megy: 3Jaj II.153). Sok gázlással verekedtek vala Gyulára (Szal: Krón. 117). Partra verekedel általa ezekből, fel-szabadul hajód a forgó szelekből (GyöngyD: MV. 23). Nem a fél-félé-való helyeket választják magoknak, hanem ha csak lehet-is, a szegyfűre verekednek (Pós: Igazs. II.589). Külömböző esetek és módok által verekedhetni tisztekre (RendÉl. B2). Darins keves futo nti tarsaival egyetemben az Lycus folyo vizre verekedet vala: Dareus paucis fugae comitibus ad Lycum amnem contenderat (Forró: Curt. 205). Igyekezzél ép-pülni és arra verekedni, hogy bölcsességre juthas (Ker: Préd. 245). Onnan meg-indulván haza verekednek (GyöngyD: MV. 69). Nagy fáradtan más nap haza verekedett (Gvad: NTest. 148).

által-verekedik: [iter, aperio; sich durchschlagen]. Nagy erőszakkal az mennyei várat megostromolják és így verekedhetnek által és az országot megvehetik (MA: Scult. 46). Minden ő ellenségün, kísértetün és akadályün által verekedett (254).

be-verekedik, bele-verekedik: 1) [defatigatus peruenio; mühsam gelangen]. Az hideg loespocban este felé valami rossz helyre beverekedvén (MonIrók VII.354). 2) [penetro; sich hineinarbeiten]. Anynyira bele is verekedtenek volt ők az gonoszságba, hogy ugyan természeté vált volt ő benne (Szal: Krón. 670).

el-verekedik: [circumvago; herumwandeln]. Nyughataltan ember és minden felé elverekedik (EszM. II.371).

elő-verekedik: [se praeferre; sich hervorthun]. Érdemmel kell verekedned elő (SzD: MVir. 111).

föl-verekedik: [luctans conscendo, ascendo; sich hinauf-ringen]. Az kősziklanak tetejére fel verekedenek (Forró: Curt. 435). Azonban Vadászai lajtrán emelkedik, Kazai Jánossal fel-is verekedik (GyöngyD: MV. 110).

ki-verekedik: eluctor MA. sich herausringen PPB. Halálos-veszedelemből ki-verekedett: redivivus PPB. Habozo ten-gerbe keuertec, kiből immar egyszer kiverettek az nyugodalmas partra (Born: Préd. 300). Valami kevesed magával sok bolyongási ntán Máramarosra verekedett volt ki nagy gyalá-zattal (Szal: Krón. 25). Az veszedelemből kiverekettenec (MA: Bibl. I.133). A kie az tengeren hajo törést szenvednec, többire mind az vízbe vesznec, száz közül alig verekedhetic egy ki (MA: Scult. 676). Verekedgyél ki gonoszságnak örvényből (Lép: PTük. I.175). Szüksége vagyon oly segítségre, ki által ki vere-

kedhesség az fogságból (197). Az hívó ember midőn keserűséggel kísértettetik, ellene áll, boldó kiverel: edic (MA: Tan 740). Az anya-szent-egyház is vagy nyomorgattatik vagy kiveredik (Mad: Evang. 187). A trójai határnak parttyára nagy nehezen ki-verekednek (Hall: HHist III.46). Mennek az erdő-kön, botlanak, esnek-is, ezek közül végre ki-verekedének (GyöngyD: MV. 55). Én a völgyre tévén megyek sietéssel, hogy hamar lehetnék onnat ki-téréssel, ki-is-verekedem, de igen sokára (GyöngyD: Cnp. 655).

mög-verekedik, mög-verekészik: [confligo, congruor; sich schlagen, sich messen]. Mindenikben vala hat lat ezer ember, mindenik hárommal meg verekedni mer (Zrinyi I.22). Hallom, mondta Haiszter, megverekszik még egyszer velünk (Bercs: Lev. 256). Ha gyün az ellenség, vagy gyalázattal kell megtérnem előle, vagy megverekednem (692).

Verekedés: [pugna, certamen; schlagerei, kampf]. Tudod, az nap mely sok részegeskedés és verekedés mind napestig (Nád: Lev. 63). Azoknak nem hivataljok az verekedés, hanem zöndetés (Bercs: Lev. 292). Már meg nem lesz látom, verekedés nélkül talám csak ma vagy holnap is (585).

Verekedő: plagosus C. verbero MA. (Fél: Tan 328).

Verés: 1) percussio, concussura C. verheratio, verheratus, plaga MA. das schlagen PPB. Mind el dagadozott a feje a veréstől: *eolaphis tuber est totum caput PPB. Vereseknek zozatya, zeongese meze ky hallyk vala (DomC. 294). Ez verés-t, taglását jelenti, mert a kit megvernek, meg sederiesül a helie (Mel: SzJán. 407). El szennedi az számár az verést, ezak adgyanak enni (Decsi: Adag. 141). A eitharáknak kedves hangjok a szentek testeken eset verések és taglások (Land: UjSegít. I.682). **2)** [signatio; das prägen]. Az egész gyertyatartó tiszta aranyból egy verés vala (MA: Bibl. I.84).

[Szólások]. Enny sok feietekben verés után mongiátok és irátok vizza, a mit Pázmány ellen mondtok (Bal: CsIsk. 16).

aggszó-verés: [famigeratio; klatscherei]. Mit értesz a hivalkodó beszéden? Értem azokat az ag szó veréseket, melyeket az emberek piatzon, házak alatt szoltanak szaporétani (Pós: Igazs. II.108).

arcul-verés: [eolaphus; ohrfeige]. Te zenth arewl veresödert ottalmazzad meg vram een oreanathi myndön zeplőtöl (CzechC. 33). Zentseges orczainae areel verese (DebrC. 616).

dob-verés: [pulsus tympani; trommelschlag]. Az helt, holot az balvayn vala, biak vala az dob veresről (RMNy. II.48). Az had meg tére nagy dobjaveréssel (MonIrók III.12).

harang-verés: [pulsus campanarum; glockengeläute]. Az egyház őrző az harangoknak verésével a gyülekezetet az isteni szolgálatra egyben hívja (Com: Jan. 124).

ház-verés: [effractio forum; einbruch]. Kevesen járunk csak lopásnak, tolvajlásnak okáért, házverésen is tapasztalhattya (MonTME. I.158).

pap-verés: [verberatio sacerdotis; das prügeln eines priesters]. Ky az pap veresben wagyon, atoknak sentenciában esyk (Ver: Verb. 14).

pénz-verés: [cussio monetarum; münzschlag]. Választa ielos követesget: Györgyet a colozai erseket, Szecezi Miklóst. Karasítot a pénz verésnek mesterét (Helt: Krón. 154b).

ál-pénzverés: [cussio falsarum monetarum; das prägen falscher münzen]. Azoknak jozagat, kiket ál pénz verésben tapasztalnak, senki el ne foglalhassa (Ver: Verb. 264).

tégla-verés: [fictio laterculorum; das ziegelmaechen]. Kezdé sok pallörök által őket nehozítani téglaverésekkel, sárcsinálásokkal (RMK II.14).

Vereség: verber MA. schlag, streich PPB. Kek vereseg helye: vibex; méltó vereségre: verbero, verberens; vereségre méltó: mastigia C. Meg latom vessővel ő hamissagokat es veresekkel ő bűnököt (AporC. 47). Nem zenueted meg az en testemen valo vereségeket es ostorozásokat (VirgC. 35). Sanlus hertelenködyk vala az tanythwanyok ellen mynd fenyegbeteessel mynd vereseegghel (ÉrdyC. 205b). Meg latogatom ő byneketh veresegel: visitabo peccata eorum verberibus (KeszthC. 237). Az wra kezdé hyntetny mynd bezeddel mynd vereseggel (Pesti: Fab. 18b). A vereség miatt meg haland: accepto vulnere mortuus fuerit (Helt: Bibl. I.Mm4). Ha az istentelen vereséget erdemel, vonnyak le: sin eum, qui peccavit, dignum viderint plagis, prosternent (Helt: Bibl. I.Yyy). Az het angyaloknak het czapasie veresegi el vegezettettek (Mel: SzJán. 382). Vereségekkel sanyargatták mint gonosz-tévő (Pázin: Préd. 52). A bűnnek igaz 'zoldgya gyalázat, kissebség, vereség, halál (59). Az te vereség szenvedésed az én orvosságom, az te bánatod és szomorúságod az én örömem és vigaságom (MA: Scult. 472b). Szidalmat, vereséget erdemel (Com: Jan. 192).

Veret, verettet: 1) [verberari jubeo; schlagen lassen]. Verettet: percussus MA. **2)** [signari euro; prägen lassen]. Kezde peenzt verethy, apro penzt, garasth es dncatot (ÉrdyC. 397b). Tallérokat veret egy 15 lótos próbájú egy gira ezüstbőz 3 pisetá ligát (TörtT. I.374). Verető kémény (CsikGy. 33.).

[Szólások]. Kalodába veretlek tégedet: in *robur te mittam PPB. Vasha verette (Bethl: Élet II.73). Süketen veretvén az dobot (Bercs: Lev. 192). Ez a zsinór must-rája ő felségének nem tetszik, arra a formára verettesse Kgd, mint a mostani kék övet verték a gombkötők (TörtT. I.379).

el-veret: [excito; antjagen]. Vadászni is kimentem vala, nagy vadkant és mas erdeit is veretvén el (MonIrók XV.30). Az egész napot vadászattal töltöttem el; soc őzekre s erdeiekre akadunk és benne együnlányat el is verettünk (60).

lő-veret: 1) [prosterni euro; zu boden werfen lassen]. Hadnagyának azt találá mondani, hogy térdet hajtson előtte s mélyebben köszöntse, más körülben nagy esküvéssel szabóda, hogy le-vereti lábáról (Fal: NA. 217). **2)** [abigi euro; abreiben lassen]. A köblősi erdőn termett makkról veretem le szalonnának való sertésimét 1760 (Hazánk I.381).

mög-vertet: [verberari jubeo; prügeln lassen]. Báron háromszor vertette meg őket az Illésházy István (MonIrók VII.18);

Veretlen: 1) impercussus MA. ungeschlagen PPB. Szép dolog bátor, hogy vert viszen veretlen (Decsi: Adag. 200). Vert viszen veretlen: osculana pugna (292). Vertt vigyen veretlen: Clodius accuset moechos (Czegl: Japh. 152). Bé töltötte az egész Európát tsuda álmélkodással, mert a vert meg verte a veretlen (Fal: NA. 225). **2)** [non signatus; ungeprägt]. Miért hogy a veretlen és az verett ezüst nem egy értéki és beczübbeli (MA: Tan. 1319).

Vergőd-ik: [circumfero; herumirren]. A gyermekek a nagy éhségnek miatta el vetteltene, vergődnek, az ucsán az ganéjt kapják fel, azt eszik (Tof: Zsolt. 50b).

által-vergődik: [penetro; sich durcharbeiten]. Által vergődvén az Morva szakadékján vesződtünk, tartoztatuk volna az ellenség menetét (Kem: Élet. 55).

ki-vergődik: [ehetor; sich herausringen]. A hívek az ő tévelygekből tsak egyedül az istennek fia által vergődhetnek ki (Misk: VKert. 213).

1. Verő: 1) percussor C. verberans MA [schlagend]. Az Izrael hazába sem arthata az verő angyal ott, a hol az pascha barany nerenel meg voltanac kenne az aytoc (Börn: Préd. 226).

2) malleus, marculus MA. hammer PPB. A verőknek cselegése be mone főlebe oes az zűznek ziweben megh zorolanak (WinklC. 207). Az kowacz kezelen vyt wala egy werőt es azal fenyegety wala, hogy bee tewrne agyat (ÉrsC. 307). Leesik ám az okulár az óronról, ha az nagy verőt kezembe vejendem (RMK V.239). Az szegeket nem verővel vertek volt (Gyarm: Fel. 274). A kinek gyémánt-színű keménységét az isten ígéjének verője meg nem rontotta, a martírok vére meg-lágyította (Pázm: Préd. 288). Nem futunk attól, hogy a sz. írás verőjével tanításokat egyenként ronsuk (Pázm: LuthV. 43). Rontsd-el uram a te igédnek verőjével az én keménységemet (Pázm: Imáds. 148). Ha el-árusz engem, e nagy verővel bé-rontom a fejedet (Hall: HHist. II.89). Külömb-külömbféle kisebb verők (TörtT. IV.155).

arany-verő: faber bractearius; goldschlager Pesti: Nom. I.41.

cimbalom-verő: tympanotriba C. cymbalista MA. cymbelschlager PPB.

had-verő: [victor; besieger]. Magok választottak kapitánt magoknak, ezet híják had-verő Aygas bassának (Zrinyi I.24). Had-verő elmélev lájtortáj víz (186). Ithon az Istennek az ő koronája, azt küldi tenéked az had-verő isten (II.85).

harang-verő. Harang verő órác: horologiola (Com: Jan. 168).

kötél-verő: restio Ver. restarius C. seiler Com: Vest. 143. Kötélverőkről (ÉrdOrszgy. II.381). Kötélverő mesterekről (TörtT. XVIII.237). Az kötéilverő szőlőjét szedesse meg Kegyelmed (Gér: KárCs. IV.176). Debreczeni puskaportörőket és kötéilverőket e szerint kell exolválni (RákF: Lev. I.173).

olaj-verő: factor olei, olearius Nom. 2 289.

patkó-verő: [malleus calceando inserviens; beschlaghammer]. Isméglén három patkó verőt vettem (Radv: Csal. II.19).

pénz-verő: monetarius C. monetarius cutor, pistalis, monetalis signator MA. geldpräger, münzer PPB. Pénzverő-pörtyö: marculus PPB. Meg erthem, hogy az pénz verő tytkon az warasba wagoon egy haznal (LevT. I.83). Pénz verő ember: pistarius (Ver: Verb. Szót. 21). A ki véssen, hogy magát meg ne csallya, a pénz verőktől verettetett pénzeknek tudja árrokat (Com: Jan. 95). Ha mi a kettős font serpenyőben a pénzverőtől tétetic, először meg-mérésékellyed (166). Jó volna Munkácsra vitetni az bányai pénzverő eszközt (Bercs: Lev. 748). A hazng hamis pénz verőhöz hasonló (Fal: UE. 458).

szakáll-verő: [concinctor capillorum; friseur]. Pipeskedéssel vesztegetik a drága időt, körüllettek a szabórend, a kal-márság, szakállverő, haj fodorító inasok (Fal: NE. 34).

vas-verő: [malleus ferreus; eisenhammer]. Halla az vas vereweknek chengeseth (WinklC. 75).

Verőd-ik: quassor, concutior MA. erschüttet werden, heftig bewegt werden PPB. Apro gyermetskeket az lo hatara tarisznyaba kötöztet, kie egy mashez verőduen el bagyattac (Born: Préd. 72b). Az ő maga verődő elméiének tulajdoui vázzát neuetőssen pogonijazza (Zvon: PázmP. 228). Térdei egymáshoz verődnek (Ily: Préd. II.332).

[Szólások]. A rossz hírek után mi-néhez jó névre verődni (SzD: MVir. 314). Fő-ember szolgáljává lévén négy jó páriára verődém (MonIrók XVII.8). A szív későn emésztődik, emésztés után is keménnyé verődik: egeritur tarde cor, concoquitur quoque dure (Felv: SchSal. 22).

egybe-verődik: [collidor; zusammengeschlagen werden]. Térdei egybeverődénec: genua ejus ad se invicem collidebantur (MA: Bibl. II.161b).

el-verődik: [torpesco; abmatten]. Lágyadtak karjai, szárai törődtek, mert az erős vastúl igen el-verődtek (GyöngyD: KJ. 448). A mely jó meg-zabállik-is avagy el-száguldott avagy az állásban elverődött, az oly lónak e laktariombol 3 lotot adgy-bé (Csel: OrvK. 20).

föl-verődik: [enico; aufschlagen]. A szeretet meg nem rémül, hanem mint a sebes láng és az égő fáclya fel-verődik és bátran által megyen mindenben (Pázm: KT. 189).

kéresztül-verődik: [perrumpo; durchdringen]. Olly tele vala az út embererekkel, hogy kéresztül kelle rajtok verődni (NótPM. 8).

ki-verődik: [evado, erumpo; hinausgelaugen, hervorstürzen]. Adott egy darab deszkát, azzal ki verődhetünk ödvösségünk partyára (Land: UjSegits. II.751). A völgyből egy sebes medve verődik-ki (GyöngyD: Cup. 602).

ösze-verődik: [comprimor; zusammengepresst werden]. E cselekedetek-által a mi szívünk ösze-verődik és a félelem től által-verettetik (Mad: Evang. 314).

VÉR (vyer EhrC. 68, vër Sylv: UT. II.106. Czegl: Dág. Előb. 4): **1)** sanguis, cruor C. blut PPB. Kin veérhas wagoon: dysentericus Szikszai FB. (M. Akad. Értes. 1847. 327). Vér állató fő: androsaeomon Major: Szót. 41. Pro eo enim Werbulchu est vocatus, quia cum [elv. cum] avus ejus in praelio Crimildino per Teutonicos fuisset interfectus... tanta crudelitate in eos dicitur exarsisse, quod quorundam quoque sanguinem bibit sicut vinum (Kézai: Gesta 2:1. Endlicher 103). Az zent sebekbelewl ewtlewt vyer fűtuala az kewfalon (EhrC. 68). Meg foiak vala igaznak lelket és artatlan vert karhozatnakuala (AporC. 55). Az een elmemeth a te verőddelel rezőgőhed megh (WinklC. 261). Gyöngyelő verőd hullot (CzechC. 25. 5). Az ő feyersegese teste rosa zind vereuel meg veresihetic (VitK. 81). A rulanac beső reze hez'a ragadot vala az ostorozasnac myatta kifolt vereert (88). Meliekből artatlan ner cborog (Ozor: Christ. 212). Az nasodik sátorba czak az eggházi feidelem megen be, nem vër nélkül, mell vört áldozik í magáirt (Sylv: UT. II.106). Mind a kettőnek ki ontate az ő veere (Szék: Krón. 32). A te attyad fia vérenec szaua kialt en hozzam a földről (Helt: Bibl. I.33). Retenti e prophécia a kegyetlen es vérszopo országokat (Helt: Bibl. I.44). A vér szomiuhozzóktól szabadíts meg engemet (Helt: Zsolt. 114). A vér a torkába niene allá és meg tölléc a torka veye (Helt: Krón. 20). Vtáz, piazton szertelen vër omla (Göres: Máty. 63). Az Christus nepe verenek vndok szomehozoia az török. 1572 (KBécs. F4). Az foglyoknak vérecek részegitem meg fegueremet (Kár: Bibl. I.190). Ártatlan vër ontó kezec: manus effundentes innoxium sanguinem (605). Nevezetéc az hely vérenec mezejénec (IV.30). Szabadíts meg ez vérről buzgo bñntől (V.25). Tudom, hogy igen szűk nállatok az oreza pirosito veer (Bal: CsIsk. 114). Megh pözsdül a vér minden tagaikban, ha valamely halálra iteltetett embert előttünk tagolnak (Lép: PTük. I.405). Az állati mag a nagy élet érből a golyok egybe gomolyodot menedékibe vitett lélek eres vérből leszen (ACsere: Enc. 150). Meg festem loamat keresztény vër-tóban (Zrinyi I.17). Vér-cataractákat indít meg pogányban (II.91). Az ördög mint ravasz vitez vérkiontásra viszi az embert (Czegl: MM. 137). Még David is szabadulást kívánt a vérszopóktól (133). Már a török is vérszemet kapott vala, nem fut vala mindjárt el mint azelött (Cserei: Hist. 231). Sok vér omlott, sok holt, sok akadott kézben, ha másképpen lehet, ne fertezzünk vérben (GyöngyD: MV. 13). Vérral izzad töre, valamely felé áll (82). Vére hulló fő: cinadonia (Misk: VKert. 451). Sebjét vér serkentő kőrömmel piszkállyam, kőrömszéllyem (Szeg: Aqu. 14). A hideg özség és a forró vér nem férnek össze (Fal: NU. 253). Nyitottam erét, gázoltam vérét (Fal: Vers. 885). **2)** sanguinis profusio; blutfluss. Egy azzonyallat, kyn veer wala

tyzenket eztendeyg: mulier sanguinis profluvio laborans a duodecim annis (Pesti: NTest. 17). **3)** [consanguineus; der blutsverwandte]. Zolgaltasson igazot Keg. nekik, mert ezek verek benne (RMNy. II. 91). Valamely ember vérgyökér valamely örökségben, abban idő múlás némesen (SzékOkl. II. 121). Szeredai, Ozdi névről kik vagytok vérem ezokról, rátok is áldást kívánok (TörtT.² 1348). Nem kell binni neki, nekem vérem, de azzal meg nem menti magát (Bercs: Lev. 42). Most azt a megbecsülhetetlen, atyánkfiaival, véreinkkel rakott országot ne hagyjuk (58). Az incta pars úgy mint az Almádi-vérek sokféle exceptiókat erigáltak volt nem akarván az határozást, nagy nehezen megegyeztetők az Almádi és Veress-véreket. 1760 (Hazánk I. 372).

[Szólások]. Az gonosz vér meg aluszic és az jó vér jó ki helyette (Cis. F2). Akar ki panaszára is az nemes embert meg nem tartoztathatni, hanem ha érdemi és a v é r e n ha tapasztallják (Ver: Verb. 26). A papok az áldozatot meg fogtak, veret vőttek, miúztak, taglottak (Mel: SzJán. 26b). Ha eczetben veszed (az lúd) vérit, megoltalmazd, hogy kezdeből bele ne rútolkodjék (Radv: Szak. 9). Hogyha vért nem veheted az halmak, dióbél kell törni és arra eczetet, hideg vizet tölteni (TörtT.² 1572). Vala Elimeleli v é r é n t való r o k o n a Booz nő (BécsiC. 3). Kic minékűne vérszerent való atyánkfiai (MA: Bibl. I. 79b). V é r e l l e n való fertelmességben esic leányával (MA: Scult. 264b).

alutt-vér: sanguis concretus MA. gestocktes blut PPB. A pësma a pësma matskûnac köldökénél egyben gyűlt alut-vér (Com: Jan. 62).

csiga-vér: [ostrum; meerschneckenblut]. Az tengeri kemény héjú csiga vérből bárszony csináltat (Com: Jan. 34). Kőntöst viselsz, kit csiga vérral kit más festékekkel festettek-meg (László: Petr. 68).

egy-vér: [coosanguineus; blutsverwandt]. Az fejedelemszszony szerelmes atyánkfiaának atyául egy vér atyafiát eljegyezni engedvén (Évk. XIII. 51).

eleven-vér: [sanguis vivus; lebensblut]. Mykoron kezdé vayny (a kepet), kezdé a vayasokbalol elenen veer ky zar nazny (EhrC. 67).

éretlen-vér: sanies PPB.

férflü-vér: androsænum; kunrat Fuchs: Stirph. 43.

gyöngy-vér: anser silvaticus MA. wilde gans PPB. *Anseres marini sive scotici; talám ez magyarul az gyöngyér, gyöngyvér, gyöngymadár. *Ardea pulla vel cinerea: szárlke gém vagy gyöngyver, gyöngy madár MA.

havi-vér: [menstrum; das monatliche]. Havi vérfolyás: menstrua PPB. Mint havi vér ruha igazságom olly rút (Rim: Ének. 87).

sárkány-vér: [cinnaharis; drachenblut]. Ha a ló ízben, hajlásban meg-sebesedik, végy bába fing gombát, 1 lot sárkányvért, ezeket a sebbhez tartsd és o kenettel gyógyítsd (Cseh: OrvK. 37).

test-vér: [germanus; geschwisterkind]. Hat féle házasságot tiltot meg a természet törvénye: a testvér szerint való atyafiakat, a fiut anyyával, az atyát leányával (Czepl: MM. 277). Gonoszul kezdett itüli Kain Abel-felől, Moysesről maga test-vér nényo és mások (Hall: Paizs. 277). Már az testvér-atyafiak is szégyenlik egymást atyafiának hívni (Monlrók XI. 357).

egy-testvér: germanus, uterinus SI. [geschwisterkind]. A kie odgy máshoz vérről foglaltat, adgyakne és egy test vérekne (cognati et consanguinei) mondatnac (Com: Jan. 119).

Az atyámmal egy testvér volt gróf Apor István (Monlrók XI. 318). Akkor fenforgott a sok felszámolás: ki atyját ki tiát ki egy testvérét ölte meg (Fül: TÉ. 658).

Vérengl, vérläng: [sanguinem sitio; nach blut dürsten]. Verlengő emberek és étlardok é magokat nem felejtik (DöbrC. 113). Verlengő emberek tavoziatok en tölem (217). Verenglew emberek ees étlardok nem kyssebaytyk meg á napokath: viri sanguinem et dolosi non dimidiabant dies suos (KeszthC. 139). Ha meg elendez isten bynesekef, thy verenglew emberek el hayolyatok een tölem (384). Zabadoh meg engemet kegyetlenseeg mywelkedektl[es verenglew emberektől mench meg engemet (KulesC. 139).

[Vérenköz]

Vérenközés: [caedes; gemetzel]. Ha Zrinyi meg-hallja el-érkezésedet, azonnal megleled vérenközésedet (Könyi: HRom. 25). A magyarokra rohannak s találhok, támadnak közöttük nagy vérenkezések (124).

Vérenköző: [sanguinolentus; blutdürstig]. Vérenköző, vér-szopó: *avarus caedis PPB. A vérenköző Mihály vajda és az ő katonái voltanak gazdák az urak és a nemessek házoknál (Bod: Pol. 45).

Vérés: **1)** sanguineus, cruentus C. sanguinolentus MA. voll blut, blutreich PPB. Egy kevésbé véres: subcruentus C. Ekességgel teremtetet teste jelenec mendenestől fogva veresne (VitkC. 88). Véres, mérges tajték foly ki az két szemén (Zrinyi I. 14). Az tigris nem örül egy véres praedában, mint te oh kegyetlen lölköm fájdalomában (Zrinyi: ASyr. A2). **2)** [apexabo; blutwurst]. Disznóból készült aprólék, nyomint kolbász, májas, véres, kásis, gőmböcz, véghurka (Radv: Szak. 63). Disznóknak aprólékját kolbászt, májost, gőmbözt, véresit illendő árok szerint adgyák (TörtT. XVIII. 242).

Vérésen: cruento C.

Véréseit: cruento MA. blutig machen PPB.

mög-vérésit: cruento C. [blutig machen]. Az ver hyrtelen, ky buzdoluan meg vereseyte az fraternek arcayát (EhrC. 68). Az ő feyerseges teste meg veresitetic (VitkC. 81). Kurt aga is türel meg sebesítette, de chak alig fejét meg veresítette (Zrinyi I. 114).

mögverésítés: [cruentatio; das blutigmachen]. Ha az embernek maga megverésítése gyilkosság, úgy a tanító mesterek is gyilkosságot cselekesznek, ha a tanítványokat vérig verik (Czepl: MM. 133). Ha a fejünkre hintetet lamu, sák, bűjt kedvesek istemol, annál inkább titzik neki testünknek meg verésítése (135).

Vérésítés: **1)** [cruentatio; das blutigmachen]. Mit gondolsz istenért a magad verésítése fölől (Czepl: MM. 146). **2)** [maculatio; das beflecken]. Ebben a nemzésben semmi ékten rútság és verésítés nintsen (Pázin: Préd. 103).

[Vérésül]

mög-verésül: [cruentor; blutig werden]. Az ő teste jelenen mind meg tehek mindenestől meg veresültetnek (ÉrsC. 50b).

Véretlen, vértelen: **1)** exsanguis, incruentatus C. blutlos PPB. (Czepl: Dág. II. 59). **2)** [lentus; kultblütig]. Ő sem lön vértelen, hanem kardot rántván ellenébe kerül (Könyi: HRom. 96).

Vérez: cruento, sanguine inspergo MA. blutig machen PPB.

mög-vérez: sanguinem mitto; blut abzapfen]. Az mely baráot meg vérezik vagy vérit becsátják (Radv: Csál. III. 84).

Vérhéd-ik, vérhűsz-ik: 1) [sangvinem sitio; nach blut dürrsten]. Sebhethuen te zeut vereducl verhűuel (GümC. 115). 2) luctor, configor, desilio MA. kiüpfen, ringen PPB.

Vérhédett, vérhűtt: 1) [sangvinolentus; blutdürstig]. Veszedelmünkre vérhédett dühöss oroszlán (Megy: 6Jaj. III. 19b). Igaz magyar nép negyedik jajja, melyet az ő veszedelmére verhédett dühöss lengyeliségnek kiütése, öldöklése hozot veletlenül reja (IV. Cím). Tudcz-é verhűtt indulatu ember többet hazudni (Matkó: BCsák. 14). Kivánád, hiszem, vérhűtt ember az executiot (Pös: Válasz. 58). Vérhűtt indulattal kergeti őket (483). Vérhűtt hadakozások (II. 400). Maga tagja s vére és saját nemzete ellen vérhűdött fene bestiához illendő nagy dübösséggel egymást ölni nem iszonyodtanak (Rumy: Mon. 133). 2) [luctans; kämpfend]. A vagy nem ilyen szókkal biztathattya-é olyankor magát az ellenünk verbedet elkenés (Czegl: ORoml. 6). Christus ellen vérhédet dühös sídok (Czegl: Dág. II. 19). Ha az ő ellenek vérhűt ellenkezők között sokan el-vesztenek, magoknak köszönyék (Pös: Igazs. I. 184).

[Vérheszt]

még-verheszt: [cruento; blutig machen]. Iesus közöttök leuen, megfoztatec mezitelen mindönöstől verrel megverheztet (Nádc. 256).

[Vérhet]

még-verhet: [cruento; blutigmachen]. Óteth veerel megh verhűteek (WinklC. 203). A város lovait erősen megverhűtték (Nyr. X. 470).

Vérhűtés: [cruentatio; das blutigmachen]. Clastrumi fogadások, testnek vérhűtések és sanyargatások (GKat: Vált. 11. Előb. 31).

Vermés: [cruentus; blutig]. Vermös étek: caryca C. Vermes szemek: oculi *suffecti sanguine PPB. Hogy ne veszszen Circe rít vermes szemétől, nem távozom még most házam küszöbétől (GyöngyD: MV. 30).

Vérség: consanguinitas; blutverwandschaft PPB. Közel való atyafiságok s vérségek: consanguinitas (Ver: Verb. 177). Az vérségnek lineán leg közelb való vérek: in gradu lineae consanguinitas propinquoires (192). Az kinek semmi vérsége nincs is, az kik tudják valóságosan az én nyomorúságimat, mégis könnyező szemmel hallgatják (LevT. II. 300). Vált meg te magadnac az én közel való vérségemnek méltóságát, mert meg nem válthatom (JA: Bibl. I. 242). Igaz vérségteknek hogy megfellellyetek (Megy: 6Jaj. VI. 44). Nagyanyám aszszony verése. Fenesi Mihály vér őcsese, Fenesi Anna, Klára ne várjatok többé (Tört.² I. 349). Ezekhez való vérségünket megmutatják az perfolyta levelek es sentenciák (Kem: Élet. 7). A híres Athénás nevelt-fel engemet, ottan fő rendekhez tartom vérségemet (GyöngyD: Char. 17). Két jó atyafiság jó vérséget térszen, fater, mütter, brüder, elég sógor lérszen (Thaly: Adal. II. 389). Nagy nemből, nagy vérségből és familiából való uri ember (Bíró: Ékesség. C). Vannak vétkek, a melyek csak bizonyos úri fő házakhoz, vérséghez, tiszthez tapadnak (Fal: UE. 367). Ne légy teljesen másé, se a vérség se az eskütt szerelem nem szoríthat erre (494). Gyakor ágra ki-terjedt vérség (SzD: MVir. 14).

VERBUNK: [delectus; werbung]. Mely láрма ő felsége füleibe batván parancsoltatott, hogy desistáljanak az afféle verbunetól (Hazánk I. 285).

VERBUVÁL, VERBOVÁL, VERBÉVÁL: [delectum habeo; werbung halten]. Verboválónak, cigányznak, kalmárnak nem kell binni (Fal: Regyz. 933). E mellett meg-nem szűtünk verbuálni (Gvad: RP. 95). Új hadat verbevalni, szedni, fogni: neue völker zu werben (KírBesz. 76).

Vérbuválás: [delectus; werbung]. (Kár: Élet. II. 108. Gvad: FNét. 135).

VÉRCSE: buteo, triorchus C. habicht PPB. Amott verobek fekszenek, verőe haza é nekik hercegek, zarvasoknak magas hegek: illic passeress nidificabunt, herodii domus dux est eorum (DöbrC. 183. KeszthC. 275). Ragadozó a hēja, vértse, ölyű, karoly (Com: Jan. 30). Vértse színű baragos mén volt alatta (Fal: TÉ. 637).

VÉRDIGÁLY: [cyclas; frauenrock]. Három verdigált vettem (Radv: Csal. III. 23). Hiyábann fogja meg szent Ferentz palástját, kinek hívságos szél tölti verdigályát (Orczy: KöltH. 192). Lais verdigályát, Phrine kenőtséit (193). Ez nyakába veti másnak verdigályát, amaz kis paputsért el rúgja tismáját (225).

Vérdigályos: [cyclade vestitus; weiberrock anhabend]. Volnának tsak itt valamely bódítás foglyok vagy verdigályos nyúlak, úgy derék vadászok volnánk; itt tilalmas dolog az aszszonyokra nézni (Misk: VKert. 235).

VERÉB: passer, strutos C. sperling, spatz PPB. Ot verobek fekszenek, Erodinusnak haza ő vezerek (AporC. 67. DöbrC. 183. KeszthC. 275). Jelenek pokolbeli evrdge verobek zemelyeben (DomC. 54). Vigasztam es ollanna löttem mint az verreb, ki ő maga lakozic az hazheian (Szék: Zsolt. 103). Mint az veréb oly szegény (Deesi: Adag. 97). Mint az veréb, csak annit aluszik (159). Az verebet, mikor megmellyeszted, fejét, lábát elvagdaljad (Radv: Szék. 186). A fecske ficsérékel, a veréb csiripel avagy csipeg (Com: Jan. 33). A veréb az ő nevezetit avagy hogy a veréstől vőtte, mivelhogy a verebet a kórság gyakorta veri, avagy hogy vőtte a herétől, ugymint mely a herénél-is herébb (Misk: VKert. 475). Olly buja mint a veréb (Kisv: Adag. 205).

[Közmondások]. Jobb ma egy veréb, hogy nem mint holnap egy tűzok (Deesi: Adag. 159. MA: SzD: MVir. 25).

Verebocske: passerulus C. MA. kleiner spatz PPB. Nagubbirok vattok tő, hog nem mint vgan sok verebeczkék: vos multis passerulus praestatis (Sylv: UT. I. 16).

VEREK: [?]. Ertem azt is, verek fazékból sokan ittak az urak között. de most mind üveg pohárokból isznak még az nemesi rendben lévők is. 1759 (Hazánk I. 295).

VEREM: 1) lacuna, scrobs, crypta C. fossa, fovea MA. grube Com: Vest. 130. graben PPB. Verem, üreg-hely, koporsó: tumba PPB. Ki az tő közűlletec, kinec egy iuha zombaton esendik a verembe, nemde raita ragad e es ki emli őtet (MünchC. 35). Verembe magát el reite oth ehezuen es zemehozuan (VirgC. 26). Nem de lehet ee, hogy az kwhffee azon fednek verneeből edeses keserő vyzet zyrenzen (JordC. 388). Lezen az gyakorta, hogy ki masnak uesztet akarta ees mas ember loanak az uermet meg asatta, az ewnen loanak lewt oda hat nyaka zakatta (Pesti: Fab. 31b). Az ki bolondnak vél eszével más embert, hogy beléje ejtse, gyakran ás nagy vermet (RMK. III. 50). Verneket astanac az keulec eneknek (Szék: Zsolt. 128). Siddimneec völgyebe soc agyag veröm vala (Helt: Bibl. I. F2). Nem látoc sem szelet sem essöt, de azert ez e czörgő patak verme be telic vizeckel (Mel: Sám. 373). Mind a ketten a verembe estek (Bal: CsIsk. 303). Vak modon a magától ássott veremben lobban (Kereszt: FelsKer. Előb. 11). A vadász a vermekre és árkolásokra csalogattatott vadakat meg fogia (Com: Jan. 80). Kötelen vonák ki a veremből (Czegl: MM. 214). A veremből ki akarván a farkas szepelkedni (Czegl: Japh. 91). Félek raita, hogy Polycarpusnak ásta a vermet (153). Azok uermet astak viteszi fejemnek (Báth: Bács. 2). Egy öl veremtől adatik kilenczven pénz (Monlók XXIV. 136). Hogy a földbe plántáltatott szőlővessző job-

ban neveledgyék, vermet kell körüljárni (Illy: Préd. I. 276). Nem engedlek másnak, bár sok vermet ásnak (Amade: Vers. 126). A zabállódók, tobzódók tulajdon fogáikkal ásnak vermet magoknak (KirBesz. 110). **2)** [cunus; weibliche scham]. A mély vernü kurvákhoz egy typographicus errorból igazodók Sámbar (Matkó: BCsák. 285).

[Szólások] A herodiánusok látták, hogy azokat is veremre viszi a ditsirettel trágyázott szép szó, kik egyéb nagy vétkeken győzedelmet vésznek (Pázm: Préd. 1110).

[Közmondások]. Valaki a más ember lovának vermet áss, belé szackad önön lovának a nyaka (Helt: Mes. 278). Másnak áss vermet s ő maga esik belé (Decsi: Adag. 251). Az ki másnak vermet áss, ő maga esik belé (Decsi: Adag. 5. MA). Veremre visz a trágyázott szép szó (SzD: MVir. 87).

ál-verem: cuniculus subterraneus MA. [fovea ferae capinae; fallgrube]. Bé-fedett szivének le vonván kergét, találni az alatt sok gonosznak férgét, ál-vermek ásását s praktikák bőségét (GyöngyD: KJ. 464).

álvermes: cuniculosus C.

búza-verem: syrus C. MA. korngrube PPB. Czac múlt néc el az szombat, hogy nyithatnóc fel búza vermeinket (Kár: Bibl. II. 190). Búza-vermekben, hogy ember az dohától, leblétől belé ne haljon, nagy orvosság egy lepedővel szelet fogni azféle gödörbe (ErdTörtAd. II. 64). A búzavermeket pogonok alá vétette, erdbogaimék hívják németül (Bethl: Élet. 171).

farkas-verem: [fovea lupis capiendis; wolfsgrube]. Farkas veremben talált esni (Czegl: Japh. 90).

főveny-verem, fővenyes-verem: arenariae, diaryx PPB.

jég-verem: *cella frigida PPB. [eisgrube]. Kih a yeg verőmbe zókállót s ki egyéb rendbeli kenokat teth önön mag (DebrC. 184). Az fáját meghozták, de az jégvermet nem tudják megcsinálni (LevT. II. 19).

poklos-verem. Ad quandam cavernam que wlgariter poklos verem nominatur. 1234 (Wenzel XI. 266).

Vermél: [fodio; graben]. A tábor szélére körös környül szinteket vermeliünk (Kónyi: II. Rom. 104).

el-vermél: [dofodio; vergraben]. Az tüvis között elevenen elvermetetik (Nyr. X. 470).

még-vermél: lacuno C.

Vermelés: [diductio; das ablegen]. Vermelése, föld alá bujtatása a szőlő-tőnek: propagatio vitium, palmitum diductio MA.

Vermés: lacunatus C. [ad sirum pertinens; zur korngrube gehörig]. Még az vermes-életet is szekerekre rakja (Thaly: RT. II. 286).

Vermesség: [lacunar; vertiefung]. A kerekded forma a leg tökéletesebb semmi vápossga, vermessége nem lévén (Com: Jan. 165).

[Vermész]

Vermézés: plantarum PPB.

VÉRÉS, VÖRÖS: ruber, rubens C. rubens, rubicundus MA. rot Com: Vest. 144. Ad quandam vepres Veresharazth nuncupatus. 1260 (Wenzel XI. 613). Weresferteffen vallis. 1293 (Wenzel X. 119). Le vetkezeten ötet veres palastal körnekezet meg ötet (MünchC. 68). Az kertb az papoknak vala tyztessegek, mykoron tawol vala földök gallerus köntösök, veres beretrayoc (PeerC. 340). Yewe hozayuk egy kysded madarka feyver mynt az hoo, erra veress mynt pyross rosa (ÉrdyC.

311b). Keethi rwhanak walo feel atlatz, egyk zewld, masyk weress (RMNy. II. 35). Hagiók ég tulkot nogied fiuet weress tarciat (302). Mikeppen vitte őket által a Veres tengeren a a pusztaba (Helt: Bibl. I. c4). Le vonác szőp sima veres bőré (Helt: Mes. 347). Veres belő gomba (Mel: Herb. 28b). Az szanuanban is az veres es tűzes színy azt hirdeti (Born: Préd. 9). Chyuz dagadast auagy zent Antal tőzét, vörös közvennek hyniák, haznos vele keeny (Frank: HasznK. 15b). Vörös mogyoróból való tej, kivel az vérhasban élnek (Radv: Szak. 275). Veres ború szőlő: vinea meri (MA: Bibl. II. 2/b). Meg-sérti oldalát úgy, hogy onnan folyni veres patakat lát (Zriyi II. 77). Az veres gerezná nálok miut szintén az szepesben szokot dolog (Czomb: Útleir. 109). Igaz, én a veres hagymáról, te a fokosul (Czegl: MM. 182). Talánkozna apró durinczai baraczkok, a kik egy-felől vörösek, más-felől sárga szabásuk (Lipp: PKert. III. 181). Zorden szabási temérdek veres szín (Kecsk: ÖtvM. 266).

feketéllő-vörös: [puniceus; schwärzlich rot]. A tészla szer nyű hamar nő és avagy fejr avagy feketéllő veres (ACsere: Enc. 240).

ragyogó-vörös: igneus PPB.

sárgaszínű-vörös: rufus C.

tűz-vörös: rufus MA: Bibl. Magyar. 4.

vörhőnyő-vörös: rufus C.

Vörösöd-ik: rubesco C. MA. rot werden PPB. Szőmeink állapja dolgaról Ferencz uram bővöbben ír, két nap kezd esmét mind az kettőnek az héja vörösödni (Nád: Lev. 105).

el-vörösödik: ∞ Mint az tűz vgy el veresedik (Decsi: Adag. 245).

még-vörösödik: irruceo C. [erröten, rot werden]. Meg-veresodem, phosodem: rubesco PPB. Forgasd meg benne az rákot, úgy megvörösödik, mintla megfőzted volna (Radv: Szak. 167). Nékie oly veress bibor ruhát adnak, bogy mind az egész teste meg veressedik és darabonként vagdaltatik (MA: SB. 55).

Vöröséll-ik, vörös-ik: subruceo C. rubeo MA. [rötlich scheinen]. Vereslem mint a bársony: purpuraseo PPB. Veres-séllik az ég (Sylv: UT. I. 25). Láttac, hogy az víz veresélléne mint az vér: viderant aquas rubras quasi sanguinem (Kár: Bibl. I. 333). Vöröséllik az égh: rubicundum est caelum (Fél: Bibl. I. 26).

Vöröséllés: [ró subrubere; das rötlich scheinen]. Ihol itt a világosság a naptól vagon, a vereséllése penig a veres színű ivogtúl (Ker: Préd. 266).

Vöröséllő: rubicundus C. subrubicundus, subrufus MA. ein wenig rot PPB. Vereséllő, téglaszín: *color subrufus PPB. A fodor szőlő gyümöltsei zölden vereséllők (ACsere: Enc. 236). Vereslő s fejr színű rosa (Bod: Lex. 158b).

Vörösen: rubicunde MA. rötlich PPB.

Vörösös: subrufus C. rubicosus MA. rot gefärbt PPB. rötlich KirBesz. 133.

Vörösít: rubefacio MA. rot machen PPB.

még-vörösít: rubefacio C. PPB.

Vörösség: rubor MA. röte PPB. Belől az szemeknek semmi nyavalyájok nincs, hanem az szemőm héjain vagon az vörösség (Nád: Lev. 105). Az élet kinek jaj, kinek háborgás, kinek ok nélkül való sebek, kinek szemeknek veressége (MA: SB. 10)

[Vörösül]

mög-vörösül: [erubescere; rot werden]. Ha azt akarod, hogy megvörösljenek, tölts égett bort, forgasd meg benne az ákot (Radv: Szak. 167).

Vérhőnyegős: [rubicundus; rötlich]. V-rhőnyeges ló: equus spadicus MA. Az feje verhőnyegős mint egy borosta MA: Bibl. 47b). A pegymet kicsiny fejű, verhőnyeges hátú, feje torki állat (Misk: VKert. 239).

Vérhőnyít: rufo PPB.

VÉRHŐNYŐ: rubidus C. subrufus, rufus MA. rötlich PPB. Verhőnyő, veres: rubellianus, rubellus; vereses, verhőnyő, veres-téntás: rubricosus PPB. Estue lenen új moudo: derlend lezen, mert verhőnyő a meñ (MünchC. 44). Egy vértben egy verhőnyő színe oroszlánt királ ada (RMK. IV.36). Verhőnyő sárga föld, arany enyő érez közzül szívárkózó bányászi nedvességeknec mondatnac (Com: Jan. 17). Verhőnyő, hajnal szabásu, ragyogo színi (63). A szent János fájának levelei verhőnyők (ACsere: Euc. 235). Verhőnyő testének bőréből is mind úntalan olaj tsepgni látszott (Kónyi: VM. 5).

Vörhőnyőcske: rubellus C. rufulus MA. rötlich, etwas rot PPB.

Vörhőnyön: [rubide; rötlich]. Vrone diőősegősön, feierőn es verhőnyön fennen előtők megen vala (TelC. 163).

Vörhőnyős (verhőnyes Nom. 13. verhőnyes Helt: Krón. 101b. vörhőnyes Sam: Cer. 221): fulvus, luteus, luteolus C. (rötlich). Verhőnyes bay: rufi capilli (Nom. 13). Vagyon az Crystwsnak zakalaban nyolcz zalak, kyl kewesse lattatnak verhőnyősnek lenny (ÉrsC. 72). Ada neki egy verhőnyes haragos oroszlánnac képét (Helt: Krón. 101b). Az keleuénec helyén támad feier szőlő verhőnyős színi, mutatác meg az papnac (Kár: Bibl. 199). Vörhőnyős ló: equus rufus (Fél: Bibl. II.170). Verhőnyős színi szőlő: cicatrix subrufa (MA: Bibl. I.99). A verhőnyős hajnac hamar őszülne (Com: Jan. 53). Kijőve más lo verhőnyős (Titk: Jel. 49). Megh tapodta a fene vad oroszlánt és a vörhőnyes sárkánt (Sam: Cer. 221). Adgy nekem e verhőnyős főzelekből: da mihi de coctione hac rufa (Illy: Préd. II. 62b). Verhőnyős verékben földnek természetze, nyálasokhoz közel víznek van ereje (Felv: SchSal. 26). Tiszta veréknek orozájok pirossok, sárga vérük pedig verhőnyőst mutatnak (27). A teve verhőnyes színi kemény bőri állat (Misk: VKert. 37).

VÉRFELYE, VÉRFOLYE (verfelly PPB): alea C. tessera MA. würfel PPB. Verfölyét iaczom: astragalo C. Vörfely, kotzka-játszás: astragalus PPB. Verfelyében nekik nyereségek vala életek (RMK. II.265). Ne vessen tégedet verfelére és szerencsére: ne forte mittat sudem in terram (Kár: Bibl. 1.675). Kotzkara, sackra, verfelyere költi marhaiat (Born: Préd. 548). Uerfelyet, hasartot iaczanac (Tel: Evang. I.347). A czipót az tejbem verfelye szemre kell metelni (Radv: Szak. 197). Czinály szoros alsóruhát is, verfelye szemnece formájára megtrifázott ruhát (MA: Bibl. I.75).

Vérfölyés: 1) [tessellatus; würfelförmig]. A zászló kamuka feje, szépen verfelyes (Rim: Ének. 230). A Jesus verfelyes zaszloja alatt vitezkedő N-Szölősi Mihály (Szöl: Dáv. Cím). Verfelyes piros karmasin színi zászló (Szöl: Dáv. 66). Vörfölyes száraz gombokat fl. 10 den. 20 (TörtT. 2 I.163). **2)** aleator, aleo MA. würfelspieler PPB. Találatnak némely koczkás, kártyás, vörfölyés emberek, kik neki édesedtenek az iátéknak (Lép: PTük. I.280).

Vérfölyéz: [tesseris ludo; würfeln]. Hogy nap estig kártyazanac és verfelyezene (Lép: FTük. 7).

VERÍTÉK, VEREJTÉK (virejtékes Land: ÚjSegits. II.813): sudor C. MA. schweiss PPB. Ortzadnac veritékébe egyed

kenyeredett: in sudore vultus tui vesceris pane (Helt: Bibl. I. B2). Az ő földéc hideg, abból be reckedne a testeknec veritékének lykai (Helt: Krón. 9). Ő veritékeuel az kenyeret eszi (Born: Ének. 243). Lón az ő veritéke mint az czipő verék le menuen az földre (Fél: Bibl. I. 131b). Czipőge az ezeke nec veritéke (MA: Bibl. V.31). Véres verejtékedel eszed kenyeret (Alv: Post. II.217). Veritéc törő keszkenyőc: sudaria (Com: Jan. 101). Veritéc-járó apro-likas: porosus (Com: Vest. 141). Minden kis veriték, mely lónul chöppenik, szép győnge harmattá az földön változik (Zrinyi I.136). Előbb keresném veriték-szakadva, hogy sem lellem-sérte kenyeremet (Fal: NE. 10). Ha a bölcseségnek nevével kezdi hírleni a világ, ne csodálja, hanem mások veritékének köszönje (Fal: UE. 372). Fájdalmas volna véres veritéküknec siralmas cseppekre való változása (453). A jutalomnak reménysége letörli veritékét a héres szolgának (Fal: SzE. 519). Sok fáradsággal nyerik ők azokat, véres veritékkel szedik jutalmokat (Orczy: KöltFl. 45).

Veritékés, verejtékes: 1) [sudorem movens: schweiss treibend]. A testi kenyeret veritékes munkával keressük (Pázm: Préd. 389). Virejtékes fáradságokkal kincseket szerzettek (Land: ÚjSegits. II.813). **2)** [guttatus; getipflegt?]. Egy veritékes aranyas pohar, más egy aranyas veritékes pohar (UMMuz. IV.170).

Veritékéz, verejtékéz: sudo, consudo, desudo, consudasco C. schwitzen PPB. Az embernek veritékes helye, a hol inkább szokot veritékezni (Kár: Bibl. II. 150b). Halalos kínnal kezdé tusakodni az halállal, ki miatt verrel is veritékezik vala (Born: Préd. 227). Christos az imatkozás közt verrel vereitekezé az küszödet a halállal (289b. 397). Az egh gyakran verejtézik nagy zápor-essőkel (Valk: Gen. 66). Lelki szemével látván, miném sok rút tsüfölásokat kell szenvedni, ezeknek gondolkodásából verrel veritékezik (Pázm: Préd. 261). A testi munkakban veritékezni (Pázm: KT. 109). Kell tenéked is sokat járnod s fáradnod, veritékezned (Zrinyi I.68) A fal veritékzik, a soo vízededik. 1671 (KNagysz. B3). Az én szavaimat mint valami orca-törőt nyújtom könyhul-latástoknak el-törésére (Hall: Paizs. 477).

ki-verejtékéz: exsuo C.

környül-veritékéz: circumsudo PPB.

mög-veritékéz: [suo; schwitzen]. Takariak iol bé, csak az orcaia legyen kin, ugy meg veritékezzék, használ (OrvK. 24).

Veritékezés: sudatio C. MA. schwitzung PPB.

Veritékőző, veritékőztető: sudatorius C. [schwitz-]. Veritékőző gyenge vessző: laserpitium C. Christusnac verrel veritékőztető hartza (MA: Scult. 363b). Nincsen meg giberítő hideg, veritékőztető hűség (Lép: PTük. III.321). Veritékőztető pad (Com: Orb. 150).

Veritéz-ik, verejtéz-ik: sudo, desudo MA. schwitzen PPB. Mind ezőknec zomorusagat es keserűseget főfűl mulla annera, hoğ ugan verrel veritézec beleie (NádC. 49). A nap feneyt tellyességgel ky bochata, kezdé az ember beuynly ees weryetny (Pesti: Fab. 45). Neked vereyteznec a szegény kapások, teneked fázódnak az szomjú balászok (RMK. II.196). Az vitez Gergőly veritézők, népket biztatják, törésre vivék (Tin. 132. 337). Ötöd napon ez világi szépségők veritézőnek úgy mint egy csöppent verék (RMK. VI.38). Véres veritekeuel verítezet (Mel: SzJán. 245). Ha igen vereitezic az lábod, déli szél mia nedues idő léssen (Cis. G4). Jonasnac a feyét a nap sűti vala, vereytezic vala (Hoffgr. 347). Nagy részéért az sido nepnec híjába veríteznec verrel (MA. Scult. 811). Eotöd nap-az fűvek és fák mind verrel veríteznek (Alv: Post. I.33). A szem végec könyveket hullatnac, veríteznec (Com: Jan. 47). A faragot

képek vérről veréteznék (Pós: Igazs. 1369). Szomorú esőkkel az ég veritezik (Rim: Ének. 307).

még-verítézik: [desudo; stark schwitzen]. Rajta álló ágok gyümölcsfáknak vérről ezők is mind megveréteznék (RMK. VI.38). Mikor menne, igen meg hevítetek és meg verítetek az napunk melegegetől (SalMark. 16). Az angelica gyökeret hat pénz nyomony aranyas törlekbe ad meg innya, de meg verítözzek vtonna meg gyógyul (BeytheA: FivK. 118).

Verítkezés: [sudatio; das schwitzen]. A vért gyengébben kevesített meg a vakarodások, verítőzések, fürdők és az étlenség (ACsere: Enc. 199). Porotskája este be-vetetvén, sok nedvességeket viszen ki étszaka a verítkezés által a testből (245).

2. VERŐ: [sudor; schweiss]. Nagy bő verev teged hata, my bynűket ha syratat (Gönc. 41). Az ő zentséges testének minden thagyabol verős verő czepeg wala le (ÉrsC. 28). Az verő, veríték-járó apro-lyukas (Com: Vest. 12).

haló-verő: [gelidus sudor morientis; todesschweiss]. O jay ennekem, merth ymaran az halo verő kywe yth el folywan minden thagaymath (ÉrsC. 303).

VERME: [absinthium; wermut?]. Vermevel nyulat... malaczozt fekete lével, vermével (TörtT. 1573).

VERNYE: [?]. Az borjúlnist abároljad tiszta fazékban és úgy szűrd reá az levet és ugyan által verd, mintegy vernyével valót (Radv: Szak. 45).

3. VERŐ: 1) [lucidus; licht]. Verőfényen száraztom, fejé-ritem: insolo; kinn a verő-fényen járni: ambulare in *solo; igen verő-fényes napra fekvő hely: *solibus expositus locus PPBL. Az lisztet az szitával szitál ki, az verőfényen száraz ki (Radv: Szak. 187). A mely fa tavaszának első nyílására az új verőfénynek múlt sugárára bimbózik, el-fagy (GyöngyD: KJ. 386). Mikor a ló a verőfényen a nagy járástul igen meg-hevül, a feje veleje meg-olvad (Cseh: OrvK. 74). **2)** [sol, radii; sonne, sonnenstrahlen]. Az ispanyt talállyuk a kert közepén a verőn alunni (Gyöngy: Cup. 18). Az köpönyegemben sok kárt tett az esső, mert úgy megrongyolott, általsit a verő (Thaly: Adal. 1.233). Tavasz verő gyönyörűségével földet ékesíti zöldelőségével (Orezy: KöltH. 21). **3)** [novellus; jung]. Verő malacz: *sus novella PPBL. Verő malacz: porcellus, spaufkerl (Com: Orb. 161). Verő disznó 3 fl (Évk. XIII.72). Fizetése verő ártány 2 (92). Egy jó verő malaczozt tíz pénzben rendeltessék az bírák (TörtT. XVIII.244). Két verő-ártánya (Monlrók. XXIV.65).

VERS: 1) versus, carmen, epos, elegia, musa, rhythmus C. vers PPB. [dichtung]. Verset szerzek: versifico C. Zerze egy rűvid verset (VirgC. 16). Ertelmes ember leen és yo verss zorzow (ÉrdyC. 519b). Neuet meg jelento verseknek foieben (Kák: Ast. 12). Az vers szerzőt enlilit Homerust (Ver: Verb. Előb. 34). Verseket szerezhethet vala (Decsi: Sall. 19). Sokat hazudnak a vers szörzők (98). Ir verseket, de meg veszi az árrát (156). Verseket szerzek azoknak halálokról (MA: Bibl. I. 276b). Nevek betűinek által hányására irott-vers: anagramma (Com: Jan. 163). Én ez előtt ifjú elnével jaczottam szerelemnek édes versével (Zrinyi. 1.9). Sokszor könyveivel ír keménységét, az dílt fáru mostan így kezd el versét (II.100). Itt a koholt verseknek vége (Thaly: Adal. 1.209). A vers-szerzésben is hogy szép tehetség volt, azt bizonyítják az ő versei (Bod: Pol. 56). **2)** [vico; -mal]. Meg hagtac egy néhány versbe az várat (Valk: Gen. 51). Egy néhány versen parancsoltam (RákF: Lev. 306). Deszni vára visszaigértetett egy-néhány versen (TörtT. VII.155). Mert akkor megbékéltett egy versen, vagy frigy lett volna a némettel (ErdTörtAd. I.139). Az katonáknak is egy-néhány versen parancsoltam (MontME. V.308).

[Szólások]. Verset futni, verset játszani: *contendere cursu, ludo PPBL. Verset futtatás vagy egymást vitézségben gyakorlás: *docusio equitum PPBL. Verset üszni valakivel: concertare *velocitate nandi PPBL. A mint látom, ez az ifjú Apollonius verset vethet velem (Hall: Hist. II.269).

átkozódó-vers: silus PPBL.

dicsérő-vers: elogium Com: Jan. 163. A vers szerző menyekezői verseket, halálra való verseket, útra bocsátó verseket, dicső és szomorú verseket ki-gondol (Com: Jan. 163).

fél-vers: hemistichium C.

halálravaló-vers: epitaphium Com: Jan. 163.

hatlábú-vers: hexametrum C.

két-vers: distichon PPBL.

koporsó-vers: epitaphium, epicedium C.

ménységközöi-vers: epithalamium Com: Jan. 163. hymen PPBL.

négyszer-vers: tetrastichon C.

paraszti-vers: bucolica C.

pásztori-vers: bucolica C.

síralmas-vers: elegia C. PPBL. Com: Jan. 163.

szerelőmgerjesztő-vers: *amatoria poesis PPBL.

utrabocsátó-vers: propempticum Com: Jan. 163.

Verséske: versiculus C. MA. verslein PPB. A ki * mi munkákat meg akarja iobbitani, nem csak egy anyag kétt versetsket kell elöibe venni (Helt: Bibl. I. c4).

VERSÉNY: [certamen; wettkampf]. Illic neked, tanuló társaidat versennyel követned (Com: Jan. 156).

Versényes (vőrsőns Zvon: Post. II.42): pericax C. contentions MA. zünkisek PPB. Kemény-nyakú, versenyese, meg-átkodott: pericax PPBL. Azoknak, kék versenysek, veteke-dők, fene keménysyk iűvendő (Komj: SzPál. 50). Alázatos, lékességős egyik részűgős, az második csak garázds és verső-nyós (RMK. III.265). Az vr rendenn való embereket meg vtiállk, kik vakmerők, versenések (Sylv: UT. II.125). Ne legy versenyese a törnőmben (JézSir. B3). Az kiczid száyon való vékony ayak erőtlent és versenyest vagy ravaszt ielent (Cis. N4). Kencly és versenyese, ki haragiában kenélséget czelekedic (Kár. Bibl. I. 615b). A versőnyős meg keseríti a lelket: quae immoderata est, conteret spiritum (SalMark. d7). Versenyese és álnok emler vala: erat vir pessimus et iniquus (MA: Bibl. I.275). Versenyese és ellenkező nemzetség: populus non credens et contradicens (IV.145). Versenyese, nem engedne az igazságnak (MA: Scult. 28). A lopoc, fővényec, bujác, vőrsőnyős meg-térhetetlenül gonoszoc (Zvon: Post. 42).

Versényesköd-ik: [adversor; sich widersetzen]. Ha a botráncotató csak ugyan versenyekedik, tudjátok az szokást: vagyon egyházi szék, mely efüle ügyben igaztást szokot tenni (Megy: Dial. 20).

Versényesség: pericacia PPBL. [harnäckigkeit]. Haláladatlanság és vakmerő versenyesség: ingratitude ac pericacia (Com: Jan. 194). Az eretnakséget az emberi versenyességnek kell tulajdonítani (Megy: Maj. I.16).

Versöng (versenyőg Com: Jan. 224): discepto, litigo MA. zaucken, streiten PPB. Ne versőnyetec az vton: ne irascamini in via (Helt: Bibl. I. Z). Versengnee vala Mosessel es eszt mondgyae vala: Adgatyoc vizet, hogy ígyunc (Helt: Bibl. I. Kk4). Ez a versengőnee vize, a hol az Izrael fia az vrral

versengetlenec (Helt: Bibl. I. Aaa2). Harnintz ketten nem királyozac vala a Signoud királyt, hanem ellene versengének (Helt: Krón. 72b). Im e rozsz pór aranyat kéuán tölem és verseng velem (Helt: Mes. 244). Az isten földi férfiat meg kísértetted, mikor versengenéec az Meriba vízei mellett (Kár: Bibl. I.190). Ne versengy az gazdag emberrel: non contendas cum viro locuplete (654). Szűnyvel meg ellenfeine versengeni: desine circa nos murmurare (Mon: Képt. 170). Versengtetetec raitta, ha ostiaual kellettnek e az ti vachoratókat tartanotoc auagy köz kenyérrel (Mon: Apol. 13). Az Messias orszaga földi lenne, kinec hamis remensegetől fel indultuan az feiedelem-ségről nem egyszer versengtetetec (LészT: IgAny. 88). A ki egyszer vagy két intének helyt nem ad, ne versengj velle, hanem had istenne (Pázm: KT. 49). Oly dolog felől verseng, melyet nem tud bizonyosképpen (MA: Bibl. 1.29). Az igéken nem örömet versengűne (MA: Tan. 194b). Versenyőg avagy ellene mond (Com: Jan. 224). Az ágak hol arannyal, hol ezüsttel versengettek (Hall: HHist. III.89). Az istennel verseng az őrdög (Hall: l'aizs. 8). Az elsőbbségért versengettek (Szeg: Aqu. 68). Az igazság még azok előtt is böcsületet vall, kik versengenek (Fal: UE. 459).

Versengés: certamen Nyirkállai. altercatio, rixatio, lis, contentio, litigium MA. streit, zank PPB. Ez a versengésnec víze: haec est aqua contradictionis (Helt: Bibl. I. Aaa2). Kérlecek, ne legyen versengés én közötttem s te közötted (Helt: Bibl. I. F). A testnec czelekódoti ezec: faytalanság, haragrtás, versengés (Helt: UT. Bb7). Legyen az mi vígassagunc nem buiasagban, nem lagysagban, nem versengesben (Born: Préd. 33b). Örögi tudományak kell lenni, melynek tulajdon természetiből naponként újabb versengések és hit sokasítások gyökereznek (Pázm: Kal. 275). Birót mutat, kinek szavanak meg kel állanunk az újoman támadot versengésekben (Pázm: LuthV. 25). Öltözzünk fel az világossághoz illendő öltözetben, nem versengésben és irigységben, hanem öltözzétek fel az vr Jesus Christust (MA: SB. 39). Versengés támaða A. pástori (Jan. 202). A Christusnak személyisége felől semmi versengés nintsen (GKat: Titk. 825). Közöttetek irigység és versengés ragyon (Ily: Préd. 605b). A káromkodás gyakorta vesengést ámaszt a szíves jóakarók között (Fal: NA. 218).

Versengő: litigator, litigiosus MA. zänker, streiter PPB. Lajgó, versengő: altercator *clamosus PPB. Meg mutattya az bölcseségét Salomon az ő fiokon versengő két aszszoni állat között (Kár: Bibl. I.303b). Egyesec voltatoc abban, hogy ez egy anyaszentegyházat bahorgassatoc, közötttetec viszuauyoc, versengő, igényetlenec vattoc (Mon: Apol. 13). Hasznosb, hogy em versengő szókban elegyedned (Pázm: KT. 321). E mololygó, bizelkedő, ez versengő, békétlen (Fal: Vers. 881).

Versengős: [rixosus; zänkisch]. Ha valakinec versenges es engedetlen fia leend, fogiac meg eszt és vizgyc a varosnac énei eleybe (Helt: Bibl. I. Uu3). Jó volna Ngdnak Ilyyészai iramat meg inteni, hívna el innen azt az versengős, nyughatlan embert (TörtT. 191).

Versenkéd-ik: 1) discepto, jurgor, contendo MA. zanen, streiten PPB. Az mely dolog te read nem néz, arról ne versenkedgyél (Kár: Bibl. I. 656b). 2) [concerto; wetteifern]. A király leánya elkezeredik, a sinort elmetéli s meszsze halítja, és ismét utánna indul a legénynek, kit tsakhamar elérvén nyakon üt: Híjába versenkedel, úgy-mond, nyomorék, mert én te feleséged nem lésekk (Hall: HHist. 101).

Versenkédés: litigium C. contentio MA. zank, streit, be-mühung PPB.

Versénség: [contentio, rixa; zank, streit]. Az tisztuaul tisztiaa teszed magadot es az versőnyjessel versénséged tanolsz (Szék: Zsolt. 15). Hamissagoc vadnac es versőnséges ű közé-pötte (53). Versőnség, irigység, harag (Tel: KerF. 86). Ellen-kedés, versénség, irigység (Vás: CanCath. 52). Önékik versen-ségnek vége az eskűvés (Ker: Préd. 758). Te föld származik minden versénség (Huny: Trója C).

Versént: [certatim; um die wette]. Duskat auagy versent innia (Erasm: Erk. 45). Mitridates versent ett és ki-ett akár-mely ehett embert (Pázm: Préd. 812). Versent verset Lyeaon ha mond én velem (Zrinyi II.109). Számtalan sokan találkoztanak, kik versent futottak a leánnyal (Hall: HHist. II.100). Versent iparkodtak Zaydának kedveskedni (Fal: TÉ. 645). A pásztorkok versent ugrándoztak utánam s előttem (Fal: Vers. 904). Versent a békákkal valamit kákogtál (911). Versent élhetsz akár minő országlóval (Kónyi: HRom. 75). Mitridates versent ett és ki-ett akármely ehett-embert (SzD: MVir. 109).

[VERSÖD-İK]

Versödő: litigiosus C.

VÉRT: [scutum; schild]. Zentsges lytunek vertenei, kezretnek jegyuel egyzettetteten ragada vtat eleybe (EhrC. 147). Én vram legyen en-nekem vertem es otalnam mynden lelky es testy gonoz ellen (GömC. 138). Tie yo akaratoznak wertenei meg koronaztal mynketh (KulesC. 8). Ragady fey-verth es verteth es kel fel ennekem segedelmemre (79). Ez az aiaudoc, melyet ő tölec vegyetec: arany, ezüst, onix kőuet az ephodha es vértbe (Helt: UT. I. Oo). Az kőit be rakatá sok verteckel (Gosárv: MagyB. Djj). Fékagy, aranyos keugyel, egy kis vért (Radv: Csal. II.231).

Vértés: [clipeo instructus; schild tragend]. Silva magna, quae nunc Uertus vocatur propter clypeos Teothonicorum inibi dimissos (Anon. 50. fej.). Vírtes-hegy vagy másképpen az arany-hegy, németül schildberg Somogy-vármegyében, mely a Balaton-tavától fogva Pécs városüg tart és ott a lakosoktól Mag-hegy-nek nevezetik (Csat: Mh. 31). A magyarok a németeket egy erdőben szoriták, azokat mind le vágák s vérrel meg festék s az oltától fogva híjják azt az erdőt Vírtesnek (Liszny: Krón. 287).

VÉRTÉNG: [se volutare; sich wälzen]. Immar en zerető fiam latom, hog halalodnac vtolso horaiban, ideien vertengez (NádC. 356).

Vérténgés: [voluntatio; wälzung]. Pater noster az kerbe valo veres vertyekeseert es az felden valo vertengeseert (GömC. 92).

VÉS: caelo, sculpo MA. ausgraben PPB.

[Szólások]. Eszszembe vésem: noto (Com: Vest. 138).

ás-vés: [effodio, expisco; ausgraben, ausforschen]. Ha úgy keresed a bölcheséget mint a pénzt és azt úgy ásandod vése-d mint a kincset, megtalálod azt (Véresm: MF. 149). A csél-csapos bé-sziuli magát, még a mellyec titkoltnak is ki fesze-getvén, ásván vésvén és ki-horgászván (Com: Jan. 185).

bele-vés: [insculpo; eingraben]. Ennek a nyársnak az hegyin alól az mankójának való helyet is hagyj, az hol bele-véshessék (Radv: Szak. 32).

ki-vés: [excavo; aushöhlen]. A víz szélén való fákat az ő erős hegyes fogaival belől annyira kivési, mint ha ugyan vas véssővel vájnak-ki (Nisk: VKert. 244).

környül-vés: [circumcido; rings umschneiden]. Ezer szlopképeket asszonyunknak eregessünk, vésünk körül ezeket (Fal: Vers. 884).

Vésedék: [loculus; schatulle]. Melly lédának titkos mester-ségű vésedékjéből az említett athumét kikeresvén... (Rumy: Mon. 197).

Vésés: striae, striatura, caelatura MA. [das ciseliren]. Egy képet el-választ a többi közlél és azt kezd csinogatni véséssel s faragással (Hall: Paizs 58).

Vésot: [fodere curio; graben lassen]. Még bústyán belől két árok földzte palotát, kapitány kit akkor vésote (Zrínyi 131).

ásat-vésot: ∞ Ásatja-víseti az csenkevári sánczot (Beres: Lev. 602).

[Véskél]

áskál-véskél: [insidiar; intriguiren]. Az ördög éjjel nappal veszedelmet áskál és véskél alánk (Pázm: Préd. 603). Ezer hazugságokat mint annyi pattantyúkat szegez ellene, áskál, véskél, ostromollya (Fal: TÉ. 256). A ki igen forgattya álnok fogásit, szüntelen áskál, véskél, kerülget fortélyaiival, arra ugyan méltán gyanakszol (390).

Véső: caeltes, caelum C. caestrum MA. grabeisen, grab-meissel PPB. Ki adgya azt nékem, hogy beszédim könnybe irattassanak vas-pennával és őn-táblára, vagy vésővel metczettessenek kőre (Offic. 278). Két furó s egy véső (Radv: Csál. II.332). A víz szélén való fákát az ő erős fogaival belől annyira kivési, mint ha ugyan vas vésővel vájnak ki (Misk: VKert. 244). Se áso se véső nem kívántatik, vigan hozzá fész, a mit kívánsz (Fal: UE. III.73).

kupás-véső: caestrum; hohlbolrer PPB. Haszonlatan dirib-darab vas találatott harminczhárom darab, item ágyúkerékhez való kupás véső nro 1 (Tört.É. IV.155).

VESE: renes C. MA. niere PPB. Has vagy potrok, vesék kövérsége: abdomen Major: Szót. 3. Veséje fáj, árénája vagon: laborat ex *renibus PPB. Meg laugasolt en zywm es en veseim meg változtattak (AporC. 27). Meg zoreytassanak az te veséd (DomC. 36). Igazath zyweknek eos veseknek ysten twdakozy (KeszthC. 10). Geryezyed meg een vesemeth: ure renes meos (16). Az isten setét tömlőczet, veséket állaltát (RMK IV.225). Az veséket mongáe a tauacznac műhefenec leumi (Szék: Zsolt. 162). Vegyed aszt a kenerséget, mely fedezi a bélit és a két vesét (Helt: Bibl. I.Qq2). Es a bűnert való aldozatnac mynden kövérséget emelye... a may körfl való clepesz háyat a vesék-től el szakasztattat (Helt: Bibl. I.Zz). Színeknek es veseknek hasogatoia, által nezdie (Kár: Credo. 67). Az megleh vízet főch-kendővel az testben lőndd, ki hozzá az főuent az hoiaigbul es veséből (Boythia: FivK. 35). Ha az föld fűtit es az kőment borban főzöd, vesének es agynak szorulasat ki viszi (117). Az májat az vesét szép hosszan metéljék meg az táiban (Radv: Szak. 25). A savós rész az húgy éren a vesékre megyen (Com: Jan. 51). Tudgya, ki a veséket láttya, hogy ezt is nagy kételen-ségből esolekedtem (Czegl: MM. 298). Az ő veséinek tanuja az isten és az ő nyelvének halloja (Illy: Préd. 17). Az isten meg vizsgálja a veséket (Kisv: Adag. 112).

Vesecske: renunculus MA. kleine niere PPB.

Vesés. Borjú-tag, tizmer, a vesés fele: *lumbus vitulinus PPB.

VESLING: caseolus; käslein PPB. Minden jobbágy tar-tozik az várhoz egy-egy messely vajjal, egy vesling turóval és egy lóddal (Gér: KárCs. IV.300).

VESZ, VÉSZ (veszék RMK. IV.257): pereu, dispereo MA. zu nichte werden PPB. Oh mint veszék jó szomszédom, kis-sebbségemre leányom énnékem vagon (RMK. IV.257). Ott vesze mind az ő tarsial egyetenbe (Helt: Bibl. Ib4). Ő maga Rogérius az harczen vesze (Pázm: Kal. 437). Mikor sz. Pál a Kristus híveit kergette, öldöklötte, mindgyárt akkor veszni kellett-vólta (Pázm: Préd. 26). Hejában veszni, el-enyészni ne engedjed (Com: Jan. 155). Akarmint volt, ott veszett Szulimán chászár, az bizonyos (Zrínyi I. Előb. 2). Iffiantan kelle veszni szegénnek más boldonságán (Zrínyi 152). Borbély Péter papucsa sárba veszőtt, azért attunk 40 d (MonTME. I.19). Az pénzön veszőtt 1 frt. (24). Ez áltoimtent szép had majd mind oda veszett (Thaly: Adal. II.360). Oda nem csak rekedni, de már veszni kellene az hadnak (Beres: Lev. 120). Kicsoda s mennyi veszett részünkről, nem írja (404). Megtérjen, mert ide vesz az gyalogja (431). Sok veszett német egymás fegyverétől az sötétben és füstben (434). Ha igyekezettünk magában talál veszni, a széken és kár-vallás dupla (Fal: UE. 363). Hull marhánk, fogy pénzünk, vesz jószágunk (Fal: SzE. 533). Negédségek miatt sűrű homályban forognak, és mint hogy akaratosa, veszni hagyja őket az isten (534). Jobb, vadnak irigyink, mint szűnakodóink, így elenyésznek, vésznek, vagy máskiut lesznek (Amade: Vers. 4).

[Szólások]. Ez ő d vész azokért, melyeket szömdödel kell látod (Helt: Bibl. I.Zz3). Valaki beveszni: *adorialiquem jurgio PPB. Ha nem tetszik, fűstin veszbet (RákF: Lev. VII.52). Ha gazdaságot szerettek, ne veszszen eszettek a világ javaira (Pázm: Préd. 96). Minden esze, kedne az ostorra veszett ő néki mostan (Decsi: Adag. 91). Minden esze pénzre veszett (Börn: Préd. 561). A mely város tékozló és pénz ontó, veszni akar (Fal: TÉ. 779). A ki oztán veszni indúl, az szél is árt annak (Decsi: Adag. 154). A természetnek alkottmányi által esvén ezen apadnak, fogynak és veszni indulnak (Fal: UE. 386). Vannak, kik veszni indulnak, mert senki sem meri őket visszarántani (440). Fel-éled a veszni indúlt fa (SzD: MVir. 102). Veszni tért ifjú (Megy: bJaj. II.29). Veszni térd élő-fák (Nad: Kert. 127). Veszni-tért kis hazánk forogsz melly sok koczkán, hány felé vetett már a szerencse sarkán (GyöngyD: MV. Előb. 9). Hamar kész, ha mar vész (Fal: UE. 395).

[Közmondások]. Az ki másnak gonoszát keresi, ő maga vész belé (Decsi: Adag. 269).

bele-vesz: [dispereo; zu grunde gehen]. Ha meliek (a szer-ződést) meg nem allana, iozagaig bele vezen (RMNy. II.23). Bele vész az tengerbe (MA: Bibl. 161).

benne-vesz: ∞ Szépen meg-terítették a bálót előtéd, ha okos figyelemmel két-felé nem tekintesz, benne vész ártatlansá-god (Fal: NE. 8).

egybe-vesz: 1) contendo, rixor MA. kampf/en, zanken PPB. Az esztőzésban, isten úgy akará, hogy egyben veszték vala (RMK. IV.34). Ezee kotten egybe veszzénec az birodalmou (Helt: Krón. 20). Egybe vesze Rudolff czaszárral (60b). Kezde-nec az wrac pártolkodni és egybe veszu (67b). Ha elkezd mien-den emberrel egybe veszni, az isten artzól póki (Helt: Mes. 85). Mikoron iól laktamne volna, a beszédec közet egybe veszzé-nec a külemb külemb aiandokokert (413). Nem volna ez vilá-gon oly, kiuel egybe nem tudna vezu (Decsi: Adag. 110). Az uton egybe ne veszzetec: ne irascimini in via (MA: Bibl. I.43b). 2) jillaueor; sich verwickeln). Nincsen olly egybe veszett aka-dékos galiba, a mellyből a vidám elmék ki nem tudnának feselni (Fal: UE. 395). Olly egybe veszett akadékos állapotnak tartják, mellyből mind a hét régi bölcs sem tudna kúgaálni (427).

egybeveszés: contentio, rixa MA. zank PPB. Egybeveszés vala az wrac közet (Helt: Krón. 61b). Egy nyelvés ember olly

egybeveszést szerez a nagy fejedelmek-közt, melyet sok tanácsos nagy emberek sem tudnak le-szállítani (Pázm: Préd. 810).

el-vesz: pereo, dispero, depereo, intereo, collabefio, evaneo, intercido C. verderben, untergehen, umkommen PPB. Lőtnek puztolatba, hirtelen meg fogátkoztatnak, el vezetnek őt hamissággokért (AporC. 27). El hagiak vezni meg testeket es (VirgC. 89). Vucab ylyk teneked, hog el vezyen egik tagod. bonnem tellyes tested vetteseg pokorra (JordC. 367). Kyvaltkeppen való malasztot adot vala isten evueky az el veez lelkeknek jdues-segegreval való zereleben meg gywladuon (DomC. 12). Vettes-seek ky az test iz tengerben, nyg mi ees mynd el nem vez-wnk (ÉrsC. 437). Kegyetleneknek wtla el weez: iter impiorum peribit (KulesC. 2). Ellenszegym meg korwlnak ees el-weznek the zyned elal (KeszthC. 13). El nem weez sem zenben sem wyvzen sem hadban (ThewvC. 63). Én ha itt elveszek, semmi kár császárnak (RMK. III.49). Az ország éliseg miatt el ne veszzen: non consumetur terra inopia (Helt: Bibl. LV2). Űldöz-nek tegedet mind addig, míg eluesz (Helt: Bibl. I.2233). Ti bar-atoc bizony a ti vraságtoc, pompaságtoc mind elvesz (Mel: SzJán. 452). Mind addig kergetne ezet tegedet, miglen el nem veszsz: persequeris, donec pereas (Kár: Bibl. I.184). El veszenek szór-nyú keppen (Born: Préd. 7). Az roz tagot szükség el vagnunk, hog az egész test el ne veszen (Fél: Tan. 319). El is vesze-mind vallasanal őszue (Mon: Apol. 12). Szedgyétec-fel a meg-maradott töredékeket, hogy el ne veszzenek (Pázm: Préd. 432). Mind király s mind királyné és az egész ország elvész (MA: SB. 22). Hirtelenképpen elvesznek, kimulnac (MA: Scult. 16). A pincesznek gerendái az régiség miatt elvesztek (Nyr. XIV. 515). Nem az ecclesiának el veszett voltát érti (Matkó: BCsák. 88). Nyolczadik Bonifacius mint egy féle állat meg-dühödék s abban vesze-el (Pós: Igazs. I.457). Eg hituan barátot el ne uessenek enni sok iambor ömbörök (ErdOrszgy. 310). Mobiliáink elvesz-tek, marhánk elfogyott, házaink elpusztultak (Bercs: Lev. 402). Ha kevés hadaimmal nem lettem volna, a tót katona mind elveszett volna (525). A szegénységet nyúzni addig, míg magok-s el nem vesznek, meg nem halnak (Bod: Pol. 111). Így vesz el az ebül gyűlt szerdék (Gvad: RP. 52).

[Szólások]. En azt mondom, hogy vgyan el veszet néked asz d d (Decsi: Adag. 102). Meg nem észle, mert minnap is igen el veszet vala és igen megyen vala a hasam effele-miatt (Helt: Mes. 294).

[Közmondások]. Ebül győitet szerdéknek ebül kel el vezni (Decsi: Adag. 158. Czegl: Japh. 135).

el-veszés: occasus C. interitus, interitio MA. untergang PPB. Meg adá Lossonci Tömösvárnak falait, de gyorsan meg fizete minden vitézinek el-veszésénel (Zrinyi I.85). Anyaszentegyház el-veszését szomjuhozzák (Illy: Préd. I.201). Szent József és a böl-gősség szlíz igen fájdalmason szivelték a gyermek Jánosnak el-veszését (Vajda: Kriszt. I.86).

hal-vesz: depereo Kr. [verschmachten]. Valaki után hal-vesz: *deperditus amore alicujus PPB. Dávidnak első fia Amnon úgy hal-vesz-vala Támár szerelmében, hogy naponként el-szára-dott kívánsága miatt (Pázm: Préd. 1161). Aban vala helyhez-tetve minden ő reménségek, azon tsűgnekn fűgnekn, azon hal-nak vesznek vala (GKat: Váls. I.418).

ki-vesz: exterminor, disperdor, excido MA. verderbet werden PPB. Szárazság miatt kivieszni: sisoror C. Mezártott az téli hideg, csak az Somlyodon veszett ötven hordó bortermő szőlő ki (RákGy: Lev. 6). Nem kíván semmi derekas munkát, a hóvá egyszer bé-férkezik, nem hamar vész-ki (Lipp: PKert. II.86).

még-vesz: corrumpor, depravor, vitium contraho MA. verderben PPB. Meg-penyészedni, meg-veszni: corrumpi *situ PPB.

Az lengyeleknek tábora igen meg szükségű és a soc heiba valo veszedésből meg veszénec és meg erőtlenednec (Helt: Krón. 145). Meg veszet a gyomrom és nem emészthetec (Helt: Mes. 62). A kinec torka, szája meg vész, meg allattya (Mel: Herb. 1). Az Orsáknak az szemői igen fájnak, a Katónak ismég mind megveszett az szája (Nád: Lev. 243). Meg es wezthet az heuo helyen mynd bor mind zalona (RMNy. III.74). Az kinec gyomra meg vész auagy etetes vagyon raita, egyek meg reggel ehara ez kenyethen fel latot (Frank: HasznK. 15). Kinec az chyontya meg vez a meddig azt meg nem tisztítják és ki nem veztik belőle, addig az sem épöl meg (24b). A hol az fő meg vész, az tagok is meg vesznek ott (Decsi: Adag. 279). A borjú máj ha áll, megvész, meglágyul, nem leszen jó (Radv: Szak. 37). Ezt az pecsenyét ne tarts sokára, mert nyárban hamar megvész (64). Ennek hamar ki-mégven szesze és meg-vész az pohárban (Pázm: Kal. 729). Az föld megvesze az soc féle ártalmas bogá-roc miatt: corrupta est terra ab hujuscemodi muscis (MA: Bibl. I.56). Viszsa fordult náloc az dolog, az test meg gyonyul, de az lélec meg vész (MA: Scult. 870). Az a gűmölöze-amuz meg veszet és el szenivet fának, melliet pestis ragalás-nak nevezhetünk (Csanaki: Dűgh. 99). A bornak ki-megyen a szesze és meg-vész a pohárban (Pós: Igazs. 457b). Megveszven az eczetigy, újat csináltatunk (Nyr. X.470). Az gyomrom meg-veszvin, az hús és kenyér ugyan ki fordúl a szájból (Mon-Irók XV.409). Könnyebb lett volna néki oltalmat találni a lat-rok barlangjában, hogysem vendégitől, a kikben már megveszett a jó, valami jóraváló tanácsot venni (Fál: NÜ. 291).

[Szólások]. Én tudom, hogy az én halálom vtan meg vesz-tec: novi, quod post mortem meam inique agetis (Helt: Bibl. I.1444). Meg-vész magában a gonosz akarat (Hall: Paizs. 80). Ha tsak téjen neveledik gyermeke, hamar meg-veszendő állapotban marad (Pázm: Préd. 34). Az meg veszet elméből es akaratból sok gonosz cselekedetek származnak (Fél: Tan. 118). Meg veszet elmeuel vanna (Mon: Apol. 433). A kikben már megveszett a jó, megvelősdött a roz (Fál: NU. 291). Száia ízi meg veszet (Born: Préd. 59b). Meg veszet a szana (Görcs: Máty. 72). Vgyan meg veszet ennek szerenczeie (Decsi: Adag. 148).

még-veszés. Tsontoknak meg-veszések: *caries ossium; ábrázatjának meg-veszése, el-fordulása: *depravatio oris PPB.

még-veszett: 1) [corruptus; verderben]. Megveszett etzet: *acetum moriens PPB. A meg veszett fa termi a lűván gyű-mölcsöket (Matkó: BCsák. 64). Három öreg findzsiányi vért bocáttattam ki, igen rút s megveszett vér jött ki belőle (Mon-Irók XV.68). Mikoron az hig ég tiszta és világos, bé-szini min-denek akkor láterságos és hogyha árnyék széktől meg nem veszett szagos (Felv: SchSal. 7). A gonosszal igen tizborás a már benne meg-veszett természet (Fál: NE. 18). 2) [rabidus; toll]. Az meg veszet öklör usykát, ló túriát meg gyogytítya (Mell: Herb. 54. BeytheA: FivK. 132). A megveszett eb ide-s-tova, széllyel futkos (Com: Jan. 31).

még-veszéttség: [corruptio; verderbenheit]. Mi követi ezt? Kűsködés és hartzolás a bűn és megveszéttség ellen (MHeg: Preb. 31).

oda-vesz: [pereor; zu grunde gehen]. Bár csak háromszor hajthatná ki magát főlk-istrázsúra, nem bálná, ha odaveszne is az szőlője (Bercs: Lev. 319).

őszve-vesz: 1) [contendo, rixor; streiten, zanken]. Ha valamely fűfiac egymással őszue veszendnec es egyic ütendi a masikat vgy, hogy meg nem hal bele, az, a ki meg ütette, artatlan legyen (Helt: Bibl. I.Mm2). Elh emberuel őszue ne vez (Decsi: Adag. 324). Velipolski uram nincs az királynál, őszve-veszten (RákGy: Lev. 503). Ő a császárral nem akar őszve-veszni, hanem a békeséget akarja oltalmazni (TörtT: I.292).

Beszállik, hogy igen őszveveszték volt Károli Forgácsesal (Bercs: Lev. 73). A kevély pátriárka az intének nem engede és jobban szereté a pápával őszve veszni (Mik: TörL. 222). 2) [implicor; sich verwickeln]. A katáng az szőrt, a ki eszsze veszet, őszne czmortozot, el-veszti (Mel: Herb. 79).

Őszveveszés, őszveszés: perturbatio, confusio, dementia MA. verwirrung, beunruhigung PPB. Koczkanak játszásával gonoszág sok lenne, őszveveszés és nagy feddés, káromlás, mordulás (RMK. VI.24). Mikoron Czeh országban esz veszés támadot volna, nagy sereget gyűte esmet Luszlo kiraly (Holt: Krón. 44b). Ily esz veszést magyarok közt halla Amurates, ki töróc csaszar vala (Valk: Gen. 2). Szent Pal megint az esz veszés ellen ír (Tel: Fel. 112). Az tengernee es az fi labiainac nagy eszenesese leszen (Tel: Evang. L22). Kész ő az őszveveszésre (Decsi: Adag. 173). Nem szükség a részegségből történt esz-veszésnek példát számlálni (Pázm: Préd. 230). Minden embernek hatalom adatot a tanulásra, de hogy ebből rút esz-veszés ne támadna, csak a predikátorok tanítanak (Pázm: LuthV. 82). Az új tanítók vallása babylóniai esz-veszést hozot e világra (128). Mindeneket elfoglalt az hamis hit, házasságoknak esz-veszése, parázнасág (MA: Bibl. III.144). Senki magát másnak hivatalyába ne egyeltes, mert egyébaránt zavarva és eszveszés leszen (Ily: Préd. II.74). Me(g) ne engedjék, hogy az faluban jöjjön-menjen az kovácsházi sokadalom s mindennemű eszveszést eltávoztassanak (TörtT.³ VII.218).

vesztén-vesz, veszve-vesz: [disperco; zu grunde gerichtet werden]. Minál veszten veszni szegény országunkat szemekinkel jól látjuk (RMK. VI.8). Veszten veszne naponként az ország és igen meg izondorlané minden felől (Holt: Krón. 196). Sokszor szem latomast ki tetűt, midőn a hitetlenec veszten veszte (Born: Préd. 51). Veszne veszett már kétszáz az szélyedéssel (Bercs: Lev. 681).

[Veszdégöl]

el-veszdégöl: perito PPB.

Veszédelm: periculum, perniciēs, interitus, clades C. exedum, strages MA. [gefahr, das verderben, untergang]. Zent Damascos atyánk ez veltelen balálnak veszedelmeen zyvnyek gyekerebevl kevyerevle (DomC. 69). Myndden halat zylő vezedelmet megemezt (ÉrdyC. 39b). Bodog ember, ky vezedelmeenk zekybe nem állt (KeszthC. 1). Ingen reyeteek el nekem valo vezedelmeth (80). Meg mutatya e tudomannac igaz voltat azoknac veszedelme (Holt: Bibl. I.44j). A nyomorultakat az ő veszedelmeknek ideien meg latogatya (Helt: Bibl. I.63). Az wr bochat terend átkot, veszedelmet és szerencételenséget (Helt: Bibl. I.722). Az hamis nemzetec kemény veszedelme vagyon: nationis iniquae dirae sunt consummationes (Kár: Bibl. I.636b). Szeles az kapu es tagas az vt, a meli viszen az veszedelemre (Fél: Bibl. 10). Hogy alhatol ily veszedelemben (Decsi: Adag. 53). Mindent meg probaly, ha látod veszedelmedet (219). Meg szabaditassé minden veszedelemtől (Vás: CanCath. 132b). Az anya veszedelenatıl meg-környékeztetett fiarıl szorgalmatos (Pázm: Kal. 786). Nélkik a természet gyorsaságot adott, mellyel veszedelmek előtt szaladnak (Pázm: Préd. 66). Veszedelem, rútság, fogyatkozás minden dologd (68). Bezzeg kár ez nagy szép építelme veszedelme (MA: Sent. 821). Az vigyázatlanság, nem az erőtlenség tette veszedelmét (Bercs: Lev. 445). Mennyfink már végére, mitől fakad ez a szőnyű veszedelem (Fal: NE. 68). A külső veszedelemtől megmenthetnek ugyan, de nem bolsőtől (Fal: SzE. 525). Az atyák veszedelme a néma fiakat-is meg-szóllaltatya (SzD: MVir. 411).

[Szólások]. Veszedelemben forgó dolog: res *dubia PPB. Az Csallóközéből általszakaszson hadat s az többi veszedelemben hagyja az városok példájával (Bercs: Lev. 469). Maga szavait veszedelemre fordítani: *ju-

gulare suo sibi glidio PPB. Nagyságodnak daykáldokása által épílylőn istennek veszedelmére hanyatlót nemzetünkben lévő anyaszentegyháza (Alv: Post. Előb. A3). Maga veszedelmére siet (Decsi: Adag. 124).

hajó-veszédelm: [naufragium; schiffbruch]. Tengeren haló veszedelmekbe voltam (Born: Préd. 290b). Hayo vezedelmyt zenuedtem (Boytho: Epist. 59).

Veszédelmes: periculosus, perniciosus, pernicialis, exitialis C. gefährlich, verderblich PPB. Semi ferfynnak veszedelmesb azonymbernel es azonimberoeek ferfynnal (VirgC. 135). Vezedelmes eelttre zerzettfink gonossagwnk zerent (ÉrdyC. 6b). Veszedelmesbek az elsőknél: pejora prioribus (Fél: Bibl. I.20). Látnál akkor veszedelmes szóköllest (Bes: II.Ének. B2). Isten győző számlálni, mennyi veszedelmes szerentséken kell a szegény anyának által-menni (Pázm: Préd. 209). Az eordóg s a világ felette nagy tehető dühös, veszedelmes soc ellenséget (Megy: 6Jaj. III.20). A mely kérdésre valo felelet igen veszedelmes és gondságos vala (GKat: Váls. II.227). Még a szent helyeken-is az emilyen szemre kerülések és szomszéd-fílések veszedelmessek (Fal: NA. 148). Már is olly meredeken vagyon, mellynek veszedelmes leszen szókölője (Fal: NU. 276). Sikos és veszedelmes falat a nyelv (Fal: BE. 572). Veszedelmes kár fogá határunkat (Kónyi: HRom. 16).

Veszédelmesen: periculose, perniciose C. gefährlich, verderblicher weise PPB. Veszedelmesen nyeretetne az keues embertől, mely sokake volna (Decsi: SallJ. 6). Bizony veszedelmesen bánik a szőlőkkel. 1620 (Kal. C5).

Veszédelmesked-ik: [certo; kämpfen]. Kedviünköt el ne vessük éhséggel veszedelmeskedvén (Ily: Préd. I.437).

Veszédelmesül: [perniciose; gefährlich]. Az ország ősi szabadságának tsalárd mesterségeket készíttetneek veszedelmesül (Rák: Manif. A3).

Veszédelmez-ik: [periculo premor; in gefahr sein]. Veszedelmező állapotja az hazának (Kem: Élet. 17). Erdély a boldogtalan Sigmund fejedelem, kegyetlen Básta és véregező Mihály vajda kezeken veszedelmezett (Bod: Pol. 56).

Veszédelmezés: [periclitatio; gefährdung]. Az anyag nem olly tökéletes szentségű mint az isten, hogy bűös ember közel hozzája élete veszedelmezése nélkül nem lehetne (GKat: Titk. 314). Erre valok a sok hypoeritai koplálások, testeknek vérhítések és sanyargatások, életnek veszedelmezésével valo butsu járások (GKat: Váls. Előb. e). Az hajos-mesternek az ő tudománya az hajónak veszedelmezésekor látszik-meg (Hall: Paizs. 20). Emnyi veszedelmések s várakozások után ki-líhetné-el, hogy békességre adnák magokat (Hall: HHist. III.235).

Veszédelmeztet: [in periculum arcesso; der gefahr aussetzen]. Így lévén az dolog, Ngok személyét és hazánk békességét nem veszedelmeztethetjük (TörtT.³ I.226).

Veszzejt: [perdo; verlieren]. Minthogy fűdögítik erköltsöket, hogy isten előtt érdemeket ne veszítsék, élos szem kell hozzá, hogy meg-mérhessük (Fal: SzE. 552).

el-veszejt, el-veszét: ∞ Ugy erőlkűdjed szólni, hogy az húsnak savát el ne veszítse (Radv: Szak. 27). Hogy ember jóakarót el ne veszéjtse, meg ne terhelje nagy adakozással (Fal: UE. 492).

[Veszék]

jaj-veszék: [ejulatio, calamitas; jammer]. Nag iayvezie lezőn az ő fogdosusa (GuayC. 2). Jay vezic mind azoknac, ki tegődet ki vort (66). O örökkevalo nag iayvezie es fáradlassa-gos gőtrelm (NádC. 67). Jayvezie minékne, hog fánnac attok

volt magonkat (87). Ez nag iai vezikkel valo igeket fejdkro
ohassa (NagyszC. 238). Im oleyben id nag iay vezikkel (SándC.
26). Ez yelen valo vylag tellyes mynden nyawalyasaggal es
yay vezikkel (ÉrdyC. 196). Mykoron ember ky mulyk, meg
zabadiw el vylaghy yay vezyktowi (523b). Mynewew nagy yay
vezyk, sywas rewas ott leezen (555b). O nagy vezedelm, hogy
ez eelleyen yay vezyköt meg nem gondollyaak, hogy magokat
ewle meg otnalmazuak (557). Oh jay wezyk mely yghen eles
hór leezen az sebesythen mynd testeeth mynd lelkeeth
ÉrsC. 143). Oh yay wezyk vallyon myt haznalt ennekem ez
vylaghy koweelsegh (294). Jaywezek hallatek: audita est lamenta-
tio (Pesti: NTest. 4). Azok titöket mind levágnak, csak jay
vezék atyátok anyátoknak (Tin. 197).

Veszékél: 1) [in periculo versor; in gefahr sein]. Nyereg
szárnyáig való vízben egész napestig gázoltatni, veszékelni kény-
szerítettének (Szal: Krón. 128). Midőn a szegény baza dolgai
gy veszekelnének, a török nemzet Jenőt kezdék kívánni (346).
2) [lamentor; jammern]. Sýrnak wala ees wezekelyk wala a
eyant: flebant omnes et plangebant eam (Pesti: NTest. 136).
Sírva vesziköl most szegin Magyarország, mert tőle távozól
hangosság, vigasság (Tin. 276). Nagy veszedelmeket az Budából
észnek, kin szegin magyarok igen veszekölnek (288).

Veszekéd-ik: 1) [amitor, elaboro; sich bemühen, sich
anstrengen]. Sokan, kyk igen nagyokkal kerkednek, ward wegre
dolgot, hat chak wezeked[n]ek, ees mynt hegyek egerrel
vgyan zegy[n]kednek (Pesti: Fab. 18). Egy része a tábornac
mególtalmazására siet, a többi veszekednek vala a seregnek
szórásán (Helt: Krón. 120. 2b). Noha igen veszekédnek, sen-
kinek semmit nem használnak, azonképpen senkinek nem ár-
matnak (Helt: Mes. 215). De ha nintsen ez dologrul is iras, bat
miert veszekedik hejában szent Agoston nagy sok helyeken az
ő könyveben (Gyarm: Fel. 125). Nyelvel ki nem mondhatni az
bunkát, fáradságot, az mellyekben az királyok nyegnek, bay-
ódnak és veszekédnek (MA: SB. 360). 2) [concrucior, affligor;
eiden, gequält werden]. Czoda álmokat látot vala, ki miat
szűfűben vgyan beteg vala, vgy veszekedic vala (Illyef: Jephth.
3). Az keresz, mellyel néki kell hirtolodni, veszekedni (MA:
Scul. 639). Uram meddig hádsz engem ekképpen veszekednem
ez nagy győtrelemben (Szal: Vigaszt. 236). Eo buslakodhatik,
veszekedhetik magában bűn körül (MHeg: TOSzl. 61). 3) [hae-
nito; schwanken]. Most is a ketelkedésnek hajjai között vesze-
kedel (Nagyari: Orth. 235). Ő kegyelme az utolsó veszed-
enemk hajja és árja között haboz és veszekedik vala minden
hozzá tartozóival és szép uraságival egyetemben (Rumy: Mon.
1348). 4) [rixor, contendo; zanken, streiten]. Valakivel vesze-
kedni, ujjat vonni: in *certamen venire cum aliquo PPBl.
Krumpachal veszekedett, nem akart fizetetlen indúlni (Bercs:
Lev. 355). Egy-másba kapnak a sok féle zavarsan torlott szo-
rások, veszekednek az erköltsők (Fal: UE. 401).

ki-veszekedik: [emorior; anssterben?]. Annak ezeken
gassága egy-annyi, mint valamely embernek az ő nyájából ki-
veszekedett juhokon (Veresm: Lev. 119).

még-veszekedik: 1) [corruptor; verderben]. Az emberi
ermészet meg veszekédött vala s bűnnec és halálnac testévé
étetet vala (Zvon: Post. I 116). 2) [rabie corripior; toll werden].
A meg-veszekedett, dühös eb idestoua, szellel futkos (Com: Jan.
14).

Veszekedés: conflictatio C. MA. das streiten PPB. Ki azt a
olgot, mely fölül a veszekedes vagon, cselekedte: qui facinus,
de quo agitur, perpetravit (Ver: Verb. 296b). Ez az veszeko-
lésnek oka: haec Helena (Decsi: Adag. 22). El-unom így élni
mindennapi veszekedésben (Pázm: KT. 237). A külön értel-
met, egyenetlen szívűség és veszekedésésc hogy közbe ne
essenek, alig lehet meg (Com: Jan. 202). Veszekedést okoz

ördögi gyűlölség, a mellyből származik irigység (Megy: 6Jaj.
VI.13). A császárok derék conciliumokat gyűjtöttek össze a
vallásban lévő veszekedéseknek el-gazítására (Pós: Igazs. I.162).
Néha nints okunk reá, hogy fel-haboredjunk, hanem tsak a
gondolom okokkal megyünk a veszekedésre és ártunk egy-
másnak (Fal: SzE. 520).

Veszekédő: 1) contentiosus, jurgator MA. zänkisch, zän-
ker PPB. Zémbes, veszekedő, mindenbe belé-akadó: bovinator
PPBl. Bacchus szarvakkal szokták írni azt példázván, hogy
az iszákok, garázdások, veszekedők istene (Fal: NU. 305). 2)
[concruciat; gequält]. A magzatot méhében viselő és gyakor
bágyadással bajmoldó, veszekedő asszony (Com: Jan. 118).

Veszélkéd-ik: [lamentor; weklagen]. Ha testedben vad-
lús vagon, a borbély isméri azt jobban, menyit kel testedből
ki-vágni és akár-mint veszélkedgyi s kiálcs-is, de meg nem
halgat (Hall: Paizs. 99).

Veszélőd-ik: confluator MA.

Veszély: periculum, perniciēs, periculositas MA. gefahr
PPB. Vetemenyi veszel, ragya: urica MA. Igaz elég az ielen
valo napnak wezele: sufficit diei sua vexatio (Pesti: NTest. 12).
Ez a philisteosoknak minden veszelt mijele (Szék: Krón. 25).
Nem akarom színedet sertenem, veletlen veszellel es kezerei-
tenem (Istv: Volt. 14). Siessenek elszakadni bűnöktől, ha akar-
nak szabadulni veszéltől (RMK. VI.78). A kunoc minden veszélt
művelének a magyarokton (Helt: Krón. 47). Ha czelekőszön is
veszél, ha nem is (Decsi: Adag. 289). Minden veszely raitoc
vagon (Mon: Apol. 425). Ha sem istentől sem embertől bünte-
tése nem volna is a gonoszoknak, magok lelki-ismereti szagga-
tása elég veszély volna (Pázm: Préd. 29). ELEG nagy eset s
nagy veszel volna az is ilyen fogas, mint az tied (Szöll: Dáv.
290). Uram magadnak veszélyt keresz, de még én fejemre is
haragot szeresz (Zrinyi 145). Bízattya veszélyünkre sok számu
lorasság (81). Veszély ne találjon engem rusnya nyívdet (Ben:
Ritm. 49). Ki vélte, hogy légyen kedvesével egygyütt illy ve-
szélre szorúlt (GyöngyD: Char. 10). Az egész szigetet veszély-
ben keverik (53). Bús fejem melly rút veszélyben akadál
(108). O penznek szerelme minden veszély oka (Kisv: Adag.
48). Az istentelenek szerentséje veszél (231).

jaj-veszély: [lamentum; weklage]. Sivnac rivnac, jay
veszét kiáltuac (MA: Scult. 26). Az egész Egyptom országban
illy nagy jayveszél volt (351). Az halál ötet elragadgya, ott
kezdetic az jay szó, jay veszél (703). Jay veszél, jaygatás kez-
detic Sido országban (1025). Ez illyen gyönyörűség végtére
nagy kedvetlenséget, nyavalyát és jajveszét szeresz (MA: SB.
20). Kezdetik az nagy rémfülés, szörnyű sírás rivás, jay veszély,
kiáltás (31)

vég-veszély: [periculum mortis; todesgefahr]. Egy se
keleptélhessen ki a vég veszélyből, hogy mindnyájoknak meg-
készüljön a tora (SzD: MVir. 98).

Veszendő: caducus, evanidus C. MA. binfällig, vergänglich
PPB. Csak merő hívság e veszendő gazdagság keresés (Pázm:
KT. 3). A veszendőkről igen szorgalmaskodunk (Pázm: KT.
31b). Mikor az ecclesiást szentek győlekezetének nevezik, csak
fő részére-nézve nevezetik így, noha ő beime sok veszendők
vannak (Pázm: LuthV. 261). Az istentelenek és örökké-veszen-
dők virágoznak (Pázm: Préd. 5). Veszendőben badgya jószágát
(MonTME. VIII.39).

Veszendően: caduciter C.

Veszendőség: 1) [fragilitas; binfälligkeit]. A gazdag s
testi emberek veszendőségek (MA: Zsolt. XLIX). 2) [corrup-
ta; das verderben]. A mértékletlenség veszendőséget terem:
intemperantia corruptelam creat (Illy: Préd. II.219).

Veszendőtül: caluciter MA. hinfälliger weise PPB.

Veszés: interitus MA. [pernicius; gefahr, verderben, untergang]. Vég Temesvárnak veszését beszéllöm, jó Losonezának vitészségét jelentöm (Tin. 72). Emlékezem zsidók veszedelméről, egész Zsidóországnak veszéséről (RMK. VI.153). Nagy laborné és veszes tamad a religioba (Mel: SzJán. 191). Emlékezem egész Sídó országnak veszéséről (Cseng: Jer. A2). Nyíluan való veszéseket lattytátoc (Valk: Gen. 63). Czac bankodnac veszesessén hadnagyoknak (Gosárv: MagyB. Bij). Útat keres veszésünk távoztatására (Pázm: Préd. 7). A veres tengernek megtörtölt hajbai-között száraz lábbal általmenvén, a partról nézték Faritónak vízben-veszését (573). Megmondgya hartzon való veszéseket: praedixit eos in bello perituros esse (MA: Bibl. I. 276). Valamerre mégyen az basa, veszését ezer trombitával hirdeti el vesztét (Zrinyi I.71).

fej-veszés: [poena capitis; todesstrafe]. Vagyon feie veszésse, de nem egyéb (Decsi: Adag. 207).

száj-veszés: [os morbo correptum; mundkrankheit]. Igen jó a toroc fayás ellen és minden szay veszés ellen (Mel: Herb. 2).

[Veszeszt]

el-veszeszt: [exstingvo; vernichten]. Azert vadnak mostan mi raytunc, hogy el veszeszenec (Born: Préd. 120).

öszve-veszeszt: [confundo; verwirren]. Veszesszük öszve nyelveket, ugymond az úr (Moln: JÉpül. 149).

Veszet: [corrupto; verderben]. Az őrdög azon mesterkedie, hogy szem fény vezessél ezeket veszesse az embereknek (Born: Préd. 252). Balduinus azért akarta ide elegyíteni, a mi nem ide való, hogy eszt veszesse az olvasónak (Pázm: LuthV. 36). Ne veszed magadat, mert mind itt vagyunc (Megy: 3.Jaj. II.108). Ne veszessünk magunk kedvéért ennyi népet, hanem magunk személyében álljunk külön ketten (Hall: HHist. I.42). Kiáltani kezdetek be közikben, hogy ne veszessék magokat, mert nagyobb erő is jár rájuk (TörtT.² IV.76).

el-veszet: 1) [contero, pessumdo, corrumpo; zu nichte machen, vertilgen, verderben]. Ne vezes el auag ne tör meg vezetől (AporC. 30). Vir minden család alakát el vezessen es nag zolo felheket (DöbrC. 28). El ne vezes eugemoth the baragessagodba: neque in ira tua corripias me (KulesC. 8). Én hozoc őzen vizet e földre, hogy minden búst eluesszen, melybe élő lélec vagyon (Helt: Bibl. I.C3). E leszen, hogy Herodes keresse a gyermeket e végre, hogy el ueszszese őtet (Helt: UT. A3). Veszszel el őtet: tolle eum (Helt: UT. n1). Ez világot hogy meg itellye es el veszesse (Born: Ének. 11). Veszszel el ellenségedet (Kár: Bibl. I.191). Ezt az zöld levét ujonnan forrald meg, de úgy, hogy az zöldségét el ne veszessed (Radv: Szak. 213). Magatokat el ne veszessetők csináln magatoknak valaminemű kepet (Szár: Cat. M3). Valaki az ő tanítására nem akar hajlani, mind tehetséggel mind álnoksággal azon légyenek, hogy elveszessék (Pázm: Kal. 443). Az aranyat, ezüstöt az isten tár-háziba adgyák, egyéb marhat el-veszessenek (Pázm: Préd. 301). Elvégeze isten magában, hogy elveszesse ez világot (MA: Bibl. I.6). Tanástot tartnak én rólam, végezést végeznek, hogy el veszessenek (V.15). A jo eszelekedeknek gyimölését el ne veszesse (Illy: Préd. I.278). Csak az passust el ne veszessék ott, csuálók én itt passust (Beres: Lev. 553). Mintha a menyé es a tenger egy akaratban volnának, hogy minket elveszessenek (Mik: MN. 314). **2)** [amitto; verlieren]. Édes ücsém azon kérek, hogy ezt az szegény bátyánk levelit el ne veszszel (LevT. II.76). Kéríde, hogy ez világi el mulando életűnc miatt el ne vnyunc es el ne veszesssz az ő atyai io keduet (Born: Préd. 412b). Valamit nekem adott, abbmi semmit el ne veszessék (Szár: Cat. A). Az ember semmit olyat ne vétessen, mellyel az isteni szeretetet el veszesse

és az kárhozatot érdemellye (Pázm: Kal. 761). Miis el veszessük inkább mindenünket, hogy-sem lelkiünket el-veszassük (Pázm: Préd. 93). Mind öröm ez nekem, tsak Jézust el ne veszessem (158). Ne veszesse-el böcsületit (Patak: Reg 178b). **3)** [dilapido; verschwenden]. Az istenért kérem Kdet, az meguyert jószágot Kd könnyen el ne veszesse (LevT. II.351).

Veszett: 1) deperditus MA. [heillos]. Arra is meg tanít, mely veszet es nyaualyas emberek vagyunc (Helt: Bibl. I.e1). Mennyiuel veszettob vala az aniaszentegyhaznac allapattya, amnyial erősen oltalmazta őket (EszT: IzAny. 160). Illyen veszett rendben volt a 'zidóság Kristus jöveletekor (Pázm: Préd. 78). Veszet ennek ő dolga, segítségse ninczen (MA: Bibl. V.3). **2)** corruptus MA. verderbt PPB. Ha ezekhez jó ízt-adó sása nem készítettik, jaj ki sovány a veszett száj íznek ezeket kóstolni (Pázm: Préd. 91). A mi ez világban vagyunc, búszölt. veszett dolognac láttzic néki (MA: Scult. 139). Mely igen utállyá az vr isten ez illyen epicurusi veszet életet és rutalmasságot (MA: SB. 18). **3)** [malus, improbus; schlecht]. Semmi veszet beszéd ki ne idően szátiatokból: omnis sermo malus ex ore vestro non procedat (Helt: UT. C6). Oh veszet attyané veszettob leánya (Illyef: Jephth. 10). Illyetének a ki téssen, tellyességgel veszett és átokra méltó: perditus plane ac detestabilis est (Com: Jan. 176). Én még is élek ezen az világon, világtalan világon, veszet világon (Zrinyi II 134). Jára kele még egy darabig köztük a latlapu veszett jószág, a miglen elvégre szegény barátom vri parolája szerint ott hagyá szép pénzét s tisztességgel, böcsülettel mindenét elveszté (Fal: NE. 28). **4)** [occisus; getödtet]. Bottyán nrám levelét én is vettem, ötszáz az summája az veszetteknek levelében (Beres: Lev. 557).

[Közmondások]. A kinek veszett neve indúl, szél is árthat annak: "arbore dejecta quivis ligna colligit PPB.

esze-veszett: perturbatus C. perplexus MA. [demons, stultus; thöricht]. Sem esznek sem yznak, de mint eze vezöttek tee towa fwtsnak (ÉrdyC. 8). Halwan ezeket az esze vezöt yfíyw nagyon fíel gheryede ew gonoz zerelmeeben (199). Azt halwan az ew atya ottan mynt eze vezöth le eszek az feldre (411b). Mynt eegy eze vezöt kezdöc eellyen bezedöket zologatmy (563b). Eze vezöt veeleködes ez eellyen gondolat (606). Nem hyttoknak es bwdosoknak aawagy eze vezetteknek zörzetteek istemek orzagat (ÉrsC. 247). Az nagy fydalomnak myatta neemak es ezevezöttek leznek (281). Olyanok leznek mynt az eze vezewittek es egy masnak nem zolhatnak az nagy felelőnnök myatta (573). Czac kútsny marhatskara is rötenelesen esze veszett (Born: Préd. 552). Esze vesztebb dolog semmi nincz, mint hogy jöitémenyével élni az istenec és ezeknek adóját meg vetni (MA: Tan. 24) Eszeveszettek bujdosnak világon, mint nyíall lít medve vándorol barlangon (Zrinyi II.26). Akarmit tanitsnak némely eszeveszettek (Czegl: MM. 175).

eszeveszettség: [stultitia; thöricht]. Vai ki eszeveszettség mást akarni jobbítani annak, valaki az maga szemetén szapárodó moeskit nem akarja ki tisztítani (Toln: Vigaszt. Előb. 15).

eszeveszettül, eszveszettül: [stolide; thöricht]. Bizonyos ocal lőt, nem eze vezettül (Mel: SzJán. 528). Ez az oka, hogy eszveszettül maradnak és magok felibe nem emelkedhetnek (Pázm: KT. 366).

híre-veszett: infamis Ver. MA. ehlos PPB.

magva-veszett: [cui semen deficit; ohne nachkommen-schaft]. Egy magva veszett jószág reá szállott (Orczy: KöltH 139).

tüdője-veszett: pulmonarius PPB.

Veszettség: 1) res perdita MA. verlorene sache PPB. Veszettség az, mikor oztán oztörzésre jut valakinek dolga

(Decsi: Adag. 172). **2)** [perversitas; schlechtigkeite]. Csak patvar azt a reformatornak tulajdonítani, a minék az emberi vesztéség az oka (Pós: Igazs. 1.190). **3)** cachexia Com: Jan. 55. [krankhafter Zustand]. A sargaság és reszketegesség vesztéséget (cachexiam), rosszalló létet az az gyenge egészséget jelentene (Com: Jan. 55). A fukus sebi, bűfős szájaue vesztésége, franczui ragadóe (60). Az orvosságoc máj tisztítóe, lép vesztésége ellen valóe (175).

Vesztettül: **1)** perditio C. [stolidie; thöricht]. Vesztettül szeretni: *perditio amare PPB. Vesztettül szereti az aszszony embert (Com: Jan. 184). **2)** [improbe; gottlos]. Kik vesztettül élnek, nem illetlenül példázattuak Kámban (Hly: Préd. II.486b).

Vesző: periens, periturus MA. der verderben oder verloren gehen soll PPB. Most látom, töröknek dolga veszőben ál, mikor bővelküdik tanácha bolondal (Zrinyi 1.146).

Vesződ-ik (veszédni Helt: Mes. 54b. veszüldöm PPB.): **1)** conflictor MA. kämpfen, streiten PPB. Mykoron öt rayta wezewedenek, azonkewzbe zamar magát el wonyta elewlek az erdewbe (Pesti: Fab. 58b). A scithiai nép igen régi nép, eszt meg mutattya ez is, hogy régtől fogna mind vesztésénece ezen az egyiptusiac, mert az egyiptusiac meg akaríae vala bizonyítani, hogy őc régieb vóhánac (Helt: Krón. 7b). Mikoron így veszednéce Béla király az ő magyaríuál, hírt hozzánece a tatároce felől (54b). Által vergődővén az Morva szakadékján veszüldtünk, tartoztattuk volua az ellenség menetelit (Kemény: Élet. 55). Inkáb veszedném a fene oroszányokkal, hogy sem az efféle válogatot sentséggel (Fal: NE. 82). **2)** [labore, fatigor; sich plagen]. Egy galamb látván a fíról a handgyát, hogy veszednéce a vízbe, egy ágotskát le hagyíta a kútba (Helt: Mes. 390). Az mit veszüldöm, azért mielem, hogy az én édes gyermekim is benne nyugodjának (LevT. II.42). Azon is kérlek, hogy ne veszüdjél és ne nyughatatlanokdjál, hanem fogadd meg az mi tívűzítőnknek mondásút (75). Az esukát rakd tiszta fazékban, az gyomrát folytúl hagyjad, hogy az feladásba ne veszüdjél vele (Radv: Szak. 106). A nagy elmék nem örömet boesátkoznak lefelé minden aprólékra, holott a rövid és le-termett ész egyenként veszüdik vélek (Fal: UE. 411). Azon egy nyomorúság kézi munkával veszüdni (489). A bölcsök között járjon feljebb beszéded, amnyit adj eleilek, hogy értelmén veszüdvén időt ne találjanak félremagyarázására (491). A ki bátor, serény, többre mégyen, hogysen ezer más, a ki csak aprólékokkal veszüdik (496). A szabók többet veszüdtek az inventióval, semhogy a varrás munkával (Fal: TÉ. 778). **3)** [exercucior; gequält werden]. Mikoron Mátyás király éten étzaka ecképpen veszedélet vóhna, haynalba el hadiú ötet a nagy faydalom es meg kezdé czendeszedni (Helt: Krón. 175).

el-veszüdik: [parvi aestimo; missachten?]. Az te Patakon való tanulósodat hogy én kévanom, bizony nem gonoszodra volna, de immár te ezen már tudom, hogy mind elveszüdöl, oly gonosz nyughatatlan természetű vagy (LevT. II.76).

még-veszüdik: [corrumpor; verderben]. A sok esők után mint ősszel az útak is megveszüdvén, a vizek is meg nővén, semmi harczot nem adott (Monlrók VII.218).

Vesződés: **1)** [contentio, rixa; streit, hader]. Tőke Ferencz szerzé ezt Lindván versekben visszahavonó néppel való vesződésben (RMK. VI.130). A zekynsége nagyob wezedes vagyón, hogy nem az feyvel (LevT. I.15). A törőce csaszár haluán a magyaroknac az ő veszedéseket, fel íőne és el foglalja az egész Rázt országot (Helt: Krón. 80). A sok heidába való veszedésből meg veszedéce és meg erőfenedéce mind az emberec mind az lonac (145). Luter lobbantotta-fel az új tévelygések langját és veszüdésece őszögét (Pázm: LuthV. 169). **2)** [afflictio; plague]. Oh mely szertelen hallják keseregését, az jó asszomnak csuda

veszüdését (Tin. 88). Nem kednelem a diszno húst, igen sok sörteio vagyón, azzoc torkomhán meg ackadnac és egy egész hetig is veszüdésece vagyón vélec (Helt: Mes. 343).

Vesződő: [rixator; zänkter]. Vesződő: qui solet periclitari vel rixari (Otr: OrigHung. II.238). Szent Pál az keresztiéni tudomány ellen tusakodók, veszüdők ellen aszt akarja, hogy az anyaszentegyhaznak szokásúal mint eggi oltalmazó paissal ugy éllýünk (Bal: CsIsk. 162).

Veszt: **1)** [pessumdo, interimo; vernichten, vertilgen]. Embert veszteti: einen menschen hinrichten Adami: SprachK. 219. Vesztém ritalmas íetvel magamat (RMK. II.267). Nem vesztém töbser mind azokatt, a melycec élnece, a mint chelekődtem: non igitur ultra percutiam omnem animam viventem sicut feci (Helt: Bibl. I.D2). Vágiáe és vesztie vala mind az olahokat (Helt: Krón. 72). Tízec szerszámockal törőkeket vesztée (Helt: Cane. 149). Layos királ, ki országgal Mohácson veszte magát (Göres: Máty. 66). Minden ember vezti, süllyezti őtet (Decsi: Adag. 79). Addig iarék tánnac, hog magamat is alig hogy oda nem veztem (122). Seregivel az tengerbe vesztetée (Zvon: Post. I.59b). Szegény Kapronezi uram bizony szán szándékkal maga vesztette magát (RákGy: Lev. 141). Az első ember azzal veszte magát, hogy az istenhez hasonló akart lenni (Fal: SzE. 526).

2) perdo MA. verlieren PPB. Ha akkoron nyeren, haat ereklece nyeer, ha kedeege veztem, haat soha feel nem tamad towabba (ÉrdyC. 554b). A sententziát úgy kel a bírónak ki mondani, hogy mindenik peres nyilván es világosan éreze, mellyik vesztette, vagy nyerte ez-előt a bír-előt (Pázm: LuthV. 257). Fizet-tünk 497 ft 25 d. vesztettünk rayta 4 ft 80 d. (MonTME. I.47). Az mienkben három ezert és 24 ágyút vesztettünk (Beres: Lev. 745). Turenitus szépséges maga-viselésére nézve nagynek látszott lenni, még ha vesztett is (Fal: NE. 15). Nem vesztie ugyan evvel nemességeket, de oda rogygyan gyámola és utánna vész a telkintet (Fal: NU. 284). Ha vesztett, teremtetett szórt és ebattázott (Gvad: RP. 112). Keserven könyvezte, hogy Arszlán tauítsán már-is amnyit veszte (Kónyi: HRóm. 102).

[Szólások]. Evvel nem veszti jó al kalmatosságot mérge kiöntésének (Fal: UE. 432). Az újságnak virágzó állapotja változó, négy nap mulva veszti böcsületit (497). Esztét vesztém: conturbo, perturbo C. Fel-háborítom, őszve-vesztém. esztét vesztém, zavarom: conturbo PPB. De bizony efféle erő szaku értelmekec mind ő magoknac s-mind a kősegnece esztet vesztie (Born: Evang. I.136). Esztet vezted ezzel az többinek is (Decsi: Adag. 98). Az itt való vármegyéknek az miénk vesztik eszeket, ők íjesztik őket (TörtT. VII.426). A nyúlás gatyájú esztét is veszti (Kónyi: HRóm. 120). Ezek bátor vesztessékek szemek fényét azoknak, a kik a laton vélek egyet nyomnak, de nem azoknak, a kik tovább látnak (Fal: UE. 392). A jó benne el-allyasodik és fényét veszti (III.80). Az nag engedelemmel vezti gyermekit (Decsi: Adag. 149). Mikoron nagy nyeresseeggel haza yettenekevona es az bytangot oztany akarnaak, az gonoz fene Vyd yzth vezte köztők (ÉrdyC. 398b). Egyetlen egy lazugsággal oda veszti ember minden hitelét (Fal: UE. 458). Nem tudom, miczoda szerenczéie vagyón, de mindenít vezti (Decsi: Adag. 80). Ezt a feleletet az sz. írából vötték-é, vagy csak magok gondolták, hogy útát vesztihessenek (Pázm: Kal. 475). Étszakára el akartam vonyódni Jablonicza körül való falukban, útát vesztve (Beres: Lev. 192). A nap, hold és tsillagok nem vesztik uttyokát (Fal: SzE. 558). Rajta veszteti: übelankommen Adami: SprachK. 219. Kenés heja, hogy ráta nem vezette (Decsi: Adag. 221). Mindenít ráta vesztik dolgokat (Bal: CsIsk. 312). De itt is ráta veszti az ősz iámbor (Czege: Japh. 60). Ha ráta vesztik s nem alkusznaak, magok kára (Beres: Lev. 105). Ha Újvárt próbálja, ráta veszti (596). Rajta vesztenece ebben még a finom s válogatott emberek is (Fal: UE. 409). Egyetlen

próbára ne szánd ki bűsületedet, mert ha rajta vesztess, nem hozhatód helyére (460). Délszínre kelvén alkalmatlan, sőt tőrhetetlen fejeskedések, rajta vesztenek (477. 481. 487. 491).

[Közmondások]. Kit isten akar e földön vesztetni, legelőször eszté annak elveszi (Tin. 326). Az ki nem vezet, nem próbál: fortes fortuna adiuvat (Decsi: Adag. 11).

bele-veszt: [amitto; einbüßen]. Még talám a fő pénz-is belé-vesztettem, nem hogy nyereségem lett volna: etiam de sorte venio in debium PPB.

egybe-veszt: [inter se committo; an einander hetzen]. Ezen-keppen mene az oroszlan mind a többibőz es el altatuan egybe-veszte őket (Helt: Mes. 418).

el-veszt: **1)** [pessum de, contero, corrumpo; verderben, vernichten, vertilgen]. Lőtte nek puztolatha, hirtelen meg fogatkozának, el veztenek ő hamisságokat... El neztettek mend azokat, kik el belendezkednek te földel (AporC. 27). Ő gonoszokban eluezti azokat, eluezti őket vr mő istenőnk 55). El veztez myndent, kyk hamysagot h zolnak (KulesC. 6). Een leek mykeppen el vezetli edeen: factus sum tamquam vas perditum (KeszthC. 68). Az terek hiti, látjuk, itt elveszte, de vitéz módra legyen fejünk veszte (Tin. 84). Ha valamely johagh el vezli magát, howa en nem kőlteti, nem vyleni, hogh en bynem volna (LevT. 1281). Az Kd gyomor fájást szívem szerint bánom, az sok szer itallal is elvesztette Kd az gyomrát (II.119). Miképen vesztette el ő előlle a pogánokat (Helt: Bibl. I f2). Eluesztom az embert: delebo hominem (Helt: Bibl. I.C2). Mert mi eszt e helt eluesztýű: delebimus enim locum istum (Helt: Bibl. I.H2). A gonoszokat gonoszul elveszti: malos male perdet (Helt: UT.F5). Vtānnoe iār az őrdög és oclot keres hozzá, hogh elveszhesse őket (Helt: Mes. 81). A kegyetlenec semmire egyebre nem tudnac igyekőzni, hanem erre, miképpen meg nyomoríthassák és el veszthessék a szegény egyűgyűneket (270). Az szőrt, a ki eszse vesztet, el veszti (Mel: Herb. 79). Eggyik az masikat etetessel-is el veszti (SalMark. 27). Veszed-el isten ezeket, wiits meg ő tiszteleteket (Börn: Ének. 171). Az iras tudok tanaczkozának, hogh az Christust el vesztekek (Fél: Tau. 261b). Valakie attyoktól marat ioszagot el vesztetenee vala, mind ezec Romaban őszne gűltet vala (Decsi: SalC. 26). Az barátoc soe irasokat nyomonanac es vesztetec el, egetnec meg es recken-tetenee el (EszT: IgAny. g4). Az őtet keresőnek jutalmát el nem veszti (Pázin: Kal. 52). Elvesztéd az népeket és őket meggyőköresztetted (MA: Bibl. 1.498). Az nr az gonoszoknak útokat elveszti: vias peccatorum disperdet dominus (549). Az phariséusoc Christust és keresztelő Jánost elveszthetné, azon igyeketenee (MA: Scult. 50). Az dög halál, éhség és szorongó nyomorságh sokakat vesz el (Prág: Serk. 21). A kiket az udvarbul ki tudni avagy tellyességgel el-vesztetni kívánunk (Teleki: FLÉl 32). Hugát méreggel veszte el (Dial. 153). A kiuts, a gazdagságh sok embert el veszthet (Orczy: KöltSz. 158).

2) pordo, deperdo, amitto C. verlieren PPB. Érzékenségetem elvesztém: obtorpesco C. Inta artatlansagra, kit az első zyleynk el veztenek az bynok nyata (VirgC. 36). Az zolának tehetseget el vezte vala (69). Hög az jűnessege idűnesseges idevt el ne vezteneye, ada tellyességgel ev magát zent jrasnak tudományara (DomC. 7). Vezzők el zemewüket, hol ott lattyok az sok gonosságnak tengőre (ÉrdyC. 517). Az szemesek szemeket mind itt elvesztik, azoknak itt szemet ad isten, kik czupa szemtelenek (Sylv: UT II 161). Nagy veszedelem itjűm törtinék hamar, mert nagy sok kűcsét elveszté hásarlon (RMK II 266). Ezokaért inkáb akarác minnyáian kezeken elveszteti az ő dolgokat és erőssen viúnnac Atila ellen (Helt: Krón. 16). A kereszténység melet még feiét is kész volna el veszteti (199). Meg adgya néki az mi első szűleinkben el vesztetet ártatlanságot (Tel: Evang. II.231). Nelly nagy gondya vagyon az aszszony állatnak az el vesztőt garasra (470). Az ki az másét

szomiuhozza, az ő magáét is el vezti (Decsi: Adag. 209). Illyen dőslő élettel hamar időn életét vesztette el (MA: SB 12). Idétlent szől, el-veszti a magzatot: abortit (Com: Jan. 118). Ma vitezek őltünk el kel veszteti és ma minden próbánk le-peclétőli (Zrinyi II 80). Meg-történhetik az, hogh ember az idvezitő hitet el-veszthesse (Pós: Igazs. II.267). Elvesztém, látom, bűsületedem ezen expeditióval (Beres: Lev. 678). Ha izibe utána nem járunk, még a nyomat is elvesztjük (Fál: UE. 394). Magokat hazudtolván ingadoznak s másott is elvesztik a hitelt (402). Pórázostól együtt el-veszti az ebet (SzD: MVir. 14).

[Közmondások]. A mely ebet el akarnak vesztetni, előbb veszett nevét költik (SzD: MVir. 91).

elvesztés: disperditio C. perditio, amissio MA. verliernng, verlust PPB. A székelység között való patvar 24 gya és a pernek örökös elvesztése (SzékOkl. II.119). Semminél szomorábban az aranyak el-vesztése nem viseltetik (László: Petr. 128). Meg volt neki hagyva, hogh durván bánják a vice-király-néval, semmi szabadságot nem adván neki élete vesztése alatt (Mik: MN 206).

ész-elvesztés: mania C.

gyermék-elvesztés: abortio C.

elveszthetetlen: imperditus C.

elvesztő: **1)** profigitor C. [vertilger]. Szent nevének ereje által azt a meg-őlt, el-vesztő angyal a mirigyes halált városunkból ki-rekesztvén, büntető ostromitl kegyessen meg-oltalmazott (BiróM. Micae. 226). **2)** [quod amitti potest; verliorbar]. Nineh am nekűnc el vesztő pőrűnc (Mon: Apol. 316).

ki-veszt: exstirpo, disperdo MA. ausrotten, zerstören PPB. Mind ki akarác vesztetni az országból a németeket (Helt: Krón. 34). Paranczolatot adott vala ki, hogh az latorságokat és nagy kőborlásokat ki veszthetne az országból (54b). Ha az kis gyermekne adod enni, az galiztát ki veszti (Mel: IHerb. 27). Koszt, korpás varat ki vesz (124). Pernesztyli komámuak adom az vicanádrispásúságot, úgy is küvesztém országból, mert nem küldő spárgát (Nád: Lev. 38). A gyakorta való elmélkedések teljesen kivesztették szívéből ennek az árnyékvilágnak szeretetét (Fál: NU. 279). A halál nem elégszik-meg azzal, hogh egy más után ki vesz bennünket a világból (Fál: SzE. 527).

el-kiveszt: ∞ Az őrdög ostromlast tőn az vronk Jesus hite ellen, hogh el kih vezthetneie eh velagból (DebrC. 208).

még-veszt: vitio C. corrumpo, depravo, labefacio MA. verderben, schwächen PPB. Midőn vizel elegyiten megvesztőte volna a bort, reniok vette es hazonkent osztogatta azt nekik fizetésre (Helt: Mes. 451). Szerelmes nemem az kic teged boldognac mondac, azoc tsaluac meg tegedet es az te vtadat azoc vesztic meg (EszT: IgAny. 59). Az kiesin kovász mind az egész tészát meg veszti (Pázin: Kal. 85). Mint egy dőgle-tesség mindent megveszt (MA: Bibl. Fléb. 3). Az korczonárosoc az bort vízzel megvesztic (MA: Bibl. II.4). Ez világ gyakorta megczábittya, megveszti az jámborekat is (MA: Scult. 191). Az őrdög az ártatlan szíveket is megveszti és bűne viszi (207). Kevés eczet egész horló bort megveszt (Veresm: Lev. 260). A pok-losságh hamar meg veszti az egész testet (Mad: Evang. 131). Megvesztik a jó erkölcsöket Illy: Préd. II 251b). Meg-veszti az istenes jószágokat még a leg-kisseb fogyatkozás-is (Fál: NE 40). A gyanúnak és tévóvázának hagyj békét, ezek vesztik meg a derék igyekezeteket (Fál: BE. 606).

mégvesztés: corruptela, corruptio MA. verderbung, ver-wüstung PPB.

oda-veszt: **1)** [deleo; vernichten]. Haluán Mariáms császár, hogh oda vesztetné volna az magyaroc egész seregét, igen meg iyede (Helt: Krón. 14b). Tehetitnek két telől való diversiót

neki; hiszen, ha ezt ideszorítjuk s megrontjuk, oda vesztethetünk azt könnyebben (Bercs: Lev. 622). **2)** [amitto; verlieren]. A nador ispan meg monda, hogy meg ftkőzet volna a tatorockal és hogy oda vesztette volna minden népét (Helt: Krón. 55). Holofernes minden az előtt vett dícséretes győzedelmét oda vesztette (MA: SB. 22). Szamarát is oda vesztette (Czegl: Japh. 60). A lovas haddal nem subsistálhattam, mert ha megindított volna, odavesztettem volna őket (Bercs: Lev. 525).

őszve-veszt: [inter se committo; gegen einander hetzen]. A tanítókat őszve vezíték (Mel: SzJán. 280b). Veszítettél-e őszve mással valakit (Vás: CmCath. 217). Magammal akar engem Balduinus őszve-vesztetni (Pázm: LuthV. 71). Beza is, kit itten Kalauz Calvinussal őszve akar vesztetni, azt nyilván állattya (Pós: Igazs. I. 660).

ész-vesztő: turbator Ver: Verb. Szót. 31. [conciator; hetzer]. Ne légy eszvesztő a te néped között: non eris criminator nec susurro in populo (Helt: Bibl. I. GG4). Sokan az vének-közül mellette ki-szállottak és az eszvesztő papok-ellen meg-öltalmazták őtet (Pázm: Kal. 554). Boldogtalanoc az eszvesztőc, háborgóc és gyűlölködőc (Tyúk: Józ. 37).

vesztén-veszt: [continenter perdo; fort und fort verlieren]. Nem szolgálván a szerencse, veszten vesztett (Fal: NU. 292).

Veszt: [periculum; gefahr]. Fő vesztében: capitaliter C. En bizony soha még oly vad természetű féjedelmet nem hallottam, kinek csak az oly szolgálat esett volna kedve-szerént, melyet feje-vesztében parancsolt volna (Pázm: Kal. 483). Hadgyuk vesztében és tovább ne orvosoljuk (Pázm: Préd. 116). Senkinek vesztét nem akarja (Matkó: BCsák. 361). Élete vesztével a tengereken által hozza (Laud: ÚjSegíts. II. 33). Örökké való vesztére menne (814). A harag s rút negédség sokaknak volt vesztékre (Kisv: Adag. 155). Mintha a szerencse a balállal megesküdtek volna vesztékre (Fal: UE. 463). A ki lelketül elvonnya táplálását, vesztére jár (Fal: SzE. 539).

Vesztéget: **1)** corruptio, vitio, depravo MA. [verderben, verfälschen]. Mind a mit el-ád, mind a min vásárol, vesztegetett (Pázm: Préd. 96). Nints oly dög-balál, mely az országokat annyira rongta, vesztegesse mint a részegség (231). Sohnyt a sz. írásban nem találhatik, csak a Luterfál vesztegetet biblíában (Pázm: LuthV. 423). Iskola vesztegethető mester (Bal: Epin. 1). Amaz ti engelium veztegető praeidkállistok (Bal: CsIsk. 9). Hogy mered így vesztegetni az istennek igéiét (250). Az szent írást nyírte, szabta, vesztegette (427). A szalomna-bogarak a kövéreket és szalonát vesztegetik (Com: Vest. 32). Mindeném kínzó-szerszámokkal vesztegettek a Christus bajnakit (Hall: Paizs. 122). Az szegénységet vesztegetik, sanyargatják (MonTME. V. 183). A moly mindenféle szóit matériát által ligató s vesztegető férgeske (Misk: VKert. 684). Mikor a természet egy pár szemet adott az embernek, nem arra intézett, hogy a setében vesztegesse (Fal: NE. 3). Ugy élt mint vad állat, egymást vesztegette (Gvad: RP. 517). Őh hatalmas és ritéz barátom magad nagy baraggal vesztegeted, látom (Kónyi: II. Rom. 133). **2)** [disperdo, dilapido; verschwenden, vergeuden]. Jozsagat helytelen helyre kezdi vesztegetni (Ver: Verb. 103). Effele grobian ember nem io az gyöngyöt vesztegetni (Mon: Apol. 508). Ha időmet efféle semmire kellő szauaidra nem szánnám vesztegetni (Bal: CsIsk. 183). Jobban is tuttam volna, ha több munkámat nem szántam volna vesztegetni (Zrinyi I. 5). Hallgatással vesztegette a dolgot (Nyr. X. 121). Az borát itták, vesztegették és ünlőkben elvitték (TörtT. VI. 132). A mit isten id, abból tisztességesen éljete, de ne vesztegesseket (TörtT. I. 150). Terem az segítség, kiért mások nagy munkát vesztegetnének (Bercs: Lev. 71). Gyermekid vagy vesztegetők és sorbelyek, vagy halgatók (László: Petr. 82). Azt meritek monlani, hogy nem telekesztek rosszszul, mikor a szép időt rossz-

szul vesztegetitek (Fal: NA. 140). A mi Leandert illeti, süketnek mesét mondának és szeretsenyre vesztegetnének a szaput (226). Most más csatamákon foly ki péuzük, ki játéokra ki asszonykákra vesztegeti (Fal: NU. 329). Vannak sok külső foglalatosságok, a melyek csak vesztegetik a drága szép időt (Fal: UE. 382). A kollégium fundussait kezdette volt vesztegetni (Bod: Pol. 175).

[Közmondások]. Igen kel szénát hídra [húdra] vesztegetni (Decsi: Adag. 27). Dizmóra gyömbért ne vezteges (81). Mit vesztegetz hídra szénát, ebre korpát (210). Halálos Lázárna ne vesztegesz gyöngyvizet (Kisv: Adag. 114).

el-veszteget: **1)** [corrumpo; verderben]. Egy kis kovászotska egész tészát el-veszteget (Pázm: Préd. 728). Azok az iskolás lator gyermekek az ajtókat igen elvesztegették (Nyr. X. 470). Ha egy karmazsin hőrt vennél s oly emberhez vinnéd, a ki magát jó mesternek állítja s elvesztegetné a hőrdöt, megperlenéd s meg is nyernéd (Bethl: Élet. 30). Puskádat ha el vesztegetik, szentelt vízzel mosd meg, és használ (OrvK. 84). A disztelen mód mindet elveszteget, rutit (Fal: UE. 371). **2)** disperdo C. MA. [verschwenden]. Idő előtt el vesztegeted, a mid vagyon (Decsi: Adag. 80). A ki az gyönyörűségnek adta magát, ha valami tisztességre váltót nyert is örökségül, azt is rövid időn elkölti, vesztegeti (MA: SB. 33). Ha atya kereszményét nem költené és tékozolna, vesztegetné-el (Com: Jan. 189). A közbűzából vesztegesz el kétszáz vékát s küldi ide az árát (TörtT. III. 162). A sok aluvás az időt el-vesztegeti és el-tékozolja tőlünk (Bíró: Augy. 140). Oda vagyon minden vigasztalásoknak eszköze, merthogy a továbbra valót korán elvesztegették (Fal: UE. 454).

még-veszteget: **1)** corruptum, praecorruptum, depravo C. verderben PPB. Még-vesztegetem, hamisan el-fordítom, rontom, bontom: depravo PPB. Nem tudgyne, ha meg jobbitanac e mi munkánkát, de aszt tudgyne, hogy meg vesztegethetnieik (Helt: Bibl. Le4). Tagadhatatlan cigánsággal az sz. írást meg-vesztegeté Luter Márton (Pázm: Kal. 755). Balduinus azt írja, hogy meg-vesztegették a Cyprianus írásit (Pázm: LuthV. 345). Így vesztegették meg az betűt (MA: Bibl. Előb. 5). Az sz. írást meg vesztegetik, marczonegik (Bal: CsIsk. 417). Hannibálnak vitéz hadát Compania a maga gyönyörűségével meg-vesztegette, el-lomhította és erőlténítette (Zrinyi II. 177). Az priuilegium az nedvesseghz miat igen meg vesztegetet (TörtT. III. 170). Ki a megvesztegetetthez társalkodik: qui corrupto sociatur (Jily: Préd. I. 195b). Az ártalmas étek minket meg ne vesztegesen (306). Az imádság külső gondolatoknak közbefűvésével meg-vesztegettetik (II. 207). A rosza való hajlandóság minden szépet és jót meg-veszteget (Fal: UE. 448). **2)** percauo MA.

mégvesztegetés: **1)** depravatio C. [verfälschung]. Lutherista dolog az szent írásnak efféle vakmerő és szemtelen meg-vesztegetése (Bal: CsIsk. 168). **2)** percautio MA.

Vesztégetés: corruptio MA. verderbung PPB. Most-is sokan vesztegetésnek tartják, a mit az egy-lázak tsinnyosságára fordítanak (Pázm: Préd. 494).

erkölcs-vesztegetés: corruptio morum Kr. [sittenverschlechterung]. Tudom, hogy a mocskos beszélgetés erkölcs-vesztegetés (Fal: TÉ. 632).

idő-vesztegetés: [mora; verzug]. Az idővesztegetésnek békét hagyjon és vegye el kezét az hajdúságtól (TörtT. IV. 71).

írás-vesztegetés: [vorborum scriptoris corruptio; textverfälschung]. Meg köll iédzenűne itt az calvinistáknae írás vesztegetéseket (Zvon: Post. I. 585).

Vesztégetetlen: indepravatus MA. unverderbt PPB.

[Vesztégetőd-ik]

még-vestégetődik: [corruptor, depravor; verderben, sich verschlechtern]. Gyengén neveléssel az gyermekek meg-vestégetődnek (MA: SB. 141). Meg ne vestégetődgyenec az ti érzékenségték (Toln: Vigaszt. 30). Az sok-fele tarafarázással született nyelvünk meg-kezlett vestégetődni (Megy: Dial. Előb. 12). Az ítélő bíró bő adományokkal meg-vestégetődővén: judex largitionibus corruptus (Com: Jan. 134). Tolkai bor kezénél legyen, hogy az appetusa meg ne vestégetődjék (Nyr. VI.363). Ha az ember saanyarúságoknak savával nem értekelte, könnyen megvestégetődik (Illy: Préd. I.30). A poklosság a levegőgtől is, mely a poklostól megvestégetődött, elragad (174). Ne talám valamely szerencsétlenség érvén meg-vestégetődgyenek (Csizi: Síp. 743).

mégvestégetődés: [corruptio; verschlechterung]. Más az ecclesiának meg-vestégetődése, melyet corruptionnak mondunk (Matkó: BCsák. 97).

Vesztemény: [jactura; schaden, verlust]. Megtartja ugyan a római fő az ecclesiában béhozott vesteményit, de ostromlány az ecclesiának meg-jobbítását (Megy: 6Jaj. 19).

Vesztes: [perdens; verlustig]. Hol az érzékenység nyertes, vesztes a nyugodalom (Fal: Jegyz. 925).

Vesztesen: ∞ Ha afféle pór nemis embernek meg öleseről volna, tehát efféle hatalom tövök fejek és minden jóságok vesztesen maradvának (Ver: Verb. 433).

Vesztés: 1) perditio, amissio MA. [verlust]. A szülék tartoznak lelkek vestése-alatt gyermekeket jól nevelni (Pázm: Préd. 194). Ő a szabadságnak vestését obtendálja s pedig fél a harcztól (Zrinyi: Affon. 2 79). Ha valaki megtolvajol valakit úton vagy házon, az kapitány tisztí vestése alatt mind afféle tolvajt megöllesse (MontME. III.53). Maga tudta az komáromi hídnak csinalását s Ujvárnak szüktségét és ezekre nézve a üdűnek vestését (Beres: Lev. 527). **2)** [periculum; gefahr]. A tartományokat megboldítja, kiknek szívek nehezen tér csak meg-rözenések, nemhogy vestések után (Beres: Lev. 338). **3)** corruptela C.

ész-vestés: [perturbatio, confusio; verirrung]. A magyar nyelvnek hasonlatos volta ész vestést ne szenvedzen (Tel: Evang. II.359). Czeglédi a korbácsolás ellen írt, kit igen megérdemelt sok csalárdos hírsíval, észvestés s ellenkezés csinalásával (Czegl: Japh. 215).

fej-vestés: [periculum capitis; todesstrafe]. Ez feleket a király fejek vesztésre ítélheti (Ver: Verb. 30).

idő-vestés: jactura temporis SI [zeitverschwendung]. Vertkeztem idő vesztel (VirgC. 9).

íz-vestés: [rusticitas; ungezogenheit]. Nagy complementummal küldött hozzám a hollandus, ha nem tartaná is ízvestésnek, magam mennék előbb hozzá (Beres: Lev. 168).

lélek-vestés: [caedes, mors; mord, tod]. Koczának játszáival gonoszság sok lenne, özsvesztés, emberhalál, lélek-vestés (RMK. VI.24). Lélek vestést, nem száj sirosítást és nem hasnevelést néz (Czegl: MM. 22).

szemfény-vestés: praestigiae C. ars ludica MA [gauklerei]. Szemfényvestés csak Jóbanak szolgálatja, add kezembe, vissza fordul ő dolga (RMK. IV.60). Ha apathurak rakathak, igaz bestie arival rakathak volt, csak annak volt, zemfyn vestis (LevT. I.265). Oly dolgokat szamlal elő, melyeket az ördög hol szemfényvestés által hol a nekül szokot ebeledni (Helt: Bibl. I. b4). Az ördög azon mesterkedik, hogy szem fény vesztessel eszköz veszesse az embereknek (Born: Préd. 252). Ezer emberc előtt való szem fény vesztése voltac, noha ne-

mes iszagogoknak nemoztettee (549). Varasló szem fény vesztése azoc, nem csuda tételec (Com: Jan. 210).

út-vestés: [aberratio; verirrung]. Kiesoda, a ki az út-vestésben szorgalmatosan nem vigyáznak (Mad: Evang. 482). Ez immár rokon út-vestés (Czegl: MM. 122).

Vesztesség: [damnum; verlust]. Ugy mesterkedik, hogy kiforgassa belőle és hárluljon a vesztesség (Fal: UE. 438).

Vesztet: [pessimudo; zu grunde richten]. A harag rövid bolondság, emberrel magát rontattya, hogy mást vesztessen (Pázm: Préd. 803).

el-vestet: [amittere facio; verlust verursachen]. Hogy e képpen jó indulatokat kisebítése vagy ugyan el is vesztesse (Pázm: KT. 452). A becsületért való cselekedetel csaknem el-vestetvé veled életedet (Mik: MN. 177). Azt a szerencsét, a melyet az én esztelenségem vesztetett el veled (308).

[Vesztetés]

embör-vestetés: [homicidium; mord]. Az ember vesztetés is poklot érdemlő bűn (Veresn: Lev. 170).

Vesztett: deperditus, amissus MA. verloren PPB. Vesztet gyermek: abortivus Major: Szót. 5.

feje-vestett: 1) capite minutus Ver: Verb. Szót. 4. **2)** waghals Kirbész. 147.

híre-vestett: infamis MA. ehrlos PPB. Egy az Izrael iflyay közzől az ew attyatyay előth meene-be egy hyre vestt azzonhoz (JordC. 173). Kik az ő híre-vestett kegyötleneségokert mind igen hírsők valának (DebrC. 75). Sok hyre vesttettek és bynesek (ÉrdyC. 539b).

maga-vestett: [deperditus; verderbt]. Oli nyavalyában zaballott maga vesztet ifju, mi vald s návc löl (Megy: 6Jaj. II 13).

tisztessége-vestett: [infamis; ehrlos]. Kik tisztessége vesztettek avagy levelessek volnának: qui infames, sive proscripti essent (Ver: Verb. 193b).

uta-vestett: [aberrans; verirt]. Mi tehát út-vestett balgatagok heában bolyongottunk (Pázm: Préd. 16). Ez út-vestet sárgyuro ilyen ket tetemes bolondságit prodallja (Matkó: BCsák. 31). Utavesztett lelkeim melyik szent ez ösvényen az egekben ment (Thaly: VE. I.130).

utavesztettség: [aberratio; verirrung]. Egygyl edzgy minden szod csak merő út-vestettség s kábálkodás (Czegl: BDorg. 391).

Veszthetetlen: [quod amitti nequit; unverlierbar]. A háladás nagy kints és vesthetetlen jó a szükölködés-ellen (Pázm: Préd. 967).

Vesztő: 1) [necans, letifer; tödtend, tödlich]. El temetél hit rontó, engem vesztő, kenényebb értznél (Zrinyi II.144). Szereten halálnak nyerte vesztő porát (Könyi: III.rom. 47). **2)** [amittens; verlierend, verlustig]. Ugy reménlem, Ngod előt is ez igyemben vesztő perem nem lézen (Megy: SzaÖröme 98). A kevélység gyűlölséges és rajta-vestő (Fal: NA. 181).

elő-vestő: [aberrans; abirrend]. Az ti lelki czeel vesztő, balgatag tudományok (Fal: Cslek. 137).

esz-vestő: [deceptor; betrüger]. Esz vesztők és hitetők: mentium deceptores (Syb: ITP. II 95b). Sok esz-vestő sehímt szaporit a logicus (Fely: Dies. 10).

gabona-vestő: frugiperdus MA. was keine fruchte bringt PPB.

hazája-vestő: *perditor rei publicae PPB.

idő-vesztő: 1) [inutilis; nutzlos]. Heaban való agyaskodások, idő vesztő forgatások (Ver: Verb. 398). 2) [für temporis; zeiträb]. Hivalkodók, idő vesztők, tunyák (Ötr: Tölkell. 240).

íz-vesztő: [instigator; aufhetzer]. Kik ekkéigis közölték ízvesztők voltanak (Misk: Anglind. 90).

király-vesztő: [regis occisor; königsmörder]. Mi olyan bíró? Hogy királyvesztő s koronátolvaj légyek (Fal: Const. 826).

lélék-vesztő: [letifer; tödtlich]. Szent írásnak értelmével ellenkőzdőknek lélekvesztő mételetyétől nyáját oltalmazni (Zvon: Post. I.10).

szemfény-vesztő: 1) [fallax; vanus; trügerisch]. Szem fény vesztő tsalárd színez (Com: Jan. 205). Szem fény vesztő csalárdság az ilyen csereberélés hátya (Matkó: BCsák. 45). Szem fény vesztő comedias (Land: UjSegits. I. 376b). Az okosság bátran vezérel, jóllehet nem olly szemfényvesztő pompával (Fal: UE. 413). 2) praestigator, agyrta C. histrio, minus, ludio MA. ventilator PPBl. gaukler, tashenspieler PPB. Tuhidonitának az Christusnak valami tündéres és szemfény vesztő testet (Fél: Tan. 412b). Simon magnus szem fény vesztő meg giőszte (Mon: Apol. 32). Az mi szemfény vesztőnk Pázmán így prosmittal (Zvon: PázmP. 257). Az csepregi szem fény vesztő hiszen olly dolgot, melly az szent írásban nem találtatik (Bal: CsIsk. 432). A szemfény vesztő az ő cselekedeténec gyorsan forgásával a reá nézőnec szeme fényét meg-tompéttya (Com: Jan. 210).

szín-vesztő: 1) [dolosus; trügerisch]. Hol uralkodik színvesztő jámborság, oda nem térhet isteni igazság (RMK. II.178). 2) [praestigator; gaukler]. Emberi szerzést azért hátra hagyjok, az színvesztőknek ebben ne engedjünk (RMK. II.167).

út-vesztő: [a recta via deducens; irre föhrend]. Ut-vesztő csél-csapás a dolgod (Matkó: BCsák. 263). Ime mitsoda labyrintusba vagy út vesztő kertbe keverte magát (Fal: TÉ. 666). Be vágatott az út vesztő erdőbe (704). Miutha mind azon út vesztő labirintus kertekbenn járnánk (Fal: Const. 842).

Veszttség: [interneccium; tödtung]. Sok ideje immár, hogy lelki szomjan vár, meütségdre, haragod ne gerjezd vesztőségre (Balassa: Ének. 1).

1. **VÉSZ** (vész Sylv: UT. I.13. vész Helt: Zsolt. 134): tempestas NémGl. 292. [sturm]. Tíz é előtte ki harsag es é körülfé naé tehető veez (DöbC. 106). Wettesseék ky az test az tengerhen, mert myg yt welánk lezen, addegh az wez meg nem czendezedy (ÉrsC. 437). Zen é elette meg geryed ees w kernüle hatalmas veez (KeszthC. 124). Az tengeren nagy veez tamadot (Pesti: Fab. 75b). Nag vész tamada az tengerhen: concussio magna facta est in mari (Sylv: UT. I.13). Az szelnek nag veez tamada: tunc oritur turbo venti magnus (55). Tamasztál te ellenséget ő reája, tüzet, vészet önéki házaira (RMK. IV.53). Az égnek szenvedé szertelen vészt és kevés essőnek nagy hidegségét (132). Az áradó vész be ne borított (Helt: Zsolt. 134). Mercurius az szelneknek erőt ad es az veszeth zohogoua tezi. 1572 (KBécs. D7). Az bős nem gyűlöli az törüet, az kép mutató pedig vgy iár abban mint nagy soc lahoknac veszében (Kár: Bibl. I. 672b). Az satan oth nagy veszt tamazta (Born: Ének. 678). Tengeren látz most igen nagy veszet (Bes: HÉnek. B). Mint habzó tengeren, mely veszett gallya úsz, akképen életem búnnak veszén haboz (Rim: Ének. 177).

íz-vész: tumultus JordC. 773. [anruhr]. Mykoron meghent vona az yvez, bozja hlyvata Pal az tanoythwanyokat (JordC. 773).

szél-vész: tempestas, procella MA. ungewitter, stürmischer wetter PPB. Zeel veez es nagy kőwes essew tamada az egben

es nagy meeny dörghees (ÉrdyC. 270b). Ha gyorsan egy más vtán kettőt vagy hármat szél, szél veszt hoz (Cis. G2). Az soc egy szel veszet es haboru minden veteménybe soc foytatgatst szereznece. 1582 (Kal. I) Az szélveszet előzdudhane, czikorganac (MA: Scult. 191). A sérelmes szélvész es keményen sító hévség előtt ide bújtunk (Bíró: Préd. B2). Ma jó idő volt, tegnap esett, tegnapelőtt nagy szélvész (Mik: TörL. 403). A sok-felé osztott akaratok ritkán vannak szélvész nélkül (Fal: UE. 435). A magános ész szélvész mind a bősökre mind a tudatlanokra néve (Fal: UE. III.133).

forgó-szélvész: [turbo; wirbelwind]. Ez volt az az forgó szél-vesz és háboru, az melly az olayfás kerthen az ur Christusra rohant (MA: Scult. 367). A memyei tűz, a rettenetes forgo szél-vész, a házszartos felesége mind reá támadtat szegény jámbor Jóbra (Megy: 3Jaj. II.108).

szélvészös: tempestuosus, procellosus MA. undabundus PPBl. stürmisch, ungestüm PPB.

szélvész: ∞ Czelekeszi, hogy az szélvész háboru megzállyon és leczendezedyé (MA: Tan. 194).

VÉSZ, VÉSZ, VÉSZÉN, VÉSZÉN (vészen Sylv: UT. II.8. Com: Vest. 36. vyzyn Konj: SzPál. 68): 1) capio, accipio MA. nehmen, fassen PPB. Ugyan meg-újulok, ha néked írok vagy leveledet vészem: *acquiesco scribens ad te et legens tua PPBl. Veged az en lelkömet töled zeretődöt (KazC. 25). Kapakat wewnek, iol meg asak az zewlewt (Pesti: Fab. 73). Az fias tük szárnya alá veszi (RMK. III.51). Kaszálsának pénzt hol veszek (LevT. II.31). Fírfiúnak neuesztetie, miért hogy fírfiuból vétetődöt (Helt: Bibl. I. A4). Vegy veled minden fele élésből, mellyel élnee (Helt: Bibl. I. C3). Vőe ezokaert a tő nemzetségtől eszes es bizonsag vőt fírfiakat (Helt: Bibl. I. Kkk). Vőm a leuitakat az Izrael fiainac minden első születetert (Helt: Bibl. I. S8s). Vőnec azockal egy fazakasnac földét: dederunt eos in agrum figuli (Helt: UT. H4). Ved ország registromát, jegyezd mind ki belőlle az wrakat (Göres: Mát. 29). Ved eleuen kénésőt, őld meg etzetben. tyikmony feýrt labary belé, anal kend (Cis. O4). Amazokat mi végre szoktunk legyee neha kezembe vennem (Tel: Fel. 15). Mince előtte vőmődöe a szentséget, penitenciat kel tartanunc (Tel: Evang. I.536). Lőn mikor vélek az asztalnál ülne, hogy vővé a kenyeret (I.46). Az imnepeken dolgozó ember ha pór, hét pirihket vegyenek rajta (801). Az pap vegyen egy marockal az semlye lizthen (Kár: Bibl. I. 88b). Kereskedésben való társaságra felebarátyától pénzt nem vőt (91b). Ved az tudor mentat, meteld meg, hand inueghen (BeytheA: FivK. 71b). Foguan germőköt es őleben veeu azt, monda nékiak (Fél: Bibl. I.69). Az mi letelünknek eggik reszet hazánk, masikat szüleink magoknak veszik (Fél: Tan. 89). Majd ám heába-való terhet veszek vőt vállamra (Pázm: Kal. 593). A jó pénzt örömet vészük (Pázm: Préd. c). Attya szavára a kütés fát háttára vevé, fel-vivé a hegyre (Pázm: Préd. 210). Végy a veben es az kenetnec olayában (MA: Bibl. I.76). Mikoron rut paraszti szekernyét közében venné, kérdik a fő emberek, metszene az-zal (Ker: Préd. 249). A mely ostyát veszünk, meg kell annak őlettetnie (Czegl: MM. 268). Az mise szolgáló kezébe veszi az pateuat, kin az ostia vagon (Holl: Préd. 21b). Tegnap vőnk mi is Kosztandin vajda levelét (MonOkm. XXIII.184). Végy gálicz-követ, abból négy pénz nyomónyit meg-törvén nyólez lőt rósa-vizben (PP: PaxC. 53). Tejet adtam imutok, nem vastag eledekt, mert azt nem vehetitek vala (Illy: Préd. I.138). Jövelek, vegyünk bort, részegedjünk-meg (Misk: VKert. 345). Inget venni magára: das hemd anlegen (Adámi: SprachK. 214). 2) emo, coemo, mercor, commercor C. kaufen PPB. Hol wewd emi fazokat (Pesti: Fab. 2b). Föld öröksigiet vűttem: agrum emi (Sylv: UT. I.107). Abraham pinzen vót vala a Heth fiatal temetesnec öröksigire (Szek: Krón. 12). Buza venni be mentec

Egiptomba (15). Kéthet küldnek be Karosba puská por venni (LevT. I.225). Zab sínesen immár, negyven pénzen jár s nincs min venni (II.33). Vigyete el haza a gabonát, a melyet szálkségekre vöttetek (Helt: Bibl. I. X.). Ha tiszta az nap, olező lúst és lábat vész (Cis. E4). Végy ezzel az ezüstnel tullokot: eme de hac pecunia vitulos (Kár: Bibl. I.423). Vék sok szép árút (Csákt: AU. 13). Hitelbe veszi ruháit (MA: SB. 222). Vészek egy bokor ökröt (PractArithm. 3). Vettem isméglen öt embernek öt szűrőket (Radv: Csál. II.20). Négy lónál többet nem vehettem, ketteje fokete, ketteje pej (MonOlm. XXIII.21). Vöttünk egy vég abát Onadban az várkonyi földbérben (MonTME. I.23). Almát, kalácsot és gesztenyét vöttem (221). Katonának salavárdinak való posztót vöttem (242). Mit garason vehetsz, ne adgy azért sok tallért (Kisv: Adag. 189).

[Szólások]. Hideg-vétte test: corpus *obsessum frigore PPBl. Kend meg-véle hideg vette lábát (Nad: Kert. 296). Julianus látván ott kün egy hideg-vette embert, fogja és házba viszi a tűz mellé (Hall: Hllist. II.38). Ezen mai hideg-vette időben dűzögő elmékedsemnek gyümölcsözését Fölseged eleiben terjesztem (RákF: Lev. V.455). Ha ezek a hidegvette atyafiak istenes elmékedését fel hevülnének (Fal: NE. 57). *Vembe vesz:* Bűncsületeszerető nemes lélek ezt vedd arányzóba, ide erőlködjél (Fal: SzE. 536). Emelkedjél porodból, magas és méltó dolgokat végy arányzóba (Fal: BE. 580). Valamit előréjébe venni: pectore aliquid *adhibere PPBl. Az emberi erőtlenséget ösmérettségbe kell venni (Könyi: VM. 4). Eszembe veszőm: observo, percipio, praesagio C. Attya ezében vevem eme vezedelmes bynt, leányt mindenkeppen elhagya (PéldK. 75). Wed ezedbe een bezedy-meth (KesthC. 5). Vűdi eszedbe, hog az fariseosok megbánatának ez besidet halluám (Sylv: Ut. I.24). Myrt nized az afadfiának szemiben való koro szulat, az te szemedben való karo szulat myrt nem veszed eszedbe (106). Csak vészi eszébe, ő maga törbe esött (RMK. III.50). Midőn kezel vólnának a faluhoz, eszébe véne a farkas a szumárnac rasságát (Helt: Mes. 275). Eszembe vóm, hogy nem az isten küldötte azt (Kár: Bibl. I. 431b). Eszembe vőe a tiac között egy bolond ifiát (606). Szorgalmatosan eszékbe veszi, mit szólna (327b). Mellyet hogy könnyebben eszedben vehessed, példában adom elődben (Helt: Arithm. L7). Valamit eszébe venni (Decsi: Adag. 44). Vgy vem eszemben, hogy te az romai occlasiat érted (EszT: IgAny. 465). Vegyee ezekben az mastani papasoknak hiúságos peperzöléseket (Zvon: Osiand. B). Azt-is eszetekbe vétek, mely nagy ingalmasságot mutatott isten (Pázm: Préd. 11). Az emberek eszékbe vették, elleneztek, históriákba jegyzették ezeknek szakadásokat (Pázm: LuthV. 269). Most vészem eszembe, hogy te isten embere vagy (MA: Bibl. I.325). Az halálakon valóknál vészi ember eszt eszében (MA: Scult. 72). Az gerondát, mely a te sayát szemedben vagyon, nem veszed eszedbe (735). Az homat ket dolgot vedgy eszedben. 1619 (KDebr. D3). Vegyd eszedben, hogy titok vagyon a dologban (GKat: Titk. 23). Nem vegyte eszében a nem-okos, hogy az önnön honolkára kötött tsörgös szarvakat (347). Egy szem forduláshol világot megnéze, de leg inkább magyarokat észben vette (Zrínyi I. 10). Eszünkben vehettük a Jónás borostyán-fájából, mellyet a féreg ki-szűrztott (Hall: Paizs. 75). Nem vettem eszembe, ha öklelt-e velek vagy nem (Gér: KárCs. II.329). Az elefánt, midőn eszébe vészi a vadászoknak utóna való loselkedéseket, az ember nyomot egészen fel-falja (Misk: VKert. 26). Jelen létele eszben vétetik (Apti: Vend. 613). Vegyétek eszetekbe, miképpen az régen volt példázatva (Illy: Préd. II.2). Midőn eszbe vették volna, hogy Alcibiades a közönséges jónak használbatna (Balog: Corn. 64). Machomet eszébe vevem magat, monda a passáknak (Szék: Krón. 213). Eszedbe vegyed magadat és a te teremtetet meg tanólyad megismerényi (Helt: Krón. 17). Igen jó, mikor ember

eszébe veheti magát (Helt: Mes. 25). Bizonyára bódog emberek volnánk mi keresztyének, ha eszünkbe vennők magunkat (Tel: Evang. II.49). A reszegesek ezekből elege magokat eszszekben vehetnek, ha az bor szez elmieket el nem borította volna (DecsiG: Préd. 26). Eszébe vlvé magát és istenhez tére (Láp: PTük. I.45). Vedd eszedben már magadat és ez ilyen hamis tanítók miatt ne ladd-el a Christus tudományát (Matkó: BCsák. 149). Ha pater uram magát eszében vemmé (Czegl: Japh. 5). Ha lett volna mit, executióban vehettük volna (Monlók. VIII.206). A ki titkainak kulcsával másokat nem kínál, tapasztalni fogja, hogy őtet figyelembe veszik az emberek (Fal: UE. 363). Halljátok királyok és főleitekbe vegyétek fejedelmek (Bíró: Any. 79). Ha istenesen akarsz meghalni, vedd gondba, tégy rendelést földle (Fal: SzE. 513). Istennek nevét heában ne vöd (Decsi: Adag. 174). Adta akkor más rendetlenségről való panaszs-is elő magát, a mellyet kívánt igazításba venni a szent generalis (Bod: Pol. 108). Zent Pal ezen ighet vgyan ezen iegzetben vzi (RMNy. II.41). Két-képen szokott békeséget szerzeni a közben-járó, először könyörgéssel, kérvén a megsérült részt, hogy a vétkest kedvébe vegye (Pázm: Préd. 582). Szokták kérdésben venni a scholában ezt a dolgot-is (Apti: Vend. 3). Azt is kérdésbe vehetné, hiteles emberek vagyunk-e mi (Fal: UE. 444). A mondott lárnára aszszonykák is érkeztek, kerékkbe vevén a molnárt (Fal: TIE. 734). Oh leány gonoz, vásot vagy, valamely ember téged el vészen, bár kemény som páltzát kezébe vegyen (FortSzer. M4b). Azon órátlól-fogva magáában vevé bódog aszszonyt (Pázm: Préd. 139). Lehetetlenség, hogy az együgyű elme mind helyes rendű magyarázatban vehesse (Felv: SchSal. 2). Az ő gyalázó beszédekét dícséret névben veszték (Fal: NE. 34). Ky mene az parancholat Angostos chazartel, hog registromba vetetneek mynd ez vylag (CornC. Az ország összehomló ranczát vegye kellő rendben (Thaly: Adal. I.152). Rendben sem vehettük magunkat (Beres: Lev. 189). Vedd jó rendbe elmédet, hogy hamis képekkel meg ne csaljon (Fal: UE. 464). Charicles keserves panaszszát veszi illy számában (Gyöngyl: Char. 106). Számba venni: *comprehendere numero, *censurare familias, pecunias PPBl. Bort számba venni: *censuram vini facere; az embereknek javokat számba venni: censum *agere PPBl. Olyan rít, fekete ember a szegény Gúthi, hogy a sátorbeliek között számba lehetne venni 1759 (Hazúk. I.214). Az isten számba vészi a sértő és szidalmazó ígéket (Fal: NE. 17). Mintha csak arra termettek volna, hogy a csunyát és rosszat vegyék számba és piszkállyanak a gazban (Fal: UE. 437). Az erdőket szélben vevén iszonyu liáltással özik, kergetik vala a vadakat (Szal: Krón. 225). Szívébe venni: incordiare MA. My zynfinkbe somi főredelmességet nem vezűnk (VirgC. 49). A te szívedbe vegyed azokat, mert igazak (Kár: Bibl. I. 495b). Ugy fogja szívében venni, hogy minden alkalmatlanságot eltávolítólunk (Beres: Lev. 403). Szóba-vett személy (SzD: MVir. 412). Szókásba venni: *capere usu, *adducere in consuetudinem PPBl. Vedd tekintetben sz. tiádnak sebeit (Bíró: Ünnepp. D2). A fő emberekben két dolgot kell tekintetbe venni, hogy nemesek és hogy keresztyének (Fal: NE. 11). A háborúságok időben veszik (Hall: Paizs. 135). Űzőbe vevén a trójai seregok, iszonyú vérontással fogyatták őket (Hall: Hllist. III.141). Ez világnak javait, az ioint azok három rendben állattak, vegyűk előnkbe (MA: SB. 7). *Vemből vesz:* Asszonyok, kik ezt látták vala, asszonyt szeretetből közből vették vala (RMK. II.52). Hadait ugy rendelte, hogy közből vehette az törököt (MonOlm. IX.367). *Vmiért vesz:* Bódog ember, kit bűnös emberirt nem vészen az isten: beatus vir, cui non imputavit dominus peccatum (Sylv: Ut. II.8). Ország Mártonon hazugságért vöttem 40 d. (MonTME. I. 233). *Vmihéz vesz:* Ha valami úton módon kezünkhez vehet-

lik, Kegyelmed kezeihez bocsátjuk (Gér: KárCs. IV.408). Hogy
 námninkhoz jöve, mindent kezéhez vén, szegény atyám körül
 nagy bizelkedéseket tén (GyöngyD: Char. 18). Pénzét kezéhez
 vévén a vén gazda házatól elmégyen (Hall: HHist. II.210).
 Küüllől várt jószágival együtt kezekhez ne vehessék (TörtT.²
 IV.135) Az Csölököt kezünkhöz vévén, tehetünk szintin két
 félml való diversiót neki (Bercs: Lev. 622). *Vmin vesz:* Aján-
 dók néven venni: *expensum ferre muneribus PPBl.
 Ezt őc elég neuenn veszie, mert csak ennyire jelentetec-
 ki magokat (Born: Préd. 382). Vedd io es elég néven azt az
 istentől (450). Ez mostani szükségnek idején vegye elég néven
 ErdTörtAd. I.284). ELEG néven vette az egy negyed lisztet
 ErdTörtT. I.62b). Kérjük Fged, ezt elég néven ne vegye, ha-
 nem jó néven (TörtT.² III.347). Ezbeli ajánlásunkat vegye ele-
 gendő néven Nagyságot (ErdTörtT. II.560). Gonosz né-
 ven nem veheti Kegyelmed (Eszth: Lev. 6). Isaák gonosz
 néven nem vevé, hogy megköttözték (Pázm: Préd. 211). Ez en-
 keues elsyw ayandekomoth vegye io neuene (Komj: SzPál.
 14). Szerető barátim nagy jó néven vészem, jómát akarjátok,
 ezt eszembe vészem (RMK. II.29). Az disznó aprólikot és az
 más tejet jó néven vettem túled (Nád: Lev. 35). Nem rebettük
 jó néven tőle ezféle látogatást (LevT. II.51). Valamit nagy
 néven venni: in summo *beneficio habere aliquid PPBl.
 Valamit nehéz néven venni: *graviter aliquid acipere
 PPBl. Nehez neuen ne vegye Kgmed, hogy ennyzer wutatom
 Kegdet lewelem által (RMNy. II.164). Ertem, hogh Fanchy fel-
 zabatha, kyth Chany igen nehez neuen ven (LevT. I.21). Ezt
 Kdnek nem kellett volna tőlünk nehéz néven venni (II.62). Oly
 nehéz néven vevé ezt isten, hogy mind Moysesnek mind Áaron-
 nak megmondá, hogy azért ű kételkedésért megöli őket
 (Pázm: Préd. 174). Pethe Istvánon vettem tinóhus titkon
 való kivágásért (MontTME. I.195). *Vminek vesz:* Az thyzedeth
 el nem tykozom, sem magamnak nem vezem (RMNy.
 II.19). Az Babilonianak nyaualyas leánya, ky nem wete istenth
 segetsegenek, ymar wezgeh űl es sir (VirG.C. 147). Nem
 is kell sem minek venni azt a dolgot (Thaly: Adal. I.168).
 Hogy csak szonak vehesse Erát (Megy: 6Jaj. II.14). Sok-
 felé menő hire után ugyan csak Óvárnak vette magát
 (Bercs: Lev. 62). *Vmire vesz:* Magát álomra vőtte (Ex-
 Princ. 189). Cyrus az Gindes folyóvizet baromszáz hatvan sa-
 kadék árkolásokra vőtte és bocsátotta (MA: SB. 249).
 Nincs hatalmad rajtam, az hatalmas császárra én törvé-
 nemet vészem (RMK. IV.196). Perit vevé császárra (197).
 Kell-e ennek dolgát még császárra vennem (198). Az embere-
 ket vészem csudára, nem is érem fel eszemmel, mitől
 viseltessenek a sefetes kóborlásra (Fal: NE. 3). Mikor kitet-
 szeni kíván, csudára vészik, szíveket nyér (Fal: UE.474). Hal-
 laudoua tegetek ő diczeretenek zauat, ki vette en lelkemet
 eleire (AporC. 12). A dolgokat jobban elménkre sem lé-
 kezettünk vévén teljes experientiaival meheššünk haza
 (Biró: Ékesség. C). A sz. írásokban sokakat adott elő, a mellye-
 ket mások nem annyira vettenek elméjekre és követték (Bod:
 Pol. 100). Ezt egy bölcs lelki atya elmélkedésre vévén
 azt mondgya (Biró: Préd. 139). Végdy eszre a dolgot (Megy:
 6Jaj. II.21). Báró bár légyen, észre ne végyen (Amade: Vers.
 102). Az vezércsillagnak nézz fényességére, mit példáz rolatok,
 vehetitek észre (Thaly: Adal. II.15). Ha észreveszem, hogy
 feleslebb erő megyen arra, értésére adom Nagyságnak (Bercs:
 Lev. 603). Vészem észre, hogy lágyan hiszszik s buzogn
 gyakoroljuk a pokol dolgát (Fal: NA. 136). Ved észre ma-
 ga d, ne bertenkedgyél (Fal: NE. 5). Olyat beszél, hogy
 meg az eb sem venné fogára (Decsi: Adag. 189). Oly do-
 logban fárazta elméjét, kit eb sem venne az fogára (225).
 Futásra vette az ellenség a dolgot: bostes *versi fuga, *con-
 jicere se in fugam PPBl. Futásra vévő a dolgot (Helt: Krón. 28b).
 Futástá vészic a dolgot (Kules: Evang. 300). Futásra venni ma-

gát: *commendare se fugae PPBl. Csak más is ugy ősmerné mint
 én, nem venné ezeket gondolkodásokra (Bercs: Lev. 64)
 Bár szorosb gondolóra vette volna a dolgot (SzD: MVir.
 128). Nem veheti magát a házasságra: *abhorret a nup-
 tije PPBl. Péter király illára vévő a dolgot sok németekkel
 és olaszokkal Bets ország felé (Helt: Krón. 34b). A nyul, va-
 lami zóróg, magát illóra veszi és cserére szalad (Com: Jan.
 39). A papok keményen kérdőre vették a püspököt, miért
 adta ki azon pénzről szóló leveleket (Bod: Pol. 152). Ama zá-
 log felől végre beszéllenek; most akarná Kemény mindgyárt
 kézre venni, nem teltik Annának (GyöngyD: KJ. 400). Erő-
 vel nem volt szabad megfogni az kezit, hanem ha szép mes-
 terséggel kézre vehette (MonIrók II.332). Ha általmegyek,
 ide hagyom ezt az földet, kezére veszi (Bercs: Lev. 4). A
 summa pénzét Geleji István kezére vévén, rendes útakon és
 módokon szaporgatott (Bod: Pol. 88). Ne vegyék kordéra
 urok szép intését (Csúzi: Sip. 115). Ha az tehénbús nótát vagy
 az tót lejtőt kótára vesszük, bizony zsidó-tánc lesz belőle
 (Bercs: Lev. 124). A sambokiakat lesre vőttek, kit el vitte-
 nek benniük kit le vagtanak (RMNy. III.104). Az róka hán-
 nya az csejt és ide s tova evez farkával, midőn az lesre vé-
 szik és erőlen viselik (Pázm: Kal. 151). Ha jövését érhetem,
 optime lesre vehetem Casin mellett (Bercs: Lev. 192). Valaki
 adósságát magára venni: *agnoscere debitum PPBl. Nem
 árt néked, ha magadra nem veszed: nihil grave passus es,
 nisi tibi vindicas (Decsi: Adag. 219). Az aruloc heiabao vőttek
 magokra ilyen nagy gonosz dolgot (Decsi: SallC. 21). Az ő
 szennyét magunkra nem vészük (Pázm: LuthV. 122). A fenyé-
 getéseket nevetésre vészük (Illy: Préd. II.61). Nyugo-
 dalomra vette magát (Thaly: RT. 59). Isten panas-
 névre ne végye (Fal: NA. 140). A mester eleiben olvas és
 a tanítvány pennára vészi (Com: Jan. 155). Nem vette pen-
 nára (Illy: Kat. 9). Pennára venni nem akartuk, haem az
 aránt való relatiót Oszmán agára biztuk (MonIrók VIII.212).
 Az barmokat predára vettük közöttűnc (Kár: Bibl. I. 153b).
 Ű felseghe syketségre ne wegye az my könyörgesűket
 (RMNy. II.147). Nynchen huseg sem baratiukban sem rokon-
 siginkban, mind síketségre vészik a dolgot (Helt: Mes. 482).
 Ne vegyétek síketségre az anyaszentegyház átkát (Pázm: Préd.
 97). Síketségre ne vegyétek, ha kárt nem akartok vallani
 (MontTME. I.212). Ez uri czimerős levelemet síketségre ne
 vegyed mostan, mert bizony bűvát, kárát látod (213). Szala-
 dásra venni a dolgot: *capeessere fugam PPBl. Szaladásra
 vevém a dolgot (Czepl: Japh. 151). Szaladásra vészi ma-
 gát (Hall: HHist. III.125). A második fregatta szaladásra vevő
 a dolgot (Mik: MulN. 24). Péter király szaladásra vevő a
 dolgot (Pós: Igazs. I.187). Vagy nem veszi szemre utálatos
 mocskát, vagy nem akar természetivel viaskodni (Fal: UE.
 391). Királyi mulatság a játékos rigók hangos fűtyölését
 szemre, fültre venni, más gonnal nem lenni (Fal: Vers.
 864). Valamit szem-hegyre venni: meg-szemteoi (SzD:
 MVir. 385). Az zerzetre ujonnan vett sok fraterok (DomC.
 87). Ezeket szíve gyökerére bostátá, igen szívére vevő
 (SzD: MVir. 410). Vőlt annyi gratiám, hogy magán vehettem
 szóra és szívem szándéka szerint beszélhettem Aemiliával
 (Fal: NA. 132). Ha Pozsonnak megyen, bamar szorosokra
 veszi magát (Bercs: Lev. 229). A kit (a madarász) az ő
 tántzára vehet, bizony annak kitépi a szárnyát (Helt: Mes.
 186). Gondolván azt, hogy talám jól tartom és az borítal kö-
 zött többre vehetem (TörtT.² III.398). Jó aszszony ez nyá-
 ron leszen megbazasuláod, de az dolgot tréffára ne ve-
 gyed (FortSzer. H4). Én nem vettem tréfára Luter szavát
 (Pázm: LuthV. 158). Nem is kell uram ezt csak tréfára venni
 TörtT.² I.600). Vevő magát Dacsó Tamás az vízre, onnan
 adta ő magát kegyelőmre (Tin. 213). Őtet annyira vette, hogy
 mindent ígért néki, a mit kívánt (Kőnyi: VM. 17). Sok izére-

tek által arra vétetett, hogy a reformátusok mellől el-állott (Bod: Pol. 142). Ha ki erre veszi magát jó akarattal, azt kívánja, hogy bé-is teljesítse istennek adott szavát (Pázm: Kal. 481). Ki szólhatott annyira mellette, hogy az öcsese magát mostan erre vette (GyöngyD: Char. 377). Veszi magát valamerre, mindenütt csak hűl és kél (GyöngyD: Koszorú 275). Nem hiszik, valamire vehessék az udvart (Bercs: Lev. 172). *Vmit vesz:* Kykön vezetnek adót, az ftyakon ee awagy az yedenekhön (ÉrdyC. 552b). Az halottaktól is adót venni: a mortuo tributum exigere (Decsi: Adag. 64). Artatlakon aia ndokot nem vet (DöbrC. 31). Isteny ayandokot vőth embernek (Komj: Szpál. 180). Ne neheztellen en rum, hanem azon eo kglne is akarattialth vehessék az en keeth arwa leany giernnekim (Radv: Csál. III.155). Sokat vygyaz vala es kewe almat veezen vala (ÉrdyC. 615b). Een almath wek ees el bagyadek (KeszthC. 4). My zemwnk almath wegen (ThewrC. 133). En ellenem es az en Postillam ellen vőtel bait (Tel: Fel. 10). A keresztyénc batørsagot vőnc nagyobbat (Helt: Krón. 88). Batorságot, szívet vegyenec (MA: Scult. 23). Sokan böcsületet adnak hivataloknak, mások vesznek tőle (Fal: UE. 428). Szeleieken vőttem bikapénzt (MontME. I.245). Ottan győzettenék meg a halál, a hol birodalmat vőt vala az emberi nemzetten (Tel: Evang. II.20). Tűlwk nagj tizesegol bulc mynt venen tery en hozam (VirgC. 48). Bwclchwt veen wó mynt sola ewket tebbeo nem lathna (ÉrdyC. 510. 604). Kegyelmes asszonyom en bulesúmat veszöm, kőrlék ne bánjad (RMK. III.179). Szerető barátom koros asszony alatot ne végy, ha ki megyen, poszszogással vészen buezut föld (Helt: Mes. 396). Ez a feltamadas utan lőn, midőn Pal vegre boczot vőn a sido nemzettől (Born: Préd. 411b). Istennel semmit nem gondolnak, sőt bulesút vőven tőle, azt mondgyák: ktsoda a mindenható, hogy néki szolgállyunk (Pázm: Préd. 24). E világból utolsó bulesút végy (GyöngyD: Char. 76). Jó egészsége volna, hogyha a küszvény búcsút akarna tőle venni (Mik: TörL. 1). Megúntam azon ndvari állapotot, s egy jó reggel a kapnféltől vevék búcsút. 1759 (Házuk I.138). Ne mondhasa en ellensegem: dyadalmat veek ű rayta (KeszthC. 20). E volna bezzeg a mi dolgunk, hogy magunkon diadalmath vennék (Pázm: KT. 11). Az Amalec veezen vala diadalmot (MA: Bibl. I.64). A külső renden veezen elsőben diadalmat (Czepl: Japh. 72). Tey zopo gyermekeknek zaayabol wettel dychereteth (KeszthC. 11). Űgy vedd a dolgot, nem mulik idővel az ügyes adósság (Fal: NU. 283). Ki sokan nem veszik úgy a dolgot, a mint magában vagyon (Fal: UE. 480). Az círcalni kijárók az ki menéssel űget szoktak venni s megpihenni (Megy: Dial. 57). A test lélekzetel egot vész magához (Fal: UE. 468). A barátság vagy egyenlőköt vesz vagy tész (SzD: MVir. 51). Ezennel ennen kezemmel eeleget veezők es crekkes el keel veznőd (ÉrdyC. 633b). Elejít veszöm: exveto C. Elejt wezy dolgoznak ezen, ky akar cholededny (Pesti: Fab. 68). Ecius meg czalta vala őtet az ő tanácsául, intvén őtet, hogy eleit vőnne az nagyobbik őtsénc (Helt: Krón. 18). Az országnac hatara indula, hogy eleit vőnne a kunoknak (44). Isten sem szőmvette, az urak-es eleit vették (Monlrók III.151). Előmet vőnék es meg akasztának engem az en hábornságom napjai (Mel: Jóh. 71). Az külső büntetes nem vesz eleit az bűn boczanattianak (Fél: Tan. 477). Honnan indullyon az partolas es mikeppen kellyen annak eleit venni, megmutattya (Decsi: SallC. Előb. 4). Akkor kezdetet ez az dolog előzár, hog a nemes rend kenelisegenec elei vetettenee (Decsi: SallJ. 4). Eleit vővé nékie es előb jnta az koporsóhoz (MA: Scult. 474). Nagy sokaság ment utánna olly gyorsasággal, hogy eleit vették Christusc az pusztában (Zvon: Post. I.544). Kívánatos volna, ha országnak nagyjai elejét vennék ennek a fertelmes gonosznak (Fal: NE. 92). A gonosz nyelveknek elejét kell venni (Fal:

UE. 409). Vedd elejét, hogy meg ne bántódjál es tértised hasznodra (493). Hivatni fogom a hozzám tartozó rendek eleit, elmijeket veszem (Monlrók XV.595). Az hűben próbál, mennire vettűne előmenetet (Zvon: Post. I.552). Jóllehet az dispensatio akadályos, de nagyobbak is engedelmet vesznek (LevT. II.270). Kiki azon legyen, hogy az vrnac szántó földé épíletet vehessen (MA: Scult. 211). Kiből nagial nagibb erdemet venne, honnan az ű testenek giwtrelméből (VirgC. 90). Némellyek imigy okoskodnak, hogy a religio az álnokságból es fősvénységből vette eredetit (Fal: NE. 56). A reá tartás nem vesz eredetitit valami ostoba merészségből (Fal: UE. 427). Tsúlai György régl jó familiából vett vőt eredet (Bod: Pol. 90). A mő hertzeghuc asszony erkölczet veszen magánac (Helt: Krón. 26b). Tanullyuc meg az Christusc erkölczét venni (MA: Scult. 288). Erőt veszők: invalesco C. Erőt venni: *capere robur PPBl. Ez istentelen szokás erőt vőven: convalescente iniqua consuetudine (Kár: Bibl. I.644). Erőt vőnc az vizec az földön száz ötven napig (MA: Bibl. I.7). Izrael fainac kezec erőt vőn (220). A vétkes szokás elhatalmazott, erőt vett (Com: Jan. 220). Erőt vőven a szemérem rajtnuk, viszsza pironkodtunk (Fal: NE. 46). Sokan kívül meg szorittatván nagyobb erőt vesznek (Fal: UE. 395). Nagy munkat tāttenek benne az bőlchek, hog az reglieknek peuzeről bizon erőt el vehetűnek (RMNY. II.50). Vegyetek fegyelmeth, hogy walaha wr meg ne haragűgyek (KeszthC. 3). Fejét veszöm: decollo C. Fejét venni: jugulum ferro *resolvere, *desecare collum alicui PPBl. Fejét venni valakinek: jemenen mit dem schwerte hinrichten (Adámi: SprachK. 214). Ky Christusc newet meg karomlana, feyet venneek (ÉrdyC. 437). Sokaknak feyeket vőttek, predikatorságokat kötűsők szagatásival levontak (Vás: CanCath. 629). Le-nyakaztatnac awagy fejec vetetic (Com: Jan. 137). Árulólí feje vétetik, lenyakaztatik (SzD: MVir. 44). Vegűnk főlelmet, hogy reménség es felelem közöl kellessék járnunk (Hly: Préd. I.3). Négy feleséget veszen ő magánae, azért ezac egyie annac háló tőrsa (Valk: Kár. 48). Egyszersmind három feleséget vőn (Pós: Igazs. I.239). Tovább is nőtelenül őljek vagy megházasszalon feleséget végyek (Thaly: VÉ. II.164). Attól vésnek miutegy végetlen erőt csudalatos gyűmölcsőket hozni az emberek elméjén (Hly: Préd. I.77). Midőn Holofernes töb ételt, italt vőt volna hozzá, Iuditnak illetlen szerelmére geriedett (MA: SB. 22). Boldogok azok a fiűlek, mellyek az isteni sugallások folya mit vészik (Pázm: KT. 170). Megvárni nem merék, ők futamást vőnek (Tin. 101). Kiki fizetéssil vőn egy garast: acceperunt singulos denarios (Helt: UT. F). A férűhoz nem illendő, hogy akár-mi kis okból gyanakodást végyen feleségéhez (Pázm: Préd. 247). Te azt hízed, hogi niertel es gűw ű dolmet vőt valakyn (VirgC. 89). Az ki gőzedelmet vizen, annak helt adok en velem az en szekemben, miképpen en es gőzedelmet vűk (Sylv: UT. II.140). A romaiac reánk őncac es meg látom, hogy gőzedelmet vesznece raytunc (Helt: Krón. 18). Az istennec színje előt diűtsőgeseg gőzedelmet vettenee (EszT: IgAny. I.26). Gőzedelmet vőn raita (Pethő: Krón. 164). Hasznát veszöm: fruor C. Jól tégy mással, úgy veszed te-is hasznát: fructum *metere ut possis, sere beneficium PPBl. Ha nem szemzed, bizony nem veszed hasznát (Decsi: Adag. 164). El-vész tőled mentől iob marhá, egy kántorj nem veheted annak hasznát (FortSzer. I.3). Ugy sem vesz Nagyásod hasznát ott annyí lovas hadnak (Bercs: Lev. 175). Komp van kettő, már mi hasznát vehetem, ha bészál az német (400). Annak sem vehetik kellemes hasznát, a mivel birnak (Fal: NA. 215). Egy okos ember töb hasznát tudgya venni ellenségének, hogy sem a tudatlan kész jóakaróinak (Fal: UE. 408). Hatalmat veszők: evalesco C. Minek utánna hatalmat vettek a németek: post quam germani *praeputere PPBl. Tuziatokh, hogi űrdűgnek kesertete hatalmat

wót rayta (VirgC. 102). Czac hunar tertiényhetic, hogy az, a kit te semmíneé véled, te raytad hatalmat véssen (Helt: Mes. 367). Szűkseg, hogy hattalmat raitune ne engedgyüne venni (Mon: Apol. 332). Maga oltalmának helt vegyen: locumque defendendi accipiat (Helt: UT. o). Néla minden hevét vézi orozájában (GyöngyD: MV. 43). Gonosz hirt általa ne végyen (GyöngyD: Char. 75). Vegye hűtít Kegyelmetek János diák urannak is (Nyr. XI.81). Mikor időt vendek, eu itelek igassagot (AporC. 30). Ha kérni indulsz, lásd meg, kitől, mikor, vedd jó idejét (Fal: UE. 484). Ődöt nem vehetett magának foglaltságától (SZL: MVir. 482). *Igazat vesz: jure vindicat MA. Nyelvel venni igazat: lingua bellare (Decsi: Adag. 170). Imez igen űszék akar mely hamis istent is vehetünk (Fel: Róvfr. 9). Mekkora légy, abból vedd jelét, mely messze érkezik készség (Fal: UE. 399). Gondolbatsza meg a szegény iambor Job-nal, hogy soe iot vöttel istentől (Sib: VigK. Bij). Tellyes i n t a l m a t végy az Izraelnek urától (Káldi: Bibl. II.233). Elmegyek, nem tudom a helyet, hogy vennék valamely jó kedvet (RMK. VI.112). Az megborodásnak igéje néla annyit teszen mint jo kedvet venni (MA: Scult. 171). Személye holott szomorodik, hol jobb kedvet véssen s azzal vidámodik (Thaly: Adal. I.115). Mennyei hazánk távul vagyon tőlünk, nem léphet meg szemünk, nem veheti ké p é t (Fal: SzE. 552). Szóll hozzá, de ez nem veszi kérdését (Kónyi: IIRom. 159). Akkor kell az nyavalyás embernek az budai mértékkel megfizetni mindent, valami kőlecsőnt ifúságában vött (MA: SB. 36). Ezeket a gyökereket ki icsuk, ne vehessenek lábat tőb gonosz vétkeknek termésére (Lép: PTük. I.219). Lángot vész égű szívéhez (Gyöngy: KT. 122). Ha ki nehezen lehelletet vehet és helyét fájlalja (Cs. 12). Lélekzetőt veszők: spiro C. Lélekzetet venni: *atrabere animam PPBl. Az the edessages fyad imma chak alegh vezen vala lelegzethele es (WinkIC. 94). En zamot meg taatam es lelekzetet vők (DöbrC. 67). Leleket veszek: respiro C. Ez is be telék az apostolokba, kik vővén pinkösd napján a szent lelket (Tel: Evang. II.235). A tőd lehellik, lelket viszen (Com: Vest. 36). Az én lelkemet az én istenemnek, az kitől vettem, vissza ajánlom (Radv: Csal. III.229). Ezen órában vésszem szalavári kapitány uram levelet (TörtT. VII. 121). Édes néném még Kédnek semmi levelét nem vettem (Mik: TörL. 2). Hol veszi itt magát: wie kommen sie hieher (Adámi: SprachK. 214). Bizonyáság kell arra, hol vette magát ez hazugság (PhilFlor. 71). Mássát veszem: transcribo C. PPBl. A szabó ne csak testednek, hanem erszénynek is vegye mértékét (Fal: NE. 29). Az ember igaz mértékét vegye tehető készségének (Fal: UE. 412). Mezőt vővén hazánk szabadságának elrablására, veszedelmes tanácsok-nak jeleit mutatnak (Rák: Manif. A3). Jobb, hogy most vegyem ne héz s é g é t a vezérnek, miutsem ez után (MonIrók XV.245). Vette ez vármegye a nevet egy magos begyen való vártól (Helt: Krón. 4). Abban vétkeznek az ujitók, hogy úgy nem vészik a szentség nevét miut sz. Ágoston idét az ecclesia vette (Pázm: LuthV. 311). Neved, pusztá helyed szentegyházról vészed (Thaly: TörtK. 221). Elméld vidítsd, tested nyugodalmot végyen, későn s idő előtt ebéde ne légyen (Felv: SchSal. 3). Az bűn okot vyuyn az parancolat által, nemze en bennetem mynden gonoz kyvansagot (Komj: SzPál. 68). Akár-mely szent és üdvösséges tanításból okot véssnek a predikátor gyalázására (Pázm: Préd. c2). Akár-mely kis dologból okot véssen, hogy feleségét, szolgáját rútollya (Pázm: Préd. 230). Vészsz-e magadnac egy óráta karácsonyi megjelenésnek meg-gondolattára (MA: Scult. 121). Illy gyakor pirulás vtán hol veszesz orozát magadnac (Bal: CsIsk. 199). Meg állottam s tődáltomba alig vettem pártát (Gvad: FNót. 31). Vegyetek peldát az profetáknak bű gonoz veghezettyekről (JordC. 841). Az ev zomesagat vízzel olgya vala meg, hog az gazda gonoz peldatj ne venne (DomC. 88). Peldat uehették az eges-

segről (TihC. 4). Első peldat vegetők istenbe az zent irasnak zeriből (93). Kyk mēltok valanak halakra, z a b a d u l a s t v e z - nek vala (MargL. 61). Az embereknek az ki számot vesz-nek, ez czédulába vannak (Nád: Lev. 99). Szamot veznek a saplarsagrol, a talentummal mit nyertel, azt kéri Christus (Mel: SzJán. 67). Vegyétec számát az egész Izrael fiainac (Kár: Bibl. I.116). Vennenek olyan kemény számot magoktól is mint mi tőlne az mi ecclesiáukrol kiuannac (EszT: IgAny. 195). Az istentől senki számot nem vehet, hogy ő ez embernek szívet jó földé teszi, más embernek szívet gonosz szanto földé hadgya lenni (MA: Scult. 241). Ha a török császár és nagy-vezér föl-gyűnnek, erős számot vesznek tőlünk (TörtT. VII.118). Vettem valami szelét a dolognak (SZL: MVir. 384). Egyszer hogy az lajual látott fel-tetszeni, Delimán is kívánt hies szellőt venni (Kónyi: IIRom. 142). Ez latasnak zeret erdemlettevk venny zent Forench myat (DomC. 179). Mihelyt csak szik-ráját vehetik a tractához való hajlandóságoknak, helytelen-ségeket vetnek elő (Bercs: Lev. 58). Szívet venni: *ponere metum PPBl. Örüléne és szűet véneec esmet (Helt: Krón. 91). Az ellensegek, az fegyvertelen hadat látván, szívet ellene ne vegyenek (Forró: Curt. 552). Vegyetek szívet s reménséget (GKat: Váls. I.495). Ha szaporábbak is nálunknál, számokból tétovázó szívet ne vegyünk (Gyöngy: KJ. 86). Minél alább megyen Nagyságod, annál nagyobb szívet veszen az elnara-dandó rész (Bercs: Lev. 23). Bánom Nagyságtok hallgatását, szívet vesz az ellenség s nagyobb kár az üdű (217). Ilosvai János megrugaszkodván az maga lován, igen rúttól meg esett, sz ő t is alig vehetni belőle (TörtT. III.386). Illy szót vett aka-kához (SZD: MVir. 412). A királyoknak nints méltóságok elleu, bogy a jobbágyok a szakátok sz o l g á l a t t y á t v é s z i k (Pázm: Préd. 62). Az németekben négyen mentek el, az többi mind szolgál-atokat vettek (Bercs: Lev. 76). T a n á c z o t v ő n m a g á n a c , h o g y elakarna fogni az Attila seregének az élést (Helt: Krón. 14b). Tanácsot kezdé magának venni (Illy: Préd. II.162). Az vélekedes-nek tulajdon természetiből tanúságot veegi, hogy a szent atyak nem emberi vélekedésből imádkoztak (Bal: CsIsk. 51). Valami tisztet venni magára (Decsi: Adag. 111). Ma tisztát veszek, ha jókor volna, három hétre (Bercs: Lev. 211). Evrevelyen az bynes, ky az ev bynegyrel tevre del messeget vett (CornC. 82). Valaki a papa tudomaniat vesz, abból izik és be s z y a , merget iszik (Mel: SzJán. 236). Nem vehetem tudósítását Nagy-ságodnak (Bercs: Lev. 614). Unalmat vetté-le szerentsélen állapotomon (Kónyi: VM. 56). B. azt írja, hogy en a Luter conscientiáján uraságot merészek venni (Pázm: LuthV. 172). Az németekre vigyázzanak, ú t j o k a t i d e B á n y a f e l é n e v e s e - s é k (RákF: Lev. I.168). Merre veszi utját, az jó isten tudja (Bercs: Lev. 23). Haiszter már maga utját vette maga eleiben s már is bent van az Tőközben (85). Hogy én mely felé veszem útamat (Mik: MulN. 180). Mihelt onné vált a z t v é s z n e c , v g y a n - azon napon veszedelemre adatnac (Kár: Bibl. I.495b). Eddig semmi választ nem vők (Mon: TME. VI.40). A hetuen betec meg rúidöltec te nepeden, bo g v e g e t v e g e n a b ű n (BécsiC. 157). Minden napon vrnak testet, v e r e t v e h i s e m o l c a r l o m s e m d i c e r e m (VitK. 43). E hegyes tőrel véredet vésszem és e szekertzevel meg kontzolom hussadat (Helt: Mes. 361). Nó borba kel ennek vérét venni: bellum haud quaquam lachrymo-sum (Decsi: Adag. 129). Az gazdagnak borba veszik vérét (214). Ha eezetben veszed vérit, megoltalmazd, hogy kezdeből bele ne rútolkodjék (Radv: Szak. 9). Vegye véreket elsöben azoknak s az után mondgya Lysernst eretneknek (Czegl: Japh. 154). Az tiktiak vérét vödd ecezte (Radv: Csal. III.38). Lacedemon városában virtus vala, ha ki vérét vebette ellenségének (Fal: NE. 75). Szunyognak csűbörrel vérét nem vehetni (Fal: NA. 204). A ki az gyönyörűségnek adta magát, nem vehet v é r s z e m e t (MA: SB. 33). A sátán vér-szemet véssen a bátoratlan keresztýén ellen (Czegl: Enoch. I.75). A kegyes kis vér-szemet

vészen és magában szállván mérészebbis lézen (GyöngyD: Char. 7). A sebes legénynek sebére irt tégyen, hogy holdára kelvén a vérszemet végyen (Gyöngy: Char. 10). Megkönyveszik utána tested s lelked, vérszemet véznek megszorult s fojtott erek (Fal: NE. 26). Bodogok, az kik keserghenek, mert ezek vigasztalást visznek (Sylv: UT. 17). Ha az oricanac, nyíri cyprusnac vizét vésszed, colicát meg gyógyítja (Mel: Herb. 20). Az mely lónac az lába meg varasul, vegyed vizét az körös fának és azzal kenyed, meg gyógyul (Cis. 04). Ha az tálnosó fyu vizet vezik, likas sebőket be forrazt (BeytheA: FivK. 104). Ha vizet vezed az kerti eb szőlőnek, belső kilső dagadást gyógyít (119). *Vmivél vesz*: Az ajándék ha késik, adósságul vétetnék (Fal: UE. 484). Ki anyul nem akaria venni az anyaszentegyházat: qui ecclesiam voluerit habere natrem (Mon: Apol. 21). Azt véski bizonyosságul, a mit kellene bizonyítani (Pázm: LuthV. 332). Bizonyosságul veszem a Kéd szívetskáját, hogy legnagyobb gyönyörűségem az, a mikor Kédvel beszélgethetek (Mik: Törl. 13). Ziset vegyenek feleségül nálunk (JordC. 108). Ezokaert akarom vala feleségül vennem őtet (Helt: Bibl. IE4). Meg fogattata e zent zövet, hogi ha áldozatot tetethetne vele a romayaknak isteneknek, ha zaszul venneie őtet (DebrC. 60). Hazassul neue maganak amaz őzuég azzontb (KazC. 45). Ő maganak lahaol vővé: sibi eam adoptavit in filiam (BécsiC. 51). Egyikük se vegye ezt szokásul, hogy mi rosszul cselekedjünk (Bécsi: Lev. 459). Ne iázzál szolgáltnál, mert társul veszed (Decsi: Adag. 259). Noho ő morog, engem morgó-társul nem véssen (Pázm: LuthV. 5). *Vmivél vesz*: Nem kell a papismust és a christianismust edgyé venni (Pós: Igazs. 114). Ha oda akarz yewni, hogy tisztálkogyem veled, eeleeggee vezdöm tölöd qs meg halalom teenedek (ÉrdyC. 509b). Wt isten az kewesben ees az yo zandeket eeleeggee vezy (558b). Booz Rutthot vőné feleségül és beméne őhoziaia (BécsiC. 10). Ne akar felneh a feleséghe vennem (JordC. 358). Semue te ne vegyed az véneknee beszedet (Mon: Apol. 25). Veue zokassa ez zent gerniek az agyának lagysagát el tauoztatny (DomC. 5). A pohárnokok, borteoltok szokássá veottek, hogy darabantok által nisznek minden szolgálatot uegben (Törl. XI.175b). A szokássá vött vétek megköti az elmét (Ily: Préd. II.536). Társsá venni: associare, nimia familiaritate contentum reddere MA. Ne vödd társsá az istennek ígjét, ne kövesd az testnek gyönyörűségét (RMK. V.47). Hát senki az istent társá ne vegye, véle se játszik (Mel: Sám. 111). *Vmivél vesz*: Christus érdemét hittél vésszük (Uzoui: Dáv. 96). Köszönettel veszem: ich nehme es mit danken (Adámi: SprachK. 214). Kérem Nagyságotat, hogy ez papirusbeli vékony szerű aiandeket vegye io nével (Zoly: Elm. 10). Mikor Esther aszszony Asverus király eleiben ment volna, komor és fene tekintettel vőtte őtet a király (Pós: Igazs. 121). A vizet másfelé veszőm: derivo C. Bodogsa agkeppen veetetyk ewnekik, mert meg vygazzaltatnak (ÉrdyC. 620b). Az Noe áldozattya, melyet az isten megszaglott, kedvesen vőt (MNYil: Zsolt. 69). Édes néném kedvesen is veszem, nevettem is a Kéd panaszkodását (Mik: Törl. 19). A tñ háiatokat feieteken kerogdeden ne vegyétéc: neque in rotundum attoudebitis comam (Helt: Bibl. IHHb). Pál nehozen vőuén és hátra fordulván monda a léleknek (Helt: UT. 12). Azért megy arra, hogy hátul vegye megrémült hadunkat (Bécsi: Lev. 41). Nem téltem, nátlul vegyen Haizter Pozsontul (86). Attól félnek, hátul ne vegyűk (231). Ha nem költözik az Csálóközből több, utána menjenek ezek a hátul vegyék az stomfuit (523). Gát es jaszol kötesekkel az vizet oda vehetnek, az hova szeretnek (Ver: Verb. 157). Közel lévén az erdő, oda vette az gyalogunk magát (Bécsi: Lev. 55).

[Közmondások]. Az isten sem vesz ott, a hol nincs (SzD: MVir. 253).

ad-vész: [commuto; vertauschen]. Mind heába lenne, valamit az igazságnak praedicatora az Noe ő uékiek az isten ígéből jövedőlné, és ők mind csak őttek ittak, adtak s vőttek, házassultak és házassítottak (MA: SB. 18). Mikor mások között adnak vesznek, oly ügygyel és színnel megy végbe, hogy kétes marad, mely fél legyen nyertesebb a bocsületben (Fal: UE. 488).

be-vész: 1) excipio C. [aufnehmen, empfangen]. Ki beveiendi, ha kit boctatandok, engem fogad (DöbrC. 425). Job szol e mostni nialka ifiaknak, akik neuetnek, csak eg e gianánt sem vőtte volna be a juli mellé (Mel: Jób. 69). Ne bagyd rajtam végeződni ezt a te kogyelmedet, áld-meg ez két unokámat-is és vegyd-bé őket én velem (GKat: Titk. 257). Mindeneket biztatának, hogy vetnék meg Christust és vennék bé Jámost (Ily: Préd. 173). Az aszszonyállat béveszi a férfiat (365). A tikozlo fyu penitentiat tartván bévétetett attyától (II.30). Ha a törvénytisnállók be vették volna az aszszonyokat az törvénytetésbe, hathatósabb törvényt tettek volna (Mik: Törl. 46). Tsudállya új gallyát s nem maga természetie gyífmöltsit a vendég-ágt bé-vett fa (SzD: MVir. 336). 2) recipio C. [excipio; aufnehmen]. Mindenütt bé-vött szokás: *jus gentium: régi bé-vött szokás: *jus moribus constitutum; előre bé-vött vételezés: *praesumpta opinio PPBI. Talat te Kegelmód wege be az bizonytote te Kegelmód írja meg fele nekik (RMNY. II.117). A ki az ő tanúbizonyását be véski: qui accepti ejus testimonium (Helt: UT. Z5). Ha a nemes ember megeskűszik a paraszt mellett, csak egy paraszt ember hitiert kellyen bé venni (Ver: Verb. 307). Nem vésszem be bizonyosságát, de bé vésszem kételesenből tött vallását (Pázm: Kal. 44). A magyar, német biblia nem mondathatik isten ígének, hanem csak a mennyiben egygez az anyaszentegyháztul bé-vet bőtüvel (Pázm: LuthV. 26). Czac az tudomást kellyen bevennüne (MA: Bibl. Előb. 2). Jó léssen dolgoc azoknak, kie az evangeliumot bé veszik (MA: Bibl. IV.11). Ha az ti religiotoc az ország gyűlésében javaltatné és bévétetné, mi-is bé-venné (MA: Scult. 966). Jó szokást be vőt az anyaszentegyház (Fal: Csik. 130). Bé-veszi isten az ő hieiknek supplicatiojokat, de a bé-tellessítést alkolmatos időre halasztja (Megy: 3Jaj II.27). A mit elmédben akarz fogni, bé-venni, olvasd-el gyakorta (Com: Jan. 155). Az isten beszédét nagy serénységgel bevették (Matkó: BCsák. 453). A több confessiók közzül bé-vettük ezt az helyétiazi confessiót (Vallást. 10). Az nemesség egymást semmiben nem értik, az urak szívtát semmiben be nem veszik (Törl. I.142). Bédóoló hűségűnkét a porta bévette (Monrók VIII.212). Ha bé-vészed tanátsomat, mindketten el-mehetünk oda és mind a jó lakásba mind a gazdagságba részünk léssen (Hall: HHist. II.124). Az evangeliomi tudománynak rendelését bé nem veszik (Ily: Préd. Előb. a3). Bé nem vétetett az ő mentsége (233). Ha isten a szomorúságot bévelhetné (481). A mi lelki ellenséginé az sz. ekklesiának egyességébe bévétetni semmiképen nem akarnak (Misk: VKert. 99). A doctor azt jóvallotta, hogy meg kell aranyozni az ortáját, ennek a voksát bevették (Mik: Törl. 41). A mi aszszonyaink ezet bé nem veszik és más féle jelét kívánják a szeretetnek (236). Rendelést tettenek arról, hogy magyar oskolák állittatának, mely rendelés sokszor meg-újított, néhol bé-is vétetett (Bod: Pol. 135). 3) [capio, sumo; einnehmen]. Az étető mérget ha ki bé-vette, fél-puffad (Com: Jan. 58). Valamint bé-vész és kiadás, a bé vételne és ki-adásnak könyvében bé-vegied (189). Az aloe sokat használ, ha egy vagy két pilulát az étel előtt ember bé veszen benne (ACsere: Enc. 176). A viz ital igen árt az étel közben, valamint bé vészed, jó ki majd akképen (Félv: SchSul. 10). Két kézzel vezzi bé a költsönt és egy kézzel sem fizeti ki (Fal: NU. 283).

bevéhető: receptibilis, recipi dignus MA. aufnehmlich PPB. Hiteles, be-vehető író: *classicus scriptor PPBI.

bévethetős: ~ Ha szabad volna az isten követét isteni vezetével illetni, a papistáknak méntségek bé-vehetős volna (Kat: Titk. 450).

bévétel: **1)** receptio MA. aufnahme PPB. Az ev leányot agyak vala fel neuelny az eretnekevknak, kyknak ev nozszakokon kenyerevelven zeut Damaneos atyanak zerze emely elastromot az ev bevetelekre (DomC. 23). **2)** [acceptio; anahme]. Orroc nintsen az elő egnee bę vetélére (Kár: Bibl. 345). A kivausag a lelkeknek a be vételtől fol obresztetet emü nemü mozgasa (ACsere: Fnc. 158). Igaz beszéd és elto minden hévétetre (Illy: Préd. II.30). **3)** [fructus; einahme]. A bé-vételnek és kiadásnak könyvében hé injad (Com: un. 189).

víz-bevétel: aquaeductus C.

bévételség: [facultas recipiendi; receptivität]. Szélyes és érhetetlen az okoskodo lélek bévételsége (Illy: Préd. II.22).

[bévételtett]

bévételtetés: [introductio; einführung]. Nem adhattya be nem vetetet irasoknak es könyveknek az beueteltetésnek meltosagat (Zvon: Osiand. 18).

bévévés: [sumptio; das einnehmen]. Ha bizonyos napot rt az hideglelés, el-veri rólad ezt erős bors bé-vevés (Fely: chSal. 32).

el-vész: **1)** adimo, abemo, deumo, promio, depromo C. [tollo, abtraho, aufero]; benehmen, hinwegnehmen PPB. Szüzességét veszöm: devirgino; vizét elveszöm: erivo; világosságát elveszöm: uicifico C. Mykoron el veendy wr ű nepenek fogsagath: cum verterit dominus captivitatem plebis suae (KulcsC. 22). Ez mekyk entvilem testamentum, mykoron el vendem az ev űneketh (Konj: SzPál. 88). Az kit akar isten földet megbíutni, annak eszét szokta előszer elvenni (Tin. 53). Egy török-el szembe űklele, az tar fejét derekátul elvévő (RMK. VI.143). egyelmednek keonjergeok, hogy K. az masthanj haragját en lam elvegie (LevT. I.116). Mind elveszik szénájokat (II.19). birodalmot e világi kegyetlenektől elűezi és a felesgesnek entinec adgya (Helt: Bibl. I.a4). Szórzessehez senki ne aggyon, onki el se regien benne (Mel: SzJán. 345). Az istennek barannya, i el venne ez űlagnak bűneit (Tel: Evang. I.32). Ha valaki asarnap ökrön dolgozik, még ruaiat is elveszik (Ver: Verb. I). El veszen az wr te rólad minden betegséget (Kár: Bibl. I. 34b). Semmit ahoz ne tégy, el se végy abban: nec addas aiquam nec minus (170b). Látéc egy ió köntöst és egy any veszszt, ezeket megkénánám és el vóm (199). Ha el pend valamit e könyűből, el veszi isten annak reszet az elő űnyűből (Mon: Apol. 303). Az levet jól megbúltsed, hogy az khagymának az erejét el ne vehesse (Radv: Szak. 115). El em vetettetik az kiralyi paltza az Juda nemzetsége közzől (Zár: Cat. B4). Ebből nem is kól karhoztatnom semmi hazasagot, sem roloc az számassaguc szemermet el vennem (Zvon: Osiand. 174). Az ő magvából léssen annak születése, ki el-vészi világ átkát (Pázm: Préd. 158). Christus az mi ados regestromunkat elvötte és az keresztán kitörlötte (MA: Scult. 992). em láthatták az saneta sanctorumot, hanem ha az sorolátot lvennének előbb (Lép: PTiik. III.248). A gyertya-bél el-vetettet amvát, hogy ne bűszitsen, öltsd-el (Com: Jan. 159). Jákób ásu bátyának farkát tartotta, mintha ötet vissza-bűzná és első szülötséget el-akarná venni (DEmb: GE. 109). Megváli, mint pipeskednek pilíes uraim, ha elveszik tőlök praebendíjot (TörtT. XVI.77). Örmest törvének állok, oda viszem feje-et, csak ne vőgye el jószágunkat erővel (TörtT.² III.326). az üdvöztegetésnek békét hagyjon és vegye el kezét az ajdúságtól s vigye ki hadait (TörtT.² IV.71). Az berek behoza-látul csak vegyék el elméjeket (Nyr. XIV.463). Az ur elvötte

bűnödöt: dominus transtulit peccatum tuum (Illy: Préd. I.4). Zomboriak most az szöleit elvették (Bercs: Lev. 318). Ha messzi lemegy, nem veszi már el az ntját imen is az Duná-nak s Bécsnek (454). A fő tolmatsól elvették a fejét (Mik: TörL. 399). Azon könyörögtek Bátori Sigmund fejedelemekek, hogy az országból tiltaná-el őket el-vévén tőlök a jószágot is (Bod: Pol. 43). A szerentse mást el nem vész, hanem a mit adott (SzD: MVir. 394). **2)** accipio C. sumo MA. [nehmen, empfangen]. Keues jdevenek vlamna engemet el vezen az teremtem ez velagbol (MargL. 43). A papokat feddi, hogy eluöttec töléc az ő telhetetlensege miat e fele ala valo allatokat (Helt: Bibl. I.h). Mikor téged el völec, meg eskőnem neked, te is ennekem (Mel: SzJán. 469). Az mi veres hagyma lett, felét vegye el ősem s felét énnekem küldje Alföldi Tamás (LevT. II.28). A palliaban futok, noba mindenek futnak, mind az által eg veszi el a italmat, ng fussatok, hog el is vehesetek (Fél: Bibl. II.39) Ha az iót el vötte istentől, az gonozt miért ne venné (Sib: VigK. Bij). Ollyan feleséget találz el venni, az mely másnak kezdi farát tartani (FortSzer. N4b). Kivánni valamit s el nem venni (Decsi: Adag. 98). Kiki elvehesse az őróe életnek drágalatos kegyelem garassát (MA: Scult. 215). Joseph, hogy az atyai áldást el vennéjek fiayi, attyához indula (Lép: PTiik. I.294). Leveledet szinte ebéd fölött vöttük vala el (RákGy: Lev. 264). Valaki meg-eskőnné azon, hogy ezt vagy amaz el-veszi feleségül (Czegi: Japh. 64). Valami magoknak és pereputyoknak szűkségés, azt mind el-veszik (Pós: Igazs. I.728). Sándorfinét a nagy vín asszszont kevés gazdagságáért elveszi vala (TörtT.² I.288). Az mikor eugemet az én istenben elnyugodt uram elvett (Radv: Csal. III.230). Elvötte javaidat a te életedben és Lázár azonképpen gonozt (Illy: Préd. I.34). Ugyan meglesz az praetextus, mintha el akarná venni, ha veszi sem bínom, veszi, ha hozzá megy (Bercs: Lev. 420). Anna ntán még két vagy három asszonyt vett el, de egymás után minde-niket megöleté (Mik: TörL. 246). Időtöltöttöske volt ugyan, de jóforna dama lévén, csak elvettem volna. 1759 (Házánk I.213). A kik vakmerőlködnek, bizonyosan el-vészik büntetéseket (Bod: Pol. 107). Ostromunkat elvettük érte (Könyi: HRom. 21).

elvétel: **1)** acceptio C. sumptio MA. das nehmen, hinnehmen PPB. Sietnek az italomnak elvételére (Fél: Tan. 290). Ajándék elvétel, szabadság letétel (SzD: MVir. 17). **2)** [ablatio; wegnahme]. Alázatosan szenvedgyed ennek az ajándéknak el-vételét (Pázm: KT. 197).

elő-vész: **1)** suppro C. depro C. hervornehmen PPB. Melkisedec kenyeret és bort vün elő (Helt: Bibl. I.F3). A tegezhől a nyilakat elő venni (Com: Jan. 147) Ha bajdúkat, ha föld-népét akarunk felvenni, mindgyárt tisztviselőket a tanult hadból elő-vehetünk és taníthattuk hadainkat (Zrinyi II.201). Ezt az munkát elő venni ne nehezelték ő kegyelmek (Radv: Csal. III.132). A pásztorc az ő kúrtjőket elő vevén erősen meg-fuvalják azt (Misk: VKert. 69). Ez elevött dologra igen rettenetes Manassesnek és Amonnak esete (Illy: Préd. I.5). Azon elővött dologra fontollya sz. Agoston (106). A nni elővött dol-gunkra jól mondja sz. Pál apostol (244). A templomban a bornó-t borbűntzt veszik-elő abból szipokálván (Vajda: Kriszt. III.22). Tudatlan marad, még beszédre valót sem tud elővenni (Fal: NU. 320). Beszédiben böles, elővett dolgaiban okkal s móddal forgolódik (Fal: UE. 365) Fegyvereket előveszik, hogy bosszú-jokat kitölthessék (424). Sebesen s jó módjával készül, a mit elővesztünk (436). Vedd elő eszedet, hogy segitsd szivedet (451). Sietve útam elő-venni kellekik (Gvad: Püsty. 43). **2)** [praecedo; vorangehen]. Mené edőssegszeretekkel elővött vala (NagySzC. 58). Kristusnak az ő utolsó ítéltre-való el-jövetelét elő-veszik külömb-külobbféle háborgatások (Mad: Evang. 26).

elől-vész: **1)** [praefero; voranstellen]. En előlet elől vettem azt felsegge földnek kirali felet: ego primogenitum ponam

illum excelsum praes regibus terrae (AporC. 46). **2)** antevenio, praevenio, antecapio, praecipio, praeoccupo, antecello, anteverto C. zuvorkommen PPB. Meltalkogyeek engöm elől wenny ő bew-segős malazthyaval (CzechC. 39). En elől vőlek irlésibe es fvlőtek, mert to igidbe igen remonkettem: praeveni in maturitate et elamavi, quia in verba tua superavi (DöbrC. 68). Mynek vtanna fel tamadok, elől vezlek tbwőtket Galileaban (WeszprC. 50). Elewl wegycwk ew orczayath haala adaasban (praeoccupe-nus faciem ejus in confessione) es solthary dycherethiben wygad-yonk neky (FestC. 1). Vram tamady feel, wed elöl wteth ees vezed el wteth (KulesC. 27). Elel venek engemeth een gyetrel-memnek napyan (KeszthC. 29). Elel weed wteth edessegnek aldomasanal: praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis (36). Tyztessygel egytek az mastokat elől vyvyn (Köny: Szl'al. 91). Segedelemvel egytek elől egytek mastokoth (99). Előluug beszidul őtet: praevenit eum (Sylv: UT. I.28). Mint hajnal az napot szokta elől venni, ezképen az kinok mostan előlveszik (RMK. II.108). Éfélikor Sándor népét felkölté, a tengernek árját ő előlvev, békével tengerre gályait vivé (IV.155). Elöl vőné Petert a futásba es előb iőne a koporsóhoz: praecurrat citius Petro et venit primus ad monumentum (Helt: UT. f). Ha effele el adas a kyalyl engedelmyth elewl wcy, tehát be kely imy (Ver: Verb. 149). Az te igralmasságid vegyenoe elől minket (Kár: Bibl. II.269). A fukarok elől veznek titeket az istennek orszagaban: publicani praecedent vos in regnum dei (Fél: Bibl. I.36). Miczoda iegiek vezik elől az itiletnek napiat (Fél: Tan. 524). Eggitők az mastokat tyztösséggel elől vénén (Beythe: Epist. 45). Sem elseget sem szomiusagot sem faratsagot nem varnac vala, hanem mindazokat negedseggel elől vezie vala (Deesi: SallC. 10). Az szo ne legyen habahurdga, ki elmedet elől vegie: nientem praecurrens (Erasm: Erk. 60). Ha valami tévelgést látnac halgatoic elméieben, eszes oktattassal elől vegyéc azt (Zvon: Post. 1.65). A napnak fel-költét elől vészí az hajnal: ortum ejus praecedit aurora (Com: Jan. 6). A késedel-mes a gyorsát elől vegye: tardus velocem antevertat (179). A szerencsétlenséget meg-előzni véli jobnac, hogy sem attól elől vétettetni: praeveniri (180). Az igazulást semmi erdem nem veszi elől (Czepl: MM. 281). Rettenetes jelek lesznek, mellyek itélet napját előlveszik (Ily: Préd. I.21). A bőséges essét előlveszik nemely essepek (II.491).

előlvétel: praesumptio, praecoccupatio C.

előlvévs: anticipatio, praecoccupatio MA. das Vorausnehmen, voranwegnehmen PPB.

elővé-vész: **1)** [antipo: vorgreifen]. Az hews vala ystene-nec angala, ki eleue-neue feleletyt frater Bernaldnak (EhrC. 15). **2)** [expono: abhandeln]. Ez euangeliomnac másodic részé-ben előue vészí iduőziténc az ember öldöklésről valo parantos-latot (Kules: Evang. 414).

félre-vész: [reduco, removeo; zurückziehen, bei seite schaf-fen]. Az ecclesianac rettenetes nyomorusaga következnéc az birodalomnac meg változasa vtn, mikor az romai birodalom-tol az szaruae magokat ferre venneie (FesztT: IgAny. 448). Szombaton olly fogás színével ki-mégyek, hogy valami halász-vizet félre végyek (GyöngyD: MV. 51).

föl-vész: **1)** tollo, assumo C. sumo MA. aufheben, aufnehmen, annehmen PPB. Nem do penzből zégőttel en velem, ved fel, mi tied es mehel (DöbrC. 202). Ved fiel az gyermeket: accipo puerum (JordC. 360). Fel veevek hű testeet: tulerunt corpus ejus (398). Az mit keerz, vedfel (DomC. 94). Ym bynesek fel vettek yweketh: ecce peccatores intenderunt arcum (KulesC. 18). Te megli zabadyhtasra fel weendew embert nem zernyowled zyznek meleeth (FesthC. 243). Hét kemiruel nig exor embert előghlytik meg es láu teljes szafrot vűtket fel (Sylv: UT. I.26). Kell fel, ved fel az te viselő szekedet es

menüel az te hazadboz (13b). Nagy vidám képen gyermekét felveré (RMK. II.38). Vettem Janokj Gaspar fiam vramtol barnymyt őt magiar foryntot fel (RMNy. II.56). Az sok futosas-ban az noi vort, ewl kewtl, hanem az kytewl az bewrt vetem, ados tiz forental, ved fewl (95). Marhat vetttem fel lütelben (125). Fel neuene a mi leanyunkat, elmegyőnc: tollemus filiam nostram et recedemus (Helt: Bibl. I.Qn4). Emberi őltözetet vén-fel (Pázm: Préd. 115). Vegyétéc fel atyátokat és jöyeteé én hozzám (MA: Bibl. I.43). Az ki jegyruhá, leánynegyedet, menyegző ajándékot fel nemui nem akaria, es olylant nem személyi szerint kel-idézni (Kász: Kit. 70). Mi cigány hamis emberek azok, annyi pénzt vennének ők fel, soha meg nem fizetnék (RákGy: Lev. 159). Az ispánok is az szolgabírák jargalásokat az adóból fel ne vegyék (ErdTörtAd. II.347). Ez asszony az sótarót balfelől kötötte es az rézdebösságot tegezen fölvette (Thaly: VÉ. I.418). Csak felveszi az hópénzt s mindgyárst haza megyen véle (Berces: Lev. 335). **2)** [excipio; auffangen]. A sisak fel-vőtte az ütést: galea *excepit ictus PPB. Az ütést megtartóztattya, fel-veszi és félre veri (Com: Jan. 210). Ha a fey-ver derék fel nem vette volna tsapásit, ott kellett volna vesz-nie (Hall: HHist. III.122). Légyenek ollyas szerető hived, kik helyetted vígan es okosan fel vegyék a tsapásokat (Fal: UE. 411).

[Szólások]. Képirához állék, ugyan a rajszolást, virágot s tes-tállást jól felvettem elmémbe (ÖtvMest. 17 osz). Vala-mely inas gyermek mielt az rendbe felvétetik, mind-gyárt meg szűnik olyan lenni, az minek nevezetik (MA: Tan. 1493). Kit esászárnak végre bémondott vala, kiért a gaságra felvőtte vala (RMK. III.183). Ez meszsze földre valo egy-házhoz menetel őrdmest felveszie magokra (MA: Scult. 145). Mwtassad meg ffelevennűnk ez tyztösségre (JordC. 709). Nagy kéremással kérűnk minket, hogy az ő i-kednekből adot aiándékat és betársolkodását fel vennőe (Helt: UT. z5). A barátsággal se nem jó mást megkinálni se mástól felvenni (Fal: UE. 456). Velel nem disputatiot vettem fel (Mon: Apol. 313). Tők agyúé lehetetlen dolgot felvenni (Com: Jan. 178). A dolgokat nem futtya es a mellyeknek adta s ajánlotta magát, azokat serényen fel veszi (195). Erősdűvén kis falatozással, azután a dolgot fel veszik egymással (GyöngyD: Char. 341). A gyerme-kek, kik szűléknek engedetlenek, a fen yétéket fel nem veszik (Szant: Cent. 114). Nemhogy megfogták volna, sőt az fizetést is föl hadták vennie (TörtT. VII.122). Fel kell gondolat vennie (MA: Scult. 124). Tervteneek, hog nemely iflyw ieone jdegen orzagbol es fel uene az zézt az hadat (CornC. 222). A gyenge hadat viselni ne merjen, fel ne vegyen (Com: Jan. 144). A kinek egyszer szava hangját felvettük, bátor ne lássuk-is (Land: ÚjSegits. 1.67). Sz. Péter az Cornelius imádását fel nem vővé (Pázm: Kal. 795). Petert választé kiralyá es felneúen aszt Székes Feirvára viúé (Helt: Krón. 32). Sobrakka tñn annira, hogy az sok adossagbol enny őrógsegh vtn fel nem vehettem magamath (LevT. 1.68). Nézd meg Cirus kiralt, ki pastorsagbol veue fel ő magat (Vars: Xerx. 6). Ha nyugodni hagynak az lator Manszföldnek, felveszi magát az jó földön (EszM. II.371). Soe szolgál vadnac, kik felveszie mago-kat igen gyorsan es elszőkne az ő uroktól (MA: Bibl. I.269). Hogyha az ő numerusi párosok, tehát kettővel fel hadgyak venni magokat (Onadi: Szám. 214). Jött be az erdélyi hazába telelni a váradi szűnesékságba, a honnét ő felvévén magát, ment Lengyelországra (MonRók. VIII.454). Mivel a sertőző aztat jól tartotta, fel vette ő magát es meg kövéredett (Gvad: FNót. 125). Minden munkat es faratsagot koz legien fel venni az istennek tisztességeert (Fél: Tan. 326). Az isten-nek uenet heaban fel ne vegied (552). Metzetek ti, kik az istennek nevét heaban fel vőttétek (MNyil: Zsolt. 54).

Ez világi nyavalyákat tűrhető lélekkel föl vegyűc
Zvon: Post. I.11). Az chehmaster eleott keol az olan peort
ndítani és feelwenni az vgian ottan elis uegezni (TörtT.²
II.172). Feluene az zent zerzetnek ruhayat (MargI. 1).
Az sanyarúságot szent magyar foritért föl nem vette
olna (MouIME. I.72). Sokakat offéléket felvöttéc meg tartani
Helt: UT. K8). Schok zot kellett fel wennem az yo
vramtwl (RMNy. II.75). Tanácsot adván ő kegyelme, ne
mindgyárt vegyűk föl; mi csak azt mondók arra, vesszük-e,
nem-e fel, csak az isten tudja (RákGy: Lev. 533). Mikor a
ízék ki áradnak, egész tartományokat fel-vesznek
KirBesz. 33). Az en hitemre fogadom, nagjób tyztességet
vez fel Bebek Ferencznel (LevT. I.275). A tisztességet azért
érszi fel, hogy istennek alkalmatosan szolgálhasson (Pázm:
Préd. 59). Teelben kereszködesnek okaert nagj vtakat vessz-
nek föl. 1572 (KBécs. F3). Ez az, a kiért útyokat fel-vették
GyöngyG: Char. 422). Zegenlem az arros barathym elwt, hogy
n Kewer wtan útyhyeknek, ha en azt fel wennem (LevT.
I.123). Egy röppenő igécske keserves nehezen eshetik annak,
ki gyanósan vészli (Fal: UE. III.23).

fölvétel: sumptio, assumptio C. aufnehmung, annehmung
PPB. Marianac fel meibe vetele (MünchC. 8). A kylenc kar
angelok kezzevl kevanyak vala nemelyek istenfyanak test fel
veteleot (CoruC. 371). Valaztanauak egy meg lyzonyvlt regu-
at, mely regulan az kezdendev zerzetnek fel veteleot meg
onfirmaluaya (DomC. 16). En magamat te neked meg zen-
teltem zent zerzesnek fel vetele nyat (226). Wree my fel
veteleken ees my zenth kyralyonkee Vzdralee (KeszthC. 235).
Mi legyen az tereb felvétel? Valakinek terhet fel venni ez,
mikor valamely jóság meg vevőjenek felel valaki, hogy az
átfaa vallastetelet meg allya es meg tartya (Ver: Verb. 110).
Meg ne tery az keuenecl fel vételére, az mellyet el felelyen-
tesz (Kár: Bibl. I.181). Az kérdésnek hátulso resze a feltételbe,
az első pedig a felvételben szerkesztetik (ACsere: Enc. 22).

fölvételtetés: ∞ Pogányoknak a kegyelemre való fel-
vételtetés (DFmb: GE. 5).

föül-vész: [supero, exsupero; überbieten, übertreffen].
Földet fölül vevék tenger vizei, kezdének hajókra lutni vétézi
RMK. IV.154). Az igazságot mostan az hamisság fölül vőtte
Nád: Lev. 134).

hátra-vész: [recipio; zurücknehmen]. Ez fele iozagot az
isorasoktul hatra ne vebessenek ő magok szamara; ue bona
iusemodi ab emptoribus pro se repetere possent (Ver: Verb.
34). A kyk iozagokat ew magok el attak maasnak, hatra
nem vehetyk (157). Mi nem vagyunk olylak, kik hatra ven-
nejk magunkat az veszedelemre (Szár: Cat. C).

hozzá-vész: [adsumo, accipio; nehmen, annehmen]. Valaki
karna őtet hozzá vennie házasság zereut, hamaryat futna
vele (BodC. 19). A bort hozzá nem vőue: vinum non accepit
(Helt: UT. N7). Az oruosság italt hozzá nem akaria venni
Frank: HasznK. 16). Hozzá vena az ő feleséget: accepit con-
iugem suam (Fél: Bibl. I.2).

hozzávétel: [acceptio; empfang]. Néha talám az őltári
zentségnek hozzá vétele nélkül is holt meg az olyan halott
Bal: CsIsk. 80).

ki-vész: 1) eximo C. excipio MA. herausnehmen PPB. A
velit kivészem: emedullo C. Ki vevem en fejembvel zemei-
net (DomC. 27). Almot bochata az wr isten az emberre es ki
őne egyie oldala chonttyat (Helt: Bibl. I. A4). Az őttődet ki-
veszem, e melet kantor lndat, kappant es tyukot veszek ray-
ok (Helt: Mes. 456). Mikor az fejedelem valakit az ado fize-
séből ki veszen (Ver: Verb. 235). Az madárnac begyit ki véné
minden rutságual egybe (Kár: Bibl. I.88). Nem tamadot na-

gyob Keresztelő Janosnal, ezac magat veszi ki az vvr
(Born: Préd. 18). Ki vöd labimat vas nehességéből (Born:
Ének. 289). Az satan igiekezot az íteletnek emlékezetit az
embereknek elmeiekből ki' venni (Fél: Tan. 523). Mindent
kivészen az bor természetiből (Decsi: Adag. 48). Hallád, abba
többet ki ne végy (85). Ki veszi embert az pénz természetiből
(112). Az csukát tiszta asztalra vedd ki, irdald meg, mint
annak az módja (Radv: Szak. 10). A kinek nyilat lőttek tom-
porájába, addig nem nyughatik, míg azt ki nem veszik (Pázm:
Préd. 814). Nem szenvedheti vala el, hogy negyed naptól fog-
nást az koporsóban szenvedvén ki vétetnéiek (Lép: PTük.
I.115). Ebben főzd az madarat, aztán mikor gondold, vedd
ki az széntől (Radv: Csal. III.39). A táskámból semmit ki ne
vegyetek egyebet, hanem egynehány régi tölts volt benne
(TörtT.² III.160). A megvetettek az őrdőgtől hitegettetvén és
egyezéseket kivévén szabadon rohannak a vétékre (Illy:
Préd. I.237). Isten úgy segéljen, ha két-három embert kive-
szek, csak mind olyan lesz az mint Forgácsnál az széke-
ly (Bercs: Lev. 529). Hogy reményelhetném én azt, hogy kivem
a szegénységéből, mivel én neki soha semmi szolgálatot nem
tettem (Mik: MulN. 248). Oly mocok, a mellyet nehezen lehet
kivenni (Fal: NE. 23). Az egész erdélyi papok özvegyeinek
megengedtük, hogy minden adó alól ki-vétsessenek (Bod: Pol.
58). 2) [edisco; erfahren]. Arról gondolkodunk jó módjával,
mint mozdúlhassunk egyszersmind el innen, mert ki vőtük
alkalmasint az kétséges dolgoknak folyását (TörtT.² I.94). Még
most egyebet tőle ki nem vehettünk, hanem hogy Ali passánál
az Erdély fejedelemségeért instált (553). Kedvének s tetszésé-
nek ízét tőle ki vette (Kőnyi: VM. 15). 3) [elicio, expello;
herauslocken, austreiben]. Boldisár király, kit Darius Babilo-
niából ki nem vett-vőlna, ha a részegségnek békét hagyott-
vőlna (Pázm: Préd. 232). Parancsolja ő nagysága, az hegyallai
szabad városokban való németet minden úttal móddal kivegyem
vagy kipörzsoljem (Bercs: Lev. 462).

[Szólások]. Abból az jószágból kivészi kezét, másnac
engedi (MA: Bibl. I.243). Buchu veeue menne el s magát
ki vennie Kegtek kewzzewl (RMNy. II.125). Zrinyi magát a
lesből ki-vette (Kőnyi: HRom. 33). Ne szunyadozzal, ébrett
ébren légy, vedd ki pártosodat jól, hogy talpig ismer-
hessed (Fal: UE. III.37). Vebessem ki az viszszáját,
mire fordulnak ezek az én dolgaim, hadd én is gondolkodjam
másképen magam állapotjáról (LevT.² II.257). Kérem Kdet az
Isten színe látásáért, igyekezzék azon, hogy vegye ki viszszá-
ját ezeknek az én galibás dolgainnak (258). Gyűlés előtt en-
nek viszszáját kivenni, hogy ha történheték, Kd. jókaratját
ott be nem vennék (278).

viszsa-kivész: [eximo; heransnehmen]. Sőt vess reá, de
sokat ne vess, mert ha egyszer sokat vész bele, abból jól
tudod, hogy semmit viszsza ki nem veltész (Radv: Szak. 11).

kivéhető: exemptibilis C. MA. leicht heraus zu nehmen
PPB.

kivétel: exemptio, exceptio C. MA. ausnehmung, heraus-
nehmung PPB. Az subtractio semmi nem egyéb, hanem egy
számnac az másikból való ki vétele (Helt: Aritm. B3). Itt is
vagyon valami kivétel (Fal: UE. 459).

kölcsön-vész: mutuo C. MA. entleihen Com: Vest. 137.
Az oktan állatokról való vizsgálódás a természetet vizsgáló
böltseket illeti, kiktől az orvosok ezt a tudományt mategy
kölcsön veszik (Misk: VKert. 1).

kölcsönvétel: mutuatio C.

környül-vész, körül-vész: circumcingo, praecingo, per-
cingo, incingo, circumdo, circumjicio, stipo C. umgeben, um-
zingeln PPB. Árokkal körül veszem: vallo, convallo C. Bó-

sővényezem, kertelem, fonom, környül-veszem: sepio PPBL. Latangyotok az ellensegítől Jerwsalem varasath kerül venny, zallany (JordC. 603). Kit kevrnyevl vevt vala eretnekek kegyetlensege (DomC. 27). Környüll vétetett kedig mint egy szép coronaul a magas hogyeekek (Helt: Krón. 6b). Bela király minden fölöl el hiuata a szolgálto nepeket nagy seregeekkel és környül néné a bolondozo kösséget (38). A tenger e világot köröül vezi (Mel: SzJán. 48). Arokkal vöted az hiveket isten köröül (54). Az laydalom környülvészi: doleres obtinent eum (MA: Bibl. 162). A hold környül vetettetik az földnek árnyékával, 1619 (KDebr. D4). Ugy voltak körülvétetvén azzal az értelemmel, hogy különböt hinni nem akartanae (Zven: Post. 151). Elvévéd tölem az én báuatomat és örömmel környül vél engemet (682). Környül vevék a holtat töltéseekkel (Káldi: Bibl. II.286). Török számtalan körüll vekt sereget, meszirül janchárság lövik vitézeket (Zrinyi II.95). Szomorú volt lelkében és keserűséggel volt környül vétetvén (Pös: Igazs. 1656). Londinumnak minden ucczai fegyveres néppel telyesek valának, sőt a királynak házat környül vették (Misk: AnglInd. 61). A németek már épen elvesztek volna, mert körüll valának véve egészen (Bercs: Lev. 62). Már most jól körülvesszük, ha az Vág akadékok nem teszen (386).

körös-körülvész: ∞ Egyszer s mind Deli Vidot körös-körül vék, ugy hogy kezén kívül nincs semmi reménség (Zrinyi I. 114).

környülvétel: circumjctus C.

környülvéves: stipatio C.

közbe-vész: 1) [circumeingo; umzingeln]. Látván a kucoc, hogy közbe véne volnanak, oldal felre szackadának (Helt: Krón. 43). Ricsúnak eleiben nemem nem mertem messze, hogy közben ne vétessem (Bercs: Lev. 37). 2) [interpono; dazwischen nehmen]. Noétol fogva Abrahamig száz esztendőnk közbevétettek (Illy: Préd. II.456). 3) [interpello; unterbrechen]. Bezydemeth keozbe ne wedd (Heyd: PCF. 38).

közbenvétél: [circumjctus; umzingeln]. Ha Csalóköznek megyen, ott is más corpus lesz készszen és mindgyárst akár conjunctio s akár közbenvétél lehet belőle (Bercs: Lev. 444).

közre-vész: [circundo; umringen]. Komáromból tegnap bizonyos ember hozta, hogy az Rábaközön közrevevén Haiszttert igen megverték (Bercs: Lev. 92). Haister, Páli ezen anstriai haddal engem közre venni igyekeznének (121). Csak attúl félek az gyalogja közre ne vegyen igen, mert szoros helyek igen (187).

lő-vész: demo C. [tollo; herabnehmen]. Joseph gölc veuen es ötet le veuen a gölcba takara es vete ötet a koporsoba (MünchC. 105). Reá buvitd arra az fazokat, tartsd ott, míg az levét felszűja, annak utána vegyed le róla (Radv: Szak. 159). Igyekezie vala rayta, hogy attúnak kezét Ephraimrol le venné (Lép: PTük. 1295). Az törvény fául az embert le vették (MNYil: Zsolt. 87).

még-vész: 1) [sumo; nehmen]. A bélszű pecsenyét vedd meg és egy fazékban bort, eczetett kell egyelétteni (Radv: Szak. 58). 2) [recipio; zurücknehmen]. Az zolgam egy aztagh rvhamnak arawal cel zewket, ezewketh erewe megh vegyel (RMNy. II. 216). 3) [demo; abnehmen]. Ki akarand te veled törüenben perlen es te zöcnadat megueni, aggad neki palastodat (MünchC. 22). A munka megveszi ártalmas erejét a sok féle képen háborgató kívánságinknak (Fal: SzE. 557). 4) subigo C. [expugno, capio; erobern, einnehmen]. Egbe göiti a rakast es megvezen erős köfalos varosokat (BécsiC. 162). Hatalmassagodath jelented, Beclnek hog varosath le meg vemed (RMNy. II.5). Ali megvivé Drégely várost (Monfrók III.94). Sándor a géthokra

méne és meguené azzoknac városát (Helt: Krón. 2b). Menyünc ostromnac és vegyűc meg az várost (19. 23). Ozac ez a három hely marada szűzen egész Magyarországra (59). Meg vűnc ő neki minden városit: cunctas urbes ejus cepimus (Kár: Bibl. I.159). Szép Aquilegia várost meg vűnc (Gosárv: MagyB. Ejj). El-törette és tsak nem megvette vala az ammoniták városit (Pázm: Préd. 58). Mikor Abimelech egy erős tornyot ostrommal meg nem vehetne, fejszét ragada (92). Azt a földet kétség nélkül megvehettük (MA: Bibl. I.132). Títus Jerusálemet vitatván meg vűnc (Zvon: Post. II.258). Lapát és golyóbis veszi meg várokat (Zrinyi I.143). Az franczia ármáda az német ármádá igen megvette (Monfrók XV.188). Földi pásitos hontok, melyekkel a várost megszállók meg akarják venni azt (Illy: Préd. I.227). Ha Földvárt megveszik, ott mintogy fészket verjen magának (Bercs: Lev. 324). Ott is Dévény, itt is Dévény, jó volna azt elnyernem s amaz megvennem (562). Probákkal tudjuk azt is, hogy mikor valamely erősséget meg-szorítván az ellenség, már bástyáit dönti, minden bizonynal meg-veszi (Fal: NE. 70). Trója városát meg-vették a görögök (Moln: IEpül. 196). 5) coëmo, praestino C. [erkaufen]. Ugyanazon árron vészen meg töled: emam pretio a te (MA: Bibl. I.302). Valaki azt pénzen megvennéje, nem volna oly nagy latorság, melynek menten bótánattyát nem nyerné (Pös: Igazs. I.163). Meg osztottunk szegény nénémmel, de én az ő kegyelme részét megvöttem volt három ezer forinton (TörtT² IV.136).

[Szólások]. Mely tel oly igen erős vala, hogy a számérm testeket meg vűnné a lidig az hadakozóknac a táborban (Helt: Krón. 164). Ha az hideg az lábát valakinek megvötte, végy égett bort, kend meg az lábát jól (Radv: Szak. 294). A természet fel ruhazza az fakat hejal, hogy az hideg meg ne vegye (ExPrinc. 205). Ne féltsd, hogy megvegye az hideg (Radv: Csál. III.53). Jól tart, de bizony meg veszi az árrát (Decsi: Adag. 110). Alkalmatlan vala el-hagyni a járt utat, melynek immár tsinnyát meg-vették vala (Pázm: Préd. 191). Az nyargalót az dézmák árendálása miatt meg vűnni jöve (KecskTört. II.65). A mérges, fagy-láló tél megvette testét (Fal: TÉ. 740). Adosok es semy módon meg nem vehetem raytok (RMNy. II.22). Ha el szalasztjátok ez raboth, telath az sákelath raytakot veszjk meg (158). Kétszer vészi meg rajtunk az fizetést (Kereszt: CsKer. 187). Jegyruhaját attul keresheti es rayta meg veheti (Ver: Verb. 174). Ő is iol meg vötte viszontac raytoe a kölezent (Helt: Krón. 45b).

megvétél: 1) halosis C. [expugnatio; erobering]. Mikor el-törette és tsak nem meg-vette vala az ammoniták városit akkor hívá urát a táborba, hogy övé lenne a meg-vételnek dütsősége (Pázm: Préd. 58). A városoknac megvételle (MA: Bibl. I.176). Szorultunk Zólyom várában, az hová Nógrád vára megvételle után gyűtt az edes atyám is (TörtT² IV.99). Mit nyere a császár népe Luzzirá megvételével (Fal: NE. 21). 2) coëmp-tio C.

[Szólások]. A lábokban a hideg megvételtől való eszmóc: perniones (Com: Jan. 58). Az sz. írásnak olvasása és stylussának, szava-járásának meg vételle sem bizony nyom (Pázm: Kal. 516).

mellé-vész: [adsumo; zu sich nehmen]. Az viadabiar váma Czába mellé vűnc tizenöt ezer magyarokat és beméne azokkal a görög császárhoz (Helt: Krón. 20b). Melléje vűnc Jesus a tizenkettőt (Mad: Evang. 213).

öszve-vész: [colligo, contraho; versammeln, zusammen-ziehen]. Ha mind öszvevehetném az hadat, megállón neki, valamit istenem ad (Bercs: Lev. 23). Eltévődünk az sötétben s úgy megszakadoztunk, hogy csak alig tudjnk öszvevenni magunkot (189). Ha mind öszveveheti magát, megver az vagy

olnyom bennünköt (221). Bizony kegyelmes uram öszvevegyük magunkot (229). Ha jól akarnánk, míg Lévát éri, öszvevehetünk magunkot (254). Haiszter akár Komáromnak, akár Esztergarnak igyekezzék által, lesz hírokké s mindgyárost magokat öszvevehetik (444). Ha Károli hada túl öszveveszi magát, oda fogja vonni az hadnak nagy részit (453). Ha öszveveszi magát azzal az morvai corpussal, gondot ad (523).

reá-vész: 1) [permovere; bewegen]. Elődedesgetem, igérettel reá-vészem: prolecto; szép szóval reá vették: prece *victus; most szép szóval reá akarsz venni: nunc mihi *blandificus es; valamire reá venni magát: *appellere animum ad aliquid; nem vészem magamat reá, hogy elhiggyem: non *abducatur ut rear PPBl. Meg-zórdíti a remete ablakját és mondgya: Kérlek hallgasd-meg gyónásomat, kire rá vézi a remete magát (Halt: HHist. II.98). Nehéz a méltóságos fejedelmet akármi s akár-mivel reávenni (Beres: Lev. 59). Várad Istvánt vette arra, hogy ötlet el-venné; az asszony köfött néki bizonyos summát, hogy inkább reá vegye magát (Bod: Pol. 206) **2)** [decipio; hintergehen]. Megtsalom, reá vészem: defraudo; valakit tréfáson reá-venni: deruncinare aliquem lepide PPBl. Engemet reá nem véz (Tel: Fel. 11). Ebet végy többé reá: tollat te qui non novit (Deesi: Adag. 53). Barátodat megtsalnod és alnoki reá vened mitsoda ditsóság (Com: Jan. 204). Aligha az édes atyádat reá veheted, mert tudhattya ű kegyelme ezt (Czegl: Japh. 69). A hízelkedők a kegyes fejedelmeket igen reá vészik s nagy veszedelmekbe ejtik (Misk: VKert. 231). Tegnap reá vett minket a vezér, de nem tsak minket, hanem az egész táborát (Mik: TörL. 357). **3)** suscipio C.

szűd-vész: 1) [collecto; ansammeln]. Az asszony a maga udvart szedgye vegye jó rendben, értékénél s érdeménél felyeb ne héjazzon (Fal: NE. 86).

vöttön-vész: 1) [continenter demo; in einem fort abnehmen]. ű, kic fia vadtoz en altalam istennez es vetten veszítez az istennez hozzatoc valo lelki testi irgalmassagit, kőnessetec az ti mennyei atyákat (Bori: Préd. 429). Az üdő és a halál vetten-veszi részeit életünknek (Pázm: Préd. 987).

vissza-vész: 1) recipio, recupero C. [zurücknehmen]. Mikor történt a meg, hogy a török megverte volna a németet, a vezér azt a tsudát végbe vitte, Belgrádot visszavette (Mik: TörL. 394). **2)** [revoco; widerrufen]. A decretumokat vissza venni, meg másolni illetlen dolog (Com: Jan. 135).

visszavétel: recuperatio C.

Véddögél, véddögél: 1) emito C. accepto MA. oft kaufen PPB.

[Szólások]. A község elméjét támadásra veddegelni: *agitare seditionibus plebem PPBl. Hasznát veddögél: üsitor C.

be-véddögél: 1) [accepto; annehmen]. Meg paranesola, hogy az kő falok es város ala al lyukak asattassanak, az könyű es puha föld be veddegelven az titkos munkát: facili ac levi humo acceptante oculum opus (Forró: Curt. 136).

el-véddögél: 1) accepto, prompto C.

elő-véddögél: 1) prompto PPBl.

föl-véddögél: 1) sumptio C.

[Vészöget]

észre-vészöget: 1) [identidem animadverto; wiederholt wahrnehmen]. A catholicus atyafiak koránt sem úgy vélekednek felőlünk mint eddig, sőt sokan veszegetik észre, hogy van s mint van a világ állapotja. 1761 (Hazánk II.55).

Vét: 1) [expugnatio; eroberung]. Ujhely véte után (Güres: Máty. 55). Város véte után onnat indula (Hosv: NS. 14).

hus-vét: 1) pascha MA. ostern PPB. Tugátoc ő mert ket nap mulva husét lezen es ombornec fia clarotatie (MünchC. 63). 1th Botaniala tegidők a husvétöt (WesprC. 30). Kezdetyk az hosueth napay predicacio (CornC. 94). El jueven az hosvetnek junepo, erevsneuk mongya vala magat ez zentséges atya (DomC. 47). Anya zent egyhaaz az zent hosneet napyanak előtte nagy zenwedettesseget teezen (ÉrdyC. 33b). Az isten innepeket rendel az ő népének, az szombatot az husvétöt, pünküstöt (Kár: Bibl. I.109b).

husvéti: 1) [paschalis; osterlich]. Az hoswety ynnepethi megly ylyed mynth megly vagyon paranczolwan (JordC. 74). Az husnety keuerhöz kel sayt es teey, tykmoñ (SándC. 2). Husveti ewangelion zenth Mark kenyenek thizenhatod rezebe vagion megly irwan (PozsC. 21). Minden első hólnapban az husveti báránnac meg ételének innepe vagion (Kár: Bibl. I. 109b). Az husvéti bárány példája volt az Christusnac (MA: Scult. 450).

Vétel: 1) emtio, mercatus C. coemptio MA. kauf PPB. Az adás és vétel között szorongattatik az bñm miatt az ember (Kár: Bibl. I.668). Senkit se az adásban se az vetelben meg ne czallion (Fél: Tan. 375). **2)** [acceptio; annahme]. Ne legyen thy kezothók el nywlva weetherre es beel zoroythwan adásra (ÉrsC. 208). Az hitetlenek is inditassanak az enangelionnak vetelere (Fél: Tan. 328). Lamek sok felessegek vételét hozta be o világra minden utmutatási sáfárlak nélkül (Mad: Evang. 567). **3)** [expugnatio; eroberung]. Győr vételén az egész kereszténység meg rémültit vala (Pázm: Kal. 441). A Jerusálem vételén leg-elöl ő-méne-fel a törésen (Pázm: Préd. 122). Vár-vételre valo lövő szerszámok (Megy: SzAÖröme. Előb. 7). Az mi várnak vételét illeti, sántzal körös körül azt kel nékünk venni (Zrinyi I.143).

bizonyság-vétel: 1) [testimonium; zeugnis]. Nyluan valo byzonsag vetellel tygyok (CornC. 3).

búcsú-vétel: 1) valedictio MA. das abschiednehmen PPB. Annak wtanna buclhw vetellel zallosokra meneenek (ÉrdyC. 67). Bolaslaus kyal neky adaa zent Albert pyspeknek yogyaat, ky yo newen veeven bochw vetellel el valanak egy mastwl (295b). Minden zomorosagnac vtolsu buco vetelet advan (VitkC. 97). Henricus csaszar lön Salamontól hamar boclu vételbe (Valk: Gen. 17). Azt akarja, hogy mint egy jó bucu vétel helyett minden ő lába nyomdoki czudatáteloc legyenec (MA: Scult. 862). Egymást szomorú búcsúvételekkel tisztelték (Könyi: VM. 48).

erő-vétel: 1) praevalentia C. MA.

észbe-vétel: 1) [notatio; bemerkung]. Jeles észbevétele Originesnek, hogy más az ostorozás és büntetés, más a sanyargatás és háboriság (Illy: Préd. I.30).

fő-vétel: 1) [poena capitis; enthauptung]. Mikoron a fő vétel nec helyére intot volna (Helt: Krón. 111b). Fő vetelre itélheti (Ver: Verb. 30). Örömmec tartya, ki nyasba vonas vagy fő vetel helyről eszaladhat (Born: Préd. 243). Az ki fő vételre ki vitetie, erős őrizet alatt vagyon (Kár: Bibl. II.107b). Evant Babylas mikor fő-vételre ki vitetnék, őzl éneklé (Mad: Szang. 404). Lön az Kornis Boldisárnak az kolosvári perlengétnél fejevétele (ErdTörtAd. IV.175). Báufi Pál uram is lövöldözésre, fővételre sententiazott engem (TörtI² I.142).

haszon-vétel: 1) usura, ususfructus, reditus MA. [nutzung]. Ez magyarázat nem arra megyen, hogy valaki az zalogos jöszagnak hasznat-is vegye; illyeten haszon vetelt meg tilt (Ver: Verb. 144). Ott nem föltbetven sok időt minden haszonvételnélkül vissza kellettett térni (Mik: TörL. 228). Ebbe vagyon

helyhezette amaz haszonvétel, a melyet adhat a fama (Fál: UE. 414).

hatalom-vétel: praevalentia C.

kezes-vétel: satisacceptio MA. versicherung mit bürgen PPB.

kézhöz-vétel: [occupatio; besetzung]. Isten reásgiténé az földvári sáncznak valamely út-on-módon való kézhez vételéhez (Bercs: Lev. 336).

lélékzet-vétel: respiratus PPB. [das atmen]. Szükségünk vagyón a lélegzet-vételre életünknek meg-tartására (Hall: Paizs. 97). A levegő eget minden élő állat lélegzete vétele által szíja és soha el nem fogy (Land: Újszögs. II.271).

szám-vétel: [computatio; einrechnung]. Ő kme viselne gondot rá, hogy lenne meg az számvétel (Nád: Lev. 139).

Vétet, vétet.

[Szólások]. Herodes egy kis szarka tántzért, hamar fejét véteti a legszentebb embernek (Vajda: Kriszt. III.486). E tsak olyan igaz, mint az, a mint azon krónikának töldozója, földozója ír gróf Bethlen Miklós uról, hogy Rabutin fejét vétette (Bod: Pol. 94). Ha én vétetném számot Gergely deáktól, talán még ő adóssá marasztana engem (LevT. II.8). A mi üdvözítőnk gyermekségében szokássá vétette az ő szent anyja, hogy az isten házába örömet nemyen (Pázm: Préd. 200). Az castrum dolorist bár zsendelyezés alá vétesse Kmod (ÉvK. XIII.65).

bé-vétet: [induci jubeo; einführen lassen]. A fejedelmet meg-intette, hogy nem tsak bé-vétesse másokkal, hanem magán kezdje-el a penitenzia-tartást (Bod: Pol. 64).

el-vétet: [efficio ut accipiat; annehmen lassen]. Danczkai Sámuelét akarta volna velem elvétetni, nem vallottam volna semmi kárt benne, mert igen derék asszony. 1759 (Házink I.213).

föl-vétet: 1) [accipere euro; annehmen lassen]. A kikkel fölvetethetem az fizetést, feladom én obslogh (Bercs: Lev. 478). **2)** [conquiro; werben lassen]. Igen nagy sok népet császár gyűjtete, Baktriát, Sogdiát ő fölvetet, scythiaiakat mind fölvetet, az Indiából is népet kéréte (RMK. IV.167).

ki-vétet: [eximi euro; herausnehmen lassen]. Fejét, sódorát úgy veted ki, az mint akarod (Radv: Szak. 63).

még-vétet: 1) [emi euro; kaufen lassen]. Az mely paripa lovat az generalis uram rabjáért kiküldtenek vala onnan, ha azt én számomra megvételhetném, igen akarnám (KétMDipl. 169). **2)** [exigi euro; eintreiben lassen]. Jolentem Nagyságodnak, hogy én itt fizettetek, az kinek lehet, az vármegyékben is és Nagyságodnak aláztatossan megírom, hogy megvételtesse az cassában (Bercs: Lev. 455).

[Vétlen]

búcsú-vétlen: [sine valedictione; ohne abschied]. Az wrak azon haragra remélween wgyan bwlcw vetlen az hadbol haza yeweenek (ErdyC. 299). Bátor vizsla legyenek, ha az más-héten búcsúvétlen is haza nem megyek (Nád: Lev. 57). Búcsu vetlen tülem tülem aruan maradatak (Balassi: Ének. 3). Bútsú vétlen hamar hajójába mégyen (Hall: III.ist. III.43). Bútsu vétlen e világból ki ne menjek (Mik: TörL. 371).

Vétt: acceptus MA. genommen PPB. Vétt név, valakiről való név: agnomen PPB.

Vétség: [pretium; preis]. Kültünk két csikó lovakat, az melyeknek vettségük volt 24 t. (MonTME. 1142).

rész-tvétség: [participatio; teilnehmung]. A Cristus szenvedésben részt vótség (Czepl: MM. 186).

Vévés: emptio Ver: Verb. Előb. 14. MA. kauf PPB.

lélékzet-vévés: interspiratio C.

szám-vévés: [computatio; abrechnung]. Adhatna Kd. embert, ki az számvévéskor itt lenne (Nád: Lev. 139).

Vévő: 1) emptor MA. käufer PPB. Be mene Jesus templomban, kezdte ki vetni az adokat es az veődket az templomból (Fél: Bibl. 172). Az gazdag kalmár, midőn valak ő töle egy vég lársont veszen, nem sokat gondol valam gombos töckel, hanem az vévőnek oda veti, hogy ha töle az kívanyja (MA: Scult. 884). Az eladó árrát mondja, a vévő árrát igéri (Com: Jan. 95). Sem az el-adando marha árrát fellyül el ne adattassék sem peniglen az vévők meg ne szűküllyenek (CompConst. 89). **2)** [accipiens; empfangend]. Az v. vazornában nemel rendbeli czelekedetek neznek az osztogató szemelire, nemelliek az veődke (Fél: Tan. 409). **3)** maneps C.

bért-vevő: [mercenarius; gedungen]. Bért vevő szajlákkal gyönyörködöti magát (Hunn: Tracta 165).

hamva-vevő, hamv-vevő: emunctorium MA. lichtputze PPB. Az virágokat, lámpásokat is, az hamma veődket is aranyból ezimál (Kár: Bibl. I. 309b). El-készítete egy hamva vevőig, valami kívántatott (Tof: Zsolt. 654). A hamvavevő jelen legyen, mellyel ottan ottan hamvát el vegyed (Com: Jan. 158). Hozattunk hat téhely köz késeket, foghagymát é hamvvevőt (MonTME. I.279).

gyertya-hamvvevő: emunctorium, lichtputze Com: Vest. 127. Vagion 4 gyertia hama nuevo (Radv: Csul. II.102).

haszon-vevő: usufructuarius C. [benutzend]. Az négy recepta religioi templomát schölait, fundusokat, haszonvevő helyeket el nem foglalják (MonOlm. XIV.8).

szám-vevő: [exigens; rechnung abnehmend]. Minékünk is számot kell adnunc az mi sáfarkodásunkról. Bizonyos szám-vevő nap rendöltetött, az mely mondatie utolsó napnac (MA: Scult. 800). Ha valaki ághai akarná dolgát az nagy szám-vevő vr előt, ozer szovára nem felelhet egyget (Alv: Post. II.191).

víz-vevő: 1) hydragogs C. [wasserleiter]. Oly víz vőd-ben, a kiben víz vagyon, distilláló, kyogyit, ha gyakorta iszod (Mel: Herb. 26). **2)** aquilex C.

[Vévőd-ik]

még-vevődik: [emor; erkaufit werden]. Az te pénzzed veled egytemben el veszzen, mert azt velted, hoé az isten-nec aiandeka pénzön veődik meg (LéztT: IgAny. 399).

[Vévőien]

számot-vevőien: [rationem exigens; rechnung abnehmend]. Tőlők számot vevőien chelekedetőknek okát kéri (Veresm: Lev. 62).

2. VÉSZ (olweyz CodPatr. VI.424. alizunweyz 102): ex-cipula Szükszi sigena, locus sagenarum MA. fischergarn, fischerwage PPB. Meta procedit ad piscinam de Con, que ulgo Counweyze nominatur. 1228 (CodPatr. II.3). Zubweyz, Vrbm weyz, Alizunweyz: piscine. 1260 (VI.102). Fulweyz et Olweyz: piscaturae. 1297 (VI.424). Captura piscium quod ulgo weyz hel nuncupatur (89). Una piscatura, que wlgariter weyzhel nuncupatur. 1261 (1480) (Kamarai It. Piscaturae que weyzhel vocantur. 1300 (Wenzel IX.576). Laqueus piscium, qui vulgo zege vel vejzel vocatur (Herman: MHK. 839). Varsuknak helye, vesznek kit hinak: loca sagenarum,

vesz apellata (Ver: Verb. 216). A halászó a folyó vízben vészszel és varsával halász (Com: Jan. 81). Csikot fognak vészszel (Gér: KárCs. IV.291). Vésze vagyon és csikot fog (306).

VESSZŐ: virga, verber, flagrum C. ferula MA. rute PPB. [zweig]. Fa tövétől kiágazó vessző: stolo C. Öltő-ág, plántáló, fiatal-vessző, kés alya fa: talea PPB. Ha en igazságomat meg semmieitendik, meg latom vesszővel ő hamisságokat (AporC. 47). Tegedeth nyikent gonozwl tewöthi erőssen meg köthőzene wezzőkwel (ÉrdyC. 49). Uala az zöd nezőlhöz hasonlatos (KazC. 11). Jacob vöm zöld nyar, mogyoro es gesztenye vesszőt (Helt: Bibl. I. 04). Nintsen mikőzöttűnc igaz látó, az ki az ő vesszeit én rólam el vetetné (Kár: Bibl. I.517). Az vesszők az tőkéből nonszác az nedűességet (Tel: Evang. I.312). Vessző alól elmenni mondátnac az barnoc, mert az akolból egyenként memec vala ki és azokat az ember vesszővel olvassa vala (MA: Bibl. I. 116b). Az istemec lehetséges volt az vesszőből kigyót csinálni és viszontag az kigyóból vesszőt tenni (MA: Tan. 1401). Alig győzi szám el, mennyi vesszővel isten eddig érdeklett (TKis: Pan. 10). Fiatal vesszőc, csemeték (Com: Jan. 71). Jaj török néked haragom vesszejének, te vagy de eltörlek, ha ezek meg térnek (Zrínyi I.13). Az ő büntető vesszeje bé-lát a pokolnak fenekére (Fal: NE. 52).

[Szólások]. Kőznép vesszőt futott, ki megpálcáztatott (Gvad: RP. 442).

abárló-vessző: rudicula MA. rütlein PPB.

arany-vessző: [virga aurea; goldener zweig]. Van egy drága sípom, Hermesnél Apollo látván elcserélte egy arany vesszőért (Fal: Vers. 910).

aranyvesszőcske: bracteola C.

aranyas-vessző. Mezeij aranyas vessző: virga aurea Berthe: Nom. 8.

békességszűrő-vessző: caduceum C.

bojtó-vessző: [tradux; weingesenk]. A szőlő műves új szőlő töveket fűtet és homolyított bojtó vesszőkkel terjeszti (Com: Jan. 84).

fattyú-vessző: colis C. suffrago, stolo MA. flagellum PPB. nebenhoss PPB. Haszontalan fattyú-vesszővel a fának bővölködni: eluxuriari PPB. Fa tövéről nőtt fattyú vesszőc (Com: Jan. 71). A feslettségnek minden fattyú vesszejt levetni (SzD: MVir. 15).

fűst-vessző: [fumus ad auras se erigens; rauchsäule]. Ki az ki az pvtábol felmegett, mikent io illatokból fűstnek vesze. Es io monga, mikent fűst vessző, mert vekoñ es genge DöbrC. 501).

fűz-vessző: [vimen, virga saligna; weidenrute]. A kert pékerítették sövényvel, a mely fűz-vesszőkből és egyéb hajló köthő vesszőkből fonatik (Com: Jan. 59).

fűző-vessző: [vimen; flechtrute]. Fűz fa, a mely fűző vesszőket, köthő vesszőket ad (Com: Jan. 21).

gyűrű-vessző: virga sanguinea MA. barriegel PPB.

homlító-vessző: juniculus C.

horgászó-vessző: arundo piscatoria; fischerrute, angelstange PPB. (Com: Orb. 103).

igazító-vessző: [sceptrum; scepter]. Isten te zeked örösről örökre igazyto vessző te orzagodnak veszeie: virga directionis virga regni tui (DöbrC. 190).

író-vessző: stilus PPB.

kincsmutató-vessző: virgula divina MA. wünschelrute PPB.

kötő-vessző: vimen C. [flechtreis]. A szőlő-tövek köthő-vesszőkkel a szőlő karokhoz kötötnek (Com: Orb. 112).

lép-vessző, lépes-vessző: virga *viscata PPB. [leimrute]. A madarász kezdő az ő lépes vesszeit ott a madarac melet a fűknak ágaira fel rakogatni (Helt: Mes. 181). A madarász a madárkákát lépes vesszőkkel törben ejti (Com: Jan. 81). Sokszor mézes buzát bintenek az galambnak s az alí lép-vesszőt csalárlással raknak (Thaly: VÉ. II.281). Madarászok lép-vesszőkkel rakják készült fájokat (Fal: Vers. 888).

[lép-vesszőz]

még-lép-vesszőz: [virgis viscatis illicio; leimruten stellen]. Az ő töle meglép-vesszőzött s meg törőzött fűjának ágain láttya repdesni a goromba madarat (Nagyari: Ort. 4).

lugas-vessző: rumpi C.

marok-vessző: flagellum MA. [streichrute]. Nagy marok vesszőkkel tagodath zaggatnak (CzechC. 32). Marok vesszőkkel megh vereek hűket (JordC. 764). Náh marok wezzewkkel es kemei ostorokkal te zenth tagodat zaggatnak (ThewrC. 113). Nagy marok vesszőkkel őket megcsapdosák (RMK. IV.181).

mutató-vessző: [virga indicativa; zeigrute]. A ismételtennek mutató vessző kezében, asszonyi kép ábrázatján (Fal: NU. 332).

nyír-vessző: [virga betulina; birkenreis]. Láttunc olly fűstőkös czillagot, kiből mint az alygunac fűsti anagy hoszu nyír vesszőc származtat (Bori: Préd. 8b). Valami nyír-vessző szűrűnek valót is hozzatek lovak allyát söpreni (MentME. I.68).

olaj-vessző, olajfa-vessző: [virgula oleagina; ölzweig]. Meglátod gyermekidőt te asztalod körül renddel mint olaj vesszőt (MA: Bibl. V.60). Tűjak kérelek, magatokat hogy észben vegyéték, mint gyermeked szép olajfa-vesszők ugy éljete (Thaly: VÉ. I.359).

plágáló-vessző: ferula Com: Vest. 75. [schlegel]. Hozzá kell adni a tanításhoz a fenytéket is azaz a vizsgálást és plágáló vesszőt (Com: Jan. 154).

puskátóló-vessző: [virga pyrobolaria; ladestock]. Ha a golyóbis a lónak valahol a tsontyában megakadt, végy egy püska tőlő vesszőt és keresd azzal (Cseh: OrvK. 134).

szőlő-vessző: palmes, tradux C. vitis MA. weinrebe PPB. Az szőlő vessző meg aszott es felszedik az több vénikeknel es az tűzre vetik (Sylv: UT. I.151). Szőlő-vesszők futják kívüli házakat (RMK. IV.134). A szőlő leveles szőlő vesszőket hasábos karókkal támogatya (Com: Jan. 84). A szőlőnek veszei minden rajtok eső repedés, likadozás nélkül meg-bimbózhathnak (GKAT: Váts. I.619).

űtő-vessző: [examen; zünglein an der wage]. A fontban igaz fűtő vesszőt: mértéc próba nyelvet, mely a szárán ki-mégyen, először megmérésékellyed (Com: Jan. 166).

vas-vessző: [virga ferrea; eisenrute]. Az waras kyweul wywek es az ew emleyeth was wezzewel zaggatwan nyakat wagak (DebrC. 552). Verd meg őket vass vessződdel (Bori: Ének. 31). Uralkodnak az hitetlen nemzetségekn, kiket vas vessző ala vetnek (Gyarm: Fel. 205). Az széliben ennek vas vessző ne legyen, mint az több pinnatáknak (Radv: Szak. 207). Szállásokhoz való egy hoszu vas vessző (Radv: Csul. II.396).

író-vasvessző: graphium MA. [schreibgriffel].

venyike-vessző: [vitis; weinrebe]. Koppyaya mynt keetwenek wenyke wezzew wala (Pesti: Fab. 11).

Vesszőcske: 1) [virgula; zweiglein]. Az nevendéc vesszőcske vagy óltó ágaczká nedvességet vonson az tőkétől (MA: Scult. 490). 2) virgula C. [strich]. Szókat megválasztó jegyetskék vagy vesszőtskék (Com: Jan. 159).

Vesszől: [virgis caedo; mit ruten streichen]. Haragoskópen nem büntettetnek, hanem atyai kegyességgel vesszőlőtetnek (Ács: BHal. 31).

még-vesszől: ∞ Az törökölth ighen meg vesszőlőtenk (LevT. I.103).

Vesszős: virgatus C. MA. [virgatus; ruten-]. A kőmény a vesszős füvek között való (Nád: Kert. 104). A tövisses burjános és bokrok vesszős helyec névével diesekednek (Com: Jan. 28).

Vesszőz: flagello, virgis caedo MA. peitschen, mit ruten streichen PPB. Vesszőzött szolgál: flagrio C. A gyermek-lovat nem csak püszögetni kell és simogatni, hanem mikor kívántatik, vesszőzni és itfogetni is kell (Pázm: Préd. 206). Engemet is az isten ottan ottan a plága alá vonván, az ő vesszőzód kezeit sok fele súlyos tsapási által ellenem felemelte (Všzen: tyel: Pat. Előb. 9). Aprószentek napján vesszővel úgy jártak az leányokkal, úgy vesszőzték egymást (Monlrók XI.359).

még-vesszőz: flagello C. virgis caedo MA. mit ruten streichen PPB. El adnak titeket az gyűlekedőzetnek iteletire es az ő gyűlesekben meg vesszőznek titket (Fél: Bibl. I.15). Az prophetak köszoil nimellieket meg vesszőztők az ti gyűlekedőztőlökben (40).

mégvesszőzés: verberatus C.

Vesszőzés: [ictus virgae; rutenstreich]. A nőtelen személyek ne bírsággal, hanem vesszőzéssel büntetessenek (Bod: Pel. 66).

1. VESZTÉG (vesztég Decsi: Adag. 241. Pázm: Préd. 187. Zrínyi I.43. GyöngyD: KJ. 495. Fal: NA. 200): quietus, pacate MA. ruhig, still PPB. Veszteg ülök, hívalkodom, meg-ülepedem, meg-szálllok, maradok: residuo PPB. A lampasnak juego ala forduluan zayawal vezteg al vala az eegben (DomC. 55). Veszteg ül vala (Sylv: UT. I.144). Az ewrdewgh nem ül veztegh, hanem embernek cypellessen kewet hany (LevT. I.73). A firtu igen chodalkodic vala rayta es vezteg hallgatta (Helt: Bibl. I. K4). Veszteg halgata, míg haza iönnec: siluit donec redirent (Helt: Bibl. I. b3). Monda a tengernee: légy veszteg: tace (Helt: UT. k). Monda a róka: Halgas veszteg, mind el fzed a halakat (Helt: Mes. 282). Veszteg allo ioszag: bona immobilia (Ver: Verb. 210). Restseghen es veszteg lievere (87). Szoktanak veszteg aluan kőnőrdőgni (Fél: Bibl. I.8). Miért nem ültel vezteg, ha ott is jól volt dolgod (Decsi: Adag. 241). Az ökör nem fektült veszteg, az mint mi szoktunk vele élni (Rad: Szak. 33). Jól tudgyák, mint és hol kell keresni Kristust, de tsag veszteg vannak (Pázm: Préd. 187). Az nap az veszteg álló vízben soekal nyilvában meglátie (MA: Scult. 325). Két egész napotszaka veszteg állott (MA: Tan. 186). Job let volna néked veszteg lenned (Zrínyi I.43). Addég veszteg üllyenek, a-még a gyűlésben arról nem végeznek (GyöngyD: KJ. 495). Az állatok az ő lakásokat mindennap változtatják, hogy a veszteg heverés miatt el-ne bizzanak (Misk: VKert. 246). Télben nyárban vala henyéld, őszszel és tavaszszal veszteg-heverő (Thaly: VÉ. II.34). A gyenge szem s fill hamar megütközik, a test s vér nem marad veszteg (Fal: NA. 200). A ki tapasztalja, hogy irigykedik elleno a gonosz szerencse, akkor veszteg légyen (Fal: UE. 384).

Vesztégség: [silentium, quies; stille, ruhe]. Vesztokseghen lezen: facit foras NémGl. 370. Mykoron aloytana wr Benhardot melsegest alony, enek melseges vestegseghen felkele az agyrol (EhrC. 4). Nagy veztegségel menere tehety vala kemly vala őteth (VirgC. 40). Gonoz peldara valookat nem tudnak veztegséguel tartany (139). Ezenkeppen kell az zerzetőnek zoros veztegséguel tartanya (WinklC. 132). Zoros veztegséguel tartasa alatt (DomC. 23). Harom eztendeeg wgy tartotta az veztegséguel, hogy senkywel nem bezeellet (Erdy: 280). Vesztégsigbe leg az vrba es variad őtöt (Szék: Zsolt. 34). Erdélyhez közel valóknak meg parancsoljátok, hogy veztegségben legyenek (Monlrók II.213). Halgas s lég veztegségbe (Mel: Jób. 80). Variad az urat uesztégségbe es remenségbe (Tel: Evang. I.115). Vesztégségben lészec: tacebo (Kár: Bibl. I.151). Arra kötötte elein magát, hogy semmit nem szól, veztegségben lészen (Pázm: Kal. 122). Vesztégségben lön, míg azoc meg jőnnec: siluit donec redirent (MA: Bibl. I.31). Az égi háborút ideien meg érzik es haza takarodnak s veztegségben vannak (Lép: PTük. II.15). Mast veztegségben vagyor es halgat az vr isten (73). A silentium veztegségben való létel, esendesség (Báti: VTárgy. 119). Akkor edgy egész nap a szép Magelona veztegséggel es őrvendetességgel marada (Tess: SzMag. C3). Nagy súkág mind veztegségbe lőnc (Huny: Troja. D). Törtétek ilyen dolgok is, hogy éjnek veztegségében nemes embereknek házokra mentek (ErdTört. II.372).

Vesztégségés: [quietus; rubig]. Aldoth wr, merth choda seyta w yrgalmassagath nekem veztegséges warasba (KeszthC. 70).

2. VESZTÉG: [quiesco, quietus sum; ruhig sein, siet ruhig verhalten]. Veszteg ezac: sile modo, tace tantum MA. Wram ne vezteg es ne tawozyal el een tőlem (KeszthC. 83). Ne vezteg, mert ywemen vagyok the nala es zaran dok (97). Monda Xanthus [Aesopusnak]: Veszteg hytwansag (Pesti: Fab. 6b). Az veszet allattia czendességre es veztegnec az ő habai (Szék: Zsolt. 113). Veszteg istennek szent halálkiért, lám majd elsillyedsz (RMK. V.213). Az anyja meg borsólván fennyegőti vala a gyermektök monduán: Veszteg gonosz gyermek (Helt: Mes. 401). Vesztegy, egyet ma ne szoly (BFaz: Assz. 15). Vesztegy ember és ne panaszkodgyal (Tel: Evang. II.292). Halgassitok az istennek igiet, vesztégietek, míg az istennek igie el végesztetik (Zvon: PázmP. 301).

Vesztégl, vesztégl: taceo MA. [quietus sum; schweigen, ruhig sein]. Predicala feseknek czudayaban, kyk ew parancsolatjara vezteglenek (EhrC. 138). A gölekezet még feddi vala azocot, hóg vezteglennec (MünchC. 51). Léz vezteglő es nem zolhaé a napiglan, mellén ezec legēnc (107). Allaptatta ő fergetegeket zellőbe es vezteglettenek ő habi (AporC. 78). Ezt sem kel el veztegleny, hog zent Damoncos atyauknak meg jelentetek Simonnak halala (DomC. 79). Vezteglök, meg lassodanak een tetemeyn, mykoron ohaytannek naponkeed the hozyar (KeszthC. 71). Többet ott nem szóla, az ember veztegle (RMK. II.38). Ha vezteglek is, miczoda nyalya távozic el tőlem (Kár: Bibl. I.521). Az Jesus pedig veztegle (Fél: Bibl. I.47). Az elminek vezteglő bezedo (Salánti: Eras. 4). Nem veztegel az szent lélek is, felfuvalya az hitnek szikráczkáját (MA: Scult. 960). Az pápisták avagy veztegleni avagy az tulaydon magok berkét nyetni és mi nekük utat nyitni kényszeritetnek (Toln: Vigaszt. 44). Mindenkor halgattam, veztegletem, türtem (Illy: Préd. II.171). A kárhözottalnak fajos sorsok nem egyéb, hanem a rosszul vezteglett óráknak érdemes büntetése (Fal: NA. 189).

el-vesztégl: 1) [silentio praetereo; verschwoigen]. El veztegletem masnak bōnet (VirgC. 11). Elnem veztehglom, hogy sokak kőwát zokot tewrtemy azoznyalaty gyalosguaknak

boldogtalan nyanyasaga (135). **2)** [negligo; vernachlässigen]. Maga dölgát el-vesztegleni: indormire *causae PPBl. Isten en dycheretemeti ne vezteglyed el, mert bynesnek es chalarndak zaya meg nyth en reyam (KulcsC. 273). Az bibliából minden este két két caputokat alkáminémfi gondos dolgai közben is el nem vezteglyi vala (Szal: Krón. 236). Az ionak el veszteglője levén (Alv: Itin. 370). Az szent írást nagy mélységes halgatással el veszteglyi (Toln: Vigaszt. 34). A boszszúság-tételeket el-veszteglyi (Hall: Paizs. 216). Nints a mi magyariunknak szükség campaniára előbb, hogy-sem mint a hadba mennének, készen vagyunk el-vesztegelve és el-tunyúlva (Zrínyi II.177). Vailyon vram isten ennyi sok keserves gyalázattját népednek meddig vesztegled-el (Paskó: ESir. A4). Többet nyom az ő kegye me szava és azt inkább nem merik elvesztegleni (MontME. V.498). Így elveszteglyik életüket: sic negligunt vitam suam (Ily: Préd. I.181).

elveszteglés: [negligentia; vernachlässigung]. A bűn vagy el-veszteglésnek vétke vagy ellene való teledkedésnek vétke (Pós: Igazs. II.108).

Vesztéglés: taciturnitas, silentium, otium, requies, tranquillitas MA. stille, verschwiegenheit, ruhe PPB. Vesztéglésben lész es nem szolhacz (Sylv: UT. I.80). Vesztéglésbe lőn mind az egész sockaság: tacuit omnis multitudo (Helt: UT. I. k8).

Vesztéglötés: [taciturnus: schweigsam]. Tanitnac ez nevec, hogy az szűzec vesztegletesec és halgatagoc legyenec (Pécsi: SzűzK. 164). Istennek adományá az vesztegletes és jó akaró aszszonyiállat (MA: SB. 237). Megtartozattya beszédét az tudós ember és vesztegletes lelkeben az értelmes férfin (MA: Bibl. I.563).

[Szólások]. Csuda légyen, hogy a ki soha el nem esett, néminémüképpen vesztegletes légyen istenhez (Ily: Préd. II.14).

Vesztéglötösség: echemythia C. taciturnitas MA. verschwiegenheit PPB. Veztegletes[seg]gel valo bele hagyással: per tacitam renunciationem (Ver: Verb. 242). Minekutánna veszteglötösségben lőttec volna: postquam tacuerunt (MA: Bibl. IV.121).

VET, VÉT: 1) [jacio, mitto; werfen]. Lata ket atyafyakat vetven haloyokat az tengerben (JordC. 364). Az tengerbe vető varsa meg telendyk mynden felee halakkal (JordC. 396). Sze nec hullánac ű reaioc es az szenbe vessed főköt (Szék: Zsolt. 147b). Felele Moses: paltza; es monda: vessetse a földre, es a földre vete (Helt: Bibl. I. Dd). A fevsze a faknac gyűkeresre vettető: securis ad radicem arborum posita est (Helt: UT. A5). Egy emberke vagyon itt a pusztában, az idő ream es nehez nyerget vet hátomra (Helt: Mes. 357). Az első rosa vízben ves vagy egy keűes borban, ugy igyad (Mel: Herb. 107). Nem giuitiak meg az giertiat es vetik az kőből alá, de az giertiatarto ban tezik (Fél: Bibl. I.b2). Vessd az vízbe: mitte in aquam (Decsi: Adag. 90). Szűiába vető falatia sincz (154). Sőt ves reá (Radv: Szak. 11). Vess arra petrezselyem levelet (13). Egyebek az sz. írást gonoszúl érthetik, de ők az hamisság nyilainak határi kívül vettettek (Pázm: Kal. 504). Az álló vízbe ha egy követstét vetünk, elsőben kisdéd kerekdéd szűrűt indít (Pázm: Préd. 749). A rúd orrában vettetec a szűgyelő hámról alá függő nyaklóc (Com: Jan. 87). A könyvnyomtato az őntött betűket őszve szedi, saját alá veti (160). Angliai poszto kamuka és tafota helyet szűrt, kődműnt vét nyakatoiban (Báth: Tromb. 143). Az eűst erős vízben el osztatvan, ha abba rez peléhek vettetnek, rájuk ragad (ACsere: Enc. 250). Bűrét az ebekuec vetic (Czegl: Japh. 61). Judi a leveleskét a tűzben veté, mely a tűz-tartón vala (Hall: Paizs. Előb. 2). Jobb húst vetni az ebnek, csak ruházson, úgy sem vesszük mi meg ébel Bécset (Bercs: Lev. 742). Ugy vagyon állapotjuk mint azoknak, kiket

a párducok vagy oroszlyányok elejbe vetettek (Fal: UE. 404). Jaj annak a háznak, hol tebén bikáknak jármot nyakába vethet (Kisv: Adag. 104). Örömében papság ég felé sapkáját hagyítva, távulad a kapás kápáját, polgár is Egerben veti a kaptiját (Orczy: Nimfa. A2). Tengerre szállott, ott horgot vetvén a fekete tengerre kelt (SzD: MVir. 203). **2)** dissero C. sero PPBl. [sien]. Ember vessen io magot a földbe es a mag teremén es nőyn (MünchC. 77). Vete Isaac ot a tartomaiba es azon esztendőbe száz annyi lőn (Helt: Bibl. I.M). Szűkőn vét, szűkőn is arat (Tel: Evang. II. 494). Nem vetnek sem nem aratnak: non serunt neque metunt (Fél: Bibl. I.9). Kertedben mostan vetnie kellő porait. 1583 (KBártfa. Bii). Az kővesre vette a magot: supra petrosa seminatus est (MA: Bibl. IV. 14). Egy magvető ember kiméne magvetni (35). A palánta vagy racza magot sz. Mátyás estin vessék (Lipp: Cal. 4). Az mustár mag ha a földben vettetik, úgy megnő, hogy minden egyéb füvetet magossággal föllyöl halad (Biró: Micae. 382). Nincs gyümölcsös föld a szegények tenyerénél, a ki ide sokat vét, minden bizonynyal sokat arat (Fal: SzE. 526). Ott is terem a gaz ember, a hol nem vetik (SzD: MVir. 104).

[Szólások]. *Vmibe vet:* Arrát ki-írom, árúba vetem: pro-scribo PPBl. Az gyermekeket óltsón áruba vetőtéc (Kár: Bibl. II. 185). Fogságba vet: captivat MA. Az czudánál az ember az ő okoskodását fogságba vessé (MA: Scult. 777). Tiberius Leontius meg fogja, orrát elmetteti és fogságba veteti (MA: SB. 61). Az en zolgamatth wettyk az főkli hazban (LevT. I. 311). Vessd fontba az mi álknóságinkat az egyebekével (Kár: Bibl. I. 457b). Ha fontban veted a régi metéléssel a te korbácsolósodat (Czegl: MM. 144). Azt vetettem én is kérdésben, hogy ime most is ők előbb akarnak szabadulni (Bercs: Lev. 21). Ezeket az urak megértvén, az adózást a papok nyakokba nem vetették (Bod: Pol. 147). Nyomoruságokba vét benneteket a sátán (Mad: Evang. 267). Baltazárnak visszatérése nagy nyughatatlanságba veté szívét (Mik: MulN. 233). Igieközök meg feddenie pirongatassal, szomögbe uetuen az ő zűnknek kemenseget (DebrC. 66). Bodog ember, kynek byneeth wr zemebe nem vetette (KulcsC. 71). Már vessé szemembe ez világ énnékem, ha mi fogyatkozást találhat én bennem (RMK. II.145). Mendenec, kie hallottac-uala, vetec ő zűvkbe (MünchC. 109). Az tőmlőczben vetee: posuit in carcerem (JordC. 398). A tőmlőczbe vettetéssel: in carcerem mittaris (Helt: UT. B). Harsányit kiíldé császár, hieit mindenütt lesse, királyoktól épen elmesse, az pogányak hatalmának torkában vessé (Thaly: Adal. I.174). Igazolas iar ő előtt, veti tban ő vepesit (AporC. 40). Zalogba vetüm: oppignero, pignero C. Az mint egy levele tartya, de meg nem neuezzy, myrt vettetyk volt zalogba (RMNy. II.14). Mostan Bakyt uram zalogba akarja vetni (LevT. II.45). Zalogba vetette volt az jószagot (Kár: Bibl. I.112b). Zegeni Horvat Gaspar vramnak vetet volt zalogba eot zad forintba (Radv: Csál. II.27). Vetenei [igy] solosmaba: in omelia NémGl. 307. *Vmíhez vet:* Ki-nyok semmik, ha amazok kinnyaihoz vettetnek (Ily: Préd. I.554). *Vkire v. vmire vet:* Vetni valakire: culpam conjicere in aliquem MA. Arra vetüm: pro-scribo C. Csak libás itélet vethet a felségre, ennek szive nyitva van jövetődségre (Orczy: KöltSz. 176). Sárközty gályára vetik (MonIrók III. 103). Ha ki ennek helyt nem ad, maga hitelenségre vessen, hogy meg-csallattatik (Pázm: Kal. 717). Mohácsnál a nemesség színe farkas kaszára vettették (Pázm²: Kal. 541). Farkas-kaszára veti és zenedelenbe taszítja (Pázm: Préd. 35). Ne vessen minket ilyen farkas kaszára (EszM: Lev. 13). Az isten nyájja mellett el ne aludjonak és azt farkas kaszára ne vessék (GKat: Váls. I.542). Az Mariat isten kegielemre vettetnek mongia (Fél: Tan. 43). Az örök üdvösséget nem kell kétségre vetned (Ily: Préd. I.374). Ne vessék szegény lelkeket vakjában koczkára (Czegl: MM. 299). Koczkára veti uráért

életét és sohun nem röjti (Zrínyi II.50). Konezról konezra vetni nem szájja szolgálait (Thaly: Adal. I.60). Anyira nevedé-
kék bene a pénz szeretése, hogy végre a pénzért Krístust
kótya-vetyére vete (Pázm: Préd. 729). Emec okát nem
kell az magvetőre avagy az magra vetni (MA: Scult. 205).
Magokra vessenek, hogy az nélkik adott eszközökkel
élni nem akartak (Lép: PTük. II.68). Ha mikor szerencsénket
szántszándékkal az ellenségtünknek engedgyük, magunkra vessünk
(Fal: NE. 9). Ha ki azért meg-köti a láncot az ördöggel kész
akarva, magára vessen (Fal: SzE. 549). Mindent ne hídgyünk
mindgyárást, a mit hallunk, hanem meretekre vessük és meg-
lassuk, ha egyaránt jár az igazságnak linyauul (Helt: Mes. 433).
Nem vehetek teljességgel a város népére is, mert sok
bántások volt (Tört.² III.102). A kik felettébb pompázniak tiszt-
ségekkol, azt adják értenünk, hogy nem érdemlették meg, hanem
hogy a szerencse csak úgy vetette nyakakra mint terhet
(Fal: UE. 420). Nyakra-főre veti: praecipit MA. Nemeliek az
ördög-re vetnek (DeesiG: Préd 17). Job lett volna neki,
ha az ember nem születet volna, hogy sem kárhözattára
pokolra vettetének (Lép: PTük. I.122). Próbára vetni
nem akartam igaz hitmet (MA: Scult. 6). Engem az szerencse
most próbára vetett (Thaly: VÉ. 199). Az próbakőre am
öt vete vala, ime az nagy szent embert hozta vala (RMK. IV. 67).
Ez vetettél soekának romlására: positus est hic in
ruinam multorum (Helt: UT. 08). A rabot is erővel vetik a
sarcra, kedvének kell lenni hozzá (Thaly: Adal. I.32). Én
senkire nem vetek, isten dolga (Deesi: Adag. 231). Ne vess
senkire, hanem magadot kárhözast (Megy: 6Jaj. II.27). Lás-
sátok, az mit találtok, senkire ne vessetek (TörtT² I.425).
Szemére vetöm: exprobro, impropero C. Ezt-is veti szemére
(Czegl: Japh. 84). E dolgot én szemekre vetettem (151). Ha
miben hazudtam, ved szememre, ved torkomba (Fal: NE. 74).
Vérköinket szemükre vetvén, okot ad jobbulásunkra (Fal: UE. 409).
A szerencsére vetni: assignare culpam fortunae
PPBl. Téletket, testeket, véreket, jószágokat azokra való vágya-
kodásokból szerencsére vetik (MA: SB. 4). Én ezt az életet
szerencsére votem azért, hogy egy szempillantásig láthassalak
(Mik: MulN. 186). Amaz urára vét, ez feleségére (Gyöngy: Cup. 22).
A házasság dolga istennok munkája, nála nélkül
valkra vetett sok koczkája (GyöngyD: MV. 65). Az lovas, ki
magát valmerősségre vetette, el ne hallgasd, megbüntetess
bennel (RákGy: Lev. 337). Ne vess magadat valmerősségre
(Deesi: Adag. 54). Egyedül ily veszedelemre magadat
akarnád-e vetny s itt hadni társodat (Zrínyi I.156). Mindenféle
veszedelemre vot magát (Mik: MulN. 181). Kérem Kdét, én
reám ne vessen, a mi kárát valja (LevT. II.261). Az laodae-
monbeliek meg főzuen az athenahelikeket, 30 embert vetenek
realok kic országokat igazgatnak (Deesi: SallC. 39). Az igen
soprs bor, ha mi nyavalyád lenne, az ország fia rám votnének
érette (Hall: IIIHist. II.126). Uram ulatok hadta minden jó
kedvét, reám nem vethet, jó darabig semmi fá nem volt köz-
tünk (Fal: NE. 79). Az hol Kd azt írja, hogy Kdre vetették
volna az dolgot, bizony egy szál kétségem sincs benne, de am
arra nem vetheték (Nád: Lev. 77). Isten a chapasokat arra
veti: apponet deus super illum plagas (Mon: Apol. 303). Senki
arra ne vessen, hogy istenen mult-el dolga (Pázm: Kal. 760).
Vmit vet: Adót vete (Kules: Evang. 71). Emek csak szép
szeszony s vetet ágy kel (Deesi: Adag. 86). Az isten maga
kezővel puhítja és veti ágyát betegének (Pázm: Préd. 695).
Tsak azok vannak jobb rendben, kiknek a szerentse vetett
ágyat (SzD: MVir. 396). A pápistaság nagy a kádékokat
vét az igazság ismérteinek (Pázm: LuthV. 39). Azok környül
vázárkot vettették (MonIrok III.153). A tanítványunk híre
meg homályosította mesterének hírét, árnyéket vete néki
(SzD: MVir. 233). Mykoren hazához vyto vana híket, aztalth
vothee híneklyk (JordC. 765). Mynem ysten veteth aztalth

mynekenk lyetlenbe (KeszthC. 198). Mire-valók a vetett asztal,
a különböző elődelek, ha a betegben tömört szerez az étkek
látása (Pázm: Préd. 835). Ültetvén vendégnl vetett asztalához
(Gyöngy: KJ. 52). Most készil az ebéd, az asztal most vetik
(GyöngyD: KJ. 362). Aztal az útszáj vetnek s nem a szobában,
hanem az útfélen ebédelnek (Moh: JÉpül. 282). Láték ugyan ott
egy vetett asztal is (Csúzi: Sip. 219). Megvendéglettem sokáig itat-
ván, végre a tyafiságot vetettünk egymással (MonIrok IV.661).
Valakivel barátságot vetni: *coire cum aliquo, *adjuugere
sibi aliquem amicum PPBl. Sokan semmi barátságot vagy
ismeretséget nem vetnek egymással (Pázm: Préd. 748). Vess
barátságot velem: fac mecum amicitias (Káldi: Bibl. II.268).
Azokkal baratságot vete (Liszny: Krón. 221). A persiai király-
lyal békességet vetetnek (Balog: Corn. 65). Egyással
békességet vetni (Teleki: FLÉl. 207). Hm csak egy i betűt
vét az N utam, hun kettőt (Bal: Epin. 4). Nem kell az
embereknek himni anagy az ő, igértőkben bizodalmat
vetni (Helt: Mes. 413). Ha az híveket az wr isten világi szep-
seguel meg áldani szüelkne edesseget es bizodalmat ne vessen
benne (Born: Evang. IV.310). Nem az mi érdemünkben vettyük
bizodalunkat a meg igazulás dolgában (Pázm: Kal. 329). A
mi tölem lehet, azt mind el-követem, s hogy el-hígyed, erre
bizonyomat vetem (GyöngyD: Char. 142). A vac eleibe ne
vess botránykozást: coram caeco non ponas offundiculum
(Kár: Bibl. I.106). A czégeses vőtekre birságot avagy bán-
totést kell votni (Com: Jan. 136). Istenre nézzen minden
vágyódásunk, az ő tisztességén kívül más tzélt ne vessünk
(SzD: MVir. 238). Ha csak esalt vetni nem akar, bizonyítja,
hogy az Duna mellett Ovárnak akar gyünni (Beres: Lev. 53).
Ha esalt vetne Haiszter másfelé, ódalt lesznek az hadakkal
mindeniütt (234). A nézőket megh esabitották az tar papok,
külömböző esalárdtságokat vetuen szem eleiben (Tolu:
Vigaszt. 77). A nyulat kergetik a kopók, de eselt vét ott
nékik (GyöngyD: MV. 371). Annak veti eselt, hogy megejtessen
(Fal: UE. 378). Hogy ezen desseghet vető vena Jesus az
saduceosoknak: quod silentium imposuisset Jესus Sadduceis
(JordC. 425). Kálsw ekességhben vetykh diczwségeket
(VirgC. 145). Inkább veti abban kiki dicőségét, miképpen
tölthesse országny irességét (Thaly: VÉ. 124). Előbbi dolgait
veti, számlálja, egy ház alatt meg agg, igen átalja (Bfáz:
Castr. D4). A vig szerentsének ki-derülte hamar éjet vet
(SzD: MVir. 393). Az tisztessages életnek tudomaniat hatra
lagian lopasra az eo olmeiket vetik. 1572 (KBécs F2).
Ez álmat nem grthete, noba elmevét rayta igen vete (Eszth.
2). Fellyebb napom fényre tehát nem mehetett, még délre se
méne, már is esztét vetett (GyöngyD: KJ. 410). Ennek ne
vess fárt, mert olyat vesztesz, kiben vallasz nagy kárt (RMK.
V.27). Az isten beszédének hátat, firt ne vessünk (Mel: SzJán.
43). Nagy haragya a királynac Moldnara, István vayda fárt
vetet az királyra (Göres: Máty. 39). Mások alá veté farát fele-
ségem (Gyöngy: Cup. 15). Gonosz anyja az, a ki olyan fa ty-
tyakat vét (Matkó: BCsák 106). Fejet vetők: spico C.
Nagy szerencsére vetni fejét: *actiones periculosas suscipere
PPBl. Fejét akkor vető olly nagy szerencsére (Huszt: Aen. 13).
Torkáért halálra is votné fejét (Deesi: Adag. 93). Az nagy
szárba megyen és fejet vét (MA: Scult. 240). Ez mi napon
estve, elő álomkor nagy szerencsére vetém fejemet (TudTár.
1839. 323). Fészeket akar az Rábaközön vetni s elszakasztani
correspondentiánkat (Beres: Lev. 110). Ő neki fittyet is vetnek
orra alá (Zvon: PázmI. 91). Frigyet vet: foederat, foedus
init, pangit MA. Frigyet vetni: *sacrae foedus, *coire in foedera,
*porentore foedus PPBl. Búlesen eselekedék, frigyet vőlek vete
(RMK. II.20). Az vitan oztan friget vete a romaiakal (Széle:
Krón. 67). Szabad legyen ő neki az törökkel is frigyet vetni
(Eszth: IgAny. 419). Az oroszokkal frigyet vetvén, egy jámbor
érseket küldö levéljök (Pázm: Kal. 64). Emlékezzél velünk

vetett frigyedről (Pázm: Imáds. 302). Frigyet azzal ne vesséne, az ki az mi időösségünkre szüntelen oláldod (MA: Tan. 158). Amasis király midőn látá, hogy az ki ő véle frigyet vetet volt, oly igen szerencsés volna, megküldi néki az frigy levelet (MA: SB. 64). Frigyet veténe véle (Zvon: Post. 1.852). Frigyet mondja, hogy vetett szemeyvel, hogy imitt annott ne vaudorlanának (Lép: P'tiik. 1.112). Talám ott, ott vetet isten frigyet az emboreckel (Kereszt: FelsK. 113). Fundamentomot vetni: *jacere fundamenta PPBl. Kelliesék-e Christus küöl mas fundamentomot vetny az anyazentyháznak (EszT: IgAny. A5). Az új tanítások oly fundamentumokat vetnek, melyek az emberben el-öltnek minden telkellésséget (Pázm: LuthV. 297). Erdély-is azonban füstöt vét, lángozik (Gyöngy: KJ. 82). Lappanghat a lamisság, de lehetetlen, hogy füstöt ne vessen és farka ki ne tessék a róknak (SzD: MVir. 175). Amaz maga bíró sifiai az en jobbmra fel tamattanak és az én lábamnak gán czot vetnek (Mel: Jób. 70). Az isten az életnek és halálnak ura, ha gátot nem vetz benne, akkor szállit ki, mikor legjobbnak itéli (Fal: BE. 577). Nem vetek gátot benne: nem bánom (SzD: MVir. 20). A vezér arra veté gondját, hogy közöttök szeretet maradjon és békesség (Moln: JÉpül. 127). Mykoron emberth akarud ő hytyben megh tantorolytany, elly halalos gondolatlokat h with őd zyweben (ÉrsC. 284). Szulimán Egerre vetett gondolatlyút, hogy annak el ki dőche erős bástyát (Zrinyi 1.42) Az hiteleneknek soksaga az fattyn czemetékbl mély gyökeret nem vt (Kár: Bibl. 1.637). Szívébe támad embernek a gonosz gondolat és ha ot gyökeret vethet, szüntelen bűnök származnak ki belőle (Tel: Evang. 11.31). Az szerence ha kedvét nyunyta néked, őrizd magad, mert álnokul hálót vét (MA: SB. 49). Értetem az te Nag. nagy haragiat, kytt te Nagch. az en fiaura vetett (LevT. 1.369). Egy hasonlatosságot vetec, tároe elődbe (Kár: Bibl. 1.464b). Szárynán hordozza a jó szerentse, hátot vet néki a kotzka (SzD: MVir. 392). Mit becsüllőd emnyire az szerencsét, ki szüntelen elfordul és hátat vét (MA: SB. 50). Támadás ott ingyen sem gondolható, hanemha lenne minék hátokat vetni Csehország felől (Bercs: Lev. 681). Hátat már az német az viznek vetette, labancza ötezer, jobb szárynára tette (Thaly: Adal. 11.352). Meg ne várd, hogy a szerence hátot vessen (Fal: UE. 422). Változó a szerence, felbillent a felső fökra, de logott hátat vet (SzD: MVir. 393). Határt vetők: termino, praefinio C. Határt kijebb vetők: protermino C. Vess határt a népek köreshörnyül (Helt: Bibl. 1.113). Ki tartozic hatart vetni ezekben az dolgokban (Zvon: Osiaud. 84). Az határt küllyeb vetné az Euphrates vizig (MA: Bibl. 1.283). Éltének isten kilobb vetett határt (Könyi: HRom. 156). Sz. Borbála azzon napian az eszaki szelek hanat vetnek. 1572 (KBécs. Ev4). Eeu rubamon hazarothl vetenek: super vestem meam miserunt sortem (KeszthC. 62). Két hetet nem vetek benne, hogy köntös nélkül fog járni (TörtT.² III.377). Bésáuczolta magát az Rába mellett, két hidat vetett az Rábán (Bercs: Lev. 53). Mivel már itt is hidakat vetet az német, megteszik, nem fél az felső jegektől (411). Vetik az hidat az győri Dunán (550). Köz beszéd az magyaroknál: vétkes peldarol nem jo himet vetni (MNYil: Agend. 327). Horgot vet kerengő csapásával, hogy tárgyát érje (Fal: UE. 476). Kik a Krisztus Jézust el nem szenvedhetik, az ő érdemében hűteket nem vetik (RMK. VI.4). Időt vete az isten nékie: constituit dominus tempus (MA: Bibl. 1.56). Nem illik te házasságról itl most emlékezned, az vitézek között jámborságát vetmod (RMK. VI.57). Az wr jegyet vete Caimra: posuit dominus Cain signum (Helt: Bibl. 1.83). A hivek lázból ki-menne és viszsza térve szent kereszt jelét vetették magokra (Pázm: Préd. 1207). Az okos játszó nem vet ollyas kártyát, a melyre lesben vagyon társa (Fal: UE. 373). Az emberke vezérli vala az orosz-lánt az ősenneőkre, a hol kelepzékot és főreket vetett vaia (Helt: Mes. 363). Keresztet vét magára az ő képere

alkotott ember (Csázi: Síp. 170). Elsőben a bulgár aszszony előtt keresztet kell vetni és úgy ad szalomát (Mik: Törl. 351). Az ember ömagát igen menti vala, nagy kételenséget igen veti vala (RMK. 11.42). Vetté kezei szömeire: imposuit manus super oculos ejus (Helt: UT. 1.3). A betegőkre kezeket vettik: super aegros manus imponent (Helt: UT. O). Mért ez az első szőlőt, ved jobbik kezedet az ő feiére (Lép: P'tiik. 1.295). Kezest vetők: satisdo C. PPBl. Kötzkát vetni: jaetare *basilicum PPBl. Mársnak kozkját midőn tovább vettyik, hirtelen vakot hoz (GyöngyD: KJ. 414). Ennek utetfik ket zaz forint keotelet, hogi az nar mege ispania igazat tehesen feldle (RMNy. 11.83). Ilyen állapottal Eneás lehetett, szép Laviniaival mikor kötést vetett (GyöngyD: Char. 393). Magánál nagyobbál vét követ (Deesi: Adag. 4). Harom nap iaro földuyi köszd vete ő közette es Jacob közet (Helt: Bibl. 1.04). Ez illyeneknek mi lábat nem vetünk, csak a következendő conditio tartassanak-meg (Pós: Igazs. 1.71). Lángot vetők: inflammo, redardesco C. Lest vetek: obsidior C. Valakinek lest vetni: *adornare tragulam PPBl. Vess lesth az vrasnak (JordC. 301). Az város környfl leseket vetél vala (Helt: Krón. 72). Lest király sokfelé vetett vala (RMK. 11.333). Ebeczki kivitte az hadakat, most végibe leseket vetettek (Bercs: Lev. 299). A puska lobbott vet (Thaly: VÉ. 11.376). Magot vetők: semino C. Kyt vetnek magot kenyvezesekbe, vgyagal arathnac (KeszthC. 360). Kimene mag vetni az magnető ember (Sylv: UT. 1.20). El mennem ez frater Rufinus magat nete az zeut inatsagra (VirgC. 23). Mostan a feiedelmec mellé veti magát minden varga fölt, ot hazudoz (Helt: Mes. 192b). Vgy tetzik, halálra veté magát (Czegl: Japh. 3). Nagyra veti magát (Könyi: HRom. 157). Vasárnap bocsatá viszsza a követet, kin maga jelen lesz, szombat-napot vetett (GyöngyD: MV. 52). Meg kellene jönni Déceinek immár, kit a vetett napra nyughatatlanul vár (GyöngyD: KJ. 383). Én üdvözít Christusom, ki a te nagy kegyességdből az emberekkel nem et vetén megtestesültél (Pázm: Imáds. 161). Tőrala embőrmec nákat vetnie (NagyszC. 246). Az wr isten nem clak azert vét nyalyiat emberre, hogy bűnes (Helt: Bibl. 1.13). Az Aaron vessen nyilat az két bakra (Kár: Bibl. 1103). Az fölnagy okot ne vessen a zam adasban (TörtT.² 1.190). Ostromot kell neki vetni (Könyi: HRom. 109). Őrűzeket vete az határookban (Helt: Krón. 45). Azzal fenyeget, hogy peezkét vét az orromra (Matkó: BCsák. 157). Leh zalnan lona batarol pečetőt vete az tömlöcz auitaira (DebrC. 123). Levelekre az a pöczet vettét, mely az romai kyralioknac bekötőt leuelekre szokott vetetui (Zvon: Osiaud. C3). Petsétet vete isten Ábrabámnak és maradékinak testére (Pázm: Préd. 158). Egy ezüst órácskát köt ahoz ezekre, pecsétet vét s bizza Pál Gergely követre (Gyöngy: MV. 11.162). Más példabeszédet vette Jezus eleygbe: aliam parabolam proposuit Jesus (Helt: UT. D3). Sok gyűlevész népek edes lakó honnyunkban ránk fűven praedát vetének nemzetünknek (Megy: 6Jaj. IV.16). Prédát vetvén mind azokban, valamit kiki szokott az ő mestersége szerint vinni (Monlrók VIII.300). Tett igéretet, rabszijat vetett, ilyen a parolája (Amade: Vers. 216). Vessek istenbe ő remensegeket és ne feleggök el istemnek myvelkedet (AporC. 34). Esztelen, ki veti ilyből reménységét (Zrinyi 1.81). Nagyságodban vetette reménységét (Bercs: Lev. 172). Csalatkozik, a ki istenét elkerülvén emberbe veti reménységét (Fal: SzE. 522). Látván, hogy mindenütt ben sül és csak reteszt vét pattantyújuk (Pázm: Kal. 129). A Dunán túl is vetett sáncot (Monlrók XV.525). Buzijába vetettük volt sarlónkat (Czegl: MM. 10). Sógorságot veté a Sálomon Pharaónal, el vőn annac leányát (Kár: Bibl. 1.303). Kész vélec jó móddal sógorságot vetni (MA: Bibl. 1.31). Sógorságot vetendetec ő vélec: conubia miscetis cum eis (214). Sorsot vétetec ruhayára (Vás: CanCath. 114). Sorsot vetének ruháiára gúglóván szegény-

ségét (Zóly: Elm. 64). Süveget vetni: *aperire caput PPBl. Mond meg uradnak, hogy tölke, gané a mise, ne ves süveget a kepnek (Mel: Sám. 385). Süveg netne halgattyac az ördög szauát (Mel: ATam. 122). Ottan süveget vetne és terdet, feiet haytnac neki (Born: Préd. 66). Meg-kivánnya az vr, hogy süveg vetve, térd-hajtásokkal forgódgyanak szolgálai (Pázm: Kal. 735). Mar-docheus süveget nem vetett, nem emelkedett előtte (Pázm: Préd. 54). Előtte mentél társaidal süveg vetve (Pós: GBot. 29). Ha az isten német ruhába menne eleibe, annak sem vetne süveget (Gér: KárCs. IV.522). Számot vetni: rationem *deducere, *edere rationes PPBl. Valakivel számot vetni: *disputare rationem cum aliquo; megszámolom, számot vetek: computo PPBl. My nem hogy chak ennyen volnank, de soha ember zamaat nem vethet (ÉrdyC. 553b). Botyany vramboz menek zam vetny (LevT. 139). Akara számot vetni az ő szolgálai: voluit rationem ponere cum servis suis (Fél: Bibl. 130). Nem jó gazda nélkül számot vetni (Deesi: Adag. 167). Az Mahomet nevének görög bűtli is ugyan ezen nevezetes számot vetik (Pázm: Kal. 670). Szám vetvén elégitted meg (Gér: KárCs. III.362). Tessék most jó dámák leg-alább múltfélben számot vetni té-tova röpitett gondolatokkal (Fal: NA. 134). A test és vér gyulladási között meg lévén a költség, az akarát, mire ne mennyen egy urfi, könnyű számot vetni (Fal: NU. 263). Vannak olly emberek, a kik számot sem vetvén erejekkel mindenbe bévattják magokat (Fal: UE. 391). Könnyű volna mind ezekről tenni, ha az uraimék számot vetnének magokkal (186). Számot vetsy untalan erszényeddel, lelked-ismeretivel nem (Fal: SzE. 516). A magyarok mint a Finnia-béliek egytől fogva tízig tsak nem egyféle képen vetnek számot (Moln: JÉpil. 174). Valami keussé szememet vetvén arra (Kár: Bibl. I.461b). Szemét egy aszszonyra veté, azt meg-szereté, meg-nehezkesíté (Pázm: Préd. 794). Senkire jó szemet nem vetnek (Fal: UE. 382). Reám leg-ébrebben veté szemeit (SzD: MVir. 339). Földre vetett szem illet szizeket (386). En öltözetem zerenét vetének: miserunt sortem (DöbrC. 44b). En fölém vettetét e zérzés, hogy minden nép eluezien (BécsiC. 134). Vgyan czoda volna, ha ő szót nem vétne hozzá (Deesi: Adag. 129). Soha nem akartak az hussíták szövetséget vetni az lutheristákkal (Pázm: Kal. 158). Csuda mely nyájas szövetséget vetének egymással (189). Isten azt ígéri, hogy ördökké-való szövetséget vét az új testamentommal (Pázm: LuthV. 273). Lészen az szövetségnek jele, melyet én vetec én kötöttem és tiközöttetec (MA: Bibl. I.8). Szövetséget ne vess véle: ne pangas foedus cum eo (81) Szövetséget vetnek egymással véreket bostátván karjokból (Hall: HHist. II.115). Olyannal kell szövetséget vetned, a ki hozzád méltó (Mik: MN. 274). Hogy be ne dőljön az oldala az fának, támaszt ves belől neki (Radv: Csal. III.50). Bort is hoznak, do vét Ferencz tiltást ennek (GyöngyD: MV. 112). A kegyességnek színe alatt törökött vét (Illy: Préd. II.355). Vittel münket törbe, vettel törődolmeket mű hatoukra (AporC. 13). Tammazott tanosagot Jacoban es töruent vetet isrben (AporC. 34). Terwenly ves nekem wram the wtadba oes yagazas engemeth ygaz wtba (KeszthC. 60). Az tatárság mindenütt tüzet vete s égeté az országot (TörtT. I.2). Vakot vetett ott a koczakád (Bal: Cslsk. 35). Itt is vakot vete Pázmán koczkaia (Zvon: PázmP. 4). Az úr istent segítségül híván kétség nélkül vakot vettethetnénk az ellenséggel (ÉrdTörtAd. II.399). Majd meg-válík, kinek vét vakot a koczka (PhilFlor. 95). A világi jó szerentse hamar vakot vet (SzD: MVir. 339). Végét vetim: defungor C. A dörgésnek véget vetők: detono C. Az Moyses törüenyec véget netuen (Mon: Apol. 467). Az bornyomó nem nyom bort az vilákbán, a száreten való örömmec végét vetöttem (MA: Bibl. II.15). Átal-ítvén magát véget vét éltének (GyöngyD: KJ. 456). Ennek szerencséje végét veti az erdélyi succursusnak (Beres: Lev. 629). Mindenkor vonjuk magunk után hosszas bujdosásunkat, a mellynek talán tsak a halál veti

végét (Mik: TörtL. 404). A mint látom, az az ifjú Apollonius verset vethet velem (Hall: HHist. II.269). Egy emberke vagyon itt a pusztában, az ő ream és meg fog és zabolált vet látomra (Helt: Mes. 357). Kétségbe esvén gyógyulásárúl néki vetik a zabolát (Pázm: Préd. 32). Sák mánt veténe mindenben, valami találtatné az király házában (Kár: Bibl. I.392). Az gyermekeket elrabollyac, josszágokban sák mánt vetne (MA: Bibl. I.31). Vmül vet: Azt veti okúl: *prætendit hoc PPBl. Nyavalyáját vetni okúl, hogy nem mehetett: *juram morbum PPBl. Eket az ur isten például vetette minden istenes életű emberek eleiben (Pázm: KT. 57). Vmivé vet: Bűnne ne vesse (Sylv: UT. I.7). Vmivel vet: Zoknya allya, mely zewld attachal vetett (RMNy. II.34). Egh zoknya mynd allya, mely aranyas barsonnyal wotteth (RMNy. II.34). Kek tafota szolnya alja, mely veres barsonnyal vetett (Radv: Csal. II.6). Mással vetim: conjicio C. A népet adó alá vette (Könyi: HRom. 2). Mindennemű szentséget maga birtoka alá igyekezie vetni (Mon: Apol. 468). Az papa az gyűlés alá vagon vetettuen (Zvon: Osiand. 87). Buda hatalma alá vete az egész Scithiát, hogy az Atila táuoly lötébe semmi támadás ne lönne az országban (Helt: Krón. 14). Kezes-ség alá vetett bünös: reus vadato, satis data commissus PP. Mydeneketh vettettel wlabay ala yohokath ees ekre-keth (KeszthC. 12). Arra az meg merhetetlen felségre mentene, mely magat is ez vilagnac feiedelmet az ő laboc alá vetnéce (EszT: IgAny. 492). A test ezer féle nyavalyák alá vagon vettettvén (Lép: PTük. I.177). Valamig élnek az igazak, sok nyomorúságok alá vettetik testek (Pázm: Préd. 11). Mint kellene czelekedni azokkal, az kik őrizet ala vettetenec volna (Deesi: SallC. 36). Mi is, midőn gyermekek volnanc, ez világi teremtet allatoc alatt valanc rabbatasag alá vettetenec (Born: Evang. I.340). Szemfény-alá veti minden kissebbségeket, hogy pironkodgyanak (Pázm: Préd. 15). Bölcs találmány azokat magá szolgálatja alá vetni, a kiket a természetből ajándékok nálunknál följobb emelték (Fal: UE. 371). Ki bocsata az isten az ő fiat az törvény alá vettettettet (Szár: Cat. C4). Az ember külömbféle nyomorúságoknak ítkezeti ala vettettett (Illy: Préd. I.546). Minniaian, kik az fölül meg nevezet állapotban élnek, ezek ala az vetkek ala vannak vettettettvén (Lép: PTük. II.247). Bár arczám piruljon, a hosvaival az had jó lesz másnak kell azt adni és magát zabola alá vetni (Beres: Lev. 537). A látásnak vizsgáló mestere a szem eleibe vettettett látható dolgokat vizsgállya (Com: Jan. 208). A dolgot tanacz eleiben vete, mely inmar annac előtte el birhetet vala (Deesi: SallC. 21). Vnylayt geryettek eo eloybe vettete (KulesC. 11). Vetec előtökbe mostan egy mesét: proponam vobis problema (MA: Bibl. I.231). Irot historiat hozoc elő néheskedesed melle, legyen mégis mit ellenőne vetned (Mon: Apol. 395). A porta minden tisztességét háta megé vetvén semmi jó szomszédságnak speciesét nem mutatta (MonIrk VIII.200). Az szent esküvést hátk megé vetvén ez országnak nagy részét elfoglaltak (415). Avval aggódik, n mit vigan könnyen háta megé vethetne (Fal: UE. 427). Minden tudománt meg kel próbálni és az apostoloc írása melle kel vetni (MA: Bibl. Előb. 2). Ha az isten melle vettetik, kész balgatagság az mi bölcseségünk (Pázm: Kal. 37). E (kalap) nyárba ellent vett a napnak (Gvad: FNót. 110). Kimorogja a kutya tiszt, megtudja az ellen-ség, hátul vet (Beres: Lev. 33). A hering, melyet ujonnan fognak, nikor még leves és testből, a pisztrángoknak édes-ségekhz közel vét (Teleki: Flél. 52).

alá-vet, alája-vet: 1) deturbo C. dejicio MA. herunter-werfen PPBl. A gonozokal e tűz pokolra ala vettetik (TelC. 250). Minec vtuma menyorszakbol ala vettetec volna... A kússebbie szent Jacabot a templum teteieről ala vettetec (Helt:

Bibl. I.63). **2)** subicio, submitto, subdo, subjungo C. unterwerfen, untergeben, unterlegen PPB. Nyakamat alá vetem: succollo C. Alája vettettek mind azoknak (Ver: Verb. Előb. 2).

alávetés: subjectus, dejectus C.

által-vet: trajicio, transadigo C. hinüberfahren, hinüberführen PPB. Hidasal, kompal által vetnee, keluac, költőzne: pontone trajiciunt (Com: Jan. 91). Az hidat hol vessék által, bizonytalan (TörtT: I.639).

általvetés: trajectio C. MA. das überfahren PPB.

általvető: bisaccium MA. PPB. satteltasche PPB. Nyalában és általvetőkben hordgyak Bihar vármegyére a bibliai (Pécsy: Fel. 164). A költőlékec ezec: a turba, tiska vagy tarisznya, iszic avagy által vető (Com: Jan. 93). Általvetőt, kit Erdeliben minap hoztak volt (Vás: Ep. 12). Bagázsia kell neki s minden, nemcsak vezeték s általvető (Beres: Lev. 121). Mitsoda gyönyörűség a mások erőtelenségeiket általvetőkre rakni s a maga látán hordozni (Bod: Pol. Előb. 12). Szőr általvető (Vectrans. 17). Egy általvetőre, páltzára, tarisznyára, árnyék szolgára kél, száll (SzD: MVir. 14).

be-vet, bele-vet: **1)** injicio, insipo C. hineinwerfen PPB. Bevetni a kenyeret: panem in furnum immittere MA. Ez borokat batran be vesse pinceiben (RMNy. II.2). Az apró halnak is gondját viseltem, az mit bele vetettünk, szép elevenek (Nád: Lev. 108). Az szegény őzeagy asszonyállatnak két filyére, kit be vete a pesselybe, kedusebb lón isten előtt sok fő emberek aranyánál (Vás: CanCath. 99). Fogságba bé vetnek, vízbe mártot kenyér-béy lészen élésed (FortSzer. I). Ezt az régi mesterek az éziért szokták volt belevetni (Radv: Szak. 78). Vereslagymát ha megvágod, úgy veted bele is, nem árt (108). Czimály horgoczkat, melyeket bévess az másic kárpiton való szemczkébe (MA: Bibl. I.72). Valaki nem imádná az bálvánt, nagy vetteténeik (Lép: PTük. I.10). Ha a puszpang fa levelei a levendula vizében bé vetetnek, az eszelősöket meg gyógyítyák (ACsere: Enc. 232b). **2)** inero, insemino C. einsäen, einstreuen, einpflanzen PPB. Wgarokath be vetenek ees zelewth yltetenek (KeszthC. 298). Vessetek be a földet es a gabonának ödelét Pharaonac adgyatoc (Helt: Bibl. I. Aa). Örömesben fel-töri és bé-veti jó magval, hogy-sem a tiszta kopár mezőt (Pázm: Préd. 26). Az istennek szántó-földe a keresztyén embernek lelke, melybe vettetik a bit, de az ellenséges ember fellyül be-veti abba a gonosz sugallásoknak konkolyát (Mad: Evang. 171). A szántó a pallagot bé-veti és bé baronállyá (Com: Jan. 89). Az czelédes embernek meg kel engednie, hogy az bé vetet jó magva között konkoly neukedgyék (Mih: ŐElet. 82). A gazdák is vallyák, vékonyan maradtak, többet vetettek bé, hogy-sem learattak (Fal: Vers. 914).

el-bevet: [injicio; hineinwerfen, einstecken]. Erőssen meg kötőzek s eg tömlőbe el be uetek (KazC. 66). Elberetik az kemenezébe (Sylv: UT. I.22)

bevetés: injectus, injectio C.

egybe-vet: **1)** congero MA. [computo; zusammenrechnen]. Mind ezeket ha egybe veted, téssen mindenestől 2549 extendőt (Kár: Bibl. I.192). **2)** confero, comparo MA. [vergleichen]. A világi farsadágunk és szenvedésink nem egybe-vethető a biunteással, mellytől fölünk (Pázm: Préd. 167). Vessd egybe a szent Pál szavainál a Calvinus és a farkas bőfőgését (Sall: Vár. 2). A mennyire az alaton föld a magas éggel föl-tehet és földi szépségét az égi ékességgel egyben-vetheti (Lipp: FKert. 14).

egybevetés: comparatio, collatio MA. vergleichung PPB. Kristus maga nevezetik Judabéli oroszlánnak, mivel minden királynál hatalmasabb volt, ez pedig sok egyben vetésekből meg-tetszik (Misk: VKert. 60) Vagy egybevetés vagy példázat

vagy hasonlatosság foglaltatnak az evangéliomi helyekben (Ily: Préd. Előb. 2). Egyben-vetés-nélkül nagy lészen az ur előtt (Csúzi: Sjp. 221).

egybevetetlenség: [ratio incomparabilis; unvergleichbarkeit]. Igen nagy itt ez aránt az edgyben-vethetlenség, mert ugyan-is mitsoda a kis patak az nagy tengerhez képest (Megy: SzAÖrme. Előb. 13).

el-vet: **1)** projicio, succuso, prodo C. amoveo, abjicio MA. wegschaffen, fortwerfen PPB. Elvetni másfelé a vizet: aquam derivare, avertere, deflectere fluvium MA. Ű therheket wessek el ny rólunk: projiciamus a nobis jugum ipsorum (KulesC. 2). Ű sok kegyetlenségekerth el wessed űketh: secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos (7). El wetethnek the yteletyd ű elele: auferuntur judicia tua a facie ejus (16). Te Nag. ueste el haragiatt ű rola (LevT. I.369). Rut körmőt el vett (Mel: Herb. 9). Az iol bant inlokba semmi uints el vető (Born: Préd. 281). Tjertek szűvetekbe bűnösök, vessétek-el bűnösöket (Pázm: LuthV. 410). Okossággal fel-ékesítéd lelkünek, hogy méltóságát meg ismerhetnéd és te-kivülled senki szolgáltyára magát el ne vetné (Pázm: Imáds. 125). Ha ki el tudná vetni az ő türetlenségéne c köldus köntösét, mely jól volna annac dolga (MA: Scult. 255). Az terhes aszszonyállatoc, ha szinten esac czipeléseket szoritod is meg, ottan el vetic méhekből magzattyokat (Prág: Serk. 394). Meg tisztit bennfinket és el-nem vét rusnyákat, undokokat (Mad: Evang. 349). A tsúszó mászó állatok az ő bőrköket el vetik, le vetkezik (Com: Jan. 49). Mikor szénát talált, el vetette a szalmát (Czegl: Japh. 9). Az a giümölze amaz el szenivet fának, melliet pestis ragadásnak nevezetünk, hagi az ember saját édes gyermekét is el veti szeme elől (Csanak: Dögh. 99). Mellyet midőn megeselekszes, vessd el a félelmet (László: Petr. 165). Hogy ha egésséged tartani jovalld, el vessd te magadtól mindes súlyos gondod (Felv: SchSal. 3). Kedvünköt el ne vessük (Ily: Préd. I.437). A ketskét meg-rúgdosták, hogy idő nap előtt el-vesse az ő fiat (Bod: Lex. 56). **2)** [contemno, negligo; verachten, missachten]. Ne vessel engemet vensegnek ideiben, mikor meg fogatkozik en tehetegem (AporC. 22). Ea ionkab valazam en istenemnek hazaban el vette lemmem, hog nem bűnösöknek bailokaban lakoznom (DöbrC. 156). Az isten az vadonnan ny világnak nem kedvezett, hanem azt az ő haragjában szine elől elvetőtte (MA: SB. 18). **3)** prosemino C. [aussäen]. A mely bízzát most elverték s felszörtak, mind elvessék, semmit abban egyéb szükségre ne fordít csak egy vékát is (TörtT: II.157).

[Szólások]. Némellyek igen el-vetették a sulykot: quidam *superjecere fidem PPB.

elvetés: **1)** [deductio; ableitung]. Árkot ásnak a pataknak más felé való el-vetésére (PP: PaxA. 325). **2)** succussus C. **3)** projectus, abjectio MA. das wegwerfen, fortwerfen PPB. **4)** aborior; unzzeitige fruchte tragen Ver.

elvetet (elvette DöbrC. 43): abjectio DöbrC. 43. [contemptus; verachtung]. En fíreg vagók es nem embör, embereknek vlatafa es nepeknek elvette (DöbrC. 43). En vagyok fereg embereknek vlatatya ees nepeknek el wetette (KulesC. 40).

elvetett: abjectus, vilis Ver. [contemptus; verachtet]. Meeg hytvánb, el vetett edenekkel, poharakkal elegegyk vala meg (MargL. 36). El vetett niomorult (Mel: Jób. 16). Kor, beteg, ezt é világ bodogtalannac es el vetetnee itelic (Born: Préd. 387b). Melly hituán el vetőt vagyoc, mit felelhetné (Kár: Bibl. I.537). Senki meg ne utálná ez világ előtt el vettetett állapattyokat (Tel: Evang. II.232). Alatsomb szolgálja, el-vetettob ralja eleibe állapodik (Pázm: Préd. 16). A mi embereknl legdrágáb, azon elvetet dolgot vásároly (Pázm: KT. 288). Publicánus, ez még pogánnál is az sidoc előtt el vettetett (Zvon: Post. II.284). El

vetett kedvű (Laud: UjSegis. II.26). Az elvetett töredékany üvegeserép már is többre böcsültetik a szür-gyémántnál (Fal: UE. 466).

elvetettség: [improbitas; verworfenheit]. Nincsen nagyobb elvetettség mint a gazdagságot szeretni (RendÉlPéld. G3).

elvetéttül: abjecte MA. verächtlich, verworfen PPB.

eleibe-vet: obtendo, praetendo C. [vorlegen]. Illyen kérdést vetettek eleibe (Czepl: Japh. 1).

elvé-vet: 1) [praepono; vorsezen]. Kérdés teget, ha alkalmas ennye mind azokból ewangelium tartolnac, melyec eleuettetnek, nykent Cristus hagyja (EhrC. 16). Minden ember előzer a io bort veti eleu és micor niegrezegöndene, tahat azt, a mel alab valo (MüncC. 171). **2)** [profero; vorbringen]. Ew vesse előwe, ha myt akar mondany (ErdyC. 661b).

ellen-vet, ellene-vet: 1) [objicio; entgegenwerfen]. Az veszedelemnek ellene veti magát a jó pásztor az ő juhaiért (MA: Bibl. I.136). **2)** [objicio; erwidern]. Lássuk aszt is, mit vetéttl ellene az szentek segítségül hiúsának (Bal: Cslsk. 302). Ha az sátán ellen-vetné: nyavalyis és el-vetett ember vagy, ezt felellyed, mennyekben más ember tudok lenni (Mad: Evang. 466).

ellenvetés: objectus C. objectio MA. einrede PPB. Megfelelni az ellenvetésekre: dinere *objecta PPB. Az io tettet koczot meg őrizzed, hatra vetuen az hamissan nenesztet tudomannak ellenvetésit (Fél: Bibl. II.115). Ha ez ellenvetésce elomolnac, az többinek is oda kell szakadnioc (MA: Scult. 987). Az ékessen szóló az ellen-vetéseket meg czáfolya és hamissitya valóságossan (Com: Jan. 162). Erre az ina-szakadozott ellenvetésre immár egy-nehány ízben megfoleltem (GKak: Titk. 321). A fáleket bétulasztja ellen vetésekkel (RendÉlPéld. C10).

ellenvetésecske: [objectio levioris momenti; schwache entgegnung]. Azokra való ellen vetésecskéidre emberi válaszol léssen (Bal: Cslsk. 45). Gyermeki ellen vetésecskéidnek is vonytikit meg ódom (200).

ellenbe-vet: 1) [oppo C. [entgegenstellen]. Sz. Pál az hitet és az latást ellenben veti, mert most hit által iarnuk, de az örök életben latas által (Fél: Tan. 297). Valamikor a szent irás az embereket erkölcsökről, életokról akarja megkülömböztetni, mindenkor így veti őket egymással ellenben (Matkó: BCsak. 385). **2)** [objicio; entgegen]. Ellenbe veti hozzá maga menteset (Beythe: Epist. 22).

ellenbevetés: 1) [objectio; erwiderung]. Afféle zidalmaknak ellenbe vetésők, akképen hátra verésők csak kenélségből támad (Beythe: Epist. 208). **2)** [oppositus, oppositio C.

elő-vet: 1) [objicio MA. vorwerfen PPB. Ha az őrdöngösök midőn csak suttogya birbitének is, ottan elő-veti magát az sátán és segíti vitézét az gonoszra (Pázm: Kal. 791). Mind a háromnak nagy külömbség veti-elő magát (Mad: Evang. 449). **2)** [praetendo; vorgeben]. Az életet vakmerő kinyességből szerenczére vetie, imozt vetvén elő, hog ha az ő idejce előjött, oda kell lennie (MA: Scult. Előb. 17). Soc ezer embert vitt az őrdög elővetett szükséggel az őrc veszedelemre (MA: Scult. 268). Oly helytelenségeket vetnek elő, kit borzadás nélkül nem is hallhat ember (Beres: Lev. 58). **3)** [objicio; entgegen]. A római anya sz. egyház oltalmazódnac ez nái napon ninczen semmi egyéb elővethető gyámolkajoc, hanem az melly az sídoknac volt régenten (MA: Tan. 1082).

elővetés: objectio MA. vorwurf, einrede PPB.

elől-vet: 1) [praefero, antefero, praepono C. vorziehen, vorsezen PPB. Senkiuok magatokat elől ne vessetek (ÉrsC. 196)

2) [praemittere; vorausschicken]. Lépjünk immár az elől vetett bizonyiságnak második részére (Pázm: Kal. 145).

főlén-vet: [abjicio; wegwerfen]. Az kéz írást Christus által vonta az ő vérvél és azt az keresztfára szegeszte és fölén vetötte (MA: Scult. 431).

föl-vet: sursum jacio, projicio MA. in die höhe werfen. empowrwerfen PPB. Fel-vetni a lakatot: applicare seram MA. Meg-számlálom, meg-olvasom, fel-vetem: dinuero PPB. Binósók tört hűvéből kihoznak, & yeket fel vetek (DöbrC. 87). Ili meg nem fordwandotok, & tereth meg randyttya, & yewth fel wety (KeszthC. 10). Markolyatoc egy maroc hammat a kemen-tzéből és Moses vesse fel aszt az égbe (Helt: Bibl. I. Ff3). A kéz ij fel vetue, az elme meg ereztue vész meg (Decsi: Adag. 299). Nyilai élesek mint a sasnak körme és minden kézivek erőssen felvetve (Thaly: VÉ. I.251). A hajnal szeméit fel veti (Könyi: HRom. 79). Fel-vetém szememnek héjját (199).

[Szólások]. Az újjain vetette-fel: ejus mensura *vetit ad digitos PPB. Az újjain vetni-fel a számot: *digitis computare PPB. Fel-vetni az adót: *describere tributum imponere *vertigal PPB. A szegénységen nem a szükséghez képest vetik-fel az adót (Teleki: FLél. 81). Föl-vetni a zágyat: concinnare lectum MA. Fel-vete batorságos bizodalmat (NagyszC. 1). Az fel-vetett bizonyiságokból ki nyilatkozik, hogy az istentől teremtetünk (Pázm: Kal. 38). Amnyi fővést vessen fel mint az húsa (Radv: Szak. 19). Templom fundamentomát fel-vető: *positor templi PPB. A templomnak fundamentomát nag örömel fel vetee a sídóc (Szék: Krón. 51). Fundamentomát fel vet az isten házának (Kár: Bibl. I. 421b). Valanac immar, minekelötte az romai ecclesiának fundamentoma fel vettetne, ez világ szerint híres ecclesiák (EszT: IgAny. 73). Annak az köuetekez gonoszágnak maguai el voltanac hintue es nemineu fundamentum fel voltanac vettetue (413). Fundamentomát jól felveti (Ker: Préd. 1). A földös a köppölyöket fel-vetvén vagdal és köppölyöz (Com: Jan. 115). Egy paraszt ember Balas bíró felveté magát és soc paraszt népet bolondit meg (Helt: Krón. 76). Ha valaki fel veti magát: si quis extollitur (Helt: UT. Aa2). Kapú pénzkekel, fel-vetett summa ckal ki ne meréssene (Com: Jan. 141).

fölvetés: jactus, projectus MA. das empowrwerfen, aufwerfen, vorwerfen PPB.

[Szólások]. A császár adaja a fölvetésben tett 726 t (MonTME. 121). A főre való adófölvetés 883 ft. (88). A fejedelmek bizonyára nem volnának annyira szorgalmatosok az adóknak felvetésében mint a jó igazgatásban (Illy: Préd. II. 500). Az vr házának fundamentomának fel vetésé től fogua: ex eo die, quo fundavit Salomon domum domin (Kár: Bibl. I.381b). Az marha fölvetésben volt tízőt egy ezer száz (MonTME. I.35). Ez világ felvetesetől fogua: a constitutione mundi (Fél: Bibl. I.44). Lúdi megysával. Ennek is az felvetéseig minden dolgát úgy műveljed (Radv: Szak. 83).

fölötte-vet: [pluris aestima; höher schätzen]. Az isten igeknek lelki dymvelcheet felevtöte veti vala ez velagy bevl chessegneel (DomC. 9).

fölül-vet: [praepono; vorziehen] Előzár igienlőye tezy magat az fowfew apostolokhoz, azutan fölyöl is vety önön magath (Komj: SzPál. 196).

hány-vet: 1) [jacto; hin und her werfen]. Nem taggá a zölő azzoni állat, mit tégen a nag keserőseget, kezec edestom hánia veti (NádC. 347). A minec el rejtettetni kel, nyilván nem hánya veti, mutogattya (Com: Jan. 179). Hánya-veti magát annál tilzessébben, meg-nyílt oldalából mennél erőssébben in

dül vére (GyöngyD: Cnp. 603). **2)** commentor C. meditor, perpendo MA. nachsinnen, erwägen PPB. Ne hanyak vesseek ezöket ez vylaghyakban, de az mennyeyekben es istenek ysmeretyben (ÉrdyC. 67b). Midőn eszt ömagában hánta vetette volna: arbitrans (Helt: UT. fi3). Soká hántam vettem az te dolgot, meg gondoltam gyámoltalanságotat (Göres: Máty. 27). A fősvény rőtteg eyel nappal mikent az nyul, hannya veti, mint őrvize gazdagságát (Born: Evang. IV.306). Az testamentumoc könyveit olvassák, hannyác vessee mindenec (MA: Bibl. Előb. 2). Azt is hannyák veték, hogy választott fejedelmek Báthory Gábor még él (TörtT.² 13). Ha egy ember e világon olvasta, hánnya vetette a szent írást, bizony én voltam egyik (148).

[Szólások]. Akár mint zuggolodgyek ez velág es hánnya vessee zömdönkben, ki töt titóket praedikatorokká, ezzel az isten félő embőrnek meg nem kell téholynodni (Beythe: Epist. 233b). Szemtelenül hanz vech effele dolgot irasodba (Mon: Apol 336). Nem hánnyom vetem edes istenem érdemem (Thaly: VÉ. II.155). Semmyth the magadnak ne thwaydoneyez, ne hand vesed the magadat zertelen (ÉrsC. 285). Igen hánnyod vetted magadat (Helt: Mes. 96). A bőlce e fábulálal czipi a perenteleket és amaz apró nyúlás embereket, kie hannyác vettic magokat (214). Vakmerőkkeppen hanta vetette magat (Tel: Evang. I.566). Mint egy pánczélos Góliáth igen hánnyod veted te magadat (Pós: Válasz. 306). Nem szép tuljdon familiájáról dicsekedni s hánnyi-vetni nemzetiségét (Fal: NE. 14).

egybe-hányvet: [intermisceo; untermischen]. Öszvekeveri az előbbi játékok, egybe hánnya veti ál praktikáit (Fal: UE. 370).

el-hányvet: [abjicio; abwerfen]. Mykoron zent zerzetben öltözyk, myndden yozagaat, ruhayaat, tehetssegeet, zabad akarattyaat el hannya vety ew tewle (ÉrdyC. 571). Ha az idő annyira elbánt vetett egymástól, a mennyiben tölünk lehet, álljunk boszút rajta (Mik: TörL. 10).

elő-hányvet: [profero; vorbringen]. Forgasd-fel az egész szent írást, hánd-vesd-elő minden hívek imádságát, sola illyent nem találsz (Pázm: Préd. 543).

ki-hányvet: [ejicio; auswerfen]. Ky hannya vethy vala az ot arwlokat: ejiciebat omnes vendentes (JordC. 419). Ky hannyaak veteek yozagabol (ÉrdyC. 644). Zykseegh, hogy kywe hanyatok wessethék öteth thy zyveteghből (ÉrsC. 209).

le-hányvet: [abjicio; wegwerfen]. Karyayrol mynd zepsegős eekőssegeőt azonnal le hanyot vetőth (ÉrsC. 640).

mög-hányvet: perpendo, expendo C. considero MA. pondero, ratiocinor PPB. betrachten, erwägen PPB. Mynd el multakat zerzetes meg gondolással meg hannya vesse, meg thekynebe (WeszprC. 122). Hand megh vesd meg, my legy, my voldt (127). Az tanale ez az meg hánt vetet ok vagy megdoldt ok, valamyt tenny vagy nem tenny (CornC. 227). Zykseg az my lelky ysmeretőnknek kenyweet meg hannywnk vet newnk (ÉrdyC. 24). Meg hannya vessee gondolattyaat (554). Hanyad vessed meg magadat, hóg a meg zerzet alamisnat io lelki batorsagal ehessed mec (VitkC. 44). Legenec az hugok koronket es mindenkoron az ő lelky esmérétiket meg hanny es meg vetny (TelC. 377). Meg probalya, meg hannyavesse az ember ewndmagath (Komj: SzPál. 167). Mi is bizon mindent meghántunk vetettünk magunkban (LevT. II.41). Kassán vagy on először az gyűlés, hogy hadd hánnyájkvessék meg ott először jól az dolgot (163). Minden dolgokat meg hannya veti (Kár: Bibl. I.519). Meg-hánta-vetette a dolgot és hamissat nem telekedett (Pázm: Préd. 1180). Ez világi jóknak az második nemét, melyet az pogányok szerencsének neveztenek, hannyuk

vessük meg (MA: SB. 41). Jól meg-hánván vetvén argumentumkat (Czegl: Japh. 71). Ha mi ollyat e munkában látsz, a mit többítésnek lenni gondolnál, addig írásmat meg ne czáföld, valameddig elmédben jól meg nem hánnyod-veted (Fely: Schál. 2). Igen alázatosan istőlök Nagyságodnak, mindeneket most jól meg-lásson, fontoljon, hánnyon vessen (Bod: Pol. 124).

még-hányásvetés: perpensatio C. reputatio, consideratio, perpensio MA. erwägung PPB.

[hányóvető]

maga-hányóvető: [se jactans; sich herumwerfend]. Maga-hányó vető lovon ül (Mad: Evang. 16).

hányottvetett: [gloriosus; prahlerisch]. Hon van othon hanyot vetet vitézségtek (Zrinyi I.113).

hátra-vet: rejicio, recutio, refuso C. postpono MA. [repudio, contemno; zurückweisen, verwerfen, verachten]. Hátravetem, semminek tartom, semmibe-hajtom: postmitto PPB. Az istent, ky tyteket teremtet, aztes meg vtallatok es hatra vete-tetek (VirgC. 47). Minket hatra vettel mi ellenségeit vtan (DöbrC. 98). Az vesztekeseg tartast hatra nem vety vala (MargL. 9). Veteel mynketh hatra my ellensegeneknek vtanna (KulesC. 107). Hatra veteom az en első gondolatomath (Komj: SzPál. 6). Nem de hatra vetőtte-y az vristen az ew nypyth (83). Az itü vñuegieket hatra vessed, ne taplaljad az egyház svkseegeből (377). Hogy hatra veték szent parancsolatját, isten megharagvék, erőssen őket veré (RMK. II.18). Tövisses koronával fejemet koronázták, hátravették én jótéteményimet (VI.44). A tanétót ne vesd hátra, hanem hallgassad (LevT. II.77). Mindeneket hatra vetőnk es el tanosztatunk, valakik az igaz tudomant meghomaliosittiak (Fél: Tan. Előb. 10). Mindeneket hatra vetnen elő siet menni azoknak meg nieresere, mellic az istentől az igiretben adattatnak (285). Hátra vette az én bizony beszédemet (Huszt: Aen. 27). Mindeneket int, hogy a magan valo gyonast hatra ne vetné (Mon: Apol. 362). Az emberek, hátra-vetvén az igaz istent, ördög akarattyán jártak (Pázm: Préd. 78). A tolvajos helyek félelmét hátravetvén orvoslotta a mint lehetett, borral és olajjal (918). Az egész keresztyénségnek tekéltet egygyezését nem kellett volna egy vétékes könyvért hátra-vetni (Pázm: LuthV. 155). Minden szemérmetességet hátra vetvén minden tisztességre való gondyokat elbáltác (MA: Tan. 1296). Némelyek a tikmonynak csak a székit törik bele, a féjérit hátra vetik (TörtT.² 1580). Üdvösségeknak dolgát hátravetik (Illy: Préd. I.227). Nem becsülnek, sőt hátravetnek benneteket (Bethl: Élet. II.160).

hátravetés, hátravetés: recusatio C. [neglectio; übergehung]. Kalocsai érsek nramnál is voltam, igen sajnálja, látom, hátravettetését (Bercs: Lev. 170).

hátral-vet: postpono C.

hozzá-vet: **1)** opinioe *anguror PPB. [kombiniiren]. Valamit el-találni, valamibez jól hozzá-vetni: aliquid conjectura, suspicioe *assequi PPB. **2)** adjicio MA. hinzuwerfen PPB. Kazdagsagok ha sokasolundnak, ne akariatok azywet hozia vetetek (AporC. 8).

kétfelé-vet: [disjungo; trennen]. Mindaddig együtt laktak, míg a szentszék kétfelé vetette őket. 1760 (Hazánk I.368).

ki-vet: **1)** ejicio, ejaculo, egero, exturbo, emolior, elimino C. rejicio MA. auswerfen, wegwerfen PPB. Belit kivetőm: evirescero; mellyemből kivetőm: exspectoro; udvarból kivetőm: excurio; szentségből ki-vetőm: exanguro C. Szentségből ki-vetni, közönségessé tenni, semmi tekintetben nem tartani: *profanum facere PPB. Vram nemde te nenedbe prophetatone és te neuedbe ördögöket kivettőne (MünchC. 26). Ki vete mend a templomból a iuhokat es a teheneket (171). Wet-

tesseek ky az test az tengerben, myg ni ces mynd el nem wezwnk (ÉrsC. 437). Az ő feleséget az ő engedetlenségeiért országból kivetítte (Helt: Bibl. I. 63). Acker meg ragaduan a két kő tablat kivetem mint két kezemből es eltörém a ti szőmeitce kátára (Helt: Bibl. I. 1. ppp). Ha újabeli gyűrtü volna is, ki vetnéje onnan (Tel: Evang. II 865). Minden az mi beszarmazik az szaiton, az hasban megien es az perutara ki vettetik (Fél: Bibl. I. 25b). Be mene Jesus az templomban, kezdte ki vetni az adokat es az venőket az templomban (72b). Az hasáról vesd ki az bēlit (a malacznak), ha főzni akarod, ha pengi síttni, az oldaláról vesd ki . . . Az húros rigónak gyomrát es begyit ki ne vessed, mert abban penyő mag szokott lenni (Radv: Szak. 9). Ha ki veted házadból az czufolót, megszűnne az patvarködés (MA: Bibl. I. 566). Az hitelenec is isten ajándékát megkostolyáé, de hamar ismét kivetik azt (111). Hanem nosza vesd ki e kötelet nyakadbol (Matkó: III Roml. 11). A kenyér a gyomorba mégien es a pervátába ki-vettetik (Tus: Apol. 71). E szók után fogják a mezítelen embert, keményen meg-verik es ki-vetik a kapun (Halt: III Hist. II. 94). Könnyebb kizárni mint kivetni az embert (Borcs: Lev. 501). **2)** [exundo; austreten]. A Nilus folyó vize az ő szokot idejében ki-nem vett a földnek meg-öntözésére (Pós: Igazs. I. 185).

[Szólások]. Adjatok nekünk kártyát, lássuk, ki vét ki (KirBesz. 90). Azonba őyfel veti ki őket az lakodalomból (Born: Préd. 460). Itt kell fázáznoznom, míg az törvény elvégeződik, kiből azt hiszem, hogy az husvét vet ki (Nád: Lev. 36). Mindaddig azt mivel, míg azt ki nem veti fejéből (128). Vesd ki szűuodból (Deesi: Adag. 204). Hamar ki veté szílvébil kétségét, mert sebes Iszlán hozá bizonyos bíré (Zrinyi I. 71). Kitétték a szűrit, eb-rúdon ki-vetették (SzD: MVir. 12). Akadunk olyasokra, kik mindenki be kapnak, kivetik a békességet (Fal: UE. 426). Élek a mint élek, kivetem hasamat a jó verőfénynek (Thaly: Adal. I. 236). Határodat kivetem az veres fengertől fogva az philisztéusoc tengerig (MA: Bibl. I. 70). Magas hegyekre föl lágth vala, nézi ha valahonnan szerelmes fia ki vetné magát (Lép: PTik. I. 136). Kivetet ő orcaioz elől nemzeteket es nillal meg oztotta nekik a földet (AporC. 38).

el-kivet: [ejicio; auswerfen]. Ezük előtte el nem rejtőzhetnek, mert földből is őket el kivettették (RMK. VI. 39).

kivetés: ogestio, egestus, emissio, reiectio, projectus C. ejectio MA. answerfung, verwerfung PPB. Tisztiból való kivetés: depositio C. Az anyaszentegyházból való kivetés (Fél: Tan. 319). Az ki vetesben az tanitok mongiak ki az sententiát (320). Malacz megsítve. Ennek is ugy eselekiüdjél béli kivetésével, mint innár meghallottad (Radv: Szak. 71. 73. 76. 136).

kivető: [reprobandus, ejiciendus; verwerflich]. Meglásd, hogy kivető nem leszen en dolgonban (Illyef: Jephia. 12). Vives Ludovicusban nem találtak semmi ki-vetőt (Czegl: Japh. 48). Micsoda ki-vetőt találtál bennünk (Matkó: BCsák. 350). Igen jó had, egy kivető bennük nincs (Monfrók VIII 146). Jó a szántó vető, nints abban kivető (Felv: Dies. 52). Egy sem leszz ki-vető közzületec (Horv: Mór. 21). E mellett az is igaz, hogy hol-mikor a gondviselőkkben is megvagyon a kivető (Fal: NU. 255). Kiben-kiben vagyon valami ki vető (SzD: MVir. 34).

környül-vet: circumjicio C.

közbe-vet: interjicio, interpono, intersero, intercalo, infulcio C. [einschieben, einschalten]. Három esztendőc el forgása alatt el jövése leszen a közben vettett hónap (Com: Jan. 170). Esküvést vettett közben, hogy igen erős vigasztalásunk legyen (Illy: Préd. I. 566). Kezdeti éledni reménye, melyet a valótól nagy közbe-vetett idő választ vala el (SzD: MVir. 202).

közbevetés: **1)** [discrimen, discordia; unterschied, uneinigkeit]. Szintén azt mondhatták, az nüt sz. Hieronymus

monda arról az közbevetésről, mely ő közötté es sz. Ágoston között támadott vala (Pázm: Kal. 258). Abban forog az közbevetésnek sarka, ha az sz. irás csak magán világos légyen-e minékünk (511). Nekünk most csak amaz nevezetes Antichristusról leszen közbevetésünk az atyafiakkal (660). Hol vagyon olly fiú, ki attyát ismérje es bűtsülye, mikor pénzről vagyon közbevetések (Pázm: Préd. 212). Mi közöttfűnc es ti közöttetec nagy közbevetés vagyon annyira, hogy az kie akarnának innét ti hozzátoc által menni, nem mehetne, sem pedig onnét ide nem jöhetne (MA: Scult. 697). Innep napok tiszteleti közben vetés nélkül tuzoznak a szentekre (Czegl: MM. 62). A vétek közbevetés nélkül isten körül-forog (Illy: Préd. II. 480). Nagy közbevetés választ-el tégedet minden mástól (SzD: MVir. 289). **2)** interjectio, interjectus, interpositio, interpositus, intercalatio C. [unterbrechung]. Minkeleltte azt megnyerné, nagy unalommal szenvedt csak egy kis mulatságnak is közben-vetését (Com: Jan. 68). **3)** [contradictio; widerspruch]. Ha a dologhoz értene, derék ágazatban nem volna közbe-vetésünk (SzD: MVir. 27).

[közbenvetetlen]

közbenvetetlenképpen: [proxime; unmittelbar]. Az isten sok tselekedetit, melyek közben-vetetlenképpen folynak az ő közölhetetlen isteni tulajdonságait, nem közölheti teremptett állatival (Megy: SzaÖröme 376).

közbenvetetlenül: ∞ Lón az eretnekségnek eredeti önnön magától az ördögtől közben-vetetlenül (GKat: Titk. Előb. 10). A profétákat az örkéke vala isten küldötte közben-vetetlenül az ő szolgálatjára (GKat: Titk. 319).

lő-vet: dejicio C. MA. [depono; hinabwerfen, absetzen]. Hátatlan ló, mely az embert le-veti: *steruax equus PPB. Le vetee testy ruhayaat (ÉrdyC. 569b). Le vetette vala gatyáit (SalMark. D6). Ha ezek előtt süngünket le vettük (Vás: Can-Cath. 121). Az nagy örömmec miatta némellyie levetic ruhájokat (MA: Scult. 13). Az ő czondorát le nem véti es vy sarut, köntöst veszen rejtja (733). A levettek szobában levettük ruhánkat es föl köttük az előlkötöt, föld pendelt (SzD: Orb. 151). Jobb fel sem temi, hogy nem mind untalan levettui azt a süveget (Kopasz). Ugyan tájékat turt az ellen, ki őtet le-vetette (Czegl: Japh. 247).

[Szólások]. Te is ártatlanul meg boltál mellette Jazicli Ahmet, mert kemény seb le vete (Zrinyi I. 53). Vessétők le az régi embert (Beythe: Epist. 214). Vessétők lewe förtelmetességét: abjectis omnibus sordibus (JordC. 833). Le vessetee az haragot (Born: Préd. 273). Zamban byalok, kyk mynd le vethween az ew kemen-ségűket nagy zylygon az taborra meneenek (ÉrdyC. 403). Az chaszar Janos papat le vetuen mást szerze belobe (Mon: Apol. 470). Nem kel a papot egyszeri paráznságért levetni tisztiból (Czegl: Japh. 236). Le-vetett szemmel nézzen (Tarn: Bar. 203).

el-lövet: [dejicio, ejicio; abwerfen, auswerfen]. Kik a Krisztus Jézust az ő székből el-levetik, az ő érdemében hltket nem votik (RMK. VI. 4). Isten, a kit akar, székből el-leveti (78). Az kit akar, székből el leueti, az kit akar, esmeg el fel emeli (Born: Ének. 422). Az Jézus Krisztust el nem szenvedhetik es az ő székből őtet el levetik (Thaly: VÉ. I. 87).

lövetés: **1)** depositio C. dejectio MA. herabwerfung PPB. Nyakra füre lövetés: praecipitatio C. A szent lélek isten ismértetni akarván, mi-némü tselekedetben áll a lelki környülmötélés, nevezi azt régi ember lövetésének (Pázm: Préd. 161). **2)** [amissio; verlust]. A betegség által az izlésnek lövetése származik (Illy: Préd. I. 446).

lövetetlen: indejectus MA. nicht herabgeworfen PPB.

levető: sternax, dejiciens MA. [zu boden werfend]. Levetőd ázik vélek az szerencse (MA: SB. 65). Levetőt játszott vélek szerencse (Fal: NU. 287). Felfűtöt, levetőt játszik velünk a szerencse (Fal: TÉ. 675).

még-vet: 1) feicio; auswerfen]. Meg uetne az halo, ezientő, a lep, aekibe meg fog (Mel: Préd. 298). Monda Simonak: Vigy a mélyre és vessétek-meg hálótokat a fogásra Pázm: Préd. 778). A nőstény szarvas a kötelekből avagy guokból csinált meg-vetett, kiterjésztetett törben esik (Com: Jan. 30). A vas maeskát meg-vetie (90). Nagy asztalok meg-vette-ének, Zrini gróffal vitézek ott le-tilének (Zrinyi 168). Nem jó helyen vetette meg hálóját (SzD: MVir. 20). 2) abdicio Ver. oasporner, detrecto, improbro, reprobro, respuo, postmitto, juro C. vorwerfen Ver. [verschmähnen, verachten]. Szolgái tanásából meg véti az sirabéli királynac minden kívánságát (Kár: Bibl. 1325b). Isten szavát megvedet, maga feied találmányával azt akarod, hogy a te értelmed helyen legyen (Vás: CanCath. 704). Oktatásokat vétetted-e még (215). Esztelenség ezt a bátor-ságos tanítót magunk bizonytalan agyaskodásiért megvetni Pázm: Kal. 104). Megvetűn az én szövetségemet vélec: irrim facerem pactum meum cum eis (MA: Bibl. 1115). Vessd meg az te szövetségedet ő vélec: irrim facias foedus, quod habes cum eo (322). Sokkal inkább esztől távoznak itélőd, ha meg vetődie valamely embernek segítségét (Lép: PTük. 1320). Esne mint kákom-bákot meg-vetette (Czepl: Japh. 4). A sas három tojást boesát, melyek közül néha kettőt megvet és egyet megtart (Illy: Préd. II.441). Klekpergh historiáját nem kell megvetni (Bercs: Lev. 516). Hogy örüli az török progressusinkat, elliszem, nem jó egészen megvetni azt (630). Ha gonoszmondók, gyűlöljük őket, ha vakmerők, megvetjük (Fal: UE. 426). Akármí is jó jó idejében, ezen általkelve megvetjük (497). Nyúltzan találtattak, a kiki a papi hivatalra alkal-natosoknak nem ítélte meg-vettettek s fel nem szenteltet-tek (Bod: Pol. 134). 3) supputo, computo MA. rechnen, aus-rechnen PPB. Az borokat meg-vettem, meny köbölösök LevT. 1273). Hogy megvesse a költséget, ha eleze légyen: ut computat sumptus, qui necessarij sunt (Helt: UT. T4). Az esztendő számot tudni és igazán megvetni tanolni igen szép joleg (Helt: Aritm. 8). Megvetőtte, számálta, mely időben ryogyult volna meg az ő fiaczkája (MA: Scult. 969). Vessd meg is fel-találod, hogy a törvényt gyakorta meg-szegted (Mad: Evang. 3). 4) abortio MA. unzeitig gebären PPB. Az ő fűndie iazie és meg nem vét: vacca peperit et non est privata foetu mo (Kár: Bibl. 1524). Hogyha a farkas nyomába belé talál-is vágni, hasas kancza meg-vét tőle (Misk: VKert. 180). A juhok a mennydörgéstől annyira félnek, hogy e miatt meg-is vetnek is idéltent ellenek (204).

[Szólások]. Meg tizteghya vala az betegyeknek ev ruhayo-kat es meg-vety vala agyokat (MargL. 49). Mentől na gyobb csendességgel lehet, a nyugovásra agyokat megvessék TörtT. 1158). Még akkorban Betbelen G. nem szintén jól vette meg ágyát dolgoának (Pethő: Krón. III. MF). Vagyon, lovatoz allyát ki meg-vesse, az ő állásában ki megtör-égesse (Csákt: Assz. MF). Mikoron az asztalt meg kezdik vetni, az tényérokat esattogattyák (MesésK. 23). Meg vetem az asztalt: bierno mensam (Com: Vest. 146). Ez a dereka az első nag bierodalomnac, ki a Sardanapalastal meg-vetetec (Szék: Krón. 49). Joakim meg-vetec Nabu-chodonosorral a triget (42). Ment pósta Haiszer után, midjárt is megvetették Komáromnál (Bercs: Lev. 431). Noha Komáromnál hidját elszedte, de megveti, mikor kell (476). A borjú lábait erősen meg-vetvén, mind csak elő-felé kapaszkodnék (Misk: VKert. 185). Magát megvetni, emberkedni: *praeberere se virum PPB. Vesse meg magát B. és egygyl egygyl számállya mind elő, melyek ezek a funda-mentumok (Pázm: LuthV. 283). Nosza Sámbar vessd meg ma-

gadát, noszu bizonyics arrul valamit (Matkó: BCsák. 180). Vessék-meg magokat, tegyék ki minden erejeket a tippanon morgók (SzD: MVir. 461). Szabad volt ez előtt a férhez adott menyecskeket megvetni (Com: Jan. 117). Minden ravasz mesterségét megvetette: omnes *artes suas protulit PPB. Paplanockal meg-vettem nyoszolamát: textui finibus lectulum meum (Kár: Bibl. I 605b). Előb meg-kellett az on testamentomnak vettetni és az-után kellett vjat rendelni (Pázm: Kal. 555).

mégvetendő: rejectanea C.

mégvetés: repulsa, improbatio, detrectatio, neglectus C. rejectio MA. verwerfung PPB. [verschmähung, verachtung]. Szól a sidoknac megvetésekről és elpusztulasokrol (Helt: Bibl. I. II). A meg-vetetés az isten cselekedése lévén, nincs annak semmi egyéb causája, hanem csak az isten jó tette (MHeg: TÖszl. 117). Az írha csináló írhatat ad elő, de mind ezee meg-vetésből timár nevet hallanak (Com: Jan. 99).

alja-mégvetés: substructio PPB.

mégvetett: [contemptus; verachtet]. Meg vetet ember: mali commatis (Deesi: Adag. 186). Az Christust bátran meg-vallya, midőn ő megvetett állapotban számár hátán ülvén jó (MA: Scult. 13). Meg vetett szűhás nép földből gyűrt fészékében (Orczy: KöltH. 126).

mégvetettség: [contemptus; verachtung]. Némellyec nagy hatalmas emberekké leszne, egyebec pedig megvetettségben és bőztelenségben maradnac (MA: Tan. 193). A megutáltatás és megvetettség helyett diczéretes tisztessége, diczősége vagyon (MA: Scult. 706).

mégvethetetlen: [non contemnendus; unverächtlich]. Az evangelisták bizonsága meg vethetetlen ez dologban (Pázm: Kal. 45).

mégvető: rejiciendus, abjectitius MA. [verwerflich, verächtlich]. Ha mi meg-vető vagyon erköltsében, azt ne kövesse (Pázm: Préd. c). Nem találtam ő benne semmi megvetőt (MA: Bibl. L274). Nem meg-vetők mindenek a vénségben (Hall: Paizs. 428). De ez is nem megvető helyről jött (RákF: Lev. II.23). Az siléziai menyecskekné kívánsilkja nem megvető dolo-g (Bercs: Lev. 516). Egyéb nem meg-vető vításukatis ntálatos erkölcsökllek össze meg össze mocskosittyak (Fal: UE. 411).

mellé-vet: [adjicio; hinzusetzen]. Azt is mellé veti, hogy Sárának vénségében fia lön (Pázm: Kal. 30).

oda-vet: [colloco; hinstellen]. Annia ő főfődelet, kit feyen valhala, keserősséggel telles oda-vete (VitkC. 89). Azzokat oda-vettették a földnec őrzésére és meg oltalmazasára (Helt: Krón. 3b).

össze-vet: 1) [conjungo; vereinigem]. A lovas hadakkal összevetve nevezetes tábor fog repraesentálni az ő kegyelme keze alatt való had (Bercs: Lev. 337). Sáros vármegye instált azon, hogy Zemlénnyel vetessék össze (484). 2) [confero; vergleichen]. Sz. Pál az kőrnifülmittelkedest es az keresztséget össze veti illien igeekkel (Fél: Tan. 402). Ezeket immar vessd össze az te partosidnac tanitasanál (Zvon: PázmP. 9). Ezzel vessd össze az pápásoe soc rész tudományát (Zvon: Post. II.211). Nem veteti össze ember istennel magát (289). Oly örökke való Christust vetsy az halando emberekkel össze (MNYil: Irt. 326). Midőn olvasni akarod ez kis írást, tégy szert az Sám-bár írására-is, s-vessd össze józan itélettel mind a kettőt (Matkó: BCsák. Előb. 3b). Bálványozó Rómát keresztyén Rómával ne vessd össze, Luthert ne mérd a pápával (Orczy: KöltSz. 28). 3) [computo; rechnen]. Az véneb az ifiabbal letten az két közbőlőre annyi pohárbort köszöntek, az mennyi esztendeit az ő életeknek vethetnék össze (MA: SB. 14). A mezei parasztoe

tizenként tizenkettőddükként vetnek össze, számlálva (Com: Jan. 163).

reá-vet: injicio, injecto C. [inspergo; aufsetzen, aufstreuen]. Vessd rein te kezdet: impone manum tuam super eam (MünchC. 29). Im kiáltóink lakatot, hogy mikoron történik valamely jobbagyodnál megszállni, mindjárt ráveteshd az ajtóra (Nád: Lev. 26). Ez számszámokat vessd reá az erdeinek húsára (Radv: Szak. 65). Lúd főjér ispékkal. Hogy feltesszed, szép kővér szalonnát vess reá (78).

[Szólások]. Pispok a szent olajt föyőre öte, az aldomást beszéddel is ráveté (Göres: Máty. 61). Elméjét reávetni: *adhibere animum PPB. Ez mesternek en meg yman ez záletesemet nyhvan, hogi ő wetne reáa ezot (ÉrsC. 450). Reárah veteli az ördögge a kereset tetelt (DebrC. 7). Minden tudományat reárah wetette, mynt azokhoz ferkezhetnek (Pesti: Fab. 84).

reávetés: [appositio; das aufsetzen]. Az beemlálsh arra zerzet zentseg, hogy az pypeokevkek keze reá vetese myat zent lelek adasseek (CornC. 21).

számkivé-vet, számki-vet: in exsilium mitto, proscribe MA. verweisen PPB. [verbannen]. Hona sok kerezienők veteteneek vala zánkine (DebrC. 61). Ő akarattikból vetettet vala zánkine (72). Mikoron Valens csazar ötet zanki akarnaia vetnie (104). Diocletianost az romayak zanky veteek (ÉrdyC. 171b). Herodest wrasagabol ky foztak es annak felette zanky veteek (525). Cicero zanki vettetec (Szék: Krón. 73). Minden pereputiokot lenesse tenee es zanki veteek (174). Nemellyeket szám ki vete, nemellyeket tönletzbe hányata (Helt: Krón. 55). A kiknee olly nagy bűnnee nem vala, azzokat számki veté (76). Szám ki ne vetessünk mennyekből (Mad: Evang. 319). Számkivettetenec az égből a pokolra (Com: Jan. 216). Sok zajgás után más törvényt tevének, a mellyei engemet ott számkivetének (GyöngyD: Char. 29). Maga magát számkivettette (Mik: Törl. Előb. 4).

számkivetés: exsilium MA. [verbannung]. Számkivetésben büjdosó: exsilabundus; számkivetésben járok: exsulo; számkivetésbe küldöm: proscribe, in exsilium pello MA. Valamelly király azokat, a kikől meg bántatott, számkivetésben üzi (Bal: Csik. 119). Az halálós büntetésnek enyhítése lézen számkivetésre való becsátással (Com: Jan. 138). Nagy Károly esztengára haitatta a magokat korbátsolokat; ugy-e, hogy atfélének számki-vetés volt helyec (Czeg: Japh. 78). Gyakran a számki-vet nagyobb számki-vetésben vagyon a számki-vett embernél (Halt: Paizs. 494). Illyen a világi kedv s örvendeztetés, követi azt gyakran nem várt számki-vetés (GyöngyD: KJ. 53).

számkivetett: exsul, extorris MA. [verbannt]. Zankivető es öveven vag (DebrC. 286). Számki vetett valik az szíghetben (Sylv: UT. 1137). Árván maradt magyar Sion leánya, számki-vetett fiának édes anyja, hogy oltalmát késni látja (Thaly: Adal. 154). A szállóhelyre érkezénk és itt sátorok alatt vagunk csak magunk mint a számkivetettek (Mik: Törl. 363).

szánt-vet: agricolo, agriculturam exerceo MA. den acker bauen PPB.

szántás-vetés: agricultura C. MA. das ackerbauen PPB. A föld művelésről, szántás vetésről, majorkodásról: de agricultura (Com: Jan. 72).

szántó-vető: agriculor MA. ackerbauer PPB. Vagy szántó vető ember volna vagy pásztor (Kár: Bibl. L616b). Szántó vető, majorkazda ember az, a ki a mezőt műveli (Com: Ján. 72). Érdemesebb nálom az eke-szarva után járó, szántó-vető ártatlan gazda-ember a gazdag s gonosz fejedelménél (Fal: NE. 11).

A tsászár ezt látván szekerét állítja és a szántó vetőt magához szállítja (Orczy: KültSz. 227).

távol-vet: [rejicio; zurückwerfen]. Mentséget elő nem hozott mellyel azt a vádolást magától távol vetné (Illy: Préd. 11545).

utána-vet: subtexo C. [hinzufügen]. Penitentiára intvén őket utána vetette: Mosodgyatok meg, tiszták legyetek (Illy: Préd. 120).

üt-vét: [in tactu labor; fohlgreifen, missgreifen]. Valaki kézfőletlen predikáll, üti-véti a dolgot (Pázm: Préd. b3). Balduin csak üti-véti a dolgot és sem magával sem az igazsággal egy nyomban nem jár (Pázm: LuthV. 149). Illy áttue vétne s félbharapja hozod elő a sz. írást (Bal: Csik. 400). Útnék vétnek az ellenkezők es kapnak egy fele-is más fele is (GKát: Titk. 32). Tsetel-betol, üti-vét egy felé-is, más felé-is (332). Reducál náunk az sok stabilis tisztet s ötnék-vetnénk, az mint lehetné (RákP: Lev. 11335).

vissza-vet: [ejicio; zurückwerfen]. Tholdi Miklós visszavet két annyira az rúdat veti vala, oly nagy nehéz követ, melyet hánna vala, azt is sokkal messzebb visszaveti vala (RMK IV. 242).

Vetekéd-ik (veteked Kisv: Adag. 240): **1)** discepto, contendo, disputo MA. zanken, streiten PPB. Vetekedem ő velek én népem: disceptabo cum eis super populo meo (BécsiC. 209). Vetekődyk vala az glórhőghőkkel, azok kedegh halarrá keresyk vala bűtet (JordC. 739). Mykoron föl menth volna zentli Peter Jerusalembe, vetekődnék s dörgőlvődnék vala ő ellene (Komj: SzPál. 21). Kezdenek vele vetekedny: coeperunt alteri cum eo (Pesti: NTest. 86). Vetekednek wala a punyka almafa es maas almafa egymással, mellyyk volna masykna zeeb (Pesti: Fab. 86). Deaksagomul tudakoznak es vetekődnék vala en velem (Frank: HasznK. 76). Vetekettel-e istenrűne a hitnee dolgairul (Agend. 101). Nyúl lévén orozálmal vetekődl (Deesi: Adag. 69). Heában való dologról vetekődni: de asini umbra certare (21). Az roma papanc hatalmarul maid gondosan vetekőtöttic, hogy nem mint az isten hatalmarul (Zvon: Osiand. 20). Csintalan bolondság az ellen vetekedni, az mit az egész anyaszentegyláz bizonyosnak tartott (Pázm: Kal. 106). Esztelenségnek tartjuk, ha valaki az ellen vetekedik, az mit állhatatosan tanított az keresztyének egyessége (106). Igaz vagy vram, ha vetekedem veled, de én-is igazat mondok (Pázm: Préd. 24). Mi haszon a sz. báronságrul mély elmékeddél vetekedni (Pázm: KT. 2). Mit vetekedec azon, hogy kegyetec ninczen (MA: Scult. 305). Disputállunk, vetekedgyünk a gutta ítes specieséről (Mad: Evang. 138). Tanuló társaidat versemnyel követned avagy vélec vetekedned (Com: Jan. 156). Vékony cyprusfűhoz lasonló vig szíved, anyagi örczával vetekedik képed (Thaly: VÉ. 11236). Számár ha erővel veteked medrével, lantol a két lábával (Kisv: Adag. 240). **2)** degenero, exorbito, delabor; abweichen, abfallen PPB.

ki-vetekődik: eluctor C.

mög-vetekődik: [certo, contendo; streiten, wettoifern]. György püspökkel a bibliából megvetekedjenek és az igazságnak értelmére menjenek (ÉrdTörtAd. 11374). Szent Istvánra reá tanácskoznak, hogy ii véle megvetekedjenek, ha dolgában konkolt tölhetnének (PálKözl. IX 164).

Vetekedés: dialogus C. disceptatio, contentio, aemulatio MA. [streit, wettstreit, wettkampff]. Szeretők közt való vetekedés: rivalitas C. Kiből oztan tamad perputuar, vetekedés, harag (GuaryC. 67). Legien vetekedes ynkab az be tolyesitesnek aytatossagarul (VirgC. 147). Ev maga marada meg az eretekkek ellen való vetekedvesben olyha tyz extendeg (22). Le vetnen az bűnt, füssünk az nynekünk elő vetet vetekedesbe (Komj: SzPál. 457). Danielnek a Bal papiaínal való vetekedese (Helt:

Bibl. I.63). Hallgatoc az én vetekedésemet és az én aialkinnac perlését (Kár: Bibl. I.519). Nincsen semmi vetekedés, vizsgálkodás közöttünk (Mon: Apol. 417). Az credónak igaz értelméről sok derék közbe vetekedés vagyon (Pázm: Kal. 82). Elmecélesítő iskolai vélekedéseket és vetekedéseket írásomban nem elogyítottam (Pázm: Préd. 13). Disputálotlanac hosszú vetekődéssel (Zvon: Post. I.568). A contentio, pörölődés, vetekedés délylest őt órákorig tartott vala (Szal: Krón. 91). Egy szóval sok vetegetés [igy] után is végső válassza csak a volt (MonOlam. XV. 109). A vetekedésnek veszekedés a vége (Kisv: Adag. 13). A dolog nem jött nagy vetekedésbe (Gvad: Orsz. 60).

Vetekédet: [contentio; streit]. Lót vetekédet őmön köztöt, ki ő közzőlöt tetneec nagobnac (MünchC. 161).

Vetekődő: **1)** [cerlans; kampf]. Egyszer kétszer meg járt a vetekődő helynek piatzát (Fal: TÉ. 637). **2)** [contentiosus; streitsüchtig]. Ha valaki vetekedőnek láczanék, nekünk olyan szokásunk nincsen (Bal: CsIsk. 53). **3)** [athleta; wett-kämpfer]. Azoknak, kik versenyek, vetekedők, fene kemynsyk ívüendő (Komj: SzPál. 50). Hol vagyon ez vylagnak vetekélye (127).

Vetél: abortior MA. [unzeitig gebären].

el-vetél: ∞ Elvetélt, holt gyermekek: echolini MA.

elvetelés: amblorrhidion MA. abortus MA. unzeitige Geburt PPB.

Vetélked-ik: discepto, disputo, disserto C. contendo MA. [streiten, abhandeln, erörtern]. Sokat vetélkedék városbáliekkel: disputabam cum eis (RMK. IV.186). Kezdenek vele vetélkődni: coeperunt conquire cum eo (Fél: Bibl. I.66). Vetélkődik vala az giölökösztben az sidokkal es az szentelőkkel (210). Soe ideig magamban nem vetélkedem, mit mivellyec az emberekkel (MA: Bibl. I.6). Akármely czélul fel-tött dologról beszédet indítván vetélkedic (Com: Jan. 161). Nem abban áll a hadi mesterség, hogy a vitez vetélkedgyék akármiképpen, hanem okossággal (Zrinyi II.190). Az áfrikai páspök vetélkedett a romai páspökökkel a keresztség felett (Bol: Pol. Előb. 2). A papok keresztyéni buzgósággal vetélkedhetnek, hogy az igazságot vilá-gosságra hozzák (Bod: Pol. 11).

ellen-vetélkődik: [repugno; dagegen streiten]. Am ellen-vetélkedgyenek hírságos vóltoknak oltalmazásában (Megy: Bayl 505).

Vetélkedés: disceptatio, disputatio, dissertatio C. contentio MA. [streit, erörterung]. A dialecticáról avág vetélkedésnek tudományáról (Com: Jan. 160). A tévelygőknek agyaskodásoknak s vetélkedéseknek tulajdoníthatjuk (GKat: Titk. 906). Sző-verénys nagy vetélkedés (Apati: Vend. 128). Sok vetélkedések után reá mentenek a religiók arra, hogy azt sem neheztelik, éljen a páspöki nevezettel a vikárius (Bod: Pol. 141).

Vetélkédhető: disputabilis C.

Vetélkődő: disputator C. [aemulus; gegner, gegnerisch]. Vetélkődő társ: adversarius C. Beszéd közt eszedzen légy vetélkődő társaddal azért, hogy meg ne árton (Fal: UE. 447).

Vetelő: radius MA. weberspul (Com: Orb. 121). Az en elem napiai hamarabbak és könnyebbe lőnek a szőűnek az ő vetelőibe való czúnel (Mel: Jób. 17). Takácznak vetelőie (Mih: Őflet. 120). A takás a bordával es vetelővel vészmat csinál (Com: Jan. 97). Tovább szővi még is fontáni szőszit Takás Mátýas s így hányja a vetélőt (Pós: Válasz. 138).

Veteméd-ik: degenero, depravor MA. [entarten]. Romlandóságra veteműt a mi természetűne (Kules: Evang. 492). Egy-néhány óráig-való kedvek töltéséért pokolra vetemedtek (Pázm: Préd. 615). A moabiták leányaival való kurválkodásra vetemed-

tenek (MA: SB. 21). Fertelmes életre vetemednek (Czegl: MM. 250). Tilalmas dolgokra ne vetemedgyenek (Sámb: Isp. 96). Károkból károdba vetemedik (Nyr. XII.415). Olly liget mellé vetemednek, a hol emberek sem láttatnak (Hall: HHist. II.217). No hirtelenkedgyél, hogy ne vetemedgyél (RendÉlPéld. A12). Az el-kezdett jó dolgokban vissza-ne czúfoly, gonoszra ne vetemedgyél (Csúzi: Sip. 715). A gonosz szándék után elragadtatván, sokféle alávalóságoknak szolgálatjára vetemedik (Fal: UE. 372). Az erkölcs és ilegen szokás dolgában semmi alávalóságra nem vetemedni (401). Kevélységre nem vetemedett világi sokak felett való értékével (Bod: Pol. Ajánl. 2). Ily nagy veszélyre miért vetemednél (Könyi: HRom 111). Egyszer a lónak fara felé vetemedett, a ló pedig ugy rugta oldalban, hogy el-terült (Könyi: ÁM. 21). Mire vetemedhet ember tudománya (Orczy: KöltH. 79). A száikség okozta, hogy erre vetemedném (SzD: MVir. 11).

[el-vetemédik]

elvetemédött: [degener, depravatus; entartet, verworfen]. A rosszszac és a vétkekre el vetemedettek mindenkoron megvetendő dolgokat kívánnak (Com: Jan. 176). Az elvetemedett népet a mi hűségünkre és tisztelétünkre vissza térítse (GKat: Titk. 32). Az ide ki való tolvajláshoz tanult nemzet elvetemedett (RákGy: Tev. 256). Az isten az ő gond viseléséne zaboláján tartya az embereknek zilaj és elvetemedett indulattyokat (Pós: Igazs. II.39).

elvetemédöttség: [depravatio; verworfenheit]. Mellyekből minémő rettenetes el-vetemédöttségek jővének-ki, értésünkre vagyon (Megy: 6Jaj. II.16).

ki-vetemédik: [erumpo; hervorbrechen]. Azon igazgatások boldogul az ő igaz vágásiban viseltettek és azokból ki nem vetemedtek (Szal: Krón. 8). A víz ha hirtelenséggel, nagy zuhajjal ki vetemedik, ottan a harangot is félre verjük ellene (Pós: Igazs. II.358). Ha Morvába megyen, ott nyerbet, de Miava körül kell ki vetemedni neki, ha feljebb nem is (Bercs: Lev. 281).

kivetemédés: [defectio, aberratio; abfall, abirrung]. Mellyek is ez ilyen módon az igazgatásbeli kivetemédésből estek volt a szegény hazán (Szal: Krón. 9).

még-vetemédik: [degenero; entarten]. Meg-vetemedet az embernek természetű a vétéknek viánna (Kules: Evang. 413).

mégvetemédött: [depravatus; entartet]. Czipdel minket az istennek törvénye az mi meg vetemet természetűne miat (Soós: Post. 204). Az emberi természetnek meg vetemet allaptya miat nem lehetne (EszT: IgAny. 388).

vissza-vetemédik: [revertor; zuriickelhren]. Kevesbe mülék, hogy nemzetünk a pogányásra vissza nem vetemedék (Pós: Igazs. I.186).

Vetemédés: [depravatio; entartung]. Kedveskedő kőszőntések között tarscs vetemedéstül vagy hirtelen esettül (RendÉlPéld. A6). Illik e [magyarbozz tsalfa kereskedés, mivel ebből jöhet erkölts vetemédés (Orczy: KöltSz. 186).

Vetemédött: degenerans, degener, depravatus MA [entartet, verworfen]. Ezt orrolly a gonoszra vetemedett tündér világ (Csúzi: Sip. 311).

Vetemény: **1)** seges C. semen, sementis, satum MA. [sant]. Ki-sfil, ki-asz a vetemény vagy vetés: sata *retorresemut PPBl. Ő minden vetemenéket még gőyta (BécsiC. 13). Vetemenyek es zevlev jgeen meg tevrettek (DomC. 205). Mynd porraa leeznek tyzed napon myndden faak, fyweek es vetemeenyek (ÉrdyC. 8). Vetemének között megen vala: ibal per sata (Sylv: UT. I.18. 52). Az egerec minden vetemenieket meg ettec (Mel:

Sím. 13). Mikor az veteményec magua igen könnyű anagy rít belől, drágaságot remélhetz (Cis. 11). Fomi sount, vetemint tenia kellő lezen. 1572 (KBécs. A7). Az vetemeniek magas helieken inkab teremnek, hogi nem nunt alattomba valo heliken. 1572 (KBécs. F2). Csak veteményekkel és vizzol akarának élni (Bal: CsIsk. 332). Kalendariummal merek az nemes magyar nemzetnek oleiben járulni, kibon kerti virágoknak, veteményeknek bajmólódására inditánam (Lipp: Cal. Előb. 7). Midőn a veteményec, vetése szárbán indulnac (Com: Jan. 73). Vetemények, gyümölcs-ágok, pómónának rajzati (Fal: Vers. 869). A fővek, gyökerek és vetemények nagyobb erőtt szíhattak a föld kebeléből (Moh: JÉpül. 62). Mindenféle vetések, vetemények, fővek tsak-nem mindenütt el-égnek és el-vesznek (Bod: Pol. 164). **2)** legumen, legumentum C. hülsenfrüchte PPB.

búza-vetemény: [seges triticea; weizensaat]. Egy pachyrta kewlte oly búza vetemenbe, mely immaran idesded wala (Pesti: Fab. 61).

fejes-vetemény: fruges MA. bulbosa olera; hülliche gartenkräuter PPB.

gabona-vetemény: [seges frumentacea; getreidesaat]. Nem teremne semmi gabona vetemény (Rim: Ének. 309).

héjas-vetemény: [legumen; hülsenfrüchte]. Az héjas, szedgető vetemények hűvelyekben teremnek (Com: Jan. 26).

hűvelykés-vetemény: ∞ A hűvelykes vetemények hűvelyekben és nyíló héjakban teremnek (Com: Jan. 19).

kerti-vetemény, kertbeli-vetemény: olus, olera; gartenkraut PPB. Therek Bernaldnak irtham korbeltj wethemene felewl, de nem kjöldnenek (LevT. 1.224).

maghozó-vetemény: fruges Com: Jan. 19. [kornasaat]. Maghozó vetemények azok, a melyek szárbán avagy szárbán teremnek (Com: Jan. 19).

mezei-vetemények: [segetes; feldfrüchte]. Mindenféle mezei vetemény igen bővön volt, csak hogy nem mindenütt volt ersztős az buja idők miá (ÉrdTörtAd. IV.60).

Veteményes: [sativus; gomiüse]. Veteményes kert: cucumerarium, hortus seminifer MA. Veteményes ágy: area PPB. Veteményes magok azoc, a melyec szárbán avagy szárbán kelnee (Com: Jan. 22). Veteményes kert, kibon mindenféle konyhára való veteményekről irtam (Lipp: PKert. Előb. b4). Az oskolák legyenek oly veteményes kertek az ekklésia kebelében, a melyekben sok jó fiak nevedkjenek (Bod: Pol. 88).

Vetés: **1)** coniectio, coniectus C. [das werfen]. Egyhazy tyzteth ne keressen, hanem kyalatol wagb a patronustol wyzbe vetesnek bewntetesenek alatta (Ver: Verb. 26). Legfőbb oka isten akarattya alá-ülő engedelmes vetésünknak és tartozó kötelességünknak az igaz szeretetnek tulajdon mivoltából származik (Tarn: JóAk. 7). **2)** satus, satio, consilio, consitura, sementis, seminatio C. [saat]. A vetés körül porgolátot tenni: segeti *praetendere sepe PPB. Míg a föld lezben, meg nem szűnie a vetés es az aratass (Helt: Bibl. 1.122). A szűret a vetést éri: vindemia occupabit sementem (Helt: Bibl. 1.114). Az vettésseket ada a sáskának (Helt: Zsolt. 159). Az gabonát és az rost nem verte vala el az föld esső, mivelhogy késő vetésce vólnának (MA: Bibl. 157). Miért hoztál minket ez gonosz helyére, nem vetésnek helyére: cur adduxisti nos in locum istum pessimum, qui seri non potest (139). Midőn a veteményec, vetésce szárbán indulnac (Com: Jan. 73).

adó-vetés: censitio C. [bostonerung]. Margareta ezt az gyalázatos adó vetést-is foltaláta, hogy a jobbágyok minden tőben farktól adót adának (MA: S3. 117).

ágy-vetés: lectisternium MA. bettgeräte PPB.

árnyék-vetés: obumbratio; beschattung. A föld árnyék vetése el-fogja a földnek világát: umbra terrae lunae *hebetatrix PPB.

áruba-vetés: proscriptio C.

asztalhozvaló-vetés: [exstructio mensae; das tischdecken]. Az pohár széknél es asztalhoz való vetéshez ezek legyenek el-lásanak (Kadv: Csál. 111.7).

búza-vetés: [seges triticea; weizensaat]. A búzavetésokról vevén lovakat, azt étetik, száraz lévén az föld, az vetést el-vosztegetik (MonOlm. XIV.120).

csel-vetés, csal-vetés: insidiae WF. [hinterhalt]. Az vizgázatlan olvasó a csel-vetését ő kegyelmének eszében ne vegye (Megy: SzaÖröme 340). Az hajó hidnak valóik vagy csal-vetésnek által az Vágon (Bercs: Lev. 648). Nem kémélte a csel-vetést és más egyéb hamisságokat (Fal: UE. 250). További reménységnek ürügyével maga részére vonzani valakit ndvar cselvetés (364).

fitty-vetés: talitrum Com: Jan. 133. [schnippchen]. Az újjal valo fittyvetés trefa dolog (Com: Jan. 138).

fogságba-vetés: *captivatio, incarceration MA. gefangennehmung PPB.

fonal-vetés: staminis dispositio MA. richtung des garns zum weberstuhl PPB.

főrevaló-vetés: [tributum in singula capita impositum; kopfststeuer]. Császár adaja 696 ft Főre való vetés 393 ft (MonTME. 118).

frigy-vetés: [pactio; friedensvertrag]. Frigynek vetése: foederis faciendi nexus (Ver: Verb. Előb. 36). Istennel való kötése avagy frigyvetése (Zvon: Post. 1.852). Frigyvetése közben királyom hadának kívánt békességet várván az hazának (Thaly: Adal. II.111).

fundaméntom-vetés: fundatio, substructio PPB.

hid-vetés: [aedificatio pontis; brückenbau]. Én most minny készületkehez fogattam Csálóközben az hidvetéshez (Bercs: Lev. 109). Jeszenszki most gyütt meg Poszony alúl, szemeivel látta az hidvetést tegnap (692).

kaloda-vetés: [subplantatio; das beinunterschlagen]. Kaloda vetéssel elejtem: supplantatio C.

kérészt-vetés: [signatio crucis; das kreuzschlagen]. Az aldas körözti vetesnek igenül lezön (SándC. 4).

kéz-vetés: [manus imposita; das handauflegen]. Sok tudós emberük azt vélik, hogy az antiochiai kéz-vetés prédikálásra-ülő küldés vagy rendelés völt, nem püspökségre-ülő szentelés (Pázm: LuthV. 69).

kezes-vetés: satisfactio C. MA. das bürgschaftstellen PPB.

kocka-vetés: basilicus PPB. [jactus tesserae; wurf]. Ha valamely kereskedő ember egy kockavetéssel minden nyereséget elvesztőné, nem minnyáján igen bolondnak mondának-e (Illy: Préd. 1.445).

kótya-vetés. Ottan az táborban hánytak kótyavetést (TörtT. XV.159).

láb-vetés: [re supplantare; das beinstellen]. A hízalkedők semmiben nem különböznek azoktól, a kik szárokat adgyák a láb vetéssel el ertőknek (Mad: Evang. 812).

nap-vetés: conductio C.

nyíl-vetés: sortitio MA. das loosen PPB. A sorsnac vagy nyíl vetésnek esését vak szerenczének tulajdonitáná (MA: Tan.

192). Az örökség, melyet sorssal vagy níl vetéssel vőtetetec (MA: Bibl. I.205). A mi kevés fogyaték még keze között vagyoni, ma-hónap nyílvetésre kerül (SzD: MVir. 13).

ok-vetés: [contradictio; widerrede, widerspruch]. Se okvetheessel se akarathokal ne zollyatok hazwksaaghoti (ÉrsC. 185). Az byzon barathsaagb seiny okvetees myath ky nem rekerzte-tyk (244). Ezeket akarom vtolsó irasidra az oc vetesben felel-nem (Mon: Apol. 257). Ha igazan akartal Telegdi oc vetesere felelni (321). Illyen okvetés alatt perel vélec (MA: Tan. 1084). Ezeket isten minden há és oc vetés nélkül meg ígérte (Zven: Post. L318). Nekie megbocsássák minden okvetés nélkül (Szék-Okl. II.85). Tzáfolhatatlan okvetés (SzD: MVir. 332).

rosta-vetés. *Rosta vetéssel való jórendülés: conscinoman-tia PP.

sors-vetés: sortitio C.

süveg-vetés: [rò aperire caput; das hutabnehmen]. Az út mellett állottanak nagy süvegvetéssel és magok meghajtásá-val (MonIrók XV.463).

sám-vetés: ratio, ratiocinium MA. rechnung PPB. Az életnek megh-vís-gálása, szám-vetése (Mad: Evang. 3). Az Beren-dey Györgyné menyegzeiről való dologról még számvetésünk vagyón (Gér: KárCs. III.325). Az marha szám vetés szörint 7800 (MonTME. I.12). A számvetéseknek tudománya (Illy: Préd. II. 255). Ebben a csudálatos számvetésben nem több a három egyenél, az egy sem kevesebb a hárommal (Bíró: Préd. 115). Az utolsó számvetéskor az kerekedik ki, hogy a mit jó kedvvel vihetett volna végbe, erővel cselekedte (Fal: UE. 497). Tanúld meg az égnek számvetését (Fal: BE. 577).

szemre-vetés: exprobratio MA. [vorwurf]. Egymást meg érdemelle a boker-pár, hogy szemre vetések ne légyenek és azokból támadó villongások (Fal: NA. 206). Szemre-vetéssel kezdik a dolgot és csak nem véres hartzal végeznek (Fal: UE. 424). Légyen embered, kinek erős szíve a te kedvedért magára vállalja a sűrű szemre-vetést (441).

szér-vetés. Szer vetésben gyűjtött pénz: collecta PPBl.

tavas-vetés: [satio verna; frühlingssaar]. Tavasz vetést minden felett bőven tegyenek az tisztartók (RákGy: Lev. 129).

tégla-vetés: [ductus laterum; das ziegelstreichen]. A sídók, mikor téglavetésre bajtották őket, akkor kezdték meg-ismérni az istent (Hall: Paizs. 38. Hoffgr. 38).

Vetetlen: 1) [non detractus; nicht herahgenommen]. A bálvány kép mellett köszönetlen és süveg vetetlen el-menni (Pós: Igazs. I.78). **2)** insatiatus C. MA. ungesätt PPB.

ok-vetetlen: absque deliberatione, sine causae cognitione MA. ohne überlegung PPB. Az borokért szombaton okvetetlen ott lesznek Miskolczon az szekerek (LevT. II.255). Azt ok-vetetlen meg-ületi érdeme-szerént, a ki igazán meg-nem valya vét-két titkos barátja előtt (Pázm: Préd. 10). Ha a Christus szabádító és meg-valto, minden ok-vetetlen istennek kell lennie (GKat: Váls. II. Előb. c). Más talál baláldoban okvetetlen módot (Zrínyi II.34). Ha ok-vetetlen bizodalmat nem találunk (163). Ha Forgács uram Bécs táikát vadászsa, okvetetlen fölhivatják Haiztert (Bercs: Lev. 41). Valamikor püspökünk ekklesiának visitatójokra ki-mégyn, valakiket bivatni fog, ok vetetlen elő-állani el ne mulassák: (Bod: Pol. 107).

minden-okvetetlen: [sine contradictione, nulla mora interposita, necessario; ohne widerrede, unverzüglich, notwendigerweise]. Kezen legyenek és walahowa my paranchidollok, minden okvetetlen indulhassanak (RMNy. III.20). Mjndön oka vethethen az zóméjőlnék kezökben erezed, egebeth benne nee thegh (LevT. I.228). Az barom meg ne váltasséc, hanem

minden ok vetetlen meg öletesséc (Kár: Bibl. I.115b). Mynden ok vetetlen tartozzanak kezehez erezeny. 1568 (Tört. és Rég. Értesítő V.92). Most is minden okvetetlen ki kergetnék őket (Pázm: Kal. 117). Minden okvetetlen elveszem őket (MA: Bibl. I.6). Megöletessenec minden okvetetlen (108). Melyet minden okvetetlen azért cselekeszik (Ker: Préd. 330). Az udvarbíró a birságot megvegye minden okvetetlen (TörtT. I.392). Én minden okvetetlen kiváltom őket, ha az úristen egéssigemet adja (III.181). Tartozzunk az ő kegyelme gyermekinek vissza meg adni minden ok vetetlen [a jószágot] (Gér: KárCs. III.386).

okvetetlenség: [contradictio; widerspruch]. Szabadok legyenek hálókát elvenni és minden okvetetlenség nélkül e félekben magoknak elletget tenni (BékHajd. II.260). Megvizsgálván documentumotoknak erejét, minő kérdések és okvetetlenségek lebessejenek azokban (KecskTört. II.164).

okvetetlenül: [perfecto; auf alle fälle]. Ma mindeneket elvégezvén, hónap okvetetlenül Istó vendége lesznek (Bercs: Lev. 4).

Vetköz-ik: exno vestes, se devestire MA. sich entkleiden, die kleider ausziehen PPB. Vetköző hely a bányában: spoliarium C. Vétkezni a madárnak: plumatilo defluvium pati; vétkező-ház: apodyterium PPB. A kigyó vetkezik: angvis *vernat PPBl. Tholdi csak ingében vetkezik azonnal (RMK. IV.277). Az új vallásokból a pápistákhoz meg-térők prihékségből vetközők (Veresni: Lev. 75). Eszéből is vetközött (Kónyi: HRom. 17). Egy ingre vetkezik (Orczy: KöltSz. 161). Gatyára vetkezt (Gvad: Pösty. 23).

ki-vetkezik: [se nudare; sich entkleiden]. Ha az fejedelem, én kivetkeztünk volna magyarságunkból, akkor lehetne ez az similitudo, hogy nem-magyar némettel tractál magyarral (Bercs: Lev. 163). Ki vetkezővén az ő emberből tegyék le a haznyságot (Bíró: AngySzöv. 72). Találunk embereket, a kik soha sem vetköznek ki a gálaszépől (Fal: UE. 410). Addig öltöztünk az újságba, a míg kivetkeztünk a jámborságból (427). Minden virágjából mező ki vetkezett (Orczy: KöltH. 70).

Iő-vetkezik: 1) exuo C. [ablegen]. Kigyó ing, kigyó héja, a melyet tavasszal levetkeznek a kigyók Major: Szót. 42. Kigyók levetkezett bőrk: *senecta serpentum; a kigyó le-vetkezi bőrt esztendőnként: serpens exuit *annos; levetkezni az emberséget, minden emberséget félre tenni: *exuere hominem PPBl. A lúd által uszván a tengert, azzal ngyan nem vetkezi le az ő természetit (Tyúk: Józs. 209). Vetkezzük-le az ő embert (Mad: Evang. 317). A tsúszó mászó állatok az ő bőrköt el vetik, le-vetkezik (Com: Jan. 49). Le-vetkeztenek minden mezei sziláyságot (Debr: Ker. 255). A magyarok a kereszténységet le vetkezik és a pogányságra vissza térének (Liszy: Krón. 288). Hogyha az istennek megvilágosító kegyelme által a praejudiciumokat le-vetkezi, remissiója leszen ezen sententziának (Bod: Pol. 173). **2)** vestem depono MA. [sich entkleiden]. Levetkező ház: apodyterium Nem. 45. Minden taghjaiból az lélek le vétkezik (BalGen. acMagn. 11). Nehézség minékünk és multság annyiszor fel-öltözni és le-vetkezni (Com: Jan. 99). A levetkező szobában fejünkbe fel tesszük a fürdő sapkát (Com: Orh. 151). Vetkezzél le immár kegyetlenségéből (Zrínyi II.110). Jupiter sokszor le vetkezőtti isteni köntösből (105). Vetkezz le kis korig püspöki ruhából, hegyes süvegéből, rojtos palástodból (Orczy: Nimfa B3).

Iővetkezés: exutio vestis MA. [entkleidung]. Az bűnök tes-tenek le vetközése által: in expolatione corporis carnis (Fél: Bibl. II.98). Levetkezéskori bölög elmékedések (Megy: Bayle 378).

még-vetkezik: [verno; sich verjüngen]. A rak tavasszal meg vetkezik (ACsere: Enc. 220). A hízó disznó a mód nélkül

való kővérségnek miatta néha egészen megvetkezik (Misk: VKert. 149). Elrothadott levedere, megvetközött farkasbőre (Thaly: Adal. I.239).

Vetkőzés: [vernatio; hautablegung]. Kígyó vetkezése: *spolium serpentis; kígyónak el-hánt ó bőre, kígyó vetkezése: vernatio; kígyó vetkezés, bőri elhányás: *angvina vernatio PPBL.

Vetközöd-ik: exuo vestes, se devestire; sich entkleiden, die kleider ausziehen PPB.

Iő-vetközödik: ∞ Az ó embernek tellyeséggel le kell vetkezödni, hogy ujba öltözödjék (Illy: Préd. I.408). Estve le akarván vetkezödni, a hideg berzogatta (Mik: TörL. 360).

neki-vetközödik: [se nudare; sich entkleiden]. Neki vetközödec es neki tőrödec (Born: Préd. 216).

Vetkőztet: [detraho vestem; auskleiden]. Azután minden-ből öket vetkőzteték (Zrinyi I.170).

ki-vetkőztet: [libero, nudo; entledigen]. A császár adó-jától magatokat kivetkőztetitek (Illy: Préd. II.506). Pattyantút szegez az istenes erkölts ellen, ebből másokat is ki-vetkőztet (SzD: MVir. 117). Burkából (burokjából) ki-vetkőztetni a gonosz-ságot (155).

Iő-vetkőztet: devestio C. MA. entkleiden PPB. Az prior mend az connent helyekuel magat le netkőztettuen kerek bodog Ferenczett (EhrC. 68). Levetkőztettuen ötet: exuentes eum (Fél: Bibl. I.49). Vetkőztet-le ebből szépségét szüvednek (Zrinyi II.8). Le levetkőztettyük póre es gatyara, így majd nyugszik fektüdvén ágyára (Givad: NótVégr. 50).

Vető: 1) jactor, projector MA. [jactans; werfend], werfer PPB. Vető-karó a gombolyításban: panus MA. Vető-tábla (Coni: Orb. 275). **2)** sator, consitor, seminator, seminans MA. säer, säemann, pflanzer PPB.

ágy-vető: lectistrator, cubicularius MA. bettmacher, bett-wärter PPB.

asztal-vető: mensae structor, strator Nom³. 265.

asztalra-vető: [stragulum mensam vestiens; tischdecke]. Egy tarka szép asztalra vető ponyva (KecskTört. II.54).

bor-vető: [vinifer; weintragend]. Bor vető he (CerpGramm. 17).

cél-vető: [finitor; horizon]. Ezeknek megyézői, célvetői (finitores) az északi és a déli kerület (Com: Orb. 211).

fonal-vető: staminis disponeadi instruct[or]; garnwerfer PPB.

fülbe-vető: [inauris; ohrgelänge]. Jacobnac adac azokaert a fülbe vetőiekett is: dederunt ergo ei inanes quae erant in auribus eorum (Holt: Bibl. I. R2). Az fülbe vetőket elűezi (IV.16).

hid-vető: [pontem aedificans; brückenbau]. Gútánál hid-vető szándékát mutatja az németnek (Bercs: Lev. 476).

konkoly-vető: zizaniorum seminator Kr. [olchsäer]. A konkoly-vető ellenség kezét meg-köthetné, hogy semmi konkolyt nem hintegethetne (Pázm: Préd. 293).

kótya-vető: 1) auctionarius Nom³ 277. **2)** [auctio; versteigerung]. Még csak kótya vetőre minket sem hányattál (RMK. III.142).

mag-vető: [sator; pflanzer]. Jónás galamb, az Demeter búzás és magvető, jó szerencsés az Ágoston (RMK. IV.259).

maga-vető: jactator, gloriator, magniloquus, thraso SI. [prahler]. Kevélyek, maga-vetők, engedetlenek voltak (Pázm: Préd. 373). Maga-vető bölcs Filemon (Hall: Paizs. 436). Mint az magavető lónak, tulajdona az szemfil-embereknek, olytat is kíván tudni, kit nem tud tudni (Bercs: Lev. 163). Bőnben hadgya esni mint maga-vető Pétert is (Csúzi: Síp. 632).

nyakba-vető: [torques; halskette]. Ott nyerének szép drága szerszámokat, nyakbavetőket, drága pánczélokot (RMK. III.125). Eyd nyakbawethew gyendgyel esz klarisal főzewth (RMNy. III.52). Az Keg. zolgnia en kezembe hozot eg nyakra vetőt, eg ezüst lancot, eg biciakot (91). Az egész nép nyakba vetőket hordánc (Vás: CanCath. 544). Az ékességec hozzá adattatnac: aranyláncok, nyakba vető ékességec, fülön függő násfác (Com: Jan. 101). Kubyni lazlo vram kereseth költsön ötuen foryntoth, mellyerth veteth szalagba eg nyakba vetoth (Radv: Csal. III.126).

szám-vető: rationarius, discussor C. ratiocinator, calculator, algorista MA. abacista, supputator PPBL. [rechnungsführer]. Itten nints bajunk se tisztartóval se számvetővel (Mik: TörL. 404). Jöjjön akarmelly bölcs számvető, bár mingyárt angyal elmével birjon-is, mongya-el a rövid leczkét (Biró: Préd. 127).

tégla-vető: [laterarius] ziegler KirBesz. 151. Sár-gyuróc és tegla-vetőc (Tyuk: Józs. 4). Tégla-vetők és cserépegetők (TörtT. XVIII.234). Jóságbeli jobbágyinak hiaiból téglavetőt taníttasson Kegyelmetek (Monfrók XXIV.53).

Vetőd-ik: 1) [insequor; verfolgen]. Az hátulja megszaldt s úgy vetődött innét utánnok az labancz (Bercs: Lev. 28). **2)** discepto; streiten]. Magokban háúodnak es vetődnek vala: disceptabant inter se (Sylv: UT. I.26). **3)** [aequo, aequiparo; gleichkommen]. Olly bölcsességgel bir, hogy vetődik az egekkel (Felv: Dics. 10).

által-vetődik: [transferor, transgredior; hinübergetragen werden, übergehen]. A hasznosokrol a hiúságosokra általvetődik (Illy: Préd. II.249).

el-vetődik: [dispergor; abhanden kommen]. Marhánk elfogyott, gabonánk elvetődött, házaink elpusztultak (Bercs: Lev. 402).

elő-vetődik: [appareo; zum vorschein kommen]. Egykor szintén hogy az hadakat ültettem, elővetődék, szörnyő nógatással azt mondja (Bercs: Lev. 341).

ki-vetődik: ∞ Lassan lassan kivetődnék a vizek mélységéből az örményi hegyek is (Moln: PÉpül. 98).

Vettet: [jaci euro; werfen lassen]. Józsefet vetteté király tömlőczében (RMK. IV.9). Látván a gondviselő a bolondot, kezét, lábát öszveköttetvén vetteti egy bádós árokba (IIal: III.117). A gazda gonosz szolgáját a külső setéségben vetteté, sármakra és fogcsikorgatásokra sententiázá (Fal: NA. 138).

[Szólások]. Bevártam ide, majd examenre vettetem komámát (Bercs: Lev. 386). Házak előtt asztalt a vettet vala, sok pohár jó borral teljes áll vala (RMK. IV.153). Gyütt oly hírem, hogy hidat vettettett volna az német már az magyar Dunán (Bercs: Lev. 30). Hátában megyek, mingyárost saúczot vettettek Karvánál (537). Lajos király gyermekivel egyetenbe hitlenné vettette volt, kit most semminek mondanak (Nád: Lev. 135).

VÉT (vytethi Komj: SzPál. 139): erro, pecco, delinquo MA. fehlen, sündigen PPB. A mit közösen vétettek, egyre tudni: communem culpam in aliquem *regerere PPBL. Ty nem syrtatok, hogyh ky vyttetnek ty közvletek, ky ylen zertelen dolgoth vytethi volna (Komj: SzPál. 139). Gyorsan köppent, még

idején békeni magát, szunnyad, vől ő nótáját, vonszja az fáját (RMK. III.268). Mit vétettem ellened, hogy ilyen nagy bünt akartál én reám hoznod (Helt: Bibl. I.1). Kiket megbüntottál és kiknek vétőttél, meg engesztelyed (Helt: VigK. 9). Nem vétettek vala a magyaroc ellen (Helt: Krón. 77b). A satan, aeki pörölni akar, azt hagguzia isten előtt, hogy imigy hogy amugy vétünk, mintha isten nem tunna, mit mielőnk, mibe vétünk (Mel: SzJán. 311). Isten ellen ne vécsen (Tof: Zsolt. 575). Senki nints, a ki sokban és sokszor nem vétett isten ellen (Pázm: Préd. 33). Talám semmit nem vétek benne (Misk: VKert. 340). Ha ezeknek nincs forgó szél a fejekben, bár én vétekem (Fal: NE. 7). Melly esztelenül cselekedtünk, hogy vétettünk (37). Nem tudom, vétek-e véle, vagy nem, ha azt gondolom (80). Arról vádoltok, hogy én királyi méltóság ellen való vétekekkel vétettem a czimeres fejér-népnek (Fal: NA. 131). Ki egyben ki másban vét (Fal: UE. 428). Vétett a természet rajta (439). Főltőbb való szemesség és figyelem kívántatik bennünk, hogy ebben a gonosz világban se isten se ember ellen ne vétünk (Fal: SzE. 522).

el-vét: aberro Ver. MA. verfehlen, verirren PPB. El-véteti a nótát: a modulatione aberrare PPB. Udvárának Volter haggja készülnie, hogy az napot senki el ne véténeje. (RMK. II.30). Monda a farkas: Nem jól járunc, bizony el vétőtűt az vát. Felele a számár: Way el nem vétőtűt (Helt: Mes. 275). Az vrnak úttya oly nyilván-való és meg-esmérhető lézen, hogy az bolond sem véti-el (Pázm: Kal. 560). De tudom dolgát, mert el-vétette ugrását mint az őz (Czepl: Japh. 114). Mások felett igen tudós nyilasok és dsidások, kik ritkán vétik el a tzélt (Hall: HHist. III.99). Fejérek legyenek az szíjak, el ne vétsétek (TörtT. II.156). El ne véts, a miket hattam benne valamit (158). Elvítván az egész hadak az útát, Bazin helyett Szombat feli tanálkoztak (Bercs: Lev. 133). A ki el-vétette a pohár köszönést, újjolag igyék: qui perdidit numerum, inciapiat iterum (László: Petr. 11). El vétette minden bizonyosan az üdvösségnek uttyát és a kárhozott lelkek nyomdokin futkároz (Fal: NA. 126).

Véték: peccatum, flagitium, delictum, culpa, erratum, crimen, lapsus, labes, menda, noxa, noxia, offensa C. vitium, error MA. sünde, febler, laster PPB. Ne légyen nagyobb a büntetés a vétéknél: ne maior *poena, quam culpa sit; vétékben forgó dolog: criminalis causa, criminale negotium; véték volna el-felejtetem: *nefas mihi oblivisci PPB. Bwn keztem esmereny es vetket tenny regulamnak, zerzetemnek elene (VirgC. 2). Lele zent Domoncos atyank nemely vetkeket, kykbevl az ev fyaft meg fedde (DomC. 51). Szómébe hányá neki az ő vétékét (Helt: Krón. 72). Az Izraelt is vétékbe eýté Jero-boám (Kár: Bibl. I.321). Még bennök nagy sok belső vétékek ragazkodnak (Beythe: Epist. 231). A vetkek mellyek az nyomtatás közt estenek (242). Botsasd meg vetkeinket: dimitte debita nostra (Fél: Bibl. I.8). Barátodnak vétékét gyűlölyed, nem ő magát (Decsi: Adag. 126). Az régi correctioiban az bölcz astrologusoktól véték találatot. 1591 (Kal. C). Vetek eset az régi fordításban (Zvon: Osiand. 195). Az vetkek ez vilagon mar szokas fölöt neukódnec (234). Az egyházi személyek vétkeit nem javaliyák s nem szépegetik (Pázm: Kal. 154). Szemérmes vétkeket dél szinre hoz és szem elöibe terjeszt (Pázm: Préd. 15). Minden nemzetek szokása, hogy akár-melly nagy vétékért sem ölik-meg a nehézkes aszszonyt (27). Ha véték esett a számokban, nem csuda (Pázm: LuthV. 80). Nem aránzom, hogy olly vétec esett légyen, melly az olvasót megtartóztathatná az olvasásban (MA: Bibl. Magy. 5). Szépegetni akarják vétkeiket (ThemSec. 38). Feleségét elragadtatá és vétékét valla vele (Lép: PTük. I.112). Ha vétékbe esnek, azokból mingyárt ki-fesellyenek (Veres: Lev. 16). Ennek a vétékek rajzati az edgymás között való veszekedések (Ker: Préd. 819). Betegség szerző ok a levegő ég vetke vagy az

étel ital vétke (ACsere: Enc. 177). A mi argumentálásinkban feles vétec vagyon (Czepl: Japl. 72). Oly szemes nem lehet az ember, hogy néha által ne ugordgyék a nyomtatásnak vétékén (Illyef: BCsTomp. 72). Az emberek előtt a gondolommal való véték nem olly súlyos mint a külső tselekedettel való (Pós: Igazs. II.108). Nekem verseket tsinaly véték nélkül (Hall: HHist. II.305). Minden fájzatnak kigyomláója a véték (Illy: Préd. I.196). A halgatokat jobbitsák és azoknak vétkeit kigyomlálják (81). Abban fárads elméjük, hogy tanullassanak a vétékekben (Fal: NE. 47).

betű-véték: [litera vitiosa; unrichtiger buchstabe]. Betű vetek eset ez kőnuben (Frank: HasznK. 119).

főbenjáró-véték: capital C.

szarvas-véték: flagitium. scelus MA. Com: Vest. 129. Offenbares laster PPB.

Vétécske: labecula, offensiuacula C. [kleine sünde]. Is-mértünk szentséges férfiakot, nagy betegségekre adattakot némely bocsánandó féltékenykért (Illy: Préd. I.37). Így több vétécskéket szép színel takarván, szentetskéek az igaz erköltsöt el hagyván (Orczy: KöltH. 193).

Vétécs: flagitiosus, criminalis, vitiosus, mendosus C. noxalis, sordidus, reus MA. fehlerhaft, lasterhaft PPB. Ha vétécs az írás, Kd meg bocsássa (LevT. II.25). Tégy itellet kösztűnc és a ki vétécs kösztűnc, aszt megbüntössed (Helt: Mes. 298). Hól mi vétécs volt, az írásban meg corrigáltatott (Görös: Máty. Cím). Valaki eszi eszt a kenyeret és isza az urnak poharát méltatlan, vétécs (Tel: Evang. I.520). Az pírül, a ki vétécs (Decsi: Adag. 87). Eféle biztatások vagy vétécsesek és hamissak vagy bizonytalanok (Pázm: Préd. 64). Nem kel az emberek vétécs-vétékből meg-ítlni az ecclesiát (Pázm: Kal. 571). Nem nő semmi, az szántó föld vétécs tehat (Pázm: Scult. 230). Előbbeni vétécs voltábau maradot (Zvon: Post. II.285). Vétécs szolgáltatimot vétécsnek nem tulajdonítsa Nagyságod (Bercs: Lev. 375. 389. 429). Szálj szivedbe, ha vétécs vagy, fordítsd meg emberül (Fal: BE. 584).

Vétécsen: vitiose, mendose, criminose C. lästerlich PPB. Meg-jobbítja, ha mi vétécsen tétettetett [az írásban] (Com: Jan. 155).

Vétécsit: culpo C. crimino MA. beschuldigen, lästern PPB. A pogányok vétécsítették Krisztust, hogy annyát feddette és meg-tagadta (Pázm: Préd. 255). Balduinus a Kalauzt mardossa és a római vallást vétécsíti (Pázm: LuthV. 5). Nem kell vétécsíteni a tudományokat vagy akár-mely dolognak csekély ismértet-is, mert ez magában jó (Pázm: KT. 12). Menti, valamit a bibliánk deákságában vétécsítették a több kiáltók (Sall: Vár. 23). Zrínyi a követeket nem vétécsítette (Könyi: HRom. 76).

még-vétécsit: 1) [corrumpo; verderben]. Meg-vesztegetie, vétécsítie a jó erkölcsöket (Com: Jan. 206). 2) crimino C.

Vétécsítés: criminatio, culpatio C. beschuldigung PPB.

Vétécsesség: vitiositas C. crimen MA. lasterhaftigkeit PPB. Ennek a világ uttyának vétécsességével ellenkező három tekelletességi és tulajdonsági vannak a Krisztus uttyának (Pázm: Préd. 86).

Vétécs-ik: pecco, delinquo C. erro MA. fehlen, sündigen PPB. Vetkeztem mas ember iozogat gonozol keuantomba (VirgC. 7). Ezekben ha törtent volna vetkezned, tabath nylyan megh mond (12). Ky veetköztyk, kezgye megh el az arathlan eslethnek kerezth fyaftat (ÉrdyC. 148 b). Noha vétkezik tudatlanságból, elesik gyakran erőtelenségéből (RMK. VI.234). Igen vétécsnek vala az wr ellen (Helt: Bibl. I. F).

A ki barommal vétkezendie, halálal halyion (Helt: Bibl. I. Nn). Miért vétkezzem, hogy ily igen felgeriedtel ellenem (Helt: Bibl. I. P2). Vagy vétkezzet a szegény ember auagy nem, de ő mindenkor bűnes (Helt: Mes. 270). Vétkezőie az romai papa maga hatalmat küllyeb teriesztven (Zvon: Osiand. 219). A ki szakadást szerez az eggyességben, nagyot vétkezik (Pázm: Kal. 677). Hogy ha vétkezik-is, isten néki bűnül nem tulajdonítja gonoszságát (Pázm: LuthV. 117). Viselem haragját az Jehová-nak, mert ő néki vétkeztém (Zvon: Post. 1588). Mester ki vétkezet, ezé vagy az ő szűley, hogy vakon születnieik (Lép: PTük. II.152). Világosságban vétkeznek azaz tudván (Ily: Préd. II.353).

el-vétkezik: [erro; irren]. Miért hogy minden dologban ió az proba, ebben a speciesben is szükséges, miért hogy el is vétkezzetel (Helt: Aritm. B3). Hogi az zaamban el ne vétkezzene vala-bogi az nyomtato, nagj bűtűlkel irtad (Pázm: Fel. 75). Talám itt el vétkezett az praedikátor és negyuen kettődik szám helyében harmincz négyet irt (Bal: CsIsk. 440).

még-vétkezik: **1)** [erro, delinquo, pecco; irren, fehlen, sündigen]. Panazlotak volt, hogi Gulahazan egi ember meg vétkezet volna es meg nem büntetik volna (RMNy. II.168). Lehetetlen dolog, hogy valamiben meg vétkezzet volna (MA: Scult. 43). Moses meg-vetkezet (Mey: SzaÖröme 148). Nem csudálkozunk, hogy az napszám-írásban megvétkeztél (Évk. XIII.53). Ezekben meg ne vétkezzél, jól megnézd édes atyámia (TörtT. 3 III.159). Itt megvétkeztem írásomban, Judit leányomat Farkas Pál után költetett volna írnom (IV.90). **2)** [skandalizor; anstössig werden]. Monda Jesus: Ez eyel tū mind meg vetkőztők en bennem (NádC. 168).

vétkeztén-vétkezik: [continenter pecco; fort und fort sündigen]. Nynes abban semmi kétség, hogy a bűnös örök idey is mind vétkezten vétkezők (Lép: PTük. I.280).

Vétkezés: deliquium, deliratio C. error, lapsus MA. irrtum, fehler PPB. Az istállókát csinosan tartassák, a vétkezeseket érdemek szerint büntetessék (TörtT. 1.164). Nékem mivel nem oly nagy a vétkezésem, harmincz korbács csapás léssen büntetésem (Gvad: RP. 95).

Vétkezet: ∞ Isten meg zegi ő ellenségeinek feikeket, ő vetkezetekben iarokat, fűrtelnek tetyt (AporC. 16). Az rezőg-seg vetkőztőknek aña, gonossagnac földere (NádC. 124). Naponkedualo vetkezetimben el zennedet (VitkC. 30).

Vétkezzetetlen: impeccabilis C. MA. der nicht sündigen kann PPB. A keresztség által impeccabilis az ember, vétkezzetetlen (Pós: Igazs. II.425). Miért nem méltóztatott istennek az embert vétkezzetelenné tenni (Ily: Préd. II.27).

Vétkeztet: scandalizo NémGl. 361. scandalum pono 134.

Vétet: [peccatum, delictum; sünde, fehler]. Bochasad my nekőnc my netetinket (DebrC. 472). Bochasad meg ennekem mynden bűnyemet és netetimet (GümC. 85). Halgasad meg en bezedemet, bochasad meg en vetetymmet (157). Meg bochasad mynden een vetetemet: dimitte universa delicta mea (KulesC. 47). Nadazdy Marthonnak en ssemy wethetemeti nem thwdom es esth ewthwle yo newen ssem wessem (LevT. I.6).

Vétetlen: [innocens; unschuldig]. Ártatlan, vétetlen szegény az bűnőkben, azért isten vala Józseffel az tömlőczben (RMK. IV.9). En az ew keresethybe thelyességgel ártatlan es wethethlen wagyok (RMNy. II.281). Ártatlan, vétetlen, a ki vádoltatott (Pázm: Préd. 865). Vallyon az isten mi hozzánk bűnősköz való szerettében nem ment-e felettébb el az ő ártatlan-vétetlen fijaboz való keménykedésben (GKat: Váls. II. Előb. b).

Vétett: [peccans, peccator; sündigend, sündiger]. Magam látom erőtlennek, isten ellen nagy vétettnek (RMK. II.243). Sýt is megboczátnak ellenűk vetetteknek (Vás: CanCath. 85). Szabad volna valakinek nagyot vétett fejedelmét megőlni (Czegl: MM. 232).

uta-vétett: [aberrans; verirt]. Juda őtett latuan eszt véle, hogy vta vétett számely volna: quam cum vidisset Judas, suspicatus est esse meretricem (Helt: Bibl. I. S4). Alég h mostann is hasonlóképpen nines dolgok azoknak, kik az vta-vétetteket ődvösséges ősvényekre akarják vezetni (Pázm: Kal. al).

Vétség: erratum, error, erimen MA. fehler, laster PPB. Vigyetee mas pénst is veletec, talam valami vétség esett (Helt: Bibl. I. X3). Ez nem ió, hanem másodszor sommáld es meg találod, hol eset az vétség (Helt: Aritm. B3).

idő-vétség: [temporis negligentia; zeitversäumnis]. Az törvényre való el nem iöves idő vetseg (Ver: Verb. Szót. 18).

[VÉTÉRÉD-IK]

mög-vétéredik: [corrumpor; verderben]. A kenyérnek külső, tűtható, érzékenység-alá vettetet tulajdonságiról mondtam, hogy hamar meg-véterednek, vesznek (Pázm: LuthV. 396).

VETERNYE: [tempus matutinum; der morgen]. Veterie koron emlékezem te benned (AporC. 9). Meg ostorlattam mend esteg es en getrelmen veterieben (27). Tűrtnek egyzer, hogi ez frater Leo mene ő hoza veternye mondasert (VirgC. 41). Zokas volt az zerzetben, hog veternye utan kys harangal harangozot az versicularius (DomC. 49). Veternyének idején Krisztus megfogatták (RMK. I.162). Az veternyére hogi hnsvét napján juttunk, az koporso környül kerengve hazudtunk (II.185). Jelen vala misékben, veterngkben, primákban és vezerngekben (Helt: Krón. 42). Az őrdőgnece papiai sem veternet sem regei miset sem vezernyet sem solomat el nem hagy-nac, hogy az megholt szentec ő eretűc közbe iaroe lenneme (Born: Evang. IV.21). Minden isteni szolgálatoknak, szolosmá-nak, veternyének, veternyének és szent misének elei, középe, vége alleluja-val tellyes (Pázm: Préd. 574).

Veterneyei: [matutinus; morgenlich]. Felnek, kik lakoziak a hatarokat, te ielenségitől, veternei ki menet es estue gonderkel: exitus matutini et vespere delectabis (AporC. 11). Ez zent germek feuleek ez velagban mykeppen az veterney chyllag (DomC. 5).

VETRECE (vetrecen Radv: Csal. III.44. vetrence Szakács-mest. 16. 49): lariolassum, assilardum MA. insicia, insicium; mit essig und zwiebel zugerichtete speckbrühe PPB. Vetrece: sýt szalanna szelet MA. Szalonát metélj meg egy serpenyőben, olvazd meg, hánnyad abban az zsirban az vetreczét, rántsd meg benne (Radv: Szak. 17). Mikor fel akarod adni, megmetéljod, mint az vetreczét szokták megmetélni (35). Az borjúhús pecsenyét szíval meg vetrece módon (41). Sült leves kenyérral. Vetreczen kolbász. Káposzta orjával (Radv: Csal. III. 44b). Vetrenceze módon metéld el. Rakd tábla vetrenceze módon (Szakácsmest. 16. 49). Imbol vagyon fojtott-petsenye-is, vetretze, vágott hús, rostélyon sült borjú szelet (KirBesz. 63).

VEZÉR: dux, ducator C. ductor, director MA. fűhrer, regierer PPB. Yae vezerec, kie a zuñogot ki zűrtet (MűnchC. 57). Damunkos predicator zerzetbelieknek herchege, vezere (DomC. 1). Leegyen yo vezérűnk az erek dychőseegre, hol őtt ew vagyon (őrdyC. 324). Te egy gygű ember votal een vezorem ees een ysmerem (KeszthC. 137). A te wrad istened ő maga leszen te vezered (Helt: Bibl. bbb2) Czac az isten en lelkenec vezere (Born: Ének. 178). A fejedelem kiszebb, alatsonyb

a vezérnél (Com: Vest. 96). Vak vezéreknek vakságos vezetőiyei (Megy: SzAÖröme 7). Meg parancsolá, hogy minden vezér táborában számla (Zrínyi I.17). Talán a vezérnek valami parancsra vagy a fejedelem ellen (Monlörök XXIII.695). Elvégeződén azt parancsola az vezér, hogy kívánságunkat adjuk irásban (TörtT.² I.225).

fő-vezér: coryphaeus C. [imperator; anführer, befehlshaber]. A zuzavart indító pártosac a feltámadásnac fő vezérnek igazításokra őszveesküvéseket liutegetnee (Com: Jan. 144). Arszlám budai fő-vezér ír alázatosan, néked fejet hajtván (Zrínyi I.19). Nehézségét ok nélkül szenvedjük az fővezérnek ő nagyságának (MonOlm. XIV.363). Földig csepülte Haller Gábort a fővezér előtt (Monlörök VIII.474). A fővezér 10 ersziny piuzt, ezer sing fajlandis posztót rendeltetett (XV.46). A fővezérrel szembeulétek alkalmatosságával (RákF: Lev. I.470). Nem vala méltó, hogy olyan sz. hadba ilyen istentelen atyafi vérszopó, kegyetlen ember lett volna fő vezér (Pethő: Krón. 39). Tanácsurak, zászlós, ezres hadnagyok, fővezérek mentek véres halálra (Thaly: VÉ. I.288). A fő vezér is nagy nagy tiszteletnek tartja ezt a nevet adni magának (Mik: TörL. 415). Bizonyossan tíz vagy tizenkét rendbeli embertől is értettük a fő vezérnek az elmúlt éjjel Sexárdon hálását (TörtT.² V.127).

had-vezér, hadi-vezér: strategus PPBl. bellidux Kr. [anführer]. Tutzidiés, Ksenofon görög historikusok nagy hadi-vezérek s generálisok voltak (Tus: Apol. Előb. 6). Mikor prédikáltot Krisztus a sidóknak, már akkor se fejedelmek se had-vezérek nem volt a Juda nemzetségéből (Vajda: Kriszt. II.66). Joannes V. Károly császár fia volt a hadi vezér (Fal: TÉ. 800).

fő-hadivezér: archimarschallus PPBl. [marschall]. Fő hadi vezérré választatik (MA: SB. 54).

hadivezéség: [summum imperium; oberbefehl]. Szép dolog hadi-vezérségben meg-halni: praeclarae *mortes sunt imperatoriae PPBl.

kabola-vezér: [ductor equi; pferdeführer]. Ifjak, kik látják, csak megcsúfolnak, tégödet mondanak kabola-vezérnek (RMK. IV.79).

nagy-vezér: [grossvezier]. Ha a török császár és nagy-vezér fölgyitnek, erős szánot vesznek tőlük (TörtT.² VII.118).

uti-vezér: dux viae SI. [wegweiser]. Az úton-járó mindennek-előtte ezt gondolja meg, hogy hív úti-vezért és társat szerezzen magának (Mad: Evang. 374).

Vezérli, vezéri: dirigo MA. lenken PPB. The newederth vezeler engemeth ees eltez engemeth (KeszthC. 66). Engyeget, hogy vezery engemeth (PozsC. 52). Vezeri vram minket az te io keduedben (Born: Ének. 110). Vezierlied vrad nyeluet az mi lelki paszorunknac (127). Atyane kerünk tegedet, hogy minket szent lelkedne altala vezereley es hordoz (Born: Evang. IV. 120b). Mikoron a törvénytudó kérlette volna Christustól, mit kelleue chelekedni, hogy az örök életet birhatniá, Christus őtet a törvényre vezérli (Tel: Evang. II.691). Vezierlettelec titeket negyten extendeig a puztaban (Kár: Bibl. I.185). Vezieröl titeket minden igazságra: docebit vos in omni veritate (Fél: Bibl. I.169). Az igaz tudomannac vta, mely az életre vezeri (Mon: Apol. 431). A papatul veszerletöt gyűlesnee vezeresi ala magokat adni nem akaríac (Zvon: Osiand. 91). A bölcs szív minden igazságra vezérli (Apafi: Vend. Előb. 11). Kicsiny seregünket vezérli szent-ölköddel (Thaly: Adal. II.13). Némely urfiakat maga a természet vezérli minden képes jóra és tisztességes erkölcsre (Fal: NE. 11). Arra vezérli igyekezeti, a merre akarja (Fal: UE. 370).

Vezérlés: ductio C. directio MA. richtung, führung PPB. Zent Damancos atyánk vrnak vezerelese myat Romanban mene

(DomC. 31). Nem zykseeg ew neky vezerelees (ÉrdyC. 510). The wezerlesednek nyatta o zent lelek agyad eremeknek erdeameeth (KeszthC. 433). Mi atyanc Mars és Hercules, kyknece vezérlessekből követűc a mű elefinket (Helt: Krón. 21). Az angyalnac vezérlesseue általa: cum manu angeli (Helt: UT. 14). Pusztán csak az ő vezérlését bátorságosan nem követeltűnk (Pázm: Kal. 42). Az egész szent írást azon szent léleknek vezérléséből kel olvasni (Pázm: KT. 17). Szegény fejemenec istentől mind ez helyekre vezérlését valamikor meg-gondolom (MA: Scult. 4). Az atya istennek áldását, szent léleknek vezérlését kívánom szívem szerint (8). Ily szép hasznót teremtenek a phantasiabéli képzelő vélekedések, hogyha nem emberkedünk a vezérlésben (Fal: UE. 377).

Vezérlő: 1) ductarius C. [führend]. Adgy ennekem idűs-seget es iora viserlő szent lelket (Born: Ének. 207). Az törűen vezérli mesterűnk az Christushoz (Fél: Tan. 549). Erdéli út-járul való intentióját és arra vezérli nagy okait Nagyságodnak alázatosan értem (Bercs: Lev. 556). Imé a mái dicsőséges pátronusűnknek vezérli kalauzsága (Csűzi: Síp. 464). Heiban mondják uraimék, hogy ők akármely vallásnak vezérli gyep-lője nélkül emberségesen el-űnek (Fal: NE. 57). **2)** director, gubernator, ductor MA. fűhrer, regierer PPB. Egy feenessees cyllagb, wtnak vezérliye es elűtetűk meegen (ÉrdyC. 311). Idűez legy meg ekleelt oldal, honneyt folya kegelmes vyz, agy nekűnk wezerlet az erek eletnek lakodalmara (GömC. 56).

had-vezérlő: [bellidux; befehlshaber]. Elhűllottak a had-vezérlők, vitez kalauzok (Hall: HHist. III.233).

Vezérség: [imperium; kommando]. Valauit te kérhetsz, azt Szulimán chászár örömet egedi, vezérséget tñle kery (Zrínyi I.100). Nagy eset egy vezérnek a vezérségből kiesni, mert azt elmondhatni, hogy királyi tisztség (Mik: TörL. 407).

VEZET: ducō C. dirigo MA. fűhren, lenken PPB. Vezeti és viszi őket (Mel: SzJán. 213). Az vak az vakot nem vezet-hetie, nem de mind ketten az veremben esnek e (Fél: Bibl. I.97b). Ne fély, mert én lézsek melletted, az szent Mahométi is vezeti kezedet (Zrínyi I.16). Minden petszeutését életeennek s végét vezessék szent angyalok (Beutzi: Rítu. 50). Kiket még jobb kezén vezet a szerenese, elidegenűlnek azoltól, kik örűkös társai a szerencsétleneknek (Fal: UE. 449). Engeduek azok, a kiket a tisztesség jobb kezén vezet minden illendűségre (459). Az emberek közt a legnagyobb különbség, hogy egyikét jobb kezén, a másikat bal kezén vezeti a vak szerenese (Fal: BE. 614).

be-vezet: introduce MA. einfűhren PPB.

bevezető: isagoge C.

el-vezet: deduco MA. abfűhren, wegfűhren PPB. Nem akadhattam még oly kalauzra, a ki egy két mélfűldnél beljebb tudta volna az hadakat elvezetni (Bercs: Lev. 675b).

elvezetés: deductio MA. abfűhrung, ableitung PPB.

Vezeték: 1) ductarius MA. [zug, lenk, richt-]. Vezetékűn: cognomen PPBl. Leva Antalnak a császár sok vezetéki nevei felett a sűtűségnek titulussát-is hozzá adta (Teleki: FLél. 67). Parancsolt ő felsége, hogy bizonyos magyar-vezeték-czafragot küldjön el Berzeviczi uram (TörtT.² III.400). Attunk az vezetéki lova hordozójának császár tallért 2. (MonTME. I.90). A vezetéki lova hordozójának attunk egy róka bőrt (99). Egy-néhány vezetéki gyűngye csigg orozáján (Thaly: Adal. I.125). Genevrina bizonyos vezetéki szándékja miatt Luther Mártonhoz szűkűt (Fal: NA. 176). Vigyázó szemmel kell lenni arra, a ki vezetéki szándékkal játszik veltűnk (Fal: UE. 369). **2)** [versorius; lenkseil]. Egy csikó lovat vettűnk neki, Bagoly István

hogy felvitte vezetéken, költségére attunk (MonTME. L146). Vala vezetéken is egy lova (Kem: Élet. 50). Bagázsia kell neki, munitio s minden, nemcsak vezetékek s általvető (Bercs: Lev. 121). **3)** [equus desultorius; handpferd]. Vezeték, kész ló, melyen ember nem ül: equus *vacuus PPB. Fejedelem vezetékei is elkészítve kézen tartatnak vala (Szal: Krón. 147). Készen vadnak az szolgák szép husz vezetékekkel (Szentm: TFü. 6). Erődj édes Dávid deák uram, illj fel egyik vezetékomra (MonIrk VIII.375). Mikor valaki útra ment, ott konyha-szekér nem volt, hanem az vezetéken vagy szolgánál viaszas palack bor (XI.361). A bassa mégyen Buda felé rendes seregekkel, előttök bocsátott szép vezetékekkel (Gyöngy: KJ. 110). Huszonnégy vezetékek gazdag szerszámokban érkezik rendesen mind aranyosokban (112). Utánok mentek eő felsége vezetékei aranyos szerszámossan (Thaly: RT. 5). Szalai Pálnak voltak lovai: svecz, maga alá való medvebőrrel, szegvezeték nagy medvebőr (RákF: Lev. L347). Az hadnagyjuk csak sinak-rínak rám, mind oda van esélédjek, löpönyegjek, vezetékek (Bercs: Lev. 261). **4)** [cognomen; zuname]. Ki viseli tisztét porkolátságának, annak vezetéket mondtták Boldizsárnak (GyöngyD: MV. 8). Mind széltre mind hosszúra nézve messze nyújtózzék titulusok egynehány vezetékekkel (Fal: NE. 13).

Vezetőkön. Az Pal nowet vezeteken nowül magának tulajdonytotta (Komj: SzPál. 17).

Vezetőkös: [ductor; führer]. A lovak rígnak s ágaskodnak, a vezetékesnek nem kis gondot adnak (Gyöngy: KJ. 112).

Vezetékiül: **1)** [cognomine; mit dem zuname]. Poternek hiuattic vezetékiül: cognominatur Petrus (Helt: UT. i3). Ki azután jó magaviseleseert Afrikanusnak nevezetee vezetékiül (Deesi: SallJ. 4). Sokan viseltek vezetékiül ilyen neveket: Nagy Caesar, Nagy Sándor, de nem ingyen (Fal: UE. 470). **2)** [pro introitu; als einleitung]. A száraz kenyérhez leg aláb vezetékiül hozzá kellett volna tenni a palack bort (Fal: NA. 123).

Vezetől: [dirigo; lenken]. Az egybáz bizonyara az z. lelek istentől vezettetetik (Zvon: Osiand. 228).

Vezetős: ductus, ductio MA. führung, leitung PPB. A kik az engedelmesség vezetését követik, nagy érdemeket szereznek (Illy: Préd. II.72).

Vezető: ductor MA. führer, anführer PPB. Meg szolétottam vala rövideden kalauznunkat, hog' igyenesb vton iarna, ha vezetőné tette magát (Zvon: PázmP. 205). Az meg szolledet szekereket mind az egész harezon vezetőik nélkül idestova szedvezetni lata (Forró: Curt. 525). Ez jó had volna, de rossz a vezetőja (Bercs: Lev. 483). Sokan bérjárók a bereegi személyeknél, nem tudván, ki légyen iktatójuk vagy vezetőjük, csak azt tapasztalván, hogy vagyon szerencséjük azokhoz (Fal: UE. 465).

szekér-vezető: [auriga; wagenlenker]. Négy lovú szekér vezető: quadrigarius C. Nagy szegény állapotban mint egy lovász legénnek vagy szekérvezetőnek úgy kellett kenyérét keresni (MA: SB. 53).

út-vezető: [itineris ductor; wegweiser]. Az úton járó az ösvény okáért az útát el ne hadgya, hanem ha tudós út vezetője s uti társa lészen (Com: Jan. 92).

Vezettet: [duci euri; führen lassen]. Nincs eszo a sandalnak, ha az vacakl vezeteti magát (Toln: Vigaszt. Előb. 15b).

VI, VÍV (vívának RMK. VI.134. vinni Mel: SzJán. 243. vivot BécsiC. 18. vyonan VI. vionanac 74. viu 162. vyuyac 160. vint Helt: Bibl. I.h3): pugno, proelior, deproelior, decerto, ductor, conflictio C. certo, dimico MA. kämpfen, streiten PPB. Ökölkel vinni: pugilare C. Nem vassal vyonan, de scent onzoltokkal ymadkoznan le eyte (BécsiC. 16). Vivot ő istenec ő

értet es gőzöt (18). A sarkancs fuóltesére minden nemzetec mégyettec, rézzottec, hog' vionanac igazaknac nemzete ellen (74). Ma meg fordoloc, hog' vyuyac a persayac fedelme ellen (160). Megfordol es meg rezzettec es viu ő ereienel (162). Vytok es hadakoztok (Sylv: UT. II.115b). Szablyára kelének, igen vívának (RMK. III.304). Délről fogva estvéjig mind vjvának, pogányokban sokan földre hullának (VI.134). Eg' aszonni allat áte agion eg' kúnel eg' torombol, mikort Thebasnac varosat vjvna (Szék: Krón. I.23). Ertettec, hogy solgayd wannal azok ys solgayddal halaly wynnya akarnak (LevT. L175). A irattatot meg, miképen viut Matthias az ő őtt fiainal az Antiochus Epiphanes népe ellen (Helt: Bibl. I.h3). Ezokáért velem egytembe vitezül viatoc (Helt: Krón. 40b). Az ő wroc sokaig viut a tatárokkal (54). Ki erősen vjvu vala (96). Mondának a kossoc: Ketten egybe vesztűnc es viuuc egymással es szóna rétert (Helt: Mes. 297). Ellene támadni az bűnnek, ez világnak, az őrdögnek, ezekkel vinni és hadakozni (Mel: SzJán. 243). Vinac vala a Mihal ellen (306). David kiraly a nagy Goliattal meg viut (Born: Ének. 597). Te tanítod viwnya az en vyiainat (259). Reáia rohamán viúnac ellene (Kár: Bibl. L330). Nemellyec tanol lenen szamszeriggel es kőuekkel vinnac vala (Deesi: SallJ. 49). Nem kezdénc romaiac vihatni (Gosár: MagyB. 13). Imé az philiszteusok Kehilat vjvác: ecco Philistoi oppugnant Coilam (MA: Bibl. I.267). Mindön emberneec vjvni, tusakodni kell az kísértetecek (MA: Scult. 401). Ha husz esztendeig vinnáják is az romaiac Jerusalemet, de hozzá nem jutnának (Zvon: Post. II.255). Tréfáckal, játékos mondásokkal vinni elnév dolog (Com: Jan. 208). Sámbar, ha ez ellen viszz, isten megh-itül (Czegl: Japh. 5). A görögök tíz esztendőig vitták a nemes Trója várát (TKis: Pan. 47). Az rácszág ismét elégette Csanádot az városát, az várát vjvák (TürtT². I.379). Makabaens intinala az őveit, hogy erősen viúnak (Illy: Préd. II.197). Vija, tñri a vendég-fogadók ajtait, hogy terhelhesse gyomrát (Fal: NU. 262).

[Szólások]. Ezt nyereség, amazt más boldonság vjva (Orczy: KöltSz. 229). Mind a két batalmas fejedelem szömbö szállának egymással, hogy az birodalomért szömbö viúnac egymással (Helt: Krón. 17). Szembe mert vjvni az őrdög (Pázm: Préd. 355). Wyonnan kezdö vjvi az magyarokra (Helt: Krón. 12b). Az Ventzel a fő kapitány meg szömlelte völt a Kipat és arra siétűen bayt kezdö vjvi (28b). Vrokot el-áruáltak az ő tisztessége mellett mezőre nem szálván, bajt nem víván (Pázm: Kal. 618). Bajt vjvák óhaját-sim kesegő szivemben (Amade: Vers. 84). A játzók ezer mesterséggel vjvák erszényűnket (Fal: TÉ. 782). Az jó birt nevet mind szűntelen vjvja (Felv: Dics. 3). Árnyékánál vjvni: cum larvis luctari (Deesi: Adag. 12).

eggyütt-ví: compugno C.

ellene-ví: oppugno C.

ellenevivás: oppugnatio C.

ki-ví: **1)** [expugno; erstürmen]. Melotosnac minden kazdagségő városit ki vjva (BécsiC. 13). **2)** [erumpo; ausfallen]. Ez város allat soc fdeig fekdűec, mert a polgároc vitezül viúnac ki az városból es erősen meg oltalmazá magokat (Helt: Krón. 19). Egy házba szorula es onnét vjva ki (34b).

lő-ví: [devineo; besiegen]. Szívűnk szomorúságát levjvi nem tudjuk (MonIrk VIII.434).

mög-ví (meg-vívk Misk: VKert. 190): **1)** expugno C. oppugno, impugno MA. [erstürmen, erobern, bekriegen]. Uram itld meg engem artokat, wyd meg engem vivot (DöbrC. 83). **2)** depugno, concerto C. confictor, decerto, deproelior MA. kämpfen PPB. Törökökkel Zelimus sokval vala, nagy erősen két fél meg vittak vala (RMK. VI.184). Ha megengedtee, hogy

az Theodorickal szőmbé meg viyhassak (Helt: Krón. 15). Elő alomkort keletéc a királynak meg vini az ellenséggel (134). Ki iöue Sihon mi előnkbe minden népénel, hogy velünc megvina (Kár: Bibl. I.158b). Pártolkoduán ket felől meg viuánac (Gosárv: MagyB. F). Sok praedálásból annyéra nevedekének, hogy 1040 esztendő-tájban Mahomettel szembe meg víjua és ellene diadalmat venne Frangolipix (Pázm: Kal. 436). Vij meg az Amalekkel: pugna contra Amalec (MA: Bibl. 8. 64). Az istennel tusakodott, meg viit (MA: Scult. 286). Mikor Mihály vajda Erdélybe jött, Szebeunól hogy megvittak, ott voltam (TörtT.² I.399). Skender pasa reá ment az lengyelekre, eddig talám meg is vittak (636). Én meg-mernék vinni akármelly vitézzel (PhilFl. 7). A kutya uráért a tolvajokra reájok ugrik s vélek meg-vívik (Misk: VKert. 190).

mégvihatatlan: inexpugnabilis C. MA. das nicht zu erobern ist PPB.

mégvívás: concertatio C. impugnatio, confictus, confictio MA.

öszve-ví: [confligo; zusammenstossen]. A test es a lelek, az binek es az józgak ezne vívna (BodC. 13). Az égben seregeket látnak vala, kik rettenetesen öszvevívna vala (RMK. VI.181).

[vissza-ví]

visszavívó: [perversus; verkehrte]. O hűtőten nemzet es vízha víuo, mig leez tüveletec es mig zenedlec títóket (MűchC. 46). Mind ez velag gonozban vagón vettetven, mert ammi elethők vagyón vízha víuo akarath (NagyszC. 345. ÉrsC. 165). Yowal yo leez ees wyzha vynoual vyzha vyuo leez (KulesC. 30).

Viadal: certamen, certatus, proelium, depugnatio, gladiatura C. pugna MA. [kampf]. Viadallal való megvétel: expugnatio C. Hartz, viadal: agon PPB. Viadalba ménes nélkül gőzhedné meg őket (BécsiC. 24). Ky zerzy een kezeymeth vyadalra: qui docet manus meas ad proelium (KulesC. 31). Naszádit, hajóit erős viadalhoz rendeli és állatja (RMK. IV.37). Zsidók gyakran kiűtnek vala, viadalra sokszor készülnek vala (VI.169). Mikor vissza iöue a viadalbol, ki mene éleybe a sodomabeli király (Helt: Bibl. I.F3). Mint birtác aszt szántalan sok viadallyoekal (Helt: Krón. Cím.). Szerenczeletlen lőme az ő viadala (Helt: Krón. 92b). Két császár erős seregei nagy roppogással szembe üt-klöznek és igen nagy rőttenetes viadalt tartanak (Born: Evang. III.56). Viadalhoz készül soc taraszkiual, szamszerigyal, puskáual, szakálossal (Görös: Máty. 15). Akar békességért akar víjadalért iöttenec ki, fogiátoc meg őket (Kár: Bibl. I.327). Jo viadalt vittam (Agend. 40). Az mi életünk szüntelen való harcza és viadala az lélekek az test ellen (MA: SB. 38). Nem is mondhatom ezt harcznak s viadalnak, csak rettenetes iszonyu vér ontásnak (Zrinyi I.109). Hartzot és viadalt rájok parancholok (II.63). Ha derekas viadalunknak kellettik valahol leumi vélek, maga is eljőjön minden hadával (TörtT.² I.632).

árnyék-viadal: sciamachia PPB.

baj-viadal: monomachia PPB.

Iovag-viadal: hipponachia C. MA. rosstournier PPB.

Viadali: proelialis MA. zum streit dienlich PPB.

Viadalom: bellum, pugna, proelium MA. krieg, streit, das treffen PPB. Nem illie oth az zolganac tuálkoduia, holot az ő vrat lattya erős vyadalomban vyaskoduia (NagyszC. 22). Viratától fogna tarta mind az viadalom kilentz óraig (Helt: Krón. 12b). Ecius szép prediciót tön, melyben az ő hadakozóit inte bátorságos viadalomra (17b). Az embereknek hadnagiok vagyon

az viadalomban (Fél: Tan. 81). Ennek a viadalomnak mindenkor ez az ő ki-menetele és vége (Pös: Igazs. I.585).

Viadalság: [pugna; kampf]. Nézni mentek a viadalságot (Kőnyi: HRom. 141).

Viaskod-ik: decerto, agoniso C. certo, pugna, confictor, delictor MA. kämpfen, streiten PPB. Viaskodom, vívok, tusakodom: certo PPB. Mikepen viaskodot logien az zent tiztasagert, vgy olvasuk rola (VirgC. 30). Az felsseeghes kyal: kyerth zent Wynce vytez vyaskodyk vala, az nagy keent valtoztatan nagy dychőseegre (ÉrdyC. 204b). Az wr viaskodic tñ erőttetec: dominus pugnabit pro vobis (Helt: Bibl. I. I12). Az vram is meg szidalmazua érdöte, monduán: im az vndoc szamár semmit nem viaskodot a farkassal (Helt: Mes. 273). Viaskodic éreted a te ellenséged elen erőshen, hogy nem gereylel és paysal (JesSir. H6). Mit vyaskodol ilyen rutéto beszedeckel (Tel: Fel. 8). Az alamisua erőshen viaskodik eretted, boğ nem mint az pais es fegiuer (Fél: Tan. 455). Egy mas közőt az iosagos czelekedet felől viaskodnac uala (Decsi: SallC. 7). Zerenchatalanul viaskodnak (Beythe: Epist. 222). Egy bolond syllogismust csinál és ezzel a magátul csinált vászal viaskodik (Sall: Vár. 9). Tagadom és viaskodom ellene (Bal: CsIsk. 418). Eszembe sem tűnt, hogy arra kötelezzelek, hogy egybe-csatlott beszéddel viaskodgyál (Fal: NE. 22). A köz együgyű rend vagy nem veszi szemre utálatos mocskát vagy nem akar természetivel viaskodni (Fal: UE. 391). Igaz okkal viaskodgy, ne tsapogj (SzD: MVir. 332).

még-viaskodik: [decerto; kämpfen]. Vitézi módon megviaskodván dicsősségesen véréit is ki-ontotta az igazságért (Csúzi: Sip. 132).

Viaskodás: certatio C. decertatio, pugna, lucta MA. das streiten, kämpfen PPB. Mynd ez eellyen zerzeesek nem egyebet, hanem az lelky vyaskodast jegyzyk (ÉrdyC. 137b). A viaskodásoc, viadaloc végetlen dolgokra mennec (Com: Jan. 132).

Viaskodó: concertativus C. pugnax MA. streitbar, kämpferisch PPB. Hartzos, viaskodó: pugnax PPB. Az el-vetett dsidáknak sürősege mint a felhők homállyal bé-fedte az egész viaskodó seregeket (Hall: Tel. 280). Diczősegesnek tartotta vérevel a viaskodó helyet megfesteri (Szeg: Aqu. 47).

Vita: I) [pugna, certamen; kampf, streit]. Azok az hadak vígyázzanak ott, de azt meg kell vernünk, mert már megvól az én vitám vélek (Bercs: Lev. 219). A vita közt megtörténhetik, hogy ha gyáva, elálljon tőle (Fal: UE. 438). Erőhatalommal lenyomták uramat, még a vita tartott, elbujtam (Fal: TÉ. 709). 2) [disputatio; das disputiren]. Jesuita talám? De bizony suita. Az, mert ott mocok a jó vita (Matkó: BCák. 459). Az ilyen vita közt, ha köteleességét nem nézné is, szegyen fejében jobban kibeszélné magát (Fal: UE. 475). A vita után még sem tudja a két fél, melyik a nyertes (Fal: SzE. 540). A pompáról és méltóságos külsőségről szólván vitaképpen és versent ne tized, mert hívság (Fal: BE. 592).

Vítat (vétat Megy: 6Jaj. VI.8. vittat Pázm: Préd. 429. vittat Tin. 209): I) oppugno, impugno MA. stürmen PPB. Másfelől a köszálat ostromoltatja, Bebek jámbor szolgálival vityatja (Tin. 209). Az Eufrates viz mellett ég varost vitat vala (Szék: Krón. 76). Meg szalla azt is és igen kezdé vittatni (208). Sok ideig vittatá Erdet vátat (Montrók III.111). Poszont szálla meg es két hólnapig vittata aszt beába (Helt: Krón. 35b). Meg szálá az várat és vittatni kezdé aszt eyel nappal (71b). Benhadad király el méné és meg szállá Samariát és vittatá aszt (Kár: Bibl. I.325b). Titus valóba kezdé a várat vittatni és ostromlatni (Tel: Evang. II.620). Szép Aquilegia várat meg szállá, kit három esztendeiglen vittatá (Gosárv: MagyB. E). Ila Iérichót

erős ostrommal és törésekkel vitatta volna Josue (Pázm: Kal. 47). Mikor vitatta volna, megvevé azt (Káldi: Bibl. II.276). Morvában Beren városa lövetteték, vétattatik gróf Dorstenson által (Szal: Krón. 198). Gyirgót is vitatni kezdés és megvevé (MonIrók VII.26). Palatinus vitatja Ledniczét (RákGy: Lev. 269). Zama városát sokúg haszontalanul vitattya (DBenkő: Flor. 168). Nagy Sándor Athenás városát haszontalanul vitatvatván, azt kívánta tőlök, hogy tíz orator bíselet küldenének ki hozzája (Csúzi: Síp. 311). **2)** [dissero, disputo, affirmo; erőstern, behaupten]. Azon bakot nyúzni, azon dolgot vitatni: *cautilemum eandem canere PPB. Azt vitatod, hogy arról akarok szollanom (Tel: Fel. 21b). Erőssen vitattad, hogy kőz kenyerből legyen (Mon: Apol. 14). Vitattátok mindenűt, hogy soha senki azt meg nem tarthattya (257). Hamisságokat nem feletteb vitatomi, czyak azt mondom (Vás: CanCath. 659). Mint hamissítának meg az lutheristák, ha ki azt vitatná (Pázm: Kal. 187). Nem lehet esztelemb gondolkodás mint azt vitatni, hogy a bostítás predikállást jegyez (Pázm: Préd. 429). Hogy az első ne vitassam, azt mondom (MA: Tan. 1298). Vitattják az pápá-soc azt is, hogy purgatorium tűze vagyon (Zvon: Post. 1575). Az Kalanz azt vitattya, hogy az isten az lőlkőt magán terompfi és vgy tvsza anagy őnti az testben (Zvon: PázmP. 216). Félre tevén néha mezei gondomat vétattam magamban világ bölesek számát (Megy: 6Jaj. VI.8). Azt vitatják, hogy a Christus tsak mi végettünk holt-légyen-meg (GKat: Válts. II. Előb. b2). Ezt is igen hevenyen vitattják a pápista doktorok (Pós: Igazs. I.332). Csak a papista bitől valót vitattya idvességesek lenni (Matkó: BCsák. 4). Azt sem kívánom, hogy a vacuum semmiségét vitassad (Fal: NE. 22). Minap fel-szóval azt kezdé vitatni, hogy miért nints keleti a törvénynek (60). E könyv némely szándékait itt világos, ott homályos szókkal vitattya (Fal: NA. 120). A bölts lágyon szóla hozzá, nem vitattya, nem tsigázza a mondást (Fal: UE. 434). A kiknek egy hajszál sinta a fejeken, azt vitatják, hogy hajok betegségben hullott ki (NótPM. 44).

egybe-vítat: [committo inter se; an einander betzen]. Császár az Kazulra ez haragitá, az két fejedelmet egyben vitatá (RMK. III.254). Az török mind Bethlent s mind Hamonayt eddig biztatja, hogy az magyarokat egymással egybe vitatbatja (TüTt. 1410).

mög-vítat: [oppugno; belagern]. Három hónapig meg vitatá az várost (Helt: Krón. 44). Mikoron a király erőssen megvitatná az várost, az estergomic emberül meg általmazzaic vala magokat a király ellen (79). Az várost könnyebben megvitathatná (Cseng: Jer. A4).

őszve-vítat: [inter se committo; gegen einander hetzen]. Isten é két ellenkező természetű párit őszve vitattia, az heseget és hidegséget (Mel: Jóh. 88). Leannac két kériét őszve vitatta volt (SzFáb: Am. Aff.).

Vitatás: 1) [obsessio; belagerung]. Ot véné meg Salónát az regi ieles es nagy várost nagy és rőtenotes vitatással (Helt: Krón. 19). Kére az királyt, hogy el hadna az vitatást (80). Mátyás király éyel hozzá kezdé niindírást az vár vitatásához (148). Mostan hadaink Szendrő vitatásában foglalatosok (MonTME. V.278). A ki egy némi-nemű erősségnek vitatásából így irá Dávidnak (Csúzi: Síp. 141). **2)** [disputatio; erőrtörung]. A haeresis anyit téssen mint valani új tudománynak megalkodottval való vitatása (GKat: Titk. Előb. 2). Többet vesztünk a vitatással, hogy sem nyergünk azzal, hogy zörgölődő beszédünkkel mindenkit megnémítottunk (Fal: UE. 459).

Vitatós: [controversus; streitig]. Mely legh vitatossabb mi közöttünk és ti közöttetők (Alv: Itin. 257).

Vítt: [pugnans; kämpfend, kampf-]. Nagy urac halának kemény vitokban (Göres: Máty. 11). Had vitta holien szelel

boliongnak vala (17). Had vitta helyre által mentec vala (Gosárv. Magy. BA4).

Vivás: 1) dimicatio, depugnatio C. certamen MA. streit kampf PPB. A Christusnak első vivása volt a sidokkal szombatúr (Martof: Sz.Ilist. 155). **2)** [oppugnatio; belagerung]. En Eger vywasakor nyarban otth laktham Baskon (RMNy. II.311). Sok szerszámot vár-viváshoz ott találunk (Tin. 104). Nagy ágyúkat viszen magával és mindent, a ni kívántatik a vár viváshoz (Mik: TörL. 356).

baj-vivás: [pugna; kampf]. A bajviváson voltak Bespryn alatt, onnan Pápára mentek (LevT. II.52). Az bünt meg giőztek sok habornasagnal, bajvivással (Mel: Sz.Ján. 210). Kettő között való bajvivás: duellum (Com: Jan. 210).

Vívó: [certans, oppugnans; kämpfend, stürmend]. Az várasnac szeggeze mind az algyukat és mind a töb váras vivó szőr számokat (Helt: Krón. 164b). A ki ezekben bátor, serény, vivó többre mégyen, hogysen ezer más (Fal: UE. 496).

baj-vívó: 1) athleta MA. fechter, ringer PPB. Minden dolgunkban, ha benne bízunk, ő léssen nekünk nagy erős bajvivónk (RMK. IV.47). Tenéked fejed az ő szont fia, bűmek halálnak erős bajvivója (71). **2)** [certans; kampf-]. Mindgyár küzdsre, bajvivó hadban készűlünk (Csúzi: Síp. 127).

VIASZ (viuz BécisC. 46. 247. ApocC. 3. feűő viuz NádC. 639): cera C. MA. wachs PPB. Viaszból tsnált: cereus; viassza elegyített: cerosus C. Közértoc megoludnae ment viuz tő orcad előt (BécisC. 46). Megemetetne ő náttá valohaegce és vőlgce elmettetne mikent viuz (247). Miként vywz, ky elfőly el netetnek (ApocC. 3). Űgy forgolodnak nagy sok rendbél papok, ott lobognak nagy sok viasz istápok (RMK. III.357). Igen viasz fuzeku és somfűnál főző ag eh, nem soc fűste láthatni az ő konyhájánál (Helt: Mes. 312). Az peccsétymon rea nyomja az jelt az viaszra (Gyarm: Fel. 273). Oly engedelm mint a viasz: cera tractabilior (Becsi: Adag. 187). Azt az ikrá viaszban hordozzák, az viaszból frjtsd ki szépen, metéld meg (Radv: Szak. 149). Ha a király petsettye valamely viaszor meg-bonilik, különbben helyre nem hozhatni, hanem ha a király peccsétét ismég azon viaszra nyomják (Pázm: Préd. 115). Az istennek igejét sikamlonak és viasz orrnak hallod predikaltait az tudomannak allatasara (MNYil: Irt. Előb. 181). Az eretnekek könyve viasz orr (Toln: Vigaszt. 88). Viasz elmeit (Szentm: TFű. 3). Kékkollő sárga viasz színű (Com: Jan. 63). Szintén olyan a szentírás mint a viasz orr (Czegl: MM. 68). Hadgya ajaka is viasz halványságát (Gyöngy: KJ. 89). Az méhek minék előtte mézet őntenének, annak előtte lépet formálnak és ahoz való viaszozat készítnek (Misk: VKert. 641). Ezeknek elmejek mind azon lágý viasz, ki mit akar, azt nyomtatja re (Fal: UE. 489).

fenyő-viasz: pix MA. pech PPB. Vetteté fűtet eg feűő viuzzal forro egő komencebe (NádC. 639). Egy árkot toron ala assanak, fűmű viaszal, kenkököl meg rakak, az kőnkönet meg gutak (Cseng: Jer. 14). Fenyő viasszal megőssed az bárkát belől (MA: Bibl. I.6). Az ki illeti az fenyő viasz megundokéttatik az miatt (Zvon: Post. II.b.439). Az városnak végűen vadnak fenyő viasz és szurok házak, melyceek az háiokat szokták megk kenni (Czomb: Utleir. 65).

fenyőviaszos: [piceus; pech-]. Kiknek mezeiee fenyő viaszoz hántoeckal és hamuval el fedeztetve fekszie (Kár: Bibl. I.455b). Az predikálló szée kőz fűből, fenyőviaszos deszkákából czinalta tott (MA: Scult. 748).

kalács-viasz: cerea massa circularis; wachs in einen irl kel geschmolzen PPB.

peccsétlő-viasz: Iberica cera. epistolaris cera; siegelwachs PPB

spanyol-viasz: cera Hispanica, cera miniatula; spanisches wachs PPB. Az akkori időben kevés keleti volt az spanyol viasznak (Monlörk XL360). Jóllehet az úrnak volt intulálva, spanior viasszal volt pecsételve, ki levele volt, nem tudhatja (TörtT.² I.561).

Viaszos: cerosus C. ceratus MA. cereus Otr: OrigHung. II.249. voll wachs PPB. A régies viaszos táblácskákon írnia vala (Com: Jan. 207). Bő kért a gazda segosvári ejteles viaszos szép új kupát (Mon: Irók XL325). Mikor valaki útra ment, ott konyha-szekér nem volt, hanem az szolgánál viaszos palaczk bor (361).

Viaszoz: cero MAL. wachsen PPB.

még-viaszoz: cero, incero C.

Viaszozás: ceratura MAL. PPBL.

VICE, VICÉ: [vicarius; stellvertreter]. Vitzé-komornyik: proquaestor; vitzé hadnagy, leltám: subcenturio; vitzé porkoláb, vitzé gondviselő: subcurator PPBL. Dobó, ki vicevájda vala (Monlörk III.99). Titkon való vicehadnagyd is legyen, hogy ne legyen fogyatkozásod (Nád: Lev. 13). Második avagy vice szerződés (Uzoni: Dáv. 130). Zepes varmegeben wychee jszpannak és nemes wraynak adassék e leuel (RMNy. II.36). Ez leuel adassék Zychy István vramnak vice kapitannak (LevT. I.73). Nem pápák, nem vicék által igazgattya a Christus az ecclesiát. hanem egyházi szolgák által (Matkó: BCsák. 175). A tatároknak főfejedelmek Batthus vala, ennek viceje Bochetor vala (Pethő: Krón. 53). Radai András Pest Pilis Solt vármegyének viceispánnya (MonTME. I.196). A fejedelmek minden dolgokat az ő vicéjek által viselnek (Teleki: FLÉL. 171). Az pápa az ő tárgyér nyálói által a Christus vicejeinek kezdte magát hirdetni (Vár: Szöv. 3). Utazásunk alkalmatosságával mindenkor a vicéjek közül egyet a statiókra előrekiüljenek (TörtT.² I.165). Commendáltattam Thurzó Györgyhöz inasól és ottan hamar vice-komornyikjává tett szegén uram (IV.981). Moyses mintegy vice isten az Izrael népet Egyiptusnak kemény rabságából kiszabadította (Hly: Préd. L63). Nyárádi jó kapitány, Borsod gyalogival van, az viceje úgyis gömörvármegyei: Sándor György (Bercs: Lev. 148). Nem jó mindent a cselédre és vice gondviselőre bízni (Fal: NA. 192). Eme tepnap gomba, a vice-vicesecretarius azt mondá: Lesz gondunk reá (204).

VICEK [vitsek Nom. 103]: colymbus MA. wichtel Nom. 103. fischteich PPB. schleich Adámi.

VICSORÍT: [dentes nudo]; die zähne blecken Adámi.

el-vicsorít: ∞ Ki siratja bátyát, ki tépi szakállát, ki el-vicsorítja fogát s pittyet állát (Kónyi: HRom. 187).

ki-vicsorít: ∞ Oly zokogva síra, hogy azt gondolta volna, a ki tudós benne, hogy Favorita névű ebtskéje ki vitsorítván kis fejr fogait, a balálnak árnyékában alkonyodott légyen (Fal: NA. 131).

Vicsorítás: [nudatio dentium; das blecken der zähne]. Ellenünk való fogatok vicsorítására ingherlenétek (Bal: Cslsk. 34). Az eb vicsorítással agyarkodik (Com: Jan. 36).

ajak-vicsorítás: svavium *valgum PPBL.

VICSOROD-IK: [restingvo dentes; die zähne fletschen]. Nézhetdsz amoda a palotába, mint esküszik egyik, hogy az előtte való személynek mosolygó arcája teljes paradicsom; penig talán maikor feledtében egyet vicsorodik, gyomort kever (Fal: NE. 29).

még-vicsorodik: ∞ Gyakorta egy bolond olyat kezd, hogy hatvan papnak is meg vicsorodik az foga belé (Szeg: Theoph. 39).

VICSOROG: [dentes monstro; die zähne zeigen]. Minden elben [így] akadou [így] vitsorgó ember: Democriticus homo (Kisv: Adag. 111).

VÍD: laetus MA. fröhlich PPB. lustig Adámi.

Vidálság: [laetitia; fröhlichkeit]. Az vyg zyw az belsew elmenek ekességeet orchayanak vydalsagauul kyvev meg mutagya vala (DomC. 42).

Vidám: blandus NémGl. 96. 285. hilaris, alacer C. laetus, strenuus MA. frisch, froh, fröhlich PPB. Vidám elevenség: alacritas C. Jelenek zent Anthal az hayonak vytorlaya felet nagy zeep vydam zyuel (ÉrdyC. 314b). Minnyájan meg vygaztalasth, istenben vydam zyveth vegyenek (Kónyi: SzPál. 179). A vidám elméidneec szünetlen lakodalma vagyon (Kár: Bibl. I.611). Az közlésre vidámok: faciles communicare (Fél: Bibl. II.115). Lovainak zabolai vas lántzok voltak, az lovaknak nagy esiatlan vidám voltak miatt (MA: SB. 253). A vidámoc között komor kedvű ne légy (Com: Jan. 203). Mikor vidám oreztát mutatok, azt tudnád, hogy jól folynak dolgaim (Hall: Patizs. Előb. 8). A németek az ő lovaiknak farkát el szokták vala metélui, hogy ezzel a lovak vidámabbak lésznek (Misk: VKert. 111). Ha az elme nem vidám és nem tsendes, a test is ahoz alkalmaztatja magát (Mik: TörL. 112). Némely úrfiak vidám ábrázattyok, deli termetek kimutattyák, kik s miűmfiek legyenek (Fal: NE. 11). Nintsen oly egybeveszett akadékos galiba, a melyből a vidám elnék ki nem tudnauak feselni (Fal: UE. 395).

Vidáman: hilare C. hilariter, alacriter MA. fröhlich, aufgemuntert PPB.

Vidámit: oblecto C. hilaro MA. erfreuen PPB. Szent írásból vett keresztény vigasztalásokkal tartozunk a szomorúakat vidámitani (Pázm: Préd. 46). Özvegyiségének vidámitója (Szathm: Cent. 95). Az szép nap ő szép harmattyával vidámétá világot ékes voltával (Zrinyi. 164). Az okos jóakarónk gyakorta elosztja gondjainkat és vidámit (Fal: UE. 445). A barátság sokképen való vidámitója lelkünknek a jóban (446).

még-vidámit: laeta, laetifico, hilaro C. exhilaro MA. erfreuen, fröhlich machen PPB. Temtez fyweth emberi zolgalatra, hogy megvidamoytana ő orchayath olayba (KeszthC. 275). Az vidám elme meg vidamittya az ortzát (Kár: Bibl. I.611). Meg vidamet az Christus kereszt (Mon: KépT. 233). Szomorodtakat megvidáméttya (Mad: Evang. 115). Ifjú ortzával mindent megvidámit, ő földből virágot szépségével indit (Zrinyi. I.136). Vidámich meg emberi szívédet, duplázd meg utollyán nagy vitézségedet (II.85). A megvidámitó uap is jaj hova lött, folyókben bujdosik, mert öröme elkölt (Thaly: Adal. 1.73).

Vidámitás: [laetificatio; erfreuung]. Egy setét bűdös rejtekbe rekesztetünk, mellybe nem juthat semmi kedves ételek, italok vidámitása (Pázm: Préd. 67).

Vidámképpen: [laete; freudig]. De könyve asszonyinak rajta nem csordúla és nagy vidámképen gyermekét felvéve (RMK. II.38).

Vidámkod-ik: [laetor; sich freuen]. Giőuörköduen örvendez és vidámkodic (Pécsi: Ágost. 174).

Vidámod-ik: [sanor; geuesen]. Pálnac őuecző kezkenőitől betegce gyogitluc és vidámodnac vala (Mon: KépT. 68). Vidámogyék lelked, gyogyuly meg az én igralmasságomnak őrnyességében (Pázm: KT. 276).

még-vidámodik: *redintegro animum PPBL. [von freude erfüllt werden]. Ez bir halván az egész pokol, szokatlan örömmel be telnéiek és meg vidámodnéiek (Lép: PTük. I.349). Mind addig életem el ne foggyon, valameddig lelkem meg nem vidámodik (Tarn: Bar. 18).

Vidámodon: [hilaris; froh]. Tegnap jó egészségben elég vidámodon ment el (TörtT. XV.237).

Vidámság: hilaritas, hilaritas C. alacritas MA. freudigkeit, fröhlichkeit PPB. Ez zent atyának ev orchayaban kyfenleneek az vydahmsag myndenkoron (DomC. 43). Zomorváltaknak keez vydahmsagok (Thevrc. 276). A vidámság a kedves dolognak megítéléséből származik (ACseré: Enc. 162). Nincz szélben sem az lángban oly vidámság, gyorsaság, mint vagyon abban (Zrinyi I.22). Könnyen meg-esmerhetni, kinek vagyon esze, az ábrázattáról, a természetéről, a vidámságáról (II.193). Semmi vidámságom bizony nagyobb nincs, minthogy Kedet egészséggel láthassam (TörtT.² I.196). A böcsületes nemes embernek ékessége nem a cifra ruha, hanem a jeles vidámság (Fal: NE. 30).

Vidámságos: [laetus; freudig]. Ha vidámságos az meg nyert szabadulás, menyirel eleueneb az szabadság (Pécsi: Ágost. 178).

1. [Vidámul]

föl-vidámul: [laetitia afficior; fröhlich werden]. Az ő diczeretire, áldására és szeretetire felszerkenűnc és felvidámulunk (MA: Tau. 167).

még-vidámul: [laetitia afficior; freudig werden]. A kinek tiszta és egészséges szeme vagyon, meg-vidámul, ha világosságot lát (Pázm: Préd. 186). Hadd vidámullyon meg az én szívem (MA: Bibl. V.57). Meg vidámul a mindgyárt reá, mert az őrm testét lelkét nagy sebességgel elfutá (Fal: NA. 150).

mégvidámulás: [hilaritas; fröhlichkeit]. Az ember az előbbeni őrmöt és megvidámulást igen könnyen elfeledheti (MA: SB. 25).

2. Vidámul: alacriter MA. fröhlich, frisch PPB.

Vidit: [mulceo, consolor; trösten]. Christus az ő kiontatott vérének hitből való emlékeztetene általa vigasztalja, vidítja és erősíti az mi lelkeinket (MA: Scult. 59). Gyermekek immár elhagyom, Annát s Klárát nem viditom s nem vigasztalom (TörtT.² I.350). Elméd vidítsd, tested nyugodalmot végyen, későn s idő előtt ebéd ne légyen (Felv: SchSal. 3). Vidit, hogy el ne lankadjunk, szomorít, hogy el ne bizzuk magunkat (Fal: SzE. 559).

Vidul: hilaresco MA. fröhlich werden PPB. Kemennek vasát le téven s annak nagy terhetől szabadossan levén vidúlt vala szíve (GyöngyD: KJ. 465). Vidúl is, épül is a beszédből, kényednek is, eszednek is adj benne (Fal: UE.368). Ezt még a pogány-is tsűlképpen vidulta (Kónyi: IIRom. 17). A Jezusban viduljunk (31). Midőn árhattam néktek, azt vidúltam (76).

föl-vidul: [disserenor; sich aufheitern]. Talám az üdő fel-fordúl, katona-csillag felvidul, szerencséje is meg fordul, abrakot akkor nem koldul (Thaly: Adal. I.245).

még-vidul: hilaresco, laetificor C. fröhlich werden, sich freuen PPB. A keges zsynek az orgona zonak bangos zengesere meg vidulnac es az megnomoroedoth zsynek meg ervendőznek (NagyszC. 116). Meg wydwlok on ydwezeytembe, esenok nemzetek az weze-delembe (KulesC. 14). Meg wydwla een zyweem een ydwezeytembe, een yneklek wrnak (29). Rajta az jó királ igen megvidula (RMK. III.30). Ezen igen megvidulának, szigetiék nagy hálikat adának (VI.142). Az megáldott bor által az test megvidul (MA: Scult. 59). Én is megviduloc lát azon (Czegl: Japh. 22). Lelkem megviduljon, bűnre ne bóduljon alkámi nyalánk okból (Benitzki: Ritu. 32). Mikor a szép tavaszi napok elő jűnek, az elme is meg-ijűl, meg-vidul (Tof: Zsolt. 590). Hogy egy szeléndek akad ott szememben, azon meg-vidulok láborúlt szívemben (GyöngyD: Cnp. 589). Közükben menetelennel megvidulának, öszvegyilyűnek mindnyáján (Ikeres: Lev. 271). 271). El-mehet ugyan néha

sétálni, magát s másokat mulatni a meg vidúlt elme, de jobbára otthon maradjon (Fal: UE. 405). Megvidul ellenséged, hogy rajtad esett (471). Az új híren Zrinyi feletle meg-vidult (Kónyi: IIRom. 112). Lassankén meg vidult (Kónyi: Vall. 4).

még-vidulás: [solatium; tröstung]. Az megfáratnac meg-vidulást akar adni (MA: Scult. 1034).

Vidulás: solamen MA. trost PPB. Innét vagyon szíve egy kis vidulásban, nem tágt másképpen a búslakodásban (GyöngyD: KJ. 412).

VIDÉK: paroecia, tractus, districtus, territorium, vicinia MA. nachbarschaft PPB. [gend, umgend]. A zel minden videce fu (BécsiC. 115). El foglalá mind az három vég várast és nagy kárt tén mind az vidégen (Helt: Krón. 192b). De hituán póroc laknak itt e vidégbe, hogy sem kankorikot sem vedret szörőzne mellje (Helt: Mes. 371). Vidégről jűnek némőly vargák és tímárok, czéhmeštűrt nem keresik, csak az magok kényén dolgoznak (Mon: TME. I.311). Kő-vár védékét szépen igazgattya (Nógr: IdOk. Eöb.9).

Vidékes: [alienus; fremd]. Királyi méltóságokban is nagy érdemű tulajdonság a kegyelmesség, mert ezzel sok sziveket, sok vidékes nemzetségeket édesítenek magokhoz (Fal: UE. 382).

Vidéki: **1)** exoticus MA. fremd PPB. Idegen ember auag vydekj idegen földön termet auag widekj bort be ne hozbasson (RMNy. II.1). **2)** qui est ex alia vicinia MA. antermini; aus einer andern gegend, die an den gränzen wohnen PPB. Jar-e arra az ev erdeien walo makra widekyeknek es zonzed falwnak dzyzo barmok (RMNy. II.288). A bethlehemből s vidéki gyermekeket le-vágtatá (Nán: SzóTitka 13).

Vidékség: **1)** loca circumjacentia; umgend]. El küld a környék vidékségre minden fel bizonyos hírt tudni (Bartha: Krón. 22). **2)** [exterae nationes; ausland]. Ember érette, a ki hírében kissebedett bazája ügye mellett felszerkenűnc a rutalmazó vidékséget igyenes, emberséges erköltsivel meghazuttolja (Fal: UE. 367). Már nem titok, tudja minden helység, nyilván emlegeti az egész vidékség (Fal: Vers. 904).

VIDRA: lutra C. castor, fiber MA. bieber PPB. Lassatok, hogy vydra ne essék kezytekbess (LevT. I.154). A vízben és szárazon élő állatok ezek: vidra, hód, béka (Com: Jan. 40). Vagion vidrabeer (RadvCsál. II.103). A vidra a hódhoz hasonló állat (Misk: VKort. 244). A vidra a víz szélén való fikat az ő erős fogaival belől kivési (214).

VIG: **1)** laetus, hilaris C. MA. fröhlich, lustig PPB. Vig korában valakit birtelen megszorítani: frigida aqua forwentem ollam aspergere MA. Nem volnek en frater minor, ha vig orezaual el nem zenuednem (VirgC. 67). Atyánk vgy orchaul monda nekyl: Ne zomoroegyatok meg (DomC. 83). Vyg ember, ky yrgalmas (KeszathC. 311). Rajta mind az hajdók nagy vigak valának (RMK. 63). Örömmel mentek a gyalázatokra és jószágok ragadományát vig ortzával nézték (Pázm: Préd. 265). Vig szívó ember: homo laetus corde (MA: Bibl. II.20). Vig kedvet is vett az bortul (MA: SB. 26). Vig szível adakozó (Com: Jan. 188). Soha el nem veszed az én vig kedvemet, neveled öránként gyönyörűségemet (Zrinyi I.47). Vig színre fordítja setét öltözetét (Orczy: KöltSz. 204). **2)** [recens; frisch]. Vig olayjal meg kenett tégedet (MA: Bibl. V.22).

Vigad: laetor, exulto, grator, júbilo, ovo, gestio, plaudor C. sich freuen PPB. Vigadok, vigan mulatom magamat: delector, distrahore se; sich erfreuen, ergötzen WF. Vigadónk ő benne, ki vralkodik ő tehetségen őrkke (AporC. 12). Te isten meg elevenítez minket és te neped vigad te benned (40). Kezeidnek művelkedetiben vigadott (52). Wvűlűk, vigadok és

győniwrkwdm abba, mikor engem fel magaztatnak (VirgC. 67). Kel enekem vigadom és győniwrkwdm iduőségembe (67). Ott az zent angyalokkal erwne és vygadua (ÉrdyC. 204b). Krisztus nekünk példát úgy hagyta, hogy mi is feltámadjunk, véle össze vigadjunk (RMK. II.132). Ily nagy nyereségnek igón vigadának (III.89). Vigadgy az wrba (Helt: VigK. 66). Ha nyárba hínokottál és vigattál, eregy el mostan is (Helt: Mes. 217). Vigado napokat talaloc (Tel: Fél. 24). Abrahám az ti attiatok ezt az én napomat latta és vigadot (Fél: Bibl. I.155). Ottan az angyalok téged készen várnak, veled együtt örökkén vigadni fognak (Zrinyi I.40). Az az isten, kinél vigattok, mast hosznb útát hagyott nekem és próbálást (67).

még-vigad: ∞ Vram öröktől fogra te ítéletidről emlekezem és meg vigadek (DöbrC. 61).

Vigadalom: [laetitia; fröhlichkeit]. Oh kíváncsot halál, mely kaput nyit az embernek a menyői vigadalomra (Czegl: Aqu. 42). Egybe kapnak innen a vigadalom, túl a fájdalom, a böcsület és szégyenvallás (Fal: UE. 448).

Vigadas: exultatio, ovatio C. freude, frohlockung PPB. Tetzet az istennek ez temporálás, hogy bűn nélkül ne lenne az vigadás (MA: SB. 25).

Vigadó: laetans, gestiens C. gaudens, exultans MA. fröhlich, der sich freuet PPB. Vigado, tombolo Arnon (MA: Bibl. Magy. 1).

Vigadoz: laetor, gaudeo MA. sich freuen PPB. Mindnyáian Jerusálembé gyűlnen vigadozának az Izraelnek wrának rendete szerint (Kár: Bibl. I.454). Palotában laktak, frissen öltöztek, kedvekre tántoltak, vigadozva éltek (Pázm: Préd. 23). Győzedelmen vigadoztoc (MA: Bibl. V.28). Mestere meg írja, miként nódicsák egymást efféle vigadozó életre (MA: SB. 8). Nagy vigassággal vigadozol (Szok: Bals. 192). Csendes nyugtában vigadozik lelkiünk (Fal: NA. 186). A kik nyugot szívvel égne, a tudatlanok örömevel vigadoznak (Fal: UE. 495). Ki sokan vigadoznak ma és holnap a halál nyilába akadnak (Fal: SzE. 530).

Vigadozás: [laetitia, exultatio; freude, fröhlichkeit]. Az Nabal öröme, vigadozása-is mint szotatt legyen meg, az historia megmutattya (MA: SB. 26). El jön az az idő, mikor ez az istentelen vigadozás keserves sirásra és fogcsikorgatásra fordúl (Fal: NE. 53). Nagyobb ott fenn az öröm, vigadozás, hogysen itt alatt (Fal: BE. 540).

Vigan: gratulabundus NémGl. 250. laete, laetanter, alacriter C. hilare, hilariter MA. fröhlich, freudig PPB. Vigan hallá László király menését (Valk: Gen. 18). Szél mentében vigan elmennek az baióval (MA: SB. 73). Ád is isten embernek jokat s-élni-is enged neki azockal vigan (Zvon: Post. II.190). Nagy vigan Alecto el tűnik ott mindgyárt, mert látá, haragra gyűjtotta Szulimánt (Zrinyi I.14). Vannak némelly őstől maradtó vétkék, melyeket felkapván a szomszéd országok magok között vigan gyalázzák (Fal: UE. 367).

Vigaság, vigasság, vigság: laetitia, laetitudo, hilaritudo C. hilaritas MA. freude, fröhlichkeit, ergötzlichkeit PPB. Ki pótolni a kis vigasgot szomorúsággal: laetitia maerore pensare PPB. Halatlanságnak ewltetzyvel és wygaságnak dwezewsegeweel kewnyekewzen (ÉrsC. 336b). Leszen örömed és vigasságod (Helt: UT. 02). A gubernator Rátz országon által tere és nagy vigassággal viszza idue Budában (Helt: Krón. 986). Ki mondhatatlan vigaságok leszen azon, hogy penitentiazt tartottok (Pázm: Préd. 16). Ezeken a napokon a menyegzők vigaságát tilalmazza az anya-szent-egy-láz (77). Vigaság tevő szerszámok: tympana laetitia (MA: Bibl. I.262). Ez adventnec, elővetelnec vigasága czelekezi (MA: Scult. 12). Szaggatnak minden erejek-

kel az testi gyönyörűsége, örvendezésre, vigságra (MA: SB. 4). Repeső vighasagha (Bal: Epin. 3). Innet van a vigság, örvendezés, öröm, gyönyörűség (Com: Jan. 68). Vigasság szerző édes italok (111). Az te szíved énnékem vigasság, ne kívánd, hogy ettől fosztassam mostanság (Zrinyi I.151). Egy ideig szenved a tűró és azután vigasság az fizetése (Hall: Paizs. 16). Ez által vigasságra emeljük a szívét, mely szomorúságra hajlott most (GyöngyD: Char. 349). A szentséges Mária őtet az egész világ-nak örömére és vigaságára szülte (Ily: Préd. 552). Sereggel árnylyák s kinállyák magokat a sokféle vigaságok (Fal: NE. 26).

Vigaságos, vigasságos: [laetus; freudig]. Mű vigasagos eneket éneclénc tū nectec és nēm zőkétéc (MünchC. 33). Te íteletid vigasagosok (AporC. 88). Zolnak az iwundō vigsagos bodogsagrol (VirgC. 98). Marianak vigasagos tamadagya (CornC. 13). Az wr isten a szomorúsagos esetinec vigsagos veget adgya (Helt: Bibl. I.f2). Nagy vigassagos eneketek mondottanac (Pécsi: SzűkK. 53). Vigasságosból szomorúá temi (Decsi: Adag. 322). Vigaságos örömökkal jutalmazza-e ellenségeknek gonoszságát (Pázm: Préd. 23). Jussan eszünkbe, mely gazdag vendégséggel, mely vigaságos örömmel fogadá (180). Mikor kísért-then busongunc bűneinc miatt, ottan az szent léleknek íhléséből támad vigasságos gondolat (MA: Scult. 573). A vigasságosokat örömesben halljuk, hogy nem mint a szomorúakat (Mad: Evang. 10). Ott mindenek vigaságosok és gyönyörűséggel tellyesek lesznek (749). Megváltók születésével nekünk vigaságos nussikát rendel (Ily: Préd. I.19).

Vigaszt [?] [solatium; trost]. Lón nagy vigasa ott az Abrahamnac (Born: Ének. 343).

Vigaszt-ik: [laetor; sich freuen]. Mast vigasztik minden az kikeleti nép, csak az én örööm te miáttad nem ép (Zrinyi II.100).

még-vigasztik: 1) [sanor; genesen]. Meglele a betegeth tekeltest megvigasztat (EhrC. 14). Vram monő éac igeddel es megvigasztik az en gyermekem (MünchC. 27). Ha en éac ő ruha-iat illetend, megvigazom (29). Valakic ő ruhaianac peremet illetve, meguigasztanac (42). Legottan meg aza ő ver-nec for-rasa, mert megvigasztott a éapástól (79). Jőttec uala, hog bal-gatnac őtet es megvigasztanac ő leletezetetől (120). A corsagbol ezeent orvossaggal megvigaszt (NádC. 15). Az meg gyógyvlas-nak jo tetele zvetlen kerettetyk vala; mynek élevte az ve-bernyek el vegezetenek, tekelterseggel meg vygazzeek (MargL. 171). Ha valakinec husa bören kelevny leszen és ismét meg-vigasztik (Helt: Bibl. I.DDd2). A betegökre kezelet vettic es megvigasztanac (Helt: UT. 0). Valami bárány fagynt ereszte a sebbe és ottan megvigasztic (Helt: Mes. 108). Mikor az ló futtában megbetegül, amac az file közet és szeme közet végy vért és meg vigasztic (Cis. 03). Ő sebei által vigasztunc mi meg (Sip: VigK. XXII). Ha fejed s homlokod fáj nap hevsigétül, rak szemed gyakran kend meg s meg vigasztik ettől (Felv: SchSal. 24). 2) [servo; verwahren]. Az mindenbató úr isten vigassza meg Kdet és adjon Kd felől minden jó hirt hallanom (Nád: Lev. 111). Isten tartsa és vigassza meg Kdet minden javával (124).

Vigasztás: [sanatio; heilung]. Haluan az emberek ez az beteg vygazasat, az frater Rufennak nagy tyztességet teznek-uala (EhrC. 60).

Vigasztatatlan: [insanabilis; unheilbar]. Wygaztatanlan betegsyg (Verb: Verb. 190).

Vigaszt: [sano; heilen]. Ki vigaszt tőredelmes zűndeket (AporC. 119). Ő vigasto Jesus, hol vanna ate írgalmassaguid (NagyszC. 192). Nem vagyoc vigasztó, mert ninc az en hazam-nal kenyér, sem ruha (Helt: Bibl. IV.15). Illic-e szombat napon vigasztani: licet sabbatis curare (Helt: UT. c7).

mög-vigaszt: ∞ Vr ysten yohabely teredelmesegett meg vigaszt (EhrC. 72). Mikor meg akarnam vigasztanom Isrlt, megjelentet Elfráimnac hamissága (BécsiC. 189). Megvigasztom ő törődelmeket es akaratommal zeretem őket (200). Monda neki Is: En elmegés es megvigasztom őtet (MünchC. 27). Tartac vala az irastudoc es a leualtac, ha zombaton megvigasztana, hog leluoc boonan meguadolui őtet (120). A hűnőskönc sebeit megvigasztanam (NagyszC. 49). Sebeit megvigasztangá (226). Wygast meg engemeth uram: sana me domine (KulesC. 8). Meg wygasta ewket: sanavit eos (Pesti: NTest. 7). Az kowael azt monda, hogy az lowat ő hamar meg vygasztana (LevT. 167). O wr isten, vigaszt meg őttet (Helt: Bibl. I.VVv). A beteges aszszany embert szeme előtt meg vigasztá (Tel: Evang. II.960). Minekelőtte mást gyogyitanál, annac előtte temagadat vigaszt meg (JesSir. E7).

Vigasztal: solor, consolor C. laetifico MA. trösten, fröhlich machen PPB. Zomoruakat nem vygasztaltam (VirgC. 11) Zerelmevel vigasztaltatnak (DomC. 41). Zeep zowal vygasztaltuy (ErdyC. 592b). Kezde a töb zűzeknek halalokrol őtet vigasztaltia íg, hog őtet maganak hazasul venne (KazC. 165). Vigasztaltyn kedig eucl, hogy (Helt: Bibl. I.g2). Idesden vigasztaltyn (Helt: VigK. 72). Az nénye vigasztalni ez iőt vala (Yalk: Gen. 29). Az héres szolga esztendejének végével vigasztaltyn magát, mikor jutalmat remény (Lép: FTük. 240). Egy-mást ezzel vigasztaltuyk (Mad: Evang. 159). A leanyok-is sokat vigasztaltuyák, intik-is, mihelyen keserűsét halluyák (GyöngyD: Char. 350). Ne csak vigasztaltuyk a társaságot helyes beszéddel, hanem figyelemzéssel is megbecsűljük (Fal: NA. 188). Töle függ, hogy paradicsommal vigasztaljon, vagy pokollal kinozzon (Fal: UE. 495).

ki-vigasztal: ∞ Ha mikor jól alutt, kivigasztalta magát, tart jó kedvében (Fal: UE. 484).

mög-vigasztal: exilaro C. consolor MA. trösten, fröhlich machen PPB. Ő gonossagokban megvigasztaltac kiralt és ő huzagsagokban a fejedelmeket (BécsiC. 189). Te vram segöllettel engemet és meg vigasztaltac engemet (AporC. 42). Az ő keserűségös faydalmaun tegedet megvigasztaltua (NagyszC. 12). Vrnak ygasag meg vygasztaltuak zynueketh (KulesC. 35). Banom, az aran forinthot bog el walthottad, de es meg wigasztaltal (LevT. 127). Rachel nem akara meg vigasztaltatni (Fél: Bibl. 13). Hasznos szolgálatlalt őket megvigasztaltván intő zálagot hagyunk szivekben, hogy el ne felejtseken (Fal: UE. 428). Megvigasztalta három ezer forintból álló pensival (Fal: TE. 726).

mögvigasztalhatatlan: inconsolabilis C.

Vigasztalás: 1) solamen, solatium, consolatio C. MA. tröst PPB. Aggyad myneken az ew zenthseges vizaghtalásáról erewlnenik (WinklC. 37). Meg ne foztatneek az ew remen-séggel fogantatot fyanak vygastalasatwl (DomC. 34). Szol a Christus Jesusról, hogy elő minden poganoknakac vigasztalására (Helt: Bibl. I.b). A szennedettesseggenc és a vigasztalásnac ado istene adgya tűnektec, hogy vgyan egyet ertsotec kösztetec (Helt: UT. s2). Az atya istennek áldását, oltalmát, vizaghtalását kívánom szivem szerint (MA: Scult. Előb. 3). Hogy a vén atya-is vizaghtalást végyen, nem bánnya, ha vélek az ifjú elmégyen (GyöngyD: Char. 396). Jó szót szőlla és vigasztalást felele (Csúzi: Sip. 472). A magyar nemzetnek abból származott öröme és vizaghtalása (Bíró: Préd. C2b). Az elme-béli vizaghtalások tágtituyák a magában meg szorult értelmet (Fal: NE. 20). Nem nagy vizaghtalás-e ő rövid életet nem felettébb kedvelni (Fal: NA. 161). Egy tsepyi mennyei vizaghtalás többet ér tengornyai sok egyéb örömmel (Fal: Szé. 513). 2) [sanatio; heilung]. Vala vrnac tohetsege betegceuec vizaghtalásocra (MünchC. 118).

Vigasztalásos: [laetus; freudig]. Vigasztalásos meg-tapasztalása vagon ott a szent meg-változásnak (MHeg: Toszl. I.106).

Vigasztalat: [laetitia; freude]. Te vizaghtalatid meg vizaghtaltac en lelkemet (AporC. 55). Ki hozot tf reiatoc gonozokat, ő es esmeg hoz tfnektec öröc vizaghtalatot, örüendeczeket (BécsiC. 108). Vizaghtalat elreitetet en zemeimtl (200).

Vigasztalhatatlan: inconsolabilis MA. untröstlich PPB.

Vigasztalhatatlanképpen: inconsolabiliter C.

Vigasztalhatatlanul: inconsolabiliter MA. untröstlicher-weise PPB.

Vigasztaló: consolatorius, paracletus, consolator C. solator MA. tröster PPB. Légy emekem vizaghtalom és istenné közbe szollom (ThewrC. 182. Helt: Bibl. Id2). Oly igen meg szorúl és rettögésre int, hogy menyből az atya isten küld vizaghtaló augyalt neki (Kules: Evang. 253). Vizaghtalo avagy provocator: paracletus seu patronus (Com: Jan. 134). Az latornak az ő példája nem követő, hanem vizaghtaló példa (Réd. Tem. 15). Tele után vizaghtaló tavaszát várhatja (Fal: BE. 628).

Vigasztalóság: [consolatio; tröstung]. Küldetik még ma is tanítóásra, vizaghtalóságra és újjászülőségre (GKat: Titk. 219).

VIGÁLY: [hilaris; heiter?]. Illyen drága erkölcsű nagy fejedelemnek ne esudálljad, hogy e vigály munkámat ajánlot tam (Czepl: Dág. Előb. 34).

VIGYÁZ: vigilo, excubo, luebro C. speenior MA. wachen anspähen PPB. Szorgalmasan vigyázok: invigilo; mindenko vigyázok: per vigilo C. Ez iduesseges bevcheseguek tanolsagaban neeg eztendeyg vigyaza (DomC. 8). Menden lőleknkel az ő vrat zeretődőn es vizagzuu megh tartani(TelC. 156). Az wr isten mindenekről gondot vigyáz (Helt: Bibl. I.J). Felele a kakas: Fel serkőntem őket, hogy vigyazzanak a oruoc ellen (Helt: Mes. 375). Vigyazzunk az ő eljövetele eleib (Tel. Evang. 130). Sokat vigyaznak a bor mellett és azért a töb bűnösöknél beneb aiandekra meltoe (180). Az ő nyájo mellett eijel őrizuen vigyaznanac (Born: Ének. 13). Szállot várban veszedelmes az bátorságes álom, mikor kivül vigyáz a ellenség (Vás: CanCath. 107). Ne szollétsoe, mert az szollétatlan is vigyáz (Zvon: Post. 1522b). Vigyázva járjon szolgád, Putnokon avagy Szendrőben későroket kérjen (RákGy: Lev. 142). Az itélő bironac az egyenes igasságra gondgya légyen, vigyáz zon (Com: Jan. 134). Magok személyek szerint a várat vigyázák (Zrinyi. 191). Bizonyos szin alatt a többit ott hagygyák vigyázva legyenek, még meg-térnek, mondgyák (GyöngyD: MN. 54). Nem nyugszik, sem vigyáz, csak fetreng ágyában (Gyöngy. KJ. 9). Már ezen hadaknak hirivel kell szombatra vigyázni (Bercs: Lev. 342). Pusztaságod, ha vigyázod, nincs egy ép lá tizlen (Thaly: Adal. II.124). Mindent kezére adni a vice gazdának s uána nem vigyázni nagy vétek (Fal: NE. 24). Mine előtte beszédhez keszgyűnk, sikos és ártalmas nyelvűnkre vigyázunk (Fal: NA. 187). A bölts vigyázva közb magát, vigyázv lisen (Fal: UE. 479).

[Szólások]. Isten en istenem, te hoziad vilagbol vigyázol (AporC. 8). Istepem, te hozzád vigyázok (Bíró: Any. 141). Erősen vigyáz azon, hogy valakilhez miképpen férhesse (MA: Scult. 207). Vigyáz magadra: hüte dich (Adami SprachK. 714). Ehen marad hajnd, ha magadra nem vigyáz (Pázm: Préd. 309). A kinek ellenségi vannak, szemesben jár és inkább vigyáz magára (126). Senki megakarván sebesiten nem mongya. vizyáz magadra (Illy: Préd. II.494). Kegyelme uram az Christusért vigyázzon Nagyságod magára (Bercs: Lev. 362). Állapatunkat vigyázzoc serénységgel (Zvon Post. 1331).

közbe-vigyáz: intervigilo C.

még-vigyáz: [avimam attendo; beachten, acht haben]. Minden kordély-lében meg ne induljon, az ellenségnek az alatt másutt tehető irruptióját meg vigyázza (Bercs: Lev. 330. 338). Meg vigyáznak, megbűsösülnek bennünket, ha érdemes tisztságra lépén való érdemesen viseljék (Fal: UE. 428). Meg vigyázza magát s ellenségét, hogy se belől se kívől kárt ne valljon (445). Őket látván magát jobban meg vigyázza és példájokból okúl (466).

reá-vigyáz: 1) observo C. [beobachten]. Szolnokra is reávigyázlatna s dirigálhatná az egész hadakat ottan (Bercs: Lev. 343). 2) [caveo; acht geben]. Reá-vigyázni, hogy valami áll utakon el-ne szaladhassanak: hominum exitus occultos *asser-vare PPBl. Onas fázékban rakjad, reá vigyázz, hogy el ne dőljön (Radv: Szak. 95). Főzd meg erősen a tűznél, de reá vigyázz, hogy meg ne pergelődjék az vajban (208).

reávigyázás: observatio C.

Vigyázás: 1) vigilantia, excubitus, excubatio, insomnia, vigilia, excubiae, custodia C. das wachen, wache PPB. Vigyázással megszerezni: elcubro; éjjeli vigyázás: lucubratio; sok ideig való vigyázás: pervigilium; szüntelen vigyázás: pervigilatio C. Az en munkamoth és vigyázasomoth az en ragalmazomtól megh tereza (Konj: SzPál. 13). Vigyazuon meg őrizzéc az ő es az egész közenségnec vigyázást a bizonságtétel satora előtt (Helt: Bibl. 100o2). Az étszakának negiedik vigyázásakor: quarta vigilia noctis (Fél: Bibl. 124). Vak vigyázás: caeca speculatio (Decsi: Adag. 57). Ezek a rettenetes szók, mind étele, itala, mind álma, vigyázása, mind egyéb akár-minémű foglalatossága között mindenkor fülében zengettek (Pázm: Préd. 7). Ha a vigyázás álommal, az álom vigyázással nem orvosoltatik, megöli az embert (69). Pásztorok-is valának azon tartományban, vigyázván és őrizvén éjjeli vigyázásokkal nyájokat (97). Az aya-szent-egy-báz vigyázása meg-torkolta és zabolázta ezeknek vak-mérségét (717). Fel-kehvén, vigyázásodnak elein dícsírd az istent (Pázm: Imáds. 86). Meg dichire őket, hogy az szer noha egyebeknek adott volna, de mindazonáltal az vigyázásban meg maradtanak volna (Fórró: Curt. 479). Szent Pál levelei megmutatták, hogy mienk volt ő és Bulgáriában szer te széllyel az ő vigyázása alatt levő ecclesiák (Szatin: Dom. Előb. 14). Ezek kapu fölött vigyázásban voltak (Zrinyi 1155). Zrinyi Miklós vigyázásban állá (1112). Kildöttem embereimet az angliai követ vigyázására (MonIrók XV.5). Étszakákat vigyázásban töltött (Tarn: Szents. 16). A bölcs tudományok nagy vigyázás és furdáság nélkül héába kívántának (Illy: Préd. 1270). Most csak egy mér földnre vagyok tőlök az erdő szélén vigyázásba (Bercs: Lev. 189). Valamint az álom halál, úgy a vigyázás élet (László: Petr. 197). 2) circumspectentia C. [observatio, attentio; beobachtung, achtung]. Légy vigyázással egészségedre (LevT. II 364). Nagyobb vigyázásod is legyen erre, mert hamarébb megszűro-szik a másikuál (Radv: Szak. 189). Minemű vigyázás szükséges legyen a keresztény embernek, hogy üdvözüljön (Illy: Préd. Előb. A). Balogh István itt van mellettem, vigyázással vagyok hozzá (Bercs: Lev. 297). Igen nagy vigyázással és szorosan nevelik őket (Mik: TörL. 435). Ide tartott Zrinyi szem' fül' vigyázással (Kónyi: HRom. 32).

Vigyázat: [cura, disciplina; aufsicht]. Szárnyokra kelnek a házi fészekből az ifjak, a nevelés, fenyttek, szorgos vigyázat alól fel-szabadulnak (SzD: MViv. 237).

Vigyázatlan: 1) [non vigilans; nicht wachsam]. Nagy sebes s igyenes lövéssel rohan a vigyázatlanra (László: Petr. 185). Tsináltanak vala valami zűrzavart holmi vigyázatlan és értetlen elméjű ifjak, a kik holmi bévett rendtartásokat akartanak változtatni az ekklésiában (Bod: Pol. 83). 2) [negligenter, incuriose; unachtsam]. Mikor vigyázatlan alusznak, el-jő a sátn (Pázm: Préd. 297). El kell reitenni a joknak, hogy ezeket az

életnek uttyában vigyázatlan hordozván el ne vesszessük (Illy: Préd. II.211).

Vigyázatlanság: [incuria; nachlässigkeit]. A vigyázatlanság igen lejtős és görögös út a veszedelemro (GKt: Váits. I.1019). Ibrán uramat az vigyázatlanság tréfálta meg (RákGy: Lev. 269). Mit akar, nem tudom, hanemha vigyázatlanságban gondolván bennünköt, Komáromnak menne (Bercs: Lev. 114). Nagyobb szígyen nincs az vigyázatlanságnál, kitől isten őjjon bennünket (363).

Vigyázatlanul: [incuriose; unachtsam]. Egy bűnbeu vigyázatlanul szerencsétlétvén ember magát, gyakorta több sok nehezekben esik (Megy: 6Jaj. II.18). Nagyságodnak levelét vigyázatlanul felszakasztottam (Bercs: Lev. 358). Már készületlenül nem tanálja s vigyázatlanul az mieinket (495).

Vigyázó: 1) vigil, vigilans, vigilarius C. [wachsam]. Éjjeli világnál vigyázók: lychnobii; elalhatatlan vigyázó: insopitus C. Mindenik vára nekünk egy-egy vigyázó torony gyanánt lévén, ha arról a szélről ellenségink zörgölődni akarnának is, azokban megakadnak (MonIrók VIII.138). Atylla négy igen serény vigyázó embereket elő álita (Liszny: Krón. 148). Lehet itt is, Malaezkán is vigyázó had (Bercs: Lev. 197). Vigyázó seregek változának (438). 2) propicius, circumspectus C. [attentus; aufmerksam]. Vigyázó elmével meg kel tekinteni, kinek kellesék binnünk (Pázm: Kal. 41). Tisztjeinek utánok volt vigyázó szemmel (Fal: NU. 281). Az őles és mértékletes elmélkedéssel előre s hátra vigyázó ember bátran jár és jó végét éri dolgának (Fal: UE. 382). Figyelem, szorgalom, vigyázó okosság, feltett dolgaiban gyémánt állandóság (Fal: Vers. 900). 3) excubitor C. [wächter, wache]. Meggyűnc, az jó vigyázó és érdő oda vagyon (Helt: Mes. 349). Falunkat, és szántó-földeinket szorgalmas vigyázóra bizzuk (Pázm: Préd. 203). A tábor kőn láló vigyázókkal avagy őr álló strásákkal körül meg-erősíteni szükség (Com: Jan. 147). Az vigyázó hallik, bástyáról mint szállal (Zrinyi 150). Vigyázó jelt ada Szigetben harangal (110b). Séllyen van az németnek derekassabb vigyázója (Bercs: Lev. 279). 4) [episcopus; bischof]. Az püspöknök avagy az vigyázók nagy feyletetlennek kel lenni (Fél: Tan. 327).

[Szólások]. H a t t a m lovas badat is még vissza vigyázóban (Bercs: Lev. 29). Már csak annyi had fog ott maradni vigyázóban vagy két ezer (363).

Vigyázóan: [attente, diligenter; mit aufmerksamkeit, sorgfältig]. Szentségesen, vigyázóan és eszesen járjunk a mi bivatalkunkban (Mileg: TOszl. 102).

Vigyázt-: [vigilans; wachend]. Fájdalmakkal telik-el, fájdalmakkal aluttában, fájdalmakkal vigyáztában (Hall: Paizs. 29).

Vigyáztat: 1) [custodiri curo; bewachen lassen]. Ezt akarom K. tutfára adnom hogy K. wygáztasson (LevT. I.385). Az maga vármegyeiben mindenütt a passusokon szerével vigyáztasson (TörtT. X.138). 2) [observari curo; beobachten lassen]. Az póstákat vigyáztattam, de semmi cito-ságra nem tanálk (Bercs: Lev. 560).

Vigyáztatás: [custodia; bewachung]. Itt is lészen vigyáztatásom reá (MonOlm. XXIII.93). Ő kegyelmének vigyáztatása legyen az vaskapu fölől (MonTME. III.57).

VIGYOR: [vox contumeliosa; schimpfwort]. Talán mind el hodoszta magát, oly igen fél, ő szegyen ag vigyor (Helt: Mes. 206). A menyetske gondolni kezd: bizony ebből jó nem következik, mert az wram meg látta a tükörben, hogy ész haia vagyon és ottan meg kezd tégődet vlni és a vén vigyorhoz ragaszkodik (398).

Vigyorít: [ringor; die zähne blecken]. A számat vigyorítom: ringo C.

Vigyorítás: [rictus; der klaffende rachen]. Száj vigyorítással-való gúnyolás: sanna C. PPBl. Vigyorítása a szájuak: rictus MA.

[Vigyorod-ik]

mög-vigyorodik: [dentes nudo; die zähne blecken]. Megvigyorodott a beszédére: ad illius orationem *adhinnit PPBl.

Vigyorog: ringor MA. die zähne blecken PPB. Vigyorogva gúnyol, guggoló, mást tsufoló: sannio PPBl. Az oroszán vigyorogni kezd és a fogait megmutatni (Helt: Mes. 23). Méltó, hogy az te atyád fiainak emlékeztetire könyvében irattassék, nem azért, hogy valaki vigyorongya [igy], hanem hogy engesztelje az istent (Tolu: Vigaszt. Előb. 18). A hát-megül-való meggúnyolás a vigyorogva gúnyolóknak hagyattassaoak (Com²: Jan. 156). Nem vigyorgot reá a vén farkas (Czegl: Japh. 90).

igyorog-vigyorog: [furtim cachinno; kichern, verbissen lachen]. Minden szentség nélkül viselik magokat az isten igéjének halgatásának idején, igyorognak s vigyorognak (Szatm: Dom. 202).

Vigyorgás: [cachinnatio furtiva; das kichern]. Az parazna aszoniallatok az ű hízkeléseikkel, vigyorgásokkal az férfiakat hozzáik vonszak (DeesiG: Préd. 39). Izetlen tréfák, fajtalan vigyorgások (Otr: Tököll. 236). Tsak egy vigyorgás is barátsággal lévő leány szép híréhez nem kis motskot tévő (PhilFl. 64).

[Vigyorgat]

Vigyorgatás. Száj vigyorgatás: rictus C.

Vigyorgó: 1) ridens, frendens, ringens MA. die zähne bleckend PPB. Ilalomast tábitem hazug bezedekel es vygiorgo mondasokkal (VirgC. 4). 2) [guttur; kehle]. Fel-önté a bort a vigyorgóra, gégéjére (SzD: MVir. 73).

égbe-vigyorgó: [astrologus; sternerdeuter]. Eszt e dolgot az égbe vigyargó a chillagoknak tulajdoníttyác, egynyihányac kedig a szerenchénec (Helt: Vigl. 28).

VIHAR: [procella; sturmwind]. A háborgó szél, vihar és a forgó szél kerengőben magokat tsudálatosképpen forgattyák (Com: Jan. 10).

[Vihog]

ihog-vihog: prae gaudio in risu et cachinnu solvor Kr. [kichern]. Ihagtok vihaltok, piacra ha mentek, az gonosz ifjaknak bűnre okot adtok (RMK. II.154). Ez fele dőlősdő, ihogoc vihogoc, röhögőc, katzagoc vgre keseruesen sirnac az pokolnac kinnai közdő (Born: Préd. 388b).

ihogásvihogás: [cachinnus; das kichern]. Az mostani iffi népekne idegenekkel ihogása vihogása, cédasága, soc tántz-béli szentelen tombolása lehetetlen, hogy az igaz szemérmetességnec kára nélkül volna (Zvon: Post. L186).

VIKÁRIOS: [vicarius; statthalter]. Mykoron Orban papa Cristusnak vykariossa latlnaa, hogy az nagy dyhesseeghnek ellene nem alhatna, holt ada az wrasaghnak (ÉrdyC. 329b).

Vikáriosság: [munus vicarii; statthalterschaft]. Eett az földen celween eerdemlette az few vykariossagot zent Peter apostolnak kepeben (ÉrdyC. 329).

VILÁG (vilag VirgC. 80. PeerC. 6. MargL. 43. világ Ozor: Christ. 95): 1) luminare C. lux, lumen MA. licht PPB. Kit micor latot volna neminemő leán a vilagual flette es ő roin teketetvolna, monda (MünchC. 163). Ottan vyllagot

gyoythwan ba meene es labokhoz esseek (JordC. 765). Egy erdenghes ada merghet meg ynnya, meel ytal myndent meg vakoty vala zeme vylagatwl (ÉrdyC. 233). Senky reytek helye nem tiszzi az szőnidneket, hanem az vilagtartora (Sylv: UT. I.101). Világ lőu, mert az nap felkele (EszH. 2). Hozzanac fa olayt vilagnac (Kár: Bibl. I.111). Terjezd ki hát fényes ortzád világát (Balassa: Ének. 42). Czimbalom vagy hegedő világánál vigasztalta és tánczoltatta a vendégeket (Bal: Csisk. 33). Az szép piros hajnal azonban el jöve, harmattal s-világgal földet ékesíté (Zrinyi L30). A ki ében vagyon és a ki előtt világot tar a jó ész, halkán jár, nem szegődik effélékre (Fal: UE. 391). Ha világnál megvizsgálja az ember, hát mindnyájan bolondok vagytok a világon (Nót: PM. 28). 2) mundns, orbis terrarum MA. welt PPB. Uimagyomnc ez scegin ember likiert, kit vr ez nopen ez homns világ timncebelevl mente (HB). Attyam fya Ferenc, en mendenestewl foguan zerzem ez nyilagot elhadny (EhrC. 5b). Zidalmazza meg ez velagnak nemesyt (VirgC. 80). Ha imar utolsó napu menne pokolra, mit hazalna neki mindez velagnak iava (93). Mendb ez velagh sce-renth zolgyath el eresthe (PeerC. 6). Ez wylagnak zerelmeth meg olczad (CzechC. 16). Vilagnak azzoha, meőoeek rajtolja halgassad zegeneknek kerelmeket (DöbrC. 423). Kenes idev-nek vttana engetem elnezen az terementem ez velagbol (MargL. 43). Hallyok my myndenyket my nyelvöknön zolny, kyben ez vylagra zylettünk (JordC. 710). Lateek neg anygalokath tartivan ez vylaghoac neeg zoleeth (896). Isteni zerzesből kimulek ez velagbol (DebrC. 41). Valaky ez alnok vylaghoz foglya maganth, annak mynden reméseeghe semmyee lezen (ÉrdyC. 147b). Mynemew zökölletöket teen ez vylaghnak meg valthasgaeort (380). Jay ty nektek, kyk ez wylagon mewettek, merth megh zöpeghytek (ÉrsC. 236). Ez vilagnak fenecs rosaya (KeszthC. 446). Szorgalmatoskodie e vilagnac dölgaiban (Helt: UT. 1b). Ez vilagbol hamar el ki mulec (Born: Ének. 345). Ez vilagnak el vettetöt szemyeine töttünk (Fél: Bibl. II.32). Az ű lelket meg ne terheliec ez vilagnak szeretetinel (Fél: Tan. 485). Ezert jít ez vilagra az istennek fia, hóg az őrdőgek eslekedelit elrontsa (Szár: Cat. a). Eo hozzá az egész világerul appellálnak (Pázm: Kal. 671). Mennyiser vagyon, hogy világon éltekben az igazak sok méltatlan gyalázatokat szenvednek (Pázm: Préd. 4). Nem a világ bértzen, hanem a Kristus uttyán járunk (192). E világnak gazdagi és jó szerencsési (Ily: Préd. II. 298b). Inkáb e világra se lettünk volna, hogy sem mint ez galyibás tisztet visellyik (Kecsk: Tört. III.324). Az édes anyám s haszontalan mostoha apám nem is ügyelt reánk, nintha a világon se lettünk volna (Házánk I.137). Alig lesznek a világra ez uriak, a leppendekek uttyát fizik (Fal: NE. 5). Azt gondolá a gráva, hogy csak azért hullott a világra s csak azért mozogon a lélek benne (Fal: NU. 295). Megtellett ez a tarka világ sokféle bolondokkal (496). 3) [homines; menscheit]. Ha ez világ előt világnak sőprédeki vagyunk, istennél mindazonáltal kedvesek és bősűletessek vagyunk (Ker: Préd. 313). Szokot szokása ez a világnak (Mad: Evang. 808). A Matkó sentenziázása dél színre hozattot, világ szemei eleibe terjesztetett (Illyef: BCsTomp. 22). Semmi más ige nem forgattatik a világ iskolájában, mint: elvésem, elvész (Ily: Préd. I.72). A világ azt mondja, revocálnom kellett volna Haisztert (Bercs: Lev. 105). Hallottam minap panaszt egy fő embernek, átkozza vala forrón a mostani világnak szokását (Fal: NE. 39). Hogy valami fő ember és nemzeti ur látszatos légyen a kényes világ szemei előtt, ahoz jó darab erszény kívántatik (Fal: UE. 273). Az ki ennek a világnak hiszen vagy benne bizik, jégen épít (Fal: SzE. 542). Fiatal világ figyelmezz a bőltsék intésére (Fal: BE. 574). Világra bősáttott szép könyvek (Bod: Pol. 74). 4) [vita; das leben]. Addig volt jó világ, míg csak kártyán láttam a németnek képét (Thaly: Adal. 178). Fleibek rőpittik a szidalmakat s tsak ilyen-mire élék a világot (Fal: NE. 4). Elhittyték a vi-

lágót, részünk lehet az emberi társaságban, még-is meg-fel-lehetünk hivatalunknak (Fal: NE. 8). Ifjantan reá kell oktatni, ki teremtménye legyen és mi végre éli a világot (Fal: NA. 197).

al-világ: [inferi; unterwelt]. Al- s felvilág félté erődet (Thaly: VÉ. I.286).

alsó-világ: 1) antipodes Fal: UE. 477 [gegenfüssler]. Könnyebb az alsó világon a barom emberekkel megalkudni, hogysan ezekkel az éppen nem emberekkel (Fal: UE. 477). 2) [lumen terrestre; erdenlicht]. A csillagoknak nincsen közülük az alsó világgal, azért megtartják fényeket (Fal: UE. 456).

árnyék-világ: [vita terrestis; erdenleben]. Az poganak szoktak nagy sok istent imádni, az árnyék világon mindent eleig kevanni (RMK. III.19). Giczi György uramat ez árnyék világból magának kivette és örök boldogságra választotta (LevT. II.93). Vgy elneve az árnyec világgal, hogy istenünket es örök életünket el ne felejtse miatta (Born: Préd. 388). Erre menendők vagyunk mi is, kik boldog reménységben mulunk ki ez árnyék világból (ExPrinc. 215). Ez árnyék világból az isten ki szólította (TörtT. XIX.93). Nem tudom, mely órába az árnyék az én lelkemet kiszólítja az árnyék világból (TörtT. IV.130). So nem utálom, se nem kedvellem felettébb ezt az árnyék világot (Fal: NE. 14).

föl-világ: [terra; erde]. Nemes hazám, tiz országok imádták ezimeredet, al- s felvilág félté erődet (Thaly: VÉ. I.286).

gyertya-világ: [lychnus; leuchte]. Kd. levelét gyertya világnál hozák (LevT. II.10). Kivánnák, hogy az gyertya világ soha el ne alunnék, hogy éten éczaka iácshatnának (Lép: PTük. I.280). A gyertya világnál tanulónak a viasz gyertya a fagyúnál inkább használ (Com: Jan. 158). Hazugsug-é, hogy nappal viaszgyertya világnál kintornáltak (Matkó: BCsák. 108).

hold-világ: luna lucens Kr. [mondschein]. Holdnyilag meg mutattuan, latta zent Ferenczet terden alua (EhrC. 43). Mikor volna holdvilág, kerde az ő edes atyát, hol volna (VirgC. 41). Mig fel kél, meg várom az szép holdvilágot (Zrinyi I.156). Az mi hadaink kiállottak vala az holdvilággal az faluból, lesték (Bercs: Lev. 231). Nap, hold világ szolgál: die sonne, der mond scheint (Adámi: 205).

kis-holdvilág: lunaria minor; mondkraut Mel: Herb. 55. Kis hold világa, hegyeken terem egy szára s egy leuele vagy (Mel: Herb. 55).

holdvilágos: [luna lucens; mond-, mouden-]. A Moyses o törvénye mint egy hold világos éczaka a Christus euangelionához kepest (Born: Evang. I.1).

más-világ: [vita altera; andere welt]. Ki mondand az zent leelek ellen, meg nem bocsattatyk hű nek sem eth ez vylagon sem az mas vylagon (JordC. 390). Zeghenb, zeezyónb vitalatos es el vető leezen az mas vylagon (ÉrdyC. 473). Az vr isten a más vilagon őreke meg bologgison (Helt: Bibl. I. a2). Él, de az más világon (Decsi: Adag. 268). Kanitznak szóló (levél) is van közöttük, nem tudom, ki viszi azt utánna másvilágra (Bercs: Lev. 533). Leg-kissebb szolgálót szépen fogadgyák más világon (Fal: NE. 33).

nap-világ: [sol micans; sonneulicht]. Nap velag midőo állapotok meg zepőit (DebrC. 382). Hogy nap vylaggal soha ne iarhatna [a denevér] (Pesti: Fab. 23b). Az bagolynac nem szokása, hogy nap világon járjon (Vás: CanCath. 137). Dél-szűben: sem láthattya a vak a napnak világát (Ker: Préd. 101). Nap világgal alá bosztuk seregeket, nem tartván istrását, sem titkos kémeket (Zrinyi I.142). Az hadakkal talám még nap-világnál az díoszegi erdőnél lehetek (Bercs: Lev. 668). Ez a

haldokló setétség még a déli napvilágnál is jobban meg mutatná nekik, hogy kevélység esztelenség (Fal: NA. 183).

ország-világ: 1) [longinquo regiones; weitliegende linder]. Országon világon kóborlo (NótPM. 62). 2) [omnes homines; alle welt]. Szétterjed hüre s nove, fejlődötva ország s világ azt fogja mondani fölle: nesze a ritka madarat (Fal: UE. 367).

pap-világ: [sacerdotes; priesterschaft]. Papvilág magyart rág, mert nála uraság (Thaly: Adal. 1.8).

Világbeli: [qui est; lebend]. Istennek fya, atya ystentől ky zyleteel ez wylaaghely embereknek ydenek wtolso folyasaba (KeszthC. 52). E teljes világbeli emberőc közzől valazta (TelC. 161). Az vtamunk valo világbeliek (Frank: HasznK. C).

Világi: 1) mundanus C. MA. [terrestris; irdisch], weltlich PPB. Mit artana őneki minden ez vylagi gonossagnak zenedese (VirgC. 93). Meg zerzette vala ez keges atya, hog ez velagy jozagokuak bezogaltatasaban gond viselevk volnanak az parazt fratrek (DomC. 124). Ez vylaghy zerelemről föl fyggesztethween, hogy myndenestewl fogwa istennek eelne (ÉrdyC. 506b). Ez vylaghy keench azoknak zykseeg (507b). Azon eegy zawara Cristusnak zent Marthe myndden ez vylaghy nyereseegeet elbagyaa (540b). Erekege nem zarmazot ez vylaghyaknak kezdőkben (514b). Tettette magát, ha mynt yrast olwasna, hogy chak ky vohatnaa magaat ez vylaghy bewolkodasbol (639b). Ez velagyakat szorgalmazzák (Beythe: Epist. 229). Nagyobbann jár az dolog, hogy sem az világi perrek (Pázm: Kal. 528). Comediás künftösök mind a világi színes öltözetek, mind a küldős rongyok (Pázm: Préd. 31). A gonoszok világi javai olyanok mint a horogra ragasztott eledelek (34). Örízkegyűnc az világi eledel föllől valo szorgalmatosságtul (MA: Scult. 31). Sokkal inkább nem köl nehézsűnk ez világi sőtrohadasinkat (Lép: PTük. III.172). Világi és őrdőgi negéd-ségnek pontoma (Illy: Préd. II.67). Többé nem mernének világi dolgokat traktálni (167). 2) profanus MA. [civilis; weltlich]. Meglen vala sent Ferench ez vylagy ruhában, sokaktol balkatagnak aloytattnak (EhrC. 2). Az egyháziak a fejedelemnek lelki zoldot fizetnek, a mint a világiak világit (Illy: Préd. II.502). 3) [terrae; welt-]. A mediabelieke leszen é vilagi birodalom (Helt: Bibl. I. a4). 4) [sibi liberalius indulgens; lebemann]. Az ki sokkal világhiab s-vigab vala nálánál (Poerit. 4).

Világot: luceo, lucesco MA. scheinen, leuchten PPB. A napfény úgy világoi a pokulárnak, mint a királynak (Betbl: Élet. I.180).

Világoló: 1) [lucens; leuchtend]. Világoló hited nioesen (Czegl: Dág. II.8). Szemküzt fordúlt naptól világoló fegyverek (SzD: MVir. 140). 2) [lumen; licht]. Az isten hét nagy világólkat teremtett (Czegl: MM. 48).

Világoltat: [luscere facio; leuchten]. Egy éjszakában világoltatá ama három read béli törvényét (Nagyari: Orth. 26).

Világos: 1) lucens, luentus, perlucidus, dilucidus C. MA. licht, hell PPB. Tellyes tested vylagos lezen (Pesti: NTest. 116). Az szeplőc feierednec az ő bűrén és világosoc kezdenec lenni (Kár: Bibl. I.99). 2) perspicuus, clarus C. klar PPB. [dentlich]. Esaias igen vilagos formáját írja ki ez ilyen zabálódó életnek (MA: SB. 9). Alboksággal megkerül és világos fegyverekkel meg nem ütközik (Illy: Préd. I.610).

Világosan, világosan: dilucide, perspicue, signifikanter, enucleate, enodate C. [klar, dentlich]. Azt is világosan jelenti a szent írás (Pázm: Préd. 42). Világosan következik, hogy semmi nints bennünk, miért kellyen más valaki-eleibe ölnünk (60). Az isten ígérítit világosan értette (MA: Bibl. I.47). Világosbann szolok (Bal: Epin. 1).

Világosit: 1) lucifico, lucido, lumino, dilucido MA. erleuchten PPB. Hiresitem, világositom: claro PPB. Te a száveket tanítod és világosítod, ők kívül öntözik, de te adsz gyümölcsözést (Pázm: KT. 174). Az föld az ő árnyekaval el tiltja az napnak fényet, hogy az holdat ne világosítsa. 1619 (KDebr. D3). Okokkal erőssen, valóban fontossan világosítja (Com: Jan. 162). 2) luceo, lucem praebeo MA. leuchten, scheinen PPB.

ki-világosít: [manifesto; offenbaren]. Hiszem, az idő ki-világosít mindent (Bercs: Lev. 636).

még-világosít: dilucido, lumino, illumino, collumino, illustro, irradio C. erleuchten, erklären, erläutern PPB. Isten meg világosítja ő zemelet mi raitonk és irgalmazion mynekönk (AporC. 13). Zamtalan lelkeket világosított meg (VirgC. 20). Vram en zóvidnekemet te meg világosított (DöbrC. 37). Mind az tellyes feldet megvilágosítja vala eo világosságnal (DomC. 5). Az nap meg világosította test zereit ez világot (ÉrdyC. 588b). Wylagosohad meg een zomeymeth: illumina oculos meos (KulesC. 20). Megvilágosított szemű ember (Kár: Bibl. I.143). Kely fel, az ki aluszol, kely fel a halálból es meg világosított tegedet az Christus (Tel: Evang. I.5). Menyországból voltanac meg világosítatvan (EszT: IgAny. 390). Egy vak ember megilletvén kezkenőjével az ő koporsojokat, megvilágosított (Pázm: Kal. 63). Mihent szent Filepet megvilágosította Krisztus, ottan urunkhoz hívá Natanaelt (Pázm: Préd. 47). Mint a nap a világot, úgy világosította meg embereknek elméjét a buzgó imádság (Halt: Paizs. 97). Az acclusák egészen megvilágosítja Nagyságot (Bercs: Lev. 581). Megvilágosítja az elmét, ébresztik az akaratot, építenek lelkünkön (Fal: NU. 312).

mégvilágosítás: illustramentum C. illuminatio, illustratio MA. erleuchten, erläutern PPB. Csnda, mely sebes sikamaira értél, hogy a szent Pál megvilágosításához hasonlított a te hit hagyottságot (Czegl: BDorg. 15).

Világosítás: illuminatio C. illustratio, dilucidatio MA. erleuchtung PPB. Az my az embery bevlechessegnak meg fogyatkozyla vala, azt ez zent jfyvban betelleyeseyti vala az isteny nalaztunk világosítása (DomC. 9). Azért jutnak ily kevesen a menyei világosításra (Pázm: KT. 445). Kinek megtartására kötelességünkben járván, kellett lelkünk ismeretire nézve is világosítás tenünk (RákGy: Lev. 505). Tökéletlenségét, hamisságát emnyi világosításból is észében nem vészi (Matkó: BCsák. 180).

Világosító: 1) illuminans MA. erleuchtend PPB. Éj világosító hold: noctiluca PPB. 2) illustrator MA. [erleuchter]. Joesus dragalatos, vallas tenőknek világosítója, irgalmaz mi nekünk (Vás: CanCath. 400). Te szóly vram istenem, minden próféták oktatója és világosítója (Pázm: KT. 173).

Világoskod-ik: luceo, perluceo, illuceo, illucesco C. mico MA. leuchten, schimmern, scheinen PPB. Ez a világosság a sötétségben világoskodik és a sötétség azt meg nem foghatta (Helt: UT. 77). Világoskodik mindenknek: luceat omnibus (Fél: Bibl. I.6). Világoskodik az ti világosságtól az emberek előtt (EszT: IgAny. 22). Az igaz hit, melynek előttünk égő szövének gyönyűt kellene világoskodni, csak nem kétségessé tétetik (Pázm: Kal. 79). Uram cseleked azt irgalmazan velem, hogy életem világoskodik az emberek előtt (Pázm: Imáds. 13). Vagyon prophetiai beszédünk, kire figyelmeztetek mint világoskodó lámpásra az homályos helyben (Bál: CsIsk. 417). Gyertyantartóra téteti a fényességet, hogy világoskodik mindenknek (Sámb: 3Kérd. 22). Midőn virrad és világoskodik: quum diescit et lucescit (Com: Jan. 6). Mintha ezzel tagadná a nap világoskodó voltát (Matkó: BCsák. 261). Az istennek nagy ereje kiváltképpen a kicsin dolgokban világoskodik (Hly: Préd. I.254). Jó cselekedetekkel világoskodó ember (H.211).

által-világoskodik: [perluceo; durchleuchten]. A látásnak vizsgáló mestere vizsgálja, miért legyenec némelyec által világoskodik, némelyec homályosac (Com: Jan. 167).

elől-világoskodik: praeluceo C.

közepűt-világoskodik: interluceo C.

Világoskodás: [lumen; licht]. Sem nap sem hold sem a csillagok világoskodása oda nem hat (Pázm: Préd. 107b). Megláthattya a nap világoskodását (Matkó: BCsák. 261).

Világoskodtat: [lucescere facio; leuchten lassen]. Mindgyárt kezdé világoskodtatni az evangeliomi igazságot (Nagyari: Orth. 26).

Világosod-ik: lucesco, diluceo MA. licht werden PPB. El-hiresedem, világosodom: claresco PPB. Czelekedetünk világosságnak mindent (Mel: SzJán. 44). Nem tsak éjjel világosodott mint egyéb tsillagoc, hanem nappal is (Kules: Evang. 126). Az igazság oly igen szemec közzé világosodott, hogy az mellé kellett állanioc (MA: Scult. 627). Az nap fel költét elől vészi az hajnal és reggel, midőn virrad és világosodik (Com: Jan. 6). Mentől jobban világosodik, attúl inkább oszlik a sötétség (Fal: SzE. 556).

ki-világosodik: eluceo, clucesco MA. hervorleuchten, erhellen PPB. Az napnak fénye az sötétséges pogánságra ki-világosodott (MA: Scult. 114). Melyből az embereknek háladatlaúságok világosodik ki (Mad: Evang. 743).

még-világosodik: illucesco, illuceo MA. licht werden, hell werden PPB. Legottan az haz oly igen megvilágosodok, mynthá nappal volt volna (MargL. 67). Megvilágosodott ember (Born: Evang. III.15). Ki a ióban igen vak, könnyen meggyógyulna és meg világosodnék (Lép: PTük. I.389).

Világosság: lux, lumen, claritas, perspicuitas C. licht, klarheit PPB. Monda vr isten: legyen világosság es len világosság (JordC. 1). Fél tanad az sötétségben ez te világosságod, es az te sötétséget leznek, mykent az del zyn (Apost. 17). Adatott volna világosságnal feledeon lakozoknak (DomC. 5). Az sötét temlecz nagy fényes világossággal bel teleek (ÉrdyC. 337). Nintsen elreytue, a mely világosságra idyen (Helt: UT. K). Meg idye szöme világossága (Helt: UT. M2). Láta nag világosságot: lumen vidit magnam (Fél: Bibl. I.5). A természet világosságból okát adja, miért kell annak lenni (Pázm: Préd. 172). Az lutheristáknak fel nem költ ez-ideig az igazságnak világossága, az értelemeinek napja (Pázm: LuthV. 3). Ez postillanac másodie részét is világosságra boezattyoc (Zvon: Post. II. Előb. 1). Aha világosságot ugató kutya, hol a lelked ismereti (Matkó: BCsák. 213). Hogy fogadott magzattyokat világosságra hozzák (Hly: Préd. II.64). Morn Tamás Angliának ama nagy világossága (334).

Világosságos: pertranslucidus C. [sehr leuchtend]. Sokkal nehezb Christusnac az ő nagy világosságos észével nézni emnyi merő történes természetünket (Born: Préd. 553b).

Világosul: illucesco MA. [illuminor; erleuchtet werden, erhellen]. Kynankozyluála, hogy meg szabadolhatna valamely világosult elmeyew embertewl ez yly nemew ketsegtewl (EhrC. 77). Világosullyon ty világosságtok, hog lassak ty yo teete-meentekek (JordC. 366).

még-világosul: illucesco C. MA. hell werden PPB. Menyetek ő hozya és meg világosultok: accedite ad eum et illuminamini (KulesC. 7b). A fényes nap éjjel hertelenséggel megvilágosul (Kár: Bibl. I.459b).

Világosulat: [illuminatio; erleuchtung]. Sötétségek meg nomodnak engemet es en világosulatom en genorkedetemben:

tenebrae conculcabunt me et nox illuminatio mea in deliciis meis (AporC. 109).

Világoz: [luceo; leuchten]. Gyujts fel, hadd világozzon mind most (Bök: Lämp. (*) (*)).

által-világoz: [perluceo; durchleuchten]. Az füveg által világozo: vitrum est perucidum (Com: Vest. 10).

Világság: [orbis terrarum; die ganze welt]. Te is, nap, hold, s szép czyllagok, tû is kek egsegh, erdők s mezők s nagy kő zalak, te is világsaghi, hald meg az mit neked mondok (VásKer: Ep-Kat. 10).

Világtalan: 1) [caecus; blind]. Az én szivemnek kívánsága ez volna, hogy nékem szegény világtalan embernek szemem világa megadatnéc (MA: Scult. 256). A világtalan és beteg Tóbiásnak ezt mendá az angyal (Mad: Evang. 729). Itt-is csak a vak vezet a világtalant s ehez hasonló a consequentiád (Czegl: Dag. 72). Lakott egy városban két ember, egyik erős vastag, de világtalan, a másik erőtlén bénna, de jól látott (Hall: HHist. II.127). Nincs nyomorultabb a világtalan embernél (Kisv: Adag. 513). **2)** [caliginosus; finster]. Én mégis élek ezen az világon, világtalan világon, veszet világon (Zrinyi II.134).

[Közmondások]. Vak vezet világtalant (Czegl: MM. 126).

Világtalanság: [caecitas; blindheit]. Az vak halal bozzatok találkozik és világtalansága miat belétek ütkezik (Lép: VTük. 69). A megélemedett vénség gyakran világtalansággal van ösze kötetre (Szatm: Cent. 334).

[Világtalanul]

még-világtalanul: [lumine orbor; blind werden]. Bohattwnk az thy Ktek warosaban egy még wylagtalantolt zegen dyakot ew magat gyogyitasanak okaert (RMNy. III.17).

VILLÁM (vellam DebrC. 42): fulgur C. MA. blitz, wetterleuchten PPB. Vellam zalla reaiok az eegből (DebrC. 42). Isten tartson meg jó egészségben. Az te villám kovácsod (Nád: Lev. 58). Midőn az fényes nap az ő aranyas őltözetre tündöklének és olly csudás villámú ragyogással félenék (MA: SB. 231). A kénköves gőzölgések meg-gyuladván égi villámokat indítanak (Com: Jan. 10). Fegyvere ődalán tsördüle és annak villámán a szívők el-hűle (GyöngyD: Char. 6). Tűz láng lát-szik személlében, merő menny-kő-villám szikrázik szemében (GyöngyD: Cup. 626). Az időnek mankója többet vihet végbe, hogy sem Hercules híres bottya villám hamarásággal-váló keresztűtsapással (Fal: UE. 395). Elnyertük Svajdnitz várait, villám pattantyuit (Fal: Ének. 27).

VILLÁM-İK, VILLAM-İK: [fulgeo, fulguro; blitzen]. A villamat villamuan fenlic meń alat (MünchC. 151). Villamni kezd az istennec igeie (Helt: Háló 68). A villámoknak isten csinált vtat, míg villámik az zapor iő (Cis. G). Fénlic es villamic mint az szép nap égben (Born: Ének. 169). Mintha mindannyiszor tűz szállana ala az egből, valahanszor tsattagot es villamat az ő atkozot szekiből (EszT: IgAny. 500). Ez világ vezérőjének bölcsesége ugyan villámik az napnak ez föld körül való szüntelen forgásában (Pázm: Kal. 14). Midőn villamic, menydörög, elrémlűvén kicsoda nem félne (Com: Jan. 10).

még-villamik: [illucesco; anbrechen]. Mykoron meg vyl-lamek, egybe gylenek a nepeknek feyey ees irastudok (Pesti: NTest. 175).

Villomás, villamás: fulgurio, fulguratio C. coruscamen, coruscatio, fulgetrum, fulgur MA. das blitzen, schimmern, wetterleuchten PPB. Mel imadsag elvegezuen, meńbelől vellamas

zalla es a balvant oltőre (NádC. 506). Nag hirtelenséguel az menőrszágból világosság villámáskáppenn kőrnűl vnyg űtet (Sylv: UT. I.176). A villamás kinegyen a napkelettről és fénlic mind napnyugattic (Helt: UT. G3). Judás pánczélában ékes mint egy óriás, éles tőr kezében mint egy villámás (RMK. V.33). Minec előtte a villámásuac fénjességi tündöklénec, én általam lőttenec (Kár: Bibl. I.461). Valamikor menydörgést, villanast látunc, azoc arra valoc, hogy az wr eszűnkbe iut-tassa ez uilágnac végezeti (Born: Préd. 8). Olyatán vala az angyalnak ő orezája mint egy villamás (Tel: Evang. II.11). Tanítása menny-dörgés vólt, mivel erköltsi villamások voltak (Pázm: Préd. b4). Lőnec menydörgésec es villamások, hogy mind az egész táborbéli nép rettegne (MA: Bibl. I.66). Lőnec az irásoknac vellamasi, az bezéllőkneac szauai, kikel meg terettetnec az bűnösők (Zvon: Osiand. 236). Delinán mint villámás tűnik reá, mint sebes menykű rőpől nagy dárdája (Zrinyi I.181). Az ebek a medvéro is villamásként győttek, az inain sűrű falásokat töttek (GyöngyD: Cup. 607). Fővi fut-nak a bűnösők, holot a villamások, szélvészek ellenek fel fegyverkeznek (Illy: Préd. I.12). A farkas a kardnak villám-sát soha el-nem szenvedheti (Misk: VKert. 180). A villamás meg nem tér, nincs rakontzája (Kisv: Adag. 117).

Villámat: [fulgur; blitz]. Villamatkor, jó reggel: diluculo Major: Szót. 195. Hogy menne leleknek hamarsagaban ny-keppen vyllamat: quum iret quasi fulgur in impetu spiritus (EhrC. 138). Villamat mikor megjelenedic, fenes (BécsiC. 115). Vrnac villamati es kődi iol monátoac vrnac (132). Ő nezesec monnal lampasoc monnal futo villamatoc (261). Vrnac angála zalla le menből, vala ő zemele mikent villamat es ő ruhaia feier mikent ho (MünchC. 70). Latom vala sathant mikent villamatot menből le bullata (134). Te villamatid megfelenlettenek földi vilagnak (AporC. 33).

Villáml-ik: corusco C. fulguro MA. blitzen, wetterleuchten PPB. Meg haitá szivárvány aranyos kéz újat, erőssen villámlik, mintha lőnné nyilat (Zrinyi II.70).

Villámlás: coruscamen, emicatio, fulgetrum, fulgetra C. coruscatio MA. das blitzen, wetterleuchten PPB. Tizet lobbant pillantása, mint az egek villámlása (Fal: Vers. 861). El-szánta a fertelmes népet, kinek meg-térésére már se menydörgés se villámlás nem használá (Moh: JÉpil. 45).

Villámló: coruscus C.

Villámó: coruscus MA. schimmernd, blitzend PPB. A vyllamo fenesseg mely egyk egbowl a masykra feulyk (Pesti: NTest. 161). Kezed legyen rakua villámó szep aranyas gyűrőlkel (Helt: Mes. 452). Az villámó nap nincz neszse (MA: Scult. 33). Villámó pallossal a kaput állya (MHeg: Preb. 2).

Villámodik: fulgurio, fulguro, diluculo MA. [glänzen, leuchten]. Jesus felmene Olinetucc hegere es vilamoduan esmeg iőnő a templomba (MünchC. 185). Noha bizony ez sem csillag, hanem ignis fatuus, affele bujdosó kised fényeskedés, mely néba a régi istállókban szokot villamodni (Pázm: LuthV. 3). Az isten igeje által mindent bátran merjenec, kötőzzenec és oldozzanac, menyűtő szerint villámodgyanac, dőrdűlyenec (MA: Tan. 1194) Maria Magdalena elméne az koporsóhoz, az angyaloc ott villamodnac, de nem árt neki az (MA: Scult. 478).

még-villámodik: diluculo C. [hell werden]. (Pesti: Fab. 32).

mégvillámodás: diluculum C.

Villámodat: [diluculum; morgenlicht]. Kéretézec, hóg zabad-sag adatnec ő neki eyiel es villamodat előt kiemni ymadkozni (BécsiC. 36). Nemef emberic villamodat előt voltanac a kopor-sonal (MünchC. 167).

Villámoz-ik: fulgeo, fulguro MA. leuchten, schimmern PPB. Nagy menydörgéssel villámozó szél-vész (Fr: SzJán. El6b. 15).

Villamtat: [fulgere facio; blitzen lassen]. Villamtatassad wyllamassydat: fulgura coruscationem (KeszthC. 395).

még-villamtat: ∞ Megvillamtatom szemei előtt kardomat (SzD: MVir. 141).

Villancsó: cicindela C.

Villancsoz-ik, villamcsosz-ik: [corusco; schimmern, glänzen]. A víz villamtszik a ház fedelén: splendor aquae *dissultat per tecta PPB. Az nagy reszkető és nem villamcsozo, hanem homályos szem bor iszákost és buyát jelent (Cis. N3). Az lövő szerszámmal ki lötetet dardak is villamcsoznak vala: ex cussa tormentis tela micabant (Forró: Curt. 455).

Villangos: [coruscus; schimmernd?]. Ama sokszor mosdott, visszált, cafrangos, villangos társa helyében hóhért lát oldala mellett (Fal: NE. 108).

VILLOG, VILLAG: mico, corusco MA. schimmern PPB. [glänzen]. Elmeszszére villog rajta a fegyver: *conspicuus longe fulgentibus armis PPB. Villogó kétélű fegyver: flammenum gladium (MA: Bibl. 1.4). Az szép zöld pásit mezőben az fűvec villagnac (V.34). Nyakán gallér villog (Ben: Rythm. 102). Villognak a pallosok (Land: ÚjSegits. II.235). A Venus mellett, ki visel lángokat, Mars-is közzörtillyön villogó kardokat (GyöngyD: MV. 16). Az eresztett zászlók mezőkön lobognak, a sok szép seregek alattok villognak (GyöngyD: KJ. 405). Villog-is már Kháron kormányával, parthoz jöven, hogy ott várjon hajójával (451). Nem igen villog ládájában az arany (Mik: TörL. 183). Hasad a piros hajnal, siet a setét éj csillagos táborával, villog a gyöngyös harmat (Fal: NA. 190). Villogott a sok rezes kapu, a sok magas torony (Moln: JÉpül. 214).

csillog-villog: ∞ A szép lovas katonának arany az élete, csillog-villog az oldalán szép vitéz fegyvere (Thaly: VÉ. 295).

Villogtat: [corusco; schimmern lassen]. Villogtatni kopiját, dárdáját, szabályját: *coruscare hastam, enseme PPB. Készül Vénus rá-bizott dolgához, nyilakat villogtat s-egyenget ijjához (GyöngyD: MV. 18). Örömtűz villogtatta mezőnköt (SzD: MVir. 448).

még-villogtat: ∞ Persiai fejszéccel, mellyec nagy erővel meg villogtatnac, által vervén (Com: Jan. 150).

Villongat: [corusco; swingen]. Az papac ő ellenec villongatnac az ki atkozasnac meynyűt követ (EszT: IgAny. 450).

VILLA, VÉLLA (vidla TörtT.² III.178): furca C. gabel PPB. Hagiók wilat ij [= kettőt] egik aranyos, az másik feier zekes [?] (RMNy. II.67). Keeth villa, az egyknek kristhál az nyele (II.52). Imhol vanac az gerebliec, szépek, villák, imhol az ókrök iármay es egiéb szerszámi (Mel: Sám. 237). Nimez oly rakott szokér, kire egy vella széna fol nem for (Decsi: Adag. 523). Az installot véllával tisztított ki (Com: Vest. 47). A kaszáló éles kaszával aratnak, kévékben kötéc, villával asztagokban őszvo rakiác (Com: Jan. 74). Vagyon nala neeg ezüst wella aranyos és az egyik cristal (Radv: Ósal. II.5). Egy ezüst villa aranyos (125). Vagyon husszonnyolc kalán és egy vidla, egy aranyos vidla, egy ezüst pártá övecsko (TörtT.² III. 178). Két villa, egyik ezüst, másik tengeri disznó sorte (Gér: KárCs. III.361). So kés se villa se abrosz nem alkalmatlanukodott az asztalon (Mik: TörL. 18).

háromágú-villa: tridens, trifureus C. fuscina, fuscinula MA. drei hörnichte gabel PPB. Tisztito seprű, három ágú

horgas orru villák (Mel: Sám. 471). Vas fazékakat, seprűket, három ágú vellákat és minden szerszámokat meg czinala (Kár: Bibl. I.378).

szénatakaró-villa: furca foenaria MA. heugabel PPB. Egy három-ágú széna takaró villa 6 d. (TörtT. XVIII.266).

Villácska, vellácska: furcula, furciulla C. MA. gábelein PPB. Az mi előted vagyon, vedd ki vagy keseczeuel vagy három agu vilaczkaual (Erasm: Erk. 47). Az eledelec késsel avagy vellácskával, melyet nyelénél fogva tartsz, fogattatnac el (Com: Jar. 110). Az húst, mikor metéli és osztja, nyaival ne érélye, hanem villácskával avagy késsel vigye azt végbe (JTársReg. 95). Az istennek házában Moisen, valami ahoz való vólt, egy kalánig, egy két ágú villácskáig mindeneket el-készítettett (Tof: Zsolt. 653).

Villás: bifureus C.

VILLONG, VILLANG (virong Com: Jan. 132): altercor C. contendo MA. zanken, hadern, streiten PPB. A két örökös jószágnae bírásáról virongéc avagy veszekedőc közt közben járulni szükség, ki a miről egymással vironganac, el ossza, meg-lásna (Com: Jan. 132). Az orvosoc a minden betegségee ellen való orvosságról vironganac, versengenec, ha adassék (174). Eleinten neminemű philosophusok vóltak, az kik mind örököl vironganak vala (Toln: Vigaszt. 205). A város, melyben a polgárok ellenséges gyűlölséggel egymás között villanganak, közel vagyon a felerettetéshez (Illy: Préd. 1.444).

Villongás, villangás: altercatio C. certatio, contentio MA. zank, streit, hader PPB. Valamit eghaznac pastori el vegez-nec, annac minden villangas nekül hiszen (Tel: KerF. 30). Mi haszna vagyon a soc villongasnac (Mon: Apol. 518). Az igazságot annival inkább méltó keresni, mennivel több vilongás vagyon felőle (Zvon: Post. 1.573). Pártütéseket, támadásokat, virongásokat inditnac [az országos lázítok] (Com: Jan. 144). Veszekedésce, virongásoc hogy közben ne essenec, alig lehet meg (202). Nagy részre csak az külső szertartásokrol és ceremoniakrol vagyon az vilangás (Toln: Vigaszt. 29). A közzöttök támadot villongásnak el igazítására hivatot (Czegl: MM. 207). Hol keressem emnyi sok tömenyteti villongásbann (297). E felett vagyon a villongás (Matkó: BCsík. 295). Az egyiptombélieknek és frigyiabélieknek villongások, melyik volna ő közzülök elébbi nemzet (Misk: VKert. 224). A békételenek gyakorta derék villongást indítanak nyelvekkel a barátságos társaságban (Fal: UE. 434). Hogy a villongást kerüljék, engednek azok, a kiket jó erkölcses anya nevelt (459). Néha tsak nem köröm szakad a szörnyű villongások között (540). Megszünik nap kelet nép özönt ki-lideni, délszin villongásit kezdí felejteni (Orczy: Kütsz. 230).

Villongó: contentiosus C. altercator MA. zänkisch, haderer PPB. A két örökös jószágnae bírásáról virongéc avagy veszekedőc (Com: Jan. 132). Ősi jószágjokat az mostani villongó és hazánk felláborodott sorsa miatt fel nem oszthatták (BékHajd. II.207). A kocsi nélkül most nem lehetek a villongó időkhez képest (TörtT.² III.166). Az egymással villongó fejedelmek (Bod: Pol. 91).

VINCELÉR, VINCELLÉR (vintzlér Mih: ÖÉlet. 98. Megy: 3Jaj. II.118): vinitor, conductor MA. winzer PPB. Zsölt plantalt ember es aianlotta azt a vincelerekneec (MünchC. 95). Monda a vincelerneec: dixit ad cultorem vineae (Helt: UT. 88). Nem io vincelerőc, hamis, ahak es rest penz gyűtő tősen papok halliatok es erezetők ezt (Mel: SzJán. 67). Valánac soc vintzléri az hegyekben (Kár: Bibl. I.396). Monda az szőlőnek vra az ő vincelerienek: Híd elő az munkásokat (Fél: Bibl. I.33). Az vintzlér az erőten szőlő vesztő az karokual meg támogatia (Mih: ÖÉlet. 98). Mikoron estve volna, monda az gazda az ő vintzlérénec: Hívd elő az miveseket (MA: Smlt. 213). A szőlőműves vincelér új szőlő töveket iltet (Com: Jan.

83). Az istennek régi jámbor vinczlére és hírséges szolgálái (Megy: 3Jaj. II.118). A mely szőlő tőt a vinczelér meg-nem irtogat, hosszú nyenyikékre terjed (Hall: Paizs. 37). Ha gyalog uram csak maga lesz vinczellér, megdémáltatom bizonyosan (Beres: Lev. 150). Gondot visel a vintzellér a szőlőre (Bod: Lex. 201).

Vinczlerkéd-ik: [dispensatorem ago; wirtschaften]. Plebanos vram addig vinczlerkedik, complarkodik, hogy ammit tudot is, elfelette (Mel: SzJán. 95).

[VINCOG]

Vincogás: [gemitus; das winseln]. A lovak és oroszlyányok semminké tartják az apró tavirákknak czibolásokot, vinczogásokat (GKat. Váts. II.290).

VINCOS: lascivus, petulans, venereus Kr. [mutwillig, ausschweifend]. A mostani ifiakba keves io vagyon, mert az ő szülei csak azt keuannyác, hogy kazdagoc és nagy urac, sőt hogy fitalanoc es vinczosoc legyenec (Tel: Evang. III.486).

VINNYE: officina fabri ferrarii MA. eisenschmiede PPB. Kár, hogy meg nem írja Mahomet, minemű vinnyében és kovácsműhelyben forrasztotta ily bamar egybe az hóldat (Pázm: Kal. 444). Miczoda vinnyében és műhelyben kovacsoltathattac (MA: Tan. 59). Fortélyos praktikáknac író camarája és koholó vinnyéje (1183). Hiszem emberben nem bolondság kováchlásának vinnyéje (Veres: Lev. 291). Miért teszi gyanossá az ő fejének vinnyéből származot, költőt fogással az mi doctorinkat (MNYil: Irt. 181). Vinnye, koholó-műhely (Com: Orb. 137). Hazugsággal bé van boronálva beszédgye, tzigány tilről v. vinnyéből költt (SzD: MVir. 224).

VINNYÓ: [casa; hütte]. Halászok vinnyoi látszottak (Gvad: Hist. 50). Kastélyba vágódó vinnyóba betér (Gvad: Orsz. 210).

VINNYOG: [certo; streiten]. Veszekednek, patvarkodnak, vimniognak, harcolnak (Csan: Dógh. 134).

VIOLA (*viola* Com: Jan. 24): *viola* C. [*viole*]. Violaszinfestő: *violarius*; violaszínő: *violaceus* MA. Viola-gyökér: *radix Iridis*; viola-olaj: *oleum violaceum* PPB. Nekie violyának véglic, de ahoz hasonló, nagyobb annál (Mel: Herb. 54). *Vivola* kórón termő fenyő-mag szabású apró szederjék (Com: Jan. 24). Meg halaványodék mint szép viola. Zrini lába előtt esék-le hanyatra (Zrinyi I.128). Stratonica, a híres királyné egy versszerzőnek, a ki *viola* virághoz hasonlítja vala, ezer egy nehány száz forintokat adott (Fal: NA. I.182).

dupla-viola: doppelte violen blum KirBesz. 155.

fürtös-viola: *lupinus* PP.

mezei-viola: *vaccinium* PPBl. [*hyacinth*]. Pimponia gyökere, mezey *viola* viragia (Frank: HasznK. 19).

olasz-viola: *leuconium Italicum* (Com: Jan. 20). Jóságuk és koszorúban-valók ezek: majorauna, szegfűvirág, olasz *viola* (Com: Jan. 20).

szentháromság-violája: *trinitatis herba*, *jacea tricolor* Beythe: Nom. 8.

vörös-viola: *viola flamma*, *flos Indianus*; indianisch negelin Fuchs: StirpH. 28.

Violás: [*violaceus*; violett]. Violás-kert: *violarium* PPBl. Ajdmézeld meg jól, ha szerét teheted rósa vagy violás nád-mézel (Radv: Szak. 268).

VIPERA: [*vipera*; viper]. Vipera kígyóknak fia miképpenn szolhattok jot, mikoron tő magatok gonoszok legetek (Sylv: UT. I.19). Mikor szent Pál több-több forgácsot szed vala, nagy vipera kígyó kezéhez ragada (RMK. IV.204). Csuszómászó

állatoc: vízi kígyó, zomoc kígyó, *vipera* (Com: Jan. 41). A megveszett természetű ember kígyó magva és vipora fűzát (DEmb: GE. 155).

VIRÁG (*verág* NádC. 629. DomC. 11): *flos* C. MA. blume PPB. Meñci rosaknac veraghi közzöt helhözetic (NádC. 629). Vruk ith marada verag zombati (WeszprC. 9). Az mezőlnek vyraghy sem dolgoznak sem zűnek (JordC. 371). Veragoknak veragaval veragozeek (DomC. 11). Sárga virága, szőszős a feio (Mel: Herb. 75b). Soc viragi feyér és veres vagyon (115). Czinala gyertia tartókat aranyból, annac viragait is aranyból (Kár: Bibl. I. 78b). Ha az gyopar viraganak lenenel az ingőt meghintőd, az tetveket ki űzi (BeytheA: FivK. 106). A rósát két-képpenn szedhetni, vagy szárán vagy virágán (Pázm: Préd. 33). Nem nyeri-el a pályát, a ki minden oszlop vagy virág mellett megáll (Fal: SzE. 523). Megyszínű virágokra metélt tar bársony hosszú köntös (Fal: TÉ. 636).

[Szólások]. Életének virágjában, huszonnégy esztendő korában (Illy: Préd. I.6). Életének virágjában halálos betegség érdekl (Fal: BE. 574). Le-típi élte virágjában az halál (SzD: MVir. 208). Virágban elő: *primaevus* C. Virágban levő leány (MikTörL. 49). Az mi széleinc virágjában vadnac: *vineae nostrae florent* (Kár: Bibl. I. 631b).

arany-virág: [*chrysanthemum*; goldblume]. Arany virágú fű, a levele széles mint a ló körömnec (Mel: Herb. 70). Ha az arany virágú fűnec a virágúal borban egyűt főzed, vizeletet indít (165).

balha-virág: [*pulicaria*, *psylum*; fohkraut]. A pásintos fűhöz számlálatnac az ezer jó fű, balha virág, uti fű (Com: Jan. 24).

bársony-virág: *amarantus* Com: Jan. 24. sanmetblum KirBesz. 155. Jó szagú és koszorúban valoc ezec: majorauna, bársonyvirág, szekfű (Com: Jan. 24). Ugrándoztak, lejtőt jártak, majorána rozmarintal, bársonyvirág, violák (Fal: Vers. 869).

béka-virág: *ranunculus* PPBl.

boglár-virág: *ranunculus hortensis*; *coronarius* PP. bahuenfuss PPB.

búza-virág: 1) *cyannus* MA. *pseudomelanthium* PPBl. koroblume PPB. Az őlkör fark szőrös lenelű, mint az atratzél, enec erdei búza virág a neue (Mel: Herb. 146). A mezei fűvec meleg természetűec, mint az ezer jó fű, két búza virág, (Com: Jan. 26). 2) *pollis*, *pollen* MA. reinstes mehl, semmel-mehl PPB.

cséngő-virág: *hypericum* Beythe: Nom. 5. [Johannis-kraut]. Cséngő virág van nyomában, keresi a százsorszép (Fal: Vers. 870).

csillag-virág: **aster Atticus* PPBl.

ezérlevelű-virág: [?]. Amaz ezer levelű virágnak frisyája gyönyörűséges rendel mutattya a Ngod minden emberekhez valo kegyességét (Ágost: Zar. Előb. 11b).

gyöngy-virág: *lilium convallium* MA. maienblümlein, maienröslein PPB. Neved versejében befogtam, az kinek nevére gyöngyvirág levélre e nehány verset íram (Thaly: VÉ. 58). A gyöngy virág alig kezdi, már is a tiskébe hág (Fal: Vers. 869).

gyűrű-virág: [*calthra*; ringelblume]. Gyűrű virág, a ki minden böhnapban viragozik, igen io szaga vagyon (Mel: Herb. 71). A pásintos fűhöz számlálatnac: az kakas láb, gyűrű virág, földi bodza (Com: Jan. 24).

gyűszű-virág: *digitalis* PP. fingerhut PPB.

harang-virág: aquilegia, cissanthemos PPBl. narrenkapen PPB. Egy harang-virág forma arany virág, melyben vagon gyémánt huszonhat (Gér: KárCs. IV.421).

erdei-harangvirág: *campanula sylvestris PPBl.

jázmín-virág, jelsemin-virág: apiaria, zambachum; jaszmin PPB. Jelsemin virág két féle, egyik paraszt szabású, az másik oltott, kit *spanyor jelseminnek hínak (Lipp: PKert. I.100).

kakuk-virág: flos cuculi Mel: Herb. 186. ephemeron C. lilium convallium MA. gauchblume Mel: Herb. 186. maienblümlein PPB. Kakuc virága, kakuc pótké fű, mert a kakuc, mikor sokat szól, rea pótké (Mel: Herb. 186).

kása-virág: primula veris Beythe: Nom. 7. herba paralysis MA. marienblümlein, hümmelschlüssel PPB. A gyöngy virág, kása virág vize jobb erejűek lesznek, ha fotskefiakat őszve-vagdalyan edgyütt veszik vizét (PP: PaxC. 23).

kék-virág: cyanus, flos frumenti Beythe: Nom. 4. kornblume PPB.

kényérbél-virág: calendulae Lipp: PKert. I.81. Kenyér-bél virág, ez magátúl is nő az táblákban (Lipp: PKert. I.81).

liliom-virág: [lilium; lilie]. Ewtuen az fewdett, az helyen kele egy zopp liliom virag (EhrC. 78). Ha latunk az rosaban zepseget, lylyom veragban es violaban, ennek nyatta meg eerthegeyevk, hogy az ev teremteyek sokkal zeeb legyen (CornC. 165). Azt mondta nékiec, hogy megnéznék az mezőnec liliom virágit és az mezőnec madarait (MA: Scult. 502).

májfű-virág: [matrisilva, hepatica; leberkraut]. Végy más-fel font májfi virágot, fél font tódó fűvet (Csech: OrvK. 3).

mák-virág: moselblum KirBesz. 155.

március-virág: narcissus PP. märzenblum PPB.

nap-virág: [helianthus; sonnenblume]. A napvirág fejet hajtván előlép (Fal: Vers. 870).

olasz-virág: viola purpurea MA. blaue viole PPB. Fejér és veres színt mutató olasz virág: leucioium Italicum, album et rubrum (Com: Jan. 24).

pocs-virág: [?]. Az árnyéket kedvellik a szederjes viola, gyöngy virág, pocs virág (Lipp: PKert. III.131).

réz-virág: [chalcantum; galitzstern]. A gálitz kő avagy réz virág, saletrom érez közzül szivárkozó bányászai nedvességeknek mondatnak (Com: Jan. 16).

százenszorszép-virág: bellis Com²: Jan. 20. [tausendschön]. Jószágúk és koszoruban való a majoranna, bársonyvirág, százenszor-szép virág (Com²: Jan. 20).

szőgfű-virág: caryophillum Com²: Jan. 20. anthemis PPBl. [nelke].

szentgyörgy-virág: verbasculum PPBl. lilium convallium Com: Jan. 24. [maiblume]. Koszoruban való a majoranna, szekfű, sz. György virág, viola (Com: Jan. 24).

szentjános-virága: galion Nom². 37.

tűz-virág: caltha, calendula, flos ignis Beythe: Nom. 3. ringelblum PPB.

Virágít: [floreo; blühen]. Az mezőnek vidulásával megvidulhat még s virágíthat szerencséje Kegyelmednek (Thaly: RT. II.111).

Virágl-ik: [floreo; blühen]. Testődnék veraglo yfysagaban artatlaun karboztatolwala (WinklC. 247).

Virágocska: flosculus C. MA. blümlein PPB. Ennee gyökören egy viragocska neuekedie (Born: Ének. 5). Két egy forma lábas fedeles pohár vagon, kiknek lábok és fedelek aranyas, kicsid virágocska is az fedeleken (Radv: Csál. III.275).

Virágos: floridus NémGl. 101. florulentus C. MA. blühend PPB. Fodros, virágos: crispans; virágos, kép-metszéses kupák: scyphi *sigillati PPBl. Haját szalangoztatá, virágos koszorúval megnyomtatá (RMK. III.354). Aaron virágos veszszője (MA: Bibl. I.64). Koszoruban való, a melyekből koszorukat bokrétkát és virágos koronákat kötnek (Com: Jan. 24). Fekete virágos bársony palást, tafotával bélett (Radv: Csál. II.234). Köszöntsed én szómmal, nibhelyen meglátod, virágos kertiben aluva találod (Thaly: VÉ. II.217). A sz. János fűnét, mikor virágos, főzd meg vízben (OrvK. 17). Nem kötelezlek, hogy mind azon virágos táblákat terjegecs azok eleibe, kik reád figyelmeznék (Fal: NE. 22). Járd meg szemeddel a virágos táblákat, apró bimbotskák voltak előbb a már terepes rózsák (Fal: SzE. 517).

[Virágosul]

mög-virágosul: [effloresco; hervorblühen]. Igaz meg viragosul nykeppen palma fa es meg sokasul nykeppen Lybanus hegyenek cedrus fay (KeszthC. 248).

Virágoz-ik [virágoz Mel: Herb. 92]: floreo, floresco, verno C. MA. blühen PPB. Más után virágozom: superfloresco C. Idején virágozom: praeefloreo PPBl. Virágoznak varasból mikent földnek zenaia (AporC. 25). Igaz virágozik mikent palma (52). Az zűld fa, ky zepen virágozik, beuen gyműlészűt teremth (VireC. 65). Verágozik vala az kezevnseseg tudomány (DomC. 6). A poklosság virágzie a bőrbé (Holt: Bibl. I. Dd42). Szent Jacob hanában is virágoz (Mel: Herb. 92). Most rettenés helylén öröm es vigaság gyakorlatos intéc, minden gyónnyörűség, virágzie az kösség (Csák: Assz. 5). A romlandóság meggyőzötetuen virágozie a hit (Kár: Bibl. I.462). Nyilatkozéc meg a föld és virágozza fűdűzítöt (Vallást. s). A régi szent atyák vagy az apostolokkal éltenek vagy az ő idejekhez legközelben virágoztak (Pázm: LuthV. 349). Az szentek tudgyák, hogy még élnek és virágoznak azok, az kik őket életeken sanyargatták (Pázm: Kal. 788). A gonoszak gyakran virágoznak külső jó szerentsékekkel (Pázm: Préd. 30). Az óltvány ágas bogasodik és virágzik (Com: Jan. 17). Ott tisztul az arany, hol a tűz lángozik, a rózsaiis tövis között virágozik (Gyöngy: MV. 14). Virágzik vala már a teste sebekkel (Gyöngy: KJ. 149). Zászlót emelt a vítétség és virágoznak a szépséges erkölsők (Fal: UE. 369).

ki-virágozik: effloreo, effloresco MA. hervorblühen PPB. Előbb utóbb ő szerentséje is kivirágzik (Fal: UE. 382).

mög-virágozik: effloresco C. [hervorblühen]. A diófa meg-virágozik *induit se nux in florem PPBl. Kynűeb volna a veragoknac vyonnan es meg megvyragoznyok, bonnem mint az en zeretőnnec nag voltaat meggondolhatnia (NagyszC. 45). Ez zentseős ziz megveragozec (182). Lee zalleek, hogy megh lathatnak, bogy ha meg wyraglizottak az zőltők, ha nemzette nek az pvnika almauk (ÉrsC. 220). Az ygaz nykeppen palmafa meg vyragzik: justus ut palma florebit (KulcsC. 279). Ember el-változik mint az mezei virág, holval reggel meg virágzik, estére elhervad (RMK. II.70). Aharonnac veszszője megvirágozec (Szék: Krón. 19). Mikor az mondola fa meg virágzik (Kár: Bibl. I.630). Nem az ő idejében telic el élete napia és az ő ezimotaia meg nem virágzie (521).

Virágozás: 1) [to florere; das blühen]. Nem csak kiszínelt virágzással kollemetes leszen eleje, hanem gyműlcses kimenetellel is jeleskedni fog dolgunknak vége (Fal: UE. 372). 2) [ornamentum; verzierung]. Ayto színén való ezifrázás, virágozás: antepagmenta C.

Virágzó: 1) florens, florescens, floridus MA. blühend PPB. Az mi jámbor szüleink tekéletes erkölcsökkel virágzó istenes emberek voltak (Pázm: Kal. 662). Az kereszténységnek virágzó idejétől-fogva az szentekre-való esküvés szokott dolog volt (795). Athenás városában régenten virágzó iskolák formáján épült avagy rendelt híres neves iskolák (Com: Jan. 157). Eleinknek jeles hírrel virágzó nyomdokait mi is kész szívvel kövessük (Könyi: HKom. 1). 2) floriger C.

[VIRÍT]

el-virít: [defloreo; verblühen]. Élete virági minden nap alatt el virítanak (SzD: MVir. 208).

[VIRUL]

még-virul: [egermino; hervorsprossen]. Ez az nemes yozagns fia, kyről az agachka le metteteek es enuen isteny hatalmaval meg yrvula (ÉrdyC. 437b).

VIRGANC, VIRGONC: alacer, versutus, agilis, veripellis MA. hurtig, mutig, frisch PPB. Virgontz és tanátsaiban haba burgya a könnyen haragus (ACsere: I.183). Némelyec belső mivóltokra nézve nyerse: virganczoc, egészségesec (Com: Jan. 53). Jó erőben vagyon: vidám, virgoncz (197). Feleségek nincsen, hanem az ágyasok virganczok nálók (Matkó: BCsák. 412). A vad-ketske igen gyors, könnyű, virgontz állat (Misk: VKert. 222). A kakas igen virgontz természetű és kevés madár (354). Forgolodik virgontz talpán, hippet-hoppot emleget (Fal: Vers. 871). Láttá, virgantz vagyok és hogy jól termettem (Gvad: RP. 76). El óltódott a tűz sok kényes virgantzba (Gvad: Orsz. 76).

Virgoncság: [petulantia; mutwille]. Erre tartozik minden gonosz kívánság, csókolódás, tánczolás, szerelem-ének, virgoncság, vendégeskedés (ACsere: BDolg. 118).

[VIRGÁZ]

még-virgáz: [virgis caedo; mit ruten schlagen]. Hogy virgáz engemet meg a tarczali confessio, mutasd meg (Matkó: BCsák. 323).

VIRGINA (virginal Mel: SzJán. 456): clavicymbalum, virginale, arcarium organum fideulare; ein musikalisch instrument, dessen sich das frauenzimmer bedienen PPB. Virgina vagy orgona-fiai, melyeket vernek újjokkal: pinnae tactiles PPB. Virgina billegető fa: chromata PPB. Nem leszen pokolba trombita, sip, virginal, orgona (Mel: SzJán. 456). Dob, hegedű, virgyna-szóval töltik és költik napjokat (Pázm: Préd. 39). Az urnae zengedeztetec sípokban, virginákban (MA: Bibl. V.67). Lant, hegedű, virgina, clavicordiumban, gyönyörködik fajtalan sok gonosságokban (Szentm: TFü. 7). A virgina avagy clavicordium tombora búrokból áll (Com: Jan. 169). Virginákat nyomnak trombitákat fújnak (Thaly: VÉ. I.338). Megtanulta az énekszót, a virginát, a képirást (Fal: TÉ. 661).

Virginál: [clavicordio ludo; anf dem cymbel spielen]. Közel az városhoz vagyon egy kis falu, hol az városbéliak mulatni szoktak, begedűsök, virginálók, lantosok hol bőven találtatnak (SzCsomb: Utleir. 102).

Virginás: [fidicen; cymbelspieler]. Kilentz legyen hegedűs, virginás tizen négy (Szentm: TFü. 8).

VIRICS: hydroses MA. hausbier, treberwein PPB. Sika-min fa, ezt nem fának monga lenni, hanem uimi fának, viricinek (Sylv: UT. II.169). Az laserpitium nevű zöldellő veszőnek viricevel es fejer borsal elnek (Forró: Curt. 743).

VIRRAD (verrad MA. Thaly: VÉ. 213. meg verrad ÉrdyC. 270b. C. virad Helt: Bibl. IV): diascit, lucescit MA. es taget PPB. Az szombat estue, mell estue az údnepnek

egők napjara virrad, el mene az Maria Magdalena, hog meg látná a koporsot (Sylv: UT. I.47). Fel serkene Pharao es eszébe vőue, hogy alom latas volna, virradua meg szomorodott léleccal vala (Helt: Bibl. I.V). A nap fel költét elől vészi az hajnal és reggel, midőn virrad és világosodik (Com: Jan. 6). Ha világ virrad, még az ártalmas állatok-is feltámadnak (Pós: Igazs. I.275). Nem verradhat az örömrre (Thaly: VÉ. II.213). Heister ny elmegy egy étszaka, hogy bizony ott virrad, 5 mérföldet, hatot is elmegy olykor (Beres: Lev. 392). Talpon virrad, ólálkodik, állja strásait, száz szemeket forgat Argussal, de haszontalan (Fal: NE. 107). Erre virradnak, éten estig, sőt holtig benne mulatnak (Fal: NU. 270).

[fölvirrad]

fölvirradás: [serenitas; das aufheitem]. Elrejtőzött örömnapon, fölvirradását nem várom (Thaly: VÉ. II.91).

még-virrad: lucescit, dilucscit, diascit, diluceo, diluculo C. tag werden, tagen PPB. Mykoron meg verradot vona, es-megh nyakon kötteteek ewtet (ÉrdyC. 270b). Imé mind hájában marad, hogy én így kesergettetem, otan raytam büntetésem reggel, mihelyen megverrad (MA: Bibl. V.34). Eppen éjszaka lova bátán tülvén és csak néha csubantrán lova a vízben egyet orrával, virradott vala meg (Szal: Krón. 128). Én sem virradok meg Czabajtt, ha holnap ott leszek is (Beres: Lev. 363). Oly világos volt, mint ha hirtelen megvirradott volna (512).

Virradás: [prima lux; tagesanbruch]. Virradás-előtt való: antelucanus MA

Virradóban: [diluculo; bei tagesanbruch]. Zalawar, zombathra viradoban mynd zent nap vthan (LevT. I.265).

Virradólag: ∞ Viradólag nagy tumultus volt (TörtT. XIX.189). Daud hassát másnap virradolag-tájban szultán Osmán császár megfojtatá (ErdTörtAd. I.236). Ez nap viradólag hajnalban sokat lőttek (MonIrók VIII.269).

Virradólan: summo diluculo, mane summo MA. sehr früh PPB. Felkele evel beythfsew zeredara vyradolan (EhrC. 26). Poczyt hetfőre vyradolan egette meg az pőspők nepe (LevT. I.111). The K. kerdy thewlem, hog mel nap zyleteth volna? Zent Elzeben asson napjara vyradolan haynal felew (II.5). Bőit elő honac viulasa szent Pal fordulattya vtan keddre viradolan teezie meg. 1579 (KNagysz. E8). Vasárnapra virradolan támada feel (Ker: Préd. 416). A hétnek első napjára, melyet mi vásárnapnak hívunk, virradolan (GKat: Váls. II.912). Virradolan Mária Christust látogatá (MolnF: LTárh. 163).

Virradóra: [prima luce; bei tagesanbruch]. Az theoreok Palotát meg zallotta az elmúlt zombaton verradora es igen lőtetty (RMNy. II.331). Virradóra reaioe méne (Helt: Krón. 72b). Más napra virradóra elébb mozdította táborát és mégyen az álló-képekhez (Hall: HHist. I.44). Mára virradóra annyira elnehezédék, hogy a gyertya már vége felé volt (Mik: TörL. 368). El mŭla az éjtszaka, másnap virradóra (Gvad: FNót. 6).

Virradoz: [vigilo; wachen]. Nappal hortyogni, éjel viradozni, mint mind a kettőt egybe keverni, nem józan szokás (Fal: NE. 2).

Virratta: diluculum, summum mane MA. der anbrechende tag, aufgang PPB. Virradtától-fogva: a primo *sole PPB. Borhala aszszony ez éjjel oly igen elnehezedett vala, hogy nem lüttem, hogy viradtát érje (LevT. II.27). Virattól fogua nap estie mind meg tarta az viadal (Helt: Krón. 11). Virratától fogua tarta mind az viadalom kilentz óráig (12b). Igen reggel, még virratánac-előtte (120b). Virratta előtt egybe győlnek (Pázm: Kal. 74). Virratta-felé kiisközödni kezdé véle

egy angyal (Pázm: Préd. 648). Nem nyomia meg szállásán az virratta (Szöll: Szen. 4). Télben a verratta előtt való serény-ség javaltat (Com: Jan. 113). Heába nektek virratta előtt felkelnetek (Offic. 221). Viradta előtt két vagy három órával is felkel (MonIrók XVIII.6). Az virratta előtt égből le-esett harmatnak cseppje (Teleki: FLÉl. 5). Hányszor fekültem már úgy le, hogy nem gondoltam virradttát énni (Mik: TörL. 108). Virradttát meg várom (Gvad: FNót. 26).

Virradtáig, virradtig: [usque ad orientem solem; bis zum tagesanbruch]. Mind egész éjjel az várbul lőttek, virradtáig közt semmit nem tettek (RMK. VI.138). Harom hora felé meg chöndösdödek az faydalom s nerrattayg nag yot nwgonek (LevT. I.202). Ennek előtte reggel virratáig és szinte eleget aluttam (Helt: Mes. 328). Terheltem az én gondolatimmal mind virratáig (Kár: Bibl. I.515). Az egész éjtzaka virratáig ég: ardet tota nocte usque mane (MA: Bibl. I.92). Verrattáig várjuc (232). Osztán mi virrattig mind bizást aludgyunk (Zrinyi I.46). Kellet azért mind virrattig a farkas előt hegedőlni (Czegl: Japh. 90). Bevíttek egy farka szalmát, azon feleségivel együtt ki ki virradtig jo izűt aludt (MonIrók XI.359). Lefekvénk ismét s viradtig alivánk, de szerbe-szerbe a collegámmal vigyáztam én is (Bethl: Élet. II.44). Kirugszkodtam, félbenhagyván írássomat és virradtig oda voltam (Bercs: Lev. 41). Úgy indúljanak az hadakkal, hogy virradtig az Dunán átköltözhessenek (336). Oda virradtig könnyen elmehet Nagyságodnak válosza (662. 373. 389).

Virradtakor: [orto sole; bei sonnenaufgang]. Virradtakor megindulván, nyolcz óra tájban munkácsi kastélyában érkezett elő fölsége (Thaly: RT. I.27). Megindulok virradtakor (Bercs: Lev. 240). Adom értésére Nagyságodnak, hogy verradtakor vettem Antal úr levelét (674).

VIRRASZT: vigilo C. exeuo MA. pervigilo MedLat. 403. wachen PPB. Eyely wyrrasztasokat wyrrasztwan: agentes vigiliis noctis (Pesti: NTest. 116). Teletczaka havaknac és hidegeknek ily keménysége köztöt unás-nélkül virrazthatna (Prág: Serk. G3). Isten verraszsa számos esztendőknk sz. Antal napjaira (Bíró: Ünne. V). Álmatlan vigyázással őrizni valannit, valakit ébren virrasztani (SzD: MVir. 31).

föl-virraszt: [collustro; erleuchten]. Ugy az te irtalmaságodnak is fényes napját virrasd fel mi rajtunk (RédTöm. 25). Biztatja nagy fogadásával, felvirasztja napját kívánt világgal (Thaly: Adal. I.171).

Virrasztás: vigilia MA. wache PPB. Mikor immar előt volna a regeli virasztas: janque advenerat vigilia matutina (Helt: Bibl. I. Ji2). Az éynee negyedic virasztásukort: quarta vigilia noctis (Helt: UT. D6). Az spartannoknál szabadosok valának az őr allastul es verrasztastul azok, az kiknek harom fiok vala (Pécsv: Fel. 860). Vigyázás, vérrasztás: vigilia (Com: Vest. 41).

Virrasztat: [custodiri curo; bewachen lassen]. Kemény-képen ajtját bezárlatá, őrizökkel Baptistát virrasztatá (Phil-Közl. IX.168).

Virrasztható: vigilax C.

Virrasztó: 1) vigil, vigilans, vigilax, exenbitor MA. wächter PPB. Ha sok virasztója vagyon János uramné aszonyomnak, kérjen el egyet (LevT. II.36). Most várbeli szolga ugy mint virasztó és engemet hitel szolgá (212). Virasztói es trasu allo útezi (Born: Evang. I.27). En lelkem az urat obnyta mint az vérrasztó éyel az virattát várja (MA: Bibl. V.61). Virrasztó strása (Közl: Idv. 8). 2) [mansio vigilum; wachstube?]. Kómos, azaz: buya es töbzödő parasznasag; sidoul jegiez meg

tapodast anag: verrasztóba szókó parazna tanezot (Mel: Sám. 155).

vár-virrasztó: [custos arcis; burgwache]. Váradon az vár-virasztónak az süveg az fején ő magától meggynt (Erd-TörtAd. IV.173).

város-virraesztó: [exurbiae urbanae; stadtwache]. Monda Judit aszon az varos virrasztónac: Nyssatoc az kaput (Hoffgr. 211). Szertelen az varost ottan meg bódították, vaross virrasztokat először le vagák (Huszi: Aen. 8).

VIRROGAT: [vigilo; wachen]. Aggasztó gondok között virrogatok, éjjelezek holléted nem tudása miatt (SzD: MVir. 31).

Vérragatás: [vigilatio; das wachen]. A busuét innegyére valo veragatást nem tartjuk meg (Sum: Agend. 32).

VIRTUÓZUS: [probus; brav, tugendhaft]. Emez volta-képpen virtuosus ember, a ki a boszszuságért bótánattal fizet (Fal: NE. 40).

VIRTUS: 1) [virtus; tugend]. Virtusokkal mentél-elő: te tua virtus *proximit PPB. Nem-is az a virtus, nem vétkezni, mikor mód nincs benne (Páp: KeskUt. 113). Hunyadi János Rácz-országának despottyát igen meg veré, mely virtussáért László király Hunyadi havas-alföldi vajdává tévé (Lisny: Krón. 316). Mi jó hasznát veszem, hogy erőmben s előttem vagyon a virtus, ha más felől akaratom mind tsak a gonoszhoz tart (Fal: NE. 10). Egyedül tsak a virtus tárgya és kifüggesztett tézlyia a mi kötelességünknek (38). Ez nem virtus, hanem sok gonosziságból egybe-fűzött tsomó (40). Menyország-gal biztató reménység és a pokolbéli tűznek félelme bangos szókál prédikállyak a virtust (47). Nagyobbra neveli beszéddel fogatkozásit, kisebbre mondja virtusit (100) A több jó emberben csak szüre jó, a virtus igazsággal jó (Fal: NU. 335). Együgyü öltözet, szemérem, tisztaság itt kelletlen virtus, meg vetett bódultság (Orezy: KöltSz. 38). 2) [vis; kraft]. Hány virtusa vagyon az fingnak? Felelet: Kettő, az első, megtisztított embernek az testét és az szállásért köszönti (MesékK. 12). Nem üdvözítő hitről van ott szó, hanem csudákat eselekedő nagy virtusrul (Czegl: MM. 92). Télben az nap az ő ereit és virtusát az földnek melegítésben nem annira mutatá meg mint nyárban (Mih: ÖÉlet. 53).

VISEL: 1) dneto C. [duco, ago; führen]. A kóvón fel magasztalt engemet, viselt engemet (deluxisti me), mert lőtel en remensegem (AporC. 6). Visel engemet vram te vradban es be megek te igazságodba (41). Tekenez te zolgaidra es te művelkedetdre es viselled ő fiait es legen mē vronk istennek fenessége mē raitonk es mē kezeinknek művelkedetet viselled mē raitonk es mē kezeinknek mvnkaiait viselled (50). Valakyk istennek yh/lyssnyel vyseltetnek: οσοι πνευματι θεου αγωται (Konj: SzPál. 72). Avagy nynchyeny hatalmunk lugunk, ne-neenk azzonyallatoti tysona nysselnénk (154). Nem fátalanságból az mineli val, azért embersege őt viseli vala (Istv: Volt. 5). Ha akarta, esászár, királ szemét békötte, az mint ő szerette, mind-kettőt úgy viselte (RMK. III.14). Az wr viselt engemet az vton es hozot az en wrannac attyafinac hazához (Helt: Bibl. I.K4). Viselted a te irtalmasságodnak altaia a te népedet: dux fuisti in misericordia tuo populo (I.Ji4). Viselt tégedet a te vrad istenőd, miképen az ember szokta viselni az ő fiackait minden vtain (I.Kkk2). Valakic az istennek lelkétől viseltőneek: qui spiritu dei aguntur (Helt: UT. q7). Nepeknek törvényeket szabtak elejekben csak az természetnek világo-sagatul viselteten (Ver: Verb. Előb. 1). Otalmazza nyomorult orszugunkat, iduőségere visellye mi vtonkat (Born: Ének. 81). Visellek tégedet az igazságnae ősuénin: ducam te per semitas aequitatis (Kár: Bibl. I.603b). Igasságnac ősuenyen visel engemet (Born: Préd. 282). Az tie nelec iar az ő fiainal, sőt uisel

es uezéri őket (Tel: Evang. I.99). Az ő tulajdon akarattólakul viseltetnee vala (Kules: Evang. 13). Okos es elő lelektől viseltetik (Fél: Tan. 117). Az testben az tagok az fűtől viseltetnek es attul vesznek etelet (420). Valakik istennek lelketől viseltetnek, azok istennek fiai (Száz: Cat. A2). Viseltetők en tülem anyatok melétől fogva (Száz: Cat. C4). Az én kicsin elmém fel nem találhatom, minémű okosságtól viseltessenek, az kik ezeket tartják es bősüllik (Pázm: Kal. 140). Mértékletlen elméjéktől okosságtól viseltetvén sok háborúságotat tanaszának (309). Meg engedik, hogy ezeknek az külső bizonyosságoknak erejétől viseltetvén hiszik az isten igéjét (467). Barmokhoz illendő kívánságoktól viseltetünk (Pázm: Préd. 162). Mindenkor szemek előtt forgatták a nyereséget es jutalmat, mellynek reménysége viseli kedveket (167). Senki sem tsépene, kapálua, ha reménység nem viselné, hogy haszna es jutalma lészen fáradságának (173). Sem gyűlölségtől sem hiúságtól nem viseltetvén (Pázm: LuthV. 1). It vészem eszembe, micsoda reménység viselte Balduinust (11). Ne hadgyác magokat az tudománnac minden szelűel iseltetni (Zvon: Post. I.67). Mi ok viseli vallyon az eleitől fogva gyilkos ördögöt (Megy: 6Jaj. II.14). Egygyűsűsétől viseltetik es nem zuzavaroskodik (GKat: Titk. 5). Sem félelmisségünk, sem hitéségtelenségünk nem visel (Szal: Krón. 178). Nem kemény törvényétől viseltetik isten, mikor a sok erőtlenségekben is szereti az ővéit, hanem atyai szeretetétől (Matkó: BCsák. 282). Hogy megmutatná szeretetét, mellytől emberhez viseltet (Illy: Préd. I.14). Az is viselteti gondolkodásodat, hogy alacsonbitod úgy méltóságodat (Thaly: Adal. I.143). Ez a bazafiuságtól viseltetvén gyakran látogat minket (Mik: TörL. 14). Se fő se alacson rendit bazámnac nem akartam bosszuírásal sértegetnem;... se külső okok se belső szívem járási nem viseltetnek olyasra (Fal: NE. 1). Nem viselte kedve, hogy jóakaróit holtig ne lássa (Fal: NU. 300). A kötelesség visel bennünket (Fal: Const. 812). **2)** gero, porto, bajuló C. tragen PPB. Kezde csak egi zokniat viselni (VirgC. 101b). Lata ev alnabam, hog ev az ev meheben viselne egy kysded ebecheket, viselveen ev zayaban meggyohotot faaklyat (DomC. 2). Nem visel vala penzt (97). Viselnek vala egg ágban egg embert (Sylv: UT. I.88). Velek viseluin az draga szereket (123). Az haiok es az erőss szélnek miatta viseltessenek: naves quoue a ventis saevis agitentur (II.115). Rejá adjanak szép királi ruhát es alaja egy feje mentő jó lovat, délig széllel az városban viselje (RMK. II.287). Sőt úr bákáját előltők viselék, vadalban jászok tőlök elnyerék, Dágonnak feje bákájért véteték (III.225). Történyc, hogy a hadakozóc kezeken viselnéc őket: contigit, ut portaretur a militibus (Helt: UT. n). Kiti négy ember visel vala: qui a quatuor portabatur (14). Talám doctor vagy, hogy biretomtól tóttl fel es kősztyút viselsz (Helt: Mes. 291). Mikoron a satan ez vilagot az rettenetes baluany imadaban porazon viselné (Mel: Préd. 2). Az leuitac visellyéc az sátor (Kár: Bibl. I.117b). Im ezac markunkban visellyéc az mi lelkünket (Born: Ének. 131). Egy halott vitetie vala ki, a kie pedig viselic vala, meg allanac (Born: Préd. 563). A processio előt keresztet viselnek (Tel: Evang. II.213). Felemelkedvén a földtől es fellyeb fellyeb menvén es viseltetvén, míg a köd bé fogadá ötet es az felső eget éré (237). Az bölcz minden marháit magával viseli (Decsi: Adag. 293). Ő maga mellet is baratnác es hozza tartozoinac sereget visel vala alattomban (Decsi: Sall. 20). Négy állatok viselik es nagy kiáltással terjesztik az istennek dütsőségét (Pázm: Préd. 134). Palma ágakat viseltek kezekben (464). Isten azt parantsolta, olly utalást viselleyen, mellynek minden szegeletin költők légyenek (1031). Vállokra révén ugy viselik (Ker: Préd. 233). Üstőc, mellyet a németec viselne, nevelne (Com: Jan. 115). Mása, te nem rot-hadő zöld laurusból viseled koszorúdat (Zrinyi I.9). A dicsőrk szíveit istennek vislén (Illy: Préd. II.82). Az ő tábor utólján lévő zászlóikon farkas képet szoktaunk volt viselni (Misk: VKert. 278). Más egyéb madarak az ő tsirkéjeket lábok között

viselik (281). Venus mellett, ki visel lángokat, Mars-is kőszrűllyön villogó kardokat (GyöngyD: MV. 16). Egygyik olyan színű papustot kezd viselni, amellyet tsak a tsászároknak volt szabad (Mik: TörL. 221). Tsípőjén viseli kezét, reá tartya magát (Fal: NA. 235). Maradékinak onlékozettinket viselék szájjukban (Könyi: HRom. f). A deákok se gombos mentét, se pedig lepentős újjú mentét ne viseljenek (Bod: Pol. 85). **3)** [fero, pator; ertragen, dulden]. Királnak orcaiat nem viselteti szenvedni: ferre non sustinens (BécsiC. 63). Kie a napnac terhet es hevségét viseltűc: qui portavimus pondus diei et aestus (Helt: UT. P1). Erdőtlensegünket viselte: infirmitates nostras accepit (Fél: Bibl. I.12). Haborúságot szemmedűc, de meg nem szorongattunc, öldökleseket viselnéc, de ketszogben nem esűc (Mon: Apol. 375). A fülakos nyelvek szidalmat nagy alázattal viselte (Pázm: Préd. 52). A veszedelmeket bátor szível szenvedti, viseli (Com: Jan. 195). Ila sajnosan viseled a gonosz nyelvek fullánkját, jelét adod, hogy fáj (Fal: UE. III.19). **4)** [partum fero; schwanger sein]. Asszony hogy viselne, jelensége vala, nem sok időre leányt hozott vala (RMK. II.36). Asszony hogy viselne, jelensége vala (Apol. 17). **5)** [curo; besorgen]. Az ellő juhokat gyengen viseli (Born: Préd. 282). Gyűyti az bárányokat, az ellőket nagy gyöngén viseli (Zvon: Post. I.74).

[Szólások]. *Vmin visel*: A bátorság isteni szentség a katona előtt, ezt viseli szemén, ennek áldozik (Fal: NA. 209). *Vmit visel*: A brázattyát viselem: simlo C. Érchük azt is, mi legyen tiszt minden kereszténynek, a ki nem chak nevét, baum állatlyát is akarja a keresztényeknek viselni (Tel: Evang. II.666). Az hitelenségen hadgia őket, hog az attiaknak a lnoksagokat viseliek (Fél: Tan. 552). Az ő zászlóiban arany koronás keselő vala meg irán es eszt e tzmert viseltéc mind az magyaroc (Helt: Krón. 14). Sokan diczirtetne, az kie nagy dolgokat visolne (Decsi: Sall. 2). Visely ditsretre méltó dolgokat, de hallgass (Fal: NE. 15). Masod zerbelyek azok, kyk zegeen etelet viselnek (CornC. 185). Eleteet viselē dichiretoseon (DomC. 78). Az mi életűköt buinkodasban viselők (Sylv: UT. II.122). Eleteket viselic vala az wrnac paranczolatlyta szerént (Helt: UT. O2). Maga tartoztato etelet viselt (Born: Préd. 549). Angyal etelet viseltene (Tel: Evang. I.128). Sokkal job es istenesb etelet viseltek az emberek annakelőtte (Pázm: Kal. 365). Tiszta es szent etelet viselűnk (Pázm: Préd. 8). Halandó testben angyal etelet viselt (22). Szent es istenelőt kedves etelet nem viselhet (Pázm: LuthV. 33). E földön menyei etelet visellyünk (Pázm: Inads. 22). Az kik lattatnak fieidelemsegőt viselni az poganonkon, vralkodnak ő raitok (Fél: Bibl. I.71b). Z. Pal az ő irasanac folyasat vgy viseli es merteki, hogy az egész keresztényi aniaszentegyhaznac irna (EszT: IgAny. 276). Gondgyát viselēm: curo, concuro, procuro, percuro C. Szorgalmatos gonyát viselēm: accuro; nagy szorgalmatosággal gonygyát viselēm: recuro C. Nem viselni a közjóra gondot: *abjicere curam reipublicae PPBl. Minden ziksegekről gondot viselek (VirgC. 48b). Vysellyewnk gondot rola, nyit kellyen tennewnk (ÉrdyC. 8). Wyselen gondotha reya (RMNy. II.36). Rólok visel nagy gondot kegyelmesen (RMK. IV.56). Temlechbe zakazthom nyakokath, hog ha gonygyat nem wyselyk (LevT. I.263). Nem viselhetem egyedül gondotokat: non possum solus sustinere vos (Helt: Bibl. I.Kkk). Gondiat akarna róloc viselni (Helt: Krón. 81b). Jó komám ad nekem a te fiadat a Lupescót, én gondot visselec rea es meg neulem (Helt: Mes. 333). Rakua az iras, eleitől fogna mint viselte legyen gondot az ötet felőkre (Sib: VigK. AIX). Gongyat viselneie addig hazánac (Gosárv: NagyB. Biiij). Mindeneket jól meg szórjanak, rostállyanak es magokra szorgalmatos gondot viselnyek (Pázm: Kal. 81). Oessze es telben io tanaczkozasal illik magokra io es szorgalmatos gondot viselnik. 1621 (KNagysz. H4). Erti a gondviselést, melyet isten az igazakról visel (Illy: Préd. V.28b)

A parasztság esúnya gombaságot visel magában (Com: Jan. 187). Semmit nem használ ket nap, harmon fíres gyomort viselni (Zvon: Osiand. 216). Azok között mindenki nagy gyűlölséget visel vala ű vele (Decsi: Sall. 35). Hadat viselő: belligero C. Hadat viselni: *colere martem PPBl. Mátyás király az ő királyságban nagy soc hadakat viselt (Helt: Krón. Előb.). A gyenge es erősten semmiképpen hadat viselni ne merjen (Com: Jan. 144). Hadakozását szerencsésen viselte (Liszny: Krón. 333). A ki az elevenekenn hatalmat visel: qui vivorum gerit potestatem (Bal: CsIsk. 121). Nagy haszonnal viselte professori hivatalát XXXV esztendőktől alatt (Bod: Pol. 156). Nem mind ember, a ki annak látszik lenni, némellyek külső képít viselik, belől mások (Fal: UE. 455). Kezet ada Vintzének arra, hogy képét fogja viselni és reméli, hogy győzedelmesen (Fal: TE. 636). Megzeğőni a gonoz életbe magát viselni (NagyszC. 229). Meg tanít Sálomon, minodon visellyee magokat az emberek az hatalmasokhoz (Kár: Bibl. 1629b). Mint kellyen minden dolgokban az io hadnagyoknak magokat bölcsen es iol viselni, nagy eszesen es világosan meg ielenti (Decsi: Sall. Előb. 4). Szegül végül még a mi catholicus püspökine is igaz lelki tanítók-gyanánt viselik magokat (Veresm: Lev. 138). Alatt viseli és megalázza magát (Com: Jan. 186). Ezekből látod, mint viselhesse magát eretnek urához az alatta való nép (JésTitk. 72). Egy nőstény farkas szoptattya vala őket es annyok helyett viselte magát (DBenkő: Flor. 5). Emberül viselte magát (Bercs: Lev. 27). Halal bék magót másképen viselte, fejet hajtván tsak nem a földet tédelte (Kónyi: HRom. 72). Vallyon sült paraszt vagy esze-fordült nevet nem viselue-e, a ki tsinyossab' köntösébe nem öltözék, mikor királyát fogadgya (Pázm: Préd. 84). Azok írták, a kik nevé viselik (Pázm: LuthV. 219). Hogy papságot visel-nénc: ut sacerdocio fungantur (MA: Bibl. 1.119b). Veszprémi István viselt professorságot (Bod: Pol. 136). Vgy szállította meg az angyal Esdrast mint a ki az bűnös ember személyét viselné (Lép: PTük. 1392). Christus személyét viseli (Illy: Préd. 499). Nagy tisztességgel viseltetik mi főlnk az a szentség, melyet ők nem tisztelnek (Tel: Evang. 1.414). Emberi es atyai szívet visel hozzánk (Mad: Evang. 464). Ferfiul zűvet viselők: masculo C. Az őn szímem elől megyen, anal visellec tégedet: facies mea praecedet te, et requiem dabo tibi (Helt: Bibl. Ls2). Uram grátiájából alkalmas tsz-teket viseltem (Fal: NE. 10). Uralkodásunkat semmi úgy határban viselheti (Pázm: Préd. 2). Derék uraságot viselt (Kónyi: HRom. 72). *Vmivel visel*: Az istennek imputatio nekünk tulajdonítása magával viseli, hogy bennünk légyen, a mit isten nekünk tulajdonít (Pázm: LuthV. 431). Chak zoval viselz: verbis me deludis (NémGl. 332). *Vki v. vmi előtt visel*: Édes hazánk szolgálatját maga előtt viselvén, vegye az hadakat maga commendója alá (Bercs: Lev. 326). Ne a magad bosszú-állását, hanem károdnak meg-térítését viseljed előtted (Pázm: Préd. 129). Példáját előttünk viselvén (Ker: Préd. 55). Az isten tanását edgy tsopnére sem viseltéc előttte (Tyuk: Jözs. 44). Szóme előtt visele az istent (Helt: Krón. 28). Az meg-tesztelésben két dolgot kell szemfene-előtt viselni (Pázm: Kal. 710). Tsak azok nem viselik szemek-előtt az isten ítleit, kik minden gonoszságra vetemedtek (Pázm: Préd. 3). Egyéb feltét czélt szemem-előtt nem viseltem (Pázm: LuthV. 1). Ezek Balduinus szavai, melyeket bár mindenkor szem-előt viselne (11). Istent viseld szemed előtt es ne pántolódgyál panaszkodó szókkal (Pázm: KT. 300). Halgatói életéne remlít fölötte szákság, hogy az tanéto mindenkor szeme előtt visellye (Zvon: Post. 17). Szüntelen az mennyei boldogságot szemek előtt viselneik (Lép: PTük. III 17). Az szalontai kapitányságba állad azt, az melyik megtudja becsületességét szeme előtt viselni (RákGy: Lev. 75).

[Közmondások]. A kinek nem szűre, ne viselje (SzD: MVir. 469).

el-visel: 1) gesto MA. [fero, porto; tragen]. Leannak hasa el visel titkokat, kit nem esmert volt (DöbrC. 237). Ha mykonen kezerehettyk vala az p[ri]orissatvl el viselni az ruhát, el mogen vala az colnyara (MargL. 2). Ha a Christus elviselt keresztit érted a szenvedésen, nyilván magadat meg kel pök-dősnöd (Czegl: MM. 185). **2)** perfero, suffero C. patior, tolero MA. leiden, ausstehen PPB. Attamfiai öltözetek t[re]sbe egmast el viselvén es egmasnak meg boátvan (DöbrC. 289). Az ejet meudenesteol atom nekeol viseli vala el (DomC. 8). Erwl az igazságon, myndeneketh el visel, myndeneth hyzen: omnia suffero omnia erodit (Komj: SzPál. 173). Lehetetlennek álltván, hogy azt a nagy munkát el-viselhesse, hozzá sem kezdte az irtáshoz (Pázm: Préd. 330). Nagyszívű az, a ki a jókat es gonoszokat meg-külömböztetés nélkül el-viselheti (Com: Jan. 195). Könnyeben is viseljük el (a gonoszt) annyival, a mennyivel eleinten többet temérdekeskedett (Fal: UE. 374). El-tűrni, el-viselni a tréfát (SzD: MVir. 28). **3)** [usu detero; abnützen]. A mely abroszt igen el viselnek, szöszsze valik es chepűe (SalMark. A6).

elviselés: [toleratio; ertragung]. Egyebek fogatkozásinak elviselésében békességes türéssel szenvedésre igyekezzél (Pázm: KT. 50).

elviselhetetlen: intolerabilis C. MA. unerträglich PPB. Az zeunedetteseg teneket el viselhetetlenec latatuec (VitkC. 55). Őzue kötvének nehaz terhőket es el viselhetlenőket es vetik az embereknek vallokra (Fél: Bibl. 1.39). Elviselhetetlen tsizség az, a mely egészen megkivánja az embert (Fal: UE. 418).

elviselhetetlenül: intolerabiliter C.

elviselőképpen: passivo MHag: TÖszl. 1.167. A logicus terminusoknak, melyek az könyvben elé fordulnak, magyarázatok: cselekedő: agens, elve-e-elkárhoztatás: praedamatio elviselőképpen: passivo (MHag: TÖszl. 1.167).

főnn-visel: [superbio; hoftärtig sein]. Magokat fenn viselik: superbi suut (Sylv: UT. II.5).

környül-visel: [circumfero; herumtragen]. Midőn Philotas szemeit környül viselven egy nem meszsze alo emberre akadna, kinek szolla, hogy közelb menjen (Forró: Curt. 356).

mög-visel: 1) [gesto; tragen]. Tisztességesen meg-viselni valami tsiztet: magistratum aliquem *percurrere honestissime PPBl. Az nr Christus az ő Jesus nenét cselekedettel is meg-viseli (MA: Scult. 1084b). Aztot csak béllésnek fordítsa Kgl, mert ő felsége soha meg nem viseli (TörtT. III.379). **2)** [confero; abreiben]. Megviselte volt a partat, az ő g[er]essogence tartasrol megemlekezeten lön, testi bönbe el yzamec (TelC. 147). Meg-viselt, meg-gyalázott a hideg. Megviselni: meg-verni az ellenséget (SzD: MVir. 468). **3)** [integrare; bewahren]. Úgy gondolkodjunk a választétel felől, hogy az magunk böstiletit megviseljük (TörtT. 187).

r[é]a-visel: [superbio; stolz sein]. Ha el mosolyodtam, szem-tolennek, ha szerével réa viseltem magamat, büszkének tartott (Fal: NA. 205).

r[é]a-viselés: [superbia; stolz]. A réa-viselés, mikor mérték-letes, felettebb kelteti magát (Fal: UE. 427). Az ellenkező alkalmazosságok váltják a letartást és réa-viselést, egyik egykor jó, a másik máskor jobb (416).

maga-r[é]a-viselés: ∞ Kiben ninesen meg az érett kor és szerivel való maga réa-viselés, erre nézve a több jó benne leljasadik (Fal: UE. 485).

szélllyel-visel: [circumfero; herumtragen]. Kezdée a beto-góket szélllyel viselni: coeperunt eos, qui se male habebant, circumferre (Helt: UT. K.8).

Viseldegél: [gesto; tragen]. A pénz erszéyben, tarsolyban viseldegeltetik: moneta gestatur in crumena (Com: Vest. 53).

Viselés: 1) [ductus, administratio; führung, leitung]. Az haik ide s tona forgattatnak, valahouá az kormáhosnak sebess viselése akaranga: quocunque impulsus rectoris voluerit (Sylv: UT. II.115b). Legelőször az deaki tudományrul a kősegnec uiselesere iartult: imitio scuti plerique studio ad rem publicam latus sum (Decsi: Sall. 3). **2)** [vitae ratio; das betragen]. Az udvari böles a mostani világnak rendíhez szalja mind külső viselését mind belső etekelését (Fal: UE. 426). **3)** [praegnatio; schwangerschaft]. Leánykorától fogva nem láttam, akkor pedig igen szép volt, most sem rút, csakhogy a viselés ártott neki. 1761 (Hazánk II.58). **4)** gestio C. gestatio, gestatus MA. das tragen PPB.

élet-viselés: [vitae ratio; lebensweise]. Eg' appacza az többty földi mulya vala kemeű eleeth visselesseel (SándC. 39).

erköles-viselés: [mores; das beuehmen]. Ha Kristushoz akar menny, ymez dologh benne legyön: zömermősseegh, mertekleotősseegh, ert erkölű visseles (SándC. 34). Erköltsink-viselésével vagy pokol vagy menny-ország-felē közelgetünk (Pázm: Préd. 86).

fegyver-viselés: [militia; kriegsdienst]. A viszszakeresztelők tiltják a fegyver-viselést (Pázm: Kal. 377). Hány ezer embert fegyverviselésben mely jót, mely hűvet kell itt hadni az hegyek között (Beres: Lev. 628).

gond-viselés: curatio, curantia, curatura, procuratio, providentia, prospicientia MA. sorge, besorgung, ansicht, vorsicht PPB. Birodalmanac gongia viselesebe igen giars vala (Szék: Krón. 216). Jó gondviseléssel meg jön két ezer forintja az erdélyi jószágnak (LevT. II.289). Törvény szerint valo tutorságnak mondatik az szüleink gondviselesek (Ver: Verb. 185). Sok fele dolognac gondviselesere nem erkezhetic: variis negotiis incumbere nequit (197). Szorgalmatos gond viseles volna az iuhokra (Mon: Apol. 223). Magokra való gond-viseléssel is meg-előznek minket az okosságtalan barmok (Pázm: Préd. 66). Okosbake az apostoloknál az új kiáltozók, szorgalmatosbake az hívek gond-viselésében (Pázm: LuthV. 27). Nem illet az istennek atyai gond-viseléséhez, hogy a külső perlekedések le-szállításában ily szorgalmatos gondot viselvrn a lelki és üdvösségre nézendő egyenletlenségek igazításáról el-felelkeznek (248). Lásd csoda gondviselését istenne (Zvon: Post. II.622). Sokszor mondtam, nem szeretem az munkácsi állapotot és gondviselést (RákGy: Lev. 83). Eddig sem fogyatkozott meg az mi atyai gondviselésünkben (208). Az szegénységre való gondviselésünk éjjel nappal forog elménkben (256). Irinyi Ferenczre gondviselésül jószágomat, szolgálmat hagyom (Gér: KárCs. III.373). Az mely hugochkam Banffy Christoffe azzonyomnal [van], az the gondviselesed ala hagiom (Radv: Csal. III.178). Az pápa gondgya viselése alatt (Uzoni: Dáv. 206). Ez az isteni gondviselésnek modgya Adámnak két fiaiban praktikáltatott (Ily: Préd. I.45). A több egyéb állapotban az isteni gondviselésnek másféle láttatjai taláttatnak (Mik: VKert. 7). Anyja a hű Alvaré gondviselés alá bizá (Mik: MulN. 201). Ezeknek gondviselésekben, szaporításokban és meg tartásokban a Geleji után következett püspök nem vólt olyan szerentés (Bod: Pol. 89).

ház-gondviselés, házi-gondviselés: oeconomia C. MA. hantaltung, hauswirtschaft PPB. Az házi gondviselésről avagy eselēdes gazdaságról: de oeconomia (Com: Jan. 121). Ki rossz házi gond-viseléssel forgolódik az, a ki felíti udvarát valami hertzei állapotra (Fal: NU. 285).

had-viselés: belligeratio MA. kriegsführung PPB. Had-viselésben el-érkezik véle: par illi est in *belligerando PPB. Az polgarmester had viselest kiuanuan inkab akarja vala ezt

az dolgot indítani, hogy nem mint ezítítani (Decsi: SallJ. 31). Illy győzedelmes had viseléseken király és hertzeg örülēnece igen (Valk: Gen. 16).

kőreszt-viselés: [miseriae, cruciatus; kreuz, das leiden]. Ez adventnec vinasága azt czelekeszi, hōg mi könyörgesünkben, kísértetünkben, kereszt viselésünkben vigadhatunc (MA: Scult. 12). Miért engedi ezt meg az isten, hōg az ő benne hívő mindenkor kereszt-viseléssel terhelhetnec (95). Egész élete semmi nem volt egyéb, hanem kerőzt-viselés (Zvon: Post. II.433).

maga-viselés: [vita, mores; das betragen]. Paraszt maga-viselés: *rustici mores; sokra ment maga-viselésével: multum autoritate *profecit PPB. Az zfx Marianak evmaga viselese nem vala tetova zegdelev (CornC. 53). Kyk kezdől egyky sem le'end kywl maga viseleseben arannyal ekewšltetöt (JordC. 849). Meg láztik maga viseléséből is, hogy nem rossz ember (Decsi: Adag. 236). Ez regieknec io magoc uiselese (Decsi: Sall. 10). Életekben, erköltsőkben es magoc viseleseben el esnec (EszT: IgAny. 66). Sokkal különb állapotja vala az papi rend maga viselesnec, mint mar meg mondanc (Zvon: Osiand. 113). A sólyom szép és tekintes madár minden részeiben, minden maga viselésiben (Pázm: Préd. 30). A ki jó erköltsben akarja nevelni magzattyát, szükse, hogy annak maga-viseléséből gonosz-ságot ne tanulhasson nevelten gyermeke (198). Nézzétekse, minemő maga viselésével könyörög (MA: Scult. 369). A kimondásban való cselekedet kezeinec hányásával, maga viselésével (Com: Jan. 161). Emberséges jó maga viselés: modestia (184). Maga viselese tart igen szép módot (Gyöngy: KJ. 110). Hertzei személyét hogy meg-tekintete, maga viselését minjárt meg szerette (PhilFl. 2). Jó magadviselés jobb az aranyról (Thaly: VÉ. II.22). Tekélletes maga-viselését a keresztény ahitatos-ságnak buzgósága sok garádicsokkal meg-előzte (Csúzi: Síp. 242). A szines magaviseles legfővebb helyre mesterkedet (Fal: UE. 362).

személy-viselés: [vicarietas; stellvertretung]. Nagy nehez-telése vagyon az atyafiaknak Ilyésházi uramra, hogy személye viselését Tersztyánszkira bizta (TörtT. I.91).

teher-viselés: [onera; belastung]. Elviselhetetlen tereh-viseléssel illetettünk (MonIrók VIII.442). Az meczzenőfiak minden ter-viseléstől, quartély-tartástól immunitáltak (RákF: Lev. II.465).

tiszt-viselés: [administratio muneris; amtsführung]. Tiszt-viseléshez fogni: *occipere magistratum PPB. A tisztviselés választia meg az embert: magistratus virum iudicat (Decsi: Adag. 78). Nem felettébb kívánja méltóságokat s tisztviseléseket (Com: Jan. 155). A tisztviselések adásában arra kell vigyázni, hogy a rokonok és barátságosok ne legyenek kevésbé méltók (Ily: Préd. I.68).

Viselet: [vestitus; kleidung]. Állandóság viseltekben vagyon (Gvad: FNót. 97).

gond-viselet: [cura; sorge]. Vr isten vagy kiualt keppen valo gond viseletődben és kegyelmedben (Frank: HasznK. 58).

maga-viselet: [vitae rationes; das betragen]. Tsúfolta magok viseletekért (Gvad: FNót. 50).

[Viseletlen]

gond-viseletlen: [negligens; pflichtvergessen]. Tudom, haszonvéten, nagy gondviseletlen, azért keressen valami jó gazdát (LevT. II.36). Az emberc biuatyocban restec és gond viseletlenec (Helt: Mes. 331). Egy részént gondviseletlenec, egy részént gyengélkedő, egy részént fősvényec (MA: Scult. 230b). Az kővári dologról nem vagyunk gondviseletlenek (RákGy: Lev. 27). Porkoláb, udvarbíró rossz, gondviseletlen (259).

gondviseletlenség: [negligentia; nachlässigkeit]. Kár s szégyen lésezu minékünk, ha az mi eleinknek bőfűik az mi gondviseletlenségünk miatt vesznek el (CorpGramm. 699). Igen féltük ők a gondviseletlenségtől magokat (TörtT.³ I.194). Mind az fejedelmek és az fejevári tisztek gondviseletlenségek miatt esett és történt (MonTME.VI.68). Gyermekeidért nagy gondviseletlenséggel soha istenedet meg ne bántsad (Csúzi: Tromb. 591).

gondviseletlenül: [negligenter; nachlässig]. Gondviseletlenül, immel-ámmal: negligenter PPBl. Az arvakat ha gondviseletlenül nevelik fel, ő nekik tőz ortzajokra Ver: Verb. Szót. 32. Maximilian magyarok közt lakik, gondviseletlenül csak észik és iszik (Zrinyi: ASyr. 28). Gondviseletlenül az idegen helyben hogy lehessenek, Nagyságod bölcs ítélőti rajta (MonTME. VI.103). A dás fősvény minden kiütsébből kipusztúl, mert gondviseletlenül marad (Fal: BE. 595).

maga-viseletlen: [intemperans; unordentlich]. A magaviseletleneket s rendetleneket meg kell inteni (MHeg: TOSzl. II.163).

magaviseletlenség: [turpitude; unsittlichkeit]. Mikor Dávid maga viseletlenségével pestist hozott volna hazájára (Tof: Zsolt. 51). Rosz magaviseletlensége miatt semmi állapotra nem kaphatna (Pós: Igazs. I.544).

Viselhetetlen: ingestabilis, intolerabilis MA. [unerträglich].

Viselő: 1) gereus C. [tragend]. A magzatot méhében viselő asszony többet cselekeszik mint a férfit (Com: Jan. 118). Hogy a tiszteletes vénséget viselő vrannak becsülletit oltalmazsam (Czegl: Japh. 3). 2) gestator MA. trager PPB. 3) [cotidianus; alltäglich]. Wyselew purgamal szoknya... Wyselew swba (RMNy. II.35). Téli időn suba is kellene mind inneplő s mind viselő (LevT. II.35). Egy viselő szoknya zöld atlacczal vetett (Radv: Csal. II.6). Kron rázsa viselő szoknya (290). Attunk egy viselő eszinnáért 1 ft 25 d. (MonTME. I.115).

agár-viselő: [ductator canum venaticorum; hundeführer]. Egygyütt a kopókkal szabadossan járnak az agár-viselők, azért rendet állnak (GyöngyD: KJ. 371).

borostyán-viselő: hederigera C.

fegyver-viselő: [armiger; waffenträger]. Nagyob zeretet volna, ha az zolga annera zeretneve ev vrat, hog ev erte magát balaira adnaya, mikpeppen tovu Jonatásnak fegyuer viselevje (ComC. 175).

gond-viselő: curator, procurator, provisor, administrator, tutor, patronus, gubernator MA. verwalter, schaffner, aufseher PPBl. Gondviselő asszony: procuratrix; gondviselő sáfár: dioecetes C. Tisztartó, hely-tartó, gondviselő, gubernáló, fejedelem: praeses PPBl. Az hpmester az varas hstaggiában vala gondviselő (Mel: Sám. 461). Az ekklesiának gondviselői, kik az ekklesiának eledelét és székségeit ki-sáfárlották (Vallást. 215). A mit a fejedelmekről és birtok-alatt-valókról mondunk, azout kell érteni minden gondviselőkről és alatt-valókról (Pázm: Préd. 1097). Praefectusoc, gondviselő, udvar bírác: praefecti (Com: Jan. 139). A gondviselő a királynak a dolgot megjelenti (Misk: VKert. 224). Gondviselő urunk vala palatinus (Thaly: Adal. I.9).

fő-gondviselő: [praefectus; verwalter]. A hajó sok, de szépen egybe-gyalúlt fákból építettik és egy fő gond-viselőtől igazgattatik (Pázm: Préd. 281).

hadi-gondviselő: praefectus Com: Jan. 145. Hadi gondviselő avagy fejben járó dolgokat igazgató hadi bíró (Com: Jan. 145).

ház-gondviselő, házi-gondviselő: oeconomus, atricus C. haushalter, hofmeister, schaffner PPB. A eselédés atya

avagy házi gazda és ezekuec sáfári avagy házi gondviselő (Com: Jan. 121).

lelki-gondviselő: [animorum servator; seelsorger]. Tudom, mire értsem fogadatlan jó lelki gondviselőm (Fal: NE. 83).

had-viselő: belliger C. bellifer MA. bellicosus PPBl. der krieg fűhet PPB. Zent Gyergy tamada Kapadocia orzagbol, kynek ow attya vala baad vyselow vyteez feyedelem (ÉrdyC. 264). Volt azon városban egy Falcus Peter newű had-viselő ember (EszT: BSzfz. 30). Hadviselő ember (MNYil: Zsolt. 112). Az jó hadviselő bor-nelkül el légyen (Zrinyi I.31). Hadviselő ember most is kevés van köztünk (RákGy: Lev. 288). A jó had-viselő illyentül el-légyen (Kónyi: HRom. 11).

haj-viselő: criniger C.

hajó-viselő: naviger C.

halott-viselő, holt-viselő: [feretrum; todenbahre]. A czaroc teuek fűet tisztős halot viselőre és viuec a városnac kőzpire (NádC. 598). Tapasztala az holt viselőt (tetigit loculum), azok kedek, kik vizik vala, meg allanak (DöbrC. 375).

hely-viselő: [vicarius; stellvertreter]. Az papoknak, isten helye viselőneec és tartoinac: sacerdotibus vicem dei gerentibus (Mon: Apol. 1).

hír-viselő: [nuncius; bote]. Angyal magyaráztatyk kőwethnek, hyr vyselőnek (ÉrdyC. 558).

maga-viselő: [probus, strenuus; brav, tapfer]. Az kegyes tekitetű és jó magaviseelő uri asszony magan-is meg tetszik, hogy nem paraszt legyen (Pécsv: Fel 130). A modossan a jól maga viselő: modestus (Com: Jan. 184). Vitézi állapotban-is bátor maga viselő (Hall: IIHist. III.69). Ő maga serény elméjű, jó gondviselő, maga viselő (TörtT.³ I.287). Vala az nagy kegyes, magaviseelő, minden dolgaiban jó dologtevő (Thaly: VÉ. II.34).

pér-viselő: causidicus NémGl. 32.

szakál-viselő: barbiger C.

szárny-viselő: aliger C.

teher-viselő: [bajulus; lastträger]. Tereh uiselő számár (Tel: Evang. I.463). Annyit tud ő az szent írásból mint az hozzu filű terű viselő állat az laut pengetéshez (Bal: CsIsk. 341). Imé a te királyod jó neked szelidden, őlvén és terű-viselőnek vemhén (Mad: Evang. 1).

tiszt-viselő: praetor C. officialis Ver: Verb. Szót. 19. MA. aummann PBB. Tisztviselő-személy: magistratus C. Röst tizt viselő az, a ki délig aluszik (Decsi: Adag. 146). Illyen urasági tiszt viselő volt az Josaphat (MA: Seult. 931). Tisztviselő háza, itélő hely: praetorium (Com: Jan. 124). Az ő megyéjében akár melly tisztviselő magistratus-is végezhet, rendelhet (143). Tunya, szája-tátott, szunyáta tisztviselők (GKat: Váls. I.947). Báthori Sigmond idejében-is nem volt szűki a jó tisztviselőnek (Zrinyi II.196). Én nem kívánok egyebet, hanem tsak jó tisztviselőket (Zrinyi: Synb. 49). Az tisztviselők mind helyre fognak állani ez héten (RákGy: Lev. 201). Simony György, Somogyi György az erdéli vajdához tisztviselő szolgáltra mennek (TörtT.³ I.442). A tiszt-viselői egymás után jártanak hozzá (Kónyi: VM. 2).

út-viselő: [ductor viae; wegweiser]. Fűel yle az meenyey wth vyselőre (ÉrdyC. 510).

zászló-viselő: [signifer; fahnenträger]. Ennekem zasló vyselőm legy (VirgC. 61).

[Viselőd-ik]

el-viselődik: [usu deterior; sich abnützen]. Ezekben az nik elviselődtenek, maga tudhatja ő kme (Radv: Csal. II.406).

Viselődés: [impulsus; antrieb]. Az ember mind szívvél mind külső viselődéssel fordult az balványokra (ThemSec. 14).

Viselős: [praegnans, grávida; schwanger]. Ersebet aszony az ő vérségében fogadott fiát és immár hatod hónapi viselős (Kár: Bibl. III.50). Az atya nemz, az anya várandó, viselős lézen (Com: Jan. 118). Viselős s nehezkes aszszonyok (Szathm: Cent. 51).

Viselt: **1)** [gestus; verriichtet]. Meg-lőtt, viselt dolog: res gesta (Com: Jan. 171). Meg-találá ereszteti tsuszamó nyelvét viselt dolgairól s azon órában el-veszté minden bősületit (Fal: NE. 14). A kérkedő elő találja viselt dolgait (Fal: BE. 597). **2)** [tritus; abgenüzt]. Viselt nyest bélés (Radv: Csal. II.263). Egy viselt vont ezüst virágokkal czifrált czaprag, az rojtja kék selyem (Gér: KárCs. IV.219). A köpönyegem is igen viselt már (Thaly: Adal. I.230).

kapitányeág-viselt: tribunitus C.

tiszt-viselt: [emeritus; ausgedient]. Tyzth wyselth nemes ember (Ver: Verb. 170).

Viseltés: [obsoletus; abgenüzt]. Vagyon egy pár viseltes pisztolyom (Radv: Csal. II.287). Viseltes majczos fék; ehhez türkessel rakott virágos aranyas orrozat (MonIrók XXIV.174).

Viseltet: **1)** [ferri, portari curo; tragen lassen]. Az vtán Budanec minden vezain magat alafel viseltete (Szék: Krón. 187). Masodic szekerebe veseltete Jozsefet: fecitque eum ascendere super currum suum secundum (Helt: Bibl. V3). Az vtán az huszár népet ereszté, hadakozó szerszámit viselteté (Cseng: Jer. A4). Valamikor mijs processiot járunk, a keresztről le függő zászlót viseltetünk előttünk (Tel: Evang. II.214). **2)** [duci curo; führen lassen]. Fő lovatat vezetéken viseltesd (ErdTört-Ad. II.305).

[Szólások]. Viseltess gondot arra is, hogy az velünk lévő gyalognak legyen pénze kenyért venni (Évk. XIII.53).

Viseltet-ik: [fio; sich zutragen]. Mikoron sidosagba ezec viseltetnenec, azonba Julius csaszart meg ölec Romaba (Szék: Krón. 75). Mikoron ezec Romaban viseltetnenec: dum haec Romae geruntur (Decsi: Sall. 24). Midőn ezec Judeában viseltetnének, az alexandriai király Syriában haddal ment (Martonf: SzHist. 119).

VISÍT: [vagio; schreien]. Az vereb ha reggel igen zayog, visít és cziirpael, esőt váry (Cis. G4).

Visítás: [clamitatio; das aufschreiben]. Egész élete csak a sok dorbézolás, hejhehja, visítás, nyálaskodás (Megy: 6Jaj. II.11).

VISKÓ: tugiurium Otr: OrigHung. II.190. [hütte]. Hídeg idők járván, valamely föld-viskót csináltattam (MonIrók XV.208). Náthás voltomhoz képest ben az földviskóban continuáltam magamat (228). Erőtlen, gyenge házak vagyis inkább kunyhók és viskók valának (Biró: Préd. 3). A templomok nem alaton viskók, hanem királyi nagysághoz illendő nagyságosok voltak (SzD: MVir. 311).

VISZ, VISZÉN (végyen Mad: Evang. 49. wehesse LevT. I.255. vëndjüik RMK. V.226. veré 246): **1)** duco C. [fihren]. Egy nemy napon fel kele ygen reguel, tytkonnan hyua az frater velle es vevue ewtett egy nemy zewlewe (ElirC. 92). Kezdek őttet vinnie Jerusalem fele nagi idestoua valo rantogatassal (WesprC. 67). Mykoron meg veenewleudez, eegyebe őwedez be teeghedet es oda vyzen, howa nem akarod (ÉrlyC. 175b). Yo zokaas zarent vywee az zent egyhazban (514). My koron az latrok wyzyk wala, zebden [az yzy] ezt enekly wala (ÉrsC. 517). Az fariseosokhoz viuek azt, ki rigtül fogua vak volt (Sylv: UT. I.141). Méglen a csaszár ki őone Olasz ország-

bol, howa velle viendő volna az ifiu Laszlo királyt (Helt: Krón. 100). A paraszt népectől, kie monyaszzont visznece vala, ne vegyenec többet a kőz vámnál (166). Bezeg vitzg a farkas, mely igen nagy rabot fogoc, mint vizi porázon vtánna (Helt: Mes. 274). Vin engemet a pusztaba (Mel: SzJán. 402). A szál-lásra ki az anyaszentegyház vin, tulajdon népévé foglala (Tel: Evang. II.700). Szamalahatatlan lelkeket viszen pokolra (Mou: Apol. 499). Az meszar szekre engemet ti uitek (Balassi: Ének. 3). Annas Burgaeus egynehányad magával fogságra vitetik (MA: SB. 28). Fel-öltöztet bennünket az örök dicsőséggel, el-vévén az örömet vég nélkül, a hová végyen mindnyájunkat, a ki kezdeth és vég (Mad: Evang. 49). Vigy oda bennünket és vonny utánad minket (351). Szamarát barom vásárban akar-ván vinni (Czegl: Japh. 59). **2)** fero, velio, degero C. porto MA. tragen PPB. Másuvá viszem: removeo, transfero, trans-porto C. Be meneth a városban leltők ég embört, ki ég korso vizeth vizőn (NádC. 157). Ayaandekot wynece az oltarra (TelC. 34). Mont Margit azon, mit uizez; Anna azoni mond: őlagi tirot meteltem darabra el adnia (RMNy. II.15). Pénszt vñu nékie (Helt: UT. b6). Vin (portabat) aiaandekokat (Mel: Préd. 150). Vinek ű hozza: optulerunt ei (Fél: Bibl. L5). Ez mon-dast sem viszik igazan az papistak az Christusnak pokolra valo szallasara (Fél: Tan. 258). Mikor ikrást visznek kezében, ki ne vesd az ikráját (Radv: Szak. 133). Egy nagy kősziklát másivá vin, hogy az templom építésére hely lenne (Pázm: Kal. 63). Az eretnekek olyanok mint Nádáb és Abin, kik másunnan hozott tüzet vinek az isten házában (677). Ila sző-lőből viszsa-térsz, vagy ágatskákát vagy gyümölsőt viszsz kezében kedves tselédnek (Pázm: Préd. 462). A Noé bár-kájába téré galamb békeség jelét olaj ágat vñ szájában (581). A királyné száihhoz viszi az tálat és egy itallal felbörpenti a harmadfél tonna aranyat (MA: SB. 15). A szél fuallásoc a hajót gyorsabban űzie, uizcie (Com: Jan. 89). A pok halo a bigot a hálotskatol messzzeb avagy közleb viheti (ACsero: Enc. 156). A városban tyukokat szekeren viszen volt (RendÉlPéld. C9). Ujvárba az mit vittek, ba vitték, úgy értettem 20000 frt (Bercs: Lev. 365). Szekereken hajókat viszek magammal (428). Ő felsége hosszú decretumot készit, melynek erejével enuek utánna se bé se ki nem lézen szabad vinni a haj-keményét őt irt (Fal: NA. 127). Ne a kosár, vidd veled, benne obsitveled (Fal: Vers. 868).

[Szólások]. Patvar vigye dolgod (Szöl: Dáv. 380). Pat-var vigye kulcsat, ha oda a vár (Gyöngy: MV. 87). Gondol-kodgyal, mellic ut howa viszen (Mon: Apol. 26). *Vmibe visz:* Kantal szemei voltakun ugyan, de illendő tekinteti helybe vitte abbéli fogyatkozását is (Hall: HHist. III.68). Vittel mün-keket tőrbé, vettel tőrdelmeket mű hatonkra (AporC. 13). *Vmire visz:* Arra viúé őket, hogy czeudeszszec lõmnéce (Helt: Krón. 99b). A császár békességre vívék, az esz-tendőnként járó 30 ezer aranynek a fényes portára való bé-szolgáltatását is belé csomózáék (MonIrók VIII.31). Csele-kedetre ne vigye: non ad opus perducit (Illy: Préd. II. 490b). Csudálkozásra viszen (Illy: Préd. II.466). Szándé-kodat még pázsinttyában meg-fojttyák, dőlőre viszik (SzD: MVir. 19). Te az gyönyörűséges felesétségre viszed, én pedig az nehéz és súlyos tekeletessege tanítom az ifiokat (Pázm: Kal. 133). Életünknek jovai három formára vitet-nek (Illy: Préd. II.173). Ők azt nem mondgyák, hogy isten viszi embert a gonoszra (Pázm: LuthV. 119). Isten a ké-sedelmet büntetések nehezségével helyére viszi (Pázm: Préd. 29). Sanyarú veréssel viszi helyére az isten igazsága a hosszú várakodást (122). Oly nagy a kár, hogy csak az isten viheti azt helyére (Illy: Préd. I.63). Az Christus az ő ania-szentegyhazanauc oly szent lelktől igert, ki őtet minden igaz-ságra vinneie (EszT: IgAny. 124). Tanítványit szemmel lá-tott igazságra vitte (MA: Scult. 46). Meg-szedi szemet szőrit,

jég re visz (SzD: MVir. 348). Az io zokas minden i ora vizen (VirgC. 93). Ditsóséggel viszik jóra az elméket (Orczy: KöltSz. 17). Nincs is oly concilium, a melyre vebetőjők ezeknek eredetűt (Pázm: Kal. 615). Az szegénység nagyra viszi az embert (Decsi: Adag. 213). Az régi sz. jámberok sz. Ágostonnak életét és isteni bölcsességét oly nagyra viszik, hogy őtet az régi hitnek erős bajnokjának mérték nevezni (Pázm: Kal. 607). Nagyra viszed az ökörszemet: mira de lente (Kisv: Adag. 308). Nagyra viszi embert a kéntelenség (SzD: MVir. 11). Vedd előbb elmédre, osztán vidd nyelvekre (324). Ezekkel mi nem birunk, hogy ha pápára nem vejendjük dolgunkat (RMK. V.226). Királné asszony mégis vevé ő dolgát az átkozott pápára (246). Csak azt viszem próba köre, amiben a Kalauzt mardossa (Pázm: LuthV. 5). A kik nem támodnak, azoknak bírójokat rabságra vitetvén kemény bintetéssel arra szoktassa (Bercs: Lev. 330). A mellh terwent ha valamellyek nem ygazolna, tahat nem hozzv appellacyowal, hanem csak ottan y felsége zemelyere wellesse (LevT. L.255). Azt is gonoszra magyarázza, a mi jó avagy csak jó végre is vétetethetik (Tel: Evang. II.468). Veremre visz a tragyzott szép szó (SzD: MVir. 87). Mind magát mind másokat vizre akar vinni Kalanz (Pós: Igazs. I.215). *Vmit visz:* A beszédet tovább vivén (Illy: Préd. II.98b). Életet ötven esztendeig viszi (I.182). Elődbe viszem rab fejemet (Zrinyi II.28). Minemű bel reyti el ien zep zint, minemű melseg fogva vizi a kerali nőmőrs orcat (NádC. 427). Hogy választ vidgyűnc: ut responsum demus (Helt: UT. Y8). *Vmiül visz:* Anno 1620 vittem volt Hencz Anna asszont feleségül (TörtT.² IV.89). Azoknak gyermekeket rabúl viszie (Kár: Bibl. I.477). Még ez őszel feleségedet haza vigyed, mert téiben melegb kettlen hálónotok egy ágyban (FortSzer. N3). Az szegény Borbála asszony az éjjel igen el nehezedett vala, nem hiszem, hogy messzre vigye (LevT. II.27). Az istennek itéleti igaz, ha egy kis ideig előb előb mégy latorsággoddal, messzre nem viszed (Helt: Mes. 278). Annaira nevedekék nyavalyája, hogy maga érzé, hogy nem vihetné sokáig (Mik: MulN. 234).

alá-visz: deduco C. [hinabführen]. Pesti Binon basának adtnk 1 tall. mikor az ágyu szekereket alá vitte (MenTME. I.317).

alávívés: deductio C.

által-visz: traduco, transduco C. transfero MA. hinüberführen, herüberbringen PPB. Közepet zakasztotta tengert es által vitte őket (AporC. 34. Helt: Bibl. I.a3). Ne talaltassek te közötted, ki az ő fiat avagy leányat által vinneje az tűzőn (Szár: Cat. M). Szaraz labbal által vinneie őket a tengeren (Lép: PTük. II.100). Ha isten által viszen, megvizsgálom s informálom Nagyságotat (Bercs: Lev. 42).

[Szólások]. Pelhezni kezdettél, a gyermeki időn már által vitettél (Gyöngy: Cup. 3). A ki másnak cselekedetét kárhoztattya, vigye által azt másra, a ki őtet soha meg nem bántotta (Illy: Préd. I.396b). Ne vigyoc eleteket olyan hallgatással által mint az oktan allatok (Decsi: Sall. Előb. 1).

általvitel: [metaphora]. Megtekintette az egeket is és nem vala világosság azokban; kérlek, ez jeles által vitelekkel mit tájálalt a proféta (Illy: Préd. I.52).

be-visz: induco, introduco, invehio, introfero C. hineinführen, hineintragen PPB. El vitte menről az eső zelet es be vitte ő tehetsegeben a del zelet (AporC. 36). Ő ellensegeket be fette tenger es be vitte őket ő zentségeinek helyere (38). Iob volt volna ewnek y kysded kenal ez vylagban maraduan karhozny, honnem pokolba nagyob kemmal be vytetny (VirgC. 128). Ez serrel uagh munkauk es erőuol zenth Bonifacius

martynak eg hazaba wegezetre béé viuek (PeerC. 33). Engemeth megfogva es megkötözven bevynec a varosban (NagyszC. 17). Be vyz engemet vram igen zoktan keuansagban beleol (CornC. 237). Bee vyn engemeth ő ygassaganak wta yra ő neweerth (KulcsC. 43). Daud urnak zekrenet Jerusalembe beuizi vala (TelC. 170). A romaiac be ne vigyonec engemet es ot düczekődienec velem az ő diadalmos nagy pompaságokban (Helt: Krón. 18). Ű kme izenye meg, mikor viszik bel az adót (Nád: Lev. 123). Az bölts félhén el túnozie az gonosztól az bolond pedig belé viszi magát (Kár: Bibl. I.611). A vendgec a gazdától a vacsoráló házban bévitettetne, vezetettne (Com: Jan. 109). Valamit bé-vész és ki-adsz, a bé-vételne és ki-adásnak könyvében be vigyed, bé-írd (189). Ha a paraszt ember be nem vitte volna a hírt csak félórával előbb, az újvári bassa már ötszáz lóval ki is gyött volna (TörtT.² VII.118).

el-bevisz: ∞ Végezetre osztán őket el-bévivé ah megígért Kánaánnak földében (RMK. II.15). Isten Manassesen könyörűle, országába ujonnan el-bévivé, esmég királyjá tevé (VI.78). El bé viszik az templomban, onnan meg haza az asztalhoz (MA: SB. 326).

bevitel: inductio, introductio C. invecio MA. anführung PPB. [einführung]. My kyzek valank, de az ew tyalmokyrth kyzortytemen elhalaztanom az be vyteltth (RMNy. III.50). Mindenféle hasenlo leveleknek ugy mint: be vitel, iktato, határjáró leveleknek ki adasanak utána csak hatvan napig elhetnek vele (Ver: Verb. 66). A víz bé-viteleknec, csatorna kutaknac viz eresztő árkocekakón illic lenni (Com: Jan. 115).

bevivés: invecio C. introductio MA. einführung PPB. Bé vivest akar iktatást kevano hivatalok: evocationes introductoriales (Ver: Verb. 280).

egybe-visz: [concinno, anpassen]. Négy-rendbéli egyben zengő s egybe-vivő derekas dolgokat kell követned (Otr: Tükél. 30).

egybe-vitel: collatus PPB. [vergleich]. Egy írásnak az másikkal-váló egyben-vitele sem lehet bizonyossá az igazságban (Pázm: Kal. 516).

el-visz: 1) abduco Ver. deduco, perduco, aveho, perveho, aufero C. hinwegführen Ver. hinwegtragen PPB. Salamon kyrál mykoron latta vona zeep voltaat, vyue el az herről es yltotee el az ew lygheteeben (ÉrdyC. 289b). A sambokiakat lesre vöttek, kit el-vitteenek beünüök s kit le vagtanak (RMNy. III.104). Mind a három kocsi és az szekérbe a lovakat elvitték (LevT. II.14). Mind gyermeköstül ki-ránta az uton, ugy viék el tőlen mezet-lábbal (22). Kit iol lehet el viuec a philisteosoc, de . . (Szék: Krón. 26). Méglen az őzönviz mind el vñue őket: donec diluvium tulit omnes (Helt: UT. G4). Chananeus királlya meg vñua az Izraeluel es egy néhányat fogua el vñu benne (Kár: Bibl. I.189). Minden gazdagságokat is el vivéc (MA: Bibl. I.32b). Feiére paranchola egy őreg aszszonyuak, hogy el viven el rekkence (ExPrinc. 218). A pályia futasnac jutalmat el-viszi, el-nyeri (Com: Jan. 209). 40 szálnn gulya-barmát elvitték (TörtT.² VII.117). Igaznak látszik ezen katonak relatiója, kit holnap az német rabbal egytt elvisznek Nagyságodhoz (Bercs: Lev. 321). Az 50000 frtot elvitték Egerben, úgy tudom (417). Az bazini németeknek három zászlót engedtek, el is vitték (459). Ne a kosár, vigyd el (Fal: Ének. 31). **2)** [porto; tragen]. Bizonyára igen iol tenned, ha segellened vradat az kereztet el vinni (VitkC. 85). A keresztet hátán el-vihette egy ember, de ha diribdarabok mind egytt volnának, nem volna olyan fűrmán-szeker, a mely meg nem telnék vélek (Pós: Igazs. II.652). Két németet lőttek, az kiket saroglyán a városra elvitték (MonIrók XXIII.427). Ki valami miséhez valo partekat el vñue (Dial. 180).

[Szólások]. Oerdög vidgye ol a verszopo kegyetlen arolot (Helt: Mes. R8). A cavallér uraimék tarsolyára csináltasson Kglđ tőbbet, ha az őrdög el viszi is török uramot (TörtT. 3. III. 198). Két hónap alatt ha békesség nem lesz, az őrdög ötlet elvigye (Bercs: Lev. 430). Falt vinni el rajta: parietem *ducere per locum PPB.

elvittel: deportatio C. [abductio; hínwegführung]. Jázon az arany gyapjúért tengert által-kelé, az el-vitelének ilyen módját lelé (GyöngyD: MV. 14).

eleibe-visz: [offero; hínbringen]. Eleybe vűnec a házba az aianokokat kezekbe: obtulerunt ei muera tenentes in manibus suis (Helt: Bibl. I.X4).

előbb-visz: praeterduco, promoveo C. proveho MA. weiter führen PPB. Az halálra íteltetett appellál, előbb viszi, taszítja a pert (Com: Jan. 135). Hogy viszi előb az isten az embereket az evangeliom által (MHeg: TOSz. I.74).

elő-visz: promoveo, proveho MA. [befördern]. Haznaath igekezyk elew wynny (RMNy. II.33). Az ő dolgokat szerenczessen elő viszik a nyartol meg valuan. 1583 (KBártfa. Cv). Eszt az hosszu operatio szerént így is elő viheted (Helt: Arim. C.8). Fel nem jegyzi az írás, bány esztendeig tusakodik, hogy elő-vigye dolgát (Pázm: Kal. 664). A mint a Kalauzban írtam, nem tudgyuk, menyí űdőben viszi ily elő dolgát (Pázm: LuthV. 359). Miczoda uram az én házamnűpe, hogy engemet ennyire elővítetté, hogy az Messiást az én nememből ígűred (MA: Scult. 10). Azokat, kiket elővinni akartak, látták érdemekben nem alábbvaloknak lemní másoknál (Ily: Préd. I.68).

elővitel: promotio, provectio MA. beförderung PPB. Thytzesegeth, elewvyleeth a wagh haznaathi igekezyk elew wynny (RMNy. II.33). Jó módgya adaték dolgainak elő vitelében (Pázm: Kal. 438). Midőu a had isten tisztességének elővitelére viseltetik (Ily: Préd. II.196).

elől-visz: praeduco, praeporto C. MA. vorhertragen, vorherführen PPB.

félén-visz: [seduco; bei seite führen]. Felen viuen Peter kezde őtet meg feddeni (MűnchC. 45). Zrinj uramat felen vym, ez zokal zolek (LevT. I.314).

félfelé-visz: seduco C. PPB.

félfelévalóvitel: seductio C.

félre-visz: 1) [seorsum duco; bei seite führen]. Azutau ferre vyuen meg kerduen, hogy mykeot yewt-uolna yly zerrel (EhrC. 142). Felre viuen őtet: adsumens eum (Fél: Bibl. I.27). 2) [seduco; verführen]. A kereszű-űtak és ágas-bogas ősvények nem egyarant visznek félre, tsalnak meg (Com: Jan. 92).

föl-visz: 1) sursum fero MA. hinaufbringen PPB. A vizen felviszem: subveho C. Fel wyn engemeth tagassagra: eduxit me in latitudinem (KulesC. 30). Ormosdon fogok el haluom, véfelnek fogom fel vinnem (LevT. I.93). László királynak vin fel királyi szép aiándékokat (Helt: Krón. 88b). Vűnec fel aiándékon az isten bázának meg szentelésekör száz tulkot (Kár: Bibl. I.422b). Föl vitettetűt az dicsőségben (Szár: Cat. B4). Az romai papaságnac nevekedéséről, miglen felvitte magát ez ily magassagra (MA: Tan. 1157b). Az külső sátor építésere valami kevés kecskeszűrt vihet még fel kisebbik flam is (Nyr. XIV.463). Fel-viszik a mezitelent, de senki meg nem isméri volt (Hall: HHist. II.94). 2) [extruo, educo; anführen]. Egy igen nagy tornyot is kezde Budán rackatni, melyet immár két padlássic fel vittec vala (Helt: Krón. 77). Magassau felvitt épűletek (MA: SB. 246).

[Szólások]. Egy lánczot nem csinálhatnak, melynek szemei az apostolokig fel vitetbessenek (Bal: CsIsk. 412).

Genealogiatokat elkezdűvén magadon vidd fol az apostolokig (Veresm: Lev. 22). Az angyalok tiszteletinek régiségűt fel-viheti az apostolok idejűg (Matkó: BCsák. 132). Igen fel vinni valamit: ad vivum resicare (Döcsi: Adag. 108).

el-föl-visz: [educio; hinaufbringen]. El feluűn engem eg nag magas hegre (Mel: SzJán. 518).

fölvitel: oblatio, sublatio MA. das auftragen PPB. Az első sengeknek föl vitelē isten eleibe (Kár: Bibl. I.88).

fölvivés: subvectio C.

följebb-visz: 1) [promoveo; vorrücken]. Az alávaló iskolából grádicsonként nitetűnk fellyebb az nagy oskolában (Com: Jan. 156). 2) [effero; erhöhen]. Senky az ű korczoma boraynak az arat fellyeb ne vihesse, hanem ammiut előszűr kezdi arulj (RMNy. II.3).

följebb-vitel: [promotio; beförderung]. A ki dicsűretesen cselekeszie, előbb mozdtást, fellyebb vitelē érdemel (Com: Jan. 192).

hátra-visz: 1) [refero; zurückbringen]. Meg báná titi és hátra viűg az harmincz ezűst pűnt az papoknak (Sylv: UT. I.45). 2) [seduco; verführen]. Ha leány el nem jű, hűűd megmentetted, de az én fiamat bátra soha ne vigyed (RMK: II.114).

kőrűszűtűl-visz: [perduco; durchführen]. Most még a városon sem akartak kereszűtűl vinni beannűket (Misk: VKert 363).

ki-visz: effero, educo, eveho C. hinausführen, austragen PPB. A fogságból ki-vinni: *educere e custodia PPB. Ezűr io fűy, galiztyat, meg holt gyerműkűt, azzonyallatban valo rűtsagot kivizűn (BeytheA: FűvK. 61b). El jű a halál és erűvel ki-viszi testedből a lelket (Pázm: Préd. 74). Kiviszen titeket: educit vos (MA: Bibl. I.45). A ki engem ki viszűz ellensegeim közzűl (Káldi: Bibl. II.289). Menj végire, mind kivittűk volt oda Váraddá, avagy kiűn is maradt az vár megűéken benne (RákGy: Lev. 98). Porotskűja estve be-rétetűvén sok nedvessűgeket viszen ki étzaka a verittezűs által a testből (ACsere: Enc. 245). Őkrűk, űűűbarmok, mēnes kocsolák hűűn lovaktűl és csűűűrűktűl meg-válva kivitesűeok (ErdTűrtAd. II.373). Kivűűn engem a nyomorűsz verműből: eduxit me de lacu miseriae (Ily: Préd. I.304). Lakhassűk bűkűvel mi orszűgunkat, vigy ki belűle minden loboncűzokat (Thaly: Adal. II.62). Az gyalogjűt, csak ellisűzem, szűűlűűni vitte ki, mert petiesen van az városon (Bercs: Lev. 386). Nem volna-e jű longum armistitűum facere, talám kivűűnűk az badat (424).

el-kivisz: ∞ Zentűt földbe sem temetűek, de el ky vyűweek az parragra temetűny (űrdyC. 573). Vallara veűen kereszűtfayat el ki vitte (Born: Préd. 425).

kivitel: evectio C. educio MA. ausführung PPB. Ő kegyelme bátorsűgos kivitelekűrűl, a mint magát ajánlotta, gondot visel (Nád: Lev. 135). Kivűűnando volna az is, hogy ez halott ki vitel mindenekűl jűl meggondoltatűűe (MA: Scult. 889). Marhakivitel (Bethl: űlet. II.380).

kőrűnyűl-visz: circumago C.

lű-visz: [deduco; hínabführen]. Az űtel szopo erűc a sűűprelűket a bűűen és affűlen leviszie a májra (Com: Jan. 51). Kűt ezer tallűrt küldűk, csak embert kaphatűűk, az ki leviszi (Bercs: Lev. 325). Ha az most levivűűű pűűz elűg nem lenne is, mind-gűűrt küldetűk neki annűy, a mennyi kivűűntatűk (328). Egyedűl az pűűskaport nem vűűtem szűűksűgesnek s illűűűűűűek levinni (527).

műg-visz: [perfero; zubringen]. Vűgűere mentem, hogy Kűűek levelemet meg nem vittűk (LevT. II.244). Megvivűc nűkiec ez dűlgot (MA: Bibl. I.131). Ezen levelem megvivűű

emberek el fogják vinni a táborra az Ngod levelét (TörtT.³ VII.123).

[Szólások]. Meg viszik ám neki: in ostio formosus (Decsi: Adag. 223).

őszve-visz: [exaequo; auf gleiche stufe stellen]. Békeség-nec szép szüno alatt ellenkőző tudományokat imigy amugy őszve vinni igyeköznek (Zvon: Post. I.538).

reá-visz: [perduco; hinführen]. Reáviszlec tégedet arra az seregre: ego ducam te ad cuneum istum (MA: Bibl. I.275).

[Szólások]. Hetvenhat fertelmes szitkokat számláltam-meg, rendre le is írnam, ha a keresztényi szemérmetség h rá vinné (Illyef: BCsTomp. 20). Beszéltettem eleget s úgy látom, talán 150,000 frtra reávihetem és vagy 6000 fehér-pénzre (Bercs: Lev. 379).

túl-visz: [traduco; hinüberführen]. Ha az succursust túlviszi vagy llamburgnak vagy följobb, míg Komáromuál általkerül (Bercs: Lev. 530).

végbe-visz: 1) [perficio, exsequer; ausführen]. Végbe vinni, a mit fel-tött: perficere *cogitata; nem vihetni végbe, a mit fel-tött: excidore *ausis PPBl. Vidd végben hamarsággal, de okossan, ravaszsan (Com: Jan. 223). Mitridates kiraly az sejtakat liborgatni merete, de mit vihete végbe (Zrinyi I.25). Egy uttal két munkát vinni végben (Kisv: Adag. 541). Tanácsát ugy vitte végbe mint a míg király nem volt (Mik: MulN. 273). Dávid hárfá pengetéssel kikergette kísértet Saulbul, gondol-nám, hogy katona szitkokkal ezt végben nem vihette volna (Fal: NA. 218). A liarag szaporábban viszi végben a szündékát, hogysen a szeretet (Fal: UE. 426). **2)** [finio, ad finem perduco; vollenden]. Ideje immár, hogy e mái tanúságunkat végbe vigyük (Pázm: Préd. 474). Az isten a mit híveiben elkezd, végben-is viszi (Matkó: BCsák. 327). Ugy tetszik, el tudom kezdeni és talám végben is tudom vinni (TörtT.³ I.295).

[Szólások]. Egész életét nyugodalmasson vitte végbe (Illy: Préd. I.102). Tedd le tisztségedet, vagy vidd végbe (Fal: UE. 491).

végbevitel: [effectus; ausführen]. A lúd felvágásával s minden dolgunak végben vitelével szintén úgy élj (Radv: Szak. 78). Az ignec el-végezése minc utánna ki-hirdettetett volna, legottan légyen ki szolgáltatása, végben vitelo (Com: Jan. 135). Meggátolódunk némely dolgoknak végben vitelében (MonOkm. XXIII.156). Ez dolognak végben vitelo ugy esik alkalmatosan, ha érthetjük, mint folynak az állapotok (TörtT.³ VII.432). A gyümölcsök látszanak a végbevitelben (Illy: Préd. I.95).

végbevívés: [absolutio; erfüllung]. Az alatt valok kötelesek a fejedelmeknek mindoneket szolgáltatni, a mik szükségesek az ő hivatalok jól végbevívésére (Illy: Préd. II.499).

véghez-visz: 1) transigo, expatro C. exsequer MA. zu ende bringen, ausführen PPB. Dolgát rövid szóval véghez-vinni: *negotium paucis verbis conficere PPBl. Egy szent fiat adando volna neki, ki véghez vinné ő vtáma, miről ő mostan oly igen nagy szorgalmatosságban volna (Helt: Krón. 27). Melyet Jacob istennek parancsolatyaol őszve huan minden haza nepet vün véghez (EszT: IgAny. 78). Itt olmulatom annac előmondás-át, miczoda személyec által kellyen ez egyházi itélő hatalom-nac gyakoroltatásnac véghez vitettetni (MA: Tan. 1257). Gyak-ran akarta őtett dárdáiával az falhoz szegezni, hogy ezt sem viheti véghez, meg parancsollya, hogy Dávidot vegyék környfl (MA: SB. 46). Véghez nem vit dolgokkal no pipiskedgyenek (ExPrinc. 114). Ezeket mint rövid pástákboli munkájokat minden nap véghez viszik (Mileg: LPreb. 45). Meg-erőltetik magokat-is, de bizony azt véghez nem vihetik (Pós: Igazs. II.365). Valamennyi exercitiumot egy oskolás ló szokott tenni, három

kutya rendszeren s szépen véghez vitte (Thaly: RT. I.383). A török a hadakozás közben valamit magában fel-tészen, minden késedelem nélkül véghez-is viszi (Misk: VKert. 87). Keveses porta nem viszen semmit véghez (Bercs: Tev. 308). Megfontolja, hogy a mihez kezd, vagy véghez vihesse, vagy ha véghez nem vihetné is, kára az hadaknak ne következék (338). Valamiket az ép ember kezével véghez szokott vinni, mind azokat a lábaival véghez-vitte (Bod: Pol. 194). **2)** [absolvere, finire; beendi-gen]. Azon voltam, hogy az könyvet véghez vinén ki bocsáta-nám (Kár: Bibl. I.649). Mikor az emberek minden dolgot véghez visznek, kápiró is legyen köztök, kik az etkeket aranyozzák (Radv: Szak. 12). Énnékem egy téiben történt véghez vinnem munkámat (Zrinyi I. Előb. 1).

[Szólások]. Hatalma az orszagnac feiere az papara szálla az felső helység, kit annac előtte soc időckel szorgalmatos-saggal kereset, szinten véghez vitetec (EszT: IgAny. 415).

véghezvitel: executio C. transactio, confectio MA. voll-führung, vollstreckung PPB. Nincs embernek hatalmában az dolgainak véghez vitelo (Pázm: KT. 61). A jó kívánság meg-vagon bennem, de a véghez vitelt nem taláom magamban (378). Az isten oroszláuhoz hasonlittatik az ő büntető keserve itéletinek véghez viteléro nézve (Misk: VKert. A8). Ennel alkalmatosabban való véghezvitelére igyekezzék minden útta (Bercs: Lev. 328).

véghezvivés: effectus C.

végre-visz: 1) [perago, perficio; ausführen]. Végre i-vidgyetec: perficite (Helt: UT. z5). **2)** [omittere; ablassen]. Sokal penitencyara yndwlnak, de yay, hamar veegre vyzyk, el fogy-lallyaak (ÉrdyC. 65b).

vissza-visz: reduco, retroduco, refero, retrofero, regere reporto, reveho C. zurückführen, zurückbringen PPB. Vissza-viszen tégedet az wr Aegyptusba haidkon (Kár: Bibl. I.185). Bé-menvén egyik haidba, mely Simoné vala, kéré, hogy a töl-től egy kevéssé visszáb' vinné (Pázm: Préd. 778). Nagy Janc-visszatért, Zai láitmanyját visszavitte (Bercs: Lev. 174). Mit tu-más benne, ha templomra adtam-i, vagy hogy visszavitték (459). püspökséget vissza-vivén a régi szent együgyiségre fel-állították (Bod: Pol. 9).

visszavitel: relatio, reductio C. MA. zurückbringen PPB.

vittön-visz: [cito duco; schnell führen]. Hova hamar-lehet, vittén vigik (RMNy. II.185). Huzzák vonnyác kegyetle-hohieroc, kiknek tanácsokat inkab gyakorlotta, azok az eord-góc vittén viszie mingyárt (Vás: CanCat. 271). Ezenközben csa-kirándították és vittén-vitték s úgy akaszták fel (ErdTörtA. II.273).

vittést-visz: ∞ Ne kissék, hanem vittést vigye Szark-uram segítségére (RákF: Lev. I.121).

Viddögöl: vecto C. porto, portito MA. führen, tragen PPB. Vállokra emelték és helyről helyre viddegelték (Fal: NU. 354).

el-viddögöl: perducto PPBl.

föl-viddögöl: subvecto C.

Vihet: [ferre possum; tragen können]. Csak ezek legye-nek: búza s liszt bőven, szalonna, borsó, lencse, káposzta, bo-ezet, pirított húst, vaját, mézet, túró, kását ha már vihet-tűzre és épületre való fa is bőven kívántatik (RákGy: Lev. 247).

Vihetés: [facultas portandi; tragbarkeit]. Edgyik [história] így ámet, hogy az angyal jelentette-meg a kereszt nem vihu-

tésének okát, másik, hogy Zachariás pap (Czegl: Dág. Előb. 18).

Vihető: ductilis C. portabilis MA. was sich tragen lässt PPB.

Vitel: ductus, latio, portatio, portatus, vectura MA. das tragen, bringen, fuhrr PPB. Jeremiasnak eneke a nepnek Babilomban viteléről (AporC. 10). Hasznosoc voltanac a iob remenségre valo vitelre (Helt: Bibl. I.e). Mel nağ őrdm nağ leiannak hazavitele (Mel: SzJán. 32). Az Babilonba valo vitelnek utana: post transmigrationem Babylonis (Fél: Bibl. I.1). Az keresztyén leikneknc veszedelemre vitele (MA: Scult. 801). A vitel közébe soltárokat éneklettek (Megy: 3Jaj. II.153).

másuvávaló-vitel: remotio C.

rabságravaló-vitel: deportatio C.

tereh-vitel: [portatio oneris; das lasttragen]. Az ő válaít meg haytotta tereb vitelre: supposit bumerum suum ad portandum (Helt: Bibl. I.Aa4).

víz-vitel: [aquae ductus; wasserleitung]. Egész világon nem volt csudálatosb éppülött mint az mesterséges víz vitel Rómában (MA: SB. 1Aa4).

[Vitél]

Vitélet: [asportatio; abführung]. Josyasthol len Jeconias es hű atyaffy Babiloniában vyteletben, es Babiloniában vyteletnek vtanna Jekoniasthol len Salatiel... Babiloniában vyteletből fogvan vr Cristussiglan: tyzen neğ nemzetsegbek (JordC. 357).

Vités P: [asportatio; abführung]. Gedalias igazgatóvá rendeltetik azokon, a kik az babyloniai fogságba vitéskor hon Judeában meghagyattanak (MA: SB. 315).

Vitet: [portari euro; tragen lassen]. A pogány római dának akkor időben lecticában vitették magokat friss-égre, kedves szőlőre Al Campo Marco (Fal: NA. 136).

be-vitet: [induci euro; einführen lassen]. Beh vitetek a csazarok az ő palotainak gadoraban (DebrC. 138). Két vitéz tekereg a városhez közel, kiknek elejébe küld és megfogatván bé-viteti a városba (Hall: IIIlist. II.117). Szekerekre rakattam az ladikokat és bé vitettem Ujvárbá (Bercs: Lev. 438).

el-vitet: [asportari euro; abführen lassen]. Ocskai elviteti magát, ha ma jobban nem lesz (Bercs: Lev. 689).

[ki-vitet]

el-kivitet: [educi euro; ausführen lassen]. Dániel akkoron ezt el-kiviteté, másikat hivata (RMK. II.87).

véghez-vitet: [exsequi facio; ausführen lassen]. Az mely comédiához készültének az udvariak és felesigem fejér-cselédje, ma vitettem véghez az ablakom előtt (MonIrók XV.317).

vissza-vitet: [reduci euro; zurückführen lassen]. A vajda utánam küld és vissza-vitet, a mint rebesgették (MonTME. V.256).

[Vitetőd-ik]

végbe-vitetődik: [absolvor; ausgeführt werden]. Ezelőtt is Nagyságod jó akarata és közbenjárása által vitetődtenek dolgaink végben (MonIrók VIII.433).

[Vitettet]

Vitettetés: [ascensio; das aufsteigen]. Mind lelkestől, testes-től égben való vitettetését fabulának kiáltotta (Czegl: Japh. 26).

Vivó: 1) [ducens; fűhrenl, leitend]. A ki csendes békes-ségre birta természetét, a becsületre vivő járásnak általutjában vagon (Fal: UE. 367). **2)** portans, lator MA. trager PPB.

halott-vivó: necrophorus MA. todenträger PPB.

levél-vivó: [qui perfert litteras; briefträger]. Kegyelmethek kerem, hogy Kegyelmetek ezt ez lewel wywőkét meglyhyggye, merth ny előttünk woth ez az wegezes (RMNy. II.186). Wallamy Kegyelmeteknek theczyk, ez lewel wywe által Kegyelmetek thien walazt (LevT. I.16). Az megjelentett levelet ezen levélvivő embertől hozzám küldeni ne neheztelje Kd. (LevT. II.183). A levélvivőt bitetlenségnek alatta megfogni (ErdOrszgy. 571). Levélvivő szolgál (Thurzó: Lev. I.179).

vőlegény-vivó: auspex PPB.

VISZÉTT: [pro, vice; statt, für]. Een tyzteleende azzonyom yme neked vagyok adwan fyw vyzett, ky nem vagok melto hywattatnom zolgadnak (WinkIC. 115). Idvöz leegh Maria, zizeknek koronaya, te wagh az zeplőtelen anya, kyth istenseegh nekőnk remenseegh vizet hagyja (335). En tiztőlendő azzohom imé nekőd vāgoc adwan fin vizezh (NádC. 386). En, ki vāgoc Sido orzāgba cāzarnac vizezta, parāncōlok, hog ez embōr az igassāgnac helire ki vitessek (DöbrC. 2). Mi Pontciai Pilatus, Tiberius cāzarnac vizezta valō Jerusalemba, parānczoliok az nazaret bely Jesust keresztfara fel fezittetni (WeszprC. 94). Fel mennek vala a nagi magas hegire es ot lakuan harmad napeeg nagi zenuedetősseegbe meg mosodnak uala ozton, kih ő nekik gionas vizet uala (DebrC. 112). O meel nagy erdemew vagy bodog-sagns Maria Magdolna, ky en zylesembe tayka vyzet leen (ÉrdyC. 426). En fyam vagy te, en ma zyltelek teegōdet; masod helyen en leezen ewnekly atya vyzett es ew ennekem fyam vyzett (ÉrdyC. 53b). Nagy tyztősseegben veeteteek az zeegen magyar neeptowl es zent atya vyzet kezdek tartany (544). Ayanlya zyz anyath Mariat Jesus zenth Janus ewangelyestanak mynth ű vyzette valonak (KoszthC. 57). Mendenkoron mfne-kōnc hyuōn ānanc vizez voltal (TelC. 177). Sok nemzetelygeknek atyok vyzet zertzettelek tygedet (Komj: SzPál. 59). En lezek tynektek atyatok helet es thy leztek ennekem fyaim es leanyv vizezh: belet (218).

VISZKET: prurio Pesti: Nom. I.22. C. MA. jucken Pesti: Nom. I.22. PPB. Igen viszketek: perprurisco C. Viszket a fejem: es beisst mich im kopfe; viszket a kezem: es beisst mich in meiner hand (Adami: SprachK. 215). E te backszar, ne zugolódgyál; talám igen viszket a háttad (Helt: Mes. 135). Az orcám, hogy Kd itthon vala is, viszket vala; ugyan bizonyába viszketett úgy annyira, hogy megtemérdekült az orcám bére (Nád: Lev. 101). Vízket az fűlők: prurientes anribus (Fél: Bibl. II.118). Vgyan haznál, vgy vízket: Herculana scabies (Decsi: Adag. 110). A vétek olyan mint a vízkető kelevény, mely midőn vakartatik, győnyörkōdöttet, azután sanyargat (Illy: Préd. I.450). Aliglan birunk valamivel, a mi után viszketett kívánságunk, már meg avult kedvünkben (Fal: BE. 608).

[Szólások]. Így járnak azok, a kiknek a polyhistoria után viszket eszek (Fal: UE. 379). Ha csak affele ver-sekre viszket rühes ki uansagha (Bal: Epin. 3). Hihető, hogy ezt a valamit esti denevértől tanulták, engem a mi illet, épen nem viszket lábom utánok (Fal: NE. 3). Pap nr ne viszkesen a talpad szintén ennyire, ne vágy a tisztességes tánczra (Matkó: BCsák 299). Némellyek megelégednek avval, hogy tele a gyomrok, nem viszket torkok dām-vadra (Fal: UE. 503).

[Közmondások]. Ott vakarja az testét az ember, a hol viszket (TörtT. I.87).

Viszketeg: psora C. pruritus, scabies MA. das jucken, krätze PPB. Zemei daganagra fordulnak vizketeggel (DomC.

163). Egyiptomnak fekélyével megvör isten téged, undok varral, vizsketeggel az tinnen testedet (RMK. II.209). Ez eyel igón gđtrđdek az nag tűz es uizketeg myatt (LevT. I.201. Holt: Bibl. I.Zzz3). Azzal kend el vészí az apro vizketegđt (Mel: Herb. 70). Minden vizketegot a vize meg állat (147). Láttam én néminemű frot, mondbataltan igen használt a vizsketđg elvételről . . . Valami orvossgđt küldjőn, ki az vizsketegđt elvegye rólam . . . Csak az szűmőm hějain vagyon az vřrősség és az vizsketeg (Nád: Lev. 105) Vizsketeg, senyedék (Knlcs: Evang. 479). Nem hagyatott a maga rendetlen kívánságainak szabados vizsketege és vágyódása-alatt (Pázm: Préd. 2). Mi se száunnynk érzékenyséink vizsketegét, erkłltstelenységünk feshottségét környiil-metelni (168). Valamikor e vizsketeg kezdı csiklandozni lelkünköt, jusson eszünkben, hogy könnyen vétékre vetemedőnc (Megy: 6Jaj. III.33). Kđnyv-írásra izgato vizsketeg (Megy: SzAÖrőme. Előb. 1). Az historieusoknak bazudo vizsketegéről panaszolkodot (Toln: Vigasz. 73). Minden fele rñli, sennyedée vizsketeget indítuac (Com: Jan. 60). Azon vizsketeget vakargattya amaz nagy serbonista doctor Claudius (Pós: Igazs. II.559). Magam tisztesség kívánásának vizsketege nem nyilghatatlankottatott (Bartha: Krón. A4).

Vizsketegēs: pruriginosus C. PPBL. [voller jucken, gründig]. Szepłő, vizsketeges sűmör: petigo PPBL. Leprosus, varas, sinniedekes, vizsketeges, koszos (Mel: Sám. 381). Meg ma bűnben es szegenységben eshetel, beteg, vñdok franczus, vizsketeges, rab es fogoly lehetsz (Born: Evang. IV.474). Tudták az ndvarhoz szokott Herodianusok a vizsketeges fűl-vakaró szók erejét (Pázm: Préd. 1110). Vizsketeges és nyughatatlan az ti tudomanitok (3al: CsIsk. 191). Álhataratossak légyenek az isteni szolgálatban, ám-bár rugoldozzon es dőlczegeskedgyék a vizsketeges test (Csúzi: Síp. 114). Hogyan csiklándoztathassák halgatoiknak vizsketeges füleiket (694). A vizsketeges, szákségtelen kérdések ollyak mint a rák, melyen több pepetselés vagyon mint enni való (KirBesz. 112).

Vizsketegēsít: [pruritus genero; jucken machen]. Szárazsátnak a sós étkék és hevínék, rñhet nemzenek s könnyen vizsketegesítők, néha penig nygvan ezek liuesítnek (Felv: SchSal. 17).

Vizsketegség: [pruritus; grind]. A nyavalyák kđzzál némellyek megkeményedést, némellyek tulajdon tsak vizsketegséget hoznak (Com: Jan. 47). Jobb kezem feje livin fájdalmasabb és dagattabb, ott is rettenetes vizsketegséggel sok fakadikoska fakadott ki (Monlrók XV.103).

Vizsketés: prurigo, pruritus C. scabies MA. das jucken Com: Vest. 143. krätze PPB. Értém az Zsuzsanna asszony hozzád menését, de nagyobb gondom vagyon orezád vizsketésére (Nád: Lev. 19). Alkolmason vagyon mind hérsége, temérdeksége, az vizsketése nincsen olyan igen rajtam (101). A balha úgy megfűrja az embernek testét, hogy vérit fájdalom nélkül, igen gyenge vizsketéssel kiszűja (Misk: VKert. 694).

Vizsketség: prurigo PPBL. [das jucken]. Bolliák asszonyoknak szokott ellenségek, kis fogatékájoknak van olly hegyességek, mely miatt testelnek fakad vizsketségek (Győngy: MV. 88).

Vizskettet: 1) [prurire facio; jucken machen]. *Bőr alatt vizskettető serke: acarus MA. 2) [titillo; kitzeln]. Igen mély és szokatlan, de haszontalan tudományokkal vizskettetik a halgatók fűlét (Pázm: Préd. e2). Elfordul az grátia, hogy ennek gazdagsága az bitetlen vérszopónak igen vizskettetné és mardosná a szemeit (MA: SB. 316). Jó vizskettetni őket valamire, nem jó tűmve töltöni (Fal: UE. 510). A gazdagság soknak tűri fejét, soknak vizsketteti kívánságát (Fal: BE. 591). Vizskettettem kedvét azzal, venné méltó gondba ki nyft szereucjét (Fal: TÉ. 633).

VIZSKOLÓD-İK: [se jactare; sich herumwerfen]. Ő is őrmest vizskolódik az őtközeten, az hol lőkđt nem érez az ellenségben (Zvon: PázmP. 162).

[VIZSON]

Viszonellen: 1) [antem, contra; aber, hingegen]. Nagy keenra meennek az nyavalyas bynesek, vyzon ellen erek eremre mennek az ygzak (ÉrdyC. 4). Istennek ygbeyeenek eremest valo halgatas; ha ky kedeg vyzon ellen nem akary halgaty, nylyan valo karhozat (94). Vyzon ellen az eede kyle byzonoytta vala (519b). 2) [vicissim; hinwiederum]. Vala ky az Mariat tyztely, esmegh vyzon ellen tyztesseseghet teezen ewneky (ÉrdyC. 160b).

[Viszonkod-ik]

Viszonkodás: [controversia; hader]. A józan elmét-is vesztı gyakor viszonkodás (Könyi: Hřom. 130).

Viszonyos: [mutuus; gegenseitig]. Ember emberrel jó, attól várhat viszonyos segedelmet (SzD: MVir. 104). Egy aránysı atyai s fűti viszonyos szeretet példája (343).

Vieszonoz: [respondeo; entgegen]. Jól esmérnél, ha akar-nál, viszszonozta a madár (Könyi: VM. 39).

Vizsont (viszent Istv: Volt. 17): 1) rursus, vicissim MA. wiederum PPB. Az te Ke. tewrekewdesseth io nevem is vezewk, en is vizont, a mibewl twdok, semibewl Ka. megh ne kimelyen (RMNy. II.89). Grifeldis felele viszent az Volternek (Istv: Volt. 17). Tűzes szđrszámokod tőrőkeket vesztéc, vizsont boszsu kopiákra a tőrőkec czoda fı anyuságot đc szđrzénec (Helt: Canc. 149b). Az szerencse nagy dőlgekra fel emeli és vizsont menten az földre hagyıtta az embert (MA: SB. 56). Hogy elébbeni nyavalyájában vizsont ne esséc (Megy: 6Jaj. III.25). A jó szerencsét hozó istenek meg-jelennek ottan-ottan, de el-nyészenc vizsont (Com: Jan. 217). Vizsont égđ szlıvemet ha megtekintem, az szerelem tetzik Abyssusnak nekem (Zrinyi III.137). Kijővőn a templomból a palotában vizsont egybe gytlénk (TörtT. VI.92). Mihelyen azt által olvasandó egyszer, ne legyen unalmas tenéked azt vizsont által s meg által olvasni (GyőngyL: KVall. 10). Némely részek a kđsségnek is adattatnak vala, kiktol vizsont tisztességes jővedelmek rendeltetneek az istenes lelki-tanítókna számokra (Misk: VKert. 211). Mindaz, a mivel gazdálkodik másnak, mindaz, a mit mástól vizsont vészen, tulajdon nagy hasznára válik (Fal: UE. 426). 2) [contra; hingegen]. Vizsont ellenkező-képpen (Apati: Vend. 884b). Károli gyűne által, az német vizsont meime által az Dunán (Beres: Lev. 428). A ki inillyen, eo bir minden dolgokkal, és nem vizsont azok véle (Fal: UE. 392).

Viszonta: [vicissim; gegenseits]. A mint az uraimék finnyásan megvetik a kđzségség jó szokást másokban, ugy vizsont az okos világ csúfot űz belőlők (Fal: UE. 479).

Vizsontavaló: [mutuus; gegenseitig]. Az igaz udvariság nem tartatik csupa illendőségnek, hanem vizsonta való barátságos szövetségnek (Fal: UE. 463). Nagy dolgokat fakaszt ki a vizsontavaló tréfa-csata (486). Vizsonta való szeretettel kínál, csakhogy teljes szűből szeressük (Fal: SzE. 527).

Vizsontag (viszhontag Sylv: UT. I.141. vizsontag Szék: Krón. 138. vyzsontag Pest: Fab. 21b): 1) rursus, vicissim, in-vicem C. MA. wiederum, wechselseise PPB. Vizsontag-születetik: renasci; vizsontag-szűlvi: regnare, regenerare C. Vizsontag-szeretem: redamo MA. Hadadot János király népe vizsontak megvívė (Monlrók III.102). Kđttést tđttel az istennel, ő is vizsontac te volod (Helt: VigK. 77). Vizsontac kegyes keppen meg vigasztaltatom (Born: Ének. 178). Keszde vizsontag akarattyat meg teríteni: rursus coepit flectere animum suum (Deesi: SalJ. 53). Nem vđttetek az szolgálatnak lelket

viszontag felelemre, de vőttetek az fiuwa fogadasnak lelket (Szár: Cat. A2). Nem kel az ő igyét viszontag meg szórni és törvényre bocsátani (Pázm: Kal. 260). Viszontag a test szórnyű átkokkal rítalmazza a lelket (Pázm: Préd. 19). Ki az ember vétét kiöntya, ember által ontassék ki viszontag annak vére (MA: Bibl. I.8). Az éktelei életéről az Esaiás proféta viszontag örök iajt kiált (MA: SB. 9. 53). Viszontag bizonyos dolog az, hogy Cypriannus hitte és tanította az purgatoriumot lenni (Bal: CsIsk. 112). Miért nem repetáld, tanulod-visitag (Com: Vest. 61). De viszontag nagy veszély elő-kerülhet (Zrínyi II.52). Lehetetlen azoknak, a kik egyszer megvilágosítottak, viszontag meg nyitni (Sámb: 3Fel. 57). A mindennapi miséző kenyer bubarékban, mellyen kereszt vagyon és ker[eszt]ül törtetitek a Christusnak áldozattya gyaláztatván, viszontag mind anyiszor meg-feszítetik (SzÖtv: Titk. 113). Én is tőle viszontag szóval izentem Kegyelmednek (MonOkm. XIV.207). Valamim énnekem is volt, kit az német császár fizetéséből gyfjtöttem, viszontag az német császár vitézi mind elvonták. 1878 (TörtT. I.47). A tenger vizei viszontag egybe folynak (Ily: Préd. I.13). Viszontag kevély lett: item superbus factus est (II.453). Fordítsuk elménket másra, tekintsünk viszontag a táborozásra (Könyi: HRom. 155). **2)** contra MA. dagegen PPB. Viszontag reá teritem: retorqueo C. Nem ez í az, ki ál vala és küldül vala? Nílik mondanak vala: ez, nílik viszhontag: hasonlósá ahhoz (Sylv: UT. I.141). Az baskay barom ha az Sarweolgyere jeott is, senki nem bantotta, vyzontak az wjfalwsy baron zynte Baskoygh ment is, senky nem bantotta (RMNy. II. 308b). Az urak viszontak igin sietnek (MonIrók III.58). Soc helyen viszontac a sido szonac iarasat kőnették (Helt: Bibl. I. c3). Viszontak mely igen atkozottac es nyaualyasoc azoc (Helt: Bibl. I. f2). Papa viszontag az ő kente fentes pilissős papiaitól meg tiltya az hazassagot (EszT: IgAny. 404). Az egyhazi nepec viszontak igen meg gazdagulnac (Zvon: Osiand. 50). Erre az seregeczkére, az melly Christus alá eskütt, esic az soc nyomorósá, ez ellen viszontag az istentelenec az verőfényen állne (MA: Scult. 18).

Viszontagi: [diversus; verschieden?]. A tulajdon állato okból vagy mas viszontagi tekintetkből is (ACsere: Enc. 16).

Viszontagképpen: [rursus; wiederum]. Az télnék keszdetit faiglalonak, tisztanak es viszontagképpen hausnak is velem lennie. 1572 (KBécs: Ev4).

Viszontagol: [respondeo; erwidern]. Egymás szeretetét viszontagolák (NótPM. 60). Viszontagló szeretetben él (Gvad: Gond. 33). Egy aránsú atyai s fiúi viszontaglott szeretet példája (SzD: MIVr. 343).

[Viszontagoz]

Viszontagozás: reciprocatio ACsere: Enc. 16. Viszontagozás az, midőn a fel tött dolognak dologbéli tekintetei hozatnak elő (ACsere: Enc. 16).

Viszontagság: **1)** vicissitudo C. MA. [abwechselung]. Czőtörtők viszontaksággal valokeppen tisza leszen. 1572 (KBécs. D6). Senkinek semmivel ne tartozotok, hanem viszontaksággal való zeretettel (Beythe: Epist. 50). A tenger habjai hat óráig a partra ki folynak és viszontagsággal vissza folynak (Com: Jan. 12). Te, ha néked gazdagságid bővön vannak, a szűkölködőknek viszontagsággal azokból szolgáltat (188). Edgymásnak viszontagsággal örülniek kell (Teleki: FLél. 29). **2)** [res adversa; widerwärtigkeit]. Az útjában történt viszontagságok (Gvad: FNót. 10).

Viszontagságos: [mutuus; gegenseitig]. Viszontagságos zeretettel (Beythe: Epist. 50). Ezekben az isten között es mi közöttűnk viszontantságos ígérati fogadás és kéz fogás leszen (MA: Tan. 1321).

Viszontagvaló: [mutuus; gegenseitig]. Ha vyzzontag való zerelem lezen kewztetek (Pesti: NTest. 213). A Christusnac vére kiontása ismétlen megújítása az mi viszontag való szövetségünknek (MA: Scult. 251).

Viszontan: **1)** [rursus, vicissim; wiederum, gegenseitig]. Tees ky mettetel, ha meg nem marach ew benne es azok esmeglen, ha az hytelensyge meg nem maradnak, vyzontan beoltatnak (Komj: SzPál. 87). Ky volth az ew tanach adoya, kychoda adoth elvzwr ew neky es meg adattatnak vyzontan annak (89). Michael es az ő angyal harczolnac vala a sarkannal, a sarkan viszontan es az ő angiali vinac vala a Mihál ellen (Mel: SzJán. 306). Hogy az ember ha az ő szauát tarttya, viszsizonton néki is ezeket adgya (SzépÉnek 2). **2)** [autem, contra; aber, dagegen]. A galatasok legh elvzwr iol tanoyttatnak vala az zenth Paltul, vyzontan az romabelyek gonozul tanoyttatnak az hamis apostoloktól (Komj: SzPál. 20). A záz gondolya azokath, kyk az vristene, vyzontan az hazas azzonyallath gondolya azokoth, kyk e ylage (149).

Viszontanvaló: [iteratus; abermalig]. Hogy az viszontan való általmenetele feltett célja legyen (RákF: Lev. II.107).

VISSZA (viz futni Boru: Ének. 225. vyzsha. RMNy. II. 236. LevT. II.23. viszsza Com: Jan. 190. TKis: Pan. 44. 51. Ötv: Tökél. 332. 350. Kisz: Adag. 111): **1)** retro MA. zürück, wieder PPB. Tót Mihál nagy bertelen éjjel meg viszsza-feltére az nádason, rétön mind el-felcsellege (RMK. III.63). Ha az valtsagot el vezem, ew magat bykyvel bochatom, ha penig az valtsagot el nem vezem, ew magath ith vezem es az valtsagot meg küldem viza (LevT. I.325). Vizza hatra fordulek (Mel: SzJán. 41). **2)** re- MA. zürück- PPB. A tengeren el-bémene, ű maga az vizen meg visszatere (RMK. IV.155). Mikor az pyznt meg adgyak, tehát az zaloghott adgiak ismegh vyzsha (RMNy. II.236). Külg egy vég gyolcsot, megküldem az árát, ha tetszik énnekem, ha nem tetszik, ismét vizsha küldem (LevT. II.23). Hatat adni, viz futni mind keszeritessenec (Born: Ének. 225). Nyarba friget szerezuen azokael, a kikkel visza voltanac. 1579 (KNagysz. E5). Viszsza hazudni az mit irtál (Decsi: Adag. 34). Viszavonyoc, versengőc (Mon: Apol. 13). Mert azoc az okoc nem czac meg szüntenecc most, de vgan vizha is forgattatnac (Zvon: Osiand. 110). Viszsza kelle pironkodni sok kár-vallással (Pázm: Kal. 440). Viszsza es fonákul esnék, ha az én halálom, mellyet az ő életéért szenvedek, halált szerezne nekik (Pázm: Préd. 543). A nagy jószágnak ez-is egyik természetű vagy viszsza volta, hogy az embernek szívét telhetetlenné teszi (MA: SB. 108). Csengéssel es zörgéssel állattatnak meg es hozattatnak vissza az ő kőpűjökbe a méhek (Mad: Evang. 263). Viszsza az átkól élnek azzal (Megy: 6Jaj. III.9). A mit véle való élésre elvőttél, ugyan azont add viszsza (Com: Jan. 190). Visza kell hozattatni (KCsipk: Woll. 338). Hogy az ő meg-feddője ellen viszsza-pattagon (Otr: Tökél. 332). Viszsza-tetezuenc magoknac az ő magokban lévő fogyatkozásokért (350). Irtóznak a sok nyomorúságtól, ismét viszsza kíváncznak az egyiptomi párhagymákra (TKis: Pan. 44). Az szó úgy volt, hogy egy hét alatt visszajűnének (Kem: Élet. 52). Mindent viszsza magyarázó (Kisz: Adag. 111). Nékem viszsza tetszik ez a dolog (Fal: NE. 73). Tanátos az észmélkedéssel élni, de nem viszsza és vesztegetve (Fal: UE. 390). A mit viszsza vagy ellenkező értelemmel lát-szik mondani, azt az ellenkező alkalmatosságok váltják (Fal: UE. 416). Viszsza vágy el hagyott apja kunyhójára (Orczy: KöltSz. 6). **3)** praepostere MA. verkehr PPB.

[Szólások]. Másutt viszsza beszélt (Pázm: Kal. 362). De vizzát járnak ebben-is az emberek (MNYil: Zsolt. 76). Senkiuel vizzat fel nem uenni: cum nemine contentio-nem suscipere (Erasm: Erk. 68). Veibessem ki az viszszeját, mire fordulnak ezek az én dolgaim (LevT. II.257). Garázdálkodom,

viszszát-vonók: rixor PPBl. Nagy veszedelmet az ország át, mely vízshát von (RMK. II.134. 136). Visszát ne vonjatok az igaz credoval (V.161). A tanácsadó népek mind elfogyának, az köz népek egymás között vízszát vonának (VI.83). A sok pogány ellen kiindulásban, senki nincsen, ki vízszát vonna abban (135). A magyarok mind vízszát vonsznac vala és vgyan czufollyác vala a királyt (Helt: Krón. 57). Ha egy más közet czac vízszát vonszotoc, fdegen népec is támadnac reátoc (Helt: Cmc. 15). Vízszát ne vonny czac az ő beszedenec (Born: Ének. 301). Az io chelekedetek uiszát vonsznac a bűnöckel (Tel: Evang. I.13). A mit az egész anyaszentegyház végez, abban vízszát nem vonszanak (Pázm: LuthV. 61). Mintha az okosság szinte ő magával is egyenetlen és vízszátvonyo nem lehetne (MA. Tan. 179). Vízszát és őstőköt vonhattoc felle (BalCslk. 421).

Visszább: [propius; näher]. Nagiobb commoditasnak okaért niszább hoztuk az eo fősege hadait (TörtT. VIII.192).

Visszája: 1) [pars aversa;kehrseite]. Palástját vízszájával hamar nyaka közzé rántya (Gyöngy: MV. 89). Bőltessé-gének vagy virtussának színét és vízszáját kívül belől nagy kémelve mutogassa (Fal: UE. 413). Minden állapotnak meg-vagon az ő előszíne és vízszája (479). **2)** eventus ingratus, inacceptus SI. [missglück]. Erdélyi dolgának fordul vízszája, ha vízázóbb szemmel nem tekint hozzája (Gyöngy: KJ. 138). **3)** [contrarium; Gegenteil]. Még ugyan itt nincs híre ezen casusnak, sőt vízszáj (Thaly: RT. II.121). **4)** [impedimentum; hindernis]. Vehessom ki az vízszáját, mire fordulnak ezek az én dolgaim (LevT. II.257). Kérem Kdet, igyekezzék azon, vegye ki vízszáját ezeknek az én galibás dolgaimnak (258). Próbáljon szerencsét Kd, könnyebb az kész dolgot kinyilatkoztatni és végben vinni, gyűlés előtt ennek vízszáját kivenni (278). Czak ki kellene vonnod az vízszáját, akarnak é az hét vármegyében ugyan derekasan oltalmazni avagi nem (RejtLev. 99). Palatinus bajat, sakállát, fejét köti belé, hogy nem segítenének; vennének ki ennek is vízszáját (100). Ennek csak ki kell a vízszáját venni s idején gondot viselni (MonTME. IV.239).

Visszakod-ik: [controversor; hadern]. Barátság s egyesség tart minden dolgokat, a vizskodó párt el-rontya azokat (Gyöngy: Nympha 8).

Visszál (viszált TörtT. XVIII.212. Fal: Vers. 877. 881): **1)** [crispo; kräuseln]. Ezerféleképen vízszálni haját, festeni oráját taval kevésység volt (Fal: NE. 85). Vízszált hajak, maj-mos arcák, kikben csak a festék szép (Fal: Vers. 877). Ez kendőzik, fírtöt vízszál, százsor tükörhöz fut (881). **2)** [respondeo; entgegen]. Nem úgy kedves kisasszonyom, vízszálta a madár (Kónyi: VM. 32). **3)** intertexo, contexo MA. unter-wirken PPB.

föl-visszál: 1) [contexo, intertexo; zusammenweben]. Visszáld fel a selyem fonalat (MesésK. 25). **2)** [crispo; kräuseln]. Felviszált vagy fodorétott hajjal palástollja kopaszsigát (Csúzi: Síp. 55).

Visszálatlan: [non intertextus; nicht untergewirkt]. Neapolis-beli vízszálatlan selyemnek fontját tizenhat forinton adgyák, közönséges vízszálatlan selyemnek fontját tizennégy forinton (TörtT. XVIII.202).

Visszálkod-ik: altercor, cavillor, controversor C. MA. zan-ken, hadern PPB. Senkivel nem ellenkezik, vízszálkodic: nemini advorsatur (Com: Jan. 185).

Visszálkodás, vízszálkodás (viszhálkodás Zvon: Osiand. 4. Zvon. Post. I.536): altercatio C. cavillatio, contentio MA. zunk, hader PPB. Igenetlenség, partolás es vizzalkodas nem lezon (Mel: SzJán. 528). Ez kérdésről bölczek közöt nagy vizzalkodas

vagon (Fél: Tan. 92b). Másik ellenkezése a gonoszoknak az akaratnak vízszálkodásában vagon (Pázm: Préd. 593). Nem igazságban, hanem hazugságban és tévölágésekben egyesül, az ki minden vízszálkodásnál nagyobb vízszálkodás (Zvon: Post. I. 536. Zvon: Osiand. 4). Ha peüg vízszálkodást találz közöttök (Czepl: MM 17). Mert eleitől-fogva minden-koron vóltanak valami, szegre-vonások, vízszálkodások az ecclesiában (Pós: Igazs. I.505). Ha ni vízszálkodás vagy egyenetlenség volua az hadak közt azt eligazítsa (Borcs: Lev. 327).

Visszálkodó: 1) cavillator C. altercorator MA. zanker, baderer PPB. **2)** [contentiosus; zänkisch]. Hatodik esztendeje, mióta együtt lakom vele, de soba csak vízszálkodó szavát sem tapasztaltam. 1759 (Hazánk I.216).

Visszálkodóképpen: [contentiose; zänkisch]. Sarmánt pedig mind tsak vízszálkodo-képen felelt (Kónyi: VM. 15).

Viszálkodtat: [altercationem moveo; hadern machen]. Az vy vizzalkottato tanetast hirdetic (Mon: Apol. 2).

Visszált (viszály? LevT. II.363): intertextus MA. gestickt, untergewirkt PPB. Visszállott-fonal: licia MA. A sátort csinál-yad tíz karpitból, vízszált feier selyemből: tabernaculum vero ita facies, decem cortinas de bysso retorta (Helt: Bibl. I.003). Ha módod lesz elküldésben, végy más fél vízszály posztó-rását, olyan színt, a minemű szereted (LevT. II.363). Az sátort csinál-yd fejr vízszált selyemből: tabernaculum facies de bysso retorta (MA: Bibl. I.72). Mindenféle jó karmasin, vízszált selyemnek fontját tizenkét forinton adgyák (TörtT. XVIII.212).

Visszáltat: [torqueri curo; drehen lassen]. Murányban kötel-csináló is lakik vala, ezzel köteleket gyorsan vízszáltatott (GyöngyD: MV. 79).

Visszáltatás: 1) [controversia; streitigkeit]. Nem chyak vyssaltatas volna oth es myrtykletlensygh, de mgy nemynemv ykteleen egvölwtlensygh (Komj: SzPál. 113). Hallok en ty kvázv-tetek vyssaltatasokoth, paarth vtysekel (165). Valtozo szerenczek-ben forganac az mazouiai es russiai hertezsegbeliek az egymas között valo gyűlölködésert es vizsáltatasert. 1582 (KGalg. Fv). Egynihanszor tamadnac vizsáltatasoc es hadi kezdetec. 1582 (Kal. Fij). Az tudomannac vizsáltatasaban: in controversiis reli-gionis (SzCsere: Conf. 9). A conciliomokat a hit dolgaiban támasztott kérdéseknek s vízszáltatásoknak el-igazításában meg-csalatkozhatatlanoknak tartotta (Veresm: Lev. 54). **2)** [per-versitas; verkehrtheit]. Ez felec leszne soc fele vizsáltatással, hogy az mikor teelne kellene lenni, nyari idő vagon (Born: Préd. 8).

Viszály? [contentio; streitigkeit]. Az had az vízszálynok [így] nem kedves vendége, mert már ettől soknak a szája el-ége (Kónyi: HRom. 13).

Viszályos: [inversus; verkehrt]. Ezt az ellent-álló erőt ez után vízszálysos erőködésnek fogjuk nevezni (MolnJ: De rerum natura 19). Az erők a távüllételek vízszályos duplázott tartó-zásban munkálkodnak (32).

Visszán: transverse PPBl.

[Visszános]

Visszánosan: [vitiose, perverse; verkehrt]. Talán idegen információk fordították vízszánosan az dolgot (MonTME. V.403).

Visszányoz: [respondeo; beantworten]. Levelemet vízszá-nyozta (Gvad: VLev. 38).

Visszás: perversus, pravus, difficilis, distortus, morosus MA. [discors, contentiosus]; verkehrt, verdorben PPB. [zänkisch]. Ti házi szolgák engodietek az ti gazdátoknak, nem czak az iok-nak, de még az vízszásoknak is (Fél: Bibl. II.147). Ennek ez

napuk szive visszás, felen-jaro, engedetlen (Szár: Cat. D). Az isten nem gonosz avagy visszás (MA: Scult. 216). Visszás feleségétől menyí kísérteteket szenved (Megy: 3Jaj. II.160). Az angliai királylyal országa viszás lévén egymás ellen fegyverkeznek (MonIrók VIII.161). Maguk között is visszások voltak (351). A fele-más, járom-szegre vonó, a visszás, rosz életű társal meg-verettetett házasság (DEmb: GE. 149).

Visszáson: [litigant; streitig]. Egyik fél a másiknak bekecségét viszontag ne zavarja, egy-más közt viszáson ne éllyenek (SzD: MVir. 53).

Visszaváló: 1) [distortus; verkehr]. Latuanc Egdagalos nemzetét minden emberi nemzet ellen vizza való törűnéccel éltetvén (BécsiC. 76). Atta az wrysten ewketh vyzhawalo ertelemre (Konj: SzPál. 48). Vissza való, sardonius nevétség, mert rája őket belől az őmón lelkec esmeretinee férge (MA: Tan. 10). 2) [iteratus; abermalig]. Reménylé a gróf rövid idő múlva vissza való téréstiket (Mik: MnlN. 114).

VITÉZ (vitéz Fr: SzJán. 131): 1) miles C. MA. soldat, kriegsmann PPB. A fejedelem vitézi viuec Ist az itélő hazba es egbe gőitenee ő hozia minden sereget (MünchC. 68). A vitézeccé lancanul ő oldalát megfűtuan legottan vér es viz kifőla (211). Az vitéznek vala vak zőme, hogh meg őklelte volna Ihusnak oldalath (WinkC. 226). Cristusnak vitéze zent Damankos (DomC. 25). Bodog vitéze Cristoff (KeszthC. 443). Ada Jupiter az ezteragot nekyk, mely wgyan vitezze modra inar wala kewz-tewk, ees a melyet tal wala, meg ezen vala (Pesti: Fab. 16b). A váról mas vízi erőt latic, Duna vizen az kie elő labínac, kin vitezec czac el almekodanac (Göres: Máty. 14b). Biruan vitezeket en alattam: habens sub me milites (Fél: Bibl. I.11). A ki ma vitez, holnap püspöc: hodie qui miles cras episcopus (Mon: Apol. 251). Ellenségin győzködő vitez (GKat: Titk. 496). Vitéz a vivástól származik, hogy-már vitz-ez (1120). Meg-szólala a vitezbez mondván néki (Zrinyi: Symb. 9). Ahon áll egy vitez (Szöl: Bar. 71). Magok a vitezek ő tőle oktattatni kérik vala (Illy: Préd. I.57). Igen sziszzergettek, rettegtek, reszkettek it még a regularis próbált vitezek is (Biró: Micac. 190). 2) [fortis strenuus; tapfer, mutig]. Más felől a vitez népeknek bőv aiándokokat ada (Helt: Krón. 29). Hannibálnak vitez hadát Campania a maga győnyűrségével meg-vesztegette, el-lomhitotta (Zrinyi II.177). Mi vitezek vagyunk, mikor keves vagy meszsi az ellenség (Bercs: Lev. 95).

cafrangoslovú-vitéz: ephippiatus C.

fő-vitéz: triarius C. Zaszt tartoy valanak ewt yeles few vitezecők (ÉrdyC. 547b. CsomaC. 2).

kérésztés-vitéz: miles cruciger, cruce tesseraria indutus PP. kreuzsoldat PPB.

kopjás-vitéz: miles hastatus, doriphorus; spießknecht PPB.

könnyűfegyverzetű-vitéz: ferentarius C.

seregelőttjáró-vitéz: antesignanus; der in der schlacht voran gehet PPB.

százados-vitéz: [centurio; hauptmann]. Százados vitéznek Pál azt mondja vala, ezt hallá százados, hadnagynak megmondá (RMK. IV.189). Az százados vitez és az kie ő vele valának mikor láttac volna az föld indulást, igen meg rémulénec (Kár: Bibl. III.30).

szegény-vitéz: artolaganus PPB.

szentélt-vitéz: eques auratus; ritter des gülden en vlieses PPB.

új-vitéz: tiro PPB.

választott-vitéz: miles triarius; auserlesener soldat PPB.

Vitézél: [pugno; kämpfen]. Vrnac hílai en beunem vannak, kiknek mergek meg itak en lolkemet es vrnac retteneti ellenem vitezlenek (DöbrC. 520).

Vitézlő: 1) militans, belliger, militaris MA. [kriegs-, militärisch]. Az fejedelemnek vitézlő nipi fogák az Jesust az itélő házban (Sylv: UT. 145). Im mast is ismegh wyoban fel szendvíték az vitezleo nepek, hogy imar az nagy ineseget es niomorusagot tonab semykepen nem czennedhetyk (RMNy. III.107). Az idefel való ő felsége vitézlő népe is Kd birtoka alatt vagyon (LevT. II.180). A nemesseget vitezlő dolgokkal szerzehetik meg (Ver: Verh. 8). Az egez vitezlő sereg (Fél: Bibl. I.49). Egy jámbor vitezlő ember: homo quidam miles (MA: Bibl. IV. 116). Az királt minden vitézlő seregivel az tengerbe vesztettéc (Zvon: Post. I.59). Nem mégyen az ifju sem hadban sem idegen országokban vitézlő mesterségeket tanulni (Zrinyi II.178). Kiváltképpen az Szathmárban kiűlőtt vitézlő néptől voltak nagy angustiaiban (TörtT.² IV.74). Szép dolog volna, hogy ha a vitézlő uraim ki igazittanák a táborból a káromkodást (Fál: NA. 218). 2) strenuus MA. [tapfer]. Erősen harcoltam vitézlő kezemmel (Thaly: Adal. II.259). Erősen harcoltam vitézlő vitézzel, sok rácot levágtam edes fegyveremmel (256). 3) [nobilis, generosus; edel]. Ez lewel adasseg wythezlew Banfly Ferencznek (RMNy. II.9). Vytezle vramnak es baratomnak Lorant Myklosnak adascek ez lewel (LevT. I.7). Vitezlő Megyeri Imrenek Szép Lakon lakozonak istentől kegyelmet kiuano (Frank: Hasznk. Aij). Revidéalta a levelet, kiben 1162 ember volt feltíve fegyverviselő vitézlő rend cselédestől (MonIrók XV.633). Nagysagodat vitézlő úr barátunk kérjük, legyen el a nevezett kívánságok nélkül (TörtT.² I.434). Nemzetes vitézlő Dobozy István (RákF: Lev. 187). Az ország, az vitézlő rend csak szolga, lát Nagyságod is csak szolga (Bercs: Lev. 713). Nem mondom, hogy szűrben, boeskorban járjon a vitézlő rend, kétségkivül ily kűntősben rosz látszattya volna (Fál: NE. 29).

lovas-vitézlő: [eques; reiter]. Midőn két sok jószágú lovas vitézlőt elő menni látott volna, mindgyárt fogságba vetteti őket (MA: SB. 155).

Vitézi: stratioticus C. militaris MA. soldatisch, kriegersich PPB. Győnyörködő vala vitézi dolgokban (Helt: Krón. 66b). Sies meg adni ez meg romlot várat, ne veszes el se sok nyomolukakat, vélűnc egyetembe vitézi magadat (Helt: Canc. 112). Vitézi módon forgolodnac vala (Kár: Bibl. I.397). Vitézi jelekkel és czimerekkel fel-ékesítettven: stemmatibus condecorati (Com: Jan. 152).

Vitézköd-ik: permilito C. milito MA. [kämpfen]. Martyromsagokat zenwedween nagy eressen vitezekdötenek (ÉrdyC. 273). Camillus a io romai vitez Romaba vitezekdök (Szék: Krón. 55). Titus császár serénykedik, nepe előtt vitezekdik (RMK. VI.159). Vitezekdyünk jó vitezekedést meg tartván a hitet és az jó lelki isméretet (Tel: Evang. II.307). Könyű az pohár mellett vitezekdödni (Decsi: Adag. 72). Tartóztassatok magatokat a testi kívánságoktól, mellyek vitezekednek lélek-ellen (Pázm: Préd. 85). Minden levita az gyűlekedet sátorának szolgálatyában vitezekdyec (MA: Bibl. I.127b). Az testnec kívánsági vitezekednec az lélec ellen (MA: Bibl. IV.226). A Christus anya-szent egyháza, melly ez földön vitezekdik (Matkó: BCsák. 371). Vitezekdö anyaszent-egyház (Köl: Idv. 181). A maga és ellenségének erejét cirkállya meg, az ki vitezekdik (Pataki: Reg. 42). Ti bátor seregek, Bellona igaz magzati jól vitezekdetek (Fál: Vers. 865).

Vitézködös: militia MA. [pugna, certamen; kamp]. Tee-neked tartozwnk vitezekdöessel (ÉrdyC. 548). Kardot ada néki és bátorítá az vitezekdésre (Pázm: Kal. 789). A sebek és ütések a vitezekdéstől el nem fogják a zoldosokat (Pázm: Préd. 167). Voltake az romai papak közül, kik az vitezekdöst körösztem emberhez illetlenek tartottak (Zvon: Osiand. 155). A kérmek-

nec a vitézkeedésben (in militia) jeles haszna vagyon (Com: Jan. 148). Vitézkeedésből ki-aggott érdemesec: eremiti (153).

eggyüttvaló-vitézkedés: commilitia C.

Vitézképpen: militariter MA. kriegischerweise PPB.

Vitézség: militia C. [pugna; kriegsdienst, kampf]. Io vite-seget viteszkettem (Fél: Tan. 483b). Nem veszed eszedben istennek kegyelmét, hogy erőt adott néket és vitézséget (Zrínyi I.15). Vitézségeimmel is soha nem kérkedem (70). Az jó vitézségnek ellenség próbája (Rim: Ének. 310). Vitézséggel otthonn pirittyolni, tudsz az Bakonybul pásztorokat lopni (Thaly: VÉ. I.152). Vitézség, harepróba nekünk az életünk (Thaly: Adal. I.100). Idvességek keresésében tunyák és nem akarunk jó vitézséggel vitézkedni (Misk: VKert. 196). A magyar vitézséghez magahittság kell, az kapocztint nem szenved (Bercs: Lev. 124). Azt akará, hogy a szem-közt bátorodó vitézség lenne a nyertess és nem a hát megett kullogó róka-fogás (Fal: NA. 238).

Vitézségös: [fortissimus; helden-]. Nincz hatalmán, hogy árchon ő néki vitézséges voltán (Zrínyi II.59).

[Vitéztelen]

Vitéztelenség: [pusillanimitas, debilitas; feigheit]. Soha én te rólad nagy gondú elmében ily vitéztelenséget nem eresztettem (Zrínyi I.157).

Vitézül: militariter C. [fortiter; tapfer]. Vitézül meg általmaz magokat (Helt: Krón. 19).

VITLA: vimen; wied, wiedreiser PPB. reis zum binden, flechten Adami. Hosszu karó póznákból, vitlákból, szironyokból és egyéb hajló s ködő vesszőkből fonatic a sővény (Com: Jan. 71). Szükséges hás-fának kérge vagy valami madzag, pánt-vessző vagy vitla, mivel be-kösse az óltott tőkére vont eszközt (Lipp: PKert. III.24).

VITORLA: 1) carbasus C. MA. [segel]. Vitorlát botsátani: velificare MA. Az árbotz-fáboz a vitorlát kötik: funes qui antennas ad malos*destinant PPB. Yme neky yeleneek bodog-sagus zent Anthal az hayonak vitorlaya felet (ÉrdyC. 314b). Egy partot kezdének azontól láthatni, vitorlyákat azért kezdének felvetni (RMK. IV.203). A sas háromszor kertilő szárnyon az juhokat szárnyait mozgatuan mint gálya vitorlyát (Zrínyi I.73). Vid végyen előttük mint gálya tengeren, kinek sok vitorlája leveg az égben (II.12). Nagy sok aranyos vitorlák levén rajtok (Szal: Krón. 208). Ha a vitorla forgatást masra bízza (Czegl: Japh. 7). A szerencsét vitorlával írták-le a régiek (Pataki: Reg. 199). Hogy meg ne rekkenjen az ember mély gödörben, mintegy tengeri vitorlát ventak fel az mélységes gödör felibe (ErdTört. Ad. II.64). Az nagy öreg hajók sok nagy vitorlakkal mint egy-egy kastély ugy látszik az tengeren, hogy fejezlik (TörtT. I.195). Nem gondolnám szükségesnek lenni, hogy Aegyiptus-felé eregessük a vitorlát (Fal: NE. 8). Tudósítaná, mikor kellessék a bubok vitorlyáit nap-kelet s mikor nap-nyugott felé eresztani (Fal: NA. 127). Nem elégzik meg azzal a tudós révész, hogy a szeleknek terjegette vitorláit, okos kormány is kol hozzá (159). Jó szélnek meg eresztvén a vitorlyákat sebesen, vigan úszkáltak Macedonia felé (Fal: TÉ. 694). 2) velum MA. [vorhang]. Mynd e may napiglan vgian azon vitorla: el fedezes az o tőrueinek olusasaban marad (Komj: SzPál. 203). Az templomnak vitorlaia: velum templi (Sylv: UT. I.122b). Szép aranyos bárson vitorla állá vévée a királyt (Helt: Krón. 156b). Ottan kettő szakada az templomnak is amaz vitorlaia (Born: Préd. 247). A Christus halalakor az templomnak vitorlaia kettő szakadot (Fél: Tan. 265). 3) bractea venti, pinnula versatilis PPB. [wetterfahne]. Iláz avagy torony ormója, melyre a szél annyát, vitorlát és a kakast szokták helyheztenni: pinnaculum PPB. Az templom vitorláján való kakas (MesésK.

15). A házon lévő vitorla az szélhez tart (Veresm: Lev. 184). Toronyhoz való vitorla nro 1 (TörtT. IV.154). Szeleskednek mint a vitorla az háznak tetején (Fal: UE. 402).

előljáró-vitorla: dolon Com: Jan. 89. [vordersegel]. Egyebec a vitorlákat, minéművec a középv avagy öreg vitorla, felső vitorla és az elől járó vitorla, kifejtie (Com: Jan. 89).

forgó-vitorla: vertumnus, pinnula versatilis PP. kleiner flügel auf der spitze des hauses, der vom winde getrieben wird PPB.

fölső-vitorla: artemon Com: Jan. 89. [bramsegel].

kakas-vitorla: ventibracteola, ventilogium PP. hahn auf den gipfeln der häuser, vom winde getrieben PPB.

öreg-vitorla: acatium Com: Jan. 89.

Vitorlás: velificatus, velificus MA. mit aufgerichteten segeln PPB.

Vitorlásos: velificus C.

Vitorláz: [velifacio; segeln]. Az először hajókéző vagy vitorlázó a tsüdmört alig kerül-el (Com: Jan. 75).

Vitorlázás: [velificatio; das segeln]. Tsendes lévén a tenger a vitorlázás elő nem mehet (Com: Jan. 89).

Vitorlázkál: [velifico; segeln]. Az először hajókéző és vitorlázkáló a gyomorhábörgást alig kerül el (Com: Jan. 90).

VÍZ (vezet RMK. VI.264): 1) aqua, lympba C. unda MA. wasser PPB. A számba vizet veszek: affoco C. El-folyt a víz: *aufugit aqua; a vizet meg-gátolni: *arcere flumen; gázlóban járnai a vizen: *atterere alveum PPB. Ad quendam rivulum Wyfzawl, theutonice Dorffsayft vocatum. 1290 (C. P. VI.355). Meg esmerue fanak es gewkereknec es ryzeknek yozagyt (EhrC. 26). Ha zomiohozandol, mennel az edénékhez és igál vizeket (BécsiC. 4). Mereh vizet temagadnac a körnől fekesert: aquam propter obsidionem hauri tibi (263). Gazolnak altal az vyzen (VirgC. 109). Cetek es vizekben indviok algatok vrat (DührC. 231). Megh tereenek az vyzek ew garattyokba (JordC. 292). Sokzor esyk az zemben, gyakorta az vyzben: saepe cadit in ignem, saepe in aquam (408). Az vizeknek arradasyt batran es zerenchesen altal mene (DomC. 121). Sem az zen eget-hetne meg ötet, sem az viz mereythetneye meg (BodC. 2). Eg-epenent vizet nem herhet vala az mas vilagon (12). Myndden zykseegre te borgy vyzeth (ÉrdyC. 340). A vezet borrh változtató és a menyegzőt megégasztató (RMK. VI.264). Vtana zeket volt egh aga, azt es halwa zerral wontak ki az wizbowl (LevT. I.330). Ott oszlie vala négy fő vizre (Helt: Bibl. I.43). E varosbelieknek leányi ki időnc víz meritenyi (Helt: Bibl. I.43). A tűz es az víz meg nem gyalazhat (Born: Ének. 238). Nem vala az népnek innia való vize (Kár: Bibl. I.152b). A vizekben szük leszen az hall. 1591 (Kal. C5). Az ő főli hazanac gerendit allattya az vizekben (Szár: Cat. C4). Vízben szőlnek, belé élik magokat (MA: Sb. 133b). Könyű had és bátor, nincsen tartalékja, sem tűz sem sebes víz (Zrínyi I.21). Az vizek közé szorul (Bercs: Lev. 358). 2) succus NémG. 136. [saft]. Oz gimilanc vvl keseruv uola vize, hug turchucat mige zokoztia vola (HB). Ila az nyírfá vizét az saít óltoiaiban tészed, a saít meg nem fýrgesedie (Mel: Herb. 17). Az maioranna vize es pora agy velót es feiet tisztit (BeythleA: FivK. 74). A vize job a kýlésre, sebre, minden haszonra dagadást vgle mosni (78). Edgy mogyorónyi terjéket borza vízben el-olvasztván (PP: PaxC. 32). Lo laba ha meg varasul a vagy meg tetvestil, kennyed körs fanak a vizeivel (OrvK. 94).

[Szólások]. Víz eszt a hagymáz hamar meg-bodulta (Kónyi: II.Rom. 17). Zavaros vízben nevededett szilaj ifjúság (Bod: Pol. 178). Amaz az nagy Asianac begler békje,

ez vizen szárazon fő-ágyú-mestere (Zrínyi I.106). Meglásd, az *vízre ne vigyen: ne quis te a tergo fugientem cuspide figat MA. Akkor fejszével vágták a vizet (RMK. IV.80). Félék, ha Csáki Ferencz uram érkezik, hogy vizet zavar (LevT. II.324). Az angliai király eránt való reménységé vizzé lőtt (TörtT.² III.17). Utólyára vizzé válik reménységek, rajta vesztenek (Fal: UE. 455). Mondhatsz, mint alkuszik meg az aggodalom a mulatsággal? Úgy mint a tűz a vízzel, a föld az éggel (Fal: NE. 28).

[Közmondások]. Tengerbe visz vizet: noctuas Athenas (Decsi: Adag. 9). Mindenre jó a víz (201). A víz italtól nád terem orrodban: multa aqua maceratur barba (302. MA). Könnyen nyeli a szomjú ember a vizet (Pázm: Préd. 296). *Főtől árad a víz: ubi papa, ibi Roma MA. Magyar mondás: A vízbe ne lépj, míg kövét nem látod (Fal: UE. 439). A ki már merül, későn bűnkodik, hogy a vízbe lépett (422). Mély víznek tartjuk, melynek fenekére nem látunk (491). Az essőt kerülő sokszor vízbe esik (SzD: MVir. 125). Szomjú ökörnek zavaros víz-is jó (264).

álló-víz: stagnum Pesti: Nem. III.76. reses aqua MA. see, stillstehendes wasser PPB. Vethee az pwtzaath allo vyzekkee (Keszh. 298). Egy nagy álló vizet akarta vala meg száraztani (Helt: Krón. 2). Ha az álló vizek nem lesznek vala, akkoron a scithiaic el nyertéc volna tölle mind az egész országot (7). A Balaton álló víz mellet (36).

alma-víz: pomatum PPB. vinum pomatum, pomaceum; apfelsaft PPB. Lőret, alma vizet isznac (Born: Préd. 317). Hogyha igen fő és urak előtt kedves almavizet akarsz csinálni, így cselekdjél (Radv: Csal. III.49).

ár-víz: inundatio aquarum MA. überschwemmung PPB. Kimenven Jesus ꝥ taneitraivai Cedron arvize elve, hol kert vala (DöbrC. 464). Karachon vtan levu nagy ar vyz (MargL. 137). Az meely kewan ky ontottaak vala agya veleyt, heet ezendeeg semy arwyz el nem moshatta weereeth (ÉrdyC. 545). A nag arvizek gabonayt ky zaggata (TelC. 85). Kdet látni kelene mennem, de sok gondaim miatt nem érkezem, az árvíz is tartóztatott (LevT. II.70). A szenvedések ár-vizei el nem óltották hozzánk-való szerelmét (Pázm: Préd. 557). Hallatlan szörnyű ár-vizek, tengheri báborúk (Alv: Post. I.31). Kényű bad és bátor és gyors mint az árvíz (Zrínyi I.21). Az én könyvem árvíz és tenger bánatom (Zrínyi: ASyr. 184). Az isteu mi ellenünk néha jég-essőt, ár-vizet, szárazságot támaszt (Hall: Paizs. 75). Hozzája állottam s vele együtt igen nagy árvizeken s nagy sárokon mentünk le Csórára. 1759 (Hazánk I.140). Tele árvíz beszédje, de egy tsep ész sintsen benne (Fal: BE. 579).

[árpa-víz]

főtt-árpavíz: ptisana C. MAL.

citrom-víz: [aqua citrea; limonade]. (Vect: Trans. 25).

csűr-víz. Czűrvíz vagyec: permadeo MA.

csurgó-víz: [fons; quelle]. Az hauzmanszkosztja nem volt több az levainak az csurgó-víznél, abban hatszor is itaják (RákF: Lev. 400).

édős-víz. Rivulus ydes uyz alio nomine Libsayff. 1290 (CodPatr. VI.355).

edző-víz: [aqua ferraria; ätzwasser]. A kovás a vasat az álló vason veri es az edző-vízbe bévoti (Com²: Jan. 87).

égetett-víz. Az patikáriusok égetet vizet elegyítnek az éget bor köziben (MesésK. 10).

élő-víz: lebendiges wasser KirBesz. 123.

epe-víz: aqua fellis Kr. [gallenwasser]. A mi urunk istenünk halgatásra juttatott minket és epe-vízzel itatott bennünket, mert vétkeztünk az urnak (Káldi: Bibl. Jer. VIII: 14).

eső-víz: aqua pluvialis MA. aqua coelestis PPB. regenwasser PPB. Ezek eső viz nélkül való ködök, mellettek az szelek ide s tova haytanak (Sylv: UT. II.135). A zuhogó tsorgó patakok gyorsan alá-folyó eső vizek: torrentes sunt aquae pluviales (Com: Jan. 13).

fahéj-víz: [aqua cinnami; zimmetwasser]. Bauffi uram azon kér, hogy égess fahé vizet mennél erősb lehet, én is kérlek, vetess fahé vizet (Thurzó: Lev. 1.94). Tegnap én egy süveg nádmézét kölesön kértem ő felsége számára fahéjvíz kikészítésére (TörtT.² III.387). Töltsenek a szájában jó erőss fahéj vizet (PP: PaxC. 30).

fekete-víz: [coffea; kaffee]. A fekete víz főzőjének 3 frt 20 d. (MontME. I.152). Az fekete víz főzőnek attunk 2 t. (160).

féredő-víz: [baluenm; badewasser]. A Dominus vobiscum felette nagy mester, díszes ruhát ad ez, sok feredő vizet mocsoktul ez meg-szűr (Czegl: Dág. II.71).

férésztő-víz: [lavatio; badewasser]. A sz. lélek tiszta feresztő-víznek nevezetilik (Sárp: Nőé Előb. 1).

folyó-víz: 1) fluvius, flumen, amnis C. rivus MA. fluss, fliessendes wasser PPB. A folyó víz tekereg: fluvius *errat; igen tekeres folyó-víz: *contortus amnis; a folyó-víz a tengerbe bé-foly: amnis *effunditur in mare; a folyó-víz a völgyeken foly-le: flumen inter valles se insinuat PPB. Isten ad folyó vyzett es kutforrassokot ynnotak (EhrC. 140). Vitettek egy nagy folio vízre (VirgC. 109). Etannak folo vizit te zarrasztad (DöbrC. 140). Nem csak choeppey, de folyó vyzey folyanak (ComC. 179). Radanumnak folyo vizeen Tarakonomban rakat-tatott vala nemes clastrom (DomC. 199). Syralmagnak anne folio vyzet hozyak vala ky az eo zyvekbvel (294). Lataak, baat yme egy zeep folyó vyz mellet vannak (ÉrdyC. 338). Mykeppen folyo vyznek mellette yltetheth fa (KulcsC. 1). Az folyo vizeken megh chynaltha ewteth: super flumina praeparavit eum (FestC. 12). Az ő oldalát eg folio viz mossa vala, kit a gubernator rea gatoltata (Szék: Krón. 209). Edenből folyoviz jó vala ki a kertec neduesítésére (Helt: Bibl. I.A3). A folyó viz elszonárkoznán megszárad (IV.36). Az folyo vyz wy folyasra gyakorta szokot szegnye (Ver: Verb. 166). Folyo vizeknec veszedelmibe, tolnaioc közt való veszedelmekbe voltam (Born: Préd. 290b). El íttek az folio vizek: venerunt flumina (Fél: Bibl. I.11). Szóknak folyó-vize észnek csepp: verbarum flumen mentis gutta (Pázm: LuthV. 4). A folyoviz az mezőket öntőző ot lakosoktól ki arkeltatik (Forró: Curt. 493). A Tisza folyó vize partyára érkezének (Liszny: Krón. 348). A folyó-vizet kezekkel es paisokkal fel akarták dugni, hogy alól a tábor gázlóban által mehette (DBenkő: Flor. 175). 2) Eridanus ACSere: Enc. 100. A déli jegyek a régiék ezek: a cethal, a folyoviz, a sisakes orias (ACSere: Enc. 100).

forrás-víz: [scaturigo; quellwasser]. Az harmadik angyal is ki önte az ő szeles szánu poharat az folio vizekbe es forras vizekbe (Mel: SzJán. 389). Az Jóseph olyan leszen mint az forrás víz mellet való termő ág (MA: Bihl. I.47). Az ki én ben-nem hiszen, annac testéből forrász vizec folynac ki az örök életre (MA: Scult. 602).

főtt-víz: [succus medicatus; saft]. Nagy szeretettel tartotatok es kwlomb kwlomb főtth vyzekkel (RMNy. II.107).

halas-víz, halászó-víz: [piscina; fischeich]. Emeld föl the kezedet Egiptomnak vyzeyre, allotokra es halas vyzekre (JordC. 19. SzékOkl. I.298). Nagy halas tó, morotva és egyeb halazo viz (Ver: Verb. 215). Jószágomat halászó-vizeivel, malombelyeivel birtam (MontME. I.109). Halászó víz itt nincsen, régentén volt egy tó, de igen elpusztult (Gér: KárCs. IV.287).

Hálszó viz ezen a határon az várhoz nincsen, hanem csikászó helyek valnak az rétségen (303).

hév-víz: I) [thermae; warmbad]. Hévíz főrdő: thermae C. Irtam az hévízben (LevT. II.35). Hévízben őrmest ez héten elmentem volna, de az tartóztatott, hogy Nyáriak mind ott vannak (113). Fel gyuita wy Budának az hafstattyát a fel bew viz mellet (79b). Hévíz vizekben, gőz főrdőkben a szennyec, mocskoc mosattatnae-le (Com: Jan. 114). Lyublyón az hévíz kedvéért meg vonván magát többire minden elő alkalmatosságok nélkül vagy (Gér: KárCs. IV.529). Kült a stubnyai hévízben 1674 esztendőben (GyűgyD: MV. Előb. 4). 2) [aqua calida; warmes wasser]. Hévíz vizec fornac ki az hegyekből (Helt: Krón. 4). Mikor az ludat az hó vízben érteted, melletted hideg víz legyen, hogy az kezedet abban nársad (Radv: Szak. 75). Hévízzel meg-töltött vannám (Gvad: Pösty. 23).

hó-víz: *aqua nivalis PPBL. [schneewasser]. Ha én magamat hó vízzel meg mosom is, vgyan az verembe tasztatnaul engemet (Kár: Bibl. I.517). Ha a hasamba töltök csak hóvizet, akkor a poezis nékem karcsum fizet (Thaly: VÉ. II.118).

ivó-víz: aqua potui apta, potabilis SL. [trinkwasser]. Ő táplálta vgyan azonokat ivó vízzel is az ötöt ábrázoló kő-szálnak folyamjából (GKat: Titk 393). A nép ivó vízből meg-szűklívén a Mozes ellen zugolodott (416). Az ivó víz, ha méreggel meg-vesztegetetnék-is, ha az unicornis szarvát belé mártjuk, menten egésségessé tétetik (Misk: VKert. 98). Porrá tsinálj ezeket és az ivó vízben hintsed a lónak, hogy arról igyék (Cseh: OrvK. 67).

íz-víz: [sanies; eiter?]. Ha a seb mellől sárga szabású víz kezd ki-folyni, az az íz-víz (Cseh: OrvK. 37).

jeges-víz: [aqua glacialis; eiswasser]. Ha nyárban leszen, jeges vízben tartsa az borjút (Radv: Szak. 10).

kapor-víz: [succus capparis; kapernsaft]. Mikor fáj, kapor vízzel kötöttem be a fejemet (LevT. II.157).

kérészt-víz, kérésztőlő-víz: [aqua baptismalis; aufwasser]. A mit fogatam az keresztly viznek fölűte, ezeket erősen meg nem turbotam (VirgC. 2). Ky evtet az kereszt vízzel felemelte vala, lattatyk vala az ev lelky anyanak (DomC. 5). Yeleneth leen az ev keresztly anyanak, kyt nykoron az keresztly víz fölű haza vyttenek... (ÉrdyC. 449). Megh mosatonk az zenth körűstly vízzel az regi bñvñktűl (Komj: SzPál. 32). Kis karácsontól keresztvíz lőtt Pál remete mint nagy dísz (RMK. II.367). Egy tepsit vöttünk praedikátor uramnak kezében körűstőlő viznek valót (MonTME. I.21).

kút-víz: aqua puteana, fontana, cisternina MA. brunnenwasser PPB. Tedd hideg kut vízben, hadd álljon abban egy kevéssé (Radv: Szak. 225). Majd ott hidegítette volna iol főző konyhás gyomrat lab kapalasabol szarmazott kut vízzel (Bal: Epin. 7).

láb-víz: [aqua pedibus lavandis; fusswasser]. Mosni kell a lejét fájla embernek lábait ilyen láb-vízzel (PP: PaxC. 5).

mosdó-víz: [aqua corpori lavando; waschwasser]. Mykoron az mosdo viznek moslekat akarna ky vinny (MargL. 25). Az zolgaak nagy bozzwal yletyk vala zegheen iambort, ky mosdo vyzet cuteth feyeere ky moslekat (ÉrdyC. 410b). Mikor osztán rendet állottanak, az poháruok elé-állott az mosdó vízzel és kendővel (MonIrók XI.324). Mozdó vizet hordanak (Fál: Ének. 49).

nyír-víz: [aqua betulacea; birkenwasser]. Csiger, nyír aféle csinált vizeket megibattam (Bethl: Élet. I.198). Nem drágább az nyír-víz az tokaji szíretnél (RákF: Lev. I.651b).

özön-víz: diluvium, cataclysmus MA sündflut, flut, wasserguss PPB. Ewzñn vyzel be bwrytotta ewketh (AporC. 142). Vizeknek czergetegi el mvlanak, Abyssus özön vize (DöbrC. 250). Az özön viznek előtte valo napokban észnek s isznak vala (Sylv: UT. I.39). Ha isten a gonoz zaporodásban gyönyörködött volna, nem emeztette volna meg az özön nizeuel ez uilgban valokat (Frank: HasznK. 65. Valk: Gen. 5). Ez az csapás és nyavalya mint egy özönvíz ki rohant mind az egész világra (MA: SB. 12). Minden véték és fertelmesség mint az özönvíz ugy eláradott és elhatalmazott (MA: Tan. 1179). Nem veszt el isten többül az világot özön vízzel (Post. I.28). Az özön-víz után elő jöue a Nimrodnak nemzetsége, ki a szent pátriárkát igen háborgatta (Mad: Evang. 155). Nyakokban a minden nyomorúságoknak özön-vizét várták (GKat: Vált. I.418). Az özön víz ég alatt minden hegyeket elborita (Czegl: MM. 66). A szép kertet eltörlötte az özönvíz (279). Az özönvizek eláradának (Illy: Préd. II.490).

patak-víz: *aqua fluvialis PPBL. [bachwasser]. Patakvizet és forrást czudaképpen az erős kősziklából eresztél (MA: Bibl. V.35). Bárcsak a patak vizben legyen szabad innom (Szentm: TFI. 14).

rózsavíz: [aqua rosacea; rosenwasser]. Nádmézeld meg, rósa vizet is tölti hozzá (Radv: Szak. 81). Hints tricinnetet reá s rósavizet is tölti hozzá (102). Gyakorta kell hintezni rósa vízzel, hogy olaja ne ereszkedgyék (Szakácsmest. 111). Rósa-vízzel s füsttel való meg-becsülisnek caeremoniái után ki jövéen onnan mentem (MonIrók XV.204). A fejet rósa-vízzel szépen be-lotsolta (Könyi: HRom. 188).

[rózsavizez]

mög-rózsavizez: [aqua rosacea conspergo; mit rosenwasser besprengen]. Azt is meg rósavizezed az formát, a kibén akarod töltöni, abban hüljön meg (Radv: Szak. 209).

sár-víz: [humor fellis; gallenfeuchtigkeit]. Lábnak feltérése, mellyből sár-víz foly-ki: flemen PPBL. A haragban szivünk körül melegszi a vér, az epe meg-mozdúl és fel-forradván elsőben meg-telik sár-vízzel a gyomor (Pázm: Préd. 800). Az oldal fájás, szogezés kevesebbé kénzannac, a sárgaság avagy sár víz miatt való haloványas többire egy csepnyére sem (Com: Jan. 57). A gyomor meg-telik sár-vízzel (SzD: MVir. 62).

savanyú-víz: [aqua acida; sauerwasser]. Az savanyúvizet Kdnek meg-szolgálom, bizony édesdeden ittam benne (LevT. II.157). Harmai elérkezett az savanyó vízzel, de nem igen jó, kilocsogván, nem töltögette meg s megtörődött (RákGy: Lev. 383). Mi eléggé fürdünk az savanyú víznél s reméljük is, hogy isten egésségünkre adja (Gér: KárCs. IV.242).

sós-víz: [aqua salsa; salzwasser]. Sósvíztől tartjuk bűnnek becsinátját, olaj elveszi szivünk áhokságát (RMK. II.164). Az husát hogy felvágod, tiszta sós vízben főzzed meg erősen (Radv: Szak. 65). A sós-víz nem ólya, hanem gerjeszt szomjúságot (Pázm: Préd. 1146).

szödörj-víz: [aqua moro condita; maulbeerwasser]. Egy meszszoly szodory vízben légyen fyl dragma az az három pénz nyomonye temien (Mel: Herb. 2).

szentelt-víz: [aqua lustralis; weihwasser]. Ezeken nem fog az zenteltly vyz, mynt en lathom (LevT. I.226). Mardossak Alexandert az szentelt viznek szokásáért (Pázm: Kal. 152). Az áldozó papoc hintetőd szentelt vízzel ő magokat hinte vala (Com: Jan. 129). Csak úgy bánom véle mint az szentelt-vizet megívó számmárral a kispap (Bercs: Lev. 471).

szőlő-víz: [succus uvae; rebensaft]. Semmit ne egyée olyat, a mi sölýd vízből leszen, se sölýd magot se sölýd

heiat: quidquid ex vinea esse potest, ab nra passa usque ad acinum, non comedent (Helt: Bibl. I.QQq). Az uy hispan megfoga a szegény iobagyoktól a borarolást, az őnnen szálló vizet el uete tőlek negy negy forintert és raytok arola három három penzert pintet (Helt: Mes. 150).

tél-víz: [hiems; winter]. Örömeztöbb maradnánk helyünkben, mintsem ilyen télvíz idején hűdösünánk (Rák: Lev. I.272).

terjék-víz: aqua theriacalis; theriakwasser PPB.

tó-víz: [aquae stagnantes; teichwasser]. Által méne a tó vizeken (Helt: Krón. 16). Mészarlották egymást, hogy az vér az szent oltár környűl egy allana mint az tó víz (MA: Scult. 817). Innén a tó-vizen meg-állot (Com: Vest. 66).

[Szólások]. Igyál ökör, tóvíz (Fal: Jegyz. 925).

turbolya-víz: [aqua caerefolii; kerbelwasser]. Az ilyen beteg nem vizellik, melyre nézve adgyanak turbolya vizet innya (PP: PaxC. 37).

választó-víz: chrysulca PPBl.

vasizű-víz: *ferruginei saporis fons PPBl.

[Vízbeli]

folyó-vízbeli: [fluvialis; fluss-]. Bárány húst egyél és ketezke gedelye es tyik húst folyó vizbeli halackal egyetembe (Cis. K).

Vizecske: aquula, undula MA. kleines wasser PPB. A zöld béka bűröskéjét levonván vessed tiszta hideg vizecskében egy ideig (Radv: Szak. 273). A kő-sziklákrul érkezett gyűlemény vizetskék jobbára zörgéssel és zúgással szakadnak (Fal: NE. 15).

Vizejt: adquo MAL. Vizejtött: aquatus MA.

Vizell-ik: mingo, urino C. mejo, urinam reddo MA. harnen, bruntzen PPB. Xanthus megyen wala az wton wyzelven; Esopus monda: Te wr wagy, de maga meg sem allaz meg az természetnek, de wgyan mentedbe wyzelel (Pesti: Fab. 5b). Az pazor erzenye zaraz leuelet ha vörös borban főződ, has folyast meg allat, az ki vert vizellik, meg gyogyul (BeytheA: FivK. 49b). Azokra vizelnek az ebek (MesésK. 21). Copronimus chaszar a szent oltarra vizellet (Mon: Képt. 296). A madarak orokkal szedegetvén magokat, begyeket meg-töltik, edgy sem buddik, vizellik (Com: Jan. 29). Az nehez illat, mikor vizellik, az embernek orrát felette igen meg-háborítja (Misk: VKert. 167). Ha az ló tisztátalan vizellik (Cseh: OrvK. 67).

[Szólások]. Nyilván tzalánra vizellett, hogy olyly komor (Fal: Jegyz. 930).

el-vizell: [urinam reddo; das wasser abschlagen]. Az számár a hidon való által meneteltől retteg s féltében el-vizelli magát (Czepl: Japh. 61). A számár midőn vizen kényszerítettik által menni, el-vizelli magát féltében (Misk: VKert. 125).

Vizellés: [urinatio; das harnen]. Efféle lé az aréna és nehez vizellés ellen jó (Radv: Szak. 272). Az házásokat el-választani ma sok hamis okokat találnak az emberek, ilyenek: az egyik félnek hűdös szája, alá való vizellése (Szatm: Dom. 127).

Vizellet: urina, lotium C. MA. harn, brunz PPB. Vizelletnek sűpöge folyása: stranguria C. Vizelletet indít: urinam *ciat haec herba; nehezen hűdös, vizelletnek nehez volta, fenn akadása: dysuria PPBl. Az férfiak, kic az kerítésen állnak, meg egyéc az ő ganéioikat és meg így az őnnön vizelettyeket (Kár: Bibl. I.351b). Nősten lauendula, ba virágít eh iohra iszod, vizeletöt indít (BeytheA: FivK. 3b). Eb nyelu, atraczel vizelet chyöpögeset meg allattyá (120). Annryra költ

az dolog, hogy az húgyra, vizelre-is adót vetne (MA: SB. 117). A savós rész a vesékre megyen és onnét az hólyagban csepeg és vizelletté leszén (Com: Jan. 51). Vizellet meg állás ellen használ a retek (Nad: Kert. 323). Kívánja látni reggel az vizelletemet (Monrók XV.84). Az gyakor fájdalommal és vírral egyvelges vizellet estve felé nagyobb bágyadtságot is causált (105).

fejér-vizellet. A fejér vizelet oka az utaknak, melyken az által megyen, be dngulasok (ACsere: Enc. 180).

[Vizellő]

falra-vizellő. Én az Achab nemzetiből ki vágom es giomlalom még az falra vizelőt is (Mel: Sám. 204). Ne ellyek, hog ha a Nabalnak czac ég falra vizelő ebe is megmaratt volna (54).

Vizeltet: [urinam moveo; harn treiben]. Az édesült répa hasznos a gyomornak, csak hogy szelet támoszt, vizeltet (Felv: SchSal. 15). A ser vizeltet (21).

Vizenyős: uvidus, aquosus MA. wassericht, feucht PPB. Az eget elfedi vizenyős földhőckel (MA: Bibl. V.66). Az ephesusbéli Diána templomán egész Asia 220 esztendeig épített, még pedig mocsáros és vizenyős helyen, hogy föld indulás miatt valaha kára ne essék (MA: SB. 260). A föld szíue néhol nedves avagy vizenyős, ingoványos posvány (Com: Jan. 12). A vizenyős hely szerető bokros fákat ecker fítesd el (ACsere: Enc. 284). Az ökör-bika madár szeret lakni a nádas, vizenyős és pusztá helyeken (Misk: VKert. 340).

Vizes: aquosus, riguus, humidus C. aqueus, madidus MA. wassericht, nass PPB. Meta tendit ad aruk que vocatur Wyzesener. 1239 (CodPatr. IV.23). My banatod vagyon, hog ilyen vizes az te arczad (DomC. 75). Vizes aratás leszén. 1591 (Kal. C7). Az lábait vizes ruhában erősen betakarja, hogy az csontjai meg ne égjenek (Radv: Szak. 34). Az száját az pástétomnak az vizes kezeddél megkenjed (108). Rontsuk-el ágyunkkal földel tölt bástyákat, szárazsuk-ki ásással vizes árkokat (Zrinyi I.143).

[Vizesőd-ik]

még-vizesődik: immadeo C. aquam traho MA. wasser an sich ziehen PPB.

Vizesít: rigo PPBl.

még-vizesít: rigo C. madefacio, aqua inspergo MA. nass machen, mit wasser begiessen PPB. Mykoron jmmar esseyknek sok arradasy az fevldet meg vizeseytettek volna, zent Damancos atyánk el ezve az esset (DomC. 92). Szombaton ritka kődők czanarognak es nemeli helieket megh vizesetnek. 1572 (KBécs. Eij).

Vizesítés: rigatio C. PPBl.

Vizesül: commadeo C.

még-vizesül: commadeo PPBl. [nass werden]. Az szegényc az hegyeknek bertelen való áradásától meg vizesőlnec: panperes imbres montium rigant (Kár: Bibl. I.526b).

Vizetlen: inaquosus MA. ohne wasser, trocken PPB. Ez puzta földben es ez vtban es ez vizetlenben ielentem teneked, hog latnam te iozagodat (AporC. 9). Hozia toldanak meg es bűnhőitnek őneki haragban es meg rezzezettettek felsegest a vizetlenben (35). Meg haragottak őtet a kietlenben, haragra rezzezettettek őtet a vizetlenben (37). Vethee az vizetlen fel-deth vyzeknek által folyasara (KeszthC. 298). Vizetlen tho (Fél: Tan. 259). Mikor a tisztátalan lélek ki-mégyen emberből, vizetlen helyeken jár nyugodalmat keresvén (Pázm: Préd. 419). Megfosztattak a földi vigasztalásoktól, laknak pusztá es vizet-

len földön (Illy: Préd. 149). Jó reggeltől fogva mind délig vizetlen pusztá mezőkön jártanak s kerengtettenek a juhok (Misk: VKert. 215).

Vizez: [aqua conspergo; mit wasser besprengen]. Az tárgyér szabási karikát is vizezd s nyomd bele az kovászban (Radv: Szak. 96).

mög-vizez: **1)** ∞ Egy kis ruhát vizeltetteddel vizezd meg es aval tiszticz meg [puskádát] (OrvK. 89). **2)** [aquam immisceo; wasser einmischen]. Borth mykoron ywth, oly yghen meg vyezte, hogy alyg erzete az bor zagaat (ÉrdyC. 276).

Vizezés: [aspersio; benetzung]. Az formának vizezése két okért vagyon (Radv: Szak. 209).

Vizi: aquaticus C. aquarius, aquatilis MA. zum wasser gehörig PPB. Vizi orgona: hydraulus C. Vizi pözerce: marrubium aquaticum, sideritis prima Matthioli (Beythe: Nom. 6). A vizi mentat hainalba zedik (DebrC. 56). Vizi edényeket tartottac (Born: Préd. 93b). Vizi adok avagy rev vamok: vectigalia fluviorum, seu vada (Ver: Verb. 236). Soc neduesseget, gyakor essöket es egyeb vizi természeteket indítanak. 1582 (Kal. F). Ez a bizakodás olyan mint a vizi tájték (Pázm: Préd. 176). Vizi betegségbéli ember (Zvon: Post. II.433). Az aeonis sárگا vizi lilium (ACsere: Enc. 246). Az orra likjain bangos szellők mennek, szája tájtékot vér mint vizi istennek (Zrínyi 132). Nagy mulatsággal vittük végbe a vizi utunkat (Mik: MulN. 365). Vizi, nádi kakasok (László: Petr. 12).

VIZA: huso, antaceus MA. hausen PPB. Piscis Danubii et Tibisci e Ponto ascendens inter fluviatiles vastissimus, qui ab autoribus antaceus, item huso dicitur (Otr: OrigHung. II.276). Kyltem Ke. egy berbenyce wyzat, tyzen harom zywoht halat (RMNy. II.140). Az vr ada N. ayandekon egy vyzatt, ahoz az egy wyzahoz esmett pynzen kertem egyget, azt ys örömost ada (LevT. 1295). Megadták énnekem az Kd levelét mind az tokhissal és vizaikrával egyetemben (II.119). Az Kd küldötte vizát Kdnek megszolgáljuk (202). Ötuen igen nagy vizákat küldénec a czaszárnac aándokba (Helt: Krón. 36). Ime életűnc a bdyt, hozzas sos halat, vizat, ponttyot (Helt: Mes. 456). Az viza máját, ikráján jólkort bozák (Nád: Lev. 59). Ha sós az viza, egy éjjel s egy nap vizben áztassad (Radv: Szak. 122). Kecseget, tokot, vizat fogasson számunkra (RákGy: Lev. 383). Kophalat, márnát, csukát, vizát add a szakátsnak (SzBodó: Sódics. A4). Nem nagy veszedelem é, a midőn annyi sok ezer viza között kellett elmenünk (Mik: TörL. 365). Örvényidben magát hány viza nyugtatja (Gvad: FNót. 39).

VIZSGÁL, VISGÁL: emendo C. censeo MA. schätzen, achten PPB. Meg-választom, jól meg-szemlélem, vizsgálom: dispicio PPB. Ha állapotunkat vetélemes vizsgállyuk, nyilvánban ismérhettyük, kik vagyunk (Pázm: Préd. 66). Vizgállyuk s keressük fel, mellyik rakásban találassék az legfőb jó (MA: SB. 5). Vizgállyátok szerével, roa akadtok okaira (Land: UjSegits. I.14). Elsőben csak maga vizsgállya írását, ejtőv közben gyakran szíves óhajtását (GyöngyD: Char. 399). Vétkeket nem vizsgálom, nem is kitlem, az rosszszak büntetése ellen sem szóllok (Bercs: Lev. 310). A várhoz-férésről magában vizgállott (Kónyi: HRom. 80).

által-vizgál: [pervestigo; erforschen]. Az isten által vizsgállya még az szívec rýtdikiben bé tétetött titkokat is (Zvon: Post. II.605). A mesterséggel vetélkedő avagy okoskodó okoskodván, micsoda miről mondattassék és miért, által vizsgállya (Com: Jan. 160).

föl-vizgál: ∞ A mennyire fel-vizgálhattam, két dologban volt ez az vjtás (Pázm: Kal. 599).

mög-vizgál: exquiro, examino, pensito, pendo C. [erforschen, untersuchen]. Isten az ő szolgáját soc próbác által meg-

examináltatta, meggerebenlette és megvizgálta (MA: Tan. 56). Ez világnak gyönyörűsége melly igen állandó lehessen, vizsgállyuk meg jobbadon (MA: SB. 32). Tertullianusnak szouai, a kiket te se meg vizgálni se meg érteni nem tudtál (Bal: Celsk. 86). Alexander kémeket és nyargalo seregeket bocsáta, kie az földet meg vizgálnac (Prág: Serk. 168). Ha azt az mi veszedelmes igiünköt meg vizgálnáia, vallyon nem retteünk-é meg rayta (Lép: PTük. II.117). A mélységet mérő singel szokták meg-vizgálni (Com: Jan. 89). A mi jót eltökléles magadban este vizgáld meg (Derk: ÖÉlet. 68). Ha szerivel és jól meg vizsgáljuk a dolgot (DEmb: GE. 21). Az isten megvizgálja a veséket (Kisv: Adag. 112). Sentől kezdve vizgálja meg ez éjjel mindenképpen az dolgot (Bercs: Lev. 300). Előre küldöm Bezegh Gábort megvizgálni, nem tudom, hogy vadnak még oda (345). Vizgáld meg belső mivoltát hivatalodnak (Fal: UE. 418). Egy katékésis által-adatott Geleji István püspöknek, hogy meg-vizgálván adja ítéletét róla (Bod: Pol. 81).

mögvizsgálás: examinatio C. [prüfung]. Meg-vizgalás, kérdés: examen (Com: Vest. 128). Restellik a szám-tartó írásonak szerével való meg-vizgalását (Fal: NU. 281).

Vizgalás: censura, discussio, correctio C. [prüfung]. Vizgálásképpen sem akarnak semmit hallani az római ecclesiának szövetségéről (Pázm: Kal. 450). Haszontalan vizgalásokat forgatnak (Pázm: Préd. c). Hozzá kell adni a tanításhoz a fenytéket-is az az a vizgalást (censura) és plágáló veszsőt (Com: Jan. 154). Az aluvo hitét a mennyei vizgalás felállatta, menyneji vizgalás az földözés (Illy: Préd. I.340). A fejedelemnek igen jó igazgatói legyenek, vizgalás lévén arra tisztbéli személyek választassanak (II.159). A remek munkát izenként, tagonként adják vizgalásra (Fal: UE. 501).

Vizsgáló: **1)** censor, corrector, emendator C. schätzmeister PPB. Vizgáló, tizrkáló: censor PPB. **2)** [explorans, perscrutans; erforschend, untersuchend]. A mi elménknek vizgáló szem, fül nyughatatlan gondossága gyakorta akadéket szerez a sz. írásnak olvasásában (Pázm: KT. 17). Tegnap vizgáló portát bocsátottam vala, jöve hírem tőle (Bercs: Lev. 207). Már az német le is csendesedett vala, mert ott leszködött vizgáló portásom (295).

természet-vizsgáló: physicus, *ventilator naturae PPB. [naturforscher]. A természet-vizsgáló doctorok csudálkoznak az elefánton, ki termetivel minden állatokat fellyül-halad (Hall: Paizs. 249. Web: Amul. 6). A mint mongyák a természet-vizgálók, a ragadozo susnak tollai egyéb madarak tollait megemészti (Illy: Préd. II.274). A természet-vizgáló tudományt megtanulá (Szeg: Aqu. 69). A természet vizsgálók háromféle lelkeket állatnak (Misk: VKert. 10). A békát a természet-vizgálók sokképpen szokták megkülömböztetni (258).

Vizsgálód-ik: [exquiro, perscrutor; erforschen, untersuchen]. Vizsgálódván az hírekről, mondják Morvában az föld-népének gyülekeztetését (Bercs: Lev. 173). Eleget vizsgálódtak volna, do csak azt mondtam, akkor tudom, ki hol volt, do most nem (717).

Vizsgálódás: [inquisitio; gaud untersuchen]. Vajha több időt tölténec az isten igéje felől való vizsgálódásban (Megy: Szöv. 81b). A kérdezkedés, vizsgálódás mindennapi avagy rend kívül való (Com: Jan. 156).

VIZSLA, VISLA: **1)** [oculorum acie valens; scharfsichtig]. Jer, vesséc a vizsla számárt a vízbe (Helt: Mes. 7). Ott tapasztolának a pórok és kelle az istennek, hogy oda nem élénec, így jártam a vizsla obagné miat (403). **2)** canis sagax MA. vestigator canicularius, canis Atrebatensis PPB. spirlund KirBesz. 157. Vislák, fiityésző ebek: *sagaces canes; kopó, visla, vadász-kutya: *venaticus canis PPB. A fűben látoc

valami fűeket, nem tudom, vizslai-é, paratskoi-é anagy mizezoda (Helt: Mes. 250). Vgy tetiz, hogy amot a bocroc között valami vizslác ki iñec (263). A roka ala ment a kutba es igen balgat: Talam a rausz vizsla mind megeszi az saytot ott allat (440). Hők vizslanak iszaga, elhoua megy (460). Ha csészür az hēten laza nem bocsát, bātor vizsla legyek, ha az más-hēten bucsuvétlen is baza nem megyők (Nád: Lev. 57). Bottanyinē aszonyomnak két vizslája s három madára vagyon (211). Nints közüllünk olly jó-száglo mint a visla (Pázm: Préd. 66). A vislac a vadakat fel-keresic (Com: Jan. 80). Czudar udvar hazugja, a fő-pap konyháján nyalakodo visla volt (GKat: Váls. II.235). Az lengyel madarásztl telio vislálkkal, hálólkkal együtt kiküldöm (RákGy: Lev. 233). A sok eh vislák a berkekben vadak ki-bajtására űzetnek (Paskó: ESir. A4). Egy kedves vislája fel-ugrik a torkára (Hall: HHist. II.96). Fekete csőka, a ki mint egy visla, annyit ér orrával (GyöngyD: KJ. 371). Fel se lelnék vala, ha egy száglo visla nyomában nem akadtól volna (GyöngyD: Cup. 597). A majom a kis gyermekekkel és vislálkkal kedvesen játszik (Misk: VKert. 225). Példásan folyt nyálok az angliai szelindekekről, agár, vizsla, kopó s tascókról (Fal: NA. 122). **3**) clancula? listius? eripius? Nyirkállai.

fürjésző-visla: canis odorarius; spürhund PPB.

Vizslácska: [caniculus sagax; spürblindlein]. Az aszszony-állatok férjce haláláig is készec vislácskájoknae életét meg váltani (Prág: Serk. 466).¹

Vizslál: [investigo; prüfen]. Azok a lelki életünkbe való sok akadályok, melyekkel jó lelki ismēretünk-is visláltatik, marattatik és fojtogatattik (Rim: Ének. 84).

[Vizslat]

ki-vizslat: [indago; anspiiren]. Az ebekkel az erdőt ki-vizslatom, hogy vadat ejthessek (SzD: MVir. 166).

VLADIKA: [episcopus; bischof]. Tévének ilyen rendelést is, hogy a vladika egy ekklesiába-is menni a földes uraknak hīrek nélkül ne merészelen (Bod: Pol. 43). Az oláh vladikák vagy püspökök függöttek a réformátus püspököktől (142).

VOKS: sententia Com: Jan. 135. [stimme]. Voksot, sententziát mondani: *pronunciare sententiam; meg-maradni a maga voksán: *perseverare in sua sententia; kinek voksára mind reá állottanak: cui *assensu sunt ad unum PPB. Az egész ország voksa mind ő rejá leszen (MonIrók III.145). Rendellyűne mi más conciliomot, az melyhen voxot monyanc Moses, David, Esaias (MA: Scult. 331). Az fő bírónak tisztí az, hogy voxokat szedjen (Com: Jan. 135). Midőn sokan ballyák ezen beszédemet, voxokra bocsátták ügyemet (GyöngyD: Char. 29). Várom válaszodat, tudjam kiért égjek, ird avagy mond-meg voksodat (Amade: Vers. 66). Eztet tőled ha kívántad, vég voksomat obajtottad, én szívemet próbáltad, azért magam declarálom (155). Egyik orvos azt javallotta, hogy meg kell aranyozni az ortzáját. Ennek a voksát bevették, és arannyal bétapasztották (Mik: TörL. 41). Ha a tanátsban valamely országos dologról végeztek a tanáts urak, de kiki nevetéssel mondotta ki a voksát (109).

köz-voks: [communis omnium sententia; einstimmigkeit]. Királyi székbēn pozsonyi gyűlésben közvoxúl választattam (Thaly: VÉ. I.108).

[Voksol]

Voksolás: [suffragium; abstimmung]. Azon nap, az melyen az voxolás meglőn, Tordához a táborban kimene sok urakkal (TörT.² I.3).

Voksoltat: [sententiam dicere curo; abstimmen lassen]. Reám voksoltaja a táblát és két táblaia által beestelen panaszt tesznek ellenem a guberniumban (Bethl: Élet. V.214).

VON: traho MA. ziehen, schleppen PPB. Háiok vonuan; subductis navibus NémG1. 271. Vonvan telleyes hallal az halooth: traxit rete plenum piscibus (JordC. 601). Kezdek egmas kezben tetoua nonia (TihC. 186). Vonni kezdte a farkas a kő-sárt és a róka turbokolni kezdte a farkana (Helt: Mes. 282). Vony engemet és te vtánad futnuc: trahē me, post te curremus (Kár: Bibl. I. 630b). Az tetet az kamoraszékre voniak (Pont. 176). A szolas közben illetleneknek ijtletnek: aialkidat ides toua vonni, szaiadat el tatni (Erasm: Erk. 59). Föltos czipellést vonának lábokban (Pázm: Kal. 140). A ki fel akarja ezeket a bibliában találni, bár jó kétszeres oculárt vonyon orrára (469). Mikor miuket az járomba fog, maga-is mellé áll, hogy velünk egyűtt vonyon (Pázm: Préd. 165). Akarattya ellen is arra vonyatik, a mit isten akar (261). Senki nem megyen az Christushoz, hanem ha vonattatik az mennyei atyától (Szatm: Cent. 5).

[Szólások]. A mint vonják, úgy kell tántzolnunk (Mik: TörL. 23). Vgyan vonattatom szűvembē (Deesi: Adag. 300). Nem mind addig együnk, míg a gyönyörűség vonna (Pázm: Préd. 435). *Vmbē von:* Csuklyát vontak az nyakokban (MonIrók XI.358). *Vkhez von:* Űgy von egyhez mint a más fiához (GyöngyD: Char. 378). Az kozákok most is hozzánk vonnának inkább, most is megesküdtek, ellenségink nem lesznek (RákGy: Lev. 504). *Vmig von:* Ej bátya csak a csattigh vonnyad és addigh nyujtózzál, migh lepled ér (Illyef: BCsTomp. 296). *Vkin von:* Czac négy anyival adta vissza, az mit hamissan egyebeken voot, uyuzott, foszott (MA: Scult. 804). Vallyon vont-é valamit raytatoc a Titus: numquid Titus vos circumvenit (Helt: UT. A44). *Vmire von:* nem vonnya nagyobb csigára az eperjesi hóhér (SámB: 3Fel. 387). Sok igeek vadnac az z. írásban, melyec mind arra az értelemre voniattathatnac, melyet akar ki magában el gondolt (Zvon: Ossian. 14). Igaz mondásink is hamis értelemre vonyattatnac (Zvon: Post. I.577). Magok értelmeke vonyak az írast (Vás: CanCath. 451). Az dolgot hamis értelemre vonta (MA: Scult. 1031). Gyakorta némely valamit jó indulatból szól, de másoktól igen gonosz értelemre vonyattatik (MA: SB. 24). Azt magok értelmére vonták (Czepl: MM. 57). Hogy az isten az embert az ő esmere-tire vonhatná (MA: Bibl. Előb. 1). Nemzetségre hozta, fajra von: *gentilitium hoc illi est PPB. Buasagra szine fel ioduluan, attol vonatnac gonossagra (Born: Préd. 297). Az angialok minket a hala adasra vongianak (DebrC. 140). Az czudakat mindenkor az igére kel vonni és ha azzal ellenkeznek, megvetendők (Fél: Tan. 228). A mi jesuitanc járom szegre von (Czepl: Japh. 12). Mikepen hogy az őszvér se nem ló se nem számár, azouképen afféle járom szegre vonók, a neutralisták se nem hevek se nem hidegek (Misk: VKert. 275). Űj-hit faragó, a ki megcsávája és uj kaptára vonja oz apostoli tanitást: haereticus WF. Nem varga bōr, hogy kaptádra vonhatnád (Bal: CsIsk. 86). Ezeket példa képen vonám én magamra: haec transfiguravi in me (Helt: UT. t3). Ha Ebeczki nram az csalóközű erőt magára vonná az nap, Ujvartúl is reáérkezik addig az had (Beres: Lev. 542). Egyic részét az aszszony az nyásra vona (Cseng: Jer. D). A kobiló badak, kikbe a dúlásért horogba is bánytanak, nyásra is vontanak s övedzőiglen meg nyúztanak is immáran (TörT.² I.88). A ludat vond edgy fa nyásra és sūd meg jól (Cseh: OrvK. 41). A kis tarka madárt kifosztották tarka tolalából, nyásra vonták (Fal: Vers. 873). Mikeppen uonbattiuk mi ezt eh moudast ah regi papokra (Ozor: Christ. 360). Az én pártomra hord, von (SzD: MVir. 12). Vonyak rá-mára az te tudományodat is es ezirkallyak meg, ha olly-é ez, az ki a szent írason fundaltatot (Alv: Itin. 93). Akar mint légyen egyéb nyelveken a szokás, a sido nyelv azoknak rá-májára illendőképpen nem vonattathatik (GKat: Ttk. 23). Mi az

itt való pártkolodást szerző latrokat rámaára akarjuk vonni (RákGy: Lev. 294). A Béda és Nagy Gergely mondái is rámaára vonatnak (Pós: Igazs. II.205). A többi között egészen rámaára vona és azt kérdé tőlem (MonIrók VIII.330). Megfogattatam zepsegőkkel, alletom, hog zeretsegemre vonhatom őket (SárdC. 24). Soha a iamboroc oly dolgot sem miueltetnec, mondhatnace, melyet ne gonosz uegre nem vonának (Tel: Evang. I.444). Csak szórul-való vetekedésre akarja vonni a dolgot, hogy azon disputáljunk, mit kellyen articulsnak nevezni (Pázm: LuthV. 217). *Vmit von:* Ez eellyen bezedőt kezdötte vala el ew elettek es vonyaa mynd vachoraygb (ÉrdyC. 514b). Ugy aluszik, mintha ökörbört vonnának a fagyon (SzD: Vir. 34). Ha barátón ellen fegyvert vonandasz: ad amicum si produseris gladium (Kár: Bibl. I. 664b). Fegyvert nem vonunk (MonIrók VIII.110). Egy-mást hazuttollyák, egy-más gubáját vonnyák (Pázm: LuthV. 174). *Harangot vonni:* die glocke läuten; hegedőt vonni: geigen (Adámi: SprachK. 216). Azt isten ne adgya érniünk, hogy te mi ellenünk kardot vony (Zrinyi II.8). Ez dőczewseges zőznek mynden ynczelgedese arra vala, hogy ystenhez lölkeket vonhatna (ÉrsC. 429). Nints költsége, alig vonják az lepelt életekre valóval is (LevT. II.291). *Figloria, szín,* mely alá eső-ellen ember vonja magát: nubilarium, nubilar PPBl. Ki imide, ki amoda vonták magokat várakban (MonIrók VIII.429). Tiz órával hátráb vonyá a napot (Pázm: Préd. 185). Az begedősök tántz nótát vonnak (Czegl: ORoml. 25). Vonjad cigány az nótát, ne kinéljed az húrját, megadom az árát (Thaly: VÉ. I.277). A samaritanusok a boldog állapotban a sidokval farkas nyakat vontak (GKat: Titk. Előb. 18). *Nílat vonának:* jecerunt sortem (Sylv: UT. I.122). *Vongunk három sátorot itt:* faciamus hic tria tabernacula (Sylv: UT. I.27). Sátorot vont vala magának (MA: Bibl. I.385). A hadi készület fel vétettetvén, táborot jártatni, sátorokat vonni szükség (Com: Jan. 149). Kurt aga leg szőlől az vár felől vala, holond merészségből sátorát ott vonyá (Zrinyi I.29). Had vízben addig, míg az levét megcsinálod, hadd vonja az savát (Radv: Szak. 116). Ha nem békél velünk a császár, ök megbékélnek, mert magok nem vonják a terhet (Beres: Lev. 401). Valakivel újat vonni: *aemulari cum aliquo PPBl. Fel ne tégy azzal az emberrel, újat ne vonj vele: ne cum illo *inceptes homine PPBl. A szent angyalok egymással nyat vonni nem szoktak (Megy: SAÖröme 107). A palotás és fegyveres nemesek újat vonhatnának Nagy Sándorral dicsőség s hatalomra nézve (Fal: NE. 105). Az viz parton gyakorta vontak istoket az két asszony ember (TörtT. 1362). Most csak azt kiáltják: vonjad az német, franczia, tót lejtős sánczot. Kinek így tetszik, kinek úgy, e miatt most egyszer üstököt nem vonunk (Fal: NU. 309). Tisztartók, fajosok visszázt kezdüek vonni (RMK. III.12). Viszat ne vonny czac az ő beszedenec (Born: Ének. 30). Valaki ebben visszázt vont, az eretnekek közzé, nem az ecclesiának tagjaiboz számláltatott (Pázm: Kal. 246). A mit az egész anyaszentegyház végez, abban visszázt nem vonszanak (Pázm: LuthV. 61). Visszázt és üstököt vonhattok felette (Bal: CsIsk. 421). Ne vonjon visszázt velünk és ne kedvezzon az németnek (TörtT. 1362). Mihelyest sok felé vont az akaratság, változásokat fajzott a sok újság (GyöngyD: MV. Előb. B2). Király mellett von vala (Göres: Mát. 86). Kivül magát mindenkeppen neki pipesgette, hogy mentül több szeretőket vonhaszon maga után (Megy: Cowp. 101). Az ő elmeie az sokaságtól ide-stona vonattatvan eggiket sem tartyac feleségül (Decsi: SallJ. 66). Ide s tova vonatot és vándorló szive vagyon (Illy: Préd. I.413).

[Közmondások]. Ha fakót vonnyák, fakó is vonnya (SzD: MVir. 139).

alá-von: [deduco; herabführen, herabziehen]. Az orvos ala vona az tőzes vasat teteytől fogva mind az fültől (VirgC. 37). Bartosson ala vont a süvegét (Helt: Mes. 443).

által-von: [traduco, transmitto; durchziehen]. Mind a teljes piaczon által uona ötet (DebrC. 193). Mindent, valami a tűzet elszennedi, a tűzen által vonnyatóc és így meg tisztul (Helt: Bibl. I. Ggg). Vond által az maradékok igény (Helt: Aritm. 7). Az kéz írást Christus által vont az ő vérével és azt az keresztfára szegeszte és felen vetőtte (MA: Scul. 431). Az lónak orra portogóján vonny edgy szőr tőrnát által (Cseh: OrvK. 75).

be-von: 1) [retrahó; zurückziehen]. Meg szárada az ő keze, melyet ki nyuotot vala és nem vonhatá be az kezét (Kár: Bibl. I. 317b). Az ő kezelnece nintsenece víjai, hogy azokat be vonhatnác (645). Ez az papistac talalmánya oly barlang es leshely, melybe mindenféle teuclyégéec be vonhattyac magokat (EszT: IgAny. 95). A marok ki terjesztetvén tenyer, be vonattatván, őszve szorittatván ököl (Com: Jan. 49). 2) [constringo; zusammenzchnüren]. Az egészsz papi rend jól be vonya ersénye száit, molly az előtt efféle papi aldozatokból telik vala (Bal: CsIsk. 85). 3) [obduco, obtego; verhuilen, überziehen]. Bé-bőrdőzöm, bőrről be-vonom: pelliculo PPBl. Mind arannyal ezek bevonva valának, arany szőlőveszők templomba valának (RMK. VI.162). Az utcákat posztóval bevonták (MonIrók III.106). Meg ne rutits az szőnyegekkel be vont padimontomot (SalMark. 22). Meg-hagyá nekik, hogy szép öreg bevonnyatott palotában készítsenek vatsorát neki (Pázm: Préd. 740). Az mi sziveink soc setét ködöcek vagynac be vonva (MA: Scult. 249). Az aranyas kárpitokkal megékesítet paloták nagy hirtelen fekete posztóval vonattattak be (MA: SB. 28). Az ágyas ház egy mesterséges arany szőlő tővel svenyikével volt be vonva (99). Rosszül vonja be ez a borona az ő abaj-docz magvokat (GKat: Váls. I.277). Hogy az aranyas fejű szeg jobban kiadja magát, az koporsót feketével vonták be (MonIrók XI.404). Bűdösköves ruhával az testét bevonák, gyengén tartott testét szuorokkal loesolák (Thaly: Adal. II.428). Hogy a nedvesség be-ne vonná magát az épület közzé, a bolt-hajtások tejeje be volt vonva hosszú lapos kö-szikkálakkal (Moln: JÉpiil. 230).

el-bevon: [operio; zumachen]. Az templomból kimenének, az templom ajtaját el-bevonák (RMK. VI.98).

egybe-von: [contrahó; zusammenziehen]. Julianus reá bocsáttatá az két kegyókat, kik egybevonák magokat szent Krisztina lábainál (KrisztL. 40). Eliséus úgy egybe-vonyá és meg-kitsinyíté magát, hogy a holt testre borulván, szemeit szemcöihez temé (Pázm: Préd. 98).

egybevonás: [corrugatio; das zusammenschumpfen]. Az inac egybe vonását meg gyogyittya (Mel: Herb. 108).

el-von: abstrahó C. pertrahó MA. abziehen, fortbringen, hinwegziehen PPB. Palástyát elvonom: expallio C. Minden haza szolgáltatától el-vonni magát: *subtrahore so ab omni reipublicae parte; olvonni a fizetésben: stipendia *circumcidere; olly hely, a hová a lovas sereg el-vonhatja magát: *latebrosus locus ad equites tegendus PPBl. Az elme zorgalmatosságokkal thetowa elvonnyatott (WesprC. 131). Mit illic ymaran eneköm egebe, hanem csak heg az istennek orczaya elől magamat elvonnyam (NagyszC. 71). Ruhadot el akarja rudal vonni (Sylv: UT. I.8). El vonjuk magunkot: subducamus nos (II.108). Kiki az ő tulajdon kívánságától ol vonattac es géryéttetetic (Helt: UT. PpS). Minec vtánuu iól meg deretzkölték volna (a számarát), el vonnác ötet az istálóba (Helt: Mes. 47). Az eszes ember ol reytzeic és értelmes elvonnya magát mint az ő titkos házában el rőitetet ember (Kár: Bibl. I.460). Montekben szorgalma-

tosok valának rólla, mint vonatnáiak el az nagy követ az koporsónak aítajárul (Tel: Evang. II.16). Hogy a feltet czéltül el-vonhasson (Pázm: LuthV. 5). Egy erátor is erősebb 's fogantatb hitetésekkkel nem tudta volna az embereket minden jó szándékútl el-vonni (121). Az én őltáromtól is elvonnyad az olyan embert: ab altari meo evelles eum (MA: Bibl. I.67). Vond el magadat attól az ősvénytől és ne járj azon (553). Szívgerjesztő szókkal tudta az népet az büntetéstől elvonni (MA: Scult. 405). Az szegényen el-vont ragadomány (Zvon: Post. I.146). Miképpen téréthetem meg a felebarátimnak, az mit gonoszól, poklól tőlök el vontam (Lép: PTük. I.209). Akadanc egy ifiura, az kinel vala egy nyulászó poráz, melyet tőle el akarnának vonni (Prág: Serk. 125). Hogy őt az isten ízeje mellől az embereket el volhassak (MNyil: Irt. 42). Fegyvereket, tisztességeket elvontuk (Zrinyi I.82). Bőli Istvánnak az dolmányáért, melyet elvontak róla, fizettünk (MonTME. I.40). Egy dolmányomat és egy ködműnőmet vonta el tolvaj módon (80). Kővér Pál lovát vonták el az tolvajok (149). Az ő kívánságitól elvonnyattatván (illy: Préd. I.428). Hogy a büntetéstől elvonnya (II.496). Nem fél a német, hogy elvonnyák a gatyáját (Kisv: Adag. 67). Már is elvonták volna a menyaszszony tántzát (Mik: TörL. 20). Engedd meg, hadd vonjam el magamat (Mik: MnlN. 273). Elsőben a nagy szélvész háborújában Debretenbe vonta vala el magát (Bod: Pol. 99). A reformatus uri rendek a tatár-futás és zenebona miatt el-vonták vala magokat Szebenbe (162).

[Szólások]. Valaki száján mézes madzagot elvonni, meg-tsalni: *os sublinire alicujus PPBl.

elvonás: 1) [subtractio]. A számlálásban egybeadás és sokasítás, elvonás és osztás vagyon (ACsere: Enc. 37). **2)** abstrac-tio, detractio, depraeditio MA. abziehung; entwendung PPB.

elő-von: [accipio; hernehen]. Az feriu elő vonnia szolgáló leányt és testenec keduet chelekedgie, ha felesége ellene ruzedoz (Mon: Apol. 396).

félén-von, félre-von: [detorqueo; verdrehen]. Az ajkait félre vonni: *detorquere labra PPBl. Reszketegességet, ferre vono betegséget gyógyít (Mel: Herb. 126). Sok morgással félenn vonta az száját (Bal: CsIsk. 39). Azon képpen mint a hazug félre vonnya a valót és játszik az igazsággal (Fal: UE. 405).

[félrevonás]

szája-félrevonás: svariium *valgum PPB.

föl-von: 1) attraho, sursumtraho MA. aufziehen, emporziehen PPB. Eyel vontak fel az kw szyklarol őket (LevT. I.33). Esmet Samsom mene Gazaba eg szeretőiből, a philisteosoc fel vonac rea a varos kapuiat (Szék: Krón. 25. Helt: Bibl. I.E3). Sarniokat fel vonyva (Kulcs: Evang. 268). Az gombolyag fonalat négy ló nem vohattya fel egy hegrye (MesésK. 3). Az szép tar-pesenyét mosd meg és vend fel tiszta nyársra (Radv: Szak. 14. 24. 27. 110). Igy vitéz Delimán várból ki-indula, híd fel vala bontva, átkot által úszá (Zrinyi I.186). Az barangot magos tornyokra fel-vonják (Hall: Paizs. 23). Megbéelve kiülje el Kgd, mert az új dolmányát és nadragát a nélkül fel nem vonja (TörtT. I.378). Tegez van oldalán, laurus kezében, mint más Diának fel-vont ij kezében (GyöngyD: Char. 5). Eszterház Dániel uramat küldtem Komárom felül vigyázni, az hajókat hátok megé vonják fel (Bercs: Lev. 408). Egy árkon általvetemedett és maga után felvonta a hidat (Fal: NU. 337). **2)** extendo MA. ausstrecken, ausspannen PPB. Az csere-sátort is mikor felvonták vala, csak egy zajványal vonták vala fel (ErdTörtAd. II.82). Magunknak egy sátorunk felvona maradjon kerítésével (TörtT. II.219). Érti már az erdő, kifakad zöltsége, felvont sátorainak szülik ékessége (Fal: Vers. 915).

el-fölvon: [subduco; entziehen]. Az tanitványoc utánna nézenec mind addig, miglen az felb el felvonta ötet előlc (MA: Scult. 600).

fölvonás: elevatio, subductio MA. das aufheben, aufziehung PPB.

hátra-von: retraho C. [zurückziehen]. Az mi meg lőt, azt száz őkör sem vohattia hátra: quod factum est, infectum fieri non potest (Decsi: Adag. 105). Ezzel a három kötéllel hátra vonyotnak a világ fiai (Pázm: Préd. 758).

húz-von: [extorqueo; abzwängen, erpressen]. Húzza vonja: distrahit, trahit huc illuc MA. Némchak hvzot vont mynket akoron, de mastan es buz vonzon mynket (CornC. 141). Nem találom egyéb okát, hogy az kalmárságban kaptál, hanem hogy az piaczon illvén nagy nyeresegessen hwzlass vonlas (Prág: Serk. 838). Ebben az országbán ha a fő tiszték húznak vonnak, meggazdagulnak (Mik: TörL. 407). Gazdagságot, tisztet, betsületet annyit ad az isten, hogy sem magatok sem más nem reménlette volna, húztok vontok magatoknak, uratoknak (Bod: Pol. 142).

huzavona: [expressae pecuniae; erpressung]. Az huzavonával, látom, majd megölnek, az sok kvártélyosok majd megemésztének (Thaly: Adal. II.427).

huzásvonás: 1) raptus, extorsio PP. [erpressung]. Más-on-való húzással vonással vádoltatott: *postulatus repetundarum PPBl. A lopás, a huzás-vonás, nyúzás-fosztás mind tselekedetvel valo vétkek (GKat: Váls. II. Előb. c3). Az vrak és a nemesi rend nem szenvedhetvén tovább a Bástia kegyetlenségeit, huzását, Bástori Sigmund mellé állván hadat támasztának (Bod: Pol. 48). **2)** distractio MA. das hin und her ziehen PPB. Ha huzás vonás nélkül csak megrobbantak volna-is körülötte a római vitézek, mégis nagy szíve fájdalmára eshetett volna az ő tisztességes megfogattatása (Vajda: Kriszt. VI.391).

huzóvonó: extortor PP. [erpresser]. Húzó vonó tartomány (Kisv: Adag. 106). Mással jól tenni nem szokott, hanem ha maga hasznával, annak idejében, mikor tiszt volt, húzó-vonó, 1759 (Hazánk I.292). Ilyen állapotban a török had igen húzó-vonó, kivált az asiai nyomorú török (Mik: TörL. 384). Azt is kívánnám tudni, csak az erszény-meczó vagy húzó-vonó latrokra kell-e értenünk emez igéket: ne orozz (Fal: NU. 286).

huzottvonyott: distractus MA. hin und her gezogen, von einander gerissen PPB.

kétfelé-von: 1) [distrahe; auseinander ziehen]. Az kerítés-sátort két felé vonták vala, udvart kelletvén két felől sűrűn állani a janicsárságnak (MonIrok VIII.332) **2)** [partem faciesam sequor; aufrührerisch sein]. Nem soká az után, hogy az Caesar-nak kétfelé vonó pártosi meg békéllenének, előbbeni méltóságára jó vissza Ventidius (MA: SB. 54).

ki-von: [extrahe; herausziehen]. Hüvelyéből kivonom: eva-gino C. Az tórt torkabol ky vonak (VirgC. 104). Gonoz peldat ezbe ne veg, myert hog en, ki barat vagiok, erővel ki vonom (DebrC. 303). Hozának ő velők azhoz valo zert, kiwel az vas zeget ki vonnak (ÉrsC. 59). Halwa szerrel vontak ki az wiz-bewl (LevT. I.330). Midőn oda kőrlít volna, hogy a teuisset ki vonná, ruga a kabala a farkast homlokba (Helt: Mes. 296). Ki vont fegyverrel iárianac (Kár: Bibl. I.114). Moyses az az ki vonat, mert Pharaho leánya vonta ki a vízből (Born: Préd. 65). Az míg isten nem akaria, fogóval sem vonhattiák ki az fűet (Decsi: Adag. 103). Nehéz az báránt az farkas szá-jából kivonni (144). Az állán vond ki az nyelvét, az nyakát basitd meg két helyen (Radv: Szak. 9). Az zuzzával együtt vond ki az begyit (98). Melly emberéket az bűnnek mélséges kuttyából kivonyott (MA: Scult. 912). Fegyverét ki vonván az egész nép előtt ez ígekbe rohana (Mad: Evang. 411). Nagy fába vágjuk a fejszét, felb, hogy ki nem vohattya (Megy: Dial. 11). Ez oly nyil, mely az Salamon sententiainak tegzeből vonatattott ki (DBón: Részegs. 95). Hogy a te mély kutban

vetet követet kivonhassa (Czegl: Japh. 11). Az többi az háta megöl az övéből elévette az hüvelyit, kivonta az késit (MonIrók XI.325). A német sánca előtt való sortés fákból is kettőt kivonván a vezér eleiben vitték (XV. 553). Az útszakon egymás keziből vonják ki a kenyeret (Mik: TörL. 390). Pallosok ki vonyták (Gvad: FNót. 16).

[Szólások]. Az eretnokséget igazán közszörűknek mondhatjuk, melyet az ördög azért támaszt, hogy élit kivonnyá és meg-tompítsa az anyaszent-egyház tudományának (Pázm: Préd. 299). Soc féle patika szerszámból ki-vont italoc: extracta (Com: Jan. 175). Azokat bé ne bocssássa, hogy az utolsó falat kinyeret is ki ne vonják szánkból (Bercs: Lev. 403). Nem vonom ki szájadból a kontzot: non *praecерро fructum officiі tui PPB. Tettette magát, ha mynt yrast olvasna, hogy chak ky volathinaa magát ez wylaghy hewolkovasbol (639). Azon leszlek, hogy magamat valamikeppen kivonhassam és haza mehessek (Nád: Lev. 55). Vond ki a te sarudat lábadból: solve caleamentum de pedibus tuis (Helt: Bibl. I.Ce3). Uonnaia ki annae lababol az sarut az aszony ember (Tel: Evang. I.58). Buda várában lakik ki vont sátorában (Gvad: FNót. 36). Forró vízben hányad a húst, mikor gondolná, hogy immár az vérit kivonta, hányad tiszta asztalra (Radv: Szak. 17).

el-kivon: [extraho; herauschleppen]. No zolgaym ragad-yathok es e warusbol eel ky wonynyatok (ÉrsC. 513).

kivonás: eVectio C. extractio, extractus MA. ausziehung, auszug PPB.

lő-von: 1) detraho, exuo, deturbo MA. abziehen, abwinden PPB. Saruját levonyom: excalceo C. Lenonac rola az ő kőnteset: nudaverunt eum tunica talari (Helt: Bibl. I.83). A páztoroe le raggadác Lupescót a kenér lőnac orráról és meg botlótá a feiét és le vonáe a szőp sima veres bőrtét (Helt: Mes. 347). Feinyátoc le a bőrt az komondorrol (349). Vonnya le az tuloknac bőrtét egészen (Kár: Bibl. 87b). Az pecsenyéje mikor megsül, verd meg, vond le, metéld meg egy táiban (Radv: Szak. 15). Az disznó sódorát vond le az nyársról és hányad az levében (60. 90. 152. 163). Az pokolra voniatoc le (Zvon: Osiand. 235). Ezt kel az áll-orezát levonni az sátánnak hívéségére esküdt Zopyrusokról (Pázm: Kal. 450). Levonác az ő fegyverét: spoliaverunt eum armis (MA: Bibl. I.276). Ha meg hal, le-vonnyác bőrtét (Czegl: Japh. 61). A lion bisalma fa nagyon, az ágát vond le neki, ásd meg ott az ága aránt a földet és nyomd bele (Radv: Csál. III.55). Ajtajárul a pléhet levonván. 1622 (Orszgy. 260). Az sinór végin gomb volt, hogy az forgó az posoni süveget le ne vonja az fejekből (MonIrók XI.348). 2) [prosterno; niederziehen]. Ha az istentelen vereséget érdemel, vonnyak le: sin enim, qui peccavit, dignum viderint plagis, prosternont (Helt: Bibl. I.Yyy).

[Szólások]. Hóld fogytára le-vonhatni a borokat avagy egyk hordólól a másikban tölthetni (Lipp: Cal. 6). Hazud abban, hogy én kevélységből írom, hogy Luter feltámadot látván, hogy az erszényt le-vonták orráról (Pázm: LuthV. 167). Hólyag-szivattással le-vonni a nedvességet (SzD: MVir. 64). A passusokat ürösen hatta, maga sáncaait levonta, salvagárdáit összeszodte (Bercs: Lev. 578). Az testi gyönyörűségnek hamis színét, az mellyel pompáskodik, vonnyuk le (MA: SB. 16). Nem ok nekül vonyatatoc le az romai egy hazrul az igaz közönséges és apostoli egyháznae titulussá (Zvon: Osiand. 76). A város tövestől ki-fordittatoc és földig le-vonatic (Com: Jan. 151). Minden emberkről le vonyvau az zölotesnec vetkes voltat, az erendend bínt vgy hozta az mi eredetünkre (Zvon: Osiand. 29).

lővonás: detractio C. MA. abziehung, abzug PPB.

még-von: [attraho; anziehen]. Zent kőörztfan megvontat-tal, vgy mynth bynős taglatattal (CzechC. 28. ThewrC. 392). Sem halal sem egyéb ook tegedet meg ne vonyon az istennek zerelmétől (MargL. 17). Nemely [eyel zent Damaucons atyank az oltarnak elevte jmadagsban elteryezkevden akara evet az jmadagsgtl meg vonny pokolboly evrdevg (DomC. 48). Az disznó bél megvonjad, az mint az kolbász hurkáját szokták megvonni (Radv: Szak. 64). Immár fel-húzza kardgyát, megvonta kéz-ját (Pázm: Préd. 7). Az nyil, kit az vitéz megvony kezében (MA: Bibl. V.58). A kéz-ijat az ideggel meg-vonni (Com: Jan. 147). Vond-meg ott a hálót, fogj nagy halakat (Pós: Igazs. I.145).

[Szólások]. A hamys es alnok apostoloknak dolgok myath es intesékkal az sydosagra megvonattattanak vala (Komj: SzPál. 246). Nehéz birnya emberne a kőver testel, meg kel azért ú neki abrakát vonny, hogy meg szeledfűlyön (Tel: Evang. I.365). Jó akaratját tőlünk meg ne vonja (TörtT. III.206). Aszt az allapotot meg nem vonhatni (Tor: Eny. 547). Ez meg ne vonnya beszédét, hanem mindent meg művelyen, a mint meg fogadta (Helt: Bibl. I.Tff2). Oh mely sanyaru és meg-vont életet viselték a szent atyák (Pázm: KT. 55). Az én meg-vont magános életem adott bőv alkalmatosságot a tanulásra (Fal: NE. 11). Uram ellenségim vond meg (MA: Bibl. V.4). Való, hogy többet vesz ember egy nap azzal, ha igen kiszabadítja magát, hogy sem sok nap azzal nyerhessen, hogy megvonta erkölcsét (Fal: UE. 500). Az ígérését meg voná Friderice császár: esemmit nem akara adni (Helt: Krón. 151). Ha az te fiad mint egy koldus, ugy jőne haza és kérné, hogy ötet kegyolmedben vened, meg vonhatnád ezt ő tőle (MA: Scult. 730). Ez sem használ neki, mivel az isten s-az szerencse meg vonta kezét tőle (MA: SB. 47). Meg-vonni magát: minuere *sumtum PPB. Megvonni magát: sich klein machen (Adámi: Sprachk. 216). Isteni zolgálatul emagamat meg vontam (VirgC. 7b). Ha kelchewm keer, ne wond meg magadat: volentem mutuari abs te ne avorsare (Pesti: NTtest. 9). Magadat meg ne vonjad attul, a ki kölezőnt kir (Sylv: UT. I.9). Soha nem vonhattam meg magamat (LevT. II.33). Ál utakon titkon megvonta magát, hogy nyakamba kerítse a hálóját (RMK. VI.221). Minden e világi szorgalmatosságtul magadat meg vonuán, innep uapon az isteni szolgálathá légy foglalatoss (Agend. 85). Aszt akarja az isten, hogy minden gondtól és rabotászkodástól magadat meg vonjad innep napon (Vás: CanCath. 212). Emberi társaságtul magokat meg vonyván csak az egy isteni szolgálathban sérénkedtek (Pázm: Kal. 69). Megvoná magát az sűrű erdőben (MA: Bibl. I.268). Meg akarta magát vonni az igaz isten igazgatásától (Illy: Préd. I.63). Hogy magokat a földi dologtol megvonni (126). Mi fogadásunkat meg-tettük, tovább sem vonnyuk meg magunkat töletek (GyöngyD: Char. 387). Vond meg magadat vér-szemet kapsz, meg ujjulsz (Fal: NU. 288). A tudós, okos ember meg szokta magát vonni, tőr, hallgat (Fal: UE. 389). Ez világi foglalatosság őket meg ne vonnaya (Tel: Evang. I.2). Ha meg vonnáia segítségét től, tellyességgel meg nyavalyodnék és el fogyna (Lép: PTük. III.161). Valakinek szőmét megvonni: corniculum oculis configere (Decsi: Adag. 23). Meg vonni az szíat: calculum reducere (34). Gondola megvonni az ev testeet az bortul (DomC. 7). Ez fyle wallasth soha meg nem vonhattak (Ver: Verb. 144).

[megvonás]

beszéd-mégvonása: [silentium; das stillschweigen]. Ne lattasseok az ew egheességeinek lehetetlenseeg az en bezedymnek meg vonyasabol (ÉrdyC. 332).

maga-mégvonása: [solitudo; zurückgezogenheit]. Emberek néhakor való maga meg-vonyásáru (Fal: UE. 382).

öszve-von: contraho C. MA. zusammenziehen PPB. Labait a gürch özze vonnya (Frank: HasznK 15). A tisztát metéld meg három három szálaban, azt vond öszve, hajtogasd öszve, az két végét szorítsd öszve (Radv: Szak. 178). Sokakat az öszvé vont fiatal fákhoz kötözték és úgy szaggatták darabra (Pázm: Kal. 53). A bis almái, citromoc öszve vonnyác, bérekesztie a gyomrot (Com: Jan. 21). A vitorlákat ki feszítie avagy öszve vonnyác (89). Vagnak a mi nyelvünkben sok öszve-vonattott szók, a mellyek szépen kiteljesíthetnek, mint: tarvarju pro tarka varju (CorpGramm. 313). Az emberi élet hetven és nyolczvan esztendőkre öszvevonattott (Illy: Préd. II.336). Csak öszvevonók az vállokat az követek (Bercs: Lev. 172). Az adakozó nem szoross, nem öszvevont kézzel osztogatta alamisnáját (Csúzi: Síp. 588).

öszvevonás: contractio C. MA. zusammenziehung PPB. Innac öszue vonását, keménségét gyógyít (Mel: Herb. 50).

természeti-öszvevonás: sympathia Misk: VKert. 219. A ketske szereti a fábjának tsemétjét, honnét ki-tetszik, hogy nagy természeti öszve vonás van a ketske között és afféle tsemete között (Misk: VKert. 219).

réá-von: [attracto; aufziehen, anziehen]. Az paytha felewl jáltak be zablayok fel kewthwe es az pwsakra rea wonwan az gemeth (RMNy. II.189). Az te ártatlan ruhádat elbagyta, az én rutalmas ruhámat rávonta (RMK. VI.43). Hámozd meg a csukát, az töltöléket, az hun kiszeded, az helyében töltö, az börtit ismét reá vond (Radv: Szak. 110).

utána-von: [pertraho; nachziehen] Meg hűd, hogy egyik nyaualya az másikat vtánna vonnya (Decsi: Adag. 167).

viszsa-von: [retraho; zurückziehen]. Végéközic vala visza vonni a magyarokat az ő fene vóltokból és kegyetlenségéből (Helt: Krón. 26). Vay ki nehez a meg lőt dologt visza vonni, avagy a lőtt dolog vtán tanácsot találni (Helt: Mes. 374). Az el múlt napot vond viszsza (Kár: Bibl. I.458).

viszsa-vonás: dissensio NémGl. 322. dissidium, dissidentia, discordia, controversia, rixa, tumultus C. streit, zwispalt, zank PPB. Yuty el tanoztatandonak lenny az fazo yizza vonasth es az zernelkwl valo bezedeth (Komj: SzPál. 121). Meg mutattatie a sido nepnec soc fele istennel valo viszsza vonasa (Helt: Bibl. I.f). Viszsza vonas tamad vala Abram es Loth pastori között (IE4). Viszsza vonas tamad valamely firfiac közet (LYyy). Ne tegyen visszavonást az országban (MonIrók III.141). Látja ű felsége, minemű viszha vonás vagyon ez országban, ha Majláthot elbocsátja (Nád: Lev. 124). Ha viszsza vonás lejend valakie között és törvénybe menendene: si fuerit causa inter aliquos et interpellaverint iudices (Kár: Bibl. I.180b). Sokáig az emberek között nagy vizza vonas nolt (Decsi: SalC. 1). Luther azért kezdette a viszsza-vonyást, hogy a pápa nem ő reá bizá az alamisai szedést (Pázm: Kal. 388). Arról vagyon kérdés, ha Luter erre a kezdesre emberektől küldett-e vagy csak maga futot (Pázm: LuthV. 70). A kereszténységben visza vonások támadtak a szent írás értelméről (251). Nem minden visza vonás bontya fel a hitnek egységét (41). Honnét származnac az viszsza vonásoc? Az dőlősségből, kevélségből (MA: Scult. 55). Ez földi birodalom párt útésekkal, visszavonyásokkal posog (Lép: PTük. III.39). Tulaydon az hitnek fundamentomáról vagyon mi köztünk az visza vonás (Toln: Vigaszt. 30). Külömben a visszavonásoc végetlen dolgokra menec (Com: Jan. 133). Nem a viszsza vonás, de egymást halgatás emel tárborban zászlót (Kisv: Adag. 521). Nem a visszavonásé az isten, hanem a békeségé (Illy: Préd. I.401). A kik jelen vannak a visszavonásnál, nem kémélik a mondandóját (Fal: UE. 493). A viszsza-vonás mindenkör kárt tészén (Kőnyi: HRom. 106).

visszavonó: discors, discordabilis, discordiosus, tumultuosus C. rixosus, contentiosus MA. zänkisch PPB. Tölke Ferencz szorzé ezt versekben, visszavonó néppel való vesződsében (RMK. VI.130). Ez visszavonó királyok meghóltanak (Helt: Krón. 50b). Az melly férfi gyermek az rác iegy alatt születic, visszauono, család lészen (Cis. K2). Nincz embernél visszavonób állat: homo semper contradicens (Decsi: Adag. 303). Bizonyosága az új tudományok hamisságának, mert viszsza vonók, állatlatlanok (Pázm: Kal. 61). Az viszsza vonyoknak szive egymás ellen elkesoródtene (MA: Scult. 192). Az egyenetlen viszsza vonóknac a békeséget szerző czimborác által egyben kell békéltettetnie (Com: Jan. 202).

Vonag-ik, vonog-ik: 1) animam ago, agonizo MA. in letzten zügen liegen PPB. Niomerult vágoc en es az vonagokhoz hasonlatos (Szék: Zsolt. 90). Beteg leuén vonagie vala: male babens erat moriturus (Helt: UT. o4). A Christus kereszti úgy ismértetett-ki, hogy egy halálra-vált vonogo aszony a Christus keresztinek illetésével fordult életre (GKAt: Váits. Előb. g2). Láták ötet halála oraján vonagni (Illy: SzÉlet. III. 73). 2) pandiculus MA. sich ränken, strecken PPB.

Vonagás: [stertor letalis; das todesschnarchen]. Midőn haló-félben és utolsó vonagásodban fogsz fekeeni, az kie az te halálos ágyad környül állanac, ezt kezdic mondani: Imhól az ember (MA: Scult. 424).

Vonogál, vonigál: [tracto; wiederholt ziehen]. Magokat méltatlanoknak alétván vonogálták magokat (Zvon: Post. I.3. Pesti: Fab. 23).

Vonogálód-ik: [renitor; sich sträuben]. Álnoc szolgálé dolga az, mikor uroc szeme elől el rőytic magokat és az szolgálattul vonyogálnac (Zvon: Post. I.162).

Vonogat: traho, tracto MA. oft ziehen PPB. Hozzám vonogatom: proleto C. az kövi halat vonogasd az czövekben, az kopoltóján által menjen az czövek (Radv: Szak. 140). Az malosa szőlőt szépen kitisztítsad, csinálj apró uyársokat, az mennyit akarsz, annyit vonogass reája (178). Midőn néki meg-hagyatc, hogy Jánossal Samáriába meunyen, nem vonogattya attul magát (MA: Tan. 1148). A grammaticus az igaz írásnac módgya szerént írni: vonyogatni meg taníttya (Com: Jan. 159). A fa regulához, szegletes lineáléhoz szegleteket viszen avagy vonogat (164).

[Szólások]. Magam vonyogatom: tergiversor C. Ha biuat tégedet az hatalmasb, vonogasd magadat: vocatus a potentiore discede (Kár: Bibl. I.657b). Ami ű raita al az dologban, igen vonogattya magát az keresztelestül (Tel: Evang. I.201). Mikor vonogattiak magokat az halal előtt, giarlosagok ielentetik meg (Fél: Tan. 501). Vonogatod magadat a megalázástul (Pázm: KT. 329). Az czillagoc, nap és hold engedne és csak egy is nem vonogattya magát isten előtt az gonoszoc közzül (MA: Bibl. II.33). Mentegesd avagy vonogasd előtte magadat (Com: Jan. 194). Ide s tova ugrándozva tétováz, vonyogattya magát, vonakodie (197). Császár szolgálatjából magunkat nem vonogattuk (MonIrók XV.457). Miértis vonogató ű kegyelme ettől magát (Czegl: Japh. 73). Semmi előtt nem vonogattam magamot, a mi néktek hasznotokra volt (Szatm: Dom. Előb. 5). Magunkat nem vonogatnók a meneteltől (MonTME. VI.26). A kisasszonyok egy kevéssé vonogatni kezdék magokat, de végre reá állának (Mik: MulN. 13). Ezer s meg ezer módon vonogatjuk magunkat, mintha a világ terhét vetné reánk (Fal: UE. 44). Mit vonogattunk magunkat, férjen egyszer fejünkbe, annak nem bocsát-meg az isten, ki nem bocsát-meg felebaráttjának (Fal: Sze. 528). Akármint vonogass a eleinten vállait, ugyancsak kérdésre fog hajolni (Fal: UE. 401).

által-vonogat: [intercido; durchstreichen]. Az levelben való jozagnak nevet ki vakartak vagy által vonyogattak (Ver: Verb. 278).

Vonat: [trahi, duci curo; ziehen lassen]. Császárnak három zászlóját lobogtatá, tizenkét taraszkját eleibe vonyattá (Tin. 66). Az őt árpa kenyér-mellett őt hordó bort is vonyattott Christus vrunk az pusztaban (Pázm: Kal. 727). Mint az oklatan marháival malmot vonattak (Megy: 6Jaj. III.15). Az császár hajóit Szegedre vonyattuk (MonTME. I.263).

[Szólások]. Ki kewzewletek kezembe akadhat, kyth nyasba vonyattuk, kyth fewl akazthatok (LévT. I.320). Meg sítöte az latrokban és nyászba vonnatá a kóborlokban (Helt: Krón. 198b). Sátorit vonyattá, zászlóit felállatá (RMK. III.103). Kér hajót az vizen öszvecsatlata, hajón felül Sándor sátorit vonyatta (IV.152). Vonatott vala az fővezér sátorit urunknak két árboz-fíjn ebédlő sátorit (MonIrók VIII.332).

által-vonat: [pervebi curo; hinfahren lassen]. Jolsvának igen köves útja lévén nem kevés rázódással lehet azon által-mennem; mindazonáltal feltettem magamba, hogy valamint-valahogy lehet, általvonassam még ma azokon magamot (Thaly: Adal. I.331).

be-vonat: [obduci curo; überziehen lassen]. Az király egész testét gyantával, szurokkal, kenderrel, lencsepúval mind bevonat-tya (MA: SB. 29).

el-vonat: [provehí curo; hinfahren lassen]. A csetneki dominiumba vice-ispány uram ő klme fog kijönni és azon terminusra én is el vonatom magamot (Thaly: Adal. I.333).

[Szólások]. Rákóczi nótáit velek el vonattam (Gvad: Püsty. 17).

föl-vonat.

[Szólások]. Első nap feiér sátorokat vonyatta föl táborában (Lép: PTük. 1.6). Az szép mezőn táborát szállítá, maga szép sátorát ottan fel vonyattá (Zrínyi I.43). A basa sátorokat vonatván fel az városon kívül, tegnap oda menének (Mik: TörL. 354).

ki-vonat: [educi, eximi curo; austragen, ausziehen lassen]. Borat ky wonatiuk es az feldnel meg emeztetítk (RMNy. II.1). Vallyon eszesnek tartatúad-e, a ki fogát ki-vonyatná, mivel az ételben nyelvé meg-larapta (Pázm: Préd. 128).

kivonatás: [exceptio; das herausnehmen]. Hitelt nekie pecsentyomó gyűrűjének holt testéből való kivonatásából nem adhatuk (Kár: Élet. I.61).

lő-vonat: **1)** [detrahi curo; abziehen lassen]. Cambises a hamis bírónak bőrt le-vonatta volt (Misk: VKert. 70). **2)** [díni curo; zerstören lassen]. Nagy ragadománt hordának ki abból az városból és le vonatá az varasnac kőritéseit (Helt: Krón. 16). **3)** [prosterni curo; niederziehen lassen]. Az tereket basa hamar levonyatá, előtte Mihálnak igen loholtatá (RMK. III.91). Az bíró vonassa le és verettesse meg ő maga előtt (Kár: Bibl. I.180b).

Vonatható: [vectorius; transport-]. A vonatható és terhes hajó mentül erősebben uszszon a vízben, kőveces főuennyel terheltetie (Com: Jan. 90).

Vonatód-ik: [agor; getrieben werden]. Hirtelen elméjű is vala, ki maga elméje, indulatja után nagyon vonatódónék (Szal: Krón. 86).

Vonatos: [extensus; ausgebreitet]. Mint az ember labainac szára hosszabac szoktat lenni az testnec egyeb féle tagiainal, azonkeppen vonatos es hozaba nyutatot az romai birodalom az töb birodalmoknal (Mon: Apol. 487).

Vonattat: [provehí curo; hinziehen lassen]. Dél felől a sántizg töltést hányattatott és őt nagy ágyukat oda vonyattatott (Kónyi: HRom. 121).

[el-vonattat]

elvonattatás: [cura; sorgo]. A nőteleneknek nincsen anyyi el-vonattatások mint a házásoknak (Pós: Igazs. II.565).

Vondogál: [tracto; wiederholt ziehen]. A bűnök mint a lántzok karikái egymást utánok vondogálya (Pázm: Préd. 887). A szeretetnek ozsolthatatlan hármos kötelén gyenge kételenséggel vondogalt (Csúzi: Sip. 42).

[Szólások]. Ragadgya hegedűjét s kezdi a farkas előtt vondogalni (Czegl: Japh. 90).

Vondos: tracto, hinc inde traho MA. hin und her ziehen PPB. Lábánál fogva vondosni: pedibus trahere (Decsi: Adag. 83). Gyümölcsének vondossa fáját (Thaly: VÉ. I.280). Fő szálát vondosnak a földön előtte (Misk: VKert. 166).

által-vondos: **1)** lituro, deleo MA. interlino MedLat. 329. durchstreichen, austilgen PPB. Az ő bűnöknek registroma az keresztfára szegeztetett és az Christus vérével egy által vondos-tatott, hogy azoc soha őrdőké emlékezetbe ne jöjjenec (MA: Scult. 319). Az én bűneimet az keresztfán az ő vérével által vondosta és kitöröltö (791). Által akarja vondosni és kitörölni (MA: Tan. 1321). **2)** [traduco; hinüberziehen]. Nádból, gyékényből lapokat erigélván köteleken vondostác által az vizen (Kár: Élet. I.93).

el-vondos: [subtraho; abziehen]. A melly pénz nálad vagyon, vondosd el hármával (Helt: Aritm. 76).

Vondoz: [raptó; schleppen]. Kiknek a járásban erőtlen az inok és tsak vondozzák a lábaikat ntánnok: attae; hajánál fogva vondozni az aszszony embert: *capillo discindere mulierem PPB. Nemeliek szakalanal, nemeliek hayanal fogva vondoziak vala (WeszprC. 67). Basót sőtész megkötözve vondozja (Tin. 222). Az hatalmasokat vgan vondozza es hozáia haita (Mel: Jóh. 60). E sarkannak az ő farka vondoza vala vtanna az egnek ezillaginak harmad reszet (Mel: SzJán. 298). Vstólkénél fogva vondozzák (Huszt: Aen. 10). Senki oly fejedelem nincsen, az ki az elmulando tisztesség miat el ne merüllyön és csac nem az földön vondoztasséc (Prág: Serk. 413). E lészen jutalmód, hogy ló-farkon vondoztatol a város utzáin (Hall: HHist. II.97). A város utszáin kezdék vondozni őtet (Ily: SzÉlet. III.73). Testét a várasnak utszáin vondozván (Ily: Préd. I.609).

mög-vondoz: ∞ Vstólkön is gyakran szegént meg vondoz-tác (Pécsi: HÉnek. 9).

Vondozód-ik: [tractor; geschleppt werden]. Fekete posztóval béterítették s az földön jó bővön vondozódva leért (Mon-Irók XI.402). Aranyból szótt palástya a földön vondozódott (SzD: MVir. 474).

Vondoztat: [raptari curo; schleppen lassen]. Azután az utszákon lo-farkon vondoztaták őtet (Ily: SzÉlet. II.123).

Vonít: **1)** sensim traho MA. [langsam ziehen]. Ha lábát fellyeb voníttya, még az nem részeg (Szenczi: RészPoh. A2). A bajuszát törli, voníttya szakallát (Gyöngy: KJ. 87). **2)** [corrado; zusammenscharren]. Feyedelmek a sok penzt sok gondal wonytytak (Pesti: Fab. 40b). **3)** subtraho, subduco MA. heimlich ziehen PPB.

[Szólások]. Eszembe nem vehetém, hogy ha az fővezér fel-áll-e vagy csak vonítá magát urunk előtt (MonIrók VIII. 331).

el-vonít: [subduco; wegziehen]. Mykoron ot rayta wezewd-nenek, azonkewzbe zamar magat el wonyta elewlek az erdewbe (Pesti: Fab. 58). Az ő fiat elvoníttya szemec elől (MA: Scult. 152).

még-vonít: [commoveo; bewegen, zwingen]. A vállát megvonétá (MonIrkó III.67). Jobb karját, még porrá nem égett, meg sem vonította (Szal: Krón. 424). Meg-vonította szárát néha kantárának (Gyöngy: KJ. 9).

Vonítás: **1)** [inea; strich]. Hárántocson vagon vonítás felette (Dév: Orth. 3). Másuvá mutatok, mint-ha ot meg-feleltem volna, maga egy vonyítás síncserről (Pázm: LuthIV. 417). **2)** ductio, tractio MA. ziehung PPB.

Voníték: [nodus; knoten]. Gyermeki ellen vetéseczikéidnek is vonyitékit meg ódom (Bal: CsIsk. 200).

Vonítékos: [trinitatis; schub-?]. Ez feior vonetekos fedeli scatulaban egy iraniu evregh arani lancz negj. 1878 (TörtT. I.146).

Vonító: [vectuarius; zug-]. Ha az erdei ökör fark vizeben egy io kortyot izol gyakran, igen io, meg az vonito barmot is, az ki legelzetőt nem vehet, meg gyógytá (BeytheA: FivK. 115).

[Vonítás]

Vonítósan: [lasse; nachlässig]. Vonítósan szollott az uraknak, gondolván, hogy a Mihály vajda Erdélyben való birodalma császárnak sem fog tetszeni (ErdTörtAd. I.55).

Vonó: **1)** [astrictorius; anziehend]. E mellett semmi édesgető és magához vonó eszköze nincsen ezeknek (Pázm: Kal. 601). A természeti tudomány tanít minden állatoknak egymáshoz vonó és viszonttag egymással ellenkező indulatokról (Misk: VKert. 1). **2)** [ad vehendum idoneus; zug-]. Aggyon N. walamy ket ökröt es, kyk wtan ellyek, mert nyneben vonyo baruom (LevT. I.138). Tüskéssi majorban vonó ökör No. 8. (Radv: Csal. II.400). **3)** [plectrum; geigenbogen]. Az hegedű az vy ehne, az ű húrai az litnek gyűmőlezi, vonoia a szent lelek (Mel: SzJán. 352). *Fűzfa hegedűhöz nád vonó illik (Szirmai: Hungaria in Parabolis 125. Kr). Hegedűs vonóját ha gyantával feni (Thaly: VÉ. II.121). **4)** [elater; feder]. Az órában, mikor a vonó meg-bomlik, minden kereknek forgási meg-állanak (Pázm: Préd. 835).

fegyver-vonó: [armatus; bewaffnet]. Fegyver vonó férfiac: viri bellatores (MA: Bibl. I.224).

***fenék-vonó:** pythmenuleum; hebeisen PPB.

fog-vonó: dentarpage PPB.

hajó-vonó: helciaricus C.

***hajókötél-vonó:** helciaricus MA.

***hajólapát-vonó:** remex PP. ruderknecht PPB.

hegedű-vonó: plectrum C. fidelbogen Adami: SprachK. 216. Az hegedűc hegedű vonóval, pengetővel vonattatnac, pengettettenc (Com: Jan. 169). Bizony az hasának vetné az hegedű-vonót (Czegl: Japh. 90).

***kéz-vonó:** scalprum, binanubrium; ziehemesser PPB.

szén-vonó: rutabulum, rutrum, carbotrabium MA. feuerschießer, ofengabel PPB. Meg csinálá a réz fazekakat is, az hamu pemettő szén vonokat is (Mel: Sám. 141). Eszközi a konyhának ezec: a tűzhegy, széuvonó, vas lapát (Com: Jan. 83).

Vonód-ik: **1)** [extendor; sich ausdehnen]. Ha valami, akadek althal megh esik, feleo, hogh woniogik az góles (RMNy. III.119). Hadd jöni addig, míg az nádméz vonódik mint az fonal (Radv: Szak. 275). **2)** [contendo; ziehen]. A török nem Debreczen, hanem Arad felé vonódott mind táboros-

túl (Bartha: Krón. 25). Ott sok ember között egy kis szakállós emberke hozzám vonódván ezeket formalibus mondott (MonIrkó XXVII.54). Ki Rákóczi ki Rédei fejedelmek mellé vonódik (Thaly: TörtK. 46). Minek vonódik Győr felé az német (Bercs: Lev. 155). Nem hiszem, Klekspérggel arra nem vonódott (501). Ha innen arra vonyódnék az német, minek való volnék itt (606). Géczy Gábor Sűrű felé vonyódott az mellette való seregekkel (669). **3)** [obducor; überzogen werden]. E féle szom-fény vesztesi e világuak nagy sokaknak hályogul vonodván szemek fényére (Megy: 6Jaj. IV.26).

be-vonódik: **1)** [contrahor; sich zusammenziehen]. Ha pár hágyma vízzel kened az aszszony méhét hó száma után, a bé-vonodot méhet meg-tágitá (Nad: Kert. 307). **2)** [ingredior; hineinziehen]. Oda-bévonódhatik az hajdú, elállhatja az torkolatot (Bercs: Lev. 536).

égybe-vonódik: [contrahor; sich zusammenziehen]. Bőre egybe-vonódott, sőt mint a holt szén meg-feketedett (Pázm: Préd. 686).

el-vonódik: **1)** [se retrahere; sich zurückziehen]. Étszakára el akartam vonyódni Jablonicza körül való falukban (Bercs: Lev. 192). Az had is jól elvonódik az éjjel (696). **2)** [ducor; sich in die länge ziehen]. Még egy hétig elvonódik itt a gyűlés (LevT. II.169). Az mi az árenda pénzét illeti, magam tudom, hogy igen elvonódott (MonOkm. XIX.351). Ugy tetszik, hogy még egy ideig elvonódik a generalis békeség (TörtT.² III.15). **3)** [digredior; sich entfernen]. Ki ki elvonódyon házától attyának (Gyöngy: Char. 303).

félre-vonódik: [duducor; sich verziehen]. Szemei is félre vonódnak tőle (Misk: VKert. 676).

föl-vonódik: [sursum contendo; hinaufziehen]. Estve esső s nagy sötétség között felvonódtak (Bercs: Lev. 432).

lő-vonódik: [descendo; hinabziehen]. Hadd vonyódjának le az hadak azontúl Komáromhoz (Bercs: Lev. 712).

még-vonódik: **1)** [resolvor; erschlaffen]. Meg vonódot inakat ió vőle kenni (Mel: Herb. 162). **2)** [exhaurior; ausgehen]. Abrak, széna nem létele miatt igen megvonódván el van végezve, hogy hátra szálljunk (RákGy: Lev. 146).

[szélyvel-vonódik]

szélyvelvonódás: [oberratio; das hin und her schwancken]. Gondolattýoknak széjvel vonódási és indúlattýoknak rendetlenségi (1P: PaxC. 5).

Vonódás: [inclinatio; neigung]. Bátran alusznak az ő természeti vonódások és testi kívánságok szerint való bűnökben (Megy: 6Jaj. II.26). A maga vétkes humorát, vonyódását követi s az a regulája (Szal: Krón. 652).

Vonós: [jugalis; zug-]. Vagyon olly köztök, hogy minden vonyós marhája oda vagyon s az falunak is el köll pusztulni (TörtT.² I.123).

Vonsz, vonszon: traho C. MA. ziehen, schleppen PPB. Valakít jótéménnyel hozzám vonszok: demereor C. Ha en félmagaztatandom földtől, mindeneket vonzoc en hoziam (MünchC. 197). Nagyobban vonzon teegódet az telhetetlen kywansaggh, honnem az: balwan istenek ymadasanak bewchewlety (ÉrdyC. 330). Én vonszom az terhet (LevT. II.169). Az óltárokra is gyűszít vonsznac vala (Kár: Bibl. I.489). Egy kézzel istenhez vonszon, másval viszsa-taszít (Pázm: Préd b4). A mit az egész anyaszentegyház végez, abban viszít nem vonszanak (Pázm: LuthIV. 61). Egy izzó vas kesztyűt minden meg sértés nélkül a kezére vonszon (MA: SB. 74). Szekérben ülven,

mellyet elefántok vonsznak vala (Mad: Evang. 301). A takaró paplant mind magára vonszá és a társat fázni hadgya (Hall: Paizs. 227). Víz közli vonszá az hadat (Bercs: Lev. 321). Van egy drága sípom, erdőket, köveket vonszon nagy ereje (Fal: Vers. 910).

[Szólások]. Kisírt, vonszon, édesget a magunk hajlandósága (Pázm: LuthV. 164). *Vmibe vonsz: Lábonban vonszon* karmazsin csizmám (Thaly: VÉ. II.79). Keresztelő szent János és az többi az népet egy házból másban vonszák (MesésK. 6). Nem a heveskedő áhatatosság vonszá az ékes tágos városokba, hanem a feslettség (Fal: NU. 258). *Vkihez vonsz: Svécziái királyhoz nem vonszanak az kozákok* (RákGy: Lev. 503). Bevádolt, hogy én Zólyomihoz vonszok titkon (MonIrók VIII.342). Akárki azokhoz vonszon inkább, kik ő-vélle egyget értenek (Pázm: KT. 26). Az parazna aszoniallatok az ű hízkeldeceikkel, vigorgasokkal az férfiakat hozzáik vonszak (DecsiG: Préd. 39). *Vkin vonsz: El törítec, ha valaki tüteket rabhataságra kényszerít, ha valaki vonszon rajtatok* (Helt: UT. Aa2). *Vmire vonsz: A barátok ezzel vonzac balvaniozasra az ifiakat, hogy szép kuruakat, safarinakat szabad tartani* (Mel: SzJán. 68). Az ér vágás a haraguttakat esendességre vonszak (Felv: SchSal. 31). Miképpen a törvének egyéb részeit, azonképpen azt is hamis értelemre vonszák vala az tariseusok (Tel: Evang. II.779). Vaj ki sok átkot vonszotok azzal fejetekekre (Radv: Csal. III.278). B. a sz. Pál szavaiból egynehány bizonyoságot új formára vonszon (Pázm: LuthV. 233). Sokat az hamisságra vonsznac (Mon: Apol. 290). Hitünkre nem vonsz a te szíved (Zrínyi I.100). Az z. irast az magoc igyeközetire vonszak (Zvon: Osiand. 13). Zomzed a zomzéggat, gazda hazabelieket a kenra vonz'a vala (NádC. 545). *Leczkére vonszunk benneteket* (Bal: CsIsk. 400). Ezt Luther nagy dicsekedve egyéb helyeken is említi s magára vonszá (Pázm: Kal. 157). Az altalkodot gonoszság másra vonszá elméjét (Pázm: LuthV. 234). Szavait nem igazán vonszac az papára (MA: Tan. 1182). A bűnt akkor vonszod a partra, midőn meg gondolod, hogy a bűnért földé költetik lenned (Lép: PTük. I.15). Husz Jánost, Vileflet méltatlan vonszák pártókra az atyafiak (Pázm: Kal. 61). Az emberek a philosophiát probaküve csinalliak es a sz. irast arra vonszak (Fél: Tan. 15). Nem kérdik, hol tartatott az arany, hanem probaköre vonszák (Matkó: BCsák. 79). További reménységnek űrűgyével maga részire vonszani egyvalakit udvari tsel-vetés (Fal: UE. 364). Meeg más sédóra is vonszák a mestert és a bõmbőlõdõ tanczot is el iartatták vele (Bal: CsIsk. 153). Nem olnastam, hogy azokról szollottanak volna Christus es szent Pal, a kikre te vonszod az ű beszédek (Tel: Fel. 111). *Vmit vonsz: Ha nagy az nap, mikor fel iõ, esõt vonszon* (Cis. G4). A hegedõs gyorsan küp-pent, véti ő nótáját, vonszja az fáját (RMK. III.268). Sok és derék dolgokban farkas nyakat vonsznak egymással (Pázm: Kal. 247). Fegyvert vonszon hozzá és úgy vágja minden erejéből, hogy ketté szakad (Hall: HHist. III.141). A fonó aszszonyoc fonalat vonsznac, fonyuac (Com: Jan. 96). Tésznek nagy óhajtasokat, nagy jaj-szóval vonszanak sok harlganokat (RMK. III.357). Szeles hasat vonszanak dicziret nélkül: latam trabentes inglorii alvum (Salánki: Erasmi. 18). Valamennél többet tûr, szenved, annál több kegyelmességünk várja s vonza Kegyelmed (MontME. IV.251). Az szentelt olaiat az ű homlokokon keresztet vonszanak (Fél: Tan. 508). Mikor hosszabbban vonszák az kûrtölést: com insonuerit vox tubae longior (Kár: Bibl. I.197). A ki számláltatot numerusoc alá egy liniát vonszoc és egyben adam (Helt: Aritm. C6). A vad fa gyökere bévebben vonszá a föld nedvességét (Pázm: Préd. b2). Az egyház kulchai hatalmanac szûnõ alat penzt vonsznac az Christusnac niluan

valo mondasa ellen (Zvon: Osiand. 66). Ezekenn is az vrak és műves emberek csak nem szakált vonsznak (Pázm: Kal. 134). Az egész utban prédikál és mayd ugyan ujjokat vonszá az szent írásnac minden helyeire (MA: Scult. 502). Rómával ujjat vonszon vala (Pós: Igazs. II.390). *Űstõkõt vonsznak az barátokkal* (Toln: Vigaszt. 68). Midõn az vrak ístõkõt vonsznak, az szegény kősségnek kőll hait, bõret oda tartanny. 1621 (KNagysz. H). A keresztért ilyen igen vonsznak ístõkõt (Ker: Préd. 363). A magyaroc mind visszáat vonsznac vala és ugyan czufollyac uala a királyt (Helt: Krón. 56b). Ha egymás között czac viszáat vonszotoc, fdegen úpecc is támadnac reátoc (Helt: Canc. 15). Ennek derék dolgaiban viszáat nem vonszon véllé (Pázm: Kal. 158). Viszáat vonsznak az keresztények is némelly aprólékokban (Toln: Vigaszt. 66). Nem sok ország vonszon ebben velem viszáat (SzBodó: Sódics. A4). A calvinisták viszáat vonsznak a calvinistákkal (Pós: Igazs. I.505). A mennyin vattok, annyi-felé vonszotok, szakadoztok (Veresm: Lev. 154). Mikor egy szemet héjastúl le-metszenek és más fának héj-a-k-õ-z-z-e vonszák, ezt szemre való óltásnak nevezik (Lipp: PKert. III.23).

[Közmondások]. Vonzon fackó, de ismeg vonszác fackót (Helt: Mes. 221). A houa az ördög egik labat be teheti, az masikat is vtanna vonszá (DecsiG: Préd. 55).

által-vonsz. A telet által vonszom: perhiemo; az esztendõt által vonszom: peranno C.

be-vonsz: 1) intraho MA. einziehen PPB. Bátor semmi tagja az gyermeknek meg ne fázzeék is, csakhogy az hideget az orrán bévonsza, veszedelmes néki (Nád: Lev. 20). **2)** defendo C. obduco, obtego MA. einwickeln, verhüllen PPB.

el-vonsz: pertraho, subtraho, subduco C. abstraho MA. detraho MedLat. 176. abziehen PPB. [abführen, weggleiten]. Hogy meg ne bontatnac az isteni dicheeretõbe, õ magat el vonzia vala emberecnek niaiasagatol (DebrC. 270). Te Moses es Aaron miért vonszatoc el a népet az ő munkaiokról (Helt: Bibl. I. Dd3). A ki el nem vonszá erővel, tolvajul a másét, azt ugyan szentnek tartják (Pázm: Préd. 19). Az asztali pompa és ruházatban való bolondoskodás téged az lelki ékességére való igyekezettül elvonszon (MA: Tan. 754). Az ő virágít mely örömet szednéd, ha szurdaló tövissétől sem vonszod-el a kezedet (Hall: Paizs. 63). Ha ezen az úton el-mégy, lovadat el-vonszák és gyalog kelletik haza menned (Hall: HHist. II.111). Félre áll Hektor a seregek között és el-vonsza magát nyugvás kedvéért (III.109). Az az irás az ő felsége hívségétől el vonszon bennünket (TörtT: I.87).

elő-vonsz: protraho C. [hervorziehen]. Az vztán be teként-uen láta négy ketsköt egy sûtõ kementzén állani és monda: Be megyec és vagy ketitõ, elő vonszoc benne és megészem azokat (Helt: Mes. 303).

félén-vonsz, félre-vonsz: [subtraho; entziehen, zurückziehen]. Bizonyos, hogy félre sem vonszá magát, hogy elessünk (Pázm: Préd. 173). Mikor el-közelget az ő szarva el-hányásának ideje, olyankor út nélkül való helyekre félre vonszá magát a szarvas (Misk: VKert. 138). Nosza gazda ne fuss gazra, hozz bort az asztalra, mert ha külön csak félén vonsz, megüt amaz csalfa (Thaly: Adal. II.98).

föl-vonsz: [attraho; aufziehen, anziehen]. A sarut föl vonszom: calcio C. Kezemet alá nyújtom és tégedet is fel vonszom (Helt: Mes. 372. Helt: Bibl. I. SSS4). A ki sebes víz-ellen evez és felvonsza hajóját, mihent az evezést tágittya, mindgyárt visszaragadtatik (Pázm: Préd. 323). A majom a vadászoknak ott hagyott sarujokat lábaira fel-vonsza (Misk: VKert. 226).

[Szólások]. Felvonszák vala az sátozt (MA: Bibl. I.129).

napra vontatták téréseket (623). Vontatta vala az praedikétiót közel estvéig (Zvon: Post. I.545). Hogy az üdőt tovább ne vontassuk, kényszerítetem assecurálnom őket (TörtT.² IV.79). A biblia-könyvek nem említenek mást valakit, a ki utolsó szempillantásig vontatván meg-térését üdvözölt volna (Fal: NE. 53). Akaróim általlják magokat az idegen munkába ártani, magam vontattam azért a múltt téiben (Fal: UE. 415). **2)** devehi curo MA. fahren, führen lassen PPB. Az tolmács úr restellé jó szekszénás lovaival vontatni azt a nagy molest (MonIrók VIII.378). Böcsületesen vontatták az landkocsisok őket (Bercs: Lev. 167). Ocskai uramnak házokat kell bontatni, holmi hajókat szekerekre vontatni (542). Örök háborúban vontatja életét az, a kinek a nem gond is gond (Fal: UE. 464). Szekeret, hajót vontatni: einen beladenen wagen, ein schiff gegen den strom führen lassen (Adámi: SprachK. 216).

el-vontat: [prorogo; vertagen]. Az pört el kel halasztaniok és vontatniok (Ver: Verb. 207).

föl-vontat: [ascendo; hinaufsteigen]. Kis apro gyermekek czufollyác vala az Elisens: Nosza szegeny itri kopasz, meny fel, vontas fel kopasz, hágtas fel (Mel: Sám. 370).

ki-vontat: [evelli curo; ausreissen]. Micoron eliőt volna az ő zilése, nag kent zenved vala, vg hog ket fogat neki ki kel vala vontatni (NádC. 483).

lő-vontat: [devehi curo; herabführen lassen]. Ujvárt akarja az német megszállani, az mint is már 9 öreg ágyut levontattak az várból az híd eleiben (Bercs: Lev. 513).

Vontatás: 1) [dilatio; aufschub]. Vontatásra vőúec az coronázatnac dolgát (Helt: Krón. 187b). Ha a nem-adom vagyon előttünk, ez a meg-tagadás vontatással nem válik keserűvé (Fal: UE. 433). **2)** contractio, protractio MA. zusammenziehung, hervorziehung PPB.

idő-vontatás: [procrastinatio; vertagung, aufschub]. A mit bizonyos rendelésből meg akar adni, azt-is gyakran sok idő-vontatással adgja (Pázm: Préd. 254). A bűnből ki-térésben és a penitentzia halogatásban akár-melly nagy idő-vontatást modienmnak ítnek (623). Minden idővontatás nélkül hozzá-lát (Nyr. X.120). Minden további várakozás s-űdő vontatás nélkül (Tarn: Szents. 133). Holmi akadozásokkal mulattuk el az idő-nek ennyi vontatását (TörtT.² I.90). Idővontatás nélkül elvárjuk Kegyelmedet (RákF: Lev. I.410). Légyen mindenkor valami idő-vontatás a sententzia és executio közt (Fal: NA. 219).

Vontató: [vectorins; zug-]. Vontató marha: praeiunctura PPB. Vontató barom (KecskTört II.507).

Vontatód-ik: [producor, differor; in die länge gezogen werden, vertagt werden]. Napról napra vontatódik bűnből ki-térésünk (Pázm: Préd. 1227). Ha vontatódni kezd az gyűlés állapátja, cserélne meg engem Ngod (TörtT.² I.90). Római császárné birtelen bolt meg, kire nézve császár az gyűlést ad 24 augusti akarja, hogy vontatódjék (MonTME. V.385).

el-vontatódik: ∞ Sok idő telik és vontatódik el (MonTME. VII.226).

Vontatós: [acclivis; aufsteigend]. A halmok a hegy tetőfelé menőknek vontatósok: colles cacumen versus euntibus acclives sunt (Com: Jan. 13).

VOTÁL: [sententiam dico; abstimmen]. Kegyelmetek jól tudja, ez a dolog az ő régi canalísán nem folyhat, azért is, mert szorossak a napok, azért is, mert minden atyafiak nem votálhattak (Bod: Pol. 163).

VÓTIZÁL: ∞ Kár hogy nem vótizáltatok a pokol ellen, hogy süllyedgen el, vesszenek el az ürdögök minden kinzó szerszámokkal (Fal: NE. 63).

VOTKA: [vinum adustum; branntwein]. Dánielnek van-e votkája? Bezzeg nekem nincs dohányom (Bercs: Lev. 210).

VŐ (véfel LevT. I.93. vélegény Helt: Krón. 188b. véi TörtT.² III.326. véfel Mel: SzJán. 470): gener C. MA. eidam PPB. tochtermann KirBesz. 129. Vőlegény: sponsus, nuptus; vőfél: architrictorius C. Minem sirhatnac a vőúec fiai, miglen velec vagón a vő, iőúec keged napoc, mikor tőllőc elvétetic a vő es tabat bőitőúec (MünchC. 29). Hiua a naznag a vőlegént es monda őneki (171). Nem de illik eo az vőleghen fíyanak beytelynök: numquid possunt filii sponsi lugere (JordC. 379). Supplikaltott wala Sarkőzy Mihál kyrálnak az weom joszaga feolel (RMNy. II.165). Tarczay Gerget vőfelnek fogom fel vinnem velem (LevT. I.93). Bizony én igen szerettem az édes vőmet és akar-tam volna, hogyha az mostani állapotomban mellettem lehetett volna (II.49). Vagyon-e itt vőd, vadnak-e fiaid es leanyid (Helt: Bibl. I.H2). Híuattya vala Beatrix a királyt hozzája; végre hozá méno, de semmi vőlegényi aiándéket nem ada neki (Helt: Krón. 188b). Az naznag az attia isten, a szent lelec belső el foglaló vőfél es hpmester (Mel: SzJán. 470). Király lehetne leanya fiaban, noha vey nem volna királyságban (Valk: Gen. 32). Egy leánynal két vőt szőrzeti (Decsi: Adag. 46). Amaz uj győlekezetek az örökké-országól Jesus vő-legénységétől és házasságától elszakadott nyájak (Pázm²: Kal. 719). Az őrdőgnek veivé lesznek (Alv: Post. II.218). Hogy a király veje legyenek (Káldi: Bibl. 253). A nőső legény midőn meg-nyerte, hogy neki jegyeztessék, lézen vő legény (Com: Jan. 117). Rusztán, chászár veje elkezdé beszédét (Zrinyi I.141). A király illyen szókat hall: Szaladgy, szaladgy, szaladgy, mert ez az első-szülött gyermek vejed lézen (Hall: HHist. II.42). Nem volt sem násznagy sem vőfély (MonIrók XL339). Azt értettem, hogy senki nincs az Kánné asszonyom véi közül is veled (TörtT.² III.326). Iutok Mihály veji gyógyítására fizettünk Ádám Istvánnak 3 ft 50 d. (MonTME. I.15). Pandion indút vejével, a városba vizi azt minden népével (GyöngyD: Cup. 612). A vőlegény pillangóssan megyen előtte kardossan (Mik: TörL. 100).

VÖCSÖK: [mergus castor; haubentaucher]. Semy hollo nemőth, kara kathonat, vőczőkőth, ghemeth ne eegyeetek (JordC. 95).

VÖLGY (Korithweld Kovács. velg CodPatr. VI.102. velgy JordC. 526): **1)** vallis, convallis C. thal PPB. Mel-veilh vallis. 1208 (Czinár). Utweugut [öt-völgy-út?] via. 1225 (Czinár). Vrun-velg, piscina. 1260 (CodPatr. VI.102). Vrasvelge, uallis. 1260 (Wenzel XI.613). Korithweld, Korychweulgh vallis. 1299 (Kovács). Mynden velgy bel tellyesedyk: omnes valles implentur (JordC. 526). Zent Demonkos Bononyabol Tusciaban mene hegyek, revlgyek kevzert (DomC. 85). Kidron, eg vőlg vala Jeruzalem mellet (RMNy. II.46). Minden vőlgy be telic es minden hegdgy es domb megalazonodic (Helt: UT. P). Őt ezzen őltéc meg magokat valami nagy mély vőlgyre szőkdőzvén alá (Zvon: Post. II.257). Néhol begyek, vőlgyek, kőszálak látszanak (Com: Jan. 13). Egy mély és hoszu vőlgy fekszik tábor mellet (Zrinyi I.50). Az ember itt a nyomorúság vőlgyében unalkodva tőngődik (Land: UjSegits. I.505). Az ellenséget a dritomai vőlgyre hajtottam (Bercs: Lev. 525). Egész prédikáztíót tsnálhatnék a siralomnak vőlgyében lévő változó életünkről (Mik: TörL. 471). **2)** [medulla; mark, kern]. Chac a kérgét hantyac a tőruennek, de a derekat es vőlgyet ingyen sem illetic (Tel: Evang. I.602). A mit a szent írásnak vőlgé, béli, lelke ad előnkbe, azt mond-gyuk (II.395). Az fák vőlgye és béli tellyesbek hold tőltére (Pázm: Kal. 14). Szent János hirdette a Krisztus istenségét, mely mint a fának vőlgye, nem látszik első tekintetben (Pázm: Préd.

135). Vedd ki az almának völgyét (SzakácsMest. 79). **3)** [stria; vertiefung]. Török szablya, három völgyü az vasa (Radv: Csal. II.177).

[hëgy-völgy]

hëgyesvölgyes: [montuosus; gebirgig]. Eseenek nagy ke-meen hegyes völgyes helyökre (ÉrdyC. 313). A lovas haddal nem subsistálhattam, odavesztettem volna őket a sok árkos, hegyes-völgyes helységekre nézve (Bercs: Lev. 525).

Völgyecske: vallecula C. MA. kleines thal PPB.

Völgyel: vallo, cavo SI. [aushöhlen].

Völgyelés: [canalis]. Oszlopok fel-bocsátások, völgyelések: *canaliculus columuarum PPB.

Völgyelő. Völgyelő gyalú: sinuatae aciei runcina PPB.

Völgyes: [striatus; gefurcht]. Egy seh helyel völgyes a jobbik pofája (Gyöngy: KJ. 107).

Völgyesség: [valles; thäler]. Sem magasság sem völgyes-ség az ti hazameneteltetek meg nem bánthattya (MA: Scult. 46).

ZAB: avena C. MA. haber PPB. A babot, borsót, zabot polyvájából, héjából, tokjából kitisztítom, tépem, morzsolom, töröm: piso PPB. Keth gabona merteketh egy penzen es zab merteketh egy penzen (JordC. 123). Toaba Rezim vramnak az zabot kűlgie föl Kegelmeketh (RMNy. III.60). Zab sincsen immár, negyven pénzen jár s nincs min vennem (LevT. II.33). Az nimetekben egy rosta zapon attak egyet az tereknek (Mon-Irók III.93). Ackoron száraz nyár, de ió, zab sleytöl lészen (Cis. E2). Zabunk nem leszen, az búzák is aprók (RákGy: Lev. 62). Egy buza aztagh, egy zab aztagh (Radv: Csal. II.18). Katona-csillag földerül, zabot ő akkor nem koldúl (Thaly: Adal. L241). Szükecske közöttünk itt is a zab-kilibba (II.348). Parancsolatját várom, a vármegyék tiszteit mikint kellessék bűntetni, mert különben se zsoldos se portás sem zab (Bercs: Lev. 698).

[Szólások]. Várad, nagy kárt téssz mind ez országnak, hogy véget nem vetsz az sok vakságnak, csak a zabot pállaszsz az nagy érczlónak (Thaly: VÉ. L43).

vad-zab: vicia C. aegilops Nom. 78. Major: Szót. 16. PPB. trespe Nom. 78. wilder haber PPB. Honnét vagyom, hogy a zab vad zabbá változzék: ut avena in avenam fatum degeneret (Com: Jan. 27).

Zabi: avenaceus, avenarius MA. habern, von haber PPB.

Zabos: avenarius MA. im haber sich aufhaltend PPB.

ZABÁLL (zabállik Pázm: Préd. 390): belnor MA. schlemmen, prassen PPB. fressen Adámi. Zabalontod: ingurgitas NémGl. 356. Ighon bodogh azért malazthban ty zyweteket fűel eppythyen es nem csak gyakorta való eételben zabalny (JordC. 828). Ő maga tekozlot, torkoskodot, zaballot, kibe talan meg is czemerlven, azba holt meg is (Born: Préd. 390). Valaki a világ tejében zabállik, úgy jár mint Sisara, ki addig ivá a tejet, hogy életét elveszté (Pázm: Préd. 390). Sokat ne zabálljál (Felv: SchSal. 18). A ki mohón zabál kin, elveszti ízét az otthonos jónak (Fal: UE. 401).

[Szólások]. Oh een nyawalas feyemnek es bwban zabalt lelkennek (ÉrsC. 511). Nem illik a világ gyönyörűségében zabállani embereknek (Pázm: Préd 118). A gyönyörűségekben ne zabálj (Fal: BE. 575). Hazugságban zabállott könyvetek (Bal: CsIsk. 314). Fejünk felett vagyom a gyönyörűségnek tengere, és tsak azok részesülnek benne, a kik itt alatt a lustosban nem zabálnak (Fal: NA. 158). Meg győzbeted ezt az nyavalyában zabált ellenséged (Zrinyi II.85). A sentőket byua mykepen zomoru es nag zegenességbe zabalt (TelC. 126). Tudatlanságban zabállott lutherista (Bal: CsIsk. 267). Minnyájan azt tudgyák, hogy szinte erre az jelle akadtak és az irással egygyező

tudományban zabállottak (Pázm: Kal. 570). Vében zabálnak s jó ízűen emésztk magokat (Fal: NE. 31). Zabáltt nyalánkságért balállal fizetnek (GyöngyD: MV. 28).

be-zabáll, bele-zabáll: [se ingurgitare; unmässig fressen]. Győniőrűségbe be szabaltatok (Mel: SzJán. 443). Ez világban bele zabálnak es eyel nappal tobzodnak (Fél: Tan. 485). Eretneksegeben be zaballot samosateniansok (MNYil: Irt. 334).

föl-zabáll: devoro, dilapido, ingurgito, obligurio MA. verfressen, verschwenden, verprassen PPB. Mindeneket torkokra költne, felzabálnac (MA: Scult. 310).

fölzabállás: dilapidatio, obliguratio MA. verschwendung vernaschung, verprassung PPB.

ki-zabáll: exurgito PPB.

mög-zabáll: [obruo ventrem pastu; sich überfressen]. Ha az ló megzabállic étében, azon megismered, hogy megdagad és az négy lábát megteríti... Ha az ló az istállóban megzabállic, azon meg ismered, hogy az orra el czepeg (Cis. O3). Ital mint meg ne zaballion: ne potu ingurgitetur (Erasm: Erk. 43). A keresztyén vértől megzabált Maximinus (Hall: Paizs. 239). A mely ló meg-zabállik, az oly lónak e liktariombol 3 lotot adgy bé (Cseh: OrvK. 20). A megzabált gyomrot kitisztítván, hère bozza (Nyr. IX.413). Hogy meg ne zabállana a feleletből vett kevélységben, megismértetém, hogy nálunk is sóval sóznak (SzD: MVir. 22).

Zabállás: heluatio, ingurgitatio, luecatio MA. das schlemmen, prassen PPB. Ev labok, keezek az torkossagra az az korchomara, zabalasra es egyeb bevnekre menny (CornC. 220). Zabállás, evés, ivás, falás ellankaszttya a testet (Kisv: Adag. 239). A bor szédelgeti fejeiket, az egyre-zabálás fel-keveri gyomrokat (Fal: NE. 70). Okos mértékkel nyujtogasson néki hol-mi szükségre, nem zabálásra valót (86). Sokakat a zabállás és sok ital meg-ölt (Fal: SzE. 519).

Zabálásság: [heluatio; schlemmerei]. Az disznó soldornak innepet szentelünk, kit nagy zabálásságban farsangban ellagytunk (RMK. II.186).

Zabálló: excessivus in potu et esu Kr. [fresser]. Zabalo: vorax NémGl. 181. edo PPB. Ez a mi fiunc versenyos es engedetlen, nem akarya szónkat fogadni, zabáló és részes: filius noster iste protervus et contumax est, monita nostra audire contemnit, comissionibus vacat et luxuriae atquo convivis (Helt: Bibl. I. Unu3). Zabalo es torkos ember: homo devorator et bibens vinum (Helt: UT. Q5). Torkosnak, zaballonac itelte (Born: Préd. 429b).

Zabállód-ik: heluor MA. schlemmen, prassen PPB. Mynd rezvęsegylen az borba zabalodnanak (Komj: SzPál. 113). Inkáb akarnak a tőközlő fiúval disznók eledelivel zabállódni (Pázm: Imáds. 23). Ez világ fiai tánczolnak, ugrálnak, kardoskodnak, játszadoznak, észnek, isznak, zabállódnak (MA: SB4). Szüntelenül szörnyen dőszöl, dűskáz, zabállódik (18). Hogy az ember egyék, igyék, zabállódgyék, ezt nem találja ember sem Christofoál sem az apostoloknál (MA: Scult. 1030). Akkor kezdnek a hypokrita bőjtősök a husval zabállódni (GKat: Gramm. C4). Nagy falatoc nyelésével és teli torocivással önnön magát megtölti, zabállódik (Com: Jan. 181). Hamisságot cselekszenek, hogy zabállódhassanak (Illy: Préd. II.162).

be-zabállódik: [lurcor; sich überfressen]. Az borban felettéb disznó módra be zaballódni mondatik részegségnek (DecsiG: Préd. 27).

Zabállódás: [heluatio; schlemmerei, fresserei]. Te paraszt ember sűsd meg és vgy egyed az zaballódás vtán (Mel: Herb. 5). Zaballódás, torkosság és soc hiaban való mulatságoc tamadtai tamadnak (Born: Préd. 409b). Először az negédség, kevelség, felfuvalkodott dichekedés gyomlaltatit ki, annak utána az fősvenség, bujálkodás, zaballódás (MA: Tan. 720). Hol marad az istennek emlékezeti, midőn az te tested az mértéktelen zaballódásnak miatta ocmány kívánságokra gerjedez (754). Sohol oly jövedelmező papi-naság nincsen, az melly ezeknek potrohos gyomrokat és papságos zaballódásokat megelégtethetné (1141). Az részegeskedő élet és zaballódás mayd ugyan szüntelenül gyakoroltatik (MA: SB. 12). Az test az ifjúsági zaballódással, szüntelen való dőszöléssel és bujálkodással megerőtlenült (36). Mogyoródnak, baratzknak és tőb egyeb efiélének mértéktelen zaballódása az betegségre való material igen segiti (KDebr. D8). Ha sok, az egésségekben zabarlódást jelent (ACsere: Enc. 182). A disznó szüntelen való zaballódás miatt meghízik (Misk: VKert. 147). A hasnak zabolátlan zaballódása a testnek tellyes voltát a bujaságra izgattya (Illy: Préd. I.183).

Zabállódó: ingluvius PPB. [gefrässig]. Igen világos formáját írja ki a zaballódó életnek (MA: SB. 9). Efiéle zaballódó életről mondgya a bölcs Salamon (10). A zabállódók, tobzódók tulajdon fogaikkal ásának vermet magoknak (KirBesz. 110).

ZABOLA, ZABLA (szabola Szék: Zsolt. 19): frenum, oreo C. chamus MA. zaum PPB. Lő *zaboláját kivetni: equis frena detrahore PPB. Horogba es zabolaba űnekyk alokath megh zorohad, kik hozyard nem kezelgethnek (KulesC. 72). Az allokot meg kel szorittani szabolauat es fekkal (Szék: Zsolt. 29). Domolchky zablá paraszt (RMNy. II.170). Eő ezüst lauc, 2 zablá, eg biciak (III.91). Kistsoda mégyen az cset balhoz zabolákkal (Kár: Bibl. I.583). A lő néha meg-vadúl, kiváltképpen zabolá nélkül lévén (Com: Jan. 35). A zabolát a lőnac szájában vetvén (86). Kállai Jánosnak egy ezüstös, bogláros fékagyat zabolástul (Radv: Csál. III.293). Az zabolá csináló rá vevé magát, hogy tiszta rézből csinál zabolát (MonOlm. XXIII.109). El is csináltuk vala mind a négy zablá vassal együtt igen jól (MonTME. IV.287). Zablá nélkül a lő soba nem leszen jó (Kisv: Adag. 114).

[Szólások]. Kálló az Tiszától való földnek és hajdúságnak zabolája (TörtT. IV.82). Ez zabolá volna, hogy többre ne lépjenek az eb adakozással (Fal: UE. 485). Magzattyokat nevelődésekben zabolában tarcsák (Zvon: Post. I.192). Szigeteket tartják zablában (Zrinyi I.53). Zabolában kell tartani őket (Gér: KárCs. IV.238). Zabolában tartja a basúkat (Mik: TörL. 412). Isten kegyelmessége fénylik abban, hogy az igaznak zabolából itattya (Pázm: Préd. 23). Zabolából iván mértéktelen s orvoslotta torkosságát (Tarn: Szents. 17). Tudta isten jól, hogy a mi deltzog keménységünket semmi úgy zabolán nem hordozattya, mintha

szüntelen szemünk-előtt forog, hogy zsidóbíránk vagyon (Pázm: Préd. 164). Birodalom-alá vettetett, zabolán hordoztatik, mert nra és bírja vagyon (2). Szájára bortsította, zabolán nem hordozta (19). Könnyebb lett volna a forgó szelet zabolán hordozni, sem hogy e két nagyságos asszonykát megengesztelni (Fal: NA. 148). Tarts zablán az nyelvedet (Zvon: PázmP. 283). Az isten az ő gond viselésénec zaboláján tartya az embereknek zilaj és el-vetemedet indulatokat (Pós: Igazs. II.39). Magát zablán tartani legnagyobb hatalom (Kisv: Adag. 224). Zabolán kell tartani a hitelt (Fal: UE. 377). Tartsad zabolád heveskedő indulatidat (444). Szemeyt, hogy szélyel ne nyargallának, mint egy zabolán megh tartóztatta (Lép: PTük. I.112). Igen reá vigyáz, zabolán tudja viselni az katonákat (RákGy: Lev. 70). Zabolára nem fogbatták a természetet (Fal: NE. 49). Nimsen méltóbb úr annál, a ki zabolára szoktatta indulatait (Fal: UE. 366). A kívánságnak zaboláját megereszze (Illy: Préd. II.169). Neki ereszteti az zabolát: laxare fibulam (Decsi: Adag. 237). Az szemek zaboláját rángatja (Bercs: Lev. 78). Hamar az zablát szájokba megránták (Liszi: Márs. 8). Mikoron meg zalaszták az okosságnak zabolayát, nem gondol az lelekről, ki istennek kepere vagyon teremtetuen (BodC. 11). Igaz ítéletiből a zabolát néki tágitja és szájára bocsátja (GKat: Titk. Előb. 5). Parancsoljon kiki magának és ingó vágyódásit zabolá alá birhatja (Fal: UE. 395). Ha Hovaival az had jó lesz, másnak kell azt adni és magát zabolá alá vetni (Bercs: Lev. 537). Ment a fertelmességtől, ors zabolá alatt tartja gerjedelmeit (Fal: NE. 9). Minden isteni törvények zaboláia nélkül szabad életben volt (Zvon: Post. I.15). Ha a phariseusok zablát szendnetheténec, te is az etrekeckel vetekeduen őket megszelédítetted (Mon: Apol. 265).

fék-zabola: oreo MA. gebiss am zaume PPB.

kármány-zabola: lupatum PP. ein scharf gebiss PPB. A nagyhírú paripák délcezek szoktanak lenni, miglen finom kármán-zabolákkal igazgattatván, kézhez nem szoknak (TörtT. III.382). Az emberi test őt érzékenységgel ki vagyon ékesítve, csak hogy ezek árulói lelkiünknek, ha kármány zabolán nem tartjuk őket (Fal: BE. 571).

kormány-zabola: [babena; zügel]. Az ifjúság megkívánja mind közel, mind távolról a kormány zabolát és szemes vigyázist (Fal: NU. 323).

kemény-zabola: lupatum C.

Zablál: [moderor; zügeln, müssigen]. Ételeben es italban az ő kiánságot es mohságát meg mertekli es zablalia (Pécsi: SzizK. 111).

[Zablátlalan]

Zablátlanság: [licentia; zügellosigkeit]. Fordech el tőlem nyeluemnec zablátlanságát (Pécsi: Agost. 2).

Zabolás, zablás: frenatus MA. gezäumt PPB. Zabolás fék: oreo C.

Zabolátlan, zablátlan: 1) effrenatus, effrenis, infrenis, infrenus MA. ungezäumt PPB. Zabolátlau, buja-szeretet: *effrenus amor PPB. Temérdec orozájú, ki szégyent nem ismert, zabolátlan száju, ki tsac veszélyt szerzett (Czegi: Japh. 17). 2) [effrenate; ungezäumt, schrankenlos]. A testi indulatok és a léleknek gőzös vágyódási zabolátlau járnak (Fal: NE. 68).

Zablátlanság: effrenis licentia MA. ungezäumttheit, grosse freiheit PPB. Az Epicurus szabados zablátlanságára viszik az embereket (Pázm: Kal. 364).

Zabolátlanul: effronate MA. wild, kühn, ungezügelter weise PPB. Kik zabolátlanul minden szabadságra rohannak, nem ok nélkül mondatnák, hogy Christust megh-tagadták (Czepl: Japh. 94).

Zaboláz: freno, infreno MA. zűmen PPB. Nem zabolázza az ű nielvet: non refrenans linguam (Fél: Bibl. II.141). Haszon-talan sanyargattam és zaboláztam testemet (Pázm: Préd. 25). Ővéit tanítsa békéséges tűrésre és az ő zilyaságokat zabolázza (MA: Tan. 199). Kérjük istennek sz. fiát, hogy ezt a fene bes-tiát, a sátánt zabolázza (Misk: VKert. 84). Zabolázd az pogánt, ronts meg ő karjokat (Thaly: VÉ. I.204). A rosz erköltsüket ő szokta zablázni (Orczy: Kütl. 216).

föl-zaboláz: infreno, freno, confreno, capistrum admoveo MA. zaumen, einhalftern PPB.

fölzabolázás: infrenatio MA. incapistratio; das einzäumen, einhalftern PPB.

ki-zaboláz: effreno, defreno MA. auszümen PPB.

még-zaboláz: freno, refreno, coëreco, cohibeo C. zäumen, bändigen PPB. Megzabalasta űteth: ducit equum quo vult NémGl. 298. Valaky alytya űmagat zerzetesnek lehn, meg nem zabolázuan az ű oyeluet (VirgC. 140). A fejedelmek a játékdolgokhoz feletébb való indlattyokat meg-zabolázzák (Tel: Fel. 91). Az anya-szent-egy-ház vigyázása meg-torkolta és zabo-lázta ezeknek vakmerőségét (Pázm: Préd. 717). Az szegény árvaikat védelmezdi meg, zabolázd meg az erőszak tevőket (MA: Bibl. V.7). Az engedetleneket meg szabolászni (Zvon: Osiand. 104). Kiket büntetésre méltóknak ítélnék, megzabolázzák (Czepl: MM. 76). Az ki az szerenchét meg nem zabolázza, végtére is veszélyre aztot ragadgya (Zrinyi L154). Kít ha meg nem zabo-lázunk, hattra maradtott resehkejet orszagunknak maga alá haitia (TörtT. VIII.76). Méltó volna efféle nyughatatlankodokat megzabolázni (TörtT. I.601). Zaboláztassanak meg kérékedésök-ről (Thaly: Adal. II.344). Az oktan állatokkal köz külső érzé-kenségeket megzabolázzván (Csúzi: Síp. 508). Rút állapot vagyon köztük, megzabolázom őket (Bercs: Lev. 126). Erősíts meg en-gem, hogy rosz szándékimat megzabolázhassam (Gvad: RP. 173).

mégzabolázás: refrenatio, coëreicio C. zäumen, bändi-gung PPB. A nem jámboroknak megzabolázására vannak a veszőc, ostorok (Com: Jan. 136).

Zabolázás: infrenatio, frenatio MA. das zäumen PPB. Erőtlen a gonosz indulatok zabolázásiban (Pázm: KT. 237).

[Zaboláztatlanít]

még-zaboláztatlanít: [indomitum reddo; unbändig ma-chen]. Talám hire az quartélynak megtartóztatja az jövőket s megzaboláztatlanítja a jelenvalókat (Bercs: Lev. 158).

[Zabolázód-ik]

még-zabolázódik: [coëreor; gebändigt werden]. Az rosz kőborló hadak naponként megzabolázódnak (RákGy: Lev. 164).

ZACSKÓ (satska Mel: Herb. 168. sakcho ÉrdyC. 497. *sak-czó* Mel: Herb. 37. *zakcsó* PPB. *zsacskó* Bethl: Élet. I.165): sacculus, loculus, pera MA. säcklein PPB. Es monda nekik, mikoron küldelek titeket sakcónal kil es tassolnal kil es saronal kil, mi nem valami ziksektek volt (DöbrC. 456). Mostan kinek sak-soia vagón, vege fel tassolat es: nunc qui habet sacculum, tollat similiter et peram (DöbrC. 453). Meene közykben az zee-genyeknek egy sakcho peenzel (ÉrdyC. 497). Szacskóban kötőd etzettel, az vak szemre kötőd, igen ió (Mel: Herb. 37). Ha leue-lét, gyökerét egy satskában kötőd a malúnak, ki hozza a fővént az hóagból, veséből (168). Az be pészelt satskokat elő hozá és néki adá (Kár: Bibl. I.433b). Ne legyen az te sakcsod-

ban avagy taslyodban ket féle mertek (Szár: Cath. o3). Szedd zacskóban, nyomogasd ki az savójából (Radv: Szak. 181). Had álljon vagy két napig egy fazékban, avagy függesz fel egy sacskóban (290). Tegye a mustármagot egy zacskóban (Lipp: PKert. II.116). 70 forintos zsacskópénz (Bethl: Élet. 165). Ha akkor kötött hajjal vagy zsacskóban varrott hajjal lakai elé-jött volna, azt mindnyájan kacagták volna (MonIrók XL354). A zacskó zsíros vala, a kutya megette (Thaly: VÉ. II.386). Roszsz vászon, szennyes zatskó abban való szakadozott levelei-vel (Bod: Pol. 127).

bőr-zacskó: [sacculus coriaceus; ledersack]. Kilentz száz erszény pénzt rakának bőr zatskókban (Mik: Törl. 347).

dohány-zacskó: [sacculus tabaci; tabaksbeutel]. Csinál-tasson szarvasbőrbel két dohányszacskót (TörtT. 3 III.377). A dohányszacskók már készen vadnak (378).

patkoló-zacskó: [beschlagentasche]. A ládácskában hordoz-ták az patkoló zacskót, lóvakarót s törlő szűrt (MonIrók XI. 369).

ruha-zacskó: fuscus lineus PPB.

sallangos-zacskó: [sacculus fimbriatus;beutel mit fran-sen versehen]. Nekem is sallangos zatskjót nyujtotta (Gvad: FNót. 9).

ZAFÍR (safir Radv: Csál. II.76. *sáfily* Pázm: Préd. 1221. *saffyrom* JordC. 61): sapphirus; saphir PPB. Hő labay alath oly mynt saffyrom kewből alkotott pagymoutom (JordC. 61). Egy gyengyes, aranyas fekete, tyzenedgy kő vagyon benne, saffily, rwyynth, smaragd (RMNy. II.210). Az arany tsak fészke és feneke vólt a sáfilyok, gyémántok, smaragdok és egyéb minden-féle drága kővek szépségéből rakatott köntösnek (Pázm: Préd. 1221). A mely orvosságok méreg nyavalyák ellen tsínál-tatnak, jó közfibe saffirt elégyíteni (ACsere: Enc. 251). Fűggeo, kynek az mellyeben safill, rubintok es gemantok vadnak (Radv: Csál. II.76). Násfa, kibe egy safill és negy blask vagyon (Gér: KárCs. IV.227).

ZAGYVA: 1) spartum, juncus MA. riedgras PPB. **2)** ca-rectum, herbetum MA. bast, ein ort voll riedgras PPB.

ZAGYVÁL: commisceo, confundo MA. zusammenmischen PPB.

égybe-zagyvál: ∞ Sok beszédeket kerget es zagyvál egyben (Gyarm: Fel. 37). Az Philep Melanthon vólt pedig ő egybe zagyuálóia az augustana confessionnak (Bal: CsIsk. 242).

ZAGYVÁN: [confuse; verwirt]. Vallását nem valami imigy amagy zagyván, hanem az ő tisztaságában igyekezte megtar-tani (Megy: 6Jaj. IV.25).

1. ZAJ, SZAJ: 1) fragor, strepitus MA. das krachen, geprassel, rauschen PPB. Zaj tamad te uedpedben es te men-den erőseged meg puzteitnak (BécsiC. 195). Latuan Pilatus, hóg semmit sem haznalna, de inkab zaj lenne, megmosta ő kezét (MünchC. 68). Nagy zaj és üvöltés lön (MonIrók III.60). Ne betsüld mindjárt nagyra, a mi zajjal és zörgölődő pompá-val kezdődik (Fal: BE. 611). **2)** glacies cum fragore labens in undis MA. PPB. [eisstoss]. Bodrog-vízének nagy zaja miatt által nem költözhetven (RejtLev. 68). Hacsak az Vág zaja meg nem tartóztatta, elliszem, ma valahol általment az Vágon (Bercs: Lev. 218).

zördén-zaj: [ventosus; leichtfertig]. Rút, szeles, zerdenzaj ember: homo *ventosus PPB.

Zajos, szajos: 1) undisonus, fragosus MA. wie wasser rauschend PPB. Jajos-zajos szélvész régen hány és ráz, böcsök régi fényem befogta szenny és máz (Thaly: Adal. II.152). Ha

mi módon hozzáférhetnek a vétekhez, vagyon dicselkedés nagy és zajos iránta (Fal: NE. 47). Javallási a pórnépek akár mely zajos dicsérettel hangoskodjanak, elégtelenek arra, hogy a ritka emberek rajtok kapjanak (Fal: UE. 379). Megforgatják a mondatmondát és utcain piacon is fondorkodnak véle zajos habotíval (410). Zajos búslut tenger (Fal: Jegyz. 936). **2)** [ebrius; berauscht]. Nem azoukeppen vagyon, mykeppen ty aloyttatok, hogy ezek zayosak volnanak, mywel hogy napnak harmad boraya legyen: non ut vos praesumitis, isti ebrii sunt, quum sit hora diei tertia (JordC. 710).

[Szajosit]

még-szajosit: [inebrio; berauschen]. Crystusnak szent weere zayosycz meg engemet (ThewrC. 303). Meg zayosetom en nylyay-math werrel: inebriabo sagittas meas sanguine (KulesC. 286).

Zajosod-ik: [glacies movetur; eis treiben]. A víz is zajosodni kezdvén követ bozzám be nem jöhetett (MonIrók XV. 319).

még-zajosodik: 1) [turbor; sich verwirren]. A Magyar hazának elébbeni csendessége meg-kezdett vala zajosodni (GyöngyD: RK. 153). **2)** [inebrior; sich berauschen]. Jőy ah poharra, ah kiuel ah hiueknek az ű lelki indulatiok meg zaiosodik (Ozor: Christ. 188). Először ió bort adnae, az vtan hogy zaiosodnae, alab valot (Born: Préd. 94). A bortul megzajosodik feje, boloud örömrre gerjed szíve (Pázm: Préd. 958). Teliek a sok italtól, meg-zajosodnak, meg-pikósodnak (SzD: MVir. 357).

[Zajosul]

még-zajosul, még-szajosul: [inebrior; sich berauschen]. Zomehoztak hozzád yőnek, te nald meg zayosulnak (CzechC. 7). Az yzelen vyz borraa változeek es meg zayoswlwan meg ysmeretek Cristust ew ehoda teeteleeben (ErdyC. 75). Mynden ember elezer yo borth aad ew vendeeghlynek es mykorou megl zayoswlwanak, ottan ollyant, ky alab valo (CzechC. 124b). Oth lezdn rezőksseg, meg zayosulnak ű hazanak bewsegetül (SándC. 11). Zomehoztak hozzád yőnek, the nald meg zayoswlwanak (ThewrC. 291). Midőu a bor italtól meg zaiosult volna a feie, io keduet véu magának (Helt: Mes. 318).

2. ZAJP: [tumultuor; lärmen]. Im az pápa doktori véle szemben állának, semmi igaz beszédnek fik helt nem adnak, mint egy paraszt törvémben egymás előtt zajának (RMK. V. 250).

[Zajdít]

még-zajdít: [fugo; in die flucht schlagen]. Félek rajta, szélt fogvín Károli hada, csak 2000 lovas német is megzajdítja (Bercs: Lev. 391).

Zajdul: commovoer, tumultuor, strepo SL. [aufgeregt werden]. Űlt vólt sok veszéllyel zajdült szerencsére, még verekedhetett Murányba végtére (GyöngyD: MV. 8). Nincsen nyugodalma zajdült elméjének, járóktól nincs vége értekezésének (107). Veszén új éledést ő megént szívében, csendesíti habját zajdült elméjében (GyöngyD: KJ. 439. SzD: MVir. 197).

föl-zajdul: 1) [tumultum moveo; lärm machen]. A három isteni személyek tanácskoznak egymással, de fel zajdulnak ez következés ellen a sidok (GKat: Titk. 28). **2)** [aestuo; aufbrausen]. Nem csendesíthetem-le folzajdült habjait szomorú lel-kemnek (SzD: MVir. 77).

még-zajdul: 1) [tumultum moveo; aufrühr erregen]. Igen busulának s meg-is zaidulának káros igyekezetin (Liszi: Mars. 88). Igen szólának őszve, azonkezhöz megzajdulának és látám, hogy kettő el esék (Gér: KárCs. III.329). **2)** [conturbor; in verwirrung geraten]. Az lad, miholt Komáromnál hallja az uémetet, bizony megzajdül (Bercs: Lev. 4). Az lad anyira

megzajdült, hogy portást delekassat nem tudok állitanom (30). Ha isten redsegéti őket ott, tudom, megzajdül az szeredi is arra nézve (269). Holmi gaz és hamis birre oézve is megzajdúlnak s egymást fogják hozni confusiót a (274). **3)** [inebrior; sich berauschen]. Végre itt a pinczén csak megzajdulának (KecsKört. II.500).

Zajdulás: 1) [motus; verwirrung]. Két ágyú-lövés lén Murány várban, kin az egész sereg lön nagy zajdülésben (GyöngyD: MV. 83). **2)** [inebriatio; berauschung]. Nem a bortul való meglegedések és zajdulásokbul tselekedték ezt (Ker: Préd. 838).

Zajog, zajong, szajong: obstrepe C. vociferor, tumultuor, blatero MA. schreien, brausen, ein getös machen PPB. Zaiog-na embereknec sokasagatol (BécsiC. 249). Mondjad uram, ezek ne zaiogjanak (RMK. IV.335). Mit zaiogtok és sirtok (Kár: Bibl. III.35b). Sokszor zaygottak es fel kialtottak, hogy nem kellese engedni az ő regi szabadsagokat (Born: Préd. 670). Az körülle ualo seregee zaignac, kialtnac (Tel: Evang. I.453). Ha zayog az gém, reggel esőt váry (Cis. G3). Zaiogtál e haragodoban (Vás: CanCath. 231). Zaiogtál e, szitkozottál e (Agend. 100). Templomitokban az fejr rokolyában az fa kepek előtt szajongotok (Alv: Itin. 220). Körüllők az apró gyermekekék zaiognak (Hall: Paizs. 362). Meg-nyitya az ajtót zaiogván magában, aegyiptomi nyelven szól bé-jutásában (GyöngyD: Char. 40). Az katona valóban zaiog az fizetésért (Bercs: Lev. 213). Ez az bajdú meghallotta Újvárnak hírit, nosza zaijani (271).

Zajgás: vociferatio, strepitus, sonitus MA. das schreien, rauschen PPB. El-tölték füleim a sok zajgással: *strepunt aures clamoribus PPB. Jelénéneec zozatoc, zaiogasoc es meü görgösée (BécsiC. 74). Veged el en töllem te enekidnec zaiogasat es te igrec kessegidnec enekit nem halgatom meg (233). Zekerec felelmenec zaiogas: tumultus quadrigae tumoris (245). Mynden ember meg halgassa es zaiogasat meg allassaa (ÉrsC. 483b). Az sok zajgás miá megsikettül vala (RMK. IV.194). Egy kép íróit kérdeek vala egyszer sok jámborok, hogy megírna sokadalombéli számtalan sok zajgást (VI.28). Haluan Josue a vigado népneec zaiogasat: audiens Josue tumultum populi vociferantis (Helt: Bibl. I.Rr4). Tragar szo es ektelen ezelekedet, bolond zaiogas nem volt közté (Born: Préd. 91). Christus wrune ellen ackor lött effyle zaiogas (454). Az vigadóknac zaiogasoc (MA: Bibl. II.20). Mit basznál vallyon az ajakaknak zörgőldések avagy zajgások, a hol a szlv néma (GKat: Vált. I.1140). Beszédi bolond boéri zajgási voltak (RákGy: Lev. 418). Igen sok számtalan szavai szajgása után igéré magát arra az basa, hogy szerez levelet (ErdTörtAd. II.22). Zajgást hallánk az piaczon, eljedénk TörtT. III.102).

[Zajgat]

még-zajgat: [fugo; in die flucht treiben]. Innettova bizony megzajgatnak az törökök bennünket (TörtT. VII.124). Az Tren-ezen álll vissza zaladát népnek reliquiát, az hol kaphatta, megzajgatta (Bercs: Lev. 88). Meg lesz még itt az vásár, csak addig érhesen Nagyságod bennünket, míg meg nem zaijgatnak (137).

Zajgó: clamosus C. streperus MA. schreierisch, rauschend PPB. Micar lattaulna Is az igrecéket es a zaiogo nepet, monda (MünchC. 30). Zajgó ember: ceteria (Decsi: Adag. 313).

Zajgód-ik: marmuro NémGl. 295.

Zajgódás: rumor NémGl. 23. tumultuatio Kr. [lärm]. Nagyobb részén űton s sok értetlen csücsömek kiáltásával zajgódásokon irtam (Gyöngy: MV. Előb. 4).

Zajgolódnak-ik: [vociferor; schreien]. Mit zajgolódtok annyira egymással (Nyr. XIV.461). Zajgólódva kérdik: Akartok-e egy értelemben lenni velünk (Bercs: Lev. 492).

ZAJDA: sarcina MA. bűndel. bürde PPB. Zajda, buttyor, málba: sarcina Major: Szót. 421. A butyoroc, zajdác, melyekben az ő egyben rakott takarmányokat magocskát hordozzák, czeec: a turba, táshka, iszák (Com: Jan. 93).

Zajdácska: sarcinula MA. bündelein PPB. Szedgyűk őszve zaydácskáját, portékáját (Mad: Evang. 215).

Zajdás: sarcinatus MA. PPBl. in ein bündel gepackt PPB.

ZAJVÁNY: [?]. Az cserge-sátort is mikor felvonták vala, csak egy zajványnyal vonták vala fel... (ErdTörtAd. II.82).

1. ZÁKÁNY: [?]. Erdély környűl találhí külemb külembféle madarakat, zákányokat, vad páúákat, ieles sólymokat (Helt: Krón. 6b).

2. ZÁKÁNY: fex, sordes, squalor, impuritas SI. [boden-satz]. A hűgy állapotása közép szerént való, világos, tiszta, arany szemű; zákány (őlepedése) feje, sima, egyarányu, hegyes (ACsero: Enc. 169).

Zákányos: immundus, impurus, sordidus, spurcus SI. [befig]. Bort árulsz, melly csak poshat s zákányos (Czecl: Tromf. 144). Ime vissza küldöm zákányos frásod (Orczy: KöltSz. 243).

ZAKLAT: cogo, urgeo, torqueo MA. zwingen, treiben PPB. Ezért a dologért zaklat engemet: *flagitat ille me hauc rem PPBl. Tartományokat gyakorta való ki-íitésekkal zaklatták (Csák: AU. 21). Az szent atiaknak könyueket bujjátok, zaklatiátok (Bal: Csfsk. 399). Mennyetek átkozottak föld gyomrában, ottan bűnösöket zaklassatok kinban (Zrinyi II.86). Ki a romai vallásban vagyon, zaklása a nagy istenért (Czecl: MM. 300). Egy Endes Tamás nevű, hogy zaklattuk, bezárá az ajtót és tolvajt kezde kiáltani (Bethl: Élet. 263).

el-zaklat: [depello; vertreiben]. El-tízték, szem elől elzaklatták (SzD: MVir. 12).

ki-zaklat: [expello; austreiben]. Minden ellen-tartókat vagy megölték vagy ki-zaklattak magok közül (SzD: MVir. 459).

mög-zaklat: [pervestigo; durchsuchen]. Zaklatnák meg jobban a pad allyát, talám megmutatná magát sz. Tamás (Vás: CanCath. 496).

Zaklató: infestator PPBl.

ZÁLOG, ZÁLAG: hypotheca C. pignus, arrha MA. pfand, nterpfand PPB. Az ievende dichesegnek nekeenek zálaga adatik (WinkIC. 39). Ha the baratodnak rwbayat el vetted zaloghba, nap nyugat előt meg aggyad hűneky (JordC. 58. 249). Mynden yozgat el weztegete ees zalogha hagyá (ÉrsC. 545). Eltauozece őtőle a penz, el ragattatanac a zalogoc (TelC. 86). Aggyam kezehez az keeth szálagh tbeoreokeot (RMNy. III.78). Kd kewlgen oly embert, kynek zalogya nyucz (LevT. I.162). A zaloguac gyűmölczes időnedelmét fel tudná a deréc adoságra (Helt: Krón. 165b). A farkas nem jó helylye ment vólt, tehát ott kellett zalogha a farkát hadni (Helt: Mes. 289). Zaloghan vonszak el ruháját (Kár: Bibl. I.526). Hamis vsoras zalogtol, odd magad bazug tanusagtol (Born: Ének. 83). Te vagy Jacob latoriaia, nalunc atyadnac zálaga (338). A szent lélek isten, kit zalogul adat az mi színiünkbe a Christus (Tel: Evang. II.73). Ez mindenkor io élet, mert istennek aiandeka es az kőnetkezendű örűc életnece zálaga (I.448). Az leleknece zálaga: pignus spiritus (Fél: Bibl. II.53). Mennyivel felsőgesbek a lelki jók, úgy mint a bűnűk bősánattya, a mennyei bődögságnak zalogja a gyomor töltésnél (Pázm: Préd. 42). Kezesek, zalogoc adattatnac: dantur obsides (Com: Jan. 148). Köz jelt avagy zalogot kívánd: pignus vel praedam postula (190). Amaz zalog felől végre beszéllenek, kézhez vételére mely napot tegyenek (Gyűngy: KJ. 2. 34). Ha zalogul ruházatot vészsz (Illy: Préd. II.50). Az armistitiomnak egész zalogi volnának az követek (Bercs: Lev. 472. 562). Mihelyt

tapasztalják az emberek, hogy tőlünk nincs mit várniok különben, hanem nagy zalognak örvével, megúrnak bennünket (Fal: UE. 364).

Zálogol: pignus capio; ein pfand bekommen PPB.

[el-zálogol]

elzálogló: [pignurator; verpfänder]. Az szaloglas az elszaloglo felewl mondatyk annak, a ky az ew tulaydon iozagath masnak engedý ghly (Ver: Verb. 159).

mög-zálogol: pignus aufero PPBl. pignus capio; ein pfand bekommen PPB. Bennűnket meg zaloglana (Born: Préd. 213).

megzálogolás: pignoris captio; das pfänden PPB.

Záloglás: ∞ My legyen az iozagoknak szaloglása? Az iozagrol walo szaloglas keeth keppen ertetyk (Ver: Verb. 159). Azoknak hallgatói erős büntetések, nyomorgatások, zaloglások, birságlások alatt szokatlan pápistai cerimoniákra kényszerítették (Szal: Krón. 146).

Zálogos: 1) hypothecarius C. pigneraticius MA. zum pfand gehörig PPB. Zálogos jószág, marha vagy akármí: res *pigneratitia PPBl. Kerekes Andrastul etteltek az zálogos reszet nem Kalmar Marthonthul (RMNy. III.122). Zálogos jószagot tartani nem volna szidalmas (Ver: Verb. 144). Kerestess józan, hű, zálogos, gyors ifjú legényeket (RákGy: Lev. 65). Az ezüst mivet, mind zálogosat s mind asszonyom anyám számára válót kezűnk-böz adta volna Kegyelmed (Gér: KárCs. IV.124). Az pénzes jószág egyvaló legyen az leányokkal az zálogos levelek continetiája szerint (Radv: Csal. III.256). 2) [pignerator; pfänder]. Ter-teneek, hogy az ő zalagossa, kynek ő yozgat banta vala zalagha, onnan menne lowa hatan (ÉrsC. 547). Mas ember jószagat zálogosul birja: alterius bona pignoris titulo tenens (Ver: Verb. 283). Elég görög lakik itt benn, zálogos emberek (RákGy: Lev. 238). Egyháziakat minden városokon igen hiteles jó lelkiesmé-retű zálogos embereket konstituáljanak (Bod: Pol. 65).

Zálogosít: [pignero; verpfänden]. Tizenhárom várast ő elszakasztá, nyolczvan ezer forintért zálogosítá (RMK. III.358). Ha ilyen idő nem volna, hogy merném jószágomat zálogosítanom, ahöz is kész volnék (Nád: Lev. 167).

el-zálogosít: oppignero MA. verpfänden, zu pfand geben, versetzen PPB. Mind mezeinket mind szőlőinket elzálogosítottuc (Kár: Bibl. I.430b). Az földet én vétettem el, egy oka, hogy az mostoha el nem zálogosíthatá (LevT. II.52). Ha az tíz ezer magyar forintot le nem tenné, ottan mindjárást a testamentarius uraknak elzálogosítsák (Radv: Csal. III.263). Ha más észreveszi, csak bosszúságunkra is elzálogosítja s messzebb esünk tőle (TörtT. 3. III.163).

elzálogosítás: oppigneratio MA. verpfändung PPB. Meg szabadittya [az népet] az usurától és iozagoknak el zalogosításától (Kár: Bibl. I.430b).

mög-zálogosít: oppignero C.

Zálogosítás: oppigneratio, inscriptio MA. verpfändung, ver-schreibung PPB.

Zálogosság: [pignus; pfand]. Vagion Chiaiky Istwan vram-mal valo zalogosság feleol valo igazításvuk (Radv: Csal. III. 160).

Zálogoz: pignus accipio MA. ein pfand nehmen PPB.

mög-zálogoz: oppignero, pignus accipio MA. pfänden, ein pfand nehmen PPB.

Zálogozás: pigneratio MA. pfändung PPB.

Zálogozó: pignerator MA. der pfand nimmt PPB.

ZANÓT, ZSANÓT (*zanét* RákF: Lev. V.321. *zanyét* 320):

1) *resta bovis*, *cytissus*, *ononis*, *acutella* MA. stallkraut, hauchehelel PPB. A zanót magua és virága mézes vízben főzve meg tisztítja a sárt (Mel: Herb. 21). Hasonló a borsfűhöz és szanothoz (118). A pásintos fűhöz számláltatnak tik hur, kakuk törjék, zanoth, ezer jó fű (Com: Jan. 24). Nagyon megirtottuk az jó rendek akadékos zanyétjéitől szabados földünket (RákF: Lev. V.320). Nem arat az, az ki csak zanét szaggatás után veti magát (321). Zanót, erős gyökerű fű, a nyájak pásztorinál igen eszméretes (Váli: OrvSz. 182). A nagy hó görékat, zanóztot le-zúzta (Gvad: RP. 232). 2) *caespes* MA. rasen PPB. grüner wasen Adáni.

ordei-zanót: *cartanum* MA. wilder safran PPB. Erdei zanot vagy tot sáfrány: *carthommum* Major: Szót. 129.

Zanócos: [ononibus consitus; voll hauchehelel]. Múzsák is szeretnek árnyékos erdőket, útálják a puszta zauótos mezőket (Orczy: KöltSz. 156). Keve áinak zanótos hazája (160).

1. **ZÁP:** *putridus*, *cariosus* MA. faul, wurmstichig PPB. Záp tynkmony: **hypoemum ovum*, *zephyria ova*; zápon maradt tojások: *ova* **irrita* PPB. Az torna orodat tekeri, így Pázmán nám záp, rutt bőzzel flüt (Zvon: PázmP. 331). A madarak monyakat tojnak és azokon flüvén, a míg meg-elevenednek, hanemha zápok, fiakat költenek (Com: Jan. 29). A tynkmonyak ne egyszermind költenek ki avagy zápon maradjanak (ACsere: Enc. 280).

[Zápos]

[Záposod-ik]

mög-záposodik: [putrefio; verfaulen]. Igen megzáposodott s avosodot állapottjában merültünk a bűnnek (Rim: Ének. 91).

Zápul: *putesco* Kr. [verfaulen].

mög-zápul: ∞ A denevérek lia tsak megilletetik is (a golyák tojását), mindjárt meg zápúlnak (Misk: VKert. 335).

2. **ZÁP:** [molaris; backzahn]. Ő fogoc ment orozlannac fogay es ő zapioc ment orozlan kőllekei: *molares ejus ut catuli leonis* (BécsiC. 203). Isten meg tőri ő fogokat dűnön zaiokban, ő zapiokat meg zegi vr (AporC. 2). Az ő fogai olyanoc mint az orozlannac fogai és azoknak zápjai olyanoc mint az orozlannac zápjai (MA: Bibl. II.182. MA: SB. 35).

ZÁPOR: *nimbus*, *tempestas*, *imber* MA. platzregen PPB. Hítelten mint egy záporossd: *reposito tanquam procella* MA. Nagy zapor eső kezdő leh zakadni (DebrC. 169). David nagy mennydörgéssel, villámmal záporossd látván mond (RMK. V. 85). Nagy hev zapor eső leszén (Kár: Bibl. II.118). Le szállott az zapor eső (Fél: Bibl. I.11). Az zapor eső es hó ez leuégő ékeket által iaruan, az földre lebul (Mon: KépT. 2). Az nagy zápor el rekosztí az embereket az munkátul (MA: Bibl. I.473). Az eső letsepőg lassan, a zápor sűrűn (Com: Jan. 10). Az léleknak kedűet az kárvallásnak kő esője zápor módgyára még fűvében le cseplilli (Czegl: Enoch. III 12). Kiesiny víz, do gyakortább úszó, mert csak valamely félpor esőtől is megárad (MonIrók XV.448). Éjféli tájban kis felhő mozdula és abból aztán nagy zápor esordula (GyöngyD: Char. 335). El-téno a boszszuallásnak fene hó zápora (Csúzi: Síp. 404). Reám szakad a zápor (SzD: MVir. 76).

Záporkod-ik: [tumultuor; aufrühr erregen]. Ezek a záporok egymás után három embert csak záporkodással tettek vala királyokká (Lászy: Krón. 301).

Záporkodás: [seditio; aufrühr]. (Lászy: Krón. 304).

Záporos: [nimbusus; stürmisch]. Zurzavaros háborúknak szélvész, záporos szélvizek (Biró: Préd. B).

Záporság: [imber; platzregen]. A nyil úgy szállt reá mint sűrű záporság (Könyi: HRom. 182).

1. **ZÁR:** *vectis* C. *pessulum* MA. sera, claustrum; riegel, spare PPB. El ronta ercesz atokat es vas zarrokat el tőre (Szék: Zsolt. 113). Az városoc meg valúnac erősstetűen magas kőw falackal, kapuckal és zárokkal (Kár: Bibl. I.159). Minden eiel ew maga teszi vala be az aito zariat (Pont. 54). Az erős értz kapukat elhőri nagy könnyen az ő nagy vas zárjokat (MNYil: Zsolt. 159). A kapunac vanna az ő betevő zárjai: porta habet claustra sua (Com: Jan. 122). A kapuknak és és ércz zárjaikat el-rontja (GKat: Váls. I.807). Vedd ki én testemből, mellyen vagyon nagy zár (Zrinyi I.40). Kiket a nemzetsegeknek szokása avagy törvénye kettős zárral meg-zabolázott (Laskai: Lips. 49). Csmáltattunk Lakatos Mihálylyal öreg láda sarkát és ajtó vas zárját (MonTME. I.295). Nem csináltatnak zárok a jámbor emberekért (Kisv: Adag. 175). Ne zenvedd, hogy kezen foglalja pogány zár (Könyi: HRom. 22).

ajtó-zár: *repagulum* C.

elő s hátra tolnakó-zár: **remissarius vectis* PPB.

kapu-zárja: *patibulum* PPB.

nyitó-zár: *schlossriegel* Nom. 32.

Záros, záras: *repagulatus*, *clausulatus*, *pessulatus*, *vecticulatus*, *vectibus pessulisqne instructus* MA. verriegelt, versperert PPB. Záros kamara, záros hely: *conclave*; meg-nyitni a záros helyeket: **revellere claustra* PPB. Kolczos és záros város: *urbs*, *in qua portae et serae sunt* (MA: Bibl. I.267). Azokat erős záros helyőken es nagy clastromokban őrzitők (Alv: Itin. 217). A kősziklának rejtékére egy záros ajtón mentenek bé (Hall: HFist. II.151). Béménvén az ezejtházban, négy ablak van rajta vas rostélyos, kívül vas pléhűl való záros ablakok (TörtT. IV.151). Vasas záros lála (Gér: KárCs. IV.445. 447). Vajha volna száryat fűzhető, a záros fogságból azzal ki-mehető (GyöngyD: KJ. 432). Adatnál tőmlőznek, még pedig zárosnak (PhilFlor. 27).

Zárosan: [oceluse; verriegelt]. Ent a kapura a német, tartja zárosan az gémet, mond berdót — oho herr gott (Thaly: Adal. II.334).

2. **ZÁR:** *occludo*, *oppressulo* MA. verschliessen PPB. Christusa szarta bélezesegnek bá tarhazit az attia (Mel: SzJán. 3). Ayto zarua mene az apostoloc eleibenn is (Boru: Préd. 31). Zárd szivedben ezt is (Czegl: MM. 39). A magyarokat adó fizetés alá zárta volna (Lászy: Krón. 228). Megitköztem Ebeczki relatióján, hogy az kaput zárva tartotta (Beres: Lev. 365). Zárt ajtód ne légyen legulább jó akaródra nézve (Fal: UE. 440). Ajtózáru maguk lévén úgy viselik magokat mintha az egész világ jelen volna (509). Hatalmam e földön szűnyű nagy határt zár (Könyi: HRom. 102). Álomra zárja szemét (SzD: MVir. 31).

be-zár: *clando* MA. obsere PPB. zuschliessen, verriegeln PPB. Bé-zárni az útfát: *aditum* **praestrudere obice* PPB. Ayto be zarua megyen hozzáoc (Boru: Préd. 256). En hűnem menyetec be, kapukatok zariatoc be (Boru: Ének. 329). Be zaruan az te aítodat: *clauso ostio tuo* (Fél: Bibl. I.8). Aito be zaruan meg allot a tanitanyoc között (Vás: CanCath. 576). Az isten igéjét az mi sziveinkbe bézarjuc, rekoszszuc és meg-örizzuc (MA: Scut. 301). Aytó-be-zárva ment bé a házba (Mad: Evang. 326). Az ajtot tedd, zárd bé a zárt, pléhet rá eresztvén (Com: Jan. 107). Nem azért zártuk-bé kapunkat, hogy hatalmaságodnak álljunk ellene (Hall: HFist. I.2). Elmém vágyódunk sétálni s bezárt fogházamból akarna kimenni (Thaly: Adal. I. 190). Zárom bé beszédem immáron véglépen (II 67). Jobb az possessio az praetensiónál, könnyebb bézárni az ajtót (Beres: Lev. 501). A cseh-gyűlést bé-zárt ajtókkal, titkon, sétében szokták tartani (Biró: Préd. 5).

el-zár: [clando; verriegeln]. Ezek is előtte el zárott lakatok (Orczy: Köhl 80).

ki-zár: excludo SI. [ausschliessen]. Könnyebb kizárni, mint kivetni az embert (Bercs: Lev. 501).

Zárakod-ik, zárkod-ik, zárkoz-ik: [se includere; sich einschliessen]. Klastrom rekeszében zárakodván (Tarn: Szents. 11).

be-zárkodik, be-zárkozik: committere se in *conclave PPBl. [sich einschliessen]. Bezárkozta és csak moccanni sem mertec (Born: Evang. III 144). Tökölíné bezárkodott vala válogatott hajdúsággal (Monfrók XXVII.53).

Zárat: [inclusio; das schliessen]. Vettem [a levelet] estve kapuzáratkor, páter Pál hozta (TörtT: III.382).

Záró: claudens Kr.

kincs-záró: [thesaurarius; schatzmeister]. Tesauros vagy király kints záró (Nót: PM. 103).

[Záród-ik]

be-záródik: [includor; sich einschliessen]. El fogianak az igaz tanatok, ottan be zárodik az eg (Mel: SzJan. 195).

Zárol: clando MA. schliessen PPB. Zárlott hely: claustrum PP. Kristus őregkorában úgy ment tanítványihoz zárlott ajtónál (Pázm: Préd. 102). A nyelvet a természet a fogak és ajakak rekeszébe zárlotta (814).

be-zárol: obsero C. occludo MA. zuschliessen, verschliessen PPB. Ha be nem zárlatnak, az kegyetlen halál be megyen (VirgC. 136). Mi coron latta volna fétet, felkele hamar és ő előtte az aytót be zárla (NagyszC. 554). Zent Pál beh zárla az aytot nagi erőssen, zent Antal kegig igen kőniörög vala neki, hagi meg nituaia (DebrC. 114). Az ayto be vagon zárolmán (Sylv: UT. I 100). Mig az adoktul mi meg iöuendün, az aytot be zárlac (Born: Ének. 298). Az be zárlot könyvet meg nyitva (Born: Préd. 260). Minec előtte az városnac kapui be zárlatnának (Kár: Bibl. I 194). Kezdec az el reitet helyeket fel keresni, be zárlottakat fel törni (Decsi: SallJ. 9). Az menyországot bezárlac az emberek előtt (EszT: IgAny. 210). Az ur ő reájoc bézárla az aytót: inclusit eos dominus deforis (MA: Bibl. I 7). Bezárlanac mindent az ő szűrőbbe (MA: Scult. 310). Eljőve Jესus ayto bézárolva (Zvon: Post. I 701). Fűleidet be-zárlód-e (Mad: Evang. 8). A lakat kulcsal zárlatik-bé (Com: Jan. 108). A reá fordított kővel bé nem zárlatbatott volna (Udv: Dáv. 67). A városbéliek erőssen bézárlták a kapukat (Hall: HHist. I 2).

bezárlás: inclusio, occlusio, conclusio MA. das einschliessen, versperren PPB.

bele-zárol: introcludo MA. hineinschliessen PPB. Mennyei kintset bele zárla (Born: Ének. 32).

el-zárol: secludo MA.

elzárlás: seclusio, conclusio, inclusio MA. [das einsperren]. Ne legyen benned szemérmesség, a hól sok kezec vadnac, az te marhadnac el zárlásában (Kár: Bibl. I 679b).

körül-zárol: circumclando MA. allenthalben beschliessen PPB.

ösze-zárol: concludo MA. einschliessen, versperren PPB.

öszezárlás: conclusio MA. verschliessung, zusammenschliessung PPB.

Zárlás: clausio, conclusio, inclusio MA. verschliessung PPB.

[Zárlat]

be-zárlat: [occludi, includi curo; einsperren, verschliessen lassen]. Leányokkal ajtót hamar bezárlatá (RMK. II.85). Augustus Romába be zárlata az Janus isten templomat (Szék: Krón. 78). Samson, kit a gazabeliek berekesztének a városban, kaput erőssen be zárlatván (Tel: Evang. II.8).

[Zárlód-ik]

be-zárlódik: [occludor; sich verschliessen]. Az ég is be zárlódott (Mel: SzJan. 200). Más vtak sem zárlódtak be szabadosunkra (Monfrók XV.375).

ZARÁNDOK, SZARÁNDOK (zaradnok EhrC. 84. zaradok PeerC. 13. zarandek JordC. 617. 821. 876. Pécsi: SzűzK. 182): peregrinabundus, peregrinator C. MA. reisender PPB. El yarnakuala ez vylagot mya mykeppen zaradnokok es ydegenek (EhrC. 20). Mene az haznak aytayara mykeppen zaradnok es zegen (84). Honnat az ennekém, hogy meltolual engemet zaradoc nembériet ésmernéd (BécsiC. 4). Zarandok ruhaba öltöztonec: induti sunt veste peregrina (278). Venec ég fázokasnac földét zarandokoknak temetecsece (MünchC. 67). Teumagad iherlmbeli zaradoc vag (167). Idegön lettem en atamfiának es zarandok en ariam fiainnak (AporC. 18). Ez zamkiwetőth ees zarandok herről fogagyad en lelkömeth (CzechC. 21). Lattunk tegedet zarandokul (VirgC. 118). A penzen vőnek zarandokoknak valo temethő földeth (WinklC. 149). Isthennek zolgaya engemeth zarandokoth the hazadba fogatthas be (PeeiC. 13). Jersusalembe tenőn magad vag zarandok (DöbrC. 318). Zarandekhoz kemeen ne leegy, twegyatok, hogy ty es zarandekok voltatok Egiptomnak földeen (JordC. 59. 230). Zarandek vagy Jersusalemből (617). Czak vendeeghők es zarandekok volhanak ez feldnek zyneen (821. 847. 876). Istennek zent zarandoka zent Damancos (DomC. 102). Tizenket zarandokokat hinak vendeegé (DebrC. 213). Az iambor zarandek azth lathwan wtanna meene (ÉrdyC. 426). Az was retezh zarandokoknak nagy tyztessgerth mwibatatyk wala meg (ÉrsC. 41). Az ő öőce yfőn koraban zarandokul mene Ermen orzagba (TelC. 11). Hospitált szőrze, melybe szállananc a magyar szarandakoc (Helt: Krón. 30b). Szerelmesin kërlek mint jövevényeket és szarandokokat, tartóztassátok magatokat a testi kívánságoktól (Pázm: Kal. 85). Itt nints állandó várasunk, hanem szarandokok, útonjárók vagyunk (Pázm: Préd. 163). Senki nem lészen szarandokká, hogy láthasson, hallhasson (Zrinyi II.179). A maltai szerzet a szarandokok oltalmokra álltatván fel (Mik: TörL. 226).

[Szólások]. Az Christusoz indult szarandokba (MA: Scult. 1013). Szarandokba menőc, buzó járóc (1018) Szarandokot jaroc: peregrinor MA. Szarandok járások: *peregrinationes sanctae PPBl. Zarandokh yarásban byneimen nem bankotam (VirgC. 6). Mely hohnapokban a szűz leanyoc gñec es szarandekot iarnac (Pécsi: SzűzK. 182). Indította az népet és elintette az Rómába való szarandokjárástul (MA: Scult. 957).

úti-szarandok: peregrinus, peregrinator MA. reisender PPB.

Szarandoki: [peregrinus; reise-]. Szarandoki járásból haza érkezett Malach doctornak Melach baráttyával valo pajtársi sző beszéde (Czegl: MM. Cím). Meg kezdett búlni mindenekben a szarandoki buzóóság (Mik: TörL. 229).

Szarandokol: [peregrinor; umherwandern]. Elméne ember Judanac Bétéheméből, hóg zarandoklana Moabitisnec videkeben (BécsiC. 1). A hazi ata plantalt zőlőt es atta őtet a vincelekeknek es őnmaga zarandoclani eredet (MünchC. 53). Ember, ki zarandoclani eredet, meghatta ő hazat es atta ő zolgainac (99. 156).

Szarándoklat: [peregrinatio; herumwanderung]. Ki erede ő zarandoklatának heléből őket monóvel (BécsiC. 1). Davidnak psalmosa Jeremiasnak éneke Aggeussal es Ezechiellel a zarandoklatnak igcéről (AporC. 10).

Szarándokság: peregrinatio MA. wanderschaft PPB. Istennec mindön parancolatla megtökelletec, mindön behessegök, mindön zarandoksagoc, mindön lankatsagoc (NádC. 290). Vmmagat az zarandoksagra zabadon ada (439). Gyakorta jár vala az tartománybely emberekkel zarandoksagban az koporsoloz (MargL. 141). Az zamart hozta vala az zéz Marianak zarandoksaganak segedelmeert (ComC. 85). Zarandoksagh yarmy menoe: peregre fuit (JordC. 598). Egy nemeonemoe zarandoksagnak okaert (DomC. 294). Kik soc zarandocagot iarnac, ritkan zentöltetec meg (ÉrdyC. 242). Howa zokothi vala menny zarandoksaglnak okaert (ÉrdyC. 143). Terteeneek zarandoksaagh yarmy menny (253). Een zarandoksag yarasomnak helye (KeszthC. 333). Codak az ő (Sz. Anna) ecolasabol es a zarandoksag yarasbol (TelC. 141). Kérlek, iáry szarándokságot és könyöreggy az istennek erőtem (Helt: Mes. 63). Szarándokság írásban légienek (Bal: CsIsk. 129). Szarándokságunkat járjuk (Mad: Evang. 375). Celbe, Talba, Csesztakoba nem megyünk szarándokságot járni (Sam: Cer. 13). Senki Romaban szarandoksaagh járni ne mennyen (Czegl: ORoml. 218). Mi e jelen valo életben szarándokságot járunk az ortal (Illy: Préd. I.147).

ZASKORNIK, SZASKORNIK: [?]. Zaskornik tanácsok néki ndvarnak, mondják tolvajoknak avagy latroknak, kik néki tolvajtak (RMK. III.219). Ez Múrámban szaskornikok aúgnak: látjuk erőtelenségét Basónak . . . Basó szolgáiban vürtára küldött vala, szaskornikok ezt aláverték vala . . . Zaskornikok zündülének az várban, kapuról lakatot leüték (221).

ZÁSZLÓ (zaaszt JordC. 122. zaasto AporC. 129. VirgC. 61. DobrC. 421. ÉrdyC. 12. 28. 59b. 149. 536b. 555b. 601): vexillum C. signum MA. fulme, standarte PPB. Zászló alá íratta magát: signis se *aggregavit PPB. Jozagoknak zaastoik fenhok, isten ő templomaban naiaaskodik (AporC. 129). En sehaymet neked adam, hogy ennekem zaasto vyselwm logy (VirgC. 61). Witezkeduen ez dychodseges zent Palnak zaastoya alat (PecrC. 113). Kiral zaastoi teriednek, keresztnek titkija finletik (DobrC. 241). Martiromsagban zaastot viselnei (NagyszC. 108). Ky boezatuan Pilatos az ő zaastoi, kvirtöltete es doboltata (WesprC. 95). Myndden nemzet ew seregek es zaastoyok zarent taborth yssenek (JordC. 122). Az alazatossoc Cristusnak zaastoi alath iarnac, do kenelöc Lucipernec zaastoi alath vitezködnee (DobrC. 421). Ffel tetzyk ember ifyanak zaastoya az egben (ÉrdyC. 12). Mynd ket feel kereszttyen, mert Cristusnak zaastoya alat vannak (28). Jesus zaastoya alat vyaskodwnk myndden ellenseegnek ellene (59b). Jesus, kynek otalma es zaastoya alaa mynekwnk ees zykeeg folyamwnk (536b). Zent Myhaal leezen Cristus Jesusnak zaasto tartoya (555b). Az olyan nemzetök pokolboloy sathannak zaastoya alatt leeznek zanilaltathwan (601). Eloweneytök keresztnek zaastoya (KeszthC. 436). Az kwre töttek Salamonak zaastoyath, kynek wasa erezből volt (ÉrsC. 68). Fejérvár köfalán az császár zászlóit törökök lobogtatják (RMK. IV.39). Zasztoti chynaltatam nekj es koporsothi rotatam (LévT. I.142). Meg ítkezőc fen az zászlóal és kezbe mind el romla (Helt: Krón. 69). Ki az Christusnak zaastoiat tarttya (Born: Ének. 153). Akaria viselni az Christusnak zászlóiat is (Soós: Epist. 114). A kereszttyénség zászlója-alatt sok ellenkező szakadások pártolkodnak (Pázm: Kal. at). El-rendelni a sereget zászlóként, zászlók allyára (Com: Jan. 145). A te zászlód alá lytál (Dobr: Ker. 111). Boszna felé indult buszon hat zászlóval (Zrinyi I.49). Az isten igaz anyaszentegyháza ellen zaastot emeltek (VárM: Szöv. Bovez.). Zászlót emel, tombol a gonosz ravaszág (Fal: Vers. 912).

céh-zászló: [signum collegii; zunftfahne]. Nincs akaratomban, hogy céh zászlókat erogessek avagy valamit stísek időnap előtt homlokokra (Fal: NU. 284).

diadalom-zászló: [tropaeum; siegeszeichen]. A győzelmossoc a diadalom zászlókat fel emelvén őrvendeezve haza megtérnek (Com: Jan. 152).

jel-zászló: signum militare Kr. [kriegsflagge]. Jel-zászlójúl adta isten Kristust (Pázm: Préd. 143). Azt parantsolta Constantinusnak, hogy keresztet tsinállyon és azt viselleye jel-zászlójúl hadakozásában (1218). Fel függesztvén az hajói ékességeket-is, jel zászlókat: appendentes et applustria (Com: Jan. 89).

Zászlócska. Aránnyal íratott zászlótska, kornéta: labarum PPB.

Zászlóképpon: [quasi signum; wie eine fahne]. Zent keresztnek yegeeth aranbol meg zerezette, azt zasztu keppen az serogh előtt hordoztattya vala (ÉrdyC. 291).

Zászlós: 1) [vexillis ornatus; mit fahnen versehen]. Így indulának-el köröszteny vitézek együtt Zrini gróffal szép zászlós seregek (Zrinyi I.50). **2)** [nobilis; adelig]. Zasztos ur: baro, comes MA. Megh kazdagitlak, te kedig vgyan vr modra öltezel, bár a szomszed zaasztos vr legyen, te semmiből ne engedj nekí (Helt: Mes. 457). Zasztos es nagysagos ur legyen (Ver: Verb. 16).

ZÁSZPA (szaszpa Com: Jan. 30. Adámi. szaszpa C.): helleborus, elleborum, veratrum C. helleborus albus, veratrum album; rieswurz PPB. Prüszszentő gyökér, zaszpa, fejeér-hunyor: helleborum PPB. Senki az mérget epében és zaszpában nem adgya (Zászl: Kal. 285). Orvosló füvek: az isten fűja, őrvén gyökér, fejeér hunyor avagy zaszpa (Com: Jan. 25). A fűj zaszpával s egyeb mérges füvekkel szeret élni (ACsere: Enc. 216). Ha én azt cselekedném, mind e világ zaszpára méltouak kiáltana (ACsere: BDolc. 53). Erőssebb tobákok vagy zaspát hozok (Pós: Vetélk. 59). A seregélyek a zaspát avagy fejeér hunyort megészik (Misk: VKert. 435).

Zaszpás: helleborosus C. MA. voller rieswurz PPB.

ZÁTONY. Zátony, fás zátony: insula, piscina, silva. 1386 (Nyr. VI.169).

ZATYAG: [tetrinnio; schnattern]. Réczse modra zatyagok: tetrinnio Major: Szót. 470. A rétzse zatyag, rétzseg: anas tetrinnit (Com: Jan. 39).

1. ZAVAR: chaos, confusio Kr. [gewirr, verwirrung]. Kis aszsz. napia az vtána valoual szeles és zaaur leszen. 1573 (KKrakkó B6). Az füst és háboruságnak zavarja alatt bé csúszának mászának az új tanítók (Pázm: Kal. 194). Az sötét földön pokolnak szörniű zaviariát köd értenünk (Lép: PTük. I. 36). Azon voltanak, hogy lelkeknek magokkal az pokolnak zavariban be eytonék (232). Belleib kel gázolni az káromkodás zaviariában (Tolu: Vigaszt. Előb. 8). Minden fyle terhes bűnöknek zavarjába bé-koveredett (Szok: Bals. 39). Más csak nyelten nyelje a zavarját (Pós: GBot. 53). Sasan elmegy, teszen Klecklspergnek is zavart feiben (Bercs: Lev. 594). Olly zavarja indult tendes venségében, hogy ki-tudja, mint bán veletek mérgében (PüliFlor. 78).

1. zür-zavar, zür-zavar: 1) turba, chaos C. tumultus, confusio MA. verwirrung PPB. Tsatépaté, zürzavar: tumultuatio PPB. Zür zaaur köztűnc kereszttyen nepen melly igen soc vagon (Born: Ének. 465). Hogy ha az Janos eszen magát nem tartotta volna, az egész orszagba zürzaaur es nagy tebelgas tamadot volna (Born: Préd. 22b). Az más ember marháya részeért zürzavar talállya (Cis. K3). Minémű zur zavar vagon (Unitrók I.89). Azt irod, hogy a zur zaurnac nem a praedi-

callas volna oka (Mon: Apol. 422). A papistac ezoda zurzavar ortelemben vadnac az Christus kín szenvedesenec erdemo felől (Magy: Nád. 48). Zür-zavar-szerző a részegség (Pázm: Préd. 230). Melly úgy ez ideig zurzavarul, rend szerint való törvény folyás nélkül ingattatott meg (MA: Tan. Előb. 9). Miképpen mondhattu, hogy diczerje ő ez ilyen gyűlövész zurzavart (1288). Az zurzavar lutheránusságnak föl forgatására lássuk meg, mit vetettél ellene (Bal: CsIsk. 302). Soc zurzavar, veszedelmec és háboruc (Zvon: Post. 1.801). Ez keserű epének ártalmas tulaydonsági mind enni pokolbeli kinoknak zurzavar-iaiban is es rendőletlenségében rendet mutatnak nekem (Lép: PÜtk. 1.18). Közvé zavaradásnak, zurzavarnak, zaygásnak ezörnyűsége leszen (113). Az emberi társaság földi isten nélkül csak zurzavar, elegy belegy veszettség (MNYil: Zsolt. 7). Honnét vagyon ez a hamisság es ez a zur zauar (Vallást. Díj). Világnak habozó zür zavarja (Szeg: Aqu. 35). Azt az elegyes zurzavart négy egyenlő részekre elválasztotta (Com: Jan. 4). Zur zavart indító pártosoc (143). Egy Arius nevű ember iszonyatos zürzavarral a pokolból viszá-hozá (GKat: Tük. Előb. 12). Eu vitézim minden szót fogadgyon, hogy talán közünkben zurzavart ne hozzon (Zrinyi 1.49). Könyvében a hus nem ételről zür-zavart köpül (Mathó: BCsák. 43). Valaha lenne vége a nagy zürzavar háborúságnak (TörtT.² VII.153). Sok híreket hallunk az Kegyelmetek földén való zür-zavar felől (Gér: KárCs. IV.129). Öszve elegítésnek zurzavaria (Illy: Préd. II. 67). Miesuda zürzavar dolog az, hogy tartanak is nem is az armistitiumot (Bercs: Lev. 106). Nem kellene soha egy jó laza-finak zürzavart tsínálni (Mik: TörL. 241). Tsínáltanak vala valami zürzavart az ekklesiákban holmi éretlen elméjil ifjak (Bod: Pol. 83). Ez a zurzavar ki-török rajta és sok szemeket vér (Fal: NA. 333). 2) intemperies, tempestas MA. ungewitter, sturm PPB. Ackoron zür zavar tél, jó tavasz, de szeles készen (Cs. E2). Hetfőn soc felé zur zauart es szeleket forgatnac. 1582 (Kal. Fv4). Sűrű ködös téli zurzavar idő (MA: Scult. 27). Az hajos mester az zürzavar szélvészből ismertetic meg (Prág: Serk. 581). A megleh zurzavara változik. 1666 (KBécs. A2). Zürzavar-üdőben, havas fergetegben nem hagyja el (a napot) színye (Thaly: Adal. 1.200). Igen zür zavar idők járnak, hozzá nekünk a sok tűzokot halva es elevenen, a kiket az ónos essőkben fogtak (Mik: TörL. 428).

zürzavaros, zürzavaros: 1) tumultuarius C. turbidus, turbulentus MA. [verwirrt]. Zürzavaros, elegy-belegy: confusa materia (Tof: Zsolt. 594). Törvénynel is megkerestem volna, hogy ha ilyen zürzavaros állapotok nem interveniáltak volna (TörtT.² IV.96). A teogernek zürzavaros folyása (Illy: Préd. II.447). A papoknak gyermekeik a mostani zürzavaros időben nagy nyomorúságra jutnak (Bod: Pol. 57). 2) [tempestuosus, procellosus; stürmisch]. Az időnek zürzavaros volta: malitia caeli PPB. Szerda: zurzavaros. 1613 (KNagysz. D8). Ismét feyeget bennünket rút, zurzavaros időkkel. 1620 (Kal. B7). Kellemetes az idő, midőn zur-zavaros fergetegeket után csendességre változik (Hall: Paizs. 223). A tűz bidnegek láttatik vala, a levegő ég zurzavaros (Illy: Préd. II.67).

zurzavaroskod-ik: [confuse ago; verworren handeln]. Ha tsak egygyűnyűségtől viseltetik és nem zurzavaroskodik, az ő ádvőssége helyben maradhat (GKat: Előb. 3).

Zavaros: turbidus NémGl. 343. turbulentus C. faeculentus, faecutinus MA. [verwirrt, trüb]. Ha a zavaros borbau belé ved, szép színbe teszi (Mel: Herb. 192). Szomorúságok vizével elegyítettett a világ gyönyörűségének bora vagy zavaros fürője (Pázm: Préd. 314). Az isten az ilyen barbaros és zavaros dolgát ez veszet világnak rettenetessen megbűnteti (MA: SB. 17). Az idei bor még valamennyire zavaros, seprős (Com: Jan. 84). Az zavaros vizű folyamok es pocsadékok megegyelítik az tiszta forrást (MNYil: Irt. Előb. 1). Így zavaros szókkal szól

vala Deriel, mindnyájan követnek ütöt választák-el (Zrinyi II.31). A zavaros apocrifus folyamatokat örömet meg-hagyák (Pós: Igazs. I.26). El-apad Kalauznak ittegyen-való zavaros folyamattya (II.307). Képtelen és zavaros okoskodás (DEmb: GE. 19). A számár tsak a zavaros vizet szereti (Misk: VKert. 127). A zavaros goudokba torkig s meg torkig morfálni nem jó (Fal: NE. 26). Jó darabig gázolt zavaros gondolatibaum (Fal: TÉ. 634). Az igen setétes és zavaros beszéd alkalmatlan (Fal: UE. 476).

[Közmondások]. Szomiu ökörnek zavaros viz is jó (Deesi: Adag. 220). Könnyen halászhathuak az zavaros vízben (Thaly: Adal. 1.97).

Zavarosan: turbulente, turbide C. MA. aufrührisch, unruhig PPB. Egymásba kapnak a sokféle zavarosan torlott szokások (Fal: UE. 401).

[Zavarosod-ik]

még-zavarosodik: [turbidus fio; trüb werden]. Puteken meg zavarosodie az eg. 1573 (KKrakkó B).

Zavarosság: [turbidum; das trübe]. Vyz, ky legottan meg tyztola mynden zavarosságawl (DomC. 283).

2. ZAVAR: misceo, permisceo C. turbo, turbulento, disturbo MA. vermischen, verwirren PPB. Fel-háborítom, összeveszem, zavarom: conturbo PPB. Lattam olly barátokat, kie közzél egic magat be rekesztuen arpa keferrel elt elac es sárral zavart vizzel (MonApol. 143). Vagyon-e még valami hátra, az mellyel az ő Nagysága elmejét ellenem zavarjátok (Thaly: Adal. 1.304). Embertelen ember az, a ki a békességet zavarja (Fal: SzE. 540).

belé-zavar: immisceo MA. hinein mischen, vermischen PPB.

égybe-zavar: [conturbo, confundo; verwirren]. Nem kellett volna ennyi soc külömböző dolgokat egyben zavarod, tudván azt, hogy nem gramma, hanem pragma kell (Czegl: MM. 84). Mihály vajda Erdélyt el-foglalá, egybe-zavará, rontá, pusztítá (Bod: Pol. 44).

föl-zavar: turbulento C. perturbo, permisceo SI. [trüben, verwirren]. Monda a farkas a báránynac: Miért zavarod fel a uizet ennekem (Helt: Mes. 12). Disznoktól fel zavartatott potsolya (GKat: Váts. II.228). Amaz vitéz népő, bőföldő Pannoniát lám fölzavartam volt (Thaly: VÉ. I.126).

fölzavarás: [turbatio; das trüben]. A tevéknek a lábokkal való viz-felzavarások gyalázatképpen is vétethetik (Misk: VKert. 44).

még-zavar: turbo MA. betrüben, unruhig machen PPB. Bort meg-elegyíteni, meg-zavarni: *infuscare vinum PPB. Bizony ha magad zavarod meg az tiszta vizet, soha nem ibatol tisztát (Deesi: Adag. 134). Ha mit belé merítesz (a vízbe), felveti magát, a tisztát megzavarni mit használ (Com: Jan. 10). Ali passa igeo megzavarta mind itt s mind az fényes partu az állapotot (TörtT.² I.598). Még egyszer meg nem zavarta úgy a francia az németet, mint most (Bercs: Lev. 637). Könyveket kezdének kiadni, a mellyek által annyira megzavarák az ekklesiákat, hogy igen sokan el-állanak az jó tudomány mellől (Bod: Pol. 18).

ösze-zavar: perturbo, confundo C. [verwirren]. Choda setétesen zavarom öszve (Tel: Fel. 96). Nints olly ösze zavart állapot, mellyből a vidám elmék ki nem tudnának feselni (SzD: MVir. 17).

2. zür-zavar, zür-zavar: commisceo, confundo, conturbo MA. vermischen, verwirren PPB. Kétséges, öszvekötelezett, zürt-zavart: perplexus PPB. Az igazgatást istennek tulajdo-

nítyác, de egybe keveredett, zurtzavart igazgatást fognac rea (MA: Tan. 189). Az egész keresztyén világot felháborították és zurták zavartác (1247). Hogy így beszédemet ne zúrjem, zavarjam (Gyöngy: Char. 174).

egybe-zúr-zavar: ∞ Egybe zúr zavar mindeneket (Pázm: Préd. b3). Nem akarok Balduinus után másuvá tartozdó kérdéseket ide elegyíteni, melyeket egybe zúr-zavar (Pázm: LuthV. 93). Egész életekben egyebet nem tanulac, hanem hogy az írásnac tiszta voltát sophistálkodással egybe zúrjákzavarják (MA: Tan. Előb. 18). Egyben zurt zauart augustana confusio (Bal: CsIsk. 42). Egyben zur zauart hazugságid (411). Az isteni személyeket egyben szuri zavarja (GKat: Titk. 21). A hitetleneknek gyűlevész sokaságokat egyben szürné zavarná (GKat: Vált. II.812). Míképpen hogy a két testamentomot egybe zuria zauaria, azonképpen a két teremést (Vallást. Dij). Mindent egybe zúrni zavarni (Kisv: Adag. 102).

föl-zúr-zavar: [permisceo; vernischen, verwirren]. Az országot fősvény magaviseletével felzurta, zavarta (Szal: Krón. 109). A háborúság mindeneket fel zúrt zavart (Land: UjSegít. II.235). Az álló tók-is felzuratván, zavartatván a szél vészektől (TitkRózs. 143).

mög-zúr-zavar: [conturbo; verwirren]. Mind a religiot ők szűrték zavarták meg (GKat: Vált. 287).

őszve-zúr-zavar: commisceo, conturbo, confundo Kr. [verwirren, vermischen]. Ezeket a szent írás őszve nem zuria zauaria (Dáv: VDisp. 56). Zuria zauaria őszve az hitnece agaztatit (Mon: Apol. 5). Meli vizsza uonac mind isteni es emberi törveneket őszve zuru zauara: quae contentio divina et humana cuncta permiscuit (Decsi: SallJ. 4). Mindent őszve zúrni zauarni (Decsi: Adag. 23). Az papasoc őszve zuria zauaria azokat, melyec felette igen tauol vadnac egymastol (EszT: IgAny. 132). Az régi tévelygéseknek őszve zurtzavart sőprei és mosléki (Pázm: Kal. b1). Ezeket azokat őszve kollé zúrni zavarni (TÉny: Hároms. 641). A mely az embernek emlekezetit őszvezúr-zavarja (GyöngyL: KVall. 5). A kegyességnak reguláját őszve zúrni zavarni (Ily: Préd. 1415). Ebből igazán senki sem töb napokat, sem pedig amiac ereit a nappal őszve nem zurhatya és zauarhatya (Vallást. iij). E világot zenelobnákkal őszve zúr-zavarja (Tus: Apol. 110). Őszve volt zúr-zavarva (Gvad: Hlist. 72).

őszvezúr-zavarás: [permixtio; vermischung]. Ki volna az, az ki azoknac az soc szentelen dőgleletes es karhözottat vetkeknec őszve valo zurasat zauarasat ki tudna mondani (EszT: IgAny. 98). E két testamentomnac őszve zurásabol és zauarassabol lőtt (Vallást. Fij). Minden jóságoknak őszve zúrása zavarása (GyöngyL: KVall. 236).

zúr-zavarat: [confusio; verwirrung]. A világ az ő zurzavarattyában az ember az ő hamisságában: mundus in sua confusione ost homo in sua iniquitate (Ily: Préd. II.67).

zúr-zavarít: [confundo; verwirren]. Az emberi élet regulájának ezitárja mindentinnen zúr-zavaritassék (Ily: Préd. II.195).

zúr-zavaró: [concitator; aufwieglér]. Feiotlen labak, zurzauarok ne legyetek (Mel: SzJán. 280).

Zavarás: turbatio, turbamentum MA. empörung, beunruhigung PPB.

Zavaratlan: inturbidus MA. inturbatus PPB. unverwirrt, ruhig PPB.

Zavarék: misculantia Kr. [gemisch]. A béka szemeiről két fiktary függ le, melyeket a füvesyes helyeken vagy a zavarékokban felvon és az oda találó halatskakat hozzája vonnya

(ACsere: Enc. 221). A pápista papok zavarékja nélkül is megtalmazza isten azt a tiszta aranyat a pápisták salakjátul (Matkó: BCsák. 216).

Zavarít: turbulento, conturbo, commoveo MA. aufwiegeln, verwirren PPB. Mely zertzeteot ur istennek jogya zavareytya vala ez zent atyanak myatta (DomC. 18). Atlével csak az szép egyességet zavarétja Nagod (TörtT. 1434).

föl-zavarít: [perturbo; trüben]. Hogy zavarithattam volna fel a vizet tenéked (Helt: Mes. 12). Vízöket fel-zavarítottam (Gvad: Pösty. 22).

fölzavarítás: [conturbatio; aufrührung]. Az orvoslásnac taua, melyben a ki be megyen vala az föl zauaretas után, akar minemü betegségből meggyogyult (Mon: Apol. 442).

mög-zavarít: turbulento MA [trüben]. Fő galamb zalla a Jordannak vizere s meg zauarítván a vizet, meg fel rőpöle (DebrC. 103). Az vizeket többé meg nem zauarította emberneclába (Kár: Bibl. II.138). Mennél tonább mégyen az forrástól, annyual többször zauarítatik és moeskoltatik meg (Bal: CsIsk. 303).

mögzavarítás: turbulentatio MA. ungestüm, unrub PPB.

Zavarod-ik: turbor, commoveor SI. [sich verwirren]. Zavarodott: confusus C.

föl-zavarodik: [perturbo; getrübt werden]. Mikor a kút felzavarodik, nem tisztul azzal, ha keverik (Fal: UE. 435).

fölzavarodás: [motus; aufwiegelung]. Aprónként derék felzavarodás nekül teheti magáév Magyarországot (MonOkm. XXIII.92).

mög-zavarodik: conturbo Kr. [sich verwirren]. Megh zauarodik a béli (Bal: Epin. 3). Lengyelországnak is meg kell zavarodni, ha ott is elkezdik a persecutiót (RákGy: Lev. 222).

mögzavarodás: [conturbatio; verwirrung]. A nagy-bányai reformata ekklesiának másodszi meg-zavarodásakor bújdósám bé e hazába (Misk: VKert. Előb. B).

őszve-zavarodik: [commisceo; vermischt werden]. Mennyi bazugsagoknak őszvő zavarodot mosléki találtnak az szentek legendában (Tolu: Vigaszt. 222).

őszvezavarodás: confusio C. [verwirrung]. Bőzvé zavarodásnak, zurzavarnak, rivadásnak szőrnységo lészén (Lép: ITük. I 113).

[zűrődik-zavarodik]

őszve-zűrődikzavarodik: [confundor; sich verwirren]. A conciliomoknak canoní őszve zűrődtenek zavarodtanak (KCsipe: Pápst. 347). Mindezeket az sok őszvezűrődött zavarodott minden országok állapotját azért írom (MonTME. III.271).

Zavarodás: confusio MA. verwirrung PPB.

3. ZAVAR: farrago Com: Jan. 23. [mengelkorn]. A zavar: gyűlevész, abajdoz avagy alakor a barom kedvezéért vettetik (Com: Jan. 23).

ZÁVÁR (závor MA. PPB): pessulus C. vectis, repagulum, claustrum MA. riegel, fűrschub, schloss PPB. Meg törtő az ercz kapukat es a uas zauarokat meg zegte (AporC. 77). My vronknac paraucholatyara meuden mas zauarok meg tevretonek (ComC. 96). Kyralnak orzaga, kyk nynd nagy kew fallal valanakh meg kereythween, eress kapwkkal es zauarokkal (JordC. 205). Az feoldra eyte az zauarral, melyet ev kezében visel vala (DomC. 227). Ha az ysten koltog a zywn, meg erőstyttyek zauarokkal, wyzza walo akarathal (ÉrsC. 533). Wv was zauarokath aprora terdele (KeszthC. 295). Mind eze az varosoc erőssece valanne magos kő fallal, kapuekal e

zanaroekal: cunctae urbes erant munitae muris altissimis portisque et vectibus (Helt: Bibl. I. 112). Az ertzből chinalt aytókat létőrem es a vas zanárokat eltőrem (Helt: Bibl. IV. 76). Az atyafiak, kie egymást segítie, ollyanoc mint az erőss város, es mikor törmenkednee, mint a palotának zanari (Sal: Mark. 156). Aitot chénály a to szádra és füleldre závárt (Tel: Evang. II. 680). Závárt és aytot csinált az tengernec (Zvon: Post. I. 338). Eanec az külesnac záváru és aytaja alat soc jeles könyvec vadnac (Prág: Serk. 411). A kapunac vannac által szegoző závári (Com: Jan. 122).

[Závárl]

be-závárl: [claudo; verschliessen]. Thegethek be pokolnak kegyetlen kapnyth es zavaryatok be was kelenczekkel (ErsC. 115). Moysesnek kenyet, kyt ew nagy onczelkődesweel zerzet wala, be zavarwan wele wyseely wala (313). Mykeron latta volna ewtet Natalya, fel kele es az aytot bezawarla (357). Az Lóth patriarchát az ifjak béránták, erősen az ajtót azok be-závárlák (RMK. VI. 268). Meghadgyá a gedoletskéne, hogy ió bezáuárná belől az aekolt (Helt: Mes. 79). Az be závárlatot aitó által be mene Jesus a tanétványokhoz (Tel: Evang. II. 82). Bé závárlatot ház (306). Az vtzaknac aytai bezauárlatnac: claudent ostia in platea (Salánki: Eras. L4). Erősen az ajtót azok bezávárlák (Philközl. IX. 161).

Záváros: [repagno instructus; mit riegeln versehen]. A segestye előt a mely záuáros aito vala, azokba is aranból czíналт zárokat (Mel: Sám. 135). Hatalmason támadot fel és jőt az záváros s pecsétas koporsóból (Alv: Post. I. 541).

ZEKE: bardocucullus C. sagum MA. überrock, wollenes kleid PPB. kurz, geringes soldatenkleid, mundur Adáni. Zeke árulás: sagaria C. Botos, gyapjú kaptza, tzondora, zeke, szokmány: udo; zeke áros, köpenyeggel kereskedő, szűrt, tzondorát áruló: sagarius PPB. A kucsmányok: goboncsos zegéc az hajósoké, evezőké: bardocuculi remigum sunt (Com: Jan. 101). Elegendő fegyverkezet lészen, ha bé fedezett lészesz pántzállal, zekével: katonai kurta kőntőssel (146). Télben zekében mentenek az templomba (MonIrók XI. 345). Az atyafiak és nemesek egy számban beilitenek, zekében, harisnyában öltöztenek (358).

Zekés: sagatus C. sagulatus MA. der ein wollenes kleid anhat PPB. Hogy az erdélyi zekés czondrás hadakat meglátták, pókték, csufolták (Cserei: Hist. 344).

ZELEP A nagy zele bak soco Pazmany Peter vramtol nem ferhet el (Bal: Epin. 2).

ZELÉNKA: őszí kortvély, zöld kerekdéd, ió édes leves, el-tart csak nem karácsonyig (Lipp: PKert. III. 151).

ZELLER (selléri PPB.): apium PPB. selleri Kirbesz. 156. Ha őt vagy bat levelébeu mégyen az zeller, el-kőll őtet akkor palántálni vagy őltetni (Lipp: PKert. II. 71).

ZELNICE(FA): cerasus avium sive racemosa Beythe: Nom. 3.

ZEMES. Zemes írha: aluta MA. Zemes csináló: alutarius PPB. Vén fel egy czontotskát a földről es egy zemesbe varra aszt (Helt: Mes. 324). Meg nyita a vén szomszéd a zymest és meg mutatá neki a czontot (330). Az zemes csináló mesterek vegyenek egy szarvas bőrt őreget egy forinton (TörtT. XVIII. 227).

ZENDÍT, ZÖNDÍT: *sonnm efficio PPB. [tűnen lassen]. Ezen éneket zendítették Esaisual amaz bizot atyafiak (MA: SB. 9). Dobunkat perdtűvén, trombitát zenditvén (Debr: MCongr. 1).

föl-zendít: 1) commoveo, excito MA. bewegen, aufmuntern, anreizen PPB. Haragra indittatuan az sídok, az serögöt ellíteten föl szendítetek az varost (Fél: Bibl. I. 209). A népet fel nem zendítettem (Diósz: Tal. 132). 2) intono MA. ertőnen PPB.

fölzendítés: 1) commotio, concitatio MA. bewegung PPB. 2) intonatio MA. ertőnung PPB.

ki-zendít: [emitto; fortsenden]. Christus az apostolokat az evageliom praedikálására e széles világra ki zendítette (Tyuk: Józs. 272).

még-zendít: 1) intonare facio MA. donnern, ertőnen machen PPB. Még-zendítendő: sonaturus PPB. 2) [concito; aufwiegeln]. Kit ha az isten ollian hamar ki nem veszen a világból, bizon rövid időn mind az egész világot meg zendíti vala (Szék: Krón. 217).

Zöndítés: [concitatio; aufwiegelung]. Azoknak nem hivatalok az verekedés, hanem az zöndetés, ha erő megy ellenek, elölünk megy (Bercs: Lev. 292).

ZENDÜL, ZÖNDÜL: 1) sono, persono, tinnio PPB. [ertőnen]. Te kőzöndetnek zozatya zendőle en fylemben: facta est vox salutationis tuae in auribus meis (JordC. 519). Ha my kewesee meellyebben zendült vona annaal az isteny meltosagrol, mynd ez wylag sem foghatta vona ertelenmel (ErdC. 369). Zendőle wr menyebél: iutonuit de caelo dominus (KulesC. 29). Mikor szol ualaki, eleb az ű szana zendül annak, az kinec szol, fülebe (Tel: Evang. I. 52). Az időlt néha egéséges napokkal derűlnek, néha ország-rontó badakkal zendűlnek (GyöngyD: MV. Előb. 7). 2) commoveo, tumultuo; bewegt werden, aufrührerisch sein PPB. Myre zendőlenek nemzetek ees nepek hewsagokathi gondolanak (KeszthC. 2). Fegyvere oldalán tsördüle, mellyen a tolvajok serege zendőle (GyöngyD: Char. 6).

egybe-zendül: conclamo, concurreo, confluo ad tumultum; mitschreien, in tumult mitlaufen PPB. Egybe zendűltenec az pogányoc az fejedelmekkel: factus est impetus gentilium cum principibus (MA: Bibl. IV. 120).

egybezöndülés: [concursum; zusammenströmung]. Leznek ielensegek napban es holdban tengernec es haboknak egbe zöndölések: pra: confusione sonitus maris et fluctuum (DöbrC. 260).

föl-zendül: 1) insono, intono MA. ertőnen PPB. Valamire felzendülni: ad aliquid *succlamare PPB. Fülemilének ékes szóllásával fel zöndült elméje igen gyorsasággal (Zrinyi II. 142). Jón a rigó, harkály, szarka, felzendül a tollas nép (Fal: Vers. 888). 2) insurgo, seditionem excito MA. toben, sich empören, aufrühr machen PPB. Erre e szóra az egész ország gyűlése felzendül (MonIrók III. 145). Mastis ismegh wyoban fel szendűltek az vitezleo nepek (RMNy. III. 107). Katonái az fizetést nem győzvén várni, felzendűltek (RákGy: Lev. 396). Az föl zöndült népet későre meg tsillapéták (Zrinyi I. 79). Felzendült vólt ellenek a város (GyöngyD: Char. 357). Jánosí János hada is felzöndült, elment (Bercs: Lev. 323). Felzöndűltek, mivel fizetések nincs (583). Az egész tábor felzendül, gondolván, hogy az vezér valamely sajkákra lőtetne (Mik: TörL. 358).

fölzendülés: [seditio; aufrühr]. A népnek felzendülését és fejedelmeknek haraját meg-szerzi. 1613 (KNagysz. D4).

ki-zendül: persono, intono, sonum emitto MA. ertőnen, einen schall von sich geben PPB. Tű közölletec zendült ki az wrnak beszéde: a vobis diffamatus est sermo domini (Helt: UT. Ff). Az isten igie ki zöndült es messze ki teriedet egieb helyekre is (Fél: Tan. Előb. 11). Nintsen nagyobb ditsekédések

a sz. Pál ditsiretéből mint a thessalonika-belieknek: Töletek kizendült az vrnak beszéde (VárM: Szöv. 82).

mög-zendül: 1) intono MA. domern, ertönen PPB. Cris-tusnak zawa mög zendül bangus trombita zerent (ÉrdyC. 10). Az mennyey zent angyalok es meg zendowleneek az egben (486). Megh zendül az kyrtnek zawa es fel thamadnak az megh holtbak (ÉrsC. 141). Megzendülének az rómaiak, sivalkodással menének az várnak (RMK. VI.178). Meg zendüle az varos ő raytoc (MA: Bibl. I.241). Seregek meg zöndülének, nem várják választját hatalmas Zrininek (Zrinyi: ASyr. 07). Meg-zöndült a tenger habok zúgásával (Thaly: Adal. I.73). Megzen-düle a hajónak minden része, megrémült benne minden állat (Moln: JÉpil. 94). 2) [commoveor; aufgeregt werden]. Az né-met ma Komaronnál lesz, már is igen megzendült itt az ország (Bercs: Lev. 6). Az Dunántúl való casus által igen megzendült már is itt az ország (143).

neki-zendül: [seditionem moveo; sich empören]. Az haj-dúság az mi kevés ott volt, alászőkött, az fizetett had is neki zendült volt az hűtelen nemzet (RákGy: Lev. 329).

őszve-zendül: conclamo, concurre MA. zusammenerschreien, laufen PPB. Az egész tábor őszve zendült, minel hogy az ő isüetelinec bire a sátorokba intot (Kár: Bibl. I.495). Éjszaká-nak idején összezendültek (Nyr. XII.263).

őszvezendülés: [altercatio; hader]. A warmegye ezwe zöndöllessen[ek] okaertb lezen a győles (LevT. I.274).

Zendülés: 1) sonor, sonitus MA. [clamor, strepitus; klang, lärm] getöse, geräusch PPB. Mikoron az zomzetsagba nagj zöndölés lőt volna, siratiak vala mind halotat az ő közeli es rokonsági (VirgC. 103b). Leen nagj hertelenseggel zendüléses menyből oly mynth hertelen leelekek yewetely: tum exstitit repente sonitus e caelo tamquam ruentis flatus violenti (JordC. 709). Nagy hertelenseggel nagy zendülés leen es nagy czatto-gas (ÉrsC. 114). Efeli kor lön menből nag zöndülés (TelC. 182). Mikor a kürtnece hosszu zendüléses halyac, menyenec a hegy-höz: cum cooperit clangere bucina, tunc ascendant in mon-tem (Helt: Bibl. I.113). Ez harom különb formaiu es tulajdon-sagu betűknek: iab, eg a zöndölése (Mel: SzJán. 462). Hallanc gyors lovainac zendüléses (Mon: Apol. 464). Ez az zendülés, az mellyet hallottatok: haec est vox, quam audistis (Kár: Bibl. I.302). Elmulic az szozatnac zöndölése, de meg marad az, a mit aszszó jelent (Tel: Evmg. I.53). A tengerek es folyovizek nyugvén rettenetes szozatokat es zendüléseket bocsátanak (Ily: Préd. I.11). 2) tumultus PPB. [concurus, seditio; auflauf, auf-ruhr]. Ne talámtán zendülés lenne a neep között (WinklC. 140). Templomoknak pispeky zendevlest, haborusagot indeytanak az neep kezzeet (CoruC. 415). Azon közbe nagy zendüléses tamada az köz neep között (ÉrdyC. 360). Titus város alá az sánczokhoz szágulda, mi oka zendülésnek, ő megtudá (RMK. VI.165). Nem volt abban az szakadozasban es zendülésben reszes (Pécsi: SzüzK. 69). Magok kimnyen ereszkedtek ebbe a galyihás zen-dülésbe (Ész: Lev. 51). Az kösegeknek zöndöléses le csillapet-tanaik (Lép: PTük. II.99). Hlangas zöndülés lén az vitézek között (Zrinyi: ASyr. I.15).

Zendület: 1) [strepitus, sonitus; klang, getöse]. Zendületöt teendez az kyrtkel: increpueris tubis (JordC. 136). Menyel istennek ellensege, nagy zöndevletet teez, de kaart nem tehech (DomC. 55). Kezde nagy fel zowal könyörgeny, kynek zöndü-lety wgy hallatatyk wala mynt ha predycalának az zont egy-lauban (ÉrsC. 546). Egybazi szolgae által praedicatatot őrc euangeliumnac szozattya es zöndületi ez vilagra ki hatot (ÉszT: IgAny. 543). Ez nem lőt a levegő éghen hallato külső zendület, hanem az istenben őnnön magában lévő belső szozat (GKát: Titk. 8). 2) [tumultus; auflauf]. Elmene, hog zöndevlet ne

lenne az nepek kezzeet (DomC. 106). Ha láttál valaha paraszt zendületet, vélnél közöttök lenni végső ítéletet (GyöngyD: MV. 92).

Zendülő: [seditiosus; aufrührerisch]. Hosvai nem annak való, hogy olyan hadat szoktasson, maga pajzán, fecse-locsa, kapzsi, zendülő, pattogó s értetlen (Bercs: Lev. 477).

ZÉNG, ZÉNÉG, ZÖNG, ZÖNÖG: insono NémGl. 120. crepo, recrepo, sono, insono, persono, resono, bombilo C. tono MA. önen, brummen, krachen PPB. Zengek, bongok mint a méh: bombilo; tseng, zeng, zúg a fülem: sonant *anres inter se ipsas PPB. Az kőrt zol anagi zöng (VirgC. 115). Az trombita az ty fyletekben zöngön (143). Zava zeng vala mikeppen trombyta (DomC. 128). Ha ezer zaam vona es, mynd azok zengheneenek (ÉrdyC. 382). Az vigasag teud különb különb vala, az eg is az ellen vgian szöniög vala (Istvf: Volt. 8). Zönög az eg Lippán nagy sivalkodástul (RMK. III.47). Sipok, dobok, trombiták zönögtenek, hogy köznépek kiáltást ne értse-nek (144). Dob, trombiták mind felől szöniögnek (Cseng: Jer. 21). Zöngön nagy enekuel, az en holt fiam mert ma tamadot fel (Born: Ének. 419). Azon biten valoknac praedikallasoc, mellyet ő is vallot, en is, az egész világ is zeng (Mon: Apol. 417). Oly diczireteket zoktat penditeni, hogy még az vca is zeng bolé (Vás: CanCath. 512). Valahol az istennec hinatallya zönög, vadnac ot valami választottac (Ész: IgAny. 43). Zeneghet az ékes szö füllinkben (Pázm: Préd. c2). Mikor hallác az istennek szavát zengeni a kertben: cum audissent vocem domini in paradiso (MA: Bibl. I.3). Az égből mondattatic zöngoni isten az ég dörgésekben (Zvon: Post. 1384). Meg az vsoráktol sem tiltiátok magatokat, ha bönenn pengnek es zengenek a százak (Bal: CsIsk. 33). Zönyögienek es barsagianak az te itletednek hangos trombitay füleyinkben (Lép: PTük. III.320). Zöngnek a kösziklák ő bömbölésével (Zrinyi II.104). Kedves ének szóval gyenge ajaka zeng (GyöngyD: MV. 19). Öregből a vigság s zeng több musikával (GyöngyD: Char. 432). Zengenek a fájtalan énekek (Ily: Préd. I.578). Eleintén taraczlövések is hallattak, már most csak az apró-puska zöng (Bercs: Lev. 236). Zengjen a te szózatod, énoklésed az én füleimben (Biró: Angy. 81). Zeng hangossan a palota véle (Fal: NU. 299).

égybe-zéng: [concino; übereinstimmen]. Négy rend-béli egyben zengő s egybe-vivő derekas dolgokat kell követned (Otr: Tökél. 30).

égybezengés: [concentus; einklang]. Jó cselekedeteknek mint egy egybe-zengése (Otr: Tökél. 245). A barangoknak egybe-zengése úgy megjárja az ombernek fejét, hogy nem bír magával (Fal: UE. 774).

égyütt-zéng: consono C. MA. [harmoniren]. Vallyon az együtt zengő hármóniás éneklést jó volna-é s lehetné-é az ekklesiába be-venni (Bod: Pol. 75).

égyüttzengés: symphonia Com: Jan. 168. Az éneklés-ben edgyező szo: edgyütt zengés többelmec edgyütt énoklés (Com: Jan. 168).

ki-zéng: [sonus refertur; herausschallen]. Hasán, orrán, száján ki zöngene keserves snylakodástok az öntött bálvárnak (Lép: PTük. I.413).

környül-zéng: circumsono C.

mög-zéng: [contremo; erzittern]. Lónak oldalaba az kop-íát öklelé, az ló ő magaban ugyan meg-is zengo (Huszi: Aen. 5).

rőa-zéng: adsono MA. dabei erschallen PPB.

vissza-zéng: recrepo MA. wiedertönen PPB. A vissza-zeretett es vissza zengő hang echonac mondatie (Com: Jan. 62).

visszazengés: echo, resonantia Kr. Viszsa-zengés az ütésnek: crepitus *crispans PPB. A vissza veretett és vissza zengő hang echonak: vissza zengésnek mondati (Com: Jan. 62).

viszontag-zeng: assono C.

Zömögdögöl: [leviter sono; leise tönen]. Hasa hangos ércből vala, mert minden bölcséssel bévelkedet, az mellyel meg az isten előtti zömögdögölt (Lép: FTük. 15).

Zengedőz: persono, resono SI. [erschallen, ertönen]. Egi ray meh zalla reiaia mind orcaiat s mind zaiat el lepuen s ngi zengedőznek vala miut egi kaptarban (DebrC. 17). Az wtolsó kyrthnek zozattya koronkeed fylembe zenghedőz (ÉrdyC. 10). Mwtassad meg ennekem te zeep orczadat, yme zengbedez ymaran az te zozatod ennekem fyleymben (379b). Nagy edes-seges dyczeretnek eneklese zengedez (ÉrsC. 130). Myndenkoron zengedőz az en fylemben az rettenetes zozat (573). A meñdör-gésnek szelei zengedeznének (Kár: Bibl. I.461). Hangos trombita zengedez, mellyet haluán, mindenec el röttenec (461b). Latom ti kegyelmetőknek az Christus ecclesiajahoz es abban szöngedőz igejehőz valo buzgo indulattyt (Szár: Cat. 3). Az patakoc az begyec között zengedezve folyrac (MA: Bibl. V.48). Romai találmány idegen nyelven misét mondani, musica szerszámokkal zengedezni (MNYil: Irt. Előb. 5). A költő énekes verseket zengedez (Com: Jan. 163. 168). Tsak a Kristusnak beszéde zengedezzen az ő szájokban és tsak az ő ígértibez ragaszkodjanak (Misk: VKert. 65).

Zengedezés: resonantia Kr. [das erschallen]. Mondasi nem valami el mulo zöngedezésec (Zvon: Post. II.325). Az elfolyt sokféle hírek miatt, melyeknek zengedezését gyakorta értették, miként induljunk el (Nyr. XII.79).

Zengedezett: [sonare facio; tönen lassen]. Prüts, prüts, prütsöt zengedezett a prűtsők (Misk: VKert. 673).

Zengés: sonus, sonitus, phtongus, clangor, bombus C. canor MA. ton, heller ton PPB. Nem lebet, hogh fűl ne hallanaya az zűngest (VirgC. 138). Kegetlenek ot meg zűntek zöngestől: ibi impist cessaverunt a tumultu (DöbrC. 516). A keges zyuek az orgona zonak bangos zengesere meg vidñnac (NagyszC. 116). A thenger zenghesynek es habynak haborodasanak myatta: prae confusione sonitus maris et fluctuum (JordC. 604). Menden zengees, ky ev feyeben vala, mendenestev el tauozeek (DomC. 252). Az yuekleknek zengbesek azaz trombeta zo, sipolas, lehghedeles (DebrC. 530). A Jesus nev meez embernek zayaban, zeep zenghees fyleyben (ÉrdyC. 61). Tenghery zenghees es habnak haborodasa (105). Ky zarmazot mynden feldre az ew zengheesek: in omnem terram exivit sonus eorum (145). Kezde nagy zeep angaly zengest hallany (ÉrsC. 365). Nagy zöngés vala a dob szóc es soc trombita szóktol (Helt: Krón. 106). Az Christus erdemet zűngeset tanította (Mel: SzJán. 31). Lakozom zengesben, angaly eneklesben (Born: Ének. 197). Zengést tőttem trombitákkal (Kár: Bibl. I.686). Azige ne legyen tsak hijaban valo, el mulando zönges (EszT: IgAny. 230). Sok tidővel az apostoli tanításnak zengése-utánn is szabad vólt írás nélkül-való traditíókat tartani (Pázm: Kal. 476). Dobbal, sípokkal és víg kiáltásokkal nagy zengést indítottak (Pázm: Préd. 372). Hallyad az seregnek zengését: audias sibős gregum (MA: Bibl. I.221). Hallással a zengéseket, bangokat választjuk meg (Com: Jan. 62).

égyező-zengés: harmonia Com: Jan. 168. Az éneklésben egyező szó többeknek egyűtt éneklése, kiknek egyező zengése kedves (Com: Jan. 168).

különböző-zengés: [dissonantia; disharmonie]. Az éneklésben egyező szó többeknek egyűtt éneklése, kiknek külömböző zengése díztelen (Com: Jan. 168).

orgona-zengés: [sonitus organi; orgelklang]. Egieb ott nem lészen tellyes örömnél, lant, citara, orgona zöngésnél (Lép: FTük. 5).

sok-zengésű: multisonorus C.

trombita-zengés: [sonitus tubae; trompotenklang]. A frígynek szekrényét nagy trombita zengéssel és víg énekekkel helyhezteté a megkésztet helyre (Pázm: KT. 409).

Zénget, zénegtet: [sonare facio; tönen lassen]. Az Moyses tudományat zöngetic vala (EszT: IgAny. 204). Az énekes énekel ugró és tánczó nótákat zengetvén (Com: Jan. 168). Christust beszéli, evangeliumot zenegeti (Ily: Préd. I.609).

Zöngő, zöngő: sonans, resonus, sonabilis C. [tönend]. Ollan lőttem mikent zöngő ercz avag pengő cimbalom (DöbrC. 297). Alkolmas, hogy ő zep zerethőeenek ő zep zenghe zavath hal-lanya agya (ÉrsC. 255). Mert ez a tű zöngő esztendőtc: ipse est enim jubileus (Helt: Bibl. I.LLI). A begyec kebeliben formáltott zengő szó: resonus de altissimis montibus echo (Kár: Bibl. I.646b). Elveszi az ur az ő lábokon valo zöngő ékességeket (Zvon: Post. I.70). A zengő szerszámokat pengeti (Com: Jan. 168). Sem elméd sem akarod meg ne teljék akárminek első képével vagy zengő hírével (Fal: UE. 480).

ZENEBONA (zanabana NémGl. 107. Tel: Evang. II.68. zanabona EszT: IgAny. 347. MA: SB. 305. zëbona Tus: Apol. 109. zennebonna Helt: Krón. 196): dissensio NémGl. 107. tumultus MA. strepitus; aufnuhr, lärm PPB. Nagy zenebonát tsimálni a nép között: magno molimine *conciere populum; le-tsilapítatott a zenebona: seditio *compressa; azt hirdetik, hogy én vagyok indítója a zenebonának: *bellicum me cecinisse dicunt PPB. Az első napon az választásnac valami zene bona lón (Helt: Krón. 186). Mind le czendesztötte az országbéli zennebonának (196). Mi oka ez gyűlekezetnek es zenebonanak (Sal-Mark. 27). Üressék minden zanabanátul, háborúságtul és viszsa vonyástul (Tel: Evang. II.68). Mi szükség nyilván valo dologban ok nélkül zanabonát inditanotoc (EszT: IgAny. 347). Békességben vóltak még a magok között lehető zëbonák iránt is (Tus: Apol. 109). Látá az nagy zenebonát, a sírókat, jaygatókat: vidit tumultum, flentes et ejulantes (MA: Bibl. IV.36). Menyí zanabonát, háborut támaszt az szégyenséges hizelkedő Medius az nagy Alexander udvarában (MA: SB. 305). Ostorral vervén hánta ki az templombul (Krisztus az árusokat) és mind ezt vitte véghez zene bona nélkül (Zvon: Post. II.270). Sobm ma nincsen zenebona vagy kiáltás (Bal: CsIsk. 356). Világi dolgok zörgése, zanabonája (Mad: Evang. 47). Zenebonákat inditnac a lázadó (Com: Jan. 144). Az vitéz rend között indúlt vala ez napokban valami zenebona (RákGy: Lev. 463). Az nagy zenebonát meg ebendeszték az okos Kaimekám és ravasz Halul bék (Zrinyi II.32). Azon hadak között való zenebonát lecsendesitem (Bercs: Lev. 557). Amiolta a vajda elment szüntelen-való zenebona a városon (Mik: TörL. 383).

Zenebonálkod-ik: [rebello; auftrüherisch sein]. Az nem-telen paraszt az nömös ellen zanabonálkodik (Lép: PTük. I.368).

Zenebonás: tumultuosus MA. auftrüherisch PPB. Az irástudoc és az sidoknac serege az nazarethbéli Jesust az ő fenyegető zenebonás üvöltéseccel az Pilatustol megnyeric (MA: Scult. 425). Ghikát, az zenebonást ne szenvedjük Moldvában (RákGy: Lev. 542). El-halगतom Lajos király után esett sok zenebonás állapotokat (Pós: Igazs. I.188).

Zenebonáskod-ik: tumultuor SI. [sich empören]. Zenebonáskodó és az isten titka ellen dürmölődő emberi okoskodás (DEmb: GE. 19).

ZENIT. A nap fel jövén a mi zenitinkre: fejünre fölött való égi pontra, tavaszt csinál (Com: Jan. 6).

ZÉRNA: dama Com: Jan. 38. [damhirsch]. Az szarvastól nem különböző a zerna, de kissébb (Com: Jan. 38).

ZÉRÓ: [cifra; null]. Egy zéróért írnak sok ezer rendeket (Orezy: Köhl. 60).

ZÉRTOS: [rixosus; zänkisch]. Melancholicus, ez ilyen gonosz gondolo, mord, frigy, ez ilyen ember zertos (Cis. F4).

ZIBOLÓD-İK: [abundo; in tibermass geniessen]. Ez világnak kintset magához vonzza és takaretia, minden kazdagságban beelkeluden és ziboloduan (EszT: IgAny. 399).

ZIFA: [exomis; rock ohne ärmel?]. Csak kezdék aztán kemenczét fűtetni, rongyoltott nadrághoz zifát mendikálni (Thaly: VÉ. 1182).

ZIMBORÁLATLAN: [eni effigies deest; ohne ebenebild]. Minden képek és formák olly meg bataroztattak és zimborálatlanok, hogy midőn egy állatot előlelentenek, mást ielemné nem tehetnek (Lép: PTük. III.203).

ZIPÍT: [exclamo; aufschreiben?]. Menihet császár titkon zipít az hirre (BFaz: Castr. F).

ZIPOG: [lamentor; wehklagen]. Térdére borula, erőssen zipogb vala (Illyef: Jephba. 28).

ZIVATAR: 1) fragor, strepitus MA. das krachen, geräusch PPB. 2) [tempestas; sturm, sturmwind]. A láborgó-szél, zivatar és a forgó-szél kerengőben magokat tudálatosképen forgatják (Com: Jan. 8). A keresztyén embernek hitit ottan mint valami zivatar ingattya és tántorgattya (Pós: Igazs. 1584). Nosza osztán az havat s bár csak harmadnapi zivatart neki az nyakában (Bercs: Lev. 761).

ZIZETEL? [vulnus verminosum; wunde woll wülmern]. Contra Zyzetel. Vadsulyad terd meg es az porath hinch az sebba, kibe főreg vagyon, akar my allath legyen az (Nyr. VIII. 169).

ZOFRA: [?] Aranyos bőr zofrat földre le teritvén, két szép bársony vánkost az zofra mellé tén (Zrínyi 146).

ZOK(LÉ): [?] Lúd zok lével. Verj eczetben tyikmonyat, az törött folchagymát is vesd abban, az lúdnak az levét erezd arra az folklagymás eczetre (Radv: Szak. 77).

ZOKOG (zokóg Szeg: Aqu. 12. Adámi): ploro, singultio, plango MA. weinen, schluchzen PPB. Világ-bíró Sándor zokogva sirt, hogy annyi világok között egyet sem bírhatott éppen (Pázm: Préd. 30). A hétkességek tűrd nem sír, zokog, siralmassan kesereg (Com: Jan. 197). Néhémiás halván istene dicsősége meg-gütlődását, le-élvén zokogva sir (Toln: HBék. 16). Isten hozzád szívem, mőt tőled távozik, zokog s kínoz hiven, hogy érted lángozik (Amade: Vers. 57). Jobb lesz nekem ezen siralmas koporsóra borúlnom, ottan zokognom, hogy-sem ti néktek fohászokdó rekedezéssel fiileiteket terhelnem (Szeg: Aqu. 12). Oly zokogva sira, hogy azt gondolta volna, hogy Favorita névű ebetskéje a halálnak árnyékában alkonyodott légyen (Fal: NA. 131).

el-zokog: [perpetior; standhaft erdulden]. Tomyris így izen az Cyrusnak, hogy noha az masszagéték seregének harmad részét megölte, ezt ő még elzogokná, meg szenvedné, csak az ő fiát viszsza adná (MA: SB. 78).

még-zokog: [deploro; beweinen]. Mynek előtte pokol fenekbe merűltethneethék, thy resthsegeteketh es thwnyasakthokath megl zokokyathok (ÉrsC. 170).

Zokogás: singultus plorantia, planctus, gemitus MA. das schluchzen PPB. Oli nagy sirast tén, bog a mit akar vala mondani, a zokogastol nihaan ky nem monellattia vala (WesprC. 14). Keserőnek az ania a fyum, a fyu az anian nagy zokogással es kőnhullatással (42). Siralmakat es zokogásokat tennec te raytad (NagyszC. 39). Az wr Jesust ygen keserő zokogással syratya vala (ÉrsC. 61). Az en keserőseges zokogasymat, nyegsymet es syralnymath meg enylyhtwen (266b). Ellenkező egymással a nevetés és sírás, tapsolás és zokogás (Com: Jan. 62). Zokozásal ígyj panaszunkat előttd megbeszélleánk (Komár: Imáds. 287). Már hallgatók s nem szólhatók, zokogáim ellenzik (Amade: Vers. 197). A mézes pogátsánál édesebb leveleidet vettem szívbeli zokogással (Mik: TörL. 224).

Zokogó: singultiens, gemitus eructans MA. der schluchzet PPB. Calisiris omolván térdére illy könyörgést vészen zokogó nyelvére (GyöngyD: Char. 338).

ZOMAK: [coluber; hausschlange]. Megtamazkoggék ő kezevel a falhoz es meg maria őtet zomak (BécsiC. 223). Bornac itala be megőn hízólkőduen es keduesőn, de az vtoso napon meg már miképpen az zomac (GuayC. 6). Ky el zaggattya az sőweenth, ezt megl maria az zomak (WinklC. 134. NagyszC. 173. 242. ÉrsC. 261). Ved fíel the veezōdeth es vessed te Ffarahonak elette es valtozyeek egy zomakkaa (JordC. 18). Le vetteteek onnan az nagy sarkan, meghaggot zomak, kynek newe erdegh es satan . . . Eltetyk ott ydeyglen az zomak kygyonak zyne előth (JordC. 906). Lateek egy angyalth, megl ragadaa az agh zomakoth, ky mondatyk erdeghnek (923). Moyzes el vete a veezōtb es zomacka valtozek (DebrC. 596). Hozta keel őreg varas bekakát, keth yaspysokat es keth zomakokat (ÉrdyC. 429b). Walamynemő fő zelek oly mynt fortelmesseg wolnaa, hanem czaak zomakoknak es kemen vadaknak tarsasaga (ÉrsC. 313).

ZOMÁNC, SZOMÁNC (smalez ArchÉrt. IX.323.324. somalt: Dáv: Kker. Vj. zománcz Kecsk: ÖtvM. 383. zomalezoz Radv: Csál. II.57. zomancz Ver.): vitellus Ver. crusta, gypsum MA. fűnche, gyps PPB. Item cuppa cum smalez desuper. 1497 (Archaeol. Értesítő. Új folyam IX.323. 324). A somaltz ezüst salacka lőt (Dáv: Kker. Vj). Király ábráztyát arannyal, zomántal feliratta vala (Huszt: Aen. 29). Ha tiszta zománcz ezüstöt akartán csinálhyi forrasztót: 1 nehezék mőezüst, 2 nehezék zománcz ezüst (Kecsk: ÖtvM. 295). Ezettelis jó az fekete zománczot kimosnyi (297). Arany gyűrű, kis rubint vagyon benne fekete zománczú (192). Egi olaz vazonból elinalth arany boglaros ingual az koth uallan 14 őreg boglar zomaneh nélkül vale (Radv: Csál. II.83). Gyűrő kézfogásos egy kis rubint vagyon benne, más felől fekete zománczezal Jezus (212). Fejedelmi pálczát adnak, hogy az ország összebonló ránczát vegye kellő rendben s újítsa zománczát (Thaly: Adal. I.152).

Zománcol: [crusto; emailiren]. Kementzét csinály neki, fellyül is borakd mint az zománczoló kemenczét (Kecsk: ÖtvM. 297). Egy csuport ki kell lyugzatyti, fenekét, oldalát rakd be mint az zománczoló kemenczét (304).

be-zománcol: [incrusto; emailiren]. Az arany virágoknak az helyét színes zománczezal zománczol (Kecsk: ÖtvM. 316).

még-zománcol: ∞ Főzd meg benne az művet, jól megállja az zománczot, úgy zománczold meg annak utána (Kecsk: ÖtvM. 297).

Zománcos: crustatus, gypatus MA. übertünche, gogypset PPB. Egy zomalezoz kövves ezüst es (Radv: Csál. II.83). Arany

gyűrű zománczos feyvel feketenel (94). Ötödik gyűrű, ebben is tábla gyémánt vagyon fekete zománczos (150). E lesz koronája több lett dolgaival, mint nap-leleti kő zománczos aranyak (Gyöngy: MV. A3). Egy arany gyűrű, fekete és fehér zománczal zománczos (Gér: KárCs. IV266).

Zománcz: crusto, incrusto MA. übertünchen, gypsen PPB. Az ő rút sobek helye az ártatlan bárányak drága vérével meg mosatott és zománczoztatott (Pázm: Préd. 16). Piros vérekekkel, sebekkel zománczozott testeket mutogatják drók dűlősségre (Hoffm: Préd. 24). Násfa vörös zománczal zománczva (Radv: Csal. II.331). Zománczok szíveket, de te mivel vagy szintelen, nem tudsz semmi színeket, megneveted (Amade: Vers. 227).

ZOMBORÁL: [bombum facio; sumson]. Nagy dongó szavával zomborálva jár s kél (Misk: VKert. 656).

ZOMOK, ZÖMÖK: crassus, vastus C. densus, solidus MA. dick, dicht PPB. Zomok kigyó: coluber MA. Zomok kutya: canis *quadratus PPB. Két szeme kőn alo zomoc (BFaz: Asp. 3). Vala egy zomoc emberke, ez erdős helyen vala és ott kerese életét föld ássással (Helt: Mes. 354). Viai zomokok, labai rőuidek (SalMark. A3). A csuszó mászó állatoc bőrköt el-vetie mint a sűvöltő vízi kigyó, zomoc kigyó (Com: Jan.41). Tajgaid az élcs bortul lesznek zomokjabbak: corpora plus augent tibi dulcia vina (Felv: SchSal. 9). A melyek a gotthai tengernek szigetéből származnak, apró, zomok, temérdek lovak (Misk: VKert. 105).

Zomokság: crassamen, crassamentum C. crassities, crassitudo MA. dicke PPB.

ZÓNÁT: resta bovis Nom. 92.

ZORDON: horridus MA. gräulich, erschrecklich PPB. Zordon szavo: barbarus, horrisomus MA. Darabes, embertelen, kemény, zordon: asper PPB. Mit látnc egyebet cyclopsi vad zordon társaságnál, emberi formában öltözött őrdögöknél (MA: SB. 9). Melly igen utállya az vr isten ez ilyen veszett életet, meg muttatta, midőn az első zordon nyers világ az istennek lelkétől nem akara vezéreltetni (18). Az jáceztin igen temérdek avagy zordon színű sárga (Kecsk: ÖtvM. 277).

[ZÖKKEN, ZOKKAN]

még-zökken: [contremisco; erbeben]. Nincz mi az biveket inkább szomoritsa mint az ő gyarolóság és esetec, az mellyeckel néha az ő megtérésec utána is megzökkenec és megelőztetne (MA: Scult. 73).

Zokkant: [jacio; werfen]. Mikoron fel emeltek volna, felig akarattik zerent a földre eitek, ismeg fel emelhen masoczer vgi zokkantak a verembe, hogi mind az ő zent sebei meg nilnak (WeszprC. 105. Érs. 99).

ZÖKÖG: agitor, concutior, jactor MA. bewegt, erschüttert werden PPB. Sík, tér és gyepes út az, nem csoportos, zökögő (Pázm: Préd. 86). Döztögtető, zökögő (Fal: Jegyz. 933).

Zökögés: caespitatio, concussio, agitatio MA. das straucheln, stolpern, bewegen PPB.

ZÖLD (zeld NémGl. 136. JordC. 614. ÉrdyC. 535. GyöngyC. 4. RMNy. II.5. LevT. I.5): viridis Pesti: Nom. I.142. prasinus C. grün PPB. Az zöld fan erced az io zerzetes emberb (VirgC. 65b). Napnak bewseegheewel eeghet, hogy semy zeld fywet ne teremzen (JordC. 266). Ha az zeld ffan ezth tezyk, az azzwnak mynt lezen (614). Lata zevld leuelev agaknak syrevsegenek ekessegeuel zeep fuat (DomC. 79). A borostyan soha meg herwad, de koronked zewld (ÉrdyC. 464). En azalaam az zeld ffaat es meg lewelezeteeam az megh azot faat (535b).

Meg herwadoz ott zep zeld aga, nem kelemethes neky wiraga (GyöngyC. 4). Mennél zölgyeb az szouarvány, annál nagyobb eső leszén (Cis. J). Moss akár veres akár zöld papiroshól czífrás pálmácskát (Radv: Szak. 96). Kékes zöld avagy üveg színű zöld (Com: Jan. 63). Musa, te ki nem rothadó zöld laurus-ból viseled koszorúdat (Zrinyi I.9. 24). Utáljon meg immár bár ez világ, csak akkoron nyíljon majd az zöld ág (Thaly: VÉ. II.229). Eszében jutott a pokol, akkor zöld kerekeket hány a szemek (Fal: NA. 209).

bánya-zöld: [chrysocolla; berggrün]. Jó eresztő viasz: 1 font viasz, tíz lat bányazöld, tíz lat gáliczkö (Kecsk: ÖtvK. 283. 316).

házi-zöld: barba Jovis; hauswurz Nom. 85. Házi zöld, házakon is terem (Mel: Herb. 32).

kerti-zöld: nasturcium hortense PP. gartenkress PPB.

téli-zöld: erica vulgaris, hiemale viride Beythe: Nom. 4. pervinca Major: Szót. 360. PPB. buxus, zoophthalmus PPB. semperviva Fuchs: StirpH. wintergrün PPB.

Zöldel, zöldell-ik: vireo C. frondeo, frondesco MA. viresco; grün werden PPB. Magoktól zöldellenek a füvek: *injussa virescent gramina PPB. A faak nem eereznek, merth őnekyk elő lelkek nynczen, de ezek zöldelnék es wyragoznak (ÉrsC. 133). Deminutiva nonnulla desinunt in lie, ut: ezillaglic, zöldellie (CorpGramm. 239). Zöldellyel mint az pálmafa (MA: Scult. 13). Nem szoktak a fák zöldelleni téiben (Pázm: Préd. 11). A fának kivül a béja vagyon, belől az hártyác, mellyec le-bámlanae, midőn zöldellenec (Com: Jan. 17). Zöldeljetek mint palma fák szép atyafiság (TörtL² I.348). Az ifiak zöldelenek hosszú életnek reménsége által (Ily: Préd. II.328). Zöldellett virága hazánk szabadsága keresztény világban (Thaly: Adal. I.180).

ki-zöldellik: eviresco MA. PPB. hervorgrünen, grün werden PPB.

még-zöldellik: reviresco, vireo MA. grünen PPB.

Zöldellet: viror Kr. [grüne farbe]. Vesztü bletsületét mint jégtől rottott fű gyenge zöldéletét (PhilFlor. 77).

Zöldellő: viridans, virens C. subviridis MA. ein wenig grün PPB. Zöld füvel zöldellő hely: viretum C. Zöldellő sárga, sárgálló: galbinus PPB. Nenzen az feld zöldellő füvet (JordC. 2). Paraditsomot egy szép forrás öntözte, szöldellőu tartotta (Pázm: Préd. 454). Zöldellő füvekkel diszeskedett a föld (1269). Semmi zöldellő nem marada az fákban: nihil virens relictum est (MA: Bibl. 57). Sárgálva zöldellő vetés (MA: Scult. 240). Virágos zöldellő kert: viridarium (Com: Jan. 70). A vad számár minden zöldellő füvet megbűzöl (Misk: VKert. 19). A mirtusfának alávalo, zöldellő ágai (Ily: Préd. II.290). Tiéd volt a zöldellő ifjúság, annak idejében megörültél kiszűlett virágjának (Fal: NU. 334).

Zöldellőség: [viror; grüne farbe]. Mikor ez egienes sáss az ő zöldellőségébe volna (Mel: Jóh. 20) Zöldellőségetől fák is megh foszlatnak (Liszt: Márs. 67).

Zölden: viride MA. grün PPB. Az ő levelei zölden maradnak és az gyümölcsözéstől meg nem szűnic (MA: Scult. 794).

Zöldes: subviridis Kr. [grünlich]. Zöldes hely: viretum, virectum MA. Kéc a feiën a virága, zöldös a leuele (Mel: Herb. 67).

Zöldít: virido MA. grünen PPB. Zöldítsék egek hamar az erdőket, hogy próbálhassuk már nyugodt fegyverőnket (Thaly: VÉ. I.31. 154).

Zöltség: 1) viriditas C. grünheit PPB. Az íreg masnac zöltségeiből meg az (GuaryC. 4). Ez áneki lelke es minden zöltsége (VirgC. 65). A gonoz sasca es a őerebul a földnec ő zöltséget megazalya (NagyszC. 301). Az faak semmy nemev zöltséggel meg nem evltvetzetnek (CoruC. 252). Az nyeers ffa . . . azon zöltséggben magmaradando (ÉrdyC. 536). Semmi zöltséget a fakán nem hagyja: nihil omnino virens relictum est in lignis (Helt: Bibl. I.Gg.2). Mindenkor az földnec és napnac fekete és zöltsége esőt hoz (Cis. H). Ezt az zöld levét újonnan forrald meg, de úgy hogy az zöltséget el ne vesszed (Radv: Szak. 213). Nem szoktak a fák zöldelleni telben, hanem elhervadnak és minden zöltségek elrejtetik (Pázm: Préd. 11). A cameleon ha zöltségen vagon, ő-is zöld (Land: UjSegits. 1338). Az nagy fák zöltségeket s leveleket meg-emésztvén az cserebogár (Sárp: Noé Előb. 3). A zöltségekre fordítottuk szemünket, hogy megfrissedgjenek (Ily: Préd. 1317). 2) [olus; grünzeng]. Az halat borsold, gyömbérezd, fahéjazd meg, az zöltséget is bocsásd reá (Radv: Szak. 128).

Zöldül (meg zöldül) RMK. IV.260): viresco, frondeo C. vireo MA. grün werden PPB. A rét zöldül: pratum *florescit; zöldül a vetés: granum *exit in herbas PPB. Ez wylagnak ew eelety nem eeleth hanem halál, mert nyha zewldül es nyha ottan meg az zem pyllantasygh walo eleth es meg rothadando (ÉrscC. 263). Mint az virag nap nélkül zöldülhet (Born: Ének. 80). A palánta az ő gyökereinek apró szálú rostjain bészván a nedvességet, éled, zöldül és virágzik (Com²: Jan. 15). A fák már április elsején virágoznak, zöldülnek (Mik: TörL. 424).

ki-zöldül: eviresco C.

még-zöldül: viresco, reviresco C. MA. virider PPB. grün werden, wieder grünen PPB. Minden berek meg-zöldült: nemus omne *viret PPB. A meg azot menta meg zöldül (DebrC. 86). Azonnal meg zöldül s mind ez mai napsag zöldön áll (169). Az úr Kristust Kristóf hordozhatja igaz hitben, az istápjá megzöldülnek néki az tengerben (RMK. IV.260). Az igazak kik igaz hitben léznek, mint az páma szóltt úgy megzöldülnek (V.103). Az főt borban kiesen bele kől bocsátani, kifacsarni, míg jól megzöldül (Radv: Szak. 213). Erdők, mezők megzöldülnek, az madarak énekelnek (Thaly: VÉ. 1185). Ha megzöldül az haraszt, ümögben jár az paraszt (II.73).

ZÖRDÍT: pulso, intono MA. ertönen PPB.

még-zördít: commoveo cum strepitu Kr. [schlagen, klopfen]. Ágas hazanae aytaiat meg zördeyte (GuaryC. 45). Ismét meg-zördíti a remete ablakját és mondgya (Hall: HHist. II.98).

ZÖRDÜL (zerderules EhrC. 16. zordulua NémGl. 270): strepitum edo, constrepto MA. einen kracher von sich geben PPB. Zordulua meunek anag meunenek: irruerent (NémGl. 270). Ki eséc a tőr a földre és nagyott zördülte (Helt: Krón. 32).

még-zördül: commoveo cum strepitu Kr. [stark rauschen]. Megzördülte az tőngör es meg asza (Szék: Zsolt. 110).

Zördülés: sonitus, strepitus MA. ton, getöse, klang PPB. Sebesseggel az nytot megnyttuan tewu nagy zozatott es nagy zerdewlest (EhrC. 16). Az le omlott kő szikláknac rőtnetes zördülése (Kár: Bibl. I.647). Az főnac levelének zördülése: sonitus folii volantis (MA: Bibl. I.115). A ki felé vagon a zördülés, recurráljon segítségért a magyar dörék táborhoz (Zrinyi: Synb. 55). A nyúl tsak a fa levelének zördülésétől-is megretten (Misk: VKert. 171). A farkas, hogyha valamellyik lába megütkezvén valamiben zördülést talál indítani, azt gyengén megmarkossa (179).

ZÖRG, ZÖRÖG: crepo, increpo, percrepo, recrepo, crepito, strideo, persono, obstrepto C. strepo, perstrepto, increpito MA. inter crepito; klappern PPB. Zörög a hasam: *crepita mihi venter PPB. A nyúl, valami zörög, fölité ráffüggeszti, el fut (Com: Jan. 47). Siet Kecske mére, hogy jó bor az torkán folya, nem gondolja, hogy végtére osztán zörgene csobolyó szegénynök a hátán (KecsTört. II.498). El lepték a földet a táborok, zörög, csattog a fegyver, bőgne az ágyúk (Land: UjSegits. II.234). Kezébe bor pohár a kotzkával zörgött (Gvad: RP. 112).

ellene-zörög: obstrepto PPB.

környül-zörög: circumstrepto C.

közbe-zörög: interstrepto C.

rajta-zörög: instrepto C. PPB.

réa-zörög: adstrepto MA. dabe rauschen PPB.

vissza-zörög: recrepo PPB.

Zörögdöggel: strepito MA. geräusch machen PPB.

Zörgés, zörgés (szörgés Mel: SzJán. 246. Decsi: SallJ. 60). crepitus C. murmur, murmuratio, strepitus, pulsus MA. gemurmel, geräusch PPB. Siralommal való zörgés: luctuosus C. Zent Fferencz halian ew labaynac zergeseet erdevnek nemy fayert, monda (EhrC. 44). Halla hertelenséggel egyzer es kotzer nagy zörgest (DomC. 227). Az yegeknek zörgessők es az bestyeknek nyuaassok az egeeth feel ery vala (SándC. 38). Gyakortaa meg akad vala az kewecken laba es nagy zorghes leezen vala (ÉrdyC. 191b). Nagy kew zörgheest hallanak az templomba (628). Az saskac szaruainak szauok ollian vala mint a hadakozo szekerek szörgése (Mel: SzJán. 246). Mindeket nézel vala és akar mimemű kiczin szörgésre is retteg vala (Decsi: SallJ. 60). Nem hallja az isteni intéseket a világi dolgok zörgése miat (Mad: Evang. 47). Akármí zörgésre is aszsonyi módon reszkető (Com: Jan. 16). Laktam gombkötőnél, sinőrt kellett vernem, a melly nagy zörgéssel jár (Ötv-Mest. 44vsz). Legkissebb zörgést halljak, azt gondolom, hogy a kozákok az udvaromon vannak (Mik: TörL. 384). A kő-sziklák-ról érkezett gyűlést vizetkelt zörgéssel és zúgással szakadnak (Fél: NE. 15). Ott tanáda meg Dávid Ferencz sok szóval és zörgéssel vetélkedvén az istenről (Bod: Pol. 39).

Zörget, zörget (szörgessetek Fél: Bibl. I.10): increpo, crepito, pulso, strepo, constrepto C. pulsato, pulto MA. ein getöse, geräusch machen PPB. Zergessetek es meg nyttatyk ty nektek: pulsate et aperietur vobis (JordC. 373). Zergethwen ot az ayton, ky yewe egy lean meghe latny (749). Im en allok az ayton es zergheotok (891). Mykoron megly yewend es zerghe-tend, legottan megly nyssak ewneky (ÉrdyC. 156). Zent Antha zergethny es keerny kezdee, hogy meg nythnaa ewneky (191b. 456). Hallom, hogy az kovácsok igen zörgetik az pöröllyel az vasat (Pesti: Fab. 242). Ezüst kannácskát az pinczébe eligazítanak, két rossz tálat ők zörgetnek, szöknek, tombolnak (RMK. III.267). Szörgessetek es meg nyttattik nektek (Fél: Bibl. I. 10). Az egyház őrző harangoz, zörgeti az harangokat (Com: Vest. 93). A zengő szerszámokat veri, zörgeti (Com: Jan. 168). Ne tsengettyűkkel zergessünk (Uzom: Dáv. 195). Csak alattomban zergetik, hogy az gályák valami nyereséggel jártak volna (ErdTörtAd. II.38). Ha valakinek mondtad volna: krepin, azt hallgatta volna, hol zörgetnek (MonRók. XI.353). Zörgetnek Károly, nézd meg, ki van az ajtón (KirBesz. 25).

el-zörget: [persono; fort und fort spielen]. Lantosok és hegedűsök, kiknek bor lelkők, csak borért es elzörgetnek néha szegényök (RMK. V.268).

Zörgetés: pulsatio, strepitus C. das getöse, geräusch mächen PPB. Te hews nem tartad en tanwsagomat az zergetesben (FhrC. 15). Zörgetésére megnyitván a kapus az ajtót, elcsudálkozik a rút mezeitelen ember állapattján (Hall: HHist. II.94). Jüvel vissza öh gyönyörüségünk, im zörgetésedre ajtónitni jöütünk (Thaly: Adal. I.29).

Zörgető: crepitans PPB. [klopfend]. Ky keresy, meg leely es zerghetönek meg nyttatyk (JordC. 373). Nem hytioknak zörzeteeek istennek orzagat, de gyorsan keresöeknek es zörgetöknek (ÉrsC. 247).

Zörgetyű: crotalum MA. kläpperlein PPB. Zörgetyű, kelepele: crotalum Major: Szót. 173.

Zörgő: 1) crepax, undisonus C. constrepens MA. knarrend, PPB. Zörgő pléh, islög: crepitans lamina PPB. Szinnel iamborok es szörgő nielucl (Mel: SzJán. 222). Aszörge malom szaua (451). Gyakor zörgőnek meg nilatkozol (Pécsi: Ágost. 3). Egy vég indiai zergő [?] gyólt (VectTrans. 13). **2)** crepitaculum C. crisma, crepitaculum puerum; kinderklapper PPB.

Zörgölőd-ik: immurmuro C. constrepo MA. knarren, rauschen PPB. Zörgölődve szenvedni, neheztelni valamit: *ingrate ferre PPB. Az olaszok felfegyverköztek vala, de csak leájába zörgölődnek vala (RMK. III.325). Hunyadi esmet mér zörgölődni (BFaz: Castr. C2). Utalan ellene szörgölődnek vala mindnyajan Hermolausnak: obstrepunt subinde cuncti Hermolao (Forró: Curt. 484). Ezek fognak zörgölődni s zugolódni az utolsó napon idvezitőknek jóvendőlése szerint (Nagyari: Ort. 7). Az udvari szolgák itt zörgölődnek (Veresm: Lev. 127). Elhagya az eget kevelységgel, mostis zörgölődik nagy vakmór-séggel (Zrinyi II.82). Sokat zörgölődik szegény Luther Marton (Czegli: Japl. 15). Mindenik vára nekünk egy-egy vigyázó torony, ha ellenségink zörgölődni akarnának, azokban megakadnak (MonIrók. VIII.138). Mint az szilaj kosok ök nem türkölődnek, patvarbeszédekkel sem nem zörgölődnek (Thaly: VÉ. II.123). Zörgölődő, zúgolódó, hálaádatlan nép (Bíró: Préd. 130). A haragos ember egy kis igére is fel tud pattanni, zörgölődik (Fal: BE. 600). Mikor Seneca könyveit írta, nyilván füleit fájdalta a sok zörgölődő kocsik miatt (Fal: TÉ. 773).

Zörgölődés: [tumultus; waffenlärm]. Az magyarországi zörgölődések s arra való vigyázás azt kívánnák (Szal: Krón 72). Mind a maga fizetett hadait, kik a moldvai hadakozáshoz képest és ez zergelődésre nézve is nagy számmal is valának, táborba szállani parancsolta vala (283). A kozákok olyankori zörgölődések nekünk szintén káros (MonIrók. VIII.204).

[ZÖZZEN-IK]

mög-zözzenik: [cohorresco; erschrecken]. Ha megzözzenik az német, későn tér meg az szíve (Bercs: Lev. 197).

ZUBOLY: [jugum textorium; weberbaum]. E Goliat kopiaianac a faia oly vala mint a takaczkot vtolso zubollya (Mel: Sám. 220).

ZUBONY, ZUBBONY (suppony Zrinyi II.157): exomis MA. jutemla PPB. rock olme ärmel PPB. A szolgákat a kép íróc verse süvegben írta, fris zubonban, szamar fülecke (Tyúk: Józs. 131). Kinek kinek zubonyi, külön külön jelekke meg jegheztessenek (JTársReg. 86). Doréc szorito kőntös foszlan zubbony, melly vas az újjackal: thorax cum manicis (Com: Jan. 99). Vallyon ezen nemzet mért oly hatalmas ellenünk, a kit la a dér megtsíp, mint a légy, ha meleg supponya nintsen, mint a bolt (Zrinyi II.157). Hoszszú tőzött zúbón ruhájok ezeknek (Gyöngy: KJ. 112). Nyúzó kurucz hadnagynak egy zubbont vettem (KecskTört. IV.84). Főurak gyermekiből álló inasit veres virágos bársony zubbomban jártatta (Kem:

Élet. 49). Egy szoknyát csináltattunk egy zubonnal együtt béléssel (Radv: Csál. II.316). Egy zubony volt rajta (MontME. V.110).

Zubbonyka: [vestis brevior; rückchen]. Ama régi Fabriust oö megnyöött zubonkájában jobban meg-tisztelte Romavárosa (Fal: NE. 31).

Zubbonyos: exomide indutus MA der einen rock ohne ärmel an hat PPB.

ZÚDUL: insono, corruo cum fragore MA. ertönen, mit krachen zusammenfallen PPB. Mondatik ö víznee, tűzne, söt sebessenn zúduló szélnee (Megy: 6Jaj. III.18).

alá-zúdul: [cum impetu feror; herabstürmen]. Az szél onnan föllöl alázudula (MA: Bibl. V.37).

égybe-zúdul: collidor, concutior MA. zusammen geschmissen werden PPB. Farahó az tengernee indula, hogy betakaro-dec minden népeuel, az tengernee vize ismét egybe zúdula (RMK. II.15).

el-zúdul: [cum impetu ruo; hinstürmen]. Nem tudod-e, hogy tsak olyan a te életed mint a szél, mely tsak hamar-sággal el-zúdul (SBalog: TemK. 75).

elő-zúdul: [proruo; hervorbrechen]. Veszedelmesb az tengeren való járás, midőn az szélvészec, haboc előzúdulnac, cikorganae (MA: Scult. 191).

föl-zúdul: 1) constrepo, intono MA. knarren, donnern, ertönen PPB. **2)** [tumultum moveo; lärm erregen]. Csak fel-zúdult az katonaság, az ki Diákin volt s által is ment az Vágon (Bercs: Lev. 247). Felzúdult magában az had az egész fulukról (249). Az egész sokaság felzúdul és parantsolatot nem várván ostromnak megyen (Mik: TörL. 168).

ki-zúdul: erumpo MA. ausbrechen, ausfallen PPB.

kizúdulás: eruptio MA. ausbruch, ausfall PPB.

lő-zúdul: [corruo; zusammenstürzen]. Toron három vala, erős szuagassal egük le szakada, föld töltessel, kasokual le szudula (Cseng: Jer. 12).

mög-zúdul: [turbor; unruhig werden]. Az soc sebes viz megindol, mint egy erős hab megzúdol (MA: Bibl. V.21). Az ö sziveknee gonossága ugy megzúdul, hogy az időzítő megveten (MA: Scult. 95). Megzúdul Zsenyei, de csak Nagyságodat ne érné hirtelen (Bercs: Lev. 211). En csak attól félek, ez az sok gyűlevész rossz had megzúdol, ha az német általjóvő szándékát veszi esziben (255).

öszve-zúdul: [congregior; sich gegenseitig angreifen]. Igen vig mind két fél, öszvezödülának, nagy erős viadalt mind két fél tartának (RMK. III.69).

Zúdulás: 1) strepitus, fragor MA. das brausen, krachen PPB. Nagy lövöldözések vagy ahoz hasonló tónusok hallattak; a zúdulás általment nagy ropogással az Dumán, azután megszünt (Bercs: Lev. 512). **2)** [tumultus; unruhe, aufregung]. Látván, hogy nagyob zúdulás lenne: videns ut nagis tumultus fieret (Helt: UT. 5). Nem lehetett zúdolás nélkül, azonban meghagyám, az tábor készen legyen (Bercs: Lev. 37). Ezen zúdulása, ki ez éjjel esett, megmutatja az katonának igyekezetit, szívít (247). A németnek egy része az Dunavág mellé ment élist hajtani, ettől lett az zúdulás (250).

ZÜG (zuggok C.): **1)** spiro, anbelo C. MA. wehen, blasen PPB. Ott az vigasztalas soha el nem fogy, akárminzt zúgjon is az nyomorúságnac szelvesze (MA: Scult. 234). Az aluvó hortog, zug (Com: Jan. 66). **2)** [murmuro; murmeln]. Menden

bozzosagokat frater Bernald engedelmost el mulatuala semegyben megharaguan auagy zugnan (EhrC. 21). Mikor alig zug az soe balae föl hordása miat, azt itéli, hogy bust nem evett (Zvon: Post. I.474). **3)** [sono; brausen]. Meg nem ijed, uoha ellene zúgnac az tegezébéli nilac, fénlie az kopia (Kár: Bibl. I.536b). Foie zug auagy zedőlóg (Frank: HasznK. 33). Az egyenlenség forralt olyan lúgot, melytől végre soknak filo jájra zúgott (GyöngyD: MV. 11). **4)** [salio; beschallen]. Sárlnak a kantzák, zúg az eme, gőrrög a kan (SzD: MVir. 93).

Zúgás (*szugás* Erasm: Erk. 5. 1572 KBécs. D7. Fél: Bibl. I.180. *zugás* C.): **1)** anhelatio, respiratio C. spiritus MA. [das athnen]. Zúgás, szuszogás, erős lélekzet vétel: respiratus PPBl. Tetete magát igen melyen alouny hortogasaua! es zugasaua! (VirgC. 82). Orrodol szót auagy szugast kibocziatani (Erasm: Erk. 5). **2)** sonor, sonitus, fragor MA. fremitus; das sausen, brausen PPB. Kezde nagy zugással az víz bejűny az udvarra (MargL. 128). Jupiter wete nekly egy nagy tewket ala menybel, mely nagy zwgassal bele suppana a wyzbe (Pesti: Fab. 16b). Eregy el, egyél és igyál, mert mint egy nagy essőnee zúgása hallatie (Kár: Bibl. I.324b). A szelnek zugasat hallink (Fél: Tan. 317). Erőszakkal vitetett szelnek zugasa: sonus tamquam aduentis spiritus uelentis (Fél: Bibl. I.180). Ha lypsoppal főzöd az cedria enyvet, fylnek zuggasat, fogh fiaist gyogit (BeytheA: FivK. 8). Ked esős, az melegeb helyeken dörgessel es felhő zuggassal (KalBártfa Djj). Jelek lésznek a napban es a földön népek szorongatása, a tengernek es haboknak összevelegedett zúgása-miatt (Pázm: Préd. A). Fő bastiayt zugással tóketti el (Lép: FTük. 56). Kikeletkor áldasz az szép zöld erdővel, víz lassu zúgással, szél lengedezéssel (Zrinyi I.47). Szájad van igen rosz izben, csengés auagy zúgás vagon bal-füledben (Felv: SehSal. 29). **3)** [murmuratio; das murren]. Ha ny az bozzosagokat zugasaukyl zennedenyewk, ott vagon tekellates vygasag (EhrC. 30).

Zúgó: **1)** anhelator C. [athmend]. Pihegő, fúladozó, zúgó, ki nehezen véssen lélekzetet: suspiriosus PPBl. **2)** undisonus C. torrens MA. emissarium C. emissarium piscinarum MA. Ablauf des wassers in einen fisch-teich PPB. Zúgó, halas tónak ki-folyó torka: emissarium; a tó zúgóga, a hol belöle a víz ki-foly: effluuium lacus PPBl. Walakijth kjfögen ew N. ky lathnaja wdwarj tiothi es meg mwatman nekje, hogi az zwgoth nyjekpen kellene raja cinalhwuk (LevT. I.263). Küldje ki az Huszár uramék ácsát, had csinálja meg az itt való tónak az zúgóját (RákGy: Lev. XXIV.81). **3)** fremens MA. [brumm-]. Zúgó pergetyű: lusorium verticillum PPB.

Zúgód-ik (*szugodonk* Kár: Hal. Sijj. *zugodny* ÉrdyC. 80. 81): fremo MA. murren, brausen PPB. Zugodnak volth Moyses ellen (NémGl. 293). Te elened zugodik, morgodig az ebek es (VirgC. 55). Ne zugogyek, akly az ew iozgat az monostornak atta (128). Az byzousaghal az sidok ellenőd zugodnak (WinkC. 281). Megh zomechozek oth az neep vyznek fogyathkozasa nyath es zwgodoek Moyses ellen (JordC. 47). Zwgodnak vala az ezalados atya ellen (416. 580). Zwgodnak es zakadoznak vala hű zvyőkben: findebatur cordibus suis (731). Azok, kik a poganasaghol vronknak hitire tertenek vala, zugodni kezdenek az sidok ellen (DebrC. 64). Az lelek test ellen es a test lelek ellen zugodnak, morgodnak (BodC. 12). Mykoron ez frater az ev byneet meg nem esmerneje, sem ev magat meg nem akarnaja alazny disciplinara, hanem jnkab morgodneek, zugodneek (DomC. 219). Nem keel embernek bankodny awagy zwggodny, do halaat adny (ÉrdyC. 80. 81. 130. 619). Vyzeth erozte ewnekyk az komeen kew zykalob, hogy nywel ehak ne zwgodnanak ew ellene (341). Ne zugogyatok, morgodyatok, mykypen ew kőzzwlek ny melyek es zugodtanak (Konj: SzPál. 159). En ellennem zugodatoe az pusztaba (Szék: Zsolt. 214). En mihem nép előtt látszik

mezételen, ez, ki miatt népek reál zúgódtnak (RMK. II.46). Ne zúgódjál, ha látod a hitelent, hogy jó szerencsével ő igen felment (V.93). Zugodec a nép Moses ellen: murmuravit populus contra Moysen (Holt: Bibl. I. Kk). Ne zúgódgyatoc mint nemelylee zúgódtnac (Holt: UT. n5). Zugoduan Judas es az töb egyűgyű tanituanyc, ezt mondanac (Born: Evang. IV. Előb. ij). Zwgodie, dul-fül magaban ez világ (Born: Ének. 163). Hát mi miért zugodunk isten ellen (Kár: Hal. Sijj). Morgódéc, zugódéc Balban előb szálla (BFaz: Castr. G). Az kie zugódnnak vala, megczendesztette azokat (MA: Bibl. I.224). Zúgódnae es duhuak-fulnac, ha ember nélkiec az anya szent egyházat mindenkor nem mutattya (MA: Tan. Előb. 21). Mikor föl vettée volna az pénzt, zugodnae vala az gazda ellen (Zvon: Post. I. 392). Zugóttál é auagy panas-zolkodtál (Com: Jan. 210).

Zúgódás: [murmuratio; das brummen, murmeln]. Irgy voltomat jelentetem zugodasal, morgadasul (VirgC. 10). Egy nehez bozzusagot istenert el zenuedni zugodasnekk (89). Az ínelűokne bynei karomlas, zugodas (NagyszC. 355). Zwgodas tamada az neep kezett wr ysten ellen (JordC. 139). Sok zwgodas vala az neep kezeth hű rola (648. 852). Nagy beketlen-segiben eythyk ő magokat zwghodasoknak es morgasoknak nyatta (ÉrsC. 281). Az ő íneluet meg tartoztassa minden isten ellen valo zugodastol (Szék: Zsolt. 37).

Zúgódó: [non contentus, morosus; unzufrieden]. Bizony mondom, nem melto meñ orzagral az zugodo, az bozzo idlo (Apost. 26). A morgodook, zugodook es ragalmazook gőldősege-sec istennee (VitkC. 63). Ne lég zugodo, morgodo (64). Menyoknek orzagral sem egy zwgodo nem wezy, merth senky, ky azth akaarya wenney, nem zwgodyk (ÉrsC. 213).

Zúgolód-ik: murmuo MA. fremo; murmeln, brausen PPB. Mykoron az neep jgeen zugolodneek az predikatyonak meg bantasiert, monda zent Damancs atyank (DomC. 108). Csak hamar isten ellen zugolódának (RMK. II.230). A ki nem akar őrmest előtte valonak birtokába lenni, annak teste nem enged, hanem visszarűg es zugolódik (Pázm: KT. 214). Kedvetlen dolgokon ne zugolódgyék (215). Zugolodot az vőlegény ellen es miert kolletet utolra hadni az olyan tő bort, tudakozta (Zvon: Post. I.296). Fel-gyulladni, agyarkodni, zúgolódni erőtlene és magával nem bírőe (Com: Jan. 198). A nép ivo vízből megszűkölven, a Moses ellen zugolodott (GKát: Tük. 416). Nagy éhségre jutott tábora, zúgolódván az egész nép, hogy tovább nem szenvedhetik fogyatkozásokat (Hall: Hllist. 12). Visszamenék s megmondám ezeket Balassi Ferenc-nek, eleget zúgolódék szikrozódék szegény (TörtT. I.11). Kezd zúgolódni és a halállal akar perleni (Ács: BHal. 10). A szegény egyházi-nemesség szőryen zúgolódtak az kassaiakra (Bercs: Lev. 418). Nekik engedtem a meleg házat, én inkább tűrhetek mint ők és nem zúgolódom (Mik: TörL. 390). Az isteni egészség és fenyték ellen nem zúgolódtál-e (Biró: Angy. 292).

Zúgolódás: murmuratio, fremitus MA. das murmeln, brausen PPB. Gazdalkodok legietek egmashoz zngolodasok nekül (Fél: Bibl. II.150). A papi feiedelmeknek es irástudóknak Christus ellen valo zngolodásoc (Kules: Evang. 243). Szűnyél-meg a zngolodástul (Pázm: KT. 232. 154). Tánada az nép között zngolódás az ur ellen (MA: Bibl. I.129). Hogy megezen-desitem zngolódásokat (136). Nem méltó, hogy gyűlödséges zngolódással ellenem tímady nékem (Zvon: Post. I.106). Ezt az Lőczy ezerét tudtam nagy hűzelkedve reá beszélleni, hogy mégis zngolódás nélkül bégýított (Bercs: Lev. 501).

Zúgolódó: [murmurus, inquietus; brummend, unzufrieden]. Nem féllek haragytat istennek, írgyők, zngolodok, galazok (Beythe: Epist. 157). Az aszszony-népek közönségesen sző-

sok és zúgolódók (Pázm: Préd. 243). Ezért fárasztottam ismét az már is zúgolódó hadat (Bercs: Lev. 407).

Zúgolog: [naumuro; brummen]. Zugolognac az isten szól-gái ellen az isralitác (MA: Bibl. I.136).

ZUG, SZUG: [angulus; winkel]. Aqua Kapus currit ad locum ligethuze [?]. 1381 (ZichyC. IV.184). Stagnum attingit terram pwtawzud alio nom. agazng vocatum (184). Zug, poss. 1267. Zuglak 1388 (Czinár). Ez okból bé zárta fényes kápolnáját, setét szukbann tette tsonka statuáját (Orczy: KöltSz. 19).

1. ZUGOLY, ZUGOLYA, SZUGOLY, SZUGOLYA, SZUGLYA: angulus MA. winkel PPB. Vallyon mynemő zwhgulyahan tazyttatek ez aldoth xc (ÉrsC. 37). Jobb lakni a szuglyaba a hoiazat alatt: melius est sedere in angulo domatis (SalMark. F3). Az háznac szugolyája: angulus domatis (MA: Bibl. I.566). A lelki-isméretnek titkos szugolyai és szurdokjai (GKat: Váls. II. Előb. I.58). Az őrdög bintette konkoly ki kezdett vala gyomlálódni el annyira, hogy a keresztényiségben nyitván nem igen hallatott, hanem ha igen titkon lőtt volna valahol valami szugolyában (GKat: Titk. Előb. 15). Minden templominak szegi szugolyája teli vagyon írott, faragott képekkel (Pós: Igazs. II.355). A misések czikornyás oltárokkal teli töltötték e világnak szegét, szugolyáját (524). Akar micsoda eretnecség valamely szugolyájában beverjen, csak ágyas az s nem anya (Szőlőgerezd. 113). Zugoly, szegelet, szurdok (Debr: Ker. 161). Megvontam magam egy szugolyába (Gvad: FNót. 82). Zöld gyepen hevervén kertje szugolyájában (Orczy: KöltH. 39). Keress fel engemet kertem szugolyájában, megtalálsz terepély vén fa árnyékában (Orczy: KöltSz. 199).

Szugolyácska: [angulus parvulus; winkelchen]. Egy szúgolyácskájában lévén Európának, különböznék mind hitekben mind vallásokban (Szőlőgerezd. 110).

Zugolat: [angulus; winkel]. Ez nem zugolatban lőt: non in angulo gestum est (Helt: UT. 04).

2. ZUGOLY (zugó Otr: OrigHung. I.297): licitatorium, textorium MA. weberbaum PPB. Zugolyfa: jugum licitatorium MA. Takáts zugoly-fája: jugum PPB. Az ő kopjája temérdec vala mint az szővőc zugoly fája (MA: Bibl. I.260). Habent nostrae textrices aliquid instrumentum, quod vocant zugó (Otr: OrigHung. I.297).

szővő-zugó: ∞ Az én fejemuec hét szerhe font haját az szővőzugolra tekered (MA: Bibl. I.233).

ZUHAIJ: [fragor, strepitus; getöse, geräusch]. Ffluvium Ragalzuhaya vocat. 1283 (ZichyC. I.54). Quoddam aliud patak Ragal Zuhaya pataka nominatum (III.87). Az eső letsepög lassan, a zápor sűrűn, a sebes eső zuhajal (Com: Jan. 10). A víz, ha hirtelenséggel, nagy zuhajjal ki vetemedik, ottan a haragot-is félre verjük ellene (Pós: Igazs. II.358). Nagy zuhajjal az ágyból ki-ugorván (Teleki: FLél. 191). Hajáknak zuhaja zörgött (Gvad: VLev. 65). Szép volt figyelmezní azon zuhajra (Gvad: Orsz. 133).

ZUHAN: persono, constrepto, corruo cum strepitu MA. prasseln, mit krachen zusammenfallen PPB.

ki-zuhan: [erumpo; hervorbrechen]. A koporsóból iszonyu el-szenvedhetetlen nehéz szesz és dögös illat zuhan ki (GKat: Váls. I.995).

Zuhanás: fragor, strepitus MA. das krachen, geprassel PPB.

Zuhanó: resonans, constrepens, allapsu fragorem et strepitum edens MA. wieder tönend, vom fallen einen krach von sich gehend PPB.

ZUHATAR: [procella; sturmwind]. Reggelre virradólag villámás és szörnyű nagy zuhatar, szél lőn (ErdTörtAd. IV.210). Zuhatar módgyára szegény lelkom busult, mint el-hagyot árva tsak magáuak szorult (Nyr. X.563).

ZUHOG (szohogas 1572 KBécs. E.): ruendo strepo, fremo SI. [brausen].

Zuhogás: [strepitus; das brausen]. Vizek zuhogások: *strepitus fluminum PPB. Mint egy kőszál úgy áll az tengör vize, másod napon lészön nagy apadása, nagy zúgása és nagy zohogása (RMK. IV.37). Toron három vala, erős szuagassal eggik le szakada (Cseng: Jer. 12). Az töb napok rettenetes szohogással valo kődeknek veszet ígérlik. 1572 (KBécs E).

Zuhogó: [fremens; brausend]. Meta peruenit ad fluvium zu-chugo nominatum. 1302. (Ung. vm). Az szeleknek erőt ad es az veszeth zohogoua tezi. 1572 (KBécs. D7). Rettenetesen zuhogó tűzes lángval égyeledet széllle le szálla mennyből az apostolokra (Zvon: Post. I.870). A zuhogó patakoc gyorsan alá folyó esső vizec, a mellyektől árradásoc lésznec (Com: Jan. 11).

ZUPPON, SZUPPON: juseulum, intritum MA. suppe, eingebrocktes PPB. Tzibere, leves, zuppon: sorbillum PPB. Az zúpön egy tyukmonyui esteig is kiüresedik, jutta eszembe az lengyel kása (LevT. II.274). Noha magyar gallért nékie viselűnc, vagyunc, kic ez szűpponra égyekezűnc (Valk: Gen. 25). Szupponra kéuánkocztac (61). Az zuppon ne háborgassa bélűnket (Valk: And. 18). Szelj kenyeret, tölts rósarvizet reá, tölts jó mondola tejet hozzá, hogy legyen mint egy zuppon (Radv: Szak. 271). Vajas zuppunt erdéli neked pleh palazkban tölt (Vás: Ep. 12).

1. ZÚR, ZÜR: couturbo Kr. [verwirren].

fől-zúr: ∞ Az assecuratio vételével annyira felzúrták mindenütt az elméket, hogy jónak láttuk sokan lenni ezen matériában a violentiát félretemi (Bercs: Lev. 502).

őszve-zúr: [intermisceo; untermischen]. Kőnyvében őszve zúrt moslék (Sámb: 3Fel. 21).

[Zúród-ik]

égybe-zúródik: [confundor; sich verwirren]. Az egybe-zúródott leveleket disponálván (Szal: Krón. 244).

2. [ZÚR]

zér-zúr: [tumultus, confusio; verwirrung]. Az földet erősen pálcákkal veretik, csaté-paté, zér-zúr hol mit használ nekik (RMK. II.185).

ZÚRBOL: [voluto, agito; aufrühren]. Ha az nyarlot bort két oraig erőssen zúrbolod, meg gyógyul (Mel: Herb. 27).

ZURUMBÁK: [zedoaria; zwitter]. Czítver gyökér vagy zurumbák (VectTrans. 26).

1. ZÚZ (zuzzája Kőnyi: HRom. 17): jecur anserinum et aliarum avium MA. stomachus, ventriculus avium; gänse- und andere vogelleber PPB. Meg zaggatom ő zuzioknac belőlualoit es meg emeztem őket ot monnal orozlan (BécsiC. 199). Az fekete kakasnak az zuzzan auagy gyomran bartya vagyon (Frank: HasznK. 33). Más tiszta vízből hánd ki az belit, vizont más vízben zuzát (Radv: Szak. 9). Az ludfi aprólékját metéld el, ugy mint szárnyát, fejét, lábát, zúzzát (82). Sítve kell csinálni: töltött tyúkfí, zúz pecsenye, kolbász, májos (194). Az étel szopó erec a sőpreléket leviszic a májra, zúzra, a holott újjokban léssen el-választás (Com: Jan. 51). Ez az kő az

fecske fiának az zúzzában avagy hasában terem (Kecsk: ÖtvM: 281). A medve fejétől a bőrit farkig le-nyúzza, üszve romol benne mind májja mind zúzza (GyöngyD: Csup. 606). Sok állatok vamá, kikuek kettős gyomrok vagyon, mint a madaraknak az, ő begyek és zúzzok (Misk: VKert. 8). Nem volt néki, hanem csak zuzzája (Kónyi: HRom. 17).

Zúzzos: [biliosus; gallig]. Meg lehet mind annyiszor valamenyiszor zuzzos gyomrod fel-émelyedik, mocskot és moslékot ellene okádoznod (Pós: Válasz. 43).

Zúzzoskod-ik: [stomachor; sich ärgern]. Nem kel az ő finnyás gyomroskodásokkal gondolni; ám zúzzoskodgyanak (Pázm: Kal. 273).

2. ZÚZ: [pruina; reif]. Imaran az tél el mólth, az zuz el meent es le hwllot, az mezey vyragok ky nyltanak (ÉrdyC. 379b). Az tél el ment es az zuz el mwlt (380b). Zúztúl a fü

deres (Gvad: RP. 506). Mikor fergeteg támad a felleghben, zúz vagy havas eső ásztat (Orczy: KöltII. 200). Zuz és fonnyasztó dér borít ligeteket, homályos köd fekszi a szép vidéket (Orczy: KöltSz. 185).

Zúzmara: ∞ Az betegségnek zuzmarája soe nyomorúságnac zápor esője (Prág: Serk. 841). Hol zuzmara, hol aprónként hó paráhol (MonIrók XVIII.15). [Vö. **MARÁZ**]

Zúzmarás (vzmaros? 1573. KKrakkó. B7): [pruinosis voll reif]. Czötertee fergeteges és vzmaros idő leszén. 1573. (KKrakkó B7).

3. [ZÚZ]

[Zúzogat]

még-zúzogat: [agito, quasso; schütteln, rütteln]. Meg zuzogathwan hűtet az fertelmes lelek es nagy keaytast teewen ky meene hew belőlee (JordC. 456).

[ZSÁBA, SÁBA]

far-sába: ischias; hüft-, lendenweh PPB. Farsabaja az lonac: luxatio equi, morbus equinus MA. Az feier tóuisnek gyökeret ha meg iszod, farasabat meg gyógyít (BeythieA: FivK. 13). Söprő ruta, sugorodot inakat, farsabakat gyógyít (67). Ha buza liztel az bors fyuet özüe főződ, far sabat gyógyít (73b)

farsábás: ischiacus, ischiadicus PPB. elumbis; der hüftweh hat PPB.

[ZSABRAG] **SABRAG:** [?]. Vegy egy kevés ánis, sabrag, bors avagy choriandrum magot, gyúrd ezeket tésztában (Radv: Szak. 277).

ZSÁK, SÁK: bero, saccus C. sack PPB. Ada Olofernes nec feiet ő zolgaló lañanac és parancóla, hog' eretené azt ő sakiaba (BécsiC. 38). Mardocheus megmetelé ő ruhait es sacba öltözec (57). Ne acariatoc viselnetec sakocat (MünchC. 133). Zent Eleknek annya zakoth az haznak padimonthoman the-reythweo syralmas fohazkodasokath thescen vala (PeerC. 8). Ő ágas hazanac pagimentomara sakot teritte, holot nag' olay-tassal valo iaygatasokat tesen-vala (NádC. 582). En saarkomot [igy] meg zaggatad es örömmel kőről vől engemet (DöbrC. 75). Nem vtiyac a nyaualyas bituan zakokat, taskakat, kikben belől dragalatos nemős izogok vannak el reytven (NagyszC. 8). Hytuan zakual fedetek uala bel: erat vestita sacco (JordC. 126). Eetelt zerzeenek ennen magoknak hozyw witra, rozz sakokat (305). Sem beorbeol chynalt sakyok meg tartoyok nem volt (DomC. 95). N'akara eg' sag fővent köthenek (DebrC. 569). Teeteteo magaat az ew mestereenek sakyara (ÉrdyC. 566). Az arany es ezüst kellőket es kőrdzthőket őzwe törwen egy sagha raka (ÉrsC. 523). Egy sak holth szenet adnak neky (RMNy. II.279). Ő reaioc nagy dragasagot bochat es megűresiti sakokat (Helt: Bibl. I.1b). Egy nyihány zsákokat telé meg töltének (Helt: Canc. 15). Az terekek zsákokból bástyát csinálának (Mon-Irók III.52). Czac sakiath töltene be arannyal (Bas: Credo 184). Tauol filiön a predication, mosdatlan mezetlab, ságba, borzas fővel (Mel: Préd. 321). Czac olly mint az bor seprő sakia (Born: Préd. 687). Zakba nem öltöztec (Tel: Evang. I.46). Szackba ne buttassuc (Dav: Utm. 57). Arany poharát 'zákjába tétette (Pázm: Préd. 35). Egy sák szája szakadozott megb (Bal: Epin. 1). Sákjánac száját meg-nyitotta (Tyúk: Józs. 396). Ezerkétsház napig megáll az ő szavok s fekete zsákokban kell prófétálniok (Thaly: Adal. I.26). A hollandiai győles végeket szabjátok a szegényekre, magatok bujjatok fölts zsákba (Fal: NA. 125).

[Szólások]. Matskát zsákban árúlni (SzD: MVir. 45). A deákságbeli mesterség, ki mint egy eredeti a szép vers rendelésnek, nem foltia az soce sákianak (Bal: Epin. 3). A hol malatztot ígéroek, zsákkal forgolódgyál (SzD: MVir. 17). Bizony igen meg izzattál, nyiluan nem szackal

iyesztőttenec (Helt: Mes. 164). Az ersec nem halgata veszteg, sem szól vala a zsác vagy pohár mellé, hanem színetlen korpázza vala a királyt (Helt: Krón. 163).

[Köszmondások]. Sák megh lelte foltiat (Decsi: Adag. 35). Ott a sák megh lelte töltelekiet (Bal: Epin. 1). Nem nyughatic az áur a sákban (Kereszt: FelsK. Előb. 6).

bor-zsák: [uter vinarius; weinschlauch]. Untig szoktanak innya a bor-sák emberek (SBalog: TemK. 10). Minden bünbe beléjek zabárlot volt ez torkos bor-sák (Megy: 6Jaj. II.11).

bornyomó-zsák: saccus vinarius MA. *saccus calcatorius, vinaceus, faecineus PPB. ein sack, darin man den wein tritt PPB.

bőr-zsák: culcus, culum MA. lederner sack PPB. Tömlő, bőr-zák: uter PPB. Cyrusnak feiét Tomyrisnek vitték, azt ő egy ember-vérrel töltött bőrsákba dugja (MA: SB. 79). Az anyác gyilkosi bőr sákban varratatván vizekben merítettne (Com: Jan. 137).

buzás-zsák: *saccus frumentarius PPB.

lisztés-zsák: [saccus farinarius; melisack]. Ez ember régenten molnár volt és az lisztos sákot fejéhez verték volt (Hosv: Toldi 9).

pap-zsákja: inexplebile *dolum PPB. [pfaffensack]. Pap 'sákja soha meg-nem telik: *avaritia non habet fundum PPB. Soha nem tellik meg a pap sákja: vatum genus avarum (Kisv: Adag. 520).

párna-zsák: coactilia PPB. [fűzsack]. A Tersáczkyt egy kocsin küld ede fel hozzám, ruháit és párna zsákát tegyék fel az kocsi-ra (Nád: Lev. 46). Párna zsákot, ha kész nem volna, csináltatni kelleuék (Thurzó: Lev. II.203). Egy párna zsák durva veres posztóból (Radv: Csál. II.12).

szalma-zsák: [saccus stramento refertus; strohsack]. Mindenéből ki fosztották őtet egész a szalma zakig (Fr: SzJán. 33).

szar-zsák: ventriculus, receptaculum stercorum Kr. [dreck-sack]. Az eeggyk portarius felele az nagyszaguz azzounak nagy haraggal: Myt jaarz eet te zaar saak (ÉrdyC. 502). Arany-szajú sz. János a mi testiinket szar-zsáknak és büdös kamara-széknek nevezi (Pázm: Préd. 68). Születésiink-nán menoyi rútságok tömlő vagy szar-zsáki vagyunk egész életünk folyásában (1013).

szőr-zsák: saccus Cilicinus Com: Jan. 75. [laarsack]. Zewr-sakal az ő testeth wg ewztewerryttete wala, hogb olyatan wala öneky bewre mykepen zereczenek (ÉrsC. 333). Szita és szőr-sác által a liszt ki-szitaltatik (Com: Jan 75). Testét szőr sák visel-léssel saayargatta (Tarn: Szents. 115). Szőrzsákban és hamuban

ülvén poenitentziát tartottak (Land: UjSegits. II.123). Szőr-sákban ültözék Job patriárkával (Csúzi: Síp. 187).

Zsákocska: *sacculus C. sacculus MA. sáckelein PPB.*

[Zeákol]

ëgybe-zsákol: *convaso MA. einpacken PPB.*

mëg-zsákol: **1)** [onero; beladen]. Sok pénzt tsalnak ki, s meg zsákolván magokat elillantának (NótPM. 62). **2)** [convinco; überführen]. A magok szavaiból győző és sákolá-meg (KCsipk: Pápiat. XX2). **3)** Meg-zákolni a méh-sert: *examurcare mulsum PPB.*

öszve-zsákol. Alattomban egyet mást öszve sákolok: *convaso C.*

[ZSAKCSA] SAKCSA? Ila el szalasztjatok az rabotb, tethath az sakchat raytatok weszjk meg (RMNy. II.158).

ZSÁKMÁNY: *praeda, manubiae, rapina MA.raub, beute PPB.* 'Zákmányra ki-menni a táborból: *proficisci *pabulum PPB.* Megótalmaztál ügyeinkben, zsákmánt töttél minket gyűlölkben (RMK. II.71). Az viadal köztünk míg el nem végeznék, zsákmányra addég senki itt ne essék (II.293). A husztok a drága képeket eltörlek vala, nagy kazdagságban zsákmányt töttek vala (352). Izráel népének minden jószágát, zsákmányba hányatá nagy kazdagságát (V.30). Mind római vitézeket levágák, gazdagságokat ök zsákmányra bányák (VI.155). Mind levágatá a benne valo úepeket és minden marháikban zsákmányt tette (IIelt: Krón. 16). Mind zsákmánt tőne az egybázi kénczbe (56). Morhájokban mind zsákmánt tevénec (Monlrók III.6). Minden kincsiben zsákmánt tőnek (40). Ha előszer az hatalmast meg-kötözi, vgy tehet sákmánt annac házában (Kár: Bibl. III. 34). A város sákmányra bányattat: *urbs diripitur, expilatur* (Com: Jan. 151). Hogy a viadalom után győződelem és sákmányt hányás következhessék (Megy: 3.Jaj. II.86). Lapis-Patakra mentek volt száz válogatott fegyveres zsákmányra (RákGy: Lev. 186). Senkit zsákmányra ki ne bocsássanak, hanem szorgalmatos vigyázatban legyenek (TörtT. VII.218). Felverett szekerén látt a kalmár bútt, mindene prédára s-káros zsákmányra jút (GyöngyD: KJ. 404). A nagy uraknak mézes szókot hány s hozzá lóduhnak mint bódult zsákmány (Thaly: Adal. I.31).

Zsákmányol: *diripio, deprador MA. plündern, berauben PPB.* Bosszúságom az ebszoktatta haddal annyi, hogy nem tudok mit tenni velek, ha zsákmányol, csak az nagy átkot hozza reánk (Beres: Lev. 206).

el-zsákmányol: *depraedor MA. plündern, berauben PPB.*

fői-zsákmányol: [expilo; ausplündern]. Dúlák, felzsákmányolák az Lippa városát (Tin. 48).

fölzsákmányoltatás: [expilatio; ausplünderung]. Előtünk lévén például Medgyesnek felzsákmányoltatása a szakmári vitézek excursiójuk miatt, nom tudjuk, mi tévők legytünk (Beres: Lev. 272).

mëg-zsákmányol: [expilo; ausplündern]. Minden marháját megzsákmányolának (Monlrók III.51).

Zsákmányolás, zsákmányoltatás: *direptio, depraeditio, populatio MA. plünderung, raubung PPB.* Sákmalasnac moggia (Decsi: SallJ. 47). Az ő javoknak sákmányoltatásit nagy örömmel vötték (Nagyari: Orth. 86). Szék lévén, kiváltképen az sok zsákmányolásban, abrak, száma, elvan nálunk végezve, hátra szálljunk (RákGy: Lev. 146).

Zsákmányoló. Abrakló, barom kóst szerző, 'zákmányló: *pabulator PPB.*

Zsákmányos: *depraedor, praedatorius, praedabundus;* beraubor, plünderer PPB. Garant valkuni lator zsákmányosok

megtanálták égetni (RákGy: Lev. 179). Volt ugyan zsákmányosa Megyaszón, de álló sereggel oltalmazta (254). Láttam ma már is az új szénát kezdtek hordani a zsákmányosok a Nagyságod táborára (Beres: Lev. 637).

[Zsákmányoz]

Zsákmányozó: 1) [praedatorius;raub-]. A lengyel seregek mind környül-szállottak, minden zsákmányozó utat el-állottak (GyöngyD: KJ. 414). **2)** [praedo; freibeuter]. A halálának elől-járó zsákmányozója a betegség és fájdalom (SzI: MVir. 205).

ZSÁLYA, SÁLLYA: *salvia MA. salbei PPB.* Sályából tsinált orvosság: *salvium C.* Ha a sallyánac három leuelét sóval öszve töröd, eszed, megeg nem fog az nap raytad (Mel: Herb. 124). Sallya levele viragostul (Frank: HasznK. 18). Nem is gonosz közel ültetni az sallyához (Pécsi: SzűK. 113). Mess vöröshagymát reá s sályát, de meg ne metéljed az sályát, hanem az mint az levele vagyon (Radv: Szak. 15. 51. 125. 170). Kinek kerti tenyészt sallyát (Felv: SchSal. 26).

erdei-zsályá: *berba tunici;* *grundheil* Mel: Herb. 33. Az orvosló füvek kertiek: a csombor, tárkony, ruta, sályá, borsfő (Com: Jan. 25).

sëbës-zsályá: *orminum* Mel: Herb. 122. *gallitricum* Nom. 37. [wilder spargel]. Sëbes sallyá, a patikarusoc *gallitricum* nac hiyc ez füvet (Mel: Herb. 122). Skárlát-fű vagy sëbes sályá (Nad: Kert. 275).

vad-zsályá: *botrigo C. ambrosia MA. beifuss PPB.* Fejes vad-zállya, melyet ha rágnak, nyálazást indit: *stachys* PPB. Vad sallya, iszopos helyöket es to allasokat szeret (BaytheA: FivK. 90).

Zsályás: *salvatus, salvia conditus MA. mit salbei gemacht PPB.* A sallyás bor igen jó, ha ugyan szűretkor csinálod (Mel: Herb. 124). Tikmonyból sallyás rántott (Radv: Szak. 216).

[Zsályáz]

mëg-zsályáz: [salvia condio; mit salbei zubereiten]. Minden étel vala jól meg sáfrányozva, némely meg-zsályázva vagy rozmaringozva (Gvad: RP. 8).

ZSÁMOLY, SÁMOLY (*sameel* FestC. *samey* HorvC. 11. Pesti: NTest. 9): *pedule C. scabellum, suppedaneum MA. schemel PPB.* Ne oskéggéte se meüre, mert istennek zoki, se földre, mert ő labainac samola (MünchC. 22). Vessem te ellensegidet te labaidnac samola alá (56). Il een yobbom felöl, nyglen a te ellensegyedth vessen a te labaydnac samolya ala (WinklC. 312). Ylthelyden een yogomfelew, mygh wessen the ellensegydet the labaydnac sameelzeeky (FestC. 105). Vr megnem omlekovzeek az ev labaydnac samey zekerevl (HorvC. 11). Istomok labanak samey zeke (Pesti: NTest. 9). Mig nem az ő ellenseghi az ő labainac samola legenek (Sylv: UT. II.107). Mغل az to ellensegideth samolyel votthem az te labaidnac (Bas: Credo. 156). Az ég ülő széke, a föld lábái sámolya (Pázm: Préd. 1065). Az szekerhez és zsámolyhoz ugyanazon Spindler adott bársonyt, feketét (Radv: Csál. III.21). Dícsősége világnak oly, hol nincs maradandó zsámoly (Thaly: VÉ. II.28). Sámoly, olyan kis széketke, a melyet a fő emberek lábok alá téznek (Bod: Lev. 161).

lábtartó-zsámoly: *scabellum* Com: Jan. 110. [fussche mel]. A vendégoc három lábú szeczeleken, alájoc láb tartó sámolyokat tévén asztalhoz állne (Com: Jan. 110).

Zsámolyoz: [scabellum subdo; einen schemel untersetzen]. Napban öltöztetett, hólal sámolyoztatott visolós aszszony-állitnak nevezetik példában a vitézkedő anya-szent-egy-ház (Csúzi: Síp. 251).

ZSARÁTNOK (*sardnak* Mol: Herb. 150. Rumy: Mon. 1.55): favilla MA. [glutische]. Tüzes hamuban meg sűtőd és vgy takarod be a saratnakban (Mel: Herb. 150). Feltalállyuk azokat össze gyűjtettette es el rejtettette a feledékségnék saratnakiban (Bök: Lämp. 49). Nagy erejű tűz hamuba és saratnagba takarta (Rumy: Mon. 1.55). Hárítsa köztetek irigységnek lángját, oltsa el haragos felek zsaratnokját (Orczy: Költ-Sz. 56).

[ZSÁZSA] SÁSA(FŰ): *lepidium*, *agriocardanum* MA. *piperitis*; *pfeferkraut* Mel: Herb. 174. *wilde kresse* PPB. *Petreselyem*, *czékla*, *kres* avagy *sása fű* mentül réghiebb, annál hamarabb ki-kél (Lipp: PKert. II.20). Sása fű igen jó a misculantia salátában, az étkekben nem igen élnek vele (111).

vizi-sásafű: *anaphalis* MA. *gnaphalio* MA. *ruhrkraut* PPB. Vizi sása fű, melyet a németek *brunn kresnek* hívnak, a forrás kútaknak ki-folyása-körül terem (Lipp: PKert. II.111).

ZSEB, SEB: *marsupium* C. *loculus*, *perula*, *sacculus* MA. *täschlein*, *säcklein* PPB. A zebben hordozzác a sos kenyér belt (Mel: ATam. 87). Az sebbe bordonoz az Pythagoras tábláját (Helt: Arithm. D2). Ne hordozzatok sebet, sem erszént, sem sarukat es senkit az uton ne köszönczietec (Fél: Bibl. I.106b). A grűjtött napi bérét lyukas 'zebbe tölti (Pázm: Préd. 779). Ha tsak zsebbe téssziük kezeinket, senki nem gondol velünk (Zrínyi: Symb. 61). Ki vétékét megh gonnya a templomban nékiek, s-azért valami ajándékot teszen az oltárra, akkor űc esac halgatnac mintha azt ingyen sem látnác, de ha az emberec ki mennec, vigan mosolyodnac reá s-sebekben teszie (Czegl: Japh. 149). Csniáltass nekem egy foszlánt, mintkét felől sebbe legyen (TörtT.² III.161). A szó sebbe nem fér, villámás meg nem tér (Kisv: Adag. 150). Jer bé, ha zsebedben pünög az bor árra (Thaly: VÉ. I.24). Az én szívemnek minden sebbeje, rántza tele a kédhez való szeretettemmel (Mik: TörL. 18). Minden zsebt, kebelét tele bozza igérettel (27. 374). Pénze erszényestül együtt zsebéből általköltözik a lopó táskájába (Fal: TÉ. 788). Fejér csont pixisből, melyet hordott zsebébe, tobákat gyakran szít (Gvad: Püsty. 35).

[Zsebél]

ki-zsebel: *ex sacco* Kr. [aussäckeln]. A testnek, melyet a papok színtelen füstöltek és sok szentelt vizet arra ki zsebeltek (Gvad: FNót. 71).

Zsebes: *loculosus* MA. *voll säcklein* PPB.

ZSELLÉR, SELLÉR (*selyér* Helt: Bibl. IJJi2. *sillyer* Szár: Cat. L1. *szeller* KecskTört. II.78): *superficiarius* C. *inquilius* MA. *extomarius* PPB. *einwohner*, *der auf eines andern boden wohnet* PPB. Gergely dyak meg vdwaran valo selyerytis zabacyagon tartya (RMNy. II.62). Megh alkodott az orzagh, hogy minden hazhwl, mind jobbagithwl es zelerthwl egiegi forintoth eo felseghe kezeben zolgaltassanak (III.119). Senki egyeb ne egyéc a szenteltbe, a papoknak se selyére se bérese: *omnis alienigena non comedit de sanctificatis, inquilinus sacerdotis et mercenarius non vescitur ex eis* (Helt: Bibl. IJJi2). Értem, hogy Gábor ő kme selyére és Kd után jó gondviselője is (Nád: Lev. 137). Az napon semmi nemű dolgot ne tegi, se te magad se az te fiad se sillyered, az ki az te kapudon belől lakozik (Szár: Cat. L4). Mi jövevények, 'zellyérek és jobbágyok vagyunk, más úr földén élünk (Pázm: Préd. 856). Az idegenec és sellérec adó fizetőc (Com: Jan. 123). Ez életben jövevényec és selyérec vagyunc (Megy: 3Jaj. II.131). Mások szolgálai és sellérei légyunk (Uzoni: Dáv. 86). Sellyéred, mely kapudon belől vagyons más tisztbéli-személyek (Udv: Dáv. 189). A jók ezen a világban olyanok mint a más ember háta-meggett lakó sellérek (Hall: Pá. 285). Elsőben vetőtűk a 10 f. adóth helyős embőrré, szillére és ridegőkre keveseb (KecskTört. II.73). Mátyéki Varga

János zsellére adott 1 t. (MonTME. I.273). Csermenden az minémű zsellérem vagyon, azt a szolgálomnak hagyom (Radv: Csal. III.266). Az sellyér tartozik egy icze vajjal s egy meszely méz-zel (TörtT.² IV.94). Mint kegyes zselléryűnket bennünk lakatja, szívünk kamarájában fészkeltei (Csúzi: Tromb. 176). Tzigányok, nints a kerek földnek olyly igaz szellére mint ti (Orczy: KöltH. 202).

Zsellérés: ∞ Ne itilne az, hogy ő neki orszag veszedelmen kellene, holot azt a M. Tullius oltalmazná, ki a Roma varosanac czac sellyeres lakoia volna: ne exis tumarent sibi perdita republica opus esse, cum eam servaret M. T. inquilinus civis urbis Romae (Decsi: SallC. 23).

Zsellérkőd-ik: [inquilinus sum; insasse sein]. A belső ministerek sokkal nagyobb bűcsültetnek, hogy-sem a paraszt kalibában zsellérkődő gubás czondrások (Csúzi: Tromb. 13). A haragnak helyt ne adgyunk szívünkben, ne-talám ott meg-fészkelve állandó zsellérkődő helyet foglallyon magának (462). Ezek parancsolják néki, hogy zsellérkődjön valami hitvány vendégfogadóban (Fal: NU. 258).

Zsellérség: *incolatus*, *inquilini* MA. *das einwohnen eines miethlings* PPB. A hol laktak az előtt Nazarethben, talam ott is czac sellyersegben, ismet oda mentec (Born: Préd. 51b). Semmi jószágok nincsen vármegyénkben, hanem csak zsellérségben laktak (TörtT.² VII.126).

ZSELLYE, SELLYE: [sella; sessel]. Kérlek, küld ide a kamara zselle széket mind váukosával egyetembe (Nád: Lev. 18). Az ur isten Felsegednek királyi székit erősíte meg igazsággal és sellyeszékit igényességgel (MA: Tan. 27). Elném gondolattját hogy inkább enyhítsem, előb le üttem vala egy sellye székekben (Zrínyi I.167).

ZSÉMB, SÉMB (*szemből* Matkó: BCsák. 139. *szemből* Mik: TörL. 400. *szembes* Szatru: Dom. 126): *jurgium*, *litigium*, *rixa* SI. [zank, schmähung]. Saulnak illetlen haragját es sehbét, lásd, mely békével szeuvedő (Ker: Préd. 802). Nem bánta ő, akár mint lármázott a felesége, mert ő csak hallgatott, néha neki is jutott a zsémbbe, de hallgatással mind meggyőzte s vette is hasznát. 1759 (Hazánk I.292).

[Zsémbél]

Sémbélés: [jurgium; zänkerei]. Job egy szaraz falat békeséggel, hogynem mint a meg vágot barmockal tellyes ház szembéléssel: *melior est bucella sicca cum gaudio, quam domus plena victimis cum jurgis* (SalMark. E3).

Zsémbőlöd-ik, sémbőlöd-ik: *litigo*, *rixor*, *jurgor* MA. *zanken*, *badern* PPB. 'Zsémbőlödöm, feddődöm, viszázt-vonok, garázdálkodom: jurgor PPB. Ha te akartál animal lenni, rám nar ok-nélkül szembőlödöl, hogy olyannak akartalak esmérni (Matkó: BCsák. 139).

Zsémbőlödés: *contentio*, *jurgium*, *litigium* MA. *conquestio*; *streit*, *zank*, *zwistigkeit* PPB. Késerségenc oka az ő attyának az bolond fiu és az czepeges az aszszoni állatnac szűnetlen szembőlödése (Kár: Bibl. I.613b). Ne utallyuc meg őket, el balgassuc őrmest az ő szembőlödéseket (Tel: Evang. I.225). Egyeb százokban nintsen a nagy szembőlödésnél (Ker: Préd. 802). A gazdaszszony szembőlödését nem halljuk, se sopánkódását, hogy ez vagy amaz nintsen (Mik: TörL. 404).

Zsémbés, sémbés: *querulus*, *litigiosus*; *zänkisch*, *haderhaftig* PPB. Bajos, 'zémbes ember: *curiosus* et *molestus* est; 'zémbes, veszedekő, mindenbe belé-akadó: *bovinator* PPB. Ha iámborokkal baratkozol, hát jó hasznáit vézed, őc kedig, miért hogy nem álnakoc, nem zsembesec, nem bántnac tégedet (Helt: 82*

Mes. 231). Az zenbes emberek nem barátságosok (Decsi: Adag. 283). Légyen szelid erkölcsű, nem veszedő, mord, simbes (Szatm: Dom. 126).

ZSEMLYE, SÉMLYE: simila; semmel SI. Semlyecipo: panis similagineus; semlyelisz: similia, similago, farina purgatissima; semlyeliszből való: similagineus MA. Ollyan vala mynt az koriandronnak hű feyer maghva es hű yze mynt az meezzel sylthi semlyenek (JordC. 46). Mykora vala mely lelek akarand aldoznyi, semlye legyen az hű aldozatty (83. 919). Az kyk azu darab kenyérral megh elegettenek volnah, ymmar az semlyen flyntorogyanak (Apost. 13). Ez leszen vala buza lisztből anag semlieből anag pogaczabol (Szék: Zsolt. 179b). Sijess es elegits őszne harom mértéc semlye lisztet (Helt: Bibl. I. 64). Ha hálá adásért áldozic valaki, áldozóc serpenyőben meg rátott semlyéből való pogácsát (Kár: Bibl. I. 92b). Az semlye lisztben verj tikonyat, töltis tejet közhén (Radv: Szak. 246. 255. 281). Az mézet es az sőmlyőt-is nagy unatkozassal eszi (Álv: Itin. 236). Béseseknek nevei: a semlyéc, pereczec, pánkóc (Com: Jan. 76). Semlye darabot nyitottam kezedben (Szentm: TFü. f. 4). Az tejet forrald meg, vesd bele az zsömlye-darát (Radv: Csal. III. 41).

ZSÉNDICE (zenticza Adám): caseus secundarius MA. molken von dem stüssen käse PPB. gesottenes milchwasser Adám.

ZSÉNDÜL, SÉNDÜL: [maturesco; reif werden]. Szőlő viragoszec, gerezdi zendüle (Born: Ének. 564). Zsendült szőlőt hoztak Váradról (ErdTörtAd. IV. 34). Kántorral poéta szünt egy huron pendül, tapsolnak mindketten, mikor szőlő zsendül (Thaly: VÉ. II. 118). Elmégyen ugyan a holló, azonban tatálkodik valami sendülő félben lévő figékre, meg-száll a fige-fa tetején s ott várakozik mind addig, míglen a figék derekason meg értenek (Misk: VKert. 386).

ki-zsendül: [egermine; hervorsprossen]. Gyökeret nem verhet bennék a ki-zsendült jó mag, hanem akár-melly kised kisértettel ottan ki-szárad (Pázm: Préd. 345). Az igaz anyaszentegyház régen ligyomlaltott volt az egész világból és újonnan 6 általok ki sendült Africában (Pázm: Kal. 264). Tagadhatatlan dolog, hogy mikor az keresztyénség ki-sendüle és gyökeret kezdé verni az nemzetségek között, Rómában igaz hit volt (603). Az igaz anyaszentegyház újonnan ki sendült Africában (Pós: Igazs. I. 240).

még-zsendül: viresco, exresco MA. ad maturitatem accedo; grün werden, zu vollkommenheit kommen PPB.

Zsendülés: excretio, crementum MA.

Zsendület: [maturitas; reifung]. Vala kedig ez a szőlő sendületkor: erat autem tempus, quando iam praeoquo uvae venci possunt (Helt: Bibl. I. VVv2). Aldozoc neki az gümölcznek zendületuel es elsőüel (Pécsi: SzűzK. 27).

Zsendült: praematurus, praecox MA. frühreif, vor der zeit reif PPB.

ZSÉNGE, SÉNGE (szonga Mel: Jóh. 51): primitiae C. MA. orstling PPB. Meg ewle mynden elew zülthi Egyptomnak feldeben es mynden 6 mukayolnak zengyly Kannak lakodalmaba (KeszthC. 203). Kőzönnyetek az en zerelmes Epe-nethomth, ky Achayanak az Cristusban elsw zengye (Konj: SzPál. 105. 86. 326). Az buza fűkről az kalaszokat kezdék leszodni es az senghét emi: coeperunt vellere spicas et edere (Sylv: UT. I. 18). Ki bozátíták az 6 apro szonga fílokat (Mel: Jóh. 51). Első szűlettek, első zsongek (Mel: Préd. 157). Első szűlőteknek, első sengknek felvitte isten eleibe (Kár: Bibl. I. 87b). Pergelt buza fejeket vagy sengét ne egyetec: polentam

et pulvis non comeditis ex segete (110). Az földnek minden gümölczének első sengeiből végy: tolles de cunctis frugibus primitias (181b). A kik az leleknek első sengeit vőttük: primitias spíritus habentes (Fél: Bibl. II. 14). Szép nyári üdők 'zengjének nevezi Kristus azt az üdőt, melyben a közel-lévő ifület jelei feltetszenek (Pázm: Préd. 11). Negyedik ok vólt, hogy szent vórének zongjével magának jegyezni lelkiunket (159). Te én első szűlőttöm es erőnnec első sengje: primogenitus meus et principium doloris mei (MA: Bibl. I. 46). Az gabonának első sengjének napja: dies primitivorum (147). Eszt az apostolok csak eleim eselekedték az anyaszentegyháznak mint egy sengjében (Bal: CsIsk. 333). Csak kezdeti, zsongje amaz öröcké valónak (Ker: Préd. 64). Péter tsak egy kitsiny sengjét sajditá a mennyi boldogságnac (Megy: 3Jaj. II. 122). Csak sengjét vőttük a léleknek (Czegl: MM. 294). A keresztyénségnek sengjében efüléket szoktanak vólt a keresztyénekre fogui (Pós: Vetélk. 33). Vitézi ereie mint napnak sengjeie ugyan látható vala (Liszt: Mars. 46). A gabonának első zengjei (Illy: Préd. II. 434). Félő, e jelek még nagyobb veszélynek sengjei ne legyenek (TKis: Pan. 10). Ifjúságunknak zsongjétől fogva esmervén egymást (Gvad: FNót. VII).

Zsengés: neoterius C. [neuling]. Némolly méltóságok fogantatos tanacsokkal ösztönöztek, hogy a fiatal, zsengés, új lelki tanítóknak mutatték alkalmas módot, mint kollessék bátorságban legeltetniük a ragadozó farkasok között forgo nyáját (Czúzi: Tromb. Előb. 1).

[Zsengül]

Zsengülés: [maturatio; reifung]. Azoc az napoc valónac az szőlő sengülésének napjai (Kár: Bibl. I. 131).

ZSIBA: [anser; gans]. Hasonló egyik tojás a másikhoz, egy zibád a másikhoz, egy malomkereked a másikhoz, de mégis nem egy vele (Fal: TÉ. 738).

ZSIBAJ, ZSIVAJ: [tumultus; lärm]. Az had zсібajt kezdé az lovának rosszúságával mentvén maga rosszúságát (Beres: Lev. 37). Sokáig itten még sem maradtatott, mivel az udvaron nagy zсібaj ballatott (Gvad: RP. 314).

ZSIBBAD: torpeño MA. erstarren, starr werden PPB. Elámult, lámult, zibbadt: obstupidus PPB.

[még-zsibbad]

mégzsibbadás: [stupor; erstarrung]. A nyavalyac közzül némellyec fájdalmat, némellyec érzékenységnélkül való megsibbadást hoznak (Com: Jan. 55).

Zsibbadás: narcosis, stupefactio MA. erstarrung PPB. Fájdalmakat sibbadással onyhitó orvosságoc (Com: Jan. 175).

láb-zsibbadás: stupor pedum erstarrung der füsse PPB.

Zsibbadt: torpidus, stupefactus MA. trüg, starr gemacht PPB.

Zsibbadtság: [stupor; erstarrung]. Ne véld azt, hogy féllemben es sibbadtsága miatt nem érzí (Land: UjSegits. I. 255).

Zsibbaszt: torpefacio, torpidum reddo MA. stuporem induco; faul, trüg machen PPB.

ZSIBOG, ZSIBONG, SIBOG, SIBONG: pipio, pipilo MA. pipsen wie ein junges huhn oder sperling PPB. Sibogva es sutogva kérdezik egy-mástul, micsoda ez a kevéssé (Pázm: Préd. 619). Sibogtak es őrlődén kigyó követ fujtak a lutheristak, hogy valamit felolylenek (Pázm: LuthV. 1). Azok gyűltek össze sibogni benneteket (Bal: CsIsk. 405). Ott-is hasonló-képpön sibogani kezdének (TemPompa 4). A naclár fiak tsipegnék,

sibognak, pípegnek (Com: Jan. 35). A lud gágog, sibog (39). Az egerek zibognani és ciznezogni kezdenek (Lipp: PKert. II. 228). A szentelenségnek kotlása által minden kicsirkézik és sibog (Sám: 3Kér. 550). Fetske módjára sibogunc (Megy: 3Jaj. II.85). Mint a fetske tsak sibog (157). Csak magunk zibongottunk (RhédTem. 29). Sibognak nyelvei sok-féle népeknek (GyöngyD: MV. 11). Majd letiportatták, magok közt sibogniák... (Liszi: Mars. 86). Akként csak sibognak, mondom, nem nyughatnak (91). Az hajdú mindgyárost zibongott (Beres: Lev. 37). Az városon olyat kezdenek zibognani, hogy igen sietve tért meg postán az király az imperiumból (164). Már zibongják mások is Bottyánnak labanczságát (702). Támár sirva, sibogva és iszonyú jai szóval járula Absolonhoz (Csúzi: Síp. 276). Agyarkodván a nép zibong Zrínyi körül (Kónyi: HRom. 176).

Zsibogás, zibongás: [tumultus; lärm]. Valami sibogást szerzett volt egy Puthai Istvan neű caluinista predicator (Bal: CsIsk. 370). Semmiben elő nem mehettek, tsak zibongás lőtt minden dolgok (Megy: Dial. 69). Azonközben a halászs elé érkezik és a nagy sibogást hallgatván mond (Hall: Hifist. II.325). Ma is csak ezen dolgokra való zibongásban fárasztánk magunkat (MonIrók XVIII.57). Ezek zibongási nem szűnnek s tágulnak, a sok értekezők utálkon tódulnak (GyöngyD: KJ. 408). Eyzmással nagy édesdeden való sibogásokat is hallhatjuk (Misk: VKert. 335). Mivel feles tiszt búcsúzik, zibongás nélkül nincs az dolog (RákF: Lev. II.95).

[ZSIBOLYG]

Zsibolygás: [tumultus; lärm]. Esék sibolygás az erős vitézek közt és zngolódás (Zrínyi I.103).

ZSIDÓ: [Judaens; Jude]. Megmondotta vala sidonak őmagát lenni (BécsiC. 55). Irattotának e levelec a sidochoz és a safaroch (66). Felelenec a sidoc es mondanac (MünchC. 188). Lata az ő zent fiat figven es a sidocól mindenőnőstől megutalvan (NádC. 344). A sidoc, poganoc es eretnekek keresztyseneknek litet föl nem vőtek (VirgC. 118). Nem volna ovrayta az keresztyseneknek jegye avagy bylege, kyuel meg valneek az sidoktl es poganoktl (CornC. 19). Az sydok el zewrnylkedenek mynd rayta (ÉrsC. 97). Olyanok mint a bálványozó zidók (Pázm: Préd. c2). Scitiából ki hoztam őket, miként Egyiptusból a sidó népeket (Zrínyi I.11). Itt is csak olyan a zsidó, valamint másutt (Mik: TörL. 97). Oly feketék, mint a korom es olyly bűdűsek, mint a zsidók synagógája (Fal: TÉ. 772).

szérzetes-zsidó: [phariseus]. Sok vetelkedese vala az zerzetes sidokkal (WinkIC. 139). Legottan mynt oda giűlenek a pappi feiedelmek, irastudok es a zerzetes sidok (WeszprC. 76). Hanem bewelkődendyk ty gyassagtok felleb mynt az zerzetes sydokee, nem mentek be menyeknek orzagaban (JordC. 366). Lathwan az zerzetes sydoc, mondanak vala hű tanoythwanynak (379). Oyatok magatok az zerzetes sydoknak kovazyoktl (ÉrdyC. 355).

szombatos-zsidó: [sabbatharius; sabbat feiernd]. A visszakeresztelő, szent háromság-tagadó szombatos sidó es minden egyéb-féle tévelygés szabadságot nyere (Pázm²: Kal. 141).

Zsidóság: 1) [Judaea; judenland]. Xpus sok chodakath tenne sidosagba (WinkIC. 280). Mennyőnk esmegh sydosagba (320). Jesus nem iaruan ymar nulan közőtek, sidosagban sem marada (WeszprC. 9). Az angal ielőnteseből megent sidosagba therei (NagyszC. 385). Lőn feyedelen Symon Mesopotamiaban, Tadeus Egiptumban, Matyas sorsan sydosagoth veue (Apost. 54). Megh győzyk az Assyrya belyeketh, sydosagot es fiel dwlyak (JordC. 172). Ew wtanna tewn chazaarra Galth es kyldes sydosagra, hogy meg hodoltathnaa (ÉrdyC. 357b). Ismeretws

sydosagba isten es nagy ō neno Yzraelbe (KulesC. 182). Akarna tenni zsidóságban oly királt, hogy parancsolattját ki bétellesejtené (RMK. II.351). 2) [Judaei; die Juden]. Nagyob lyty vala az pogan keralneo azzonnak, homem mynt az egleez sydosaghnak (ÉrdyC. 290). Az babillonay kyal meg alazta sydosaghnak orzaagaat (335). Ez ton nem egyeb erthetyk, hanem az sydosag (ÉrsC. 14). Iewendew ydow yarthaban thanad fel az sydosagbol az Marya neweo zyz leany (489).

Zsidóul: [Judaice; jüdisch]. A keresztfara neweth ira, vala irwa sidowl, görögöl es dyakwl (WinkIC. 210). Az Paulus sidoiul iegűz czodalatosth (Komj: SzPál. 18).

[Zsidóz]

Zsidózás: [Judaismus; judentum]. Igen el-gűfkerezet vala ez orszagban az atkozott sidózás (Megy: SzAÖrme. Előb. 12). Sokan közzűlők sidózásban fűződőzőnek es az új testamentomon ki-adván tsak az ovhoz ragaszkodának (GKat: Titk. Előb. 17). A sidózás ez országot szintén el-borította (271).

Zsidózó: [assecla ritus Judaici; anhängen der jüdischen religion]. Ki-kerestervén a zsidózók, kik judaizánsoknak nevezetnek az ártikulusokban, egy azok közzűl másoknak példájokra kövel agyon veretett (Bod: Pol. 77). A zsidózók es a Jézus Krisztus igaz istenségének káromló ez amnestiától excludáltasának (79).

ZSILIP (selyip Szal: Krón. 200. szelyéb Pős: Válasz. 30): canalis Pereszl: Gramm. 10. cataracta. alvens ligneus, canalis ex ligno; schlenesse SI. Nagy kőházú malom vala, mind alsó, felső selyippei szűp faragott köveklől építettvén (Szal: Krón. 200). Jöttünk az malom zsilipin az hídön (ÉrdTörtAd. IV.146). Foly mint Sio vize malma szelyéjére (Pős: Válasz. 30).

őr-zsilip: ∞ A diszno egy malom felűbe viűe a farkast az őrszilip mellé, hol a víz igen sebessen alá megyen vala a malom kerékre (Helt: Mss. 301). A diszno erőssen meg taszszíta a farkast es az őrszilipbe esséc be (302).

ZSINAGÓGA: [synagoge; versammlungsort]. Megkerenginala is mend Galileat, taneitvan ő sinagogaiocban (MünchC. 20). Mikor alamisat tendez, ne akariad te előtt trombitaual trombitaltatnod, mikeppen a kepmutatoc tenez ő sinagogaiocban (23). Kerűly vala Galileat tanoythwan bewket hew synagogayokban: circenibat Galilaeam docens in synagoga eorum (JordC. 364). Boczatyk hozatyk profétakat es ew közőlők nemeellyeket megh ostoroztok ty syngogatokban (ÉrdyC. 173). Mondanak mydeneknek kezensegel az synagoghaban ely bezedeketh (ÉrsC. 105). Be mene Jesus az synagoga (Pesti: NTest. 73). A sidóc a synagógákban a térfűi szemérem testnek első bört környűl metélic (Com: Jan. 130). Oly feketék mint a korom es oly bűdűsek mint a zsidók synagógája (Fal: TÉ. 772).

ZSINÁR, SINÁR: vanus, levis, vilis MA. parvus; eitel, unbeständig, gering, geizig, karg PPB. Irtam en tynektek eleuelben, hogy el ne elegyűnlytek a bnya paraznakual a vagy zynar fűsyűnyekuel (Komj: SzPál. 140). Langozott benne az penzuec kouansaga, ki miatt rőttenetes sinaroc voltae (Born: Préd. 552). Zinár ember: Telemachi olla (Decsi: Adag. 267). A sinár es somfánál főző emberekekhez nem kívánunk folyamodni (Komár: Imáds. 70). Nem vágyok pénzekre, baem hagyom azt a zsinár emberekre (GyöngyD: Char. 250). Kétség kívül ennek a vásárnak nintsen kellete a zinár emberek közt, kik a mig éleek, minden vesztéstől félnek (Fal: UE. 498). Sinár, fűsvény kereskedő (Fal: Jegyz. 935).

Zsinárkod-ik: illiberaliter ago, sordide vivo SI. [kärghlich leben]. Miod ragadozassal mind aluoksagual kész az takarasa.

ha mit talalt, azban inkább edeskedie vagy az miat sinarkodie (Born: Préd. 551b).

Sinárság: [illiberalitas; kargheit]. Erre valo az embernek marhaia, hogy azbol életet tapallya ne tekozzalassal se sinarsaggal, mert mind az kettőt vtallya az wr isten (Born: Préd. 399).

Sinárul: [parce; kürglich]. Sinarol el, hogy se magát se haza nepet nem meri tisztességes öltözetben tartani (Born: Préd. 399). Sinarul költi marhaiait (551).

ZSINAT, SINAT: synodus, synagoga MA. geistliche versammlung PPB. Nicea városba első sinatot tón (DebrC. 94). A papa sinatot tenen meg huna ez artatlan embört zankivetesből (158). Csak czondorás mezei pásztorhoz sem illenék, az kiket az lud méreggel sibogo sinattiában, egy igen tudatlan könyveczkéjében bé foglalt (Bal: CsIsk. 341). Ama synatokban némellyektől esni kezdett illetlen kiáltozásokat megítélhetik, ha illendő-e vagy nem tselekedetek (Megy: Dial. Előb. 4). A concilium törvény kívül való, edgynehány itáliai páspökökből allo synat volt (VárM: Szöv. 75). Tordai Andrásnak mindenütt authoritása légyen ez országban járni és sinatokat tenni (Bod: Pol. 30).

Zeinati: synodicus, synodalis MA. zur versammlung gehörig PPB.

[Zsinatol]

Zeinatlás: [fremitus; das brummen, murren, lärm]. A kőz helyen a sok jövők-járók miat sinatlások, zajgások kiverik embernek a fejéből az el-kezdett gondolatot (GKat: Váls. I. 1155).

ZSINDELY, SINDELY (sendely C. sendely Nom. 29): scandula C. MA. tegula lignea; schindel PPB. Le-verní a sendelyt vagy tserepet a házakról: *nudere tegulis domos PPBL. Adasson nekőm hath ezör syndölth pezdőmön (RMNy. II.143). Az fák meggyújtására alkotónak, apró tonnákba sindöl foltot rakának (RMK. III.141). Kére engem, hogy én írnek Kdnek, hogy Kd adhatna neki egyenibány ezer zsendelt (Nád: Lev. 185). Ez ideig semmi ezerép, semmi sindel alá nem esett (MA: Scult. 20). Az ház éppétőne nem elég, hogy ezac mesze, kőve, téglája, sendele légyen (Zvon: Post. I. Előb. 7). A sindeleket gyaluval ki-gyalulja, simítja (Com: Jan. 104). Zsindelyt, deszkát, szöget vegyenek (Radv: Csal. III.313). Vöttünk sindölt Gyöngyösi Onadi István által (MontME. 150). A mely zsindely maradtott, annak is a szarvazása készen kifaragva veszo a templomban (Bethl: Élet. II.228). Től az idő, nem oly szároz az zsindel (Beres: Lev. 366. 447). Udvarhely-szék létzet, zsindelt, deszkát adjon s hozzon (Bod: Pol. 60).

Zsindélyesco: ∞ A sindeleskét egy madzagra kötött fa peczekkel a fölő deszkara föl-pöczködik (Lipp: PKert. II. 229).

Zsindélyes: [scandulis tectus; mit schindeln bedeckt]. Zsendelyes hí, eszterhás, ég a város, ég a ház (Thaly: Adal. II.262).

[Zsindélyöz]

mög-zsindélyöz: [scandulis contego; mit schindeln decken]. Az plebánossagh hazat küből raknak meg azon helyön es szépen meg syndelőzzok (Radv: Csal. III.149).

Zsindélyezés: [τὸ scandulis contegere; das schindeln]. Fízettünk a templom zsindelyezése miatt 30 t. (MontME. I. 369). Elvégezvén a czismornányok a torony zsendelyezését, egy kevés jó akaratot kívántak (Nyr. XIV.459).

ZSINEG, SINEG: funiculus, zona, chorda MA. kleinses seil, schnur PPB. Egyenesen alá függő onas sineg: perpendicularum (Com: Jan. 103. Lép: PTük. 1301).

csapó-zsineg: [regula; lineal]. Az itélet tételben az szent íráshoz mint az hitnek leg egyenessebb csapó sinegéhez köteles (Toln: Vigaszt. 155).

igazító-zsineg: [regula; richtscheit]. Az igaz keresztyén hitnek megítélésiben az sz. írást próba-kőnek, igazító sinegnek tartyak (Illyef: BCsTomp. 260).

ZSINÓR, SINÓR (isnór Helt: Bibl. IV.15b. snoros Radv: Csal. II.54): chorda MA. taenia; schnur PPB. Sinórra tölteni a szőlőt: *chorda vites disponere; apró játszó babák, melyeket sinórok-által rángatván játszodtatnak, alakok: neurospasta PPBL. Az idebe az wr elnézi az peremeket, isnórokat, pásma almákat (Helt: Bibl. IV.15b). Mondod vala, hogy egy zsinórt adsz, kihez képest itt egy ruhának valót vegyek (Nád: Lev. 24). Mas aran lancesban vagyon zaz arany sinor módra chynalt . . . Az sinor lancesot hagyom Varday Kathanak (Radv: Csal. III.119). Az asszonyok készeket az sinórra az övekhez kötötték, hosszan sinórral az előruhájok mellett lebecsátották (Monlrók XI.326). Az tót az nadrágján sem szokott hordozni zsinort (Thaly: VF. II.6). Egy neapolisi király a királyné bázába menvén a királyné sinort tsinalt (Mik: TörL. 126).

[Szólások]. Mulassa magát továbbis, gyalazza maga nemzet-ségét, fűzze sinyórra a dámák fogyatkozásait (Fal: NA. 137).

csapó-zsinór: cynosura; leitfaden PPB. [richtschnur]. Tsapó tzérna, átsok tsapó sinórja: amussis PPBL. Ugy láttuac az tiz paranczolatot mint az igazán való életnek csaposinorját, reguláját (MA: Scult. 923). Az áts megerősítvén a gereudát, a tsapósínórra színő bárdal bárdolja (Com: Jan. 86). A bűnöknek csapo sinora az istennek szent ígéje, mely itéletet téssen mindeneknek bűnőkről (Négr: IdyK. 436).

igazító-zsinór: [regula; richtscheit]. Navalyánkban isten akarattját szemünk-előtt visellyük, ahhoz mint igazgató zsinórhoz szabjuk kívánságainkat (Pázm: Préd. 258). Az isten ígéje leggyen az embernek czelekedetene igazító sinóra, regulája, vezére (MA: Scult. 751).

kard-zsinór: [taenia de gladii capulo pendens; degenband]. Az kardzsinór kész, csak a kardot kell idehozni (TörtT. III.191).

mérő-zsinór: amussis Com: Jan. 103. libella PPBL. [richtschnur] Kítsoda rendelte el az földnek mértékét auagy kítsoda mérte meg azt a mérő sinórral (Kár: Bibl. I.535). Tsak az indult igaz útra, a ki Krisztus életéhez miut mérő sinórhoz igazította élete folyását (Pázm: Préd. 131). Én bennem mindenkor a te akaratod légyen, mely csak egyedül igaz mérő sinóra minden jó akarataknak (Pázm: Imáds. 20). Az szent írás minden vallásnak mérő sinora (Toln: Vigaszt. 40). A te akaratod az isten akarattjához szabódgyék, mert akkor vagyon az igaz mérő-sinór mellett (IIall: Paizs. 84).

mérték-zsinór: [regula; richtscheit]. Az istennek dolgai az örökké való isteni igazságnak mérték-sinóra szerint itilletne (MA: Tan. 40). A köműves a mérték sinóra kőfalakat rac (Com: Jan. 103).

ónos-zsinór: bolis Com: Jan. 89. [senkbleij]. Onas sinór, mellyel a tenger mélységét mérik: catapirater; egyenesen mérő ónos sinor: perpendicularum PPBL. A mélységet ónas sinórral szokták meg-vísgálni (Com: Jan. 89). Az aláfüggő ónos sinórral mértékoltetett épület meuml több reákratik, amál erősebb (Illy: Préd. I.391).

Zsinórka: [linea tenuis; schnürchen]. Veres zsinórkát küld basa ebédjére (Orczy: KöltSz. 10).

Zsinóros: [funiculis instructus; mit schnüren versehen]. Láttuk, hogy ez kevély világ az ő tárafarás, sinóros öltözetekkel mely igen pipereskodgyék, pompáskodgyék (MA: SB. 217). Egy aranyas snoros recze eleo ketheo (Radv: Csál. II.54). Egy testszin atkacz kis suba zsinóros (Gér: KárCs. III.429). Mentül szebb jakupot találni, kettőt vegyetek, iskárlátból csináltak legyenek és minden ezírái sinórosok (TörtT. 1304).

Zsinóroz: [definio; bestimmen]. A mi életünk rövid háttára sinóroztatik (Pázm: Préd. 66).

Zsinórozás: [τὸ funiculis instruere; das schnüren]. Csizma sinorozást, holmi rozsz fúdozást adtanak csak kezemre (Öv-Most. 75 vsz).

Zsinórozat széle: limbus PPBL.

Zsinóroztat: [lineis distingvi curo; mit schnüren versehen lassen]. Az nemesek kezdék bogárhátú sujtásos ezüst arany fonálból vagy tiszta selyemből sinóroztatni köntösöket (Mon-trók XI.352).

még-zsinóroztat: ∞ Küldjőn négy sing aranyzsinórt, hadd zsinórozassam meg a fejedelem két pár veres csizmáját (TörtT. 2 III.195).

ZSIR: 1) adeps, pingvedo MA. fett, fettigkei PPB. Lév, olvasztott 'zir: eliquamen PPBL. *El szedi a zsírját: adipem, pingvedinem tollit; le szedi az éték zsírját: jus adipe purgat PP. Olay faath yltetz es nem kened magad ew zyryawal: olivas habebis et non ungueris oleo (JordC. 265). Az ketteit zírrel kynöl be nonattattata es belől draga göngöl be tötete (KazC. 100). Mykent syrral es keusergeel meg telyek en lekem es vygassagws ayakokkal dycheer tegedet en zaam (KulesC. 147). Olay fanac ő siriual nem kezdesz meg hízni (Born: Ének. 362). Ha vagon kövér tehénhúsd, az zsírjában végy reá egy avagy két kalánnal (Radv: Szak. 37). Lábaidd nyoma kövérséget cödöpöget nagy sirral (MA: Bibl. V.30). Kövérséget eszel, ha sirt gyűjtesz (Czepl: MM. 108). Aztán tégy valami zsírban, akár háj, akár vaj, akár szalonna legyen (Szakácsmest. 12). Az aszszonyok zírral dagasztnak és engem haragra ingerlenek (Illy: Préd. I.580). A bársont motsok, 'sir, embert is gonosz hír igen szokta vesztetni (Kisv: Adag. 66). Pap bízik zsíroddal, töltözik kincseddel, te koplalsz, nyögsz (Thaly: Adal. I.8). **2)** [fructus; frucht, ertrag]. Feldnek mynden syryath eewek: manducaverunt omnes pingues terrae (KulesC. 42). Egiptus földencé iaual adom én tüneltek, hogy a földnek siryat egyetec: ego dabo vobis omnia bona Aegypti, ut comedatis medullam terrae (Helt: Bibl. I. Y4). Ennek az föld[nek] javaival és zsírjával élven, mire való képest hagyta el Kd ezt az földet (Nád: Lev. 243). E föld siryat ty vettetek, ty ettetek meg (Mel: SzJán. 457). Ez földnek siryát ésnítec: comeditis medullam terrae (MA: Bibl. I.43). A kinek egy tebene leszen, annac siryául minden szükségét feléri (MA: Bibl. II.9). **3)** [humor; saft, feuchtigkeit]. Égebi eset a könesre es ki keluen megazot mert nem vallot sirt (MüncbC. 125). Ky gabonának syryawal meg eeleegeeth tegőd (CzechC. 56). Teremte wr ysten ez feldnek syryabol mynden zeep gymelcz fíakat (JordC. 9). Nem yzom en zelőnek zyryaban mynd az napyg, mykoron azout yzom ty veletek en atyammak orzagaban (440). Az batwan extendős veen emberben mynd erő mynd yfyywsag-nak syrya el fogyatkozyk (ÉrdyC. 40b). Előttek mikent földnek siriá: sicut crassitudo terrae erupta est (DebrC. 206). Az őstőkös czillagok föld siriabol lőt meduessegek (Mel: SzJán. 121).

[Szólások]. Ha a kapuciomot meg látod, tehát feres tőc és kifogyot a Salamon zsiriá (Helt: Mes. 90). Csoda sok dolgokat kíván császár ez gyűlésen ez országtól, de igen ősz-

tűvér az pecsenye, kevés zsírja csöpög het (Nád: Lev. 31).

éb-zir? Mostan eőről az ebzir ellet rakít [rakott] gabonak. 1572 (KBécs. C).

fenyőfa-zsírja: [resina pinii; kienbaumharz]. Vgyan ezen természetű a főnyű fanac zsiriá, a kit meg gyutnac, igen égb (Mel: Herb. 19).

köröm-zsír: [kammfett]. Végy szarvas fadgyat, köröm sirt és kutya sirt (Cseh: OrvK. 53).

Zeiród-ik: [pingvesco; fett werden]. Miről sirodik igen a szanto föld; a ganetol (Helt: Mes. 486).

Zsíros: 1) adipatus C. pingvis, unguinosus, adipahis, adipesus MA. fett PPB. A 'ziros táskából szép pogátas: saepe sub palliolo *sordido sapientia PPBL. Syros aldormast adok neked kosoknak fystewel (KulesC. 153). Istennek hegye syros hegy, egybe homorwlth hegy syros hegy: mons dei mons pingvis, mons coagulatus mons pingvis (KeszthC. 164). Földemet is mondok illen syrosnak (CsomaC. 12). Az ő mezeinek szep síros flüein szepen legeltet engem (Born: Ének. 176). Szertelen pusztitya szép síros földemet (259). Vereckel mint egy síros essőnel öntőztetnac az urnac buzai (Born: Préd. 303). Síros földre vadázockal erğenc (Gosárv: MagyB. Aij). Vay ki hitűán táskából esik ki az síros pogácsa (Decsi: Adag. 255). Hogy az ugar termékenyebb és sírossabb légyen (Com: Jan. 72). Tűzet dugna a szájában, valaki péntek nap a síros kanált ha csak meg-nyalittyá-is (Pós: Válasz 213). Ziros és gyümölcs-hozó föld (Illy: Préd. I.372). Ha gyakran szomjűzol s ganéjiod hig, síros, has-fűjás is olly jel, melly neked bizonyos (Felv: SchSal. 28). **2)** [opulentus; reich]. Viszba nézuec az pápás Babyllomac síros konyháira mint az sídoc az aegyptomi fazlakra (Zvon: Post. I.81). Immár napjában egyszer lészen zsíros konyhám (Thaly: VÉ. I.413). **3)** [obscoenus; schmutzig]. Istállóba való síros hazugság (Pázm: LuthV. 23). Ezzel a zsíros hazugsággal el ánutotta a gyáva hertzeget (Fal: TÉ. 641).

Zeirosan: pingviter MA. fett, feist PPB.

Zeirosít: unge, pingvefacio Kr. [schmieren, fett machen]. Sírosítsad az mi földünket (Born: Ének. 535). Olajja ne zsírosítsa az én fejemet (Land: UjSegits. 1.86). Jó mezei trágyával zsírosított földre talált benne a hazugság (SzD: MVir. 225).

még-zseirosít: ∞ Meg latogataad feldet es meg syroseytad wteth: visitasti terram et inebriasti eam (KeszthC. 157). Aegyptusban az Nilus áradása sírosittyá vala az földet (Kár: Bibl. I.168). Fa-clajjal kell meg-zseirosítani (Szakácsmest. 46). A földnek mélységéből feljöött vizek felpuffászták, meg-sírosittyák a földet (Tof: Zsolt. 561). Az Eufrates vize meg-ásztattyá Mesopotamiát és mintegy meg 'zirosítja (Moln: JÉpül. 134).

Zseirosítás: [cō pingvefacere; das fettmachen]. Lélek vesztést, nem száj sírosítást és hasnevelést néz (Czepl: MM. 22). A juh ganéjja mező sírosításra igen hasznos (Misk: VKert. 206).

Zseiroság: 1) [fecunditas; fruchtbarkeit]. Bizon egezs ziz valaztatot, kinek aúai sírossag adatneiek es lenne magzo aúa (DebrC. 507). **2)** [pingvedo; fettigkeit]. A régi tudós majar a rozsz füvek temérdekségéből észbe vérszi a föld 'zirosságát (Pázm: Préd. 26).

Zsíroz: pingvefacio MA. fett machen PPB.

még-zsíroz: ∞ A bab akár mi-némű sovány földel-is meg-elégszik, sőt meg-is zirozza azt (Lipp: PKert. II.199).

Zsirtalan: [sterilis; unfruchtbar]. Jokert gonozokot fizetnek vala nekem, en lekemnek zsirtalan voltat: retribuebat mihi mala pro bonis, sterilitatem animae meae (DöbrC. 84). Ez ny tartományuk yghlén hydeg föld es syrtalan (ÉrdyC. 579). Ime en nyawalyas megh azoth fla, ky syrtalan gyöckerrel wagyok hasznalathlan es meddő (ÉrsC. 304).

ZSISZIK, ZSUZSOK (sisék Com: Jan. 50. Kisv: Adag. 511. sisik RMNy. II.49. susok ErdTörtAd. II.82): curculio SI [komwurm]. Sisik: magyarul (görögül sis), mell két szó között hasonlatosság vagón; diakul erugo, fregnek neme, mell' az romai heluen az rágásról viszen neuet. Ezt rosdának magarázták, de buzúrlú tiszzen enlekezetet szent Mathe, belott ez ighuel il es ruhárul; az buzát az sisik eszi meg, nem az rosdá, az rubát az mol (Sylv: UT. II.169). Az K. gabonaya, zabya elkezdett wezny sysik miath, eger miath, nem sok hazon benne (LevT. 1.60). A gőzük avagy sisékek a gabonákat meg rázják (Com: Jan. 50). A susok férég mind megette vala az (buzá) székít (ErdTörtAd. II.82). Molynak, siséknek tartya jészágát: tineas pascit (Kisv: Adag. 511).

ZSOBRÁK, SOBRÁK: parens, depareus, illiberalis, immunificus C. sordidus MA. sehr geizig, karg PPB. 'Zobrák élet: *attenuata vita; rút 'zobrák ember: foedus, maculosus *avaritia PPB. Sobrakka twn annira, hogy az sok adosságbol eumy vőrhögegh vtan fel nem vehettem magamath (LevT. 1.68). Siet az marha keresésre az gonosz szemő sobrác ember: festinat ditari vir, qui aliis invidet (MA: Bibl. I.571). Mennél gazdagb, annál szegénb, mennél gazdagb, annál sobrákb (MA: SB. 108). Az zobrák embert nem illeti az gazdagság (153). Az sobrak fősvényseget inkább gerjeszt az többre vagyodo kívánság (Prig: Serk. C3). Az fősvény ember nem szégyenli szűkölködő sobrágh sovárgással élni, hogy gazdagon halhasson meg (58). Szoros markú sobráknac lenni: parum esse (Com: Jan. 188). Tellhetetlen sobrák ember, még azt is meg siratya, a mit megesszik (Kisv: Adag. 33). Koldustól is ajándékat vevő zobrák ember (Bethl: Élet II.182).

Zsobrákság: egestas NémGl. 279. parcitys, compendium C. [kargheit, geiz]. Pokolba az fősvénőc nag zobrákságra zoratnae (DebrC. 278). Bűnökbe esvén, tudni illik a fősvény sobrákságba (Pázm: Imáds. 408). Az jól tevésnek el mulatna az sobrákság, az irlgalmatlanság (KCspik: Woll. 430). Nem használ az ellen semmi zobrákság, semmi kimélés, sem foltozás sem gyámolítás (MA: SB. 143).

Zsobrákúl: [parce; karglich]. Sobrákúl ne viselje magát (Tel: Evang. II.425). Takarossággal, kevés eselédél sobrákúl él vala (Kem: Élet. 406).

ZSOLD, SOLD (sód Pös: Igazs. II.113. sold Tel: Evang. I.176. sold ÉrdyC. 548): stipendium, stipendiarium C. sold PPB. Ki-jár a vitézek 'zöldjok: *proceedunt stipendia militibus; béiktató avagy avató pénz, 'zöld: auctoramentum; munkáunk jutalma betsflet ő 'soldja: labores parium honores PPB. Ez ő neki solga es fizetes (GuayC. 5). Binnec solga (NádC. 64). Senkít meg ne homorohatok, se dylast ne tegyetek, de meg eleggyetek ty soldotokkal (JordC. 527). Azok wegyeek az erek dyhöseegnek eedemes zolgyaat (ÉrdyC. 89b). Az ew solgyokkal meg eelöghedneenek (349). Meel vezedhies az wtama valo fizetoesnek solgya (389). Te welded vettewnk mwkanak zolgyathi (548). Engedet mynd azoknak eedemes soldot, kyk ez zent ymnepet aytatossággal es zeretettel zolgyalynk (ÉrsC. 556). Az bűnnök flyzető zolgya halál (Konij: SzPál. 66). Kychyoda vitezekdy az ew tulaydon zoldaynal valamylkoron: quis militat nisi stipendii unquam (154). Kik a papa zoldjún élnek, pártját tartják (RMK. II.182). A súlyos és kemény halálnak zoldját mindenki kóstolja (LevT. II.210).

Az istentől való elszakadmae soldgyat ebbe peldasztá meg (Helt: Bibl. I. d3). Az hadakozó vitézeket meg aiándékoza zsold pénzeckel (Helt: Krón. 28). Christus szenned a bűn solgáit (Mel: SzJán. 38). Senkít meg ne uerionec es meg eleggyenec az ő solgyokkal (Tel: Evang. I.176). Szabládnak bő soldgya nagy öltösőssággá változott (Balassa: Ének. 3). A gonoszágnak egyéb büntetési között gyalázat 'zoldgya (Pázm: Préd. 5). Állattya az apostol, hogy az lalál bűnnök sódgya (Pös: Igazs. II.113). Az halál soldja a bűnnök (Czegl: Tromf. 268). A sok rab sarcezzával öregbedik a zsold (GyöngyD: KJ. 427). Balogh deák el szalada és a lengyel király solgyan hala meg (Pető: Krón. 124). A fejedelmeknek adofizetéseket kel a népföl vemieket, ugymint szolgáltyoloknak zoldgyát (Illy: Préd. 500). Vitéz nemzetsége, a bol zsoldgyát találya (Kisv: Adag. 400).

Zsoldatlan: [sine mercede militans; unbesoldet]. Elszök-déscelték most két hét alatt az böcsüllotes nemes vármegyéek zsoldos és zsoldatlan tagjai (Bercs: Lev. 478).

Zsoldos: stipendialis C. stipendiosus MA. [söldner]. Kellétenc ez igéc Olofernes előtt es ő menden soldosi előtt (BécsiC. 24). Tulajdon zsoldjával éljen minden zsoldos (RMK. II.170). Azt az sunma penzth az cinzar soldosinak oztotta (RMNy. II.110). A zsoldos nyet felindíták (MonIrók II.51). A világi vitézeket 'zöldos fizetéssel szokták egybe-gyűjteni (Pázm: Préd. 288). Minervához adá magát, annak akart zsoldossa lenni (GyöngyD: RK. Ajánl. 1.5). Parancsolatját elvárom, az vármegyéek tiszteit mikint kollessék büntetni, mert külömben se zsoldos se portás (Bercs: Lev. 698). A zúgolódó haragnak helyt ne adgyünk szívünkben, mert méreggel tellyes zoldos társai-val ott meg-fészkelve állandó helyet foglal magának (Csúzi: Tromb. 462).

új-zsoldos: tiro C. [neuling, rekrut]. Új vitéz, új 'zöldos, újonnan valamit tanuló, mesterség tanuló inas: tiro PPB. Az új soldosoc közben elegyittetec az hadakban forgott régi vitézeckel (Com: Jan. 146).

ZSOLNÉR: [niles mercede conductus; söldling]. A két képpen ugy mint gyalog és lovon egy aránt harezoló solnéroc magokat a gyalogoc avagy lovasoc seregéhez verie (Com: Jan. 146).

ZSOLOZSMA, SOLOZSMA, SZOLOZSMA: officia divina NémGl. 7. sacrificium papule MA. offer, messe PPB. Constitimus, quod nec legationes deferre nec vidualia bani, qui zolasmoa vocatur, dare teneantur. 1231 (Endlicher 443). Zolasmaymat ideyn koran istenek meg nem attam (VirgC. 3). Zolosmat, predicacióth aytatossággal nem halgtam (5). Atkozot az, ky kisdednek lattatik az ymadsgaban es az zolosman veeghygh nem allany (Winkic. 126). Zerzet'sök, kik tuian az ő zolosmayokat mongae (NaryszC. 393). Az nagy mysen es egyeb zolasmakon myndenkoron egyeb sororekal allot es eneclet (MorgL. 10). Kyreyl enekel anya zent egyház ez zent azzonnak ev zolosmayaban (CornC. 308). Eh nőmő doktor nag sok kőnueket zerze es miseket, zolosmákat (DebrC. 20). Meg bewődytőte mynd az eegylazy zolosmaat (ÉrdyC. 38). Az isteni zolosman ne legy rest vagy kedvetlen (HoryC. 227). Zenth Estwanrol tartwnk zolosmath (Lányic. 49). Az soc laukatsagrol, melet vallaz az zent zolosmabin (VitkC. 33). Hogy a papságban solozsmát tartana és meg szelidölne (Helt: Krón. 45). Az őrdőnece papái sem vetemet, sem regő miset, sem veezenyiet, sem solosmat el nem hagyna (Born: Evang. IV. 21). Minden isteni szolgáltnak, zolosmának, veterinyének, veterinyének elei, közepe, vége allohji-val tellyes (Pázm: Préd. 574). Hozza zolosmákat susognak, birbitölnek (Kkat: Váls. I.1120). Elmongya az isteni solosmat, olvasót (Illy: Préd. 48).

ZSOLTÁR: psalmus MA. psalm PPB. Regeuten David omiat a soltarban mondatot (BécsiC. 232). Ez felyvl meg mondot soror meg olvasa teljesseggel az zeut David soltarat (MargL. 74). Fel tanazthwan Jesuth nykeppen az zoltarnak masod rezeoben yrwan vagyon (JordC. 754). Zűz Marianac eg soltart terdeluelen (VitkC. 13). Erről emlékezőyk zeut David pphla zaya atal az zoltaar kenybe (ÉrdyC. 211). Zenteknek tyztesseregere soltaar olvastatyk (KeszthC. 411). Követkőzic az edes zeplőtelen ziz Marianac zoltaranac harmadic zezéről (TelC. 151). Lelkükért ök sapi zsolttárt olvasnak, dollai dekreótiot fejükre monnak (Tin. 317). A gyülekezetben soltárok emekeltetnee (Com: Vest. 94). Azt éneklí a soltar szerző (GKat: Titk. 233). Az emberek istenhez vitessenek zsolttárokbán, énekekben és lelki dicsiretekben (Ily: Préd. I.127). Teljes bizodalommal énekelhetetik a gazdagságban is szegénykedő Dávid király zoltárját (Biró: Micae. 236).

ZSOMBÉK, ZSOMBOK, SOMBOK (sembék ErdTörtAd. III.40): [gleba agri; erdscholle]. Az irtványnak a melly posvány van mellette, nátt egy liantos sombok annak közepette (Gyöngy: KJ. 74). Egy sombokra le-hajtam fejemet (Gyöngy: Cnp. 5). A sembékre füres hordókat hordottanak, azokra hánytak szővényeket (ErdTörtAd. III.40). Bátyát 'sombokból és pástos bantokból hányattattak (Könyi: HRom. c). Uram hegedűstül a zombokok közzé hült (Gvad: RP. 35).

ZSOMBÉKOS: uliginosus Com: Jan. 15. [sumpfüg]. A föld színe nélkül nedves avagy vízenyős, lápos és sombokos: terrae superficies alienubi uda seu uvida est et uliginosa (Com: Jan. 15). Sombokos mezőben felül hagyjad nyomodat (Ben²: Ritm. 36). Náddal s sással bőves, zombékos és fűves (Liszt: Márs. 31). Nem darabos, nem sambékos, nem sáros út (László: Petr. 230). A harmadik kaszáló az zsadáni kis erdő felé vagyon, kinek közepette egy jó darab zombékos vagyon (Gér: KárCs IV.566). Sok mocsáros helyek, csátés és zombékos elterjedő rétség (Gvad: Orsz. 102).

ZSONGÁTA: [cibi genus; eine art von speise]. Ludaskása, törött lér és laska. jó kövér tehénhús, ispék, levelen sültt vagy edes zsongáta ha vagyon, nincs szükség második fogásra (Orczy: Nimfa. B6).

[ZSÖMÖCSKÖL]

még-zsömöcsköl: [conquasso; rütteln, schütteln]. Őszve vere es meg sömöcskölé engemet (Mel: Jóh. 41).

ZSUFA, SUFFA: 1) jus, jurulentum crocatum MA. gesafferte briibe PPB. Mind-egyre sodrani mint a 'zufát: *rudicula crebro agitare PPB. Hozd el a zsuffát a belső ágyas házban és ott adgy ennem kezdetől (Helt: Bibl. II.201). Borjúhús suffával. . . Az húsát rakjad ki az tálban, az suffáját úgy adjad rá (Radv: Szak. 37). Ha kövér tehénhúsod vagyon, annak az kövériben végy az sufára s annál jobb ezü lészen (73). Haíra való edes suffa (112). Az tejet széne tegyed, szintén úgy megértessed mint az suffát (189). Boros sufa csinálás (Radv: Csal. III.42). Borjú hús suffával. Fejér suffát is így csinálhatsz, csak hogy sáfránt ne tégy hozzá (TörtT². I.570). **2)** [fulvus; gelb]. Nyergem 'sufa fakó lovannak hátára fel-fettem (Gvad: FNót. 2).

Suffás: [jurulentus; mit einer brühe versehen]. Rüstelt suffás szobású étek (Radv: Szak. 269).

ZSUGORÍT, SUGORÍT: contraho MA. zusammenziehen PPB. Praedicationban, mellyet az könyumec vtollyara sugoretottal, azt irod (Tel: Fel. 60). Testét bőjtöléssel sugorította (Tarn: Szents. 61). Meg ruténac, ha ki nyak sugorétva jár avagy földre nézőben (Com: Jan. 51).

még-sugorít: 1) [coagulo; gerinnen machen]. Hogy meg-ríntod az hagymát, meghűvösétsed, mert ha meleg leszen megsugorítja az tejet (Radv: Szak. 40). Hogy felforr az tűznél, akkor vess sőt reá, mert ha akkor vetsz, nikor felteszed, megsugorítja az vért (69). Ha forrón ütsöd (az vajat az csukára), megsugorítja az tejet (112). **2)** [corrumpo; verkrüppeln]. Ő sugorította vala meg testében azt az aszoni állatot (Kules: Evang. 219).

őszve-sugorít: [funiculis constringo; einschnüren]. Kínában őszve sugorítják a gyermek leányok lábait a dajkák, hogy soha kedvek se lehessen a ki járkálásra (Molo: JÉpül. 425).

ZSUGOROD-IK, SUGOROSZ-IK: 1) rugor, contrahor, coarctor SI. [sich zusammenziehen]. Sugorodot inakat, tagokat gyógyít (Mel: Herb. 160). A váracska fala alá sugorodának (ErdTörtAd. I.77). Az evet fátiskára sugorodik (Misk: VKert. 234). **2)** [densor; sich verdichten]. Ropogtasd meg az tűz hátán, hadd sugorodjék az leve (Radv: Szak. 115).

égybe-zsugorodik: [corrugor; zusammenschrumpfen]. Egg asszoniállat eggbe sugorodott vala es az ű feyt fel nem emelheti vala (Sylv: UT. I.105).

föl-zsugorodik: [corrugor; zusammenschrumpfen]. Az lónak felsugorodott ereit jól kenyed bé véle (Czel: OrvK. 32).

hozzá-zsugorodik: [se applicare; sich anschliefen]. Hozzá zsugorodik az olyanhoz püssögetve mint szoktak az lóhoz (Thaly: VÉ. I.400).

lő-zsugorodik: [delitescio; sich verbergen]. Ki havason, ki várakban nagy félelemmel lesugorodék (ErdTörtAd. I.83).

még-zsugorodik: 1) [contrahor, corrugor; zusammenschrumpfen]. Terdey meg sugorodának annera, hog semmy-keppen ky nem nyoythagya vala (MargL. 194). Mykoron hozzá nínlnanak, meg sugorodik vala az ő kezök (DebrC. 6). Vala egy leanzo gyermek, kyuek mynd kezey, lahay meg swgorottak vala (ÉrdyC. 322). Kinek inay ha meg sugoroznak, azokat vele kenny, meg epity (Frank: HasznK. 15). **2)** [coagulo; gerinnen]. Erőssen habarjad, hogy meg ne sugorodjék, el ne forrázd, mert ha megforráztad, megsugorodik (Radv: Szak. 14). Fel ne hadd forradni, mert ha felforrad, megsugorozik s megrúttól (29). Mikor megérik, mindjárt feladjad, hogy meg ne zsugorodjék (43. 189). Míg megforr, addig habard egy kalannal, hogy meg ne sugorodjék az leve (Radv: Csal. III.43).

mégzsugorodás: [convulsio; krampf]. A nyavalyác közül némellyec fájdalmat, némellyec meg-sibbadást, némellyec meg-sugorodást hoznac (Com: Jan. 56).

őszve-zsugorodik: convolver, contrahor, complicor MA. zusammengezogen, zusammengewickelt werden PPB. Zevetlen, fegzyk vala evze sugorodvan mykeppen tevke (MargL. 109). Őszve sugorodott száraz kezű ember (Ily: Préd. II.176). Egybe vonódtak, őszve zugaródtak lábai (TitkRözs. 189). A mennyivel tovább nyujtózot nyelvek, annyival jobban őszve sugorodott kis eszek (Fal: NA. 148).

őszvezsugorodás: convulsio C. [zusammenziehung]. Lesz-nec gutta ütősec, toroc gyekoc es inaknac őszve sugorodási. 1582 (Kal. Fij).

Zsugorodás: tractus, contractus MA. das zusammenziehen PPB. Sugorodása valami tagnac: nance MA.

ZSUGOROG: 1) contrahere se cum tremore, frigitio MA. sich mit zittern zusammenziehen, vor frost zittern PPB. Elezteeb ew kezeinek fel zeghezeseert mynd ew testenek ynai sogorgany kezdenek (WinkIC. 206). Most megh hazomba es

fazom, Posonban, törvényben hydegh helyen swgorgwnk (RMNy. III.24). Az nagy hidegen mezit láb sugorgot (Alv: Post. I.607). Csak az elmúlt esztendőben is a német miű ötször sugorgotunk lovunk hátán (MonIrók VIII.91). **2)** [se abdere, delitescio; sich versteckt halten, sich verbergen]. A fejedelmec mellé veti magát minden varga fölött és ott sugorog, hazudoz (Helt: Mes. 192). A ti gűlekezettec chac Europeanac égnehany tartomániban sugorog (Tel: Fel. 167). Adam es Eua mikor el rőytozuen sugorganauac az fac meget (Born: Préd. 28). Sellersegbe nagy sugorogua lakoztat (396). Az ayto meget sugorog (Soós: Epist. 48). Ila az calvinisták pitvarban sugorognak, az lutheristák egy szép ágyasházban lésznek (Pázm: Kal. 800).

[Szólások]. Rá kötötte magát, addig s addig sugorgot utána (Megy: 6Jaj. II.12). Éléséből ha fogyatkozás vagyon, adassa meg, ne kollessék utána sugorgani (MonTME. IV.278).

Zsugorgás: 1) [vita tenuis; ärmliches leben]. Pirongattya testi tettetes sugorgásokat (Tel: Fel. 38). A Krisztus emberségét születésétől fogva életének utolsó szempillantásáig a büntül meg-válva minden fogyatkozások, alkalmatlanságok, sugorgások úgy ostromlották, mint a szállott vár bástyáját (Pázm: Préd. 1273). Én immár elúntam az nagy mód nélkül való sugorgáso-

mat (ErdTörtAd. II.13). **2)** [occulta ratio; heimlichkeit]. E illantván nagy sugorgással im ez tülem citált locusok mellő szórnyú mint tapsol, ngrik (Matkó: BCsák. 309). **3)** [mendicatio das Betteln]. Nem győzted volna halgatni sűrű sok istenkedési házról házra való sugorgásit eledeléért (Megy: 6Jaj. II.12).

Zsugorgat: [recondo; verbergen]. Hatalmas császáru tartja is, begyibe rakva zsugorgatja (MonIrók VIII.72).

Zsugorgó: [inops; dürrtig, armselig]. Őtet a sugorgo poet semminec velte, noha csaszar vala (Born: Evang. IV.564b).

Zsugorgós levél: folia *striata P'PB.

ZSÚP, SUPP: stipula MA. fascis stramentorum; strogarbe P'PB. Az aratóc (a gabonát) öreg markokban szedeget és kévékben kötöc supockal (Com: Jan. 74). Nem lévén ág, szittyó gyékény avagy szalma, supp terítetté (112). Súpöt kötöc a ház földésre (Lipp: Cal. 11). Azt gondolta, volna, hogy zúpon akarsz fekünni (MonIrók XI.330). Se az urak majorjában se másutt szalma nincs, az új zsuppot szaggatják mékvártélyokban is (Bercs: Lev. 450). Az hajó allyát bé-vonnyá vastag, erős bőrrel, a bőr fölé pedig 'zuppot és tarlót bőveterítenek (Moln: JÉpül. 217).

INDEX VERBORUM.

SZÓMUTATÓ.

PÓTLÉKFORRÁSOK.

Bercs : Lev. — Thaly Kálmán : Székesi gróf Bercsényi Miklós főhadvezér levelei Rákóczy fejedelemhez. (Archivum Rákóczyanum IV. k.) — SZARVAS GÁBOR.

Bod : Pol. — Felső-Csernátoni Bod Péter : Smirnai szent Polikarpus. 1766. — SZARVAS GÁBORNÉ.

Com : Jan. — Amos Comenius. Janua linguae Latinae reserata aurea, in hung. lingvam translata per Stephanum Beniamin Szilágyi. Kolozsvár 1673. (Újra átdolgozva.) — SZARVAS GÁBORNÉ.

Mel : Herb. — Melius Péter. Herbarium. Kolozsvár 1578. (Újra átdolgozva.) — JÁMBOR JÓZSEF.

Nád : Lev. Károlyi Árpád és Szalay József : Nádasdy Tamás nádor családi levelezése. SZARVAS GÁBOR.

Radv : Szak. — B. Radvánszky Béla : Régi magyar szakácskönyv a XVI. századból. — SZARVAS GÁBORNÉ.

RMK. — Régi magyar költők tára. Közzéteszi Szilády Áron. VI. k. — SZARVAS GÁBOR.

TörtT. — Történelmi Tár. (Új folyam : 1881. 1882. 1883. 1884. 1885.) I—V k. — SZARVAS GÁBOR.

A. Á.

A	I. 140
Ágát	I. 1
Aba	I. 1
Abajdoc	I. 1
Abajdocbúza	I. 328
Abajdockáposzta	II. 113
Abajdocos	I. 1
Abajdocos húza	I. 328
Abajgat	I. 1
Abajnacos	I. 1
Abaköntös	II. 399
Abaköpnöyeg	II. 408
Abál	I. 1
Ablyagat	I. 1
Abárlás	I. 2
Abárló kalán	II. 94
Abárló lapocka	II. 526
Abárló vessző	III. 1125
Abáról	I. 1
Abbanhagy	I. 1238
Abbeli, abbéli	I. 141
Ábéce	I. 2
Ábéces	I. 2
Ábéceskédés	I. 2
Ablacska	I. 2
Ablak	I. 2
Ablakesináló	I. 433
Ablakeppök	I. 655
Ablakfa	I. 732
Ablak fia	I. 841
Ablaki	I. 3
Ablakkenő	II. 193
Ablakocska	I. 2, 3
Ablakos	I. 3
Ablakpáncél	II. 1224
Ablakráma	II. 1369
Ablakrostély	II. 1464
Ablaktábla	III. 365
Ablaküveg	III. 912
Ábrahám fája	I. 732
Abrak	I. 3
Abrakcipó	I. 359
Abrakgyűjtés	I. 1201

Abrakgyűjtő	I. 1202
Abraki	I. 3
Abrakkkönyér	II. 200
Abraklás	I. 3
Abrakló válú	III. 1007
Abrakol	I. 3
Abrakos	I. 3
Abrakos tarisznya	III. 447
Abrakosztó	II. 1153
Abrakoz	I. 3
Abrakozás	I. 3
Abrakozó	I. 3
Abrakoztat	I. 3
Abrakpástétom	II. 1244
Abrakpénz	II. 1268
Ábráz	I. 3
Ábrázás	I. 4
Ábrázat	I. 4
Ábrázati	I. 4
Ábrázatlan	I. 4
Ábrázatos	I. 4
Ábrázit	I. 4
Ábrázol	I. 4
Ábrázolás	I. 5
Ábráztat	I. 5
Ábráztatás	I. 5
Abrines	I. 5
Abrones	I. 5
Abronskés	II. 247
Abronszos	I. 5
Abronszos hal	I. 1273
Abronszos szoknya	III. 289
Abronszosz	I. 5
Abronszoszás	I. 6
Abronsztalan	I. 6
Abrosz	I. 6
Abroszskendő	II. 190
Abruta	I. 6
Acél, acéll	I. 6
Acéllás	I. 6
Acélos	I. 6
Acélos nyárs	II. 1017
Acélos tej	III. 508

Acéloz	I. 6
Acélpíéh	II. 1298
Acéltükör	III. 816
Acélyos, acéllyos	I. 6
Achszin	I. 129
Ács	I. 6
Ácsló szék	III. 125
Ácsmester	II. 787
Ácsmestérség	II. 793
Ácsműhely	I. 1396
Ácsműves	II. 908
Ácsol	I. 7
Ácsolás	I. 7
Ácsorít	I. 7
Ácsorog	I. 7
Ácsosztó	II. 1154
Ácsság	I. 7
Ácsszerszám	III. 63
Ad: der, die, das.	I. 140
Ad, ad, add: schenken	I. 7
Adakozás	I. 13
Adakozik	I. 13
Adakozó	I. 13
Adakozóság	I. 13
Adalék	I. 13
Adalom	I. 13
Ádámalma	I. 80
Adomáskő	II. 383
Ádám fia	I. 841
Adás	I. 13
Adat	I. 14
Adaték	I. 14
Adatódik	I. 15
Ádáz	I. 18
Ádázás	I. 18
Ádázat	I. 18
Addál	I. 18
Addálás	I. 18
Addég	I. 141
Addig	I. 141
Addogal	I. 15
Adhatás	I. 15
Adható	I. 15

Adia	I.	18
Adjutáns	I.	18
Adó	I.	15
Adóadás	I.	14
Adóadó	I.	15
Adóbeszolgáltatás	III.	296
Adódik	I.	17
Adófizetés	I.	860
Adófizetellen	I.	860
Adófizető	I.	860
Adogál	I.	17
Adógaras	I.	1063
Adogat	I.	17
Adogatás	I.	17
Adókerő	II.	215
Adólajstrom	II.	508
Adólevél	II.	598
Adom	I.	17
Adomány	I.	17
Adománylevél	II.	598
Adományos	I.	17
Adópénz	II.	1268
Adós	I.	16
Adósajt	II.	1495
Adós levél	II.	598
Adósság	I.	16
Adósságlevél	II.	598
Adószedő	III.	102
Adóvetés	III.	1151
Adóz	I.	16
Adózás	I.	17
Adózó	I.	17
Adóztalás	I.	17
Adta	I.	17
Adton-ad	I.	9
Adton-adogat	I.	17
Advént	I.	18
Ad-vész	III.	1112
Adzég	I.	141
Áér	I.	18
Aét	I.	29
Afféle	I.	142
Afiom	I.	18
Afonya	I.	18
Afölli	I.	142
Ág	I.	18
Aga	I.	21
Ágabogácska	I.	260
Ágacs	I.	19
Ágacska	I.	20
Ágál	I.	21
Agár	I.	21
Agarász	I.	21
Agárfű	I.	21
Agárhordozó	I.	1488
Agárkölyök	II.	397
Agárkutya	II.	477
Agármony	II.	868
Agárviselő	III.	1203

Ágas	I.	20
Agaság	I.	21
Ágas-bogas	I.	260
Ágaskodaskodik	I.	260
Ágaskodik	I.	20
Ágasolás	I.	20
Ágatlan	I.	20
Ágaz	I.	20
Ágazat	I.	20
Ágazbogazik	I.	260
Ágazik	I.	20
Ágazódik	I.	21
Ág-bog	I.	260
Ágerdőllés	I.	666
Ágerdőllő	I.	667
Agg: greis	I.	21
Agg: altern	I.	22
Agg: sich ängsten	I.	23
Aggás	I.	22
Aggastyán	I.	21
Aggaszt: ängsten	I.	23
Aggaszt: hängen	I.	39
Aggasztal	I.	23
Aggaszlat	I.	23
Aggat	I.	39
Aggaték	I.	39
Aggazat	I.	23
Agg dada	I.	475
Agg dadácska	I.	475
Agg ëb	I.	553
Aggik: altern	I.	22
Aggik: sich ängsten	I.	23
Agg kofa	II.	331
Aggkofaság	II.	331
Agg lant	II.	521
Agg ló	II.	613
Aggné	II.	990
Aggnéi	II.	990
Agg nő	II.	990
Aggnőbeszéd	I.	218
Aggnői	II.	990
Aggnőrege	II.	1388
Aggnős	II.	990
Aggodalmas	I.	23
Aggodalom	I.	23
Aggódás	I.	23
Aggódik	I.	23
Aggófü	I.	1017
Aggottság	I.	23
Agg ravasz	II.	1375
Agg róka	II.	1447
Aggság: alter	I.	21
Aggság: kummer	I.	23
Aggságos	I.	22
Agg szar	III.	83
Agg szó	III.	271
Aggszóverés	III.	1067
Agg szálló	III.	328
Aggul	I.	23

Ágnyeső	II.	102
Ágnyesölék	II.	103
Ágoz	I.	2
Ágozik	I.	2
Ágszál	III.	4
Ágtétel	III.	63
Agy	I.	2
Ágy	I.	2
Agyabugyál	I.	2
Agyacska	I.	2
Agyafűrt	I.	100
Agyafürtság	I.	100
Agyag	I.	2
Agyagos	I.	2
Agyagos rántó	II.	137
Agyalás	I.	2
Agyánl	I.	3
Agyar	I.	2
Agyaras	I.	2
Agyaratlan	I.	2
Agyarfog	I.	86
Agyargat	I.	2
Agyarkodás	I.	2
Agyarkodik	I.	2
Agyarol	I.	2
Agyarság	I.	2
Agyas	I.	2
Ágyas	I.	2
Ágyás	I.	2
Ágyas asszony	I.	130
Ágyas báz	I.	1364
Ágyas házacska	I.	1375
Agyaskodás	I.	23
Agyaskodik	I.	23
Agyaskodó	I.	23
Agyasság	I.	23
Ágyas társ	III.	450
Ágyastartás	III.	475
Ágyastartó	III.	476
Agyatlan	I.	25
Agyatlanság	I.	25
Agyaz	I.	25
Ágyaz	I.	27
Ágybavaló pokróc	II.	1306
Ágyderék	I.	496
Ágyék	I.	28
Ágyékban termő tetű	III.	656
Ágyékfájás	I.	751
Ágyékfájdalom	I.	752
Ágyékafájó	I.	753
Ágyékbártya	I.	1335
Ágyéki tetű	III.	656
Ágyékszakadás	III.	29
Ágyfa	I.	732
Ágyfő	I.	957
Ágyfödél	I.	969
Agyig	I.	141
Ágy hajléka	I.	1261
Agykér	II.	216

Agykoponya	II. 352	Ajakdagadás	I. 476	Akadályoskodik	I. 37
Ágyláb	II. 497	Ajakvicsorítás	III. 1169	Akadályoz	I. 37
Ágylepel	II. 497	Ajál	I. 32	Akadályoztat	I. 37
Ágymelegítő	II. 724	Ajándék	I. 31	Akadék	I. 37
Agyogos	I. 27	Ajándéklevél	II. 598	Akadékos	I. 37
Ágyoldal	II. 1113	Ajándéklő	II. 613	Akadékoskodik	I. 37
Agyon	I. 25	Ajándékmarha	II. 690	Akadékoz	I. 37
Agyonlő	II. 630	Ajándék mássa	II. 699	Akadékozás	I. 37
Agyonüt	III. 905	Ajándékocska	I. 32	Akadékozlat	I. 37
Ágyültöző	II. 1177	Ajándékoz	I. 32	Akadémia	I. 39
Ágypénz	II. 1268	Ajándékozás	I. 32	Akadoz	I. 37
Ágypénzravó	II. 1444	Ajándékozódás	I. 32	Akadozás	I. 38
Ágység	I. 27	Ajándékozódik	I. 32	Akadozó	I. 38
Ágysuperlát	II. 1614	Ajándik	I. 32	Akadozó nyelvű	II. 1025
Ágyszérszám	III. 63	Ajándok	I. 31	Akadoztat	I. 38
Ágytartó	III. 476	Ajándokcsa	I. 32	Akal	I. 43
Ágytörő	III. 756	Ajánduk	I. 31	Akana	I. 43
Ágyú	I. 28	Ajánl	I. 32	Akancia	I. 40
Ágyúgolyóbis	I. 1093	Ajánlás	I. 33	Akar	I. 40
Ágyülövés	II. 633	Ajánlat	I. 34	Akár	I. 42
Ágyülövő ablak	I. 2	Ajánlatlan	I. 34	Akarás	I. 40
Ágyünlő	II. 1181	Ajánló levél	II. 598	Akarat	I. 40
Ágyúpor	II. 1313	Ajánol	I. 32	Akaratos	I. 41
Ágyús	I. 29	Ájér	I. 18	Akaratoskodik	I. 41
Ágyúság	I. 29	Ájit	I. 34	Akaratosság	I. 42
Ágyús mester	II. 787	Ájong	I. 34	Akárhogy	I. 1468
Ágyúszekér	III. 131	Ájtatos	I. 30	Akárhol	I. 1472
Ágyúszérszám	III. 63	Ajtó	I. 34	Akárholott	I. 1474
Ágyúz	I. 29	Ajtó alja	I. 44	Akárhonna	I. 1483
Agyvelő	III. 1052	Ajtócska	I. 35	Akárhová	I. 1499
Agyvelőt borító hártya	I. 1335	Ajtófél	I. 796	Akárki	II. 293
Ágyvetés	III. 1151	Ajtófélfa	I. 732	Akármékkora	II. 722
Ágyvető	III. 1155	Ajtókilincs	II. 306	Akármély	II. 734
Ah, ah	I. 29	Ajtóküszöb	II. 492	Akármélyik	II. 734
Aha, ahá	I. 29	Ajtómellék	II. 726	Akármennyi	II. 767
Ahét	I. 29	Ajtón álló	I. 79	Akármennyicske	II. 767
Ahi	I. 29	Ajtónyitó	II. 1047	Akármennyiszür	II. 767
Ahit	I. 29	Ajtóoldal	II. 1113	Akármerre	II. 784
Ahítás	I. 30	Ajtóörző	II. 1184	Akármi	II. 812
Ahitat	I. 30	Ajtópárkány	II. 1239	Akármicsoda	II. 816
Ahitatlan	I. 30	Ajtóragasztó	II. 1358	Akármicsodás	II. 817
Ahitatlanság	I. 30	Ajtóretesz	II. 1428	Akármiként	II. 820
Ahitatos	I. 30	Ajtós	I. 35	Akármiképpen	II. 821
Ahitatoskodik	I. 30	Ajtó sarka	II. 1517	Akárminémű	II. 823
Ahitatosság	I. 30	Ajtószégez	III. 115	Akármin	II. 842
Ahitatosságtalanság	I. 30	Ajtószél	III. 144	Akaró	I. 42
Ahitós	I. 30	Ajtószömöldök	III. 164	Akarom	I. 42
Ahitozás	I. 31	Ajtó színe	III. 246	Akart	I. 40
Ahitozik	I. 30	Ajtótábla	III. 366	Akartva	I. 42
Ahittatás	I. 31	Ajtótámasz	III. 411	Akaszt	I. 38
Ahol	I. 1471	Ajtótartó	III. 476	Akasztal	I. 38
Ahozvaló	III. 949	Ajtózár	III. 1268	Akasztás	I. 39
Ahun	I. 1471	Ájul	I. 34	Akasztat	I. 39
Ait	I. 29	Ájulás	I. 34	Akasztó	I. 39
Aitatos	I. 29	Ájult	I. 34	Akasztó bíró	I. 235
Aj, aj	I. 31	Akad	I. 35	Akasztó fa	I. 732
Ajak	I. 31	Akadály	I. 36	Akasztófáralvó	I. 732
Ajakacska	I. 31	Akadálykodik	I. 36	Akasztó ispán	I. 1620
Ajakas	I. 31	Akadályos	I. 36	Akcsa	I. 43

Akívíl	I. 142	Aláesik	I. 696	Aláküld	II. 482
Akként	I. 142	Alafa	I. 53	Alálább	II. 501
Akképpen	I. 142	Aláfésül	I. 836	Alálejt	II. 563
Akkor	I. 142	Aláfoglal	I. 889	Alálépik	II. 579
Akkorában	I. 142	Aláfoly	I. 907	Alam : unterstreu	I. 84
Akkorban	I. 142	Aláfordít	I. 924	Alam : schlaf	I. 89
Akkorbéli	I. 142	Aláfoszt	I. 949	Alamár	I. 54
Akkori	I. 143	Alá-föl	I. 974	Alámász	II. 705
Akkoriban	I. 143	Aláfölbagzás	I. 163	Alámén	II. 741
Akkoron	I. 142	Aláfut	I. 1008	Aláménés	II. 741
Akkort	I. 142	Aláfutás	I. 1008	Aláménet	II. 741
Akna	I. 43	Aláfügg	I. 1034	Aláménetel	II. 741
Aknasó	II. 1583	Alag	I. 49	Alámerül	II. 772
Akó	I. 43	Alágörgődöz	I. 1119	Alamizsna	I. 55
Akodik?	I. 60	Alagya	I. 53	Alamizsnaadás	I. 14
Akófa	I. 733	Alagyácska	I. 53	Alamizsnáikodás	I. 55
Akol	I. 43	Alagyas	I. 53	Alamizsnáikodik	I. 55
Akoló fa	I. 733	Alágyülekzik	I. 1205	Alamizsnaosztó	II. 1154
Akona	I. 43	Aláhág	I. 1233	Alamizsnaosztogatás	II. 1155
Ákovita	I. 44	Aláhajt	I. 1253	Alamizsnaosztogató	II. 1154
Aköz	I. 43	Alábajítás	I. 1253	Alamizsnapénz	II. 1268
Akvavita	I. 44	Aláhajlás	I. 1258	Alamizsnás	I. 55
Al	I. 44	Aláhajol	I. 1258	Alamizsnaszédés	III. 102
Ál	I. 52	Alábajt	I. 1263	Alamizsnatartó	III. 476
Alá	I. 46	Aláhajtás	I. 1253	Alamódi	II. 854
Alabárd	I. 53	Aláhány	I. 1309	Alamódisos	II. 854
Alabárdos	I. 53	Aláhengeredik	I. 1404	Alamozsna	I. 55
Alabástrom	I. 53	Aláhengerít	I. 1405	Alamuszta	I. 54
Alabástromkő	II. 385	Aláhi	I. 1418	Alánéz	II. 979
Alább	I. 47	Aláhord	I. 1484	Alánézés	II. 979
Alábbhagy	I. 1238	Aláhorgad	I. 1491	Alánézeget	II. 982
Alábbkább	I. 47	Aláhorgaszt	I. 1493	Alánl	I. 32
Alábbnyomul	II. 1062	Alához	I. 1500	Alánő	II. 994
Alábbvaló	I. 47, III. 950	Aláhull	I. 1512	Alant	I. 49
Alábbvalóság	I. 47	Aláhurcol	I. 1518	Alányel	II. 1021
Alábocsát	I. 254	Aláindul	I. 1583	Alányom	II. 1052
Alábocsátkozik	I. 256	Alájair	I. 1599	Alányomlt	II. 1055
Alácsalogat	I. 376	Alájairás	I. 1599	Alányújt	II. 1082
Alácsap	I. 379	Alájár	II. 9	Alányúl	II. 1084
Alácselleg	I. 400	Alájátész	III. 616	Aláorozkodik	II. 1129
Alácsigg	I. 471	Alájátétel	III. 616	Aláönt	II. 1179
Alacson, alacsony	I. 48	Alájátölt	III. 541	Aláöntés	II. 1179
Alacsonybit	I. 49	Alájavet	III. 1136	Alap	I. 49
Alacsonyít	I. 49	Alájő	II. 55	Alapadik	I. 72
Alacsonykodás	I. 49	Alájöte	II. 55	Alápök	II. 1324
Alacsony némű	II. 955	Ál ajló	I. 35	Alaputréta	I. 55
Alacsony rend	II. 1405	Alak	I. 53	Alárépül	II. 1415
Alacsonyság	I. 49	Alakjáték	II. 24	Alás	I. 92
Alacsony szék	III. 125	Alakkal játékos	II. 25	Alásfa	I. 733
Alacsonyszűrű	III. 194	Alakocska	I. 54	Alá-s-föl	I. 974
Alácsordul	I. 453	Alakor	I. 54	Alásiet	II. 1565
Alácsorog	I. 453	Alakos	I. 54	Alásüllyed	II. 1622
Alácsűsz	I. 467	Alakoskodás	I. 54	Alásüt	II. 1619
Alácsuszamodik	I. 468	Alakoskodik	I. 54	Alásütés	II. 1619
Alácsuszamodik	I. 468	Alakoskodtat	I. 54	Alászakad	III. 26
Alácsügg	I. 471	Alakosság	I. 54	Alászáll	III. 50
Alácsüggeszt	I. 472	Alakozás	I. 54	Alászállás	III. 50
Aladár	I. 53	Alakozik	I. 54	Alászállít	III. 57
Aláér	I. 657	Alakoztat	I. 54	Alászánt	III. 91

Alászármazik	III. 91	Áldoz	I. 56	Alkalmatlan	I. 62
Alászivárvkodik	III. 233	Áldozás	I. 57	Alkalmatlanít	I. 62
Alászivárvkozik	III. 233	Áldozat	I. 57	Alkalmatlanlankodás	I. 62
Alászökdöz	III. 325	Áldozatbarom	I. 163	Alkalmatlanlankodik	I. 62
Alászökellik	III. 325	Áldozati	I. 57	Alkalmatlanlankodtatás	I. 62
Alátakar	III. 382	Áldozatmutatás	II. 901	Alkalmatlanság	I. 62
Alátakarodik	III. 386	Áldozatravaló lepény	II. 582	Alkalmatlan tagú	III. 371
Alátekintél	III. 519	Áldozattémjén	III. 557	Alkalmas	I. 63
Alátér	III. 568	Áldozattét	III. 630	Alkalmasít	I. 63
Aláterít	III. 575	Áldozattétel	III. 631	Alkalmatosság	I. 63
Aláterítés	III. 575	Áldozik	I. 56	Alkalματοztat	I. 63
Alatlan	I. 91	Áldozó	I. 57	Alkalmaz	I. 63
Alatt	I. 49	Áldozó nap	II. 926	Alkalmaztat	I. 63
Alattaállóság	I. 79	Áldozó pap	II. 1226	Alkalmaztatás	I. 64
Alattabujdosik	I. 323	Áldozó papné	II. 991	Alkalmaztatott	I. 64
Alattaváló	I. 50, III. 950	Áldoztat	I. 58	Alkalom	I. 61
Alattcsapó	I. 383	Áldumás	I. 56	Ál kapu	II. 116
Alattomhan	I. 51	Alél	I. 58	Alkat	I. 64
Alattombanvaló	I. 51	Alélkodik	I. 58	Alkhatatlan	I. 64
Alattság	I. 55	Alélkodás	I. 58	Alkó	I. 65
Alattvaló	I. 50, III. 950	Alét: in ohnmacht ver- setzen	I. 58	Alkodás	I. 66
Aláugordik	III. 841	Alét: meinen	I. 59	Alkodik	I. 60
Aláugrik	III. 840	Alétozik	I. 58	Alkodhatik	I. 64
Aláúsz	III. 865	Alfel, alfél	I. 796	Alkodtat	I. 64
Aláfűz	III. 915	Alfenék	I. 816	Alkolmas	I. 61
Alávaló	I. 46, III. 949	Ál festék	I. 835	Alkomány	I. 64
Alávalóság	I. 47, III. 950	Álföld	I. 985	Alkomas	I. 61
Alávalóvolta	III. 963	Álföldi	I. 985	Alkonyodás	I. 60
Alávár	III. 1014	Álföldizmus	I. 985	Alkonyodat	I. 60
Alávet	III. 1136	Álgyó	I. 28	Alkonyodik	I. 59
Alávetés	III. 1137	Álgyú	I. 28	Alkot	I. 64
Alávisz	III. 1207	Ál haj	I. 1249	Alkotás	I. 65
Alávívés	III. 1207	Alhatatlan	I. 89	Alkotmány	I. 65
Alávon	III. 1236	Alhatatlanság	I. 89	Alkotó	I. 65
Aláz	I. 47	Alhatik	I. 89	Alkotvány	I. 65
Alázás	I. 48	Alház	I. 1364	Alku	I. 65
Alázat	I. 48	Alég	I. 58	Alkudás	I. 66
Alázatos	I. 48	Alig	I. 58	Alkudik	I. 60
Alázatosság	I. 48	Alig-alig	I. 58	Ál kulcs	II. 466
Alázatosságos	I. 48	Aligha	I. 1218	Alkulevél	II. 598
Alázatosul	I. 48	Alighogy	I. 1468	Alkuszik	I. 60
Alázkodik	I. 48	Aliglan	I. 58	Alkut	I. 64
Aláztat	I. 48	Aligon-alig	I. 58	Alkutas	I. 65
Alázúdul	III. 1290	Aligonság	I. 59	Alkutmány	I. 65
Alázul	I. 48	Aligság	I. 59	Alkuvás	I. 66
Álcs	I. 6	Alitás	I. 59	Alkuzás	I. 66
Áld	I. 55	Alítás	I. 59	Áll	I. 66
Áldamás	I. 56	Alítat	I. 59	Állá	I. 46
Áldás	I. 56	Alítatlan	I. 59	Állacskó	I. 66
Ál dészka	I. 498	Alíthatatlan	I. 59	Allacson	I. 48
Áldgyú	I. 28	Alíthatatlan	I. 59	Állandó	I. 72
Áldogál	I. 89	Aljamégyetés	III. 1146	Állandó csillag	I. 426
Áldogat	I. 56	Aljasodik	I. 51	Állandós	I. 72
Áldomány	I. 56	Aljgabona	I. 1051	Állandóság	I. 72
Áldomás	I. 56	Aljas	I. 51	Állandóságosan	I. 72
Áldomásital	I. 1632	Alkalmas	I. 61	Állapat: schöpfen	I. 72
Áldott	I. 56	Alkalmasint	I. 61	Állapat: zustand	I. 73
Áldott fű	I. 1017	Alkalmasintvaló	III. 950	Állapik	I. 72
Áldottság	I. 56	Alkalmasság	I. 62	Állapít	I. 72

Állapodáskor	II. 355	Almáriumocska	I. 81	Álomszesz	III. 2
Állapodik	I. 72	Almás	I. 81	Álomszűszék	III. 3
Állapodott	I. 73	Álmas	I. 90	Álomtalan	I. 4
Állapot	I. 73	Almás kamara	II. 91	Álomtáska	III. 4
Állapotos	I. 74	Almás kék	II. 160	Álorca	I. 1
Állaptat	I. 74	Almás kert	II. 244	Álorcajátszás	II. 1
Állás	I. 74	Álmatlan	I. 90	Álorcás	I. 1
Állat: stellen	I. 75	Álmatlanság	I. 90	Álorcáskodás	I. 1
Állat: stellung	I. 76	Álmatlanságnyaival	II. 1018	Álorcáskodik	I. 1
Állatás	I. 76	Almazár	III. 85	Álorcáz	I. 1
Állati	I. 77	Almazár	III. 1225	Álorcáztat	I. 1
Állati kerület	II. 240	Álmékonyság	I. 90	Alosó	I. 1
Állatlan	I. 77	Álmélet	I. 82	Aloszékonny	I. 1
Állató rekeszték	II. 1397	Álmélkodás	I. 82	Aloszik	I. 1
Állatos	I. 78	Álmélkodik	I. 82	Aloszon	I. 1
Állatos kerület	II. 240	Álmélkodó	I. 82	Alot	I. 1
Állatt	I. 49	Álmélkodtat	I. 82	Al pénz	II. 120
Állazó	I. 66	Álmét, álmít	I. 83	Álpénzverés	III. 100
Állésont	I. 451	Álmod	I. 90	Álpérés	II. 12
Álldogál	I. 78	Álmodás	I. 90	Álság	I. 1
Állég	I. 58	Álmodoz	I. 90	Álság	I. 1
Álléluja	I. 80	Álmodozás	I. 90	Álsó	I. 1
Állélujafű	I. 1017	Álmodozó	I. 90	Álsóbb	I. 1
Állét	I. 59	Álmol	I. 81	Álsóbbság	I. 1
Ál levél	II. 598	Álmos	I. 90	Álsó ing	I. 158
Állhatafos	I. 78	Álmosság	I. 90	Álsó köntös	II. 39
Állhatatosság	I. 78	Álmul	I. 81	Álsó nadrag	II. 91
Állhatatlan	I. 78	Álnak	I. 83	Álsó rend	II. 140
Állhataflankodik	I. 78	Álnok	I. 83	Álsó rész	II. 142
Állhataflanság	I. 78	Álnokoskodik	I. 83	Álsó ruha	II. 147
Állhataflanságos	I. 78	Álnokság	I. 83	Álsóság	I. 1
Állhataflanvolta	III. 963	Álnalkodat	I. 84	Álsó szék	III. 12
Állig	I. 58	Álnalkodik	I. 84	Álsó szoknya	III. 28
Állit: meinen	I. 59	Álnolkodat	I. 84	Álsó világ	III. 118
Állit: stellen	I. 79	Álnolkodik	I. 84	Álszékonny	I. 9
Állítás	I. 79	Aló: vorwärts	I. 84	Álszél	III. 13
Állkapca	II. 108	Aló: schlafend	I. 92	Ált: täuschen	I. 5
Álló	I. 79	Áloë, aloë	I. 84	Ált: durch	I. 8
Álló gyümölcs	I. 1212	Áloësfa	I. 733	Által	I. 8
Álló hely	I. 1392	Álól	I. 51	Általában	I. 8
Álló kép	II. 204	Alom	I. 84	Általad	I. 1
Álló láb	II. 497	Álom	I. 89	Általag	I. 8
Álló óra	II. 1131	Álomfejtő	I. 789	Általagos	I. 8
Állóság	I. 80	Álomhozó	I. 1503	Általáll	I. 6
Álló sereg	II. 1550	Álombűvelvezés	I. 1532	Általállhatozás	I. 7
Álló szálló	III. 328	Álomi	I. 90	Általaluszik	I. 8
Álló tó	III. 691	Álomijégetés	I. 1562	Általánfogva	I. 8
Álló víz	III. 1225	Álomjáték	II. 24	Általánfogván	I. 8
Állütés	III. 908	Álomkép	II. 204	Általán véggel	III. 104
Ál lyuk	II. 639	Álomkincs	II. 310	Általás	I. 12
Álm	I. 89	Álomkodás	I. 90	Általbarázda	I. 180
Alma	I. 80	Álomköltő	II. 173	Általbocsát	I. 25
Almabélés	I. 201	Álomlátó	II. 540	Általbolyog	I. 27
Almad, álmad	I. 90	Álommagyarázás	II. 664	Általbujik	I. 32
Álmadoz	I. 90	Álommagyarázó	II. 665	Általbujtat	I. 32
Álmadozik	I. 90	Álommutató	II. 901	Általbuvo fű	I. 1018
Almaecet	I. 555	Álomszakadás	III. 29	Általcsavarodik	I. 393
Almafa	I. 733	Álomszakasztás	III. 36	Általcsere	I. 414
Almárium	I. 81	Álomszűrő	III. 210	Általdészka	I. 493

Altalél	I. 593	Általképpen	I. 86	Általröpös	II. 1413
Altalellenben	I. 609	Általkodás	I. 87	Általrugaszkodik	II. 1477
Altalellenében	I. 609	Általkodik	I. 87	Általság	I. 86
Altalemel	I. 630	Általkodott	I. 87	Általspékel	II. 1602
Altalér	I. 657	Általköltözik	II. 174	Általszagat	III. 38
Altalered	I. 667	Általköltöztet	II. 174	Általszágguld	III. 15
Altalért	I. 686	Általköt	II. 423	Általszakad	III. 26
Altalértés	I. 687	Általköttet	II. 437	Általszakaszt	III. 34
Altalesik	I. 696	Általkulcsol	II. 466	Általszalad	III. 46
Altalevez	I. 722	Általl	I. 86	Általszalaszt	III. 47
Altalevezés	I. 722	Általlábbol	II. 502	Általszáll	III. 50
Altalevezkél	I. 723	Általláncol	II. 507	Általszándék	III. 74
Altalfa	I. 733	Általlát	II. 534	Általszeg	III. 106
Altalfagat	I. 757	Általlátható	II. 534	Általszögez	III. 114
Altalfoly	I. 907	Általlató	II. 534	Általszögezés	III. 114
Altalfolyó	I. 908	Általlató cső	I. 457	Általszivárgodik	III. 233
Altalfonál	I. 917	Általlátszik	II. 542	Általszivárkozik	III. 233
Altalformál	I. 942	Általlép	II. 579	Általszivárkoztat	III. 234
Altalfű	I. 996	Általligat	II. 642	Általszivárog	III. 234
Altalfűr	I. 1002	Általlikaszt	II. 642	Általszikrázik	III. 242
Altalfürdos	I. 1004	Általlikasztás	II. 642	Általszital	III. 261
Altalfürható	I. 1002	Általlő	II. 630	Általszolgált	III. 296
Altalfut	I. 1008	Általlság	I. 87	Általszorít	III. 312
Altalfüstölődik	I. 1046	Általlyukaszt	II. 642	Általszorul	III. 317
Altalfűz	I. 1048	Általmarkol	II. 693	Általszőkellik	III. 325
Altalgától	I. 1067	Általmász	II. 705	Általszőkik	III. 323
Altalgázol	I. 1075	Általmászdogál	II. 706	Általszőktet	III. 327
Altalgörénda	I. 1082	Általmén	II. 741	Általszűr	III. 340
Altalgőzőlög	I. 1122	Általménés	II. 742	Általszűr	III. 359
Altalgyak	I. 1133	Általménet	II. 742	Általtakarodik	III. 386
Altalgyakdos	I. 1134	Általménetel	II. 742	Általtakaroszik	III. 386
Altalhág	I. 1233	Általmérő	II. 773	Általtaszit	III. 701
Altalhágás	I. 1234	Általmetsz	II. 800	Általteker	III. 510
Altalhalad	I. 1279	Általmulik	II. 885	Általtekerít	III. 515
Altalhány	I. 1309	Általnéz	II. 979	Általtelel	III. 548
Altalhárít	I. 1323	Általnézés	II. 979	Általtér	III. 568
Altalhat	I. 1351	Általnő	II. 994	Általtész	III. 616
Altalhatható	I. 1355	Általnyársol	II. 1017	Általtöp	III. 742
Altalható	I. 1351	Általnyom	II. 1052	Általtör	III. 744
Altalhidál	I. 1425	Általnyomotik	II. 1060	Általtördel	III. 749
Altalhidaltat	I. 1425	Általolvas	II. 1120	Általtörökedik	III. 752
Altalhidlal	I. 1425	Általolvasás	II. 1120	Általugordik	III. 841
Altalhidlat	I. 1425	Általosztó	II. 1151	Általugrándozik	III. 842
Altalhord	I. 1484	Általöklel	II. 1168	Általugrik	III. 840
Altalhordás	I. 1484	Általökleldéz	II. 1169	Általúsz	III. 865
Altalhordozkodás	I. 1488	Általöklelés	II. 1168	Általúsztat	III. 866
Altalhordozkodik	I. 1488	Általölel	II. 1172	Általút	III. 869
Altaliktat	I. 1564	Általölelés	II. 1172	Általútság	III. 870
Altalismér	I. 1615	Általölt	II. 1175	Általültet	III. 892
Altaljában	I. 85	Általönt	II. 1179	Általültetés	III. 892
Altaljabanvaló	I. 86	Általösvény	II. 1199	Általüt	III. 905
Altaljár	II. 9	Általövedz	II. 1207	Általvág	III. 926
Altaljárhatatlan	II. 9	Általövedzik	II. 1208	Általvagdácsol	III. 929
Altaljárható	II. 9	Általparlag	II. 1240	Általváj	III. 971
Altaljártat	II. 21	Általprédikál	II. 1329	Általválasz	III. 987
Altaljő	II. 56	Általrág	II. 1350	Általvarr	III. 1019
Altaljut	II. 67	Általránt	II. 1371	Általver	III. 1060
Altalkel	II. 163	Általrakeszt	II. 1395	Általverdés	III. 1065
Altalkelő	II. 164	Általröpül	II. 1415	Általverekedik	III. 1066

Általveret III. 1060
 Általvergődik III. 1068
 Általverődik III. 1065
 Általvet III. 1137
 Általvetés III. 1137
 Általvető III. 1137
 Általvetődik III. 1156
 Általvilágoskodik III. 1184
 Általvilágos III. 1185
 Általvitel III. 1207
 Általvizsgálg III. 1231
 Általvon III. 1236
 Általvonal III. 1245
 Általvondos III. 1246
 Általvonogat III. 1242
 Általvonsz III. 1250
 Altán I. 87
 Altár II. 1118
 Által I. 91
 Áltat I. 52
 Áltádszka I. 498
 Alu I. 92
 Aluddogál I. 91
 Aluddogálás I. 91
 Aludtat I. 91
 Alul I. 51
 Aluszekony I. 91
 Aluszekonykodik I. 91
 Aluszekonyság I. 91
 Aluszik I. 87
 Alut I. 91
 Ál út III. 869
 Alutat I. 91
 Alutlan I. 91
 Alutlanság I. 91
 Alutó kórság II. 359
 Alutt: einschläfern I. 91
 Alutt: eingeschlafen I. 91
 Alutt szén III. 171
 Alutt tej III. 508
 Alutt vér III. 1071
 Aluvás I. 92
 Aluvó ház I. 92
 Alvás I. 92
 Ál verém III. 1075
 Álvermes III. 1075
 Alvilág III. 1181
 Alvó I. 92
 Alvó hely I. 1392
 Alyánl I. 32
 Ály I. 31
 Am, ám I. 92
 Amandárság I. 93
 Amannyi I. 144
 Amarra I. 141
 Amaliszt I. 93
 Amaz, ámaz I. 141
 Amazon I. 93
 Ambár, ámbár I. 189

Ámbátor I. 189
 Ámbör I. 93
 Ambo I. 93
 Ámbra I. 93
 Amé I. 93
 Ámél I. 81
 Ámélkodik I. 82
 Ámélt I. 83
 Ámén I. 93
 Amennyiben II. 765
 Amennyiből II. 765
 Amethist I. 93
 Amétiszt I. 93
 Ámhol, amhol I. 1471
 Ámíl I. 81
 Ámít I. 83
 Ámítás I. 83
 Ámítgat I. 83
 Ámító I. 83
 Ám járjon II. 18
 Ammár II. 680
 Amnisztialevél II. 598
 Amoda II. 1096
 Ámol I. 81
 Amolly II. 1122
 Amollyon II. 1122
 Amonnan II. 1128
 Amonnat II. 1128
 Amonnég II. 1128
 Amott II. 1156
 Ampolna, ámpolna I. 93
 Ampolnaesináló I. 433
 Ampolnácska I. 93
 Ampolnás I. 93
 Amrád II. 1383
 Amúgy III. 844
 Amúgyan III. 844
 Ámul I. 81
 Ámul-bámul I. 167
 Ámulkodik I. 82
 Andalodik I. 94
 Angária I. 93
 Angel I. 94
 Anglithor I. 282
 Angolna, ángolna I. 93
 Angolnahal I. 1274
 Ángolnás I. 93
 Angvilla I. 93
 Ángy I. 93
 Angyal I. 94
 Angyalbőr I. 312
 Angyalfű I. 1018
 Angyalgyökér I. 1180
 Angyali I. 94
 Angyali köszönet II. 420
 Angyali természet III. 594
 Angyali üdvözlés III. 880
 Angyalkép II. 204
 Angyalság I. 94

Angyalsereg II. 1530
 Angyalszája III. 18
 Angyalszínű III. 246
 Angyélika I. 94
 Angyélikafű I. 1018
 Angyélikagyökér I. 1180
 Ánizs I. 94
 Ánizskörtvély II. 416
 Ánizsmag II. 651
 Ánizsmagolaj II. 1107
 Annakelőtte I. 145
 Annakfőlötte I. 142
 Annakokáért II. 1101
 Annakulánna I. 148
 Annál I. 143
 Annálfogva I. 143
 Antal I. 94
 Antalkodás I. 94
 Antalodik I. 94
 Anya, anyá I. 95
 Anyáca I. 96
 Anyácaság I. 96
 Anyáckaság I. 96
 Anyácska I. 96
 Anyádkorú II. 355
 Anyafőváros III. 1013
 Anyafű I. 1018
 Anyagyilkos I. 1169
 Anyaház I. 1364
 Anyai I. 96
 Anyai szerelém III. 219
 Anyál I. 97
 Anyámkám I. 97
 Anyaméh: mutterschoss II. 721
 Anyaméh: mutterbiene II. 721
 Anyanyelv II. 1025
 Anyaország II. 1136
 Anyaölés II. 1175
 Anyaölő II. 1175
 Anyás I. 97
 Anyáság I. 97
 Anyás gyermek I. 1162
 Anyáskodás I. 97
 Anyáskodik I. 97
 Anyaszamár III. 71
 Anyaszentgyház I. 1366
 Anyaszentgyházi I. 1366
 Anyaszült III. 355
 Anyaszült siket III. 1570
 Anyatej III. 508
 Anyátlan I. 97
 Anyaváros III. 1013
 Anyya I. 143
 Annycé I. 143
 Annyci I. 143
 Annyciba I. 144
 Annyciban I. 144
 Annyciska I. 144
 Annycig I. 144

annyira	I. 144	Apró barom	I. 183	Arány	I. 112
annyiravaló	III. 950	Apróbbad	I. 102	Aranyalma	I. 80
annyiszor	I. 145	Apró birsalma	I. 241	Aranyalmafa	I. 733
annyival	I. 145	Apró bojtortján	I. 264	Aranyas	I. 111
anyó	I. 28	Apró borostyán	I. 292	Aranyas istápfű	I. 1022
anyú	I. 28	Apró-csüprő	I. 101	Aranyas vessző	III. 1125
apa	I. 97	Apró-csüpi	I. 101	Aranyász	I. 112
apáca	I. 97	Apró-czüpi	I. 101	Aranyászó	I. 112
apácabarát	I. 177	Aprócska	I. 102	Aranyaz	I. 112
apácai	I. 98	Apród	I. 102	Aranyazó	I. 112
apácáir	I. 1605	Apródad	I. 103	Aranybánya	I. 173
apácai szérzet	III. 208	Apród esztendő	I. 718	Aranyedény	I. 557
apacaléány	II. 551	Apródesztendő	I. 718	Aranyenyv	I. 649
apacarékesz	II. 1394	Apródesztendőség	I. 718	Aranyérc	I. 664
apácaság	I. 98	Apród léány	II. 551	Aranyfonál	I. 917
apacaszérzet	III. 209	Apródonként	I. 103	Aranyfonálfű	I. 1018
apacaszóktető	III. 328	Apródos	I. 103	Aranyfonó	I. 918
apacaszűz	III. 362	Apródság	I. 103	Aranyforint	I. 940
Apad: abnehen	I. 98	Apró fenyő	I. 822	Aranyfű	I. 1018
Apád: abl	I. 99	Apró gerely	I. 1082	Aranyfüggő	I. 1037
Apadás	I. 98	Apró gomba	I. 1096	Aranygélét	I. 1078
Apálca	I. 97	Apró inas	I. 1578	Aranygolyóbis	I. 1093
Apály	I. 98	Apró kákás	II. 79	Aranygyapjas	I. 1149
Apámkori	II. 355	Apró katány	II. 139	Aranygyapjú	I. 1149
Apastal	I. 100	Aprólék	I. 103	Aranygyökér	I. 1180
Apastol	I. 100	Aprólékos	I. 103	Aranygyűrű	I. 1214
Apaszt	I. 99	Aprólékság	I. 104	Aranyhaj	I. 1249
Apasztás	I. 99	Apró lúdtoll	III. 703	Aranyhím	I. 1430
Apát	I. 99	Apró lyukas	II. 641	Aranyhímző	I. 1431
Apátúr	III. 861	Apró műves	II. 908	Aranyhorog	I. 1491
Apátúrság	III. 861	Aprónként	I. 101	Aranyidő	I. 1540
Apátúrságos	III. 861	Apró pénz	II. 1269	Aranyka	I. 112
Apállal	I. 99	Aprós	I. 104	Aranykösöntyű	II. 418
Apétitus	I. 99	Apróság	I. 104	Aranykupa	II. 470
Apiom	I. 99	Aprósil	I. 104	Aranylánc	II. 516
Apjakorú	II. 355	Aprósodás	I. 104	Aranyláncos	II. 516
Apol, ápol	I. 99	Aprósodik	I. 104	Aranyláncoz	II. 516
Ápolás, ápolás	I. 100	Apró sóska	II. 1597	Aranylevél	II. 598
Ápolat	I. 100	Aprószenték	III. 173	Aranylopó	II. 627
Ápolgat, ápolgat	I. 100	Aprószenték napja	II. 926	Aranymarha	II. 690
Ápolgatás, ápolgatás	I. 100	Aprószérű	III. 194	Aranymérő	II. 775
Áporodik	I. 100	Apró szilva	III. 243	Aranymorzsalék	II. 873
Após	I. 97	Apró szőlő	III. 328	Aranymosó	II. 877
Ápostal	I. 100	Aprószőlő	III. 328	Aranymű	II. 905
Ápostol	I. 100	Apró-tüprő	I. 101, III. 742	Aranyműves	II. 908
Ápostoli	I. 100	Apróz	I. 104	Aranyos	I. 111
Ápostoli tiszt	III. 670	Aprózik	I. 104	Aranyos gyökér	I. 1180
Ápostolkodik	I. 100	Apul	I. 99	Aranyos hal	I. 1274
Ápostolság	I. 100	Ár: preis	I. 104	Aranyoska	I. 112
Appát	I. 99	Ár: flut	I. 109	Aranyos mise	II. 846
Appállal	I. 99	Ár: ahle	I. 100	Aranyos páprád	II. 1230
Appol	I. 99	Ara	I. 110	Aranyoz	I. 112
Appro	I. 101	Ára	I. 105	Arányoz	I. 113
Apránként	I. 101	Árad	I. 109	Aranyozás	I. 112
Április	I. 101	Áradás	I. 109	Aranyozat	I. 112
Áprilizál	I. 101	Áradat	I. 109	Aranyozó mester	II. 787
Áprít	I. 102	Áradton-árad	I. 109	Aranypénz	II. 1269
Áprítás	I. 102	Áránt	I. 1607	Aranypercc	II. 1275
Apró	I. 101	Arany	I. 110	Aranypléh	II. 1299

Aranysárga	II. 1511
Aranyszájú	III. 18
Aranyszám	III. 61
Aranyszém	III. 156
Aranyszín	III. 246
Aranyszínű	III. 246
Aranytajték	III. 380
Aranytermő	III. 598
Aranyverő	III. 1069
Aranyvessző	III. 1125
Aranyvesszőcske	III. 1125
Aranyvirág	III. 1190
Arányzás	I. 114
Arányzó	I. 114
Arasz	I. 114
Áraszat?	I. 109
Arasznyi	I. 114
Áraszt.	I. 109
Árasztás	I. 110
Arat	I. 115
Aratás	I. 115
Aratat	I. 115
Arató	I. 115
Árboc	I. 115
Árbocfa	I. 733
Árboszfá	I. 733
Árbozfá	I. 733
Arc	I. 115
Arca	I. 115
Arcalal	I. 117
Arcalátás	II. 538
Arcátlan	I. 118
Arccal	I. 117
Arcsapás	I. 381
Arcel	I. 117
Arcelat	I. 117
Arcellat	I. 117
Archiszolga	I. 117
Arcol	I. 117
Arcolat	I. 117
Arcelőrlő	III. 762
Arcul	I. 117
Arculat	I. 117
arculcsapás	I. 381
Arculcsapdosás	I. 382
Arculverés	III. 1067
Aresicsóka	I. 124
Aréna, áréna	I. 118
Árénás	I. 118
Árënda	I. 118
Árëndál	I. 118
Árëndalevél	II. 598
Árëndás	I. 118
Árëstál	I. 119
Árëstom	I. 118
Árgolódik	I. 119
Árguál	I. 119
Árguálás	I. 119
Ária	I. 119

Áristál	I. 119
Árkangyal	I. 94
Árkocska	I. 121
Árkol	I. 121
Árkolás	I. 122
Árkos	I. 119
Árkospapiros	II. 1228
Árkus	I. 119
Ármáda	I. 119
Ármális	I. 119
Ármálisos	I. 119
Ármálista	I. 119
Ármányos	I. 119
Ármás	I. 119
Árnik	I. 120
Árnyék	I. 120
Árnyékélet	I. 597
Árnyékkép	II. 204
Árnyékol	I. 120
Árnyékóra	II. 1131
Árnyékos	I. 120
Árnyékos szín	III. 257
Árnyékoz	I. 120
Árnyékozás	I. 121
Árnyékozó	I. 121
Árnyéksüveg	II. 1627
Árnyékszék	III. 125
Árnyékszékcseske	III. 125
Árnyékszékös	III. 125
Árnyékszékös kamara	II. 91
Árnyékszéktisztító	III. 682
Árnyékszín	III. 257
Árnyékszolga	III. 291
Árnyéktartó	III. 476
Árnyéktartó süveg	II. 1627
Árnyékvarrás	III. 1020
Árnyékvetés	III. 1152
Árnyékviadal	III. 1165
Árnyékvilág	III. 1181
Árnyékszék	I. 121
Árok	I. 121
Ároklát	I. 1358
Áróma	I. 122
Aromata	I. 122
Áros	I. 105
Áros bolt	I. 272
Áros embër	I. 626
Áros kereskedő	II. 232
Áros könyv	II. 406
Áros levél	II. 599
Áros müves	II. 908
Áros nép	II. 965
Áros szolga	III. 291
Arpa	I. 1328
Arpa	I. 122
Árpabélés	I. 201
Árpadara	I. 482
Árpaő	I. 957
Árpakalász	II. 86

Árpakása	II. 135
Árpakásaleves	II. 550
Árpakényér	II. 200
Árpalé	II. 549
Árpalepény	II. 582
Árpaliszt	II. 611
Árpmag	II. 651
Árpás	I. 122
Árpszém	III. 156
Árpatak	II. 1247
Árpával érő körtvély	II. 416
Árpával érő szilva	III. 243
Árr	II. 1136
Árr: preis	I. 104
Árr: ahle	I. 110
Atra	I. 145
Arrad, árrad	I. 109
Arravaló	III. 950
Árt: sich eiumischen	I. 123
Árt: schaden	I. 122
Ártalmas	I. 122
Ártalmaskodik	I. 123
Ártalmasság	I. 123
Ártalom	I. 122
Ártandó	I. 123
Ártandóság	I. 123
Ártány	I. 124
Ártányság	I. 124
Ártás	I. 123
Ártatlan	I. 123
Ártatlanka	I. 123
Ártatlanság	I. 123
Ártatlanságos	I. 123
Ártatlanságú	I. 123
Ártatos	I. 123
Árticsók	I. 124
Árticsóka	I. 124
Ártomás	I. 123
Áru	I. 106
Árúhavelés	III. 1152
Áruház	I. 1364
Áruk	I. 121
Árul	I. 107
Árulás	I. 108
Árulkodás	I. 108
Árulkodik	I. 108
Áruló	I. 108
Árultat	I. 108
Árultatás	I. 108
Árultatató	I. 108
Árultatóság	I. 108
Arumarha	II. 690
Árus	I. 108
Árus ház	I. 1364
Árutétel	III. 631
Árva	I. 124
Árva csalán	I. 378
Árvácska	I. 124
Árvahodik	I. 125

Arva hús	I. 1521	Asszonyembérpalást	II. 1217	Asztali bor	I. 282
Arvaít	I. 125	Asszonyembérsaru	II. 1520	Asztali készület	II. 263
Arva leány	II. 551	Asszonyembérszeretés	III. 222	Asztali szolgáló	III. 295
Arvaleányhaj	I. 1249	Asszonyembér tarsolya	III. 458	Asztalka	I. 135
Arvaság	I. 125	Asszonyembérmérszetű	III. 594	Asztalkeszkenő	II. 266
Arvavolta	III. 963	Asszonyfeleség	I. 801	Asztalláb	II. 497
Arvíz	III. 1225	Asszonyférfi	I. 843	Asztalnak, asztalnak	I. 135
As	I. 125	Asszonyházas	III. 1375	Asztalocska	I. 135
Asás	I. 126	Asszonyhölgy	I. 1506	Asztalos	I. 135
Asat	I. 126	Asszonyi	I. 133	Asztalos gyanta	I. 1146
Asat-vés	III. 1083	Asszonyiálkodik	I. 133	Asztalosok bástyája	I. 185
Asít	I. 127	Asszonyi állat	I. 77	Asztalos társ	III. 450
Asítás	I. 127	Asszonyi havas	I. 1462	Asztalra való szőnyeg	III. 320
Asítozik	I. 127	Asszonyi havasnyavalya	II. 1018	Asztalra vető	III. 1155
Askál	I. 126	Asszonyi hó	I. 1462	Asztalszőnyeg	III. 320
Askál-véskél	III. 1083	Asszonyi nem	II. 955	Asztaltartás	III. 473
Asó	I. 126	Asszonyi rend	II. 1405	Asztaltartó	III. 476
Asócska	I. 126	Asszonyka	I. 133	Asztalvető	III. 1155
Asogat	I. 126	Asszonykodik	I. 133	Asztog	I. 134
Asó kapa	II. 105	Asszonyleány	II. 551	Asztok	I. 134
Asós	I. 126	Asszonyimestér	II. 787	Aszú	I. 128
Asóvány	I. 126	Asszonyné	II. 996	Aszú körlevély	II. 416
Asóványcsalorna	I. 389	Asszony nép	II. 965	Aszulás	I. 129
Asóványkút	II. 476	Asszonyocska	I. 133	Aszú szilva	III. 243
Aspa	I. 127	Asszonyok süvege	II. 1627	Át: durch	I. 84
Aspis	I. 127	Asszonyol	I. 133	Át: sich einmischen	I. 123
Aspiskigýó	II. 304	Asszonyom tánca	III. 422	Átabotában	I. 135
Asvány	I. 126	Asszonyos	I. 134	Átal	I. 84
As-vés	III. 1082	Asszonypap	II. 1226	Átalag	I. 86
Asz	I. 127	Asszonypápa	II. 1227	Átall	I. 86
Aszal	I. 128	Asszonyság	I. 133	Átallászó tükör	III. 816
Aszalt	I. 128	Asszonyszerető	III. 224	Áthúz	I. 1524
Aszaly	I. 129	Asszonyszívű	III. 265	Átk	I. 135
Aszály	I. 128	Asszonyszüle	III. 352	Átkerekedik	II. 224
Aszályos	I. 128	Asszonylárs	III. 450	Átkos	t. 136
Aszályság	I. 128	Asszonytermérszetű	III. 594	Átkoz	I. 136
Aszás	I. 128	Asszonyvásár	III. 1027	Átkozás	I. 136
Aszjó	I. 128	Asszú	I. 128	Átkozat	I. 136
Aszó	I. 129	Asszú cséméte	I. 402	Átkozódás	I. 136
Ászok	I. 129	Asszú füge	I. 1035	Átkozódik	I. 136
Ászokfa	I. 733	Asszú gyümölcs	I. 1212	Átkozódó vers	III. 1080
Ászoktálp	III. 403	Asszú kórság	II. 359	Átkozott	I. 136
Aszol	I. 128	Asszúkórságos	II. 360	Átkozottság	I. 136
Aszott	I. 128	Asszúság	I. 129	Átkozt	I. 136
Assz	I. 127	Asszú szőlő	III. 328	Atlac	I. 135
Asszékural	I. 129	Asszúszőlőbor	I. 282	Atlacsoknya	III. 289
Asszen	I. 129	Asztag	I. 134	Átlag	I. 86
Asszol	I. 128	Asztagbúza	I. 328	Atlász	I. 135
Asszony	I. 129	Asztal	I. 134	Átok	I. 135
Asszonyállat	I. 77	Asztaláldás	I. 56	Átokbeli	I. 136
Asszonyállathozvaló sze- relém	III. 219	Asztalbor	I. 282	Átokhozó	I. 1503
Asszonyállati	I. 77	Asztal fia	I. 841	Atracél	I. 136
Asszonyállati szerzet	III. 209	Asztalfő	I. 957	Attól	I. 145
Asszonyanya	I. 95	Asztalfödél	I. 969	Atya	I. 137
Asszonybarát	I. 177	Asztalgýártó	I. 1153	Atyácska	I. 138
Asszonyembér	I. 626	Asztal hazugja	I. 1381	Atyádkorú	II. 355
Asszonyembérés	I. 626	Asztalhozvaló vetés	III. 1152	Atyafi	I. 841
Asszonyembéri	I. 626	Asztalhulladék	I. 1512	Atyafias	I. 842
		Asztali	I. 135	Atyafigyermék	I. 1162

Atyafigyilkos	I. 1169
Atyafimégölés	II. 1175
Atyafiölés	II. 1175
Atyafiség	I. 842
Atyafiságos	I. 842
Atyafiszeretet	III. 222
Atyafiú	I. 841
Atyafiúcska	I. 842
Atyafiúi	I. 842
Atyafiúi szerelém	III. 219
Atyafiúi szeretet	III. 222
Atyafiúság	I. 842
Atyafiúságos	I. 842
Atyafiúság szeretete	III. 222
Atyafiúságszeretet	III. 224
Atyafiúszertő	III. 222
Atyagyilkos	I. 1169
Atyaház	I. 1365
Atyai	I. 138
Atyaisten	I. 1624
Atyai tiszt	III. 670
Atyamestér	II. 787
Atyaöldöklő	II. 1174
Atyás	I. 138
Atyaság	I. 138
Atyáskodás	I. 138
Atyáskodik	I. 138
Atyátlan	I. 138
Atyától maradt	II. 686
Atyó	I. 138
Audiênciasátor	II. 1523
Augusztus	I. 138
Av	II. 1091
Avad	II. 1091
Avagy	III. 933
Avajha	I. 1222
Avar	I. 139
Avas : gehege	I. 139

Avas : alt	II. 1091
Avasodik	II. 1092
Avasodott	II. 1092
Avasság	II. 1092
Avas szalonna	III. 59
Avat	I. 139
Avatkozás	I. 139
Avató pénz	II. 1269
Avét	I. 139
Avik : eindringen	I. 138
Avik : veraltern	II. 1091
Avít : alt machen	II. 1092
Avít : tränken	I. 139
Ávít	I. 29
Avitt	II. 1092
Avul : eindringen	I. 139
Avul : alt werden	II. 1093
Avulás	II. 1093
Avult	II. 1093
Avultság	II. 1093
Az	I. 140
Azalatt	I. 145
Ázalék	I. 149
Ázaléki	I. 149
Ázalékos	I. 149
Azannye	I. 143
Azannyi	I. 144
Azaz	I. 141
Azént	I. 145
Azérét	I. 146
Azért	I. 146
Azértan	I. 146
Azérton	I. 146
Ázik	I. 148
Azirt, azírtén	I. 146
Ázlal	I. 149
Azókaért	II. 1101
Azolta	I. 148

Azon : der-, die-, dasselbe	I. 146
Azon : vorüber	I. 146
Azonba	I. 147
Azonbaknyúzás	II. 1087
Azonban	I. 147
Azonbeszédű	I. 218
Azonégy	I. 573
Azonféle	I. 147
Azonhadbeli társ	III. 451
Azonhadbeli társaság	III. 451
Azonhelyt	I. 147, 1403
Azonként	I. 147
Azonképpen	I. 147
Azonközben	I. 147
Azonnajd	I. 147
Azonnal	I. 148
Azonnan	I. 148
Azonnevű	II. 971
Azonost	I. 148
Azonság	I. 148
Azonszerű	III. 191
Azontól	I. 148
Azontúl	I. 148
Azóta	I. 148
Azszérént	III. 191
Ázt	I. 151
Aztán	I. 148
Áztat	I. 151
Azultátulfogva	II. 1151
Azután	I. 148
Azvagy	III. 93
Azz : trocken	I. 12
Azz : der, die, das	I. 14
Azzal	I. 14
Azzon	I. 14
Azsag	I. 15
Azsagol	I. 15

B.

Bab	I. 151
Báb	I. 152
Baba	I. 152
Bába	I. 152
Babácska	I. 152
Bábafánk	I. 762
Bábafinggomba	I. 1096
Bábai	I. 133
Bábaire	I. 1604
Bábairefü	I. 1018
Bábakalács	II. 82
Bábakalácsfü	I. 1018
Bábakönyér	II. 200
Bábalkodás	I. 153

Bábalkodik	I. 153
Bábás	I. 153
Bábaseggű	II. 1538
Bábaszilva	III. 243
Babatizál	I. 155
Babbélés	I. 201
Babcsa	I. 186
Babér	I. 153
Babérolaj	II. 1107
Babférég	I. 826
Bábgyermék	I. 1163
Babica	I. 152
Babir	I. 153
Babirkál	I. 153

Bablevelű fű	I. 1018, II. 59
Babliszt	II. 61
Bábocska	I. 15
Babona	I. 15
Babonál	I. 15
Babonálás	I. 15
Babonálkodás	I. 15
Babonálkodik	I. 15
Babonás	I. 15
Babonáság	I. 15
Babonáskodás	I. 15
Babonáskodik	I. 15
Babonásság	I. 15
Babonáz	I. 15

Babonázás	I. 154	Bajmolódik	I. 158	Baktér	I. 164
Babos	I. 151	Bajnak	I. 161	Bal	I. 164
Babosgat	I. 154	Bajnok	I. 161	Bál	I. 165
Bábosgat	I. 154	Bajnoki	I. 161	Balag	I. 165
Báboskodik	I. 152	Bajnoklat	I. 161	Balázslé	II. 549
Babos ló	II. 613	Bajnokmester	II. 787	Baldacsi	I. 165
Babos színnő	III. 247	Bajnokodik	I. 161	Báldog	I. 155
Baboz	I. 152	Bajnokoskodás	I. 161	Baléna	I. 165
Bábozás	I. 152	Bajnokoskodik	I. 161	Bal eset	I. 701
Babszár	III. 86	Bajnokság	I. 161	Baléta	I. 165
Babtoka	III. 694	Bajol	I. 158	Balgatag	I. 275
Babtörő	III. 756	Bájol	I. 159	Balgatagoskodik	I. 275
Babug	I. 155	Bájolás	I. 160	Balgatagoslik	I. 275
Babugos	I. 155	Bájoló	I. 160	Balgatagság	I. 275
Babuk	I. 155	Bajor szőlő	III. 329	Balgatagságos	I. 275
Babukkol	I. 155	Bajos	I. 159	Balha	I. 269
Babuta	I. 155	Bájos	I. 160	Balhagyomor	I. 1174
Babutízál	I. 155	Bájoskodik	I. 161	Balhavirág	III. 1190
Bács	I. 155	Bájosság	I. 160	Bálház	I. 1365
Bácsádom	I. 155	Bajtárs	III. 452	Balin	I. 165
Bácsi	I. 155	Bajuc	I. 161	Balingalma	I. 80
Bádgyad	I. 156	Bajusz	I. 161	Balita	I. 165
Bádjad	I. 156	Bajuszos	I. 161	Bal itélet	I. 1640
Bádog	I. 155	Bajviadal	III. 1165	Bal kéz	II. 286
Bádogos	I. 155	Bajvivás	III. 1168	Ballag	I. 165
Bagaria	I. 155	Bajvivó	III. 1168	Ballagás	I. 165
Bagariabőr	I. 312	Bak	I. 162	Ballagdogál	I. 165
Bagazia	I. 155	Baka	I. 163	Ballagtat	I. 166
Bagázsia	I. 156	Bakaczn	I. 163	Ballang	I. 182
Baglyos	I. 263	Bakacsín	I. 163	Bálmos	I. 166
Bagolcsa	I. 156	Bakanes	I. 163	Balog	I. 164
Bagoly	I. 156	Bakanesos	I. 163	Balra	I. 164
Bagolyborsó	I. 294	Bakaselyem	II. 1539	Balság	I. 164
Bagoz	I. 162	Bakatorszöllő	III. 329	Balsamomolaj	II. 1107
Bagzás	I. 163	Bakáz	I. 163	Bal szárny	III. 92
Bagzik	I. 162	Bakbűz	I. 335	Bal szél	III. 139
Bagzódás	I. 163	Bakfű	I. 1018	Bal szüröncse	III. 226
Bagzódik	I. 163	Bakgyomorfü	I. 1018	Balta	I. 166
Bágya	I. 189	Baki	I. 162	Balul	I. 164
Bágyad	I. 156	Bakjegy	II. 30	Bálvál	I. 166
Bágyadás	I. 157	Bakkancs	I. 163	Bálvány	I. 166
Bágyadozik	I. 157	Bakkecske	II. 144	Bálványimadás	I. 1575
Bágyadság	I. 157	Bakló	II. 613	Bálványimádó	I. 1576
Bágyaszt	I. 157	Baklovas: ein holzpfersd reitend	II. 613	Bálványisten	I. 1624
Bahó	I. 263	Baklovas: auf einem sieckenpfersd reitend	II. 618	Bálványkép	II. 204
Baj	I. 157	Bakmedve	II. 714	Bálványképfaragó	I. 769
Báj: zauberei	I. 159	Bákó	I. 163	Bálványkő	II. 385
Báj: lorbeerbaum	I. 165	Bakol	I. 162	Bálványos	I. 166
Bajált	I. 161	Bakól	I. 265	Bálványoskodik	I. 166
Bájfű	I. 1018	Bakolca	I. 163	Bálványoszlop	II. 1147
Bájfűfa	I. 733	Bakos	I. 163	Bálványoz	I. 166
Bajhozó	I. 1503	Baksa	I. 164	Bálványozás	I. 166
Bajkivánás	II. 320	Bakszakáll	III. 40	Bálványozó	I. 167
Bajlakodás	I. 158	Bakszakállfü	I. 1018	Bálványozó hely	I. 1392
Bajlakodik	I. 158	Bakszar	III. 83	Bálványöntő	II. 1181
Bajlódás	I. 158	Bakszarvú fü	I. 1018	Bálványság	I. 167
Bajlódik	I. 158	Baktat	I. 164	Bálványtartó ház	III. 476
Bajlódollik	I. 158			Bálványtőke	III. 727
Bajmolódás	I. 159			Balzsaméroz	I. 167

Balzsamfű	I. 1018	Bányás mestér.	II. 787	Barátszínű	III. 247
Balzsamom	I. 167	Bányász	I. 174	Baráttánc	III. 422
Balzsamomos	I. 167	Bányászat	I. 174	Barázda	I. 180
Balzsamomtartó	III. 476	Bányászcákány	I. 371	Barázdabillégető	I. 230
Balzsamoz	I. 167	Bányászi	I. 174	Barázdabillégető madár	II. 647
Balzsamum	I. 167	Bányászi nedvesség	II. 939	Barázdabillégető	I. 230
Balyita	I. 165	Bányászegény	II. 558	Barázdál	I. 180
Balyó	I. 274	Bányászna	I. 174	Barázdálás	I. 180
Balyók	I. 274	Bányásznatermő	III. 598	Barázdás	I. 180
Balyókás	I. 274	Bányászság	I. 174	Barázdol	I. 180
Bámáskodik	I. 167	Bányaváros	III. 1013	Barbarizál	I. 180
Bambó	I. 168	Bányazöld	III. 1286	Barbáros	I. 180
Bámil	I. 167	Bányol	I. 174	Barbárusság	I. 180
Bámítás	I. 167	Bánnya	I. 173	Barbél	I. 285
Bámul	I. 167	Bapka	I. 186	Barcag	I. 180
Bámulás	I. 167	Bár	I. 188	Barcagás	I. 180
Bán: banus	I. 172	Baraboly	I. 175	Barcog	I. 180
Bán: behandeln	I. 169	Barack	I. 176	Bárd	I. 180
Bán: bedauern	I. 168	Barackfa	I. 733	Bárdol	I. 181
Bána?	I. 169	Barackmagolaj	II. 1107	Bárdolatlan	I. 181
Bánadalom	I. 169	Baracktorta	III. 719	Bárdoló fejsze	I. 787
Bánás	I. 169	Barackvirágszín	III. 247	Bárdos	I. 181
Bánai: schmerz	I. 170	Baralintos	I. 175	Bárdumentum	I. 181
Bánat: beleidigen	I. 171	Bárány	I. 175	Bárha	I. 1218
Bánai: bereuen machen	I. 169	Báránybőr	I. 312	Barilla	I. 181
Bánatos	I. 170	Báránycsés	I. 396	Barjám	I. 181
Bánatoskodik	I. 170	Báránfyogó	I. 876	Barka	I. 181
Banda	I. 172	Bárányhús	I. 1521	Bárka	I. 181
Bandér	I. 173	Bárányka	I. 176	Bárkabér	I. 211
Bandsal	I. 173	Bárányláb	II. 497	Barkács	I. 182
Bánik	I. 169	Báránynyelv	II. 1025	Barkás	I. 182
Bank	I. 173	Bárányocska	I. 176	Barkász	I. 182
Banka	I. 173	Bárányos	I. 176	Barkáz	I. 182
Bankó: krücke	II. 677	Bárányozik	I. 176	Barkó	I. 182
Bankó: bankospiel	I. 173	Bárányugrás	III. 843	Barkóca	I. 182
Bánkódás	I. 170	Bárányűröm	III. 900	Barkócafa	I. 733
Bánkodik	I. 170	Barasz	I. 175	Barlang	I. 182
Bankós: mit einer krücke versehen	I. 173, II. 677	Barát	I. 176	Barlangbeli	I. 182
Bankrot	I. 173	Barátasszony	I. 130	Barlangocska	I. 182
Bánol	I. 171	Barátesuklya	I. 465	Barlangos	I. 182
Bánom-bánom	I. 169	Barát feje	I. 957	Barmocska	I. 184
Bánság	I. 172	Barátház	I. 1365	Barmos	I. 184
Bánt	I. 171	Baráti	I. 178	Barna	I. 182
Bántalom	I. 171	Baráti szérzel	III. 209	Barnapiros szín	III. 250
Bántás	I. 171	Barátkápa	II. 107	Barnás	I. 182
Bántal	I. 171	Barátkozás	I. 179	Barna szín	III. 277
Bántatlan	I. 172	Barátkozik	I. 178	Barnl.	I. 183
Bántódás	I. 172	Barátmony	II. 868	Bátor	I. 183
Bántódik	I. 172	Barátmonyfű	I. 1018	Barom	I. 183
Bántogatás	I. 172	Barátnő	II. 990	Baromállás	I. 74
Bántogat	I. 172	Barátoeska	I. 179	Baromállat	I. 77
Bántóul	I. 172	Barátos	I. 179	Baromálló hely	I. 1392
Bántóságos	I. 172	Barátparéj	II. 1233	Barombeli	I. 183
Banya	I. 173	Barátruha	II. 1479	Barombélnézés	II. 983
Bánya	I. 173	Barátság	I. 179	Baromelhajtás	I. 1263
Bányai	I. 174	Barátságos	I. 180	Baromelhajtó	I. 1263
Bányai só	II. 1583	Barátságos levél	II. 599	Baromelő föld	I. 985
Bányás	I. 174	Barátságtalanság	I. 180	Baromembér	I. 626
		Barátszín	III. 247	Baromfi	I. 842

Baromgyógyító	I. 1171	Bátorkodtat	I. 187	Behámol	I. 168
Baromhajtó malom	II. 675	Bátorkodik	I. 187	Beheszéll	I. 220
Baromi	I. 184	Bátoron	I. 188	Bébic	I. 190
Baromkergető bogár	I. 261	Bátorság	I. 187	Behocsát	I. 254
Baromkóst	II. 375	Bátorságos	I. 187	Behocsátás	I. 254
Baromlopó	II. 627	Bátorságosít	I. 188	Béhor	I. 228
Barommaró bogár	I. 261	Bátorságtalan	I. 188	Beborít	I. 287
Baromnyáj	II. 1001	Bátor szívű	III. 265	Beborítás	I. 287
Baromól	II. 1107	Bátortalan	I. 188	Beborítogál	I. 288
Baromorvos	II. 1142	Bátortalanság	I. 188	Beborítkozik	I. 288
Baromorvosló	II. 1142	Bátortalan szív	III. 265	Beboronál	I. 291
Baromostobán	II. 1144	Bátorul	I. 188	Beboronálás	I. 291
Baromölő fű	I. 1018	Bátran	I. 188	Beborul	I. 289
Baromőrző	II. 1184	Bátron	I. 188	Bebotlik	I. 300
Barompásztor	II. 1245	Bátur	I. 186	Bebotol	I. 300
Barompásztorság	II. 1245	Bátya	I. 189	Bebőröz	I. 313
Barompokróc	II. 1306	Bátyácska	I. 189	Bebőrözik	I. 313
Baromság	I. 184	Bátyai	I. 189	Behujdosik	I. 323
Barontartás	III. 473	Bátyaság	I. 189	Bebujik	I. 321
Baromtartó	III. 476	Batykó	I. 189	Bebujtat	I. 324
Baromvásár	III. 1027	Batykóság	I. 189	Beburkondozik	I. 289
Barona	I. 291	Báttya	I. 189	Bébzonár	I. 190
Báróság	I. 183	Bául	I. 167	Bécs	I. 190
Barroka	II. 1240	Bávázkodik	I. 167	Bécs	I. 194
Bartos	I. 184	Bávol	I. 167	Becsap	I. 379
Barsalikom	I. 190	Bávos	I. 160	Bécsédelém	I. 191
Bársony	I. 184	Bavul, bávul	I. 167	Bécsédelmes	I. 191
Bársonyfészték	I. 835	Bazilikus	I. 190	Becséppent	I. 409
Bársonyfésztő csiga	I. 420	Bazilikuskigyó	II. 304	Becsérget	I. 413
Bársonyfésztő nedvesség	II. 940	Bazsalikom	I. 190	Bécsés	I. 191
Bársonymetsző	II. 802	Bazsalikomfű	I. 1018	Bécsi fű	I. 1018
Bársonyos	I. 184	Be: wie	I. 190	Becsillámlik	I. 428
Bársonyszép	III. 185	Be, bé: hinein	I. 203	Becsinál	I. 432
Bársonyszín	III. 247	Beábráz	I. 4	Becsinálás	I. 432
Bársonyszínű	III. 247	Bead	I. 9	Bécsi reték	II. 1427
Bársonyszoknya	III. 289	Beadás	I. 10	Bécsmérész	I. 191
Bársonyvirág	III. 1190	Beajánl	I. 33	Bécső	I. 194
Basa	I. 184	Beakad	I. 35	Bécsstelen	I. 191
Basarózsa	II. 1469	Beálarcoz	I. 116	Bécsstelenedik	I. 191
Basilikom	I. 190	Bealkonyodás	I. 59	Bécsstelenít	I. 191
Bassa	I. 184	Bealkonyodik	I. 59	Bécsstelenítés	I. 191
Básta szekere	III. 132	Bealkot	I. 64	Bécsstelenküdik	I. 191
Bástya	I. 185	Beáll	I. 68	Bécsstelenség	I. 191
Bástyás	I. 185	Beállat	I. 75	Bécsstelenül	I. 192
Bástyáz	I. 185	Beállít	I. 79	Becsuk	I. 464
Bástyázás	I. 185	Beállítás	I. 79	Becsús	I. 467
Bat	I. 298	Beapad	I. 98	Becsúszdogál	I. 469
Batalion	I. 185	Beavat	I. 115	Becsúsz-mász	II. 705
Batka	I. 186	Bcárkol	I. 121	Becsúsztat	I. 470
Batkácska	I. 186	Beármol	I. 361	Bécsü: hülsenfrucht	I. 194
Bató	I. 186	Beárnyékoz	I. 120	Bécsü: wert	I. 190
Balog	I. 155	Beárt	I. 124	Bécsü: getreidemass	I. 195
Batok, bátok	I. 155	Beáru	I. 107	Bécsül	I. 192
Bátor: wohlan	I. 188	Beás	I. 125	Bécsülés	I. 193
Bátor: kühn	I. 186	Beavat	I. 139	Bécsület	I. 193
Bátorít	I. 186	Beavik	I. 138	Bécsületös	I. 193
Bátorítás	I. 186	Beázik	I. 149	Bécsületösen	I. 193
Bátorkodás	I. 187	Beballag	I. 165	Bécsületösség	I. 194
Bátorkodik	I. 186	Bebalzsamoz	I. 167	Bécsületlen	I. 194

Bécsületlenség	I. 194	Befeledés	I. 811	Begazoz	I. 1070
Bécsületlenül	I. 194	Befellegésődik	I. 814	Bégés	I. 195
Bécsülhetetlen	I. 193	Befellegzik	I. 814	Béget	I. 195
Bécsülő	I. 194	Befér	I. 823	Bégetés	I. 195
Bécsülő szeretet	III. 223	Beférhetőség	I. 823	Béglerbég	I. 195
Bécsületlen	I. 194	Beférközlik	I. 824	Begombol	I. 1095
Bécsültet	I. 194	Beférközlet	I. 825	Begombolyít	I. 1096
Bécsüs: nicht proletar	I. 194	Befértet	I. 825	Bégy	I. 195
Bécsüs: würdig	I. 191	Befértőztet	I. 832	Begyak	I. 1133
Bécsütlen	I. 194	Befést	I. 834	Begyakdos	I. 1134
Bécsütlenség	I. 194	Befeszít	I. 838	Begyöpél	I. 1161
Bedagaszul	I. 541	Befészkelődik	I. 837	Begyöpészül	I. 1161
Bedeliom	I. 195	Beflastromoz	I. 861	Begyöpül	I. 1161
Bedéskáz	I. 499	Befog	I. 868	Begyermékszaroz	III. 83
Bédnár	I. 259	Befogad	I. 881	Bégyés	I. 196
Bedobol	I. 513	Befogadás	I. 881	Bégyésen	I. 196
Bedöl	I. 529	Befogadatlan	I. 881	Bégyeszt	I. 196
Bedug	I. 540	Befogadó	I. 881	Bégyeszt	I. 196
Bedugás	I. 540	Befoganszik	I. 887	Begyűjt	I. 1194
Bedugaszol	I. 541	Befogás	I. 868	Begyűjt	I. 1200
Bedugaszt	I. 541	Befogható	I. 868	Begyül	I. 1203
Bedugasztal	I. 541	Befoglal	I. 889	Begyülekezik	I. 1205
Bedugaszul	I. 541	Befoglalás	I. 889	Beh, béh	I. 190
Bedugdos	I. 542	Befogó	I. 868	Behág	I. 1234
Bedugó	I. 540	Befold	I. 904	Behajt	I. 1253
Bedugódik	I. 542	Befoly	I. 908	Behajókáz	I. 1257
Bedugogat	I. 542	Befolyás	I. 908	Behajol	I. 1258
Bedugul	I. 542	Befolytat	I. 916	Behajt	I. 1263
Bedugulás	I. 542	Befon	I. 916	Behall	I. 1284
Beég	I. 222	Befonnyaszt	I. 922	Behálól	I. 1292
Beéget	I. 561	Beforrad	I. 944	Behány	I. 1309
Beejt	I. 587	Beföd	I. 968	Behártyásul	I. 1335
Beelegyődik	I. 605	Befődelez	I. 970	Behat	I. 1351
Beenyészik	I. 645	Befődés	I. 969	Behatalmazik	I. 1355
Beér	I. 657	Befödetlen	I. 969	Behatas	I. 1351
Beered	I. 667	Befödöz	I. 971	Behatható	I. 1355
Beereszkedik	I. 671	Befödözget	I. 972	Behatik	I. 1351
Beereszt	I. 669	Befödözik	I. 972	Beható	I. 1351
Beeresztés	I. 669	Befökötöz	II. 434	Behavaz	I. 1462
Beérközlik	I. 660	Befú	I. 996	Beházasodik	I. 1376
Beesött	I. 696	Befúr	I. 1002	Beheged	I. 1383
Beesik	I. 696	Befut	I. 1008	Behéjaz, behéjaz	I. 1389
Beesküszik	I. 691	Befutamik	I. 1010	Behéjazás: incrustatio	I. 1389
Beesküttet	I. 693	Befútal	I. 997	Behéjazás: überdachung	I. 1389
Beestülődik	I. 705	Befúvás	I. 996	Behelybeztet	I. 1403
Beész	I. 710	Befűggeszt	I. 1035	Beheveredik	I. 1416
Beevez	I. 722	Befül	I. 1040	Beheverészik	I. 1416
Befuggal	I. 757	Befüt	I. 1041	Behí	I. 1418
Befagy	I. 747	Befüz	I. 1048	Behiméz	I. 1431
Befakaszt	I. 756	Beg	I. 190	Behinárlik	I. 1434
Befal	I. 759	Bég: türkischer edelmann	I. 195	Behint	I. 1433
Befalat	I. 759	Bég: blöcken	I. 195	Behirdet	I. 1438
Befarkall	I. 771	Begányol	I. 1061	Behivat	I. 1420
Befödött tornác	III. 712	Begárgyáz	I. 1065	Behizelkodik	I. 1461
Befödöz	I. 971	Begátol	I. 1067	Behódol	I. 1464
Befejérít	I. 786	Begazol	I. 1070	Behódoltat	I. 1465
Befejcz	I. 963	Begázol	I. 1076	Behódoltatás	I. 1465
Befejezés	I. 963	Begázolódik	I. 1076	Behomályosít	I. 1478
Befelcl	I. 811	Begazosít	I. 1070	Behomályosodik	I. 1478

Behomályoz	I. 1479	Békailiom	II. 610	Bekiván	II. 319
Behomlít	I. 1479	Bekandikálás	II. 96	Bëkkenő	I. 308
Behomorult	I. 1481	Békanép	II. 965	Békló	I. 200
Behord	I. 1484	Békanyál	II. 1011	Béklyó	I. 200
Behordás	I. 1485	Bekap	II. 201	Béklyós	I. 200
Behordozkodás	I. 1488	Bekapál	II. 106	Békó	I. 200
Behordozkodik	I. 1488	Bekapálás	II. 106	Békolás	I. 200
Behordozóskodik	I. 1489	Bekapcsol	II. 111	Békólat	I. 200
Behorgad	I. 1491	Bekárpitoz	II. 133	Bekomëndál	II. 338
Behorpad	I. 1494	Békasó	II. 1583	Bekoppant	II. 354
Behorpaszt	I. 1494	Békaszó	III. 271	Bekormoz	II. 369
Behoz	I. 1500	Békatekénő	III. 523	Bekorosmál	II. 370
Behozatal	I. 1501	Békavirág	III. 1190	Békóz	I. 200
Behörpent	I. 1508	Béke	I. 197	Beköltözés	II. 174
Behúny	I. 1514	Békebirság	I. 240	Beköltözik	II. 174
Behúnyik	I. 1515	Bekel	II. 160	Beköpenyegéz	II. 408
Behúnyódik	I. 1516	Békélhetetlen	I. 198	Beköppölyöz	II. 409
Beidéz	I. 1534	Békélkedik	I. 198	Beköszön	II. 419
Beigazít	I. 1550	Békéll	I. 197	Beköszönt	II. 420
Beigazodik	I. 1551	Békéllés	I. 198	Beköszöntés	II. 420
Beiható	I. 1629	Békéletlenség	I. 198	Beköt	II. 423
Beihl	I. 1560	Békéllik	I. 197	Bekötelez	II. 430
Beihlet	I. 1560	Békéllkedés	I. 198	Bekötés	II. 424
Beiktat	I. 1564	Békéllődés	I. 198	Bekötetlen	II. 424
Beiktatás	I. 1564	Békéltet	I. 199	Bekötődik	II. 435
Beiktató pénz	II. 1269	Békéltetés	I. 199	Bekötöz	II. 436
Beillik	I. 1566	Békéltető	I. 199	Beköttet	II. 438
Beindítás	I. 1581	Beken	II. 189	Beközelget	II. 458
Beindul	I. 1583	Bekér	II. 212	Bekulesol	II. 466
Beint	I. 1594	Bekéredzik	II. 213	Bekulesolódik	II. 467
Beir	I. 1599	Bekereng	II. 226	Beknlog	II. 468
Beiramodik	I. 1606	Bekéretézik	II. 215	Beküld	II. 483
Beirás	I. 1599	Bekerít	II. 237	Beküldél	II. 483
Beirat	I. 1602	Bekertől	II. 246	Beküldet	II. 484
Beiratás	I. 1603	Bekertelés	II. 246	Bekürtől	II. 490
Beiszik	I. 1628	Bekerül	II. 239	Bél	I. 200
Beivódik	I. 1634	Bekerültet	II. 241	Belak	II. 510
Beizen	I. 1650	Békés, békes	I. 199	Belakatul	II. 514
Bejár	II. 9	Békesség	I. 199	Bélbontó	I. 279
Bejáró	II. 9	Békességbontó	I. 279	Bélcz	I. 309
Bejáró út	III. 870	Békességjárás	II. 15	Béles	I. 309
Bejárulható	II. 21	Békesség	I. 199	Bélda	II. 1261
Bejegyz	II. 31	Békességös	I. 199	Béldüszka	I. 498
Bejelünt	II. 38	Békességös szenvedés	III. 180	Bele, belé	I. 203
Bejö	II. 56	Békességös volta	III. 963	Beleagg	I. 22
Bejődögel	II. 59	Békességszürzés	III. 207	Beleakad	I. 35
Bejövés	II. 56	Békességszürző vessző	III. 1125	Beléakadályodik	I. 36
Bejövet	II. 56	Bekeszkenődik	II. 267	Beléakaszt	I. 38
Bejövétel	II. 56	Bekeszkenőzik	I. 200	Beléakasztal	I. 39
Bejt	I. 307	Békételen	I. 200	Belebeszél	I. 220
Bejut	II. 67	Békételenség	I. 200	Belébocsát	I. 254
Béka	I. 196	Békételenül	I. 200	Belébojtorodik	I. 265
Békafü	I. 1018	Békétlen	I. 200	Belébőfög	I. 307
Békakakogás	II. 80	Békétlenség	I. 200	Belebög	I. 303
Békakolbákol	II. 81	Bekever	II. 278	Belébujik	I. 321
Békakő	II. 385	Bekeverődik	II. 279	Belecsöpögetés	I. 408
Bekakucsol	II. 81	Bekeverődik	II. 279	Belecsöpögtet	I. 408
Békalen	II. 574	Bekeverődzik	II. 280	Belécsomóz	I. 449
Békalcse	II. 574	Bekisért	II. 316	Beledug	I. 540

Beleelegyít	I. 608	Belerakodik	II. 1366	Belop	II. 62
Beléereszt	I. 669	Bélés	I. 201	Belopódzik	II. 62
Beléésik	I. 696	Bélés	I. 202	Belő	II. 63
Belefojlódik	I. 900	Bélüske	I. 202	Belől	I. 20
Beléfű	I. 996	Belösleg-belé	I. 204	Belőlváló	I. 206, III. 95
Beléfűr	I. 1002	Belesuppan	II. 1613	Belőtet	II. 63
Belegarázdálkodik	I. 1064	Belesül	II. 1617	Belövöldöz	II. 63
Belegázol	I. 1076	Belesülyed	II. 1622	Bélpoklos	II. 130
Bélüget	I. 208	Belesüllyeszt	II. 1623	Bélpokol	II. 130
Bélügetés	I. 208	Belesüt	II. 1619	Bélrágás	II. 135
Belegyít	I. 606	Belészakad	III. 26	Belső, belső	I. 20
Belegyömöszöl	I. 1184	Belészáll	III. 51	Belső betegség	I. 23
Beléhagy	I. 1239	Belészögez	III. 114	Belsőbbvaló	I. 20
Beléhal	I. 1267	Beleszokik	III. 285	Belsőségösen	I. 20
Beléharap	I. 1325	Beleszól	III. 275	Belső szózat	III. 28
Beléhüll	II. 562	Beleszolás	III. 275	Belső tanács	III. 41
Behint	I. 1433	Belészökellik	III. 326	Belső titkos tanács	III. 41
Beleiktet	I. 1564	Belétakar	III. 382	Belső	III. 24
Belekap	II. 101	Belétéddögöl	III. 623	Bélszüpécseénye	II. 125
Belekever	II. 278	Belétekint	III. 517	Béltekerő	III. 51
Belekeverődik	II. 279	Belétekinlés	III. 517	Belül	I. 20
Belekötelez	II. 430	Beletér	III. 568	Bélya	I. 20
Belekötelezés	II. 430	Belétűsz	III. 616	Bélyég	I. 20
Belekötölödzik	II. 436	Belétoly	III. 695	Bélyégés	I. 20
Belékulcsol	II. 466	Belétoszogat	III. 702	Bélyégész	I. 20
Bélül	I. 202	Beletölt	III. 542	Bélyégészés	I. 21
Belélühüll	II. 562	Beletör	III. 744	Bélyégsütő	II. 162
Belélő	II. 630	Beletörök	III. 748	Bélyégütő	III. 91
Belelepik	II. 579	Belétövik	III. 771	Bélyégvas	III. 102
Belemetsz	II. 800	Beleüt	III. 905	Bélyégző vas	III. 102
Belén: bilsenkrant	I. 208	Beleütközik	III. 909	Bemarkol	II. 69
Belén: auerochs	I. 310	Belever	III. 1060	Bemárt	II. 69
Beléncs	I. 229	Beléverdődik	III. 1065	Bemász	II. 70
Belénd: bilsenkrant	I. 208	Beleverekedik	III. 1066	Bemászdogál	II. 70
Belénd: auerochs	I. 310	Belevés	III. 1082	Bemászkál	II. 70
Beléndös	I. 208	Belevesz	III. 1084	Bemázol	II. 71
Beléndösség	I. 208	Beleveszt	III. 1095	Bemázolás	II. 71
Beléndösül	I. 208	Belevet	III. 1137	Bémbél	I. 31
Beléndezés	I. 208	Belezabáll	III. 1258	Bemén	II. 74
Beléndözködik	I. 209	Belezárol	III. 1269	Bemündügel	II. 74
Beléndfü	I. 1018	Belézavar	III. 1274	Beműnés	II. 74
Beléndfüves	I. 1018	Bélözna	I. 209	Béműnet	II. 74
Beléndmagolaj	II. 1107	Bélfájás	I. 751	Béműnetel	II. 74
Belenümz	II. 960	Bélfájó	I. 753	Bemerít	II. 77
Belényom	II. 1052	Bélfonál	I. 917	Bemerül	II. 77
Beléolt	II. 1116	Bélfájó	I. 753	Bemeszel	II. 79
Beléoltás	II. 1116	Belincs	I. 229	Bemetsz	II. 80
Beleolvaszt	II. 1119	Belind	I. 310	Bemoeskol	II. 84
Beleöl	II. 1173	Beljebb	I. 204	Bemoeskolódik	II. 84
Belep	II. 576	Bélkerék	II. 221	Bemoeskonadás	II. 84
Belepöd	II. 576	Béllantorna	II. 522	Bemoeskosodik	II. 84
Belepödöz	II. 577	Béllég	I. 209	Bemohozik	II. 85
Belepődik	II. 577	Béllül	I. 202	Bemond	II. 86
Belepödz	II. 578	Béllült süveg	II. 1627	Bemutat	II. 89
Belépés	II. 579	Béllés	I. 202	Bemutatás	II. 89
Belepeszt	II. 579	Béllésűs	I. 203	Ben	I. 20
Belepöz	II. 578	Bélletlen	I. 203	Béna	I. 21
Belépik	II. 579	Béllütt	I. 203	Bénaság	I. 21
Beléragad	II. 1354	Belobbant	II. 619	Benéz	II. 97

Bèng	I. 210	Bepücsétél	II. 1257	Bèrèna	I. 291
Bènge	I. 210	Bepücsétlés	II. 1258	Berëndél	II. 1408
Bènit	I. 210	Bepördül	II. 1275	Berenice üstöke	III. 902
Bénítás	I. 210	Bepókál	II. 1304	Bèrënza	I. 314
Bènn	I. 206	Bepókbálóz	I. 1291	Bèröpül	II. 1415
Bèнна, bènna	I. 210	Bepokrócozás	II. 1306	Bérüs	I. 211
Bènned	I. 208	Bepólál	II. 1306	Bérüs ház	I. 1365
Bènneszül	III. 351	Bepóláz	II. 1307	Bérüs legény	II. 558
Bènnetük	I. 208	Bepólikál	II. 1307	Bérüs munka	II. 893
Bènnetüket	I. 208	Bepolkáz	II. 1304	Bérüs munkás	II. 896
Bènneterëm	III. 590	Beponyváz	II. 1312	Bérüs pásztor	II. 1245
Bènnött	I. 208	Bepökés	II. 1324	Bérüs szállás	III. 55
Bènnevaló	III. 950	Bepuskáz	II. 1341	Bérüs szolga	III. 291
Bènnevan	III. 940	Bér, hèr: leder	I. 311	Béréta	I. 214
Bènnevesz	III. 1084	Bér: preis	I. 210	Bèrètra, bérètra	I. 214
Bènnlakik	II. 509	Beragad	II. 1354	Bèrètrás	I. 214
Bènnrèked	II. 1392	Beragaszt	II. 1357	Beretrom	I. 214
Bènnsül	II. 1617	Berajszol	II. 1360	Bèrètva	I. 214
Bènnsüt	II. 1619	Berak	II. 1363	Bèrètvakés	II. 247
Bènnszakajt	III. 33	Berakodik	II. 1366	Bèrèlvakó	II. 385
Bènntilt	III. 664	Berakos	II. 1367	Bèrètvál	I. 214
Bènntiltás	III. 664	Berakoskodik	II. 1367	Bèrètvaldogál	I. 215
Bènnünk	III. 208	Beráncol	II. 1369	Bèrètvalkozik	I. 215
Bènnünket	III. 208	Beránt: røsten	II. 1373	Bergamot	I. 215
Bènnvan	III. 940	Beránt: einziehen	II. 1371	Bergmestør	II. 787
Bèñ	II. 994	Bérheadás	I. 14	Bèrhe	I. 215
Bènul	I. 210	Berbücs	I. 212	Beringezia	I. 215
Bènulás	I. 210	Berbücsbús	I. 1521	Berke	I. 240
Bènyálaz	II. 1012	Bèrbügés	I. 212	Bèrke	I. 215
Bènyargal	II. 1015	Bèrbüence	I. 213	Bèrkönye	I. 215
Bènyel	II. 1021	Bèrbütélés	I. 212	Bèrkös	I. 214
Bènyer	II. 1029	Bèrhitel, bèrbitel	I. 212	Bèrkézik	I. 215
Bènyom	II. 1052	Bèrhitelés	I. 212	Bèrkinye	I. 215
Bènyomás	II. 1052	Bérc	I. 213	Bérmál	I. 216
Bènyomorodik	II. 1069	Bércs	I. 213	Bérmálás	I. 216
Bènyomot	II. 1059	Bèrdó	I. 213	Bérmálkozik	I. 216
Bènyomotik	II. 1060	Bèrècske	I. 211	Berohan	II. 1446
Bènyomtat	II. 1061	Bèrög: hain	I. 213	Berohanás	II. 1446
Bènyújt	II. 1082	Bèrög: rinde	I. 213	Beromlik	II. 1453
Bènyúl	II. 1084	Bèrügtef	I. 213	Beromol	II. 1453
Bèolt	II. 1116	Bèrük	I. 213	Beront	II. 1456
Bèoltás	II. 1116	Bèrèked	II. 1391	Berostélyoz	II. 1464
Bèoltogat	II. 1117	Bèrèkedés	II. 1392	Bèrøgzik	II. 1471
Bèolvad	II. 1118	Bèrèkedöz	II. 1393	Bèrøk	I. 334
Bèomol	II. 1124	Bèrèkedözés	II. 1393	Bèröpös	II. 1413
Bèorozkodik	II. 1129	Bèrèkejt	II. 1393	Bèrsèn	I. 216
Bèöklel	II. 1168	Bèrèkénye	I. 215	Bért vøvö	III. 1124
Bèölel	II. 1172	Bèrèkényefa	I. 733	Bèrtèn	I. 313
Bèöltödik	II. 1176	Bèrèkös	I. 214	Bèrtü	I. 313
Bèöltözik	II. 1176	Bèrèkeszküdik	II. 1394	Bèrüg	II. 1476
Bèönt	II. 1179	Bèrèkeszt	II. 1395	Bèrugaszkodik	II. 1477
Bèöntés	II. 1179	Bèrèkesztés	II. 1395	Bèrusnyit	II. 1483
Bèöntet	II. 1181	Bèrèkesztö	II. 1395	Bèrütit	II. 1484
Bèötletik	II. 1206	Bèrèkesztödik	II. 1397	Bèrütítás	II. 1484
Bèötlik	II. 1205	Bèrèkinye	I. 215	Bèrvéng	I. 216
Bèövèdz	II. 1208	Bèrèkona	I. 215	Bèrvéngfüt	I. 1018
Bèövèdzik	II. 1208	Bèrèkonya	I. 215	Bèrving	I. 216
Bèpádimèntomoz	II. 1213	Bèrèl: füttern	I. 202	Bèrzenkèdés	I. 216
Bèpárkányoz	II. 1239	Bèrèl: mieten	I. 211	Bèrzenkèdik	I. 216

Betölt: erfüllt	III. 529	Bevételtéttség	III. 1113	Biggyeszt	I. 228
Betöltés	III. 542	Bevörös	III. 1113	Bijal	I. 242
Betölthetetlen	III. 542	Bevezet	III. 1162	Bihaly	I. 242
Betölthető	III. 542	Bevezető	III. 1162	Bik	I. 331
Betör	III. 744	Bevezető tudomány	III. 798	Bika	I. 228
Betöröküdik	III. 752	Bevisz	III. 1207	Bikabér	I. 211
Betörés	III. 744	Bevitel	III. 1208	Bikaborjú	I. 290
Betörík	III. 748	Bevitet	III. 1213	Bikacsék	I. 397
Betövik	III. 771	Bevivés	III. 1208	Bikacsók	I. 397
Betteg	I. 222	Bevivő levél	II. 599	Bikajegy	II. 30
Betuhad	III. 800	Bevon	III. 1236	Bikás	I. 229
Betuhaszt	III. 800	Bevonat	III. 1245	Bikász	I. 229
Betúroz	III. 809	Bevonódik	III. 1248	Bikkfa	I. 734
Bötű	I. 226	Bevonsz	III. 1250	Bikos	I. 229
Bötűbeli	I. 226	Bezabáll	III. 1258	Bileg	I. 209
Bötűcske	I. 226	Bezabállódik	III. 1259	Bilincs	I. 229
Betűnik	III. 817	Bezár	III. 1268	Bilincsel	I. 229
Betűnös	III. 817	Bezárkodik	III. 1269	Bilind	I. 208
Bötűöntő	II. 1181	Bezárkozik	III. 1269	Billány	I. 229
Betűr	III. 821	Bezárulás	III. 1269	Billég	I. 209
Bötűrakó	II. 1365	Bezárulat	III. 1270	Billég	I. 229
Bötűs	I. 226	Bezáródik	III. 1270	Billéget	I. 230
Bötűvéték	III. 1158	Bezáródik	III. 1269	Billégető	I. 230
Bötyár	I. 226	Bezáról	III. 1269	Billégető síp	II. 1575
Bötyárság	I. 226	Bezárvarl	III. 1277	Billen	I. 230
Beundokít	III. 858	Bezdvár	I. 226	Billent	I. 230
Beugordik	III. 841	Bezománcol	III. 1284	Billikom	I. 230
Beuszamik	III. 865	Bezzög	I. 226	Billikum	I. 230
Beúsztat	III. 866	Bial	I. 242	Billokom	I. 230
Béü	I. 303	Bialsajt	II. 1495	Bimballós	I. 230
Beül	III. 889	Bibe	I. 227	Bimballós gyökér	I. 1181
Beültet	III. 892	Bibecs	I. 190	Bimbó	I. 230
Beüt	III. 905	Bibelődés	I. 227	Bimbócska	I. 231
Beütés	III. 905	Bibelődik	I. 227	Bimbódzik	I. 231
Beütközik	III. 909	Bibi	I. 227	Bimbós	I. 231
Beúz	III. 915	Bibic	I. 190	Bimbózás	I. 231
Bév	I. 303	Bibinüllaffü	I. 1018	Bimbózik	I. 231
Bevádol	III. 925	Bibiresó	I. 227	Bín	I. 331
Bevádolás	III. 925	Bibircsós	I. 227	Bincsók	I. 231
Bevág	III. 926	Bibircsózás	I. 227	Bir: kräftig sein	I. 231
Bevágat	III. 932	Bibirkál	I. 228	Bir: lohn	I. 210
Bevagy	III. 968	Bibirkél	I. 228	Birakodik	I. 234
Beválaszt	III. 987	Biblia	I. 228	Birakozik	I. 234
Bevall	III. 1003	Biboc	I. 190	Bíral	I. 238
Bevallás	III. 1003	Bibor	I. 228	Bírálkodik	I. 239
Bevár	III. 1014	Biborbársony	I. 184	Birás	I. 235
Bevarr	III. 1019	Biborbeli	I. 228	Birbitél	I. 212
Bevéddégül	III. 1121	Biboresó	I. 227	Bires	I. 213
Bevéhető	III. 1112	Biboros	I. 228	Birdogál	I. 235
Bevéhetős	III. 1113	Biboroz	I. 228	Biretrom	I. 214
Bever	III. 1060	Biborruha	II. 1479	Birik	I. 234
Bevereküdik	III. 1066	Bicsak	I. 228	Birka	I. 240
Beverés	III. 1061	Bicska	I. 228	Birkás	I. 240
Bevész	III. 1112	Bicskia	I. 226	Birke: knospe	I. 215
Bevet	III. 1137	Bicski golyos	I. 1172	Birke: schaf	I. 240
Bevétel	III. 1113	Bicske	I. 226	Birkés	I. 240
Bevételség	III. 1113	Bidés	I. 330	Birkodik	I. 235
Bevetés	III. 1137	Bidős	I. 330	Birkózás	I. 235
Bevétet	III. 1123	Bies	I. 330	Birkózik	I. 235

Bíró	I. 235
Bírodalmas	I. 239
Bírodalmi pálcza	II. 1218
Bírodalom	I. 239
Bírodalomtság	I. 239
Bíró háza	I. 1365
Bíró képe	II. 204
Bírólkodás	I. 239
Bírólkodat	I. 239
Bírólkodik : im besitze haben	I. 239
Bírólkodik : den richter spielen	I. 239
Bírótság	I. 239
Bíróskodik	I. 239
Bírószék	III. 125
Bírószó	III. 272
Bírs	I. 241
Bírság	I. 239
Bírsíglás	I. 240
Bírságlevél	II. 599
Bírságló	I. 240
Bírságnap	II. 926
Bírságol	I. 240
Bírságolás	I. 240
Bírságpöcsét	II. 1257
Bírsalma	I. 80
Bírsalmafa	I. 733
Bírsalmaolaj	II. 1107
Birtok	I. 240
Bis	I. 241
Bisalma	I. 80
Biskóta	II. 1295
Bisop	I. 241
Bisoplé	II. 549
Bistya	I. 217
Bisziók	I. 241
Bisziókfű	I. 1018
Bitang	I. 241
Bitangi	I. 241
Bitangol	I. 241
Bitangoló	I. 242
Bitság	I. 242
Bival	I. 242
Bivalbika	I. 229
Bivaly	I. 242
Bivalyborjú	I. 290
Bivalyalyiga	III. 401
Biü	I. 303
Biüt	I. 307
Biz : anvertrauen	I. 242
Biz : geruch	I. 334
Bizakodás	I. 243
Bizakodatlantság	I. 244
Bizakodik	I. 243
Bizakodlat	I. 244
Bizál	I. 244
Bizás	I. 244
Bizgat	I. 251

Bíz	I. 243
Bízal	I. 244
Bízodalmas	I. 244
Bízodalmasan	I. 244
Bízodalmost	I. 244
Bízodalmatlan	I. 244
Bízodalmatlanság	I. 244
Bízodalmatlanul	I. 244
Bízodalmazik	I. 244
Bízodalom	I. 244
Bízom	I. 244
Bízony	I. 244
Bízonyában	I. 245
Bízonyával	I. 245
Bízonyára	I. 245
Bízonygatás	I. 246
Bízonyít	I. 246
Bízonyítás	I. 246
Bízonyítható	I. 246
Bízonyíthatóképpen	I. 246
Bízonyító	I. 246
Bízonykodás	I. 247
Bízonykodik	I. 247
Bízony levél	II. 599
Bízonyyal	I. 247
Bízonyodik	I. 247
Bízonyos	I. 247
Bízonyosan	I. 247
Bízonyosít	I. 247
Bízonyosképpen	I. 247
Bízonyosodás	I. 248
Bízonyosodik	I. 248
Bízonyosság	I. 248
Bízonyosságos	I. 248
Bízonyost	I. 248
Bízonyosvolta	III. 963
Bízonyság	I. 248
Bízonyság hely	I. 1393
Bízonyságlevél	II. 599
Bízonyságos	I. 249
Bízonyságost	I. 249
Bízonyságletél	III. 631
Bízonyságtevés	III. 638
Bízonyságtevő	III. 638
Bízonyságvétél	III. 1122
Bízonytalan	I. 249
Bízonytalanít	I. 249
Bízonytalanodik	I. 249
Bízonytalanóság	I. 249
Bízonytalanul	I. 249
Bízonyulás	I. 249
Bízott	I. 250
Bízotat	I. 250
Bíztatás	I. 250
Bíztatásocska	I. 250
Bíztatdogál	I. 250
Bíztoget	I. 250
Bíztozt	I. 250
Bíztoztosság	I. 250

Bizvásb	I. 250
Bizvást	I. 251
Bizzéget	I. 251
Bobalykasaláta	II. 1500
Bóbita	I. 251
Bóbitás	I. 251
Bóbitáz	I. 251
Boborcsó	I. 227
Bocca	I. 259
Bocsájt	I. 252
Bocsánandó	I. 251
Bocsánandó bűn	I. 331
Bocsánandóképpen	I. 252
Bocsánat	I. 252
Bocsánatlan	I. 252
Bocsánatos	I. 252
Bocsánik	I. 251
Bocsát	I. 252
Bocsátkozik	I. 256
Bocsáztat	I. 257
Boeska	I. 257
Boesko	I. 312
Boeskor	I. 257
Boeskorbőr	I. 312
Boeskorszj	III. 239
Boeskoros	I. 257
Boeskós	I. 312
Bócsó	I. 318
Bócsú	I. 318
Bóda	I. 257
Bódáz	I. 257
Bódít	I. 258
Bodnár	I. 259
Bódog	I. 268
Bódogasszony hája	I. 1249
Bodor	I. 259
Bódorgó	I. 259
Bódorog	I. 259
Bodri	I. 259
Bodros	I. 259
Bodroz	I. 259
Bódul	I. 258
Bódulás	I. 259
Bodza	I. 259
Bodzafa	I. 733
Bodzakása	II. 135
Boér	I. 260
Boérné	II. 990
Bofána	I. 260
Bofinta	I. 260
Bog	I. 260
Boga	I. 260
Bogáckóró	II. 368
Bogács	I. 261
Bogácsin	I. 163
Bogácskóró	II. 368
Bogács	I. 261
Bogár	I. 261
Bogaracska	I. 262

Bogarász	I. 262	Bokorszökő	III. 327	Bolondok süvege	II. 1627
Bogárbátú	I. 1358	Bokorugró	III. 843	Bolondos	I. 271
Bogároz	I. 262	Bokréla	I. 267	Bolondos gomba	I. 1096
Boglár	I. 262	Bokrétaeska	I. 268	Bolondoskodás	I. 271
Boglárka	I. 263	Bokrétás	I. 268	Bolondoskodik	I. 271
Boglároeska	I. 263	Bokrétáz	I. 268	Bolondoskodó	I. 271
Bogláros	I. 263	Bokros	I. 266	Bolondozás	I. 271
Bogláros öv	II. 1207	Bokrosan	I. 267	Bolondozat	I. 271
Boglárvirág	III. 1190	Bokros korsó	I. 294	Bolondozik	I. 271
Boglya	I. 263	Bokrosodás	I. 267	Bolondozlat	I. 271
Boglyácska	I. 263	Bokrosodik	I. 267	Bolondság	I. 271
Boglyas	I. 263	Bokrosul	I. 267	Bolondságos	I. 272
Bogoly	I. 156	Bokrozik	I. 267	Bolond tűz	III. 827
Bogoz	I. 261	Bol : die linke	I. 164	Bolond újj	III. 852
Bogrács	I. 263	Bol : haufe	I. 274	Bolondul	I. 272
Bogyó	I. 263	Bolcsó	I. 318	Bolondulás	I. 272
Bogyóka	I. 263	Bolcsú	I. 318	Bolt : wölhen	I. 273
Boha	I. 269	Bóld	I. 273	Bolt : quellen	I. 272
Bohaj	I. 263	Bolda	I. 257	Bolt : wölbung	I. 273
Bohajszűr	III. 359	Bóldít	I. 258	Boltás	I. 272
Bohó	I. 263	Boldog	I. 268	Bolthajtás	I. 1265
Bohóság	I. 264	Boldogasszony	I. 130	Bolthajtásos	I. 1265
Boj	I. 157	Boldogasszony ága	I. 19	Bolti	I. 273
Bojér	I. 260	Boldogasszony almája	I. 80	Boltoeska	I. 273
Bojnocs	I. 261	Boldogasszony fogantatása	I. 887	Boltol	I. 273
Bojnyiktáncz	III. 422	Boldogasszony hava	I. 1462	Boltos	I. 273
Bojt : ablegen	I. 264	Boldogasszony köldöke	II. 396	Boltos legény	II. 558
Bojt : schoss	I. 264	Boldogasszonyköldökefű	I. 1018	Boltos sir	II. 1576
Bojt : quellen	I. 272	Boldogasszony mentája	II. 758	Boltoz	I. 273
Bojtás	I. 264	Boldogasszony leje	III. 508	Boltozás	I. 274
Bojtorja	I. 264	Boldogasszony tövise	III. 773	Boltozat	I. 274
Bojtorján	I. 264	Boldogi anya	I. 95	Boly	I. 274
Bojtorjánkodik	I. 264	Boldogit	I. 268	Bolygás	I. 274
Bojtorjános	I. 264	Boldoglatik	I. 268	Bolygat	I. 275
Bojtorjános lapu	II. 529	Boldogság	I. 268	Bolygalag	I. 275
Bojtorkodik	I. 264	Boldogságos	I. 269	Bolygó	I. 275
Bojtorvány	I. 264	Boldogságost	I. 269	Bolygó csillag	I. 426
Bojtos	I. 264	Boldogságosul	I. 269	Bolyó	I. 274
Bojtos gyökér	I. 1181	Boldogtalan	I. 269	Bolyog	I. 274
Bojtos selyem	II. 1539	Boldogtalanít	I. 269	Bolyók	I. 274
Bojtó vessző	III. 1125	Boldogtalanítás	I. 269	Bolyókás	I. 274
Bok	I. 162	Boldogtalanításos	I. 269	Bolyókáskodik	I. 274
Boka	I. 265	Boldogtalanul	I. 269	Bolyókázás	I. 274
Bóka	I. 265	Boldogul	I. 269	Bolyókázik	I. 274
Bokacsont	I. 451	Boldul	I. 258	Bolyong	I. 276
Bokacsontocska	I. 451	Bolétagomba	I. 1096	Bolyongás	I. 276
Bokál	I. 265	Bolha	I. 269	Bolyongó	I. 276
Bokálos	I. 265	Bolhafű	I. 1019	Bombó	I. 276
Bokály	I. 265	Bolhahalál	I. 1270	Bombarda	I. 276
Bokálycsésze	I. 418	Bolhás	I. 270	Bombi	I. 276
Bokályocska	I. 265	Bolhászkodik	I. 270	Bombo	I. 230
Bokályos ház	I. 1365	Bolhaűző fű	I. 1019	Bombordol	I. 276
Bokancz, bokántz	I. 163	Bolond	I. 270	Bomladoz	I. 277
Boklyó	I. 265	Bolond fű	I. 1019	Bomia	I. 173
Bókol	I. 265	Bolond gomba	I. 1096	Bomlás	I. 277
Bókolás	I. 265	Bolondít	I. 270	Bomlik	I. 276
Bokor	I. 265	Bolondító alma	I. 80	Bomló	I. 277
Bokorból ugrott	III. 843	Bolondító fű	I. 1019	Bomlott	I. 277
Bokorpár	II. 1280	Bolondok háza	I. 1365	Bomlott forint	I. 940

Bomlottság	I. 277	Bordélyoz	I. 278	Borjúszelet	III. 13
Bomol	I. 276	Bordélyság	I. 287	Borjúzik	I. 29
Bonaburultya	I. 281	Bordélytartó	III. 477	Borjúztat	I. 28
Bone	I. 280	Bordó	I. 287	Borkád	II. 70
Bones	I. 280	Bordósíp	II. 1575	Borkoresnáros	II. 37
Bonesok	I. 280	Bordósípos	II. 1575	Borkoresoma	II. 36
Bonesokos	I. 280	Bordózik	I. 287	Borkóstoló	II. 37
Bonfordi	I. 281	Borecet	I. 556	Borkő	II. 38
Bong	I. 281	Boredény	I. 557	Borköles	II. 39
Bongor	I. 281	Borembőr	I. 626	Borkőolaj	II. 110
Bongorkása	II. 135	Borférőg	I. 826	Borkút	II. 47
Bont	I. 277	Borhályog	I. 1294	Borla	I. 29
Bonta	I. 281	Borház	I. 1365	Borlátogató hó	I. 146
Bontakozás	I. 279	Borhordanivaló szekér	III. 132	Borlé	II. 54
Bontakozatlanul	I. 279	Borhordó	I. 1486	Bormégissza	I. 284, I. 162
Bontakozhatatlan	I. 279	Borhűtő	I. 1529	Bormérő védő	III. 103
Bontakozik	I. 279	Bori	I. 284	Bormérték	II. 77
Bonthatatlan	I. 279	Boriható	I. 1630	Bormoslék	II. 87
Bontó	I. 279	Boristen	I. 1624	Bornűmisa	I. 163
Bontogal	I. 280	Boriszák	I. 1635	Bornűmissza	I. 285, I. 163
Bontogatás	I. 280	Boriszákocska	I. 1635	Bornűmisszaság	I. 163
Bontogatódik	I. 280	Boriszákos	I. 1635	Bornévelő	II. 99
Bontság	I. 280	Boriszákság	I. 1635	Bornót	I. 29
Bontszol	I. 280	Borissza	I. 1630	Bornyomó	II. 105
Bor: wein	I. 281	Borít	I. 287	Bornyomó kád	II. 70
Bor: hirse	I. 285	Borital	I. 1632	Bornyomó zsák	III. 129
Borago	I. 292	Boritalos	I. 1632	Bornyú	I. 290
Boráros	I. 106	Borítás	I. 288	Borock	I. 173
Borázda	I. 180	Boríték	I. 288	Boroeska	I. 28
Borbát	I. 285	Borítékány	I. 1633	Boróka	I. 29
Borbéli	I. 284	Borítkozik	I. 288	Borokun	I. 21
Borbély	I. 285	Borítlan	I. 1631	Borokunya	I. 21
Borbélyház	I. 1365	Borítlanság	I. 1631	Borona	I. 29
Borbélyi	I. 286	Borító	I. 288	Boronafa	I. 73
Borbélymedénee	II. 713	Borító tál	III. 390	Boronahajó	I. 125
Borbélymester	II. 787	Borított kocsi	II. 329	Boronahajós	I. 125
Borbélyműhely	I. 1397	Borított lé	II. 549	Boronál	I. 29
Borbélyolló	II. 1115	Borított szekér	III. 132	Boronálás	I. 29
Borbélyozás	I. 286	Borittasság	I. 1634	Boronáló	I. 29
Borbélyruha	II. 1479	Borivás	I. 1634	Boronaravás	II. 144
Borbélyság	I. 286	Borivó	I. 1634	Boronesa	I. 31
Borbélyszék	III. 125	Boriz	I. 1645	Borong	I. 28
Borbélyszerszám	III. 63	Borizú	I. 1645	Borongat	I. 28
Borbélytánc	III. 423	Borizú alma	I. 80	Boros	I. 28
Borbetegség	I. 224	Borjas	I. 291	Borosán	I. 28
Borbíroság	I. 235	Borjastehen	III. 503	Boros edény	I. 557
Borbogár	I. 261	Borjazik	I. 291	Boros hordó	I. 1486
Boreégér	I. 343	Borjú	I. 290	Boros korsó	II. 37
Boresaplar	I. 386	Borjúfark	I. 770	Boros kömény	II. 397
Boresiszár	I. 469	Borjúfél	I. 1039	Boros kulcsár	II. 46
Borda	I. 286	Borjúhús	I. 1521	Boros leves	II. 55
Bordély	I. 286	Borjúkép	II. 204	Borosodik	I. 28
Bordélybeli	I. 287	Borjúláb	II. 497	Boros palaek	II. 121
Bordélygazda	I. 1071	Borjúlábfa	I. 1019	Boros pinto	II. 128
Bordélyház	I. 1365	Borjúníró pöntök	II. 1267	Borosság	I. 28
Bordélyházi	I. 1365	Borjúorca	I. 117	Boros sestetly	II. 155
Bordélymester	II. 787	Borjúorrúf	I. 1019	Boros szőlő	III. 32
Bordélyos	I. 287	Borjús	I. 291	Borosta	I. 29
Bordélyoskodik	I. 287	Borjús üdő	III. 896	Boros tök	III. 73

Boros tömlő	III. 740	Borulás	I. 290	Bót : gewölb	I. 273
Borostya	I. 292	Borvető	III. 1155	Botkó	I. 313
Borostyán	I. 292	Borvető hó	I. 1463	Botkós	I. 319
Borostyánfa	I. 734	Borz	I. 294	Botlakozik	I. 300
Borostyánfenyő	I. 822	Borza : hollunder	I. 259	Botlás	I. 300
Borostyánfű	I. 1019	Borza : brinsenkäs	I. 314	Botlé	II. 549
Borostyánkóró	II. 368	Borzad	I. 295	Botlékony	I. 300
Borostyánkoszorú	II. 378	Borzadoz	I. 295	Botlik	I. 299
Borostyánkoszorúcska	II. 378	Borzafa	I. 733	Botló	I. 300
Borostyánkoszorús	II. 378	Borzagomba	I. 1096	Botló ló	II. 613
Borostyánolaj	II. 1107	Borzas	I. 295	Botocska	I. 299
Borostyános	I. 292	Borzaszt	I. 295	Botol	I. 299
Borostyánszőllő	III. 329	Borzasztó	I. 295	Botolás : das prügeln	I. 299
Borostyánviselő	III. 1203	Borzaturó	III. 812	Botolás : das beschneiden	I. 302
Boros üveg	III. 912	Borzogat	I. 296	Botor	I. 300
Borotva	I. 214	Borzsák	I. 1298	Botoris	I. 300
Borotvaköszörűs	II. 421	Boszankodik	I. 296	Botorkál	I. 300
Borotvál	I. 214	Boszjunkodik	I. 296	Botorkálódik	I. 300
Borotválatlan	I. 214	Boszniai kasza	II. 137	Botorkázás	I. 301
Borotválkozik	I. 215	Boszorkány	I. 296	Botorkázik	I. 301
Boroz	I. 285	Boszorkányasszony	I. 130	Botoros	I. 300
Borozás	I. 285	Boszorkánybába	I. 153	Botos : filzschuh	I. 302
Borozda	I. 180	Boszorkánykodat	I. 296	Botos : köpfig	I. 302
Borözön	II. 1209	Boszorkánynyomás	I. 1055	Botos legény	II. 559
Borpénz	II. 1269	Boszorkányság	I. 296	Botránkodás	I. 301
Borrágó	I. 292	Bosszongás	I. 296	Botránkozás	I. 301
Bors	I. 293	Bosszonkodás	I. 296	Botránkozik	I. 301
Borság	I. 285	Bosszonkodik	I. 296	Botránkozó	I. 301
Borséta	I. 293	Bosszont	I. 297	Botránkoztat	I. 301
Borsfa	I. 734	Bosszontás	I. 297	Botránkoztató	I. 302
Borsfű	I. 1019	Bosszontó	I. 297	Botsajt	II. 1495
Borsmalom	II. 675	Bosszú	I. 297	Botykó	I. 313
Borsó	I. 293	Bosszúállás	I. 74	Bovdug	I. 268
Borsokadalom	II. 1588	Bosszúállatlan	I. 78	Boza	I. 302
Borsol	I. 293	Bosszúálló	I. 79	Bozda	I. 302
Borsolás	I. 293	Bosszúbeszéd	I. 218	Bozdabetegség	I. 224
Borsoló	I. 293	Bosszúképpen	I. 297	Bozdulás	I. 328
Borsos	I. 293	Bosszul	I. 298	Bozfa	I. 259, I. 733
Borsós	I. 294	Bosszultatlan	I. 298	Bozgat	I. 251
Borsos fű	I. 1019	Bosszuló	I. 298	Bozogány	I. 330
Borsoska	I. 293	Bosszúmondás	II. 864	Bozontos	I. 302
Borsózik	I. 294	Bosszús	I. 298	Bozonyos	I. 302
Borsószak	III. 24	Bosszúság	I. 298	Bozót	I. 302
Borsószem	III. 156	Bosszúságos	I. 298	Bozza	I. 259
Borsószemű	III. 156	Bosszúságosan	I. 298	Bozzafa	I. 733
Borsotolás	II. 1499	Bosszúságtétel	III. 631	Bozzasér	II. 1544
Borsoprű	II. 1600	Bosszúságtételeny	III. 636	Bő : ochsenstimme	I. 302
Borstörő	III. 756	Bosszúságtétvő	III. 638	Bő : reich	I. 303
Borszag	III. 14	Bosszúskodik	I. 298	Böcör	I. 306
Borszédő	III. 103	Bosszúsul	I. 298	Böcs : wert	I. 190
Borszesz	III. 231	Bosszútétel	II. 631	Böcs : weise	I. 309
Borszin	III. 247	Bosszútételeny	II. 636	Böcső : hülsefrucht	I. 194
Borszűrés	III. 360	Bosszútétvő	III. 638	Böcső : wiege	I. 310
Borszűrő kosár	II. 374	Bosszúűzés	III. 917	Bödönke	I. 306
Bortartó edény	III. 476	Bosszúűző	III. 918	Bödül	I. 302
Bortartó pince	III. 476	Bosszúvállás	III. 1002	Böffent	I. 306
Bortöltő	III. 545	Boszunkodik	I. 296	Böffentés	I. 306
Bortömlő	III. 740	Bot : stock	I. 298	Böfög	I. 307
Borul	I. 289	Bot ?	I. 299	Böfögdögél	I. 307

Bőfögés	I. 307	Bölcsözlet	I. 310	Börtarisznya	III. 447
Bőfögő	I. 307	Bölcsű	I. 310	Börtáska	III. 490
Bőg	I. 303	Bölcsvolta	III. 964	Börtök	III. 694
Bőgdögél	I. 303	Bölény : auerochs	I. 310	Börlön	I. 313
Bőgés	I. 303	Bölény : bimsenstein	I. 311	Börtönház	I. 1365
Bőget	I. 303	Böliny : auerochs	I. 310	Börtü	I. 313
Bőgetés	I. 303	Böliny : bimsenstein	I. 311	Börtüs	I. 313
Bőgető madár	II. 647	Bölömbika	I. 229	Börü	I. 33
Bögöly	I. 307	Böllykös	I. 311	Börvédér	III. 1033
Bögre	I. 307	Bömbög	I. 311	Börveng	I. 216
Bögrécske	I. 307	Bömböl	I. 311	Börzaeskö	I. 1262
Bögy	I. 195	Bömbölés	I. 311	Börzönküdik	I. 216
Böjöl	I. 330	Bömbölődik	I. 311	Börzsák	III. 1298
Böjt	I. 307	Bömbölő lánc	III. 423	Bőség	I. 303
Böjteleség	I. 596	Bő markú	II. 693	Bőségös	I. 304
Böjtelő	I. 615	Bön	I. 331	Bőségösen	I. 304
Böjtelőbő	I. 1462	Böng	I. 303	Bőségösség	I. 304
Böjtfogadó szürda	III. 217	Bönget	I. 303	Bőségüst	I. 304
Böjtfő	I. 957	Böngetés	I. 303	Bösövény	I. 313
Böjtfőszürda	III. 217	Böndő	I. 311	Bő szakállú	III. 40
Böjtharmad	I. 1331	Bőpalást	II. 1217	Bő szavú	III. 271
Böjtközép	II. 459	Bör	I. 311	Böt	I. 307
Böjtmás	II. 699	Bőralja	I. 44	Bötke	I. 313
Böjtmás hava	I. 1462	Bőraljai	I. 44	Bötketlen	I. 314
Böjtmáshó	I. 1462	Bőraljai tető	III. 656	Bötkő	I. 313
Böjtnap	II. 926	Börbély	I. 285	Bötköcske	I. 314
Böjtől	I. 308	Börbitél	I. 212	Bötkös	I. 314
Böjtölés	I. 308	Börbönce	I. 213	Bötkös csont	I. 451
Böjtölösség	I. 308	Börbötülés	I. 212	Bötkösödik	I. 314
Böjtöltet	I. 308	Bőretlen	I. 313	Bő tornác	III. 712
Böjtös	I. 308	Börgyártás	I. 1153	Bötő	I. 226
Böjtőre-vasra	III. 1022	Börgyártó	I. 1154	Bötü	I. 226
Böjtszegés	III. 109	Börgyűjtő	I. 1202	Bötykő	I. 313
Bök	I. 308	Börhámítás	I. 1295	Bövebbed	I. 304
Böke	I. 309	Börhe	I. 215	Bövebbedőn	I. 304
Bő kezű	II. 287	Börhéjú dinnye	I. 506	Bövebbedkén	I. 304
Bőkezűség	II. 287	Börke	I. 215	Bövecske	I. 304
Bökken	I. 308	Börkeszlyű	II. 267	Bövedke	I. 304
Bökkenés	I. 308	Börkorsó	II. 372	Bövelkédés	I. 304
Bökkenő	I. 308	Börmérő védér	III. 1033	Bövelküdik	I. 304
Bökkenős	I. 309	Böröstor	II. 1145	Böven	I. 305
Bökög	I. 309	Böröske	I. 313	Böven folyó	I. 911
Böküges	I. 309	Börök	I. 334	Böven szülő	III. 280
Böles	I. 309	Böröny szilva	III. 243	Böves	I. 305
Bölesek saruja	II. 1520	Börös	I. 313	Bövesedik	I. 305
Böleselkédés	I. 309	Börös láda	II. 504	Bövesít	I. 305
Böleselküdik	I. 309	Börös szék	III. 125	Bövesküdik	I. 305
Bölcsen	I. 310	Böröz	I. 313	Bövesül	I. 305
Bölcsen szülő	III. 280	Börpajzs	II. 1214	Bövít	I. 305
Bölcses	I. 310	Börpárna	II. 1240	Bövöl	I. 306
Bölcseszszeretés	III. 222	Börpoklos	II. 1305	Bövülés	I. 306
Bölcsesküdik	I. 310	Börpoklosság	II. 1303	Bövület	I. 306
Bölcsesség	I. 310	Börpokol	II. 1305	Böz	I. 334
Bölcsességös	I. 310	Börsapka	II. 1509	Bözget	I. 251
Bölcsesség tudománya	III. 798	Börsátor	II. 1523	Brát	I. 176
Bölcső	I. 310	Börsisak	II. 1580	Brenze	I. 314
Bölcsőbéli	I. 310	Börsön	I. 216	Bretrum	I. 214
Bölcsőkötő	II. 433	Börszék	III. 125	Bréviár	I. 314
Bölcsős	I. 310	Börszekér	III. 132	Bréviáros	I. 314

Brigadéros	I. 314	Bugyog	I. 320	Bulyokbasa	I. 185
Briliánt	I. 314	Bugyogó	I. 321	Bumba	I. 276
Briliántíroz	I. 314	Bugyogós	I. 321	Bumbi	I. 276
Bronza	I. 314	Bugyogós korsó	II. 372	Bunda	I. 326
Bronzatúró	III. 812	Bugyvogat	I. 321	Bundás tánc	III. 423
Bú	I. 315	Buhugat	I. 321	Bunkó	I. 326
Buál	I. 322	Buit	I. 264	Bunkós	I. 326
Buár	I. 322	Buja	I. 324	Bunna	I. 326
Búb	I. 317	Bujálkodás	I. 325	Bunta	I. 281
Bú-báj	I. 159	Bujálkodik	I. 325	Burdo	I. 326
Búbi	I. 317	Buján	I. 325	Burhonyagos	I. 287
Buborék	I. 317	Bujár	I. 322	Burhonyó	I. 287
Buborékol	I. 317	Bujás : wollüstig	I. 325	Burhos	I. 287
Buborékolás	I. 318	Bujás : das sich versteckt		Burikol	I. 326
Buborékos	I. 318	halten	I. 322	Burít	I. 287
Buborik	I. 317	Bujaság	I. 325	Burján	I. 326
Buborka	III. 840	Bujaságos	I. 325	Burjunti	I. 327
Buhorkál	I. 153	Buja szerelém	III. 219	Burkó	I. 288
Búbos	I. 317	Bujául	I. 325	Burkolca	I. 182
Búbos rend	II. 1405	Bujavolta	III. 964	Burkos	I. 289
Bubulicska	I. 318	Bujdácsol	I. 322	Burkozik	I. 289
Buburék	I. 317	Bujdász	I. 322	Burok	I. 288
Búc	I. 318	Bujdogál	I. 322	Burong	I. 327
Bucok	I. 314	Bujdokik	I. 322	Burongó fü	I. 1019
Búcsó	I. 318	Bujdoklás	I. 323	Bús	I. 315
Búcsú	I. 318	Bujdoklik	I. 323	Búsadalom	I. 316
Búcsúadás	I. 14	Bujdokolta	I. 323	Búsakodik	I. 315
Búcsújárás	II. 15	Bujdosás	I. 323	Búsang	I. 316
Búcsújáró	II. 18	Bujdosik	I. 323	Búsangás	I. 316
Búcsúlevél	II. 599	Bujdosó	I. 324	Búsíl	I. 315
Búcsúleveles	II. 599	Bujdosó csillag	I. 426	Búsíttatlan	I. 315
Búcsús	I. 319	Bujdosó köszvény	II. 422	Búsíttatás	I. 315
Búcsús levél	II. 599	Bujdosó mák	II. 671	Búskodás	I. 315
Búcsúszó	III. 272	Bujik	I. 321	Búskodik	I. 315
Búcsúút	III. 870	Bujja	I. 324	Búslakodás	I. 316
Búcsúvétel	III. 1122	Bujkál	I. 324	Búslakodik	I. 316
Búcsúvétlen	III. 1123	Bujkálás	I. 324	Búsodalom	I. 316
Búcsúzás	I. 319	Bujna	I. 324	Búodik	I. 316
Búcsúzik	I. 319	Bujó	I. 324	Búsolgas	I. 316
Búcsúzó levél	II. 599	Bujt	I. 321	Búsolog	I. 316
Budboka	I. 319	Bujtár	I. 325	Búsollatik	I. 316
Búdul	I. 258	Bujtat	I. 324	Bussakodik	I. 315
Budzogány	I. 330	Buk	I. 325	Bussul	I. 316
Bufa	I. 319	Bukdácsol	I. 326	Bustiya	I. 327
Bufál	I. 320	Bukdosik	I. 326	Búsul	I. 316
Buffo	I. 320	Bukik	I. 326	Búsulás	I. 317
Bufo	I. 320	Bukkodik	I. 326	Búsulkodik	I. 317
Bug : knoten	I. 260	Bukós	I. 326	Búsulog	I. 316
Búg : vogelbaus	I. 320	Bukréta	I. 267	Búsult bor	I. 282
Búg : girren	I. 320	Buktat	I. 326	Buszma	I. 327
Buga	I. 320	Bulbus	I. 326	Buszmáta	I. 327
Búgás	I. 320	Bulcsát	I. 252	Buszoltal	I. 296
Búgat	I. 320	Bulcsó	I. 318	Buta	I. 327
Bugborék	I. 317	Bulcsú	I. 318	Butaság	I. 327
Búgdogál	I. 320	Buldít	I. 258	Butáskodik	I. 327
Bugyborékol	I. 317	Buldul	I. 258	Butikos	I. 313
Buggyan	I. 320	Bulíkol	I. 326	Butkó	I. 313
Buggyanik	I. 320	Bulla	I. 326	Butkós lábú	II. 497
Bugyó	I. 263	Bulya	I. 326	Butul	I. 327

Butykó I. 314
 Butykos I. 327
 Bútyor, buttyor I. 327
 Búv I. 315
 Buvál I. 322
 Buvár I. 322
 Buvárkodik I. 322
 Buvárkutya II. 477
 Buvás I. 322
 Buvik I. 321
 Buvó I. 324
 Buvó hely I. 1393
 Búz : dampf I. 327
 Búz : seham I. 318
 Búza I. 327
 Búzaasztag I. 134
 Búzadara I. 482
 Búzafejes I. 957
 Búzaférég I. 826
 Búzafő I. 957
 Búzaföld I. 985
 Búzakalangya II. 84
 Búzakalász II. 86
 Búzakása II. 135
 Búzakényér II. 200
 Búzakérszt II. 233
 Búzakéve II. 276
 Búzakonkoly II. 344
 Búzakoszorú II. 378
 Búzaliszt II. 611
 Búzamag II. 651
 Búzamarok II. 693
 Búzamérő II. 775
 Búzanyomtató II. 1062
 Búzaörlés II. 1193
 Búzás I. 328
 Búzás bolt I. 273
 Búzásür II. 1544
 Búzás ház I. 1365
 Búzás kas II. 134
 Búzás szuszék III. 344
 Búzás zsák III. 1298
 Búzaszék III. 130
 Búzaszüm III. 156
 Búzaszentülés III. 174
 Búzatakarodás III. 387
 Búzatok III. 694
 Búzatörő III. 756
 Búzával érő körtvély . . II. 417
 Búzaverem III. 1075
 Búzavetemény III. 1151
 Búzavetés III. 1152
 Búzavirág III. 1190
 Buzdít I. 328
 Buzdul I. 328
 Buzdulás I. 329
 Buzér I. 330
 Buzérfű I. 1019
 Buzfa I. 259

Buzgány I. 330
 Buzgás I. 329
 Buzgó I. 329
 Buzgóság I. 329
 Buzgóságos I. 329
 Buzgó szerelém III. 219
 Buzgó szerető III. 224
 Buzgótalanság I. 330
 Buzog I. 329
 Buzogány I. 330
 Buzogányhordozó I. 1488
 Buzogányos I. 330
 Buzogányos szolga . . . III. 291
 Buzma I. 327
 Bú : ochsenstinme . . . I. 302
 Bú : zauber I. 330
 Búbáj I. 159
 Búbájol I. 159
 Búbájolás I. 159
 Búbájos I. 159
 Búbájosság I. 159
 Búbájoz I. 159
 Büdös I. 330
 Büdös babuk I. 155
 Büdös férég I. 826
 Büdös fű I. 1019
 Büdösfüves I. 1019
 Büdösít I. 331
 Büdös kő II. 385
 Büdösköszín III. 247
 Büdösödik I. 331
 Büdösség I. 331
 Büdösül I. 331
 Bűfog I. 306
 Bűjös I. 330
 Bújt I. 307
 Bűkk I. 331
 Bűkkenő I. 308
 Bűkkerdő I. 666
 Bűkkfa I. 734
 Bűkkfanadrág II. 913
 Bűkkmakk II. 671
 Bűkkmakkolaj II. 1107
 Bűkknyest II. 1036
 Bűkköny I. 331
 Bűkkös I. 331
 Bűles : wert I. 190
 Bűles : weise I. 309
 Bűlség I. 303
 Bűmbó I. 230
 Bűmből I. 311
 Bűn I. 331
 Bűnbekeverés II. 279
 Bűnbocsátó levél II. 599
 Bűnhet I. 332
 Bűnhődik I. 332
 Bűnhöszik I. 332
 Bűnhöt I. 332

Bűnhötet I. 332
 Bűnöl I. 332
 Bűnös I. 332
 Bűnösség I. 332
 Bűnös volta III. 964
 Bűnség I. 332
 Bűntelen I. 333
 Bűntet I. 333
 Bűntetdögél I. 333
 Bűntétel I. 632
 Bűntétemény III. 636
 Bűntetés I. 333
 Bűntetellen I. 333
 Bűntetelenség I. 333
 Bűntetlen I. 334
 Bűntelenség I. 334
 Bűntető I. 334
 Bűntetődik I. 334
 Bűntévő III. 638
 Bűnz I. 334
 Búr I. 311
 Bürke I. 215
 Bürök I. 334
 Büröksíp II. 1575
 Bürü I. 334
 Büszke I. 336
 Büszkécske I. 336
 Büszkél I. 336
 Büszkén I. 336
 Büszkes I. 337
 Büszkeség I. 337
 Bút I. 307
 Bútkös I. 314
 Bütü I. 334
 Bűv I. 334
 Bűvöl I. 330
 Bűvöl-bájol I. 160
 Bűvölés I. 330
 Bűvölés-bájolás I. 160
 Bűvölő I. 330
 Bűvölő-bájoló I. 160
 Bűvös I. 330
 Bűvös-bájos I. 160
 Bűvös-bájoskodik I. 160
 Bűvös-bájosság I. 160
 Bűvösség I. 330
 Bűz I. 334
 Bűzhet I. 335
 Bűzhít I. 336
 Bűzhődik I. 336
 Bűzhödtség I. 336
 Bűzhöszik I. 336
 Bűzhöget I. 338
 Bűzöl I. 337
 Bűzöldögél I. 338
 Bűzölés I. 338
 Bűzölög I. 338
 Bűzös I. 338

C.

caff	I. 362	Ceitház	I. 1365	Cicog	I. 357
cafol, cafol	I. 339	Ceikház	I. 341	Cicomáz	I. 349
cafolás	I. 340	Cejkház	I. 1365	Cifirtes	I. 348
cafoló	I. 340	Cejtver	I. 362	Cifornya	I. 349
cafrang	I. 340	Cékáz	I. 344	Cifornyás	I. 349
cafrangos	I. 340	Cekház	I. 1365	Cifra	I. 349
cafrangos lovú vitéz	III. 1221	Cékla	I. 345	Cifráska	I. 350
căglia	I. 341	Céklasaláta	II. 1500	Cifráll	I. 350
căgor	I. 341	Cékláz	I. 344	Cifrállás	I. 350
căjbért	I. 341	Cékke	I. 397	Cifralé	II. 549
căjbort	I. 341	Cél	I. 345	Cifrálkodás	I. 350
căjbért	I. 341	Céla	I. 346	Cifrálkodik	I. 350
căjtház	I. 341, I. 1365	Célla	I. 346	Cifrán	I. 350
căkő, căkő	I. 341	Céllácska	I. 346	Cifrás	I. 350
cămmag	I. 341	Cellér	I. 346	Cifraság	I. 350
cămmog	I. 341	Céloz	I. 346	Cifrás pagyimontom	II. 1212
cămolyfű	I. 1019	Célozás	I. 346	Cifrás szolás	III. 278
căp	I. 341	Céltábla	III. 366	Cifráz	I. 350
căpa	I. 342	Célvesztő	III. 1100	Cifrázás	I. 351
căpahőr	I. 312	Célvető	III. 1155	Cifrázat	I. 351
căpadinnye	I. 506	Cement	I. 346	Cifrázó	I. 351
căpapohár	II. 1303	Cementél	I. 346	Cifros	I. 360
căpás	I. 342	Cémér	I. 355	Cigány	I. 351
căpás pohár	II. 1303	Cémermány	I. 346	Cigánybolha	I. 270
căppolódás	I. 342	Cémitériom	I. 358	Cigánykerék	II. 222
căppolódik	I. 342	Cémkos pécse nye	II. 1256	Cigánykodás	I. 352
căprak	I. 340	Cémör	I. 355	Cigánykodik	I. 351
căprang	I. 340	Cëndély	I. 346	Cigánykóda	II. 988
căpunkurt	I. 342	Cenk	I. 347	Cigánykóda	I. 352
căr	I. 342	Cenkrongyémánt	I. 1158	Cigánykóda	II. 1282
Céda	I. 342	Céntrumpont	II. 1311	Cigánykóda	II. 1399
Cédaság	I. 342	Cepelős	I. 359	Cigánykóda	I. 352
Cédéle	I. 342	Cepelős	I. 359	Cigánykóda	II. 1528
Cédér	I. 342	Cepellyős	I. 359	Cigánykóda	III. 402
Cédérfa	I. 734	Cepő	I. 359	Cigánykóda	III. 423
Cédrusfa	I. 342, I. 734	Cepők	I. 360	Cigánykóda	III. 352
Cédula	I. 342	Ceremonia	I. 347	Cigánykóda	III. 891
Cége	I. 343	Ceremoniál	I. 347	Cigere	I. 352
Cégér	I. 343	Ceremoniás	I. 347	Cigolya	I. 352
Cégérés	I. 343	Ceremoniáskodik	I. 347	Cihant	I. 352
Cégérésít	I. 343	Cérna	I. 347	Cihelés	I. 369
Cégérésűdik	I. 344	Cérnás	I. 347	Cihódás	I. 362
Cégérez	I. 344	Cérnaszál	III. 43	Ciholás	I. 369
Cégéreztet	I. 344	Cérnáz	I. 348	Cikás	I. 352
Cégérrúd	II. 1475	Cet	I. 348	Cikáz	I. 352
Céh	I. 344	Cethal, céthal	I. 1274	Cikkely	I. 353
Céhbeli	I. 344	Cibál	I. 348	Cikkelycske	I. 353
Céhheli rend	II. 1405	Cibálás	I. 348	Cikkelyes	I. 353
Céhél	I. 344	Cibére	I. 348	Cikkelyet	I. 353
Céhülés	I. 344	Cibértés	I. 348	Cikkelyezés	I. 353
Céhüntés	I. 352	Cica	I. 348	Cikoráz	I. 353
Céhüs	I. 344	Cice	I. 349	Cikorásaláta	II. 1500
Céhüs társ	III. 450	Cicög	I. 357	Cikória	I. 353
Céhgyűlés	I. 1207	Cice-maca	II. 645	Cikornya	I. 353
Céhláda	II. 504	Cicere	I. 349	Cikornyás	I. 353
Céhmester	II. 787	Cicérés	I. 349	Cikornyatlan	I. 353
Céhzászló	III. 1272	Cicés	I. 349	Cikornyáz	I. 353

Cikornyázás	I. 353	Cintál	III. 390	Citromszőfű	III. 2
Ciktus	I. 354	Cinterem	I. 358	Citromvíz	III. 123
Cil	I. 345	Cinterim	I. 358	Citron	I. 30
Ciliciai safrány	II. 1491	Cintirim	I. 358	Citranyos	I. 30
Ciliciom	I. 354	Cintorom	I. 358	Citvar	I. 30
Cilicium	I. 354	Cintrim	I. 358	Citvargyökér	I. 111
Cim	I. 354	Cinya	I. 359	Citver	I. 30
Cima	I. 428	Cipe	I. 359	Citvor	I. 30
Cimbál	I. 348	Cipelés	I. 359	Civódik	I. 30
Cimbálin	I. 354	Cipellés	I. 359	Co	I. 30
Cimbalmi	I. 354	Cipellő	I. 359	Cobor	III. 23
Cimbalmos	I. 354	Cipellős	I. 359	Cobok	I. 30
Cimbalmoz	I. 354	Cipellőscsináló	I. 433	Coff	I. 30
Cimbalom	I. 354	Cipellőske	I. 360	Codora	I. 30
Cimbaloimverő	III. 1069	Cipellősös	I. 360	Coki	II. 29
Cimbáz	I. 348	Cipelyős	I. 359	Cókó	I. 30
Cimbora	I. 354	Cipelyős	I. 359	Cókós	I. 30
Cimborál	I. 355	Cipirtés	I. 348	Colonk	I. 30
Cimborálás	I. 355	Ciplő	I. 359	Com	I. 30
Cimborálódás	I. 355	Cipó	I. 359	Comb	I. 30
Cimborás	I. 355	Cipőkényér	II. 200	Comb fájas	I. 7
Cimborás társ	III. 450	Cipőosztó	II. 1154	Compó	I. 30
Cimboráz	I. 355	Cipós	I. 359	Condáros	I. 30
Cimborázás	I. 355	Cipő	I. 359	Condérlik	I. 30
Cimér	I. 355	Cipőke	I. 360	Condora	I. 30
Címérés	I. 356	Cipros	I. 360	Condorácska	I. 30
Címérés csillag	I. 426	Ciprostermő	III. 598	Condorás	I. 30
Címérésen	I. 357	Ciprus	I. 360	Condorlik	I. 30
Címérés madár	II. 647	Ciprusdió	I. 507	Condra	I. 30
Címérés pécset	II. 1257	Ciprusfa	I. 734	Condrás	I. 30
Címérés rend	II. 1405	Ciprusszőllő	III. 329	Copogás	I. 30
Címérez	I. 357	Cirkál	I. 360	Cölönk	I. 30
Címérlet	I. 356	Cirkálás	I. 360	Cölöp	I. 30
Címérlevél	II. 599	Cirkáló	I. 361	Cök	I. 30
Cimeteriom	I. 358	Cirkalmas	I. 361	Cökös	I. 30
Cimiteriom	I. 358	Cirkalmasan	I. 361	Cökös cipő	I. 30
Cimner	I. 355	Cirkalmaz	I. 361	Cövek	I. 30
Cimmér	I. 357	Cirkalmazás	I. 361	Cövekös	I. 30
Cimpa	I. 357	Cirkalmú	I. 361	Cövekverő kos	II. 3
Cimterün	I. 358	Cirkalom	I. 361	Cubor	I. 364, III. 2
Cin	I. 357	Cirkátor	I. 361	Cuborfa	I. 7
Cinadof	I. 357	Cirna	I. 347	Cucólék	I. 30
Cinadonya	I. 357	Cirok	I. 361	Cudar	I. 30
Cincál	I. 357	Cirokkényér	II. 200	Cudarság	I. 30
Cince-fince	I. 357	Cirokolás	I. 361	Cuk	I. 30
Cincius	I. 357	Cítál	I. 361	Cukaron	I. 30
Cinciuskodik	I. 357	Cítálás	I. 362	Cukház	I. 13
Cincog	I. 357	Cítara	I. 362	Cukkor	I. 30
Cineogás	I. 357	Cítéra	I. 362	Cukor	I. 30
Cinédof	I. 357	Cítérés	I. 362	Cukorkandia	II. 1
Cinége	I. 357	Cítéráz	I. 362	Cukorrépa	II. 14
Cingolódik	I. 358	Cítékely	I. 352	Cukros	I. 30
Cinige	I. 357	Cítora	I. 362	Cula	I. 30
Cinkos	I. 358	Citrom	I. 362	Culadár	I. 30
Cinkoskodás	I. 358	Citromalma	I. 80	Culák	I. 30
Cinkoskodik	I. 358	Citromfa	I. 734	Cundora	I. 30
Cinkosság	I. 358	Citromhajolaj	II. 1108	Cundra	I. 30
Cinkus	I. 358	Citromolaj	II. 1107	Cuzat	I. 30
Cinóber	I. 358	Citromos	I. 362	Cühödik	I. 30
Cinobriom	I. 358				

Cs.

sa, csá: hott	I. 367	Csalán	I. 377	Csap: schlagen	I. 379
sa: nur	I. 369	Csalárd	I. 373	Csap: röhre	I. 385
sába	I. 367	Csalárd beszélés	I. 221	Csapás	I. 380
sábafű	I. 1019	Csalárd beszélő	I. 222	Csapásos	I. 381
saba gátja	I. 1066	Csalárdkodik	I. 373	Csapásság	I. 381
saba ire, csába ire	I. 1605	Csalárdkodás	I. 373	Csapat	I. 381
sáhairefű	I. 1019	Csalárdkodó	I. 373	Csapdiság	I. 381
sáhaüröm	III. 900	Csalárdkodóság	I. 373	Csapdos	I. 381
sábaság	I. 367	Csalárdos: heitruigerisch	I. 373	Csapdosás	I. 382
sábit	I. 367	Csalárdos: familie habend	I. 377	Csapdosó	I. 382
sabort	I. 341	Csalárdság	I. 377	Csapdoz	I. 382
sábrák	I. 340	Csalárdságos	I. 374	Csapdugasz	I. 541
sábul	I. 367	Csalárdságost	I. 374	Csapfurás	I. 1003
sacska	I. 367	Csalárdul	I. 374	Csapfuró	I. 1004
sacsog, csácsog	I. 367	Csalás	I. 374	Csapfű	I. 1019
sacsogás	I. 368	Csalatkozás	I. 375	Csapház	I. 1365
sacsogó	I. 368	Csalatkozik	I. 374	Csapkod	I. 382
sácsogócska	I. 368	Csalatkozhatatlan	I. 375	Csaplár	I. 385
sacsogó madár	II. 647	Csalatkozhatatlanul	I. 375	Csaplárkodás	I. 386
sadaj	I. 368	Csalatság	I. 375	Csaplárkodik	I. 386
sadé, csadé	I. 368	Csalbíró	I. 235	Csaplárné	I. 386
sadés	I. 369	Csalfa	I. 376	Csapó	I. 382
safar	I. 392	Csalfa bíró	I. 235	Csapó ajtó	I. 35
safarina	II. 1491	Csalfálkodás	I. 376	Csapó cérna	I. 347
sahol, csábol	I. 369	Csalfálkodik	I. 376	Csapó csiga	I. 420
saholás	I. 369	Csalfaság	I. 377	Csapocska	I. 385
saja	I. 369	Csalfáskodik	I. 377	Csapodár	I. 383
sajka	II. 1493	Csalhatatlan	I. 375	Csapodárkodik	I. 383
sajtos	I. 369	Csali	I. 375	Csapodárság	I. 383
sajva	I. 369	Csalitos	I. 378	Csapódás	I. 383
csak, csák	I. 369	Csalma	I. 378	Csapódik	I. 383
csakalig	I. 58	Csalmak?	I. 378	Csapó fa	I. 734
csákány	I. 371	Csalmár	I. 375	Csapó ház	I. 1365
csákányfok	I. 904	Csalmás	I. 378	Csapó kosár	II. 374
csákánynyél	II. 1028	Csaló	I. 375	Csapol	I. 385
csákányos	I. 371	Csaló eledel	I. 594	Csapó madzag	II. 650
csákányosan	I. 371	Csalogat	I. 375	Csapong	I. 383
csákányoz	I. 371	Csalogatás	I. 376	Csapongás	I. 384
csakhamar	I. 1298	Csalogató	I. 376	Csapongó	I. 384
csakhogy	I. 1468	Csalóka	I. 376	Csaponóban	I. 384
csáklya	I. 371	Csalóka dészka	I. 498	Csaponósan	I. 384
csaknëm	II. 952	Csalókalkodik	I. 376	Csapont	I. 384
csákó	I. 371	Csalókáskodik	I. 376	Csaport	I. 452
csákócska	I. 371	Csaló tör	III. 764	Csapó zsineg	III. 1308
csákós	I. 371	Csalton-csal	I. 372	Csapó zsinór	III. 1308
csákós süveg	II. 1627	Csalvetés	III. 1152	Csappan	I. 384
Csal: betrügen	I. 371	Csalyán	I. 377	Csappanas	I. 384
Csal: list	I. 376	Csamcsog	I. 378	Csappang	I. 383
Család	I. 377	Csammag, csommog	I. 341	Csappondár	I. 383
Családos	I. 377	Csámpás	I. 378	Csaprang	I. 340
Családosság	I. 377	Csámpáskodik	I. 378	Csapszék	III. 125
Csalafurdi	I. 372	Csámporodik	I. 379	Csaptat	I. 384
Csalafurdiskodik	I. 373	Csanak	I. 447	Csaptató	I. 384
Csalakozás	I. 373	Csanál: nessel	I. 377	Csapzi	I. 384
Csalakozik	I. 373	Csanál: machen	I. 431	Csapzíság	I. 384

Csárda	I. 386	Csattogó	I. 391	Cseh gyémánt	I. 11
Csarila	I. 386	Csattog-pattog	I. 1250	Csehkő	II. 3
Csaritáz	I. 386	Csattogtal	I. 391	Csehsüveg	II. 16
Csarna	I. 386	Csausz	I. 391	Cseje	I. 3
Csarnok	I. 386	Csáva	I. 391	Csek : nur	I. 3
Császár	I. 386	Csavál, csával: schütteln	I. 456	Csek : durchwaten	I. 3
Császári	I. 386	Csávál : lohen	I. 392	Csék : ochsenziemer	I. 3
Császári korona	II. 369	Csáválás	I. 392	Csék : schlammbesser	I. 3
Császárgaras	I. 1063	Csavar	I. 392	Csekély	I. 3
Császárkodik	I. 386	Csavarékos	I. 393	Csekély beszéd	I. 3
Császárkörlvény	I. 386	Csavargás	I. 394	Csekély elméjű	I. 6
Császárlal	I. 386	Csavargat	I. 393	Csekélyes	I. 3
Császármadár	II. 647	Csavargatás	I. 393	Csekélység	I. 3
Császárné	I. 386 II. 990.	Csavargó	I. 394	Csekik	I. 3
Császárság	I. 386	Csavargós	I. 395	Cseklye, cseklye	I. 3
Császártallér	III. 402	Csavarint	I. 393	Csel	I. 3
Csal	I. 387	Csavarít	I. 393	Cselcsap	I. 3
Csata	I. 388	Csavarítás	I. 393	Cselcsapás	I. 3
Csatakapu	II. 116	Csavarodás	I. 394	Cselcsapó	I. 3
Csatapiac	II. 1283	Csavarodik	I. 393	Cselcsapos	I. 3
Csatás	I. 388	Csavarog	I. 394	Cselcsapóság	I. 3
Csatáz	I. 388	Csáváz	I. 392	Cselcsaposkodás	I. 3
Csatázás	I. 388	Csavira	I. 395	Cselcsaposkodik	I. 3
Csatázik	I. 388	Csébér	I. 395	Cselcsapság	I. 3
Csatázó	I. 389	Cséberrúd	II. 1475	Cseléd	I. 3
Csatázó levél	II. 599	Csébéskodik	I. 395	Cselédés	I. 3
Csatangol	I. 389	Csébres	I. 395	Cselédős gazda	I. 10
Csáté	I. 368	Csűcs	I. 395	Cselédős gazdaság	I. 10
Csáté-paté	I. 389	Csűcs : blatter	I. 396	Cselédház	I. 13
Csátépatás	I. 389	Csűcs : klapperwerk	I. 396	Cselédi	I. 3
Csaterna	I. 389	Csűcsbékötő	II. 424	Cselédiség	I. 3
Csatlás	I. 387	Csűcsbimbó	I. 231	Cseleküddégel	I. 4
Csatló	I. 387	Csecsebecsész	I. 397	Cseleküddégelés	I. 4
Csatló fa	I. 734	Csűcsűcske	I. 396	Cseleküddendő bűn	I. 3
Csatló ígécske	I. 1555	Csűcségtet	I. 397	Cseleküdes	I. 4
Csatlós	I. 388	Csűcsémő	I. 396	Cseleküdet	I. 4
Csatol	I. 387	Csűcsémő gyermek	I. 1163	Cseleküdik	I. 3
Csatolás	I. 387	Csűcsémőkori	II. 355	Cseleküdü	I. 4
Csatolat	I. 387	Csűcsémős	I. 396	Cseleküdü erő	I. 6
Csatoló	I. 387	Csűcsümösség	I. 396	Cseleküddség	I. 4
Csatora	I. 389	Csűcsűs	I. 396	Cselekűszik	I. 3
Csatorna	I. 389	Csecses	I. 397	Cseleküdik	I. 3
Csatornácska	I. 390	Csűcsetlen	I. 396	Cselekűszik	I. 3
Csatornakút	II. 476	Csűcsűz	I. 396	Cselekszik	I. 3
Csatornás	I. 390	Csecseze	I. 396	Cselekűvés	I. 4
Csatornás cserép	I. 416	Csűcsűzés	I. 396	Cselhányás	I. 13
Csatornás kút	II. 476	Csűcsszopás	III. 306	Cselleg	I. 4
Csatos	I. 388	Csűcsszopó	III. 306	Csellekűzik	I. 4
Csatt	I. 390	Csűcsszoptató	III. 307	Cselleng	I. 4
Csattag	I. 391	Csűcsszorító	III. 314	Csellengés	I. 4
Csattagó epörj	I. 655	Csűcstej	III. 508	Csellepítés	I. 4
Csattan	I. 390	Cséder	I. 458	Cselvetés	III. 11
Csattanás	I. 390	Csegely	I. 397	Cselyán	I. 3
Csattant	I. 390	Cségér : zeiger	I. 343	Csemüge	I. 4
Csattanlás	I. 391	Cségér : nachwein	I. 423	Csemügearuló piac	II. 12
Csattog	I. 391	Cseges	I. 458	Csemügecsináló	I. 4
Csattogás	I. 891	Csehégés	I. 397	Csemüges	I. 4
Csattogat	I. 391	Csehül	I. 369	Csemügesküdik	I. 4
Csattogatás	I. 391	Csehülés	I. 369	Csemügezés	I. 4

sémélet, csemélet	I. 401	Csöpügetés	I. 408	Csörög	I. 412
séméletszoknya	III. 289	Csöpügetött	I. 408	Csörégdögét	I. 413
semelyelruha	II. 1479	Csöpügelétt színű	III. 247	Csörög-patlog	II. 1250
sémér	I. 459	Csöpügő	I. 408	Csereklye	I. 416
sémésküdik	I. 401	Csöpégős	I. 408	Csereklyés	I. 416
sémöte	I. 401	Csöpégős szemű	III. 156	Cserél	I. 416
sémütés	I. 402	Csöpügő szemű	III. 156	Cserélés	I. 415
sémütésedik	I. 402	Csöpügtel	I. 407	Cserélés-berélés	I. 415
sémütőzés	I. 402	Csépél	t. 406	Cserelevél	II. 600
sémütézik	I. 402	Csépérke	I. 410	Cserél-berél	I. 415
sémp	I. 402	Csépérkegomba	I. 1096	Cserélődik	I. 415
sémpe	I. 402	Csepsz	I. 410	Cserédény	I. 414
sémpés	I. 402	Csepszház	I. 1250	Cserép	I. 416
sémpesség	I. 402	Csepi	I. 406	Cserépesatorna	I. 389
sémpesz	I. 402	Csepke	I. 410	Cserépeső	I. 457
sen	I. 402	Csepke	I. 409	Cserépedény	I. 557
senál	I. 431	Cséplés	I. 407	Cserépállás	I. 416
sënd: stille	I. 402	Cseplesz	I. 410	Cserépés	I. 416
sënd: klingen	I. 404	Csepleszház	I. 1250	Cserépés ház	I. 1365
sëndés	I. 403	Csépletlen	I. 407	Cserépezés	I. 417
sëndés	I. 404	Cséplő	I. 407	Cseréppalack	II. 1215
sëndésüdes	I. 403	Cséplős	I. 407	Cseréptál	III. 390
sëndésedik	I. 403	Cseplye	I. 410	Csörös	I. 412
sëndésen	I. 403	Cseplyesség	I. 410	Csörös kad	II. 76
sëndésít	I. 403	Csepő	I. 410	Csörösnye	I. 417
sëndesség	I. 404	Csöpölyés	I. 410	Csörösnyés	I. 417
sëndességés	I. 404	Csëpp	I. 409	Csörösnyéz	I. 417
sëndessen	I. 403	Csëppecske	I. 409	Csörösnyez	I. 417
sëndés szívű	III. 265	Csëppedék	I. 408	Csörösnyefa	I. 734
sëndésül	I. 404	Csëppéget	I. 407	Csörösnyemag	II. 651
sëndetlen	I. 404	Csëppen	I. 408	Csöréz	I. 412
sëndéz	I. 403	Csëppenés	I. 408	Csörfa	I. 734
sëndít	I. 404	Csëppenet	I. 408	Csörfakígyó	II. 304
sëndítés	I. 404	Csëppenetlen	I. 409	Csörfás	I. 734
sëndös	I. 403	Csëppenik	I. 408	Cserge	I. 412
sëndül	I. 405	Csëppent	I. 409	Csörgedés	I. 413
sëndülés	I. 405	Csëppentés	I. 409	Csörgedez	I. 413
senevész	I. 406	Csöpü	I. 410	Csörgedezés	I. 413
sëng	I. 405	Csöpül	I. 410	Csergelepél	II. 578
sëngés	I. 405	Csöpüs	I. 411	Csörgés	I. 413
sënget	I. 405	Csöpütüz	III. 827	Csergesátor	II. 1523
sëngető	I. 405	Csër, csér: zerreiche	I. 411	Csérget	I. 413
sëngető óra	II. 1131	Cser: schaar	I. 417	Csérgeteg	I. 413
sëngetyű	I. 405	Cserbasa	I. 185	Csörgő	I. 414
sëngetyűs	I. 405	Cserese	I. 412	Csérhéjú dinnye	I. 506
sëngetyűz	I. 405	Csërdít	I. 412	Cseri	I. 417
sëng-lëng	I. 405	Csërdül	I. 412	Cseribarát	I. 177
sëngő	I. 405	Csërdülés	I. 412	Cserifakó	I. 757
sëngő fű	I. 1019	Csere: zerreiche	I. 411	Cserkabala	II. 73
sëngő kóró	II. 368	Csere: tausch	I. 414	Cserke	I. 441
sëngő szó	III. 272	Csere-bere	I. 414	Cserkesz	I. 418
sëngő virág	III. 1190	Csereberél	I. 414	Cserkész	I. 418
sëntémpere	I. 406	Csereberélés	I. 414	Csërlevelű fű	I. 1019, II. 599
Csép: flegel	I. 406	Csereho	I. 415	Csërmakk	II. 672
Csép: tropfen	I. 409	Cserehogár	I. 262	Csermely	I. 418
Csëpég	I. 407	Cserehol	I. 415	Csermelye	I. 418
Csëpëgdégel	I. 407	Cserebu	I. 415	Cserna	I. 347
Csëpégés	I. 407	Cserebüly	I. 415	Csértapló	III. 442
Csëpéget	I. 407	Csereenyv	I. 649	Csértölg	III. 739

Csértörő	III. 756
Csésze	I. 418
Csete-paté	I. 389
Csetül-botol	I. 300
Cseté-paté	I. 389
Csetértük	I. 474
Csetlés-botlás	I. 300
Csetlik-botlik	I. 300
Csetörtök	I. 474
Csev. cséve	I. 456
Csevég	I. 418
Csevégés	I. 418
Csevögő	I. 418
Cséves	I. 457
Cséves cserép	I. 416
Cséves kút	II. 476
Csévlő	I. 457
Cséví	I. 456
Csez	I. 396
Cséza	I. 418
Csi	I. 418
Csiavuz	I. 391
Csibe	I. 419
Csibécske	I. 419
Csicsa	I. 419
Csicse	I. 359
Csicség	I. 419
Csicségés	I. 419
Csicsér	I. 419
Csicséréz	I. 419
Csicséri	I. 419
Csicsériborsó	I. 194
Csicsó	I. 419
Csicsókáz	I. 419
Csicsomáz	I. 349
Csid	I. 538
Csiga	I. 420
Csiga-biga	I. 420
Csigahéj	I. 1388
Csiga karikája	II. 129
Csigakih	II. 308
Csigakötél	II. 427
Csigás	I. 421
Csigaszűdő	III. 103
Csigat	I. 419
Csigatekénő	III. 523
Csigatermő	III. 598
Csigavér	III. 1071
Csigavérszínű	III. 247
Csigáz	I. 421
Csigázás	I. 422
Csigázó	I. 422
Csigázó számszám	III. 63
Csig-big	I. 420
Csigür, csigér	I. 423
Csiget; beruligen	I. 419
Csiget; pfeifen	I. 422
Csihó	I. 423
Csiholás	I. 423

Csik	I. 397
Csik	I. 423
Csikar	I. 423
Csikász	I. 423
Csikászó rét	II. 1427
Csikészes	I. 423
Csikfogó rét	II. 1427
Csikkentő	I. 423
Csikkeny	I. 424
Csikland	I. 424
Csiklandás	I. 424
Csiklandik	I. 424
Csiklandós	I. 424
Csiklandoz	I. 424
Csiklandozás	I. 424
Csiklandozlat	I. 424
Csikle	I. 397
Csikló	I. 424
Csiklós	I. 424
Csik-mák	II. 671
Csikó	I. 424
Csikóló	II. 613
Csikoltó	II. 1571
Csikoltú	II. 1571
Csikorgás	I. 425
Csikorgat	I. 425
Csikorgatás	I. 425
Csikorgó	I. 425
Csikorgós	I. 425
Csikorít	I. 425
Csikorodás	I. 425
Csikorog	I. 425
Csikós	I. 425
Csikózik	I. 425
Csikszemű	III. 156
Csillag; glänzen	I. 425
Csillag, csillag; stern	I. 425
Csillagász	I. 427
Csillagatlan	I. 427
Csillagfű	I. 1020
Csillaghátú kígyó	II. 304
Csillagkő	II. 385
Csillaglik	I. 427
Csillagnéző	II. 984
Csillagos	I. 427
Csillagos ég	I. 563
Csillagoshátú gyík	I. 1168
Csillagrepülés	II. 1416
Csillagvirág	III. 1190
Csillagzás	I. 427
Csillagzat	I. 427
Csillagzik	I. 427
Csillan	I. 428
Csillamás	I. 428
Csillámik	I. 428
Csillámlt	I. 428
Csillámlás	I. 428
Csillámlik	I. 428
Csillamzik	I. 428

Csillány	I. 37
Csillapít	I. 42
Csillapodás	I. 42
Csillel-ballal	I. 42
Csillog	I. 42
Csillog-villog	I. 42
Csilyán	I. 37
Csillye	I. 42
Csillyebajó	I. 123
Csima	I. 42
Csamarin	I. 42
Csimasz	I. 42
Csimaszélő fű	I. 103
Csimbélkédik	I. 42
Csimbérkédés	I. 42
Csimbérkédik	I. 42
Csimbóz	I. 42
Csimó	I. 44
Csimogat	I. 42
Csimota	I. 40
Csin	I. 42
Csinadof	I. 35
Csinál	I. 42
Csinálás	I. 42
Csinálgat	I. 42
Csinálmány	I. 42
Csináló	I. 42
Csinált bor	I. 28
Csinálvány	I. 42
Csin-bin	I. 42
Csincsá	I. 42
Csincség	I. 35
Csincsér	I. 42
Csincsérés	I. 42
Csincséréz	I. 42
Csindely	I. 34
Csindesz	I. 40
Csinüge	I. 35
Csinga	I. 42
Csingolódik	I. 42
Csinhadó	I. 35
Csinkos	I. 35
Csinogat	I. 42
Csinogató	I. 42
Csinos	I. 42
Csinosgat	I. 42
Csinosgatás	I. 42
Csinosít	I. 42
Csinosocska	I. 42
Csinosság	I. 42
Csintalan	I. 42
Csintalanca	I. 42
Csintalankodik	I. 42
Csintalankodtatás	I. 42
Csintalanság	I. 42
Csintalanságtévő	III. 63
Csinnyában	I. 42
Csinnyán	I. 42
Csinnyos	I. 42

Csinziás	I. 436	Csirhe	I. 441	Csodálat	I. 445
Csíp: flegel	I. 406	Csiripölés	I. 441	Csodálátás	II. 538
Csíp: zwicken	I. 436	Csirippél	I. 441	Csodálatos	I. 445
Csipa	I. 438	Csirippülés	I. 441	Csodálatosan	I. 445
Csipalagoskodik	I. 438	Csirippol	I. 441	Csodálatosképen	I. 445
Csipalyagosság	I. 438	Csirippolás	I. 441	Csodálatosság	I. 445
Csipás	I. 438	Csiriz	I. 440	Csodálatost	I. 445
Csipásítás	I. 438	Csirke	I. 441	Csodálatosul	I. 445
Csipásodik	I. 438	Csirkebéka	I. 196	Csodálkodás	I. 445
Csipáság	I. 438	Csirkefa	I. 734	Csodálkodik	I. 445
Csipás szem	III. 156	Csirok	I. 361	Csodálkozás	I. 445
Csipás szemű	III. 156	Csiszamik	I. 468	Csodálkozik	I. 445
Csipázás	I. 438	Csiszamó	I. 468	Csodás	I. 446
Csipázik	I. 438	Csiszamodás	I. 469	Csodásan	I. 446
Csipdel	I. 437	Csiszamodik	I. 468	Csodásít	I. 446
Csipdés	I. 437	Csiszamós	I. 468	Csodásul	I. 446
Csipdésés	I. 437	Csiszamóság	I. 468	Csodaszarvas	III. 95
Csipdéz	I. 437	Csiszamatat	I. 469	Csodatékony	I. 446
Csipdézés	I. 437	Csiszár	I. 469	Csoha	I. 464
Csipéd	I. 437	Csiszárház	I. 1365	Csók	I. 446
Csipég	I. 438	Csiszárol	I. 469	Csóka	I. 447
Csipéget	I. 437	Csiszlér	I. 441	Csókaszemű	III. 156
Csipégő rigó	II. 1441	Csiszol	I. 470	Csókfű	I. 1020
Csipés	I. 437	Csiszolás	I. 470	Csoklik	I. 461
Csipeszkedik	I. 437	Csiszolódik	I. 470	Csoklya	I. 465
Csipet	I. 437	Csit	I. 441	Csókol	I. 446
Csipke	I. 439	Csita	I. 470	Csokoládé	I. 447
Csipkebéka	I. 196	Csitűt	I. 419	Csókolás	I. 446
Csipkebokor	I. 266	Csitűtés	I. 419	Csókolgat	I. 446
Csipkéd	I. 437	Csitűkő	I. 424	Csókolgatás	I. 447
Csipkefa	I. 734	Csitűlő	I. 424	Csókolkozik	I. 447
Csipkemadeár	II. 647	Csitöl	I. 419	Csollán	I. 377
Csipkemű	II. 905	Csittehenedik	I. 419	Csollong	I. 447, II. 1502
Csipkerőzsa	II. 1469	Csittehenet	I. 419	Csolnak	I. 447
Csipkés	I. 439	Csittehet	I. 419	Csólnak	I. 447
Csipkesása	II. 1522	Csív	I. 456	Csolonk	I. 364
Csipkés szoknya	III. 289	Csivag	I. 441	Csollyán	I. 377
Csipketővis	III. 773	Csivog	I. 441	Csom	I. 363
Csipkéz	I. 439	Csíz	I. 441	Csomba	I. 447
Csipkézés	I. 439	Csízike	I. 441	Csombok	I. 447
Csipkézel	I. 439	Csizma	I. 442	Csombor	I. 447
Csipog	I. 438	Csizmabőr	I. 312	Csombord	I. 447
Csipő: stehend	I. 437	Csizmadia	I. 442	Csomborfű	I. 1020
Csipő: hüfte	I. 439	Csizmás	I. 442	Csomó	I. 447
Csipőcsont	I. 451	Csizmasark	II. 1517	Csomókeresés	II. 230
Csipőfájás	I. 751	Csizmaszár	III. 85	Csomólék	I. 448
Csipős	I. 437	Csizmatalp	III. 403	Csomorika	I. 449
Csipős bor	I. 282	Csizmátlan	I. 442	Csomós	I. 448
Csipősség	I. 438	Csizmazia	I. 442	Csomós gyökér	I. 1181
Csipszemű	I. 428, III. 156	Csizsma	I. 442	Csomós hátú	I. 1358
Csiptető	I. 438	Csob	I. 443	Csomósít	I. 449
Csippetődik	I. 438	Csobán	I. 443	Csomós köszvény	II. 422
Csir	I. 473	Csobány	I. 443	Csomósodik	I. 449
Csira	I. 440	Csobolya	I. 443	Csomósság	I. 449
Csirák	I. 440	Csobolyó	I. 443	Csomoszol	I. 449
Csirás	I. 440	Csoda	I. 443	Csomota	I. 401
Csirásodik	I. 440	Csodakő	II. 385	Csomóz	I. 449
Csirázik	I. 440	Csodál	I. 444	Csomózás	I. 449
Csiréz	I. 440	Csodálás	I. 444	Csónak	I. 447

D.

Dac	I. 475	Dán	I. 481	Débérke	I. 488
Dacos	I. 475	Dandár	I. 481	Déceg	I. 491
Dacoskodik	I. 475	Dancia	I. 481	December	I. 489
Dada	I. 475	Dandia	I. 481	Déd	I. 489
Dadag	I. 475	Danol	I. 480	Dédérég	I. 489
Dadagás	I. 475	Danolgat	I. 481	Dédös	II. 1198
Dadagó	I. 475	Dánom-dánom	I. 506	Dédük	III. 887
Daduk	I. 475	Dara	I. 481	Deffent	I. 525
Dagad	I. 475	Darab	I. 482	Deffer	I. 489
Dagadás: das schwellen	I. 476	Darabant	I. 536	Defterdár	I. 489
Dagadás: geschwulst	I. 479	Darabcsa	I. 483	Deget	I. 489
Dagadó súly	II. 1622	Darabocsa	I. 483	Deh	I. 485
Dagadoz	I. 477	Darabol	I. 483	Dehogy	I. 1469
Dagadozás	I. 477	Darabolás	I. 483	Déj	I. 505
Dagadozó betegség	I. 224	Darabos	I. 483	Déjak	I. 486
Dagadvány	I. 477	Daraboska	I. 484	Dékán	I. 489
Dagály	I. 477	Darabosos	I. 484	Dél	I. 489
Dagályos	I. 478	Darabosság	I. 484	Délben	I. 490
Dagályoskodik	I. 478	Daraeső	I. 702	Délcég	I. 491
Dagályosság	I. 478	Darága	I. 536	Délcégűdik	I. 491
Daganag	I. 478	Daragon	I. 537	Délcégös	I. 492
Daganás	I. 478	Darakása	II. 135	Délcégűsködik	I. 492
Daganat	I. 478	Darál	I. 482	Délcégi	I. 492
Dagás	I. 479	Daráló	I. 482	Délcégység	I. 492
Dagaszt	I. 479	Daráló malom	II. 675	Délcégül	I. 492
Dagasztás	I. 479	Darás alma	I. 80	Delel, délel	I. 490
Dagasztó szék	III. 125	Darázs	I. 484	Delelés	I. 490
Dagasztó tekenő	III. 523	Dárda	I. 484	Delelő	I. 490
Dajka	I. 479	Dárdácska	I. 485	Delelő hely	I. 1393
Dajkál	I. 479	Dárdahordozó	I. 485	Délelőtt	I. 490
Dajkálkodás	I. 480	Dárdás	I. 485	Délelőttvaló	I. 490
Dajkálkodik	I. 479	Daróc	I. 485	Délest	I. 704
Dajkálódás	I. 480	Darócszukmány	III. 337	Délesti	I. 705
Dajkálódik	I. 480	Daru	I. 485	Délestve	I. 704
Dajkaság	I. 480	Darukapu	II. 470	Delfin	I. 492
Dajkaskodik	I. 480	Daruorrú fű	I. 1020	Delfinhal	I. 1274
Dajkáz	I. 480	Darusása	II. 1522	Délhatározó	I. 1363
Dajna	I. 480	Darutoll	III. 703	Délhatározó terület	II. 240
Dákos	I. 480	Darvadoz	I. 485	Deli	I. 492
Dal: gesang	I. 480	Dasztikóc	I. 485	Déli	I. 490
Dal: ruderring	I. 481	Datál	I. 485	Délia	I. 492
Dalevező	I. 723	De, dé	I. 485	Deliácska	I. 493
Dalgúzs	I. 1130	Déák	I. 486	Délig	I. 491
Dali: wohlklingend	I. 480	Déákgyermek	I. 1163	Déliglen	I. 491
Dali: tapfer	I. 492	Déáki	I. 488	Déli nyugovás	II. 1080
Dalia	I. 492	Déáki tudomány	III. 798	Deliség	I. 493
Dalián	I. 493	Déákos	I. 488	Deli saru	II. 1520
Daliás	I. 493	Déákság	I. 488	Deliség	I. 493
Dallás	I. 480	Déáktalan	I. 488	Déli szél	III. 139
Dám	I. 481	Déáktalanság	I. 488	Délkor	I. 491
Dáma	I. 481	Déáktárs	III. 450	Délkort	I. 491
Damasz	I. 481	Déákujj	III. 852	Déllel	I. 491
Damaszka	I. 481	Déákul	I. 488	Délest	I. 490
Dámvad	III. 921	Déb-dáb	I. 501	Délesti	I. 490

Csúfolódik	I. 463	Csuppan	I. 443	Csutok	I. 470
Csúfondár	I. 463	Csuprocška	I. 467	Csutora	I. 471
Csúfondáros	I. 463	Csur	I. 453	Csúz	I. 471
Csuforog	I. 464	Csurdul	I. 453	Csúza	I. 471
Csúfos	I. 463	Csurgó	I. 454	Csúzdagadás	I. 476
Csúfság	I. 463	Csurgó kül	II. 476	Csúzosvolta	III. 964
Csúfságbeszéd	I. 218	Csurgó mődence	II. 713	Csü	I. 456
Csúfságos	I. 464	Csurgó mosdó	II. 876	Csüd	I. 471
Csuhá	I. 464	Csurgó víz	III. 1225	Csügg	I. 471
Csuhadár	I. 464	Csurog	I. 453	Csügged	I. 471
Csuhadárszekér	III. 132	Csurogdogál	I. 454	Csüggedelém	I. 472
Csuhás	I. 464	Csúrvíz	III. 1225	Csüggedés	I. 472
Csuj	I. 456	Csúsz : kriecheu	I. 467	Csüggedéz	I. 472
Csujtár	I. 456	Csúsz : rotlauf	I. 471	Csüggelódik	I. 472
Csuk	I. 464	Csuszamás	I. 468	Csüggeszkdik	I. 472
Csuka	I. 464	Csuszamékony	I. 468	Csüggerzt	I. 472
Csukahal	I. 1274	Csuszamik	I. 468	Csüggő	I. 472
Csukahegedű	I. 1383	Csuszamit	I. 468	Csügör	I. 423
Csukapöcsénye	II. 1256	Csuszamlik	I. 468	Csüh	I. 472
Csukladozik	I. 465	Csuszamó	I. 468	Csühődik	I. 352
Csuklandik	I. 465	Csuszamodás	I. 469	Csüllekedés	I. 473
Csuklás	I. 465	Csúszás	I. 469	Csülő	I. 457
Csuklat	I. 465	Csúszás-mászás	II. 706	Csülök	I. 474
Csuklik	I. 464	Csúszdogál	I. 469	Csülü	I. 457
Csuklya	I. 465	Csúszik	I. 467	Csümölet	I. 473
Csuklyás	I. 465	Csuszkal	I. 469	Csünik	I. 473
Csuklyás barát	I. 177	Csuszkalás	I. 469	Csüppő	I. 410
Csuklya süveg	II. 1627	Csuszkolódik	I. 469	Csüpi	I. 410
Csultár	I. 456	Csuszkonó	I. 470	Csür	I. 473
Csunga	I. 466	Csuszkorál	I. 470	Csürbálvány	I. 166
Csunya	I. 466	Csúsz-mász	II. 705	Csürbíró	I. 236
Csunyaság	I. 466	Csúszó	I. 470	Csür-csavar	I. 393
Csunyít	I. 466	Csuszol	I. 470	Csüresavarás	I. 393
Csúp	I. 466	Csuszolódik	I. 470	Csüresavargás	I. 394
Csupa	I. 466	Csúszó-mászó	II. 706	Csüresavari	I. 393
Csupádon-csupa	I. 466	Csúszós	I. 470	Csürgazda	I. 1071
Csupádonvaló	I. 466	Csúsztat	I. 470	Csürke	I. 441
Csupán	I. 466	Csusztoz	I. 470	Csürkert	II. 244
Csupán-csupa	I. 466	Csusztozás	I. 470	Csürlő	I. 457
Csupánvaló	I. 467	Csusztozás	I. 470	Csürlő asszony	I. 130
Csupog	I. 443	Csuta	I. 470	Csürő	I. 473
Csupog-csöpög	I. 407	Csutak	I. 470	Csürök	I. 474
Csupor	I. 467	Csútár	I. 456	Csürörző	II. 1184
Csuporka	I. 467	Csútáros	I. 456	Csürös	I. 474
Csuport	I. 452	Csútároz	I. 456	Csürös kert	II. 244
Csüpos	I. 466	Csutka	I. 470	Csütörlök	I. 474

Cz.

Czallyán	I. 377	Czecze	I. 396	Czapa	I. 342
Czanál	I. 377	Czeczeze	I. 396	Czivolás	I. 369
Czattos	I. 387	Czésa	I. 418	Czüca	I. 461
Czécz	I. 396				

Csonka	I. 449	Csorgat	I. 454	Csöppög	I. 470
Csonka-bonka	I. 449	Csorgó	I. 454	Csöpő	I. 410
Csonkabonkaság	I. 450	Csorgodoz	I. 454	Csöpőkötél	II. 427
Csonka bét	I. 4410	Csormolya	I. 455	Csörce	I. 460
Csonka beti	I. 4411	Csorog	I. 453	Csörcsény	I. 460
Csonkás	I. 450	Csorogás	I. 454	Csördít	I. 412
Csonkaság	I. 450	Csoroszlya	I. 455	Csördül	I. 412
Csonkásit	I. 450	Csosz	I. 456	Csördülés	I. 460
Csonkásítás	I. 450	Csoszogás	I. 456	Csörege	I. 460
Csonka tagú	III. 371	Csótár	I. 456	Csörge	I. 460
Csonka torony	III. 718	Csoltár	I. 456	Csörgés : geräusch	I. 413
Csonkít	I. 450	Csóva	I. 456	Csörgés : mit speckgrie-	
Csonkítás	I. 450	Csóvál	I. 456	ben zubereitel	I. 460
Csonkít-bonkít	I. 450	Csóválás	I. 456	Csörgés-börgés	I. 413
Csonkul	I. 450	Cső	I. 456	Csörget	I. 413
Csónok	I. 447	Csőbör	I. 395	Csörgeteg	I. 413
Csont	I. 66	Csőcs	I. 395	Csörgető	I. 414
Csontáll	I. 66	Csőcsatorna	I. 390	Csörgetlyű	I. 414
Csonlatlan	I. 452	Csőcselék	I. 457	Csörgő	I. 414
Csontesztergáros	I. 720	Csőcsémő	I. 396	Csörgő mák	II. 671
Csontmalom	II. 675	Csőcsfödél	I. 966	Csőrlő	I. 457
Csontocska	I. 452	Csőcsög	I. 367	Csőrög	I. 412
Csontorr	II. 1137	Csőcsömő	I. 396, I. 624	Csőrsz	I. 460
Csonlos	I. 452	Csőd	I. 471	Csőrtől	I. 460
Csontszakadás	III. 29	Csőder	I. 458	Csőrtőlöz	I. 460
Csontszédő	III. 103	Csődör	I. 458	Csőrtőlözés	I. 460
Csonltalan	I. 452	Csődörinas	I. 1578	Csőrtözés	I. 460
Csonltörés	III. 753	Csődörparipa	II. 1238	Csősz	I. 460
Csontvelő	III. 1052	Csődörség	I. 458	Csőtörték	I. 474
Csopor : scholle	I. 452	Csődül	I. 458	Csőtör	I. 461
Csopor : krug	I. 467	Csődür	I. 458	Csőtört	I. 461
Csoport	I. 452	Csőg	I. 458	Csőtörtök	I. 474
Csoportos	I. 452	Csőgös	I. 458	Csőv	I. 456
Csoportos lábú	III. 497	Csőgös-hogos	I. 261	Csőve	I. 456
Csoportozik	I. 452	Csőkély	I. 397	Csővelevelű	II. 600
Csoportserég	III. 1550	Csőkélyes	I. 397	Csubbant	I. 461
Csoport	I. 452	Csőkken	I. 458	Csúcs	I. 461
Csorba : verstümmelt	I. 454	Csőkkenés	I. 459	Csúcsa	I. 461
Csorba : suppe	I. 455	Csőkkenik	I. 458	Csucsogatás	I. 461
Csorbadzsia	I. 455	Csőkkent	I. 459	Csucsorodás	I. 461
Csorbaka	I. 455	Csőkönik	I. 458	Csucsorodik	I. 461
Csorbás	I. 454	Csőmete	I. 401	Csúcsos	I. 461
Csorbaság	I. 454	Csőmőge	I. 401	Csúcsos süveg	II. 1627
Csorbásil	I. 454	Csőmör	I. 459	Csuda	I. 443
Csorbít	I. 454	Csőmörbeszéd	I. 218	Csudafa	I. 734
Csőmbördzsi	I. 455	Csőmörhozó	I. 1503	Csudafű	I. 1020
Csorbul	I. 455	Csőmörlés	I. 460	Csudálóné	II. 990
Csorbulás	I. 455	Csőmörlet	I. 401	Csudás gyermek	I. 1163
Csorda	I. 455	Csőmörlik	I. 459	Csudás vár	III. 1012
Csordadéllő hely	I. 1393	Csőmöte	I. 401	Csudatétel	III. 632
Csordajárás	II. 15	Csőndít	I. 404	Csudatermetű	III. 596
Csordak	I. 455	Csőng	I. 471	Csudalétemény	III. 636
Csordapászlor	II. 1215	Csőngés	I. 404	Csudatévő	III. 638
Csordás	I. 455	Csőnög	I. 405	Csudavolla	III. 964
Csordasereg	II. 1550	Csőpő	I. 410	Csúf, csuff	I. 461
Csordásság	I. 455	Csőpörke	I. 410	Csúfol	I. 462
Csordogál	I. 453	Csőpörödik	I. 460	Csúfolás	I. 462
Csordul	I. 453	Csőpp	I. 409	Csúfolkodik	I. 463
Csordulatlan	I. 453	Csőppeg	I. 407	Csúfolódás	I. 463

Déllő	I. 490	Deres szőn	III. 248	Dieseködöt	I. 502
Déllő hely	I. 1393	Deresül	I. 494	Dicseködik	I. 502
Délszél	III. 139	Dérgés	I. 534	Dicsér	I. 502
Délszín	III. 247	Dérhás	I. 497	Dicsérés	I. 502
Délután	I. 491	Derhenő	I. 497	Dicséret	I. 503
Délutáni	I. 491	Derlt	I. 497	Dicséretés	I. 503
Délyesti	I. 705	Dérlet	I. 494	Dicséretlen	I. 503
Dellyest, délyest	I. 704	Dérmál, dérmál	I. 216	Dicsérő	I. 503
Délyesti	I. 705	Dermed	I. 498	Dicsérő vers	III. 1080
Démánt	I. 1157	Dérogál	I. 498	Dicsés	I. 503
Dénár	I. 493	Dérség	I. 494	Dicsételen	I. 503
Denevér	I. 493	Derül	I. 497	Dicsó	I. 503
Dér	I. 493	Dervis	I. 498	Dicsóit	I. 503
Dérabol	I. 482	Despotlé	II. 549	Dicsóités	I. 504
Dérága	I. 536	Dészeg	I. 491	Dicsős	I. 504
Deree : fussmehl	I. 494	Dészka	I. 498	Dicsőség	I. 504
Deree : trotz	I. 494	Dészakfűrés	I. 1043	Dicsőségés	I. 504
Dereckönyér	II. 200	Dészakhasító	I. 1340	Dicsőségés fü	I. 1020
Dercés	I. 494	Déskapadlás	II. 1212	Dicsőségésít	I. 504
Derecség	I. 494	Déskás	I. 499	Dicsőségésködik	I. 504
Derecskodik	I. 494	Déskás szekér	III. 132	Dicsőségésvolla	III. 964
Dér-dúr	I. 494	Déskáz	I. 499	Dicsőségre vágyó	III. 969
Déreb : stüek	I. 482	Déskázás	I. 499	Dicsóslt	I. 504
Déreb : rüeken	I. 494	Déskázat	I. 499	Dicsóskodik	I. 504
Déreb-darab	I. 482	Déspot	I. 499	Dicsótelen	I. 504
Derebles	I. 482	Déspotlás	I. 499	Dicsóul	I. 504
Dereblés-darablás	I. 483	Dévaj	I. 499	Dicsóülés	I. 505
Déréce	I. 494	Dévajság	I. 499	Dicsóületlen	I. 505
Déréckél	I. 535	Déván	I. 511	Diéta	I. 505
Dérécsél	III. 778	Dévány	I. 511	Diffás	I. 505
Dereduesál	I. 494	Dévér	I. 499	Dihés	I. 547
Dereg	I. 489	Dévékeszeg	II. 266	Dij	I. 505
Dérék	I. 495	Dévérnál	I. 500	Dikis	I. 505
Dérékal, dérékalj	I. 44	Dézma	I. 500	Dikk	I. 505
Dérékas	I. 496	Dézmabarány	I. 176	Diktál	I. 505
Dérékasan	I. 496	Dézmál	I. 500	Diktálás	I. 505
Dérékasint	I. 496	Dézmálás	I. 500	Dil	I. 489
Dérékason	I. 496	Dézmás	I. 500	Dileg	I. 491
Dérékatlan	I. 497	Dézsá	I. 500	Dilesd	I. 704
Dérékbástya	I. 185	Dézsma	I. 500	Dilkos	I. 1168
Dérékerő	I. 677	Dézsma búza	I. 328	Dimantos	I. 1157
Dérékfa	I. 735	Dézsma	I. 500	Dimelcs	I. 1211
Dérékföld	I. 985	Dia	I. 505	Dimöcs	I. 1211
Dérékirás	I. 1601	Diadalm	I. 500	Dinom-dánom	I. 506
Dérékképpen	I. 497	Diadalmas	I. 501	Dinnya	I. 506
Déréknyár	II. 1013	Diadalmaskodik	I. 501	Dinnyc	I. 506
Dérékpénz	II. 1269	Diadalmasság	I. 501	Dinnyés	I. 506
Déréksereg	II. 1550	Diadalmaz	I. 501	Dinnyés kert	II. 244
Dérékszekér	III. 132	Diadalmi	I. 501	Dinnyeszagú fü	I. 1020
Dérékszerént	III. 199	Diadalmi pompa	II. 1310	Dinnyetorta	III. 719
Dérékszerint	I. 497	Diadalom	I. 500	Dió	I. 506
Dérékszorító köntös	III. 314	Diadalomzászló	III. 1272	Diófa	I. 735
Déréktábor	III. 368	Diák	I. 486	Diófás	I. 735
Dérékút	III. 870	Dialektika	I. 501	Dióbéj	I. 1388
Dérékuca	III. 877	Dib-dáb	I. 501	Dióbéjnyi	I. 1388
Dérélye	I. 497	Dibdábocska	I. 501	Diókopácslák	II. 349
Deres : frostig	I. 494	Dibdábáság	I. 501	Dióolaj	II. 1108
Deres : peinbank	I. 497	Dicsé	I. 503	Diós	I. 507
Déréső	I. 702	Dicsekedés	I. 502	Diós kert	II. 245

Diószék	III. 130	Disznósajt	II. 1495	Dohosság	I. 516
Diótörő	III. 756	Disznósása	II. 1522	Dohoságos	I. 516
Diplóma	I. 507	Disznó szaka	III. 20	Dohosul	I. 516
Diplomás	I. 507	Disznószar	III. 83	Doktor	I. 517
Dirib-darab	I. 482	Disznótartás	III. 473	Doktorság	I. 518
Diribél-darabol	I. 482	Disznótartó	III. 477	Doktorsapka	II. 1509
Diribol	I. 507	Disznótized	III. 689	Dolgalatlan	I. 520
Diribol-darabol	I. 482	Disznótövis	III. 773	Dolgalanság	I. 520
Diribos-darabos	I. 483	Disznóválu	III. 1007	Dolgodás	I. 520
Dirigál	I. 507	Diú	I. 506	Dolgolódás	I. 520
Dirík	I. 509	Div	I. 505	Dolgolódik	I. 520
Dirrel-durral	I. 494	Díván	I. 511	Dolgos	I. 520
Dis	I. 548	Dívánbáz	I. 1365	Dolgoskodik	I. 520
Diskurál	I. 507	Divánkozás	I. 511	Dolgosság	I. 520
Dispulál	I. 508	Dívánkozik	I. 511	Dolgozás	I. 520
Disputálás	I. 508	Dívánsátor	II. 1523	Dolgozik	I. 521
Disputálódás	I. 508	Dívánszőnyeg	III. 320	Dolgozkodik	I. 521
Disputálódik	I. 508	Dívány	I. 511	Dolgozódás	I. 521
Disz	I. 508	Díványos	I. 511	Dolgozódik	I. 521
Diszës	I. 508	Díványülő	III. 891	Dolmány	I. 518
Diszëskédik	I. 508	Divat	I. 511	Dolmánygallér	I. 1057
Diszësség	I. 508	Dob	I. 514	Dolmányos	I. 518
Dízlet	I. 509	Dobáz	I. 515	Dolmány széle	III. 144
Disztelen	I. 509	Dobban	I. 511	Dolog	I. 518
Disztelenség	I. 509	Dobbanás	I. 512	Dologfoglalás	I. 892
Disztelenül	I. 509	Dobbant	I. 512	Dolgotélhető	III. 624
Diszke	I. 509	Doblás	I. 515	Dolgotévó	III. 638
Disznó	I. 509	Dobog	I. 512	Dolgotévó nap	II. 926
Disznóakol	I. 44	Dobogás	I. 512	Dolmán	I. 518
Disznóállás	I. 74	Dobol : bewegen	I. 513	Domasz	I. 481
Disznóalom	I. 84	Dobol : trommeln	I. 515	Domb	I. 521
Disznóbab	I. 151	Dobolás	I. 515	Dombéroz	I. 523
Disznóbarom	I. 183	Doboló	I. 515	Dombocska	I. 521
Disznóborz	I. 294	Doboltatás	I. 513	Dombol : aufhäufen	I. 521
Disznócska	I. 510	Doborsa	I. 515	Dombol : springen	III. 707
Disznódi	I. 510	Dobos	I. 516	Domborodik	I. 521
Disznóférég	I. 826	Doborság	I. 516	Domború	I. 521
Disznóbáj	I. 1250	Dobsa	I. 514	Domborúság	I. 521
Disznóhal	I. 1274	Dobszó	III. 272	Dombos	I. 522
Disznóhártya	I. 1335	Dobütés	III. 908	Dombosság	I. 522
Disznóhús	I. 1521	Dobverés	III. 1067	Domboz	I. 522
Disznói	I. 511	Dobzó	I. 516	Domika	I. 522
Disznókék	II. 160	Dobzódás	I. 514	Domó	I. 522
Disznókényér	II. 200	Dobzódik	I. 514	Domosz	I. 481
Disznókényérfű	I. 1020	Dobzódó	I. 514	Dondár	I. 481
Disznókömény	II. 397	Dobzódó szilva	III. 243	Dong	I. 522
Disznómák	II. 671	Dobzó szilva	I. 516	Donga	I. 523
Disznómogyoró	II. 855	Dod	I. 516	Dongás	I. 522
Disznónyáj	II. 1001	Doh	I. 516	Dongat	I. 522
Disznóól	II. 1107	Doha	I. 516	Dongdogál	I. 522
Disznóoldal	II. 1113	Dohány	I. 517	Dongó	I. 522
Disznó orja	II. 1135	Dohánybüz	I. 335	Dongó bogár	I. 261
Disznópásztor	II. 1245	Dohányos	I. 517	Dongó légy	II. 560
Disznópásztorság	II. 1245	Dohányoz	I. 517	Dongó méh	II. 721
Disznópázsit	II. 1255	Dohányozás	I. 517	Donog	I. 522
Disznópiac	II. 1283	Dohányzacskó	III. 1262	Donyha	I. 544
Disznóporcsin	II. 1316	Dohányzik	I. 517	Dorbézol	I. 523
Disznórépa	II. 1412	Dohos	I. 516	Dorbézolás	I. 523
Disznós	I. 511	Dohos bor	I. 282	Dorgál	I. 523

Dorgálás	I. 523	Dölt	I. 532	Drágálátosságos	I. 537
Dorgáló	I. 524	Dölyfös	I. 532	Drágáll	I. 536
Dorgálódás	I. 524	Dölyfösködik	I. 532	Drágás	I. 537
Dorgálódik	I. 524	Dölyfösség	I. 532	Drágaság	I. 537
Dorgol	I. 524	Döllye	I. 532	Drágaságos	I. 537
Dorgolás	I. 524	Döllyed	I. 531	Drágít	I. 537
Dorgály	I. 524	Döllyés	I. 532	Drágódik	I. 537
Doromb	I. 524	Döllyesség	I. 532	Dragón	I. 537
Dorombol	I. 524	Döng : summen	I. 522	Drágonyos	I. 537
Dorombolás	I. 524	Döng : hohl klingen	I. 533	Dragonynos	I. 538
Dorong	I. 524	Döngés	I. 522	Drék	I. 495
Dorozsba	I. 524	Döngeszt	I. 522	Drinc	I. 538
Dos	I. 525	Dönget	I. 522	Drincs	I. 538
Dósa	I. 525	Döngetés	I. 522	Drombol	I. 524
Dosztig	I. 525	Döngöl	I. 523	Drót	I. 538
Döbög	I. 512	Dönt	I. 532	Drótmű	II. 905
Döbön	I. 306	Dördül	I. 533	Drusza	I. 538
Döcög	I. 525	Dördülés	I. 533	Dsida	I. 538
Dödörgés	I. 489	Dördületlen	I. 533	Dsidás	I. 538
Dödörög	I. 489	Döre	I. 534	Dsidáz	I. 538
Döf	I. 525	Döréckél	I. 535	Dúc	I. 538
Döffent	I. 525	Dőreség	I. 534	Ducoltat	I. 538
Döföl	I. 525	Dörgécse	I. 534	Dud	I. 538
Döfölés	I. 525	Dörgés	I. 534	Dúd	I. 538
Döfölődik	I. 525	Dörget	I. 534	Duda	I. 539
Dög	I. 525	Dörgő	I. 534	Dudálás	I. 539
Dögényék	I. 528	Dörgöl	I. 534	Dudás	I. 539
Dögihalál	I. 1270	Dörgölés	I. 535	Dúdol	I. 538
Döglet	I. 526	Dörgölődés	I. 534	Dúdolás	I. 539
Dögletés	I. 527	Dörgölődik : brummen	I. 534	Dúdoldogál	I. 539
Dögletet	I. 527	Dörgölődik : sich reiben	I. 535	Dúdolgat	I. 539
Dögletetés	I. 527	Dörmöl	I. 534	Dúdoló	I. 539
Dögletetesség	I. 527	Dörmölődik	I. 534	Dudorog	I. 539
Döglet	I. 527	Döröcköl	I. 535	Dudva	I. 539
Dögletés	I. 527	Döröckölő	I. 535	Dudváskodik	I. 540
Dögletesség	I. 527	Döröcsköl	I. 535	Dufál	I. 540
Döglik	I. 526	Döröcskölő kalán	II. 94	Dufla	I. 544
Dögönyeg	I. 528	Dörög	I. 533	Dug	I. 540
Dögönyöz	I. 528	Dörököl	I. 535	Dugás	I. 541
Dögös	I. 528	Dörömböl	I. 524	Dugasz	I. 541
Dögösít	I. 528	Dörömbölés	I. 524	Dugasztó	I. 541
Dögös nyavalya	II. 1018	Dörömböz	I. 524	Dugat	I. 541
Dögösség	I. 528	Döröszköl	I. 535	Dugdos	I. 542
Döjt	I. 528	Dősöl	I. 535	Duggat	I. 541
Döjtet	I. 529	Dősölés	I. 535	Dugó	I. 542
Döl	I. 529	Dőt	I. 528	Dugó csap	I. 385
Döldögél	I. 530	Drab	I. 482	Dudogat	I. 541
Döled	I. 531	Drabant	I. 536	Dugul	I. 542
Döledék	I. 531	Drabantság	I. 536	Duhina	I. 544
Döledéz	I. 531	Drága	I. 536	Duhna	I. 544
Dölékény	I. 531	Drága gyökér	I. 1181	Duhnás	I. 544
Döléngéz	I. 531	Drága gyöngy	I. 1185	Dukát	I. 542
Dölénkéz	I. 531	Drága kő	II. 385	Dül	I. 542
Dölés	I. 531	Drága kő	II. 386	Dulakodás	I. 543
Dölled	I. 531	Drága kövecske	II. 386	Dulakodik	I. 543
Döllög	I. 531	Drága köves	II. 386	Dulás	I. 543
Döllögél	I. 531	Drágálatos	I. 536	Dulás-fulás	I. 902
Döllöng	I. 532	Drágálatos	I. 536	Dúlat	I. 543
Döllöngöz	I. 532	Drágálátosság	I. 537	Dúl-fül	I. 902

Dülfülés	I. 902
Dül-foszt	I. 949
Dúló	I. 543
Dúlódik	I. 543
Dülság	I. 543
Dumb	I. 521
Dumós	I. 522
Duna	I. 543
Dunha	I. 544
Dunnog	I. 543
Dunnogás	I. 544
Dunnogó	I. 544
Dupla	I. 544
Duplál	I. 544
Duplás	I. 544
Dupla szó	III. 272
Dupla viola	III. 1189
Dupláz	I. 544
Duplomul	I. 544
Durál	I. 544
Duráncai	I. 544
Duráncai barack	I. 175
Duráncai szilva	III. 243
Duránci	I. 544
Duránci barack	I. 175
Durbanci	I. 545
Durbancs	I. 545
Durca	I. 545
Durcálkodik	I. 545
Durcás	I. 545
Durcáskodás	I. 545
Durcos	I. 545

Durdu	I. 545
Durog	I. 545
Durran	I. 545
Durva	I. 545
Durváskodik	I. 545
Durvasz	I. 545
Durzad	I. 545
Dús	I. 545
Dús-gazdag	I. 1074
Dúsgazdagság	I. 1074
Duska	I. 546
Duskaital	I. 1632
Duskaivó	I. 1634
Duskálkodik	I. 546
Duskás	I. 546
Duskás ital	I. 1632
Duskás ivás	I. 1634
Duskáskodik	I. 546
Duskásság	I. 546
Duskás társ	III. 450
Duskáz	I. 546
Duskázás	I. 546
Dússág	I. 546
Dutka : wiedehopf	I. 516
Dutka : geldsorte	I. 546
Dutkóró	II. 368
Dúz	I. 545
Duzma	I. 547
Duzmad	I. 547
Duzmadoz	I. 547
Duzzad	I. 547

Duzzaszkodik	I. 547
Duzzaszt	I. 547
Dúzs	I. 545
Dücsű	I. 503
Düh	I. 547
Dühent	I. 550
Dühödés	I. 548
Dühödik	I. 547
Dühödt	I. 548
Dühödtség	I. 548
Dühös	I. 548
Dühösít	I. 549
Dühösködik	I. 549
Dühösködés	I. 549
Dühösség	I. 549
Dühöszik	I. 550
Dühül	I. 550
Düjt	I. 528
Dül	I. 529
Düled	I. 531
Dülled	I. 531
Dülleszt	I. 531
Dülő	I. 531
Dülő föld	I. 985
Düllyed	I. 531
Düllyes	I. 532
Dündendör	I. 550
Dündöndörem	I. 550
Dürget	I. 534
Düröcköl	I. 535
Dürücköl	I. 535

E. Ę. É.

Ę, é : ob	I. 551
É : nacht	I. 585
E, é : dieser	I. 723
Ę : pfuj	I. 583
Ęb, Ęb	I. 551
Ęhadó	I. 15
Ębadta	I. 18
Ębadtság	I. 18
Ębagnó, Ębagné	II. 990
Ębanyájú	I. 95
Ebb	I. 551
Ebbéli	I. 724
Ębborz	I. 294
Ębcsillag	I. 426
Ębcsipke	I. 439
Ębcsont	I. 451
Ębácske	I. 553
Ebéd	I. 554
Ebéddegél	I. 554
Ebédácske	I. 554

Ebédél	I. 554
Ebédületlen	I. 554
Ebédetszaka	III. 20
Ebédi	I. 554
Ebédidő	I. 1540
Ebédi lakás	II. 511
Ebédkor	II. 356
Ebédlés	I. 554
Ebédlik	I. 554
Ebédlő	I. 554
Ebédlő ház	I. 1366
Ebédlő hely	I. 1393
Ebédlő palota	II. 1221
Ebédlő szoba	III. 284
Ebédután	I. 551
Ebédutáni	I. 554
Ebédvéka	III. 1044
Ebeg	I. 1382
Ębek tánca	III. 423
Ebédégelik	I. 554

Ębélkődik	I. 553
Ebéllik	I. 554
Ebélő	I. 554
Ebélő ház	I. 1366
Ebélő társ	III. 450
Ębén	I. 554
Ębénomfa	I. 735
Ębész	I. 553
Ebevér	I. 555
Ębfa	I. 735
Ębfejű	I. 957
Ębfejű fű	I. 1020
Ębfutás	I. 1013
Ębgyömbér	I. 1184
Ębhal	I. 1274
Ębharapás	I. 1325
Ęblüendi	I. 553
Ębhús	I. 1521
Ębi	I. 553
Ebid	I. 554

Ébi hal	I. 1274	Ecetösül	I. 556	Éffi	I. 1544
Ébíl	I. 554	Éciánfü	I. 1020	Éföldi	I. 988
Élkapor	II. 112	Ecöt	I. 555	Éfölkött	I. 725
Élkaposza	II. 113	Ecsell	I. 556	Ég, ég : himmel	I. 562
Élkölyök	II. 397	Ecselletlen	I. 556	Ég : brennen	I. 561
Éblánc	II. 516	Ecsellő	I. 556	Égbeli	I. 563
Éblé	II. 549	Ecser	I. 581	Égbe nézés	II. 983
Éblég	II. 560	Ecset	I. 556	Égbe néző	II. 984
Éblélkü	II. 573	Écset	I. 555	Égbe néző tudomány	III. 798
Ébmajom	II. 668	Ecsetkóró	II. 368	Égben lakó	II. 511
Ébmák	II. 671	Eddég	I. 724	Égbe vigyorgó	III. 1179
Ébmarás	II. 678	Éddégelés	I. 711	Égdégel	I. 561
Ébnyelv	II. 1025	Éddégelik	I. 711	Égdéz	I. 561
Ébnyelvű fü	I. 1020	Eddig	I. 724	Egér	I. 564
Éborea	I. 117	Eddiglen	I. 724	Egér, égér	I. 564
Ébhorr	II. 1137	Eddigvaló	I. 725	Egeresél	I. 564
Ébred	I. 554	Éde, éde, edé	I. 1533	Egereeske	I. 564
Ébredt	I. 555	Edeig	I. 1537	Egeres tánc	III. 423
Ébredtség	I. 555	Éden	I. 557	Egerész	I. 564
Ébréget	I. 555	Édenkert	II. 245	Egerésző kigyó	II. 304
Ébrékény	I. 555	Edény	I. 557	Egérfa	I. 735
Ébrékénység	I. 555	Edényesinaló	I. 433	Egérfai	I. 735
Ébren	I. 555	Edényecske	I. 558	Egérfark	I. 770
Ébrenség	I. 555	Edényke	I. 558	Egérfarkfü	I. 1020
Ébreszt	I. 555	Edényszájú	III. 18	Egérfás	I. 735
Ébresztés	I. 555	Edény talpa	III. 403	Egérfogó	I. 876
Ébresztget	I. 555	Édés	I. 558	Egérful	I. 1039
Ébrezget	I. 555	Édés anya	I. 95	Egérfulfü	I. 1020
Ébrúd	II. 1475	Édés atya	I. 137	Egérjáték	II. 24
Ébrül	I. 555	Édés bor	I. 282	Egérke	I. 564
Ébség	I. 553	Édösd	I. 559	Egérló	I. 564
Ébszar	III. 83	Édösded	I. 559	Egérmaszlag	II. 707
Ébszém	III. 156	Édösöcske	I. 559	Egérzar	III. 83
Ébszólló	III. 329	Édösödik	I. 559	Egértövis	III. 773
Ébtartó	III. 477	Édös fa	I. 735	Eges	I. 563
Ébtej	III. 508	Édös fü	I. 1020	Égés	I. 561
Ébtövis	III. 773	Édösget	I. 559	Egesség	I. 565
Ébtövisk	III. 774	Édösgetés	I. 559	Egész	I. 564
Ébugatás	III. 840	Édös gyökér	I. 1181	Egész áldozat	I. 57
Ébugatta	III. 840	Édösít	I. 559	Egészödik	I. 565
Ébül	I. 554	Édöske	I. 560	Egész eszű	I. 708
Ébütés	III. 908	Édöskedés	I. 560	Egészít	I. 565
Ébütő pálea	II. 1218	Édöskedik	I. 560	Egészben	I. 565
Ébvásár	III. 1027	Édös kedvü	II. 147	Egészlenséggelvaló	I. 565
Ébzsir	III. 1310	Édös lapu	II. 529	Egészség	I. 565
Ecc	I. 560	Édöslő	I. 560	Egészségbeli	I. 566
Ecciglen	I. 724	Édös orda	II. 1133	Egészséges	I. 566
Éccör	I. 581	Édös ostya	II. 1147	Egészségőrző	II. 1184
Écér	I. 581	Édösség	I. 560	Egészségtelen	I. 566
Ecet	I. 555	Édösségés	I. 560	Egészségtelenség	I. 566
Ecetágy	I. 26	Édösségű	I. 560	Egész szám	III. 61
Ecetél	I. 556	Édös tej	III. 508	Egész tallér	III. 402
Ecetös	I. 556	Édösül	I. 560	Égettelen	I. 566
Ecetös általag	I. 86	Édös víz	III. 1225	Éget	I. 561
Ecetös cibere	I. 348	Ediny	I. 557	Égetés	I. 562
Ecetös edény	I. 557	Edz	I. 560	Égetésezüst	I. 729
Ecetösödik	I. 556	Edzig	I. 724	Égetetlen	I. 562
Ecetös lé	II. 549	Edző víz	III. 1225	Égetett víz	III. 1225
Ecetös löre	II. 635	Efféle	I. 725	Égetlen	I. 562

Égető	I. 562	Égyarányos	I. 112	Égybefűzés	I. 1048
Égető csalán	I. 378	Égyarányosú	I. 113	Égybefűződőzik	I. 1050
Égető fű	I. 1020	Égyarányúsú	I. 113	Égybegazol	I. 1070
Égető koszorú	II. 378	Égyaránytalan	I. 112	Égybegerebél	I. 1081
Égető üveg	III. 912	Égyaránytalanság	I. 112	Égybegomolyodik	I. 1098
Égett	I. 562	Égyarányú	I. 113	Égybegömbölylt	I. 1115
Égett bor	I. 282	Égyátalan véggel	III. 1041	Égybegömbölyödik	I. 1115
Égültborfűző üst	III. 901	Égybe	I. 574	Égybegördül	I. 1119
Égettborház	I. 1366	Égybead	I. 10	Égybegyalul	I. 1143
Égétten-ég	I. 561	Égybeaggat	I. 39	Égybegyűjt	I. 1200
Égéttség	I. 562	Égybealkot	I. 61	Égybegyűjtés	I. 1200
Égett szag	III. 14	Égybealkuszik	I. 60	Égybegyűjtethető	I. 1200
Égett száju	III. 18	Égybealkuvás	I. 60	Égybegyűjtőzik	I. 1203
Égevény	I. 562	Égybeáll	I. 68	Égybegyűl	I. 1203
Égforgás	I. 934	Égyhebarátkozik	I. 179	Égybegyülekezet	I. 1205
Ég forgása	I. 934	Égyhebékéllik	I. 197	Égybegyülekézik	I. 1205
Égforgásának tudománya	III. 798	Égyhebékéltet	I. 199	Égybegyűlés	I. 1204
Égforgási	I. 934	Égybebeszélget	I. 222	Égybegyűlezik	I. 1208
Égforgási tudomány	III. 798	Égybebeszél	I. 220	Égybegyűrés	I. 1214
Égforgástudó	III. 794	Égybebeszélés	I. 220	Égybeháborít	I. 1225
Égő	I. 561	Égybebir	I. 233	Égybeháborodik	I. 1226
Ég hajlása	I. 1260	Égybecimborál	I. 355	Égybehajt	I. 1263
Égi	I. 563	Égybecimborálkodik	I. 355	Égybehajtogaték	I. 1266
Égi forgás	I. 934	Égybecsap	I. 379	Égybehány-vet	III. 1141
Égi háború	I. 1229	Égybecsatol	I. 387	Égybehasonlat	I. 1343
Égi jegy	II. 30	Égybecsomólódik	I. 448	Égybehasonlítatlan	I. 1345
Égjel	II. 33	Égybecsonkolkodik	I. 450	Égybeházaskodik	I. 1376
Égnézés	II. 983	Égybecsoportozik	I. 453	Égybeházasodás	I. 1376
Égnéző	II. 984	Égybedobol	I. 513	Égybehívás	I. 1418
Égő áldozat	I. 57	Égybeégyesül	I. 577	Égybehomorult	I. 1481
Égő szén	III. 171	Égybeegyedik	I. 605	Égybehordás	I. 1485
Egrős: unreife traube	I. 566	Égybeegyít	I. 607	Égybehoz	I. 1501
Egrős: erlenwald	I. 564	Égybeegyül	I. 607	Égybehőmpolyget	I. 1507
Egrösös	I. 566	Égybeenyvez	I. 619	Égybeigazodik	I. 1551
Egrösfa	I. 735	Égybeér	I. 657	Égybeilléget	I. 1567
Egröslé	II. 549	Égybeereszt	I. 669	Égybeillik	I. 1566
Égropogás	II. 1460	Égybeesküszik	I. 691	Égybejár	II. 9
Ég sarka	II. 1517	Égybeeskült	I. 692	Égybejáró pohárka	II. 1303
Égség	I. 564	Égybeesküvés	I. 692	Égybejut	II. 68
Égszakadás	III. 29	Égybefér	I. 823	Égybekap	II. 101
Égszín	III. 248	Égybeférkézik	I. 824	Égybekapcsol	II. 11
Égszínű	III. 248	Égybeférkésztet	I. 825	Égybekel	II. 164
Égtőn-ég	I. 561	Égybefértet	I. 825	Égybekerül	II. 239
Egű, égű	I. 563	Égybefog	I. 868	Égybekocog	II. 326
Égzámen	I. 566	Égybefoglal	I. 889	Égybekocogás	II. 326
Égzaminál	I. 566	Égybefoglalás	I. 890	Égybekocogat	II. 326
Égy, égy	I. 572	Égybefoglaló	I. 890	Égybekotyog	II. 381
Égyakarat	I. 41	Égybefoly	I. 908	Égybeköszörül	II. 421
Égyakaratos	I. 41	Égybefolyás	I. 908	Égybeköt	II. 424
Égyakaró	I. 42	Égybefon	I. 916	Égybekötelesedik	II. 428
Égyállatúság	I. 77	Égybefonás	I. 916	Égybeköteleskedés	II. 429
Égyalomi	I. 84	Égybeforr	I. 943	Égybekötelez	II. 430
Égyáltalánfogva	I. 86	Égybeforrad	I. 944	Égybekötelezés	II. 430
Égyáltalában	I. 86	Égybeforraszt	I. 946	Égybekötés	II. 424
Égyannyi	I. 144	Égybeforrasztás	I. 946	Égybekötődik	II. 436
Égyaránság	I. 113	Égybeful	I. 1008	Égybekulcsol	II. 466
Égyaránt nyomó	II. 1056	Égybefutamik	I. 1010	Égybekulcsolódik	II. 467
Égyarány	I. 112	Égybefutás	I. 1008	Égybekulcsolás	II. 467
Égyarányatlan	I. 112	Égybefűz	I. 1048	Égybeláncol	II. 517

Égybemén	II. 743	Égybetekerődik	III. 512	Égyebüvé	I. 568
Égyben	I. 574	Égybetekergőződés	III. 514	Égyedembe	I. 578
Égybenesküvés	I. 692	Égybetestésít	III. 602	Égyedömbe	I. 578
Égybenhi	I. 1418	Égybetész	III. 616	Égyedül	I. 575
Égybenmariskol	II. 691	Égybetör	III. 744	Égyedüllétel	II. 595
Égybenő	II. 994	Égybetörlődik	III. 762	Égyedülség	I. 575
Égybenőszlet	II. 993	Égybetűr	III. 821	Égyedülvaló	I. 575
Égybenőttképpen	II. 994	Égybetüremlés	III. 822	Égyedülvalóság	I. 575
Égybentördel	III. 749	Égybeüt	III. 905	Égyel	I. 581
Égybenvaló társalkodás	III. 455	Égybeütközik	III. 909	Égyelédik	I. 605
Égybeolvad	II. 1118	Égybevagdal	III. 930	Égyeleg	I. 582
Égybeomol	II. 1124	Égybevarr	III. 1020	Égyeleintén	I. 616
Égyberagad	II. 1354	Égybevegyledik	III. 1043	Égyeles	I. 606
Égyberagaszt	II. 1358	Égybever	III. 1061	Égyelesleg	I. 606
Égyberaggat	II. 1366	Égybeverés	III. 1061	Égyeleszik	I. 605
Égyberáncol	II. 1369	Égybeverődik	III. 1069	Égyelit	I. 606
Égyberánt	II. 1371	Égybevesz	III. 1084	Égyellő	I. 571
Égyberékeszt	II. 1395	Égybeveszés	III. 1084	Égyeltembe	I. 578
Égyberont	II. 1456	Égybeveszt	III. 1095	Égyeltől	I. 607
Égyberontás	II. 1456	Égybevet	III. 1137	Égyem	I. 568
Égyberoppan	II. 1461	Égybevetés	III. 1137	Égyembe	I. 575
Égyberoppon	II. 1461	Égybevethetlenség	III. 1138	Égyemben	I. 575
Égybesépér	II. 1542	Égybevisz	III. 1208	Égyemtemben	I. 578
Égybeseregél	II. 1551	Égybevitat	III. 1167	Égyenbe	I. 575
Égybesotul	II. 1498	Égybevitel	III. 1208	Égyenés	I. 568
Égybesummálás	II. 1613	Égybevon	III. 1236	Égyenésget	I. 569
Égybesűrít	II. 1626	Égybevonás	III. 1236	Égyenésít	I. 569
Égybeszáll	III. 51	Égybevonódik	III. 1248	Égyenésítés	I. 569
Égybeszállít	III. 57	Égybezagyvál	III. 1262	Égyenésítő	I. 569
Égybeszéd	III. 99	Égybezavar	III. 1274	Égyenesség	I. 569
Égybeszédés	III. 99	Égybezándul	III. 1278	Égyenés szögletű	III. 118
Égybeszégez	III. 114	Égybezéng	III. 1280	Égyenés szívű	III. 265
Égybeszégezés	III. 114	Égybezéngés	III. 1280	Égyenést	I. 570
Égybeszéliidül	III. 152	Égybezöndülés	III. 1278	Égyenés termet	III. 596
Égybeszenvedés	III. 179	Égybezúdul	III. 1290	Égyenésül	I. 570
Égybeszéréz	III. 203	Égybezsűrődik	III. 1294	Égyenésülés	I. 570
Égybeszérkesztel	III. 213	Égybezúrzavar	III. 1275	Égyenetlen	I. 570
Égybeszérkesztetés	III. 213	Égybezszakol	III. 1299	Égyenetlenkodik	I. 570
Égybeszérket	III. 213	Égybezszugorodik	III. 1314	Égyenetlenség	I. 570
Égybeszérkzés	III. 214	Égyéb, égyeb	I. 566	Égyenetlenszívűség	III. 265
Égybeszérkzik	III. 214	Égyéharánt	I. 567	Égyenget	I. 570
Égybeszokik	III. 285	Égyébbüvé	I. 568	Égyengetés	I. 571
Égybeszól	III. 275	Égyebennek	I. 568	Égyengető súlyok	II. 1612
Égybeszólalkozik	III. 277	Égyébféle	I. 567	Égyenít	I. 571
Égybeszorít	III. 313	Égyébha	I. 1218	Égyenlé	I. 571
Égybeszorító	III. 313	Égyébbai	I. 1218	Égyenlet	I. 571
Égybeszű	III. 319	Égyébként	I. 567	Égyenletlen	I. 571
Égybeszűr	III. 359	Égyébképpen	I. 567	Égyenletlenség	I. 571
Égybetakarít	III. 385	Égyékhör	I. 567	Égyenlít	I. 271
Égybetakarítás	III. 385	Égyékhori	I. 567	Égyenlítő	I. 571
Égybetakarodik	III. 387	Égyébnemű	I. 567	Égyenlő	I. 571
Égybetalál	III. 393	Égyébönnen	I. 568	Égyenlő arányú	I. 113
Égybetámad	III. 407	Égyéböt	I. 568	Égyenlőség	I. 572
Égybetanácskoz	III. 419	Égyébüé	I. 568	Égyenlőszívű	III. 265
Égybetanakodik	III. 422	Égyébül	I. 567	Égyenlővé tévés	III. 638
Égybetársalkodik	III. 455	Égyébünnél	I. 568	Égyenlőz	I. 572
Égybetársalkodtat	III. 456	Égyébünnen	I. 568	Égyepetye	I. 572
Égybetart	III. 467	Égyébünnet, égyébünnét	I. 568	Égyesen-égyedül	I. 575
Égybeteker	III. 510	Égyéhütt	I. 568	Égyetébeli	I. 578

Égyetémhen	I. 578	Éggyez	I. 578	Éggyültvi	III. 1164
Égyvelés	I. 606	Éggyezés	I. 579	Éggyüvé	I. 582
Égyféle	I. 579	Éggyező	I. 579	Éggyüvébir	I. 234
Égyfolytában	I. 915	Éggyezőlen	I. 579	Éggyüvéfog	I. 868
Égyforma	I. 941	Éggyezőség	I. 579	Éggyüvégyúl	I. 1204
Éggy	I. 572	Éggyező szó	III. 272	Éggyüvéhajt	I. 1263
Éggyaránt	I. 574	Éggyező zengés	III. 1281	Éggyüvéhány	I. 1309
Éggyarántvaló	I. 574	Éggyezettető	I. 579	Éggyüvéhoz	I. 1501
Éggyarántvalóság	I. 574	Éggyezettető bíró	I. 236	Éggyüvékötelez	II. 430
Éggyecske	I. 574	Éggyidejű	I. 1540	Éggyüvérak	II. 1363
Éggyediglen	I. 725	Éggyidős	I. 1543	Éggyüvérakás	II. 1363
Éggy-éggy	I. 573	Éggyig	I. 579	Éggyüvértoldoz	III. 698
Éggyelein	I. 616	Éggyigabeli	I. 1546	Éggyüvévaló társalkodás	III. 455
Éggyé lenni	II. 589	Éggyigabeliség	I. 1546	Éggyvolt	III. 964
Éggyélet	II. 589	Éggyiglen	I. 579	Égghámbavaló ló	II. 613
Éggyel-mással	II. 704	Éggyigyó	III. 883	Égghangú	I. 1305
Éggyelőbbször	I. 619	Éggyigyű	III. 883	Égghasi	I. 1337
Éggyelőhe	I. 619	Éggyik	I. 580	Égghasi gyermek	I. 1163
Éggyelsőbben	I. 621	Éggyik-éggyik	I. 580	Éggház, égyház	I. 1366
Éggyelsőben	I. 621	Éggyikféle	I. 580	Éggházaz	I. 1366
Éggyen	I. 575	Éggyiránt	I. 574	Éggházbeli	I. 1366
Éggyen-éggyen	I. 575	Éggyivású	I. 1643	Éggházfi	I. 843
Éggyen-éggyig	I. 579	Éggymás: einander	II. 699	Éggházfosztó	I. 951
Éggyenkéd	I. 576	Éggymás: allerhand	II. 700	Éggházi	I. 1366
Éggyenként	I. 576	Éggyníhány	I. 1314	Éggházi ember	I. 626
Éggyen-ketten	II. 273	Éggyórai	II. 1132	Éggházi marha	II. 690
Éggyenkid	I. 576	Éggyöt	I. 582	Éggházi nép	II. 965
Éggyenlőség	I. 571	Éggyövé	I. 582	Éggházi szolga	III. 291
Éggyentembe	I. 578	Éggyügyű	III. 883	Éggházi szolgálo	III. 293
Éggyeránt	I. 574	Éggyügyűl	III. 884	Éggházi szolgálat	III. 293
Éggyértelem	I. 689	Éggyügyűség	III. 884	Éggházi tiszt	III. 670
Éggyértelmű	I. 689	Éggyül	I. 581	Éggházi tolvajlás	III. 706
Éggyes	I. 576	Éggyül-éggyik	I. 579	Éggházi törvény	III. 769
Éggyesedik	I. 576	Éggyül-éggyre	I. 581	Éggházi tudomány	III. 799
Éggyes-éggyedül	I. 575	Éggyűnne	I. 581	Éggházkelés	II. 169
Éggyes-éggyig	I. 579	Éggyűnnet	I. 581	Éggházkelő	II. 170
Éggyeséz	I. 577	Éggyült	I. 582	Éggházörző	II. 1184
Éggyesít	I. 577	Éggyüttbeszélget	I. 222	Éggháztolvajlás	III. 706
Éggyes ital	I. 1632	Éggyüttbeszél	I. 220	Éggháztolvajló	III. 707
Éggyesítés	I. 577	Éggyüttbeszélés	I. 220	Égyiptomi dió	I. 507
Éggyesség	I. 577	Éggyütlbujdosik	I. 323	Égyirásó	I. 113
Éggyességés	I. 577	Éggyütfoly	I. 908	Égyjárást	II. 15
Éggyességi	I. 577	Éggyütlhál	I. 1277	Égyként	I. 580
Éggyesül	I. 577	Éggyüttiszik	I. 1629	Égyképpen	I. 580
Éggyesülés	I. 578	Éggyüttjár	II. 10	Égy-kettő	II. 27
Éggyesület	I. 578	Éggyüttlakik	II. 509	Égyki	II. 29
Éggyet	I. 582	Éggyüttlét	II. 589	Égykor	I. 582
Éggyelért	I. 687	Éggyüttlételepődés	III. 550	Égykorácsú	II. 358
Éggyetértés	I. 687	Éggyütllovagol	II. 617	Égykorba	I. 58
Éggyétész	III. 616	Éggyütlnevelkedik	II. 999	Égykorban	I. 58
Éggyetlen	I. 578	Éggyütlnevelkedik	II. 998	Égykoron	I. 58
Éggyetlenbe	I. 578	Éggyütlnevet	II. 976	Égykort	I. 58
Éggyetlen-éggy	I. 573	Éggyütltrépül	II. 1415	Égykorú	II. 358
Éggyetlenség	I. 578	Éggyütltsír	II. 1577	Égylelkű	II. 57
Éggyellen szülőtt	III. 355	Éggyütltváló	I. 582	Égylevelű	II. 60
Éggyet-más	II. 700	Éggyütltválóság	I. 582	Égymásszeretet	III. 22
Éggyetnásoeska	II. 700	Éggyütltváló beszélgetés	I. 222	Égymástgyölés	I. 120
Éggyet-másl	II. 700	Éggyütltváló beszéllés	I. 221	Égymátkájú társ	III. 45
Éggyettart	III. 467	Éggyütltváló vitézkedés	I. 1223	Égyméhbéliek	II. 72

Égymértékűség	II. 777	Égyvelés	I. 606	Éjszak	III. 20
Égyminden	II. 837	Égyvelésleg	I. 606	Éjszakai	III. 21
Égymódú	II. 852	Égyvelgés	I. 582	Éjszakáll	III. 21
Égynapi hideglélés	II. 567	Égyvelít	I. 606	Éjszaki	III. 22
Égynéhány	I. 1314	Égyvelül	I. 607	Ejt : hier	I. 1641
Égynéhányka	I. 1315	Égyveng	I. 582	Ejt : fallen lassen	I. 586
Égynéhányszéri	I. 1315	Égyvér	III. 1071	Ejtél	I. 587
Égynéhányszor	I. 1315	Égyvértag	III. 371	Ejtelés	I. 587
Égynemakaras	I. 40	Eh : dieser	I. 723	Éjtén-éjjel	I. 586
Égynémölly	II. 735	Eh : bah	I. 583	Éjten-éjtszaka	III. 21
Égynevűek	II. 976	Éh	I. 583	Éjténlő-éjtszaka	III. 21
Égynyílhány	I. 1314	Ehe	I. 585	Ejtés	I. 587
Égyöld	I. 1559	Éhén	I. 583	Ejtődik	I. 587
Égyöm	I. 568	Éhén-szomjan	III. 299	Éjtszak	III. 20
Égyre	I. 581	Éhetés	I. 712	Éjtszaka	III. 20
Égyre-másra	II. 704	Éhetik	I. 711	Éjtszakai látás	II. 538
Égyrendbeli	II. 1407	Éhető	I. 712	Éjtszakára	III. 21
Égyről-egyig	I. 579	Éhézés	I. 584	Ék : keil	I. 587
Égység	I. 581	Éhézik	I. 584	Ék : schmuck	I. 588
Égyszám	III. 61	Éhétzet	I. 584	Eke	I. 590
Égyszárú	III. 85	Éhgyomor	I. 1174	Ekeakadály	I. 36
Égyszarvú	III. 94	Éhhelhalás	I. 1271	Eke alja	I. 44
Égyszemélyszeretők	III. 224	Éhhelholt	I. 1273	Ekebarom	I. 183
Égyszemű	III. 157	Éhjoh	I. 584	Ekecsél	I. 590
Égyszér	I. 581	Éhjom	I. 584	Ekefő	I. 957
Égyszérbe	I. 581	Éhlés	I. 1559	Ekegéründély	I. 1083
Égyszéri	I. 581	Ehmít	I. 647	Ekekabala	II. 73
Égyszér-kétszér	II. 271	Éhnyál	II. 1011	Ekekölő szij	III. 239
Égyszérsmind	II. 835	Ehol	I. 1472	Ékér	II. 1171
Égyszzerű	I. 581, III. 194	Ébom	I. 584	Ékes	I. 588
Égyszérvaló	III. 951	Éhözik	I. 584	Ékesécske	I. 588
Égyszínű	III. 248	Éhség	I. 585	Ékesedik	I. 588
Égyszívűség	III. 265	Éhtelen	I. 585	Ékesen szólás	III. 278
Égyszőrű	III. 332	Éhül	I. 585	Ékesen szóló	III. 280
Égyszüléjú	III. 352	Eis	I. 690	Ékesenvaló beszélgetés	I. 222
Égyszülött	III. 355	Ej	I. 585	Ékesenvaló szólás	III. 278
Égytermészetű	III. 594	Éj	I. 585	Ékesget	I. 588
Égytestvér	III. 603, 1071	Eja	I. 585	Ékesít	I. 588
Égyüd	I. 1559	Ejem	I. 568	Ékesítés	I. 588
Égyüld	I. 1559	Éjfel	I. 796	Ékesítetlen	I. 588
Égyüttfogó társ	III. 450	Éjfele	I. 796	Ékeskodik	I. 588
Égyüttlakó társ	III. 452	Éjfele	I. 796	Ékesmondás	II. 864
Égyüttsiránkozik	II. 1579	Éjfelikor	II. 356	Ékesség	I. 589
Égyüttzenved	III. 179	Éjfélikor	II. 356	Ékességés	I. 589
Égyüttszól	III. 275	Éji	I. 585	Ékességtelen	I. 589
Égyüttszökik	III. 323	Éji varjú	III. 1019	Ékességű	I. 589
Égyüttzületett	III. 354	Éjjel	I. 585	Ékesszólás	III. 278
Égyüttvaló	III. 951	Éjjeledik	I. 586	Ékesszólásszeretés	III. 222
Égyüttzeng	III. 1280	Éjjeli	I. 586	Ékes természet	III. 596
Égyüttzengés	III. 1280	Éjjeli bagoly	I. 156	Ékesül	I. 589
Együvékapcsol	II. 111	Éjjeli látás	II. 538	Ékesvoilta	III. 964
Együvémen	II. 743	Éjjeli-nappali	II. 935	Ekeszarv	III. 94
Együvészéerkézés	III. 213	Éjjeli varjú	III. 1019	Ékszeg	III. 112
Együvészéerkézik	III. 214	Éjjeljáró madár	II. 647	Eketalp	III. 403
Egyvalaki	III. 944	Éjjel-nappal	II. 934	Eketartó fű	III. 477
Egyvégtében	III. 1043	Éj-nap	II. 926	Eketisztító	III. 682
Egyveledik	I. 605	Éjnaponkéd	II. 933	Ékház	I. 1366
Egyveleg	I. 582	Éjnappal	II. 934	Éklő	I. 590
Egyvelegés	I. 582	Éjom	I. 584	Ékít	I. 589

Ekkédig	I. 725	Elámul-bámul	I. 167	Elbetegésül	I. 223
Ekként	I. 725	Elantalodik	I. 94	Elbetegszik	I. 225
Ekképpen	I. 725	Elannyira	I. 144	Elbetegül	I. 225
Ekkétig	I. 725	Elapad	I. 98	El-betekint	III. 517
Ekkidig	I. 725	Elapaszt	I. 99	El-betész	III. 616
Ekkor	I. 725	Elaprit	I. 102	El-bevet	III. 1137
Ekkorban	I. 725	Elaprósodik	I. 104	El-bevisz	III. 1208
Ékeldüz	II. 1168	Elárad	I. 109	El-bevon	III. 1236
Éklézsia	I. 590	Elarányoz	I. 114	Elbir	I. 23
Eközben	I. 725	Eláraszt	I. 109	Elbirás	I. 234
Éktelen	I. 589	Elarat	I. 115	Elbitangol	I. 241
Éktelenség	I. 590	Elaratás	I. 115	Elbíz	I. 243
Éktelen tagú	III. 371	Elárkol	I. 121	Elbizakodik	I. 245
Éklelenül	I. 590	Elárul	I. 107	Elhizonyosodik	I. 245
El: fort	I. 590	Elárulás	I. 107	Elbocsázt	I. 252
El: jenseitige gegend	I. 623	Elárvájul	I. 125	Elbocsát	I. 254
El: schneide	I. 591	Elás	I. 125	Elbocsátás	I. 254
El: leben	I. 592	Elasz	I. 127	Elbódít	I. 258
El: solcher	I. 1572	Elaszal	I. 128	Elbódul	I. 258
Elábrázol	I. 5	Elaszás	I. 127	Elbódulás	I. 258
Elad	I. 10	Elasszonyodik	I. 133	Elbolondít	I. 270
Eladás	I. 10	Elasszonyosodik	I. 134	Elbolondul	I. 272
Eladatlan	I. 10	Elavad	II. 1091	Elbolyong	I. 276
Eladdig	I. 142	Elavél	II. 1092	Elbomlás	I. 276
Eladó	I. 10	Elavul	II. 1093	Elbomol	I. 276
Eladó leány	II. 551	Elázik	I. 149	Elbont	I. 278
Eladott leányzó	II. 553	Elázlal	I. 149	Elbontás	I. 278
Elágaz-bogazik	I. 260	Elbabosodik	I. 151	Elbontakozik	I. 279
Elágazik	I. 20	Elbagdácsol	I. 156	Elborít	I. 287
Elagg	I. 22	Elbágyad	I. 157	Elborítás	I. 288
Elágyal	I. 26	Elbágyadság	I. 157	Elboritozik	I. 288
Elajánl	I. 33	Elbágyaszt	I. 157	Elboronál	I. 292
Elajánlás	I. 33	Elbágyul	I. 157	Elborotvál	I. 214
Elájul	I. 34	Elbaktat	I. 164	Elborul	I. 289
Elájulás	I. 34	Elballag	I. 165	Elborulás	I. 290
Elalél	I. 58	Elbámít	I. 167	Elborulik	I. 290
Elalkalmatlankodik	I. 62	Elbámol	I. 168	Elbővít	I. 303
Elalkalmatlanul	I. 62	Elbámoltság	I. 168	Elbővül	I. 306
Elalkalmaz	I. 63	Elbámul	I. 167	Elbücsúzás	I. 319
Elalkalmaztat	I. 64	Elbárdol	I. 181	Elbücsúzik	I. 319
Elalkonyodik	I. 60	Elbarmul	I. 184	Elbücsúztat	I. 319
Elalkot	I. 65	Elbátorkodik	I. 186	Elbújás	I. 322
Eláll	I. 68	Elbátorodik	I. 187	Elbujdosás	I. 322
Elállít	I. 79	Elbécsméll	I. 191	Elbujdosik	I. 322
Elálmétkodás	I. 82	Elbécstülés	I. 192	Elbújik	I. 322
Elálmétkodik	I. 82	Elbécstültet	I. 194	Elbukik	I. 326
Elált	I. 52	Elbécstűzik	I. 194	Elbúsul	I. 316
Eláltalkodik	I. 87	El-bedugaszul	I. 541	Elbutul	I. 327
Elaltat	I. 91	Elbeléndézkedik	I. 209	Elbúzhít	I. 330
Eláltat	I. 52	El-belépi	II. 579	Elcafol	I. 339
Elaluszik	I. 88	Elbélyégéz	I. 209	Elcammog	I. 341
Elalut	I. 91	Elbérbitél	I. 212	Elcéloz	I. 346
Elalutat	I. 91	El-berékeszt	II. 1395	Elcicant	I. 348
Elalvás	I. 88	Elbéréltvél	I. 214	Elcsábít	I. 367
Elálmél	I. 82	El-beszáll	III. 51	Elcsábul	I. 367
Eláméltat	I. 82	Elbeszél	I. 220	Elcsal	I. 372
Elámit	I. 83	El-betaszt	III. 701	Elcsalás	I. 372
Elámul	I. 82	Elbetegedik	I. 223	Elcsalogat	I. 376
Elámulás	I. 82	Elbetegsödik	I. 223	Elcsap	I. 379

Elcsapod	I. 383	Eldrágódik	I. 537	Élégendő, elégendő, elé- gendő	I. 602
Elcsapó dészka	I. 498	Eldrágul	I. 537	Élégendőség	I. 602
Elcsapódik	I. 383	Eldúdol	I. 539	Élégészik	I. 601
Elcsapol	I. 385	Eldug	I. 540	Élégét	I. 594
Elcsaponik	I. 383	Eldugaszt	I. 541	Élégét	I. 561
Elcsappant	I. 384	Eldugás	I. 540	Élégetlen	I. 601
Elcsavargás	I. 394	Eldugogat	I. 542	Eléggett	I. 561
Elcsavarít	I. 393	Eldúl	I. 542	Éléggé	I. 603
Elcsavarodás	I. 393	Eldulás	I. 542	Éléglt	I. 603
Elcsavarog	I. 394	Eldúlat	I. 543	Élégítés	I. 603
Elcselekszik	I. 399	Eldühödik	I. 548	Élégképpen	I. 603
Elcselleg	I. 400	Elé	I. 617	Élégnyire	I. 603
Elcsen	I. 402	Elébb	I. 618	Élégtség	I. 603
Elcsendősedik	I. 403	Elébbad	I. 11	Élégtségűs	I. 604
Elcsendősit	I. 404	Elébbáll	I. 69	Élégsgégtelenség	I. 604
Elcsendősul	I. 404	Elébb-elröndöl	II. 1408	Élégstételenség	I. 604
Elcsenevészik	I. 406	Elébbenyi	I. 618	Élégstétel	III. 624
Elcsépég	I. 407	Elebbi, elébbi	I. 618	Élégstelen	I. 604
Elcséppen	I. 408	Elébbitudás	III. 791	Élégstelenség	I. 604
Elcsere-berél	I. 414	Elébbkelhető	II. 165	Élégstét	III. 630
Elcserél	I. 415	Elébb-tovább	III. 724	Élégstétel	III. 632
Elcserél-berél	I. 415	Elébbviz	III. 1259	Élégstételés	III. 632
Elcserélés	I. 415	Elébefordít	I. 925	Élégstételő	III. 632
Elcserélődik	I. 415	Elébeni	I. 619	Élégstétő	III. 639
Elcsigáz	I. 422	Eléberak	II. 1363	Élégül	I. 604
Elcsillapodik	I. 428	Elébetalálkozik	III. 397	Élégve, elégvé	I. 603
Elcsinál	I. 432	Elécütésül	I. 556	Elegy	I. 604
Elcsip	I. 436	Elécsetül	I. 556	Elegy-belegy	I. 605
Elcsipdés	I. 437	Éled	I. 594	Elegybelegység	I. 605
Elcsodálkodik	I. 445	Éledel, éledel	I. 594	Elegyűdés	I. 606
Elcsodálkozik	I. 445	Éledelcsináló	I. 433	Elegyűdetlen	I. 606
Elcsorog	I. 453	Éledelés, éledelés	I. 594	Elegyűdik	I. 605
Elcsöpévezik	I. 460	Éledelés kamara	II. 91	Elégylít	I. 607
Elcsúz	I. 467	Éledeli	I. 594	Elügynyösít	I. 569
Elcsuszamik	I. 468	Éledelmes	I. 594	Elügynyösül	I. 570
Elcsuszamít	I. 468	Éledelválogatás	III. 992	Elügynyöget	I. 570
Elcsuszamodik	I. 469	Éledés	I. 594	Elegyös	I. 606
Elcsügged	I. 472	Éledésődik	I. 559	Elegyös gabona	I. 1051
Eldagad	I. 475	Éledetlen	I. 594	Elegyösleg	I. 606
Eldagadoz	I. 477	Éledéz	I. 594	Elegyöslen	I. 606
Eldarabol	I. 483	Élőfánt	I. 600	Elegyös szín	III. 248
Eldarabolhatatlan	I. 483	Élőfántcsikó	I. 424	Elegyészik	I. 605
Éldégél, éldégel	I. 593	Élőfántcsont	I. 451	Elegyít	I. 606
Eldéjt	I. 528	Élőfántfog	I. 863	Elegyítés	I. 607
Eldíny	I. 557	Élőfánttetem	III. 653	Elegyül	I. 607
Eldiribel-darabol	I. 482	Élőfánttetemes	III. 653	Elegyülés	I. 607
Eldiribolás	I. 507	Eléfut	I. 1609	Elegyület	I. 607
Eldiskurál	I. 508	Eléfutamodik	I. 1012	Eléhézik	I. 584
Eldobban	I. 512	Elég: kaum	I. 58	Eleibe	I. 616
Eldódi	I. 616	Élég, elég: genug	I. 601	Eleibelövellik	II. 631
Eldöglet	I. 527	Elég: verbrennen	I. 561	Eleibenakad	I. 35
Eldöglik	I. 526	Élégendő, elégendő	I. 602	Eleibeszakad	III. 27
Eldőjt	I. 528	Élégedés	I. 602	Eleibetámaszt	III. 412
Eldőjtés	I. 529	Élégedetést	I. 602	Eleibetart	III. 467
Eldől	I. 530	Élégedett	I. 602	Eleibetész	III. 617
Eldőlés	I. 530	Élégédbetetlen	I. 602	Eleibevet	III. 1139
Eldőlled	I. 531	Élégedik	I. 601	Eleibevisz	III. 1209
Eldőlít	I. 532	Élégedő	I. 602	Előjded	I. 1560
Eldörgöl	I. 534	Élégél	I. 602	Elein	I. 616

Eleinden	I. 616	Elértés	I. 687	Eleveáll	I. 68
Eleinérő	I. 663	Élés	I. 595	Eleve-ellátás	II. 533
Eleint	I. 616	Élés	I. 591	Eleve-elrendél	II. 1408
Eleinte	I. 616	Élésűcseske	I. 592	Eleveérő	I. 663
Eleinten, eleintén	I. 616	Éleség, eleség	I. 596	Elevelát	II. 533
Eleintevaló	I. 616	Élés elméjű	I. 612	Elevelátás	II. 533
Eleitől fogva	I. 616	Élesen szagló	III. 15	Eleve-mégmondás	II. 863
Elejébe	I. 616	Elesés	I. 697	Eleve-mégtudás	III. 78
Elején	I. 616	Élésés szekér	III. 132	Elevemondás	II. 860
Elejénte	I. 616	Eleset	I. 697	Eleven	I. 598
Elejénten	I. 616	Élëshajó	I. 1256	Eleven beszéd	I. 218
Elejt	I. 587	Élësház	I. 1367	Eleven bőr	I. 311
Élékény	I. 595	Éleshetendő	I. 697	Elevenedik	I. 598
Éléketlen	I. 595	Elesik	I. 696	Elevenészik	I. 598
Elektuárium	II. 609	Élésít	I. 592	Eleven gyömbér	I. 1184
Elél: von vorn	I. 620	Élésítés	I. 592	Eleven hús	I. 1521
Elél: leben, erleben, ver-		Elesküszik	I. 692	Elevenít	I. 598
brauchen	I. 593	Elesküvés	I. 692	Elevenkedik	I. 598
Elelegyedik	I. 605	Élés lé	II. 549	Elevenkédttet	I. 598
Elelegyül	I. 607	Élésmestér	II. 787	Eleven kénese	II. 194
Élelém	I. 595	Élésség	I. 592	Elevenség	I. 598
Élelmény	I. 595	Élés szaglás	III. 14	Elevenségös	I. 598
El-eltérőnget	III. 574	Élésszekér	III. 132	Eleven sövény	II. 1601
Eléltet	I. 600	Élés szemű	III. 157	Eleven szén	III. 171
Élemédett	I. 595	Elesl	I. 621	Elevente	I. 598
Élemédik	I. 595	Éléstartó ház	I. 1367	Eleven timsó	II. 1583
Elemel	I. 631	Éléstartó kamara	II. 91	Eleven vér	III. 1071
Elemelít	I. 632	Éléstartó kamora	III. 477	Elevenül	I. 598
Élémöntom	I. 608	Elestelédik	I. 705	Elevény	I. 598
Élemés, élemés	I. 595	Élésül	I. 592	Eleverendőlés	II. 1408
Elemészt	I. 633	Élész	I. 710	Elevevaló	I. 617, III. 951
Elemésztődik	I. 634	Élészér	I. 614	Elevévet	III. 1139
Élemet	I. 595	Éleszget	I. 596	Elevez	I. 723
Élemetés	I. 595	Éleszt	I. 596	Elfaggat	I. 757
Élemik	I. 595	Elesztébb	I. 617	Elfagy	I. 747
Élémtel	I. 625	Elesztébbi	I. 617	Elfajdul	I. 749
Elénekél	I. 639	Elesztébli	I. 617	Elfajít	I. 749
Elenged	I. 641	Élesztés	I. 596	Elfajonodik	I. 749
Elenkés	I. 608	Élesztő	I. 596	Elfajul	I. 750
Elentállás	I. 69	Élesztős	I. 596	Elfajulás	I. 750
Elenyőget	I. 645	Élet: nähren	I. 596	Elfajzik	I. 750
Elenyészedés	I. 646	Élet: leben	I. 597	Elfakad	I. 754
Elenyészedik	I. 646	Életűcseske	I. 597	Elfárad	I. 765
Elenyészés	I. 646	Életér	I. 655	Elfáradás	I. 765
Elenyészik	I. 645	Életérző ér	I. 655	Elfáradhatatlan	I. 765
Elenyészit	I. 646	Életős ház	I. 1367	Elfarag	I. 768
Elenyészítés	I. 646	Elétet	I. 714	Elfáraszt	I. 767
Eleped	I. 654	Elététel	III. 617	Elfázódik	I. 775
Elér	I. 657	Életfa	I. 735	Elféddet	I. 780
Elérdemél	I. 665	Életlen	I. 592	Elfejéredik	I. 785
Elered	I. 667	Életlenedik	I. 592	Elfejérül	I. 786
Eleredés	I. 668	Életlenít	I. 592	Elfejt	I. 787
Elereszt	I. 669	Élet módja	II. 853	Elfekszik	I. 792
Eleresztés	I. 670	Élető föld	I. 985	Elfeled	I. 808
Elérkékzik	I. 660	Életrevaló	I. 597	Elfeledékény	I. 808
Elerőtlenedik	I. 682	Élettárs	III. 450	Elfeledtet	I. 809
Elerőtlenít	I. 682	Életviselés	III. 1201	Elfeledkőzés	I. 809
Elerőtlenül	I. 682	Elévaló	III. 951	Elfeledkékzik	I. 809
Elért	I. 687	Eléve, eléve, elévé	I. 617	Elfeledkézttet	I. 809

Elfeledtet	I. 810	Elfosztás	I. 950	Elgyűrűz	I. 1216
Elfelejt	I. 810	Elfosztogat	I. 951	Elhabar	I. 1224
Elfelejtés	I. 810	Elő	I. 966	Elháborodik	I. 1226
Elfelejtet	I. 210	Előd	I. 969	Elhadar	I. 1283
Elfelejtetlen	I. 810	Elődelez	I. 970	Elhág	I. 1234
Elfelejtkezik	I. 810	Elődés	I. 969	Elhagy	I. 1239
Elfelejtődik	I. 810	Elődöz	I. 971	Elhagyás	I. 1240
Elfelemlik	I. 806	Elődözget	I. 972	Elhagyat	I. 1244
Elfenül	I. 816	El-ölcseleg	I. 401	Elhagyatlan	I. 1240
Elfényesedik	I. 818	El-fölgyógyít	I. 1170	Elhagyatott	I. 1240
Elfényesít	I. 819	El-főlnő	II. 994	Elhagyó	I. 1240
Elfenyít	I. 821	El-fölposdul	II. 1280	Elhagyogat	I. 1244
Elfesél	I. 833	El-fölrak	II. 1363	Elhagyott	I. 1240
Elfeslik	I. 833	El-fölterjed	III. 580	Elhajigál	I. 1254
Elfeszt	I. 838	El-föltetik	III. 642	Elhajít	I. 1253
Elfeszül	I. 839	El-fölül	III. 889	Elhajlás	I. 1259
Elfizet	I. 858	El-fölvisz	III. 1210	Elhajló	I. 1259
Elfog	I. 868	El-fölvon	III. 1237	Elhajol	I. 1258
Elfogad	I. 881	Elfösvényedik	I. 989	Elhajt	I. 1263
Elfogadás	I. 881	Elfőz	I. 967	Elhajtás	I. 1263
Elfogás	I. 869	Elfú	I. 996	Elhal	I. 1267
Elfogat	I. 874	Elfúható	I. 996	Elhál	I. 1277
Elfogattatás	I. 869	Elfúr	I. 1002	Elhalad	I. 1279
Elfogdos	I. 875	Elfúrtat	I. 1006	Elhalálozik	I. 1271
Elfoglal	I. 890	Elfut	I. 1008	Elhalás	I. 1268
Elfoglalás	I. 890	Elfutamas	I. 1010	Elhálás	I. 1277
Elfoglalható	I. 890	Elfutamik	I. 1010	Elhalaszt	I. 1282
Elfoglalatosság	I. 890	Elfutamodás	I. 1012	Elhalasztás	I. 1282
Elfoglaltat	I. 893	Elfutamodik	I. 1012	Elhalasztó	I. 1282
Elfogy	I. 893	Elfutamtat	I. 1012	Elhallatik	I. 1286
Elfogyás	I. 893	Elfutás	I. 1009	Elhallgat	I. 1288
Elfogyat	I. 894	Elfutkos	I. 1014	Elhallgatás	I. 1288
Elfogyatás	I. 895	Elfutó	I. 1009	Elhallik	I. 1285
Elfogyatkozik	I. 895	Elfutóvolta	III. 964	Elhallogat	I. 1290
Elfogyhatatlan	I. 893	Elfuttat	I. 1015	Elhalogat	I. 1283
Elfogytal	I. 899	Elfűvás	I. 996	Elhálól	I. 1292
Elfogytig	I. 893	Elfűggeszt	I. 1035	Elhálóz	I. 1292
Elfojt	I. 901	Elfülel	I. 1039	Elhamarkodik	I. 1299
Elfoly	I. 908	Elfűrészél	I. 1044	Elhánt	I. 1296
Elfolyamik	I. 910	Elgátol	I. 1067	Elhány	I. 1309
Elfolyás	I. 908	Elgazdagodik	I. 1074	Elhányás	I. 1310
Elfolyó	I. 908	Elgazdagul	I. 1075	Elhanyatlás	I. 1317
Elfolytatás	I. 916	Elgémbőrödik	I. 1078	Elhanyatlík	I. 1317
Elfon	I. 916	Elgondol	I. 1100	Elhánydogál	I. 1313
Elfonnyad	I. 921	Elgondolkodás	I. 1104	Elhányogat	I. 1314
Elfonnyaszt	I. 922	Elgondolkodik	I. 1104	Elhány-vet	III. 1141
Elfordít	I. 924	Elgonoszodik	I. 1108	Elharácsol	I. 1318
Elfordítás	I. 924	Elgonoszul	I. 1109	Elharagszik	I. 1321
Elfordul	I. 928	Elgyal	I. 1139	Elharap	I. 1325
Elfordulás	I. 928	Elgyalul	I. 1139	Elhárint	I. 1323
Elfordult	I. 928	Elgyéngít	I. 1160	Elhárintás	I. 1323
Elfordultság	I. 928	Elgyéngül	I. 1160	Elhárít	I. 1323
Elforgat	I. 936	Elgyökerezik	I. 1183	Elhárítás	I. 1323
Elforgatás	I. 936	Elgyötör	I. 1189	Elhasából	I. 1338
Elformál	I. 942	Elgyötördik	I. 1190	Elhasad	I. 1338
Elforog	I. 933	Elgyóz	I. 1190	Elhasaszt	I. 1340
Elfortyan	I. 948	Elgyúl	I. 1196	Elhasít	I. 1340
Elfoszlik	I. 949	Elgyúlad	I. 1197	Elhasítás	I. 1340
Elfoszt	I. 949	Elgyűlöl	I. 1209	Elhasogat	I. 1341

Elhasonl	I. 1342	Elhordás	I. 1485	Eliszamlik	I. 1636
Elhasonlás	I. 1342	Elhordoz	I. 1487	Eliszamodik	I. 1636
Elhasonlik	I. 1342	Elhordozhatatlan	I. 1487	Eliszik	I. 1629
Elhat	I. 1351	Elhordozható	I. 1487	Eliszonyodik	I. 1637
Elhatalmazik	I. 1355	Elhordozkodás	I. 1488	Elitél	I. 1639
Elhatároz	I. 1363	Elhordozkodik	I. 1488	Elizen	I. 1650
Elházasít	I. 1375	Elhorgad	I. 1491	Elizetlenedik	I. 1648
Elházasítás	I. 1375	Elhosszabbít	I. 1497	Elizetlenít	I. 1644
Elhazudoz	I. 1379	Elhoz	I. 1501	Eljár	II. 10
Elhelyésztés	I. 1402	Elhozás	I. 1501	Eljárás	II. 11
Elhelyésztet	I. 1403	Elhozdogál	I. 1503	Eljegyesítés	II. 30
Elhempélget	I. 1507	Elhúgyoz	I. 1510	Eljegyez	II. 31
Elhengérít	I. 1405	Elhull	I. 1512	Eljegyzés	II. 31
Elhenyél	I. 1406	Elhullánodik	I. 1513	Eljegyzet	II. 33
Elhervad	I. 1409	Elhullat	I. 1513	Eljö	II. 56
Elhervaszt	I. 1410	Elhúnyás	I. 1515	Eljődögel	II. 59
Élhetetlen	I. 599	Elhúnyik	I. 1515	Eljődögelés	II. 59
Élhetőség	I. 599	Elhúz	I. 1524	Eljöte	II. 57
Elhevül, elbévül	I. 1414	Elbűl	I. 1528	Eljötél	II. 57
Elhí	I. 1418	Elbűlés	I. 1528	Eljövés	II. 56
Elhidegül	I. 1428	Elbűt	I. 1529	Eljövet	II. 57
Elhibetetlen	I. 1445	Eliddogál	I. 1630	Eljövétel	II. 57
Elhibető	I. 1445	Elidegűnődés	I. 1536	Eljöveteli	II. 57
Elhibetőség	I. 1445	Elidegűnödik	I. 1536	Eljut	II. 68
Elhimlés	I. 1431	Elidegűnit	I. 1536	Eljutta	II. 68
Elhimletik	I. 1431	Elidegűntés	I. 1537	Elkacag	II. 74
Elhimlik	I. 1431	Elidegűnül	I. 1537	Etkacsont	II. 76
Elhint	I. 1433	Elidéz	I. 1534	Elkajácsul	II. 77
Elhintés	I. 1433	Elidőz	I. 1544	Elkampad	II. 92
Elhintet	I. 1434	Elig	I. 58	Elkanyarít	II. 99
Elhintéz	I. 1434	Eligazgat	I. 1549	Elkap	II. 101
Elhirdet	I. 1438	Eligazít	I. 1550	Elkapar	II. 107
Elhírel	I. 1439	Eligazítás	I. 1550	Elkaparít	II. 107
Elhíresedik	I. 1440	Eligazodik	I. 1551	Elkapdos	II. 104
Elhírösít	I. 1440	Eligazul	I. 1553	Elkárhozás	II. 120
Elhírösül	I. 1441	Eligérközök	I. 1558	Elkárhozat	II. 120
Elhíreszt	I. 1442	Eligság	I. 59	Elkárhozik	II. 120
Elhírhészik	I. 1441	Elíható	I. 1629	Elkárhoztat	II. 121
Elhírhét	I. 1442	Elíjed	I. 1561	Elkárhoztatás	II. 122
Elhírül	I. 1444	Elíjeszt	I. 1562	Elkárhoztatik	II. 122
Elhisz	I. 1445	Elíjesztés	I. 1562	Elkászolódik	II. 138
Elhitéget	I. 1452	Elíktat	I. 1564	Elkées	I. 675
Elhítel	I. 1445	Elillant	I. 1581	Elkedvetlenedik	II. 151
Elhitet	I. 1453	Elindít	I. 1581	Elkedvetlenít	II. 151
Elhitetés	I. 1454	Elindítás	I. 1581	Elkedvetlenül	II. 152
Elhitető	I. 1454	Elindul	I. 1583	Elkégyetlenedik	II. 157
Elhitlenül	I. 1451	Elindulat	I. 1584	Elkékül	II. 161
Elhitványkozik	I. 1456	Elint	I. 1594	Elkel	II. 164
Elhitványodik	I. 1456	Elintet	I. 1596	Elkelés	II. 165
Elhitvösítés	I. 1454	Elintéz	I. 1596	Elkelhető	II. 165
Elhiul	I. 1456	Eliramkodik	I. 1606	Elkeményedett	II. 186
Elhívás	I. 1418	Eliramlik	I. 1606	Elken	II. 189
Elhivatal	I. 1418	Elírt	I. 1611	Elkényszeredik	II. 195
Elhíz	I. 1459	Elirtózás	I. 1612	Elkényszerül	II. 196
Elhódolás	I. 1464	Elirtózik	I. 1612	Elkényűsödik	II. 198
Elholt	I. 1268	Eliszamás	I. 1635	Elképez	II. 207
Elhomlít	I. 1479	Eliszamhatatlan	I. 1635	Elkér	II. 212
Elhomlólás	I. 1480	Eliszanik	I. 1635	Elkérdés	II. 217
Elhord	I. 1485	Eliszamkodik	I. 1636	Elkérdés	II. 213

Elkéredzik	II. 213	Elkopás	II. 347	Ellapul	II. 528
Elkeröng	II. 226	Elkopaszul	II. 351	Ellassít	II. 531
Elkeres	II. 229	Elkopdogál	II. 348	Ellassódik	II. 531
Elkeresküdik	II. 232	Elkopik	II. 347	Ellát	II. 535
Elkerget	II. 220	Elkoppad	II. 348	Ellátogat	II. 541
Elkergetés	II. 220	Elkoppadás	II. 348	Ellatrul	II. 545
Elkerít	II. 237	Elkoppan	II. 348	Ellazzul	II. 547
Elkertől	II. 246	Elkoppat	II. 348	Élled	I. 594
Elkerül	II. 239	Elkorbácsol	II. 361	Ellég	I. 58
Elkerülés	II. 239	Elkorsosodik	II. 362	Ellegeltet	II. 557
Elkerülhetetlen	II. 239	Elkorhelyküdik	II. 366	Elléhet	II. 589
Elkerültet	II. 241	Elkormosít	II. 369	Ellél	II. 564
Elkeserődik	II. 254	Elkotor	II. 379	Ellélés	II. 565
Elkésérés	II. 316	Elkótyavetyél	II. 380	Ellen	I. 608
Elkeserít	II. 256	Elköcs	I. 675	Ellenbástya	I. 185
Elkeserül	II. 256	Elköles	I. 675	Ellenbe	I. 609
Elkésik	II. 249	Elkölt	II. 171	Ellenbeli	I. 609
Elkésőn	II. 252	Elköltödgél	II. 172	Ellenben	I. 609
Elkésőre	II. 252	Elköltés	II. 172	Ellenbenáltal	I. 85
Elkéstet	II. 252	Elköltözés	II. 174	Ellenbenéz	II. 980
Elkészít	II. 261	Elköltözik	II. 174	Ellenbevet	III. 1139
Elkészítés	II. 261	Elköltöződik	II. 174	Ellenbevetés	III. 1139
Elkészlet	II. 265	Elköltöztet	II. 174	Elleneáll	I. 69
Elkészül	II. 262	Elkörmöz	II. 415	Ellentállás	I. 69
Elkevelyődik	II. 277	Elköszön	II. 419	Ellenébe	I. 609
Elkevelyküdik	II. 277	Elköszönés	II. 419	Ellenebeli	I. 609
Elkevesedik	II. 282	Elköszönt	II. 420	Ellenében	I. 609
Elkezd	II. 289	Elköt	II. 424	Ellenemond	II. 860
Elkezdéggel	II. 290	Elkötelez	II. 430	Ellenemondás	II. 860
Elkezdés	II. 290	Elkötés	II. 424	Ellenemondhatatlan	II. 861
Elkezdet	II. 290	Elkövet	II. 441	Ellenenyikog	II. 1037
El-kibocsát	II. 255	Elkövetés	II. 441	Ellenére	I. 609
El-kibúcsúztat	I. 319	Elkövetéz	II. 445	Ellenerugoldoz	II. 1479
El-kicselleg	I. 401	Elkövetkezik	II. 443	Elleneszól	III. 276
Elkintornál	II. 311	Elközelget	II. 458	Elleneszóló	III. 276
Elkintornálás	II. 311	Elközelít	II. 458	Elleneszologat	III. 281
El-kinyúl	II. 1085	Elközelítés	II. 458	Ellenetész	III. 617
Elkisér	II. 316	Elkullant	II. 468	Ellenetörekedik	III. 752
Elkisért	II. 316	Elkullog	II. 468	Ellenetusakodás	III. 813
El-kisiet	II. 1565	Elkunász	II. 469	Ellenetusakodik	III. 813
El-kiszaggat	III. 39	Elkunászás	II. 469	Ellenevet	III. 1139
El-kiszármazik	III. 91	Elkülcs	I. 675	Ellenevívás	III. 1164
El-kiszökellik	III. 326	Elküld	II. 483	Ellenezörög	III. 1288
El-kiszökik	III. 324	Elküldés	II. 483	Ellenöz	I. 609
El-kitamad	III. 409	Elküldöz	II. 484	Ellenfél	I. 796
El-kiterjeszt	III. 584	Elkülönlök	II. 485	Ellenkédés	I. 610
El-kiöl	III. 696	Ell	I. 608	Ellenkedik	I. 610
El-kiveszt	III. 1096	Ellábbag	II. 502	Ellenkédő	I. 610
El-kivet	III. 1143	Ellábbal	II. 502	Ellenkézés	I. 610
El-kivisz	III. 1210	Ellágyul	II. 507	Ellenkézik	I. 610
El-kivitet	III. 1213	Ellágyulás	II. 507	Ellenköző	I. 611
El-kivon	III. 1239	Ellakik	II. 510	Ellenköző szél	III. 139
El-kivonsz	III. 1251	Ellankad	II. 520	Ellenmondás	II. 860
Elkóborlás	II. 324	Ellankaszt	II. 520	Ellenni	II. 589
Elkóborol	II. 324	Ellankasztal	II. 521	Ellenség	I. 611
Elkoboz	II. 325	Ellankít	II. 521	Ellenségés	I. 611
Elkockáz	II. 328	Ellapft	II. 523	Ellenségesség	I. 611
Elkomorodik	II. 339	Ellappan	II. 527	Ellenségi	I. 611
Elkoncol	II. 342	Ellappant	II. 527	Ellenszólás	III. 276

Ellent	I. 611	Elmebéli	I. 613	Elmos	II. 874
Ellentáll	I. 69	Elmecsavargás	I. 394	Elmosódik	II. 878
Ellentész	III. 617	Elmécske	I. 613	Elmosolyodik	II. 879
Ellentétel	III. 617	Elmefaggatás	I. 757	Elmozdit	II. 881
Ellentévés	III. 617	Elmafárasztás	I. 767	Elmozdítás	II. 881
Ellentfelel	I. 811	Elmefogás	I. 872	Elmozdíthatatlan	II. 881
Ellentart	III. 467	Elmefoghatás	I. 875	Elmozdul	II. 885
Ellentartás	III. 467	Elmefuttatás	I. 1016	Elmulandóság	II. 886
Ellentartó	III. 467	Elmeháborodás	I. 1227	Elmulás	II. 886
Ellentétel	III. 632	Elmeháború	I. 1229	Elmulat	II. 889
Ellentusakodik	III. 813	Elmei	I. 613	Elmulatás	II. 890
Ellenőr	III. 861	Elméjében tartás	III. 473	Elmulathatatlan	II. 896
Ellenül	I. 611	Elméji	I. 613	Elmuldogál	II. 892
Ellenvaló	I. 611	Elmékédik	I. 613	Elmulhatatlan	II. 886
Ellenvet	III. 1139	Elmélkedés	I. 613	Elmúlik	II. 885
Ellenvetélkédik	III. 1149	Elmélkédik	I. 613	Elmuló	II. 887
Ellenvetés	III. 1139	Elmelled	II. 725	Elmult	II. 887
Ellenvetésécske	III. 1139	Elmellőz	II. 728	Elműván	II. 887
Ellenví	III. 1164	Elmemutatás	II. 901	Elmunkálkodik	II. 891
Ellenzés	I. 610	Elmemutogató	II. 903	Elmutat	II. 899
Ellenző	I. 610	Elmén	II. 743	Elmutogat	II. 902
Ellep	II. 576	Elmëndügel	II. 749	Elnapoz	II. 934
Ellép	II. 579	Elmönés	II. 744	Elnedvesít	II. 939
Ellépdögöl	II. 580	Elmönésrevaló szabadság	III. 11	Elnegedésül	II. 941
Ellépés	II. 579	Elmönet	II. 74	Elnehezedik	II. 944
Ellepeszt	II. 578	Elmönetel	II. 744	Elnehezít	II. 947
Ellépik	II. 579	Elmöntet	II. 752	Elnehezül	II. 948
El-lérak	II. 1364	Elmer	II. 771	Elnémzés	II. 960
Ellés	I. 608	Elmér	II. 773	Elnevez	II. 972
Ellesé	I. 620	Elmerügél	II. 771	Elnevezés	II. 973
Elleszi	I. 596	Elmerevenődik	II. 781	Elnéz	II. 980
Ellető	I. 608	Elmërgédik	II. 783	Elnézel	II. 982
El-létör	III. 746	Elmerít	II. 771	Elnézés	II. 980
El-lövet	III. 1144	Elmerítődékel	II. 772	Elnógat	II. 988
El-lévonsz	III. 1151	Elmérséklés	II. 775	Elnyal	II. 1007
Ellik : steigen	I. 608	Elmerül	II. 773	Elnyalás	II. 1006
Ellik : gefallen	I. 1565	Elmés	I. 613	Elnyargal	II. 1015
Ellocsant	II. 621	Elmesebűség	II. 1533	Elnyel	II. 1021
Ellocsogat	II. 622	Elmésécske	I. 614	Elnyeldés	II. 1022
Ellódít	II. 622	Elmëskedés	I. 614	Elnyelet	II. 1022
Ellódul	II. 623	Elmëskédik	I. 614	Elnyeletődik	II. 1022
Ellomhlt	II. 625	Elmësség	I. 614	Elnyellik	II. 1028
Ellop	II. 626	Elmetél	II. 798	Elnyer	II. 1029
Ellopás	II. 626	Elmételten	I. 614	Elnyerés	II. 1030
Ellopint	II. 627	Elmetélés	II. 798	Elnyes	II. 1035
Ellovagol	II. 617	Elmetétovázás	III. 724	Elnyír	II. 1048
Ellő : junge	I. 608	Elmételten	I. 614	Elnyírbál	II. 1050
Ellő : abschiessen	II. 630	Elmételkenkédik	I. 614	Elnyíret	II. 1049
Ellövellik	II. 631	Elmételenség	I. 614	Elnyíretlen	II. 1049
Ellövöldés	II. 632	Elmetörés	III. 752	Elnyírlik	II. 1050
Elnagyaráz	II. 663	Elmetörődés	III. 758	Elnyít	II. 1046
Elmarad	II. 683	Elmetsz	II. 800	Elnyom	II. 1052
Elmaradás	II. 683	Elmetszés	II. 801	Elnyomás	II. 1052
Elmaradoz	II. 686	Elmetszet	II. 802	Elnyomatlan	II. 1053
Elmaraszt	II. 687	Elmetszódik	II. 803	Elnyomdogál	II. 1058
Elmardos	II. 679	Elmettet	II. 803	Elnyommaszt	II. 1063
Elmás	II. 706	Elmocskol	II. 847	Elnyommasztás	II. 1063
Elmátkásít	II. 709	Elmond	II. 860	Elnyomod	II. 1056
Elme	I. 611	Elmondás	II. 860	Elnyomorít	II. 1068
		Elmorzsol	II. 874		

Elnyomorodik	II. 1069	Élő	I. 599	Előért	I. 663
Elnyomot	II. 1059	Előábráz	I. 3	Élő fa	I. 735
Elnyomotik	II. 1060	Előad	I. 11	Előfeszéget	I. 839
Elnyomtat	II. 1061	Előakad	I. 35	Előfog : vorderzähne	I. 863
Elnyomul	II. 1062	Előáll	I. 69	Előfog : hervorziehen	I. 869
Elnyomvad	II. 1068	Előállat	I. 75	Előfordlt	I. 925
Elnyög	II. 1072	Élő állat	I. 77	Előfordul	I. 928
Elnyugás	II. 1074	Előáalom	I. 89	Előforgat	I. 936
Elnyugoszik	II. 1075	Előáalomkor	II. 356	Előforog	I. 933
Elnyugot	II. 1079	Előaprít	I. 102	Élő föld	I. 985
Elnyugovás	II. 1075	Előarasz	I. 114	Előfut	I. 1009
Elnyugoszik	II. 1075	Előbb	I. 618	Előgörbed	I. 1117
Elnyugt-	II. 1075	Előbbad	I. 11	Előgyámolít	I. 1145
Elnyújt	II. 1082	Előbbáll	I. 69	Előgyelődik	I. 605
Elnyújtózik	II. 1083	Előbeli	I. 618	Előgyümölcs	I. 1212
Elnyújtóztat	II. 1083	Előbb-előbb	I. 618	Előgyümölcsű hó	I. 1463
Elnyúl	II. 1084	Előbbeni	I. 618	Előhám	I. 1295
Elnyúlás	II. 1084	Előbbennyi	I. 618	Előhány	I. 1310
Elnyű	II. 1089	Előbbi	I. 618	Előhány-vet	III. 1141
Elokád	II. 1105	Előbbskelő	II. 165	Előhasika	I. 1337
Eloktalanul	II. 1104	Előbb-méggyógyul	I. 1171	Előhasú	I. 1336
Elokul	II. 1105	Előbb-méglát	II. 537	Elő-hátratekintés	III. 518
Elold	II. 1110	Előbb-mégmondás	II. 862	Előház	I. 1367
Eloldás	II. 1110	Előbb-mégnyit	II. 1047	Előhengერედik	I. 1404
Eloldik	II. 1111	Előbbmén	II. 744	Előhengერit	I. 1405
Eloldoz	II. 1111	Előbbmozdítás	II. 882	Előhí	I. 1418
Eloldozgat	II. 1112	Előbbre	I. 618	Előhirtelenkөdik	I. 1443
Elollól	II. 1115	Előbbség	I. 618	Előhitéget	I. 1452
Elollóztat	II. 1115	Előbbször	I. 618	Előhivat	I. 1420
Elolt	II. 1116	Előbb-atóbb	III. 875	Előhorgad	I. 1491
Eloltás	II. 1116	Előbbüz	III. 915	Előhoz	I. 1501
Eloltaflan	II. 1116	Előbbvaló	I. 619	Előhozakoszik	I. 1502
Elolthatatlan	II. 1116	Előbbvaló	III. 951	Előhozás	I. 1501
Elolvad	II. 1118	Előbe	I. 619	Előhozat	I. 1503
Elolvas	II. 1120	Előbüggyeszt	I. 196	Előidéz	I. 1535
Elolvasó	II. 1120	Előbheli	I. 619	Előigyekөzik	III. 886
Elolvaszt	II. 1119	Előben	I. 619	Előint	I. 1594
Elomlás	II. 1125	Előbeni	I. 619	Előitélet	I. 1640
Elomol	II. 1125	Előbeszélget	I. 222	Előjár	II. 11
Elont	II. 1126	Előbeszél	I. 220	Előjáró tábor	III. 368
Eloroz	II. 1129	Előbeszélés	I. 220	Előjárul	II. 21
Elorozkodik	II. 1129	Előbeszélletlen	I. 220	Előjelөnt	II. 38
Elosont	II. 1144	Előbocsát	I. 254	Előjö	II. 57
Eloszlás	II. 1149	Előbocsátás	I. 255	Előkel	II. 165
Eloszlat	II. 1150	Előborul	I. 290	Előkelhető	II. 165
Eloszlatik	II. 1150	Előbör	I. 312	Előkelő	II. 165
Eloszlott	II. 1149	Előcsosz	I. 456	Élő kép	II. 204
Eloszol	II. 1148	Előcsúszt	I. 468	Előképpen	I. 619
Eloszolat	II. 1151	Elődedөn	I. 619	Előkér	II. 212
Eloszt	II. 1151	Elődedi	I. 619	Előkérd	II. 216
Elosztás	II. 1152	Elődedin	I. 619	Előkerekөdik	II. 224
Elosztatás	II. 1152	Elődés	I. 600	Előkerөngөt	II. 226
Elosztatlan	II. 1152	Elődi	I. 619	Előkerөs	II. 229
Eloszthatatlan	II. 1152	Elődik	I. 600	Előkerget	II. 220
Elosztó	II. 1152	Elődülés	I. 530	Előkerül	II. 239
Elosztogat	II. 1154	Élő ég	I. 563	Előkөtө	II. 433
Elosztogatás	II. 1154	Élő ér	I. 655	Előkөtөcske	II. 433
Elő: vorderraum	I. 614	Előөр	I. 663	Előkөtөfө	I. 957
Elő: hervor	I. 617	Előөр körtvély	II. 417	Elöl : umbringen	II. 117

Elöl: von vorn	I. 620	Előlsiet	II. 1565	Előre-méggondolás	I. 1101
Elölább	II. 501	Előlső	I. 620	Előre-méglát	II. 537
Elölábbal	II. 502	Előlszámlál	III. 67	Előrerándul	II. 1370
Előlát	II. 535	Előlszéd	III. 100	Előresiet	II. 1565
Előbbeli	I. 620	Előlszólás	III. 276	Előrevaló	III. 951
Előlbeszél	I. 220	Előlszóló	III. 276	Előrohan	II. 1446
Elöl-ellát	II. 535	Előlszökellik	III. 326	Előről	II. 1193
Elöl-elrendél	II. 1408	Előlszökés	III. 323	Előröppenik	II. 1414
Elöl-elrendülés	II. 1408	Előlszökik	III. 323	Előrugaskodás	II. 1477
Elölénekél	I. 639	Előlszökő	III. 323	Előruha	II. 1479
Elölép	II. 579	Előlszül	III. 351	Előség	I. 621
Elöléptet	II. 581	Előlszülés	III. 351	Elősegél	II. 1535
Elölérő	I. 663	Előlszúrt bor	I. 282	Elősegít	II. 1536
Előlfog	I. 869	Előltalál	III. 393	Elősér	II. 1544
Előlfogás	I. 869	Előltész	III. 617	Elősördül	II. 1548
Elöl-föltész	III. 620	Előltétel	III. 617	Elősbátratlható zár	III. 1268
Előlfut	I. 1009	Előltételség	III. 617	Elősiet	II. 1565
Előlfutás	I. 1009	Előltul	III. 889	Előső	I. 620
Előlfutó	I. 1009	Előltülés	III. 889	Elöst	I. 621
Előlfügg	I. 1035	Előltvaló	I. 620	Előszámlál	III. 67
Előlfüggő	I. 1035	Előltvész	III. 1114	Előszámlálás	III. 67
Előlhajít	I. 1253	Előltvet	III. 1139	Előszéréz	III. 204
Elöl-hátul	I. 1360	Előltvétel	III. 1115	Előszérkeztet	III. 213
Elölír	I. 1599	Előltvévés	III. 1115	Előszín	III. 248
Elölírás	I. 1599	Előltvilágoskodik	III. 1184	Előszó	III. 272
Előljár	II. 11	Előlvisz	III. 1209	Előszoba	III. 284
Előljárás	II. 11	Előmász	II. 706	Előszól	III. 276
Előljáró	II. 11	Előmáskál	II. 706	Előszólal	III. 277
Előljáró bak	I. 162	Előmén	II. 744	Előszólit	III. 279
Előljáró beszéd	I. 218	Előménés	II. 745	Először	I. 621
Előljáró gárgyán	I. 1066	Előműnés	II. 745	Előszörbéli	I. 622
Előljárógárgyánság	I. 1066	Előműnet	II. 745	Előszöri	I. 622
Előljáró levél	II. 600	Előműnetel	II. 745	Előszövérédik	II. 1203
Előljáró sereg	II. 1550	Előműnetelés	II. 745	Előszül	II. 1199
Előljáró szárny	III. 92	Előműnetés	II. 745	Előszülött	III. 355
Előljáró vitorla	III. 1224	Előműnt	II. 745	Előszült	III. 355
Előljátszás	II. 25	Előműntség	II. 745	Előtálál	III. 393
Előljátszik	II. 25	Előmond	II. 861	Előtálal	III. 390
Elölkel	II. 165	Előmondás	II. 861	Előtálálás	III. 394
Elölkezd	II. 290	Előmozdít	II. 882	Előtálálkozás	III. 397
Előllát	II. 535	Előmozdítás	II. 882	Előtámad	III. 407
Előllél	II. 565	Előmúlik	II. 887	Előtéddeggel	III. 623
Előllépés	II. 579	Előmutat	II. 899	Előtész	III. 617
Elöl-lészaggat	III. 39	Előnévekedik	II. 996	Előtés	II. 1205
Elöl-magagyakorlás	I. 1137	Előnevez	II. 973	Előtlet	II. 1206
Elöl-műgheszél	I. 221	Előnevezget	II. 975	Előtlik	II. 1205
Elöl-méggondol	I. 1101	Előnéz	II. 980	Előtly	III. 695
Elöl-mégmondás	II. 862	Előntöget	II. 1181	Előtlosz	III. 700
Elöl-mégront	II. 1457	Élő nyelv	II. 1025	Előtloszént	III. 700
Elöl-mégtapogat	III. 439	Előnyújt	II. 1082	Előtloszogat	III. 702
Előlmén	II. 745	Előpérdít	II. 1274	Élő tő	III. 726
Előlménés	II. 745	Előpénz	II. 1269	Előtőlfogva	I. 616
Előlmutat	II. 899	Előpiliog	II. 1286	Előtt	I. 622
Előlnyal	II. 1008	Előpironkodik	II. 1292	Előttefutó	I. 1014
Előlolvas	II. 1120	Előrakogat	II. 1367	Előttejár	II. 11
Előlolvasás	II. 1120	Előrándít	II. 1370	Előttevagyon	III. 940
Előlolvasó	II. 1120	Előrándul	II. 1370	Előttevaló	III. 951
Előlrépül	II. 1415	Előránt	II. 1371	Előttevolt-	III. 964
Elölsegít	II. 1536	Előre	I. 621	Előtjtjáró	II. 11
		Előre-ellát	II. 535		

Előttvaló	III. 951	Elpöröl	H. 1272	Elrivallik	II. 1438
Előugordik	III. 841	Elprédál	II. 1328	Elromladoz	II. 1454
Előugrat	III. 843	Elpróbál	II. 1333	Elromlandó	II. 1453
Előugrik	III. 841	Elpuftadoz	II. 1337	Elromlás	II. 1453
Elővaló	I. 617, III. 951	Elpuskáz	II. 1341	Elromlatlanság	II. 1453
Elővár	III. 1015	Elpusztít	II. 1343	Elromlik	II. 1453
Előve	I. 617	Elpusztul	II. 1344	Elromol	II. 1453
Elővé	I. 614	Elpusztulás	II. 1344	Elromolhatatlan	II. 1453
Előveáll	I. 69	Elrablás	II. 1348	Elrongyollik	II. 1459
Előveállat	I. 75	Elrabol	II. 1348	Elrongyosodik	II. 1460
Elővéddégül	III. 1121	Elrág	II. 1350	Elront	II. 1456
Előveérött	I. 663	Elragad	II. 1354	Elrontás	II. 1456
Elővel	I. 622	Elragadó nyavalya	II. 1018	Elrontsol	II. 1458
Előverekedik	III. 1066	Elragadoz	II. 1356	Elrop	II. 1460
Elővész	III. 1114	Elragadtatás	II. 1354	Elroshad	II. 1461
Elővévész	III. 1115	Elrak	II. 1373	Elroshadás	II. 1462
Elövet	III. 1139	Elrakodik	II. 1366	Elrostál	II. 1463
Elövetés	III. 1139	Elrándul	II. 1370	Elrosszul	II. 1466
Elövetődik	III. 1156	Elránt	II. 1371	Elrothad	II. 1466
Elővisz	III. 1209	Elráz	II. 1376	Elrothadás	II. 1466
Elővitel	III. 1209	Elrázás	II. 1376	Elrothaszt	II. 1468
Élő víz	III. 1225	El-réaló	II. 631	Elrotvaszl	II. 1466
Elővon	III. 1237	Elrégén	II. 1387	Elrögöz	II. 1471
Elővonsz	III. 1250	Elrégéni	II. 1387	Elröppen	II. 1414
Előz	I. 622	Elrégente	II. 1387	Elröppent	II. 1415
Előzés	I. 623	Elréjt	II. 1390	Elrűg	II. 1476
Előzött bor	I. 282	Elréjtékézik	II. 1391	Elrugaszkodik	II. 1477
Előzúdul	III. 1290	Elréjtés	II. 1390	Elrútít	II. 1484
Elpalástol	II. 1217	Elréjtőzik	II. 1391	Elrútítás	II. 1484
Elpalásloz	II. 1217	Elréjtheetlen	II. 1390	Elrútul	II. 1486
Elpalol	II. 1220	Elréjtő	II. 1390	Elrútetés	II. 1432
Elparasztosodik	II. 1236	Elréjtő hely	II. 1393	Elrúttetik	II. 1432
Elparasztul	II. 1236	Elréked	II. 1392	Elsáfárol	II. 1490
Elparáználkodik	II. 1237	Elrékeszt	II. 1395	Elsántul	II. 1505
Elparlagul	II. 1240	Elrékesztés	II. 1396	Elsárgodik	II. 1512
Elpártol	II. 1241	Elrékken	II. 1397	Elsárgul	II. 1512
Elpártolás	II. 1241	Elrékkent	II. 1398	Elsarátodik	II. 1514
Elpatkol	II. 1248	Elremékel	II. 1399	Elsashuszik	II. 1523
Elpatkoltat	II. 1248	Elremít	II. 1402	Elsebesít	II. 1528
Elpazarlás	II. 1254	Elremül	II. 1403	Elsémmisedik	II. 815
Elpazarol	II. 1254	Elrendél	II. 1408	Elsenyved	II. 1540
Elpazdolás	II. 1254	Elrendélés	II. 1408	Elsenyvedés	II. 1541
Elpücsétél	II. 1258	Elrepedéz	II. 1416	Elsépér	II. 1542
Elpëndít	II. 1265	Elrepít	II. 1414	Elsétál	II. 1559
Elpérdül	II. 1275	Elrepül	II. 1415	Elsététül	II. 1562
Elpersél	II. 1277	Elrepülés	II. 1415	Elsiet	II. 1565
Elpirong	II. 1291	Elréstít	II. 1418	Elsikámlás	II. 1567
Elpirongat	II. 1291	Elréstül	II. 1419	Elsikamlik	II. 1567
Elpironkodik	II. 1292	Elrészegedik	II. 1423	Elsikamodik	II. 1568
Elpirosul	II. 1293	Elrészegül	II. 1425	Elsiketlés	II. 1570
Elpirul	II. 1294	Elreszel	II. 1425	Elsiketül	II. 1571
Elpirulás	II. 1294	Elrétten	II. 1429	Elsikkad	II. 1569
Elpittyed	II. 1298	Elréttent	II. 1430	Elsikkaszt	II. 1569
Elplántál	II. 1216	Elréttentés	II. 1430	Elsindik	II. 1573
Elpoklosít	II. 1305	Elréttenthetetlen	II. 1430	Elsirat	II. 1579
Elposdul	II. 1279	Elréül	II. 1431	Elsivalkodás	II. 1563
Elposhad	II. 1319	Elrévöl	II. 1431	Elsivalkodik	II. 1563
Elpozorol	II. 1254	Elrézzent	II. 1436	Elsokasul	II. 1590
Elpöndét	II. 1265	Elrít	II. 1389	Elsorvad	II. 1596

Elsorvandó	II. 1596
Elsóványít	II. 1597
Elsóványkodik	II. 1598
Elsóványodik	II. 1598
Élső	I. 614
Első	I. 620
Elsőbb	I. 621
Elsőhben	I. 621
Elsőlbség	I. 621
Elsőbe	I. 621
Elsőben	I. 621
Első bőr	I. 312
Első hőröcske	I. 313
Elsődik	I. 621
Első fog	I. 863
Elsőn	I. 621
Elsőnapj tej	III. 508
Első rend	II. 1405
Elsőség	I. 621
Elsősőr	I. 621
Első születés	III. 353
Első születet	III. 353
Első született	III. 354
Első szülött	III. 355
Első szülöttke	III. 355
Elsőszülöttség	III. 355
Elsuhan	II. 1608
Elsurol	II. 1614
Elsükkeszt	II. 1617
Elsül	II. 1617
Elsüllyed	II. 1622
Elsüllyedés	II. 1623
Elsüllyeszt	II. 1623
Elsüllyesztés	II. 1623
Elsűrít	II. 1626
Elsüt	II. 1619
Elsütőget	II. 1620
Elszab	III. 2
Elszabadít	III. 6
Elszabadul	III. 11
Elszaggat	III. 38
Elszaggatás	III. 38
Elszaggathatatlan	III. 38
Elszáguld	III. 16
Elszáguldás	III. 16
Elszakad	III. 26
Elszakadás	III. 27
Elszakadhatatlan	III. 27
Elszakadkozik	III. 30
Elszakadoz	III. 31
Elszakaskodik	III. 33
Elszakaskodtat	III. 34
Elszakaszt	III. 34
Elszakasztás	III. 35
Elszakasztthatatlan	III. 35
Elszakasztthatlan	III. 35
Elszakat	III. 37
Elszakmányoz	III. 42
Elszalad	III. 46

Elszalaszt	III. 47
Elszáll	III. 51
Elszállankozik	III. 55
Elszámlál	III. 67
Elszán	III. 72
Elszánás	III. 72
Elszándékoz	III. 75
Elszaporít	III. 80
Elszaporodik	III. 81
Elszárad	III. 86
Elszáradás	III. 87
Elszármazik	III. 91
Elszárnyalóság	III. 93
Elszéd	III. 99
Elszédéget	III. 102
Elszédérjésedik	III. 105
Elszédül	III. 104
Elszédégél	III. 108
Elszegdel	III. 108
Elszégényedik	III. 118
Elszegőd	III. 111
Elszégényít	III. 122
Elszégényül	III. 123
Elszégényül	III. 120
Elszeldel	III. 137
Elszeldez	III. 137
Elszéledés	III. 145
Elszéledéz	III. 145
Elszelel	III. 141
Elszélésedik	III. 146
Elszélésít	III. 146
Elszélésül	III. 147
Elszélésülés	III. 147
Elszéleszt	III. 147
Elszélesztés	III. 147
Elszélhet	III. 148
Elszélled	III. 145
Elszélledőség	III. 145
Elszémlel	III. 161
Elszénáz	III. 172
Elszendéredik	III. 172
Elszenved	III. 179
Elszenvedés	III. 179
Elszenvedhetetlen	III. 180
Elszenvedhetetlenül	III. 180
Elszenvedtet	III. 183
Elszennyesedik	III. 184
Elszöröz	III. 203
Elszörzés	III. 204
Elszi	III. 232
Elszidogat	III. 238
Elszikrázik	III. 242
Elszilál	III. 243
Elszinél	III. 253

Elszít	III. 260
Elszivárkozik	III. 233
Elszokás	III. 286
Elszokik	III. 286
Elszoktat	III. 288
Elszól	III. 276
Elszolgál	III. 294
Elszomjúhozik	III. 305
Elszonkolyodik	III. 305
Elszontyolodik	III. 305
Elszór	III. 307
Elszorít	III. 313
Elszótalanodik	III. 282
Elszőkdécsél	III. 324
Elszőkellik	III. 326
Elszőkik	III. 323
Elszőkő	III. 323
Elszőktet	III. 327
Elszőrnyűködik	III. 335
Elszunnyad	III. 338
Elszunnyadás	III. 338
Elszunnyadoz	III. 339
Elszunnyaszt	III. 339
Elszunnyít	III. 339
Elszűkül	III. 350
Elszűkülés	III. 250
Elszűnik	III. 356
Elszűr	III. 359
Eltagad	III. 376
Eltágít	III. 374
Eltagol	III. 372
Eltágul	III. 376
Eltágulatlan	III. 376
Eltakar	III. 382
Eltakarás	III. 382
Eltakarít	III. 382
Eltakarítás	III. 382
Eltakarodik	III. 387
Eltakaródik	III. 388
Eltakaroszik	III. 387
Eltalál	III. 392
Eltanácslás	III. 420
Eltanácsol	III. 420
Eltántorgat	III. 415
Eltántorít	III. 414
Eltántorodik	III. 414
Eltántorog	III. 415
Eltanul	III. 430
Eltáplál	III. 441
Eltáplálás	III. 441
Eltapod	III. 437
Eltapodtat	III. 437
Eltapogat	III. 438
Eltart	III. 467
Eltartás	III. 467
Eltartó	III. 467
Eltaszigál	III. 700
Eltaszít	III. 701
Eltát	III. 492

Eltátodik	III. 492	Eltérül	III. 586	Eltöret	III. 755
Eltávolít	III. 495	Éltés	I. 591	Eltöretés	III. 745
Eltávozás	III. 496	Eltestesül	III. 602	Eltörík	III. 748
Eltávozik	III. 496	Eltész	III. 616	Eltörlés	III. 759
Eltávoztat	III. 496	Éltet	I. 600	Eltörődik	III. 758
Eltávoztatás	III. 496	Éltetés	I. 600	Eltöröl	III. 759
Eltávoztathatatlan	III. 497	Éltetik	I. 600	Eltörölhetetlen	III. 759
Eltávoztathatatlanság	III. 497	Éltettetik	I. 600	Eltud	III. 786
Eltávoztathatatlanul	III. 497	Eltétováz	III. 723	Eltukmál	III. 800
Eltébul	III. 500	Éltető	I. 600	Eltulajdonít	III. 804
Elteker	III. 510	Éltető állat	I. 77	Eltunyál	III. 807
Eltekeredik	III. 512	Éltető ég	I. 563	Eltunyálás	III. 807
Eltekerés	III. 510	Éltető lélek	II. 570	Eltunyul	III. 808
Eltekergetés	III. 513	Eltévedés	III. 658	Eltűn	III. 817
Eltekergetélt	III. 513	Eltévähészik	III. 658	Eltűnés	III. 817
Eltekerít	III. 515	Eltévályedés	III. 658	Eltűnik	III. 817
Eltekint	III. 517	Eltévályédhelés	III. 658	Eltűntet	III. 820
Eltekintél	III. 519	Eltévályédhetetlen	III. 658	Eltűr	III. 821
Eltékít	III. 772	Eltévályédik	III. 658	Eltűrhetetlen	III. 821
Eltékozlás	III. 524	Eltévályég	III. 659	Eltűzesül	III. 830
Eltékozlódik	III. 525	Eltévályészik	III. 658	Elugordik	III. 841
Eltékozol	III. 524	Eltévályít	III. 660	Elugrat	III. 843
Eltel	III. 526	Eltéveszt	III. 661	Elugrik	III. 840
Elteldögél	III. 531	Eltévit	III. 661	Elún	III. 853
Éltelen	III. 592	Eltévölyödés	III. 658	Elunakodik	III. 854
Eltelepődik	III. 549	Éltig	I. 591	Elundokít	III. 858
Eltelés	III. 529	Eltikkad	III. 661	Elúnik	III. 853
Eltelik	III. 529	Eltikkaszt	III. 662	Elúntat	III. 857
Elteljesedés	III. 535	Eltilalmaz	III. 663	Elúsz	III. 865
Elteljesedik	III. 535	Eltilódik	III. 663	Eluszamik	III. 865
Elteljesít	III. 537	Eltílt	III. 664	Elutál	III. 872
Éltelmes	I. 600	Eltiltás	III. 665	Elutáltat	III. 873
Eltelő	III. 529	Eltimporál	III. 667	Elutoljára	III. 876
Éltémés	I. 600	Eltipor	III. 668	Elutólra	III. 876
Eltemet	III. 554	Eltisztf	III. 681	Elü	I. 623
Eltemetés	III. 555	Eltisztul	III. 683	Elüget	III. 882
Eltemetet	III. 555	Eltitkol	III. 686	Elültet	III. 892
Eltemetetlen	III. 555	Eltitkolás	III. 687	Elültethető	III. 892
Eltemetődik	III. 556	Eltitkolgat	III. 687	Elüt	III. 905
Éltén-él	I. 593	Eltitkolhatatlan	III. 687	Elütő fa	I. 735
Éltén-eleven	I. 598	Eltitkolódik	III. 687	Elüttet	III. 911
Elténg	III. 559	Eltol	III. 695	Elüz	III. 915
Elténget	III. 559	Eltolvajol	III. 706	Elüzdögel	III. 917
Elténgődik	III. 560	Eltolyás	III. 695	Elüzés	III. 915
Eltenyészet	III. 563	Eltorpad	III. 718	Elüzetés	III. 915
Eltenyészik	III. 563	Eltoszogat	III. 702	Elüző	III. 915
Eltép	III. 565	Eltova	III. 721	Elüzöget	III. 918
Eltér	III. 559	Eltökéll	III. 626	Elv	I. 623
Elterft	III. 575	Eltökéllés	III. 626	Elvadít	III. 923
Eltérít	III. 578	Eltökéllétt	III. 626	Elvadol	III. 925
Eltérítés	III. 578	Eltökéllétség	III. 626	Elvadul	III. 923
Elterjed	III. 580	Eltökéllít	III. 630	Elvág	III. 926
Elterjedés	III. 580	Eltökít	III. 772	Elvágás	III. 927
Elterjeszkedik	III. 581	Eltölt	III. 542	Elvágat	III. 929
Elterjeszt	III. 582	Eltöltözik	III. 546	Elvagdal	III. 930
Elterjet	III. 584	Eltör	III. 744	Elvagdalhatatlan	III. 930
Elterjül	III. 584	Eltördel	III. 749	Elvajudik	III. 974
Elterpeszkedik	III. 575	Eltördeltetés	III. 749	Elvajuszik	III. 974
Elterül	III. 585	Eltörés	III. 745	Elvakar	III. 978

Elvakarodik III. 980
 Elvakul III. 977
 Elválad III. 986
 Elváladás III. 986
 Elváladság III. 986
 Elválás III. 983
 Elváláslevél II. 605
 Elválaszt III. 987
 Elválasztás III. 988
 Elválaszthatatlan III. 988
 Elválaszthatatlanul III. 988
 Elválasztható III. 988
 Elválhatatlan III. 983
 Elválhatatlanképpen III. 983
 Elválható III. 983
 Elválhatóságosan III. 983
 Elválik III. 982
 Elvall III. 1003
 Elválogat III. 991
 Elvált: das abstracte III. 983
 Elvált: verändern III. 993
 Elváltás III. 993
 Elváltat III. 994
 Elváltozhatatlan III. 996
 Elváltozhatatlanság III. 996
 Elváltozik III. 996
 Elváltoztat III. 998
 Elváltoztatás III. 999
 Elválván III. 983
 Elvánnyad III. 1010
 Elvár III. 1015
 Elvárás III. 1015
 Elvártat III. 1017
 Elvásárol III. 1028
 Elvásik III. 1026
 Elvásít III. 1026
 Elvé I. 623
 Elvéddégül III. 1121
 Elvégez III. 1033
 Elvégezendő III. 1039
 Elvégezés III. 1039
 Elvégezik III. 1039
 Elvégeződés III. 1041
 Elvégeződik III. 1041
 Elvégre III. 1042
 Elvégzet III. 1039
 Elvegy I. 604
 Elvegyés I. 606
 Elvegyít I. 606
 Elvegyül I. 607
 Elvékonyít III. 1045
 Elvél III. 1049
 Elvélte III. 1049
 Elvélve III. 1050
 Elvénhődik III. 1054
 Elvénhüszik III. 1054
 Elvénil III. 1055
 Elver III. 1061
 Elvereküdik III. 1066

Elvörösedik III. 1076
 Elveret III. 1068
 Elvermél III. 1075
 Elverődik III. 1070
 Elvesz III. 1085
 Elvész III. 1113
 Elveszdügél III. 1087
 Elveszejt III. 1088
 Elveszés III. 1085
 Elveszeszt III. 1091
 Elveszet III. 1091
 Elveszét III. 1088
 Elveszett szokás III. 287
 Elvesződik III. 1093
 Elveszt III. 1095
 Elvesztéget III. 1098
 Elvesztés III. 1096
 Elvesztet III. 1100
 Elvesztégül III. 1128
 Elvesztéglés III. 1129
 Elveszthetetlen III. 1096
 Elvesztő III. 1096
 Elvet III. 1138
 Elvét III. 1157
 Elvétel III. 1114
 Elvetél III. 1149
 Elvetelés III. 1149
 Elvetemédett III. 1150
 Elvetemédöttség III. 1150
 Elvetés III. 1138
 Elvétet III. 1123
 Elvetet III. 1138
 Elvetett III. 1138
 Elvetött gyermek I. 1163
 Elvetöttség III. 1139
 Elvetőtül III. 1139
 Elvétkézik III. 1159
 Elvetődik III. 1156
 Elvette III. 1138
 Elvezet III. 1162
 Elvezetés III. 1162
 Elvicsorít III. 1169
 Elviddégül III. 1212
 Elvirít III. 1193
 Elvisel III. 1200
 Elviselés III. 1200
 Elviselhetetlen III. 1200
 Elviselhetetlenül III. 1200
 Elviselődik III. 1204
 Elviselőképpen III. 1200
 Elvisz III. 1208
 Elvitel III. 1209
 Elvitet III. 1213
 Elvizell III. 1229
 Elvon III. 1236
 Elvonás III. 1237
 Elvonat III. 1245
 Elvonattatás III. 1246
 Elvondos III. 1246

Elvonít III. 1244
 Elvonódik III. 1244
 Elvonsz III. 1250
 Elvonszolódik III. 1250
 Elvontat III. 1253
 Elvontatódik III. 1253
 Elvő I. 624
 Elvől I. 624
 Elzaklat III. 1263
 Elzálogló III. 1263
 Elzálogosít III. 1263
 Elzálogosítás III. 1263
 Elzár III. 1263
 Elzárlás III. 1263
 Elzáról III. 1263
 Elzokog III. 1283
 Elzörget III. 1283
 Elzúdul III. 1290
 Elzsákmányol III. 1290
 Ely: weg I. 590
 Ely, ély: solcher I. 1573
 Éllyen I. 1573
 Ém, ém I. 1574
 Embër I. 624
 Embëráros I. 106
 Embëráruló I. 108
 Embërbarat I. 177
 Embërcsaló I. 374
 Embër dija I. 503
 Embërecske I. 624
 Embëresít I. 624
 Embëretető I. 714
 Embërfő I. 957
 Embërgyilkos I. 1163
 Embërgyűlölő I. 1216
 Embërhálál I. 1270
 Embërhús I. 152
 Embëri I. 624
 Embëri állat I. 7
 Embëri szózat III. 283
 Embëri természet III. 594
 Embëri termet III. 594
 Embërke I. 624
 Embërkedés I. 624
 Embërkedik I. 624
 Embërkép II. 204
 Embërinkzás II. 309
 Embërkor II. 356
 Embërlopás II. 624
 Embërlopó II. 624
 Embërmajom II. 668
 Embërnjáasság II. 1003
 Embëryi I. 624
 Embëryom II. 1063
 Embërdöklés II. 1174
 Embërdöklés II. 1174
 Embërdöklő II. 1174
 Embërdöklő II. 1174
 Embërdöklő II. 1174
 Embërdöklő II. 1174

Emberrágás	II. 1352	Eming: türkscher güter-	Énekéske	I. 639
Emberrágó	II. 1352	aufseher	Énekél	I. 639
Embérség	I. 629	Eming: salzwasser	Énekeldögel	I. 639
Embérségös	I. 629	Emiszt	Énekés	I. 640
Embérségtelen	I. 630	Emitt-amolt	Énekés gyermek	I. 1163
Embérségtelenség	I. 630	Eml	Énekés mestér	II. 787
Embérségtudó	III. 794	Emle	Éneki	I. 640
Embérszeretés	III. 222	Emléget	Éneklés	I. 640
Embérszeretet	III. 223	Emlégetés	Éneklési	I. 640
Embérszerető	III. 224	Emlékezés	Éneklési tudomány	III. 799
Embérszólás	III. 278	Emlékezés	Éneklő	I. 640
Embérszóló	III. 281	Emlékezés	Éneklő hely	I. 1393
Embértelen	I. 630	Emlékezeti	Éneklő könyv	II. 406
Embértelenkedik	I. 630	Emlékeztető	Éneklő madár	II. 647
Embértelenség	I. 630	Emlékeztető	Éneklő mestér	II. 787
Embértetem	III. 653	Émlékeztetés	Éneklő tábla	III. 366
Embérül	I. 630	Emlékeztetés	Énekmondás	II. 864
Embérvesztetés	III. 1100	Emlékeztetés	Énekmondó	II. 866
Eme	I. 630	Emlékezik	Éneknóta	II. 988
Emedisznó	I. 510	Emlékező elme	Énekszerző	III. 210
Emedisznópásztor	II. 1245	Emlékező erő	Énekszó	III. 272
Emel	I. 630	Emlékeztet	Énekszó	III. 283
Emelcső	I. 631	Emlékeztetés	Éngalya	I. 1589
Emelcsős kapu	II. 116	Emlékeztető	Enged	I. 640
Emelcsős híd	I. 1425	Emlékeztető kö	Engedelém	I. 641
Emelés	I. 631	Émlél	Engedelémlevél	II. 600
Emelget	I. 631	Émlélés	Engedelmes	I. 642
Emelit	I. 632	Émlékedik	Engedelmes	I. 642
Emelkedik	I. 632	Émlelt	Engedelmesség	I. 642
Emelődik	I. 632	Émleltet	Engedelmességes	I. 642
Emelő dorong	I. 524	Émléltetés	Engedelmes szolgálat	III. 295
Emelő rúd	II. 1475	Émlét	Engedelmetlenkedik	I. 642
Emeltet	I. 632	Émlétés	Engedelmetlenség	I. 643
Émely	I. 632	Emlit	Engedés	I. 643
Émelyedés	I. 632	Említés	Engedet	I. 643
Émelyedik	I. 632	Említés	Engedetlen	I. 643
Émelyég	I. 632	Említés	Engedetlenkedik	I. 643
Émelygés	I. 632	Émlő: Brust	Engedetlenlenség	I. 643
Émelygető	I. 632	Emlő: zügel	Engem	I. 638
Émelygős	I. 633	Émlőske	Engemet	I. 638
Emén	I. 633	Emlőszopó	Engesztel	I. 643
Émëndál	I. 633	Emölcsös	Engesztelés	I. 644
Émëndálás	I. 633	Émptet	Engesztelhetlen	I. 644
Émëndáló	I. 633	Emse	Engesztelhetetlenség	I. 644
Eméng	I. 633	Émtet	Engesztelhető	I. 644
Eméngi	I. 633	Émtető	Engesztelő	I. 644
Eméngség	I. 633	Émtül	Engesztelő áldozat	I. 57
Emészt	I. 633	Emütt	Engesztelődik	I. 644
Emészték	I. 634	Én: ich	Engöd	I. 640
Emésztés	I. 634	Én: zahnfleisch	Enb	I. 503
Emésztet	I. 634	Encën-bencën	Eni	I. 725
Emésztetető	I. 634	Encën-bencën	Enkabb	I. 1592
Emésztő	I. 634	Encián	Enkem	I. 638
Emésztődik	I. 634	Encselködik	Énnenköztök	II. 1164
Emétt	I. 643	Encselködik	Enmagam	II. 656
Emez	I. 724	Emesëm-bencs	Enne	I. 725
Émi	I. 1574	Éndivia	Énnében	II. 1164
Émik	I. 624	Énejd	Énnében	I. 1314
Emin	I. 633	Ének	Énnéhány	I. 1314
		Énekdögel		

Ennekelõtte	I. 726	Ennyiszér	I. 726	Éppit	I. 650
Ennekfõlõtte	I. 725	Ennyû	I. 649	Eppõ ?	I. 655
Ennekokaért	II. 1101	Enyõ	I. 649	Éppûl	I. 650
Ënnéktova	I. 1593	Enyõszi	I. 645	Eprës	I. 655
Ennekulána	I. 727	Enyû	I. 649	Ëpség	I. 652
Ënnen, énnen : von		Enyv	I. 649	Ëpségës	I. 652
hinnen	I. 1593	Ënyved	I. 649	Ëpûl	I. 652
Ënnën : sein eigener . .	II. 1164	Ënyves : schattig . .	I. 645	Ëpûlés	I. 652
Ënnën : mein	I. 638	Ënyves : leimig . . .	I. 649	Ëpûlet	I. 652
Ënnënmaga	II. 656	Ënyves fa	I. 705	Ëpûletëske	I. 653
Ënnënmagam	II. 656	Ënyves kezû	II. 287	Ëpûletës	I. 653
Ënnënmagunk	II. 657	Ënyves lép	II. 581	Ëpûletfa	I. 735
Ënnetén	I. 1593	Ënyvesség	I. 649	Ëpûletlenség	I. 653
Enni	I. 725	Ënyvez	I. 649	Ëpûlettalp	III. 403
Ennie	I. 725	Ënyvezés	I. 650	Ër : ader	I. 655
Ënnivaló	I. 712, III. 951	Ëp : hund	I. 551	Ër : reichen	I. 656
Ënnivaló szálló	III. 329	Ep, ép : ganz	I. 650	Ëránt, éránt	I. 1607
Ënõ, enõ ?	I. 644	Epe	I. 653	Ërány	I. 112
Ënõk	I. 639	Epecsël, epésël	I. 590	Ërányába	I. 1607
Ënség	I. 1577	Epecsëldëgel	I. 590	Ërc	I. 664
Ënt	I. 1594	Epecsëldëgelés	I. 590	Ërcbánya	I. 173
Ëntés	I. 1594	Epecsëlés	I. 590	Ërcbányaásó	I. 126
Ëntéz	I. 1596	Eped	I. 654	Ërcedény	I. 557
Ëny : schutz	I. 644	Epedett	I. 654	Ërcës	I. 664
Ëny : gaumen	I. 1597	Epedéz	I. 654	Ërcfazék	I. 776
Ënyëget : verbergen . .	I. 645	Epedt	I. 654	Ëreganaj	I. 1059
Ënyëget : beruhigen . .	I. 648	Epedtség	I. 654	Ëregörõngy	I. 1121
Ënyëgelés	I. 645	Epegomba	I. 1096	Ërcherceg	I. 1406
Ënyelëg	I. 647	Epehólyag	I. 1477	Ërci	I. 664
Ënyelgés	I. 647	Epekëdik	I. 654	Ërekõ	II. 386
Ënyelûletësség	I. 647	Ëpen	I. 650	Ërckõtél	II. 427
Ënyém	I. 638	Ëpensëggel	I. 650	Ërcmives	II. 908
Ënyészékëny	I. 646	Ëpensëggësen	I. 650	Ërcmû	II. 905
Ënyészet	I. 646	Epër	I. 654	Ërcoszlop	II. 1147
Ënyészik	I. 645	Epërfa	I. 735	Ërcöntõ ház	I. 1367
Ënyészt	I. 646	Epërgy	I. 654	Ëreszörõszám	III. 63
Ënyëtt	I. 644	Epërp	I. 654	Ëretörës	III. 753
Ënyhëdik	I. 647	Epërpjës	I. 655	Ërcvágó	III. 931
Ënyhëget	I. 648	Epërtorta	III. 719	Erdé	I. 666
Ënyhëgetés	I. 645	Epës	I. 653	Ërdëg	II. 1184
Ënyhely	I. 1393	Epesar	II. 1513	Ërdëgel, érdegel : öfter	
Ënyhëszik	I. 647	Epeség	I. 653	berûhren	I. 658
Ënyihány	I. 1314	Epëskëdik	I. 653	Ërdëgel : nach und nach	
Ënyim	I. 638	Epesség	I. 653	reif werden	I. 662
Ënyiszik	I. 645	Epeszt	I. 654	Erdei	I. 666
Ënylûit	I. 647	Epëttlen	I. 654	Erdei bak	I. 162
Ënylûtés	I. 648	Epeviz	III. 1225	Erdei bika	I. 229
Ënylûtetlen	I. 648	Ëpít	I. 650	Erdei egër	I. 564
Ënylûthetetlen	I. 648	Ëpítés	I. 651	Erdei fokhagyma	I. 1246
Ënylûthetõ	I. 648	Ëpítmény	I. 651	Erdei harangvirág	III. 1191
Ënyhõ	I. 648	Ëpítõ	I. 651	Erdei kakas	II. 790
Ënyhõdés	I. 648	Ëpítõ mestër	II. 787	Erdei kan	II. 93
Ënyhõdik	I. 648	Ëpítõ mestërség	II. 794	Erdei labda	II. 528
Ënyhûl	I. 649	Ëp leány	II. 551	Erdei laboda	II. 503
Ënyhûlet	I. 649	Eplény	I. 655	Erdei lapu	II. 529
Ënnye : ei	I. 649	Epp	I. 655	Erdei lilium	II. 610
Ënnyé : so viel	I. 725	Ëpp	I. 650	Erdei macska	II. 646
Ënnyicske	I. 726	Ëppe	I. 653	Erdei menta	II. 758
Ënnyie	I. 725	Epped	I. 654	Erdei mÛnyét	II. 762

Erdei méz	II. 804	Erdőrlő	I. 666	Erelnék	I. 672
Erdei ökörnyelv	II. 1026	Erdőrontó	II. 1458	Erelnékéz	I. 672
Erdei pöhely	II. 1260	Erdős	I. 667	Eretnökség	I. 672
Erdei róka	II. 1447	Erdős embőr	I. 626	Eretnökségés	I. 672
Erdei sáfrány	II. 1491	Erdősödik	I. 667	Érett	I. 683
Erdei saláta	II. 1501	Erdősül	I. 667	Érttség	I. 663
Erdei sértés	II. 1559	Erdőszád	III. 19	Érttünk szóló	III. 281
Erdei snef	II. 1582	Ere	I. 667	Érez	I. 673
Erdei szakáll	III. 40	Ered	I. 667	Erezget	I. 671
Erdei számár	III. 71	Eredendő	I. 668	Érezhetetlen	I. 673
Erdei szögfü	I. 1029, III. 116	Eredendő bűn	I. 332	Érezhetetlenség	I. 673
Erdei szőlő	III. 329	Eredet	I. 668	Érezhető	I. 673
Erdei tövis	III. 773	Eredetbűn	I. 332	Értzet	I. 673
Erdei zanót	III. 1267	Eredeti	I. 668	Értzető	I. 673
Erdei zsálya	III. 1300	Eredeti nyelv	II. 1025	Értzető lélek	II. 571
Érdék	I. 658	Eredetség	I. 668	Ereztevény	I. 672
Érdékél	I. 658	Éreget	I. 659	Erezvény	I. 672
Érdelm	I. 664	Eréget	I. 668	Ér-fér	I. 824
Erdély	I. 664	Erégetés	I. 668	Érfolyás	I. 913
Erdélyi	I. 664	Erejbéli	I. 677	Érgalmasság, érgalmasság	I. 1607
Erdélyizmus	I. 664	Erejeszakadt	III. 32	Ergelőtye	I. 674
Érdem	I. 664	Erejű	I. 667	Érgége	I. 1074
Érdemél	I. 664	Érök	II. 1189	Érgojás	I. 674
Érdemöldégl	I. 665	Ereklye	I. 672	Érik	I. 662
Érdemés	I. 665	Ereklyés	I. 672	Éril	II. 1194
Érdemüskedik	I. 665	Érel	I. 659	Ériz	II. 1182
Érdemesség	I. 665	Érel: reif machen	I. 662	Erkölcs	I. 675
Érdemetlen	I. 665	Érel: öfter berühren	I. 659	Erkély	I. 674
Érdemetlenség	I. 665	Érem	II. 1193	Erkélyés	I. 675
Érdéméz	I. 665	Eremlő	I. 637	Erkélyke	I. 675
Érdéml	I. 664	Érént	I. 659	Érkészítés	I. 660
Érdémlés	I. 665	Eres	I. 656	Érkézik	I. 659
Érdémllet	I. 665	Érés	I. 676	Érkéztén-érkézik	I. 660
Érdémletlen	I. 665	Érés	I. 663	Érkéztet	I. 660
Érdémlő	I. 665	Eresség	I. 676	Erköcs	I. 675
Érdeng	II. 1184	Éretlen	I. 676	Erköles	I. 675
Érdés	I. 659	Éretlen gyümölcs	I. 1212	Erkölesformáló tudomány	III. 799
Érdéz	I. 659	Éretlen vér	III. 1071	Erkölesi	I. 675
Erdő	I. 666	Eresz	I. 669	Erkölesös	I. 675
Erdőben lakó	II. 511	Ereszkedik	I. 671	Erkölesösség	I. 675
Erdőbér	I. 211	Ereszkédő	I. 671	Erkölestelen	I. 676
Erdőbíró	I. 236	Ereszt	I. 669	Erkölestelenség	I. 676
Erdőcske	I. 666	Eresztés	I. 671	Erkölesvesztégetés	III. 1098
Erdőcség	I. 1185	Eresztetlen	I. 671	Erkölesviselés	III. 1201
Erdőhát	I. 1358	Eresztelt	I. 671	Erküles	I. 675
Erdőhátá	I. 1358	Eresztött arany	I. 111	Erkücs	I. 675
Erdőisten	I. 1624	Eresztött méz	II. 804	Érlél: wiederholt berühren	I. 661
Erdőkebel	II. 142	Eresztget	I. 671	Érlél: reif machen	I. 663
Erdőkerülő	II. 241	Eresztő csap	I. 385	Érlelés	I. 663
Erdőköz	II. 447	Eresztős	I. 672	Érletés	I. 663
Erdől	I. 666	Eresztős hintó	I. 1435	Érlökés	II. 634
Erdőlés	I. 666	Eresztő szíj	III. 239	Érmén	II. 1188
Erdöll	I. 666	Eresztvény	I. 672	Ernyő	I. 676
Erdöllő	I. 667	Eresztvényerdő	I. 666	Ernyós	I. 676
Erdöllő fejsze	I. 787	Eresztvényes erdő	I. 666	Ernyós kocsi	II. 329
Érdöm	I. 664	Éret	I. 663	Ernyós szekér	III. 132
Érdöml	I. 664	Éretlen	I. 663	Erő	I. 676
Erdőörző	II. 1184	Éretlen eszű	I. 708	Éró: reifend	I. 663
Erdőpásztor	II. 1245	Éretlenség	I. 663		

Érő: wert	I. 661	Erre	I. 726	Érzékeny	I. 673
Erőeske	I. 677	Erreget	I. 682	Érzékenyös	I. 673
Erődik	I. 663	Errevaló	III. 951	Érzékeny lélek	II. 571
Erőhatalom	I. 1353	Erró	I. 676	Érzékenység	I. 673
Erőködik	I. 678	Érsék	I. 682	Érzékenységes	I. 674
Érőkvaló	II. 1190	Érséki	I. 683	Érzékenységi	I. 674
Érőlen	I. 661	Érsékség	I. 683	Érzékenységtelen	I. 674
Erőlködik	I. 678	Erszény	I. 683	Érzékenységtől	I. 674
Erőlködés	I. 678	Erszényöske	I. 683	Érzékénytelen	I. 674
Erőltelen	I. 681	Erszényös	I. 683	Érzékénytelenség	I. 674
Erőltet	I. 678	Erszénygyártó	I. 1154	Érzélem	I. 674
Erőltetés	I. 678	Erszényke	I. 683	Érzény	I. 683
Erős	I. 678	Erszénymetelő	II. 799	Érzés	I. 674
Erősbülés	I. 679	Erszénymetsző	II. 802	Érzési	I. 674
Erősen	I. 679	Ersziny	I. 683	Érzet	I. 674
Erősget	I. 679	Érszökés	III. 327	Érzethetetlen	I. 674
Erősgetés	I. 679	Ért: anstatt	I. 683	Érzetlen	I. 674
Erősít	I. 679	Ért: verstehen	I. 685	Érző	I. 674
Erősítés	I. 679	Ért: reif	I. 663	És: und	I. 690
Erősítetlen	I. 680	Értéget	I. 687	És: auch	I. 1612
Erősítő	I. 680	Érték	I. 661	És: fallen	I. 693
Erősítő fű	I. 1020	Érték	I. 661	Es: schwur	I. 691
Erős mályvarózsa	II. 1469	Értékül	I. 658	Es: fallen	I. 693
Erősöske	I. 680	Értékös	I. 662	Es: auch	I. 1612
Erősödet	I. 680	Értékellen	I. 662	Ésavita	II. 42
Erősödik	I. 680	Értékülés	I. 688	Esd	I. 703
Erősség	I. 680	Értéküzetlen	I. 688	Esdügel, esdügél	I. 699
Erősségesináló	I. 433	Értéküzik	I. 687	Esdügelik	I. 699
Erősséges	I. 681	Értékűz	I. 688	Esdék	I. 700
Erősségű	I. 681	Értékűz	I. 688	Esdékes	I. 703
Erősül	I. 681	Értelēm	I. 688	Esdékül	I. 700
Erős szája	III. 18	Értelmes	I. 689	Esdékül	I. 703
Erősszája ló	II. 613	Értelmesküdik	I. 690	Esdékik	I. 703
Erősvolta	III. 964	Értelmesség	I. 690	Esdős	I. 700
Erőszak	III. 22	Értelmesül	I. 690	Esdik: wiederholt fallen	I. 699
Erőszakasztás	III. 36	Értelmetlen	I. 690	Esdik: llehen	I. 703
Erőszakai	III. 22	Értümre	I. 661	Esedékény	I. 700
Erőszakkal	III. 23	Értümre-érik	I. 662	Esedezés	I. 703
Erőszakkalvaló	III. 23	Ért erkölcsü	I. 675	Esedüzik: versessen sein	I. 700
Erőszakképen	III. 22	Értés	I. 663	Esedüzik: llehen	I. 703
Erőszakos	III. 22	Értés	I. 690	Éséglen	II. 718
Erőszakosan	III. 22	Értés erkölcsü	I. 675	Eseküdes	I. 704
Erőszakoszéréntvaló	III. 23	Értel	I. 662	Eseküdik	I. 704
Erőszakotétel	III. 633	Értetlen	I. 690	Esemény	I. 700
Erőszakotévo	III. 639	Értetlenküdik	I. 690	Esendő	I. 700
Erőszegétt	III. 110	Értetlenség	I. 690	Esendőség	I. 700
Erőszenvedés	III. 180	Értető	I. 690	Esenküdik	I. 704
Erőtelen	I. 681	Értető	I. 690	Esés	I. 700
Erőtelen bor	I. 282	Értő	I. 690	Eset	I. 700
Erőtelenöske	I. 681	Értő erő	I. 677	Esetlen	I. 701
Erőtétel	I. 633	Ért saját	II. 1495	Esött	I. 701
Erőtlen	I. 681	Értség	I. 663	Esöttség	I. 701
Erőtlenüdik	I. 681	Értü	I. 676	Eshendő	I. 701
Erőtlenít	I. 682	Érvágás	II. 929	Esik: fallen	I. 693
Erőtlenítés	I. 682	Érvágó vas	II. 1022	Esik: llehen	I. 703
Erőtlenküdik	I. 682	Érvári dinnye	I. 506	Éskárlát	II. 1581
Erőtlenlenség	I. 682	Érvendetős	II. 1195	Eskés	I. 693
Erőtlenül	I. 682	Érz	I. 673	Esküszik	I. 691
Erővetel	III. 1122	Érzéken	I. 673	Esküt	I. 692
		Érzékenetlenség	I. 674	Eskévés	I. 693

Eskivés	I. 693	Estesillag	I. 426	Eszendő	I. 718
Éskola	I. 1613	Estelédik	I. 705	Eszös	I. 708
Esködés	I. 693	Esteli	I. 706	Eszösded	I. 709
Esköszik	I. 691	Esteli csillag	I. 426	Eszösödik	I. 709
Esköt	I. 692	Esténnen	I. 706	Eszösködés	I. 709
Esküdtetés	I. 693	Estén-esik	I. 697	Eszösködik	I. 709
Esküetlen	I. 693	Estén-estig	I. 705	Eszösség	I. 709
Esküszik	I. 691	Ester	I. 706	Eszetlen	I. 709
Esküt	I. 692	Estet	I. 703	Eszeveszett	III. 1092
Eskütés	I. 692	Esthajnal	I. 1255	Eszeveszettség	III. 1092
Eskütt	I. 692	Esthajnalcsillag	I. 426	Eszeveszettül	III. 1092
Esküttet	I. 693	Esthajnali	I. 1255	Észik	I. 710
Esküvés	I. 693	Esthajnali csillag	I. 426	Észik	I. 710
Esküvelen	I. 693	Esti	I. 706	Észkába	I. 715
Esküvő	I. 693	Esli pénz	II. 1269	Észkábáz	I. 715
Esküződik	I. 693	Estöni	I. 706	Eszkez	I. 715
Ésmég	II. 718	Éstrang, estráng	I. 1627	Eszköz	I. 715
Esmént	I. 1620	Estül	I. 706	Eszközi	I. 716
Esmer	I. 1614	Estve, estvé	I. 704	Eszközös	I. 716
Esmér	I. 1614	Estvei	I. 706	Eszközösített	I. 716
Esmét	I. 1620	Estveidő	I. 1540	Eszközösség	I. 716
Esméllen	I. 1620	Estvekor	II. 356	Eszközötlen	I. 716
Eső	I. 701	Estvél	I. 704	Eszköz	I. 715
Esőcsatorna	I. 390	Estvéle	I. 704	Eszmél	I. 716
Esőfogó	I. 876	Estvelédik	I. 705	Eszmélkedik	I. 716
Esőfogó csatorna	I. 390	Estvelészik	I. 705	Eszmáll	I. 716
Esői	I. 702	Estvelet	I. 705	Észrevészéget	III. 1121
Esőkút	II. 476	Estveli, estvéli	I. 706	Észtéke	II. 1201
Esőlék	I. 703	Estvényen	I. 706	Észtéklés	II. 1201
Esőpatak	II. 1247	Esű	I. 702	Esztelen	I. 709
Esős	I. 702	Ész, esz : vernunft	I. 706	Esztelenkedik	I. 709
Esős köpönyeg	II. 408	Ész : grau	II. 1199	Esztelenség	I. 710
Esőszél	III. 139	Észak	III. 20	Eszten	I. 717
Esőtlen	I. 703	Északi	III. 22	Észtén	II. 1202
Esővíz	III. 1226	Északi csillag	I. 426	Észténa	I. 719
Esővizfogó	I. 876	Északi szél	III. 139	Eszlendei	I. 719
Esőz	I. 703	Északi tenger	III. 561	Esztendő	I. 718
Esőzik	I. 703	Északszél	III. 139	Esztendőös	I. 719
Éspérés	I. 704	Észak tengör	III. 561	Esztendőt-szaka	III. 23
Éspérest	I. 704	Északvétel	III. 1122	Esztendőt-szakai	III. 23
Éspérestség	I. 704	Eszdő ?	I. 719	Esztevez nap	II. 962
Éspán	I. 1620	Eszécske	I. 708	Esztennap	II. 926
Espék	II. 1602	Eszelelejtett	I. 810	Észtérág	I. 720
Éspinác	II. 1603	Eszelelejtség	I. 811	Észtérágmadár	II. 647
Éspital	I. 1621	Eszelelemodott	I. 849	Észtérge	I. 719
Éspongyia	II. 1603	Eszelefogyott	I. 899	Észtérgál	I. 719
Éspotál	I. 1621	Eszefordult	I. 931	Észtérgálos	I. 719
Éspotály	I. 1621	Eszefordultság	I. 931	Észtérgár	I. 719
Éspörös	I. 704	Eszefür	I. 1005	Észtérgárd	I. 719
Esse : fallend	I. 701	Eszélkedik	I. 708	Észtérgárdol	I. 719
Esse : scheltwort	I. 704	Eszelős	I. 708	Észtérgárdos	I. 719
Ésség	I. 585	Eszelőske	I. 708	Észtérgári	I. 719
Essik	I. 693	Eszelöskodik	I. 708	Észtérgárol	I. 719
Essó	I. 701	Eszelösség	I. 708	Észtérgáros	I. 720
Essőférég	I. 826	Eszelőz	I. 708	Észtérgároz	I. 720
Est	I. 704	Eszelyös	I. 708	Észtérgarvas	III. 1022
Éstálló	I. 1622	Eszelvezetés	III. 1096	Észtérgavas	III. 1022
Éstamét	I. 1623	Észem-iszom	I. 1630	Észtérgáz	I. 719
Éstáp	I. 1622	Észén	I. 710	Észtérha, észterha	I. 720

Észtérha alja	I. 44	Étető maszlag	II. 707	Evező hajó	I. 1256
Észtérhaj	I. 720	Étető mérég	II. 783	Evező lapát	II. 525
Észtérhás	I. 720	Éttlet	I. 1638	Evező lapocka	II. 526
Észtérház	I. 720	Étkéske	I. 713	Evező legény	II. 559
Észtérházás	I. 720	Étkés	I. 713	Evező mestér	II. 788
Észtérháj	I. 720	Étlen	I. 712	Evező szárny	III. 92
Észlérú	II. 1203	Étlenség	I. 712	Evező szárszám	III. 63
Észlérvér	II. 1203	Étszak	III. 20	Evezős	I. 723
Észlováta	II. 1155	Étszakai	III. 21	Evezős hajó	I. 1256
Eszlő	I. 719	Étszakáll	III. 21	Eveztet	I. 723
Esztlőlen-fogva	I. 726	Étszakára	III. 21	Évi	I. 721
Észtrág	I. 720	Étt	I. 1641	Évő, évő	I. 715
Észtrágorrú fű	I. 1020	Éttegyén	I. 1641	Évődik	I. 715
Észtrénga	I. 720	Éttén-észik	I. 711	Évő hely	I. 1393
Észtréngáros	I. 720	Ettől fogva	I. 726	Évölt	III. 913
Észve	II. 1200	Ev, év: eiter	I. 720	Évős	I. 715
Észvér	II. 1204	Ev: jahr	I. 721	Évő társ	III. 450
Eszvesztőtül	III. 1092	Évad	I. 721	Éz	I. 1645
Észvesztés	III. 1092	Évangéliom	I. 722	Ez, éz	I. 723
Észvesztő: hetzer	III. 1097	Évangéliomi	I. 722	Ezaránt	I. 726
Észvesztő: betrüger	III. 1100	Évangéliomi szegénység	III. 120	Ezdig	I. 724
Észveszesés	III. 1087	Évangéliomos	I. 722	Ezékülfött	I. 725
Ét: fünf	II. 1204	Évangéliomosság	I. 722	Ezéknekelfötte	I. 725
Ét, ét: hier	I. 1641	Évangélista	I. 722	Ézelít	I. 1645
Ét	I. 712	Évangélizál	I. 722	Ezelőtt	I. 726
Étek	I. 713	Évangélium	I. 722	Ézén	II. 1209
Étek, eték	I. 713	Évé	II. 1166	Ezén	I. 726
Étékaruló	I. 100	Evedz	I. 722	Ezénben	I. 727
Étékelosztó	II. 1152	Evedtség	I. 721	Ezendeitlen	I. 718
Étékfogó	I. 876	Evedz	I. 722	Ezénfölt	I. 727
Étékfogó mestér	II. 788	Evedző	I. 723	Ezénképpen	I. 727
Étékfőző	I. 968	Éveg	III. 912	Ezénközben	I. 727
Étékhordó	I. 1486	Évékény	I. 715	Ezénnejd	I. 727
Éteki	I. 713	Évölt	III. 913	Ezénnel	I. 727
Étekíz	I. 1646	Évés	I. 715	Ezénnen	I. 727
Étékkóstoló	II. 376	Eves	I. 721	Ezént	I. 727
Étéklé	II. 549	Evesedés	I. 721	Ezéntől	I. 727
Étéklelegítő	II. 724	Evesedik	I. 721	Ezéntül	III. 801
Étékipiac	II. 1283	Evesít	I. 721	Ezennyi	I. 726
Étéksöprőlök	II. 1544	Évés-ivás	I. 1634	Ezér	I. 727
Étékszárszám	III. 63	Evesség	I. 721	Ezéréd	I. 728
Étékutálás	III. 872	Eves szömölcsü	III. 331	Ezérédés	I. 728
Étel	I. 713	Evesül	I. 721	Ezérédés kapitány	II. 109
Étélet	I. 1638	Evet	I. 722	Ezérés	I. 728
Ételen	I. 712	Évét	I. 722	Ezérés kapitány	II. 109
Ételés	I. 714	Evez	I. 722	Ezéréskapitányság	II. 109
Ételi	I. 714	Evezd	I. 722	Ezérjó fű	I. 1020
Étel-ital	I. 1632	Evezdégelik	I. 723	Ezérlevelű fű	II. 600
Ételkivánás	II. 320	Evezés	I. 723	Ezérlevelű virág	II. 600, III. 1190
Ételmögkivánás	II. 319	Evezget	I. 723	Ezérló	I. 728
Ételnemkivánás	II. 320	Evezhetetlen	I. 723	Ezermestér	II. 788
Ételőrlő	II. 1193	Evezhető	I. 723	Ezérnyi	I. 728
Ételunás	III. 856	Evezik	I. 721	Ezérször	I. 728
Ételutálás	III. 872	Evezkél	I. 723	Ezérszörte	I. 728
Étén-estig	I. 705	Evező	I. 723	Ezért	I. 727
Étén-étszaka	III. 21	Evező bóda	I. 257	Ezérte	I. 728
Étet	I. 714	Evező fa	I. 735	Ezérvitéz hadnagya	II. 917
Étetés	I. 714	Evező gúzs	I. 1130	Ézés	I. 1645
Étető	I. 715	Evezőgúzs ragasztója	II. 1358	Ezfe	I. 728

Ezfélélt	I. 725	Ezüstedény	I. 557	Ezüstmarha	II. 690
Ezist	I. 728	Ezüstér	I. 655	Ezüstmíves	II. 908
Ezokaért	II. 1101	Ezüstérc	I. 664	Ezüstmű	II. 905
Ezön	II. 1209	Ezüstfonál	I. 917	Ezüstös	I. 730
Ezöst	I. 728	Ezüstgaras	I. 1063	Ezüstösödik	I. 730
Ezrös hadnagy	II. 917	Ezüstgület	I. 1078	Ezüstöz	I. 730
Eztendé	I. 718	Ezüstgyík	I. 1168	Ezüsttajték	III. 380
Eztendő	I. 718	Ezüstislóg	I. 1614	Ézvegy	II. 1210
Ezután	I. 727	Ezüstkalán	II. 94	Ezzén	I. 726
Ezutánvaló	I. 727. III. 952	Ezüstkorsó	II. 372	Ezzig	I. 724
Ezüst	I. 728	Ezüstkrédencia	II. 462	Exequáló bíró	I. 236
Ezüstbánya	I. 173				

F.

Fa	I. 731	Faggyas	I. 748	Fájdal	I. 751
Faág	I. 19	Faggyaz	I. 749	Fájdalmas	I. 752
Faagyú	I. 29	Faggyú	I. 748	Fájdalmatlan	I. 752
Fabél	I. 201	Faggyúgyertya	I. 1166	Fájdalmatlanság	I. 752
Fabiró	I. 236	Fagyhatatlan	I. 797	Fájdalom	I. 752
Fabula	I. 745	Fagyható	I. 747	Fájdám	I. 752
Fabuláskodik	I. 746	Fagyhó	I. 1462	Fájin	I. 753
Fabulás könyv	II. 406	Fagylal	I. 747	Fájlal	I. 752
Fácán	I. 746	Fagylat	I. 748	Fájlalkodik	I. 753
Fácánka	I. 746	Fagyol	I. 748	Fajlandis	I. 754
Fácános	I. 746	Fagyos	I. 748	Fajlëndis	I. 754
Fácánosodik	I. 746	Fagyosodik	I. 748	Fajlódás	I. 753
Fácároz	I. 746	Fagyott csap	I. 385	Fajlongis	I. 754
Fácány	I. 746	Fagyöngy	I. 1185	Fájó	I. 753
Fácányoz	I. 746	Fagyűjtő	I. 1202	Fajos	I. 749
Facsar	I. 746	Fahágó	I. 1236	Fájós	I. 753
Facsarás	I. 747	Faharang	I. 1324	Fajt, fajta	I. 749
Facsarék	I. 747	Faháskodás	I. 900	Fajtalan	I. 749
Facsargat	I. 747	Faháskodó	I. 900	Fajtalankodik	I. 749
Facsarít	I. 747	Fahé	I. 1387	Fajtalanság	I. 749
Facsarodás	I. 747	Fahéj	I. 1388	Fajtalanságos	I. 750
Facsarodik	I. 747	Fahéjolaj	II. 1108	Fajtát	I. 753
Facsarog	I. 747	Fahéjvíz	III. 1226	Fajul	I. 750
Facsaros	I. 747	Fahevedér	I. 1415	Fajzás	I. 750
Fácska	I. 745	Fahíd	I. 1425	Fajzat	I. 750
Faenyv	I. 649	Fahordó	I. 1486	Fajzik	I. 750
Fáész	I. 745	Fái	I. 745	Fakad	I. 754
Faférég	I. 826	Fái bodza	I. 259	Fakadás	I. 755
Faggaszt	I. 756	Fái horostyán	I. 292	Fakadat	I. 755
Faggat	I. 756	Fái egres	I. 566	Fakadék	I. 755
Faggatás	I. 757	Fái gyöngy	I. 1185	Fakadékoeska	I. 755
Fagó	I. 864	Fái sóska	II. 1597	Fakadékos	I. 756
Fagy, fagy: frieren	I. 747	Fái szédérj	III. 104	Fakadoz	I. 756
Fagy: frost	I. 748	Fái tövisk	III. 774	Fakadozás	I. 756
Fagy: herstellen	I. 748	Faj	I. 749	Fakalán	II. 94
Fagyal	I. 748	Fáj	I. 750	Fakalapács	II. 85
Fagyalfa	I. 735	Fájdalom	I. 752	Fakaloda	II. 89
Fagyapjú	I. 1149	Fajankó	II. 5	Fakas	II. 134
Fagyapot	I. 1150	Fájás	I. 751	Fakaszt	I. 756
Fagyás	I. 747	Fajd	I. 753	Fakép	II. 204
Fagyas	I. 748	Fajdtyúk	III. 832	Fáklya	I. 757

Fáklyácska	I. 757	Fanal	I. 916	Faragó szék	III. 126
Fakó	I. 757	Fancsal	I. 762	Faragott kép	II. 204
Fakó kocsi	II. 329	Fancsall	I. 762	Faragott kő	II. 386
Fakos	II. 373	Fancsalog	I. 762	Faragtat	I. 769
Fakó szekér	III. 132	Fancsarol	I. 762	Faragvány	I. 769
Fakó szln	III. 248	Fancsull	I. 762	Faragványfa	I. 736
Faktor	I. 757	Fandarló	I. 919	Faral	I. 764
Fakupa	II. 470	Fandorlás	I. 919	Faraszja	I. 764
Fakúsz	II. 475	Fánk	I. 762	Fáraszt	I. 766
Fakúszmadár	II. 647	Fanos	I. 762	Fárasztás	I. 767
Fal : mauer	II. 758	Fanosodik	I. 762	Fárasztthatatlan	I. 767
Fal : fressen	I. 758	Fantasztikus	I. 762	Faratlan	I. 764
Faláb	II. 497	Fantázia	I. 762	Fáralaló	I. 745
Falábas	II. 497	Fántom-fánt	I. 762	Faresiga	I. 421, 764
Falapocsa	II. 526	Fánton-fánt	I. 762	Faresik	I. 764
Falás	I. 759	Fánya	I. 745	Faresika	I. 764
Falastrom	I. 861	Fanyalgás	I. 763	Faresok	I. 764
Falat	I. 759	Fanyalog	I. 763	Faresont	I. 451
Falatka	I. 759	Fanyarog	I. 763	Fardagály	I. 478
Falatlan	I. 758	Fanyárs	II. 1017	Fardagályos	I. 478
Falatoeska	I. 760	Faolaj	II. 1108	Féré	I. 770
Falatoz	I. 760	Fapalack	II. 1215	Farégula	II. 1389
Falatozás	I. 760	Fapap	II. 1226	Fargács	I. 939
Falaz	I. 758	Fapénz	II. 1269	Farhám	I. 1295
Falcsapó	I. 383	Fapiac	II. 1283	Farhámoz	I. 1295
Faldok	I. 760	Far	I. 763	Farizéusvolta	III. 964
Faldoklás	I. 760	Faracskál	I. 769	Fark	I. 770
Faldokol	I. 760	Faradék	I. 768	Farkaeska	I. 771
Faldozás	I. 760	Fárad	I. 764	Farkall	I. 771
Faldosó	I. 760	Fáradás	I. 765	Farkallás	I. 771
Falfű	I. 1020	Fáradathatlan	I. 766	Farkas : geschwänzt	I. 771
Falka	I. 760	Fáradatlan	I. 765	Farkas : wolf	I. 772
Falkony	I. 761	Fáradékony	I. 765	Farkasalma	I. 80
Falmázló	II. 710	Fáradhatatlan	I. 766	Farkasbab	I. 151
Faló	I. 761	Fáradhatlan	I. 766	Farkasbetegség	I. 224
Falpárkány	II. 1239	Fáradoz	I. 766	Farkasfog	I. 863
Falravaló óra	II. 1131	Fáradozás	I. 766	Farkasfü	I. 1020
Falravaló szőnyeg	III. 329	Fáradoztat	I. 766	Farkashályog	I. 1294
Falravizellő	III. 1230	Fáradtság	I. 766	Farkashárs	I. 1334
Falszínlő	III. 254	Fáradtságos	I. 766	Farkashézaggyökér	I. 1181
Faltörő	III. 756	Fáradt	I. 766	Farkasi	I. 772
Faltörő ágyú	I. 29	Fáradtaeska	I. 766	Farkaska	I. 772
Faltörő kos	II. 373	Fáradtik	I. 766	Farkaskasza	II. 137
Faltörő pattantyú	II. 1250	Fáradtság	I. 766	Farkaskötő	II. 434
Falu	I. 761	Fára folyó	I. 914	Farkaslyuk	II. 639
Falubeli	I. 761	Fára folyó bab	I. 151	Farkasmajom	II. 668
Falucska	I. 761	Fára folyó tök	III. 734	Farkasmál	II. 672
Falus	I. 761	Farag	I. 767	Farkasmarás	II. 678
Falusi	I. 761	Faragás	I. 768	Farkasmaszlag	II. 707
Falusi bíró	I. 236	Faragatlan	I. 768	Farkasmosolygás	II. 879
Falu szabadja	III. 6	Faragsál	I. 769	Farkasné	II. 990
Faluz	I. 761	Faragsálás	I. 769	Farkasnevetés	II. 977
Familia	I. 761	Faragsálási	I. 769	Farkasnyak	II. 1005
Familiás	I. 762	Faragmány	I. 769	Farkasordítás	II. 1133
Famoh	II. 855	Fáragó	I. 769	Farkasordító	II. 1134
Famoly	II. 858	Fáragó ács	I. 7	Farkasölő tü	II. 1020
Famű	II. 905	Fáragó bogár	I. 261	Farkasrák	II. 1368
Faműves	II. 908	Fáragó fejsze	I. 787	Farkasrépa	II. 1412
Fan	I. 762	Fáragó mester	II. 788	Farkasseb	II. 1529

Farkassírás	III. 1579	Fatalp	III. 403	Féccsen	I. 776
Farkasszájú	III. 18	Fatalpú barát	I. 177	Féccsenés	I. 777
Farkastalp	III. 403	Fatalpú saru	II. 1520	Fécsög	I. 777
Farkastétj	III. 508	Fatarisznya	III. 447	Fécsögés	I. 778
Farkasügetés	III. 882	Fatartó ház	III. 477	Fécsügetés	I. 778
Farkasvevőm	III. 1075	Fatartó hely	I. 1393, III. 477	Fécese-locsa	I. 778
Farkatlan	I. 771	Fateke	III. 509	Fécséll	I. 777
Farkcsik	I. 764	Fatornyocska	III. 718	Fécsér	I. 777
Farkcsomó	I. 448	Fatorony	III. 718	Fécsérékél	I. 778
Farkvas	III. 1023	Fatő	III. 726	Fécsérél	I. 777
Farlafaj	I. 772	Fatőke	III. 728	Fécsérlés	I. 777
Farmatring	II. 709	Fatörő	III. 756	Fécske	I. 778
Farmentring	II. 709	Fattig	I. 899	Fécskefarkú	I. 771
Farmotring	II. 709	Fattik	I. 899	Fécskefécsüges	I. 778
Farocska	I. 764	Fátyol	I. 774	Fécskefészék	I. 837
Farogat	I. 764	Fátyolat	I. 775	Fécskefél	I. 1020
Farol	I. 764	Fátyolbőrhe	I. 215	Fécskei	I. 778
Faros	I. 764	Fátyolelőkötő	II. 434	Fécskekő	II. 386
Fároszt	I. 766	Fátyolka	I. 775	Fécskemadar	II. 647
Fárrad	I. 764	Fatty	I. 774	Fécskend	I. 777
Farsába	III. 1297	Fattyas	I. 774	Fécskendik	I. 777
Farsábás	III. 1297	Fattyú	I. 774	Fécskendőzik	I. 777
Farsang, farsáng, farsáng	I. 772	Fattyúág	I. 19	Fécskendő	I. 777
Farsangi	I. 773	Fattyúfi	I. 843	Fécskendős	I. 777
Farsangjárás	II. 16	Fattyúgyermék	I. 1163	Fécsstétj	III. 508
Farsangol	I. 773	Fattyúság	I. 774	Féd : decken	I. 968
Farsangolás	I. 773	Fattyúvessző	III. 1125	Féd : erde	I. 983
Farsangoló napok	II. 926	Favágas	III. 929	Fédd	I. 778
Farsangos	I. 773	Favágó	III. 931	Füdd	I. 778
Farsangoskodás	I. 773	Fazak	I. 775	Füddégél	I. 780
Farsangoskodik	I. 773	Fazécska	I. 776	Füddéget	I. 780
Farsangoz	I. 773	Fazék	I. 775	Füddés	I. 780
Farsangozás	I. 773	Fazékaeska	I. 776	Füddézik	I. 780
Farsangpogácsa	II. 1301	Fazékas	I. 776	Füddhetetlen	I. 780
Farsangruha	II. 1479	Fazékas	I. 776	Füddhetetlenség	I. 780
Farsutu	II. 1616	Fazékasi	I. 776	Füddhető	I. 780
Fartat	I. 773	Fazékas mestér	II. 788	Füddik	I. 779
Fartatás	I. 773	Fazékas mű	II. 905	Füddődés	I. 780
Fartély	I. 947	Fazékas műhely	I. 1397	Füddődik	I. 780
Fartol	I. 764	Fazékasság	I. 776	Füddődő	I. 780
Fartó	III. 726	Fazékfogó	I. 876	Füddőzik	I. 780
Fartű	III. 726	Fazékfödő	I. 971	Füddőző	I. 781
Fás	I. 745	Fazékgyártó	I. 1154	Fédeköz	I. 971
Fasarú	II. 1520	Fazéki	I. 776	Fédel, fedél, fedél : schleier	I. 782
Fás borostyán	I. 292	Fázékony	I. 775	Fédél : dach	I. 969
Fasina	I. 773	Fázékonytság	I. 775	Fédeles bognács	I. 263
Fás kamara	II. 91	Fázik	I. 775	Fédeles torta	III. 719
Fásos	I. 745	Fázító	I. 775	Fédelet	I. 970
Fassang, fassáng	I. 772	Fázkodás	I. 900	Fédélke	I. 970
Fasz	I. 774	Fázkodik	I. 900	Fédelm	I. 960
Faszédérj	III. 104	Fázlal	I. 775	Fédélparkány	II. 1239
Faszédés	III. 102	Fázlaltat	I. 775	Fédérbajsz	I. 782
Faszédő	III. 103	Fázódik	I. 775	Féfödél	I. 970
Faszék	III. 126	Fazok	I. 775	Fég	I. 781
Faszém	III. 157	Fazokas	I. 776	Fegy	I. 781
Fáta	I. 774	Fë	I. 840	Fegyedelém	I. 781
Fatáblás	III. 367	Fé	I. 951	Fegyedézik	I. 781
Fatál	III. 390	Februárius	I. 776	Fégyelém	I. 781
Fátalan	I. 745	Fëcs	I. 776	Fégyelmetesen	I. 850

Fegyelméz	I. 781	Fehér szügfű	I. 1029	Fejérekedik	I. 786
Fegyelmezés	I. 782	Fehér szepülő	III. 189	Fejér kék	II. 160
Fegyés	I. 782	Fehér szilva	III. 243	Fejér kényér	II. 200
Fegyhetetlen	I. 782	Fehér szőlő	III. 329	Fejérlik	I. 786
Fegyhető	I. 782	Feigyelméz ?	I. 850	Fejér mustár	II. 897
Fegyver	I. 782	Feír	I. 785	Fejér nép	II. 966
Fegyvercsináló	I. 433	Fej: kopf	I. 951	Fejér ón	II. 1127
Fegyvercsináló ház	I. 1367	Fej: melken	I. 784	Fejéreske	I. 785
Fegyverderek	I. 496	Fejal	I. 44	Fejér östör	II. 1198
Fegyverdérékesináló	I. 433	Fejbíró	I. 236	Fejér pécseñve	II. 1256
Fegyverés	I. 783	Fejdégél	I. 784	Fejér pészérce	II. 1281
Fegyverés ház	I. 1367	Fejében	I. 960	Fejér rend	II. 1405
Fegyverésít	I. 783	Fejecske	I. 960	Fejér répa	II. 1412
Fegyverés láda	II. 504	Fejédelém	I. 960	Fejér reték	II. 1427
Fegyverés ló	II. 613	Fejédelémangyal	I. 94	Fejér rigó	II. 1441
Fegyverés nép	II. 965	Fejédelémapáca	I. 98	Fejér ruha	II. 1479
Fegyverés tánc	III. 423	Fejédelémasszony	I. 130	Fejér sárga	II. 1511
Fegyvertelen	I. 784	Fejédelémasszonyiség	I. 130	Fejérség	I. 786
Fegyverűz	I. 783	Fejédelemkodik	I. 962	Fejérségés	I. 786
Fegyverűzés	I. 783	Fejédelémpálca	II. 1218	Fejér tēmñn	III. 557
Fegyverfogás	I. 872	Fejédelémség	I. 962	Fejér tövis	III. 773
Fegyverfogható	I. 876	Fejédelém táblája	III. 366	Fejér túske	III. 775
Fegyverfogó	I. 876	Fejédelémtelenség	I. 962	Fejérül	I. 786
Fegyverforgatás	I. 937	Fejédelmeskodik	I. 962	Fejér üröm	III. 900
Fegyverház	I. 1367	Fejédelmi	I. 962	Fejér vizellet	III. 1230
Fegyverhordozó	I. 1488	Fejédémség	I. 960	Fejés	I. 784
Fegyveri	I. 783	Fejefordult	I. 931	Fejes	I. 963
Fegyverkédés	I. 784	Fejefurott	I. 1005	Fejes bagoly	I. 156
Fegyverkedik	I. 783	Fejehiúlt	I. 1457	Fejes bot	I. 299
Fegyverködtet	I. 784	Fejekötött	II. 436	Fejesés	I. 963
Fegyverközík	I. 784	Fejel: kissen	I. 44	Fejes gyökér	I. 1181
Fegyverköztet	I. 784	Fejel: vorschuhén	I. 962	Fejes hagyma	I. 1246
Fegyvernék	I. 784	Fejelés	I. 962	Fejes káposzta	III. 113
Fegyverszērszám	III. 63	Fejelháj	I. 1388	Fejeskédés	I. 963
Fegyvertartó ház	I. 1367, III. 477	Fejelke	I. 45	Fejeskodik	I. 963
Fegyvertartó hely	III. 477	Fejementő	II. 756	Fejes oszlop	I. 1117
Fegyvertelen	I. 784	Fejenkéd	I. 962	Fejes saláta	I. 1501
Fegyverülés	III. 908	Fejenként	I. 962	Fejesség	I. 963
Fegyverviselés	III. 1201	Fejénkeresés	II. 231	Fejes szēg	III. 112
Fegyverviselő	III. 1203	Fejér	I. 785	Fejes vetemény	III. 1151
Fegyvervonó	III. 1247	Fejérbeli	I. 785	Fejetlen	I. 963
Fehér	I. 785	Fejéreske	I. 785	Fejetlen láb	II. 497
Fehér barát	I. 177	Fejérekedik	I. 785	Fejetlenlábas	II. 497
Fehér cékla	I. 345	Fejér egér	I. 564	Fejetlenlábság	II. 497
Fehér cseléd	I. 377	Fejér enyv	I. 649	Fejevesztett	III. 1100
Fehér gém	I. 1078	Fejérés	I. 785	Fejez	I. 963
Fehér giliszta	I. 1090	Fejéresedik	I. 786	Fejezés	I. 963
Fehér görög	I. 1121	Fejérésés	I. 786	Fejezet	I. 963
Fehér gyanta	I. 1146	Fejéréslik	I. 786	Fej lágya	II. 506
Fehér gyökér	I. 1181	Fejérészik	I. 786	Fejő	I. 784
Fehér hal	I. 1274	Fejérgyántás tábla	III. 366	Fejő edény	I. 557
Fehér húnyor	I. 1517	Fejér gyík	I. 1168	Fejős	I. 785
Fehér keszeg	II. 266	Fejér hályog	I. 1294	Fejő sajtár	II. 1496
Fehér lilíom	II. 610	Fejérhátú fű	I. 1021	Fejős tehén	III. 503
Fehér mályva	II. 676	Fejérít	I. 786	Fejő vödör	III. 1033
Fehér pej	II. 1261	Fejérítés	I. 786	Fejporzás	II. 1314
Fehér pénz	II. 1269	Fejérítetlen	I. 786	Fejszár	III. 85
Fehérsárga szín	III. 201	Fejérítő	I. 786	Fejsze	I. 787
Fehér sólyom	II. 1593	Fejérítő mész	II. 795	Fejszefok	I. 904

Fejszés	I. 787	Fekete pemető	I. 1026	Félbenmelszés	II. 801
Fejsző	I. 787	Fekete pészörce	II. 1281	Félbenszakad	III. 27
Fejt	I. 787	Fekete reték	II. 1427	Félbenszakadás	III. 24
Fejtőget	I. 788	Fekete rigó	II. 1441	Félbenszakaszt	III. 35
Fejtekézik	I. 788	Feketés	I. 791	Félbenszakasztás	III. 35
Fejtés	I. 788	Feketeség	I. 791	Félbenszakasztó hideg-	
Fejtetlen	I. 788	Feketeségűs	I. 791	lélés	II. 567
Fejtető	III. 635	Feketeségű	I. 791	Félbentörés	III. 753
Fejtőzik	I. 789	Fekete széplő	III. 189	Félbeomol	II. 1125
Fejthetetlen	I. 789	Feketészik	I. 791	Félbeszeg	III. 106
Fejtő: deuter	I. 789	Fekete szín	III. 248	Felcsér	I. 808
Fejtő: baumwollengarn	I. 789	Fekete szőlő	III. 329	Föld	I. 983
Fejtő: haarnadel	III. 815	Fekete szurok	III. 342	Földégél	I. 804
Fejtődik	I. 789	Fekete tengör	III. 561	Felé	I. 799
Fejtőres	III. 753	Fekete ürm	III. 900	Féle	I. 799
Fejtőzik	I. 789	Fekete víz	III. 1226	Félé	I. 976
Fejváltság	III. 999	Feketevízfőző	I. 968	Felebarát	I. 177
Fejveszés	III. 1091	Feketi	I. 790	Felebaráti szerelém	III. 219
Fejvesztés	III. 1099	Feketít	I. 791	Felebarátság	I. 178
Fék: beschlafen	I. 851	Feketítés	I. 791	Felebarátságáhozvalósze-	
Fék: zaum	I. 789	Fekető	I. 790	retet	III. 223
Fékagy	I. 24	Féketlen	I. 790	Félebb	I. 974
Fékdégél	I. 793	Feketű	I. 790	Feled	I. 808
Fékély	I. 790	Feketül	I. 791	Feledékény	I. 809
Fékélyös	I. 790	Feketüllik	I. 791	Feledékénység	I. 809
Fékélyot	I. 790	Feketyű	I. 790	Feledékenységs	I. 809
Fékélyfű	I. 1021	Fékéz	I. 790	Féledelmes	I. 804
Fékemelő lánc	II. 516	Fékézetlen	I. 790	Feledet	I. 809
Fékemlő	I. 637	Fékodik	I. 851	Feledkezés	I. 809
Fékemlőszár	III. 85	Fekő	I. 793	Feledkőzik	I. 809
Fékés	I. 793	Fékőszik	I. 791	Feledség	I. 809
Fékös	I. 790	Fekőt	I. 793	Félegít	I. 799
Feket	I. 793	Fekszár	III. 85	Felejt	I. 810
Fekete	I. 790	Fekszőn	I. 791	Felejtet	I. 810
Fekete barát	I. 177	Fektet	I. 793	Felejtség	I. 811
Fekete bodza	I. 259	Fektülés	I. 793	Felejtten-felejt	I. 810
Fekete búza	I. 325	Fekü	I. 793	Félék	I. 799
Fekete csőrésznye	I. 417	Fekűő	I. 793	Felekédés	I. 800
Feketécske	I. 791	Fekűszik	I. 791	Felekédik	I. 799
Fekete gyanta	I. 1146	Feküt	I. 793	Félékén	I. 804
Fekete gyopár	I. 1177	Feküvés	I. 793	Félékény	I. 804
Fekete húnnyor	I. 1517	Feküvő	I. 793	Felekőzés	I. 800
Fekete jegénye	II. 29	Fekvés	I. 793	Felekézet	I. 800
Feketekék szín	III. 249	Fekvő	I. 793	Felekőzik	I. 800
Fekete konkoly	II. 344	Fekvő hely	I. 1393	Felel	I. 811
Fekete koriandör	II. 366	Fékszabla	III. 1260	Feleldégél	I. 812
Fekete köménv	II. 398	Fél: hälfte	I. 794	Félelém	I. 805
Fekete kükirics	II. 394	Fél: fürchten	I. 804	Felelés	I. 812
Fekete lé	II. 549	Fél: hinan	I. 973	Felelet	I. 812
Fekete leves	II. 550	Fél: oberfläche	I. 973	Felelettétel	III. 633
Feketéllik	I. 791	Fél: herauf	I. 973	Felelget	I. 812
Feketéllő szín	III. 248	Félajtár	I. 1001	Félelmes	I. 805
Feketéllő vörös	III. 1076	Félbefal	I. 759	Félelmeskodik	I. 806
Fekete mák	II. 671	Félbeharap	I. 1325	Félelmesség	I. 806
Fekete nádály	II. 912	Félben	I. 798	Félelmes szívű	III. 265
Fekete nádályfű	I. 1025	Félbenhagy	I. 1240	Félelmik	I. 806
Fekete nép	II. 966	Félbenhagyás	I. 1240	Felelő	I. 812
Fekete ön	II. 1127	Félbenhagyat	I. 1244	Felelő hely	I. 1393
Fekete paré	II. 1233	Félbenmarad	II. 683	Felelt	I. 812

Félem I. 805
 Felemás II. 700
 Félemik I. 806
 Félemlik I. 806
 Félén I. 800
 Féléndő harát I. 178
 Félénfordít I. 925
 Félénfordul I. 928
 Félénhajtogat I. 1266
 Félénjár II. 12
 Félénjáró II. 12
 Félénk I. 806
 Félénkéske I. 806
 Félénkség I. 807
 Félénnéz II. 980
 Félénnézés II. 980
 Félünteker III. 511
 Félüntér III. 569
 Félüntész III. 617
 Félüntétel III. 617
 Félünt III. 905
 Félénvaló III. 952
 Félénver III. 1061
 Félénvet III. 1140
 Félénvisz III. 1209
 Félénvon III. 1237
 Félénvonsz III. 1250
 Felenyáj II. 1001
 Felényi I. 798
 Félés I. 807
 Feles I. 800
 Félés I. 976
 Felesedik I. 800
 Félésedik I. 977
 Feleség I. 801
 Feleségcske I. 801
 Feleséggül I. 801
 Feleségös I. 801
 Feleségeskedik I. 801
 Feleségi I. 801
 Feleségnélkülvalóság III. 952
 Feleségölés II. 1175
 Feleségtelenség I. 801
 Felesél I. 813
 Felesülés I. 813
 Felesít I. 801
 Felesség I. 801
 Félösség I. 977
 Félösték I. 989
 Félöstéküm I. 989
 Félöstölt I. 989
 Félöstököm I. 989
 Féleszű I. 708
 Feletárs III. 450
 Feletársaság III. 457
 Feletlen I. 801
 Feletlenség I. 801
 Félött I. 977
 Félfejű I. 958

Félfelé I. 799
 Félfelétész III. 617
 Félfelévaló III. 952
 Félfelévaló vitel III. 1209
 Félfelévisz III. 1209
 Félfont I. 920
 Félfordult I. 923
 Fél föld I. 985
 Fél földi I. 985
 Fél földizmus I. 985
 Fél fülű I. 1039
 Fél gömbölyegség I. 1115
 Félguta I. 1130
 Félgyopont I. 1150
 Félhitű I. 1449
 Félhold I. 1476
 Félhő I. 813
 Félhőcske I. 813
 Félhőropogás II. 1460
 Félhős I. 813
 Félhősödik I. 813
 Félhőszakadás III. 29
 Félhötelen I. 813
 Félhőüző III. 918
 Felhöz I. 813
 Felhőzet I. 813
 Felhőzik I. 813
 Félhúsú I. 1521
 Féli I. 799
 Félihe I. 976
 Félíg I. 802
 Félíg görög I. 1121
 Félíg pogány II. 1302
 Félíg szabados III. 10
 Félíg vad III. 921
 Félil I. 982
 Félíng I. 1589
 Félísten I. 1624
 Féljebb I. 974
 Félkedv II. 147
 Félkedvű II. 147
 Félkerék II. 222
 Félkerekség II. 224
 Félkérésztűn II. 236
 Félkéz II. 287
 Félkézkalmár II. 88
 Félkezű II. 287
 Félkopasz II. 350
 Félajtár I. 1001
 Félleg I. 813
 Félleghből született III. 354
 Féllegcske I. 813
 Féllegelűző III. 915
 Féllegös I. 813
 Féllegösödik I. 813
 Féllegzet I. 814
 Féllegzik I. 814
 Féllegvár III. 1012
 Félér, féllér I. 852

Félmeleg II. 722
 Félmérő II. 775
 Fél nyom II. 1065
 Félóra II. 1131
 Félő I. 807
 Felő I. 799
 Félöl I. 802
 Félött I. 97
 Félpap II. 1226
 Félpénz II. 1269
 Félrajtár I. 1001
 Félre I. 803
 Félreáll I. 69
 Félrehogoz I. 261
 Félrecesal I. 372
 Félrecesaponik I. 383
 Félrecesapong I. 384
 Félrecesappan I. 384
 Félrecesavarít I. 393
 Félrecesavarodik I. 393
 Félredől I. 530
 Félrefarag I. 768
 Félrefitorodik I. 853
 Félrehajtogat I. 1266
 Félrehi I. 1418
 Félrehord I. 1485
 Félrehorgad I. 1491
 Félrehorgadozik I. 1491
 Félrelép II. 579
 Félrelépés II. 579
 Félrelop II. 626
 Félrenéz II. 980
 Félretakar III. 382
 Félreteker III. 511
 Félretekeredik III. 512
 Félretér III. 569
 Félretész III. 617
 Félretétel III. 618
 Félreugrás I. 841
 Félrevaló I. 803
 Félrevaló csapongás I. 384
 Félrever III. 1061
 Félrevész III. 1115
 Fétrevisz III. 1209
 Félrevon III. 1237
 Félrevonódik III. 1248
 Félrevonsz III. 1250
 Féltség III. 980
 Félselemes ruha II. 1539
 Felső II. 1583
 Felső I. 981
 Felsőbbség I. 981
 Felső ing I. 1589
 Felső köntös II. 399
 Felső malomkő II. 389
 Felsőség I. 981
 Felsőségös I. 982
 Felsőz I. 807
 Fél száj III. 18

Félszég	III. 116	Feneségű	I. 815	Fénylődik	I. 820
Félszűgség	III. 117	Fenet	I. 814	Fénylőség	I. 820
Félszém	III. 157	Fenetermészetű	III. 594	Fennyéget	I. 820
Félszémű	III. 157	Fenevad	III. 921	Fennyégetés	I. 820
Félszér	III. 194	Fenevadi	III. 921	Fénnyel	I. 983
Félszerű	III. 194	Fénik	I. 814	Fennyifa	I. 822
Félsziget	III. 238	Fénikszmadár	II. 648	Fenyő	I. 822
Félt : furcht	I. 807	Fénikulumos bor	I. 282	Fenyőbüg	I. 320
Félt : befürchten	I. 808	Fénkint	I. 962	Fenyődió	I. 507
Féltallér	III. 402	Fénkő	II. 386	Fenyőerdő	I. 666
Féltengéri	III. 561	Fénkőbánya	I. 173	Fenyőfa	I. 736
Féltész	III. 618	Fénkövecske	II. 386	Fenyőfadió	I. 507
Féltő	I. 808	Fénn	I. 982	Fenyőfa könnye	II. 399
Féltudományú	III. 799	Fénnen	I. 983	Fenyőfatermő	III. 598
Féltudós	III. 796	Fénntent	I. 983	Fenyőfa zsírja	III. 1310
Félül	I. 982	Fénnifa	I. 822	Fenyőguba	I. 1125
Félülönmegfuvalás	I. 1000	Fénnkölt	II. 170	Fenyőgyanta	I. 1146
Félütt	I. 982	Fénnszél	III. 140	Fenyőgyümölcs	I. 1212
Félvakar	I. 976	Fent : geschäuft	I. 814	Fenyőmadár	II. 648
Félvéka	III. 1044	Fent : oben	I. 982	Fenyőmag	II. 651
Félverő ér	I. 655	Fentéreg	I. 817	Fenyőmagolaj	II. 1108
Félvers	III. 1080	Fentő	I. 817	Fenyőmakkocská	II. 672
Félvonó kapu	II. 116	Fenűfa	I. 822	Fenyőpinty	II. 1288
Félyes	I. 976	Fény	I. 817	Fenyős	I. 822
Félyhő	I. 813	Fenye	I. 814	Fenyős erdő	I. 666
Félyebb	I. 974	Fenyéfa	I. 822	Fenyőszurok	III. 342
Félyeg	I. 813	Fenyéget	I. 820	Fenyőviasz	III. 1168
Félyöl	I. 982	Fenyégetdögöl	I. 821	Fenyőviaszos	III. 1168
Fémlés	I. 819	Fenyégetés	I. 821	Fenyűfa	I. 822
Fémlet	I. 819	Fenyégetődik	I. 821	Fenyves	I. 822
Fémlik	I. 819	Fenyégetődzik	I. 821	Fenyves erdő	I. 666
Fen	I. 814	Fenyégetőzés	I. 821	Fér	I. 823
Fén	I. 982	Fenyégetőzik	I. 821	Fércsen	I. 825
Féndémöntom	I. 1002	Fenyekedés	I. 814	Férdung	I. 832
Féndémontom	I. 1002	Fenyékezik	I. 822	Férdunk	I. 832
Fene, féné	I. 814	Fényelkedés	I. 820	Féredetlenség	I. 1042
Féné	I. 822	Fenyér	I. 822	Féredik	I. 1042
Feneböstye	I. 217	Fényés	I. 818	Féredő viz	III. 1226
Fenebogár	I. 262	Fényés bogár	I. 261	Fereferencse	I. 825
Feneötte	I. 715	Fényésédik	I. 818	Férég	I. 825
Fenek	I. 816	Fényésít	I. 819	Férégelte	I. 715
Fenekedés	I. 815	Fényéskedés	I. 819	Férégrágás	II. 1352
Fenekedik	I. 815	Fényéskedik	I. 819	Férészt	I. 1043
Fenekédő	I. 815	Fényés pók	II. 1304	Férésztlő viz	III. 1226
Fenekés	I. 817	Fényesség	I. 819	Férfi	I. 843
Fenekés láda	II. 504	Fényességés	I. 819	Férfiás	I. 843
Fenekest	I. 817	Fényességű	I. 819	Férfiasság bőre	I. 312
Feneketlen	I. 817	Fenyi	I. 814	Férfiasszony	I. 130
Fenekémérő	II. 775	Fenyől	I. 821	Férfigyermék	I. 1163
Fenekémérték	II. 777	Fenyíték	I. 821	Férfi	I. 843
Fenéktelen	I. 817	Fenyítés	I. 822	Férfiságtalan	I. 843
Fenekvono	III. 1247	Fenyítéség	I. 822	Férfiszemély	III. 166
Fénél	I. 819	Fényledézik	I. 820	Férfitest	III. 600
Fenélkédik	I. 815	Fénylés	I. 820	Férfiú	I. 843
Fenenyavalya	II. 1018	Fénylet	I. 820	Férfiúembér	I. 626
Fenerák	II. 1368	Fénylik	I. 819	Férfiúerő	I. 677
Feneseb	II. 1529	Fénylő	I. 820	Férfigyermék	I. 1163
Feneség	I. 815	Fénylő bogár	I. 261	Férfiú	I. 843
Feneségés	I. 815	Fénylő bogaracska	I. 262	Férfiúidő	I. 1540

Férfini nēm	II. 955
Férfinēm	II. 955
Férfiürēnd	II. 1405
Férfiúruha	II. 1479
Férfiúság	I. 843
Férfiúszemély	III. 166
Férfiúvér	III. 1071
Férgeske	I. 827
Férges	I. 827
Férgés	I. 827
Férgesedés	I. 827
Férgesedik	I. 827
Férgeteg	I. 827
Férgetegés	I. 827
Férgetek	I. 827
Férgezés	I. 827
Férhető	I. 824
Férhetőség	I. 824
Férigy	I. 992
Féris	I. 855
Férj	I. 827
Férjfi	I. 843
Férjfiúnép	II. 966
Férji	I. 828
Férkēzik	I. 824
Férkēztet	I. 825
Férkőzik	I. 824
Férő	I. 825
Férődés	I. 1042
Férhorum	I. 828
Férmány	I. 828
Férnyeteg	I. 827
Fértály	I. 828
Fértályóra	II. 1131
Fértal, fértat	I. 773
Fértehetés	I. 828
Fértehető	I. 828
Fértelēm	I. 828
Fértelmes	I. 829
Fértelmesküdik	I. 829
Fértelmesség	I. 829
Fértelmetés	I. 829
Fértelmetesség	I. 829
Fértehetlen	I. 829
Fértelmezkeedik	I. 829
Fértelmezlet	I. 830
Fértelmeztetés	I. 830
Fértēng	I. 830
Fértēngés	I. 830
Fértēngel	I. 830
Férlet	I. 825
Fértethető	I. 825
Férton	I. 832
Fértő	I. 830
Fértős	I. 831
Fértőz	I. 831
Fértőzet	I. 831
Fértőzetés	I. 831
Fértőzetesség	I. 831

Fértőzetességēs	I. 831
Fértőzetességű	I. 831
Fértőzetlen	I. 831
Fértőzik	I. 831
Fértőzkeodik	I. 831
Fértőzódik	I. 832
Fértőzött	I. 832
Fértőztetellen	I. 832
Fértőztethető	I. 832
Fértőztetlen	I. 832
Férula	I. 832
Fesél	I. 832
Fesélhetetlen	I. 833
Feséltet	I. 833
Feseték	I. 834
Féske	I. 778
Feslés	I. 834
Feslött	I. 834
Feslött erkölcsű	I. 675
Feslőtség	I. 834
Feslik	I. 832
Féső	I. 836
Fesöl	I. 832
Fést	I. 834
Fésték	I. 834
Féstékaros	I. 106
Füstékés	I. 835
Füstékőzés	I. 835
Füstéktörő	III. 756
Füstéktörő kő	II. 386
Füstés	I. 835
Füstet	I. 835
Füstetlen	I. 835
Füstött	I. 835
Füstítő	I. 835
Füstom	I. 836
Füstő	I. 836
Füstő eset	I. 556
Füstő esetecske	I. 556
Füstő fark	I. 771
Füstő fa	I. 1021
Füstő ház	I. 1367
Füstő mestérség	II. 794
Füstő penna	II. 1267
Füstő sörte	II. 1559
Füstőzés	I. 836
Fésű	I. 836
Fésűl	I. 836
Fésületlen	I. 836
Fésűs	I. 836
Fésvény	I. 989
Feszéget	I. 839
Feszégetés	I. 839
Fészék	I. 836
Feszēng	I. 837
Feszēngel	I. 838
Feszēngetés	I. 838
Feszēs	I. 838
Feszit	I. 838

Feszítés	I. 839
Feszítő rud	II. 1475
Fészkecske	I. 837
Fészkellik	I. 837
Fészkelődik	I. 837
Fészkeltet	I. 837
Fészkes	I. 837
Fészkez	I. 837
Feszül	I. 839
Feszület	I. 840
Feszületēs	I. 840
Feszületkép	II. 204
Feszült	I. 840
Feteke	I. 790
Fétrēng	I. 830
Févalyhēj	I. 1388
Févény	I. 990
Féz ?	I. 840
Féz: kochen	I. 966
Fi: sohn	I. 840
Fi: gras	I. 1017
Fiacska	I. 846
Fiadzik	I. 846
Fial	I. 846
Fias	I. 846
Fias láda	II. 504
Fias ládácska	II. 505
Fias tyúk	III. 832
Fiasstyüksillagzat	I. 427
Fiasztal	I. 847
Fiat	I. 847
Fiatl	I. 847
Fiatl fa	I. 736
Fiatalka	I. 848
Fiatalos	I. 848
Fiatalosodik	I. 848
Fiatalozik	I. 848
Fiatalság	I. 848
Fiatlan	I. 846
Fiazás	I. 846
Fiazat	I. 846
Fiazik	I. 846
Fiazmány	I. 847
Fiazó	I. 847
Fiaztat	I. 847
Ficamlítás	I. 848
Ficamlás	I. 848
Ficamodás	I. 849
Ficamodik	I. 848
Ficamodott	I. 849
Ficemlés	I. 849
Ficere	I. 849
Ficeréz	I. 849
Fickándozik	I. 849
Fickéz	I. 849
Fickó: kerl	I. 849
Fickó: Häschchen	I. 849
Ficoma	I. 849
Ficomás	I. 849

Ficsérékél	I. 778	Fingik	I. 853	Fitakos	I. 855
Ficséréz	I. 849	Finum	I. 853	Fitat	I. 773
Ficsírkél	I. 778	Finom	I. 853	Fitet	I. 856
Ficskándozó	I. 849	Finom arany	I. 111	Fítézik	I. 1040
Ficsmány	I. 857	Fintorgat	I. 854	Fílt	I. 855
Ficsór	I. 850	Fintorít	I. 853	Filogat	I. 855
Ficsórka	I. 850	Fintorog	I. 853	Fitogatás	I. 855
Ficsúr	I. 850	Finum	I. 853	Fitogató	I. 855
Fidel	I. 782	Finum ezüst	I. 729	Filológ	I. 853
Fige	I. 1033	Fíny	I. 817	Fitorít	I. 853
Figefa	I. 736	Finyákló	I. 854	Fitos	I. 856
Figg	I. 1034	Finyánkodik	I. 854	Fitosocska	I. 856
Figura	I. 850	Finnya	I. 854	Fitos orrú	II. 1137
Figurás	I. 850	Finnácska	I. 854	Fityög	I. 856
Figyelém	I. 850	Finnyal	I. 854	Fityögő	I. 856
Figyelmes	I. 850	Finnyálkodik	I. 854	Fityélék	I. 856
Figyelmetés	I. 850	Finnyás	I. 854	Fityérés	I. 856, 1047
Figyelmetesség	I. 850	Finnyáska	I. 854	Fityész	I. 856
Figyelmetlen	I. 850	Finnyáskodás	I. 854	Fityészés	I. 356
Figyelmetlenség	I. 850	Finnyáskodik	I. 854	Fityésző	I. 856
Figyelmez	I. 850	Finnyásocska	I. 854	Fityfirittyelés	I. 857
Figyelmezés	I. 851	Finnyaság	I. 854	Fityikélés	I. 778
Figyelmezik	I. 850	Finnyázólan	I. 854	Fityma	I. 857
Figyelmező	I. 851	Finnyogat	I. 854	Fitymány	I. 857
Figyelmeztet	I. 851	Finyorog-fanyarog	I. 763	Fityölék	I. 856
Fik	I. 851	Fiók	I. 847	Fityölt : aufmerken	I. 857
Fika	I. 851	Fiókás	I. 847	Fityölt : pfeifen, zischen	I. 1047
Fikarc	I. 851	Fiókcsont	I. 451	Fityöt	I. 857
Fikarty	I. 851	Fiókgörönda	I. 1082	Fityötdögél	I. 857
Fike	I. 851	Fiókos	I. 847	Fityötözik	I. 857
Fikolódik	I. 851	Fiókos láda	II. 504	Fitty	I. 857
Fikszik	I. 791	Fiókréce	II. 1385	Fittyen	I. 857
FI: fürchten	I. 804	Fiotol	I. 847	Fittyenés	I. 858
FI: ohr	I. 1037	Fiő	I. 1017	Fittyent	I. 858
Filagoria	I. 851	Firödő	I. 1042	Fittyentés	I. 858
Filegoria	I. 851	Firég-forog	I. 933	Fittyvelés	III. 1152
Filégram	I. 851	Firegy	I. 992	Fiú: Sohn	I. 840
Filemile	I. 1041	Firész	I. 1043	Fiú: ackertheil	I. 858
Filigrám	I. 851	Firge	I. 1044	Fiúág	I. 19
Fillent	I. 1042	Firhang	I. 854	Fiúi	I. 847
Fillér	I. 852	Firicsékél	I. 778	Fiúi fogadás	I. 883
Filléricske	I. 852	Firigy	I. 992	Fiúi fogadság	I. 885
Fillérés	I. 852	Firis	I. 885	Fiúisten	I. 1624
Fillérez	I. 852	Firiss	I. 993	Fiún osztás	II. 1153
Fillérezés	I. 852	Firj: ehemann	I. 827	Fiúság	I. 847
Fillérke	I. 852	Firj: wachtel	I. 1044	Fiúszemély	III. 166
Filomele	I. 1041	Firkál	I. 855	Fiútorsa	III. 720
Filozofia	I. 852	Firkálás	I. 855	Fiúvá fogadás	I. 883
Filozofus	I. 852	Firkol	I. 855	Fiúvá fogadtatás	I. 885
Fillyér	I. 852	Firödő	I. 1042	Fival, fivály	I. 44
Fincároz	I. 852	Firöszt	I. 1043	Fíz: weidenbaum	I. 1047
Fincol	I. 852	Firt	I. 1044	Fíz: flechten	I. 1048
Fincsal	I. 852	Firtat	I. 773	Fizet	I. 858
Fincsán	I. 852	Firtatás	I. 773	Fizetdögél	I. 859
Findsa	I. 852	Fiskális	I. 855	Fizeték	I. 859
Findsányi	I. 852	Fiskális bor	I. 282	Fizetés	I. 859
Findsia	I. 852	Fiskus	I. 855	Fizetésécske	I. 860
Fing	I. 852	Fist	I. 1045	Fizetetlen	I. 860
Fingás	I. 853	Fisze	I. 787	Fizetelenség	I. 860

Fizető	I. 860	Fogadkozás	I. 884	Fogházörző	II. 1184
Fizetődik	I. 860	Fogadkozik	I. 884	Foghely	I. 1393
Fizető mestér	II. 788	Fogadó	I. 884	Foghús	I. 1521
Fizetség	I. 860	Fogadó ház	I. 1367	Fogkelés	II. 169
Fizettet	I. 860	Fogadott	I. 885	Foglal	I. 887
Fizettén-fizet	I. 858	Fogadott bíró	I. 236	Foglalás	I. 891
Flastrom	I. 861	Fogadott fiú	I. 844	Foglalat	I. 892
Flastromoz	I. 861	Fogadott fiúság	I. 844	Foglalatos	I. 892
Flastromozás	I. 861	Fogadottság	I. 885	Foglalatoskodik	I. 892
Flüstököm	I. 989	Fogafájó	I. 753	Foglalatlanság	I. 892
Flinta	I. 861	Fogan	I. 885	Foglalható	I. 892
Flórum	I. 828	Foganás	I. 886	Foglaló	I. 892
Flóta	I. 861	Foganat	I. 886	Foglaló bor	I. 282
Flöstököm	I. 989	Foganatlan	I. 886	Foglaló ige	I. 1555
Fó	I. 995	Foganatos	I. 886	Foglaló igécske	I. 1555
Foeskand, fockánd	I. 777	Foganik	I. 885	Foglalós	I. 893
Foeskandó	I. 777	Foganodik	I. 887	Foglaló szűg	III. 112
Fód	I. 904	Foganós	I. 886	Foglaló szócska	III. 274
Fodatkozik	I. 893	Foganósság	I. 886	Foglaló tücske	III. 815
Foddogál	I. 898	Foganoszik	I. 887	Foglalt bor	I. 282
Fodor; zwirnen	I. 861	Foganszik	I. 887	Foglyász	I. 893
Fodor; falsicht	I. 861	Fogant	I. 887	Foglyocska	I. 877
Fodor gallér	I. 1057	Fogantatás	I. 887	Foglyos	I. 877
Fodorgat	I. 861	Fogantatik	I. 887	Foglyosit	I. 878
Fodorgatás	I. 861	Fogantó	I. 887	Foglyosság	I. 878
Fodorgatott	I. 861	Fogantócska	I. 887	Fogó	I. 876
Fodor haj	I. 1249	Fogantós	I. 887	Fogózik	I. 877
Fodor háj	I. 1250	Fogantyús	I. 887	Fogoly; gefangener	I. 877
Fodorit	I. 861	Fogas	I. 863	Fogoly; rebhuhn	I. 893
Fodorító vas	III. 1023	Fogás	I. 873	Fogolyfű	I. 1021
Fodorított	I. 862	Fogas borona	I. 291	Fogolyháló	I. 1291
Fodor jávor	II. 28	Fogas hal	I. 1274	Fogolyház	I. 1367
Fodorka	I. 862	Fogasocska	I. 864	Fogolymadár	II. 648
Fodor káposzta	II. 113	Fogasocska	I. 874	Fogolyszolga	III. 291
Fodor ménta	II. 758	Fogasos	I. 864	Fogolytárs	III. 451
Fodorméntaolaj	II. 1108	Fogasszélű fű	I. 1021	Fogolytartó	III. 477
Fodorodik	I. 862	Fogat	I. 874	Fogon	I. 885
Fodoros gallér	I. 1057	Fogatékos	I. 874	Fogontal	I. 887
Fodoroszik	I. 862	Fogatlan; zahlos	I. 864	Fogontatik	I. 887
Fodorság	I. 862	Fogatlan; uneingespannt	I. 874	Fogontós	I. 887
Fodor saláta	II. 1501	Fogató	I. 874	Fogott	I. 878
Fodor szálló	III. 329	Fogatós	I. 874	Fogott bíró	I. 236
Fodorul	I. 862	Fogattó	I. 874	Fogott embér	I. 626
Fodrocska	I. 862	Fogatlyó	I. 874	Fogózik	I. 877
Fodros	I. 862	Fogdos	I. 874	Fográntó	II. 1372
Fodros gallér	I. 1057	Fogdozás	I. 875	Fogság	I. 878
Fog; zahn	I. 862	Fogdosgat	I. 875	Fogságba vetés	III. 1152
Fog; fangen	I. 864	Fogdosó	I. 875	Fogságbeli	I. 878
Fogacska	I. 863	Fogdostat	I. 875	Fogságos	I. 878
Fogacsos	I. 863	Fogdoz	I. 875	Fogsérés	II. 1515
Fogad	I. 879	Fogfájás	I. 751	Fogta	I. 878
Fogadás	I. 882	Foggarádics	I. 1062	Fogtasztó	III. 702
Fogadáslevél	II. 600	Foggadas	I. 864	Fogtatás	I. 879
Fogadásos	I. 883	Foggyógyító	I. 1171	Fogtató	I. 879
Fogadásszegő	III. 110	Foghatandóság	I. 875	Fogtiszító	III. 683
Fogadástétel	III. 633	Foghatatlan	I. 875	Fogtó ?	I. 874
Fogadástéví	III. 639	Foghatatlanság	I. 875	Fogtörő	III. 756
Fogadat	I. 883	Fogható	I. 875	Fogva	I. 879
Fogadatlan	I. 884	Fogház	I. 1367	Fogvájó	III. 972

Fogván	I. 879	Foldalék	I. 905	Folyó kocs	II. 329
Fogvást	I. 879	Foldás	I. 905	Folyó kosz	II. 376
Fogvonás	III. 1244	Foldogat	I. 905	Folyó követ	II. 444
Fogvonó	III. 1247	Foldogatás	I. 905	Folyó malom	II. 675
Fogvonó vas	III. 1023	Foldoz	I. 905	Folyomik	I. 910
Fogzás	I. 861	Foldozás	I. 905	Folyó óra	II. 1131
Fogzik	I. 864	Foldozgat	I. 905	Folyó papíros	II. 1228
Fogy: frieren	I. 747	Foldozó	I. 905	Folyó pénz	II. 1269
Fogy: verzehrt werden	I. 893	Fóliom	I. 907	Folyó posta	II. 1320
Fogyás	I. 894	Fólios	I. 907	Folyos	I. 915
Fogyat	I. 894	Folka	I. 760	Folyóság	I. 915
Fogyatás	I. 895	Folnagy	I. 761, II. 916	Folyosó	I. 915
Fogyatatlan	I. 895	Folnagykodás	II. 917	Folyosós	I. 915
Fogyaték	I. 895	Folnagykodik	II. 917	Folyó szédérj	III. 104
Fogyatkozik	I. 895	Folnagykodat	II. 917	Folyó test	III. 600
Fogyatkozás	I. 897	Folnagytság	II. 917	Folyó víz	III. 1226
Fogyatkozásos	I. 898	Folt	I. 905	Folyóvízbeli	III. 1229
Fogyatkozat	I. 898	Foltocska	I. 906	Folyt	I. 915
Fogyatkozatlan	I. 898	Foltos	I. 906	Folyta	I. 915
Fogyatkozatos	I. 898	Foltoz	I. 906	Folytat	I. 915
Fogyatkozhatatlan	I. 898	Foltozó	I. 906	Folytatás	I. 916
Fogyatkozó	I. 895	Foltozó szabó	III. 4	Folyton-foly	I. 908
Fogyatkozó tagú	III. 371	Foltozó varga	III. 1018	Fon	I. 916
Fogyatkozott	I. 898	Foltszérés	III. 207	Fona	I. 919
Fogyatkozotat	I. 898	Folu	I. 761	Fonadék	I. 917
Fogyatlan	I. 898	Folva	I. 761	Fonák	I. 919
Fogyatlanság	I. 898	Foly	I. 907	Fonal, fonál: faden	I. 917
Fogydogál	I. 898	Folyam: fluss	I. 909	Fonal: zank	I. 919
Fogyhatatlan	I. 898	Folyam: laufen	I. 910	Fonálcérna	I. 347
Fogyhatatlanság	I. 898	Folyamás	I. 911	Fonalit	I. 918
Fogyott ügyü	III. 884	Folyamat	I. 911	Fonalódik	I. 918
Fogyt	I. 899	Folyamatos	I. 911	Fonalperec	II. 1276
Fogytára	I. 899	Folyamik	I. 910	Fonalság	I. 919
Fogytig	I. 899	Folyamlik	I. 911	Fonálszál	III. 43
Fogyton-fogy	I. 894	Folyamnik	I. 910	Fonaltekerő	III. 515
Fohászás	I. 900	Folyamodik	I. 911	Fonalvetés	III. 1152
Fohászkodás	I. 900	Folyamot	I. 911	Fonalvető	III. 1155
Fohászkodik	I. 900	Folyár	I. 912	Fonaly	I. 763
Fohászkodtat	I. 900	Folyás	I. 912	Fonás	I. 918
Fojlódik	I. 900	Folyáska	I. 914	Fonat	I. 918
Fojt	I. 900	Folyásocska	I. 914	Fonaték	I. 918
Fojtás	I. 901	Folyat	I. 914	Fonatos	I. 918
Fojtódik	I. 902	Folyatás	I. 914	Fonatos kalács	II. 82
Fojtogat	I. 902	Folydogál	I. 914	Foncsika	I. 919
Fojtogatás	I. 902	Folyik	I. 907	Fondáció	I. 1002
Fojtós	I. 901	Folly	I. 907	Fondál	I. 1001
Fojtótság	I. 902	Folyó	I. 914	Fondaméntom	I. 1002
Fok	I. 903	Folyó beszéd	I. 218	Fondarló	I. 919
Fóka	I. 904	Folyó betegség	I. 224	Fondogál	I. 918
Fokad	I. 754	Folyó bétű	I. 226	Fondor	I. 919
Fokhagyma	I. 1246	Folyó borostyán	I. 292	Fondorkodik	I. 919
Fokhagymás	I. 1246	Folyócska	I. 915	Fondorkodó	I. 919
Fokhagymás lé	II. 549	Folyó dagadás	I. 477	Fondorl	I. 919
Fokház	I. 1367	Folyó fánk	I. 762	Fondorlás	I. 919
Fokházocska	I. 1367	Folyó fene	I. 815	Fondorló	I. 919
Fokhely	I. 1393	Folyó fű	I. 1021	Fondoros	I. 919
Fokos	I. 904	Folyó gérända	I. 1083	Fonó	I. 918
Fokos hagyma	I. 1246	Folyó hajó	I. 1256	Fonó asszony	I. 130
Fold, föld	I. 904	Folyó has	I. 1336	Fonogató	I. 918

Fonó ház	I. 1367	Forgatdogál	I. 937	Forrásocska	I. 946
Fonóka	I. 918	Forgaték	I. 937	Forrásos	I. 946
Fonó rokka	II. 1448	Forgatható	I. 937	Forráspatak	II. 1247
Font: geflochten	I. 918	Forgató	I. 937	Forrásstorma	III. 711
Font: pfund	I. 920	Forgattyú	I. 937	Forrásvíz	III. 1226
Fontányi	I. 918	Forgó	I. 937	Forraszt	I. 946
Fonkő	II. 386	Forgó csont	I. 451	Forrasztás	I. 946
Fontmérték	II. 777	Forgódás	I. 938	Forrasztó cső	I. 457
Fontnyi	I. 920	Forgódatlan	I. 938	Forrasztó szárszám	III. 63
Fontnyil	II. 1038	Forgódik	I. 938	Forrallan	I. 946
Fontocska	I. 920	Forgó kapu	II. 116	Forrdogál	I. 946
Fontol	I. 920	Forgó karika	II. 129	Forrejter	I. 1001
Fontoló mérték	II. 777	Forgolódás	I. 939	Forró	I. 946
Fontoló sörpenyő	II. 1557	Forgolódik	I. 938	Forró hideg	I. 1427
Fontos	I. 921	Forgolódzik	I. 938	Forró hideglélés	II. 567
Fontos alma	I. 80	Forgó pallos	II. 1220	Forró nyavalya	II. 1018
Fontos sörpenyőcske	II. 1558	Forgós	I. 937	Forráság	I. 947
Fontoz	I. 921	Forgó szél	III. 139	Forráságos	I. 947
Fontsörpenyő	II. 1557	Forgószeles	III. 140	Forott bor	I. 283
Fonyalog	I. 763	Forgó szélvész	III. 1102	Forróz	I. 947
Fonyatos	I. 916	Forgó lánc	III. 423	Forrózás	I. 947
Fonnyad	I. 921	Forgó lányér	III. 434	Forrózik	I. 947
Fonnyadás	I. 921	Forgó larack	III. 444	Forrózlat	I. 947
Fonnyadékony	I. 922	Forgó természet	III. 594	Forspont	I. 947
Fonnyadhatatlan	I. 922	Forgott	I. 939	Fortély	I. 947
Fonnyadt	I. 922	Forgó vitorla	III. 1224	Fortélyfogás	I. 873
Fonnyadtság	I. 922	Forin	I. 930	Fortélyos	I. 948
Fonnyan	I. 922	Forint	I. 939	Fortélyoskodás	I. 948
Fonnyaszt	I. 922	Forintos	I. 940	Fortélyoskodik	I. 948
Fonyolgas	I. 763	Fork	I. 770	Fortélyosság	I. 948
Fonyott	I. 916	Forkos	I. 772	Fortélyoz	I. 948
Fór	I. 943	Forma	I. 940	Fortélyozás	I. 948
Fora	I. 922	Formacsináló mestérség	II. 794	Forti	I. 948
Forbattel	I. 923	Formácska	I. 941	Fortily	I. 947
Forbátol	I. 922	Formaikképpen	I. 941	Fortlyan	I. 948
Foresik	I. 764	Formaiság	I. 942	Fos	I. 949
Foresok	I. 764	Formájú	I. 942	Fosábos	I. 949
Fordít	I. 923	Formál	I. 942	Fosik	I. 949
Fordítás	I. 926	Formálás	I. 942	Fosos	I. 949
Fordítható	I. 926	Formáló	I. 942	Foszlán, foszlány	I. 951
Fordító	I. 926	Formáló deszka	I. 498	Foszlás	I. 949
Fordító rúd	II. 1475	Formálódik	I. 943	Foszlal	I. 948
Fordítós	I. 926	Formametsző	II. 802	Foszlik	I. 949
Fordított	I. 926	Formaöntő	II. 1181	Foszt	I. 949
Fordul	I. 926	Formás	I. 943	Fosztán, fosztány	I. 951
Fordulás	I. 931	Formátlan	I. 943	Fosztás	I. 950
Fordulat	I. 931	Forog	I. 931	Fosztatlan	I. 951
Forduló	I. 931	Forogdogál	I. 939	Fosztó	I. 951
Forduló fű	I. 1021	Forogton-forog	I. 933	Fosztott	I. 951
Fordult	I. 931	Forr	I. 943	Fót	I. 905
Forént	I. 930	Forrad	I. 944	Folt	I. 899
Forgács	I. 939	Forradás	I. 945	Foltig	I. 899
Forgácsfa	I. 736	Forradék	I. 945	Fovászkodik	I. 900
Forgács hulladék	I. 1512	Forral	I. 945	Fő: haupt	I. 951
Forgácslánc	II. 516	Forrás	I. 945	Fő: kochen	I. 966
Forgácsos lánc	II. 516	Forráscső	I. 457	Fő: gras	I. 1017
Forgandó	I. 934	Forrási	I. 946	Főal	I. 44
Forgal	I. 934	Forráskút	II. 476	Fő allya	I. 44
Forgalás	I. 937	Forráskútfő	I. 959	Főangyal	I. 94

Főapáca	I. 98	Főfal	I. 768	Főlalaj	I. 31
Főasszony	I. 130	Fő-fő	I. 958	Főlajándékoz	I. 32
Főbántó bor	I. 283	Főfödél	I. 970	Főlajaz	I. 31
Főbasa	I. 185	Főfőnép	II. 966	Főlakad	I. 35
Főbb	I. 964	Főfőrend	II. 1405	Főlakaszt	I. 38
Főbbség	I. 965	Főfőúr	III. 861	Főlakasztal	I. 39
Főbbségés	I. 965	Főgazda	I. 1071	Főlakasztás	I. 38
Főbbségű	I. 965	Főgondviselő	III. 1203	Főlakasztat	I. 39
Főbeli	I. 965	Főgőzölgés	I. 1122	Főlálarcos	I. 116
Főben járó	II. 18	Fő hadi vezér	III. 1161	Fől-aláteker	III. 510
Főbenjáró véték	III. 1158	Főhadnagy	II. 917	Főládóz	I. 57
Főhíró	I. 236	Főhaj	I. 1249	Főáll	I. 69
Főhíroság	I. 236	Főhajtás	I. 1265	Főállapik	I. 72
Főbor	I. 283	Főhajtó	I. 1265	Főállapodik	I. 73
Főccsen	I. 776	Főharmincados	I. 1333	Főállat	I. 75
Főccsenés	I. 777	Főbely	I. 1393	Főállitt	I. 79
Főcsépégés	I. 407	Főhelytartó	III. 478	Főlaprit	I. 102
Főcske	I. 778	Főherceg	I. 1406	Főlárad	I. 109
Főcskend	I. 777	Főhó	I. 1462	Főlarat	I. 115
Főcskendézik	I. 777	Fői	I. 965	Főlás	I. 125
Főcskendik	I. 777	Főintés	I. 1595	Főlásás	I. 125
Főcskendő	I. 777	Főiskola	I. 1614	Főlásat	I. 126
Főcskent	I. 777	Főispán	I. 1620	Főlázlal	I. 150
Főcsög	I. 777	Főjátékos	II. 25	Főlbárdol	I. 181
Főcsögés	I. 778	Főkancellárius	II. 95	Főlbérzénkédik	I. 216
Főd	I. 968	Főkapitány	II. 109	Főlbillent	I. 230
Főd	I. 983	Főkély	I. 790	Főlbizgat	I. 251
Főd	I. 778	Főképpen	I. 965	Főlbiztatás	I. 250
Fődél	I. 969	Főképpennvaló	I. 965	Főlbocsát	I. 255
Fődelecske	I. 970	Főképpennvalóság	I. 965	Főlbódít	I. 258
Fődeles	I. 970	Főkerék	II. 222	Főlbodroz	I. 259
Fődeles ágy	I. 26	Főkincstartó	III. 479	Főlbódul	I. 258
Fődeles hajó	I. 1256	Főkomornyik	II. 340	Főlbojt	I. 272
Fődeles kapu	II. 470	Főkoponya	II. 353	Főlbolondít	I. 270
Fődeles kocsi	II. 329	Főkormányos	II. 367	Főlhomlás	I. 277
Fődeletlen	I. 970	Főkorpa	II. 371	Főlbomol	I. 277
Fődeletlen hajó	I. 1256	Főkorpás	II. 371	Főlbomolhatatlan	I. 277
Fődelez	I. 970	Főkorpásság	II. 371	Főlbont	I. 278
Fődés	I. 970	Főkosz	II. 376	Főlbontás	I. 278
Fődetlen	I. 970	Főkoszmó	II. 377	Főlbonthatatlan	I. 278
Fődő	I. 971	Főkoszmóság	II. 377	Főlbontszolás	I. 280
Fődődzik	I. 971	Főkötő	II. 434	Főlborsózik	I. 294
Fődöget	I. 971	Főkötőcske	II. 434	Főlborzad	I. 295
Fődöz	I. 971	Főkötőháló	I. 1291	Főlborzadás	I. 295
Fődözés	I. 972	Főkötős	II. 434	Főlborzaszt	I. 295
Fődözet	I. 972	Főkötős fánk	I. 762	Főlbosszont	I. 297
Fődözetlen	I. 972	Főkötöz	II. 434	Főlbúj	I. 321
Fődözget	I. 972	Főkötözés	II. 434	Főlbúsul	I. 317
Fődözik	I. 972	Fökövet	II. 444	Főlcafrangoz	I. 341
Fődöző	I. 972	Föl : herauf	I. 973	Főlcakózik	I. 341
Főebb	I. 964	Föl : das obere	I. 973	Főlcammog	I. 341
Főékesség	I. 589	Föl : ohr	I. 1037	Főlcéloz	I. 346
Főembér	I. 626	Főlábráz	I. 4	Főlceppekékzik	I. 347
Főéspérést	I. 704	Főlad	I. 11	Főlcibikél	I. 348
Főetlen	I. 966	Főlágaskodik	I. 20	Főlcifrál	I. 350
Főfájás	I. 751	Főlágazik	I. 20	Főlcifráz	I. 351
Főfájdalom	I. 752	Főlaggaszt	I. 39	Főlcirkál	I. 360
Főfájó	I. 753	Főlaggasztal	I. 39	Főlcirkálás	I. 360
Főfájós	I. 753	Főlaggat	I. 39	Főlcitál	I. 362

Fölesap	I. 380	Földi munkás	II. 896	Fölebreszt	I. 555
Fölesapont	I. 384	Földindulás	I. 1585	Fölebrül	I. 555
Fölesattan	I. 390	Földindulat	I. 1585	Föleget	I. 561
Fölesépérődik	I. 410	Földingás	I. 1587	Fölégyenésődik	I. 569
Fölesigáz	I. 422	Földi nép	II. 966	Fölégyenésít	I. 569
Fölesinál	I. 432	Földi nyúl	II. 1085	Fölékesít	I. 588
Fölesinogat	I. 430	Földi szödérj	III. 104	Föléktelenít	I. 589
Fölesinosít	I. 430	Földi szél	III. 140	Föléled	I. 594
Fölesomosít	I. 449	Földi tarka pók	II. 1304	Föléleszt	I. 596
Fölesomosodik	I. 449	Földi témjénfű	III. 557	Fölelevenődik	I. 598
Fölesomóz	I. 447	Földi tök	III. 734	Fölelevenkodik	I. 599
Fölesomózik	I. 449	Földi tömjénfű	I. 1021	Fölellik	I. 608
Fölesövelkodik	I. 457	Földi vad	III. 921	Föléltet	I. 600
Fölesüggeszt	I. 472	Földleíró	I. 1600	Fölembérekedik	I. 628
Föld	I. 983	Föld megírása	I. 1600	Fölemel	I. 631
Földagad	I. 475	Földmérés	II. 774	Fölemelés	I. 631
Földagadás	I. 476	Földmérési	II. 774	Fölemelet	I. 631
Földagadoz	I. 477	Földmérő	II. 775	Fölemelget	I. 632
Földagaszt	I. 479	Földmérő rud	II. 1475	Fölemelkedés	I. 632
Földalattvaló csatorna	I. 390	Földmérő sing	II. 1574	Fölemelkedik	I. 632
Földalattvaló nyílás	II. 1041	Földmozgás	II. 884	Fölemelő	I. 631
Földaljai	I. 45	Földnép, föld népe	II. 966	Fölémélyődik	I. 632
Földarabol	I. 483	Földnyílás	II. 1041	Fölémélyít	I. 633
Földbér	I. 211	Földomborodik	I. 521	Fölemile	I. 1041
Földből született	III. 354	Földombosodik	I. 522	Fölenyvez	I. 649
Földedény	I. 557	Földombozás	I. 522	Fölépít	I. 651
Földembéli	I. 988	Földosztás	II. 1153	Fölépített	I. 652
Földemi	I. 988	Földosztó	II. 1154	Fölépül	I. 652
Föld epéje	I. 653	Földőjt	I. 529	Fölér	I. 657
Földépítő	I. 651	Földőjtés	I. 529	Fölered	I. 668
Földerül	I. 497	Földöl	I. 530	Fölereszt	I. 670
Földes	I. 988	Földölled	I. 531	Fölesik	I. 697
Földes úr	III. 861	Földönt	I. 532	Fölész	I. 711
Földetlen	I. 988	Földös asszony	I. 130	Föleszméll	I. 716
Földfazék	I. 776	Földösöl	I. 535	Föleszmélkedik	I. 717
Föld füsti	I. 1046	Földösölés	I. 535	Fölétte	I. 977
Föld gyomra	I. 1174	Földpalack	II. 1215	Fölëveze	I. 723
Földhant	I. 1307	Földpohár	II. 1303	Fölfakad	I. 754
Földi	I. 988	Földrémulés	II. 1403	Fölfakaszt	I. 756
Földi alma	I. 80	Földrézzenés	II. 1435	Fölfal	I. 759
Földi béka	I. 196	Földszél	III. 140	Fölfarag	I. 768
Földi bodza	I. 259	Földszín	III. 248	Fölfaragtat	I. 764
Földi borostyán	I. 292	Föld színe	III. 248	Fölfarsangoz	I. 773
Földi borostyánfű	I. 1019	Földszint	III. 256	Fölfegyverkedik	I. 783
Földicsekedik	I. 502	Földtál	III. 390	Fölfegyverkodik	I. 784
Földi csiga	I. 421	Földtöltés	III. 544	Fölfegyverkötet	I. 784
Földi epe	I. 653	Földug	I. 541	Fölfejt	I. 787
Földi epér	I. 655	Földül	I. 543	Fölfejtés	I. 787
Földi fenyő	I. 822	Földúz	I. 546	Fölfelejt	I. 810
Földi fenyőfű	I. 1021	Földuzmad	I. 547	Fölfénylet	I. 820
Földi füst	I. 1046	Földuzmaszkodik	I. 547	Fölfér	I. 824
Földi giliszta	I. 1090	Földuzzad	I. 547	Fölfesél	I. 838
Földigvaló gyász	I. 1156	Földuzzaszt	I. 547	Fölfest	I. 834
Földi gyümölcs	I. 1212	Földünkbeli	I. 988	Fölfeszt	I. 838
Földi kenyér	II. 200	Földünki	I. 988	Fölficéréz	I. 849
Földi körvély	II. 417	Földváltság	III. 999	Fölfít	I. 856
Földi len	II. 574	Földvám	III. 1008	Fölfítet	I. 856
Földi mogoró	II. 855	Földvár	III. 1012	Fölfitorít	I. 853
Földi moh	II. 855	Fölébred	I. 554	Fölfítul	I. 856

Fölfityéréz	I. 856	Fölgérjedtség	I. 1086	Fölharapál	I. 1325
Fölfityész	I. 856	Fölgérjeszt	I. 1088	Fölhasadoz	I. 1339
Fölfodorít	I. 862	Fölgérjesztés	I. 1088	Fölhasít	I. 1340
Fölfog	I. 869	Fölgoinbol	I. 1095	Fölhasogat	I. 1341
Fölfogad	I. 881	Fölgondol	I. 1100	Fölhat	I. 1352
Fölfogadás	I. 882	Fölgörbed	I. 1117	Fölház	I. 1367
Fölfogadatlan	I. 882	Fölgördít	I. 1119	Fölház rende	II. 1406
Fölfogadó	I. 882	Fölgyak	I. 1133	Fölhégysz	I. 1386
Fölfogó	I. 870	Fölgyámolt	I. 1145	Fölhégáz	I. 1390
Fölfoháskodás	I. 900	Fölgyaponik	I. 1150	Fölhérc	I. 988
Fölfoháskodik	I. 900	Fölgypont	I. 1150	Fölhevül	I. 1414
Fölfoly	I. 908	Fölgypodik	I. 1151	Fölhi	I. 1418
Fölfolyó	I. 908	Fölgypöz	I. 1161	Fölbírdet	I. 1438
Fölfolyó tök	III. 734	Fölgőgyul	I. 1171	Fölhódoztatás	I. 1465
Fölfordít	I. 925	Fölgőgyulás	I. 1171	Fölhólyagoztat	I. 1477
Fölfordítogál	I. 926	Fölgújt	I. 1194	Fölhólyagzás	I. 1477
Fölfordul	I. 928	Fölgújtás	I. 1194	Fölhólyagzik	I. 1477
Fölfordulás	I. 928	Fölgújtó	I. 1194	Fölhordás	I. 1485
Fölforgat	I. 936	Fölgül	I. 1196	Fölhorgad	I. 1491
Fölforr	I. 943	Fölgülád	I. 1197	Fölhorgaszt	I. 1493
Fölforrad	I. 944	Fölgüladás	I. 1197	Fölhoz	I. 1501
Fölforral	I. 945	Fölgülés	I. 1196	Fölhozas	I. 1501
Fölforraszt	I. 946	Fölgülészt	I. 1198	Fölhó	I. 813
Fölfortyan	I. 948	Fölgújt	I. 1200	Fölhömpölyget	I. 1507
Fölfortyanás	I. 948	Fölgújtés	I. 1200	Fölhörpent	I. 1508
Fölfoszlik	I. 949	Fölgújtet	I. 1202	Fölhörpöget	I. 1508
Fölfoszt	I. 950	Fölgül	I. 1204	Fölhörpöl	I. 1509
Fölfosztozik, fölfosztózik	I. 951	Fölgülekézik	I. 1205	Fölhurcol	I. 1518
Fölfosztozódik	I. 951	Fölhabar	I. 1224	Fölhutyorodik	I. 1524
Fölföd	I. 969	Fölháborít	I. 1225	Fölhúz	I. 1524
Fölfödelez	I. 970	Fölháborítás	I. 1225	Fölhuzalkodik	I. 1525
Fölfödés	I. 969	Fölháboríthatatlan	I. 1225	Fölhuzalkodik	I. 1525
Fölfödetlen	I. 969	Fölháborodás	I. 1226	Fölhúzódik	I. 1526
Fölfödöz	I. 972	Fölháborodhatatlan	I. 1226	Fölíbe	I. 976
Fölfú	I. 996	Fölháborodik	I. 1226	Föligyekézik	III. 886
Fölfür	I. 1002	Fölhág	I. 1234	Föligazít	I. 1550
Fölfut	I. 1009	Fölhágás	I. 1234	Föligazítás	I. 1550
Fölfutamik	I. 1010	Fölhágat	I. 1235	Föligazodik	I. 1551
Fölfútat	I. 997	Fölhágható	I. 1234	Föligazul	I. 1553
Fölfutó borostyán	I. 292	Fölhágó	I. 1234	Föligér	I. 1557
Fölfuvalkodás	I. 998	Fölhágó szék	III. 126	Föligeszt	I. 1562
Fölfuvalkodik	I. 998	Fölháglat	I. 1236	Föliktat	I. 1564
Fölfuvalkodott	I. 998	Fölhagy	I. 1240	Fölinaskodik	I. 1579
Fölfuvalkodottság	I. 998	Fölhajhász	I. 1252	Fölinít	I. 1581
Fölfuvalkodtat	I. 999	Fölhajint	I. 1252	Fölinítés	I. 1581
Fölfuvalkodtság	I. 998	Fölhajít	I. 1253	Fölindul	I. 1584
Fölfuvalkozott	I. 999	Fölhajt : aufwerfen	I. 1253	Fölindulás	I. 1584
Fölfuval	I. 997	Fölhajt : aufrichten	I. 1263	Fölindulásoeska	I. 1584
Fölfuvaltat	I. 999	Fölhalad	I. 1280	Fölindulat	I. 1584
Fölfúvás	I. 996	Fölhaladás	I. 1280	Fölingéről	I. 1590
Fölfúvódik	I. 1000	Föllallad	I. 1280	Fölingérlés	I. 1590
Fölfügged	I. 1035	Föllallik	I. 1285	Fölint	I. 1595
Fölfüggeszt	I. 1035	Föllámlik	I. 1295	Fölintéz	I. 1596
Fölfüggesztés	I. 1036	Föllangosít	I. 1306	Fölinvéntül	I. 1597
Fölfüstöl	I. 1046	Föllány	I. 1310	Fölír	I. 1599
Fölfűz	I. 1048	Föllányás	I. 1310	Fölírás	I. 1599
Fölgázol	I. 1076	Fölhaptol	I. 1318	Fölírat	I. 1602
Fölgérjed	I. 1085	Fölharácsol	I. 1318	Fölíre	I. 976
Fölgérjedés	I. 1085	Fölharap	I. 1325	Fölírogat	I. 1604

Föliszik	I. 1629
Fölizen	I. 1650
Fölizgat	I. 1652
Följár	II. 12
Följártat	II. 21
Följárul	II. 22
Följátsz	II. 25
Följebb	I. 974
Följebbcske	I. 975
Följebbéd	I. 975
Följebbédén	I. 975
Följebben	I. 975
Följebbenvaló	I. 975
Följebbüz	I. 975
Följebbüző	I. 975
Följebbhalad	I. 1280
Följebbhaladáság	I. 1280
Följebbkébb	I. 976
Följebbmul	II. 887
Följebbség	I. 976
Följebbtész	III. 620
Följebbvaló	I. 975, III. 952
Följebbvalóság	I. 975
Följebbver	III. 1062
Följebbvisz	III. 1210
Följebbvitel	III. 1210
Följegyéz	II. 31
Följegyzés	II. 32
Följelenik	II. 35
Följö	II. 57
Följut	II. 68
Följutás	II. 68
Följuttat	II. 70
Fölkaftányoz	II. 77
Fölkantároztat	II. 98
Fölkap	II. 101
Fölkapaszkodik	II. 103
Fölkapcsol	II. 111
Fölkaróz	II. 132
Fölkászolódik	II. 138
Fölkel	II. 165
Fölkelés	II. 166
Fölkelel	II. 166
Fölkend	II. 189
Fölkendőz	II. 190
Fölkendőztet	II. 191
Fölkér	II. 212
Fölkerekedik: sich auf- biegen	II. 223
Fölkerekedik: sich er- heben	II. 224
Fölkereng	II. 226
Fölkeres	II. 229
Fölkeresés	II. 229
Fölkerkédés	II. 242
Fölkészít	II. 261
Fölkészül	II. 263
Fölkever	II. 278
Fölkiált	II. 298

Fölkiáltás	II. 298
Fölkóborol	II. 324
Fölkoboz	II. 325
Fölkolbászodosdik	II. 333
Fölkoncol	II. 342
Fölkondorodik	II. 343
Fölkopik	II. 347
Fölkoppant	II. 354
Fölkorfonyál	II. 365
Fölkorozik	II. 359
Fölkortyant	II. 373
Fölkótyavetyéz	II. 380
Fölkotyfoll	II. 380
Fölkölt	II. 166
Fölköltés	II. 172
Fölköltöget	II. 173
Fölkönnyebbit	II. 401
Fölkönnyebítés	II. 401
Fölköppent	II. 408
Fölkörmöl	II. 415
Fölköszörül	II. 421
Fölköl	II. 424
Fölkötés	II. 425
Fölkötő sarkantyú	II. 1518
Fölköttet	II. 438
Fölkövet	II. 441
Fölkullog	II. 468
Fölküld	II. 483
Föllábasit	II. 500
Föllább	II. 501
Föllábbad	II. 502
Föllajtár	I. 1001
Föllakik	II. 510
Föllármáz	II. 530
Föllát	II. 535
Föllázzad	II. 546
Föllázzaszt	II. 546
Fölleg	I. 813
Föllélés	II. 565
Föllépi	II. 579
Föllér	I. 852
Föllézeszt	II. 667
Föllobban	II. 619
Föllobbant	II. 619
Föllobbaszt	II. 620
Föllop	II. 626
Föllő	II. 630
Föllöslegős	I. 976
Föllövellik	II. 631
Föllýül	I. 982
Fölmagaszl	II. 661
Fölmagasztal	II. 661
Fölmagasztalás	II. 661
Fölmagasztaltatás	II. 661
Fölmagasztat	II. 662
Fölmagasztatás	II. 662
Fölmagasztatat	II. 662
Fölmagasztatos	II. 661
Fölmarad	II. 683

Fölmarkol	II. 693
Fölmártogat	II. 695
Fölmártogatás	II. 695
Fölmász	II. 706
Fölmelegszik	II. 724
Fölmelegül	II. 724
Fölméltóztat	II. 732
Fölmén	II. 745
Fölménés	II. 746
Fölménét	II. 746
Fölménétel	II. 746
Fölmént: hoch	II. 746
Fölmént: freisprechen	II. 754
Fölméntet	II. 752
Fölmentség	II. 754
Fölmér	II. 773
Fölmered	II. 780
Fölmereszt	II. 780
Fölmeresztés	II. 780
Fölméret	II. 774
Fölmerít	II. 771
Fölmészárol	II. 795
Fölmészárlás	II. 795
Fölmetél	II. 798
Fölmetsz	II. 801
Fölmetszés	II. 801
Fölmettet	II. 803
Fölmezéтеленil	II. 807
Fölmotolál	II. 881
Fölmozdít	II. 882
Fölmúl	II. 887
Fölmunkálódik	II. 895
Fölmutat	II. 900
Fölmutatás	II. 900
Fölnagyz	II. 921
Fölnévekedik	II. 996
Fölnével	II. 997
Fölnévelés	II. 997
Fölnéveletlen	II. 997
Fölnévelő	II. 997
Fölnevez	II. 973
Fölnevezés	II. 974
Fölnéz	II. 980
Fölnézés	II. 980
Fölnéző szemű	III. 157
Fölnódít	II. 987
Fölnő	II. 994
Fölnövés	II. 994
Fölnyal	II. 1008
Fölnyalás	II. 1008
Fölnyargal	II. 1015
Fölnyársol	II. 1017
Fölnyill	II. 1039
Fölnyilal	II. 1038
Fölnyilás	II. 1040
Fölnyilatkozik	II. 1041
Fölnyflik	II. 1039
Fölnyit	II. 1046
Fölnyfr	II. 1649

Fölnyom	II. 1053	Fölpörsöl	II. 1278	Fölsegél	II. 1535
Fölnyomakodik	II. 1054	Fölpörszölődik	II. 1278	Fölsegéllés	II. 1535
Fölnyomoz	II. 1067	Fölpillanik	II. 1286	Fölsegéltetés	II. 1536
Fölnyomtat	II. 1061	Fölpíricskél	II. 1294	Fölsegüs	I. 980
Fölnyomul	II. 1063	Fölpöcköl	II. 1255	Fölsegít	II. 1536
Föló	II. 613	Fölpócol	II. 1308	Fölsegítés	II. 1536
Fölöcsúdik	II. 1095	Fölpolecol	II. 1308	Fölserdül	II. 1548
Fölöcsul	II. 1096	Fölporoz	II. 1314	Fölserdülés	II. 1549
Fölöld	II. 1110	Fölposdul	II. 1280	Fölserdültség	II. 1549
Fölöldöz	II. 1111	Fölpöcköl	II. 1255	Fölserényít	II. 1553
Fölöldozbatatlan	II. 1111	Fölpöffed	II. 1324	Fölsérkéget	II. 1555
Fölolvad	II. 1119	Fölpök	II. 1325	Fölsérkégetés	II. 1555
Fölolvaszt	II. 1119	Fölpösdül	II. 1280	Fölsérken	II. 1555
Fölónoz	II. 1127	Fölprédál	II. 1328	Fölsérkenés	II. 1556
Fölöpó	II. 627	Fölprédálás	II. 1328	Fölsérkenget	II. 1556
Fölörbáncozott	II. 1132	Fölptrüszög	II. 1336	Fölsérkent	II. 1556
Fölörözkodik	II. 1130	Fölpuftad	II. 1337	Fölsérkentés	II. 1557
Fölöszt	II. 1152	Fölpuftadás	II. 1337	Fölsérkentetetlen	II. 1557
Fölölel	II. 1172	Fölpuftan	II. 1337	Fölsérpenyőzés	II. 1558
Fölölt	II. 1176	Fölpuftaszt	II. 1337	Fölsétál	II. 1559
Fölöltöz	II. 1176	Fölpuzdrázódik	II. 1345	Fölsietés	II. 1565
Fölöltözet	II. 1177	Fölrabol	II. 1348	Fölsípol	II. 1575
Fölöltözök	II. 1176	Fölraboltat	II. 1349	Fölsivalkodik	III. 1565
Fölöltöztet	II. 1178	Fölragad	II. 1354	Fölsodor	II. 1586
Fölöltöztetik	II. 1178	Fölrak	II. 1363	Fölsokasul	II. 1590
Fölönt	II. 1179	Fölrakat	II. 1365	Fölsólyáz	II. 1593
Fölörégbül	II. 1188	Fölrakodik	II. 1366	Fölső	I. 981
Fölösztönöz	II. 1202	Fölrakogat	II. 1367	Fölső ház	I. 1368
Fölös	I. 976	Fölráncol	II. 1369	Fölső irás	I. 1601
Fölösöd	I. 977	Fölránt	II. 1371	Fölső küszöb	II. 492
Fölösen	I. 976	Fölráz	II. 1376	Fölső ruha	II. 1480
Fölösleg	I. 977	Fölrázódik	II. 1377	Fölsőségrevaló vágyás	III. 969
Fölöslegés	I. 977	Fölrendél	II. 1408	Fölső szék	III. 126
Fölösödik	I. 977	Fölreépít	II. 1414	Fölső szűr	III. 359
Fölösség	I. 977	Fölreppen	II. 1414	Fölső tanács	III. 418
Fölöstököm	I. 989	Fölrepül	II. 1415	Fölső vár	III. 1012
Fölöstökömöz	I. 989	Fölrettent	II. 1430	Fölső vitorla	III. 1224
Fölött	I. 977	Fölrezen	II. 1435	Fölső sugárosodik	II. 1608
Fölötte	I. 978	Fölrezzent	II. 1436	Fölsül	II. 1617
Fölöttebb	I. 979	Fölrezzeszt	II. 1436	Fölszab	III. 2
Fölöttébbvaló I. 979., III. 952		Fölriad	II. 1437	Fölszabadít	III. 6
Fölöttébbvalóság I. 979., III. 953		Fölriaszkodik	II. 1438	Fölszabadítás	III. 6
Fölötte nagy	II. 917	Fölriaszt	II. 1439	Fölszabadító	III. 7
Fölöttevaló	I. 979., III. 952	Fölriasztás	II. 1439	Fölszabadosít	III. 10
Fölöttevalóság	I. 979	Fölró	II. 1442	Fölszabadul	III. 11
Fölöttevet	III. 1140	Fölrohan	II. 1446	Fölszabadulás	III. 12
Fölövedz	II. 1208	Fölrohanás	II. 1446	Fölszabadulhatatlanul	III. 12
Fölövedzik	II. 1208	Fölrombol	II. 1452	Fölszaggat	III. 38
Fölözet	I. 980	Fölront	II. 1456	Fölszágyúld	III. 16
Fölpanaszol	II. 1223	Fölrovás	II. 1443	Fölszakadoz	III. 31
Fölpanaszolás	II. 1223	Fölrug	II. 1476	Fölszakaszt	III. 35
Fölpáncéloz	II. 1224	Fölrugaskodás	II. 1477	Fölszakasztthatatlan	III. 35
Fölpattan	II. 1249	Fölruház	II. 1482	Fölszállít	III. 57
Fölpattog	II. 1250	Fölrubázás	II. 1482	Fölszámlál	III. 67
Fölpéckél	II. 1255	Fölsál	II. 1499	Fölszámoz	III. 69
Fölpéckélődik	II. 1255	Föl-s-alá	I. 47	Fölszámozás	III. 69
Fölpénz	II. 1269	Fölsáncol	II. 1503	Fölszánt	III. 77
Fölpénzél	II. 1271	Fölsé	I. 981	Fölszárad	III. 87
Fölpérés	II. 1274	Fölség	I. 980	Fölszáraszt	III. 88

Fölszármazik	III. 91	Föltart	III. 468	Fölülcsapó malom	II. 672
Fölszárnyal	III. 93	Föltartás	III. 468	Fölülés	III. 882
Fölszárnysz	III. 93	Föltartó	III. 468	Fölülfordul	I. 928
Fölszarvaz	III. 95	Föltaszigál	III. 701	Fölülhaia	I. 1280
Fölszéd	III. 100	Föltál	III. 491	Fölülhaladás	I. 1280
Fölszédés	III. 100	Fölteker	III. 511	Fölülhaladhatatlan	I. 1280
Fölszédetlen	III. 100	Föltekerés	III. 511	Fölülhaladó	I. 1280
Fölszéd-véd	III. 101	Föltekint	III. 517	Fölülhat	I. 1352
Fölszégez	III. 114	Föltekintél	III. 519	Fölüljár	II. 12
Fölszék	III. 126	Föltékozol	III. 524	Fölüllább	II. 501
Fölszél	III. 140	Föltelik	III. 530	Fölüllábbadoz	II. 502
Fölszeldel	III. 137	Föltér	III. 569	Fölüllábbag	II. 502
Fölszentél	III. 174	Fölterém	III. 590	Fölülmúl	II. 882
Fölszépélkedik	III. 188	Fölterjeszt	III. 583	Fölülmulat	II. 890
Fölszéröz	III. 204	Föltétel	III. 620	Fölülő	III. 882
Fölszérzódik	III. 211	Föltétet	III. 637	Fölül-réarak	II. 1364
Fölszí	III. 232	Föltetik	III. 642	Fölülrepül	II. 1412
Fölszfjal	III. 268	Föltetszés	III. 645	Fölülröpös	II. 1412
Fölszint	III. 268	Föltetszik	III. 644	Fölültapod	III. 437
Fölsziricsél	III. 361	Föltetéz	III. 655	Fölültepek	III. 891
Fölszítat	III. 232	Föltött	III. 620	Fölültet	III. 892
Fölszó	III. 272	Föltézés	III. 620	Fölülvaló	III. 952
Fölszokotál	III. 290	Föltévődik	III. 641	Fölülvész	III. 1117
Fölszólal	III. 277	Föltölt	III. 665	Fölülvet	III. 1140
Fölszólít	III. 280	Föltiszt	III. 672	Fölünnég	I. 982
Fölszór	III. 307	Föltisztelendő	III. 672	Fölünnen	I. 982
Fölszórás	III. 307	Föltiszteltetés	III. 672	Fölt	I. 902
Fölszorít	III. 313	Föltisztul	III. 683	Fölüvölt	III. 912
Fölszorul	III. 318	Föltisztulás	III. 683	Fölüz	III. 912
Fölszökdecse	III. 324	Föltódul	III. 699	Fölvadász	III. 922
Fölszökös	III. 325	Föltol	III. 695	Fölvág	III. 922
Fölszökellik	III. 326	Föltombol	III. 707	Fölvagdal	III. 930
Fölszökés	III. 323	Föltorlik	III. 716	Fölvagyon	III. 940
Fölszökik	III. 323	Föltornyoz	III. 718	Fölváj	III. 972
Fölszörböl	III. 333	Föltornyozódik	III. 718	Fölvájt	III. 972
Fölt	I. 966	Föltölt	III. 543	Fölvall	III. 1002
Föltagol	III. 372	Föltöltés	III. 543	Fölvállal	III. 1002
Föltakar	III. 383	Föltöltöget	III. 545	Fölvaló	III. 952
Föltakargat	III. 384	Föltör	III. 745	Fölvált	III. 992
Föltakarodik	III. 387	Föltöredézik	III. 750	Fölváltás	III. 992
Föltálal	III. 390	Föltörés: erbrechen	III. 745	Fölvarr	III. 1020
Föltalál	III. 394	Föltörés: verhärtete haut	III. 748	Fölvarrat	III. 1020
Föltalálás	III. 394	Föltörök	III. 748	Fölvöddégél	III. 1122
Föltalálkozik	III. 397	Föltörődik	III. 758	Fölver	III. 1062
Föltámad	III. 408	Föltöröl	III. 759	Fölverekedik	III. 1062
Föltámadás	III. 408	Föltud	III. 786	Fölverés	III. 1062
Föltámadat	III. 409	Föltudakoz	III. 789	Fölverettetés	III. 1062
Föltámaszt	III. 412	Föltudakozás	III. 789	Fölverődik	III. 1070
Föltámasztás	III. 413	Föltűr	III. 809	Fölvész	III. 1115
Föltámasztó	III. 413	Föltúrosít	III. 809	Fölvét	III. 1140
Föltámbálódik	III. 413	Föltündököltet	III. 820	Fölvétel	III. 1117
Föltámogat	III. 413	Föltűr	III. 821	Fölvetés	III. 1140
Föltáplál	III. 441	Fölugordik	III. 841	Fölvétéskönyv	II. 406
Föltáplálás	III. 441	Fölugrálás	III. 842	Fölvétet	III. 1122
Föltaréz	III. 445	Fölugrik	III. 841	Fölvétettség	III. 1117
Föltarkáz	III. 448	Fölüdül	III. 879	Fölvidámul	III. 1171
Föltarlás	III. 443	Fölül: oben	I. 982	Fölviddégél	III. 1212
Föltarol	III. 443	Fölül: aufsitzen	III. 889	Fölvidul	III. 1171
		Fölülesapó	I. 383	Fölvilág	III. 1181

Fölvirradás	III. 1194	Fönnhagy	I. 1240	Förtelém	I. 828
Fölvirraszt	III. 1195	Fönnhéjáz	I. 1390	Förtelöm	I. 828
Fölvisz	III. 1209	Fönnhéjázás	I. 1391	Förtő	I. 830
Fölviasszál	III. 1219	Fönnhéjázó	I. 1391	Förtög	I. 830
Fölvitel	III. 1210	Fönnjár	II. 12	Förtöng	I. 830
Fölvivés	III. 1210	Fönnjáró	II. 12	Förtöngés	I. 830
Fölvizsgál	III. 1231	Fönnlább	II. 501	Förtönget	I. 830
Fölvon	III. 1237	Fönnlábbás	II. 501	Főruha	II. 1480
Fölvonás	III. 1238	Fönnlát	II. 535	Főség	I. 965
Fölvonat	III. 1245	Fönnlátó	II. 535	Fősérés	II. 1545
Fölvonódik	III. 1248	Fönnlenni	II. 590	Fösetés	I. 834
Fölvonogat	III. 1243	Fönnlét	II. 590	Föst : Rauch	I. 1045
Fölvonó híd	I. 1425	Fönnmarad	II. 683	Föst : färben	I. 834
Fölvensz	III. 1250	Fönnnéz	II. 980	Fösvény	I. 989
Fölvontat	III. 1253	Fönnpökő	II. 1325	Fösvényül	I. 989
Fölzabáll	III. 1258	Fönnrüg	II. 1476	Fösvényös	I. 990
Fölzabállás	III. 1258	Fönnszínlík	III. 254	Fösvénykédés	I. 990
Fölzaboláz	III. 1261	Fönnszó	III. 272	Fösvénykédik	I. 990
Fölzabolázás	III. 1261	Fönnszólás	III. 276	Fösvénység	I. 990
Fölzajdul	III. 1263	Fönnszolgál	III. 294	Főszabó	III. 4
Fölzavar	III. 1274	Fönnlart	III. 468	Főszakács	III. 24
Fölzavarás	III. 1274	Fönnlartás	III. 468	Főszédélgés	III. 103
Fölzavarít	III. 1276	Fönnvagyon	III. 940	Főszémély	III. 166
Fölzavarítás	III. 1276	Fönnvaló	I. 983, III. 953	Főszolga	III. 291
Fölzavarodás	III. 1276	Fönnvisel	III. 1200	Főtálnok	III. 391
Fölzavarodik	III. 1276	Fönnvonsz	III. 1251	Fötanács	III. 418
Fölzendít	III. 1278	Fönótárius	II. 989	Fötanácsos	III. 421
Fölzendítés	III. 1278	Fönt	I. 982	Fötelen	I. 966
Fölzendül	III. 1278	Fönyest	II. 1036	Fötelem	III. 653
Fölzendülés	III. 1278	Fönnnyentartás	III. 473	Fötiszt	III. 670
Fölzúdul	III. 1290	Fönyűfa	I. 822	Fötisztító	III. 683
Fölzúr	III. 1294	Főorvos	II. 1142	Fötisztítató	III. 482
Fölzúr-zavar	III. 1275	Főpallér	II. 1219	Főtolvaj	III. 705
Fölzsákmányol	III. 1299	Főpap	II. 1226	Főtömlöctartó	III. 482
Fölzsákmányolás	III. 1299	Főpápa	II. 1228	Főtörés	III. 753
Fölzsugorodik	III. 1314	Főpénz	II. 1269	Főtörlő	III. 761
Föllyhő	I. 813	Főpapság	II. 1226	Förtöng	I. 890
Föllyeg	I. 813	Főpiac	II. 1283	Fött	I. 830
Fömeredék	II. 788	Főpohárszék	II. 1304	Fött árpavíz	III. 1225
Fömester	II. 788	Főpohárnok	II. 1304	Fött bőr	I. 283
Föne	I. 814	För ?	I. 1044	Fött víz	III. 1226
Föném	II. 956	Főrázás	II. 1377	Fötül	I. 966
Fönép	II. 966	Fördik	I. 1042	Főúr	III. 861
Fönkint	I. 962	Föredés	I. 1042	Főuraság	III. 864
Fönn	I. 982	Förënd	II. 1405	Föv	I. 951
Fönnakad	I. 35	Förëndénvalóság	III. 953	Föváltás	III. 999
Fönnakadás	I. 36	Förevaló	III. 952	Föváltóságos	III. 999
Fönnáll	I. 69	Förevaló gyors	I. 1172	Főváros	III. 1013
Fönnebb	I. 983	Förevaló rovás	II. 1443	Fővárosban lakó	II. 511
Fönnebben	I. 983	Förevaló vetés	III. 1152	Fővebb	I. 964
Fönnen	I. 983	Förgeteg	I. 827	Fövelő	III. 1033
Fönnenért	I. 687	Förgetegös	I. 827	Fövény	I. 990
Fönnenszólás	III. 276	Förödik	I. 1042	Fövényarany	I. 111
Fönnenszóló	III. 276	Förödöcske	I. 1043	Fövénybánya	I. 174
Fönnért	I. 687	Förödői	I. 1043	Fövényese	I. 990
Fönnérti	I. 687	Föröstököm	I. 989	Fövényescső	I. 410
Fönnét	I. 983	Föröszt	I. 1043	Fövényecske	I. 990
Fönnforgás	I. 934	Förösztés	I. 1043	Fövényös	I. 990
Fönnforog	I. 933	Förrödés	I. 1042	Fövényös	I. 990

Fövenyész méz	II. 795	Frigyrontás	II. 1458	Fuldalag	I. 1004
Fövenyész verem	III. 1075	Frigyszörzés	III. 207	Fuldalás	I. 1004
Fövenyözött	I. 991	Frigytartás	III. 473	Füldök	I. 903
Fövényi	I. 991	Frigytörés	III. 753	Füldokol	I. 903
Fövénszinű	III. 248	Frigyvetés	III. 1152	Füldul	I. 1003
Fövenyverem	III. 1075	Fringia	I. 993	Fulka	I. 1001
Fövés	I. 966	Fringiai	I. 993	Füllad	I. 902
Fövetel	III. 1122	Fringiakard	II. 128	Fullajtár	I. 1001
Fövetlen	I. 966	Fringyia	I. 993	Fullaszt	I. 903
Fővezér	III. 1161	Fris	I. 855	Fullánk	I. 1000
Fövín	I. 990	Friss	I. 993	Fullér	I. 1001
Fővitéz	III. 1221	Frisség	I. 995	Fulyák	I. 1000
Fövő	I. 966	Frissél	I. 994	Fundál	I. 1001
Föz	I. 966	Frissélkédés	I. 995	Fundálás	I. 1001
Fözdögel	I. 967	Frissélkédik	I. 994	Fundáló	I. 1002
Fözelék	I. 967	Frisseltet	I. 995	Fundáló mestér	II. 788
Fözemény	I. 967	Frisseség	I. 995	Fundáméntom	I. 1002
Fözés	I. 967	Frissit	I. 995	Fundáméntomi	I. 1002
Fözet: kochen lassen	I. 968	Frissül	I. 995	Fudáméntom vetés	III. 1152
Fözet: das kochen	I. 968	Frissülés	I. 995	Fundér	I. 919
Föző	I. 968	Fröstököm	I. 989	Fundus	I. 1002
Föző asszony	I. 130	Frulya	I. 1006	Funt	I. 920
Föződik	I. 968	Fú: blasen	I. 995	Fúr	I. 1002
Föző fazék	I. 776	Fú: wilde ente	I. 995	Furadék	I. 1003
Fözöget	I. 968	Fuall	I. 997	Furás	I. 1003
Föző kanál	II. 94	Fúás	I. 995	Furat	I. 1003
Föző leány	I. 551	Fucsi	I. 1000	Furatos	I. 1003
Fözött	I. 963	Fúdogál, fúdogal	I. 997	Furesa	I. 1005
Fragmonta	I. 991	Fúható	I. 997	Furesalkodás	I. 1005
Fraj	I. 991	Fuházkodik	I. 900	Furesaság	I. 1005
Frajcimmér	I. 991	Fúj: blasen	I. 995	Furesa fejű	I. 958
Frajtér	I. 991	Fúj: pfui	I. 1000	Furda	I. 1005
Fraktura	I. 991	Fujás	I. 999	Furdal	I. 1003
Francia dolmány	I. 518	Fujat	I. 999	Furdalás	I. 1004
Francia nóta	II. 988	Fujó	I. 1000	Furdaló	I. 1004
Franciskánus	I. 991	Fujt	I. 900	Furdul	I. 1003
Franciskánus barát	I. 178	Fujtal	I. 997	Furér	I. 1001
Francon nyavalya	II. 1019	Fújton-fúj	I. 996	Furfánt	I. 1005
Francos fa	I. 736	Fuk	I. 903	Furfánt elméjű	I. 612
Francú	I. 991	Fukar	I. 1000	Furfántság	I. 1006
Francús	I. 991	Fukarság	I. 1000	Fúr-farag	I. 768
Francússág	I. 991	Fukkar	I. 1000	Fúr-gyúr	I. 1198
Francu var	III. 1010	Fül: ersticken	I. 902	Fúrható	I. 1004
Fraska, fráska	I. 991	Fül: bohren	I. 1002	Fürkó	I. 1006
Fraskás	I. 992	Fülad	I. 902	Fürkös	I. 1006
Fraskázik	I. 992	Füladás	I. 903	Fürkös bol	I. 299
Fráter	I. 992	Füladoz	I. 903	Fürköskodik	I. 1006
Fraucimmér	I. 991	Füladozás	I. 903	Fürkös szolga	III. 291
Fraucimmér	I. 991	Fülák: winde	I. 1000	Fürmánsekér	III. 132
Fricska	I. 992	Fülák: stachel spitze	I. 1000	Furmány	I. 1006
Frigy	I. 992	Fülák	I. 1000	Fürmányos	I. 1006
Frigybontó	I. 279	Fülákos	I. 1001	Fűrő	I. 1004
Frigyes	I. 993	Fülánk, füláng	I. 1000	Fűrőcska	I. 1004
Frigyesség	I. 993	Fülánkos	I. 1001	Furollyás	I. 1006
Frigyes társ	III. 451	Fulás	I. 903	Furólyuk	II. 639
Frigyezés	I. 993	Fülaszt	I. 903	Fürt	I. 1004
Frigykötés	II. 433	Fülasztás	I. 903	Fürt agy	I. 24
Frigyláda	II. 504	Fülasztó	I. 903	Fürt agyas	I. 24
Frigylevél	II. 600	Füldal	I. 1003	Fürt agyasság	I. 24

Fürt agyú	I. 24	Futoz	I. 1015	Függeszt	I. 1035
Fürt fejű	I. 958	Futrás	I. 1016	Függesztel	I. 1036
Furu	I. 1004	Futrás kötél	II. 427	Függesztő font	I. 920
Furuglál	I. 1006	Futrászi	I. 1016	Függő	I. 1036
Furuglya	I. 1006	Futrászol	I. 1016	Függőcske	I. 1037
Furulya	I. 1006	Futta	I. 1015	Függő gyertyatartó	III. 477
Furulyál	I. 1006	Futtat	I. 1015	Függő láb	II. 498
Furulyás	I. 1006	Futtató	I. 1016	Függő lakat	II. 514
Furulyáz	I. 1006	Futtató hely	I. 1393	Függőlék	I. 1037
Fustély	I. 1006	Futtató szín	III. 258	Függő óra	II. 1131
Fustélyoz	I. 1007	Futton-fut	I. 1009	Függő pécset	II. 1257
Fustélyozás	I. 1007	Futva	I. 1016	Függőpécsetés levél	II. 604
Fuszuly	I. 1007	Futvást	I. 1016	Függős	I. 1037
Fut. fút	I. 1007	Fűv	I. 995	Függő szekér	III. 132
Futa	I. 1016	Fuvacs	I. 997	Fügyelmetés	I. 850
Futam	I. 1010	Fuvacska	I. 995	Fügyöltés	I. 857
Futamás	I. 1011	Fuvalkodás	I. 999	Fühégy	I. 1384
Futamat	I. 1011	Fuvalkodik	I. 998	Fühordó szekér	III. 132
Futamatnyi	I. 1011	Fuvalkodó	I. 999	Fűrtő kapa	II. 105
Futamik	I. 1010	Fuvalkodott	I. 999	Fűsmerő	I. 1619
Futamkozik	I. 1011	Fuwall	I. 997	Fűjt	I. 1040
Futamlik	I. 1011	Fuwallás	I. 997	Fűkert	II. 245
Futamlás	I. 1011	Fuwallat	I. 998	Fül	I. 1037
Futamó	I. 1011	Fuwalló	I. 997	Fül	I. 1040
Futamodás	I. 1012	Fuwalló	I. 999	Fülajtó	I. 35
Futamodik	I. 1011	Fuwalló cséve	I. 457	Fülbe mászó	I. 707
Futamtat	I. 1012	Fuvalmány	I. 999	Fülbemászó bogár	I. 262
Futamtatás	I. 1012	Fuvalom	I. 999	Fülbenfüggő	I. 1037
Futandóság	I. 1012	Fuvalt	I. 999	Fülbenmászó férég	I. 826
Futároz	I. 1012	Fuvar	I. 1017	Fülhesugó gyónás	I. 1176
Futározás	I. 1012	Fuvarozás	I. 1017	Fülbevaló	I. 1039
Futározó	I. 1012	Fuvás	I. 999	Fülbevaló gyónás	I. 1176
Futás	I. 1012	Fuvat: windwehe	I. 999	Fülbe vető	III. 1155
Futásnyi	I. 1013	Fuvat: blasen lassen	I. 999	Füld	I. 983
Futat	I. 1013	Fuvatag	I. 1000	Fül dolja	I. 515
Fútat	I. 997	Fuvatagos	I. 1000	Füldögél	I. 1040
Fútató	I. 997	Fuvó	I. 1000	Fülecske	I. 1039
Futdogál	I. 1013	Fű: kopf	I. 951	Fülel	I. 1039
Futékony	I. 1013	Fű: gras	I. 1017	Füleldéggel	I. 1040
Futható	I. 1013	Fűáros	I. 106	Fülelés	I. 1040
Futkároz	I. 1013	Fűbéli	I. 1032	Fülelget	I. 1040
Futkározás	I. 1013	Fűbenjáró csiga	I. 421	Fülemile	I. 1041
Futkos	I. 1014	Füdzött	I. 1048	Fülemilécske	I. 1042
Futkosó	I. 1014	Fűen	I. 990	Fülemilefű	I. 1021
Futó	I. 1014	Füge	I. 1033	Fülemüle	I. 1041
Futó csillag	I. 426	Fügebab	I. 151	Fülemülemadár	II. 648
Futó embér	I. 627	Fügecske	I. 1033	Füles	I. 1040
Futó inas	I. 1579	Fügefa	I. 736	Füles bagoly	I. 156
Futó követ	II. 444	Fügefás	I. 736	Füles kanna	II. 97
Futólag	I. 1014	Fügefekély	I. 790	Füles kaponyácska	II. 353
Futóban	I. 1014	Fügefészek	I. 837	Füles koponya	II. 353
Futó ló	II. 614	Fügelevelű fű	I. 1021., II. 600	Füles kosár	II. 374
Futos	I. 1014	Fügelmes	I. 850	Füles pohár	II. 1303
Futosás	I. 1015	Füges	I. 1033	Fületlen	I. 1040
Futosó	I. 1015	Füges kert	II. 245	Fületlenség	I. 1040
Futosó bíró	I. 236	Fügetorta	III. 719	Fülfű	I. 1021
Futosó csillag	I. 426	Függ	I. 1034	Fülfüggő	I. 1037
Futosó mirigy	I. 845	Függe	I. 1033	Fülgömb	I. 1095
Futott	I. 1015	Függeszkedik	I. 1036	Fülhégy	I. 1384

Fülleszt	I. 1042
Füllér	I. 852
Füllő	I. 1040
Fülől	I. 1039
Fülön függő	I. 1037
Fülrevaló	I. 1039
Füll	I. 1040
Fülterhélő	III. 506
Fültisztító	III. 683
Fültő	III. 726
Fültőmirigy	II. 845
Fülvájó	III. 972
Fülvásár	III. 1027
Fümag	II. 651
Fünces	I. 1042
Fünös	I. 817
Für	I. 1044
Fürdés	I. 1042
Fürdik	I. 1042
Fürdő	I. 1042
Fürdő bánya	I. 173
Fürdő ház	I. 1368
Fürdő hely	I. 1393
Fürdő ing	I. 1589
Fürdő kád	II. 76
Fürdő pündél	II. 1265
Fürdős	I. 1043
Fürdő sapka	II. 1509
Fürdős ház	I. 1368
Fürdő szoba	III. 284
Füremdik	I. 1043
Fürész	I. 1043
Fürészcsináló	I. 434
Fürészdzszka	I. 498
Fürészdzske	I. 1044
Fürészél	I. 1044
Fürészés	I. 1044
Fürész hulladék	I. 1513
Fürészlevelű	II. 600
Fürészlevelű fű	I. 1021
Fürészmalom	II. 675
Fürésző fű	I. 553
Fürészült	I. 1044
Fürge	I. 1044
Fürhang	I. 854
Fürj	I. 1044
Fürjész	I. 1044
Fürjészet	I. 1044
Fürjésző háló	I. 1291

Fürjésző visla	III. 1233
Fürjháló	I. 1291
Fürjmadár	II. 648
Fürkész	I. 1044
Fürkéz	I. 1044
Fürmendő	I. 1044
Füröszt	I. 1043
Fürt	I. 1044
Fürthaj	I. 1249
Fürtöcske	I. 1045
Fürtös	I. 1045
Fürtös fű	I. 1021
Fürtös gyapjú	I. 1149
Fürtös gyümölcs	I. 1212
Fürtös viola	III. 1189
Fürlözet	I. 1045
Fűső	I. 836
Füst	I. 1045
Füstély	I. 1006
Füsfogta	I. 878
Füsfű	I. 1021
Füsthely	I. 1393
Füsti	I. 1046
Füstyuk	II. 639
Füstöl	I. 1046
Füstölés	I. 1046
Füstölés	I. 1046
Füstölés	I. 1046
Füstölő gyertya	I. 1167
Füstölő szelence	III. 150
Füstölő szárszám	III. 64
Füstöltet	I. 1047
Füstöll hús	I. 1521
Füstös	I. 1047
Füstpénz	II. 1269
Füstvessző	III. 1125
Fűsű	I. 836
Fűszál	III. 43
Fűszeres szekrényke	III. 136
Fűszerszám	III. 63
Fűszerszámos	I. 106
Fűszerszámos	III. 63
Fűszerszámos	III. 64
Fűszerszámos bolt	I. 273
Fűszerszámos bor	I. 283
Fűszerszámos	III. 63
Fűszlnű	III. 248
Fűt	I. 1040

Fűtés	I. 1041
Fűtő	I. 1041
Fűtőzik	I. 1041
Fűtőztet	I. 1041
Fűtekeres	III. 512
Fűtermő	III. 598
Fűtő kemence	II. 184
Fűtész	I. 856
Fűtőg	I. 856
Fűtől	I. 1047
Fűtölés	I. 1047
Fűvály	I. 44
Fűvebb	I. 964
Fűvecske	I. 1032
Fűvel	I. 1032
Fűvelés	I. 1032
Fűvellés	I. 1032
Fűvellő	I. 1033
Fűvellő szekér	III. 132
Fűvellő tábor	III. 368
Fűvellő	I. 1033
Fűvelő hely	I. 1394
Fűveltet	I. 1033
Fűves	I. 1033
Fűves bor	I. 283
Fűves hely	I. 1394
Fűves kert	II. 245
Fűves sása	II. 1522
Fűvesül	I. 1033
Fűvez	I. 1033
Fűvezés	I. 1033
Fűvi	I. 1033
Fűz: flechten	I. 1048
Fűz: weidenbaum	I. 1047
Fűzdögél	I. 1049
Fűzes	I. 1048
Fűzés	I. 1049
Fűzet: zahlen	I. 858
Fűzet: bund	I. 1050
Fűzet: flechten lassen	I. 1050
Fűzettet	I. 1050
Fűzfa	I. 736
Fűzfapoéta	II. 1300
Fűzgát	I. 1066
Fűző	I. 1050
Fűződik	I. 1050
Fűző vessző	III. 1125
Fűztön-fűz	I. 1049
Fűzvessző	III. 1125

G.

Gabansos	I. 1126
Gabanica	I. 1051
Gabna	I. 1051
Gabona	I. 1051
Gabonaáros	I. 106

Gabonaáruló	I. 108
Gabonaasztal	I. 131
Gabonaférőg	I. 826
Gabonafő	I. 958
Gabonagyűjtés	I. 1201

Gabonagyűjtő	I. 1202
Gabonaház	I. 1368
Gabonakalangya	II. 84
Gabonakas	II. 134
Gabonakéve	II. 276

Gabonanyomlató	II. 1062	Galanos	I. 1055	Gáncs	I. 1060
Gabonás	I. 1051	Galériás	I. 1055	Gáncsolódik	I. 1061
Gabonás föld	I. 986	Galiba : schlecht	I. 1055	Gáncsos	I. 1061
Gabonás ház	I. 1368	Galiba : hirtenhaus	II. 87	Gáncoskodik	I. 1061
Gabonaszár	III. 85	Galibálkodás	I. 1056	Gané, ganéj	I. 1059
Gabonaszűdő	III. 103	Galibálkodik	I. 1056	Ganéjdomb	I. 521
Gabonaszék	III. 130	Galibás	I. 1056	Ganéjhajtó bogár	I. 262
Gabonaszëm	III. 157	Galibáskodik	I. 1056	Ganéjhányó	I. 1313
Gabonavesztő	III. 1100	Galibás termézetű	III. 595	Ganéjlat	I. 1060
Gabonavetemény	III. 1151	Galibátlan	I. 1056	Ganéjlik	I. 1060
Gábor	I. 1051	Gálickő	I. 1056, II. 386	Ganéjol	I. 1060
Gáborka	I. 1051	Galiszta	I. 1090	Ganéjoz	I. 1060
Gabos	I. 1051	Galisztya	I. 1090	Ganéjozás	I. 1060
Gacsai	I. 1051	Gálla	I. 1053	Ganéos	I. 1060
Gadaj	I. 1052	Gallan	I. 1055	Ganés	I. 1060
Gádor : halle	I. 1052	Gallér	I. 1056	Ganés hely	I. 1394
Gádor : gitter	I. 1068	Gallérgyöles	I. 1172	Ganéz	I. 1060
Gaggog	I. 1052	Galléri süveg	II. 1627	Ganézás	I. 1060
Gágog	I. 1052	Galléros	I. 1057	Ganézat	I. 1060
Gágogás	I. 1052	Galléros suba	II. 1605	Gangos	I. 1061
Gagya	I. 1068	Gallérsüveg	II. 1627	Gantár	I. 1061
Gajd	I. 1052	Galles	I. 1057	Gantárfa	I. 737
Gajda	I. 1052	Gallos	I. 1057	Gányafa	I. 1061, I. 737
Gajdol	I. 1052	Gallos gyöles	I. 1172	Gányogás	I. 1061
Gajdolás	I. 1052	Gálnafű	I. 1022, I. 1057	Gányol	I. 1061
Gajdul	I. 1052	Galóca	I. 1057	Gar	I. 1061
Gajsz	I. 1052	Galócás	I. 1058	Garaban	I. 536
Gajtén	I. 1053	Galogonya	I. 1053	Garabonca	I. 1061
Galacsin	I. 1053	Galuska	I. 1058	Garaboncás	I. 1062
Galád	I. 1053	Galuskamihók	II. 831	Garaboncás deák	I. 487
Galádság	I. 1053	Gálya	I. 1058	Garaboncáskodás	I. 1062
Galagolya	I. 1053	Galyád	I. 1053	Garabont	I. 536
Galagonya	I. 1053	Gályai	I. 1058	Garad	I. 1063
Galagonyabokor	I. 266	Gályai hadnagy	II. 917	Garádics	I. 1062
Galagonyafa	I. 737	Gályás	I. 1058	Garádicsfog	I. 863
Galagonyatővis	III. 773	Gályás főtiszt	III. 671	Garádicsfok	I. 904
Galamb	I. 1053	Gályás rab	II. 1347	Garádicsos	I. 1062
Galambáros	I. 106	Galyát	I. 1053	Garádis	I. 1062
Galambász : taubenwärter	I. 1054	Galyiba : schlecht	I. 1055	Garagyor	I. 1063
Galambász : taubenfangen	I. 1054	Galyiba : hirtenhaus	II. 87	Garas	I. 1063
Galambbëgy	I. 195	Gally	I. 1059	Garasnyomó	II. 1056
Galambbëgysaláta	II. 1501	Gállya	I. 1058	Garat	I. 1063
Galambbüg	I. 320	Gallyas	I. 1059	Garatos	I. 1064
Galambfű	I. 1022	Gallyasít	I. 1059	Garáz	I. 1064
Galambgazda	I. 1071	Gamahó	I. 1059	Garázda	I. 1064
Galambgúc	I. 1126	Gamahókő	II. 386	Garázdálkodás	I. 1065
Galambház	I. 1368	Gamahós	I. 1059	Garázdálkodik	I. 1064
Galambi	I. 1054	Gamandorfű	I. 1022	Garázdás	I. 1065
Galambkosár	II. 374	Gamat	I. 1059	Garázdáság	I. 1065
Galambláb	II. 498	Gamó	I. 1059	Gárdián	I. 1065
Galambócfű	I. 1022, I. 1055	Ganaj	I. 1059	Gárdinál	II. 128
Galambocska	I. 1055	Ganajhányó lapál	II. 525	Gardinális	II. 128
Galambos	I. 1055	Ganajlás	I. 1060	Gardinálság	II. 128
Galambszar	III. 83	Ganajlattisztító	III. 683	Gardináros	II. 128
Galambszínű	III. 248	Ganajlik	I. 1060	Gardom	I. 1065
Galambtermészet	III. 594	Ganajol	I. 1060	Gargarizál	I. 1065
Galambtermészetű	III. 595	Ganajos	I. 1060	Gargarizálás	I. 1065
Galand, galant	I. 1055	Ganajoz	I. 1060	Gárgya	I. 1065
Galanga	I. 1055	Ganarát	I. 1123	Gárgyán	I. 1065

Gárgyánasszony	I. 131	Gázos	I. 1077	Gépely	I. 1080
Gárgyánság	I. 1066	Gázság	I. 1070	Gépelybeli	I. 1080
Gárgyáz	I. 1065	Gasztalan	I. 1070	Gépelyös	I. 1080
Gárián	I. 1065	Gebe	I. 1077	Gépelyös ló	II. 614
Garmada	I. 1066	Gélérödik	I. 1078	Gepő	I. 1160
Gát	I. 1066	Gedél	I. 1077	Géra	I. 1091
Gátlás	I. 1067	Gedélés	I. 1077	Gérbő	I. 1116
Gátol	I. 1067	Gedéle	I. 1111	Gérből	I. 1081
Gátolás	I. 1067	Gedélle	I. 1111	Geréb: meier	I. 1080
Gátor	I. 1068	Gedélye	I. 1111	Geréb: gestade	I. 1080
Gátoros	I. 1068	Gedélly	I. 1111	Gerebélés	I. 1081
Gátoroz	I. 1068	Gedér	I. 1112	Gerebélő	I. 1081
Gátorozás	I. 1068	Gédő	I. 1077	Gerebén	I. 1080
Gátos	I. 1068	Gödölye, gödöllye	I. 1111	Gerebénél	I. 1081
Gattos	I. 1068	Gég	I. 1113	Gerebény	I. 1080
Gatya	I. 1068	Gége	I. 1077	Gereblye	I. 1081
Gatyás	I. 1068	Gégécske	I. 1077	Gereblyéske	I. 1081
Gatyás fajt	I. 753	Gégeség	I. 1077	Gereblyél	I. 1081
Gatyás galamb	I. 1054	Géhénna	I. 1156	Gereblyélés	I. 1081
Gatyás tyúk	III. 832	Géjél	I. 1077	Gereblyélő	I. 1082
Gattya	I. 1068	Geleginye	I. 1053	Gerec, geréc	I. 1084
Gavallér	I. 1068	Gelegonya	I. 1053	Gérég	I. 1120
Gaz	I. 1069	Gélészta	I. 1090	Gerely	I. 1082
Gazda	I. 1070	Gélésztafű	I. 1022	Gerénc	I. 1084
Gazdaasszony	I. 130	Gélésztaolaj	II. 1108	Gérencsfű	I. 1082
Gazdaasszonykodás	I. 131	Gélet	I. 1077	Gérencsér	I. 1082
Gazdaember	I. 627	Géletés	I. 1078	Gérend, gérend	I. 1082
Gazdag	I. 1073	Géletlével	II. 600	Gérenda	I. 1082
Gazdagit	I. 1074	Gélézna	I. 1084	Gérendányi	I. 1083
Gazdagítás	I. 1074	Gelit	I. 1091	Gérendás	I. 1083
Gazdagodik	I. 1074	Gélyva	I. 1094	Gérendáz	I. 1083
Gazdagon	I. 1074	Gélyvafű	I. 1022	Gérendázás	I. 1083
Gazdagság	I. 1074	Gém: reiher	I. 1078	Gérendázat	I. 1083
Gazdagságbeli	I. 1074	Gém: hirschkuh	I. 1090	Gérendély	I. 1083
Gazdagságos	I. 1075	Gémb	I. 1078	Gérengyek	I. 1121
Gazdagságú	I. 1075	Gémbelődés	I. 1078	Gérentés	I. 1083
Gazdagul: reich werden	I. 1075	Gémbelődik	I. 1078	Géreny	I. 1120
Gazdagul: reichhaltig	I. 1075	Gémbörédés	I. 1079	Gérenyfü	I. 1083
Gazdálkodás	I. 1073	Gémbörédik	I. 1078	Gérezd, gérezd	I. 1083
Gazdálkodik	I. 1072	Gémbörég	I. 1079	Gérezdél	I. 1084
Gazdálkodik	I. 1073	Gémcimer	I. 356	Gérezdélés	I. 1084
Gazdapásztor	II. 1245	Gémölcese	I. 1211	Gérezdélet	I. 1084
Gazdaság	I. 1073	Gémia	I. 1079	Gérezdés	I. 1084
Gazdaskodik	I. 1073	Gémtoll	III. 703	Gérezdszöllő	III. 329
Gazdasszony	I. 130	Géncél	I. 1116	Gérezna	I. 1084
Gazember	I. 627	Géné	I. 1059	Gérgés	I. 1119
Gazi nép	II. 966	Générál	I. 1079	Geric	I. 1084
Gazlás	I. 1070	Générális	I. 1079	Gérinc	I. 1084
Gázlás	I. 1076	Générálisság	I. 1079	Gérincés	I. 1085
Gázló	I. 1076	Générálisszék	III. 126	Gérjed	I. 1085
Gázlódik	I. 1070	Généráltság	I. 1079	Gérjedeköny	I. 1086
Gázló hely	I. 1394	Géng	I. 1079	Gérjedelem	I. 1086
Gaznép	II. 966	Géngber	I. 1184	Gérjedés	I. 1086
Gazol	I. 1069	Génius	I. 1079	Gérjedet	I. 1086
Gazol	I. 1075	Géntár	I. 1146	Gérjedetés	I. 1086
Gazolkodás	I. 1070	Genyett	I. 1079	Gérjedetesen	I. 1086
Gazolkodik	I. 1070	Genyettség	I. 1080	Gérjedetösség	I. 1087
Gázoltató	I. 1076	Genyettségűs	I. 1080	Gérjedettest	I. 1086
Gazos	I. 1070	Genyettségűsödik	I. 1080	Gérjedez	I. 1087

Gérjedezés	I. 1087	Gobancsos	I. 1126	Gomolyítás	I. 1097
Gérjedesség	I. 1087	Góbaság	I. 1092	Gomolyó	I. 1097
Gérjeget	I. 1087	Góhé	I. 1092	Gond	I. 1098
Gérjeszt	I. 1087	Góbélkodik	I. 1092	Gondatlan	I. 1099
Gérjesztés	I. 1088	Góbéság	I. 1092	Gondatlankodik	I. 1099
Gérjesztet	I. 1089	Gobhal	I. 1091, 1274	Gondatlanság	I. 1099
Gérle	I. 1091	Gogyolás	I. 1092	Gondfelejtés	I. 810
Gérlice	I. 1089	Gobér	I. 1092	Gondfuttatás	I. 1016
Gérlicécske	I. 1089	Gobérszöllő	III. 329	Gondol	I. 1099
Gérlicegalamb	I. 1054	Gójóbics	I. 1092	Gondola	I. 1106
Gérlicemadár	II. 648	Golbakarika	II. 129	Gondolás	I. 1102
Gérlicényi	I. 1089	Golond	I. 1055	Gondolat	I. 1102
Germők	I. 1102	Golt	I. 1092	Gondolatlan	I. 1103
Gernic	I. 1084	Golumb	I. 1053	Gondolatlanság	I. 1103
Gerselyszöllő	III. 329	Gólya	I. 1092	Gondolatos	I. 1103
Gésztenő	I. 1089	Gólyaköröm	II. 414	Gondolhatatlan	I. 1103
Gészténye	I. 1089	Gólyamadár	II. 648	Gondolható	I. 1104
Gésztényefa	I. 737	Golyó	I. 1092	Gondolkodás	I. 1104
Gésztényefás	I. 737	Golyóbis	I. 1092	Gondolkodat	I. 1105
Gésztényeszín	III. 248	Golyóbisjátszás	II. 26	Gondolkodik	I. 1104
Gésztényeszíni	III. 248	Golyóbiska	I. 1093	Gondolkodó	I. 1105
Gészténye	I. 1089	Golyóbisocska	I. 1094	Gondolkodtat	I. 1105
Gezemice	I. 1089	Golyócska	I. 1092	Gondolkozik	I. 1105
Gezemize	I. 1089	Golyva	I. 1094	Gondoló	I. 1105
Gézengúz	I. 1090	Golyvarontó fá	I. 1022	Gondolom	I. 1105
Gibéritő	I. 1078	Golyvás	I. 1094	Gondolt	I. 1105
Gidó	I. 1090	Golyvasság	I. 1094	Gondolt beszéd	I. 218
Gilice	I. 1089	Gomb	I. 1094	Gondos	I. 1105
Gilisza	I. 1090	Gomba : knopf	I. 1094	Gondoskodás	I. 1106
Gilisztás	I. 1090	Gomba : pilz	I. 1096	Gondoskodik	I. 1106
Gilyóbis	I. 1092	Gombafű	I. 1022	Gondosság	I. 1106
Gím	I. 1090	Gombás	I. 1097	Gondság	I. 1106
Gimbördött	I. 1078	Gombás bélés	I. 202	Gondságos	I. 1106
Gímborjú	I. 290	Gombásodik	I. 1097	Gondtartás	III. 473
Gímölcs	I. 1211	Gombház	I. 1368	Gondviselés	III. 1201
Gímölcs, gimils	I. 1211	Gombkötő	II. 434	Gondviselet	III. 1202
Gímölcs	I. 1211	Gomblyuk	II. 639	Gondviseletlen	III. 1202
Gimēa, gimēa, gimēs	I. 1079	Gombóc	I. 1097	Gondviseletlenség	III. 1203
Gipsz	I. 1091	Gomboeska	I. 1095	Gondviseletlenül	III. 1203
Gíra	I. 1091	Gombóda	I. 1097	Gondviselő	III. 1203
Gírás	I. 1091	Gombol	I. 1095	Gonosz	I. 1106
Girbe-görbe	I. 1116	Gombolda	I. 1097	Gonoszabbul	I. 1108
Girbegörbe testű	III. 600	Gombolyag	I. 1095	Gonosz akarás	I. 40
Girinc	I. 1084	Gombolyagos	I. 1095	Gonosz akarat	I. 41
Gírla	I. 1091	Gombolyék	I. 1095	Gonosz akaró	I. 42
Gírlice	I. 1089	Gombolyít	I. 1096	Gonoszbit	I. 1108
Gít	I. 1091	Gombolyítás	I. 1096	Gonoszbodik	I. 1108
Giz-gaz	I. 1069	Gombolyító	I. 1096	Gonoszbul	I. 1108
Glét : silberglätte	I. 1077	Gombos	I. 1096	Gonoszbulat	I. 1108
Glét : geleitbrief	I. 1091	Gombos kés	II. 247	Gonosz erkölcsű	I. 675
Glida	I. 1091	Gombos ruha	II. 1480	Gonosz híres	I. 1440
Glit	I. 1091	Gombos tő	III. 815	Gonosz hírnév	II. 971
Glitlevel	II. 600	Gombos tőcske	III. 815	Gonosz kedv	II. 147
Glóbis	I. 1092	Gombos tű	III. 815	Gonosz kedvű	II. 147
Glóbisos	I. 1094	Gombos tűecske	III. 815	Gonosz kívánó	II. 321
Glossza	I. 1091	Gombóta	I. 1097	Gonosz kodik	I. 1108
Glosszál	I. 1091	Gomboz	I. 1096	Gonoszmondó	II. 866
Glyóbis	I. 1092	Gomi	I. 1128	Gonosz nő	II. 990
Glyóbos	I. 1092	Gomolya	I. 1097	Gonoszodik	I. 1108

Gonoszol	I. 1108	Gögös	I. 1113	Görbít	I. 1117
Gonoszság	I. 1108	Gögösködik	I. 1113	Görbül	I. 1117
Gonoszságos	I. 1109	Gögösködés	I. 1114	Göres	I. 1118
Gonosz szörénese	III. 226	Gögösködtet	I. 1114	Göresös	I. 1118
Gonosz szokás	III. 287	Gögösség	I. 1114	Göresös-böresös	I. 1118
Gonosz természet	III. 595	Gögy	I. 1113	Göresösség	I. 1118
Gonosz természetű	III. 595	Gögyög	I. 1112	Göresvonás	III. 1244
Gonosz tétel	III. 633	Gögyögés	I. 1112	Gördít	I. 1118
Gonosz tétemény	III. 636	Gögyöget	I. 1112	Gördül	I. 1119
Gonosztévő	III. 639	Gögyögetés	I. 1112	Gördülés	I. 1119
Gonoszul	I. 1109	Gögyögető	I. 1112	Gördület	I. 1119
Gonoszul tévő	III. 639	Gögyögtet	I. 1112	Göreg, görek	I. 1120
Gór	I. 1109	Gögyül	I. 1112	Görény	I. 1120
Göres	I. 1172	Gölye	I. 1114	Görénnyű	I. 1022
Gordó	I. 1109	Gömbec	I. 1114	Görgés	I. 1120
Gordon	I. 1109	Gömbeleg, gömbelég	I. 1114	Görget	I. 1120
Gordovány	II. 365	Gömbelög	I. 1114	Görgető	I. 1120
Góré	I. 1109	Gömbely	I. 1114	Görgő	I. 1120
Gorispán	I. 1124	Gömbelyeg, gömbellyég	I. 1114	Görgő fa	I. 737
Gorics	I. 1172	Gömböc	I. 1114	Görgös	I. 1120
Gornyadoz	I. 1109	Gömbölő	I. 1115	Görhes	I. 1120
Goromba	I. 1109	Gömböly	I. 1114	Görjed	I. 1085
Goromba nép	II. 966	Gömbölyeg, gömbölyég	I. 1114	Görlice	I. 1089
Gorombás	I. 1110	Gömböllyek	I. 1114	Görling	I. 1120
Gorombaság	I. 1110	Gömbölyegség	I. 1115	Görmek	I. 1162
Goront	I. 1110	Gömbölyes	I. 1115	Görnyed	I. 1120
Górttyúk	III. 832	Gömbölyget	I. 1115	Görő	I. 1214
Gostyán	I. 1110	Gömbölygető	I. 1115	Görög : griechen	I. 1120
Goszperd	II. 378	Gömbölyit	I. 1115	Görög : rollen	I. 1119
Góter	I. 1068	Gömbölyítés	I. 1115	Görögese	I. 1121
Gotli	I. 1110	Gömbölyödik	I. 1115	Görög dinnye	I. 506
Göbe : wassergrube	I. 1110	Gömbölyög : rund	I. 1114	Görögdgél	I. 1120
Göbe : mutterschwein	I. 1111	Gömbölyög : rollen	I. 1115	Görög fejér	I. 785
Göböd	I. 1111	Gömbölyű	I. 1115	Görögi	I. 1121
Göbölly, göbölly	I. 1111	Gömbölyűség	I. 1115	Görögös	I. 1121
Göböllyös	I. 1111	Gömbörő	I. 1115	Görögösködik	I. 1121
Göböllyös gazda	I. 1071	Gömölcs	I. 1211	Görög széna	III. 172
Göbre	I. 1111	Göncő	I. 1116	Görögül	I. 1121
Göcs	I. 1111	Göncöl	I. 1116	Görög vallás	III. 1004
Göcsöre	I. 1111	Göncöl szekere	III. 132	Göröndös	I. 1121
Göcsörtös	I. 1111	Göndör	II. 343	Göröngy	I. 1121
Göcsös	I. 1111	Göngber	I. 1184	Göröngyeg	I. 1121
Göd	II. 392	Göngge	I. 1158	Göröngyegcske	I. 1121
Gödelget	I. 1111	Göngelyék	I. 1116	Göröngyegüs	I. 1121
Gödény	I. 1111	Göngöltget	I. 1116	Göröngyöcske	I. 1121
Gödölle	I. 1111	Göngölyeg	I. 1116	Göröngyös	I. 1121
Gödöllye	I. 1111	Göngölyget	I. 1116	Göröngyrontás	II. 1458
Gödölyéske	I. 1112	Göngörget	I. 1116	Göröngytörő sulyok	II. 1612
Gödölyéz	I. 1112	Göngörít	I. 1116	Görözd	I. 1083
Gödör	I. 1112	Göngöröl	I. 1116	Görözdtermő	III. 598
Gödörös	I. 1112	Göny	I. 1184	Görzs	I. 1121
Gödörös	I. 1112	Gönyetség	I. 1079	Görzöldök	III. 762
Gög	I. 1112	Görbe	I. 1116	Gösztinye	I. 1089
Gög	I. 1113	Görbecs	I. 1117	Gösztöl	I. 1121
Gögeség	I. 1113	Görbed	I. 1117	Gösztönye	I. 1089
Gögiesél	I. 1113	Görbe hátú	I. 1358	Göthös	I. 1121
Gögítés	I. 1113	Görbeség	I. 1117	Göz	I. 1121
Göglet	I. 1113	Görbe szablya	III. 13	Gözfürdő	I. 1043
Gögölködik	I. 1113	Görbeszt	I. 1117	Gözfürdő ház	I. 1368

Gözö	I. 1122	Grófné	I. 1124, II. 990	Gumi	I. 1128
Gözöl	I. 1122	Grófocska	I. 1124	Gummi	I. 1128
Gözölgés	I. 1122	Grófság	I. 1124	Gummifa	I. 737
Gözölgő	I. 1122	Gromba	I. 1109	Gummizás	I. 1128
Gözöldés	I. 1122	Gront	I. 1110	Gunár	I. 1128
Gözöldök	I. 1122	Grottás	I. 1125	Gunáros	I. 1128
Gözölög	I. 1122	Guba : juppe	I. 1125	Gunároz	I. 1128
Gözöllet	I. 1122	Guba : gallapfel	I. 1125	Gunározás	I. 1128
Gözös	I. 1122	Gubacs	I. 1125	Gúnya	I. 1128
Gözű	I. 1122	Gubancsos	I. 1126	Gúnyás	I. 1129
Grabont	I. 536	Gubankodik	I. 1126	Gunyhó	I. 469
Grácia	I. 1122	Gubás : aussätzig	I. 1126	Gunnyasz	I. 1129
Grácialevél	II. 600	Gubás : mit einem zotli-		Gunnyasztás	I. 1129
Grádics	I. 1062	gen mantel bekleidet	I. 1125	Gúnyol	I. 1129
Grádicskő	II. 386	Gubás bársony	I. 184	Gúnyolás	I. 1129
Grádicsonként	I. 1062	Gubás geszténye	I. 1089	Gúnyoló	I. 1129
Grádicsos	I. 1062	Gubérnál	I. 1126	Gúr	I. 1129
Grados	I. 1062	Gubérnálás	I. 1126	Gurabol	I. 1129
Graduál	I. 1123	Gubérnátor	I. 1126	Gurbánc	I. 1129
Grádus	I. 1062	Gubó	I. 1125	Gurdallos	I. 1129
Grammatika	I. 1123	Guga	I. 1126	Gurdély	I. 1129
Grammatikus	I. 1123	Gugg	I. 1126	Gurgurizál	I. 1065
Grán	I. 1123	Guggol	I. 1126	Gusa	I. 1129
Gránál	I. 1123	Guggolás	I. 1127	Guta	I. 1129
Gránát	I. 1123	Guggoló	I. 1127	Gutalé	II. 549
Gránátéros	I. 1123	Guggos	I. 1127	Gutaütés	III. 908
Gránátkő	II. 387	Gugguló	I. 1126	Gutaütött	III. 911
Gránátos	I. 1123	Guggyasz	I. 1127	Gutta	I. 1129
Grasszál	I. 1123	Guguló	I. 1126	Gúzs	I. 1130
Grattos	II. 126	Gulacs	I. 1127	Guzsaly	I. 1131
Grázd	I. 1064	Gullog	II. 468	Guzsalyütő	III. 911
Grázda	I. 1064	Guló	I. 1092	Gúzsol	I. 1130
Grébelyöz	I. 1124	Gulya : dünnlendig	I. 1127	Gúzsolás	I. 1131
Grevenasáfrány	II. 1491	Gulya : hornvieh	I. 1127	Gübü	I. 1132
Griff	I. 1124	Gulya : obelisk	I. 1128	Gübül	I. 1132
Griffmadár	II. 648	Gulyabarom	I. 183	Güdög	I. 1132
Grispán	I. 1124	Gulyás	I. 1127	Güggés	I. 1112
Gró	I. 1124	Gulyatyúk	III. 832	Gügös	I. 1113
Gróbián	I. 1124	Gulyiba	II. 87	Gügyög	I. 1112
Gróbiánság	I. 1124	Gullyog : scheltwort	I. 1128	Güzü	I. 1122
Gróbiánusság	I. 1124	Gullyog : lauschen	II. 462	Gvárdia	I. 1132
Gróf	I. 1124	Gulyóhis	I. 1092	Gvárgyán	I. 1065
Grófi	I. 1124				

Gy.

Gyagyulás	I. 1169	Gyakfa	I. 737	Gyakorlatos	I. 1137
Gyak : dolch	I. 1133	Gyakó	I. 1135	Gyakorlatosság	I. 1137
Gyak : stechen	I. 1133	Gyakor	I. 1135	Gyakorló	I. 1138
Gyaka	I. 1134	Gyakorán	I. 1139	Gyakorló hely	I. 1394
Gyakarta	I. 1138	Gyakorl	I. 1135	Gyakorol	I. 1135
Gyakás	I. 1134	Gyakorlás	I. 1136	Gyakoron	I. 1139
Gyakásocska	I. 1134	Gyakorlásos	I. 1137	Gyakorság	I. 1138
Gyakdos	I. 1134	Gyakorlat	I. 1137	Gyakor szita	III. 260
Gyakdosás	I. 1134	Gyakorlatás	I. 1138	Gyakorta	I. 1138
Gyakdoz	I. 1134	Gyakorlatlan	I. 1137	Gyakortább	I. 1138
Gyakdozás	I. 1135	Gyakorlatlanság	I. 1137	Gyakortább-gyakorta	I. 1138

Gyakortán	I. 1138	Gyalomkötel	II. 427	Gyapjúmives	II. 908
Gyakortán való	I. 1138, III. 953	Gyalu	I. 1143	Gyaponik	I. 1150
Gyakortaság	I. 1139	Gyalucska	I. 1143	Gyaponl	I. 1150
Gyakortávaló	I. 1139, III. 953	Gyaluforgács	I. 939	Gyaporfi	I. 1151
Gyakós	I. 1135	Gyalul	I. 1143	Gyaporod	I. 1151
Gyakebb	I. 1139	Gyam	I. 1173	Gyaporodik	I. 1151
Gyakebbeskan	I. 1139	Gyámol: stützen	I. 1144	Gyaporoszik	I. 1151
Gyakebban	I. 1139	Gyámol: stülze	I. 1144	Gyapol	I. 1150
Gyakran	I. 1139	Gyámolgat	I. 1144	Gyapolfonál	I. 917
Gyakranvaló	III. 953	Gyámolgatás	I. 1144	Gyapolgyoles	I. 1172
Gyaksa	I. 1135	Gyámolít	I. 1145	Gyapotköntös	II. 399
Gyalog	I. 1141	Gyámolító	I. 1145	Gyapol'ágy szó	III. 272
Gyalánt	I. 1145	Gyámolka	I. 1145	Gyapotvásson	III. 1030
Gyaláz	I. 1139	Gyámolság	I. 1145	Gyappod	I. 1150
Gyalázás	I. 1140	Gyámoltalan	I. 1145	Gyaptyú	I. 1149
Gyalázal	I. 1140	Gyámoltalanság	I. 1145	Gyár	II. 5
Gyalázatos	I. 1140	Gyámoltalp	III. 403	Gyaránt	I. 1145
Gyalázatosan	I. 1141	Gyamor	I. 1174	Gyarapik	I. 1151
Gyalázatoskodik	I. 1141	Gyanába	I. 1145	Gyarapít	I. 1151
Gyalázatosság	I. 1141	Gyanáján	I. 1146	Gyarapítás	I. 1151
Gyalázkodás	I. 1141	Gyanakodás	I. 1147	Gyarapító	I. 1151
Gyalázkodik	I. 1141	Gyanakodik	I. 1147	Gyarapodás	I. 1151
Gyalázó	I. 1141	Gyanakozás	I. 1147	Gyarapodik	I. 1151
Gyalázódik	I. 1141	Gyanakozik	I. 1147	Gyaraposzik	I. 1151
Gyaláztat	I. 1141	Gyanakszik	I. 1147	Gyarapultat	I. 1152
Gyalkos	I. 1168	Gyanánt	I. 1145	Gyarat	I. 1153
Gyalló	I. 1152	Gyanil	I. 1148	Gyargat	II. 1014
Gyalmolás	I. 1143	Gyanó	I. 1148	Gyarlik	I. 1152
Gyalmos	I. 1143	Gyanós	I. 1148	Gyarlii	I. 1152
Gyalmostó	III. 691	Gyanósság	I. 1148	Gyarló	I. 1152
Gyalmoz	I. 1143	Gyanta, gyanta	I. 1146	Gyarlódás	I. 1152
Gyalog	I. 1141	Gyantaolaj	II. 1108	Gyarlódik	I. 1152
Gyalog fenyő	I. 822	Gyantár	I. 1146	Gyarlog	I. 1141
Gyalog fenyőfa	I. 736	Gyantáros	I. 1147	Gyarlón	I. 1152
Gyalog fenyőszurok	III. 343	Gyantáros tábla	III. 366	Gyarlóság	I. 1153
Gyalog hadnagy	II. 917	Gyantároz	I. 1147	Gyarlóságos	I. 1153
Gyalog hajó	I. 1256	Gyantározás	I. 1147	Gyarlósít	I. 1152
Gyalog harc	I. 1327	Gyantás	I. 1147	Gyarmada	I. 1066
Gyalog híd	I. 1425	Gyantáz	I. 1147	Gyarmat	I. 1153
Gyalog inas	I. 1579	Gyanú	I. 1148	Gyarmatos	I. 1153
Gyalog kapitány	II. 109	Gyanús	I. 1148	Gyais	I. 1177
Gyalog kert	II. 245	Gyanúság	I. 1148	Gyarsakodik	I. 1178
Gyaloglás	I. 1142	Gyanúságos	I. 1148	Gyarsasság	I. 1179
Gyalogol	I. 1142	Gyanúsan	I. 1149	Gyarsóság	I. 1179
Gyalogon	I. 1142	Gyapár	I. 1177	Gyárl	I. 1153
Gyalog orsó	II. 1138	Gyapjas	I. 1149	Gyártal	I. 1153
Gyalog pajzs	II. 1214	Gyapjas bőr	I. 312	Gyárlallan	I. 1153
Gyalog posta	II. 1320	Gyapjas fd	I. 1022	Gyártatlan boeskor	I. 237
Gyalog puskás	II. 1341	Gyapjas madár	II. 648	Gyárlató	I. 1153
Gyalog sereg	II. 1550	Gyapjasos	I. 1149	Gyártó	I. 1153
Gyalog számos	III. 62	Gyapjú	I. 1149	Gyártott boeskor	I. 257
Gyalogszörbéli	III. 194	Gyapjúcsapo	I. 383	Gyártott Lőr	I. 312
Gyalog szöriben	III. 194	Gyapjúcsináló	I. 434	Gyász	I. 1155
Gyalogszörös	III. 194	Gyapjúécsellő	I. 556	Gyászhintó	I. 1435
Gyalogszörjáró	III. 194	Gyapjúfejerítő fő	I. 1022	Gyászkopja	II. 351
Gyalog szörrrel	III. 195	Gyapjúföfö	I. 886	Gyászkoporsó	II. 353
Gyalog út	III. 870	Gyapjúföfö	I. 1022	Gyásköntös	II. 399
Gyalogzó	I. 1142	Gyapjúfonál	I. 917	Gyásló	I. 1156
Gyalom	I. 1142	Gyapjúfürt	I. 1044	Gyásló fátyol	I. 775

Gyászol	I. 1156	Gyöngül	I. 1160	Gyermekölés	II. 1175
Gyászolás	I. 1156	Gyöngülés	I. 1160	Gyermökség	I. 1166
Gyászolat	I. 1156	Gyöngy	I. 1184	Gyermöksüveg	II. 1627
Gyászolkodik	I. 1156	Gyöntár	I. 1146	Gyermökszerető	III. 224
Gyászos	I. 1156	Gyöntél	I. 1160	Gyermökszoba	III. 284
Gyászruha	II. 1480	Gyönyörködik	I. 1186	Gyermökszülés	III. 352
Gyatkori	I. 1135	Gyönyörőség	I. 1186	Gyermökszülő	III. 354
Gyaur	I. 1156	Gyönyörűség	I. 1186	Gyerméktanító	III. 427
Gyáva	I. 1156	Gyöp, gyép	I. 1160	Gyerméktartó	III. 477
Gye	I. 485	Gyöpél	I. 1161	Gyerméktartó bátyika	I. 1335
Gyég	II. 28	Gyöpés	I. 1161	Gyerméktartó lautorna	II. 522
Gyegyellen	II. 156	Gyöplő	I. 1161	Gyermekte	I. 1166
Gyéhenna	I. 1156	Gyöplőcske	I. 1162	Gyerméktelen	I. 1165
Gyejt	I. 1199	Gyöplőkötél	II. 427	Gyerméklized	III. 689
Gyék	I. 1167	Gyöplős	I. 1162	Gyermök	I. 1162
Gyéken, gyekény, gyekény	I. 1157	Gyöplőszíj	III. 239	Gyermökdid	I. 1164
Gyekényecske	I. 1157	Gyöplű	I. 1161	Gyérő	I. 1214
Gyekényés	I. 1157	Gyépő, gyépű	I. 1160	Gyérlya	I. 1166
Gyekényöz	I. 1157	Gyöpül	I. 1161	Gyertyabél	I. 201
Gyekényű	I. 1022	Gyér	I. 1162	Gyertyagyújtás	I. 1195
Gyekénykaka	II. 79	Gyere	II. 5	Gyertyagyújtáskor	I. 1195
Gyekénykas	II. 134	Gyergya	I. 1166	Gyertyagyújtat	I. 1195
Gyekénykötél	II. 427	Gyergyánfa	I. 1167	Gyertyahamvöő	III. 1124
Gyekénysátorocska	II. 1524	Gyerköce	I. 1164	Gyertyahordozó	I. 1489
Gyékér, gyékér	I. 1179	Gyermecs	I. 1164	Gyertyai	I. 1167
Gyékű	I. 1022	Gyermecske	I. 1164	Gyertyai lepke	II. 583
Gyékin	I. 1157	Gyermék	I. 1162	Gyertyamártó	II. 696
Gyékolaj	II. 1108	Gyermékagy	I. 26	Gyertyánfa	I. 738, I. 1167
Gyel: zeichen	II. 33	Gyermékagyas	I. 26	Gyertyás	I. 1167
Gyelél	I. 1209	Gyermékagyasság	I. 26	Gyertyás tánc	III. 423
Gyélkos	I. 1168	Gyermékagybeli	I. 26	Gyertyaszentelő	III. 175
Gyémánt	I. 1157	Gyermékese	I. 1164	Gyertyatartó	III. 477
Gyémántkő	II. 387	Gyermékdajka	I. 479	Gyertyatartó szá	III. 85
Gyémántos	I. 1158	Gyermékdéd, gyermekdéd	I. 1164	Gyertyatorta	III. 719
Gyémántos gyűrű	I. 1214	Gyermékdéd tulok	III. 806	Gyertyavilág	III. 1181
Gyémölcs	I. 1211	Gyermékdid	I. 1164	Gyertyázás	I. 1167
Gyemma	I. 1158	Gyermékcske	I. 1164	Gyésztlál	I. 1167
Gyémölcs	I. 1211	Gyermékek háza	I. 1368	Gyésztlálás	I. 1167
Gyénérál	I. 1079	Gyermékelvesztés	III. 1096	Gyésztláldogáló	I. 1167
Gyeng	I. 1184	Gyermékényi	I. 1165	Gyésztláló	I. 1167
Gyengbér	I. 1184	Gyermékérdő	I. 666	Gyétér	I. 1188
Gyenge	I. 1158	Gyermékés	I. 1165	Gyéz	I. 1190
Gyenge ből	I. 201	Gyermékés ház	I. 1368	Gyicsér	I. 502
Gyengécske	I. 1159	Gyermékéskedés	I. 1165	Gyihésil	I. 547
Gyengéd	I. 1159	Gyermékéskedik	I. 1165	Gyik	I. 1167
Gyengédéd	I. 1159	Gyermékeszű	I. 708	Gyikény	I. 1157
Gyengédédén	I. 1159	Gyerméketlen	I. 1165	Gyikos	I. 1168
Gyengédén	I. 1159	Gyermékfejédelém	I. 961	Gyilkos	I. 1168
Gyengédösség	I. 1159	Gyermékfi	I. 844	Gyilkoskodik	I. 1169
Gyengéltet	I. 1159	Gyerméki	I. 1165	Gyilkosság	I. 1169
Gyengéltetés	I. 1159	Gyermékibb	I. 1166	Gyilkosságos	I. 1169
Gyengéltető	I. 1159	Gyerméki természet	III. 595	Gyilél	I. 1209
Gyengén	I. 1159	Gyermékjáték	II. 24	Gyilöl	I. 1209
Gyenge répa	II. 1412	Gyermékkor	II. 356	Gyim-gyom	I. 1173
Gyengesség	I. 1160	Gyerméklő	II. 614	Gyimölcs	I. 1211
Gyengeség	I. 1160	Gyermék mássa	II. 700	Gyipsz	I. 1091
Gyengeségű	I. 1160	Gyerméknevelés	II. 997	Gyír	I. 1162
Gyenge szívű	III. 265	Gyerméknyomás	II. 1055	Gyíra	I. 1091
Gyengít	I. 1160	Gyermékoktató	II. 1105	Gyíré	I. 1214

Gyírő	I. 1214	Gyónás	I. 1176	Gyökerezik	I. 1183
Gyisznő	I. 509	Gyónat	I. 1176	Gyökereziet	I. 1183
Gyít	I. 1199	Gyónatlan	I. 1177	Gyökereztetés	I. 1184
Gyócs	I. 1172	Gyónik	I. 1175	Gyökkent	I. 1179
Gyógyejtés	I. 1169	Gyontár	I. 1146	Gyökkör	I. 1179
Gyógét	I. 1169	Gyöntás	I. 1177	Gyöl	I. 1208
Gyógít	I. 1169, II. 49	Gyóntat	I. 1177	Gyölél	I. 1209
Gyógul	I. 1169, II. 49	Gyóntatás	I. 1177	Gyölhődség	I. 548
Gyógyít	I. 1169	Gyóntató	I. 1177	Gyölhőzés	I. 548
Gyógyítás	I. 1170	Gyóntató atya	I. 137	Gyölöl	I. 1209
Gyógyítgat	I. 1170	Gyóntó	I. 1177	Gyömbér	I. 1184
Gyógyíthatatlan	I. 1171	Gyóntó atya	I. 137	Gyömbérés	I. 1184
Gyógyítható	I. 1171	Gyónton-gyónik	I. 1175	Gyömbérés sása	II. 1522
Gyógyító	I. 1171	Gyóntó pap	II. 1226	Gyömels	I. 1211
Gyógyító eszköz	I. 716	Gyopár	I. 1177	Gyömöcköl	I. 1184
Gyógyító fű	I. 1022	Gyopárfű	I. 1022	Gyömölcs	I. 1211
Gyógyító ír	I. 1605	Gyopor	I. 1152	Gyömöszől	I. 1184
Gyógyító könyv	II. 406	Gyorapodik	I. 1151	Gyönetség	I. 1079
Gyógyító szer	III. 195	Gyorcia	I. 1166	Gyöng	I. 1184
Gyógyul	I. 1171	Gyorkja	I. 1166	Gyönge	I. 1158
Gyógyulás	I. 1172	Gyoropodik	I. 1151	Gyöngefeje	I. 958
Gyógyulatlan	I. 1172	Gyors	I. 1177	Gyöngy	I. 1184
Gyógyulatlanság	I. 1172	Gyorsabbacska	I. 1178	Gyöngyanya	I. 958
Gyógyulhatatlan	I. 1172	Gyorsacska	I. 1178	Gyöngyáros	I. 1068
Gyógyulhatatlan nyavalya	II. 1019	Gyorsalkodás	I. 1178	Gyöngycsüpp	I. 409
Gyohon	I. 1175	Gyorsalkodik	I. 1178	Gyöngyellik	I. 1185
Gyójt	I. 1194	Gyorsalkodtat	I. 1178	Gyöngyfűző	I. 1050
Gyokorta	I. 1138	Gyorsan	I. 1178	Gyöngyház	I. 1368
Gyokran	I. 1139	Gyorsas	I. 1179	Gyöngyházaz	I. 1368
Gyölcs	I. 1172	Gyorsaság	I. 1179	Gyöngyi	I. 1185
Gyolesabrosz	I. 6	Gyorsaságos	I. 1179	Gyöngymadár	II. 648
Gyolescsináló	I. 434	Gyorsaságosan	I. 1179	Gyöngyöcske	I. 1185
Gyolesing	I. 1589	Gyors elméjű	I. 612	Gyöngyöllek	I. 1185
Gyoleskámzsa	II. 93	Gyors inas	I. 1579	Gyöngyös	I. 1186
Gyolesrokolya	II. 1449	Gyors irás	I. 1601	Gyöngyöz	I. 1186
Gyolkos	I. 1168	Gyorsít	I. 1179	Gyöngyőzés	I. 1186
Gyolóbis	I. 1092	Gyors lábú	II. 498	Gyöngyrosta	II. 1463
Gyolyóbis	I. 1092	Gyors ló	II. 614	Gyöngyszőm	III. 157
Gyom	I. 1173	Gyorsogat	I. 1179	Gyöngytermő	III. 598
Gyomlál	I. 1173	Gyorsogatás	I. 1179	Gyöngytermő csiga	I. 421
Gyomlálás	I. 1174	Gyorsóság	I. 1179	Gyöngyvér	III. 1071
Gyomláló	I. 1174	Gyorsság	I. 1179	Gyöngyvirág	III. 1190
Gyomláló kés	II. 247	Gyorszalkodik	I. 1178	Gyöngyvirágolaj	II. 1108
Gyomláló vas	III. 1023	Gyortya	I. 1166	Gyön	I. 1184
Gyomontat	I. 1175	Gyót	I. 1194	Gyönyörködés	I. 1187
Gyomor	I. 1174	Gyovon	I. 1175	Gyönyörködöt	I. 1187
Gyomordagadás	I. 477	Győ	II. 54	Gyönyörködötés	I. 1187
Gyomorémelygető	I. 632	Győhősség	I. 550	Gyönyörködik	I. 1186
Gyomorfájás	I. 751	Győhőszik	I. 547	Gyönyörködtet	I. 1187
Gyomorfájó	I. 753	Győjt	I. 1199	Gyönyörködtetés	I. 1187
Gyomorháborgás	I. 1227	Gyökent	I. 1179	Gyönyörködtető	I. 1187
Gyomorkivánás	II. 320	Gyökény	I. 1157	Gyönyöröség, gyönyö- rösség	I. 1186
Gyomorrágás	II. 1352	Gyökér	I. 1179	Gyönyörű	I. 1187
Gyomorsérés	II. 1515	Gyökérásó kapa	II. 105	Gyönyörűség	I. 1187
Gyomos	I. 1174	Gyökerecske	I. 1182	Gyönyörűségcske	I. 1188
Gyomos	I. 1175	Gyökerez	I. 1182	Gyönyörűségcs	I. 1188
Gyomoskodás	I. 1175	Gyökereződik	I. 1183	Gyönyörűségesen	I. 1188
Gyomoskodik	I. 1175	Gyökereképpen	I. 1183	Gyönyörűségtelen	I. 1188
Gyomroz	I. 1175	Gyökerezet	I. 1183		

Gyönyörűségteleenség . . .	I. 1188	Gyűjtás	I. 1195	Gyűleköző hely	I. 1394
Gyönyörűségtelenül . . .	I. 1188	Gyűjtő	I. 1195	Gyülemény	I. 1207
Gyönyörűségűzés . . .	III. 917	Gyűjtogat	I. 1195	Gyüleményes	I. 1207
Gyönyörűség	I. 1186	Gyűjtogatás	I. 1196	Gyűlep	I. 1210
Gyöp	I. 1160	Gyűjtogató	I. 1196	Gyűlés	I. 1207
Gyöplő	I. 1161	Gyűjtokány	I. 1196	Gyűlésécske	I. 1207
Gyöplyű	I. 1161	Gyűjtokvány	I. 1196	Gyűléshely	I. 1394
Gyöpös	I. 1161	Gyűjtokványhideg . . .	I. 1427	Gyűléslevél	II. 600
Gyöpű	I. 1160	Gyűjtő lyuk	II. 639	Gyűlevész	I. 1207
Györjed	I. 1085	Gyűjtomány	I. 1196	Gyűlevész nép	II. 966
Györtya	I. 1166	Gyűjtovány	I. 1196	Gyűlezet	I. 1208
Györt्यान	I. 1167	Gyűjtoványhideg . . .	I. 1427	Gyűlhödtség	I. 1208
Győsz	I. 1190	Gyűjtoványhideglélés .	II. 567	Gyűlhözés	I. 548, 1208
Győt	I. 1199	Gyűjtozás	I. 1196	Gyűlhözség	I. 1208
Gyöter	I. 1188	Gyűjtozik	I. 1196	Gyűlő	I. 1208
Gyötör	I. 1188	Gyuk : verstecken . . .	I. 540	Gyűlöl	I. 1209
Gyötördögel	I. 1189	Gyuk : stecken	I. 1133	Gyűlölés	I. 1209
Gyötörhetetlen	I. 1189	Gyül	I. 1196	Gyűlöllet	I. 1209
Gyötredelém	I. 1189	Gyülad	I. 1197	Gyűlölletés	I. 1209
Gyötrelém	I. 1189	Gyüladalom	I. 1197	Gyűlölködés	I. 1209
Gyötrelmes	I. 1189	Gyüladás	I. 1197	Gyűlölködik	I. 1209
Gyötrés	I. 1189	Gyüladékony	I. 1198	Gyűlölközök	I. 1209
Gyötret	I. 1189	Gyüladó	I. 1198	Gyűlölő	I. 1209
Gyötretés	I. 1189	Gyüladó hideglélés . .	II. 567	Gyűlölség	I. 1210
Gyötretlen	I. 1189	Gyüladóz	I. 1198	Gyűlölségös	I. 1210
Gyötrő	I. 1189	Gyüladozás	I. 1198	Gyűlöltetés	I. 1210
Gyötrődés	I. 1190	Gyülés	I. 1198	Gyűlős	I. 1210
Gyötrődik	I. 1189	Gyülaszt	I. 1198	Gyült	I. 1199
Gyöttrelm	I. 1189	Gyülasztás	I. 1198	Gyültet	I. 1208
Gyöttrem	I. 1189	Gyülaszfigat	I. 1198	Gyültön-gyül	I. 1204
Győz	I. 1190	Gyülasztó betegség . .	I. 224	Gyülvész	I. 1207
Győzedelém	I. 1191	Gyülasztó hideglélés .	II. 567	Gyümölcs	I. 1211
Győzedelmes	I. 1192	Gyüllad	I. 1197	Gyümölcsáros	I. 106
Győzedelmesen	I. 1192	Gyűn	I. 1175	Gyümölcsénés	I. 1212
Győzedelmesít	I. 1192	Gyúr	I. 1198	Gyümölcsény	I. 1212
Győzedelmeskodik	I. 1192	Gyúratott	I. 1199	Gyümölcsetlen horostyán	I. 292
Győzedelmes pompa . . .	II. 1310	Gyúró	I. 1199	Gyümölcsfa	I. 737
Győzedelmesség	I. 1192	Gyúroгат	I. 1199	Gyümölcsfogó csésze .	I. 418
Győzedelmi	I. 1192	Gyürott	I. 1199	Gyümölcsház	I. 1368
Győzedelmi kapu	II. 116	Gyút : anzünden	I. 1194	Gyümölcshozó	I. 1503
Győzelém	I. 1192	Gyut : ankommen . . .	II. 65	Gyümölcsi	I. 1212
Győzés	I. 1192	Gyuvontató	I. 1175	Gyümölcsiny	I. 1212
Győzetlen	I. 1193	Gyűjt	I. 1199	Gyümölcskamara . . .	II. 91
Győzhetetlen	I. 1193	Gyűjtekez	I. 1201	Gyümölcске	I. 1212
Győzhetetlenség	I. 1193	Gyűjtekezik	I. 1201	Gyümölcskert	II. 245
Győzhetetlenségös	I. 1193	Gyűjtemény	I. 1201	Gyümölcsoftó	II. 1117
Győzhetetlenül	I. 1193	Gyűjtés	I. 1201	Gyümölcsoftó boldogasz-	
Győzhető	I. 1193	Gyűjtevény	I. 1202	szony	I. 130
Győzködés	I. 1193	Gyűjtő	I. 1202	Gyümölcös	I. 1212
Győzködik	I. 1193	Gyűjtőget	I. 1220	Gyümölcös kas	II. 134
Győzködő	I. 1193	Gyűjtön-gyűjt	I. 1200	Gyümölcös kert	II. 245
Győzködő hely	I. 1394	Gyűjtözik	I. 1202	Gyümölcösség	I. 1213
Győző	I. 1193	Gyűjtözés	I. 1203	Gyümölcsoftlen	I. 1213
Győződelém	I. 1191	Gyűkér	I. 1179	Gyümölcsozik	I. 1213
Győződelém	I. 1191	Gyül	I. 1203	Gyümölcsozás	I. 1213
Győztön-győz	I. 1191	Gyülekéz, gyülekézik .	I. 1205	Gyümölcsozet	I. 1213
Gyuh	II. 64	Gyülekézés	I. 1206	Gyümölcsozó	I. 1213
Gyűjt	I. 1194	Gyülekézet	I. 1206	Gyümölcsoztet	I. 1213
Gyűjtakozás	I. 1195	Gyülekézet sátora . . .	II. 1524	Gyümölcsszér	III. 195

Gyümölestál III. 390
 Gyümölestárs III. 451
 Gyümölestartó III. 477
 Gyümölestartó ház III. 477
 Gyümölestartó hely III. 477
 Gyümölestartó kamara III. 477
 Gyümölestelen I. 1213
 Gyümölestelenség I. 1213
 Gyümölestermő III. 598
 Gyüng I. 1184
 Gyünge I. 1158
 Gyönyörködik I. 1186
 Gyüp I. 1160
 Gyűr I. 1214
 Gyűrő I. 1214

Gyűrő I. 1214
 Gyűrű : ring I. 1214
 Gyűrű : kornelkirschbaum I. 1216
 Gyűrűcsináló I. 434
 Gyűrűcske I. 1215
 Gyűrűfa I. 737
 Gyűrű fészék I. 837
 Gyűrűmag II. 651
 Gyűrűmives II. 908
 Gyűrűöklelés II. 1169
 Gyűrűöklelet II. 1170
 Gyűrűs: mit einem ringe
 versehen I. 1215
 Gyűrűs: hartriegel I. 1216
 Gyűrűsűj III. 852

Gyűrűtarló ládácska III. 477
 Gyűrűtok III. 694
 Gyűrűváltás III. 994
 Gyűrűvessző III. 1123
 Gyűrűvirág III. 1190
 Gyűrűz III. 1215
 Gyűsző I. 1216. III. 826
 Gyűszű I. 1235
 Gyűszűfű I. 1022
 Gyűszűnyi I. 1216
 Gyűszűvirág III. 1190
 Gyüt I. 1195
 Gyülrüdik I. 1188
 Gyűvő fű I. 1216
 Gyüz I. 1190

H.

Ha, há : wenn I. 1217
 Ha : sondern I. 1222
 Ha : fragelaul I. 1222
 Ha, há : monat I. 1462
 Hab, háb I. 1222
 Habahurgya, habahurja I. 1382
 Habahurgyálkodás I. 1382
 Habahurgyaság I. 1382
 Habar I. 1224
 Habarcos I. 1224
 Habarcs I. 1224
 Habaresos I. 1224
 Habarék I. 1224
 Habarít I. 1224
 Habarnica I. 1224
 Habarnicahal I. 1274
 Habarl I. 1224
 Habarú I. 1228
 Habda I. 1224
 Haboscska I. 1223
 Habog I. 1225
 Habokádó II. 1106
 Habókol I. 1223
 Habol I. 1223
 Háborán I. 1228
 Háborgás I. 1227
 Háborgat I. 1227
 Háborgatás I. 1227
 Háborgató I. 1228
 Háborgó I. 1227
 Háborgó szél III. 140
 Háborít I. 1225
 Háborítatlan I. 1225
 Háboríthatatlan I. 1225
 Háborító I. 1225
 Háborkodás I. 1225
 Háborkodik I. 1225
 Háboró I. 1228
 Háborodás I. 1227

Háborodásocska I. 1227
 Háborodatlan I. 1227
 Háborodik I. 1226
 Háborodott I. 1227
 Háborog I. 1227
 Háboroszik I. 1226
 Háborság I. 1228
 Háború I. 1228
 Háborul I. 1230
 Háborulás I. 1230
 Háborulat I. 1230
 Háborulatlan I. 1230
 Háborús I. 1229
 Háborúság I. 1229
 Háborúságos I. 1230
 Háborúszerűzés III. 207
 Habos I. 1223
 Habos ruha II. 1480
 Habosság I. 1223
 Habos serleg II. 1557
 Habos szín III. 248
 Habos tafota III. 370
 Haboz I. 1223
 Habozás I. 1223
 Haboz-hibéz I. 1223
 Habozó I. 1223
 Habozott I. 1224
 Haboztat I. 1224
 Habpipa II. 1289
 Hab rontó II. 1458
 Habuckol I. 1224
 Háburú I. 1228
 Habzás I. 1223
 Habzó I. 1223
 Habzós I. 1224
 Hacoka I. 1230
 Hacsér I. 1230
 Hacséros I. 1230
 Hacsír I. 1230

Had, hád : kriegsvolk I. 1230
 Had : lassen I. 1230
 Had, hád : lass I. 1244
 Hadakgyőző I. 1194
 Hadakozás I. 1235
 Hadakozás szerűje III. 236
 Hadakozik I. 1235
 Hadakoztat I. 1235
 Hadakozható I. 1235
 Hadakozó I. 1235
 Hadakozó gálya I. 1058
 Hadakozó szekér III. 135
 Hadakozók csillaga I. 424
 Hadállás I. 74
 Hadapás I. 1244
 Hadar I. 1235
 Hadari I. 1235
 Hadaró csép I. 406
 Hadaró fa I. 737
 Hadas I. 1235
 Hadász, hadáz I. 1235
 Hadaz I. 1235
 Hadbéli I. 1235
 Hadbéli társaság III. 457
 Hadd I. 1244
 Haddel-hadd I. 1244
 Hadföltámasztó III. 415
 Hadgyűjtés I. 1204
 Hadi I. 1235
 Hadi bíró I. 236
 Hadi bot I. 295
 Hadi ember I. 627
 Hadi fejédelém I. 961
 Hadi fenyték I. 823
 Hadi gondviselő III. 1203
 Hadi hajó I. 1256
 Hadi isten I. 1624
 Hadi káplán II. 110
 Hadi kasza II. 137

Hadi készület	II. 263	Hagymáncs	I. 1247	Hajbontó fésű	I. 836
Hadi készülő	II. 264	Hagymás	I. 1247	Hajda	I. 1248
Hadi kürt	II. 490	Hagymász	I. 1247	Hajdan	I. 1251
Hadi labda	II. 528	Hagymáz	I. 1247	Hajdanában	I. 1251
Hadi nép	II. 966	Hagymázat	I. 1247	Hajdani	I. 1251
Hadi okosság	II. 1103	Hagymázbeteg	I. 223	Hajdaniség	I. 1251
Hadi sereg	II. 1550	Hagymázbetegség	I. 224	Hajdant	I. 1251
Hadi székhely	III. 126	Hagymázi	I. 1247	Hajdantan	I. 1252
Hadi számszám	III. 64	Hagymázmerő	II. 775	Hajdén	I. 1252
Hadi törvény	III. 769	Hagymázos	I. 1247	Hajdénom	I. 1252
Hadi vezér	III. 1161	Hagymázoskodik	I. 1247	Hajdi	I. 1248
Hadi vezérség	III. 1161	Hagymázszepelő	III. 189	Hajdina	I. 1252
Hadjárat	II. 17	Hagyó	I. 1244	Hajdó	I. 1252
Hadnagy	II. 917	Hagyogat	I. 1244	Hajdogál	I. 1265
Hadnagyság	II. 918	Hagyomány	I. 1244	Hajdon : nicht bedeckt	I. 1251
Hadnagyság alja	I. 45	Hagyomány levél	II. 600	Hajdon : einmal	I. 1251
Hadnép	II. 966	Hagyomás	I. 1245	Hájdont	I. 1251
Hadokoskodik ?	I. 1233	Hagyott	I. 1245	Hajdú	I. 1252
Hadonáz	I. 1233	Hagyott nap	II. 926	Hajdúi	I. 1252
Hadsér	I. 1230	Hagytt	I. 1244	Hajdúkapitány	II. 109
Hadszérzés	III. 207	Haha	I. 1247	Hajdúkáposzta	II. 113
Hadtámasztás	III. 413	Hahaha	I. 1222	Hajdúkatona	II. 139
Hadtartás	III. 473	Hahogy	I. 1469	Hajdúkecse	II. 143
Hadtartó	III. 477	Hahol	I. 1472	Hajdúkopja	II. 351
Hadtudó	III. 794	Hahota	I. 1247	Hajdúság	I. 1252
Hadút	III. 870	Hahotál	I. 1248	Hajdútánc	III. 423
Hadverő	III. 1069	Hahotálás	I. 1248	Hajdútáncos	III. 423
Hadvezér	III. 1161	Hahotás	I. 1248	Hajdúváros	III. 1013
Hadvezérő	III. 1162	Hahotávalvaló nevetés	II. 977	Hajdúvárosi	III. 1013
Hadviselés	III. 1201	Hahotáz	I. 1248	Hajfodorítás	I. 862
Hadviselő	III. 1204	Hái-hái	I. 1222	Hajfodorító	I. 862
Hadvítta hely	I. 1394	Haj : haar	I. 1248	Hajfodorító vas	III. 1023
Hág	I. 1233	Haj : ach	I. 1248	Hajfonadék	I. 917
Hágás	I. 1235	Haj : rinde	I. 1387	Hajfonál	I. 917
Hágat	I. 1235	Haj : hausdach	I. 1389	Hajfonás	I. 918
Hágcsó	I. 1235	Háj	I. 1250	Hajfonat	I. 918
Hágdos	I. 1235	Haja	I. 1248	Hajfonó	I. 918
Hágható	I. 1235	Hajacska	I. 1250	Hajfőlcsináló	I. 432
Hágó	I. 1235	Hajadon	I. 1251	Hajfű	I. 1022
Hágós	I. 1236	Hajadonka	I. 1251	Hajfűrt	I. 1045
Hágsó	I. 1235	Hajadon leány	II. 552	Hajgál	I. 1254
Hágsószőkő	III. 327	Hajadonság	I. 1251	Hajgat	I. 1248
Hágtat	I. 1236	Haja-huja	I. 1511	Hajhász	I. 1252
Hagy, hágy	I. 1236	Hajahujál	I. 1511	Hajhullás	I. 1513
Hagyap	I. 1245	Hajahujálgat	I. 1511	Hajhuzás	I. 1525
Hagyapál	I. 1245	Hajahujálgatás	I. 1511	Hajigál	I. 1254
Hagyapálás	I. 1245	Hajalatlán	I. 1389	Hajigálás	I. 1254
Hagyapás	I. 1245	Hajas	I. 1250	Hajigálódik	I. 1254
Hagyás	I. 1243	Hájas	I. 1251	Hajint	I. 1252
Hagyat : einstellen lassen	I. 1243	Hajasít	I. 1250	Hajít	I. 1253
Hagyat : befehl	I. 1244	Hajasocska	I. 1250	Hajítás	I. 1253
Hagyatlan	I. 1244	Hajasodik	I. 1250	Hajításnyi	I. 1253
Hagyít	I. 1253	Hajasul	I. 1250	Hajító	I. 1254
Hagyító fa	I. 737	Hajatlan	I. 1250	Hajító fegyver	I. 783
Hagyján	II. 18	Hajatlanság	I. 1250	Hajító gerely	I. 1082
Hagyjárjon	II. 18	Hajaz	I. 1390	Hajító pálcza	II. 1218
Hagyma	I. 1246	Hájaz	I. 1251	Hajjahujálkodik	I. 1511
Hagymafő	I. 958	Hájazás	I. 1251	Hajkoronka	II. 370
Hagymán	I. 1247	Hajazat	I. 1390	Hajkötő	II. 434

Hajlad I. 1260
 Hajlodoz I. 1260
 Hajlodozás I. 1260
 Hajlag I. 1261
 Hajlak I. 1254
 Hajlakocska I. 1255
 Hajlaktartó III. 477
 Hajlandó I. 1260
 Hajlandóság I. 1260
 Hajlangó I. 1261
 Hajlás I. 1260
 Hajlat I. 1260
 Hajlatlan I. 1261
 Hajlécska I. 1255
 Hajlék I. 1254
 Hajlékocska I. 1255
 Hajlékony I. 1261
 Hajlik II. 640
 Hajló I. 1261
 Hajló cséméte I. 402
 Hajlodoz I. 1260
 Hajlog I. 1261
 Hajlogál I. 1261
 Hajlok I. 1254
 Hajlokocska I. 1255
 Hajlong I. 1261
 Hajlóság I. 1261
 Hajlott I. 1261
 Hajmás I. 1246
 Hajmoly II. 858
 Hajnal I. 1255
 Hajnalcsillag I. 426
 Hajnalhasadás I. 1339
 Hajnali I. 1255
 Hajnali csillag I. 426
 Hajnalidő I. 1540
 Hajnallik I. 1255
 Hajnalszín III. 249
 Hajnevelő fű I. 1022, II. 998
 Hajnyomtató II. 1062
 Hajó I. 1255
 Hajóállás I. 74
 Hajóálló part II. 1240
 Hajóhér I. 211
 Hajó bíró I. 236
 Hajócsa I. 1257
 Hajócsal I. 387
 Hajócsiga I. 421
 Hajócsináló I. 434
 Hajócska I. 1257
 Hajóderék I. 496
 Hajódzik I. 1257
 Hajófenék I. 816
 Hajói I. 1257
 Hajói had I. 1231
 Hajókázás I. 1257
 Hajókázható I. 1257
 Hajókázik I. 1257
 Hajókormányos II. 367

Hajókötlél II. 427
 Hajókötlélvonó III. 1247
 Hajol, hajól I. 1258
 Hajó lapátja II. 525
 Hajólapátvonó III. 1247
 Hajoldogál I. 1261
 Hajolhatatlan I. 1261
 Hajolton-hajol I. 1259
 Hajón járás II. 16
 Hajóoldal II. 1113
 Hajó orra II. 1137
 Hajós I. 1257
 Hajós csiga I. 421
 Hajós embér I. 627
 Hajósereg II. 1550
 Hajós gazda I. 1071
 Hajósi I. 1257
 Hajós kapitány II. 109
 Hajós legény II. 559
 Hajós malom II. 675
 Hajós mestér II. 788
 Hajós mestérség II. 794
 Hajós szekér III. 132
 Hajós tábor III. 368
 Hajós tolvaj III. 705
 Hajós úr III. 861
 Hajószál III. 43
 Hajótlartó hely III. 477
 Hajótartóztató III. 489
 Hajótörés III. 763
 Hajótörésbeli III. 754
 Hajótörő III. 756
 Hajóveszédelém III. 1088
 Hajóviselő III. 1204
 Hajóvonó III. 1247
 Hajóz I. 1257
 Hajózás I. 1258
 Hajózkál I. 1258
 Hajózó gazda I. 1071
 Hajsz I. 1266
 Hajszál III. 43
 Hajszálfeszégető I. 839
 Hajszálhasogató I. 1341
 Hajszín III. 248
 Hajszogat I. 1267
 Hajt : werfen I. 1253
 Hajt : biegen I. 1261
 Hajtás I. 1265
 Hajtat I. 1265
 Hajthatatlan I. 1265
 Hajtható I. 1265
 Hajtmány I. 1267
 Hajtó : werfend I. 1253
 Hajtó : treiber I. 1265
 Hajtó dárda I. 484
 Hajtó fa I. 737
 Hajtogat I. 1266
 Hajtogatás I. 1266
 Hajtóka I. 1266

Hajló ostor II. 1145
 Hajlott I. 1266
 Hajtott gyolcs I. 1172
 Hajtű III. 815
 Hajul I. 1258
 Hajválaszték III. 990
 Hajválasztó III. 990
 Hajválasztó fésű I. 836
 Hajviselő III. 1201
 Hakkal I. 1283
 Hákog I. 1267
 Hákogás I. 1267
 Hákogható I. 1267
 Hákogó I. 1267
 Háksó I. 1235
 Hal, hál : sterben I. 1267
 Hal : fisch I. 1273
 Hál : schlafen I. 1276
 Hál : hören I. 1284
 Halá, hála, hálá : tod I. 1269
 Hála : dank I. 1277
 Hálaadás I. 14
 Hálaadallan I. 14
 Hálaadó I. 15
 Hálaadó áldozat I. 57
 Hálaadóság I. 15
 Hálaadóvolta III. 964
 Halabárd I. 53
 Halaburda I. 1279
 Halacska I. 1275
 Halad I. 1279
 Haladatlan, háladatlan I. 14
 Haladatlanság I. 14
 Haladatos I. 14
 Haladó, háládó I. 15
 Haladék I. 1281
 Haladéklevél II. 600
 Haladékoz I. 1281
 Haladoz I. 1281
 Haladozás I. 1282
 Haladság I. 1282
 Halál I. 1269
 Halál I. 1278
 Halálás I. 1270
 Halálás I. 1278
 Halálat I. 1278
 Halálatlan I. 1278
 Halálatlanság I. 1278
 Halálatos I. 1278
 Halálatosság I. 1278
 Halálatosságú I. 1279
 Halálház I. 1368
 Halál háza I. 1368
 Halálhozó I. 1503
 Haláli I. 1270
 Haláli harc I. 1327
 Halálkodik I. 1279
 Halálos I. 1270
 Halálos bűn I. 332

Halálosít	I. 1270	Halfogás	I. 873	Haló	I. 1272
Halálosítás	I. 1271	Halfogó	I. 876	Haló: der übernachtet	I. 1277
Halálosképpen	I. 1271	Halfogó háló	I. 1291	Haló: netz	I. 1290
Halálosság	I. 1271	Halfogó kosár	II. 374	Haló ágy	I. 26
Halálos seb	II. 1529	Halfőző bogrács	I. 263	Halócsináló	I. 434
Halálozik	I. 1271	Halhatatlan	I. 1272	Halócska	I. 1292
Halálravaló vers	III. 1080	Halhatatlanság	I. 1272	Háló főkötő	II. 434
Halálszenvedés	III. 180	Halháj	I. 1388	Halogat: nach einander	
Halálszűrő	III. 210	Halhéjas	I. 1388	sterben	I. 1272
Halálszín	III. 249	Halhéjú páncél	II. 1224	Halogat: zögern	I. 1283
Haláltalan	I. 1271	Halhód	I. 1464	Halogatás	I. 1283
Haláltalanság	I. 1271	Halhódítók	III. 734	Halogató	I. 1283
Halálus	I. 1270	Halikra	I. 1563	Háló ház	I. 1369
Halandó	I. 1271	Halk	I. 1283	Hálókész	I. 1369
Halandóság	I. 1271	Halkal	I. 1283	Háló hely	I. 1394
Halandóvolta	III. 964	Halkkal	I. 1283	Hálóin	I. 1577
Haláros	I. 106	Halkopoltyú	II. 352	Háló ing	I. 1589
Halas	I. 1275	Halkufár	II. 464	Háló kamara	II. 91
Halás	I. 1271	Halkva	I. 1283	Háló köntös	II. 399
Halás	I. 1277	Hall: fisch	I. 1273	Hálókötés	II. 433
Halas tavi	III. 691	Hall: hören	I. 1284	Hálókötő	II. 434
Halas ló	III. 691	Halla	I. 1277	Hálól	I. 1292
Halas víz	III. 1226	Hallad	I. 1279	Hálólás	I. 1292
Halász: fischen	I. 1275	Hallás	I. 1285	Halom	I. 1293
Halász: fischer	I. 1276	Hallaszt	I. 1282	Halomás	I. 1272
Halászás	I. 1276	Hallat: gehör	I. 1286	Háló mente	II. 759
Halászat	I. 1276	Hallat: hören lassen	I. 1286	Hálós	I. 1292
Halászcsonak	I. 447	Hallatik	I. 1286	Hálós főkötő	II. 434
Halászat	I. 1276	Hallatlan	I. 1286	Háló süveg	II. 1627
Halászhajó	I. 1256	Hallatlanság	I. 1287	Háló szállás	III. 55
Halászháló	I. 1291	Hallatos	I. 1286	Hálószem	III. 157
Halászhorog	I. 1491	Hallattalík	I. 1286	Háló szoba	III. 284
Halászi	I. 1276	Hallé	II. 549	Háló társ	III. 451
Halászmesterség	II. 794	Hallga	I. 1287	Halott	I. 1272
Halászó	I. 1276	Hallgat	I. 1287	Halottak napja	II. 926
Halászó héka	I. 196	Hallgatás	I. 1288	Halottas	I. 1273
Halászó hajó	I. 1256	Hallgató	I. 1289	Halottas ház	I. 1369
Halászó hajócska	I. 1257	Hallgató hely	I. 1394	Halott ének	I. 639
Halászó háló	I. 1291	Hallgatóság	I. 1289	Halotthordozó	I. 1489
Halászó sas	II. 1521	Hallgatózik	I. 1289	Halotti	I. 1273
Halászó tanya	III. 433	Hallgattal	I. 1289	Halotti lisztesség	III. 676
Halászó víz	III. 1226	Hallhadsza	I. 1289	Halotti tisztességtétel	III. 634
Halászpolgár	II. 1308	Hallhatatlan	I. 1289	Halotti vendégség	III. 1056
Halaszi	I. 1282	Hallhatalanság	I. 1289	Halottkihozás	I. 1502
Halasztás	I. 1282	Hallik	I. 1285	Halotttemető	III. 556
Halasztat	I. 1276	Halló: rahe	I. 1476	Halottviselő	III. 1204
Halasztatás	I. 1276	Halló: hörer	I. 1289	Halottvivő	III. 1214
Halasztódik	I. 1282	Hallogat	I. 1290	Halovány	I. 1293
Halasztó levél	II. 600	Halló in	I. 1577	Haloványít	I. 1293
Hálat	I. 1277	Hallomás	I. 1290	Haloványos	I. 1294
Hálátlan	I. 1279	Hallomatos	I. 1290	Haloványsárga színű	III. 251
Halatt	I. 1272	Hallott: gestorben	I. 1267	Halovány szín	III. 249
Halavány	I. 1293	Hallott: gehört	I. 1290	Halóverő	III. 1079
Halcionmadár	II. 648	Halm	I. 1293	Hálózás	I. 1293
Halsont	I. 451	Halmaszlag	II. 707	Hálózat	I. 1293
Halenyv	I. 649	Halmocs	I. 1293	Halpécér	II. 1256
Halevő	I. 715	Halmocska	I. 1293	Halszárny	III. 93
Halévő nap	II. 926	Halmos	I. 1293	Haltapogató	III. 440
Hal farkú	I. 771	Halmaz	I. 1293	Haltartó	III. 478

Haltarló bárka	III. 478	Hamis hit	I. 1449	Handsárocaska	I. 1305
Haltetű	III. 656	Hamis hitű	I. 1449	Handsáros	I. 1305
Halton-hal	I. 1268	Hamis isteni tisztelet	III. 674	Hanēm	II. 952
Hályta	I. 1335	Hamisit	I. 1301	Hanēmcsak	I. 370
Halván	I. 1293	Hamisítás	I. 1301	Hanēmha	I. 1219
Halvány: schwach	I. 1293	Hamisitő	I. 1301	Hang: ton	I. 1305
Halvány?	I. 1294	Hamiskodás	I. 1302	Hang: tōnen	I. 1305
Hal-vesz	III. 1085	Hamiskodik	I. 1302	Hanga	I. 1307
Hályag: pimpermussbaum	I. 1294	Hamis len	II. 574	Hangafa	I. 737
Hályag: augenstaar	I. 1294	Hamis levél	II. 600	Hangafű	I. 1022
Hályagos	I. 1294	Hamismondó	II. 866	Hangár	I. 1304
Hályog: pimpermussbaum	I. 1294	Hamis pénz	II. 1269	Hangas	I. 1305
Hályog: augenstaar	I. 1294	Hamisság	I. 1352	Hangatlan	I. 1305
Hályogfa	I. 737	Hamisságos	I. 1303	Hangicsál	I. 1305
Hályogfű	I. 1022	Hamissodik	I. 1302	Hangicsálás	I. 1305
Hályogméggy	II. 720	Hamissol	I. 1302	Hangol	I. 1305
Hályogos	I. 1294	Hamissolás	I. 1302	Hangolás	I. 1305
Hályogos szemű	III. 157	Hamissoltat	I. 1302	Hangos	I. 1305
Hályogszemű csőrésznye	I. 417	Hamistévő	III. 639	Hangosit	I. 1306
Hám: pferdegesshirr	I. 1294	Hámistráng	I. 1628	Hangoskodás	I. 1306
Hám: chan	I. 1297	Hámlás	I. 1295	Hangoskodik	I. 1306
Hámacska	I. 1295	Hámlik	I. 1295	Hangoslik	I. 1306
Hamája	I. 1298	Hammar	I. 1297	Hangosság	I. 1306
Hámályos	I. 1477	Hammu	I. 1303	Hangosulás	I. 1307
Hamar	I. 1297	Hámol	I. 1295	Hangozó	I. 1307
Hamarabb	I. 1298	Hámor	I. 1303	Hangzik	I. 1307
Hamarább	I. 1298	Hámormester	II. 788	Hangzó	I. 1307
Hamarabban	I. 1298	Hámos	I. 1295	Hangus	I. 1305
Hamarb	I. 1298	Hamos	I. 1300	Hangya, hangyá	I. 1307
Hamarébb	I. 1298	Hámos ló	II. 614	Hangyaboly	I. 274
Hamar elméjű	I. 612	Hámoz	I. 1296	Hangyafészek	I. 837
Hamar futó	I. 1014	Hámozás	I. 1296	Hangyai	I. 1307
Hamargat	I. 1298	Háml	I. 1296	Hangyál	I. 1307
Hamar haragú	I. 1319	Hámtáska	III. 490	Hangyálkodó	I. 1307
Hamar hívő	I. 1455	Hamu	I. 1303	Hangyanyom	II. 1065
Hamarja	I. 1298	Hamuban süttött pogácsa	II. 1301	Hangyár	I. 1304
Hamarjában	I. 1298	Hamubáz	I. 1369	Hangyás	I. 1307
Hamarjafutás	I. 1013	Hamui	I. 1304	Hangyásos	I. 1307
Hamarján	I. 1299	Hamukönyér	II. 200	Haniai	I. 1255
Hamarkodás	I. 1299	Hamuszédő	III. 103	Hanita	I. 1316
Hamarkodik	I. 1299	Hamuszek	III. 126	Hanittá	I. 1316
Hamarnap	II. 927	Hamuszín	III. 249	Hankalék	I. 1307
Hamarság	I. 1299	Hamuszínű	III. 249	Hankszár	I. 1304
Hamarsággal	I. 1299	Hamvaeska	I. 1304	Hansár	I. 1304
Hamarságos	I. 1299	Hamvad	I. 1304	Hánt	I. 1296
Hamar sarkú	II. 1517	Hamvas	I. 1304	Hánt, hant	I. 1307
Hamarú	I. 1299	Hamvas szērda	III. 218	Hanthányó	I. 1313
Hamar út	III. 870	Hamvas szín	III. 249	Hanthatár	I. 1362
Hamarvaló	I. 1300, III. 953	Hamvavévő	III. 1124	Hantoeska	I. 1307
Hamarvaló nap	II. 927	Hamvaz	I. 1304	Hantos	I. 1307
Hámatlan	I. 1295	Hamvazó szērda	III. 218	Hantser	I. 1230
Hambár	I. 1479	Hamvvövő	III. 1124	Hanzár	I. 1304
Hámbor	II. 3	Hámzás	I. 1296	Hanzsár	I. 1304
Hámcsináló	I. 434	Hancsár	I. 1304	Hány: werfen	I. 1307
Hámfa	I. 737	Hancsér	I. 1304	Hány: wie viel	I. 1314
Hámfa lábú	II. 498	Handágit	I. 1304	Hányad	I. 1316
Hámlúzó	I. 1525	Handáz	I. 1304	Hányadék	I. 1311
Hamikor	II. 822	Handorit	I. 1304	Hányadik	I. 1316
Hamis	I. 1300	Handsár	I. 1304	Hányakodás	I. 1311

Hányakodik	I. 1311	Haragus	I. 1319	Harcoló	I. 1328
Hányás	I. 1311	Haraguszik	I. 1320	Harcolódás	I. 1328
Hányat	I. 1312	Haragut	I. 1321	Harcolódik	I. 1328
Hányatás	I. 1312	Haragutt	I. 1321	Harcos	I. 1328
Hányatlás	I. 1317	Haramia	I. 1321	Harcosság	I. 1328
Hányatlik	I. 1316	Haramiás	I. 1322	Harcpróba	II. 1332
Hányatlott	I. 1317	Háramlás	I. 1322	Harca	I. 1328
Hanyatt	I. 1316	Háramlik, háramlik	I. 1322	Haresahal	I. 1274
Hanyattá	I. 1316	Hárandó	I. 1322	Hárém	I. 1328
Hányattatás	I. 1312	Harang	I. 1324	Hárént	I. 1323
Hányatthomlok	I. 1480	Harangfü	I. 1022	Hárfa	I. 1328
Hánydogál	I. 1313	Harangláb	II. 498	Hárfál	I. 1328
Hányféle	I. 1316	Harangocska	I. 1324	Hárfálás	I. 1328
Hányít	I. 1253	Harangos	I. 1324	Hárfás	I. 1329
Hányképpen	I. 1316	Harangoz	I. 1324	Haricska	I. 1329
Hánykódás	I. 1313	Harangozás	I. 1325	Hárint	I. 1323
Hánykodik, hánykodik	I. 1313	Harangozó	I. 1325	Haris	I. 1329
Hánykódtat	I. 1313	Harangozó déák	I. 487	Harisnya	I. 1329
Hányó	I. 1313	Harangoztat	I. 1325	Harisnyás	I. 1329
Hányódás	I. 1314	Harangöntés	II. 1180	Harisznya	I. 1329
Hányódik	I. 1313	Harangöntő	II. 1181	Hárit	I. 1323
Hányogat	I. 1314	Harangszó	III. 272	Háritás	I. 1323
Hányó ló	II. 614	Harangtorony	III. 718	Harkal	I. 1329
Hányotá	I. 1316	Harangverés	III. 1067	Harkály	I. 1329
Hányott	I. 1314	Harangverő	III. 1069	Harkány	I. 1329
Hányott-vetett	III. 1142	Harangvirág	III. 1191	Harmad	I. 1331
Hányság	I. 1316	Háránlik	I. 1322	Harmadfél	I. 796
Hányszor	I. 1316	Háránt	I. 1322	Harmadféle	I. 1331
Hányt	I. 1314	Háránték, haránték	I. 1322	Harmadfü	II. 614
Hánytat	I. 1314	Hárántok	I. 1322	Harmadik	I. 1331
Hánytorgat	I. 1314	Hárántékos, harántékos	I. 1322	Harmadikszor	I. 1331
Hány-vet	III. 1140	Hárántos, harántos	I. 1322	Harmadképpen	I. 1331
Hápolódik	I. 1317	Harap: dürres gras im feuer	I. 1326	Harmadlás	I. 1332
Háporja	I. 1318	Harap: beissen	I. 1325	Harmad nap	II. 927
Hapsol	I. 1318	Harapás	I. 1325	Harmad napi	II. 927
Hara	I. 1318	Harapásocska	I. 1325	Harmad napi hideglélés	II. 567
Harács	I. 1318	Harapdál	I. 1325	Harmadol	I. 1332
Harácsol	I. 1318	Harapdálás	I. 1326	Harmados	I. 1332
Harácsszédő	III. 103	Harapdos	I. 1326	Harmad öt	II. 1198
Harag	I. 1318	Harapdos	I. 1326	Harmadszor	I. 1332
Haraghatik	I. 1321	Harapdoz	I. 1326	Hármall	I. 1332
Haragit	I. 1319	Harapégés	I. 561	Hármallás	I. 1332
Haragodat	I. 1321	Harapó	I. 1326	Hármas	I. 1332
Haragodik	I. 1320	Harapó fogó	I. 876	Hármasít	I. 1332
Haragos	I. 1319	Harapós	I. 1326	Hármasítás	I. 1332
Haragoskodás	I. 1320	Haraposzik	I. 1326	Hármas talpú saru	II. 1520
Haragoskodó	I. 1320	Harapózik, harapozik	I. 1326	Harmat	I. 1329
Haragosság	I. 1320	Haraszt	I. 1326	Harmatos	I. 1330
Haraguszik	I. 1320	Harasztfa	I. 737	Harmatosul	I. 1330
Haragszavú	III. 272	Harasztkáposzta	II. 113	Harmaioz	I. 1330
Haragszik	I. 1320	Harasztos	I. 1326	Harmatozás	I. 1330
Haragszó	III. 272	Harc	I. 1326	Harmatozik	I. 1330
Haragszom	I. 1320	Harcatlan	I. 1327	Hármaz	I. 1332
Haragtartás	III. 473	Harchely	I. 1394	Hármazás	I. 2332
Haragtartó	III. 478	Harci	I. 1327	Hármaztat	I. 1332
Haragtartóztatás	III. 488	Harcog	I. 1328	Harmic	I. 1332
Haragton-haragszik	I. 1321	Harcogás	I. 1328	Harmilcad ?	I. 1332
Haragudik	I. 1320	Harcol	I. 1327	Harminc	I. 1332
Haragul	I. 1321	Harcolás	I. 1328	Harmincad	I. 1333

Harmincadik	I. 1333	Harsogat	I. 1335	Hasindító	I. 1582
Harmincadlás	I. 1333	Hársol: abschälen . . .	I. 1334	Hasindító fü	I. 1022
Harmincadol	I. 1333	Hársol, hársol: kämpfen	I. 1335	Haslt	I. 1340
Harmincados	I. 1333	Harsonkodik	I. 1336	Hasítás	I. 1340
Harmincadóság	I. 1333	Hártya	I. 1335	Hasiték	I. 1340
Harmod	I. 1331	Hárljácska	I. 1335	Hasitékos	I. 1340
Hármos	I. 1332	Hártvás	I. 1335	Hasítható	I. 1340
Hármot?	I. 1329	Hárljázat	I. 1335	Hasított	I. 1340
Hármul	I. 1330	Hárttika	I. 1335	Hasított süveg	II. 1628
Hárodik	I. 1324	Hárl	I. 1324	Haskér	II. 216
Hárogat	I. 1324	Harum	I. 1330	Haskérég	II. 221
Hárogatás	I. 1324	Hárus	I. 1334	Haskó	I. 1337
Három	I. 1330	Harzol	I. 1335	Haskönnyebbítés	II. 412
Három ágú út	III. 870	Harzolás	I. 1336	Háskötél	II. 427
Három ágú villa	III. 1187	Harzsolódás	I. 1336	Has lágya	II. 506
Három fejű	I. 958	Harzsolódik	I. 1336	Hasmánt	I. 1338
Háromféle	I. 1333	Hás	I. 1334	Hasmat?	I. 1338
Három kaszás	II. 138	Has	I. 1336	Hasménés	II. 730
Háromképpen	I. 1333	Hasáb	I. 1338	Hasnévelés	II. 998
Három lábú	II. 498	Hasábfa	I. 738	Hasogat	I. 1341
Három lábú rántó	II. 1373	Hasábfáz	I. 738	Hasogatás	I. 1341
Három lábú széccél	III. 98	Hasábkaró	II. 131	Hasogatton-hasogat	I. 1341
Három levelű fü I. 1022,	II. 600	Hasából	I. 1338	Hasollittatik	I. 1342
Háromlik	I. 1322	Hasábos	I. 1338	Hasomlét	I. 1341
Háromlít	I. 122	Hasábos káposzta	II. 113	Hasomló	I. 1341
Három lovú szekér	III. 132	Hasacska	I. 1337	Hason	I. 1341
Három nyelvű	II. 1025	Hasad	I. 1338	Hasonfél	I. 796
Három nyüstös	II. 1090	Hasadás	I. 1339	Hasonhatalan	I. 1343
Háromoltat	I. 1322	Hasadat	I. 1339	Hasonl	I. 1342
Három rétű	II. 1426	Hasadatlan	I. 1339	Hasonlás	I. 1343
Háromság	I. 1333	Hasadék	I. 1339	Hasonlat: vergleichen	I. 1343
Háromságfű	I. 1022	Hasadékcocsa	I. 1339	Hasonlat: ähnlichkeit	I. 1344
Háromságos	I. 1333	Hasadékos	I. 1339	Hasonlatlan	I. 1344
Háromszámúság	III. 70	Hasadott köröm	II. 414	Hasonlatlanság	I. 1341
Három szavú	III. 94	Hasadoz	I. 1336	Hasonlatos	I. 1344
Háromszög	III. 117	Hasadozás	I. 1339	Hasonlatosbság	I. 1344
Háromszügelct	III. 118	Hasadt	I. 1339	Hasonlatoskodik	I. 1344
Háromszögös	III. 117	Hasafájó	I. 753	Hasonlatosság	I. 1344
Háromszögű	III. 117	Hasafolyós	I. 915	Hasonlattat	I. 1344
Háromszögű bol	I. 299	Hasal	I. 1337	Hasonlik	I. 1342
Háromszérű	I. 1333	Hasas	I. 1337	Hasonlit	I. 1345
Háromszor	I. 1333	Hasasít	I. 1337	Hasonlítás	I. 1345
Három tagú	III. 371	Hasasodik	I. 1337	Hasonlithatatlan	I. 1345
Három torkú	III. 714	Hasas palack	II. 1215	Hasonlitható	I. 1345
Három vékájú	III. 1044	Hasasság	I. 1337	Hasonló	I. 1345
Háronyl	I. 1322	Hasaszt	I. 1340	Hasonlogat	I. 1345
Hárpia	I. 1333	Hasasul	I. 1337	Hasonlóság	I. 1346
Hars: läher	I. 1329	Hascsapás	I. 379	Hasontalan	I. 1346
Hárs: linde	I. 1334	Hásfa	I. 738	Haspók	I. 1338
Harsag	I. 1334	Hásfájás	I. 751	Haspókság	I. 1338
Harsaló	I. 1335	Hásfájó	I. 753	Haspurgáló fü	I. 1022
Harsan	I. 1334	Hásfolyás	I. 913	Hasrágás	II. 1352
Harsanás	I. 1334	Hásfolyó	I. 914	Hasrékkenés	II. 1397
Harsány	I. 1334	Hasfödő	I. 971	Hasrad	I. 1338
Hársfa	I. 738	Hasbizlalás	I. 1460	Hasikulás	II. 1569
Hársir	I. 1230	Hasbizlaló	I. 1460	Hásskó	I. 1235
Hárskötél	II. 427	Hasi	I. 1337	Hasogat	I. 1341
Harsog	I. 1334	Hasi bárány	I. 176	Haszél	III. 140
Harsogás	I. 1334	Hasigál	I. 1341	Hastekerés	III. 514

Hastisztító	III. 683	Határfolyás	I. 913	Hátracáfol	I. 339
Hastöltés	III. 545	Határi	I. 1362	Hátraesik	I. 697
Hász	I. 1363	Határigazítás	I. 1551	Hátrafordít	I. 925
Használ	I. 1347	Határjárás	II. 16	Hátrafordul	I. 928
Használat	I. 1347	Határjárásrólvaló levél	II. 601	Hátrahagy	I. 1240
Használatlan	I. 1348	Határjáró	II. 19	Hátrahagyás	I. 1241
Használatlanság	I. 1348	Határjáró levél	II. 601	Hátrahajt	I. 1263
Használatos	I. 1348	Határjárt levél	II. 601	Hátrahengereg	I. 1405
Használatosság	I. 1348	Határkő	II. 387	Hátrabí	I. 1418
Használatosságos	I. 1348	Határlevél	II. 601	Hátrahívás	I. 1418
Használdogál	I. 1348	Határmérő	II. 775	Hátrabozat	I. 1503
Hasznas	I. 1348	Határos	I. 1362	Hátrajárul	II. 22
Hasznatalan	I. 1349	Határoz	I. 1362	Hátrajő	II. 57
Hasznatlan, hasznátlan	I. 1349	Határozás	I. 1363	Hátraköt	II. 425
Hasznocska	I. 1348	Határozat	I. 1363	Hátrakötöz	II. 436
Hasznos	I. 1348	Határozó vonás	III. 1244	Hátrál	I. 1359
Hasznosít	I. 1349	Határörző	II. 1184	Hátramamad	II. 683
Hasznotlan	I. 1349	Határszél	III. 144	Hátramamaradás	II. 683
Haszon	I. 1346	Hátas	I. 1358	Hátramamaradék	II. 683
Haszonhajtó	I. 1266	Hátas ló	I. 614	Hátramás	II. 706
Haszonkeresés	II. 230	Hátasság	I. 1358	Hátramászkál	II. 707
Haszontalan	I. 1349	Hátatlan	I. 1358	Hátramén	II. 746
Haszontalanít	I. 1349	Hátborda	I. 286	Hátraménés	II. 746
Haszontalanítás	I. 1349	Hátbőr	I. 312	Hátranéz	II. 980
Haszontalankodás	I. 1349	Hátgüredz	I. 1084	Hátranyer	II. 1030
Haszontalankodik	I. 1349	Hátgüredzna	I. 1084	Hátranyomodás	II. 1057
Haszontalanság	I. 1349	Hátgürc	I. 1084	Hátrapattan	II. 1249
Haszonvétel	III. 1122	Hátba	I. 1219	Hátrarándít	II. 1370
Haszonvédő	III. 1124	Hathagyó	I. 1244	Hátraránt	II. 1372
Hasszon	I. 1346	Hathal	I. 1355	Hátrarepül	II. 1415
Hasztalan	I. 1349	Hathatatlan	I. 1355	Hátrarúg	II. 1476
Haszug ?	I. 1380	Hatbató	I. 1355	Hátraszakadoz	III. 31
Hat, hát: sechs	I. 1350	Hathatóképpen	I. 1356	Hátraszál	III. 51
Hat: können	I. 1350	Hathatós	I. 1356	Hátraszállás	III. 51
Hát: rücken	I. 1357	Hathatóság	I. 1356	Hátraszeg	III. 106
Hát: da	I. 1360	Hathatosság	I. 1356	Hátraszegött nyak	II. 1005
Hátahatáros	I. 1362	Háti	I. 1358	Hátrataszít	III. 702
Hátahopás	I. 1484	Háti bőr	I. 312	Hátratekerít	III. 515
Hátahoporjás	I. 1484	Háti gerenc	I. 1084	Hátratekinget	III. 522
Hatal	I. 1352	Hatik	I. 1350	Hátratekint	III. 517
Hatalam	I. 1352	Háti kosár	II. 374	Hátratekintél	III. 519
Hatalm	I. 1352	Hatlábú vers	III. 1080	Hátratekintés	III. 518
Hatalmas	I. 1352	Ható	I. 1356	Hátratér	III. 569
Hatalmaskodás	I. 1354	Hatod	I. 1350	Hátratérés	III. 570
Hatalmaskodik	I. 1354	Hatodféle	I. 1350	Hátratérít	III. 578
Hatalmasság	I. 1354	Hatodik	I. 1350	Hátratérül	III. 586
Hatalmasságos	I. 1354	Hatodképpen	I. 1350	Hátralész	III. 620
Hatalmatlan	I. 1354	Hatodszor	I. 1350	Hátraugrik	III. 841
Hatalmazik	I. 1354	Hátol	I. 1359	Hátraúz	III. 916
Hatalom	I. 1352	Hatos	I. 1350	Hátraűzés	III. 916
Hatalomlevél	II. 601	Hatós	I. 1360	Hátraűzelés	III. 916
Hatalomtétel	III. 633	Hatóság	I. 1356	Hátravagyon	III. 941
Hatalomtiűvő	III. 639	Hát	I. 1358	Hátraver	III. 1062
Hatalomvétel	III. 1123	Hát	I. 69	Hátraverdegél	III. 1065
Hatám	I. 1352	Hát	I. 75	Hátraverés	III. 1062
Határ	I. 1361	Hát	I. 1359	Hátravész	III. 1117
Határarak	I. 121	Hát	I. 1359	Hátravet	III. 1142
Határacsinaló	I. 434	Hát	I. 1359	Hátravetés	III. 1142
Határdomb	I. 521	Hát	I. 303	Hátravettetés	III. 1142

Hátravisz	III. 1210	Haza fia	I. 844	Házi főske	I. 778
Hátravon	III. 1238	Hazafiúság	I. 844	Házi galamb	I. 1054
Hátravonsz	III. 1251	Hazafiúsgtalanság	I. 844	Házi gazda	I. 1071
Hátrébb	I. 1359	Hazafiúskodás	I. 844	Házi gazdaság	I. 1071
Hátról	I. 1359	Hazai	I. 1374	Házi gondviselés	I. 1201
Hátrulso	I. 1359	Házajavesztő	III. 1100	Házi gondviselő	III. 1203
Hat szögű	III. 117	Házánkbéli	I. 1375	Házi istenek	I. 1624
Hátszaj	III. 239	Hazánki	I. 1375	Házi kápolna	II. 112
Hátszín	III. 249	Házas	I. 1375	Házi kényér	II. 200
Hatször	I. 1350	Házasszony	I. 131	Házi kérészt	II. 233
Hátszű	III. 249	Házass embér	I. 627	Házikó	I. 1378
Hátszűpécsénye	II. 1256	Házast	I. 1375	Házi madár	II. 648
Hatt	I. 1350	Házaskodás	I. 1376	Házi ménta	II. 759
Hattáros	I. 1361	Házaskodik	I. 1376	Házi menyét	II. 762
Hátul	I. 1359	Házasodik	I. 1376	Házi nép	II. 966
Hátulfog	I. 870	Házasság	I. 1376	Házi nyúl	II. 1086
Hátuljáró	II. 12	Házasságbeli	I. 1377	Házi prűcsők	II. 1336
Hátuljáró sereg	II. 1550	Házassági	I. 1377	Házi tyúk	III. 832
Hátulsó	I. 1360	Házasságkívválalóság	III. 953	Házi zöld	III. 1286
Hátulütő	III. 911	Házasságlevél	II. 601	Háznép, ház népe	II. 966
Hátulvet	III. 1142	Házasságrontás	II. 1458	Hazól	I. 1378
Hatvan	I. 1350	Házasságrontó	II. 1458	Házorom	II. 1135
Hatvanadik	I. 1350	Házasságtalan	I. 1377	Házörző	II. 1184
Hatvanadonként	I. 1350	Házasságtalanság	I. 1377	Házrend	II. 1406
Hatvanszor	I. 1350	Házasságtörés	III. 754	Házsérpő	II. 1543
Hattyú	I. 1363	Házasságtörő	III. 756	Háztámasz	III. 411
Hattyúi	I. 1363	Házasság	III. 451	Háztartási	III. 474
Hattyúmadár	II. 648	Házastársbeli	III. 451	Háztető	III. 655
Hav	I. 1462	Házastárs	III. 827	Háztűz	III. 827
Havadi	I. 1461	Házastárs	I. 1377	Háztűzlátó	II. 540
Havas : schneeig	I. 1461	Házastárs	I. 1377	Hazud	I. 1378
Havas : mondsüchtig	I. 1463	Házastárs	III. 321	Hazudás	I. 1379
Havas eső	I. 702	Házastárs	I. 1377	Hazudhatatlan	I. 1379
Havasi	I. 1462	Házastárs	I. 1377	Hazudoz	I. 1379
Havasi bak	I. 162	Házastárs	III. 224	Hazudozás	I. 1379
Havasi csőrénnye	I. 417	Házastárs	I. 1375	Hazudozó	I. 1379
Havasi egér	I. 564	Házastárs	I. 1377	Hazudt	I. 1379
Havasi főske	I. 778	Házastárs	II. 967	Hazudtat	I. 1380
Havasi kecske	II. 144	Házastárs	I. 211	Hazudtatás	I. 1380
Havaz	I. 1462	Házastárs	I. 235	Hazudtol	I. 1379
Havazás	I. 1462	Házastárs	I. 236	Hazudtolódik	I. 1380
Havi : schneeig	I. 1462	Házastárs	I. 562	Hazudtoltat	I. 1380
Havi : monatlich	I. 1463	Házastárs	I. 652	Házudvar	III. 835
Havi betegség	I. 224	Házastárs	I. 716	Hazug	I. 1380
Havi boldogasszony	I. 130	Házastárs	I. 970	Hazug név	II. 971
Havi folyás	I. 913	Házastárs	I. 973	Hazugság	I. 1381
Havi folyásos	I. 913	Házastárs	I. 1071	Hazugságbeszélő	I. 222
Havi kór	II. 359	Házastárs	III. 1201	Hazugsághordozó	I. 1489
Havi kórság	II. 360	Házastárs	III. 1203	Hazugsági	I. 1381
Havi kórságbeli	II. 360	Házastárs	I. 1195	Hazugságocska	I. 1381
Havi kórságos	II. 360	Házastárs	I. 1389	Hazugságos	I. 1381
Haviság	I. 1463	Házastárs	I. 1389	Hazuk	I. 1380
Havi vér	III. 1071	Házastárs	I. 1389	Hazul	I. 1378
Ház	I. 1363	Házastárs	I. 1394	Házverés	III. 1067
Háza, háza	I. 1374	Házastárs	I. 1389	Házug	I. 1380
Hazaad	I. 11	Házastárs	I. 1378	Házusart	I. 1381
Hazaadás	I. 11	Házastárs	I. 137	Házusartos	I. 1381
Hazabéli	I. 1374	Házastárs	I. 553	Házusartoskodik	I. 1382
Házacska	I. 1375	Házastárs	I. 716	Hé : mangel	I. 1422

lé : rufen	I. 1417	Hégyi egér	I. 564	Hejtring	I. 1391
lé : wärme	I. 1412	Hégyi tolvaj	III. 705	Héjtság	I. 1391
léába	I. 1422	Hégyke	I. 1887	Héjtságos	I. 1391
léános, héányos	I. 1423	Hégyke-hégyke	I. 1387	Héjú	I. 1456
léáz	I. 1390	Hégykerülő	II. 241	Héjül	I. 1456
léázat	I. 1390	Hégyköz	II. 448	Héjúság	I. 1458
léban	I. 1422	Hégyközi	II. 448	Héjusz	I. 1459
lehég	I. 1382	Hégymenta	II. 759	Héjuz	I. 1459
lehégés	I. 1382	Hégy nyaka	II. 1005	Héla	I. 1391
lébe-hóba	I. 1462	Hégyoldal	II. 1113	Helhöt	I. 1401
lebehurgya	I. 1382	Hégyorrozat	II. 1138	Helhöztet	I. 1402
lebehurgyákkodik	I. 1382	Hégyország	I. 1387	Hölléhárd	I. 53
lebehurgyaság	I. 1382	Hégysegés	I. 1387	Hely, hely	I. 1391
lebehurgyáskodik	I. 1382	Hégy teteje	III. 655	Hélyázat	I. 1390
lebehurja	I. 1382	Hégytető	III. 655	Helybeállat	I. 75
lébér	I. 1382	Hégytő	III. 727	Helybeállít	I. 79
lecet	I. 555	Hégyvám	III. 1008	Helybehoz	I. 1501
léd	I. 1425	Hehög	I. 1387	Helybéli	I. 1400
ledegű	I. 1383	Hehөгet	I. 1387	Helybenhagy	I. 1241
leged	I. 1383	Héhél, héhell	I. 1387	Helybenlét	II. 593
legedél	I. 1383	Héhélés	I. 1387	Helybér	I. 211
legedés	I. 1383	Héhélő	I. 1387	Helyébe	I. 1400
legedl	I. 1383	Hej, héj : hei	I. 1387	Helyébehoz	I. 1501
legedű	I. 1383	Héj : rinde	I. 1387	Helyében	I. 1400
legedűbúr	I. 1517	Héj : hausdach	I. 1389	Helyecske	I. 1400
legedül	I. 1383	Hěj : leer	I. 1456	Helyeckés	I. 1400
legedülant	II. 521	Héja	I. 1390	Helyél	I. 1400
legedülés	I. 1383	Héjában	I. 1422	Helyén : richtig	I. 1400
legedünóta	II. 988	Héjacska	I. 1389	Helyén, helyén : anstatt	I. 1401
legedű nyaka	II. 1005	Héjakút	II. 476	Helyénhagy	I. 1241
legedűs	I. 1383	Héjal	I. 1389	Helyén-helyén	I. 1401
legedűszó	III. 272	Héjan	I. 1457	Helyénvaló	I. 1400
legedűvonó	III. 1247	Héjános	I. 1423	Helyéreállapít	I. 72
Hegegyű	I. 1383	Héjas	I. 1389	Helyéreállat	I. 75
Hégy, hégy	I. 1384	Héjas vetemény	III. 1151	Helyéreállatás	I. 75
Hégybéli	I. 1385	Héjatlan	I. 1389	Helyérehoz	I. 1501
Hégyecske	I. 1385	Héjatlan bors	I. 294	Helyés	I. 1401
Hégyén bujdosó	I. 324	Héjaz : mit rinden über-		Helyésítés	I. 1401
Hégyés	I. 1385	ziehen	I. 1389	Helyésleg	I. 1401
Hégyés elméjű	I. 612	Héjaz : das dach decken	I. 1389	Helyesség	I. 1401
Hégyés fogak	I. 863	Héjaz, héjáz : stolz sein	I. 1390	Helyetlen	I. 1403
Hégyésít	I. 1386	Héjazás	I. 1391	Helyett	I. 1401
Hégyés lapu	II. 529	Héjazat : vorhaut	I. 1389	Helyétleváló	III. 953
Hégyés orrú	II. 1137	Héjazat : hausdach	I. 1390	Helyhész	I. 1402
Hégyesség	I. 1386	Héjazatsatorna	I. 390	Helyhét	I. 1401
Hégyés süveg	II. 1628	Héjazati	I. 1390	Helyhétés	I. 1402
Hégyés szakállú sigér	II. 1616	Héjazatlan	I. 1390	Helyhöz	I. 1402
Hégyés szárnyú sigér	II. 1616	Héjazatos	I. 1390	Helyhözlet	I. 1402
Hégyös tör	III. 764	Heje-huja	I. 1511	Helyhöztetés	I. 1403
Hégyös tövis	III. 773	Hejja : evoé	I. 1387	Helyhöztetetlen	I. 1403
Hégyös-völgyes	III. 1255	Héjja : habicht	I. 1390	Helyközben	II. 449
Hégyetlen	I. 1386	Héjjáz	I. 1390	Hellye	I. 1391
Hégyéz	I. 1386	Hejje-hujja	I. 1511	Hellyel-hellyel	I. 1403
Hégyfok	I. 904	Hejje-hujjaz	I. 1511	Hellyhit	I. 1401
Hégyhát	I. 1388	Héjolkodik	I. 1457	Helyött	I. 1403
Hégyi	I. 1386	Héjóz	I. 1459	Helyre	I. 1403
Hégyi árpa	I. 122	Héjságos	I. 1458	Helyreállapít	I. 72
Hégyibe	I. 1386	Hejsze	I. 1387	Helyreállat	I. 75
Hégyi csalán	I. 378	Héjt	I. 1391	Helyreállatás	I. 75

Helyrenyom	II. 1053	Herél	I. 1407	Hetes váson	III. 1030
Helység	I. 1403	Herélés	I. 1407	Hetetszaka	III. 23
Helyt: anstatt	I. 1401	Herélő	I. 1407	Hetevény	I. 1411
Helyt: an stelle	I. 1403	Herélt	I. 1408	Hétfő	I. 958
Helytartó	III. 478	Herélt kos	II. 373	Héthagyó	I. 1244
Helytartóság	III. 478	Herélt ló	II. 614	Heti, béli	I. 1411
Helytelen	I. 1403	Heréltelen	I. 1408	Hétköz	II. 448
Helytelenkodik	I. 1404	Heréltet	I. 1408	Hétközbeli	II. 448
Helytelenség	I. 1404	Heréltség	I. 1408	Hétköznap	II. 928
Helytelenvolta	III. 964	Herélyt	I. 1408	Hétköznap	II. 928
Helyűnen	I. 1404	Hereméh	II. 721	Hétkrajcáros	II. 461
Helyünnét	I. 1404	Hereng	I. 1408	Hét rétű	II. 1426
Helyütt	I. 1403	Hereraj	II. 1359	Hétság	I. 1391
Helyüvé	I. 1404	Hérés	I. 676	Hétszaka	III. 23
Helyviselő	III. 1204	Heretnēh	I. 672	Hél személy	III. 166
Hēmp	I. 1507	Heretnēkség	I. 672	Hétszür	I. 1411
Hēmpérgő	I. 1507	Hering	I. 1408	Hétszērēs	I. 1411
Hēmpörög	I. 1507	Heringēs	I. 1408	Hétszērle	I. 1411
Hemzség	I. 1404	Hérjő	I. 1408	Hétszērű	III. 195
Hénár	I. 1434	Hérjóká	I. 1408	Hetüs	I. 1411
Henēm	II. 952	Hérjókázik	I. 1408	Hetven	I. 1411
Hēngēr. hēngēr	I. 1404	Hérkály	I. 1329	Hetvened	I. 1411
Hēngērüdik	I. 1404	Hermec	I. 1408	Hetvenedik	I. 1412
Hēngērēg	I. 1405	Hermecszij	III. 239	Hetyepetye	I. 1412
Hēngērēgēs	I. 1405	Hermencszij	III. 239	Hēul	I. 1456
Hēngērgel	I. 1405	Hērnác	I. 1408	Hēúság	I. 1458
Hēngērgetés	I. 1405	Hērnjó	I. 1409	Hēusz	I. 1459
Hēngērīt	I. 1405	Hērnjófü	I. 1023	Hēül	I. 1414
Hēngērség	I. 1404	Hērnjó	I. 1409	Hév	I. 1412
Henlērüdik	I. 1405	Hērnjó	I. 1409	Hēvan	I. 1457
Hentērēg	I. 1405	Hērpent	I. 1508	Heveder	I. 1415
Hentērget	I. 1405	Hērrēg	I. 1409	Hevederēs	I. 1415
Hentēs	I. 1405	Hērsen	I. 1409	Hevederfa	I. 738
Henye	I. 1405	Hērvad	I. 1409	Hevederlő	I. 1415
Henyel	I. 1406	Hērvadag	I. 1409	Hevederöv	II. 1207
Henyelés	I. 1406	Hērvadagos	I. 1409	Heven, héven	I. 1412
Henyelkodik	I. 1406	Hērvadás	I. 1409	Hevenyében	I. 1413
Henyelő	I. 1406	Hērvadat	I. 1409	Hevenyén	I. 1413
Henyēltet	I. 1406	Hērvadatlan	I. 1409	Hever	I. 1415
Henyés	I. 1406	Hērvadatos	I. 1409	Hévér	I. 1382
Henyesség	I. 1406	Hērvadatosság	I. 1410	Hevér	I. 1416
Hēon	I. 1457	Hērvadékon	I. 1410	Heverődik	I. 1416
Hér	I. 1436	Hērvadhatalan	I. 1410	Heverēs	I. 1416
Hērbatē, hērbatej	I. 1406	Hērvadt	I. 1410	Heverēszik	I. 1416
Hercég	I. 1406	Hērvaszt	I. 1410	Heverīt	I. 1416
Hercégasszony	I. 131	Hēss	I. 1410	Heverkēzik	I. 1416
Hercēgi	I. 1406	Hēss	I. 1509	Heverő	I. 1416
Hercēgnē	I. 1406, II. 990	Hét	I. 1410	Heverő ágy	I. 26
Hercőség	I. 1407	Hétben hagyó	I. 1244	Heverődik	I. 1416
Hērcsóka	I. 1407	Heted	I. 1411	Hevēs	I. 1413
Hērcsókakörtvély	II. 417	Hetedik	I. 1411	Hevēsckēdēs	I. 1413
Herde-hurdi	I. 1407	Hetedszak	III. 23	Hevēsckēdik	I. 1413
Herdó	I. 1407	Hetedszaka	III. 23	Hevēsesség	I. 1413
Hēre: drohne	I. 1407	Hetedszakai	III. 23	Hevelegēs	I. 1413
Hēre: hode	I. 1407	Hetedszaki	III. 23	Hév fűrdő	I. 1043
Hērēg	I. 1508	Hetedszür	I. 1411	Hév hó	I. 1463
Hērēg-morog	II. 872	Hetel	I. 1411	Hévt	I. 1413
Hēre-hura	I. 1407	Hetelő rēnd	II. 1406	Hévtēs	I. 1414
Hērēkēs	II. 1189	Hetes, hétes	I. 1411	Hévtēzik	I. 1414

Hévíztó	I. 1414	Hideg lé	II. 549	Himbáltat	I. 1431
Hévizál	I. 1416	Hideglélés	II. 567	Hímdisznó	I. 510
Hévolkodik	I. 1457	Hideglélésűs	II. 568	Hímélés-hámolás	I. 1295
Hévon	I. 1457	Hideglélet	II. 568	Hímés	I. 1430
Hévség	I. 1414	Hideglölő	II. 568	Hímésget	I. 1431
Hévségűs	I. 1414	Hideglölös	II. 568	Hímézt	I. 1431
Hévül	I. 1414	Hideglik	I. 1427	Hímész	I. 1431
Hévülés	I. 1415	Hidegség	I. 1427	Hímzés	I. 1431
Hév víz	III. 1227	Hidegségűs	I. 1428	Hímzésés-hámozás	I. 1296
Hézag	I. 1416	Hidegül	I. 1428	Hímöz-hámoz	I. 1296
Hézaggyökér	I. 1181	Hidegűszik	I. 1427	Hímöző ráma	II. 1369
Hézagítás	I. 1417	Hidegvett tag	III. 371	Hími	I. 1430
Hézagos	I. 1417	Hidek	I. 1426	Hímlés	I. 1431
Hézagság	I. 1417	Hídláb	II. 498	Hímlet	I. 1431
Hézagú	I. 1417	Hídlal	I. 1425	Hímlik	I. 1431
Hézagul	I. 1417	Hídlás	I. 1425	Hímlo	II. 614
Hézelkődik	I. 1460	Hídvám	III. 1008	Hímlo	I. 1432
Hézölködő	I. 1460	Hídvetés	III. 1152	Hímlohely	I. 1394
Hí: rufen	I. 1417	Hídvető	III. 1155	Hímlohelyűs	I. 1394
Hí: mangel	I. 1422	Hiedel	I. 1447	Hímloűs	I. 1432
Hí: leer	I. 1456	Hiedelēm: kühlung	I. 1428	Hímloűzés	I. 1432
Hiába, hiában	I. 1422	Hiedelēm: zuversicht	I. 1447	Hímloűzik	I. 1432
Hiabavaló	I. 1423, III. 953	Hiedelēműs	I. 1428	Hímmag	II. 651
Hiabavalóság	I. 1423, III. 954	Hiedelmes: kühl	I. 1428	Himpöllér	I. 1434
Hiacint, hiacintus	II. 1	Hiedelmes: gläubig	I. 1447	Himl	I. 1432
Hián: weniger um —	I. 1423	Hiedelmezel	I. 1428	Hímvarrás	III. 1020
Hian: leer	I. 1457	Hiéna	I. 1428	Hímvarró	III. 1021
Hiány: mangel	I. 1423	Hiendő	I. 1447	Hínár	I. 1434
Hiányos	I. 1423	Híg	I. 1428	Hináros	I. 1435
Hiányosság	I. 1424	Higad	I. 1429	Hinga	I. 1435
Hias	I. 1424	Higanyúság	I. 1429	Hingadoz	I. 1435
Híazat	I. 1390	Higgad	I. 1429	Hint	I. 1432
Hiba	I. 1424	Híg hasú	I. 1336	Hintázik	I. 1435
Hibál	I. 1424	Hígság	I. 1429	Hintéget	I. 1433
Hibálás	I. 1424	Hígség	I. 1429	Hintégetés	I. 1433
Hibás	I. 1424	Hígulás	I. 1429	Hintel	I. 1434
Hibaság	I. 1424	Higy	I. 1429	Hintéz	I. 1434
Hibáz	I. 1424	Hihetendő	I. 1447	Hintezés	I. 1434
Hibázás	I. 1424	Hihetetlen	I. 1447	Hintező	I. 1434
Hibázik	I. 1424	Hihetetlenűs	I. 1447	Hintó	I. 1435
Hibban	I. 1424	Hihető	I. 1447	Hintócsináló	I. 434
Hibbanás	I. 1424	Hihetőség	I. 1447	Hintókáz, hintókázik	I. 1435
Hibítás	I. 1424	Hihetségűs	I. 1447	Hintókocsi	II. 329
Híd	I. 1425	Hihetővolta	III. 964	Hintóláda	II. 504
Hidacska	I. 1425	Híj	I. 1417	Hintópárna	II. 1240
Hidal	I. 1425	Híjában	I. 1422	Hintós ló	II. 614
Hidas	I. 1426	Híján	I. 1423	Hintószekér	III. 133
Hidaska	I. 1426	Híjános	I. 1423	Hintóvánkos	III. 1009
Hídbér	I. 211	Híjasulás	I. 1424	Hintóz, hintózik	I. 1435
Hiddogál	I. 1420	Híjaz	I. 1390	Hintve	I. 1434
Hideg, hideg	I. 1426	Híjedelm	I. 1428	Hinyár	I. 1434
Hideg betegség	I. 224	Híjól	I. 1456	Hinnyár	I. 1434
Hidegűcske	I. 1427	Hijos	I. 1424	Hinnyog	I. 1435
Hidegödik	I. 1427	Hillel	I. 1439	Hinnyöl	I. 1436
Hidegellélés	II. 565	Hillet	I. 1559	Hióz	I. 1459
Hidegűszik	I. 1427	Hím: männchen	I. 1429	Hippent	I. 1508
Hidegít	I. 1427	Hím: stickerei	I. 1430	Hipp-hopp	I. 1484
Hidegítés	I. 1427	Himbál	I. 1431	Hippoppol	I. 1484
Hidegítő	I. 1427	Himbálózik	I. 1431	Hir	I. 1436

Hírbeszéllő	I. 222	Hírül	I. 1443	Hitéz	I. 1451
Hirdet	I. 1438	Hírú-nevű	II. 972	Hitézés	I. 1451
Hirdetés	I. 1439	Hirvad	I. 1409	Hitéztet	I. 1452
Hirdetet	I. 1439	Hirvadag	I. 1409	Hitfaragás	I. 768
Hirdethető	I. 1439	Hirviselő	III. 1204	Hitfaragó	I. 769
Hirdető	I. 1439	Hírzet	I. 1443	Hithagyó	I. 1244
Hirdető levél	II. 601	Hiságos	I. 1458	Hiti	I. 1452
Híröske	I. 1439	Hiség, hisig	I. 1527	Hitiszegetlen	III. 110
Hírödik	I. 1441	Hisip	I. 1654	Hitiszegő	III. 110
Hírél	I. 1439	Hispán, hispány	I. 1620	Hititagadt	III. 378
Hírös	I. 1439	Hispítál, hispitálly	I. 1621	Hitkötés	II. 433
Hírösödik	I. 1440	Hispotálly	I. 1621	Hitlen	I. 1451
Hírösít	I. 1440	Hisputály	I. 1621	Hitlenség	I. 1451
Hírösítés	I. 1441	História	I. 1444	Hitlés	I. 1450
Hírös-neves	II. 973	Históriaíró	I. 1603	Hitlététel	III. 622
Hírösség	I. 1441	Históriás ének	I. 639	Hitlevél	II. 601
Hírösségű	I. 1441	Históriás könyv	II. 406	Hitőtlen	I. 1450
Hírösül	I. 1441	Hisz	I. 1444	Hitság	I. 1391
Híretlen	I. 1441	Hizékügyisten	I. 1624	Hitsokasítás	II. 1590
Hirevesztett	III. 1092	Hizékisten	I. 1624	Hitszakadás	III. 29
Hirevesztött	III. 1100	Hizelkődőség	I. 1460	Hitszegés	III. 109
Hirhallás	I. 1285	Hizēm : doch	I. 1448	Hitszegött	III. 110
Hirharang	I. 1324	Hizēm : glauben	I. 1448	Hittagadás	III. 377
Hirhédik	I. 1441	Hit : glaube	I. 1448	Hittagadó	III. 378
Hirhészik	I. 1441	Hit : albern	I. 1391	Hittén-hisz	I. 1446
Hirheszt	I. 1442	Hithéli	I. 1449	Hittogatás	I. 1455
Hirhét	I. 1441	Hitöske	I. 1449	Hittől szakadás	III. 29
Hirhintőgető	I. 1434	Hitöget	I. 1452	Hittől szakadt	III. 32
Hirhordás	I. 1485	Hitögetés	I. 1452	Hitújító	III. 848
Hirhordó	I. 1486	Hitehagyó	I. 1244	Hitvány	I. 1455
Hirhordozás	I. 1488	Hitehagyott	I. 1245	Hitványít	I. 1455
Hirhordozó	I. 1489	Hitehagyóz	I. 1244	Hitványkodik	I. 1455
Hirhozó	I. 1503	Hitél : schwören	I. 1450	Hitványkozik	I. 1456
Hirjókázik	I. 1408	Hitel : glaube	I. 1452	Hitványság	I. 1456
Hirköltés	II. 173	Hitelbe adó	I. 15	Hitványságos	I. 1456
Hirlel	I. 1439	Hitelés	I. 1450	Hitvös	I. 1450
Hirlés	I. 1439	Hitelészség	I. 1453	Hitvös társ	III. 451
Hírleszt	I. 1439	Hitelösség	I. 1453	Hiv	I. 1456
Hirmondás	I. 864	Hitelösségés	I. 1443	Híult	I. 1456
Hirmondó	I. 866	Hiteletlen	I. 1453	Híul	I. 1456
Hírnév	II. 971	Hitelre méltó	II. 729	Hídlás	I. 1457
Hírnevecske	II. 972	Hitelrevaló méltóság	II. 731	Híün	I. 1457
Hírnévkeresés	II. 231	Hiteltet	I. 1450	Híúság	I. 1458
Hírnevű	II. 972	Hitéltetés	I. 1450	Híúságos	I. 1458
Hirnyó	I. 1409	Hités	I. 1450	Híúsz	I. 1459
Hirréadás	I. 14	Hités gyűrű	I. 1214	Híut	I. 1391
Hírszerző	III. 210	Hitéskedik	I. 1450	Híüz	I. 1459
Hirtelen	I. 1442	Hités társ	III. 451	Híüzzgyanta	I. 1146
Hirtelenben	I. 1442	Hiteszegés	III. 109	Híüzi	I. 1459
Hirtelen harag	I. 1319	Hiteszegött	III. 110	Híüzköröm	II. 414
Hirtelen haragú	I. 1319	Hitet	I. 1453	Híüzmál	II. 672
Hirtelenkédés	I. 1443	Hitetés	I. 1454	Hív : leer	I. 1456
Hirtelenkédet	I. 1443	Hitetlen	I. 1450	Hív : rufen	I. 1417
Hirtelenkédik	I. 1442	Hitetlenüz	I. 1451	Hivaldogál	I. 1457
Hirtelenkédő	I. 1443	Hitetlenkedik	I. 1451	Hivalkodás	I. 1458
Hirtelenség	I. 1443	Hitelenség	I. 1451	Hivalkodik	I. 1457
Hirtelenséggel	I. 1443	Hitelenség nótája	II. 988	Hivalkodó	I. 1458
Hirtelenvaló	I. 1442, III. 954	Hitetlenvolta	III. 964	Hivalkodtat	I. 1458
Hirtétel	III. 633	Hitető	I. 1454	Hivan	I. 1457

Hivás	I. 1420	Hizlaló	I. 1460	Hogysém	II. 1527
Hivat	I. 1420	Hizlaló rét	II. 1427	Hogysém mint	II. 843
Hivatal	I. 1420	Hizlalt	I. 1460	Hóha	I. 1222
Hivatalás	I. 1421	Hizodalmas	I. 1460	Hóhár	I. 1470
Hivatallevél	II. 601	Hizodalom	I. 1460	Hóharmat	I. 1330
Hivatalocska	I. 1421	Hízódik	I. 1460	Hóharmatos	I. 1330
Hivatalos	I. 1421	Hizölködik	I. 1460	Hóhér	I. 1470
Hivatalszegő	III. 110	Hja	I. 1461	Hóhéri	I. 1470
Hivatatlan	I. 1421	Ho -hogy	I. 1466	Hóhérkodik	I. 1470
Hivatlan	I. 1421	Hó: schnee	I. 1461	Hóhérlás	I. 1471
Hivattatandóság	I. 1421	Hó: monat	I. 1462	Hóhérol	I. 1470
Hivekény	I. 1454	Hó: interjecl.	I. 1463	Hóhérság	I. 1471
Hivekös	I. 1532	Hocca	I. 1603	Hóhétermészetű	III. 595
Hivél	I. 1527	Hocsa	I. 1465	Hohó	I. 1471
Hively	I. 1530	Hod = hogy	I. 1466	Hoj	I. 1248, 1471
Hivelyk	I. 1532	Hód: hibertier	I. 1463	Hójag	I. 1477
Hiven	I. 1527	Hód: mond	I. 1475	Hójak	I. 1477
Hivés	I. 1454	Hoda: dahin	II. 1096	Hojlok	I. 1254
Hivés	I. 1529	Hódaí	I. 1474	Hojsz	I. 1266, 1471
Hiveség	I. 1527	Hodakozás	I. 1230	Hojszogat	I. 1471
Hivét	I. 1529	Hódara	I. 482	Hokmester	II. 788
Hiviség	I. 1527	Hódi	I. 1464	Hokmestérség	II. 789
Hivít	I. 1456	Hódit	I. 1464	Hóköz	II. 448
Hivl	I. 1527	Hóditgat	I. 1464	Hóközi	II. 448
Hivó	I. 1422	Hódlás	I. 1464	Hol: morgen	I. 1474
Hivogat	I. 1422	Hódlat	I. 1464	Hol, hól: wo	I. 1471
Hivogató	I. 1422	Hódlatlan	I. 1464	Hol: sterben	I. 1267
Hivogató levél	II. 601	Hódlott	I. 1464	Hólabda	II. 528
Hívó levél	II. 601	Hodnëm	II. 953	Hold, hól: mond	I. 1475
Hivolkodik	I. 1457	Hódol	I. 1464	Hold, hól: acker	I. 1476
Hívó madár	II. 648	Hódolás	I. 1464	Holda, holdá	I. 1474
Hivő	I. 1455	Hódoll: zinsbar	I. 1464	Holdelszállás	III. 51
Hivőjtéz	I. 1529	Hódollt?	I. 1465	Holdét	I. 1464
Hivös	I. 1529	Hódolltás	I. 1465	Holdfogyla	I. 899
Hívság	I. 1458	Hódolltat	I. 1465	Holdfü	I. 1023
Hívsági	I. 1458	Hódolltatás	I. 1465	Holdi	I. 1476
Hívságos	I. 1458	Hódolltató	I. 1465	Holdít	I. 1464
Hívságoskodás	I. 1459	Hódolltság	I. 1465	Holdkő	II. 387
Hívságoskodik	I. 1459	Hodsa	I. 1465	Holdnap	II. 927
Hívség: wärme	I. 1412	Hodsaság	I. 1466	Holdol	I. 1464
Hívség: treue	I. 1527	Hófejér	I. 785	Holdoltat	I. 1465
Hívség: kühlung	I. 1529	Hófejérségű	I. 786	Holdos	I. 1476
Hívségszegő	III. 110	Hoffsiat	I. 1495	Holdruta	II. 1486
Hivton-hi	I. 1419	Hófizetés	I. 860	Hold telése	III. 539
Hivtőzik	I. 1529	Hofmeiszter	II. 788	Hold tölte	III. 540
Hivul	I. 1456	Hofmester	II. 788	Holdújság	III. 851
Hivzag	I. 1416	Hog	I. 1509	Hold újult	III. 851
Hivzak	I. 1416	Hogy, hógy	I. 1466	Holdul	I. 1464
Hizak	I. 1416	Hógyagoz	I. 1470	Holdultat	I. 1465
Hizakodik	I. 1459	Hogyha	I. 1219	Holdvilág	III. 1181
Hizelkédés	I. 1461	Hogyhana	I. 1219	Holdvilágos	III. 1181
Hizelkédéscske	I. 1461	Hogy-hogy	I. 1469	Holitt	I. 1641
Hizelkédik	I. 1461	Hogyja	I. 1465	Hollal	I. 1475
Hizelkédő	I. 1461	Hogyki	II. 293	Hollandiai gyolcs	I. 1172
Hizelkédőség	I. 1461	Hogymár	II. 680	Hollét	II. 594
Hizelköd	I. 1460	Hogyné	II. 938	Holló	I. 1476
Hizik	I. 1459	Hogynëm	II. 953	Hollókákogás	II. 81
Hizlal	I. 1459	Hogynëmmint	II. 842	Hollóláb	II. 498
Hizlalás	I. 1460	Hogysa	I. 1465	Hollós	I. 1474

Hollószín	III. 249	Homályosodik	I. 1478	Hon töltött bor	I. 283
Hollószínnü	III. 249	Homályosság	I. 1479	Hóny	I. 1481
Hollott, hollot	I. 1473	Homályos szín	III. 249	Hop	I. 1483
Hollú	I. 1476	Homályosul	I. 1479	Hopcihér	I. 1483
Holmi	II. 812	Homályozik	I. 1479	Hopcihérség	I. 1484
Holmikor	II. 822	Hombár	I. 1479	Hópébhely	II. 1260
Holmu	I. 1293	Hombáros	I. 1479	Hópénz	II. 1269
Holn, hóln	I. 1481	Homlít	I. 1479	Hópénzés	II. 1269
Holnap	I. 1474, II. 927	Homlítás	I. 1479	Hópénzés nép	II. 967
Holnapi: morgig I. 1475, .	II. 927	Homlító vessző	III. 1125	Hopfőúr	III. 861
Holnapi: monatlich	II. 927	Homlojt	I. 1479	Hopistál	I. 1484
Holnapon	I. 1474	Homlok	I. 1479	Hopmestér	II. 788
Holnapoz	I. 1475	Homlokékesség	I. 589	Hopmestérség	II. 789
Holnapozás	I. 1475	Homlokelő	I. 615	Hoporjás	I. 1484
Holnapszámra	III. 62	Homlokhanyatt	I. 1316	Hoportos	I. 1484
Holnapután	I. 1475	Homlokos	I. 1480	Hopp	I. 1484
Holnaputáni	I. 1475	Homok	I. 1480	Hoppa	I. 1484
Holott	I. 1473	Homokos	I. 1481	Hoppan	I. 1484
Holt: wo	I. 1471	Homolok	I. 1479	Horcol	I. 1518
Holt: todt	I. 1272	Homolyít	I. 1479	Hord	I. 1484
Holt: tod	I. 1273	Honorodás	I. 1481	Horda	I. 1490
Holta	I. 1267	Honorodik	I. 1481	Hordás	I. 1485
Holtá	I. 1474	Honorodottság	I. 1481	Hordat	I. 1485
Holtai	I. 1273	Homorú	I. 1481	Hordó	I. 1486
Holta napja	II. 927	Homorúság	I. 1481	Hordócsináló	I. 434
Holt csalán	I. 378	Hompolyg	I. 1481	Hordófal	I. 758
Holté	I. 1474	Homuk	I. 1480	Hordófenék	I. 816
Holt eleven	I. 598	Homuron	I. 1481	Hordogál	I. 1486
Holtelevenség	I. 598	Homus	I. 1300	Hordogat	I. 1486
Holteleven tag	III. 371	Homuv	I. 1313	Hordógyártó	I. 1154
Holt fene	I. 815	Hon, hón: wo	I. 1471	Hordónyi	I. 1486
Holt görcs	I. 1118	Hón: achsel	I. 1481	Hordós	I. 1486
Holtigvaló szolgál	III. 291	Hón: zu hause	I. 1481	Hordoz	I. 1487
Holtott	I. 1473	Hónal	I. 45	Hordozás	I. 1488
Holt szén	III. 171	Hónalj, hón alja	I. 45	Hordozdogál	I. 1488
Holt szenes	III. 171	Hónap	I. 1474, II. 927	Hordozgat	I. 1488
Holt szín	III. 249	Hónapi	II. 927	Hordozhatatlan	I. 1488
Holt tag	III. 371	Hónapnyi	II. 927	Hordozható	I. 1488
Holt tengér	III. 561	Hónapon	I. 1474	Hordozkodás	I. 1488
Holt test	III. 600	Hónapos	II. 927	Hordozkodik	I. 1488
Holttesthalom	I. 1293	Hóni	I. 1482	Hordozó	I. 1488
Holt tetem	III. 653	Honn	I. 1481	Hordozóskodik	I. 1489
Holtviselő	III. 1204	Honnag	I. 1483	Hordozó szék	III. 126
Holva, holval	I. 1475	Honnajd	I. 1483	Hordozó szij	III. 239
Holvali	I. 1475	Honnal	I. 1483	Hordoztat	I. 1490
Holvaló	I. 1474, III. 954	Honnan	I. 1483	Hordton-hord	I. 1485
Hólyag	I. 1477	Honnap	I. 1474	Horgacska	I. 1494
Hólyagocska	I. 1477	Honnat	I. 1483	Horgad	I. 1491
Hólyagos	I. 1477	Honnaton	I. 1483	Horgadás	I. 1491
Hólyagos csőrösznye	I. 417	Honnég	I. 1483	Horgadozik	I. 1491
Hólyagos mäggy	II. 720	Honnejet	I. 1483	Horgas	I. 1492
Hólyagzás	I. 1477	Honném	II. 953	Horgas-borgas	I. 1492
Hólyagzik	I. 1477	Honnémvolta	III. 964	Horgas in	I. 1577
Holypaszt	I. 1494	Honnen	I. 1483	Horgasit	I. 1492
Homal	I. 1477	Honnend, honnénd	I. 1483	Horgasítás	I. 1493
Homály	I. 1477	Honnét	I. 1483	Horgas lábú	II. 498
Homályog	I. 1478	Honnvaló	I. 1482	Horgasodik	I. 1493
Homályos	I. 1478	Honot	I. 1473	Horgas orrú	II. 1137
Homályoslt	I. 1478	Hont	I. 1307	Horgasos	I. 1493

Horgasság	I. 1493	Hosszacska	I. 1497	Hozogat	I. 1504
Horgas szablya	III. 13	Hosszadalmas	I. 1496	Hozton-hoz	I. 1502
Horgasul	I. 1493	Hosszáig	I. 1496	Hozzá	I. 1504
Horgász : angler	I. 1493	Hosszája	I. 1504	Hozzáad	I. 11
Horgász : fischen	I. 1493	Hosszan	I. 1497	Hozzáadás	I. 11
Horgászás	I. 1493	Hosszányi	I. 1496	Hozzáalkot	I. 65
Horgászó vessző	III. 1125	Hosszas	I. 1496	Hozzábarátkozik	I. 179
Horgaszt	I. 1493	Hosszaság	I. 1498	Hozzábocsát	I. 255
Horgasztás	I. 1494	Hosszasít	I. 1496	Hozzácsap	I. 380
Horgaszthatatlan	I. 1494	Hosszasság	I. 1498	Hozzácsappant	I. 384
Horgocska	I. 1494	Hosszalt	I. 1496	Hozzád	I. 1506
Horgol	I. 1494	Hosszattába	I. 1496	Hozzáelegyít	I. 607
Horgos	I. 1492	Hosszattára	I. 1496	Hozzáenyvez	I. 649
Horh	I. 1490	Hosszít	I. 1497	Hozzáérő	I. 658
Horhagy	I. 1490	Hosszú	I. 1496	Hozzáfaldok	I. 760
Horhan	I. 1490	Hosszú életű	I. 597	Hozzáfelel	I. 811
Hóri-horgas	I. 1492	Hosszú farkú majom . . .	II. 668	Hozzátér	I. 824
Hornyol	I. 1490	Hosszú fejű	I. 958	Hozzátérhetetlen	I. 824
Horog	I. 1490	Hosszú hajú	I. 1249	Hozzátérkézlik	I. 825
Horoguszik	I. 1318	Hosszúka	I. 1497	Hozzátérkézhetetlen . . .	I. 825
Horoszt	I. 1326	Hosszúkás	I. 1498	Hozzáfog	I. 870
Horot	I. 1520	Hosszú kezű	II. 287	Hozzáfogás	I. 870
Horpad	I. 1494	Hosszul	I. 1498	Hozzáfoghatatlan	I. 870
Horpasz	I. 1494	Hosszú lábú	II. 498	Hozzáfogható	I. 870
Horpaszt	I. 1494	Hosszú nyomú	II. 1065	Hozzáfoglal	I. 890
Horstat	I. 1495	Hosszú pajzs	II. 1214	Hozzáfold	I. 904
Horlyan	I. 1494	Hosszú palást	II. 1217	Hozzáfüggeszt	I. 1036
Hortyé	I. 1494	Hosszú rúd	II. 1475	Hozzágyak	I. 1133
Hortyog	I. 1495	Hosszúság	I. 1498	Hozzágyúl	I. 1204
Hortyogás	I. 1495	Hosszú szárú körtvély . .	II. 417	Hozzágyúlás	I. 1204
Hortyogdogál	I. 1495	Hosszú szoknya	III. 289	Hozzáhajol	I. 1259
Hortyogó	I. 1495	Hosszútűrhető	III. 824	Hozzáilles	I. 1567
Horut	I. 1520	Hosszútűrő	III. 824	Hozzáilletés	I. 1569
Horvas	I. 1495	Hosszú újjú	III. 852	Hozzájárul	II. 22
Hosta	I. 1495	Hosszú újjú ruha	II. 1481	Hozzájárulás	II. 22
Hostád, hóstád	I. 1495	Hosszúvolta	III. 964	Hozzájárulhatatlan	II. 22
Hostánc	I. 1495	Hot	I. 1350	Hozzájárultság	II. 22
Hóstát	I. 1495	Hótá	I. 1474	Hozzákap	II. 102
Hóstáti	I. 1495	Hótál	I. 1474	Hozzákapcsol	II. 111
Hostia	II. 1147	Hotár	I. 1361	Hozzákészül	II. 263
Hostya	II. 1147	Hotni	I. 1350	Hozzákezd	II. 290
Hosvét	I. 1521	Hottló	I. 1498	Hozzáköt	II. 425
Hoszá	I. 1504	Hottyogás	I. 1495	Hozzákötés	II. 425
Hószám	III. 62	Hová	I. 1498	Hozzákötő	II. 425
Hószámós	III. 62	Hovas	I. 1461	Hozzálát	II. 535
Hoszár	I. 1523	Hovatovább	III. 724	Hozzálátás	II. 536
Hoszjasság	I. 1498	Hovávaló	III. 954	Hozzálátatlanság	II. 526
Hoszju	I. 1496	Hóvíz	III. 1227	Hozzálátogat	II. 541
Hossz	I. 1495	Hovos	I. 1461	Hozzálovaglás	II. 617
Hosszá : lange	I. 1496	Hoz (rag)	I. 1504	Hozzálovagol	II. 617
Hossza : gib her	I. 1503	Hoz, hóz (ige)	I. 1499	Hozzáló	II. 630
Hosszabb	I. 1497	Hozás	I. 1502	Hozzánméhetetlen	II. 746
Hosszabbadik	I. 1497	Hozat	I. 1503	Hozzámondás	II. 861
Hosszabbatkábban	I. 1497	Hozatal	I. 1503	Hozzánéz	II. 980
Hosszabbít	I. 1497	Hozatalás	I. 1503	Hozzánógat	II. 988
Hosszabbkább	I. 1497	Hozatás	I. 1503	Hozzányúl	II. 1084
Hosszabbodik	I. 1497	Hozdsza	I. 1503	Hozzáolvas	II. 1120
Hosszabbság	I. 1497	Hozjá	I. 1504	Hozzáragad	II. 1354
Hosszabbul	I. 1497	Hozó	I. 1503	Hozzáragadás	II. 1354

Hozzáragaszkodik	II. 1357
Hozzáragaszt	II. 1358
Hozzáránt	II. 1372
Hozzáreszélkodik	II. 1420
Hozzásegítő	II. 1536
Hozzásiet	II. 1565
Hozzásietés	II. 1565
Hozzásíráncozik	II. 1579
Hozzászab	III. 2
Hozzászabás	III. 2
Hozzászámlál	III. 67
Hozzászégez	III. 114
Hozzászegődik	III. 111
Hozzászërëz	III. 204
Hozzászí	III. 232
Hozzászokdogál	III. 288
Hozzászokik	III. 286
Hozzászól	III. 276
Hozzászólás	III. 276
Hozzászorít	III. 313
Hozzászõ	III. 320
Hozzászûr	III. 340
Hozzászûll	III. 351
Hozzátaaszzkodik	III. 411
Hozzászámít	III. 426
Hozzájárásit	III. 457
Hozzá tarto zandó	III. 485
Hozzá tarto zik	III. 484
Hozzá tarto zó	III. 485
Hozzá tær	III. 570
Hozzá tær sz	III. 620
Hozzá tær tel	III. 620
Hozzá tær vés	III. 620
Hozzá tær szí lt	III. 681
Hozzá told	III. 697
Hozzá tó lt	III. 543
Hozzá tó r lész kó dik	III. 761
Hozzá tó rsó lt	III. 762
Hozzá tud	III. 786
Hozzá tó r ó d zik	III. 824
Hozzá vá g	III. 927
Hozzá va kar	III. 978
Hozzá vá ló	I. 1506, III. 954
Hozzá vá ló ság	I. 1506
Hozzá varr	III. 1020
Hozzá vész	III. 1117
Hozzá vet	III. 1142
Hozzá vé tel	III. 1117
Hozzá z s u g o r o d i k	III. 1314
Hó	I. 1456
Hó b ó g é s	I. 1382
Hó gy	I. 1384
Hó gy ke	I. 1387
Hók	I. 1506
Hó k k ö l	I. 1506
Hól	I. 1527
Hól gy	I. 1506
Hó l g y m á l	II. 672
Hó m b ö l y ö g	I. 1507

Hó mp	I. 1507
Hó mp ö l y	I. 1507
Hó mp ö l y g e t	I. 1507
Hó mp ö l y g e t d é g é l	I. 1507
Hó mp ö l y g e t é s	I. 1507
Hó mp ö l y í t	I. 1507
Hó mp ö l y ö d i k	I. 1507
Hó mp ö l y ö g : s i c h r o l l e n	I. 1507
Hó mp ö l y ö g : w a l z e	I. 1507
Hó n g ö r ö d i k	I. 1404
Hó r b ö l	I. 1509
Hó r c s ö g	I. 1507
Hó r c s ö k	I. 1507
Hó r c s ö k ö s	I. 1507
Hó r c s ö k ö s k ö d i k	I. 1508
Hó r c s ö k ö s s é g	I. 1508
Hó r g é s	I. 1508
Hó r ö g	I. 1508
Hó r p e n t	I. 1508
Hó r p í t é s	I. 1508
Hó r p í t é s k ö d i k	I. 1508
Hó r p ö g e t	I. 1508
Hó r p ö g e t é s	I. 1509
Hó r p ö l	I. 1509
Hó r p ö l é s	I. 1509
Hó r t e l e n	I. 1442
Hó s	I. 1509
Hó s e c s k e	I. 1509
Hó s e l k é d é s	I. 1509
Hó s l e g é n y	II. 559
Hó s s	I. 1410
Hó t y k e	I. 1387
Hó v e l y	I. 1530
Hó v e l y é z	I. 1530
Hó v s é g	I. 1412
Hu a l l	I. 1509
Hu c h o l ?	I. 1518
Hu d d á s	I. 1510
Hu d d i k	I. 1510
Hu d d ó c s e r é p	I. 416
Hu d d ó e d é n y	I. 1557
Hu d d o z , h u d d o z i k	I. 1510
Hu d d o z ó e d é n y	I. 558
Hú d o z	I. 1510
Hú g	I. 1509
Hú g a ö l ö	II. 1175
Hú g í	I. 844
Hú g o c s k a	I. 1510
Hu g y = h o g y	I. 1466
Hú gy : h a r n	I. 1510
Hú gy : s t e r n	I. 1511
Hú gy d o z ó	I. 1510
Hú gy e d é n y	I. 558
Hú gy é r	I. 655
Hú gy f a z é k	I. 776
Hú gy í k	I. 1510
Hú gy ó e d é n y	I. 557
Hú gy o s	I. 1510
Hú gy o s f ú	I. 1023

Hu g y o z á s	I. 1511
Hu g y o z i k	I. 1511
Hu h o g	I. 1511
Hu h o g a t	I. 1511
Hu h o g a t ó b a g o l y	I. 1511
Hu h o g ó b a g o l y	I. 1511
Hu h o l	I. 1511
Hu h o l ó b a g o l y	I. 1511
Hu h u g a t	I. 1511
Hu j	I. 1511
Hu j j á g a t	I. 1511
Hú l : f a l l e n	I. 1511
Hu l , hú l : w o	I. 147
Hú l a d i k	I. 1511
Hu l l	I. 1511
Hu l l a d é k	I. 1511
Hu l l a d i k	I. 1511
Hu l l a d o z	I. 1511
Hu l l á m o d i k , h u l l a m o d i k	I. 1511
Hu l l á s	I. 1511
Hu l l a s z t	I. 1511
Hu l l a t	I. 1511
Hu l l a t á s	I. 1511
Hu l l d o g á l	I. 1511
Hu l l ó	I. 1511
Hu l l o g	I. 1511
Hu l l o n g	I. 1511
Hu l l o n g ó	I. 1511
Hu l l ó s z ö l l ő	III. 32
Hu m o r	I. 1511
Hú m t a ?	I. 1511
Hu m u k	I. 148
Hu n	I. 147
Hu n c f u t	I. 1511
Hu n k f u t ó	I. 101
Hu n o t t	I. 147
Hu n v a l ó	I. 1474, III. 95
Hú n y	I. 1511
Hu n y a	I. 1511
Hú n y á s	I. 1511
Hu n y á s z k o d i k	I. 1511
Hú n y a t l a n	I. 1511
Hú n y í k	I. 1511
Hu n n y á s z k o d i k	I. 1511
Hu n n y í k	I. 1511
Hú n y ó	I. 1511
Hú n y o g a t	I. 1511
Hú n y o g a t á s	I. 1511
Hu n y o l g a t	I. 1511
Hú n y o r	I. 1511
Hu n y o r g á s	I. 1511
Hu n y o r g a t	I. 1511
Hu n y o r g a t á s	I. 1511
Hu n y o r í t	I. 1511
Hu n y o r í t á s	I. 1511
Hu n y o r o g	I. 1511
Hu n y ó s d i	I. 1511
Hu n y ó s k a	I. 1511
Hu p	I. 1511

Iupikék	II. 160	Húspiac	II. 1283	Hü-énnei	II. 1164
Iupog	I. 1517	Hústál?	I. 1495	Hühöget	I. 1511
Iupp	I. 1517	Hústalanság	I. 1523	Hül	I. 1528
Iuppan	I. 1517	Hústartó ház	III. 478	Hüledéz	I. 1529
Iúr	I. 1517	Hústorony	III. 718	Hülemédik	I. 1529
Iurcol	I. 1518	Húsvágó	III. 932	Hülés	I. 1529
Iurcolás	I. 1519	Húsvágó szék	III. 126	Hültés	I. 1529
Iurcolódik	I. 1519	Húsvágó tőke	III. 728	Hür	I. 1436
Iurcsol	I. 1518	Husvét	I. 1523, III. 1122	Húság	I. 1458
Iurít	I. 1519	Husvéti	I. 1523, III. 1122	Húség	I. 1527
Iurítás	I. 1519	Husvéti bárány	I. 176	Húségös	I. 1527
Iurka	I. 1518	Husvét napja	II. 928	Húségésködik	I. 1528
Iurkatöltő	III. 545	Husvétünnep	III. 895	Húségtartás	III. 474
Iurkol	I. 1520	Húsz	I. 1523	Húségtelen	I. 1528
Iurkollik	I. 1520	Huszd	I. 1523	Húségtelenség	I. 1528
Iurkoz	I. 1520	Huszdik	I. 1523	Húsz	I. 1444
Iurkozás	I. 1520	Huszdados	I. 1523	Hüt : glaube	I. 1448
Húrláb	II. 498	Huszár	I. 1523	Hüt : kühlen	I. 1529
Húrocska	I. 1518	Huszárnép	II. 967	Hütelen	I. 1528
Hurogat	I. 1519	Huszas	I. 1523	Hütelenség	I. 1528
Hurogatás	I. 1519	Huszlt	III. 866	Hütés	I. 1529
Hurok	I. 1519	Huszó	I. 1496	Hütő	I. 1529
Húrol	I. 1519	Huszod	I. 1523	Hütő edény	I. 558
Húros	I. 1518	Hússz	I. 1523	Hütös	I. 1450
Húros madár	II. 648	Husszár	I. 1523	Hütötlen	I. 1450
Húros rigó	II. 1441	Husszú	I. 1496	Hütözés	I. 1529
Hurót	I. 1520	Huszt	I. 1524	Hütözik	I. 1529
Hurrogat	I. 1519	Huta	I. 1524	Háv	I. 1526
Huruba	I. 1520	Hutás	I. 1524	Hüveknyi	I. 1582
Hurut : das husten	I. 1520	Hutyorodik	I. 1524	Hüvekűj	I. 1532
Hurut : husten	I. 1520	Huz (rag)	I. 1504	Hüvelvény	I. 1530
Hurutás	I. 1520	Húz : ziehen	I. 1524	Hüvely	I. 1530
Hurutos	I. 1520	Huzakodik	I. 1525	Hüvelyéske	I. 1531
Hús	I. 1521	Huzalkodik	I. 1525	Hüvelyös	I. 1531
Húsáros	I. 106	Huzamos	I. 1526	Hüvelyöz	I. 1531
Húsároló	I. 108	Huzás	I. 1525	Hüvelyözdégél	I. 1532
Húseleség	I. 596	Huzás-vonás	III. 1238	Hüvelyk : daumen	I. 1532
Húsét	I. 712	Huza-vona	III. 1238	Hüvelyk : hülse	I. 1532
Húsétel	I. 713	Huzintás	I. 1525	Hüvelyke	I. 1532
Húséti	I. 712	Huzlt	I. 1525	Hüvelykés	I. 1532
Húsévő	I. 715	HuzlaI	I. 1525	Hüvelykés	I. 1532
Húsévő nap	II. 927	Huzó	I. 1525	Hüvelykés borsó	I. 294
Húsfazék	I. 776	Huzódozás	I. 1526	Hüvelykés újj	III. 852
Húsférég	I. 826	Huzódozik	I. 1526	Hüvelykés vetemény	III. 1151
Húshagyat	I. 1244	Huzó gérända	I. 1083	Hüvelyki	I. 1532
Húshagyo	I. 1244	Huzom	I. 1526	Hüvelykűj	III. 852
Húshagyo kedd	II. 144	Huzomos	I. 1526	Hüves	I. 1529
Húsi	I. 1522	Huzonost	I. 1526	Hüvét	I. 1529
Húslátó	II. 540	Huzonos	I. 1526	Hüvös	I. 1529
Húsmégnémétel	I. 714	Huzonos ital	I. 1632	HüvösIt	I. 1530
Húsnémétel	I. 714	Huzott-vonyott	III. 1238	Hüvösítő	I. 1530
Húsnévelő	II. 998	Húzó-vonó	III. 1238	Hüvöske	I. 1530
Húsocska	I. 1522	Húz-von	III. 1238	Hüvösöcske	I. 1530
Húsos	I. 1522	Húz-vonsz	III. 1251	Hüvösödik	I. 1530
Húsos in	I. 1577	Hü = ö	II. 1163	Hüvösség	I. 1530
Húsos kolbász	II. 333	Hü : interject	I. 1526	Hüvösül	I. 1530
Húsosodik	I. 1523	Hü : treu	I. 1526	Hüvösülés	I. 1530
Húsosság	I. 1523				

I.

í: naecht	I. 585	Idején-korán	II. 357	Idő széri	I. 1514
í: bogen	I. 1641	Ideki	II. 296	Időtelés	III. 539
la-fia	I. 844	Idekivaló	III. 955	Időtöltés	III. 545
las-fias	I. 844	Idén	I. 1542	Időtöltött	III. 546
Ibolya	I. 1533	Ídés	I. 558	Időtöltöttöcske	III. 546
Ibolyaszínű	III. 249	Idestova	III. 722	Időtlen	I. 1542
Ibrik	I. 1533	Idestovavaló vonás	III. 1244	Időválogatás	III. 992
Ibriköcske	I. 1533	Idétlen	I. 1542	Idővesztégetés	III. 1098
Icce	I. 1533	Idétlenség	I. 1542	Idővesztés	III. 1099
Iccés	I. 1533	Idétlen szülés	III. 352	Idővesztő	III. 1101
Ic-fie-vic	I. 1533	Idetova	III. 722	Idővétség	III. 1160
Iddagol	I. 1629	Idétt	I. 1542	Idővolta	III. 964
Iddogál, iddogal	I. 1629	Idevaló	I. 1534, III. 954	Idővontatás	III. 1253
Iddogálás	I. 1630	Idéz	I. 1534	Időz	I. 1544
Iddogáló	I. 1630	Idézés	I. 1535	Idvezél	III. 881
Iddogat	I. 1630	Idézet	I. 1535	Idvöz	III. 879
Ide	I. 1533	Idéző levél	II. 601	Idvőzség	III. 880
Idé	I. 1537	Idézet	I. 1535	Idzad	I. 1652
Idäa	I. 1535	Idgyol	I. 1559	Ied	I. 1560
Idébb	I. 1534	Idlik	III. 893	Ienetést	I. 1562
Idebe	I. 204	Idnep	III. 894	Ienő	I. 1563
Idefelé	I. 1534	Idő: daher	I. 1533	Ieszl	I. 1563
Ideföl	I. 974	Idő: zeit	I. 1537	Iffjú, iffjú	I. 1544
Ideg	I. 1535	Időbeli	I. 1543	Ifi	I. 844
Idegcske	I. 1535	Időcsalás	I. 374	Ifijó, ifijú	I. 1544
Idegén, idegén	I. 1535	Időcske	I. 1543	Ifinú	I. 1544
Idegénedik	I. 1536	Idő előtt szül	III. 351	Ifjacska	I. 1545
Idegénészik	I. 1536	Időfogyt	I. 894	Ifjacskaalkodik	I. 1545
Idegénít	I. 1536	Időfolyamlás	I. 911	Ifjadic	I. 1545
Idegénítés	I. 1537	Időfolyás	I. 913	Ifjanta	I. 1544
Idegénkedik	I. 1537	Időforgás	I. 934	Ifjantan	I. 1544
Idegén országi bor	I. 283	Időhaladék	I. 1281	Ifjaskodik	I. 1545
Idegenség	I. 1537	Időhalasztás	I. 1282	Ifjit	I. 1545
Idegénül	I. 1537	Időhalogatás	I. 1283	Ifjodik	I. 1545
Idegénülés	I. 1537	Időjárta	II. 19	Ifjú	I. 1544
Idegény	I. 1635	Időkimélés	II. 307	Ifjúcska	I. 1545
Idegés	I. 1535	Időkor	II. 356	Ifjúdad	I. 1545
Idegön	I. 1535	Időköz	II. 448	Ifjúdadság	I. 1545
Idehagy	I. 1243	Időlátott levél	II. 601	Ifjúdik	I. 1545
Idehaza	I. 1374	Időlopogató	II. 628	Ifjúi	I. 1545
Idei	I. 1540	Időmulás	II. 888	Ifjúkor	II. 356
Idei bor	I. 283	Időmulatás	II. 890	Ifjúl	I. 1545
Ideig	I. 1540	Időmulató	II. 891	Ifjúság	I. 1545
Ideiglen	I. 1541	Időnap előtt	II. 928	Ifjuszérő	III. 195
Ideiglenvaló	I. 1541, III. 954	Időnként	I. 1543	Ig: eins	I. 572
Ideig tartó	III. 478	Időnyi	I. 1543	Íg: brennen	I. 561
Ideigvaló	I. 1541, III. 954	Időrész	II. 1420	Iga	I. 1546
Ideintén	I. 1541	Idős	I. 1543	Igabarom	I. 183
Ideje	I. 1541	Idősbödik	I. 1543	Igabival	I. 242
Idejebben	I. 1541	Idősdcd	I. 1543	Igás	I. 1546
Idejébbre	I. 1541	Időscscke	I. 1544	Igátlan	I. 1546
Idejében	I. 1541	Idősködik	I. 1543	Igáz	I. 1546
Idejekorán	II. 357	Idősködik	I. 1544	Igaz	I. 1546
Idején	I. 1541	Idősség	I. 1544	Igazabban	I. 1548
Idejénkor	I. 1541	Időszám	III. 62	Igazán	I. 1548

Igazban	I. 1548	Igés	I. 561	Ihl	I. 1559
Igazgat	I. 1548	Iget	III. 881	Ihlelés	I. 1560
Igazgatás	I. 1549	Igért	I. 561	Ihlés	I. 1560
Igazgató	I. 1549	Igéz	I. 1555	Ihlet	I. 1560
Igazgató asszony	I. 131	Igézés	I. 1555	Ihogás-vihogás	III. 1179
Igazgató cérna	I. 347	Igézet	I. 1555	Ihog-vihog	III. 1179
Igazgató mérték	II. 777	Igézeti	I. 1555	Ihol	I. 1472
Igazít	I. 1549	Igézetlen	I. 1555	Ihon	I. 1472
Igazítás	I. 1551	Igézetűző	III. 918	Ihön	I. 1472
Igazítlan	I. 1551	Igéző	I. 1555	Ihtat	I. 1563
Igazító	I. 1551	Igéző erő	I. 677	Ij	I. 1641
Igazító köté	II. 427	Igg	I. 572	Ijas	I. 1642
Igazító vessző	III. 1125	Igi	I. 1554	Ijed	I. 1560
Igazító zsineg	III. 1308	Igir	I. 1557	Ijedelőm	I. 1561
Igazító zsinór	III. 1308	Iglice	I. 1558	Ijedelmes	I. 1561
Igazjártbeli	II. 17	Iglicetövis	III. 773	Ijedelmeskédik	I. 1561
Igazlás	I. 1522	Iglicetövisk	III. 774	Ijedes	I. 1561
Igazlító	II. 540	Igód	I. 1559	Ijedetés	I. 1561
Igazmondás	II. 864	Igön	I. 1556	Ijedéz	I. 1561
Igazmondó	II. 866	Igrec	I. 1558	Ijedkéz	I. 156
Igazmondóság	II. 866	Igreccség	I. 1558	Ijedős	I. 1561
Igazodik	I. 1551	Igric	I. 1558	Ijedség	I. 1561
Igazol	I. 1552	Igy : eins	I. 572	Ijedt	I. 1561
Igaz ökönyelv	II. 1026	Igy : sache	III. 882	Ijedte	I. 1561
Igázság	I. 1552	Igy : so	I. 1558	Ijéget	I. 1562
Igázságlevél	II. 601	Igyéb	I. 566	Ijégetés	I. 1562
Igázságos	I. 1553	Igyehét	III. 885	Ijenő	I. 1562
Igázságszerető	III. 225	Igyehít	III. 885	Ijenőség	I. 1562
Igázságszolgáltatás	III. 297	Igyehítés	III. 885	Ijes	I. 1642
Igázságtétel	III. 633	Igyekedés	III. 886	Ijeszget	I. 1563
Igázságtévő	III. 639	Igyekézet	III. 886	Ijeszgetés	I. 1563
Igaztalan	I. 1553	Igyekézetés	III. 887	Ijeszt	I. 1562
Igaztalanság	I. 1553	Igyekézik	III. 835	Ijesztés	I. 1563
Igaztétel	III. 633	Igyekéztén-igyekézik	III. 886	Ijesztés	I. 1563
Igaztévő	III. 639	Igyeköszik	III. 885	Ijesztetetlen	I. 1563
Igaz törvény	III. 769	Igyen	I. 1559	Ijgyártó	I. 1154
Igazul	I. 1553	Igyenés	I. 568	Ijtegez	III. 501
Igazulás	I. 1554	Igyenösödik	I. 569	Ik	III. 887
Igazulat	I. 1554	Igyent	I. 1559	Ikcis-bikcis	I. 229
Igazulatlan	I. 1554	Igyér	I. 1557	Ike	III. 887
Igazultatik	I. 1554	Igyetemben	I. 578	Iken	I. 1556
Igaz vallású	III. 1004	Igyetön	I. 578	Iker	I. 1563
Igazvolta	I. 1554, III. 964	Igyetömbe	I. 578	Ikessen	I. 588
Ige, igé, íge	I. 1554	Igyház	I. 1366	Ikra : fisebrogén	I. 1563
Igécske	I. 1555	Igyirtetik	I. 1557	Ikra : wade	I. 1563
Igën, ígën	I. 1556	Igyjól	I. 1559	Ikrás	I. 1563
Igën-igën	I. 1556	Igyól	I. 1559	Ikrés	I. 1563
Igënis	I. 1556	Igyold	I. 1559	Iktat	I. 1563
Igën nagy	II. 918	Igyorog-vigyorog	III. 1179	Iktatás	I. 1564
Igëni nagyon	II. 921	Igyöl	I. 1559	Iktatáslevél	II. 601
Igënös	I. 568	Ih : magen	I. 583	Iktató	I. 1564
Igënséggel	I. 1556	Ih : schaf	II. 64	Iktató levél	II. 601
Igent ?	I. 1556	Ihar	II. 28	Iktelen	I. 589
Igér	I. 1557	Iharfa	I. 738	Iktet	I. 1563
Igérés	I. 1558	Ihász	II. 64	Íl : leben	I. 592
Igéret	I. 1558	Iható	I. 1630	Íl : sitzen	III. 887
Igérettétel	III. 633	Ihed	I. 1560	Ildet	III. 893
Igérkékzik	I. 1558	Ihél	I. 1559	Ildomatlan	I. 1565
		Ihen	I. 1472	Ildomos	I. 1564

Ildomosság	I. 1565	Imádó hely	I. 1394	Inas húsos	I. 1522
Ildöz	III. 893	Imádozás	I. 1575	Inaska	I. 1579
Íleszt	I. 592	Imádság	I. 1576	Inaskodás	I. 1579
Ílet	I. 592	Imádságocska	I. 1576	Inaskodik	I. 1579
Ill	III. 893	Imádságos	I. 1576	Inaskor	II. 356
Illá	I. 1570	Imádságos könyv	II. 406	Inasság: nervigkeit	I. 1577
Illan	I. 1571	Imádtat	I. 1576	Inasság: dienst	I. 1579
Illant	I. 1571	Imbor	II. 3	Inaszakadott	III. 32
Illat	I. 1571	Ime, imé	I. 1574	Inaszakadozás	III. 32
Illatlan	I. 1571	Imég	I. 1589	Inaszakadozott	III. 32
Illatos	I. 1571	Imégcsináló	I. 434	Inatlan	I. 1577
Illatoz	I. 1571	Imég mássa	II. 700	Inség	I. 1578
Illatozás	I. 1572	Imég-nyámog	II. 1013	Inségés	I. 1578
Illatozatlanság	I. 1572	Imégváll	III. 1005	Incs	II. 985
Illatozik	I. 1572	Imehol	I. 1472	Incselkédés	I. 1579
Illatozlat	I. 1572	Imelyég	I. 632	Incselkedik	I. 1579
Illéget	I. 1566	Imént	I. 1574	Incselküdtetés	I. 1580
Illendő	I. 1567	Iménlen	I. 1574	Incselküdtő	I. 1580
Illendőség	I. 1567	Iménteni	I. 1574	Incsen	II. 985
Illés?	I. 1567	Imennyi	I. 726	Indégó	I. 1580
Illés: das einflößen	I. 1559	Imétt	I. 634	Indi	I. 1580
Illét?	I. 1567	Imez	I. 724	Indiai búza	I. 328
Illét: annähern	I. 1567	Imez-amaz	I. 141	Indiai füge	I. 1033
Illétént	I. 1570	Iméz-ámoz	I. 93	Indiai gyöngy	I. 1185
Illetés	I. 1570	Imhol	I. 1472	Indiai szamar	I. 71
Illetesség	I. 1568	Imhon	I. 1472	Indiai tárkonygyökér	I. 1182
Illetetlen	I. 1570	Imide	I. 1534	Indiai tyúk	III. 832
Illethetetlen	I. 1570	Imide-amoda	II. 1096	Indít	I. 1580
Illellen: ungereimt	I. 1568	Imígy	I. 1558	Indítás	I. 1582
Illellen: unberührt	I. 1570	Imígy-amúgy	III. 844	Indító	I. 1582
Illelenség	I. 1568	Imígyen	I. 1559	Indító ok	II. 1100
Illetődik	I. 1570	Imily	I. 1572	Indítatl	I. 1582
Illik	I. 1565	Imilly-amolly	II. 1121	Indsénér	I. 1588
Illó	I. 1570	Imillyen	I. 1573	Indul	I. 1582
Illogat	I. 1630	Imillyetén	I. 1573	Indulás	I. 1585
Illó-filló	III. 894	Iminnen	I. 1593	Indulat	I. 1585
Íltet	I. 592	Iminnen-amonnan	II. 1128	Indulatlan	I. 1586
Illy	I. 1572	Iminten	I. 1574	Indulatos	I. 1586
Illyen	I. 1572	Imitt	I. 1641	Indulatosság	I. 1586
Illyenféle	I. 1573	Imitt-amott	II. 1157	Indulhatatlan	I. 1587
Illyenképpen	I. 1573	Imlet	I. 624	Indulhatatlanság	I. 1587
Illyenkor	I. 1573	Imm	I. 1574	Induló	I. 1587
Illyenmi	II. 812	Immá	II. 680	Ínek	I. 639
Illyennéma	I. 1573	Immár	II. 681	Íneresztő fű	I. 1023
Illyenség	I. 1573	Immáron	II. 681	Informál	I. 1589
Illyes	I. 1573	Ímmel-ámmal	I. 93	Infű	I. 1023
Illyetén	I. 1573	Impostor	I. 1576	Ing: bewegt werden	I. 1587
Illyeténképpen	I. 1573	Imt	I. 1594	Ing: hemd	I. 1589
Illyképpen	I. 1573	Imte-tova	III. 722	Ingadogálás	I. 1587
Illykor	I. 1573	In: sebne	I. 1576	Ingadozik	I. 1587
Illynéma	I. 1574	In: sklave	I. 1577	Ingadozás	I. 1587
Illyó-filló	III. 894	Inacska	I. 1577	Ingadozatlan	I. 1587
Im	I. 1574	Inai-fájó	I. 763	Ingadoztatott	I. 1587
Imád	I. 1574	Inal	I. 1577	Ing alja	I. 45
Imadás	I. 1575	Inas: nervig	I. 1577	Ingás	I. 1587
Imádkozdogál	I. 1576	Inas: bedienter	I. 1578	Ingat	I. 1587
Imádkozik	I. 1575	Inasesztendő	I. 719	Ingatagság	I. 1588
Imádkozó hely	I. 1394	Inasgyermek	I. 1163	Ingatás	I. 1588
Imádkozó könyv	II. 406	Inas hús	I. 1521	Ingatlan	I. 1588

Ingcsináló	I. 434	lunetlen	I. 1593	Írányába	I. 1607
Ingcseske	I. 1590	Innetső	I. 1593	Írányít	I. 113
Ingër	I. 1590	Innéttova	III. 722	Írányoz	I. 113
Ingërél	I. 1590	Inniadó	I. 15	Írás: schrift	I. 1601
Ingërkédés	I. 1591	Innivaló	I. 1630, III. 955	Írás: salben	I. 1606
Ingërkédik	I. 1590	Innodvaló	I. 1630	Íráshamisító	I. 1301
Ingërl	I. 1590	Inog	I. 1587	Írási	I. 1602
Ingërlés	I. 1590	Inő	III. 896	Írásismerő	I. 1619
Ingërletlen	I. 1591	Inők	I. 639	Íraska	I. 1602
Ingërlő	I. 1591	Inőtulok	III. 806	Írásmagyarázó	II. 665
Ingës	I. 1590	Inpókos lö	II. 614	Írás módja	II. 853
Ingmás	II. 700	Instál	I. 1594	Írásnőmfoghaló	I. 876
Ingó	I. 1588	Instáncia	I. 1594	Írásocska	I. 1602
Ingó-bingó	I. 1588	Instéllál	I. 1594	Írásolvasás	II. 1121
Ingola	I. 93	Int	I. 1594	Írásolvasatlan	II. 1121
Ingolna	I. 93	Intdégél	I. 1595	Írásolvasó	II. 1121
Ingó marha	II. 690	Intdégélés	I. 1595	Írásos	I. 1602
Ingó-mozgó	II. 883	Intéget	I. 1595	Írástévő	III. 639
Ingóság	I. 1588	Intérés	I. 1596	Írástörlejtő	III. 761
Ingovány	I. 1588	Intéresse	I. 1596	Írástudatlan	III. 792
Ingoványos	I. 1588	Intérkáfár	I. 1596	Írástudó	III. 794
Ingörl	I. 1590	Intés	I. 1595	Írásvesztégetés	III. 1098
Ingváll	III. 1005	Intési	I. 1596	Írat: malerei	I. 1602
Ingýen	I. 1591	Intéske	I. 1596	Írat: schreiben lassen	I. 1602
Ingýenbe	I. 1592	Intet	I. 1596	Íratás	I. 1603
Ingýenbenvaló	I. 1592, III. 954	Intéz	I. 1596	Íratat	I. 1603
Ingýenmajd	II. 667	Intezés	I. 1597	Íratlan	I. 1603
Ingýenmajdan	II. 668	Intézet	I. 1597	Íratos	I. 1602
Ingýenotlan	II. 1157	Intézetget	I. 1597	Íratos ruha	II. 1480
Ingýenvaló	I. 1592, III. 954	Intíz	I. 1596	Írdacsol	I. 1603
Ink	I. 583	Intő	I. 1596	Írdogal	I. 1603
Inkában	I. 1592	Intődés	I. 1596	Írdogálás	I. 1603
Inkább	I. 1592	Intő levél	II. 601	Írdos-birdos	I. 1607
Inkábbára	I. 1593	Intro	I. 1597	Írédl	I. 1609
Inkáblan	I. 1592	Inventál	I. 1597	Írégy	I. 1609
Inkélködés	I. 1579	Íny	I. 1597	Írelli	I. 1609
Inkviés	I. 1593	Ínyetölt	III. 540	Írém	III. 899
Inn	I. 1576	Ip	I. 1597	Írés: salben	I. 1606
Innas	I. 1578	Ipa	I. 1597	Íres: leer	III. 896
Innéd	I. 1593	Ipal	I. 1598	Írés ruha	II. 1480
Innég	I. 1593	Ipalás	I. 1598	Írés szelence	III. 150
Innégtova	III. 722	Iparkodik	I. 1598	Írész	I. 1606
Innek	I. 1593	Iparlás	I. 1598	Ír-fir	I. 1601
Innekső	I. 1593	Ípít	I. 650	Írgalmas	I. 1608
Innel, innél	I. 1593	Ipp	I. 650	Írgalmaskodik	I. 1608
Innen	I. 1593	Ippa	I. 1597	Írgalmasság	I. 1608
Innen-amonnan	II. 1128	Íppit	I. 650	Írgalmasságos	I. 1608
Innend, innénd	II. 1593	Ippöl	I. 650	Írgalmatlan	I. 1608
Innenhazul	I. 1378	Íprikálik	I. 1598	Írgalmatlanság	I. 1608
Innen-onnan	II. 1128	Ír: reichen	I. 656	Írgalmaz	I. 1609
Innenkívül	II. 481	Ír: reif werden	I. 662	Írgalmazás	I. 1609
Innenső	I. 1593	Ír: schreiben	I. 1598	Írgalmazal	I. 1609
Innent	I. 1593	Ír: salbe	I. 1604	Írgalom	I. 1607
Innentova	III. 722	Iramik	I. 1606	Írge	III. 899
Innep	III. 894	Iramkodás	I. 1606	Írha	I. 1609
Innepnap	II. 931	Iramlik, irámlik	I. 1606	Írhabor	I. 312
Innét	I. 1593	Iramtat	I. 1606	Írhacsináló	I. 434
Inneten	I. 1593	Íránt	I. 1607	Írhagyártó	I. 1154
Innétkívül	II. 481	Írány	I. 112	Írlgy	I. 1609

Irigyél	I. 1609	Irtóztat	I. 1612	Isőg	II. 1600
Irigykedés	I. 1610	Irtóztató	I. 1612	Isőt	II. 1600
Irigykedik	I. 1610	Irtvány	I. 1611	Ispán	I. 1620
Irigylés	I. 1610	Irü	III. 900	Ispánjárás	II. 16
Irigymérég	II. 783	Is	I. 1612	Ispánka	I. 1621
Irigység	I. 1610	Isa	I. 1613	Ispánné	I. 1621
Irigységéske	I. 1610	Isé	II. 1198	Ispánság	I. 1621
Irigységés	I. 1610	Iskárlát	II. 1581	Ispék	II. 1603
Irl	I. 1609	Iskola	I. 1613	Ispinác	II. 1603
Irlkédet	I. 1610	Iskolabéli	I. 1614	Ispita	I. 1621
Irlkedik	I. 1610	Iskolai	I. 1614	Ispitály	I. 1621
Irlil	I. 1609	Iskolamester	II. 789	Ispot	I. 1621
Irlj	I. 1604	Iskolamesterség	II. 789	Ispotály	I. 1621
Irkál	I. 1603	Iskolapor	II. 1313	Ispotályi	I. 1622
Irkálás	I. 1603	Iskolás lö	II. 614	Ispotálymester	II. 789
Irkálgatás	I. 1603	Iskoláz	I. 1614	Ispotályság	I. 1622
Iró	I. 1603	Iskolázás	I. 1614	Ist	III. 901
Iroeskálás	I. 1604	Iskoláztat	I. 1614	Istálló	I. 1622
Iró dűák	I. 487	Islóg	I. 1614	Istállósca	I. 1622
Iró dűákság	I. 487	Islógcsináló	I. 1334	Istállós	I. 1622
Iró eszköz	I. 716	Islógocsa	I. 1614	Istáló	I. 1622
Irogat	I. 1604	Islógos	I. 1614	Istamét	I. 1622
Irogatás	I. 1604	Ismég	II. 718	Istáp	I. 1622
Iró ház	I. 1369	Ismégént	II. 716	Istár ?	I. 1623
Iró kamara	II. 91	Ismégénten	II. 716	Isten	I. 1623
Iró hárla	II. 133	Isméginten	II. 716	Istenadta	I. 18
Iró könyv	II. 406	Isméglen	II. 718	Istenasszony	I. 131
Iromba	I. 1610	Ismént	I. 1620	Istenasszonyság	I. 134
Iró mester	II. 789	Ismér, ismér	I. 1614	Istenbeli	I. 1625
Irómesterség	II. 794	Ismérés	I. 1616	Istenék neveinek lajstroma	II. 508
Iromó	I. 1606	Ismeret	I. 1616	Istenél	I. 1625
Iromtat	I. 1606	Ismeretlős	I. 1617	Istenembér	I. 627
Iró penna	II. 1267	Ismeretlen	I. 1618	Istenés	I. 1625
Iros	I. 1606	Ismeretlenség	I. 1618	Istenésedik	I. 1626
Iros lészta	III. 641	Ismeretlenültetik	I. 1618	Istenésit	I. 1626
Iros vaj	III. 970	Ismeretlennvolla	III. 965	Istenesség	I. 1626
Iró szérszám	III. 64	Ismeretség	I. 1618	Istenésül	I. 1626
Iró tábla	III. 366	Ismeretségős	I. 1618	Istenetlen	I. 1627
Irott	I. 1604	Ismerehetlen	I. 1618	Istenéz	I. 1626
Irtvány	I. 1611	Ismerehetlenség	I. 1618	Istenfa	I. 738
Iró vasvessző	III. 1126	Ismerehető	I. 1618	Isten fája	I. 738
Iró vessző	III. 1125	Ismerkedés	I. 1619	Istenfélő	I. 807
Irréngés	I. 1611	Ismerkedik	I. 1618	Istenfélőség	I. 807
Irt: geschrieben	I. 1604	Ismérő	I. 1619	Isten fia	I. 844
Irt: ausrotten	I. 1611	Ismerszik	I. 1619	Istengyőző	I. 1194
Irtás	I. 1611	Ismert	I. 1619	Isten haragja	I. 1319
Irtat	I. 1602	Ismértüs	I. 1617	Isten háza	I. 1369
Irtó	I. 1611	Ismertel	I. 1619	Isten hozzád	I. 1606
Irtó fejsze	I. 787	Ismertelő jel	II. 33	Isteni	I. 1626
Irtogat	I. 1611	Ismertető szózat	III. 283	Isteni elvégzés	III. 1039
Irtogatás	I. 1611	Ismét	I. 1620	Isteni félelém	I. 805
Irtó kapa	II. 105	Ismét-kinő	II. 994	Isteni feletlenség	I. 807
Irtou-ír	I. 1599	Ismétlen	I. 1620	Isteni szentség	III. 176
Irtovány	I. 1611	Ismétlenít	I. 1620	Isteni szerelém	III. 219
Irtoványföld	I. 986	Ismétmegbeszél	I. 221	Isteni szeretet	III. 223
Irtoványos	I. 1612	Ismög	II. 1600	Isteni szolgálás	III. 294
Irtózás	I. 1612	Ismöglen	II. 1600	Isteni szolgálat	III. 295
Irtózatos	I. 1612	Ismüg	II. 718	Isteni természet	III. 595
Irtózik	I. 1612	Isnör	III. 1308	Isteni tisztélet	III. 673

Isteni törvény	III. 769	Iszik : trinken	I. 1628	Itéleti	I. 1641
Istenkáromló	II. 124	Iszkofiomos	III. 268	Itéletlen	I. 1641
Istenke	I. 1626	Iszomó	I. 1636	Itéletlenség	I. 1641
Isten kecskéje	II. 144	Iszonyandó	I. 1636	Itéletnap	II. 928
Istenküedés	I. 1626	Iszonyatos	I. 1637	Itéletszik	III. 126
Istenküedik	I. 1626	Iszonyatosság	I. 1637	Itélettétel	III. 633
Isten kényere	II. 200	Iszonyít	I. 1637	Itélet	I. 1638
Istenkisértő	II. 317	Iszonyítás	I. 1637	Itélő	I. 1641
Isten korsókája	II. 372	Iszonyító	I. 1737	Itélő bíró	I. 236
Istenkorsókájaffü	I. 1023	Iszonykodás	I. 1637	Itélő elme	I. 612
Isten ládája	II. 504	Iszonykodik	I. 1637	Itélő elme	I. 612
Istenlátó	II. 540	Iszonyodás	I. 1637	Itélő erő	I. 677
Isten nyila	II. 1038	Iszonyodik	I. 1637	Itélő ház	I. 1369
Isten pobárkája	II. 1303	Iszonyodó	I. 1637	Itélő hely	I. 1394
Isten postája	II. 1320	Iszonyodtató	I. 1637	Itélő mester	II. 789
Istenség	I. 1626	Iszonyoszik	I. 1637	Itélő szék	III. 126
Istenségés	I. 1627	Iszonyú	I. 1637	Itélő szoba	III. 284
Isten szakála	III. 40	Iszonyúan	I. 1638	Itélt levél	II. 601
Istenszakállafü	I. 1023	Iszonyúcska	I. 1638	Itet	I. 714
Isten széki	III. 126	Iszonyú hideglélés	II. 567	Itetés	I. 714
Istenszerető	III. 225	Iszonyúképpen	I. 1638	Ítül	I. 1638
Istenszolgája	III. 291	Iszonyul	I. 1638	Ítlan	I. 1631
Istenszolgálat	III. 295	Iszonyúság	I. 1638	Ítlen	I. 712
Istentagadás	III. 377	Iszonyúságos	I. 1638	Ító	I. 1633
Istentagadó	III. 378	Iszonyúzni	I. 1638	Íti	I. 1641
Isten táskája	III. 490	Iszos	I. 1631	Ítiá	I. 1634
Istentelen	I. 1627	Isszik	I. 1628	Íti-amott	II. 1157
Istentelenküedik	I. 1627	Isszonyó	I. 1636	Íttas	I. 1634
Istentelenség	I. 1627	Isszonyú	I. 1636	Íttasság	I. 1634
Istent félő	I. 807	Isztelen	I. 1648	Íttat	I. 1563
Istentisztétet	III. 673	Iszterga	I. 719	Íttbenn	I. 208
Istenutáló	III. 873	Isztergályoz	I. 719	Íttgyel	I. 1641
Isten üneje	III. 896	Isztrag	I. 720	Íttgyen, íttgyén	I. 1641
Istimét	I. 1622	Isztrucc	II. 1604	Ítten	I. 1641
Istoria	I. 1444	It : getränke	I. 1631	Ítthon	I. 1482
Istorum	II. 1146	It : schlagen	III. 903	Ítügen	I. 1641
Istök	III. 901	Ital	I. 1631	Íttgyen	I. 1641
Istráng, istrang	I. 1627	Italan	I. 1631	Íttkünn	II. 297
Istrángkötél	II. 427	Italharc	I. 1327	Íttlévő	II. 596
Istrángocska	I. 1628	Itali	I. 1633	Ítton-iszik	I. 1629
Istráza	II. 1604	Italka	I. 1633	Ítton-ivás	I. 1629
Isttrag	I. 720	Italocska	I. 1633	Ítvaló	I. 1641, III. 955
Iszák	I. 1634	Italos	I. 1633	Íttvolta	III. 965
Iszákocska	I. 1635	Italpénz	II. 1270	Ív : jahr	I. 721
Iszalog	I. 1635	Italság	I. 1633	Ív : bogen	I. 1641
Iszamandó	I. 1636	Itas	I. 1631	Iva	I. 1643
Iszamás	I. 1635	Ital	I. 1633	Ivadék	I. 1642
Iszamat	I. 1636	Itatás	I. 1633	Ivafa	I. 738
Iszamik	I. 1635	Itató	I. 1633	Ivás : das trinken	I. 1634
Iszamkodás	I. 1636	Itató hely	I. 1394	Ivás : das laichen	I. 1642
Iszamlík	I. 1636	Itató papiros	II. 1228	Ivás : mit eiben bepflanzt	I. 1643
Iszamó	I. 1636	Itató válu	III. 1007	Ivai	I. 1643
Iszamodás	I. 1636	Ítük	I. 713	Ívecske	I. 1642
Iszamodik	I. 1636	Ítel	I. 713	Iveg	III. 912
Iszamtékos	I. 1636	Ítel	I. 1638	Ivél	III. 913
Iszanyú	I. 1636	Ítéldégel	I. 1640	Ivendő	II. 54
Iszap	I. 1636	Ítéles	I. 1640	Ives	I. 1642
Iszég, iszék	III. 902	Ítélet	I. 1640	Ivét	III. 913
Íszik : essen	I. 710	Ítéletés	I. 1640	Ívgyártó	I. 1154

ívik	I. 1642
Ivó	I. 1634
Ivó asszonytárs	III. 450
Ivódik	I. 1634
Ivó edény	I. 558
Ivogat	I. 1634
Ivó korsó	II. 372
Ivolya	I. 1533
Ivó palack	II. 1215
Ivó papiros	II. 1228
Ivós	I. 1634
Ivó szérszám	III. 64
Ivó társ	III. 451
Ivó víz	III. 1227
Ivölt	III. 913
Ivőt	III. 913
Ívtok	III. 694
Íz : glied	I. 1643
Íz : geschmack	I. 1645
Íz : krebs	I. 1649
Íz : jagen, verfolgen	III. 914
Ízadás	I. 14
Ízadó	I. 15
Ízbeli	I. 1644
Íz-búz	I. 335
Izdó	I. 1652
Izé	I. 1649
Ízécske	I. 1644
Izék : heukehricht	I. 1649
Izékés	I. 1650
Izél	I. 1646
Izél	I. 1649
Ízélődik	I. 1647

Ízélet	I. 1647
Izélt	I. 1647
Izéltés	I. 1647
Izélkedés	I. 1649
Izélkedik	I. 1649
Izen	I. 1650
Izenés	I. 1651
Izenet	I. 1651
Izenget	I. 1651
Izengetés	I. 1651
Ízés : voller gelenke	I. 1644
Ízés : schmackhaft	I. 1647
Ízés : das niessen, gäbnen	I. 1649
Ízésít	I. 1648
Ízésül	I. 1648
Ízésülés	I. 1644
Izetlen	I. 1648
Izetlen-búzetlen	I. 335
Izetlenít	I. 1648
Izetlenkédés	I. 1648
Izetlenkedik	I. 1648
Izettenség	I. 1648
Izgága	I. 1651
Izgágalkodás	I. 1651
Izgágalkodik	I. 1651
Izgaszt	I. 1651
Izgat	I. 1651
Izgatás	I. 1652
Izgató	I. 1652
Ízhajlási	I. 1260
Ízi	I. 1644
Íziben	I. 1644
Ízik	I. 1649

Ízlel	I. 1649
Ízlelés	I. 1649
Izlés	I. 1647
Izlet	I. 1647
Izmos	I. 1652
Íznyi	I. 1649
Izog-mozog	II. 883
Izom	I. 1652
Izromban	I. 1649
Izrombeli	I. 1649
Ízszérszám	III. 64
Íztag	III. 371
Ízü	I. 1649
Íz-vész	III. 1101
Ízvesztés	III. 1093
Ízvesztő	III. 1101
Ízvíz	III. 1227
Izzad	I. 1652
Izzadás	I. 1652
Izzadék	I. 1652
Izzadékos	I. 1652
Izzadó betegség	I. 223
Izzadoz	I. 1652
Izzaszt	I. 1652
Izzasztás	I. 1654
Izzat	I. 1654
Izzó	I. 1654
Izzódik	I. 1654
Izzóság	I. 1654
Izsóp	I. 1654
Izsópos	I. 1654
Izsópos bor	I. 285

J.

Jácint	II. 1
Jácintuskő	II. 387
Jäger	II. 1
Jaj	II. 1
Jajdul	II. 2
Jajdulás	II. 2
Jajgás	II. 2
Jajgat	II. 2
Jajgatás	II. 2
Jajgatkozik	II. 2
Jajos	II. 2
Jajszó	III. 273
Jajveszek	III. 1088
Jajveszély	III. 1090
Jak	I. 1133
Jakab	II. 3
Jakabol	II. 3
Jákob botja	I. 299
Jákob pálcája	II. 1218
Jakor	I. 1135
Jalog	I. 1141

Jámbor	II. 3
Jámborit	II. 4
Jámborodik	II. 4
Jámboroszik	II. 4
Jámborság	II. 4
Jámborságos	II. 4
Jámbortalan	II. 4
Jámbortalanság	II. 4
Jámborul	II. 4
Jancsár	II. 4
Jancsárkés	II. 248
Jancsárpuska	II. 1341
Jancsárság	II. 4
Jancsi	II. 5
Jancsika	II. 5
Janicsár	II. 4
Janker	II. 4
Jankó : janker	II. 4
Jankó : Johannes	II. 5
Jankula	II. 5
János	II. 5

Jánta	I. 1140
Januarius	II. 5
Jap-jap	II. 5
Jár	II. 5
Járal	II. 15
Járás	II. 15
Járás-kelés	II. 167
Járat : geben lassen	II. 17
Járat : zug, reise	II. 17
Járatlan	II. 17
Járdogál	II. 17
Jargal	II. 17, 1014
Jargálás	II. 17, 1015
Járható	II. 18
Járkál	II. 18
Járkálás	II. 18
Jár-ke	II. 166
Jarló	I. 1152
Jármas	II. 23
Jármatlan	II. 23
Jár-mén	II. 746

Jármos	II. 23	Játszódás	II. 27	Jegyűs úr	III. 861
Járó	II. 18	Játszoddogál	II. 27	Jegyűstűlés	II. 31
Járó föld	I. 986	Játszodik	II. 26	Jegyűz	II. 31
Járogálás	II. 19	Játszodozás	II. 27	Jegyűzés	II. 32
Járogat	II. 19	Játszodozik	II. 27	Jegyűzhető	II. 32
Járó hely	I. 1394	Játszodtat	II. 27	Jegygyűrű	I. 1214
Járó-kelő	II. 167	Játszodtatás	II. 27	Jegyhatár	I. 1362
Járom	II. 22	Játszó hely	I. 1395	Jegykhő	II. 387
Járombeli	II. 23	Játszó kártya	II. 133	Jegymagyarázó	II. 665
Járomfa	II. 738	Játszó kő	II. 387	Jegyoszlop	II. 1147
Járomszög	III. 112	Játszó laptá	II. 528	Jegypénz	II. 1270
Járovány	II. 22	Játszó piac	II. 1283	Jegypróba	II. 1332
Jároványköszvény	II. 422	Játszó szín	III. 258	Jegyruha	II. 1480
Járt	II. 19	Játszó társ	III. 451	Jegyruhás	II. 1480
Járta	II. 19	Jav	II. 27	Jegyszem	III. 157
Járta-költe	II. 167	Java	II. 27	Jegyzés	II. 32
Jártányi	II. 20	Javacska	II. 44	Jegyzet	II. 33
Jártas	II. 20	Javall	II. 45	Jegyző	II. 33
Jártat	II. 20	Javallás	II. 45	Jegyző könyv	II. 406
Járt-költ	II. 167	Javalldogál	II. 45	Jegyző könyvecske	II. 406
Jártó	II. 1153	Javallható	II. 45	Jegyző óntábla	III. 366
Járton-jár	II. 12	Javallhatós	II. 45	Jegyzős	II. 33
Járul	II. 21	Javasol	II. 45	Jegyzőség	II. 33
Járulás	II. 22	Javít	II. 45	Jegyző szem	III. 157
Járuhat	II. 22	Jávor: elentier	II. 28	Jegyző tábla	III. 366
Járvány	II. 22	Jávor: ahornbaum	II. 28	Jegyző vas	III. 1023
Jáspis	I. 127, II. 23	Jávorfá	I. 738	Jel	II. 33
Jáspiskő	II. 387	Jávorkörmös	II. 414	Jeladás	I. 14
Jász	I. 1155	Jávorköröm	II. 414	Jelén	II. 34
Jászkapitány	II. 109	Jávorszij	III. 240	Jelénés	II. 36
Jászkeszeg	II. 266	Javul	II. 45	Jelénét	II. 36
Jászló	II. 23	Jázminvirág	III. 1191	Jelénétesség	II. 36
Jászlócska	II. 23	Jázsmín	II. 28	Jelénget	II. 36
Jászol	II. 23	Jég	II. 28	Jelénik	II. 35
Jászolka	II. 23	Jégesap	I. 385	Jelénlenni	II. 590
Jászolkötés	II. 423	Jegel	II. 28	Jelénlét	II. 590
Jászolos	II. 23	Jegelés	II. 28	Jelénlétel	II. 590
Jászos	I. 1155	Jegénye	II. 28	Jelénlétű	II. 590
Ját	II. 23	Jegényefa	I. 738	Jelénnen	II. 34
Játék	II. 23	Jegényefás	I. 738	Jelénség	II. 37
Játékhely	I. 1394	Jeges	II. 28	Jelénségés	II. 37
Játéki	II. 24	Jegesít	II. 28	Jelénségésbeli	II. 37
Játékimester	II. 789	Jégeső	I. 702	Jelént	II. 37
Játéknakvaló ház	I. 1369	Jégesőz	I. 702	Jeléntés	II. 39
Játéknézés	II. 983	Jegesül	II. 28	Jelénthetetlen	II. 39
Játéknéző hely	I. 1395, II. 984	Jeges víz	III. 1227	Jeléntő	II. 39
Játékol	II. 24	Jéghideg	I. 1427	Jelénvagyón	III. 941
Játékos	II. 24	Jégi	II. 28	Jelénvaló	II. 34, III. 955
Játékos szólás	III. 279	Jégi madár	II. 648	Jelénvalóvolta	III. 965
Játékos társ	III. 451	Jégverem	III. 1075	Jelénvolta	II. 35, III. 965
Játékszó	III. 273	Jegy	II. 29	Jelés	II. 40
Játéktólvaló megszűnés	III. 357	Jegybeli	II. 30	Jelésben	II. 40
Játszodozik	III. 27	Jegyfa	I. 738	Jelésén	II. 40
Játszás	II. 26	Jegyűcske	II. 30	Jelűst	II. 41
Játszat	II. 26	Jegyűs	II. 30	Jelűskedik	II. 41
Játszi	II. 26	Jegyűs mátká	II. 708	Jelűsképpen	II. 41
Játszik	II. 25	Jegyűs mēny	II. 761	Jelűs nap	II. 928
Játsziság	II. 26	Jegyűség	II. 30	Jelűség	II. 41
Játszó	II. 26	Jegyűs társ	III. 451	Jelűsül	II. 41

Jelkérészt	II. 234
Jeloszlop	II. 1147
Jelseminvirág	III. 1191
Jelsütő vas	III. 1024
Jeltelen	II. 41
Jelzástló	III. 1272
Jelzsemin	II. 28
Jer	II. 41
Jérce	II. 42
Jérce tyúk	III. 832
Jere	II. 41
Jer-el	II. 41
Jerikóbeli rózsza	II. 1469
Jerikói rózsza	II. 1469
Jerke	II. 42
Jerkebárány	I. 176
Jerszi	II. 41
Jerték	II. 42
Jer utánnam	II. 41
Jerünk	II. 41
Jezamin	II. 28
Jezsuita	II. 42
Jezsuitai	II. 42
Jezsuvita	II. 42
Jó : fluss	II. 42
Jó : gul	II. 42
Jóakarás	I. 40
Jóakarát	I. 41
Jóakaró	I. 42
Jobb	II. 45
Jobbacska	II. 46
Jobbad	II. 46
Jobbadon	II. 46
Jobbágy	II. 52
Jobbágyas	II. 53
Jobbágyaskodik	II. 53
Jobbágyfi	I. 844
Jobbágyfiú	I. 844
Jobbágyhely	I. 1395
Jobbágykérő levél	II. 602
Jobbágyság	II. 53
Jobbágyúr	III. 861
Jobbágyülés	III. 890
Jobbágyváros	III. 1013
Jobban	II. 47
Jobbanya	I. 95
Jobbapa	I. 97
Jobbára	II. 47
Jobbatya	I. 137
Jobbik	II. 47
Jobbít	II. 47
Jobbítás	II. 48
Jobb kéz	II. 287
Jobbkor	II. 48
Jobbkori	II. 48
Jobbodik	II. 48
Jobb részre	II. 1422
Jobbság	II. 48
Jobb szárny	III. 93

Jobbul	II. 48
Jobbulás	II. 48
Jobbulatlanság	II. 48
Jócska	II. 48
Jócskán	II. 48
Jó elnéjű	I. 612
Jó erkölcsű	I. 675
Jó fejű	I. 958
Jóféle	II. 49
Jog, Jóg	II. 49
Jógejt, jóglt	I. 1169, II. 49
Jogl	II. 49
Joglat	II. 49
Jogolás	I. 1169
Jógul	II. 49
Jógyul	I. 1169, II. 49
Joh : magen	I. 583
Job : ach	I. 53
Johafájó	I. 753
Jó hírnév	II. 972
Johtot	I. 1563
Jó illatú bor	I. 283
Jó indulat	I. 1586
Jó italú	I. 1632
Jó izlésű	I. 1647
Jó ízű	I. 1646
Jó kedv	II. 147
Jó kedvű	II. 147
Jó kor	II. 49, II. 356
Jó kora	II. 49
Jó korácsú	II. 358
Jól	II. 50
Jól cselekedés	I. 400
Jól éhető	I. 712
Jó lépő ló	II. 615
Jó levél	II. 601
Jól lakás	II. 510
Jól lakik	II. 510
Jól laktat	II. 510
Jóllehet	II. 592
Jól tartás	III. 474
Jól tēhetetlen	III. 623
Jól tét	III. 630
Jól tétel	III. 633
Jól tett	III. 637
Jól tévés	III. 638
Jól tévő	III. 639
Jonh	I. 583
Jonkább	I. 1592
Jóraláló	II. 50, III. 955
Jóraláló rēstség	II. 1418
Jorgot	II. 53
Jös	II. 53
Jóság	II. 50
Jóságos	II. 50
Jóságos erkölcsű	I. 675
Jósoló	II. 54
Jószág	II. 50
Jó szag	III. 14

Jószágadás	I. 14
Jószággyűjtás	I. 1195
Jószáglevél	II. 602
Jószágocska	II. 52
Jószágos	II. 52
Jószágoszlás	II. 1152
Jószágzsűrés	III. 208
Jószágtalan	II. 58
Jó szagú	III. 14
Jó szagú gyopár	I. 1177
Jó szél	III. 140
Jó szerēncse	III. 226
Jó szerēncses	III. 227
Jó szerēncsesen	III. 227
Jó szerző	III. 210
Jó szlvű	III. 265
Jó szólo	III. 281
Jótartás	III. 474
Jótehetetlen	III. 623
Jótehető	III. 624
Jó termet	III. 596
Jó termetű	III. 597
Jótét	III. 630
Jótétel	III. 632
Jólétemény	III. 636
Jótétlenül	III. 637
Jótetszés	III. 647
Jó tētt	III. 637
Jótévő	III. 639
Jótévőség	III. 640
Jót-ūnta	III. 856
Jó űzűn	I. 1645
Jóváhagy	I. 1241
Jóváhagyás	I. 1241
Jóváhagyatlan	I. 1241
Jovall	II. 45
Jóvolta	II. 52, III. 965
Józan	II. 54
Józankodik	II. 54
Józanság	II. 54
Józanságos	II. 54
Józanul	II. 54
Jő	II. 54
Jőde	II. 59
Jődög	II. 59
Jődöggel, jődögel	II. 59
Jődök	II. 59
Jőge ?	I. 1554
Jő-mén	II. 746
Jőszte	II. 59
Jőte	II. 62
Jőttést-jő	II. 57
Jőtt-mēnt	II. 746
Jőttön-jő	II. 57
Jővedelēm	II. 60
Jővedelmes	II. 60
Jővel, jővél	II. 60
Jővemény	II. 60
Jővendő	II. 60

Jövendőbeli	II. 61	Jubállás	I. 74	Juhruha	II. 1480
Jövendöl	II. 61	Juhar	II. 28	Juhrüh	II. 1487
Jövendölés	II. 62	Juharfa	I. 738	Juhsajt	II. 1495
Jövendölő	II. 62	Jubász	II. 64	Juhszél	III. 140
Jövendölő hely	I. 1395	Juhaszakadt	III. 32	Juhüröm	III. 900
Jövendölő szél	III. 140	Jubászgymék	I. 1163	Juj	II. 65
Jövendőmondás	II. 864	Jubászhajlék	I. 1255	Jujuba	II. 65
Jövendőmondó	II. 866	Juhászik	II. 65	Jujubafa	I. 738
Jövendőmondóné	II. 990	Juhászkáliba	II. 87	Jujubákfa	I. 738
Jövendőnéző	II. 984	Juházkodik	II. 64	Julep	I. 1210
Jövés	II. 62	Juházkomondor	II. 338	Július	II. 65
Jövéske	II. 62	Juházkutya	II. 477	Jungáta	II. 65
Jövést	II. 62	Juhászrend	II. 1406	Jurista	II. 65
Jövést-jő	II. 57	Juhászság	II. 64	Juss	II. 65
Jövet	II. 62	Juhásztat	II. 65	Juszalag	I. 1635
Jöveték	II. 60	Juház	II. 65	Jüt: anzünden	I. 1194
Jövetel	II. 63	Juhbárány	I. 176	Jut: ankommen	II. 65
Jövevény	II. 63	Juhbarom	I. 183	Jutalmas	II. 69
Jövő	II. 63	Juhfark	I. 771	Jutalmasság	II. 69
Jövő-járó	II. 19	Juhhús	I. 1522	Jutalmatlan	II. 69
Jövő-ménő	II. 746	Juhi	II. 64	Jutalmaz	II. 69
Jöz	I. 1190	Jubi ruha	II. 1480	Jutalom	II. 68
Ju	II. 64	Juhistálló	I. 1622	Jutalomosztás	II. 1153
Jubilál	II. 63	Juhkosár	II. 374	Jutalomosztó	II. 1154
Jubilér	II. 64	Juhnyáj	II. 1001	Jutta	II. 70
Jug	II. 64	Juhocska	II. 64	Juttaszt	II. 70
Juh: magen	I. 583	Juból	II. 1107	Juttat	II. 70
Juh: schaf	II. 64	Juhos	II. 64	Jutton-jut	II. 68
Juh: süd	II. 64	Juhöltözet	II. 1177	Juvik	I. 1642
Juhádzik	II. 65	Juhpásztor	II. 1245	Jüt	I. 1199
Juhakol	I. 47	Juhpásztorság	II. 1245		

K.

Kaba	II. 71	Kábolgyás	II. 73	Kacorság	II. 74
Kába	II. 71	Kábolgyaság	II. 73	Kacs	II. 75
Kabala	II. 73	Kábolgyáskodik	II. 73	Kacsa, kácsa	II. 75
Kabalácska	II. 73	Kábolgyásság	II. 73	Kacsag	II. 73
Kabalaló	II. 614	Káboskodik	II. 72	Kacsiha	II. 75
Kabalás	II. 73	Kábul	II. 72	Kacsibás	II. 75
Kabalasajt	II. 1496	Kábulás	II. 72	Kacsinka	II. 75
Kábálkodás	II. 71	Kábure	II. 73	Kacsint	II. 75
Kábálkodik	II. 71	Kacag	II. 73	Kacsaringó	II. 130
Kábálódás	II. 72	Kacagány	II. 74	Kacsont	II. 75
Kábálódik	II. 71	Kacagányos	II. 74	Kacsontás	II. 76
Kabanica	I. 1051	Kacagás	II. 74	Kacsocska	II. 75
Kábás	II. 72	Kacaj	II. 74	Kacsos	II. 75
Kábaság	II. 72	Kacér	II. 74	Kád	II. 76
Kábáskodás	II. 72	Kacérkodik	II. 74	Kádacska	II. 76
Kábáskodik	II. 72	Kacéros	II. 74	Kádár	II. 76
Kabát	II. 73	Kacéroskodik	II. 75	Kádári	II. 76
Kabilla	II. 73	Kacérozó	II. 75	Kádárkalapács	II. 85
Kábit	II. 72	Kacérság	II. 75	Kádárkapocs	II. 110
Kabla	II. 73	Kacog	II. 73	Kádas	II. 76
Kahola	II. 73	Kacola	II. 75	Kádfürdő	I. 1043
Kabolavezér	III. 1161	Kacolaló	II. 614	Kadia	II. 76
Kábolgya	II. 73	Kacor	II. 75	Kadóc	II. 77

Kadola	II. 89	Kakasgéründa	I. 1083	Kaláka	II. 83
Kados	II. 76	Kakasharang	I. 1324	Kalakócs	II. 83
Káfé	II. 141	Kakaskő	II. 387	Kalákos	II. 83
Kaftán	II. 77	Kakasláb	II. 498	Kalamár	II. 88
Kaftányoz	II. 77	Kakasocska	II. 80	Kalamáris	II. 83
Kagyma	II. 77	Kakaspóka	II. 1339	Kalamárisláda	II. 504
Kagymában	II. 77	Kakaspulyka	II. 1339	Kalamb	I. 1053
Kahog	II. 77	Kakassark	II. 1517	Kalamus	II. 83
Kainol	II. 77	Kakasszakáll	III. 40	Kalán	II. 93
Kaja-baja	II. 297	Kakasszó	III. 273	Kaland	II. 83
Kajabajál	II. 297	Kakasszókor	II. 356	Kalandáriom	II. 87
Kajabajált	II. 298	Kakasszolás	III. 279	Kalandos	II. 83
Kajabál	II. 297	Kakasszóláskor	II. 356	Kalandosság	II. 84
Kajabálás	II. 297	Kakastarang	III. 445	Kalandos társ	III. 451
Kajács	II. 77	Kakastaréj	III. 445	Kalandoz	II. 84
Kajál-bajál	II. 297	Kakastaréjfű	I. 1023	Kalánfűró	I. 1004
Kaján	II. 77	Kakasülő	III. 891	Kalánfű	I. 1023
Kajánol	II. 77	Kakasvitorla	III. 1224	Kalánlevelű fű I. 1023.	II. 602
Kajánság	II. 78	Kakaszytor	III. 96	Kalangya	II. 84
Kajcsos	II. 78	Kákics	II. 80	Kalánka	II. 94
Kajdász	II. 78	Kákó	II. 80	Kalánnyi	II. 94
Kajdászás	II. 78	Kákog	II. 80	Kalánocska	II. 94
Kajla	II. 78	Kákogás	II. 80	Kalános	II. 94
Kajmacs	II. 78	Kákog-bákog	II. 80	Kalános fű	I. 1023
Kajmacsos	II. 78	Kákol-bákol	II. 80	Kalánóz	II. 94
Kajmacsság	II. 78	Kákom-bák	II. 81	Kalánózó	II. 95
Kajmakán	II. 78	Kákombákol	II. 81	Kalap	II. 84
Kajmekám	II. 78	Kákom-bákom	II. 81	Kalapács	II. 85
Kajmó	II. 78	Kákombákos	II. 81	Kalapácsocska	II. 85
Kajmócs	II. 78	Kákombákság	II. 81	Kalapácsol	II. 85
Kajon	II. 77	Kákompillis	II. 81	Kalapácsolás	II. 85
Kajonol	II. 77	Kákós	II. 80	Kalapál	II. 85
Kajsa	II. 78	Kákóskodik	II. 80	Kalapfű	I. 1023
Kajszí	II. 78	Kakucsál	II. 81	Kalapos	II. 85
Kajszibarack	I. 175	Kakucsál	II. 81	Kalapos süveg	II. 1628
Kajtár	II. 78	Kakucsol	II. 81	Kalapsüveg	II. 1268
Kajtárhad	I. 1231	Kakucsolás	II. 82	Kaláris	II. 85
Kajtárság	II. 78	Kakuk	II. 82	Kalárisfű	I. 1023
Kajtér	II. 78	Kakukfű	I. 1023	Kalárisos	II. 85
Kajtor	II. 78	Kakukkol	II. 82	Kalastorom	II. 323
Kajtorhad	I. 1231	Kakukmadár	II. 648	Kalastrom	II. 323
Kák	II. 79	Kakukolás	II. 82	Kalász	II. 86
Kaka	II. 79	Kakukpogácsa	II. 1300	Kalászos	II. 86
Káka	II. 79	Kakukszó	III. 273	Kalászos búza	I. 328
Kákabákol	II. 80	Kakuktérjék	III. 599	Kalászosodik	II. 86
Kákabot	I. 299	Kakukvirág	III. 1191	Kalászszedégetés	III. 102
Kákabúz	I. 335	Kalabér	II. 125	Kalaúz	II. 86
Kákafű	I. 1023	Kalács	II. 82	Kalaúzi	II. 86
Kákag	II. 80	Kalácsipó	I. 359	Kalauzkodás	II. 86
Kákagyékény	I. 1157	Kalácska	II. 82	Kalauzkodik	II. 86
Kákai	II. 79	Kalácsocska	II. 82	Kalauzol	II. 86
Kákaiatáp	I. 1623	Kalácsos	II. 83	Kalauzság	II. 87
Kákakas	II. 134	Kalácsviasz	III. 1168	Kalavúz	II. 86
Kákakosár	II. 374	Kalada	II. 89	Kaléndáriom	II. 87
Kakál	II. 79	Kalafa	I. 739, II. 83	Kalengya	II. 84
Kákalic	II. 79	Kalafáz	I. 739, II. 83	Kaliba	II. 87
Kákás	II. 79	Kalafinta	II. 83	Kalibácska	II. 87
Kakas	II. 79	Kalahúz	II. 86	Kalicka	II. 87
Kakascimér	I. 356	Kalák	II. 83	Kalinca	II. 87

Kalineafű	I. 1023	Kamasz	II. 91	Kankarikfa	I. 739
Kalinkós	II. 87	Kamat	II. 91	Kankarikó	II. 96
Kalitka	II. 87	Kámfor	II. 92	Kankó	II. 96
Kalitkasátor	II. 1524	Kámforolaj	II. 1108	Kankócska	II. 97
Kall	II. 88	Kamika	II. 92	Kankus	II. 97
Kállai kettő	II. 273	Kamizol	II. 92	Kanna	II. 97
Kallangos	II. 88	Kamora	II. 90	Kannácska	II. 97
Kallangos bot	I. 299	Kamorás társ	III. 451	Kannagyártó	I. 1154
Kalló	II. 88	Kamós	II. 92	Kannamosófű	I. 1023
Kalló külyű	II. 397	Kampó	II. 92	Kanóc	II. 97
Kalmár	II. 88	Kámpol	II. 92	Kanócos	II. 97
Kalmárarú	I. 107	Kámpul	II. 92	Kanonizálás	II. 97
Kalmárarúbolt	I. 273	Kamuka	II. 92	Kanonok	II. 98
Kalmárbolt	I. 273	Kamukaruha	II. 1480	Kanonokság	II. 98
Kalmárház	I. 1369	Kamukaszoknya	III. 289	Kánonoz	II. 97
Kalmári	II. 88	Kamukázás	II. 92	Kanót	II. 97
Kalmári papiros	II. 1228	Kámva	II. 140	Kanoz	II. 93
Kalmári rend	II. 1406	Kámvás	II. 140	Kanozás	II. 93
Kalmárka	II. 88	Kámpzsa	II. 92	Kanpóka	II. 1339
Kalmárkodás	II. 89	Kámpzás	II. 93	Kanszar	II. 83
Kalmárkodik	II. 88	Kan	II. 93	Kanta	II. 98
Kalmárkodó leány	II. 552	Kán	II. 97	Kantaír	I. 1606
Kalmármarha	II. 690	Kanaf	II. 93	Kantaírés	I. 1606
Kalmárocska	II. 89	Kanafos	II. 93	Kantaírézett	I. 1606
Kalmárság	II. 89	Kanál	II. 93	Kántár : pfuscher	II. 345
Kalmártábla	III. 366	Kanális	II. 95	Kántár : ein mass	II. 98
Kálna	II. 89	Kánálnyel	II. 1028	Kántár : zaum	II. 98
Kaloda	II. 89	Kánáloz	II. 94	Kántáragy	I. 24
Kalodás	II. 89	Kánáltartó	III. 478	Kántárfék	I. 789
Kalodaváltság	III. 999	Kanap	II. 93	Kántárnyi	II. 98
Kalodavetés	III. 1152	Kanász	II. 93	Kántároz	II. 98
Kalodáz	II. 89	Kanavász	II. 95	Kántáros ló	II. 614
Kalomár	II. 88	Kanavászsoknya	III. 289	Kántároz	II. 98
Kalóz : wegweiser	II. 86	Kanca	II. 95	Kántárszár	III. 85
Kalóz : mörder	II. 89	Kancaló	II. 614	Kántás	II. 98
Kalózlás	II. 90	Kancellárius	II. 95	Kántor : vorsinger	II. 98
Kalózol	II. 90	Kancellárius deák	I. 487	Kántor : ein vierteljahr	II. 99
Kalpag	II. 90	Kancellista	II. 95	Kántorkodás	II. 98
Kalpagos	II. 90	Kancsal	II. 95	Kántorkodik	II. 98
Kalugyér	II. 90	Kancsalgatás	II. 95	Kántorlúd	II. 635
Kálvinista	II. 90	Kancsalos	II. 95	Kántornap	II. 928
Kálvinista bőjt	I. 307	Kancsalság	II. 95	Kántoros	II. 99
Kálvinistas	II. 90	Kancsó	II. 95	Kántorpénz	II. 1270
Kálvinistaság	II. 90	Kancsócska	II. 95	Kánya	II. 99
Kályha	II. 90	Kancsuka	II. 95	Kányabogyó	I. 263
Kályhás	II. 90	Kandal : schielend	II. 96	Kányafa	I. 739, I. 1061
Kályhás kemence	II. 184	Kandal, kandal : gucken	II. 96	Kányafű	I. 1023
Kalyicka	II. 87	Kandér	II. 342	Kányai	II. 99
Kalyitka	II. 87	Kandies	II. 96	Kányarit	II. 99
Kám	II. 90	Kandicsál	II. 96	Kányaró	II. 99
Kamara	II. 90	Kandidátus	II. 96	Kányatoll	III. 703
Kamarácska	II. 91	Kandikál	II. 96	Kanyogat	II. 99
Kamaraház	I. 1369	Kandisznó	I. 510	Kap	II. 99
Kamarai	II. 91	Kanfog	I. 863	Kapa	II. 105
Kamaraispén	I. 1621	Kánfor	II. 92	Kápa	II. 106
Kamaraispánság	I. 1621	Kanicsa	II. 96	Kapad	II. 103
Kamarás	II. 91	Kánikula	II. 96	Kapakerülő	II. 241
Kamarás úr	III. 862	Kankalék	II. 96	Kapál	II. 105
Kamaraszék	III. 126	Kankarik	II. 96	Kapálás	II. 106

Kapálló	II. 106	Kapor	II. 112	Kapun álló	I. 79
Kapálódás	II. 106	Kaporesái	II. 108	Kapuőrző	II. 1184
Kapálódik	II. 106	Kaporeszkodik	II. 108	Kapupénz	II. 1270
Kapálószik	II. 106	Kaporna	II. 112	Kapus	II. 117
Kapanyél	II. 1028	Kapornaolaj	II. 1108	Kapus szēr	III. 195
Kapar	II. 107	Kapornák	II. 112	Kapuszám	III. 62
Kaparit	II. 107	Kapornákos	II. 113	Kapuszámadó	I. 15
Kapás; das greifen	II. 103	Kapornya	II. 112	Kaput	II. 117
Kapás; gräber	II. 106	Kapornyafa	I. 739	Kaputartó	III. 47
Kápas	II. 107	Kaporolaj	II. 1108	Kaputétel	III. 634
Kapaszkodik	II. 103	Kaportyál	II. 108	Kapu zárja	III. 1268
Kapat	II. 103	Kaporvíz	III. 1227	Kapzsi	II. 104
Kapca	II. 108	Kapós	II. 104	Kar: arm	II. 117
Kapcácska	II. 108	Káposzta	II. 113	Kar: chor	II. 117
Kapcafalt	I. 906	Káposztalé	II. 549	Kar: ordnung	II. 118
Kapcás	II. 108	Káposztaleves	II. 550	Kár	II. 118
Kapcáskodik	II. 108	Káposztapalánta	II. 1216	Karab	II. 125
Kapcás nadrág	II. 913	Káposztás	II. 113	Karabély	II. 125
Kapcatetem	III. 653	Káposztasaláta	II. 1501	Karabélyos	II. 125
Kapcatetemés	III. 653	Káposztás fazék	I. 776	Karabén	II. 125
Kapcs	II. 110	Káposztás hús	I. 1522	Karabiny	II. 125
Kapcsi	II. 104	Káposztás kert	II. 245	Karacél	II. 471
Kapesol	II. 110	Káposztatorsa	III. 720	Karacsín	II. 125
Kapcsolás	II. 111	Kapotnyak	II. 114	Karácson	II. 125
Kapcsolgat	II. 111	Kapotnyakfű	I. 1023	Karácsonest	I. 705
Kapcsolkodik	II. 111	Kapoz	II. 104	Karácson hava	I. 1463
Kapesos	II. 111	Kappan	II. 114	Karácsoni	II. 126
Kapdogál	II. 103	Kappanka	II. 114	Karácson napja	II. 928
Kapdos	II. 103	Kappanocska	II. 114	Karácsony tyukja	III. 832
Kapdosás	II. 104	Kappanos	II. 114	Karafia	I. 845
Kapdoz	II. 104	Káprázik	II. 114	Karafin	II. 126
Kapicán	II. 109	Kapros	II. 112	Karaj	II. 128
Kapicolszoknya	III. 289	Káprozik	II. 114	Karajcár	II. 461
Kapicomos	II. 117	Kaps	II. 110	Kárákatona	II. 139
Kapirtyál	II. 108	Kápsa	II. 114	Karaktér	II. 126
Kapiszta	II. 113	Kapsi	II. 104	Káral	II. 122
Kapitány	II. 109	Kapsol	II. 110	Kárál	II. 126
Kapitányhajó	II. 1256	Kapta	II. 114	Kárálás	II. 126
Kapitánykodik	II. 109	Kaptacsínáló	I. 434	Kar alja	I. 45
Kapitányság	II. 109	Káptalan	II. 115	Karám	II. 126
Kapitányság alja	I. 45	Káptalanház	I. 1369	Karamzsál	II. 126
Kapitányságviselt	III. 1205	Káptalanság	II. 115	Karapol	II. 126
Káplán	II. 110	Káptalansági	II. 115	Karapolás	II. 126
Káplánkodik	II. 110	Káptány	II. 77	Karasia	II. 126
Káplánság	II. 110	Káptár	II. 115	Karasiaszoknya	III. 289
Káplány	II. 110	Kaptatetem	III. 653	Karastrom	II. 323
Káplár	II. 110	Kaptatelemes ló	II. 614	Kárász	II. 126
Káplári	II. 110	Kaptató	II. 104	Káratlan	II. 120
Kapó	II. 104	Kaptáz	II. 115	Karallan	II. 117
Kapocs	II. 110	Kapu	II. 115	Karatlanság	II. 120
Kapocskösönyű	II. 418	Kapubálvány	I. 166	Karátos	II. 126
Kápolna	II. 112	Kapúcium	II. 117	Karatyol	II. 126
Kápolnácska	II. 112	Kapucsi	II. 117	Karban öltő	II. 1176
Kápolnás	II. 112	Kapucska	II. 116	Karban öltő kosár	II. 374
Kápolódás	II. 112	Kapuér	I. 655	Karbonáta	II. 127
Kápolódik	II. 112	Kapufa	I. 739	Kárbunkulus	II. 127
Kaponya	II. 352	Kapufél	I. 797	Kárbunkuluskő	II. 387
Kaponyácska	II. 353	Kapufélfa	I. 739	Kare	II. 127
Kaponyag	II. 353	Kapuköz	II. 448	Karcol	II. 127

Karcos	II. 127	Karikajáték	II. 24	Karóz	II. 131
Karcső	II. 127	Karikál	II. 130	Karózás	II. 132
Karcúság	II. 127	Karikarépa	II. 1412	Karózó kés	II. 248
Karcúdik	II. 127	Karikás	II. 130	Karöltöző	II. 1177
Kard	II. 127	Karikázik	II. 130	Kárpál	II. 132
Kardé	II. 364	Karima	II. 130	Kárpálódás	II. 132
Kardéra	II. 364	Karimás	II. 130	Kárpit	II. 132
Kardfok	I. 904	Karingál	II. 130	Kárpitos	II. 133
Kardhordozó	I. 1489	Karingó	II. 130	Karszék	III. 126
Kardhüvely	I. 1531	Karingós	II. 130	Kárszenvedés	III. 180
Kárdi	II. 128	Karingóz	II. 130	Kárt	II. 133
Kárdinál	II. 128	Karitasság	II. 130	Kartabianka	II. 133
Kárdinális	II. 128	Karityál	II. 129	Kartács	II. 133
Kárdináliság	II. 128	Karkötő	II. 435	Kártagyöngy	I. 1185
Kardináros	II. 128	Kárlani	II. 88	Kártékony	II. 125
Kardlap	II. 522	Kárlátás	II. 538	Kártékonyság	II. 125
Kardocska	II. 128	Kárlátó vendégség	III. 1057	Kártétel	III. 634
Kardol	II. 128	Karmadár	II. 648	Kártévő	III. 640
Kardolás	II. 128	Kármángyolcs	I. 1172	Kártos	II. 133
Kardos	II. 128	Karmantyú	II. 130	Kártya : papier	II. 133
Kardoskodás	II. 128	Karmantyús	II. 130	Kártya : hőlzemes trink-	
Kardoskodik	II. 128	Kármány	II. 130	geschirr	II. 133
Kardosság	II. 128	Kármánykengyel	II. 195	Kártyacsinaló	I. 434
Kardos tánc	III. 423	Kármánykörtvély	II. 417	Kártyagyöngy	I. 1185
Kardszj	III. 240	Kármányzabola	III. 1260	Kártyajáték	II. 24
Kardzsinór	III. 1308	Karmasinbőr	I. 312	Kártyajátszás	II. 26
Karé	II. 128	Karmazsin	II. 130	Kártyalevél	II. 602
Karéj	II. 128	Karmazsincsizma	I. 442	Kártyás	II. 133
Karfa	I. 739	Kármentő	II. 756	Kártyáz	II. 133
Karfáz	I. 739	Karmester	II. 789	Kártyázás	II. 133
Karhajlás	I. 1260	Karniol	II. 131	Karuca	II. 134
Karhegedű	I. 1383	Karniolkő	II. 387	Karuly	II. 134
Kárhot	II. 120	Karnyi	II. 118	Karulymadár	II. 648
Kárhozandó	II. 120	Karó	II. 131	Kárvallás	III. 1002
Kárhozandóság	II. 120	Karocsa	II. 118	Karvaly	II. 134
Kárhozás	II. 120	Károcska	II. 122	Karvas	III. 1023
Kárhozat	II. 120	Károcska	II. 131	Karvasas	III. 1023
Kárbozatos	II. 121	Karófa	I. 739	Karvoly	II. 134
Kárhozatosság	II. 121	Károg	II. 132	Kas	II. 134
Kárhozatság	II. 121	Károgás	II. 132	Kása	II. 135
Kárhozatságos	II. 121	Karol	II. 88	Kásácska	II. 136
Kárhozik	II. 120	Károl	II. 122	Kásagyöngy	I. 1185
Kárhozó	I. 1503	Káromkodás	II. 123	Kasamáta	II. 141
Kárhozott	II. 121	Káromkodik	II. 123	Kásás	II. 136
Kárhoztat	II. 121	Káromlás	II. 124	Kásás kalán	II. 94
Kárhoztatás	II. 122	Káromlat	II. 124	Kásatörő	III. 756
Kárhoztatik	II. 122	Káromló	II. 124	Kásatörő malom	II. 675
Kárhoztatatlan	II. 122	Káromol	II. 123	Kásavirág	III. 1191
Kárhoztató	II. 122	Karópózna	II. 1323	Kasfonó	I. 918
Kárhoztatóság	II. 122	Karórépa	II. 1412	Kaskötő	II. 435
Kari	II. 117	Karórépás	II. 1412	Kásla	II. 141
Karicsál	II. 129	Karos : zum arm gehörig	II. 117	Kasocska	II. 135
Karicsálás	II. 129	Karos : von einem chor		Kasornya	II. 136
Karicsolás	II. 129	begleitet	II. 118	Kasos	II. 135
Kari ékesség	I. 589	Káros	II. 124	Kassai rózsa	II. 1469
Karika	II. 129	Károsít	II. 124	Kásta	II. 136
Karikacsapás	I. 381	Károsítás	II. 125	Kastellom	II. 136
Karikácska	II. 130	Karószál	III. 43	Kastély	II. 136
Karikafa	I. 739	Karóverő kos	II. 373	Kastélyi	II. 137

Kastélyka	II. 137	Kátrány	II. 140	Kecskebéka	I. 19
Kastélyocska	II. 137	Katrinca	II. 140	Kecskebuk	I. 32
Kastélyos	II. 137	Katroc	II. 275	Kecske csécsé	I. 39
Kástélyos bor	I. 283	Katronca	II. 140	Kecskecsücsü szőlő	III. 32
Kasza	II. 137	Kattog	II. 140	Kecskecske	II. 14
Kasza alja	I. 45	Katus	II. 140	Kecskefaggyú	I. 74
Kaszácska	II. 137	Katymában	II. 77	Kecskefejő	I. 78
Kaszahordozó	I. 1489	Kauté?	II. 140	Kecskefejű madár	II. 64
Kaszahúgy	I. 1511	Kautés	II. 140	Kecskegolyóbis	I. 109
Kaszahúgyesillagzat	I. 427	Káva	II. 140	Kecskegödölye	I. 111
Kaszakő	II. 387	Kava	II. 381	Kecskei	II. 1
Kaszakőbánya	I. 174	Kavacs	II. 382	Kecskekigyó	II. 30
Kaszál	II. 137	Kavallér	I. 1068	Kecskeklábú	II. 49
Kaszálás	II. 138	Kavalygás	II. 141	Kecskeolló	II. 111
Kaszáló	II. 138	Kavalyog	II. 141	Kecskeollócska	II. 111
Kaszáló hó	I. 1436	Kavar	II. 277	Kecskeorágó	II. 135
Kaszáló rét	II. 1427	Kavarog	II. 141	Kecskeorágófa	I. 73
Kaszap	II. 138	Kávás	II. 141	Kecsks	II. 14
Kaszárnya	II. 138	Kávás kút	II. 476	Kecskesajt	II. 148
Kaszás	II. 138	Kávé	II. 141	Kecskeszakáll	III. 4
Kaszás lé	II. 549	Kávéház	I. 1369	Kecskeszakállfü	I. 102
Kaszás szekér	III. 133	Kávéleves	II. 550	Kecskeszar	III. 8
Kasznár	II. 138	Kávés	II. 141	Kecskeszarvú fű	I. 102
Kasznárság	II. 138	Kávés ház	I. 1369	Kecskeszemű szőlő	III. 157
Kászolódik	II. 138	Kávészoba	III. 284	Kecskeszopó madár	II. 64
Kassza	II. 137	Kávét főző	I. 968	Kecskeször	III. 33
Kasznár	II. 138	Kavor	I. 1156	Kecskezik	II. 14
Kásztör	II. 138	Kazal	II. 141	Kéd	II. 18
Kásztorolaj	II. 1108	Kazaltat	II. 141	Kéd	II. 18
Kászu	II. 138	Kazamáta	II. 141	Kéd	II. 38
Katalogus	II. 138	Kazán	II. 141	Kedd	II. 14
Katang, katáng	II. 138	Kazda	I. 1070	Keddi	II. 14
Katangkóró	II. 368	Kazdag	I. 1073	Kedég	II. 123
Kathédra	II. 139	Kazu! nyerég	II. 1032	Kedig	II. 123
Katholikaság	II. 139	Kazup	II. 141	Kediglen	II. 123
Katholikus	II. 139	Kazsula	II. 141	Kedv	II. 14
Katholikusság	II. 139	Ké	II. 158	Kedvefordult	I. 93
Katika	II. 139	Keált	II. 297	Kedvel	II. 14
Katlan	II. 139	Kebel, kebel	II. 142	Kedvelés	II. 14
Katólikus	II. 139	Kebeles	II. 142	Kedvetlés	II. 14
Katona	II. 139	Kebleesség	II. 143	Kedvelkedik	II. 14
Katonabarát	I. 178	Kébözés	II. 207	Kedvell	II. 14
Katonácska	II. 140	Kébözhetetlen	II. 207	Kedves	II. 14
Katonaembér	I. 627	Keceg	II. 265	Kedvesécskén	II. 14
Katonahajtás	I. 1265	Kécele	II. 143	Kedvesen	II. 14
Katonainas	I. 1579	Kecmerég	II. 143	Kedvesít	II. 14
Katonakönyér	II. 200	Kecse	II. 143	Kedveskédés	II. 14
Katonalegény	II. 559	Kecsége	II. 143	Kedveskédik	II. 14
Katonaló	II. 614	Kecségés	II. 143	Kedvesség	II. 14
Katonarënd	II. 1406	Kecséget	II. 143	Kedvességös	II. 14
Katonás	II. 140	Kecségtet	II. 143	Kedvességshalászás	I. 127
Katonaság	II. 140	Kecségtetés	II. 143	Kedves szín	III. 2
Katonás belüs	I. 202	Kecsen	II. 300	Kedvesül	II. 14
Katonasereg	II. 1550	Kecsige	II. 143	Kedvetlen	II. 14
Katonáskodik	II. 140	Kecske	II. 143	Kedvetlenedik	II. 14
Katonatiszt	III. 671	Kecskeakol	I. 44	Kedvetlenít	II. 14
Katonatörvény	III. 769	Kecskebak	I. 162	Kedvetlenkédés	II. 14
Katonaváros	III. 1013	Kecskebaki	I. 162	Kedvetlenkedik	II. 14
Katraboca	II. 140	Kecskebak szakálla	III. 40	Kedvetlenség	II. 14

Kedvetlen szín	III. 249	Kehéskedik	II. 393	Kéll, kéll	II. 176
Kedvetlenül	II. 152	Kehly	II. 153	Kéllédencia	II. 462
Kedvetölt	III. 540	Kehő	II. 158	Kéllél	II. 215
Kedvetöltség	III. 540	Keik holm	II. 160	Kéllémés, kéllémés	II. 177
Kedvez	II. 152	Keft	II. 267	Kéllémésvolta	III. 965
Kedvezés	II. 152	Kéj	II. 158	Kéllemet	II. 178
Kedvező	II. 152	Kéjät	II. 297	Kéllemetes	II. 178
Kedvkeresés	II. 231	Kéjjetlen	II. 303	Kéllemetéskedik	II. 178
Kedvmutatás	II. 901	Kéj-kénytelen	II. 199	Kéllemetesség	II. 178
Kedvnyújtás	II. 1082	Kejsz	II. 259	Kéllemetlen	II. 179
Kedvszegés	III. 109	Kék	II. 160	Kéllémő	II. 179
Kedvtelés	III. 539	Ké-kénytelen	II. 199	Kéllendő	II. 179
Kedvtöltés	III. 545	Kékes	II. 161	Kéllét: wert	II. 179
Kee?	II. 158	Ké-kételen	II. 159	Kéllét: gefallen machen	II. 179
Kefe	II. 152	Kék galamb	I. 1054	Kélletik	II. 180
Kefél	II. 152	Kék gyalog	I. 1142	Kélletlen	II. 180
Kegme	II. 152	Kékít	II. 161	Kélletlenkedik	II. 181
Kegy	II. 152	Kékítés	II. 161	Kéllatlenség	II. 181
Kegy	II. 157	Kék kő	II. 387	Kélletség	II. 179
Kegyelm	II. 152	Kéklík	II. 161	Kéllő	II. 181
Kegyelőingaras	I. 1063	Kék lilíom	II. 610	Kéllő közép	II. 460
Kegyelőmkérő	II. 215	Kék ló	II. 614	Kéllve	II. 182
Kegyelőmlevél	II. 602	Kék paré	II. 1233	Kelő	II. 170
Kegyelőmszék	III. 127	Kékség	II. 161	Kelőh	II. 158
Kegyelőmtábla	III. 366	Kék szemű	III. 157	Keltézik	II. 173
Kegyület	II. 158	Kék szín	III. 249	Keltség	II. 175
Kegyülméd	II. 153	Kék színű	III. 249	Kelű	II. 484
Kegyülmés	II. 154	Kékszürke ló	II. 616	Kelve, kelvén	II. 170
Kegyülmesség	II. 154	Kékül	II. 161	Kely	II. 158
Kegyülmetés	II. 154	Kék virág	III. 1191	Kelyeh	II. 158
Kegyülmetésesség	II. 154	Kel, kél: gehen	II. 161	Kém	II. 182
Kegyülmességés	II. 154	Kél: vielleicht	II. 306	Kemed	II. 153
Kegyülmetlen	II. 154	Keleh	II. 142	Kémél	II. 182
Kegyülméz	II. 154	Kelecsény	II. 220	Kémél	II. 306
Kegyülmezés	II. 155	Keleh	II. 158	Kémélkedik	II. 183
Kegyűs	II. 155	Kélenc	II. 305	Kemenc	II. 183
Kegyűskedés	II. 156	Kélencs	II. 306	Keménce	II. 183
Kegyűskedik	II. 155	Kelep	II. 175	Keméncécske	II. 184
Kegyűség	II. 156	Kelepce	II. 176	Keméncefűtő	I. 1041
Kegyűségés	II. 156	Kelepcél	II. 176	Keméncei	II. 184
Kegyűséggyakorlás	I. 1136	Kelepcés	II. 176	Keméncekürtő	II. 491
Kegyűségtelen	II. 156	Kelepél	II. 176	Keménceszáj	III. 18
Kegyűségtelenség	II. 156	Kelepélés	II. 176	Kemény	II. 184
Kegyűs szívű	III. 265	Kelepélő	II. 176	Kemény	II. 188
Kegyűstelen	II. 156	Kelés	II. 168	Keménybed	II. 186
Kegyűtlen: gottlos	II. 156	Kelésécske	II. 169	Keményded	II. 186
Kegyűtlen: wüste	II. 303	Kelésés	II. 169	Keményécske	II. 186
Kegyűtlenécske	II. 157	Kelésfü	I. 1023	Keményedés	II. 186
Kegyűtlenkedés	II. 157	Keléske	II. 169	Keményedett	II. 186
Kegyűtlenkedik	II. 157	Kelet	II. 169	Keményedik	II. 186
Kegyűtlenség	II. 157	Keletéz	II. 169	Keményészik	II. 186
Kegyűtlenségés	II. 157	Keletlen	II. 170	Kemény hajú	I. 1249
Kegyűtlenül	II. 157	Kelevény	II. 170	Kemény hátú	I. 1358
Kegyűd	II. 157	Kelevényes	II. 170	Keményít	II. 186
Kegyő	II. 303	Kelevésztorés	III. 754	Keményítő	II. 187
Kéh: wollust	II. 158	Kelevet	II. 236	Keményítő liszt	II. 611
Keh: husten	II. 393	Kelevéz	II. 176	Keménykedik	II. 187
Kehély	II. 158	Kelevézés	II. 176	Keménykén	II. 187
Kehés	II. 393	Kélk	II. 396	Keménykürtő	II. 491

Kemény lapu	II. 529
Kemény nyakú	II. 1007
Kemény nyakúeska	II. 1007
Kemény nyakúság	II. 1007
Kemény satora	II. 1524
Keménység	II. 187
Keménységűs	II. 188
Keménységű	II. 188
Keményseprő	II. 1543
Kemény szájú	III. 18
Kemény szívú	III. 265
Kemény természetű	III. 595
Keményül	II. 188
Kemény zabola	III. 1260
Kémüsködés	II. 183
Kémüsködik	II. 183
Kémhajó	I. 1256
Kemince	II. 183
Kémkő	II. 193
Kémlel	II. 183
Kémlelés	II. 183
Kémlelő	II. 183
Kémlelő hajó	I. 1256
Kémlelő sajka	II. 1494
Kémlés	II. 183
Kémletlen	II. 183
Kémítő	II. 183
Kémség	II. 183
Kémül	II. 306
Ken	II. 188
Kén : schwefel	II. 193
Kén : vielleicht	II. 306
Kén : pein	II. 307
Kénál	II. 309
Kéncs	II. 310
Kend : Er	II. 153
Kend : abtrocknen	II. 189
Kendőgél	II. 191
Kendőr	II. 193
Kendőrhárony	I. 184
Kendőrcsépű	I. 410
Kendőrfonál	I. 917
Kendőrbám	I. 1295
Kendéri	II. 194
Kendőrike	II. 194
Kendőrikemadár	II. 648
Kendőrkötél	II. 427
Kendőrmadzag	II. 650
Kendőrmag	II. 651
Kendőrmagolaj	II. 1108
Kendőrmagszak	III. 24
Kendőrpozdorja	II. 1323
Kendőrszösz	III. 335
Kendés	II. 190
Kendész	II. 194
Kendöz	II. 190
Kendik	II. 190
Kendő	II. 190
Kendőcske	II. 190

Kendődés	II. 191
Kendődik	II. 191
Kendő keszkenő	II. 266
Kendőcs	II. 190
Kendő szér	III. 195
Kendőz	II. 190
Kendőzés	II. 191
Kendőzik	II. 190
Kendőzik-fendőzik	II. 191
Kendőzködik	II. 191
Kendőző	II. 191
Kendőztet	II. 191
Kenedék	II. 191
Kenőget	II. 191
Kenőgelés	II. 191
Kenés	II. 191
Keneső	II. 194
Kenesőbánya	I. 174
Kenesős	II. 194
Kenesőz	II. 194
Kenet : salbe	II. 192
Kenet : salben lassen	II. 192
Kenetcsináló	I. 434
Kenetős	II. 192
Kenetés	II. 192
Kenetlen	II. 192
Kenettartó	III. 478
Kenettartó polc	II. 1307
Kenéz	II. 194
Kenézség	II. 195
Ken-fen	I. 814
Kengyel	II. 195
Kengyelfutó	I. 1014
Kengyelkarika	II. 129
Kengyelszj	III. 240
Kengyelvas	III. 1023
Kényértya	I. 1167
Kénig	II. 1258
Kenit	II. 192
Kénkőbűz	I. 335
Kénkőeső	I. 702
Kénkőves	II. 387
Kénkőves fonál	I. 917
Kénkőves forgács	I. 939
Kénkőves gyökér	I. 1181
Kénkővez	II. 388
Kénkővezés	II. 388
Kénkővi	II. 388
Kenő	II. 192
Kenőcs	II. 193
Kenőcse	II. 193
Kenőcsös	II. 193
Kenődik	II. 193
Kenő ház	I. 1369
Kenőtartó	III. 478
Kénszérédett	II. 195
Kénszérget	II. 195
Kénszerint	II. 195
Kénszerít	II. 195

Kénszerítés	II. 196
Kénszerítő	II. 196
Kent	II. 193
Kéntáló	II. 196
Kéntat	II. 196
Kéntés	II. 398
Kéntet	II. 196
Kentefentes	II. 193
Kentefítél	II. 193
Kentefítélés	II. 193
Kentefítés	II. 193
Kentula	II. 196
Kény : lust	II. 197
Kény : leicht	II. 400
Kényér	II. 193
Kényérbél	I. 201
Kényérbélvirág	III. 1193
Kényéreibere	I. 348
Kényeres	II. 201
Kényeres barát	I. 178
Kényeres ládácska	II. 503
Kényeres tarisznya	III. 447
Kényeres társ	III. 451
Kényeres társaság	III. 451
Kényeres táská	III. 490
Kényérétel	I. 714
Kényérvő	I. 714
Kényerez	II. 203
Kényerezés	II. 203
Kényérgomba	I. 1096
Kényérhányó lapát	II. 524
Kényérhéj	I. 1383
Kényér héjja	I. 1383
Kényérke	II. 203
Kényérmester	II. 781
Kényérmező	II. 803
Kényérmorzsálék	II. 873
Kényérség	II. 203
Kényérsütés	II. 1620
Kényérsütő	II. 1620
Kényérszakasztó kosár	II. 374
Kényérszegés	III. 1096
Kényértajték	III. 380
Kényértarisznya	III. 447
Kényértartó	III. 478
Kényértartócska	III. 478
Kényértartó edény	III. 478
Kényértartó kosárocska	III. 478
Kényértartó székrény	III. 136, 478
Kényértorta	III. 719
Kényértortáta	III. 719
Kényés	II. 197
Kényésget	II. 198
Kényéskedés	II. 198
Kényéskedik	II. 198
Kényéskédttet	II. 198
Kényeső	II. 198
Kényesség	II. 198
Kényéztet	II. 198

Kényír	II. 199	Képzél	II. 208	Kérékenység	II. 213
Kényők	II. 403	Képzelés	II. 209	Kerekes: wagner	II. 222
Kény-s-kénytelen	II. 199	Képzellik	II. 209	Kerekes: rund	II. 223
Kénytelen	II. 199	Képzelődik	II. 209	Kerekes kalács	II. 82
Kénytelenes	II. 199	Képzelő erő	I. 677	Kerekes mestér	II. 789
Kénytelenít	II. 199	Képzemény	II. 209	Kerekes óra	II. 1131
Kénytelség	II. 199	Képzik	II. 208	Kerekes puska	II. 1341
Kényű	II. 400	Képződés	II. 209	Kereketlen	II. 222
Kényv	II. 405	Képző erő	I. 677	Kerek grádicsos csarnok	I. 386
Kép: bild	II. 202	Kér	II. 211	Kérékgyártó	I. 1154
Kép: pfeil	II. 210	Kérály	II. 311	Keréki	II. 222
Kepe	II. 210	Kérd	II. 216	Kerekít: zirkeln	II. 223
Képebeli	II. 205	Kérdégél	II. 213	Kerekít: machen	II. 225
Képecske	II. 205	Kérdés	II. 217	Kerékkötés	II. 433
Kepécske	II. 211	Kérdésűcske	II. 217	Kerékkötő	II. 435
Kepegyöntő	I. 1177	Kérdetlen	II. 217	Kerek pajzs	II. 1214
Képélés	II. 211	Kérdéz	II. 217	Kerektség	II. 224
Képéneg	II. 408	Kérdézdégél	II. 218	Kerektségűcske	II. 224
Képes: lanzenräger	II. 210	Kérdezés	II. 218	Keréksing	II. 1574
Képes: voll bilder	II. 205	Kérdézet	II. 218	Kerek szám	III. 62
Képes	II. 211	Kérdézkedés	II. 218	Kerek szoknya	III. 289
Képes ügyenlőség	I. 572	Kérdézkedik	II. 218	Keréktalp	III. 403
Képesít	II. 206	Kérdézködő	II. 218	Kerek tánc	III. 423
Képesítget	II. 206	Kérdézködő levél	II. 602	Keréktartó	III. 479
Képes könyv	II. 406	Kérdézködőzik	II. 218	Kerékvágás	III. 929
Képest	II. 206	Kérdéződés	II. 218	Kérél	II. 213
Képez	II. 207	Kérdéződik	II. 218	Kérélém	II. 214
Képezés	II. 208	Kérdező levél	II. 602	Kérelmes	II. 214
Képézet	II. 208	Kérdézősködés	II. 219	Kerém	II. 414
Képézetés	II. 208	Kérdézőskodik	II. 219	Kéremény	II. 214
Képfaragás	I. 768	Kérdő	II. 219	Kéremés	II. 214
Képfaragó	I. 769	Kérdő hely	I. 1395	Kereng	II. 225
Képfaragó mestérség	II. 794	Kérde	II. 219	Keréngél	II. 226
Képi	II. 209	Kérdül	II. 219	Keréngés	II. 226
Képirás	I. 1601	Kerecsén	II. 220	Keréngtet: umkreis	II. 226
Képirásos	I. 1601	Kéredzés	II. 213	Keréngtet: im ring nm- treiben	II. 226
Képiró	I. 1601, 1604	Kéredzetlen	II. 213	Keréngtetéggél	II. 227
Képiró penna	II. 1267	Kéredzik	II. 213	Keréngő	II. 227
Képlag	II. 209	Kérég	II. 221	Keréngőcske	II. 227
Képmester	II. 789	Kéréget	II. 213	Keréngő garádics	I. 1062
Képmetszés	II. 802	Kérégetés	II. 213	Keréngős	II. 227
Képmutálás	II. 903	Kérégető	II. 213	Keréngő út	III. 870
Képmutálat	II. 903	Kerek: rad	II. 221	Keréngőzés	II. 228
Képmutáló	II. 903	Kerek, kerek: rund	II. 222	Kerény	II. 199
Képmutatás	II. 901	Kerekagy	I. 24	Kerep	II. 228
Képmutató	II. 901	Kerekagyfúró	I. 1004	Kérés	II. 214
Képmutató	II. 902	Kerek allyú szoknya	III. 289	Keres	II. 228
Képmutatóskodik	II. 902	Kerek aszfal	I. 135	Keresdégél	II. 230
Képmutatóság	II. 902	Kerek banya	I. 174	Keresés	II. 230
Képoszlop	II. 1147	Kerekben törés	III. 754	Kereset	II. 231
Képp	II. 211	Kerekbenvaló törés	III. 754	Keresetlen	II. 231
Képpen	II. 209	Kerekded	II. 223	Keresgél	II. 231
Képrontó	II. 1458	Kerekded pajzs	II. 1214	Keresgélés	II. 231
Képtelen	II. 209	Kerekdedség	II. 223	Keresget	II. 231
Képtelenség	II. 210	Kerekdék	II. 222	Keresgetés	II. 231
Képtelenségűs	II. 210	Kerekécske	II. 222	Kereshetetlen	II. 231
Képutálás	II. 903	Kerekedik: rund werden	II. 223	Keresküdes	II. 232
Képutáló	II. 903	Kerekedik: entstehen	II. 224	Keresküdet	II. 232
Képutalódik	II. 903	Keréken forgó rokka	II. 1448		

Kereskédik	II. 231	Kérésztűlgázol	I. 1076	Kérküekétség	II. 242
Kereskédő	II. 232	Kérésztűljár	II. 13	Kérküés	II. 242
Kereskédő hajó	I. 1256	Kérésztül-kasul	II. 235	Kérkült	II. 242
Kereskédő rend	II. 1406	Kérésztülkédés	II. 236	Kérkülttség	II. 242
Keresmény	II. 232	Kérésztül-kosul	II. 235	Kérkűvő	II. 242
Kereső	II. 232	Kérésztülhuyr	II. 1049	Kérlel	II. 215
Kerestén-keres	II. 229	Kérésztülölt	II. 1176	Kérlelés	II. 215
Keresvény	II. 233	Kérésztültész	III. 620	Kérlelhetetlen	II. 215
Kérészt	II. 233	Kérésztültör	III. 745	Kérlelhető	II. 215
Kérésztanya	I. 95	Kérésztültörökedik	III. 752	Kérnyék	II. 410
Kérésztapa	I. 97	Kérésztülverődik	III. 1070	Kérő: bittend	II. 215
Kérésztatya	I. 137	Kérésztülvisz	III. 1210	Kérő: rumen	II. 243
Kérésztasonl	I. 451	Kérésztvas	III. 1023	Kérő: charpie	II. 244
Kérésztécske	II. 234	Kérésztvetés	III. 1152	Kérődés	II. 243
Kérésztül	II. 234	Kérésztvívelés	III. 1202	Kérődik	II. 243
Kérésztülés	II. 234	Kérésztvíz	III. 1227	Kérődött	II. 243
Kérésztüellen	II. 234	Kérésztvonás	III. 1244	Kérődöz	II. 244
Kérésztülkédés	II. 235	Kérésztvény	II. 236	Kérődzik	II. 243
Kérésztülkédik	II. 234	Kérésztvényi	II. 236	Kérőgyomor	I. 1175
Kérésztülő	II. 235	Kérésztvénség	II. 236	Kérőragás	II. 1352
Kérésztülő hely	I. 1395	Kérésztvény vallás	III. 1004	Kérős	II. 244
Kérésztülő kő	II. 388	Kéret	II. 214	Kérős gyomor	I. 1175
Kérésztülő nap	II. 928	Kéretézik	II. 214	Kérőzik	II. 243
Kérésztülő víz	III. 1227	Kéretlen	II. 215	Kert	II. 244
Kérésztény	II. 236	Kerevet	II. 236	Kertbeli	II. 246
Kérésztényszeretel	III. 223	Kerevetés	II. 236	Kertbeli vetemény	III. 1151
Kérésztés	II. 235	Kérges	II. 221	Kérte	II. 215
Kérésztés barát	I. 178	Kerget	II. 219	Kértécske	II. 246
Kérésztés búcsú	I. 318	Kergeleg	II. 220	Kertél	II. 246
Kérésztés fenyő	I. 822	Kergelegés	II. 220	Kertülés	II. 247
Kérésztés fű	I. 1023	Kergelegesség	II. 220	Kertület	II. 247
Kérésztés had	I. 1231	Kergelegül	II. 220	Kertületlen	II. 247
Kérésztés ruta	II. 1486	Kergetés	II. 220	Kertült	II. 247
Kérésztesség	II. 235	Kergető	II. 220	Kértemény	II. 216
Kérésztös viléz	III. 1221	Kering	II. 225	Kertész	II. 247
Kérésztöz	II. 235	Kering-forog	I. 934	Kertészgazda	I. 1072
Kérésztifa	I. 739	Kerit	II. 237	Kertészkedés	II. 247
Kérésztfekő	I. 794	Kerítés	II. 237	Kertészkedik	II. 247
Kérésztfogás	I. 873	Keritlássátor	II. 1524	Kertészkönyv	II. 406
Kérésztfü	I. 845	Kerített	II. 238	Kertészné	II. 990
Kérésztfü	I. 1023	Kerített város	III. 1013	Kertészség	II. 247
Kérésztgyökér	I. 1181	Kerítget	II. 238	Kerti	II. 247
Kérészthányás	I. 1312	Kerítő	II. 238	Kerti alracél	I. 138
Kérészt hét	I. 1411	Kerítő asszony	I. 131	Kerti borostyán	I. 292
Kérésztluzó	I. 1525	Kerítőség	II. 238	Kerti bors	I. 293
Kérésztjárás	II. 16	Kérkűdekény	II. 242	Kerti ciprus	I. 360
Kérésztjáró	II. 19	Kérkűdekénység	II. 242	Kerti fodorka	I. 862
Kérésztjáró nap	II. 928	Kérkűdés	II. 242	Kerti izsóp	I. 1654
Kérésztjel	II. 34	Kérkűdéz	II. 242	Kerti kömény	II. 398
Kérésztkoma	II. 337	Kérkűdik	II. 241	Kerti laboda	II. 503
Kérésztlánc	II. 517	Kérkűdő	II. 242	Kerti lapu	II. 529
Kérésztnev	II. 972	Kérkűdség	II. 342	Kerti mák	II. 671
Kérésztoszlop	II. 1147	Kérkűszik	II. 241	Kerti mustár	II. 897
Kérésztösvény	II. 1199	Kérkűtt	II. 242	Kerti ökönyelv	II. 1026
Kérésztőség	II. 235	Kérkűtség	II. 242	Kerti paré	II. 1233
Kérésztút	III. 870	Kérkűvékony	II. 242	Kerti safrány	II. 1491
Kérésztül	II. 235	Kérkűvés	II. 242	Kerti szögfü	I. 1029, III. 116
Kérésztüláll	I. 70	Kérkűdő	II. 242	Kerti torna	III. 711
Kérésztülfekszik	I. 792	Kérkűdség	II. 242	Kerti vetemény	III. 1151

Kerti zöld	III. 1286	Keserű fő	I. 1024	Kész akarat	I. 41
Kertkapu	II. 116	Keserű gomba	I. 1097	Kész akaró	I. 42
Kertsövény	II. 1601	Keserű gyökér	I. 1181	Kész akaróság	I. 42
Kerub	II. 247	Keserül	II. 256	Kész akartva	I. 42
Kerubangyal	I. 94	Keserű lapu	II. 259	Kész akarva	I. 42
Kerubin	II. 247	Keserűlapusálata	II. 1501	Készántag	II. 260
Kerül	II. 238	Keserülés	II. 257	Készántagi	II. 260
Kerülés	II. 240	Keserületés	II. 257	Keszeg	II. 265
Kerület	II. 240	Keserületesség	II. 257	Készelejt	II. 195
Kerül-fordul	I. 929	Keserülhető	II. 257	Készen	II. 260
Kerülő	II. 241	Keserűség	II. 257	Készérit	II. 195
Kerülő út	III. 870	Keserűségés	II. 257	Kész evő	I. 715
Kerüllet	II. 241	Keserű só	II. 1583	Készít	II. 260
Kerültetés	II. 241	Keserű öröm	III. 900	Készítés	II. 261
Kés	II. 247	Keserűv	II. 254	Készítetlen	II. 262
Késa	II. 252	Keserv	II. 257	Készítő	II. 262
Késaljafa	I. 739	Keserves	II. 258	Kész kedv	II. 148
Késálkodás	II. 253	Keservesen	II. 258	Kész kedvű	II. 148
Késálkodik	II. 252	Keserves fogó	I. 876	Keszkendő	II. 266
Késás	II. 253	Keservesség	II. 258	Keszkenő	II. 266
Késaság	II. 253	Keservetés	II. 258	Keszkenőcsinaló	I. 434
Késccsináló	I. 434	Keservetést	II. 258	Keszkenőcske	II. 267
Kése	II. 315	Késés	II. 248	Keszkenős	II. 267
Késécske	II. 248	Késés	II. 250	Keszkenőszövő	III. 322
Késedelém	II. 249	Késhégy	I. 1385	Keszkenőzött	II. 267
Késedelmécske	II. 249	Késik	II. 248	Kész kezű	II. 287
Késedelmes	II. 249	Késír	II. 315	Keszkonó	II. 266
Késedelmeskedik	II. 249	Keskény	II. 258	Készlel	II. 264
Késedelmes nyelvű	II. 1025	Keskényedik	II. 259	Készlelés	II. 264
Késedelmesség	II. 249	Keskényít	II. 259	Készlelet	II. 264
Késedelmez	II. 250	Keskénység	II. 259	Kesznő	II. 267
Késedelmezés	II. 250	Kés-kéntelen	II. 199	Keszőce	II. 318
Késedelmezik	II. 250	Kés-kételen	II. 159	Keszölce	II. 318
Késefás	I. 739	Késlel	II. 250	Készölítés	II. 195
Késel, késell	II. 250	Késlelő	II. 250	Kész pénz	II. 1270
Kesellő	II. 253	Késleltet	II. 250	Készség	II. 262
Késelődik	II. 250	Késlet	II. 251	Készségés	II. 262
Kesely : vielfarbig (?)	II. 253	Késletés	II. 251	Késsz	II. 259
Kesely : geier	II. 253	Késlopás	II. 627	Kész szívű	III. 265
Kesellyű	II. 253	Késmárk	II. 259	Készt	II. 265
Keselyűfű	I. 1023	Késmárki	II. 259	Készteget	II. 265
Keselyűfölyv	II. 1179	Késmárki gyémánt	I. 1158	Késztegetés	II. 265
Keselyűsas	II. 1521	Késnyás	II. 259	Késztelen	II. 262
Késér	II. 315	Késnyél	II. 1028	Kesztemény	III. 641
Keserédés	II. 255	Késő	II. 251	Kesztés	II. 265
Keserédik	II. 254	Későbszéri	II. 251	Kesztet : versuchung	II. 265
Keserég	II. 255	Későcskén	II. 251	Kesztet : antreiben	II. 265
Keserészik	II. 254	Késődés	II. 252	Kesztetés	II. 265
Kesergés	II. 255	Késődik	II. 252	Kesztető	II. 265
Keserget	II. 255	Későig	II. 251	Kesztő	II. 267
Kesergetés	II. 256	Későll	II. 252	Keszttyű	II. 267
Keserít	II. 256	Későn	II. 251	Készül	II. 262
Keserítés	II. 256	Későn született	III. 354	Készüldögél	II. 263
Keserkedik	II. 256	Későre	II. 252	Készület	II. 263
Kesernyés	II. 256	Későség	II. 252	Készületés	II. 263
Kesernyesség	II. 256	Késtel	II. 252	Készületlen	II. 264
Keserő	II. 254	Késül	II. 252	Készületlenség	II. 264
Késérő leány	II. 552	Kész : bereit	II. 259	Készülget	II. 264
Keserű	II. 254	Kész : antreiben	II. 264	Készülő	II. 264

Két	II. 267	Két nyüstös	II. 1090	Kettéválaszt	III. 988
Két ágú kapa	II. 105	Ketréc	II. 275	Kettéválik	III. 984
Két annýú	I. 95	Két rétű	II. 1426	Kettő	II. 272
Két attýú	I. 137	Kétség	II. 270	Kettőd	II. 274
Két belű gyertya	I. 1167	Kétségbe esés	I. 697	Kettődik	II. 274
Két éjtszaka	III. 21	Kétségbe esett	I. 697	Kettődnapi hideglélés	II. 567
Kéték	II. 153	Kétségbe esik	I. 697	Kettői	II. 274
Kétél	II. 268	Kétségös	II. 271	Kettő-kettő	II. 273
Kételen	II. 158	Kétségűskedés	II. 271	Kettőnként	II. 27
Kételenős	II. 159	Kétségűskedik	II. 271	Kettős	II. 274
Kételenít	II. 159	Kétségűt	II. 271	Kettős arany	I. 111
Kételenítés	II. 160	Kétségtelen	II. 271	Kettőségűs	II. 274
Kételenség	II. 160	Két szájú	III. 18	Kettős gyermek	I. 1163
Kételűskedés	II. 269	Két szarvú	III. 94	Kettős házastársú	III. 461
Kételűkédet	II. 269	Kétszáz vitéz hadnagya	II. 917	Kettősít	II. 274
Kételűkédetlen	II. 269	Kétször	II. 271, III. 195	Kettősítés	II. 274
Kételűkédhetetlen	II. 269	Kétször erő horsó	I. 294	Kettősöcske	II. 274
Kételűkédhető	II. 269	Kétszörös	II. 272	Kettős páncél	II. 1224
Kételűkédik	II. 268	Kétszörös ruha	II. 1480	Kettős szülő	III. 354
Kételűkédő	II. 269	Kétszöröz	II. 272	Kettős út	III. 870
Kételűkédítet	II. 269	Kétszörözés	II. 272	Kettőz	II. 275
Két élő	I. 591	Kétszöri	II. 272	Kettőzés	II. 275
Két élő pallos	II. 1221	Kétször sült kenyér	II. 200	Kettőzik	II. 275
Két élő szekerce	III. 135	Kétszörte	II. 272	Kettőztet	II. 275
Két élő tör	III. 764	Kétszörű	II. 272	Kettőztetés	II. 275
Két embernekvaló szék	III. 127	Két szín	III. 249	Két útú	III. 870
Keteputa	II. 275	Kétszinkedik	III. 249	Két vers	III. 1080
Keteputas	II. 275	Két színű	III. 249	Kettyenfity	II. 381
Kétes	II. 269	Két tagú	III. 371	Kéván	II. 318
Kéteskedés	II. 269	Ketté: zwei	II. 272	Kéve	II. 276
Kéteskédik	II. 269	Ketté: entzwei	II. 273	Kévekötel	II. 427
Kétesseg	II. 270	Kettedün-ketté	II. 273	Kévekötlő	II. 435
Ketevete	II. 275	Kettéfeszt	I. 838	Kevély	II. 276
Két fejű	I. 958	Kettéharap	I. 1325	Kevélyecske	II. 277
Két fejű sas	II. 1521	Kettéhasad	I. 1338	Kevélykedés	II. 277
Kétfelé	II. 270	Kettéhasadoz	I. 1339	Kevélykédik	II. 277
Kétfelécsap	I. 380	Kettéhasaszt	I. 1340	Kevélység	II. 277
Kétfelétekintél	III. 519	Kettéhasít	I. 1340	Kevélységűs	II. 277
Kétfelévág	III. 927	Kettémettet	II. 803	Kever	II. 277
Kétfelével	III. 1142	Ketten	II. 273	Keverédetlen	II. 279
Kétfelévon	III. 1238	Kettőn-ketté	II. 273	Keveredik	II. 278
Két fülű	I. 1039	Ketten-ketten	II. 274	Keverég	II. 279
Két fülű pohár	II. 1303	Kettéporcan	II. 1315	Keverék	II. 279
Két kápájú	II. 107	Kettéreped	II. 1416	Keverés	II. 279
Kétképpen	II. 270	Kettérepedöz	II. 1416	Keverészik	II. 279
Két képű	II. 204	Kettéreszellet	II. 1426	Keveret	II. 279
Két kerekű	II. 222	Kettéromol	II. 1453	Keverít	II. 279
Két kerekű szekér	III. 133	Két testű	III. 601	Keverődöt	II. 280
Két-két	II. 268	Kettészakad	III. 27	Keverődés	II. 280
Kétkézpallos	II. 1221	Kettészakadás	III. 27	Keverődzik	II. 280
Két kövű malom	II. 675	Kettészakaszt	III. 35	Kevert	II. 280
Két közű háló	I. 1291	Kettészakasztás	III. 35	Kevert ablak	I. 3
Két lapátú	II. 525	Kettészegik	II. 107	Keverül	II. 280
Két lovű szekér	III. 133	Kettészél	III. 137	Kevés	II. 280
Két mécsű gyertya	I. 1167	Kettétör	III. 745	Kevésbbé	II. 281
Két nejű	II. 990	Kettétöret	III. 755	Kevésben	II. 281
Két nőmű	II. 956	Kettétörök	III. 748	Kevésded	II. 281
Két nevű	II. 976	Kettévág	III. 927	Kevesebb	II. 281
Két nyelvű	II. 1025	Kettévágás	III. 927	Kevesebben	II. 281

Kevesebbít	II. 281	Kézhányás	I. 1312	Kiáltó szék	III. 127
Kevesebbítés	II. 281	Kézhéz vétel	III. 1123	Kiáltoz	II. 299
Kevesebbnyire	II. 282	Kézi	II. 288	Kiáltoz-bajáltoz	II. 299
Kevesebbség	II. 282	Kézi írás	I. 1601	Kiáltton-kiált	II. 298
Kevesebbül	II. 282	Kézij	I. 1612	Kialuszik	I. 88
Kevescske	II. 282	Kézijas	I. 1642	Kiapad	I. 98
Kevesed	II. 282	Kézi kaloda	II. 89	Kiapaszt	I. 99
Kevesedik	II. 282	Kézi köszvény	II. 422	Kiárad	I. 109
Kevesség	II. 283	Kézi köszvényös	II. 422	Kiáraszt	I. 110
Kevesüll	II. 282	Kézi malom	II. 675	Kiárkol	I. 122
Kevesenként	II. 282	Kézi munka	II. 893	Kiárul	I. 107
Kevesenné	II. 282	Kézi munkás	II. 893	Kiás	I. 125
Keveses	II. 282	Kézi műves	II. 905	Kiásat	I. 126
Kevés hitű	I. 1449	Kézírás	I. 1601	Kiásdogál	I. 126
Kevésig	II. 283	Kézi ruha	II. 1480	Kiásogat	I. 126
Kevéslt	II. 283	Kézív	I. 1642	Kiasz	I. 127
Kevésítés	II. 283	Kézivecske	I. 1642	Kiaszal	I. 128
Keveske	II. 283	Kézives	I. 1642	Kiát	II. 297
Keveskénkint	II. 283	Kézívhordozó	I. 1489	Kiátkoz	I. 186
Kevéskor	II. 356	Kézkenő	II. 266	Kiavul	II. 1093
Kevéskori	II. 357	Kéz-láb	II. 498	Kibajoskodik	I. 151
Kevésnyire	II. 283	Kézmosás	II. 875	Kibaktat	I. 164
Kevéssé	II. 283	Kézmunka	II. 893	Kiballag	I. 165
Kevésség: ein wenig	II. 283	Kézrevaló	II. 288, III. 955	Kibáncódik	I. 170
Kevésség: wenigkeit	II. 284	Kéztörő	III. 761	Kibeszelés	I. 220
Kevesténne	II. 284	Kézügy	III. 884	Kibeszelget	I. 222
Kevéstévő	III. 640	Kezültég	II. 291	Kibeszell	I. 220
Kevésül	II. 284	Kézvetés	III. 1152	Kibeszáldéggel	I. 221
Kévil	II. 276	Kézvonó	III. 1247	Kibeszellő	I. 221
Kéz	II. 284	Kézze-lábbal	II. 498	Kibeszellhetetlen	I. 220
Kézbeadás	I. 10	Kézze-lábbal	III. 401	Kibeszellhetetlenképpen	I. 221
Kézbenvaló	III. 955	Kézze-lábbal	II. 451	Kibétűz	I. 226
Kézd	II. 288	Ki: wer	II. 291	Kibik	II. 299
Kézdéggel	II. 290	Ki: aus	II. 295	Kibimbózás	I. 231
Kézdéggelés	II. 290	Ki: wollust	II. 158	Kibimbózik	I. 231
Kézet	II. 291	Kiabál	II. 297	Kibizonyít	I. 246
Kézeték	II. 291	Kiabálás	I. 297	Kibizonyodik	I. 247
Kézetetlen	II. 291	Kiabráz	I. 4	Kibocsát	I. 255
Kézetődik	II. 291	Kiabrázol	I. 5	Kibocsátás	I. 255
Kézdik	II. 288	Kiabrázlat	I. 5	Kibódulás	I. 258
Kézdő	II. 291	Kiad	I. 11	Kibolt	I. 272
Kézdő beszéd	I. 218	Kiadás	I. 12	Kibelyog	I. 274
Kézeaszott	I. 128	Kiadatlan	I. 12	Kibomol	I. 277
Kezecske	II. 287	Kiadó gazda	I. 1072	Kibont	I. 278
Kézelő	I. 615	Kiágazik	I. 20	Kibontakozik	I. 279
Kezemégaszott	I. 128	Kiagg	I. 22	Kiborít	I. 288
Kezes	II. 287	Kiaggott	I. 22	Kibőffent	I. 306
Kezesit	II. 288	Kiajánl	I. 33	Kibőffög	I. 307
Kezes-lábas	II. 500	Kiál-bajál	II. 297	Kibög	I. 303
Kezes levél	II. 602	Kiáll	I. 70	Kibúcsúzik	I. 319
Kezesség	II. 288	Kiállat	I. 76	Kibuggyan	I. 320
Kezességvallás	III. 1002	Kiálló szem	III. 157	Kibugyog	I. 320
Kezes társ	III. 452	Kiált	II. 297	Kibujdosik	I. 323
Kezesvétel	III. 1123	Kiáltás	II. 299	Kibujk	I. 322
Kezesvetés	III. 1152	Kiáltat	II. 299	Kibuzdul	I. 328
Kéz feje	I. 958	Kiált-bajált	II. 298	Kibuzog	I. 329
Kézfogas	I. 873	Kiáltdogál	II. 299	Kibuzgás	I. 329
Kézfogási	I. 874	Kiáltó	II. 299	Kibűvöl-bajol	I. 160
Kézfogási lakodalom	II. 512	Kiáltogat	II. 299	Kicammog	I. 341

Kicégérésédik	I. 343
Kicégéröz	I. 344
Kicégérözés	I. 344
Kiciborázik	I. 348
Kiciméröl	I. 356
Kicokigat	I. 362, II. 296
Kicöveköl	I. 364
Kicübödik	I. 352
Kicsal	I. 372
Kicsalogat	I. 376
Kicsap	I. 380
Kicsapás	I. 380
Kicsapdozás	I. 382
Kicsapol	I. 385
Kicsaponás	I. 383
Kicsaponik	I. 383
Kicsatáz	I. 388
Kicsatázás	I. 388
Kicsattant	I. 390
Kicsattantás	I. 390
Kicsával	I. 392
Kicsemétézik	I. 402
Kicsény	II. 300
Kicsépég	I. 407
Kicsépéget	I. 408
Kicsépöl	I. 406
Kicséplés	I. 406
Kicserepézés	I. 417
Kicsi	II. 299
Kicsid	II. 299
Kicsidég	II. 300
Kicsidség	II. 300
Kicsigáz	I. 422
Kicsigázás	I. 422
Kicsigázol	I. 422
Kicsikar	I. 423
Kicsike	II. 300
Kicsillagzik	I. 427
Kicsinál	I. 432
Kicsindéd	II. 301
Kicsinként	II. 300
Kicsiny	II. 300
Kicsinybédik	II. 301
Kicsinyded	II. 301
Kicsinydég	II. 301
Kicsinyecske	II. 301
Kicsinyed	II. 301
Kicsinyedség	II. 301
Kicsinyédik	II. 301
Kicsinyég	II. 301
Kicsinyét	II. 301
Kicsiny gyermek	I. 1163
Kicsiny hitt	I. 1449
Kicsiny hitűség	I. 1449
Kicsinyig	II. 301
Kicsinyit	II. 302
Kicsinyke	II. 302
Kicsinykor	II. 357
Kicsinnyé	II. 301

Kicsinnyég	II. 301
Kicsinnyét	II. 301
Kicsinység	II. 302
Kicsiny szekér	III. 133
Kicsiny szemű	III. 157
Kicsiny szőrű	II. 302, III. 195
Kicsiny szívű	III. 265
Kicsinyül	II. 302
Kicsípés	I. 436
Kicsirázás	I. 440
Kicsirázdogál	I. 440
Kicsirázik	I. 440
Kicsirkészik	I. 441
Kicsiszamodik	I. 469
Kicsoda	II. 295
Kicsordít	I. 453
Kicsordul	I. 453
Kicsorgat	I. 454
Kicsorog	I. 454
Kicsődül	I. 458
Kicsökik	I. 458
Kicsördül	I. 412
Kicsűsz	I. 468
Kicsuszamodik	I. 469
Kidagad	I. 476
Kidagadás	I. 476
Kiderít	I. 497
Kidermeszt	I. 498
Kiderül	I. 498
Kidesség	II. 302
Kidobol	I. 513
Kidomborodott szem	III. 157
Kidőjt	I. 529
Kidől	I. 530
Kidölés	I. 530
Kidőlled	I. 531
Kidőlöngöz	I. 532
Kidölt	I. 532
Kidölt lábú	II. 498
Kidúdol	I. 539
Kidug	I. 541
Kidülledt szárú	III. 85
Kidülésget	I. 559
Kié	I. 561
Kiéget	I. 562
Kiejt	I. 587
Kiekészt	I. 588
Kiekésztül	I. 589
Kiél	I. 593
Kiélégít	I. 603
Kiélésit	I. 592
Kiemel	I. 631
Kiemésztődik	I. 634
Kiend	II. 153
Kiéneköl	I. 639
Kiér	I. 658
Kiered	I. 668
Kieréget	I. 668
Kiereszt	I. 670

Kieresztés	I. 670
Kieresztget	I. 670
Kieresztkedik	I. 670
Kiérkőzik	I. 660
Kies	II. 300
Kiesdek	I. 700
Kiesés	I. 690
Kiesik	I. 690
Kiesküszik	I. 690
Kiesség	II. 300
Kiész	I. 710
Kietlen	II. 300
Kietlenség	II. 300
Kievez	I. 720
Kifaesar	I. 740
Kifacsarás	I. 740
Kifakad	I. 750
Kifakadás	I. 750
Kifakaszt	I. 750
Kifakadoz	I. 750
Kifakadozlat	I. 750
Kifárad	I. 760
Kifarag	I. 760
Kifaragtat	I. 760
Kifáraszt	I. 760
Kiféccsent	I. 770
Kifécség	I. 770
Kifécskendik	I. 770
Kifej	I. 780
Kifejet	I. 780
Kifejez	I. 960
Kifejezés	I. 960
Kifejezget	I. 960
Kifejt	I. 780
Kifejtéget	I. 780
Kifejtégetés	I. 780
Kifejtés	I. 780
Kifejthetetlen	I. 780
Kifejthető	I. 780
Kifejtődik	I. 780
Kifejtőzhetetlen	I. 780
Kifejtőzik	I. 780
Kifekszik	I. 790
Kifelé	I. 290
Kifeleltetés	I. 810
Kifen	I. 810
Kifénylik	I. 820
Kifesél	I. 830
Kifesélhetetlen	I. 830
Kifeséltet	I. 830
Kifeslés	I. 830
Kifeslik	I. 830
Kifesül	I. 830
Kifeszéget	I. 830
Kifeszt	I. 830
Kifesztés	I. 830
Kifesztül	I. 830
Kifiatallik	I. 840
Kificamít	I. 840

Kificamlás	I. 848	Kifutamik	I. 1010	Kigyökerez	I. 1183
Kificamlík	I. 848	Kifutamodik	I. 1012	Kigyőz	I. 1191
Kificamltat	I. 848	Kifutás	I. 1009	Kigyulad	I. 1197
Kificamodás	I. 849	Kifutó	I. 1009	Kihabol	I. 1223
Kificamodik	I. 849	Kifuttat	I. 1015	Kihág	I. 1234
Kificamtat	I. 848	Kifuvall	I. 997	Kihágtat	I. 1236
Kificemlik	I. 849	Kifuvás	I. 996	Kihagy	I. 1241
Kificemül	I. 849	Kifüggeszt	I. 1036	Kihagyás	I. 1242
Kifittt	I. 855	Kifürdik	I. 1042	Kihája	II. 305
Kifitttyen	I. 857	Kifütyöl	I. 1047	Kihajgál	I. 1254
Kifitttyent	I. 858	Kigázol	I. 1076	Kihajbász	I. 1252
Kifizet	I. 859	Kigombol	I. 1095	Kihajjigál	I. 1254
Kifog	I. 870	Kigombolyít	I. 1096	Kihajjigálás	I. 1254
Kifogás	I. 870	Kigondol	I. 1100	Kihajít	I. 1253
Kifoglal	I. 890	Kigondolás	I. 1100	Kihajítás	I. 1253
Kifogódik	I. 877	Kigörbül	I. 1118	Kihajol	I. 1259
Kifogó hely	I. 1395	Kigördít	I. 1119	Kihajt	I. 1263
Kifogy	I. 894	Kigördül	I. 1119	Kihákog	I. 1267
Kifogyat	I. 895	Kigörgödöz	I. 1120	Kihákogás	I. 1267
Kifojt	I. 901	Kigörög	I. 1119	Kihal	I. 1268
Kifojtás	I. 901	Kigőzőlgés	I. 1122	Kihalad	I. 1280
Kifoly	I. 909	Kigőzőlög	I. 1122	Kihalász	I. 1276
Kifolyamat	I. 911	Kigúnyol	I. 1129	Kihalászás	I. 1276
Kifolyamik	I. 910	Kigúnyolás	I. 1129	Kihallik	I. 1285
Kifolyamodik	I. 912	Kigúzsol	I. 1131	Kihálól	I. 1292
Kifolyás	I. 909	Kígy	II. 157	Kihámoz	I. 1296
Kifolyat	I. 914	Kígyalul	I. 1143	Kihány	I. 1310
Kifolydogál	I. 914	Kígyalulás	I. 1143	Kihányadék	I. 1310
Kifolyó	I. 909	Kígyárt	I. 1153	Kihányás	I. 1310
Kifolyó kút	II. 476	Kígyetlenke	II. 157	Kihánydogál	I. 1313
Kifolyó oszlop	II. 1147	Kígyó	II. 303	Kihány-vet	III. 1141
Kifolyó súly	II. 1622	Kígyócska	II. 305	Kiharangoz	I. 1325
Kifolyt	I. 909	Kígyóférég	I. 826	Kiharsad	I. 1334
Kifolytat	I. 916	Kígyófü	I. 1024	Kiharsag	I. 1334
Kifordít	I. 925	Kígyógomba	I. 1097	Kiharsan	I. 1334
Kifordítás	I. 925	Kígyógyul	I. 1171	Kihasad	I. 1338
Kifordul	I. 929	Kígyóhagyma	I. 1246	Kihasonlik	I. 1343
Kifordulás	I. 929	Kígyóhajú	I. 1249	Kihat	I. 1352
Kiforgat	I. 936	Kígyóhordozó	I. 1489	Kiható	I. 1352
Kiformál	I. 942	Kígyói	II. 305	Kihatol	I. 1357
Kiformálás	I. 942	Kígyóing	I. 1589	Kiházasít	I. 1375
Kiforr	I. 943	Kígyókő	II. 388	Kiházasítás	I. 1376
Kiforrad	I. 944	Kígyólábú	II. 499	Kiházasodik	I. 1376
Kiforrás	I. 944	Kígyómarás	II. 678	Kihazud	I. 1379
Kifos	I. 949	Kígyómérég	II. 783	Kihazudoz	I. 1379
Kifoszt	I. 950	Kígyomlál	I. 1173	Kihentérég	I. 1405
Kifő	I. 966	Kígyomlálás	I. 1174	Kihervad	I. 1409
Kifőcsög	I. 777	Kígyomlálódik	I. 1174	Kibi	I. 1419
Kiföd	I. 969	Kígyomol	I. 1173	Kibint	I. 1433
Kifödöz	I. 972	Kígyónik	I. 1175	Kihintés	I. 1433
Kiföld	I. 986	Kígyónyelv	II. 1025	Kihirdet	I. 1438
Kiföldi	I. 986	Kígyorsalkodik	I. 1178	Kihirdetés	I. 1438
Kifőz	I. 967	Kígyós	II. 305	Kihirdető	I. 1438
Kifőzhető	I. 967	Kígyóság	II. 305	Kihirésedik	I. 1440
Kifőződik	I. 968	Kígyós jegy	II. 30	Kihirésít	I. 1440
Kifű	I. 996	Kígyótarang	III. 445	Kihirbészik	I. 1441
Kifúr	I. 1002	Kígyótartó	III. 479	Kihirbődés	I. 1441
Kifut	I. 1009	Kígyótrang	III. 445	Kihirlel	I. 1439
Kifutamás	I. 1010	Kígyótrank	III. 445, 778	Kihirtelenkodik	I. 1443

KihitÉget	I. 1452	Kijöte	II. 58	Kikovácsol	II. 38
Kihitet	I. 1454	Kijövés	II. 58	Kiköhög	II. 39
Kihívás	I. 1419	Kijövelel	II. 58	Kikölt	II. 17
Kihivatal	I. 1419	Kik	II. 160	Kiköltés	II. 17
Kihívó	I. 1419	Kikacag	II. 74	Kiköltözés	II. 17
Kihord	I. 1485	Kikákog	II. 80	Kiköltözik	II. 17
Kihordás	I. 1485	Kikakucsál	II. 81	Kiköltözöködés	II. 17
Kihordozkodik	I. 1488	Kikakucsol	II. 82	Kiköltözödik	II. 17
Kihordozóskodik	I. 1490	Kikalapál	II. 85	Kiköltöztet	II. 17
Kihorgad	I. 1491	Kikap	II. 102	Kikönyököl	II. 40
Kihorgadt szárú	III. 86	Kikapál	II. 106	Kiköszörül	II. 42
Kihorgász	I. 1493	Kikapar	II. 107	Kiköt	II. 43
Kihorpad	I. 1494	Kikapcsol	II. 111	Kikötő	II. 43
Kihorvaszt	I. 1495	Kikapdos	II. 104	Kikötő hely	I. 139
Kihoz	I. 1502	Kikapó	II. 102	Kikötő rév	II. 143
Kihozás	I. 1502	Kikel	II. 167	Kikövet	II. 44
Kihörpent	I. 1508	Kikelés	II. 168	Kikövez	II. 39
Kihurcol	I. 1519	Kikelet	II. 168	Kiközönségésit	II. 45
Kihúz	I. 1525	Kikeleti	II. 168	Kikullog	II. 40
Kihúl	I. 1528	Kikelhető	II. 168	Kikunyorál	II. 47
Kiigazít	I. 1550	Kikémél	II. 182	Kiküld	II. 48
Kiigazul	I. 1553	Kikend	II. 190	Kiküldés	II. 48
Kiijeszl	I. 1562	Kikendik	II. 190	Kil : gehen	II. 10
Kiiktat	I. 1564	Kikendőzik	II. 190	Kil : vielleicht	II. 30
Kiillant	I. 1571	Kikénszérft	II. 196	Kila	II. 30
Kiindft	I. 1581	Kiképéz	II. 207	Kilábbal	II. 50
Kiindul	I. 1584	Kikér	II. 212	Kilángaz	II. 51
Kiint	I. 1595	Kikéredzik	II. 213	Kilappan	II. 52
Kiír	I. 1599	Kikéregét	II. 213	Kilát	II. 52
Kiiramtat	I. 1606	Kikerekedik	II. 214	Kilátszik	II. 54
Kiíró	I. 1599	Kikerekít	II. 225	Kild	II. 48
Kiírocskál	I. 1604	Kikereng	II. 226	Kilebégés	II. 52
Kiírt	I. 1611	Kikeres	II. 229	Kiléh	II. 50
Kiírtás	I. 1611	Kikeresés	II. 229	Kilehél	II. 56
Kiírtat	I. 1611	Kikeresgél	II. 231	Kilehállás	II. 56
Kiírtogat	I. 1611	Kikeresget	II. 231	Kilehés	II. 56
Kiismer	I. 1615	Kikéret	II. 214	Kilél	II. 56
Kiismerszik	I. 1619	Kikergét	II. 220	Kilémb	II. 48
Kiiszamik	I. 1635	Kikérődik	II. 243	Kilenc	II. 30
Kiiszamik	I. 1636	Kikészt	II. 265	Kilenced	II. 30
Kiiszamodik	I. 1636	Kikészül	II. 263	Kilencedfél	I. 79
Kiiszzik	I. 1629	Kikezd	II. 290	Kilencedik	II. 30
Kiizen	I. 1650	Kiki	II. 293	Kilencedlés	II. 30
Kijár	II. 13	Kiklált	II. 298	Kilences	II. 30
Kijárul	II. 22	Kikiáltás	II. 298	Kilenchagyó	I. 124
Kijátsz	II. 25	Kikirics	II. 394	Kilenc számú hal	I. 127
Kijebb	II. 296	Kikisér	II. 316	Kilencszér	II. 30
Kijegyz	II. 32	Kikohol	II. 332	Kilenceven	II. 30
Kijegyzés	II. 32	Kikoldul	II. 334	Kilengedéz	II. 57
Kijelénedik	II. 36	Kikoldulás	II. 334	Kilépés	II. 58
Kijelénés	II. 35	Kikomédiáz	II. 337	Kilépik	II. 58
Kijelénik	II. 35	Kikopik	II. 347	Kiles	II. 58
Kijelént	II. 38	Kikoppan	II. 348	Kilevelezik	II. 60
Kijeléntés	II. 38	Kikorbácsol	II. 361	Kilgyó	II. 30
Kijelénthetetlen	II. 38	Kikoresomál	II. 363	Kilikad	II. 64
Kijeléntődik	II. 39	Kikóstol	II. 375	Kilim	II. 30
Kijes	II. 302	Kikotág	II. 330	Kilines	II. 30
Kijó	II. 57	Kikotol	II. 379	Kilincsés	II. 30
Kijödögel	II. 59	Kikotor	II. 379	Kilincsezés	II. 30

Kilobbant	II. 619	Kimiveletlen	II. 906	Kinömmondattathatóság	II. 861
Kilocsan	II. 621	Kimohozás	II. 856	Kíneseő	II. 194
Kilocsog	II. 621	Kimohozik	II. 856	Kinövekűdik	II. 996
Kilocsol	II. 622	Kimond	II. 861	Kinevel	II. 997
Kilódt	II. 623	Kimondás	II. 861	Kinevezés	II. 974
Kilop	II. 626	Kimondhatatlan	II. 861	Kinéz	II. 980
Kilovaglás	II. 617	Kimorog	II. 872	Kinézűgél	II. 982
Kilovagol	II. 617	Kimorzsolgat	II. 874	Kinéző	II. 981
Kilő	II. 630	Kimos	II. 874	Kínkő	II. 193
Kilőmség	II. 489	Kimosás	II. 874	Kínlódás	II. 308
Kilővellik	II. 632	Kimosd	II. 875	Kínlódik	II. 308
Kilövés	II. 630	Kimosdik	II. 876	Kinn	II. 297
Kilső	II. 478	Kimosdódik	II. 876	Kinnjáró gyertyatartó	III. 477
Killyáh	II. 296	Kimoshatatlan	II. 875	Kinnrűked	II. 1392
Killyebb	II. 296	Kimosható	II. 875	Kinnülő szemöldökű	III. 164
Kilyuggat	II. 643	Kimosódik	II. 878	Kínos	II. 308
Kilyukaszt	II. 642	Kimozdt	II. 882	Kínoz	II. 308
Kím	II. 306	Kimozdíthatatlan	II. 882	Kínozdogál	II. 308
Kimagyaráz	II. 664	Kimozdul	II. 882	Kínoztón-kínoz	II. 308
Kimagyarázdogál	II. 664	Kimozdulhatatlan	II. 882	Kinő	II. 994
Kimagyarázhatatlan	II. 664	Kiműlás	II. 888	Kinődögél	II. 995
Kimángorol	II. 676	Kimulaszt	II. 888	Kinövés	II. 994
Kimarad	II. 684	Kimulat	II. 890	Kínszenvedés	III. 180
Kimaradás	II. 684	Kiműlik	II. 887	Kínszenvedhetetlen	III. 182
Kimaraszt	II. 687	Kimunkálkodás	II. 894	Kínszenvedhetetlenség	III. 182
Kimász	II. 706	Kimunkálkod	II. 894	Kínszenvedő	III. 182
Kimászkál	II. 707	Kimunkálódás	II. 895	Kínszérget	II. 195
Kimél	II. 306	Kimutat	II. 900	Kínszérít	II. 195
Kimelegít	II. 723	Kimutatás	II. 900	Kint	II. 297
Kimélet	II. 307	Kín	II. 307	Kintorna	II. 311
Kiméletés	II. 307	Kínál	II. 309	Kintornál	II. 311
Kiméletlen	II. 307	Kínálás	II. 309	Kintornálás	II. 311
Kiméletlenül	II. 307	Kínálkodik	II. 309	Kintornás	II. 311
Kimellesszt	II. 727	Kínáló levél	II. 602	Kínvállás	III. 1002
Kimén	II. 746	Kínáltat	II. 309	Kínzás	II. 308
Kimenekedés	II. 753	Kínés	II. 310	Kínzó	II. 309
Kimenekedik	II. 753	Kíneseő	II. 310	Kínzódás	II. 309
Kiménés	II. 747	Kíneseő	II. 310	Kínzódik	II. 309
Kiménet	II. 747	Kíneseő csűr	I. 473	Kínzó eszköz	I. 716
Kiménetel	II. 747	Kíneseősedik	II. 310	Kínzó fa	I. 789
Kiménik	II. 752	Kíneseő ház	I. 1369	Kínzó hely	I. 1395
Kiménő	II. 747	Kíneseő kamara	II. 91	Kínzó szárszám	III. 64
Kiménő part	II. 1240	Kíneseő láda	II. 504	Kínzott kása	II. 135
Kiment	II. 754	Kíneseő tárház	I. 1372	Kíny	II. 197
Kimentség	II. 754	Kíneseő	II. 310	Kínyammog	II. 1013
Kimént szeszű bor	I. 283	Kíneseőzés	II. 310	Kínyér	II. 199
Kiményít	II. 763	Kínesgyűjtés	I. 1202	Kínyer	II. 1030
Kiményül	II. 763	Kínesmutató	II. 902	Kínyilatgat	II. 1041
Kiményülés	II. 763	Kínesmutató vessző	III. 1126	Kínyilatkozás	II. 1041
Kimer	II. 771	Kínesszeretés	III. 222	Kínyilatkozik	II. 1041
Kimér	II. 773	Kínestartó	III. 479	Kínyilatkoztat	II. 1042
Kimered	II. 780	Kínestartó ház	I. 1369	Kínyihk	II. 1040
Kimérhetetlen	II. 774	Kínestartó kamara	II. 91	Kínyiló hó	I. 1462
Kimérít	II. 772	Kínestartó láda	II. 504	Kínyír	II. 199
Kiméríthetetlen	II. 772	Kínestartóság	III. 479	Kínyirbál	II. 1050
Kimetél	II. 798	Kínestartó sátor	II. 1524	Kínyit	II. 1046
Kimetsz	II. 801	Kínestartó tárház	I. 1372	Kínyom	II. 1053
Kimettet	II. 803	Kínestartó város	III. 1013	Kínyomakodik	II. 1054
Kimivel	II. 906	Kínészáró	III. 1269	Kínyomás	II. 1053

Kinyomotik	II. 1060	Kiparázik	II. 1232	Királyi szék	III. 127
Kinyomoz	II. 1067	Kipárlík	II. 1231	Királyi székes	III. 127
Kinyomtat	II. 1061	Kipattan	II. 1249	Királyi tábla	III. 366
Kinyomtatás	II. 1061	Kipattant	II. 1250	Királyi udvar	III. 835
Kinyomul	II. 1063	Kipécsényesedik	II. 1257	Királyi út	III. 870
Kinyomvaszt	II. 1063	Kipéldáz	III. 1262	Királyi város	III. 1013
Kinyő	II. 1089	Kipélengerez	II. 1264	Királyka	II. 312
Kinyújt	II. 1082	Kipemetéz	II. 1264	Király képe	II. 204
Kinyújtás	II. 1082	Kipérszül	II. 1278	Királyképeség	II. 204
Kinyújtatlan	II. 1082	Kipirongál	II. 1287	Királykettei	II. 273
Kinyújtogat	II. 1083	Kipironkodik	II. 1292	Királykodás	II. 312
Kinyújtózik	II. 1083	Kipoffad	II. 1337	Királykodik	II. 312
Kinyújtóztat	II. 1083	Kiportáz	II. 1318	Király koronája	II. 369
Kinyúl	II. 1084	Kiporsogás	II. 1277	Királymadár	II. 649
Kinyúl	II. 1089	Kiposog	II. 1280	Királyné	II. 312, 990
Kió	II. 303	Kipótol	II. 1321	Királynéasszony	I. 131
Kiokád	II. 1106	Kipótolódik	II. 1322	Királynéasszonyi	I. 131
Kiokádat	II. 1106	Kipottyan	II. 1323	Királynéasszonyság	I. 131
Kiold	II. 1110	Kipottyant	II. 1323	Királynéi	II. 991
Kioldás	II. 1110	Kipök	II. 1325	Királyocska	II. 312
Kioldoz	II. 1119	Kipökös	II. 1326	Királyos	II. 312
Kiolt	II. 1116	Kipökés	II. 1325	Királyoz	II. 312
Kioltás	II. 1116	Kipöket	II. 1325	Királyság	II. 312
Kiolvad	II. 1119	Kipökhetetlen	II. 1325	Királysüveg	II. 1628
Kiolvaszt	II. 1119	Kipökhető	II. 1325	Királyszék	III. 127
Kiolvasztás	II. 1119	Kipöröl	II. 1273	Királyszín	III. 249
Kiomlás	II. 1125	Kipörsöl	II. 1278	Királyszínű	III. 249
Kiomol	II. 1125	Kipördül	II. 1280	Király táblája	III. 366
Kiont	II. 1126	Kiprédál	II. 1329	Király udvara	III. 835
Kiorozkodik	II. 1130	Kipuhatól	II. 1338	Király útja	III. 870
Kiosont	II. 1144	Kipuskáz	II. 1342	Királyválogatás	III. 992
Kiostoroz	II. 1145	Kipusztít	II. 1343	Királyvesztő	III. 1101
Kioszol	II. 1149	Kirág	II. 1350	Kirámáz	II. 1369
Kioszt	II. 1152	Kiragad	II. 1354	Kirámázás	II. 1369
Kiosztat	II. 1153	Kirágás	II. 1350	Kiráncigál	II. 1372
Kiosztogat	II. 1154	Kirajszol	II. 1360	Kiráncol	II. 1369
Kiosztogatás	II. 1154	Kirajszoló	II. 1360	Kirándít	II. 1370
Kiöblít	II. 1166	Kirak	II. 1363	Kirándítás	II. 1370
Kiöblítheetlen	II. 1166	Kirakodik	II. 1366	Kirándul	II. 1370
Kiöl	II. 1173	Király	II. 311	Kiránt	II. 1372
Kiöltözik	II. 1177	Királyasszony	I. 131	Kiráspol	II. 1374
Kiöltöztet	II. 1178	Királybíró	I. 236	Kiráspolyoz	II. 1376
Kiönt	II. 1179	Király ekéje	I. 590	Kiráz	II. 1376
Kiöntés	II. 1180	Király embere	I. 627	Kirázás	II. 1376
Kiöntődik	II. 1181	Királyfalus ispán	I. 1621	Kirázódik	II. 1377
Kiöntöz	II. 1181	Király fia	I. 845	Kirázogat	II. 1377
Kiörlődik	II. 1193	Királyfiú	I. 845	Kiréked	II. 1392
Kiőröl	II. 1193	Király földje	I. 986	Kirékedés	II. 1392
Kiösztrökél	II. 1201	Király füve	I. 1024	Kirékeszt	II. 1396
Kiötlés	II. 1206	Királygyertya	I. 1167	Kirékesztés	II. 1396
Kiötletik	II. 1206	Királybáz	I. 1369	Kirékesztő	II. 1396
Kiötlik	II. 1206	Király holdja	I. 1476	Kiréndél	II. 1409
Kiötlődik	II. 1206	Királyi	II. 312	Kireped	II. 1416
Kip	II. 202	Királyi hold	I. 1476	Kirépés	II. 1413
Kipalléroz	II. 1220	Királyi istáp	I. 1623	Kirépit	II. 1414
Kipányváz	II. 1225	Királyi pálcá	II. 1218	Kiréppen	II. 1414
Kiparállás	II. 1232	Királyi palota	II. 1221	Kirépül	II. 1415
Kiparállik	II. 1232	Királyi sing	II. 1574	Kirépülés	II. 1415
Kiparancsol	II. 1233	Királyista	II. 312	Kirészél	II. 1420

Kireszel	II. 1425	Kisegít	II. 1536	Kisüvölt	II. 1564
Kirié	II. 312	Kisépér	II. 1542	Kisüvöltés	II. 1563
Kirobban	II. 1444	Kiséprés	II. 1542	Kisz	II. 259
Kirohan	II. 1446	Kisér	II. 315	Kiszabadít	III. 7
Kirohanás	II. 1446	Kisérdül	II. 1549	Kiszabadítás	III. 7
Kiromol	II. 1453	Kiseregél	II. 1551	Kiszabadított	III. 8
Kiront	II. 1456	Kisérés	II. 316	Kiszabadul	III. 12
Kirontás	II. 1457	Kisérget: fortwährend be- gleiten	II. 316	Kiszabadulás	III. 12
Kirostosodik	II. 1462	Kisérget: probieren	II. 317	Kiszabadulhatatlanság	III. 12
Kirothad	II. 1466	Kiserkedéz	II. 1555	Kiszaggat	III. 38
Kirő	II. 244	Kisérő	II. 316	Kiszaggatás	III. 39
Kirő?	II. 312	Kisért	II. 316	Kiszáguld	III. 16
Kirögöz	II. 1470	Kisértet	II. 317	Kiszáguldás	III. 16
Kiröppent	II. 1415	Kisértet: versuchung	II. 317	Kiszakad	III. 27
Kirudaz	II. 1476	Kisértet: begleiten lassen	II. 318	Kiszakadás	III. 27
Kirüg	II. 1476	Kisértetlen	II. 317	Kizakadt	III. 28
Kirugaszkodik	II. 1477	Kisértetlenség	II. 317	Kizakaszt	III. 35
Kirugoldoz	II. 1479	Kisértget	II. 317	Kizalad	III. 46
Kis	II. 312	Kisértgetés	II. 317	Kizaladás	III. 46
Kisa: streit	II. 252	Kisértő	II. 317	Kizalaszt	III. 48
Kisa: ortseheit	II. 315	Kisértődés	II. 318	Kizáll	III. 51
Kisafa	I. 739	Kisértől	II. 1559	Kizállás	III. 51
Kisáfárol	II. 1490	Kisértálás	II. 1559	Kizállít	III. 57
Kisajtol	II. 1498	Kis göncöl szekere	III. 132	Kizálló hely	I. 1395
Kisál	II. 252	Kis gróf	I. 1124	Kizállong	III. 54
Kisálás	II. 252	Kis boldvilág	III. 1181	Kizámlál	III. 67
Kisántál	II. 1504	Kisiet	II. 1565	Kizámlálás	III. 68
Kisanyar	II. 1505	Kisikámlik	II. 1567	Kizán	III. 72
Kisárgul	II. 1512	Kisikáról	II. 1568	Kizánt	III. 77
Kisasszony	I. 131	Kisi-kiri	II. 1437	Kizaporít	III. 80
Kisasszony hava	I. 1463	Kisimít	II. 1572	Kizapul	III. 82
Kisasszony napja	II. 928	Kisir	II. 1572	Kiszar	III. 84
Kisatul	II. 1498	Kis kád	II. 77	Kiszárad	III. 87
Kis bíró	I. 236	Kis karácson	II. 126	Kiszáraszt	III. 88
Kisded	II. 313	Kis karácsony napja	II. 928	Kiszármazás	III. 91
Kisdedécske	II. 313	Kis király	II. 312	Kiszármazat	III. 91
Kisded hitű	I. 1449	Kis kor	II. 357	Kiszármazik	III. 91
Kisdedi	II. 313	Kis kutya	II. 477	Kiszármazó	III. 91
Kisdedke	II. 313	Kis lapu	II. 529	Kiszármaztat	III. 92
Kisded kor	II. 357	Kis medve	II. 714	Kiszéd	III. 100
Kisdedség	II. 313	Kisnyecér	II. 318	Kiszédéget	III. 102
Kisdedszérű	II. 313, III. 195	Kisotul	II. 1498	Kiszédés	III. 100
Kisded szülött	III. 355	Kis pap	II. 1226	Kiszédet	III. 102
Kisdeg	II. 313	Kissebbédke	II. 314	Kiszeg	III. 106
Kisebb	II. 313	Kissebbik nádály	II. 912	Kiszegik	III. 107
Kisebbé	II. 314	Kissebb némű	II. 956	Kiszéled	III. 145
Kisebbécske	II. 314	Kissebbségtétel	III. 634	Kiszéledés	III. 145
Kisebbédik	II. 314	Kisség	II. 315	Kiszelel	III. 141
Kisebbít	II. 314	Kis süveg	II. 1628	Kiszélesedik	III. 146
Kisebbítés	II. 314	Kis széccél	III. 98	Kiszélesít	III. 146
Kisebbítetlen	II. 314	Kis szülött	III. 355	Kiszélesítés	III. 146
Kisebbítő	II. 314	Kisúg	II. 1606	Kiszélesül	III. 147
Kisebbség	II. 314	Kis újj	III. 852	Kiszéleszt	III. 148
Kisebbségös	II. 315	Kisújt	II. 1609	Kiszélt	II. 195
Kisebbül	II. 315	Kisuvad	II. 1608	Kiszéltlyül	III. 149
Kisebbülés	II. 315	Kisutulódik	II. 1499	Kiszémél	III. 160
Kisebésedés	II. 1529	Kisül	II. 1617	Kiszépélkedik	III. 188
Kisebésedik	II. 1529	Kisüt	II. 1619	Kiszéréz	III. 204
Kisebésül	II. 1530	Kisütés	II. 1619	Kiszérít	II. 195

Kiszi	III. 232	Kitart	III. 469	Kitorlózik	III. 717
Kiszid	III. 235	Kitaszigál	III. 701	Kitorol	III. 716
Kiszil	II. 318	Kitaszít	III. 702	Kitölt	III. 543
Kiszínél	III. 253	Kitaszítás	III. 702	Kitöltés	III. 543
Kiszínlés	III. 253	Kitát	III. 491	Kitör	III. 745
Kiszínlik	III. 254	Kitávozik	III. 496	Kitörekedik	III. 752
Kiszít	III. 260	Kiteker	III. 511	Kitörés	III. 746
Kiszítál	III. 261	Kitekeredik	III. 512	Kitörík	III. 748
Kiszítat	III. 232	Kitekerég	III. 513	Kitörlés	III. 760
Kiszivárokodik	III. 233	Kitekerés	III. 511	Kitörő	III. 746
Kiszivárokzik	III. 233	Kitekint	III. 518	Kitöröl	III. 759
Kiszivárog	III. 234	Kitekintél	III. 519	Kitörsöl	III. 762
Kisznicér	II. 318	Kitekintet	III. 518	Kitrombitál	III. 781
Kiszoktat	III. 288	Kitékozol	III. 524	Kittél	II. 318
Kiszól	III. 276	Kitel	III. 548	Kitud	III. 786
Kiszolgal	III. 294	Kitelen; ungern	II. 158	Kitudás	III. 787
Kiszolgálat	III. 297	Kitelen; wüste?	II. 303	Kitudakoz	III. 789
Kiszolgáltatás	III. 297	Kitelik	III. 530	Kitudódik	III. 795
Kiszolgálató	III. 297	Kiteljesedik	III. 535	Kitudózik	III. 795
Kiszolgálatódik	III. 298	Kiteljesít	III. 537	Kitúr	III. 809
Kiszólít	III. 280	Kiteljesítés	III. 537	Kitün	III. 817
Kiszop	III. 306	Kitép	III. 565	Kitündöklet	III. 820
Kiszopogat	III. 306	Kitépelődik	III. 565	Kiugat	III. 839
Kiszór	III. 307	Kitépődik	III. 566	Kiugordik	III. 842
Kiszorít	III. 310	Kitér	III. 570	Kiugrándozik	III. 842
Kiszoronkodik	III. 316	Kiteréget	III. 573	Kiugratás	III. 843
Kiszorul	III. 318	Kitérés	III. 570	Kiugrik	III. 841
Kiszottyán	III. 319	Kiterít	III. 576	Kiújul	III. 851
Kiszökdös	III. 325	Kiterjed	III. 580	Kiűsz	III. 865
Kiszökellik	III. 326	Kiterjeddégél	III. 581	Kiűsztat	III. 866
Kiszökik	III. 323	Kiterjedés	III. 580	Kiűget	III. 882
Kisztek?	II. 265	Kiterjedtség	III. 580	Kiül	III. 889
Kiszúr	III. 340	Kiterjeszkedik	III. 582	Kiüldöz	III. 893
Kiszúras	III. 340	Kiterjeszt	III. 583	Kiülő szám	III. 157
Kiszületik	III. 352	Kiterjesztés	III. 584	Kiültet	III. 892
Kiszúr	III. 360	Kiterjesztetlen	III. 584	Kiüresedik	III. 897
Kiszüresöl	III. 361	Kiterjesztett	III. 584	Kiüresít	III. 897
Kiszürent	III. 360	Kiterjesztettség	III. 584	Kiűrít	III. 899
Kít	II. 267	Kiterül	III. 585	Kiűrül	III. 899
Kita	II. 318	Kitérül	III. 586	Kiüt	III. 906
Kitagad	III. 376	Kitész	III. 620	Kiütés	III. 906
Kitagadás	III. 376	Kitetszik	III. 645	Kiüz	III. 916
Kitágít	III. 374	Kitetsző bel	I. 201	Kiüzés	III. 916
Kitajtékozik	III. 381	Kitettet?	III. 649	Kiűzet	III. 918
Kitakar	III. 383	Kitelűszik	III. 643	Kiűző	III. 916
Kitakarodik	III. 387	Kitilt	III. 665	Kiűzőget	III. 918
Kitálal	III. 390	Kitiltás	III. 665	Kivackolódik	III. 919
Kitálál	III. 395	Kitipor	III. 663	Kivadász	III. 952
Kitámad	III. 409	Kitisztít	III. 681	Kivág	III. 927
Kitámaszt	III. 413	Kitisztítás	III. 682	Kivágás	III. 928
Kitáneia	II. 494	Kitisztíthatatlan	III. 682	Kivágdal	III. 930
Kitántorít	III. 414	Kitisztul	III. 684	Kivágotás	III. 929
Kitántorodik	III. 414	Kitódul	III. 699	Kivágy	III. 968
Kitanul	III. 431	Kitol	III. 695	Kivágyás	III. 969
Kitanulgat	III. 432	Kitolat	III. 696	Kiváj	III. 971
Kitapol	III. 437	Kitoly	III. 695	Kivájás	III. 972
Kitapsol	III. 440	Kitolyás	III. 696	Kivájat	III. 972
Kitár	III. 443	Kitolyat	III. 696	Kivájieskál	III. 972
Kitárol	III. 443	Kitolyul	III. 700	Kivájogat	III. 973

Kivakar	III. 978	Kivés	III. 1082	Klázli	II. 323
Kivakarcsál	III. 979	Kivesz	III. 1085	Klistér	II. 462
Kivakarodik	III. 980	Kivész	III. 1117	Klódör	II. 323
Kiválás	III. 984	Kiveszekedik	III. 1089	Koa	II. 381
Kiválaszt	III. 988	Kiveszt	III. 1096	Koakkol	II. 323
Kiválasztlás	III. 988	Kivet	III. 1142	Koákkolás	II. 323
Kiválik	III. 984	Kivetekedik	III. 1148	Koarc	II. 463
Kivall	III. 1003	Kivétel	III. 1118	Koász	II. 383
Kivallott	III. 1003	Kivetemedés	III. 1150	Kobak	II. 323
Kivaló	III. 955	Kivetemedik	III. 1150	Kobb	II. 323
Kiválogat	III. 991	Kevetés	III. 1143	Kóbé	II. 351
Kiválóképpenvaló	III. 984	Kivétel	III. 1123	Kóballás	II. 324
Kivált: vorzüglich	III. 984	Kivetkezik	III. 1154	Kóballó	II. 324
Kivált: erlösen	III. 993	Kivetkeztet	III. 1155	Kóbor: korb	II. 324
Kiváltás	III. 993	Kivető	III. 1143	Kóbor: plündern	II. 324
Kiváltképpen	III. 984	Kivetődik	III. 1156	Kóborlás	II. 324
Kiváltképpenvaló	III. 955, 984	Kivi: garbe	II. 276	Kóborlatlan	II. 324
Kiváltozik	III. 996	Kivi: erstürmen	III. 1164	Kóborló	II. 324
Kiválva, kiválván	III. 984	Kivicsorit	III. 1169	Kóborlócska	II. 325
Kivan	III. 941	Kivigasztal	III. 1175	Kóborlói	II. 325
Kiván	III. 318	Kivilágosít	III. 1183	Kóborol	II. 324
Kivánandó	II. 319	Kivilágosodik	III. 1184	Koboz: geige	II. 325
Kivánás	II. 319	Kivirágozik	III. 1192	Koboz: rauben	II. 325
Kivánat	II. 320	Kivisz	III. 1210	Koboz nyaka	II. 1005
Kivánatlan	II. 320	Kivitel	III. 1210	Kobz	II. 325
Kivánatos	II. 320	Kivizslat	III. 1233	Kobzás	II. 325
Kivánatosság	II. 320	Kivon	III. 1238	Kobzi	II. 325
Kiváncsik	II. 320	Kivonás	III. 1239	Kobzó	II. 325
Kivánckozás	II. 321	Kivonászol	III. 1244	Kobzol	II. 325
Kivánczik	II. 321	Kivonat	III. 1245	Kóc	II. 326
Kivánckoztat	II. 321	Kivonogat	III. 1243	Koca	II. 325
Kivánó	II. 321	Kivonsz	III. 1251	Kocc	II. 325
Kivánós	II. 321	Kivontat	III. 1253	Koccan	II. 325
Kivánság	II. 321	Kivül	II. 479	Koccanás	II. 325
Kivánságos	II. 322	Kivül-belül	I. 206	Koccant	II. 325
Kivánt	II. 322	Kivüljebb	II. 481	Kocipor, kócipor, kócipór	II. 326
Kivántat	II. 322	Kivülötte	II. 482	Kocka	II. 327
Kivántatás	II. 323	Kivülvaló	II. 481, III. 956	Kockácska	II. 327
Kivántatik	II. 322	Kizabáll	III. 1258	Kockajáték	II. 24
Kivántatós	II. 323	Kizaboláz	III. 1261	Kockajátszás	II. 26
Kivánton-kiván	II. 319	Kizaklat	III. 1265	Kockajátszó	II. 26
Kivántság	II. 321	Kizár	III. 1269	Kockakártyajátszó	II. 26
Kivár	II. 1015	Kizëndit	III. 1278	Kockás	II. 327
Kive	II. 295	Kizëndül	III. 1278	Kockaság	II. 327
Kiveckëndik	III. 1032	Kizëng	III. 1280	Kockaszelt	III. 138
Kivégez	III. 1039	Kizöldellik	III. 1286	Kockatábla	III. 366
Kivethető	III. 1118	Kizöldül	III. 1287	Kockavetés	III. 1152
Kivékonyít	III. 1045	Kizúdul	III. 1290	Kockáz	II. 327
Kivély	II. 276	Kizúdulás	III. 1290	Kockázás	II. 328
Kivénhedik	III. 1054	Kizuhan	III. 1293	Kockázik	II. 328
Kiver	III. 1062	Kizsebel	III. 1301	Kockáztat	II. 328
Kiverdődés	III. 1065	Kizsëndül	III. 1303	Kócmadzag	II. 650
Kiverdődik	III. 1065	Klárís	II. 85	Kocódás	II. 826
Kiverajtéké	III. 1078	Klastrom	II. 323	Kocódik	II. 326
Kiverekedik	III. 1066	Klastromi	II. 323	Kocog	II. 326
Kiverés	III. 1063	Klastromos	II. 323	Kocogat	II. 326
Kivergődik	III. 1068	Klaustrom	II. 323	Kocogátás	II. 326
Kiverhető	III. 1063	Klavikordiom	II. 323	Kocorkés	II. 248
Kiverődik	III. 1070	Klávís	II. 323	Kócos	II. 326

Kocperd	II. 378	Kolbász	II. 333	Kométa	II.
Kocs	II. 75	Kolbászkészítő	II. 262	Kométaacsillag	I.
Kócs	II. 333	Kolbásztöltő	III. 545	Komizárius	II.
Kócsag	II. 328	Koles	II. 333	Komló	II.
Kócsagit	II. 328	Kóles	II. 466	Komlöhégyaláta	II.
Kócsagos	II. 328	Kólesagos	II. 328	Komlós	II.
Kócsagosodik	II. 328	Kólesnak tolla	III. 703	Komlós kenyér	II.
Kócsagtoll	III. 703	Koldul	II. 334	Komlós kert	II.
Kocsi	II. 328	Koldulás	II. 334	Kommandéroz	II.
Kocsibér	I. 211	Kolduló	II. 334	Kommandó	II.
Kocsicsináló	I. 434	Kolduló barát	I. 178	Kommandópálca	II.
Kocsieska	II. 330	Koldus	II. 334	Kommendál	II.
Kocsikáz	II. 330	Koldusi	II. 334	Kommendáns	II.
Kocsikerék	II. 222	Koldusisláp	I. 1623	Kommendéroz	II.
Kocsiló	II. 614	Koldusköntös	II. 399	Kommendő	II.
Kocsis	II. 330	Koldusláb	II. 499	Kommunikál	II.
Kocsisfék	I. 789	Kolduslé	II. 549	Komóció	II.
Kocsisinas	I. 1579	Koldusocska	II. 334	Komondor	II.
Kocsiskodás	II. 330	Kolduspálca	II. 1218	Komondoréb	II.
Kocsiskodik	II. 330	Koldusság	II. 335	Komor	II.
Kocsisló	II. 614	Koldustáska	III. 490	Komora	II.
Kocsisság	II. 330	Koléra	II. 335	Komorit	II.
Kocsod	II. 330	Kólíka	II. 335	Komoritás	II.
Kocsonya	II. 330	Kólikás	II. 335	Komorkedv	II.
Kocsonnya	II. 330	Kólikaszorongatás	III. 315	Komorkedvű	II.
Kocsord	II. 330	Kolláció	II. 335	Komorkodik	II.
Kocsordfű	I. 1024	Kollációz	II. 335	Komorna	II.
Kodácsol	II. 330	Kollancs	II. 468	Komornaszolgáló	III.
Kodácsolás	II. 330	Kollát	II. 366	Komornik	II.
Kódorog	II. 330	Kollégiom	II. 335	Komornikmester	II.
Kódul	II. 334	Kolokolog	II. 335	Komornyék	II.
Kofa	II. 331	Kolomáz	II. 335	Komornyikdék	I.
Koffé	II. 141	Kolomp	II. 335	Komornyikház	I.
Kófitál	II. 331	Kolompol	II. 335	Komornyikinas	I.
Kófitálás	II. 331	Kolompoz	II. 335	Komornyiki tiszt	III.
Kófiom	II. 331	Kolompozás	II. 335	Komornyikléány	II.
Koforty	II. 331	Kolompár	II. 336	Komornyikléányzó	II.
Kogyog	II. 380	Kolop	II. 336	Komorodás	II.
Koh	II. 331	Kolopi	II. 336	Komorodik	II.
Kohbeli szolgák	III. 291	Koltag	II. 336	Komorság	II.
Kohé, kóhi	II. 464	Koltant	II. 336	Komp : aufwurf	II.
Kohganéj	I. 1059	Koltog	II. 336	Komp : plátte	II.
Kohint	II. 333	Koltogat	II. 336	Kompány	II.
Kohkása	II. 135	Koltogatás	II. 336	Kompástom	II.
Kohkeménce	II. 184	Kólya	II. 336	Komplár	II.
Kohnya	II. 346	Kólyakocsi	II. 329	Komplárház	I.
Kohó	II. 332	Kólyaszeker	III. 133	Komplárkodás	II.
Kohol	II. 332	Kólyésza	II. 336	Komplárkodik	II.
Koholás	II. 332	Kólyika	II. 335	Komplárság	II.
Koholgat	II. 332	Koma	II. 336	Kompodi	II.
Koholódik	II. 332	Komaasszony	I. 131	Kompolás	II.
Kohónyárs	II. 1017	Komaság	II. 337	Kompona	II.
Kohsáfár	II. 1489	Komasszony	I. 131	Kompost	II.
Kókalt	II. 333	Komédia	II. 337	Kompostor	II.
Kókó	II. 333	Komédiajátszó	II. 26	Kompostoros	II.
Kókonya	II. 333	Komédiás	II. 337	Konc	II.
Kókonna	II. 333	Komédiás asszony	I. 131	Koncoeska	II.
Kókoroeska	II. 324	Komédiáskodik	II. 337	Koncol	II.
Kókós	II. 333	Komédiáz	II. 337	Koncosztás	II.

papiros	II. 1229	Konyhaléány	II. 552	Kopog	II. 349
lás	II. 342	Konyháltat	II. 346	Kopogás	II. 349
lé	II. 342	Konyhamestér	II. 790	Kopogó	II. 349
lér	II. 342	Konyhapécér	II. 1256	Kopókölyök	II. 397
léság	II. 342	Konyhás	II. 346	Kopoltó	II. 352
lít	II. 343	Konyhasáfár	II. 1489	Kopoltý	II. 352
lor	II. 343	Konyhaskodik	II. 346	Koponya	II. 352
lorodik	II. 343	Konyhaszërszám	III. 64	Kopor	II. 107
lul	II. 343	Konyhaszekér	III. 133	Koporít	II. 107
ejt	II. 344	Konyhaszolgáló	III. 295	Koporsó	II. 353
ékt	II. 343	Konyhatartás	III. 474	Koporsói	II. 353
itéál	II. 331	Konyház	II. 346	Koporsókő	II. 388
rejt	II. 344	Konyházat	II. 346	Koporsoly	II. 353
g	II. 343	Kopac	II. 350	Koporsós	II. 354
gás	II. 343	Kopács	II. 349	Koporsó szája	III. 18
gat	II. 343	Kopácslék	II. 349	Koporsóvers	III. 1080
g-bong	II. 343	Kopácsol : abschälen	II. 349	Koportý	II. 354
gó	II. 343	Kopácsol : klopfen	II. 349	Kopótó	II. 352
gópénz	II. 1270	Kopácsolás	II. 349	Kopott	II. 348
gró	II. 344	Kopály	II. 349	Kopott szín	III. 250
gyér	II. 342	Kopár	II. 349	Koppad	II. 348
gyéros	II. 343	Kopár hajú	I. 1249	Koppadás	II. 348
koly	II. 344	Kopárodik	II. 350	Koppadt	II. 348
kolybintó	I. 1434	Kopározik	II. 350	Koppadtság	II. 348
kolymag	II. 651	Kopároztat	II. 350	Koppan	II. 348
kolyos	II. 344	Kopárság	II. 350	Koppantó	II. 354
kolyosít	II. 344	Kopasz	II. 350	Koppaszt	II. 350
kolyosodik	II. 344	Kopasz barack	I. 175	Koppolyüveg	III. 912
kolyoz	II. 345	Kopaszít	II. 350	Kopt	II. 349
kolyvető	III. 1155	Kopaszocska	II. 350	Koptat	II. 348
og	II. 343	Kopaszodik	II. 350	Koptatás	II. 349
ok	II. 345	Kopaszos	II. 350	Kopton-kopik	II. 347
okol	II. 345	Kopaszág	II. 350	Kor	II. 354
st	II. 345	Kopaszt	II. 350	Kór	II. 359
tár	II. 345	Kopasztó hely	I. 1395	Kora	II. 357
tárkodó	II. 345	Kopaszul	II. 351	Korács	II. 358
tármester	II. 789	Kopdogálk	II. 347	Kórágý	I. 26
tignáció	II. 345	Kópé	II. 351	Korál	II. 361
tos	II. 345	Kopét, kopéta?	II. 351	Korálfű	I. 1024
traktuslevél	II. 602	Kophal	I. 1274	Korálkő	II. 85, 388
trolór	II. 345	Kopik	II. 347	Koráló	II. 361
trás	II. 345	Kopja	II. 351	Korámoz	II. 361
ty	II. 345	Kopjácska	II. 352	Korán : zur zeit	II. 354
tyos	II. 345	Kopjafa	I. 739	Korán : zeitlich	II. 357
tyoz	II. 345	Kopjagyártó	I. 1154	Koránt	II. 358
venció	II. 346	Kopjajáték	II. 24	Koránvaló	II. 358
vérzálkodik	II. 346	Kopjás	II. 352	Koránvalóság	II. 358
vérzálódik	II. 346	Kopjás vitéz	III. 1221	Korbács	II. 361
zul	II. 346	Kopjatok	III. 694	Korbácsol	II. 361
zulság	II. 346	Kopjatörés	III. 754	Korbácsolás	II. 361
ya	II. 346	Kopjavar	III. 1023	Korbácsos	II. 361
yasztat	II. 346	Kopla	II. 351	Korbácsos	II. 361
yha	II. 346	Koplal	II. 352	Korban	II. 354
yhacukor	I. 365	Koplalás	II. 352	Kórbeteg	I. 223
ybahajó	I. 1256	Koplaló	II. 352	Kórbelegség	I. 225
yhai	II. 345	Koplaltat	II. 352	Korc : riemen	II. 361
yhakés	II. 248	Koplya	II. 351	Korc : schande	II. 463
yhakosci	II. 329	Kopó	II. 352	Korcog	II. 361
yhálás	II. 346	Kopóéb	I. 353	Korcogás	II. 361

Korcovág II. 361
 Korcoványos szoknya . . . III. 289
 Korcovát II. 361
 Korevány II. 361
 Kores: riemen II. 361
 Kores: zwitter II. 362
 Koresma II. 362
 Koresmahős I. 1509
 Koresmál II. 363
 Koresmárol II. 363
 Koresmáros II. 363
 Koresmárosné II. 363
 Koresmárosság II. 363
 Koresmároz II. 363
 Koresolya II. 363
 Koresolyás II. 363
 Koresolyáz II. 363
 Koresoma II. 362
 Koresomácska II. 362
 Koresomaház I. 1370
 Koresomai II. 362
 Koresomállás II. 363
 Koresomás II. 362
 Koresomáskodik II. 362
 Koresos II. 362
 Koresosodik II. 362
 Korda II. 363
 Kordácska II. 363
 Kordaőv II. 1207
 Kordáz II. 363
 Kordé II. 364
 Kordéban II. 364
 Kordély II. 364
 Kordélyság II. 365
 Korden II. 364
 Kordéra II. 364
 Kordobány II. 365
 Kordovány . . . I. 312, II. 365
 Kordoványcsizma I. 442
 Kordul II. 365
 Kórész II. 365
 Korgás II. 365
 Korgat II. 365
 Korhely II. 366
 Korhelyküdik II. 366
 Korhelység, korhelység . . II. 366
 Korhol II. 366
 Korjadoz II. 367
 Koriándér II. 366
 Koriandrom II. 366
 Korincsang II. 366
 Korlát II. 366
 Korlátos II. 366
 Kormány, kormány . . . II. 366
 Kormánydészka I. 499
 Kormányfő I. 959
 Kormányhajítás I. 1265
 Kormányhajtó I. 1266
 Kormanyos II. 367

Kormányos mestér . . . II. 790
 Kormányoz II. 367
 Kormányozás II. 367
 Kormányozó II. 367
 Kormányszög III. 112
 Kormánytartó III. 479
 Kormos II. 369
 Kormos alma I. 81
 Kormosít II. 369
 Kormoz II. 369
 Kornéj II. 367
 Kornéta II. 367
 Kornétahordozó I. 1489
 Kornétás II. 367
 Kornétlovás II. 618
 Kornis II. 367
 Kornisos II. 367
 Kornyadoz II. 367
 Kornyéta II. 367
 Kornyéta alja I. 45
 Kóró II. 368
 Korodzik II. 359
 Korog II. 365
 Koroglya II. 369
 Koroglyácska II. 369
 Korog-morog II. 872
 Korogtat II. 365
 Korom II. 369
 Koron II. 354
 Korona II. 369
 Koronaarany I. 111
 Koronácska II. 369
 Koronaőrző II. 1184
 Koronás II. 369
 Koronás arany I. 111
 Koronás saláta II. 1501
 Koronatolvaj III. 705
 Koronáz II. 369
 Koronázás II. 370
 Koronázat II. 370
 Korong II. 370
 Korongvas II. 1023
 Koronka II. 370
 Koronkéd II. 358
 Korontári répa II. 1412
 Korontárrépa II. 1412
 Koros II. 358
 Kórós II. 368
 Kórósaláta II. 1501
 Korosbeli II. 358
 Korosként II. 358
 Korosma II. 370
 Korosmás II. 370
 Korosodik II. 359
 Korosság II. 359
 Kórószál III. 43
 Kórózás II. 369
 Korozik II. 359
 Kórózik II. 369

Korpa II. 370
 Korpacibére I. 348
 Korpai II. 371
 Korpakényér II. 201
 Korpakötél II. 427
 Korpapogácsa II. 1301
 Korpás II. 371
 Korpás kenyér II. 201
 Korpásság II. 371
 Korpás széplő III. 189
 Korpáz II. 371
 Korpázás II. 371
 Korpázat II. 371
 Korpé II. 371
 Korrigál II. 371
 Korrigáló II. 371
 Korrog II. 365
 Korrogás II. 365
 Korrogat II. 365
 Kórság II. 359
 Kórságos II. 360
 Kórságtörés III. 754
 Korsó II. 371
 Korsócsináló I. 434
 Korsócska II. 373
 Korsóka II. 372
 Korsó nyaka II. 1005
 Korsónyi II. 372
 Korsós II. 372
 Kort II. 354
 Kortány II. 372
 Kortina II. 372
 Korty II. 372
 Kortyant II. 373
 Kortyog II. 373
 Kortyogdogólag II. 373
 Kortyogós II. 373
 Kortyozás II. 373
 KórnI II. 360
 Kórvolta III. 965
 Kos II. 373
 Kosár II. 373
 Kosaras II. 375
 Kosárocska II. 375
 Kosbárány I. 176
 Kosbor II. 375
 Kosborfű I. 1024
 Kosi II. 373
 Kosküdmön II. 393
 Koslat II. 375
 Koslatás II. 375
 Kosmony II. 868
 Kosos II. 373
 Kospásztor II. 1245
 Kóst II. 375
 Kostafrátérség I. 992
 Kóstol II. 375
 Kóstolás II. 376
 Kóstolatlan II. 376

Kóstolgat	II. 376	Kótyonfitty	I. 857, II. 381	Ködöle	I. 1111
Kóstolhatatlan	II. 376	Kótya-kótya	II. 381	Ködös	II. 392
Kóstolítás	II. 376	Kótyan	II. 381	Kőépület	I. 653
Kóstoló	II. 376	Kótyani	II. 381	Köes	I. 693
Kóstoltat	II. 376	Kótyfitty	II. 381	Köeső	I. 702
Kostöki	III. 734	Kova	II. 381	Köesős	I. 702
Kosz	II. 376	Kovacs	II. 382	Kőfal	I. 758
Kószá	II. 377	Kovács	II. 382	Kőfali	I. 758
Kószál	II. 377	Kovácsbolha	I. 270	Kőfali ruta	II. 1486
Koszlobár	II. 377	Kovácscéh	I. 344	Kőfalos	I. 758
Koszmó	II. 376	Kovácsfuvó	I. 1000	Kőfalpárkány	II. 1239
Koszmós	II. 377	Kovácsi	II. 382	Kőfalrakó	II. 1365
Koszmósság	II. 377	Kovácskoh	II. 331	Kőfaragó	I. 769
Koszog	II. 377	Kovácskő	II. 388	Kőfaragó mestér	II. 791
Koszogás	II. 377	Kovácsműhely	I. 1397	Kőfoglaló mestérség	II. 791
Koszorú	II. 377	Kovácsol	II. 382	Kőfü	I. 1024
Koszorúcska	II. 378	Kovácsolás	II. 382	Kög	II. 393
Koszorúfa	I. 740	Kovácsoldogál	II. 382	Kögát	I. 1066
Koszorús	II. 378	Kovácsszérzám	III. 64	Kögolyóbis	I. 1093
Koszorúz	II. 378	Kovácsülő	III. 891	Kőgy	II. 157
Koszos	II. 377	Kovákkol	II. 323	Kőgyelmességös	II. 152
Koszosul	II. 377	Kóvál	II. 382	Köh	II. 393
Koszperd	II. 378	Kóválygás	II. 383	Kőhajításnyi	I. 1253
Koszta	II. 378	Kóvályog	II. 382	Kőhányás	I. 1312
Koszvar	III. 1010	Kovás	II. 382	Kőhasadék	I. 1339
Kóta	II. 378	Kovás puska	II. 1341	Kőház	I. 1370
Kótabétű	I. 226	Kovász	II. 383	Kőhent	II. 393
Kotág	II. 330	Kovászos	II. 383	Kőhentes	II. 394
Kotáng	II. 138	Kovászos kenyér	II. 201	Kőhid	I. 1425
Kotkodácsol	II. 379	Kovászoz	II. 383	Kőhög	II. 394
Kotlik	II. 379	Kovásztalan	II. 383	Kőhögés	II. 395
Kotlós	II. 379	Kovásztalan pogácsa	II. 1301	Kőhögéske	II. 394
Kotlós tyúk	III. 832	Kovalartó	III. 479	Kőhögésécske	II. 394
Kotló tyúk	III. 832	Kozákok hadnagya	II. 918	Kői	II. 392
Kótog	II. 336	Kozár	II. 383	Kökény	II. 394
Kótogás	II. 336	Kozi-bozi	II. 383	Kökényés	II. 394
Kotol	II. 379	Kozma	II. 383	Kökényfa	I. 740
Kotor	II. 379	Kozmakörtevény	II. 417	Kökényszilva	III. 244
Kotorász	II. 379	Kozmás	II. 383	Kökénytövis	III. 773
Kotró	II. 379	Kozsók	II. 383	Kökép	II. 204
Kótya	II. 379	Kő	II. 384	Kökörcs	II. 394
Kótyagos	II. 328	Kőbánya	I. 174	Kököröcsin	II. 394
Kótyavetés	III. 1152	Kőbálvány	I. 166	Kököröcsinfű	I. 1024
Kótyavető	II. 380, III. 1155	Köbel: busen	II. 142	Kökörű	II. 394
Kótyavetye	II. 380	Köbel: kornmass	II. 392	Köl	II. 161
Kótyavetyehányás	I. 1312	Köblöcske	II. 392	Köláb	II. 499
Kótyavetyél	II. 380	Köblös	II. 392	Kölesen	II. 395
Kótyavetyés	II. 388	Köböl	II. 392	Kölesön	II. 395
Kótyavetyéz	II. 380	Köcök	II. 392	Kölesönad	I. 12
Kotyfitty	I. 857	Köcöle	II. 143	Kölesönadás	I. 12
Kotymány	II. 380	Köd	II. 392	Kölesönadó	I. 12
Kotyog	II. 380	Ködmén	II. 392	Kölesönkér	II. 212
Kotyogás	II. 381	Ködménszoknya	III. 289	Kölesönöl	II. 395
Kotyogdogólag	II. 381	Ködménés szorító	III. 314	Kölesönös	II. 395
Kotyogós	II. 328	Ködmön	II. 393	Kölesönöz	II. 395
Kotyogós	II. 381	Ködmöni	II. 393	Kölesönözés	II. 395
Kotyogóság	II. 381	Ködmönköntös	II. 399	Kölesönöző	II. 395
Kotyogós üveg	III. 912	Ködmönruba	II. 1480	Kölesönség	II. 395
Kotyol	II. 379	Ködök	II. 395	Kölesönvész	III. 1118

Köldök	II. 395	Köncöves	II. 193	Könnýtajték	III. 380
Köldökfű	I. 1024	Köntike	II. 399	Könnýtívolta	III. 965
Köldökmetsző	II. 802	Könting	II. 398	Könyök	II. 403
Köldökmetsző kés	II. 248	Köntös	II. 398	Könyöklés	II. 403
Köldökös	II. 396	Köntösöcske	II. 399	Könyöklet	II. 404
Köldöktekerés	III. 515	Köntösös	II. 399	Könyöklő	II. 404
Köles	II. 396	Köntösöz	II. 399	Könyöklő fa	II. 740
Kölesi	II. 396	Köntös szája	III. 18	Könyöklő szék	III. 127
Köleskása	II. 135	Köntösűj	III. 852	Könyöknyi	II. 403
Köleskényér	II. 201	Köntösűjjas	III. 852	Könyökök	II. 403
Kölgy	II. 157	Könyér	II. 199	Könyörgés	II. 404
Köll	II. 176	Könny	II. 399	Könyörget	II. 404
Köldörös	II. 323	Könnyebb	II. 400	Könyörgő	II. 405
Költ: erhaben	II. 170	Könnyebbédik	II. 401	Könyörgő könyv	II. 407
Költ: aufwecken	II. 171	Könnyebbit	II. 401	Könyörgő levél	II. 602
Költemény	II. 172	Könnyehbités	II. 402	Könyörög	II. 404
Költes	II. 170	Könnyebbség	II. 402	Könyörögtet	II. 405
Költés	II. 173	Könnyebbszik	II. 401	Könyörögtön-könyörög	II. 404
Költet	II. 173	Könnyebhte	II. 401	Könyörül	II. 405
Költetlen	II. 173	Könnyebbül	II. 402	Könyörülés	II. 405
Költevény	II. 173	Könnyebbülés	II. 402	Könyörület	II. 405
Költő	II. 173	Könnyecske	II. 399	Könyörületés	II. 405
Költő bor	I. 283	Könnyed	II. 402	Könyörületesség	II. 405
Költögel	II. 173	Könnyededén	II. 403	Könyörületlen	II. 405
Költömeny	II. 172	Könnyel	II. 399	Könyörületlenség	II. 405
Költő pénz	II. 1270	Könnyen	II. 402	Könyű	II. 399
Költött	II. 173	Könnyen emésztő	I. 634	Könyv: thräne	II. 399
Költött beszéd	I. 218	Könnyen tanuló	III. 432	Könyv: buch	II. 405
Költözés	II. 170	Könnyenvaló tanulás	III. 432	Könyváros	I. 106
Költözik	II. 173	Könnyes	II. 400	Könyváruló bolt	I. 273
Költözködik	II. 174	Könnyez	II. 400	Könyváruló ház	I. 1370
Költöződés	II. 174	Könnyezdégél	II. 400	Könyváruló műhely	I. 1397
Költöződik	II. 174	Könnyezés	II. 400	Könyvárus bolt	I. 273
Költöztet	II. 174	Könnyezet	II. 400	Könyvbogár	I. 263
Költség	II. 175	Könnyezetés	II. 400	Könyvesináló	I. 434
Költségcske	II. 175	Könnyhullás	I. 1513	Könyvesiszár	I. 469
Költségös	II. 175	Könnyhullatás	I. 1513	Könnyebb	II. 400
Költségi	II. 175	Könnyhullató	I. 1514	Könnyecske	II. 408
Költségtelen	II. 175	Könnyidség	II. 402	Könnyes	II. 408
Költségtelenség	II. 175	Könnyít	II. 402	Könnyes ház	I. 1370
Kölü	II. 484	Könnyítés	II. 403	Könnyes kamara	II. 91
Kölyköcske	II. 397	Könnyű	II. 400	Könnyezik	II. 400
Kölykőzés	II. 397	Könnyű álmú	I. 89	Könyvház	I. 1370
Kölyközik	II. 397	Könnyűcske	II. 403	Könyvirás	I. 1602
Kölyök	II. 396	Könnyűd	II. 402	Könyviro	I. 1604
Kölyuk	II. 640	Könnyűded	II. 403	Könyviro tőnta	III. 562
Kölyuk szája	III. 18	Könnyűdik	II. 403	Könyvkötés	II. 433
Kölyű	II. 397	Könnyű emésztő	I. 634	Könyvkötő	II. 435
Kőmagú fű	I. 1024	Könnyű fegyverzetű vitéz	III. 1221	Könyvnyomtatás	II. 1062
Kőmény	II. 397	Könnyű gyalog	I. 1142	Könyvnyomtató	II. 1062
Kőményös bor	I. 283	Könnyű koci	II. 329	Könyvnyomtató műhely	I. 1397
Kőménymag	II. 651	Könnyül	II. 403	Könyvvágó moly	II. 858
Kőményolaj	II. 1108	Könnyű lábú	II. 499	Könyvsokadalom	II. 1588
Kőmetsző	II. 802	Könnyű lovas	II. 618	Könyv széle	III. 144
Kőmives	II. 908	Könnyű saru	II. 1520	Könyvszűrő	III. 210
Kőmorzsalék	II. 873	Könnyűség	II. 403	Könyvtámasztó pole	II. 1307
Kőművelő	II. 908	Könnyűségös	II. 403	Könyvtábla	III. 366
Kön	II. 188	Könnyű szekér	III. 133	Könyvtartó	III. 479
Köncöl	I. 1116	Könnyűszerű	III. 195	Könyvtartó asztal	I. 135

Könyvtartó ház	I. 1370	Környüllásogat	I. 126	Környülnéz	II. 981
Könyvtartó hely	I. 1395	Környülbéli	II. 412	Környülnézdéggel	II. 982
Könyvtartó pole	II. 1307	Környülbüréttvál	I. 214	Környülnézél	II. 982
Kőodú	II. 1097	Környülbocsát	I. 255	Környülnézél	II. 982
Kőolaj	II. 1108	Környülborít	I. 288	Környülnézés	II. 981
Kőomlás	II. 1126	Környüldong	I. 522	Környülnéző	II. 981
Kőoszlop	II. 1147	Környüléget	I. 562	Környülnézve	II. 981
Köp	II. 1324	Környület	II. 412	Környülnyal	II. 1008
Köpcös	II. 108	Környülfagy	I. 747	Környülnyalogat	II. 1010
Köpdöz	II. 1326	Környülfeket	I. 792	Környülnyargal	II. 1015
Köpéce	II. 408	Környülfekszik	I. 792	Környülnyög	II. 1073
Köpely	II. 409	Környülfekvés	I. 792	Környülönt	II. 1180
Kőpozdorja	II. 1323	Környülfénylik	I. 820	Környülöntés	II. 1180
Köpőce	II. 408	Környülfog	I. 870	Környülötte	II. 412
Köppönyeg	II. 408	Környülfoly	I. 909	Környülövedz	II. 1208
Köppönyegés	II. 408	Környülfolyás	I. 909	Környülpókáz	II. 1304
Köppönyegtartó	III. 479	Környülföd	I. 969	Környülrág	II. 1350
Köppent	II. 408	Környülföldel	I. 988	Környülrak	II. 1364
Köppentés	II. 409	Környülfű	I. 996	Környülrékeszt	II. 1396
Köppentő	II. 409	Környülfűr	I. 1003	Környülrépés	II. 1413
Köppenye	II. 408	Környülfurdal	I. 1004	Környülrépül	II. 1415
Köppöget	II. 409	Környülfut	I. 1009	Környülrépülés	II. 1415
Köppöly	II. 409	Környülfutos	I. 1015	Környülsáncol	II. 1503
Köppölyöz	II. 409	Környülfűz	I. 1049	Környülsóvényél	II. 1601
Köppölyözés	II. 409	Környülgömbölyget	I. 1115	Környülszáll	III. 52
Köppölyöző	II. 409	Környülgyakdos	I. 1134	Környülszánt	III. 77
Köptü	II. 409	Környülgyalul	I. 1143	Környülszémlel	III. 161
Köpül	II. 409	Környülhajl	I. 1263	Környülszorít	III. 313
Köpült tej	III. 508	Környülhálól	I. 1292	Környülszó	III. 320
Köpüs	II. 410	Környülbányás	I. 1310	Környültáboroz	III. 369
Kőrákó	II. 1365	Környülhasít	I. 1340	Környültapod	III. 437
Kőris	II. 416	Környülhengérit	I. 1405	Környültekénget	III. 522
Kőrisfa	I. 740	Környülhint	I. 1433	Környültekeredik	III. 512
Kőrít	II. 237	Környülhordoz	I. 1487	Környültekerítés	III. 515
Kőrmécsél	II. 415	Környülhordozás	I. 1487	Környültekint	III. 518
Kőrmetlen	II. 415	Környülhordozgat	I. 1488	Környülterem	III. 590
Kőrmöci tallér	III. 402	Környülir	I. 1600	Környülterít	III. 576
Kőrmöcske	II. 415	Környülírás	I. 1600	Környültész	III. 621
Kőrmöl	II. 415	Környüliszik	I. 1629	Környültölt	III. 543
Kőrmölés	II. 415	Környüljár	II. 13	Környültöltés	III. 543
Kőrmös	II. 415	Környüljegyz	II. 32	Környültörölget	III. 761
Kőrmösség	II. 415	Környülken	II. 188	Környülül	III. 889
Kőrmöz	II. 415	Környülkerénget	II. 227	Környülültet	III. 892
Környék	II. 410	Környülköppölyöz	II. 409	Környülütöget	III. 911
Környékbéli	II. 410	Környülköt	II. 425	Környülváj	III. 972
Környékész	II. 410	Környülkötő	II. 425	Környülvakar	III. 978
Környékőzés	II. 411	Környüllátogat	II. 541	Környülvaló	II. 412, III. 956
Környékézet	II. 411	Környüllovagol	II. 617	Környülvalóság	II. 412
Környékézhettlen	II. 411	Környülmázol	II. 710	Környülvarr	III. 1020
Környékéző	II. 411	Környülmételés	II. 798	Környülverítékész	III. 1078
Környél	II. 411	Környülméletlenség	II. 798	Környülvés	III. 1083
Környöskörül	II. 413	Környülmételkédés	II. 799	Környülvész	III. 1118
Környöslen-körül	II. 413	Környülmételkédetlen	II. 799	Környülvét	III. 1143
Környül	II. 411	Környülmételkédetlenség	II. 799	Környülvétel	III. 1119
Környüláll	I. 70	Környülmételkédik	II. 799	Környülvévés	III. 1119
Környülállás	I. 70	Környülmételkéz	II. 799	Környülvisel	III. 1200
Környülálló dolog	I. 520	Környülmetés	II. 798	Környülvisz	III. 1210
Környülárkol	I. 122	Környülmetsz	II. 801	Környülvonsz	III. 1251
Környülés	I. 125	Környülmös	II. 875	Környülzeng	III. 1280

Környülzörög	III. 1288	Körülforogat	I. 937	Köt	II. 42
Köröntő fű	I. 1024	Körülforog	I. 934	Kötégla	III. 50
Körödös-körül	II. 413	Körüljár	II. 13	Kötekedik	II. 42
Köröm	II. 414	Körüljárás	II. 13	Kötél	II. 42
Körömcél	II. 416	Körüljáró	II. 13	Köteleske	II. 42
Körömfaradék	I. 768	Körülkereng	II. 226	Köteledzik	II. 42
Körömfaragó	I. 769	Körülkerít	II. 237	Kötélék	II. 43
Körömfeketőnyi	I. 790	Körülkertél	II. 247	Kötélén járó	II. 84
Körömgöyökér	I. 1181	Körülkerül	II. 239	Kötélén ugráló	III. 84
Körömhégy	I. 1385	Körülmetéletlen	II. 798	Köteles	II. 42
Körömiés	II. 415	Körülötte	II. 414	Kötelesbarát	I. 17
Körömmérég	II. 783	Körülseregél	II. 1551	Kötelesedik	II. 42
Körömmetélék	II. 799	Körülvaló	II. 413, III. 956	Köteleskedés	II. 42
Körömyi	II. 416	Körülvalóság	II. 413	Kötelesség	II. 42
Körömyúzásnyira	II. 1087	Körülvész	III. 1118	Kötelességés	II. 42
Körömszakadás	III. 29	Körülvonsz	III. 1251	Kötelez	II. 42
Körömszel	II. 416	Körülzárol	III. 1269	Kötelezés	II. 43
Körömszélés	II. 416	Kösellő	II. 253	Kötelezet	II. 43
Körömszir	III. 1310	Köselyő	II. 253	Kötelezik	II. 43
Körös	II. 412	Köserű	II. 254	Köteleződik	II. 43
Körös	II. 416	Kósó	II. 1583	Kötelező levél	II. 60
Körösbohár	I. 262	Kössöncső	II. 417	Köteleztet	II. 43
Körösfa	I. 740	Kösöntyű	II. 417	Kötélgvártó	I. 115
Körösféreg	I. 826	Kösöntyűcske	II. 418	Kötéli	II. 43
Körösként	II. 412	Kőszakadás	III. 29	Kötélke	II. 43
Körös-környül	II. 412	Kőszál	III. 43	Kötéllevél	II. 60
Köröskörnyül bujdosik	I. 323	Kőszáli kecske	II. 144	Kötélödik	II. 43
Köröskörnyül ellovagol	II. 617	Kőszegő	III. 110	Kötélődzik	II. 43
Köröskörül	II. 413	Kőszegit	II. 195	Kötélverő	III. 106
Köröskörülvész	III. 1119	Kőszikla	III. 241	Kötény	II. 43
Köröslén-környül	II. 412	Kősziklás	III. 241	Kötés	II. 43
Köröslén-körül	II. 413	Kőszirt	III. 259	Kötésbizonyosság	I. 24
Körösz	II. 233	Kőszív	III. 266	Kötéscipő	I. 35
Körösztyén	II. 236	Kőszívú	III. 266	Kötésés	II. 43
Körpöget	II. 416	Kőszméte	II. 418	Kötéslevél	II. 60
Körteszár	III. 86	Köszön	II. 418	Kötéstétel	III. 63
Körtfél	II. 416	Köszönés	II. 419	Kötetlen	II. 43
Körti	II. 416	Köszönet	II. 419	Köthető	II. 43
Körtövény	II. 416	Köszönethordozó	I. 1489	Kötő	II. 43
Körtvény	II. 416	Köszönetlen	II. 419	Kötődés	II. 43
Körtvényes	II. 417	Köszönget	II. 420	Kötődik	II. 43
Körtvényfa	I. 740	Köszöngetés	II. 420	Kötődzik	II. 43
Körtvényfafű	I. 1024	Köszönt	II. 420	Kötő fa	I. 74
Körtvényfánk	I. 762	Köszöntés	II. 420	Kötő fejsze	I. 78
Körtvénylél	II. 549	Köszöntési	II. 420	Kötő fém	I. 78
Körtvélytorta	III. 719	Köszöntetlen	II. 420	Kötő fűz	I. 104
Körül : umgehen	II. 238	Köszöntő	II. 420	Kötő gerenda	I. 108
Körül : herum	II. 412	Köszörül	II. 195	Kötő kules	II. 46
Körüláll	I. 70	Köszörü	II. 420	Kötőlék	II. 43
Körülés	I. 125	Köszörűkő	II. 388	Kötőlékcske	II. 43
Körülbe	I. 204	Köszörül	II. 420	Kötő száj	III. 24
Körül-belül	I. 206	Köszörülés	II. 421	Kötött	II. 43
Körülcirkalmaz	I. 361	Köszörűs	II. 421	Kötő vas	III. 102
Körület	II. 413	Köszösz	III. 336	Kötő vessző	III. 112
Körülfeket	I. 793	Köszlyű	II. 267	Kötöz	II. 43
Körülfekszik	I. 792	Köszvény	II. 421	Kötözés	II. 43
Körülfog	I. 870	Köszvényes	II. 422	Kötözet	II. 43
Körülfoglal	I. 890	Köszvényfű	I. 1024	Kötözetlen	II. 43
Körülfolyós	I. 915	Köszvénymenta	II. 759	Kötözget	II. 43

Kötőznivaló	II. 437	Kövezet	II. 392	Közböletlenül	II. 449
Kötöző fű	I. 1024	Kövi	II. 392	Közbűlső	II. 450
Kötöző szlj	III. 240	Kövics	II. 391	Közé	II. 450
Kötöztet	II. 437	Kövi hal	I. 1274	Közdel	II. 456
Kötrőc	II. 275	Köz	II. 445	Közelenben	II. 457
Köttel	II. 437	Köz akarat	I. 41	Közelső	II. 457
Köv	II. 384	Közbe	II. 448	Közelnűnen	II. 457
Kövágó	III. 932	Közbebocsát	I. 225	Közeldedén	II. 457
Kövágó hal	I. 1274	Közbebocsátás	I. 225	Közelebb	II. 457
Köválasztó	III. 999	Köz bécs	I. 191	Közelebbít	II. 457
Kövár	III. 1012	Közbecsacsog	I. 368	Közeltet	II. 458
Kövecs	II. 391	Közbeelegyedik	I. 605	Közelit	II. 458
Kövecsegés	II. 391	Közbeelgyít	I. 607	Közelités	II. 459
Köveesés	II. 391	Közbefekszik	I. 792	Közeljebb	II. 457
Köveeske	II. 391	Közbefoly	I. 909	Közelség	II. 459
Kövédér	III. 1033	Közbefut	I. 1009	Közélvaló	II. 459, III. 956
Kövekél	II. 438	Közbefutos	I. 1015	Közélvaló lét	II. 594
Kövekélés	II. 438	Közbefutosás	I. 1015	Közélvalóság	II. 459, III. 956
Kövel lövő	II. 634	Közbeháborít	I. 1225	Közelvolla	III. 965
Kövély	II. 276	Közbehagy	I. 1242	Köz embér	I. 627
Kövr	II. 438	Közbehagyás	I. 1242	Közép	II. 459
Kövércske	II. 439	Közbehasít	I. 1340	Középaránt	II. 460
Kövéredik	II. 439	Közbejár	II. 13	Középbe lovagol	II. 607
Kövéres	II. 439	Közbejárás	II. 13	Középütt, középütt	II. 460
Kövér ft	I. 1024	Közbejáró	II. 13	Közép hajó	I. 1256
Kövérit	II. 439	Közbejő	II. 58	Közép hid	I. 1425
Kövéreke	II. 439	Közbejut	II. 68	Közép pont	II. 1311
Kövér porcsiu	II. 1316	Közbekeözbe-berékeszt	II. 1395	Közép rendbeli	II. 1407
Kövérség	II. 489	Közben	II. 449	Középség	II. 461
Kövérségés	II. 439	Közbenjáróság	II. 13	Középső	II. 461
Kövr szálló	III. 329	Közbenjáróskodás	II. 13	Közép szér	III. 195
Köves	II. 392	Közbenjáróskodik	II. 13	Középszérint	II. 461
Kövés	II. 280	Közben-közben	II. 449	Középszérént	III. 199
Kövesés	I. 693	Közbenjutás	II. 68	Középszérü	II. 461, III. 195
Köves eső	I. 702	Közbenvétel	III. 1119	Középtermelő	III. 597
Köves nádaly	II. 912	Közbenyom	II. 1053	Közép tiszt	III. 671
Köves süly	II. 1622	Közberáncol	II. 1369	Közép új	III. 852
Követ: nachfolgen	II. 439	Közbeszakad	III. 23	Közép út	III. 870
Követ: bote	II. 444	Közbeszakaszt	III. 36	Középütt	II. 460
Követdégél	II. 442	Közbeszakasztás	III. 36	Középütt világoskodik	III. 1184
Követelmes	II. 442	Köz beszéd	I. 218	Köz érző	I. 674
Követés	II. 442	Köz beszélgetés	I. 222	Köz esőcsatorna	I. 390
Követésködő	II. 445	Közbeszól	III. 276	Köz fal	I. 758
Követetlen	II. 442	Közbeszólás	III. 276	Köz föld	I. 986
Követéz	II. 445	Közbeszóló	III. 276	Köz gyónat	I. 1176
Követheetlen	II. 442	Közbeszólít	III. 280	Köz határ	I. 1362
Követhető	II. 442	Közbeszólítás	III. 280	Köz ház	I. 1370
Következendő	II. 443	Közbeszöves	III. 320	Köz bely	I. 1395
Következés	II. 443	Közbetétel	III. 634	Köz hiutó	I. 1435
Következési	II. 443	Közbevész	III. 1119	Köz hír	I. 1438
Következetlen	II. 443	Közbevet	III. 1143	Közibe	II. 448
Követközik	II. 442	Közbevetés	III. 1143	Közibenyomod	II. 1057
Követköző	II. 443	Közbevetetlenképpen	III. 1144	Közibeszo	III. 320
Követő	II. 444	Közbevetetlenül	III. 1144	Közibetapod	III. 437
Követség: nachfolge	II. 444	Közbevigyáz	III. 1176	Köz idő	I. 1540
Követség: gesandtschaft	II. 445	Közbezörög	III. 1288	Köz író	I. 1604
Követségős	II. 445	Köz bíró	I. 237	Köz jel	II. 34
Kövez	II. 391	Közből	II. 449	Köz jó	II. 44
Kövezés	II. 392	Közből-közből	II. 450	Köz katona	II. 139

Kulestartó	III. 479	Kurkoman	II. 472	Kútbotél	II. 427
Kuldul	II. 334	Kúrol	II. 366	Kútostor	II. 1145
Kullag	II. 468	Kurréns	II. 472	Kút szája	III. 18
Kullanés	II. 468	Kuirog	II. 365	Kuttog	II. 477
Kullant	II. 468	Kurrogás	II. 365	Kútvíz	III. 1227
Kullog	II. 468	Kurta	II. 472	Kútya	II. 477
Kullogás	II. 469	Kurta kígyó	II. 304	Kútya	II. 477
Kullogtat	II. 469	Kurta mente	II. 759	Kutyácska	II. 478
Kulyak	II. 469	Kurtányka	II. 476	Kutyahajlék	I. 1255
Kulyiba	II. 87	Kurtaság	II. 473	Kutyalég	II. 560
Kulyok	II. 469	Kurta suba	II. 1605	Kutyálkodik	II. 477
Kumur	II. 338	Kurta szablya	III. 13	Kutyamarás	II. 678
Kún	II. 469	Kurta szoknya	III. 289	Kutyaság	II. 477
Kunadalom	II. 469	Kurta vak kígyó	II. 304	Kutyó	II. 477
Kuncog	II. 469	Kurtit	II. 473	Kutyócska	II. 477
Kún kötés	II. 433	Kurtítás	II. 473	Kútyorló	II. 478
Kuntat	II. 469	Kuruc	II. 473	Kutyorodik	II. 478
Kunya	II. 469	Kuruckodik	II. 473	Kuvare	II. 463
Kunyó	II. 469	Kurucság	II. 473	Kuvasz	II. 478
Kunyhócska	II. 470	Kuruttyol	II. 473	Kuvaszugatás	III. 840
Kunnyó	II. 469	Kuruzsol	II. 473	Kű	II. 295
Kunnyócska	II. 470	Kurva	II. 474	Kücsid	II. 299
Kunyorál	II. 470	Kurvaasszony	I. 131	Kűd	II. 482
Kunyorálás	II. 470	Kurvácska	II. 474	Küetlen	II. 303
Kunyorog	II. 470	Kurvafi	I. 845	Küföldi	I. 986
Kupa	II. 470	Kurva fia	I. 845	Kükény	II. 394
Kupácska	II. 470	Kurvaház	I. 1370	Kükercs	II. 394
Kupagyártó	I. 1154	Kurvai	II. 474	Kükircs	II. 394
Kupás	II. 471	Kurvakerítés	II. 238	Kükürcs	II. 394
Kupás cserép	I. 416	Kurvakerítő	II. 238	Kül: äusser	II. 478
Kupás véső	III. 1083	Kurválkodás	II. 474	Kül: von aussen	II. 479
Kupéc	II. 471	Kurválkodik	II. 474	Küld	II. 482
Kupfertálna	II. 353	Kurválkodó	II. 474	Küldél	II. 483
Kupja	II. 351	Kurváncius	II. 475	Küldés	II. 483
Kuplér	II. 471	Kurvás	II. 475	Küldetlen	II. 484
Kuplérség	II. 471	Kurvaság	II. 475	Küldögel	II. 484
Kuporit	II. 107	Kurvássági	II. 475	Küldögelés	II. 484
Kuporítás	II. 108	Kurvalartó	III. 479	Küldött	II. 484
Kuporodik	II. 471	Kurváz	II. 475	Küldöz	II. 484
Kúptó	II. 1583	Kusicska	II. 475	Küldözdögel	II. 484
Kúra	II. 471	Kusol	II. 475	Küldözés	II. 484
Kuracél	II. 471	Kusztósság	II. 475	Küldtést	II. 484
Kuracin	II. 471	Kút	II. 475	Külföld	I. 986
Kurafi	I. 845	Kutaeska	II. 477	Külföldi	I. 986
Kúrál	II. 471	Kutak, kutag	II. 477	Küllő: radspeiche	II. 484
Kurázi	II. 471	Kutall	II. 477	Küllő: seeschwalbe	II. 484
Kurhol	II. 366	Kutas	II. 477	Küllőközép	II. 460
Kúria	II. 471	Kútásó	I. 126	Küllös	II. 484
Kúriás	II. 471	Kútesiga	I. 421	Külöm	II. 484
Kurír	II. 471	Kútfolyás	I. 913	Külömb	II. 486
Kuritol	II. 471	Kútforrás	I. 945	Külömben	II. 487
Kuritolás	II. 471	Kútfő	I. 959	Külömben-külömben	II. 488
Kuritoló	II. 472	Kútfői	I. 959	Külömbféle	II. 487
Kurja	II. 472	Kútgárgya	I. 1065	Külömb-külömb	II. 486
Kurjáгатás	II. 472	Kútgém	I. 1078	Külömbkülömbféle	II. 487
Kurjálgat	II. 472	Kúti	II. 477	Külömbkülömbszínű	III. 250
Kurjant	II. 472	Kútkankalék	II. 96	Külömbössen	II. 488
Kurjogat	II. 472	Kútkáva	II. 140	Külömböz	II. 488
Kurjongat	II. 472	Kútkerek	II. 222	Külömbözés	II. 488

Külömbözet	II. 489
Külömbözetlenség	II. 489
Külömbözik	II. 488
Külömböző	II. 489
Külömböző zöngés	III. 1282
Külömböztet	II. 489
Külömböztetés	II. 489
Külömbőség	II. 490
Külömb szőrű	III. 332
Külön	II. 484
Különböződgel	II. 488
Különböztetlen	II. 489
Különbség	II. 489
Különkényeres	II. 201
Külön-külön	II. 485
Különkülönfele	II. 487
Különödik	II. 485
Különös	II. 485
Különösképpen	II. 485
Különösködik	II. 485
Különöz	II. 485
Különözés	II. 486
Különöző	II. 486
Különrekeszt	II. 1396
Különszéd	III. 100
Különszédés	III. 100
Különválaszt	III. 988
Különválasztva	III. 988

Különvaló	II. 485
Különvaló rékesz	II. 1394
Külső	II. 478
Külsőképpen	II. 478
Külsőség	II. 479
Külsőség	II. 479
Külső tetszés	III. 647
Külső város	III. 1013
Külű	II. 397
Külül	II. 479
Küllyebb	II. 296
Künn	II. 297
Künnfitogat	I. 855
Künnül	III. 889
Künnülő	III. 889
Künnvaló	II. 297
Küntés	II. 398
Künnén	II. 402
Kürdi	II. 490
Kürt	II. 490
Kürtő	II. 491
Kürtől	II. 490
Kürtölés	II. 490
Kürtölő	II. 490
Kürtös	II. 490
Kürtszó	III. 273
Kürtszózat	III. 283
Küs	II. 312

Küsdik	II. 491
Küsködés	II. 491
Küszöb	II. 492
Küszöbi	II. 492
Küzköddögelik	II. 491
Küszködés	II. 491
Küszködik	II. 491
Küszködő	II. 491
Küszödik	II. 491
Küszödözés	II. 491
Kúván	II. 318
Küvül	II. 479
Küzdés	II. 491
Küzdik	II. 491
Küzdő	II. 491
Küzdődik	II. 491
Kvár	II. 492
Kvartély	II. 495
Kvartélymester	II. 790
Kvartélyos	II. 493
Kvartélyosztás	II. 1153
Kvartélyoz	II. 493
Kvartélyozás	II. 493
Kviétancia	II. 494
Kvintin	II. 494
Kvintli	II. 494
Kvitancia	II. 494

L.

La. Lá	II. 495
Láb	II. 495
Lábabeli	II. 500
Lábaeska	II. 500
Lábfájó	I. 753
Lábalattvaló szék	III. 127
Lábalávaló székecske	III. 127
Lábálló	I. 79
Labanc	II. 503
Labaneság	II. 503
Lábas	II. 500
Lábas barom	I. 183
Lábas fazék	I. 776
Lábas gerenda	I. 1083
Lábaslag	II. 500
Lábas marha	II. 690
Lábas ól	II. 1107
Lábas serleg	II. 1557
Lábatlan	II. 501
Lábatlan fücske	I. 778
Lább	II. 501
Lábbad	II. 501
Lábbadoz	II. 502
Lábbag	II. 502
Lábbal	II. 502
Labban	II. 527

Lábbeli	II. 500
Lábbog	II. 502
Lábhoka	I. 265
Lábbol	II. 503
Lábbolás	II. 503
Labda	II. 528
Labét	II. 503
Lábfa	I. 740
Láb feje	I. 959
Lábfő	I. 959
Lábgöker	I. 1181
Lábhégy	I. 1385
Láblinló	I. 1435
Lábhüvelyk	I. 1532
Lábi	II. 501
Lábikra	I. 1563
Labirintus	II. 503
Lábitó	II. 501
Lábkapállás	II. 106
Lábköszvény	II. 422
Lábmelegítő	II. 724
Lábmosság	II. 875
Lábmosatek	II. 875
Lábmossdó	II. 876
Lábmoslék	II. 877
Lábmossó	II. 877

Lábmossó fű	I. 1024
Lábmossogatás	II. 878
Lábnyi	II. 501
Lábnyom	II. 1065
Lábnyomás	II. 1055
Lábnyomat	II. 1055
Lábnyomdok	II. 1058
Lábnyomnyi	II. 1066
Laboda	II. 503
Láböltöző	II. 1178
Lábravaló	II. 501, III. 956
Lábszár	III. 86
Lábszék	III. 127
Lábszíz	III. 240
Lábszorító vas	III. 1023
Lábtalp	III. 403
Lábtartó	III. 479
Lábtartóztató szőr	III. 332
Lábtartó zsámoly	III. 1300
Lábtó	II. 501
Lábújj	III. 852
Lábvakaró	III. 980
Lávvas	III. 1023
Lávvetés	III. 1152
Láv víz	III. 1227
Lábszibbadás	III. 1304

Lacikonyha	II. 346	Lakodalmaskodik	II. 512	Lángallik	II. 519
Lacsuha	II. 504	Lakodalmaz	II. 512	Lángaz	II. 519
Láda	II. 504	Lakodalmi	II. 512	Lánglt.	II. 519
Ládacsínáló	I. 434	Lakodalom	II. 511	Lángizű	I. 1646
Ládácska	II. 505	Lakodalomház	I. 1370	Lángokádó	II. 1106
Láda fia	I. 845	Lakó föld	I. 986	Lángol	II. 519
Ladakules	II. 466	Lakó földben született	III. 354	Lángolás	II. 519
Ladás	II. 505	Lakó hajlék	I. 1255	Lángos	II. 519
Ladatartó	III. 479	Lakó ház	I. 1370	Lángos szén	III. 171
Láddé	II. 539	Lakó hely	I. 1395	Lángozik	II. 519
Láddék	II. 539	Lakol	II. 514	Lángszin	III. 250
Ladik	II. 505	Lakolás	II. 515	Lankad	II. 519
Ladikás	II. 505	Lakolik	II. 514	Lankadás	II. 520
Lagistrom	II. 508	Lakos	II. 513	Lankadhatatlan	II. 520
Lágzít	II. 546	Lakó szállás	III. 55	Lankadoz	II. 520
Lágy	II. 505	Lakó társ	III. 452	Lankadt	II. 520
Lágy bor	I. 283	Lakozás	II. 513	Lankadság	II. 520
Lágyború szálló	III. 329	Lakozik	II. 513	Lankaszt	II. 520
Lágyhajú gyümölcs	I. 1212	Lakozó társ	III. 452	Lankíl	II. 521
Lágyút	II. 506	Lakság	II. 515	Lanna, lánna	II. 521
Lágyítás	II. 507	Laksza	II. 515	Lant	II. 521
Lágymatag, lagymatag	II. 507	Lakla-földe	I. 986	Lanthúr	I. 1517
Lágymeleg	II. 722	Lakta-helye	I. 1396	Lantol: aufderleierspielen	II. 522
Lágymelegség	II. 723	Laktat	II. 514	Lantol: wackeln	II. 522
Lágyság	II. 507	Lakzi	II. 514	Lantolás	II. 522
Lágy szem	III. 157	Lalt	II. 521	Lantorna	II. 522
Lágyul	II. 507	Lám	II. 515	Lantornás	II. 522
Lágyulás	II. 508	Lamma	II. 521	Lantos	II. 522
Laj	II. 508	Lamos farkú majom	II. 668	Lantos sas	II. 1521
Lajha	II. 508	Lámpás	II. 515	Lanyha	II. 522
Lajhár	II. 508	Lámpáshordozó	I. 1489	Lanyház	II. 522
Lajhárság	II. 508	Lampértosság	II. 516	Lap	II. 522
Lajhó	II. 508	Lampréta	II. 516	Láp	II. 524
Lajstrom	II. 508	Lán	II. 551	Lápa	II. 524
Lajstromkönyv	II. 407	Lanc	II. 516	Lapác	II. 523
Lajstromos könyv	II. 407	Lánc	II. 516	Lapácska	II. 523
Lajstromoz	II. 508	Lánca	II. 518	Lapácska	II. 524
Lajt	II. 509	Láncéta	II. 518	Lapály	II. 523
Lajtora	II. 509	Láncfa	I. 740, II. 518	Lapány	II. 523
Lajtörja	II. 509	Lancfás	I. 740	Lápás	II. 524
Lajtra	II. 509	Láncka	II. 517	Lapát	II. 524
Lak	II. 509	Lanckenet	II. 518	Lapátol	II. 525
Lák	II. 514	Lanckenetfa	I. 740	Lapátolás	II. 525
Lakáj	II. 514	Láncocska	II. 517	Lapátos	II. 525
Lakás	II. 510	Láncol	II. 517	Lapátos gálya	I. 1058
Lakat	II. 514	Láncolás	II. 517	Lapátos hajó	I. 1256
Lakatgyártó	I. 1154	Láncos	II. 517	Lapátoz	II. 525
Lakatol	II. 514	Láncos hot	I. 299	Lapibeli	II. 523
Lakatos	II. 514	Láncos fék	I. 789	Lapica	II. 525
Lakatosság	II. 514	Láncos font	I. 920	Lapicka	II. 525
Lakdogálík	II. 511	Láncos golyóbis	I. 1093	Lapickás tánc	III. 423
Lakhatatlan	II. 511	Láncos védér	III. 1033	Lapis	II. 523
Lakhatlan	II. 511	Láncoz	II. 517	Lapít	II. 523
Lakhely	I. 1395	Láncozás	II. 517	Lapító	II. 523
Lakik	II. 509	Láncszém	III. 157	Lapító fa	I. 740
Lakmározik	II. 514	Lánca	II. 518	Lapocka	II. 525
Lakó	II. 511	Landis	II. 518	Lapockacsont	I. 451
Lakodalmas	II. 512	Láng	II. 518	Lapockás	II. 526
		Lángadoz	II. 519	Lapockás tánc	III. 423

Lapockázás	II. 526	Látáshatározó környékézet II. 411	Lázár lakodalma	II. 512
Laponyag	II. 523	Látat	Lázos	II. 546
Lapos	II. 523	Látatlan	Lazul	II. 547
Lápos	II. 524	Látó	Lazúr	II. 547
Laposan	II. 524	Láthatatlan	Lazúrfesték	I. 835
Lapos farú	I. 764	Láthatatlanképpen	Lázzad	II. 546
Lapos giliszta	I. 1090	Láthatatlanul	Lázzaszt	II. 546
Lapos guta	I. 1130	Láthatatos	Lázzat	II. 547
Lapos tetű	III. 656	Látható	Lazzud	II. 547
Lapos vas	III. 1023	Láthatóképpen	Lazsnak	II. 547
Lappag	II. 526	Láthatós	Lazsnakos	II. 548
Lappagás	II. 527	Láthatóul	Lazsnakos kuklya	I. 465
Lappagtat	II. 527	Latka: becken	Lazsnaksüveg	II. 1628
Lappan	II. 527	Latka: loth	Lé: saft	II. 548
Lappang	II. 527	Látnivaló	Lé, lé: himab	II. 548
Lappangás	II. 527	Látó	Léábráz	I. 4
Lappangat	II. 527	Látogat	Léábrázol	I. 5
Lappangdogál	II. 527	Látogatás	Léábrázolás	I. 5
Lappangdogálás	II. 527	Látogató	Léágy	II. 551
Lappangoz	II. 527	Látogató levél	Léaljasodik	I. 51
Lappangtat	II. 527	Látó-halló	Léaljasít	I. 51
Lappogat	II. 527	Látó hely	Léány	II. 551
Lapta	II. 528	Látó in	Léányág	I. 19
Laptajáték	II. 24	Látomány	Léányalma	I. 81
Laptajátszás	II. 26	Látomás	Léányasszony	I. 131
Laptajátszó	II. 26	Látomást	Léányasszonyka	I. 132
Laptás	II. 528	Látó mestér	Léánybarát	I. 178
Laptaszín	III. 258	Lator	Léánycsésző alma	I. 81
Laptáz	II. 528	Latorjánság	Léányepérj	I. 655
Laptázás	II. 529	Latorkert	Léánygyermek	I. 1163
Laptázó	II. 529	Latorkodás	Léányház	I. 1370
Lapu	II. 529	Latorkodik	Léányi	II. 552
Lapugyökér	I. 1181	Latorság	Léányi negyed	II. 942
Lapul	II. 528	Latorságos	Léányka	II. 553
Lárma	II. 529	Latos	Léánykamadár	II. 649
Lármás	II. 530	Látós	Léányképű	II. 205
Lármonya	II. 530	Látott	Léánykérő	II. 215
Lárva	II. 530	Látott-hallott	Léánykoszorú	II. 378
Lása	II. 530	Látotthallottság	Léánykőkörcs, leánykő- körcsin	II. 394
Laska	II. 530	Látott látás	Léánynegyed	II. 942
Lasnak	II. 547	Latránság	Léánynegyedik	II. 942
Lásnok	II. 547	Látriáz	Léánynéző	II. 981, III. 84
Láss	II. 537	Latroz	Léányoeska	II. 553
Lassacskán	II. 530	Latrul	Léányos	II. 553
Lassadjában	II. 530	Látszat	Léányos ház	I. 1370
Lassan	II. 530	Látszatos	Léányoskodik	II. 553
Lassan-lassan	II. 530	Látszatosság	Léánypohár	II. 1303
Lassít	II. 531	Látszik	Léányság	II. 553
Lassú	II. 530	Látszomány	Léány sárja	II. 1510
Lassúdik	II. 531	Látt	Léányszőlő	III. 329
Lassú mise	II. 546	Láttatos	Léánytárs	III. 452
Lassúság	II. 532	Láttatosan	Léánytnéz	II. 981
Lassúsággal	II. 532	Látván-lát	Léányunoka	III. 859
Lassú tánc	III. 423	Lauthúr	Léányzó	II. 553
Lasznak	II. 547	Lavendula	Léányzó személy	III. 166
Lat	II. 532	Láz: seheuche	Léapad	I. 98
Lát	II. 532	Láz: auflauf	Léapaszt	I. 99
Látás	II. 537	Laza	LĚarat	I. 115
Látás-hallás	I. 1286	Lazac		

Léás	I. 125	Lédőjtöget	I. 529	Legelő	II. 557
Lehbentyű	II. 553	Lédől	I. 530	Legelődik	II. 557
Lebég	II. 553	Lédölénkez	I. 531	Legelő hely	I. 1396
Lebél	II. 554	Lédölt	I. 532	Legelő mező	II. 808
Lebélget	II. 554	Lédönt	I. 532	Legeltet	II. 557
Léberetvál	I. 214	Lédörgöl	I. 534	Legeltetés	II. 557
Lébi	II. 554	Ledülöngöz	I. 532	Legeltetődik	II. 557
Léhir	I. 234	Lédzégő	II. 607	Legeltető mező	II. 808
Léboc	II. 608	Léecsetél	I. 557	Légély	II. 557
Lébocsát	I. 255	Léegyénít	I. 571	Légenda	II. 558
Lébocsátás	I. 255	Léejt	I. 587	Légény	II. 558
Lébocsátózik	I. 257	Léengesztelés	I. 643	Legényes	II. 560
Léborotvál	I. 214	Léenyhítés	I. 647	Legényke	II. 560
Léborul	I. 290	Léereszkedik	I. 671	Legestrom	II. 508
Léborulás	I. 290	Léereszt	I. 670	Legfejebb	I. 964
Lébotol	I. 302	Léeresztés	I. 670	Legfőebb	I. 964
Lehsél	II. 554	Léeresztő	I. 670	Legföljebb	I. 975
Lébújik	I. 322	Léeresztő hintó	I. 1435	Legistrom	II. 508
Léc	II. 554	Léeresztő tábla	III. 366	Legkiváltképpen	III. 984
Lécéz	II. 555	Léeses	I. 698	Legkönnyebben	II. 401
Léégérända	I. 1083	Léesik	I. 698	Légordul	I. 1119
Lécirkalmaz	I. 361	Léész	I. 711	Legottan	II. 1157
Lecke	II. 555	Léfaragtat	I. 769	Légörbed	I. 1117
Leckéz	II. 555	Léfejt	I. 787	Légörbít	I. 1117
Lécszeg	III. 113	Léfeköt	I. 793	Légördül	I. 1119
Lécsap	I. 380	Léfekszik	I. 792	Légörög	I. 1119
Lécsapdos	I. 382	Léfektet	I. 793	Legszébb	III. 185
Lécsapkod	I. 382	Léfeküti	I. 793	Legszébben	III. 185
Lécsatol	I. 387	Léfekvés	I. 793	Legtöbbnyire	III. 731
Lécsendősedik	I. 403	Léfest	I. 834	Légugg	I. 1126
Lécsendősit	I. 404	Léfittyeg	I. 856	Léguggod	I. 1126
Lécsendősités	I. 404	Léfittyen	I. 857	Legvégre	III. 1042
Lécsépég	I. 407	Léfog	I. 871	Legvégső, legvégsőbb	III. 1042
Lécséppen	I. 408	Lefoly	I. 909	Légy	II. 560
Lécsépuri	II. 555	Lefolytatás	I. 916	Légyak	I. 1133
Lécsépül	I. 411	Léfon	I. 916	Légyaláz	I. 1140
Lécsépülés	I. 411	Léfordít	I. 925	Légy bogár	I. 262
Lécsépülődöttség	I. 411	Léfordul	I. 929	Légy csapó	I. 383
Lécsépüz	I. 411	Léfordulás	I. 929	Légy darázs	I. 484
Lécsérég	I. 413	Léforróz	I. 947	Legyecske	II. 561
Lécsigg	I. 471	Léfoszt	I. 950	Legyént	II. 561
Lécsillapít	I. 428	Léfő	I. 966	Legyes	II. 561
Lécsillapítás	I. 428	Léfőz	I. 967	Legyez	II. 561
Lécsinál	I. 432	Léfű	I. 996	Legyezés	II. 561
Lécsíp	I. 436	Léfut	I. 1009	Legyező	II. 561
Lécsordul	I. 433	Léfutás	I. 1009	Légyfogó	I. 877
Lécsökken	I. 458	Léfügg	I. 1035	Légyfogó üveg	III. 912
Lécsúsz	I. 468	Léfüggeszt	I. 1036	Légyfű	I. 1024
Lécsügg	I. 471	Léfürészél	I. 1044	Legyint	II. 561
Lécsüggeszt	I. 472	Leg	II. 556	Légyőz	I. 1191
Lécsügged	I. 472	Legalább	I. 47	Léh, léh	II. 561
Lédér	II. 555	Léganél	I. 1060	Léha	II. 563
Lédérekedik	II. 555	Légát	II. 556	Léhág	I. 1234
Lédérség	II. 555	Legbelső	I. 206	Léhágás	I. 1234
Lédnők	II. 556	Legbelsőbb	I. 206	Lébagy	I. 1242
Lédnőkés	II. 556	Legbelsőképpen	I. 206	Léhagyás	I. 1242
Lédőjt	I. 529	Legel	II. 556	Léhajít	I. 1253
Lédőjtés	I. 529	Legeldégél	II. 557	Léhajítás	I. 1253
Lédőjtet	I. 529	Legelés	II. 557	Léhajlat	I. 1261

Léhajló	I. 1259	Léhül	I. 1528	Lélékismeret	I. 161
Léhajlotság	I. 1259	Léimádkozik	I. 1575	Léléklet	II. 57
Léhajol	I. 1259	Léfr	I. 1600	Lélékszerető	III. 22
Léhajt : unterwerfen	I. 1253	Léirattatás	I. 1600	Lélékterhelő	III. 50
Léhajt : herunterbiegen	I. 1263	Léíró	I. 1600	Lélékváltó	III. 99
Léhajtás	I. 1264	Lējár	II. 13	Lélékváltság	III. 100
Léhajtó gallér	I. 1057	Lējárás	II. 14	Lélékvesztés	III. 109
Léhalad	I. 1280	Léjegyész	II. 32	Lélékvesztő	III. 11
Léhámlik	I. 1295	Léjegyészget	II. 32	Lélékzés	II. 57
Léhámoz	I. 1296	Léjél	II. 596	Lélékzet	II. 57
Léhánt	I. 1296	Lējő	II. 58	Lélékzetvétel	III. 112
Léhány	I. 1310	Lējő	II. 563	Lélékzetvévés	III. 112
Léhányás	I. 1311	Lējövés	II. 58	Lélékzetvévő-gége	I. 107
Léhanyatlás	I. 1317	Lējövetel	II. 58	Lélékzik	II. 57
Léhanyatlik	I. 1317	Lejt	II. 563	Lélékző	II. 57
Léhány-vet	III. 1141	Lejtés	II. 563	Lélékző gége	I. 107
Léharap	I. 1325	Lejtő	II. 563	Lélémény	II. 56
Léhás	II. 563	Lejtős	II. 563	Léléményes	II. 56
Léhasít	I. 1340	Lejtős tánc	III. 423	Léléményesködik	II. 56
Léhatároz	I. 1363	Lejtőzik	II. 563	Lélézés	II. 56
Léhazud	I. 1379	Lējú	II. 563	Lélép	II. 58
Léhazudtol	I. 1380	Lék : spalte	II. 564	Lelés	II. 56
Léhég, léhég	II. 561	Lék : seiber	II. 564	Léles	II. 58
Léhüll	II. 562	Lékap	II. 102	Lélet	II. 56
Léhüllés	II. 562	Lékapál	II. 106	Léletezés	II. 56
Léhüllet	II. 562	Lékaparit	II. 108	Léletézet	II. 56
Léhüllek	II. 562	Lékaszáll	II. 138	Léletézetés	II. 56
Léhüllő	II. 562	Lékaszállás	II. 138	Léletézik	II. 56
Léhültet	II. 562	Lekee	II. 555	Lélík	II. 56
Léhelyhét	I. 1402	Lékel	II. 168	Lélinéáz	II. 610
Léhelyhézttet	I. 1403	Lékél	II. 564	Lélkendéz	II. 57
Léhengörödik	I. 1404	Léképész	II. 207	Lélkés	II. 57
Léhengérlt	I. 1405	Lékés	II. 564	Lélkés állat	I. 7
Léhés, léhés	II. 562	Lékoncol	II. 342	Lélkésen	II. 57
Léhet	II. 591	Lékopik	II. 347	Lélkésit	II. 57
Léhetendő	II. 592	Lékoppad	II. 348	Lélkesség	II. 57
Léhetendővolta	III. 965	Lékoppaszt	II. 351	Lélketlen	II. 57
Léhetetlen	II. 592	Lékoplat	II. 349	Lélkeződés	II. 57
Léhetetlenség	II. 592	Lékönyököl	II. 403	Lélki	II. 57
Léhetlenség	II. 592	Lékörömszl	II. 416	Lélki atya	I. 13
Léhető	II. 592	Léköt	II. 425	Lélki fiasság	I. 847
Léhető	II. 592	Lékötelez	II. 430	Lélki furdalat	I. 1009
Léhetőség	II. 592	Lékötöz	II. 436	Lélki gondviselő	III. 1204
Léhetség	II. 593	Lékötözés	II. 436	Lélki ismeret	I. 1617
Léhetségös	II. 593	Léktika	II. 564	Lélkismeretfurdalás	I. 1009
Léhetségésképpen	II. 593	Léktikahordozó	I. 1489	Lélki ismerő	I. 1619
Léhező	II. 563	Lél, lél : finden	II. 564	Lélki pásztor	II. 1216
Léheveredés	I. 1416	Lél : sein	II. 596	Lélki szeretet	III. 228
Léheverődik	I. 1416	Lélakatul	II. 514	Lélki szomorúság	III. 304
Léhl	I. 1419	Léláncol	II. 517	Lélki szorongatás	III. 318
Léhiggad	I. 1429	Lélappad	II. 526	Lélki tanító	III. 427
Léhord	I. 1485	Lélapul	II. 528	Lélkü	II. 578
Léhorgad	I. 1491	Lélassít	II. 531	Lélküismeret	I. 1617
Léhorgaszt	I. 1493	Lélédzés	II. 566	Lélkűség	II. 578
Léhorpad	I. 1494	Lélédzik	II. 566	Lélkűségös	II. 578
Léhull	I. 1512	Lélejt	II. 563	Lélleh	II. 578
Léhullás	I. 1512	Lélék	II. 568	Lélolahad	II. 62
Léhunyázkodik	I. 1515	Lélékesaló	I. 375	Lélő	II. 630
Léhurogat	I. 1519	Lélékesap	I. 385	Lélövellik	II. 630

Lémar	II. 678	Lényakaz	II. 1006	Lépüs méz	II. 804
Lémar dos	II. 679	Lényakazás	II. 1006	Lépüs rud	II. 1475
Lémász	II. 706	Lényal	II. 1008	Lepeszkédik	II. 578
Lémelleszt	II. 727	Lényel	II. 1022	Lepéz	II. 578
Lémén	II. 747	Lényes	II. 1035	Lépez	II. 582
Léménés	II. 747	Lényesés	II. 1035	Lepézik	II. 578
Léménet	II. 747	Lényír	II. 1049	Lepéző	II. 578
Léménetel	II. 747	Lényom	II. 1053	Lépfájó	I. 753
Lémetél	II. 798	Lényomás	II. 1053	Lépfű	I. 1024
Lémetélék	II. 798	Lényommaszt	II. 1064	Lépik	II. 578
Lémetsz	II. 801	Lényomod	II. 1057	Lepke	II. 582
Lémetszés	II. 801	Lényomorít	II. 1068	Lépméz	II. 804
Lemez : pflug	II. 574	Lényomtat	II. 1061	Lépocskol	II. 1300
Lemez : filz	II. 963	Lényomul	II. 1063	Lépök	II. 1325
Lémezitelenkédik	II. 807	Lényugosztal	II. 1079	Lépő ló	II. 615
Lemezkapca	II. 168	Lényugszik	II. 1075	Leppög	II. 583
Lemezkapcás	II. 108	Lényuglat	II. 1081	Leppendék	II. 583
Lemezvas	III. 1023	Lényúl	II. 1085	Leppentő	II. 583
Lémond	II. 862	Lényúz	II. 1087	Leppentős	II. 583
Lémonia	II. 574	Löld	II. 1110	Léptet	II. 581
Lémonya	II. 574	Löldöz	II. 1112	Lépvessző	III. 1126
Lémonyafa	I. 740	Lölvad	II. 1119	Lérág	II. 1350
Lémos	II. 875	Löolvas	II. 1120	Léragad	II. 1355
Lémus	II. 574	Löolvaszt	II. 1119	Lérajszol	II. 1360
Lén	II. 574	Löomlás	II. 1125	Lérajzol	II. 1360
Léncse	II. 574	Löomol	II. 1125	Lérak	II. 1364
Léncsefa	I. 740	Löopárd	II. 576	Lérakodik	II. 1366
Léncsepi	I. 410	Löökkel	II. 1168	Lérakosgat	II. 1367
Léncsés	II. 575	Leönt	II. 1180	Léráncigál	II. 1372
Léndék	II. 556	Lep	II. 576	Lérándít	II. 1370
Léncet	I. 556	Lép : treten	II. 578	Lérángat	II. 1371
Lénéz	II. 981	Lép : milz	II. 581	Léránt	II. 1372
Lénézés	II. 981	Lép : vogelleim	II. 581	Léráz	II. 1376
Léng	II. 575	Lépacskol	II. 1243	Léréndél	II. 1409
Lénge	II. 575	Lépaskol	II. 1243	Lérépül	II. 1415
Léngedéz	II. 575	Lépattohoz	II. 1251	Lérő	II. 1443
Léngedezés	II. 575	Lépcsél	II. 580	Lérobban	II. 1444
Léngedézik	II. 575	Lépcső	II. 580	Léroggyás	II. 1445
Léngedőleg	II. 575	Lépdagadás	I. 477	Léroggyad	II. 1445
Léngeteg	II. 575	Lépdésik	II. 580	Léroggyadás	II. 1445
Lényel	II. 575	Lépécsétél	II. 1258	Léroggyan	II. 1445
Lényel csizma	I. 442	Lépécskél	II. 580	Léroggyanás	II. 1445
Lényelés	II. 575	Lépéd	II. 576	Léroggyant	II. 1445
Lényel garas	I. 1063	Lépédés	II. 577	Léroggyik	II. 1445
Lényel gylcs	I. 1173	Lepedik	II. 577	Lérohan	II. 1446
Lényel hegedű	I. 1383	Lépédő	II. 577	Lérohanás	II. 1446
Lényel kása	II. 135	Lépédző	II. 578	Lérokkan	II. 1446
Lényel lopó	II. 628	Lépefájós	I. 753	Léromlás	II. 1453
Lényel süveg	II. 1628	Lépéget	II. 577	Léromlik	II. 1453
Lényel tánc	III. 423	Lépél	II. 577	Léromol	II. 1453
Lényolcs	I. 1172	Lepentyű	II. 582	Lérongyosodik	II. 1460
Lénlevelű fa	II. 602	Lépény : brodküchlein	II. 582	Léront	II. 1457
Lénlevelű fű	I. 1024	Lépény : scholle	II. 582	Léroshad	II. 1462
Lénmag	II. 651	Lépényhal	I. 1274	Lérovás	II. 1443
Lénmagolaj	II. 1108	Lépér, lépér	II. 582	Lérüg	II. 1476
Lénmuszt	II. 898	Lépés	II. 580	Les : nachstellen	II. 583
Lénolaj	II. 1108	Lépés	II. 581	Les : hinterhalt	II. 584
Lénruha	II. 1480	Lépésés	II. 581	Leséget	II. 583
Léntörő	III. 756	Lépésit	II. 582	Lesél	II. 583

Lesélkedés	II. 584
Lesélkedik	II. 583
Leséskedik	II. 584
Leséz	II. 584
Lesézkedik	II. 584
Lesháló	I. 1291
Leshányás	I. 1312
Leshányó	I. 1313
Leshely	I. 1396
Lésír	II. 1577
Leskél	II. 584
Leskődik	II. 584
Lésóz	II. 1584
Leső	II. 584
Lesség	II. 585
Lestenfa	II. 585
Lestyánfű	II. 585
Lésuhad	II. 1608
Lésuvad	II. 1608
Lésüllyed	II. 1623
Lésüt	II. 1619
Lésza	II. 585
Lészab	III. 3
Lészaggat	III. 39
Lészaggatás	III. 39
Lészakad	III. 28
Lészakadoz	III. 31
Lészakaszi	III. 36
Lészakasztás	III. 36
Lészalaszi	III. 48
Lészáli	III. 52
Lészállás	III. 52
Lészállít	III. 57
Lészállítás	III. 57
Lészáraszi	III. 88
Lészéd	III. 100
Lészég	II. 607
Lészeg	III. 106
Lészegdel	III. 108
Lészégel	III. 113
Lészégés	III. 106
Lészégez	III. 114
Lészegik	III. 108
Leszégyenedik	III. 121
Lészél	III. 137
Lészeldel	III. 137
Lészén	II. 585
Lészivárokodik	III. 233
Lészivárkozik	III. 233
Lészivárkoztat	III. 234
Lészomorodik	III. 302
Lészop	III. 306
Lészökellik	III. 326
Lészökik	III. 324
Lészovárkozik	III. 233
Lészúr	III. 340
Lészűr	III. 360
Lét	II. 593
Létábláz	III. 367

Létácsol	III. 370
Létaglat	III. 373
Létagol	III. 372
Létajtékozik	III. 381
Létakarodik	III. 387
Létakaroszik	III. 387
Létámogat	III. 413
Létanácsol	III. 420
Létapod	III. 437
Létart	III. 469
Létartás	III. 469
Létartó	III. 469
Létartóztat	III. 487
Létaszigál	III. 701
Létaszít	III. 702
Létékenget	III. 522
Létéképpen	II. 594
Léteker	III. 511
Létel	II. 594
Lételepedés	III. 550
Lételepedik	III. 549
Lételepédtet	III. 550
Lételepít	III. 550
Létép	III. 565
Létépéredik	III. 741
Létérdelpedik	III. 587
Létérdepél	III. 587
Létérdeplés	III. 588
Létérdeplik	III. 587
Léterít	III. 576
Léterjedés	III. 581
Léterjeszkedik	III. 582
Léterjeszt	III. 584
Létermétt	III. 590
Létért	III. 570
Létész	III. 621
Létet	II. 595
Lététel	III. 622
Lététet	III. 637
Lététetődik	III. 637
Létetik	II. 595
Létévődik	III. 641
Létikkad	III. 662
Létipor	III. 668
Létiszi	III. 682
Létlen	II. 595
Letnok	II. 556
Létob	I. 511
Létoly	I. 511
Létop	III. 696
Létorkol	III. 714
Létölt	III. 543
Létör	III. 746
Létörés	III. 746
Létöret	III. 755
Létöröl	III. 760
Létörsöl	III. 762
Létt : gemacht	II. 595
Létt : das sein	II. 595

Létten-lészén	II. 590
Létlen	II. 595
Léttség	II. 595
Läu	II. 597
Läugordik	III. 842
Läugrándozik	III. 842
Läugrik	III. 841
Leusag	II. 597
Léúsz	III. 865
Léúsztat	III. 866
Leuzat, lewzat	II. 597
Lätül	III. 889
Läülepedik	III. 890
Läülés	III. 890
Läülepik	III. 891
Läültet	III. 893
Läüt	III. 906
Läüz	III. 916
Lév	II. 548
Lévág	III. 928
Lévágás	III. 928
Léváгат	III. 929
Léváгатás	III. 929
Lévagdal	III. 930
Lévagdaltatás	III. 930
Lévagyon	III. 941
Lévakar	III. 978
Levecske	II. 550
Levög	II. 553
Levögdögél	II. 554
Lävögös	II. 554
Levögös	II. 554
Levögő	II. 554
Levögő csillag	I. 426
Levögő ég	I. 563
Levögtet	II. 554
Lévél	II. 590
Levél	II. 597
Levélarany	I. 111
Levelecske	II. 605
Leveledzés	II. 606
Leveledzik	II. 605
Leveles	II. 606
Levelesít	II. 606
Levelesítés	II. 606
Leveleskedik	II. 606
Leveles láda	II. 504
Leveles sátor	II. 1524
Leveles táska	III. 490
Levelezés	II. 606
Levelezik	II. 605
Levelező	II. 606
Levélhordozó	I. 1489
Levélbozó	I. 1503
Levélírás	I. 1602
Levélke	II. 606
Levállada	II. 504
Levélmagyarázó	II. 665
Levél mássa	II. 701

evélszál	III. 43	Liboc	I. 190, II. 608	Lisztválné	III. 1007
evélszín	III. 258	Lidérc	II. 608	Littárium	II. 609
evélszínöcske	III. 258	Lidércös	II. 608	Liú	II. 563
evéltáska	III. 490	Lidércösség	II. 608	Ló	II. 612
evéltartó ház	I. 1370	Lidroc	II. 608	Lóakol	I. 44
evélváltás	III. 1000	Lidvérc	II. 608	Lóállás	I. 74
evélvívő	III. 1214	Lifet-lafet	II. 608	Lobb: flamme	II. 619
évëndula	II. 606	Liget	II. 608	Lobb: schwimmen	II. 619
évëndulai	II. 606	Ligetös	II. 609	Lobban	II. 619
event	II. 606	Ligetös erdő	I. 666	Lobbanás	II. 619
évënta	II. 607	Ligeterdő	I. 666	Lobbant	II. 619
évëntül	II. 607	Ligeti	II. 609	Lobbantat	II. 620
éver	III. 1063	Liggal	II. 642	Lobbaszt	II. 620
éverés	III. 1063	Liggtat	II. 642	Lóbicskol	II. 620
éveret	III. 1068	Liggtás	II. 644	Lobog	II. 620
éverő kos	II. 373	Lihelés	II. 561	Lobogó	II. 620
évés	II. 596	Lik	II. 639	Lobogócska	II. 620
eves	II. 550	Likacska	II. 641	Lobogós	II. 620
eves balzsamom	I. 167	Likacsos	II. 641	Lobogtat	II. 620
eves barack	I. 175	Likacsos sajt	II. 1496	Lobogtatás	II. 620
eves éték	I. 713	Likad	II. 641	Lobonc	II. 503
eves hús	I. 1522	Likadozás	II. 641	Lóca	II. 621
eves körtvély	II. 417	Likas	II. 641	Locs	II. 621
evesség	II. 551	Likas-bikas	II. 642	Locsadék	II. 621
évést	II. 596	Likas seb	II. 1529	Locsalkodik	II. 621
évész	III. 1119	Likaszt	II. 642	Loccsan	II. 621
evestikom	II. 607	Likatos	II. 642	Loccsant	II. 621
évet	III. 1144	Liki	II. 644	Locsi-fécsi	II. 621
évetés	III. 1144	Liktárium	II. 609	Locskál	II. 621
évetetlen	III. 1144	Liliom	II. 609	Locsog	II. 621
évetkezés	III. 1154	Liliomolaj	II. 1108	Locsogás	II. 621
évetkezik	III. 1154	Liliomos	II. 610	Locsogat	II. 621
évetkeződik	III. 1155	Liliomszár	III. 86	Locsol	II. 622
évetkztet	III. 1155	Liliomtermő hely	III. 598	Locsol	II. 622
évétő	III. 1145	Liliomvirág	III. 1191	Locsokodás	II. 622
evéz	II. 551	Lilk	II. 568	Locsokodik	II. 622
évi	III. 1164	Limbus	II. 610	Locsos-pocsos	II. 622
évisz	III. 1210	Línëa	II. 610	Locs-pocs	II. 621
évon	III. 1239	Línëál: linieren	II. 610	Lódarázs	I. 484
évonás	III. 1239	Línëál: richtscheit	II. 611	Lóding	II. 622
évonat	III. 1245	Línëálás	II. 610	Lódingcsináló	I. 434
évonódik	III. 1248	Línëálé	II. 611	Lódingtárló	III. 480
évonasz	III. 1251	Línëáz	II. 610	Lódit	II. 622
évontat	III. 1253	Línëázás	II. 610	Lódul	II. 623
évő	II. 596	Línëázat	II. 610	Lóékesség	I. 589
évőség	II. 596	Línia	II. 610	Lóeleség	I. 596
ézég	II. 607	Líniavonás	III. 1244	Lóembër	I. 627
ézëng	II. 607	Linkabas, linkábás	II. 611	Lóesés	I. 700
ézudul	III. 1290	Linkadás	II. 611	Lófark	I. 771
ézzég	II. 607	Liszt	II. 611	Lófarkfü	I. 1024
ézzégés	II. 607	Lisztöcske	II. 612	Lófejű	I. 959
ézsugorodik	III. 1314	Lisztél	II. 612	Lóforgató malom	II. 675
liány	II. 551	Lisztés	II. 612	Lófő	I. 959
liba	II. 607	Lisztés kas	II. 134	Lófőség	I. 959
libbentő	II. 553	Lisztés zsák	III. 1298	Lófuttató hely	I. 1396
libec	II. 608	Lisztkása	II. 135	Lóg	II. 623
Libéria	II. 608	Lisztláng	II. 518	Lógat	II. 623
Libériás	II. 608	Lisztmalom	II. 675	Lógatás	II. 623
Lib-láb	II. 607	Liszttartó	III. 479	Lóगतó	II. 623

Lógathatallan II. 623
 Lógdogál II. 623
 Lögér II. 623
 Lógg II. 623
 Lóggó II. 623
 Logika II. 624
 Lóginyáz II. 623
 Lohad II. 624
 Lóhajló I. 1266
 Lóhajtó ostor II. 1145
 Lóhalál I. 1270
 Lóhát I. 1358
 Lóhere I. 1407
 Lóherefü I. 1024
 Lóheveder I. 1415
 Lohog II. 624
 Lohol II. 624
 Lohollat II. 624
 Lóistálló I. 1622
 Lokáj II. 514
 Lókapta II. 115
 Lokat II. 514
 Lókökőrcsin II. 394
 Lóköröm II. 414
 Lókükercs II. 394
 Lólégy II. 560
 Loll II. 624
 Lólopás II. 627
 Lólyuk II. 640
 Lom : bundel II. 624
 Lom : reif II. 624
 Lomb II. 624
 Lombik II. 624
 Lombikocska II. 624
 Lombos : voll zweige II. 624
 Lombos : zoltig II. 625
 Lóménta II. 759
 Lomha II. 624
 Lomhaság II. 625
 Lomos II. 624
 Lomp II. 625
 Lompos II. 625
 Lone II. 625
 Lonesos II. 625
 Lonesoska II. 625
 Londis szoknya III. 289
 Lont II. 521
 Lóoldal II. 1114
 Lóorvos II. 1142
 Lop II. 625
 Lopás II. 627
 Lopó II. 627
 Lopócska II. 628
 Lopocskol II. 620
 Lopódás II. 628
 Lopódik II. 628
 Lopózik II. 628
 Lopogat II. 628
 Lopogatás II. 628

Lopogató II. 628
 Lopóképpen II. 628
 Lopó kulcs II. 466
 Lopós II. 628
 Lopósság II. 628
 Lopóul II. 628
 Loppá II. 628
 Loppal II. 628
 Lopton-lop II. 626
 Lopva II. 628
 Lórom II. 628
 Lósajt II. 1496
 Lósoska II. 1597
 Lósóskaffü I. 1024
 Lossan II. 530
 Lószar III. 84
 Lószemű szilva III. 157, 244
 Lószerető III. 225
 Lószérszám III. 64
 Lószőr III. 332
 Lót : loth II. 532
 Lól : rennen II. 629
 Lótanító III. 427
 Lótarlás III. 474
 Lótás II. 629
 Lótást II. 629
 Lóteréh III. 504
 Lótelfü III. 656
 Lótósér III. 771
 Lolyó II. 629
 Lotyog II. 629
 Lotyogtat II. 629
 Lotyóka II. 629
 Lóüstök III. 902
 Lov II. 612
 Lovacska II. 617
 Lovag II. 617
 Lovaghad I. 1231
 Lovaghadnagy II. 918
 Lovaglás II. 617
 Lovagló II. 617
 Lovagnép II. 967
 Lovagol II. 617
 Lovagolhatatlan II. 617
 Lovagos II. 617
 Lovagos kapitány II. 109
 Lovagos rend II. 1406
 Lovagos sereg II. 1550
 Lovagos táska III. 490
 Lovagposta II. 1320
 Lovagrënd II. 1406
 Lovagság II. 618
 Lovagsereg II. 1550
 Lovagtáska III. 490
 Lovagviadal III. 1165
 Lóvakaró III. 980
 Lovak vállujok III. 1007
 Lóval kereszködő II. 232
 Lovall II. 618

Lovas II. 618
 Lovasas II. 618
 Lovas ezér I. 728
 Lovas had I. 1231
 Lovas hadnagy II. 918
 Lovas inas I. 1579
 Lovas katona II. 139
 Lovas kép II. 205
 Lovas posta II. 1320
 Lovasság II. 618
 Lovas sereg II. 1550
 Lovas strázsa II. 1604
 Lovas vitézlő III. 1222
 Lovász II. 618
 Lovászegény II. 559
 Lovászmestér II. 790
 Lovászmesterség II. 790
 Lö II. 629
 Löböstök II. 607
 Löcs II. 634
 Löcskelés II. 634
 Löcsöl II. 634
 Löcsös II. 634
 Löcsös láb II. 499
 Lödnök II. 556
 Löddör II. 555
 Lök : ebene II. 634
 Lök : stossen II. 634
 Lökés II. 634
 Lökkent II. 634
 Löl II. 564
 Lölík II. 568
 Lölk II. 568
 Löre II. 634
 Lötél II. 631
 Lötet II. 631
 Lövedéz II. 631
 Lövelkédik II. 631
 Lövell II. 631
 Lövellik II. 631
 Lövellő kút II. 478
 Lövellő nyíl II. 1038
 Lövellő szérszám III. 64
 Lövés II. 631
 Lövő II. 634
 Lövő hely I. 1396
 Lövő kert II. 244
 Lövöldék II. 631
 Lövöldöz II. 631
 Lövöldözés II. 631
 Lövöldöző II. 631
 Lövöldöző hely I. 1396
 Lövöldöztet II. 631
 Lövő lyuk II. 644
 Lövő nyíl II. 1038
 Lövő szérszám III. 64
 Lövő udvar III. 83
 Lözér II. 63
 Lú II. 61

Luc	II. 635	Lugason termett szőlő	III. 329	Lú	II. 629
Lucfa	II. 740	Lugasszőlő	III. 329	Lüderc	II. 608
Lucfenyő	I. 822	Lugasvessző	III. 1126	Lükkög	II. 634
Lucfenyőfa	I. 736	Lúgos	II. 636	Lükkögés	II. 634
Lucs	II. 635	Lúgoz	II. 636	Lükő	II. 634
Lúd	II. 635	Lúgszínű	III. 249	Lüköd	II. 634
Ludacska	II. 636	Lugzó	II. 363	Lükög	II. 634
Ludas	II. 636	Lukna	II. 637	Lülk	II. 568
Ludas kása	II. 135	Lumhik	II. 624	Lyán	II. 551
Lúdhús	I. 1522	Lumha	II. 624	Lyány	II. 551
Lúdláb	II. 499	Lupocskol	II. 620	Lyut	II. 639
Lúdlábfű	I. 1024	Lupocskolás	II. 620	Lyuggat	II. 642
Lúdlábú	II. 499	Lurkó	II. 637	Lyuk	II. 639
Lúdmérég	II. 783	Lusta	II. 637	Lyukacska	II. 641
Lúdmérgű	II. 783	Lustán	II. 637	Lyukacsos	II. 641
Lúdmony	II. 868	Lustos	II. 637	Lyukad	II. 641
Lúdöl	II. 1107	Lustosan	II. 638	Lyukas	II. 641
Lúdpásztor	II. 1246	Lustosság	II. 638	Lyukas szárú	III. 86
Lúdpázsit	II. 1255	Lustos szájú	III. 18	Lyukaszt	II. 642
Lúdtartó	III. 480	Luther	II. 638	Lyukasztás	II. 642
Lúdtojomány	III. 693	Lutherista	II. 638	Lyukasztó	II. 642
Lúdtoll	III. 703	Lutherség	II. 638	Lyukatos	II. 642
Lüg	II. 636	Lutor	II. 544	Lyuki	II. 644
Lugas	II. 636	Luzfa	II. 635	Lyüki	II. 644

M.

Ma	II. 645	Madarászó dob	I. 515	Madártartó hely	I. 1396
Má	II. 680	Madarászó számszám	III. 65	Madártéjfü	III. 508
Maca	II. 645	Madaráspózna	II. 1323	Mádra	II. 709, 913
Mackóka	II. 646	Madaráspuska	II. 1341	Mádrafü	I. 1024
Mácsik	II. 646	Madarászság	II. 649	Madzag	II. 650
Macka	II. 646	Madarászsíp	II. 1575	Madzagcsináló	I. 434
Macska farkú fű	I. 1024	Madarászsípszám	III. 65	Madzagocska	II. 650
Macskafejfű bagoly	I. 156	Madarat tanító	III. 427	Mag	II. 650
Macskafejfű	I. 1024	Madárfészék	I. 837	Maga : zwar	II. 653
Macskafejfű	I. 1078	Madárfi	I. 845	Maga : er selbst	II. 654
Macskafejfű	I. 1181	Madárfogó	I. 877	Magaajánlás	I. 33
Macskafejfű	II. 640	Madárház	I. 1370	Magában	II. 657
Macskafejfű	II. 668	Madárhúr	I. 1517	Magában lévő	II. 596
Macskafejfű	II. 759	Madárhús	I. 1522	Magabizatlanság	I. 235
Macskafejfű	II. 804	Madárhúsú	I. 1522	Magabíró	I. 237
Macskafejfű	II. 806	Madári	II. 649	Magabíró gróf	I. 1124
Macskafejfű	II. 805	Madárka	II. 650	Magabíró polgár	II. 1308
Macskafejfű	II. 647	Madárköles	II. 396	Magabíroság	I. 237
Macskafejfű	III. 157	Madárkörtvély	II. 417	Magabiztatás	I. 250
Macskafejfű	II. 615	Madárkony	II. 868	Magábólállóság	I. 79
Macskafejfű	III. 773	Madárnézés	II. 983	Magacselekedés	I. 400
Macskafejfű	III. 774	Madárnyelv	II. 1025	Magad	II. 654
Madár	II. 647	Madárnyi	II. 650	Magaajánlás	I. 33
Madaracska	II. 649	Madár orra	II. 1137	Magaahagyás	I. 1240
Madaras	II. 649	Madársó	II. 1583	Magaahittele	I. 1446
Madarász : vögel fangen	II. 649	Madár szája	III. 18	Magaahittség	I. 1446
Madarász : vogler	II. 649	Madárszárny	III. 93	Magaahíttele	III. 1050
Madarászás	II. 649	Madárszó	III. 273	Magafeledt	I. 809, I. 481
Madarászat	II. 649	Madárszólás	III. 279	Magafeledt	I. 809
Madarászháló	I. 1291	Madártartó	III. 480	Magafölmagasztatás	II. 662

Magagondolatlan . . .	I. 1103	Magánvaló gyónás . . .	I. 1176	Magavonogatás . . .	III. 1243
Magagondolatlanság . . .	I. 1103	Magánvaló mise . . .	II. 846	Magazin . . .	II. 662
Magagondolatlanul . . .	I. 1103	Magánvalóság . . .	II. 658	Magazinom . . .	II. 662
Magagyakorlás . . .	I. 1136	Magányi . . .	II. 659	Magdisznó . . .	I. 510
Magahányás . . .	I. 1312	Magaóvó . . .	II. 1162	Magfa . . .	I. 740
Magahányó . . .	I. 1313	Magaörzés . . .	II. 1183	Magfogadó . . .	I. 884
Magahányó bölcse . . .	I. 309	Magaörző . . .	II. 1184	Magfolyás . . .	I. 913
Magahányó-vető . . .	III. 1142	Magára . . .	II. 659	Maghozó . . .	I. 1503
Magahitt . . .	I. 1454	Magaréátartás . . .	III. 472	Maghozó vetemény . . .	III. 1151
Magahittség . . .	I. 1454	Magaréáviselés . . .	III. 1200	Mágla . . .	II. 662
Magahitt szív . . .	III. 266	Magáról szóló . . .	III. 281	Máglás . . .	II. 662
Magaismeret . . .	I. 1617	Magas . . .	II. 660	Magló: zuchthengst . . .	II. 615
Magakéltetés . . .	II. 180	Magasabb . . .	II. 660	Magló: foeticans . . .	II. 652
Magakéllő . . .	II. 181	Magasan . . .	II. 660	Magmarha . . .	II. 690
Maga leghagyása . . .	I. 1242	Magasbad . . .	II. 660	Mágnős . . .	II. 662
Magam . . .	II. 654	Magasdad . . .	II. 660	Mágnéskő . . .	II. 388
Magamégalázás . . .	I. 48	Magasít . . .	II. 660	Mágnéskői . . .	II. 388
Magamégalázó . . .	I. 48	Magasocskábl . . .	II. 660	Mágnésmillye . . .	II. 831
Magaméghállhatatlan . . .	I. 78	Magasság . . .	II. 660	Magocska . . .	II. 652
Magaméggondolás . . .	I. 1101	Magasságbeli . . .	II. 661	Magor . . .	II. 663
Magaméggondolatlan . . .	I. 1101	Magasságos . . .	II. 661	Magos: granosus . . .	II. 652
Magaméghagyás . . .	I. 1242	Magasségő . . .	II. 661	Magos: hoch . . .	II. 660
Magamégismerés . . .	I. 1616	Magas természetű . . .	III. 597	Mágos . . .	II. 662
Maga megismerete . . .	I. 1616	Magast mérő . . .	II. 775	Magos kendőr . . .	II. 194
Magamégekötés . . .	II. 426	Magaszállítás . . .	III. 58	Magossan . . .	II. 660
Magamégtartóztatatlan . . .	III. 486	Magaszzenvedtetés . . .	III. 183	Magtalan . . .	II. 652
Magamégtartóztatás . . .	III. 488	Magaszépégető . . .	III. 186	Magtalanság . . .	II. 652
Magamégtartóztatbatatlan . . .	III. 488	Magaszeretés . . .	III. 222	Magtehén . . .	III. 503
Magamégtartóztatató . . .	III. 488	Magaszeretet . . .	III. 223	Magtermő . . .	III. 598
Magamégtörés . . .	III. 747	Magaszereető . . .	III. 225	Magtok . . .	III. 694
Magamégtörtetés . . .	III. 825	Magaszínénvaló . . .	III. 254, 956	Magu . . .	II. 650
Magamégúnás . . .	III. 854	Magaszt . . .	II. 661	Magv . . .	II. 650
Magamégúnt . . .	III. 854	Magasztal . . .	II. 661	Magvafolyó . . .	I. 914
Magamégvonása . . .	III. 1240	Magasztalás . . .	II. 662	Magvas . . .	II. 652
Magamentégetés . . .	II. 755	Magasztalódás . . .	II. 662	Magvaszakadás . . .	III. 29
Magaménlés . . .	II. 755	Magasztás . . .	II. 662	Magvaszakadt . . .	III. 32
Magamenthetetlen . . .	II. 755	Magasztat . . .	II. 662	Magvaváló barack . . .	I. 175
Magamenthető . . .	II. 755	Magatartás . . .	III. 474	Magvavesztett . . .	III. 1092
Magamentő . . .	II. 757	Magatartóztatás . . .	III. 488	Magvető . . .	III. 1155
Magamentség . . .	II. 756	Magatartóztatatlan . . .	III. 489	Magvető hely . . .	I. 1396
Magamivolta . . .	III. 965	Magatartóztatatlanság . . .	III. 489	Magzás . . .	II. 652
Magamutatás . . .	II. 901	Magatartóztatatlanul . . .	III. 489	Magzat . . .	II. 653
Magamutató . . .	II. 902	Magatartóztató . . .	III. 489	Magzathozadó . . .	I. 884
Magamutogatás . . .	II. 903	Magatetszés . . .	III. 647	Magzathozvaló szerelém . . .	III. 219
Magamutogató . . .	II. 903	Magától . . .	II. 659	Magzatlan . . .	II. 653
Magán . . .	II. 657	Magától mozgó szekér . . .	III. 133	Magzatocska . . .	II. 653
Maga nagyza . . .	II. 921	Magától tanult . . .	III. 433	Magzatos . . .	II. 653
Magának . . .	II. 659	Magatörés . . .	III. 754	Magzatosság . . .	II. 653
Magának tetsző . . .	III. 648	Magatürtetlenség . . .	III. 825	Magzatozás . . .	II. 653
Magánakvaló . . .	II. 659, III. 956	Magatürtető . . .	III. 825	Magzatozik . . .	II. 653
Magánélő barát . . .	I. 178	Magauás . . .	III. 856	Magzik . . .	II. 652
Magánlét . . .	II. 594	Magával . . .	II. 659	Magyal . . .	II. 662
Magánléte . . .	II. 595	Magavesztett . . .	III. 1100	Magyalfa . . .	I. 740
Magánlétlen . . .	II. 595	Magavető . . .	III. 1156	Magyar . . .	II. 663
Magánlévő . . .	II. 596	Magaviseles . . .	III. 1202	Magyarán . . .	II. 663
Magán-magán . . .	II. 658	Magaviselet . . .	III. 1202	Magyaráz . . .	II. 663
Magános . . .	II. 658	Magaviseletlen . . .	III. 1203	Magyarázás . . .	II. 664
Magánosság . . .	II. 659	Magaviseletlenség . . .	III. 1203	Magyarázat . . .	II. 664
Magánvaló . . .	II. 658, III. 956	Magaviseelő . . .	III. 1204	Magyarázatlan . . .	II. 664

Magyarázatlanság	II. 664	Majoránnás	II. 670	Malacka	II. 673
Magyarázhatatlan	II. 665	Majorembër	I. 627	Malacozik	II. 673
Magyarázó	II. 665	Majorgazda	I. 1072	Málán fekö	I. 794
Magyar csizma	I. 442	Majorház	I. 1370	Malaszt	II. 673
Magyar dió	I. 507	Majori	II. 669	Malasztos	II. 673
Magyar forint	I. 940	Majorkert	II. 245	Malasztosság	II. 673
Magyari	II. 665	Majorkodás	II. 669	Maláta	II. 674
Magyari mélyföld	I. 987	Majorkodik	II. 669	Malátás	II. 674
Magyarizmus	II. 665	Majorkodó	II. 670	Málé	II. 674
Magyarkodás	II. 665	Majorkodtatás	II. 670	Málgéřzna	I. 1084
Magyarkodik	II. 665	Majorné	II. 670, 991	Málha	II. 674
Magyaró	II. 854	Majorocska	II. 670	Málbahordozó	I. 1489
Magyaros	II. 665	Majoros	II. 670	Málbahordozó ló	II. 615
Magyarság	II. 665	Majoroskodás	II. 670	Málhál	II. 674
Magyarsági	II. 666	Majoroskodik	II. 670	Málhálás	II. 674
Magyar saláta	II. 1501	Majorság	II. 670	Málhás	II. 674
Magyar süveg	II. 1628	Májos	II. 666	Málhás ló	II. 615
Magyar tánc	III. 423	Májos ajakú	I. 31	Málhás nyereg	II. 1033
Magyarul	II. 666	Májos hurka	I. 1518	Málik	II. 674
Magyar varrás	III. 1020	Májtorta	III. 719	Malmocska	II. 675
Magyër	II. 663	Majsz	II. 666	Málna	II. 674
Magyëráz	II. 663	Május	II. 670	Málnafa	I. 740
Maholnap	I. 1475	Mak	II. 670	Malom	II. 674
Mai, mái	II. 645	Makacs	II. 671	Malomfő	I. 959
Mai nap	II. 929	Makaria	II. 671	Malomgarat	I. 1064
Máj	II. 666	Makariakörtvély	II. 417	Malomgát	I. 1067
Májacska	II. 666	Makárleves	II. 550	Malomház	I. 1370
Májas színű	III. 250	Makaró	II. 671	Malomhely	I. 1396
Majc	II. 666	Makaróni	II. 671	Malomi	II. 675
Majcos	II. 667	Máki	II. 671	Malomkerék	II. 222
Majd	II. 667	Makk	II. 671	Malomkerék lapát	II. 525
Majdan	II. 668	Makkerdő	I. 666	Malomkő	II. 388
Majdani	II. 668	Makkfa	I. 740	Malomló	II. 615
Majdanság	II. 668	Makkfás	I. 740	Malomsánc	II. 1503
Majd paraszt	II. 1236	Makkocska	II. 672	Malomtaliga	III. 401
Majesztáság	II. 668	Makkolaj	II. 1108	Malomvas	III. 1023
Májfájó	I. 703	Makkos	II. 672	Malosa	II. 711
Májfű	I. 1024	Makkos fa	I. 740	Malosaszőlő	III. 329
Májfűvirág	III. 1191	Makkszedés	III. 102	Maloszsabor	I. 283
Májpgögye	I. 1114	Makktermő	III. 598	Málva, mályva	II. 676
Májpgógyító fű	I. 1024	Makktermő tölgyfa	III. 739	Mályvafű	I. 1025
Maji	II. 645	Makk tokja	III. 694	Mályvarózsa	II. 1469
Majmocska	II. 668	Máké	II. 550	Mályvarózsaszín	III. 250
Majmos	II. 668	Máknyi	II. 671	Mályvás	II. 676
Majmoskodás	II. 669	Mákolaj	II. 1108	Mama	II. 676
Majmoskodik	II. 669	Mákos	II. 671	Mamácska	II. 676
Majmoz	II. 669	Mákos hélés	I. 202	Mammog	II. 676
Majmozat	II. 669	Mákszem	III. 158	Mammon	II. 676
Majnëralma	I. 81	Mákszemnyi	III. 158	Mámor	II. 676
Májoló	II. 666	Mákszínű	III. 250	Mandola	II. 676
Majom	II. 668	Makula	II. 672	Mandolabél	I. 201
Majomkodik	II. 669	Makulál	II. 672	Mandolafa	I. 740
Majomszeretet	III. 223	Makuláló könyv	II. 407	Mandolalaj	II. 1108
Majomtáncz	III. 423	Makulás	II. 672	Mandolás	II. 676
Major: meier	II. 669	Makulátlan	II. 672	Mandolasajt	II. 1496
Major: major	II. 670	Mákvirág	III. 1191	Mandolasása	II. 1522
Majoránaolaj	II. 1108	Mál: brust	II. 672	Mandolatéj	III. 508
Majoráng	II. 670	Mál: herglehne	II. 673	Mandolatorta	III. 719
Majoránna	II. 670	Malac	II. 673	Mángol	II. 676

Mángolt	II. 676	Mardoskodik	II. 679	Mártalék	II. 695
Mángor	II. 676	Mardoz	II. 680	Martalék	II. 695
Mángorlás	II. 676	Mardozás	II. 680	Martalóc	II. 695
Mángorló	II. 676	Mardozó beszéd	I. 218	Martalóci	II. 696
Mángorló fa	I. 741	Marék	II. 692	Mártás	II. 695
Mángorny	II. 677	Marha	II. 689	Mártatlan	II. 695
Mángorol	II. 676	Marhácska	II. 691	Mártély	II. 696
Mángur	II. 676	Marhahajtás	I. 1265	Mártható	II. 695
Maníros	II. 677	Marhahajtó	I. 1266	Marti	II. 694
Mankó	II. 677	Marhai	II. 691	Marti lapu	II. 529
Mankópálca	II. 1218	Marhalopás	II. 627	Mártir	II. 696
Mankós	II. 677	Marhalopó	II. 628	Mártirizál	II. 696
Manna	II. 677	Marharékesz	II. 1394	Mártírom	II. 696
Mannaik	II. 867	Marhás	II. 691	Mártíromoz	II. 696
Manó	II. 677	Marhaszállás	III. 55	Mártíromság	II. 696
Manóság	II. 677	Marhatakaró papiros	II. 1229	Mártízal	II. 696
Mantli	II. 677	Mária	II. 691	Mártó	II. 695
Mar	II. 677	Mária-Magdolna füve	I. 1025	Mártódik	II. 695
Már	II. 680	Márjás	II. 691	Mártogat	II. 695
Marad : bleiben	II. 681	Márjás garas	I. 1063	Mártos	II. 694
Marad : nachfolger	II. 685	Marjul	II. 691	Mártott	II. 695
Maradandó	II. 685	Markalét	II. 691	Mártott gyertya	I. 1167
Maradandóság	II. 685	Markalf	II. 691	Márvány	II. 696
Maradás	II. 685	Markapökő	II. 1325	Márványfaragó	I. 769
Maraddogál	II. 685	Markgróf	I. 1124	Márványgolyóbis	I. 1993
Maradék	II. 685	Markgrófné	I. 1124	Márványkép	II. 205
Maradoz	II. 686	Markol	II. 693	Márványkő	II. 389
Maradság	II. 686	Markolat	II. 693	Márványkőfaragó	I. 769
Maradt	II. 686	Markos	II. 694	Márványköves	II. 389
Maradva	II. 687	Markosság	II. 694	Más	II. 696
Maradvány	II. 687	Markotány	II. 691	Másár	II. 884
Maragorod	II. 688	Markotányné	II. 692, 991	Másfél	I. 797
Marakodás	II. 678	Markotányos	II. 692	Másféle	II. 701
Marakodik	II. 678	Markotányosné	II. 692	Másfelé	II. 701
Máran	II. 681	Markotányos szekér	III. 133	Másfelől	II. 701
Marás	II. 678	Már-már	II. 681	Máshol	I. 1472
Maraszt	II. 687	Márna	II. 692	Máshová	I. 1499
Marasztal	II. 688	Maró	II. 680	Másik	II. 701
Maratás	II. 678	Maródi	II. 692	Másik anya	I. 95
Maratság	II. 686	Marok	II. 692	Másirol	II. 694
Marattlatás	II. 678	Marokgyapjú	I. 1149	Másiroz	II. 694
Maráz	II. 688	Marokkópés	II. 1325	Másít	II. 701
Márc	II. 683	Maroklat	II. 693	Maskara	II. 705
Marcangol	II. 679	Maroknyi	II. 694	Maskarás	II. 705
Marcapán	II. 688	Marokol	II. 693	Másként	II. 701
Marcapánpogácsa	II. 1301	Maroktőlő tök	III. 734	Másképebeli	I. 237
Marcapántos tészta	III. 641	Marokvas	III. 1023	Másképp	II. 209
Marcépán	II. 688	Marokvessző	III. 1126	Másképpen	II. 702
Március	II. 688	Marom	I. 183	Máskor	II. 702
Márciusvirág	III. 1191	Máron	II. 680	Máskorra	II. 702
Marcona	II. 688	Marósság	II. 680	Máskülömben	II. 488
Marconaság	II. 689	Marotva	II. 873	Máslás	II. 703
Marcong	II. 678	Mars	II. 694	Máslás bor	I. 283
Marcongás	II. 679	Marsalk	II. 694	Másli	II. 705
Marcongal	II. 679	Marsalság	II. 694	Máslódás	II. 704
Marcsonog	II. 678	Másiroz	II. 694	Más nap	II. 929
Mard	II. 869	Marsus	II. 694	Más nyelvű	II. 1026
Mardos	II. 679	Mart	II. 694	Másod	II. 702
Mardosás	II. 679	Márt	II. 694	Másodfű ló	II. 615

Második	II. 702	Mátyás ugrása	III. 843	Mëgabajgat	I. 2
Másodképpen	II. 702	Máz	II. 710	Mëgahárol	I. 2
Másod nap	II. 929	Mázár	II. 884	Mëgábráz	I. 4
Másod szántás	III. 77	Mázlás	II. 710	Mëgábrázol	I. 5
Másodszer	II. 703	Mázol	II. 710	Mëgabroncsoz	I. 5
Másodszor	II. 703	Mazolánszoknya	III. 289	Mëgacéloz	I. 6
Másodszori	II. 703	Mazolány	II. 710	Mëgad	I. 12
Másol	II. 703	Mázolás	II. 710	Mëgadas	I. 13
Másolás	II. 703	Mázoló	II. 710	Mëgadat	I. 13
Másolhatatlan	II. 704	Mázos	II. 710	Mëgádázik	I. 18
Másoló levél	II. 602	Mázotlan	II. 710	Mëgádáztat	I. 18
Másszer	II. 704	Mazul	II. 711	Mëgadogat	I. 17
Másszor	II. 704	Mazúr	II. 711	Mëgadomány	I. 13
Másszori	II. 704	Mázz	II. 710	Mëgadósít	I. 16
Másszorra	II. 704	Mazzag	II. 650	Mëgadóz	I. 17
Mast	II. 879	Mázsa	II. 711	Mëgágazik	I. 20
Mastan	II. 880	Mázsáknyi	II. 711	Mëgagg : veraltern	I. 22
Mastik	II. 705	Mázsál	II. 711	Mëgagg : sich ängsten	I. 23
Másunna	II. 704	Mázsáló	II. 711	Mëgaggasztal	I. 23
Másunna	II. 704	Mázsáló mester	II. 790	Mëgaggott	I. 22
Másunna	II. 704	Mázsás	II. 711	Mëgaggottság	I. 22
Másunnét	II. 704	Mazsola	II. 711	Mëgaggúlt	I. 23
Másutt	II. 705	Mazsolás	II. 711	Mëgágoz	I. 20
Másuvá	II. 705	Méc	II. 711	Mëgáhitás	I. 30
Másuvá	II. 705	Mécs	II. 712	Mëgajándékoz	I. 32
Másuvá	III. 1213	Mecciglen	II. 712	Mëgájul	I. 34
Másvé	II. 705	Mécs	II. 712	Mëgakad	I. 36
Más világ	III. 1181	Mécségető	I. 562	Mëgakadályoztat	I. 37
Mász	II. 705	Mécséske	II. 712	Mëgakadás	I. 36
Mászdogál	II. 706	Mecset	II. 712	Mëgakadékoz	I. 37
Mászkál	II. 706	Médaja	II. 712	Mëgakadékoz	I. 37
Mászkara	II. 705	Médály	II. 712	Mëgakadékoz	I. 37
Mászlag	II. 707	Meddég	II. 712	Mëgakaszt	I. 38
Mászlagos	II. 707	Meddig	II. 712	Mëgakasztal	I. 39
Mászlagosít	II. 707	Meddiglen	II. 712	Mëgakáz	I. 43
Mászlagoskodik	II. 707	Meddő	II. 713	Mëgalacsonyít	I. 49
Mászlina	II. 708	Meddőség	II. 713	Mëgalacsonyodik	I. 49
Mászó	II. 707	Meddül	II. 713	Mëgaláz	I. 47
Másztik	II. 708	Medénce	II. 713	Mëgalázás	I. 47
Matász	II. 708	Medve	II. 713	Mëgalázatosít	I. 48
Máté	II. 708	Medvehör	I. 312	Mëgalázatosodik	I. 48
Mátékodik	II. 708	Medvecsillag	I. 426	Mëgalázit	I. 48
Matéria	II. 708	Medvecsillagzat	I. 427	Mëgalázódik	I. 48
Matériai	II. 708	Medvefű	I. 1039	Mëgalázul	I. 48
Mátka	II. 708	Medvei	II. 714	Mëgáld	I. 55
Mátkakérő	II. 215	Medvekés	II. 248	Mëgáldás	I. 56
Mátkál	II. 708	Medveköröm	II. 414	Mëgáldoz	I. 57
Mátkás	II. 708	Medvepásztor	II. 1246	Mëgalél	I. 58
Mátkaság	II. 709	Medvés	II. 714	Mëgalhatatlan	I. 89
Mátkasági	II. 709	Medvetalp	III. 403	Mëgalit	I. 59
Mátkásodás	II. 709	Medvetalpfű	I. 1025	Mëgaljasodik	I. 51
Matóla	II. 709, 881	Medvetalpu fű	III. 403	Mëgalkalmaz	I. 63
Matólál	II. 709	Medvetalpu tövis	III. 773	Mëgalkodhatatlan	I. 64

Mégállapik	I. 72	Mégavat	I. 139	Mégbékóz	I. 200
Mégállapít	I. 72	Mégavél	II. 1092	Mégbélél	I. 202
Mégállapodás	I. 73	Mégavét	II. 1092	Mégbállél	I. 202
Mégállapodik	I. 73	Mégavétás	II. 1092	Mégbélyégéz	I. 209
Mégállapodott	I. 73	Mégavik	II. 1091	Mégbélyégézés	I. 209
Mégállaptat	I. 74	Mégavul	II. 1093	Mégbénít	I. 210
Mégállás	I. 70	Mégavult	II. 1093	Mégbénítőzás	I. 210
Mégállat	I. 76	Mégavull bor	I. 282	Mégbénul	I. 210
Mégállbatatlan	I. 78	Mégázik	I. 149	Mégbénül	I. 210
Mégállít	I. 79	Mégázt	I. 150	Mégbérél	I. 211
Mégálltalkodás	I. 87	Mégáztat	I. 150	Mégbérétvál	I. 214
Mégálltalkodik	I. 87	Mégazsagol	I. 150	Mégbérétválkozik	I. 214
Mégálltalkodott	I. 87	Mégbabonáz	I. 154	Mégbérkézik	I. 214
Mégálltalkodótság	I. 87	Mégbabonázás	I. 154	Mégbérmál	I. 216
Mégáltall	I. 86	Mégbágyad	I. 157	Mégbeszél	I. 221
Mégaludbatatlan	I. 89	Mégbágyaszt	I. 157	Mégbeszéllés	I. 221
Mégaluszik	I. 88	Mégbájol	I. 160	Mégbeszéllhetetlen	I. 221
Mégalut	I. 91	Mégbájolás	I. 160	Mégbeszéllhető	I. 221
Mégalutt	I. 88	Mégbaklik	I. 162	Mégbetegedik	I. 223
Mégalutt szén	III. 171	Mégbakol	I. 162	Méghetegésedik	I. 223
Mégalutt tag	III. 371	Mégbakzik	I. 163	Méghetegésűt	I. 223
Mégalutt tej	III. 508	Mégbaltafokoz	I. 904	Méghetegésül	I. 223
Mégaluvás	I. 89	Mégbalzsamol	I. 167	Méghetegít	I. 223
Mégámul	I. 82	Mégbámít	I. 167	Méghetegszik	I. 223
Méganyahodik	I. 96	Mégbámul	I. 168	Méghetegül	I. 223
Mégannyi	I. 144	Mégbámulás	I. 168	Méghetegülés	I. 224
Mégapad	I. 98	Mégbán	I. 169	Méghillent	I. 230
Mégapaszt	I. 99	Mégbánás	I. 169	Méghimbózik	I. 231
Mégapínál	I. 99	Mégbánat	I. 169	Méghíöl	I. 330
Mégapol, mégápol	I. 99	Mégbánkozik	I. 170	Méghir	I. 231
Mégapolgat	I. 100	Mégbánt	I. 171	Méghíral	I. 233
Mégaporodik	I. 900	Mégbántás	I. 171	Méghírás	I. 233
Mégaprit	I. 102	Mégbántatlanul	I. 171	Méghírkózik	I. 233
Mégaprodik	I. 103	Mégbánlhatatlan	I. 171	Méghírósít	I. 233
Mégaprosodik	I. 104	Mégbántódás	I. 172	Méghíróságol	I. 240
Mégaproz	I. 104	Mégbántódik	I. 172	Mégbiz	I. 243
Mégárad	I. 109	Mégbántogat	I. 172	Mégbizakodik	I. 243
Mégaranyaz	I. 112	Mégbarányozik	I. 176	Méghízgat	I. 251
Mégaranyazás	I. 112	Mégbarátkozik	I. 179	Mégbízal	I. 244
Mégaranyosul	I. 112	Mégbárdol	I. 181	Mégbízonygat	I. 244
Mégarányoz	I. 114	Mégbarmul	I. 184	Mégbízonyít	I. 240
Mégaraszol	I. 115	Mégbátorít	I. 186	Mégbízonyodik	I. 247
Mégáraszt	I. 110	Mégbátorkodik	I. 186	Mégbízonyosodik	I. 248
Mégarat	I. 115	Mégbátorodik	I. 187	Mégbízonyosul	I. 248
Mégáréndál	I. 118	Mégbátortalanít	t. 188	Mégbízonyoszik	I. 248
Mégáréstál	I. 119	Mégbátorul	I. 188	Mégbízonytalanít	I. 249
Mégáréstálás	I. 119	Mégbéestelenít	I. 191	Mégbízonyul	I. 249
Mégárkol	I. 122	Mégbécsül	I. 192	Mégbízonyulás	I. 249
Mégárnýekoz	I. 121	Mégbécsülés	I. 192	Mégbízonyultat	I. 249
Mégárt	I. 122	Mégbécsülhetetlen	I. 192	Mégbiztat	I. 250
Mégárul	I. 107	Mégbékélget	I. 198	Mégbocsánat	I. 251
Mégás	I. 125	Mégbékélhetetlen	I. 198	Mégbocsánik	I. 251
Mégasz	I. 127	Mégbékéllés	I. 198	Mégbocsát	I. 256
Mégaszal	I. 128	Mégbékélletlen	I. 198	Mégbocsátandó	I. 256
Mégaszott	I. 128	Mégbékélletlenkedik	I. 198	Mégbocsátás	I. 256
Mégátkoz	I. 136	Mégbékéllés	I. 199	Mégbocsáthatandó	I. 256
Mégavarosodik	I. 139	Mégbékéllik	I. 197	Mégbódit	I. 258
Mégavasít	II. 1092	Mégbékéltet	I. 199	Mégbóditfatás	I. 258
Mégavasodik	II. 1092	Mégbékességűt	I. 200	Mégbódorodik	I. 259

ëgbódul	I. 258	Mëgbôvít	I. 305	Mëgcsalhatatlanképpen . . .	I. 372
ëgbódult	I. 259	Mëgbôvítés	I. 306	Mëgcsalhatatlanság . . .	I. 372
ëgbogarász	I. 262	Mëgbôvödik	I. 306	Mëgcsalhatatlanul . . .	I. 372
ëgboglároz	I. 263	Mëgbôvül	I. 306	Mëgcsaló	I. 372
ëgbokrétásodik	I. 268	Mëgbúj: ausspüren . . .	I. 321	Mëgcsalódik	I. 375
ëgbokrosft	I. 267	Mëgbúj: beschleichen . .	I. 322	Mëgcsap	I. 380
ëgbokrosodik	I. 267	Mëgbujdos	I. 323	Mëgcsapat	I. 381
ëgbokrosul	I. 267	Mëgbujtat	I. 324	Mëgcsapdos	I. 382
ëgbokroz	I. 267	Mëgbuktat	I. 326	Mëgcsapkoz	I. 382
ëgboldogít	I. 268	Mëgbuktatás	I. 326	Mëgcsaponik	I. 383
ëgboldogítás	I. 268	Mëgburkosodik	I. 289	Mëgcsappan	I. 384
ëgboldogodik	I. 268	Mëgbúsft	I. 315	Mëgcsappant	I. 384
ëgboldogtalanít	I. 269	Mëgbúsul	I. 317	Mëgcsatáz	I. 388
ëgboldogul	I. 269	Mëgbúsulás	I. 317	Mëgcsattan	I. 390
ëgbolondít	I. 273	Mëgbuzdit	I. 728	Mëgcsattog	I. 391
ëgbolondul	I. 272	Mëgbuzdul	I. 328	Mëgcsával	I. 392
ëgbolt	I. 272	Mëgbüntet	I. 333	Mëgcsavarít	I. 393
ëgboltoz	I. 273	Mëgbüntetés	I. 333	Mëgcsavarodik	I. 394
ëgbolygat	I. 275	Mëgbüntetődik	I. 334	Mëgcsékélyít	I. 396
ëgbombáz	I. 276	Mëgbüdösödik	I. 331	Mëgcselkedés	I. 400
ëgbomladoz	I. 277	Mëgbüdösül	I. 331	Mëgcselkedik	I. 399
ëgbomlás	I. 277	Mëgbüszhődik	I. 336	Mëgcsелеkszik	I. 399
ëgbomol	I. 277	Mëgbüvöl	I. 330	Mëgcsemeség	I. 401
ëgbont	I. 278	Mëgbüvölés	I. 330	Mëgcsëndésedés	I. 403
ëgbontakozik	I. 279	Mëgbüzbeszt	I. 335	Mëgcsëndésedik	I. 403
ëgbontás	I. 279	Mëgbüzibét	I. 335	Mëgcsëndésít	I. 404
ëghorit	I. 288	Mëgbüzhit	I. 336	Mëgcsëndít	I. 404
ëghorjuztat	I. 291	Mëgbüzhibszik	I. 336	Mëgcsëndül	I. 405
ëghorosodik	I. 285	Mëgbüzöl	I. 337	Mëgcsépéget	I. 408
ëghorostál	I. 292	Mëgcáfol	I. 339	Mëgcsépél	I. 407
ëghorotvál	I. 214	Mëgcáfolás	I. 339	Mëgcsépül	I. 411
ëghorotválkoz	I. 215	Mëgcáfoló	I. 339	Mëgcsërdül	I. 412
ëgborsol	I. 293	Mëgcéduláz	I. 343	Mëgcserél	I. 415
ëgborxad	I. 295	Mëgcëndérél	I. 347	Mëgcserepësedik	I. 416
ëgborzaszt	I. 295	Mëgcibál	I. 348	Mëgcsetten	I. 418
ëghoszorkányoz	I. 296	Mëgcicorázik	I. 349	Mëgcsicsorázik	I. 419
ëgbosszonkodás	I. 296	Mëgcifráz	I. 351	Mëgcsigáz	I. 422
ëgbosszonkodik	I. 296	Mëgcikornyáz	I. 353	Mëgcsikland	I. 424
ëghosszont	I. 297	Mëgcirkál	I. 360	Mëgcsikózik	I. 425
ëgbosszul	I. 298	Mëgcirkálás	I. 360	Mëgcsillagoz	I. 427
ëghotlik	I. 300	Mëgcirkalmaz	I. 361	Mëgcsillapít	I. 428
ëgbotol: abprügeln	I. 299	Mëgcirkalmol	I. 361	Mëgcsillapodik	I. 428
ëgbotol: straucheln	I. 300	Mëgcondorlik	I. 363	Mëgcsinál	I. 432
ëgbotoI: abschneiden	I. 302	Mëgcondorodik	I. 363	Mëgcsíp	I. 436
ëghotorkázik	I. 301	Mëgcövekél	I. 364	Mëgcsipdës	I. 437
ëgbotránkodás	I. 301	Mëgcábít	I. 367	Mëgcsipés	I. 437
ëgbotránkozdogál	I. 301	Mëgcásbul	I. 367	Mëgcsipkéz	I. 439
ëgbotránkozik	I. 301	Mëgcákányoz	I. 371	Mëgcsipledődik	I. 437
ëgbotránkoztat	I. 301	Mëgcsal	I. 372	Mëgcsirázik	I. 440
ëgbotránkoztatás	I. 302	Mëgcsalás	I. 372	Mëgcsirippél	I. 441
ëgbódít	I. 302	Mëgcsalatkozás	I. 374	Mëgcsiszol	I. 470
ëgbódül	I. 302	Mëgcsalatkozhatatlan . .	I. 374	Mëgcsodál	I. 444
ëgböget	I. 303	Mëgcsalatkozhatatlan-		Mëgcsodálkozik	I. 445
ëgböjtöl	I. 308	képpen	I. 374	Mëgcsófol	I. 461
ëgbömböl	I. 311	Mëgcsalatkozhatatlanság .	I. 374	Mëgcsókol	I. 446
ëgböröz	I. 313	Mëgcsalatkozhatatlanul .	I. 375	Mëgcsókolgat	I. 447
ëgbörësedik	I. 305	Mëgcsalatkozik	I. 374	Mëgcsomósít	I. 449
ëgbövesít	I. 305	Mëgcsalatkoztat	I. 375	Mëgcsomózás	I. 449
ëgbövesül	I. 305	Mëgcsalhatatlan	I. 372	Mëgcsomózik	I. 449

Mégcsonka-bonkít	I. 450	Mégdorgál	I. 523	Mégegészít	I. 565
Mégcsonkít	I. 450	Mégdorgálás	I. 523	Mégegét	I. 562
Mégcsonkít-bonkít	I. 450	Mégdorran	I. 545	Mégegétés	I. 562
Mégcsonkol	I. 450	Mégdöbben	I. 511	Mégegýenésedik	I. 569
Mégcsonkul	I. 450	Mégdőf	I. 525	Mégegýenésít	I. 569
Mégcsoportoztat	I. 453	Mégdőföl	I. 525	Mégegýenésül	I. 570
Mégcsorbásít	I. 454	Mégdögglel	I. 526	Mégegýenget	I. 571
Mégcsorbít	I. 454	Mégdögglelés	I. 526	Mégegýenít	I. 571
Mégcsorbul	I. 455	Mégdöglés	I. 526	Mégegýenésedik	I. 576
Mégcsóvál	I. 456	Mégdöglet	I. 527	Mégegýyesít	I. 577
Mégcsókik	I. 458	Mégdögletés	I. 527	Mégegýyesül	I. 577
Mégcsökken	I. 458	Mégdöglik	I. 526	Mégegýyez	I. 578
Mégcsökkenés	I. 459	Mégdögnyöz	I. 528	Mégegýyeződik	I. 579
Mégcsökönik	I. 458	Mégdögösít	I. 528	Mégéhető	I. 711
Mégcsökönt	I. 459	Mégdögösödik	I. 527	Mégéhézik	I. 584
Mégcsömörlik	I. 459	Mégdögösül	I. 528	Mégéhül	I. 585
Mégcsúfol	I. 462	Mégdőjtet	I. 529	Mégejt	I. 587
Mégcsúfolás	I. 462	Mégdördít	I. 533	Mégejtdök	I. 587
Mégcsuszamik	I. 468	Mégdördül	I. 533	Mégékésít	I. 588
Mégcsuszamodik	I. 469	Mégdördülés	I. 533	Mégékésítés	I. 588
Mégcsügged	I. 472	Mégdörgöl	I. 535	Mégékésül	I. 589
Mégcsüggedés	I. 472	Mégdöröcköl	I. 535	Mégékéz	I. 588
Mégcsükken	I. 458	Mégdragít	I. 537	Mégéktelenít	I. 589
Mégdagad	I. 476	Mégdragódik	I. 537	Mégéktelenül	I. 590
Mégdagadás	I. 476	Mégdüg	I. 541	Mégél	I. 593
Mégdagadoz	I. 477	Mégdul	I. 543	Mégéled	I. 594
Mégdagadozás	I. 477	Mégdulakodik	I. 543	Mégéledett	I. 594
Mégdagaszkodik	I. 479	Mégdulás	I. 543	Mégélégedés	I. 602
Mégdagaszl	I. 479	Mégduplál	I. 544	Mégélégédett	I. 602
Mégdarabol	I. 483	Mégdupláz	I. 544	Mégélégédettséges	I. 602
Mégdarabosít	I. 484	Mégdurál	I. 544	Mégélégedik	I. 602
Mégdégésít	I. 525	Mégdurran	I. 545	Mégélégél	I. 602
Mégdéglik	I. 523	Mégdurzaszt	I. 547	Mégélégít	I. 603
Mégderít	I. 497	Mégdúz	I. 547	Mégélégíthetetlen	I. 603
Mégdermed	I. 498	Mégduzmad	I. 547	Mégélégítbető	I. 603
Mégderül	I. 498	Mégduzzad	I. 547	Mégélégül	I. 604
Mégdéskáz	I. 499	Mégdnzaszt	I. 547	Mégélégülhetetlen	I. 604
Mégdéskázás	I. 499	Mégdühödik	I. 548	Mégelegyedik	I. 605
Mégdézmál	I. 500	Mégdühösít	I. 549	Mégelegyít	I. 607
Mégdiadalmaz	I. 501	Mégdühösödik	I. 549	Mégelegyül	I. 607
Mégdicsér	I. 502	Mégdühösül	I. 550	Mégélemédett	I. 595
Mégdiesérés	I. 502	Mégdühöszik	I. 550	Mégélemedik	I. 595
Mégdicséretés	I. 502	Mégé	II. 716	Mégélemik	I. 595
Mégdicsőít	I. 503	Mégébred	I. 555	Mégelésít	I. 592
Mégdicsősül	I. 504	Mégébreszl	I. 555	Mégéleszt	I. 596
Mégdicsőül	I. 505	Mégélről	I. 555	Mégelevenedik	I. 598
Mégdicsőületlen	I. 505	Mégecetésedik	I. 556	Mégelevenszik	I. 598
Mégdicsőültség	I. 505	Mégecetésül	I. 556	Mégelevenít	I. 599
Mégdihedik	I. 547	Mégecetéz	I. 556	Mégelevenül	I. 599
Mégdirib-darabol	I. 483	Mégecetézik	I. 556	Mégellenéz	I. 609
Mégdíszésít	I. 508	Mégecsüll	I. 556	Mégellenézhetetlen	I. 610
Mégdíszésül	I. 508	Mégecetél	I. 557	Mégelőz	I. 622
Mégdobban	I. 512	Mégédésedik	I. 559	Mégéltesedik	I. 591
Mégdobbanás	I. 512	Mégédésít	I. 560	Mégéltet	I. 600
Mégdobbant	I. 512	Mégédésül	I. 560	Mégembérél	I. 625
Mégdobol	I. 513	Mégédz	I. 560	Mégembérkedik	I. 629
Mégdohlik	I. 516	Mégég	I. 561	Mégemelnt	I. 632
Mégdohosft	I. 516	Mégégedézik	I. 561	Mégemelődik	I. 632
Mégdohosul	I. 516	Mégégés	I. 561	Mégemész	I. 632

Mégemésztés	I. 634	Mégerősebbül	I. 679	Mégfagy	I. 747
Mégemésztet	I. 634	Mégerősít	I. 679	Mégfagyás	I. 747
Mégemésztetendő	I. 634	Mégerősítés	I. 679	Mégfaggyaz	I. 749
Mégemészthetetlen	I. 634	Mégerősödik	I. 680	Mégfagylal	I. 748
Mégemészthető	I. 634	Mégerősül	I. 681	Mégfagylalódik	I. 748
Mégemésztő	I. 634	Mégerőtlenedik	I. 682	Mégfagylat	I. 748
Mégemésztődik	I. 634	Mégerőtlenít	I. 682	Mégfajtalanodik	I. 749
Mégemlékezés	I. 636	Mégerőtlenül	I. 682	Mégfajul	I. 750
Mégemlékázat	I. 636	Mégért : reif	I. 662	Mégfakad	I. 755
Mégemlékezik	I. 636	Mégért : verstehen	I. 687	Mégfakaszt	I. 756
Mégemlékezett	I. 637	Mégértekezik	I. 688	Mégfancsarol	I. 762
Mégemlékeltetés	I. 637	Mégért erkölcsü	I. 675	Mégfárad	I. 765
Mégemlít	I. 635	Mégértet	I. 690	Mégfáradhatatlan	I. 765
Mégemlítés	I. 635	Mégért sajt	II. 1495	Mégfáradoz	I. 766
Mégen	II. 718	Mégértség	I. 662	Mégfarag	I. 768
Mégénekél	I. 639	Mégérzés	I. 673	Mégfáraszt	I. 767
Mégenged	I. 641	Mégérzet	I. 674	Mégfárasztás	I. 767
Mégengedés	I. 641	Mégesés	I. 699	Mégfarkaztatott	I. 772
Mégengeszt	I. 643	Mégeset	I. 699	Mégfásodik	I. 745
Mégengesztel	I. 643	Mégesett	I. 699	Mégfattyazik	I. 774
Mégengesztelés	I. 644	Mégesik	I. 698	Mégfázik	I. 775
Mégengesztelhetetlen	I. 644	Mégesket	I. 692	Mégfázlal	I. 775
Mégengesztelődik	I. 644	Mégesküszik	I. 692	Mégfüdd	I. 779
Mégenhed ?	I. 647	Mégesküt	I. 692	Mégfüddégél	I. 780
Mégént	I. 715	Mégeskütés	I. 692	Mégfüddés	I. 779
Mégenyhédik	I. 647	Mégeskütt	I. 692	Mégfüddetlen	I. 779
Mégenyhéget	I. 648	Mégesküttet	I. 693	Mégfüddhetetlen	I. 779
Mégenyhészik	I. 647	Mégesősödik	I. 702	Mégfügy	I. 781
Mégenyhít	I. 647	Mégüst	II. 715	Mégfügyelmez	I. 781
Mégenyhítés	I. 648	Mégestvehészik	I. 706	Mégfügyhetetlen	I. 781
Mégenyhítetlen	I. 648	Mégész	I. 711	Mégfügyverkedik	I. 783
Mégenyhődik	I. 648	Mégeszedik	I. 708	Mégfügyverkezik	I. 784
Mégenyhül	I. 649	Mégeszesödik	I. 709	Mégfej	I. 784
Mégenyvesítettett	I. 649	Mégeszesül	I. 709	Mégfejel	I. 962
Mégenyvez	I. 649	Mégeszmél	I. 717	Mégfejéredik	I. 785
Mégeped	I. 654	Mégeszmelés	I. 717	Mégfejérent	I. 786
Mégepeszt	I. 654	Mégeszmelkedik	I. 717	Mégfejérít	I. 786
Mégépít	I. 651	Mégesztelenedik	I. 709	Mégfejérül	I. 786
Mégépül	I. 652	Mégesztelenít	I. 709	Mégfejez	I. 964
Mégépület	I. 652	Mégesztelenül	I. 710	Mégfejt	I. 787
Mégér	I. 658	Mégésztergályoz	I. 720	Mégfejtéget	I. 788
Mégérceült	I. 664	Mégétel	I. 711	Mégfejtégetés	I. 788
Mégérdégél	I. 662	Mégétendő	I. 711	Mégfejtés	I. 788
Mégérdékél	I. 659	Mégétés	I. 712	Mégfejthetetlen	I. 788
Mégérdemél	I. 665	Mégétet	I. 714	Mégfekélyesedik	I. 790
Mégérdeméz	I. 665	Mégétt	II. 717	Mégfeketedik	I. 791
Mégérdösül	I. 667	Mégeved	I. 721	Mégfeketít	I. 791
Mégérél	I. 662	Mégevés	I. 711	Mégfeketül	I. 791
Mégérént	I. 659	Mégevesedik	I. 721	Mégféküz	I. 790
Mégereszt	I. 670	Mégevesít	I. 721	Mégfekszik	I. 793
Mégeresztés	I. 670	Mégevesül	I. 721	Mégfelejtkezik	I. 810
Mégéröttség	I. 662	Mégevezés	I. 721	Mégfelel	I. 811
Mégéréz	I. 673	Mégevezik	I. 721	Mégfelelés	I. 812
Mégérik	I. 662	Mégevődik	I. 715	Mégfelelget	I. 812
Mégérlel: wiederholt he- rühren	I. 661	Mégezüstösült	I. 730	Mégfeleltet	I. 812
Mégérlel: reif machen	I. 663	Mégezüstöz	I. 730	Mégfélemik	I. 806
Mégerődik	I. 663	Mégezüstöztet	I. 730	Mégfélemlik	I. 806
Mégeröltet	I. 678	Mégfacsar	I. 746	Mégfélésedik	I. 977
		Mégfaggat	I. 757	Mégfeleségésít	I. 801

Mégfeleségésül	I. 801
Mégfélhődik	I. 813
Mégfélhősít	I. 813
Mégfélészégit	III. 116
Mégfen	I. 814
Mégfeneklik	I. 817
Mégfenés	I. 814
Mégfenyéget	I. 821
Mégfénység	I. 818
Mégfénység	I. 819
Mégfénység	I. 819
Mégfénysít	I. 821
Mégfénysík	I. 820
Mégférgesedés	I. 827
Mégférgesedik	I. 827
Mégférgesül	I. 827
Mégfértelmesít	I. 829
Mégfértelmesül	I. 829
Mégfértelmez	I. 829
Mégfértéztet	I. 830
Mégfértőzik	I. 831
Mégfértőzködik	I. 832
Mégfértőztet	I. 832
Mégfértőztetés	I. 832
Mégfértőztethetetlen	I. 832
Mégfésél	I. 838
Mégféslés	I. 833
Mégfésletik	I. 834
Mégféslik	I. 833
Mégfészt	I. 834
Mégfésztés	I. 834
Mégfésül	I. 836
Mégfészít	I. 838
Mégfészkelik	I. 837
Mégfészül	I. 839
Mégfészülés	I. 839
Mégfészült	I. 839
Mégfészültség	I. 839
Mégfétréngés	I. 830
Mégfiazik	I. 846
Mégficamít	I. 848
Mégficamodik	I. 849
Mégfizet	I. 859
Mégfizetés	I. 859
Mégfizetetlen	I. 859
Mégfizetget	I. 860
Mégfizethetetlen	I. 859
Mégfizető	I. 859
Mégfizetődik	I. 860
Mégfodorít	I. 862
Mégfodoroszik	I. 862
Mégfog	I. 871
Mégfogad	I. 882
Mégfogán	I. 885
Mégfogánik	I. 885
Mégfogánít	I. 886
Mégfogánodik	I. 887
Mégfoganszik	I. 887
Mégfogás	I. 872

Mégfogatkozik	I. 874
Mégfogatlan	I. 872
Mégfogdos	I. 875
Mégfoghatás	I. 872
Mégfoghatatlan	I. 872
Mégfogható	I. 872
Mégfoghatós	I. 872
Mégfoghatóság	I. 872
Mégfoglal	I. 890
Mégfoglyosít	I. 878
Mégfogódik	I. 877
Mégfogonó	I. 885
Mégfogotik	I. 878
Mégfogotoz	I. 878
Mégfogtat	I. 879
Mégfogtatás	I. 879
Mégfogva	I. 872
Mégfogya	I. 894
Mégfogyat	I. 895
Mégfogyatkozik	I. 896
Mégfogyatkoztat	I. 898
Mégfojlódik	I. 900
Mégfojt	I. 901
Mégfojtás	I. 901
Mégfojtódik	I. 902
Mégfold	I. 904
Mégfoldoz	I. 905
Mégfoltoz	I. 906
Mégfoly	I. 909
Mégfolyat	I. 914
Mégfolyatás	I. 914
Mégfon	I. 916
Mégfontol	I. 921
Mégfonnyad	I. 921
Mégfonnyadhatatlan	I. 921
Mégfonnyaszt	I. 922
Mégforbatlás	I. 922
Mégforbatlat	I. 922
Mégforhatol, mégforbottol	I. 922
Mégfordít	I. 926
Mégfordítás	I. 926
Mégfordul	I. 929
Mégfordulás	I. 930
Mégfordulat	I. 930
Mégfordult	I. 930
Mégfordult bor	I. 283
Mégforgat	I. 937
Mégforgatás	I. 937
Mégformál	I. 942
Mégformálás	I. 942
Mégforog	I. 934
Mégforr	I. 944
Mégforrad	I. 944
Mégforradoz	I. 945
Mégforral	I. 945
Mégforraszt	I. 946
Mégforroz	I. 947
Mégfortélyoz	I. 948
Mégfortyan	I. 948

Mégfos	I. 949
Mégfoszt	I. 950
Mégfosztás	I. 950
Mégfő	I. 966
Mégfőkötőz	II. 434
Mégfőz	I. 967
Mégfőzés	I. 967
Mégfőzött	I. 967
Mégfrancusít	I. 991
Mégfrissedik	I. 994
Mégfrissül	I. 994
Mégfrissít	I. 995
Mégfű	I. 996
Mégfűl	I. 902
Mégfűlad	I. 902
Mégfűladás	I. 903
Mégfullaszt	I. 903
Mégfúr	I. 1003
Mégfúrás	I. 1003
Mégfurdal	I. 1004
Mégfut	I. 1009
Mégfutamik	I. 1010
Mégfutamik	I. 1011
Mégfutamodik	I. 1012
Mégfutamat	I. 1012
Mégfutos	I. 1015
Mégfuvalkodik	I. 998
Mégfuvalkodtat	I. 999
Mégfuval	I. 997
Mégfuvaltat	I. 999
Mégfuvat	I. 999
Mégfűl	I. 1040
Mégfürdik	I. 1042
Mégfüröszt	I. 1043
Mégfűstöl	I. 1046
Mégfűstölés	I. 1046
Mégfűszerszámol	III. 63
Mégfűszerszámoz	III. 63
Mégfűt	I. 1041
Mégfűtőzik	I. 1041
Mégfüvesedik	I. 1033
Mégfűz	I. 1049
Mégfűzet	I. 1050
Mégganéjoz	I. 1060
Méggáncsol	I. 1061
Méggáncsolás	I. 1061
Méggargarizál	I. 1065
Méggargyáz	I. 1065
Méggátlódás	I. 1067
Méggátlódik	I. 1067
Méggátol	I. 1067
Méggátolás	I. 1067
Méggátoroz	I. 1068
Méggazdagít	I. 1074
Méggazdagodik	I. 1074
Méggazdagul	I. 1075
Méggazul	I. 1070
Méggázol	I. 1076
Méggazosít	I. 1070

Méggebed	I. 1077	Méggyéngit	I. 1160	Mégháborul	I. 1230
Méggemberedés	I. 1079	Méggyéngül	I. 1160	Méghadar	I. 1233
Méggemberedik	I. 1079	Méggyermekdedül	I. 1165	Méghág	I. 1234
Méggemberlt	I. 1079	Méggyőgil	I. 1171	Méghágit	I. 1235
Méggenyetségsedik	I. 1080	Méggyógy	I. 1169	Méghághatalan	I. 1235
Méggerebénél	I. 1081	Méggyógyit	I. 1170	Mégháglat	I. 1236
Méggereblyél	I. 1081	Méggyógyítás	I. 1170	Méghagy	I. 1242
Méggéréndáz	I. 1083	Méggyógyíthatatlan	I. 1170	Méghagyás	I. 1242
Méggérjed	I. 1086	Méggyógyítható	I. 1170	Méghagyott	I. 1242
Méggérjedés	I. 1086	Méggyógyító	I. 1170	Méghagyott házastárs	III. 451
Méggérjeszt	I. 1088	Méggyógyul	I. 1171	Méghajasít	I. 1250
Méggolyvasít	I. 1094	Méggyógyulás	I. 1171	Méghajasodik	I. 1250
Méggondol	I. 1101	Méggyógyulgat	I. 1172	Méghajl	I. 1253
Méggondolás	I. 1101	Méggyógyulhatatlan	I. 1172	Méghajjágat	I. 1248
Méggondolat	I. 1101	Méggyógyulható	I. 1172	Méghajlás	I. 1259
Méggondolatlan	I. 1101	Méggyomlál	I. 1174	Méghajnallik	I. 1255
Méggondolatos	I. 1101	Méggyomroz	I. 1175	Méghajol	I. 1259
Méggondolhatatlan	I. 1101	Méggyónás	I. 1176	Méghajolhatatlan	I. 1259
Méggondolható	I. 1102	Méggyónik	I. 1176	Mégbajt	I. 1264
Méggondolkodik	I. 1104	Méggyorsasítás	I. 1176	Méghajtás	I. 1264
Méggondoló	I. 1102	Méggyorsít	I. 1179	Méghajtat	I. 1265
Méggonoszbit	I. 1108	Méggyorsul	I. 1179	Méghajthatatlan	I. 1264
Méggonoszbul	I. 1108	Méggyökeresedik	I. 1183	Méghal	I. 1268
Méggonoszít	I. 1108	Méggyökerézik	I. 1183	Méghál	I. 1277
Méggonoszodik	I. 1108	Méggyökereztet	I. 1184	Méghalad	I. 1280
Méggonoszol	I. 1108	Méggyömbéréz	I. 1184	Méghaladás	I. 1281
Méggonoszul	I. 1109	Méggyöngyöz	I. 1186	Méghaladható	I. 1281
Méggömbölyit	I. 1115	Méggyötör	I. 1189	Méghalál	I. 1268
Méggömbörödik	I. 1078	Méggyőz	I. 1191	Méghálál	I. 1278
Méggörbed	I. 1117	Méggyőzedelmez	I. 1192	Méghalálózik	I. 1271
Méggörbeszt	I. 1117	Méggyőzés	I. 1191	Méghalás	I. 1268
Méggörbesztés	I. 1117	Méggyőzet	I. 1193	Méghálás	I. 1277
Méggörbít	I. 1117	Méggyőzhetetlen	I. 1191	Méghalasít	I. 1275
Méggörbül	I. 1118	Méggyőzhető	I. 1191	Méghalász	I. 1276
Méggránál	I. 1123	Méggyőzködik	I. 1193	Méghalászás	I. 1276
Mégguggol	I. 1127	Méggyőző	I. 1191	Méghalbatatlan	I. 1268
Mégguggolás	I. 1127	Méggyőződik	I. 1194	Méghall	I. 1284
Méggúnyol	I. 1129	Méggyűjt	I. 1195	Méghallás	I. 1285
Méggyak	I. 1133	Méggyűjtogat	I. 1196	Méghallgat	I. 1288
Méggyakás	I. 1133	Méggyúl	I. 1196	Méghallgatás	I. 1288
Méggyakdos	I. 1134	Meggyúlád	I. 1197	Méghallik	I. 1285
Méggyakorlik	I. 1136	Méggyúladás	I. 1197	Méghálól	I. 1292
Méggyaláz	I. 1140	Méggyúlaszt	I. 1198	Méghaloványít	I. 1294
Méggyalázódik	I. 1141	Méggyúr	I. 1198	Méghaloványodik	I. 1294
Méggyalul	I. 1143	Méggyűjt	I. 1200	Mégháló	I. 1293
Méggyalulás	I. 1144	Méggyűjtöget	I. 1202	Méghamisít	I. 1301
Méggyámolít	I. 1145	Méggyűjtőzik	I. 1203	Méghamisítás	I. 1301
Méggyantáz	I. 1146	Meggyűl	I. 1204	Méghamisíthatatlan	I. 1301
Méggyanul	I. 1149	Méggyülekézik	I. 1205	Méghamissol	I. 1302
Méggyapjasul	I. 1149	Méggyülöl	I. 1209	Méghamissodás	I. 1302
Méggyaponik	I. 1150	Méggyültet	I. 1210	Méghamissodik	I. 1302
Méggyapont	I. 1150	Méggyümölcsözik	I. 1213	Méghamissolhatatlan	I. 1302
Méggyarapodás	I. 1151	Méggyűrtüz	I. 1216	Méghamissulhatatlan	I. 1303
Méggyarapodik	I. 1151	Méghabar	I. 1224	Méghámoz	I. 1296
Méggyaraposzik	I. 1151	Méghabarodik	I. 1224	Méghamvad	I. 1304
Méggyarlít	I. 1152	Mégháborgat	I. 1227	Méghamvasít	I. 1304
Méggyarlódik	I. 1152	Mégháborít	I. 1225	Méghamvaz	I. 1304
Méggyártás	I. 1153	Mégháborodás	I. 1226	Méghánt	I. 1296
Méggyászol	I. 1156	Mégháborodik	I. 1226	Méghány	I. 1311

Méghányás	I. 1311	Mégherélt	I. 1408	Méghivatlan	I. 1419
Méghányás-vetés	III. 1142	Méghérvad	I. 1409	Méghivejt	I. 1529
Méghanyatlík	I. 1317	Méghérvadhatalatlan	I. 1409	Méghivél	I. 1527
Méghány-vet	III. 1141	Méghérvadtat	I. 1410	Méghivél: erkalten	I. 1528
Mégharagít	I. 1319	Méghérvaszt	I. 1410	Méghívhatatlan	I. 1419
Mégharagszik	I. 1321	Méghevederél	I. 1415	Méghivít	I. 1456
Mégharagudott	I. 1321	Mégheverkëzik	I. 1416	Méghivő	I. 1447
Mégharagut	I. 1321	Méghévit	I. 1414	Méghizakodik	I. 1451
Mégharagvás	I. 1321	Méghévítkezëk	I. 1414	Méghízik	I. 1459
Mégharap	I. 1325	Méghévül	I. 1414	Méghizlal	I. 1460
Mégharapál	I. 1325	Méghézagít	I. 1417	Méghódit	I. 1464
Mégharcol	I. 1327	Méghézagul	I. 1417	Méghódol	I. 1464
Mégharcolás	I. 1328	Méghí	I. 1419	Méghódoltat	I. 1465
Méghármall	I. 1332	Méghibáz	I. 1424	Mégholdosít	I. 1476
Méghármasít	I. 1332	Méghidlal	I. 1425	Mégholt: tod	I. 1268
Mégharmatosodik	I. 1330	Méghidegëdik	I. 1427	Mégholt: gestorben	I. 1268
Mégharmatosul	I. 1330	Méghidegít	I. 1427	Mégholt tag	III. 371
Mégharmatoz	I. 1330	Méghidegítés	I. 1427	Méghomályosít	I. 1478
Mégharmatozás	I. 1330	Méghidegszik	I. 1427	Méghomályosítás	I. 1478
Mégharmatozik	I. 1330	Méghidegül	I. 1428	Méghomályosodik	I. 1478
Méghármaztat	I. 1332	Méghiedelmez	I. 1428	Méghomályosul	I. 1479
Mégharsog	I. 1334	Méghiggad	I. 1429	Méghomokoz	I. 1481
Méghasad	I. 1338	Méghiggaszt	I. 1429	Méghord	I. 1485
Méghasadoz	I. 1339	Méghigít	I. 1429	Méghordat	I. 1486
Méghasít	I. 1337	Méghigul	I. 1429	Méghordoz	I. 1487
Méghasasodik	I. 1337	Méghíhatatlan	I. 1419	Méghorgad	I. 1491
Méghasasul	I. 1337	Méghíhető	I. 1446	Méghorgasít	I. 1492
Méghasaszt	I. 1340	Méghímësit	I. 1431	Méghorgasítás	I. 1493
Méghasít	I. 1340	Méghímëz	I. 1431	Méghorgasodik	I. 1493
Méghasogat	I. 1341	Méghímlődzött	I. 1432	Méghorgasul	I. 1493
Méghasol	I. 1342	Méghímlőzik	I. 1432	Méghorgaszt	I. 1493
Méghasonlás	I. 1343	Méghint	I. 1433	Méghorgit	I. 1494
Méghasonlik	I. 1343	Méghintés	I. 1433	Méghorgul	I. 1494
Méghasonol	I. 1342	Méghinfëz	I. 1434	Méghorhad	I. 1490
Méghaszontalanít	I. 1349	Méghintëzés	I. 1434	Méghornýol	I. 1490
Méghat	I. 1352	Méghírdet	I. 1438	Méghortyant	I. 1494
Méghatalmazik	I. 1355	Méghírëltet	I. 1439	Méghosszabbít	I. 1497
Méghatárolhatalan	I. 1362	Méghírësedik	I. 1440	Méghosszabbítás	I. 1497
Méghatároz	I. 1363	Méghírësit	I. 1440	Méghosszabbul	I. 1497
Méghatározás	I. 1363	Méghírhëszik	I. 1441	Méghosszít	I. 1497
Méghatás	I. 1352	Méghírzet	I. 1443	Méghosszúdik	I. 1497
Méghatódik	I. 1356	Méghisz	I. 1446	Méghosszul	I. 1498
Mégházasít	I. 1376	Méghiszëltet	I. 1448	Méghoz	I. 1502
Mégházasodás	I. 1376	Méghitel	I. 1446	Méghozás	I. 1502
Mégházasodik	I. 1376	Méghitelës	I. 1446	Méghozat	I. 1503
Mégházasul	I. 1377	Méghítëltet	I. 1450	Méghökkent	I. 1506
Méghazud	I. 1379	Méghítëz	I. 1451	Méghökkëltet	I. 1506
Méghazudtol	I. 1380	Méghítëztet	I. 1452	Méghuall	I. 1509
Méghazudtat	I. 1380	Méghitt	I. 1446	Méghudd	I. 1510
Méghëgyësit	I. 1386	Méghittség	I. 1446	Méghuddoz	I. 1510
Méghëgyësités	I. 1386	Méghítványkodik	I. 1455	Méghuhogat	I. 1511
Méghëgyëstöröz	III. 764	Méghítványkozik	I. 1456	Méghullámodás	I. 1513
Méghëgyëz	I. 1386	Méghítványul	I. 1456	Méghullámodik	I. 1513
Méghéjal	I. 1389	Méghítvösít	I. 1454	Méghullat	I. 1513
Méghéjaz: schälen	I. 1389	Méghiül	I. 1456	Méghunýáskodás	I. 1515
Méghéjaz: üherdachen	I. 1390	Méghiülés	I. 1457	Méghunýáskodik	I. 1515
Méghelyhët	I. 1402	Méghiült	I. 1457	Méghunýatkozik	I. 1515
Mégherél	I. 1407	Méghiúsodik	I. 1457	Méghurcol	I. 1519
Mégherélës	I. 1408	Méghívás	I. 1419	Méghurogat	I. 1519

Méghúz	I. 1525	Méghír	I. 1600	Méghúszodtatás	II. 27
Méghúzzal	I. 1525	Méghíratat	I. 1606	Méghégyez	II. 32
Méghűl	I. 1528	Méghírás	I. 1600	Méghégyezhető	II. 32
Méghüleműdés	I. 1529	Méghírat	I. 1603	Méghégyezés	II. 32
Méghüleműdik	I. 1529	Méghíratás	I. 1603	Méghélenés	II. 36
Méghűt	I. 1529	Méghíratat	I. 1603	Méghélenet	II. 36
Méghűvít	I. 1529	Méghírügyél	I. 1610	Méghélenget	II. 37
Méghűvöl	I. 1528	Méghírogat	I. 1604	Méghélenik	II. 35
Méghűvösít	I. 1530	Méghírt	I. 1611	Méghélent	II. 38
Méghűvösítés	I. 1530	Méghírtás	I. 1611	Méghélentés	II. 39
Méghűvösödés	I. 1530	Méghírtogat	I. 1611	Méghélentő	II. 39
Méghi	II. 714	Méghírtózik	I. 1612	Méghjobbít	II. 47
Méghüvül	I. 1528	Méghis	II. 718	Méghjobbítás	II. 47
Méghidegénekedik	I. 1536	Méghismer	I. 1615	Méghjobbíthatatlan	II. 48
Méghidegénekedik	I. 1537	Méghismerés	I. 1616	Méghjobbítható	II. 48
Méghidősödik	I. 1544	Méghismeret	I. 1616	Méghjobbul	II. 48
Méghifjít	I. 1545	Méghismerget	I. 1618	Méghjobbulás	II. 48
Méghifjodik	I. 1545	Méghismerkedik	I. 1618	Méghjobbulhatatlanság	II. 48
Méghifjul	I. 1545	Méghismerkezik	I. 1618	Méghjógul	II. 49
Méghigáz	I. 1546	Méghismerszik	I. 1619	Méghjózanít	II. 54
Méghigazgat	I. 1549	Méghismertet	I. 1626	Méghjózanul	II. 54
Méghigazit	I. 1550	Méghistenésít	I. 1620	Méghjózanulás	II. 54
Méghigazítás	I. 1551	Méghistenésül	I. 1626	Méghjó	II. 58
Méghigazodik	I. 1552	Méghiszamodik	I. 1636	Méghjöte	II. 59
Méghigazu	I. 1553	Méghiszaplik	I. 1636	Méghjövendöl	II. 62
Méghigazulás	I. 1554	Méghiszik	I. 1629	Méghjövendölés	II. 62
Méghigazultatik	I. 1554	Méghiszonyít	I. 1637	Méghjövés	II. 59
Méghigér	I. 1557	Méghiszonyodik	I. 1637	Méghjövetel	II. 59
Méghigéret	I. 1557	Méghital	I. 1629	Méghjuhászodik	II. 65
Méghigéz	I. 1555	Méghitat	I. 1633	Méghjuházik	II. 65
Méghigézés	I. 1555	Méghítél	I. 1639	Méghjut	II. 68
Méghigézet	I. 1555	Méghítélés	I. 1640	Méghjutalmaztat	II. 69
Méghigézhethetlen	I. 1555	Méghítelő bíró	I. 236	Méghkábít	II. 72
Méghihl	I. 1560	Méghittasít	I. 1634	Méghkacag	II. 74
Méghijed	I. 1561	Méghittasul	I. 1634	Méghkacagás	II. 74
Méghijedés	I. 1561	Méghizél	I. 1646	Méghkacagtat	II. 74
Méghijedkékzik	I. 1561	Méghizélít	I. 1647	Méghkaftányoz	II. 77
Méghijeszt	I. 1562	Méghizélítés	I. 1647	Méghkajdul	II. 78
Méghijesztés	I. 1562	Méghizen	I. 1650	Méghkajonol	II. 77
Méghillet	I. 1569	Méghizenés	I. 1650	Méghkákog	II. 80
Méghilletés	I. 1570	Méghizetlenül	I. 1649	Méghkalászkodik	II. 86
Méghilletődés	I. 1570	Méghizgat	I. 1652	Méghkalászosodik	II. 86
Méghilletődik	I. 1570	Méghízlel	I. 1647, 1649	Méghkall	II. 88
Méghimád	I. 1575	Méghízlelés	I. 1649	Méghkamált	II. 90
Méghimadás	I. 1575	Méghizzad	I. 1653	Méghkámorodik	II. 92
Méghindít	I. 1581	Méghizzadás	I. 1653	Méghkanonizál	II. 97
Méghindítás	I. 1582	Méghizzaszt	I. 1653	Méghkap	II. 102
Méghindul	I. 1584	Méghjajdul	II. 2	Méghkapál	II. 106
Méghindulás	I. 1585	Méghjakabol	II. 3	Méghkapás	II. 102
Méghindulhatatlan	I. 1585	Méghjaláz	I. 1139	Méghkapesol	II. 111
Méghingat	I. 1588	Méghjamborít	II. 4	Méghkapdos	II. 104
Méghint : bewahren	I. 1595	Méghjamborodik	II. 4	Méghkappanozás	II. 114
Méghint : wieder	I. 715	Méghjár	II. 14	Méghkarapol	II. 126
Méghinten	II. 716	Méghjargal	II. 17	Méghkardlapoz	II. 523
Méghintés	I. 1595	Méghjátékol	II. 24	Méghkarfáz	II. 739
Méghintéz	I. 1596	Méghjátékolás	II. 24	Méghkárhoztat	II. 122
Méghintézés	I. 1597	Méghjátész	II. 25	Méghkáromlat	II. 123
Méghintézhethetlen	I. 1597	Méghjátészodtat	II. 27	Méghkáromol	II. 123
Méghintlen	II. 716			Méghkárosít	II. 125

Mégkárosodik	I. 125	Mégkérlet	II. 214	Mégkisért	II. 316
Mégkaróz	II. 132	Mégkerít	II. 237	Mégkisértés	II. 317
Mégkárpal	II. 132	Mégkerítés	II. 237	Mégkisértetlen	II. 317
Mégkásásodik	II. 136	Mégkerget	II. 220	Mégkisértetget	II. 317
Mégkedvel	II. 148	Mégkergetegésit	II. 220	Mégkiván	II. 319
Mégkedvelet	II. 149	Mégkérlel	II. 215	Mégkivánás	II. 319
Mégkedvetlenit	II. 151	Mégkertél	II. 247	Mégkivántat	II. 322
Mégkedvez	II. 152	Mégkerül	II. 239	Mégkőborol	II. 322
Mégkügyelmez	II. 154	Mégkerülés	II. 240	Mégkőccant	II. 326
Mégkügyelmezés	II. 155	Mégkésedelmez	II. 249	Mégkőcosul	II. 326
Mégkügyetlenit	II. 157	Mégkésél	II. 250	Mégkőcsagít	II. 328
Mégkügyetlenül	II. 157	Mégkeserédés	II. 255	Mégkőcsagosít	II. 328
Mégkékit	II. 161	Mégkeserődik	II. 254	Mégkőcsagosodik	II. 328
Mégkéklítés	II. 161	Mégkeserget	II. 255	Mégkőcsagosul	II. 328
Mégkékül	II. 161	Mégkesergetés	II. 256	Mégkohol	II. 332
Mégkékülés	II. 161	Mégkeserít	II. 256	Mégkohlódik	II. 332
Mégkel	II. 168	Mégkeserül	II. 256	Mégkoldul	II. 334
Mégkelés	II. 168	Mégkésik	II. 249	Mégkolompoz	II. 335
Mégkélles	II. 177	Mégkeskényedik	II. 259	Mégkoltant	II. 336
Mégkélletik	II. 180	Mégkeskényít	II. 259	Mégkoltogat	II. 336
Mégkémél	II. 182	Mégkéslel	II. 250	Mégkomorít	II. 339
Mégkeményedés	II. 186	Mégkéslelés	II. 250	Mégkomorodik	II. 339
Mégkeményedik	II. 186	Mégkéslelődés	II. 250	Mégkoncol	II. 342
Mégkeményít	II. 186	Mégkéslelődik	II. 250	Mégkonkolyoz	II. 345
Mégkeményítés	II. 187	Mégkésleltet	II. 251	Mégkonkolyosítás	II. 344
Mégkeménykodik	II. 187	Mégkésleltetés	II. 251	Mégkonkolyosodik	II. 345
Mégkeményül	II. 188	Mégkésődik	II. 252	Mégkopácslik	II. 349
Mégkeményülés	II. 188	Mégkészt	II. 261	Mégkopácsol	II. 349
Mégkénilel	II. 183	Mégkésztés	II. 261	Mégkopaszít	II. 350
Mégkémlet	II. 183	Mégkészül	II. 263	Mégkopaszítás	II. 350
Mégken	II. 189	Mégkésztseréz	II. 272	Mégkopaszodik	II. 350
Mégkend	II. 190	Mégkettöz	II. 275	Mégkopaszul	II. 351
Mégkendik	II. 190	Mégkettőzlet	II. 275	Mégkopik	II. 347
Mégkendöz	II. 190	Mégkevélyedik	II. 277	Mégkoplal	II. 352
Mégkendőzik	II. 191	Mégkever	II. 278	Mégkoppad	II. 348
Mégkenéget	II. 191	Mégkeveredik	II. 279	Mégkoppaszt	II. 351
Mégkenés	II. 189	Mégkeverés	II. 278	Mégkorbácsol	II. 361
Mégkenet	II. 192	Mégkevesebbit	II. 281	Mégkoresosodik	II. 362
Mégkenlt	II. 192	Mégkevesebbülhetetlen	II. 282	Mégkórész	II. 365
Mégkenődik	II. 193	Mégkeveslt	II. 283	Mégkorhol	II. 366
Mégkénszerődik	II. 195	Mégkevesítés	II. 283	Mégkorodzik	II. 359
Mégkényesül	II. 199	Mégkevésül	II. 284	Mégkoronáz	II. 369
Mégképéz	II. 208	Mégkezd	II. 290	Mégkoronázás	II. 370
Mégkér	II. 212	Mégkiált	II. 298	Mégkorosodik	II. 359
Mégkérd	II. 216	Mégkiáltás	II. 298	Mégkorozik	II. 359
Mégkérdéz	II. 217	Mégkiáltat	II. 299	Mégkorpáz	II. 371
Mégkérdezés	II. 218	Mégkiesinyít	II. 302	Mégkórul	II. 360
Mégkereng	II. 226	Mégkiesinyül	II. 302	Mégkórulás	II. 360
Mégkerénget	II. 227	Mégkiesít	II. 303	Mégkóstol	II. 375
Mégkérél	II. 213	Mégkimél	II. 307	Mégkóstolás	II. 376
Mégkérés	II. 212	Mégkimelés	II. 307	Mégkóstoltít	II. 376
Mégkeres	II. 229	Mégkinál	II. 309	Mégkoszosul	II. 377
Mégkeresés	II. 230	Mégkinálás	II. 309	Mégkótáz	II. 379
Mégkeresél	II. 233	Mégkinoz	II. 308	Mégkotor	II. 379
Mégkörösztél	II. 234	Mégkínzás	II. 308	Mégkotoráz	II. 379
Mégkörösztelés	II. 234	Mégkisebbedik	II. 314	Mégkovászol	II. 383
Mégkörösztélküedés	II. 235	Mégkisebbft	II. 314	Mégkovászolás	II. 383
Mégkörösztélküedik	II. 234	Mégkisebbül	II. 315	Mégkovászosit	II. 383
Mégkörösztéz	II. 235	Mégkisebbülés	II. 315	Mégkovászosodik	II. 383

Méghovászoz	II. 383	Méglábbal	II. 502	Méglevelesít	II. 606
Méghozár	II. 383	Méglábbalhatatlan	II. 503	Méglevelez	II. 605
Méghőhent	II. 394	Méglágyít	II. 507	Méglevelezik	II. 606
Méghölt	II. 172	Méglágyítás	II. 507	Mégleveze	II. 551
Méghőlyközik	II. 397	Méglágyítódik	II. 507	Mégliggat	II. 643
Méghönnyebbédik	II. 401	Méglágyimelegít	II. 723	Méglikad	II. 641
Méghönnyebbül	II. 401	Méglágyul	II. 508	Méglíkaszí	II. 642
Méghönnyebbítés	II. 401	Méglakatul	II. 514	Méglinéáz	II. 610
Méghönnyebbbszik	II. 401	Méglakatoz	II. 514	Méglipped	II. 611
Méghönnyebbül	II. 402	Méglakik	II. 510	Méglippedés	II. 611
Méghönnyít	II. 403	Méglakol	II. 515	Méglippen	II. 611
Méghönnyítés	II. 403	Mégláncol	II. 517	Méglippeszt	II. 611
Méghönnyülés	II. 403	Mégláncoz	II. 517	Méglobban	II. 619
Méghönnyörget	II. 404	Méglángosít	II. 519	Méglocsogat	II. 622
Méghöppölyöz	II. 409	Méglángosul	II. 519	Méglocsol	II. 622
Méghöppölyözés	II. 409	Méglankad	II. 520	Méglódit	II. 623
Méghörmöz	II. 415	Méglankaszt	II. 521	Méglobad	II. 624
Méghörnyékéz	II. 411	Méglankasztal	II. 521	Méglohaszt	II. 624
Méghörnyékőzés	II. 411	Méglapátol	II. 525	Méglohol	II. 624
Méghörnyékézhethetlen	II. 411	Méglapátolás	II. 525	Méglop	II. 626
Méghörömszél	II. 416	Méglapil	II. 523	Mégloshad	II. 626
Méghöszön	II. 419	Méglasnakol	II. 547	Méglovasít	II. 618
Méghöszörül	II. 421	Méglassadik	II. 531	Méglő	II. 630
Méghöszvényesedik	II. 422	Méglassít	II. 531	Méglővöldöz	II. 632
Méghöt	II. 425	Méglassodik	II. 531	Méglugoz	II. 636
Méghötelesít	II. 428	Méglassudik	II. 531	Mégluyggat	II. 643
Méghötelez	II. 430	Méglassul	II. 532	Mégluykad	II. 641
Méghötelezés	II. 431	Méglát	II. 526	Mégluykasít	II. 642
Méghöteleleződik	II. 431	Méglátás	II. 537	Mégluykaszí	II. 642
Méghötés	II. 426	Méglátogál	II. 539	Mégmagzik	II. 652
Méghötődik	II. 435	Méglátódik	II. 540	Mégmagyaráz	II. 664
Méghötöz	II. 436	Méglátogat	II. 541	Mégmagyarázás	II. 664
Méghötözés	II. 437	Méglátogatás	II. 541	Mégmagyarázható	II. 664
Méghötözethetlen	II. 437	Méglátszik	II. 543	Mégmakulál	II. 672
Méghötöztet	II. 437	Méglatrabbul	II. 545	Mégmálhál	II. 674
Méghövel	II. 391	Méglazsnakol	II. 547	Mégmar	II. 678
Méghöveredik	II. 439	Méglécéz	II. 555	Mégmarad	II. 684
Méghövet	II. 441	Mégleckéz	II. 555	Mégmaradandó	II. 684
Méghövetés	II. 442	Mégléendő	II. 590	Mégmaradandóság	II. 684
Méghövetkezik	II. 443	Mégléhet	II. 590	Mégmaradás	II. 684
Méghövez	II. 391	Mégléhetős	II. 591	Mégmaradék	II. 685
Méghövezés	II. 392	Mégléhetősen	II. 591	Mégmarakodik	II. 678
Méghözelít	II. 458	Méglel	II. 565	Mégmaraszt	II. 688
Méghözösül	II. 454	Mégléléklík	II. 571	Mégmarasztal	II. 688
Méghrédenciáz	II. 462	Méglélés	II. 565	Mégmarcong	II. 679
Méghkporodik	II. 471	Méglélel	II. 565	Mégmardos	II. 679
Méghkurtábbít	II. 473	Mégléletézik	II. 568	Mégmarbásodik	II. 691
Méghkurtábbodik	II. 473	Méglélhetetlen	II. 565	Mégmarjul	II. 691
Méghkurtít	II. 473	Méglélhetetlenség	II. 565	Mégmarkol	II. 693
Méghkuruzsol	II. 473	Méglélhetlen	II. 565	Mégmark	II. 695
Méghküld	II. 483	Méglélkésít	II. 572	Mégmártirizál	II. 696
Méghkülömböztet	II. 489	Méglen	II. 719	Mégmásít	II. 701
Méghkülömböztetés	II. 489	Méglenni	II. 590	Mégmásíthatatlan	II. 701
Méghkülönít	II. 485	Méglep	II. 576	Mégmáslődás	II. 704
Méghkülönödik	II. 485	Méglépresszőz	III. 1126	Mégmáslődik	II. 703
Méghkülönöz	II. 486	Mégles	II. 583	Mégmásol	II. 703
Méghkülönözés	II. 486	Méglét	II. 591	Mégmásolás	II. 703
Méghkülönöztet	II. 486	Méglétel	II. 591	Mégmaszlagosit	II. 507
Méghküszködik	II. 491	Mégleveledzik	II. 606	Mégmaszlagosodik	II. 708

Mégmátkásodik	II. 709	Mégmoeskolás	II. 847	Mégnehézkésít	II. 948
Mégmázol	II. 710	Mégmoeskond	II. 848	Mégnehézkésül	II. 948
Mégmázolás	II. 710	Mégmohosodik	II. 855	Mégnehezül	II. 949
Mégmég	II. 715	Mégmolyosodik	II. 858	Mégnémésedik	II. 958
Mégmögöz	II. 717	Mégmolyosul	II. 858	Mégnémésít	II. 958
Mégmelegéddégelik	II. 724	Mégmond	II. 862	Mégnémít	II. 963
Mégmelegedés	II. 724	Mégmondás	II. 862	Mégnémul	II. 963
Mégmelegedik	II. 724	Mégmondhatatlan	II. 862	Mégnémzesít	II. 966
Mégmeleggét	II. 723	Mégmonstrál	II. 868	Mégnévekedik	II. 996
Mégmelegít	II. 723	Mégmordál	II. 870	Mégnével	II. 997
Mégmelegszik	II. 724	Mégmordul	II. 871	Mégnévelkedik	II. 998
Mégmelegül	II. 724	Mégmorog	II. 872	Mégnevet	II. 976
Mégmelleszt	II. 727	Mégmos	II. 875	Mégnevetés	II. 977
Mégmellasztás	II. 727	Mégmosás	II. 875	Mégnevető	II. 977
Mégmellöz	II. 728	Mégmosat	II. 875	Mégnevez	II. 974
Mégmenekedés	II. 753	Mégmosd	II. 875	Mégnevezés	II. 974
Mégmenekedik	II. 753	Mégmosdik	II. 876	Mégnéz	II. 981
Mégmenik	II. 752	Mégmosódás	II. 878	Mégnézéggel	II. 982
Mégment	II. 754	Mégmosódik	II. 878	Mégnézéget	II. 982
Mégmentés	II. 755	Mégmosogat	II. 378	Mégnézégetés	II. 982
Mégmenthetetlen	II. 755	Mégmosolyodik	II. 879	Mégnézel, mégnézél	II. 982
Mégmér	II. 774	Mégmosolyog	II. 879	Mégnézés	II. 981
Mégmérdégél	II. 774	Mégmozdít	II. 882	Mégnódít	II. 987
Mégmérés	II. 774	Mégmozdítás	II. 882	Mégnő	II. 994
Mégmerészel	II. 769	Mégmozdithatatlan	II. 882	Mégnőszik	II. 992
Mégmerekedik	II. 781	Mégmozdul	II. 882	Mégnősztet	II. 993
Mégmerekít	II. 781	Mégmozdulás	II. 882	Mégnyakasodik	II. 1005
Mégmérgedik	II. 783	Mégmozdulatlan	II. 882	Mégnyakaz	II. 1006
Mégmérgehedik	II. 783	Mégmozdulhatatlan	II. 882	Mégnyakaztat	II. 1006
Mégmérgehet	II. 783	Mégmozgat	II. 884	Mégnyal	II. 1008
Mégmérgesít	II. 784	Mégmúl	II. 888	Mégnyalánkit	II. 1009
Mégmérhetetlen	II. 774	Mégmulat	II. 890	Mégnyalánt	II. 1009
Mégmerít	II. 772	Mégmulateztat	II. 891	Mégnyalint	II. 1009
Mégmérsékül	II. 775	Mégmuskásodik	II. 896	Mégnyálasodik	II. 1012
Mégmérsékelhetetlen	II. 776	Mégmuszol	II. 898	Mégnyálas	II. 1012
Mégmértékül	II. 778	Mégmut	II. 898	Mégnyargal	II. 1015
Mégmértékhetetlen	II. 778	Mégmutat	II. 900	Mégnyargalás	II. 1015
Mégmértéklés	II. 778	Mégmutatás	II. 900	Mégnyársol	II. 1018
Mégmerül	II. 778	Mégmutatható	II. 900	Mégnyársól	II. 1020
Mégmészárlás	II. 795	Mégmtató	II. 900	Mégnyavalyít	II. 1020
Mégmeszel	II. 795	Mégmutogat	II. 902	Mégnyavalyul	II. 1021
Mégmeszelés	II. 795	Mégnagyít	II. 919	Mégnyégell	II. 1073
Mégmetél	II. 798	Mégnagyobbít	II. 920	Mégnyer	II. 1030
Mégmételyösedik	II. 803	Mégnagyobbul	II. 920	Mégnyérés	II. 1030
Mégmételyösít	II. 803	Mégnagyol	II. 921	Mégnyergél	II. 1033
Mégmételyösül	II. 804	Mégnagyul	II. 922	Mégnyerít	II. 1033
Mégmelsz	II. 801	Mégnapol	II. 933	Mégnyerődik	II. 1032
Mégmettet	II. 803	Mégnapoz	II. 934	Mégnyersül	II. 1035
Mégmvet	II. 976	Mégnáthásodik	II. 937	Mégnyes	II. 1035
Mégmével	II. 805	Mégnedvesedik	II. 939	Mégnyesés	II. 1035
Mégmezzérél	II. 806	Mégnedvesít	II. 939	Mégnyilallas	II. 1040
Mégmeztelenedik	II. 807	Mégnedvesül	II. 640	Mégnyilas	II. 1040
Mégmeztelenít	II. 807	Mégnégyez	II. 943	Mégnyilatkozás	II. 1042
Mégmeztelenül	II. 807	Mégnégyeztet	II. 943	Mégnyilatkozik	II. 1042
Mégmível	II. 906	Mégnégyesztet	II. 117	Mégnyilatkoztat	II. 1042
Mégmívelés	II. 907	Mégnehezédés	II. 945	Mégnyilaz: mit pferlen er- schien	II. 1039
Mégmívelő	II. 907	Mégnehezedik	II. 945	Mégnyilaz: das pferd mit hufnagel verwunden	II. 1048
Mégmoccan	II. 846	Mégnéhezít	II. 947		
Mégmoeskol	II. 847	Mégnehézkésedik	II. 948		

Mégnýílik	II. 1040	Mégocsmányodik	II. 1095	Mégoszlat	II. 1150
Mégnýír	II. 1049	Mégocsúdik	II. 1096	Mégoszlatik	II. 1150
Mégnýíroz	II. 1048	Mégodvasít	II. 1097	Mégoszlatlan	II. 1149
Mégnýírés	II. 1049	Mégokád	II. 1106	Mégoszol	II. 1149
Mégnýíret	II. 1050	Mégokosít	II. 1102	Mégoszt	II. 1152
Mégnýíretlen	II. 1049	Mégokosodik	II. 1102	Mégosztás	II. 1152
Mégnýt	II. 1046	Mégoktalanul	II. 1104	Mégoszthatatlan	II. 1152
Mégnýtás	II. 1947	Mégoktat	II. 1105	Mégosztozik	II. 1155
Mégnýom	II. 1055	Mégolcsódik	II. 1110	Mégótalmaz	II. 1160
Mégnýomás	II. 1054	Mégold	II. 1110	Mégóv	II. 1159
Mégnýomdos	II. 1059	Mégoldall	II. 1114	Mégöblít	II. 1166
Mégnýomdoz	II. 1059	Mégoldás	II. 1111	Mégöklel	II. 1169
Mégnýomint	II. 1055	Mégoldatlan	II. 1111	Mégökleldéz	II. 1166
Mégnýomít	II. 1055	Mégoldhatatlan	II. 1111	Mégöklelés	II. 1169
Mégnýommaszt	II. 1064	Mégoldható	II. 1111	Mégöklöz	II. 1170
Mégnýommasztás	II. 1064	Mégoldik	II. 1111	Mégöl : von hinten	II. 717
Mégnýomod	II. 1057	Mégoldoz	II. 1112	Mégöl : töten	II. 1173
Mégnýomodás	II. 1057	Mégoldozás	II. 1112	Mégöldök	II. 1174
Mégnýomodal	II. 1057	Mégoldozhatatlan	II. 1112	Mégöldöklés	II. 1174
Mégnýomorgat	II. 1070	Mégoldozható	II. 1112	Mégöldöklet	II. 1174
Mégnýomorint	II. 1068	Mégoldozik	II. 1112	Mégöldököl	II. 1174
Mégnýomorít	II. 1068	Mégoldoztat	II. 1113	Mégöldös	II. 1175
Mégnýomorítás	II. 1068	Mégolt	II. 1116	Mégöldöz	II. 1175
Mégnýomorodás	II. 1069	Mégoltás	II. 1117	Mégölel	II. 1172
Mégnýomorodik	II. 1069	Mégolthatatlan	II. 1117	Mégölelés	II. 1172
Mégnýomoroszik	II. 1070	Mégoltható	II. 1117	Mégölelget	II. 1173
Mégnýomorult	II. 1071	Mégoltó	II. 1117	Mégölelgettet	II. 1173
Mégnýomot	II. 1060	Mégolvad	II. 1119	Mégölelkéz	II. 1173
Mégnýomtat	II. 1061	Mégolvas	II. 1120	Mégölés	II. 1174
Mégnýomvad	II. 1063	Mégolvasás	II. 1121	Mégölet	II. 1175
Mégnýomvaszt	II. 1064	Mégolvaszt	II. 1119	Mégölő	II. 1174
Mégnýög	II. 1073	Mégolvasztás	II. 1120	Mégöltöztet	II. 1178
Mégnýögellik	II. 1073	Mégolvasztható	II. 1120	Mégöltöztetik	II. 1178
Mégnýökken	II. 1074	Mégomlás	II. 1125	Mégönt	II. 1180
Mégnýugás	II. 1075	Mégónoz	II. 1127	Mégöntés	II. 1180
Mégnýugodozik	II. 1078	Mégónozás	II. 1127	Mégöntet	II. 1181
Mégnýugojt	II. 1078	Mégorcáz	I. 118	Mégönthető	II. 1180
Mégnýugoltat	II. 1078	Mégordinál	II. 1133	Mégöntöz	II. 1181
Mégnýugoszik	II. 1075	Mégordít	II. 1033	Mégöntözés	II. 1182
Mégnýugoszt	II. 1079	Mégoroz	II. 1129	Mégőregbédik	II. 1187
Mégnýugosztal	II. 1079	Mégorrotlanít	II. 1137	Mégőregbít	II. 1187
Mégnýugot	II. 1079	Mégorvoslás	II. 1142	Mégőregbítés	II. 1187
Mégnýugolás	II. 1080	Mégorvoslódik	II. 1143	Mégőregbítő	II. 1187
Mégnýugottat	II. 1080	Mégorvosol	II. 1142	Mégőregbül	II. 1188
Mégnýugovás	II. 1076	Mégorvosolás	II. 1142	Mégőriz	II. 1183
Mégnýugszik	II. 1075	Mégorvosolhatatlan	II. 1142	Mégőrizés	II. 1183
Mégnýújt	II. 1082	Mégorvosolható	II. 1142	Mégőrzül	II. 1197
Mégnýúl	II. 1085	Mégostobít	II. 1144	Mégörökődik	II. 1191
Mégnýúz	II. 1087	Mégostobul	II. 1144	Mégörökösít	II. 1191
Mégnýúzall	II. 1087	Mégostorol	II. 1145	Mégörökösödik	II. 1192
Mégnýúzás	II. 1087	Mégostoroz	II. 1145	Mégöröközik	II. 1192
Mégnýúzat	II. 1088	Mégostorozás	II. 1146	Mégörözkik	II. 1192
Mégnýő	II. 1089	Mégostoroztat	II. 1146	Mégöröl	II. 1193
Mégnýövik	II. 1089	Mégostromlás	II. 1146	Mégörül	II. 1195
Mégnýű	II. 1089	Mégostromol	II. 1146	Mégörül	II. 1197
Mégócsál	II. 1094	Mégostromolhatatlan	II. 1146	Mégörült	II. 1197
Mégócsárol	II. 1094	Mégósz	II. 1159	Mégörültet	II. 1195
Mégocsmányít	II. 1095	Mégoszladozhatatlan	II. 1149	Mégörültség	II. 1197
Mégocsmányítás	II. 1095	Mégoszlás	II. 1149	Mégörvend	II. 1196

Mégörvendéz	II. 1196	Mégpösdül	II. 1280	Mégrágás	II. 1351
Mégörvendéztet	II. 1197	Mégpétréselyméz	II. 1282	Mégragyál	II. 1358
Mégörvendéztetés	II. 1197	Mégpöttéget	II. 1282	Mégragyázik	II. 1358
Mégösztí	II. 1199	Mégpötyhüszik	II. 1282	Mégrak	II. 1364
Mégösztökél	II. 1201	Mégpiben	II. 1284	Mégrakás	II. 1364
Mégösztönöz	II. 1202	Mégpihenés	II. 1284	Mégrakodik	II. 1366
Mégösztövéredik	II. 1203	Mégpibésédik	II. 1261	Mégrakoszik	II. 1367
Mégösztövérit	II. 1204	Mégpircskél	II. 1294	Mégráncol	II. 1369
Mégösztövéritül	II. 1204	Mégpircskelés	II. 1294	Mégráncosul	II. 1370
Mégöszül	II. 1199	Mégpírit	II. 1290	Mégrándít	II. 1370
Mégöszülés	II. 1200	Mégpírongat	II. 1291	Mégrándul	II. 1370
Mégöilletik	II. 1206	Mégpírul	II. 1294	Mégráng	II. 1350
Mégött	II. 717	Mégpiszkolás	II. 1296	Mégrángat	II. 1371
Mégövedz	II. 1208	Mégpisszen	II. 1296	Mégránkodik	II. 1371
Mégövedzik	II. 1208	Mégplágál	II. 1298	Mégránt : anziehen	II. 1372
Mégövez	II. 1209	Mégpocskol	II. 1300	Mégránt : rösten	II. 1373
Mégözvegyedik	II. 1110	Mégpofáz	II. 1301	Mégrántás	II. 1373
Mégpádimentomoz	II. 1213	Mégpoffad	II. 1337	Mégrántódik	II. 1373
Mégpadol	II. 1212	Mégpofoz	II. 1301	Mégrántogat	II. 1372
Mégpálcáz	II. 1219	Mégpogonyáz	II. 1302	Mégráspolyoz	II. 1375
Mégpall	II. 1220	Mégpoklosít	II. 1305	Mégrát	II. 1373
Mégpalléroz	II. 1220	Mégpoklosodik	II. 1305	Mégravás	II. 1443
Mégpálódik	II. 1231	Mégpoklosul	II. 1306	Mégráz	II. 1377
Mégpálat	II. 1220	Mégporcogat	II. 1315	Mégrazag	II. 1378
Mégpanaszol	II. 1223	Mégporthonyít	II. 1313	Mégrázódik	II. 1377
Mégpáncsol	II. 1233	Mégpsodít	II. 1279	Mégrázogat	II. 1377
Mégpáráznít	II. 1237	Mégpsodul	II. 1280	Mégréked	II. 1392
Mégpárkányoz	II. 1239	Mégpsoshad	II. 1216	Mégrékeszt	II. 1396
Mégpárlás	II. 1231	Mégpsoshaszt	II. 1320	Mégrékken	II. 1397
Mégpárlík	II. 1231	Mégpótol	II. 1921	Mégrékkent	II. 1398
Mégpárlódik	II. 1231	Mégpök	II. 1325	Mégrémít	II. 1412
Mégpárosodik	II. 1231	Mégpökös	II. 1326	Mégrémül	II. 1403
Mégpártol	II. 1241	Mégpölypül	II. 1264	Mégrémülés	II. 1403
Mégpártolkodik	II. 1242	Mégpörgöl	II. 1277	Mégréndél	II. 1409
Mégpaskol	II. 1243	Mégpösdt	II. 1279	Mégréndít	II. 1411
Mégpátél	II. 1247	Mégpösög	II. 1280	Mégréndül	II. 1411
Mégpátkol	II. 1248	Mégpredál	II. 1329	Mégréng	II. 1411
Mégpátkolás	II. 1248	Mégpredikál	II. 1329	Mégréngedéz	II. 1411
Mégpátkoltat	II. 1248	Mégrépméz	II. 1330	Mégreped	II. 1416
Mégpattan	II. 1249	Mégrépméztet	II. 1330	Mégrepedéz	II. 1416
Mégpattant	II. 1250	Mégppróbál	II. 1333	Mégrepedezés	II. 1416
Mégpátvaroz	II. 1253	Mégppróbálás	II. 1333	Mégrépes	II. 1413
Mégpécsütél	II. 1258	Mégppróbálat	II. 1333	Mégréstől	II. 1418
Mégpécsétlés	II. 1258	Mégppróbálgat	II. 1333	Mégréstít	II. 1418
Mégpéldáz	II. 1262	Mégpprófétál	II. 1334	Mégréstül	II. 1419
Mégpélengérez	II. 1264	Mégpuhaszt	II. 1338	Mégrészégedik	II. 1423
Mégpélyhésedik	II. 1261	Mégpuhogat	II. 1338	Mégrészégt	II. 1424
Mégpëndéredik	II. 1265	Mégpuhul	II. 1338	Mégrészégszik	II. 1425
Méppenészedik	II. 1266	Mégpuskázik	II. 1342	Mégrészégül	II. 1425
Méppenészledik, megpe-		Mégpuskáztat	II. 1342	Mégreszel	II. 1425
nyészledik	II. 1266	Mégpusztít	II. 1343	Mégrészket	II. 1434
Méppenészül	II. 1266	Mégpusztul	II. 1344	Mégröttég	II. 1428
Mégpérél	II. 1273	Mégpusztulat	II. 1344	Mégrétlen	II. 1429
Mégpéreméz	II. 1330	Mégrabol	II. 1348	Mégrétlent	II. 1430
Mégpérgölódik	II. 1277	Mégrafikáz	II. 1350	Mégrétlentő	II. 141
Mégpérkelódik	II. 1277	Mégrág	II. 1351	Mégrezes	II. 1433
Mégpérsél	II. 1378	Mégragad	II. 1355	Mégrézzen	II. 1435
Mégpérsélódik	II. 1278	Mégrágalmaz	II. 1351	Mégrézzenés	II. 1435
Mégpérséltet	II. 1278	Mégrágalmazó	II. 1352	Mégrézzent	II. 1436

égrüzzeszt	II. 1436	Mégrugdos	II. 1478	Mégsümmisit	II. 815
égriad	II. 1437	Mégrugoldoz	II. 1479	Mégsümmít	II. 815
égriadás	II. 1437	Mégruház	II. 1482	Mégsüngéről	II. 1540
égriaszt	II. 1439	Mégrusnyít	II. 1483	Mégsünkél	II. 1540
égrikkant	II. 1439	Mégrútít	II. 1484	Mégsenyved	II. 1541
égriogat	II. 1440	Mégrútítás	II. 1485	Mégsényveszt	II. 1542
égrikít	II. 1442	Mégrútól	II. 1485	Mégsépér	II. 1542
égrikódik	II. 1442	Mégrútul	II. 1486	Mégséprés	II. 1543
égrikul	II. 1442	Mégrübédzik	II. 1487	Mégseregél	II. 1551
égrivalkodik	II. 1438	Mégrühesedik	II. 1488	Mégsérés	II. 1544
égrivallik	II. 1438	Mégrüheszt	II. 1488	Mégsérhüszik	II. 1545
égrivogat	II. 1440	Mégrühezik	II. 1487	Mégsérödés	II. 1546
égró	II. 1443	Mégsáfrányoz	II. 1492	Mégsérödhetetlen	II. 1546
égrobban	II. 1444	Mégsajdít	II. 1493	Mégsérődik	II. 1546
égrokkán	II. 1448	Mégsajdítás	II. 1493	Mégsérszik	II. 1546
égrokkant	II. 1449	Mégsajlódik	II. 1494	Mégsért	II. 1546
égrombol	II. 1452	Mégsajtalanít	II. 1584	Mégsértéget	II. 1547
égromol	II. 1453	Mégsajtol	II. 1498	Mégsértés	II. 1547
égrongál	II. 1455	Mégsáncol	II. 1503	Mégsértetlen	II. 1547
égrongyol	II. 1459	Mégsántít	II. 1505	Mégsérthetetlen	II. 1547
égrongyollik	II. 1459	Mégsántul	II. 1505	Mégsértődés	II. 1548
égront	II. 1357	Mégsanyarít	II. 1505	Mégsértődik	II. 1548
égrontás	II. 1457	Mégsanyaríttatás	II. 1506	Mérsérül	II. 1548
égrontatlan	II. 1457	Mégsanyarodik	II. 1506	Mégsérvődik	II. 1548
égronthatóság	II. 1457	Mégsanyargat	II. 1506	Mégsététedik	II. 1560
égrontó	II. 1457	Mégsarcol	II. 1515	Mégsététésül	II. 1561
égrontsol	II. 1458	Mégsarcolás	II. 1515	Mégsététít	II. 1561
égrontsolás	II. 1458	Mégsarcoltat	II. 1515	Mégsététítés	II. 1561
égrop	II. 1460	Mégsárgít	II. 1512	Mégsététül	II. 1562
égregpogtat	II. 1461	Mégsárgodik	II. 1512	Mégsététülés	II. 1562
égregshad	II. 1462	Mégsárgul	II. 1512	Mégsikamlik	II. 1568
égregshadás	II. 1462	Mégsárhudik	II. 1513	Mégsikárol	II. 1568
égrossan	II. 1461	Mégsarkal	II. 1517	Mégsikít	II. 1569
égrostál	II. 1463	Mégsarkaltatás	II. 1518	Mégsikosít	II. 1569
égróstol	II. 1462	Mégsarkantyúz	II. 1518	Mégsikul	II. 1569
égrosszít	II. 1466	Mégsárosít	II. 1510	Mégsiketít	II. 1571
égrosszul	II. 1466	Mégsárosul	II. 1510	Mégsiketül	II. 1571
égrotd	II. 1466	Mégsároz	II. 1511	Mégsimít	II. 1572
égrothad	II. 1466	Mégsaruz	II. 1521	Mégsír	II. 1577
égrothatandó	II. 1466	Mégsavanyít	II. 1525	Mégsirat	II. 1579
égrothadás	II. 1467	Mégsavanyodik	II. 1525	Mégsiratás	II. 1579
égrothaszt	II. 1468	Mégsavanyoszik	II. 1525	Mégsivalkodik	II. 1563
égrotyogtat	II. 1468	Mégsebhésedés	II. 1530	Mégsilajfol	II. 1581
égrovásol	II. 1443	Mégsebhésedik	II. 1529	Mégsokall	II. 1589
égrovátol	II. 1444	Mégsebhésít	II. 1530	Mégsokaszt	II. 1589
égrozsavizez	III. 1228	Mégsebhésítés	II. 1530	Mégsokasítás	II. 1590
égrozdsásít	II. 1470	Mégsebhésíthetetlen	II. 1530	Mégsokasodás	II. 1590
égrozdsásodik	II. 1470	Mégsebhésül	II. 1530	Mégsokasodik	II. 1590
égrozdsásul	II. 1470	Mégsebhésül	II. 1531	Mégsokasul	II. 1590
égrozsoltat	II. 1469	Mégsebhüszik	II. 1531	Mégsokasulás	II. 1591
égrögzik	II. 1471	Mégsebhét	II. 1531	Mégsomajdékokdik	II. 1594
égrögzött: bestimmt	II. 1471	Mégsebhétés	II. 1532	Mégsomajdékul	II. 1594
égrögzött: veraltet	II. 1472	Mégsegáll	II. 1535	Mégsorol	II. 1595
égröhög	II. 1472	Mégsegént	II. 1536	Mégsósul	II. 1584
égrökönyödik	II. 1472	Mégsegít	II. 1536	Mégsoványít	II. 1598
égrövidít	II. 1473	Mégsegítdegél	II. 1537	Mégsoványkozik	II. 1598
égrövidül	II. 1474	Mégsegités	II. 1537	Mégsoványodik	II. 1598
égrüg	II. 1476	Mégsém	II. 719	Mégsóz	II. 1584
égrugaszkodik	II. 1478	Mégsémmidik	II. 814	Mégsózódik	II. 1585

Mégsömörgöz	II. 1599	Mégszalad	III. 46	Mégszégynül	III. 123
Mégsömörgöztet	II. 1599	Mégszálal	III. 44	Mégszégynül	III. 124
Mégsömörközik	II. 1599	Mégszalaszt	III. 48	Mégszel	III. 137
Mégsötétedik	II. 1560	Mégszáll	III. 52	Mégszeldel	III. 137
Mégspékél	II. 1602	Mégszállás	III. 53	Mégszéled	III. 145
Mégstrófol	II. 1604	Mégszállat	III. 56	Mégszélésedik	III. 146
Mégsúg	II. 1606	Mégszállít	III. 57	Mégszélésít	III. 146
Mégsugall	II. 1606	Mégszálló	III. 53	Mégszélésülés	III. 147
Mégsugorít	III. 1314	Mégszállódik	III. 58	Mégszeletel	III. 138
Mégsujdít	II. 1609	Mégszámlál	III. 68	Mégszelesedik	III. 141
Mégsújt	II. 1609	Mégszámlálás	III. 68	Mégszélhet	III. 142
Mégsujtol	II. 1610	Mégszámlálgat	III. 68	Mégszélhűdik	III. 142
Mégsujtolás	II. 1610	Mégszámlálhatatlan	III. 68	Mégszélhül	III. 142
Mégsulyosít	II. 1610	Mégszámlálható	III. 68	Mégszélid	III. 151
Mégsulyosodik	II. 1611	Mégszámol	III. 66	Mégszélidít	III. 151
Mégsummál	II. 1613	Mégszamosít	III. 69	Mégszélidíthetetlen	III. 151
Mégsuprál	II. 1614	Mégszámoz	III. 69	Mégszélidül	III. 152
Mégsupráz	II. 1614	Mégszán	III. 72	Mégszélőd	III. 151
Mégsurol	II. 1614	Mégszánás	III. 73	Mégszellőz	III. 143
Mégsül	II. 1617	Mégszánat	III. 73	Mégszellőyeszt	III. 148
Mégsülget	II. 1621	Mégszánbán	I. 169	Mégszémlel	III. 161
Mégsüllyed	II. 1623	Mégszánt	III. 77	Mégszémlelő	III. 161
Mégsülyösödik	II. 1622	Mégszaporít	III. 80	Mégszempt	III. 164
Mégsűrít	II. 1626	Mégszaporodik	III. 81	Mégszëndéredik	III. 172
Mégsűrítés	II. 1626	Mégszappanoztat	III. 82	Mégszentél	III. 174
Mégsűrítés	II. 1626	Mégszapul	III. 83	Mégszentélés	III. 174
Mégsűrűdik	II. 1625	Mégszar	III. 84	Mégszentelő	III. 174
Mégsűrül	II. 1626	Mégszárad	III. 87	Mégszenteltség	III. 174
Mégsüt	II. 1619	Mégszáradant	III. 87	Mégszenténciáz	III. 177
Mégsülés	II. 1619	Mégszáradás	III. 87	Mégszentit	III. 175
Mégsütődik	II. 1620	Mégszáraddogál	III. 87	Mégszentségésítés	III. 176
Mégsütöget	II. 1620	Mégszarájt	III. 88	Mégszentségtelenít	III. 177
Mégsüvölt	II. 1564	Mégszáraszt	III. 88	Mégszenved	III. 180
Mégszab	III. 3	Mégszard	III. 84	Mégszenvedtet	III. 180
Mégszabadít	III. 7	Mégszarvasul	III. 95	Mégszennyesedik	III. 184
Mégszabadítás	III. 7	Mégszébbedik	III. 185	Mégszennyesít	III. 184
Mégszabadító	III. 7	Mégszéd	III. 101	Mégszennyeződik	III. 184
Mégszabadul	III. 12	Mégszédéget	III. 102	Mégszépég	III. 188
Mégszabadulás	III. 12	Mégszédérjésedik	III. 105	Mégszépít	III. 186
Mégszabottat	III. 5	Mégszédérjésül	III. 105	Mégszépítés	III. 187
Mégszaggat	III. 39	Mégszédet	III. 102	Mégszépítés	III. 187
Mégszaggatás	III. 39	Mégszédít	III. 104	Mégszépítés	III. 190
Mégszagal	III. 14	Mégszédítés	III. 104	Mégszépítés	III. 190
Mégszagalánt	III. 14	Mégszeg	III. 106	Mégszépítés	III. 190
Mégszagosít	III. 15	Mégszegdel	III. 108	Mégszépítés	III. 190
Mégszagosul	III. 15	Mégszégényedik	III. 119	Mégszépítés	III. 189
Mégszáguld	III. 16	Mégszégényeszik	III. 119	Mégszépül	III. 187
Mégszajosít	III. 1263	Mégszégényít	III. 119	Mégszérőncsél	III. 227
Mégszajosul	III. 1263	Mégszegés	III. 107	Mégszérőncseltet	III. 228
Mégszakad	III. 28	Mégszégez	III. 114	Mégszérőncsesedik	III. 228
Mégszakadás	III. 28	Mégszégfüvez	I. 1029, III. 116	Mégszérőncsesít	III. 229
Mégszakadkozik	III. 30	Mégszeghetetlen	III. 107	Mégszérőncsesül	III. 229
Mégszakadoz	III. 31	Mégszeghetetlenül	III. 107	Mégszérőncséz	III. 230
Mégszakadozás	III. 31	Mégszegik	III. 108	Mégszérőncsőzés	III. 230
Mégszakadozhatalan	III. 31	Mégszegődik	III. 111	Mégszeret	III. 211
Mégszakadt	III. 28	Mégszégényedik	III. 121	Mégszeretés	III. 222
Mégszakaskodik	III. 33	Mégszégénygel	III. 121	Mégszéréz	III. 204
Mégszakaszt	III. 36	Mégszégényít	III. 122	Mégszérzés	III. 205
Mégszakat	III. 37	Mégszégényítés	III. 122	Mégszörz	III. 206

légszérződés	III. 212	Mégszörnnyűdik	III. 334	Mégtanul	III. 431
légszérződik	III. 211	Mégszörnnyűközik	III. 335	Mégtapaszt	III. 435
légszérző ok	II. 1100	Mégszörnnyűl	III. 334	Mégtapasztal	III. 435
légszí	III. 232	Mégszörösít	III. 333	Mégtapasztalás	III. 436
légszid	III. 235	Mégszörösödik	III. 333	Mégtapasztalható	III. 436
légszidalmaz	III. 237	Mégszúr	III. 341	Mégtapasztalódik	III. 436
légszidogat	III. 238	Mégszural	III. 341	Mégtapod	III. 437
légszifjal	III. 263	Mégszurkál	III. 341	Mégtapodás	III. 438
légszikkad	III. 240	Mégszurkoz	III. 343	Mégtapogat	III. 439
légszilajul	III. 243	Mégszurkozás	III. 343	Mégtarafaráz	III. 444
légszilál	III. 243	Mégszuvasodik	III. 337	Mégtaréjoz	III. 445
légszínél	III. 253	Mégszűkit	III. 346	Mégtarkáz	III. 448
légszínésít	III. 255	Mégszűkölködik	III. 346	Mégtársalkodik	III. 455
légszintelenít	III. 257	Mégszűkül	III. 350	Mégtart	III. 469
légszintelenítés	III. 257	Mégszül	III. 351	Mégtartás	III. 471
légszital	III. 261	Mégszünés	III. 357	Mégtartat	III. 475
légsziul	III. 268	Mégszünet	III. 357	Mégtartatandóságocska	III. 471
légszivalkodik	III. 232	Mégszűnik	III. 356	Mégtartható	III. 471
légszivall	III. 232	Mégszüntet	III. 357	Mégtarthatóság	III. 471
légszivel	III. 267	Mégszűr	III. 360	Mégtartó	III. 471
légszokik	III. 286	Mégszűrés	III. 360	Mégtartogat	III. 483
légszokótál	III. 290	Mégszűrkit	III. 362	Mégtartóz	III. 485
légszoktat	III. 288	Mégtagad	III. 376	Mégtartózik	III. 485
légszól	III. 276	Mégtagadás	III. 377	Mégtartózkodás	III. 485
légszólal	III. 277	Mégtagadtat	III. 378	Mégtartózkodik	III. 486
légszólaltat	III. 278	Mégtagasít	III. 373	Mégtartóztat	III. 487
légszólamlík	III. 278	Mégtágít	III. 374	Mégtartóztatás	III. 488
légszolgál	III. 294	Mégtágítás	III. 375	Mégtartóztatdogál	III. 489
légszolgáitat	III. 297	Mégtaglás	III. 372	Mégtartóztatthatatlanság	III. 488
légszólít	III. 280	Mégtaglat	III. 373	Mégtartóztatatlanság	III. 488
légszólítás	III. 280	Mégtagol	III. 372	Mégtartóztató	III. 488
légszólító	III. 280	Mégtágosít	III. 373	Mégtaszigál	III. 701
légszólongat	III. 281	Mégtágosul	III. 373	Mégtaszít	III. 702
légszoméhul	III. 301	Mégtágul	III. 375	Mégtát	III. 491
légszomjuhozik	III. 300	Mégtágulás	III. 375	Mégtataroz	III. 492
légszomjul	III. 301	Mégtajtékozik	III. 381	Mégtávozik	III. 496
légszomorít	III. 301	Mégtakar	III. 383	Mégtébit	III. 499
légszomorító	III. 302	Mégtakarás	III. 383	Mégtébolyít	III. 499
légszomorodás	III. 302	Mégtakargat	III. 384	Mégtébolyodik	III. 499
légszomorodik	III. 302	Mégtakarít	III. 385	Mégejesedik	III. 509
légszomoroszik	III. 303	Mégtalál	III. 395	Mégteker	III. 511
légszontyolodás	III. 305	Mégtalálás	III. 395	Mégtekeredik	III. 512
légszontyolodik	III. 305	Mégtalálhatatlan	III. 395	Mégtekerít	III. 515
légszontyorodik	III. 305	Mégtalálható	III. 395	Mégtekint	III. 518
légszop	III. 306	Mégtaláló	III. 395	Mégtekintel	III. 519
légszoppant	III. 307	Mégtalpai	III. 404	Mégtekintelés	III. 519
légszoptat	III. 307	Mégtamad	III. 409	Mégtel	III. 526
légszór	III. 308	Mégtámaszkodik	III. 411	Mégtelepedik	III. 550
légszórás	III. 308	Mégtámaszul	III. 411	Mégtelepészik	III. 550
légszorít	III. 313	Mégtámaszt	III. 413	Mégtálepít	III. 551
légszorítás	III. 314	Mégtámogat	III. 414	Mégtelés	III. 531
légszorongat	III. 315	Mégtanít	III. 426	Mégteleszt	III. 539
légszorul	III. 318	Mégtanoltat	III. 433	Mégtelhetetlenü	III. 531
légsző	III. 320	Mégtántorít	III. 414	Mégtelik	III. 530
légszők	III. 324	Mégtántorítás	III. 414	Mégteljesedés	III. 535
légszőkül	III. 328	Mégtántoroda	III. 415	Mégteljesedik	III. 535
légszőllőz	III. 331	Mégtántorodhatatlan	III. 415	Mégteljesít	III. 537
légszörnnyed	III. 334	Mégtántorodik	III. 415	Mégtémérdékedik	III. 553
légszörnnyít	III. 334	Mégtántoroszik	III. 415	Mégtémérdékít	III. 553

Mégtémérdékül	III. 554	Mégtültat	III. 666	Mégtöltség	III. 531
Mégténtáz	III. 562	Mégtimporál	III. 667	Mégtőm	III. 739
Mégtenyészik	III. 563	Mégtipor	III. 668	Mégtőmlőcöz	III. 741
Mégtép	III. 565	Mégtisztál	III. 679	Mégtőmlőcöztet	III. 741
Mégtépéget	III. 565	Mégtisztáslítás	III. 680	Mégtöp	III. 742
Mégtépéredik	III. 741	Mégtisztél	III. 672	Mégtöpörödés	III. 742
Mégtépet	III. 566	Mégtisztélés	III. 672	Mégtöpörödik	III. 741
Méglér	III. 570	Mégtisztélési	III. 673	Mégtöpörül	III. 741
Mégtérdégél	III. 573	Mégtisztéletlenl	III. 674	Mégtör	III. 741
Mégtérém	III. 590	Mégtisztésít	III. 675	Mégtördel	III. 742
Mégtérénget	III. 571	Mégtisztetlenít	III. 678	Mégtörés: verletzung	III. 747
Mégtérés	III. 571	Mégtisztlt	III. 682	Mégtörés: reue	III. 748
Mégtérésnélkülvalóság	III. 957	Mégtisztítás	III. 682	Mégtöret	III. 755
Mégtérhel	III. 505	Mégtisztíttat	III. 683	Mégtöretet	III. 748
Mégtérhelés	III. 506	Mégtisztogat	III. 683	Mégtöretlen	III. 747
Mégtérhelődik	III. 506	Mégtisztul	III. 684	Mégtörhet	III. 755
Mégtérhősedik	III. 507	Mégtisztulás	III. 684	Mégtörhetetlen	III. 755
Mégtérhésít	III. 507	Mégtisztulat	III. 684	Mégtörök	III. 748
Mégtérhösül	III. 507	Mégtitkol	III. 687	Mégtörődés	III. 758
Mégtérhet	III. 572	Mégtizedél	III. 689	Mégtörődik	III. 758
Mégtérhetés	III. 572	Mégtobzódás	I. 514	Mégtörögél	III. 759
Mégtérhetetlen	III. 572	Mégtódul	III. 699	Mégtöröl	III. 760
Mégtérhető	III. 572	Mégtőjósodik	III. 693	Mégtörölget	III. 761
Mégtérít	III. 576	Mégtol	III. 696	Mégtörsöl	III. 761
Mégtérít	III. 578	Mégtold	III. 697	Mégtörténik	III. 765
Mégtérítés	III. 579	Mégtollasodik	III. 704	Mégtörszgyökeresedik	I. 1182
Mégtérítő	III. 579	Mégtolmácsol	III. 704	Mégtörágyal	III. 776
Mégtérjeszt	III. 584	Mégtolódik	III. 699	Mégtörágyáz	III. 777
Mégtérő	III. 572	Mégtolvajol	III. 706	Mégtrefál	III. 779
Mégtéri-	III. 572	Mégtolyul	III. 700	Mégtrefálódik	III. 780
Mégtérül	III. 586	Mégtolyulás	III. 700	Mégtromfol	III. 781
Mégtérülés	III. 586	Mégtompít	III. 709	Mégtromfolás	III. 782
Mégtérülhetés	III. 586	Mégtompítás	III. 709	Mégtud	III. 787
Mégtéstésedik	III. 602	Mégtompul	III. 709	Mégtudakoz	III. 789
Mégtéstésít	III. 602	Mégtompulás	III. 709	Mégtudakozás	III. 790
Mégtéstésül	III. 602	Mégtompult	III. 709	Mégtudakozhatatlan	III. 790
Mégtéstésülés	III. 602	Mégtompultság	III. 709	Mégtudakozhatatlankép- pen	III. 790
Mégtész	III. 622	Mégtoppant	I. 512	Mégtudakozik	III. 789
Mégtétel	III. 622	Mégtorhad	III. 711	Mégtudas	III. 787
Mégtételszik	III. 613	Mégtorkol	III. 714	Mégtudat	III. 791
Mégtétet	III. 637	Mégtorkolás	III. 714	Mégtudhatatlan	III. 787
Mégtetéz	III. 655	Mégtorlás	III. 716	Mégtudóslt	III. 797
Mégtetik	III. 642	Mégtorlik	III. 716	Mégtudósodik	III. 797
Mégtétováz	III. 723	Mégtorlódik	III. 717	Mégtudt-	III. 787
Mégtetőz	III. 655	Mégtormáz	III. 712	Mégtunyít	III. 808
Mégtetőzés	III. 656	Mégtorol	III. 716	Mégtunyul	III. 808
Mégtetszés	III. 647	Mégtorpad	III. 719	Mégtúrosodik	III. 809
Mégtetszik	III. 616	Mégtöbbit	III. 732	Mégtúrosul	III. 809
Mégtetűszik	III. 613	Mégtöbbités	III. 732	Mégtúrozdik, mégtúrozik	III. 812
Mégtetvesül	III. 657	Mégtöbbitül	III. 733	Mégtűdös	III. 771
Mégtetvezik	III. 657	Mégtöbbitülés	III. 733	Mégtűdz	III. 771
Mégtétvélődik	III. 658	Mégtöbbitülhetetlen	III. 753	Mégtűkrözik	III. 824
Mégtétvélvész	III. 658	Mégtökéll	III. 626	Mégtűkröztet	III. 824
Mégtétalmaz	III. 663	Mégtökéllés	III. 627	Mégtűr	III. 821
Mégtétlodik	III. 663	Mégtökítés	III. 772	Mégtüremik	III. 822
Mégtétlöl	III. 666	Mégtölt	III. 515	Mégtürtet	III. 825
Mégtétloszik	III. 663	Mégtöltöget	III. 516	Mégtürtöztet	III. 825
Mégtétl	III. 665	Mégtöltözik	III. 516	Mégtűz	III. 771
Mégtétlítás	III. 666	Mégtöltözöklik	III. 516		

égtüzesít	III. 829	Mégtütközik	III. 909	Mégvarcan	III. 1018
égtüzesül	III. 830	Mégtütköztel	III. 910	Mégvarr	III. 1020
égudvarlás	III. 838	Mégtütoget	III. 911	Mégvárlat	III. 1017
égudvarol	III. 838	Mégtüttet	III. 911	Mégvásárol	III. 1028
égugarol	III. 839	Mégtüz	III. 916	Mégvásás	III. 1026
égugat	III. 840	Mégtüz-büz	III. 917	Mégvasasodik	III. 1025
égugrindozik	III. 842	Mégtüzel	III. 917	Mégvasaz	III. 1025
égugrat	III. 843	Mégvadász	III. 922	Mégvasaztat	III. 1025
égújít	III. 847	Mégvádol	III. 925	Mégvásik	III. 1026
égújítás	III. 848	Mégvadul	III. 924	Mégváslal	III. 1026
égújíthatatlan	III. 848	Mégvág	III. 928	Mégváslat	III. 1026
égújítható	III. 848	Mégvagdal	III. 930	Mégváslik	III. 1026
égújogat	III. 848	Mégvagdalkozik	III. 931	Mégvaslagít	III. 1023
égújul	III. 851	Mégvagyon	III. 941	Mégvaslagodik	III. 1029
égújulás	III. 851	Mégváj	III. 972	Mégvastagszik	III. 1029
égújulat	III. 851	Mégvajaz	III. 971	Mégvéd	III. 1032
égún	III. 854	Mégvajúdik	III. 974	Mégvédelmez	III. 1032
égunakodás	III. 855	Mégvajul	III. 974	Mégvégez	III. 1039
égunakodik	III. 855	Mégvakar	III. 979	Mégvégyit	III. 1043
égunalkodik	III. 855	Mégvakarász	III. 979	Mégvékonyít	III. 1045
égunás	III. 854	Mégvakít	III. 975	Mégvékonyítás	III. 1045
égunat	III. 856	Mégvakítás	III. 975	Mégvékonyítatlan	III. 1045
égunatkozás	III. 856	Mégvakmerőít	II. 770	Mégvékonyodik	III. 1046
égunatkozik	III. 856	Mégvakmerőül	II. 770	Mégvékonyoszik	III. 1046
égunatlan	III. 854	Mégvakul	III. 977	Mégvékonyul	III. 1046
égundokit	III. 858	Mégválás	III. 985	Mégvéllhetetlen	III. 1050
égundokodik	III. 858	Mégválaszt	III. 989	Mégvelősít	III. 1053
égundokol	III. 858	Mégválasztás	III. 989	Mégvelősodik	III. 1053
égundoroszik	III. 859	Mégválasztatlan	III. 989	Mégvelőzés	III. 1053
égunszol	III. 860	Mégválasztó	III. 989	Mégvelőzik	III. 1053
égúntat	III. 857	Mégválasztó természet	III. 595	Mégvembézik	III. 1046
égűsz	III. 865	Mégválasztott nóta	III. 988	Mégvendégelés	III. 1056
égűsztat	III. 866	Mégválasztva	III. 989	Mégvénhédik	III. 1054
égutál	III. 872	Mégvállik	III. 985	Mégvénhészik	III. 1054
égutálás	III. 872	Mégválogat	III. 991	Mégvénheszt	III. 1054
égutalat	III. 872	Mégválogatás	III. 991	Mégvénhul	III. 1055
égutalatosság	III. 872	Mégvált	III. 993	Mégvénhűszik	III. 1054
égutáltat	III. 873	Mégváltás	III. 994	Mégvénül	III. 1055
égutáltatás	III. 873	Mégváltó	III. 994	Mégver	III. 1063
égüdvözít	III. 879	Mégváltság	III. 994	Mégverdik	III. 1065
égüdvözöl	III. 880	Mégváltat	III. 994	Mégverdődik	III. 1065
égüdvözül	III. 881	Mégváltozandó	III. 996	Mégveréget	III. 1066
égül	III. 890	Mégváltozás	III. 996	Mégverekedik	III. 1067
égüldöz	III. 893	Mégváltozhatatlan	III. 996	Mégverekszik	III. 1067
égülepedik	III. 890	Mégváltozik	III. 996	Mégverés	III. 1064
égüll	III. 894	Mégváltoztat	III. 999	Mégverésedik	III. 1076
égülles	III. 894	Mégváltoztatás	III. 999	Mégverésít	III. 1072
égülletés	III. 894	Mégváltoztatathatlanság	III. 999	Mégverésítés	III. 1072
égültet	III. 893	Mégvall	III. 1004	Mégverésül	III. 1072
égünnepel	III. 895	Mégvallás	III. 1004	Mégvéréz	III. 1072
égüresedik	III. 897	Mégvallat	III. 1005	Mégvérheszt	III. 1073
égüresít	III. 897	Mégvalló	III. 1005	Mégvérhet	III. 1073
égüresül	III. 899	Mégválva, megválván	III. 985	Mégveritékéz	III. 1078
égüresülés	III. 899	Mégvanal	III. 1008	Mégverítőzik	III. 1079
égürít	III. 899	Mégvanyalít	III. 1010	Mégvermel	III. 1075
égürmöz	III. 900	Mégvár	III. 1015	Mégvertet	III. 1068
égürül	III. 900	Mégvarasít	III. 1011	Mégvesz	III. 1085
égüt	III. 906	Mégvarasodik	III. 1011	Mégvész	III. 1119
égütközés	III. 916	Mégvarasul	III. 1011	Mégveszekedik	III. 1089

Mégveszés	III. 1086	Mégvirágozik	III. 1192	Mégzúdul	III. 1200
Mégveszett	III. 1086	Mégvirgáz	III. 1193	Mégzúr-zavar	III. 1275
Mégveszéttség	III. 1086	Mégvirrad	III. 1194	Mégzúzogat	III. 1296
Mégvesződik	III. 1093	Mégvirul	III. 1193	Mégsákol	III. 1299
Mégvesszöl	III. 1127	Mégvisel	III. 1200	Mégsákmányol	III. 1299
Mégvesszöz	III. 1127	Mégvisz	III. 1210	Mégsállvány	III. 1300
Mégvesszőzés	III. 1127	Mégvítat	III. 1167	Mégszéndül	III. 1303
Mégveszt	III. 1096	Mégvívás	III. 1165	Mégszibbadás	III. 1304
Mégvesztüget	III. 1098	Mégvivik	III. 1164	Mégszibbadt tag	III. 371
Mégvesztügetés	III. 1098	Mégvizesedik	III. 1230	Mégszindélyöz	III. 1307
Mégvesztügetődés	III. 1099	Mégvizesít	III. 1230	Mégszinőroztat	III. 1309
Mégvesztügetődik	III. 1099	Mégvizesül	III. 1230	Mégszírosít	III. 1310
Mégvesztés	III. 1096	Mégvizez	III. 1231	Mégszíroz	III. 1310
Mégvet	III. 1145	Mégvizsgál	III. 1231	Mégszömöcsköl	III. 1313
Mégvetekedik	III. 1148	Mégvizsgálás	III. 1232	Mégszugarodás	III. 1314
Mégvétél	III. 1120	Mégvon	III. 1240	Mégszugarodik	III. 1314
Mégvelemédeff	III. 1150	Mégvonakodik	III. 1243	Mégye	II. 719
Mégvetemedik	III. 1150	Mégvondoz	III. 1246	Mégyén, megyén	II. 738
Mégvetendő	III. 1146	Mégvonít	III. 1247	Mégyés	II. 720
Mégvöléredik	III. 1160	Mégvonódik	III. 1248	Mégyés egyház	I. 1366
Mégvetés	III. 1146	Mégvonogattatott	III. 1243	Mégyés püspök	II. 1346
Mégvétél	III. 1123	Mégvonsz	III. 1251	Mégyés templom	III. 558
Mégvetett	III. 1146	Mégvörösít	III. 1076	Mégyéz	II. 720
Mégveteltség	III. 1146	Mégvörösül	III. 1077	Mégyezés	II. 720
Mégvethetetlen	III. 1146	Mégzabál	III. 1258	Méggy	II. 720
Mégvétkésít	III. 1158	Mégzaboláz	III. 1261	Méggyek	II. 720
Mégvetkéz	III. 1154	Mégzabolázás	III. 1261	Méggyén	II. 720
Mégvetkéz	III. 1159	Mégzabolázatlanít	III. 1261	Méggyes	II. 720
Mégvető	III. 1146	Mégzabolázódik	III. 1261	Méggyfa	I. 741
Mégvevődik	III. 1124	Mégzajdít	III. 1263	Méggykert	II. 245
Mégvi	III. 1164	Mégzajdul	III. 1263	Méggysása	II. 1522
Mégviaskodik	III. 1166	Mégzajgat	III. 1264	Méggyszín	III. 250
Mégviaszoz	III. 1169	Mégzajosodik	III. 1263	Méggyszínű	III. 250
Mégvicsorodik	III. 1169	Mégzajosul	III. 1263	Méggylorta	III. 719
Mégvidámit	III. 1170	Mégzaklat	III. 1265	Méggýűnk	II. 720
Mégvidámodik	III. 1170	Mégzáloglás	III. 1266	Méh: gebärmutter	II. 720
Mégvidámul	III. 1071	Mégzálogol	III. 1266	Méh: biene	II. 721
Mégvidámulás	III. 1171	Mégzálogosít	III. 1266	Méhe	II. 721
Mégvidul	III. 1171	Mégzálogoz	III. 1266	Méhecske	II. 721
Mégvidulás	III. 1172	Mégzáposodik	III. 1267	Méhefájás	I. 751
Mégvigad	III. 1173	Mégzápu	III. 1267	Méhel	I. 1396
Mégvigaszik	III. 1174	Mégzavar	III. 1274	Méhes	II. 722
Mégvigaszi	III. 1175	Mégzavarít	III. 1276	Méhész	II. 722
Mégvigasztal	III. 1175	Mégzavarítás	III. 1276	Méhet	II. 749
Mégvigasztalbatatlan	III. 1175	Mégzavarodás	III. 1276	Méhetetlen	II. 749
Mégvigyáz	III. 1177	Mégzavarodik	III. 1276	Méhetetlenség	II. 749
Mégvigyorodik	III. 1179	Mégzavarosodik	III. 1274	Méhető	II. 749
Mégvihatatlan	III. 1165	Mégzündít	III. 1278	Méhetőség	III. 749
Mégvilágosít	III. 1183	Mégzündül	III. 1279	Méhfű	I. 1025
Mégvilágosítás	III. 1183	Mégzöng	III. 1280	Méhház	I. 1370
Mégvilágosodik	III. 1184	Mégzokog	III. 1284	Méhhere	I. 1407
Mégvilágosul	III. 1184	Mégzománcol	III. 1284	Méhkaptár	I. 115
Mégvilágtalanul	III. 1185	Mégzökken	III. 1285	Méhkás	II. 134
Mégvillamik	III. 1185	Mégzöldel	III. 1286	Méhkasszék	III. 127
Mégvillámodás	III. 1186	Mégzöldül	III. 1287	Méhkosár	II. 374
Mégvillámodik	III. 1186	Mégzöldülök	III. 1287	Méhmoly	II. 858
Mégvillamtat	III. 1187	Mégzördít	III. 1287	Méhpüccer	II. 1256
Mégvillogtat	III. 1187	Mégzördül	III. 1287	Méhraj	II. 1359
Mégvirágosul	III. 1192	Mégzőzenik	III. 1289	Méhsér	II. 1544

Méhszüret	III. 361	Mellévaj	III. 972	Mëndégelés	II. 749
Méhtartó	III. 480	Mellévesz	III. 1120	Mëndék	II. 749
Mejet	II. 976	Mellévet	III. 1146	Mende-monda	II. 863
Mejj	II. 724	Mellfájás	I. 751	Mendenha	I. 1219
Méküg	II. 722	Mellfödél	I. 970	Mëndikál	II. 756
Mékégés	II. 722	Mellkötőcsináló	I. 434	Mëndikáns	II. 756
Mékkora	II. 722	Mellől	II. 728	Mëndikánsok rendje	II. 1106
Mékkorácska	II. 722	Mellöz	II. 728	Mëndikás	II. 756
Mékkoráság	II. 722	Mellrevaló	II. 728	Mendü	II. 713
Mélankolia	II. 722	Mellrevaló függő	I. 1037	Mené	II. 757
Mélankolia nótá	II. 988	Mellruha	II. 1480	Mëndék	II. 749
Meleg, meleg	II. 722	Mellszorítás	III. 314	Mënedék	II. 752
Melegágy	I. 26	Mellszorulás	III. 318	Mënedékény	II. 753
Melegécske	II. 723	Melltartó	III. 480	Mënedékés	II. 749
Melegödik	II. 724	Mélódia	II. 728	Mënedékhely	I. 1396
Melegén	II. 722	Méltabban	II. 729	Mënedéklevél	II. 602
Melegget	II. 723	Méltán	II. 729	Mënéget	II. 749
Meleggetés	II. 723	Méltat	II. 730	Mënejtés	II. 753
Melegház	I. 1370	Méltatik	II. 730	Mënekedés	II. 753
Melegít	II. 723	Méltatlan	II. 730	Mënekédet	II. 753
Melegítés	II. 723	Méltatlankodat	II. 730	Mënekédik	II. 753
Melegítetlen	II. 723	Méltatlankodik	II. 730	Ménél	II. 749
Melegítő	II. 723	Méltatlanság	II. 730	Ménés	II. 738
Melegítő természetű	III. 595	Méltatlanságos	II. 730	Ménés	II. 749
Melegség	II. 724	Méltatlanvolta	III. 965	Mënëshajló	I. 1266
Melegszik	II. 724	Méltó	II. 728	Mënészló	II. 615
Meleg természetű	III. 595	Méltól, méltólik	II. 730	Mënészpásztor	II. 1246
Melegül	II. 724	Méltólkodik	II. 731	Mënet: gehen lassen	II. 750
Melenget	II. 723	Méltóltatik	II. 731	Mënet: das gehen	II. 750
Mell	II. 724	Méltóság	II. 731	Mënetel	II. 750
Mellbékötő	II. 424	Méltóságos	II. 731	Mënetség	II. 753
Mellbékötőcske	II. 424	Méltóztat	II. 732	Mëneüz	II. 738
Mellbékötő ruha	II. 1480	Méltóztatás	II. 732	Ménló	II. 615
Mellé	II. 725	Méltóztatik	II. 732	Mëнна	II. 677
Mellecske	II. 725	Mély: Brust	II. 724	Mënné	II. 757
Melled	II. 725	Mély: tief	II. 737	Mënnéhogy	II. 757
Mellégyak	I. 1133	Mélyfelé	II. 736	Mënnél	II. 757
Melléjeszületik	III. 352	Mélyföld	I. 986	Mënő	II. 751
Mellék	II. 726	Mélykor	II. 736	Mënő föld	I. 986
Mellékés	II. 726	Mélykorban	II. 736	Mënt	II. 751
Mellékésleg	II. 726	Mélyly	II. 733	Mënt: befreit	II. 753
Mellékfonál	I. 917	Mellyesap	I. 385	Mënt: rettung	II. 754
Melléki	II. 726	Mellvék	II. 726	Mënt: befreien	II. 754
Mellékszó	III. 273	Mellyeszt	II. 726	Mënta, mënta	II. 758
Mellényújtoztat	II. 1083	Mellyfűző	I. 1050	Mëntaolaj	II. 1108
Melles	II. 726	Mellyik	II. 736	Mënte	II. 759
Mellesleg	II. 726	Mellyink	II. 736	Mëntécske	II. 759
Mellészégez	III. 114	Mellyivasas	III. 1023	Mëntéget	II. 755
Mellésző	III. 320	Mélynél	II. 757	Mëntégetés	II. 755
Mellészókik	III. 324	Mélyre	II. 736	Mëntekézik	II. 755
Melleszt	II. 726	Mélység	II. 737	Mëntekötő	II. 435
Mellesztés	II. 727	Mélységés	II. 738	Mëntén	II. 751
Melléterít	III. 576	Mély tál	III. 390	Mëntés: verteidigung	II. 755
Mellétész	III. 622	Mély tengér	III. 561	Mëntés: palliatus	II. 759
Mellet	II. 727	Mélyvas	III. 1023	Mëntes	II. 754
Mellette-ellovagol	II. 617	Mén: hengst	II. 738	Mëntést	II. 751
Mellette-elröpül	II. 1415	Mén: gehen	II. 738	Mënthetetlen	II. 755
Mellettelakó	II. 511	Mënd	II. 831	Mënthető	II. 755
Mellettevaló	III. 957	Mëndégel	II. 749	Mëntő	II. 756

Méntől	II. 759	Ménnyörgés	I. 1120	Mérészücske	II. 769
Mentség	II. 756	Ménnyörgő	I. 1120	Merészél	II. 769
Mentségés	II. 756	Ménnyi: himmlisch	II. 764	Merészget	II. 780
Mentség hely	I. 1396	Ménnyi: wie viel	II. 764	Merészik	II. 768
Mény	II. 761	Ménnyiben	II. 765	Merészködés	II. 769
Ményasszony	I. 132	Ménnyihöl	II. 765	Merészködik	II. 769
Ményasszonyság	I. 132	Ménnyicske	II. 765	Merészlik	II. 769
Ményasszony tánc	III. 423	Ménnyíg	II. 765	Merészség	II. 770
Ménye	II. 763	Ménnyire	II. 766	Mereszt	II. 780
Ményé: sobald	II. 757	Ménnyiség	II. 768	Merésztelen	II. 770
Ményé: wie viel	II. 764	Ménnyiszér	II. 766	Méret	II. 774
Ményeasszony	I. 132	Ménnyivel	II. 766	Méretlen	II. 774
Ményeecske	II. 761	Ménnyivolt	II. 768	Merevedés	II. 781
Ményeekés	II. 761	Ménnykő	II. 389	Merevedik	II. 781
Ményegző	II. 761	Ménnykőháritó	I. 1324	Mereven	II. 781
Ményegzői	II. 762	Ménnykőülés	III. 908	Merevenedik	II. 781
Ményegzős	II. 762	Ménnyköves	II. 389	Merevenít	II. 781
Ményegzősködik	II. 762	Ménnyország	III. 1139	Merevény	II. 781
Ményegzős tánc	III. 424	Ménnyországbeli	II. 1140	Mérföld	I. 986
Ményegzőszérzés	III. 208	Ménnyországoskodik	II. 1140	Mérföldnyi	I. 987
Ményegzőszérző	III. 211	Ménnyütés	III. 908	Mérgedik	II. 783
Ményegzőszolgáltatás	III. 297	Ménnyütő kő	II. 389	Mérgehedik	II. 783
Ményegzőz	II. 762	Ménnyütőköves	II. 389	Mérgeheszik	II. 783
Ményekézet	II. 761	Ményül	II. 763	Mérgel	II. 783
Ményekézik	II. 761	Ményülés	II. 763	Mérges	II. 783
Ményekéző	II. 761	Mer, mér: wagen	II. 768	Mérgesedik	II. 784
Ményekézőház	I. 1370	Mer: schöpfen	II. 771	Mérges fű	I. 1025
Ményekézői vers	III. 1080	Mér: messen	II. 773	Mérgesit	II. 784
Ményekéző lakás	II. 511	Méra	II. 779	Mérges jegényefa	I. 738
Ményekézős ruha	II. 1481	Méráz	II. 779	Mérgeskedés	II. 784
Ményekézői lakodalom	II. 512	Mérce	II. 779	Mérgeskedik	II. 784
Ményekéző lakodalom	II. 512	Mérdégel, mérdégél	II. 774	Mérges kedvű	II. 148
Ményekéző nap	II. 929	Merécskél	II. 771	Mérges kígyó	II. 304
Ményekézős lakodalom	II. 512	Mered	II. 780	Mérgeskígyói	II. 304
Ményét	II. 762	Meredécske	II. 780	Mérgesseg	II. 784
Ményéti	II. 762	Meredék	II. 780	Merges szökés	III. 327
Ményétszín	III. 250	Meredékhöz	II. 780	Mérges tarka gyík	I. 1168
Ményez	II. 762	Meredékség	II. 780	Mérhetetlen	II. 775
Ményezél	II. 762	Meredékszakadás	III. 29	Mérhetetlenség	II. 775
Ményezet	II. 762	Meredéti	II. 780	Meringél	II. 771
Ményezetél	II. 763	Meredéz	II. 780	Meringet	II. 771
Ményezetés	II. 763	Meredt	II. 780	Merít	II. 771
Ményhal	I. 1274	Mérég	II. 782	Merítés	II. 772
Ményít	II. 763	Mérégcsináló	I. 434	Merítő	II. 772
Ménny	II. 763	Merégél	II. 771	Merítő edény	I. 558
Ménnybéli	II. 764	Meréget	II. 771	Merítő háló	I. 1291
Ménnybeménés	II. 750	Méréget	II. 774	Merítő lapátocska	II. 525
Ménnybeménet	II. 750	Mérégételő	I. 715	Merítő szárszám	III. 65
Ménnybeménetel	II. 751	Mérégető tör	III. 764	Merített-merít	II. 772
Ménnydörgés	I. 533	Mérégital	I. 1632	Mérkác	II. 784
Ménnydörgő	I. 533	Meréglye	II. 784	Mérkél	II. 775
Ménnydörög	I. 533	Mérégölő fű	I. 1025	Merő: kühn	II. 770
Ménnyé	II. 757	Mérégűző	III. 918	Merő: steif	II. 781
Ménnyég	I. 563	Merégy	II. 845	Mérő	II. 775
Ménnyei	II. 764	Méréngel	II. 774	Mérő cerna	I. 347
Ménnyei háború	I. 1229	Merés	II. 771	Merődön-merő	II. 782
Ménnyei nyílás	II. 1011	Merész	II. 774	Merően	II. 781
Ménnyeiség	II. 764	Merész: wagen	II. 768	Mérő eszköz	I. 716
Ménnyei sereg	II. 1550	Merész, mérész: kühn	II. 769	Mérő istáp	I. 1623

Merő korbács	II. 361	Mestërasszony	I. 132	Messzevaló lélel	II. 595
Mérő lábú	II. 499	Mestërembër	I. 627	Messzi	II. 796
Mérő lnia	II. 610	Mestërgërenda	I. 1083	Messzöl	II. 797
Mérő madzag	II. 650	Mestërget	II. 792	Messzül	II. 797
Merő nyak	II. 1005	Mestërgyökér	I. 1181	Messzünnék	II. 797
Merő páncél	II. 1224	Mestëri	II. 792	Messzünnen	II. 797
Mérő rúd	II. 1475	Mestërke	II. 792	Messzünnét	II. 797
Merőség	II. 782	Mestërkedik	II. 792	Mét	II. 976
Mérő sürpenyő	II. 1558	Mestërkönyv	II. 407	Metél	II. 797
Mérő sing	II. 1574	Mestërlégény	II. 559	Metélék	II. 799
Mérő tálacska	III. 390	Mestërlöpó	II. 628	Metélés	II. 799
Merőül	II. 781	Mestërmelszés	II. 802	Metélget	II. 799
Mérő zsinór	III. 1308	Mestërné	II. 991	Metélgetés	II. 799
Merre	II. 784	Mestërnép	II. 967	Metélő	II. 799
Mérsékél	II. 775	Mestërremék	II. 1399	Metélő fog	I. 863
Mérsékülés	II. 776	Mestërség	II. 793	Metélő hagyma	I. 1246
Mérsékélhetetlen	II. 776	Mestërségüs	II. 794	Metélő olló	II. 1115
Mérsékélhetetlenség	II. 776	Mestërségi	II. 794	Metélt	II. 799
Mérséklés	II. 776	Mestërségtelen	II. 794	Metélt bársony	I. 184
Mérséklő	II. 776	Mestërtelen	II. 795	Metéltén-metél	II. 799
Mérték	II. 776	Mestërtelenség	II. 795	Metélt szoknya	III. 289
Mértékécske	II. 777	Mestör	II. 786	Metély	II. 803
Mértékül	II. 777	Mész	II. 795	Metélyés	II. 803
Mértékös	II. 779	Mészár	II. 795	Metélyésedik	II. 803
Mértéketlen	II. 779	Mészárlás	II. 795	Metélyésül	II. 804
Mértékhetetlen	II. 778	Mészárló hely	I. 1396	Meténg	II. 804
Mértékhetetlenség	II. 778	Mészárol	II. 795	Métet alma	I. 81, II. 804
Mértéklés	II. 778	Mészáros	II. 795	Metétlen	II. 800
Mértéklet	II. 778	Mészároskés	II. 248	Metsz	II. 800
Mértékletés	II. 778	Mészárság	II. 796	Metszéget	II. 801
Mértékletesség	II. 778	Mészárszék	III. 127	Metszék	II. 804
Mértékletlen	II. 779	Mészbánya	I. 174	Metszén	II. 804
Mértékletlenség	II. 779	Mészégető	I. 562	Metszés	II. 802
Mértéknyelv	II. 1026	Mészégető keménce	II. 184	Metszesz	II. 804
Mértékpróbanyelv	II. 1026	Meszel : weissen	II. 795	Metszet	II. 802
Mértéksürpenyő	II. 1558	Meszel : seitel	II. 797	Metszetlen	II. 802
Mértéktelen	II. 779	Meszelő	II. 795	Metszett	II. 802
Mértéktelenkodik	II. 779	Meszelő ecset	I. 556	Metszett bársony	I. 184
Mértéktelenség	II. 779	Meszelő mész	II. 795	Metszett szoknya	III. 289
Mértékszsinór	III. 1308	Meszelyés	II. 797	Metszett szőlő	III. 330
Mértföld	I. 986	Meszes	II. 795	Metszhető	II. 802
Merthogy	II. 819	Meszes vászon	III. 1031	Metsző	II. 802
Merül	II. 772	Mészi	II. 795	Metsző kés	II. 248
Mes	II. 785	Mészkalán	II. 94	Metsző késécske	II. 248
Mésda	II. 786	Mészkeménce	II. 184	Metsző vas	III. 1023
Mese	II. 785	Mésmérő kalán	II. 94	Mevet : gelächter	II. 978
Mesécske	II. 785	Mesző	II. 797	Mevet : lachen	II. 976
Mesefejtés	I. 788	Messze, messzé	II. 796	Méz	II. 804
Mesefejtő	I. 789	Messzebb	II. 796	Mézcsináló	II. 434
Mesél	II. 785	Messzebbnyire	II. 797	Mezé	II. 808
Meséllő	II. 785	Messzebség	II. 797	Mezei	II. 808
Mesés	II. 785	Messzezske	II. 797	Mezei dárdácska	I. 485
Meséz	II. 786	Messzelátó	II. 546	Mezei egér	I. 564
Mesézés	II. 786	Messzelátó cső	I. 457	Mezei fecske	I. 778
Mesgye	II. 786	Messzelátó üveg	III. 912	Mezei konkoly	II. 344
Mesgyécske	II. 786	Messzely	II. 797	Mezei lapu	II. 259
Méssiás	II. 786	Messzeség	II. 797	Mezei lilium	II. 610
Méssiasság	II. 786	Messzeségüs	II. 797	Mezei mента	II. 759
Mestër	II. 786	Messzevaló	III. 957	Mezei nyúl	II. 1086

Mezei ökörnyelv	II. 1026	Mi: wir	II. 809	Milyföld	I. 986
Mezei sáfrány	II. 1491	Mi: was	II. 810	Milly	II. 737
Mezei szégfű	I. 1029, III. 116	Mi: arbeit	II. 904	Millye	II. 831
Mezei trágya	III. 776	Miá	II. 827	Minagunk	II. 657
Mezei vad	III. 921	Miatt	II. 827	Min	II. 810
Mezei veteményék	III. 1151	Miattan	II. 827	Mina	II. 831
Mezei viola	III. 1189	Miatyánk	I. 137	Minap	II. 929
Mézelke	II. 806	Micske	II. 816	Minapában, minapében	II. 929
Mézeresztő	I. 671	Micsoda	II. 816	Minapi	II. 929
Mézes	II. 805	Micsodás	II. 817	Minapiban	II. 929
Mézes bélés	I. 202	Micsodaság	II. 817	Mind	II. 831
Mézes bor	I. 283	Midenem	II. 954	Mindaha	I. 1219
Mézes cibére	I. 348	Midőn	II. 828	Mindazáltal	II. 835
Mézesft	II. 805	Midőre	II. 829	Mindazonáltal	II. 835
Mézes kalács	II. 82	Miel: da, weil	II. 825	Mindeddig	I. 725
Mézes kanta	II. 98	Miel: arbeiten	II. 906	Mindég	II. 840
Mézes körtvély	II. 417	Mielébb	I. 618	Mindéggy	I. 573
Mézes mákos	II. 671	Mielőtt	II. 817	Mindéggyen	I. 575
Mézes pogácsa	II. 1301	Miénk	II. 810	Mindégyre	I. 581
Mézesség	II. 805	Miérl	II. 818	Mindéha	I. 1219
Mézes sőr	II. 1544	Miérthogy	II. 819	Mindéltig	I. 597
Mézfü	I. 1025	Míg	II. 829	Minden	II. 836
Mézga	II. 806	Migé	II. 714	Mindenégy	I. 573
Mézgál	II. 806	Mígen	II. 830	Mindenékfölött	II. 838
Mézgáncs	II. 806	Míglén	II. 830	Minden elégségű	I. 604
Mezge	II. 806	Míglennem	II. 954	Mindenés	II. 838
Mezgebántó	I. 1296	Mígnem	II. 830, 954	Mindenéstől	II. 838
Mezgenyaló	II. 1009	Milálka monya	II. 868	Mindenfele	II. 838
Mezgérlés	II. 806	Mihánt	II. 819	Mindenfelé	II. 839
Mezgérlő	II. 806	Mihelten	II. 819	Mindenféleképpen	II. 838
Mezgés	II. 806	Miheltenséggel	II. 819	Mindenfelől	II. 839
Mézi	II. 805	Mihely	I. 1396	Mindéggyógyító fű	I. 1025
Mezít	II. 806	Mihelyén	I. 1401, II. 819	Mindenha	I. 1219
Mezítelen	II. 806	Mihelyés	II. 819	Mindénhai	I. 1219
Mezítelenedik	II. 807	Mihelyésleg	II. 819	Mindenható	I. 1356
Mezítelenít	II. 807	Mihelyt	I. 1403, II. 819	Mindenhatóság	I. 1356
Mezítelenítés	II. 807	Mihenés	II. 819	Minden hónap	II. 927
Mezítelenség	II. 807	Mihent	II. 819	Mindenik	II. 837
Mezitláb	II. 499	Mihentést	II. 819	Mindenink	II. 837
Mézizű	I. 1646	Milók	II. 830	Mindenitek	II. 838
Mező	II. 808	Miként	II. 820	Mindenként	II. 839
Mezőcske	II. 809	Miképp	II. 820	Mindenképpen	II. 839
Mezőföld	I. 987	Miképpen	II. 820	Mindenkor	II. 839
Mezőföldi	I. 987	Mikor	II. 821	Mindenkori	II. 839
Mezői	II. 808	Mikora	II. 722	Minden mócu	II. 853
Mezőmunkás	II. 896	Mikorban	II. 821	Minden nap	II. 929
Mezőműves	II. 909	Mikorbéli	II. 822	Mindennapi	II. 929
Mezőn lakó	II. 511	Mikoron	II. 821	Mindennapi hideglés	II. 567
Mezőn született	III. 354	Mikorontan	II. 821	Mindennaponként	II. 930
Mezőpásztor	II. 1246	Mikorra	II. 822	Mindennek általa	II. 835
Mezős	II. 809	Mikort	II. 821	Mindenemmel	II. 839, 956
Mezőség	II. 809	Mikorú	II. 722	Mindenneműség	II. 839
Mezőségés	II. 809	Mil	II. 831	Minden okvetellen	III. 1153
Mezőváros	III. 1013	Milföld	I. 986	Mindenség	II. 839
Mézsőr	II. 1544	Milling	II. 831	Mindenször	II. 839
Mézsziű	III. 250	Millió	II. 831	Mindentéhető	III. 624
Mézsziűret	III. 361	Milliom	II. 831	Mindentudó	III. 794
Meztelen	II. 806	Milóra	II. 831	Mindentudóság	III. 794
Műzsgye	II. 786	Miloszt	II. 673	Mindenünne	II. 840

Mindenünnét	II. 840	Mintéggy	I. 574	Misse	II. 845
Mindenütt	II. 840	Mintel	I. 591	Misziri	II. 846
Mindenüttvaló	III. 957	Mintha	I. 1220	Misziri kard	II. 128
Mindenüttvaló létel	II. 595	Mintfog	I. 1469	Miskálsip	II. 1575
Mindenüttvalóság	III. 957	Mintjárast	II. 16	Mitűvő	III. 640
Mindenüvé	II. 840	Mintnēm	II. 955	Mitől	II. 824
Mindenvoltaképpen	III. 857	Mintsēm	II. 1528	Mitőlfogva	II. 825
Mindezáltal	II. 835	Mintvolta	II. 844, III. 966	Miúta	II. 824
Mindezenáltal	II. 835	Minuēttānc	III. 424	Miután	II. 825
Mindgyárst	II. 16	Minuta	II. 845	Miv : wir	II. 809
Mindig	II. 840	Minyárast	II. 16	Miv : arbeit	II. 904
Mindiltig	I. 597	Minnyájan	II. 835	Mivel : weil	II. 825
Mindjárast	II. 16	Miog	II. 845	Mivel : arbeiten	II. 906
Mindjárt	II. 20	Miogat	II. 845	Mivelés	II. 907
Mindjártan	II. 20	Miogatas	II. 845	Mivelésécske	II. 907
Mindkét	II. 268	Miokaért	II. 822	Miveletlen	II. 907
Mindketten	II. 274	Miokért	II. 822	Mivelhogy	II. 826
Mindkettő	II. 273	Miolta	II. 824	Mivelkédés	II. 907
Mindnyájan	II. 835	Mioltol	II. 824, 1156	Mivelkédet	II. 907
Mindnyájunk	II. 836	Mióta	II. 824	Mivelkédik	II. 907
Mindoha	I. 1219	Mire	II. 824	Mivelő	II. 908
Mindönha	I. 1219	Mirevaló	III. 957	Mivelő ház	I. 1370
Mindörökké	II. 1190	Mirha	II. 845	Mivelő nap	II. 930
Mindszentnap	II. 930	Mirhafa	I. 741	Mives	II. 908
Mindszent hava	I. 1463	Mirhás bor	I. 283	Miveskédés	II. 910
Minduntalan	III. 857	Mirigy	II. 845	Mives mestər	II. 790
Mindvégig	III. 1042	Mirigyēs	II. 845	Mives nap	II. 930
Mindvégre	III. 1042	Mirigyēs nyavalya	II. 1019	Mivhely	I. 1396
Miné	II. 757	Mirigyfű	I. 1025	Mivolta	II. 826, III. 965
Minekelőtte	II. 817	Mirigyhalál	I. 1270	Mizər	II. 846
Minekokaért	II. 822, 1101	Mirigyşzökēs	III. 327	Miziri gallər	I. 1057
Minekutánna	II. 825	Mirtus	II. 845	Mo	II. 645
Minekvaló	III. 957	Mirtusfa	I. 741	Moccan	II. 846
Minél	II. 822	Mirtusfās	I. 741	Mocsár	II. 847
Minēm	II. 954	Mirtusos hor	I. 283	Mocsári	II. 847
Minēmde	I. 486	Mise	II. 845	Mocsári ménta	II. 759
Minemmen	II. 964	Misécske	II. 846	Mocsáros	II. 847
Minēmű, minēmű	II. 822, 956	Miség	II. 824	Mocskol	II. 847
Minēmūs	II. 823	Misegyērtiya	I. 1167	Mocskolás	II. 847
Minēmūség	II. 956, 823	Misegyērtiyafű	I. 1025	Mocskolhatatlan	II. 847
Minēmüven	II. 956	Misehallás	I. 1286	Mocskoló	II. 848
Minét	II. 840	Misehallgatás	I. 1289	Mocskolódás	II. 848
Mingyár	II. 20	Misé	II. 846	Mocskolódik	II. 848
Mingyárast	II. 16	Misemondás	II. 865	Mocskond	II. 848
Mingyárt	II. 20	Misemondó	II. 866	Mocskos	II. 848
Míniom	II. 840	Misemondó könyv	II. 407	Mocskosít	II. 848
Míniomos	II. 840	Misemondó pap	II. 1226	Mocskosító	II. 849
Minisztər	II. 840	Misemondó ruha	II. 1481	Mocskoska	II. 849
Mink	II. 809	Miseruha	II. 1481	Mocskosodik	II. 849
Minköz	II. 810	Misés pap	II. 1226	Mocskosság	II. 849
Minmagunk	II. 957	Miseszolgálas	III. 294	Mocskozás	II. 849
Minna	II. 677	Miseszolgáló	III. 296	Mocsok	II. 847
Minnél	II. 757	Miseszolgáltatás	III. 297	Mocsolya	II. 849
Minnēn	II. 810	Miseüvöllő	IV. 913	Mocsolyás	II. 849
Minnēnmagunk	II. 657	Miséz	II. 846	Mód	II. 849
Minorita-barát	I. 178	Misézés	II. 846	Módatlan	II. 853
Minő	II. 824	Miséző pap	II. 1226	Módi	II. 854
Mint	II. 840	Miskulancia	II. 846	Módiás	II. 854
Minta	II. 758	Miskulanciasaláta	II. 1501	Módinyavalya	II. 1019

Módis	II. 854	Molnárcsérésznye	I. 417	Mórál	II. 869
Módisság	II. 854	Molnármestér	II. 790	Mórás	II. 677
Módisszokás	III. 287	Molnármestérség	II. 794	Morcona	II. 688
Módnélkülvaló	III. 957	Molnárné	II. 857	Morcong	II. 677
Módol	II. 853	Molom	II. 674	Mord	II. 869
Módolás	II. 853	Molosa	II. 711	Mordálás	II. 870
Módolatlan	II. 853	Molun	II. 857	Mordáló	II. 870
Módos : anständig	II. 853	Moly	II. 857	Mordály	II. 870
Módos : modus	II. 854	Molyférég	I. 826	Mordálypuska	II. 1341
Módosság	II. 854	Molyfű	I. 1025	Mordályság	II. 870
Módtalanul	II. 853	Molyos	II. 858	Mordány	II. 870
Módtartó	III. 480	Mom	II. 858	Mordékony	II. 870
Moger	II. 663	Món	II. 857	Mordély	II. 870
Mogorva	II. 854	Monárka	II. 858	Mordi	II. 870
Mogorválnodik	II. 854	Monárkaság	II. 858	Mordkedvű	II. 148
Mogos	II. 660	Mond	II. 858	Mordos : heissen	II. 677
Mogyol	II. 662	Monda	II. 863	Mordos : grausam	II. 870
Mogyoró	II. 854	Monda monda	II. 863	Mordság	II. 870
Mogyorófa	I. 741	Mondamondás	II. 865	Mordul	II. 871
Mogyoróhagyma	I. 1246	Mondamondások	II. 865	Mordulás	II. 871
Mogyorónyest	II. 1036	Mondás	II. 863	Mordulatlan	II. 871
Mogyorós	II. 855	Mondat	II. 865	Morë	II. 871
Mogyorótyúk	II. 833	Mondék	II. 865	Mörös	II. 871
Moh : moos	II. 855	Mondékony	II. 865	Morgás	II. 872
Moh : gierig	II. 856	Mondékonyág	II. 865	Morgásocska	II. 872
Moha	II. 855	Mondhatatlan	II. 865	Morgó	II. 872
Mohar	II. 856	Mondó	II. 865	Morgódás	II. 872
Mohár	II. 857	Mondola	II. 876	Morgódik	II. 872
Moharaszoknya	III. 289	Mondolafa	I. 740	Morgolódás	II. 872
Moharköles	II. 396	Mondolakása	II. 136	Morgulódik	II. 872
Mohás	II. 855	Mondolás torta	III. 719	Morha	II. 689
Mohér	II. 857	Mondott	II. 866	Móring	II. 871
Mohfű	I. 1025	Mondoz	II. 867	Móringol	II. 871
Mohlalatosság	II. 856	Mondtaként	II. 867	Morka	II. 692
Mohlik	II. 855	Mondton-mond	II. 862	Morkoláb	II. 871
Mohó	II. 856	Mondúr	II. 892	Morkolábság	II. 871
Moholkodik	II. 856	Mongorol	II. 676	Morodék	II. 681
Mohon, mohón	II. 856	Monnal	II. 867	Morog	II. 871
Mohos	II. 855	Monnó	II. 867	Morogdogál	II. 873
Mohos alma	I. 81	Monnódik	II. 867	Morotva	II. 873
Mohosodik	II. 855	Monnófel	I. 797	Morsár	II. 884
Mohosság	II. 855	Monostor	II. 867	Morva	II. 896
Mohoszik	II. 855	Monostori	II. 868	Morvány	II. 873
Mohozás	II. 856	Monostorkapu	II. 116	Morványkalács	II. 82
Mohozik	II. 855	Monostrom	II. 867	Morzsa	II. 873
Mohrépa	II. 1412	Monst	II. 880	Morzsácska	II. 873
Mohság	II. 856	Nonstan	II. 880	Morzsal	II. 873
Mokány	II. 857	Monstra	II. 868	Morzsalék	II. 873
Mokhaerszoknya	II. 857	Monstrál	II. 868	Morzsalékos	II. 873
Mokog	II. 857	Monstramestér	II. 790	Morzsalékozok	II. 873
Mokogás	II. 857	Monstrancia	II. 868	Morzványi	II. 873
Mókus	II. 857	Monstrum	II. 868	Morzsol	II. 874
Mókuska	II. 857	Monl	II. 868	Morzsolék	II. 874
Mold	II. 849	Mony	II. 868	Morzsoléknyi	II. 874
Molin	II. 674	Monyaró	II. 851	Morzsoló	II. 874
Molinszég	II. 857	Monyas	II. 869	Morzsolódik	II. 874
Molm	II. 674	Monybőr	I. 313	Mos	II. 874
Moln	II. 857	Monyszék	III. 130	Mosadék	II. 875
Molnár	II. 857	Monytök	III. 734	Mosás	II. 875

Mosaték	II. 875	Mozdítás	II. 882	Mulatás	II. 890
Mosdatlan	II. 876	Mozdithatatlan	II. 882	Mulatdogál	II. 890
Mosdik	II. 875	Mozdithatatlanság	II. 882	Mulatgat	II. 891
Mosdó	II. 876	Mozdító ok	II. 1100	Mulató	II. 891
Mosdó csésze	I. 418	Mozdul	II. 882	Mulató ház	I. 1370
Mosdócska	II. 876	Mozdulás	II. 883	Mulató hely	I. 1396
Mosdó edény	I. 558	Mozdulat	II. 883	Mulató kert	II. 245
Mosdó korsó	II. 372	Mozdulatlan	II. 883	Mulatoz	II. 891
Mosdó medénce	II. 713	Mozdulatocska	II. 883	Mulatozás	II. 891
Mosdó víz	III. 1227	Mozdulhatatlan	II. 883	Mulatozó	II. 891
Moslék	II. 876	Mozdulhatatlanság	II. 883	Mulatoztat	II. 891
Moslékos	II. 877	Mozduló	II. 883	Mulatság	II. 891
Nosó	II. 877	Mozgadoz	II. 883	Mulatságos	II. 891
Mosó asszony	I. 132	Mozgadozás	II. 883	Mulattat	II. 891
Mosódás	II. 878	Mozgás	II. 883	Mulattató	II. 891
Mosódik	II. 877	Mozgat	II. 884	Múldogal	II. 891
Mosódtat	II. 878	Mozgatás	II. 884	Múlik	II. 885
Mosó fa	I. 741	Mozgatatlan	II. 884	Múló	II. 892
Mosogat	II. 878	Mozgathatatlan	II. 884	Múlt	II. 892
Mosogatás	II. 878	Mozgató	II. 884	Múlton-múlik	II. 888
Mosó ház	I. 1370	Mozgó	II. 884	Múlva, múltván	II. 892
Mosó kö	II. 389	Mozgódik	II. 884	Múmia	II. 892
Mosólék	II. 877	Mozgó ér	I. 655	Mund	II. 858
Mosólékos	II. 877	Mozgolódás	II. 884	Mundér	II. 892
Mosoltat	II. 879	Mozgóság	II. 884	Mundirung	II. 892
Mosolygás	II. 879	Mozog	II. 883	Munka	II. 892
Mosolygó	II. 879	Mozogdogál	II. 884	Munkabér	I. 211
Mosolyodik	II. 879	Mozsár	II. 884	Munkácska	II. 893
Mosolyog	II. 879	Mozsárágyú	I. 19	Munkagyőző	I. 1194
Mosolyogdogál	II. 879	Mozsárfánk	I. 762	Munkál	II. 894
Mosolyul	II. 879	Mozsárka	II. 884	Munkálás	II. 894
Mosóné	II. 877, 991	Mozsárocska	II. 884	Munkálat	II. 894
Mosó sulyok	II. 1612	Mozsártörő	III. 756	Munkálatlan	II. 894
Mosó szék	III. 127	Möet	II. 976	Munkálkodás	II. 894
Most	II. 879	Mög; hintergrund	II. 716	Munkálkodik	II. 894
Mostan	II. 880	Mög; mucksen.	II. 884	Munkálkodó	II. 894
Mestanában	II. 880	Mögé	II. 716	Munkálkodó társ	III. 452
Mostani	II. 880	Mögött	II. 717	Munkálkodtat	II. 895
Mostanság	II. 880	Mögül	II. 717	Munkálkoszik	II. 894
Mostansági	II. 881	Mögye	II. 719	Munkálódás	II. 895
Mostant	II. 880	Mökög; mecken	II. 722	Munkálódik	II. 895
Mostoha	II. 881	Mökög; mucksen.	II. 884	Munkálódó	II. 895
Mostoha anya	I. 95	Mönnél	II. 757	Munkálódóság	II. 895
Mostohaanyaság	I. 95	Mörmöl	II. 884	Munkálódtat	II. 895
Mostoha apa	I. 97	Mörmölődés	II. 885	Munkáloszik	II. 895
Mostoha atya	I. 137	Mövet; lachen	II. 976	Munkamégunás	III. 854
Mostoha gyermek	I. 1163	Mövet; gelächter	II. 978	Munkás	II. 895
Mostoha fiú	I. 845	Mufély	II. 885	Munkás nap	II. 930
Mostohai	II. 881	Muhar	II. 856	Munkásság	II. 896
Mostoha leány	II. 552	Muharaszoknya	II. 857	Munkás társ	III. 452
Mostobálkodik	II. 881	Múka	II. 892	Munkaszenvető	III. 183
Mostohaság	II. 881	Múl	II. 885	Munkaszérző	III. 211
Mostolyanság	II. 880	Múladoz	II. 888	Munkatévő	III. 624
Motóla	II. 709, 881	Mulakodik	II. 888	Munkatévő	III. 640
Motólál	II. 881	Mulandó	II. 888	Munkátlan	II. 896
Motoz	II. 881	Mulandóság	II. 888	Murkos	II. 896
Motozás	II. 881	Mulás	II. 888	Murok	II. 896
Motréng	II. 709	Mulaszt	II. 888	Murva	II. 896
Mozdít	II. 881	Mulat	II. 888	Muska	II. 896

Muskás	II. 896	Mustrálás	II. 898	Muzsikai	II. 904
Muskásodik	II. 896	Mustráló lajstrom	II. 508	Muzsikál	II. 904
Muskatály, muskotály	II. 897	Mustráltatás	II. 898	Muzsikálás	II. 904
Muskatályalma	I. 81	Mustramester	II. 790	Muzsikáló szűrszám	III. 65
Muskatálybor	I. 283	Muszlica	II. 897	Muzsikás	II. 904
Muskatálydinnye	I. 506	Muszol	II. 898	Muzsikaszër	III. 195
Muskatély	II. 897	Muszt	II. 898	Muzsikaszërszám	III. 65
Muskatér	II. 897	Muszuly	II. 898	Muzsikaszërzámos	III. 65
Muskatéros	II. 897	Muszurmány	II. 903	Muzsikaszó	III. 273
Muskéta	II. 897	Mut : mass	II. 898	Muzsikus	II. 904
Muskétagolyóbis	I. 1093	Mut : zeigen ?	II. 898	Mű : wir	II. 809
Muskotálykörtvély	II. 417	Mutál	II. 903	Mű : arbeit	II. 904
Muskotályszőlő	III. 330	Mutat	II. 898	Műarany	I. 111
Muskotélyos	II. 897	Mutatás	II. 900	Műbeli	II. 906
Muskotéros	II. 897	Mutatható	II. 901	Műezüst	I. 729
Must	II. 897	Mutató	II. 901	Műház	I. 1370
Musta	II. 897	Mutatódik	II. 902	Műhely	I. 1396
Mustár	II. 897	Mutató nyíl	II. 1038	Münbi	II. 763
Mustárfű	I. 1025	Mutató tábla	III. 366	Münk	II. 809
Mustármag	II. 652	Mutató tükör	III. 816	Műszer	III. 195
Mustáros	II. 897	Mutató újj	III. 853	Műszërszám	III. 65
Mustbor	I. 283	Mutató vas	III. 1023	Művecske	II. 906
Musti	II. 897	Mutató vessző	III. 1126	Művel	II. 906
Mustoha	II. 881	Mutogat	III. 902	Művelkêdet	II. 907
Mustoló sajtár	II. 1497	Mutogatás	II. 902	Művelkêdik	II. 907
Mustora	II. 897	Mutogató	II. 903	Műveltet	II. 908
Mustos	II. 897	Mutogatós	II. 903	Műves	II. 908
Mustra	II. 897	Muzulmán	II. 903	Műves ember	I. 627
Mustrakönyv	II. 407	Múzsá	II. 903	Műves legény	II. 559
Mustrál	II. 898	Muzsika	II. 903		

N.

Nabát	II. 911	Nádol	II. 912	Nagyatya	I. 137
Nablom, náblum	II. 911	Nádolás	II. 912	Nagyboldogasszony	I. 130
Nabró	II. 911	Nádorispán	I. 1621, II. 912	Nagy csütörtök	I. 474
Nád	II. 911	Nádorispánság	I. 1621	Nagydrág	II. 913
Nádály	II. 912	Nádorispánszék	III. 127	Nagydragula	II. 913
Nádályfű	I. 1025	Nádpálca	II. 1218	Nagyêhetés	I. 712
Nádályos	II. 912	Nádra	II. 913, 709	Nagyêhető	I. 712
Nádas	II. 911	Nádrabetegség	I. 225	Nagyêhetőség	I. 712
Nádasos	II. 911	Nádrág	II. 913	Nagy elméjű	I. 612
Nádasság	II. 912	Nádrágos	II. 913	Nagy erdei saláta	II. 1501
Nádas tó	III. 691	Nádragulya	II. 913	Nagy erősségű	I. 681
Nádér	II. 912	Nádrëspán, nádrispán	I. 1621	Nagy ételű	I. 714
Náderspán	I. 1621	Nádsíp	II. 1575	Nagy fejű	I. 959
Nádhajlek	I. 1255	Nádszál	III. 44	Nagy fogú	I. 863
Nádi	II. 912	Nagdrág	II. 913	Nagy fű	I. 1025
Nádi kakas	II. 79	Nágrëspán	I. 1621	Naggyal	II. 919
Nádi sas	II. 1521	Nagy	II. 913	Nagy hajú	I. 1249
Nádméz	II. 805	Nagy akarat	I. 41	Nagy hangú	I. 1305
Nádmézel	II. 805	Nagyakaró	I. 42	Nagy hasú	I. 1337
Nádmézes	II. 805	Nagyalig	I. 58	Nagyható	I. 1356
Nádmézkörtvély	II. 417	Nagyanya	I. 95	Nagy hét	I. 1411
Nádmézpor	II. 1313	Nagyapa	I. 97	Nagy hêtfő	I. 958
Nádmézporozó	II. 1314	Nagyasszony	I. 132	Nagyihatás	I. 1630

Nagyiható	I. 1630	Nagy torkú	III. 714	Napnyugoti szél	III. 140
Nagyihatóság	I. 1630	Nagyűrhetés	III. 823	Napnyugotta	II. 1080
Nagyit	II. 919	Nagyűrhető	III. 824	Napnyugovás	II. 1080
Nagy italú	I. 1632	Nagyűrhetőség	III. 824	Napocska	II. 933
Nagyjában	II. 919	Nagyűrő	III. 824	Napol	II. 933
Nagy karimájú süveg	II. 1628	Nagy újj	III. 853	Napoló tábor	III. 369
Nagy lapu	II. 529	Nagyul	II. 922	Naponkéd	II. 933
Nagy likú	II. 640	Nagy vezér	III. 1161	Naponkédi	II. 933
Nagy méltóságú	II. 731	Nagyvonta	II. 923, III. 966	Naponkédvaló	II. 934
Nagy mise	II. 846	Nagyzás	II. 921	Naponként	II. 933
Nagy nádály	II. 912	Nájinódi	II. 854	Naponkéntvaló	II. 934
Nagynömbölvalóság	III. 957	Nál	II. 923	Naponnán	II. 934
Nagy nyelvű	II. 1026	Nám	II. 924	Napóra	II. 1131
Nagyobb	II. 919	Nap: sonne, tag	II. 924	Napotestég	I. 705
Nagyobbacska	II. 920	Nap: schwiegermutter	II. 935	Napotló	II. 934
Nagyobbadka	II. 920	Napa	II. 935	Napotszaka	III. 23
Nagyobban	II. 920	Napárnyékóra	II. 1131	Napott	II. 934
Nagyobbára	II. 920	Napbéli	II. 932	Napoz	II. 934
Nagyobbít	II. 920	Napéjgyenlőség	I. 572	Napozás	II. 934
Nagyobbítás	II. 920	Napént	II. 932	Nappal	II. 934
Nagyobbító üveg	III. 912	Napenyészet	I. 646	Nappali	II. 935
Nagyobb részre	II. 1422	Napenyészeti	I. 646	Nappali szél	III. 140
Nagyobbság	II. 920	Napenyészeti szél	III. 140	Nappalkor	II. 935
Nagyobbul	II. 920	Napeset	I. 701	Nappal született	III. —
Nagyocska	II. 921	Napeseti	I. 701	Napra	II. 935
Nagyocskás	II. 921	Napeseli szél	III. 140	Napra forduló	I. 931
Nagyok nagyja	II. 918	Napeste	I. 705	Napra járó fű	I. 1025
Nagyl	II. 921	Napestig	I. 705	Napra néző fű	I. 1025, II. 984
Nagyon	II. 921	Nápész	II. 936	Napról-napra	II. 935
Nagy orrú	II. 1137	Napfény	I. 817	Napság	II. 935
Nagyotalítás	I. 59	Napfényes	I. 818	Napszállat	III. 56
Nagyoz	II. 921	Naphaladat	I. 1281	Napszám	III. 62
Nagy öblű	II. 1167	Napi	II. 932	Napszámos	III. 62
Nagy penték	II. 1267	Napi bér	I. 211	Napszámra	III. 62
Nagy püspök	II. 1346	Napi bérés	I. 212	Napszámú	III. 63
Nagyrag	II. 913	Napig	II. 932	Naptámadat	III. 410
Nagyraméntség	II. 751	Napiglan	II. 932	Naptámadati	III. 410
Nagy raponc	II. 1374	Napigvaló	II. 932	Naptámadati szél	III. 410
Nagyra vágyó	III. 969	Napi munkás	II. 896	Naptérítő	III. 579
Nagyra vágyódás	III. 970	Napi nap	II. 930	Naptól született	III. 354
Nagyra való vágyás	III. 969	Napi számos	III. 62	Naptöltés	III. 545
Nagy részre	II. 1422	Napi test	III. 601	Nap után forgó fű	I. 1025
Nagy résszel	II. 1423	Napjában	II. 932	Nap után járó fű	I. 1025
Nagyrispán	I. 1621	Napjafogyott	I. 899	Nap útja	III. 870
Nagyság	II. 921	Napkása	II. 136	Napválogató	III. 992
Nagyságot	II. 922	Napkelet	II. 169	Napvetés	III. 1152
Nagyságos	II. 922	Napkeleti	II. 169	Napvilág	III. 1181
Nagyságosan	II. 922	Napkeleti gyöngy	I. 1185	Napvirág	III. 1191
Nagyságosít	II. 922	Napkeleti szél	III. 140	Narancs	II. 936
Nagyságosul	II. 922	Naplás	II. 935	Narancsalma	I. 81
Nagy szemöldökű	III. 164	Naplészállítás	III. 52	Narancsfa	I. 741
Nagy szemű bagoly	I. 157	Naplészállat	III. 52	Narancskert	II. 245
Nagy szemű szőlő	III. 330	Napmegállapodás	I. 73	Narancsszín	III. 250
Nagy szerda	III. 218	Nap megtérése	III. 572	Narancsszínű	III. 250
Nagy szívű	III. 266	Napnyi	II. 933	Nárcisszus	II. 936
Nagy szombat	III. 298	Napnyilas	II. 1041	Násfa	II. 936
Nagyszüle	III. 352	Napnyugat	II. 1077	Náspoly	II. 936
Nagytehető	III. 624	Napnyugati	II. 1077	Náspolya	II. 936
Nagy testű	III. 601	Napnyugodva	II. 1078	Nász	II. 936

Naszád	II. 837	Negyedszër	II. 942	Nehezen épülõ szõllõ	III. 330
Naszados	II. 937	Négyellõ ostor	II. 1145	Nehezen lèhèllõ	II. 562
Naszados hadnagy	II. 918	Négyen	II. 942	Nehezen lèhes	II. 562
Nászagy	II. 937	Négyen-négyen	II. 942	Nehéz erkölcsü	I. 675
Násznagy	II. 918	Négyes	II. 942	Nehezës	II. 946
Násznép	II. 967	Négyesit	II. 943	Nehezësködik	II. 947
Nászoló	II. 937	Négyesítés	II. 943	Nehezít	II. 947
Nászoló leány	II. 532	Négyéz	II. 943	Nehezítés	II. 947
Nászolóleányaság	II. 532	Négyezés	II. 943	Nehézkedik	II. 947
Náspolya	II. 936	Négyféle	II. 943	Nehéz kedvü	II. 148
Náspolyafa	I. 741	Négyképpen	II. 943	Nehézkës	II. 947
Nátha	II. 937	Négy kerekü	II. 222	Nehézkësít	II. 948
Náthafolyás	I. 913	Négykézláb	II. 498	Nehézkesség	II. 948
Náthafü	I. 1025	Négy kezü	II. 287	Nehézkësül	II. 948
Náthás	II. 937	Négy likü	II. 640	Nehézkësülés	II. 948
Náthásodik	II. 937	Négy lová székér	III. 133	Nehéz kórság	II. 360
Natragulya	II. 913	Négy ökrü	II. 1171	Nehéz lèhèllés	II. 562
Náva	II. 937	Négy pénzës garas	I. 1063	Nehézlés	II. 946
Navolya	II. 1018	Négypénzt érõ garas	I. 1063	Nehéz-nehezen	II. 946
Nazulbég	I. 195	Négység	II. 943	Nehézség	II. 948
Nazurbég	I. 195	Négységës	II. 943	Nehézségës	II. 948
Ne	II. 937	Négyszög	III. 117	Nehézségtörës	III. 754
Në	II. 938	Négyszögës	III. 117	Nehéz szagü	III. 14
Në: sieh	II. 985	Négyszögeletü	III. 118	Neheztel	II. 948
Në: weib	II. 989	Négyszögletës	III. 118	Neheztelés	II. 948
Nehelõ	II. 938	Négyszögü	III. 117	Nehezül	II. 948
Nedv	II. 938	Négyszër	II. 943	Nehezülés	II. 950
Nedves	II. 938	Négyszögü tányér	III. 434	Nehezültèn-nehezédik	II. 947
Nedvesëcske	II. 939	Negyven	II. 943	Nëhogy	I. 1463
Nedvesédik	II. 939	Negyvenedik	II. 943	Nëhol	I. 1472, II. 938
Nedvesít	II. 939	Negyvenenként	II. 943	Nëholt	I. 1472
Nedvesítés	II. 939	Negyvenës	II. 943	Nëhott	I. 1472
Nedvesítõ	II. 939	Negyvenlõ	II. 943	Nëhtálám	III. 398
Nedvesség	II. 939	Negyvenlõ bõjt	I. 307	Nëhul	I. 1472
Nedvesül	II. 940	Negyven napi bõjt	I. 308	Nëhult	I. 1472
Nedvetlen	II. 940	Negyvenszër	II. 943	Nëhut	I. 1472
Nëfelejts	I. 811	Nëgyvers	III. 10	Nëjha-nëjha	I. 1223
Negéd	II. 940	Nëha	I. 1220, II. 938	Nek	II. 950
Negédës	II. 940	Nëhai	I. 1220	Nëki	II. 938
Negédësen	II. 940	Nëha-napján	II. 930	Nëki, nëki	II. 950
Negédëske	II. 940	Nëha-nëha	I. 1220	Nekitandalodik	I. 98
Negédësködés	II. 941	Nëhány	I. 1314, II. 938	Nekibágyad	I. 157
Negédësködik	II. 940	Nëhánykor	I. 1314	Nekibíz	I. 243
Negédësség	II. 941	Nehesztel	II. 949	Nekibiztat	I. 250
Negédõ	II. 941	Nehéz	II. 943	Nekicsinogat	I. 430
Negédség	II. 941	Nehéz álmos	I. 90	Nekiderül	I. 498
Négëlëcske	II. 558	Nehéz álmü	I. 90	Nekidobol	I. 513
Négély	II. 557	Nehéz betegség	I. 225	Nekidõl	I. 530
Négélyës	II. 940	Nehezebb	II. 944	Nekidühödik	I. 544
Négélyke	II. 558	Nehezebbédik	II. 944	Nekiereszkdik	I. 673
Négelny	II. 558	Nehezezske	II. 944	Nekiereszt	I. 673
Negéndës	II. 940	Nehezédik	II. 944	Nekiesik	I. 699
Nëgy	II. 941	Nehezéditèn-nehezédik	II. 945	Nekicsõsödik	I. 703
Nëgyed	II. 942	Nehezék	II. 945	Nekifekszik	I. 793
Nëgyedës	II. 942	Nehezékës	II. 946	Nekifõlësödik	I. 973
Nëgyedi	II. 942	Nehezël, nehëzël	II. 946	Nekifenül	I. 810
Nëgyedik	II. 942	Nehezélés	II. 946	Nekigerjed	I. 1080
Nëgyedlõ	II. 942	Nehéz emészto	I. 634	Nekigyaluszik	I. 1133
Nëgyednap	II. 567	Nehezen	II. 946	Nekigyújt	I. 1193

Nekihuzalkodik	I. 1525	Némesség	II. 958	Némzetségünként	II. 962
Nekiigazodik	I. 1552	Némességtelenség	II. 959	Némzetséges	II. 962
Nekikeserődés	II. 255	Némés szögfü. némés székfü.	I. 1029, III. 116	Némzetségi levél	II. 603
Nekikezd	II. 290	Némés személy	III. 166	Némzetűl	II. 962
Nekimén	II. 747	Némés ülés	III. 890	Némzettől	II. 962
Nekineszhüdik	II. 939	Némösültecske	II. 959	Némző	II. 962
Nekinódit	II. 987	Némöt dolmány	I. 518	Némződik	II. 962
Nekipölyhösödik	II. 1261	Némöt forint	I. 940	Némző test	III. 601
Nekipipésget	II. 1289	Némöt gyömbér	I. 1184	Néne	II. 964
Nekisaslódik	II. 1523	Némöt sas	II. 1521	Nénéka	II. 965
Nekiszan	III. 73	Némöt tanc	III. 424	Nénémiség	II. 965
Nekitámaszkodik	III. 411	Némöt tövisek	III. 774	Nép	II. 965
Nekitámaszkodik	III. 490	Nemez	II. 963	Népbeli	II. 969
Nekitér	III. 572	Nemezgyártó	I. 1154	Népecske	II. 969
Nekitörődik	III. 758	Némha	I. 1221	Népenként	II. 969
Nekitűrődik	III. 825	Némhogy	I. 1469	Népes	II. 969
Nekivág	III. 928	Némi	II. 812, 938	Népestől	II. 969
Nekiválik	III. 986	Némigazvégrevalóság	III. 957	Népgyűlékezéset	I. 1207
Nekivetkőződik	III. 1155	Némihány	I. 1315	Népi	II. 369
Nekivonsz	III. 1252	Némiképpen	II. 812	Népözön	II. 1209
Nekizendül	III. 1279	Némikor	II. 812	Népség	II. 969
Nékül, nekül	II. 952	Némikoron	II. 812	Nérc	II. 969
Nékül	II. 952	Némikort	II. 812	Nespolá	II. 936
Ném: nicht	II. 955	Némikort	II. 812	Nest	II. 1036
Ném: geschlecht	II. 955	Némi-némü	II. 956, 813	Nesz	II. 936
Néma: stumm	II. 962	Néminémüképpen	II. 813, 956	Nesze	II. 937
Néma: geldkästlein	II. 963	Néminéműség	II. 813	Neszél	II. 969
Néma barát	I. 178	Némismerőmfü	I. 1025	Neszéz	II. 969
Néma bűn	I. 332	Némkénykénytelen	II. 199	Neszmélyesség	II. 970
Némakarás	I. 40	Némkévékételen	II. 159	Neszt	II. 970
Némakarát	I. 41	Nemmen	II. 964	Nesztejé	II. 938
Némalhatás	I. 89	Némnek szabadsága	III. 11	Nétalám, nétalám, né- talán	III. 398
Némáság	II. 962	Némó	II. 964	Nétalántál	III. 399
Némbeli	II. 957	Némtartás	III. 474	Nétalántán	III. 399, II. 938
Némbéri	II. 963	Némtelen	II. 959	Név	II. 970
Némcsak	I. 370	Némtelenség	II. 959	Névalaha	III. 942, II. 938
Némde	I. 486	Némtelenségént	II. 959	Névalaki	III. 944, II. 938
Némdeném	II. 955	Némtelenségképpen	II. 959	Névben	II. 972
Ném-é, ném-é	II. 955	Némtelenül	II. 959	Névedékény	II. 995
Némélly	II. 734, II. 938	Némtetszés	III. 648	Névedékénység	II. 995
Néméllyik	II. 735	Némtiszta	III. 679	Névedik	II. 995
Némélykor	II. 735	Nemtő	II. 964	Névedékdégél	II. 996
Néménként	II. 957	Nemtőhözvaló	II. 964	Névedkezés	II. 996
Némére	II. 963	Nemtői	II. 964	Névedkodik	II. 995
Némés	II. 957	Némtudás	III. 791	Névedkötten-névedkodik	II. 996
Némés asszony	I. 132	Némtűrő	III. 824	Nével	II. 996
Némésedik	II. 958	Némul	II. 963	Néveldegél	II. 997
Némés embér	I. 627	Némü-némü	II. 813	Névelés	II. 997
Némésen	II. 958	Némvolta	III. 966	Néveletlen	II. 998
Némés erkölcsü	I. 675	Némz	II. 959	Névelget	II. 998
Némési	II. 958	Némzés	II. 960	Névelit	II. 998
Némési rend	II. 1406	Némzet	II. 960	Névelkedés	II. 998
Némésit	II. 958	Némzetbeli	II. 961	Névelkodik	II. 998
Némésködés	II. 958	Némzetünként	II. 961	Névelkötten-névelkodik	II. 998
Némés lelke	II. 573	Némzetes	II. 961	Névelkészik	II. 998
Némés levél	II. 603	Némzetesség	II. 961	Névelő	II. 998
Némés majoránna	II. 670	Némzetetlen	II. 962	Névelő borja	I. 290
Némés nēm	II. 956	Némzetlen	II. 962	Néveltén-névedkodik	II. 996
Némesség	II. 958	Némzetség	II. 961		

Néveltén-nével	II. 997
Névendék	II. 998
Névendékény	II. 999
Névendékény gomba	I. 1097
Névendékénység	II. 999
Névendékény új	III. 853
Névendékés	II. 1000
Nevenként	II. 972
Névértvaló	II. 972
Neves	II. 972
Néves	II. 1000
Nevet	II. 976
Nevetés	II. 977
Nevetet	II. 977
Nevetetlen	II. 977
Nevethető	II. 977
Nevetkezés	II. 978
Nevetkéz	II. 977
Nevelen	II. 973
Nevetlen körtvély	II. 417
Nevetlen új	III. 853
Nevető	II. 978
Nevető fog	I. 863
Nevetösen	II. 978
Nevetség	II. 978
Nevetségös	II. 978
Nevetségösen	II. 978
Nevez	II. 973
Nevezdégél	II. 974
Nevezdégelés	II. 974
Nevezés	II. 974
Nevezet	II. 974
Nevezelés	II. 974
Nevezetesen	II. 975
Nevezetesképpen	II. 975
Nevezetesség	II. 975
Nevezetlen	II. 975
Nevezetség	II. 975
Nevezet szörént	III. 199
Nevezget	II. 975
Nevezgetés	II. 975
Nevezgető	II. 975
Nevezhetetlen	II. 975
Nevező	II. 975
Névi	II. 975
Névolya	II. 1018
Névő	II. 975
Névre	II. 975
Névszörént, névször- rint	II. 975, III. 199

Névű	II. 975
Névvél	II. 976
Néz	II. 978
Nézdégél	II. 981
Nézdégelés	II. 982
Nézőgél	II. 982
Nézőget	II. 982
Nézél, nézél	II. 982
Nézélés, nézélés	II. 983
Nézélő	II. 983
Nézés	II. 983
Nézett	II. 983
Nézőgél	II. 982
Nézhető	II. 983
Nézkél	II. 983
Nézlel	II. 983
Néznivaló	II. 984
Néző	II. 984
Néző hely	I. 1397
Néző leány	II. 552
Néző tornác	III. 712
Nézt	II. 984
Néztén-néz	II. 981
Nézve	II. 984
Ni: nicht	II. 938
Ni: sieh	II. 985
Nigromancia	II. 985
Nigye	II. 941
Niha	I. 1220
Nihol	I. 1472
Nikromancia	II. 985
Nines	II. 985
Nincsen	II. 985
Ninkell	II. 985
Níp	II. 965
Nitra	II. 1050
Níz	II. 978
No	II. 986
Nódit	II. 987
Nógat	II. 987
Nógatás	II. 988
Nógatlan	II. 988
Nógrádi körtvély	II. 417
Nogy	II. 913
Noh	II. 986
Noha, nóha	I. 1221, II. 986
Nohát	I. 1360
Noisza	II. 986
Nop	II. 924

Nospolya	II. 936
Nosza, nósza	II. 986
Noszogat	II. 987
Noszpolyafa	I. 741
Nossza	II. 986
Nosztok	II. 987
Nóta	II. 988
Nótál	II. 988
Nótálgatás	II. 989
Nótáztatás	II. 989
Nótárius, nótárus	II. 989
Nótáriusság	II. 989
Nótás	II. 989
Nótáz	II. 989
Novella	II. 989
Novembér	II. 989
Novinka	II. 989
Nő: weib	II. 989
Nő: wachsen	II. 993
Nődögél	II. 995
Nöll	II. 993
Nömös	II. 957
Nős	II. 991
Nöstény	II. 991
Nöstény medve	II. 714
Nöstény oroszlány	II. 1136
Nöstény szamar	III. 71
Nöstény szarvas	III. 95
Nöstény személy	III. 166
Nöstül	II. 992
Nőszés	II. 992
Nőszik	II. 992
Nőszni vágyó	III. 969
Nősző fű	I. 1025
Nősző legény	II. 559
Nőszton-nőszik	II. 992
Nőtelen	II. 993
Nőtelen legény	II. 559
Nőtelenseg	II. 993
Nőtelenül	II. 993
Nőttön-nő	II. 994
Növ	II. 993
Növés	II. 1000
Növetény	II. 1000
Nu	II. 985
Nugat	II. 987
Nuha	I. 1221
Nuszt	II. 1036
Nüm	II. 952

Ny.

Nyaggat	II. 1001
Nyáj	II. 1001
Nyájacska	II. 1001
Nyájanként	II. 1001
Nyájas	II. 1001

Nyájasan	II. 1002
Nyájast	II. 1002
Nyájaskodás	II. 1002
Nyájaskodat	II. 1003
Nyájaskodik	II. 1002

Nyájasocska	II. 1003
Nyájasság	II. 1003
Nyájasságos	II. 1003
Nyájast	II. 1003
Nyájsán	II. 1018

Nyak	II. 1003	Nyalánkodik	II. 1009	Nyári reték	II. 1427
Nyakaeska	II. 1005	Nyalánkos	II. 1009	Nyári szérű	III. 230
Nyakas	II. 1005	Nyalánkozás	II. 1009	Nyári takarodás	III. 387
Nyakas körtvély	II. 417	Nyalánkozik	II. 1009	Nyárjas	II. 1014
Nyakas lők	III. 734	Nyalánkozó	II. 1009	Nyárlík	II. 1014
Nyakaszegött	III. 110	Nyalánkoztat	II. 1009	Nyárlott bor	I. 283
Nyakaszegöttül	III. 110	Nyalánság	II. 1009	Nyáron	II. 1014
Nyakaz	II. 1006	Nyalánkvolta	III. 966	Nyárs	II. 1017
Nyakazás	II. 1006	Nyalás	II. 1009	Nyársacska	II. 1017
Nyakazó	II. 1006	Nyalás	II. 1011	Nyársgerely	I. 1082
Nyakba rántó	II. 1006	Nyalasan	II. 1011	Nyársol	II. 1017
Nyakkavaló	III. 957	Nyalás fonál	I. 917	Nyárson sült	II. 1618
Nyakba vető . II. 1006. III. 1156		Nyalaskodás	II. 1011	Nyárson süttől belés	I. 202
Nyakhavető lánc	II. 517	Nyalaskodik	II. 1011	Nyáss	II. 1017
Nyakhavető óra	II. 1131	Nyalaskodó	II. 1011	Nyásság	II. 1003
Nyakcsap	I. 385	Nyalás nedvesség	II. 940	Nyassán	II. 1018
Nyakcsapás	I. 381	Nyalasság	II. 1012	Nyásskodik	II. 1002
Nyakcsat	I. 387	Nyálaz	II. 1012	Nyással	II. 1017
Nyakcsiga	I. 421	Nyálazás	II. 1012	Nyavalya	II. 1018
Nyakcsigolya	I. 423	Nyálazatlan	II. 1012	Nyavalyácska	II. 1019
Nyakfű	I. 1025	Nyálazatos	II. 1012	Nyavalyakironlás	II. 1457
Nyaki	II. 1006	Nyalfáság	II. 1013	Nyavalyakitörés	III. 746
Nyakkaloda	II. 89	Nyalka	II. 1010	Nyavalyarontás	II. 1458
Nyaklaló	II. 1006	Nyalkán	II. 1010	Nyavalyás	II. 1019
Nyáklé	II. 559	Nyaló	II. 1009	Nyavalyásság	II. 1019
Nyákló	II. 1006	Nyalogat	II. 1009	Nyavalyásságos	II. 1019
Nyakon csapás	I. 381	Nyalóka	II. 1010	Nyavalyásságosan	II. 1020
Nyakon csapdosás	I. 382	Nyalóság	II. 1010	Nyavalyásul	II. 1020
Nyakra-főre	I. 965	Nyalyás	II. 1019	Nyavalyágás	II. 1020
Nyakrafőrehányás	I. 1312	Nyámmog	II. 1013	Nyavalygat	II. 1020
Nyakravaló . . II. 1007. III. 957		Nyáukol	II. 1037	Nyavalygtatás	II. 1020
Nyakravaló kendő	II. 190	Nyár: sommer	II. 1013	Nyavalyít	II. 1020
Nyakravalós	II. 1007	Nyár: pappelbaum	II. 1014	Nyavalyodik	II. 1020
Nyakra vonás	III. 1244	Nyaral, nyáral	II. 1013	Nyavalyog	II. 1020
Nyakszakasztás	III. 36	Nyaraló	II. 1013	Nyavalyoszik	II. 1020
Nyakszakasztó	III. 36	Nyáras	II. 1014	Nyavalyul	II. 1020
Nyakszirt	III. 259	Nyárasodik	II. 1013	Nyebeleg	II. 1021
Nyakszorító	III. 314	Nyarasodott bor	I. 283	Nyég	II. 1073
Nyakszorító gyöngy	I. 1185	Nyaratszaka . II. 1013. III. 23		Nyegedés	II. 940
Nyakszorító vas	III. 1024	Nyárfa	I. 741	Nyégés	II. 1073
Nyaktő	III. 727	Nyárfás	I. 741	Nyéggent	II. 1074
Nyákvágás	III. 929	Nyargal	II. 1014	Nyégődik	II. 1074
Nyákvágó	III. 932	Nyargalás	II. 1015	Nyégtet	II. 1074
Nyakvas	III. 1024	Nyargaloz	II. 1016	Nyéba	I. 1220
Nyal	II. 1007	Nyargaló	II. 1016	Nyékég	II. 1074
Nyál	II. 1010	Nyargalódás	II. 1016	Nyékégés	II. 1074
Nyaláb	II. 1012	Nyargalódik	II. 1016	Nyel	II. 1021
Nyalábcsa	II. 1012	Nyargalódzás	II. 1016	Nyel	II. 1028
Nyaláboeska	II. 1012	Nyargalószik	II. 1016	Nyeldégél	II. 1022
Nyalábos	II. 1012	Nyargalódzó	II. 1016	Nyeldék	II. 1022
Nyalábtalan	II. 1013	Nyargaló porta	II. 1318	Nyeldékel	II. 1022
Nyaladék	II. 1011	Nyargaló sereg	II. 1550	Nyeldéklés	II. 1022
Nyalakodás	II. 1008	Nyargalton-nyargalvást	II. 1017	Nyeldéklő	II. 1022
Nyalakodik	II. 1008	Nyargalvást	II. 1017	Nyelecske	II. 1028
Nyalakodó	II. 1008	Nyári	II. 1014	Nyelés	II. 1022
Nyalakozik	II. 1008	Nyári dinnye	I. 506	Nyelestül	II. 1028
Nyalakozó	II. 1008	Nyári gabona	I. 1051	Nyeletlen	II. 1028
Nyalánk	II. 1008	Nyári ház	I. 1370	Nyelfogó	I. 877
Nyalánkodás	II. 1009	Nyári paplanka	II. 1229	Nyelő	II. 1022

Nyelszöllő	III. 330	Nyersen	II. 1034	Nyilvábbbanvaló	II. 1043
Nyeltén-nyel	II. 1022	Nyersen tartó lélék	II. 371	Nyilvábbbanvalóság	II. 1944
Nyelü	II. 1022	Nyerses	II. 1034	Nyilvala	II. 1042
Nyelv	II. 1022	Nyerseség	II. 1035	Nyilván	II. 1044
Nyelvbéka	I. 196	Nyersesít	II. 1035	Nyilvánban	II. 1044
Nyelvbotlás	I. 300	Nyersít	II. 1035	Nyilvánosság	II. 1044
Nyelvcsap	I. 385	Nyersség	II. 1035	Nyilvánság	II. 1044
Nyelvecske	II. 1026	Nyers tej	III. 508	Nyilvánsággal	II. 1044
Nyelves	II. 1027	Nyersül	II. 1035	Nyilvánsággalvaló	II. 1045
Nyelves fü	I. 1025	Nyertes	II. 1031	Nyilvánságos	II. 1045
Nyelvesküdés	II. 1027	Nyertesen	II. 1032	Nyilvánságosan	II. 1045
Nyelvesküdik	II. 1027	Nyertesség	II. 1032	Nyilvánvaló	II. 1045, III. 957
Nyelvesküdő	II. 1027	Nyes: roh	II. 1034	Nyilvánvalóképpen	II. 1045, III. 958
Nyelvesség	II. 1027	Nyes: slümmeln	II. 1035	Nyilvánvalóság	II. 1045, III. 958
Nyelveszedik ?	II. 1027	Nyesdégél	II. 1035	Nyilvas	III. 1024
Nyelvetlen	II. 1028	Nyesedék	II. 1035	Nyilvetés	III. 1152
Nyelve vallása	III. 1005	Nyeséget	II. 1035	Nyilvonás	III. 1244
Nyelvezés	II. 1028	Nyeségetés	II. 1036	Nyímmel-nyámmal	II. 1013
Nyelvezet	II. 1028	Nyesés	II. 1036	Nyír: birke	II. 1047
Nyelvű	I. 1025	Nyeső	II. 1036	Nyír: scheeren	II. 1048
Nyelvhügy	I. 1345	Nyesölék	II. 1036	Nyír: hufgabel	II. 1048
Nyelvgyökér	I. 1181	Nyest	II. 1036	Nyírbál	II. 1050
Nyelvjárás	II. 16	Nyí	II. 1036	Nyírdégél	II. 1049
Nyelvkötél	II. 427	Nyiha	I. 1220	Nyíredék	II. 1049
Nyelvkövet	II. 444	Nyihaba	II. 1036	Nyíreget	II. 1049
Nyelvmester	II. 790	Nyihol	I. 1472	Nyírés	II. 1048
Nyelvpritty	II. 1332	Nyikácsol	II. 1036	Nyírés	II. 1049
Nyelvváltság	III. 1000	Nyikkan	II. 1036	Nyíret: wiechern	II. 1033
Nyémég-nyámog	II. 1013	Nyikog	II. 1036	Nyíret: scheeren lassen	II. 1049
Nyer, nyér: gewinnen	II. 1029	Nyikogás	II. 1037	Nyíret: schur	II. 1049
Nyér: scheeren	II. 1048	Nyikorgás	II. 1037	Nyíretlen	II. 1050
Nyerég	II. 1032	Nyikorog	II. 1037	Nyírfa	I. 740
Nyerég alá való pokróc	II. 1306	Nyíl: pfeil	II. 1037	Nyíri	II. 1048
Nyeréget	II. 1030	Nyíl: sich öffnen	II. 1039	Nyíri ciprus	I. 360
Nyerégfa	I. 711	Nyiladék	II. 1040	Nyirkad	II. 1050
Nyeréggártó	I. 1154	Nyiladozik	II. 1040	Nyirkos	II. 1050
Nyeréghevedőr	I. 1415	Nyilaj	I. 31	Nyír-nyes	II. 1035
Nyerégpárna	II. 1240	Nyilallás: seitenstechen	II. 1038	Nyíró legény	II. 559
Nyerégtáska	III. 490	Nyilallás: spaltung	II. 1040	Nyíró	II. 1050
Nyereküdés	II. 1030	Nyilallik	II. 1038	Nyíró olló	II. 1115
Nyereküdik	II. 1030	Nyilallós	II. 1039	Nyírpózna	II. 1323
Nyeres	II. 1031	Nyilaltat	II. 1039	Nyírség	II. 1043
Nyereség	II. 1031	Nyilánkozás	II. 1040	Nyírvessző	III. 1126
Nyereségűs	II. 1031	Nyilas	II. 1039	Nyírvíz	III. 1227
Nyereséggyűlölő	I. 1210	Nyilas	II. 1041	Nyit	II. 1045
Nyereségkívánó	II. 321	Nyilas nép	II. 967	Nyítás	II. 1047
Nyeretés	II. 1031	Nyilatkozás	II. 1042	Nyítatlan	II. 1047
Nyergél	II. 1033	Nyilatkozik	II. 1041	Nyító	II. 1047
Nyergéltet	II. 1033	Nyilatkoztat	II. 1042	Nyító kules	II. 466
Nyergös	II. 1033	Nyilatkoztatás	II. 1042	Nyító vas	III. 1024
Nyergös ló	II. 615	Nyilaz: pfeile abschiessen	II. 1039	Nyító zár	III. 1268
Nyergetlen	II. 1033	Nyilaz: das pferd mit dem hufnagel verletzen	II. 1048	Nyitra	II. 1050
Nyerit	II. 1033	Nyílik	II. 1039	Nyív: winseln	II. 1036
Nyerítés	II. 1034	Nyíltok	III. 694	Nyív: wurm	II. 1088
Nyerítő kánya	II. 99	Nyíltok	III. 703	Nyíváskol	II. 1037
Nyerő	II. 1032	Nyíl tolla	III. 703	Nyívákodik	II. 1037
Nyers	II. 1034	Nyilva	II. 1042	Nyívákol	II. 1037
Nyers bor	I. 283	Nyilvább	II. 1043	Nyívás	II. 1037
Nyerscske	II. 1034	Nyilvábban	II. 1043	Nyógat	II. 987

Nyójt	II. 1081	Nyomorul	II. 1070	Nyughatatlanul	II. 1078
Nyolc	II. 1050	Nyomorult	II. 1071	Nyugik	II. 1074
Nyolcad	II. 1050	Nyomorultul	II. 1071	Nyugod	II. 1074
Nyolcadfél	II. 1051	Nyomorúság	II. 1071	Nyugodalm	II. 1078
Nyolcadik	II. 1051	Nyomorúságos	II. 1071	Nyugodalmas	II. 1078
Nyolcad-nyolcad	II. 1051	Nyomorv	II. 1071	Nyugodalmasan	II. 1078
Nyolcadszor	II. 1051	Nyomos	II. 1066	Nyugodalom	II. 1078
Nyolc annyi	II. 1051	Nyomosan	II. 1067	Nyugodalom napja	II. 930
Nyolcas	II. 1051	Nyomó számszám	III. 65	Nyugodás	II. 1074
Nyolc lábú	II. 499	Nyomot	II. 1059	Nyugolm	II. 1076
Nyolc nehezéknyi	II. 946	Nyomotik	II. 1060	Nyugolmas	II. 1076
Nyolc pénzös garas	I. 1063	Nyomottat	II. 1060	Nyugolmast	II. 1076
Nyolcszor	II. 1051	Nyomoz: treten	II. 1060	Nyugoszik	II. 1074
Nyolc telejű	III. 655	Nyomoz: erforschen	II. 1067	Nyugosztal	II. 1079
Nyolevan	II. 1051	Nyomozás	II. 1067	Nyugosztalás	II. 1079
Nyolevanadik	II. 1051	Nyomozdogál	II. 1067	Nyugot	II. 1079
Nyolevanas	II. 1051	Nyomozó	II. 1067	Nyugotás	II. 1080
Nyolevanszor	II. 1051	Nyomoztat	II. 1067	Nyugott	II. 1080
Nyom: pressen	II. 1051	Nyomtat	II. 1060	Nyugottat	II. 1080
Nyom: fuststapfen	II. 1064	Nyomtatás	II. 1061	Nyugovás	II. 1080
Nyomakodás	II. 1054	Nyomtató	II. 1062	Nyugovó	II. 1080
Nyomakodik	II. 1054	Nyomtató festék	I. 835	Nyugovó hely	I. 1397
Nyomás	II. 1054	Nyomtató papiros	II. 1229	Nyugszik	II. 1074
Nyomat	II. 1055	Nyomtató rud	II. 1475	Nyugt-	II. 1080
Nyomatnyi	II. 1055	Nyomtató satu	II. 1497	Nyugtat	II. 1081
Nyomatonne ?	II. 1067	Nyomtatott szoknya	III. 289	Nyugu hely	II. 1080
Nyomhan	II. 1066	Nyomul	II. 1062	Nyugvás	II. 1080
Nyomdek	II. 1058	Nyomulás	II. 1063	Nyugvó	II. 1080
Nyomdekolhatatlan	II. 1059	Nyomuldogál	II. 1068	Nyújt	II. 1081
Nyomdekös	II. 1059	Nyomvaszt	II. 1063	Nyújtás	II. 1082
Nyomdok: fuststapfen	II. 1058	Nyorgol	II. 1014	Nyújtó	II. 1082
Nyomdok: mit füssen treten	II. 1059	Nyospolya	II. 936	Nyújtódik	II. 1083
Nyomdokol	II. 1059	Nyoszolya	II. 1071	Nyújtogat	II. 1083
Nyomdos	II. 1059	Nyoszolyó	II. 1072	Nyújtjon-nyújt	II. 1082
Nyomdosás	II. 1059	Nyoszolyó asszony	I. 132	Nyújtózik	II. 1083
Nyommaszt	II. 1063	Nyoszolyó léány	II. 552	Nyúl: greifen	II. 1083
Nyomó	II. 1055	Nyő: wachsen	II. 993	Nyúl: hase	II. 1085
Nyomod	II. 1056	Nyő: ausraufen	II. 1088	Nyulacska	II. 1086
Nyomodás	II. 1057	Nyőfőg	II. 1072	Nyuláok	II. 1085
Nyomodhatatlan	II. 1058	Nyőfőgés	II. 1072	Nyúlárnyék	I. 120
Nyomodik,nyomódik	II. 1057, 1059	Nyög	II. 1072	Nyulás	II. 1086
Nyomodó	II. 1058	Nyögögél	II. 1073	Nyúlás	II. 1085
Nyomogat	II. 1059	Nyögédessen	II. 940	Nyúlásodik	II. 1085
Nyomorék	II. 1067	Nyögellés	II. 1073	Nyulasság	II. 1086
Nyomorgás	II. 1070	Nyögés	II. 1073	Nyulász	II. 1086
Nyomorgat	II. 1070	Nyögtet	II. 1074	Nyulászás	II. 1086
Nyomorgatás	II. 1070	Nyugalmas	II. 1076	Nyulászó poráz	II. 1315
Nyomorgató	II. 1070	Nyugalmasan	II. 1076	Nyulaz	II. 1086
Nyomorint	II. 1068	Nyugalmatlan	II. 1076	Nyúlhórsó	I. 294
Nyomorít	II. 1068	Nyugalom	II. 1076	Nyúlfa	I. 1026
Nyomorítás	II. 1069	Nyugat	II. 1077	Nyúlfulgomba	I. 1097
Nyomorító	II. 1069	Nyugatlan	II. 1077	Nyúlhaló	I. 1291
Nyomorkodás	II. 1069	Nyughatatlan	II. 1077	Nyúlhús	I. 1522
Nyomorkodik	II. 1069	Nyughatatlan elméjű	I. 613	Nyúlkék	II. 160
Nyomorodik	II. 1069	Nyughatatlanít	II. 1077	Nyúlláb	II. 499
Nyomorog	II. 1069	Nyughatatlankodik	II. 1077	Nyúlmál	II. 673
Nyomorú	II. 1070	Nyughatatlankodó	II. 1077	Nyúló	II. 1085
Nyomorúan	II. 1070	Nyughatatlankodtat	II. 1077	Nyúló hor	I. 283
Nyomó rud	II. 1475	Nyughatatlanság	II. 1077	Nyúló fű	I. 1026

Nyúlókás	II. 1085
Nyúlós	II. 1085
Nyúlós bor	I. 283
Nyúlparé	II. 1233
Nyúlrekéttye	II. 1399
Nyúlsaláta	II. 1501
Nyúlszögfü	I. 1029, III. 116
Nyúlszivű	III. 266
Nyúlször	III. 332
Nyúlszörűség	III. 332
Nyúlhartó	III. 480
Nyumlal	II. 1051

Nyuszt	II. 1036
Nyusztmál	II. 673
Nyusztos	II. 1036
Nyúz	II. 1086
Nyuzallás	II. 1087
Nyúzás	II. 1087
Nyúzdal	II. 1088
Nyúzdogál	II. 1088
Nyúz-foszt	I. 950
Nyuzlat	II. 10
Nyúzó	II. 1088
Nyű : ausraufen	II. 1088

Nyű : wurm	II. 1088
Nyűg	II. 1089
Nyűgös	II. 1090
Nyűgöz	II. 1090
Nyűgzés	II. 1090
Nyüst	II. 1090
Nyüstfonál	I. 917
Nyüstösfonál	I. 917
Nyüvekedik	II. 1089
Nyűves	II. 1088
Nyűvesedés	II. 1088
Nyűvesedik	II. 1088

O. Ó.

O	II. 1091
Óbégat	II. 1094
Óbégatás	II. 1094
Óbërstër	II. 1094
Óbërstërne	II. 1094
Óbërstkapitány	II. 109
Ó bor	I. 283
Obsit	II. 1094
Obsitlevél	II. 603
Océán	II. 1094
Océánumtengër	III. 561
Océánustengër	III. 561
Ócsál	II. 1094
Ócsálás	II. 1094
Ócsálkodik	II. 1094
Ócsáltat	II. 1094
Ócsárl	II. 1094
Ócsárlás	II. 1094
Ócsárol	II. 1094
Ócska	II. 1093
Ocsmány	II. 1094
Ocsmánylt	II. 1094
Ocsmányltás	II. 1095
Ocsmányító	II. 1095
Ocsmánykodik	II. 1095
Ocsmányol	II. 1095
Ocsmányság	II. 1095
Ocsmányságos	II. 1095
Ocsó : das unreine	II. 1095
Ócsó : wolfeil	II. 1110
Ócsó ?	II. 1095
Ocsodik	II. 1095
Ocsú	II. 1095
Ocsúdik	II. 1095
Ocsúl	II. 1096
Ocsús	II. 1095
Ocsúz	II. 1095
Od : geben	I. 7
Ód : losbinden	II. 1110
Ód : hüten	II. 1159
Oda, odá	II. 1096
Odaad	I. 13

Odahaza	I. 185
Odább	II. 1097
Odabe	I. 204
Odabeli	II. 1097
Odabevaló	III. 950
Odaenged	I. 641
Odaföl	I. 974
Odafölvaló	I. 974
Odahagy	I. 1243
Odahaza	I. 1374
Odaki	II. 296
Ódal	II. 1113
Odamarad	II. 685
Odarëked	II. 1392
Odarëkken	II. 1397
Odarugaszkodik	II. 1478
Odaszakad	III. 28
Odaszáll	III. 53
Odaszolgáltat	III. 297
Odaszolgáltalás	III. 297
Odaszólit	III. 280
Odavagyon	III. 942
Odavaló	II. 1096, III. 958
Odavesz	III. 1086
Odaveszt	III. 1096
Odavet	III. 1146
Odébb	II. 1097
Odor	II. 1097
Odós	II. 1097
Odú	II. 1097
Odva	II. 1097
Odvar	III. 835
Odvas	II. 1097
Odvasít	II. 1097
Odvasság	II. 1097
Offëra	II. 1097
Offërál	II. 1097
Offërálás	II. 1097
Officér	II. 1097
Ofmestör	II. 788
Ogg	I. 21
Ogy	I. 23

Ogyog	I. 27
Ogyvar	III. 835
Oh	II. 1097
Óha	II. 1098
Ó háj	I. 1250
Óhajt	II. 1098
Óhajtás	II. 1098
Óhajtát	II. 1098
Óhajtozás	II. 1099
Óhajtozik	I. 1098
Óhatatlan	I. 1159
Ohit	129
Obszinfalva	31
Oi	1098
Ojojl	1115
Ojt	1099
Ok	1105
Oka	1105
Okád	14
Okadás	106
Okádás	105
Okádik	16
Okadó	06
Okádó	106
Okádozás	106
Okádozik	106
Okádozódik	106
Okádtat	106
Okádtató	101
Okaért	101
Okért	101
Okik	113
Okik	69
Oklevél	113
Okocska	113
Okol	01
Okos	112
Okoska	112
Okoskodás	112
Okoskodási	112
Okoskodik	112
Okoskodó	11

kos lélek	II. 571	Olajka	II. 1109	Oldalsont	I. 451
kosocska	II. 1102	Olajkert	II. 245	Oldalfa	I. 742
kosodik	II. 1102	Olajkő	II. 387	Oldalfájás	I. 751
kos-ravasz	II. 1375	Olajmag	II. 652	Oldalfájdalom	I. 752
kosravaszság	II. 1375	Olajmagva köve	II. 389	Oldalfájó	I. 753
kosság	II. 1103	Olajmalom	II. 675	Oldalfegyver	I. 783
kosságocska	II. 1103	Olajos	II. 1109	Oldalfél	I. 797
kosságos	II. 1103	Olajos bélés	I. 202	Oldalház	I. 1371
kosságtalan	II. 1103	Olajos edény	I. 558	Oldali	II. 1114
kosságtalanság	II. 1103	Olajos kert	II. 245	Oldalküszöb	II. 492
kos ügy	III. 885	Olajos korsó	II. 372	Oldall	II. 1114
koszt	I. 38	Olajosság	II. 1109	Oldalló	II. 1114
koz	II. 1103	Olajsajtó	II. 1498	Oldalnyilallás	II. 1039
kravaszul	II. 1375	Olajsajtoló hely	II. 1499	Oldalocska	II. 1114
oktábla	II. 1144, III. 367	Olajszedés	III. 102	Oldaloszló	II. 1148
oktáblás	III. 367	Olajszín	III. 250	Oldalpécsénye	II. 1256
oktalan	II. 1104	Olajsöprű	II. 1600	Oldalút	III. 870
oktalan állat	I. 77	Olajszüret	III. 361	Oldás	II. 111
oktalanbság	II. 1104	Olajtartó szélence	III. 150	Oldatlan	II. 1111
oktalanít	II. 1104	Olajtermő	III. 598	Oldhataflan	II. 1111
oktalanság	II. 1104	Olajüttő	III. 911	Oldik	II. 1111
oktalanságos	II. 1104	Olajverő	III. 1069	Oldoz	II. 1111
oktat	II. 1104	Olajvessző	III. 1126	Oldozás	II. 1112
oktatás	II. 1105	Ólál	II. 1109	Oldozat	II. 1112
oktató	II. 1105	Ólálkodás	II. 1109	Oldozgat	II. 1112
oktáva	II. 1106	Ólálkodik	II. 1109	Oldozik	II. 1112
október	II. 1106	Ólálkodó	II. 1109	Oldozó	II. 1113
oktondi	II. 1104	Ólálkozik	II. 1110	Oldozó levél	II. 603
oktondiság	II. 1104	Olás: schlaf	I. 87, 92	Oldozton-oldoz	II. 1112
okul	II. 1105	Olás: stall	II. 1107	Oléjkáros	II. 1114
okulár	II. 1106	Olasz bab	I. 151	Oliva	II. 1114
okuláré	II. 1106	Olasz ciprus	I. 360	Olkot	I. 64
okult	II. 1105	Olasz dió	I. 507	Oll	II. 1114
ó kút	II. 476	Olasz gésztenye	I. 1089	Ollat	II. 1114
okvetés	III. 1153	Olasz kakukfű	I. 1023	Olló: scheere	II. 1114
okvetetlen	III. 1153	Olasz kapor	II. 112	Olló: zicklein	II. 1115
okvetetlenség	III. 1154	Olasz káposzta	II. 113	Ollócska	II. 1115
okvetetlenül	III. 1154	Olasz kömény	II. 398	Ollól	II. 1115
Ol	I. 44	Olasz laska	II. 530	Ollóltat	II. 1115
ól	II. 1107	Olasz mérföld	I. 987	Ollott	II. 1114
Oláh borsó	I. 294	Olasz percc	II. 1276	Ólom	II. 1115
Oláh lasnak	II. 547	Olasz saláta	II. 1501	Ólommag	II. 652
Oláh süveg	II. 1628	Olasz tészta	III. 641	Ólomperje	II. 1279
Oláh tánc	III. 424	Olasz viola	III. 1189	Oloszik	I. 87
Olaj	II. 1107	Olasz virág	III. 1191	Olottság	II. 1114
Olajág	I. 19	Olcsáll	II. 1094	Olsó	I. 52
Olajáros	I. 106	Olcsárol	II. 1094	Olt	II. 1115
Olajáruló	I. 108	Olcsó	II. 1110	Olta, olta	II. 1156
Olajbég	I. 195	Olcsodik	II. 1110	Oltalmazó sereg	II. 1550
Olajcsináló	I. 434	Olcsóság	II. 1110	Oltalom	II. 1159
Olajdió	I. 507	Olcsóságos	II. 1110	Oltalombástya	I. 185
Olajfa	I. 741	Old	II. 1110	Oltalomdészka	I. 499
Olajfás	I. 741	Oldal	II. 1113	Oltalomhely	I. 1397
Olajfavessző	III. 1126	Oldalafájó	I. 753	Oltalomlevél	II. 603
Olajfesték	I. 835	Oldalas	II. 1114	Oltár	II. 1118
Olaj gaza	I. 1069	Oldalaslag	II. 1114	Oltári	II. 1118
Olajgyümölcszédés	III. 102	Oldalas szekér	III. 133	Oltári szentség	III. 176
Olajhég	I. 1385	Oldalaz	II. 1114	Oltármester	II. 790
Olaji	II. 1109	Oldalbőr	I. 313	Oltármestérség	II. 791

Oltárnéző	II. 984	Ollyas	II. 1123	Ónpenna	II. 1267
Oltáros	II. 1118	Ollyatán	II. 1123	Ónpléh	II. 1299
Oltáröltözet	II. 1177	Ollyatén	II. 1123	Ónsalak	II. 1500
Oltáröltöző	II. 1178	Ollyik	II. 1124	Ónszakadék	III. 30
Oltáröltöző ruha	II. 1481	Ollykoron	II. 1124	Ónszín	III. 250
Oltás	II. 1117	Ollymélly	II. 735	Onszol	III. 859
Oltásfa	I. 742	Olymint	II. 813	Ont	II. 1120
Oltatlan	II. 1117	Olymintéggy	I. 574	Óntábla	III. 364
Oltathatlan	II. 1117	Olyu	II. 1121	Óntál	III. 390
Oltatható	II. 1117	Óma	I. 80	Óntás	II. 1120
Oltó	II. 1117	Omladékony	II. 1125	Ontat	II. 1127
Oltó ág	I. 19	Omlás	II. 1125	Ontódik	II. 1127
Oltó ágacska	I. 20	Omlik	II. 1124	Ontogat	II. 1127
Oltó gally	I. 1059	Omló	II. 1126	Ontok	II. 1129
Oltogat	II. 1117	Omlott	II. 1126	Onton-ont	II. 1120
Oltói	II. 1117	Omol	II. 1124	Ontos láb	II. 499
Oltott tej	III. 509	Ompolna	I. 93	Opëraház	I. 1371
Oltovány	II. 1118	Ón	II. 1127	Ópol	I. 98
Oltoványág	I. 19	Ónas	II. 1127	Oppmestër	II. 788
Oltoványágacska	I. 20	Ónaz	II. 1127	Opra	II. 1129
Oltoványos	II. 1118	Ónbánya	I. 174	Opro	I. 109
Oltvar	III. 1010	Ondó	II. 1128	Or	II. 1129
Olug	I. 49	Ondófolvás	I. 913	Óra	II. 1130
Olvad	II. 1118	Ondok	III. 857	Órabéli	II. 1130
Olvás	II. 1119	Ondokság	III. 857	Óracsináló	I. 434
Olvadékony	II. 1119	Ónfejű	I. 959	Óracska	II. 1130
Olvadó	II. 1119	Ón golyóbis	I. 1093	Óragyártó	I. 1154
Olvaðoz	II. 1119	Ónkanna	II. 97	Órai	II. 1130
Olvaðt	II. 1119	Ónkannagyártó	I. 1154	Órajegyző	II. 34
Olvas	II. 1120	Ónmű	II. 905	Órakor	II. 357
Olvasás	II. 1121	Onműves	II. 909	Órál	II. 1130
Olvasatlan	II. 1121	Ónn	II. 1127	Órálás	II. 1130
Olvasdogál	II. 1121	Onnag	II. 1128	Órálkodik	II. 1109
Olvasgat	II. 1121	Onnajd, onnajt	II. 1128	Óráló szék	III. 128
Olvasható	II. 1121	Onnal	II. 1128	Óramutató	II. 903
Olvasó	II. 1121	Onnan	II. 1128	Óraműves	II. 909
Olvasószem	III. 158	Onnand	II. 1128	Órányi	II. 1130
Olvasott	II. 1121	Onnanföül	I. 982	Órás	II. 1130
Olvaszt	II. 1119	Onnanbázul	I. 1378	Órás mestër	II. 791
Olvasztás	II. 1120	Onnat	II. 1128	Óratábla	III. 367
Olvasztat	II. 1120	Onnatlan	II. 1128	Óraütő	III. 911
Olvasztó	II. 1120	Onnaton	II. 1128	Orbánc	II. 1130
Olvasztó ház	I. 1371	Ónnég	II. 1128	Orbánco	II. 1130
Olvasztó kemence	II. 184	Ónnënd	II. 1128	Orbánco	II. 1130
Olvasztó mestër	II. 791	Ónnét	II. 1128	Orbánco	II. 1130
Olvasztó sërpenyő	II. 1558	Ónnétan	II. 1128	Orbánco	II. 1130
Olvasztott	II. 1120	Ónnéthelöl	I. 206	Orbánco	II. 1130
Olvasztott haj	I. 1250	Ónnétan	II. 1128	Orbánco	II. 1130
Olyan arányú	I. 113	Onoka	III. 859	Orbánco	II. 1130
Olyanha	I. 1221	Ónoi	II. 1103	Orbánco	II. 1130
Olyba, olybá	II. 1123	Ónos	II. 1127	Orbánco	II. 1130
Olyféle	II. 1124	Ónos eső	I. 702	Orbánco	II. 1130
Olyha	I. 1221	Ónos kötél	II. 427	Orbánco	II. 1130
Olykor	II. 1124	Ónos zsinór	III. 1308	Orbánco	II. 1130
Olykorban	II. 1124	Ónoz	II. 1127	Orbánco	II. 1130
Olly	II. 1121	Ónozás	II. 1128	Orbánco	II. 1130
Ollyan	II. 1122	Ónozó	II. 1128	Orbánco	II. 1130
Ollyanképpen	II. 1123	Ónozott	II. 1128	Orbánco	II. 1130
Ollyankor	II. 1123	Ónpücsét	II. 1257	Orbánco	II. 1130

reel	I. 117	Oroszlányos	II. 1136	Országlatlat	II. 1141
reul	I. 117	Orotás	I. 1611	Országoló	II. 1141
rcsa	I. 115	Oroz	II. 1129	Országol	II. 1140
rda	II. 1133	Orozkodik	II. 1129	Országoltat	II. 1141
rdas: schwarzgrau	II. 1133	Orozkodó	II. 1130	Országos	II. 1141
rdás: molken-	II. 1133	Orozó	II. 1130	Országos gyűlés	I. 1207
rdás leves	II. 550	Orozva	II. 1130	Országos komornik	II. 340
rdejl	II. 1133	Orozva ütés	III. 908	Országos sokadalom	II. 1588
rdély, ordér	II. 1133	Orozvavaló	II. 1130	Ország pénze lopó	II. 628
rdinál	II. 1133	Orr	II. 1136	Ország rendinek lajstroma	II. 508
rdinálás	II. 1133	Orrafájó	I. 753	Ország széle	III. 144
rdináne	II. 1134	Orrant	II. 1137	Országút	III. 870
rdit	II. 1133	Orratlan	II. 1137	Ország-világ	III. 1182
rditás	II. 1133	Orratlanít	II. 1137	Ort	II. 1141
rditat	II. 1134	Orrával megvető	II. 977	Ortály	II. 1141
rdítő madár	II. 649	Orresépégés	I. 407	Ortályoz	II. 1141
rdonáne	II. 1134	Orrlikbanvaló szőr	III. 332	Ortályozás	II. 1141
rgana	II. 1134	Orrlyuk	II. 640	Ortó	I. 1611
rgazda	I. 1072	Orrocska	II. 1137	Orv	II. 1130
rgazdaság	I. 1072	Orrodzó	II. 1138	Orvos	II. 1144
rgona	II. 1134	Orról	II. 1137	Orvosasszony	I. 132
rgonacsinaló	I. 434	Orrolás	II. 1137	Orvosdoktor	I. 517
rgonál	II. 1134	Orrondi	II. 1138	Orvosfü	I. 1026
rgonaláda	II. 505	Orros	II. 1138	Orvosház	I. 1371
rgonálás	II. 1134	Orrosoeskás	II. 1138	Orvosi	II. 1142
rgonás	II. 1134	Orratlan	II. 1137	Orvosít	II. 1142
rgona sípja	II. 1575	Orrozat	II. 1138	Orvosital	I. 1632
rgonaszó	III. 273	Orrozó	II. 1138	Orvosi tudomány	III. 799
rgonazengés	III. 1282	Orrvérefolyás	I. 913	Orvoskanna	II. 97
rgovány	II. 1134	Ors	II. 1138	Orvoskert	II. 245
riás	II. 1134	Orság	II. 1130	Orvoskő	II. 389
riási	II. 1134	Orsó	II. 1138	Orvoslanivaló szőr	III. 196
riásocska	II. 1134	Orsócsinaló	I. 434	Orvoslás	II. 1142
riguál	II. 1134	Orsófa	I. 742	Orvosló	II. 1143
rij	II. 1134	Orsófarkú hal	I. 1275	Orvoslódik	II. 1143
riás	II. 1134	Orsóhal	I. 1274	Orvosló gyökér	I. 1181
rijegy	II. 30	Orsókö	II. 389	Orvosló ház	I. 1371
rmán	II. 1135	Orsópergető	II. 1275	Orvosló szőr	III. 196
rmán gallér	I. 107	Orsós	II. 1138	Orvosmester	II. 791
rméh	II. 721	Orsós hintó	I. 1435	Orvosol	II. 1142
rmó	II. 1135	Orsóz	II. 1139	Orvosolhatatlan	II. 1143
ormos, ormós	II. 1135	Orsóztal	II. 1139	Orvosolható	II. 1143
ormoz	II. 1135	Ország	II. 1139	Orvosoltatás	II. 1143
ormozat	II. 1135	Országbeli	II. 1140	Orvospatika	II. 1247
ormozatos	II. 1135	Országbíró	I. 237	Orvosság	II. 1143
ormozott, ormázott	II. 1135	Országfutó	I. 1014	Orvosságcipő	I. 359
rom	II. 1135	Országgyűlés	I. 1207	Orvosságcsinaló	I. 434
rony	I. 110	Orzágháborító	I. 1225	Orvosságitál	I. 1632
rosz	II. 1135	Orzághadnagy	II. 918	Orvossághő	II. 389
roszlán	II. 1135	Orzághadnagyság	II. 918	Orvosságos	II. 1143
roszlánca	II. 1136	Ország háza	I. 1371	Orvosságos forrás	I. 945
roszlánkölők	II. 397	Orzághírés	I. 1440	Orvosságos kő	II. 389
roszlánordítás	II. 1133	Országi	II. 1140	Orvosságnálvaló tudo- mány	III. 799
roszlános	II. 1136	Országispán	I. 1621	Orvosságtalan	II. 1144
roszlánpárdue	II. 1238	Országjáró	II. 19	Orvosságtartó	III. 480
roszlántalpú fű	I. 1026, III. 404	Országkapitány	II. 109	Orvosságtartó kupa	II. 470
roszlány	II. 1135	Ország kincse lopás	II. 627	Orvosszó	III. 273
roszlányi	II. 1136	Orzáglás	II. 1140	Orvosújj	III. 853
roszlányocska	II. 1136	Orzáglat	II. 1141		

Orvság	II. 1130
Orzás	II. 1130
Orzó	II. 1130
Orzotl	II. 1130
Óság	II. 1093
Ó sajt	II. 1496
Osánna ?	III. 877
Oskola	I. 1613
Oskolában tartás	III. 474
Oskolabetegség	I. 225
Oskolaigazgató	I. 1549
Oskolás ló	II. 615
Oson	II. 1144
Osont	II. 1144
Osora	III. 878
Osorás	III. 878
Ostábla	II. 1144, III. 367
Ostáblajáték	III. 24
Ostábláz	II. 1144, III. 367
Ostályszoillő	III. 330
Ostat	I. 1495
Ostoba	II. 1144
Ostobácska	II. 1144
Ostobálkodik	II. 1144
Ostobaság	II. 1144
Ostoház	II. 1144
Ostobít	II. 1144
Ostobul	II. 1144
Ostor	II. 1144
Ostóradó	I. 16
Ostorbügy	I. 1385
Ostorka	II. 1145
Ostormánfa	I. 742
Ostornyárs	II. 1017
Ostorocska	II. 1145
Ostoros	II. 1145
Ostoroz	II. 1145
Ostorozás	II. 1146
Ostoroztat	II. 1146
Ostorrovás	II. 1443
Ostorütés	III. 908
Ostrom	II. 1146
Ostromlás	II. 1146
Ostromlat	II. 1146
Ostromol	II. 1146
Ostropéni	II. 1270
Ostromút	III. 871
Ostya	II. 1147
Ostyabélés	I. 202
Ostyaisten	I. 1624
Ostyakényér	II. 201
Ostyasütő	II. 1620
Ostyaszent	III. 173
Ósz	II. 1159
Ó szerszámos	III. 65
Ozslás	II. 1149
Ozsláslevél	II. 603
Ozslat : zerteilung	II. 1150

Oszlat : zerleilen	II. 1150
Oszlatik	II. 1150
Oszló	II. 1150
Oszlódik	II. 1150
Oszlop	II. 1147
Oszlopdérék	I. 426
Oszlopgonib	I. 1095
Oszlopi	II. 1148
Oszlopkép	II. 205
Oszlopköz	II. 448
Oszlopocska	II. 1148
Oszlopos	II. 1148
Oszlopos palota	II. 1221
Oszlopozás	II. 1148
Oszlopozott	II. 1148
Oszlopöntő	II. 1181
Oszlopöntő mestérség	II. 794
Oszloptalp	III. 404
Oszlop teteje	III. 605
Oszlott	II. 1150
Oszol	II. 1148
Oszolbatatlan	II. 1150
Oszolhatatlanság	II. 1150
Oszov	I. 129
Oszpora	II. 1155
Oszt : nachdem	I. 148
Oszt : teilen	II. 1151
Osztály	II. 1152
Osztálylevél	II. 603
Osztályos	II. 1152
Osztályos társ	III. 452
Osztán	I. 148
Osztáng	I. 148
Osztánnan, osztánon	I. 148
Osztás	II. 1153
Osztat	II. 1153
Osztatlan	II. 1153
Oszthatatlan	II. 1153
Osztó	II. 1153
Oszlódik	II. 1154
Osztoogat	II. 1154
Osztogatás	II. 1154
Osztoगतó	II. 1154
Oszton	I. 148
Osztozás	II. 1155
Osztozat	II. 1155
Osztozatlan	II. 1155
Osztozik	II. 1155
Osztozódás	II. 1155
Osztozódik	II. 1155
Osztoztat	II. 1155
Osztriga	II. 1156
Osztováta	II. 1155
Osztton-oszt	II. 1152
Osztton-osztogat	II. 1154
Öt	II. 115
Öta	II. 1156
Ötalpnasság	II. 1160

Ótalmatlan	II. 1160
Ótalmaz	II. 1160
Ótalmazás	II. 1160
Ótalmazási	II. 1160
Ótalmazat	II. 1160
Ótalmazatlan	II. 1161
Ótalmazdogal	II. 1161
Ótalmazgat	II. 1161
Ótalmazgatás	II. 1161
Ótalmazkodik	II. 1161
Ótalmazó	II. 1161
Ótalom	II. 1159
Ótalmeszköz	I. 716
Ótár	II. 1118
Ó törvény	III. 769
Otromba	II. 1156
Otrombaság	II. 1156
Otrombít	II. 1156
Otrombul	II. 1156
Ott	II. 1156
Ottan	II. 1157
Ottan-ottan	II. 1158
Ottbenn	I. 208
Ottfönn	I. 983
Othagy	I. 1243
Otthon	I. 1482
Otthonos	I. 1482
Otthonoskodás	I. 1482
Otthonoskodik	I. 1482
Otthonosság	I. 1482
Otthonyos	I. 1482
Ottigyén	II. 1158
Otkünn	II. 297
Ottogyél, ottogyol	II. 1158
Ottogyon	II. 1158
Ottvaló	II. 1158, III. 958
Ottvolta	III. 966
Óv: alt	II. 1091
Óv: schützen	II. 1158
Óva	II. 1162
Óván	II. 1162
Óvas	I. 139, II. 1091
Óvás	II. 1162
Óvást	II. 1162
Óvd	II. 1110
Óvégtetés	II. 1093
Ovik	I. 138
Ovitt	II. 1092
Ovos	I. 139
Óvúl	II. 1093
Ovult	II. 1093
Ovultság	II. 1093
Oz: jener	I. 140
Óz: hüten	II. 1159
Ozolás	III. 878
Ozlon	I. 148
Ozsonna	III. 877

Ö: nacht	I. 585	Ököristálló	I. 1622	Öltözet	II. 1177
Ö: er, sie, es	II. 1163	Ökörítai	I. 1633	Öltözik	II. 1176
Ö: gürtel	II. 1206	Ökörnyelv	II. 1026	Öltöző	II. 1177
Öblít	II. 1166	Ökörnyelvfű	I. 1026	Öltöző aszlat	I. 133
Öblítés	II. 1166	Ökörnyelvgyökér	I. 1181	Öltöződik	II. 1178
Öblöget	II. 1166	Ökörödés	II. 1175	Öltöző ruha	II. 1481
Öblönget	II. 1166	Ökörösztön	II. 1202	Öltöző szoknya	III. 289
Öblös	II. 1167	Ökörpásztor	II. 1246	Öltözött	II. 1178
Öböl	II. 1166	Ökörsor	II. 1595	Öltöztet	II. 1178
Öcs	II. 1167	Ökörszekér	III. 133	Öltöztetik	II. 1178
Öcsécske, öcsöcske	II. 1167	Ökörszém	III. 158	Öltöztető	II. 1178
Öde: hieher	I. 1533	Ökörszémecske	III. 158	Ölyű	II. 1178
Öde: zeit	I. 1537	Ökörszémfű	I. 1026	Ölyüs	II. 1179
Ödö	I. 1537	Ökörtinó	III. 667	Ölyv	II. 1178
Ödvességös	III. 879	Ökörtulok	III. 806	Ölyves	II. 1179
Ödvezít	III. 879	Ökrend	II. 1170	Ölyvfű	I. 1026
Ödz	I. 560	Ökrendezés	II. 1170	Ömaga	II. 656
Ögyeledetlen	I. 606	Ökrődik	II. 1170, 1171	Ömagok	II. 657
Ögyelég	II. 1168	Ökrös	II. 1171	Ömlő	I. 624
Ögyelgés	II. 1168	Ökrös szekér	III. 133	Ön	II. 1164
Ögyelit	I. 606	Öl: leben	I. 592	Önkén	II. 1165
Ökle	II. 1168	Öl: schoss, elle	II. 1171	Önkénjén	II. 1165
Ökled	II. 1168	Öl: metzgen	II. 1173	Önként	II. 1165
Öklel	II. 1168	Öldök	II. 1174	Önkényént	II. 1165
Ökleldéz	II. 1169	Öldöklés	II. 1174	Önképpen	II. 1165
Ökleldézik	II. 1169	Öldöklő	II. 1174	Önmaga	II. 656
Öklelés	II. 1169	Öldöklöl	II. 1174	Önmagok	II. 657
Öklelet	II. 1169	Öldökség	II. 1175	Önnön	II. 1164
Ökleletfájdalom	I. 752	Öldös	II. 1175	Önnönmaga	II. 656
Öklelő	II. 1170	Öldöz: tóten	II. 1175	Önnönmagok	II. 657
Ökleldődik	II. 1170	Öldöz: verfolgen	III. 893	Önök	I. 639
Öklelő fa	I. 742	Öldözés: mord	II. 1175	Önött	II. 1179
Öklelős	II. 1171	Öldözés: verfolgung	III. 893	Önség	I. 1577
Öklelő társ	III. 452	Ölefe	I. 53	Önszinte	II. 1200
Ökleltet	II. 1170	Ölel	II. 1172	Önt	II. 1179
Öklend	II. 1170	Ölelés	II. 1172	Öntés	II. 1180
Öklendéz	II. 1170	Ölelet	II. 1172	Öntet	II. 1180
Öklik	II. 1168	Ölelget	II. 1172	Öntható	II. 1181
Öklöcske	II. 1170	Ölelgetés	II. 1173	Öntő	II. 1181
Öklömnyi	II. 1171	Ölelkedés	II. 1173	Öntődik	II. 1181
Öklöz	II. 1170	Ölelkedik	II. 1173	Öntöget	II. 1181
Öklözés	II. 1170	Ölelkézik	II. 1173	Öntő mestérség	II. 794
Öklöződik	II. 1171	Öles	II. 1173	Öntött	II. 1181
Ököl	II. 1170	Ölés	II. 1175	Öntöz	II. 1181
Ökölnyi	II. 1171	Ölet	II. 1175	Öntözés	II. 1182
Ökör	II. 1171	Ölgyelédik	I. 605	Öntözget	II. 1182
Ökörállás	I. 74	Ölgyelit	I. 606	Öntöző edény	I. 558
Ökörbél	I. 201	Ölgyődik	I. 606	Önttön-önt	II. 1180
Ökörbika	I. 229	Ölgyöl	I. 607	Öntulajdon	III. 803
Ökörborjú	I. 290	Öllik	I. 1565	Ör	II. 1182
Ökörbőr	I. 313	Ölnyi	II. 1173	Örállás	I. 74
Ökörfark	I. 771	Ölő	II. 1175	Örálló	I. 79
Ökörfarkfű	I. 1026	Ölt	II. 1175	Örálló hely	I. 1397
Ökörfarkkóro	II. 368	Öltő	II. 1176	Örálló strázsa	II. 1604
Ökörfűfű	I. 1026	Öltő-öl	II. 1174	Ördeg	II. 1185
Ökörgúzs	I. 1130	Öltön-ölet	II. 1175	Ördő	I. 668
Ökörhajtó	I. 1266	Öltöz	II. 1176	Ördög	II. 1184
Ökörhús	I. 1522	Öltözdéget	II. 1177	Ördögasszony	I. 132
Ököri	II. 1171	Öltözés	II. 1177	Ördögborda	I. 286

Ördögbordájafű	I. 1026	Öreg szemű	III. 158	Örökkül	II. 1190
Ördögbarapta fű	I. 1026	Öreg szemű esérésznye	I. 417	Örökkül-örökké	II. 1190
Ördögi	II. 1185	Öreg tanító	III. 427	Örökkülvaló	II. 1190
Ördögista	II. 1185	Öreg újj	III. 853	Örökke	I. 672
Ördögi tudomány	III. 799	Öregül	II. 1188	Öröklet	II. 1191
Ördöggéskészítő	II. 196	Öregület	II. 1188	Öröklye	I. 672
Ördöglelkű	II. 573	Öreg vitorla	III. 1224	Öröködés	II. 1191
Ördögmarta fű	I. 1026	Örökke	I. 672	Öröködik	II. 1190
Ördögös	II. 1186	Örém	II. 1188	Örököl	II. 1190
Ördögösködik	II. 1186	Örenálló	I. 79	Örökös	II. 1191
Ördögrokolya	II. 1449	Örény	II. 1188	Örökösít	II. 1191
Ördögtség	II. 1185	Örés	I. 676	Örökös lakos	II. 513
Ördögyszar	III. 84	Örfa	I. 742	Örökösödik	II. 1192
Ördögtéj	III. 509	Öriz	II. 1182	Örökösség	II. 1192
Ördögteremtette	III. 591	Örizel	II. 1183	Örökös társ	III. 452
Ördögtojás	III. 692	Örizés	II. 1183	Örökösül	II. 1192
Ördögüzés	III. 917	Örizet	II. 1183	Örökség	II. 1192
Ördögüző	III. 918	Örizetlen	II. 1183	Örökségcsalogató	I. 376
Ördöngös	II. 1186	Örizget	II. 1183	Örökségi	II. 1192
Ördöngösség	II. 1186	Örizkedés	II. 1183	Örökségkereső	II. 233
Ördöngös tudományú	III. 799	Örizkodik	II. 1183	Örökségkívánó	II. 321
Öreg, öreg	II. 1186	Öriző	II. 1183	Örök tűz	III. 828
Öreganya	I. 95	Öriző angyal	I. 94	Örökül	II. 1192
Öregapa	I. 97	Örjülés	II. 1197	Örökülés	II. 1192
Öregatya	I. 137	Örlemény	II. 1193	Öröl	II. 1193
Öregb	II. 1186	Örlés	II. 1193	Öröltetés	II. 1193
Öregbéd	II. 1186	Örlő	II. 1193	Öröm	II. 1193
Öregbéd	II. 1187	Örlődés	II. 1193	Örömanya	I. 96
Öregbédés	II. 1187	Örlődik	II. 1193	Örömanyaság	I. 96
Öregbédik	II. 1187	Örlő fog	I. 863	Örömatya	I. 137
Öregbél	I. 201	Örlő rostély	II. 1464	Örömbeli	II. 1194
Öregbíró	I. 237	Örlött	II. 1193	Öröm-böröm	II. 1194
Öregbít	II. 1187	Örmény, örmény	II. 1188	Örömes	II. 1194
Öregbítés	II. 1187	Örménygyökér	I. 1181	Örömesben	II. 1194
Öregbítő	II. 1187	Örménygyökér bor	I. 284	Örömesen	II. 1194
Öregbített-öregbít	II. 1187	Örménykő	II. 390	Örömet	II. 1194
Öregbül	II. 1187	Örmény süveg	II. 1628	Örömetben	II. 1194
Öregbülés	II. 1188	Örnagyság	II. 919	Örömetebb	II. 1194
Öregbület	II. 1188	Örő	III. 900	Örömetest	I. 719
Öregbültön-öregbül	II. 1188	Örök	II. 1189	Örömetés	II. 1194
Öreg dió	I. 507	Örök bécs	I. 191	Örömetesen	II. 1194
Öregebb	II. 1186	Örök élet	I. 597	Örömetést	II. 1194
Öregeske	II. 1188	Örök-éltig	I. 598	Örömhír	II. 1438
Öregedik	II. 1188	Öröketlen	II. 1189	Örömjáték	II. 24
Öreg egér	I. 564	Örök föld	I. 987	Örömkönny	II. 399
Öregén	II. 1188	Örökít	II. 1189	Örömlövés	II. 633
Öreg ér	I. 655	Örökké	II. 1189	Örömondás	II. 865
Öreg füge	I. 1033	Örökkén	II. 1190	Örömondó	II. 866
Öreg garas	I. 1063	Örökkéni	II. 1190	Örömöra	II. 1132
Öreg gésztenye	I. 1089	Örökkénvaló	II. 1190, III. 958	Örömöske	II. 1194
Öreg harang	I. 1324	Örökkénvalóság	II. 1190, III. 958	Örömszózat	III. 283
Öreg hurka	I. 1518	Örökkéség	II. 1190	Örömtűz	III. 828
Öregl	II. 1188	Örökké tartóság	III. 483	Örös	II. 1184
Öreg kor	II. 357	Örökkétig	II. 1190	Örössödik	I. 676
Öreg mise	II. 846	Örökkévaló	II. 1190, III. 958	Örötlen	I. 676
Öreg nép	II. 967	Örökkévaló létű	II. 594	Öröz	II. 1182
Öreg puska	II. 1312	Örökkévalóság	III. 958	Örü : harnischkragen	II. 1197
Öregség	II. 1188	Örökkön-örökké	II. 1190	Örü : hammel	III. 900
Öreg süveg	II. 1628	Örökkön-örökkén	II. 1190	Örül : sich freuen	II. 1194

Örül : wahnsinnig werden	II. 1197	Öszinteségűs	II. 1200	Öszvebékéltet	I. 199
Örülés : freude	II. 1195	Öszintevaló	III. 958	Öszvebeszélgetés	I. 222
Örülés : wahnsinn	II. 1197	Öszi sas	II. 1521	Öszvebeszél	I. 221
Örültet	II. 1195	Öszít	II. 1199	Öszvebir	I. 234
Örv.	II. 1197	Öszkez	II. 715	Öszvebocsát	I. 256
Örvári dinnye	I. 506	Öszög	III. 902	Öszvebocsátás	I. 256
Örvend	II. 1195	Öszség	II. 1199	Öszvebomol	I. 277
Örvendő	II. 1196	Összeáll	I. 70	Öszveborít	I. 288
Örvendetés	II. 1196	Összeállítás	I. 70	Öszvebújik	I. 322
Örvendetesség	II. 1196	Összeállít	I. 79	Öszvebuzog	I. 329
Örvendetességűs	II. 1196	Összeaprít	I. 102	Öszvecömpölyödik	I. 402
Örvendetést	II. 1196	Összeáspál	I. 127	Öszvecsap	I. 380
Örvendéz	II. 1196	Összebagzás	I. 163	Öszvecsatlás	I. 387
Örvendőzés	II. 1196	Összejáró asztal	I. 135	Öszvecsatol	I. 387
Örvendézet	II. 1196	Összel	II. 1199	Öszvecsattant	I. 390
Örvendézetés	II. 1196	Összemarok	II. 693	Öszvecsattogat	I. 391
Örvendézik	II. 1196	Összes	II. 1200	Öszvecsömpölyödik	I. 402
Örvendéztet	II. 1196	Összeűt	III. 907	Öszvecsüpsödik	I. 411
Örvendít	II. 1197	Ösztendő	I. 718	Öszvecsüpsz	I. 411
Örvény	II. 1197	Ösztöke	II. 1201	Öszvecsüpszödés	I. 411
Örvényűs	II. 1198	Ösztökél	II. 1201	Öszvecsérdül	I. 412
Örvényűs bor	I. 284	Ösztökélés	II. 1201	Öszvecsinál	I. 433
Örvényfű	I. 1026	Ösztökélő	II. 1201	Öszvecsingolódik	I. 436
Örvénygyökér	I. 1181	Ösztököl	II. 1201	Öszvecsomolkozik	I. 448
Örvénygyökeres	I. 1182	Ösztön	II. 1202	Öszvecsomóz	I. 449
Örvös	II. 1197	Ösztönöl	II. 1202	Öszvecsomózás	I. 449
Örvös galamb	I. 1054	Ösztönös	II. 1202	Öszvecsomózik	I. 449
Örzés	II. 1183	Ösztönöz	II. 1202	Öszvecsoportozik	I. 453
Örzet	II. 1184	Ösztönözés	II. 1203	Öszvecsoportoztal	I. 453
Örző	II. 1183	Ösztönözet	II. 1203	Öszvedagaszt	I. 479
Örző angyal	I. 94	Ösztönözö	II. 1203	Öszveégyenésít	I. 569
Örző ház	I. 1371	Ösztörű	II. 1203	Öszveégyesedik	I. 576
Örző sereg	II. 1550	Ösztörűfa	I. 742	Öszveelegyedik	I. 605
Örszilip	III. 1306	Ösztövré : magyar	II. 1203	Öszveelegyít	I. 607
Ös : und	I. 690	Ösztövré : maulesel	II. 1204	Öszveelegyítés	I. 607
Ös, ös : urahn	II. 1198	Ösztövrédik	II. 1203	Öszveelegyül	I. 607
Ösfi	I. 845	Ösztövrérés	II. 1204	Öszveenyvez	I. 650
Ösi	II. 1198	Ösztövrészik	II. 1203	Öszveenyvezés	I. 650
Ösmer	I. 1614	Ösztövrérit	II. 1204	Öszveereszt	I. 671
Östől maradt	II. 686	Ösztövrítés	II. 1204	Öszveeresztés	I. 671
Östör	II. 1198	Ösztövréricske	II. 1204	Öszveerősödik	I. 680
Östörparé	II. 1233	Ösztövréség	II. 1204	Öszveesküvés	I. 692
Ösvény	II. 1198	Ösztövrés	II. 1203	Öszveesküszik	I. 692
Ösvényűs	II. 1199	Öszül	II. 1199	Öszveesküt	I. 692
Ösz : herbst	II. 1199	Öszülés	II. 1200	Öszvefagy	I. 747
Ösz : grau	II. 1199	Öszve	II. 1200	Öszvefagyás	I. 747
Öszes	II. 1199	Öszvead	I. 13	Öszvefelel	I. 812
Öszfölt	I. 797	Öszveadás	I. 13	Öszvefér	I. 824
Öszhajszinű	III. 249	Öszveaggat	I. 39	Öszveférhető	I. 824
Öszi	II. 1199	Öszveakad	I. 36	Öszveférkértet	I. 825
Öszi barack	I. 175	Öszveakaszt	I. 38	Öszvefodor	I. 861
Öszi bogár	I. 262	Öszveakasztal	I. 39	Öszvefog	I. 872
Öszi dinnye	I. 506	Öszvealkot	I. 65	Öszvefogható szek	III. 128
Öszi férég	I. 826	Öszvealkuszik	I. 60	Öszvefoglal	I. 891
Öszi gabona	I. 1051	Öszveatyafüségösodik	I. 842	Öszvefoglalás	I. 891
Öszi galamb	I. 1054	Öszveballag	I. 165	Öszvefoglalhatatlan	I. 891
Öszinte	II. 1200	Öszvebarátkozik	I. 179	Öszvefoglaló	I. 891
Öszintén	II. 1200	Öszvebékéllés	I. 198	Öszvefoglalt	I. 891
Öszinteség	II. 1200	Öszvebékéllik	I. 198	Öszvefogózik	I. 877

Őszvefoltoz	I. 906	Őszvehordogat	I. 1486	Őszvenyargal	II. 1015
Őszvefoly	I. 909	Őszvehoz	I. 1502	Őszvenyom	II. 1054
Őszvefon	I. 916	Őszveigazit	I. 1551	Őszvenyomás	II. 1054
Őszveforduló	I. 930	Őszveillés	I. 1566	Őszvenyűgöz	II. 1090
Őszveforgat	I. 937	Őszveillet	I. 1570	Őszveolt	II. 1117
Őszveforr	I. 944	Őszveillik	I. 1566	Őszveolvad	II. 1119
Őszveforrad	I. 944	Őszveirkál	I. 1603	Őszveolvas	II. 1121
Őszveforraszt	I. 946	Őszvejár	II. 14	Őszveolvaszt	II. 1120
Őszvefőz	I. 967	Őszvejáró pohár	II. 1303	Őszveőgyelget	II. 1168
Őszvefű	I. 996	Őszvejáru	II. 22	Őszveöklel	II. 1169
Őszvefut	I. 1010	Őszvejő	II. 59	Őszveölel	II. 1172
Őszvefutás	I. 1010	Őszvejövés	II. 59	Őszveölelkéz	II. 1173
Őszvefűvás	I. 996	Őszvejut	II. 68	Őszveönt	II. 1180
Őszvefűlt	I. 1040	Őszvekap	II. 102	Őszvepaskol	II. 1243
Őszvefűz	I. 1049	Őszvekapcsol	II. 111	Őszvepártol	II. 1241
Őszvegereblyél	I. 1081	Őszvekapcsolás	II. 111	Őszvepártolás	II. 1242
Őszvegombol	I. 1095	Őszvekapcsolódik	II. 111	Őszvepattant	II. 1250
Őszvegombolgat	I. 1095	Őszvekapdos	II. 104	Őszveposbad	II. 1319
Őszvegombolyít	I. 1096	Őszvekéréget	II. 213	Őszvepörköl	II. 1277
Őszvegömbölyít	I. 1115	Őszvekerékedik	II. 225	Őszvepuskázik	II. 1342
Őszvegömbölyít	I. 1115	Őszvekerénget	II. 227	Őszvér	II. 1204
Őszvegömbölyítés	I. 1115	Őszvekeres	II. 230	Őszveragad	II. 1355
Őszvegördül	I. 1119	Őszvekeresés	II. 230	Őszveragaszt	II. 1358
Őszvegyalul	I. 1144	Őszvekeresget	II. 231	Őszverak	II. 1364
Őszvegyalulódik	I. 1144	Őszvekerít	II. 237	Őszverakogat	II. 1367
Őszvegyúr	I. 1199	Őszvekerülés	II. 240	Őszverakosgat	II. 1367
Őszvegyűjt	I. 1200	Őszvekever	II. 278	Őszverakásol	II. 1365
Őszvegyűjtekezik	I. 1201	Őszvekeveredik	II. 279	Őszveráncol	II. 1369
Őszvegyűjtés	I. 1201	Őszvekeverődik	II. 280	Őszveráz	II. 1377
Őszvegyűjtet	I. 1202	Őszvekeverődik	II. 280	Őszverázás	II. 1377
Őszvegyűjtőgető	I. 1202	Őszvekocant	II. 326	Őszverékeszt	II. 1396
Őszvegyűjtőzik	I. 1203	Őszvekocog	II. 326	Őszverékesztés	II. 1396
Őszvegyül	I. 1204	Őszvekohol	II. 332	Őszveréndül	II. 1409
Őszvegyülekézik	I. 1206	Őszveköpül	II. 410	Őszverepedüz	II. 1417
Őszvegyülés	I. 1205	Őszveköszörülés	II. 421	Őszvérnyerég	II. 1033
Őszvegyúr	I. 1214	Őszvekött	II. 426	Őszverohanás	II. 1446
Őszveháborgat	I. 1227	Őszvekötelez	II. 431	Őszveromladoz	II. 1454
Őszveháborít	I. 1225	Őszvekötés	II. 426	Őszveromlás	II. 1454
Őszveháborodik	I. 1226	Őszvekötlődik	II. 436	Őszveromlik	II. 1454
Őszvehadar	I. 1233	Őszveköttöz	II. 437	Őszveront	II. 1457
Őszvehajol	I. 1259	Őszvekulesol	II. 467	Őszverontsol	II. 1458
Őszvehajt	I. 1264	Őszvekulcsol	II. 467	Őszveroppan	II. 1461
Őszvehajtható	I. 1264	Őszveláncol	II. 517	Őszverothad	II. 1467
Őszvehallgatás	I. 1288	Őszveleg	II. 1200	Őszvérorvos	II. 1142
Őszvehangicsál	I. 1305	Őszvelenni	II. 591	Őszvérdörz	II. 1181
Őszvehányódik	I. 1516	Őszvelövdől	II. 633	Őszvérdörz	II. 1181
Őszvehareol	I. 1328	Őszvelövdől	II. 633	Őszves	II. 1201
Őszvehársol	I. 1334	Őszvemén	II. 748	Őszvesajtol	II. 1498
Őszvehasonlít	I. 1345	Őszvemént	II. 1496	Őszvesárhudás	II. 1513
Őszvehasonlítás	I. 1345	Őszvemér	II. 774	Őszveséggel	II. 1201
Őszvehasonlíthatatlan	I. 1345	Őszvemérés	II. 774	Őszvesömörget	II. 1599
Őszvehasonlítható	I. 1345	Őszvemértékül	II. 776	Őszvesűg	II. 1606
Őszvehasonló	I. 1343	Őszvemocsokolódik	II. 848	Őszvesugorít	II. 1314
Őszveházasulás	I. 1377	Őszvén	II. 1200	Őszvesummázás	II. 1613
Őszvehengérget	I. 1405	Őszve nem faragódható	I. 769	Őszvesusárol	II. 1614
Őszvehi	I. 1419	Őszvenéz	II. 981	Őszvesül	II. 1618
Őszvehidogal	I. 1420	Őszvenéz	II. 982	Őszveszaggat	III. 39
Őszvehord	I. 1485	Őszvenő	II. 995	Őszveszakad	III. 28
Őszvehordás	I. 1485	Őszvenőztet	II. 993	Őszveszakadás	III. 28
		Őszvény	II. 1198	Őszveszámlál	III. 68

szveszárads	III. 87	Öszvevarrás	III. 1020	Ötven	II. 1205
szveszöd	III. 101	Öszvevarrogat	III. 1021	Ötvened	II. 1205
szveszödéget	III. 102	Öszvevásárol	III. 1028	Ötvenedűs	II. 1205
szveszödés	III. 101	Öszvever	III. 1064	Ötvenedűs hadnagy	II. 918
szveszödöt	III. 102	Öszveverégetés	III. 1066	Ötvenedik	II. 1205
szveszögez	III. 114	Öszveverés	III. 1064	Ötvenes	II. 1205
szveszöröz	III. 206	Öszveverődik	III. 1070	Ötvönször	II. 1205
szveszörkeszt	III. 213	Öszveverve	III. 1064	Ötvény	II. 1182
szveszörkesztet	III. 213	Öszvevesz	III. 1086	Ötvös	II. 1206
szveszörkesztetés	III. 213	Öszvevész	III. 1120	Ötvöskoh	II. 332
szveszörkeszthetetlen	III. 213	Öszveveszés	III. 1087	Ötvöskovács	II. 382
szveszörkeszthető	III. 213	Öszveveszeszt	III. 1091	Ötvösmester	II. 791
szveszörkesztés	III. 214	Öszveveszt	III. 1097	Ötvösmunka	II. 893
szveszörkékzik	III. 214	Öszvevel	III. 1146	Ötvösműhely	I. 1397
szveszörző	III. 206	Öszvevi	III. 1165	Ötvösöl	II. 1206
szveszörződöt	III. 212	Öszvevisz	III. 1211	Öv	II. 126
szveszi	III. 232	Öszvevitat	III. 1167	Övad	I. 721
szveszid	III. 235	Öszvevon	III. 1241	Övesináló	I. 434
szveszöl	III. 277	Öszvevonás	III. 1241	Övé	II. 1166
szveszólalkozik	III. 278	Öszvevonsz	III. 1252	Övecske	II. 1207
szveszorít	III. 314	Öszvezárlás	III. 1269	Övedéz	II. 1207
szveszorítás	III. 314	Öszvezárol	III. 1269	Övedzik	II. 1208
szveszorul	III. 318	Öszvezavar	III. 1274	Övedz	II. 1207
szvesző	III. 320	Öszvezavarodás	III. 1276	Övedzés	II. 1208
szveszövés	III. 320	Öszvezavarodik	III. 1276	Övedzet	II. 1208
szveszövetközés	III. 321	Öszvezzendül	III. 1279	Övedzellen	II. 1208
szveszövetkékzik	III. 321	Öszvezendülés	III. 1279	Övedzik	II. 1208
szveszűr	III. 360	Öszvezüdül	III. 1290	Övedző	II. 1208
szveszűrít	III. 361	Öszvezűr-zavar	III. 1275	Övedző keszkenő	II. 267
szvelakar	III. 383	Öszvezűrás-zavarás	III. 1275	Övedző szűr	III. 359
szvelakarít	III. 385	Öszvezűr	III. 1294	Öveg	III. 912
szvelalálkoz	III. 397	Öszvezűrődik-zavarodik	III. 1276	Övék	II. 1166
szvetanácskoz	III. 419	Öszvezsákol	III. 1299	Öves	II. 1208
szvetanakodik	III. 422	Öszvezsugorodás	III. 1314	Öves bőr	I. 313
szvetapaszt	III. 435	Öszvezsugorodik	III. 1314	Övez : rudern	I. 722
szvelársasít	III. 457	Öszvö	II. 1200	Övez : girteln	II. 1209
szvelársollat	III. 456	Öt : giessen	II. 1179	Övezet	II. 1209
szveleker	III. 511	Öt : fünf	II. 1204	Övgyárló	I. 1154
szvelekerég	III. 513	Ötközés	III. 903	Övi	II. 1209
szvelekerget	III. 513	Ötlés	II. 1206	Öz : reh	II. 1209
szvelekergőzik	III. 513	Ötletik	II. 1206	Öz : jagen	III. 914
szvelämpérál	III. 667	Ötlevelű fű	II. 603	Özecske	II. 1209
szvelér	III. 572	Ötlik	II. 1205	Özen	I. 1650, II. 1209
szvelész	III. 622	Ötlődés	II. 1206	Özön	II. 1209
szvetimporál	III. 667	Ötlődik	II. 1206	Özönöz	II. 1200
szvetoIdozgat	III. 698	Öt nebezéknyi	II. 946	Özönvíz	I. 1228
szvetorlik	III. 717	Ötöd	II. 1204	Özönvízáradás	I. 109
szvetör	III. 747	Ötödfél	I. 797	Özvegy	II. 1210
szvetörösöl	III. 762	Ötödi	II. 1205	Özvegy ágy	I. 26
szvetűr	III. 821	Ötödik	II. 1204	Özvegy árva	I. 124
szvetüremődik	III. 822	Ötödször	II. 1205	Özvegy árvaság	I. 124
szvetűz	III. 771	Ötös	II. 1205	Özvegy asszony	I. 132
szveül	III. 890	Ötös személy	III. 166	Özvegyél	II. 1210
szveütköz	III. 910	Öt rëndű	II. 1436	Özvegy élet	II. 597
szveütödik	III. 911	Ötszég	III. 117	Özvegy embér	I. 627
szvevág	III. 928	Ötszégű	III. 117	Özvegyít	II. 1210
szvevagdalkoz	III. 931	Öt személy	III. 166	Özvegy kényér	II. 201
szvevágol	III. 991	Ötször	II. 1205	Özvegy leány	II. 552
szvevár	III. 1015	Ötteni	II. 1179	Özveglyés	II. 1210
szvevarr	III. 1020	Öttevény	II. 1182	Özvegység	II. 1210
				Özvegységés	II. 1210

P.

Páca	II. 1218
Pacal	II. 1211
Pacalszivű	III. 266
Pacétos	II. 1211
Pack	II. 1211
Packáz, packázik	II. 1211
Pacsir	II. 1211
Pacsirta	II. 1211
Paeskdé	II. 1211
Pacsmag	II. 1211
Pacsmagocska	II. 1211
Pad	II. 1211
Pádimentom	II. 1212
Pádimentomos	II. 1212
Pádimentomoz	II. 1213
Pádimentom	II. 1212
Padka	II. 1212
Padláb	II. 499
Padlás	II. 1212
Padlággerenda	I. 1083
Padlásol	II. 1212
Padlásdészka	I. 499
Padmaly	II. 1213
Padol	II. 1212
Padszék	III. 128
Paduc	II. 1213
Pagány	II. 1312
Pagicsa	II. 1214
Págyimentom	II. 1212
Págyimentomkö	II. 390
Páj, pája	II. 1213
Pajkos	II. 1213
Pajkosi	II. 1213
Pajkosság	II. 1213
Pajktárs	III. 452
Pajktársaság	III. 452
Pajta	II. 1213
Pajtárs	III. 452
Pajtárság	III. 452
Pajtársaság	III. 452
Pajtársi	III. 452
Pajtis	II. 1213
Pajtáskodik	II. 1214
Pajtás	II. 1214
Pajzán	II. 1214
Pajzányan	II. 1214
Pajzs	II. 1214
Pajzgyártó	I. 1155
Pajzshordozó	I. 1489
Pajzsos	II. 1214
Pajzsoz	II. 1214
Pakósz	II. 1214
Pakcsál	II. 1215
Pakeléncs	II. 1214
Pakéta	II. 1214

Pakilines	II. 1214
Pakocs	II. 1214
Pakocsa	II. 1214
Pakocsál	II. 1215
Pakróc	II. 1306
Pakulár	II. 1215
Pala	II. 1215
Palack : flasche	II. 1215
Palack : wanze	II. 1215
Palacka	II. 1215
Palackafü	I. 1026
Palackaférég	I. 826
Palackfü	I. 1026
Palacsinta	II. 1216
Palakő	II. 189
Palánk	II. 1216
Palánkfa	I. 742
Palánkkaró	II. 131
Palánkol	II. 1216
Palánkolás	II. 1216
Palánkos	II. 1216
Palánkoz	II. 1216
Palánta	II. 1216
Palántál	II. 1216
Palántálás	II. 1216
Palántáló hely	I. 1397
Falántaszöllő	III. 330
Palást	II. 1216
Patástakasztaló	I. 39
Palástol	II. 1217
Palástolás	II. 1217
Palástos	II. 1217
Palástoz	II. 1217
Palasz	II. 1215
Palasz	I. 1026
Palaszt	II. 1234
Paláta	II. 1217
Palatinus	II. 1217
Paláz	II. 1217
Palázolkodik	II. 1218
Pálca : stab	II. 1218
Pálca : rohrkolbe ?	II. 1219
Palcás	II. 1219
Palcás bagazia	I. 156
Palcás gyöles	I. 1173
Palcáz	II. 1219
Pálha	II. 1219
Pálhás	II. 1219
Pálka	II. 1219
Pálinka	II. 1219
Pálunkás	II. 1219
Pálunkás koresma	II. 362
Palizáta	II. 1219
Pall	II. 1220
P'allag	II. 1239

Pallás	II. 122
Pallér	II. 121
Pallérkodik	II. 121
Pallériás	II. 121
Palléroz	II. 121
Pallérozás	II. 122
Pallérozatlan	II. 122
Pallia	II. 122
Palló	II. 121
Palló rosta	II. 146
Pallos	II. 122
Pálma	II. 122
Pálmaág	I. 1
Pálmafa	I. 74
Pálmafás	I. 74
Pálmafásos	I. 74
Pálmagyékény	I. 113
Pálmavasárnap	II. 93
Páló	II. 130
Pálocska	II. 130
Palogár	II. 130
Palol	II. 122
Palolás	II. 122
Palolgat	II. 122
Palota	II. 122
Palotás	II. 122
Palotás asszonykép	II. 96
Palotás hadnagy	II. 91
Palotás hajdú	I. 123
Palotás ház	I. 137
Palotás némés	II. 98
Palotás rend	II. 140
Palotás tánc	III. 43
Palotás udvar	III. 83
Palotás vár	III. 101
Pálya, pálya	II. 122
Pályaaajándék	I. 3
Pályafutás	I. 101
Pályafutó	I. 101
Pályafutó hely	I. 133
Pályafuttatás	I. 101
Pályahely	I. 133
Pályajáték	II. 1
Pályamező	II. 80
Pályás	II. 123
Pályás sereg	II. 151
Pályáz	II. 123
Pályázás	II. 123
Pályázó társ	III. 43
Pamarancs	II. 123
Pampolódik	II. 123
Pamukos	II. 123
Pamut	II. 123
Pamutfa	I. 74
Panansz	II. 123

panasz	I. 1222	Papasszony	I. 132	Paprágy	II. 1230
panaszbeszéd	I. 218	Pápázó	II. 1228	Pap réte	II. 1427
panaszkodik	II. 1222	Papazról	II. 1230	Papság	II. 1227
panaszlás	II. 1223	Papdők	I. 487	Papságos	II. 1227
panaszol	II. 1222	Paperszényefű	I. 1026	Pap sajtja	II. 1496
panaszolás	II. 1223	Papgallér	I. 1057	Papsereg	II. 1551
panaszoldogál	II. 1223	Pap háza	I. 1371	Papstüveg	II. 1628
panaszolkodás	II. 1223	Papi	II. 1227	Papszém	III. 158
panaszolkodik	II. 1223	Papic	II. 1289	Papszérzet	III. 209
panaszos	II. 1223	Papicsk	II. 1289	Pap szolgálja	III. 291
panaszszó	III. 273	Papi fejedelm	I. 962	Paptassoly	III. 458
pancél	II. 1223	Papi fejedelmes	I. 962	Papucs	II. 1230
pancélgyártó	I. 1155	Papi köntös	II. 399	Papúr	III. 862
pancéling	I. 1589	Papi öltözet	II. 1177	Papverés	III. 1067
pancélkesztyű	II. 267	Papi öltöző	II. 1178	Papvilág	III. 1182
pancélos	II. 1224	Papi rend	II. 1406	Papvolta	III. 266
pancélvas	III. 1024	Papirka	II. 1228	Pap zsákja	III. 1298
pancér	II. 1223	Papiros	II. 1228	Pár: paar	II. 1230
pancsér	II. 1223	Papiroscsináló	I. 434	Pára	II. 1231
panudel	II. 1224	Papiroscsináló malom	II. 675	Parack	I. 175
pandúr	II. 1224	Papiroshát	I. 1358	Paracskó	II. 1232
pandúrkodik	II. 1224	Papiroska	II. 1229	Paráda, parádé	II. 1232
panketomos	II. 1224	Papiroskaréj	II. 129	Paradiesmadár	II. 649
pankó	II. 1224	Papiroskülyű	II. 397	Paradiesom	II. 1232
pankoch	II. 1224	Papirosmalom	II. 675	Paradiesomalma	I. 81
pan: eiserner reif	II. 1224	Papirosmoly	II. 858	Paradiesomkert	II. 245
pan: binde	II. 1224	Papirosoeska	II. 1229	Paradiesommadár	II. 619
panallér	II. 1224	Papiros széle	III. 144	Paradisum	II. 1232
panlil	II. 1224	Papirostartó	III. 480	Parab	II. 1231
panlika	II. 1224	Papi saru	II. 1520	Paráhol	II. 1232
pantofali	II. 1225	Pápista	II. 1229	Paraj	II. 1233
pantofél	II. 1225	Páplistai	II. 1229	Parajáros	I. 106
pantofélpapucs	II. 1230	Pápista rend	II. 1406	Párállás	II. 1232
pantofély	II. 1225	Páplistaság	II. 1229	Párállik	II. 1232
pantofély	I. 742	Papi szék	III. 128	Parancs	II. 1233
pantofélycsináló	I. 434	Papi személy	III. 166	Parancsol	II. 1233
pantofélyös	II. 1225	Papi szolgálat	III. 295	Parancsolás	II. 1234
pantolódás	II. 1225	Papi társ	III. 453	Parancsolat	II. 1234
pantolódik	II. 1225	Papi tiszt	III. 671	Parancsolatlevél	II. 603
pantszj	III. 240	Papi úr	III. 862	Parancsolattörés	III. 754
panvas	III. 1024	Papköpönyeg	II. 408	Parancsoldogál	II. 1234
panyva	II. 1225	Paplan	II. 1229	Parancsolható	II. 1234
panyvakötél	II. 427	Paplanfödél	I. 970	Parancsoló levél	II. 603
panyvás	II. 1225	Papmacska	II. 646	Parányi	II. 1234
panyvás lánc	II. 517	Papmacskaférő	I. 826	Párás	II. 1232
pap	II. 1225	Pap macskája	II. 646	Parás	II. 1234
pap	II. 1227	Papmérő	II. 775	Parása	II. 1234
papasszony	I. 132	Pap monya	II. 869, 1229	Parásborsó	II. 294
pac	II. 1289	Papné	II. 991	Paraszt	II. 1234
papfű	I. 1026	Papol	II. 1227	Parasztbíró	I. 287
apai perc	II. 1276	Papolás	II. 1227	Parasztbőr	I. 627
apai tiszt	III. 671	Paponya	II. 1229	Parasztfék	I. 789
palélkü	II. 573	Paponyafű	I. 1026	Parasztgúnya	I. 1128
palakodik	II. 1228	Paposkodik	II. 1227	Paraszi	II. 1236
papogácsa	II. 1301	Papozlár	II. 1230	Parasztikus	II. 1236
pas	II. 1228	Papöltözet	II. 1177	Paraszi rend	II. 1406
paság	II. 1228	Papöltöző	II. 1178	Paraszi szekérnye	III. 135
paszkodik	II. 1228	Páprád, paprád	II. 1230	Paraszi személy	III. 166
paszém	III. 158	Páprádfű	I. 1026	Paraszi vers	III. 1080

Parasztkeszkenő	II. 267	Párisalma	I. 81	Parti fecske	I. 778
Parasztkés	II. 248	Párisfű	I. 1026	Part malja	II. 678
Parasztkő	II. 390	Parittyá	II. 1238	Partol	II. 1241
Parasztmajor	II. 669	Parittyás	II. 1239	Pártolás	II. 1242
Parasztményét	II. 762	Parittyáz	II. 1239	Pártolkodás	II. 1242
Parasztmű	II. 956	Párjál	II. 1238	Pártolkodást szerző	III. 211
Parasztmű	II. 956	Párjált levél	II. 603	Pártolkodik	II. 1242
Paraszt nép	II. 968	Párkány	II. 1239	Pártolkodó	II. 1242
Parasztok rokkája	II. 1448	Párkánykő	II. 390	Pártolkodó társ	III. 453
Parasztolkodás	II. 1236	Párkányol	II. 1239	Pártoló	II. 1242
Parasztolkodik	II. 1236	Párkányos	II. 1239	Pártolódik	II. 1242
Parasztos	II. 1236	Párkányoz	1239	Partos	II. 1242
Parasztpapiros	II. 1229	Párkányozás	II. 1239	Pártos	II. 1242
Paraszttrënd	II. 1406	Parlag	II. 1239	Pártos fi	I. 848
Paraszttruha	II. 1481	Parlagföld	I. 987	Pártos rész	II. 1420
Paraszság	II. 1236	Parlagi kígyó	II. 304	Partrév	II. 1433
Parasztzakács	III. 24	Parlagi rózsá	II. 1469	Párttartó	III. 480
Parasztiszüemély	III. 166	Parlág	II. 1240	Pártütés	III. 908
Parasztiszéretetés	III. 209	Parlágzólló	III. 330	Pártütő	III. 911
Parasztiszolga	III. 292	Parlás, párlás: das wor-		Pasa, passa	I. 183
Parasztitanács	III. 418	feln	II. 1220	Pásint, pásit	II. 1254
Parasztitanc	III. 424	Párlás: wärmung	II. 1231	Paskol	II. 1243
Parasztitörvény	III. 769	Párlík	II. 1231	Paskolás	II. 1243
Párázat	II. 1232	Párlódás	II. 1231	Páskvillus	II. 1243
Parázna	II. 1236	Párlódik	II. 1231	Passaméta	II. 1243
Paráznabírság	I. 240	Párlófü	I. 1026	Passió	II. 1243
Paráznaház	I. 1371	Párlug	II. 636, 1231	Passiói	II. 1243
Paráználkodás	II. 1237	Parmazán	II. 1240	Pást	II. 1254
Paráználkodik	II. 1237	Parmezán sajt	II. 1496	Pástély	II. 1243
Paráznaság	II. 1237	Párna	II. 1240	Pástétom	II. 1243
Paráznatárs	III. 453	Párnahéj	I. 1388	Pástétomnakvaló tészta	III. 611
Paráznít	II. 1237	Párnakenő	II. 193	Paszamány, paszamánt	II. 1244
Parázs	II. 1237	Párnás	II. 1240	Paszita	II. 1244
Parázsban sült	II. 2618	Párnás szék	III. 128	Paszítás	II. 1244
Parázshamú	I. 1304	Párnás vankos	III. 1009	Pasztáskodik	II. 1244
Parázsol	II. 1238	Párnaszák	III. 1298	Paszkonca	II. 1244
Parázsszén	III. 171	Párodás	II. 1230	Paszkoncakendör	II. 194
Parázstűz	III. 828	Paróka	II. 1240	Paszkoncanév	II. 972
Parcag	II. 1315	Parókacsínáló	I. 434	Paszkoncaszívó	III. 266
Párdic, párdoc, párdue,		Parókás	II. 1240	Pásmány	II. 1244
pardusz	II. 1238	Párol	II. 1231	Pásmás eső	I. 703
Paré, paréj	II. 1233	Parola	II. 1240	Paszomány	I. 81
Paréjos	II. 1233	Párolás	II. 1231	Paszományoz	II. 1244
Parépiac	II. 1284	Párolkodik	II. 1231	Pásztá	II. 1244
Parés	II. 1233	Páros	II. 1230	Pásztás eső	I. 703
Párgalamb	I. 1054	Párosan	II. 1230	Pasztérna	II. 1244
Pargemina	II. 1276	Páros ének	I. 639	Pasztérnák	II. 1244
Párgol	II. 1231	Páros tánc	III. 424	Pasztor	II. 1244
Párgolás	II. 1231	Parozló	II. 1317	Pasztor erszénye	I. 683
Párhagyma	I. 1246, II. 1231	Parrag	II. 1239	Pasztorgyermekek	I. 1163
Párhagymai	I. 1246	Part	II. 1240	Pasztori	II. 1240
Pária	II. 1238	Párt	II. 1241	Pasztori bot	I. 299
Páriál	II. 1238	Párta	II. 1243	Pasztori hajlék	I. 1254
Páriás könyv	II. 407	Pártaöv	II. 1207	Pasztori síp	II. 1575
Paripa	II. 1138	Pártáz	II. 1243	Pasztori táská	III. 490
Paripacsikó	I. 424	Pártázat	II. 1243	Pasztori vers	III. 1080
Paripaló	II. 615	Partéka	II. 1318	Pasztorkalap	II. 85
Paripás	II. 1238	Pártfogó	I. 877	Pasztorkodik	II. 1240
Paripásan	II. 1238	Parti	II. 1241	Pasztorma	II. 1244

Páasztorma	II. 1246	Patvaria	II. 1253	Pécsét	II. 1257
Páasztormán	II. 1246	Patvarista	II. 1253	Pécsétél	II. 1257
Páasztormánteheén	III. 503	Patvarkodás	II. 1252	Pécsétélés	II. 1258
Páasztormány	II. 1244	Patvarkodik	II. 1252	Pécsétés	II. 1258
Páasztorság	II. 1246	Patvarkodó	II. 1252	Pécsétés gyűrű	I. 1215
Páasztortársoly	III. 458	Patvaros	II. 1252	Pécsétés levél	II. 603
Páasztortáska	III. 490	Patvaroskodik	II. 1252	Pécsétetlen	II. 1258
Patacs	II. 1289	Patvaros nyavalya	II. 1019	Pécsétlő	II. 1258
Patak	II. 1247	Patvaroz	II. 1253	Pécsétlő gyűrű	I. 1215
Pataki	II. 1247	Patyolat	II. 1253	Pécsétlő viasz	III. 1168
Patakocska	II. 1247	Patyolatos	II. 1254	Pécsétmetsző	II. 802
Patakos	II. 1147	Patyolatos rend	II. 1406	Pécsétnyomó	II. 1056
Patakszád	III. 19	Patyolatos színnép	II. 968	Pécsétnyomó gyűrű	I. 1215
Patakvíz	III. 1228	Patyolatsüveg	II. 1628	Pécsétörző	II. 1184
Patérpobár	II. 1303	Páva	II. 1254	Pécsétpénz	II. 1270
Patika	II. 1247	Pávamadár	II. 649	Pécsi	II. 1256
Patikabeli szelence	III. 150	Pávasása	II. 1522	Pécsik	II. 1258
Patikaház	I. 1371	Pávatojás	III. 692	Pedig	II. 1258
Patikair	I. 1606	Pávátoll	III. 703	Pediglen	II. 1258
Patikaláda	II. 505	Pávo	II. 1254	Pegég	II. 1258
Patikárius, patikáros	II. 1247	Pazarlás	II. 1254	Pégyment	II. 1283
Patikás	II. 1247	Pazarló	II. 1254	Pégymetgürezna	I. 1084
Patikaszérszamos	III. 65	Pazarol, pázárol	II. 1254	Pégyvet	II. 1283
Patikaszérszamos holt	I. 273	Pazdora	II. 1323	Péh	II. 1284
Pating	II. 1248	Pazdorlás	II. 1254	Péhely	II. 1260
Patkány	II. 1247	Pazdorol	II. 1254	Péhelyvankos	II. 1009
Patkó	II. 1248	Pazérol	II. 1254	Pej	II. 1261
Patkol	II. 1248	Pazoll	II. 1254	Pej ló	II. 615
Patkolás	II. 1248	Pázsintos	II. 1255	Pej szín	III. 250
Patkoló kovács	II. 382	Pázsit	II. 1254	Pej színű	III. 250
Patkoló zacskó	III. 1262	Pázsitdisznó	I. 520	Pék	II. 1324
Patkoltat	II. 1248	Pázsitfű	I. 1026	Példa	II. 1261
Patkós	II. 1249	Pázsithant	I. 1307	Példabeszéd	I. 218
Patkós gyöles	I. 1173	Pázsitos	II. 1255	Példaformáló	I. 942
Patkószög	III. 113	Pázsitos disznó	I. 510	Példálódzik	II. 1262
Patkótlanság	II. 1249	Pázsitszín	I. 250	Példalózik	II. 1262
Patkóverő	III. 1069	Pázsitszínű	III. 250	Példametsző	II. 802
Patok	II. 1249	Pázsittized	III. 689	Példás	II. 1262
Pátriárka	II. 1249	Péccent	II. 1274	Példáskodás	II. 1262
Pátriárkaság	II. 1249	Péccentés	II. 1274	Példáskodik	II. 1262
Patroh	II. 1322	Péccé	II. 1255	Példáz	II. 1262
Patrona	II. 1249	Péccér	II. 1255	Példázás	II. 1263
Patt	II. 1249	Péckécske	II. 1255	Példázat	II. 1263
Pattan	II. 1249	Péckél	II. 1255	Példázkodik	II. 1263
Pattanás	II. 1249	Péckélés	II. 1257	Példázó	II. 1263
Pattanik	II. 1249	Péckélődik	II. 1255	Példázó beszéd	I. 218
Pattant	II. 1250	Péckés	II. 1255	Peledönc	II. 1267
Pattantás	II. 1250	Pecolaj	II. 118. 1255	Péléh : flaum	II. 1260
Pattantyú	II. 1250	Pécs	II. 1256	Péléh : ratte	II. 1263
Pattantyúöntő	II. 1181	Pécsénye	II. 1256	Péléh : blech	II. 1298
Pattantyús	II. 1250	Pécsényeforgató	I. 937	Péléhécske	II. 1260
Pattantyús mester	II. 791	Pécsényés	I. 1257	Pélengér	II. 1263
Pattog	II. 1250	Pécsényesség	II. 1257	Pélengérés hely	I. 1397
Pattogás	II. 1250	Pécsényesítő	II. 1620	Pélengérszlop	II. 1148
Pattogat	II. 1251	Pécsényesítő nyárs	II. 1017	Péllikán	II. 1264
Pattogó	II. 1251	Pécsényeszag	III. 14	Péllikánmadár	II. 649
Pattogoz	II. 1251	Pécsényés szem	III. 158	Péllike	II. 1264
Patvar, patvár	II. 1251	Pécsényés szemű	III. 158	Pély	II. 1260
Patvarbeszéd	I. 208	Pécsényéz	II. 1257	Pelye	II. 1263

Pélyéh	II. 1263	Pénnavális	II. 1267	Péra	II. 1274
Pélyehtartó	III. 480	Pénték	II. 1267	Pércégés	II. 1274
Pélyh	II. 1260	Péntékés	II. 1268	Pércen	II. 1274
Pélyhe	II. 1260	Péntéki	II. 1268	Pércenés	II. 1274
Pélyhöske	II. 1260	Péntély	II. 1265	Pércenet	II. 1274
Pélyhös	II. 1261	Péntélyös ing	II. 1165	Pércentés	II. 1274
Pélyhösédik	II. 1261	Péntől	II. 1265	Pérdikurta	II. 473
Pélyhös váncos	II. 1009	Péntölöcske	II. 1265	Pérdit	II. 1274
Pélyhézik	II. 1261	Pénz	II. 1268	Pérdó	II. 1275
Pélyp	II. 1264	Pénzhírság	I. 240	Pérdül	II. 1275
Pélypög	II. 1264	Pénzesúr	I. 473	Perec	II. 1275
Pélypöget	II. 1264	Pénzél	II. 1265	Perecs	II. 1275
Pélyv	II. 1263	Pénzés	II. 1271	Péreg	II. 1275
Pélyva	II. 1309	Pénzés erszény	I. 683	Pérel	II. 1272
Pélyváz	II. 1309	Pénzés ház	I. 1371	Pérem	II. 1330
Pemet	II. 1264	Pénzés láda	II. 505	Péremező szabó	III. 4
Pemete	II. 1264	Pénzesség	II. 1271	Pérméger	II. 1263
Pemetfü	I. 1026	Pénzés szatyor	III. 96	Pérentél	II. 1275
Pemetlő	II. 1264	Pénzés szekrény	III. 136	Pérentélke	II. 1276
Péna	II. 1265	Pénzés szolga	III. 292	Péreputty	II. 1276
Pénce	II. 1287	Pénzgyűjtés	I. 1202	Péres	II. 1273
Péncél	II. 1265	Pénzgyűjtő	I. 1202	Péres-patvaros	II. 1153
Péncés ruha	II. 1265, 1481	Pénzhalászás	I. 1276	Péres társ	III. 453
Péndél, pëndely	II. 1265	Pénzhalászó	I. 1276	Péresül	II. 1331
Pëndélye	II. 1265	Pénzhamisító	I. 1302	Péreszlén	II. 1276
Pëndérit	II. 1265	Pénzkivánás	II. 320	Péreszlénés	II. 1276
Pëndül	II. 1265	Pénzkórság	II. 360	Pérfólalató levél	II. 604
Pëndülés	II. 1265	Pénzlevelű fű	II. 604, I. 1026	Pérfolyta levél	II. 604
Penész	II. 1266	Pénzlopó	II. 628	Pérgamén	II. 1276
Penészes	II. 1266	Pénzmérő sörpönyő	II. 1558	Pérgamén csináló	I. 435
Penészesédik	II. 1266	Pénzolvasztó asztal	I. 135	Pérgamotkórtvély	II. 416
Penészség	II. 1266	Pénzontó	II. 1127	Pérge	II. 1276
Penészfű	I. 1026	Pénzosztó	II. 1154	Pérgél	II. 1277
Penészsorzdás	II. 1470	Pénzőrző	II. 1184	Pérgelődik	II. 1275
Penet	II. 1264	Pénzpatkány	II. 1248	Pérgeltség	II. 1277
Penete	II. 1264	Pénzpélda	II. 1262	Pérgés	II. 1275
Penelence	II. 1267	Pénzszedő	III. 103	Pérget	II. 1275
Penez	II. 1268	Pénzszerelém	III. 219	Pérgető	II. 1275
Peng	II. 1265	Pénzszeretés	III. 222	Pérgettyű	II. 1275
Pengés	II. 1266	Pénzszeretlet	III. 223	Pérgettyűs	II. 1275
Penget	II. 1266	Pénzszerető	III. 225	Pérlélő	I. 237
Pengetés	II. 1266	Pénztartó	III. 480	Pérje	II. 1276
Pengető	II. 1266	Pénztartó láda	II. 505	Pérjefű	I. 1027
Pengő pénz	II. 1270	Pénzváltás	III. 994	Pérjen	II. 1326
Pengyő	II. 1267	Pénzváltó	III. 995	Pérjes	II. 1277
Penig	II. 1258	Pénzváltó hely	I. 1397	Pérföldök	II. 1277
Peniglen	II. 1258	Pénzverés	III. 1067	Pérlekedés	II. 1275
Penisz	II. 1266	Pénzverő	III. 1069	Pérlekedik	II. 1275
Péniteneia	II. 1267	Pénzverő ház	I. 1371	Pérléngér	II. 1263
Pénitenciaruha	II. 1481	Pénzverő hely	I. 1397	Pérlő	II. 1275
Pénitenciatartás	III. 474	Pényvet	II. 1283	Pérlődés	II. 1275
Pénitenciatartatlan	III. 475	Pép	II. 1271	Pérlődik	II. 1275
Pénitenciatartatlanság	III. 475	Pépcesél	II. 1271	Pérlődő	II. 1275
Pénitenciatartó	III. 480	Pépceslés	II. 1272	Pérlőhajtár	II. 1275
Pénitenciátlan	II. 1267	Pépcesés	II. 1272	Pérnye	II. 1275
Pénna	II. 1267	Pépés	II. 1271	Pérorál	II. 1179
Pénnacsináló későcske	II. 248	Pépés fazék	I. 776	Pérpatvar	II. 1251
Pénnaorr	II. 1137	Péptál	III. 390	Pérpatvarkodás	II. 1253
Pénnatartó	III. 480	Pér	II. 1272	Pérpatvarkodik	II. 1253

Pérlpatvaros	II. 1252	Phüha	II. 1283	Pillantat	II. 1287
Pérlpetuána szoknya	III. 289	Pi	II. 1283	Pillantatlan	II. 1287
Pérs	II. 1277	Piac	II. 1283	Pille	II. 1287
Pérsél	II. 1277	Piac hazugja	I. 1381	Pillog	II. 1286
Pérsély	II. 1281	Piaci	II. 1284	Pillogás	II. 1286
Pérsélyes láda	II. 505	Piare	II. 1283	Pillogat	II. 1286
Pérspektíva	II. 1279	Picin	II. 1284	Pillogatás	II. 1286
Pérváta	II. 1279	Picinség	II. 1284	Pillogó	II. 1286
Pérvátaszék	III. 128	Picsa	II. 1284	Pillula, pilula	II. 1287
Pérving	I. 216	Picsék	II. 1336	Pimpó	II. 1287
Pérviselő	III. 1204	Pih: flocke	II. 1260	Pinc	II. 1288
Pérzs	II. 1277	Pih: pfui	II. 1283	Pince	II. 1187
Pérzsed	II. 1277	Pih: athem	II. 1284	Pincepalack	II. 1216
Pérzselés	II. 1278	Pih: hauchen	II. 1284	Pincetok	III. 694
Pérzsiai barack	I. 175	Piha	II. 1283	Pincetorok	III. 714
Pérzsiai szőnyeg	III. 320	Pihe	II. 1260	Pinészés	II. 1266
Pésdül	II. 1279	Pihéske	II. 1260	Pinisz	II. 1266
Péség	II. 1280	Pihég	II. 1284	Piniz	II. 1268
Péségdégél	II. 1280	Pihégés	II. 1284	Pinkést, pinköst	II. 1315
Pésél	II. 1279	Pihékönnyű	II. 401	Pinnáta	II. 1287
Pésched	II. 1319	Pihél	II. 1284	Pint	II. 1287
Péslet	II. 1281	Pihélés	II. 1284	Pinték	II. 1267
Pésma	II. 1283	Pihen	II. 1284	Pintér	II. 1288
Pésmás	II. 1283	Pihenés	II. 1284	Pintérekedik	II. 1288
Péssély	II. 1281	Pihenget	II. 1285	Pintés	II. 1288
Pesti	I. 217	Pihent	II. 1285	Pintos	II. 1288
Pestis	II. 1281	Pihentés	II. 1285	Pintőke	II. 1288
Pestishalál	I. 1270	Pihentet	II. 1285	Pinty	II. 1288
Pészér	II. 1255	Pihés: schleimig	II. 1284	Pintyóka	II. 1288
Pészérce	II. 1281	Pihés: flockig	II. 1261	Pintyó	II. 1288
Pészércsfű	I. 1027	Pihés	II. 1285	Pintyőke	II. 1288
Pésmög	II. 1281	Pihésedik	II. 1261	Pínz	II. 1268
Pésmét, pésméle	II. 1281	Pihéskedés	II. 1284	Pinzélke	II. 1265
Pésztérce	II. 1281	Pihéskedik	II. 1284	Pióka	II. 1288
Péták	II. 1282	Pihés muhar	II. 856	Piom	II. 1288
Pétárd, pétárda	II. 1282	Pihés ruha	II. 1481	Pip	II. 1288
Pétér fejű	I. 959	Pihhen	II. 1284	Pip: pips	II. 1288
Pétérselyém	II. 1282	Pihkérő	II. 244	Pip: schmuck	II. 1288
Peticsén	II. 1282	Pihő	II. 1285	Pip: feldmohn	II. 1288
Petörke	II. 1282	Pihély	II. 1285	Pipa	II. 1289
Pétrénce	II. 1282	Pikó	II. 1285	Pipacs	II. 1289
Pétrészelyém	II. 1282	Pikón	II. 1285	Pipacsfű	I. 1026
Pétrészelyémszár	III. 86	Pikszis	II. 1285	Pipancs	II. 1289
Pétrészelymés	II. 1282	Piktor	II. 1285	Piparcs	II. 1289
Pétrisilyom	II. 1282	Pile	II. 1386	Pipaszár	III. 86
Pétrosolyom	II. 1282	Pilés	II. 1285	Pipáz	II. 1289
Péttéget	II. 1282	Pilis	II. 1285	Pipe	II. 1290
Pétvet	II. 1283	Pilisés	II. 1285	Pipég	II. 1290
Pétyég	II. 1282	Piliséz	II. 1286	Pipehúr	I. 1518
Pétyhúszik	II. 1282	Pilla	II. 1286	Pipérátos	II. 1290
Pétymet	II. 1283	Pillag	II. 1286	Pipére	II. 1290
Péz	II. 1268	Pillagó	II. 1189	Pipérés	II. 1290
Pézma	II. 1283	Pillagós	II. 1286	Pipéresen	II. 1390
Pézsmalánc	II. 517	Pillang	II. 1286	Pipéresedik	II. 1290
Pézsmamacska	II. 646	Pillangó	II. 1286	Pipés	II. 1288
Pézsmás lánc	II. 517	Pillangó férég	I. 826	Pipésen	II. 1289
Pézsmaszem	III. 158	Pillangós	II. 1286	Pipésget	II. 1289
Pfi	II. 1283	Pillant	II. 1286	Pipéskedés	II. 1289
Pfiha	II. 1283	Pillantás	II. 1286	Pipéskedik	II. 1289

Pipĕs-púpos	II. 1289
Pipĕssĕg	II. 1289
Pipĕz	II. 1289
Pipis	II. 1290
Pipiskĕdik	II. 1289
Pippancs	II. 1289
Pirhonyodik	II. 1290
Piribĕk	II. 1331
Piricsik	II. 1294
Piricsk	II. 1294
Piricskĕl, piricskol	II. 1294
Pirft	II. 1290
Piritás	II. 1291
Pirftó	II. 1291
Pirittyĕl, pirittyol	II. 1332
Pirjal, pirjel	II. 1294
Pirojt	II. 1290
Pirong	II. 1291
Pirongás	II. 1291
Pirongat	II. 1291
Pirongatás	II. 1292
Pirongatódik	II. 1202
Pirongatódzik	II. 1292
Pirongató levĕl	II. 604
Pirongatózik	II. 1294
Pirongság	II. 1292
Pironkodás	II. 1292
Pironkodik	II. 1292
Pironság	II. 1293
Pironságos	II. 1293
Piros	II. 1293
Pirosan	II. 1293
Piros csĕrĕsnye	I. 417
Piros-fehĕr színĕ	III. 248
Pirosft	II. 1293
Pirosftó	II. 1293
Piroska	II. 1293
Piroskodik	II. 1293
Piros körtvély	II. 418
Piroslik	II. 1293
Pirosodik	II. 1293
Pirosollik	II. 1293
Pirospej szín	III. 250
Piros rózsaszín	III. 250
Pirosság	II. 1293
Piros színĕ	III. 250
Pirosul	II. 1293
Pirul	II. 1293
Pirulás	II. 1294
Pirulatlan	II. 1294
Pise	II. 1295
Pisĕg	II. 1295
Pisĕget	II. 1295
Pisitnĕk	II. 1295
Pisklóc, piskolc	II. 1295
Piskolcolaj	II. 1108
Piskolt	II. 1295
Piskóta	II. 1295
Pislen	II. 1295

Pislog	II. 1295
Pislogat	II. 1295
Pisogat	II. 1295
Pisogatás	II. 1295
Pisolgat	II. 1295
Pisöget	II. 1295
Pispĕk, pispök	II. 1345
Pissog	II. 1295
Pistoly	II. 1296
Pistráng	II. 1297
Piszkál	II. 1296
Piszkálás	II. 1296
Piszkáló	II. 1296
Piszkálódik	II. 1296
Piszkol	II. 1296
Piszkos	II. 1296
Piszkól	II. 1295
Piszmog	II. 1296
Piszmogás	II. 1296
Piszmos	II. 1296
Piszok	II. 1296
Pisszen	II. 1296
Pisztoly	II. 1296
Pisztráng	II. 1297
Pisztricgomba	II. 1297
Pita	II. 1297
Pite : eierkuchen	II. 1297
Pite : küchlein	II. 1297
Piti-bangos	II. 1297
Pittle	II. 1297
Pitvar	II. 1297
Pityĕg	II. 1297
Pityĕrĕdik	II. 1297
Pityĕrĕg	II. 1297
Pityĕrgĕs	II. 1297
Pityizál	II. 1297
Pitypalatty	II. 1297
Pittyed	II. 1298
Pittyenget	II. 1298
Pizsĕg	II. 1295
Plága	II. 1298
Plágál	II. 1298
Plágáló vessző	III. 1126
Plajbác	II. 1298
Plank	II. 1216
Plántál	II. 1216
Plántálás	II. 1216
Plántáló hely	I. 1397
Plántált szőlő	III. 330
Plántás kert	II. 246
Plataisz, platajc	II. 1298
Plátánfa	I. 742, II. 1298
Plátánusfa	II. 1298
Plátánusfa	I. 742
Platibók	II. 1298
Plébánia	II. 1298
Plébániás	II. 1298
Plébános	II. 1298
Plébánoskodik	II. 1298

Plébánosság	II. 1298
Plébász	II. 1298
Pléh	II. 1298
Pléhĕs	II. 1299
Plĕngĕr	II. 1263
Plĕtk	II. 1299
Plĕtyka	II. 1299
Plíh	II. 1298
Pluder	II. 1299
Plundér	II. 1299
Plundra	II. 1299
Póc	II. 1307
Pocik : spitzmaus	II. 1299
Pocik : ofenwinkel	II. 1299
Pócik : sustentacium	II. 1307
Pockázik	II. 1211
Pocok : schnalle	II. 1255
Pocok : ofenwinkel	II. 1299
Pocok : spitzmaus	II. 1299
Pócol	II. 1308
Pócolás	II. 1308
Pocos	II. 1299
Pocs	II. 1299
Pocsadĕk	II. 1300
Pocsalĕk	II. 1299
Pocsatĕka	II. 1300
Pocsĕkol	II. 1300
Pocskadĕk	II. 1300
Pocskol	II. 1300
Pocskondia	II. 1300
Pocsolya	II. 1300
Pocsolyás	II. 1300
Pocsvirág	III. 1191
Poĕta	II. 1300
Poĕtai	II. 1300
Poĕtáskodik	II. 1300
Poĕzis	II. 1300
Pof	II. 1300
Pofa	II. 1300
Pofás	II. 1301
Pofásan	II. 1301
Pofáz	II. 1301
Poffad	II. 1337
Poffadás	II. 1337
Pofoz	II. 1301
Pogácsa	II. 1301
Pogácsakĕnyĕr	II. 201
Pogácsás	II. 1302
Pogácsasáfrány	II. 1491
Pogácsás kĕnyĕr	II. 201
Pogácsásütő	II. 1620
Pogácsáz	II. 1302
Pogácska	II. 1302
Pogány	II. 1302
Pogányi	II. 1302
Pogányizálás	II. 1302
Pogányság	II. 1302
Pogony	II. 1302
Pogonya	II. 1302

Pogonyáz	II. 1302	Polgármester	II. 791	Pontyhal	I. 1275
Pohánka	II. 1303	Polgármesterseg	II. 791	Pontyó	II. 1312
Pohár	II. 1303	Polgárné	II. 991	Ponyikaalma	I. 81
Pohárka	II. 1303	Polgárság	II. 1308	Ponyva	II. 1312
Pohárköszönés	II. 419	Polgárlárs	III. 453	Popa	II. 1312
Pohárnok	II. 1304	Polgártársaság	III. 457	Popion	II. 1312
Pohárnokinas	I. 1579	Polha	II. 1306	Popozlár	II. 1230
Pohárnokmester	II. 791	Polhák	II. 1308	Por, pór: staub	II. 1312
Pohárocška	II. 1303	Policia	II. 1308	Pór: bauer	II. 1314
Poháröntő	II. 1181	Policiái	II. 1308	Porányosság	II. 1313
Pohárszék	III. 128	Pólíka	II. 1307	Porarany	I. 111
Pohárszékkocsi	II. 329	Politika	II. 1309	Póráz	II. 1314
Pohártartó hely	I. 1397	Polkoráb	II. 1316	Pórázos	II. 1315
Pohártöltő	III. 545	Pologár	II. 1308	Porc	II. 1315
Pohárüresítés	III. 898	Poloska	II. 1309	Porcellán, porcellána	II. 1315
Pók	II. 1304	Poltra	II. 1309	Porcika	II. 1315
Póka: windel	II. 1304	Poltura	II. 1309	Porció	II. 1316
Póka: auerhahn	II. 1339	Polva	II. 1309	Porcog	II. 1315
Pókácska	II. 1304	Pólya	II. 1306	Porcogat	II. 1315
Pókás gyermek	II. 1304	Pólyaruha	II. 1481	Porcogatás	II. 1315
Pókháló	I. 1291	Polyéka	II. 1309	Porcogó	II. 1315
Pókhálós	I. 1291	Polyha	II. 1306	Porcogó csésrésnye	I. 417
Poklos	II. 1305	Polyva	II. 1309	Porcogó pázsit	II. 1255
Poklosít	II. 1305	Polyvarosta	II. 1463	Porcogós	II. 1315
Poklosodik	II. 1305	Polyvás	II. 1309	Porcogósan	II. 1315
Poklosság	II. 1305	Polyvás sár	II. 1510	Porcsfű	I. 1026, II. 1316
Poklosul	II. 1305	Polyváz	II. 1309	Porcsin	II. 1316
Poklos var	III. 1011	Polyvázás	II. 1309	Porcsinfű	I. 1026
Poklos verém	III. 1075	Pomada?	II. 1309	Porcsita	II. 1315
Poktul	II. 1306	Pómagránát	I. 1123, II. 1309	Poréjtás	II. 1290
Pókocška	II. 1304	Pómagránátfa	I. 742	Porgaména	II. 1276
Pokol	II. 1304	Pomáta	II. 1310	Porgatorium	II. 1340
Pokolheli	II. 1305	Pompa	II. 1310	Pórhad	I. 1231
Pokolkedvű	II. 148	Pompakodás	II. 1310	Porhanyó	II. 1313
Pokolsennyedék	II. 1541	Pompás	II. 1310	Porhanyós	II. 1313
Pokol torkú	III. 714	Pompásan	II. 1310	Porhonyít	II. 1313
Pokolvacsoara	III. 919	Pompaság	II. 1310	Porhonyó	II. 1313
Pokolvar	III. 1010	Pompáskodás	II. 1310	Póri	II. 1314
Pokolvaras	III. 1011	Pompáskodik	II. 1310	Póris	II. 1316
Pokróc	II. 1306	Pompásos	II. 1310	Porissa	II. 1332
Pokrócocška	II. 1306	Pompásság	II. 1310	Porkoláb	II. 1316
Pokrócos talpatlan sze-		Pompáz	II. 1311	Porkolábság	II. 1316
kérnye	III. 135	Pompos	II. 1311	Porlik	II. 1313
Póla: windel	II. 1306	Ponc	II. 1311	Porlog	II. 1239
Póla: flöhkraut	II. 1307	Poncol	II. 1311	Pornyó	II. 1278
Pólacška	II. 1306	Poncolo vas	III. 1024	Porocška	II. 1313
Polaj	II. 1307	Pondró	II. 1311	Porocskányicska	II. 1313
Polajtárkony	III. 449	Pondrósit	II. 1311	Porond	II. 1316
Pólál	II. 1306	Pondus	II. 1311	Porongat	II. 1291
Pólálgat	II. 1306	Ponk	II. 1311	Porongy	II. 1313
Polc	II. 1307	Ponkoh	II. 1224	Porongyó	II. 1313
Polcol	II. 1308	Ponkt	II. 1311	Poronyán	II. 1316
Pólé, pólej	II. 1307	Pont	II. 1311	Poronyó	II. 1313
Polénta	II. 1308	Pontom	II. 1312	Poronyóság	II. 1313
Polgár	II. 1308	Pontomi	II. 1312	Porontó	II. 1127
Polgárasszony	I. 132	Pontos	II. 1311	Poronty	II. 1316
Polgári	II. 1308	Pontos garas	I. 1063	Poros	II. 1313
Polgáriképpen	II. 1308	Pontoz	I. 1311	Porosit	II. 1314
Polgári rend	II. 1406	Ponty	II. 1312	Poroszka	II. 1316

Poroszkál	II. 1317	Postamestér	II. 791	Pöce	II. 1324
Poroszkálás	II. 1317	Postaszekérbeh	III. 133	Pöcsbör	I. 313
Poroszkáló	II. 615	Posvad	II. 1319	Podör	II. 1324
Poroszkálók	II. 1317	Posvány	II. 1320	Pöfetég	II. 1324
Poroszkáló ló	II. 615	Posványos	II. 1320	Pöfetéges	II. 1324
Poroszkateve	III. 657	Posz	II. 1321	Pöfetéggomba	I. 1097
Poroszló	II. 1317	Poszár	II. 1323	Pöffedék	II. 1324
Poroszlócodik	II. 1317	Poszáta	II. 1321	Pöhöly	II. 1263
Poroszlóság	II. 1317	Poszátamadár	II. 649	Pök : speien	II. 1324
Porosztó	II. 1317	Pözlár	II. 1323	Pök : speichel	II. 1326
Poroz	II. 1314	Poszog	II. 1321	Pökedelém	II. 1326
Porozik	II. 1314	Poszogás	II. 1321	Pökedelmes	II. 1326
Porozó	II. 1314	Posztó	II. 1321	Pökdös	II. 1326
Pórrénd	II. 1406	Posztócsináló	I. 435	Pökdösés	II. 1326
Pórság	II. 1314	Posztófestő	I. 836	Pökdöz	II. 1326
Porsoinány	II. 1244	Posztófolt	I. 906	Pökdözés	II. 1326
Porta	II. 1317	Posztógyártó	I. 1155	Pökés	II. 1325
Portai	II. 1318	Posztómető, posztó-		Pökő	II. 1325
Portáló	II. 1318	metsző	II. 800, II. 802	Pököd	II. 1326
Portárius	II. 1318	Posztómosó	II. 877	Pöködelém	II. 1326
Portás	II. 1318	Posztónyíredék	II. 1049	Pölöngér	II. 1263
Portás tiszt	III. 671	Posztónyíró	II. 1060	Pölpöl	II. 1264
Portáz	II. 1318	Posztós	II. 1321	Pöly	II. 1260
Portázás	II. 1318	Posztószél	III. 114	Pölyh	II. 1260
Portéka	II. 1318	Posztószoknya	III. 289	Pölyő, pölyű	II. 1263
Portikus	II. 1319	Pót	II. 1321	Pöng, pönög	II. 1265
Portörő	III. 756	Potok	II. 1247	Pör	II. 1272
Portrékép	II. 1319	Pótol	II. 1321	Pördít	II. 1274
Portus	II. 1319	Pótolás	II. 1322	Pördül	II. 1275
Portya	II. 1317	Pótolgat	II. 1322	Pöre	II. 1326
Portyás	II. 1318	Potor	I. 300, II. 1322	Pörfolyás	I. 913
Pörül	II. 1314	Potraha	II. 1322	Pörget	II. 1275
Pórus	II. 1319	Potroboc	II. 1322	Pörgetés	II. 1275
Porváta	II. 279	Potroh	II. 1322	Pörgető	II. 1275
Posadék	II. 1319	Potrohos	II. 1322	Pörgő	II. 1275
Posár	II. 1323	Potrohosít	II. 1322	Pörgöl	II. 1277
Posdulás	II. 1280	Potrohosodik	II. 1322	Pörgő rokka	II. 1418
Posgás : strotzend	II. 1280	Potrohosság	II. 1322	Pörindítés	I. 1582
Posgás : das leibschneiden	II. 1280	Potrok	II. 1322	Pörindítő	I. 1582
Poshad	II. 1319	Pótúra	II. 1309	Pörje	II. 1276
Poshadék	II. 1319	Potyka	II. 1322	Pörjefű	I. 1027
Poshadt	II. 1319	Potykász	II. 1322	Pörköltelen	II. 1277
Poshadtacska	II. 1320	Potyog	II. 1322	Pörköltlenül	II. 1277
Poshadtság	II. 1320	Pottyán	II. 1322	Pörlődik	II. 1273
Poshadtul	II. 1320	Pottyant	II. 1323	Pörnye	II. 1278
Poshaszt	II. 1320	Povály	II. 1223	Pöröl	II. 1326
Poskos	II. 1280	Pozdora	II. 1345	Pörölyös	II. 1327
Posog	II. 1280	Pozdorja	II. 1323	Pörölyöz	II. 1327
Posonkodik	II. 1320	Pozdorjacsüpi	I. 410	Pörölyözés	II. 1327
Possad	II. 1319	Pozdorjácska	II. 1323	Pörölyütés	III. 908
Posta	II. 1320	Pozláz	II. 1323	Pörös	II. 1273
Postahajó	I. 1257	Pózna	II. 1323	Pörsedék	II. 1277
Postaköcsi	II. 330	Póznál	II. 1323	Pörsöl	II. 1277
Postakodás	II. 1320	Pozsár	II. 1323	Pörsölés	II. 1278
Postakövet	II. 445	Pozsárbal	I. 1275	Pörsölődik	II. 1278
Postálkodás	II. 1320	Pozsdít	II. 1279	Pörsölő	II. 1278
Postálkodtat	II. 1321	Pozsdul	II. 1279	Pös	II. 1279
Postaló	II. 615	Pozsgás	II. 1280	Pösög	II. 1280
Postamélyföld	I. 987	Pozsonyi süveg	II. 1628	Pösöl	II. 1279

Pössér	II. 1255	Pricskél	II. 1294, 1331	Prüsszentés	II. 1336
Pössét	II. 1257	Pricskélés	II. 1331	Prüsszög	II. 1336
Pössöly	II. 1281	Priór	II. 1332	Prüsszögés	II. 1336
Pösty	II. 1327	Priorissza	II. 1332	Prüsszüget	II. 1336
Pöszérce	II. 1281	Prittyél	II. 1332	Prüsszügtel	II. 1336
Pöszlék	II. 1327	Prittyélés	II. 1332	Prücsök, ptrücsök	II. 1336
Pöszögetés	II. 1327	Privilegium	II. 1332	Ptrüsogetés	II. 1295
Pöszöly	II. 1281	Privilegiumos	II. 1332	Ptrüszög	II. 1336
Pötye	II. 1327	Privilegiumos levél	II. 604	Ptrüsszent	II. 1336
Pracskó	II. 1232	Privilegyiom	II. 1332	Ptücsök	II. 1336
Prágai gyémánt	I. 1158	Próba	II. 1332	Ptürszent	II. 1336
Prajtsóft	II. 1327	Próbaesztendő	I. 719	Ptüszög	II. 1336
Praktika	II. 1327	Próbajegy	II. 30	Publikán	II. 1336
Praktikal	II. 1327	Próbajel	II. 34	Publikánmadár	II. 649
Praktikálkodás	II. 1328	Próbakő	II. 390	Publikánszín	III. 250
Pratikálkodik	II. 1328	Próbál	II. 1332	Pucok	II. 1299
Praktikás	II. 1328	Próbálás	II. 1333	Püderés	II. 1337
Praktikus	II. 1328	Próbálat	II. 1333	Puffad	II. 1437
Praktizál	II. 1328	Próbáldogál	II. 1333	Puffadás	II. 1337
Prása	II. 1237	Próbált	II. 1333	Puffadék	II. 1337
Prázna	II. 1236	Próbáltatott	II. 1333	Puffadoz	II. 1337
Prébég, prebék	II. 1331	Próbáltképpen	II. 1333	Puffant	II. 1337
Prébenda	II. 1328	Próbatű	III. 815	Puffaszt	II. 1337
Prébendacipó	I. 359	Procésszió	II. 1333	Pugillár	II. 1337
Preceptor	II. 1328	Procésszióz	II. 1333	Puha	II. 1337
Préda	II. 1328	Profécia	II. 1334	Puhálkodik	II. 1338
Prédál	II. 1328	Profésszió	II. 1334	Puhán	II. 1338
Prédálás	II. 1329	Profésszor	II. 1334	Puhaság	II. 1338
Prédáló	II. 1329	Profésszorság	II. 1334	Puháskodik	II. 1338
Prédás	II. 1329	Proféta	II. 1334	Puhaszt	II. 1338
Prédikáció	II. 1329	Prófétál	II. 1334	Puhatolódik	II. 1838
Prédikációhallás	I. 1286	Prófétálás	II. 1334	Puhit	II. 1338
Prédikációs könyv	II. 407	Prófétaság	II. 1334	Puhogat	II. 1338
Prédikál	II. 1329	Prófétizál	II. 1334	Puhul	II. 1338
Prédikálás	II. 1329	Prófont	II. 1334	Pulicka	II. 1338
Prédikáló	II. 1329	Prófontmester	II. 791	Pulik	II. 1338
Prédikáló könyv	II. 407	Prófosz, prófusz	II. 1335	Pulpitom	II. 1338
Prédikáló szék	III. 128	Prókátor	II. 1335	Pulpitus	II. 1338
Prédikátor	II. 1329	Prókátorkodik	II. 1335	Pulya	II. 1338
Prédikatori rend	II. 1406	Prókátorlevél	II. 604	Pulyka	II. 1339
Prédikátorság	II. 1330	Prókátorság	II. 1335	Pulykakakas	II. 80
Prédikátorszérzet	III. 209	Prontsaccung	II. 1335	Punkt	II. 1311
Prém	II. 1330	Prósál	II. 1335	Punktozás	II. 1312
Prémés	II. 1330	Prósnítál	II. 1335	Punt	II. 1311
Préméz	II. 1330	Prosonció	II. 1333	Punktum, puntum	II. 1312
Prémézés	II. 1330	Prósza	II. 1335	Púp	II. 1339
Prémézet	II. 1330	Protéstál	II. 1335	Pupa	II. 1339
Prémézéit szokuya	III. 289	Protéstálás	II. 1335	Pupdenevér	I. 493, II. 1339
Préngér	II. 1263	Protéstáns	II. 1335	Puponyavér	II. 1339
Prépost	II. 1330	Proviánt	II. 1335	Púpos	II. 1339
Prépostság	II. 1330	Providéal	II. 1335	Púposan	II. 1339
Prés	II. 1331	Provinciális	II. 1335	Púpos hátú tevé	III. 657
Présül	II. 1331	Proviontol	II. 1335	Púposkodás	II. 1339
Présmitál	II. 1335	Prös	II. 1331	Púposkodik	II. 1339
Pröss	II. 1331	Prücs	II. 1336	Púposság	II. 1339
Présta	II. 1331	Prücsök	II. 1336	Púpos süveg	II. 1628
Pribég, pribék	II. 1331	Prüszköl	II. 1336	Púpú	II. 1339
Pribékség	II. 1331	Prüszkölés	II. 1336	Pur	II. 1312
Prics	II. 1331	Prüsszent	II. 1336	Purdi	II. 1339

Purga	II. 1340	Puskasárkány	II. 1519	Puzbán	II. 1344
Purgáció	II. 1340	Puskasörpönyő	II. 1558	Puzdarék	II. 1344
Purgál	II. 1340	Puskatartó	III. 480	Puzdora, puzdra	II. 1344
Purgálás	II. 1340	Puskatok	III. 694	Pücsök	II. 1334
Purgáló	II. 1340	Puskatöltő vessző	III. 1126	Pükdüs	II. 1324
Purgamálsszoknya	III. 289	Puskáz	II. 1341	Pümkösd	II. 1344
Purgatorium	II. 1340	Puskázás	II. 1342	Pümkösdbava	I. 146
Purgör	II. 1340	Puskázat	II. 1342	Pümkösdhó	I. 146
Purgoma	II. 1340	Puszdarek	II. 1345	Pümkösdí rózsza	II. 146
Purpián	II. 1340	Puszpán, puszpáng	II. 1342	Pümkösdí szegfü	I. 102
Purpiánszín	III. 250	Puszpángfa	I. 742	Pümkösd napja	II. 93
Purpiánszoknya	III. 289	Puszpángos	II. 1342	Pümköst	II. 1344
Purultya	II. 1340	Puszla	II. 1342	Püseték	II. 162
Purultyaság	II. 1340	Pusztaképen	II. 1343	Püslén	II. 129
Pusér	II. 1340	Pusztán	II. 1343	Püspék	II. 1344
Puska	II. 1340	Pusztás	II. 1343	Püspök	II. 1344
Puskaesináló	I. 435	Pusztaság	II. 1343	Püspöki	II. 1344
Puskakulcs	II. 466	Pusztít	II. 1243	Püspöki gyűrű	I. 121
Puskalövés	II. 633	Pusztítás	II. 1343	Püspöki pálca	II. 121
Puskapalack	II. 1215	Pusztító	II. 1344	Püspöki süveg	II. 162
Puskapor	II. 1313	Pusztul	II. 1344	Püspöki szék	III. 12
Puskapormérték	II. 777	Pusztulás	II. 1344	Püspöki tiszt	I. 67
Puskaporos ház	I. 1371	Pusztulat	II. 1344	Püspökség	II. 1344
Puskaportarló	III. 480	Putérták	II. 1344	Püspöksüveg	II. 162
Puskaportartó palack	II. 1215	Putnokfü	I. 1026, II. 1344	Püszéget	II. 129
Puska rántója	II. 1372	Putlon, puttöny	II. 1344	Püsszentés	II. 133
Puskás	II. 1341	Puttonyos	II. 1344		

R.

Ra, rá	II. 1378	Rabság	II. 1347	Ragadvány	II. 1354
Rab	II. 1347	Rabságos	II. 1348	Ragadoz	II. 1354
Rabáruló piac	II. 1284	Rabságravaló vitel	III. 1213	Ragadozás	II. 1354
Rabasszony	I. 132	Rabszój	III. 240	Ragadozat	II. 1354
Rabbata	II. 1349	Ráca	II. 1349	Ragadozó	II. 1354
Rabház	I. 1371	Rác kamuka	II. 92	Ragadozó borostyán	I. 29
Rabi	II. 1347	Rác lé	II. 550	Ragadozó madár	II. 64
Rabköntös	II. 399	Radina	II. 1549	Ragadozóság	II. 1354
Rablás	II. 1348	Radóc	II. 1349	Ragadvány	II. 1354
Rablat	II. 1348	Radócos	II. 1350	Rágalmas	II. 1354
Rabléány	II. 552	Ráfog	I. 872	Rágalmasság	II. 1354
Rabló	II. 1349	Ráfogás	I. 873	Rágalmaz	II. 1354
Rabol	II. 1348	Rag	II. 1350	Rágalmazás	II. 1354
Raboltat	II. 1348	Rág	II. 1350	Rágalmazó	II. 1354
Raboskodík	II. 1347	Ragad	II. 1353	Rágalmazó levél	II. 60
Rabota	II. 1349	Ragadáló	II. 1355	Rágalom	II. 1354
Rabotál	II. 1349	Ragadás	II. 1355	Rágás	II. 1354
Rabotálkodás	II. 1349	Ragadat	II. 1355	Ragaszkodík	II. 1354
Rabotáló	II. 1349	Ragadékonny	II. 1355	Ragaszt	II. 1354
Rabotamunka	II. 893	Ragadó	II. 1355	Ragasztás	II. 1354
Rabotás	II. 1349	Ragadó betegség	I. 225	Ragaszték	II. 1354
Rabotaság	II. 1349	Ragadó fü	I. 1027	Ragasztó	II. 1354
Rabotáskodás	II. 1349	Ragadó kezű	II. 287	Ragasztó fa	I. 74
Rabotás nép	II. 968	Ragadomány	II. 1306	Rágatlan	II. 1354
Rabotásság	II. 1349	Ragados	II. 1355	Rágdogul	II. 1354
Rabotás szolgál	III. 292	Ragadóság	II. 1356	Raggat	II. 136
Rabotás szolgáló	III. 296	Ragadosság	II. 1355	Rágicsál	II. 1354

Rágó	II. 1352	Rákaszat	II. 1368	Raponc	II. 1374
Rágódás	II. 1353	Rakat	II. 1365	Raponcsaláta	II. 1501
Rágódik	II. 1353	Rakata	II. 1398	Ráró	II. 1374
Rágogat	II. 1353	Rakattat	II. 1365	Rárós	II. 1374
Rágolódik	II. 1353	Rákláb	II. 499	Rárószém	III. 158
Rágott	II. 1353	Rakó	II. 1365	Rárótoll	III. 703
Rágton rág	II. 1351	Rakodik	II. 1366	Rása	II. 1374
Ragula	II. 1389	Rákog	II. 1368	Rásaszoknya	III. 289
Ragya	II. 1358	Rakogat	II. 1366	Ráspoly	II. 1374
Ragyag: glänzen	II. 1358	Rakolló	II. 1115	Rast	II. 1375
Ragyag: quacken	II. 1385	Rakollya	II. 1449	Rászt	II. 1375
Ragyás	II. 1358	Rakon	II. 1449	Rát	II. 1373
Ragyázás	II. 1358	Rakonca	II. 1368	Rátódik	II. 1373
Ragyíva	II. 1358	Rakoncátlan	II. 1368	Rátotta	II. 1373
Ragyívaság	II. 1358	Rákos	II. 1368	Ráüt	III. 907
Ragyog	II. 1358	Rakosgat	II. 1367	Raváncs	II. 1375
Ragyogás	II. 1359	Rakoskodik	II. 1367	Raváncsolódás	II. 1375
Ragyogó	II. 1359	Rakoszik	II. 1367	Ravás	II. 1443
Ragyogós	II. 1359	Rakott	II. 1367	Ravásfizetés	I. 860
Ragyogó vérés	III. 1076	Rakott oszlop	II. 1148	Ravás mássa	II. 701
Ragyogó vérés szín	III. 252	Rakott sir	II. 1576	Ravasz	II. 1375
Ragyogtat	II. 1359	Rakott székrény	III. 136	Ravaszán	II. 1375
Ragyogvány	II. 1359	Rakotlyafa	I. 742	Ravaszka	II. 1375
Raj	II. 1359	Ráksajt	II. 1496	Ravaszkodás	II. 1376
Rajá	II. 1378	Ráksaláta	II. 1501	Ravaszkodik	II. 1375
Rajkó	II. 1360	Rákszém	III. 158	Ravaszlyuk	II. 640
Rajocska	II. 1359	Rakton-rak	II. 1364	Ravaszág	II. 1376
Rajos	II. 1359	Rakul	II. 1367	Ravaszágtalan	II. 1376
Rajság	II. 1359	Rakvaden-rakva	II. 1367	Ravaszul	II. 1376
Rajsereg	II. 1551	Ráma	II. 1368	Ravatal	II. 1441
Rajszt	II. 1360	Rámond	II. 862	Ravatolás	II. 1444
Rajszol	II. 1360	Rámosolyog	II. 879	Ravatolat	II. 1444
Rajszolás	II. 1360	Ránc	II. 1369	Ravó	II. 1444
Rajszos	II. 1360	Ráncigál	II. 1372	Ravom	II. 1442
Rajt	II. 1361	Ráncigálás	II. 1372	Ráz	II. 1376
Rajtaér	I. 658	Ráncigálódik	II. 1373	Rázás	II. 1377
Rajtakap	II. 103	Ráncocska	II. 1369	Rázdogál	II. 1377
Rajtamén	II. 748	Ráncol	II. 1369	Rázódik	II. 1377
Rajtár	II. 1362	Ráncolás	II. 1369	Rázogat	II. 1377
Rajtaragad	II. 1355	Ráncos	II. 1369	Rázogatás	II. 1378
Rajtatapodás	III. 438	Ráncos palást	II. 1217	Ré	II. 1436
Rajtaüt	III. 907	Rándít	II. 1370	Réa	II. 1378
Rajtavaló	II. 1362	Rándul	II. 1370	Réaad	I. 13
Rajtazörög	III. 1288	Rándulás	II. 1370	Réaajánlás	I. 33
Rajtola	II. 509	Rángat	II. 1371	Réaakad	I. 36
Rajtta	II. 1361	Rángatás	II. 1371	Réaalkuszik	I. 60
Rajzás	II. 1360	Ránkor	II. 1374	Réaáll	I. 70
Rajzat	II. 1360	Ránt: mit bast ziehen	II. 1371	Réaámul	I. 82
Rajzik	II. 1359	Ránt: backen	II. 1373	Réábámul	I. 168
Rajzol	II. 1360	Rántás	II. 1373	Réábékélik	I. 198
Rajzolás	II. 1360	Rántó	II. 1373	Réabérél	I. 211
Rak	II. 1362	Rántogat	II. 1372	Réabérló	I. 211
Rák	II. 1367	Rántogatás	II. 1372	Réabeszéll	I. 221
Rákap	II. 102	Rántó sörpenyő	II. 1558	Réabir	I. 234
Rakás	II. 1364	Rántott	II. 1373	Réabiz	I. 242
Rakaska	II. 1365	Rántotta	II. 1373	Réabizik	I. 243
Rakásol	II. 1365	Ráolvas	II. 1121	Réabizonyít	I. 246
Rakásos	II. 1365	Ráolvasás	II. 1121	Réabizonyodik	I. 247
Rákász	II. 1368	Rapacos	II. 1374	Réabocsát	I. 256

Réábokrosodik	I. 267	Réánevetés	II. 977	Réátanakodik	III. 422
Réáborul	I. 290	Réánéz	II. 981	Réátanlt	III. 426
Réáböfent	I. 306	Réánézés	II. 981	Réátart	III. 471
Réáböfög	I. 307	Réánódit	II. 987	Réátartás	III. 472
Réábög	I. 303	Réánő	II. 995	Réátartó	III. 472
Réábökken	I. 308	Réányerlt	II. 1033	Réátaszit	III. 702
Réábujtat	I. 321	Réányit	II. 1047	Réátát	III. 491
Réácsappant	I. 384	Réányom	II. 1054	Réátekerészik	III. 515
Réácsatáz	I. 388	Réányög	II. 1073	Réátekint	III. 518
Réad	II. 1437	Réápökdös	II. 1326	Réátekintés	III. 519
Réádohol	I. 513	Réápökik	II. 1324	Réátelik	III. 531
Réádühödik	I. 548	Réápörkül	II. 1277	Réáteljesít	III. 537
Réáéhezik	I. 584	Réáragaszkodik	II. 1357	Réátér	III. 572
Réáémlékezés	I. 636	Réáragaszt	II. 1358	Réáterit	III. 576
Réáémlékezik	I. 636	Réarak	II. 1364	Réátérül	III. 586
Réáémléktet	I. 637	Réaránt	II. 1372	Réátész	III. 623
Réáenged	I. 641	Réárekeszt	II. 1396	Réátévés	III. 623
Réáereszt	I. 671	Réárépés	II. 1413	Réátódul	III. 699
Réáerősödik	I. 680	Réárépül	II. 1415	Réátoly	III. 696
Réáesik	I. 699	Réárészegít	II. 1424	Réátorlik	III. 717
Réáavez	I. 723	Réárivalkodik	II. 1438	Réátorlódik	III. 717
Réáfekszik	I. 793	Réárivaszkodik	II. 1438	Réátökél	III. 627
Réáfeledkezík	I. 809	Réárohan	II. 1446	Réátör	III. 747
Réáfelel	I. 812	Réárop	II. 1460	Reatta	II. 1361
Réáfog	I. 872	Réásatol	II. 1498	Réatud	III. 787
Réáfut	I. 1010	Réasegít	II. 1537	Réaúgrás	III. 841
Réáfüggeszt	I. 1036	Réásiet	II. 1565	Réaugrik	III. 841
Réágától	I. 1067	Réaszab	III. 3	Réáúz	III. 916
Réágérjeszt	I. 1088	Réaszabadít	III. 7	Réávág	III. 928
Réágondol	I. 1102	Réaszabadítás	III. 7	Réávakar	III. 979
Réágyak	I. 1133	Réaszakad	III. 28	Réáválaszl	III. 989
Réágyülekézik	I. 1206	Réaszalad	III. 46	Réávár	III. 1015
Réáhagy	I. 1243	Réaszáll	III. 53	Réáver	III. 1064
Réáhagyás	I. 1243	Réaszállítás	III. 54	Réávész	III. 1121
Réahajlás	I. 1260	Réaszeg	III. 107	Réávet	III. 1147
Réahajol	I. 1260	Réaszégez	III. 114	Réávetés	III. 1147
Réahajt	I. 1264	Réaszémlélő	III. 161	Réávigyáz	III. 1177
Réahallgat	I. 1288	Réaszéröz	III. 206	Réávigyázás	III. 1177
Réahallgatás	I. 1288	Réaszokás	III. 286	Réávisel	III. 1200
Réáhi	I. 1419	Réaszokik	III. 286	Réáviselés	III. 1200
Réáhívás	I. 1419	Réaszoktat	III. 288	Réávisz	III. 1211
Réáhivat	I. 1420	Réaszól	III. 277	Réávon	III. 1241
Réáhivatal	I. 1420	Réaszólás	III. 277	Réávonsz	III. 1252
Réaigazodik	I. 1552	Réaszolgál	III. 294	Réázöng	III. 1280
Réajut	II. 68	Réaszoló	III. 277	Réázörög	III. 1288
Réákel	II. 168	Réaszorgoz	III. 312	Rébég	II. 1383
Réákeres	II. 230	Réaszorit	III. 314	Rébégés	II. 1384
Réáköszön	II. 419	Réaszorítás	III. 314	Rébégő nyelvü	II. 1026
Réáköszönés	II. 419	Réaszorol	III. 318	Rébüllál	II. 1384
Réalázzaszt	II. 549	Réászó	III. 320	Rébüllió	II. 1384
Réaléh	II. 561	Réászökdös	III. 325	Rébésget	II. 1384
Réaléheli	II. 562	Réászökellik	III. 326	Rébésgetés	II. 1384
Réalő	II. 631	Réászökés	III. 324	Réböz	II. 1384
Réalövet	II. 634	Réászökik	III. 324	Rece	II. 1384
Réáméhetetlen	II. 748	Réászületik	III. 353	Réce: netz	II. 1384
Réámén	II. 748	Réátalál	III. 395	Réce: ente	II. 1385
Réáménés	II. 748	Réátamad	III. 409	Récecske	II. 1385
Réánehézkedik	II. 947	Réátámaszkodik	III. 411	Recefátyol	I. 776
Réánevet	II. 977	Réátámasztat	III. 413	Recég	II. 1385

Réceol	II. 1107	Régulás szörzet	III. 209	Rékkentő	II. 1398
Réceörző	II. 1184	Régulaszöréntvaló	II. 1389	Rékruta	II. 1899
Récépta	II. 1385	Régulátlan	III. 1389	Réllgio	II. 1399
Recés	II. 1384	Régulta, régultan	II. 1388	Remék, remék	II. 1399
Recés háj	I. 1251	Régvel	II. 1386	Remék munka	II. 893
Receszoknya	III. 290	Régzet	II. 1470	Reméll	II. 1400
Récség	II. 1385	Régystrom	II. 508	Reméllhetőség	II. 1401
Récségés	II. 1385	Rehelyés ?	II. 1389	Remény	II. 1400
Redős	II. 1385	Réj	II. 1378	Reménykedés	II. 1400
Redős szoknya	III. 290	Réjatta	II. 1361	Reménykodik	II. 1400
Redves	II. 1385	Réjő	II. 1436	Reményl	II. 1400
Réf	II. 1385	Réjt	II. 1389	Reménylés	II. 1401
Refektórium	II. 1385	Réjta	II. 1361	Reménylet	II. 1401
Réföl	II. 1385	Réjtéget	II. 1390	Reményletlen	II. 1401
Réformál	II. 1385	Réjték	II. 1390	Reményletlenül	II. 1401
Reg	II. 1385	Réjtékajtó	I. 35	Reménylhetetlen	II. 1401
Rég, rég : der morgen	II. 1386	Réjtékén	II. 1390	Reménység	II. 1401
Rég : lange	II. 1386	Réjtékén	II. 1390	Reménységés	II. 1401
Régálpapiros	II. 1229	Réjtékés	II. 1390	Reménységés	II. 1401
Rege	II. 1388	Réjtékézik	II. 1390	Reménységűnkülvaló	II. 1401
Régei	II. 1386	Réjtékház	I. 1371	Reménységtelen	II. 1401
Régél	II. 1386	Réjtékhely	I. 1397	Reménységtelenség	II. 1401
Régél	II. 1388	Réjtékhelyes	I. 1397	Reménytelen	II. 1401
Regément	II. 1388	Réjtéksátor	II. 1524	Reményteltenség	II. 1402
Régén	II. 1386	Réjtés	II. 1391	Reménytelenül : verzwei-	
Régénben	II. 1387	Réjtévényés	II. 1391	felu	II. 1402
Régéni	II. 1387	Réjtézik	II. 1891	Reménytelenül : verzwei-	
Régente	II. 1387	Réjtéződik	II. 1391	felt	II. 1402
Régenten	II. 1387	Réjtéző hely	I. 1397	Remese	II. 1402
Régéntől fogva	II. 1387	Réjtő	I. 1391	Reméte	II. 1402
Régénvaló	II. 1387	Réjtő hely	I. 1397	Remétebagoly	I. 156
Régöz	II. 1470	Réked	II. 1391	Remétebarát	I. 178
Réggel	II. 1386	Rékedés	II. 1393	Reméteség	II. 1402
Réggeli	II. 1386	Rékedéz	II. 1393	Rémít	II. 1402
Réggeli csillag	I. 426	Rékedezés	II. 1393	Rémítés	II. 1402
Régget	II. 1397	Rékedő	II. 1393	Rémpél	II. 1403
Régi	II. 1387	Rékedt	II. 1393	Remül	II. 1400
Régiacske	II. 1387	Rékedtség	II. 1393	Rémül	II. 1402
Régien	II. 1387	Rekég	II. 1385	Rémülés	II. 1403
Regiment	II. 1388	Rekégés	II. 1386	Rémület	II. 1403
Régi módon	II. 1387	Rekégő	II. 1386	Rënd	II. 1403
Régi sajt	II. 1496	Rékesz	II. 1393	Rëndbeli	II. 1407
Régiség	II. 1388	Rékeszés	II. 1394	Rënddel	II. 1407
Régiségés	II. 1388	Rékeszkedik	II. 1394	Rëndél	II. 1407
Régistrál	II. 1389	Rékeszt : gehege	II. 1393	Rëndélés	II. 1409
Régít	II. 1388	Rékeszt : einschlicssen	II. 1394	Rëndélet	II. 1409
Régivolta	III. 966	Rékeszték	II. 1397	Rëndéletlen	II. 1409
Régnál	II. 1389	Rékesztés	II. 1397	Rëndéletlenség	II. 1409
Régnálás	II. 1389	Rékesztő beszéd	I. 218	Rëndelő	II. 1409
Régolta	II. 1388	Rékesztő hárya	I. 1335	Rëndélt sereg	II. 1551
Régtől	II. 1388	Rekety	II. 1398	Rëndén	II. 1409
Régtől fogva	II. 1388	Rekettya, rekettye	II. 1398	Rëndénként	II. 1409
Régtől fogva való	II. 1388	Rekettyefa	I. 742	Rëndés	II. 1410
Régula	II. 1389	Rekettyés	II. 1399	Rëndesen	II. 1410
Régulál	II. 1389	Rekettyeség	II. 1399	Rëndetlen	II. 1410
Régulánként	II. 1389	Réken : ersticken	II. 1397	Rëndetlenség	II. 1410
Régulás	II. 1389	Rekken : rechen	II. 1399	Rëndfaház	I. 1371
Réguláskodik	II. 1389	Rékenés	II. 1397	Rëndfölttvaló	II. 1410
Régulásság	II. 1389	Rékkent	II. 1397	Rëndház	I. 1371
		Rékkentés	II. 1398	Rëndföltt	II. 1410

Réndifölöttvaló	II. 1410	Rësta	II. 1463	Részketégség	II. 1434
Rëndkívül	II. 1410	Rëstál	II. 1419	Részketés	II. 1434
Rëndkívüli	II. 1410	Rëstancia	II. 1419	Részketéssel való hideg-	
Rendkívülvaló . II. 1410, III. 958		Rëstelkedik	II. 1418	lélés	II. 567
Rënd nélkül	II. 1410	Rëstëll	II. 1417	Részkető	II. 1434
Rëndnélkülvaló	II. 1410	Rëstën	II. 1418	Részosztás	II. 1154
Rëndről-rëndre	II. 1410	Rëstës	II. 1418	Részről	II. 1422
Rendszérént . II. 1410, III. 199		Rëstësen	II. 1418	Részszérént . II. 1423, III. 199	
Rendszéréntvaló II. 1410, III. 959		Rëstëz	II. 1418	Részszéréntvaló II. 1423, III. 959	
Rëndtartás	III. 474	Rëstség	II. 1418	Résztelen	II. 1422
Rëndül	II. 1411	Rëstül: träge	II. 1419	Részvéttség	II. 1124
Rénes forint	I. 940	Rëstül: faul werden	II. 1419	Részű	II. 1422
Rëng	II. 1411	Rész	II. 1419	Részülés	II. 1422
Rëngdégél	II. 1411	Részből	II. 1420	Rét: wiese	II. 1427
Rëngedéz	II. 1411	Részbőlállatlanság	I. 78	Rét: falte	II. 1426
Rënget	II. 1411	Részég	II. 1423	Rét: rötlich	II. 1427
Rëngetés	II. 1411	Részégedik	II. 1423	Réték	II. 1427
Rëngető tekenő	III. 523	Részégén	II. 1424	Rétés	II. 1426
Renyhe	II. 1414	Részégës	II. 1424	Rétés bélés	I. 202
Répa	II. 1412	Részégëskedik	II. 1424	Rétés torta	III. 719
Répácska	II. 1412	Részégëskedés	II. 1424	Retes	II. 1428
Répás	II. 1412	Részégëskedő	II. 1424	Rétű	I. 1027
Repce	II. 1412	Részégt	II. 1424	Réti	II. 1427
Repceén	II. 1412	Részégség	II. 1424	Réti kendër	II. 194
Repcsinfű	I. 1024	Részégszik	II. 1425	Réti safrány	II. 1491
Rëpdécsél	II. 413	Részégül	II. 1425	Réti torna	III. 711
Rëpdës	II. 1413	Részégülés	II. 1425	Rétkücske	II. 1428
Rëpdësés	II. 1413	Részël	II. 1420	Rëtken	II. 1397
Rëpdëz	II. 1413	Reszel	II. 1425	Rétség: falte	II. 1426
Reped	II. 1416	Reszelék	II. 1425	Rétség: wiese	II. 1427
Repedés	II. 1416	Reszelés	II. 1425	Rëttëg	II. 1428
Repedéz	II. 1416	Reszeletpor	II. 1313	Rëttëgés	II. 1428
Repedezés	II. 1417	Részëlkedés	II. 1420	Rëttëget	II. 1428
Rëpëgés	II. 1383	Részëlkedik	II. 1420	Rëttëgetés	II. 1429
Rëpës	II. 1413	Reszelő	II. 1425	Rëttëgető	II. 1429
Rëpësés	II. 1413	Reszeltet	II. 1420	Rëttëgtet	II. 1429
Rëpësget	II. 1413	Reszeltetés	II. 1421	Rëtten	II. 1429
Rëpëskëdtet	II. 1413	Részént	II. 1421	Rëttenik	II. 1429
Rëpëskël	II. 1414	Részënként	II. 1421	Rëttenés	II. 1429
Rëpëső	II. 1414	Részës	II. 1421	Rëttenet	II. 1429
Rëpëz	II. 1414	Részësedik	II. 1421	Rëttenetés	II. 1429
Rëpít	II. 1414	Részësëltet	II. 1421	Rëttenetësen	II. 1430
Rëppel	II. 1414	Részësít	II. 1421	Rëttenetësképpen	II. 1430
Rëppen	II. 1414	Részësítés	II. 1422	Rëttenetësség	II. 1430
Rëpt	II. 1415	Részësség	II. 1422	Rëttenetëssëgëst	II. 1430
Rëpül	II. 1415	Részës társ	III. 453	Rëttenetëst	II. 1430
Rëpüldögél	II. 1415	Részëstül	II. 1422	Rëttenetësül	II. 1430
Rëpülés	II. 1415	Részësül	II. 1422	Rëttenetlen	II. 1430
Rëpület	II. 1416	Részësülés	II. 1422	Rëttenetlenül	II. 1430
Rëpülget	II. 1416	Rëszetlen	II. 1422	Rëttenhetetlenül	II. 1430
Rëpülhetetlen	II. 1416	Rëszetlenül	II. 1422	Rëttenő	II. 1430
Rëpülő	II. 1416	Rëszked	II. 1434	Rëtten	II. 1430
Rëpülő híd	I. 1425	Rëszkedés	II. 1434	Rëttenés	II. 1431
Rër	II. 1417	Rëszkedet	II. 1434	Rëttenhetetlen	II. 1431
Rës	II. 1417	Rëszkedetëst	II. 1434	Rëttenhetetlenül	II. 1431
Rësa	II. 1417	Rëszket	II. 1434	Rëttenő	II. 1431
Rësés	II. 1417	Rëszketeg	II. 1434	Rëtv	II. 1385
Rësësedik	II. 1417	Rëszketegës	II. 1434	Rëtvés	II. 1385
Rëst	II. 1417	Rëszketegësség	II. 1434	Retye-rutya	II. 1431

Rétyke	II. 1431	Riadás	II. 1437	Rivalkodás	II. 1438
Rétykehal	I. 1275	Riadtat	II. 1437	Rivalkodik	II. 1438
Réülés	II. 1431	Riaszkodás	II. 1438	Rivallik	II. 1438
Réület	II. 1431	Riaszkodik	II. 1438	Rivás	II. 1438
Réületés	II. 1431	Riaszt	II. 1439	Rivás-sivás	II. 1562
Réüt : verbergen	II. 1389	Riatta	II. 1361	Rivid	II. 1473
Réüt : entzücken	II. 1431	Ribald	II. 1440	Rivindeden	II. 1473
Rev	II. 1432	Ribancos	II. 1440	Rivogat	II. 1440
Rév : hafen	II. 1432	Ribesz	II. 1440	Rivülés	II. 1431
Rév : weinen	II. 1436	Rideg	II. 1440	Rivület	II. 1431
Révad	II. 1437	Rideg adó	I. 16	Rizs	II. 1442
Révbér	I. 211	Rideg legény	II. 559	Rizskása	II. 136
Révbíró	I. 237	Ridegség	II. 1441	Ró	II. 1442
Révedéz	II. 1433	Rideg személy	III. 166	Robban	II. 1444
Reverenciás tánc	III. 424	Ridék	II. 1440	Robin	II. 1474
Reves	II. 1432	Rigó	II. 1441	Robog	II. 1445
Révés	II. 1433	Rigócska	II. 1441	Robogás	III. 1349
Révész	II. 1433	Rigya	II. 1441	Rocska	II. 1445
Révészmeister	II. 791	Rigyanyesés	II. 1036	Ródl	II. 1443
Révhajó	I. 1257	Rigyáz	II. 1441	Rogya	II. 1358
Révhely	I. 1397	Rihaszt	II. 1439	Rogyás	II. 1358
Révhordozó	I. 1389	Rihés	II. 1486	Rogyogtat	II. 1468
Révi tisztartó	III. 482	Rij	II. 1436	Roggyan	II. 1445
Révid	II. 1473	Rikácsol	II. 1439	Roh : schwärzlich	II. 1445
Révpart	II. 1241	Rikít	II. 1439	Roh : eiter	II. 1445
Révületés	II. 1431	Rikkant	II. 1439	Roha	II. 1479
Réz	II. 1433	Rikkat	II. 1439	Rohandóság	II. 1466
Rézbánya	I. 174	Rikojt	II. 1439	Rohan	II. 1415
Rézedény	I. 558	Rikojtoz	II. 1439	Rohanás	II. 1466
Rézég	II. 1433	Rikolt	II. 1439	Rohanik	II. 1445
Rezel	II. 1433	Rikoltás	II. 1440	Rohanó	II. 1447
Rézfazék	I. 776	Rikontás	II. 1439	Rohantat	II. 1447
Rézfönt	I. 920	Ril	II. 1436	Roh ló	II. 615
Rézelődés	II. 1434	Ringyó	II. 1441	Rohog : grunzen	II. 1472
Rézelődik	II. 1433	Ringy-rongy	II. 1459	Rohog : hervorbrechen	II. 1447
Rézkád	II. 76	Riogat	II. 1440	Rohou	II. 1445
Rézkarikás	II. 130	Riogálás	II. 1440	Rohtonk	II. 1361
Rézmives	II. 909	Ripsz-rapsz	II. 1441	Rojt	II. 1447
Rézmű	II. 905	Rí-sí	II. 1562	Rojtos	II. 1447
Réznék	II. 1436	Riskasale	II. 550	Rojtozat	II. 1447
Rézorrú rigó	II. 1441	Riskásatorta	III. 819	Róka	II. 1447
Rézöntő	II. 1181	Riskó	II. 1441	Rókácska	II. 1448
Rézpénz	II. 1270	Risza	II. 1441	Rókafark	I. 771
Rézpléh	II. 1299	Riszál	II. 1441	Rókafü	I. 1027
Rézrozsa	II. 1470	Rít : wiese	II. 1426	Rókafogás	I. 874
Rézrozsdás	II. 1470	Rít : entzücken	II. 1431	Rókai	II. 1448
Réztáblametsző	II. 805	Ritka	II. 1441	Rókálkokik	II. 1448
Rézvirág	III. 1191	Ritka hajú	I. 1249	Rókalyuk	II. 640
Rézzed	II. 1435	Ritkán	II. 1442	Rókamál	II. 672
Rézzég	II. 1435	Ritkás	II. 1442	Rókás	II. 1448
Rézzen	II. 1435	Ritkaság	II. 1442	Rókáz	II. 1448
Rézzenés	II. 1435	Ritkaságos	II. 1142	Rokka	II. 1448
Rézzenik	II. 1435	Ritka szőrű	III. 332	Rokkan	II. 1448
Rézzent	II. 1436	Ritkál	II. 1442	Rokkanás	II. 1449
Rézzeszt	II. 1436	Ritkít	II. 1442	Rokkant	II. 1449
Rhabarharum fü	I. 1027	Ritkul	II. 1442	Rokkaszár	III. 86
Ri	II. 1436	Ritta	II. 1361	Rokkaszösz	III. 336
Riá	II. 1378	Riüt	II. 1431	Rokkon	II. 1449
Riad	II. 1437	Rivad	II. 1437	Rokkonca	II. 1368

Róklúd	II. 635	Rontófű	I. 1024	Rosszság	II. 1465
Rokolya	II. 1449	Rontsol	II. 1458	Rosszul : schlecht	II. 1466
Rokolyás	II. 1449	Rop	II. 1460	Rosszul : sich verschlechtern	II. 1466
Rokolyaváll	III. 1009	Ropog	II. 1460	Rossznlétel	II. 595
Rokon	II. 1449	Ropogás	II. 1460	Róta	II. 1466
Rokonban	II. 1449	Ropogósan	II. 1460	Rotathatatlan	II. 1467
Rokonság	II. 1450	Roponc	II. 1374	Rothad	II. 1466
Rokonságbeh	II. 1450	Ropp	II. 1461	Rothadagosság	II. 1467
Rokonságos	II. 1450	Roppaj	II. 1461	Rothadandó	II. 1467
Ról	II. 1450	Roppanás	II. 1461	Rothadandóság	II. 1467
Rólakeszéd	I. 218	Roppant : geräuschvoll	II. 1461	Rothadás	II. 1467
Római gyűlekézel	I. 1207	Roppant : knallen lassen	II. 1461	Rothadatlan	II. 1467
Római szép	III. 128	Roppantó	II. 1461	Rothadatlanság	II. 1467
Románc	II. 1452	Ropantott	II. 1461	Rothadatos	II. 1467
Románciírás	I. 1602	Roppantság	II. 1461	Rothadatosság	II. 1467
Rómás pap	II. 1226	Roshad	II. 1461	Rothadó	II. 1467
Rombol	II. 1452	Roshadás	II. 1462	Rothadóság	II. 1468
Romlad	II. 1454	Roshadt	II. 1462	Rothadt	II. 1468
Romladék	II. 1454	Roskad	II. 1462	Rothadtság	II. 1468
Romladékonyság	II. 1454	Roskadólag	II. 1462	Rolhaszt	II. 1468
Romladékos	II. 1454	Rosnika	II. 1462	Rolhasztó	II. 1468
Romladozik	II. 1454	Rosno	II. 1470	Rolhatlan	II. 1467
Romlandó	II. 1454	Rosnok	II. 1470	Rólok	II. 1443
Romlandóság	II. 1454	Rossad	II. 1461	Rótt hely	I. 139
Romlás	II. 1454	Rost. róst	II. 1462	Rolvadás	II. 1466
Romlat	II. 1455	Rosta	II. 1463	Rolvall	II. 1466
Romlatatlan	II. 1455	Rostabölcse	I. 310	Rolyog	II. 1468
Romlatlan	II. 1455	Rostacsinaló	I. 345	Rolyogás	II. 1468
Romlatlanságos	II. 1455	Rostahányó	I. 1313	Rolyogat	II. 1468
Romlékony	II. 1455	Rostál	II. 1463	Rovás	II. 1443
Romlik	II. 1452	Rostáltatás	II. 1463	Rovasz	II. 1375
Romló	II. 1455	Rostás	II. 1463	Rovatal	II. 1444
Romlóság	II. 1455	Rostás kalán	II. 94	Rovátkol	II. 1444
Romlott	II. 1455	Rostavelés	III. 1153	Rovátkos	II. 1444
Romlottság	II. 1455	Rostély	II. 1463	Rovátol	II. 1444
Romlottságos	II. 1455	Rostélyocska	II. 1464	Rovátoló	II. 1444
Romol	II. 1452	Rostélyon sült	II. 1618	Rovátolt	II. 1444
Romolhatatlan	II. 1455	Rostélyos	II. 1464	Rovátolt levél	II. 664
Romolhatatlanság	II. 1455	Rostélyos lapocska	II. 526	Rovalolyocska	II. 1444
Romonvaszöllő	III. 330	Rostélyoz	II. 1464	Rovátos	II. 1444
Romt	II. 1456	Rostélyozás	II. 1464	Rovó	II. 1444
Roncsika	II. 1459	Rostocska	II. 1462	Rozmalin	II. 1468
Roncsosság	II. 1460	Rostok	II. 1464	Rozmarin, rozmarint	II. 1468
Rongál	II. 1455	Rostokol	II. 1464	Rozs	II. 1468
Rongálás	II. 1455	Róstol	II. 1462	Rózsá	II. 1469
Rongy	II. 1459	Róstoló	II. 1462	Rózsacsillag	I. 426
Rongyol	II. 1459	Rostonként	II. 1462	Rózsaeet	I. 556
Rongyollik	II. 1459	Rostos	II. 1462	Rózsafaforma cséméte	I. 402
Rongyos	II. 1459	Rossz	II. 1464	Rózsagyülep	I. 1210
Rongyosan	II. 1459	Rosszabb	II. 1465	Rózsai	II. 1469
Rongyosodik	II. 1459	Rosszabbodik	II. 1465	Rózsair	I. 1606
Rongyos leves	II. 551	Rosszabbul	II. 1465	Rózsakert	II. 246
Rongyosodik	II. 1459	Rosszalkodás	II. 1465	Rózsakoszorú	II. 378
Rongyosság	II. 1460	Rosszalkodik	II. 1465	Rózsakörtvély	II. 417
Ronhan	II. 1445	Rosszas	II. 1465	Rózsállik	II. 1469
Ront	II. 1456	Rosszaság	II. 1465	Rózsaméz	II. 805
Rontás	II. 1457	Rossz hírnév	II. 972	Rózsapaj	II. 1108
Rontatlan	II. 1458	Rosszit	II. 1465	Rózsapogácsa	II. 1302
Rontó	II. 1458	Rosszkor	II. 1466	Rózsás	II. 1470

Rózsás kert . . .	II. 246	Rövidéll . . .	II. 1473	Ruhatisztító séprő . . .	II. 1543
Rózsaszemű szőlő . . .	III. 330	Röviden . . .	II. 1473	Ruhátlan . . .	II. 1482
Rózsaszín . . .	III. 250	Rövidenszólás . . .	III. 279	Ruhátlanság . . .	II. 1482
Rózsaszínű . . .	III. 250	Rövidenvaló szőlás . . .	III. 279	Ruház . . .	II. 1482
Rózsavíz . . .	III. 1228	Rövidlt . . .	II. 1473	Ruhazacskó . . .	III. 1262
Rozsda . . .	III. 1470	Rövidítés . . .	II. 1474	Ruházat . . .	II. 1482
Rozsdaötte . . .	I. 715	Rövid nap . . .	II. 930	Ruházatos . . .	II. 1483
Rozsdás . . .	II. 1470	Rövidség . . .	II. 1474	Ruházkodik . . .	II. 1483
Rozsdásodik . . .	II. 1470	Rövid szoknya . . .	III. 290	Ruházódik . . .	II. 1483
Rozskása . . .	II. 136	Rövidül . . .	II. 1474	Rusa . . .	II. 1469
Rozskönyér . . .	II. 201	Rövidülés . . .	II. 1474	Rusika . . .	II. 1462
Rozsliszt . . .	II. 612	Rögzelődes . . .	II. 1434	Rusnya . . .	II. 1483
Rozsnok . . .	II. 1470	Rözgődik . . .	II. 1433	Rusnyálkodás . . .	II. 1483
Rozsólis . . .	II. 1470	Rözglődik . . .	II. 1433	Rusnyáskodik . . .	II. 1483
Rozsos . . .	II. 1469	Rubint . . .	II. 1474	Rusnyaság . . .	II. 1483
Rozslészta . . .	III. 641	Rubintbánya . . .	I. 147	Rusnyául . . .	II. 1483
Rő . . .	II. 1470	Rubintos . . .	II. 1474	Rusnyl . . .	II. 1483
Rőhög . . .	II. 1383	Rúd . . .	II. 1474	Rusnyul . . .	II. 1483
Rög : der morgen . . .	II. 1386	Rudall . . .	II. 1475	Rusznya . . .	II. 1483
Rög : erdscholle . . .	II. 1470	Rúdarany . . .	I. 111	Rút . . .	II. 1484
Rögöcske . . .	II. 1471	Rudas . . .	II. 1475	Ruta . . .	II. 1486
Rögös . . .	II. 1471	Rudas ló . . .	II. 615	Rúlaeska . . .	II. 1484
Rögöz . . .	II. 1471	Rudaz . . .	II. 1476	Rutafű . . .	I. 1024
Rögzik . . .	II. 1471	Rudazó kötéll . . .	II. 427	Rútalmas . . .	II. 1484
Rögzöttl : hestimmt . . .	II. 1471	Rúdszég . . .	III. 113	Rútalmasan . . .	II. 1484
Rögzöttl : veraltet . . .	II. 1472	Rúg . . .	II. 1476	Rútalmaz . . .	II. 1484
Rőhög . . .	II. 1472	Rúgás . . .	II. 1477	Rútalom . . .	II. 1484
Rőhögés . . .	II. 1472	Rugaszkodás . . .	II. 1478	Rutás . . .	II. 1486
Rőjt : verbergen . . .	II. 1389	Rugaszkodik . . .	II. 1477	Rutás bor . . .	I. 284
Rőjt : enlzücken . . .	II. 1431	Rugdalószik . . .	II. 1478	Ruthatt . . .	II. 1466
Rőjtök . . .	II. 1390	Rugdos . . .	II. 1478	Rútít . . .	II. 1484
Röméll . . .	II. 1400	Rugódás . . .	II. 1478	Rútól . . .	II. 1485
Rönd . . .	II. 1403	Rugódik . . .	II. 1478	Rútolás . . .	II. 1485
Röpdös . . .	II. 1413	Rugódoz . . .	II. 1478	Rútolkodás . . .	II. 1485
Röpdöz . . .	II. 1413	Rugószik . . .	II. 1478	Rútolkodik . . .	II. 1485
Röpít . . .	II. 1414	Rugó hadiszérszám . . .	III. 64	Rútság . . .	II. 1485
Röpös . . .	II. 1413	Rugold . . .	II. 1478	Rút színű . . .	III. 250
Röpözés . . .	II. 1414	Rugoldoz . . .	II. 1478	Rútul : schändlich . . .	II. 1486
Röppenik . . .	II. 1414	Rugoldozás . . .	II. 1479	Rútul : verunstaltet werden . . .	II. 1486
Röpül . . .	II. 1415	Rugó ló . . .	II. 615	Rútulás . . .	II. 1486
Röpülés . . .	II. 1415	Ruha . . .	II. 1479	Rútult . . .	II. 1486
Rös . . .	II. 1417	Ruhaáros . . .	I. 106	Rúza . . .	II. 1469
Röst . . .	II. 1417	Ruhácska . . .	II. 1481	Rüdeg . . .	II. 1440
Röstök . . .	II. 1472	Ruhafark . . .	I. 771	Rügy . . .	II. 1486
Röstöl : rösten . . .	II. 1462	Ruhafestő . . .	I. 836	Rügyezik . . .	II. 1486
Röstöll : es verdriesst mich . . .	II. 1417	Ruhaharisnya . . .	I. 1329	Rüh . . .	II. 1486
Röstötlé . . .	II. 550	Ruhamarha . . .	II. 690	Rühelődik . . .	II. 1487
Röstön . . .	II. 1418	Ruhan . . .	II. 1445	Rühes . . .	II. 1487
Rőt : entzücken . . .	II. 1431	Ruhaöltözet . . .	II. 1177	Rüheslt . . .	II. 1488
Rőt : rötlich . . .	II. 1472	Ruhaőrző . . .	II. 1184	Rühesedik . . .	II. 1486
Röttég . . .	II. 1428	Ruhaőrző szolgál . . .	III. 291	Rühesség . . .	II. 1488
Rövid . . .	II. 1473	Ruhás . . .	II. 1481	Rühfű . . .	I. 1027
Rövid beszéd . . .	I. 219	Ruháséprő . . .	II. 1543	Rühös fű . . .	I. 1027
Rövidebben . . .	II. 1473	Ruhás ház . . .	I. 1371	Rút : verbergen . . .	II. 1389
Rövidebbség . . .	II. 1473	Ruhátalan . . .	II. 1483	Rút : entzücken . . .	II. 1431
Rövidecskén . . .	II. 1473	Ruhátlanzkodás . . .	II. 1482	Rútés . . .	II. 1432
Rövidedén . . .	II. 1473	Ruhatarló ház . . .	I. 1371	Rület . . .	II. 1432
Rövidedénvalóság . . .	III. 959	Ruhatarló hely . . .	I. 1398	Rületés . . .	II. 1432
Rövidedénnen . . .	II. 1473	Ruhatisztító . . .	III. 683	Rüvid . . .	II. 1473

S.

S	I. 690, 1612	Sajnszolgáló	III. 296	Salétromfőző üst	III. 901
Sá	II. 1524	Sajog : schmerzen leiden	II. 1495	Salétromház	I. 1371
Sabrag	III. 1297, III. 1489	Sajog : glänzen	II. 1495	Salétromos	II. 1502
Saccoláspénz	II. 1270	Sajt	II. 1495	Salétromos ház	I. 1371
Saccoló pénz	II. 1270	Sajtalan	II. 1584	Salétromos por	II. 1313
Sácska	III. 1261	Sajtár : melkgeschirr	II. 1496	Salétromos üst	III. 901
Sáf	II. 1489	Sajtár : ungelehrt	II. 1497	Salétromtajték	III. 380
Sáfár	II. 1489	Sajtárdeák	I. 487	Salétromüst	III. 901
Safarina	II. 1491	Sajtárka	II. 1497	Sallang	II. 1502
Safarinaság	II. 1491	Sajtárul	II. 1497	Sallangos	II. 1502
Sáfárkodás	II. 1490	Sajtnyomó	II. 1056	Sallangos zaeskö	III. 1262
Sáfárkodik	II. 1490	Sajtó	II. 1497	Salmó	II. 1500
Sáfárlás	II. 1490	Sajtó anyja	I. 96	Salomandra	II. 1502
Sáfárló leány	II. 552	Sajtó csatorna	I. 390	Sálsás	II. 1522
Sáfárné	II. 1490	Sajtoeska	II. 1496	Salvagvárdá	II. 1499
Sáfárol	II. 1490	Sajtóeska	II. 1498	Sály	II. 1499
Sáfárság	II. 1490	Sajtol	II. 1498	Sályáta	II. 1500
Saffel	II. 1491	Sajtolás	II. 1498	Sályka	II. 1493
Saffirom	III. 1262	Sajtollott	II. 1499	Sályka : dünnes tuch	II. 1492
Safill	III. 1262	Sajtoló	II. 1499	Sályka : salbei	II. 1300
Sáfily	III. 1262	Sajtolódás	II. 1499	Sályog	II. 1495
Sáfrány	II. 1491	Sajtoló	II. 1499	Sályom	II. 1502
Sáfrányillat	I. 1571	Sajtoló hor	I. 284	Samél	III. 1300
Sáfrányos	II. 1492	Sajtonyomtató	II. 1062	Sámely	III. 1300
Sáfrányoz	II. 1492	Sajtóorsó	II. 1138	Sámfa	I. 742, II. 1502
Sáfrányszín	III. 251	Sajtos	II. 1496	Sámfoly	III. 1300
Sáfrányszínű	III. 251	Sajtós	II. 1498	Sámpáner	II. 1502
Sáh	II. 1524	Sajtos bélés	I. 202	Sanc	II. 1514
Sáhos	II. 1524	Sajtos paré	II. 1233	Sánc	II. 1503
Sain	II. 1495	Sajtos pogácsa	II. 1302	Sáncárok	I. 121
Saja	II. 1492	Sajtruha	II. 1480	Sánci	II. 1503
Sajándék ?	III. 73	Sajtu	II. 1497	Sáncas	II. 135
Saját	II. 1492	Sák	III. 1297	Sáncosár	II. 374
Sajátul	II. 1492	Sákcsa	III. 1299	Sáncmestér	II. 791
Sajdít	II. 1492	Sakk	II. 1499	Sáncol	II. 1503
Sajdítás	II. 1493	Sál	II. 1499	Sáncolás	II. 1503
Sajéta	II. 1493	Saladia	II. 1499	Sáncos	II. 1503
Sajétaszoknya	III. 290	Salagvárdá	II. 1499	Sáncos bástya	I. 185
Sajgadoz	II. 1493	Salak	II. 1500	Sáncos sziget	III. 238
Sajgás	II. 1495	Salakos	II. 1500	Sáncörző	II. 1184
Sajgat	II. 1493	Salamander	II. 1500	Sanda	II. 1503
Sajka	II. 1493	Salamandra	II. 1500	Sandal, sandall	II. 1503
Sajkácska	II. 1494	Salamon	II. 1500	Sándor	II. 1504
Sajkás	II. 1494	Salamonkodik	II. 1500	Sándori	II. 1504
Sajkáz	II. 1494	Salamon pecsét	II. 1257	Sánta	II. 1504
Sajlakodás	II. 1494	Salamon töke	III. 735	Sántál	II. 2504
Sajlódás	II. 1494	Sálang	II. 1502	Sántálás	II. 1504
Sajlódik	II. 1494	Salapos	II. 1500	Sántáló	II. 1505
Sajlódítat	II. 1494	Salapos süveg	II. 1628	Sántán	II. 1505
Sajlogtat	II. 1494	Saláta	II. 1500	Sántaság	II. 1505
Sajnál	II. 1494	Salátácska	II. 1501	Sántikál	II. 1505
Sajnálás	II. 1494	Salavárdi	II. 1502	Sántikálás	II. 1505
Sajnálódik	II. 1494	Salavári	II. 1502	Sántikáló	II. 1505
Sajnálódtat	II. 1494	Saldejt	II. 1492	Sántitás	II. 1505
Sajnos	II. 1495	Saldit, saldit	II. 1492	Sántító	II. 1505
Sajnosan	II. 1495	Salétrom	II. 1502	Sanyargás	II. 1506

Sanyargat	II. 1506	Sárga gyopár	I. 1177	Sárkányhozvaló	II. 1519
Sanyargatás	II. 1507	Sárga ivolya	I. 1533	Sárkánykő	II. 390
Sanyarít	II. 1505	Sárga kő	II. 390	Sárkánynyelv	II. 1026
Sanyarkodás	II. 1506	Sárga kökörcs, sárga		Sárkánytej	III. 509
Sanyarkodik	II. 1506	kökörcsín	II. 394	Sárkányvér	III. 1071
Sanyaró	II. 1507	Sárga lilium	II. 610	Sarkas	II. 1518
Sanyarodik	II. 1506	Sárgállik	II. 1512	Sárkelep	II. 228
Sanyarodott	II. 1506	Sárgálló	II. 1512	Sárkerep	II. 228
Sanyarog	II. 1506	Sárgáló szín	III. 251	Sarkláb	II. 499
Sanyarú	II. 1507	Sárga répa	II. 1412	Sarknyomás	II. 1055
Sanyarúan	II. 1507	Sárga réz	II. 1433	Sarlang	II. 1502
Sanyarúas	II. 1507	Sárga rigó	II. 1441	Sárlík	II. 1513
Sanyarún	II. 1507	Sárga rózsza	II. 1469	Sarló	II. 1519
Sanyarúság	II. 1507	Sárgás	II. 1512	Sarlócska	II. 1519
Sanyaruvan	II. 1507	Sárgaság	II. 1512	Sarlófű	I. 1027
Sanyarvásban	II. 1507	Sárgaságbeli	II. 1512	Sarlópénz	II. 1270
Sápaskodás	II. 1507	Sárga szilva	III. 244	Sarlós	II. 1519
Sápit	II. 1508	Sárga szín	III. 251	Sármag	II. 652
Sápitás	II. 1508	Sárga színű	III. 251	Sármáló	II. 1520
Sápitó	II. 1508	Sárga színű vörös	III. 1076	Sármály	II. 1520
Sapka	II. 1508	Sárga tők	III. 735	Sármályú	II. 1520
Sapkás	II. 1509	Sárga vízi lilium	II. 610	Sármány	II. 1520
Sápolkodás	II. 1508	Sárgít	II. 1512	Sármányka	II. 1520
Sápolkodik	II. 1508	Sárgító	II. 1512	Sármüves	II. 909
Sápolódás	II. 1508	Sárgodik	II. 1512	Sárnyavalya	II. 1019
Sápolódik	II. 1508	Sárgolyóbis	I. 1093	Saroglya	II. 1513
Sápolódó	II. 1508	Sárgudik	II. 1512	Saroglyás	II. 1513
Sapra	II. 1509	Sárgul	II. 1512	Sáros	II. 1510
Sár: kot	II. 1509	Sárgyik	I. 1168	Sároz	II. 1511
Sár: gelb	II. 1511	Sárgyűrő	I. 1199	Sározott	II. 1511
Sár: galle	II. 1513	Sárhányó lapát	II. 525	Sarró	II. 1519
Saraglya, saráglya	II. 1513	Sárhodás	II. 1513	Sársagyökér	I. 1182
Sarampó	II. 1513	Sárhodik	II. 1513	Sár tők	III. 735
Sarapoló	II. 1514	Sárlhudik	II. 1513	Saru	II. 1520
Sárarany	I. 111	Sári	II. 1513	Sarucsinaló	I. 435
Sarálnak	III. 1301	Sárig	II. 1511	Sarueska	II. 1521
Sárban lakó	II. 511	Sárik	II. 1511	Sarukötél	II. 427
Sárban lelelő esiga	I. 421	Sári nyavalya	II. 1019	Sarukötő	II. 435
Sarc, sarc	II. 1514	Sári tők	III. 735	Saruszár	III. 86
Sarcol	II. 1514	Sarj	II. 1520	Saruszűz	III. 240
Sarcolás	II. 1515	Sarjazás	II. 1516	Sarutalp	III. 404
Sarcoló	II. 1515	Sarjazik	II. 1516	Sárvíz	III. 1228
Sarcolság	II. 1515	Sarjú	II. 1516	Saruz	II. 1521
Sarcolta	II. 1515	Sarjuszéna	III. 172	Sas	II. 1521
Sarcoltalás	II. 1516	Sarjúzik	II. 1516	Sás	II. 1521
Sarcollató	II. 1516	Sark	II. 1516	Sása	II. 1521
Sarcs	II. 1514	Sarkal	II. 1517	Sásafű	I. 1027, III. 1301
Sarda	II. 1516	Sarkalás	II. 1518	Sásas	II. 1521
Sárellenvaló fű	I. 1027	Sarkalat	II. 1518	Sásgyékény	I. 1157
Sárfenek	I. 816	Sarkalatos	II. 1518	Sáska	II. 1522
Sárfű	I. 1027	Sarkalatos szél	III. 140	Saskeselyői	II. 254
Sárfümagolaj	II. 1108	Sarkantyú	II. 1518	Saskeselyű	II. 253
Sárfűz	I. 1048	Sarkantyús	III. 518	Saskő	II. 390
Sárga	II. 1511	Sarkantyutaraj	III. 445	Sáslevelű lilium	II. 610
Sárga betegség	I. 225	Sarkantyúz	II. 1518	Saslódás	II. 1523
Sárga dinnye	I. 506	Sarkantyúzás	II. 1518	Sásos	II. 1521
Sárga festőfű	I. 1021	Sarkantyúztat	II. 1518	Sasos papiros	II. 1529
Sárga gyanta	I. 1146	Sárkány	II. 1519	Sastoll	III. 703
Sárga gyík	I. 1168	Sárkánygyökér	I. 1182	Sátán	II. 1523

Sátánangyal	I. 94	Sebésen : rasch	II. 1530	Seggőn ülő	III. 891
Sátánkodik	II. 1523	Sebésen : verwundet	II. 1532	Seggős	II. 1538
Sátánördög	II. 1185	Sebés eső	I. 702	Segglyuk	II. 640
Satc	II. 1514	Sebés forgó szél	III. 140	Seggpöcsénye	II. 1256
Sató	II. 1497	Sebésít	II. 1530	Seggpofa	II. 1301
Satol	II. 1498	Sebésítés	II. 1530	Seggtörő	III. 762
Satolás	II. 1498	Sebésítetlen	II. 1530	Seggvéghurka	I. 1518
Sátor	II. 1523	Sebéske	II. 1530	Segid	II. 1533
Sátorbéli	II. 1524	Sebésködés	II. 1533	Segill	II. 1536
Sátoresi	II. 1524	Sebésködik	II. 1533	Segit	II. 1536
Sátorcsináló	I. 435	Sebéslen	II. 1533	Segítdégél	II. 1537
Sátorfa	I. 742	Sebesség	II. 1533	Segitelen	II. 1537
Sátorjárás	II. 16	Sebességős	II. 1533	Segítés	II. 1537
Sátorjárás ünnepe	III. 895	Sebés szén	III. 171	Segítő	II. 1537
Sátorka	II. 1524	Sebést	II. 1533	Segítő sereg	II. 1551
Sátormester	II. 791	Sebésül	II. 1530	Segítő társ	III. 453
Sátorocska	II. 1524	Sebésülés	II. 1530	Segítség	II. 1537
Sátoros	II. 1524	Sebés zsállya	III. 1300	Segítségős	II. 1538
Sátoros fejű szög	III. 113	Sebfű	I. 1027	Segítettén-segít	II. 1537
Sátoros nép	II. 968	Sebgyógyítás	I. 1170	Segösty	II. 1538
Sátoros ünnep	III. 895	Sebgyógyító	I. 1171	Séha	I. 1221
Sátoroz	II. 1524	Sebhedség	II. 1531	Séhol	I. 1473
S a többi	III. 731	Sebhely	I. 1398	Séhonnai	I. 1483
Satratyú	II. 1524	Sebhelyős	I. 1398	Séhonnan	I. 1483
Satu	II. 1497	Sebhészik	II. 1531	Séhová	I. 1499
Salubor	I. 284	Sebhét	II. 1531	Séhult	I. 1473
Satyó	II. 1497	Sebhétés	II. 1532	Sejdit	II. 1492
Sav	II. 1582	Sebhétetlen	II. 1532	Sejtár	II. 1496
Savacska	II. 1583	Sebhetik	II. 1533	Sekély	I. 397
Savall	II. 1525	Sebhétődés	II. 1533	Sekrestye	II. 1538
Savány	II. 1597	Sebhít	II. 1532	Sekrestyérés	II. 1538
Saványil	II. 1525	Sebhüszik	II. 1531	Sekrestyés	II. 1538
Savanyó	II. 1525	Sebkérő	II. 244	Selejtés	II. 1532
Savanyodik	II. 1525	Sebkinyítás	II. 1046	Sélet	II. 1603
Savanyú	II. 1525	Sebtében	II. 1533	Selleg, sellég	II. 1557
Savanyú alma	I. 81	Séd	II. 1533	Selleng	II. 1571
Savanyúcska	II. 1525	Sédó	II. 1533	Séllér	III. 1301
Savanyul	II. 1525	Séfély	II. 1533	Sélléri	III. 1277
Savanyún	II. 1525	Séffel	II. 1491	Sellő	II. 1539
Savanyúság	II. 1526	Segdégél	II. 1538	Selmékös	II. 1540
Savanyú szőlő	III. 330	Segéd	II. 1533	Selye	II. 1539
Savanyú tej	III. 509	Segéddégél	II. 1537	Selyem	II. 1539
Savanyú víz	III. 1228	Segédelém	II. 1534	Selyemalma	I. 81
Savó	II. 1526	Segédelmes	II. 1534	Selyemáros	I. 106
Savós	II. 1526	Segédelmesküdik	II. 1534	Selyemeresztő bogár	I. 262
Sávos	II. 1524	Segédelmesség	II. 1534	Selyemfonál	I. 917
Sávosan	II. 1525	Segédelmű	II. 1534	Selyemkárpit	II. 133
Savó színű	III. 251	Segédség	II. 1534	Selyemmadzag	II. 650
Sé	II. 1526	Segélget	II. 1535	Selyemmating	II. 709
Seb : tasche	III. 1301	Segell	II. 1534	Selyemruha	II. 1481
Seb : wunde	II. 1528	Segéllő	II. 1535	Selyemszél	III. 144
Seb : gewaltsamkeit	II. 1532	Segélt	II. 1536	Selyemszövő	III. 323
Sébastiánfa	I. 742	Segéltés	II. 1536	Selyemtermő bogár	I. 263
Sebbel	II. 1532	Segéltődik	II. 1536	Selyer	III. 1301
Sebbel-lobbal	II. 619	Segélség	II. 1535	Selyip	III. 1306
Sebedékés	II. 1623	Segérség	II. 1535	Sellye : sessel	III. 1303
Sebés : verwundet	II. 1532	Segösty	II. 1538	Sellye, sellye : sarg	II. 1539
Sebés : rasch	II. 1529	Segg	II. 1538	Sellyed	II. 1623
Sebésedik	II. 1529	Seggöl	II. 1538	Sellyeg	II. 1557

Sellyeszoba	III. 284	Senyvedhetetlenség	II. 1542	Sérényűs . fleissig	II. 1553
Selymös	II. 1539	Senyvedhetetlenül	II. 1242	Sérényít	II. 1553
Selymös keszkenő	II. 267	Senyvedt	II. 1542	Sérénykédés	II. 1553
Selyp	II. 1539	Senyvedtség	II. 1542	Sérénykédik	II. 1553
Selypég	II. 1539	Senyveszt	II. 1542	Sérénység	II. 1554
Selypéget	II. 1539	Sépér	II. 1442	Sérényül	II. 1554
Selypégető	II. 1540	Sépör	II. 1542	Sérés	II. 1544
Selypös	II. 1540	Séppedék	II. 1624	Sérés	II. 1545
Selypösség	II. 1540	Sépré	II. 1599	Sérés hordó	I. 1486
Sém	II. 1526	Séprő : besen	II. 1543	Séretlen	II. 1545
Sém	III. 1302	Séprő : hefe	II. 1599	Sérfőző	I. 968
Sembék	III. 1313	Séprőcske	II. 1543	Sérfőző üst	III. 901
Sembélés	III. 1302	Séprődék	II. 1543	Serege	I. 412
Sembélődik	III. 1302	Séprőfű	I. 1027	Sérikálás	II. 1554
Sembés	III. 1302	Séprőlek	II. 1543	Sérit	II. 1554
Semling	II. 1540	Séprősár	II. 1510	Sérke	II. 1554
Semlingyös	II. 1540	Séprű	II. 1543	Sérked	II. 1554
Sémlye	III. 1303	Séprűs bor	I. 284	Sérkedéz	II. 1554
Sémlyék	II. 1540	Séprűtoll	III. 703	Sérkedezés	II. 1555
Sémlyékös	II. 1540	Sér	II. 1544	Sérkedézik	II. 1554
Sémmi	II. 813	Sér : schmerzen haben	II. 1544	Sérkég	II. 1555
Sémmi erejű	I. 677	Sér : wunde	II. 1545	Sérkéget	II. 1555
Sémniként	II. 814	Sér : grab	II. 1576	Sérkégetés	II. 1555
Sémniképpen	II. 814	Sérbel	II. 1548	Sérken	II. 1555
Sémminég	II. 814	Sérbitél	II. 1548	Sérkenget	II. 1556
Sémminémű	II. 814, 956	Sércibére	I. 348	Sérkenkédik	II. 1556
Sém mint	II. 843	Sérdül	II. 1548	Sérkent	II. 1556
Sém mirekellő	II. 181	Sereg	II. 1549	Sérkenthetetlen	II. 1556
Sém mirekellőség	II. 182	Seregheli	II. 1551	Sérkentő	II. 1557
Sém mirevaló	II. 814, III. 959	Seregbontó	I. 279	Sérkezik	II. 1557
Sém mis	II. 814	Seregbontó puska	II. 1341	Sérkeférég	I. 826
Sém misédik	II. 815	Seregél	II. 1551	Sérkés	II. 1554
Sém miség	II. 815	Sereg előtt járó vitéz	III. 1221	Serleg	II. 1557
Sém misit	II. 815	Seregély	II. 1552	Sérleves	II. 551
Sém misül	II. 815	Seregénként	II. 1552	Sérnemissza	I. 1631
Sém mitéhető	III. 624	Seregös	II. 1552	Sérnevelő	II. 998
Sém mitudó	III. 794	Seregösödik	II. 1552	Sérődhetetlen	II. 1546
Séndely, séndely	III. 1307	Seregös tanító	III. 427	Sérődik	II. 1545
Sendő	II. 1573	Seregüstül	II. 1552	Sérpenyő	II. 1557
Séndül	III. 1303	Sereghajtó	I. 1266	Sérpenyőcske	II. 1558
Séng	II. 1573	Sereglés	II. 1552	Sérpenyőcsináló	I. 435
Séng	III. 1303	Sereglő	II. 615	Sérpenyős	II. 1558
Séngell	II. 1540	Seregnép	II. 968	Sérpenyőtlen	II. 1558
Séngérél	II. 1540	Seregorr	II. 1137	Sérsöprű	II. 1600
Sénkél	II. 1540	Seregorrozat	II. 1138	Sérszik	II. 1546
Sénkélés	II. 1540	Seregszárny	III. 93	Sért	II. 1546
Sénlik	II. 1573	Sérelém	II. 1544	Sérte	II. 1558
Senyed	II. 1540	Sérelmény	II. 1545	Sérteecset	I. 556
Sennyed	II. 1540	Sérelmes	II. 1545	Sértéget	II. 1547
Sennyedék	II. 1541	Sérelmetlenül	II. 1545	Sértégetés	II. 1547
Sennyedékös	II. 1541	Sérem	II. 1544	Sértélyös	II. 1558
Senyv	II. 1540	Séremlik	II. 1545	Sértemény	II. 1547
Senyvecske	II. 1540	Sérény : mábne	II. 1552	Sértés	II. 1547
Senyved	II. 1540	Sérény : mutig	II. 1552	Sértés	II. 1559
Senyvedék	II. 1541	Sérényebb	II. 1553	Sértésmarha	II. 691
Senyvedékény	II. 1541	Sérényebben	II. 1553	Sértetlen	II. 1547
Senyvedékös	II. 1541	Sérény elméjű	I. 613	Sértő	II. 1558
Senyvedendő	II. 1542	Sérényen	II. 1553	Sértő	II. 1547
Senyvédés	II. 1542	Sérényes : mähne habend	II. 1552	Sértődés	II. 1548

Sértődik	II. 1547	Sietetösen	II. 1566	Sikont	II. 1563
Sérű	II. 1625	Sietetösség	II. 1566	Sikos	II. 1569
Sérűdik	II. 1545	Sietetöst	II. 1566	Sikosit	II. 1569
Sérül	II. 1548	Sietetség	II. 1566	Sikosság	II. 1569
Sérüvés	II. 1458	Siető	II. 1566	Sikót	II. 1562
Sérv	II. 1548	Sietőség	II. 1567	Síkság	II. 1569
Sérvés	II. 1548	Sietség	II. 1567	Sík tál	III. 390
Seselfű	I. 1028	Sietségös	II. 1567	Sík tálaeska	III. 390
Sét	II. 1600	Sietségtelen	II. 1567	Sikul	II. 1569
Sétál	II. 1559	Siettet	II. 1567	Sil	II. 1617
Sétálás	II. 1559	Sietve	II. 1567	Silla	II. 1571
Sétálgat	II. 1559	Sigér	II. 1616	Sillabikál	II. 1571
Sétálható	II. 1560	Sigérhal	I. 1275	Sillabikálás	II. 1571
Sétáló	II. 1560	Sík : eben	II. 1567	Sillé	II. 1621
Sétáló ház	I. 1372	Sík : vergoldetes leder	II. 1569	Silling	II. 1571
Sétáló hely	I. 1398	Sikam	II. 1567	Sillő	II. 1621
Sétáló palota	II. 1221	Sikamlik, sikamlik	II. 1567	Sillyed	II. 1622
Sétáló tánc	III. 424	Sikamló	II. 1568	Sillyér	III. 1301
Sétáló tornác	III. 702	Sikamlódik	II. 1568	Sim	II. 1526
Sétáló út	III. 871	Sikamlón	II. 1568	Sima	II. 1571
Sétér	II. 1496	Sikamlós	II. 1568	Simácska	II. 1572
Sétét	II. 1560	Sikamodik	II. 1568	Sima lábú	II. 499
Sététedik	II. 1560	Sikamoltat	II. 1568	Sima lapu	II. 529
Sététellik	II. 1560	Sikánkozik	II. 1568	Simán	II. 1572
Sétetés	II. 1560	Sikár	II. 1570	Sima orrú	II. 1137
Sétetésen	II. 1561	Sikárlás	II. 1568	Sima papiros	II. 1229
Sététeskedik	II. 1561	Sikárló	II. 1568	Simaság	II. 1572
Sététesség	II. 1561	Sikárol	II. 1568	Sima szájas	III. 19
Sététít	II. 1561	Sikas	II. 1569	Sima szájú	III. 19
Sététség	II. 1561	Sikat	II. 1562	Sima szoknya	III. 296
Sététségös	II. 1561	Sikátor	II. 1570	Sima tábla	III. 367
Sétét szürke	III. 362	Siker : Erfolg	II. 1570	Sima testű	III. 601
Sététül	II. 1561	Siker, siker : schleim	II. 1570	Simbélődik	III. 1302
Sététülés	II. 1562	Sikerés	II. 1579	Simbös	III. 1302
Sététült	II. 1562	Sikerés sár	II. 1510	Simít	II. 1572
Sétikál	II. 1560	Sikeresség	II. 1570	Simítás	II. 1572
Sétikállat	II. 1560	Sikeretlen	II. 1570	Simítatlan	II. 1572
Sétte-sutta	II. 1560	Sikeretlenít	II. 1570	Simítkozik	II. 1572
Séttég	II. 1562	Siket	II. 1570	Simító kalán	II. 94
Séza	I. 418	Siketődik	II. 1570	Simító kenet	II. 192
Sí	II. 1562	Siketős	II. 1571	Simogat	II. 1572
Siákol	II. 1562	Siketösség	II. 1571	Simogatás	II. 1572
Siápol	II. 1262	Siketít	II. 1571	Simonbíró	I. 237
Sib	II. 1564	Siket penték	II. 1267	Simogat	II. 1572
Sibog	III. 1304	Siketség	II. 1571	Simul	II. 1573
Sibolkodik	II. 1564	Siket tánc	III. 424	Sin	II. 1573
Sibong	III. 1304	Siketül	II. 1571	Sinár	III. 1306
Sibság	II. 1564	Sík férég ?	I. 826	Sinárság	III. 1307
Sibtár	II. 1565	Sík hasú	I. 1337	Sinárul	III. 1307
Sidolizás	II. 1565	Sík hely	I. 1398	Sinat	III. 1307
Siet	II. 1565	Sikít	II. 1569	Sines	II. 1573
Sietelm	II. 1566	Sikkaszt	II. 1569	Sinesen	II. 1573
Sietelmes	II. 1566	Siklus	II. 1571	Sinesenek	II. 1573
Sietelmest	II. 1566	Sík nyelvű	II. 1026	Sindélszög	III. 113
Sietelmez	II. 1566	Sikolt	II. 1562	Sindély	III. 1307
Sietendő	II. 1566	Sikoltás	II. 1563	Sindés	II. 1573
Sietés	II. 1566	Sikoltó tánc	II. 517	Sindik	II. 1573
Sietet	II. 1566	Sikoltýú	II. 1571	Sindévszik	II. 1573
Sietetés	II. 1566	Sikon	II. 1569	Sineg	III. 1308

Sing	II. 1573	Siró	II. 1580	Sóakna	I. 43
Singnyi	II. 1574	Síróan	II. 1580	Sóbálvány	I. 166
Singszég	III. 313	Siró bagoly	I. 156	Sóbánya	I. 174
Singtégla	III. 502	Sírólag	II. 1580	Sobrák	III. 1311
Sinkedik	II. 1573	Sírőség	II. 1625	Sócé	II. 1585
Sinkorantázik	II. 1574	Sírt-	II. 1580	Sócska	II. 1583
Sinlés	II. 1573	Sírván-sír	II. 1577	Sod : heimtückisch	II. 1585
Sinlik	II. 1573	Sisak	II. 1580	Sód : sold	III. 1311
Sinlő	II. 1573	Sisakfü	I. 1028	Sódar	II. 1585
Sinlödik	II. 1573	Sisakos	II. 1580	Sodonnár	II. 1585
Sinór	III. 1308	Sisakosan	II. 1580	Sóder	II. 1585
Sinnyed	II. 1540	Siség	II. 1580	Sodolkodik	II. 1585
Sinyon	II. 1574	Sisék	III. 1311	Sodor : drehen	II. 1585
Síp	II. 1574	Sisik	III. 1311	Sódor : schinken	II. 1585
Sipad	II. 1623	Siska : kanone	II. 1581	Sodorgálás	II. 1586
Sipákol	II. 1576	Siska : vogel	II. 1581	Sodorit	II. 1586
Síphordó	I. 287	Siskamadár	II. 649	Sodoritás	II. 1586
Sípnóta	II. 988	Sisztérikeltet	II. 1581	Sodoritotl	II. 1586
Sípnylvü	II. 1026	Sítár	II. 1565	Sodrás	II. 1586
Sípol	II. 1575	Sítás	II. 1563	Sodrásos	II. 1586
Sípolás	II. 1576	Sítés	II. 1560	Sodró fa	I. 743
Sípoldogál	II. 1576	Sítkos	II. 1581	Sodrott	II. 1586
Sípolgal	II. 1576	Sítvágó	III. 932	Sodrott selyem	II. 1539
Sípoltat	II. 1576	Siv : weinen	II. 1562	Sógor	II. 1586
Sípoltóvány	II. 1118	Siv : schwager	II. 1626	Sógorasszony	I. 132
Sípos	II. 1576	Sivalkodás	II. 1563	Sógoros	II. 1586
Sípos leány	II. 552	Sivalkodik	II. 1563	Sógoroskodik	II. 1586
Síppadoz	II. 1623	Sivalkozik	II. 1563	Sógorság	II. 1586
Sípszó	III. 273	Sivás	II. 1563	Sógorságos	II. 1586
Sípújjú	III. 853	Sivás-rivás	II. 1438	Sógöröngy	I. 1121
Sír : grab	II. 1576	Sivatag	II. 1581	Soha	I. 1221
Sír : weinen	II. 1577	Siveg	II. 1626	Sóhajt	II. 1586
Síradalmas	II. 1578	Sivó	II. 1564	Sóhajtás	II. 1587
Síralm	II. 1578	Sivoly	II. 1581	Sohava, sohavá	I. 1499
Síralmas	II. 1578	Sivöll	II. 1564	Sohha	I. 1221
Síralmasan	II. 1573	Skarahlya	II. 1581	Sohod	II. 1608
Síralmas vers	III. 1080	Skarahlyaférég	I. 826	Sohol	I. 1473
Síralom	II. 1578	Skarapna	II. 1581	Soholt	I. 1473
Síralom háza	I. 1372	Skárlát	II. 1581	Sohon	I. 1473
Síralomhozó	I. 1503	Skárlátfesték	I. 835	Sohonnan	I. 1483
Síram	II. 1578	Skárlátfü	I. 1028	Sohonnai	I. 1483
Síránkozás	II. 1579	Skárlátszín	III. 251	Sohonnajd	I. 1483
Síránkozik	II. 1578	Skárlátszoknya	III. 290	Sohonnan	I. 1483
Sírás	II. 1579	Skatulyás süveg	II. 1628	Sohonnat, sobonnét	I. 1483
Sírásó	I. 126	Skóla	I. 1613	Sohont	I. 1473
Sírat	II. 1579	Skorpió	II. 1581	Sohot	I. 1473
Síratandó	II. 1580	Síajfol	II. 1581	Sohova, sohová	I. 1499
Síratás	II. 1580	Síajt	II. 1581	Sohul	I. 1473
Síratatlan	II. 1580	Síejtés	II. 1582	Sohult	I. 1473
Sírató este	I. 705	Síét	II. 1603	Sohun	I. 1473
Síratoz	II. 1580	Síóg	II. 1582	Sohuni	I. 1473
Sírdogal	II. 1580	Síógos	I. 1614, II. 1582	Sohunna	I. 1483
Síreim	II. 1578	Símalc	III. 1284	Sohunt	I. 1473
Síren	II. 1552	Símaragd	II. 1582	Sohutt	I. 1473
Sírének	I. 639	Símég	II. 1600	Sohuva, soluvá	I. 1499
Sírbatlan	II. 1580	Símuk	II. 1582	Sójtórúság	II. 1587
Sí-ri	II. 1437	Sínef	II. 1582	Sok	II. 1587
Síripol	I. 441	Sínoos	III. 1308	Soka : das viele	II. 1587
Sírka	II. 1580	Só	II. 1582	Soká : lang	II. 1587

Sokad	II. 1588	Sokszor	II. 1592	Sorc	II. 160
Sokadalmas	II. 1588	Sokszori	II. 1592	Sordél	II. 159
Sokadalmas hely	I. 1398	Sokszoros	II. 1592	Sorkolás	II. 161
Sokadalmaskodik	II. 1589	Sokszoroz	II. 1592	Sorófos	II. 160
Sokadalmazás	II. 1589	Sokszorta	II. 1592	Sorol ?	II. 159
Sokadalmazik	II. 1589	Sok törzsökű	III. 721	Sórol : reiben	II. 161
Sokadalom	II. 1588	Sok tudományú	III. 799	Sorompó	II. 151
Sokadalomi	II. 1589	Sok ügyű	III. 885	Soros	II. 159
Sokadoz	II. 1589	Sok zengésű	III. 1282	Sorpog	II. 159
Sokaig	II. 1587	Sold	III. 1311	Sors	II. 159
Sokaiglan	II. 1587	Soldar, soldor	II. 1585	Sorsbéli	II. 159
Sokaiglanvaló	II. 1588	Solozsma	III. 1312	Sorsvetés	III. 115
Sokaigvaló	II. 1588	Soltész	II. 1593	Sorvad	II. 159
Sokall	II. 1589	Sólya	II. 1593	Sorvadás	II. 159
Sokan	II. 1589	Sólyacsinaló	I. 435	Sorvadt	II. 159
Sokára	II. 1588	Sólyás	II. 1593	Sorván	II. 159
Sokas	II. 1589	Sólyáz	II. 1590	Sós	II. 158
Sokaság	II. 1591	Solymár	II. 1593	Sósan	II. 158
Sokaságos	II. 1591	Solymást	II. 1593	Sós hal	I. 117
Sokasít	II. 1589	Solymász	II. 1593	Sós hús	I. 152
Sokasítandó	II. 1590	Sólyom	II. 1593	Sóska	II. 159
Sokasítás	II. 1590	Sólyommadár	II. 649	Sóskafa	I. 74
Sokasító	II. 1590	Som	II. 1593	Sós káposzta	II. 11
Sokasodás	II. 1590	Somajdékit	II. 1594	Sós lé	II. 55
Sokasodik	II. 1590	Somajdékokdik	II. 1594	Sós lörom	II. 62
Sokasul	II. 1590	Somálc	III. 1184	Sós nedvesség	II. 94
Sokasulás	II. 1591	Sombok	III. 1313	Sósság	II. 158
Sokat	II. 1591	Somfa	I. 743	Sós szalonna	III. 5
Sokat tudó	III. 794	Somfakenet	II. 192	Sós tej	III. 60
Sókávaló	II. 1588	Somha	I. 1221	Sós tenger	III. 56
Sok csévéjű lámpás	II. 516	Sómillye	II. 831	Sós víz	III. 122
Sokféle	II. 1591	Somkóró	II. 368	Sósvolta	III. 96
Sok feleségű	I. 801	Somma	II. 1612	Sótalan	II. 158
Sokfeleségűség	I. 801	Sommáson	II. 1612	Sótalanság	II. 158
Sok formájú	II. 1592	Somogy	III. 301	Sótartó	III. 48
Sókirály	II. 312	Somogyos	III. 301	Sotó	II. 149
Sokall	II. 1592	Somolyog	II. 1594	Sotrohodás	II. 159
Sokképpen	II. 1592	Sompálc	II. 1219	Sotrohodik	II. 159
Sokképpenvaló	II. 1592, III. 959	Sompordál	II. 1594	Sotú	II. 149
Sok lábú	II. 499	Sónedvesség	II. 940	Sotuldogál	II. 149
Soklás	I. 464	Songala ?	II. 1594	Sóvágó	III. 93
Sok likú	II. 641	Sonha	I. 1221	Sóvány	II. 159
Sok lyukú	II. 641	Sonholt	I. 1473	Sóványít	II. 159
Sok lyukú síp	II. 1575	Sonhonnan	I. 1483	Sóványkodik	II. 159
Sok magú	II. 652	Sonkoly	II. 1594	Sóványkozik	II. 159
Sok magú szőlő	III. 330	Sonkolyos	II. 1594	Sóványodik	II. 159
Sok nőmű	II. 957	Sonyó	II. 1525	Sóványon	II. 159
Sok népű	II. 968	Sóoszlop	II. 1148	Sóványság	II. 159
Sokor	II. 1592	Sóórmény	II. 1189	Sóványú	II. 159
Sokorú	II. 1592	Sopakodás	II. 1594	Sóványul	II. 159
Sok pénzű	II. 1270	Sopánkodás	II. 1595	Sóvárgás	II. 159
Sok rétű	II. 1426	Sopánkodik	II. 1594	Sóvárog	II. 159
Sokság	II. 1591	Sopár	II. 1595	Sóz	II. 158
Sokságos	II. 1591	Sopárság	II. 1595	Sózás	II. 158
Sok szavú	III. 273	Soporla	II. 1613	Sózat	II. 158
Sokszavúság	III. 273	Sor : reihe	II. 1595	Sózó szilva	III. 24
Sok szögű	III. 117	Sór : lustwald	II. 1595	Sózott	II. 158
Sok szemű	III. 158	Sórál	II. 1595	Sózottság	II. 158
Sok színű	III. 251	Sórálás	II. 1595	Sózt	II. 158

Só	II. 1526	Sötétés	II. 1560	Stomp ?	II. 1603
Sóg	II. 1600	Sötétés szín	III. 251	Stompoly	II. 1603
Sól	II. 1617	Sötétpej ló	II. 615	Stömp	II. 1603
Sóm	II. 1526	Sötétsárga szín	II. 1511, III. 251	Stömpöly	II. 1604
Sömölcs	III. 33	Sötét szín	III. 251	Strázsa	II. 1604
Sömör	II. 1598	Sött	II. 1600	Strázsaállítás	I. 74
Sömörög	II. 1598	Sötüt	II. 1560	Strázsaálló	I. 80
Sömörfű	I. 1028	Söveg	II. 1626	Strázsház	I. 1372
Sömörgés	II. 1598	Sövény	II. 1621	Strázsál	II. 1604
Sömörgés	II. 1599	Sövényél	II. 1621	Strázsáltat	II. 1604
Sömörgésít	II. 1599	Sövényéz	II. 1601	Strázsmester	II. 791
Sömörget	II. 1599	Spaciál	II. 1601	Strázsmesterség	II. 791
Sömörgő	II. 1599	Spádé	II. 1601	Strázsás	II. 1604
Sömörgős	II. 1598	Spalér	II. 1601	Strimli	II. 1604
Sömörgöslt	II. 1599	Spanyol fa	I. 743	Struc	II. 1604
Sömörgöz	II. 1599	Spanyol gallér	I. 1057	Strucmadár	II. 649
Sömörgözés	II. 1599	Spanyol himes	I. 1430	Structeve	III. 657
Sömörgözet	II. 1599	Spanyol kendő	II. 190	Structoll	III. 703
Sömörít	II. 1599	Spanyol légy	II. 560	Struml	II. 1146
Sömörkőzés	II. 1599	Spanyol majoráng	II. 670	Strumlás	II. 1146
Sömörödés	II. 1599	Spanyol varrás	III. 1020	Stuc	II. 1605
Sömörödik	II. 1599	Spanyol viasz	III. 1169	Stuccos puska	II. 1341
Sömörög	II. 1599	Spárga : spargel	II. 1601	Stukatura	II. 1605
Sönemmi	II. 813	Spárga : spagát	II. 1602	Stukaturáz	II. 1605
Söpör	II. 1542	Spárgafű	I. 1028	Suadalom	II. 1608
Söpörget	II. 1543	Spárgálás	II. 1602	Suancár	II. 1605
Söppedék	II. 1624	Spárgás	II. 1602	Suare	II. 1605
Söppedékés	II. 1623	Spárgasaláta	II. 1501	Suarcocska	II. 1605
Söppedéz	II. 1623	Spebely	II. 1602	Suba	II. 1605
Söpredék	II. 1543	Spék	II. 1602	Subácska	II. 1605
Söprelek	II. 1543	Spékél	II. 1602	Subafa	II. 1605
Söprés	II. 1543	Spérköl	II. 1602	Subica	II. 1605
Söprő	II. 1599	Spic	II. 1602	Subicás	II. 1605
Söprőruta	II. 1486	Spikinárd	II. 1602	Sndamlik	II. 1605
Söprű	II. 1599	Spikinárdolaj	II. 1108	Sudár : schweisstuch	II. 1606
Söprűs	II. 1600	Spinác	II. 1603	Sudár : strahl	II. 1607
Sör	II. 1544	Spinát	II. 1603	Sudaras	II. 1608
Söráros	I. 106	Spion	II. 1603	Sudárpálca	II. 1219
Söre	II. 1600	Spital, spital	I. 1621	Sudarul	II. 1608
Sörecet	I. 556	Spongya	II. 1603	Sudos napok ?	II. 930
Sőreg, sörég	II. 1600	Spongyás	II. 1603	Suffa	III. 1313
Sőrege	II. 1600	Spot	II. 1603	Suffás	III. 1313
Sőreghal	I. 1275	Springselyem	II. 1539	Súg	II. 1606
Sőrélesztő	I. 596	Srampós	II. 1514	Sugall	II. 1606
Sőrény : mähne	II. 1552	Srét	II. 1603	Sugallás	II. 1606
Sőrény : mutig	II. 1552	Sróf	II. 1603	Sugalló	II. 1607
Sőrfőző ház	I. 1372	Stajér tánc	III. 424	Sugár	II. 1607
Sörgölődik	II. 1624	Stálló	I. 1622	Sugaras	II. 1608
Sörhözvaló üveg	III. 912	Stállótartó	III. 478	Sugarlás	II. 1606
Sörke	II. 1554	Stáló	I. 1622	Sugarló	II. 1607
Sörkedéz	II. 1554	Standár	II. 1603	Sugarlóság	II. 1607
Sörkög	II. 1555	Stannet	I. 1622	Sugárol	II. 1607
Sörőség	II. 1625	Starázsa	II. 1604	Sugárság	II. 1608
Sörös korsó	II. 372	Stämpely	II. 1603	Sugás	II. 1607
Sörte	II. 1558	Stokfis	II. 1603	Sugat	II. 1607
Sörtély	II. 1558	Stóla	II. 1603	Súg-búg	I. 320
Sőt	II. 1600	Stolnik	I. 135	Sugdál	II. 1607
Sötét	II. 1560	Stombsáfár	II. 1489	Sugdogál	II. 1607
Sötétedik	II. 1560	Stomp : stampfmühle	II. 1603	Sugó	II. 1607

Sugod	II. 1607	Sunyorog	II. 1618	Süldisznó	I. 510
Sugogat	II. 1607	Supérlát	II. 1613	Süldő	II. 1621
Sugó gyónás	I. 1176	Supp	III. 1316	Süldő disznó	I. 510
Sugorgós levél	II. 604	Suppadoz	II. 1624	Süldögél	II. 1618
Sugorít	III. 1313	Suppan	II. 1612	Sülés	II. 1618
Sugoroszik	III. 1314	Suppony	III. 1289	Sület	II. 1618
Sugvavaló gyónás	I. 1176	Supra : rute	II. 1614	Sületlen	II. 1618
Suhad	II. 1608	Supra ?	II. 1614	Süllő	II. 1621
Suhajt	II. 1586	Suprál	II. 1614	Süllőhal	I. 1275
Suhan	II. 1608	Supráz	II. 1614	Sülölködés	II. 1622
Suhancár	II. 1608	Suprekercs	II. 1614	Sülölködik	II. 1622
Suhé	II. 1608	Surc	II. 1605	Sült : gebraten	II. 1618
Suhod	II. 1608	Surdok	III. 342	Sült : braten	II. 1618
Suhodalom	II. 1608	Surgye	II. 1614	Sültpecsenye	II. 1256
Suhog	II. 1609	Surján	II. 1614	Súly	II. 1622
Suhogás	II. 1609	Surkfűz	II. 1614	Súlyfű	I. 1028
Suhult	I. 1473	Surlódás	II. 1614	Süllyed	II. 1622
Sujt	II. 1609	Surlódik	II. 1614	Süllyedés	II. 1623
Sujtás	II. 1609	Surol	II. 1614	Süllyedéz	II. 1623
Sujtásos	II. 1609	Susa	II. 1614	Süllyeszt	II. 1623
Sujtásosan	II. 1609	Susárkodik	II. 1614	Süllyesztés	II. 1623
Sujtogat	II. 1609	Susárlás	II. 1614	Sülyös	II. 1622
Sujtol	II. 1610	Susárló	II. 1614	Sümöleső	III. 331
Sujtó palca	II. 1219	Susárol	II. 1614	Sűg	II. 1626
Suka	II. 1610	Suska	II. 1615	Süpped	II. 1623
Sul	II. 1622	Suskás	II. 1615	Süppedék	II. 1624
Sullog	II. 1610	Susnya	II. 1615	Süppedékés	II. 1624
Suly : gewicht	II. 1610	Susnyaság	II. 1615	Süppedéz	II. 1624
Suly : feigwurze	II. 1622	Susog	II. 1615	Sürcöl	III. 361
Sulya	II. 1610	Susogás	II. 1615	Sürén	II. 1625
Sulykocska	II. 1612	Susok	III. 1311	Sürgés	II. 1624
Sulykol	II. 1612	Suspus	II. 1615	Sürgés-iorgás	I. 934
Sully	II. 1610	Sussog	II. 1615	Sürget	II. 1624
Sullya	II. 1610	Susták	II. 1615	Sürgődik	II. 1624
Sullyas	II. 1610	Sut	II. 1615	Sürgölődés	II. 1625
Sullyasos	II. 1610	Sufa	II. 1615	Sürgölődik	II. 1624
Sullyog	II. 1610	Suftog	II. 1615	Sürgölődő	II. 1625
Sullyogat	II. 1610	Suftogás	II. 1615	Sűrít	II. 1625
Sullyos	II. 1610	Suftom	II. 1616	Sűrög	II. 1624
Sulymos	II. 1612	Suftomban	II. 1616	Sűrög-forog	I. 934
Sulyok	II. 1611	Suttony	II. 1616	Sűrös	II. 1625
Sulyokfa	I. 743	Sutu : trotte	II. 1497	Sűrű	II. 1625
Sulyoknyél	II. 1028	Sutu : uncus	II. 1616	Sűrű bor	I. 284
Sulyom	II. 1612	Sutus	II. 1616	Sűrűdés	II. 1625
Sulyosan	II. 1611	Suvad	II. 1608	Sűrűdik	II. 1625
Sulyosbság	II. 1611	Südörít	II. 1616	Sűrűen	II. 1625
Sulyosít	II. 1611	Südörködés	II. 1616	Sűrűít	II. 1625
Sulyosítás	II. 1611	Süeg	II. 1626	Sűrűn	II. 1625
Sulyosodik	II. 1611	Süge	II. 1616	Sűrűs	II. 1626
Sulyosság	II. 1611	Süger	II. 1616	Sűrűség	II. 1626
Sulyság	II. 1611	Sügerke	II. 1617	Sűrűségűs	II. 1626
Sulyságos	II. 1611	Sügerkő	II. 390	Sűrűségűsen	II. 1626
Summa	II. 1612	Sák	II. 1567	Sűrűsít	II. 1626
Summába rüesztés	II. 1397	Süker, süker	II. 1570	Sűrűsödik	II. 1626
Summál	II. 1613	Süket	II. 1570	Sűrűven	II. 1625
Summáltat	II. 1613	Süket hét	I. 1411	Süseték, süseték	II. 1626
Summás	II. 1613	Sül : gebraten werden	II. 1617	Sütemény	II. 1620
Sunda	II. 1613	Sül : igel	II. 1621	Sütés	II. 1620
Sunnyog	II. 1613	Sül : feigwarze	II. 1622	Sütet	II. 1620

Süitel	II. 1560	Sütösen	II. 1621	Süvegetlen	II. 1630
Sütőkőzdik	II. 1620	Sütő szoba	III. 284	Süvegfánk	I. 762
Sütő	II. 1620	Sütő tekenő	III. 523	Süvegyártó	I. 1155
Sütőget	II. 1620	Sütő vas	III. 1024	Süvegkapca	II. 108
Sütögetés	II. 1620	Süttet	II. 1621	Süvegvetés	III. 1153
Sütő hal	I. 1275	Süv	II. 1626	Süvölt	II. 1564
Sütő ház	I. 1372	Süveg	II. 1626	Süvöltény	II. 1630
Sütő keménce	II. 184	Süvegcese	II. 1629	Süvölténykörtvély	II. 417
Sütő lapát	II. 525	Süvegécske	II. 1629	Süvöltés	II. 1564
Sütőmester	II. 791	Süvegl	II. 1630	Süvöltő	II. 1564
Sütőné	II. 991	Süvegös	II. 1630	Süvöltő	II. 1564
Sütős	II. 1621	Süvegös gomba	I. 1097	Süvöltény	II. 1630
Sütőség	II. 1621	Süvegös tánc	III. 424	Svógor	II. 1586

Sz.

Sza	III.	97	Szabás	III.	3	Szaboló	III.	14
Szá.	III.	16	Szabásún	III.	4	Szagos	III.	15
Szab	III.	1	Szabatlanság	III.	4	Szagos bor	I.	284
Szabad	III.	5	Szablya	III.	13	Szagos fű	I.	1028
Szabad akarát	I.	41	Szablyabóda	I.	257	Szagosít	III.	15
Szabad akarva	I.	42	Szablyabüvely	I.	1531	Szagoskodik	III.	15
Szabadít	III.	6	Szablyás	III.	13	Szagosul	III.	15
Szabadítás	III.	7	Szablyatársoly	III.	458	Szágúdik	III.	15
Szabadító	III.	7	Szablyatársolyos	III.	458	Száguld, száguldik	III.	15
Szabadjárásrólvaló levél	II.	604	Szablyaszíj	III.	240	Szaj	III.	1262
Szabadkozás	III.	13	Szablyaviseelő szolgál	III.	292	Száj	III.	16
Szabadkozik	III.	13	Szabó	III.	4	Szájacska	III.	19
Szabad köműves	II.	909	Szabódik	III.	4	Szájafájó	I.	753
Szabad legény	II.	559	Szabódozik	III.	4	Szájafélrevonás	III.	1237
Szabad legénység	II.	559	Szabogat	III.	4	Szájatlan	III.	19
Szabad levél	II.	604	Szabola	III.	1259	Szája fizére	I.	1645
Szabad nyelv	II.	1026	Szabómű	III.	905	Szajbéka	I.	196
Szabad nyelvű	II.	1026	Szabot	III.	4	Szajha	III.	19
Szabadon	III.	8	Szabott	III.	5	Szajhatartó	III.	480
Szabadonként	III.	8	Szabott böjt	I.	308	Szajiz	I.	1646
Szabados	III.	8	Szabott rend	II.	1407	Szajkó, szájkó	III.	19
Szabadosít	III.	10	Szád	III.	19	Szajkócska	III.	20
Szabados nyelvű	II.	1026	Szádol	III.	13	Szajong	III.	1264
Szabadosság	III.	10	Szag	III.	13	Szajos	III.	1262
Szabadosságos	III.	10	Szagatlan	III.	14	Szajtajtéka	III.	380
Szabados személy	III.	166	Szagesináló	I.	435	Szajtátás	III.	491
Szabados úr	III.	862	Szaggat	III.	37	Szajveszés	III.	1091
Szabad rend	II.	1407	Szaggatás	III.	39	Szák: canalis?	III.	24
Szabadság	III.	10	Szaggatásképpen	III.	39	Szák: damenbret	III.	24
Szabadságos	III.	11	Szaggató	III.	39	Szaka	III.	20
Szabadságtalan	III.	11	Szaggya?	III.	15	Szakács	III.	24
Szabadságtalanság	III.	11	Szagiál	III.	14	Szakácsasszony	I.	132
Szabadságüző	III.	918	Szaglás	III.	14	Szakácsasztal	I.	135
Szabadtalanság	III.	11	Szaglat	III.	14	Szakácsinas	I.	1579
Szabad tudományok	III.	799	Szagló	III.	14	Szakácskés	II.	248
Szabadul	III.	11	Szaglódik	III.	15	Szakácskodik	III.	24
Szabadulás	III.	13	Szágodik	III.	15	Szakácsmester	II.	791
Szabadulat	III.	13	Szagol	III.	14	Szakácsné	III.	991
Szabad úr	III.	862	Szagolás	III.	14	Szakácsság	III.	24
Szabad város	III.	1013	Szágold, szágöld	III.	15	Szakad	III.	24
Szabás	III.	3	Szágoldogál	III.	14	Szakadás	III.	29

Szakadat	III.	29
Szakadatlan	III.	29
Szakadatlanul	III.	29
Szakadék	III.	30
Szakadékony	III.	30
Szakadékos	III.	30
Szakadéktenger	III.	561
Szakadhatatlan	III.	30
Szakadhatatlan hideglélés	III.	567
Szakadhatatlanul	III.	30
Szakadó	III.	30
Szakadós	III.	30
Szakadott	III.	32
Szakadoz	III.	30
Szakadozás	III.	32
Szakadozik	III.	30
Szakadozott	III.	32
Szakadt: zerbrochen	III.	32
Szakadt: bruch	III.	33
Szakadton-szakad	III.	28
Szakadtság	III.	33
Szakálka	III.	41
Szakáll	III.	39
Szakállacska	III.	40
Szakállas	III.	41
Szakállas csillag	I.	426
Szakállas golyóbis	I.	1093
Szakállasodik	III.	41
Szakállatlan	III.	41
Szakállós	III.	41
Szakálltalan	III.	41
Szakállverő	III.	1069
Szakállviselő	III.	1204
Szakasz	III.	33
Szakaszzkodás	III.	33
Szakaszzkodik	III.	33
Szakaszzonként	III.	34
Szakaszt: teil	III.	33
Szakaszt: reissen	III.	34
Szakasztás	III.	36
Szakaszték	III.	36
Szakasztó	III.	36
Szakasztott	III.	37
Szakasztva	III.	37
Szakcsó	III.	1261
Szakgat	III.	37
Szákhaló	I.	1292
Szákjáték	II.	1499
Szakkad	III.	24
Szакmány	III.	41
Szакmányol	III.	41
Szакmányos	III.	41
Szакvány	III.	41
Szакványi	III.	41
Szál	III.	42
Szálából	III.	45
Szalad: entrinnen	III.	45
Szalad: malz	III.	48
Szaladánt	III.	47

Szaladás	III.	47
Szaladia	III.	48
Szaladó	III.	47
Szaladóci	III.	47
Szaladócki	III.	47
Szaladott	III.	47
Szaladoz	III.	47
Szaladsér	II.	1544
Szaladt	III.	47
Szaladton-szalad	III.	46
Szalag	III.	48
Szalagszij	III.	240
Szalajt	III.	47
Szalak	II.	1500
Szalakos	II.	1500
Szalakuta	III.	90
Szálas	III.	44
Szálas hús	I.	1522
Szálasság	III.	44
Szalaszt	III.	47
Szálatsēm	III.	44
Száldok	III.	48
Szálfá	I.	743
Szálgöréndahajó	I.	1257
Száli?	III.	48
Szálka	III.	45
Szálkácska	III.	45
Szálkás	III.	45
Szálkázás	III.	45
Száll: stamm	III.	42
Száll: liegen	III.	48
Szállad	III.	45
Szállakozik	III.	54
Szállandogál	III.	54
Szállandóság	III.	54
Szállang	III.	54
Szállangol	III.	54
Szállankozik	III.	54
Szállás	III.	55
Szállásadó	I.	16
Szállásfogadó	I.	884
Szállásfogadó ház	I.	1372
Szállásfogadó hely	I.	1398
Szálláskereső	II.	333
Szállásocska	III.	56
Szállásonvaló létel	II.	595
Szállásosztás	II.	1153
Szállásosztó	II.	1154
Szállástagadás	III.	377
Szállástagadó	III.	378
Szállástartás	III.	475
Szállástartó hely	I.	1398
Szállásváltás	III.	994
Szállat: das hinabsteigen	III.	56
Szállat: hinablassen	III.	56
Szállattat	III.	56
Szálldogál	III.	56
Szálldos	III.	56
Szállít	III.	56

Szállítás	III.	5
Szállítatl	III.	5
Szálló	III.	5
Szálló hely	I.	139
Szállong	III.	5
Szállongó	III.	5
Szállótartás	III.	47
Szállton-száll	III.	
Szállly	III.	4
Szalma	III.	5
Szalmaágy	I.	2
Szalmácska	III.	5
Szalmaház	I.	137
Szalmaházi	I.	137
Szalmakalap	II.	8
Szalmakéve	II.	27
Szalmaköntő	II.	39
Szalmamag	II.	65
Szalmás	III.	5
Szalmasüveg	II.	162
Szalmaszál	III.	4
Szalmatekeres	III.	51
Szalmatüz	III.	82
Szalmazsák	III.	129
Szalmáz	III.	5
Szálnyírasēm	III.	4
Szálnyisēm	III.	4
Szalogat	III.	4
Szalonna	III.	5
Szalonnabogár	I.	26
Szalonnabőr	I.	31
Szalonnaferög	I.	82
Szalonnafortély	I.	94
Szalonnás	III.	5
Szalonnatartó hely	III.	48
Szalvelövés	II.	63
Szám	III.	5
Számadás	I.	1
Számadatlan	I.	1
Számadatlanlanság	I.	1
Számadó	I.	1
Számadó könyv	II.	40
Számadó szolga	III.	29
Számántalan	III.	6
Szamar	III.	7
Szárnára	III.	6
Szamarécsikó	I.	42
Szamarfejú hal	I.	127
Szamarforgató malom	II.	67
Szamarhajtó	I.	126
Szamarhajtó malom	II.	67
Szamári	III.	7
Szamarivolta	III.	96
Szamarzkodás	III.	7
Szamarzkodik	III.	7
Szamarköröm	II.	41
Szamarlapu	II.	52
Szamarnyerög	II.	103
Szamarocska	III.	7

Szamarorditas	II. 1134	Számú	III. 70	Szántó lö	II. 616
Szamarpásztor	II. 1246	Számvetel	III. 1123	Szántó mező	II. 608
Szamarárság	III. 71	Számvetés	III. 1153	Szántó műves	II. 909
Szamarárszin	III. 251	Számvetési tudomány	III. 799	Szántó ökör	II. 1171
Szamarátemelés	III. 556	Számvető	III. 1156	Szántó vas	III. 1024
Szamaráterelh	III. 504	Számvető asztal	I. 135	Szántó-vető	III. 1147
Szamarártóvis	III. 773	Számvető bétű	I. 226	Szántsándék	III. 74
Szamarártóvisk	III. 774	Számvető könyv	II. 407	Szántsándékból	III. 74
Számatlan	III. 69	Számvető pénz	II. 1270	Szántsándékkal	III. 74
Számentalan, számintalan	III. 66	Számvető tábla	III. 367	Szánt-vet	III. 1147
Számitalan	III. 66	Számvető tudomány	III. 799	Szánút	III. 871
Számszerént	III. 199	Számvéves	III. 1124	Szány	III. 76
Számszerigy	I. 1642	Számvévő	III. 1124	Szapara	III. 78
Számszerigyideg	I. 1535	Számvévő nap	II. 930	Szaparadik	III. 78
Számszerij	I. 1642	Számzó bétű	I. 226	Szápoly	III. 78
Számszerijcsináló	I. 435	Szán : erbarmen	III. 71	Szápolyocska	III. 78
Számszerijj	III. 196	Szán : schlitten	III. 76	Szaponozás	III. 82
Számszerijjas	III. 196	Szánakodás	III. 73	Szapura	III. 78
Számszerijjes	III. 196	Szánakodik	III. 73	Szapura beszéd	I. 219
Számszerijjlövés	II. 633	Szánakozás	III. 73	Szapura fű	I. 1028
Számszerív	I. 1642	Szánakozik	III. 73	Szaporán	III. 79
Számkivet	III. 1147	Szánalmas	III. 73	Szaporás	III. 79
Számkivetés	III. 1147	Szánandó	III. 73	Szaporaság	III. 79
Számkivetett	III. 1147	Szánás	III. 73	Szaporatlan	III. 79
Számkivévet	III. 1147	Szánat	III. 73	Szaporékony	III. 79
Számlál	III. 66	Szánatos	III. 73	Szaporékonytság	III. 79
Számlálás	III. 68	Szánatosan	III. 73	Szaporgat	III. 79
Számlálat	III. 68	Szán-bán	I. 169	Szaporgatás	III. 80
Számlálatlan	III. 68	Szándék	III. 73	Szaporit	III. 80
Számlálgat	III. 68	Szándékos	III. 75	Szaporitás	III. 80
Számlálhatatlan	III. 68	Szándékoskodik	III. 75	Szaporító	III. 81
Számlálhatatlanlan	III. 68	Szándékozás	III. 75	Szaporító test	III. 601
Számlálhatatlanság	III. 68	Szándékozik	III. 75	Szaporitton-szaporit	III. 80
Számlálhatatlanul	III. 68	Szándok	III. 73	Szaporkodik	III. 81
Számlálódik	III. 69	Szandsákbég	I. 195	Szaporodás	III. 81
Számlálatalan	III. 68	Szandzsák	III. 76	Szaporodható	III. 81
Számodás	I. 14	Szandzsákság	III. 76	Szaporodik	III. 81
Számol	III. 66	Szánka	III. 76	Szaporodton-szaporodik	III. 81
Számolhatatlan	III. 66	Szánkázik	III. 76	Szaporodton-szaporoszik	III. 81
Szamonca	III. 71	Szánkodás	III. 76	Szaporoszik	III. 81
Számonként	III. 69	Szánkodik	III. 75	Szaporul	III. 81
Számos	III. 69	Szanót	III. 1267	Szappan	III. 82
Számosan	III. 69	Szánt- : vorsatz	III. 76	Szappanfű	I. 1028
Számosít	III. 69	Szánt : reuig	III. 76	Szappanmódra tisztító	III. 683
Számosodik	III. 69	Szánt : ackern	III. 77	Szappanos	III. 82
Számososság	III. 69	Szántakarva	I. 42, III. 76	Szappanoz	III. 82
Számosvolta	III. 966	Szántás	III. 77	Szappanozás	III. 83
Számotlan	III. 69	Szántás-vetés	III. 1174	Szappanozó fű	I. 1028
Számotlány	III. 1124	Szántat : ackern lassen	III. 77	Szappansó	II. 1583
Számoz	III. 69	Szántat : acker	III. 77	Szappany	III. 82
Számtalan	III. 69	Szántatlan	III. 77	Szaprán	II. 1491
Számtalanság	III. 70	Szántdogál	III. 77	Szaptal	III. 305
Számtalanszor	III. 70	Szántható	III. 77	Szapu	III. 82
Számtartás	III. 475	Szántó	III. 77	Szapul	III. 82
Számtartó	III. 481	Szántó ebéd	I. 554	Szapulás	III. 83
Számtartó déák	I. 488	Szántó ember	I. 628	Szapuló	III. 83
Számtartó könyv	II. 407	Szántó föld	I. 987	Szar	III. 83
Számtartó lajstrom	II. 508	Szántó földes	I. 987	Szár : kot	III. 83
Számtartóság	III. 481	Szántóka	III. 78	Szár : kahl	III. 86

Szár : braun	III. 86	Szárközép	II. 460	Szász	III. 95
Szár : schienbein	III. 84	Szármadság	III. 90	Szász fű	I. 1028
Száracska	III. 86	Származ	III. 90	Szászpa	III. 1272
Szúrad	III. 86	Származandóság	III. 91	Szatira	III. 95
Száradás	III. 87	Származás	III. 91	Szatirus	III. 95
Száradatlan	III. 87	Származat	III. 91	Szatócs	III. 95
Száradékony	III. 87	Származik	III. 90	Szattin	III. 96
Száradt	III. 87	Származtat	III. 92	Szatyár, szatyár	III. 96
Száradtság	III. 87	Szárména	III. 92	Szatyor	III. 96
Szarahora	III. 89	Szárnny	III. 92	Szatyrocška	III. 96
Szaraborság	III. 90	Szárnnyacska	III. 93	Szattyán	III. 96
Szarakakota . II. 81, III. 90		Szárnnyalkodó	III. 93	Szattyánbőr	I. 313
Szarakori	III. 89	Szárnnyallik	III. 93	Szattyánacsizma	I. 442
Szarándok	III. 1270	Szárnnyaló	III. 93	Szavacska	III. 274
Szarándoki	III. 1270	Szárnnyaló hal	I. 1275	Szavafogatos	I. 886
Szarándoklat	III. 1271	Szárnnyas	III. 93	Szavabihető	I. 1447
Szarándokol	III. 1270	Szárnnyas kígyó	II. 304	Szavahitt	I. 1454
Szarándokság	III. 1271	Szárnnyas ló	II. 616	Szavárván	III. 234
Szarás	III. 84	Szárnnyas majorság	II. 670	Szavatos	III. 282
Száras	III. 86	Szárnnyas nép	II. 968	Szavatosság	III. 282
Száras gomb	I. 1095	Szárnnyas nyíl	II. 1038	Szavatudó	III. 794
Száras kapca	II. 108	Szárnnyaszegett	III. 110	Szavatyos	III. 282
Szárazkodik	III. 88	Szárnnyatlan	III. 93	Szavattyú	III. 282
Szárazst	III. 88	Szárnnyaz	III. 93	Szavattyús	III. 282
Szárazstás	III. 88	Szárnnyék	III. 93	Száz	III. 96
Szárazstátás	III. 88	Szárnnyékos	III. 93	Század	III. 97
Szárazstatlan	III. 88	Szárnnyviselő	III. 1204	Század alja	I. 45
Szárazstó	III. 88	Szárogat	III. 89	Századik	III. 97
Szárazstó betegség	I. 225	Szárogatás	III. 89	Századonként	III. 97
Száraz	III. 88	Szaró matula	II. 710	Százados	III. 97
Száraz beteg	I. 223	Szaros	III. 84	Századoság	III. 97
Száraz betegség	I. 225	Szaró szék	III. 128	Százados vitéz	III. 1221
Száraz bőjt	I. 306	Szársság	III. 89	Száz alja	I. 45
Száraz dajka	I. 479	Szártekerlő	III. 515	Százall	III. 97
Száraz föld	I. 987	Szártelem	III. 653	Százallás	III. 97
Száraz kórság	II. 360	Szaru	III. 93	Százan	III. 97
Száraz malom	II. 675	Szarufa	I. 743	Százanként	III. 97
Száraz moln	II. 857	Szarv	III. 93	Százas	III. 97
Száraz nyakú	II. 1007	Szarvas	III. 94	Száz fejű	I. 960
Szárason	III. 89	Szárvas	III. 1024	Százféle	III. 97
Száraz pénz	II. 1271	Szarvasbogár	I. 262	Százképpen	III. 97
Szárazság	III. 89	Szarvasborjú	I. 291	Száz kezű	II. 287
Száraz természetű	III. 595	Szarvas bűn	I. 332	Száz levelű róza . II. 604, 1469	
Szarbabuk	I. 155	Szarvas cserebogár	I. 261	Száz magvú	II. 652
Szarbúb	I. 317	Szarvaséltető fű	I. 1028	Száznagy	III. 919
Szárca	III. 90	Szarvasgomba	I. 1097	Száznyi-száz	III. 97
Szárcsont	I. 452	Szarvasbús	I. 1522	Százol	III. 97
Szardella	III. 90	Szarvas kígyó	II. 304	Százolás	III. 97
Szárgomb	I. 1095	Szarvaslegeltető csillag	I. 427	Százókrös	II. 1171
Szarbajtó bogár	I. 262	Szarvas mák	II. 671	Százrétű	II. 1426
Szarhányó	I. 1313	Szarvas marha	II. 691	Százsor	III. 97
Szarik	III. 84	Szarvasnyelvű fű . I. 1028, II. 1026		Százsor szép	III. 185
Szarka	III. 90	Szarvastehen	III. 503	Százsor szép virág	III. 1191
Szarkaláb	II. 499	Szarvas üdő	III. 891	Százsororta	III. 97
Szarkamátvás	II. 710	Szarvas véték	III. 1158	Száz vitéz hadnagya	II. 918
Szarkatánc	III. 424	Szarvaz	III. 95	Sze	III. 97
Szarkatővis	III. 774	Szarvazás	III. 95	Széb	III. 185
Szarkavár	III. 1012	Szarzsák	III. 1298	Szëbb	III. 185
Szárkötő	II. 435	Szaskornik	III. 1271	Szëbbecke	III. 185

zében	III. 185	Szegényese	III. 119	Szegődetlen	III. 111
zëccël	III. 98	Szegényded	III. 119	Szegődik	III. 111
zëccëlszék	III. 128	Szegényëcske	III. 119	Szegődözik	III. 111
zëcs	III. 344	Szegényëdik	III. 119	Szegődség	III. 111
zëcska	III. 98	Szegényít	III. 119	Szegődtet	III. 112
zëcskáz	III. 98	Szegényítés	III. 119	Szegöldik	III. 111
zëcskevés	III. 98	Szegényke	III. 119	Szëgre-vëgre	III. 1037
zëcskő	III. 322	Szëgény legény	II. 559	Szëgről-vëgről	III. 1037
zëd, szëd	III. 98	Szëgény legénység	II. 560	Szëgsárga	II. 1511
zëdëget	III. 101	Szëgénység	III. 119	Szegtën-szeg	III. 107
zëdëgetés	III. 102	Szëgényül	III. 120	Szegtën-szegdëgel	III. 108
zëdëldik	III. 103	Szëgény vitéz	III. 1221	Szëgül-vëgül	III. 1037, 1043
zëdëlg	III. 103	Szegés : bruch	III. 109	Szëg-vëg	III. 1037
zëdëlgés	III. 103	Szeges : genagelt	III. 113	Szegy	III. 120
zëdëlgel	III. 103	Szëgës : eckig	III. 118	Szëgye	III. 120
zëdëlgő	III. 103	Szëgës borsó	I. 294	Szëgyën	III. 120
zëdërfa	I. 743	Szëges bot	I. 299	Szëgyënëdés	III. 121
zëdërj	III. 104	Szëges dárda	I. 484	Szëgyënës	III. 121
zëdërjbokor	I. 266	Szëgesen	III. 118	Szëgyëng	III. 121
zëdërjén	III. 105	Szëgës süveg	II. 1629	Szëgyëngel	III. 121
zëdërjës	III. 104	Szëgës ruta	II. 1486	Szëgyënít	III. 121
zëdërjës szín	III. 251	Szëgës tallér	III. 402	Szëgyënkëdés	III. 122
zëdërjfa	I. 743	Szëgës tányér	III. 434	Szëgyënkëdik	III. 122
zëdërjin	III. 105	Szeget : unterbreeben		Szëgyënkő	II. 390
zëdërjvíz	III. 1228	lassen	III. 109	Szëgyënl	III. 122
zëdërv	III. 104	Szëget : insel	III. 238	Szëgyënlés	III. 123
zëdës	III. 102	Szegellen	III. 110	Szëgyënlet	III. 123
zëdës-vëdës	III. 101	Szegëlt	III. 110	Szëgyënlő	III. 123
zëdet	III. 102	Szegettel	III. 109	Szëgyënlő test	III. 601
zëdëtt pénz	II. 1271	Szegëtltség	III. 110	Szëgyënoszlop	II. 1148
zëdit	III. 104	Szëgez	III. 113	Szëgyënség	III. 123
zëdő	III. 102	Szëgezés	III. 115	Szëgyënsëgës	III. 123
zëdölék	III. 103	Szëgezet	III. 115	Szëgyëntelen	III. 123
zëdöné	II. 991	Szëgezetés	III. 115	Szëgyëntelenség	III. 124
zëdő-vëdő	III. 101	Szëgező	III. 115	Szëgyëntelen szëmü	III. 158
zëdte-vëfte	III. 101	Szëgező fa	I. 743	Szëgyënül	III. 124
zëdül	III. 104	Szëgfü	III. 115, I. 1028	Szëgyënülés	III. 124
zëd-vëd	III. 101	Szëgfügomba	I. 1097	Szëgyënvallás	III. 1002
zëd-vësz	III. 1121	Szëgfügökerü fü	I. 1029	Szëgyön	III. 120
zeg, szëg : schneiden	III. 105	Szëgfüolaj	II. 1108	Szeige	III. 120
zeg : nagel	III. 112	Szëgfüszin	III. 225	Szein	III. 257
zeg : ecke	III. 116	Szëgfüves	III. 116, I. 1029	Széjt	III. 149
zeg, szëg : braun	III. 118	Szëgfüves bor	I. 284	Szék : stuhl	III. 124
zëgarányú	I. 113	Szëgfüvires sása	II. 1522	Szék : kern	III. 130
zëgbog	I. 261	Szëgfüvirág	III. 1191	Szék : matrum	III. 131
zëgcsináló	I. 435	Szeghetetlen	III. 110	Szék alja	I. 45
zëgdëgël	III. 108	Szeghetetlenség	III. 110	Székállás	I. 74
zëgdël	III. 108	Szegik	III. 107	Szëkbiró	I. 237
zëgëdelëm	III. 108	Szëgkő	II. 399	Szëkcse	III. 322
zëgëdelmesség	III. 109	Szëglet	III. 117	Szëkécske	III. 130
zëgel	III. 117	Szëgletbástya	I. 185	Székely	III. 131
zëgelet	III. 117	Szëgletës alma	I. 81	Székelyëskëdik	III. 131
zëgeletës	III. 118	Szëgletës mérték	II. 777	Székelyös	II. 397
zëgeletës linëälé	II. 611	Szëgletkapu	II. 116	Szekér	III. 131
zëgeletlinëa	II. 610	Szëgletkő	II. 390	Szekërbeli	III. 134
zëgeletmérték	II. 777	Szëglő	II. 616	Szekërbér	I. 211
zëgënkëdik	III. 119	Szëglyuk	II. 641	Szekërce	III. 135
zëgëny	III. 118	Szegő	III. 110	Szekërcëcske	III. 135
zëgëny bor	I. 284	Szegődés	III. 111	Szekercenyél	II. 1028

Szekereés	III.	135
Szekéresináló	I.	435
Szekér dërëka	I.	496
Szekerecske	III.	134
Szekeres	III.	134
Szekeresédik	III.	134
Szekeres ló	II.	616
Szekeresség	III.	134
Szekerez	III.	134
Szekerezés	III.	134
Szekerező	III.	135
Szekérfark	I.	771
Szekérgyártó	I.	1155
Szekérkas	II.	135
Szekérke	III.	135
Szekérkenő	II.	193
Szekérmester	II.	792
Szekérmesterség	II.	792
Szekérnye	III.	135
Szekérnyecsináló	I.	435
Szekérnyés	III.	135
Szekérnyesaru	II.	1521
Szekérrúd	II.	1475
Szekérsánc	II.	1503
Szekérszéna	III.	172
Szekérszin	III.	258
Székértereh	III.	505
Székértengely	III.	560
Székérút	III.	871
Székérvezető	III.	1163
Székés: mit stühlen he- setzt	III.	130
Székés: kernig	III.	131
Székés angyal	I.	94
Székés hely	I.	1398
Székés szekér	III.	134
Székfív	I.	1028
Székfő	I.	1028
Székfü	I. 1028, III.	115
Székfü	I.	1029
Székfüolaj	II.	1108
Székfűszagú ló	I.	1029
Székház	I.	1372
Székhely	I.	1398
Széklevél	II.	604
Széknap	II.	930
Székrekedés	II.	1393
Székreny	III.	135
Székrenyecsináló	I.	435
Székrenyecske	III.	136
Székrenyös	III.	136
Székrenyke	III.	136
Székretárius	III.	136
Székryn, székriny	III.	135
Széksszamonla	III.	136
Széksszéna	III.	136
Széksszénás	III.	136
Széksszénás ló	II.	616
Székttartó	III.	481

Székttet	III.	322
Székttörés	III.	754
Székttörő	III.	757
Székulár	III.	136
Székuláris	III.	136
Szel	III.	136
Szél: wind	III.	138
Szél: rand	III.	143
Szélanya	I.	96
Széláras	I.	106
Szélbeli	III.	144
Szeldel	III.	137
Szele?	III.	149
Szélé	III.	328
Szeleberdi	III.	140
Szelecske	III.	140
Széled	III.	144
Széled	III.	150
Széledés	III.	145
Széledéz	III.	145
Szélégy	III.	150
Szelel	III.	141
Szelelés	III.	141
Szelemén	III.	149
Szelence	III.	149
Széléndék, széléndék	III.	152
Széleresztő eső	I.	457
Szelés	III.	137
Szeles	III.	141
Szélés	III.	145
Szélösebbhűdként	III.	146
Szélösebhen	III.	146
Szélösöske	III.	146
Szélösödik	III.	146
Szelesen	III.	141
Szélésen	III.	146
Szélösít	III.	146
Szeleskédés	III.	141
Szeleskodik	III.	141
Szélés képen	III.	141
Szélés keszeg	II.	266
Szélés lábú	II.	499
Szélés lapu	II.	529
Szélés levelű tölgyfa	III.	739
Szelesség: windigkeit	III.	141
Szélösség: breite	III.	147
Szélösségűs	III.	147
Szélösségű	III.	147
Szélös szűmű	III.	158
Szélös tál	III.	390
Szélös talpú	III.	404
Szélösül	III.	147
Széleszl	III.	147
Szelet: schnitt	III.	137
Szelet: schneiden lassen	III.	137
Szeletcske	III.	137
Szeletenként	III.	138
Szélháború	I.	1229
Szélhám	I.	1295

Szélhéd	III.	144
Szélhédik	III.	142
Szelhető	III.	138
Szélhűdik	III.	142
Szélhül	III.	142
Széli	III.	142
Szélid	III.	150
Szélidédik	III.	151
Szélidiget	III.	151
Szélidit	III.	151
Szélidítés	III.	151
Szélidítetlen	III.	151
Szélidítget	III.	151
Szélidíthetetlen	III.	151
Szélidség	III.	151
Szélidségös	III.	151
Szélidül	III.	152
Szélidülés	III.	152
Szélidülget	III.	152
Szélidülhetetlen	III.	152
Szélíg, szélígy	III.	150
Szélindék	III.	152
Szélire-hosszára	III.	148
Szélléd	III.	144
Széllég	III.	145
Széllél	III.	148
Szelles	III.	145
Szélleszt	III.	147
Szellet	III.	142
Szelletés	III.	142
Szellő	III.	143
Szellőcske	III.	143
Szellőfűvás	I.	999
Szellős	III.	143
Szellősít	III.	143
Szellőz	III.	143
Szellőzik	III.	143
Szellőztet	III.	143
Szellye	II.	1539
Szellyed	III.	144
Szellyel	III.	148
Szellyelbogaroz	I.	262
Szellyelesavarog	I.	394
Szellyelfűcskënd	I.	777
Szellyelfűcskëndéztet	I.	777
Szellyelfolytatás	I.	916
Szellyelfut	I.	1010
Szellyelfutás	I.	1010
Szellyelfutos	I.	1015
Szellyelhány	I.	1311
Szellyelhint	I.	1433
Szellyelhordoz	I.	1488
Szellyelhull	I.	1512
Szellyeljár	II.	14
Szellyelkőborol	II.	324
Szellyellábbag	II.	502
Szellyellázzasz	II.	547
Szellyellézzög	II.	607
Szellyelloccsan	II.	621

Szélllyelnézél, szélllyelnézél II. 983
 Szélllyelnýargal . . . II. 1015
 Szélllyelnýomulás . . . II. 1063
 Szélllyeloszt . . . II. 1152
 Szélllyelőntöz . . . II. 1182
 Szélllyelpillogat . . . II. 1286
 Szélllyelreped . . . II. 1416
 Szélllyelröpös . . . II. 1413
 Szélllyelront . . . II. 1457
 Szélllyelszagat . . . III. 39
 Szélllyelszakadozik . . . III. 32
 Szélllyel-szélllyel . . . III. 148
 Szélllyel-szërte . . . III. 215
 Szélllyeltakar . . . III. 388
 Szélllyeltántorgat . . . III. 415
 Szélllyeltekind . . . III. 519
 Szélllyelterjed . . . III. 581
 Szélllyelugordozik . . . III. 842
 Szélllyelüz . . . III. 916
 Szélllyelváló . . . III. 148
 Szélllyelver . . . III. 1064
 Szélllyelvisel . . . III. 1200
 Szélllyelvonódás . . . III. 248
 Szélllymalom . . . II. 675
 Szélő . . . III. 138
 Szélönce . . . III. 149
 Szélső . . . III. 149
 Szélszó . . . III. 273
 Szelt . . . III. 138
 Szélt . . . III. 149
 Széltébeli . . . III. 138
 Széltében . . . III. 149
 Széltelen . . . III. 149
 Széltől . . . III. 149
 Szélűen . . . III. 149
 Szélvédész . . . III. 144
 Szélvész . . . III. 1101
 Szélvészés . . . III. 1102
 Szém, szém . . . III. 152
 Szembe . . . III. 160
 Szembeakad . . . I. 36
 Szembehunýás . . . I. 1515
 Szembekötés . . . II. 424
 Szembekötő . . . II. 424
 Szembekötött . . . II. 424
 Szembelétel . . . II. 595
 Szembemén . . . II. 748
 Szembemondó . . . II. 866
 Szemberoppan . . . II. 1461
 Szembeszáll . . . III. 54
 Szembe-szém . . . III. 158
 Szembe-szembe . . . III. 160
 Szembeszökellik . . . III. 326
 Szembeszökik . . . III. 324
 Szembeszökő . . . III. 324
 Szembeszöktében . . . III. 328
 Szembeszöktet . . . III. 327
 Szembeütöközik . . . III. 910
 Szembevaló . . . III. 160, 959

Szémbevaló létel . . . II. 595
 Szémbimbó . . . I. 231
 Szémbör . . . I. 313
 Szém bugája . . . I. 320
 Szémcsépéges . . . I. 407
 Szémébe . . . III. 160
 Szémécske . . . III. 160
 Szémél . . . III. 160
 Szémöldék . . . III. 164
 Szémély . . . III. 165
 Szémélyében . . . III. 167
 Szémélyés . . . III. 167
 Szémélyhözvaló . . . III. 167
 Szémélyi . . . III. 167
 Szémélymégnező levél . . . II. 604
 Szémélynézés . . . II. 983
 Szémélység . . . III. 167
 Szémélytelen . . . III. 167
 Szémélyválogatás . . . III. 992
 Szémélyválogató . . . III. 992
 Szémélyviselés . . . III. 1202
 Széménként . . . III. 161
 Széménvaló . . . III. 162
 Szémény . . . III. 167
 Széményi . . . III. 167
 Szemereg? . . . III. 169
 Szémérém . . . III. 167
 Szémérémbeszed . . . I. 219
 Szémérémkédés . . . III. 168
 Szémérémtség . . . III. 168
 Szémérémtelen . . . III. 169
 Szémérémtelenség . . . III. 169
 Szémérémtest . . . III. 601
 Szémérémtest nyavalyája . . . II. 1019
 Szémérémtest süvege . . . II. 1629
 Szémérmes . . . III. 168
 Szémérmesen . . . III. 168
 Szémérmeskédés . . . III. 169
 Szémérmeskédik . . . III. 168
 Szémérmeskédő . . . III. 169
 Szémérmesség . . . III. 169
 Szémérmes test . . . III. 601
 Szémérmetés . . . III. 169
 Szémérmetésen . . . III. 169
 Szémérmetéskédik . . . III. 169
 Szémérmetesség . . . III. 169
 Szémérmetés tag . . . III. 371
 Szémérmetlen . . . III. 169
 Szémérmetlenség . . . III. 169
 Szémérmetlenül . . . III. 169
 Szémérség . . . III. 168
 Szémés . . . III. 162
 Szémésédik . . . III. 162
 Szémésen . . . III. 162
 Széméskédés . . . III. 162
 Szémesség . . . III. 163
 Szémés székfű . . . I. 1029
 Szémésvolta . . . III. 966
 Szeinet . . . III. 169

Szemétbíró . . . I. 237
 Szemétdomb . . . I. 521
 Szemetés . . . III. 170
 Szemetész . . . III. 170
 Szemetészés . . . III. 170
 Szemetlen . . . III. 163
 Szemetlenség . . . III. 163
 Szémfájás . . . I. 751
 Szémfájdalom . . . I. 752
 Szémfájó . . . I. 750
 Szémfüdelecs . . . I. 970
 Szém fejére . . . I. 785
 Szém feketéje . . . I. 791
 Szémfény . . . I. 818
 Szémfénycsalás . . . I. 374
 Szémfényvesztés . . . III. 1099
 Szémfényvesztő . . . III. 1101
 Szémfog . . . I. 863
 Szémfolyás . . . I. 913
 Szémfordulás . . . I. 931
 Szémfödél . . . I. 970
 Szémfül . . . I. 1039
 Szémfüles . . . I. 1039
 Szémfüleskédik . . . I. 1039
 Szémfülesség . . . I. 1039
 Szémfülség . . . I. 1039
 Szémgógyító . . . I. 1171
 Szémgógyító kenet . . . II. 192
 Szémhégý . . . I. 1385
 Szémhéj, szémhéja . . . I. 1388
 Szémbomályosodás . . . I. 1479
 Széinhomályosság . . . I. 1479
 Szémírem . . . III. 167
 Szémités . . . I. 1595
 Szémközbe . . . II. 449
 Szémlátomás . . . II. 542
 Szémlátomást . . . II. 542
 Szémlél . . . III. 160
 Szémléles . . . III. 161
 Szémlélet . . . III. 161
 Szémlélhetlen . . . III. 161
 Szémlélő . . . III. 161
 Szémlyék . . . II. 1540
 Szémmel látott tauu . . . III. 428
 Szémorvos . . . II. 1142
 Szémorvosság . . . II. 1143
 Szémöldék, szémöldök . . . III. 164
 Szémöldökös . . . III. 164
 Szémpillantás . . . II. 1286
 Szémpillantásnyi . . . II. 1287
 Szémpillantat . . . II. 1287
 Szémre . . . III. 164
 Szémrehányás . . . I. 1312
 Szémrevaló hányás . . . I. 312
 Szémrevetés . . . III. 1153
 Szémről-szémre . . . III. 164
 Szém sárgasága . . . II. 1512
 Szémszéget . . . III. 118
 Szém-szembe . . . III. 160

épég	III. 187	Szerecsén tők	III. 735	Szörös	III. 200
épégés	III. 188	Szűred	III. 208	Szöröt: regel	III. 208
épéget: zieren	III. 186	Szűrédá	III. 217	Szeret: lieben	III. 211
épéget: fürchten?	III. 188	Szerelém	III. 218	Szeret: liebe	III. 222
épégetés	III. 186	Szerelémessillag	I. 427	Szeretendő	III. 222
épégő	III. 188	Szerelémének	I. 639	Szerelés	III. 208
épél	III. 186	Szerelémfű	I. 1030	Szeretős	III. 222
épélkédés	III. 188	Szerelémgerjesztő ital	I. 1633	Szeretet	III. 222
épélkédik	III. 188	Szerelémgerjesztő vers	I. 1080	Szeretetés	III. 223
épen	III. 186	Szerelm	III. 218	Szeretetesség	III. 224
épenget	III. 186	Szerelmes	III. 219	Szeretetésvolt	III. 966
épeszörű ló	II. 616	Szerelmesb	III. 220	Szeretetlen	III. 224
épet, szépet	III. 189	Szerelmesben	III. 220	Szeretetlen-ség	III. 224
épetücske	III. 189	Szerelmesen	III. 220	Szeretget	III. 224
épit	III. 186	Szerelmeskődés	III. 220	Szerethetetlen	III. 224
épitő	III. 187	Szerelmeskédik	III. 220	Szerető	III. 224
épitő fű	I. 1030	Szerelmes levél	II. 614	Szeretőcske	III. 225
éplé, széplő	III. 189	Szerelmesség	III. 220	Szeretők füve	I. 1030
éplős	III. 190	Szerelmességés	III. 220	Szeretség	III. 225
éplőség	III. 190	Szerelmest	III. 220	Szerettebeli	III. 225
éplősit	III. 190	Szerelmetés	III. 221	Szérévaló	III. 220
éplősítés	III. 190	Szerelmetesen	III. 221	Szérével	III. 200
éplősítő	III. 190	Szerelmetesség	III. 221	Széréz	III. 201
éplősödik	III. 190	Szerelmetést	III. 221	Szérézetés	III. 208
éplősség	III. 190	Szerem	III. 218	Szérgyártó	I. 1155
éplőtelen-ség	III. 191	Szérén	III. 197	Szérin	III. 197
éplőtelenül	III. 191	Szérénca	III. 225	Szérin-szerle	III. 215
éplőtlen	III. 190	Széréncsátalanság	III. 229	Szérint	III. 197
éppen	III. 189	Széréncsátlan	III. 229	Szérjént	III. 197
éprő	II. 1599	Széréncse	III. 225	Szérkészik	III. 212
épség	III. 187	Széréncseképpen	III. 225	Szérkeszt	III. 212
épségés	III. 187	Széréncsekerék	II. 222	Szérkesztet	III. 212
épségösen	III. 187	Széréncsél	III. 227	Szérkesztelés	III. 213
épségő, szépségű	III. 187	Széréncséletlen	III. 227	Szérkezés	III. 214
ép szálló	III. 330	Széréncsékkedés	III. 227	Szérkőzet	III. 214
ép termet	III. 597	Széréncsékkédik	III. 227	Szérközik	III. 213
ép termetű	III. 597	Széréncséltet	III. 227	Szérközül	III. 214
ép tudományok	III. 799	Széréncséltetődik	III. 228	Szérkíkül	III. 214
épül	III. 187	Széréncsére	III. 228	Szérkszik	III. 212
épület	III. 187	Széréncsés	III. 228	Szérnyé, szérnyő	III. 333
épvolta	III. 966	Széréncsesség	III. 229	Szérő	III. 230
ér, szér: reihe	III. 191	Széréncsésen	III. 228	Szérrel	III. 214
ér: haar	III. 331	Széréncsésit	III. 228	Szérrel-szérre	III. 214
érbeli	III. 196	Széréncsésítés	III. 229	Szérszám	III. 63
érbeszéd	I. 219	Széréncséséképpen	III. 229	Szérzamos	III. 65
érbe-szérbe	III. 196	Széréncsesség	III. 229	Szérzamotoatlan	III. 66
érda, szérda	III. 217	Széréncsésül: gedeihen	III. 229	Szérzamoszás	III. 66
érdás	III. 218	Széréncsésül: glücklich	III. 229	Szérszem	III. 158
érdék: beute	III. 196	Széréncsétlen	III. 229	Szérszémség	III. 159
érdék: zusammenge-		Széréncsétlenit	III. 229	Szérzó	III. 273
ronnene milch	III. 218	Széréncsétlenség	III. 229	Szértartás	III. 475
érebhen	III. 197	Széréncsétlenül	III. 229	Szérte	III. 215
érében	III. 197	Széréncséz	III. 229	Szértelen	III. 216
erecsén	III. 218	Széréncsézés	III. 230	Szértelenbül	III. 216
erecsén bors	I. 293	Széréncséztet	III. 230	Szértelen igén	III. 216
erecsén dió	I. 507	Szérénként	III. 197	Szértelenit	III. 216
erecsén dió olaj	II. 1108	Szérén-szérte	III. 215	Szértelenkédik	III. 216
erecsén ló	II. 616	Szérént	III. 197	Szértelen lopó	III. 628
erecsén tézsla	III. 641	Széréről	III. 200	Szértelenség	III. 216

Szértelenül	III. 217	Szidalom	III. 236	Sziléziai gyölcs	I. 1
Szértelenvaló	III. 217	Szidalombeszéd	I. 219	Szilfa	I.
Szërte-széllyel	III. 148	Szidalomság	III. 237	Szilfaerdő	I.
Szërte-szélt	III. 149	Szidas	III. 237	Szilfamag	II.
Szërte-szërént	III. 199	Szidogat	III. 238	Szilfias	I.
Szërte-szërrel	III. 215	Szidogatás	III. 238	Szilid, sziligy	III.
Szértétel	III. 634	Sziget	III. 238	Szilindék	III.
Szért tételés	III. 623	Szigetbeli	III. 238	Szilva	III.
Szérű	III. 230	Szigeti	III. 238	Szilvafa	I.
Szërül-szërte	III. 215	Szigetköz	II. 448	Szilvafű	I. 1
Szërűtisztító	III. 683	Szigetpart	II. 1241	Szilvaíz	I. 1
Szërvetés	III. 1153	Szigetség	II. 238	Szilvalé	II.
Szërzés	III. 206	Szigony	III. 238	Szilvás	III.
Szërzet	III. 208	Szigonyocska	III. 239	Szilvel	III.
Szërzetbeli	III. 209	Szigonyos	III. 239	Szimbora	I.
Szërzetehagyás	I. 1243	Szigonyos dárda	I. 484	Szín : farbe	III.
Szërzetés	III. 209	Szigonyos nyíl	II. 1038	Szín : hütte	III.
Szërzetés	III. 210	Szigorú	III. 239	Szína	III.
Szërzetés asszony	I. 132	Szigy	III. 344	Színarany	I.
Szërzetés ember	I. 628	Szígyártó	I. 1155	Színbeszéd	I.
Szërzetés nép	II. 968	Szihátú	III. 239	Színbor	I.
Szërzetesség	III. 209	Szija	III. 239	Színecske	III.
Szërzetés zsidó	III. 1305	Szija	III. 268	Színehagyó	I. 1
Szërzetlen	III. 216	Szija	I. 1155	Színehagyott	I. 1
Szërzetlenség	III. 210	Szijas	III. 235	Színél	III.
Szërzet ruhája	III. 1481	Szijázat	III. 240	Színülés	III.
Szërzetség	III. 210	Szija	I. 1155	Színület	III.
Szërzettartó	III. 481	Szija	II. 1207	Színés	III.
Szërző	III. 210	Szija	III. 65	Színésben	III.
Szërződés	III. 212	Szija	III. 130	Színés beszéd	I.
Szërződik	III. 211	Szija	III. 131	Színésgetés	III.
Szërződő	III. 212	Szikaes	III. 240	Színésít	III.
Szërződség	III. 212	Szikés	III. 345	Színéskedés	III.
Szërzőlék	III. 212	Szikkad	III. 240	Színéskedik	III.
Szërző ok	II. 1100	Szikkaszt	III. 240	Színésképpen	III.
Szërzőskodik	III. 212	Szikkasztás	III. 241	Színesség	III.
Szesz	III. 230	Szikla	III. 241	Színességnélkülöség	III.
Szésztra	III. 231	Szikra : fels	III. 241	Színetlen	III.
Szésztraság	III. 231	Szikra : funke	III. 241	Színöz	III.
Szésztraszërzet	III. 209	Szikkácska	III. 241	Színözés	III.
Szëtterjed	III. 581	Szikkás	III. 241	Színözésképpen	III.
Szëvedéz	III. 231	Szikkaszén	III. 171	Színhányás	I.
Szëvédnék, szëvétnék	III. 336	Szikkázás	III. 242	Színhányó	I. 1
Szëvin	III. 1601	Szikkázdogál	III. 242	Színlés	III.
Szëvintnek	III. 336	Szikkázik	III. 241	Színlésképpen	III.
Szi	III. 231	Szikkázol	III. 242	Színlik	III.
Szid	III. 235	Szikkáztat	III. 242	Színlő	III.
Szidalmas	III. 236	Szil : ulme	III. 242	Színlő bárd	I.
Szidalmason	III. 236	Szil : rand	III. 143	Színlő fejsze	I.
Szidalmasság	III. 236	Szil : zeugen	III. 351	Színlő mész	II.
Szidalmasságos	III. 236	Szilág	III. 242	Színmez	II.
Szidalmatos	III. 236	Szilaj	III. 242	Színmutatás	II.
Szidalmatosan	III. 237	Szilajkodik	III. 242	Színmutató	II.
Szidalmaz	III. 237	Szilajság	III. 243	Színnap	II.
Szidalmazás	III. 237	Szilajul	III. 243	Színog	III.
Szidalmazatos	III. 237	Szilak	III. 1500	Színolaj	II. 1
Szidalmazatosság	III. 237	Szilál	III. 243	Színrubin	II. 1
Szidalmazdogál	III. 237	Szilás	III. 242	Színység	III.
Szidalmazó	III. 237	Sziléd	III. 150	Szint	III.

ntartó	III. 481	Szittyós	III. 262	Szó	III. 269
nte	III. 256	Sziul	III. 268	Szob	III. 1
ntelen	III. 257	Sziús	III. 235	Szoba	III. 283
ntelenít	III. 257	Szív : saugen	III. 231	Szobadérék	I. 496
ntelenül	III. 257	Szív : riemen	III. 239	Szobás	III. 1
ntén	III. 256	Szív : herz	III. 262	Szohaszoknya	III. 290
nténséggel	III. 257	Szival	III. 232	Szóbeli	III. 274
ntészta	III. 641	Szivallás	III. 232	Szöbeszéd	I. 219
ntollyan	II. 1123	Szivárgás	III. 234	Szobod	III. 5
ntőleg	III. 257	Szivárkodik	III. 232	Szobor	III. 284
ntülen	III. 257	Szivárkozás	III. 233	Szobortalp	III. 404
ntültig	III. 257	Szivárkozik	III. 233	Szobros	III. 284
nvesztő	III. 1101	Szivarog	III. 234	Szöcsaplár	I. 386
ny	III. 244	Szivarogtat	III. 234	Szöcsaplárság	I. 386
p	III. 184	Szivarvány	III. 234	Szócska	III. 274
pégés	III. 187	Szivarványhajtás	I. 1265	Szódarab	I. 483
pokál	III. 305, 307	Szivarványos	III. 235	Szőejtés	I. 587
poly	III. 258	Szívás	III. 235	Szófa	III. 284
r ?	III. 358	Szivat	III. 268	Szófia	III. 284, I. 845
ré	III. 230	Szívatos	III. 268	Szófiabeszéd	I. 219
ricsöl	III. 361	Szivattyú	III. 235	Szófiás	I. 845, III. 285
ricsöldögél	III. 361	Szívbeli	III. 266	Szófiás beszéd	I. 219
rma	III. 258	Szfvhorító hártya	I. 1335	Szófiaszó	III. 273
rmos	III. 258	Szfvédéz	III. 266	Szófista	III. 285
riom	III. 258	Szfvel	III. 266	Szófistálkodik	III. 285
riony	III. 258	Szivent	III. 267	Szófodorgatás	I. 861
rionyos	III. 258	Sziventvaló	III. 267	Szófogadás	I. 883
rő	III. 230	Sziver	I. 655	Szófogadatlan	I. 884
rzt : hintertheil des		Sziverősítő	I. 680	Szófogadatlankodik	I. 884
haupts	III. 258	Szíves	III. 267	Szófogadatlanság	I. 884
rzt : gepickte baare	III. 259	Szívesen	III. 267	Szófogadó	I. 884
rztos	III. 259	Szívesít	III. 267	Szófogadóság	I. 884
rztosan	III. 259	Szíveség	III. 267	Szófogatlan	I. 874
rztosság	III. 259	Szívetlen	III. 267	Szóhallatlan	I. 1287
zirup	III. 259	Szívetlenség	III. 268	Szóhalló	I. 1289
ziszég	III. 259	Szívetnek	III. 336	Szóhintés	I. 1434
ziszéget	III. 259	Szívfájás	I. 751	Szohogás	III. 1294
ziszérég	III. 259	Szívfü	I. 1030	Szóhordozó	I. 1489
zít	III. 259	Szívgyökér	I. 1182	Szójárás	II. 16
zita	III. 260	Szívi	III. 268	Szok	III. 285
zitaacsináló	I. 435	Szív-lélék	II. 571	Szokál	III. 286
zitácska	III. 260	Szívó	III. 235	Szokás	III. 286
zitagyártó	I. 1155	Szívódik	III. 235	Szokásbeli	III. 387
zital	III. 261	Szivogatás	III. 235	Szokásszerűent	III. 200
zitalás	III. 261	Szivol	III. 268	Szokástörvény	III. 769
zitaló	III. 261	Szívós	III. 235	Szokatlan	III. 287
zitalt liszt	II. 612	Szívó tarack	III. 444	Szokatlanság	III. 287
zítás	III. 260	Szívség	III. 268	Szokatlanul	III. 287
zítat	III. 232	Szívszaggató	III. 39	Szokdogál, szokdogálk	III. 288
zítka	III. 260	Szívszakasztó	III. 36	Szokhatatlan	III. 288
zítkos	III. 261	Szívterhelő	III. 505	Szókíhirdető	I. 1438
zítkosság	III. 262	Szívul	III. 268	Szokik	III. 285
zítkozódás	III. 262	Szíz	III. 362	Szókimondás	II. 861
zítkozódik	III. 262	Szkófia	III. 268	Szókimondó	II. 862
zító	III. 260	Szkófiácska	III. 268	Szokmány	III. 41, III. 337
zító fa	I. 743	Szkófiás	III. 268	Szoknya	III. 288
zítok	III. 261	Szkófiomos	III. 268	Szoknya alja	I. 45
zító vas	III. 1024	Szkófiom	III. 268	Szoknyás	III. 290
zittyó	III. 262	Szkompia	III. 269	Szokódik	III. 288

Szokotál	III. 290
Szokott	III. 288
Szokottság	III. 288
Szokottul	III. 288
Szoktalan	III. 287
Szoktat	III. 288
Szoktatás	III. 288
Szoktatdogál	III. 288
Szól	III. 274
Szolák	III. 290
Szolakozik	III. 277
Szólal	III. 277
Szólalkozik	III. 277
Szólannlik	III. 278
Szolás	III. 278
Szolás módja	II. 853
Szolat	III. 279
Szólatlan	III. 279
Szól-beszél	I. 221
Szólitat	III. 280
Szold	III. 1311
Szóldogál	III. 279
Szóldogat	III. 279
Szolga	III. 290
Szolgácska	III. 292
Szolgabíró	I. 238
Szolgafa	I. 743
Szolgai	III. 292
Szolgai ravaszság	II. 1376
Szolgai sereg	II. 1551
Szolgál	III. 292
Szolgálás	III. 294
Szolgálat	III. 294
Szolgálati	III. 295
Szolgálati tiszt	III. 671
Szolgálatlét	III. 630
Szolgálatváltság	III. 1000
Szolgáló	III. 295
Szolgáló asszony	I. 132
Szolgálócska	III. 296
Szolgáló ember	I. 628
Szolgáló leány	II. 552
Szolgálóleánykodik	II. 552
Szolgálóleánytárs	III. 452
Szolgáló leányzó	II. 553
Szolgáló nép	II. 668
Szolgalóskodik	III. 296
Szolgáló személy	III. 166
Szolgáló társ	III. 453
Szolgáló tiszt	III. 671
Szolgáltat	III. 296
Szolgáltatás	III. 297
Szolgáltató	III. 298
Szolgált szolgál	III. 292
Szolgarénd	II. 1407
Szolgaság	III. 298
Szolgáskodik	III. 298
Szolgátárs	III. 453
Szólhatalan	III. 279

Szólhatalanság	III. 279
Szólható	III. 279
Szólt	III. 279
Szóltatás	III. 280
Szóltatlan	III. 280
Szóllal	III. 281
Szólló óra	II. 1132
Szóló	III. 280
Szólogat	III. 281
Szólongat	III. 280
Szólt-	III. 281
Szóltat	III. 281
Szóltón-szól	III. 277
Szolozsma	III. 1312
Szomak	III. 298
Szomakos	III. 298
Szománe	III. 1284
Szombat	III. 298
Szombati	III. 298
Szombati szentélet	III. 175
Szombatos	III. 298
Szombatos zsidó	III. 1305
Szombatoz	III. 298
Szombatozás	III. 298
Szombatozó	III. 298
Szombatrontás	II. 1458
Szombatrontó	II. 1458
Szombatszentelés	III. 174
Szombot	III. 298
Szoméh	III. 299
Szoméhan	III. 299
Szoméhon	III. 299
Szomga	III. 290
Szomih	III. 299
Szomj	III. 299
Szomjan	III. 299
Szomjazik	III. 300
Szomjoh	III. 299
Szomju	III. 299
Szomjuan	III. 299
Szomjudik	III. 300
Szomjuhan, szomjuhon	III. 299
Szomjuhozás	III. 300
Szomjuhozik	III. 300
Szomjuhozó	III. 301
Szomjuhoztat	III. 301
Szomjuhoztató	III. 301
Szomjuhoztató betegség	I. 225
Szomjubul	III. 301
Szomjul	III. 301
Szomjuság	III. 301
Szomjuságos	III. 301
Szomjuvan	III. 299
Szomnyéhozik	III. 299
Szomnyu	III. 299
Szomok	III. 298
Szomolló	III. 301
Szómondatlan	II. 865

Szómondottság	II. 865
Szomorán	III. 300
Szomorgat	III. 300
Szomorgatás	III. 300
Szomorgató	III. 300
Szomorít	III. 300
Szomorító	III. 300
Szomorkodás	III. 300
Szomorkodik	III. 300
Szomorkodó	III. 300
Szomorlás	III. 300
Szomorló	III. 300
Szomoró	III. 300
Szomorodás	III. 300
Szomorodik	III. 300
Szomorodott	III. 300
Szomorog	III. 300
Szomorú	III. 300
Szomorúan	III. 300
Szomorúcska	III. 300
Szomorú fűz	I. 1047
Szomorul	III. 300
Szomorulat	III. 300
Szomorún	III. 300
Szomorúság	III. 300
Szomorúságos	III. 300
Szomorú szín	III. 257
Szomorval?	III. 300
Szomorván	III. 300
Szompolyodik	III. 300
Szomszéd	III. 300
Szomszédasszony	I. 132
Szomszédos	III. 300
Szomszedság	III. 300
Szomszedságbeli	III. 300
Szomszedsági	III. 300
Szomszedságos	III. 300
Szomszedságosan	III. 300
Szomszedságszegő	III. 117
Szonga	I. 130
Szonha	I. 129
Szonkolyodik	III. 300
Szontyolodik	III. 300
Szop	III. 300
Szopás	III. 300
Szopik	III. 300
Szopó	III. 300
Szopó bárány	I. 177
Szopogat	III. 300
Szopó gyermek	I. 116
Szopóka	III. 300
Szopompa	II. 131
Szoporodik	III. 300
Szoppan	III. 300
Szoptat	III. 300
Szoptatás	III. 300
Szoptató	III. 300
Szoptató dajka	I. 177
Szoptatós	III. 300

Szór	III. 307	Szóró rosta	II. 1463	Szökdécsél	III. 324
Szórás	III. 308	Szoros	III. 316	Szökdécséldégel	III. 324
Szóratlan	III. 308	Szorosán	III. 316	Szökdécsülés	III. 324
Szordíl	III. 308	Szoros föld	I. 987	Szökdel	III. 325
Szorgalmas	III. 308	Szoros hely	I. 1398	Szökdös	III. 325
Szorgalmasan	III. 308	Szoros marká	II. 693	Szökdösés	III. 325
Szorgalmaskodás	III. 308	Szorosmarkuság	II. 693	Szökdösik	III. 325
Szorgalmasság	III. 308	Szoros nyakú	II. 1007	Szökdöső	III. 325
Szorgalmast	III. 308	Szorosság	III. 317	Szöke	III. 328
Szorgalmatlan	III. 308	Szoros száju	III. 19	Szökeldézik	III. 826
Szorgalmatlanság	III. 309	Szoros szám	III. 63	Szökeldező	III. 326
Szorgalmatlanul	III. 309	Szoros tengér	III. 561	Szökellés	III. 326
Szorgalmatos	III. 309	Szoros torkú üveg	III. 714	Szökellik	III. 325
Szorgalmatosan	III. 309	Szoros út	III. 871	Szökellő	III. 326
Szorgalmatoskodás	III. 309	Szoros útca	III. 877	Szökellő esztendő	I. 719
Szorgalmatoskodik	III. 309	Szortyog	III. 319	Szökés	III. 326
Szorgalmatosan	III. 309	Szorul	III. 317	Szökés	III. 328
Szorgalmatosság	III. 309	Szorulás	III. 318	Szökevény	III. 327
Szorgalmatosl	III. 310	Szorulat	III. 318	Szök ü	I. 1028
Szorgalmaz	III. 310	Szorultság	III. 318	Szökik	III. 322
Szorgalmazás	III. 310	Szós	III. 282	Szökő	III. 327
Szorgalmazat	III. 310	Szósság	III. 282	Szökődik	III. 327
Szorgalmazatos	III. 310	Szószaporgatás	III. 80	Szökődő	III. 327
Szorgalmazatosság	III. 310	Szószaporítás	III. 80	Szökődözik	III. 327
Szorgalmazatost	III. 310	Szószaporító	III. 80	Szököldözik	III. 326
Szorgalmazik	III. 310	Szószátyár	III. 96	Szökő lyuk	II. 641
Szorgalmaztat	III. 310	Szószátyárság	III. 96	Szökő nap	II. 930
Szorgalmaztatás	III. 311	Szószédégetés	III. 102	Szökött	III. 327
Szorgalmaztató	III. 311	Szószóló	III. 281	Szökött katona	II. 140
Szorgalom	III. 308	Szóttalan	III. 282	Szökrény	III. 135
Szorgat	III. 311	Szóttalanodik	III. 282	Szöktet	III. 327
Szorgol	III. 311	Szóttalanság	III. 282	Szöktön-szökik	III. 324
Szorgolódik	III. 311	Szöttétel	III. 634	Szökül	III. 328
Szorgosság	III. 311	Szöttévo	III. 640	Szökvés	III. 326
Szorgost	III. 311	Szóttlan	III. 282	Szökvész	III. 328
Szorgosul	III. 312	Szotyog	III. 319	Szökvevény	III. 327
Szorgoztat	III. 312	Szotyor	III. 96	Szöl	II. 1621
Szorgoztatás	III. 312	Szottyán	III. 319	Szölédság	III. 150
Szorgoztató	III. 312	Szottyant	III. 319	Szöllő	III. 328
Szorít	III. 312	Szovárkozik	III. 231	Szöllőcske	III. 330
Szorítás	III. 314	Szovárvány	III. 234	Szöllőgérzéd	I. 1084
Szorítkozik	III. 314	Szózat	III. 282	Szöllőgérzédés	I. 1084
Szorító	III. 314	Szózatl. szózatlik	III. 283	Szöllős	III. 330
Szorító gyümölcs	I. 1212	Szózatos	III. 283	Szöllősark	II. 1517
Szorító öv	II. 1207	Szó	III. 319	Szöllőszédő	III. 103
Szorítás	III. 315	Szőcs	III. 344	Szöllőszém	III. 159
Szorító szij	III. 240	Szőcske	III. 322	Szöllőszemés	III. 159
Szorítvány	III. 315	Szőcskő	III. 322	Szöllőtermő	III. 598
Szóró	III. 308	Sző-fon	I. 916	Szöllőtő	III. 727
Szorog	III. 308	Sződ	III. 98	Szöllőtőke	III. 728
Szóró lapát	II. 525	Sződögél	III. 320	Szöllőtörköly	III. 764
Szóró mester	II. 792	Sződörj	III. 104	Szöllővessző	III. 1126
Szorong	III. 315	Szög : nagel	III. 112	Szöllővesszőtermő	III. 598
Szorongás	III. 315	Szög : winkel	III. 116	Szöllővíz	III. 1228
Szorongat	III. 315	Szög : braun	III. 118	Szöllőnyeg	III. 320
Szorongatás	III. 315	Szög : dürrftig	III. 345	Szöllőegrés	I. 566
Szorongató	III. 315	Szögfű	I. 1028	Szöllőerlelő hó	I. 1463
Szorongó	III. 315	Szök : springen	III. 322	Szöllőfa	I. 743
Szórór	III. 318	Szök : knapp	III. 345	Szöllőfejes	I. 960

Szőlőfő	I. 960	Szörguba	I. 1125	Szövétnékés.	III. 336
Szőlőfűrl	I. 1045	Szörhara	I. 1318	Szövétnékhordozó	I. 1489
Szőlőgazda	I. 1072	Szöring	I. 1590	Szövetség	III. 321
Szőlőhégy	I. 1385	Szörkárpit	II. 133	Szövetség székrénye	III. 136
Szőlőhégyi	I. 1385	Szörke	III. 362	Szövetségtelenség	III. 321
Szőlőíz	I. 1646	Szörkoszorú	II. 378	Szövetségtétel	III. 634
Szőlőkapocs	II. 110	Szörlövöldék	II. 632	Szövevény	III. 321
Szőlőkaró	II. 131	Szörmadzag	II. 650	Szövevényés	III. 322
Szőlőlugas	II. 637	Szörmives	II. 910	Szövevényesség	III. 322
Szőlőinag	II. 652	Szörnnyebb	III. 333	Szövidnek	III. 336
Szőlőmetés	II. 800	Szörnnyebben	III. 334	Szövidnek	III. 336
Szőlőmetszés	II. 802	Szörnnyebbik	III. 334	Szövő	III. 322
Szőlőmetsző	II. 803	Szörnnyen	III. 334	Szövőcuborfa	III. 284
Szőlőmetsző kés	II. 248	Szörnnyit	III. 334	Szövőszék	III. 128
Szőlőmű	II. 905	Szörnnyő	III. 333	Szövő zugol.	III. 1293
Szőlőműves	II. 910	Szörnnyöl	III. 334	Szöz	III. 362
Szőlőműves gazda	I. 1072	Szörnnyű	III. 333	Szölnök	I. 135
Szőlőörző	II. 1184	Szörnnyűbb	III. 333	Szölgéga	I. 719
Szőlőpászlor	II. 1246	Szörnnyűképpen	III. 334	Szölrönga	I. 720
Szölős ember	I. 628	Szörnnyűkodik	III. 334	Szü	III. 336
Szölősgazda	I. 1072	Szörnnyül	III. 334	Szuas	III. 337
Szölős kert	II. 246	Szörnnyülködik	III. 334	Szuboly	III. 337
Szölőszédő hó	I. 1463	Szörnnyűség	III. 335	Szubasa	I. 185
Szölővesszőhégy	I. 1385	Szörnnyűségés	III. 335	Szubasaság	I. 185
Szöm	III. 152	Szörnnyűvolta	III. 966	Szüca, szúcsa	I. 461
Szömmérőm	III. 167	Szörű	III. 230	Szüétel	I. 714
Szömmét	III. 169	Szöröncse	III. 225	Szüétte	I. 715
Szömmölcs	III. 331	Szörös	III. 333	Szüférég	I. 826
Szömmöcsény	III. 331	Szörös barack	I. 175	Szüfű	I. 1031
Szömmöcső	III. 331	Szörös boeskor	I. 257	Szug	III. 1293
Szömmöcsöcske	III. 331	Szörös fű	I. 1030	Szugas	III. 1291
Szömmöcsök	III. 331	Szöröske	III. 333	Szuglya	III. 1293
Szömmöcsös	III. 331	Szörösödik	III. 333	Szuglya, szuglyó	III. 337
Szömmöcsű	III. 331	Szörösség	III. 333	Szúgódik	III. 1291
Szömmöldök	III. 164	Szörsszál	III. 44	Szugoly, szugolya	III. 337, 1293
Szömmör	III. 331	Szörsszálhasogató	I. 1341	Szugolyácska	III. 1293
Szömmöresök	III. 331	Szörsszukmány	III. 337	Szuka	III. 337
Szömmöresökgomba	I. 1097	Szörslarisznya	III. 447	Szukmány	III. 337
Szömmöresöklé	II. 550	Szörtyöget	III. 335	Szukmányos	III. 337
Szömmörke	III. 331	Szörzsák	III. 1298	Szulák: wintergrün	III. 337
Szömmörkefa	I. 743	Szörzs	III. 335	Szulák: dorn	III. 337
Szömmörközés	III. 331	Szössz	I. 416	Szulakfű	I. 1031
Szömmöcső	III. 331	Szösszcsepű	I. 435	Szulakos	III. 338
Szömdöröd	III. 172	Szösszcináló	I. 435	Szulca	I. 461
Szönik	III. 355	Szösszke	III. 336	Szulga	III. 290
Szönyeg	III. 320	Szösszmadzag	II. 650	Szulok	III. 337
Szönyegcsináló	I. 435	Szösszös	III. 336	Szultán	III. 338
Szönyegsátor	II. 1524	Szösszös fű	I. 1030	Szultána	III. 338
Szöp	III. 184	Szösszösség	III. 336	Szumbat, szumbot	III. 298
Szöpeg	III. 187	Szöttet	III. 320	Szunyadacos	III. 338
Szöplé, szöplő	III. 189	Szött	III. 320	Szunvadékony	III. 339
Szöpögés	III. 187	Szövednek	III. 336	Szunyáta	III. 339
Ször	III. 191	Szövendők	III. 336	Szunyátan	III. 340
Ször	III. 331	Szövés	III. 320	Szunyátaság	III. 340
Szörént	III. 197	Szövésgomb	I. 1095	Szunnyad	III. 338
Szöretlen	III. 333	Szövetkezés	III. 321	Szunnyadag	III. 338
Szörférég	I. 826	Szövetkezik	III. 321	Szunnyadagos	III. 338
Szörgés	III. 1288	Szövetkezet	III. 321	Szunnyadalmas	III. 338
Szörgel	III. 1288	Szövélnék	III. 336	Szunnyadalom	III. 338
		Szövélnékcske	III. 336		

Szunnyadás	III. 338	Szuszogás	III. 344	Születet	III. 353
Szunnyadatlán	III. 338	Szuszok	III. 343	Születetnap	II. 930
Szunnyadhatatlan	III. 339	Szuvas	III. 337	Született	III. 354
Szunnyadik	III. 338	Szuvasodás	III. 337	Született nyelv	II. 1026
Szunnyadoz	III. 339	Szuvasodik	III. 337	Születhető	III. 354
Szunnyadozás	III. 339	Szü : herz	III. 262	Születik	III. 352
Szunnyadozik	III. 339	Szü : wehen	III. 319	Születlen	III. 354
Szunnyadozó	III. 339	Szüheli	III. 266	Születte-föld	I. 987
Szunnyadság	III. 339	Szücs	III. 344	Születte-tük	III. 354
Szunnyaszt	III. 339	Szücsceh	I. 344	Születtetött	III. 354
Szunnyod	III. 338	Szücsöl : fütern	III. 344	Szülfü	I. 1031
Szunnyodoz	III. 338	Szücsöl : schlürfen	III. 361	Szülö	III. 354
Szunyog	III. 340	Szüfajdalom	I. 752	Szülogyiikos	I. 1196
Szunyogháló	I. 1292	Szüfogás	I. 874	Szülöméh	II. 721
Szunyogtövis	III. 774	Szüfü	I. 1030	Szüölt	III. 355
Szünyt	III. 340	Szüható	I. 1356	Szült	III. 355
Szunita	III. 340	Szügy	III. 344	Szün	III. 244
Szuplikál	III. 340	Szügyhám	I. 1295	Szúnés	III. 357
Szupolyka	III. 340	Szügyellő	III. 344	Szünet : aufhören machen	III. 357
Szuppon	III. 1294	Szügyelő	I. 615, III. 344	Szünet : stillstand	III. 357
Szúr	III. 340	Szügyes	III. 345	Szünetlen	III. 357
Szúrás	III. 341	Szük	III. 345	Szünetlenül	III. 358
Szúrásocska	III. 341	Szüken	III. 315	Szünetlenvaló	III. 358
Szurdal	III. 341	Szükes	III. 347	Szünetlenvaló hideglülés	II. 567
Szurdaló	III. 341	Szükes fü	I. 1031	Szünbetetlen	III. 358
Szurdék	III. 342	Szükit	III. 346	Szünik	III. 355
Szurdékos	III. 342	Szükol	III. 346	Szünnap	II. 930
Szurdi-burdi	III. 342	Szükölköd, szükölködik	III. 346	Szünö	III. 358
Szurdok	III. 342	Szükölködés	III. 346	Szüntelen	III. 357
Szurdokszád	III. 19	Szükölködő	III. 346	Szüntelenképpen	III. 358
Szurdokút	III. 871	Szükön	III. 345	Szüntelenség	III. 358
Szurduk	III. 342	Szükös	III. 347	Szüntelenszer	III. 358
Szurít	III. 312	Szüköshik	III. 347	Szüntelenül	III. 358
Szurkál	III. 341	Szüköcsödik	III. 347	Szüntelenvaló	III. 358, 959
Szurkálás	III. 341	Szükség	III. 348	Szüntelenvalóság	III. 358, 959
Szurkálgatás	III. 341	Szükségés	III. 349	Szüntelenvolta	III. 358, 966
Szurkos	III. 343	Szükségésen	III. 349	Szüntet	III. 357
Szurkos fenyő	I. 822	Szükségésképpen	III. 349	Szünyeg	III. 320
Szurkos fenyőfa	I. 736	Szükségképpen	III. 350	Szür : oberkleid	III. 358
Szurkos fonál	I. 917	Szükségrevaló	III. 959	Szür : seihen	III. 359
Szurkos gyanta	I. 1146	Szükségszék	III. 129	Szüresinaló	I. 435
Szurkoz	III. 343	Szükül	III. 350	Szüresöl	III. 361
Szurmos	III. 343	Szükültség	III. 350	Szüresölés	III. 361
Szúró	III. 341	Szükvolta	III. 966	Szüresölget	III. 362
Szurok	III. 343	Szüil : zeugen	III. 351	Szüresuha	I. 461
Szurokfenyőfa	I. 736	Szüil : scorbut	II. 1621	Szüré	III. 230
Szurokfű	I. 1031	Szüldögel	III. 351	Szüredék	III. 360
Szurokház	I. 1372	Szüle	III. 351	Szüredék söpreje	II. 1600
Szurokolaj	II. 1109	Szüleanya	I. 96	Szürenkëztet	III. 360
Szuroktermő	III. 598	Szüleapa	I. 97	Szürent	III. 360
Szüromgyak	III. 341	Szüleatya	I. 138	Szürés	III. 360
Szúró pálca	II. 1219	Szüléketlen	III. 352	Szüret : weinlese halten	III. 360
Szúrósz	III. 341	Szülemény	III. 352	Szüret : weinlese	III. 361
Szurus	III. 316	Szülemér	III. 352	Szüretëcske	III. 361
Szuszek, zszuzik	III. 343	Szülés	III. 352	Szüretél	III. 361
Szuszkó	III. 344	Szülésrevaló lag	III. 371	Szüretéz	III. 361
Szuszma	III. 344	Születés	III. 353	Szürethëzvaló	III. 361
Szuszmata	III. 344	Születésnap	III. 930	Szüreti	III. 361
Szuszog	III. 344	Születésünki	III. 353	Szürguba	I. 1125

Szürkallás	II.	88
Szürke	III.	362
Szürke barát	I.	178
Szürke gém	I.	1078
Szürkéllek	III.	362
Szürke ló	II.	616
Szürkés	III.	362
Szürke szín	III.	251
Szürkésztő	II.	262
Szürkít	III.	362
Szürkül	III.	362
Szűrő: tenne	III.	230
Szűrő: seiher	III.	361
Szűrő edény	I.	558
Szűrő kosár	II.	374

Szűrös	III.	359
Szűrő sörpenyő	II.	1558
Szűrő szita	III.	260
Szűrszaló	III.	4
Szűrű	III.	258
Szűrű	III.	230
Szűrszorongalás	III.	315
Szüved	III.	266
Szüz	III.	362
Szüzanya	I.	96
Szüzecske	III.	362
Szüzei	III.	362
Szüzi	III.	362
Szüzellik	III.	363

Szüzen	III.	363
Szüzént	III.	363
Szüzesség	III.	363
Szüzességbeli	III.	364
Szüzességös	III.	364
Szüzesség hártája	I.	1335
Szüzetlenség	III.	364
Szüzfá	I.	743
Szüzlány	II.	552
Szüzlév	II.	550
Szüzség	III.	363
Szüztiszta	III.	679
Szüzzétévő	III.	610
Szüztörő	III.	757

T.

Tabák	III.	692
Tabáka	III.	692
Tábat	III.	365
Tábit	III.	365
Tabitszoknya	III.	290
Tábla	III.	365
Táblácska	III.	367
Tábla fia	I.	845
Táblás	III.	367
Tábláz	III.	367
Táblázás	III.	367
Táblázal	III.	367
Tábor	III.	367
Táborbeli	III.	369
Táborbeli rabolás szolgál	III.	292
Táborhely	I.	1398
Táborhelyjáró	II.	19
Tábori	III.	369
Tábori kenyér	II.	201
Tábori mosléktisztító	III.	683
Tábori pap	II.	1227
Tábori sátor	II.	1524
Tábori szekér	III.	134
Tábori vánkös	III.	1009
Táborjárás	II.	16
Tábormester	II.	792
Táborpiac	II.	1284
Táboros	III.	369
Táboroz	III.	369
Táborozás	III.	369
Táborság	III.	369
Táborsánc	II.	1503
Táborszállítás	III.	55
Tábor széle	III.	144
Tábort járó	II.	19
Táca	III.	369
Tacány	III.	369
Tácli	III.	369
Tacsó	III.	369
Tafota	III.	370

Tafolaszoknya	III.	290
Tag	III.	370
Tág	III.	373
Tagad	III.	376
Tágadalom	III.	373
Tagadás	III.	377
Tagadásképpen	III.	377
Tagadásképpenvaló	III.	377
Tagadallan	III.	377
Tagaddogál	III.	377
Tagadhatatlan	III.	377
Tagadó	III.	378
Tagadó levél	II.	604
Tagadon-lagad	III.	377
Tágan	III.	373
Tágas	III.	372
Tágasít	III.	373
Tágason	III.	374
Tágasság	III.	374
Tagaszul	I.	540
Tágít	III.	374
Tágítás	III.	375
Taglás	III.	372
Taglal	III.	372
Tagol	III.	372
Tágolás	III.	375
Tagoltat	III.	372
Tágon	III.	373
Tagonként	III.	373
Tagos	III.	373
Tágos	III.	373
Tágosan	III.	374
Tágos öblü	II.	1167
Tagosság	III.	373
Tágosság	III.	374
Tágul	III.	375
Tágulás	III.	375
Tágulatlanul	III.	375
Tágzit?	III.	375
Tahág	I.	1360

Tahát	I. 1360, III.	502
Táj	III.	378
Tájan	III.	379
Tájall	III.	379
Tájban	III.	379
Tajdok	III.	379
Tájék	III.	379
Tájoll	III.	379
Tajték	III.	379
Tajtéki	III.	380
Tajtékos	III.	380
Tajtékozás	III.	381
Tajtékozik	III.	380
Tajtékoztat	III.	381
Ták	III.	381
Takács	III.	381
Takácsolás	III.	381
Takácosság	III.	381
Takar	III.	381
Takarás	III.	383
Takarék	III.	383
Takarékkosár	II.	374
Takarékonyág	III.	383
Takarékos	III.	383
Takarékosan, takarékoson	III.	384
Takarékosság	III.	384
Takargat	III.	384
Takargatás	III.	384
Takargató	III.	384
Takarít	III.	384
Takarítás	III.	385
Takarító	III.	385
Takarítvási	III.	385
Takarmány	III.	385
Takaró	III.	386
Takarodás	III.	387
Takarodik	III.	386
Takaródik	III.	388
Takaródó	III.	387
Takaródzik	III.	388

takaródzó	III. 388	Talyigácska	III. 401	Támogat	III. 413
takaró háj	I. 1251	Talyigás	III. 401	Támogatás	III. 414
takaró papiros	II. 1229	Tálmosó fü	I. 1031	Támogató	III. 414
takaró paplan	II. 1229	Tálnyaló	II. 1009	Tán	III. 398
takaros	III. 388	Tálnak, tálnok	III. 390	Tanacol	III. 422
takárosan	III. 388	Tálnyér	III. 433	Tanács bolt?	I. 273
takároszik	III. 386	Taló?	III. 400	Tanács	III. 416
takarózik	III. 388	Talp	III. 402	Tanácsadás	I. 16
takartat	III. 388	Talpacs	III. 404	Tanácsadó	I. 16
takartatás	III. 388	Talpal	III. 404	Tanácsadó nép	II. 968
takarvány	III. 388	Talpalás	III. 404	Tanácsbeli	III. 419
taknyos	III. 389	Talpalat	III. 404	Tanácsbéli személy	III. 166
takony	III. 388	Talpalatnyi	III. 404	Tanács-ügyik	I. 580
takonytörő	III. 762	Talpaljáni	I. 45	Tanácsház	I. 1372
taksa	III. 389	Talpalló	III. 404	Tanácsi	III. 419
taksás	III. 389	Talpas	III. 404	Tanácsi rend	II. 1407
taktus	III. 389	Talpasság	III. 405	Tanácskérdés	II. 217
tál	III. 389	Talpatlan	III. 405	Tanácskérdő	II. 219
tálacska	III. 390	Talpbőr	I. 312	Tanácskodás	III. 419
tálal	III. 390	Tálpécér	II. 1256	Tanácskodik	III. 419
tálál	III. 391	Tálpécérkedés	II. 1256	Tanácskozás	III. 419
tálálás	III. 396	Tálpécérküdik	II. 1256	Tanácskozik	III. 419
tálálatlan	III. 396	Talpfa	I. 744	Tanácskoztal	III. 419
tálálkozik	III. 396	Talpig	III. 405	Tanácslás	III. 420
tálálmány	III. 397	Talpkő	II. 390	Tanácsol	III. 419
táláló	III. 397	Talpnyom	II. 1066	Tanácsolás	III. 420
tálálatik	III. 397	Talpnymal	II. 1055	Tanácsolkodik	III. 420
tálálvány	III. 397	Talpon	III. 405	Tanácsoló	III. 420
tálám	III. 398	Talpvas	III. 1024	Tanácsos	III. 420
tálámozás	III. 400	Tálszék	III. 129	Tanácsosan	III. 421
tálám-tálám	III. 398	Táltartó	III. 481	Tanácsosság	III. 421
tálán	III. 398	Táltos	III. 405	Tanácsosz	III. 421
tálánd	III. 398	Tályug	III. 405	Tanácsozó	III. 421
tálántál	III. 399	Tályog	III. 405	Tanácsrend	II. 1407
tálántán	III. 399	Támad	III. 406	Tanácsság	III. 421
tálas?	III. 400	Támadás	III. 409	Tanácsszékülő	III. 891
tálas	III. 390	Támadásképpen	III. 410	Tanácsstalan	III. 421
tálcsa	III. 390	Támadat	III. 410	Tanácsstalanul	III. 422
tálé	III. 400	Támadék	III. 410	Tanácsstárs	III. 453
tálént	III. 400	Támadoz	III. 410	Tanácsstartó	III. 481
táléntom, taléntum	III. 400	Támadt	III. 410	Tanácsúr	III. 862
tálygú	III. 400	Támadton-támad	III. 409	Tanácsúri	III. 862
tálygús	III. 400	Tamarik	III. 416	Tanakodik	III. 422
tálcska	III. 400	Tamarikcsémöte	I. 402	Tanál	III. 391
taliga	III. 400	Tamarikosfa	I. 744	Tanács	III. 416
taligaesináló	I. 435	Támasz	III. 410	Tánc	III. 222
taligás	III. 401	Támaszkodik	III. 411	Táncika	III. 424
taligás ló	II. 616	Támaszt	III. 411	Táncjárás	II. 16
taligáz	III. 401	Támasztás	III. 413	Táncmestér	II. 792
talján pohár	II. 1303	Támaszték	III. 413	Táncnóta	II. 988
tall	III. 702	Támasztó gallér	I. 1057	Táncol	III. 424
tallala-fallala	III. 401	Támasztó oldal	II. 1114	Táncolás	III. 425
tallalalla-fallala	III. 401	Támasztó oszlop	II. 1148	Táncoldogál	III. 425
tallálás-fallalás	III. 401	Támasztó pole	II. 1307	Táncoló	III. 425
tallér, tallír	III. 401	Támasztó szék	III. 129	Táncolóné	II. 991
talló: sauermilch	III. 446	Tambura	III. 416	Táncoló nóta	II. 988
talló: saat	III. 449	Táméntalan	III. 416, 551	Táncos	III. 425
tály	III. 378	Táméntalanság	III. 551	Táncos asszony	I. 133
talyga	III. 400	Támétalan	III. 416, 551	Tángál	III. 425

Tágyár, tágyér	III. 433	Tanuló társ	III. 453	Tar : garbe	III. 442
Tanisztra, tanisztra	III. 447	Tanulság	III. 432	Tár : öffnen	III. 443
Tanít	III. 425	Tanult	III. 432	Tara	III. 444
Tanítás	III. 426	Tanultság	III. 433	Tarack : mörser	III. 444
Tanítgat	III. 427	Tanúság	III. 428	Tarack : schlangenwurz	III. 444
Tanítgatás	III. 427	Tanúságos	III. 430	Tarackgolyóbis	I. 1093
Tanítható	III. 427	Tanúságtétel	III. 634	Tarafara, tárafara	III. 444
Tanító	III. 427	Tanúvállás	III. 1005	Tarafarán	III. 444
Tanító bér	I. 211	Tanya	III. 433	Tarafarás	III. 444
Tanító doktor	I. 517	Tányér, tányír	III. 433	Tarafarázás	III. 444
Tanító hely	I. 1398	Tányérnyaló	II. 1009	Taraglya	II. 1513, III. 444
Tanító mestér	II. 792	Tányértartó	III. 481	Tarágyáz	III. 77
Tanítóné	II. 991	Tányértörő	III. 762	Taraj	III. 444
Tanító pásztor	II. 1246	Tapasz	III. 434	Tarajos	III. 444
Tanítóság	III. 427	Tapaszos	III. 434	Tarás	III. 444
Tanító szék	III. 129	Tapaszos var	III. 1011	Taraszok : mörser	III. 444
Tanító társ	III. 453	Tapaszt : malter	III. 434	Taraszok : schlangenwurz	III. 444
Tanító tiszt	III. 671	Tapaszt : betasten	III. 434	Taratk	III. 444
Tanított tanóság	III. 430	Tapasztal	III. 435	Tarattyú	III. 444
Tanítatlan	III. 428	Tapasztalás	III. 436	Tar búza	I. 32
Tanítvány	III. 428	Tapasztalhatatlan	III. 436	Tarcsia ?	III. 444
Tanítványka	III. 428	Tapasztalható	III. 436	Taré	III. 444
Tanó	III. 428	Tapasztalhatóképpen	III. 436	Taréjocska	III. 444
Tanol	III. 430	Tapasztalhatósan	III. 436	Taréjos	III. 444
Tanoló	III. 432	Tapasztalóképpen	III. 437	Taréjos sarkantyú	II. 151
Tanolság	III. 432	Tapasztalt	III. 437	Taréjoz	III. 444
Tanórok	III. 433	Tapasztás	III. 437	Tarér	III. 40
Tanóság	III. 428	Tapaszték	III. 437	Taréz	III. 444
Tántorgás	III. 415	Tapasztó	III. 437	Tar-far	I. 76
Tántorgat	III. 415	Tapat	III. 440	Targanca, targonca	III. 444
Tántorit	III. 414	Táplál	III. 440	Tárgy	III. 444
Tántorítás	III. 414	Táplálás	III. 441	Tárgyaz	III. 444
Tántorító	III. 414	Táplálgat	III. 441	Tar gyermek	I. 116
Tántorodás	III. 415	Táplálható	III. 441	Tárház	I. 137
Tántorodik	III. 414	Tápláló	III. 441	Tárházaz	I. 137
Tántorog	III. 415	Táplálódás	III. 442	Tárházméglopás	II. 62
Tántoroszik	III. 414	Táplálódik	III. 442	Tarhó	III. 444
Tántorul	III. 416	Tapló	III. 442	Táris	III. 444
Tanú	III. 428	Taplós	III. 442	Tarisznya	III. 444
Tanúbizonyosság	I. 249	Tapod	III. 437	Tarisznyás	III. 444
Tanúbizonyosságlevél	II. 604	Tapodás	III. 438	Táritoppos, tárituppos	III. 444
Tanúbizonyoságtétel	III. 631	Tapodásnyi	III. 438	Tarjag	III. 444
Tanul	III. 430	Tapodást	III. 438	Tarjagos	III. 444
Tanulás	III. 432	Tapodat	III. 438	Tarjagosság	III. 444
Tanulatlan	III. 432	Tapodtat	III. 438	Tarka	III. 444
Tanulatlan ló	III. 616	Tapog	III. 438	Tarka-barka	III. 444
Tanulgat	III. 432	Tapogás	III. 438	Tarkabarkaság	III. 444
Tanulgatás	III. 432	Tapogat	III. 439	Tarka gyík	I. 116
Tanulhatatlanság	III. 432	Tapogató	III. 439	Tarka kigyó	II. 30
Tanuló	III. 432	Tapogató	III. 439	Tarkál	III. 444
Tanuló apród	I. 103	Tapongat	III. 438	Tar kalász	II. 8
Tanuló asszonytárs	III. 450	Tapos	III. 440	Tarkáló	III. 444
Tanuló deák	I. 488	Tapot	III. 440	Tarkán	III. 444
Tanuló ház	I. 1372	Tapsi tánc	III. 424	Tarkás	III. 444
Tanuló hely	I. 1398	Tapsol	III. 440	Tarkaság	III. 444
Tanuló inas	I. 1579	Tapsolás	III. 440	Tarkáson	III. 444
Tanuló iskola	I. 1613	Tapsoló	III. 440	Tarkás szín	III. 25
Tanuló levél	II. 604	Tar : kahl	III. 442	Tarka szín	III. 25
Tanuló szállás	III. 56	Tár : waare	III. 443	Tarka színű	III. 25

Tarkáz	III. 448	Tartó tok	III. 694	Tátorján	III. 493
Tarkó	III. 448	Tartós	III. 482	Tátos	III. 405
Tarkony	III. 448	Tartóság	III. 483	Tátosság	III. 405
Tarkonygyökér	I. 1182	Tartósság	III. 483	Tátott seb	III. 1529
Tarkonyméz	II. 805	Tartóvolta	III. 483	Tatt	III. 493
Tarló: sauermilch	III. 446	Tarlozás	III. 485	Tátva-nyitva	II. 1047
Tarló: saat	III. 449	Tartózás	III. 486	Tavacska	III. 691
Tarlóz	III. 449	Tartozásképpen	III. 485	Taval	III. 493
Tárnok	III. 449	Tartozik	III. 484	Tavali	III. 493
Tárnokmester	II. 792	Tartózik	III. 485	Tavaly	III. 493
Tárnokszék	III. 129	Tartózkodás	III. 486	Tavalyi	III. 493
Tárogató	III. 449	Tartózkodik	III. 486	Tavalyi bor	I. 284
Tárogatós	III. 449	Tartozó	III. 485	Tavar	III. 443
Tárogató síp	II. 1575	Tartózódik	III. 486	Taváris	III. 493
Tarol	III. 443	Tartóztat	III. 487	Tavas	III. 691
Tarolás	III. 443	Tartóztatás	III. 488	Tavas	III. 493
Taroló olló	II. 1115	Tartóztatlanul	III. 489	Tavaszbán	III. 493
Tar pap	II. 1227	Tartóztató	III. 489	Tavaszelő	III. 494
Tar pécse nye	II. 1256	Tartóztatva	III. 489	Tavaszfélt	I. 797
Tarró	III. 449	Tarts	III. 489	Tavaszfű	I. 1031
Társ	III. 449	Tartva	III. 489	Tavaszharmad	III. 494
Társal	III. 454	Tartva költő	II. 173	Tavaszi	III. 494
Társalíl	III. 454	Tar varjú	III. 1019	Tavaszi dő	I. 1540
Társalkodás	III. 455	Táska	III. 489	Tavaszi rozs	II. 1469
Társalkodhatatlan	III. 455	Táskahordozó	I. 1489	Tavasz másod	III. 494
Társalkodik	III. 452	Táskajátékos	II. 25	Tavaszon	III. 494
Társalkodó	III. 455	Táskalopó	II. 628	Tavasszal	III. 494
Társalkodtat	III. 456	Táskás	III. 490	Tavaszvetés	III. 1153
Társaság	III. 456	Táskáz	III. 490	Távol	III. 494
Társaságos	III. 457	Tassán	III. 491	Távoldad	III. 494
Társaságosan	III. 457	Tassoly	III. 457	Távoldadon	III. 495
Társasí	III. 457	Taszigál	III. 700	Távoldadról	III. 495
Társít	III. 457	Taszigálás	III. 701	Távoldadról való	III. 495
Társol	III. 454	Taszigáló	III. 701	Távolít	III. 495
Társoltat	III. 456	Taszigat	III. 701	Távolként való	III. 495
Tarsoly	III. 457	Taszít	III. 701	Távolít	II. 591
Tarsolygvártó	I. 1155	Taszítás	III. 702	Távollétel	II. 591
Tarsolyosan	III. 458	Taszító	III. 702	Távollévő	II. 591
Társság	III. 456	Tászli	III. 369	Távólnéz	II. 981
Társzekér	III. 134	Tat	III. 491	Távolság	III. 495
Tart	III. 458	Tata	III. 492	Távolvagyon	III. 942
Tartalék	III. 473	Tatár	III. 492	Távolverő	III. 495, III. 959
Tartalom	III. 473	Tatár	III. 492	Távolverő	III. 495, III. 959
Tartandó	III. 473	Tataraz	III. 492	Távolver	III. 1148
Tartárka	III. 492	Tatár búza	I. 328	Távolver	III. 495, III. 967
Tartás	III. 473	Tatár futás	I. 1013	Távovás	III. 496
Tartat: befolgend	III. 475	Tatárjárás	II. 16	Távovás	III. 496
Tartat: pflegen lassen	III. 475	Tatárka	III. 492	Távovás	III. 496
Tartdogál	III. 476	Tatárkakása	II. 136	Távovás	III. 496
Tarthatatlan	III. 476	Tatár korbács	II. 361	Távovás	III. 497
Tartó	III. 476	Tataroz	III. 492	Távovás	III. 494
Tartódás	III. 483	Tatarozás	III. 493	Távul	III. 494
Tartó fa	I. 744	Tatár pajzs	II. 1214	Távulad	III. 494
Tartogat	III. 483	Tatárpajzsos	II. 1214	Távulb	III. 494
Tartó hely	I. 1399	Tátás	III. 490	Távulka	III. 495
Tartókozik	III. 483	Tátog	III. 492	Távulkábbaló	III. 495
Tartomány	III. 483	Tátogat	III. 492	Távulkán	III. 495
Tartományi	III. 484	Tátogatás	III. 492	Távulról	III. 495
Tartományonként	III. 484	Tátogató	III. 492	Távulyabb	III. 494

Tě	III. 497
Té: du	III. 497
Té: hin	III. 499
Teátrum	III. 661
Těhb	III. 728
Těb-láb	III. 499, II. 501
Těbolygás	III. 500
Těbolygó	III. 500
Těbolyodás	III. 499
Těbolyog	III. 499
Těbolyogtat	III. 500
Těddégél	III. 623
Těddégélés	III. 623
Tědég	II. 1258
Tedeumbor	I. 284
Těgě	III. 500
Těgěd	III. 497
Těgědet	III. 497
Těgel, těgely	III. 501
Těgelyke	III. 501
Těget	III. 497
Těgětěn	III. 500
Těgětlen	III. 500
Tegez: köcher	III. 501
Tegez: umgürten	III. 501
Tegezbeli	III. 501
Tegik	II. 1256
Tegitlen	III. 500
Těgla	III. 501
Těglacsináló	I. 435
Těglácska	III. 502
Těglacsúr	I. 474
Těglaégető kemence	II. 184
Těglagyártó	I. 1155
Těglaház	I. 1373
Těglaolaj	II. 1109
Těglás	III. 502
Těglaszín	III. 251
Těglaszínű	III. 251
Těglaverés	III. 1067
Těglavetés	III. 1153
Těglavető	III. 1156
Těglázás	III. 502
Těgnap	II. 931
Těgnapelőtt	II. 931
Těgnapi	II. 931
Těgzelődik	III. 501
Tegzēs	III. 501
Tegzēsen	III. 501
Těhág	I. 1360
Těhát	I. 1360, III. 502
Těhely	III. 502
Těhelyěz	III. 502
Těhelyezés	III. 502
Těhén	III. 502
Těhénállás	I. 74
Těheneeske	III. 503
Těhenes	III. 503
Těhénfark	I. 771

Těhénhús	I. 1522
Těhénhúsnóta	II. 989
Těhenke	III. 503
Těhenkédik	III. 503
Těhenképpen	III. 503
Těhénörző	II. 1184
Těhénpásztor	II. 1246
Těhénsajt	II. 1496
Těhénsaru	II. 1521
Těhenszar	III. 84
Těhénshopó kigyó	II. 304
Těhenvágó	III. 932
Těhěrhordó	I. 1486
Těhěrhordó barom	I. 183
Těhěrhordóbarom-gazda	I. 1072
Těhěrhordó szekér	III. 134
Těhěrhordozó	I. 1489
Těhěrviselés	III. 1202
Těhěrviselő	III. 1204
Těhet	III. 623
Těhetetlen	III. 623
Těhetetlenség	III. 623
Těhető	III. 624
Těhetős	III. 624
Těhetőség	III. 624
Těhetség	III. 624
Těhetségēs	III. 625
Těhetségēsen	III. 625
Těhetteképpen	III. 625
Tej, těj	III. 507
Tejes, tějes	III. 509
Tejes bél	I. 201
Tejesedik	III. 509
Tejes éték	I. 713
Tejes étel	I. 714
Tejes fű	I. 1031
Tejes paré	II. 1233
Tejes pince	II. 1287
Tejes szájú	III. 18
Tejes út	III. 871
Tejetlen	III. 509
Tejfejér	I. 785
Tejfellorta	III. 719
Tejfől, lej föle	I. 973
Tejfölös	I. 973
Tejszínű	III. 201
Tejtartó tölgy	III. 738
Tejtorta	III. 719
Téka	III. 509
Teke	III. 509
Téke	III. 727
Tekeér	I. 656
Tekejátzás	II. 26
Tekejátászó golyóbis	I. 1093
Tekejátászó hely	I. 1399
Těkěll: tun	III. 625
Těkěll: beschliessen	III. 771
Těkěné	III. 523
Těkěnélese	III. 523

Těkěňo	III. 523
Těkěňocse	III. 523
Těkěňocske	III. 523
Těkěňős	III. 523
Těkěňős béka	I. 196
Těkěnt	III. 516
Těkěntget	III. 522
Těkěnyő	III. 523
Teker	III. 510
Tekercs	III. 511
Tekerėdik	III. 512
Tekerėg	III. 512
Tekerėkēs	III. 514
Tekerēs	III. 514
Tekerēs	III. 514
Tekerēsēsen	III. 514
Tekerēs lábú	II. 499
Tekergēs	III. 513
Tekerget	III. 513
Tekergetős	III. 513
Tekergėzik	III. 513
Tekergő	III. 514
Tekergő grádics	I. 1062
Tekergős	III. 514
Tekergős csiga	III. 421
Tekergősēsen	III. 514
Tekergőzēs	III. 514
Tekergőzik	III. 513
Tekerit	III. 515
Tekerő	III. 515
Tekerő bogár	I. 262
Tekerő csiga	I. 421
Tekerődzik	III. 515
Tekerő lant	II. 521
Tekerős	III. 515
Tekerül	III. 516
Tekerülés	III. 516
Tekerület	III. 516
Tekervény	III. 516
Tekervényēs	III. 516
Tekéz	III. 509
Tekélingēs	III. 522
Tekinget	III. 522
Tekingetés	III. 523
Tekint	III. 516
Tekintěl, tekintěl	III. 519
Tekintēs	III. 519
Tekintet	III. 520
Tekintetėcske	III. 521
Tekintetēs	III. 521
Tekintetēsen	III. 522
Tekintetėskėdik	III. 522
Tekintetėsség	III. 522
Tekinteti	III. 522
Tekintetlenség	III. 522
Tekintetnyi	III. 522
Tekintve	III. 523
Těkit	III. 772
Těknō	III. 523

Teknős	III. 523	Téli süveg	II. 1629	Temetetlen	III. 556
Tékozlás	III. 524	Téli szállás	III. 56	Temetetlenység	III. 556
Tékozló	III. 525	Téli szoba	III. 284	Temetkezés	III. 556
Tékozlódik	III. 525	Telitelik	III. 531	Temetkezik	III. 556
Tékozlóság	III. 525	Telitölt	III. 544	Temető	III. 556
Tékozol	III. 523	Téli zöld	III. 1286	Temető bolt	I. 273
Tékozolható	III. 525	Teljes	III. 532	Temető épület	I. 653
Tekőnő	III. 523	Teljesedés	III. 535	Temető föld	I. 987
Tékték	III. 498	Teljesedik	III. 534	Temető hely	I. 1399
Téktéket	III. 498	Teljesen	III. 535	Temető sír	II. 1577
Tel	III. 525	Teljesés	III. 535	Temetség	III. 557
Tel: winter	III. 547	Teljesít	III. 535	Temetségi	III. 557
Téli: davon	III. 735	Teljesítés	III. 537	Temettelő	III. 557
Telben-nyárban	II. 1014	Teljesíthetetlen	III. 537	Témjén	III. 557
Tele	III. 532	Teljesség	III. 538	Témjénés	III. 557
Telek	III. 549	Teljességesen	III. 538	Témjénéz	III. 557
Telekés	III. 549	Teljességgel	III. 538	Témjénézés	III. 558
Telekés bocskor	I. 257	Teljességtelen	III. 539	Témjénező	III. 558
Teled	III. 547	Teljességtelenség	III. 539	Témjénező szelence	III. 510
Teledés	III. 548	Teljes szín	III. 251	Témjénező szőr	III. 196
Teledő	III. 548	Teljestelen	III. 539	Témlé	III. 740
Teledő alma	I. 81	Teljesület	III. 539	Témléc	III. 740
Teledő dinnye	I. 506	Teljesvolta	III. 967	Témlő	III. 740
Teledő hely	I. 1399	Teljetlen	III. 539	Témlöc	III. 740
Teledő körtvély	II. 417	Telle-tulla	III. 551	Témnéc	III. 740
Telettet	III. 548	Tellves	III. 532	Témonda	II. 863
Telepédés	III. 550	Telt: voll	III. 540	Témondád	II. 863
Telepédik	III. 549	Telt: ablauf	III. 540	Témondádfü	I. 1031, III. 558
Telepészik	III. 549	Teltén-telik	III. 531	Témondádság	II. 863
Telepít	III. 550	Tél-túl	III. 801	Témpérál	III. 666
Teles: voll	III. 532	Télviz	III. 1229	Templom	III. 558
Teles: winterlich	III. 548	Télyfa	III. 739	Templombeli	III. 558
Telesleg-tele	III. 532	Telgességés	III. 538	Templomoszító	I. 951
Teleszéd	III. 101	Tém	III. 739	Templomi	III. 559
Teletin	III. 551	Témagad	II. 656	Ténsó	II. 1583
Teletszaka	III. 23	Temeng	III. 551	Tén, tén	III. 497
Televan	III. 942	Téméntelen	III. 551	Tenevér	I. 493
Televény	III. 551	Téménteni	III. 551	Teng: kümmerlich leben	III. 559
Telhetetlen	III. 539	Témény	III. 557	Teng: stock	III. 728
Telhetetlenkedik	III. 540	Téményezér	III. 551	Tengedéz	III. 559
Telhetetlenység	III. 540	Témérdék	III. 552	Tengelic	III. 560
Telhetetlenül	III. 540	Témérdékbéd	III. 552	Tengély	III. 560
Teli	III. 532	Témérdékbédik	III. 552	Tengélyvégi kerület	II. 240
Téli	III. 548	Témérdékén	III. 553	Tengér	III. 560
Teliden-teli	III. 532	Témérdékeskedik	III. 553	Tengéri	III. 561
Téhidő	I. 1540	Témérdéki	III. 553	Tengéri barack	I. 175
Téliebben	III. 532	Témérdékít	III. 553	Tengéri béka	I. 196
Telien	III. 532	Témérdékítés	III. 553	Tengéri borjú	I. 291
Telien-teli	III. 532	Témérdékség	III. 553	Tengéri búza	I. 328
Téliebben	III. 532	Témérdékségű	III. 554	Tengéri csalán	I. 378
Télien	III. 532	Témérdékül	III. 554	Tengéri csiga	I. 421
Telien-teli	III. 532	Témérdékülés	III. 554	Tengéri csuka	I. 464
Telik	III. 526	Témés	III. 739	Tengéri disznó	I. 510
Téli köntös	II. 399	Temet	III. 554	Tengéri gomba	I. 1097
Telin	III. 532	Temetés	III. 555	Tengéri görény	I. 1120
Téli reték	II. 1427	Temetэшhely	I. 1399	Tengéri hal	I. 1275
Téli saláta	II. 1501	Temetési	III. 556	Tengéri kakas	II. 80
Teliség	III. 532	Temetési pompa	II. 1310	Tengéri kan	II. 93
		Temetési tisztesség	III. 677	Tengéri kapitány	II. 109

Tengéri káposzta	II. 113	Tenyészös	III. 563	Terebélyésil	III. 574
Tengéri kereskedés	II. 232	Tenyészés	III. 563	Terebélyesség	III. 574
Tengéri köles	II. 396	Tenyészel	III. 564	Térécsél	III. 778
Tengéri kömény	II. 398	Tenyészellen	III. 564	Teréget	III. 578
Tengéri ló	II. 616	Tenyészik	III. 563	Téréget	III. 573
Tengéri medve	II. 714	Tenyésző	III. 564	Teréh	III. 503
Tengéri nád	II. 911	Tenyésző disznó	I. 520	Teréhfélvonó csiga	I. 421
Tengéri nyúl	II. 1086	Tenyészség	III. 564	Teréhhordozó hajó	I. 1257
Tengéri rák	II. 1368	Tenyészl	III. 564	Teréhhordozó nyereg	II. 1033
Tengéri relék	II. 1427	Tenyésztő	III. 564	Teréhbítel	III. 1213
Tengéri sügér	II. 1616	Tenyítés	III. 564	Térelmes	III. 822
Tengéri süllő	II. 1622	Tép	III. 564	Terém : saal	III. 588
Tengéri szégelet	III. 118	Tépáz	III. 565	Terém : wachsen	III. 588
Tengéri szőlő	III. 330	Tépdegél	III. 565	Terémt	III. 590
Tengéri tajték	III. 380	Tépdel	III. 565	Terémt	III. 590
Tengéri tolvaj	III. 705	Tépdelés	III. 565	Terémtés	III. 591
Tengéri tolvajság	III. 707	Tepecskél	III. 566	Terémtet	III. 591
Tengéri tövise	III. 774	Teped	III. 566	Terémtetlen	III. 591
Tengéri tyúk	III. 833	Tépégetés	III. 565	Terémtélt	III. 591
Tengéri üröm	III. 900	Tépelődés	II. 265	Terémtélt állat	I. 77
Tengéri vöröshagyma	I. 1247	Tépelődik	III. 565	Terémtélté	III. 591
Tengérkebel	II. 142	Tépéredétség	III. 742	Terémtéltéz	III. 592
Tengér melléke	II. 726	Tépéredik	III. 741	Terémtéltetlen	III. 591
Tengérmelléki	II. 726	Tépértő	III. 742	Terémtmény	III. 592
Tengérpart	II. 1241	Tépés	III. 565	Terémtő	III. 598
Tengérszakadék	III. 30	Tépélt	III. 566	Tércenőlla	III. 586
Tengérszél : meerstrand	III. 140	Tépolya	III. 710	Téréng	III. 574
Tengérszél : meerwind	III. 144	Tépódés	III. 566	Téréngel	III. 574
Tengér szesze	III. 231	Tépódik	III. 566	Teréngette	III. 574
Tengérszín	III. 251	Tépréng	III. 742	Téréngezés	III. 574
Tengérszínű	III. 251	Téprenkodik	III. 742	Tereny	III. 562
Tengér tajtéka	III. 380	Tepsi	III. 566	Terepély	III. 574
Tengés	III. 559	Tepszia	III. 566	Terepés	III. 575
Téngel	III. 559	Tepszicske	III. 566	Térés	III. 566
Téngelés	III. 559	Tér : ebene	III. 566	Térés	III. 575
Téngeltet	III. 559	Tér : kommen	III. 566	Térellenség	III. 575
Téng-léng	II. 575	Tér : schwerl	III. 762	Térföld	I. 987
Téngődik	III. 559	Térágya	III. 776	Tergölye	III. 598
Téngődik-léngődik	II. 575	Térbelklik	III. 587	Tergénye	III. 598
Ténkely, ténköl	III. 741	Térbekodik	III. 587	Térgy	III. 586
Ténmagad	III. 656	Tércenőllaszoknya	III. 290	Terh	III. 503
Ténnéd	III. 497	Térd	III. 586	Terhe	III. 503
Ténnén	III. 497	Térdecske	III. 587	Terhél	III. 505
Ténnénmagad	II. 656	Térdel	III. 587	Terhélő	III. 506
Ténor	III. 562	Térdelpél	III. 587	Terhélőn-terhél	III. 506
Ténprenkodik	III. 742	Térdepél	III. 587	Terhéltetik	III. 506
Téntla, ténta	III. 562	Térdepéldégelés	III. 588	Térhely	I. 1399
Ténta, ténta	I. 558	Térdepélés	III. 588	Terhész	III. 506
Téntás	III. 562	Térdepélő szék	III. 129	Terhészodik	III. 507
Téntás láda	II. 505	Térdeplet	III. 558	Terhész hajó	I. 1257
Tenüg	II. 1258	Térdeplik	III. 587	Terhész ház	I. 1373
Tenyér	III. 562	Térdes	III. 588	Terhészit	III. 507
Tenyeres	III. 563	Térdesés	I. 700	Terhészesség	III. 507
Tenyeres-talpas	III. 405	Térdhajlás	I. 1260	Terhészil	III. 507
Tenyérnyi	III. 563	Térdhajlás	I. 1265	Térhetellenség	III. 575
Tenyérverő lapocka	II. 526	Térdkalács	II. 82	Terhő	I. 1488
Tenyészédik	III. 563	Térdkötő	II. 435	Terhő	III. 503
Tenyészékény	III. 563	Terebély	III. 574	Terfi	III. 575
Tenyészékellen	III. 563	Terebélyös	III. 574	Térít	III. 577

Terítés	III. 576	Termő hely	I. 1399	Tésztaácska	III. 641
Térítés	III. 579	Termőn	III. 598	Tésztaétek	I. 713
Terítő	III. 576	Termős	III. 598	Tesztás	III. 641
Térítő	III. 579	Termőség	III. 598	Tesztemény	III. 641
Térítő pap	II. 1227	Termő szőlő	III. 330	Teszletet	III. 641
Terj	III. 579	Ternyőfa	III. 599, I. 744	Tét	III. 630
Terjed	III. 579	Terpe	III. 764	Téta	III. 652
Terjeddégél	III. 581	Terped	III. 575	Telé	III. 654
Terjedék	III. 581	Terpentina	III. 599	Tetej	III. 654
Terjedékény	III. 581	Terpentinafa	I. 744	Téteket	III. 498
Terjedés	III. 581	Terpentinaolaj	II. 1109	Tétel	III. 631
Terjedik	III. 579	Terpeszködik	III. 575	Tétel	III. 642
Terjedő	III. 581	Térség	III. 566	Tételm	III. 635
Terjedő var	III. 1011	Tért	III. 584	Tételmín	III. 635
Terjedt	III. 581	Térténik	III. 765	Tétem	III. 635
Terjedtség	III. 581	Térül	III. 585	Tetem, tetém	III. 652
Terjéget	III. 581	Térülés	III. 586	Tétemény	III. 635
Térjék	III. 598	Térül-fordul	I. 930	Tetemés	III. 654
Térjék fü	I. 1031	Térvény	III. 766	Tetemés-talpas	III. 405
Térjék víz	III. 1229	Térvin	III. 766	Tetemkáporna	II. 112
Terjes	III. 579	Térsze-morzsa	II. 873	Tetemszédő	III. 102
Terjeszkedik	III. 581	Tésla, tésola	III. 599	Tetemszédő vas	III. 1024
Terjeszt	III. 582	Test	III. 599	Tetemtartó	III. 481
Terjesztés	III. 584	Téstál	III. 603	Tetemoldó fü	I. 1031
Terjesztet	III. 584	Téстамéntom	III. 603	Tetés	III. 648
Terjesztő fa	I. 714	Téстамéntomi	III. 604	Tetés	III. 655
Terjet	III. 584	Téстамéntomos	III. 604	Tetésség	III. 648
Termék	III. 592	Téстамéntomtétel	III. 634	Tetetés test	III. 601
Termékény	III. 592	Téстамéntomtévő	III. 640	Tetészik	III. 642
Termékénység	III. 592	Téстамontom	III. 603	Tétet	III. 636
Terméketlen	III. 593	Téстамontos	III. 604	Tetet	III. 649
Terméktelen	III. 593	Testebeli	III. 601	Tetetés, tétetés	III. 650
Termés	III. 593	Testécske	III. 601	Tetető	III. 650
Terméskő	II. 390	Testés	III. 601	Tétetődik	III. 637
Természet	III. 593	Testésít	III. 602	Tetéz	III. 655
Természetbeli	III. 595	Testesség	III. 602	Tetik	III. 642
Természetellenvaló	III. 595, 959	Testésül	III. 602	Té-től	III. 801
Természetfölöttvaló	III. 595, 960	Testesülés	III. 602	Tétova	III. 722
Természeti	III. 595	Test és vér	III. 603	Tétovavonás	III. 1244
Természeti öszvevonás	III. 1241	Testeszakadt	III. 32	Tétováz	III. 723
Természeti tudomány	III. 799	Testetlen	III. 602	Tétovázás	III. 723
Természetszerűntvaló	III. 596, 960	Testfömlés	III. 1125	Tétovázó	III. 724
Természetszerűntvaló		Testi	III. 602	Tétovázóság	III. 724
tudomány	III. 799	Testi szerelém	III. 219	Tető: spitze	III. 654
Természettudakozó	III. 790	Testi szív	III. 266	Tető: laus	III. 656
Természettudó	III. 794	Testi vágyódás	III. 970	Tetős	III. 655
Természetvizsgáló	III. 1232	Testkísérő	II. 316	Tetészik	III. 642
Termeszt	III. 596	Test-lélék	II. 571	Tetőtől fogva talpig	III. 405
Termet	III. 596	Téslova	III. 722	Tetőz	III. 655
Termetés	III. 596	Testőrző	II. 1184	Tetőzet	III. 656
Termetesség	III. 597	Testszín	III. 251	Tetszemény	III. 647
Termetlen	III. 597	Testszínü	III. 252	Tetszés	III. 647
Termett	III. 597	Téstúval	III. 497	Tetszet: gefallen erregen	III. 648
Termétség	III. 597	Testülés	III. 603	Tetszet: billigung	III. 648
Térmező	II. 808	Testvásár	III. 1027	Tetszetés	III. 648
Termő	III. 597	Testvér	III. 603, 1071	Tetszetéskedik	III. 648
Termő eső	I. 702	Tész	III. 604	Tetszetőség	III. 648
Termő fa	I. 744	Tészén, tészén	III. 604	Tetszhető	III. 648
Termő gyöngy	I. 1185	Tészta	III. 641	Tetszik	III. 643

Tetszín	III. 251
Tetsző	III. 648
Tetszőképpen	III. 648
Tétt	III. 637
Téttében	III. 638
Téttén-tész	III. 623
Tettés	III. 648
Téttet, tettét: heucheln .	III. 649
Tettét: gestalt	III. 650
Tettetendő	III. 649
Tettetés	III. 649
Tettetés	III. 650
Tettetésen	III. 652
Tettetésképpen	III. 650
Tettetésképpen	III. 652
Tettetésség	III. 652
Tettetés szentségű	III. 176
Tettető	III. 650
Tettetve	III. 650
Té-tu	III. 801
Té-túl	III. 801
Tetű	III. 656
Tetűfa	I. 744
Tetűférég	I. 826
Tetűfű	I. 1031
Tetűszik	III. 642
Tetve	III. 656
Tetves	III. 657
Tetves betegség	I. 225
Tetvesség	III. 657
Tetvész	III. 657
Teve	III. 657
Téved	III. 658
Tevehajtó	I. 1266
Tévékény	III. 638
Tével-túval	III. 497
Tévélyedik	III. 658
Tévélyég	III. 659
Tévélygés	III. 659
Tévélygő	III. 660
Tévélygő ház	I. 1373
Tévélygős kert	II. 246
Tévélyít	III. 660
Tévélyítés	III. 661
Tevevadár	II. 619
Tevepárduc	II. 1238
Tevepásztor	II. 1246
Tévés	III. 638
Teveszór	III. 332
Teveszörőv	III. 1207
Téveszt	III. 661
Tévis, tévisk	III. 774
Tévő, tévő	III. 638
Téz	III. 497
Tháler	III. 401
Thé	III. 661
Théa	III. 661
Théátrum	III. 661
Ti	III. 498

Tibolyog	III. 499
Tidő	III. 815
Tied	III. 498
Tieték	III. 499
Tigéd	III. 497
Tigiten	III. 500
Tigris	III. 661
Tik	III. 498
Tík	III. 831
Tikér	III. 816
Tikkad	III. 661
Tikkadás	III. 662
Tikkadoz	III. 662
Tikmony	II. 869
Tikmonyas	II. 869
Tikmonyas sajt	II. 1496
Tikmonysajt	II. 1496
Tikmonyszékolaj	II. 1109
Tikmonytorta	III. 719
Tikör	III. 816
Tiktara	III. 445
Tiktéket	III. 498
Tiktojomány	III. 693
Tilalmas	III. 662
Tilalmasan	III. 663
Tilalmaz	III. 663
Tilalmazás	III. 663
Tilalom	III. 662
Tilalomfa	I. 744
Tilalomlevél	II. 604
Tiló	III. 666
Tilodik	III. 663
Tilol	III. 666
Tilos	III. 663
Tiloszik	III. 663
Tilt	III. 664
Tiltás	III. 666
Til-túl	III. 801
Tilut	III. 664
Timagatok	II. 657
Timár: gerber	III. 666
Timár: geschenke güter .	III. 666
Timfű	III. 660, I. 1031
Timnuc	III. 740
Timporál	III. 666
Timporálás	III. 667
Timsó	II. 1583
Timsós	II. 1583
Timumfüves bor	I. 284
Tín	III. 498
Tines	III. 667
Tincsődik	III. 667
Tinnagatok	II. 657
Tinnén	III. 498
Tinnénmagatok	III. 657
Tinó	III. 667
Tinócska	III. 667
Tinótulok	III. 806
Tinta	III. 562

Tintatartó	III. 48
Típáz	III. 56
Tipickél	III. 66
Tipid-tapod	III. 43
Tipod-tapod	III. 43
Tipog-tapog	III. 43
Tipor	III. 66
Tippanón	III. 66
Tiprong	III. 66
Tir	III. 82
Tirannus	III. 66
Tirannuskodik	III. 66
Tiroliré	III. 66
Tiszala	I. 744, III. 66
Tiszafagomba	I. 109
Tiszén	III. 60
Tiszó	III. 82
Tiszt	III. 66
Tiszta	III. 67
Tiszta búza	I. 32
Tiszta bor	I. 28
Tisztádon-tiszta	III. 67
Tisztafehér szín	III. 24
Tisztafehér színű	III. 24
Tisztán	III. 67
Tisztán-tiszta	III. 67
Tisztás	III. 68
Tisztaság	III. 68
Tisztaságos	III. 68
Tisztátalan	III. 68
Tisztátalanított	III. 68
Tisztátalankodik	III. 68
Tisztátalanság	III. 68
Tisztátalanul	III. 68
Tisztbéli	III. 67
Tisztbéli személy	III. 16
Tisztbéli társ	III. 45
Tisztél	III. 67
Tisztelendő	III. 67
Tisztelendőség	III. 67
Tisztelenít	III. 67
Tisztelés	III. 67
Tisztélet	III. 67
Tisztéletés	III. 67
Tisztéletésb	III. 67
Tisztéletesség	III. 67
Tisztéletesen	III. 67
Tisztéletesség	III. 67
Tisztéleti	III. 67
Tisztéletlen	III. 67
Tisztéletlenít	III. 67
Tisztéletlenség	III. 67
Tisztéletlenül	III. 67
Tisztélkedik	III. 67
Tisztös	III. 67
Tisztösen	III. 67
Tisztös fü	I. 109
Tisztó	III. 67
Tisztéskodik	III. 67

Tisztesség	III. 676	Titkosképpen	III. 688	Tobáktartó	III. 482
Tisztességbeli	III. 677	Titkoskodik	III. 688	Toborzék	I. 513
Tisztességűs	III. 677	Titkosság	III. 688	Toborzékol	I. 513
Tisztességűsen	III. 677	Titkos szentség	III. 176	Toborzó	I. 513
Tisztességevesztett	III. 1100	Titkos szívú	III. 266	Toborzok	I. 513
Tisztességkapás	II. 103	Titkos tanács	III. 420	Toborzokjárás	II. 16
Tisztességkivánás	II. 320	Titkos tanácsos	III. 420	Toborzoktánc	III. 424
Tisztességkivánó	II. 321	Titok	III. 685	Toboz	III. 692
Tisztességlelen	III. 677	Titokház	I. 1373	Tobzódás	III. 514
Tisztességtelenít	III. 677	Titoknok	III. 688	Tobzódik	III. 514
Tisztességtelenség	III. 678	Titokruha	II. 1481	Tobzódó	III. 514
Tisztességtelentül	III. 678	Titoktanács	III. 418	Tócsa	III. 691
Tisztességtétel	III. 684	Titoktanácsos	III. 421	Tócska	III. 691
Tisztthalaszás	I. 1276	Titoktárs	III. 454	Tódolog	III. 968
Tisztí	III. 678	Titoktudó	III. 794	Tódul	III. 698
Tisztít	III. 681	Titulál	III. 688	Tódulás	III. 699
Tisztí társ	III. 454	Tituláris	III. 688	Tófolyás	I. 913
Tisztítás	III. 682	Titulus	III. 688	Tógás deák	I. 488
Tisztítatlan	III. 682	Titöket	III. 498	Tói nád	II. 911
Tisztíthatatlan	III. 682	Titteket	III. 498	Tojás	III. 692
Tisztító	III. 682	Titty-totty	III. 689	Tojásos	I. 762
Tisztító fü	I. 1031	Tiv	III. 498	Tojd	III. 695
Tisztító orvosság	II. 1143	Tivis	III. 772	Tojik	III. 692
Tisztító por	II. 1313	Tíz : zehn	III. 689	Tojomány	III. 692
Tisztító séprő	II. 1543	Tíz : feuer	III. 826	Tojományszék	III. 130
Tisztító tűz	III. 828	Tized	III. 689	Tojás	III. 693
Tisztlététel	III. 622	Tized alja	I. 45	Tojó tyúk	III. 834
Tisztogat	III. 683	Tized bárány	I. 176	Tojzat	III. 693
Tisztogató	III. 683	Tizedél	III. 689	Tok : dück	III. 693
Tisztre néző	II. 984	Tizedés	III. 689	Tok : hüchse	III. 693
Tisztre szaggatás	III. 39	Tizedikszér	III. 690	Toka, tóka	III. 694
Tisztseg	III. 678	Tizedlés	III. 689	Tokfis	II. 1603
Tiszttartó	III. 481	Tizedlő	III. 689	Tokhal	I. 1275
Tiszttartós	III. 482	Tizedszér	III. 690	Toklác	III. 694
Tiszttartóság	III. 482	Tizen	III. 690	Toklász	III. 694
Tisztul	III. 683	Tizénegy	III. 690	Toklyó	III. 694
Tisztulás	III. 684	Tizéneggyed	I. 575, III. 690	Tokma	III. 800
Tisztulat	III. 685	Tizéneggyedik	I. 575, III. 690	Tokmálódás	III. 801
Tisztulatlan	III. 685	Tizéneggyedszér	III. 690	Tokmálódik	III. 801
Tisztviselés	III. 1203	Tizéneggyen	III. 690	Tokos : scheltwort	III. 694
Tisztviselő	III. 1204	Tizénegyszér	III. 690	Tokos : jung	III. 695
Tisztviselő személy	III. 166	Tizenként	III. 690	Tokosodik	III. 694
Tisztviselő társ	III. 454	Tizennyolc	II. 1050	Tokosul	III. 694
Tisztviselt	III. 1205	Tizes	III. 690	Tol	III. 695
Tit	III. 630	Tizkrajcáros	II. 461	Tól	III. 735
Titteket	III. 498	Tíznagy	II. 919	Tolakodik	III. 696
Titk	III. 685	Tíz pénzés garas	I. 1063	Tolakozás	III. 696
Titkol	III. 686	Tíz pénzt érő garas	I. 1063	Tolakozik	III. 696
Titkolás	III. 687	Tízsegés	III. 690	Tolán	III. 398
Titkolatlanul	III. 687	Tízszámú	III. 70	Tólcsa	III. 691
Titkoló	III. 687	Tízszér	III. 690	Told	III. 697
Titkon	III. 687	Tízszérés	III. 690	Toldal	III. 697
Titkonnan	III. 687	Tízszérrel	III. 690	Toldalék	III. 697
Titkon tarás	III. 475	Tízszérte	III. 690	Toldaléknep	II. 931
Titkonvaló	III. 6, 87, 960	Tízszérű	III. 690	Toldás	III. 698
Titkos	III. 687	Tó	III. 690	Told-fold	I. 905
Titkosan	III. 688	Tóállás	I. 74	Toldit	III. 968
Titkos deák	I. 488	Tob	I. 511	Toldoz	III. 698
Titkos gyilkos	I. 1169	Tobák	III. 692	Toldoz-foldoz	I. 905

Toldoz-foltoz	I. 906
Toldozó	III. 698
Toldozott pokróc	II. 1306
Toldul	III. 698
Toldulás	III. 699
Toll	III. 702
Tollacska	III. 703
Tollas	III. 703
Tollas bot	I. 299
Tollas buzogány	I. 330
Tollaskodik	III. 704
Tollas lábú	II. 490
Tollas nyíl	II. 1038
Tollasodik	III. 704
Tollasul	III. 704
Tollászkodik	III. 704
Tollatlan	III. 704
Tollaz	III. 704
Tollazás	III. 704
Tollcímér	I. 356
Tollesináló kés	II. 248
Tollgatyás	I. 1068
Tollóz	III. 449
Tollsüprű	II. 1543
Tollszál	III. 44
Tolltartó pole	III. 1307
Tolltok	III. 694
Tollu	III. 702
Tolluszár	III. 86
Tollvakaró	III. 980
Tolmács	III. 704
Tolmácsol	III. 704
Tolmácsolás	III. 704
Tolmácsolkodik	III. 705
Tolmácsoló	III. 705
Tolmácsozó	III. 705
Tolmácsság	III. 705
Toló	III. 699
Tolódás	III. 699
Tolódik	III. 699
Tolong	III. 699
Tolongás	III. 699
Tolongoz	III. 699
Tolonkoz	III. 699
Toló taliga	III. 401
Tolu	III. 702
Tolvaj	III. 705
Tolvajcsa	III. 706
Tolvajkodás	III. 706
Tolvajkodik	III. 706
Tolvajkodó	III. 706
Tolvajlás	III. 706
Tolvaj lika	II. 641
Tolvajló	III. 706
Tolvajocska	III. 706
Tolvajol	III. 706
Tolvajoltat	III. 707
Tolvajos	III. 707
Tolvajság	III. 707

Tolvajtánc	III. 424
Tolvajtárs	III. 454
Toly	III. 695
Tolyakozás	III. 696
Tolyat	III. 696
Tolyó	III. 699
Tolyong	III. 699
Tolyongás	III. 699
Tolyós	III. 699
Tolyul	III. 700
Tolyva toly	III. 696
Tomb : pfund	III. 707
Tomb : springen	III. 707
Tombás	III. 708
Tombol	III. 707
Tombolás	III. 707
Tombora	III. 416
Tomborás	III. 416
Tomp	III. 708
Tompa	III. 708
Tompak	III. 709
Tompán	III. 708
Tompaság	III. 708
Tompavolta	III. 967
Tompít	III. 709
Tompor, tompora	III. 708
Tompul	III. 709
Tompulás	III. 709
Tompulatlan	III. 709
Tong	III. 806
Tonka	III. 709
Tonkán	III. 710
Tonna	III. 710
Tonnácska	III. 710
Top : werfen	I. 511
Top : hüfte	III. 710
Topány	III. 710
Topáz	III. 710
Topázkő	II. 390
Toplakodás	I. 513, III. 710
Topló	III. 442
Topod	III. 437
Topoly	III. 710
Topolya	III. 710
Toppán	I. 511
Toppant	I. 512
Toppantás	I. 512
Toprong	I. 514
Topszélet	III. 137
Tor	III. 710
Torbeli	III. 711
Torbészol	I. 523
Torbonca	III. 445, 711
Torének	I. 639
Torha	III. 711, 811
Torbás	III. 811
Torbásodik	III. 811
Torházás	III. 811
Tori	III. 711

Tori lakodalom	II. 53
Torkol	III. 71
Torkolás	III. 71
Torkolat	III. 71
Torkos	III. 71
Torkosan	III. 71
Torkoskodás	III. 71
Torkoskodik	III. 71
Torkoson	III. 71
Torkosság	III. 71
Torlás	III. 71
Torlatlan	III. 71
Torlik	III. 71
Torló	III. 71
Torlódik	III. 71
Torina	III. 71
Tormaférég	I. 83
Tormareszelő	II. 143
Tormás	III. 71
Tormozás	III. 71
Tornác	III. 71
Tornácos	III. 71
Tornász	III. 71
Tornir	III. 71
Tornyikál, tornyikol	III. 71
Tornyocska	III. 71
Tornyos	III. 71
Tornyosan	III. 71
Tornyoz	III. 71
Torok	III. 71
Torokdagadás	I. 42
Torokfű	I. 103
Torokgéce	I. 107
Torokgyik	I. 116
Toroklat	III. 71
Torokmirigy	II. 84
Toroktöltő	III. 54
Torol	III. 71
Torom	III. 71
Torongy	III. 71
Torongyosít	III. 71
Toronkác	III. 71
Torony	III. 71
Torony teleje	III. 65
Torpád	III. 71
Torpedó	III. 71
Tors	III. 72
Torsa	III. 72
Torsika	III. 72
Torsok	III. 72
Torsolkodik	III. 71
Torsoly	III. 45
Torta	III. 71
Tortáta	III. 71
Tortétel	III. 63
Torva	III. 71
Torván	III. 71
Torza-borza	III. 72
Torzas	III. 72

Torzas-borzas	I. 295	Többszörít	III. 732	Tölgyes : säugend	III. 738
Torza	III. 720	Többszört	III. 733	Tölgyes : eichenreich	III. 739
Torzasaláta	II. 1501	Több-több	III. 729	Tölgyfa	I. 744
Torzsonkodás	III. 719	Többül : sich vermehren	III. 733	Tölgyfás	I. 744
Torzsonkodik	III. 719	Többül : weiter	III. 733	Tölgymakk	II. 672
Tös	III. 691	Többülés	III. 733	Tölgyszál	III. 44
Tosz	III. 700	Többültön-többül	III. 733	Tölgysapló	III. 442
Toszl	III. 701	Többülve-többül	III. 733	Tölt	III. 525, 540
Toszogat	III. 702	Többütt	III. 733	Töltelék	III. 544
Tosszan	III. 700	Töcske	III. 815	Töltemény	III. 544
Tosszant	III. 700	Tödgyfa	III. 735	Töltés	III. 544
Tót	III. 721	Tódz	III. 771	Töltetlen	III. 545
Tótizmus	III. 721	Töis	III. 772	Töltike	III. 545
Tót lejtő	II. 563	Tök	III. 733	Töltő	III. 545
Tót safrány	II. 1491	Tökágyú	I. 24	Töltőgel	III. 545
Tótság	II. 721	Töke : stamm	III. 727	Töltöget	III. 545
Tott	III. 493, 721	Töke : kugel	III. 509	Töltögetés	III. 545
Tótu	III. 721	Tökeatya	I. 138	Töltön-tölt	III. 544
Tova	III. 721	Tökebíró	I. 238	Töltős	III. 545
Tovább	III. 724	Tökécske	III. 728	Töltött	III. 546
Továbbá	III. 725	Tökehal	I. 1275	Töltözés	III. 546
Továbbad	III. 725	Tökéll : tun	III. 625	Töltözik	III. 546
Továbbvaló	III. 960	Tökéll : beschiessen	III. 771	Töltöző	III. 546
Továbblag	III. 725	Tökéllés	III. 627	Töltöződik	III. 547
Továbbra	III. 725	Tökélllet	III. 627	Töltésér	III. 547
Továbbra való	III. 960	Tökélletés	III. 627	Töltvény	III. 547
Tovább-tovább	III. 725	Tökélletésen	III. 628	Töltyfa	III. 739
Továbbvaló	III. 960	Tökélletesség	III. 628	Töltyes	III. 532
Továris	III. 493	Tökélletességös	III. 629	Töm	III. 739
Tovas	III. 691	Tökélletességgel	III. 629	Töméntelen	III. 551
Tóvíz	III. 1229	Tökélletlen	III. 629	Töményezér	III. 551
Tő : stamm	III. 726	Tökélletlenkedik	III. 629	Tömjen	III. 557
Tő : nagel	III. 814	Tökélletlenység	III. 629	Tömjénfűst	I. 1046
Több	III. 728	Tökélletlenül	III. 629	Tömjénkörtvély	II. 417
Többé	III. 729	Tökéllött	III. 630	Tömjényszédő	III. 103
Többecske	III. 730	Tökemetszett	II. 802	Tömjéntermő	III. 598
Többed	III. 730	Tökemetszett disznó	I. 510	Tömkeleg	III. 739
Többeden	III. 730	Tökés	III. 723	Tömlec	III. 740
Többedel	III. 730	Tökés tánc	III. 424	Tömlő	III. 740
Többég	III. 731	Tökfej	I. 960	Tömlőc	III. 740
Többel	III. 730	Tökfejű	I. 960	Tömlőház	I. 1373
Többen	III. 730	Tökli	III. 772	Tömlőcőrző	II. 1184
Többen-többen	III. 730	Töklobak	II. 323	Tömlőcös	III. 740
Többes	III. 730	Tökliktárium	II. 609	Tömlőcöz	III. 740
Többet	III. 730	Tökörű	III. 735	Tömlőcözés	III. 741
Többévaló	III. 730	Tökös	III. 735	Tömlőcöztet	III. 741
Többez	III. 730	Tökösség	III. 735	Tömlőcörtartó	III. 482
Többi	III. 730	Tökpalack	II. 1215	Tömlősip	II. 1575
Többig	III. 731	Töktermő hely	III. 598	Tömlősipos	II. 1575
Többire	III. 731	Töl : von	III. 735	Tömőfa	I. 744
Többít	III. 731	Töl : eiche	III. 735	Tömött	III. 739
Többítés	III. 731	Tölcsér	III. 547	Tömp	II. 1603
Többképpen	III. 732	Tölcsérös	III. 547	Tömpe	III. 708
Töbnyi	III. 732	Töldégelik	III. 531	Tömpöly	II. 1603
Töbnyire	III. 732	Tölfa	III. 739	Tömpös	II. 1604
Többre	III. 732	Tölgy : mamme	III. 738	Tönkö	III. 728
Több számú	III. 70	Tölgy : eiche	III. 739	Tönköly	III. 741
Többször	III. 732	Tölgyelő	III. 738	Tönnön	II. 1164
Többszöri	III. 732	Tölgyerdő	I. 666	Töp	III. 741

Töppörgés	III. 742
Töppörödés	III. 742
Töppörödik	III. 741
Töppörödtet	III. 742
Töppörtő	III. 742
Töpreng	III. 742
Töprenkődik	III. 742
Tör	III. 742
Tör: dolch	III. 762
Tör: dulden	III. 820
Törös	III. 720
Törösi	III. 720
Tördék	III. 749
Tördél	III. 749
Tördelék	III. 749
Tördeles	III. 749
Töredék	III. 749
Töredékény	III. 749
Töredékénység	III. 749
Töredelém	III. 750
Töredelmes	III. 750
Töredelmesen	III. 750
Töredelmeskődik	III. 750
Töredelmesség	III. 750
Töredelmez	III. 750
Töredezés	III. 750
Töredézett	III. 750
Töredhetetlen	III. 750
Töreg	III. 764
Török	III. 751
Törökadás	III. 752
Törökődik	III. 751
Törökény	III. 752
Törökészik	III. 751
Töröm	III. 588
Törös	III. 752
Töröt	III. 754
Törötés	III. 755
Törötet	III. 755
Törötetés	III. 755
Törötetösség	III. 755
Törötetlen	III. 755
Törötlen	III. 755
Törevenység	III. 755
Törf	III. 764
Törhetetlen	III. 755
Török	III. 747
Törjék	III. 598
Törjékés	III. 599
Törköl	III. 764
Törköly, törkély	III. 764
Törkölybor	I. 284
Törlejl	III. 760
Törlejtet	III. 760
Törlejtő	III. 761
Törlés	III. 761
Törleszkődik	III. 761
Törlít	III. 760
Törlő	III. 760

Törlődik	III. 762
Törlődzik	III. 762
Törlöget	III. 762
Törló szőr	III. 332
Törló szűr	III. 359, 761
Törlószűrőz	III. 359
Tör-mar	II. 678
Törmöl	III. 756
Törő	III. 756
Törődés	III. 758
Törődik	III. 757
Török	III. 764
Török bab	I. 151
Török bors	I. 293
Török borsó	I. 294
Török búza	I. 328
Török dob	I. 515
Török dolmány	I. 518
Török papucs	II. 1230
Török patyolat	II. 1254
Török sáfrány	II. 1492
Török sip	II. 1575
Töröksípos	II. 1575
Török turbánt	III. 811
Töröklőzés	III. 918
Törökvarrásos	III. 1020
Töröl	III. 759
Törölget	III. 761
Törölgetés	III. 761
Töröm	III. 588
Törőség	III. 762
Töröszkődik	III. 762
Törött lé	II. 550
Törpe	III. 764
Törren	III. 765
Törsek, törsök	III. 720
Töröl	III. 762
Törölök	III. 762
Törölés	III. 762
Törölködés	III. 719
Történet	III. 766
Történetes	III. 766
Történetesség	III. 766
Történeteset	I. 701
Történetszerűent	III. 200
Történhető	III. 766
Történhetőség	III. 766
Történik	III. 765
Törtön-török	III. 748
Törül	III. 759
Törvény	III. 766
Törvényadó	I. 16
Törvényes	III. 769
Törvényesen	III. 769
Törvényes szék	III. 129
Törvényfolyás	I. 913
Törvényház	I. 1373
Törvényhely	I. 1399
Törvényi	III. 769

Törvényíró	I. 1604
Törvénykódás	III. 770
Törvénykodik	III. 769
Törvénykezés	III. 770
Törvénykiadó	I. 17
Törvényküzik	III. 769
Törvénykönyv	II. 407
Törvénylátás	II. 538
Törvénytárgy	II. 665
Törvénytárgy	II. 931
Törvényörző	II. 1184
Törvényrontás	II. 1453
Törvénytörés	III. 109
Törvénytörő	III. 111
Törvénytörés	III. 129
Törvénytörő	III. 211
Törvénytörő	III. 297
Törvénytörő	III. 367
Törvénytörő	III. 770
Törvénytörő	III. 770
Törvénytörő	III. 770
Törvénytörő	III. 634
Törvénytörő	III. 638
Törvénytörő	III. 640
Törvénytörő ház	I. 1373
Törvénytörő piac	II. 1284
Törvénytörő szék	III. 129
Törvénytörés	III. 754
Törvénytöröl	III. 754
Törvénytörő	III. 757
Törvénytörő szabó	III. 4
Törvénytörő	III. 791
Törvénytörő	III. 794
Törvénytörő doktor	I. 518
Törzsökösen	III. 721
Törzsökösödés	III. 719
Törzsökösödik	III. 719
Tös	III. 728
Tösér	III. 770
Tösér	III. 771
Tösérkérés	III. 771
Tösgyökérés	I. 1182
Tössérkérés	III. 771
Tössérkérés	III. 771
Töstént	III. 826
Töstül	III. 728
Tösz	III. 604
Töszomszéd	III. 304
Töszölő	III. 330
Tőtartó	III. 482
Töteszt	III. 772
Tövelés	III. 775
Tövelés	III. 772
Tövestül	III. 728
Tövis	III. 774
Tövis	III. 772
Tövisbör	I. 266
Tövisborona	III. 291
Tövisécske	III. 774

Tövisés	III. 774	Tréfaság	III. 780	Tudatlanság	III. 792
Tövisés borz	I. 295	Tréfáság	III. 780	Tudatlanul	III. 792
Tövisésen	III. 774	Tréfás társ	III. 454	Tudogál	III. 793
Tövisés disznó	I. 520	Tréfaszó	III. 273	Tudbat	III. 793
Tövisés lapu	II. 529	Tréfátalan tréfátlan	III. 780	Tudhatatlan	III. 793
Tövisés levelü tölgyfa	III. 739	Triumf	III. 780	Tudhatós	III. 793
Tövisfa	I. 744	Triumfál	III. 780	Tudmán	III. 797
Tövisfű	I. 1031	Triumfáló szekér	III. 134	Tudnamiért	III. 793
Tövisk	III. 774	Triumfszín	III. 252	Tudni	III. 793
Töviskél	III. 774	Triumfus	III. 780	Tudniamint	II. 843, III. 793
Töviskés	III. 775	Trombita	III. 780	Tudniüllik	I. 1566 III. 793
Töviskés fenyő	I. 822	Trombitafuvás	I. 999	Tudnimert	III. 793
Töviskóró	II. 368	Trombitagyártó	I. 1155	Tudnimint	III. 793
Tövisrépa	II. 1412	Trombitaharsogás	I. 1334	Tudnivaló	III. 793, 960
Tövistermő	III. 598	Trombitál	III. 781	Tudnyailik	I. 1566
Tövöskés	III. 772	Trombitálás	III. 781	Tudó	III. 793
Tőz : stecken	III. 771	Trombitálat	III. 781	Tudódik	III. 795
Tőz : feuer	III. 826	Trombitás	III. 781	Tudókos	III. 795
Tőzeg, tűzek	III. 775	Trombitaszér	III. 196	Tudomány	III. 797
Tőzés	III. 771	Trombitaszó	III. 274	Tudománybeli	III. 799
Tőzet	III. 775	Trombitaszózat	III. 283	Tudományfa	I. 744
Tűző	III. 776	Trombitazéngés	III. 1282	Tudományos	III. 799
Tűzsérség	III. 771	Tromf	III. 781	Tudományszeretés	III. 222
Trádor	III. 775	Tromfosdi	III. 782	Tudománylévő	III. 640
Trága	III. 776	Trónusszék	III. 129	Tudományszerint	III. 799
Trágár	III. 775	Trónusülés	III. 890	Tudós	III. 795
Trágárkodás	III. 776	Trpüsszent	III. 782	Tudósan	III. 796
Trágárkodik	III. 776	Trucc	III. 782	Tudósít	III. 796
Trágárság	III. 776	Truccosan	III. 782	Tudósítás	III. 797
Trágárul	III. 776	Trufa	III. 778	Tudóska	III. 797
Trágédia	III. 776	Trufál	III. 779	Tudósocska	III. 797
Trágya	III. 776	Trufás	III. 780	Tudóson	III. 796
Trágyál	III. 776	Trupp	III. 782	Tudósság	III. 797
Trágyás	III. 776	Trupponként	III. 782	Tudott-tud	III. 788
Trágyásan	III. 777	Trupposanvaló	III. 782	Tudt-	III. 800
Trágyáz	III. 777	Trücsök	II. 1336	Tudton-tud	III. 788
Trágyázás	III. 777	Tuba	III. 782	Tudva	III. 800
Trággya	III. 776	Tubarózsa	III. 782	Tudván	III. 800
Trakta	III. 777	Tubin	III. 782	Tudvánvaló	III. 800
Traktál	III. 777	Tucat	III. 782	Tudva-tud	III. 788
Traktálás	III. 777	Tucet	III. 782	Tudvavaló	III. 800
Tratyú	III. 778	Tucin	III. 782	Tugynyaillik	I. 1566
Trébél	III. 778	Tud	III. 783	Tubasztás	III. 800
Trébélésés	III. 778	Tudákos	III. 788	Tuja	III. 800
Trébélő mester	II. 792	Tudákoska	III. 788	Tukma	III. 800
Trébély	III. 778	Tudákosodik	III. 788	Tuknál	III. 800
Trébélyöz	III. 778	Tudákosság	III. 788	Tukmálás	III. 801
Trécsél	III. 778	Tudakoz	III. 788	Túl : von	III. 735
Trécsélés	III. 778	Tudakozás	III. 790	Túl : über	III. 801
Tréfa	III. 778	Tudakozat	III. 790	Tulaj	III. 802
Tréfába, tréfában	III. 779	Tudakozik	III. 788	Tulajdon	III. 802
Tréfabeszéd	I. 219	Tudakozó	III. 790	Tulajdonft	III. 803
Tréfából	III. 779	Tudakozódik	III. 790	Tulajdonítás	III. 804
Tréfál	III. 779	Tudakoztat	III. 790	Tulajdonképpen	III. 804
Tréfálás	III. 780	Tudomány	III. 797	Tulajdonképpenvaló	III. 804
Tréfalevelű fű	II. 605	Tudás	III. 790	Tulajdonos	III. 804
Tréfálódik	III. 780	Tudásra	III. 791	Tulajdonosság	III. 804
Tréfás	III. 780	Tudatlan	III. 791	Tulajdonoz	III. 805
Tréfásan	III. 780	Tudatlankodik	III. 792	Tulajdonság	III. 805

Tulajdonságos	III. 805	Túró	III. 811	Túl	III. 735
Tulajdonságosan	III. 805	Túródzik	III. 812	Tűlyuk	II. 641
Tulajdontalan	III. 805	Túros: voll geschwüre	III. 808	Tűmjénéz	III. 557
Tulajdontalanul	III. 805	Túros: topfen-	III. 812	Tűn	III. 498
Tulajdonul	III. 805	Túros bélés	I. 202	Tündér	III. 817
Tulajdonvaló	III. 805	Túros éték	I. 713	Tündérés	III. 818
Tulajtság	III. 805	Túrosít	III. 809	Tündéresen	III. 818
Tuldulás	III. 695	Túrosodik	III. 809	Tündéréskedés	III. 81
Túlfa	III. 739	Túrosság	III. 809	Tündéréskedik	III. 818
Tulipa, tulipán, tulipánt	III. 805	Túrótorla	III. 719	Tündérésképpen	III. 819
Tüllét	II. 594	Túrozás: verwundung	III. 809	Tündérés letszés	III. 648
Tüllő	II. 631	Túrozás: das zusammen- rinnen der milch	III. 812	Tündéreztet	III. 819
Tulok	III. 806	Túrózik	III. 812	Tündérkedés	III. 819
Túlreked	II. 1393	Turpisság	III. 812	Tündérkedik	III. 819
Túlrekeszt	II. 1396	Túrlat	III. 810	Tündérkert	II. 246
Tűlsó	III. 802	Turunes	III. 812	Tündérlet	III. 819
Tűlszorít	III. 314	Tusa	III. 812	Tündérország	II. 1140
Tulvoj	III. 705	Tusakodás	III. 813	Tündérség	III. 819
Tűlvisz	III. 1211	Tusakodik	III. 812	Tündérszereñse	III. 227
Tulykocska	III. 806	Tusakodó	III. 813	Tündő	III. 815
Tumet	III. 554	Tusakodtal	III. 813	Tündöklet	III. 820
Tuna	III. 710	Tusalkodik	III. 813	Tündökletés	III. 820
Tung	III. 806	Tuskázás	I. 546	Tündöklettet	III. 820
Tungocska	III. 806	Tuskó	III. 813	Tündöklik	III. 819
Tunya, túnya: leicht	III. 806	Tusnya	III. 813	Tündöklő	III. 820
Tunya: faul	III. 806	Tussakodik	III. 812	Tündöklőn	III. 820
Tunyálkodik	III. 807	Tűsz	III. 813	Tündöklő sárga	II. 1511
Tunyán	III. 807	Tutaj, tutaly	III. 813	Tündöklő szín	III. 252
Tűnyaság	III. 807	Tutalyos	III. 814	Tündököllet	III. 530
Tunyít	III. 808	Tutoly	III. 813	Tűnés	III. 820
Tűnnya	III. 806	Tátor	III. 814	Tűnik	III. 817
Tűnnyog	III. 808	Tálorság	III. 814	Tűnnön	III. 498
Tűnyul	III. 808	Tűzok	III. 814	Tűnődik	III. 820
Túr: blutgeschwür	III. 808	Tű	III. 498	Tűntet	III. 820
Túr: auswerfen	III. 809	Tű: ihr	III. 498	Tűr: schwert	III. 762
Túrás	III. 809	Tű: nadel	III. 814	Tűr: dulden	III. 820
Túrat	III. 810	Tű: stamm	III. 726	Tűredék	III. 821
Turba	III. 810	Tűbeli	III. 815	Tűredefém	III. 821
Turbánt	III. 811	Tűcsináló	I. 435	Tűredelmes	III. 821
Turbántos	III. 811	Tűcske	III. 815	Tűredelmesség	III. 821
Turbikál	III. 810	Tűcsögös	III. 815	Tűremedik	III. 822
Turbítfü	I. 1031	Tűddösik	III. 771	Tűremlés	III. 822
Turbokló	III. 810	Tűdejeveszött	III. 1092	Tűremlik	III. 822
Turboklófa	I. 744	Tűdő	III. 815	Tűrés	III. 822
Turbokol	III. 810	Tűdőfőlgyladás	I. 1197	Tűrés-szenvedés	III. 181
Turbolya	III. 811	Tűdőfü	I. 1031	Tűret	III. 822
Turbolyafü	I. 1031	Tűdőkása	II. 136	Tűretlenkedés	III. 822
Turbolyavíz	III. 1229	Tűdős hurka	I. 1518	Tűretlenkedik	III. 822
Túrdogál	III. 810	Tűdösik	III. 771	Tűretlenség	III. 822
Turgyagoz	III. 811	Tűeeske	III. 815	Tűrhet	III. 822
Túr-gyúr	I. 1199	Tűfok	I. 904	Tűrhetés	III. 822
Turba	III. 811	Tűgy	III. 816	Tűrhetlenség	III. 822
Turhás	III. 811	Tűgyártó	I. 1155	Tűrhetetlenség	III. 822
Turhás fü	I. 1031	Tűhégy	I. 1385	Tűrhetetlen	III. 822
Turhásodik	III. 811	Tűis	III. 772	Tűrhetetlenkedés	III. 822
Turkál	III. 810	Tűkör	III. 816	Tűrhetetlenkedik	III. 822
Turkálás	III. 810	Tűkörös	III. 817	Tűrhetetlenképpen	III. 822
Turkálgat	III. 810	Tűkörpélda	II. 1262	Tűrhetetlenség	III. 822
Turku	III. 712	Tűkörüveg	III. 913	Tűrhetetlenül	III. 822

Tűrhető	III. 823	Tűz: heften	III. 771	Tűzszén	III. 171
Tűrhetőbb	III. 824	Tűz: feuer	III. 826	Tűzszérszám	III. 65
Tűrhetőbben	III. 824	Tűzbástya	I. 185	Tűzszérszámoz	III. 65
Tűrhetőképpen	III. 824	Tűzecske	III. 828	Tűzszikra	III. 241
Tűrhetőség	III. 824	Tűzégette	I. 562	Tűzszin	III. 252
Türkés	III. 825	Tűzel	III. 828	Tűztartó	III. 482
Türkésés	III. 826	Tűzellés	III. 828	Tűztermészetű	III. 595
Türkis	III. 826	Tűzellő	III. 828	Tűzütő kő	II. 390
Türkisés	III. 826	Tűzelme	I. 613	Tűzütő szérszám	III. 65
Türkiskő	II. 390	Tűzelő	III. 828	Tűzvirág	III. 1191
Türköl	III. 826	Tűzelő ház	I. 1373	Tűzvörös	III. 1076
Türkölködik	III. 826	Tűzeltet	III. 828	Tűzzel-vassal	III. 1024
Türkölődés	III. 826	Tűzes	III. 828	Tyukocska	III. 831
Türkölődik	III. 826	Tűzes áldozat	I. 57	Tyúk	III. 831
Türkölődzés	III. 826	Tűzes gyík	I. 1168	Tyukász	III. 834
Türkölődzik	III. 826	Tűzes hideglélés	II. 568	Tyúkbégy	I. 195
Tűrolaj	II. 1109	Tűzesít	III. 829	Tyúkbélfű	I. 1032
Tűrő	III. 824	Tűzesítő koh	II. 332	Tyúkhaszna	I. 1347
Türt	III. 825	Tűzes kígyó	II. 304	Tyúkhúr	I. 1518
Türtet	III. 825	Tűzes laptá	II. 528	Tyúkhús	I. 1522
Türtetés	III. 825	Tűzes mestérség	II. 794	Tyúkkosár	II. 374
Türtöztet	III. 825	Tűzesség	III. 830	Tyúkmag	II. 652
Tűs	III. 728	Tűzes szén	III. 171	Tyúkmony	II. 869
Tűsér	III. 770	Tűzes szérszám	III. 65	Tyúkmonyas	II. 869
Tűske	III. 775	Tűzesül	III. 830	Tyúkmonykása	II. 136
Tűskés	III. 775	Tűzfa	I. 744	Tyúkmonyolaj	II. 1109
Tűss	III. 772	Tűzhányó	I. 1313	Tyúkmony széki	III. 130
Tüstént	III. 826	Tűzhely	I. 1399	Tyúkmonyülés	III. 890
Tűsző	III. 826	Tűzi	III. 830	Tyúkocska	III. 834
Tűsszentő gyökér	I. 1182	Tűzi fa	I. 744	Tyúkol	II. 1107
Tűszúrás	III. 341	Tűzkiütő szérszám	III. 65	Tyúkszém	III. 159
Tűszű	III. 826	Tűzkoh	II. 332	Tyúkszémű	III. 159
Tütöket, tütöket	III. 498	Tűzkő	II. 390	Tyúkszó	III. 274
Tüvecske	III. 815	Tűzokádó	II. 1106	Tyúktetű	III. 656
Tüvis	III. 772	Tűzoszlop	II. 1148	Tyúktojás	III. 692

U. Ú.

Uborka	III. 840	Udvari bolond	I. 270	Udvarnok	III. 837
Uccarënd	II. 1407	Udvari had	I. 1231	Udvarol	III. 837
Uccaszér	III. 196	Udvari kapitány	II. 109	Udvaroltat	III. 838
Udú	II. 1097	Udvari nép	II. 988	Udvaros	III. 838
Udvar	III. 835	Udvari pap	II. 1227	Udvaroskodás	III. 839
Udvarbéli	III. 836	Udvari papság	II. 1227	Udvarosság	III. 839
Udvarbíró	I. 238	Udvariság	III. 837	Udvertalan	III. 839
Udvarbírótság	I. 238	Udvari sereg	II. 1551	Udvertalanság	III. 839
Udvarbíróskodás	I. 238	Udvariskodik	III. 837	Udvertat	III. 839
Udvar badnagya	II. 918	Udvarlás	III. 838	Udvor	III. 835
Udvarház	I. 1373	Udvarló	III. 838	Ugar	III. 839
Udvar hazugja	I. 1381	Udvarló főszolga	III. 291	Ugarföld	I. 988
Udvarhely	I. 1399	Udvarló léány	II. 552	Ugarlás	III. 839
Udvarhirdetés	I. 1439	Udvarló palota	II. 1221	Ugarol	III. 839
Udvari	III. 836	Udvarló ruha	II. 1481	Ugat	III. 839
Udvariás	III. 837	Udvarló sátor	II. 1524	Ugátás	III. 840
Udvariáskodik	III. 837	Udvarló serleg	II. 1557	Ugatózik	III. 840
Udvariátlan	III. 837	Udvarló szolga	III. 292	Ugordál	III. 842
Udvariátlanság	III. 837	Udvarnép	II. 968	Ugordás	III. 842

Ugordik	III. 841	Új hónap	II. 927	Újul	III. 851
Ugordó	III. 842	Újit	III. 847	Újulag	III. 848
Ugordozik	III. 842	Újtás	III. 848	Újulan	III. 849
Ugorka	III. 840	Újtó	III. 848	Újulás	III. 851
Ugorkafa	I. 744	Újtton-újit	III. 848	Újulkodik	III. 851
Ugorkanősző fű	I. 1032	Újj	III. 851	Újulton-újul	III. 851
Ugorkás	III. 840	Újjacska	III. 853	Új vitéz	III. 1221
Ugorkasaláta	II. 1501	Újjágit	III. 853	Új zsoldos	III. 1312
Ugorlik	III. 842	Újjálgat	III. 853	Ulca	III. 877
Ugrácsol	III. 842	Újjálgatás	III. 853	Últa	II. 1156
Ugrál	III. 842	Újjas	III. 853	Ún	III. 853
Ugrálás	III. 842	Újjas ruha	II. 1481	Unadalmas	III. 854
Ugrándo zás	III. 842	Újjá születetlen	III. 354	Unadalmasság	III. 854
Ugrándo zdogal	III. 842	Újjászülőség	III. 355	Unadalom	III. 854
Ugrándo zik	III. 842	Újjatlan	III. 853	Unodalom	III. 854
Ugrándo ztat	III. 842	Újjávaló szülés	III. 352	Unakodás	III. 855
Ugrás	III. 842	Újjdon-új	III. 847	Unakodik	III. 854
Ugrat	III. 843	Újjfittyentés	I. 858	Unakozik	III. 854
Ugrik	III. 840	Újjfű	I. 1032	Unalmas	III. 855
Ugró	III. 843	Újjnyi	III. 853	Unalmaskodik	III. 855
Ugrógy	III. 843	Újjogató	III. 853	Unalmoztat	III. 855
Ugrógyos	III. 843	Újjongat	III. 853	Unalom	III. 855
Ugró kút	II. 476	Újjonton	III. 850	Unás	III. 856
Ugró nóta	II. 989	Újjos ing	I. 1590	Unász	III. 856
Ugros	III. 843	Új keresztyén	II. 236	Unatkozás	III. 856
Ugró ünnep	III. 895	Új lakos	II. 513	Unatkozik	III. 856
Úgy	III. 843	Új módi	II. 854	Unatlan	III. 856
Úgyan: so	III. 844	Új jobb	III. 848	Undok	III. 857
Úgyan: wirklich	III. 845	Új jobban	III. 848	Undokít	III. 858
Úgyanakkorban	I. 142	Újlag	III. 848	Undoklat	III. 858
Úgyanakkoron	I. 142	Újlag gyomlál	I. 1174	Undokod	III. 858
Úgyannyira	I. 145	Újolan	III. 849	Undokol	III. 858
Úgyanaz	I. 141	Újolvány	III. 849	Undokolkodik	III. 858
Úgyanazon	I. 146	Újon	III. 849	Undokoskodik	III. 858
Úgyancsak	I. 370	Újonában	III. 849	Undokság	III. 858
Úgyanezen	I. 727	Újonba	III. 849	Undokságos	III. 859
Úgyanis	III. 846	Újoni	III. 849	Undokul	III. 859
Úgyanollyan	II. 1123	Újonnal	III. 849	Unikornis	III. 859
Úgyanonnan	II. 1128	Újonnan	III. 849	Unoska	III. 859
Úgyanott	II. 1157	Újonnan	III. 849	Unoka	III. 859
Úgyanottan	II. 1157	Újonnan születés	III. 353	Unokácska	III. 859
Úgyanottogyan	II. 1158	Újonnanvaló	III. 850	Unokafi	I. 845
Úgy de	I. 486	Újonnanvaló születés	III. 353	Unokaleány	II. 552
Úgy mint	II. 843	Újonnon	III. 849	Únom	III. 856
Úgy mond	II. 862	Újonta	III. 850	Únos	III. 856
Uhugat	III. 846	Újontában	III. 850	Únos-úntalan	III. 857
Új	III. 346	Újontabban	III. 850	Únszol	III. 859
Újabb	III. 848	Újontan	III. 850	Únszolás	III. 860
Újalag	III. 848	Újoslag	III. 850	Únszolat	III. 860
Újant	III. 850	Újság	III. 850	Únszolatos	III. 860
Újantan	III. 850	Újságos	III. 851	Únszorol	III. 859
Új bor	I. 284	Új szokás	III. 287	Únt: giessen	II. 1126
Újdon	III. 844	Új született	III. 354	Únt: voller verdruss	III. 856
Újdon-új	III. 847	Újtat	III. 851	Úntalan	III. 856
Új esztendei	I. 719	Új törvény	III. 769	Úntalanvaló	III. 857
Új esztendő	I. 719	Új törvénybeli szenték	III. 172	Úntat	III. 857
Újesztendők	I. 719	Új tudomány	III. 799	Úntatás	III. 857
Új hitű	I. 1449	Úju	III. 846	Úntig	III. 857
Új hold	I. 1476	Új udvar	III. 836	Unuka	III. 859

Ur: dieb	II. 1129	Uruszág	II. 1140	Utavesztéltség	III. 1100
Űr: herr	III. 860	Urut	I. 1611	Utavételt	III. 1160
Uracska	III. 862	Űr után járó szolgál	III. 291	Utaz	III. 871
Uradat-istenedet	I. 1624	Űrvaesora	III. 919	Utazás	III. 871
Uraim	III. 863	Urvos	II. 1142	Utazó szekér	III. 134
Uraimék	III. 863	Urvus	II. 1144	Űtba igazít	I. 1551
Urahagyott	I. 1245	Ustor	II. 1144	Útea	III. 877
Urak szobája	III. 284	Ustrom	II. 1146	Útcácska	III. 877
Ural	III. 862	Usura	III. 878	Útcái	III. 877
Uralkodogal	III. 863	Usurás	III. 878	Útfél	I. 797
Uralkodás	III. 863	Ísz	III. 865	Út-fut	I. 1010
Uralkodik	III. 862	Úszamás	III. 866	Űti	III. 871
Uralkodó	III. 863	Úszamik	III. 865	Űti ember	I. 628
Uralkodó asszony	I. 133	Úszamodik	III. 866	Űti eszköz	I. 716
Uralkodó pásztor	II. 1246	Űzás	III. 866	Űti fű	I. 1032
Uralkodóság	III. 863	Űszdogál	III. 866	Űti írás	I. 1602
Uralkodó szék	III. 129	Űszhatatlan	III. 866	Űti járás	II. 17
Urall	III. 862	Űszható	III. 866	Űti jegy	II. 30
Urallás	III. 862	Űszikál	III. 866	Űti költség	II. 175
Uram	III. 863	Úszít	III. 866	Űti költségcske	II. 175
Uramék	III. 863	Űszikál	III. 866	Űti lapu	II. 529
Uraminc	II. 991	Űszkorál	III. 866	Űti levél	II. 605
Uraölés	II. 1175	Űszó	III. 866	Űti pénz	II. 1271
Uraság	III. 864	Űszó állat	I. 77	Űti süveg	II. 1629
Uraságos	III. 864	Űszol	III. 859	Űti szarándok	III. 1270
Uraságviselő személy	III. 167	Űszólag	III. 866	Űti társ	III. 454
Uraskodik	III. 863	Űszó-mászó	II. 706	Űti társaság	III. 457
Urasság	III. 864	Uzonyú	I. 1636	Űti vezér	III. 1161
Uraszerető	III. 225	Űszóvan	III. 866	Űtjárás	II. 16
Űrasszony	I. 133	Űsztat	III. 866	Űtjegyző	II. 33
Úratlan	III. 864	Űsztat hely	I. 1399	Űtlesés	II. 584
Uraz	III. 864	Uoszturuc	II. 1604	Űtmutatás	II. 901
Urbárium	III. 865	Űt	III. 867	Űtmutató	II. 902
Űrembér	I. 628	Útal	III. 871	Űtmutató szelénce	III. 150
Űresti	I. 705	Űtál	III. 871	Űtő	III. 874
Űrfi	I. 845	Űtálás	III. 872	Űtőbb	III. 875
Űrfiség	I. 846	Űtálat	III. 872	Űtöbban	III. 875
Űrgomba	I. 1097	Űtálatos	III. 872	Űtöbbi	III. 875
Űri	III. 864	Űtálatosság	III. 873	Űtől	III. 874
Űriás	III. 865	Űtálkodik	III. 873	Űtől b	III. 875
Űri asszony	I. 133	Űtállás	I. 714	Űtőlban	III. 875
Űri ember	I. 628	Űtálló	I. 80	Űtőlbani	III. 875
Űri rend	II. 1407	Űtálság	III. 873	Űtőlbeli	III. 876
Űristen	I. 1624	Űtálságos	III. 873	Űtőlbeni	III. 876
Űri személy	III. 167	Űtáltat	III. 873	Űtőlbi	III. 875
Űrivolta	III. 967	Űtán	III. 873	Űtőlbszor	III. 876
Urizál	III. 865	Űtánalenni	II. 591	Űtőlbszori	III. 876
Urk	I. 1519	Űtánarándul	II. 1370	Űtöléték	I. 713
Űr képe	II. 205	Űtánaránt	II. 1372	Űtölér	I. 658
Űrkörtvély	II. 407	Űtánavagyon	III. 942	Űtőlján	III. 876
Űr ládája	II. 505	Űtánavaló	III. 960	Űtőljár	II. 14
Űrnap	II. 931	Űtánavet	III. 1148	Űtőljára	III. 876
Űrné	II. 991, III. 865	Űtánavon	III. 1241	Űtőljáró	II. 14
Uromk-isten	I. 1624	Űtánnafüggesztés	I. 1036	Űtőljut	II. 68
Uroz	I. 1129	Űtánnavaló	III. 874	Űtőllyabb	III. 875
Űrtály	II. 1141	Űtas	III. 871	Űtölra	III. 876
Űrtályoz	II. 1141	Űtat álló tolvaj	III. 705	Űtőlser	II. 1544
Űrtartó	III. 482	Űtatlan	III. 871	Űtőlso	III. 878
Urusz	II. 1135	Űtavesztelt	III. 1100	Űtőlsobb	III. 876

Utólsóbbszor	III. 877
Utólsó ítélet	I. 1640
Utólsó kenet	II. 192
Utólsó kenetés	II. 192
Utólsó láb	II. 500
Utólsó nap	II. 931
Utólsóság	III. 877
Utólsó sereg	II. 1551
Utólsó tisztlenség	III. 677
Utólsó vacsora	III. 919
Utólszerűen	III. 877
Utólszor	III. 877
Utólszori	III. 877
Utóltag	III. 371
Utóltűtő	III. 911
Útonálló	I. 80

Útonálló tolvaj	III. 705
Útonjárás	II. 17
Útonjáró	II. 19
Útósó, utóssó	III. 876
Útőszér	III. 877
Útpénz	II. 1271
Útra boesátó vers	III. 1080
Útravaló	III. 871, 960
Útravaló táská	III. 490
Útvesztés	III. 1100
Útvesztő	III. 1101
Útvesztő kert	II. 246
Útvezető	III. 1163
Útviselő	III. 1204
Uzmaráz	II. 688

Uzmaros	III. 1296
Úzuál	III. 877
Úzus	III. 877
Uzsanna	III. 877
Uzsona	III. 877
Uzsonnál	III. 877
Uzsora	III. 878
Uzsorácska	III. 878
Uzsorál	III. 878
Uzsorálkodás	III. 878
Uzsorálkodik	III. 878
Uzsorás	III. 878
Uzsoráság	III. 878
Uzsoráskodás	III. 878
Uzsoráskodik	III. 878

Ü. Ű.

Ű: er, sie	II. 1163
Ű: gürtel	II. 1207
Űcs	II. 1167
Űdegen	I. 1535
Űdnep	III. 894
Űdneplés	III. 894
Űdő	I. 1537
Űdőtlen	I. 1542
Űdül	III. 879
Űdvösség	III. 880
Űdvösségös	III. 881
Űdvösséghezó	I. 1503
Űdvöz	III. 879
Űdvözlt	III. 879
Űdvözltés	III. 879
Űdvözíthető	III. 879
Űdvözítő	III. 880
Űdvöz-légy-Mária	III. 879
Űdvözlés	III. 880
Űdvözlet	III. 880
Űdvözöl	III. 880
Űdvözség	III. 880
Űdvözül	III. 881
Űdvözülendés	III. 881
Űdvözülés	III. 881
Űdvözület	III. 881
Űdvözült	III. 881
Űeg	III. 912
Űget	III. 881
Űgetés	III. 882
Űgető	III. 882
Űgető ló	II. 616
Űgettet	III. 882
Űgetve-nyargalva	II. 1016
Űgy: sache	III. 882
Űgy: quelle	III. 887
Űgyecske	III. 885
Űgyefogyott	I. 899
Űgyefogyottság	I. 899

Űgyekészik	III. 885
Űgyekét	III. 885
Űgyekézik	III. 885
Űgyes	III. 887
Űgyesség	III. 887
Űgyetlen	III. 887
Űgyetlenség	III. 887
Űgyyel-bajjal	I. 157
Űk	III. 887
Űkrődés	II. 1170
Űkrődik	II. 1170
Űkröndözik	II. 1170
Űl	III. 887
Űldet	III. 893
Űldögél	III. 890
Űldöz	III. 893
Űldözés	III. 893
Űldözet	III. 893
Űlefe	I. 53
Űlepédik	III. 890
Űleppe	I. 53
Űlés	III. 890
Űlészely	I. 1399
Űlet	III. 891
Űlhető	III. 891
Űll: sitzen	III. 887
Űll: feiern	III. 893
Űlle-fülle	III. 893
Űllés	III. 894
Űllette	I. 1565
Űllő	III. 894
Űllő-füllő	III. 894
Űllő-ünnep	III. 895
Űlő	III. 891
Űlő fél	I. 797
Űlő hely	I. 1399
Űlő párna	II. 1240
Űlő szék	III. 129
Űlő tőke	III. 728

Űlő tyúk	III. 833
Űlő vas	III. 1024
Űltepik	III. 891
Űltet	III. 891
Űltetés	III. 893
Űltöt	III. 891
Űlőfé	I. 53
Űmög	I. 1589
Űn	I. 1577
Űng	I. 1589
Űnköztök	II. 1164
Űnnen	II. 1164
Űnnep	III. 894
Űnnepél	III. 895
Űnnepés	III. 895
Űnnepezés	III. 895
Űnnepi	III. 895
Űnnepi szentélet	III. 175
Űnneplés	III. 895
Űnneplet	III. 895
Űnnepelő	III. 895
Űnnepelő ruha	II. 1481
Űnnepnap	II. 931
Űnnepszegés	III. 109
Űnnepszentelés	III. 174
Űnnepőrő	III. 757
Űnnepülés	III. 894
Űnő	III. 896
Űnőbarom	I. 183
Űnőborjú	I. 291
Űnőcske	III. 896
Űnőfark	I. 771
Űnői	III. 896
Űnség	I. 1578
Űrdűng	II. 1184
Űreg	III. 896
Űregés	III. 896
Űreget	III. 899
Űregít	III. 896

Üregség	III. 896	Üstöcske	III. 901	Üv	II. 1207
Üregy	III. 900	Üstök	III. 901	Üveg	III. 912
Üres	III. 896	Üstöknyomtató	II. 1062	Üvegablak	I. 2
Üres agyú	I. 24	Üstökös	III. 902	Üvegablakcsináló	I. 435
Üresédik	III. 897	Üstökös csillag	I. 427	Üvegablakgyártó	I. 1153
Üresget	III. 897	Üstököske	III. 902	Üvegbőlvaló	III. 913
Üresít	III. 897	Üstököz	III. 902	Üvegcese	III. 913
Üresítés	III. 898	Üstökvonás	III. 1244	Üvegcsináló	I. 435
Üreskédés	III. 898	Üsz	II. 1199	Üvegesűr	I. 474
Üresküdik	III. 898	Üszeg	III. 902	Üvegcske	III. 913
Üresség	III. 898	Üszely	III. 866	Üvegés	III. 913
Ürességés	III. 898	Üsző	III. 902	Üvegfestés	I. 835
Üresül	III. 898	Üszőborjú	I. 291	Üvegfestő	I. 836
Üresülés	III. 899	Üszőcske	III. 902	Üvegyártó	I. 1155
Ürge	III. 899	Üszög	III. 902	Üvegmetsző kő	II. 390
Ürgelyuk	II. 641	Üszögös	III. 903	Üvegműves	II. 910
Ürit	III. 899	Üszök	III. 902	Üvegóra	II. 1132
Ürités	III. 899	Üszötehen	III. 503	Üvegpohár	II. 1303
Ürk	I. 1519	Üszötínó	III. 667	Üvegsó	II. 1583
Ürm	III. 899	Üt: fünf	II. 1204	Üvegszínű	III. 252
Ürmös	III. 900	Üt: schlagen	III. 903	Üvegtányér	III. 434
Ürmösbor	I. 284	Ütél: richten	I. 1638	Üvek	III. 912
Ürmösít	III. 900	Ütél: schlagen	III. 908	Üvöldögel	III. 913
Ürmöz	III. 900	Ütés	III. 908	Üvölt	III. 913
Ürög: ?	III. 899	Ütészhely	I. 1399	Üvöltés	III. 913
Ürög: hohl	III. 896	Ütetlen	III. 909	Üvöltés-kiáltás	II. 298
Üröm	III. 899	Ütközés	III. 910	Üvölt-kiált	II. 298
Ürömborbala	I. 285	Ütközet	III. 910	Üvöltő	III. 913
Ürös	III. 896	Ütközetkő	II. 390	Üvöltöz	III. 914
Ürű	III. 900	Ütközik	III. 909	Üz	III. 914
Ürűbárány	I. 176	Ütköző	III. 910	Üzbég, üzбек	III. 918
Ürügy	III. 900	Ütköző vas	III. 1024	Üzdögel	III. 917
Ürühús	I. 1522	Ütköztet	III. 910	Üzekedik	III. 917
Ürűi	III. 900	Ütköztetés	III. 911	Üzelkédés	III. 917
Ürül: sich freuen	II. 1195	Ütlek	III. 911	Üzelkédik	III. 917
Ürül: leer werden	III. 899	Ütő	III. 911	Üzen	I. 1650
Ürülés	III. 899	Ütöget	III. 911	Üzés	III. 917
Üst: kessel	III. 901	Ütött	III. 911	Üz-fűz	I. 1049
Üst: silber	III. 901	Ütő vessző	III. 1126	Üz-győz	I. 1191
Üstök	III. 901	Üttet	III. 911	Üző	III. 918
Üstemét	I. 1622	Üttön-üt	III. 907	Üzőget	III. 918
Üstgyártó	I. 1155	Üt-vág	III. 928	Üztön-üz	III. 916
Üsti	III. 901	Üt-vét	III. 1148		

V.

Vackor	III. 919	Vacsoravadász	III. 922	Vádaskodás	III. 924
Vacsora	III. 919	Vad	III. 920	Vádaskodik	III. 924
Vacsorál	III. 920	Vád	III. 924	Vádaskodó	III. 924
Vacsorálás	III. 920	Vadak csillagja	I. 427	Vadász: jagen	III. 921
Vacsorálatlan	III. 920	Vad alma	I. 81	Vadász: jäger	III. 922
Vacsoraleső	II. 584	Vad állat	I. 77	Vadászás	III. 922
Vacsorálík	III. 920	Vadan	III. 921	Vadászasszony	I. 133
Vacsoráló	III. 920	Vadas	III. 921	Vadászat	III. 922
Vacsoráló ház	I. 1373	Vadás	III. 924	Vadászdárda	I. 484
Vacsoráló hely	I. 1399	Vadás erdő	I. 666	Vadászdogál	III. 922
Vacsorátlan	III. 920	Vadás kert	II. 246	Vadászéb	I. 553

Vadászháló	I. 1292	Vádol	III. 924	Vagy: vermögen	III. 932
Vadászhálócska	I. 1292	Vádolás	III. 925	Vagy: oder	III. 933
Vadászik	III. 922	Vádolkodás	III. 925	Vágy	III. 968
Vadászkürt	II. 490	Vádoló	III. 925	Vágyakodás	III. 969
Vadászmester	II. 792	Vadon: wild	III. 921	Vágyakodik	III. 969
Vadászó	III. 922	Vadon: öde	III. 923	Vágyakozás	III. 969
Vadászó asszony	I. 133	Vadonnan	III. 923	Vágyakozik	III. 969
Vadászó lór	III. 764	Vadon-vad	III. 921	Vagyamos	III. 968
Vad bab	I. 151	Vados	III. 921	Vágyás	III. 969
Vad bor	I. 284	Vádos	III. 924	Vágyt	III. 969
Vad borostyán	I. 292	Vadoskodik	III. 921	Vágyódás	III. 970
Vad borsó	I. 294	Vad ökör	II. 1171	Vágyódik	III. 969
Vad ciprus	I. 360	Vad ökörnyelv	II. 1026	Vágyódozik	III. 970
Vad csalán	I. 378	Vad pötrészelyem	II. 1282	Vágyoldás	III. 970
Vad csérésnye	I. 417	Vad rák	II. 1368	Vágyoldik	III. 970
Vad disznó	I. 520	Vad réce	II. 1385	Vágyolkodás	III. 970
Vad fekete szőlő	III. 329	Vad répa	II. 1412	Vágyolkodik	III. 970
Vad fenyő	I. 822	Vad reték	II. 1427	Vagyon: sein	III. 934
Vad fenyőfa	I. 736	Vad rózsza	II. 1469	Vagyon: besitz	III. 968
Vad fokhagyma	I. 1246	Vad sáfrány	II. 1492	Vagyonos	III. 968
Vad füge	I. 1033	Vadság	III. 923	Vagyonság	III. 968
Vad fügefa	I. 736	Vad saláta	II. 1501	Vagyotalan	III. 932
Vad galamb	I. 1054	Vad szamár	III. 71	Vah	III. 971
Vad gyömbér	I. 1184	Vad szögfü	I. 10 ⁹⁹ , III. 116	Vahákol	III. 970
Vad gyümölcs	I. 1212	Vad szilva	III. 244	Vaj: butter	III. 970
Vad háló	I. 1292	Vad szín	III. 252	Vaj: interj.	III. 971
Vad hús	I. 1522	Vad szőlő	III. 330	Váj	III. 971
Vadi	III. 923	Vad tárkony	III. 449	Vajas	III. 970
Vadit	III. 923	Vad természetű	III. 595	Vájás	III. 972
Vad kakukfű	I. 1023	Vad torna	III. 711	Vajas köpű	II. 409
Vad kan	II. 93	Vad turbolya	III. 811	Vajas labda	II. 528
Vadkani	II. 93	Vadul	III. 924	Vajas pogácsa	II. 1302
Vad kecske	II. 144	Vad venike	III. 1058	Vájcskál	III. 972
Vad kék	II. 160	Vad zab	III. 1257	Vájcskálás	III. 972
Vad kendő	II. 194	Vad zsálya	III. 1300	Vajda	III. 973
Vad kert	II. 246	Vág	III. 926	Vajdalmás	III. 974
Vad komló	II. 337	Vágás	III. 928	Vajdáné	III. 973
Vad kos	II. 373	Vágat	III. 929	Vajdaság	III. 973
Vad kömény	II. 398	Vágatek	III. 929	Vajdátlan	III. 973
Vad körtvély	II. 417	Vagdácsol	III. 929	Vajdogál	III. 972
Vad körtvélyfa	I. 740	Vagdal	III. 930	Vajb	III. 971
Vádlás	III. 925	Vagdalkozás	III. 931	Vajha	I. 1222
Vad len	II. 579	Vagdalkozik	III. 930	Vájicskál	III. 972
Vad lencse	II. 575	Vagdaló	III. 931	Vájkál	III. 972
Vad lénesekekő	II. 368	Vagdalt	III. 931	Vajki	II. 294
Vad lilom	II. 610	Vagdaltat	III. 931	Vájkó	III. 972
Vad ló	II. 616	Vagdalt szoknya	III. 290	Vájkos	III. 972
Vad lúd	II. 365	Vágó	III. 931	Vajköpülés	II. 409
Vad macska	II. 646	Vágó barom	I. 183	Vajköpülő	II. 409
Vad mál	II. 671	Vágó hal	I. 1275	Vajlal	III. 973
Vad mályva	II. 676	Vágó híd	I. 1425	Vajlódik	III. 974
Vad meggy	II. 720	Vágó kapa	II. 105	Vajnok	III. 973
Vad menta	II. 759	Vágó kés	II. 248	Vájó	III. 972
Vad ményét	II. 762	Vágólan	III. 932	Vajdalmás	III. 974
Vad méz	II. 805	Vágó marha	II. 691	Vajogat	III. 973
Vad mustár	II. 897	Vágó szék	III. 129	Vajogató	III. 973
Vad nyúl	II. 1086	Vágó tehén	III. 503	Vajogató	III. 973
Vadóc	III. 923	Vágott	III. 932	Vajol	III. 973
Vadocska	III. 923	Vágott hélés	I. 202	Vajoszik	III. 973

Vájott	III. 973	Vakon szülött	III. 355	Valamicske	II. 816, III. 945
Vajudik	III. 973	Vakos	III. 976	Valamicsoda	II. 817, III. 945
Vajudzik	III. 973	Vakoskodik	III. 976	Valamicsodás	II. 817
Vajudtan	III. 974	Vakoskodó	III. 977	Valamiképpen	III. 945
Vajul	III. 974	Vakság	III. 977	Valamidőn	II. 829
Vajuszik	III. 973	Vakságos	III. 977	Valamiért	II. 818
Vajult	III. 974	Vak seh	II. 1529	Valamig	II. 830, III. 945
Vajuttság	III. 974	Vaksi	III. 977	Valamihelyt	II. 820
Vajultul	III. 974	Vak szarv	III. 94	Valamiként	II. 820
Vajuvó	III. 974	Vak szem	III. 159	Valamiképpen	II. 821
Vajvoda	III. 973	Vak szérőncse	III. 227	Valamikor	II. 822, III. 945
Vak	III. 974	Vaktában	III. 976	Valamikoron	III. 945
Vak ablak	I. 2	Vak tetem	III. 654	Valaminmű	II. 823, II. 957
Vakandag	III. 980	Vak tetű	III. 656	Valaminőképpen	II. 824
Vakandnak	III. 980	Vakul: blind werden	III. 977	Valamint	II. 844, III. 945
Vakar	III. 978	Vakul: blindlings	III. 978	Valamióta	II. 824
Vakarás	III. 979	Vakulás	III. 978	Valamirevaló	III. 960
Vakaratlan	III. 979	Vakulton-vakul	III. 978	Valaskás	III. 1000
Vakarc	III. 979	Vak ütés	III. 909	Válasz	III. 986
Vakarcnál	III. 979	Vál	III. 981	Válaszadás	I. 14
Vakarcnálás	III. 979	Vala	III. 934	Válaszlevél	II. 605
Vakarcnáló	III. 979	Valag	III. 1000	Választ: antwort	III. 986
Vakardogál	III. 979	Valaha	I. 1222, III. 942	Választ: unterscheiden	III. 987
Vakaré	III. 979	Valahá	III. 943	Választás	III. 989
Vakargat	III. 979	Valahány	I. 1315, III. 942	Választásra való szabad-	
Vakaril	III. 979	Valahányadik	III. 942	ság	III. 11
Vakarítás	III. 980	Valahányszor	I. 1315, III. 942	Választat	III. 990
Vakarodik	III. 980	Valahogy	I. 1470, III. 943	Választatlan	III. 990
Vakaró	III. 980	Valahol	I. 1473, III. 943	Választatos	III. 990
Vakarocska	III. 980	Valaholott	I. 1474, III. 943	Választék	III. 990
Vakaródás	III. 980	Valahon, valahón	I. 1473	Választétel	III. 635
Vakarodik, vakarodik	III. 980	Valahonnan	I. 1483, III. 943	Választhatatlanul	III. 990
Vakaródzik	III. 980	Valahonnat	I. 1483, III. 943	Választig	III. 990
Vak bil	I. 1449	Valahová	I. 1499, III. 943	Választigen	III. 990
Vakjában	III. 976	Valahun	I. 1473	Választó	III. 990
Vaklandos	III. 976	Valaki	II. 295, III. 943	Választó erő	I. 677
Vaklandosan	III. 976	Valakicsoda	II. 295	Választott	III. 990
Vaklik	III. 976	Válál	III. 1002	Választott vitéz	III. 1221
Vaklyas	III. 976	Válal: sich trennen	III. 986	Választó viz	III. 1229
Vaklyasan	III. 976	Válal: übernehmen	III. 1006	Választva	III. 991
Vaklyos	III. 976	Valameddig	II. 712, III. 944	Válhatatlan	III. 991
Vakmerész	II. 769	Valameddiglen	II. 713	Válik	III. 981
Vakmerő	II. 770	Valamekkora	II. 722	Vall: haben	III. 1000
Vakmerőiképpen	II. 770	Valamélly	II. 735, III. 944	Vall: bekennen	III. 1003
Vakmerőködik, vakmerő-		Valaméllyik	II. 736	Váll: schulter	III. 1005
kodik	II. 770	Valaméllyre	II. 737	Váll: garn	III. 1006
Vakmerőség	II. 770	Valamennél	II. 758	Vállal	III. 1006
Vakmerőségűs	II. 771	Valamenté	II. 844, III. 944	Vállás	III. 1004
Vakmerőskodik	II. 770	Valamentényire	II. 844, III. 944	Vállas	III. 1006
Vákog	III. 980	Valamentére	II. 844	Vállásbeli	III. 1005
Vakol	III. 976	Valamentire	III. 944	Válláslevél	II. 605
Vakolás	III. 976	Valamentől	II. 761	Vállásosan	III. 1005
Vakoló	III. 976	Valamennyi	II. 767, III. 944	Vállásszerű	III. 196
Vakoló kanál	II. 94	Valamennyicske	II. 767	Vállástétel	III. 635
Vakoltat	III. 976	Valamennyid	II. 768	Vállástétellel	II. 605
Vakon	III. 976	Valamennyire	II. 767, III. 944	Vállástévő	III. 640
Vakondak, vakondok	III. 980	Valamennyiszor	II. 768, III. 945	Vállásvégezés	III. 1040
Vakondoktúrás	III. 809	Valamerre	II. 784	Vallat: bekennitniss	III. 1005
Vakon született	III. 354	Valami	II. 815, III. 945	Vallat: verhören	III. 1005

Vallató levél	II. 605	Változóság	III. 998	Várakodás	III. 1016
Vállfödő	I. 971	Változlat	III. 998	Várakodik	III. 1015
Vállköz	II. 448	Változlatás	III. 999	Várakozás	III. 1016
Vállapocka	II. 526	Változtatdogál	III. 999	Várakozik	III. 1015
Válló	III. 1005	Változtathatatlán	III. 999	Vár alja	I. 45
Válló levél	II. 605	Változtató	III. 999	Varancsos béka	I. 196
Válló személy	III. 167	Változlon-változik	III. 997	Várandó	III. 1016
Vállú	III. 1006	Váltság	III. 999	Várandós	III. 1016
Való	III. 946	Váltság hely	I. 1400	Varas	III. 1011
Váló	III. 1006	Váltságos	III. 1000	Váras	III. 1012
Valóban	III. 961	Váltságosképpen	III. 1000	Várás	III. 1016
Valóbanvaló	III. 960	Váltságpénz	II. 1271	Varas béka	I. 196
Válogat	III. 991	Válu	III. 1006	Várasbeli	III. 1014
Válogatás	III. 991	Válus	III. 1007	Váras eggyik	I. 580
Válogatlan	III. 982	Válva	III. 1000	Váras fél	I. 798
Válogató	III. 992	Vallyon	III. 1007	Varáslás	III. 1017
Válogatós	III. 992	Vályog	III. 1007	Varásló	III. 1017
Válogatolt	III. 992	Vályú	III. 1006	Varasodás	III. 1011
Válogatott beszélgetés	I. 222	Vám	III. 1007	Varásol	III. 1017
Való igaz	I. 1548	Vámbúza	I. 328	Varásos	III. 1018
Valójában	III. 961	Vámház	I. 1373	Varasság	III. 1011
Valós	III. 962	Vámlás	III. 1008	Varasul	III. 1011
Valóság	III. 962	Vámlevél	II. 605	Várat	III. 1016
Valósággal	III. 962	Vámos	III. 1008	Váratlan	III. 1016
Valósággalvaló	III. 960	Vámos adó	III. 16	Váratlanul	III. 1016
Valósággalvaló létele	II. 595	Vámosság	III. 1008	Varázsló bölc	I. 309
Valóságos	III. 963	Vámsó	II. 1583	Varázsol	III. 1017
Valóságosan	III. 963	Van	III. 934	Varázsoltat	III. 1018
Valóságosképpen	III. 963	Vanalat	III. 1008	Várbástya	I. 185
Valóságosan	III. 963	Vanalatos	III. 1008	Várbeli	III. 1012
Valósít	III. 962	Váncol	III. 1008	Várbíró	III. 238
Valósodik	III. 962	Vándor	III. 1008	Varcog	III. 1018
Vált	III. 992	Vándorbarát	I. 178	Varcogás	III. 1018
Váltás	III. 994	Vándorlás	III. 1009	Várdogál	III. 1016
Váltóg	III. 994	Vándorló	III. 1009	Várfok	I. 904
Váltó	III. 995	Vándorol	III. 1009	Varfű	I. 1032
Váltó	III. 995	Vánkos	III. 1009	Varga	I. 1018
Váltó bárány	I. 176	Vánkoshéj	I. 1388	Vargabőr	I. 313
Váltó disznó	I. 510	Vánkoska	III. 1009	Vargacéh	I. 344
Válló írás	I. 1602	Vánkosocska	III. 1009	Vargaféslek	I. 835
Váltó pénz	II. 1271	Vanna	III. 1010	Vargafolt	I. 906
Váltóslag	III. 995	Vannácska	III. 1010	Vargafű	I. 1032
Változandó	III. 997	Vánszorodik	III. 1010	Vargahal	I. 1275
Változandóság	III. 997	Vánszorog	III. 1010	Vargakés	II. 248
Változás	III. 997	Ványol	III. 1010	Vargalégy	II. 561
Változat	III. 997	Ványolás	III. 1010	Vargameslér	II. 792
Változtatlan	III. 997	Ványoló	III. 1010	Vargamestérség	II. 792
Változtatlanul	III. 997	Vánnnyadt	III. 1010	Vargamű	II. 905
Változik	III. 995	Váp, vápa	II. 524	Vargaműhely	I. 1397
Változlatos	III. 998	Vápacsika	II. 524	Vargaság	III. 1018
Változlatosan	III. 998	Vápácska	II. 524	Vargaszurok	III. 343
Változó	III. 998	Vápás	II. 524	Vargatenta	III. 562
Változódás	III. 998	Vápos	II. 524	Vargató	III. 815
Változódik	III. 998	Váposság	II. 524	Vargatór	III. 764
Változó elméjű	I. 613	Vár	III. 1010	Vargyógyító	I. 1171
		Vár: burg	III. 1011	Várbató	III. 1016
		Vár: warten	III. 1014	Varjacska	III. 1019
		Várad	III. 1012	Varjú	III. 1018
		Varádics	III. 1017	Varjúborsó	I. 294

Varjúköröm	II. 415	Vartyog	III. 1022	Vaslevél	II. 605
Varjúláb	II. 500	Vartyogás	III. 1022	Vasmacska szakáll	III. 40
Varjúlábfi	I. 1032	Várvirasztó	III. 1196	Vasmíves	II. 910
Varjúméggy	II. 720	Vas	III. 1022	Vasní	II. 906
Várkastély	II. 137	Vasacska	III. 1025	Vasnyárs	II. 1017
Várkerítés	II. 238	Vaságy	I. 26	Vásol	III. 1026
Vármégye	II. 720	Vasal	III. 1025	Vásott	III. 1026
Vármégye ispánja	I. 1621	Vasalás	III. 1025	Vásottkodik	III. 1026
Vármégyeszek	III. 129	Vásár	III. 1027	Vásottság	III. 1027
Vármű	II. 905	Vásárállítás	I. 74	Vásottul	III. 1027
Várnagy	II. 919	Vásárbíró	I. 238	Vaspénna	II. 1267
Váró	III. 1016	Vásár fia	I. 846	Vaspléh	II. 1299
Varoncos	III. 1019	Vásárház	I. 1373	Vaspor	II. 1313
Város	III. 1012	Vásárlás	III. 1028	Vasretesz	II. 1428
Város hírája	I. 238	Vásárlat	III. 1028	Vasrosta	II. 1463
Városéggyezés	I. 574	Vásárlevél	II. 605	Vasrostély	II. 1464
Városfelség	I. 798	Vásárlható	III. 1028	Vasrozsa	II. 1470
Város háza	I. 1373	Vásárló	III. 1028	Vassar	II. 1521
Városi	III. 1014	Vásárló hely	I. 1400	Vassulyom	II. 1612
Városi bíró	I. 238	Vásárló piac	II. 1384	Vassüveg	II. 1629
Városi helyes lakos	II. 573	Vásárnap	II. 931	Vasszakadék	III. 30
Városka	III. 1014	Vásárol	III. 1027	Vasszar	III. 84
Város kincstartója	III. 479	Vasáros	I. 106	Vasszér	III. 65
Város könyve	II. 407	Vasáros	III. 1028	Vasszikra	III. 241
Városlopó	II. 628	Vásárpénz	II. 1271	Vasszín	III. 252
Városocsk	III. 1014	Vásárt	III. 1028	Vastag	III. 1028
Városőrző	II. 1184	Vasas	III. 1025	Vastag fejű	I. 960
Várospénzelopó	II. 628	Vasaz	III. 1025	Vastagit	III. 1029
Város szolgálja	III. 292	Vasbánya	I. 174	Vastagítás	III. 1029
Város tagja	III. 371	Vasderek	I. 496	Vastag nyak	II. 1005
Városvirasztó	III. 1196	Vasétetés	I. 714	Vastagodik	III. 1029
Várpiac	II. 1284	Vasfázék	I. 776	Vastagon	III. 1029
Varr	III. 1019	Vasfázékas	I. 776	Vastagság	III. 1030
Varrant	III. 1021	Vasfejal	I. 45	Vastagtalanság	III. 1030
Varrás	III. 1020	Vasfonál	I. 918	Vastagul	III. 1030
Varrásos	III. 1020	Vasfű	I. 1032	Vastol	III. 1030
Varratlan	III. 1021	Vasgallér	I. 1057	Vastolás	III. 1030
Varrdogál	III. 1021	Vasgém	I. 1078	Vasülő	III. 891
Varró	III. 1021	Vashámor	I. 1303	Vasverő	III. 1609
Varrogat	III. 1021	Vashüvösítő	I. 1530	Vesvessző	III. 1126
Varrogatás	III. 1021	Vásik	III. 1025	Vász	III. 1031
Varró ház	I. 1373	Vásír	I. 1606	Vaszarkodás	III. 1031
Varró láda	II. 505	Vásit	III. 1026	Vaszarkodik	III. 1031
Varró ládacska	II. 505	Vasizú	I. 1646	Vásznaeska	III. 1031
Varrott szűr	III. 359	Vasizú víz	III. 1229	Vászon	III. 1030
Varró tü	III. 815	Vaskanál	II. 94	Vászonáros	I. 106
Varró vánk	III. 1009	Vaskapa	II. 105	Vászonház	I. 1373
Varsa	III. 1021	Vaskapocs	II. 110	Vászoning	I. 1590
Várszállás	III. 56	Vaskarika	II. 130	Vászonka	III. 1031
Várszálló tábor	III. 369	Vaskaró	II. 131	Vászonnemű	II. 957
Várt	III. 1016	Vaskeménye	II. 184	Vaszora	III. 1031
Várta	III. 1021	Vaskesztyű	II. 267	Vatale	III. 1031
Vártaállítás	I. 74	Vaskesztyűs	II. 267	Váz	III. 1031
Vártafa	I. 744	Vaskó kés	III. 1028	Váz	III. 1031
Vártál	III. 1022	Vaskosár	II. 375	Vé	III. 1043
Vártaosztás	II. 1153	Vasláb	II. 500	Vé	III. 1032
Vártás	III. 1022	Váslal	III. 1026	Vé	III. 1031
Vártat	III. 1017	Váslapát	II. 525	Vé	III. 1032
Vártatva, vártatván	III. 1017	Váslat	III. 1026	Vé	III. 1032

Véd	III. 1032	Végre	III. 1042	Vélhetetlen	III. 1051
Véddégél, véddégél	III. 1121	Végreszűrész	III. 206	Vélhetetlenül	III. 1051
Védelém	III. 1032	Végresző	III. 320	Vélhető	III. 1051
Védelmes	III. 1032	Végrevisz	III. 1212	Vélla	III. 1187
Védelmez	III. 1032	Végső	III. 1042	Véllaeska	III. 1188
Védelmezés	III. 1032	Végsőség	III. 1043	Vellám	III. 1185
Védér	III. 1032	Végsőzat	III. 283	Vellejt	III. 1052
Védérbeli	III. 1033	Végtelen	III. 1037	Vélom	III. 1052
Védérke	III. 1033	Végtelenül	III. 1037	Velő	III. 1052
Védés	III. 1032	Végtétel	III. 635	Velős	III. 1053
Védő	III. 1032	Végtére	III. 1043	Velősödik	III. 1053
Védrecske	III. 1033	Végtisztesség	III. 677	Velősön	III. 1053
Védres	III. 1033	Végül	III. 1043	Vélt	III. 1051
Véfél	III. 1254	Végvacsora	III. 919	Vélta	III. 1051
Vég	III. 1033	Végvár	III. 1012	Véltan	III. 1051
Végbél	I. 201	Végváros	III. 1013	Vélte	III. 1051
Véghehi	III. 1037	Végveszely	III. 1090	Vélve	III. 1052
Végbemén	II. 748	Végzés	III. 1039	Vembe	III. 1043
Végheménetel	II. 748	Végyed	III. 1043	Vemhécse	III. 1043
Végbevisz	III. 1211	Végyelest	I. 606	Vemhézik	III. 1044
Végbevitel	III. 1211	Végyst	III. 1043	Vén	III. 1053
Végbevitetődik	III. 1213	Végýt	III. 1043	Vén asszony	I. 133
Végbevívés	III. 1211	Veh	III. 1043	Vendég	III. 1055
Végbúcsú	I. 319	Vehem	III. 1043	Vendégajándék	I. 32
Végében	III. 1037	Vehemlő	II. 616	Vendégbarát	I. 178
Végetlen	III. 1037	Véka	III. 1044	Vendégbúza	I. 328
Végetlenség	III. 1037	Vékaeska	III. 1044	Vendégél	III. 1056
Végetlenül	III. 1037	Vékahordozó leány	II. 552	Vendégéskedés	III. 1056
Végez	III. 1038	Vékányi	III. 1044	Vendégéskedik	III. 1056
Végezés	III. 1039	Vekég	III. 1044	Vendégésküdő	III. 1056
Végezet	III. 1040	Vékony	III. 1044	Vendégfogadás	I. 883
Végezetés	III. 1040	Vékonyan	III. 1045	Vendégfogadó	I. 884
Végezetlen	III. 1040	Vékony bor	I. 284	Vendégfogadó ház	I. 1374
Végezetre	III. 1040	Vékonydalon	III. 1045	Vendégfogadós	I. 885
Végezhetetlen	III. 1040	Vékony gyöles	I. 1173	Vendégfogadósodik	I. 885
Végező	III. 1040	Vékonyít	III. 1045	Vendégföld	I. 983
Végeződik	III. 1040	Vékonyítás	III. 1045	Vendéghaj	I. 1249
Végező gyűlés	I. 1207	Vékonyka	III. 1045	Vendéghajcsináló	I. 435
Véggel	III. 1041	Vékonyocska	III. 1045	Vendégház	I. 1374
Végház	I. 1373	Vékonyodik	III. 1046	Vendégi	III. 1056
Véghely	I. 1400	Vékonyon	III. 1045	Vendéglő	I. 1604
Véghetetlen	III. 1041	Vékonyság	III. 1046	Vendéglé	II. 550
Véghetetlenképpen	III. 1041	Vékonyszűrő	III. 196	Vendéglés	III. 1056
Véghetetlenség	III. 1041	Vel, -vél	III. 1046	Vendéglő gazda	I. 1072
Véghetetlenül	III. 1041	Vél	III. 1049	Vendégnép	II. 969
Véghéznén	II. 748	Véltág	III. 1179	Vendégorca	I. 117
Véghézvisz	III. 1211	Velec	III. 1052	Vendégország	II. 1140
Véghézvitel	III. 1212	Velehál	I. 1277	Vendégség	III. 1056
Véghézvétel	III. 1213	Velehálás	I. 1277	Vendégségi	III. 1057
Véghézvivés	III. 1212	Veleháló	I. 1277	Vendégségüzés	III. 918
Véghurka	I. 1518	Velekédés	III. 1050	Vendégszém	III. 159
Végig	III. 1041	Velekédik	III. 1050	Vendégszin	III. 252
Végiglen	III. 1041	Velence	III. 1052	Vendéglárs	III. 454
Végignyújt	II. 1082	Velencei réz	II. 1433	Vendéglartó	III. 482
Végigteljesít	III. 537	Velencei sája	II. 1492	Vendégüstök	III. 902
Végképpen	III. 1042	Veleszületik	III. 353	Vendégvolta	III. 967
Végképpennyaló	III. 961	Véletlen	III. 1050	Vendély	III. 1057
Végnap	II. 931	Véletlenül	III. 1051	Venerék	III. 1057
Végok	II. 1101	Vélgy	III. 1254	Vénhédes	III. 1054

Vénhédik	III. 1054	Véréngl	III. 1072	Vérhédik	III. 1073
Vénhül	III. 1055	Vérés	III. 1072	Vérhényegés	III. 1077
Vénhüszik	III. 1054	Verés	III. 1067	Vérhényes	III. 1077
Venic	III. 1057	Vérés	III. 1075	Vérhényes szín	III. 252
Venike	III. 1057	Vérés barál	I. 178	Vérhényít	III. 1077
Vénit	III. 1057	Vérés bügy	I. 196	Vérhényítő színű	III. 252
Vén kor	II. 357	Vérés héka	I. 196	Vérhényő	III. 1077
Vén nép	II. 969	Vérés bélő gomba	I. 1097	Vérhényőn	III. 1077
Vénség	III. 1054	Vérés bürkénye	I. 216	Vérhényős	III. 1077
Ventérég	I. 817	Vérés cékla	I. 345	Vérhényős sárga	II. 1512
Vénus köldöke	II. 396	Vereség	III. 1068	Vérhüszik	III. 1073
Vénus köldöke fd.	I. 1032	Vereségszenvedés	III. 181	Vérhütés	III. 1073
Vénül	III. 1055	Vérésállás	III. 1076	Vérhütt	III. 1073
Venyige	III. 1057	Vérésállik	III. 1076	Veriték	III. 1077
Venyikés	III. 1058	Vérésálló	III. 1076	Veritékés	III. 1078
Venyikevessző	III. 1126	Vérésen	III. 1072	Veritékés	III. 1078
Vépik	II. 578	Véréses	III. 1076	Veritékés	III. 1078
Ver. vér	III. 1058	Vérés fenyő	I. 822	Veritékés	III. 1078
Vér	III. 1070	Vérés fü	I. 1032	Veritékés	III. 1078
Vérág	III. 1190	Vérés fü	I. 1032	Veritékés	III. 1078
Vérág	I. 19	Vérés gomba	I. 1097	Veritéktörő	III. 762
Vérarulás	I. 108	Vérés gyanla	I. 1146	Veritéktörő keszkenő	II. 267
Véraruló	I. 108	Vérés hurka	I. 1518	Veritéktörő keszkenőcske	II. 267
Vérbévál, verbovál	III. 1073	Vérésit	III. 1072	Verítkezés	II. 1079
Verbunk	III. 1073	Vérésit	III. 1076	Verítézik	III. 1078
Verbuvál	III. 1073	Vérésítés	III. 1072	Vérivó	I. 1634
Verbuválás	III. 1074	Véréslik	III. 1076	Vérkórság	II. 360
Vérese	III. 1074	Véréslő szín	III. 252	Vérkórságos	II. 360
Vércseszinű	III. 252	Vérés mēnta	II. 759	Vérkő	II. 390
Verdegél, verdégél	III. 1065	Vérés mogyoró	II. 855	Vérléng	III. 1072
Verdegel	III. 1065	Vérés olaj	II. 1109	Verme	III. 1079
Verdés	III. 1065	Véréső	I. 702	Vermél	III. 1075
Verdigály	III. 1074	Vérés őstör	II. 1198	Vermelés	III. 1075
Verdigályos	III. 1074	Vérés pénz	II. 1271	Vermés	III. 1073
Verdigályos nyúl	II. 1086	Vérés répa	II. 1412	Vermés	III. 1075
Vérdíj	I. 505	Vérésség	III. 1076	Vermesség	III. 1075
Verdik	III. 1064	Vérés sügér	II. 1616	Vermezés	III. 1075
Verdődés	III. 1065	Vérés tengér	III. 561	Vernye	III. 1079
Verdődik	III. 1065	Vérés tēnta	III. 562	Verontás	III. 1126
Veréb	III. 1074	Vérés viola	III. 1189	Vérontó	III. 1127
Verebecske	III. 1074	Veret	III. 1068	Verő : schlagend	III. 1068
Verébhal	I. 1275	Veretlen	III. 1068	Verő : schweiss	III. 1079
Verébszar	III. 84	Véretlen	III. 1072	Verő : licht	III. 1079
Vérefolyó	I. 914	Véretlen	III. 1072	Verődik	III. 1069
Veréget	III. 1068	Verettel	III. 1068	Verő disznó	I. 520
Vérehulló	I. 1514	Véréz	III. 1072	Verőfa	I. 745
Vérehulló fü	I. 1032	Vérfélye	III. 1077	Verőfény	I. 818
Verejték	III. 1077	Vérfélyés játékos	II. 25	Verőfényes	I. 818
Verejtékés	III. 1078	Vérfélye szám	III. 159	Verő óra	II. 1132
Verejtékés	III. 1078	Vérfélyéz	III. 1077	Verő talp	III. 404
Verejték lika	II. 641	Vérfolye	III. 1077	Vérőtllés	II. 1206
Verejtézik	III. 1078	Vérfolyés	III. 1077	Vérpökés	II. 1325
Verek ?	III. 1074	Vérfolyetábla	III. 367	Vérrad	III. 1193
Verekedés	III. 1067	Vergődik	III. 1068	Vérragatás	III. 1196
Verekedik	III. 1066	Vérgyökér	I. 1182	Vers	III. 1079
Verekédő	III. 1067	Vérfolyás	I. 913	Verscsináló	I. 435
Verēm	III. 1074	Vérfolyat	I. 914	Versécske	III. 1080
Véréngzés	III. 1072	Vérhas	I. 1337	Vérség	III. 1073
Véréngző	III. 1072	Vérhavi	I. 1463	Vérséng	III. 1080
		Vérhédett	III. 1073	Vérséngés	III. 1081

Vérséngő	III. 1081	Veszédelmezés	III. 1088	Vesztes	III. 1099
Vérséngős	III. 1081	Veszédelmezik	III. 1088	Vesztés	III. 1099
Vérséngködés	III. 1082	Veszédelmeztel	III. 1088	Veszteség	III. 1100
Vérséngkodik	III. 1081	Veszédik	III. 1093	Vesztesen	III. 1099
Vérsénség	III. 1082	Veszajt	III. 1088	Vesztet	III. 1100
Vérsént	III. 1082	Veszekedés	III. 1089	Vesztétt	III. 1100
Vérsény	III. 1080	Veszekedik	III. 1089	Veszthetetlen	III. 1100
Vérsényes	III. 1080	Veszekédő	III. 1090	Vesztő	III. 1100
Vérsényesedik	III. 1080	Veszékél	III. 1089	Vesztő fő	I. 1032
Vérsényesség	III. 1080	Veszélkedik	III. 1090	Vesztő pür	II. 1272
Vérsényög	III. 1080	Veszélődik	III. 1090	Veszttség	III. 1101
Versfő	I. 960	Veszély	III. 1090	Veszve-vesz	III. 1087
Versfutás	I. 1013	Vészén, vészén	III. 1102	Vet, vét: werfen	III. 1129
Versfutó	I. 1014	Veszendő	III. 1090	Vét: erobierung	III. 1122
Versfuttatás	I. 1016	Veszendően	III. 1090	Vét: fehlen	III. 1156
Versírás	I. 1602	Veszendőség	III. 1090	Vétat	III. 1166
Versíró	I. 1604	Veszendőül	III. 1091	Véték	III. 1157
Versődő	III. 1082	Veszés	III. 1091	Vetekedés	III. 1148
Versrendelés	II. 1049	Vesztet	III. 1091	Vetekedet	III. 1149
Versszézés	III. 208	Vesztett	III. 1092	Vetekedik	III. 1148
Versszérző	III. 211	Vesztett gyomor	I. 1175	Vetekédő	III. 1149
Verstörlejtő	III. 761	Vesztett marha	II. 691	Vétel	III. 1122
Vérszém	III. 159	Veszélttség	III. 1092	Vétel	III. 1149
Vérszipó	III. 305	Vesztett szája	III. 19	Vetélkedés	III. 1149
Vérszívó	III. 235	Vesztettül	III. 1093	Vetélkédhető	III. 1149
Vérszomjuhozó	III. 301	Vesző	III. 1093	Vetélkedik	III. 1149
Vérszopó	III. 306	Vesződés	III. 1093	Vetélkedő	III. 1149
Vért	III. 1082	Vesződik	III. 1093	Vetélkedő társ	III. 454
Vértag	III. 371	Vesződő	III. 1094	Vetélő	III. 1149
Vértelen	III. 1072	Vessző	III. 1125	Vetélő fa	I. 749
Vérteng	I. 830, III. 1082	Vesszőeske	III. 1127	Vetemedés	III. 1150
Vértengés	I. 830, III. 1082	Vesszől	III. 1127	Vetemédett	III. 1150
Vért indító kigyó	II. 304	Vesszős	III. 1127	Vetemedik	III. 1149
Vért pénz	II. 1271	Vesszőszál	III. 44	Vetemény	III. 1150
Vértváltság	III. 1000	Vesszőszedés	III. 102	Veteményes	III. 1151
Vés	III. 1082	Vesszőz	III. 1127	Veteményes ágy	I. 26
Vese	III. 1083	Vesszőzés	III. 1127	Veteményes kert	II. 246
Vesécske	III. 1083	Vesszőzött szolgál	III. 292	Veteményes mag	II. 652
Vesedék	III. 1083	Veszt: vernichten	III. 1094	Veteményfű	I. 1032
Vesepécsénye	II. 1256	Veszt: gefahr	III. 1097	Veteménymag	II. 652
Vesés	III. 1083	Vesztég, vesztég: still	III. 1127	Veternye	III. 1160
Vésés	III. 1083	Vesztég: ruhig sein	III. 1128	Veternyei	III. 1160
Vését	III. 1083	Vesztégáll	I. 70	Vetés	III. 1151
Vesling	III. 1083	Vesztégl	III. 1128	Vétet: nehmen lassen	III. 1123
Véső	III. 1083	Vesztégl	III. 1097	Vétet: sünde	III. 1159
Véső vasacska	III. 1025	Vesztéglés	III. 1129	Vetetlen	III. 1153
Vesz, vész: zu nichte werden	III. 1084	Vesztéglés	III. 1129	Vetetlen	III. 1159
Vész, vész: fassen	III. 1102	Vesztéglés	III. 1129	Vétett	III. 1160
Vész: sturm	III. 1101	Vesztéglés	III. 1128	Vétéz	III. 1221
Vész: fischergarn	III. 1124	Vesztéglés	III. 1129	Vétkéske	III. 1158
Vész: führen, tragen	III. 1205	Vesztéglés	III. 1129	Vétkés	III. 1158
Veszédelm	III. 1087	Vesztéglés	III. 1129	Vétkésen	III. 1158
Veszédelmhozó	I. 1503	Vesztéglés	III. 1128	Vétkésít	III. 1158
Veszédelmes	III. 1088	Vesztéglés	III. 1128	Vétkésítés	III. 1158
Veszédelmesen	III. 1088	Vesztéglés	III. 891	Vétkesség	III. 1158
Veszédelmeskedik	III. 1088	Vesztéglés	III. 891	Vétkésvolta	III. 967
Veszédelmesül	III. 1088	Vesztemény	III. 1094	Vetkőzés	III. 1155
		Vesztén-vesz	III. 1087	Vétközes	III. 1159
		Vesztén-veszt	III. 1097	Vétkézet	III. 1159

Vetkőzik	III. 1154	Viaskodik	III. 1166	Viér	III. 1070
Vétkézik	III. 1158	Viaskodó	III. 1166	Vig	III. 1172
Vétkézhetetlen	III. 1159	Viasz	III. 1168	Vigad	III. 1172
Vetkőződik	III. 1155	Viaszas tábla	III. 367	Vigadalom	III. 1173
Vétkézlén-vétkézik	III. 1159	Viaszfű	I. 1032	Vigadás	III. 1173
Vetkőztet	III. 1155	Viaszgyertya	I. 1167	Vigadó	III. 1173
Vétkőztet	III. 1159	Viaszgyertyácska	I. 1167	Vigadoz	III. 1173
Vetnivaló	III. 961	Viaszlép	II. 581	Vigadozás	III. 1173
Vető	III. 1155	Viaszorr	II. 1137	Vigály	III. 1176
Vetődik	III. 1156	Viaszoz	III. 1169	Vigan	III. 1173
Vetrece	III. 1160	Viaszoz	III. 1169	Vigan lakó hó	I. 1463
Vetrecen	III. 1160	Viaszozás	III. 1169	Vigaság	III. 1173
Vetrence	III. 1160	Viaszszín	III. 252	Vigaságos	III. 1174
Vétség	III. 1160	Vice, vicé	III. 1169	Vigaságtévő	III. 640
Vétt	III. 1123	Vicebán	I. 172	Vigasság	III. 1173
Véttén-vész	III. 1121	Vicebíró	I. 238	Vigasságos	III. 1174
Vettet	III. 1156	Viceesászár	I. 386	Vigasságosvolta	III. 967
Véti név	II. 972	Vicegazda	I. 1072	Vigas	III. 1174
Vétség	III. 1123	Vicehadnagy	II. 918	Vigasas	III. 1174
Vévés	III. 1124	Viceispán	I. 1621	Vigaszhatalan	III. 1174
Vévő	III. 1124	Viceisten	I. 1625	Vigaszik	III. 1174
Véz	III. 1224	Vicek	III. 1169	Vigaszt	III. 1174
Vezér	III. 1160	Vicekapitány	II. 109	Vigasztal	III. 1175
Vezérhasa	I. 185	Vicekirály	II. 312	Vigasztalás	III. 1175
Vezérel	III. 1161	Viceszázados	III. 97	Vigasztalásos	III. 1175
Vezérgyöplő	I. 1162	Vicetanács	III. 419	Vigasztalat	III. 1176
Vezérl	III. 1161	Vicetiszt	III. 671	Vigasztalhatatlan	III. 1176
Vezérlés	III. 1161	Vickándozi	I. 849	Vigasztalhatatlanképpen	III. 1176
Vezérlő	III. 1162	Vicsek	III. 1169	Vigasztalhatatlanul	III. 1176
Vezérlő gyöplő	I. 1162	Vicsorít	III. 1169	Vigasztaló	III. 1176
Vezérlő méh	II. 721	Vicsorítás	III. 1169	Vigasztalóság	III. 1176
Vezérlő rend	II. 1407	Vicsorodik	III. 1169	Vig kedvű	II. 148
Vezérség	III. 1162	Vicsorog	III. 1170	Vigság	III. 1173
Vezel	III. 1162	Vid	III. 1170	Vigságtévő	III. 640
Vezeték	III. 1162	Vidálság	III. 1170	Vigváz	III. 1176
Vezetéken	III. 1163	Vidám	III. 1170	Vigyázás	III. 1177
Vezetékes	III. 1163	Vidáman	III. 1170	Vigyázat	III. 1177
Vezetéklő	II. 616	Vidámit	III. 1170	Vigyázatlan	III. 1177
Vezetéknév	II. 972	Vidámitás	III. 1170	Vigyázatlanlanság	III. 1178
Vezetékszándék	III. 75	Vidámképpen	III. 1170	Vigyázatlanul	III. 1178
Vezetékszó	III. 274	Vidámkodik	III. 1170	Vigyázó	III. 1178
Vezetéklő	III. 1163	Vidám ló	II. 616	Vigyázóan	III. 1178
Vezetél	III. 1163	Vidámodik	III. 1170	Vigyázó hely	I. 1400
Vezetés	III. 1163	Vidámodón	III. 1171	Vigyázó sereg	II. 1551
Vezető	III. 1163	Vidámság	III. 1171	Vigyázó torony	III. 718
Vezető gyöplő	I. 1162	Vidámságos	III. 1171	Vigyázt	III. 1178
Vezető nyílás	II. 1041	Vidámul	III. 1171	Vigyáztat	III. 1178
Vezetett	III. 1163	Viddégél	III. 1212	Vigyáztatás	III. 1178
Vi	III. 1163	Vidék	III. 1172	Vigyor	III. 1178
Viadal	III. 1165	Vidékés	III. 1172	Vigyorgás	III. 1179
Viadali	III. 1165	Vidéki	III. 1172	Vigyorgatás	III. 1179
Viadalimester	II. 792	Vidékség	III. 1172	Vigyorgó	III. 1179
Viadalom	I. 1165	Videlméz	III. 1032	Vigyorít	III. 1179
Viadalság	III. 1166	Vidér	III. 1032	Vigyorítás	III. 1179
Viadaltanító	III. 427	Vidft	III. 1171	Vigyorog	III. 1179
Viadaltanulás	III. 432	Vidla	III. 1187	Vihar	III. 1179
Viadaltétel	III. 635	Vidra	III. 1172	Vihet	III. 1212
Viadal tudománya	III. 799	Vidul	III. 1171	Vihetés	III. 1212
Viaskodás	III. 1166	Vidulás	III. 1172	Vihető	III. 1213

Vikários	III. 1179	Villamtat	III. 1187	Virganc	III. 1193
Vikáriosság	III. 1179	Villancsó	III. 1187	Virginia	III. 1193
Vikony	III. 1044	Villancsozik	III. 1187	Virginál	III. 1193
Vil	III. 1049	Villang	III. 1188	Virginás	III. 1193
Világ	III. 1179	Villangás	III. 1188	Virgone	III. 1193
Világbeli	III. 1182	Villangos	III. 1187	Virgoncság	III. 1193
Világbíró	I. 238	Villás	III. 1188	Virgyinaszó	III. 274
Világ fia	I. 846	Villog	III. 1187	Virocs	III. 1193
Világgyőző	I. 1194	Villogtat	III. 1187	Virong	III. 1188
Világi	III. 1182	Villong	III. 1188	Virrad	III. 1193
Világi ruha	II. 1481	Villongás	III. 1188	Virradás	III. 1194
Világi szerelém	III. 219	Villongat	III. 1187	Virradóban	III. 1194
Világi társaság	III. 457	Villongó	III. 1188	Virradólag	III. 1194
Világol	III. 1182	Vimád	I. 1574	Virradólan	III. 1194
Világoló	III. 1182	Vincelér, vincellér	III. 1188	Virradóra	III. 1194
Világoltat	III. 1182	Vinclér	III. 1188	Virradoz	III. 1194
Világos	III. 1182	Vinclérkédik	III. 1189	Virradta	III. 1194
Világosan	III. 1182	Vincogás	III. 1189	Virradtaíg	III. 1195
Világosít	III. 1183	Vincos	III. 1189	Virradtig	III. 1195
Világosítás	III. 1183	Vinnye	III. 1189	Virradtakor	III. 1195
Világosító	III. 1183	Vinnyó	III. 1189	Virraszi	III. 1195
Világos kék	II. 160	Vinnyog	III. 1189	Virrasztás	III. 1195
Világos kék szín	III. 249	Viola	III. 1189	Virrasztat	III. 1195
Világoskodás	III. 1184	Viologyülep	I. 1210	Virrasztható	III. 1195
Világoskodik	III. 1183	Violás	III. 1189	Virrasztó	III. 1195
Világoskoddtat	III. 1184	Violaszín	III. 252	Virrogat	III. 1196
Világosodik	III. 1184	Violaszínű	III. 252	Virtuózus	III. 1196
Világoson	III. 1182	Violatermő hely	III. 598	Virtus	III. 1196
Világosság	III. 1184	Viován	III. 1163	Visel	III. 1196
Világossághozó csillag	I. 427	Vipéra	III. 1189	Viseldégél	III. 1201
Világosságos	III. 1184	Vipérakígyó	II. 304	Viselés	III. 1201
Világos szín	III. 252	Vír	III. 1070	Viselet	III. 1202
Világosul	III. 1184	Virad	III. 1193	Viselhetetlen	III. 1203
Világosulat	III. 1184	Virág	III. 1190	Viselnivaló	III. 961
Világos zöld szín	III. 252	Virágcsüörtök	I. 474	Viselő	III. 1203
Világoz	III. 1185	Virágének	I. 639	Viselőds	III. 1205
Világrész	II. 1420	Virágt	III. 1191	Viselőds	III. 1205
Világság	III. 1185	Virágkaposzta	II. 113	Viselő szék	III. 129
Világ szeretete	III. 223	Virágkedd	II. 144	Viselő szoknya	III. 290
Világtalan	III. 1185	Virágkert	II. 246	Viselt	III. 1205
Világtalanság	III. 1185	Virágkor	II. 357	Viseltés	III. 1205
Világtartó	III. 482	Viráglik	III. 1191	Viseltés gúnya	I. 1128
Világunta	III. 856	Virágocska	III. 1192	Viseltet	III. 1205
Villa	III. 1187	Virágos	III. 1192	Viseltetik	III. 1205
Villácska	III. 1188	Virágos bor	I. 284	Visgál	III. 1231
Villafa	I. 745	Virágos kert	II. 246	Visít	III. 1205
Villag	III. 1187	Virágos pohár	II. 1303	Visítés	III. 1205
Villám	III. 1185	Virágos tábla	III. 367	Viskó	III. 1205
Villámás, villamás	III. 1185	Virágoz	III. 1192	Visla	III. 1232
Villámat	III. 1186	Virágozás	III. 1192	Visz	III. 1205
Villámcsozik	III. 1187	Virágozik	III. 1192	Viszálkodás	III. 1219
Villámik, villamik	III. 1185	Virágszál	III. 44	Viszály?	III. 1220
Villámlás	III. 1186	Virágszédő	III. 103	Viszályos	III. 1220
Villámlik	III. 1186	Virágszombat	III. 298	Viszén : tragen	III. 1205
Villámló	III. 1186	Virágtok	III. 694	Viszén : nehen	III. 1102
Villámó	III. 1186	Virágvasárnap	II. 931	Viszént	III. 1216
Villámodat	III. 1186	Virágvasárnapí	II. 931	Viszett	III. 1214
Villámodik	III. 1186	Virágzó	III. 1193	Viszhalkodás	III. 1219
Villámozik	III. 1187	Virejtékés	III. 1077	Viszhontag, viszhontog	III. 1216

Viszkel	III. 1214	Visszaemlékőzik	I. 636	Visszajövés	II. 59
Viszketeg	III. 1214	Visszaénekél	I. 639	Visszajövet	II. 59
Viszketegős	III. 1215	Visszaereszt	I. 671	Visszajövetel	II. 59
Viszketegésít	III. 1215	Visszaért	I. 687	Visszakér	II. 212
Viszketegség	III. 1215	Visszaesik	I. 699	Visszakeres	II. 230
Viszketés	III. 1215	Visszaevez	I. 723	Visszakérés	II. 212
Viszketség	III. 1215	Visszafeccsar	I. 746	Visszakérésztél	II. 234
Viszkettet	III. 1215	Visszafejt	III. 788	Visszakérésztélküdik	II. 235
Viszkolódik	III. 1216	Visszafelel	I. 812	Visszakérésztelő	II. 234
Viszonellen	III. 1216	Visszafeűl	I. 836	Vissza-kivész	III. 1118
Viszonkodás	III. 1216	Visszafiget	I. 859	Visszakodik	III. 1219
Viszonoz	III. 1216	Visszafig	I. 873	Visszakopaszul	II. 350
Viszont	III. 1216	Visszafiglal	III. 891	Visszaköltözik	II. 174
Viszonta	III. 1216	Visszafigtaló levél	II. 605	Visszaköszön	II. 419
Viszontag	III. 1216	Visszafigly	I. 909	Visszaköszönt	II. 420
Viszontageső	I. 699	Visszafont	I. 917	Visszakullog	II. 469
Viszontagfölgylad	I. 1197	Visszafordít	I. 926	Visszaküld	II. 483
Viszontagi	III. 1217	Visszafordíthatatlan	I. 926	Visszál	III. 1219
Viszontagképpen	III. 1217	Visszafordul	I. 930	Visszálatlan	III. 1219
Viszontagnyom	II. 1054	Visszafordulás	I. 930	Visszálép	II. 580
Viszontagol	III. 1217	Visszafordult	I. 930	Visszálépés	II. 580
Viszontagozás	III. 1217	Visszafordult eszü	I. 708	Visszálkodás	III. 1219
Viszontagöszerak	II. 1364	Visszafordultság	I. 930	Visszálkodik	III. 1219
Viszontagság	III. 1217	Visszaforat	I. 937	Visszálkodó	III. 1220
Viszontagságos	III. 1217	Vissza-föltér	III. 569	Visszálkodóképpen	III. 1220
Viszontagszül	III. 351	Visszaful	I. 997	Visszálkodtat	III. 1220
Viszontagszülettetik	III. 354	Visszaful	I. 1010	Visszált	III. 1220
Viszontagvaló	III. 1218	Visszafulás	I. 1010	Visszáltat	III. 1220
Viszontagzeng	III. 1281	Visszafulos	I. 1015	Visszáltatás	III. 1220
Viszontan	III. 1218	Visszafulvás	I. 997	Visszamazgaráz	II. 664
Viszontanvaló	III. 1218	Visszafulvó szél	III. 140	Visszamar	II. 678
Viszontavaló	III. 961, III. 1216	Visszahajt	I. 1265	Visszamasz	II. 706
Viszontesés	I. 699	Visszahanyatlik	I. 1317	Vissza-mégtér	III. 571
Viszonyos	III. 1216	Visszahárit	I. 1323	Visszamen	II. 748
Vissza	III. 1218	Visszaházud	I. 1379	Visszamenés	II. 748
Visszaad	I. 13	Visszahagedül	I. 1383	Visszamenetel	II. 748
Visszaangott	I. 22	Visszahalybétet	I. 1403	Visszamenő	II. 749
Visszaajándékoz	I. 32	Visszahengérédik	I. 1405	Visszamer	II. 774
Visszaajánl	I. 33	Visszahengérít	I. 1405	Visszametel	II. 799
Visszaáld	I. 56	Visszahengéríthető	I. 1405	Visszamivelkedtet	II. 907
Visszaáll	I. 71	Visszahí	I. 1420	Visszamond	II. 862
Visszább	III. 1219	Visszahíhatatlan	I. 1420	Visszamondás	II. 863
Visszahánkodik	I. 170	Visszahíható	I. 1420	Visszán	III. 1220
Visszaheszéll	I. 221	Visszahívás	I. 1420	Visszanéz	II. 981
Visszahocsát	I. 256	Visszahivatlan	I. 1420	Visszanézdégül	II. 982
Visszaholondoz	I. 271	Visszahabard	I. 1485	Visszánosan	III. 1220
Visszaholyog	I. 274	Visszahorgad	I. 1491	Visszanyeldékél	II. 1022
Visszahög	I. 303	Visszahorgol	I. 1494	Visszanyer	II. 1030
Visszahömböl	I. 311	Visszahorgolás	I. 1494	Visszanyomul	II. 1063
Visszacáfol	I. 339	Visszahoz	I. 1502	Visszányoz	II. 1220
Visszacáfolás	I. 339	Visszahozás	I. 1502	Visszaolvas	II. 1121
Visszacsap	I. 380	Visszahökköltet	I. 1506	Visszaönt	II. 1180
Visszacsaponik	I. 383	Visszaigér	I. 1557	Visszaöntés	II. 1180
Visszacselekédik	I. 400	Visszaír	I. 1600	Visszapattan	II. 1249
Visszadohol	I. 515	Visszaírás	I. 1600	Visszapironkodik	II. 1292
Visszaél	I. 593	Visszaizen	I. 1650	Visszapök	II. 1325
Visszaélés	I. 593	Visszája	I. 1219	Visszapökés	II. 1325
Vissza-ellen	I. 609	Visszajár	II. 14	Visszarág	II. 1351
Visszaéltetik	I. 600	Visszajő	II. 59	Visszaránt	II. 1372

Visszarépül	II. 1415	Visszavisz	III. 1212	Vittén-visz	III. 1212
Visszarivogat	II. 1440	Visszavitel	III. 1212	Vittést-visz	III. 1212
Visszarüg	II. 1477	Visszavitet	III. 1213	Vió	III. 1163
Visszás	III. 1220	Visszavivó	III. 1165	Viusz	III. 1168
Visszasírat	II. 1579	Visszavolta	III. 967	Vív	III. 1163
Visszáson	III. 1221	Visszavon	III. 1241	Vívás: das laichen	I. 1642
Visszaszáguld	III. 16	Visszavonás	III. 1241	Vívás: kampf	III. 1168
Visszaszalad	III. 47	Visszavonó	III. 1242	Vivó	III. 1168
Visszaszaladás	III. 47	Visszavonsz	III. 1252	Vivó	III. 1217
Visszaszáll	III. 54	Visszazéng	III. 1280	Vivtat	III. 1166
Visszaszállás	III. 54	Visszazéngés	III. 1281	Víz: wasser	III. 1224
Visszaszállít	III. 58	Visszazörög	III. 1288	Víz: geschmack	I. 1645
Visszaszégez	III. 114	Vít	III. 1156	Viza	III. 1231
Visszaszémtelenkedik	III. 163	Vita	III. 1166	Vizahólyag	I. 1477
Visszaszeret	III. 222	Vítat	III. 1166	Vízállás	I. 75
Visszaszeretés	III. 222	Vítatás	III. 1167	Vízállásos	I. 75
Visszaszidas	III. 236	Vítatós	III. 1167	Vizár	I. 109
Visszaszokás	III. 286	Vítel	III. 1213	Vízárok	I. 121
Visszaszól	III. 277	Vítelet	III. 1213	Vízbevetel	III. 1113
Visszaszólás	III. 277	Vítés	III. 1213	Vízcsatorna	I. 390
Visszaszólít	III. 280	Vitet	III. 1213	Vízdob	I. 515
Visszaszop	III. 306	Vitetetés	III. 1213	Vizecske	III. 1229
Visszaszó	III. 320	Vitéz	III. 1221	Vizedény	I. 558
Visszaszökés	III. 324	Vitézél	III. 1222	Vizejt	III. 1229
Visszaszökik	III. 324	Vitézfogas	I. 874	Vizellés	III. 1229
Visszatagad	III. 377	Vitézfű	I. 1032	Vizellet	III. 1229
Visszatakardik	III. 387	Vitézi	III. 1222	Vizellik	III. 1229
Visszatanácsol	III. 420	Vitézjáték	II. 24	Vizellő edény	I. 558
Visszatanít	III. 426	Vitézkedés	III. 1222	Vizelméjű	I. 613
Visszatanul	III. 431	Vitézkedik	III. 1222	Vizeltet	III. 1230
Visszatekél	III. 523	Vitézképpen	III. 1222	Vizenyős	III. 1230
Visszatekeredik	III. 512	Vitézkötés	II. 433	Vizeresztő csatorna	I. 390
Visszatekerít	III. 515	Vitézkötéses	II. 433	Vizes	III. 1230
Visszatekint	III. 519	Vitézlő	III. 1222	Vizes bor	I. 284
Visszatekintél	III. 519	Vitézlő nép	II. 969	Vizesít	III. 1230
Visszatér	III. 573	Vitézlő rend	II. 1407	Vizesítés	III. 1230
Visszatérés	III. 573	Vitézlő társ	III. 454	Vizes korsó	II. 372
Visszatérít	III. 579	Vitézség	III. 1223	Vizes tetű	III. 656
Visszatérítés	III. 579	Vitézségös	III. 1223	Vizes tó	III. 691
Visszatérül	III. 586	Vitéztárs	III. 454	Vizesül	III. 1230
Visszatész	III. 622	Vitéztelenség	III. 1223	Vizetlen	III. 1230
Visszatetszik	III. 617	Vitézül	III. 1223	Vizez	III. 1231
Visszatromfol	III. 782	Vitézvolta	III. 967	Vizezés	III. 1231
Visszatusakodik	III. 813	Vitla	III. 1223	Vízezüst	I. 729
Visszaugrik	III. 841	Vitorla	III. 1223	Vízfenék	I. 816
Visszaúsz	III. 865	Vitorlafa	I. 745	Vízferdő	I. 1043
Visszaüt	III. 907	Vitorlás	III. 1224	Vízfogó csatorna	I. 390
Visszaüz	III. 916	Vitorlás gálya	I. 1058	Vízfolyás	I. 913
Visszaüzés	III. 917	Vitorlás hajó	I. 1257	Vízforrás	I. 945
Visszavagyon	III. 942	Vitorlásos	III. 1224	Vízfő	I. 960
Visszavaló	III. 1221	Vitorla szarvai	III. 94	Vízhányó	I. 1313
Visszaváltozik	III. 997	Vitorlával repülő	II. 1416	Vízhányó kerek	II. 222
Visszavár	III. 1015	Vitorlavászon	III. 1031	Vízhagy	I. 1385
Visszaver	III. 1064	Vitorláz	III. 1224	Vízhintő	I. 1434
Visszaverés	III. 1064	Vitorlázás	III. 1224	Vízholdó	I. 1486
Visszavész	III. 1121	Vitorlázkál	III. 1224	Vízholdó saffel	II. 1491
Visszavel	III. 1148	Vitt-	III. 1167	Vízhozta	I. 1504
Visszavétel	III. 1121	Vittat	III. 1166	Vízi	III. 1231
Visszavetemédik	III. 1150	Vittel	I. 1638	Vízi barázda	I. 180

Vízi betegség	I. 225	Vizsgál	III. 1231	Vonogik	III. 1242
Vízi bika	I. 229	Vizsgálás	III. 1232	Vonogó	III. 1243
Vízi borjú	I. 291	Vizsgáló	III. 1232	Vonogszik	III. 1243
Vízi bors	I. 293	Vizsgálódás	III. 1232	Vonó hám	I. 1295
Vízi csiga	I. 421	Vizsgálódik	III. 1232	Vonó istráng	I. 1628
Vízi hünyor	I. 1517	Vizsgáló porta	II. 1318	Vonó kés	II. 248
Vízi kakas	II. 80	Vizsgáló portás	II. 1318	Vonó kötél	II. 428
Vízi karagyó	II. 126	Vizsla	III. 1232	Vonó ló	II. 617
Vízi kígyó	II. 305	Vizslácska	III. 1233	Vonó marha	II. 691
Vízi kórság	II. 360	Vizslál	III. 1233	Vonós	III. 1248
Vízi kórságos	II. 360	Vladika	III. 1233	Vonós marha	II. 691
Vízi léncse	II. 575	Voks	III. 1233	Vonó taliga	III. 491
Vízi lilium	II. 610	Voksolás	III. 1233	Vonó társ	III. 454
Vízi ló	II. 616	Voksoltat	III. 1233	Vonsz	III. 1248
Vízi madár	II. 649	Volna	III. 934	Vonszol	III. 1252
Vízi malom	II. 675	Volt	III. 934	Vonszolódik	III. 1252
Vízi ménta	II. 759	Volt, volta	III. 963	Vonszon	III. 1248
Vízi mestérség	II. 794	Voltaképpen	III. 967	Vont: gewirkt	III. 1252
Vízi moh	II. 855	Voltaképpenváló	III. 961	Vont: neigung	III. 1252
Vízi pészérce	II. 1281	Voltaszérint	III. 967	Vont arany	I. 111
Vízi pók	II. 1304	Von	III. 1234	Vont aranyas	I. 111
Vízi répa	II. 1412	Vonagás	III. 1242	Vontat	III. 1252
Vízi sásafű	III. 1301	Vonagik	III. 1242	Vontatás	III. 1253
Vízi tajték	III. 380	Vonaglás	III. 1243	Vontató	III. 1253
Vízital	I. 1633	Vonaglik	III. 1243	Vontatódik	III. 1253
Vízi természet	III. 595	Vonagodás	III. 1243	Vontatós	III. 1253
Vízi torna	III. 711	Vonagodik	III. 1243	Vont ezüst	I. 729
Vízi tök	III. 735	Vonagszik	III. 1243	Vos	III. 1022
Vízi tyúk	III. 834	Vonakodás	III. 1243	Votál	III. 1253
Vízivó	I. 1634	Vonakodik	III. 1243	Vótizál	III. 1254
Vízkelet	II. 169	Vonakozik	III. 1244	Votka	III. 1254
Vízkérészt	II. 234	Vonál	III. 1244	Vő	III. 1254
Vízkérészt napja	II. 932	Vonás	III. 1244	Vöcsök	III. 1254
Vízkórság	II. 360	Vonat	III. 1245	Vödör	III. 1032
Vízkórságos	II. 360	Vonatódik	III. 1245	Vőfél, vőfély	I. 798
Vízkorsó	II. 372	Vonatos	III. 1245	Vőfélység	I. 798
Vízlopó	II. 628	Vonattat	III. 1245	Vőfény	I. 798
Vízlopó óra	II. 1132	Vondogál	III. 1246	Vőfér	I. 798
Vízmellék	II. 726	Vondos	III. 1246	Völág	III. 1179
Vízmerítő	II. 772	Vondoz	III. 1246	Völegény	II. 560
Vízmerő	II. 772	Vondozódik	III. 1246	Völegénység	II. 560
Vízmosás	II. 875	Vondoztat	III. 1246	Völegényvivő	III. 1214
Vízokádó	II. 1106	Vonható	III. 1245	Völgy	III. 1254
Vízontójege	II. 30	Vonigál	III. 1242	Völgyecske	III. 1255
Vízöntő	II. 1181	Vonít	III. 1246	Völgyel	III. 1256
Vízöntő kanna	II. 97	Vonítás	III. 1247	Völgyelés	III. 1256
Vízörvény	II. 1198	Voníték	III. 1247	Völgyelő	III. 1256
Vízözön	II. 1209	Vonítékos	III. 1247	Völgyes	III. 1256
Vízözöni	II. 1209	Vonító	III. 1247	Völgyesség	III. 1256
Vízözönkori	II. 1210	Vonítósan	III. 1247	Völgy szája	III. 19
Vízpart	II. 1241	Vonó	III. 1247	Vőfély	III. 1077
Vízszin	III. 252	Vonó barom	I. 183	Vőfélyejáték	II. 24
Vízszínű	III. 252	Vonó csiga	I. 421	Vörhenyes	III. 1077
Víztekerő malom	II. 675	Vonódás	III. 1248	Vörhönyöcske	III. 1077
Víztofélélo beteg	I. 223	Vonódik	III. 1247	Vörhönyő-vérés	III. 1076
Vízvár	III. 1012	Vonogál	III. 1242	Vörös	III. 1075
Vízvívő	III. 1124	Vonogalódik	III. 1242	Vörösen	III. 1076
Vízvívő csatorna	I. 390	Vonogat	III. 1242	Vörös füstő fű	I. 1021
Vízvitel	III. 1213	Vonogatás	III. 1243	Vörös fű	I. 1032

Vörös guta	I. 1130
Vörös hagyma	I. 1246
Vörös hagymás	I. 1247
Vörös hagymás kert	II. 246
Vörös káposzta	II. 113
Vörös köszvény	II. 422

Vörösdik	III. 1076
Vörös reték	II. 1428
Vörös róka	II. 1447
Vörös rókácska	II. 1447
Vörös szilva	III. 244

Vörse	III. 1021
Vörsönös	III. 1080
Vratyogás	III. 1022
Vus	III. 1022
Vűfél	III. 1254

Z.

Zab	III. 1257
Zabáll	III. 1257
Zabállás	III. 1258
Zabállásság	III. 1258
Zabállik	III. 1257
Zabálló	III. 1258
Zabállódás	III. 1259
Zabállódik	III. 1259
Zabállódó	III. 1259
Zabaszlag	I. 134
Zabfü	I. 1032
Zabgyermék	I. 1164
Zabi	III. 1257
Zabkása	II. 136
Zabkenyér	II. 201
Zabla	III. 1253
Zablál	III. 1260
Zablálltalanság	III. 1260
Zablás	III. 1260
Zablátlan	III. 1260
Zablátlanság	III. 1260
Zabola	III. 1259
Zabolarúd	III. 1475
Zabolás	III. 1260
Zabolás lék	I. 789
Zabolás ló	II. 617
Zabolátlan	III. 1260
Zabolátlanul	III. 1261
Zaboláz	III. 1261
Zabolázás	III. 1261
Zabos	III. 1257
Zabpogácsa	II. 1302
Zabszöm	III. 159
Zabszuszek	III. 344
Zacskó	III. 1361
Zafir	III. 1262
Zafirkó	III. 390
Zagyva	III. 1262
Zagyva bor	I. 284
Zagyvál	III. 1262
Zagyván	III. 1262
Zaj: das krachen	III. 1262
Zaj: lärm	III. 1263
Zajda	III. 1265
Zajdácska	III. 1265
Zajdás	III. 1265
Zajdul	III. 1263
Zajdulás	III. 1264
Zajgás	III. 1264

Zajgó	III. 1264
Zajgódás	III. 1264
Zajgódik	III. 1264
Zajgolódik	III. 1264
Zajog	III. 1264
Zajong	III. 1264
Zajos	III. 1262
Zajosodik	III. 1263
Zajvány	III. 1265
Zákány?	III. 1265
Zákány: bodensatz	III. 1265
Zákányos	III. 1265
Zakcsó	III. 1261
Zaklat	III. 1265
Zaklató	III. 1265
Zálag, zálog	III. 1265
Záloghányás	I. 1312
Záloglás	III. 1266
Zálogol	III. 1266
Zálogos	III. 1266
Zálogosít	III. 1266
Zálogosítás	III. 1266
Zálogos levél	II. 605
Zálogosság	III. 1266
Zálogoz	III. 1266
Zálogozás	III. 1266
Zálogozó	III. 1266
Zanabana, zanabona	III. 1282
Zanét	III. 1267
Zanócos	III. 1267
Zanót	III. 1267
Zanyét	III. 1267
Záp: faul	III. 1267
Záp: backzahn	III. 1267
Zápfog	I. 863
Zápor	III. 1267
Záporosó	I. 702
Záporosós	I. 702
Záporkodás	III. 1267
Záporkodik	III. 1267
Záporos	III. 1267
Záporság	III. 1267
Záptojás	III. 692
Zápul	III. 1267
Zár: riegel	III. 1268
Zár: verschliessen	III. 1268
Zarádok	III. 1270
Zarádok	III. 1270
Zarakodik	III. 1269

Zarandék	III. 1270
Zarandok	III. 1270
Zarandokjárás	II. 17
Zarandokjáró	II. 19
Zarandokságjárás	II. 17
Záras	III. 1268
Záral	III. 1269
Zárkodik	III. 1269
Zárkozik	III. 1269
Zárlás	III. 1269
Zárló fa	I. 745
Záró	III. 1269
Zárol	III. 1269
Záros	III. 1268
Zárosan	III. 1268
Zaskornik	III. 1271
Zászló	III. 1271
Zászló alja	I. 45
Zászlócska	III. 1272
Zászlóképpen	III. 1272
Zászlós	III. 1272
Zászlós hadnagy	II. 918
Zászlótartó	III. 182
Zászlóúr	III. 862
Zászlóviselő	III. 1204
Zászipa	III. 1272
Zászpás	III. 1272
Zásztó	III. 1272
Zátony	III. 1272
Zalyag	III. 1272
Zavar: gewirr	III. 1273
Zavar: vermischen	III. 1274
Zavar: mengelkorn	III. 1276
Závár	III. 1276
Zavarás	III. 1275
Zavaratlan	III. 1275
Zavarék	III. 1275
Závárfő	I. 960
Zavaríl	III. 1276
Zavarodás	III. 1276
Zavarodik	III. 1276
Zavaros	III. 1273
Záváros	III. 1277
Zavarosan	III. 1274
Zavaros bor	I. 284
Zavarosság	III. 1274
Závör	III. 1276
Zébona	III. 1282
Zeke	III. 1277

Zekés	III. 1277	Zomak	III. 1284	Zuboly	III. 1289
Zöld	III. 1285	Zomálc	III. 1284	Zubony	III. 1289
Zeke	III. 1277	Zománc	III. 1284	Zúdul	III. 1290
Zélénka	III. 1277	Zománcol	III. 1284	Zúdulás	III. 1290
Zéllér	III. 1277	Zománcos	III. 1284	Zúg: wehen, murmeln .	III. 1290
Zélnicefa	I. 745, III. 1277	Zománcoz	III. 1285	Zug: winkel	III. 1293
Zemes	III. 1277	Zomborál	III. 1285	Zúgás	III. 1291
Zëndit	III. 1277	Zomok	III. 1285	Zugg	III. 1290
Zëndül	III. 1278	Zomokkígyó	II. 305	Zuggás	III. 1291
Zëndülés	III. 1279	Zomokság	III. 1285	Zuggóddás	III. 1291
Zëndület	III. 1279	Zónát	III. 1285	Zúg-morog	II. 872
Zëndülő	III. 1280	Zontyolódik	III. 345	Zúgó: athmend	III. 1291
Zenebona	III. 1282	Zordon	III. 1285	Zúgó: weberbaum	III. 1293
Zenebonálkodik	III. 1282	Zökög: weinen	III. 1283	Zúgódás	III. 1292
Zenebonás	III. 1282	Zökög: bewegt werden .	III. 1285	Zúgódik	III. 1291
Zenebonáskodik	III. 1283	Zökögés	III. 1285	Zúgódó	III. 1292
Zenüg	III. 1280	Zöld	III. 1285	Zugolat	III. 1293
Zenüget	III. 1283	Zöld béka	I. 197	Zúgolódás	III. 1292
Zeng	III. 1280	Zöld bogár	I. 262	Zúgolódik	III. 1292
Zeng-bong	I. 281	Zöldel	III. 1286	Zúgolódó	III. 1292
Zengedéz	III. 1281	Zöldellet	III. 1286	Zúgolog	III. 1293
Zengedezés	III. 1281	Zöldellik	III. 1286	Zugoly: weberbaum	III. 1293
Zengedéztet	III. 1281	Zöldellő	III. 1286	Zugoly, zugolya: winkel	III. 1293
Zengés	III. 1281	Zöldellő sárga	II. 1512	Zugolyfa	I. 745
Zengés-bongás	I. 281	Zöldellőség	III. 1286	Zúgó tengér	III. 561
Zenget	III. 1282	Zölden	III. 1286	Zubaj	III. 1293
Zengő	III. 1282	Zöldes	III. 1286	Zuban	III. 1293
Zengő-bongó	I. 281	Zöld gyík	I. 1168	Zuhanás	III. 1293
Zengő szárszám	III. 65	Zöldít	III. 1286	Zuhanó	III. 1294
Zenit	III. 1283	Zöld sása	II. 1522	Zuhatar	III. 1294
Zennebonna	III. 1282	Zöldség	III. 1287	Zuhog	III. 1294
Zéntica	III. 1303	Zöld szín	III. 252	Zuhogás	III. 1294
Zérdén-zaj	III. 1262	Zöldül	III. 1287	Zuhogó	III. 1294
Zérdülés	III. 1287	Zömögdögel	III. 1281	Zuppon	III. 1294
Zérgés	III. 1288	Zömök	III. 1285	Zúr	III. 1294
Zérget	III. 1288	Zöndít	III. 1277	Zurbol	III. 1294
Zérgő gyöcs	I. 1173	Zöndítés	III. 1278	Zurumbák	III. 1294
Zérna	III. 1283	Zöndül	III. 1278	Zúr-zavar: verwirrung .	III. 1272
Zéro	III. 1283	Zöng	III. 1280	Zúr-zavar: verwirren .	III. 1274
Zértos	III. 1283	Zöngő	III. 1282	Zúrzavarat	III. 1275
Zér-zúr	III. 1294	Zönög	III. 1280	Zúrzavarít	III. 1275
Zeverlicás bor	I. 284	Zördít	III. 1287	Zúrzavaró	III. 1275
Zibolónka	III. 1283	Zördül	III. 1287	Zúrzavaros	III. 1273
Zifa	III. 1283	Zördülés	III. 1287	Zúrzavaroskodik	III. 1273
Zimbora	I. 354	Zörg	III. 1288	Zúz: vogelleber	III. 1294
Zimborálatlan	III. 1283	Zörög	III. 1288	Zúz: reif	III. 1295
Zíplt	III. 1283	Zörögdögel	III. 1288	Zúzmará	III. 1296
Zipog	III. 1283	Zörgés	III. 1288	Zúzmarás	III. 1296
Zirkál	I. 360	Zörgés-bongás	I. 281	Zúzmarásos	II. 688
Zirol	I. 361	Zörget	III. 1288	Zúzmaráz	II. 688
Zivatar	III. 1283	Zörgetes	III. 1289	Zúzpécseénye	II. 1257
Zizetel	III. 1283	Zörgető	III. 1289	Zúzza	III. 1294
Zofra	III. 1283	Zörgetyű	III. 1289	Zúzzos	III. 1295
Zoklé	III. 1283	Zörgő	III. 1289	Zúzzos gyomor	I. 1175
Zokkant	III. 1285	Zörgölődés	III. 1289	Zúzzoskodik	III. 1295
Zokog	III. 1283	Zörgölődik	III. 1289	Zúr	III. 1291
Zokogás	III. 1284	Zubbony	III. 1289	Zúr-zavar: verwirrung .	III. 1272
Zokogó	III. 1284	Zubbonyka	III. 1290	Zúr-zavar: verwirren .	III. 1274
Zöld	III. 1311	Zubbonyos	III. 1290	Zúrzavaros	III. 1273

Zs.

Zsacskó	III. 1261	Zsëndült szálló	III. 330	Zsinórozat széle	III. 144
Zsák	III. 1297	Zsenge	III. 1303	Zsinóroztat	III. 1309
Zsákba lopó	II. 628	Zsengés	III. 1304	Zsír	III. 1309
Zsákmány	III. 1299	Zsengülés	III. 1304	Zsiródik	III. 1310
Zsákmányoló	III. 1299	Zsiba	III. 1304	Zsitos	III. 1310
Zsákmányol	III. 1299	Zsibaj	III. 1304	Zsírosan	III. 1310
Zsákmányolás	III. 1299	Zsibbad	III. 1304	Zsírosít	III. 1310
Zsákmányoltatás	III. 1299	Zsibbadás	III. 1304	Zsírosítás	III. 1310
Zsákmányos	III. 1299	Zsibbadt	III. 1304	Zsírosság	III. 1310
Zsákmányozó	III. 1300	Zsibbadtság	III. 1304	Zsíroz	III. 1310
Zsákoeska	III. 1299	Zsibbaszt	III. 1304	Zsírtalan	III. 1311
Zsák szája	III. 19	Zsibbogás	III. 1305	Zsivaj	III. 1304
Zsálya	III. 1300	Zsibolygás	III. 1305	Zsizsik	III. 1311
Zzályás	III. 1300	Zsibong	III. 1304	Zsobrák	III. 1311
Zzályás bor	I. 284	Zsibongás	III. 1305	Zsobrákság	III. 1311
Zsállyafánk	II. 762	Zsibvásár	III. 1027	Zsobrákul	III. 1311
Zsámoly	III. 1300	Zsibvásári	III. 1027	Zsold	III. 1311
Zsámolyoz	III. 1300	Zsibvásáros	III. 1027	Zsoldar	II. 1585
Zsámolyszék	III. 129	Zsidó	III. 1305	Zsoldatlan	III. 1312
Zsankó slpja	II. 1575	Zsidócsészernye	I. 417	Zsoldfizetés	I. 860
Zsarátnok	III. 1301	Zsidóság	III. 1305	Zsoldfizető	I. 860
Zseb	III. 1301	Zsidó tánc	III. 424	Zsoldos	III. 1312
Zsebbevaló	III. 961	Zsidóul	III. 1306	Zsoldos fizetés	I. 860
Zsebbevaló óra	II. 1132	Zsidó város	III. 1014	Zsoldos nép	II. 969
Zsebés	III. 1301	Zsidózás	III. 1306	Zsoldoslás	II. 1153
Zsebóra	II. 1132	Zsidózó	III. 1306	Zsoldpénz	II. 1271
Zsejtár	II. 1496	Zsilip	III. 1306	Zsolnér	III. 1312
Zsellér	III. 1301	Zsiller	III. 1301	Zsolozsma	III. 1312
Zsellérés	III. 1302	Zsinagóga	III. 1306	Zsolozsmás könyv	II. 407
Zsellérkérdik	III. 1302	Zsinár	III. 1306	Zsoltár	III. 1313
Zsellérség	III. 1302	Zsinárkodik	III. 1306	Zsoltárének	I. 639
Zselyéb	III. 1306	Zsinat	III. 1307	Zsoltárkönyv	II. 407
Zsellýe	III. 1302	Zsinatgyűlés	I. 1207	Zsoltárszerző	III. 211
Zsellýeszék	III. 130	Zsinati	III. 1307	Zsombék	III. 1313
Zsémb	III. 1302	Zsinatlás	III. 1307	Zsombékos	III. 1313
Zsémbélődés	III. 1302	Zsindély	III. 1307	Zsombok	III. 1313
Zsémbélődik	III. 1302	Zsindélycsináló	I. 435	Zsongáta	III. 1313
Zsémbés	III. 1302	Zsindélyecske	III. 1307	Zsufa	III. 1313
Zsémlye	III. 1303	Zsindélyés	III. 1307	Zsufafakó	I. 757
Zsémlyebélés	I. 202	Zsindélyezés	III. 1307	Zsugorgás	III. 1315
Zsémlyedara	I. 482	Zsindélyfaragó	I. 769	Zsugorgat	III. 1316
Zsémlyekása	II. 136	Zsindélymives	II. 910	Zsugorgó	III. 1316
Zsémlyekönyér	II. 201	Zsineg	III. 1308	Zsugorgós	III. 1316
Zsémlyeliszt	II. 612	Zsinór	III. 1308	Zsugorít	III. 1313
Zséndice	III. 1303	Zsinórka	III. 1308	Zsugorodás	III. 1314
Zsëndül	III. 1303	Zsinóros	III. 1309	Zsugorodik	III. 1314
Zsëndülés	III. 1303	Zsinóroz	III. 1309	Zsugorog	III. 1314
Zsëndület	III. 1303	Zsinórozás	III. 1309	Zsúp	III. 1316
Zsëndült	III. 1303	Zsinórozat	III. 1309	Zsuzsok	III. 1311

BINDING SECT. JUL 24 1972

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DP	iszarvas, Gábor
2625	Magyar nyelvtörténeti
38	szótár a legrégibb nyelvenlé-
köt. 3	keztől a nyelvújításig

